Biblioth. Theolog.
PROV. LUGDUN.
Societatis Jesu

256

12076

Collegij Polam Societ Jesu Catalogo Inscript 1599
230.242
Su13

COMMENTARIORVM AC DISPVTATIONVM IN TERTIAM PARTEM DIVI THOMÆ.

TOMVS TERTIVS.

QVI EST PRIMVS DE SACRAMENTIS; IN QVO EA CONTINENTVR, QVAE POST PRAEFATIONEM INDICANTVR.

AVTHORE P. FRANCISCO SVAREZ, E SOCIETATE IESV, in Collegio eiuſdem Societatis Academiæ Salmanticenſis S. Theologiæ Profeſſore.

AB IPSO AVTHORE PRIMVM MVLTIS IN LOCIS EMENDATVS, DEinde etiam ſcholiolis ad marginem illuſtratus: ac demùm locorum S. Scripturæ cum à Diuo Thoma, tum à Commentatore expoſitorum interpretatione: rerum denique Indice copioſiore ac vberiore auctus; in Germania nunc primùm excuſus.

AD REVERENDISSIMVM ET ILLVSTRISSIMVM DOMINVM, D. WOLFGANGVM, Sacræ Moguntinæ Sedis Archiepiſcopum, S. Romani Imperij per Germaniam Archicancellarium, Principem Electorem, &c.

WESTON COLLEGE
WESTON MASS.

MOGVNTIÆ,

Cum Gratia & Priuilegio Sacræ Cæſ. Maieſt.

Ex Officina Typographica Balthaſari Lippij,
Sumptibus Arnoldi Mylij.

ANNO, CIↃ. IↃ. IC.

BX
1749
.T6
S83
1599
JESUITICA
OVERSIZE

6/16/15 DLR

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO D. D. WOLFGANGO, MOGVNTINÆ ECCLESIÆ ARCHIEPISCOPO, S. ROMANI IMPERII PER GERMANIAM Archicancellario, Principi Electori, Domino ſuo clementiſſimo, &c.

QVAM nobilis, varia, multisq́ implicita difficultatibus ſit Diſputatio de ſacroſanctis Chriſtianæ Religionis Sacramentis, Reuerendiſs. & Illuſtriſs. Princeps, nemini obſcurum eſſe poteſt, niſi ei, qui Scholaſticam, vt vocant, hoc eſt accuratam illam Theologicarum rerum tractationem in Catholicorum Academiis multis iam annis receptam, & detritam, nunquam delibarit. Quare à multis eruditione virtuteq́ præſtantibus hominibus, ſæpenumero optatum eſt, vt hoc ſæculo, quo à Sectariis ſubtilis illa commentandi ratio in ſummum adducta contemptum eſt, clariſſimaq́ de nouæ legis noſtræ Sacramentis doctrina miſeranda quadam nouarum opinionum atq́ errorum caligine ab iiſdem offuſa, aliquis in hominum manus veniret, qui diuinis litteris, S Patribus, Conciliis, Summorum Pontificum ſanctionibus, Iureconſultis, Scholæ Doctoribus veteribus & nouis, controuerſiarum etiam tractatoribus diligenter inſpectis & ponderatis, copioſiſſimo, clariſſimoq́ commentario ita perſequeretur hanc de nouæ legis Sacramentis diſputationem, vt vtriſq́ & hæreticis & Catholicis Lectoribus abundè ſatisfieri poſſet. Id verò non meo tantùm, ſed doctiſſimorum omnium, quotquot mihi audire licuit, iudicio, nuper abſolutiſſimè præſtitiſſe videtur è Societate IESV *R.P.* FRANCISCVS SVAREZ, *in tertio Diſputationum ſuarum, quas in Tertiam Summæ Theologicæ B.* THOMÆ *Aquinatis partem edidit, Tomo, quem Reuerendiſs. & Illuſt.*[me] *Princeps, nunc iam in lucem damus; in quo haud ſcio, quid à quoquam deſiderari poſſit, ſiue ingenij acumen, ſiue iudicij maturitatem, ſiue rerum tractandarum copiam, ſiue dictionis perſpicuitatem & elegantiam, quæ in rerum obſcuriſſimarum tractatione imprimis laudatur, ſpectauerit. Nihil enim tam abditum & retruſum in Theologia eſt, quod Theologus iſte non in lucem proferat: nihil tam arduum & inuolutum, quod non enodet: nihil tam humile & abiectum, ad cuius explanationem non ſe dimittat. Quicquid de Sacramentorum natura, vi, effectis, ritibus, ſacrarum litterarum monumentis continetur, quicquid exſtat in veterum Patrum commentariis, in Synodorum Oecumenicarum vel*

Mericarum decretis, in Romanorum antiſtitum reſcriptis, quicquid à Scholaſticis Doctoribus, à Iuris vtriuſq; interpretibus, priſcis æquè ac recentibus, quicquid deniq; à controuerſiarum huius ſæculi, atq; adeò profanis etiam Scriptoribus conuenienter huic materiæ proditum eſt, id ille inſtar ſolertis & indefeſſæ apiculæ, in hos ſuos commentarios, velut in aluearium, congeſſit. Atq; ita ſe rem habere, nullo argumento certiùs æquus Lector, quam experientia ipſa, deprehendet. Peruolutet, ſi placet, genus omne ſcriptorum, veteres æquè ac nouos percurrat quæſtionum Theologicarum tractatores, bibliothecas omnes deuoret: vbi ad extremum polemica hæc ζητήματα *Suarez attigerit, facilè ſtatuet eum inter omnes familiam ducere, hoc eſt, tum multa noua cumulare veteribus; tam varia, ordine meliore, methodo clariore, tractatione vberiore & ſolidiore diſceptare & euoluere, vt veriſſimè à Demea Terentiano, licet alia in re, alicubi dictum ſit:*

Nunquam ita quemquam bene ſubducta ratione ad vitam eſſe,
Quin res, ætas, vſus, ſemper aliquid apportet noui,
Aliquid moneat: vt illa quæ te ſcire credas, neſcias:
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Hunc ergo Theologum tantopere laudatum, tanto ſtudio & deſiderio ab omnibus eruditis expetitum, digniſſimum iudicaui, in quo latiſſimè diuulgando omnis Chalcographia noſtra ſtrenuò deſudaret; eumq; laborem meis interpoſitis impenſis, optimo & Catholico viro BALTHASARI LIPPIO, *quem Reuerendiſſ. & Illuſtriſſ. Celſ. V. nuper pro inſigni ſua humanitate & beneuolentia ciuitate Moguntina benignè donauit, delegandum exiſtimaui; tum quod minimè ambigerem, eum præclarum hunc theſaurum integrum, & ab omnibus mendis, quibus ante ſcatebat, emaculatum, formulis ſuis politiſſimis foras daturum; tum vt his typographiæ ſuæ primitiis, hoc tanti operis quaſi progymnaſmate, R.mæ & Ill.mæ Celſ. V. atq; etiam Reuerendis & Nobilibus Metropolitanæ Eccleſiæ tuæ Summatibus, quorum beneuolentiam non exiguam hactenus quoque expertus eſt, ac deniq; vniuerſæ Academiæ Moguntinæ, induſtriam ſuam amplius probaret; & vero Urbi etiam ipſi decus aliquod & ornamentum afferret, quæ iam olim æternam laudem omnium Scriptorum monumentis conſignatam ab inuenta & excogitata primum arte typographica promeruiſſet. Quare nec mihi alius, præter Illuſtriſſ. Celſ. V. occurrere potuit vel debuit Patronus aut Mecœnas, cuius clariſſimo nomini hoc illuſtre opus inſcriberem & dedicarem: nec enim conueniebat, nouum hunc Chalcographicum partum, in tua metropoli, tuis auſpiciis editum, alio quam tuo, hoc eſt, quam ſummi ditionis Moguntinæ Principis, titulo, fauore, tutela & patrocinio tectum, lucem aſpicere & in manus hominum venire. Quod inſtitutum meum, cum non dubitem R.mæ & Ill.mæ Celſ. V. fore gratiſſimum, non ſupereſt aliud, quam vt meipſum imprimis, deinde etiam dictum* BALTHASAREM LIPPIVM *Moguntinum iam Typographum, etiam atq; etiam Ill.mæ Celſ. T. commendem,* DEVMq; OPT. MAX. *ex animo precer, vt R.mam & Illuſt.mam Celſ. V. toti Imperio, Eccleſiæ ſuæ, & nobis omnibus quam diutiſſimè ſaluum incolumemq; tueatur & conſeruet.* COLONIÆ *Agrippinæ,* KALEND. *Ianuarij, à partu Virginis* cIↃ. IↃ. IC.

R.mæ & Ill.mæ Celſ. V.

Obſequentiſſimus

Arnoldus Mylius.

TOTIVS

TOTIVS OPERIS ARGVMENTVM AD LECTOREM.

CVM meam in ſcribendo rationem (Chriſtiane Lector) ex cæteris libris, quos edidi, perſpectam habeas, nihil habeo nouum, quód nunc te de noſtro diſputandi modo in hoc opere admoneam. Solùm, quia hic liber, quamuis ſit tertius Commentariorum in tertiam D. THOMÆ partem, eſt tamen primus de Sacramentis, ſeu in quartum librum Magiſtri Sententiarum, quem in animo eſt, ad finem vſque perſequi: placuit generalem quandam diſtributionem reliquorum etiam librorum, qui de hac re (adiuuante DEO) à nobis edentur, exponere. Totam enim hanc de Sacramentis diſputationem in tres libros diuidimus: tum vt ſingula volumina ſint moderatæ, atque æquabilis prope magnitudinis: tum præſertim, vt cum natura, atq; inſtitutione eorum quàm maximè conueniret ipſa partitio. Nam Sacramenta, alia ſunt, quæ ad communitatem; alia, quæ ad ſingulos homines pertinent: & rurſus, ex iis quædam ad communem originis labem auferendam, & ad ſpiritualem vitam conferendam, vel conſeruandam; alia verò ad propria hominum peccata remittenda, inſtituta ſunt. Vnde fit, vt commodiſſima videatur eorum tripartita diuiſio. Ea igitur, quæ ad ſingulorum vtilitatem per ſe conferunt, & neceſſaria ſunt, etiam ſine occaſione peccati propria voluntate commiſſi, vt Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia, primum hunc librum ſibi vendicabunt: quæ verò ad proprium cuiuſque morbum, eiúſue reliquias depellendas; cuiuſmodi eſt Pœnitentia, atque Extrema vnctio; in ſecundum conferentur: in quo etiam (ne ea, quæ ſunt cum Pœnitentia coniuncta, diſiungamus) de Indulgentiis, Purgatorio, & Suffragiis agendum erit: hæc enim omnia ad pœnarum remiſſionem iuuant. Porrò de cenſuris etiam omnibus, propter poteſtatem clauium, cuius actus eſt Sacerdotis abſolutio, in eodem libro diſſerendum erit. Poſtremo denique libro ea comprehendemus, quæ ad vniuerſæ Eccleſiæ corpus attinent; Ordinis, ſcilicet & Matrimonij ſacramenta. Nam reliqua, quæ in extrema parte Quarti diſputari ſolent, vt de Nouiſſimis, &c. de induſtria, vt ea nos cura liberaremus, in ſuperiori volumine, quantum ſatis viſum eſt, expediuimus. Principio autem, quoniam multa ſunt omnibus ſacramentis communia, exemplum D. THOMÆ, atque aliorum Theologorum ſecuti, diſputabimus de ſacramentis in genere, quo clariùs, & breuiùs res ipſa tota comprehendatur. Adiunximus tandem ad extremam huius voluminis partem,

longam diſputationem de ſacrificio; non quia ratio ſacrificij, & ſacramenti diuerſæ non ſint, ſed quia in lege gratiæ ita coniunctæ ſunt in admirabili Euchariſtiæ myſterio, vt altera ſine altera commodè explicari non poſſit. Accedit etiam, quòd, cùm in Eccleſia non ſit ſacrificiorum multitudo, ſicut eſt Sacramentorum, vnus hic locus viſus eſt ad hoc vnum Sacrificium declarandum aptiſſimus. De cætero, quoniam ea, de quibus acturi ſumus, partim ſpeculatiua, partim moralia ſunt, quorum alia aliis vel iucunda ſunt, vel vtilia; ita ea partiti ſumus, vt illa priora priùs, & poſteriora poſteriùs, ſeparatim, in ſingulis rerum generibus, & Sacramentis explicemus, vt faciliùs quiſq; poſſit, quæ ſibi aptiora videbuntur, eligere. Atque hanc methodum in reliquis duobus libris tenebimus, quos propediem tibi (ſtudioſe Lector) nos daturos ſperamus; quippe à quotidianis ſcholis, docendique curis, quibus adhuc diſtricti fuimus, expeditos, nihil eſt iam (Deo auſpice) quod retardet: quod autem incitet, adeſt alacris de omnibus bene merendi voluntas; quæ, vt ſpero, non remittetur vllis, vel laboribus, vel moleſtiis, vel vigiliis, quoad valetudo, ac vita ſuppeditauerit. Tu verò intereà hoc fruere, dum cætera tibi paramus, & ſtudio legendi, ſtudium nobis auge ſcribendi, atque, vt lectio tua, & ſcriptio noſtra in laudem ac gloriam Dei cedat, obſecra. Vale.

SVMMA

SVMMA RERVM OMNIVM, QVÆ IN HOC TOMO DISPVTANTVR.

IN quinq; principalia capita totum opus diſtribuitur. De Sacramentis in genere. De Baptiſmo. De Confirmatione. De ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramento. De arcano Miſſæ ſacrificio.

Vnaquæque ex his partibus in duas præcipuas diuiditur. Prior, ſpeculatiua ſeu dogmatica vocari poteſt. Poſterior, moralis & practica. In priori namq; inſtitutio ſacramenti, natura, eſſentiales & integrales partes, cauſæ, effecta, & accidentia ſeu cæremoniæ declarantur. In poſteriori verò de præceptis omnibus, quæ ad tale ſacramentum pertinent; quibus modis ac temporibus, & ſeruanda ſint, & contra ea peccari poſſit; & an cenſuræ aliquæ, vel Eccleſiaſticæ pœnæ eis annexæ, ſint tranſgreſſoribus impoſitæ, copioſè diſſeritur.

Prima pars, quæ eſt de Sacramentis in genere, primis octodecim diſputationibus abſoluitur, ex quibus quatuordecim priores, partem ſpeculatiuam, quatuor reliquæ moralem continent.

Pars ſecunda, quæ eſt de Baptiſmo, tredecim habet diſputationes, à decimanona vſque ad trigeſimamprimam, quarum vltima moralis eſt.

Pars tertia, quæ eſt de Confirmatione, ſeptem diſputationibus comprehenditur, à trigeſimaſecunda vſque ad trigeſimamoctauam, quarum ſola vltima moralis eſt.

Pars quarta, quæ eſt de ſacramento Euchariſtiæ, trigintaquatuor diſputationibus continetur, à trigeſimanona vſque ad ſeptuageſimamſecundam. In prioribus vigintiſeptem, Euchariſtiæ declaratur myſterium: & non ſolùm ſcholaſticæ quæſtiones; ſed etiam controuerſiæ cum hæreticis accuratè diſſeruntur. In ſeptem reſiduis, moralis doctrina ad hoc ſacramentum pertinens, proponitur.

Quinta & vltima pars, quæ eſt de Sacrificio Miſſæ, decem & ſex diſputationibus concluditur, à ſeptuageſimatertia vſque ad octuageſimamoctauam. Atque ex his priores ſeptem fidei dogmata continent, declarant, ac defendunt: reliquæ verò nouem, morales ſunt, & præcepta omnia ad Miſſam ſpectantia, tam quæ ad dicentes ſeu offerentes, quàm ea, quæ ad miniſtrantes & audientes pertinent, ſimul & omnes Miſſæ cæremonias continent ac explanant.

Quid in ſingulis diſputationibus, earumq; membris ſeu ſectionibus tractetur, in proprio indice inferiùs demonſtratur.

APPRO-

APPROBATIO P. PROVINCIALIS SOCIETATIS IESV CASTELLANÆ PROVINCIÆ, NOMINE R. P. GENERALIS EIVSDEM SOCIETATIS FACTA.

POTESTATE ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua, Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt tertius tomus Commentariorum in tertiam partem Diui Thomæ, à Patre Franciſco Suarez noſtræ Societatis, ſacræque Theologiæ in noſtro Collegiò Salmanticenſi Profeſſore, compoſitus, & eiuſdem Societatis grauium, doctorumque hominum iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu noſtra ſubſcriptas, ſigilloque noſtro munitas dedimus. Valentiæ, die vigeſimaoctaua menſis Auguſti, anni milleſimi quingenteſimi nonageſimi tertij.

Gonzalus Dauila Prouincialis.

CENSURA.

QVÆ in his duobus voluminibus diſſeruntur de Sacramentis in communi, & de tribus Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia, à P. Franciſco Suarez, Societatis IESV, & Sacræ Theologiæ apud Salmanticenſes Profeſſore, ſunt vera, & noſtræ Religioni conſentanea, eaque eruditione referta, vt digniſſima eſſe cenſeam, quæ in Theologorum vtilitatem typis mandentur. Madriti, Kalendis Maij, Anni cIↃ. IↃ. XCIV.

Petrus Lopez de Montoya,
Doctor Theologus.

COM-

COMMENTARII ET DISPVTATIONES P. FRANCISCI SVAREZ E SOCIETATE IESV IN TERTIAM PARTEM D. THOMÆ;

A QVÆSTIONE SEXAGESIMA vſq; ad octuageſimamtertiam.

PRÆFATIO.

Sacramenta ſeptem columnæ, ſeptẽ-ue fontes ſunt.

CVM D. Thomas in ſuperioribus quæſtionibus doctrinã de Verbo incarnato copioſè tradiderit, ad ſacramentorum conſiderationem iure progreditur: quoniam ſeptem ſacramẽta ab eodem Verbo inſtituta, & ſeptem columnæ ſunt, quas diuina ſapientia excidit, vt ſuper eas Eccleſiæ ſuæ domum ædificaret, vt ſignificarunt Cypr. epiſt. 63. & Auguſt. 17. de Ciuit. c. 20. & vberrimi etiam ſunt gratiæ fontes, quos idem Verbum Dei, & fons vitę in hac domo ſua perennes eſſe voluit, vt filii eius aquam vitæ ex eis haurirent, ſicut Iſa. prædixerat, *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris: Non de fontibus fluminis Ægypti*, inquit Hieron. *ſed de fontibus Ieſu, qui in Euangelio clamabat, qui ſitit, veniat ad me, & flumina de ventre eius exibunt.* Admirandum ſanè diuinæ ſapientiæ artificium, atque infinitæ virtutis diuini verbi ſingulare indicium, quod res externa ſpecie caducas, atque labantes firmum æterni ædificii fundamentum effecerit, & ſub ſignis ex corporeis elementis concretis, quibus nihil excelſius, nihilque diuinius, quam cæteris rebus ineſſe videtur, cæleſtia myſteria omnemq; ſpiritualem animi ſalutem cõtineri voluerit. Per hæc enim diuina ſacramenta, vt Concil. Trid. docuit, omnis vera iuſtitia, vel incipit, vel certe augetur, vel amiſſa reparatur. Qua n re benigniſſimè diuina prouidẽtia, ſeſe fragili hominum naturæ accommodauit; cum enim hæc ſit hominis imbecillitas, vt res quę ſub ſenſum non cadunt, non niſi ex iis, quæ ſenſibus obiiciuntur, coniectare poſſit, ad diuinæ prouidentiæ ſapientiam, ſuauitatemq; pertinuit, diuina myſteria ſub ſenſibus ſignis homini proponere, eaq; inſtrumenta efficere, quibus & ab homine colatur Deus, & à Deo gratiæ beneficium, & auxilium homo ſuſcipiat. Hæc itaq; eſt eorum ſacramentorũ, quæ Eccleſiæ ſuæ Chriſtus prouidit, dignitas, & maieſtas, ob quam longè ſanctiora, ac diuiniora, quam ſacramenta vetera cenſentur, teſte Ambro. 1. de ſacram. c. 4. Quia licet numero pauciora ſint actu tamen ſunt faciliora, virtute maiora, vtilitate meliora, vt Auguſt. contra Fauſtum ſcripſit. Atq; de his ſacramentis præſens diſputatio pręcipuè inſtituitur, quamuis propter rerum ſimilitudinem, & conuenientiam de aliis etiam quæ in lege naturæ, aut ſcripta fuerunt, quaſi per occaſionem diſſeratur.

Cap. 12. — Seſſ. 7. in pr. — Sacramentorum ratio rebus humanis accommodatiſſima eſt. — Sacramenta noua veteribus præſtantiora. — Lib. 19. c. 13.

Suſcepti operis grauitas vtilitas, & iucunditas.

Iam verò ex iis quæ dicta ſunt, de ſubiecto, & materia huius doctrinæ facilè intelligi poteſt, quãta ſit eius dignitas, neceſſitas, ac obſcuritas. Multa enim A in ea continentur diuina ac ſupernaturalia myſteria, quorum cognitio ac contemplatio licet humani ingenii vires, ac intelligentiam ſuperat, tamen per ſeſe iucundiſſima eſt, & ad Chriſtianos mores componendos vtiliſſima; quæ eò maiori ſtudio, ac diligentia his temporibus illuſtranda & ex veterum fontibus, quorum traditione maiori ex parte conſiſtit, eruenda eſt, quo ab hoſtibus fidei vehementiùs impugnatur, qui hos præclariſſimos gratiæ fontes, aut prorſus obruere, aut fœdare ſaltem, atq; imminuere totis viribus hac tẽpeſtate conati ſunt. Quam ob rem non ſolum curandum nobis eſt, vt veram doctrinam, quæ ex principiis fidei colligitur, explicemus, atque illuſtremus, quod ſcholaſtici doctoris munus eſt, ſed etiam, vt ipſa fidei dogmata confirmemus, & aduerſus hęreticos ſtabiliamus. In hac verò doctrina tradenda, eam methodum obſeruabi- B mus, quam & D. Thom. & reliqui omnes ſcriptores tenuerunt, ac rebus ipſis, & modo cognitionis humanæ conſentanea eſt. Prius enim vniuerſè de ſacramentis; poſtea verò in ſpecie de ſingulis ſacramentis nouæ legis dicemus. Quia verò, vt diximus, doctrina hæc partim ſpeculatiua eſt, partim practica; quædam enim continet, quæ ad ſolam veritatis, & rerum cognitionẽ, alia, quæ ad mores hominum dirigendos, & componendos ſpectant, ideò vt claritati, & breuitati ſtudeamus, tam generalem tractatum de communi ratione ſacramentorum, quam proprios, ac ſpeciales de ſingulis, in duas principes partes diſtinguendos curabimus, quarum prior veluti ſpeculatiua ſit, in qua inquiratur, an ſit, & quid ſit ſacramentum, & quas cauſas, effectus, proprietateſue habeat; poſterior verò ſit practica, & moralis, & in ea explicentur præcepta quæ ad huiuſmodi ſa- C cramenta pertinent, & quibus modis contra ea peccare contingat, & ſi quæ fortaſſe Eccleſiaſticæ pœnæ, aut cenſuræ ob huiuſmodi tranſgreſſionem impoſitæ ſunt. Quoniam verò in ſacramentorum adminiſtratione, præter ea quæ ſunt de ipſorum ſubſtantia, multa ſunt ex Eccleſiæ inſtitutione, & præcepto ad maiorem ornatum, ac reuerentiam ſacramentorum adiuncta, quæ veluti accidentia ſacramentorum, vel ceremoniæ, aut ſacramentalia dici poſſunt, quorũ cognitio ſtudioſis omnibus, ac præcipuè ſacramentorum miniſtris admodum neceſſaria eſt, ideò de iis etiam ſuo loco, & ordine diſputabimus, vel in cõmuni in diſputatione de ſacramentis in genere, vel in ſingulis ſacramentis, proprios vniuſcuiuſque ritus explicando.

Ordo & ratio totius operis.

Prius verò quam ad diſputandum de rebus accedamus, pauca de nomine ſacramenti præmittenda

ſunt,

ſunt, quoniam huius temporis hæretici etiam no-
men ipſum reiiciunt in ea ſignificatione, qua à Ca-
tholicis vſurpatur, quia & noua, & in ſcriptura ſa-
cra, & in ſanctis patribus minimè vſitata eis viſa eſt.
Vnde ſacramentũ dicatur, & quid ſignificet, nempe. Certum pecuniæ depoſitum.
Sacramentum igitur Latinis à ſacro deductum eſt,
& priùs impoſitum fuit ad ſignificandum pignus
quoddam, vel pecuniam, quam litigãtes apud Pon-
tificem deponere ſolebant; vt qui cauſa caderet, pe-
cuniam ſuam amitteret, quæ ærario publico appli-
cabatur, & ſacramentum dicebatur, eo quod in lo-
Varro. Cicero.
co ſacro ſeruaretur. Ita Varro lib. 4. de lingua Lati-
na, & colligitur ex Cicerone epiſt. 110. Deinde o-
Iuramentũ.
mne iuramentum, vel quod iuramento affirmatum
eſt, dictum eſt ſacramentum; quæ ſignificatio in iu-
re præſertim vſitata eſt, l. ſacramenta puberum, C. ſi
aduerſus venditionem, & c. ſi ſacramenta, 22. quæſt.
Hieronym.
4. & ſæpe aliàs. Sic Hieronym. Epiſt. 1. ad Heliodo-
rum ſcripſit, *Recordare tyrociniȷ tui diem, quo Chriſto in
baptiſmate conſepultus in ſacramenti verba iuraſti pro no-
mine eius non te patri parciturum eſſe, non matri.* Atque
Tertullia.
eodem modo Tertullianus lib. ad Martyras, cap. 3.
*Vocati ſumus ad militiam Dei viui, iam tunc cum in ſacra-
menti verba reſpondimus*, & lib. de corona militis. cap.
11. *Credimus humanum ſacramentum diuino ſuperduci li-
cere, & in alium dominum reſpondere poſt Chriſtum.* At
Rem cui ſub eſt occultum myſterium.
verò in ſcriptura ſacra hæc vox præcipuè ſignificare
ſolet rem aliquam diuinam, hominibus occultam,
eorumque cognitionem ſuperantem, vt ſacramen-
tum idem ſit, quod ſacrum ſecretum, quod à Græ-
cis *myſterium* appellatur: ſic Sapien. 2. *Neſcierunt ſacra-
menta Dei*, ad Epheſ. 1. *Vt notum faceret ſacramentum
voluntatis ſuæ*, 1. ad Timoth. 3. *Magnum eſt pietatis ſacra-
mentum*; quibus locis Græcè reſpõdet vox *myſterium*,
quæ interdum à Latino interprete retinetur, vt
Matth. 13. *Vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei*, & 1.
ad Corinth. 13. *Si nouerim myſteria omnia*; quod Au-
guſtinus de gratia, & lib. arb. cap. 17. legit, *Si ſciero ſa-
cramenta omnia*, & 1. Corinth. 15. *Ecce myſterium vobis
dico*, & ad Coloſſen. 4. *vt Deus aperiat nobis oſtium ſer-
monis ad loquendum myſterium Chriſti*, ad Epheſ. autem
3. vtraque vox poſita eſt, *Secundum reuelationem no-
tum factum mihi eſt ſacramentum; ſicut ſupra ſcripſi in bre-
ui, prout poteſtis legentes intelligere prudentiam meam in
myſterio Chriſti.* Vnde veluti per analogiam quandam
deriuata eſt hæc vox ad ſignificandum ſecreta Re-
gum, vel amicorum, Tob. 12. *Sacramentum regis ab-
ſcondere bonum eſt*, & Prouerb. 20. *Ei qui reuelat myſte-
ria, & ambulat fraudulenter, & dilatat labia ſua, ne com-
miſcearis.* Hinc verò vlterius factum eſt, vt verba illa
Rẽ, quæ vim occultam & ſupernaturalem cõtinet.
ſeu res, quæ rem aliquam occultam, diuinam, ac ſu-
pernaturalem ſignificant, ſacramenta dicantur, eo
quod, veluti in ſe contineant, & occultent ſacra my-
ſteria, ſic Paulus ad Epheſ. 5. de coniugio inter pri-
mos homines in paradiſo contracto, dixit, *Sacra-
mentum hoc magnum eſt*, eo quod coniunctionem
Chriſti cum Eccleſia ſignificaret, & Danielis 2. *Mihi
ſacramentum hoc reuelatum eſt*, & infra, *verè Deus eſt re-
uelans myſteria, quia tu potuiſti explicare hoc ſacramen-
tum*, & Apocalypſ. 1. *Sacramentum ſeptem ſtellarum.* Et
in eadem ſignificatione, vtuntur ſæpe ſancti hac
Cyprianus.
voce, vt Cyprianus Epiſt. 63. dicens, omnia teſti-
monia, & ſacramenta ſacræ Scripturæ Chriſtum
Tertullia.
prædixiſſe, & Tertullianus lib. de præſcript. aduer-
ſus hæreticos, cap. 40. *Ipſas* (inquit) *res ſacramento-
rum diuinorum in idolorum myſteriis æmulatur.* Vbi Pa-
Pamelius.
melius multa de nomine ſacramenti congerit. Am-
Ambroſ.
broſius etiam lib. 1. de ſacramen. cap. 4. tranſitum
Iudæorum per mare rubrum, manna, & alias ſimi-
les veteres figuras Iudæorum ſacramenta vocat, &
eodem modo loquitur Lactant. lib. 4. cap. 17. & D.

A August. libro 2. contra aduerſarium leg. & prophet. Auguſtinus.
cap. 9. & lib. 8. de Geneſi ad litteram, c. 4. & 5. lib. 2.
de pecc. meri. & remiſ. c. 26. lib. 4. de ſymbol. ad Ca-
techume. cap. 1. & 19. contra Fauſt. cap. 11. Epiſt. 23. &
aliis innumeris locis. Ex hac verò generali ſignifi-
Quid in præſenti ſacramentum ſignificet.
catione, amplius contracta eſt hæc vox communi
vſu Eccleſiæ, SS. Patrum: & Theologorum ad ſigni-
ficandum, quædam ſpecialia ſigna ſenſibilia ſpiri-
tualem gratiam continentia, ac ſignificantia. cuius
ſignificationis integra ratio ex ipſius rei explicatio-
ne pendet, quam ſtatim diſputatione ſequenti tra-
demus. Fuit autem neceſſarium Theologis, ad ex-
plicanda propria noſtræ fidei myſteria propriis et-
B iam ac ſpecialibus vocibus ea exprimere, ac ſignifi-
care, & ideo, ſicut in aliis myſteriis Incarnationis,
aut Trinitatis, nouas voces adinuenerunt, ita hic
non communem, & analogam vocem adaptarunt,
& accommodarunt. Atque in hunc modum vtun-
Concil. Lateranenſ. Conſtãtienſ. Florent. Trident.
tur voce ſacramenti Concilia, præſertim Latera-
nenſ. ſub Innocent. III. Conſtantienſ. Florent. &
Triden. & Victor Papa, epiſt. 2. Anaſtaſ. 2. in epiſt. ad
Anaſt. Imp. cap. 8. & Nicol. primus in ſuis reſcriptis,
titu. 11. cap. 5. & ex patribus, Auguſt. epiſt. 118, c. 1. & 3.
lib. de Doctr. Chriſtiana, cap. 19. Cyprian. ſermone
de ablutione pedum, & ſerm. de baptiſmo, *Verborum*
(inquit) *ſolemnitas & ſacri inuocatio nominis, & ſigna in-
ſtitutionibus Apoſtolorum, ſacerdotum miniſteriis attributa,*
C *viſibile celebrant ſacramentum.* Item Iſidor. lib. 6. Ety-
Quæ nos ſacramenta, Græci myſteria appellãt.
mo. cap. 18. Hieronym. Dialog. contra Luciferian.
& Ezech. 44. Lactant. & Tertull. paſſim. Atque in
eadem ſignificatione pro voce, *Sacramentum*, vtun-
tur Græci hac voce, *myſterium*, vt Concilium Nice-
num, can. 14. vbi interpres vertit, *ſacramentum*, vt
Baſil. lib. de Spiritu ſancto, cap. 23. & Orig. homil. 5.
in Numer. Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. myſtagogi-
cis, & interdum vocant ſacra, aut myſtica ſymbola,
vt Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierar. & Baſil. in Exhorta-
tio. de baptiſ. & hæc de nomine ſacramẽti ſufficiant.

Autores, qui de ſacramẽtis ſcripſerunt.
Supereſt, vt nonnullos ex præcipuis autoribus
commemoremus, qui de hac materia diſſeruerunt.
Ex patribus pauci diſputant in genere de ſacramen-
D tis, ſed de ſingulis ſpeciebus, vt poſtea videbimus,
Ambroſ.
ſolus Ambroſ. quoſdam libros de ſacramentis in-
ſcripſit, & alterum de myſteriis, ſed in eis ferè de Ba-
Hugo.
ptiſmo & Euchariſtia ſolum diſputat, Hugo etiam
Victori. prolixum opus de ſacramentis edidit, ſed in
illo de omnibus myſteriis noſtræ fidei tractat, ſolum
lib. 1. par. 9. quædam de ſacramentis in genere ſcri-
pſit, eodem ferè ſenſu, quo nos loquimur. Quæ re-
petit in ſumma ſententiarum, tract. 4. à quo multa
Magiſ. 4. ſen.
ſumpſit Magiſter ſententiarum, qui de hac re diſſer-
uit lib. 4. à principio, vbi ſcholaſtici, eandem latè
perſequuntur. Contra hæreticos vero illuſtrarunt
Vvaldenſ. Roffenſ. Ruardus. Alanus. Eckius. Hoſius. Tiler. Lindan. Bellarmi.
hanc materiam diligenter, Vvaldenſis tom. 2. de ſa-
cramen. Roffenſ. in refuta. artic. Luther. art. 1. Ruar-
E dus in articulis Louanienſibus art. 1. Alanus lib. de
ſacramen. in genere, Eckius homil. de ſacramẽ. Ti-
let. in defenſione Concil. Trid. contra Kemnitium,
circa ſeſſ. 7. Hoſius in confeſ. c. 37. & ſeq. Lindan. lib.
4. Panop. à principio, Bellarmi. tom. 2. à princ.

QVAESTIO LX.

De Sacramentis, in octo articulos diuiſa.

POST *conſiderationem eorum, quæ pertinent
ad myſteria Verbi incarnati, conſiderandum
eſt de Eccleſiæ ſacramentis, quæ ab ipſo Verbo
incarnato efficaciam habent. Et prima conſi-
deratio erit de ſacramentis in communi. Se-
cunda de vnoquoque ſacramentorum in ſpeciali.*

Circa

Circa primum quinque conſideranda ſunt.

Primò, quid ſit ſacramentum.

Secundò, de neceßitate ſacramentorum.

Tertiò, de effectibus ſacramentorum.

Quartò, de cauſa eorum.

Quintò, de numero.

Circa primum quæruntur octo.

Primò, vtrum ſacramentum ſit in genere ſigni.

Secundò, vtrum omne ſignum rei ſacræ, ſit ſacramentum.

Tertiò, vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum, vel plurium.

Quartò, vtrum ſacramentum ſit ſignum, quod eſt res ſenſibilis.

Quintò, vtrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis.

Sextò, vtrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba.

Septimò, vtrum requirantur determinata verba.

Octauò, vtrum illis verbis poßit aliquid addi, vel ſubtrahi.

ARTICVLVS I.

Vtrum Sacramentum ſit in genere ſigni.

4.d.1.q 1.ar. 1.q.1 & art. 3.ad 1, & art. 4.q.1.ad 1.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni. Videtur enim ſacramentum dici à ſacrando, ſicut medicamentum à medicando. Sed hoc magis videtur pertinere ad rationem cauſæ, quam ad rationem ſigni. Ergo ſacramentum magis eſt in genere cauſæ, quam in genere ſigni.

*2. Præterea, ſacramentum videtur aliquid occultum ſignificare, ſecundum illud Tobiæ 12. Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt. Et Epheſ. 3. Quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſæculis in Deo. Sed illud quod eſt abſconditum, videtur eſſe contra rationem ſigni. Nam ſignum eſt, quod præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire, vt patet per Auguſtinum * in 2. de Doctr. Chriſtia. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni.*

Lib. 2. cap. 1. circa princ. to. 3.

*3. Præterea, iuramentum quandoque ſacramentum nominatur, dicitur enim in Decret. * 22. quæſt. 5. Paruuli qui ſine ætate rationabili ſunt, non cogantur iurare, & qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum (id eſt iuramentum) accedat. Sed iuramentum non pertinet ad rationem ſigni: ergo videtur, quòd ſacramentum non ſit in genere ſigni.*

22.q.5.cap. Paruuli qui ſine ætate.

SED *contra eſt, quod * Auguſtinus dicit in 10. de Ciuitate Dei. Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificii ſacramentum, id eſt ſacrum ſignum eſt.*

Lib. 10. c. 5. non procul à prin. tom. 5.

RESPONDEO *dicendum, quod omnia quæ habẽt ordinem ad vnum aliquid, (licet diuerſimodè) ab illo denominari poſſunt, ſicut à ſanitate, quæ eſt in animali, denominatur ſanum, non ſolum animal, quod eſt ſanitatis ſubiectum, ſed dicitur, medicina ſana, inquantum eſt ſanitatis effectiua: diæta verò, inquantum eſt conſeruatiua eiuſdem, & vrina, in quantum eſt ſignificatiua ipſius. Sic igitur ſacramentum poteſt aliquid dici, vel quia in ſe habet aliquam ſanctitatem occultam, (& ſecundum hoc, ſacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum) vel quia habet aliquem ordinem ad hanc ſanctitatem, vel cauſæ, vel ſigni, vel ſecundum quamcunq; aliam habitudinem. Specialiter autem nunc loquimur de ſacramentis, ſecundum quod important habitudinem ſigni, & ſecundum hoc ſacramentum ponitur in genere ſigni.*

AD *primum ergo dicendum, quod quia medicina ſe habet vt cauſa effectiua ſanitatis, inde eſt quod omnia denominata à medicina dicuntur per ordinem ad vnum primum agens, & propter hoc medicamentum importat cauſalitatem quandam. Sed ſanctitas, à qua denominatur ſacramentum, non ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed magis per modum cauſæ formalis vel finalis, & ideò non oportet, quod ſacramentum ſemper importet cauſalitatem.*

AD *ſecundum dicendum, quod ratio illa procedit, ſecundum quod ſacramentum idem eſt quod ſacrum ſecretum. Dicitur autem non ſolum Dei ſecretum, ſed etiam Regis, eſſe ſacrum & ſacramentum, quia ſecundum antiquos, ſancta vel ſacroſancta dicebantur, quæcunque violari non licebat, ſicut etiam muri ciuitatis, & perſonæ in dignitatibus conſtitutæ. Et ideo illa ſecreta ſiue diuina, ſiue humana, quæ non licet violari, quibuslibet publicando, dicuntur ſacra vel ſacramenta.*

AD *tertium dicendum, quod etiam iuramentum habet quandam habitudinem ad res ſacras, inquantum ſcilicet eſt quædam conteſtatio facta per aliquid ſacrum. Et ſecundum hoc dicitur iuramentum eſſe ſacramentum, non eadem ratione, qua nunc loquimur de ſacramentis, non tamen æquiuocè ſumpto nomine ſacramenti, ſed analogicè; ſcilicet ſecundum diuerſam habitudinem ad aliquid vnum, quod eſt res ſacra.*

COMMENTARIVS.

EXplicaturus D. Thom. eſſentiam, ac definitiónem ſacramenti conuenienti ordine illius genus ante omnia inquirit, & quamuis ſolum de ſigno in communi, titulum proponat, tamen ſpecialiter loqui videtur de ſigno ſignificante ad placitum, ſeu ex impoſitione, & hoc ſenſu reſpondet ſacramentum eſſe ſignum quoddam: quam veritatem non aliter probat, niſi, quia ſignum ſanctitatis, ſeu rei ſacræ occultæ, poteſt cõuenienter ſignificari hoc nomine ſacramenti. nam omnia, quæ dicunt habitudinem ad eandem formam poſſunt eadem voce, ſaltem ſecundum analogam rationẽ ſignificari. quod autem in præſenti materia, in hac ſignificatione hæc vox ſumatur, ſupponit ex communi vſu eorum, qui de ea ſcribunt, aut loquuntur, ſignificatio enim vocum ex vſu tantum probari poteſt. Quæſtiones autem, quæ ſunt de quidditate vel eſſentiis rerum, nec tractari, nec expediri à nobis poſſunt, niſi vocum ſignificatio ex communi modo loquendi ſupponatur. Et ita procedit Diuus Thom. tam in hoc articulo, quam in duobus ſequentibus, ad quorum expoſitionem deſeruiunt, quæ de nomine ſacramenti præmiſimus.

De ſigno ſignificãte ad placitum, eſ‑ le ſermone.

Significatio vocum tantũ ex vſu probari poteſt.

Duæ quæſtiunculæ inſinuantur a D. Tho.

In ſolutione ad primum indicat D. Thom. vnam vel alteram quæſtiunculam. Prior eſt, cum medicamentum non ſignificet rationem ſigni, ſed cauſæ, cur non idem dicamus de ſacramento? nam ſicut medicamentum dicitur à medicando, ita ſacramentum à ſacrando. Et reſpondet medicamentum dictum eſſe à medicina, quæ eſt cauſa effectiua ſanitatis, & ideo, non denominari, per modum ſigni, ſed per modum cauſæ; ſacramentum autem denominari à ſanctitate, quæ nõ ſignificatur per modum cauſæ efficientis, ſed formalis vel finalis: & ideo, ſacramentum non neceſſario ſignificari per modum cauſæ efficientis ſanctitatem ſed aliquid denominatum à ſanctitate, vel intrinſecè, vel extrinſecè, atque hoc modo comprehendere poteſt ſub ſignificatione ſua id quod eſt ſignum ſanctitatis. Ad quod amplius explicandum addi poteſt, quamuis medicamentum dictum ſit à medicina, non tamen dicere habitudinem ad illam, ſed ad ſanitatem, ad quam habet habitudinem eiuſdem generis. quam habet medicina, cui medicamentum ſubordinatur, & ideo participare rationem cauſæ, quam habet medicina: at verò ſacramentum, ita dicitur à ſanctitate vel re ſacra, vt dicat habitudinem ad illam, & ab illa denominetur, vt à termino, ſeu forma extrinſeca; hæc autem habitudo poteſt eſſe multiplex, & vna eſt habitudo ſigni, quæ propterea optime poteſt illa voce ſignificari. Iuxta quam reſponſionem, non erit neceſſarium, quod in argumento ſumitur, ſicut medicamentum dicitur à medicando actiue, ita ſacramen-

A cramentum dici à ſacrando etiam actiuè, non enim hoc conuenit omni ſacramento, preſertim loquendo de perfecta ſanctificatione, quæ eſt per gratiam: loquendo enim latius de ſanctificatione aliter dicendum eſſet, vt in diſputatione latius explicabimus. Hinc videtur oriri ſecunda dubitatio, cum ſacramenta ſint cauſa & ſigna rei ſacræ, cur potius dicantur conſtitui in genere ſigni, quàm in genere cauſæ: quæ attingit multa tractanda in ſecunda diſputatione, & dicendum breuiter eſt, ſacramentum potiſſimùm denominari à ſanctitate perfecta, quæ eſt maximè occulta & ſupernaturalis; quamquam autem aliqua ſacramenta ſint cauſæ huius ſanctitatis, non tamen omnia; & ideò non eſt hoc de ratio- B ne ſacramenti ſecundum ſe; eſſe autem ſignum conuenit omni ſacramento, & ideo meritò dicitur ſub hoc genere ſacramentum conſtitui.

ARTICVLVS II.

Vtrùm omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.

Inf. q. 64. ar. 2. Et 1. 2. q. 161. ar. 4. cor. & q. 102. art. 5. co. & 4. d. 1 q. 1. artic. 1. q. 1.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum. Omnes enim creaturæ ſenſibiles ſunt ſigna rerum ſacrarum, ſecundum illud Roma. 1. Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur. Nec tamen omnes res ſenſibiles poſſunt dici ſacramenta. Non ergo omne ſignum rei ſacræ, eſt ſacramentum.

C *2. Præterea, omnia quæ in veteri lege fiebant, Chriſtum figurabant, qui eſt ſanctus ſanctorum: ſecundum illud 1. ad Corinth. 19. Omnia in figura contingebant illis, & Coloſſenſ. 2. Quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. Nec tamen omnia geſta Patrum veteris teſtamenti, vel etiam omnes cæremoniæ legis ſunt ſacramenta, ſed quædam ſpecialiter, ſicut in ſecunda parte habitum eſt. * Ergo videtur, quod non omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum.*

1. 2. q. 101, artic. 4.

3. Præterea, etiam in nouo Teſtamento multa geruntur in ſignum alicuius rei ſacræ, quæ tamen non dicuntur ſacramenta, ſicut aſperſio aquæ benedictæ, conſecratio altaris, & ſimilia. Non ergo omne ſignum rei ſacræ eſt ſacramentum.

SED *contrà eſt, quòd definitio conuertitur cum definito.* D *Sed quidam definiunt ſacramentum per hoc, quod eſt ſacræ rei ſignum, & hoc etiam videtur ex authoritate Auguſtini* ** ſupra inducta. Ergo videtur, quòd omne ſignum rei ſacræ, ſit ſacramentum.*

In art. præce. arg. ſed con.

RESPONDEO *dicendum, quòd ſigna propriè dantur hominibus, quorum eſt, per nota ad ignota peruenire. Et ideò propriè dicitur ſacramentum, quod eſt ſignum alicuius rei ſacræ ad homines pertinentis, vt ſcilicet, propriè dicatur ſacramentum, ſecundum quod nunc de ſacramentis loquimur, quod eſt ſignum rei ſacræ, in quantum eſt ſanctificans homines.*

AD *primum ergo dicendum, quòd creaturæ ſenſibiles ſignificant aliquid ſacrum, ſcilicet, ſapientiam & bonitatem diuinam, in quãtum ſunt in ſeipſis ſacra: non autem in quan-* E *tum nos per ea ſanctificamur. Et ideò non poſſunt dici ſacramenta, ſecundum quod nunc loquimur de ſacramentis.*

AD *ſecundum dicendum, quòd quædam ad vetus Teſtamentum pertinentia, ſignificabant ſanctitatem Chriſti ſecundum quod in ſe ſanctus eſt. Quædam verò ſignificabant ſanctitatem eius, in quantum per ea nos ſanctificamur, ſicut immolatio agni Paſchalis ſignificabat immolationem Chriſti qua ſanctificati ſumus. Et talia dicuntur propriè veteris legis ſacramenta.*

AD *tertium dicendum, quod res denominatur à fine & complemento, diſpoſitio autem non eſt finis neque perfectio. Et ideo quæ ſignificant diſpoſitionem ad ſanctitatem, non dicuntur ſacramenta (de quibus procedit obiectio) ſed ſolùm ea quæ ſignificant perfectionem ſanctitatis humanæ.*

COMMENTARIVS.

EXplicato genere inquirit D. Tho. differentiam, vt definitionem ſacramenti compleat; & quoniam ratio ſigni reſpectiua eſt, quæ ſpeciem ſumit à termino; ideo ex parte rei ſignificatæ per ſacramentum, illius definitionem complet, dicens, *Sacramentum eſſe ſignum rei ſacræ, inquantum eſt ſanctificans homines*, quæ particula reduplicatiua duplicem ſenſum habere poteſt. Prior eſt, ſi cadat ſupra rem ſacram, ita vt ſenſus ſit, ſacramentum debere ſignificare rem ſacram ſanctificantem hominem, & quatenus illum ſanctificat. Poſterior eſt, vt reduplicatio cadat in ipſum ſacramentum, & ſenſus ſit, ſacramentum, quatenus hominem ſanctificat, debere eſſe ſacræ rei ſignum, & quamuis vterque ſenſus in re ſit aliquomodo verus, nam vtrumque horum pertinet ad rationem ſacramenti, vt poſtea explicabimus; tamen prior reuera eſt à D. Thoma intentus, qui loquitur de ſanctificatione hominis ſimpliciter, quæ per gratiam fit, vt apertè explicat in ſolutione ad tertium, & ita eſt clarus totus contextus. Quomodo autem definitio ſic explicata ſufficiat ad eſſentiam ſacramenti declarandam, in ſequenti diſputatione tractabitur.

Quid ſit ſacramentum definitur à D. Thom.

Duplex ſenſus definitionis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantùm.

4. d. 1. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 4 & art. 3. co.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramentum non ſit ſignum, niſi vnius rei. Id enim quo multa ſignificantur, eſt ſignum ambiguum, & per conſequens fallendi occaſio, ſicut patet de nominibus æquiuocis. Sed omnis fallacia debet remoueri à Chriſtiana religione, ſecundum illud Coloſſ. 2. Videte, ne quis vos ſeducat per philoſophiam, & inanem fallaciam. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſit ſignum plurium rerum.

*2. Præterea: Sicut dictum eſt, * Sacramentum ſignificat rem ſacram, in quantum eſt humanæ ſanctificationis cauſa. Sed vna ſola eſt cauſa humanæ ſanctificationis, ſcilicet ſanguis Chriſti, ſecundum illud Hebr. vlt.* IESVS, *vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſignificet plura.*

Art. præced.

*3. Præterea: Dictum eſt, * quòd ſacramentum propriè ſignificat ipſum finem ſanctificationis, ſed finis ſanctificationis eſt vita æterna, ſecundum illud Roma. 6. Habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem verò vitam æternam. Ergo videtur, quòd ſacramentum non ſignificet niſi vnam rem, ſcilicet vitam æternam.*

Art. præced. ad 3.

SED *contra eſt, quòd in ſacramento altaris eſt duplex res ſignificata, ſcilicet, corpus Chriſti verum, & myſticum, vt * Auguſt. dicit in lib. ſentent. Proſperi.*

De conſ. diſt. 2. ca. Hoc eſt quod dicimus.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) * ſacramentum propriè dicitur quod ordinatur ad ſignificandam noſtram ſanctificationem. In qua tria poſſunt conſiderari, videlicet ipſa cauſa ſanctificationis noſtræ, quæ eſt paſſio Chriſti, & forma noſtræ ſanctificationis, quæ conſiſtit in gratia & virtutibus, & vltimus finis ſanctificationis noſtræ, qui eſt vita æterna. Et hæc omnia per ſacramenta ſignificantur. Vnde ſacramentum eſt & ſignum rememoratiuum eius quod præceſſit, ſcilicet paſſionis Chriſti, & demonſtratiuum eius quod in nobis efficitur per Chriſti paſſionem, ſcilicet gratiæ, & prognoſticum, id eſt, prænuntiatiuum futuræ gloriæ.*

Art. præced.

AD *primum ergo dicendum, quod tunc eſt ſignum ambiguum, præbens occaſionem fallendi, quando ſignificat multa, quorum vnum non ordinatur ad aliud. Sed quando ſignificat multa, ſecundum quod ex eis quodam ordine efficitur vnum, tunc non eſt ſignum ambiguum, ſed certum, ſicut hoc nomen* homo, *ſignificat animam & corpus, prout ex eis conſtituitur humana natura. Et hoc modo ſacramentum ſignificat tria prædicta, ſecundum quod quodam ordine ſunt vnum.*

In cor. art.

AD

AD ſecundum dicendum, quòd ſacramentum in hoc quòd ſignificat rem ſanctificantem, oportet quòd ſignificet effectum, qui intelligitur in ipſa cauſa ſanctificante, prout eſt ſanctificans.

AD tertium dicendum, quòd ſufficit ad rationem ſacramenti, quòd ſignificet perfectionem, quæ eſt forma, nec oportet quòd ſolùm ſignificet perfectionem, quæ eſt finis.

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli ſolùm explicat D.Thom. quomodo fieri poſſit, vt idem ſacramentum plura ſignificet, quæ ordinem dicunt ad ſanctificationem noſtram, vel per modum formæ, vel per modum cauſæ efficientis, vel finalis; quòd autem hoc ſit de ratione ſacramenti non probat D. Tho. imò neque id apertè affirmat, ſed ſolùm dicit, hæc omnia ſignificari per ſacramenta: fieri autem poteſt, vt hoc conueniat omnibus ſacramentis, quæ nunc habemus, quamuis non ſit de ratione ſacramenti vt ſic, ſicut re vera non eſt: poteſt enim optimè definitio ſacramenti data præcedenti articulo intelligi, atque ſaluari cum ſola ſignificatione formali ſanctitatis, ſine ſignificatione propria atque immediata cauſarum eius. Quin potius, quòd omnibus ſacramentis conueniat, illa tria ſignificare, ſcilicet, præteritam Chriſti paſſionem, præſentem gratiam, & futuram gloriam: aſſeritur quidem à D.Tho. non tamen probatur: ſed (vt Caiet. dixit,) ex cõmuni modo loquendi omnium, vt clarum ſumitur: quod vt verum ſit, neceſſariò intelligendum eſt de ſacramentis nouæ legis, nam vetera (licèt veram rationem ſacramenti participarent) nec præſentem gratiam, nec futuram gloriam ſemper ſignificarunt, quę omnia in ſequenti diſputatione latiùs diſputabuntur.

Explicatur D.Thom.

DISPVTATIO I.

De eſſentia ac definitione ſacramenti.

COgimur doctrinę ordinem aliquantulum inuertere prius, quid ſit ſacramentum, quàm an ſit inquirendo, (ſicut D. Tho. fecit,) quia antequam ſacramenta eſſe oſtendamus, neceſſe eſt exactè intelligere, quid nomine ſacramenti ſignificetur: ſignificatio autem huius vocis tam eſt coniuncta cum proprietate & eſſentia ipſius rei, vt ſine huius cognitione non poſſit intelligi, & ab omni alia æquiuoca, vel analoga ſignificatione ſeparari. Dicemus ergo prius de quidditate ſacramenti, quam in hac diſputatione per rationem metaphyſicam generis & differentiæ; in ſequenti verò per rationem quaſi phyſicam, ſcilicet materiæ & formæ explanabimus.

Quid ſit ſacramentum primo per rationem metaphyſicam, deinde per phyſicam oſtendẽdum.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramentum ſit ſacrum ſignum aliquam ſanctificationem homini conferens, vel ſignificans.

NOn inquiro an ſit hæc propria & exacta definitio ſacramenti: priùs enim paulatim explicabimus omnia, quæ ſacramento conueniunt, & ita tandem in fine diſputationis integram definitionem complebimus. Ratio verò dubitandi in quæſtione propoſita eſt, quia, neque omnia ſigna ſacra ſanctificationem hominis ſignificantia ſunt ſacramenta, neque è contrario, omnia ſacramenta videntur ſanctificationem ſignificare. Prior pars conſtat, quia tranſitus maris rubri ſignificauit ſanctitatem per baptiſmum conferendam, vt colligitur ex 1. ad Corinth. 10. & ſimiliter manna ſignificauit ſanctitatem dandam per Euchariſtiam, & tamen illa non fuêre vera ſacramenta. Deinde, quod difficilius eſt, ſacri-

Ratio dubitandi.

A ficium, vt ſacrificium eſt, non eſt ſacramentum, vt docet D.Tho. 1.2. quæſt. 101. artic. 4. & tamen habet totam illam ſacram ſignificationem: nam, vt Augu. ait, 10. de Ciuit. Dei, c.5. *Sacrificium viſibile, inuiſibilis ſacrificij ſignum eſt*, & de noſtro ſacrificio conſtat cruentum ſacrificium Chriſti repræſentare, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem*, idemque de veteribus ſacrificiis tradit D. Thom. latè ſuprà in 1.2. loco citato, & videri poteſt Sanderus lib. 1. de viſibi. Monarch. c. 5. Vnde fit, ſacrificium, vt ſacrificium, ſignificare rem ſacram, quatenus nos ſignificat, quia ſignificat paſſionem Chriſti, qua ſanctificati ſumus. Poſterior pars probatur, quia eſus agni Paſchalis
B fuit ſacramentum, & non conferebat, nec ſignificabat ſanctificationem hominis; atq; idem argumentum fieri poteſt de multis aliis ceręmoniis, ſeu ſacramentis veteris legis.

Auguſtinus.

Vt reſpondeamus huic quæſtioni, aduertendum eſt, ſacramentum, vt ex ipſa voce conſtat, aliquid ſacrum eſſe: cum autem ex communi vſu ſupponamus, ſacramentum hic accipi pro ſigno, conſequenter fit, debere ſacramentum eſſe ſignum ſacrum, & religioſum; poſſunt autem in omni ſigno duo conſiderari; ſcilicet res ſignificans, & ſignificatio ſeu habitudo ad rem ſignificatam; & ex vtroque capite poteſt ſignum eſſe ſacrum, ſcilicet, vel quia res, quæ ſignificat, eſt ſacra & religioſa & pertinens aliquo
C modo, ad cultum Dei, & animæ ſanctitatem: vel ſignificatio ipſa ſacra eſt, ſcilicet, quia eſt de re ſacra, & ad rem ſacram terminatur, quomodo manna, vel tranſitus maris rubri, quamuis ipſæ non eſſent res ſacræ, ſigna ſacra propter rem ſignificatam dici poſſunt, vt bene notauit Cano relect. de ſacrament. p. 1. ad 3.

Signum ſecundum ſacramentum, vel ratione rei, quæ ſignificat, vel ratione rei, quæ ſignificatur.

Dico ergo primò. Sacramentum, prout de illo nunc agimus, debere eſſe ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis, id eſt, res aliqua vel ceręmonia ad cultum Dei ordinata ſeu inſtituta. Ita ſignificant cum Magiſt. in 4. diſt. 1. Bonauent. Scotus, & Gabr. q. 1. Caie. hic artic. 2. expreſſiùs verò id docet D. Tho. 1.2. q. 101. art. 4. & quæſt. 102. art. 5. Et probatur primò inductione, nam in lege veteri omnia propriè
D ſacramenta erant huiuſmodi vt circumciſio, per quam homines initiabantur, & in Dei populo conſignabantur, Geneſ. 17. Item conſecratio ſacerdotum, per quam cultui diuino dedicabantur, & adhoc munus quodammodo ſanctificabantur. Exod. 28. Leuit. 8. Agnus item Paſchalis, ſi concedamus cum D. Thom. fuiſſe ſacramentum, idem habuit: quamuis enim non deſint, qui negent fuiſſe ſacramentum aſſerentes ſolùm fuiſſe ſacrificium, probabile autem eſt vtramque rationem habuiſſe, tanquam perfectam figuram noſtræ Euchariſtiæ; mactabatur enim in cultum Dei, & vt ſic erat ſacrificium, & comedebatur certo quodam ritu lege præſcripto, & tanquam cibus ſacer Deo dicatus, & vt ſic dici poteſt fuiſſe ſacramentum, & ſub vtraque ratio-
E ne erat ceręmonia illa religioſa, & per illam diſponebantur homines ad ſanctificationem aliquam in illa lege obtinendam, vt D. Thom. notauit dict. q. 102. art. 5. & Cano ſuprà ad 4. Prætereà idem intueri licet in lege gratiæ, baptiſmus enim *Lauacrum regenerationis*, dicitur ad Titum 3. & tanquam prima fidei Chriſtianæ profeſſio, & vnica ianua Eccleſiæ & regni cœlorum præcipitur, Ioan. 3. & Matth. vltim. at de ceteris ſacramentis idem facilè conſtat. Solùm de matrimonio poſſet quis dubitare, quia non videtur eſſe ceręmonia ſacra, ſed contractus quidam humanus ac moralis. Sed, licet ex ſe, & prout eſt à ſola voluntate humana, vt à principali cauſa, tantum

Sacramẽtum debet eſſe ſignum ſacrũ ex parte rei ſignificantis. Mag. 4. d. 1. Bonauen. Scotus. Gab. q. 1. D. Thom. 1. Probatur inductione.

Agni Paſchalis ritum, & ſacrificium, & ſacramentum fuiſſe probabile eſt.

Matrimoniũ etiã eſſe ceræmoniam ſacram probatur.

hoc habeat, tamen, prout à Chriſto eleuatum eſt, & inſtitutum ad dandam coniugibus ſanctificationem ſuo ſtatui neceſſariam, iam non tantum eſt ciuilis contractus, ſed ſacra ceræmonia, quia iam non tantum efficit coniuges, ſed quantum in ipſo eſt efficit ſanctos coniuges, nec ſolùm efficit vinculum mutuæ obligationis, ſed etiã confert vinculum mutuæ charitatis, & ideò de illo dixit Paulus ad Ephe. 5. *Sacramētum hoc magnum eſt*: præmiſerat autem. *Viri, diligite vxores veſtras, ſicut Chriſtus Eccleſiam*, ſignificans, in lege gratiæ vinculũ illud iam eſſe ſacrum & religioſum gratia & charitate ſanctificatum, vt Conc. Trid. docuit, ſeſſ. 24. Deniq; de his ſacramētis rectè intelligitur illud Pauli 1. ad Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorũ Dei*, id eſt, ſacramentorum, vt Ambroſ. legit, & alij intelligunt, quæ ſacramenta, quia res ſacræ ſunt, & ad cultũ Dei pertinẽtes, per Chriſti miniſtros diſpenſanda dicuntur, atq; tantũ illis danda, quibus oportet, vt Chryſ. expoſuit homil. 10. quem D. Tho. Anſel. imitantur.

Locus Pauli ad Cor. explicatur. Ambroſ. Chryſoſt.

2. Probatur concluſio ex patribus. Auguſt. Ambroſ. Cyprian. Hilarius.

Secundò probatur concluſio ex Patribus, Auguſt. epiſt. 23. dicit cõſecrari homines Deo per ſacramenta, idem queſt. 84. in Leuit. Ambroſ. lib. de myſteriis dicit, initiari homines per ſacramenta, idem Cypr. ſerm. de baptiſ. Chriſti, & Hilar. in id Pſal. 131. *Et filij eorum vſq; in ſæculum ſedebunt ſuper ſedem tuam*, dicit, hos filios eſſe animas fideliũ ſacramentis Eccleſię ſanctificatas. Deniq; oſtendemus inferiùs totũ ſacramentorum negotium ad cultum Dei religioſum ordinari, vt nimirũ homines per hæc ſigna in vnum nomẽ religionis cõueniant, in qua, & ipſi ſanctificentur, & Deum profiteantur ſuæ ſanctificationis authorem.

3. Probatur ratione. Diuina prouidentia hominũ naturæ ſe accommodat.

Tertiò ratione, nã quòd in Eccleſia ſint cerœmoniæ aliquę ordinatę ad ſanctificationẽ hominum colentium Deum, conſtat ex vſu, qui ortus eſt ex diuina prouidentia, quæ hominũ naturæ accõmodatur, & eorum vtilitati conſulit, nam, quia homo eſt corporeus, per viſibiles, & corporeas cerœmonias cõuenienter ad ſuam ſanctificationẽ & cultum diſponitur, vt latiùs ſect. 3. dicturi ſumus. Quòd vero ſacramẽta ſub hoc cerœmoniarũ genere contineantur, nõ aliunde, quam ex vſu ipſius vocis, petendum eſt. qui vſus ſatis eſt in ſuperioribus demonſtratus, & in hoc ſenſu poteſt hoc confirmari ex notatione ipſius nominis, *Sacramentum*, nam ſicut veſtimentum dicitur, quo veſtimur, ornamentum, quo ornamur, ita ſacramentum ſatis conuenienter dicitur, quo ſacramur, ſeu quo initiamur: hanc enim ſignificationem habet etiam vox Græca, *Myſterium*, quæ, vt diximus, Latinæ voci, *Sacramentum* reſpondet. Quamquam enim Soto hîc hanc notationem vocis ſacramenti reiiciat exiſtimans eſſe ſententiam D. Tho. hîc art. 1. ad 2. tamen reuerã eſt valde probabilis & conſentanea ſanctis Patribus, & valde apta ad explicandum munus, & inſtitutionem noſtrorum ſacramentorum. Nec D. Thom. in dicta colu. illam abſolutè negat, ſed, vt ibi expoſui, docet, ſacramentum ex ſua ratione, vel etymologia non dicere habitudinem cauſæ efficientis ad veram animæ ſanctitatem, & in hoc ſolùm ponit differentiam inter ſacramẽtum, & medicamentum; tamen cum his, quæ ibi dicit, & cum aliis exemplis à nobis adductis; rectè quadrat, vt poſſit dicere habitudinem cauſę quaſi formalis conferentis aliquam ſanctitatem, ſaltem per extrinſecam denominationem, quomodo ſanctificari dicitur, quicquid cultui diuino dicatur, vt expreſſiùs docuit idem D. Tho. 1. 2. in locis citatis.

Sacramẽtum eſſe aliquid ſacrum, vel ex ipſa nominis notatione cognoſcitur.

D. Thom. explicatur.

Sacramẽtum debet eſſe ſignum ſacrũ

Dico ſecundò. De ratione ſacramenti eſt, vt illa cerœmonia ſacra, quę ſacramentum dicitur, ſit etiam ſignum ſacrum ex parte ſignificationis, ſeu rei ſigni-

A ficatæ, vel vt rem ſacram ſignificet. Hæc aſſertio eſt D. Tho. hîc & omnium, qui hac ratione deſcribunt, ſacramentum debere eſſe ſignum rei ſacræ, & probatur. Primò ex ſcripura, hoc enim modo Gen. 17. Circumciſio dicitur *Signum fœderis inter Deum, & homines*, & ad Roma. 4. additur fuiſſe *Signaculum iuſtitiæ fidei*. Similiter ad Roma. 6. dicimur, *Sepeliri in Chriſto per baptiſmum*, non reipſa, ſed repræſentatione, & ad Epheſ. 5. matrimonium dicitur *Signum coniunctionis Chriſti cum Eccleſia*, & Matth. 26. & 1. ad Cor. 11. *Myſterium Chriſti dicitur, commemoratio paſſionis Chriſti*. Secundò probatur ex Patribus, qui in hac ſignificatione vtuntur hac voce, *Sacramentum*, vt patet ex Alex.

ex parte rei ſignificatæ.

Alex. Papa. Auguſt.

B Papa epiſt. 1. cap. 4. optimè Auguſt. epiſt. 5. *Longum*, inquit, *eſt conuenienter diſputare de varietate ſignorum, quæ, cum ad res ſacras pertinent, ſacramenta appellantur*. Idem lib. 2. de doctr. Chriſt. c. 3. & lib. 4. de Catechizandis rudib. c. 26. hac ratione *ſacramenta* vocat *verba viſibilia rerum diuinarum*, & 19. contra Fauſt. c. 16. vocat etiam *ſignacula*, & epi. 118. c. 1. dicit ſacramenta nouæ legis eſſe *ſigna præſtantiſſima*. Sic etiam Bern. in ſerm. de Cœna Do. ſacramentum dicit eſſe *ſacrum ſignum*, atq; in eodem ſenſu Græci Patres, ſacramẽta vocant *myſtéria*, vt ſuprà diximus, quia in ſignificatione ſua rem ſacram atq; diuinam habent reconditam; vnde à Dionyſ. c. 1. de Eccleſ. Hierar. vocantur *ſacratiſſima ſigna*, eorumque ſacram ſignificationem toto illo li-

Bernard.

Dionyſ.

C bro exponit, & eodem ferè modo loquitur, de Cœleſti Hierar. Baſil. etiam in exhortatione ad baptiſmum ſeu homil. 13. ex variis, vocat *ſigna myſtica*, & ſimiliter loquimur in epiſtola ad Amphylochium cano. 72. & 80. Martialis etiam epiſt. ad Toloſanos, c. 4. vocat, *myſteria ſacramentorum, per quæ Deo coniungimur*; quibus verbis vtrumq; indicat, ſcilicet, ſacramenta, & eſſe ſacras cerœmonias, & rem ſacram ſignificare, ſcilicet, coniunctionem cum Deo. Quomodo Greg. Nyſſ. oratio. de baptiſ. dicit externam ablutionem eſſe ſignum internæ, & ideo eſſe ſacramentum, quod eleganter proſequitur Cyril. Hiero. Catecheſ. 3. illuminatorum, vbi ſacramentum *ſignaculum* appellat. Tertiò probatur ratione, quæ primo

Baſilius.

Martialis.

Greg. Niſſe.

Cyrillus.

D (ſicut ſæpe dictum eſt) ſumẽda eſt ex vſu, & impoſitione ſeu accõmodatione huius vocis, *ſacramentum*. Deinde hęc poſterior aſſertio probari poteſt ex p̃cedenti, quia, ſi ſacramentũ eſſe debet cerœmonia ſacra & religioſa, nõ debet eſſe ſignũ rei prophanæ, & vulgaris: eſſet enim hîc abuſus ſacrarũ cerœmoniarum: ergo, ſi aliquid ſignificare debet, vt ſacramentũ ſit, neceſſe eſt, vt illud ſit aliq̃d ſacrũ: quin potius oſtendemus ſtatim, neceſſe eſſe, vt illud ſit maximè ſacrũ, atq; reconditũ, vt ea rõne poſſint ſacramenta diſtingui à multis cerœmoniis ſacris, q̃ ſacramẽta nõ ſunt.

Ad rationem ergo dubitandi in principio propoſitam facilis eſt ex dictis reſponſio: ad priorem enim partem concedimus multa eſſe ſigna rerum ſacra-

Ad rationem dub. reſpõd.

E rum, quę non ſunt ſacramenta, pręſertim ſi non ſint cerœmoniæ ſacræ, vt ſunt multa exempla ibi adducta. Ad poſteriorem verò partem negatur eſſe vel fuiſſe vnquam aliquod ſacramentum, quod non contulerit, vel ſignificauerit aliquam ſanctitatem, aut internam, & perfectam, aut externam ſaltem & legalem, qualis per externas cerœmonias conferri poteſt, ſicut dictum eſt de Agno Paſchali. Quod ſi in lege veteri fuerunt aliquæ cerœmoniæ, quibus hæc ratio ſigni, & cerẽmonię ſacrę non cõueniebant, illę non fuere ſacramẽta, ſed obſeruantię vel aliquid huiuſmodi, vt D. Th. docet in p̃dictis locis ex 1. 2. citatis.

In lege vetere non omnes cerœmoniæ obtinuerunt rationem ſacramenti.

Dubitatio vero, quæ in priori parte illius difficultatis indicatur, aliquos coegit, vt dicerẽt. quamuis non omne ſacramentum ſit ſacrificium, omne

tamen

tamen ſacrificium eſſe ſacramentum. Ita loquitur A Sanderus.lib.1.de Viſib.Monarch.c.5.fauet Aug.lib. 10. de Ciuitate, c. 20. dicens omnia ſacrificia vetera fuiſſe paſſionis Chriſti ſacramenta. Sed ibi latè vtitur voce *Sacramentum*, prout dicitur de quouis ſacro ſigno, tamen loquendo propriè de ſacramento, vt loquimur, differt in ratione ſua formali à ſacrificio, in actione autem ſeu re materiali poſſunt interdum conuenire, ſicut in lege gratiæ factum eſt in myſterio Euchariſtiæ, non tamen ſemper, quia, neque omne ſacramentum eſt ſacrificium, vt de ſex ſacramentis legis nouæ conſtat, & in lege veteri multa fuerunt ſacrificia quæ non erant ſacramenta, vt D. Tho. docet 1. 2. q.102. ar.3. & 5. Vnde, quod Canus B prædicta relectione par.1.ad 2.dicit, ſacrificiũ, quod offertur Deo, tantùm in cultum, & recognitionem dominij non eſſe ſacramentum, quod verò offertur in expiationem peccati eſſe ſacramentum, non probatur: quia ſi formaliter loquamur de vtroque vt tale eſt, in neutro ratio ſacrificij eſt eadem cum ratione ſacramenti, vel è conuerſo: ſi autem loquamur materialiter, vtraq; ratio ſacrificij poteſt coniungi cum ratione ſacramenti, vt in Euchariſtia videre licet: & vtraque etiam poteſt à ratione ſacramenti ſeparari; nam ſicut poteſt inſtitui ſacrificium honorarium, vel in gratiarum actionem, quod nõ ſit ſacramentum, ita etiam poteſt inſtitui in expiationem peccati, nihil enim vetat, neque eſt vlla neceſſitas vtramq; rationem coniungendi, quin potiùs exiſtimo, multa fuiſſe in veteri lege ſacrificia C pro peccato, quæ non erant ſacramenta, vt D.Tho. loco citato ſentit, ex cuius doctrina ſumenda eſt vera reſponſio ad difficultatem propoſitam, quam breuiter attingam. Dicendum eſt ergo, ſacrificium quidem, & ſacramentum conuenire in ratione ſigni ſacri, tàm ex parte ceręmoniæ, quia vtrumque eſſe debet cerǣmonia religioſa, quàm ex parte rei ſignificatæ, quia in vtroque eſſe debet res ſacra: differre tamen in re ſignificante, quia ſacrificium continet ſupremum cultum Dei, id eſt, immediatè refertur & inſtituitur ad tribuendum cultum Deo, quocunq; titulo religionis, vel iuſtitiæ tribuatur: ſacramentum verò immediatè refertur ad ipſos cultores Dei, D quos diſponit ſeu ſanctificat ad cultum Dei. Vnde fit, vt ſacrificium conſiſtat in actione aliqua, ſeu oblatione, quæ ad Deum refertur, ſacramentum autem in receptione ſeu quaſi paſſione, quæ in Dei cultoribus aliquo modo ſuſcipiatur. Et hinc etiam oritur, vt idem ſacrificium poſſit à multis offerri, & omnibus prodeſſe, vnum verò ſacramẽtum, ſeu vſus ſacramenti tantum in vno recipiatur, eique tantum profit. In re autem ſignificata differunt, quia ſacrificium per ſe & intrinſeca ratione ſua ſolùm requirit, vt ſignificet diuinam excellentiam, & cultum, qui illi præſtatur; ſacramentum verò potiùs ordinatur, vt iam dicemus, ad ſignificandam ſanctificationem E eorum, qui Deum colunt. Vnde licèt cõtingat, eandem Chriſti paſſionem, per ſacrificium, & ſacramentum ſignificari, tamen in hoc ipſo eſt aliqua diuerſitas, nam per ſacrificium ſignificatur, vt fuit oblatio quædam placans Deum, eique ſummum honorem exhibens, per ſacramentum verò, vt applicatur nobis per ſanctificationem aliquam, quę ab illa manat,

Neq; omne ſacramentũ eſt ſacrificiũ, neque è cõuerſo.

Differentia inter ſacrificium & ſacramentum.

SECTIO II.

Quam rem ſacram, quamve ſanctificationem conferat, aut ſignificet ſacramentum: & conſequenter, an ſacramentum vniuocè dicatur de ſacramentis veteris, & nouæ legis.

QVoniam dictum eſt, ſacramentum conſtitui in genere ſigni ſacri, vt eius ratio perfectè cognoſcatur duo explicare oportet; vnum eſt, qualis eſſe debeat res ſignificata, quæ eſt quaſi terminus huius relationis, alterum, qualis eſſe debeat res ſignificãs quæ eſt veluti relationis fundamentum; de hoc dicemus ſectione ſequenti, vbi etiam impoſitionem explicabimus, quæ eſt veluti ratio fundandi. Vt ergo quæſtioni propoſitæ reſpondeamus, ſupponendum eſt ex Aug.lib.2. de pecc.meri.c.26. & ſerm.14. de verbis apoſtoli, varios eſſe ſanctificationum modos, quos poſſumus ad duo membra reuocare, quæ ad Hebr.5. inſinuantur: alia enim eſt, ſanctificatio interior ſpiritualis, & coram Deo, quæ fit per gratiam ſanctificantem, & poteſt dici ſanctificatio ſimpliciter; alia verò eſt ſanctificatio externa legalis & ſecundum quid; qui modus ſanctificationis erat frequens in veteri lege: & ideò hæc ſignificatio huius vocis frequens eſt in veteri teſtamẽto, & non ſolùm de hominibus, ſed etiam de aliis rebus dicitur: explicandũ ergo eſt à nobis, quæ harum ſanctificationum in ſacramentis conferatur, aut ſignificetur.

Auguſt.

Sanctificatio duplex interior, & exterior.

Hæretici ergo huius temporis de noſtris ſacramentis ita ſentiunt, vt negent eſſe ſigna noſtræ ſanctificationis: vnde conſequenter negabunt hoc eſſe de ratione ſacramenti, dicunt autem eſſe ſignum diuinæ beneuolentiæ, & prædeſtinationis, vel potius eſſe ſigillum, ac teſtimonium iuſtitiæ acceptæ per fidem, quam ſacramenta excitant, vt externa quędam motiua, iuxta illud Rom. 4. vbi circuncisio dicitur, *Signaculũ iuſtitiæ fidei, quæ fuit in Abraham*, ita referunt Lynd.Bellar.& alij. Sed hic error, quòd attinet ad ſignificationem diuinæ beneuolentiæ vel prædeſtinationis, planè eſt abſurdus, quia ſacramenta indifferenter pro reprobis, ac præſtinatis inſtituta ſunt: vnde ſignificationem habent rerum, quæ vtriſque poſſunt eſſe communes, aliôquin non eſſent benè inſtituta, & ſæpè haberent falſam ſignificationem. Denique nunquam baptiſmus, vel aliud ſacramentum, etiam ſi optima diſpoſitione recipiatur, ſignificat hominem eſſe prædeſtinatum: vnde enim habere poteſt ſignificationem hanc, aut quo fundamento affirmatur? Quod verò dicunt de ſigillo & teſtimonio iuſtitiæ acceptæ per fidem, prout ab eis aſſeritur, plures errores inuoluit. Primus eſt ſolam fidem iuſtificare: ſecundus eſt ſacramenta nouæ legis gratiam non conferre, ſed ſolùm excitare fidem; atque adeò nullam vim habere ex paſſione Chriſti contra illud ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ.* Vnde baptiſmus paruulorum ſufficit ad confutandum hunc errorem, quia in illis non ſupponitur fides ante baptiſma: ergo nec iuſtitia data per fidem. ergo, ſi baptiſmus illam non confert, non poteſt eſſe ſigillum, aut teſtimonium eius: quomodo etiam poteſt baptiſmus excitare fidem paruuli, qui ratione vti non poteſt? Denique ſupponunt, teneri fideles, qui ſacramenta ſuſcipiunt, ad credendum certa fide ſe eſſe iuſtos, quod planè falſum eſt, & impoſſibile ſine ſpeciali Dei reuelatione. Neque eos quicquam iuuat locus ille ad Rom.4. nam in primis non eſt ibi ſermo de fide viua Abrahæ, per quam iuſtificatus eſt, vt latiùs expoſuit Iacob. in ſua Epiſ. cap.2. Deinde circumciſio, non tantùm dicitur ſignaculũ, ſed etiam ſignum: ſignaculum enim dicitur reſpectu Abrahæ qui propter fidem, & obedientiã conſignatus eſt diuino ſigillo, vt multarum gentium pater exiſteret, vt exponit Chryſ. Homil.8. in ad Rom. ſignũ autẽ dicitur, tam reſpectu illius, quã totius poſteritatis, &, vt ſic, erat ſacramentũ. Quamquã ſano, ac meliori ſenſu etiam poſſet illud ſacramentũ, vel baptiſm' dici ſignaculũ, quo cõſignãtur homines q ſunt de populo Dei, vel eccleſiæ, ſed hoc ipſum nõ fit ſine ſignificatione alicuius ſanctificationis, quia omne ſigillũ, vel ſignaculũ, ſignũ etiã eſt; & hoc ipſo quod

Hæreticorũ error confutatur.

Iacob. Epiſt. cap. 2.

Chryſoſt.

Signaculum ſignum etiam eſt.

quòd indicat hominem cultui ac religioni deputatum, ſanctificationem aliquam ſignificat; & hoc ſenſu Baſil.lib.de Spiritu ſancto.c.12.dicit, Chriſtianos baptiſmo ſanctificari, & conſignari, & Hom.13. vocat *baptiſmum regenerationis lauacrum & ſigillum*, & Nazianz. oratio.40. dicit eſſe *lauacrum, quia abluit, ſigillum, quia ſignificat dominationem.* Vnde, quod idem Nazian. oratio. 11. in laudem ſororis Gorgoniæ dicit, baptiſmum non tam fuiſſe illi gratiam, quam ſigillum, per exaggerationem dictum fuit, vt ſignificaret ſanctam illam fœminam ante baptiſmum magnam gratiam fuiſſe aſſecutam, & ideò præmiſit Greg. illa verba, *Penè, vt audacter loquar.* Sic etiam Hie. ad Eph.1. circa illa verba, *Signati ſpiritu promiſſionis ſancto*, dicit, *Qui in regeneratione ſpiritum ſanctum acceperit, ab eo ſignatur, & ſignum conditoris accipit*, vbi ſimul dicit baptiſmum eſſe ſignum ſanctificationis & ſigillum, quo conſignamur. Et idem dici poſſet de Confirmatione, & Ordine, & ſuo modo de cæteris ſacramentis, præſertim quia, quatenus in ſe occultant, & quaſi conſignata habent aliqua diuina myſteria, ſignacula ſeu ſigilla dici poſſunt. Quomodo Orig. lib.4. in ad Ro. paulò poſt principiũ. dicit ſacramenta eſſe ſigna, quatenus myſteria indicant, ſignacula verò, quatenus ea myſteria continent, & obſeruata habent. Auguſt. verò 19. contra Fauſt. c.11. ſigna, & ſignacula ea vocat, addens eorum virtutem inenarrabiliter valere plurimùm.

Baſil. — Nazianz. — Hieronym. — Orig. 10. Sacramenta eſſe ſigna, quatenus myſteria indicant, ſignacula vero, quatenus ea myſteria cõtinent ex Origene. — Auguſt.

Hoc ergo refutato errore, ſupponamus vt certum ſacramentum nouæ legis, & conferre, & ſignificare veram, atque interiorem ſanctificationem noſtram. Et prior quidem pars de cauſalitate infra. q.62. ex profeſſo tractanda eſt; & ideò hoc loco ſolùm eſt ſupponenda, & ex illa ſequitur poſterior de ſignificatione, quæ ad præſentem locum magis ſpectat: quia hæc ſacramenta id ſignificant, quod efficiunt, vt Concil. Florent. & Trident docuere, & probant ſcripturæ teſtimonia paulò ante citata; hæc verò ſignificatio ita explicatur à D. Thom. hîc, & cæteris Theologis, vt, ſcilicet hæc ſacramenta, non tantùm ſignificent formalem ſanctitatem, quæ in nobis recipitur, ſed etiam Chriſtum, qui eſt fons huius ſanctificationis, iuxta illud ad Rom.6. *Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus; conſepulti enim ſumus per baptiſmum in morte.* Quibus verbis indicat Paulus, baptiſmum eſſe ſignum mortis & ſepulturæ Chriſti, & ſtatim ſubdit ſignificare etiam futuram gloriam, & reſurrectionem quæ eſt finis noſtræ ſanctificationis. *Vt quemadmodum Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus, ſi enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus*, & ſimilia traduntur de Euchariſtia Ioannis 6. Lucæ 22. 1. ad Corinth. 11. atque ita Eccleſia de illo myſterio, inquit, *O ſacrum conuiuium, in quo Chriſtus ſumitur, recolitur memoria paſſionis eius, mens impletur gratia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur.* Et de matrimonio aliquid ſimile indicatur ad Epheſ.5. de cæteris verò ſacramentis, non ſunt tam expreſſa teſtimonia, tamen eadem doctrina in eis locum habet, quia omnia habent vim ex paſſione Chriſti, & illius nomine ac virtute conferuntur, omnia etiam nobis conferunt ſpem gloriæ per gratiam: & ideò in omnibus habet locum illa triplex ſignificatio gratiæ, gloriæ, & Chriſti vtriuſque authoris, quę, quia per modum vnius fit in ordine ad noſtram ſanctificationem, ideò hæc abſolutè dicitur eſſe ſignificatio horum ſacramentorum. Solùm eſt obſeruanda differentia, inter Euchariſtiam, quæ eſt ſacramentum permanens, habens ſuam ſignificationem ante vſum, & cætera, quæ eſſentialiter in vſu conſiſtunt: nam hæc primò ac proximè ſignificant, ac conferunt ſanctificationem animæ, propter quam immediatè ſunt inſtituta, & ita omnia verba, quæ in illis dicuntur hoc maximè exprimunt, at verò ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt permanens, proximè & immediatè ſignificat ipſum Chriſtum; nam ipſe eſt panis, qui de cœlo deſcendit, quique per verba huius ſacramenti immediatè conficitur, ac ſignificatur, & ſimiliter ſub ſpeciebus ſacramentalibus immediatè continetur & ſignificatur, tamen repræſentatur per modum cibi, & conſequenter cum ordine ad ſanctificationem noſtram, quam, & confert, & expreſſiùs ſignificat, quando ad vſum applicabitur, iuxta illud, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum. Et qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* Sic igitur omnibus ſacramentis commune eſt, vt ſanctificationem noſtram ſignificent, propter quod omnia dicuntur eſſe ſigna demonſtratiua gratiæ præſentis, ſcilicet quantum eſt de ſe, niſi ex parte ſuſcipientis adſit impedimentum, & vt omnibus conueniat, intelligendum eſt, quando applicantur ad vſum; nam Euchariſtia ante vſum non ſignificat gratiam præſentem, niſi velimus dicere, ſignificare gratiam ſubſtantialem, quæ eſt Chriſtus ipſe, vel gratuitum effectum, vt loquuntur Scot. Okam & alii, in princip. 4. quod parum refert, cùm de re conſtet. Dicuntur etiam hæc ſacramenta eſſe ſigna commemoratiua, reſpectu paſſionis, & prognoſtica, reſpectu gloriæ, quæ omnia habent, vt rectè D. Thom. dixit, ſine æquiuocatione, vel ambiguitate aliqua, quia ex his omnibus quaſi completur vna integra ſignificatio noſtræ ſanctificationis perfectæ.

Sacramenta id efficiunt, quod ſignificant. — Florent. Trident. — Sacramenta ſignificant non ſolum ſanctificationem formalem, ſed etiam Chriſtum vt cauſam effectiuam, & gloriam vt finẽ illius. — Rom. 6. — Significatio gratiæ, gloriæ, Chriſti, eſt ſignificatio trium per modum vnius. — Differentia inter Euchariſtiam & cæ- tera ſacramenta, quòd cætera immediatè gratiam ſignificant & tribuunt, at Euchariſtia mediatè. — Omnia noſtra ſacramẽta in vſu ſunt ſigna demõſtratiua gratiæ præſentis quantum eſt de ſe.

Iam verò explicandum ſupereſt, an hoc, quod noſtris ſacramentis conuenit, ſit de ratione ſacramenti vt ſic. Prima ſententia negat, de ratione ſacramenti eſſe, vt vel conferat, vel ſignificet veram, ac perfectam ſanctitatem, ſed vel hanc, vel quamcunque aliam perfectam ſeu legalem. Ita iudicat Cano dict. releċt. de ſacram. p.1. circa fin. quamuis aliis locis eiuſdem relectionis aliter loqui videtur. Fundamentum eſſe poteſt, quia de ratione ſacramenti ſolùm eſt, vt ſignificet eam ſanctitatem, quam conferre poteſt, ſed non eſt de ratione ſacramenti, vt veram ſanctitatem conferat, vt patet in multis ſacramentis veteribus: ergo neque etiam eſt de ratione ſacramẽti idem ſignificare.

Ex tribus dictis ſacramẽtorum ſignificatio ſine æquiuocatione completur. — 1. Sententia. Cano.

Secunda ſententia in hac quæſt. eſſe poteſt, de ratione ſacramenti eſſe, vt conferat, & ſignificet veram ſanctitatem, ita ſentiunt Magiſt. in 4. d.1. & Hugo Victori. in ſum. ſent. trac.4. c.1. & 1. lib. de ſacram. p.9. c.1. qui in definitione ſacramenti ponunt, quòd ſit, *viſibilis forma inuiſibilis gratiæ*, cuius cauſa exiſtat; ita exponentes Aug. 10. de Tri. c.1. quib. fauet idem Auguſt. q. 84. in Leuit. dicens, totum fructum viſibilium ſacramentorum in inuiſibili gratia poſitum eſſe, & 19. contra Fauſt. c.11. dicens, *virtutem ſacramentorum inenarrabiliter valere plurimùm.* Fauet etiam definitio ſacramenti, quæ ex Gregor. refertur in cap. multi 1. q.1. reperitur autem apud Iſido. lib.6. Etym. c.14. & Rabban. lib. 1. de inſtit. cleric. c. 24. ſcilicet ſacramenta dicuntur, *Quia ſub tegumento corporalium rerum diuina virtus ſecretiùs ſalutem operatur*, vnde à ſacratis virtutibus vel ſacris, ſacramenta dicuntur. Ratio autem huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ſacramentum ſolum habet ſignificare eam ſanctitatem, quam confert: ſignificat enim vt ſignum practicum, & quaſi in actu exercito ſanctificationem, quæ per ipſum, vel ſub ipſo fit, non enim poteſt aliter rectè diſtingui ſacramentum ab aliis ſignis, quæ quaſi

2. Senten. — Magiſt. 4. Hugo. — Auguſt. — Gregor. Iſidor. Rabban. — Fundamentum huius ſententiæ.

ſpeculatiuè eandem ſanctificationem ſignificant, ſed de ratione ſacramenti eſt, vt ſignificet hoc modo veram, atque interiorem ſanctificationem: ergo, vt illam etiam conferat. Quòd ſi obiicias, quia antiqua ſacramenta non conferebant veram, & internam ſanctificationem: dupliciter reſpondent autores huius ſententiæ. Primò negando aſſumptionem: Hugo enim exiſtimat etiam vetera ſacramenta contuliſſe gratiam, quam ſignificabant, quem ſequitur Bonau. in 4. d. 1. ar. 1. q. 5. Alij verò reſpondent concedendo aſſumptum, & negando, vetera ſacramenta fuiſſe verè & propriè ſacramenta, & vniuocè cum noſtris, quòd videtur ſentire Magiſter, quem Diu. Thom. ſecutus eſt in 4. d. 1. q. 1. artic. 1. quæſtiunc. 3. ad 5.

Obiectio. Reſponſio. 1. Hugo. Bonauen. Reſponſio 2.

Tertia ſententia eſſe poteſt, de ratione quidem ſacramenti eſſe, vt ſignificet ſanctitatem, non verò, vt aliquam ſanctitatem conferat, neque perfectam, neque imperfectam, quæ videtur eſſe communis opinio diſcipulorum D. Thomæ. vt ſignificant hic Soto & Ledeſ. quia D. Thom. in his articulis, ſolam ſignificationem requiſiuit ad ſacramentum, non verò ſanctificationem.

3. Sententia.

Dico tamen primò. Quamuis non ſit de ratione ſacramenti, vt conferat interiorem animæ ſanctitatem, tamen ex parte materiæ, ſeu rei impoſitæ ad ſignificandum de ratione illius eſſe, vt ſit cæremonia inſtituta ad conferendam homini aliquam ſanctificationem. Prior pars ſufficienter mihi probari videtur argumento illo ex veteribus ſacramentis deſumpto, quæ, vt ſuppono ex dicendis infrà. & q. 62. gratiam ex opere operato non conferebant, neque oppoſitum poteſt aliqua probabilitate affirmari, excepta circumciſione, neque Hugo, aut Bonauentura quoad hoc in re videntur diſſentire: nam videntur magis loqui de gratia ex opere operantis, quàm ex opere operato, quæ tamen gratia, nihil refert ad rationem ſacramenti, communis enim eſt omnibus operibus meritoriis; vnde non ſignificatur per ſacramentum, vt ſacramentum eſt id eſt, ratione inſtitutionis eius, ſed vt opus meritorium eſt ad eum modum, quo cauſa poteſt ſuum effectum ſignificare. Immeritò autem negatur, illa ſacramenta fuiſſe ſimpliciter atque vniuocè ſacramenta. Primò, quia Sancti Patres ita de illis loquuntur, præſertim Auguſt. 19. cont. Fauſt. c. 11. comparans ſacramenta noua cum veteribus, dicit noſtra perfectiora, in comparatione autem ſupponit vtraque eſſe vera ſacramenta, deinde generalem regulam ſtatuit, non poſſe homines in aliquod nomen religionis congregari, niſi aliquo viſibilium ſacramentorum conſortio: ſub quo principio ſubſumere poſſumus, in lege veteri fuiſſe veram religionem diuinam & ſupernaturalem & modo hominibus accommodato; cur ergo negabimus fuiſſe in illa vetera ſacramenta? Præterea, in illis ſacramentis continebantur & occultabantur ſupernaturalia myſteria: non enim inſtituta erant ſolùm propter illud viſibile, quod in eis proſpiciebatur, ſed propter altiora myſteria: ſed vbi eſt vera ratio myſterij, poteſt eſſe vera ratio ſacramenti, vt ex dictis patet: ergo. Tandem illa erant vera ſigna ſub quo genere ſacramentum conſtituitur, vt diximus, & nulla eſt ſufficiens ratio analogiæ. Dices, eſſe analogiam, quia illa ſacramenta erant ſigna noſtrorum ſacramentorum, atque ita habuiſſe rationem ſacramenti per ordinem ad noſtra, in quo conſiſtit ratio analogiæ. Reſpondetur in primis, non omnia illa ſacramenta ſignificaſſe noſtra ſacramenta, ſed interdum ſignificaſſe alia myſteria, vel effectus noſtrorum ſacramentorum, quod non eſt ſatis ad analogiam. Deinde etiam quatenus ſignificabant noſtra ſacramenta, erant vniuocè ſacramenta cum illis, quia ſicut datur ſignum rei, ita poteſt dari ſignum ſigni, quod tam verum ſignum eſt, ſicut ſignum ipſius rei, quia non accipit rationem ſigni ex habitudine ad aliud ſignum; quatenus ſignificatum eſt; ſicut imago imaginis tam vera imago eſt, quàm imago prothotypi, & noſtrum ſacrificium perfectè ac vniuocè ſacrificium eſt, quamuis ſit imago ſacrificij, & ſimiliter ſacrificia vetera, quamuis ſigna eſſent, vel noſtri ſacrificij incruenti: vel ſacrificij cruenti Chriſti; nihilominus erant ſimpliciter ac vniuocè ſacrificia. Vnde tandem confirmatur: nam ſi in veteri lege erant propriè ac vniuocè ſacrificia, cur non eſſent ſacramenta? Cùm ergo vera ratio ſacramenti in illis ſeruetur, & illa veram ſanctitatem non contulerint, non poteſt hoc eſſe de ratione ſacramenti vt ſic.

In ſacramento requiritur ex parte materiæ, vt ſit cæremonia ad conferendam aliquã ſanctificationem inſtituta.

Antiqua cũ nouis ſacramentis vniuocè conuenire probatur. Auguſt.

Obiectio. Reſponſio.

Eſſe ſignum ſigni non tollit vniuocationem.

Dico ſecundò, de ratione ſacramenti eſſe, vt conferat aliquam ſanctificationem ſaltem imperfectam. Hæc concluſio ferè probata eſt in ſectione præcedenti, & colligi poteſt facta inductione in omnibus veris ſacramentis, quæ hactenus fuerunt inſtituta; nam de ſacramentis legis nouæ conſtat ſanctificationem conferre, de veteribus id probat atque explicat D. Thom. in 4. diſtin. 1. art. 5. quæſtiuncula ſecunda & tertia, & eſt per ſe manifeſtum ex inſtitutione ſacramentorum. De tempore autem legis naturæ ſolùm nobis conſtat de vno ſacramento, quod in remedium originalis peccati tunc erat; ſed nos non loquimur de ſacramentis, niſi prout hactenus fuerunt in vſu, neque aliundè eorum rationem colligere poſſumus, præſertim cùm ſunt res quædam artificiales, quæ totum ſuum eſſe habent ab inſtitutione. Præterea, quia ſuprà oſtenſum eſt, ſacramentum debere eſſe cæremoniam aliquam ad cultum Dei ordinatam. quæ in hoc differt à ſacrificio, quòd non immediatè refertur ad Deum, ſed ad cultores Dei, vt ex vſu omnium conſtat: ergo de ratione ſacramenti eſt, vt per ipſum conferatur aliqua ſanctificatio ſaltem imperfecta cultoribus Dei. Denique hanc concluſionem confirmant omnia, quæ in præcedenti ſectione, aſſertione prima adduximus.

Conferre veram ſanctitatem non eſt de ratione ſacramenti vt ſic. Conferre aliquã ſanctitatem eſt de ratione ſacramenti.

Dico tertiò de ratione ſacramenti eſſe, vt conferendo ſanctitatem aliquam ſignificet veram animæ ſanctitatem. Itaque, ſi hæc interna ſanctitas per ipſum ſacramentum, vel in ipſo confertur. per illud etiam ſignificatur, de quo nullus dubitat; ſi verò ſolùm conferat legalem & imperfectam ſanctitatem, nihilominus, vt verum ſacramentum ſit, neceſſe eſt, vt aliquid altius, ac diuinius, interiorem ſcilicet ſanctificationem ſignificet. Hanc aſſertionem ſumo ex D. Thom. art. 2. ad. 3. dicente rationem ſacramenti in hoc compleri, quòd humanæ ſanctitatis perfectionem ſignificet; Idemque affirmat inferius. quæſt. 61. art. 3. ſentit etiam Auguſt. 19. contr. Fauſt. cap. 16. dicens, ſacramentum eſſe donum temporale, ſignificare verò donum æternum Et probatur primò inductione, & quoniam de ſacramentis nouæ legis, & de circumciſione, & de ſacramento legis naturæ, quod erat in remedium originalis peccati. nulla eſt controuerſia, de cæteris ſacramentis veteribus in vniuerſum probatur ex Concil. Florent. in literis Vnionis, vbi ſacramenta vetera vocat ſimpliciter ſacramenta, quamuis gratiam nõ conferrent, quia ſignificabant gratiam per Chriſtum dandam. Vnde Dionyſ. cap. 5. de Eccleſiaſt. Hierarchia, p. 3. dicit legale ſacerdotium & ſacramentum; ſacerdotium noſtrum noſtraque ſacra-

De ratione ſacramenti eſt veram ſanctificationem ſignificare.

Probatur. 1.

Auguſt.

Concil. Flor.

Antiqua ſacramenta ſi-

gnificabant gratiam per exemplum dandam.
Dionyſ. Auguſt.

cramenta figuraſſe; idem ſentit Aug. in expoſitione Pſal. 77. in principio, vbi inter alia dicit *Sacramentum regni cœlorum fuiſſe velatum in veteri teſtamento, quod plenitudine temporis reuelaretur in nouo.* & infra dicit *ſacramenta fuiſſe omnibus communia, non tamen gratiam, quæ eſt virtus ſacramentorum,* & adducit teſtimonium Pauli 1. ad Corinth. 10. *Bibebant autem de ſpiritali conſequente eos petra; petra autem erat Chriſtus.* Facit etiam, quod ibidem generatim Paulus ait. *Omnia in figura contingebant illis.* Poſſet etiam hoc in ſpecie oſtendi diſcurrendo per ſingula illius legis ſacramenta; ſed quia oneroſum hoc eſſet, & præter noſtrum inſtitutum, legi poteſt D.Th. 1.2.q.102.ar.1. Secundo probatur eadem aſſertio, quia in lege noua multæ ſunt ceremoniæ ſacræ ad aliquam ſanctificationem fidelium inſtitutæ, quæ ſacramenta non ſunt; & tamen non poſſunt alia ratione conuenienti excludi, niſi quia non habent prædictam ſignificationem: eſt ergo illa ſignificatio de ratione ſacramenti. Antecedens declaratur variis exemplis. Primo, prima tonſura, ceremonia ſacra eſt, per quam incipit homo dicari cultui diuino, vnde aliquam ſanctificationem confert & ſignificat; tamen non eſt ſacramentum, quia non ſignificat gratiam. Secundò: Aqua luſtralis eſt etiam ceremonia ſacra, & aliquam ſanctificationem habet, præſertim, ſi verum eſt delere peccata venialia. Tertiò: Abſolutio ab excommunicatione dici poteſt quædam legalis ſanctificatio: nam excõmunicatio, quædam legalis macula eſſe videtur, non minus quam eſſent in veteri lege legales irregularitates, à quibus ſacramenta vetera homines mundabant, vt D.Thom. in 4. loco citato. & Aug. lib. 2. de pecc. meri. c. 26. Quarto, per ſignum crucis, per manus impoſitionem, confertur catechumenis aliqua ſanctificatio imperfecta, & tamen conſtat non eſſe ſacramentum propriè vt loquimur, quamuis ab Auguſt. ibi vocetur ſacramentum latiſſima ſignificatione. Tandem addere poſſumus profeſſionem, quę in religione fit, quæ ſacram habet ſignificationem, & aliquam ſanctificationem, quia per eam ſingulari modo dicatur homo cultui diuino.

Sacramenta eſſe veteribus nobiſcũ communia, non tamen gratiam.
Cur non ſit ſacramẽtum prima tonſura.
Aqua luſtralis.
Abſolutio ab excommunicatione, &c.
D. Thom. Auguſt.

Obiectio.
Reſponſio.

Dices hæc omnia, nõ eſſe ſacramenta, vel quia tantùm ſunt diſpoſitiones quædam ad perfectam ſanctificationem, vt hic dicit D. Thom. art. 2. ad 3. vel quia tantum ſunt ab eccleſia inſtituta. Sed primum non obſtaret, niſi illa particula excluſiua, *tantùm*, excluderet etiam ſignificationem gratiæ, de qua loquimur; nam etiam ſacramenta vetera in ratione cauſæ ſolùm erant diſpoſitiones quædam imperfectæ ad ſanctificationem veram & perfectam; tamen, quia in ratione ſigni non ſolùm hoc habebant, ſed etiam ſignificationem veræ ſanctificationis, ideò vera ſacramenta fuere; & ideò S. Thom. in illa eadem ſolutione concluſit, de ratione ſacramenti eſſe, vt ſignificet perfectionem ſanctitatis humanæ. Secundum etiam nihil obſtat, quia, ſi res ab Eccleſia inſtituta haberet totum, quod eſt de ratione ſacramenti, parum referret, quod à Chriſto, vel ab Eccleſia eſſet inſtituta; quia res non denominatur talis à cauſa agente, ſed à ratione intrinſeca conſtitutiua rei, vndecunque illam habeat. Quocirca, hinc potiùs ſumi poteſt argumentum ad confirmandam concluſionem, quia ſi verum eſt, vt re vera eſt, quod Theologi docent, & infra quæſtio. 64. tractandum eſt, non poſſe ſacramentum verum inſtitui, niſi à ſolo Deo, aut ex ſpeciali commiſſione ſeu poteſtate eius, hoc ideò eſt, quia ſacramentum eſſe debet ſignum gratiæ conferendæ; nam, quia ſolus Deus poteſt eſſe autor gratiæ, ſolus poteſt etiam huiuſmodi verum ſignum inſtituere: ergo talis ſignificatio eſt de ratione ſacramenti: nam ſi ſufficeret ſignificatio cuiuslibet imperfectæ ſanctitatis, ſicut poteſt Eccleſia ceremonias inſtituere, quæ & conferant, & ſignificent huiuſmodi ſanctitatem, ita poſſet ſacramenta inſtituere. Vltimò argumentor ex proprietate nominis, *ſacramentum*; ſignificat enim arcanum aliquod & latens myſterium, ſi autem ſolam externã ſanctificationem, & imperfectam ſignificaret, nihil magnum vel arcanum in ſe contineret: oportet ergo, vt aliquid internum, & ſpirituale, ſignificet, &, quia hoc nomen ſpecialiter accommodatum eſt, ad ſignificanda illa ſigna, quæ ad nos pertinent, & ad noſtram ſanctitatem ſunt aliquomodo inſtituta, ideò neceſſe eſt, vt ad perfectam ſanctitatem hominis habitudinem dicant. Confirmatur tandem, quia ſacramentum dicit habitudinem ad ſanctitatem vniuocam, quæ eſt, ſanctitas interna per gratiam; nam alia imperfecta & externa ſolùm analogicè meretur nomen ſanctitatis; ſed illa habitudo, quæ communis eſſe poteſt omnibus ſacramentis, non eſt niſi habitudo ſigni, ergo.

Cur ſolus Deus poteſt ſacramenta inſtituere.
Confirm.

Obiect.

Dices; quomodo ſacramenta vetera poterant eſſe ſigna gratiæ, cùm in illis per ſe, & ex vi ſacramenti non daretur gratia, & alioquin ſacramentum eſſe debeat ſignum practicum, & demonſtratiuum gratiæ. Reſpondetur non eſſe de ratione ſacramenti vt ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur; ſed ſatis eſſe, vt ſignificet gratiam dandam aliquo tempore: Quare non eſt neceſſe, vt ſacramentum ſignificet ſolam ſanctitatem quam confert; poteſt enim conferre imperfectam ſanctitatem, & ſignificare perfectam: ſicut noſtra ſacramenta, non ſolum ſignificant gratiam, quam conferunt, ſed etiam gloriam, quam promittunt. Quare non eſt etiam de ratione ſacramenti vt ſic, quòd ſit ſignum demonſtratiuum gratiæ præſentis, quamuis hoc conueniat noſtris ſacramentis; ſed abſtrahit ſecundùm communem rationem ſacramenti à ſigno demonſtratiuo, & promiſſiuo, ſeu prognoſtico; & ita in ſacramentis veteribus non dabatur, ſed promittebatur gratia aliquando danda. Denique hinc ſequitur, ſi practicum ſignum dicatur illud per quod, vel in quo actu datur gratia, non eſſe de ratione ſacramenti vt ſic, eſſe hoc modo ſignum practicum; ſi autem ſignum practicum dicatur illud, in quo exercendo, & conferendo aliquam ſanctificationem externam, ſignificatur gratia conferenda, & ſecundum illum modum quo conferenda eſt, vel tunc, vel poſtea, ſic omne ſacramentum dici poſſe ſignum tale, quia non ſignificat gratiam ſecundùm ſe, & abſolutè; ſed cum ordine ad opus, ſeu per modum actualis ſanctificationis. Sed obiicies, quia etiam hic modus ſignificandi communis eſſe poteſt aliquibus rebus, quæ non ſunt ſacramenta, vt fuit tranſitus per mare rubrum, vel manducatio manna. Reſpondetur primò huiuſmodi iam eſſe excluſa à ratione ſacramenti per vniuerſaliorem quandam rationem, ſcilicet, quia non erant ceremoniæ ſacræ & ſtabiles, ac lege firmatæ; nam ſacramentum, licet de formali dicat ſignificationem, tamen connotat vel requirit, vt talis ſignificatio in tali materia fundetur, vt dictum eſt, & in ſequenti ſectione latius explicabitur, ſicut ſcriptura eandem ſignificationem habere poteſt, quam vox, tamen dicit illam in tali materia. Deinde dicitur, illa ſigna non contuliſſe ſanctificationem aliquam etiam imperfectam, atque adeò non ſignificaſſe vnam ſanctificationem perfectam, exercendo ſaltem imperfectam, & in hoc defeciſſe ab ea ratione ſigni practici. Et ex hiſſatis reſponſum eſt ad fundamenta aliarum opinionum.

Sacramentũ poteſt conferre imperfectam ſanctitatem, & ſignificare perfectam.
Noſtris ſacramentis cõuenit propriè eſſe demonſtratiua gratiæ præſentis.
Quomodo conueniat ſacramentis ratio ſigni practici.
Obiectio.
Reſponſio.
Tranſitus maris rubri, & manna excluduntur à ratione ſacramenti.

Atque

Sacramenta noua & vetera in quo conueniant: & in quo differant.

Atque hinc intelligitur primò, quomodo ſacramenta noua & vetera genericè, atque vniuocè conueniant in ratione ſacramenti, ſpecie autem differant, conueniunt enim, tum in ratione ceremoniæ ſacræ, tum in ratione ſigni gratiæ, & ſanctificationis noſtræ, tum etiam in ſignificanda Chriſti paſſione, quæ eſt fons totius gratiæ, tum denique in ſignificanda gloria, quæ finis eſt huius ſanctificationis. Quamuis enim neceſſe non ſit hæc omnia ſignificata fuiſſe per ſingula ſacramenta vetera, neque tam expreſsè & diſtinctè, ſicut per noſtra, tamen non eſt dubium, quin ſacramentis illis hæc omnia ſignificata fuerint, cum ordine ad noſtram ſanctificationem: & hoc ſatis eſt, vt in ratione ſacramenti vniuocè conueniant. Differunt tamen primò; Quia diuerſo ritu externo & in diuerſis actionibus inſtituta ſunt, vt per ſe conſtat, & rationem reddidit Auguſtinus dicto lib. contra Fauſtum, & dicta Epiſt. 118. quia mutata lege, & ſtatu rerum; quæ ſignificandæ erant, oportuit etiam externum Dei cultum mutari. Vnde quo ſtatus legis gratiæ perfectior eſt, eo oportuit actum ſacramentorum eſſe etiam perfectiorem, & faciliorem, & ad expreſſiorem ſignificationem magis accommodatum. Vnde eſt ſecunda differentia iam ſupra tacta, quod omnia noſtra ſacramenta ſunt demonſtratiua gratiæ præſentis, quæ per ipſa datur, vetera autem ſacramenta, ex ſe tantum erant ſigna promiſſiua in futurum, vt colligi poteſt ex Concilio Florentino, & ex Auguſti. Pſal. 73. & ex ſupradictis. Quomodo autem quo adhoc excipienda ſint, circumciſio & ſacramentum paruulorum in lege naturæ, inferiùs. q. 62. tractabitur. Tertiò differunt: Quia noſtra ſacramenta clarius, & apertius ſignificant, & ideo in eorum ritu adiunguntur verba, vt poſtea dicemus. Quartò, ſignificatio gloriæ, magis propria, & immediata eſt in noſtris ſacramentis, vt colligitur ex Dionyſ. cap. 5. de Eccleſ. Hierarch. vbi noſtram Eccleſiam ponit mediam inter ſynagogam, & Eccleſiam triumphantem, quia in noſtra datur gratia per ſacramentum, & immediatè ſignificatur gloria, cuius ianua aperta iam eſt. & ideò ab hac noſtra Eccleſia immediatè fieri poteſt tranſitus ad illam triumphantem, at verò in lege veteri ex vi illius & ſacramentorum eius, nec dabatur gratia, nec ſignificabatur gloria, vt poſt illum ſtatum immediatè conſequenda, & ideò Paulus ad Hebræos 10. dicit legem veterem fuiſſe vmbram futurorum, noſtram verò continere ipſam imaginem rerum, vt ibi notant Theodoret. & Theophi. qui in eandem ſententiam refert Gregor. Nazianz. oratione de Paſchate.

In quo differant. *Floren. Auguſt.* *Dionyſ.* *Theodor. Theophil.*

Conferre & ſignificare ſanctificationem diuerſas eſſe rationes, alteram vero formalem.

Secundò intelligitur ex dictis, quomodo in eandem rationem ſacramenti illa duo coniungantur, ſcilicet conferre, & ſignificare ſanctificationem. ſunt enim hæ duæ rationes valde diuerſæ. Altera enim ad genus actionis, altera verò ad genus relationis pertinet, & ideo non videntur poſſe componere eandem rationem ſacramenti. Dicendum verò eſt, alteram iſtarum rationum per ſe requiri ex parte materiæ, ſeu rei ad ſignificandum impoſitæ, alteram vero, ex parte rationis formalis, nam vt ſacramentum imponatur ad ſignificandam gratiam, ſupponi, vel inſtitui debet, vt ſit ceremonia ſacra, aliquam ſanctificationem conferens, hoc ergo eſt, quaſi materiale, quia eſt res, quæ ad ſignificandum imponitur, cuique adiungitur ſignificatio, tanquam vltima ratio formalis conſtitutiua ſacramenti.

Interdum ſignificatio in intentione, & ſanctificatio in executione prior eſt.

Quo etiam fit, vt licet in re, quæ eſt ſacramentum interdum primario intendatur ſignificatio, ex in tentione agentis, tamen in executione immediatiùs conferatur ſacramentum ad aliquam ſanctificationem conferendam, quia ſemper fit ſacramentum per modum ceremoniæ ſacræ, & ſacrantis, & hoc eſt, quaſi materiale, quod ſignificationi ſubſternitur. Quapropter ſi ſanctificatio propter quam conferendum inſtituitur ſacramentum eſt perfecta, & per gratiam ſanctificantem, tunc non eſt neceſſe, vt etiam ex intentione inſtituentis primario ſit ſacramentum inſtitutum, propter ſignificationem, ſed propter effectionem, ſeu donationem ſanctificationis, quia tunc huiuſmodi finis videtur altior & perfectior, & ita poteſt eſſe magis intentus.

In noſtris prius intentam ſanctificationem, quam ſignificationem.

Obiectio. Dices. Si ratio cauſæ, ſeu conferendi ſanctitatem nobilior eſt quam ratio ſignificandi cur hæc potiùs dicitur formaliter conſtituere rationem ſacramenti, quam prior? *Reſponſio.* Reſpondetur, aliam rationem eſſe reddendam ſi loquamur de ſacramento aliam verò ſi agamus de noſtris ſacramentis, loquendo enim in communi, habitudinem aliquam dicit ad ſanctitatem perfectam, quæ habitudo, non eſt generalis, nec communis omnibus, niſi in ratione ſigni, & ideò hæc eſt, quæ formaliter conſtituit rationem ſacramenti, & ſub hac communi ratione, non eſt nobilior ratio conferendi, quam ſignificandi ſanctitatem, quia ſacramentum vt ſic in ratione conferendi ſanctitatem abſtrahit à ſanctitate perfecta, vel imperfecta, quia quodcumque horum ſufficit ad rationem ceremoniæ ſacræ aptæ, vt ſit veluti materia ad altiorem ſignificationem impoſita. at verò in ratione ſigni, non abſtrahit. ſed determinatur ad perfectam ſanctitatem, vt conſtituatur ſacramentum in abſoluta & perfecta ratione ſacramenti. Si autem agamus de noſtris ſacramentis, quamuis in eſſe entis perfectior ſit ratio cauſæ, quam ratio ſigni reſpectu eiuſdem ſanctitatis, tamen, quia differentiæ futuræ ſunt proportionatæ generibus, & ſub generico conceptu ſub ratione ſigni conſtituuntur, ideò in eadem latitudine ſpeciem, & differentiam ſortiuntur. Accedit etiam, quod in modo ſuæ ſignificationis includunt ſuam cauſalitatem, quia ſignificant vt efficacia ſigna gratiæ, ſeu ſignificant gratiam, vt à ſe conferendam, & ita in huiuſmodi ratione ſigni quodammodo includitur tota perfectio cauſæ reſpectu eiuſdem ſanctitatis.

SECTIO III.

Vtrùm oporteat ſacramentum ſignum eſſe ſenſibile ex inſtitutione ſua.

EXplicuimus ſignificationem ſacramenti ex parte rei ſignificatæ; reliquum eſt, vt ex parte rei ſignificantis, & modi participandi ſignificationem eam declaremus. Non defuerunt autem hæretici, qui negauerunt omnia ſacramenta eſſe ſenſibilia præſertim in lege gratiæ, quorum errorem commodiùs confutabimus in q. 61.

Sacramentũ eſſe debere ſignum ſenſibile.

Dico ergo primò. Sacramentum debere eſſe ſignum ſenſibile & conſequenter rem, quæ ad ſignificandum imponitur debere eſſe aliquomodo materialem, & ſenſibilem: ita docent omnes Theologi in 4. d. 1. & D. Th. hîc art. 4. cum Auguſt. 19. contr. Fauſt. c. 11. & aliis Patribus ſupra citatis, & ſtatim referendis, & patet inductione in omnibus ſacramentis legis veteris, & nouæ, item ex definitione ſigni, quam tradit Aug. 2. de Doct. Chriſt. cap. 1. Signũ eſt, *Auguſt.*

Signum humanũ quod ſit.

quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus aliquid aliud facit in cognitionem venire, quæ eſt definitio ſigni humani, ſeu hominum cognitioni accommodati, nam humana cognitio à ſenſibus incipit, cum ergo dicitur ſacramentum conſtitui in genere ſigni, intelligitur, de ſigno humano, atque adeo de ſigno ſenſibili. Atque hinc ſumitur prima

1. Congruẽ.

congruentia, ob quam, omnia ſacramenta inſtituuntur ſenſibilia, quia ſcilicet, homo ex ſenſibilibus ad intelligibilia contemplanda traducitur, & ideò valde vtile fuit in ipſomet exteriori, ac ſenſibili cultu religionis, internam ſanctificationem ſignificari; vt homo ad illam capeſſendam, & intelligendam

Dionyſ.

manu duceretur, ſic Dionyſ. cap. 1. de cœleſti Hierarch. *Nec enim* (inquit) *aliter fas erat infirmitati noſtræ lucere diuinum radium, niſi ſacrorum varietate velaminum, quibus ad ſuperiora ferremur opertum, & his, quæ nobis familiaria ſunt, prouidentia paterna naturæ mortalium ſeſe accommodante, veſtitum*, & de Eccleſiaſt. Hierarch. cap. 1. *Nos* (inquit) *viſibilibus imaginibus ad diuinas intelligentias pro virium noſtrarum modo conſcendimus.* Quam ra-

Chryſoſt.

tionem late etiam proſequitur Chryſoſt. Homi. 60. ad populum, & 83. in Matthæum vbi habet illa verba, *Si incorporeus eſſes, incorporea tibi dediſſet ipſe dona, nunc autem, quoniam coniuncta eſt corpori anima tua, ſub ſenſibilibus tibi intelligibilia tradit*, & eandem rationem

Damaſc. Auguſt.

tetigit Damaſcenus lib. 4. de fide. cap. 10. & 14. & Aug. lib. ſuper Epiſt. ad Galat. colum. 9. vbi dicit omne ſacramentum ad contemplationem veritatis eſſe referendum, & ad bonos mores, atque idem ſumi poteſt ex eodem, concion. 1. in Pſal. 33. vbi agens de Verbo diuino, quod eſt cibus angelorum, dicit oportuiſſe ipſum panem, & carnem fieri, vt ab homine capi poſſet. Quod etiam tetigit Iſidor. lib. de

2. Congruẽ.

ſum. bono. cap. 17. Secunda congruentia: Quia ſicut homines, naturali ratione ducti in vnum populum, vel rempublicam congregantur, ita per Chriſtum, qui ſuauiter, ac ſapienter omnia diſpoſuit, in vnum Eccleſiæ corpus, viſibile, & ad diuinum cultum ordinatum conueniunt, & ideò neceſſe fuit, ſigna aliqua ſenſibilia inſtitui, quæ vniuerſo corpori eccleſiæ eſſent communia, vt totum hoc corpus, veluti in eſſentiali ritu colendi Deum conueniret. Hæc autem ſigna, eo ſunt perfectiora, quo perfectiorem ſanctitatem, vel conferunt, vel ſignificant, quæ ra-

Auguſt. Chryſoſt.

tio ſumpta eſt ex Auguſtino, 19. contra Fauſt. c. 11. & ſequentibus, & lib. de ver. relig. ca. 17. & ex Chryſ. Homil. 39. in Geneſ. vbi ad hanc rationem alludens, inquit, *Quando Deus voluit peculiarem ſibi populum congregare, dediſſe illi proprias, ac definitas ceremonias, quibus ipſum coleret*, & propter eandem rationem Tertull. lib. de præſcript. hæret. cap. 20. agens de vnitate eccleſiæ, inquit, *Communionem pacis non alia ratione conſeruari poſſe, quam eiuſdem ſacramẽti vna traditione*, quod

3. Congruẽ.

recte explicat, ac confirmat inferius, c. 40. Tertia: Quia cum homo conſtet corpore, & anima, non ſatis eſt, vt corde credat, niſi etiam actibus corporis ſuam fidem profiteatur, vt Paulus ſignificat ad Rom. 10. Et ideò neceſſe eſt vt actibus etiam corporis Deum colat, ſeſeque Deo ſubmittat. Item, quia cum corpore, & animo Deum offendat, expedit, vt per ſacramenta corporea, vim ſpiritualem habentia, curetur, & ſanctificetur, quam rationem late

Nazianz. Niſſenus.

proſequuntur Greg. Nazian. oratione de ſancto baptiſmate, & Greg. Niſſ. oratione etiam de baptiſmo, non longe ab initio, *Compoſitus*, (inquit) *eſt homo, atque idcirco cognata, ſimiliaque medicamenta ad curationem ei deſtinata ſunt*, ſimilia habet Cyril. Alex. lib. 2. in Ioan. cap. 42. & Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 3. & multa ad locupletandam hanc rationem poſſunt ſumi ex Tertul. lib. de reſurrectio. carnis. cap. 15. & ſequentibus. Quarta ſumi poteſt ex Gregor. lib. 6. in 1. Reg. c. 3. prope finem, his verbis, *Oportuit, vt per miniſterium hominum ſpiritualia dona nobis darentur, vt dum exterius ſacramenta percipimus, interius diuina gratia repleamur.* Et aliæ ſimiles congruentiæ legi poſſunt in Auguſtino 3. de Doctr. Chriſt. ca. 9. quæſt. 33. in Numer. & 84. in Leuit. vbi aduertit, non eſſe viſibilia ſacramenta contemnenda, etiam ſi inuiſibilis gratia prius comparata ſit. Prædictæ verò rationes potiſſimum procedere videntur de ſacramentis nouæ legis, tamen ſeruata proportione, accommodari poſſunt ad omnia ſacramenta.

4. Congruẽ. Gregor.

Auguſt.

Obiectio.

Sed obiiciunt quidam ſcholaſtici, conditionem hanc non eſſe de ratione ſacramenti, vt ſic, quia poſſet Deus rem ſpiritualem inſtituere, ad cuius præſentiam gratia daretur, verbi gratia, ad præſentiam actus voluntatis angelicæ, vel humanæ: ille ergo actus ſtatim, ac fieret de ſe gratiam ſignificaret intuentibus, ſeu cognoſcentibus illum, eſſet ergo ſacramentum non quidem ſenſibile, ſed ſpirituale, Atque ita ſentiunt Okam, Petrus de Aliaco, & alii in princip. 4. ſententiarum. Et confirmant, quia contritio eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, & non eſt ſenſibilis, & character baptiſmi, confirmationis, vel ordinis, eſt res ſpiritualis, & tamen eſt ſacramentum. Chriſtus etiam; prout eſt in Euchariſtia, eſt modo inſenſibili, & tamen eſt ſacramentum.

Okam. Aliacus. Cõfir. obiect.

Reſpõſio ad principalem obiectionẽ.

Reſpondetur ad principalem obiectionem, poſſe quidem Deum, imponere rem aliquam, ſeu actionem ſpiritualem ad efficiendam, vel ſignificandam gratiam, illud verò non eſſet ſignum humanum, ſed potius angelicum: ac proinde, tale ſignum non eſſet ſacramentum, prout nunc de ſacramentis loquimur: ſacramenta enim vocamus, quædam ſigna hominibus accommodata, vt eis vti poſſint ad colendum Deum, corpore, & anima. Et ideo ſub hac conſideratione, neceſſe eſt, ſacramentum eſſe rem aliquam, ſeu ceremoniam ſenſibilem. Ad confirmationem tria diſtinguuntur à Theologis in ſacramentis nouæ legis, res tantum, ſacramentum tantum, res & ſacramentum ſimul: res tantum dicitur, quæ ſignificatur, & non ſignificat, & hæc eſſe poteſt omnino inſenſibilis, vt eſt gratia: ſacramentum tantum dicitur, quod ſignificat, & non ſignificatur, & hoc eſt neceſſe eſſe ſenſibile propter rationes factas, nam de hoc præcipuè hic loquimur: res, & ſacramentum ſimul dicitur, id quod & ſignificat, & ſignificatur, & huiuſmodi ſunt omnia illa quæ in argumento numerantur, & quidem, quatenus res ſignificatæ ſunt, nihil obſtat quod ſint res inſenſibiles, quia per ſenſibiles ſignificantur, vt character per ablutionem, vel vnctionem, contritio per confeſſionem, Chriſtus per ſpecies panis & vini, quatenus verò hæc ſacramenta dicuntur, oportet, vt aliquomodo ſignificent, atque adeo, vt fiant ſenſibiles ſaltem per aliud, atque hoc modo res per ſe inſenſibilis poteſt eſſe, aut pars ſacramenti, aut res, & ſacramentum ſimul, quatenus, vt coniuncta ſigno ſenſibili, aliquo modo manifeſtatur, atque hoc modo interior contritio ſenſibilis quodammodo fit per exteriora ſigna doloris, & compunctionis, & Chriſtus videri dicitur per ſpecies panis, & vini, & quia videtur per modum cibi ideò refectionem animæ ſignificat, & ſic de aliis. Quò fit, vt in toto ſacramento ſemper requiratur aliquod ſignum per ſe ſenſibile, ratione cuius totum ſacramentum per ſe, & abſolute ſenſibile ſit, quamuis ad illius conſtitutionem, aliquid ſpirituale internum poſſit concurrere,

Sacramenta eſſe ſigna hominibus accõmodata.

Ad confirm. reſpondetur. In ſacramẽto tria diſtinguuntur. Res tantum, ſacramentũ tantum, res & ſacramentum.

Res interior vt coniuncta exteriori fit quodammodo ſenſibilis.

quod

Similitudo.

quod non per ſe, ſed per aliud ſentiatur, ſicut homo abſolutè & per ſe ſenſibilis eſt, quamuis ſimul cum corpore, animo conſtet, qui ſpiritualis eſt, atq; adeo per ſe inſenſibilis, licet per actiones corporis ſeſe prodat, & aliquomodo ſentiri faciat.

Sacramentũ non eſſe ſignum naturale.

Auguſt.

Dico ſecundò, Sacramentum non eſſe naturale ſignum, ſed ex inſtitutione, & impoſitione ſignificans. Hæc aſſertio ſumitur ex D. Thom. artic. 5. & Auguſt. 2. de Doct. Chriſtia. cap. 3. vbi ſignificationẽ ſacramentorum, ſignificationi verborũ comparat, quod vtraq; eſt ex impoſitione, idem lib. 3. cap. 9. vbi dicit ſacramentum eſſe ſignum diuinitus inſtitutũ. Et ratio eſt clara ex dictis, quia ſacramentum eſt ſignum gratiæ, quæ vel in ipſo detur, vel poſtea danda ſit, ſed nulla res ſenſibilis ex natura ſua habet hãc ſignificationem, vt per ſe eſt manifeſtum, ergo oportet, vt illam habeat ex impoſitione, ſeu beneplacito eius, qui gratiam poſſit dare, aut promittere, ergo ex diuina impoſitione, vt latius dicturi ſumus infra, agentes de cauſa & inſtitutione ſacramentorum.

Obiectio.

Auguſt.

Sed obiici poteſt primo: Quia ſacramenta ſignificant propter ſimilitudinem quam habent cum re repræſentata, dicit n. Aug. Epiſt. 23. *Sacramenta, quandam ſimilitudinem habent earum rerum quarum ſunt ſacramenta quam ſi non haberent omnino ſacramenta non eſſent*, & ſimilia habet lib. de Catechizand. rudi. cap. 26. Vbi dicit explicãdum eſſe catechumeno, quæ ſit res in ſacramento recondita, cuius ſimilitudinem gerit.

Hugo Victo.

Propter quod Hugo Victorinus, lib. 1. de ſacramen. par. 9. cap. 1. in diffinitione ſacramenti ponit, vt ex ſimilitudine repræſentet.

Reſponſio.

Reſpondetur; Sicut dialectici dicunt, voces ita ſignificare ad placitum, vt impoſitio ipſa rationabilis ſit, & quoad fieri poſſit, obſeruet proportionem aliquam, vel ſimilitudinem inter ſignum & rem ſignificatam; ita dicendum eſt, in ſacramentalibus ſignis obſeruatum eſſe. Quamuis enim ſigna hæc voluntaria plerumq; imponantur, nullo habito reſpectu ad ipſarum rerum ſimilitudinem, & proportionem, ſed ex mera voluntate imponentis, vt eſt vulgare exemplum de viridi ramo pendente qui ſignificat vinum venale, tamen maior quædam ſeruatur proportio, magiſq; oſtenditur ſapientia inſtituentis, quando in huiuſmodi ſignis ſimilitudo aliqua, vel proportio ſeruatur, & ideo in inſtitutione ſacramentorum id ſemper obſeruauit diuina prouidentia. Et hoc eſt quod Auguſt. dicto loco intendit: conſtat enim, ſolam illam analogam ſimilitudinem, vel proportionem, quæ in huiuſmodi rebus inuenitur, verbi gratia, inter ablutionẽ corporis, & mundationem animæ, & ſimiles, non eſſe ſufficientes, vt altera per alteram vere, & abſolute ſignificetur; & ideo neceſſaria eſt impoſitio, & hoc ſenſu dicimus, ſacramenta ex impoſitione ſignificare. Quoniam vero contingit, vt ſequenti diſputatione videbimus, humana verba, quæ ſunt ſigna ad placitum, ad ſacramẽtalem ſignificationem aſſumi, atq; eleuari, ideo notanda eſt differentia inter ea, & res alias, ſeu actiones naturales, quod in his proportio illa, quæ ad inſtitutionẽ ſupponitur, intercedit, quaſi ex natura rei, inter actionem ſacramentalem & effectum, vt inter ablutionem corporis, & animæ: at vero verba ſecluſa humana impoſitione, ex qua ſignificant, nullam habẽt analogiam, vel proportionem, cum effectu ſacramentali, vt ad illum ſignificandum

D. Thom.

aſſumantur, quod notauit D. Thom. opuſc. 22. cap. 24. & ideo in eiuſmodi verbis ſupponenda eſt propria ſignificatio ad placitum ex humana impoſitione, quæ eſt veluti materialis reſpectu ſacramentalis ſignificationis, & inter has duas ſignificationes conſideranda eſt proportio, ſeu analogia, quæ ad ſa-A cramenti inſtitutionem ſupponitur, vt diximus.

2. Obiectio.

Secundo obiici poteſt; Quia ex hac aſſertione ſequitur ſacramentũ formaliter eſſe ens rationis, quia ſignificatio ad placitum tantum eſt relatio rationis. Propter hanc difficultatem nonnulli Theologi ex profeſſo hic tractant, quid ſit ſignificare formaliter, & quam relationem importet, & ſimilia, quæ dialecticorum ſunt propria. His ergo omiſſis,

Reſponſio.

Dicendum eſt, rationem ſigni, ex impoſitione ſignificãtis, proprie ac formaliter non conſiſtere in relatione, neq; reali, nec rationis.

Significationem nõ eſſe relationem.

Primum patet, quia non habet reale fundamentũ in re ſignificata, extrinſeca enim impoſitio nullam rem ponit in eo, quod ad ſignificandum imponitur. B Secundum patet, quia relatio rationis tamdiu eſt, quamdiu ab intellectu concipitur ſeu fingitur. Huiuſmodi autem ſignum poſtquã impoſitum eſt non pendet ex fictione, vel comparatione intellectus referentis vnum ad aliud: ſine illa enim, ſeu ante illam, exercet munus ſigni, excitando mentem, vt veniat in rei ſignificatæ cognitionem. Hæc ergo ratio ſigni præciſe oritur ex impoſitione, quæ re ipſa facta eſt, quamuis nihil in re ponat phyſice, niſi denominationem extrinſecam, à reali actu

Significationem eſſe denominationem extrinſecam.

prouenientem: moraliter vero, & quaſi more humano loquendo, relinquitur in re impoſita ad ſignificandum, habilitas quædam, ſeu aptitudo ad excitãdum intellectum, vt rem aliam cognoſcat, nam hæ C denominationes extrinſecæ, quatenus manent in memoria, & exiſtimatione hominum, multum valent ad huiuſmodi actiones morales, & humanas; vt facile poteſt exemplis declarari, in poteſtate iuriſdictionis, in gradu doctoratus: hæc enim, & ſimilia ſolum per quandam extrinſecam deputationem, & denominationem fiunt.

Sacramenti impoſitio debet fieri publica, & ſtabili lege.

Dico tertio: Hæc ſacramenti impoſitio fieri debet publica, & ſtabili lege, quæ duret pro ſtatu aliquo, in quo homines ex diuina ordinatione talem modum colendi Deum profitentur. Hæc aſſertio explicatur ſimul, & probatur inductione: Nam Circumciſio, & vetera ſacramenta inſtituta fuerunt in ritum perpetuum, vt dicitur Gen. 17. Exod. 12. & D ſæpe alias, id eſt, in ritum multo tempore duraturũ, ſcilicet quamdiu ſtatus ſynagogę, ac veteris legis duraret: ſimiliter ſacramenta nouę legis inſtituta ſunt, pro toto tempore legis gratiæ vſq; ad cõſummationem ſæculi, vt Matth. vltim. ſignificatur. Ratio vero huius veritatis eſt, quia ſacramenta, vt diximus, ſunt quædam cæremoniæ, in quibus conueniunt omnes fideles, qui membra ſunt eiuſdem eccleſiæ. vt ſanctificentur, & iuxta Dei beneplacitum ipſum colant, atque ita vnam eccleſiam, vnumq; modum religionis conſtituant, non quod in ſolo ſacramentorum vſu hæc vnitas conſiſtat, ſed quod ad illam neceſſarius ſit. ſicut ergo ſtatus religionis & eccleſiæ eſt permanens ac durabilis, ita etiã ſacramenta habere de-E bent permanentem inſtitutionem. Et confirmatur,

Signa ad placitum ad cõmunem vſũ inſtituta ſtabilia ſunt.

nam ſigna ad placitum, quæ ad communem vſum hominum inſtituuntur communi lege, ac conſuetudine ſtabili imponuntur, alioquin non cenſentur habere ſimpliciter talem ſignificationem, ergo. Et

Signa nõ ſtabilia ſacramenti rationem nõ obtinent.

confirmatur ſecundo: nam aliqua ſunt ſigna diuina quæ nõ poſſunt conuenienter excludi à ratione ſacramentorũ, niſi ob defectum huius conditionis, vt verba illa Chriſti Lucæ 7. *Remittuntur tibi peccata tua*, illa enim ſignificarunt internam ſanctificationem Magdalenæ, & Ioan. 20. Cum Chriſtus inſufflauit, dicens, *Accipite Spiritum ſanctum*, facto ſimul, & verbo ſignificauit ſpirituale donum, quod Apoſtolis contulit, & tota illa actio exterior ad ſanctificationem Apoſtolorum ordinata fuit, & tamen non fuit ſacramen-

mentum, quia non fuit ceræmonia, certà lege ſtabilita ad ſanctificationem conferendam & ſignificandam. Quod enim Cano dicit loco ſuprà citato, Chriſtum non contuliſſe gratiam illis verbis, *Accipite Spiritum ſanctum*, & non ſufficit ad rationem ſacramenti excludendam, ſatis enim eſſet, quod gratiam ſignificauerit, & præterea falſum eſt, quia verba Chriſti fuerunt efficacia, & ſicut alia miracula imperio ſuo fecit, ita & ſanctificationem, vt in 1. tomo circa q. 1. 3. D. Tho. latiùs diximus. Aliter verò, inquit Soto, illam Chriſti actionem, non habuiſſe ſignificationem ex inſtitutione, ſed naturalem tantùm, & ideo non fuiſſe ſacramẽtum. Quæ reſponſiò, eadem erit, cum doctrina à nobis tradita, ſi loquatur de inſtitutione ſolenni, & lege ſtabili poſita. Si autem omnem ſignificationem ad placitum excludat etiam particularẽ, & pro illo tantum tempore, non videtur vera, quia Chriſtus per ſenſibilem illum flatũ, ſignificare voluit interiorem Spiritus ſancti afflatum, quam ſignificationem, veram, ac certam non habet ſimilis flatus ex ſola naturali proportione, ſeu analogia, ergo tunc habuit, eam ſignificationem ex ſpeciali Chriſti voluntate, in quo conuenit cum ſacramentis: differt tamen, vt dixi in modo ſtabilis, & fixæ ſignificationis, & ideo non habuit rationem ſacramenti. Dices, quod res magis, vel minus duret, non variat eius rationem, ergo, quod ſignũ ſit lege ſtabili inſtitutum, aut ad breue tempus, vel vnum actum, non variabit rationem ſigni, ergo nec rationem ſacramenti. Reſpondetur hoc verum eſſe: ſi ratio ſigni, tantum metaphyſicè conſideretur; at vero ſi moraliter, & in ordine ad humanos vſus ſpectetur, ſic valdè diuerſam rationem habet, nam vno modo accipitur tanquam res permanens, & religioſa ceręmonia, alio autem modo, vt actio quædam tranſiẽs; ſub nomine autem & ratione ſacramenti priori modo ſignificatur, vt iam declaratum eſt.

Cano. Soto. Obiectio. Reſponſio.

SECTIO IIII.

Quænã definitio ſacramenti ex prædictis omnibus colligatur.

Alii ſacramẽtum eſſe putãt aggregatũ ex multis.

Aliqui Theologi dixerunt ſacramentum non poſſe definiri, quia nõ eſt vnum ens, ſed aggregatũ ex multis, aut ex ente reali, & rationis, in quam ſententiam referuntur Scotus in 4. diſt. 1. q. 2. Richard. ar. 1. q. 2. & Maior. quæſt. 1. ſed nec Scot. id dicit, neque alij authores in re poſſunt ab aliis diſſentire, qui iudicant ſacramentum poſſe abſolutè & ſimpliciter definiri, eo modo quo habet eſſe, vt diſcipuli D. Tho. ſentiunt. Ad hoc autem explicandum, alij neceſſarium exiſtimant dicere ſolam ſignificationem eſſe eſſentiam ſacramenti, vt eius ratio ſit per ſe vna, ac definibilis, quod ſignificare viſus eſt Scot. in d. quæſt. §. de ſecundo principali, ſed quamuis fortaſſe quæſtio ſit de nomine, non cenſeo ſic eſſe loquendũ. Nam ſacramentum non eſt ſola ſignificatio, ſed eſſentialiter includit rem ſignificatam, ſicut domus non eſt ſola figura, ſed res artificialis conſtans ex tali materia cum tali figura; & nomen, aut verbum, non dicit ſolam ſignificationem, ſed vocem, aut figuram ſic ſignificantem: ſic ergo ſacramentum non dicit ſolam ſignificationem, ſed illam in tali materia, ſeu compoſitum ex tali re, & ſignificatione, quæ eſt veluti forma illud conſtituens. Quocirca quamuis ſacramentum non ſit tam per ſe vnum, ſicut homo; & ideo definiri non poſſit tam exacta definitione ſicut definiri ſolet ſubſtãtia, nihilominus nõ eſt omnino vnum per accidens, ſeu per aggregationẽ, ſed habet ſuum modum compoſitionis & vnitatis formalis, ratione cuius ſufficienter poteſt definiri, ſeu deſcribi. Nam ſi in ſacramento conſideremus ſignificationem, & rem ſignificantem, illa duo coniunguntur per modum actus, & potentię, ſi vero conſideremus rem ipſam ad ſignificandum impoſitam, quæ interdum non eſt vna tantum, ſed multæ, adhuc in eis inuenire licet aliquem modum potentiæ, & actus, ſeu aliquam certam habitudinem vel ordinem, in quo conueniunt ad componendum vnum ſacramentũ ſub eadem ratione ſigni, atq; hoc modo componũt vnũ aliquid per modũ entis artificialis, ad hũc enim modũ reperitur vnitas in exercitu, oratione, &c.

Alij tantum ſignificationem. Sententia authoris. Sacramẽtũ dicit ſignificationem in tali materia. In ſacramento inuenitur aliqua vnitas.

Hæreticorũ in definiẽdo ſacramento varij errores.

Hoc ergo ſuppoſito variæ tradunt definitiones, non ſolum à Catholicis, ſed etiam ab hæreticis, ſed hæretici tot mutant definitiones, & addunt vel tollunt particulas, quot ad ſuos errores tuendos, neceſſarię illis videntur, & ideò refutatis eorum erroribus prauæ illorum definitiones per ſe concidunt. Quapropter in eis referendis, vel refutandis immorari nõ oportet, ſed de ea re legi poſſunt authores citatí, qui ex profeſſo contra eos ſcripſerunt: ex definitionibus verò, quas Catholici aſſignant, duæ videntur potiorẹs, quæ à nobis exponendæ ſunt.

1. Sacramentũ definitur à Magiſtro.

Prima definitio eſt Magiſtri diſt. 1. *Sacramentum eſt inuiſibilis gratiæ viſibilis forma, eiuſdem gratiæ ſimilitudinem gerens, & cauſa exiſtens.* Quæ ſumpta eſt ex Hugone in ſumma ſententiarũ tract. 4. cap. 1. & in eandem ferè coinciditalia, quam pluribus verbis tradit idem Hugo lib. 1. de ſacramen. par. 9. cap. 1. *Sacramentum eſt materiale elementum ſenſibiliter propoſitum, ex ſimilitudine repræſentans, & ex inſtitutione ſignificans, & ex ſanctificatione continens aliquam inuiſibilem, & ſpiritualem gratiam.* Cuius definitionis particulæ omnes ex hactenus tractatis ſatis claræ ſunt, præter illam, *elementum ſenſibiliter propoſitum*, nomine enim elementi, non ſignificatur aliquod corpus ſimplex, ſed quodlibet ſenſibile corpus, in cuius vſu, vel conſecratione ſacramentum cõficitur, & verbis, quæ ſunt forma ſacramenti, tanquam materia ſupponitur; & ideò elementum dicitur, vt ſtatim in Commentario artic. 4. & latiùs in diſputatione ſequenti dicturi ſumus. Nec multum ab eadem definitione differt ea, quæ habetur in Catechiſmo Pii V. *Sacramẽtum eſt inuiſibilis gratiæ viſibile ſignum, ad noſtram iuſtificationem inſtitutum*; tamen hæc definitio, vt ex verbis eius conſtat, non ſolùm definit ſacramentum, vt ſignum, ſed etiam, vt cauſam gratiæ. Vnde nõ conuenit ſacramento vt ſic, ſed vt ſacramento nouæ legis; & hoc modo eſt ſatis apta definitio, præſertim prout vltimis verbis propoſita eſt, nam priores definitiones paulò ſunt longiores, quam expediat, & particulas continent, vel obſcuras, vel non omninò neceſſarias, qualis eſt illa, quod ſacramẽtum ſignificare debet ex ſimilitudine, quæ omnibus quidem ſacramentis conuenit, quę de facto inſtituta ſunt; & quamuis nõ ſit ſimpliciter neceſſaria, tamen ex quadam congruitate, & ſapienti inſtitutione, ſemper obſeruatur, & ideò nõ oportet eam diſtinctè in definitione explicare; quia eo modo, quo requiſita eſt, in ipſa diuina inſtitutione virtute cõtinetur. Secunda eſt D. Thom. hęc. *Sacramentum eſt ſignum rei ſacræ*, quam ſumpſit ex Auguſt. 10. de Ciu. Dei. cap. 5. quamquã Augu. ibi generaliùs nomine ſacramenti vtatur, vt ſacrificiũ etiam comprehendat, cui etiam definitionem illam accommodat; eadem verò definitio reperitur apud Hugonem ſuprà, & Bernard. ſerm. de Cœna Domini, eamq; multi ex ſcriptoribus ſuprà citatis libenter amplectuntur propter illius breuitatem, tamẽ propter eandem cauſam nõ potuit non eſſe ſubobſcura. Vnde, vt cõuertatur cũ definito nonnulla, vel explicare, vel ſubintelligere neceſſe eſt, & in primis D. Thom. addidit illam particulam, ſeu determinationẽ, *rei ſacræ quatenus*

Defini. Hug. D. Thom. Auguſt. Bernard.

tenus ſanctificat homines, vt intelligeremus, non ſatis eſſe ad rationem ſacramenti, vt ſignificet quamcunque rem ſacram, ſed oportere vt ſignificet hominis ſanctificationem, quæ fit per gratiam, & cauſas eius; de hac enim ſanctificatione D. Thom. loquitur. Rurſus iuxta ea, quæ diximus, ſubintelligendum eſt, hoc ſignum tale eſſe debere, vt aliquam homini ſanctificationem conferat, nam oſtenſum eſt, hoc eſſe de ratione ſacramenti. Vnde exponendo definitionem illam poſſet clarius dici, *Sacramentum eſt ſignum ſenſibile ad ſanctificationem aliquam conferendam, & verã animæ ſanctitatem ſignificandam inſtitutum.* Vel (ſi more Ariſtotelico definire velimus) dicere poſſumus. *Sacramentum eſt ſacra, ac ſenſibilis ceremonia, homines aliquomodo ſanctificans & veram animæ ſanctitatem ex inſtitutione ſignificans.* Quæ definitiones, ex ſupradictis ſatis claræ ſunt, & probari facilè poſſunt, quia, & conueniunt omnibus ſacramẽtis, & habent omnes particulas ſufficiẽtes ad excludenda omnia ſigna ſacra, quæ ſacramenta non ſunt, qualia ſunt ſacrificium, vſus aquæ benedictæ & ſimilia, de quibus, iam diximus. Porro, prædicta definitio facile poteſt ad ſacramenta nouæ legis coarctari, addendo, huiuſmodi ſacramentum ſignificare veram animæ ſanctitatem, quam confert, ſeu quatenus ab ipſo confertur, & ex parte rei ad ſignificandum impoſitæ poſſet addi, debere conſtare materia & forma, ſeu rebus, & verbis, de quo iam dicemus. Denique ſeruata proportione facile poteſt contrahi illa definitio, ad ſacramenta veteris legis, addendo fuiſſe inſtituta ad conferendum legalem ſanctitatem per quam vera ſanctitas per Chriſtum conferenda ſignificabatur; quæ tamen definitio nõ videtur competere circumciſioni, quæ antiquior fuit, quam ſacramenta veteris legis, neque etiam ſacramento legis naturæ: ſed in hoc inculcatur grauis difficultas infra tractanda, qua explicata facile erit, definitionem his etiam ſacramentis accõmodare; fuerunt enim illa quaſi media inter ſacramenta nouæ legis, & propria ſacramenta legalia, quia nec conferebant gratiam propria virtute; vnde non ſignificabant gratiam à ſe collatam, ſicut noſtra ſacramenta; nec ſolum ſignificabant gratiam vt futuram, ſeu promiſſam, ſed etiam indicabant præſentem, quæ in ipſis dabatur.

Propria definitio.

Quomodo prædicta definitio noſtris ſacramentis aptetur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ſacramẽtum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis.

4.d.1.q.1.ar. 1.q.1.& art. 2.q.1.& art. 3.cor. Et 4. contra.c.56. & Ioan.3.1. cor.4.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum non ſemper ſit aliqua res ſenſibilis. Quia ſecundum Philoſophum in lib. Priorum omnis effectus ſuæ cauſæ ſignum eſt. Sed ſicut ſunt quidam effectus ſenſibiles, ita etiam ſunt quidam effectus intelligibiles, ſicut ſcientia eſt effectus demonſtrationis. Ergo non omne ſignum eſt ſenſibile. Sufficit autem ad rationem ſacramenti, quod ſit ſignum alicuius rei ſacræ, inquantum per eam homo ſanctificatur, vt dictum eſt. Non ergo requiritur ad ſacramentum, quod ſit aliqua res ſenſibilis.*

Art. 2. huius quæſt.

2. Præterea, Sacramenta pertinent ad cultum vel regnum Dei. Sed res ſenſibiles non videntur pertinere ad cultũ Dei. Dicitur enim Ioan. 4. Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare. Et Rom. 14. Non eſt regnum Dei, eſca & potus. Ergo res ſenſibiles non requiruntur ad ſacramentum.

3. Præterea, Auguſt. dicit in lib. de Libero arbitrio quod res ſenſibiles ſunt minima bona, ſine quibus homo rectè viuere poteſt. Sed ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis humanæ (vt infra patebit *) & ita ſine eis homo rectè viuere non poteſt. Non ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.*

Lib. 2. c. 15. tom. 1.

Quæſt. 61.

SED contra eſt, quod Auguſt. dicit ſuper Ioan. Accedit* A *verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Et loquitur ibi de elemento ſenſibili, quod eſt aqua. Ergo res ſenſibiles requiruntur ad ſacramenta.*

Tract. 80 in Euang. Ioã. poſt me. 10. 9.

RESPONDEO dicendum, quod ſapientia diuina vnicuiq; rei prouidet ſecundum ſuum modum, & propter hoc dicitur Sapien. 8. quod ſuauiter diſponit omnia. Vnde & Matth. 25. dicitur quod dedit vnicuique ſecundum propriam virtutem. Eſt autem homini connaturale, vt per ſenſibilia perueniat in cognitionem intelligibilium. Signum autem eſt per quod aliquis deuenit in cognitionem alterius. Vnde, cum res ſacræ, quæ per ſacramenta ſignificantur, ſint quædam ſpiritualia & intelligibilia bona, quibus homo ſanctificatur, conſequens eſt, vt per aliquas res ſenſibiles ſignificatio ſacramenti B *impleatur, ſicut etiam per ſimilitudinem ſenſibilium rerum in diuina Scriptura res ſpirituales nobis deſcribuntur. Et inde eſt, quod ad ſacramenta requiruntur res ſenſibiles: vt etiam Dionyſ.* probat in 1. cap. Cæleſt. Hierar.*

Cap. 1. inter med. & fi.

AD primum ergo dicendum, quod vnumquodque præcipuè denominatur & definitur ſecundum id quod conuenit ei primo & per ſe, non autem ſecundum id quod conuenit ei per aliud. Effectus autem ſenſibilis, per ſe habet, quod ducat in cognitionem alterius quaſi primo & per ſe homini innoteſcens, quia omnis noſtra cognitio à ſenſu oritur: effectus autem intelligibiles non habent, quod poſſint ducere in cognitionem alterius, niſi inquantum ſunt per aliud manifeſtati, id eſt, per aliqua ſenſibilia. Et inde eſt, quod primo & principaliter dicuntur ſigna, quæ ſenſibus offeruntur: ſicut Aug. dicit in 2. C *de Doctrina Chriſtiana, vbi dicit, quod ſignum eſt, quod præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Effectus autem intelligibiles non habent rationem ſigni, niſi ſecundum quod ſunt manifeſtati per aliqua ſigna. Et per hunc etiam modum, quædam quæ non ſunt ſenſibilia, dicuntur quodammodo ſacramenta, inquantum ſunt ſignificata per aliqua ſenſibilia, de quibus infra agetur.**

Li. 2. de Do. Chriſtia. circa principiũ lib. tom. 3.

Quæſt. 63. ar. 6. ad 2.

AD ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles, vt in ſua natura conſiderantur, non pertinent ad cultum vel ad regnum Dei, ſed ſolum ſecundum quod ſunt ſigna ſpiritualiũ rerum, in quibus regnum Dei conſiſtit.

*AD tertium dicendum, quod Aug. ibi * loquitur de rebus ſenſibilibus, ſecundum quod ſunt in ſua natura, non autem* D *ſecundum quod aſſumuntur ad ſignificandum ſpiritualia, quæ ſunt maxima bona.*

Loco citato in argum. 3.

COMMENTARIVS.

DVobus modis poteſt res ſenſibilis accipi in quæſtione hoc articulo propoſita. Primo vt ſignificet quamcunq; rem, quæ ſenſibus percipi poteſt: & hoc modo etiam verba ſunt res ſenſibiles; & in hoc ſenſu tractata eſt à nobis hæc quæſtio diſputatione præcedenti ſectione 3. & eundem videntur præſeferre omnia argumenta, quæ D. Tho. obiicit, quorum ſolutiones faciles ſunt. Et difficultas, quæ tãgitur in ſolutione ad 1. An ſacramentum eſſe poſſit ſignum ſpirituale in prædicto loco explicata eſt. Secundus E ſenſus eſt, vt res ſenſibilis à verbis diſtinguatur, & ſignificet rem aliquam permanentem corpoream, quæ ſenſibus percipi poſſit, qualis eſt aqua, oleum, & ſimiles, quam Hugo paulo antea citatus nomine elementi ſignificauit, & ſumpſit ex Auguſt. tractatu 80. in Ioan. dicente. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum*, quæ verba retulit hic D. Tho. in argumento, ſed cõtra. Ex quo non obſcurè conſtat hunc poſteriorem ſenſum eſſe à D. Tho. intentum, quem magis ipſe explicuit infra art. 6. vbi ſpecialiter inquirit. An præter res requirantur verba; & ibi ad 2. declarat, nomine rei ſenſibilis, non tantum intelligi rem ipſam permanentem, ſed vel illam, vel vſum eius, qualis eſt ablutio, vnctio, &c. In hoc ergo ſenſu reſpondet, ſacramentum debere conſtitui in ali-

Duplex ſenſus quæſtionis.

Hugo. Auguſt.

Sẽſus D. T.

in aliqua re ſenſibili; quam aſſertionẽ egregiè probat ex naturali modo & accommodato homini, qui intelligibilia per ſenſibilia intelligit. Quæ quidem ratio in ſuperioribus eſt ex Patribus confirmata, & explicata, & quia generalis eſt, in omni tempore & ſtatu humanę naturę, quamdiu homo eſt in via, ideò aſſertio poſita in omnibus ſacramentis cuiuſcunq; legis & ſtatus locum habet. Solum poſſet dubitari, quia prædicta ratio ſolum videt̃ procedere in priori ſen ſu; quia humana cognitio, non ſolum ex rebus, ſed etiam ex verbis ſenſibilibus accipi poteſt. Reſpondetur verum eſſe, rationem D. Thomę, nõ probare neceſſitatem ſimpliciter, ſed congruitatẽ, quæ non ſolum in hoc conſiſtit, quòd humana cognitio incipit à ſenſu, vt obiectio ſumit; ſed in hoc etiam, quod inelligibilia commodè intelligantur à nobis per analogiam & proportionem ad ſenſibilia, & quatenus in eis aliquomodo repræſentantur: hæc autem repræſentatio, non fit propriè per verba, ſed per actiones aliquas, vel res ſenſibiles, in quibus ſit quædam imago, vel veſtigium potius intelligibile: quod rectè declarat D. Tho. exemplo ſumpto ex vſu diuinæ Scripturæ, in qua res diuinæ non ſolùm traduntur verbis, ſed rebus etiam ſenſibilibus repręſentantur, vel in propheticis viſionibus, vel in parabolis & metaphoricis locutionibus, vel certè in variis figuris, quarum pars quędam in vſu ſacramentorum cõſiſtit.

ARTICVLVS V.

Vtrum requirantur determinatæ res ad ſacramẽta.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod non requirantur determinatæ res ad ſacramenta. Res enim ſenſibiles aſſumũtur in ſacramentis ad ſignificandum, vt dictum eſt. Sed nihil prohibet diuerſis rebus ſenſibilibus idem ſignificari, ſicut in ſacra Scriptura Deus aliquando metaphoricè ſignificatur per lapidem, quandoq; per leonem, quandoque per ſolem, aut aliquid aliud huiuſmodi. Ergo videtur, quod diuerſæ res poſſint congruere eidem ſacramento. Non ergo determinatæ res in ſacramentis requiruntur.*

Art. 3 huius quæſt.

2. Præterea, Magis eſt neceſſaria ſalus animæ, quam ſalus corporis; Sed in medicinis corporalibus, quæ ad ſalutem corporis ordinantur, poteſt vna res pro alia poni in eius defectu. Ergò multo magis in ſacramentis, quæ ſunt medicinæ ſpirituales ad ſalutem animæ ordinatæ, poterit vna res aſſumi pro alia, quando illa defuerit.

3. Præterea, Non eſt conueniens vt hominis ſalus arctetur per legem diuinam, & præcipuè per legem Chriſti, qui venit omnes ſaluare; Sed in ſtatu legis naturæ non requirebantur in ſacramentis aliquæ res determinatæ, ſed ex voto aſſumebantur, vt patet Geneſ. 28. vbi Iacob vouit ſe Deo decimas & hoſtias pacificas oblaturum. Ergo videtur, quòd non debuerit arctari homo, & præcipuè in noua lege, ad alicuius rei determinatæ vſum in ſacramentis.

SED *contra eſt, quod Dominus dicit Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

RESPONDEO *dicendum, quod in vſu ſacramentorum duo poſſunt conſiderari, ſcilicet cultus diuinus, & ſanctificatio hominis. Quorum primum pertinet ad hominem per comparationem ad Deum, ſecundum autem è conuerſo pertinet ad Deum per comparationem ad hominem. Non autem pertinet ad aliquem determinare illud, quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolum id, quod eſt in ſua poteſtate. Quia ergo ſanctificatio hominis eſt in poteſtate Dei ſanctificantis, non pertinet ad hominem ſuo iudicio aſſumere res, quibus ſanctificetur, ſed hoc debet eſſe ex diuina inſtitutione determinatum. Et ideò in ſacramentis nouæ legis, quibus homines ſanctificantur (ſecundum illud 1. ad Cor. 6. Abluti eſtis, ſancti-* A *ficati eſtis) oportet vti rebus ex diuina inſtitutione determinatis.*

AD primum ergo dicendum, quòd etſi idem poteſt per diuerſa ſigna ſignificari, determinare tamen, quo ſigno ſit vtendum ad ſignificandum, pertinet ad ſignificantem. Deus autem eſt, qui nobis ſignificat ſpiritualia per res ſenſibiles in ſacramentis, & per verba ſimilitudinaria in ſcripturis. Et ideò ſicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis Scripturæ locis res ſpirituales ſignificentur, ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatum, quæ res ad ſignificandum aſſumantur, in hoc vel in illo ſacramento.

AD ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles habent natu- B *raliter ſibi inditas virtutes conferentes ad corporalem ſalutem, & ideò non refert, ſi duæ earum eandem virtutem habeant, qua quis vtatur. Sed ad ſanctificationem non ordinantur ex aliqua virtute ſibi naturaliter indita, ſed ſolum ex inſtitutione diuina, & ideò oportuit diuinitus determinari quibus rebus ſenſibilibus ſit in ſacramentis vtendum.*

AD tertium dicendum, quod ſicut Aug. dicit 19. contra Fauſtum, diuerſa ſacramenta diuerſis temporibus congruũt, ſic etiam diuerſis verbis ſignificantur diuerſa tempora, ſcilicet præſens, præteritum, & futurum. Et ideò ſicut in ſtatu legis naturæ homines nulla lege exterius data, ſed ſolo interiori inſtinctu mouebantur ad Deum colendum, ita etiam ex interiori inſtinctu determinabatur eis, quibus rebus ſenſibilibus ad Dei cultum vterentur. Poſtmodum verò neceſſe* C *fuit etiam exterius legem dari, tum propter obſcurationem legis naturæ, ex peccatis hominum, tum etiam ad expreſſiorem ſignificationem gratiæ Chriſti, per quam humanum genus ſanctificatur. Et ideò etiam neceſſe fuit res determinari, quibus homines vterentur in ſacramentis.* Nec propter hoc arctatur via ſalutis, quia res quarum vſus eſt neceſſarius in ſacramentis, vel communiter habentur, vel paruo ſtudio adhibito haberi poſſunt.*

Li. 19. ca. 16. & 17. tom. 6.

COMMENTARIVS.

DVplex poteſt eſſe ſenſus huius quęſtionis. Prior, vt hæc neceſſitas intelligatur conſequens inſtitutionem. Poſterior, vt intelligatur antecedens. D Priori modo quæſtio eſt, an facta inſtitutione ſacramenti, neceſſaria ſit res determinata, vt ſacramentum conſiſtat, quo ſenſu facilis reſolutio eſt, eo modo requiri res determinatas, quo per inſtitutionem definitæ fuerint: habet enim ſacramentum totum eſſe ab inſtitutione, vt dictum eſt: quia eſt ſignum ad placitum; vnde, ſicut verba, vel ſcripturæ, vel alia ſimilia ſigna ad placitum habere debent eam figuram, vel compoſitionem, vel in vniuerſum illum entis modum, cui ex impoſitione adiuncta eſt ſignificatio, ita ſacramenta ex illis rebus neceſſario conficienda ſunt; quæ per inſtitutionem ad ſignificandum ſunt impoſitæ: atque ita, ſi inſtitutio facta ſit de tali re ſecundum ſpeciem, illa erit neceſſaria ad ſa- E cramentum; ſi verò ſolùm ſit facta determinatio ſecundum genus, illa eſſet ſufficiẽs. Et in hoc ſenſu videtur tractari quæſtio à D. Thom. nam illa verba, quibus ad quęſtionem reſpondet: *In ſacramentis oportet vti rebus, diuina inſtitutione determinatis*, in prædicto ſenſu quæſtionem definiunt, & loca ſcripturæ, quæ adducit, in eodem etiã loquuntur, & ratio, ſeu diſcurſus eius in eodem ſenſu procedit, ſcilicet, quia ad Deum pertinet determinare res, per quas homines ſanctificentur, quæ ratio (vt ipſemet D. Tho. vidit) ſolùm in ſacramentis nouæ legis procedit, poteſt autem facilè ad omnia extendi, ex his quæ idem D. Thom. dicit, in ſolut. ad 1. quia etiam ad Deum pertinet per res ſenſibiles effectum gratiæ ſignificare, vt à nobis etiam ſupra dictum eſt. Poſteriori modo quæſtio

2. Sẽſus quæſtionis. Res in ſacramẽto debet eſſe determinata, prout eſt inſtituta ad ſignificãdum.

quæſtio eſt, vtrum ſacramentum ita inſtitui debeat, A vt res determinatæ præſcribantur, ex quibus conficiatur ſacramentum, & hoc etiam ſenſu videtur D. Thom. definire quæſtionem, præſertim in ſolut. ad 1. in illis verbis, *Sicut iudicio Spiritus ſancti determinatum eſt, quibus ſimilitudinibus in certis ſcripturæ locis res ſpirituales ſignificentur, ita etiam debet eſſe diuina inſtitutione determinatum, quæ res ad ſignificandum aſſumantur, in hoc vel in illo ſacramento.* In quibus hanc etiam rationem indicat, quia, nimirùm per diuerſa ſacramenta diuerſæ res ſignificantur: ergo oportet etiã per res diuerſas ſignificari: ergo oportet ad ſingula ſacramenta conficienda determinatas res præſcribi. Item, quia ſacramenta inſtituuntur, vt per quandam ſimilitu- B dinem, & proportionem, nobis indicent ſpirituales effectus: ſed non in omnibus rebus eſt ſimilitudo, & proportio ad quoslibet effectus repræſentandos: ergo oportet res determinatas inſtitui aptas, & accõmodatas ad ſignificationem intentam. Et hinc intelligitur etiam doctrina D. Thom. in ſolutione ad 2. & 3. nam in priori docet, duo ſacramenta diuerſa non habere virtutes, ſeu ſignificationes eiuſdem rationis: quod intelligendum eſt de propriis, & ſacramentalibus effectibus, quia, ſicut in diuerſis rebus inſtituuntur; ita ad diuerſos effectus ſignificandos imponuntur, cum quibus propriam ſimilitudinem, & proportionem habent.

In ſolutione verò ad tertium docet in diuerſis le- C gibus ſeu temporibus iuxta diuerſos hominum ſtatus diuerſo modo fuiſſe res determinatas ad conſtitutionem ſacramentorum. Vnde colligitur, hanc determinationem non eſſe eiuſdem rationis in omnibus, nec debere eſſe ſemper ſpecificam aut genericam proximam, vel remotam, ſed poſſe interdùm fieri vno modo; interdum alio iuxta diuinæ prouidentiæ, & ſapientiæ rationem, de quo plura dicemus poſteà de variis ſacramentorum generibus ac ſpeciebus diſputantes.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in ſignificatione ſacramentorum requirantur verba.

4. d. 1. q. 1. ar. 3. & d. 13. q. 1. art. 2. q. 6. ad ſecundũ. Et veri. q. 27. art. 4. ad decimum.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd in ſignificatione ſacramentorum non requirantur verba. Dicit enim Auguſt. contra Fauſtum * lib. 19. Quid ſunt aliud quæque corporalia ſacramenta, niſi quaſi quædam verba viſibilia? Et ſic videtur quòd addere verba rebus ſenſibilibus in ſacramentis, ſit addere verba verbis. Sed hoc eſt ſuperfluum. Non ergo requiruntur verba cum rebus ſenſibilibus in ſacramentis.*

Li. 19. c. 16. circà med. tom. 6.

2. Præterea, Sacramentum eſt aliquid vnum. Ex his autem, quæ ſunt diuerſorum generum, non videtur poſſe aliquid vnum fieri. Cum igitur res ſenſibiles & verba ſint diuerſorum generum (quia res ſenſibiles ſunt à natura, verba autem à ratione) videtur, quòd in ſacramentis non requirantur verba rebus ſenſibilibus.

*3. Præterea, Sacramenta nouæ Legis ſucceſſerunt ſacramentis veteris Legis, quia illis ablatis iſta ſunt inſtituta, vt Aug. dicit lib. 19. contra Fauſtũ. * Sed in ſacramentis veteris Legis non requirebatur aliqua forma verborum. Ergo nec in ſacramentis nouæ Legis.*

Lib. 19. c. 16. & 17. in to. 6.

SED *contra eſt, quòd Apoſtolus dicit Epheſ. 5. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Et Auguſt. dicit ſupra Ioan. * Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.*

Tracta. 80. in Io. poſt med. tom. 9.

RESPONDEO *dicendum quòd ſacramenta (ſicut dictum eſt *) adhibentur ad hominum ſanctificationem ſicut quædam ſigna. Tripliciter ergo conſiderari poſſunt, & quolibet modo congruit eis, quòd verba rebus ſenſibilibus adiun-* A *gantur. Primò enim poſſunt conſiderari ex parte cauſæ ſanctificantis, quæ eſt Verbum incarnatum, cui ſacramentum quodammodo conformatur, in hoc quòd rei ſenſibili verbum adhibetur, ſicut in myſterio Incarnationis carni ſenſibili eſt Verbum Dei vnitum. Secundò poſſunt conſiderari ſacramenta ex parte hominis qui ſanctificatur, qui componitur ex anima & corpore, cui proportionatur ſacramẽtalis medicina, quæ per rem viſibilem corpus tangit, & per verbum ab anima creditur. Vnde Aug. * dicit ſuper illud Ioan. 15. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem, &c. Vnde eſt iſta tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo, non quia dicitur, ſed quia creditur? Tertiò poſſunt conſiderari ex parte ipſius ſignificationis ſacramentalis. Dicit autem Au-* B *guſt. * in 2. de Doctri. Chriſtiana, quòd verba inter homines obtinuerunt principatum ſignificandi, quia verba diuerſimodè formari poſſunt ad ſignificandos diuerſos conceptus mentis, & propter hoc per verba magis diſtinctè poſſumus exprimere, quòd mente concipimus. Et ideò ad perfectionem ſignificationis ſacramentalis, neceſſe fuit, vt ſignificatio rerum ſenſibilium, per aliqua verba determinaretur. Aqua enim ſignificare poteſt & ablutionem propter ſuam humiditatem, & refrigerium propter ſuam frigiditatem. Sed cum dicitur:* Ego te baptizo, *manifeſtatur, quòd aqua vtimur in baptiſmo ad ſignificandam emundationem ſpiritualem.*

Art. 2. & 3.

Tracta. 80. in Io. poſt med. tom. 9.

Li. 2. c. 3. circa med. to. 3.

AD primum ergo dicendum, quòd res viſibiles ſacramentorum dicuntur verba per quandam ſimilitudinem, in quan- C *tum ſcilicet participãt quandam vim ſignificandi, quæ principaliter eſt in ipſis verbis, vt dictum eſt. * Et ideò non eſt ſuperflua ingeminatio verborum, cum in ſacramentis, rebus viſibilibus verba adduntur, quia vnum eorum determinatur per aliud, vt dictum eſt. **

In corp. art.

In corp. art.

*AD ſecundum dicendum, quòd quamuis verba & aliæ res ſenſibiles ſint in diuerſo genere, quantum pertinet ad naturam rei, conueniunt tamen in ratione ſignificandi, quæ perfectius eſt in verbis quàm in aliis rebus. Et ideò ex verbis & rebus fit quodam modo vnum in ſacramentis, ſicut ex forma & materia, in quantum ſcilicet, per verba perficitur ſignificatio rerum, vt dictum eſt. * Sub rebus autem comprehenduntur etiam ipſi actus ſenſibiles, putà ablutio, inunctio, & alia huiuſmodi, quia in his eſt eadem ratio ſignificandi & in* D *rebus.*

Art. 3. ad 2.

*AD tertium dicendum, quòd (ſicut Aug * dicit contra Fauſtum) alia debent eſſe ſacramenta rei præſentis, & alia rei futuræ. Sacramenta autem veteris legis prænuntia erant Chriſti venturi: & ideò non ita expreſſè ſignificabant Chriſtum ſicut ſacramenta nouæ Legis, quæ ab ipſo Chriſto effluũt, & quandam ſimilitudinem ipſius in ſe habent: vt dictum eſt * Vtebantur tamen in veteri Lege aliquib. verbis, in his, quæ ad cultum Dei pertinent, tàm ſacerdotes, qui erant ſacramentorum illorum miniſtri (ſecundum illud Num. 6. Sic benedicetis filiis Iſrael & dicetis eis: Benedicat tibi Dominus, &c.) quàm etiam illi, qui illis ſacramentis vtebantur: ſecundum illud Deut. 26. Profiteor hodie coram Domino Deo tuo, &c.*

Lib. 19. cà. 6. tom. 6.

In corp. & 2.

E

COMMENTARIVS.

HIc articulus intelligendus eſt de ſacramẽtis nouæ legis, & ita eſt clarus in vtroque ſenſu articulo præcedenti explicato, & rationes & congruentiæ D. Thomæ ſunt optimæ; in quibus non explicatur neceſſitas ex inſtitutione orta; hæc enim per ſe ſatis clara eſt, ſi de inſtitutione conſtet. Reddit ergò rationem ipſius inſtitutionis, tàm ex parte inſtituẽtis, qui fuit Verbum incarnatum, quàm ex parte hominis, qui animo & corpore conſtat, quàm ex parte ipſius ſigni, vt eſſet expreſſiùs, magiſque determinatum ac certum. Atque ex eiſdem rationibus colligit D. Thom. in ſolut. ad 3. quare hæc proprietas & perfectio potiùs ſacramentis nouæ legis attributa eſt,

quàm veteribus, & omnia ſunt in contextu D.Tho. ſatis clara.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm requirantur determinata verba in ſacramentis.

AD *ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd non requirantur determinata verba in ſacramentis. Vt enim Philoſophus* * *dicit, voces nō ſunt eædem apud omnes. Sed ſalus, quæ per ſacramenta quæritur, eſt eadem apud omnes. Ergo non requiruntur aliqua determinata verba in ſacramentis.*

Lib. 1. Peri. her. parum à princ. 10.1.

2. Præterea, verba requiruntur in ſacramentis in quantum ſunt principaliter ſignificatiua, ſicut dictū eſt. * *Sed cōtingit per diuerſa verba idem ſignificari. Ergo non requiruntur determinata verba in ſacramentis.*

Art. præced.

3. Præterea, Corruptio cuiuslibet rei variat eius ſpeciem. Sed quidam corruptè verba proferunt, nec tamen propter hoc creditur ſacramentorum effectus impediri, alióquin illiterati & balbi, qui iſta ſacramenta conferunt, frequenter defectum in ſacramentis inducerent. Ergo videtur, quòd non requirantur in ſacramentis determinata verba.

Sed contrà eſt, quod Dominus determinata verba protulit in conſecratione ſacramenti Eucharistiæ dicens Matth. 26. Hoc eſt corpus meū. *Similiter etiā mandauit diſcipulis, vt ſub determinata forma verborum baptizarent, dicens Matth. vltim. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.*

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut dictum eſt) in ſacramentis verba ſe habent per modum formæ, res autem ſenſibiles per modum materiæ. In omnibus autem compoſitis ex materia & forma, principium determinationis eſt ex parte formæ, quæ eſt quodammodo finis & terminus materiæ, & ideò principalius requiritur adeſſe rei determinata forma, quàm determinata materia: materia enim determinata requiritur, vt ſit proportionata determinatæ formæ. Cùm igitur in ſacramentis requirantur determinatæ res ſenſibiles, quæ ſe habent in ſacramentis ſicut materia, multò magis requiritur in eis determinata forma verborum.*

Art. præced. ad 2.

AD *primum ergo dicendum, quòd ſicut Auguſt.* * *dicit ſuper Iohann. verbum operatur in ſacramentis, non quia dicitur, id eſt, non ſecundum exteriorem ſonum vocis, ſed quia creditur, id eſt. ſecundū ſenſum verborū, qui fide tenetur. Et hic quidem ſenſus eſt idem apud omnes, licet non eædem voces ſint, quantum ad ſonum. Et ideò cuiuſcunque linguæ verbis proferatur talis ſenſus, perficitur ſacramentum.*

Tractat. 80. à med. tom. 6.

AD *ſecundum dicendum, quòd licèt in qualibet lingua contingat diuerſis vocibus idem ſignificari, ſemper tamen aliqua illarum vocum eſt, qua principaliùs & communiùs homines illius linguæ vtuntur ad hoc ſignificandum & talis vox aſſumi debet in ſignificatione ſacramenti. Sicut etiam inter res ſenſibiles illa aſſumitur ad ſignificationem ſacramenti, cuius vſus eſt communior ad actum, per quem ſacramenti effectus ſignificatur, ſicut aqua communiùs vtuntur homines ad ablutionem corporalem, per quam ſpiritualis ablutio ſignificatur, & ideò aqua aſſumitur, vt materia in baptiſmo.*

AD *tertium dicendum, quòd ille, qui corruptè profert verba ſacramentalia, ſi hoc ex induſtria facit, non videtur intendere facere quod facit Eccleſia, & ita nō videtur perfici ſacramentum. Si autem hoc faciat ex errore vel lapſu linguæ, ſi ſit tanta corruptio, quæ omninò auferat ſenſum locutionis, non videtur perfici ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte principij dictionis putà, ſi loco eius, quod eſt in nomine Patris: dicat, in nomine matris. Si verò non totaliter auferatur ſenſus locutionis per huiuſmodi corruptelam, nihilominùs perficitur ſacramentum. Et hoc præcipuè contingit, quando fit corruptio ex parte finis putà, ſi aliquis dicat in nōine Patrias & filias.*

A *Quamuis enim huiuſmodi verba corruptè prolata, nihil ſignificent ex virtute impoſitionis, accipiuntur tamen vt ſignificantia ex accommodatione vſus. Et ideò licèt mutetur ſonus ſenſibilis, remanet tamen idem ſenſus. Quod autem dictum eſt* * *de differentia corruptionis, circa principium vel finem dictionis rationem habet, quia apud nos variatitio dictionis ex parte principij mutat ſignificationem, variatio autem ex parte finis dictionis, vt plurimùm mutat conſignificationem, quæ tamen apud Græcos variatur etiam ſecundum principium dictionis in declinationibus verborum. Magis tamen videtur attendenda quantitas corruptionis, quia ex vtrâque parte poteſt eſſe tàm parua, quòd non aufert ſenſum verborum & tàm magna, quòd aufert, B vnū horum facilius accidit ex parte principij, & aliud, ſed ex parte finis.*

In iſtamet ſolutione.

COMMENTARIVS.

HIc articulus eodem modo exponendus eſt, quo articulum quintum declarauimus: nam eadem eſt vtriuſque ratio, imò addit D.Thom. maiori quadam ratione requiri hanc determinationem in verbis, quàm in rebus, quia per verba determinātur res ad propriam ſacramentalem ſignificationem. In ſolutione verò ad primum explicat hanc determinationem, non debere materialiter intelligi, in ſono vocis, ſed in ſenſu & ſignificatione, & in hunc modū exponit dificilia verba Auguſt. tracta. 80. in Iohan. C *Verbum operatur in ſacramentis, non quia dicitur, ſed quia creditur*, id eſt, quia ſignificat aliquid, quod fide creditur, ſed hic locus Auguſt. latiùs eſt tractandus in ſequentibus. In ſolutione verò ad 2. & 3. tradit D.Tho. quaſdam regulas circa mutationem & corruptionem verborum ſacramentalium, quæ in ſequenti diſputatione latiùs ſunt à nobis explicandæ.

Auguſt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm liceat alquid addere verbis, in quibns conſiſtit forma ſacramentorum.

AD *octauum ſic proceditur. Videtur, quòd nihil liceat addere verbis, in quibus conſiſtit forma ſacramentorum. Non enim minoris ſunt neceſſitatis huiuſmodi verba ſacramentalia, quàm verba ſacræ ſcripturæ. Sed verbis ſacræ ſcri*D*pturæ nihil licet addere vel minuere, dicitur enim Deut. 4. Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ab eo. Et Apocaly. vltim. Conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri huius, ſi quis appoſuerit ad hæc, apponet ſuper eum Deus plagas ſcriptas in libro iſto & ſi quis diminuerit, auferet Deus partem eius de libro vitæ. Ergo videtur, quòd neque in formis ſacramentorum liceat aliquid addere vel minuere.*

4. d. 3. art. 2. 4. 2. 3. & 4.

2. Præterea. Verba ſe habent in ſacramentis per modum formæ, vt dictum eſt. * *Sed in formis quælibet additio vel ſubtractio variat ſpeciem, ſicut & in numeris, vt dicitur 8. Met.* * *Ergo videtur, quòd ſi aliquid addatur vel ſubtrahatur à forma ſacramenti, non erit idem ſacramentum.*

Art. præced.

Lib. 8. metaphy. text. 8. tom. 3.

E *3. Præterea ſicut ad formam ſacramenti requiritur determinatus numerus dictionum, ita etiam requiritur determinatus ordo verborū, & etiā orationis continuitas. Si ergo additio vel ſubtractio non aufert ſacramenti veritatem, videtur, quòd pari ratione nec tranſpoſitio verborū, aut etiam interpolatio pronunciationis.*

SED *contrà eſt, quod in formis ſacramentorum quædam apponuntur, à quibuſdam, quæ ab aliis non apponuntur ſicut Latini baptizant ſub hac forma: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritûs ſancti. Græci autem ſub iſta: baptizetur ſeruus Chriſti. N. in nomine Patris, &c. Et tamen vtrique verum conferunt ſacramentum. Ergo in formis ſacramentorum licet aliquid addere vel minuere.*

RESPONDEO *dicendum, quòd circa omnes iſtas mutationes*

tationes, quæ poſſunt in formis ſacramentorum contingere, duo videntur eſſe conſideranda. Vnum quidem, ex parte eius, qui profert verba, cuius intentio requiritur ad ſacramentum, vt infrà dicetur. Quæſtio. 64. artic. 8. ** Et ideò ſi intendat per huiuſmodi additionem, vel diminutionem alium ritum inducere, qui non ſit ab Eccleſia receptus, non videtur perfici ſacramentum, quia non videtur, quòd intendat facere id, quod facit Eccleſia. Aliud autem eſt conſiderandum ex parte ſignificationis verborum. Cùm enim verba operentur in ſacramentis, quantùm ad ſenſum, quem faciunt (vt ſuprà dictum eſt*)* Art. præced. ad 1. & ad 3. *oportet conſiderare, vtrum per talem mutationem tollatur debitus ſenſus verborum: quia ſic manifeſtum eſt, quòd tollitur veritas ſacramenti. Manifeſtum eſt autem, quòd ſi diminuatur aliquid eorum quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum: & ideò non perficitur ſacramentum. Vnde Didymus* dicit in lib. de Spiritu ſancto:* Lib. 2. de Spiritu S. paulo à princ. Habetur hic liber in fine operum San. Hieron. *Si quis ita baptizare conetur, vt vnum de* prædictis nominibus prætermittat (ſcilicet Patris & Filij & Spiritus ſancti) ſine perfectione baptizabit. Si autem ſubtrahatur aliquid, quod non ſit de ſubſtantia formæ, talis diminutio non tollit debitum ſenſum verborum & per conſequens nec ſacramenti perfectionem. Sicut in forma Euchariſtiæ, quæ eſt: Hoc eſt enim corpus meum,* ly *enim ſublatum, nõ tollit debitum ſenſum verborum: & ideò non impedit perfectionem ſacramenti: quamuis poßit contingere, quòd ille, qui prætermittit, peccet ex negligentia vel contemptu. Circa additionem etiam contingit aliquid apponi, quod eſt corruptiuum debiti ſenſus; putà, ſi aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris maioris & Filij minoris, ſicut Ariani baptizabant: & ideò talis additio tollit veritatem ſacramenti. Si verò ſit talis additio, quæ non auferat debitum ſenſum, non tollitur ſacramenti veritas. Nec refert, vtrùm talis additio fiat in principio, medio vel in fine: vt ſi aliquis dicat: Ego te baptizo in nomine Dei Patris omnipotentis & Filij eius vnigeniti & Spiritus ſancti paracleti, erit verum baptiſma. Et ſimiliter, ſi quis dicat: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beata Virgo te adiuuet, erit verum baptiſma. Fortè autem ſi diceret, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, & beatæ Virginis Mariæ, non eſſet baptiſmus: quia dicitur 1. ad Corinth. 1. Num quid Paulus pro vobis crucifixus eſt? Aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Sed hoc verum eſt, ſi ſic intelligatur in nomine beatæ Virginis baptizari, ſicut in nomine Trinitatis quo baptiſmus conſecratur: talis enim ſenſus eſſet contrarius veræ fidei, & per conſequens tolleret veritatem ſacramenti. Si verò ſic intelligatur, quod additur (& in nomine beatæ Virginis) non quaſi nomen beatæ Virginis aliquid operetur in baptiſmo, ſed vt eius interceßio proſit baptizato, ad conſeruandam gratiam baptiſmalem, non tollitur perfectio ſacramenti.*

Ad *primum ergo dicendum, quòd ad verba ſacræ ſcripturæ non licet aliquid apponere, quantùm ad ſenſum, ſed quantùm ad expoſitionem ſacræ Scripturæ, multa eis verba à doctoribus apponuntur. Non tamen licet etiam verba ſacræ Scripturæ apponere, ita quòd dicantur eſſe de integritate ſacræ Scripturæ, quia hoc eſſet vitium falſitatis. Et ſimiliter ſi quis diceret aliquid eſſe de neceßitate formæ, quod non eſt.*

Ad *ſecundum dicendum, quòd verba pertinent ad formam ſacramenti ratione ſenſus ſignificati. Et ideò quæcunque fiat additio vel ſubtractio verborum, quæ non addat aliquid aut ſubtrahat debito ſenſui, non tollitur ſpecies ſacramenti.*

Ad *tertium dicendum, quòd ſi ſit tanta interruptio verborum, quòd intercipiatur intentio pronunciantis, tollitur ſenſus ſacramenti, & per conſequens veritas eius: non autem tollitur, quando eſt parua interruptio, quæ intentionem proferentis & intellectum verborum non aufert. Et idem eſt etiam dicendum de tranſpoſitione verborum, quia ſi tollit ſenſum locutionis non perficitur ſacramentum, ſicut patet de negatione præpoſita vel poſtpoſita ſigno. Si autem ſit talis* A *tranſpoſitio, quæ ſenſum locutionis non variet, non tollitur veritas ſacramenti: quia, ſecundum quod Philoſophus* dicit, nomina & verba tranſpoſita idem ſignificant.* Lib. 2. Periher. c. 1. parũ ante fi. to. 1.

Lttera D. Thõ. ſatis eſt perſpicua, de re autem dicemus diſputatione ſequenti. Solùm eſt aduertendum, in hac additione vel quacunque mutatione facta in verbis ſacramentalibus, duo poſſe conſiderari: primum quando ſit, vel non ſit contra ſubſtantiam ſacramenti. Secundum, quando licitè vel illicitè fiat; & vtrumque promiſcuè attigit D. Thom. hoc art. tamen, quia nobis in animo eſt, totam materiam moralem, ſeparatim & diſtinctè tradere, ideò hîc ſolùm agemus de his, quæ ſpectant ad ſubſtantiam ſa- B cramentorum; de his verò, quæ ad mores pertinent, infrà in diſputatione practica ſeu morali.

DISPVTATIO II.

De materia & forma ſacramentorum.

IN præcedenti diſputatione, metaphyſica ratione tractauimus de eſſentia ſacramenti, per genus & differentiam eius: in hac ampliùs eſt eadem eſſentia explicanda more phyſico, ſcilicet per materiam & formam, quæ doctrina propriè ſolùm habet locum in ſacramentis nouæ legis: Si quid autem ad cætera ſacramẽta accommodari poterit, obi- C ter etiam explicabimus.

SECTIO I.

Vtrùm oporteat ſacramenta conſtare rebus & verbis tanquam materia & forma.

PRincipiò dicendum eſt, hanc compoſitionem non eſſe de ratione ſacramenti, vt ſic. Probatur, quia non fuit inuenta in ſacramentis veteribus, quæ ſuprà oſtendimus fuiſſe propriè & vniuocè ſacramenta: quod præſertim de circumciſione nemo negare poteſt, atque idem eſt de ſacramento in lege naturæ inſtituto in remedium paruulorum. Conſtat autem ex Geneſ. 17. circumciſionis ritum in ſola actione inſtitutum fuiſſe ſine mentione alicuius verbi. Idem legimus de agno paſchali Exod. 12. & de or- D dinatione ſacerdotis Leuit. 8. & licèt, in ſacrificio pro peccato, dicatur Leu. 4. *Et orabit pro eo ſacerdos:* tamen; neque conſtat, illud fuiſſe ſacramentum, neque orationem illam fuiſſe ſub certa verborum forma proferendam, ſed ſolùm debuiſſe ſacerdotem ſuo arbitrio orare, vt offerenti peccata remitterentur; vnde in principio eiuſdem capitis, vbi fit mentio expiationis peccatorum, nihil de aliquibus verbis proferendis dicitur: &, ſi aliqua verba interdum dicebantur, vel à ſacerdotibus, vel ab ipſis fidelibus, quibus ſacramenta dabantur, illa non erant de ſubſtantia ſacramenti, ſed ad diuinum cultum, vel commemorationem beneficiorum Dei pertinebant, vt D. Thom. hîc, art. 6. ad 3. notauit. Ratio verò eſt, quam eodem E loco ipſe indicauit, videlicèt ſtatum veteris legis fuiſſe imperfectum, in quo fides & obſcurior & magis implicita erat: & ideò nõ oportuit ſacramenta illius temporis habere tàm expreſſam ſignificationẽ, ſicut nunc habent; atque adeò neceſſe non fuit, vt exterioribus rebus ſeu cæræmoniis, verba adiungerentur, quę ad expreſſiùs ſignificandum adhiberi ſolent. Generaliùs autem poſſumus rationem hanc explicare, ſcilicet, quia de ratione ſacramenti, vt ſic, ſolùm eſt, vt ſit exterior cæræmonia ſacra cum debita ſanctificatione & ſignificatione, hæc autem omnia poſſunt conſiſtere abſque illa compoſitione ex rebus & verbis, ſeu materia & forma.

Verba nõ erant de ratione ſacramentorum veterum. D. Thom.

Dico ſecundò. Sacramenta nouę legis omnia conſtant rebus & verbis, vel omninò propriè, vel ſecundum

Sacramenta nouæ legis

conſtant rebus & verbis. dum aliquam proportionem. Ita eſt explicanda ſententia D. Thom. hîc, quæ communis eſt doctorum in 4. d. 1. & Alenſ. 4. par. q. 1. memb. 4. & q. 8. memb. 3. ar. 1. 2. & 3. Et explicatur primo inductione facta ex ſcripturis, nam de baptiſmo dicitur Matthæi vltim. *Baptizantes eos*, ecce rem, *in nomine Patris, &c.* ecce verba, quæ Paulus diſtinctè explicuit ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*. Vbi, licet Hierony. (Hieronym.) per verbum vitæ intelligat verbum doctrinæ, ſenſus tamen eſt tropologicus, vt ipſe fatetur; nam ad literam ſermo eſt de verbo conſecratorio ſacramenti, vt Chryſoſt. Homil. 20. Theodor. & alii Græci, Ambroſ. Anſelm. D. Thom. & Latini exponunt. (Chryſoſt. Theodor. Ambroſ. 1. Anſelm. D. Thom. Iacob. 5.) Præterea, in inſtitutione Euchariſtiæ legimus accepiſſe Chriſtum res aliquas, ſcilicet, *panem & vinum*, & dixiſſe verbum, *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix ſanguinis mei.* Item de extrema vnctione Iacobi. 5. *Vngentes eos oleo ſancto in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum.* De cæteris verò, quamuis non ſint tam apertæ ſcripturæ, tamen ex traditione Eccleſiæ conſtat, vt Concil. Floren. tandem explicuit. (Conc. Flor.) Ratio à priori poſita eſt in voluntate Chriſti ſic inſtituentis, congruentiæ vero, quas D. Thom. attulit, optimæ ſunt, ex quibus tertia maximè videtur literalis, quę in hunc modum poteſt explicari; nam res externæ ſeu actiones ſenſibiles ſunt valde accommodatæ ad exteriorem cultum diuinum, & ideo in omnibus ſacramentis tam veteribus, quā nouis adhibitę ſunt; verba autem conferunt, vt ſignificatio ſit certior, & expreſſior, qualis eſſe debet in lege gratiæ propter huius ſtatus perfectionem: & ideo conueniens fuit, ſacramenta huius legis ex rebus & verbis compoui. Vel alia ratione poteſt hoc explicari ex alio fine ſacramentorum, quia eſt, per ſenſibilia manuducere hominem ad intelligibilia cognoſcenda; duo enim ſunt ſenſus, qui intellectui maximè deſeruiunt, viſus ſcilicet, & auditus, quibus duo modi acquirendi ſcientiam accommodantur, ſcilicet, per inuentionem, & diſciplinam; & ideo ad ſpiritualia intelligenda multum homini confert, repræſentatio aliqua ſenſibilis viſui obiecta, quæ fit rebus ſeu actione aliqua, vel vſu alicuius rei ſenſibilis: ſi autem huic repræſentationi adiungantur verba, perficitur doctrina, & repræſentatio, & iuuatur homo, vt partim quaſi per inuentionem, & collationem rei, quam videt, cum ea, quam nō videt, partim per diſciplinam, quam verbis accipit, perfectius ſpiritualia concipiat, & intelligat. Cur autem in aſſertione addiderim, has res, & verba, vel propriè, vel ſecundum accommodationem inueniri in omnibus ſacramentis, ſtatim in reſponſione ad primam obiectionem explicabimus.

Res & verba inſtar materiæ & formæ concurrunt. Dico tertio. Hanc compoſitionē ſacramentorum ex rebus & verbis optimè accommodatam eſſe compoſitioni ex materia & forma. Hæc aſſertio ſatis probatur communi conſenſu Theologorum omnium, cui Florent. Conc. maximam authoritatem adhibuit; nam ex rebus & verbis vnum ſacramentum componitur, & non omnino per accidens, ſeu per aggregationem: ergo optimè intelligitur, vnum concurrere per modum materiæ & potentiæ, & alterum per modum actus & formæ. Quod vero res, & verba hoc modo concurrant, rectè explicatur à D. Tho. quia ſola res, vel actio exterior de ſe eſt valde indifferens & imperfecta ad ſignificandum; & ideo cenſetur, concurrere per modum materiæ: vnde ab Aug. & Hug. (vt ſuprà vidimus) vocatur elemētum; (Auguſt. Hugo.) verba autem cēſentur habere rationem formæ, quia determinant ſignificationem, & quaſi conſtituunt, ac complent ſacramenta, iuxta illud Aug. tract. 80. in (Verba rerum ſignificationem complent.) A Ioan. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.*

Dubium. Sed occurrit difficultas circa has duas aſſertiones, de ſacramentis Confeſſionis, & Matrimonij: nam illud perficitur ſolis verbis, quia tam confeſſio, quàm abſolutio verbis tantum fit; hoc vero, interdum fit ſolis verbis, quibus vtriuſq; coniugis conſenſus explicatur, interdum ſine vllis verbis, nutibus videlicet, aut aliis ſignis. Ad hanc difficultatem quidam hæretici negarunt, hæc duo eſſe ſacramenta; exiſtimabant enim materiam ſacramenti debere eſſe rem ita materialē, vt & cōtrectari manibus, & oculis percipi poſſit, quod ex ſuo cerebro ſiue authoritate vel ratione confingunt: quod autem illa ſint propria, & B veriſſima ſacramenta, ſuo loco oſtendemus: Aliter opinatus eſt Dur. in 4. d. 1. q. 3. (Durand.) qui hoc argumento coactus, negat aſſertionem ſecundam eſſe vniuerſalem, aut veritatem habere in his duobus ſacramentis, & quòd ad Matrimonium attinet, idem opinatur Adrianus q. 2. de baptiſmo ad finem. (Adrianus.) Sed immerito deſerunt communem ſententiam, cum commodè poſſit explicari, & accommodari; & res hæc magis in modo loquendi, quàm in re aliqua conſiſtat. Igitur in ſacramento confeſſionis certum eſt, requiri verba ex parte formæ in omni rigore, & proprietate, vt ex Concil. Florent. colligitur, & in ſequenti tomo, latius oſtendemus. Rurſus concurrunt in hoc ſacramento actus pœnitentis, quaſi materia, vt Concil. C Florent. & Trident. dixerunt, & hoc modo cum verbis concurrit res aliqua, quia nomine rei non intelligitur tantum ſubſtantia ſenſibilis, ſed quælibet actio ſenſibilis, quæ verbis ſupponatur, vt D. Thom. dixit. Atq; hoc modo, actus ſatisfactionis, & contritionis, ſunt materia huius ſacramenti, & ipſa etiam confeſſio, licet verbis fieri poſſit, eſt materia, quia reſpectu abſolutionis, eſt quid imperfectum, inchoatum, & informe. In omni enim iudicio accuſatio, eſt inchoatio quædam iudicii, ſententia vero iudicis eſt, quæ iudicium perficit. Sacramentum autem cōfeſſionis perficitur per modum cuiuſdam iudicii, in quo confeſſio peccatorum concurrit, vt accuſatio rei; abſolutio vero ſacerdotis, vt ſententia iudicis, & D ita, quod ad rem ſpectat, hoc ſacramentum eſt ſacra quædam ceręmonia, quæ conſtat partim ex actibus pœnitentis, tanquam materia, in quibus quaſi accidentarium eſt, quod verba miſceantur; per ſe vero eſt quod doloroſam accuſationem, & ſatisfactionem contineant, partim ex verbis ſacerdotis ſentētiam proferentis. De matrimonio multa dicit Soto (Soto.) hoc loco, quæ prætermitto, quia ſunt alterius conſiderationis. Illud ſolum aduerto, eum quidem ſatis impugnare aliorum ſententias, non tamen exactè exponere quomodo in hoc ſacramento reperiantur res, & verba, ſeu materia, & forma: dicit enim, conſenſus expreſſos vtriuſq; coniugis ſibi inuicem eſſe materiā, & formā, non tamen declarat, qua ratione E id fiat. Breuiter ergo dicendum eſt, externam ceręmoniam huius ſacramenti eſſe contractum, qui inter coniuges perficitur; in omni autem huiuſmodi contractu duo interueniunt, ſcilicet traditio, & acceptatio illius rei, de qua eſt contractus, vt in præſenti eſt mutua traditio & acceptatio corporum; hæc autem duo, ſcilicet, traditio, & acceptatio ita in contractu concurrunt, vt traditio ſupponatur acceptationi, & in illa inchoetur, per hanc vero conſummetur contractus, atq; hinc fit, vt conſenſus vtriuſque coniugis ſiue verbis, ſiue nutibus exprimatur, quatenus mutuam traditionem cōtinent, habeāt rationem materiæ, quatenus vero efficiunt mutuam acceptationem, habeant rationem formę, atque hoc modo facile explicatur in hoc ſacramento tertia aſſertio

ſertio poſita. Quod verò ad ſecundam attinet, peculiare eſt huic ſacramento, vt neque in materia, neque in forma requirat verba in omni rigore, & proprietate ſumpta, quia Chriſtus Dominus nihil aliud voluit ad ſacramentum, vt ſenſibile ſignum exigere, quàm quod ad perficiendum humanum contractum eſſet neceſſarium: adhoc autem quælibet ſigna ſufficiunt, quibus conſenſus contrahentium exprimitur, etiam ſi non ſint verba propriè. Tamen quia verba determinant, ac perficiunt ſignificationem, ideò illa ſigna, quibus exprimitur acceptatio mutua vtriuſque coniugis, dicuntur verba, vel propriè, vel proportione quadam, quia illis peficitur ſignificatio: & eadem ratione mutua traditio, quamuis verbis fiat, quia eſt quid informe, & quia tendit ad hunc effectum realem, ſeu moralem, qui eſt tráſlatio dominij corporis vtriuſque coniugis; ideò dicitur habere rationem materiæ ſeu rei, ex qua conficitur ſacramentum. Atque ita conſtat, cur in ſecunda aſſertione dixerim, in omnibus ſacramentis inueniri res, & verba, vel propriè, vel proportione quadam.

Obiectio. Secundò & difficultas præcipuè circa tertiam aſſertionem, nam in ſacramentis propria forma, eſt ſignificatio: nam in omni ſigno materia eſt res ad ſignificandum impoſita, forma verò ſignum conſtituens eſt ſignificatio, ergo præter hanc nulla alia eſt forma ſacramenti; ſed potiùs quidquid ſignificat, ſiue ſit res, ſiue verbum, eſt materia ſacramenti. Reſponſio. 1. Reſpondetur, hæc duo non pugnare inter ſe, quòd ſignificatio ſit vltima forma totius ſacramenti, quæ adæquatè ineſt toti compoſito ex rebus & verbis; & quod in eo compoſito, vna pars ad alteram comparetur, ſicut forma ad materiam, quod ſignificauit hic Caieta. artic. 6. & exemplis rerum artificialium poteſt facilè explicari: domus enim vnum quid eſt, cuius vltima forma eſt totius domus figura; hæc autem forma ineſt compoſito ex multis materialibus partibus ita inter ſe diſpoſitis ac ordinatis, vt vna reſpectu alterius ſit veluti forma & materia, nam fundamentum, quod ſupponitur, eſt quid imperfectum, & quaſi materia, tectum vero quaſi forma. Ratio autem eſt, quia compoſitio materiæ & formæ non tribuitur his rebus propriè, ſed ſecundum quãdam habitudinem & accommodationem, & ideò iuxta varios reſpectus, & habitudines poteſt eadem res recipere has denominationes reſpectu diuerſorum. Reſponſio. 2. Deinde dici poteſt, materiam & formam ſacramentorum habere ſuas partiales ſignificationes, ratione quarum ad vnum integrum ſignum ſeu ſacramentum componendum conueniunt. Quo fit, vt, licet tota ſignificatio ſit veluti forma totius, tamen comparando ſignificationem elementi ad ſignificationem verbi, illa ſit, quaſi materia, hæc vero, vt forma, quia, vt ſupra dicebam, ſignificatio elementi eſt magis indeterminata & imperfecta, determinatur autem, atque perficitur per ſignificationem formæ. Quod etiam explicari poteſt adducto exemplo ex rebus artificialibus, nam partes componentes domum per ſuas partiales figuras concurrunt ad totam figuram domus componendam, & vna ad alteram, tanquam materia ad formam comparatur. Caiet. Neque obſtat, quod Caiet. hic has partiales ſignificationes, in rebus, ac verbis ſacramentorum negare viſus eſt, quia nulla ratione id perſuadet, nec video, cur negandum ſit tam ablutionem, qua verba, *Ego te baptizo*, ſignificare effectum baptiſmi, ſcilicet ablutionem animæ, & eadem ratio eſt de cæteris ſacramentis, nam verba Euchariſtiæ ſignificant præſentiam Chriſti, ſpecies vero animæ nutritionem, &

A vnionem fidelium inter ſe, & cum Chriſto, & ſic de cæteris. Neque partialis hæc ſignificatio impedit ſignificationem totius, ſed potius vtraque concurrit ad componendam illam, imo (ſi propriè loquamur) non habent hæ partes eſſentiales propriam ſignificationem ſacramentalem, niſi in ordine ad totum, quod componunt: quo ſenſu dici poteſt ſacramentalis ſignificatio compoſita, quodammodo indiuiſibilis: quia ſi ſacramentum non ſit eſſentialiter perfectum, omnino perit ſacramentalis ſignificatio in toto & in partibus; hoc autem non obſtat quominùs partes ipſæ in toto ſuas habeant ſignificationes partiales, vt videtur eſſe aperta ſententia B D.Thom. hic art. 6. D.Thom.

SECTIO II.

Vtrum materia & forma ſacramentorum ſint partes componentes & conſtituentes ſacramentum.

QVæſtionem hanc ſic in genere propoſitam pauci ex Theologis attigerunt, agentes verò de ſingulis ſacramentis nonnulla indicant, quæ videri poſſunt generali doctrinæ traditæ eſſe contraria, & ideo neceſſaria hoc loco viſa eſt. Sit ergo prima opinio quæ in vniuerſum negat, formam ſacramenti eſſe partem ſacramenti, ita ſentit tractans de baptiſmo Soto. d. 3. art. 1. vbi conſequenter dicit, baptiſmum ſupponere pro ablutione, imo totam ſignifi- C cationem baptiſmi in ablutione poſitam eſſe, atque idem docet agens de ſacramento pœnitentiæ, diſt. 14. art. 1. atque eadem eſt ratio de cæteris ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt, & de Euchariſtia eſt multo maior, quia materia eius eſt permanens, vnde diſt. 8. art. 1. de illo ſacramento tractans dicit, formam tantum eſſe quoddam ſacramentale. Fundamentum eius præcipuum eſt, quia in artificialibus materia eſt tota ſubſtantia rei, & pro ea ſupponunt nomina huiuſmodi res ſignificantia. Omitto coniecturas alias, ex quibuſdam nominibus ſacramentorum deſumptas, quia nullam vim habent, & manifeſtam continent æquiuocationem, vt ſtatim dicam. 1. Opinio. Soto.

D Secunda ſententia eſt, materiam & formam ſacramentorum non ſemper eſſe partes ſacramenti, ſed interdum eſſe, interdum non eſſe, iuxta varias rationes, & ſignificationes ſacramentorum. Sacramentum enim illud eſt, in quo ineſt ſignificatio ſacramentalis: hæc autem interdùm eſt in toto compoſito ex materia & forma, vt in baptiſmo, Confirmatione, Extrema vnctione, in quibus materia & forma ſunt partes componentes ſacramentum. Interdùm vero ſignificatio eſt in ſola forma, vt in abſolutione ſacerdotis, & tunc illa eſt totum ſacramentum, materia vero ſolum concurrit, vt quid prærequiſitum; è contrario autem aliquando eſt ſignificatio tota in materia, forma vero ſolùm E ſe habet, vt efficiens reſpectu materiæ, & tunc non eſt pars ſacramenti, ſed ſola materia eſt totum ſacramentum; vt in Euchariſtia videre licet: tota hæc ſententia ſumpta eſt ex Scoto in 4. diſt. 3. q. 1. diſt. 8. q. 1. & 2. diſt. 14. q. 4. Fundementum eſſe poteſt, quia ſacramentum eſt id, quod eſt impoſitum ad ſignificandum, non ſemper autem imponitur compoſitum totum ad ſignificandum, ſed interdum tota ſignificatio eſt in altera parte, vt in exemplis demonſtratum eſt. Confirmatur, quia Concil. Florent. ſolùm dixit ſacramenta tribus perfici, rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & perſona miniſtri conficientis ſacramentum debita intentione, quorum ſi aliquid deſit, non fit ſacramẽtum, ex quibus ſolum habetur; hæc tria eſſe neceſſaria, 3. Opinio. Scotus. Concil. Floren.

non

non vero quod materia & forma ſint partes, quemadmodum nec miniſter pars eſt ſacramenti.

Vera ſenten.

Dico tamen primò. Omnia ſacramẽta, quæ conſiſtunt in vſu, conſtant rebus & verbis, ſeu materia & forma, tanquam ex partibus, quibus componuntur? hæc eſt ſententia D. Tho. hic art. 9. ad. 2. & art. 7. vbi dicit, ſacramentum eſſe vnum ex materia & forma compoſitum, quomodo loquitur etiam infrà. q. 86. art. 9. & eadem locutione vtuntur cõmuniter Theologi in 4. diſt. 1. Alenſ. 4. part. quæſt. 8. membr. 3. art. 1. & 2. Marſi. in 4. q. 1. art. 1. & Soto his articulis ſæpe vtitur eadem locutione, non tamen ſatis conſtanter, vt mihi quidem videtur. Quia ſi ſacramẽtum eſt vnum compoſitum ex materia & forma, quomodo negari poteſt illas eſſe partes? Fauent etiam huic cõcluſioni illa verba Aug. ſępe citata; *Accedit verbum ad elementum & fit ſacramentum.* Doctrina etiam Concilij Florent. non parùm fauet huic aſſertioni, quia ipſa nomina materiæ & formæ ſunt nomina partiũ componentium vnum totum: ergo, cum concilium dicat, res & verba concurrere vt materiam & formã, & de perſona miniſtri id non affirmet, ſatis ſignificat, illa concurrere per modum partium, miniſtrum verò extrinſecè, per modum cauſæ efficientis. Hinc ſumitur prima ratio ſumpta ex analogia materiæ, & formæ, quæ ad hoc inuenta eſt in ſacramentis, eiſque accõmodata, vt indicaretur quid ſit de ſubſtantia ſacramenti, quia per has voces ſignificãtur partes eſſentiales vel ſubſtantiales rei; ergo ex ipſis nominibus ſatis colligitur, res & verba, quæ dicuntur materia & forma ſacramenti eſſe partes ſacramenti. Secunda, Quia in his ſacramentis, nec ſola materia, nec ſola forma ſignificat, ſed vtraque, ergo ex vtraque componitur ſacramentum, Antecedens patet inductione, nam in Baptiſmo, & in omnibus ſimilibus Scotus id admittit. contra Sotũ vero probatur, quia ablutio ſignificationem ſacramentalem habet, vt ipſe concedit, verba autem non ſolum ſignificant, verum etiam expreſſiùs & perfectiùs ſignificant, quàm ablutio, nam ad hoc addita ſunt, vt determinent, & perficiant ſignificationem, vt D. Thom. hic expreſſè docuit, & ex natura & modo ſignificandi ipſorum verborum ſatis conſtare poteſt. Item in pœnitentia per formam ſignificatur remiſſio peccatorum, quæ eſt ſignificatio ſacramentalis. Idem apertè conſtat de forma extremæ vnctionis, *Dimittat tibi Deus, &c.* & de forma confirmationis præſertim in illis verbis, *Et confirmo te Chriſmate ſalutis:* & de forma Ordinis. *Accipe poteſtatem &c.* de forma etiam Euchariſtiæ per ſe notum eſt ſignificare ſacramentalem effectuum: in Matrimonio item, non eſt vlla ratio cur traditio potius, quàm acceptatio ſignificet coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, ſeu ſpirituale vinculum charitatis, quandoquidem matrimonij vinculũ non magis traditione, quã acceptatione perficitur. Cur ergo in ſolo baptiſmo negantur verba formæ, *Ego te baptizo,* ſignificare ſacramentaliter internam animi ablutionem? id certè, nec ratione vlla probabili, neque alicuius theologi autoritate nititur. Atque ſimilis ratio fieri poteſt contra Scotum de materia ſacramenti pœnitentiæ, nam in omnibus aliis ſacramentis materia habet ſignificationem ſacramentalem, vt patet de ablutione, vnctione chriſmatis vel olei, traditione calicis, aut libri, &c. traditionis mutuæ corporis in matrimonio: cur ergo id negabitur in confeſſione, quæ nõ minorem proportionem habet ad ſignificandã expulſionem peccati ab anima, quam cæteræ materiæ ad explicãdos ſuos effectus, nec minus eſt de ſubſtantia talis ſacramenti ex Chriſti domini inſtitutione? ergo non minus habet ſignifica-

Auguſt.

Nec ſola materia, nec ſola forma ſacramenti ſignificat.

A tionem ſacramentalẽ, quam reliquæ materiæ. Confirmatur tota hæc ratio, quia ſacramenta efficiunt, quod ſignificant, ſed non ſolum efficiũt, per formã, ſed etiam per materiam, de aqua enim baptiſmi ait Auguſt. *Corpus tangit, & cor abluit,* & eadem eſt ratio de cæteris, & ſpecialiter de ſacramento pœnitentiæ, & generaliter de omnibus id docet D. Thom. infrà q. 86. art. 6. vbi latius tractãdum eſt. Neque è contrario efficiunt per ſolam materiam, ſed etiam per formam: nam de baptiſmo ait Auguſt. aquã habere vim abluendi animam ratione adiuncti verbi, multò ergo magis ipſum verbum habebit hanc vim: quæ ratio eodem modo procedit in confirmatione & ex-

Sacramenta non ſolã per formam, ſed etiã per materiam efficiunt. Auguſt. D. Thom.

B trema vnctione. de Euchariſtia verò & abſolutione pœnitentiæ nemo dubitat, neque etiam eſt vlla ratio dubitandi de forma ordinis, quæ magis profertur per modum traditionis, ſeu imperij, & in matrimonio eſt res clara propter rationem ſuprà factam: ergo ſicut omnes materiæ horum ſacramentorum habent efficientiam ſacramentalem, ita etiam ſignificationem: ergo componunt intrinſecè ſacramenta tanquam partes ſubſtantiales eorum. Vnde adiungi poteſt tertia ratio contra Scotũ, retorquendo argumentum eius, nam in re arte facta omnia illa, quæ componunt totum, in quo ineſt forma & figura artificij, ſunt partes componentes ipſum artificiũ, vt in exemplo domus ſuprà poſito, tectum funda-

C mentũ, & reliqua, ſunt partes componentes domũ, quia ex omnibus cõſurgit vna figura domus, quanuis vna pars reſpectu alterius dicatur habere rationem formæ, vel materiæ: ergo ſimiliter in ſacramento res & verba, quæ inter ſe comparantur ut materia & forma, erunt partes intrinſecè cõponentes, ipſum ſacramentum: quia ex illis componitur integrum ſignum ſenſibile in quo eſt tota ſignificatio ſacramẽti: vnde illæ duæ partes, licet inter ſe compareñtur vt materia & forma: tamen in ordine ad ſignificationem materialiter ſe habent, vt ſuprà dictum eſt. Vnde infero, falſum eſſe quod Soto ait, ſacramentum ſupponere pro ſola materia, verbi gratia, baptiſmũ pro ablutione, maleque applicare regulam dialecti-

Sacramentũ non ſupponit pro materia ſolum.

D cam, artificialia nomina ſupponere pro re materiali vt ſubeſt tali figuræ vel formæ: quia ſicut in re arte facta ſupponunt pro tota materia, quæ ſubeſt formæ totius, & non pro vna parte materiæ vt ſubſtat alteri: domus enim non ſupponit pro fundamento vt ſubeſt parieti, vel tecto, ſed pro his omnibus, vt ex eis reſultat vna figura: ita ſignum ad placitum ſupponit pro tota & adæquata materia ſignificationis, quæ impoſita eſt ad ſignificandum, & non pro aliqua parte eius, quæ ad alteram vt materia ad formam comparatur: quia in huiuſmodi ſigno veluti vltima forma eſt ſignificatio, & reliqua omnia ſunt veluti ſubſtantia, ſeu ſuppoſitum talis formæ, ſic igitur ſacramentum, quod in vſu conſiſtit (de hoc

E enim agimus) non ſupponit pro ſola materia, aut pro ſola forma, ſed pro compoſito ex vtraque, quod eſt quaſi ſubiectum adæquatum, talis ſignificationis. Neque obſtat argumentum, quod Soto ſumit ex nominibus ſacramentorum, quia ſcilicet Baptiſmus ſolùm ſignificat ablutionem, & Chriſma, vnctionem, & ſic de aliis: nõ enim in his nominibus attendendum eſt, vnde ſumpta ſunt, ſed ad quid ſignificãdum impoſita ſunt. Interdùm verò ſumitur à materia proxima, vt vnctio, interdùm verò à materia remota vt Chriſma: interdum à ritu aliquo, vt manus impoſitio, interdum à forma: aliquando enim ſacramentum pœnitentiæ vocari ſolet abſolutio, tamen ſimpliciter imponũtur ad ſignificandum totum ſacramentum, & hoc modo non ſignificant

ſolam materiam, ſed totum compoſitum, pro quo etiam ſupponunt.

Dubium. Sed ſupereſt, difficultas, quia, ſi hęc materia & forma ſunt partes ſacramenti, ergo debent ſimul eſſe, & vniri, vt vnum ſacramentum componant; hæc enim ſunt de ratione materiæ & formæ, quæ ſunt partes vnius compoſiti: ſed neutrum horum reperitur in hac materia & forma: nam, cum ſint res ſucceſſiuæ ſæpè fit, vt quando ſit forma iam non ſit materia, & è conuerſo: qui enim heri confeſſus eſt, hodie aliquando abſoluitur; & ſic de cæteris: nulla etiam vnio inter has partes fit, nam & ſunt tres diuerſarum rationum, quæ nullam realem vnionem admittunt & ſæpè diſtant, & tempore, & loco. Reſpõdetur cùm ratio materię & formę non omnino propriè, ſed ſecundum quandam accommodationem his partibus ſacramenti tribuatur, non oportere, vt conditiones materię & formæ cum omni proprietate, & rigore, eis conueniant, neceſſarium tamen eſſe, vt ſecũdum aliquam analogiam vel proportionem illas participent. Oportet ergo, vt aliquo modo ſint ſimul, & vt aliquo modo coniungantur, vt argumentum factũ, probat: quia, niſi aliquo modo coniungerentur, non facerẽt aliquo modo vnum, propter quod dixit August. Auguſt. *Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum:* nam verbum illud *accedendi* cõiunctionem aliquam ſignificat: ſi autem non eſſent ſimul, non poſſent cõiungi, & ideo ipſæ formæ ſacramentorum ſæpè requirunt hanc coniunctionem vel propinquitatem; nam cum miniſter dicit, *Ego te baptizo*, illa verba requirunt, vt actio baptizandi tunc ſimul fiat; nam ſi antea facta eſſet, nõ ſatis eſſet ad veritatem formæ indicantis materiam de pręſenti. Confirmatur primò, quia materia ſacramenti, vt dictum eſt, determinatur per formam: ergo neceſſe eſt, vt cum illa coniungatur, & aliquomodo ſimul cũ illa ſit; nam ſi eſſent omnino diſiunctæ, & quaſi diſparatæ, nõ poſſet vna in alterã cadere, & eam determinare. Tandem in ipſamet forma ſacramenti, quæ pluribus dictionibus ſeu partibus cõſtat, & in vniuerſum in omni oratione neceſſe eſt, vt partes eius vel ſimul, vel cum debita propinquitate & coniunctione proferantur: alias neque vnam orationem, neque vnum ſignum componerent; ergo ſimiliter in toto ſacramento, vt materia & forma componãt vnum ſignum vnam integram ſignificationem habẽs, neceſſe eſt, vt ſimultatem aliquam, & coniunctionem habeant. Quæ ſimultas, & cõiunctio exemplo declarari poteſt: nam ſicut oratio eſt quædam res ſucceſſiua, cuius partes per debitam quandam propinquitatem, & certum ordinem coniunguntur, neq; aliud genus vnionis inter illas exquirere oportet; ita ſacramẽtum de quo agimus, eſt res, quæ ſucceſſiuè perficitur, inter cuius partes tantum eſt neceſſaria debita propinquitas & ſubordinatio, vt per modum materiæ, & formæ vnum ſacramentum componant.

Inter materiam & formam ſacramentalem, quæ propinquitas requiratur.

Sed quæres, quanta debeat eſſe hęc propinquitas, Quidam dicunt, neceſſarium eſſe, vt antequam finiatur tota materialis actio, verbi gratia, ablutio, perficiatur tota forma. Ita ſentit gloſ. in cap. detrahet. 1. q. 1. Sed eſt falſa, & improbabilis ſententia; nam in primis id affirmat ſine vllo fundamento, quia neque ad veritatem formæ vel materiæ id neceſſarium eſt, neq; ad compoſitionem totius, quia in rebus artificialibus, præſertim ſucceſſiuis non eſt neceſſaria tam ſcrupuloſa propinquitas ſeu coniunctio. Item, cur magis neceſſarium eſt, vt forma ante materiam, quam materia ante formam perficiatur? nulla certe aſſignari poteſt ratio; requirere autem; vt ambæ finiantur in eodem inſtanti, eſt præter humanam facultatem; vnde eſt reuocare in dubium omnium ſacramentorum veritatem. Dicetur fortaſſe, eſſe neceſſarium ad veritatẽ formæ de præſenti; quod cum ipſa abſoluitur adhuc exerceatur actio, quæ eſt materia ſacramenti, vt verbi gratia, ablutio, quia eam indicat forma tanquam præſentem. Sed in primis hæc ratio ad ſummum habet locum in vno vel altero ſacramento. Deinde etiam in illis ſacramentis, in quibus forma ita indicat actionem materialem, non requiritur ad veritatem forma tàm phyſica & indiuiſibilis præſentia ſeu concomitantia: quia per illa verba in communi modo loquendi ſolum ſignificatur actio, quæ hic & nunc moraliter exercetur: ſiue in rigore actio coexiſtat verbis, ſiue paulo poſt exercenda ſit, vel parum antea præceſſerit.

Ca. detrahet. 1. q. 1.

Nõ requiritur phyſica & indiuiſibilis concomitantia.

Hinc refellitur aliorum opinio, qui dicunt oportere, vt, antequam actio, quę eſt materia omnino abſoluatur, inchoetur forma, & è conuerſo, vt, antequam abſoluatur forma, inchoetur materia, ita vt in aliqua ſui parte concurrant, & coexiſtant, quæcunque illa ſit. Pro qua ſententia çitatur Richard. in 4. d. 3. art. 4. q. 2. vbi dicit quidem hoc ſufficere, non tamen dicit eſſe neceſſarium; eam vero ſententiam indicat Scotus tractans de baptiſmo diſt. 6. q. 3. clarius & prolixius Caiet. tom. 1. opuſc. tract. 26. Cuius fundamentum eſt illud ſupra tactum, quoniam ad veritatem formæ requiritur hæc præſentia, ſeu coniunctio cum materia, nam cum ego profero hæc verba, *Ego te baptizo*, ſi tunc actu non exerceo illum actum ſaltem ſecundum aliquam partem eius, non erit vera enunciatio. Contra hanc vero ſententiam procedunt omnia argumenta facta cõtra præcedentem, & præſertim illud morale, quod ſine cauſa iniicit magnum ſcrupulum circa veritatem, & certitudinem ſacramẽtorum: actiones enim morales habent illum ſenſum; nec expediebat, vt ſpeciali intentione Chriſti inſtituentis hoc exigeretur. Vnde rectè obiicit Soto, quia cum baptizanda eſt magna multitudo, vt verbi gratia, cum Apoſtoli vno die tria millia hominum baptizabant, non tam metaphyſice attendebant, vt pars materiæ coexiſteret parti formæ, ſed moraliter vtrunque faciebant. Præterea: in ſacramento confeſſionis non poteſt habere locum illa opinio, nam aliquo tempore poſt abſolutam cõfeſſionem datur abſolutio, nec neceſſe eſt, vt tunc exerceatur aliquis dolor, vel actus pœnitentis; nam ſi confeſſio fuit doloroſa, etiam ſi tunc ſit omnino diſtractus vel phręneticus, perficitur ſacramentum, ſatisfactio vero poſtea futura, & magis diſtat, & non eſt eſſentialis; & fieri poteſt, vt nunquam ſequatur. Dicendum eſt ergo, inter hanc materiam & formam requiri eam propinquitatem moralem, quæ iuxta verborum formæ ſignificationem, & iuxta qualitatem actionis per quam fit ſacramentum, ſufficiat, tum ad veritatem formæ, tum etiam, vt moraliter cenſeatur cadere ſuper talem materiam, & cum illa coniungi ad vnum ſignum conſtituendum. Ita ſentit Richar. ſuprà, & latius Soto d. 3. art. 8. Nec poteſt certior regula tradi, quia non poteſt metaphyſicè deſignari, quanta debeat eſſe hæc propinquitas: eſt ergo moraliter penſanda; & obſeruandum ne fiat magna interpolatio, & vt ex modò, quo fit actio, & quo proferuntur verba, iuxta communem & humanum modum concipiendi intelligatur vnum alteri applicari, atque vnum ab altero determinari. Vnde fit, pro diuerſitate ſacramentorum diuerſam etiam requiri propinquitatem materiæ cum forma, nam quãdo materia eſt actio ipſius miniſtri, & hæc indicatur per pronomen demonſtratiuum, aut per verbum indicatiui modi, tũc maior requiritur

Richar. in 4.

Scot. Caiet.

Propinquitas moralis ſufficit.

Maior, minorue propinquitas pro diuerſitate ſacramentorum poſtulatur.

tur propinquitas, vt in Baptiſmo, Confirmatione, & Extrema vnctione; ac fere idem eſt in ſacramento Ordinis, vbi per formam ſignificatur traditio poteſtatis, quam etiam ſignificat traditio libri, & calicis, &c. ideò neceſſe etiam eſt, vt illa duo moraliter ſimul fiant; in ſacramento etiam matrimonij tanta propinquitas requiritur inter mutuam traditionẽ, & acceptationem quanta eſt ad humanum contractum neceſſaria: at vero in ſacramento pœnitentiæ, quia materia eius nullo modo eſt actio miniſtri, ſed ipſius pœnitentis: & quia illud ſacramentum perficitur per modum iudicij, tota materia, quæ fit per modum accuſationis ſupponitur ante ſententiæ prolationem, in qua forma conſiſtit: & ideò, in eo ſacramento ſufficit ea ſimultas, quæ moraliter ſatis ſit, vt idem iudicium peragi, & per ſententiã conſummari intelligatur.

Quæ hactenus diximus, vt in aſſertione explicui, ſolum habent locum in ſex ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt; nam cum in modo quo fiunt, exiſtunt, & componuntur, conueniant, poteſt generalis doctrina de omnibus tradi. at verò de ſacramento Euchariſtiæ eſt ſpecialis difficultas propter proprium & ſpecialem modum exiſtendi, ſignificandi, & efficiendi, quem habet; nam forma eius in verbis conſiſtit, quæ tranſeunt, ſicut in aliis ſacramentis, materia autem eius proxima non eſt aliqua actio vel vſus tranſiens, ſed res permanens. Vnde fit, vt ſimpliciter duret ſacramentum & permaneat; poſtquam factum eſt, etiam ſi forma tranſeat; deinde in hoc ſacramento forma ſolum ſignificat præſentiam corporis, vel ſanguinis Chriſti; materia verò ſignificat vnionem fidelium cum Chriſto, & inter ſe. Rurſus forma eſt, quæ efficit ipſum ſacramentũ per actionem phyſicam & realem, qua panis conſecratur, & non efficit gratiam in anima; materia verò explicata ad vſum efficit gratiam in ſuſcipiente. Ex quo etiam fit vt hoc myſterium ſit ſacrificium, ſeu ſacrificatio in ipſa effectione ſacramenti; ſit autem ſacramentum id, quod permanet factum per ſacrificationem, propter quæ omnia ſpecialem difficultatem habet, quomodo materia & forma in hoc myſterio concurrant ad vnum ſacramentum componendum. De qua re in hoc eodem tomo ex profeſſo diſputandum eſt, & ideò nõ oportet conciſè, & ſine ſufficienti examinatione aliquid definire, præſenti enim loco ſatis eſt dicere, vt hoc ſacramentum conficiatur, neceſſariũ eſſe, vt materia præſens adſit, quando profertur forma, cuius virtute conſecrata manet, & quodammodo per illam informata.

Specialis eſt difficultas in ſacramento Euchariſtiæ.

SECTIO III.

Vtrum materia & forma ſacramenti ſint certa ac definita ex diuina inſtitutione.

Varij errores.

IN hac re varij fuerunt errores ſpeciales circa proprias materias & formas ſingulorum ſacramentorũ, de quibus ſuo loco dicendũ eſt: nunc tantum duo ad præſentem locum videntur pertinere. primus eſt eorum qui ſolis verbis certis putabant confici ſacramenta, de actionibus verò ſeu materiis nihil curabant. Ita ſenſerunt Paulitiani, vt refert Euthymius in ſecunda parte Panopliæ, tit. 21. Secundus error eſt hæreticorum huius temporis, qui negant requiri in ſacramentis definita verba, quæ conſecratoria vocamus, ſed tantum verbum doctrinæ, ſeu concionatorium; quia hoc ſolum neceſſarium eſt ad excitandum fidem, & in memoriam reuocandum id, quod Chriſtus in ſacramentis operatus eſt: ad hanc autem doctrinam proponendam non ſunt neceſſaria definita verba; variis enim modis, ac verbis

Euthymius.

A fieri poteſt: ergo præſcripta verba requirere ad hominũ ſanctificationẽ, ſuperſtitioſum eſt (inquiunt) & veluti quædam magiæ ſpecies.

Dico primo, Materias & formas ſacramentorum determinatas eſſe ex Chriſti Domini inſtitutione & eo modo, quo definitæ ſunt, eſſe neceſſarias ad ſacramenta conficienda. In hac aſſertione comprehẽdimus vtrumque ſenſum explicatum in commentario art. 5. & in vtroque eſt communis theologorum, & abſolutè loquẽdo eſt de fide, quia res in hac aſſertione intenta ex ſcriptura ſufficienter colligitur, adiuncta Eccleſiæ & ſanctorum expoſitione, & traditione. Primum de baptiſmo dixit Chriſtus Ioan. 3.

Materia, & forma in ſacramẽtis definita.

B *Niſi quis renatus fuerit ex aqua.* Vbi materiam remotam deſignat, proximam verò materiam ſimul cum forma ponit Matth. vltimo. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti.* Similiter de Euchariſtia determinata materia ponitur. Matth. 26. *Accepit Ieſus panem*, determinata autem forma in illis verbis, *Hoc eſt corpus meum.* Similiter in illis verbis Iohan. 20. *Quorum remiſeritis peccata* in primo indicatur forma, & in ſecundo materia Pœnitentiæ, de Extrema vnctione colligitur Iacobi 5. Et idem eſt iudicium de cæteris ſacramentis, quamuis non ſint ita in ſcriptura explicata. Vt enim ait Dionyſ. cap. 1. de Eccleſiaſti. Hierarch. *Primi ſacerdotalis muneris duces viſibilibus ſignis cœleſtia ſacramenta texuerunt, & partim ſcri-*

Dionyſ.

C *ptis partim non ſcriptis inſtitutionibus nobis tradiderunt.* Atque in hunc modum explicat ipſe determinatum ritum conficiendi ea ſacramenta de quibus in ſequentibus capitulis ſcribit. Hinc etiam Auguſt. lib. de Vnic. bap. cap. 8. dicit, ſacramenta Chriſti debere ritu euangelico celebrari: & lib. 3. de bap. cap. 15. dicit, baptiſmum celebrari debere verbis euangelicis, & vbicunque tractat illã quæſtionem an ab hæreticis, vera fiant ſacramenta, eam tradit generalem regulã, ſi in eis conficiendis ritum à Chriſto traditum obſeruant vera tradere ſacramenta, & non aliàs. *Non enim* (*inquit Epiſtola 23.*) *propterea non regenerant quia non ab illis hac intentione offeruntur, celebrantur enim ab eis neceſſaria miniſteria*, ſimilia habet lib. 7. de bap. cap.

Auguſt.

D 47. & 53. lib. de vnitate Eccleſ. capite 19. & Baſil. lib. de Spiritu ſancto. cap. 10. vbi *Perinde* (dicit eſſe) *ſi quis expers baptiſmati excedat, & ſi in vno quopiam quæ à Chriſto tradita ſunt deficiens baptiſmum accipiat.* atq; idẽ ſignificat in c. 15. Tert. l. de bap. c. 1. *Homo* (inquit) *in quã demiſſus & inter pauca verba intinctus* & c. 13. *lex tingendi poſita eſt, & forma præſcripta.* Vnde Vigil. Pap. Epiſtola prima decret. capite ſecundo dicit defectum vnius particulæ copulatiuæ in forma baptiſmi, multum derogare veritati ſacramenti. & capite ſexto. Ex eadem cauſa dicit proiiciendum eſſe ab Eccleſia eum, qui in forma baptiſmi ritum á Chriſto inſtitutum non ſeruat. & plura ſtatim referemus in concluſione ſecunda. Ratio verò tacta eſt à D. Tho. in art. 4. nam

Baſil.

Epi. 1. Decr.

E hæc ſacramenta ſunt ſigna gratiæ, quam conferũt, ſed hoc non habent niſi ex inſtitutione diuina: ergo vt hanc virtutem habeant, neceſſe eſt, vt in eis conficiendis diuina inſtitutio ſeruetur: ergo oportet, vt ex illis rebus, & verbis conſtent, quæ Deus decreuit. Quæ ratio ſatis declarata eſt in commentario arti. 5. vbi etiam diximus, potuiſſe Deum inſtituere ſacramenta, non determinando certam materiam in ſpecie, vel in aliquo determinato vſu, ſed liberam hominibus dando facultatem, vt quibus rebus vellẽt vterentur ad ſacramenta conficienda, ſicut de ſacramento legis naturæ poſtea dicemus, in lege autem gratiæ certum eſt, non ita feciſſe, vt oſtendimus, cuius inſtitutionis congruentias nonnullas collegimus ex D. Thom. in eodem art. 5. Quibus addere

poſſu-

poſſumus, pertinuiſſe ad perfectionem ſacramentorum nouæ legis, vt à Chriſto eſſent determinata, ſicut in veteri lege Deus ipſe ſacramentorum, cerẽmonias definiuit, tum, quia hoc cõfert ad maiorem claritatem, & proportionem neceſſariam in ſignificatione ſacramenti, tum etiam quia, cùm hæc ſacramenta futura eſſent inſtrumenta gratiæ, debuerunt ab ipſo authore gratiæ definiri: tũ præterea, quia ait maiorem Eccleſiæ vnitatem & conſenſionem neceſſarium fuit, vt in ſacramentis, & ſacrificio, in quibus conſiſtit eſſentialis ritus exterior colendi Deum, tota Eccleſia conſpiraret & conueniret: ſicut oportuit vt eſſet vnum baptiſma, quod eſt ianua Eccleſiæ ad vnitatem commendandam, non poſſet autem hæc vnitas ſeruari in vniuerſa Eccleſia, niſi eſſent à Chriſto determinatæ materia & forma ſacramentorum. Denique hoc maiorem reuerentiam conciliat ipſis ſacramentis, quando intelligimus ritu ab ipſo Chriſto tradito & verbis eiuſdem Chriſti confici.

Materia in ſacramẽtis modo determinata in ſpecie, modo in genere tantum.

Quæres, an hæc determinatio materiæ & formæ ſit æqualis ſeu eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis. Reſpondetur non eſſe id neceſſariũ, in quibuſdam enim certum eſt, materiam eſſe determinatam in quadam ſpecie vltima, vt eſt aqua in baptiſmo, & oleum in extrema vnctione, in aliis vero ſufficit vnitas generica, vt verbi gratia, confeſſio doloroſa eſt materia ſacramenti pœnitentiæ, ſiue ſit doloroſa per attritionem, ſiue per contritionem, quæ ſpecie differũt, & ſiue ſit de peccato veniali vel morali, & ſiue verbo ſiue nutibus explicetur, in aliis verò materiis dubia res eſt, an materia ſit vnius ſpeciei phyſicæ vel vnius generis, ut panis & vnum in Euchariſtia, & balſamũ in confirmatione. Atque idem reperire poſſumus in formis, quamuis in his maior vnitas & determinatio reperiatur, nam in ſacramẽtis excepto Matrimonio, requiruntur propria verba certa ac præſcripta in ſenſu & ſignificatione, non in idiomate, vt poſteà dicemus: in Matrimonio verò ſufficit quodlibet ſignum conſenſum ſufficienter ſignificans, ſiue ſit proprium verbum, ſiue non, vt ſuprà dixi: quia Chriſtus noluit magis determinare materiam & formam huius ſacramenti, quàm ad rationem contractûs eſſet neceſſarium, quia illud ſatis erat ad ſignificationem huius ſacramenti. Quapropter non dixi requiri in ſacramentis determinatam formam & materiã in ſpecie, vel in genere, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem: in omnibus autem his materiis & formis reperiemus quandã determinationem in ordine ad particularem aliquem finem, vel vſum humanum, vt eſt in Matrimonio coniugale vinculum, nam ſignum ſufficiens ad faciendum hoc vinculũ ſufficit ad ſacramẽtum, & in Euchariſtia panis & vinum quæ ſimpliciter talia cenſentur in ordine ad humanum vſum, ſunt ſufficiens materia ſacramenti, & ſic de aliis, de quibus diſtinctiùs agemus de ſingulis ſacramentis diſputantes, vbi etiam occurremus difficultatibus, quæ hic obiici poterant de aliquibus mutationibus, quæ in materiis & formis ſacramentorum facta ſunt in Eccleſia: oſtendimus enim omnes fuiſſe accidentales, & non ſubſtantiales.

Mutationes ab Eccleſia factæ in ſacramẽtorum formis vel materiis accidentales.

Sacramenta veteta certis ritibus determinata.

Ex hac verò concluſione, & ratione eius colligitur primò, idem proportione ſeruata dicendum eſſe de ſacramentis veteris legis, nam, licet illa non conſtiterint materia & forma, ſeu verbis & rebus, tamen ex diuina inſtitutione habuerunt certum & determinatum ritum, & ideò de eorum neceſſiate erat, vt fierent in eis rebus, vel actionibus, quas Deus inſtituerat.

Verbum concionatorium non eſt ſimpliciter neceſſarium in ſacramento.

Secundo ſequitur, in ſacramentis nouæ legis non A eſſe ſimpliciter neceſſarium verbum concionatorium, vt hæretici dicunt, ſed conſecratorium, vt patet ex dictis, & ex eiſdem ferè locis ſcripturæ & ſanctorum. Chriſtus enim, quando Euchariſtiam confecit, non eſt vſus verbo concionatorio ad docendũ, ſed verbo apto ad conſecrandum panem & calicem, eo modo, quo ad varietatem talium verborum fuit neceſſariũ. Vnde Paul. 1. ad Corint. 10. *Calix* (inquit) *cui benedicimus*, id eſt, quem verbis conſecramus, benedictio enim verbi fit, Præterea Matth. vlti. priùs dixit Chriſtus apoſtolis, *Euntes docete omnes gentes*, & poſtea ſubdit, *Baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, & poſtea, *Docentes eos ſeruare omnia, &c.* B illud ergo verbum, *In nomine Patris*, non ſignificat verbum doctrinæ, quia iã hoc præmiſerat, ſicut catechiſmus, ſolet præcedere baptiſmum, vt benè Hiero. notauit: & ideo ſimpliciter dixit Chriſtus, *Docentes eos*, ſcilicet, non tantũ myſterium Trinitatis, ſed fidẽ abſolutè, poſteà verò ſpecialiter exprimi myſterium Trinitatis, tanquam neceſſariò explicandum in forma baptiſmi, quod etiam indicat illa particula, *in nomine*, id eſt, in inuocatione, iuxta illud, 1. ad Corint. 1. *Nunquid in nomine Pauli baptizati eſtis?* hoc eſt numquid ſuper vos inuocatum eſt nomen Pauli qñ baptizati eſtis: ſic enim intelligunt Patres omnes, quos infrà agentes de baptiſmo latiùs referemus: nunc ſatis erit vnũ vel alterum commemorare C præter citatos in prima aſſertione. Cypr. ſer. de baptiſ. Chriſt. *Verborum* (inquit) *ſolemnitas & ſacri invocatio nominis, & ſigna Apoſtolicis inſtitutionibus, & ſacerdotum miniſterijs attributa, viſibile efficiunt ſacramentum*. Auguſt, Epiſt. 118. hoc ſenſu dicit, conſecrari baptiſmum in nomine Trinitatis. & 19. contra Fauſtum. cap. 16. dicit, *Niſi illæ ſyllabæ celeriter ſonantes & tranſeuntes dicantur, non conſecratur*, & lib. 20. cap. 13. *noſter calix & panis certa conſecratione myſticus fit nobis*. & lib. 3. de baptiſmo cap. 10. & ſequentibus idem latè docet. Ac denique hunc ſenſum habent illa eius verba, tract. 80. in Iohann. *Accedit verbum ad elementum & fit ſacramentum*, quem locum prauè interpretantur hæretici, quia re vera ſubobſcurus eſt, nam ſi D antecedentia & conſequentia conſiderentur interdùm de verbo doctrinæ, interdùm de ſacramentali loqui videtur, nunquam tamen dicit, verbum concionatorium eſſe de ratione ſacramenti, ſed tantùm verbum aliquod noſtram ſanctificationem efficiẽs: vnde videtur generatim loqui de verbo, quo ſanctificamur. Tandem veritas hæc ſatis definita eſt in Concil. Florenti. vbi præſcripta verba docet eſſe neceſſaria ad conſecranda ſacramenta, idemque colligitur ex Concil. Trident. ſeſſio. 7. cano. 13. de ſacramentis in genere. & cano. 3, de baptiſmo. & ex cap. Ad abolendam de hæreticis, vbi generaliter damnantur, qui aliter de ſacramentis ſentiunt quam Eccleſia Romana docet. Ratione poſſumus in hunc E modũ argumentari contra hæreticos, nam, vel ipſi exiſtimant, verbum concionatorium eſſe neceſſarium ad conficienda ſacramenta, vel non: ſi negant eſſe neceſſarium, ſequitur ex eorum ſententia, nullum verbum eſſe neceſſarium in ſacramentis, quia omninò reiiciunt verbum conſecratorium, tãquam ſuperſtitioſum, & nullius efficaciæ ad ſacramenta conficienda, conſequens autem eſſe contra fidem, ſuprà oſtenſum eſt. Si verò aſſerant, verbum concionatorium eſſe neceſſarium ad veritatem ſacramentorum, in primis oportet, vt oſtendant, vbi Chriſtus hoc inſtituerit, aut præceperit, nobis enim traditum non eſt, neq; etiam in ſcriptura id legimus, ſed potiùs in ea contrarium indicatur vt vidimus: ipſi autem dicunt nihil eſſe credendum, niſi quod in ſcri-

Cypria.

Auguſt. Epiſt. 118.

Concil. Florent. Trid ſeſſ. 7. can. 13.

tura cõtinetur. Secundo, ſi ratione vti velimus, in A re, quæ ex inſtitutione pendet, nulla eſt probabilis coniectura, ob quam hoc verbum requiratur, nam concio per ſe nõ eſt neceſſaria, propter eum, qui ſuſcipit ſacramentum, nam ſæpe non eſt capax eius, vt paruuli, phrænetici, ſæpe verò illo non indiget, quia eſt ſufficienter inſtructus, & diſpoſitus. Neq; eſt etiã neceſſaria ꝑpter circumſtantes, tum propter ſimiles rationes, tum quia accidentarium eſt, vt alij adſint, imò in ſacramento Confeſſionis regulariter eſt neceſſarium, vt non adſint: atq; ſimile argumentum fieri poteſt ex parte eius, à quo præmitti debet hæc concio: aut enim neceſſarium eſt, vt fiat à miniſtro, vel ab alio: non primum, quia non eſt de ratione mi- B niſtri ſacramenti, vt poſſit docere, nam aliud eſt baptizare, aliud euangelizare, vt Paulus dicit prim. ad Corint. 1. vbi Anſelm. aduertit, non omnem illum, qui eſt idoneus ad ſacramentum adminiſtrandum, eſſe etiam ad docendum, & Ambro. addit ſacramentum perfici verbis ſolemnibus, & ideò neceſſarium nõ eſſe, vt qui baptizat docere poſſit, & aduertit, Petrũ docuiſſe Cornelium, & domũ eius, poſteà verò præcepiſſe, vt à miniſtris baptizaretur. Neque etiam dici poteſt ſecundum, ſcilicet hoc verbum adhibendum eſſe à miniſtro, vel ab alio, tum quia, non eſt de neceſſitate ſacramenti, vt alius, præter miniſtrum & eum, qui ſuſcipit ſacramentum, ibi operetur. Tum C etiam, quia forma ſacramenti ſemper à miniſtro adhibẽda eſt, vt poſteà videbimus. Rurſus poteſt ſimile argumentum confici ex parte ipſius doctrinæ, nã interrogo, quid ſit neceſſariò docendum, vt ſacramentũm conficiatur; numquid tota doctrina fidei, aut aliquod certum myſterium, aut fortaſſe inſtitutio illius ſacramenti, quod tradendum eſt? quidquid reſponderint, ſine fundamento loquẽtur, & contra Eccleſiæ conſuetudinem. Quin potius ſequitur, ſi hæreticus miniſtret ſacramẽtum ſeruato ritu eccleſiæ, pręmittendo verò falſam doctrinam, non conficere ſacramentum, quia illud verbum, non eſt verbum fidei, ſed erroris; quod ſi dicant quodlibet verbum ſufficere, cuiuſcunq; doctrinæ vel myſterij ſit, nihil certè poteſt dici abſurdiùs, & prætereà refuta- D ri poteſt omnibus argumentis adductis in priori aſſertione, quibus oſtendimus, determinata verba eſſe ad conficienda ſacramenta neceſſaria. Ad fundamẽtum autem hæreticorum reſpondetur, eos errare ex alio falſo principio nimirùm ſacramenta non deſeruire, niſi ad excitandam fidem, per ſe autem nihil valere, & ideò dicunt eſſe ſuperſtitioſum, vti determinatis verbis, cum ad excitãdam fidem quælibet verba poſſint ſufficere. Fides autem docet ſacramenta ipſa per ſe multum valere, tum ad ſignificationem, vt oſtenſum eſt, tum ad efficaciam, vt dicemus latius q. 62. & ideò meritò requiri determnata verba, quæ cum ſint verba Dei, & ab ipſo Chriſto tradita non poſſunt eſſe ſuperſtitioſa, ſed aptiſſima tum ad colẽ- E dum Deum, tum ad noſtram ſanctificationem, nam verbo Dei ſanctificantur etiam ipſi cibi, vt Paul. ait. prim. ad Timot. 4. Nulla etiam verba aptiora ſunt ad Deum orandum, quàm illa, quæ ipſe nobis tradidit: ſic ergo nulla eſſe poſſunt aptiora ad Deũ colendum: Deniq; in hoc nulla eſt maior ratio de verbis, quam de rebus. Si ergo determinatæ res ſunt neceſſariæ, & non eſt ſuperſtitioſum vti aqua in baptiſmate & vino, in Euchariſtia potius quàm aliis rebus, quia Chriſtus ſacramentorum & noſtræ religionis author has res definiuit atque inſtituit, cur erit ſuperſtitioſum vti definitis ac conſecratoriis verbis, ex eiuſdem Chriſti voluntate & inſtitutione.

Primæ. 1. Anſelm. Ambroſ.

SECTIO IIII.

Vtrùm omnis mutatio materiæ, aut formæ ſacramentorum ſit contra eorum ſubſtantiam, & veritatem.

RAtio dubitandi oritur ex præcedenti ſectione, dictum eſt enim, de neceſſitate ſacramentorum eſſa determinatas formas & materias, ergo ſi in his fiat immutatio, non manebit ſacramentum, ſicut ſi vera forma, aut materia hominis auferatur, vel mutetur, non manebit homo. In contrarium verò eſt, quia non omnis immutatio eſt ſubſtantialis, ſed aliqua eſt accidentalis, quas oportet diſtinguere, duæ enim regulæ ſunt in hac materia obſeruandæ.

Prima regula eſt. Si mutatio materiæ & formæ ſubſtantialis ſeu eſſentialis ſit, nullum efficitur ſacramentum. Hanc probat ratio facta ex doctrina pręcedentis ſectionis, quia per huiuſmodi mutationes tollitur vera materia, aut vera forma eſſentialis ſacramenti. Et confirmari poteſt ex concil. Nicen. cano. 19. vbi baptiſmus, quẽ hæretici Paulinianiſtæ dabant, iudicatur nullus, non quia ab hęreticis daretur, hoc enim non eſt contra ſubſtantiam ſacramẽti, ſed quia mutabant veram & eſſentialem formam, vt conſtat ex Innoc. 1. ep. 22. cap. 5. Atque ſimile eſt, quod in concil. Laodacen. cãp. 8. dicitur, baptiſmum Cataphrygarum eſſe nullum, quia videlicet mutabãt formam, vt notauit Prateol. verbo Cataphrygæ, & Sander. hęreſ. 32. quãuis antiqui hunc errorem in Cataphrygis non notent, ſed ſolum dicant eos de Trinitate malè ſenſiſſe, vt in Aug. & Da. videre licet.

Mutata materia aut forma ſubſtãtiali nullum eſt ſacramentũ.

Con. Nicen.

Innoc. 1. Cõcil. Laod.

Prateol. Sander.

Secunda regula eſt, ſi in materia, vel forma ſacramenti fiat mutatio tantùm accidentalis, non omninò deſtruitur ſacramentum, ſed factum tenet. Eſt cõmunis & certa, quæ ſumitur ex Zacharia Pap. ep. 1. ad Bonifac. & habetur in cap. Retulerunt de conſecra. d. 3. vbi docet, mutationem factam in forma baptiſmi ex ignorantia cuiuſdã non irritaſſe baptiſmum, quia accidentaria erat. Sic etiam Auguſt. lib. 6. de baptiſ. cap. 25. dicit, dummodò verba euangelica ſeruentur, ſine quibus baptiſmus nihil valet, licet interdùm per imperitiam aliquid ex errore miſceatur, nihilominus perfici ſacramentum. Ratio verò clara eſt, quia ſola accidentalis mutatio nõ variat ſubſtantiam rei: ergo etiam in ſacramentis, illa non obſtante, manere poterit ſubſtantia ſacramenti, atque adeò verum ſacramentum.

Mutatio tantum accidẽtalis in materia vel forma non deſtruit ſacramẽtum. Zachar.

Auguſt.

Vt verò diſtinguamus has mutationes ſit tertia regula circa materias ſacramentorum. Quando mutatio materiæ tanta eſt, vt iuxta communem vſum, & conceptionem hominum minimè conueniat ratione, & nomine cum materia ab eccleſia vſitata & à Chriſto præſcripta, tunc mutatio eſt eſſentialis, alioqui eſt accidẽtalis. Declaratur exemplis, materia baptiſmi eſt aqua; ſi ergo mutatio fiat ex elementali aqua in roſaceam, mutatio eſt eſſentialis, quia aqua roſacea, nec ſimpliciter eſt aqua, neq; rationem, aut vſum aquæ ſimpliciter dictæ habet: ſi verò ſolũ mutetur aqua ex frigida in calidam, mutatio eſt accidẽtalis, quia aqua calida ſimpliciter & nomen & rationem, & vſum aquæ retinet. Simile eſt in Euchariſtia de materia panis, nam ſi mutetur ex azimo in fermentatum, & è contrario, accidentalis eſt mutatio, quia vterq; eſt ſimpliciter panis, ſi triticeus ſit, ſi tamen ita fiat mutatio, vt ex alia re conficiatur mutatio eſt eſſentialis, quia iam ille, neque in re, neque in vſu hominum cẽſetur ſimpliciter panis. Ratio verò eſt clara ex ſuprà dictis, nam materia ſacramentorũ eſt determinata à Chriſto: ergo neceſſe eſt, vt ſub aliqua ratiõe & nomine determinationem habeat: ergo, ſi tanta ſit mutatio, vt amittat illam rationem, &

Vt differat mutatio ſubſtantialis, & accidentalis.

conſe-

conſequenter nomen, erit mutatio eſſentialis, ſin minùs, erit accidentalis. Adiungo autẽ mutationẽ nominis cum mutatione rei, non quia illa ſit per ſe neceſſaria: nã, ſicut in rebus ipſis cõſiſtit ſacramentũ, ita mutatio rei eſt, quæ per ſe pertinet ad veritatem, vel nullitatem ſacramenti; tamen, quia nomina ſunt nobis ſigna rerũ, ideò amiſſio nominis eſt magnum morale argumentum, quòd res etiam mutata ſit: agimus enim de nomine communi, quo propria rei ſubſtantia indicatur. Obſeruandum autem eſt, quod ſuprà etiam adnotauimus, hanc rationẽ materiæ non ſemper eſſe cõſiderandam ſecundum aliquam rationem vltimam, ac phyſicam; ſed in ordine ad humanum vſum, & vt ſignificatur per nomẽ, quod huiuſmodi vſum reſpicit; quia iſtę materiæ ſacramentorũ deſignatæ ſunt in aliquibus actionibus humanis vel in ordine ad illas, & ſub ea ratione habent propriam determinationem, & eſſentialẽ immutabilitatem; exemplum vulgare eſt in pane, qui eſt materia Euchariſtiæ: maſſa verò nondum cocta, non eſt materia, ſiue differat à pane in ſpecie ſubſtantiali phyſica, ſiue non, quia nõ eſt panis, qui poſſit eſſe cibus humanus. Deniq; in praxi huius regulæ obſeruanda maximè eſt traditio Eccleſiæ; nam omnis illa mutatio materiæ, quæ iuxta vſum Eccleſiæ non deſtruit ſacramentũ, accidentalis eſt, neque in hoc poteſt Eccleſia errare, ſi traditio ſit vniuerſalis, vel approbata ab vniuerſali Eccleſia, quia hęc res maximè pertinet ad fundamenta fidei & morum, in quibus Eccleſia errare non poteſt, cùm ſit columna & fundamentum veritatis.

Materia attendenda eſt in ordine ad vſum humanum.

Quarta regula ad formas ſacramentorum pertinens eſt, mutationẽ illam, quæ variat ſenſum verborum formę, eſſe ſubſtantialem; ſi verò illum nõ variet, eſſe accidentalem, ita D. Tho. hîc, & latè Scot. in 4. d. 3. q. 2. Gab. q. 1. & alij, quos ſtatim referam, & in eandem ſententiam adducit D. Thom. Auguſt. vt in Commentario art. 7. viſum eſt; exemplum afferemus ſtatim. Ratio verò eſt, quia ſenſus eſt veluti anima verbi, quia verbum non profertur propter ſonum, ſed propter ſenſum, & ideò, ſi idem ſenſus maneat, idem verbum, atq; adeò eadem forma manere cenſetur; ſi autem mutetur ſenſus, & verbum & formam ſubſtantialiter mutari neceſſe eſt.

Mutatio varians ſenſum verborũ ſubſtantialis.

D. Thom. Scotus.

Sed, vt hæc regula clarior ſit, & ad vſum poſſit accommodari, oportet oẽs mutationes, quę in formis ſacramentorum contingere poſſunt, diſtinguere. Octo autem potiſſimùm reperio huius mutationis genera, ſeu modos. Prima mutatio eſt idiomatis, ſcilicet vnius linguæ in aliam, de qua certã fide tenẽdũ eſt, eſſe accidentalẽ tamen, alioqui oporteret ſacramenta cõficere in ea lingua ſeu idiomate, quo Chriſtus locutus eſt, ꝙ apertè conſtat eſſe hæreticũ, ſi autẽ verba, quæ Chriſtus protulit Hebraicè, vel Syriacè poſſunt Græcè, vel Latinè prolata ad ſacramenta conficienda ſufficere, eadem ratione quodlibet genus linguæ, vel idiomatis ſufficiet, quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio, & ratio generalis omnib. eſt ſuprà dicta, quia retinetur idem ſenſus. Dices, Eccleſiæ vſum, vel præceptum poſſe efficere, vt vnum idioma potiùs, quàm aliud ſufficiat. Reſpondetur, Eccleſiam poſſe præcipere, vt hoc, vel illo idiomate vtamur in conficiendis ſacramentis: & tunc malè faciet, ac peccabit, qui tale præceptum fuerit transgreſſus alio idiomate vtendo; nõ poteſt tamen Eccleſia efficere, vt ea ſolùm de cauſa ſacramentum nullũ ſit, ſi idẽ ſenſus formæ retineatur, quia in his, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramẽtorum, nihil poteſt immutare, neq; aliquid, vt eſſentiale præſcribere, quod iuxta Chriſti inſtitutionẽ eſſentiale non ſit.

Gabriel. Octo mutationum modi in verbis eſſe poſſunt.

A Vnde rectè etiam obſeruauit Caiet. hîc ar. 7. circà ſolut. ad 2. mixtionem idiomatum, etiã ſi in eadem numero forma fiat, non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, dummodò ſingulæ voces eiuſdem ſignificationis ſint cum verbis formæ; & in vnam orationem coniunctę eundem ſenſum referant. Ex quo intelligitur, apertè errare hæreticos huius tẽporis, qui neceſſarium putant, vt ſacramẽta in ſingulis nationibus & prouinciis, in vulgari lingua conficiantur, contra quorum errorem ſufficit Eccleſiæ traditio & authoritas: ac præterea, ſi de neceſſitate ſimpliciter ad ſacramẽti ſubſtantiã loquantur, ſatis conuincũtur ratione prædicta, quia nõ minus ſignificant verba B in alio idiomate, quàm in vulgari. Quòd ſi dicat, vulgarem populum nõ intelligere ſignificationem. Reſpondetur primùm, id non eſſe neceſſarium, vt ſæpè Dyoniſ. repetit de Eccleſ. Hierarch. Deinde ſatis eſt, quòd confuſè intelligant illa actione, & verbis ſacris ſignificari ſanctificationem noſtram, & hoc omnes intelligunt, etiam ſi propriam verborũ ſignificationem non percipiant. Si autem loquantur de neceſſitate præcepti, ſeu maioris congruentiæ, confutabitur latiùs hîc eorum error inferiùs, cùm de ritibus, ac cerǽmoniis ſacramentorum diſputabimus.

Secunda mutatio eſt, quando intra idem idioma ponuntur alia verba, quàm ea, quibus Eccleſia vti C conſueuit; eaſdem tamen res ſignificantia, vt ſi loco *Patris & Filij*, ponantur, *genitor, & genitus*, & loco verbi *Baptizo*, ponatur verbum, *abluo*, & ſic de reliquis; & in hac mutatione diligenter obſeruandum eſt, an voces re vera idem ſignificent, ita vt ſynonymæ ſint: nam tunc ſine dubio eſt mutatio accidentalis, quia eſt idem ſenſus; ſi autem voces non ſint ſynonymæ, erit eſſentialis mutatio: quia iam nõ tantùm ſonus, ſed etiam ſignificatio vocum mutatur; & ideò cauendum eſt, ne in dubio hæc mutatio fiat, quia dubium conſequenter erit ipſum ſacramentum. Quocircà vlteriùs eſt circa hanc mutationem obſeruandum, cùm dicimus, debere voces ſignificare eaſdem res, intelligendũ eſſe de ſignificatione æquè diſtin- D cta & clara, nam, ſi, quod quibuſdam verbis diſtinctè ſignificatur, aliis ſignificetur confuſè, non poteſt dici æquiualens ſignificatio, vt, ſi loco illorũ verborum, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, dicatur, *in nomine Trinitatis*, mutatio eſt eſſentialis, propter dictam cauſam. Atque eadem ratione (vt Soto meritò aduertit) neceſſarium eſt, vt ſignificatio vocis, in quam fit mutatio, ſit publica, & communi impoſitione recepta; nam ſi quis ſuo arbitrio, & priuata authoritate tentet imponere nouas voces ad id ſignificandum, quod voces ſacramentales ſignificãt, etiam ſi eis vtatur animo conficiendi ſacramentum, nihil faciet; quia non poſſunt illa verba ſimpliciter dici ſignificare ad placitũ, tanquàm verba humana, E & ad communem vſum hominũ deſeruientia, qualia eſſe debent verba ſacramentalia, ad quorũ ſignificationem neceſſe eſt, vt verba habeant prædictam ſignificationem publicam & vſualem (vt ſic dicam) Præterea tertiò eſt in hac mutatione obſeruandum, accidere poſſe, vt verba, in quę fit mutatio, ſint ęquiuoca, & in vna ſignificatione omninò referant eundem ſenſum, quem habent verba ſacramentalia, in alia verò minimè; & tunc difficultas eſſe poteſt, an talis mutatio ſit ſubſtantialis. Videtur enim multùm variare ſignificationem vocis: nam eam, quæ erat certa & determinata, reddit incertam & dubiam. Nihilominùs, ſi debita intentione proferantur, in eo ſenſu, quo ſacramentalia verba, dicendũ eſt, mutationem eſſe accidentalem; & in primis, ſi ex adiun-

Verbũ æquiuocũ in bono tamẽ ſenſu prolatum non deſtruit ſacramentũ.

adiunctis verbis & circumſtantiis ſatis determinentur verba ad talem ſignificationem, res videtur clara; ſicut etiam è cōtrario, ſi ex adiunctis determinarentur verba ad alium ſenſum & ſignificationem, mutatio eſſet eſſentialis, & deſtrueretur ſacramentum, quia tunc quodammodo tollitur æquiuocatio; quia definiuntur verba ad certam ſignificationem; vnde ſi in illa reddant eundem ſenſum cū forma, ſatis ſufficiens erit ad ſubſtantiam ſacramenti. Deinde, ſi verba maneant in ſua æquiuocatione & ambiguitate; quoad exteriorem ſonum, & tamen ex animo, & intentione proferentis determinentur ad ſignificationem & ſenſum verborum formæ, id ſatis eſſe videtur, vt mutatio ſit accidentalis; nam illa verba in ea ſignificatione ſunt ſynonyma cum verbis formæ, & in ea proferuntur: ergo vt ſic, referunt eundem ſenſum: ergo ſufficient ad ſubſtantiā ſacramenti. Confirmatur, nam ſola æquiuocatio non videtur ſufficiens, ad mutationem ſubſtantialem, ſi aliàs ſeruatur ſignificatio, & debita intētio; tum, quia ferè in omnib. vocibus eſt aliqua æquiuocatio, quæ, vel ex communi vſu, vel ex intentione loquentium, ad alteram ſignificationem determinantur: tum etiam, quia in aliis rebus, & exemplis, quæ attigit D. Thom. ar. 8. & in ſequenti ſectione tractabimus, negari non poteſt, quin aliquando voces dubiæ, vel æquiuocæ; iuxta intentionem proferētis poſſint ſufficere ad ſubſtantiam ſacramenti. Vnde conſequenter fit, ſi miniſter proferat verba æquiuoca, & animo ſuo intendat ea proferre in ſenſu alieno, à verbis formæ, tunc eſſe mutationem ſubſtantialē, quia tunc illa verba, vt ab iſto prolata, nō ſignificant, neque habent eundem ſenſum, quem forma ſacramenti requirit.

D. Thom.

Atq; ex dictis circa hanc mutationem colligitur, quomodo intelligenda ſit regula, quam D. Thom. tradit art. 7. ad 2. quando in aliqua lingua eadem res plurib. vocibus ſignificatur, illam eſſe aſſumendam ad conficiendum ſacramentum, qua homines illius linguæ principaliùs & communiùs vtuntur ad illam rem ſignificandam, nam hoc in primis intelligendū eſt de communiori vſu Eccleſiaſtico, vt Caiet. notat, exemplum adhibens in verbo, *Baptizo*, quod apud Latinos nón eſt proprium neq; vſitatum ad actum abluendi ſignificandum, tamen ex vſu Eccleſiæ accommodatū eſt ad eam ſignificationē, prout vſurpatur communiter in forma baptiſmi. Deinde, verbum illud *debet* nō ſignificat neceſſitatem ſimpliciter ad ſubſtantiā ſacramenti: quia, vt ex dictis conſtat, ſi verba ſint ſynonyma, quodlibet eorum ſufficiet ad ſignificationem eiuſdem ſenſus; & conſequenter ad ſubſtantiam ſacramēti, etiam ſi alterum eorum principalius ſit, ſeu magis vſitatum: ſolùm ergo ſignificatur illo verbo, vel congruens ratio, ob quam Eccleſia ferè ſemper vtitur huiuſmodi verbis magis vſitatis, in formis ſacramentorum, vel potiùs ſignificatur obligatio, quam miniſtri ſacramentorū habent, vtendi in ſacramentorum formis verbis illis, quibus Eccleſia vti ſolet: nam illa ſimpliciter dicenda ſunt principaliora, & communiora in huiuſmodi vſu.

Vſitata cenſentur verba, quæ cōmunis vſus Eccleſiæ recepit.

Tertia mutatio eſt, per tranſpoſitionē verborū, vt ſi quis dicat, *Baptizo te*, vel ſi actiuam orationem in paſſiuam conuertat, & in hac mutatione idem, quod de præcedenti, dicendūm eſt: nam, ſi ſenſum mutet, eſt contra ſubſtantiam ſacramenti: non verò ſi ſenſus idem ſit, quod ex vſu verborum & communi ſignificatione iudicandum eſt; regulariter tamen hæc mutatio erit accidentalis, quia ſi ſingulæ formæ A ſacramentorum conſiderentur, hæc ſola mutatio vix poteſt ſenſum formæ variare.

Verba diſiūctè prolata quādo tollāt ſubſtantiam ſacramenti.

Quarta mutatio eſſe poteſt per interpolationem, ſeu diſiunctionem partium ſeu verborum formæ, vt ſi priùs dicat, *Ego te baptizo*, & ibi aliquantulùm ſiſtat, vel etiā de rebus aliis loquatur, & poſtea ſubiungat, *In nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti*, & in hac mutatione nihil poteſt certiùs dici, quam quod in ſuperiorib. de materia & forma ſacramenti diximus, & de morali propinquitate, quā requirunt, eadem enim moralis regula ſeruanda hîc eſt; nā, ſi tanta eſt diſiunctio verborum, vt ex modo proferēdi communi ſenſu iudicetur ex illis non confici vnam orationem, nec reddi vnum integrum ſenſum, mu- B tatio eſt ſubſtantialis, quia nō ſolùm ſingulæ voces, ſed etiam debita earum compoſitio eſt de ſubſtantia formæ; quia eſſe debet oratio ex illis vocib. cōpoſita, vt poſſit verum ac proprium ſenſum talis formæ reddere; at verò ſi mora aut diſiunctio tam parua ſit, vt ea non obſtante cenſeamur iuxta cōmunem ſenſum voces illæ ſufficienter coniūgi ad vnā orationē componendam, & vnum integrū ſenſum efficiendum mutatio erit accidentalis, vt conſtat ex generali principio poſito. Quando verò interruptio ſit huius vel illi⁹ generis non poteſt certa, ac indiuiſibili regula definiri, ſed ex modo & ex duratione temporis, & ex aliis circūſtantiis prudenter eſt iudicandum. Quapropter ad tollendum omne dubium C diligenter cauendum eſt, ne huiuſmodi interpolatio fiat.

In additione vel detractione verbi, mutatio qualis.

Quinta mutatio eſſe poteſt per additionē alicuius verbi, & ſexta per ſubtractionem, de quib. latè agit D. Tho. hîc. art. 8. vbi, quod dicit de intentione miniſtri, in ſequenti ſectione examinabitur. Quòd verò ait de ſenſus mutatione ex dictis ſatis explicatum eſt: nā ſi additio vel ſubtractio talis ſit, vt mutet debitū ſenſum formæ, mutatio erit ſubſtātialis & cōtra ſacramenti veritatē, aliôqui erit accidentalis. Solùm obiici pōt, quia vix fieri poſſe videt, vt aliquod verbum ſubtrahatur, & nō mutetur ſenſus formæ, vt in exēplo illo quo D. Tho. vtitur, de forma Eucharistię, *Hoc eſt enim corpus meum*, nā ſi tollatur particula, D *enim*, dicitur eſſe mutatio accidentalis, & tamē mutatur ſenſus propoſitionis, quia mutatur propoſitio cauſalis in propoſitionē de ineſſe, quæ valde diuerſos referūt ſenſus. Reſpōdetur in primis, nō ſemper mutari vllo modo ſenſum, vt ſi in forma baptiſmi, vel pœnitentiæ tollatur pronomē, *ego*, Deinde, cōſiderādus eſt ſenſus per ſe intentus in forma ſacramenti: ille .n. eſt ſubſtantialis, & ſimplititer neceſſarius, & quod illi additur, vel ſubtrahitur, accidentale eſt, ille autem ſenſus eſt per ſe intentus in forma; quo proprius ſacramenti, vel ipſius formę effectus ſignificatur, in quo diſcernēdo Eccleſiæ traditio potiſſimum cōſulenda & ſequenda eſt, vt in d. exemplo de E Euchariſtia ſubſtantialis ſenſus formæ eſt, vt ſignificet conuerſionem ſubſtantiæ panis & vini in corpus & ſanguinē Chriſti, & hic ſenſus non mutatur ablata particula, *enim*, & ideò mutatio illa accidentalis eſt.

Obiectio.

Reſponſio.

Syllabarum corruptio quanta eſſe debeat vt ſacramentū deſtruatur.

Septima mutatio eſt per aliqualem formæ corruptionem, vt eſt in illo vulgari exemplo ſumpto ex Zach. Pap. in. d. c. Retulerūt, ſi in forma baptiſmi q.s dicat, *In nomine Patrias & Filias, &c.* De qua idē Pontifex tradit regulā à nobis poſitā, conſiderādum nimirùm eſſe, an corruptio ſit tanta, vt omnino tollatur ſenſus; nā tunc erit ſubſtantialis mutatio; non vero ſi verba ſic corrupta poſſint eundē ſenſum reddere. Nec neceſſe eſt, vt verba ſic corrupta per ſe ſumpta habeant in rigore illam ſignificationem, ſed ſatis eſt,

eſt, vt ex modo, quo hîc & nunc proferuntur, iuxta communẽ concipiendi modũ talẽ ſenſum generent in audientib. ſicut in prædicto exẽplo, vox *Patrias*, per ſe ſumpta in rigore longè aliam ſignificationem habet quã vox *Patris*, tamen poſita in illa oratione, & accõmodata illi actioni, iuxta cõem modum concipiendi, idem ſignificat, atq; eundem ſenſum reddit: & hoc ſatis eſt, vt illa mutatio accidentalis cẽſeatur. Addit verò D. Tho. hîc art. 7. ad 3. quãdo corruptio cõtingit in principio dictionis, frequentiùs eſſe ſubſtantialem; & omnino mutare ſenſum, vt ſi loco *Patris*, dicatur, *Matris*. Quod ſæpè fortaſſe ita eſt in aliquibus vocib. Latinis, nã in aliis fieri poteſt, vt maior ſit mutatio in fine dictionis facta, vt ſi, pro *Baptizo*, dicatur, *Baptizor*, & ſic de aliis. Quapropter communis ſenſus & modus concipiendi potiſſimùm eſt conſulendus, ac fortaſſe magis conferet obſeruare, an corruptio talis ſit, vt cùm illa verba non habeant alium legitimũ, & cohærentem ſenſum præter ſenſum formæ, nam tunc regulariter eundẽ ſenſum retinent, atq; ita corruptio erit accidentalis, & eiuſmodi eſt illa, in nomine Patrias, &c. quãdo verò per corruptionem tranſeunt verba in aliam ſignificationem valdè diuerſam legitimã & cohærentẽ orationi, quæ reſultat ex verbis ſic corruptis, tũc regulariter eſt mutatio ſubſtãtialis, vel vt minimùm, reddit formã valde dubiam, vt patet in illis mutationibus, *In nomine Matris*, vel, *Ego baptizor*, & ſic de aliis.

Mutatio ſigni in ſignũ vt in nutus, ſcripturam, &c. in matrimonio valet, in aliis non item. In ſacramẽto pœnitentiæ requiri verba proprie, probabiliſſimum.

Octaua mutatio eſſe poſſet, ſi omnia verba formę mutarentur in alia ſigna, vel nutus, vel ſcripturã, de qua dicendum eſt in Matrimonio eſſe accidentalem propter rationẽ ſuprà datã, in aliis verò eſſe ſubſtãtialem, quod in quinq; ſacramentis certũ eſt, de pœnitentiæ verò ſacramẽto nonnulli dubitârunt, an poſſit ſufficere forma, ſeu abſolutio ſcripto miſſa, ſed longè probabilius eſt non ſufficere; ſed verba propria requiri ex Chriſti inſtitutione, quam habemus ex Eccleſiæ traditione, & doctrina Concil. Florentin. cuius generales congruentias ſuprà tradidimus, cùm oſtenderemus, verba eſſe in ſacramentis neceſſaria, & aſſignauimus peculiarem cauſam excipiendi matrimonium, quæ omnia in ſingulis ſacramentis latiùs examinanda & confirmanda ſunt.

SECTIO V.

Vtrùm ex ſcientia, vel intentione miniſtri pendeat, quòd mutatio facta in forma ſacramenti ſubſtantialis ſit, vel accidentalis.

Zach. Pap.

RAtio dubitandi ſumitur ex Zach. Pap. dict. cap. Retulerunt, vbi dicit, illam corruptionem formæ baptiſmi, *In nomine Patrias, &c.* non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, ſi ex ignorantia facta ſit, & non ex intentione introducendi nouum ritum in Eccleſiã, quẽ D. Tho. hîc imitatur, ex qua doctrina à cõtrario ſenſu videt, ſi prædicta mutatio ex illa intentione oriatur, fore ſubſtantialẽ. In contrariũ verò eſt, quia tunc mutatio eſt ſubſtantialis, quoniam tollitur ſenſus verborum formæ; ſed ad hoc nihil referre videt ſcientia, vel intentio miniſtri, quia ſenſus verbi pendet ex ſignificatione eius, ſignificatio autem conſequitur verbi prolationem; ſi ergo eadem ſit prolatio, & compoſitio verborum, eadem erit ſignificatio atq; idem ſenſus, quidquid miniſter intendat, ſciat, aut ignoret. Cõfirmatur, nam, ſi miniſter integrè proferat formam, non poteſt mutare ſenſum eius; etiam ſi ipſe velit aliud intendere, vel ſignificare, & ſimiliter, ſi ita corrumpat formam, vt in re ipſa mutetur ſenſus eius, etiam ſi ipſe maximè intendat, & cupiat verum ſenſum proferre, mutatio erit ſubſtãtialis: ergo è contrario, ſi verba nõ adeò corrumpãtur, vt amittãt ſenſum & ſignificationem, nõ poterit mutatio eſſe ſubſtãtialis, quidquid miniſter intẽdat. Et ratio vniuerſalis eſt, quia ſignificatio & ſenſus pendet ex re ipſa, & non ex intentione, ſi maior, vel minor mutatio in re non fiat.

In hac re oportet diſtinguere ſcientiam ab intentione, quia diuerſæ difficultates ex eis oriuntur. Tribus igitur modis poteſt ſe habere miniſter in hac mutatione. Primò, vt bona fide operetur, nullã exiſtimãs ſe mutationẽ efficere, ſed ex imperitia ita corrumpat; vel mutet verbã, quia putat ita ſolere proferri, quod etiam poteſt contingere ex naturali linguæ impedimento, vt ſi non poſſit aliter verba proferre; & in hoc caſu loquitur Zachar. Pap. ſuprà, & in eo procedunt ſine difficultate omnia, quæ in ſuperiori ſectione dicta ſunt.

Tribus modis miniſter poteſt mutare verba. Primo nec ſciens, neq; intendens.

Secundò fieri poteſt, vt miniſter ſciens & videns, voluntariè faciat huiuſmodi mutationes, nõ animo introducendi nouum ritũ, ſed vel ex indiſcreta deuotione, aut potiùs ſuperſtitione, vel ex alio vano motiuo. Et in eo caſu aliqui ſine diſtinctione affirmant, mutationem eſſe ſubſtantialem, & putant eſſe ſententiam D. Thom. hîc. ar. 7. ad 3. quam indicat Antoni. 3. p. tit. 14. c. 13. §. 3. Sed ſimpliciter eſt falſa ſententia; vnde regula generalis ſtatuenda eſt; ſi miniſter habeat intentionem faciendi ſacramentum; quamuis ſciens, & videns aliter proferat verba, quã cõmuniter proferri ſolent in Eccleſia, ita tamen, vt in eis non mutetur ſenſus verborũ mutationem eſſe accidentalem; atq; adeò ſacramentũ eſſe validum: licèt in ea actione miniſter peccet, vt infrà videbimus. Ita ſentiunt omnes Theologi ſtatim citandi. Et ratio eſt, quia iuxta Conc. Flor. omne ſacramentum trib. perficitur: materia, forma, & miniſtro debita intentione operante: quibus concurrentibus, neceſſariò fit ſacramentum: ſed in eo caſu omnia iſta concurrunt; nam ſupponimus adhiberi verã materiã, & miniſtrũ habere intentionem faciendi, quod Eccleſia facit; ex parte autem formæ nõ eſt defectus eſſentialis, quia manent verba cũ eodem ſenſu (vt etiam in caſu ſupponitur) ergo eſt tantùm mutatio accidentalis. Neq; D. Tho. in illa ſolutione contrariũ docuit: ſed potius, ſi attentè legatur, hoc poteſt colligi ex eius doctrina: nam in primis ibi non agit abſolutè de omni mutatione, ſed de illa, quæ fit per corruptionem verborum. Deinde nõ dicit ſimpliciter, quando hæc mutatio fit ex certa ſcientia nõ perfici ſacramentum, ſed dicit, non videri perfici ſacramentũ: quia nimirũ ille, qui ſcit eſſe dicendũ in forma baptiſmi, *In nomine Patris*, & voluntariè corrũpit, ac dicit; *In nomine Patria*: videtur potiùs per iocum, aut contemptum velle proferre formam, quàm vt conficiat ſacramentum, aut certè vult aliud ſignificare, quàm Eccleſia intendat: quamuis autem hoc ſignum ſit probabile, non tamen certum: potuiſſet enim miniſter ex alia intentione ſic operari retenta ſubſtantiali intentione faciendi ſacramenta, quod in aliis mutationibus facilius eſt; vt ſi quis breuitatis cauſa verbum aliquod voluntariè omittat, vel addat ob indiſcretam deuotionem, quod manifeſtè docet Diuus Thom. in art. 8.

Secundo ſciens & intendẽs ipſam tantum mutationem.

D. Thom. D. Anton. Regula tenenda.

Conc. Flor.

Explicatur D. Thom.

Tertio modo fieri poteſt, vt miniſter, non ſolũ ex certa ſcientia mutationem efficiat, verùm etiã per eam intendat nouũ ritum & errorem in Eccleſiam introducere; & in eo caſu prima ſnĩa valde cõis eſt, mutationem eſſe ſubſtantialem, ac veritati ſacramẽti contrariam. Ita videtur ſentire D. Tho. hîc art. 8. & in 4. d. 3. q. 1. art. 2. quæſtiun. 3. & ibi Bonauen. ar. 2. q. 3. ad finem, in illis verbis, *Niſi velit introducere errorem*. Alex. Alenſ. 4. p. q. 13. memb. 3. art. 3. D. Anton. loco

Tertio ſciẽs, & intendens nouum ritũ inducere. 1. Sententia. Bonauen. Alenſ. Antonin.

loco paulò antea citato. Qui authores generaliter loquuntur. Alij verò ſpecialiter hoc affirmant, quãdo miniſter intendit aliquid addere formæ, tanquã eſſentiale, quod non eſt ex Chriſti inſtitutione neceſſariũ, vel ſi intendit auferre aliquid, putãs eſſe eſſentiale, cùm re vera nõ ſit, nã in huiuſmodi euentibus, & ſimilibus negant confici ſacramentum propter formæ mutationem. Ita opinatur Gabr. in 4. d.3. art.2. concl. 3. & ibi Scot. q.3. Richar. art. 2. q. 3. & huic ſententiæ videtur fauere deciſio Zachar. Pap. in d.c. Retulerunt. Fundamentum autem prædictorum authorum eſt, quia miniſter, qui intendit introducere ritum Eccleſiaſticæ traditioni contrarium, non poteſt intendere facere, quod facit Eccleſia; & ſimiliter, qui intendit addere, vt eſſentiale præter Chriſti inſtitutionem, non poteſt intendere efficere veram eſſentiam ſacramenti: & multò minùs id poteſt, qui intendit tollere aliquid, quod putat eſſe eſſentiale: ſed abſque debita intentione miniſtri non poteſt perfici ſacramentum, vt infrà dicemus: ergo.

Gabr. Scot. Zach. Pap.

2. Sententia.

Secunda ſententia eſt, non pendere ex intentione miniſtri, quòd mutatio ſit ſubſtantialis, vel accidentalis, ſed attendendã eſſe regulam ſuprà poſitam; an in re ipſa deſtruatur legitimus ſenſus formæ necne: quia, ſi non deſtruitur, mutatio erit accidentalis, etiam ſi miniſter intendat introducere nouum ritum Eccleſiæ contrariũ; dummodo intẽdat facere ſacramentũ; nam hæ duæ intentiones nõ ſunt contrariæ. Et, quoniam ex hoc vltimo magna ex parte pendet fundamentũ huius ſententię, illud in primis probãdum eſt. Primò exemplis, ſeu inductione quadam; nam Græci intendunt plures ritus, vt eſſentiales, qui re vera non ſunt neceſſarij, putant enim panem fermentatum eſſe de eſſentia Euchariſtiæ, & ſimiliter verbũ illud *Quod pro vobis tradetur*, eſſe de eſſẽtia formæ, qua corpus Domini conſecratur, & illam formam baptiſmi, *Baptizetur ſeruus Chriſti*, ita vt in ea nõ exprimatur perſona miniſtri, eſſe eſſentialem; & hæc non obſtant quominùs & intendant facere ſacramentũ à Chriſto inſtitutũ, vt re vera faciant, quia in re ipſa vera materia, ac vera forma vtuntur. Similiter Donatiſtæ intendebant, de neceſſitate ſacramẽti eſſe, vt miniſter ſit fidelis, vel iuſtus: & hunc ritum volebant in Eccleſia introducere: & nihilominus verum baptiſma conficiebant, vt Auguſtin. contra illos ſcribens, tanquàm indubitatum vbiq; ſupponit. Rurſus inter Catholicos ſæpè eſt quæſtio, an aliquod verbũ ſit de eſſentia ſacramenti, necne, vt v.g. in forma ſanguinis de verbis illis, *Qui pro vobis, & pro multis, &c.* Si quis ergo opinetur eſſe eſſentialia, & hoc modo intendat illis conficere ſacramentum, quamuis contingat re ipſa non eſſe de eſſentia, non propterea non conficiet, quia illa priuata opinio, & intentio non excludit abſolutam, & generalem intentionem conficiendi, ſicut Chriſtus inſtituit; & aliòquin non impedit, quominùs ſufficiens materia & forma applicentur.

Cum errore priuato põt eſſe ſimul intentio conficiendi ſacramentum.

Vnde argumentor ſecundò ratione, quia cũ errore priuato põt ſimul eſſe generalis intentio faciendi ſacramentum, vt ex dictis patet, & latius dicetur infrà. q.64. & ex ſe videtur manifeſtum; quia illæ duæ intentiones non ſunt contrariæ in obiectis ſuis; & ideò non eſt neceſſe vt altera alteram excludat. Vnde, ſi contingat, miniſtrum non habere intentionẽ faciendi ſacramentum, erit quidem ſacramentũ irritum, non tamen ex eo capite, ꝙ nunc tractamus, ſcilicet ex mutatione formę aut materiæ: ſed ex alio extrinſeco ſcilicet ex defectu intẽtionis, qui non eſt neceſſariò coniunctus cum tali mutatione, & con-

A iungi poſſet cum materia & forma integrè exterius exhibitis ſine vlla mutatione. Et hanc opinionẽ tenet Duran. in 4. d.3. q.2. n.4. clariùs Palud. q.1. nu.15. & ferè Adrianus in materia de baptiſ. q.3. in 2. p. illius, quamquàm ex parte videatur primæ ſententiæ aſſentire, tenet etiã Ledeſ. in.4.1. p.q.1. art.7. vbi ad D. Tho. reſpondet eodem modo, quo paulò antea explicuimus ſolutionẽ ad 3. art.7. ſcilicet, vt nõ ſimpliciter neget, in hoc caſu confici ſacramentum, ſed ſolùm dicat, ita apparere, id eſt, miniſtrũ ſic operantem, ſuſpicionem generare, quòd non debita intentione ſacramentum conficiat. Tandem Soto diſt. 1. q.1. ar.8. & di.3. q.1. art.5. licèt Paludani ſententiã reprehendat, poſteà verò, vel in eam incidit vel non ſatis conſtanter loquitur; dicit enim, ſi is, qui intendit errorem inducere, eum exprimat in forma, tunc eſſe mutationem ſubſtantialem, & non fieri ſacramentum, vt ſi quis exiſtimans perſonas diuinas eſſe inæquales, hoc ſignificet in forma baptiſmi dicens, *In nomine Patris maioris & Filij minoris.* Si autem (inquit) error nõ exprimatur in forma: priuatus error non obſtabit, quominùs fiat ſacramentũ. Sed inquiro quomodo exiſtimet neceſſariũ, vt error in forma exprimatur: aut. n. id fieri neceſſe eſt, mutando legitimum ſenſum formæ, vt in exemplo ſuprà poſito contingit, & tunc res eſt extra controuerſiam; nam tunc illa mutatio eſt ſubſtantialis, nõ ex defectu intentionis ſed quia in re ipſa verus ſenſus deſtruitur; aut verò ad hoc, vt error exprimatur in forma, ſatis eſt, quòd ex tali errore, & intentione aliquod verbũ addatur, vel ſubtrahatur formæ, etiam ſi ex ea additione vel ſubtractione ſenſus formæ non mutetur, & ſic non loquitur conſequenter; nam rationes omnes quibus probat poſteriorem partem illius diſiunctionis, ſcilicet errorem non expreſſum in forma non eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, probãt etiamſi ſit expreſſus prædicto modo, non obſtare veritati ſacramenti: quia omnes fundantur in hoc, quòd non mutatur ſenſus formæ. Vnde potiùs videtur ſentire (& meritò) tunc errorem non eſſe expreſſum in forma, quando etiam ſi aliquid ſit additum, vel ſubtractum formæ, nullus error per eam ſignificatur, vt in prædicto exemplo, ſi quis in forma panis Euchariſtiæ ex errore Græcorum, & intentione inducendi nouum ritum, addat illud verbum, *Quod pro vobis tradetur*, quamuis in actu exercito (vt ſic dicam) errorem ſuum prodat in forma; tamen non illum exprimit quaſi in actu ſignato: non enim dicit in ipſa forma illam particulã eſſe eſſentialem; nec propter illam additionẽ error aliquis in forma ipſa ſignificatur. Quòd ſi hunc ſenſum intendit Soto; incidit in opinionẽ Palud. vt ex dictis patet, quia ille ſupponit mutationẽ eſſe talem, vt legitimus ſenſus non mutetur. Adhibet præterea Soto diſtinctionem aliam de miniſtro tolerato, vel non tolerato ab Eccleſia, quæ ad præſentem controuerſiam nihil refert, ſed ſolùm poteſt deſeruire ad præſumptionẽ quandam; nam, ſi miniſter ſit hæreticus, vel ab Eccleſia præciſus faciliùs poteſt dubitari, an veram habuerit intentionem conficiendi ſacramentum; ſi tamen illam habeat, eadẽ ratio eſt de illo, & de quocunque alio, vt latiùs dicemus. q.64.

Durand. Palud. Adrian. Ledeſma.

Soto.

Soti ſententia refutatur.

B

C

D

Error in actu tantum exercito poſitus in forma, nõ vero formaliter expreſſus ſacramẽtum non deſtruit.

E

Quid ex his opinionibus verum.

In vtraq; iſtarum opinionũ aliquid verũ inueniri poteſt, & ideò poſſunt, vel in cõcordiã redigi, vel ita diſtingui, vt ex vtraque aliquid eligamus, & aliquid relinquamus. Primò ergo ſupponendum eſt, aliud eſſe agere de effectu ſacramenti ex defectu materiæ, vel formæ eius, aliud verò ex eo, quòd miniſter non habet intentionem faciendi ſacramentum, nec in particulari, nec in generali; ſcilicet intendendo facere

facere, quod inſtituit Chriſtus, vel Eccleſia facit. Hic ſolùm ac præciſè agimus de priori defectu, non de poſteriori; de quo in q. 64. agendum eſt; hi enim duo defectus per ſe ſunt ſeparabiles ad inuicem, & quilibet eorũ ſufficit ad ſacramenta irritanda: quod rectè intelligitur in quodam exemplo ſuprà poſito de miniſtro, qui omittit aliquod verbũ, vel aliquam partẽ materiæ vt eſſentialẽ ex falſa ſua exiſtimatione, cùm re vera nõ ſit, vt ſi in forma ſacramenti Pœnitẽtiæ omittat inuocationem Trinitatis putãs eſſe eſſentialem; vel in materia calicis omittat infuſionẽ aquæ; tales enim mutationes non poſſunt dici ſubſtantiales propter falſam miniſtri exiſtimationem. Neq; ex eo capite ſacramentũ eſſet nullum, quia in re habetur quidquid eſt ſimpliciter neceſſarium; ex defectu autẽ intentionis, regulariter erit nullũ tale ſacramentũ, quia, moraliter loquendo, fieri nõ poteſt, vt habeat intẽtionem faciendi ſacramentũ, qui omittit aliquid, quod putat eſſe eſſentiale; ſicut eſt impoſſibile intendere finem, & omittere medium, quod neceſſariũ ſimpliciter exiſtimatur. Dico autẽ, moraliter loquendo, quia ſpeculatiuè fingi poteſt, eum, qui ſic operatur, habere intentionẽ generalem efficiendi, quidquid illis verbis effici poteſt & licèt priuato errore exiſtimet, nihil per ſola illa fieri poſſe, tamen habere poteſt, quaſi conditionatam volũtatem efficiendi ſacramentum, ſi fortaſſe illa verba ſufficiũt; & tunc ſine dubio fiet ſacramentum; quia nihil ex neceſſariis deeſt; quod eſt manifeſtum argumentum, ex parte mutationis formæ aut materię nihil ſubſtantiale ibi deeſſe, quandoquidem adhibita ſufficiendi intentione ſtatim fit ſacramentum.

Omittẽs aliquid, quod putat falſo eſſe eſſentiale, poteſt etiam habere intẽtionem conditionatam conficiendi ſacramentum.

Secundò eſt obſeruandum, mutationem formæ, per quam quis intendit nouum introducere ritum, interdum poſſe eſſe talem, vt neq; excludat verum ſenſum formæ, nec reddat illum ambiguum, ſed omnino eundem relinquat, ſolùm addendo aliquid, vel modum proferendi immutando, vt ſi in forma Euchariſtiæ intendat addere illa verba, *Quod pro vobis tradetur*, vt eſſentialia, vel ſi formam eandem proferat in vulgari lingua, *Eſte es mi cuerpo*, intendens hũc ritum, vt eſſentialem & neceſſariũ introducere. Secundo poteſt talis eſſe mutatio, vt licèt nõ deſtruat ſenſum, reddat tamen illum ambiguum, & æquiuocum, vt in illo exemplo, *Ego te baptizo in nomine Patrias*, in his enim verbis illa ſaltem eſt ambiguitas, quod ex vi verborum, non habent ſenſum legitimum, licèt ex accommodatione, & circumſtantiis poſſint illum habere, & clarius exemplum eſſet, ſi quis in forma panis Euchariſtiæ hanc mutationem faceret. *Hic eſt corpus meus*: manet enim ambiguum, an illa particula *Hic*, ſit pronomen & ex ignorantia ponatur maſculinum pro neutro, an vero ſit aduerbium locale, quod ponatur ad introducendum errorem, veram tranſſubſtantiationem excludentem.

Intẽtio noui ritus inducendi, vel relinquit verũ ſenſum formæ, vel reddit ambiguum.

Dico ergo primò. Quandò per mutationẽ nullo modo variatur ſenſus formę, non poteſt eſſe ſubſtãtialis propter ſolam intentionem miniſtri volentis introducere nouum ritum; neq; etiam propter eam cauſam præciſè ſumptam ſacramentum erit nullũ; quia cum illa intẽtione poteſt ſimul eſſe intẽtio faciendi ſacramentum; & ita poterunt concurrere omnia ad veritatẽ ſacramenti neceſſaria. Quòd ſi interdùm defuerit intentio faciendi ſacramentum, tunc quidem ſacramentum erit nullũ: non tamen propter mutationem formæ, aut materiæ, quæ de ſe ſufficerent, cum ſolum accidentalis mutatio in eis facta ſit, ſed ex alio defectu intentionis. Hęc aſſertio cum omnibus, quæ in illius explicatione & probatione dicta ſunt, ſufficienter conſtat ex dictis in ſecunda opinione, quã in hoc ſenſu veram cẽſeo. Vnde fit nihil referre, quod quis intẽdat aliquid addere, vt eſſentiale, quod eſſentiale nõ eſt; nã, ſi nihil ex eſſentialib. excludat nec ſenſum formæ variet, mutatio eſt ſubſtantialis, nec neceſſario excluditur intentio faciendi ſacramentum. Dices, hoc ipſo quod aliquid additur, vt eſſentiale, quod à Chriſto nõ eſt impoſitum, mutatur ſignum: nam eſt aliud totum, quàm à Chriſto ſit inſtitutum. Reſpondetur negãdo aſſumptum, quia in prædicto caſu verè ponitur in forma, quidquid Chriſtus inſtituit, & quamuis materialiter, & ex priuato errore addatur aliquid, quod putatur à Chriſto etiam eſſe additum, tamẽ illud nõ mutat ſenſũ, & ita nõ excludit id, quod Chriſtus inſtituit; & per generalẽ intentionẽ faciendi ſacramentum corrigitur priuatus error, & ex vi illius intentionis exhibetur ſignum, quod Chriſtus voluit exhiberi, licèt per accidens aliquid illi addatur.

Ex intentione noui erroris præciſe non tollitur ſacramentũ.

Dico ſecundo; Quando per mutationem reddit ambiguus ſenſus formæ, tunc, ſi miniſter ita intẽdat introducere nouum ritum, vt non intendat verum ſenſum, ſed falſum atq; erroneum per talem formã ſignificare; tũc mutatio eſt ſubſtantialis, & ſufficiẽs ad irritandum ſacramentum, non ſolum ex defectu intentionis ſed etiã ex defectu veræ formæ; & quo ad hanc aſſertionẽ admitto primam opinionẽ ſuprà citatam; & iuxta eandem intelligo ſententiã Zachariæ Pap. in dict. cap. Retulerunt; & patet ex ſuprà dictis de mutatione proprij verbi formæ in aliud verbum æquiuocum: diximus enim, ſi fiat animo ſignificãdi aliud, quàm per formã ſignificetur, mutationem eſſe ſubſtantialem; ſed idem eſt in præſenti. Et ratio eſt clara, quia in eo caſu formaliter & propriè aliud eſt ſignum, quod miniſter exhibere intendit, quàm quod Chriſtus inſtituit: nam quòd materialis ſonus ſit idem, vel diuerſus, non refert, vt ſuprà dictum eſt, ſed ſignificatio eſt attendenda; hic autẽ, licèt verba quoad materialem ſonum ſint eadẽ, vel parum diuerſa, tamen ſignificatio, quæ intenditur, eſt lõgè alia, & per intentionẽ proferentis determinantur verba ad talem ſignificationem: fit ergo tũc ſubſtantialis mutatio, ſicut è contrario eſt ſubſtantialis identitas, quando ſignificatio eſt eadem, licet ſonus vocis varietur; neq; contra hanc aſſertionem procedunt argumenta ſecundæ ſententiæ, vt per ſe conſtat. Et iuxta eandem optimè intelligitur, quomodo interdum, ſi miniſter intẽdat addere, vt eſſentiale aliquid, quod eſſentiale nõ eſt, poſſit ea ratione mutatio eſſe ſubſtantialis, vt D. Thom. docuit, ar. 8. eſt enim hoc verum, quãdo inde oriri poteſt ſenſus aliquis contrarius veritati formæ, & ille eſt intẽtus; vt ſi quis addat in forma baptiſmi, *Et Beatiſſimæ Virginis*, intendens ſignificare, & profiteri quaternitatem perſonarum, earumq; æqualitatem; tunc enim reuera eſt mutatio ſubſtantialis, quamquam ſi per eadem verba ſolum intenderet, Virginem inuocare vt Dei matrem, mutatio eſſet ſolum accidentalis.

Intendens nouum ritũ, & ponens verbum ambiguum ex intentione ſenſus falſi ſacramentũ non facit.

SECTIO VI.

Vtrùm eadem materia & forma in ſingulis ſacramentis pro vniuerſa Eccleſia ſufficiat.

Diſtinguere oportet ritum accidentalem ab eſſentiali; & neceſſitatem ſacramenti à neceſſitate præcepti, hoc enim loco, vt anteà diximus, non agimus de neceſſitate præcepti ſed ſacramẽti; nec de ritu accidentali, ſed eſſentiali. Vnde, vt certum ſupponimus, in ſacramentis tradendis non ſeruari eũdem ritum accidentalem in vniuerſa Eccleſia, & cõſequẽter ad ſeruanda præcepta, quæ in diuerſis prouinciis, vel regionibus obligare poſſunt, nõ ſufficere vbi-

Nõ eſt identitas accidẽtalis in omnibus Eccleſiæ locis.

re vbiq; ſeruare ritum accidentalem, qui alicubi eſt in vſu, quod eſt extra controuerſiam inter Catholicos, & conſtabit latiùs ex his, quæ poſteà dicemus de ceræmoniis ſacramentorum, & præcipuè de ſingulis ſacramẽtis in ſpecie. Quod ergo nũc inquirimus eſt, an nõ obſtantibus præceptis eccleſiaſticis, vel diuerſis ritibus variarum Eccleſiarum; ea materia & forma, quæ ſufficit ad verum ſacramentum conſtituendum in vna parte Eccleſiæ, ſufficiat vbique. Non enim deſunt Catholici, qui hoc negent, præſertim ex Doctoribus Iuris canonici, vt Innoc. cum aliis in c.1. de baptiſmo, & Feli. in c. quæ in Eccleſiarum. de conſtitut. nu.26. qui ſentiunt, Græcis ſufficere ad baptiſmum conficiendum formã illam, *Baptizetur ſeruus Chriſti*, & ad conſecrandum corpus Domini ſatis eiſdem eſſe panem fermentatum; ſi tamen aliquis in Latina Eccleſia illa forma, vel hac materia vti velit, neq; baptiſmum, neq; Euchariſtiã effecturum. Difficileq; exemplum videtur de ſacramento Matrimonij: nam ſi aliqui nunc contrahant priuatim in aliquo loco, vbi decretum Conc. Trid. promulgatũ non ſit, illi conſenſus ſic expreſſi erunt ibi ſufficiens forma & materia ſacramenti, qui tamẽ nõ ſufficiũt in vniuerſa Eccleſia, vt in Italia. v.g. vel Hiſpania, vbi ritus à Conc. inſtitutus neceſſarius eſt.

Explicatio quæſtionis. — *Innocen. c.1. de Baptiſm. Felinus.*

Dicendum nihilominus eſt, ſacramenta omnia eadem materia & forma conſtare in vniuerſa Eccleſia, atq; adeò id quod in vno loco ſufficit, ſufficere vbiq;, vt ſacramentum factum teneat, quamuis fortaſſe peccet miniſter accidentalem ritum omittendo. Hanc aſſertionẽ obſeruauit Adrian. contra prædictos Canoniſtas, in loco citato ſectione præcedẽti in materia de baptiſmo; & eſt communis Theologorum diſputantiũ de ſacramentis in ſpecie, & conuinci poteſt illiſmet exemplis de Baptiſmo, & Euchariſtia; nam, vt propriis locis videbimus, certiſſimum eſt, in illis caſibus vera effici ſacramẽta, ſi quis in Eccleſia Latina vtatur forma, vel materia Græcorum. Ratio vero eſt, quia duobus modis poteſt intelligi formam aliquam, vel materiam ſufficere in vnã parte Eccleſiæ, & non in alia, ſcilicet vel ex inſtitutione Chriſti, vel ex præcepto Eccleſiæ: neutrum autem dici poteſt probabiliter. Quod patet primo de Chriſti inſtitutione: nam, ſicut Chriſtus vnam inſtituit Eccleſiam, ita vnam tantum fecit ſacramẽtorum inſtitutionem, quæ vniuerſæ Eccleſiæ deſeruiret, & ideo dixit Paul. in hac Eccleſia eſſe *Vnum Deum, vnam fidem, vnum baptiſma*. Quis enim fingat inſtituiſſe Chriſtum vnũ ritum Baptiſmi, vel Euchariſtiæ pro Græcis, & alium pro Latinis? Hoc ſanè alienũ eſt ab omni ratione; & ab omni Eccleſiæ ſenſu, vt ex Conci. Florent. ſatis conſtat; aliòqui, eadem facilitate poſſet aliquis fingere inſtituiſſe vnum ritum pro Iudæis, & alium pro Gentilibus, aut quid ſimile: aut certè dici poſſet, diuerſis temporib. poſſe variari ſacramentorum eſſentias, ita vt quod nunc ſufficit, antea non fuerit ſufficiens: vel è contrario, quia non eſt maior ratio de diuerſis locis, quam de diuerſis temporibus, & ſicut potuit Chriſtus aliquid inſtituere pro vno loco, & aliud pro alio; ita etiam, vt aliquid in vno tempore fieret & aliud in alio; Et quidem, ſi fundamenta prioris ſententiæ alicuius momenti eſſent, non minus probarent de diuerſis temporibus, quã de diuerſis locis; quinimò in multis ſacramẽtis maior mutatio facta videtur in temporibus diuerſis, quàm in locis: eſſet autem abſurdiſſimum dicere, ſacramenta ex Chriſti inſtitutione eſſentialiter variari pro temporum diuerſitate: quia neq; iſta multiplex inſtitutio Chriſti à principio facta fuit, aut nobis tradita; nec poſteà aliquo tempo-

Eadem materia & forma ſacramẽti eſt vbique terrarum. — *Vtens materia: & forma Græcorũ verum conficit ſacramentũ.* — *Florent.*

re per ſpecialem reuelationem manifeſtata eſt; vna eſt ergo inſtitutio, quæ immutabilis perſeuerat omni tempore; eadem ergò eſt vniuerſalis pro omnibus locis. Tandem ex fine huius inſtitutionis, quem ſuprà tractauimus, idem probari poteſt; inſtituta enim ſunt ſacramenta, vt Chriſti populus in vnũ religionis nomen congregaretur, & ideò neceſſe fuit, vt vna eſſet pro omnibus inſtitutio.

Altera verò pars de Eccleſiæ præcepto facilè cõuinci poteſt; quia Eccleſia non poteſt mutare, aut impedire inſtitutionem à Chriſto factam; nõ enim ab illo accepit poteſtatẽ excellentiæ ſacramentis ſuperiorem, ſed miniſterialem, & ſacramẽtis alligatã, vt latius dicturi ſumus queſt.64. ergo nec poteſt facere Eccleſia, vt ſine materia & forma à Chriſto inſtitutis fiat ſacramentum, neq; etiam poteſt impedire, quin ex materia & forma eſſentiali fiat ſacramentum à debito miniſtro; ergo non poteſt Eccleſia efficere, vt materia, & forma, quæ in vna Eccleſia ſufficit, non ſufficiat in vniuerſa Eccleſia, ſaltem vt ſacramentũ factum teneat; patet vltima hæc conſequẽtia, quia ſi illa forma & materia in vno loco ſufficit, illa ſola eſt eſſentialis ex Chriſti inſtitutione: ergo eadem ſufficiet in quolibet loco, ſi ibi applicetur. Confirmatur, nam, licet Eccleſia prohibeat alicui miniſtro, ne conficiat ſacramentum, ſi nõ priuet illum aliquã re ſubſtantiali, ac neceſſaria ad ſacramentum, ſola prohibitio non ſatis eſt ad irritãdum ſacramentum ab huiuſmodi miniſtro factum, etiã ſi ipſe peccet ſacramentum conferendo contra Eccleſiæ prohibitionem; ergo ſimiliter, licet Eccleſia prohibeat, ſacramentum fieri ex tali materia, niſi adhibita tali circumſtantia accidentali, aut ex tali forma, niſi tali modo prolata; hæc prohibitio non erit ſufficiens ad irritandum ſacramentum, ſi ſubſtãtialis materia & forma in eo ſeruetur, licèt peccet ſacerdos accidentalem illam ſolemnitatẽ ommittẽdo, ergo quamuis in diuerſis regionibus & locis Eccleſiæ diuerſi ritus accidentales præcepti ſint, id obſtare nõ poteſt, quominus ad veritatem ſacramenti ſufficiant materia & forma eſſentialis, quocunque modo vel ritu adhibeantur.

Eccleſia non poteſt mutare inſtitutionem à Chriſto factam.

Ad fundamenta ergo prioris ſententiæ reſpõdetur, eos authores erraſſe, non ſatis diſtinguendo neceſſitatem ſacramenti à neceſſitate præcepti: vnde illa duo exẽpla, quæ afferũt, potiùs contra illos demõſtrant, vt diximus; nã in eis caſibus peccare poſſet ſacerdos ita conficiendo ſacramentũ, ipſum autẽ validum eſſet. Ad tertium exemplũ de Matrimonio reſpondetur, idem argumentum fieri poſſe de temporibus diuerſis, nam eadem ſigna mutui cõſenſus, quæ antea ſufficerent ad ſacramentũ Matrimonij, nunc non ſufficient, ſi abſq; parocho, & teſtibus exhibeantur; & tamen nõ propterea dicendũ eſt, materiam & formã eſſentialem, quæ antea ſufficiebant ad Matrimonium, nunc non ſufficere, nõ enim potuiſſet Eccleſia illas mutare. Sed dicendũ potius eſt, materiam & formam huius ſacramenti eſſe mutuũ conſenſum expreſſum, & ad contractum Matrimonij perficiendũ inter baptizatos ſufficientem; quã materiam, & formã Eccleſia mutare nõ poteſt, neq; impedire, quominus illis adhibitis fiat ſacramentũ: at verò, quia hoc ſacramentum ſupponit contractum, in quo fundatur: & valor, ſeu efficacia cõtractus pendere poteſt ex modo contrahendi, qui modus poteſt ab Eccleſia præſcribi, ideò fieri poteſt, vt expreſſio conſenſus, quæ aliquando ſufficit ad valorem contractus ſine aliqua ſolemnitate, alio tẽpore ſine illa non ſit ſufficiens: & ita non variatur formaliter, ac propriè materia, & forma ſacramenti, ſed id

Canoniſtarum quorundam error vnde. — *Eccleſia in matrimonio non mutauit materiam, & formam.*

quod

quod erat materia, & forma, amittit illud eſſe, ratione cuius poterat eſſe materia, & forma ſacramenti; ſicut ſi Eccleſia poſſet efficere, vt id quod erat panis, iam non ſit panis, vel, vt hæc vox Corpus, non ſignificaret, quod nunc ſignificat, ſed rem aliam, tūc cōſequenter faceret, vt ex illa re, vel ex illo verbo non fieret ſacramentum; nō quidem mutando formam, vel materiam ſacramenti proprie, ac formaliter, ſed remote, quaſi deſtruendo rem ipſam, quæ poterat eſſe forma vel materia ſacramenti.

QVAESTIO LXI.

De neceſsitate Sacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de neceſſitate ſacramentorum.*

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm ſacramenta ſint neceſſaria ad ſalutem humanam:

Secundò, vtrùm fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum.

Tertiò, vtrùm fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum.

Quartò, vtrùm fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramenta ſint neceſſaria ad humanam ſalutem.

4. d. q. 1. art. 2. q. 1. Et 3 contra c. 110. Et li. 4. c. 55. fi. & c. 56.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem. Dicit enim Apoſtolus 1. ad Timot. 4. Corporalis exercitatio ad modicum vtilis eſt. Sed vſus ſacramentorum pertinet ad corporalem exercitationem, eò quòd ſacramenta perficiuntur in ſignificatione ſenſibilium rerum & verborum, vt dictum eſt.* ergo ſacramenta non ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem.*

Quæſt. præc. ar. 6. ad 2.

2. Præterea. 2. ad Corinth. 12. Apoſtolo dicitur, Sufficit tibi gratia mea. Non autem ſufficeret, ſi ſacramenta eſſent neceſſaria ad ſalutem. Non ſunt ergo ſacramenta ſaluti humanæ neceſſaria.

3. Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, nihil aliud videtur eſſe neceſſarium ad effectum. Sed paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa noſtræ ſalutis. Dicit enim Apoſt. ad Roman. 5. Si cum inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, multò magis reconciliati ſalui erimus in vita ipſius. Non ergo requiruntur ſacramenta ad ſalutem humanam.

Lib. 19. c. 11. in fi. tom. 6.

SED *contrà eſt, quòd Auguſt.* dicit 19. contra Fauſtum: In nullum nomen religionis ſeu verum, ſeu falſum, coadunari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum ſeu ſacramentorum viſibilium conſortio colligentur. Sed neceſſarium eſt ad humanam ſalutem homines adunari in vnum veræ religionis nomen. Ergo ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanā ſalutem.*

RESPONDEO *dicendum, quòd ſacramenta ſunt neceſſaria ad humanam ſalutem triplici ratione. Quarum prima ſumenda eſt ex conditione humanæ naturæ: cuius proprium eſt, vt per corporalia & ſenſibilia, in ſpiritualia & intelligibilia deducatur. Pertinet autem ad diuinam prouidentiam, vt vnicuiq; rei prouideat ſecundum modum ſuæ conditionis. Et ideò conuenienter diuina ſapientia homini auxilia ſalutis confert ſub quibuſdam corporalibus, & ſenſibilibus ſignis, quæ ſacramenta dicuntur. Secunda ratio ſumenda eſt ex ſtatu hominis, qui peccando ſe ſubdidit per affectum corporalibus rebus. Ibi autem debet medicinale remedium homini adhiberi, vbi patitur morbum. Et ideò conueniens fuit, vt Deus per quædam corporalia ſigna, homini ſpiritualem medicinam adhiberet: nam ſi ſpiritualia nuda ei proponerentur, eius animus applicari non poſſet, corporalibus deditus. Tertia autem ratio ſumenda eſt ex ſtudio actionis humanæ, quæ præcipuè circa corporalia verſatur. Ne ergo eſſet homini durum, ſi totaliter à corporalib. actibus abſtraheretur, propoſita ſunt*

A *ei corporalia exercitia in ſacramentis, quibus ſalubriter exerceatur ad euitanda ſuperſtitioſa exercitia, quæ conſiſtunt in cultu dæmonum, vel qualitercunque noxia, quæ conſiſtunt in actibus peccatorum. Sic igitur per ſacramentorum inſtitutionem, homo conuenienter ſuæ naturæ eruditur per ſenſibilia: humiliatur, ſe corporalibus ſubiectum cognoſcens, dum ſibi per corporalia ſubuenitur: præſeruatur etiam à noxiis actionibus per ſalubria exercitia ſacramentorum.*

AD *primum ergo dicendum, quòd corporalis exercitatio, in quantum eſt corporalis, non multum vtilis eſt; Sed exercitatio per vſum ſacramentorum, non eſt purè corporalis, ſed quodammodo eſt ſpiritualis, ſcilicet, per ſignificationem & cauſalitatem.*

B AD *ſecundum dicendum, quòd gratia Dei eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis, ſed Deus dat hominib. gratiam ſecundum modum eis conuenientem: & ideò neceſſaria ſunt hominibus ſacramenta ad gratiam conſequendam.*

AD *tertium dicendum, quòd paſſio Chriſti eſt ſufficiens cauſa humanæ ſalutis. Nec propter hoc ſequitur, quod ſacramenta non ſint neceſſaria ad humanam ſalutem: quia operantur in virtute paſſionis Chriſti, & paſſio Chriſti quodammodo applicatur hominibus per ſacramenta, ſecundum illud Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto* IESV, *in morte ipſius baptizati ſumus.*

COMMENTARIVS.

C IN titulo tàm huius articuli, quàm omniū ſequētium, obſeruandum in primis eſt, non eſſe ſermonem de neceſſitate ſacramenti poſt factā inſtitutionem: hæc enim non eſt generalis, neque eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis; ſed in vnoquoque talis erit, qualis fuerit eius inſtitutio, vt inferius attingitur à D. Thom. in q. 65. ſed eſt ſermo de neceſſitate ipſius inſtitutionis. Vnde fit (quod rectè annotauit Caiet.) non poſſe eſſe ſermonem de neceſſitate ſimpliciter, ſed ad melius eſſe; abſolute enim potuiſſet Deus ſine ſenſibilibus ſacramentis ſalutem hominum operari. Quod ergo inquiritur, eſt, an hic modus fuerit conuenientior, & homini magis accommodatus. Secundo ex obſeruandum, D. Thom. ſimpliciter mouere quæſtionem hanc ab-

Sacramētorum non eſt neceſſitas ſimpliciter.

D ſtrahendo à determinato aliquo tempore: nam in tribus articulis ſequentibus de ſingulis temporibus inquirit, atque ita hîc abſolute etiam reſpondet, ſacramenta eſſe ad ſalutem homini neceſſaria. Vnde videtur colligi, definitionem hanc eſſe generalem, & applicari poſſe ad omnia tempora, & ad omnem ſtatum humanæ naturæ: aliòqui nec doctrinalis eſſet reſponſio, neq; interrogationi adæquatè ſatisfaciens. In contrarium verò eſt, quia D. Thom. artic. ſequenti negat, fuiſſe neceſſaria homini ſacramenta in aliquo ſtatu, ſcilicet, ante peccatum; oportet ergo, vt & titulum huius articuli & reſponſionem eius de tempore poſt peccatum intelligamus. Dicēdum tamen exiſtimo, mentem D. Thomæ fuiſſe lo-

Cōciliantur duo loca D. Thomæ.

E qui de homine abſolutè conſiderata eius natura, non tantum vt lapſa, neque vt euecta ad perfectionem ſtatus innocentiæ, ſed ſecundum ſe ex vi naturalis conditionis eius; & hoc modo reſpondet, indigere ſubſidio ſacramentorum. An verò conſtitui poſſit in aliquo altiori ſtatu, in quo illis non indigeat, hoc inquirit in articulo ſequenti.

Et iuxta hūc ſenſum, tàm reſpōſio articuli, quàm prima & tertia ratio eius claræ ſunt. Secunda verò nōnihil difficultatis habet; quia cùm ex peccato ſumatur, videtur procedere de homine lapſo, & non de homine ſecundum ſe. Reſpondetur tamē rationem illam nō fundari in propria malicia culpę; ſed in effectu relicto ex culpa, qui eſt affectus, & nimia propenſio ad res corporales, qui quidem affectus idem

Secunda ratio D. Thom. fundatur in affectu ad res corporeas.

idem eſt in homine in ſua pura natura conſiderato, quamuis in illo non eſſet pœna, nec effectus peccati eodem tamen modo eſſet ſufficiens ratio efficiens ſacramētorum neceſſitatem, ſeu indigentiam: quia hęc nō oritur ex illo affectu propter habitudinem, quam habet ad culpam originalem, ſed ſecundum ſe, & ita facilè accommodatur hæc ratio ſenſui prædicto.

Alia verò difficultas oriri poterat ex rationibus D.Tho. & ſolutionibus argumentorum: procedunt enim de ſacramentis ad ſanctificandos homines inſtitutis: vnde ſolum videntur probare de ſacramentis nouæ legis. Reſpondetur in primis, cùm dictum ſit, hic non eſſe ſermonem de neceſſitate ſimpliciter, ſed ad melius eſſe, etiam ſi fateamur, ſermonem D.Thom. eſſe, de ſacramentis nouę legis, meritò dici poſſe, illa eſſe neceſſaria homini ſecundum ſe ad ſalutem obtinendam, quamquam non ſemper illi data ſint: quia non omni tempore abundantia gratiæ illi collata eſt. Deinde dicitur D. Thomam abſolutè loqui de ſacramentis, ſiue ſint ſigna, ſiue cauſæ gratiæ, vt apertè patet in ſolutione ad primum, & omnes vtilitates ſacramentorum, quæ in tribus rationibus proponuntur, non pendent ex cauſalitate gratiæ, ſed ſolum requirunt, quòd ſacramenta contineant diuinum cultum, & ſpiritualem ſignificationem. Vnde etiam fit, vt eorum vſus poſſit conferre ad hominis ſanctificationem, ſaltem ex opere operãtis, quòd ſi etiam habuerint virtutem ad ſanctificandum ex opere operato, tantò erunt meliora & vtiliora homini; & hoc modo loquitur D.Thom. in ſolutione ad 2. & 3. & ita eſt ꝑſpicua littera huius articuli.

ARTICVLVS II.

Vtrùm etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta.

4.diſt.1. q. 1. art.2.q.3. *AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd etiam ante peccatum fuerint homini neceſſaria ſacramenta. Quia ſicut dictum eſt,* ſacramēta ſunt neceſſaria homini ad gratiam conſequendam. Sed etiam in ſtatu innocentiæ homo indigebat gratia: ſicut in prima parte habitum eſt.* Ergo etiam in ſtatu illo erant neceſſaria ſacramenta.* Art. præced. ad 2. 1.p.q.95. ar. 4.ad1.

2. Præterea, Sacramenta ſunt neceſſaria homini ſecundum conditionem humanæ naturæ: ſicut dictum eſt. Sed eadem eſt natura hominis ante & poſt peccatum. Ergo videtur, quòd etiam ante peccatum homo indiguerit ſacramentis.* Art. præced.

3. Præterea, Matrimonium eſt quoddam ſacramentum, ſecundum illud Epheſ.5. Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia. Sed matrimonium fuit inſtitutum ante peccatum, vt dicitur Geneſ.1. Ergo ſacramenta erant neceſſaria homini ante peccatum.

SED *contrà eſt, quòd medicina non eſt neceſſaria niſi ægroto, ſecundum illud Matth.9. Non eſt opus ſanis medicus. ſed ſacramenta ſunt quædam ſpirituales medicinæ, quæ adhibentur contra vulnera peccati. Ergo non fuerunt neceſſaria ante peccatum.*

RESPONDEO *dicendum, quod in ſtatu innocentiæ ante peccatum ſacramenta neceſſaria non fuerint. Cuius ratio accipi poteſt ex rectitudine ſtatus illius, in quo ſuperiora inferioribus dominabantur, & nullo modo dependebant ab eis. Sicut enim mens ſuberat Deo, ita menti ſuberant inferiores animæ vires, & ipſi animæ corpus. Contra hunc autem ordinem eſſet, ſi anima perficeretur, vel quantum ad ſcientiam. vel quantum ad gratiam, per aliquid corporale, quod fit in ſacramentis. Et ideo in ſtatu innocentiæ homo ſacramentis non indigebat, non ſolùm in quantum ſacramenta ordinantur ad remedium peccati, ſed etiam in quantum ipſa ordinantur ad animæ perfectionem.*

AD *primum ergo dicendum, quòd homo in ſtatu innocentiæ gratia indigebat, non tamen, vt eam conſequeretur per aliqua ſenſibilia ſigna, ſed ſpiritualiter & inuiſibiliter.*

AD *ſecundum dicendum, quòd eadem eſt natura hominis ante peccatum & poſt peccatum, non tamen eſt idem naturæ ſtatus. Nam poſt peccatum, anima etiam quantum ad ſuperiorem partem, indiget accipere aliquid à corporalibus rebus ad ſui perfectionem, quòd in illo ſtatu homini neceſſe non erat.*

AD *tertium dicendum, quòd matrimonium fuit inſtitutum in ſtatu innocentiæ, non ſecundum quod eſt ſacramentum, ſed ſecundum quod eſt in officium naturæ: Ex cōſequenti tamen aliquid ſignificabat futurum circa Chriſtum & Eccleſiam, ſicut & omnia alia, quæ in figura Chriſti præceſſerunt.*

COMMENTARIVS.

CIrca intelligentiam tituli huius articuli diſſentiūt inter ſe interpretes D.Th. Caiet. enim exiſtimat D.Tho. non habere quæſtionem de ſtatu innocentiæ abſolutè, prout futurus eſſet, ſi homo nō peccaret, ſed ſolum prout de facto fuit in primis hominibus ante peccatum: ita vt hic nō tractetur quęſtio quaſi conditionalis, ſcilicet, an ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, & in eo multiplicarentur homines, indigerent ſacramentis, ſed abſoluta, vtrum Adam, & Eua deberent aliqua ſacramenta accipere antequam peccarent. Fundatur Caiet. Primo in verbis tituli, quia non qnæritur, vtrum in ſtatu innocentiæ, ſed *vtrùm ante peccatum*. Secundo in ſolutione ad ſecundum, in qua dicitur ante peccatum non indiguiſſe hominem corporalibus rebus, vt ab eis aliquam perfectionem animæ acciperet, quod eſt verum de Adam & Eua, non tamen eſſe verum de omnibus hominibus, ſi ſtatus innocētiæ duraret; acciperent enim ſcientiam à corporalibus rebus. Tertio iuuat hanc expoſitionem, quod iuxta illam reſolutio articuli eſt vera, & facilis; in alio vero ſenſu eſt valde difficilis, vt videbimus. At vero Soto & Ledeſma intelligunt D. Tho. quærere de ſtatu innocentiæ, tàm qui iam fuit in primis hominibus, quàm qui futurus eſſet in omnibus, ſi Adam non peccaret. Qui ſenſus & ſimplicior, & verior eſt ſine dubio. Primo, quia D.Thom. in diſcurſu huius quæſtionis tractare voluit de neceſſitate ſacramentorum in omnibus temporibus & ſtatibus hominum, quod nō plenè feciſſet, niſi in hoc poſteriori ſenſu quæſtionē mouiſſet. Secundo quia in diſcurſu articuli nō fundatur in peculiari perfectione, quam habuerunt Adam & Eua ante peccatum, ſed in communi ratione, & rectitudine ſtatus innocentię, quæ futura erat in hominibus, ſi peccatum non interceſſiſſet. Tertio, quia tàm in corpore articuli, quàm in ſolutione ad primum, pro eodem ducit D. Tho. agere de ſtatu innocentię, quàm de primis hominibus, & ita ratio ſumpta ex titulo articuli nullius momenti eſt; neque etiam ratio deſumpta ex ſolutione ad ſecundum, quia D.Thom. non intendit excludere ab illo ſtatu perfectionē homini connaturalem, qualis eſt; vti rebus corporalibus, vt obiectis ad ſcientiam acquirendam; quia hoc nihil pugnabat cū perfectione illius ſtatus. Vnde de ipſomet Chriſto, qui perfectiorem ſtatum habuit, quantum ad animam, docet alibi D.Thom. hoc modo accepiſſe naturalem ſciētiam à rebus; & de Adam & Eua negari non poteſt, quin aliquo modo ꝑficere potuerint ante peccatū ex ſenſibilibus obiectis, ſaltem quantum ad experimentalem ſcientiam. Loquitur ergo D.Tho. de ſupernaturali perfectione ſcientię, & gratię, in quibus nō expediebat hominem in ſtatu innocentiæ proficere per vſum rerum ſenſibilium, neq; illis ſubiici ad

Quid quæratur, quæritur.

Intelligenda quæſtio de ſtatu innocētiæ qui fuit & qui futurus eſſet, niſi Adam peccaſſet.

ad huiuſmodi fructum capiendum propter rectitudinem ac perfectionem illius ſtatus, & ita eſt perſpicua litera, & ſenſus D. Thom. de re autem ipſa commodiùs diſputatione ſequenti dicemus.

DISPVTATIO III.

De ſacramentis, quæ futura eſſent in ſtatu innocentiæ.

IN præcedentibus diſputationibus tractauimus, quid ſit ſacramentum, ante quæſtionem, an ſit, propter rationem ibi traditã; reliquum ergo eſt, vt quæſtionem ibi ex accidenti omiſſam diſputemus, antequàm ad affectus, vel cauſas ſacramentorum progrediamur. Quoniam verò ſacramẽta habent ſuum eſſe ex inſtitutione, idem eſt quęrere, an ſacramenta ſint, & an facta ſit eorum inſtitutio; & quoniã, Deus, qui ſolus eſt ſacramentorũ inſtitutor, vt poſteà dicemus, nihil niſi ex certa ratione, neceſſitate, vel vtilitate operatur, ideò, inueſtigãdò ſacramentorum inſtitutionem, neceſſariò inquirendum eſt, quæ fuerit cauſa, vel neceſſitas illa inſtituendi; hæc ergo tria ſimul tractanda ſunt; vnde ſimul ex parte obiter explicabitur finalis cuaſa ſacramentorum, quæ eſt eorum vtilitas vel neceſſitas, hæc enim duo idem in hac materia ſignificant, vt in Commentario articul. 1. notaui, & latiûs tractant Scotus in quart. diſtinctio. pri. quæſtione tertia, & Gabr. quæſt. ſecunda, articul. 1. Quamuis autem D. Thomas priùs generalem quæſtionem de homine præmiſerit, quàm de ſingulis ſtatibus hominis diſputauerit; tamen claritatis gratia, illa prætermiſſa, de ſingulis ſtatibus ſigillatim dicemus; quia cùm non ſit in omnibus æqualis congruentia, vel neceſſitas, neque eadem inſtitutio, & ratio ſacramentorum omnibus conueniat, non tàm commodè poteſt ſacramentorũ neceſſitas in communi explicari, quàm in particulari: pręſertim, quia de illa generali quæſtione ſufficiunt, quæ Diuus Thomas tradit, & quæ dicemus de homine in ſtatu innocentiæ, omnia applicari poterunt homini ſecundum ſe conſiderato, nam certum eſt, ex ſtatu innocentiæ non fuiſſe ortam ſpecialem neceſſitatem ſacramentorum, vnde, ſi quæ in illo fuit neceſſitas, hæc nata eſt ex natura hominis ſecundum ſe.

In hac ergo diſputatione dicemus de ſtatu innocentiæ, in ſequentibus verò de ſtatu poſt peccatum iuxta diuerſa tempora, ætates, & leges à Deo datas. Conſideratio autem ſacramentorum fieri poteſt, vel ſecundum propriam & ſpecificam rationem ſacramenti, vel ſecundum communiorem rationem diuini cultus externi, quas duas rationes ſæpe confundunt authores in præſenti materia, cum tamen valdè diuerſæ ſint, & ratio externi cultûs latiùs pateat, quàm ratio ſacramenti, quia ergo de ſtatu innocentiæ vtraq; in dubiũ verti poteſt, vt à cõmunioribus & clarioribus procedam⁹, dicemus priùs de cultu in cõmuni, deinde de ſacrificio, poſtea de ſacramento.

SECTIO I.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ colendus eſſet Deus ab hominibus cultu externo, priuato, & publico.

IN quæſtione hac non inuenio inter Catholicos diſſentientes ſententias, neque etiam fuerunt aliqui hæretici qui de illo ſtatu ſpecialiter hoc negarẽt, præter eos, qui in vniuerſum hunc externũ cultum reiiciunt, vt per ſe malum in hoc ſtatu, contra quos non eſt hoc loco diſputandum, tùm, quia eſt abſurdiſſima hæreſis, & ſine fundamento, tùm quia eſt valdè generalis ad materiam de religione pertinens.

A Dicendum eſt ergo primò. Cultus Dei externus per actiones corporis valde conſentaneus eſſet hominibus in ſtatu innocentiæ, vnde & probabile eſt de facto in eis fuiſſe, & longe probabilius futurum fuiſſe, ſi homo non peccaſſet. Hanc concluſionem exiſtimo certam ex ipſa naturali ratione, quia hic cultus externus non eſt ex accidenti, ſeu per occaſionem introductus ratione peccati, ſed eſt per ſe debitus Deo, eò quòd eſt author humanę naturæ, quæ animo & corpore conſtat, hæc eſt enim fundamentalis ratio huius cultûs, qua ſæpè Patres vtuntur, vt in ſuperioribus viſum eſt, & latiùs in materia de religione tractatur: ſed hęc ratio eodem B modo obligaret in ſtatu innocentię, in quo etiam homo conſtaret corpore & anima: ergo vtriuſque actibus deberet colere Deum authorem ſuum. Secundò eſt alia ratio ſumpta ex conſortio & ſocietate aliorum hominum: eſt enim naturalis homini vita politica & ſocialis: & ideo non ſatis eſt, vt interiùs credat & colat verum Deum, ſed etiam oportet, vt ore & opere ſuam fidem & religionem oſtendat: ſed hęc ratio tota haberet locum in ſtatu innocentiæ, in quo & homines politicè, & non ſolitariè viuerent; neque enim alia viuendi ratio perfectioni illius ſtatus fuiſſet conſentanea, & vnus non cognoſceret interiores actus alterius, niſi C quatenus per exteriores manifeſtarentur: ergo neſſarium erat, vt in eo ſtatu, non ſolum eſſet vera religio, ſed etiam exterior eius profeſſio, quæ non ſit niſi hoc exteriori cultu religionis. Tertiò, Naturale eſt homini, vti corpore & animo in ſuis actionibus: ergo maxime in diuino cultu. Quis enim poteſt excogitari decentior vſus facultatum, & actionum corporis, quam diuinus cultus? ſicut ergo non eſſet indecens homini in ſtatu innocentię animo & corpore conſtare: ita neque offerre cultum Deo ſuo modo ſpiritu & corpore compoſitum. Confirmatur quia actiones corporis iuuare ſolent ad actiões mẽtis & animi deuotionem excitare, hunc autem vſum poſſent habere etiam in ſtatu innocentię.

Cultus Dei externus valde conſentaneus eſſet in ſtatu innocẽtię.

Dices, His rationibus probaretur etiam in ſtatu D glorię poſt reſurrectionem corporum futurum eſſe diuinum cultum externum, ac ſenſibilem. Reſpondetur in primis non eſſe omninò eandem rationem, quia in gloria reſurget corpus ſprituale, & anima multò magis erit independens ab actionibus eius: erit enim intentiſſima Deo, abſque conſortio ſeu concurſu corporis: in ſtatu verò innocentiæ quamuis corpus eſſet imperfectiori ſtatu, quàm nunc ſit, tamen reuera eſſet corpus animale, & licet anima perfectius illi dominaretur, tamen etiam poſſet ab illo iuuari, vt perfectius interiores actus exerceret, & vehementius ad illos applicaretur: penderet enim intellectus in cognitione ſua à phantaſmatibus, & affectus omninò ſpirituales coniun E ctionem haberent cum affectibus corporis; & conſequenter cum obiectis ſenſibilibus, à quibus hi excitantur. Deinde dicitur, verum eſſe, in beatitudine futurum eſſe externum Dei cultum, laudabunt enim ſancti Deum, non tantum mente, ſed etiam voce & actibus corporis: & præſertim indubitatum eſt adoraturos Chriſtum Deum hominem, exteriorem reuerentiam illi exhibendo.

Obiectio.

Reſpon.

Homines beati externo cult iu Deum laudabunt.

Circa hanc vero aſſertionem inquiri poteſt, vtrũ hic cultus externus futurus eſſet in ſtatu innocentiæ priuatus tãtum pro vniuſcuiuſque arbitrio, an vero etiam publicus nomine totius Eccleſiæ; vel reipublicæ ſolemni aliquo ritu exhibitus: nam rationes factæ ſolũ videntur procedere de priori modo cultus. Reſpondetur, licet concluſio certior ſit de ritu priuato veram

Hões in ſtatu innocẽtię

publico ritu Deũ colerẽt.

veram tamen videri etiã de publico, propter illam præcipuè rationem, quia homo natura ſua eſt politicum animal, & ideò naturale eſt hominibus in vnum populum vel rempublicam congregari, eſſet ergo hic modus ſocietatis in ſtatu innocentiæ, nam per ſe bonus eſt, & humanæ naturæ conueniens, & nõ tantùm occaſione peccati: ergo homines ſic cõgregati in vnum corpus politicum, deberent etiam in vnũ religionis nomen congregari. Nam in omni republica benè inſtituta primũ, ac præcipuum eſſe debet religionis negotium, ad cuius debitã inſtitutionem, ordinem, conſeruationem, & augmentũ reliqua omnia, ſi neceſſe fuerit, referri debent, non enim poſſet honeſtas morum rectè in humana republica inſtitui, & conſeruari, niſi ratio diuini cultûs principem locum haberet: non poſſunt autẽ homines congregari in vnum nomen religionis, niſi medio aliquo cultu Dei externo & ſenſibili, ac toti reipublicæ communi, vt conſtat ex D. Auguſt. 19. cõtra Fauſt. cap. 11. & ex ratione facta, quia homines non vident actiones animi, ſed corporis. Secundò eſt etiam optima ratio, quia ſicut recta ratio dictat, vt vnuſquiſque priuatus homo ſuo proprio corpore, & animo, & priuatis actionibus colat Deum: ita etiam dictat, vt tota reſpublica, prout eſt vnum corpus politicum, vnum etiam cultum quaſi communi conſenſu Deo offerat: ſed hoc eſt colere Deum publico, & ſolẽni cultu: ergo. Tandem, nam in ſtatu innocentiæ futura eſſet vna humana cõgregatio, ſeu reſpublica, ſiue omninò vna, ſiue in varios populos, vel regna, eſſet diuidenda: hoc enim nihil ad præſentem diſputationem refert: ergo eadẽ vel maiori ratione futura eſſet vna Eccleſia, magis enim ad ſpiritualem finem quàm ad temporale commodum, in vnum corpus cõgregarentur homines, quorum vnum eſſet interior fides, & intẽtio eiuſdem beatitudinis acquirendæ: eſſet igitur illa Eccleſia viſibiles, quia hoc eſt de ratione Eccleſiæ militantis, & ex viſibilibus hominibus compoſitæ: ergo neceſſarius eſſet in illa Eccleſia viſibilis cultus religioſus, publicus, & communis, vt in eo omnia vnius Eccleſiæ membra conuenirent. Neque contra hæc omnia inuenio obiectionem aliquã, vel difficultatem, quia nullam habent repugnantiam vel indecentiam, in illo ſtatu, & ex ipſa naturali ratione benè inſtituta, & præſertim fide illuſtrata conſequuntur abſque aliis legibus poſitiuis, vel ſpeciali diuina inſtitutiõe, quę neceſſaria ſit: Poſſet enim totus hic cultus hominum arbitrio relinqui, & ex rerum conſenſione, vel maiorum traditione definiri.

In rep præcipuum dẽt eſſe negotiũ religionis.

Auguſt.

SECTIO II.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ futurus eſſet ſacrificiorum & oblationum cultus.

Dvplex intelligi poteſt externus ac ſenſibils Dei cultus. Alter, qui fit ſolis actionibus, & organis corporis humani, alter qui fit aliquo vſu externarũ rerum. Priorem exercemus, quãdo voce Deum oramus, vel laudamus, quando genu flectimus, vel ſimiles actiones exercemus, quę non habent aliam materiam, circa quam verſentur, præter noſtri corporis membra, & eorum vſum. Poſteriori verò modo colimus Deum, quando res externas illi offerimus, vel ſacrificamus, cereos accendimus, vel thus, aut incenſum adolemus in eius honorem. Vnde pendet explicatio quæſtionis propoſita, an in illo ſtatu futurum eſſet ſacrificium. Soto enim negat in ſtatu innocentiæ futura fuiſſe ſacrificia, quia omnis finis & ratio ſacrificiorum in eo ſtatu ceſſaret: quia tunc non eſſent peccata, & ita non eſſent neceſſaria ſacrificia ſatis factoria, neque eſſet varietas cultûs, aut regionis, quia omnes vno ore colerent & adorarent Deum & omnibus eſſet notum, omnes eſſe eiuſdem Dei cultores, & amicos, ac iuſtos, quia omnes eſſent in iuſtitia procreati, & nulla tunc eſſent peccata, atq; ita non eſſent neceſſaria ſacrificia, vel ad manifeſtationem, vel ad diſtinctionem veræ religionis. Neq; etiam ad memoriam beneficiorum Dei, quia aliis modis eſſent tunc homines ſufficienter inſtructi de diuinis rebus ac beneficiis. Nec deniq; ad gratias agendas conferrent ſacrificia, quia õnes tunc ſimplici corde, & ore Deum laudarent. Confirmatur primò, quia vanè offeruntur res ſenſibiles, niſi ceſſurę ſint in vſum miniſtrorum & templorum: tũc autem non eſſent miniſtri, neque templa, neq; etiam quiſquam aliqua re indigeret: quia omnia eſſent communia: ergo tales oblationes tũc nullius eſſent momẽti; ergo & nullius meriti vel laudis. Tandem confirmatur, quia, ſecluſa ſignificatione, vanum ac futile eſt huiuſmodi ſenſibilia ſacrificia facere: ſed hęc ſignificatio non eſſet neceſſaria in ſtatu iñocentię: ergo: Hę verò rationes non me ita mouent, quin contrariam ſententiam valde probabilem exiſtimem, & conſentaneam doctrinę D. Tho. qui nunquam negauit in eo ſtatu futura fuiſſe ſacrificia: quĩ potius. 2. 2. q. 85. art. 1. abſolutè dicit offerre ſacrificiũ eſſe de lege naturæ quia ex naturali ratiõe procedit: quod homo quibuſdã rebus ſenſibilibus vtatur, vt per earũ oblationẽ ſubiectionem ad Deũ ſignificet, & diuinum dominiũ recognoſcat, & ſimilia repetit art. 4. Hoc autem naturale dictamen de offerendo Deo ſacrificia; nõ oritur ex occaſione aliqua orta ex peccato, vt ex ratione facta conſtat: ſed ex ſubiectione, & illius recognitione, quam homo debet Deo, propter ſupremum eius dominium. Quę ratio ita poteſt ex dictis confirmari, quia homo non tantùm accepit à Deo corpus & animã ſed etiã res externas, quibus ad corporis cõſeruationẽ, & animi profectũ, oblectationem, vel exercitium vtitur: ergo nõ ſolùm debet corpore & animo Deum colere, ſed etiam rebus externis, quarum oblatione, conſumptione, aut alio ſimili vſu, Deum eſſe omnium dominum proteſtetur, eique gratias agat, iuxta illud 1. Paralip. 29. *Tua ſunt omnia, & de his, quæ de manu tua accepimus, reddimus tibi*, quæ tota ratio & congruentia locum haberet in ſtatu innocentię. Denique huiuſmodi vſus rerum ſenſibiliũ eſt per ſe decens, & honeſtus, & nõ includit imperfectionem ſtatui iñocentię repugnantem vt ex dictis facilè conſtat, & ex his quę Soto obiicit:, nullam enim in hoc actu imperfectionẽ oſtendunt.

Sotus negat futura fuiſſe ſacrificia.

Cõtraria ſententia melior & doctrinæ D Tho. cõgruentior.

Ad primam enim & pręcipuam rationem in primis dicitur, eum ſupponere, ſi Adam non peccaſſet, nulla fuiſſe futura hominum peccata: quod non ſolùm incertum eſt, ſed etiam minus probabile: nã ber iuſtitiam originalem non magis cõfirmarentur homines in gratia, quàm Adam ipſe fuit in ſua creatione, & prima iuſtificatione confirmatus: ſicut ergo ille peccauit, potuiſſent alij peccare, etiam ſi ipſe non fuiſſet lapſus, neque in illa tota natura corruiſſet. Quòd ſi peccarẽt aliqui, ceſſant omnes rationes Soti: nam pro illis poſſent fieri ſacrificia, vel ſatisfactoria, vel deprecatoria à viris ſanctis & iuſtis: poſſent etiam adeò multiplicari peccata, vt diuerſi ritus religionis, vel verę aut falſę ab hominibus inſtituerentur. Deinde ſecluſis omnibus peccatis, eſſet ſufficiẽs ratio ad inſtuenda ſacrificia, exhibitio diuini honoris, & gatiarum actionis, & cauſa etiam aliquid impetrandi à Deo. Quanquã enim poſſent hęc omnia homines corde & ore facere, decebat tamen, vt etiam externis rebus hoc facerent vt omnibus modis

Etiam ſi Adã nõ peccaſſet, probabile eſt alios peccaturos.

Sacrificiorũ ſatis magna cauſa eſt gratiarum actio &c.

dis animi gratitudinem, & recognitionem oſtenderet. Quòd verò de vſu templorum, ac miniſtrorum obiicitur, valde accidentarium eſt, & extrinſecũ ad inſtitutionem, honeſtatẽ, & vtilitatem ſacrificij, vt in lege gratiæ, ſi ſolùm ſacrificium nudè ac per ſe ſpectetur, oblatio, quæ in eo fit, nõ cedit in vſum templorum, vel miniſtrorum; imò ſi tales eſſent homines, vt nulla re indigerent, puriùs ac ſincerius illud ſacrificium offerre poſſent. Atq; eadem ratione impertinẽs eſt, quòd bona ſint communia; quia ſacrificium non habet honeſtatem ex eo, quod homo ex propriis bonis, aliquid amittit, vel cõſumit, vt videre licet in ſacrificio miſſæ: in quo offerendo ferè nihil ex temporalibus bonis conſumitur; & ęquè religiosè fieri poſſet ex bonis communibus, ſicut ex priuatis: ergo propter has cauſas extrinſecas nõ eſt negandum ſacrificium in ſtatu innocentiæ, cum per ſe & intrinſeca ratio eius cum perfectione illius ſtatus nõ repugnet, ſed maximam habeat congruentiam. Vnde circa id, quod in vltima cõfirmatione dicebatur de ſignificatione ſacrificij, diſtinctione opus eſt, q̃ latiùs inferiùs tradituri ſumus. Eſt enim in ſacrificio ſignificatio quędam moralis, quatenus eſt ſignũ interioris ſacrificij, & hæc ſola eſt de eſſentia ſacrificij, quæ non repugnabat ſtatui innocentiæ, nã in eo etiã naturale eſſet hominibus interiorem mentem exterioribus ac ſenſibilibus ſignis manifeſtare, tàm verbis, quàm factis & reb. Alia eſt ſignificatio myſtica, quatenus per ſacrificium ſignificatur aliquod ſupernaturale diuinum myſterium & hæc nõ eſt de eſſentia, ac neceſſitate ſacrificij, abſolutè, & ſimpliciter loquendo; & ideò, quamuis gratis concederem⁹ hanc ſignificationem nõ fuiſſe futuram in ſtatu innocentiæ, non inde fit, tunc non fuiſſe futurum ſacrificium: quamquã improbabile non eſt potuiſſe tunc eſſe ſignificationem aliquã myſticam alicuius diuini myſterij, vt v.g. Chriſti Domini, qui in eo ſtatu venturus eſſet etiã ſi homo non peccaſſet: quia, ſicut hęc myſteria poſſent tunc ſignificari ab hominibus per verba ſenſibilia, vel per ſcripta; ita etiam per facta, vel res externas: cur enim hoc poſterius repugnat perfectioni illius ſtatus potiùs, quã illud prius? Mihi igitur probabilius eſt, vſum ſacrificij potuiſſe habere ſufficientem cõgruentiam in ſtatu innocentiæ, & neq; indecentiam vllam fuiſſe allaturum: ac deniq; (quod certius eſt) non futurum fuiſſe malum, nec contra rationem, nec ſpeciali aliqua Dei lege prohibendum; vanum enim eſſet, ſine fundamẽto vel ratione aliqua huiuſmodi legem fingere. An vero de facto futurus fuiſſet talis vſus ſacrificij, ſi homo non peccaſſet, non exiſtimo poſſe certa ratione affirmari, quia licèt hoc ſacrificium dicatur eſſe de lege naturæ, vel ſecundum rationem communem cultus externi, vel quia eſt conſentaneum rationi naturali, tamen ſimpliciter non eſt in præcepto naturali, propriè loquẽdo de ſacrificio, prout conſiſtit in ſacra oblatione externarum rerum ſenſibilium: igitur ex ſola obligatione legis naturę non poteſt certo colligi: homines perſeuerantes in iuſtitia originali vſuros fuiſſe ſacrificiis, penderet enim hoc ex eorum arbitrio, vel certè ex diuino, ſi huiuſmodi legem eis vellet imponere. Si tamen credendũ eſt, facturos fuiſſe homines in eo ſtatu, quod eſſet magis congruum, magiſq; humanæ naturæ ac rectę rationi conſentaneum, credibilius eſt, fuiſſe vſuros aliquo ſacrificio propter rationes ſuprà factas. Denique, ſi quæratur, vtrum Adam & Eua ante peccatum aliquod ſacrificium obtulerint. Id multo magis incertum eſt, nam ſicut id affirmare non poſſumus propter illius temporis breuitatem, ita neq; eſt

Quæ ſignificatio ſit de eſſentia ſacrificii.

Ex ſola obligatione legis naturæ non poteſt certo colligi futura ſacrificia, ſi iuſtitiæ donum perſeueraſſet.

Adam obtuliſſe ſacrificium ante peccatũ cur negetur, omnino non eſt.

A ſufficiens fundamentum ad id negandum; nam licèt ſcriptura hoc non referat, non inde ſequitur factum non eſſe, vt in ſimili dixit D.Tho.2.2.q.85.art.1.ad primum, vbi dicit credendum eſſe, Adam obtuliſſe ſacrificium, licèt nõ legatur, loquitur autem abſolutè de Adam, non diſtinguendo de tempore, ante vel poſt peccatum.

SECTIO III.

Vtrùm in ſtatu innocentiæ fuerint ſacramenta, vel futura fuiſſent peccato non exiſtente.

PRima ſententia negat, tenet Hugo Victo. lib. 1. de ſacrament. part. 9. cap. 3. & 5. & in ſum. ſent. B tract. 9. cap. 1. vbi omnes congruentias ſacramentorum ortas dicit occaſione peccati. Et hæc videtur eſſe mens D.Thom. vt diximus, quamuis enim non expreſsè neget, futura fuiſſe tunc ſacramẽta; tamen, cum negat fuiſſe neceſſaria, hoc planè intendit, ſcilicet nõ fuiſſe illi ſtatui congruentia, & conſequenter, nec in eo futura fuiſſe: quia Deus ſuauiter omnia diſponit, & in ſingulis ſtatibus prouidet, quòd eis eſt conſentaneum. Idem D. Thom. in 4. d. 1. art. 2. q. 2. & ibi Bonauen. art. 1. q. 1. Richar. art. 1. q. 1. & Gabriel. q. 2. concl. 1. Maior. q. 4. Palu. q. 3. concl. 2. Altiſiod. lib. 4. ſum in principio, Caiet. Soto, & Ledeſma. Fundamentũ eſt, quia ſacramenta inſtituũtur propter ſupernaturalem perfectionẽ, vel cognitionis, C vel gratiæ; ſacramẽta enim ſunt vel propter ſignificationem, quæ ad cognitionem ordinatur, vel propter effectionẽ, per quam gratia confertur; ſed neutro modo debuit perfici homo per ſacramẽta in ſtatu innocentiæ: ergo non eſt, cur tũc inſtituerentur. Probat̃ minor, nam nobiliora perfici ab inferioribus non eſt ordo per ſe cõueniens, niſi vel ex neceſſitate naturæ oriatur, vt cum homo naturalem cognitionem accipit à ſenſibilibus, vel cũ propter aliquam rationem ortam occaſione peccati, ita fieri expedit: ſed vtraq; cauſa ex his deficit in ſtatu innocẽtiæ, quoad inſtitutionem ſacramẽtorum: ergo; Et cõfirmatur, quia ordo illius ſtatus erat, vt homo ſecundum partem ſuperiorem dominaretur omni- D bus rebus, eiſq; minimè ſubiiceretur, quamdiu ipſe ſubiectus eſſet Deo: ergo durante hac ſubiectione perfecta hominis ad Deum, non eſſet ipſe ſubiiciẽdus ſacramentis ſenſibilibus, vt per ea gratiam, vel ſupernaturalem cognitionem acciperet.

Hugo. Hæc ſententia cenſet omnia ſacramenta orta occaſione peccati.

Bonauen. Richar. Gabr. Maior. Palud. Altiſiod.

Secunda ſententia affirmat, licèt in ſtatu innocentiæ non eſſet futura tanta neceſſitas ſacramentorum ſicut modò eſt, non tamen fuiſſe defuturam ſufficientem rationem, & cauſam, ob quam inſtituerentur. Ita tenet Alex. 4. p. q. 1. membr. 2. ar. 1. inclinat etiam Duran. diſt. 1. q. 2. nu. 9. nec diſſentit Scot. q. 3. art. 3. ſolùm enim dicit, in eo ſtatu nõ fuiſſe tantam congruentiam ad ſacramentorum inſtitutionem, ſicut modò eſt.

E In hac quæſtione multa ab authoribus inuoluũtur, quæ confuſionem pariunt. Diſtinguenda ergo ſunt vt diſtinctè poſſimus queſtioni ſatisfacere. Primùm ergo inquiri poteſt, an in ſtatu innocẽtiæ fuerit ſufficiens conguentia ad inſtituenda ſacramenta; an verò talis inſtitutio oppoſitionem aliquã vel repugnãtiam habeat cum perfectione illius ſtatus. Secundum, an inſtituta fuerint ſacramenta in eo ſtatu eo breui tempore, quo durauit; nam licèt demus, potuiſſe hanc inſtitutionem habere conuenientem rationem pro illo ſtatu, non ſtatim ſequitur, factã eſſe; quia nõ ſemper facit Deus, quidquid videtur congruẽti ratione fieri poſſe. Tertium, eſto de facto nõ fuerint talia ſacramenta, an futura fuiſſent, ſi homines in illo ſtatu perſeueraſſent.

Quid in quæſtione inuoluatur euoluitur.

Sacramenta eſſe in ſtatu innocentiæ nō dedecet.

Dicendum eſt primò. Sacramētorum inſtitutionem non eſſe cōtra debitum ordinem & perfectionem illius ſtatus, quinimò potuiſſe in eo habere ſufficientem cauſam, & congruētiam. Probatur, quia dupliciter poſſunt conſiderari ſacramēta, vno modo, vt ſigna; alio modo, vt cauſa gratię, & vtroq; modo poſſunt habere conuenientem rationem in illo ſtatu. Primo de ſignificatione probatur, quia ſacramenta, vt ſigna, non tantùm ſunt ad acquirendam cognitionem, ſed ad alias vtilitates. Prima ad exprimendam, & profitendam interiorem fidem. Secunda ad excitandam memoriam, & effectum. Tertia, ad quandam repræſentationem ſupernaturalium myſteriorum, & faciliorem eorū apprehenſionem. Quarta, ad conſenſionē, & vnitatem hominū eiuſdem religionis in exteriori cultu Dei: ſed has omnes vtilitates poſſent habere ſacramenta in ſtatu innocentiæ ſine aliqua imperfectione cōtraria recto ordini illius ſtatus. Quod probo primò, quia in eo ſtatu ſeruaretur naturalis modus humanæ cognitionis, quātum adhæc videlicet, quod excitaretur homo ab obiectis ſenſibilibus, & intelligeret cum dependentia à phantaſmatibus; &, quia nō conciperet res ſpirituales, prout in ſe ſunt, ſed per aliquam analogiam ad res ſenſibiles. Item filij Adæ non haberēt ſcientias naturales per accidens infuſas, ſed eas ſibi compararent, vel per inuentionem ab obiectis ſenſibilibus, vel per diſciplinam à parētibus. Vnde neceſſario vterentur ſignis ſenſibilibus ad mentis cōceptus exprimendos. Quod vero Sotus inquit, hæc habere locum in cognitione naturali, non tamen in ſupernaturali, quia hæc à principio cum ipſa gratia, & iuſtitia infunderetur, hoc (inquam) ſi rectè penſetur, non habet abſolutam veritatem in omnibus. Vnde non ſufficit ad excludenda omnia ſenſibilia ſigna ſupernaturaliū rerū. Probatur, quia, licet cum gratia, & iuſtitia infunderetur habitus fidei, ficut nunc infunditur infantibus baptizatis; tamen non infunderentur ſpecies, & phantaſmata, quib. homo indiget ad apprehendendas res fidei, neq; fierent omnibus, ac ſingulis hominibus interiores reuelationes rerū omniū credendarum, ſed per traditionem filij à parentibus acciperēt: nam hic eſt modus connaturalis homini viatori, & nulla eſt cauſa ad fingenda miracula, vel nouū prouidentiæ modum. Deberent ergo tunc homines inſtitui in rebus fidei per voces, & ſigna ſenſibilia, eaſq; apprehendere per habitudinem ad illa, quia in vſu fidei à phāthaſmatibus dependerēt: ergo pari ratione, ſi tunc inſtituerentur alia ſigna, quæ in actionibus, vel rebus cōſiſterent, poſſent habere vſum & vtilitatem illi ſtatui conuenientem abſq; imperfectione, vel inuerſione ordinis eidem ſtatui cōuenientis. Confirmatur argumento ſuprà facto, quia nō eſt dubium, quin tūc eſſent futura ſigna vocalia; credibile etiam eſt futuras tunc fuiſſe ſcripturas, ſaltem vt poſſent homines cum abſentibus loqui. Item veriſimile eſt, futuras fuiſſe imagines, non ſolùm propter exercendā artē illam nobilem, in qua homo naturam, & authorem eius quodammodo imitatur, ſed etiā, vt res abſentes quodam modo præſentes fierent; & prætereà in honorem & venerationem aliquarum perſonarū, & in ſignum amoris: in illo enim ſtatu futura eſſet hæc imperfectio, quod nō poſſent homines omnes res æquè habere præſentes, neq; oculis intueri, quæ longe diſtarent. Neq; etiam haberent rerum omniū memoriam in actu continuo, ſed indigerent, vt aliquomodo excitarentur ad actu conſiderandas res, quas memoria retinerent: ergo oporteret adhæc omnia iuuari adminiculo ſenſibilium ſignorum: ergo pari ratione poſſent eis ad hos fines eſſe vtiles actiones ſacræ, ad ſignificandas ſpirituales res impoſitæ: neque huiuſmodi ſigna eſſent ab ordine illius ſtatus aliena. Tandem, in illo ſtatu futurus erat externus Dei cultus, tam in actionibus, quàm in rebus conſiſtens; ſed quòd Deus huiuſmodi cultum ad ſacram ſignificationē eleuaret, nullam prę ſe fert indecentiam, nullamque affert imperfectionem, aut perfectionē impedit; & poteſt habere vtilitatē: ergo, ſi fieret, ſatis congruentem rationem habere poſſet.

Significationis ſacramētorum variæ vtilitates.

Filij Adæ ſcientias ſibi cōpararunt.

Species rerū fidei non infunduntur cum fide.

Congruentiæ variæ.

A

Secundo, ſi conſiderentur ſacramenta, vt cauſæ gratiæ, ſub hac quidem ratione habent minorem coniunctionem, ſeu proportionem cum modo naturali cognoſcendi, & operandi hominis, & ex hac parte videtur eſſe minor congruentia ſacramentorum in illo ſtatu, quia talis modus prouidētiæ nullo modo debetur naturæ, aut oritur ex naturali modo operandi eius. Aliunde vero conſiderata maxima ſpirituali vtilitate, quæ eſt in obtinenda gratia, ſeu augmento eius ex vi operis externi, vltra omne meritum operantis, eſt hæc perfectio tanti momenti, vt, ſi Deus vellet eam conferre hominibus in ſtatu innocentiæ, ex hoc ſolo capite eſſet maior congruitas in inſtitutione ſacramentorū, quam ſit in omnibus aliis coniecturis, quæ in contrarium afferri poſſunt. Confirmatur & explicatur, nam decuit in illo ſtatu arceri hominem ab eſu ligni ſcientiæ boni, & mali, quæ erat quædam arbor ſenſibilis; quia id factum eſt propter vtilitatem obedientiæ, & humilis ad Deum ſubiectionis: ergo propter eandem obedientiam, & humilitatem; & maximè adiuncto prætereà fructu gratiæ ex opere operato, potuiſſet, & conuenienter, & ſatis congruenter, præcipi homini in eo ſtatu vſus alicuius rei ſenſibilis, quo & Deum coleret, & ipſe magis ſanctificaretur. Tandem, quia conferre gratiam per res ſenſibiles, eſt vnum ex maximis operibus ſapientiæ, potentiæ, & bonitatis diuinæ, quia res infimas cum ſupremis in eo opere mirabiliter coniungit, quod eſt magnæ ſapientiæ; & res inferioris ordinis eleuat ad perfectiores efficiēdas; quod eſt magnæ potentiæ, ac deniq; in rebus facilibus, & quæ paſſim vſu veniunt, ſanctificationem ſuam & gratiā præſtat, quod eſt magnæ bonitatis & miſericordiæ: ergo huiuſmodi opus nō ſolum propter vtilitatē hominū, ſed per ſe propter manifeſtanem diuinæ virtutis, poterat in ſtatu innocentiæ ſuf ficintem cōgruentiam habere; nam hic & potiſſimus finis diuinorū operum, eorū præſertim, quæ ſupernaturalia, ac miraculoſa ſunt: ergo ſacramenta ſanctificantia poſſent eſſe cōgrua ſtatui innocentię, nō ad medicinā peccatorū: ſed ad maiorem perfectionem. Nec contra aſſertionem hanc obſtant fundamenta primæ ſententiæ, nam licet non ſit naturalis ordo, vt homo perficiatur per ſenſibilia in gratiæ augmento, vel intenſione, ſed ſupernaturalis: tamē non eſt neceſſe, vt hoc fiat ſolùm occaſione peccati, cùm per ſe habeat alias conuenientes rationes vel cōgruentias tàm ex parte Dei, quàm hominis, neq; hoc eſſet propriè hominem ſubiici ſenſibilibus rebus, ſed Deo in vſu alicuius rei ſenſibilis, quod non repugnabat cum perfectione illius ſtatus, vt oſtenſum eſt in exemplo ligni ſcientiæ boni & mali.

B C D E

Sacramenta vt cauſæ gratiæ non tantam habent proportionē cum modo operādi hominis.

Adeptio gratię vltra meritum ſatis magna cauſa eſt ad inſtituenda ſacramenta. Simile.

Non oportet vt ſacramenta inſtituantur tantū occaſione peccati ſed aliis etiam rationibus.

Secundo, dicendum eſt de facto nullum fuiſſe ſacramentum inſtitutum, aut traditum Adamo in ſtatu innocētię, quatenus breui tempore ante lapſum durauit. Hæc aſſertio non poteſt certo fundamento oſtendi, quia non eſt reuelata in ſcriptura, vel traditione hæc pars, qua negatur fuiſſe ſacramenta in eo ſtatu, ſit autē veriſimilis ex eo quòd nullibi ſit mentio talium ſacramentorum, & cùm aliunde tempus, quo

Adamo in ſtatu innocentiæ nullum traditū ſacramentū.

quo ille ſtatus durauit fuerit breuiſſimum, ita vt vix potuerit eſſe locus tali vſui ſacramentorum; cumq; Deus præſciiſſet inſtantẽ lapſum hominum & amiſſionem illius ſtatus; non erat, cur ipſe pro tam breui tempore inſtituiſſet ſacramenta, neq; etiam Adam potuit ea inſtituere, aut definire, etiam ſi hoc illius arbitrio fuiſſet commiſſum. Et ad hoc confirmandum valent illæ coniecturæ, quòd primi homines pro illo breui tempore non indiguerunt ſacramentis, quia erant perfecti in ſcientia, & cognitione rerum ſupernaturalium, & in gratia & iuſtitia, quantum pro tunc oporteret.

Num matrimonium in ſtatu innocentiæ fuerit ſacramentũ, Epheſ.

Solùm poteſt obiici, quia Matrimonium videtur tunc fuiſſe ſacramentum, Paulus enim ad Epheſ. 5. loquens de coniugio Adæ, & Euæ, dixit, *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & Eccleſia.* Dici poteſt, Paulum non dicere; ſacramentum hoc magnum fuit. ſed *ſacramentum hoc magnum eſt*, vt ſit ſenſus: Matrimoniũ, quod in Adam, & Eua inchoatum fuit, nunc eſſe ſacramentum ſignificans coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, non verò, quod à principio eam rationem vel ſignificationẽ habuerit, Sed contra hoc eſt, quia ferè omnes Patres ex his verbis Pauli colligunt in formatione Euæ ex coſta Adami, & in coniugio vtriuſq; ſignificatã fuiſſe incarnationem Verbi Diuini, eamq; ſignificationem propheticè reuelatam fuiſſe Adamo, vt in primo tomo huius tertię partis, q. 1. in commentario ar, 3. fusè dictum eſt. Vnde Hug. de San. Vict. lib. 1. de ſacr. par. 8. c. 12. & 13. ab aſſertione poſita excipit Matrimonium, quod ſolùm ſacramentũ dicit eſſe inſtitutum in ſtatu innocẽtiæ. Addit vero hoc eſſe intelligendum de ſacramẽto, quantum ad ſignificationẽ; quo verbo indicat ſe loqui de ſacramẽto in generali ſignificatione, qua cõplectitur, quodcunq; myſterium, figuram, vel ſignũ rei ſacræ.

Hugo.

Reſpõdetur proprie non fuiſſe ſacramentum.

Dicendum eſt ergo, Deum illo opere voluiſſe quidem præſignificare deſponſationem Verbi cum humana natura, ſeu Chriſti cum Eccleſia, non tamen inſtituiſſe propriè contractum matrimonij in ſacramẽtum: quia neq; ad aliquam hominis ſanctificationem illud ordinauit, neque fecit illud ceræmoniam ſacram, aut religioſam, cum certum apud omnes ſit, tunc nõ fuiſſe datam gratiam ex opere operato per Matrimoniũ; cum enim hoc ſit opus gratiæ maximè ſupernaturale, nõ eſt ſine fundamento affirmandum. Addit etiã D. Tho. in 4. d. 1. ar. 2. quæſtiunc. 2. Adam non cognouiſſe myſterium Incarnationis per illud ſignum ſenſibile Matrimonij, vel formationis Euæ ex coſta ſua: ſed è contrario potiùs, poſtquã pfectè cognouerat futurũ myſterium per diuinam reuelationẽ, cognouiſſe per infuſam ſapientiam (quam habebat) proportionem, & analogiam, quæ erat inter Matrimonium illud, & myſteriũ futurum; & ita ænigmaticè prædixiſſe, & prophetaſſe myſterium futurum ſub velamine rei ſenſibilis: itaque ſignificat, illud ſignum non tàm fuiſſe à Deo impoſitum, quàm ab ipſo Adamo cognitum, & accommodatum, quod eſt probabile. Quocunq; verò modo id factum ſit, rectè ex hoc facto colligimus, quod anteà dicebamus, nõ repugnaſſe perfectioni illius ſtatus vti ſenſibilibus ſignis ad ſpiritualia & diuina myſteria explicanda.

Adam primum per reuelaltionem cognouiſſe incarnationem, deinde proportionẽ matrimonij cum illa probabile.

Futura ne fuiſſent ſacramenta, ſi ſtatus innocentiæ duraſſet, incertũ.

Tertio dicendum eſt, incertum eſſe, ſi ſtatus innocẽtię abſq; peccato duraſſet, an in illo futura fuiſſent ſacramenta. Ratio eſt, quia ſacramentorum inſtitutio pendet ex voluntate diuina; non eſt autem nobis nunc relatum aliquod decretum diuinæ voluntatis, ex quo neceſſario ſequatur futuram fuiſſe vel non fuiſſe ſacramentorũ inſtitutionẽ in illo ſtatu, ſi duraſſet. Probatur, quia nõ eſt nobis reuelatus modus prouidentiæ, quem circa res omnes ſeruaturus eſſet Deus in eo ſtatu, ſed ſolum nobis conſtat, ſi Adam non peccaſſet, generandos fuiſſe homines in originali iuſtitia, & gratia, ac perfecta naturæ integritate, ex hoc autem ſolo principio, nec colligi poteſt futura tunc fuiſſe ſacramenta, nec non fuiſſe, vt oſtenſum eſt. Rurſus, nec reuelatum nobis eſt, quale decretum habiturus tunc eſſet Deus circa ſacramẽtorum inſtitutionem. Et, licèt poſſint inueniri congruentiæ, ob quas credi poſſit Deum inſtituturũ ſacramẽta, tamẽ, neque Deus ſemper operatur, quod humano diſcurſui & ratiocinationi congruum videtur, neque deeſſent aliunde rationes, ob quas videri poſſet congruum, vt in eo ſtatu ſacramenta nõ inſtituerẽtur, ſicut videmus angelis nulla fuiſſe data ſpiritualia ſigna, per quæ ſanctificarentur ex opere operato vltra meritum operantis, aut quibus iuuarentur ad ſupernaturalium rerum cognitionem: ergo idem credi poteſt de hominibus in ſtatu innocentiæ, ſeruata proportione ſenſibilium ſignorum, nam angelico more viuerent & immortalem vitam agerent ſine vllo impedimento corporis vel ſenſibilium affectionum.

Simile.

Si Chriſtus non fuiſſet venturus, nec futura ſacramenta veriſimilius.

Dices, ſi quid tãdem aſſerendum eſt, quid eſt exiſtimandum probabiliorem habere cõiecturam? Reſpondetur primùm, ſi quis ſentiat, non exiſtẽte peccato Deum nõ fuiſſe futurum hominẽ, probabilius exiſtimabit, nulla tunc fuiſſe futura ſacramẽta ſenſibilia. Quod primo colligere licet ex omnibus ſacramentis, quæ de facto inſtituta ſunt, omnia enim ad ſignificandũ Chriſtum, & gratiam ab illo manãtem referuntur, & omnia ſunt aliquo modo medicinæ, vel ſubſidia aduerſus peccatũ, vel effectus ab illo manantes: ergo, ſi ex his, quæ de facto operatus eſt Deus, creditur non exiſtente peccato non fuiſſe futurum principale myſterium, quod eſt cauſa omniũ ſacramentorum, & remedium omnis peccati, conſequenti ratione credendum eſt, nõ fuiſſe tunc futura ſacramenta. Deinde, quia ſi congruentiis agendum eſſet, multo maiores ſunt vt Deus fieret homo abſq; hominis peccato, quàm vt per ſacramenta ſenſibilia gratiam ſignificaret, aut conferret, multo enim magis in eo opere manifeſtaret ipſe ſuam ſapientiam, bonitatem & potentiam & maiores vtilitates ex illo beneficio hominibus prouenirẽt: ergo ſi, hoc nõ obſtante, negatur futurum fuiſſe illud myſterium, multo magis negandum eſt de cæteris ſacramentis.

Si Chriſtus fuiſſet venturus ne tum quidem futura ante ipſius aduentum credibilius eſt.

At vero ſi ſupponamus homine non peccante Chriſtum fuiſſe venturũ, dicendum vlterius eſt, credibilius eſſe, nullũ tunc fuiſſe inſtituendũ ſacramentum, antequã ipſe in carne veniret. Probatur, quia neque eſſent inſtituenda ſacramenta eo tempore, vt cauſæ gratiæ, neque vt ſigna tantum. Primum patet, quia in eo ſtatu omnis gratia à Chriſto, & eius meritis dẽriuaretur ſuppoſita prædicta ſententia, ergo, ſi aliqua ſacramẽta poſſent cõferre gratiam, eam virtutem haberent ex meritis Chriſti, eſt autẽ, & ipſius Chriſti dignitati, & ſuo modo naturis rerũ conſentaneum, vt inſtrumentalis virtus ad gratiam efficiẽdam non conferatur inſtrumentis ſeparatis, niſi per coniunctum organum diuinitatis, ergo ante realem exiſtẽtiam humanitatis, & vnionem eius cum Verbo, non tribueretur hæc virtus alicui ſacramento, ſicut neque nũc data eſt, quia omnia huiuſmodi ſacramenta ſunt inſtrumenta humanitatis. Secũdum patet, quia vti ſignis ſenſibilibus, egenis, ac vacuis, eſt imperfectio quædam pertinẽs ad legalem ſeruitutem, & puerilem pædagogiam, vt ex Paulo ſumitur in Epiſt. ad Gala. nõ ergo indigerent homines in

Sacramenta ſunt inſtrumẽta humanitatis Chriſti.

Paul. ad Galat.

In ſtatu innocentiæ contemplationi perpetuo ſe vacarent.

illo perfectiſſimo ſtatu hoc imperfecto prouidentiæ genere; nam propter vitam innocentiſſimam, ac pacatiſſimam, & perfectam parentum traditionem homines eſſent in rebus fidei ſatis inſtructi, quarũ contemplationi, quaſi perpetuò vacarent, & tam propter hanc cauſam, quàm propter corporis impaſſibilitatem; tum etiam propter frequens ſtudiũ, vſum, ac ſermonem de diuinis myſteriis, nec memoria exciderent, nec extrinſecis adiumentis indigerent, quibus ad iſtarum rerum intelligentiam, & conſiderationem excitarentur.

Poſt Chriſti incarnationem futura ſacramenta Euchariſtiã præſertim probabile.

Vltimo tamẽ probabiliter credi poteſt, poſt Chriſti incarnationem futurũ fuiſſe tunc aliquod ſacramẽtum, quod maximè videtur probabile de ſacramento Euchariſtiæ; quia hoc ſacramentum eſt per ſe maximè expetibile, & independens à peccato, ſecluſa ſignificatione paſſionis, quæ facilè excludi poſſet, manente reali præſentia Chriſti, & intima vnione, qua nos ſibi coniungit per hoc ſacramentũ, quæ eſt per ſe primò in illo intenta; de qua re dicemus plura infrà tractantes de hoc ſacramẽto. Ex aliis vero ſacramentis conſtat, baptiſmum non fuiſſe neceſſariũ, quia homines ſine peccato in iuſticia naſcerentur; vndè ſicut nũc ſunt natura filij iræ, ita tũc eſſent natura filij iuſtitiæ, & filij Dei; ideoq; alia ſpiritali regeneratione non indigerent; atq; eadem eſt ratio de pœnitẽtia, & de extrema vnctione, quę peccatum, ęgritudinem, ac corporis mortalitatem ſupponunt. De Confirmatione nonnulla poſſet eſſe maior ſuſpicio; quia abundantia Spiritus ſancti, quę per illud ſacramẽtum datur, omni tempore, & abſque vlla occaſione peccati optari maximè poſſet, tamen etiam negandum eſt, hoc ſacramẽtum futurum fuiſſe in eo ſtatu, quia præſertim ordinatur ad profitendam fidem, ſuperando difficultates, & pericula, ſeu perſecutiones Tyrannorũ, quę in eo ſtatu locum nõ haberent: item quia homines in eo ſtatu aliis mediis ſatis eſſent in gratia perfecti. Atque eadem ferè ratio eſt de Matrimonio; nam, cùm in eo ſtatu futurus eſſet contractus matrimonij, & aptus eſſet ad ſignificandum myſteriũ Chriſti, videtur facilimè potuiſſe eleuari ad rationem ſacramenti, & ideò facilè credi poſſet, ita faciendum fuiſſe, & ad perfectionẽ ſine imperfectione pertinuiſſe: aliundè verò, ſi conſideretur proprius finis, propriuſq; effectus huius ſacramenti, non videtur in eo ſtatu neceſſarium; quia in eo tempore eſſet matrimonium ſine libidine, & concupiſcentia inordinata, & ſine difficultate, quæ nunc eſt in ſuſtinendis oneribus matrimonij, propter quas duas cauſas nunc præcipuè eſt inſtitutum hoc ſacramẽtum. Maior deniq; probabilitas videri poſſet eſſe de ſacramento Ordinis, propter habitudinem; quam habet ad Euchariſtiam; ſed hoc etiam incertum eſt: fingere vero alia ſacramentorum genera, quæ tunc inſtitui poſſent, & voluntarium eſt, & præter omnem ſcientiã, quia in infinitum excogitari poſſunt.

Baptiſmus, Pœnitentia, Vnctio neutiquam eſſent: nec etiã cõfirmatio.

Matrimonij ſacramẽtum ex parte videtur non futurum.

Sacramentũ ordinis probabilius cenſetur futurũ.

Solum illud prætermittendum non eſt, quod à multis interrogatur, & deſideratur, ſupponẽdo potuiſſe homines peccare in eo ſtatu; an pro his, qui peccaſſent, inſtituendum eſſet aliquod ſacramentũ in remdium peccati. Dico ergo, incognitum nobis eſſe, quo modo nunc Deus prouiſurus eſſet huiuſmodi hominibus, an ſtatim puniret illos nullo conceſſo pœnitentiæ tempore; ſicut in malis angelis fecit, videri enim poteſt hoc conſentaneum illi ſtatui. Tum, quia homines ſola voluntate abſq; paſſione, vel ſimili fragilitate peccarent; tum etiam, quia nõ expediret, peccatores, amplius in hoc mũdo viuere, ne fœlicem innocentium vitam, & ſtatum perturbarent: aut, ſi credibilius eſt, vt re vera eſt, illis fuiſſe concedendum tempus & locum pœnitentiæ, quia non aliter peccarent, quàm Adam, & Eua, quibus hoc remedium negatum non eſt, quia humana natura nõ eſt ita inflexibilis, ſicut angelicæ, incidimus in aliam ambiguitatem, an tales homines peccatores perpetuo ſepararentur ab aliis hominibus iuſtis extra paradiſum, & an poſſent originalem iuſticiã, & priorem ſtatum recuperare, ac deniq; quo remedio remiſſionem peccati, & iuſticiam conſequi poſſent. Omiſſis vero, quę ad pręſentem locum nõ pertinent, veriſimilius videtur, remedium amoris, & cõtritionis futurum fuiſſe ſufficiens abſque aliquo ſacramento; quia (quantum credi poteſt) pauci eſſent homines, qui in eo fœlici ſtatu peccarent, atq; illi facilè poſſent ad pœnitentiam, & contritionem moueri, ipſo ſaltem experimento propriæ miſeriæ, & fœliciſſimi ſtatus per peccatum amiſſi, ſicut Adam cõtigiſſe legimus, quem ſapientia eduxit de delicto ſuo, vt dicitur Sap. 10. Item; quia, poſito ſacramento Pœnitentiæ, vel cum illo requireretur contritio ad remiſſionem peccati; & ſic parum ad eam remiſſionẽ iuuaret; vel remitteret peccatum ſine cõtritione; & hæc indulgẽtia videtur nimia pro illo ſtatu, in quo tam facilis eſſet dilectio Dei. Sed de rebus adeo incertis, & abſconditis, hæc coniectaſſe ſufficiat.

Pro peccatibus in eo ſtatu ſatis videtur remediũ amoris & contritionis ſine ſacramento

ARTICVLVS III.

Vtrùm poſt peccatum ante Chriſtum, ſacramenta debuerint eſſe.

4.d.1. q. 2. 2.q.4.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd poſt peccatum ante Chriſtum ſacramenta non debuerint eſſe. Dictum * eſt enim, quòd per ſacramenta paſſio Chriſti hominibus applicatur, & ſic paſſio Chriſti comparatur ad ſacramenta, ſicut cauſa ad effectum. Sed effectus non præcedit cauſam. Ergo ſacramenta non debuerunt eſſe ante Chriſti aduentum.*

Art. 1. huius q. ad 3.

*2. Præterea, Sacramenta debent eſſe conuenientia ſtatui humani generis, vt patet per * Aug. 19. contra Fauſtum. Sed ſtatus humani generis non fuit mutatus poſt peccatum, vſq; ad reparationem factam per Chriſtum. Ergo neq; ſacramenta debuerunt immutari, vt præter ſacramenta legis naturæ, alia ſtatuerentur in lege Moyſis.*

Lib. 19. c. 16. & 17. tom. 6.

3. Præterea, Quantò aliquid eſt magis propinquum perfecto, tantò magis debet ei aſsimilari. Sed perfectio ſalutis humanæ per Chriſtum facta eſt, cui propinquiora fuerunt ſacramenta veteris legis, quam ea, quæ fuerunt ante legem. Ergo debuerunt eſſe ſimiliora ſacramentis Chriſti. Cuius tamen contrarium apparet, ex eo, quòd ſacerdotium Chriſti prædicitur eſſe futurum ſecundum ordinem Melchiſedech, & non ſecundum ordinem Aaron: vt habetur Heb. 7. Non ergo conuenienter fuerunt diſpoſita ante Chriſtum ſacramenta.

Lib. 19. c. 1 in

SED *contrà eſt, quod * Aug. dicit. 19. contra Fauſtum, quod prima ſacramenta, quæ celebrabantur & obſeruabantur ex lege, prænuntia erant Chriſti venturi. Sed neceſſarium erat ad humanam ſalutem, vt aduentus Chriſti prænunciaretur. Ergo neceſſarium erat ante Chriſtum ſacramenta quædam diſponi.*

RESPONDEO *dicendum, quod ſacramenta neceſſaria ſunt ad humanam ſalutem, in quantum ſunt quædam ſenſibilia ſigna inuiſibilium rerum, quibus homo ſanctificatur. Nullus autem ſanctificari poteſt poſt peccatum, niſi per Chriſtum, quem propoſuit Deus propiciatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui ex fide eſt Ieſu Chriſti. Et ideò oportebat ante Chriſti aduentum eſſe quædam ſigna viſibilia, quibus homo fidem ſuam proteſtaretur de futuro Saluatoris aduentu. Et huiuſmodi ſigna dicũtur ſacramenta. Et ſic patet, quòd ante Chriſti aduentũ, neceſſe fuit quædã ſacramẽta inſtitui.*

AD *primum ergo dicendum, quod paſſio Chriſti eſt cauſa finalis*

finalis veterum ſacramentorum, quæ ſcilicet ad ipſam ſignificandam ſunt inſtituta. Cauſa autem finalis non præcedit tempore, ſed ſolùm in intentione agentis. Et ideò non eſt inconueniens aliqua ſacramenta ante Chriſti paſſionem fuiſſe.

Ad *ſecundum dicendum, quòd ſtatus humani generis poſt peccatum & ante Chriſtum, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo ſecundum fidei rationem, & ſic ſemper vnus & idem permanſit, quia ſcilicet iuſtificabantur homines per fidem futuri Chriſti aduentus. Alio modo poteſt conſiderari ſecundùm intentionem & remiſſionem peccati, & expreſſæ cognitionis de Chriſto. Nam per incrementa temporum & peccatum cœpit in homine magis dominari, in tantum, quod ratione hominis per peccatum obtenebrata, non ſufficerent homini ad rectè viuendum præcepta legis naturæ, ſed neceſſe fuit determinari præcepta in lege ſcripta, & cum his quædam fidei ſacramenta. Oportebat etiam, quod per incrementa temporum magis explicaretur cognitio fidei, quia, vt Greg.* * *dicit, Per incrementa temporum creuit diuinæ cognitionis augmentum. Et ideò etiam neceſſe fuit, quod in veteri lege quædam ſacramenta fidei, quam habebant de Chriſto venturo, determinarentur. Quæ quidem comparantur ad ſacramenta, quæ fuerunt ante legem, ſicut determinatum ad indeterminatum, quia ſcilicet ante legem non fuit determinatè præfixum homini, quibus ſacramentis vteretur, ſicut fuit per legem; quod erat neceſſarium, & propter obtenebrationē legis naturalis, & vt eſſet determinatior fidei ſignificatio.*

Homi. 16. in Ezech. à medio.

Ad *tertium dicēdum, quòd ſacramentum Melchiſedech, quod fuit ante Legem, magis aſſimulatur ſacramento nouæ Legis in materia, in quantum, ſcilicet obtulit panem & vinum (vt habetur Gen. 14.) ſicut etiam ſacrificium nouæ legis oblatione panis & vini perficitur. Sacramenta tamen legis Moſaicæ magis aſſimulantur rei ſignificatæ per ſacramentum, ſcilicet paſſioni Chriſti, vt patet de agno Paſchali, & aliis huiuſmodi. Et hoc ideò, ne propter continuitatem temporis, ſi permaneret eadem ſacramentorum ſpecies, videretur ſacramenti eiuſdem eſſe continuatio.*

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo D.Tho. duo tempora comprehēdit, ſcilicet tempus legis naturæ, & legis ſcriptæ: nam, licèt in eis temporibus inſtitutio ſacramentorum fuerit in eis ſtatibus diuerſa, vel quantùm ad determinationem maiorem, vel minorem, vel quātùm ad clariorem ſignificationem; tamen ratio ſignificandi gratiam, vt futuram per Chriſtum, fuit vtriſque communis, & propriam differentiam cōſtituens inter omnia illa, & ſacramenta nouæ legis, & ita ſunt facilia omnia, quæ D.Thom. poſuit. Ex quo obiter colligere licet, quàm ſit doctrinæ D. Thom. conſentaneum, quod ſuprà diximus, de ratione ſacramenti eſſe, vt ſignificet gratiam Chriſti; quibuſdā verò ſignificari vt futuram: aliis verò, vt præſentem.

DISPVTATIO IIII.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramentorum legis naturæ.

DIſtinguimus claritatis gratia tempus illud, quod à peccato Adæ, vſque ad Chriſtum interceſſit (de quo ſub vno titulo D.Tho. egit, ar. 3.) in duo tempora, ſcilicet legis naturæ & ſcriptæ; & quamuis hoc poſterius propriè inceperit à Moyſe, per quem lex data eſt; tamen quia circumciſio, quæ in lege ſcripta permanſit, multis annis legem anteceſſit à diebus Abraham, cui pręcepta fuit, ideò tempus hoc legis naturæ ſolùm vſque ad inſtitutionem circumciſionis extendimus: illud enim legis naturæ tempus appellatur, in quo tantū vigebat lex naturalis in mentibus hominum ſcripta & nulla fuerant à Deo data ſpecialia præcepta, quibus peculiaris cultus, aut determinatę ceræmoniæ ordinariè ac regulariter hominibus præciperentur. Cum autem de lege naturali agimus, non intelligimus ſolùm illud dictamen rationis, quod manat ex pura natura hominis, ſeu ratione naturali nudè ſumpta; nunquā enim humana natura huiuſmodi ſtatum legis naturæ habuit; quia ſicut creata fuit ad ſupernaturalem finem ac ſemper à Deo habuit media, quibus illum conſequi poſſet, ità ſemper habuit aliqua ſupernaturália præcepta, quibus ad eundem finem dirigeretur. Comprehendimus ergo ſub lege naturæ ea pręcepta, quę connaturalia ſunt gratiæ & iuſtitię ſupernaturali, ſeu illud dictamen rationis, quod nō tantū ex naturali lumine, ſed etiā ex fide ſupernaturaliter releuata ac ſufficienter propoſita intrinſecè oritur, qualia ſunt pręcepta fidei, ſpei, charitatis, pœnitentiæ & ſimilia, quæ per ſe & ex natura rei ſunt neceſſaria ad vitā rectè inſtituendam, in ordine ad finem ſupernaturalem & ita ſunt intelligenda, quæ ibi D.Thom. docet, art. 3. ad 2. & q. præced. art. 5. ad 3. & 1.2. q. 98. ar. 5. & q. 100. ar. 1. Ex quo intelligitur, ſtatum illum legis naturæ diſtingui à ſtatu legis veteris, tanquā partē à toto, ſeu tanquam includens & incluſum, ſeu tanquam determinatū & indeterminatū, vt eiſdem locis D.Thom. notauit; nam, quidquid erat neceſſariū ad ſalutem in lege naturæ, fuit etiam in lege veteri; ſed hæc addidit aliqua peculiaria, ſeu determinata præcepta. Rurſus hinc fit, quià illa præcepta legis ſcriptæ nō omnes obligabāt, ſed tantū Iſraeliticū populum, ideo ſolùm reſpectu illius populi diſtingui hæc duo tempora; nam reſpectu aliorum hominum, qui ea lege nō tenebantur, vſq; ad Chriſtū & legem gratiæ durauit; imò, quod pertinet ad præſentem quæſtionem, etiā in populo Iſraelitico durauit remedium illius legis ad tollendum originale peccatum, ſaltem reſpectu fœminarum, vt poſteà videbimus. De hoc ergo tempore difficile eſt inquirere, quæ ſacramēta in illo fuerint, quia per pauca ſunt nobis de illo reuelata, aut ſcriptura diuina, aut Parum traditione: vt vero diſtinctior ſit inquiſitio, viſum eſt, prius dicere de hoc ſpeciali ſacramento, quod ad remedium originalis peccati ordinatur; quoniam de illo maiora eſſe poſſunt veritatis veſtigia, vel indicia, qua, prout poterimus, inueſtigata facilè erit de reliquis ſacramentis illius temporis generatim dicere.

Tempus legis naturæ quod.

Lex naturæ intelligitur dictamē rationis, non ſolum ex naturali, ſed etiam ex ſupernaturali lumine oritum.

Lex naturæ reſpectu aliorum à populo Iſrael durauit vſque ad Chriſtū.

SECTIO I.

Vtrùm in lege naturæ potuerint infantes ante vſum rationis ab originali peccato, aliquo remedio liberari.

PRæmittimus quæſtionē hanc, quoniam neceſſaria eſt ad inueniendam & definiendam veritatem, quam inquirimus ſpecialiterq; agimus de infantibus, quia de adultis non eſt dubium, quin ſaltē per cōuerſionem in Deum ex vera fide per charitatē operante poſſent iuſtificari & ab originali peccato facilius, quam ab actuali liberari. An vero remediū pro paruulis inſtitutū illis prodeſſe potuerit, facile poſtea dicemus. Ratio autē dubitandi in primis eſt, quia in tota antiquitate ferè nulla eſt mentio huius remedij, ſaltem ante Auguſtinum: in ſcriptura enim nihil de eo legitur, neq; ante inſtitutā circumciſionem, neque poſt illam pro fœminis Iudæorum, aut pro aliis gētibus, de ipſa vero circumciſione adhuc eſt res ſub controuerſia, an fuerit inſtituta in remediū originalis peccati, vt poſteà videbimus. Rurſus ante Auguſtinum nullus ſanctorū Patrum huius remedij meminit, ipſe vero Auguſt. qui primus vide-

Non dubitandum.

tur fuiſſe huius remedij inuentor, ſub dubitatione loqui videtur,& non certa authoritate, ſed pietate quadam & probabili coniectura nititur,nimirũ, ꝙ videtur grauiſſimum,& à diuina pietate alienum,ꝙ omnes illos infantes abſq; remedio reliquerit. Quæ tamẽ coniectura non videtur admodum firma, etiã iuxta doctrinam eiuſdem Auguſt. qui in huiuſmodi admirandis iudiciis & myſteriis diuinæ prouidẽtię, prædeſtinationis,ac reprobationis,ſimilia ſæpè docet, quæ nõ minorem admirationem habent, & occultam cauſam,& rationem;nam in lib. de bon. perſeue. c. 12. & lib. de nat. & grat. c. 8. dicit,eſſe aliquos paruulos,quos Deus ſaluare noluit, neq; de remedio illis prouidere ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuę, quia in eis eſt ſufficiens cauſa ſuæ damnationis, ſcilicet, peccatũ originale. Quid ergo, ſi aliquis idem dicat de omnibus illis paruulis, qui in lege naturæ mortui ſunt? quia in illis etiam fuit ſufficiens cauſa damnationis,& materia; in qua oſtendi poſſet diuina iuſtitia. Præſertim cum Pau. Act. 17. ætatem illam vocet, *Tempora ignorantiæ, quæ deſpexit Deus.*

Auguſt.

Dicet aliquis,id, quod Auguſt. ait citatis locis, intelligẽdum eſſe de his, quæ rarò contingunt; pauci enim ſunt, qui ita deſeruntur à Deo, paruulos autẽ defunctos in lege naturę fuiſſe penè infinitæ multitudinis:& ideò non eſſe parem rationem. Sed cõtra hoc eſt, nam paruuli, qui moriũtur in vteris maternis, à principio mundi vſq; ad finem, non ſunt pauci, ſed in multitudine etiam penè infinita,& tamen omnes illos reliquit ſine remedio, nõ ſolùm in lege naturæ,& veteri, ſed etiã in lege gratiæ. Quibus adiũgi poſſunt omnes illi, quibus ob defectum aquæ, vel aliud ſimile impedimentum, applicari remediũ non poteſt; nam hi etiam non ſunt pauci,& moraliter loquendo, ac humano more relicti ſunt ſine remedio, ſolũ ex iuſta permiſſione Dei, qui ſolùm voluit quædam generalia remedia inſtituere, quæ his omnibus applicari non potuerunt; cur ergo nõ poterit idem dici de infantibus legis naturę? nam ſicut eſt per accidẽs hominem mori ante natiuitatem ex vtero, ita eſt per accidens mori ante ætatem adultã; ergo ſicut non ſolum inſtituit Deus remedium pro his, qui naſcuntur ex vtero, & non cenſetur inconueniens alios manere ſine remedio, quia eſt per accidens, quod antea moriãtur, ita fieri potuit, vt tũc ſolum daretur remedium pro adultis,& non cenſebitur incõueniens, vt, qui antea decedunt, remedio careant, quia etiam eſt per accidẽs, quod antea moriantur.

Augetur difficultas.

Secundò augetur difficultas ratione oſtẽſiua, ꝗa ante legem gratiæ nemini dabatur gratia,& aliquod mediũ ex opere operato, ſed ſolũ ex vi diſpoſitionis aut meriti operantis, nam ille alius operãdi modus eſt proprius ſacramentorũ nouæ legis, vt poſteà videbimus: ſed nullum remediũ poterat paruulis ꝓdeſſe ad tollẽdum originale peccatum, niſi eis daretur gratia ex opere operato: ergo nõ potuerunt tũc habere tale remediũ. Minor probatur, quia, vt ſuppono, peccatum originale nõ deponitur, niſi per in fuſionem gratiæ, ad quam conſequendã paruuli nõ poterant habere propria merita, aut diſpoſitionem propriã, debuiſſet ergo infundi ex opere operato, quod imperfectioni illius temporis repugnabat.

Tertiò, quia non poteſt facilè fingi in quo poſitũ fuerit hoc remedium. Quod ſi quis dicat, non fuiſſe determinatum, ſed fuiſſe relictũ arbitrio parentũ, certè hinc ſequitur, meliꝰ fuiſſe prouiſum infantib. legis naturæ, quàm legis gratiæ, quia multò facilius poterat illis applicari remedium ita amplũ, ac volũtarium, quàm remedium aquæ certum ac definitũ,

A quod in lege gratiæ inſtitutum eſt. Vnde fieret, vt re bene compẽſata, plures infantes damnarẽtur in lege gratiæ ex defectu remedij, quàm in lege naturæ, quia hoc ipſo, quòd determinatũ eſt hoc remediũ ad baptiſmũ aquæ, relicti ſunt ſine remedio, qui baptizari non poſſunt, qui poſſunt eſſe quàm plures. Tum quia ob naturæ debilitatem & maiorem hominum multitudinem plures infantes nũc moriũtur ante adultã ætatẽ quàm in lege naturæ; tum etiam, quia baptiſmi neceſſitas ab innumeris nationibus,& gentibus ignoratur: tum denique quia, cum remedium ſit ita præfixum ac vnicũ, multis de cauſis fieri poteſt, vt applicari non poſſit; at vero in lege

B naturæ, cum remedium eſſet indifferens ex parte illius, faciliùs applicari poterat, & alioqui ex parte paruulorum erat minus periculum; quia, cum natura eſſet robuſtior, pauciores in ea ætate: moriebãtur: ergo omnibus penſatis meliùs eſſet prouiſum infantibus in illo ſtatu, quàm in lege gratiæ, quòd videtur incredibile, cùm in hac lege abundantiùs Chriſti gratia hominibus communicetur.

Nihilominus omnino affirmãdum eſt, in ea lege fuiſſe aliquod remedium ad infantium ſalutẽ à Deo inſtitutum. Ita docent omnes Theologi in 4. diſt. 1. & 2. abſq; vlla cõtrouerſia, aut opinionum varietate, quod eſt ſignũ, dogma hoc certum ac indubitatum apud illos fuiſſe, quod priùs docuerat Augu. 5.

In lege naturæ omnino fuit aliquod remedium ad infantiũ ſalutem. 4. diſt. 1. Auguſt.

C contra Iulian. c. 9. dicens, *Non eſt credendum ante datam circumciſionem, famulos Dei, quandoquidem illis inerat meditatoris fides, nullo ſacramento eius opitulatos eſſe paruulis ſuis, quamuis quid illud eſſet, aliqua neceſſaria cauſa ſacra Scriptura tacere voluerit*, ſimilia habet 2. lib. de Nupt. & cõcup. c. 12. & lib. 2. de pecc. meri. & remiſſ. cap. 9. quem poſtea ſequuti ſunt Greg. Beda,& Hugo de S. Vict. infrà citandis. Et videtur eſſe ſentẽtia Innoc. 3. in c. Maiores. de baptiſm. vbi, cum docuiſſet, baptiſma prodeſſe nunc paruulis, ſicut eis circumciſio prius cõferri poterat: poſtea quaſi generalem reddens rationem, ſubiungit hæc verba. *Abſit enim, vt vniuerſi paruuli pereant, quorum quotidie tanta multitudo moritur, quin & ipſis miſericors Deus qui nemi-*

Gregor. Beda. Hugo. Innocen.

D *nem vult perire, aliquod remedium procurauerit ad ſalutem.* Quæ verba & generalia ſunt,& de omnibus temporibus æquè procedunt, & propriam rationem continent huius veritatis: nam licèt ſine iniuſtitia potuerit Deus ꝑmittere omnium illorum paruulorũ damnationem, eoſq; ſine remedio relinquere, vt rõnes dubitandi in principio poſitæ concludunt, non tamen eſt cõſentaneum diuinæ prouidentiæ, neque illi generali voluntati, qua vult, omnes homines ſaluos fieri, vt Innocen. ſignificat; nam illa voluntas ſaltem eſt antecedens, ergo ad illam ſpectat, vt Deus det omnibus ſufficientia media ad ſalutem, modo accommodato, iuxta ſingulorum capacitatem: ergo, ſi in illa generali voluntate paruuli cõ-

E prehenduntur, debuit Deus in omni lege aliquod remediũ eis prouidere; nã hoc poſtulat fragilitas, & mortalitas humanæ naturę, ex qua tãta certitudine ac neceſſitate, ſequitur multorũ mors ante adultam ætatẽ, vt nõ poſſit cẽſeri hominibus omnibus ſufficienter prouiſum, niſi etiam infantium ante vſum rationis moriẽtium, ratio habeatur. Nec verò ſimile eſt de infantibus, qui in vtero moriũtur, quia pro illo ſtatu, non cenſentur capaces remedij quod per homines,& modo accommodato hominibus applicari poſſit, cum nondum in hanc lucem ſint editi; & vix cadant ſub cognitionẽ humanam. Præterea huius veritatis magnum indicium eſt, quòd non eſt veriſimle, fœminas Iudæorum, quibus circumciſio applicari non poterat, relictas eſſe ſine remedio,

Diuinæ prouidentiæ eſt omni ætati prouidere.

Fœminæ Iudæ remedio ad ſalutem non caruerunt.

quo

quo tolleretur peccatum originale; ſed ad hunc effe- A ctum nullum remedium legimus eſſe inſtitutum in illa lege; nam ſi aliquod eſſet huiuſmodi, eſſet proprium fœminarum, & non adhiberetur viris, qui circuncidebantur, nullum autem tale remediũ fuit in illa lege: nam, ſi quod eſſet maximè præſentatio, ſeu oblatio in templo: hæc autem communis erat viris, & fœminis; ſignum ergo eſt, non fuiſſe inſtitutam illam ceræmoniã in remedium originalis peccati: ergo ſignum eſt, illud ipſum remedium, quod in lege naturæ fuit, perduraſſe, & vtile fuiſſe fœminis in populo Iſraelitico, tàm ab Abraham vſque ad Moyſem, quàm poſteà in toto tempore legis naturæ: ergo ſignum eſt, ſimile remedium ſemper fuiſſe B à Deo proviſum omnibus infantibus, tàm viris, quã fœminis. Prima propoſitio in hac ratione aſſumpta videtur per ſe nota, tum, quia nõ eſt veriſimile in eodẽ Dei populo infantibus viris prouiſum eſſe remedium ad ſalutem, non autem fœminis; tum etiam, quia fœminæ ante vſum rationis offerebantur Deo, & fiebant participes ſacramentorum, & ceræmoniarum illius legis, quod nullo modo fieret, niſi in diuinam amicitiam prius eſſent reconciliatæ.

Nullum reliquit Deus ſine remedio.

Ad rationes in contrarium iam facilè eſt ex dictis reſpondere. Ad primam negatur ptopriè loquendo, Deum reliquiſſe aliquem ſine remedio ad ſalutem iuxta ſui ſtatûs capacitatem: quamquam enim non de ſingulis in particulari prouiderit, vt eis efficaciter C applicaretur remedium generaliter omnibus prouiſum: tamen, quantum in ipſo eſt, omnibus prouidit; præuidens autem in quibuſdam futurũ eſſe impedimentum, ne illis poſſet remedium ad ſalutem applicari, id permittere voluit, & hoc ſenſu dixit Aug. quoſdã ſine remedio reliquiſſe, hæc enim præmiſſio, ſeu voluntas non repugnat vniuerſali, ac ſufficienti gratiæ, quam de ſe omnibus obtulit, & ideò eſſe poteſt accõmodata ad manifeſtationem diuinæ iuſtitiæ; ſecus verò eſt de voluntate relinquendi aliquod genus hominum ſine ſufficienti remedio pro aliquo ſtatu; id enim, quãuis ex rigore iuſtitiæ fieri poſſet, nõ enim eſſet tamen conſentaneum generali voluntati, qua Deus omnibus hominib. redemptio- D nem ac ſalutẽ obtulit. Ad ſecundũ dicetur latiùs infrà q. 62. concedendũ eſt enim, ante Chriſti aduentũ aliquibus datã eſſe gratiam ex diuina ꝓmiſſione ad præſentiã alicuius ſigni, vel operis ſine proprio merito, vel diſpoſitione, ſi illius capaces nõ erãt; quamquam ille modus propriè non fuerit ex opere operato, & in hoc ſit aliqua diuerſitas, inter illa remedia, & noſtra ſacramenta, quæ prædicto loco explicanda eſt. Ad tertium patebit ex ſectio. ſequenti.

August.

SECTIO II.

Vtrùm ad tollendum peccatum originale infantium in lege naturæ ſufficiens fuerit interior fides parentum, vel fuerit præterea neceſſaria aliqua actio exterior. E

Paruulorum actio nõ fuit neceſſaria.

Ex dictis in præcedenti ſectione nonnulla per ſe clara & certa colligere poſſumus. Primum eſt, hoc paruulorum remedium non potuiſſe adhiberi per propriam actionem ipſorum paruulorum: agimus enim de ſtatu eorum ante vſum rationis, in quo non ſunt capaces humanarum actionum; aliæ verò actiones, vel paſſiones, quæ vel merè naturales ſunt, vel caſu eueniunt ab extrinſeco, nõ ſunt apta media ad prædictum effectum; alias, vel omnes iuſtificati fuiſſẽt per aliquam naturalem actionẽ, ſicut omnes originali culpa inficiuntur, quia per modũ naturæ cõmunicatur in ipſa naturali generatione, vel certè Deus ſuo arbitrio iuſtificaret, quos vellet, & ita non omnibus prouidiſſet certum, ac definitũ remediũ.

Aliqua humana actio requiſita eſt.

Secundò eſt certum, hoc remedium debuiſſe apri per aliquam humanã actionem parentum, ſeu eorum, quibus paruulorũ cura incumberet. Patet, qa nec ex parte ipſius remedij, nec ex parte eius, per quem applicandum erat, poteſt aliquid aliud accommodatum excogitari; nam, quòd fuerit neceſſaria aliqua actio humana, patet, quia ſi hominibus nihil agentibus, Deus iuſtificaſſet aliquos paruulos, vel iuſtificaſſet omnes, vel aliquos tantùm ſuo arbitrio, vel certè per cauſas aliquas naturales gratiam communicaret, quæ omnia ſunt abſurda, & improbabilia. Rurſus, neq; hoc remedium poſitum fuit in aliqua ſanctitate habituali parentum, aut alij ſimili conditione, ratione cuius filij orti ex talibus parentibus iuſtificarẽtur: quia ſicut nulla ſanctitas, vel cõditio parentum impedire potuit, ne filij in peccato originali conciperentur, & naſcerentur: ita nec poterat eſſe ſufficiens, vt ratione illius tolleretur poſtea originale peccatum, ſine alia operatione. Præterea, quòd hæc actio habuerit eſſe parentis, vel alterius, qui eius vicem gereret, patet, quia non poterat eſſe ipſius paruuli, vt dictũ eſt: quia non erat capax, & optimè cõgruebat, vt qui per alienã actionem; peccatum contraxerat, per alienam etiam voluntatem; iuſtitiam conſequi poſſet. Neq; etiam ad alterum hoc magis pertinebat, quàm ad parentem; quia filius eſt ſub cura eius, & quando propriã non habet, regendus eſt etiam in his, quæ ad animã ſpectant, voluntate parentis; & ita ſeruatum videmus in aliis remediis paruulorum à Deo inſtitutis in lege veteri, & noua, de quibus nobis magis conſtat.

Remedium hoc in aliquo cultu religioſo cõſiſtebat.

Tertiò conueniunt omnes, huiuſmodi remediũ poſitum fuiſſe in aliqua actione, vel profeſſione fidei, & cultus religioſi, quo paruulus dicaretur Deo, & cultui eius manciparetur ex fide, & intẽtione parentis, vel eius per quem remediũ applicabatur. Cuius ratio eſt, quia, cum, per hoc remediũ ſanctificãdi eſſent paruuli, & in diuinam amicitiã reuocandi, neceſſe eſt, vt hoc fieret per aliquam actionem ſacram, & ad Deum pertinentẽ, & quia fundamentũ omnis iuſtitiæ, & omnis veri cultus diuini eſt fides; ideò neceſſariũ dicimus, illam actionẽ aliqua ratione fuiſſe operationem fidei: & hoc ſenſu dicunt omnes fuiſſe tunc paruulos iuſtificatos in fide parẽtum, vt magis in ſequentibus explicabimus. Igitur inquirendum reſtat, qualis fuerit illa actio, ſenſibilis ne, vel merè interna, & ſpiritualis, vt poſteà dicere poſſimus, an fuerit ſacramentum, necne.

1. Sententia remedium hoc in actu internæ fidei conſtituit.

Prima ſententia eſt, illum actũm ſolum fuiſſe internæ fidei, ita tamen, vt per fidem non intelligatur ſola credulitas intellectus, ſed aliqua alia moralis actio interior à fide manans, qua parens filium ſuum Deo offerret, vel ſalutẽ ſpiritualem ipſius deprecaretur, vel aliquid ſimile. Ita ſentit Bonau. diſt. 1. ar. 2. q. 1. & 2. Rich. ar. 5. q. 1. & 2. qui fundant effectum, ſeu fructũ huius remedij in merito de congruo ipſorũ parentum, & nihilominùs dicunt, ſufficientẽ fuiſſe informem fidem eorum, quia hęc ſatis eſt ad meritũ de cõgruo. Sed hi authores in hoc, & falſum ſupponunt, quia re vera ad meritum de cõgruo nõ ſufficit fides informis, & præſertim ad merendã alteri gratiam & ſanctitatem; & præterea nõ ſatis explicãt vim, & radicem huius remedij; quia, vt eſſet in fallibile, quod neceſſarium eſt, vt eſſet verum remedium, non ſatis erat meritum de congruo, quia non ſemper & infallibiliter habet effectum, ſed neceſſaria erat diuina promiſſio, & hanc oportet oſtendere. Quòd ſi hęc interceſſit, non erit neceſſarium meritũ de cõgruo, ſed ſola illa actio, quam diuina promiſſio poſtulabat. Alia ergo via defendit eandẽ ſententiam

A D.Tho.in 4.d.1.q.2.art.6. quæſtiun.1.& 2. vbi dicit, per interiorem ſidem parentum fuiſſe paruulos iuſticatos ex vi diuinæ promiſſionis & quaſi ex opere operato; vnde conſequenter negat fuiſſe tunc inſtitutum aliquod ſacramentum in remedium paruulorum, quia non erat ſignũ ſenſibile, ſed actus merè interior, quod ſi interdum adiungebatur exterior, id erat accidentarium; nam ex vi ſolius interioris actus eſſet iam collatus effectus. Et eandem ſententiam latè defendit Soto in 4. d. 2. q. 1. art. 4. circa med. Et primo fundari poteſt authoritate Augu.lib. 2. de Nup.c.12. vbi dicit, per fidem fuiſſe iuſtificatos tàm paruulos, quàm adultos, quamuis myſterium iuſtificationis ex fide, multos latuerit. Magis fauet

Auguſt.

B Tertul.lib. de baptiſ.c. 13. dicens olim fuiſſe ſufficientem fidem ſine ſacramento ad conſequendam ſalutem, poſtea aucta fide, additum fuiſſe ſacramentũ. Sed ibi non loquitur ſpecialiter de paruulis. Quapropter clariùs videtur docere hanc ſententiam Grego.4. moral.c.2.& 3. vbi dicit, *Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres, vel pro paruulis ſola fides, vel pro maioribus virtus ſacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ ſtirpe prodierant, myſterium circumciſionis.* Vbi, vt differentiam aliquam conſtituat inter paruulos, & adultos, intelligere neceſſe eſt, cum dicit ſolam fidem ſuffeciſſe pro paruulis, excludere omnẽ actum externum: alioqui nulla eſſet differentia, atque eodem modo loquitur Beda lib.2.in Luc.c.8.& Berna.

Tertul. Gregor. Beda. Bernard. Hugo.

C Epiſt.77. & Hug. de ſanct. Vict.lib.1.de ſacram.p.11. c.3.& 6.& p.9. c. 5. qui addit fuiſſe quidem in ea lege aliquod ſacramentum pro paruulis, illud tamen fuiſſe deuotionis, non neceſſitatis. Secundò, probatur ratione, quia ſtatus legis naturæ, vt ſuprà dicebamus non includit præcepta diuina poſitiua, ſed ſolum ea, quæ ex intrinſeca ratione fidei, & gratiæ in humana natura exiſtentis conſequebantur; ſed vti aliqua externa & ſenſibili actione ad remedium paruulorum non ſequitur neceſſarium ex fide, aut gratia: ergo nõ erat neceſſarium in illo ſtatu. Dices, hac ratione probaretur etiam actum interiorem non fuiſſe neceſſarium, quia ex ſola rei natura non ſequitur hæc neceſſitas. Reſpondetur, ideò dixi conſideranda eſſe

Status legis naturæ non includit præcepta diuina poſitiua,

D præcepta, quæ conſequuntur gratiam & fidem, prout in humana natura exiſtunt; naturale autem eſt homini, vt parenti incumbat, tàm ſpiritualis, quàm corporalis ſalus filij: & ideò ex intrinſeca natura gratię ſequitur, vt parentes habentes fidem de lapſu filiorum & de neceſſitate remedii, quam habent, vt Deo reconcilientur; debeant, quod in ipſis eſt facere & aliquo modo filios ſuos Deo offerre, vt iuſtitiam coram illo cõſequantur: &, quia hoc neceſſe eſt, vt fiat ſaltem per actum internum, ideò ipſa lex naturæ obligat parentes ſaltem ad huiuſmodi remedium, at verò actus exterior non erat ſic neceſſarius ex ſola rei natura: oporteret ergo, vt eius neceſſitas

E manaret ex præcepto diuino poſitiuo, quod in eo ſtatu nullum erat. Confirmatur, quia, cum eo tempore fides eſſet valde obſcura & implicita, præſertim de Chriſto & de lapſu primi hominis ac originali peccato, oportuit præter fidem nihil aliud exigi in remedium paruulorum, vt remedium, quod propter ignorantiam erat difficillimum, & à pauciſſimis cognoſci & adhiberi poterat, fieret aliqua ex parte facile, vt aliquibus ſaltem applicari poſſet & in hoc eſt magna differentia inter ſtatum legis naturæ, & legis ſcriptæ, vel gratiæ, propter quam non licet ab exemplo harum legum ſumere argumentum ad ſtatum legis naturæ.

Secunda ſententia, quæ probabilior nobis videtur, eſt hoc remedium paruulorum in lege naturæ non fuiſſe poſitum in ſolo interiori actu, ſed, debuiſſe applicari per aliquem actum externum, qui eſſet veluti exterior profeſſio interioris fidei. Hæc eſt communior ſententia Theologorum. Alex. Alenſ. Scot. Dur. Palud. Gab. Maior & aliorum in 4.d.1. vt latiùs ſequen. ſectio. referam, & Adria.in 4.q. vlt. de Bapt.ad 2.& Armachan.lib.8.de quæſt.Armen.c.27. & videtur manifeſta D.Thom. hic & q.præced.art.5. & clariùs infrà, q.70.art.4.ad 2. vbi, cùm dixiſſet ſolam fidem parentum fuiſſe ſufficientem paruulis ad ſalutem in legem naturæ, ſubdit inferius. veriſimile eſſe debuiſſe eam fidem aliquo ſenſibili ſignò manifeſtari. Et primò probari poteſt hæc ſententia D. Aug. authoritate, nam licèt aliquãdo hanc quæſtionem attingens eam non definiat, dicens ſacram hiſtoriam hoc tacuiſſe, vt videre licet. 15. de Ciui.c.16. & lib.2.de gra. Chriſti, ſeu de pecc.orig.c.30. tamen lib.5.contra.Iul.c.9. eam definit verbis, quæ ſectione præcedenti retuli, quæ in ſequenti iterum attingam & eandem ſententiam indicat Cypria. lib. de Car.Chriſti operibus cap.de circumciſione Chriſti, dicens. *Sanè originale peccatum, quod à primis parentibus in totam generis huius ſucceſſionem defluxit, omni tempore aliquibus remediis oportuit expiari, licèt vim plenam ſignificantia non habuerint, donec ad rem ipſam ventum eſt, quæ figurarum operiebatur velamine*, vbi apertè dicit illa remedia habuiſſe ſignificationem ſenſibilem & ſtatim illa vocat *Sacramenta*, & rationem reddit, cur externis actionibus fieret, ſcilicet, ad præfigurandam Chriſti mortem & diuinam ſententiam ab initio in peccatum prolatam. Secundò probatur ratione hęc opinio. Primò, quia in lege naturæ neceſſarius erat cultus Dei externus & ſenſibilis; ergo per huiuſmodi cultum, ſeu per actum ad illum pertinentem debuit fieri hæc ſanctificatio paruulorum. Hanc rationem latè proſequitur Cano in relect. de ſacramen. in gene.c.3. Sed ferè omnia, quæ adducit ad probationem antecedentis pertinent, quod tamen adeò clarum eſt, vt nulla noua probatione indigeat, maximè ſuppoſitis, quæ de ſtatu innocentiæ diximus, de cõſequentia verò, in qua eſt difficultas, pauca dicit. Probari autem poteſt primò, quia cum per hoc remedium paruuli initiarentur & cultui diuino conſecrarentur, oportebat, vt per illud genus cultus ſanctificarentur, qui eſt homini accommodatus & Deo ab homine debitus, ſed hic nõ tantum eſt interior, ſed etiam exterior: ergo. Secundò, quia hominibus non ſolum eſt neceſſaria ad ſalutem fides, ſed etiam fidei profeſſio: ergo eo modo, quo paruuli participare poterant fidem ſcilicet per parentes, vel (vt ita dicam) non actiuè, quia non poterant illi elicere, vel profiteri fidem, ſed paſſiuè, quia per alios fieri poterãt fideles, & profeſſores fidei: eo (inquam) modo, quo erant capaces, vtrumque debuit circa illos exerceri. Tertiò, quia cùm Eccleſia ex hominibus conſtans ſit viſibilis, valde conſentaneum illi eſt, vt hoc remedium eſſet ſenſibile, tum, vt conſtare poſſet Eccleſiæ tale remedium eſſe applicatum, ne oporteret, aut ſemper eſſe in dubio, aut inutiliter repeti: tum etiam, quia per hoc remedium fierent paruuli membra Eccleſiæ, ſicut nunc fiunt per baptiſmum, vel ſynagogæ fiebant per circumciſionem; oportuit enim, vt coniunctio ad corpus viſibile, per actum ſenſibilem fieret. Aliter colligit Dur. hanc rationem, ſcilicet, quia iuſtificatio paruuli fiebat ex merito de congruo totius Eccleſiæ: ergo oportebat fieri per aliquam actionem, quæ in perſona Eccleſiæ fieret: ergo per actionem ſenſibilem, nam actio purè interior, cùm ſit ignota Eccleſiæ, nõ eſt apta, vt nomine eius fiat. Sed fundamentum huius

Hoc remedium debuit applicari per actum externum.

Auguſt. Cypria. In lege naturæ cultus Dei externus neceſſarius.

ius rationis, vno ſenſu eſt falſum, alio verò eſt probabile, nam ſi intelligat propriam cauſam, ob quam dabatur, & promittebatur iuſtitia paruulis, fuiſſe meritũ Eccleſiæ eſt falſum: nullus enim meretur alteri primã gratiam, præſertim infallibiliter dãdam, & ſine proprio motu ſuſcipiẽtis, niſi ſolus Chriſtus; & ita ſolùm meritũ eius eſt propria cauſa huius promiſſionis & iuſtitiæ. Si verò intelligant, illud meritũ de congruo fuiſſe veluti conditionem neceſſariam, quam Deus tunc exigebat, eſt quidem probabile in eo ſenſu, quo Auguſt. dicit epiſt. 23. per charitatẽ totius Eccleſiæ adiungi paruulos ad fidelium cõmunionem: non eſt autem intelligendũ, fuiſſe neceſſarium aliquod meritum actuale miniſtri vel Eccleſiæ, quia, licèt nullus actus bonus nunc ſanctè fieret, iuſtificaretur paruulus ex vi diuinæ promiſſionis; ſicut nunc fit in baptiſmo; ſed ſolùm eſt intelligendũ, decuiſſe actionem illã fieri miniſterio publico, atq; ita in perſona Eccleſiæ, vt actio moraliter cẽſeretur magis accõmodata, & ex parte hominum aptior ad illũ effectũ obtinendũ. Quartò accedit ſimilis ratio ex parte Chriſti, quia per hoc remedium coniungebantur hi paruuli Chriſto capiti, & in virtute illius ſanctificabantur, & ideò, ſicut Chriſtus, non tantùm ſperabatur Deus, ſed etiam homo, & caput hominũ homogeneum, & ſenſibile, ita oportebat, modo etiã externo, & ſenſibili, in illo regenerari. Quintò addere poſſumus, peccatũ originale cõicari per actionẽ corpoream, & ſenſibilem, & ideò ad profitendã totius humanæ naturæ ruinam, indigentiam, ac vitiatam originẽ, debuiſſe per actionem etiam ſenſibilẽ ab hac peccati macula liberari, per quã etiam tacitè profitebantur homines, quòd ſicut per vnũ hominẽ peccatum intrauit in mundũ, ita per aliũ ſalutẽ ſperabant, vt Cypria. ſuprà indicauit. Tandem hic modus maximè eſt accõmodatus homini ad operandũ circa alium, & quodãmodo cõicandum illi fidẽ ſuã.

Reſponſion.

Ad argumenta in contariũ propoſita reſpondetur, primò ad teſtimonia Patrum, ad Aug. de cuius ſententia iam conſtat, reſpondetur quãuis non ſemper meminerit ſigni ſenſibilis, nunquã tamen illud excluſiſſe: & cũ in dicto loco ait, homines in lege naturæ fuiſſe per fidẽ iuſtificatos, ſicut non excludit opera, ita etiam non excludit actus externos, qui ad ſalutem erant neceſſarij; ſed fidem diſtinguit à lege, & à ſpecialibus remediis, ſeu ſacramentis à Deo deſignatis. Et eodem modo loquitur apertè Tertull. ac ſimiliter Gregor. ſub fide includit fidei profeſſionẽ, & applicationem humano more factam: differentia autem, quam conſtituit inter paruulos, & adultos, hæc eſt, quòd quia paruuli nõ habent niſi originale peccatũ, illis ſufficiebat ſacramentũ fidei ad ſalutẽ; adultis verò propter actualia peccata neceſſaria erãt ſacrificia, per quæ Deo ſatisfacerent, ſaltem ex opere operantis, vt notauit ſuprà D. Th. in 4. quæſtiun. 3. & eadem eſt reſponſio ad omnes alios Patres, qui Greg. imitati ſunt. Ad rationem rectè ibi reſpõſum eſt, ſuppoſito ſtatu naturæ lapſæ, & indigentia gratiæ & fidei, ex natura rei ſequi, vt teneatur parentes ſubuenire filiis, & remediũ ad comparandam iuſtitiam & expellendam culpã neceſſariũ adhibere; quale autem futurum eſſet hoc remedium, nõ poterat ex ſola naturali rõne etiam fide illuſtrata definiri, quia pendet neceſſariò ex Dei inſtitutione, & promiſſione: ſiue ergò conſtituatur hoc remediũ in actu exteriori, ſiue in interiori tantùm, neceſſariò dicendum eſt, interueniſſe aliquã inſtitutionem diuinam, quæ ex ſola rei natura ſequi non poteſt. Et ita difficultas in illa ratione tacta cõis eſt in omni opinione. Ad q. dicendũ eſt, quãuis ſtatus legis naturæ nõ includat ſpecialia præcepta diuina, non tamen excludere eã prouidentiã, eaq; auxilia, & remedia ad ſalutem, quæ iuxta conditionem & ſtatum naturæ lapſæ ſunt neceſſaria; & ideò etiam in eo ſtatu prouidiſſe medium aliquod ad ſalutem paruulorũ procurandã, ꝙ medium magis conſtituit in actu exteriori, quàm in ſolo interiori; quia hoc eſt magis conſentaneũ humanæ naturæ, vt dictũ eſt: hoc autem remedio inſtituto, & dato à Deo ex natura rei ſequebatur obligatio parẽtum de filiorũ ſalute procurãda per tale remedium. Ad confirmationem reſpondetur ſuppoſita interiori fide, nihil difficultatis fuiſſe in exhibẽdo aliquo exteriori ſigno, præſertim volũtario, id eſt, ex ſe indifferenti & arbitrio hominis determinãdo, vt ſect. ſeq. dicetur. Quocirca quamuis exemplo legis ſcriptæ & gratiæ non poſſimus argumentari, hoc remediũ in lege naturæ poſitũ fuiſſe in aliquo actu determinato ex diuina inſtitutione, ſicut in prædictis legibus determinatũ fuit propter varios ſtatus, & diuerſam fidei perfectionẽ his ſtatib. reſpondentẽ, tamen rectè ex illo exemplo poſſumus colligere, ſaltẽ in genere hoc remediũ etiam in lege naturæ fuiſſe ſenſibile, quia in lege ſcripta & gratiæ, nõ ſolùm eſt definita actio ad huiuſmodi remedium, ſed etiã inſtitutum eſt, vt eſſet ſenſibilis: ergò ſignũ eſt, hunc modum ſanctificationis ſub ſigno ſenſibili eſſe maximè accõmodatũ homini lapſo, atq; adeò ſeruatũ eſſe ẽt in lege naturæ modo ꝓportionato illi ſtatui.

SECTIO III.

Vtrùm in lege naturæ fuerit inſtitutum aliquod verum ſacramentum, quo peccatum originale deleretur.

PRima ſententia eſt, fuiſſe in eo ſtatu inſtitutum à Deo, determinatum ſignum ſenſibile ſub certa quadam cæremonia ſenſibili à Deo definita, vt ea facta, ſeu applicata paruulis, illis originale peccatũ remitteretur: vnde fit, hoc ſignum fuiſſe verè ac propriè ſacramentum. Ita ſentit Scot. in 4. d. 1. q. 6. & 7.

1. Sententia cõſtituit determinatum ſignum, verumq; ſacramentum.

Ratio huius eſt, quia peccatũ originale, ſemper fuit remiſſum per regenerationem in Chriſto: ergo per aliquod ſignum viſibile: ergò oportuit hoc ſignũ eſſe determinatũ ex diuina inſtitutione, vt iuſtificatio ſub tali ſigno eſſet omninò certa, & profeſſio fidei eſſet magis clara, & expreſſa. Hæc ſnĩa affirmat rẽ incertã ſine fundamẽto, & ideo à cæteris Theologis relicta eſt. Aſſumptum declaratur: quia in primis, neq; in ſcriptura, neq; in Patribus, neq; in vlla hiſtoria eſt aliquod veſtigium hui⁹ traditionis, vel inſtitutionis determinati ſigni. Deinde ad certitudinẽ iuſtificationis non erat neceſſaria talis determinatio; quia, ſi Deus generatim promittat remittere originale peccatum per fidem parentum, quocunq; actu externo filiis applicaretur, non eſſet minùs certa, & infallibilis iuſtificatio, imò ex parte ſigni requiſiti, quodammodo eſſet certior, vel ſaltem facilior, quia ex parte ꝓmiſſionis diuinæ æqualis eſt infallibilitas; ex parte verò cõditionis requiſitæ facilius eſt applicare quẽcunq; actum in genere, quàm certam, ac definitam cæremoniam. Rurſus, nec propter fidei clariorem profeſſionem expediebat tunc fieri talem ſigni determinationem diuinam; quin potiùs, propter eam cauſam expediebat non fieri. Primùm quidem, quia in eo ſtatu fides erat imperfecta, & obſcura, propter quod implicita fides Chriſti ad ſalutem ſufficiebat: ergo non erat neceſſarium, vt profeſſio fidei eſſet adeò clara & explicita: tum etiam, quia eo tempore non conueniebant omnes fideles in eodem ritu externo colendi Deum: ergo non expediebat, ritum ſanctificandi paruulos eſſe eundem apud omnes homines, ſicut nunc eſt in vniuerſa Eccleſia, quam rationem attigit D. Thom. infrà quæſt. 70. art.

70. art.4.& ſequenti. Et confirmatur præterea, quia difficillimum erat eo tempore conſeruari apud omnes fideles traditionem huius remedij certi, & determinati, quia non habebant ſcripturas, nec erant ita perfectè congregati in vnum corpus, vt poſſent huiuſmodi traditiones perfectè conſeruare: vnde fiebat, vt valde imperfectam haberent huiuſmodi rerum cognitionem. Confirmatur ſecundò, quia oportebat hanc determinationem fieri per propriam legem Dei poſitiuam; nulla autem vniuerſalis lex de aliqua ceræmonia determinata creditur eo tempore data, quia non erat illi ſtatui conſentanea, nam propterea vocatur ſtatus legis naturæ. Tandem, ſi hoc remedium determinatum fuiſſet, perduraſſet pro fœminis in lege veteri; nullibi autem legimus factam eſſe mentionem huius remedij, vel ceræmoniæ, neque in ſcriptura ſacra, neque in aliis authoribus Hebræis.

2. Sententia ponit ſignũ ſenſibile, tamen negat ſacramentũ.

Secunda ſententia eſt, hoc remedium paruulorum, quamuis in aliqua ſenſibili actione poſitum eſſet, non tamen fuiſſe verum ſacramentum, ita tenet Duran. in 4.d.1.q.8. Fundamẽtum eius eſt, quia ſacramentum eſſe debet ceræmonia aliqua à Deo determinata ad ſignificandam gratiam, quæ ſub tali opere, vel ceræmonia datur ex diuina promiſſione; ſed hoc remedium paruulorum, neque erat ceræmonia determinata à Deo, nec erat propriè inſtituta ad ſignificãdam gratiam, ſed ſolùm erat quædam actio meritoria de congruo, ratione cuius Deus dabat gratiam; & ita non aliter ſignificabat illam, quàm alia opera meritoria illam ſignificet: ergo illa actio non magis erat ſacramentum, quàm ſint cætera opera meritoria. Sed hoc fundamentum Durandi ſupponere videtur ſenſum illum, quem falſum eſſe diximus ſectione præcedenti, ſcilicet, per huiuſmodi actum fuiſſe iuſtificatos paruulos verè ac propriè ex merito operantis Eccleſiæ & non ſolùm ex meritis Chriſti, ſicut nunc iuſtificãtur in baptiſmo, vel olim in circumciſione, quod omninò falſum exiſtimo, vt latiùs infrà dicam quæſt.62.

Fuit ſacramentum ſub indeterminata ceræmonia.

Dicendum ergo eſt, in lege naturæ fuiſſe quoddam ſacramentum ad iuſtificationem paruulorũ, & remedium originalis peccati inſtitutum, quamuis ex diuina inſtitutione nõ fuerit determinata ceræmonia, ſeu actio ſenſibilis ad ſignificandum impoſita, ſed ex hominũ arbitrio ad certum actionis modũ definiretur: quia hoc nõ eſt contra veram rationem ſacramenti. Hæc eſt ſententia D. Thom. hîc ad 2. vbi docet vera fuiſſe ſacramenta ante legem ſcriptam, quæ comparantur ad ſacramenta legis ſcriptæ, ſicut indeterminatum ad determinatum: idem q. præced. art. 5. ad 3. & infrà q.70. art.4. ad 2. vbi cùm inquit, ante legem non fuiſſe requiſitum aliquod ſignum poteſtatiuum fidei ad iuſtificandos paruulos, intelligi debet de ſigno determinato & fixo, eandem ſententiam tenet Alex. Alenſ. 4.p.q.1.memb. 3.art.3. clariùs q.5.mem.1. Palud. in 4.d.1.q.5. art.5.& Maior. q.4. circa fin. Gabr. q.2. art.3. dub.1. vbi hoc modo Scotum interpretatur, latè Cano dicta relect. de ſacramen. in gene. part.3. Et probatur primò ex Auguſt. dicto loco contra Iulia. lib.5. cap.9. vbi dicit non eſſe negandum, quin in lege naturæ, parentes ſubuenirent filiis aliquo ſacramento fidei: Cyprian. etiam dicto ſermone de Circumciſione Chriſti, ſacramẽtum vocat hoc remedium. Ratione verò probatur aſſertio, quia in primis hoc remedium erat aliqua ceremonia ſenſibilis ad ſanctificationem paruulorum ordinata, quia inſtituta erat ad remedium originalis peccati, vt ſupponimus, quod peccatum nõ deletur ſine hominis ſanctificatione. Rurſus hæc

D. Thom. Alenſ. Palud. Gabr. Cano. Auguſt. Cyprian.

A ſanctificatio neceſſariò ſignificabatur per hoc remedium, quia ad hoc inſtitutũ erat, vt intelligerent homines, adhibita tali ceræmonia exteriori hominem interiùs ſanctificari à Deo; ſignificabatur ergo gratia per huiuſmodi ceræmoniam ſenſibilem; & conſequenter etiam ſignificabatur, vel explicitè vel ſaltem implicitè venturus mediator in cuius fide, & ſpe meritorũ eius, illa gratia obtineretur; ergo nihil in eo opere, ſeu remedio deerat ad veram rationem ſacramenti. Quòd enim talis ceræmonia ſit determinata in ſpecie, & in particulari, ex inſtitutione diuina, aut in genere tantùm, & modus ac determinatio eius cõmiſſus fuerit hominum arbitrio, nihil refert B ad verã ratione ſacramẽti, vt patet ex ſuprà tractatis de eſſentia & definitione ſacramenti. Et ratio etiam eſt facilis, q.a, licèt in ſola diuina inſtitutione ſacramentum non ſit determinatum ad hanc vel illam actionem, ſeu ceræmoniam; tamen, cum in re ipſa exercetur; ſemper adhibetur determinata ceræmonia ſacra, quæ hic & nunc eſt verum ſignũ internæ ſanctificationis, & in hoc cõſiſtit eſſentialis ratio ſacramenti. Quòd autẽ illa determinatio hîc & nunc orta ſit ex ſola inſtitutione diuina, vel etiam ex arbitrio humano, hoc ſolùm pertinet ad cauſam extrinſecã efficientem ſacramentum, non verò mutat intrinſecam rationem, & naturam ſacramenti, ſicut ſi C Chriſtus inſtituiſſet baptiſmũ, non ſolum in aqua naturali, ſed in genere, in quacunq; aqua naturali, ſeu artificiali, vel in quocunq; liquore, non propterea, nõ eſſet verũ ſacramentũ, quamuis in particulari determinatio aquæ, vel liquoris, humano arbitrio fieret.

Simile.

Obiectio.

Vna ſola obiectio ſupereſt contra hanc ſententiã, quam attigit D. Th. præced. q. ar.5. arg.3. quia ſequitur, remedium paruulorum coarctatum eſſe in lege ſcripta, vel gratiæ magis, quàm eſſet in lege naturæ, quia nunc determinata ceræmonia requiritur, remedium autem eo facilius, & generalius eſt, quò minorem habet determinationem, & in re quacunque adhiberi poteſt. Reſpondetur negando ſequelã, primùm quidem, quia licèt nunc ſit determinata ceræ- D monia paruulorum ad regenerationem, tamen eſt valde facilis, & in rebus conſiſtens, quæ obuiæ ſunt, & præ manibus ferè ſemper habentur. Deinde, quia ſicut nunc oportuit determinari hoc ſignum ob expreſſiorem fidei ſignificationem, & repræſentationem, & maiorem Eccleſiæ vnitatem, ita notius eſt omnibus hoc remedium, & ex hac parte faciliùs applicari poteſt, licèt determinatum ſit, quàm olim poſſet remedium legis naturæ, quantumuis indeterminatum ac indifferens.

Reſponſio.

Hoc remedium inſtitutum propter paruulos.

Vltimò ex dictis colligitur, hoc remedium præcipuè eſſe inſtitutũ propter paruulos, quia ipſi eo maximè indigebant, adulti enim, cum per propriam diſpoſitionem ſanctificari poſſent, illo ſimpliciter nõ E egebant, propter delendum peccatum, quamuis ad profitendam fidem, & ad coniunctionem quandam exteriorem cum Eccleſia viſibili, quæ tunc erat, oportebat eos vti aliqua ſenſibili ceræmonia iuxta vniuſcuiuſq; populi ſeu regionis conſuetudinem & ritum. An verò hoc remedium haberet rationẽ ſacramẽti reſpectu adultorũ, & an obligati fuerint ad vtendum illo, nõ ſolum ob fidei profeſſionẽ ſeu cõfeſſionem, ſed etiam ob remiſſionẽ peccati, dicemus infrà q.62. vbi explicabimus, quomodò remiſsio peccati per gratiam fuerit effectus huius ſacramenti.

SECTIO IIII.

Vtrùm in lege naturæ fuerint alia ſacramenta.

Cano de hac re ſententia.

IN hac quæſtione explicanda diuiſi ſunt D. Thom. diſcipuli. Cano enim dicta relectio. de ſacramen. in gene-

genere. par. 3. docet fuiſſe varia ſacramenta in lege A naturæ. Cuius fundamentum ſolum eſt, quia in illa lege fuit neceſſarius cultus Dei externus, qui non cõſiſtit in vno ſolo actu, quo remittitur peccatũ originale, ſed in multis aliis, quibus homines vti poſsũt & ad ſuam ſanctificationem, & ad fidei profeſſionẽ. Quæ ratio poteſt in hunc modum explicari, quia ad cultum Dei perfectum quatuor requiruntur, ex D. Tho. 1. 2. q. 101. ar. 4. ſcilicet, ſacrificia, ſacra, obſeruãtiæ, & ſacramenta; ſed in lege naturæ fuit perfectus Dei cultus & fuerunt tria priora, quæ ferè cõiuncta ſunt cum vero vſu religionis: ergo etiam credendũ eſt fuiſſe ſacramenta in illo ſtatu. Confirmari poteſt hæc opinio, quia omnes vtilitates ſacramentorũ ſu- B prà poſitæ in diſputatione præcedenti locum habẽt in tempore legis naturæ; & prætereà aliæ, quæ occaſione peccati ortæ ſunt, ſcilicet vt homo, qui malè vtendo creaturis corporalibus ceciderat, illis ſe ſubiiciendo ad ſuam ſanctificationem humiliaretur, & confunderetur. Item, vt homo, qui per creaturas ſępè Deum offendit, aſſueſceret per eaſdẽ Deum colere, & ad vſus ſacros illas conuertere. Denique vt homo lapſus, ad idololatriam pronus, in vera Dei fide, & vero cultu per hæc ſacramenta ſenſibilia conſeruaretur, & in vnum politicum corpus congregaretur. Fauet tandẽ huic opinioni, quòd antiqui Doctores, qui de lege naturæ tractant, non in ſingulari, ſed in plurali, definiunt ſacramenta in illo ſtatu fu- C iſſe, ita enim loquuntur Hug. de Sanct. Victor. D. Tho. Scot. Richar. Palud. & alij ſect. præced. citati, præſertim in 4. diſt. 1.

2. Sententia. Aliorum verò opinio eſt, in ea lege nullum fuiſſe ſacramentũ propriè dictum præter illud, quod hactenus explicuimus. Et hęc tribui poteſt illis authoribus, qui nec prædictum ſacramentũ; neq; aliquod aliud proprium in ea lege admittũt, ex quibus videtur eſſe D. Th. in 4. d. 1. q. 1. art. 2. quæſtiun. 3. vbi, licèt doceat in eo ſtatu fuiſſe ſacramenta, tamen id poſteà explicat de ſolo cultu externo per ſacrificia, & oblationes & idẽ ſentit Duran. ibi. q. 2. & Soto d. 1. q. 2. ar. 3. & diſt. 2. q. 1. art. 4. & Ledeſ. 1. p. 4. q. 2. ar. 3. Et hæc ſententia abſolutè videtur probabilior, indiget tamẽ aliqua expoſitione. Aliud eſt enim loqui de cul- D tu externo in genere, ſeu de actibus ſenſibilibus, quibus homines fidem exterius profitentur, & interiorem cultum oſtendunt. Aliud verò eſt loqui de propriis ſacramentis, quæ ſolùm partem continent illius cultus, & ſpecialem inſtitutionẽ, ac ſignificationem requirunt. Rurſus aliud eſt loqui de illo ſtatu legis naturæ ſecundum communem, & ordinariam legem, aliud verò de ſpeciali aliquo caſu, ſeu pręrogatiua alicuius perſonæ.

D. Thom. Durand. Ledeſma.

In lege naturæ fuit cultus Dei externus per ſacrificia & oblationes. Dico ergo primò, in lege naturæ fuiſſe cultũ Dei externum per ſacrificia, oblationes, & alias ſimiles cerææmonias. In hac aſſertione conueniunt ferè omnes authores ſuprà citati, quamuis videatur differre; E quia aliqui ſentiunt, hunc cultum fuiſſe neceſſariũ ad ſalutem; alij verò tantummodo voluntarium, ꝙ ſignificat D. Tho. loco proximè citato, & Hug. Victo. lib. 1. de ſacra. part. 11. c. 3. & part. 12. c. 3. vbi differentiam conſtituit inter ſacramenta legis naturæ; & veteris, quòd illa fuerunt voluntatis, hæc neceſſitatis, illa ex voto, hæc ex præcepto, & Anacle. Papa epiſt. 2. cap. 2. ſic dicit, *Abraham & antiquos Patres ante Aaron obtuliſſe ſacrificium ſpontanea voluntate.* Sed intelligẽdum eſt fuiſſe voluntarium, quoad determinationem, & modum cultus, vt ait D. Tho. 1. 2. q. 103. art. 1. cùm enim neq; ex natura rei determinatus ſit, neque ex ſpeciali Dei inſtitutione, quæ in illo ſtatu non fuit, rectè dicitur cultus ille, quoad modum, & determinationem fuiſſe voluntarius; at verò abſolutè loquendo de cultu externo, ſiue per hanc, ſiue per illam actionem exhibeatur, dicendum eſt illum fuiſſe neceſſarium, neceſſitate præcepti naturalis, vt conſtat ex 2. 2. q. 84. & 85. & infrà in materia de ſacrificio iterum dicemus. Et probari facilè poteſt ex dictis præcedenti diſputatione, vbi oſtendimus hãc obligationem oriri ex naturali compoſitione hominis ex corpore, & anima, & ex origine, quam à Deo habet ſecundum vtramq; rationem, & ex modo viuendi quem natura ſua poſtulat in congregatione, & ſocietate aliorum hominum. Ex hoc ergo principio ſequitur neceſſariò concluſio poſita: nam in tempore legis naturæ ſemper fuerunt aliqui homines iuſti, qui vero Deo cultum ex naturali lege debitum exhiberent, nam ab initio mundi ſemper Eccleſia durauit, & vera fides ac religio. Confirmari hoc poteſt traditione ex ſcriptura deſumpta, nam à principio Abel & Cain cœperunt colere Deum rebus externis; & idem legimus de aliquibus hominibus ſanctis ab Adam vſq; ad Noe, & à Noe vſq; ad Abraham, vt latiùs tractabimus infrà agentes de ſacrificio. Confirmari etiam poteſt, quia non ſolùm fideles, ſed etiam Gentiles hoc ſemper obſeruârunt, vt quos Deos colerent, eos cultu aliquo externo venerarentur, vnde Gen. 41. & 47. fit mentiò ſacerdotum Ægypti, & terræ ſacerdotalis, & Exodi 2. & 3. nominatur ſacerdos Madian; & idem eſt frequens in ſcriptura, & aliis hiſtoriis. Quin potius notant ſancti Patres, propterea Deum tanta ſacrificiorum & ceræmoniarum multitudine Iſraeliticum populum oneraſſe, vt eum à cultu externo idolorum, quo gentes vtebantur, abſtraheret: ſignũ ergo eſt, ipſam naturã eſſe propenſam ad hunc cultum tribuendum Deo, & conſequenter, ſi rectè inſtructa ſit, verumq; Deum agnoſcat, eum interiùs, & exteriùs culturam: fuit ergo hic cultus in lege naturæ in ſanctis hominibus, qui veram Dei fidem, & religionem retinuerunt.

Nunquam defuit veri Dei cultus.

In lege naturæ præter remedium paruulorum, nõ fuit aliud ſacramentum. Dico ſecundò, ꝙ in ſtatu legis naturæ cõmuni & ordinaria lege non fuerunt aliquæ ceremoniæ, quæ haberent propriam rationem ſacramentorum præter illud, quod fuit in remedium paruulorum. Probatur primò, quia non fuerunt aliæ ceræmoniæ, in quibus ſignificaretur gratia aut præſens, quæ in illis daretur, aut futura, quæ in illis promiſſa ſignificaretur: ſed de ratione proprij ſacramenti eſt, vt gratiam ſignificet: ergo non erant aliæ ceræmonię, in quibus propria ratio ſacramenti inuenta fuerit. Maior quo ad priorem partem communis eſt, & certa, vt latiùs q. 62. dicturi ſumus, quia ſpecialis promiſſio gratiæ, in aliquo opere præter meritum operãtis, per ſe loquendo erat præter ſtatum, & perfectionẽ illius tẽporis; & ideo ſolùm propter extremam paruulorum neceſſitatem facta eſt illi operi, ſeu remedio, quod ad tollendum originale peccatũ eſt inſtitutum; de aliis verò, neq; eſt neceſſitas, nec fundamentum ad id aſſerendum. Poſterior verò pars in prima propoſitione aſſumpta ꝓbatur, quia talis ſignificatio futuræ gratiæ nõ poterat eſſe, niſi ex inſtitutione diuina, vt ſuprà dictum eſt; nam debet practicè cõtinere & exhibere diuinam promiſſionem: nulla autem legitur huiuſmodi diuina inſtitutio, neq; eſt vlla ratio ſufficiens, vt aſſeratur: neque eſt conſentanea illi ſtatui, qui legis naturæ dicitur, quia non habebat poſitiuas leges, & ceræmonias. Confirmatur, quia ſi tunc Deus inſtituiſſet huiuſmodi ſacramenta, quæ eſſent prognoſtica, & præſentarent res futuras, inſtituiſſet illa, in particulari definiẽd o proprios ritus illorum, aliòqui non poſſet fieri cõmodè repræſentatio cũ debita proportione, & analogia; in quo non eſt eadem ratio de ſacramento paruulorum;

A quia in illo præcipuè attendebatur neceſſitas, & remedium paruuli, quamuis ſignificatio nō eſſet tam accōmodata, & expreſſa; ſecus verò dicendum eſſet de illis ſacramentis, quæ propter ſignificationē præcipuè inſtituerentur. Secundò argumētor, quia hæc ſacramenta non erant neceſſaria in eo ſtatu ad cultum Dei; neque ad aliquem alium finem, qui ex neceſſitate aliqua morali ſit coniunctus cum lege naturæ: ergo non fuerunt tunc talia ſacramenta. Patet conſequentia, quia in eo ſtatu illa tantùm fuêre, quę ſunt aliquomodo de lege naturę: ſeu, quę vel ex parte Dei, vel ex parte hominis habent neceſſitatem aliquam, propter quam ex naturali ratione fide illuſtrata dictentur, vel eligantur. Antecedens verò patet, quia triplex fingi poteſt neceſſitas talium ſacramentorum. B Prima eſt in remedium peccati; & hæc, ſecluſo originali peccato, nulla eſt, quia cætera ſunt actualia, quæ, ſicut à ſolis adultis per proprios actus committuntur, ita per propriam eorum diſpoſitionem remitti poſſunt, & quamquàm in hoc poſſint adulti multùm iuuari per ſacramēta, in quibus gratia conferatur, & maximè, ſi talia ſint, quæ faciant hominem ex attrito cōtritum, tamen hæc perfectio ſuperat imperfectionem illius temporis, & ſtatus, vt dictum eſt. Secunda neceſſitas poteſt ſumi ex aliqua ſanctificatione hominum colentium Deum; at verò, ſi ſermo ſit de ſanctificatione per gratiam, iam dictum eſt, eſſe ſupra conditionem vel imperfectionem C illius legis & ſtatus; ſi verò ſermo ſit de ſola ſanctificatione externa, & legali, in primis nō eſt cur hæc cenſeatur neceſſaria, quia fideles ſufficienter ſanctificabantur, & aggregabantur Eccleſiæ Dei per illud ſacramentum, quod diximus eſſe inſtitutum in remedium originalis peccati; præterquàm quòd nulla alia ſanctificatio exterior eſt communiter cultoribus Dei neceſſaria, ſed illa tantum, quæ fit per externos actus pœnitentiæ, religionis, & aliarū virtutum. Solùm in ſacerdotibus videtur eſſe quædam ſpecialis neceſſitas, quia proprio quodam modo deſtinātur ad cultum Dei, ſed neque illis tunc erat neceſſaria exterior ſanctificatio, vel conſecratio, quia primogeniti, quaſi iure hæreditario erant ſacerdotes, vel poterant certè ſola extrinſeca deputatione D ad illud munus deſtinari; quo ſenſu videtur dixiſſe Anacl. Papa in dict. epiſt. antiquos illos Patres, non obtuliſſe ſacrificiū ſacerdotali authoritate; illa ſcilicet, quæ data eſt Aaron, per vnctionem ſacram, & alias ceræmonias à Deo inſtitutas. Deinde, licèt admittamus, fuiſſe tunc ceræmonias ordinatas ad aliquam externā ſanctificationem fidelium, non ſequitur illa fuiſſe ſacramenta; quia non ſignificabant gratiam præſentem, nec præfigurabāt futuram, nec talis ſignificatio eſt per ſe neceſſaria ad cultum Dei. Tertia neceſſitas ſacramentorū eſſe poteſt, propter fidei profeſſionem, qua ratione vtitur D. Th. in hoc E ar. 3. & ex illa generaliter colligit, debuiſſe eſſe ſacramenta ante Chriſti aduētum; vnde videtur loqui, & ratiocinari de toto illo tempore, etiam legis naturæ: vt patet, tum quia principia, quæ aſſumit, cōmunia ſunt illi ſtatui, ſcilicet quia homines ſemper fuerunt iuſtificati in fide Chriſti, quam oportuit ſignis viſibilibus proteſtari; tum etiam, quia in ſolutio. ad 2. de vtroque tempore legis naturæ, & ſcriptæ concluſionem explicat; & in vtroque dicit fuiſſe ſacramenta, quamuis in modo inſtitutionis, & determinationis fuerint diuerſa. Nihilominùs tamen ex hoc ſolo capite non poſſunt colligi propria ac perfecta ſacramenta, quia profeſſio fidei ſine ſacramentis propriè dictis fieri poterat multis aliis modis, vt per verba, per ſacrificia, & per alias ſimiles exteriores actiones; ſicut nunc in lege gratiæ præter ſacramēta habemus plures alios exteriores actus, quibus fidem profitemur. Quocircà, licèt in ſacramentis ſit quidam peculiaris modus profitendi fidem, & ſignificandi ſpiritualem ſanctificationem, qui ad perfectiorem cultum religionis pertinet: & ideò vtile, vel congruum fuerit, hunc modum profitendi fidem Chriſti venturi fuiſſe vſitatum ante aduentum eius, vt fides eius melius conſeruaretur, & homines ad illum ſuſcipiendum paulatim diſponerentur, non tamen neceſſe fuit, hunc modum cultus generaliter incipere à tempore legis naturæ, ſed ſatis fuit inchoari à tempore legis ſcriptę; in quo propter hominum peccata fides erat obſcurior, & rarior, ac ratio magis obtenebrata. Præterea, quāuis admittamus, aliquē ſacramentorū vſum debuiſſe eſſe in lege naturæ, ſatis eſſe videtr ille, qui in prima fidei profeſſione, ſeu in illo ſacramento, quod in remediū originalis peccati inſtitutū fuit, exercebatur, nullum ergo eſt ſufficiens fundamētum, vt aſſeramus fuiſſe in eo ſtatu alia ſacramenta.

Anacl. Pap.

Profeſſio fidei fieri poterat ſine ſacramentis.

Obiectio.

Dices, in lege naturæ fuerunt vera & propria ſacrificia, cur ergo non admittimus fuiſſe etiam plura ſacramenta vera & propria, & non vnum tantum? Reſpōdetur, non eſſe eandem rationem, quia, vt ſuprà tetigi, & infrà tractando de ſacrificio iterum dicam, de ratione ſacrificij per ſe ſolùm eſt ſignificatio moralis interioris cultus diuini; quam ſignificationem poteſt habere ſacrificium ex hominum impoſitione abſque ſpeciali Dei inſtitutione; at verò ſacramentū propriè conſtituitur per ſignificationem myſticam gratiæ ſanctificātis, quam non poteſt habere certam, & infallibilem, niſi ex diuina inſtitutione. Dices, quāuis primaria ratio ſacrificij viſibilis cōſiſtat in ſignificatione inuiſibilis ſacrificij interioris, tamen ſuppoſita fide Chriſti venturi, quam in lege naturæ homines habebant, poterant ſuis ſacrificiis adiungere ſignificationem myſticam, abſque ſpeciali inſtitutiōe diuina ſolùm per generalem inſtinctum fidei, quomodo probabile eſt, Abel ſua oblatione ſignificaſſe ac figuraſſe ſacrificium Chriſti: ergò eodem modo poterant tunc homines ducti fide inſtituere aliquas ceræmonias ad ſanctificationē aliquam hominum exteriorem, eiſq; adiungere ſignificationem futuræ gratiæ Chriſti, & redemptionis eius: ergò potuerunt eſſe illo tempore hoc modo ſacramenta. Reſpondetur, huiuſmodi inſtitutionem, & ſanctificationem in primis non habere fundamentum. Deinde non ſufficere ad perfectam rationem ſacramenti, de qua nos agimus, vt patet ex definitione ſuprà data; & quia illo modo eſſent nūc in Eccleſia multa alia ſacramenta præter ſeptem à Chriſto tradita. Vnde benè aduertit Soto loco ſuprà citato, antiquos Doctores, qui de ſacramentis legis naturæ loquuntur, præſertim ſcholaſticos poſt Hugo. de ſanct. Victor. loco nuper citato vſos eſſe nomine ſacramenti cōmuniori ſignificatione, qua oblationes, ſacrificia, & ſimilia ſolent vocari ſacramēta, nō quia propriā rationē ſacramēti habuerint, ſed quia, cùm eo tempore nō fuerint perfectiora ſigna ſacra, illis accommodatū eſt commune nomen.

Reſpōdetur.

Soto.

Ex qua doctrina colligitur, hæc ſacramenta impropria, quæ in lege naturæ fuerunt, non fuiſſe ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij, præter illud vnicū ſacramentū ad remedium originalis peccati inſtitutū, quod ſaltem reſpectu paruulorū erat medium neceſſarium ad eorum ſalutem; nā de adultis fortaſſe alia eſt ratio, vt inferiùs dicemus. At verò reliqua ſacramenta, ſeu potiùs ſacrificia, & cerēmoniæ externæ, non erant propriè neceſſaria media ad ſalutem, quia nec tollebant peccatum, nec cōferebant

Impropria ſacramenta non fuerunt neceſſaria ad ſalutem neceſſitate medij, ſed neceſſitate præcepti.

ferebant interiorem ſanctitatem ex vi ſua, ſed erant neceſſaria neceſſitate præcepti, quatenus erant determinata ad reddendum Deo cultum debitum, ſicut erat neceſſarium honorare parentes, vel alios ſimiles actus exercere. In quo eſt magna differentia inter fidem interiorem viuam, & exteriorem profeſſionem eius; nam illa eſt neceſſaria neceſſitate præcepti & medij; quia continet ſubſtantialem animi iuſtitiam, & Dei cultum; hæc verò ſolùm eſt neceſſaria ex præcepto, ſeclusa ſpeciali inſtitutione Dei, & ita fuit in lege naturæ, vt notauit D. Thom. in 4. diſt. 1. q. 2. art. 6.

Speciale aliquando fuit ſacramẽtum in ſpeciali familia.

Dico tertiò. Ex ſingulari Dei beneficio, & reuelatione, interdum fuiſſe in lege naturæ in aliqua familia, vel gente, vſum alicuius ſacramenti propriè dicti, præter illud, quod commune erat omnibus in remedium originalis peccati. Hanc aſſertionẽ conſtituo primò propter oblationem Melchiſedech, in pane & vino, quæ non ſolùm habuit rationem ſacrificii, vt ſacra oblatio erat, ſed etiam res oblata habuit rationem ſacramenti, vt in 1. tom. huius 3. part. circa quæſtionem 22. D. Thom. dixi & indicat hic D. Thom. ad 3. & D. Auguſt. epiſt. 95. ad Innocen. vbi panem illum vocat *Sacramentum menſæ Dominicæ*, & idem ſentit Ambroſ. lib. 4. de ſacra. cap. vltim. & Clemens Alexandr. lib. 4. ſtromatum in fine dicens, *Melchiſedech dediſſe in nutrimentum panem & vinum ſanctificatum in typum Euchariſtiæ*; credibile ergo eſt, illud fuiſſe proprium ſacramentum datum Melchiſedech ſpeciali inſtinctu & reuelatione diuina, vt ritu ſolemni & publico celebraretur. Quod fortaſſe interdum aliis nationibus accidit, nos verò de nullo alio id poſſumus affirmare, quia nec in ſcriptura, vel Patribus habemus fundamentũ, nec erat id commune ac regulare in illo ſtatu. Poſſumus verò à ſimili hoc confirmare, quia etiam determinatio ſacrificiorum facta à Deo non erat communis & frequens in illa lege, & tamen interdùm Deus ab aliquibus determinata poſtulauit ſacrificia, vt de ſacrificio Abraham conſtat Geneſ. 22. & de amicis Iob, cap. vlt. lib. Iob. Et interdùm fieri poterat hæc determinatio, non quidem per expreſſam reuelationem, ſed per ſingularem inſtinctum Dei, ſicut credi poteſt de Abraham, quando decimas obtulit Melchiſedech Geneſ. 14. & de Iacob, quando votum fecit dandi decimas Deo Geneſ. 28. vt author eſt Hugo Victor. lib. 1. de ſacramen. part. 12. cap. 3. & 4. & D. Thom. 2. 2. q. 87. artic. 1. ad 3. Igitur eodem modo potuerunt eo tempore aliquibus dari propria ſacramenta ex ſingulari Dei beneficio. Ratio verò ſolùm eſt, quia licèt huiuſmodi ſacramenta non eſſent neceſſaria in illa lege, tamen poterant eſſe vtilia, & quod aliqua interdùm fuerint, potuit eſſe conueniens ad Chriſti honorem & ad prædicenda ſeu præfiguranda aliqua myſteria, quæ in lege gratiæ conſummanda, atque perficienda erant. Et ex his facilis eſt reſponſio ad fundamenta primæ opinionis. Ad rationes enim omnes reſpondetur ſolum probare, in illo ſtatu fuiſſe aliqua ſacrificia, vel cæremonias externas, quæ latè poſſunt ſacramenta vocari. Probant etiam, potuiſſe ſacramenta habere vtilitatem in illo ſtatu, & ideò, ſi aliquibus data ſunt, conuenienter atque vtiliter dari potuiſſe, non tamen probant fuiſſe pro eo tempore neceſſaria, neque debita hominibus regulariter iuxta illius temporis ſtatum ac viuendi rationem. Ad Doctores verò antiquos, qui de ſacramentis illius temporis loquuntur, partim reſponſum eſt, ſacramentorum nomine, ſacrificia comprehendere, & alios externos ritus diuini cultus, quod euidenter conſtat ex Hugone & aliis; partim

D. Thom. Auguſt. Ambroſ. Clemens.

Hugo.

Ad argum. 1. opin. reſpon.

A etiam dici poteſt, loqui generaliter de ſacramentis; quia aliquod ſacramentum commune fuit omnibus fidelibus in eo ſtatu & præter illud fuerunt alia non ita communia, ſed ex ſingulari Dei beneficio aliquibus collata, vt dictum eſt.

DISPVTATIO V.

De inſtitutione & neceſſitate Circumciſionis & aliorum ſacramentorum veteris legis.

IN hac diſputatione agendum eſt de reliquo tempore ab Abraham, vſque ad Chriſtum; & ideò non propoſui in titulo de ſacramentis in lege veteri inſtitutis, vt circumciſionem comprehenderem, quia in lege veteri inſtituta non eſt, ſed in Abraham initium habuit, manſit tamen in lege, & inter cæremonias legis veteris computatur, quia per illam cœpit congregari ſpecialis Dei populus, & ad ſpecialem legem eius ſuſcipiendam præparari; & poſteà fuit quaſi proprius character illius populi & profeſſio per quam aliquis, lli legi ſe obligabat ac ſubiiciebat, iuxta illud Pauli ad Galat. 5. *Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Seruabimus ergo in hac diſputatione methodum, quam in præcedenti tenuimus, vt priùs de circumciſione, poſteà de reliquis ſacramentis illius legis diſſeramus.

Circumciſiõ & legis naturæ & veteris legis fuit.

SECTIO I.

Vtrùm Circumciſio fuerit verum ſacramentum in remedium originalis peccati inſtitutum pro filiis Abrahæ.

QVæſtionem hanc valde difficilem reddunt varia dicta & ſententiæ antiquorum Patrum, quia omnes ferè, qui Auguſtinum præceſſere, longè aliter de circumciſionis inſtitutione, quàm Auguſtinus, & qui eum ſecuti ſunt, ſenſiſſe videntur. Conueniunt quidem omnes circumciſionem fuiſſe verum ſacramentum, quia id ſatis apertè docet Paul. in epiſtola ad Romanos, vt poſteà dicemus, differunt tamen, tum in tradenda ratione inſtitutionis eius, tum etiam in primaria illius ſignificatione declaranda.

Prima ergo ſententia fuit primariam rationem tradendi circumciſionem tantùm fuiſſe ad conſignandum peculiarem Dei populum, eumque à cæteris gentibus diſtinguendum; non verò in remedium originalis peccati, vnde fit circumciſionem quidem fuiſſe cæremoniam ad aliquam ſanctificationem illorum hominum inſtitutam, quia per eam dedicabantur homines ſpecialiter ad cultum Dei, quæ meritò dici poteſt quædam ſanctificatio; non tamen fuiſſe inſtitutam ad internam ſanctificationem conferendam; vnde fit, non ſignificaſſe gratiam, quæ in illa daretur: ſignificauit tamen ex diuina inſtitutione baptiſmum & circumciſionem ſpiritualem per Chriſtum conferendam, & hinc cenſetur habuiſſe perfectam rationem ſacramenti. Hanc ſententiam primo docere videtur ex Græcis Patribus Iuſtinus Martyr. dialog. contra Triphon. aliquantulùm à principio dicens, *Circumciſionem accepit Abraham ſignificationis gratia, non iuſtitiæ, idque & ſacræ ſcripturæ & res ipſæ nos cogunt confiteri.* Secundò, Irenæus libro 4. contra hæreſ. cap. 30. *Circumciſionem non quaſi conſummatricem iuſtitiæ; ſed in ſignum dedit Deus, vt cognoſcibile perſeueret genus Abrahæ, quod ex ipſa ſcriptura diſcimus*, & deinde adducit verba Geneſ. 17. *Circumcidetur omne maſculinum veſtrum & circumcidetis carnem præputij veſtri & erit ſignum teſtamenti inter me & vos.* Quæ verba confert cum illis, quæ haben-

Prima ſentẽtia dicit fuiſſe quidem ſacramẽtum, non tamen in remediũ originalis.

Probatur ex Patribus Græcis. Iuſtin.

Irenæus.

tur Exod. 21. *Sabbatha mea obſeruabitis, eritque ſignum vobis apud me in generationes veſtras*, & illa Ezech. 20. *Sabbatha mea dedi eis, vt ſint in ſignum inter me & ipſos.* Ex quibus exemplis colligere vult, ſolùm fuiſſe ceremoniam quandam ad congregandum populum Dei, & diſtinguendum eum ab aliis. Poſtea verò de ſignificatione ſubdit, *In ſigno ergo data ſunt hæc, non autem ſine ſymbolo erant ſigna*, id eſt, ſine argumento, *neque ocioſa, tanquam quæ à ſapiente artifice darentur, ſed ſecundum carnem circumciſio, circumciſionem præfigurabat ſpiritualem; etenim nos* (ait Apoſtolus ad Coloſſen. 2.) *circumciſi ſumus circumciſione non manu facta.* Tertiò, Chryſoſtomus homil. 27. in Geneſ. *Voluit circumciſionem lege ſanciri, non quòd ad ſalutem animi hæc proficere aliquid poſſet, ſed vt hoc gratitudinis indicium, quaſi ſignum & ſigillum circumferrent Iudæorum pueri, & ne eis liceret contaminari gentium commiſtionibus: propter quod Paulus ad Roman. 4. circumciſionem vocat ſignum, nam ad iuſtitiam nihil ipſa conducit*, idem homil. 39. in fine; expreſſiùs 40. in fine, vbi dicit. *Nulla alia ex circumciſione fuit vtilitas, quàm hæc ſola, quòd ex hoc ſigno eſſent cognoſcibiles, & ab aliis Gentibus ſequeſtrarentur Iudæi; noſtra autem circumciſio baptiſmatis* (*inquam*) *gratiæ medicinam habet.* Quartò, Cyrillus lib. 1. in Ioannem, cap. 21. *Lex, circumciſionem introduxit carnis, quæ nihil eſt, vt Paulus ait, Dominus autem circumciſionis ſpiritus.* & libro 11. contra Iulianum ad finem, de circumciſionis ratione & inſtitutione diſputans, nullam mentionem facit remedij peccati, neque aliam ſignificationem, quàm circumciſionem cordis in ſpiritu. *Et abſurdarum*, inquit, *concupiſcentiarum & voluptatum abiectionem ſignificat, quam per Spiritum ſanctum in nobis omnibus Chriſtus operatur.* Quintò, Euſebius eodem modo explicat circumciſionis inſtitutionem lib. 1. de præpar. Euangel. cap. 10. & lib. 1 hiſtor. cap. 1. vbi circumciſionem comparat, & æqualem facit aliis ceræmoniis legalibus, & ſolùm illi tribuit eſſe figuram & ſignum futuræ gratiæ. Sextò, eodem modo loquitur Epiphan. hæreſ. 8. poſt medium, & clariùs hæreſ. 30. non longè à fine. Septimò, Origenes homil. 3. in Geneſ. latè & Theodoretus q. 67. in Geneſ. vbi dicit circumciſionem nihil dediſſe Abrahæ, neque Iſmaeli; & hinc ſumit argumentum probabile, nam Ægyptij & alij populi, qui circumcidebantur, dicuntur impij in ſacra ſcriptura, ſignum ergo eſt non fuiſſe iuſtificatos in circumciſione. Vnde concludit, *non ergo circumciſio iuſtos facit.* Octauò eodem modo loquitur Damaſcenus lib. 4. cap. 26. Nonò, indicat etiam Athanaſius oratione in illud, *Omnia tradita ſunt mihi à Patre meo*, non longè à fine, dicens circumciſionem tantùm fuiſſe notam, baptiſmum autem regenerationem continere. Denique idem docent Oecum. ad Rom. 2. & 3. & Theoph. ad Rom. 4.

Chryſoſt. | Roman. 4. | Cyrillus. | Euſebius. | Epiphan. | Orig. | Theodor. | Damaſce. | Athanaſ. | Oecum. | Theoph.

Secundò principaliter ex Latinis Patribus, Cypr. libro 1. ad Quir. cap. 8. hoc ſenſu vocat illam primam circumciſionem carnalem, quæ euacuata eſt, per quam ſecunda ſpiritualis circumciſio promiſſa eſt, ac figurata; & probat illam non dediſſe ſpiritualem circumciſionem: tum quod priores Patres ſancti incircumciſi fuerint, tum etiam, quia illud ſignaculum fœminis non proficiebat. idem epiſt. 59. Secundò, Ambroſius epiſt. 72. eodem modo ſentit de circumciſione, nullumque diſcrimen inter eam, & alias ceræmonias legales agnoſcit, illamque circumciſionem carnalem vocat: quam in hoc à ſpirituali diſtinguit, quòd illa corpus; hæc verò peccatum amputet. & lib. 1. de Abraham, cap. 4. dicit, circumciſionem tantùm fuiſſe ſignum. & ſuper ad Roman. 4. negat aliquid iuſtitiæ Abrahæ contuliſſe. Tertiò, eodem modo ſentit Hieronymus, lib. 1. in epiſt. ad Galat. circa illa verba, cap. 3. *Cognoſcitis ergo, quia, qui ex fide ſunt, hi filij ſunt Abrahæ* (inquit) *Circumciſionem, non ob meritum operum, ſed in ſignum fidei prioris accepit; quia enim ex ſemine eius erat Chriſtus oriundus* (*in quo vniuerſarum gentium fuerat benedictio repromiſſa & ab Abraham vſque ad Chriſtum multa erant tempora tranſitura*) *prouidens Deus, ne ſoboles dilecti Abrahæ cæteris nationibus miſceretur, & paulatim familia eius fieret incerta, gregem Iſraeliticum quodam circumciſionis cauterio denotauit*, & lib. 2. in fin. circa illa verba, cap. 5. *Neque circumciſio aliquid valet*, quamuis exponat, hoc intelligendum eſſe poſt Chriſtum Ieſum, nam anteà aliquomodo vtilis fuit, dicit tamen. *Ideò vtilem Iudæis fuiſſe, quia illis credita ſunt eloquia Dei, quæ in opera vertentes, à ſalute extranei non fuerunt.* & infrà dicit, *Etiam valuiſſe ad obtinendas benedictiones carnales, quæ legem ſeruantibus ſpondebantur.* De vtilitate verò circumciſionis ad tollendum originale peccatum, ne verbum quidem. & in id ad Roman. 4. *Signum accepit circumciſionis*, inquit, *Ne dicerent; ergo ſuperfluè circumciſus eſt Abraham, ſignum dicit eſſe iuſtitiæ, non augmentum*, quæ verba ferè tranſcripſit Anſel. eodem loco. Quartò, Tertul. lib. contra Iudæos, cap. 3. de Abraham inquit, *Acceperat circumciſionem, ſed quæ eſſet in ſignum temporis illius, non in prærogatiuam*, & infrà dicit, *Datam eſſe in ſignum populo Iſrael, vt dignoſceretur, non in ſalutem.* & cap. ſeq. latè probat, circumciſionem non eſſe datam ad purgationem, ſeu iuſtitiam. Quintò, Author libri de altercatio. Eccleſ. & ſynagogæ, qui eſt in 6. tomo operum Auguſtini latè probat, circumciſionem non eſſe datam illi populo, vt ad æternitatem per illam proficeret; & potiſſimùm vtitur illo argumento, quòd remedia ad ſalutem ſunt commun a viris & fœminis. Sextò, Iſidorus lib. in Geneſ. cap. 13. reddens cauſam circumciſionis, inquit, *Iam tunc propter peregrinationem futuram ne commiſceretur ſemen eius inter gentes, datur ei circumciſio in ſignum his verbis, Circumcidetur in vobis omne maſculinum.* & infrà, *Sed quid aliud circumciſio ſignificat, niſi renouatam naturam per baptiſmum, poſt expoliationem veteris hominis?* atque eodem modo ſcribunt de circũciſ. Gloſ. & Lyr. Gen. 17. & 20.

Ex Patribus Latinis. | Cyprianus. | Ambroſ. | Hieronym. | Anſelm. | Tertull. | Iſidor. | Lyr.

Tertiò & principaliter ex Hebræis Philo. libr. de circumciſione, tom. 2. reddens varias cauſas & rationes, propter quas inſtituta eſt circumciſio, nullam mẽtionem facit originalis peccati; ſi autem circumciſio in remedium peccati eſſet inſtituta, hæc fuiſſet potiſſima cauſa inſtitutionis eius; atque inter Iudęos celebrior, ac notior eſſe debuiſſet: ad eandem rem citari ſolet Ioſephus, lib. 1. antiquitat. ibi tamen c. 18. commemorans circumciſionis præceptum, promittit ſe alio loco cauſas circumciſionis explicaturum, quod nullibi impleuiſſe reperio.

Ex ipſis Hebræis. | Philo.

Quartò principaliter fundatur hæc ſententia in loco Geneſ. 17. vbi circumciſionis inſtitutio refertur, & nulla facta mentione iuſtitiæ, vel remiſſionis peccati, ſolùm dicitur, *Vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos*, & infrà, *Eritq; pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum.* Ex quibus verbis colligitur datã eſſe circumciſionẽ ad ſignãdum populũ, quem Deus peculiariter eligebat, quoniã ex illo Chriſtus erat naſciturus, vt illius ſingularẽ haberet prouidentiã & ab eo ſpecialiter coleretur; hoc enim erat pactũ & fœdus inter Deũ & illũ populũ, cuius ſignũ erat circũciſio.

Ex loco Geneſ. 17.

Quintò videtur hęc ſententia colligi ex aliquibus Pauli locis, vbi dicit, *Circumciſionem nihil valere*, vt ad Galatas 5. & 6. *aut nihil eſſe*, vt 1. ad Corinth. 7. ſed hæc loca non vrgent, quia ſermo in illis eſt de circumciſione poſt Chriſti aduentum, & ideo dicitur, *In Chriſto Ieſu, neque circumciſio aliquid valet.* Locus autem ad Ro. 3. videtur magnã vim habere, nã cũ interrogaſſet

Ex locis Pauli.

Paul.

Paul. *Quæ vtilitas circumciſionis?* reſpondet, *multum per omnem modum.* Explicans autem hanc magnam vtilitatem, nullam aliam affert, niſi *quia credita ſunt illis eloquia Dei.* Vbi Theod. dicit potuiſſe Paul. multa enarrare beneficia, quibus Deus Iudæos prę gentibus affecit. *Elegit enim eorum maiores, ab Ægyptiorum potentia liberauit: vt clara eſſet eorum fama & in ore omnium verſaretur, perennis generis miracula effecit: legem ad auxilium dedit, Prophetas eis conſtituit, his autem omnibus ſilentio prætermiſſis, ſolam legiſlationem poſuit, quia maximus hic honos eſt:* Ergo, teſte Paul. ſolùm eſt data circumciſio, vt ille populus ſeparatus à reliquis ſpecialem Dei legem acciperet & promiſſiones ac prophetias de Chriſto, de remiſſione autem peccati nullam mentionem facit. Quin potiùs paulò inferiùs dicit, *Ex operibus legis neminem iuſtificari*, ſub quibus circumciſionem ſine dubio comprehendit, & ideo ad Coloſſ. 2. illam vocat, *Circumciſionem manu factam in expoliationem corporis carnis*, eamque à ſpirituali circumciſione omnino diſtinguit; & ad Philip. 3. vocat circumciſionem, *fiduciam in carne*, quia non erat ſignum ſpiritualis regenerationis, ſed tãtum generationis carnalis ex Abraham, in qua multùm Iudæi confidunt.

Congruentibus rationibus.

Sextò adduci poſſunt congruentiæ, vel coniecturæ, quas Patres citati indicant. Prima & frequens eſt, quia remedium peccati cõmune eſt maſculis & fœminis. Secunda ex Cypr. quia remedium peccati non præciperetur differri vſque ad octauum diem. Tertia ex Hieron. & Theod. quia populus in deſerto non eſt circumciſus per 40. annos, remedium autem peccati non eſſet tanto tempore dilatum. At verò, quia circumciſio ſolùm erat ad ſegregandũ illum populum ab aliis, & eo tempore quo erat in deſerto, erat ſatis ſeparatus à gentibus, ideo tunc nõ indiguit circumciſione: poſtquàm verò cœpit commiſceri populus gentium, omnes fuerunt circumciſi, quamuis ſine dubio iam multis eſſet originale peccatũ remiſſum. Quarta, quia priores Patres ſine circumciſione fuerunt iuſtificati: media autem ad iuſtitiam acquirendam neceſſaria, eadem ſemper fuerunt ante Chriſti aduentum.

2. Sententia circumciſionē in remedium peccati fuiſſe dicit.

Secunda ſentẽtia eſt, circumciſionem inſtitutam fuiſſe, & datam populo Iſraelitico in remedium originalis peccati, ita vt remedium legis naturæ; quod de ſe indifferens erat quoad externam ceræmoniam, determinatum fuerit ad ritum circumciſionis, pro filiis & poſteris Abrahæ. Hanc ſententiam ex patrib. qui Auguſtin. præceſſerunt, indicauit tantùm Athanaſ. in oratione nuper citata, his verbis. *Rebus autem ita conſtitutis, videtur circumciſio data eſſe, vt auferretur vituperium terreni ſtemmatis ab Abrahamitis, quò in poſterum non ſimus obnoxij huic maledicto, Terra es, & in terram ibis; ablatum eſt enim opprobrium delicti; id autem tunc factum eſt ad figuram huius baptiſmatis, quod in Chriſto perficitur; tunc enim ex parte fiebat, vtpote ad vmbram: nunc autem, ſicuti Apoſtolus ait, terrenam originem eruentes, per lauacrum baptiſmi regeneramur.* Sed re vera Athanaſius, ſi rectè perpendatur, ſolùm dicit, circumciſionem fuiſſe figurã baptiſmi, & repræſentationem quãdam regenerationis per illum perficiendæ. Apertiùs hanc ſententiam docuit Cypr. (ſi ipſe eſt author operis de Cardinalibus Chriſti operib.) c. de circumciſ. Chriſti, vbi ſic inquit. *Hoc cùm octaua die iuſſum ſit celebrari, & nomen circumciſo aptari, intimatum eſt his, qui digni ſanctorum conſortio cenſebantur, quòd eorum nomine ſcriberentur in cœlis, & æternæ beatitudinis hæredes fierent, & conſortes.* & infrà cum dixiſſet, originale peccatum omni tempore aliquibus remediis eſſe expiatum, ſubiungit, *Propter hoc cùm iam fidei tempora appropinquarent, imperata eſt circumciſio.* Ambr. etiam epiſt. 84. ad medium, vbi ex inſtitutione circumciſionis, veritatem peccati originalis demonſtrat, & eandem vim exiſtimat habere illa verba Geneſ. 17. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima eius de populo ſuo.* & illa Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum.* Verùm illa epiſtola, non cenſetur eſſe Ambroſij, ſed Proſperi. Primus itaq; ac præcipuus & indubitatus author huius ſententiæ fuit Auguſt. qui 3. lib. contra Iulian. c. 18. ſic inquit. *Reſponde, ſi potes, cur ipſe Iſaac, niſi baptiſmatis Chriſti ſigno circumciſus octauo die fuiſſet, periiſſet anima eius de populo ſuo? Explicã, ſi potes, cùr meritò tanta pœna plecteretur, niſi ab hac, tanto ſacramento liberaretur?* Idem repetit lib. 5. cap. 9. lib. 2. de gratia Chriſti & pecc. origin. cap. 30. & 32. & lib. 2. de nuptiis, cap. 11. & 12. & lib. 4. de baptiſ. cap. 24. vbi dicit, *Ex circumciſione carnis, quam prior populus accepit, coniicere nos poſſe quid valeat in paruulis baptiſmi ſacramentum.* vbi adducit etiam argumentum ex 4. Exod. vbi filius Moyſis per circumciſionem mortis periculo ereptus eſt, & lib. 2. contra litter. Petilia. cap. 72. *Antiquus populus circumciſione, pro baptiſmo vtebatur.* idem docet 15. de Ciui. Dei, cap. 16. & lib. 16. cap. 27. & lib. de pœniten. & medici. cap. 5. & lib. 5. hypogno. à medio. *Circumciſio* (inquit) *illa octauæ diei gratiam baptiſmi geſtabat, & paruulus, qui ea fraudatus eſt, delicto, quod ex Adam traxit, non caruit.* & tractat. 20. in Ioann. dicit, ideò circumciſionem ſolitam eſſe dari etiam in ſabbatho: quia ſanctificationem afferebat, à quo non erat in ſabbatho vacandum. Vnde Chriſtus Ioan. 7. dicebat, *In Sabbatho circumciditis hominem, & mihi indignamini; quia totum hominem ſaluum feci in ſabbatho.*

Primus huius ſententiæ author Auguſtinus.

Secundò, Auguſtinum ſequuti ſunt poſteriores Patres, Greg. 4. moral. c. 2. & 3. & habetur in ca. Quòd autem, de conſecrat. d. 4. & apud Iuonem in decret. part. 1. c. 49. Proſper d. epiſt. & lib. de promiſſionibus Dei, 1. p. c. 14. Iſidor. lib. in Geneſ. c. 13. vbi eodem modo, quo Augu. exponit illam comminationem, *Paruulus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* vt infrà videbimus. Beda lib. 2. in Lucam, cap. 8. & homil. quadam de circumciſione, tom. 7. vbi dicit; Tàm circumciſionem, quàm baptiſmum, tollendæ præuaricationis gratia poſita eſſe; differre verò, quia illa non introducebat ad regnum; ſicut baptiſmus, idem lib. variarum quæſtionum, q. 15. tom. 8. Bernard. ſerm. 3. de Circumc. ſerm. 2. de Aſſumpt. Virginis circa fin. & epiſt. 77. Rupert. Abb. lib. 5. de operib. Trin. in Gene. c. 33. Hugo Victor. lib. 2. de ſacram. par. 6. c. 3. vbi comparat in hoc effectu circumciſionem cum baptiſmo: &, licèt dicat verum eſſe, per baptiſmum aperiri ianuam regni, quod per circumciſionem non fiebat, tamen dicit hanc differentiam, nõn tàm in ipſis ſacramentis poſitã eſſe, quàm in eo, quòd paſſio Chriſti nunc eſt exhibita, quæ antea non erat.

Gregor. Beda. Bernard. Rupert. Hugo.

Tertiò, ſententiam hanc ſecuti ſunt omnes ſcholaſtici ſine vlla opinionum diuerſitate, Magiſt. in 4. d. 1. vbi D. Tho. Scot. Duran. Bonau. Richard. Palud. Gabr. & alij, idem D. Tho. hîc & infrà q. 62. artic. 6. ad 3. & q. 70. art. 4. Alex. Aleñſ. 4. par. q. 7. memb. 7. art. 2. & ſequentibus.

Quartò, fundari poteſt hæc ſententia in decreto Innocentij 3. in ca. Maiores, de baptiſm. vbi primùm dicit baptiſma ſucceſſiſſe circumciſioni. Deinde comparat illa verba, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit* cum illis. *Niſi quis renatus, &c.* Deinde concludit plus conferre nunc baptiſmum, quàm olim circumciſionem; *Quoniam etſi originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium & damnationis periculum vitabatur, non tamen perueniebatur ad regnum cœlorum, quòd vſque ad mortem Chriſti fuit omnibus obſeratum;*

ratum; ſed per ſacramentum baptiſmi culpa remittitur, & ad regnum cœlorum peruenitur. vbi quamuis Pontifex non intendat hanc veritatem definire; tamen cum hac ſententia vtatur, vt oſtendat paruulos in lege noua eſſe baptizandos, ſicut in veteri circumcidebantur, magnam certè huic ſententiæ prębet authoritatem.

Præcipuum fundamentũ Auguſt.

Quintò, fundamẽtum præcipium, quo motus eſt Aug. ad hanc ſententiam aſtruendam nititur verbis illis Geneſ. 17. *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* Ad cuius teſtimonij vim intelligendã, tria expendenda ſunt. Primum ad quos referantur illa verba, ſeu in quos cadat illa comminatio. Secundum, Quæ ſit pœna, quam Deus ibi comminatur. Tertium, Quod ſit illud pactum, quæue illius tranſgreſſio, propter quã illa pœna iniungitur. Circa primum multi exponunt, verba illa intelligenda eſſe de adultis & ratione vtentibus, qui vel propriam circumciſionem contemnerent, vt Caie. in Gen. exponit. & indicat Iuſtinus, & nonnulli ex aliis Patribus: vel qui filiorum ſuorum circumciſionem negligerent, vt exponit Diodorus ad Lypoman. in catena ſuper Gene. Quæ expoſitio probabilior apparebit ſi verba illa, non paſſiuè, ſed actiuè legantur, hoc modo. *Maſculus, qui non circumciderit carnem præputij ſui*, vt Ambr. & nonnulli alij legunt. Græca enim & Hebraica lectio hanc verſionem admittit: & Chaldaica paraphraſis eodem modo habet; iuxta hanc autem lectionẽ, de ſolis adultis poteſt propriè eſſe ſermo, quia paruuli non poterant ſe circumcidere, nec phyſicè, nec moraliter; adulti autem, quia voluntariè poterant, vel negligere, vel admittere & procurare circumciſionem; ideo dicuntur habuiſſe præceptum, vt ſe circumcidant, licet non eſſent propriis manibus circumciſionem effecturi: parentes etiam propriiſſimè dicuntur fuiſſe obligati ad ſuos filios circumcidendos. In vtroſq; ergo & in eos tantum optime cadit illa cõminatio. Et iuxta hunc ſenſum facile intelligitur, propter quam cauſam comminaretur Deus illam pœnam, ſcil. propter culpam, quam hi cõmittebant, negligendo circumciſionem, vel propriam, vel filiorum. Quod videtur conſentaneum illis verbis, *quia pactum meum irritum fecit.* Illud enim pactum (niſi apertam æquiuocationem in breui textu admittamus) non eſt aliud, niſi illud, quod ſæpius in præcedentibus verbis repetitur, *Statuam pactum meum inter me & te & ſemen tuum. Tu ergo cuſtodias pactum meum & ſemen tuum poſt te: hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis, inter me & vos & ſemen tuum poſt te; Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, &c.* illud ergo pactum, nullum aliud erat, quam lex circumciſionis; conſtat enim ſępe in ſcriptura legem diuinam nomine pacti & fœderis ſignificari: quia habet adiunctam promiſſionem & comminationem: imponebatur ergo illa pœna propter tranſgreſſionem huius legis, quàm non poterant paruuli, ſed ſoli adulti committere. Et iuxta hæc non eſt difficile exponere, quæ fuerit illa pœna: erat enim vel mors corporalis, aut quędam excommunicatio, ſeu ſeparatio à populo Dei, vtrumque enim ſignificare ſolent illa verba. *Delebitur anima eius de populo ſuo*, iuxta phraſin Hebraicam, non enim ſignificare ſolent pœnam alterius vitæ, ſed præſentis; & interdum pœnã mortis, vt Exod. 12. *Quicunque comederit fermentatum, peribit anima illius de Iſrael*, id eſt, occidetur: ſimiliter c. 30. & 31. Leuit. 17. 18. & 19. & ita intelligunt præſentem locum Geneſ. Lyra & Caiet. ibi dicunt enim patrem fuiſſe morte plectendum, ſi filium nollet circumcidere. & ipſum etiam filium, ſi poſt vſum rationis voluntariè maneret incircumciſus. Interdum verò ſignificatur illis

Caieta. Iuſti. Diodor. Ambroſ. Locus Gene. 17. expoſitus. Lex diuina & pactum & fœdus in ſacris litteris appellatur.

A verbis excommunicatio & ſeparatio à populo Dei, vt Num. 19. *Qui tetigerit humanæ animæ morticinum, & aſperſus hac commiſtione non fuerit, peribit ex Iſrael.* & infrà, *Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Eccleſiæ.* quanquam hæc verba ab aliis intelligantur de morte corporis. In dicto ergo loco Geneſ. *Delebitur de populo ſuo*, id eſt, non memorabitur, nec erit membrum populi Dei, neque erit particeps ſacramentorum, beneficiorum & promiſſionum illius populi. Iuxta quam expoſitionem hic locus nihil omnino confert ad ſententiam Auguſtini fundandam; quia ex illis verbis ſic expoſitis non poteſt colligi, circumciſionem fuiſſe mediũ neceſſarium par-
B uulis ad ſalutem, quia non ſequitur paruulos incircumciſos fuiſſe damnatos, ſed ſolùm ſequitur eam circumciſionem fuiſſe in præcepto, cuius tranſgreſſores puniri præcipiebantur. At vero Auguſt. longè aliter intelligit tria illa, quæ explicãda propoſuimus. Primo enim exiſtimat, comminationem illam non tantùm ad adultos, ſed etiam ad paruulos dirigi. Cui in primis fauet editio 70. Interpretum, qui addunt particulam illam. *Octauo die*, hunc in modum, *Maſculus, cuius præputij caro octauo die circumciſa non fuerit, &c.* quæ lectio retenta eſt in noua editione Septuaginta interpretum, iuſſu Sixti V. facta; & eadem vſus eſt Auguſt. in citatis locis, & Ambroſ. epiſt. 77. & Orig. lib. 2. in ad Rom. circa fin. cap. 3. Quare non videtur
C facilè reiicienda, eò quòd in Hebræa & vulgata Latina non habeatur. quia illis non repugnat ſe potius ea explicat. Vnde poteſt ſumi indicium, antiquam Iudæorum Synagogam, ita hunc locum intellexiſſe & Septuaginta interpretes, ad explicandum ampliùs ſenſum ſuo tempore & in ſua Eccleſia receptum, illam particulam addidiſſe. Qua poſita, non poteſt illa comminatio ad ſolos adultos referri: cùm etiam maſculus poſt octauum diem incircumciſus periturus dicatur. Præterea, ſecluſa etiam illa particula, verba ſcripturæ indefinita ſunt, & æquiualent vniuerſali loquutioni; non ergo poſſunt liberè ad ſolos adultos coarctari, aliòqui, etiam ille verba Chriſti, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* poſſent ſimili modo limi-
D tari. quia eſt idem genus indefinitæ ſeu vniuerſalis loquutionis, & in vtraque paſſiuè dicitur, *Cuius caro circumciſa non fuerit*; &; *Niſi quis renatus fuerit*: ergo ſicut hæc non limitantur ad eos, qui actiuè (vt ſic dicam) tranſgrediuntur pręceptum baptiſmi, ſed ſimpliciter intelliguntur de omnibus, qui baptiſmum non recipiunt, nec re, nec voto, cuiuſcunque ætatis ſint, ita nec alia verba limitanda ſunt, ſed eodem modo intelligenda. Præterea, huic expoſitioni fauet contextus Geneſ. nam proximè dictum erat. *Infans octo dierum circumcidetur in vobis, eritque pactum meum in carne veſtra, in fœdus ſempiternum*, ſtatim verò ſubditur, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* ergo, niſi ſit magna æquiuocatio in verbis,
E idem maſculus periturus dicitur, ſi non circumcidatur, qui præceptus erat circumcidi; hic autem erat infans octo dierum; ergo de illo, & non tantùm de adulto, ſermo eſt in prædictis verbis. Ex quo vlterius intelligit Auguſtinus per illa verba, *Delebitur anima eius de populo ſuo*, ſignificari, non tantùm pœnam aliquam huius vitæ, ſed ſeparationem à Deo, & à cætu ſanctorum, per carentiam diuinæ gratiæ & æternæ beatitudinis; quia paruulus, qui poſt octauum diem ſine circumciſione moreretur, hanc pœnam incurreret, etiam ſi in hac vita nulla alia afficeretur. Neq; eſt hic ſenſus ab illo genere locutionis alienus; nam in veteri teſtamento, cùm iuſti moriuntur, dicuntur apponi ad populum ſuum, Geneſ. 25. 35. & 49. id eſt, ad cætum ſanctorum: ergo rectè dicitur

Augu. aliter hunc locum Geneſ. expli. cat.

dicitur periturus à populo ſuo, qui non erat ad ſanctorum cætum aggregandus. Confirmatur, quia vt notat Burgenſ. Geneſ. 17. & Gloſ. ord. nunquam Hebræi intellexerunt, ibi eſſe impoſitam pœnam mortis, aut paruulis incircumciſis, aut adultis tranſgreſſoribus illius præcepti: vnde nunquam illud delictum tali pœna punitum fuit in populo Iſrael, vt iidem referunt: non ergo rectè intelliguntur illa verba de pœna mortis: neque etiam de legali ſeparatione, ſeu excommunicatione: nam illud præceptum datum fuit multò ante legem ſcriptam, quæ introduxit ceræmonias, irregularitates & legales ſeparationes, quæque per terrores & minas pœnarum cœpit homines inducere ad ſui obſeruationem; igitur nec pœna mortis nec ſeparationis legalis aptè quadrat huic præcepto. Ac denique, licèt admittamus, hominem incircumciſum, etiam in hac vita ſeparandum fuiſſe ab illo populo, & abſcindendum tanquam membrum carens propria nota & ſigno illius populi, tamẽ hoc nihil obſtat, quominùs etiam pœna alterius vitæ in illis verbis indicetur; & per hanc ſeparationem repræſentetur; ſicut etiam nunc homo non baptizatus & ab Eccleſia eſt ſeparatus in hac vita, & propterea ſeparabitur à conſortio iuſtorum in futura. Tandem colligit Auguſtinus cauſam huius pœnæ propriam, & adæquatam non fuiſſe actuale peccatum in tranſgreſſione præcepti circumciſionis commiſſum, ſed peccatum originale ex Adami tranſgreſſione contractum, paruulus enim non habet aliud peccatum, & ideo verba illa, *Quia pactum meum irritum fecit*, non cenſent Auguſtin. Iſidor. & Bed. eſſe intelligenda de pacto circumciſionis; quia non potuit paruulus octo dierum præceptum illud tranſgredi, ſed de pacto inito cum Adam, quod paruulus in ipſo irritum fecit, ſicut in Adam peccauit. Quę expoſitio, quoad hanc vltimam partem duriuſcula videri poteſt, propter rationem ſuprà factam, quòd videlicet in toto illo capite per pactum intelligitur circumciſio, & ideo retinendo eundem ſenſum & amplius illum explicando, dici poſſet, immediatè & in ſenſu maximè litterali ſermonem eſſe de pacto circumciſionis: hoc tamen dici irritum fieri à paruulo incircumciſo, non actiuè per tranſgreſſionem præcepti culpabilem, ſed paſſiuè, quia in eo non eſt obſeruatum, ſeu executioni mandatum pactum diuinum, quod ea ratione irritum in eo factum eſt. Fortaſſe verò ſub hoc ſenſu voluit etiam Spiritus ſanctus indicare culpam exiſtentem in paruulo, ex tranſgreſſione prioris pacti, quam humana natura in Adamo commiſit, vt Auguſtinus dixit. Et ita in illis verbis immediatè ſignificatur ratio incurrendi illam pœnam, quæ eſt carentia remedij per quod tollenda eſſet culpa, quæ eſt cauſa illius pœnæ; quæ etiam culpa myſticè ſeu in ſenſu magis recondito indicatur, & ita coincidit hæc expoſitio cum intentione Auguſtini, eamque ſignificauit Eucher. lib. 2. in Geneſ. capit. 24. Atque ex tota hac expoſitione rectè concluditur, circumciſionem fuiſſe inſtitutam in remedium neceſſarium paruulis, vt liberarentur ab originali peccato, quandoquidem ex carentia illius ſequebatur damnatio infantis; ſicut ex illis verbis, *Niſi quis renatus fuerit*, colligimus, baptiſmum eſſe medium neceſſarium ad tollendum originale peccatum, vt inferiùs ſuo loco dicemus. Vnde in hoc propriè videtur circumciſio fuiſſe figura baptiſmi; ſicut Paulus eam vocat ad Coloſſenſ. 2. & ſæpè aliàs.

Burgenſ. — Auguſt. Iſidor. Beda. — Eucherius. — Circumciſio figura baptiſmi.

Sextò poſſumus afferre coniecturas, ſeu congruentias. Prima & præcipua ſit; quia licèt verum ſit, quòd prima ſententia aſſeuerat, circumciſionem inſtitutam eſſe ad conſignandum Dei populum, & illum à cæteris diſtinguendum, tamen cum hoc fine non repugnat, quod ſimul etiam ſit inſtituta in remedium originalis peccati: nec priores Patres, qui priorem cauſam aſſignant, licèt poſteriorem taceant, illam excludunt: nec hæ ſunt ex ſe repugnantes: quin potius optimè inter ſe conueniunt, vt qui conſecratur Deo, & nouum pactum & fœdus cum eo init, ſeruandi legem eius & colendi eum, cuiq; Deus promittit ſuam peculiarem prouidentiam, ac paternam benedictionem, iam non maneat inimicus Dei, ſed ſanctus & iuſtus: ſicut nunc in baptiſmo vtrumque ſimul fit, nam per illum conſignantur fideles charactere Chriſti, & fiunt propria membra Eccleſiæ & mundantur etiam ab originali peccato. Ex qua analogia etiam confirmatur hæc ſententia, quia, vt diximus, circumciſio fuit quædam figura baptiſmi; propter quod baptiſmus dicitur ſpiritualis circumciſio, quia conſignat homines, non in corpore, ſed in anima per characterem ſpiritualem, & circumcidit non corpore, ſed corde; circumciſio autem appellatur carnalis, nõ quia nullum ſpirituale bonum in ea daretur, ſed quia carnali, ac viſibili charactere conſignabat homines. Confirmatur hæc coniectura, quia niſi in illo ſacramento tollendum eſſet originale peccatum, nulla eſſet ſufficiens cauſa, ob quam infantibus dari præciperetur; nam ad alium finem ſufficiebat dari in adulta ætate; & videri poſſet conuenientior, tum ad meritum per illum actum obedientiæ & doloris: tum etiam ad intelligendam ſignificationem illius myſterij: ſicut nunc etiam baptiſmus non daretur paruulis, niſi eſſet remedium originalis peccati. Tandem hæc ſacramentalis ſignificatio optimè quadrat cum ritu circumciſionis; nam, quia peccatum originale per ſeminalem generationem communicatur, & vires ſuas in concupiſcentia carnis potiſſimùm exſerit; cui malo ſola diuina gratia potens eſt ſubuenire, ideo per circumciſionem carnis aptè ſignificatur effectus, qui fit in anima, cum ab illa tollitur originale peccatum.

Baptiſmus cur ſpiritualis: & circũciſio cur carnalis.

Vtraque iſtarum ſententiarum tanto authoritatis pondere & tam probabilibus nititur fundamentis, vt noſtri muneris eſſe videatur, neutram, ſi fieri poteſt, reiicere, ſed vtrique aliquid concedere, eaſque in concordiam redigere. Vnde dicimus primò: Primariam rationem inſtituendi circumciſionem non fuiſſe remiſſionem originalis peccati, neque ad hoc habuiſſe maiorem aliquam vim, quàm habuerit ſacramentum legis naturæ. Hanc concluſionem probant omnia, quæ pro prima opinione adducta ſunt. Neque negari poteſt, quin primarius finis circumciſionis fuerit, congregatio populi Dei, & ſegregatio eius à cæteris populis, per ſpecialem, magiſque expreſſam profeſſionem fidei veri Dei, & Chriſti venturi, quæ fides eo tempore valde imperfecta iam erat, vt notarunt Hugo Victor. libro 1. de ſacrament. parte 11. cap. 6. & Alexan. Aleſ. 4. part. q. 7. memb. 2. & Diuus Thomas hîc & eleganter in 1. 2. q. 102. artic. 5. ad primum, vbi ait: litteralem principalemque rationem inſtituendi circumciſionem fuiſſe ad proteſtationem fidei vnius Dei: figuralem verò ad ſignificandam ablationem corruptionis per Chriſtum faciendam. Rurſus, quòd circumciſio nihil habuerit ſpeciale ad delendum originale peccatum, præter id, quod commune erat in lege naturæ inter alia, quæ adducta ſunt pro prima ſententia, probat optimè illa coniectura, quia ſi aliquid amplius daretur paruulis in lege veteri, quàm in lege naturæ, non debuiſſent ab illo beneficio fœminę excludi: cur enim, cum diuina gratia, & præſertim ea,

Sentẽtia authoris & opinionũ concordia. — In circumciſione non plus dabatur, quàm in remedio legis naturæ.

quæ eſt in remedium peccati, de ſe æquè omnibus communicetur? Illud etiam ſignum nõ eſt contemnendum, quod tanto tempore ſit circumciſio in deſerto prætermiſſa.

In circumciſione originale paruulis remittebatur.

Secundò, dicẽdum eſt, circumciſionem fuiſſe remedium, in quo peccatum originale paruulis remittebatur: quod quidem etiam ex diuina inſtitutione habuit ſecundariò tamen & quaſi conſequenter. Prior pars ſufficienter probatur ex his, quæ adducta ſunt in poſteriori ſententia. Hæc videtur non poſſe nunc negari, ſine aliqua temeritate, propter communem conſenſum tantorum Patrum & Scholaſticorum omnium & maximè Innocentij 3. Modus autem huius inſtitutionis & tota concluſio ita poteſt à nobis intelligi & exponi: quia, vt vidimus, ante inſtitutam circumciſionem in lege naturæ erat lex & promiſſio Dei de remittendo paruulis originali peccato per quodcunque ſignum externum proteſtatiuum fidei à parentibus applicatum: circumciſio autem ex vi ſuæ inſtitutionis habuit, vt eſſet quoddam ſignum ſacrum fidei poteſtatiuum, quo paruuli ſpecialiter dedicabantur Deo; ergo ex vi huius inſtitutionis, quamuis nihil aliud addatur, habuit circumciſio, vt poſſet eſſe remedium ſufficiens, vt tolleretur originale peccatum, ſaltem ſi priùs non eſſet ablatum. Quod poteſt exemplo declarari: nam ſi eſſet à Deo lata lex, vt quicunque ſibi offerret ſacrificium, peccatorum remiſſionem vel alium ſimilem effectum conſequeretur, & poſteà Deus aliquam actionem in ſacrificium inſtitueret; quamuis ex vi huius poſterioris inſtitutionis, non haberet tale ſacrificium aliquem effectum; nihilominùs ex vi prioris inſtitutionis generalis, haberet effectum cuicunque vero ſacrificio promiſſum. Ita ergo in præſenti intelligi poteſt. nam priùs erat vniuerſalis lex, vt per quamcunque ceræmoniam externam poſſet paruulis ſubueniri: ergo hoc ipſo, quod fuit ceræmonia ſacra, non tantum pro adultis, ſed pro paruulis inſtituta ad ſanctificandos illos aliquo modo, ſeu cultui diuino dicandos hoc (inquam) ipſo, habuit ex vi prioris generalis legis, vt poſſet eſſe remedium ſufficiens aduerſus originale peccatum, etiam ſi nihil aliud in eius inſtitutione intelligamus. Quòd autem hoc modo & non alio excellentiori fuerit eleuata circumciſio, vt in ea daretur hic effectus, colligi ſatis videtur ex authoritate omnium Sanctorum, quos in priori ſententia adduxi: imò etiam ex Pauli teſtimonio, qui nihil tribuit circumciſioni, quatenus talis ceræmonia peculiariter inſtituta fuit, quod ad internam iuſtitiam & remiſſionem peccati pertineat. Et eodem ſenſu dicunt Patres, nullam attuliſſe ſpiritualem vtilitatem, quam non habuerint alij ſancti in lege naturæ. Ex quibus probabile ſumitur argumentum ad hoc confirmandum, non quia non potuerit Deus inſtituere in lege veteri aliquod remedium, quod maiorem gratiam conferret ex diuina promiſſione, quàm in lege naturæ, vel perfectiori modo; ſed quòd nulla ſit ratio ad id aſſerendum, nec ſit conſentaneum ſtatui illius legis. In hoc enim habebat eandem imperfectionem, quàm lex naturæ; quia non habebat exhibita & præſentia Chriſti merita, ſed ſolùm credebat & ſperabat futura; & ideò ſacramenta eius de ſe tàm egena erant & infirma, ſicut in lege naturæ: ergo ex conditione illius legis & ſtatus, non eſt, cur in aliquo ſacramento eius vberior gratia, vel perfectiori modo collata ſit: ergo nec in circumciſione fuit aliter remiſſum peccatum, quàm in ſacramento legis naturæ; nec per alium effectum, nec per aliud cauſalitatis genus; & conſequenter, nec fuit neceſſaria quoad hoc illa inſtitutio, præter eam, qua circumciſio ſub ratione cerẹmoniæ ſacræ proteſtatiuæ fidei & paruulis applicandæ conſtituta eſt. Prẹtereà poteſt hoc à ſigno declarari ex probabili opinione Theologorum aſſerentium: poſt Chriſti mortem, quamdiu legalia fuerunt mortua & non mortifera, circumciſionem fuiſſe vtilem paruulis ad remedium originalis peccati, non vt ceræmonia legalis, ſed vt remedium legis naturæ: quia nimirùm retinuit rationem ceræmoniæ ſacræ, per quam poterat fides parentum filiis applicari. Dices, ergo eodem modo poſſet dici de baptiſmo non eſſe per ſe primò inſtitutum, in remedium originalis peccati, ſed ad proteſtandam fidem, ſeu ad conſecrandos homines cultui diuino; & conſequenter habuiſſe, vt in illo tollatur originale peccatum. Reſpondetur negando ſequelam; tùm, quia hoc ſacramentum habet effectus gratiæ longè diuerſos & perfectiores, à circumciſione & ſacramento legis naturæ, & ideò oportet, vt illos habeat ex vi ſuæ inſtitutionis. Item habet illos effectus perfectiori modo, vt infrà dicemus. Item ex verbis promiſſionis & inſtitutionis eius conſtat per ſe primò eſſe inſtitutum ad regenerandos homines in Chriſto iuxta illud: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*; Regeneratio autem in Chriſto non fit primariò & per ſe per externam aliquam ſanctificationem, ſed per ſpiritualem & internam. Denique ſtatus legis gratiæ propter Chriſti merita præſentia eſt longè perfectior, & ideò conſentaneum illi fuit, vt noua gratiæ promiſſio, nouuſque modus regenerationis in eo fieret.

Innocen. 3.

Circumciſio aliquanto poſt Chriſti mortẽ quomodo vtilis.

Obiectio.

Reſponſio.

Dubium.

Rurſus verò dicet aliquis: quamuis prædicto modo ſatis explicatum ſit, quomodo circumciſio fuerit ſufficiens remedium peccati originalis ex vi inſtitutionis prædicto modo explicatæ; non tamen id ſatis eſſe, vt fuerit remedium neceſſarium paruulis ad ſalutem: quod tamen Aug. præcipuè contendit; & ex loco Geneſis, vt à nobis explicatus eſt in eius doctrina, neceſſariò conſequitur, vt ex dictis patet. Antecedens declaratur: nam ſi circumciſio non habuit, quod in ea deleretur peccatum originale, niſi ex generali ratione cerẹmoniæ ſacræ, ſeu proteſtationis fidei paruulis applicatæ, ſequitur, quòd ſi ante circumciſionem parẽtes alio modo offerrent ſuos paruulos Deo per quodcunque aliud ſignum, paruuli conſequerentur remiſſionem originalis peccati: ergo ad hunc effectum, non eſſet illis neceſſaria circumciſio: ergo, licèt non circumciderentur, non propterea damnarentur. Antecedens patet, quia per hoc ſolùm, quòd circumciſio inſtituta eſt, vt eſſet ceræmonia ſacra & proteſtatio fidei, &c. non eſt ablata poteſtas faciendi alias cerẹmonias, ſeu proteſtandi fidem aliis ſignis, ſicut antea in lege naturæ fieri poterat, & ſicut tunc in eadem lege ſcripta circa fœminas fiebat. Vnde confirmatur & explicatur difficultas optimo exemplo: nam ex præcepto legis veteris, fœminæ recens natæ offerendæ erant Deo in templo poſt octuageſimum diem, Leuit. 12. Et hæc eſt prima ceræmonia ſacra, quæ ex neceſſitate legis ſcriptæ exercenda tunc erat circa fœminas. Ex qua neceſſariò ſequitur, quod, ſi ante illum diem, nulla alia via, neque alia fidei proteſtatione, eſſet illis remiſſum originale peccatum, in illa oblatione facta in templo ſine dubio remitteretur, non propter ſpecialem inſtitutionem, vel promiſſionem; ſed ex generali ratione ſacramenti legis naturæ, vt de circumciſione explicatum eſt. Quo tamen nõ obſtante, neceſſarium non erat expectare octuageſimum diem, vt fœminę iuſtificarentur, ſed quocunq; ſigno proteſtatiuo fidei ſubueniri illis poterat ſicut in lege naturæ

naturæ: ergo idem dicendum erit de circumciſione, ſi non habuit ſpecialiorem inſtitutionem. Ad quam difficultatem poſſet aliquis totum hoc concedere, quia non videtur eſſe magnum inconueniens, & quia hoc modo meliùs ſaluantur omnia dicta antiquorum Patrum, quæ in priori ſententia attulimus. Iuxta quam reſpnſionem conſequenter dicendum erit: circumciſionem appellari communiter remedium origininalis peccati, quia illa erat, quam regulariter loquendo primò applicabatur, non quia eſſet ſimpliciter neceſſaria. Quod poteſt confirmari: quia certum eſt, interdum potuiſſe remitti originale peccatum infanti Hebræo abſque circumciſione per medium legis naturę, vt ſi ante octauum diem eſſet in euidenti mortis periculo; non enim licebat prænenire circumciſionem: nam ex pręcepto diuino definitum erat tempus octauæ diei, non ſine magna ſignificatione & myſterio. Ac præterea, quia ſi infans ante illum diem exiſteret in periculo mortis, tunc eum circuncidere, eſſet illum interficere. Quare etiam ſi in die octauo, vel poſt illum non poſſet dari circunciſio, ſine graui incōmodo, & periculo mortis, nulla ratione erat applicanda: quia non eſt veriſimile voluiſſe Deum, vt parentes ſuos filios interficerent, quòd etiam apertè colligitur ex Ioſue 5. non enim propter aliam cauſam videtur in tranſitu per deſertū omiſſa vel dilata circumciſio: niſi, quia cum quotidie iter agerent, non poterant ſine graui incōmodo crrcuncidi; & ideò ibidem dicitur poſtquàm tempore Ioſue omnes circunciſi ſunt, manſiſſe in eodem caſtrorum loco, donec ſanarentur. Igitur in his & ſimilibus caſibus poterāt Iudæi ſaluari, vel remiſſionem originalis peccati conſequi per aliud remedium: quia non eſt veriſimile, relictos eſſe à Deo ſine remedio, & factos eſſe deterioris conditionis, quàm alios infantes in lege naturæ conſtituto: & ita apertè ſentit Diuus Thomas infrà quæſt. 70. art. 3. & 4. ad 3. ergo non fuit circumciſio inſtituta, vt medium neceſſāriū ad remittendum originale peccatum: fuit enim valdè accerbum, & difficile remedium, & ideò non oportuit, vt eſſet ſimpliciter neceſſarium, ſicut nunc eſt baptiſmus: ergo quacunque ratione applicaretur aliud remedium legis naturæ, ante circumciſionem, illud ſufficeret. Et hæc ſententia videtur claritatem quandam & probabilitatem præ ſe ferre: ſed non eſt iuxta mentem Aug. & Innoc. 3. nec ſatis explicat, cur circumciſioni tribuatur effectus, remittendi originale peccatum viris, magis quàm oblationi in templo attribuatur remiſſio originalis peccati in fœminis. Denique ſi vera eſt expoſitio verborum Gene. ſuprà data, quæ etiam approbat Innoc. 3. in dicto capitulo Maiores: non poteſt cum illa hęc ſententia conſiſtere, quia illa comminatio de paruulis intellecta apertè infert neceſſitatem aliquam huius remedij.

Cum periculo mortis nō adhibebatur circūciſio ſed aliud remediū legis naturę etiā poſt octauū diē. Ioſue. 5.

Propter hanc ergo difficultatem addi in concluſione, circumciſionem fuiſſe remedium originalis peccati ex peculiari Dei inſtitutione. Itaque quamuis non promiſerit Deus ſpecialem aliquam gratiam circumciſioni, neque in eum finem primariò illam inſtituerit, quæ duo hactenus docuimus, voluit tamen, vt remedium illud, quod in lege naturæ indifferens erat quo ad ceręmoniam & ritum externum, eſſet in populo Iſraelitico pro pueris ſeu viris determinatum, quoad ritum circunciſionis, ita vt ordinariè, ſeu quandocunque fieri poſſet ſine graui incommodo proteſtatio fidei parentum, & applicatio eius ad remidium paruulorum, per circumciſionem fieret, & hoc modo, ac non alio, parentes filios ſuos Deo dicarent, & offerrent. Ex quo factum eſt, vt ſi parentes vellent, alio ritu vel ceræmonia vti, ad offerendum filios ſuos Deo, ſecluſa ſpeciali gratia, vel neceſſitate, nihil efficerent, quod ad eorum ſalutem vtile eſſe poſſet, quia iam illa non cenſeretur ceræmonia ſacra, ſed ſuperſtitioſa, quod videtur ſignificatum Leuiti. 12. vbi dicitur: *Mulier ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculum, immunda erit ſeptem diebus, & die octano circuncidetur paruulus*, & in figuram huius applicari poteſt: quod Leuit. 2. dicitur. *Septem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ, die autem octauo & deinceps offerri poterunt Domino.* Et ita facilè intelligitur, quomodo tunc fuerit circuncifio neceſſaria, tum neceſſitate præcepti reſpectu adultorum, tum etiam neceſſitate medij ſaltem reſpectu paruulorum, quando ſine graui incommodo applicari poterat. Ita enim eſt limitanda & exponenda Auguſtini ſententia, cui non contradicunt antiquiores Patres, qui directè contra Iudæos ſcribunt, qui ſuam ſpem totam in circunciſione ponebant; & ideò pręcipuè docuerunt circunciſionem nullam habuiſſe ſpiritualem efficaciam vel vtilitatem. Ad hanc autem Sanctorum mentem & intentionem ſatis eſt, quòd circunciſio, vt erat peculiaris ceræmonia Iudaica, nullam habuit ſpecialem vim ſanctificantem, neque ad hoc fuit primariò inſtituta, prout in prima aſſertione diximus, quam prædicti Patres, ſine dubio docent: nō tamen negant ſecundam, neque illam explicant, quia ad eorum inſtitutum non pertinebat. Auguſtinus verò locutus eſt conta Pelagianos negātes originale peccatum; & ideò clariùs ac diſtinctiùs explicuit, quod in ſingulis ætatibus fuerit remedium ad huiuſmodi peccatum tollendum.

Quomodo intelligēda cōcluſio.

Leuit. 12.

Circumciſio neceſſaria neceſſitate pręcepti, reſpectu adultorū & neceſſitate medij, reſpectu paruulorum.

Tertiò dicendum eſt, circunciſionem fuiſſe verum ac proprium ſacramentum veteris legis, primò, & per ſe prognoſticon ſeu præfiguratiuum gratiæ futuræ; conſequenter vero demonſtratiuum gratiæ præſentis, quæ in eo dabatur. Hæc aſſertio eſt præcipuè intenta in hac ſectione. Nam ad hunc locum propriè ſpectat: & prima pars eius eſt certa de fide, ſcilicet circunciſionem fuiſſe verum ſacramentum. Nam licet non ſub his verbis expreſſis, tamen ſub ęquiualentibus & definitionem ſacramenti cōtinentibus habetur ad Rom. 4. *Et ſignum accepit circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei.* vbi genus ſacramēti illi tribuitur, ſcilicet eſſe ſignū. Quod autem fuerit ſignum gratię ac iuſtitiæ, conſtat ex ſequenti verbo, *Signaculum iuſtitiæ*: non enim poterat eſſe ſigillum iuſtitiæ niſi illam ſignificaret: quamquam probabile ſit, ſolùm reſpectu Abrahæ, fuiſſe ſignaculum iuſtitiæ: quia vt Chryſoſtomus & Theophyl, dicunt ei data eſt in teſtimonium iuſtitiæ & peculiaris dilectionis, qua Deus gratus erat. Quod autem fuerit ſignum circumciſionis ſpiritualis, atque adeò gratiæ dandæ per Chriſtum, ſatis ſignificauit, Paul. ad Col. 2. Denique ex geneſ. 17. apertè conſtat circumciſionem fuiſſe religioſam ceræmoniam & ſacram. Dicitur enim fœdus & pactum inter Deum & Abraham. *Vt ſim* (inquit) *Deus tuus, & ſeminis tui poſt te*, & infrà dicitur, *vt ſi in ſignum fœderis inter me & uos.* & infrà, *erit pactum meum in carne veſtra in fœdus æternum*; ergo ex diuina inſtitutione habuit illa actio, vt per eam peculiariter dicarentur homines Deo, & coniungerentur illis: Erat ergo quid ſacrum & religioſum; & aliòqui erat ſignum, vt ibidem dicitur, & Paulus confirmat, & explicat: nihil ergo illi deerat ad rationem proprij ſacramenti: & in hoc conſentiunt omnes Patres ſuprà citati contra Gnoſticos & Manichæos, qui circumciſionem deteſtabantur tanquam rem indecentem, & à malo principio

Circunciſio fuit ſacramētū primò & per ſe præfiguratiuū gratię futuræ: conſequenter verò demonſtratiuum gratiæ præſentis.

Rom. 4.

Chryſoſto. Theoph.

Coloſſ. 2. Geneſ. 17.

profectam. Cōtra quos videri poteſt ſpecialiter Ambroſi. epiſto. 77. & Orig. libro 2. in ad Rom. circa fi. capit. 2. & Auguſti. libro conten. Adimant. Manich. capi. 16. & lib. 6. contra Fauſtum capi. 3. vbi hoc propoſitum adducit illud ad Tit. 1. *Omnia munda mundis infidelibus autem nihil eſt mundum.* legi etiam poteſt Di. Thom. infr 2. quęſtio. 70. & in 1. 2. quęſt. 102. art. 5. ad 1. vbi optimè declarat rationem huius cæremonię, & ſacramenti. Quomodo autem dicatur eſſe ſacramentum veteris legis, in principio huius diſputationis explicatum eſt; nam, licèt ante legem fuerit inſtituta, manſit tamen in lege & erat quaſi ianua ad cætera ſacramenta illius legis: quia ſine illa nullus ad legales ceremonias admittebatur, vt D. Thom. docuit 1. 2. quęſt. 102. art. 5. Denique quòd cricumciſio fuerit ſignum præfiguratiuum gratiæ futurę certiſſimum eſt, ita vt nullus ſacris litteris medriocriter eruditus id ignoret, vt Auguſt. dixit lib. 6. cont. Iul. cap. 3. Quòd verò fuerit ſignum demonſtratiuum gratię pręſentis, tàm certum eſt, quàm eſt certa eiuſdem Aug. ſententia ſuprà tractata; atque ita tota cōcluſio ſatis conſtat ex dictis inter explicandas ſuperiores Patrum ſententias. Vnde ad earum fundamēta nihil aliud reſpondere oportet.

1. 2. q. 102. artic. 5.

SECTIO II.

Vtrùm in veteri lege fuerint alia ſacramenta præter circumciſionem.

HÆc quæſtio ſuppoſitis his, quæ de cæremoniis veteris legis in Exod. & Leui. traduntur & quæ ſuprà de definitione ſacramenti diximus, nullā difficultatam continet nouam, quæ de re eſſe poſſit, ſed ſolùm de modo loquendi.

In lege veteri plura fuerunt ſacramenta, præter circumciſionem.

Primò enim de fide certum eſt, præter circumciſionem fuiſſe in lege veteri plures cæremonias ſacras, atque ſenſibiles, ad aliquam cultorum Dei ſanctificationem ordinatas, vt ex Exo. & Leuit. conſtat. Secundo eſt certum illas cæremonias non ſolùm dediſſe ſanctificationem legalem, ſed etiam ſignificaſſe gratiam per Chriſtum dandam. Ita docuit D. Th. 1. 2. q. 102. artic. 5. Et primo poteſt generaliter probari ex illo Pauli 1. ad Corinth. 10. *Omnia in figura contingebant illis*, & in particulari, de Agno paſchali, ex illo 1. ad Corinth. 5. *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* & de legali ſacerdotio & aſperſione ſanguinis taurorum & vitulorum, ex tota epiſtola ad Hebræos. Præterea hoc tradidit apertè Eugenius 4. in decreto de ſacramen. in Concil. Florent. Tertio, Dionyſ. c. 5. de Eccleſ. Hierar. par. 1. dicit: Synagogam habuiſſe carnalia ſacramenta, quæ erant vmbræ ac figuræ futurorum. Idem latè atque eleganter explicat Euſebius Emiſ. hom. de Transfigur. in Sabbathum poſt Dom. 1. Quadrageſ. vbi ex Paulo ad Hebr. 9. tria tabernacula diſtinguit, *Primum Synagoga, ſecundum Eccleſia, tertium cœlum; primum in vmbra fuit & figura; ſecundum in figura eſt & veritate; tertium in veritate ſola: in primo oſtenditur vita, in ſecundo datur, in tertio poſſidetur: non enim ſacramenta Eccleſiæ, ſicut ſacramenta ſynagogæ medicinam docent & oſtendunt, ſed ipſa potiùs ſunt medicina, & remiſſio peccatorum.* Idem tradit Ambroſ. lib. 1. de ſacrament. cap. 4. & 6. & lib. de his, qui initiantur myſteriis, c. 8. & 9. Deniq; frequenter Patres hanc differentiam conſtituunt inter illa ſacramenta & noſtra; quod illa tantum erant ſigna futuræ gratiæ, & non cauſæ præſentis, ſicut noſtra, vt referemus latiùs in fin. quæſt. 62. Quarto poteſt adiungi ratio, quia illæ cæremoniæ fuerunt ab ipſo Deo ſapientiſſimè inſtitutæ ad profitendam fidem & excitandā ſpem Chriſti venturi: ergo non debuerunt inſtitui propter id ſolùm, quod exterius in eis fiebat, ſed propter myſte-

D. Thom.

Eugen. 4.

Dionyſ.

Euſeb.

A rium, quod in eis latebat. Poſſet deniq; idem confirmari, explicando ſingulorum ſacramētorum ſignificationes; ſed, quoniam id copioſè præſtitit D. Tho. 1. 2. q. 102. art. 5. non eſt, quòd in ea re immoremur.

Tertiò probabilius eſt, illas cæremonias non fuiſſe demonſtratiuas gratiæ præſentis, quæ per eas vel in eis daretur, circumciſione excepta. Hoc probandū eſt latè infrà in q. ſeq. & ideo hîc tantùm ſupponitur, vt neceſſarium ad id, de quo agimus; ex his enim ſequitur, non eſſe certum, atq; de fide, an illæ cerēmoniæ fuerint propria & vera ſacramenta ſimpliciter & vniuocè; an vero tantùm ſecundum quid, ita vt hoc ipſo, quod dicuntur ſacramēta vetera, illa ſit condi-
B tio diminuens: pendet enim hoc ex vera definitione ſacramenti, de qua nihil hactenus definitum eſt de fide. Quartò tamē ex principiis à nobis poſitis neceſſariò ſequitur, fuiſſe in lege veteri alia ſacramenta præter circumciſionem, quæ propriè, ſimpliciter & vniuocè ſacramenta dicenda ſunt. Quæ aſſertio eſt magis conſentanea modo loquendi Conciliorum, præſertim Floren. loco ſuprà citato, & Trid. ſeſſ. 7. & omniū Patrum; ita enim de illis ſacramētis loquuntur. Ratio vero ex dictis conficitur, quia præter circumciſionem fuere aliæ cerēmoniæ ſacræ ad ſanctificationem hominum inſtitutæ & veram ſanctificationem ſignificātes: ergo præter circumciſionē fuerunt alia vera ac propria ſacramēta. Atq; hîc adiungi
C poſſunt omnia, quibus ſuprà oſtendimus, ſacramēta vetera fuiſſe vniuocè ſacramenta. Itē poſſunt adduci omnes vtilitates ſacramentorum, quæ in illa lege locum habuerunt, præſertim propter infirmitatem & imperfectionem illius populi, qui per hęc ſacramenta in vnum religionis nomen congregabatur & ad ſpecialem Dei cultum aſſumebatur, & ab aliis gentibus & falſis cultibus ſeparabatur & abſtrahebatur.

Poſſet autem hoc loco quęri primo, quis fuerit numerus illorum ſacramentorum, & quomodo diſcernenda ſint, tàm inter ſe, quàm ab aliis cæremoniis & obſeruantiis illius legis, & præſertim à ſacrificiis. Sed ad hæc explicanda neceſſarium eſſet hoc
D loco magnam Exodi & Leuitici partem interpretari, quod alienum eſt à noſtro inſtituto, & parum vtile ad doctrrnam moralem. Quapropter pro ſcholaſtico inſtituto ſufficere exiſtimo, quæ de hac re tradidit Diuus Thomas 1. 2. quæſtio. 102. articu. quin. vbi hæc ſacramēta reuocat ad tria capita præter circumciſionem. Quędam enim inſtituta fuêre ad conſecrandos Sacerdotes, & pontifices. Alia vero ad quendam vſum, & participationem rerum ſacrarum ſeu recognitionem beneficiorum Dei, vt agnus paſchalis. Alia denique ad expiationes, & purificationes legalium irregularitatum vel peccatorum. Et ita fuerunt in illa lege ſacramenta, quæ fuêre figuræ quatuor noſtrorum ſacramentorum: nam circum-
E ciſio fuit figura baptiſmi: agnus paſchalis Euchariſtię: ſacerdotiū legale noſtri ſacerdotij & expiationes omnes ſacramenti pœnitentię: Matrimonium vero non fuit tunc ſacramentum. quia nondùm facta fuerat coniunctio Verbi cum humanitate, nec data gratia, quę concupiſcentiam ſuperat nec noſtrū ſacramentum Matrimonij habuit tunc ſpiritualem figuram, quia per ipſum matrimonij contractū ſemper fuit aliquomodo adumbratum: & quia cum non ſit adeo perfectum, nec ſingulis neceſſarium, non oportuit ſpecialiùs pręfigurari. De Cōfirmatione autem & Extrema vnctione ait D. Tho. non habuiſſe proprias figuras: q. a in illo datur plenitudo Spiritus ſancti: per hoc vero proximè præparatur homo ad introitum glorię: vt ergo ſignificaretur, illam legem fuiſſe egenam, & gratia vacuam, & non introduxiſſe homi-

D. Thom.

Noſtrorum ſacramentorum figuræ.

homines ad regnum cuius ianua tunc aperta non erat:ad hoc ſignigficandum non fuerunt in illa lege illa duo ſacramenta,etiam in figura & imagine. Hęc quidem ſufficiunt de numero illorum ſacramentorũ, ex qubus falile erit,ea inter ſe diſtinguere. Quomodo autem à ſacrificiis diſtinguenda ſint, ex ſuprà dictis de diſtinctione ſacrificij & ſacramenti petendum eſt: ſolumque obſeruandum, quoniam ſacraficia multa afferebãtur in expiationem peccatorum, vel irregularitatum, difficile eſſe ſemper diſtinguere in his ſacrificia à ſacramentis: & ita D.Tho. in citato loco interdum videtur illa confundere; ſemper tamẽ obſeruari poteſt aliquid,quod immediatè fiebat in cultũ Dei:vt eleuatio in altari,concrematio & alialiquid ſimile.id enim propriè habebat rationem ſacrificij: aliquid verò quodammodo inde reſultabat, quod fiebat circa fideles ad eorum ſanctificationem, vt aſperſio aliqua vel inunctio, vt ſumitur ex Nume. 19.Exod.24.ad Hebr. 9. Et in huiuſmodi ceræmonia ſita maximè erat ratio ſacramenti iuxta doctrinam ſuprà traditam.Vnde etiam veriſimiliùs mihi eſt huiuſmodi purificationes, quãdo fiebant circa res inanimatas, vt circa veſtes, vel domum &c. non fuiſſe propriè ſacramenta, ſed quaſi ſacramentalia, quia non erant ceræmoniæ immediatè ad ſanctificationem hominum ordinatę. Atque hinc facilè erit, hæc ſacramenta ab aliis obſeruantiis diſtinguere, & legi etiam poteſt D.Thom. prędicta quæſtio.art.3.& 6. Dh.Tom.

Secundò quæri poteſt, an hęc ſacramenta vetera fuerint illo tempore hominibus neceſſaria ad ſalutem:nam hoc pertinet etiam ad quæſtionem,an ſint ſacramenta. In quo breuiter dicendum eſt, ſi ſermo ſit de neceſſitate, quæ antecedit inſtitutionem, non fuiſſe neceſſaria,fuiſſe tãtum valdè vtilia propter rationes ſuprà factas.Si verò ſit ſermo de neceſſitate, quæ conſequitur inſtitutionem dicendum eſt, illa non fuiſſe neceſſaria neceſſitate medij, quia non habebant aliquem effectum ad ſalutem neceſſarium: fuiſſe tamen neceſſaria neceſſitate præcepti, non quidem omnibus hominibus; ſed his tantum qui erant de populo Iſrael, quibus erat circumciſio imperata, Nam vt diximus, circumciſio erat veluti ianua illorum ſacramentorum; quia non licebat illis vti, niſi hominibus circumciſis, vt conſtat Exod. 12. vbi in particulari eſt ſermo de agno paſchali. Eſt autem eadem ratio de cæteris ſacramentis, vt conſtat ex diſcurſu Exod. & Leuitici.& ex Acto.16.& 21. non obſcurè colligitur & ex omnibus ſuprà tractatis, intelligendum autem eſt de viris, nam fæminæ non poterant circumcidi: pertinebant autem ad illum populum ratione originis & parentum, & hoc ipſo erant capaces ſacramentorum. E cõtratio verò omnes circumciſi tenebãtur ad legem ſeruandam, iuxta illud Pau.ad Gal.5.*Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.* Quod intelligendum eſt de his qui vtebantur circumciſione, quatenus erat profeſſio illius legis; nam alię gentes, quæ tantum propter quandam imitationem Abrahæ, vel conſuetudinem circumcidebantur, non propterea tenebantur ad ali a ſacramenta illius legis ſuſcipienda, vt de Ægyptiis, Moabitis & aliis notat Hiernoymus Ierem. 9. circa illa verba: *Viſitabo ſuper omnem,qui circuncißum habet præputium.* Igitur ſacramenta vetera Iudæis erant neceſſaria neceſſitate precepti. Ita enim in lege præcepta erant, aliis verò nationibus nullo modo erant neceſſaria, niſi ex ſuppoſitione, quod vellent circumcidi, & illam legem profiteri. Quamnis enim circumciſio non fuerit omnibus pręcepta, ſed tantum Abrahæ & eius familiæ,ac poſteritati, vt patet Geneſi 17. & iterum

Hæc ſacramenta vetera fuerũt neceſſaria, tantum neceſſitate præcepti.

Circunciſione vtẽtes ad profeſſionẽ illius legis, tenebãtur ad cætera ſacramenta. alij non item.

A attingemus infrà quæſtione ſeptuageſima tamen omnibus nationibus fuit propoſita, vt, ſi vellent, illa vti poſſent, & per illam legem ſubiici, vt conſtat capi. duodecim. Exodi, vbi exteris nationibus dabatur facultas comedendi de agno paſchali, ſi vellent circumcidi. & Iudith 14. Nachor circunciſus fuit, & populo annumeratus. Poſtquam legis profeſſionem, ſicut poterat aliquis vti ſacramentis veteribus, ita etiam erant illi neceſſaria eo modo, quo dictum eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm poſt Chriſtum debuerint eſſe aliqua ſacramenta.

B *AD quartum ſic proceditur. Videtur quòd poſt Chriſtum non debuerint eſſe aliqua ſacramenta. Veniente enim veritate debet ceſſare figura. Sed gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt, vt dicitur Iohann.1. Cum igitur ſacramenta ſint veritatis ſigna ſiue figuræ, videtur quòd poſt Chriſti paßionem ſacramenta eſſe non debuerint.* 4. d. 1. q. 1. a. 2. q. 5. art. 2. art. 4 [illegible] art. 4 con. capi. 57.

2. Præterea, ſacramenta in quibuſdam elementis conſiſtunt, vt ex ſupra dictis patet. Sed Apoſto. dicit Galat. 4. Cum eſſemus paruuli, ſub elementis mundi eramus ſeruientes: nunc autem temporis plenitudine veniente, iam non ſumus paruuli: Ergo videtur, quòd non debeamus Deo ſeruire* C *ſub elementis huius mundi, corporalibus ſacramentis vtendo.* q. præc. art. 4.& 5.

3. Præterea. Apud Deum non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio; vt dicitur Iaco. 1. Sed hoc videtur ad quãdam mutationem diuinæ voluntatis pertinere, quòd alia ſacramenta nunc hominibus exhibeat ad ſanctificationem tempore gratiæ, & alia ante Chriſtum: Ergo videtur, quòd poſt Chriſtum non debuerint alia ſacramenta inſtitui.

SED *contra eſt, quòd* * *Auguſtinus dicit contra Fauſtum 19. quòd ſacramenta veteris legis ſunt ablata, quia impleta: & alia ſunt inſtituta, virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Lib.19. c. 13. tom.6.

RESPONDEO *dicendum, quòd ſicut antiqui Patres ſaluati ſunt per fidem Chriſti venturi: ita & nos ſaluamur per fidem Chriſti iam nati & paßi. Sunt autem ſacramenta* D *quædam ſigna proteſtantia fidem, qua homo iuſtificatur. Oportet autem alijs ſignis ſignificari futura, præterita ſeu præſentia.* * *Vt enim Auguſt. dicit 19. contra Fauſt. eadem res aliter annunciatur facienda, aliter facta, ſicut ipſa verba paſſurus & paſſus non ſimiliter ſonant. Et ideò oportet quædam alia ſacramenta eſſe in noua lege, quibus ſignificentur ea, quæ præceſſerunt in Chriſto, præter ſacramenta veteris legis, quibus prænunciabantur futura.*

AD *primum ergo dicendum, quòd ſicut Dionyſius dicit in 5. cap. Eccleſ. Hierar. ſtatus nouæ legis medius eſt inter ſtatum veteris legis, cuius figuræ implentur in noua lege, & inter ſtatum gloriæ, in qua omnis nudè & perfectè manifeſtabitur veritas: Et ideò tunc nulla erunt ſacramenta. Nunc autem quandiu per ſpeculum & in ænigmate cognoſcimus (vt dicitur 1. ad Corint. 13) oportet nos per aliqua ſenſibilia ſigna in* E *ſpiritualia deuenire. Quod pertinet ad rationẽ ſacramentorũ.* Ca. 5. Eccleſ. Hierar. par. 1. tit. 1. a med.

AD *ſecundum dicendum, quòd ſacramenta veteris legis Apoſtolus vocat egena & infirma elementa: Quia gratiam nec cõtinebant, nec cauſabant. Et ideò vtentes illis ſacramentis, dicit Apoſtolus ſub elementis mundi Deo ſeruiſſe: Quia ſcilicet nihil aliud erant, quàm elementa huius mundi. Noſtra autem ſacramenta gratiam continẽt & cauſant: & ideò non eſt de eis ſimilis ratio.*

AD *tertium dicendum, quòd ſicut paterfamiliàs non ex hoc habere monſtratur mutabilem voluntatem, quòd diuerſa præcepta familiæ ſuæ proponit pro temporum varietate, nõ eadem præcipiens hyeme & æſtate: ita non oſtenditur aliqua mutatio eſſe circa Deum, ex hoc, quòd alia ſacramenta inſtituit poſt Chriſti aduentum, & alia tempore legis, quia illa fuerunt congrua gratiæ præfigurandæ: hæc autem ſunt congrua gratiæ præſentialiter demonſtrandæ.*

Diſpu-

DISPVTATIO VI.

De inſtitutione & neceſſitate ſacramentorum legis gratiæ.

HÆc diſputatio breuiſſimè à nobis expedienda eſt, quoniam hæc inſtitutio multò cõmodiùs in ſingulis ſacramẽtis explicabitur, & ſimiliter vniuſcuiuſque ſacramenti neceſſitas ac perfectio. De numero etiam horum ſacramentorum nouę legis, quæ ad præſenem diſputationem pertinere poterat, tractat D. Thomas infrà, quæſt. 65. & ideo, ne ordinem eius inuertamus, in commentariis illius quæſtionis illam partem explicabimus. Hic verò ad doctrinę complementum ſolùm in genere tractabimus, an in lege gratiæ debuerint ſacramenta inſtitui, & quantum priora ſacramenta perfectione ſuperent.

SECTIO I.

Vtrùm in lege gratiæ fuerint ſacramenta neceſſaria.

Qui hęretici omnia ſacramenta abiecerunt. Epiphan. Theo. Auguſt. Da. Item. Guid.

NOn defnerunt hæretici, qui omnia ſacramenta legis naturæ abiicerent, vt de Archonticis referunt, Epiph. hæreſ. 4. & Theodor. lib. prim. fabul. quamuis Auguſt. & Damaſce. de his hæreticis ſcribentes, hunc taceant errorem. Eundem tribuit Gnoſticis Irenæ. libro tertio capite 18. & Epiph. hære. 34. circa fi. vbi eos Marchoſeos vocat. Eundem tribuit Guido Carmel. Cathariſtis, qui diuerſi ſunt à Catharis: Hi enim ſolam pœnitentiam: illi verò omnia ſacramenta negabant, quos aliqui putant fuiſſe illos, quorum Auguſtinus meminit hæreſi 46. & à Manichęo dicit originem duxiſſe, qui fuerunt anno Domini 279. ſub Aurelian. Impera. & Fęlice I. pontif. ita Prateol. verbo, Cathariſtæ, & Caſtro verbo, *ſacramenta*. Sanderus autem libro 7. de viſi. monar. hæreſ. 147. putat eſſe recentiores, & vixiſſe ſub Alexan. 3. Feder. I. Impera. & damnatos eſſe in Concil. Lateraneſ. ſub Alex. 3. 3. p. cap. 27. Sed incertum eſt, quid horum verius ſit: quia neque in dicto Concilio, neque apud Auguſti. fit mentio huius erroris: quamuis Cathariſtæ ibi nominentur. Denique Iohãnes 22. in Extrauag. ſancta Romana de Relig. domibus refert hæreticos Fraticęllos omnia Eccleſiaſtica ſacramenta deſpexiſſe. Huius hæreſis nullum video apparens fundamentum in ſcriptura, aut Patribus: ſolùm poteſt adduci congruẽtia, quia perfectioni legis gratiæ repugnare videtur, vt ſeruiamus Deo ſub elementis mundi huius & ſub vmbris & figuris: nam veniente veritate ceſſant figuræ, veritas autem per Chriſtum facta eſt, & ideò de veteribus ait Paul. ad Hebræos 10. habuiſſe vmbram futurorum. de nobis autem, habere ipſam imaginem rerũ.

Prateol. Caſtro. Sander.

In lege gratiæ ſunt vera ſacramenta.

Dicendum verò eſt primò in lege gratiæ eſſe inſtituta vera ac propria ſacramenta. Eſt de fide, definitum in Conc. Flo. & Trid. locis ſæpè citatis, quãuis enim ſub hac voce non conſtet certè, haberi hãc veritatem expreſſam in nouo teſtamento, tamen res ipſa euidentiſſimè continetur, vt oſtenſum eſt in ſuperioribus, cùm de nomine & ratione ſacramenti tractando, eam ax variis teſtamenti locis colligimus & idem probant ſanctorum teſtimonia ibi citata. Denique res eſt notior apud Catholicos, quàm vt probatione indigeat. Rationes verò ſeu congruentię huius inſtitutionis ex ſuperioribus peti etiam poſſunt; nam omnes vtilitates ſignorum ſenſibilium, & ſacramentorum, quæ proueniunt ex ipſa natura hominis & modo cognitionis eius, & connaturali modo colendi Deum, quaſque diximus habere locum in ſtatu innocentiæ, multò magis illum habent in ſtatu legis gratiæ. Primò, quia etiam in hoc ſtatu de-

Cur in hoc ſtatu ſacramenta eſſe debeãt variæ congruẽtiæ.

A betur Deo cultus externus, quia ex ipſa lege naturæ proficiſcitur, & gratia non deſtruit naturã, ſed perficit. Secundò, quia in hoc ſtatu Eccleſia viſibilis ex hominibus conſtans, eſt maximè vna, & ideò maximè indiget ſignis ſacris ſenſibilibus, quibus congregetur. Tertiò, quia nunc in Eccleſia habet Chriſtum Deum hominem, quem, vt caput ſuum veneratur, eiuſque fidem profitetur, & ideo, ſicut ipſe nõ tantum ſpiritu, ſed etiã corpore conſtat, eiuſq; paſſio & myſterio ſenſibiliter peracta ſunt, ita oportet vt eius memoria ſenſibilibus ſignis renouetur, vt illorum fides conſeruetur. Quartò, ſi conſideremus neceſſitatem ex parte naturæ lapſæ, vtiliſſimum fuit, in hoc ſtatu inſtitui ſacramenta ſenſibilia, per quæ
B facilius homines peccatorum remiſſionem & gratiæ ſanctificationem conſequantur. Quinto, hinc augetur caritas in Chriſtum & Deum, cuius miſericordia ſapientia, potentia & liberalitas in his ſacramentis multùm oſtenditur: quandoquidem in rebus facillimis nobis ſanctificationem pręparauit & per eaſdem res corporeas, quibus vtimur, ſpiritualẽ ſanctificationẽ efficere voluit. Augetur etiam ſpes ſalutis conſequendę, dùm noſtra infirmitas ipſorum ſacrificiorum efficacia iuuatur. atq; ita multò facilior fit ſalutis via. In quo tamen cauendus eſt hæreticorum error, qui in ſacramentorum vſu dicunt concipiendam eſſe abſolutam fidem propriæ iuſtitiæ; non enim hæc fides eſt, ſed ſtultus error. quia ſacramen-
C torum efficacia diſpoſitionem ſuſcipientis requitit: vel ſaltem, vt obicem non ponat; & ideò, ſicut non eſt certum, hominem non ponere obicem (loquendo de adultis) ita non eſt de fide certum, per ſacramenta ſanctificari: ſatis verò eſt ad prædictum ſpei augmentum, fides quædã quaſi conditionalis, quòd ſacramenta, quãtum in ſe eſt, propria virtute carere non poſſunt, vt Cyp. dixit ſer. de Cœna Domini. & ideò, ſi homo non ponat obicem, infallibiliter habebunt effectum. Vnde oritur quædam moralis certitudo, quam Scotus dicit 1. q. 3. art. 1. vocauit certitudinem, vt in plurimùm, quia ſi homo non ſit valdè
D negligens, ſed bona fide, quod in ſe eſt, faciat. nõ priuabitur fructu ſanctitatis, quod eſt magnum ſpei ſolatium. Aliunde verò in ſacramentis quodammodo oſtenditur diuina iuſtitia, & inepta hæreticorum fiducia retũditur. per inſtitutionem enim ſacramentorum oſtenſum eſt non ſatis eſſe ad ſalutem re ipſa conſequendam, quod Chriſtus mortuus ſit pro nobis, niſi fructus paſſionis eius nobis applicetur: hoc enim fit per ſacramentorum vſum. Item oſtenſum eſt, neceſſariũ eſſe homini, etiam in hoc ſtatu ſuam fragilitatem & indignitatem recognoſcere, vt, ſicut abuſus eſt ſenſibilibus creaturis in Dei iniuriam, ita eis ſe ſubmittat ad ſuam ſauctificationem & ad diuinum cultum eis vtatnr. Tandem ex hac inſtitutione maximè perficitur fides; tùm extenſiuè, quia plu-
E ra myſteria de Chriſto, & de diuina potentia illi credenda proponuntur, tùm etiam intenſiuè, quia per ipſa ſacramenta datur maius auxiliũ ad credendum, & perſeuerandum in fide, tùm denique in exteriori profeſſione, & cultu religioſo, qui cæteris paribus per hæc ſacramenta meliùs, & perfectiùs Deo exhibetur. Quæ omnia partim deſumpta ſunt ex Aug. l. 19. contra Fauſtũ c. 11. & epiſt. 118. & ex Leo. Pap. ſerm. 4. quadrag. Chryſ. hom. 83. in Matth. & ex Irænęo lib. 4. cap. 32. & Damaſc. lib. 4. de fid. c. 14. Hug. de S. Vict. lib. 1. de ſacra. p. 9. c. 3. D. Tho. 3. cont. gent. cap. 19. & lib. 4. cap. 56. ex quibus rationes aliæ peti poſſunt.

Auguſt. Leo Papa. Chryſoſto. Irænęus. Damaſce. Hugo. D. Thom.

Sacramentorum vſus in hoc ſtatu ad omniũ ſalutẽ.

Dico ſecundo, vſum ſacramentorum eſſe in hoc tempore legis gratię ad omnium hominum ſalutem neceſſarium. Hæc aſſertio intelligenda eſt de neceſ-

ſitate,

neceſſaria

ſitate, quæ inſtitutionẽ conſequitur. nam ipſiuſmet inſtitutionis non potuit eſſe neceſſitas ſimpliciter, ſed tantùm vtilitas, quæ iam à nobis explicata eſt: & hoc ſenſu concluſio eſt de fide generaliter ac ſimpliciter intellecta, vi traditur in Tridendini concilij ſeſſione 7. canone quart: non enim eſt ſenſus omnia, vel ſingula ſacramenta eſſe neceſſaria, ſed abſolutè. Quomodo autem, aut in quibus ſacramentis in particulari concluſio verum habeat, attingemus infrà cum Diuo Thoma quæſtio. 65. articu. 4. latiùs verò in ſingulis ſacramentis explicandum eſt: Nam eſt quædam neceſſitas, quæ dicitur medij, alia quæ appellatur præcepti. Item alia eſt neceſſitas reſpectu ſingulorum, alia eſt reſpecttu totius communitatis. Vnde quoddam ſacramentum eſt neceſſarium omnibus neceſſitate medij & præcepti, vt baptiſmus, aliud verò eiſdem modis neceſſarium eſt adultis tantùm, qui poſt baptiſmum mortaliter peccauerunt, vt Pœnitentia: aliud verò eſt neceſſarium ſingulis neceſſitate præcepti, vt Euchariſtia, alia verò duo, ſcilicet Confirmatio & Extrema vnctio, licèt vtilia ſint, non conſtat tamen, an de illis ſit neceſſitas impoſita etiam præcepti, reliqua verò duo ſunt Eccleſiæ neceſſaria, quamuis non ſingulis perſonis; quæ omnia propriis locis ſigillatim demonſtranda ſunt. Atque ita ſatis patet concluſio poſita. Ratio verò eius à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate & inſtitutione: congruentiæ verò ex fine & effectu ſacramentorum, fuit enim expediens inſtitui ad conferendos aliquos effectus neceſſarios, vel maximè vtiles ad ſalutem. Et inde factum eſt, vt interdùm fuerit expediens inſtitui tanquam cauſas neceſſarias, interdùm vero præcipi propter maiorem vtilitatem, aut propter fidei profeſſionem vel propter Dei cultum & reuerentiam. Ex quo patet ſolutio ad fundamentum contrarij erroris; nam, licèt veritas præcendetium vmbrarum ac figurarum per Chriſtum facta ſit, & quod hoc ceſſauerit neceſſitas ſenſibilium ſignorum, tamen neceſſaria nobis eſt memoria præteritorum beneficiorum Dei, & fidei profeſſio, & exterior cultus & applicatio gratiæ & veritatis, quæ per Chriſtum ſufficienter facta eſt. Et ideo non eſt contra perfectionem legis nouæ, quòd ſignis ſenſibilibus vtatur. Præſens enim Eccleſię ſtatus medius eſt inter ſtatum legis veteris, & ſtatum gloriæ, vt ſuprà ex Dionyſio retulimus. quia, licèt iam habeamus Chriſtum præſentem, & eius merita exhibita, nondum tamen illo fruimur de facie ad faciem, neq; omnem fructum paſſionis eius conſecuti ſumus. Et ideo nobis neceſſaria ſunt ſigna, quæ præſentem gratiam ſignificent, & futuram gloriam promittant. Et ideo vti huiuſmodi ſignis, non eſt ſeruire ſub elementis mundi huius, ſed potiùs eſt, elementa ipſa ad nobiliſſimos effectus, & vſum perfectiſſimum eleuare. Iudæi enim dicebantur militare ſub elementis mundi huius. Nam multitudine cerçmoniarum quaſi premebantur, & non iuuabantur, quia illis gratiam non conferebant. Noſtra verò ſacramenta, & pauciora ſunt, & faciliorem vſum habent, & dum gratiam conferunt, noſtram infirmitatem iuuant. Ita ferè reſpondet Auguſtinus libro ſecundo de Doctrina Chriſtiana capite 6. & libro 83. quæſt. 9. & aliis locis infrà citandis.

Trid. ſeſſ. 7. cano.

Ad fundamẽtum cõtrarij erroris reſpõdetur.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis, antiqua ſacramenta perfectione excellant.

Hæretici nouis vetera ſacramẽta vel præferũt vel æquant.

HÆretici huius temporis ita ſentiunt de noſtris & veteribus ſacramentis, vt vel æqualia ea faciant, vel certè noſtra in inferiori ordine conſtituāt. Tria enim poſſunt in ſacramentis conſiderari, ſcilicet, ritus externus, ſignificatio & efficientia gratiæ. efficientiam tàm noſtris quàm antiquis ſacramentis denegant. Et ita in hoc paria illa faciunt, quia omnia æquè ſunt apta ad excitandam fidem; de quo errore quęſtione ſequenti dicemus. Rurſus, quoad ſignificationem nagare non poſſunt, quin noſtra ſignificent Chriſtum, & paſſionẽ eius iam factam, quę vetera ſarcamenta ſignificabant futura. Item etiam non negant per priora ſacramenta ſignificata eſſe noſtra, non tamen è conuerſo. vnde ex hac parte fateantur neceſſe eſt, noſtra ſacramenta aliquomodo excedere, quamquàm hic exceſſus magis in re ſignificata & in diuerſa habitudine, ſeu ſtatu eius, quàm in ipſis ſignis poſitus ſit. Poteſt enim ſignum rei futuræ in ratione ſigni tàm perfectum eſſe, ſicut ſignum rei præſentis, ſi æquè, clarè ac diſtinctè illam ſignificet, & præſertim, ſi res ſignificata æquè perfecta ſit. Et in hoc videntur hæretici non agnoſcere differentiam inter vetera ſacramenta ac noſtra, quia in vtriſque negant eſſe neceſſarium verbum conſecratorium, à quo maximè pendere videtur expreſſior & clarior ſignificatio ſacramenti. Vtriſque verò adiungi poterat verbum concionatorium: ergo in hoc non eſt differentia. Denique, quod ad ritum attinet, ſi in eſſe rei, ſeu actionis materialis conſideretur, interdum poterant ſacramenta vetera eſſe in hoc perfectiora, quàm noſtra. Agnus enim perfectior res eſt quàm panis, & maius quid eſt carnem ſuam ſcindere, & ſanguinem fundere in cultum Dei, & profeſſionem fidei, quàm aqua lauari: ſi vero conſiderentur ſecundum proportionem, ſeu aptitudinem ad ſignificandum, ſic interdum poteſt eſſe æqualitas, vt in ſignificatione, quæ fit per ablutionem aquæ. Interdum verò videntur excedere ſacramenta vetera, quia vel erant magis durabilia, vt circumciſio, quæ imprimebat ſignum ſenſibile permanens, quod non facit baptiſmus: vel habebant quandam maiorem proportionem, vt agnus interfectus ad ſignificandum Chriſtum pro nobis mortuum.

Sacramẽta noua veteris præſtant.

Dicendum verò eſt, noſtra ſacramenta ſimpliciter & abſolutè eſſe perfectiora veteribus ſacramentis: concluſio eſt de fide definita in Concil. Florent. & eandem videtur intendiſſe Trid. Con. ſeſſione ſeptima canone 2. cùm Anathema dicit in eum, qui dixerit nouæ legis ſacramenta ab antiquæ legis ſacramentis non differre, niſi, quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi. Eandem veritatem ſępiſſimè docet Auguſtinus pręſertim 19. contra Fauſt. cap. 13. vbi quatuor excellentias noſtrorũ ſacramentorum ponit, ſcilicet, *Quòd ſunt virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora.* Epiſt. verò 118. cap. 1. iis addit, quod ſunt etiam *ſignificatione præſtantiſſima.* Similia poſſunt ſumi ex eodem pſalmo 73. in principio. & Pſalmo 77. in principio, & Ambroſius libro prim. de ſacrament. capite quart. & ſex. Et in genere probari poteſt, quia ſtatus legis gratiæ eſt perfectior & ideo habet fidem magis explicatam, copioſiorem gratiam & faciliorem ſalutis viam: ergo etiam habere debuit ſacramenta perfectiora, quibus & expreſſior fieret fidei profeſſio, & Deo perfectior cultus redderetur, & hominibus maior vtilitas, & facilitas ad conſequendam ſalutem prouenirct. Confirmatur, quia propter hanc cauſam ſacrificium in noua lege fuit perfectiſſimè inſtitutum, quia ipſa lex, & ſtatus eius excellentior eſt, & ideo decet, vt in eo reddatur Deo perfectiſſimus cultus: ergo eadem ratione debuerunt eſſe ſacramenta perfectiſſima. Secundò,

Florent. Triden.

Auguſt.

Ambroſius.

cundò, vt diſtinctiùs intelligatur, & probetur concluſio, tribus modis poſſunt comparari ſacramenta noua cum veteribus. Primò, generatim tantùm, & hoc modo eſt multiplex exceſſus noſtrorum ſaſacramentorum, vt Auguſtinus ſuprà indicauit, ſcilicet, quòd noſtra ſunt fęliciora, puriora & mundiora, quòd expreſſiùs ſignificant, ſaltem ratione verborum, quòd ſunt veluti exemplaria, & prototypa veterum ſacramentorum, quę erant figuræ noſtrorum: deinde quod illa tantum ad breue tempus data ſint, noſtra vt durent vſque ad finem ſęculi: quòd illa per Moyſen, hæc per Chriſtum promulgata ſint. Præter hæc autem tres ſunt notandi exceſſus noſtrorum ſacramentorum, propter quos euidenter ſunt ex genere ſuo perfectiora. Primus eſt, quia perfectiſſima noſtrorum ſacramentorum infinitè excedit quodcunque ſacramentum vetus, quãtumuis fingatur perfectum; vt eſt Eucharistia, quæ in ſe continet authorem omnium ſacramentorum: comparando ergo maximum ad maximum, noſtra ſacramenta euidenter excedunt, quod ſatis eſſet, vt ex ſuo genere dicerentur perfectiora. Secundus exceſſus eſt, quod noſtra ſacramenta non tantum ſignificant, ſed conferunt etiam gratiam per virtutem quam in ſe continent: quod in antiquis ſacramẽtis nõ fiebat, vt poſteà latius dicturi ſumus. Tertius eſt, quod in noſtris ſacramentis dantur & ſignificantur nobiliſſimi effectus ſpirituales, qui non dabantur in ſacramentis veteribus. Noſtra enim præter gratiã ſanctificantem, & ea dona, quę ipſam conſequuntur ſpirituales characteres imprimunt, ſuper naturalem poteſtatem conferunt & ſpecialia auxilia: qui effectus, licet non fiant eodem modo per ſingula ſacramenta nouę legis, ſufficiunt tamen ad demonſtrandum hoc genus ſacramentorũ perfectiùs eſſe. Secundo comparare poſſumus ſingula ſacramẽta inter ſe non vnum cum omnibus cõferendo, ſed ſingula ſingulis cum quadam proportione, vt v.g. comparando ſingula ſacramenta legis nouæ cum illis, quibus in lege veteri, vel naturæ reſpondent, vt v.g. baptiſmum cum circumciſione, vel remedio legis naturæ, Euchariſtiam cum agno paſchali, vel ſacramento Melchiſedech, & ſic de aliis, atq; hoc modo ſingula ſacramenta noua manifeſtè ſuperant in perfectione ſacramenta antiqua, omnibus illis modis, quos Aug. explicuit, vt patebit facile diſcurrenti per ſingula. Nã baptiſmus in ritu exteriori eſt facilior, vniuerſalior, decentior, quàm circũciſio, & habet expreſſiorem fidei & ſpiritualis mundiciei ſignificationem, & præterea habet nobiliores effectus, & altiori modo, vt poſtea dicemus. Atque idem eſt facile reperire in cęteris ſacramentis, ne in re clara prolixiores ſimus. Præter hoc autẽ ſunt in lege noua quędam ſacramenta, quæ propter ſpeciales aliquas perfectiones huius ſtatus, non habuerũt in lege veteri alia etiam minùs perfecta, quæ illis ſecundum aliquam proportionẽ reſponderent. Nec vero hinc fit, noſtra ſacramenta eſſe plura numero, quam illa, quia hæc potius eſt perfectio noſtrorũ ſacramentorum, quod cum ſint numero pauciora, complectũtur excellentiori modo omnia munera illorum ſacramentorum: & quidquid in illis repræſentabatur, & plura alia, quę in illis nullo modo continebantur: è contario vero in illis propter ſuã imperfectionem multitudo ceręmoniarum, vel expiationum vix adumbrabit id, quod vnum noſtrum ſacramentũ pœnitentię perficit. Tertio, comparari poſſunt ſingula ſacramenta noſtra ad omnia ſacramenta vetera abſolutè & ſimpliciter, & hoc modo etiam eſt verum, minimum noſtrorum ſacramentorum eſſe perfe-

A ctius omnibus ac ſingulis ſacramentis veteribus: tum, quia in quolibet ex noſtris ſacramentis repeteriuntur, quam plures excellentiæ & perfectiones in prima comparatione numeratę, tum maximè, quia in quolibet ex noſtris ſacramentis eſt virtus ad cauſandam gratiam, & ita eſt ſignificatio gratię præſentis ex vi ipſius ſacramenti collatæ, & hæc perfectio eſt maioris momenti, quàm omnis alia, quę in quolibet antiquo ſacremento conſiderari poſſit. Solùm dubitari poſſet de ſacramento inſtituto in remedium originalis peccati, quia in eo dabatur gratia, vt poſtea dicemus: tamen adhuc illud ſacramentum erat inferius, tum, quia (vt opinor) minor gra-
B tia in illa dabatur ex virtute ipſius ſacramenti: vnde etiam fortaſſe non dabatur omnibus, ſed ſolùm pueris extremè indigentibus, vt poſtea tractabimus.

Ad hęreticos autem nihil oportet ſpecialiter reſpondere: ſupponunt enim falſa fundamenta, quæ partim in ſupocrioribus reiecta ſunt, vbi egimus de compoſitione noſtrorum ſacramentorum ex rebus & verbis: partim quęſtione ſequenti confutabuntur. Hic vero deſiderari poterat, vt ipſa nouæ legis ſacramenta inter ſe conferremus: ſed hoc, vt exactè fiat, omnium illorum cognitionem exactam ſupponit. Et ideo in diſcurſu totius doctrinæ tractandum eſt. Aliquid vero attingemus cum Diuo
C Thoma infrà quæſtio. 65. articul. ſec. & ter.

QVAESTIO LXII.

De principali effectu ſacramentorum, qui eſt gratia, in ſex articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de effectu ſacramentorum. Et primò de effectu eorum principali, qui eſt gratia. Secundò de effectu ſecundario, qui eſt character.*

Circa primum quęruntur ſex.

Primò vtrùm ſacramenta nouæ legis ſint cauſa gratiæ.

Secundò, vtrùm gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

D *Tertiò, vtrùm ſacramenta contineant gratiam.*

Quartò, vtrùm ſit in eis aliqua virtus ad cauſandũ gratiam.

Quintò, vtrùm talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſſione Chriſti.

Sextò, vtrùm ſacramenta veteris legis, gratiam cauſarent.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramenta ſint cauſa gratię.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta non ſint cauſa gratiæ. Non enim idem videtur eſſe ſignum & cauſa, eò, quod ratio ſigni videtur magis effectui competere. Sed ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Non igitur eſt cauſa eius.*

Infr. art. 6. & q. 64. art. 1. Et 3. d. 40. ar. 3. & 4. d. 1. q. 1. & art. 4. q. 1. & art. 5. q. 1. & 4. contr. ca. 57. & 74. prin. & col. 2. in prin. & veri. q. 27. ar. 4. & quolib. 12. arti. 15.

2. Præterea. nullũ corporale agere poteſt in rem ſpiritua-
E *lem, eò, quod agens honorabilius eſt patiente, vt Auguſt. dicit, 12. ſuper Geneſ. ad litteram. Sed ſubiectum gratiæ eſt mens hominis, quæ eſt res ſpiritualis. Non ergo ſacramenta poſſunt gratiam cauſare.*

Lib. 12. c. 16. in me. to. 3.

3. Præterea, illud quod eſt proprium Dei, non debet alicui creaturæ attribui. Sed cauſare gratiam, eſt proprium Dei. ſecundùm illud Pſal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Cùm ergo ſacramenta conſiſtant in quibuſdam verbis & rebus creatis, non videtur, quod poſſint gratiam cauſare.

SED *contrà eſt, quod Auguſt. dicit ſuprà Ioan. quòd aqua baptiſmalis corpus tangit, & cor abluit. Sed cor nõ abluitur, niſi per gratiam. Ergo cauſat gratiam, & pari ratione aliæ Eccleſiæ ſacramenta.*

Tractat. 80. à med. tom. 9.

RESPONDEO *dicendum, quod neceſſe eſt dicere ſacramenta noua legis, per aliquem modum gratiam cauſare.*

Mani-

A *Manifeſtum eſt enim, quòd per ſacramenta noua Legis, homo Chriſto incorporatur: ſicut de baptiſmo dicit Apoſtolus ad Galatas 3. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: nō autem efficitur homo membrum Chriſti, niſi per gratiam. Quidam tamen dicunt, quòd non ſunt cauſa gratiæ aliquid operando, ſed quia Deus ſacramentis adhibitis, in anima gratiam operatur. Et ponunt exemplum de illo, qui afferens denarium plumbeum, accipit centum libras ex Regis ordinatione, non quòd denarius ille aliquid operetur ad habendum prædictæ pecuniæ quantitatem, ſed hoc operatur ſola voluntas Regis. Vnde & * Bernardus dicit in quodam ſermone de Cœna Domini, ſicut inueſtitur Canonicus per librum, Abbas per baculum, Epiſcopus per annulum, ſic diuiſiones gratiarum diuerſæ ſunt traditæ ſacramentis.*

Bernard. ſer. de Cœn. Do. ante med. illius.

B *Sed ſi quis rectè conſideret iſte modus non tranſcendit rationem ſigni. Nam denarius plumbeus, non eſt niſi quoddam ſignum regiæ ordinationis de hoc, quòd pecunia recipiatur ab iſto. Similiter liber eſt quoddam ſignum, quo deſignatur traditio canonicatus. Secundum hoc igitur, ſacramenta nouæ Legis nihil plus eſſent, quàm ſigna gratiæ: cùm tamē ex multis ſanctorum authoritatibus habeatur, quòd ſacramenta nouæ Legis non ſolùm ſignificant, ſed cauſant gratiam.*

Et ideò aliter dicendum, quòd duplex eſt cauſa agens principalis & inſtrumētalis. Principalis quidem operatur per virtutem ſuæ formæ, cui aſſimilatur effectus: ſicut ignis ſuo calore calefacit. Et hoc modo nihil poteſt cauſare gratiam, niſi Deus: quia gratia nihil eſt aliud, quàm quædam participata ſimilitudo diuinæ naturæ, ſecundum illud ſecūdæ Petri primo. C *Magna nobis & precioſa promiſſa donauit, vt diuinæ ſimus conſortes naturæ. Cauſa verò inſtrumentalis non agit per virtutem ſuæ formæ ſed ſolùm per motum, quo mouetur à principali agente. Vnde effectus non aſſimilatur inſtrumento, ſed principali agenti: ſicut lectus non aſſimilatur ſecuri, ſed arti, quæ eſt in mente artificis. Et hoc modo ſacramenta nouæ legis gratiam cauſant. Adhibentur enim, ex diuina ordinatione hominibus, ad gratiam in eis cauſandam. Vnde* Auguſt. dicit 19. contra Fauſtum. Hæc omnia, ſcilicet, ſacramentalia, fiunt & tranſeunt; virtus tamen, ſcilicet Dei, quæ per iſta operatur, iugiter manet. Hoc autem propriè dicitur inſtrumentum, per quod aliquis operatur. Vnde, ad Titum 3. dicitur. Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.*

Ca. 19. in pr. tom. 6.

D *Ad primum ergo dicendum, quòd cauſa principalis non propriè poteſt dici ſignum effectus, licèt occulti, etiam ſi ipſa ſit ſenſibilis & manifeſta; ſed cauſa inſtrumentalis, ſi ſit manifeſta, poteſt dici ſignum effectus occulti: eò quòd non ſolùm eſt cauſa, ſed etiam quodammodo effectus, in quantum mouetur à principali agente. Et ſecundum hoc, ſacramenta nouæ Legis, ſimul ſunt cauſæ & ſigna: & inde eſt, quòd ſicut communiter dicitur, efficiunt quod figurant. Ex quo etiam patet, quòd habent perfectæ rationem ſacramenti, in quantum ordinantur ad aliquid ſacrum non ſolùm per modum ſigni, ſed etiam per modum cauſæ.*

E *Ad ſecundum dicendum, quòd inſtrumentum habet duas actiones. Vnam inſtrumentalem, ſecundum quam operatur non in virtute propria, ſed in virtute principalis agentis. Aliam autem habet actionem propriam, quæ competit ſibi ſecundum propriam formam, ſicut ſecuri competit ſcindere ratione ſuæ acuitatis; facere autem lectum, in quantum eſt inſtrumentum artis. Non autem perficit inſtrumentalem actionem, niſi exercendo actionem propriam: ſcindendo enim facit lectum. Et ſimiliter ſacramenta corporalia, per propriam operationem, quam exercent circa corpus, quod tangunt, efficiunt operationem inſtrumentalem ex virtute diuina circa animam: ſicut aqua baptiſmi abluendo corpus ſecundum propriam virtutem abluit animā in quantum eſt inſtrumentū virtutis diuinæ; nam ex anima & corpore vnū fit. Et hoc eſt, quod* Aug. dicit, quod corpus tangit & cor abluit.*

Loco citato in argu. Sed contra.

*Ad tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de eo, quod eſt cauſa gratiæ per modum principalis agentis. Hoc enim eſt proprium Dei, vt dictum eſt.**

In corp. art.

COMMENTARIVS.

HIc articulus de ſacramentis nouæ legis intelligendus videtur, vt ex reſponſione articuli conſtat, & ex articulo vltimo huius quæſtionis, in quo ſpecialis quæſtio proponitur de ſacramentis veteribus: rectè autem notat Caiet. gratiam hîc ſumi, vt à charactere diſtinguitur, quia ita illam diſtinxit D. Thom. in principio quęſtionis, vocans gratiam, effectum principalem ſacramētorum; characterem verò, effectum ſecundarium: quamquam autem in articulo ſequenti declaret D. Thom. ſpecialiùs de hac gratia ſacramentorum quid ſit: tamen ſine dubio eſt hic art. pręcipuè intelligendus de gratia ſanctificante & habituali. quia in hac præcipuè verſatur tota efficacia ſacramentorum. Vnde ratio D. Tho. in articulo de hac gratia potiſſimùm procedit. nam hæc eſt per quam Chriſti membra efficimur.

Reſpondet ergo D. Thom. negari non poſſe, quin ſacramenta ſint aliquo modo cauſæ gratiæ. quia per illa incorporamur Chriſto, tùm etiam, quia ita loquuntur SS. PP. de ſacramentis. In modo autem huius cauſalitatis explicando dicit, duo extrema eſſe cauenda. Alterum, ne exiſtimentur eſſe cauſę principales gratiæ, hoc enim ſolius Dei proprium eſt; alterum eſt, ne exiſtimentur eſſe tantùm cōditiones requiſitæ, ad quarum præſentiam Deus operatur, quia hoc non excedit rationem ſigni. ſed aſſerendum eſt, eſſe cauſas inſtrumentales, quæ à Deo, vt à principali agente ordinantur & eleuantur ad hunc effectum. In quo diſcurſu apertè cōſtat, mentem D. Th. eſſe, tribuere inſtrumentis propriam cauſalitatem phyſicam inſtrumentalem, Primò, quia omnis alia cauſalitas non excedit rationem ſigni, vt apertè D. Tho. explicat, exemplum ponens in ſigillo regio, ſeu denario plumbeo, quo exhibito, datur magna quātitas pecuniæ propter ordinationem regis, in quo reperitur cauſalitas moralis, ſeu conditionis requiſitæ & omnis alia, quæ præter phyſicam & propriam actionem fingi poſſet. & tamen totam illam excludit D. Thom. vt inſufficientem ſacramentis. Secundò, quia, cùm D. Th. diſtinguit duplicem cauſam agentem, principalem & inſtrumentalem, apertè loquitur de cauſa per ſe, ac phyſica. Obſeruandum prętereà eſt D. Tho. non probare, ſed ſupponere, eſſe poſſibilem huiuſmodi cauſalitatē inſtrumentalem ſacramētorum. exiſtimauit enim ſatis eſſe argumenta ſoluere, quibus hoc videri poſſet impoſſibile. quod pręcipuè fecit, in ſecundo argumento, cuius ſolutio eſt valde difficilis, tractanda verò eſt latè in ſequenti diſputatione. alia verò argumenta facilia ſunt.

D. Tho. tribuere ſacramentis cauſalitatē phyſicam oſtenditur.

Vltimò eſt obſeruandum in hoc articulo, nō eſſe hoc loco tractandum, an aliquid præter Deum poſſit eſſe cauſa principalis gratiæ, & quam vim habeat illa ratio D. Thom. gratiam eſſe participatam ſimilitudinem diuinæ naturę, & ideò non poſſe manare ab alio, vt à principali agente, niſi ab ipſa diuina natura. Hæc enim quęſtio proprium locum habet in materia de gratia, & hîc ſolùm obiter & per occaſionem à Diuo Thoma tangitur. nam præſenti diſputationi non eſt neceſſaria. quia certiſſimum & extra controuerſiam eſt, ſacramenta non eſſe cauſas principales gratiæ, cùm ſint res inferioris ordinis.

Sacramenta non eſſe cauſas principales gratiæ; ita certum, vt ne in quæſtionē quidem vocetur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.

Inf. q. 72. art. 7. ad ſecūdū. Et 4. d. 7 q. 2. arti. 2. q. 1. & d. 17. q. 1. art. 4 q. 5.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd gratia ſacramentalis non addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum. Per gratiam enim virtutum & donorum perfici-

tur anima ſufficienter, & quantum ad eſſentiam animæ, & quantum ad potentias eius: vt patet ex his, quæ in Secunda parte dicta ſunt. Sed gratia ordinatur ad animæ perfectionem. Ergo gratia ſacramentalis non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.* A

1.2.q.110.ar.3.& 4.

2. Præterea, Defectus animæ ex peccatis cauſantur. Sed omnia peccata ſufficienter excluduntur per gratiam virtutum & donorum: quia nullum eſt peccatum, quòd non contrarietur alicui virtuti. Gratia ergo ſacramentalis, cum ordinetur ad defectus animæ tollendos non poteſt aliquid addere ſuper gratiam virtutum & donorum.

Lib. 8. tex. 10. tom. 3.

3. Præterea, Omnis additio vel ſubtractio in formis, variat ſpeciem: vt dicitur 8. Metaph. Si ergo gratia ſacramentalis addat aliquid ſuper gratiam virtutum & donorum, ſequitur, quòd æquiuocè dicatur gratia. Et ſic nihil certum nobis oſtenditur, ex hoc, quod ſacramenta dicuntur gratiam cauſare.* B

Sed *contrà eſt, quòd, ſi gratia ſacramentalis non addit aliquid ſuper gratiam donorum & virtutum, fruſtrà ſacramenta habentibus dona & virtutes, conferrentur. In operibus autem Dei nihil eſt fruſtrà. Ergo videtur, quod gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum.*

1.2.q.110.ar.3.& 4.

Respondeo *dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte dictum eſt*) gratia ſecundum ſe conſiderata, perficit eſſentiam animæ, in quantum participat quandam ſimilitudinem diuini eſſe. Et ſicut ab eſſentia animæ fluunt eius potentiæ, ita à gratia fluunt quædam perfectiones ad potentias animæ, quæ dicuntur virtutes & dona, quibus potentiæ perficiuntur in ordine ad ſuos actus. Ordinantur autem ſacramenta ad quoſdam ſpeciales effectus neceſſarios in vita Chriſtiana: ſicut baptiſmus ordinatur ad quandam ſpiritualem regenerationem, qua homo moritur vitiis & fit membrum Chriſti. Qui quidē effectus eſt aliquid ſpeciale præter actus potentiarum animæ. Et eadem ratio eſt in aliis ſacramentis. Sicut igitur virtutes & dona addunt ſuper gratiam communiter dictam, quandam perfectionem determinatè ordinatam ad proprios actus potentiarum, ita gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam communiter dictam & ſuper virtutes & dona, quoddam diuinum auxilium ad conſequēdum ſacramenti finem. Et per hunc modum gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam virtutum & donorum.* C

Ad *primum ergo dicendum, quòd gratia virtutum & donorum ſufficienter perficit eſſentiam & potentias animæ, quantum ad generalem ordinationem actuum animæ. Sed quantum ad quoſdam effectus ſpeciales, qui requiruntur in vita Chriſtiana, requiritur ſacramentalis gratia.* D

Ad *ſecundum dicendum, quòd per virtutes & dona excluduntur ſufficienter vitia & peccata, quantum ad præſens & futurum. In quantum ſcilicet, impeditur homo per virtutes & dona à peccando. Sed quantum ad præterita peccata, quæ tranſeunt actu & permanent reatu, adhibetur homini remedium ſpecialiter per ſacramenta.*

Ad *tertium dicendum, quòd ratio ſacramentalis gratiæ ſe habet ad gratiam communiter dictam, ſicut ratio ſpeciei ad genus. Vnde ſicut non æquiuocè dicitur animal communiter dictum & pro homine ſumptum, ita non æquiuocè dicitur gratia communiter ſumpta & gratia ſacramentalis.* E

Commentarius.

Per gratiam virtutum & donorum intelligit D. Tho. gratiam habitualem, quæ eſt in eſſentia animæ; & virtutes infuſas, cum donis Spiritus ſancti. Quærit autem, non, an ſacramentalis gratia diſtinguatur ab hac gratia virtutum & donorum, ſed, an aliquid illi addat: itaque ſentit (quod notandum eſt) gratiam, quæ eſt effectus ſacramentorum, primum omnium ſupponere, atq; includere hanc gratiam virtutum & donorum, & hoc ſumit tanquam probatum articulo præcedenti, hic verò inquirit, an aliquid addat. Et hoc ſenſu eſt facilis reſponſio D. Thom. ſcilicet, hanc gratiam addere auxilium aliquod, præter gratiam virtutum & donorum; vbi nomine auxilij intelligendum eſt vel auxilium propriè dictum, quod ad operandum datur, vel quicunque ſpecialis effectus gratiæ, qui ratione ſacramenti confertur; nam ſingula ſacramenta ad ſpeciales fines & effectus ordinantur, & ideò neceſſe eſt, vt aliquid ſpeciale conferant. Quæ eſt ſumma rationis D. Thom. & ita eſt facilis tota littera articuli præter ſolutionem ad tertium, vbi dicit, hanc gratiam ſacramentalem comparari ad gratiam in communi, ſicut ſpeciem ad genus: quod explicabimus inferius de re diſputantes.

Articulus III.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis contineant gratiam.

4. diſt. 2. art. 4. q. 4. & ver. q. 27. art. 7.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramenta nouæ legis non contineant gratiam: contentum enim videtur eſſe in continente. Sed gratia non eſt in ſacramento, neque ſicut in ſubiecto, (quia ſubiectum gratiæ non eſt corpus, ſed ſpiritus) neque ſicut in vaſe, quia vas eſt locus mobilis, vt dicitur in 4. Phyſic. Eſſe autem in loco non conuenit accidenti. Ergo videtur, quòd ſacramenta nouæ legis non contineant gratiam.* Lib. 4. tex. 41. tom. 2.

2. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hoc, quòd homines per ea gratiam conſequātur. Sed gratia, cùm ſit accidens, non poteſt tranſire de ſubiecto in ſubiectum. Ergo pro nihilo eſſet gratia in ſacramentis.

3. Præterea, Spirituale non continetur à corporali, etiam ſi in eo ſit. Non enim anima continetur à corpore, ſed potiùs continet corpus. Ergo videtur, quòd gratia, cum ſit quiddam ſpirituale, non contineatur in ſacramento corporali.

Sed *contra eſt, quod * Hugo de ſancto Victore dicit, quòd ſacramentum ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam continet.* Lib. de ſacrament. p. 19. cap. 1.

Respondeo *dicendum, quòd multipliciter aliquid dicitur eſſe in alio: inter quos duplici modo gratia eſt in ſacramentis. Vno modo ſicut in ſigno, nam ſacramentum eſt ſignum gratiæ. Alio modo ſicut in cauſa, nam ſicut dictum eſt, * Sacramentum nouæ legis eſt inſtrumentalis gratiæ cauſa. Vnde gratia eſt in ſacramento nouæ legis, non quidem ſecundum ſimilitudinem ſpeciei, ſicut effectus eſt in cauſa vniuoca; neque etiam ſecundum aliquam formam propriam & permanentem & proportionatam ad talem effectum, ſicut ſunt effectus in cauſis non vniuocis, putà, res generatæ in ſole: Sed ſecundum quandam inſtrumētalem virtutem, quæ eſt fluens & incompleta in eſſe naturæ, vt infrà dicetur.** Art. præced. Art ſequen.

Ad *primum ergo dicendum, quòd gratia non dicitur eſſe in ſacramento, ſicut in ſubiecto, neque ſicut in vaſe, prout vas eſt locus quidam, ſed prout vas dicitur inſtrumentum alicuius operis faciendi, ſecundum quòd dicitur Ezech. 9. Vnuſquiſque vas interfectionis habet in manu ſua.*

Ad *ſecundum dicendum, quòd quamuis accidens non tranſeat à ſubiecto in ſubiectum, tranſit tamen à cauſa per inſtrumentum aliqualiter in ſubiectum, non vt eodem modo ſit in eis, ſed in vnoquoque ſecundum propriam rationem.*

Ad *tertium dicendum, quòd ſpirituale exiſtens perfectè in aliquo, continet ipſum & non continetur ab eo. Sed gratia eſt in ſacramento ſecundum eſſe fluens & incompletum. Et ideò non inconuenienter ſacramentum dicitur continere gratiam.*

In hoc articulo nullam rem nouam declarat Diuus Thomas, ſed ſolum explicat hunc loquendi modum, quo nihil aliud ſignificatur, quàm ſacramenta habere aliquo modo virtutem ad efficiendam gratiam, nam hoc modo dicuntur eam continere, non formaliter, ſed in virtute, non principali, ſed inſtrumentali.

Arti-

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm in ſacramentis ſit aliqua virtus, gratiæ cauſatiua.

Inf.q.78.art. 4. & 4. diſ.1. & d.8. q.2. q.1.ar.4.q.2. art.3. & quo. art.15.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod in ſacramentis non ſit aliqua virtus, gratiæ cauſatiua. Virtus enim gratiæ cauſatiua, eſt virtus ſpiritualis. Sed in corpore non poteſt eſſe virtus ſpiritualis, neque ita, quòd ſit propria ei (quia virtus fluit ab eſſentia rei, & ita non poteſt eam tranſcendere) neq; ita, quòd recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, eſt in eo per modum recipientis. Ergo in ſacramentis non poteſt eſſe aliqua virtus gratiæ cauſatiua.

2. Prætereà, Omne quòd eſt, reducitur ad aliquod genus Entis, & ad aliquem gradum boni. Sed non eſt dare in quo genere entis ſit talis virtus (vt patet diſcurrenti per ſingula) B *nec etiam poteſt reduci ad aliquem gradum bonorum. neque enim eſt inter minima bona, quia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis: neque etiam inter media bona, cuiuſmodi ſunt potentiæ animæ, quæ ſunt quædam potentiæ naturales, neque etiam inter maxima bona; quia nec eſt gratia, nec virtus mentis. Ergo videtur, quòd in ſacramentis nulla ſit virtus, gratiæ cauſatiua.*

3. Prætereà Si talis virtus eſt in ſacramentis, non cauſatur in eis, niſi per creationem à Deo. Sed inconueniens videtur, quòd tam nobilis creatura, ſtatim eſſe deſinat, ſacramento perfecto. Ergo videtur, quòd nulla virtus ſit in ſacramentis ad gratiam cauſandam.

4. Prætereà. Idem non poteſt eſſe in diuerſis. Sed ad ſacramenta concurrunt diuerſa, ſcilicet, verba & res. Vnius autem ſacramenti non poteſt eſſe niſi Virtus vna. Ergo videtur quod, in ſacramētis nulla ſit virtus.

Augu. tract. 20 in Ioann. poſt mediū, tom.9. In ho. Euan. quod canitur in octa. Epiphan. id habetur. In homilario totius anni inuenies.

SED *contra eſt, quod * Auguſtinus dicit ſuper Ioan. Vnde tanta vis aquæ, vt corpus tangat & cor abluat? Et Beda * dicit, quod Dominus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam contulit aquis.*

RESPONDEO *dicendum, quòd illi, qui ponunt quod ſacramenta non cauſant gratiam, niſi per quandam concomitantiam, ponunt quod in ſacramento non ſit aliqua virtus, quæ operetur ad ſacramenti effectum. eſt tamen virtus diuina ſacramento aſſiſtens, quæ ſacramentalem effectum operatur. Sed ponendo, quòd ſacramentum eſt inſtrumentalis cauſa gratiæ, neceſſe eſt ſimul ponere, quòd in ſacramento ſit quædam virtus inſtrumentalis, ad inducendum ſacramentalem effectum. Et hæc quidem virtus proportionatur inſtrumento. Vnde comparatur ad virtutem abſolutam & perfectam alicuius rei, ſicut comparatur inſtrumentum ad agens principale. Inſtrumentum enim (vt dictum eſt *) non operatur niſi in quantum eſt motum à principali agente, quod per ſe operatur. Et ideo virtus principalis agentis habet permanens & completum eſſe tranſiens ex vno in aliud & incompletum: ſicut & motus actus imperfectus, ab agente in patiens.*

Art.1. huius quæſt.

AD *primum ergo dicendum, quòd virtus ſpiritualis non poteſt eſſe in re corporea per modum virtutis permanentis & completæ, ſicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore eſſe virtutem ſpiritualem inſtrumentaliter, in quantum ſcilicet corpus poteſt moueri ab aliqua ſubſtantia ſpirituali, ad aliquem effectum ſpiritualem inducendum. Sicut & in ipſa voce ſenſibili eſt quædam vis ſpiritualis ad excitandum intellectum hominis, in quātum procedit à conceptione mentis. Et hoc modo vis ſpiritualis eſt in ſacramentis, in quantum ordinantur à Deo ad effectum ſpiritualem.*

AD *ſecundum dicendum, quòd ſicut motus, eo quod eſt actus imperfectus, non propriè eſt in aliquo genere, ſed reducitur ad genus actus perfecti (ſicut alteratio ad qualitatem) ita virtus inſtrumentalis non eſt, propriè loquendo, in aliquo genere, ſed reducitur ad genus & ſpeciem virtutis perfectæ.*

AD *tertium dicendum, quod ſicut virtus inſtrumentalis acquiritur inſtrumento, ex hoc ipſo, quod mouetur ab agente principali: ita & ſacramentum conſequitur ſpiritualem* A *virtutem ex benedictione Chriſti & applicatione miniſtri ad vſum ſacramenti. Vnde Auguſtinus dicit in quodam ſermone de Epiphania: Nec mirum, quòd aquam, hoc eſt, ſubſtantiam corporalem, ad purificandam animam dicimus peruenire. Peruenit planè & penetrat conſcientiæ vniuerſa latibula: quamuis enim ipſa ſit ſubtilis & tenuis, benedictione tamen Chriſti facta ſubtilior, occultans vitæ cauſas, ad ſecreta mentis ſubtili rore pertranſit.*

AD *quartum dicendum, quòd ſicut eadem vis principalis agentis, inſtrumentaliter inuenitur in omnibus inſtrumentis ordinatis ad effectum, prout ſunt quodam ordine vnum; ita etiam eadem vis ſacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum ſacramentum.*

COMMENTARIVS.

HVnc articulum propoſuit D. Thom. ad ſoluendam præcipuam difficultatem huius materiæ, ſcilicet quomodo ſacramenta poſſint efficere gratiam, cùm non habeant virtutem ad hunc effectum. Ad quam difficillimè reſpondet, eſſe in ſacramentis virtutem inſtrumentalem, quæ non habet eſſe permanens, ſed tranſiens ex vno in aliud & incompletum; propter quam imperfectionem, ait in ſolutione ad primum hanc virtutem, licèt ſpiritualis ſit, poſſe eſſe in re corporea; & in ſolutione ad ſecundum ait, non conſtitui in aliquo prædicamento, ſed reduci ad genus virtutis perfectæ gratiæ effectricis. C Eandem doctrinam habet Diuus Thom. q.6. de poten. artic.4. & q.27. de veritate, art.4. ad 4. & in quarto. d.1. q.1. artic. 4. quæſtiuncula 2. vbi Palud. & Capreol. mentem D. Thom. explicant, pro vt verba ſonant; nimirùm, addi ſacramentis qualitatem quandam realem, per quam poſſint gratiam efficere. ſed differunt inter ſe: quia Palud. ſentit, qualitatem illam eſſe materialem; in quo ſanè non ſatis conſtanter loquitur: nam omnis qualitas corporalis eſt improportionata ad producendam gratiam; vnde illa poſita, eadem difficultas ſupereſt: eſt ergo impertinens talis qualitas. Atque ideo Capreol. dicit, illam eſſe qualitatem ſpiritualem. ſed hoc etiam magnas habet difficultates, quas tetigi in 1. tom. diſput. D 31. ſect. 5. ſcilicet, quomodo qualitas ſpiritualis poſſit inhærere in ſubiecto materiali, cùm ex natura ſuâ non poſſit habere habitudinem & naturalem proportionem cum illo. Et ideò non poſſit magis informare illud, quàm poſſit aliqua potentia animæ ferri extra obiectum ſuum: quia magis intrinſecus eſt formę ordo ad ſuum actum formalem & ſubiectum, quàm ſit potentię ordo ad ſuum actum & obiectum. Secundò, quia nulla qualitas poteſt ex natura ſua eſſe effectiua gratiæ habitualis. Si autem non habet hanc virtutem connaturalem, eſt impertinens, nihilque iuuare poterit. Aſſumptum patet, quia nec E illa qualitas poteſt natura ſua efficere gratiam, per modum virtutis principalis, vel ſufficientis in genere cauſæ ſecundæ; quia non eſt tam perfecta, ſicut gratia. Neque etiam poteſt efficere per modum agentis principalis partialis: quia gratia eſt altiſſima participatio diuinæ naturæ. Et ideò in ſolo Deo poteſt eſſe tota virtus principalis ad efficiendum illam; adeo, vt neque ipſa gratia poſſit hoc modo concurrere ad efficiendam aliam ſibi ſimilem. Denique nec poteſt concurrere, vt inſtrumentum connaturale: quia huiuſmodi inſtrumentum non agit, niſi media aliqua actione præuia ſibi & effectui ex natura rei proportionata, quæ nulla hîc fingi poteſt: & ideò Caiet. Soto & alij Thomiſtæ negant hanc qualitatem: & exponunt D. Thom. per virtutem illam intellexiſſe motionem primi agentis: quod etiam habet difficultates prædicto loco tractatas. Fortaſſe

igitur Diuus Thom. per virtutem hanc inſtrumentalem intellexit potentiam, quam nos vocamus obedientialem: non enim dixit, hanc potentiam addi ſacramentis, ſed eſſe in ſacramentis; dicitur autem à D. Thom. hæc virtus tranſiens, quia non cenſetur eſſe in potentia proxima, niſi quando à Deo eleuatur per ſpecialiſſimum auxilium. Et propterea dicitur non eſſe in aliquo determinato genere, quia non diſtinguitur à quacunque entitate rei; nam ſi eſſet ſpecialis qualitas, cur non eſſet in determinato genere & ſpecie? Denique dicitur illa virtus ſpiritualis, non formaliter, ſed cauſaliter, quia ad efficiendum ſpiritualem effectum eleuatur.

DISPVTATIO VII.

De efficacia ſacramentorum nouæ legis ad gratiam conferendam.

TRactauimus hactenus quæſtionem, an ſit, & quid ſit ſacramentum, conſequens eſſe videbatur, vt de cauſis eius diſputaremus: tamen, quia prima omnium eſt cauſa finalis, quæ cum effectu coincidit in his, quæ ſunt inſtrumenta ad aliquid agendum, ideò priùs à D. Thom. diſputatum eſt de effectu ſacramentorum, qui eſt præcipuus finis eorum; & conſequenter differendum fuit de efficacia, quam ſacramenta habent, ſeu de modo, quò poſſunt hunc effectum inducere. Quia verò in hac re longè diuerſam perfectionem habent ſacramenta noua, quàm vetera, ideò priùs dicemus de nouis ſacramentis, poſteà de veteribus.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis conferant gratiam ex opere operato.

Vide Euthy. 2. d. Panopl. titul. 21. poſt medium.

MVlti hæretici negarunt ſacramentis omnem virtutem ad conferendam gratiam: ita Meſaliani, qui ſpecialiter de Baptiſmo dixerunt nihil valere ad ſalutem conferendam, ſed ſolam orationem ſufficere, vt referunt Damaſcenus lib. de centum hæreſibus, prope finem, & Theodoretus lib. 4. hæret. fabul. circa finem, quamuis Epiphanius hæreſi 80. & Auguſtinus hæreſi 57. tractantes de Meſalianis, nihil de hoc errore dixerint. Generaliùs aſſeruerunt hunc errorem Armeni, vt referunt Guid. Carme. & Prateol. verbo, Armeni. Præterea hæretici huius temporis docent, ſacramenta non aliter valere ad gratiam conferendam, niſi vt obiecta, vel ſigna excitantia fidem, quam ſolam iuſtificare dicunt: &, licèt interdum vocent ſacramenta cauſas, vel inſtrumenta iuſtitiæ, tamen ita loquuntur ad decipiendos homines & occultandum errorem; quia re vera ſentiunt, non aliter eſſe cauſas, quàm concionem, vel aliud obiectum quod poteſt fidem excitare. Addidit præterea Lutherus, ſacramenta etiam iſto modo non poſſe tollere peccata, ſed tantum efficere, vt tegantur, vel non imputentur: ſed hic error in materia de iuſtificatione ex profeſſo impugnatur.

Damaſc. Thedor. Epiphan. Auguſt. Guid. Prateol. Hæreticorũ error circa effectum ſacramentorum.

Sacramenta nouæ legis ſunt cauſa gratiæ. Tridẽ. ſeſſ. 7. can. 6. 7. & 8. & ſeſſ. 6. c. 7.

Dico ergo primò, Sacramenta nouæ legis eſſe cauſas gratiæ. Hæc concluſio eſt de fide, nam ſub eiſdem ferè terminis definitur in Trid. Con. ſeſſione 7. can. 6. 7. & 8. & in ſeſſ. 6. cap. 7. dixerat, Baptiſmum eſſe inſtrumentalem cauſam iuſtificationis. Concil. etiam Florent. hanc differentiam conſtituit inter ſacramenta antiqua & noſtra, quòd illa non cauſabant gratiam, hæc verò & gratiam continent & dignè ſuſcipientibus conferunt. Præterea in ſymbolo Niceno & Conſtantinopolitano dicitur: *Confiteor vnum bap. iſma in remiſſionem peccatorum*, quibus verbis

A ſignificatur, per baptiſmum conferri remiſſionem peccatorum & cõſequenter etiam gratiam. Et idem traditur in Concil. Mileuit. c. 2. & Arauſicano 2. c. 25. ac denique in Concil. Senonenſ. c. 10. error Lutheri anathematis damnatur.

Cõc. Mileuit. Arauſican. Senonen.

Secundò probatur hæc veritas ex Patrum traditione, Clemens Alexan. libro prim. Pædagog. capite 6. de Baptiſmo dicit eſſe, *Gratiam, perfectionem, illuminationem & lauacrum, per quod peccata abſtergimus.* Iuſtinus quæſti. 56. ad Orthodoxos dicit, Baptiſmum multa bona afferre eis, qui baptizantur. Idem latè Chryſoſt. Homilia de Neophy. & Homilia ad baptizatos, & de Euchariſtia habet multa ſimilia Homi-

Probatur ex Patribus. Clemens. Auguſt. Chryſoſt.

B lia 83. in Matth. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 15. dicit baptiſmum *Depurgare animam*, & Homil. 1. de Baptiſ. dicit per Baptiſmum Chriſti *conferri Spiritum ſanctum, quem Iohannis Baptiſma non conferebat.* Præterea Leo Pap. ſer. 4. de natiuit. inquit, *Omni homini renaſcenti Baptiſmus inſtar eſt vteri virginalis, eodem Spiritu ſancto replente fontem, qui repleuit & Virginem, vt peccatum, quod ibi euacuauit ſacra conceptio, hîc ſoluat abſolutio.* Et ſimilia ſcribit ſermo. 5. atque addit. *Virtus altiſſimi, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorem, facit, vt regeneret vnda credentem.* Ambroſ. lib. 4. Luc. cap. cuius titulus eſt. Confirmatio eiuſdem exemplo Eliſæi, & Naaman, eandem tradens doctrinam, illam confirmat exemplo Naaman Syri, iuſſu Prophetę à le-

Leo Papa. Ambroſ.

C pra mandati in aquis Iordanis, lib. 1. de ſacramentis. capite 4. *Qui per hunc fontem tranſiit à terrenis ad cœleſtia, à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad ſanctificationem.* & capite 5. adhibens eandem figuram Naaman ſubdit, *Non aqua omnis ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti: non ſanat aqua, niſi priùs Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit.* & libro 3. de Spiritu ſancto. capite 11. dicit. *Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti ſpem vitæ accipimus æternæ.* Et ſimiliter docet de Euchariſtia, quod gratiam conferat, libro 5. de ſacramen. capite 3. Præterea Cyprian. ſermo. de ablutio. ped. & ſermon. de Cœna Domini eodem modo loquitur de his ſacramentis. Idem Epiſt. 63. & 76. & lib.

Cyprian.

D 3. ad Quirin. capite 65. ad hoc adducit verba illa. 1. ad Corinth. 6. *Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis*, Hier. etiam libro 3. cont. Pelag. in principio dicit *Baptiſmum præterita donare peccata.* Idem ferè dialog. contra Lucifer. circa finem, & epiſtola 83. ad Oceanum in principio, D. Gregor. lib. 9. epiſto. 39. & Auguſtinus ſemper conſtituit differentiam inter vetera & noua ſacramenta, quòd illa promittebant Saluatorem, hæc dant ſalutem, præſertim enarratione Pſal. 73. in principio, & ideò 19. contra Fauſt. cap. 3. dicit hæc ſacramenta eſſe *virtute maiora, & vtilitate meliora*, & libro 1. contra duas epiſtolas Pelagia. cap. 3. dicit. *Baptiſmum facere nouos homines, & omnia peccata delere.* Et libro 2. de gratia Chriſti & pec. origin. cap. 32.

1. Cor. 6. Hieron. Gregor.

E addit baptiſmum hoc facere, *Per virtutem à Chriſto cõmunicatã*; & plura referemus in ſequentibus. Hinc etiam Optatus lib. 5. contra Parmenian. dicit *Baptiſma Chriſtianorum Trinitate conſecratum, gratiam conferre.* & Hilar. in id Pſalm. 65. *Venite & videte opera Domini*, dicit, *per Baptiſmum donari ſpem vitæ, & remitti peccata.* ſic Lactant. libro ter. capite 26. dicit. *Vno lauacro omnia peccata aboleri.* & libro 7. capite 5. dicit. *Hominem ſacro lauacro purificari*, multaque ſimilia leguntur apud Tertullianum libro de Baptiſmo qui capite primo dicit, *Nonne mirandum, lauacro mortem dilui?* & capite quar. alludens ad illud Geneſ. prim. *Et Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, dicit de Spiritu ſancto. *Sanctificata natura aquarum, & ipſa ſanctificare cœpit.* & infrà, *Superuenit enim ſtatim Spiritus de cœlis, & aquis ſupereſt,*

Optatus. Hilar. Lactan. Tertul. Geneſ.

ſuperest, ſanctificans eas de ſemetipſo, & ita ſanctificatæ vim ſanctificandi combibunt. Ad hæc Bernard. ſermo. de cæna Domini ad hoc dicit eſſe inſtituta ſacramenta Chriſti, *vt inuiſibilis gratia viſibili ſigno præſtaretur.* & infrà dicit, *ipſum ſacramentum hanc gratiam operari.* Ac denique Gaudent. tractat. 2. in Exod. circa finem, *Adeſt* (inquit) *ſacramentis ſuis Chriſtus, cuius virtus inæſtimabilis permanet in omnia ſæcula.*

Bernard.

Gaudent.

Vnde hæc definitio & traditio Eccleſiæ fundamẽtum habet in ſcriptura: nam de baptiſmo dicitur ad Epheſeos 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ,* ad Titum 3. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* De Euchariſtia Iohannis 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum,* & proptereà dicitur panis vitæ, & dans vitam, & 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane & calice participamus,* Vbi Græci habent cauſalem notam, *Quia de vno pane,* qua ſignificatur, hunc eſſe effectum huius ſacramenti, vt Theophyl. notauit, & alij Græci. De confirmatione dicitur Actorum 8. & 19. *Per manuum impoſitionem dari Spiritum ſanctum.* & ſimiliter de Ordine dicitur 2. ad Timo. 2. *Vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* de pœnitentia Iohannis 20. *Quorum remiſeritis peccata.* Vnde ſumpta ſunt illa verba: *Ego te abſoluo,* quorum veritas requirit, vt ipſe ſacerdos per illud ſacramentum gratiam conferat, qua remittantur peccata. De Extrema vnctione eodẽ ferè modo dicitur Iacobi 5. *Oratio fidei ſaluabit infirmum & eleuabit eum Dominus: & ſi in peccatis eſt, dimittentur ei.* Vbi per orationem fidei, forma illius ſacramenti ſignificatur, quia communi appellatione forma ſacramenti ſolet vocari deprecatio, (vt ſuprà dictum eſt) ſed etiam quia illa forma fit per modum deprecationis. Denique de Matrimonio, licèt non ſit tàm apertus locus, indicatur tamen ad Epheſeos 5. & explicatur traditione Eccleſiæ, quia eſt verum ſacramentũ nouæ legis, & eiuſdem rationis cum cæteris obiect. Dices, ex his locutionibus ad ſummum colligi poſſe, adhibitis ſacramentis Deum dare gratiam, non verò ipſa ſacramenta eſſe cauſas gratiæ. Reſpontur, hîc iam attingi quæſtionem aliam pertinentem ad modum, quo ſacramneta conferunt gratiam: quam nunc non diſputamus. ſed ſolùm aſſerimus, ex prędictis teſtimoniis colligi, ſimpliciter & abſolutè ſacramenta eſſe vocanda cauſas gratiæ, vt patet ex illis modis dicendi, *Per lauacrum,* & ſimilibus, quæ in proprietate ſermonis cauſalitatẽ ſignificant. Item vox illa, inſtrumentũ, qua vtitur Trid. Con. nomen eſt cauſæ, & Florẽt. ſimpliciter cauſas appellauit. An verò ille modus explicandi hanc cauſalitatem ſufficiat ad veritatem, & proprietatem harum locutionum, dicemus diſputatione ſequenti.

Probatur ex ſcriptura.

Epheſ. 5.
Tit 3.
Iohan. 6.
1. Corint. 10.
Acto. 8. & 19.
2. Tim. 2.
Iohan. 20.
Iacob. 5.
Epheſ. 5.

Quartò, rationibus non poteſt à priori oſtendi, hæc concluſio meliùs, quàm oſtendendo hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, quia hæc eſt tota ratio, & radix huius cauſalitatis. Congruentiæ verò ſufficiunt, quæ in quæſtione 60. & 61. adductæ ſunt: & re vera ſupponendo, hoc non eſſe impoſſibile, quod infrà declarabimus, per ſe notum eſt, fuiſſe valdè conueniens, tum ad noſtram vtilitatem, tum ad perfectionem legis gratiæ, tum ad oſtendendam efficaciam meritorum Chriſti, tum denique ad demonſtrandam diuinam potentiam, & ſapientiam, erga homines miſericordiam, & liberalitatem.

Ratio à priori ſumitur ex voluntate Chriſti.

Atque ex his colligitur primò, hæc ſacramenta conferre gratiam ex opere operato non ponentibus obicem. Quibus verbis eadem res explicatur, quæ in præcedenti aſſertione: ea verò addimus ad declarãdum modum loquendi Theologorum. quẽ ſub iiſdem verbis retinuit Con. Triden. dicta ſeſſione ſeptima ad confuſionem Hæreticorum, qui illa verba irrident, tãquam portentoſa & barbara, quod faciunt, vt reiectis vſitatis verbis, rem etiam obſcurent, & ad ſuos falſos errores peruertant. Theologi verò è contrario, vt fidei veritatem exactè declarent de verborum elegantia non ſunt admodùm ſoliciti. Diſtinguunt ergo duplicem modum obtinendi gratiam; priorem vocant ex opere operantis, qui eſt, quando obtinetur gratia ex merito, vel ratione propriæ diſpoſitionis prę̨ciſè vt eſt ab operante. In qua fortaſsè ſemper eſt aliquod meritum ſaltem de congruo: poſteriorem vocant ex opere operato, qui eſt, quando ratione operis externi, vel ſacramenti applicati datur aliqua gratia vltra omne meritum operantis, tàm de condigno, quàm de congruo, vt ex Alexandro Alenſi, Diuo Thoma & aliis notauit Gabriel in 4. diſtinct. 1. quæſtio. 3. in principio. Atque eodem ſenſu dicit Auguſtinus libro quarto de Baptiſmo capite 24. ipſum ſacramentum per ſe ipſum multum valere, & Cyprianus ſermo. de Cæna Domini, ſacramenta, quantum in ſe eſt, ſine propria virtute eſſe non poſſe. Cùm igitur ſacramenta ſint cauſa gratiæ, aliquid gratiæ conferunt præter omne meritum operantis: conferunt igitur gratiam ex opere operato: requirunt tamen, vt ſuſcipiens non ponat obicem peccati mortalis. Quia cum illo gratia eſſe non poteſt; & illud ſine voluntate, & diſpoſitione ipſius peccatoris expelli non poteſt; & ideò non eſt contra virtutem ſacramenti, quòd ponenti obicem non conferat gratiam, ſed potiùs commune eſt cauſis agentibus, vt propter reſiſtentiam paſſi ab agendo impediantur. De quo dicemus plura infrà agentes de diſpoſitione neceſſaria ad effectum ſacramenti.

Gratia ex opere operantis & ex opere operato.

Alenſ.
D Thom.
Gabr.
Auguſt.
Cyprian.

Secundò ſequitur, ſacramenta non conferre gratiam, ſolùm excitando fidem, vt noui hæretici dicunt, quorum error refellitur ex dictis. Primò, nam locutione ſcripturæ, Conciliorum, & Sanctorum plus ſignificant Nam eſſe obiectum excitans fidem non ſatis eſt, vt Baptiſmus dicatur regeneratio hominis ſicuti Iohannis 3. dicitur, *homo renaſci ex aqua, & Spiritu ſancto,* vbi particula, *Ex,* vt dixi, cauſalitatem ſignificat ſicuti ibidem dicitur, *Quod natum eſt ex carne caro eſt.* Secũdò, quia ſicut cõcio excitat fidem, ita & imago, & exempla, ſeu bona opera aliorum, quæ non dicuntur conferre gratiam, ſicut ſacramenta. Tertiò ſacramentalia, vt aqua benedicta, excitant fidem; vnde ſequitur iuxta hunc Hæreticorum errorem, poſſe Eccleſiam, inſtituere ſacramenta, quæ ſint cauſa gratiæ, quia poteſt inſtituere ſigna excitantia fidem. Quartò ſimiliter ſequitur, ſacramenta vetera, non minùs ſanctificaſſe, quàm noua, quia etiam erant apta ad excitandam fidem. Quintò ſequitur, ſacramenta per ſe non conferre gratiam ſuſcipienti, ſed cuicunque videnti, & conſideranti, nam illius fidem excitant. Dicent fortaſſe, non excitare aliquem ad concipiendam fidem certam de propria iuſtitia, niſi ſolùm ſuſcipientem; & ita hoc eſſe proprium ſacramentorum Chriſti. Sed inprimis potiùs hinc ſequitur, hæc ſacramenta nemini conferre gratiam, etiam ſuſcipienti Quia etiàm illi impoſſibile eſt, quòd hanc fidem cõcipiat certam & abſolutã vt ſuprà dixi. Deinde ſi hanc fidem poteſt concipere, qui ſuſcipit ſacramenta, & non alij qui adſunt: ergo aliqua promiſſio ſpecialis facta eſt ſuſcipienti, atque adeò ſacramentum aliquid confert per ſe illi, quòd non confert aliis: alióqui nulla eſt ratio, ob quam ſacramentum ſuſceptum excitaret hominem ad credendum ſe eſſe iuſtũ, magis quàm ſacramentum viſum.

Sacramenta nõ conferũt gratiam ſolũ excitando fidem.

Sextò, aut loquimur de paruulis, aut de adultis; ſi de paruulis, illi non poſſunt excitari ad actum fidei, vt per ſe manifeſtum eſt, & infrà dicetur in materia de Baptiſmo: & tamen ſacramentum confert illis gratiam & fidem: ergo non confert excitando fidem. Dicent fortaſſe, excitare fidem parentum. Sed hoc eſt impertinens; quia interna fides parentum, nec eſt neceſſaria ad iuſtificationem paruulorum, neque eſt ſufficiens, aut propria cauſa illius. Alioqui, cum illa fides per ſe loquendo ſupponi poſſit ante Baptiſmum paruuli & aliis modis excitari, poſſent iuſtificari paruuli ſine Baptiſmo. Si verò loquamur de adultis, ſacramenta, vt in eis habeant effectum, ſupponunt fidem: propter quod dixit Chriſtus Matthæi vltimo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, & Philippus Actor. 8. *Si credis ex toto corde, licet.* Et præter eam fidem, quæ ſupponenda eſt, vt conueniens & neceſſaria diſpoſitio, nulla alia eſt neceſſaria, quæ per ſacramentum fiat; ergo vel ſacramentum per ſe nihil facit, ſi ſola fides iuſtificat, vt Hæretici dicunt; quia ſicut ſupponitur fides, ita & iuſtificatio facta per fidem; & quamuis demus ſacramenta excitare fidem, non tàm erit ad conferendam iuſtitiam, quàm ad exercendam iuſtitiam acquiſitam; vel certè, ſi ſacramenta iuſtificant, id non faciunt tantùm excitando fidem, ſed verum donum iuſtitiæ conferendo.

Fides interna parẽtum, ad iuſtificationem paruulorum nõ neceſſaria.

Cõtra hanc veritatem obiiciunt multa Hæretici: ſed omnia eò tendunt, vt probent, nos per ſolam fidem iuſtificari: nam ex hoc principio ſuum errorem inferunt: ſed alienum eſſet à noſtro inſtituto ad illam nunc quæſtionem deriuare ſermonem. Primùm quidem, quia in materia de iuſtificatione proprium habet locum. Deinde, quia eadem teſtimonia, quibus Hæretici vtuntur, poſſunt facilè contra illos retorqueri: quia non ſunt pauciora ſcripturæ loca, nec minùs clara, in quibus ſacramentis tribuitur noſtra iuſtificatio, quam fidei; ergo, vel vtriſque attribuant, aut vtriſque negent noſtræ iuſtificationis effectum. Veritas ergo eſt omnia hæc requiri & ſuo modo concurrere ad noſtram iuſtificationem; fidem, vt fundamentum: Pœnitentiam & dilectionem, vt diſpoſitionem: ſacramenta, vt inſtrumenta, ſicut Concil. Triden. ſeſſ. 6. cap. 7. declarauit. Denique dicitur, etiam illationem Hæreticorum eſſe ineptam, vt oſtendi: quia ſi ſola fides iuſtificat, vel eſt ſermo de actuali, vel de habituali: ſi de habituali, etiam ſi illud verum eſſet, poſſunt ſacramenta iuſtificare infundendo habitum fidei: ſi de actuali, non poterunt ſacramenta iuſtificare paruulos: neque etiam adultos: quia in his ſupponunt fidem, non faciunt, neque augent per ſe loquendo.

Fides, Pœnitentia, ſacramenta ſuo quoq; modo concurrunt ad iuſtificationem. Seſſ. 6. c. 7.

Vnum verò ſcripturæ teſtimonium per ſe difficile, quodque videri poteſt propoſitæ veritati contrarium, hoc loco explicandum eſt, ait enim Petrus 1. Canoni. cap. 3. *Octo animæ* (loquitur de diluuio) *ſaluæ factæ ſunt per aquam. Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma: non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum per reſurrectionem Ieſu Chriſti.* Quibus verbis ſignificat, Baptiſmum non ſaluare hominem per externam lotionem, ſed ratione bonæ conſcientiæ & interioris fidei. Cuius teſtimonij difficultatem auxit Auguſtinus tract. 80. in Ioan. vbi tractans illa verba, *Vos mundi eſtis propter ſermonem meum*, Interrogat, cur non dixerit propter Baptiſmum: & reſpondet, quia ipſe Baptiſmus non habet, quòd ſanctificet, niſi *à verbo Chriſti*, & ſubiungit. *Non quia dicitur, ſed quia creditur.* Et ſtatim citat prædicta verba Petri & alia ſcripturæ teſtimonia, in quibus iuſtificatio tribuitur fidei. Vnde ſermone 30. de Verbis Domini, ait, *Baptiſmus, qui ſemel adhibetur per*

Locus Petri 1. Can. cap. 3. explicatur.

A *fidem mundat*: & ſtatim teſtimonium Petri allegat. Similia habentur lib. qq. noui & vete. teſtam. q. 59. & ſimilem doctrinam habet Lanfrancus libro de Euchariſt. circa med. & Guitmundus lib. 2. de verit. Euchariſt. circa finem, & Algerus lib. 3. de Euchariſt. c. 7. vbi tractans prædictum locum Petri ex Proſpero in lib. ſent. citat hæc verba, *Verus Baptiſmus conſtat non tàm ablutione corporis, quàm fide cordis.*

Lanfranc. Guitmund. Algerus.

Ad locum Petri reſpondetur primò, in illis verbis, *Vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma*: docere fidei veritatem à nobis propoſitam: quam non negat in ſequentibus verbis: ſed explicat vnde Baptiſmus habeat hunc effectum, vel qua mente & diſpoſitio-
B ne ſuſcipiendus ſit, vt illum habere poſſit: & prior quidem pars illorum verborum, ſcilicet, *Non carnis depoſitio ſordium*, perſpicuum habet ſenſum, ſcilicet, non ideo Baptiſmum ſaluare hominem, quia corpus mundat: poſterior vero pars, ſcilicet, *ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum*, obſcura eſt: vnde alij legunt, *ſtipulatio in Deum*, quæ vox, contractum vel pactum ſignificat. Vnde primus ſenſus eſt: Baptiſmum ſaluare, non ex virtute quam habet ad mundandum corpus, ſed quia ex pacto, vel promiſſione diuina, vim habet ad mundandam conſcientiam. Hoc videtur indicare Baſilius libro de Spiritu ſancto, cap. 15. dicens, *Si qua eſt gratia in aqua, non eſt ex ipſius aquæ natura, ſed ex Spiritus præſentia: non enim eſt*
C *Baptiſmus depoſitio ſordium corporis, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.* Alij legunt *inquiſitio*, vt ſit ſecundus ſenſus: Baptiſmum ſaluare non propter effectum, quem habet in corpus, ſed quia facit hominem inquirere, ſeu procurare bonam conſcientiam apud Deum. Ita Caiet. ibi: & in idem ferè redit, quod ſignificat Eraſm. Baptiſmum efficere, vt bona conſcientia benè reſpondeat apud Deum. Itaque iuxta priorem expoſitionem, explicatur illis verbis vnde ſit virtus Baptiſmi: iuxta hanc vero poſteriorem, explicatur effectus eius, ratione cuius nos ſaluare dicitur. Vtraque vero illud difficultatis patitur, quod vix poteſt verbis Petri accommodari, præſertim prout in vulgata lectione legũtur. Tertius ergo ſen-
D ſus eſt, Baptiſmum ſaluare non, vt ſumitur ad mundandum corpus, ſed, vt ſumitur ad mundandam animam, & cum diſpoſitione ad hunc effectum accommodata, quæ ideo indicata eſt *per interrogationem bonæ conſcientiæ apud Deum*, quia fit alluſio ad conſuetudinem Eccleſiæ, in qua interrogatur baptizandus, an velit baptizari, & an renuntiet Sathanæ: & per ſe, vel per ſuſceptorem reſpondet, *Volo, abrenuncio.* Sic Philippus Actor. 8. priuſquam Eunuchum baptizaret, interrogauit eum, *Si credis ex toto corde, licet.* Per hanc ergo interrogationem ſignificatur, qua inten-
E tione & diſpoſitione ſuſcipiendum ſit Baptiſma, vt ſaluet. Quam expoſitionem indicarũt Gloſſa & Gagneius ibi.

1. Explicatio. Baſilius. 2. Explicatio. Caiet. 3. Explicatio. Gloſſa. Gagneius.

Ad Auguſt. ſimiliter reſpondetur; non ſolum aliis, ſed etiam illo loco, apertè docere aquam Baptiſmi habere virtutem admirabilem, *Vt corpus tangat & cor abluat.* Vnde, cum ſubdit, hanc vim habere à verbo *non, quia dicitur, ſed, quia creditur*, non poteſt intelligere, hanc vim prouenire ex fide ſuſcipientis, quæ per Baptiſmum excitatur, vt Hæretici dicunt: quia ibidem ait, eandem virtutem habere in paruulis, qui non ſunt capaces actus fidei, aliqui ergo exponunt, per verbum Chriſti non intelligere Auguſtinum formam Baptiſmi, ſed inſtitutionem Baptiſmi à Chriſto factam, nam quia illa creditur in Eccleſia, & in hac fide Baptiſmus applicatur, ideò Baptiſmus habet hunc effectum. Ita Ruard. artic. 1. verſus finem. Sed Auguſtinus apertè loquitur de verbo, quo con-

Auguſtinus explicatur. Ruard.

conſecratur ſacramentum. Item inſtitutio non dat aquæ virtutem, quia creditur, ſed quia ab ipſo Chriſto efficaciam habet. Dices, hoc eſſe verum de fide ipſius miniſtri, quæ non eſt neceſſaria, vt infrà dicetur; ſecùs verò eſſe de fide Eccleſiæ, quæ neceſſaria videtur. Sic enim exponit Bonau. in 4. d. 3. 1. p. d. art. 1, q. 3. quæ expoſitio tàm poteſt explicari verbo formę quàm verbo inſtitutionis: tamen neutro modo videtur ſatis facere: quia virtus Baptiſmi non manat à fide Eccleſiæ, ſed à ſolo Chriſto & paſſione eius, vt notauit Palud. d. 1. q. 1. art. 5. Vnde, ſi per impoſſibile nulla eſſet fides in Eccleſia, & applicaretur Baptiſmus iuxta Chriſti inſtitutionem haberet Baptiſmus ſuum effectum: ergo non habet hunc effectum, quia creditur in prædicto ſenſu ſc. ab Eccleſia. Alij exponunt de fide ſuſcipientis: ita vt illa cauſalis non reddat originalem cauſam huius virtutis, ſed ſolum diſpoſitiuam ex parte ſuſcipientis. Qui ſenſus eſſet probabilis, ſi eſſet ſermo de adultis: tamen paruulis nullo modo poteſt applicari. quia illi non ſunt capaces fidei actualis: habitualis verò nõ eſt in eis diſpoſitio, ſed effectus Baptiſmi. Senſus ergo eſt, quem D. Thom. ſuprà tetigit q. 60. art. 7. ad 1. aquam Baptiſmi habere vim ſanctificandi, vt coniungitur verbo Chriſti: id eſt, forma per quam veluti conſecratur ablutio & conſtituitur in eſſe ſacramenti: verbũ autem formę dicitur habere hanc virtutem, quia creditur, nõ ſubiectiuè (vt ſic dicã) ſed obiectiuè, id eſt, quia fidei Chriſti profeſſionem in ſe continet. Ita vt ſenſus ſit, hæc verba aſſumpta eſſe ad hunc effectum non propter materialem ſonum, ſed propter fidei myſterium, quod cõtinent, & omnibus credendum proponunt. Vnde ſubdit ibid. Auguſtinus. *Nam & in ipſo verbo aliud eſt virtus tranſiens, aliud virtus manens:* Et ad hunc modum ſunt explicandi alij authores ſuprà citati. Secundum autem Augu. teſtimoniũ facilius eſt: nam illa verba. *Baptiſmus per fidem mundat,* intelligi poſſunt de fide viua, & in genere cauſæ formalis. Nam Baptiſmus conferendo fidem viuam, per eam mundat animam. Qui ſenſus explicatur latiùs in alio loco quęſtionum veteris & noui teſtamenti.

Bonauen.

Palud.

SECTIO II.

Vtrùm omnia ſacramenta legis nouæ virtutem habeant conferendi gratiam habitualem & virtutem, ac dona, quæ illam conſequantur.

NOmine gratiæ habitualis, intelligere poſſumus, vel gratiam primam, vel alquod eius augmentum, vel denique abſtractè, loqui poſſumus de gratia in communi, abſtrahendo à prima vel ſecunda, augmento eius. Supponamus ergo nonnulla ſeu quæ certa ſunt.

1. Suppoſitio

Primùm eſt, omnia ſacramenta nouæ legis conferre gratiam habitualem, omnibus non ponentibus obicem, abſtractè loquendo, ſiue illa gratia ſit prima, ſiue ſecunda; & in hoc ſenſu exiſtimo, hanc concluſionem eſſe de fide, hoc enim ſenſu definiunt Concil. Triden. & Floren. ſacramenta nouæ legis conferre gratiam, quam continent, & in ea conueniunt Theologi omnes: atque eam probant omnia adducta præcedenti ſectione: & facile poteſt fieri inductio, nam Baptiſmus & Pœnitentia non poſſent remittere peccatum originale, vel mortale, niſi gratiam darent: Confirmatio, cum det Spiritum ſanctum, neceſſe eſt, vt det etiam gratiam: Euchariſtia. cùm charitatem nutriat, atque nos Chriſto magis vniat, neceſſe eſt, vt gratiam conferat: atque eadem ratio eſt de cæteris ſacramentis: omnia enim inſtituta ſunt propter veram hominis ſanctificationem.

A Nam licet ſingula ad proprios effectus, ſicut inſtituta, vt infrà dicemus, omnium tamen principalis cauſa, & maximè connaturalis eſt gratia ſanctificans, & ideò in omnibus cõmune eſt, vt hanc gratiam conferant.

2. Suppoſitio

Secundò eſt certum, omnia hæc ſacramenta poſſe conferre augmentum gratiæ, ſi ſuſcipientem inueniant in gratia iam conſtitutum. Hæc etiam eſt communis omnium ſententia, & ſequitur euidenter ex prima aſſertione, & ex definitione Concil. Tridenti. ſeſſio. 7. canon. 7. *Si quis dixerit non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, ſed aliquando, & aliquibus, etiam* B *ſi ritè ea ſuſcipiant, Anathema ſit.* Ex hac enim definitione ſequitur, hæc ſacramenta ſemper & omnibus ſuſcipientibus dare aliquam gratiam, ſi non ponant obicem: conſtat autẽ eum, qui accedit in gratia ad ſuſcipiendã quodlibet ſacramentum, ex eo capite nõ ponere obicẽ, ſed potius accedere optimè diſpoſitum; ergo ſemper poteſt recipere gratiam ſanctificantem: ergo augmentum gratiæ: nam ille, qui iam eſt in gratia conſtitutus, non eſt capax nouæ gratiæ primæ, ſed ſolius augmenti. Quinimò hac ratione probatur, ſemper conſequi gratiam augmentum gratiæ eum, qui in gratia conſtitutus ſacramentum ſuſcipit: quia ille non poteſt obicem ponere ſuppoſito eo ſtatu & perſeuerantia in illo: vt ex his, quæ C ſtatim dicemus de diſpoſitione, apertiùs conſtabit.

Trid. ſeſſ. 7. canon. 7.

3. Suppoſitio

Tertiò eſt certum, non omnia ſacramenta nouæ legis eſſe per ſe, & ex propria ac ſpecifica ratione inſtituta, ad dandam gratiam primam; neque omnia ad dandum augmentum gratiæ: ſed quædam per ſe eſſe inſtituta ad dandam primam gratiam, alia verò minimè; ſed tantùm ad augmentum. Probatur & explicatur, quia Baptiſmus & Pœnitentia ſecundum fidem inſtituta ſunt ad remittendum originale, vel mortale peccatum, quod non tollitur, niſi per primam gratiam: ergo neceſſe eſt, vt hæc ſacramenta per ſe ſint inſtituta ad primam gratiam conferendam. E contrario verò, Confirmatio inſtituta eſt D ad dandum Spiritus ſancti robur & augmentum, & ideò per ſe non eſt inſtituta ad primam gratiam, ſed ad eius augmentum conferendũ. Et eadem ratio eſt de Euchariſtia, quæ per ſe inſtituta eſt ad nutriendam charitatem ſecundum propriam & ſpecialem rationem, an verò ſecundum aliquem alium modum hoc ſacramentum ſit inſtitutum ad dãdam primam gratiam, vt aliqui opinati ſunt, dicemus, poſteà de illo diſſerentes. De aliis verò tribus ſacramentis, cùm certum ſit, non fuiſſe per ſe inſtituta ad tollendum peccatum originale, vel mortale, ex conſequenti etiam eſt certum per ſe & ex vi propriæ ac ſpecialis inſtitutionis, non habere, quod gratiam primam conferant: ſed tantum augmentum eius. Ex E qua inductione ſumi facilè poteſt ratio à priori huius veritatis, quia non omnia ſacramenta ſunt inſtituta ad eundem finem, ſed vnumquodque habet ſuum proprium munus diſtinctum ab alio. Quædã autem ſunt propria quorũdam ſacramẽtorum munera, quæ per ſe requirunt primę gratiæ infuſionem: alia verò illam potiùs ſupponunt, & ſanctiùs ac digniùs fiunt per augmentum eius: ergo meritò ſunt inſtituta quædam ſacramenta ad dandam primam gratiam per ſe, quædam ad augmentum.

Baptiſmus & Pœnitẽtia ad primã gratiam, reliqua vero ad augmẽtum gratiæ inſtitutæ ſunt.

His ergo tribus exiſtentibus certis, tria alia in dubium poſſunt reuocari. Primum eſt: An in re ipſa detur aliquando prima gratia per aliquod ſacramentum per propriam efficientiam ſacramentalem & ex opere operato. Quidam enim Theologi negant, ſacramen-

Vtrum per aliquod ſacramentum detur prima gratia.

cramentum poſſe vnquam habere hunc effectum, ſaltem in adultis: nam de paruulis certa fides eſt, Baptiſmum poſſe habere in eis hunc effectum; & ſolùm illum. Primum conſtat ex traditione Eccleſiæ, de qua dicemus latiùs in materia de Baptiſmo. Secundum verò conſtat, quia ante baptiſmalem characterem nullus eſt capax gratiæ ſacramentalis; paruuli ergo, niſi priùs Baptiſmum recipiant, nõ poſſunt recipere aliud ſacramentum, nec effectum eius; ſi autem recipiunt prius Baptiſmum, neceſſe eſt, vt primam gratiam per illum ſuſcipiant. De adultis ergo fundamentum eſſe poteſt, quia nõ ſunt capaces primæ gratiæ, niſi ſint contriti. Deumque ſuper omnia diligant: ſi autem huiuſmodi diſpoſitionem habeãt, per illam iuſtificantur & gratiam primam recipiunt; ergo nunquam illam recipiunt per ſacramentum: quia, vel accedunt ad illud contriti, vel non: ſi non, nullam gratiam recipiunt; ſi verò priùs fuêre contriti, iam prius fuêre iuſtificati, quàm ad ſacramentum accederent: ergo non accipiunt per illud gratiam primam, ſed ſolùm gratiæ augmentum. Solùm fingi poſſet euentus quidam medius, ſcil. quod in eodem inſtanti incipiat homo contritionem habere, in quo conſummatur ſacramentum. Sed, quia hic caſus eſt accidentarius & regulariter ac humano modo ferè non poteſt accidere, ideò morali modo loquendo, negatur, ſacramenta habere hunc effectum. Vel dici poteſt iuxta hanc ſententiam, in eo etiam caſu contritionem antecedere ordine naturæ, vt diſpoſitionem ad ſacramentum, & illi reſpondere gratiam primam: quæ daretur ex diſpoſitione operantis, etiam ſi ſacramentum non adeſſet: ſtatim verò in ſecundo ſigno naturæ dari aliquos gradus gratiæ ratione ſacramenti per modum augmenti. Quòd ſi obiicias, hoc videri contrarium inſtitutioni ſaltem eorum ſacramentorum, quæ diximus, per ſe primò eſſe ordinata ad dandam primam gratiam; Reſponderi poteſt, non eſſe contrarium; quia, vt ſacramenta ſint inſtituta per ſe ad hunc effectum primæ gratiæ, ſatis eſt, vt non detur niſi in ordine ad aliquod ſacramentum, ſeu per votum eius, quod in contritione includitur, quandocunque per illam datur prima gratia & remiſſio peccati. Et hæc opinio ſic explicata eſt Gabr. Maior. Petri Soti & aliorum, qui negant Baptiſmum, aut Pœnitentiam habere virtutem ad faciendum hominem ex attrito contritum ex opere operato, quos infrà ſuis locis in particulari referemus.

Ratio dub. in adultis. — *Obiectio.* — *Reſponſio.* — *Gabr. Maior. Petr. Soto.*

Nihilominùs dicendum eſt, habere ſacramenta virtutem conferendi aliquando primam gratiam: quæ eſt communior ſententia Doctorum diſputantium de Baptiſmo & Confeſſione, vt ſuis locis videbimus. Ratio verò eſt illa ſuprà adducta: quod ſacramenta aliqua ſunt per ſe inſtituta ad tollendum peccatum, quod ex natura rei habet formalem oppoſitionem cum gratia & non niſi per illam expellitur: ergo neceſſe eſt, quod ſaltem hæc ſacramenta aliquando expellant peccatum, & conferant primam gratiam ex opere operato; aliàs nunquam efficerent propria virtute illum effectum, propter quem ſunt inſtituta. Nec ſatis eſt dicere, quòd datur hæc prima gratia per contritionem, vt continet ſacramentum in voto: quia, licèt hic modus conferendi gratiam verus ſit, quando contingit haberi contritionem ante ſacramentum, tamen, ſi hoc ſemper eſt neceſſarium, nunquam ſacramentum habebit ſuum effectum ex opere operato; nec ex propria efficacia ſacramentorum: Quia contritio, quæ antecedit ſuſceptionem realem ſacramenti, etiam ſi dicatur ſacramentum in voto includere, tamen non confert gratiam ex opere operato, vt infrà dicam, ſed ſolùm iuxta menſuram diſpoſitionis operantis: ergo, ſi ſemper neceſſe eſt, quòd præcedat prima gratia data per contritionem, nunquam ſacramentum habebit vi ſua proprium ſuum effectum: vnde reſpectu illius quodammodo fruſtrà eſſet talis inſtitutio: nunquam enim aſſequeretur ſuum primarium finem, ſed aſſecutum ſemper ſupponeret. Ex quo etiam fieret, vt ſacramentorum inſtitutio non contuliſſet hominibus faciliorem aliquã viam obtinendi primam gratiam, quam ſine ſacramentis haberent; quod etiam eſt contra finem horum ſacramentorum. Quocirca negandum eſt, neceſſariam ſemper eſſe cõtritionem ad conſequendum per ſacramenta huiuſmodi effectum, ſed ſufficere interdum attritionem, vt in materia de Baptiſmo & latiùs de Pœnitentia dicturi ſumus.

Sacramenta vim habent conferendi aliquando primam gratiam.

Secundum dubium eſt, an omnia ſacramenta ſub aliqua ratione habeant per ſe & ex vi inſtitutionis ſuæ, primam gratiam conferre. Quibuſdam enim neceſſarium hoc videtur propter definitionem Concil. Flor. & Triden. docentium, ſacramenta nouæ legis conferre gratiam & continere illam; quod neceſſe eſt intelligi de prima gratia: nam, ſi aliqua tantùm haberent vim ad augendam, vel intendendam gratiam, de illis non poſſet ſimpliciter verum eſſe; quod gratiam contineant & illam conferre poſſint: tum quia gratia ſimpliciter dicta non ſignificat ſolùm intenſionem gratiæ, ſed abſolutè gratiam, quoad totam ſubſtantiam eius: tum etiam, quia conferre gratiam; non ſignificat augere, ſed dare illam ſimpliciter & abſolutè. Confirmatur, quia homo non dicitur mereri gratiam, ſed tantùm augmentum gratiæ: quia non poteſt mereri gratiam primam: ergo, ſi aliqua ſacramenta, poſſent tantùm augere gratiam & non conferre primam gratiam, illa non dicerentur ſimpliciter continere gratiam, vel augere illam; ſed tantùm ſecundum quid: vel poſſe gratiam augere. ergo neceſſe eſt, vt fateamur, omnia ſacramenta habere virtutem ad conferendam primam gratiam. Vnde, cùm illam non habeant, nec habere poſſint niſi ab inſtitutione, conſequenter dicendum eſt, aliquo modo ſeu ſub aliqua ratione habere hanc virtutem ex vi ſuæ inſtitutionis. Quòd ſi inquiras, quomodo hoc non pugnet cum tertia aſſertione ſuprà poſita, quam certam & ab omnibus receptam eſſe diximus: Reſponderi poteſt, in ſacramentis poſſe conſiderari, aut genericam rationem ſacramenti nouæ legis, aut ſpecificam; in tertia ergo aſſertione ſolùm dictum eſt, non omnia ſacramenta ſecundum proprias & ſpecificas rationes eſſe inſtituta ad conferendam primam gratiam: huic autem veritati non repugnat, quòd ſecundum genericam rationem ſacramenti nouæ legis omnia ſint inſtituta ad hunc effectum; atque ita ſub hac ratione generica dicuntur habere vim per ſe, & ex inſtitutione ſua ad primam gratiam conferendam.

An omnia ſacramenta habeant ex vi inſtitutionis ſuæ, dare primam gratiam. — *Obiectio.* — *Reſponſio.*

Sed hæc ſententia nobis non probatur, propter ſequentes cauſas. Prima, quia nullo vel debiliſſimo vtitur fundamento. Nam, cùm Concilia dicunt, ſacramenta nouæ legis continere gratiam, aut dare illam, non loquuntur de prima gratia, ſed abſolutè, præciſè & abſtractè de gratia, ſiue prima ſit, ſiue ſecunda. Quòd patet, tum ex Concilio Florent. nam, poſtquàm dixit, noſtra ſacramenta continere gratiam, & illam dignè ſuſcipientibus conferre ſubdit, *Per Baptiſmũ enim ſpiritualiter renaſcimur; per Confirmationẽ augemur in gratia & roboramur in fide, renati autem & roborati, nutrimur diuina Euchariſtiæ alimonia.* Cùm ergo Concilium hæc verba proferat, vt continentia ſuffici-

Flor. Conc.

ſufficientem explicationem & probationem generalis concluſionis priùs poſitę, neceſſe eſt, vt per gratiam intellexerit, vel primam vel ſecundam: tum etiam quia Concil. Triden. ſeſſio. 7. cano. 6. cùm dicit, *Sacramenta nouæ legis continere gratiam*, addit illam particulam, *Quam ſignificant*: non omnia autem ſacramenta ſignificant gratiam primam, ſed vel hanc, vel augmentum eius: tum deniq;, quia ſecunda gratia, ſeu quilibet gradus gratiæ, eſt vera gratia; ſicut quilibet gradus caloris eſt calor, vnde in ſcriptura, qui in gratia creſcit iuſtificari dicitur, iuxta illud Apocal. vlt. *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.* Eccl. 18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari.* Et Iacob. 2. *Ex operibus iuſtificatur homo*; quæ teſtimonia de augmento gratiæ expoſuit Concil. Trid. ſeſſ. 6. c. 10. ergo ex eo dogmate Conciliorum, quòd ſacramenta habent virtutem ad conferendam gratiam, non poteſt colligi, omnia habere vim ad dandam gratiam primam, ſed abſolutè, vel primam, vel ſecundam.

Trid. Conc.

Apocal. vlt. Eccleſ. 18. Iacob. 2.

Trident.

Secunda cauſa eſt, quia illa metaphyſica diſtinctio, de ſacramento ſecundum genericam, vel ſpecificam rationem, etiam eſt ſine fundamento conficta; quia ſacramenta ſub nulla ratione habent vim ad conferendam gratiam, niſi ex inſtitutione; Chriſtus autem nullam inſtitutionem ſacramentorum fecit ſecundum genericã rationem, ſeu generalem omnibus. Vbi enim talis inſtitutio tradita eſt? vel quo fundamento affirmari poteſt? Solùm ergo inſtituit ſingula ſacramenta ad ſuos ſpeciales fines & effectus: & ex inſtitutione ſingulorum ortum eſt, vt omnia & effectus eorum inter ſe cõueniant in aliquibus communibus rationibus, quas intellectus abſtrahere poteſt, ac præciſè conſiderare: quòd ad noſtram ſpeculationem pertinet, non ad practicam & moralem inſtitutionem, quæ per ſe reſpicit particularia & proprios, ac determinatos fines; non verò generales rationes, niſi quatenus in ſpecificis continentur: ergo ex inſtitutione ſacramentorum non poteſt colligi, quòd ſecundum communem rationem ſacramenti habeant aliquam propriam virtutem, præter illam, in qua cõueniunt, ratione propriarum & ſpecialium inſtitutionum ſingulorum ſacramentorum. Ex quibus ſolùm poteſt colligi conuenientia in cauſalitate gratiæ, abſtrahendo à prima, vel ſecunda. Confirmatur, quia aliàs omnia ſacramenta nouæ legis, ſaltem ſecundum rationem genericam, eſſent per ſe inſtituta ad delẽdum peccatum mortale: quod eſt alienum à communi doctrina & ab omni antiqua traditione. Item, aliàs quodlibet eorum poſſet per ſe & ex intentione aſſumi ad hunc effectum, ſaltem quando non poſſet applicari ſacramentum Pœnitentiæ. Vnde probabile fieret, tunc poſſe ſacramentum ſumi cum ſola àttritione cognita: quia per ſe, ac præcipuè ſumitur, vt primam gratiam conferat. Denique ſequitur, ſingula ſacramenta habere per ſe duos effectus gratiæ; vnum ex ratione generica, ſcilicet primam gratiam; alterum ex ratione ſpecifica, ſcilicet intenſionem. Vnde fieret, ſacramentum ſemper dare diuerſos gradus gratiæ, ratione generis & ſpeciei: quia, ſi homo accedit ad ſacramentum iam iuſtificatus, recipit augmentum gratiæ, ratione ſacramenti talis ſpeciei: non priuabitur autem alio fructu, vt reſpondet rationi genericæ: quia ſacramentum per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, ſi inueniat ſubiectum gratum, non priuatur effectu, ſed dat aliquod augmentum loco primæ gratiæ: ergo idem erit de ſacramẽto quolibet ſecundum genericam rationem, ſi ſecundum illam inſtitutum eſt ad primam gratiam conferendam. E contrario verò, ſi accedens ad ſacramentum eſt in peccato, recipiet primam

Sacramenta ſingulatim, non generatim à Chriſto inſtituta ſunt.

A gratiam per ſacramentum, ſecundum genericam rationem eius, & tunc iam erit ſubiectum diſpoſitum, vt idem ſacramentum ſecundnm rationem ſpecificam aliquod augmẽtum gratiæ illi tribuat. Hæc autem omnia abſurda ſunt, & ſine fundamento.

Tertia cauſa, propter quam poteſt hæc ſententia improbari, eſt; quia ex nullo effectu ſacramentorum colligi poteſt hic modus inſtitutionis, ſeu cauſalitatis per ſe primæ gratiæ, vt ex dicendis dubitatione ſequenti magis conſtabit. Dicendum ergo eſt, non omnia ſacramenta per ſe eſſe inſtituta, neque ſub ratione ſpecifica, neque ſub ratione generica ad primam gratiam conferendam. Quod ſatis probatum B eſt ex dictis contra præcedentem ſententiam.

Sed nunc inſurgit dubitatio tertia, an de facto omnia ſacramenta poſſint aliquando conferre primam gratiam. Et ratio dubitandi oritur ex præcedenti dubio. Nam aliqua ſunt ſacramenta, quę non ſunt inſtituta ad dandam primam gratiam, vt dictum eſt: ergo illa nunquam poterunt conferre huiuſmodi gratiã. Patet conſequentia, quia ſacramenta ſolùm ab inſtitutione habent, quod gratiam conferre poſſint: ergo ſecluſa inſtitutione non poſſunt illam conferre. Atque ita ſentiunt omnes, qui negant, Confirmationem, Extremam vnctionem, aut Euchariſtiam, facere hominem ex attrito contritum, quos commemorabimus tractando de ſingu- C lis ſacramentis.

An omnia ſacramenta poſſint aliquando conferre primã gratiam.

Nihilominùs contraria ſententia, & magis pia eſt, & probabilior, quam D. Thom. vbique docet tractando de ſingulis ſacramentis, vt ſuis locis videbimus; quem & diſcipuli eius, & multi alij ſequuntur; quos ibidem referemus, ne cogamur in multiplicandis, & repetendis allegationibus prolixiores eſſe. Ratio autem generalis ſolùm eſt, quia omnia hæc ſacramenta ſunt per ſe inſtituta ad dandum aliquem gradum gratiæ: ergo, ſi ſubiectum non habet diſpoſitionem repugnantem actualiter gratiæ ſemper illum conferrent vel per modum augmenti; ſi ſubiectum ſit iam gratum, vel per modum primę gratiæ, ſi ſubiectum nondum erat iuſtificatum. Probatur D conſequentia; quia, ſi homo bona fide accedat ad ſacramentm putans ſe eſſe iuſtificatum, non peccat, & conſequenter non ponit actualem obicem gratiæ: Rurſus ſi cum tali bona fide habet attritionem peccati, eſt ita diſpoſitus, vt ex parte ſubiecti non repugnet peccatum expelli, & gratiam infundi: ergo ex parte etiam ſacramenti non repugnabit ex defectu virtutis & inſtitutionis dare gratiam primam. Probatur hæc vltima conſequentia, quia non eſt minoris virtutis, augere gratiam, quàm illam infundere: neque primus gradus gratiæ eſt excellentior, quàm ſecundus: neque actiuitas ſacramenti per ſe requirit ex parte ſubiecti, niſi ſolam non repugnantiam cum capacitate obedientiali. Et explicatur à E ſimili. Nam ſacramenta per ſe inſtituta ad dandam primam gratiam, quando eam iam infuſam inueniunt, augent illam, quamuis non ſint per ſe inſtituta ad augendum: ergo è contrario, ſacramenta per ſe inſtituta ad augendam gratiam, quando illa non inueniunt infuſam, infundent illam, ſi aliunde obicem nõ inuenerint: eſt enim eadẽ ratio ex qua facilè eſt reſpondere ad rationem dubitandi in principio poſitam, neceſſe eſt enim, vt totus hic effectus manet ex Chriſti inſtitutione, vt argumentum concludit: tamen non eſt neceſſe, vt ex tali inſtitutione ſit ſacramentum per ſe ordinatum ad hunc effectum, ſed ſolùm ex accidenti, ſicut enim Baptiſmus non fuit ordinatus ex ſua inſtitutione ad dandum gratię augmentum, ſed tantùm ex accidenti. Itaque voluit

Chriſtus,

Chriſtus, vt hęc ſacramenta per ſe & ex intentione non ſumantur ad hunc effectum: ſi tamen contingat ſumi ad proprium effectum, non tamen in gratia, ſed cum diſpoſitione non repugnante, ſed ſufficiente ad gratiam, tunc illam conferent loco illius gradus gratiæ, quem per modū augmenti datura eſſent, ſi ſubiectum eſſet anteà iuſtificatum.

Ex dictis hactenus conſtat, quid dicendum ſit de virtutibus infuſis & donis Spiritus ſancti, quæ habitualem gratiam comitari ſolent, an ſcilicet hęc per ſacramenta intendantur, vt augeantur. Dicendum eſt enim ex communi omnium ſententia, hæc omnia infundi, vel augeri cum gratia ipſa, ſeruata proportione. Itaq; ſi per ſacramentum infunditur prima gratia per ſe, vel ex accidenti, eiſdem modis infunduntur virtutes, & dona, & in eodem gradu, in quo infunditur gratia: atque idem eſt proportionaliter de augmento. Ita ſentiunt omnes Theologi, & colligi poteſt ex diſcurſu Concilij Tridentini ſeſſio. 6. & 7. definit homines iuſtificari per ſuſceptionem gratię & donorum, quam inferiùs vocat iuſtitiam, quę eſt vnica cauſa formalis noſtræ iuſtificationis; & huius inſtrumeutalem cauſam dicit eſſe baptiſmū in ſeſſione verò ſeptima definit, omnia ſacramenta conferre gratiam. intelligit ergo de gratia iuſtificationis, vt ibidem loquitur canon. 4. eamque gratiam & iuſtitiam appellat canon. 6. ergo ſub gratia, quæ eſt effectus ſacramentorum, includuntur virtutes & dona. Ratio etiam hoc conuincit, quia virtutes, & dona ſunt veluti paſſiones, ſeu proprietates conſequentes gratiam, ſed qui dat formam, dat conſequentia ad formam, pręcipuè ſi ſit agens perfectum. Et hæc ratio etiam probat infundi hæc dona per ſacramenta cum proportione debita; quia proprietas, quæ comitatur formam, ſi debito modo fiat, infundi debet cum perfectione, inteſione vel remiſſione proportionata formæ, & hoc pertinet ad perfectum ſtatum ipſius gratiæ, & totius ſupernaturalis iuſtitiæ.

Virtutes & dona Spiritus ſancti infunduntur, vel augentur per ſacramētū modo per ſe, modo ex accidenti.

Trid. ſeſſ. 6. & 7.

Canon. 4.

Obiectio.

Dices, aliquando poteſt homo accedere ad ſacramentum magis diſpoſitus ad augmētum fidei, quàm charitatis; vel tēperantiæ, quàm iuſtitiæ, & ſic de cæteris. Item quędam ſacramenta videntur principaliùs inſtituta ad perfectionem vnius virtutis, quàm alterius, vt Confirmatio ad robor fidei; Euchariſtia ad nutritionem charitatis: Extrema vnctio ad firmitatem ſpei.

Solutio.

Repondetur, diſpoſitionem ſuſcipientis, penſatis omnibus, conſiderandam eſſe in ordine ad infuſionem, vel augmentum gratię habitualis: nam, licèt hęc diſpoſitio ſit actus alicuius virtutis, & interdùm ex multis, & variis actionibus coaleſcat, tamen moraliter conſiderata, ſufficiens eſt ad conſequendos tot gradus gratię per ſacramenta, & conſequenter ſufficit ad eoſdem gradus in cæteris virtutibus & donis: quia hęc dantur cōcomitanter cum ipſa gratia. Et in hoc eadē eſt ratio & proportio ſacramēmentorum omnium; nam licèt per auxilia actualia quędam ſacramenta magis iuuent ad actus quarundam virtutū, quàm aliarum, tamē in infuſione gratię habitualis omnia primariò reſpiciunt gratiam ſanctificantem, & conſequenter virtutes & dona, quę illam comitantur. Vnde licèt fortaſſe gratiam habitualem cōferant aliqua ſacramēta principaliter propter aliquos ſpeciales actus virtutum, tamē hoc ipſo quod gratiam conferunt, dant etiam conſequenter virtutes & dona cum debita proportione. Quod etiam iuuare poteſt ad perfectum vſum cuiuslibet virtutis; quia virtutes omnes connexę ſunt, & ſe mutuò iuuare poſſunt.

Omnia ſacramēta primariò reſpiciūt gratiam ſanctificantem.

SECTIO III.

Vtrùm ſacramenta conferant aliquam ſpecialem gratiam præter gratiam virtutum & donorum, & quid illa ſit.

QVę hactenus diximus, communia ſunt omnibus ſacramentis. Sequitur, vt explicemns, quomodo in hoc effectu differant. In qua re Theologi omnes conueniunt: habere ſingula ſacramenta proprias ſacramentales gratias, quas efficiunt. Ita docēt D.Thom. hîc & in 4. d. 1. quæſt. 1. art. 4. quæſtiuncula 5. & D.Bona. art. 1, quæſt. 6. Rich. art. 4. q. 4. & reliqui Theologi, & Alenſ. 4. part. q. 8. mem. 4. art. 2. §. 1. Et ratio eſt, quia ſacramenta ad diſtinctos fines ordinantur. Vnde neceſſe eſt, vt diſtinctos habeant effectus: Deinde, quia ſi omnia eundem omninò haberent effectum, non differrent formaliter in ratione ſacramenti, id eſt, in ſignificatione & cauſalitate gratiæ, ſed tantùm materialiter in ritu, ſeu cerǽmonia ad ſignificandum & efficiendum impoſita. Item hinc fieret, non eſſe quædam ſacramenta magis neceſſaria ad ſalutem, quàm alia; nec poſſet reddi ratio, cur quędam poſſint iterari, & non alia. Nec denique, cur ſint tot ſacramēta multiplicata, ſi omnia ad eundem gratiæ effectum eſſent ordinata. Neceſſe eſt igitur, effectus gratiæ, qui per diuerſa ſacramenta conferuntur aliquo modo inter ſe differre.

Sacramentū ſuū quoque gratiam ſacramētalem efficit.

D. Thom. Bonauen. Richar. Alenſ.

Ex quo fit primò, ſacramentales gratias diuerſorū ſacramentorum differre aliquo modo à communi gratia virtutum & donorum; quia non poſſent gratiæ ſacramentales inter ſe differre, niſi etiam aliquo modo diſtinguerentur ab effectu gratiæ, vel aliquid proprium, & ſpeciale adderent. Dicetur fortaſſe, ſolum in hoc differre, quod gratia in cōmuni abſtrahit à prima vel ſecunda, & à gratia inteſa vel remiſſa, ſeu à tali, vel tali gradu gratiæ: ſacramentales verò gratię includunt determinationem, ſcilicet quòd ſit prima, vel ſecunda, quòd detur in tanto, vel tali gradu. Sed licèt hæc differentia ex parte vera ſit, tamen non eſt ſufficiens; quia ad varios fines & effectus ſacramentorum, nō ſatis eſt illa diuerſitas in gradibus gratiæ, quia hæc tantùm eſt ſecundum magis & minùs intra eandem rationē gratiæ. Vnde propter hāc ſolam cauſam non eſſent multiplicata ſacramenta, nam idem ſæpiùs repetitum poſſet omnes hos gradus conferre. Oportet ergo, vt ſit aliquis formalis diuerſitas in ipſis donis gratię, quę per ſacramēta conferuntur. Et de hac diuerſitate inquirimus, quid ſit, & in quo conſiſtat.

Sacramentales gratię differūt à communi gratia virtutum.

Obiectio.

Refutatio.

In qua re quidam dixerunt, gratiam ſacramentalem vniuſcuiuſq; ſacramenti addere ſpecialem quēdam habitum diſtinctum à gratia ſanctificāte, quę eſt in eſſentia animæ; & ab omnibus virtutibus infuſis, & donis Spiritus ſancti, quæ ex natura rei illam comitātur. Ita ſentit Palud. in 4. d. 2. q. 3. Et exiſtimat, eſſe opinionem D. Thom. quam dicit eſſe ſingularem, & cōtrariam communi opinioni aliorum Doctorum. Verum tamen eſt, Palud. nunquàm expreſſè dicere hanc gratiam ſacramentalem eſſe habitum ſpecialem; multum tamen indicat, quia, ſi de auxilio tantùm loqueretur, non eſſet cur exiſtimaret, opinionem ſuam eſſe ſingularem, & communi doctrinæ contrariam: ipſe tamen nullam rationem adducit, quæ doceat, hanc gratiam debere eſſe habitum, ſed ſolùm eſſe aliquid proprium, & ſpecialem ſingulis ſacramentis. Hinc verò poteſt concludi, quòd ſit habitus. Tum, quia ita datur per ſacramenta, vt permaneat & duret, quamdiù homo non poſuerit obicem; tum etiam, quia aliàs non poſſet fieri per ſacramenta.

Dicendum verò eſt primò, per nullum ſacramentum infundi, vel augeri aliquem habitum, qui non infun-

Sacramentalis gratia nō

Addit aliquē habitū vltra gratiā virtutum & donorum. D.Thom. Alenſ. Bonauen. Richar. Caieta. Soto.

infundatur, vel augeatur per alia. Quo fit, vt ſacramentalis gratia non addat aliquem habitum vltra gratiam virtutum & donorum. Non agimus de charactere, quia de illo eſt ſpecialis ſermo. q. ſequenti, & magis annumeratur inter gratias gratis datas, quàm inter dona gratiæ gratū facictis. Et ita aſſertio poſita eſt, D.Thom. hîc arti. 2. & Alex. Alenſ. Bonau. Rich. locis ſuprà citatis, quam benè expoſuit Caiet. hîc, & Soto. d. 1. quæſt. 3. art. 2. Et ratione declaratur. Quia, vel talis habitus eſſet in eſſentia animæ vel in potentiis. Non primum, quia ad ſanctificandam animam ſufficit gratia, & non poteſt ſingi alius finis, vel effectus, qui in eſſentia animæ fiat, propter quem huiuſmodi habitus ſupperaddatur. Neque etiam ſecundum, quia in potentiis ſolum infunduntur habitus, qui ſunt principia ſupernaturalium, & honeſtorum actuũ, ſed per virtutes infuſas Theologales & mortales, & Spiritus ſancti dona ſufficientiſſimè perficiuntur noſtræ potentię in huiuſmodi actibus, nec excogitari poteſt aliquis actus huiuſmodi, qui ad aliquam virtutem infuſam, vel donum Spiritus ſancti non pertineat: nec ſacramenta ordinantur, vel requirunt alia genera ſupernaturalium actuum, vt facilè patebit, per ſingula breuiter diſcurrendo Nam baptiſmus & pœnitentia ſolum ordinantur ad infuſionem primæ gratiæ, & remiſſionem peccati, requirunt autē fidem, & pœnitentiã. Confirmatio inſtituta eſt, vt det animæ robur ad confitendam fidem: qui actus ſolum poteſt vel ab ipſa fide, vel à religione, vel à fortitudine, vel à charitate, vel ab omnibus his virtutibus ſimul proficiſci, neque ad hunc finem poteſt ſacramentum dare aliquem habitum ab his virtutibus diſtinctum. Similiter Euchariſtia ordinatur ad nutriendam charitatem: vnde per ſe iuuat ad actus deuotionis charitatis, vel ſimiles. Item Extrema vnctio, præter reliquias peccatorum, quas tollit, confortat hominem ad vincendas tentationes, quæ in articulo mortis occurrunt: quod non fit niſi per actus fidei, ſpei, pœnitentiæ & aliarum virtutum. Similiter ſacramentum Ordinis dat ſpecialem gratiam ad ſanctè & religioſè exercendas ſacras actiones ad cultum Dei ſpectantes: Vnde omnes actus, qui per hanc gratiam fiunt, pertinent ad charitatem vel religionem, aut alias virtutes. Denique idem videre licet in Matrimonio. Actus enim ad quos tale ſacramentũ ordinari poteſt, ſolùm ſunt, vel caſtitatis, vel fidelitatis iuſtitiæ, aut charitatis, ſeu pietatis inter cōiuges: ergo nullus fingi poteſt actus, propter quē ſpecialis habitus infundatur per ſacramentũ: ergo gratia ſacramentalis non addit aliquem habitum præter gratiam virtutum & donorum.

Gratia ſacramentalis aliquod ſpeciale auxilium addit ſupra gratiam virtutum.

Dico ſecundò, gratia ſacramētalis addit ſupra gratiam virtutum, & donorum aliquod ſpeciale auxilium gratiæ ordinatum ad proprium finem ſacrament. Quocirca ipſamet gratia communis, quatenus per tale ſacramentum datur & ordinatur ad talem finem, & quatenus ſub ea ratione ibi reſpondet, ac debetur ex diuina inſtitutione tale auxilium, poteſt dici gratia ſacramentalis. Hæc eſt mens D. Tho. hîc & facile probatur: primò ex dictis: quia nihil aliud relinquitur, quod gratia ſacramentalis eſſe poſſit, nec poteſt intelligi, quid aliud addat, ſi non addit habitum. Secundò declaratur in ſingulis ſacramentis: nam baptiſmus differt à reliquis ſacramentis, quia per ſe ordinatur ad delendum originale peccatum, & reliqua, quę cum illo coniuncta erant, atque adeò ad dandam primam gratiam, ſimpliciter primam, id eſt, quæ primò homini infunditur in toto vitę tempore, & per quam primò ſanctificatur: & ideò datur per modum ſpiritualis regenerationis. A Quia ſicut per generationem datur primum eſſe rei genitæ, ita per baptiſmum datur primum eſſe diuinum, & quia hoc perfectè fit in lege gratiæ, ideò datum etiam eſt baptiſmo, vt ſimul auferat, non ſolùm culpas mortales & veniales, ſed etiam omnem pœnæ reatum. Atq; ita ipſa gratia prima, vt regeneratiua, eſt gratia ſacramentalis huius ſacramenti: & hoc eſſet ſufficiens, vt diſtingueretur à reliquis: veriſimile autem eſt, ac piè credi poteſt, per hoc ſacramentum conferri aliqua ſpecialia auxilia, vel ad ſe cōformandum cum Chriſto, cui in baptiſmo homo conſepelitur, vel ad ſeruanda diuina mandata; quia baptiſmus eſt profeſſio diuinæ legis: vel ad dignè ſuſcipienda B alia ſacramenta, quia eſt ianua ſacramentorum. Idem ſuo modo videre eſt in Pœnitentia: nam hoc ſacramentum per ſe eſt inſtitutum ad remittenda peccata mortalia poſt baptiſmum commiſſa, & ad dandam primam gratiam; non primam ſimpliciter in toto tempore vitæ, ſed primam poſt lapſum & ſpiritualem mortem: vnde non confertur per modum regenerationis, ſed quaſi ſpiritualis reſurrectionis, ſeu curationis, & ſanitatis animę; & prima gratia ſub hac ratione eſt ſacramentalis reſpectu huius ſacramenti, & cum ea coniuncta eſt remiſſio æternæ pœnæ, non tamen plena remiſſio temporalis pœnæ, ſed ea eſt maior, vel minor iuxta diſpoſitionem pœnitentis: præter hæc verò credibile eſt dari aliquod ſpeciale C auxilium ad efficacius deteſtandum peccata & ſatisfaciendum pro commiſſis. Similiter in Confirmatione gratia ſacramentalis addit ſpeciale auxilium ad conſtanter, ac firmiter confitendam fidem: vnde ipſummet gratiæ augmentum, quod ad hunc finem per hoc ſacramentum datur, ſub ea ratione, & quatenus habet annexum prædictum Dei auxilium, ſacramentalis gratia dicitur. Et ad hunc modum facile erit, in cæteris ſacramentis hoc declarare: neque contra hanc doctrinam D.Th. ſic expoſitam aliquid difficultatis obiiciendum occurrit.

Solùm poteſt quis dubitare, an gratiæ ſacramentales, ſeu auxilia illa, quæ à nobis explicata ſunt, poſſint extra ſacramenta conferri. Quibuſdam enim vi- D detur nunquam aliter dari; quia aliàs ſacramentorum inſtitutio eſſet ſuperflua, ſi aliis modis poſſent effectus ſacramentorum obtineri, quam per ipſa ſacramenta. Alij verò dicunt, non ſemper eſſe neceſſaria ſacramenta re ipſa ſuſcepta ad obtinendos huiuſmodi effectus: ſemper tamen conferri in ordine ad illa, ſeu in voto illorum. Ego verò cenſeo ex communi, ac præciſa ratione & inſtitutione ſacramenti neutrum horum ſequi: atq; adeò fieri poſſe, vt aliquę gratiæ eiuſdem rationis cum ſacramentalib. extra ſacramētum obtineantur, vel per orationem & impetrationem, vel per modũ meriti. Ratio eſt, quia, licèt ſacramēto detur virtus ad aliquem effectum conferendum, non ſtatim conſtituitur, vt ſit medium ne- E ceſſarium ad talem effectum, ſeu gratiæ beneficium obtinendum: poteſt enim eſſe cauſa de ſe ſufficiens & efficax, non tamen neceſſaria, neque propterea ſacramenti inſtitutio eſt ſuperflua, ſed eſt vtiliſſima ad obtinendam huiuſmodi gratiam, etiam ſine ſpeciali impetratione & merito operātis. Exemplo declarari poteſt in effectu Confirmationis, nã ſi quis nō Confirmatus, ſit in neceſſitate, vel periculo deſerendi fidem, poteſt, ſi faciat, quod in ſe eſt, obtinere à Deo omne auxilium neceſſarium ad cōfitendam fidem & tanta charitate, ac fiducia poteſt orare Deum, vt ab ipſo obtineat ſuperabundãs auxilium æquale & fortaſſe maius, quàm ſit illud, quod per Confirmationem datur. Cur enim hoc negãdum eſt, cùm totum hoc cadere poſſit ſub gratiæ meritum & per iuſtam, ac ho-

ac honeſtam petitionem poſſit debito modo poſtulari? Neque oportet fingere, quòd hoc fiat cum ordine, vel ex voto confirmationis, quia nulla eſt neceſſitas huius voti, præſertim ſi verum eſt, hoc ſacramentum non eſſe ſub præcepto impoſitũ. Quocirca in ſingulis ſacramentis conſiderandum eſt, an ſint media neceſſaria ad aliquos effectus, & quomodo: vt poſſit iudicium ferri, an illi effectus poſſint extra talia ſacramenta conferri; vt v.g. Baptiſmus eſt mediũ neceſſarium ad remiſſionem originalis peccati, & ad characterem baptiſmalem, tamen non eodem modo: nam ad priorem effectum ſufficit, vt in re vel in voto ſuſcipiatur: tamen ad poſteriorem neceſſe eſt, vt re ipſa applicetur, ad alia verò auxilia obtinenda eſt mediũ vtile, non tamen neceſſarium. Et ad hunc modum de aliis cenſendum eſt, vt propriùs in ſingulis ſacramentis dicemus, & in ſequentibus ſectionibus aliqua attingemus.

SECTIO IIII.

Vtrùm ſacramenta ſemper conferant ſuos effectus gratiæ, & quam diſpoſitionem ad hoc requirant.

IN hac quæſtione, ſicut in præcedentibus non agimus de charactêre, ſed ſolùm de gratia ſignificante, & præcipuè tractatur hæc quæſtio de gratia habitualivirtutum & donorum, & de augmento eius: ſimul tamen aliquid dicemus de gratia ſacramentali, ſeu de auxiliis gratiæ, quæ per ſacramenta dantur.

Sacramenta non ponẽtibus obicem infallibiliter cõferunt effectũ gratiæ.

Primò igitur ſtatuenda eſt generalis regula in hac materia, Sacramenta ſemper atq; infallibiliter conferre gratiæ effectum non ponentibus obicem. Quam his verbis tradit Cyprianus ſermone de Cæna Domini. *Sacramenta quidem, quantum in ſe eſt, ſine propria virtute eſſe non poſſunt.* Et expreſſiùs eam definit Concil. Trid. ſeſſione 7. canone 7. dicens. *Si quis dixerit, non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta ſemper & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè, ea ſuſcipiant, ſed aliquando, & aliquibus, anathema ſit.* Ratio eſt primò, quia ſacramenta nouæ legis ſunt ſigna gratiæ, non prognoſtica, ſed demonſtratiua: ſignificant ergo gratiam, quæ in eorum ſuſceptione confertur: ſunt autem ſacramenta ſigna vera, & infallibilia, cùm ſint ab ipſo Deo tradita & impoſita: ergo neceſſe eſt, vt, quantum eſt ex parte ipſorum, ſemper conferant gratiam, vt eorum ſignificatio ſemper vera ſit. Quod inductione manifeſtè declaratur. Nã ſi hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, non ſemper habent ſacramentalem effectum, non poſſent ſemper eſſe vera: & ſimiliter, ſi ſacerdos non haberet virtutem de ſe certam, & efficacem ad remittenda peccata homini diſpoſito, non poſſet ſemper verè dicere, *Ego te abſoluo*, & ſic de cæteris. Secundò eſt ratio à priori. quia omnia ſacramenta habent, coniunctam promiſſionem gratiæ à Chriſto datam, vt eſt illa. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, & illa, *quorum remiſſeritis peccata, remittuntur eis.* Promiſſio autem Chriſti eſt infallibilis, eo modo, quo fit: nam ſi eſt abſoluta, ſemper impletur, ſi autem eſt cõditionata, neceſſe eſt etiam impleri, ſaltem poſita conditione: in præſenti autem non potuit eſſe omninò abſoluta: quia indiſpoſiti, atque indigni homines, non ſunt pro illo ſtatu capaces diuinæ gratiæ: ergo neceſſe eſt, vt ſaltem ſit conditionata, quia aliôqui nulla eſſet promiſſio: non potuit autem conuenientior conditio poni, quàm ſi in ſuſcipiente non ſit obex, id eſt, aliquid diuinæ gratiæ repugnans. Tertiò colligi poteſt hæc veritas ex principio ſuprà poſito, quòd ſacramenta hæc ſunt cauſa gratiæ, quam habent ex ſua inſtitutione. Nam hæc inſtitutio eadem ſemper immutabilis perſeuerat: ergo ex vi illius ſemper habent ſacramenta eandem vim ad gratiam conferendam: ergo, poſita inſtitutione iam ſunt veluti cauſæ naturales, quæ ſemper operãtur, ſi ex parte ſubiecti non ſit tanta repugnantia, vt ſit omninò indiſpoſitum ad effectum talis cauſæ.

Infantes duorũ ſacramentorũ ſunt capaces eorum ſemper fructum percipiunt,

Ex quo principio ſequitur primò, quæſtionem hanc nihil difficultatis habere in infantibus, reſpectu eorum ſacramentorum, quorum ſunt capaces, quia certum eſt ſemper & infallibiliter habere in eis effectum gratiæ, ſi ſacramenta ritè conficiantur, & applicentur. Vnde ſacramentum baptiſmi ſemper & infallibiliter in his habet effectum, tàm characteris, quàm gratiæ; quia huiſmodi infantes nõ poſſunt ponere obicem, cũ non ſint capaces actualis culpæ; & ad remiſſionem originalis nulla in eis requiratur diſpoſitio. Suppoſito autem baptiſmo, ſi Confirmatio, vel aliud ſimile ſacramentum illis tribuatur, etiã habet infallibiliter effectũ, propter eãdem cauſam, neceſſe eſt autem ſupponi baptiſmũ, quia ſine charactêre baptiſmali non ſunt capaces aliorum ſacramentorum, vt poſteà dicemus.

Sine charactere baptiſmali non eſt capacitas ad reliqua ſacramenta.

Secundò ſequitur, ex malicia vel indiſpoſitione ſuſcipientis fieri poſſe, vt ſacramentum ſuo effectu priuetur, vt clarè ſignificauit Conc. Trid. addens illã particulam, *quantum eſt ex parte Dei*, & in cano. 6. cum definit ſacramenta conferre gratiam, non ponentibus obicem: quo modo etiam locutum fuerat Con. Flor. Cuius rei cauſam egregiè tradidit Cypr. ſuprà his verbis. *Non poſſunt tamen Spiritus eſſe participes, quorum infidelitas, vel indignitas tantæ ſanctitudini contradicit; ideoque aliis ſunt hæc munera odor vitæ in vitam; aliis odor mortis in mortẽ, quia omninò iuſtũ eſt, vt tanto priuentur beneficio gratiæ contemptores, nec in indignis tantæ gratiæ puritas ſibi faciat manſionẽ.* Eandem ſententiã habet Augu. Pſal. 142. cir. fi. dicens, *Non eſt malum quod datur, Sed bonum malo in iudicium datur: benè enim eſſe non poteſt malè accipienti, quod bonum eſt.* Quæ ſententia habetur in lib. ſen. Proſpe. nu. 69. & prætereà dixit idẽ Aug. lib. de bap. c. 3. *Neminem debere eſſe ſecurum de effectu ſacramenti, licèt ſacramentum ſuſceperit, niſi ſit corde diſpoſitus.* quia, vt idem Aug. ait. Pſal. 77. *Licèt omnia cõmunia ſint ſacramenta, non tamen omnibus cõmunis eſt gratia.* Quod etiam repetit concio. 1. in Pſal. 103. Supereſt verò explicandum, quæ ſit indignitas vel indiſpoſitio, quæ impedire poteſt effectum ſacramenti. Et quoniam priuatio per habitum cognoſcitur, ſimul explicandum erit, quæ diſpoſitio ſit neceſſaria in ſuſcipiente ad hunc effectum.

Peccatũ mortale in ipſa ſacramenti ſuſceptione cõmiſſum effectum gratiæ tũc impedit.

Secundò igitur dicendum eſt, peccatum mortale actu commiſſum in ipſa ſuſceptione ſacramenti impedire omnem effectum gratiæ eius, ne ſc. tũc cõferatur. An verò poſſit poſteà reuiuiſcere & conferri, inferiùs diſputandũ eſt ſect. 6. Et hoc ſenſu cõcluſio eſt cõmunis Doctorum, & certa, quia peccatũ mortale in actu repugnat diuinæ gratiæ & ideò quamdiù illud durat, gratia infundi non poteſt: ergo, ſi durat tale peccatum, quamdiù ſacramẽtum ſuſcipitur, nõ poterit tunc ſacramentum gratiam præſtare. Atque ita ſequitur hæc aſſertio ex illo principio, quòd ſacramẽta conferũt gratiam non ponentibus obicem cuius ſenſus nõ ſolùm eſt affirmatiuus, prout verba ſonant ac præ ſe ferunt, ſed etiam negatiuus, qui virtute in illis verbis continetur, ſc. quòd ſacramenta gratiam nõ conferunt ponentib. obicem, nullus autem maior obex poni poteſt, quã actuale peccatum mortale.

Ad primam gratiã ſacramẽti ſemper eſt neceſſaria aliqua diſpoſit. actualis.

Tertiò dicendum eſt, vt ſacramentum conferat gratiam primam, neceſſariam ſemper eſſe ex parte ſuſcipientis aliquã actualem diſpoſitionem, qua ſe ad gratiam ſuſcipiendam ita præparet, vt illi obicem non

nō ponat. Hæc eſt certa ſententia, de qua videri poteſt Gab. in 4. d. 14. q. 2. ar. 1. & Pet. Sot. lect. 9. de ſacra. in gen. & lect. 7. de confeſ. Et probatur: quia ſacramentum non dat primam gratiam, niſi homini ſuſcipienti illud in peccato originali, vel mortali: quia vt prima gratia dari poſſit, ſupponitur in ſubiecto priuatio eius; priuatio autem gratiæ non eſt, niſi per peccatū, & gratia immediate opponūtur ſecundum ordinariam potentiam, de qua loquimur. Vnde etiam fit, vt non poſſit ſacramentum primam gratiam conferre, niſi expellendo peccatum originale vel mortale habituale: qui non poſſunt ſimul eſſe gratia, & huiuſmodi peccatū; ergo, vt ſacramentum poſſit gratiā ptimam infundere, neceſſaria eſt in ſubiecto aliqua diſpoſitio actualis ſufficiens ad expulſionem peccati. Nam ad hoc non ſufficit, vt homo ceſſet à peccato actuali: neq; etiam ſatis eſt, vt voluntariè ſuſcipiatur ſacramentū, ſed prætereà neceſſaria eſt bona aliqua diſpoſitio, tam in intellectu, quam in voluntate: nam in illo requiritur fides, *Sine qua impoſſibile eſt placere Deo*, ad Hebr. 11. vnde etiam de Baptiſmo, qui minimam diſpoſitionē requirere videtur, dixit Chriſtus Matth. vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Et ideò dixit Philip. Eunucho Actor. 8. *Si credis ex toto corde, licet.* Deinde in volūtate requiritur aliqua deteſtatio peccati, vel bonus motus in Deū, vnde de Baptiſmo dixit Pet. Act. 2. *Pœnitentiam agite & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum*, & de Euchariſtia ait Pau. 1. Cor. 11. *Probet autē ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat.* Et eadem eſt ratio de reliquis. Vnde Concil. Trid. ſeſſ. 6. deſcribens iuſtificationem adultorū, quæ fit per Baptiſmum; & ſeſſ. 14. tractans de illa, quæ fit per ſacramentum Pœnitētiæ, ad vtramq; requirit diſpoſitionē hominis per proprium aliquem actum volūtatis eius. Vnde euidenter concluditur, multo magis requiri in omnib. aliis ſacramentis, ſi forſaſſe per illa interdum datur prima gratia; tum quia, cùm hic effectus ſit propriꝰ ac per ſe tantum iſtorum duorum ſacramentorum, minorem diſpoſitionem reſpectu illorum requirere debet, quam reſpectu aliorum: tum etiā, quia cætera ſacramēta nunquam poſſunt remittere peccatum mortale, niſi in voto ſacramenti Pœnitentiæ, ꝙ votum non eſt ſine aliqua deteſtinatione prioris peccati, & ꝓpoſito emēdationis. Ratio deniq; à priori eſt, quia homo peccando, voluntariè auertitur à Deo, & ad creaturam conuertitur: & ideo quacunq; via aut ratione iuſtificandus ſit, ſiue extra ſacramētum, ſiue per illud merito ab illo exigitur, vt neceſſaria diſpoſitio, quod voluntariè peccatum deſerat, & ad Deum aliquo modo conuertatur; quod nō fit, niſi per aliquem actum. Quæ ratio ſufficiens eſt reſpectu primę gratiæ, quando infunditur ad delendū peccatum mortale: ſi vero contingeret infundi homini adulto ad delendum ſolum originale peccatū, prædicta ratio non procederet: quia originale peccatum non eſt propria voluntate commiſſum, tamē hic caſus moraliter nunquam accidit; quia non cōtingit hominem poſt vſum rationis multo tempore eſſe in peccato originali, quin aliquando in mortale peccatum labatur. Verūtamen in eo caſu dicendum eſt, quamuis in illo homine nō requiratur diſpoſitio, qua formaliter deteſtetur peccatū, propter rationem factam, requiri tamen aliquam conuerſionem in Deum, qua voluntariè iuſtificationem & diuinam amicitiam amplectatur. In paruulis enim, qui propria voluntate vti non poſſunt, hæc diſpoſitio non requiritur, ſed ſicut aliena voluntate peccarunt, ita per Chriſti voluntatem in Baptiſmo applicatam, iuſtificātur: adulti vero, quia iam habēt dominium propriæ voluntatis, debent aliquo modo voluntariè concurrere, ſeu conſentire ſuæ iuſtificationi, vt latiùs infra dicemus agentes de Baptiſmo.

Gabr. Petr. Soto. Heb. 11. Matth. vlt. Actor. 8. Actor. 2. 1. Cor. 11. Conc. Trid. ſeſſ. 6. Seſſ. 14.

Occurrebat autē hoc loco diſputandū, quænam ſit hæc diſpoſitio, quā ſacramenta requirunt ad gratiam conferendam. Sed de hac re dicetur cōmodiùs in ſingulis ſacramentis. Nunc in genere ſufficiat dicere id, quod ex dictis in ſecūda ſectione facilè colligitur, ad hunc effectum non eſſe neceſſariam cōtritionem prçuiam: quia, ſi hęc antecedit, ſtatim dabitur prima gratia, atq; ita nō dabitur per ſacramētum, ſed augebitur: ſufficiet ergo attritio: diuerſo tamen modo. Nam in duobus ſacramētis, quę dicūtur mortuorū, quoniam per ſe inſtituta ſunt ad tollendum peccatū, & dandam primam gratiam, per ſe etiam ſufficit hæc diſpoſitio, tam ad effectum ſacramenti, quàm ad dignā ſumptionem eius: in aliis autem quinq; ſacramentis viuorum, quoniā per ſe nō ſunt inſtituta ad delendum peccatū mortale, per ſe etiam non ſufficit illa diſpoſitio ad dignā ſumptionem, ſed requiritur ſtatus gratiæ; tamē ex accidenti, ſi quis inculpabiliter exiſtimet, ſe eſſe in ſtatu gratię cum non ſit, ſufficiet illa diſpoſitio ad prędictū gratiæ effectum: quia ratione prædictæ ignorantiæ ac bonæ fidei, nō ponitur obex: & aliôqui per attritionem auertitur voluntas à peccato, ſufficienti modo vt per ſacramentū iuſtificari poſſit, vt prædicta ſect. 2. dictū eſt. Dices, hinc videt̄ ſequi, neq; hanc diſpoſitionem requiri, ſi aliàs homo per ignorantiam excuſetur ab actuali culpa: quia vel habituale peccatū eſt ſufficiens obex, vel nō. Si primū; ergo qui eſt tātum attritus, cùm adhuc in ſe habeat habituale peccatū, ponit obicem ſacramento, & ſic non iuſtificabitur. Si ſecundum, ergo qui bona fide accedit cum habituali peccato, ſine alia diſpoſitione non ponit obicē ſacramēto: ergo iuſtificabitur: nam ſacramenta cōferunt gratiā non ponentib. obicem. Propter quam rationē viſus eſt ita ſentire Scotus in 4. d. 14. q. 4. ar. 3. Sed reuera non ita ſentit, vt latiùs dicemus agentes de ſacramento Pœnitentiæ, & de ſacramēto Baptiſmi. De quo nōnulli alij idem ſenſiſſe vident̄. quorum ſententia falſa eſt, vt ibi dicam. Reſpondet̄ ergo ad argumentū, nō ſolùm actuale mortale peccatum eſſe obicem ad effectum ſacramenti, ſed etiā habituale nullo modo deteſtatum ſeu retractatum ſaltem per attritionē; quia, quādiù retractatum non eſt, moraliter cenſetur volūtariè permanere, & ideò eſt obex ad diuinam gratiam ſuſcipiendam.

Quę diſpoſitio requiratur ad effectum ſacramenti. Obiectio. Scot. Solutio.

Dico quartò, Vt ſacramenta conferant augmentum gratiæ, ſolùm requirunt habitualem gratiæ diſpoſitionem, id eſt, quod in ſtatu gratiæ recipiantur. Hæc eſt ſententia D. Tho. Scoti & aliorū, quos ſtatim referam. Et quidem pars affirmatiua huius concluſionis non indiget probatione; quia gratiæ augmentum ſupponit gratiam primam. Probatur ergo altera pars negatiua, ſcilicet aliam diſpoſitionem non requiri, quia ſacramenta conferunt gratiā non ponentibus obicem: ſed qui recipit ſacramentum in ſtatu gratiæ non ponit obicem augmento gratiæ; quia ad hoc augmentum ex opere operato efficiendum, neq; eſt neceſſaria aliqua actualis bona diſpoſitio, neq; etiam impediri ſufficienter poteſt per prauam diſpoſitionem actualem, quæ peccatum mortale non ſit, quia gratia, & augmentum eius nō habent formalem repugnantiam cum quolibet actu, qui non ſit peccatum mortale.

Atq; hinc ſequitur primo, actuale peccatum veniale non eſſe obicem ad hunc effectum ſacramenti ſuſcipiendum: quod de Euchariſtia docuit D. Th. infrà. q. 79. art. 8. Vnde à fortiori idem diceret de cæte-

Actuale peccatum veniale non obeſt augmento gratiæ. D. Thom.

Scot. cæteris ſacramentis, quæ minus digna ſunt, & de Baptiſmo idem affirmat Scot. in 4.d.4.q.7. & idem ſentiunt frequentiùs Theologi, vt in particulari de ſingulis ſacramentis dicemus, & fauent Aug. & alij Patres ſuprà citati, qui ſolum mortale peccatum dicunt obſtare ſacramento, ne effectum gratię conferat. Ratio verò eſt ſuprà tacta, quia veniale peccatum non habet formalem repugnantiam cum augmento gratiæ, nec reddit ſumptionem ſacramenti ita indignam, vt ea de cauſa habeat mortalem malitiam. Quæ ratio etiam probat, peccatum veniale non eſſe obicem reſpectu infuſionis primæ gratiæ: quod verum eſt, non ſolum in iuſtificatione per ſacramentum, ſed etiam extra ſacramentum; nam poteſt quis habere contritionem mortalis peccati, & concomitanter admittere aliquod veniale peccatum, quod nō obſtabit, quo minus ſtatim iuſtificetur. Cōtra hanc vero doctrinam opinatus eſt Caiet. infrà q.79. artic. 1. vbi ſpecialiter de Euchariſtia dicit, non ſolum propter veniale peccatum, ſed etiam propter actualem diſtractionem impediri, ne augmentum gratiæ conferat. Quod ad cætera ſacramenta ampliauit Pet. Soto lect. 9. de ſacra. in gene. & lect. 8. de confeſ. Et fundari poteſt hæc opinio, quia videtur abſurdū, quod homo, dum actu peccat, & offendit Deum, fiat ſanctior, ac Deo gratior. Sed nihilominùs doctrina tradita apud me ferè certa eſt, quia contraria nulla ratione, aut authoritate nititur, & eſt nimis rigida, ac præter humanam fragilitatem. Cum autem hoc pendeat ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, piè potiùs credendum eſt, ſeſe in hoc humanæ fragilitati accommodaſſe: præſertim, quia gratia habitualis in homine manens tantæ eſt dignitatis apud Deum, vt vincere poſſit, ac ſuperare leues omnes defectus, ac negligentias, & ideo ipſa ſola eſt ſufficiens diſpoſitio ad hunc ſacramenti effectum. Deniq; ratio ſuprà facta, & in principiis fidei fundata, à prædictis authoribus nō ſoluitur: eſt autem valde efficax, ſatiſque oſtendit, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem. Neque eſt inconueniens, diuerſis titulis, ſeu actibus eſſe ſimul augmētum in diuina amicitia cum aliqua leui offenſione Dei, quia hæc, vt dixi, non ſunt formaliter repugnantia & in merito ex opere operantis poteſt interdum accidere per duos actus concomitantes, quorum vnus non ſit circumſtantia alterius, vt notauit Sco. in 4.d.4.q.7. & in 1.2. latius tractatur.

Pet. Soto.

Obiectio. Dicunt vero aliqui, quamuis peccatum veniale nō impediat, quo minùs gratia in eſſe gratiæ augeatur per ſacramētum, propter rationem factam, impedire tamen, ne augeatur in eſſe qualitatis.

Reſponſio. Sed hęc diſtinctio in propoſito non bene accommodatur; quia qualitas illa, quæ eſt gratia, ex intrinſeca ſua natura facit gratum & proportionatum gloriæ: vnde eſſe gratiæ, & eſſe illius qualitatis idem ſunt: niſi fortè eſſe gratiæ dicatur extrinſeca acceptatio ad gloriam. Sed ſub hac etiā ratione nunquam gratia augetur in eſſe gratiæ, quin augeatur in eſſe qualitatis: quia ſecundum legem ordinariā nūquam homo acceptatur ad maiorē gloriam, quin intrinſecè fiat proportionatus illi per maiorē gratiam. Ac deniq;, licèt aliquando hoc fieret, vt quidam dicūt de merito per actus remiſſos, tamē in effectu ſacramēti nulla eſt probabilis ratio ad hoc aſſerēdum; quia ſacramentum, cum agat vt inſtrumentū Chriſti, virtutem habet ad totum ſuum effectum præſtandum, ſi ſubiectum nō ponat obicem. Neq; aliam diſpoſitionem poſitiuam requirit, quam, quod ſubiectū ſit gratū, vt oſtēſum eſt. Nam, ſi alia eſſet neceſſaria ad augmentum gratię in eſſe qualitatis, eadem ratione

A diceretur neceſſaria ad augmentum in eſſe gratiæ, quando quidem illa non tam eſſet diſpoſitio phyſica, quàm moralis; aut dicendum eſt, ſacramentum nunquam augere habitum in eſſe qualitatis, niſi homo diſponatur per inteſiorem actum, quod omnino falſum eſt & improbabile.

Quæ diſpoſitio requiratur ad ſacramentalem gratiam formaliter ſumptam.

Secūdo colligitur ex dictis, quæ ſit neceſſaria diſpoſitio, vt ſacramentū cōferat propriam ſacramētalem gratiā, prout addit diuinam aliquam motionem, ſeu auxiliū. In primis enim neceſſarium eſt, vt homo eo tempore, quo recepturus eſt huiuſmodi auxiliū ratione ſacramenti, ſit in ſtatu gratiæ. Tum, quia hic effectus ſacramētalis non datur, niſi, vt cō- B iunctus & fundatus in gratia ſanctificante, vt diximus: tū etiam, quia, qui eſt in peccato, indignus eſt his ſupernaturalibus donis: & ideò quamdiu eſt in illo ſtatu, non ſunt illi debita ratione ſacramenti; quamquā poſſit Deus illa liberaliter conferre: Deus enim, qui ſapienter, & ſuauiter omnia diſponit, noluit, vt huiuſmodi auxilia debita eſſent homini in peccato mortali exiſtenti. Eſt autem ſermo de auxiliis, quæ ad ſanctificationem propriā ſuſcipiētis ordinantur. Nam alij ſpeciales Dei cōcurſus, qui pertinent ad bonum aliorū, ſeu Eccleſiæ vtilitatem, aut vſum alicuius ſpiritualis poteſtatis, vt ad cōſecrandum, abſoluendum, vel ſimiles, hæc (inquam) auxilia non pendent ex gratia ſanctificante, ſed ſunt ad C modum gratię gratis datę, quę propter aliorū commodū, interdùm bonis, interdùm malis tribuitur, vt latiùs infrà dicetur quæſt. 64. Deinde neceſſariū eſt, vt homo non habeat actualem diſpoſitionē repugnantem huiuſmodi auxiliis, ſeu motionibus diuinis. Hæc enim, nō ſolū per mortale peccatū, ſed etiam, per veniale, & per voluntariam diſtractionē, ſeu attētionem ad res alias impediri poſſunt, vt per ſe conſtat, & latiùs in ſingulis ſacramentis dicemus.

SECTIO V.

Vtrùm omnia ſacramenta conferant æqualem gratiam.

Quæſtionis explicatio.

Poteſt comparatio fieri, vel inter ſacramēta ſpecie diuerſa, vt inter Baptiſmū, & Confirmatio- D nem, & ſic de reliquis ſeptem ſacramentis: vel inter ſacramēta ſolo numero diuerſa, vt ſunt duo Baptiſmata. Prior comparatio non pertinet ad hunc locū, ſed infrà. quæſt. 65. facienda eſt. Circa poſteriorem vero duo poſſunt eſſe dicendi modi extremè cōtrarij.

1. Sententia. Primus eſt, ſacramenta poſſe habere in eodē, vel diuerſis ſubiectis, inæqualem effectū, etiā ſi ex parte ſuſcipientium eadem ſit diſpoſitio, & æqualitas in omnibus.

Palud. Ita ſentit Palud. diſtinct. 4. q. 1. vbi agens de Baptiſmo dicit, paruulos, qui cum ſolo Baptiſmo morituri ſunt, recipere inæqualem gratiam, quia ſunt ad inæqualem gloriam prædeſtinati. Hoc autē colligit ſupponendo homines futuros eſſe ęquales, in multitudine Angelis beatis: vnde infert futuros E etiam eſſe pares in gloria, vt latera (inquit) ciuitatis ſint æqualia; angeli autem inter ſe non ſunt æquales in gloria: ergo, vt homines ſint æquales illis, neceſſe eſt, vt inter ſe non ſint æquales. Sed hoc fundamentum valde eſt infirmū. Nā omnia ferè, quę aſſumit, nituntur leui ac volūtaria cōiectura, ſine firmo fundamento. Nec ſolidius eſt, quod alij dicūt, homines prædeſtinari, vt in gloria accipiant ſedes, quas angeli mali amiſerunt: angeli autem omnes ſunt in gloria inæquales, ſicut & in natura: quia acceperūt gratiam iuxta naturę proportionem, & ideò omnes homines fore inæquales in gloria. Scotus etiam eadem diſt. 4. q. 8. & Gab. q. 2. cōcl. 7. licèt abſolutè hoc nō affirmēt, dicunt tamen, rem eſſe dubiam, an ſcilicet ſacramētum conferat vni maiorem gratiam, quàm alteri,

alteri, vel propter ſolam Dei voluntatem, ſcilicet, quia prædeſtinauit vnum ad maiorem gloriam, quam alium; vel propter merita parentum, aut miniſtrorum, qui impetrant homini maiorem ſacramenti effectum, cæteris paribus. Et hoc poſterius ſecutus etiam eſt Caietanus infrà quæſt. 64. art. 1. qui cum Scoto adnotat, illum gratiæ gradum, qui additur ex merito, vel impetratione miniſtri, non eſſe propriè effectum ſacramenti ex opere operato, ſed concomitanter dari cum effectu ſacramenti: atque ita ſaluat, formaliter non augeri effectum ſacramẽti. Fundamentum huius ſententiæ quoad priorem partem ſolùm eſſe poteſt, quia diuina virtus, ac voluntas non eſt alligata ſacramento: ergo quamuis Deus ſolum promiſerit aliquem certũ gradum gratiæ, poteſt voluntate ſua dare maiorem, vt prædeſtinatio conſummetur, iuxta illud Matth. 20. *An non licet mihi quod volo facere?* Ex qua ratione colligitur, effectum ſacramenti ex parte vnius termini ſemper eſſe ęqualem, exiſtente æquali diſpoſitione ſubiecti: quia ſcilicet ſemper dabitur tanta gratia quãta promiſſa eſt, & non minor; quia diuina promiſſio habet infallibilem effectum; ex parte autem alterius termini poterit eſſe inæqualitas; quia poteſt Deus dare vltra id, quod promiſit. Altera verò pars in eo fundari poteſt, quod vnus homo iuſtus poteſt alteri impetrare, ſeu mereri gratiam de congruo, ergo poteſt etiã impetrare, vt augeatur effectus ſacramenti.

Secũda ſententia.

Secunda ſententia eſt, ſacramenta eiuſdem rationis ſemper habere æqualem effectum gratiæ, quomodocunq; homo ſit diſpoſitus, dummodo nõ ponat obicem. Ita baptiſmus ex opere operato eãdem gratiam confert homini attrito, & contrito, ſeu homini attrito, vt duo, vel vt quatuor. Et ratio eſt, quia ſacramentum, vt det ſuum gratiæ effectum, ſolum requirit, vt ſuſcipiens non ponat obicem, ergo ſacramentum operatur; quantum poteſt in homine nõ ponente obicem; ergo non magis operabitur in homine magis diſpoſito, quàm in alio: quia, ſi operatur, quantum poteſt in eo, qui minimam diſpoſitionem habet, nihil ei ſupereſt, quod in alio operetur. Et ratio eſt, quia in nõ ponendo obicem omnes ſunt æquales, & diſpoſitio per ſe non eſt neceſſaria ad effectum ſacramenti, ſed ſolum, vt non ponatur obex.

Obiectio. Solutio.

Quod ſi obiicias, quia videtur magnum incõmodum, quod recipiẽs ſacramentum, verbi gratia, Baptiſmum, cum meliori actu attritionis vel contritionis, non recipiat maiorem gratiam. Reſponderi poteſt, recipere quidem maiorem gratiam, non tamen ex opere operato, ſed ex merito operantis: in illo enim inſtanti meritũ operantis cõiungitur cum effectu ex opere operato, & ex vtroq; maior effectus reſultat. Ille verò exceſſus non eſt effectus ſacramẽti, ſed concomitanter eſt ſimul cum illo: ſicut Caiet. dicebat de effectu, qui augetur per impetrationem, vel meritum miniſtri.

Cum æquali diſpoſitione æqualis eſt effectus ſacramenti.

Dico tamẽ primò ſacramentum ſemper habere æqualem effectũ in ſubiecto æquè diſpoſito. Ita ſentiunt cõmuniter Theologi. Quamuis enim non loquantur in genere de ſacramento, ſed in particulari de aliquo, & maximè de Baptiſmo, fundantur tamẽ in ratione generali, & communi omnibus, vt videre licet in D. Th. infra q. 69. art. 8. Alex. Alen. 4. parte. q. 21. mem. 3. Richar. diſt. 4. ar. 3. q. 3. Bonauen. q. vlt. Maior. q. 3. Soto diſt. 6. q. 1. arti. 6. & fauet Damaſcen. lib. 4. de fide. c. 10. Cypria. Aug. & Chryſoſt. locis infrà citãdis. Ratio verò eſt, quia vnumquodq; ſacramentum habet definitum effectum ex certa lege, & promiſſione; ergo ex parte Dei hic effectus ſemper eſt æqualis: ergo, ſi ex parte ſuſcipientis ſit etiam æ-

D. Thom. Alen. Rich. Bonauen. Maior. Soto. Damaſc. Cypria. Auguſt. Chryſoſt.

A qualitas, effectus ſimpliciter & abſolutè erit æqualis. Primum antecedens conſtat ex ſupradictis, & ex Concil. Trid. ſeſſione 7. can. 7. definiente, ſacramẽtum cõferre gratiã ex certa & ſtatuta lege, nam eadẽ eſt ratio de gratia, & de tanta gratia per illam legem definita. Item, quia ſicut ſignificatio ſacramentorũ debuit eſſe determinata, ita & efficientia, quantum eſt ex parte ſacramenti. Præterea, quia ad conueniẽtem modum prouidentiæ ſpectat, vt ſingulæ cauſæ habeãt certos effectus. Deniq;, quia aliàs eadem ratione dici poſſet, nullum ſacramentũ comparatũ ad aliud ſpecie diſtinctum, habere determinatum effectum: ſed nunc dare hunc effectum, poſteà aliũ pro

Conc. Trid.

B Dei arbitrio, quod eſt manifeſtè contra debitã inſtitutionem ſacramentorũ, & cõtra doctrinã Concilij Trid. ſeſſione 7. & Flor. in decreto Eugenij. Prima verò cõſequentia primo ex dictis eſt manifeſta. Quia rationes factæ nõ ſolum probant, debuiſſe effectum ſacramenti eſſe determinatũ, quoad minimum, ſed etiã quoad maximũ effectum producendum in tali ſubiecto ſic diſpoſito: nec eſt maior ratio de vno termino, quã de alio. Quapropter, ſi fingamus, Deum ſuo arbitrio interdum augere huiuſmodi effectũ exiſtente æquali diſpoſitione ex parte ſuſcipientis, ille exceſſus non poteſt dici effectus ſacramenti; ſed eſſe donũ quoddam merè gratis à Deo collatũ concomitanter cum effectu ſacramẽti; ſicut

Florẽt.

C Caie. dicebat de impetratione ſeu merito miniſtrorum. Atq; hinc probata relinquitur ſecunda conſequentia; quia ſi ex parte paſſi eſt æqualitas, & etiã ex parte agentis, ſcilicet ſacramenti, non eſt vnde effectus ſit inæqualis. Nam circũſtantiæ temporis, loci, aut aliæ eiuſmodi, nihil conferre poſſunt, vt effectus ſacramenti ſit maior vel minor: quia effectus ſacramẽtorum nec pendent ex tempore, nec ex propinquitate, aut diſtantia loci, dummodo ſacramentum reuera fiat, & ſuſcipiatur. Et cõfirmatur tota hæc ratio ex Cypr. Epiſtola 59. vbi agens de ſacramẽto Baptiſmi dicit, habere apud omnes homines vnã diuini muneris æqualitatem, ſed *Illic* (inquit) *æqualitas diuina & ſpiritalis exprimitur, quòd pares, atq; æquales ſint*

Cypria.

D *omnes homines, quando à Deo ſemel facti ſunt: & poſſit ætas noſtra in incrementis corporum ſecundum ſæculum, non ſecundum Deum habere diſcrimen: neq; gratia ipſa, quæ baptizatis datur, pro ætate accipientium, vel minor vel maior tribuitur, cum Spiritus ſanctus, non de menſura ſed de pietate ac indulgentia paterna, æqualis omnibus præbeatur; nam Deus, vt perſonam non accipit, ſic nec ætatem: cum ſe omnibus ad cæleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem.* Et eandem doctrinam indicat Chryſoſt. hom. 24. in Acta, tractans illa verba c. 10. *Dans illis par donum, ſicut & nobis.* Poſſet tamen aliquis hęc loca explicare, de æqualitate doni quoad ſubſtantiam, non verò quoad intenſionem: quia reuera prædicti ſancti de hoc præcipuè loquuntur. Tamen ſi doctrina

Chryſoſt. Act. c. 10.

E eorũ, & ratio attendatur, æquè de vtraq; æqualitate procedit, vt magis explicuit idem Cyprian. lib. 4. Epiſt. 7. aliàs Epiſt. 76. circa finem dicens. *An conſecuti ſunt quidem gratiam dominicam, ſed breuiori, & minori mẽſura muneris diuini; ac ſpiritus ſancti, vt habeantur quidem Chriſtiani; non ſint tamen cæteris adæquandi? quinimò Spiritus ſanctus non de menſura datur, ſed ſuper credentem totus infunditur: nam ſi dies omnibus æqualis naſcitur, & ſi ſol ſuper omnes pari & æquali luce diffunditur, quantò magis Chriſtus Sol, & dies verus, in Eccleſia ſua lumen vitæ æternæ pari æqualitate elargitur?* Quod latius poſteà perſequitur.

Cypr.

Effectus ſacramenti de lege ordinaria non augetur, eadẽ

Dico ſecundo ſecundum legem ordinariam, & ſecluſis miraculis, nec concomitanter augeri effectum ſacramenti ex ſola Dei voluntate, & prædeſtinatione, neq; ex ſolo merito, vel impetratione miniſtro-

diſpoſitione exiſtente.

niſtrorum vel aliorũ, ſi ſuſcipientis diſpoſitio ſemper ſit eadem. Probatur prior pars: quia licèt ex diuina prædeſtinatione, & electione oriatur, vt vnus maiorem gratiã recipiat, quàm alius, tamẽ hoc non fit regulariter, niſi per media cõſentanea, & ad hunc effectum accõmodata; quia hoc pertinet ad ſuauem Dei prouidentiam, & perfectã prædeſtinandi rationem. Vnde, ſi duo ſint prædeſtinati ad inæqualem gloriã, non inde fit, recepturos eſſe inæqualem gratiam per Baptiſmum in infantia receptũ, ſi in ea ætate ſint morituri; ſed potiùs fit, ita Deum illis eſſe prouiſurum, vt alter nõ decedat, donec illi applicetur medium, quo maiorem gratiã conſequatur. Et cõfirmatur, quia aliàs eadem ratione dici poſſet, interdum ſaluari infantes ſine ſacramento Baptiſmi, ſolum, quia prædeſtinati ſunt, & ex Dei voluntate datur illis gratia, & remiſſio peccati ſine medio ad hunc effectũ inſtituto. Item, eadem ratione dicere poſſet aliquis, eũdem actum, cæteris omnibus paribus eſſe in vno magis meritorium, q̃ in alio, ſolùm, quia prædeſtinatus eſt ad maiorem gloriam, quàm per ſolum illum actum eſt cõſecuturus. Deniq; hoc ſenſu dicunt Sancti citati, Deũ, quod in ſe eſt, æqualiter ſe præbere omnibus per ſacramenta. Et ita hãc priorem partem confirmant omnia adducta in precedenti aſſertione. Poſterior verò pars ſumitur ex Aug. lib. 4. de Baptiſ. c. 20. & tract. 5. ſuper Ioan. & Ambro. lib. de myſteriis. c. 5. Cyp. ſerm. de Baptiſmo Chriſti, vbi hoc eleganter docet. Et Nazian. oratio. 40. in ſanctũ Baptiſma, ſatis poſt medium. Vbi cõparat miniſtrum bonum, vel malum, ſigillo ferreo, vel aureo, quod eundem confert effectum, Chryſ. hom de reditu ſuo ex Aſia. vbi ſic loquitur. *Multi me abſente baptiZati ſunt, & quid tunc? nihil minus habet gratia, non claudicat donum Dei: abſente me baptiZati ſunt, ſed præſente Chriſto ſunt baptiZati.* Ratio verò eſt: quia effectus ſacramẽti non datur ob meritum miniſtri, ſed ſolius Chriſti, propter quod ait Pau. 1. ad Cor. 1. *Nũquid Paulus crucifixus eſt pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* vbi hoc D. Th. notat. Dices: hac ratione ſolum probari propriũ effectum ſacramẽti formaliter, ac propriè loquendo non augeri per orationẽ, aut meritum miniſtri: nõ verò probari, quod nullus gradus gratiæ poſſit adiungi effectui ſacramẽti propter orationẽ miniſtri. Vnde D. Tho. infrà q. 64. ar. 1. ad 2. ſic inquit. *Effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentum per deuotionem miniſtri.* Et q. 82. art. 6. eodem ſenſu dicit; quod miſſa melioris ſacerdotis magis eſt fructuoſa ex deuotione ſacerdotis orantis. Sed, licèt verum ſit, miniſtrum ſacramẽti poſſe mereri de congruo, & impetrare aliquid vltra effectum ſacramenti, non tamen poteſt immediatè mereri gratiam ſanctificantem, vel aliquẽ eius gradum abſq; proprio actu, vel merito ſuſcipientis: in hoc enim merito, vel impetratione nõ eſt maior ratio, vel efficacia in miniſtro ſacramenti, quàm ſit in quolibet alio homine æquè iuſto pro alio orãte, ab bene operante, cæteris paribus: quia miniſter in hac oratione tantùm ſe gerit vt perſona priuata; ſolumq; concomitanter adiungit orationem ſuã miniſterio ſacramenti; neq; habet aliquam ſpecialem promiſſionem, aut valorẽ in ſuo opere, vel oratione: ſed nullus hominum preter Chriſtum poteſt alteri mereri, vel impetrare gratiam ſanctificantẽ ſine actu, vel diſpoſitione eius: aliàs poſſem ego mereri, vel impetrare, vt alicui remitteretur peccatum ſine contritione: quod eſt apertè falſum. Nam licèt poſſimus mereri alteri de congruo primam gratiam, merendo illi bonum motum, quo ſe ad illam diſpo-

Auguſt. Ambroſ.

D. Tho.

A nat, vel merendo etiam applicationem ſacramenti, ſi opus ſit; mereri tamẽ alicui gratiam dandam ſine ſufficienti diſpoſitione, & ſine ſacramento, eſt præter legem Dei ordinariam. Et ideo ſine ſpeciali miraculo impetrari non poteſt: aliàs poſſemus etiam à Deo mereri, vt paruulus ſine Baptiſmo ſaluetur, vel vt paruulus iam baptizatus creſcat in gratia, antequàm poſſit haberẽ actum. Quid enim refert impetrare hoc augmentum concomitanter eo tempore, quo datur Baptiſmus, vel poſteà? aut ſi ſemel hoc augmentum impetrari poteſt, cur non iterum atq; iterum? at vero magnum abſurdum eſſet hec omnia admittere ſecũdum ordinariã legem: alioquin fieri

B poſſet, vt paruulus, vel adultus dormiens, aut nihil de ſalute ſua cogitans vnico momento abũdantiſſimam gratiam conſequatur, ſi multi iuſti pro illo orant, & vnuſquiſq; aliquem gratiæ gradum illi impetrat: deberemus etiã omnes pro paruulis ſic orare, vt in gratia creſcant, etiam dum incapaces ſunt propriorũ actuum. Hoc autem eſt planè falſum, & inauditum in Eccleſia. Signũ ergo eſt, non eſſe poſſibilem huiuſmodi modum meriti ſecundum legẽ ordinariam, aut ſine ſpeciali miraculo. Cuius ratio propria eſt, quia eſſentiale premium meritorum eſt gloria, que gratie reſpondet: & ideò nõ augetur gratia, niſi per propria merita, vel per merita Chriſti ſufficienter applicata per ſacramentum: vnde cum

C aliquis pro alio orat; aut ei de congruo meretur, per illam met orationẽ, vel meritoriam operationẽ, ſibi ipſi meretur de condigno præmiũ gratiæ, & gloriæ proportionatum, & adæquatum. Et ideò non poteſt mereri alteri immediatè tale præmium: aliquod autem auxiliũ, vel bonum motum, quo alter ſe præparet ad gratiam ſuſcipiendam, mereri poteſt: quia hoc eſt quaſi accidentarium premium reſpectu merentis. Reſpectu autem alterius, eſt principium, quo ſe diſponat ad gratiam, vel augmentum eius obtinendum. Et ideò huiuſmodi meritum ſolum habet locum reſpectu adultorum, qui ſunt capaces diuinarum motionum. Vnde fit tandem, vt oratio miniſtri poſſit prodeſſe ſuſcipienti ſacramentũ, ſi adul-

D tus ſit, vt à Deo moueatur, quo meliùs ſe diſponat ad ſuſcipiendum ſacramenti effectum; non tamen, vt immediatè, ac ſine meliori diſpoſitione, abundantiorem gratiam recipiat.

Dico tertio. Sacramentum eiuſdem rationis cõfert maiorem effectum gratiæ homini melius diſpoſito. Hæc eſt communis ſententia Theologorum, quos retuli. Tenent etiam Ledeſm. 1. par. 4. q. 22. artic. 4. dub. 2. & eam indicat Damaſcen. lib. 4. cap. 20. dum inquit, *Quamuis peccatorum remiſſio omnibus æquè per Baptiſmum detur, Spiritus tamen gratia pro fidei, ac præcedentis purgationis modulo, ac ratione comparatur.* Idem colligitur ex Concil. Triden. ſeſſ. 6. cap. 7. dicente, *Nos, iuſtificari, iuſtitiam in nobis re-* Con. Trid.

E *cipientes, vnuſquiſque ſuam ſecundum menſuram, quam Spiritus ſanctus partitur ſingulis prout vult, & ſecundum propriam vniuſcuiuſque diſpoſitionem, & cooperationem.* Et loquitur eo loco de iuſtificatione, quæ fit per Baptiſmum. Ratio à priori huius concluſionis petenda eſt ex Chriſti inſtitutione, potuit enim ita inſtituere, & promittere gratiam, vnicuique ſacramento, vt voluerit, illam nõ eſſe abſolutè æqualem in omnibus, ſed proportionalem, & accommodatam vniuſcuiuſque diſpoſitioni. Quod verò ita fuerit facta inſtitutio, ſolum poteſt congruentiis declarari. Primò, quia ad ſuauem Dei prouidentiã, & ſapientem, ac iuſtiſſimam diſtributionem pertinet, vt melius diſpoſito maior gratia conferatur. Secundo fuit hoc expediens, vt homines exci-

Vt melius diſpoſito maior gratia tribueretur, oportuit.

taren-

tarentur ad recipienda ſacramenta cum maiori deuotione,& reuerentia ſaltem propter ſpem maioris fructus. Tertiò, quia cauſæ naturales meliùs operãtur circa paſſum meliùs diſpoſitum; decuit ergo, vt cauſæ gratuitæ (vt ſic dicam) eandem proportionẽ obſeruent. Nec ad hæc omnia ſatis eſt, vt homo ipſe per meliorem diſpoſitionem aliquid ampliùs mereatur, vel obtineat; quia hoc totum eſt ex opere operantis. Vnde non ſufficit ad propriam cauſalitatem ſacramentorum, quæ eſt ex opere operato. Et confirmatur, quia ſi duo accedant ad ſacramentum cum ſola attritione in gradu tamen & perfectione inæquali, vel recipiunt æqualem gratiam, & ita non iuſtificabuntur iuxta vniuſcuiuſq; diſpoſitionem, quod eſt contra Concilium; vel vnus recipit maiorem gratiam quàm alius; & ita neceſſe eſt ſacramentum ex opere operato habere maiorem effectum in vno, quàm in alio, quia attritioni ſecundum ſe nullus gradus gratiæ reſpondet.

Obiectio.

Sed ad hoc reſpondere poteſt aliquis, duplicem gratiam eſſe ibi conſiderandam; alteram per modum gratiæ primę, quæ datur ex opere operato virtute ſolius ſacramenti; & hanc eſſe æqualem in vtroq; homine; quia vt argumentum probat, nihil huius gratię reſpondet attritioni ſecundum ſe. Altera verò gratia poteſt ibi cõſiderari per modum augmenti; quatenus attritio, iam informata gratia fit meritoria coram Deo: videtur enim eſſe meritoria alicuius augmẽti gratię, C cum prior gratia nullo modo ratione illius data ſit, ſed ſolum ratione ſacramenti. Sed hęc reſpõſio ſupponit quiddam, vel falſum, vel valde incertum: ſcilicet, per attritionem informatam gratia ſacramentali mereri hominem augmentum gratię in eodem inſtanti conferendum. Nam, cum ipſa ſacramentalis gratia ſimul detur ratione attritionis in genere cauſæ diſpoſitiuæ, ſine cauſa dicitur, habere eandem attritionem cauſalitatem meritoriam circa nouum gradũ gratiæ: aliàs eadem contritio, quæ, vt antecedit primã gratiã, eſt diſpoſitio ad illã, vt informata p illam eſſet meritoria noui augmẽti, q eſt falſum, & cõtrà omnes, vt conſtat ex materia de gratia. Vnde confirmat, q a homo cõtritus eſſet ſi ſimul ſacramẽ-D tum ſuſcipiat, non meretur augmentum gratiæ: ergo multò minus illud merebitur homo attritus. Ac tandem, quia per illam attritionem meretur primã gloriam, quantum poteſt, & illud eſt condignum præmium. Deinde quidquid de hoc ſit, non ſatisfit argumento: quia formaliter loquendo de gratia primà, quã ſanctificatur homo, & transfertur de morte ad vitam, illa non daretur ſecundum propriam vniuſcuiuſq; diſpoſitionem, ſi ęqualis eſſet; at hoc repugnat doctrinę Concilij Trid.

Attritio, quæ eſt diſpoſitiua ad primã gratiam, falſò fingitur eſſe meritoria noui augmenti.

Quæ ſit diſpoſitio, qua creſcit ſacramẽtalis effectus.

Sed quæres; quænam ſit hæc melior diſpoſitio hominis ſuſcipientis ſacramentum, ratione cuius creſcit ſacramentalis effectus: fieri enim poteſt, vt vnus excedat alterum in habituali gratia, & ſancti-E tate, non tamen actuali deuotione & reuerentia; in ipſa etiam actuali diſpoſitione poteſt eſſe diuerſitas, vel in ſpecie actus, vt ſi vnus ſit attritus, & alter contritus, &c. vel in intenſione, vt ſi vnus accedat cum affectu charitatis intenſo, alius cum remiſſo; vel in multitudine actuum; vt ſi vnus accedat cum vno actu, alius cum duobus, alius cum pluribus: vel in actuali, vel virtuali præſentia; vt ſi quis in eodem momento, in quo recipit effectum ſacramenti, ſit in actuli diſpoſitione, alius verò, licèt proximo antecedenti tempore multis actibus ſe diſpoſuerit, in ipſa tamen actuali ſuſceptione ſacramenti non habeat huiuſmodi actum phyſicè præſentem. Nã tota hæc diſpoſitio cenſetur actualis; quia per propriũ A actum facta eſt, & moraliter manet, licèt phyſicè non duret. In has igitur tanta diſpoſitionum varietate, & quacunque alia, quę facilè excogitari poteſt, dicendum videtur, ad effectum ſacramenti maximè conferre actualem diſpoſitionem: quia in ea maximum locum habent congruentiæ adductæ, ob quas ſacramentum ita eſt inſtitutum, vt maiorem conferat gratiam meliùs diſpoſito: nam moraliter loquẽdo, illa eſt propriè diſpoſitio: nam in ea aliquid homo eſt de ſuo confert; cum diuina gratia, vt digniùs ſacramentum recipiat: habitualis autem gratia potiùs pertinet ad quandam perſonæ dignitatem, & ad excludendum impedimentum peccati. B Deinde addendum, hanc diſpoſitionem moraliter eſſe conſiderandam: nam illa, quę penſatis omnibus circumſtantiis, melior eſt & laudabilior, & magis proportionata ad effectum ſacramenti, conducet ad augmẽtum eius: & hoc modo, inter alias circumſtantias poterit etiam iuuare maior gratiæ dignitas; quatenus aliquo modo redundat in actum, & facit illum eſſe maioris valoris, ac dignitatis moralis.

DISPVTATIO VIII.

De tempore, in quo ſacramenta gratiam conferant.

TRia ſunt tempora, de quibus diſputare poſſumus. Primum eſt, quod duratione antecedit ſuſceptionem ſacramenti. Secundum eſt illud, in quo ſacramentum recipitur. Tertium eſſe poteſt poſt tranſactam ſuſceptionem ſacramenti: de quibus ſigillatim dicendum eſt.

SECTIO I.

Vtrùm ſacramenta interdùm conferant gratiam ex opere operato antequàm recipiantur.

RAtio dubitandi eſſe poteſt: quia interdùm contingit. conſequi effectum ſacramẽti per ſolum votum & deſiderium ſacramenti: quod inductione oſtendi poteſt in quinq; ſacramentis, quę ad vtilitatem ſingulorũ fidelium inſtituta ſunt; nam de duobus aliis, quæ ſunt ordinata ad bonum totius communitatis, ſcilicet Ordine & Matrimonio, nemo exiſtimare poteſt, quod conferant ſacramentalem effectũ, per ſolum ſui deſiderium. Quis enim dicat, conſequi aliquem ſacramentalem gratiam Ordinis, vel Matrimonij, eò quod ordinari, aut vxorem ducere cupiat. Et ratio eſt aperta; quia hæc duo ſacramenta inſtituta ſunt ad iuuandos homines in tali ſtatu, vel dignitate cõſtitutos: & ideò donec re ipſa, in eo ſtatu conſtituantur, non eſt cur recipiãt ſacramentales effectus illorum ſacramentorum: nõ conſtituuntur autem in eo ſtatu per ſolum deſiderium, ſed per realem ſuſceptionem talium ſacramentorum. Ex aliis igitur ſacramentis Baptiſmus in ſolo voto ſuſceptus peccatum originale delet, & hominem in Chriſto regenerat, qui eſt proprius effectus talis ſacramenti; & ſimiliter ſacramentum Pœnitentiæ in voto acceptum reſuſcitat ſpiritualiter hominem, & tollit mortale peccatum poſt Baptiſmum commiſſum. Præterea, ſacramentũ Euchariſtię tantum ſpiritualiter acceptum, & non ſacramentaliter, auget gratiam, vt ſentit D.Tho. infrà q.80.ar.1.ad 3. vbi propter hanc cauſam generaliter dicit, effectum ſacramenti poſſe ab aliquo percipi, ſi ſacramẽtum habeat in voto, quamuis non accipiat in re; atque idem dixerat.q.66.art.11.68.art.2.73. art. 3. Vnde Soto d.11.q.2.art. 1.refert, quoſdam aſſeruiſſe, ſacramentum Euchariſtiæ ſolum ſpiritualiter ſuſceptum interdum dare effectum ex opere operato, ſal-

D.Thom.

Soto

ſaltem in extrema neceſſitate. Deniq; eadẽ fere ratio eſt de Cõfirmatione, & Extrema vnctione quod ſcilicet effectus ſuos præbeant per ſolum deſideriũ ſui, pręſertim in caſu neceſſitatis, ſi re ipſa ſuſcipi nõ poſſint; quia licèt hæc duo ſacramenta non ſint tam neceſſaria, ſunt tamen valde vtilia, & vrgente neceſſitate mortis, vel fidei confitendæ poſſunt dici moraliter neceſſaria. Ratio verò generalis eſt, quia hæc ſacramenta inſtituta ſunt ad ſubueniendum humanæ neceſſitati, & infirmtati, cui homo ſæpe ſubeſſe poteſt, cum ſacramentum ſuſcipere non poteſt; ergo ad benignitatem & liberalitatem Chriſti pertinuit, ita inſtituere hæc ſacramenta, vt poſſint effectus ſuos conferre, tantùm per fidem, & deſiderium applicata, præcipuè in caſu neceſſitatis; ſicut olim paſſio Chriſti, antequam in re exhiberetur, per fidem viuam applicata, effectus gratiæ p̃ſtabat; quia neceſſitas illius tẽporis hoc exigebat.

Sacramenta antequã re ipſa applicẽtur, non tribuunt gratiam ex opere operato.

Nihilominùs dicendum eſt, ſacramenta nunquã conferre gratiam ex opere operato, antequam re ipſa ſumantur, ſeu applicentur. Ita ſentit Alex. Alenſ. 4. p. q. 41. memb. 3. art. 3. vbi in ſpecie de Euchariſtia loquitur; generalius & expræſſiùs hoc docuit Soto loco ſuprà citato, & diſt, 12. q. 1. art. 1. & Ledeſ. 1. p. 4. q. 21. ar. j. vbi dicit, per ſacramentũ in voto nõ recipi effectum ſacramenti ex opere operato, ſed alium; addit tamen fortè per huiuſmodi deſiderium bonum de altero obiecto cæteris paribus, ſed hæc limitatio non eſt neceſſaria, quia, cum per deſiderium ſacramenti nihil omnino detur ex opere operato, fructus eius eodem modo comparatur ad fructum alterius boni deſiderij, quo ipſamet deſideria inter ſe fuerint æqualia, vel inæqualia in bonitate morali, vel in ratione meriti. Vnde idem author. q. 22. artic. 4. dub. 1. eandem ſententiam ſine limitatione repetit. Et probatur primo, quia effectus ſacramentorum non ſunt promiſſi, niſi reali vſui ſacramentorum, vt patet ex illis verbis, *Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.* Secundo probatur apertè in quibuſdam effectibus propriiſſimis ſacramentorum: vt ſunt character Baptiſmi, vel Confirmationis, quos certiſſimum eſt, non magis poſſe conferri per ſolum votum, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quàm characterem Ordinis. Nam ſi per Baptiſmum in voto imprimeretur character, non poſſet poſteà recipi Baptiſmus in re. Et quamquam hic effectus non pertineat ad effectus gratiæ, de quibus nunc loquimur, tamen ſumimus argumentum à paritate rationis, ſeu à ſigno. Alius effectus eſt in Baptiſmo, remiſſio totius pœnæ ſimul cum culpa; hic enim non datur per baptiſmum in voto ad modum operis operati: aliàs omnes Catechumeni, qui iuſtificarentur per contritionem includentem Baptiſmum, conſequerentur remiſſionem totius pœnæ, quod falſum eſt. Tertiò à poſteriori poteſt ratio ſumi, nam, qui accepit ſacramentum in voto & deſiderio, quando poſtea re ipſa illud ſuſcipit, integrum effectum ſacramenti ex opere operato recipit: ergo ſignum eſt, ſacramentum nihil priùs contuliſſe ex opere operato; aliàs idem numero ſacramentum ſæpiùs conferret effectum ſuum; vnde poſſet quis etiam dicere, ſi poſt ſumptum ſacramentum iterum quis cogitet de tali ſacramenti ſumptione, atque de illa gaudeat, & de nouo in ea conſentiat, per huiuſmodi actum accipere effectum ex opere operato, quia non minus bonum eſt gaudium de vſu ſacramenti, quàm deſiderium eius, vnde non eſt, cur ſit minus efficax.

Ledeſma.

Ad rationes dub. reſpondetur.

Ad rationem ergo dubitandi propoſitam reſpõ- A detur, negando inductionem factam, nam, quando datur prima gratia, vel remiſſio peccati per ſolam contritionẽ includentem votum Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, ille effectus non eſt propriè ex opere operato talium ſacramentorum, ſed eſt idem effectus, qui reſponderet contritioni, vt diſpoſitioni operãtis, qui effectus ſuo modo, & in ſuo genere eſt connaturalis tali diſpoſitioni, & ideo, & ſemper illum habuit ante ſacramentorum inſtitutionem, & poſt ſacramenta inſtituta eundem retinuit, cum ordine tamen & habitudine ad aliquod ex dictis ſacramentis, quod in voto includit. Cuius ſignũ eſt, quia ſola attritio, etiam ſi fiat cum expreſſo voto ſacramenti B ſuſcipiendi, non ſufficiet ad illum effectum, niſi ſacramentum realiter applicetur: quia nimirum applicatum per ſolum votum non ſufficit ad dandum effectum, & ideo nũquam datur, niſi aliàs ipſe actus operantis ex ſe ſit ſufficiens diſpoſitio ad gratiam obtinendam; & tunc illa non eſt propriè effectus ſacramenti, ſed diſpoſitionis cum ordine ad ſacramẽtum. Ad aliud de Euchariſtia reſpondetur, per deſiderium Euchariſtiæ formaliter, ac propriè non cõparari ſacramentalem effectum Euchariſtiæ; obtineri tamẽ maiorem vnionem ad Chriſtum per gratiam, & charitatem ex merito operãtis, ſi ille in gratia ſit. Nam, ſi fortaſſe ſit in peccato, etiam ſi tale deſiderium habeat, putans inuincibiliter ſe eſſe in gra- C tia, nullum gratiæ effectum obtinebit, quod etiam eſt ſignum, ibi non interuenire effectum ex opere operato. Cum ergo D. Tho. ait, effectum ſacramenti recipi interdum per votum ſacramenti, non loquitur de effectu ſecundum relationem effectus (vt ſic dicam) ſed ſecundum naturæ ſimilitudinẽ, quẽadmodum interdum dicimus, effectum ignis interdum fieri ex ſole ſine igne; non quia, quando fit, tantum à ſole, tunc ſit effectus ignis, nam re vera nõ eſt, cùm ab illo nõ fiat, ſed quia ille effectus eſt eiuſdem rationis cum eo; qui fieri ſolet ab igne: ita ergo effectus ſacramenti dicitur fieri per votum ſacramenti, non quia tunc ſit effectus ſacramẽti; ſed quia eſt quidam effectus eiuſdem rationis cum illo, qui D per ſacràmentum daretur, ſi re ipſa applicaretur; & hoc ſenſu dixit etiam Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 8. *Eos, qui voto cœleſtem panem edunt fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius, & vtilitatem ſentire.* Quia nimirùm in chatitate creſcunt, & magis in Chriſto vniuntur, qui eſt fructus illius ſacramenti, quamuis tunc non ſit ab illo ſacramento, vt à propria cauſa, ſed vt ab obiecto: atque hic planè eſt ſenſus D. Tho. in citato loco.

Sacramentũ in voto non confert effectum gratiæ, niſi actus operantis ſit ex ſe ſufficiẽs ad illum diſpoſitio.

Con. Tride.

Non omnis effectus ſacramẽti obtineri poteſt per votum ſacramenti.

Aduertendum verò eſt, nõ omnem effectum ſacramenti poſſe obtineri per ſolum votum ſacramenti, etiam in prædicto ſenſu, ſed ſolum illum, qui proportionatus eſt indiſpoſitioni, vel merito operantis; aliquis enim effectus ſacramenti talis eſt, vt E nunquam per merita, vel diſpoſitionem obtineri poſſit, vt de charactere diximus; & idem eſt de remiſſione peccati cũ ſola attritione; vel de remiſſione totius pœnæ ſine condigna ſatisfactione: & fortaſſe aliquod genus auxilij datur per ſacramenta realiter ſuſcepta; ꝙ ſine illis nunquàm datur. Alij verò ſunt effectus ſacramentorũ, quorũ ſimiles obtineri poſſunt per merita, vel diſpoſitionem operãtis, vt ſunt remiſſio peccati, & prima gratia, charitatis augmentum, ſeu nutritio, auxilium ſufficiens ad vincendas tẽtationes: & hi effectus dicuntur interdùm fieri in voto ſacramẽti in ſenſu iã explicato. Vnde patet reſpõſio ad aliam partem de Confirmatione & Extrema vnctione; quia in illis multò minor eſt neceſſitas. Ad congruentiam verò ibi inſinuatam reſpon-

reſpondetur, potuiſſe Chriſtum illo modo inſtituere ſacrementa, ſi vellet; quòd autem nõ fecerit, cõſtat ex dictis: & quia nullum eſt probabile fundamentum, vel authoritas ad explicandam aliter voluntatem, & inſtitutionem eius, nec oportuit aliter fieri; quia hoc modo ſatis ſubuentũ eſt humanæ neceſſitati: & aliôqui magis conſentaneum eſt naturis rerum, vt cauſa efficiens, quale eſt ſacramẽtum priùs exiſtat, quàm operetur; & ad conciliandam reuerentiam & amorem ad vſum ſacramentorum conueniens fuit, vt haberent proprios effectus, quos in ipſo vſu conferrent, & non abſque illo.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramenta conferant gratiam, dum ſuſcipiuntur in aliquo tempore, vel inſtanti.

IN hac re certum eſt, ſacramenta maximè conferre effectum gratiæ ſanctificantis quoniã actu ſuſcipiuntur, ſi in ſuſcipiente non ſit obex, vt patet ex definitionibus Conciliorum ſuprà adductis, & ex omnibus aliis hactenus diſputatis de hoc effectu; & ex illa ratione generali, quòd cauſa efficax ſtatim operatur, ac eſt, ſi ex parte effectus, vel ſubiecti nõ ſit repugnantia; ſed ſacramentum de ſe eſt cauſa efficax gratiæ, & ex parte ipſius gratiæ nõ repugnat ſtatim fieri: ergo, ſi ex parte ſubiecti non ſit obex, ſtatim ſacramentum operabitur. Locutus ſum autem de effectu gratiæ ſanctificantis ſeu habitualis, quia ſacramentalis gratia, prout ſpeciale auxiliũ ſignificat, non ſemper datur ſtatim, quoniam ſacramentum accipitur, etiam ſi tunc ſuſcipiens non ponat obicem ſed poſteà tempore opportuno iuxta finem, & inſtitutionẽ ſacramenti, vt v. g. quando homo recipit ſacramentum Confirmationis, ſtatim recipit augmentum gratiæ, & plenitudinem Spiritus ſancti per dona habitualia ſeu eorũ perfectionem: non tamen ſtatim recipit in actu ſecundo ſingulare auxilium ad confitendam fidem: ſed tunc recipit illud quaſi in actu primo, ſeu conſequitur ius ad obtinendum illud, cùm oportuerit, & ſimile eſt de ſacramento Ordinis. Matrimonij & aliis. Quòd autẽ hic effectus non ſtatim detur neq; eſt ex defectu ſacramenti, neq; ex defectu ſuſcipientis, ſed ex vi ipſius inſtitutionis, quæ facta eſt modo accommodato tali effectui: Gratia enim habitualis, quia natura ſua eſt permanens, & magna perfectio, quæ ſemper, & ad omnia poteſt eſſe vtilis, ideo meritò ſtatim datur: auxiliũ verò actuale, nõ eſt de ſe durabile ac permanens, nec propter ſe datur, ſed ſolùm propter aliquem actum exercendum; & ideò ex ſe poſtulat, vt tunc ſolum detur, quoniam eſt tempus opportunũ ad exercendum actũ, propter quem datur, tunc autẽ ſtatim infallibiliter datur, ſi pro eo tempore homo obicem nõ ponat; & ita in hoc potiùs conſpici poteſt perfectus modus quem ſacramenta habent cõferendi gratiam, ſcilicet tempore opportuno, & vnicuiq; gratiæ accommodato.

Speciale auxiliũ, qui eſt effectus ſacramenti, ſæpe non datur ſimul cum ſacramento.

Supereſt verò circa priorem partem vulgaris difficultas, an ſacramenta conferant gratiam habitualem in tempore, vel in inſtãti: & ſi in inſtanti, quodnam illud ſit. Ratio autem difficultatis eſt, quia ſacramentum, ſeu vſus eius non fit in inſtanti; ſed in tempore: quia ſucceſſiuè fit; ergo non poteſt efficere gratiam, quando fit, quia tunc nondum eſt perfectum, neque habet ſuam abſolutam ſignificationẽ, & ideo ſimpliciter loquendo, nondum eſt ſacramẽtum, vt patet in forma Baptiſmi, vel Euchariſtiæ: quamdiu enim quis profert verba, *Hoc eſt corpus*, donec abſoluat vltimam particulam, *meum*, nondum fecit ſacramentum, & idem eſt de cæteris. Ergo toto illo tempore, quo fit ſacramentum, non fit gratia, quia nondum eſt ſacramentum, per quod efficienda eſt. Rurſus, cùm primum ſacramentum abſoluitur, iam non eſt, quia cùm ſit Ens ſucceſſiuum, deſinit per primum non eſſe (loquor de ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu) ergo nunquam ſacramenta conferunt gratiam, dum fiunt, vel exiſtunt.

Vtrũ ſacramenta cõferant gratiã in tempore, an in inſtanti.

Ad hanc difficultatem varij ſunt modi reſpondẽdi. Primus eſt, ſacramenta conferre gratiam non in inſtanti, ſed in tempore, nõ definito, ac certo, ſed indeterminato, ſcilicet, in illo tẽpore, quod immediatè antecedit illud inſtans, quod eſt primum non eſſe ſacramenti, nam in illo inſtãti conſummatur ſacramentũ extrinſecè. Ergo in tempore immediatè ante illud conſummatur intrinſecè, ergo in eodem tẽpore immediatè ante illud, cõfert ſuũ effectũ; quia operatur ſtatim, ac eſt, cùm ſit cauſa efficax; ſed tẽpus illud, quod immediatè antecedit inſtans, eſt indeterminatum, quia nulla pars temporis ſecundum ſe totam, immediatè coniungitur, ſeu antecedit ante aliquod inſtans, vt per ſe notum eſt: ergo ſacramentum confert gratiam in tempore indeterminato, ita vt qualibet particula temporis deſignata, non fiat gratia in tota illa, ſed in minori, ac in minori, etiam ſi in infinitum procedatur, verſus prædictum inſtans extrinſecum, quod eſt primum non eſſe ſacramenti. Vnde etiam fit, ſacramentum non conferre gratiam per aliquam ſui partem determinatam, ſeu quamdiù illa durat, ſed per indeterminatam. Quod autem hic modus conferendi gratiã non ſit impoſſibilis, ita poteſt à contrario declarari, nam peccatum committi poteſt in tempore immediato ante hoc inſtans, & non anteà neq; poſteà, ergo & gratia poteſt deſinere eſſe intrinſecè in tempore immediato ante inſtans; ergo eadem ratione poteſt in eadem menſura incipere. Antecedens patet, ſi conſtituamus hominem iuſtum habentem præceptum amandi Deum, ante primum inſtans mortis; nam, ſi hic homo toto hoc tempore non diligat, peccat mortaliter, & perdit gratiam, & non in ipſo inſtanti mortis, quod eſt primum non eſſe hominis, tum quia immediatè ante illud inſtans tranſgreſſus fuerat præceptum, nam pro illo tempore obligabat, & non pro inſtanti mortis: ergo ante illud inſtans peccauit, & perdidit gratiam, quæ nec ſimul eſt cum peccato, nec priùs amittitur, quàm peccatum committatur: tum etiam, quia non poteſt aliquis toto tempore vitæ eſſe in gratia, & in primo non eſſe, illam perdere: neq; etiam peccat, & perdit gratiam in aliquo inſtanti ante inſtans mortis, quia, quolibet ſignato, inter illud, & inſtans mortis mediat tempus, in quo poteſt impleri præceptum, ergo nondum erat violatum præceptum; nec gratia erat perdita: ergo non potuit amitti, niſi in tempore immediato ante inſtans.

1. Sententia.

Nihilominùs hæc ſententia falſa eſt, primò quidem, quia ille modus inceptionis, tam gratiæ, quàm cuiuslibet qualitatis eſt impoſſibilis: vnde omnes Philoſophi duos tantùm modos inceptionis rerum diſtinxerunt, ſcilicet per primum ſui eſſe, & per vltimum non eſſe: ille autem, qui eſt ſolum in tempore immediatè ante aliquod inſtans, ſub neutro horum comprehenditur, vt facilè probari poteſt; quia nullum poteſt ſignari inſtans, quod ſit primum eſſe gratiæ; tum quia dicitur intrinſecè incipere in tempore, & non in inſtanti: tum etiam, quia neq; illud inſtãs, in quo cõſummatur ſacramẽtũ, eſt primũ eſſe gratiæ iuxta hãc ſententiã, quia dicitur eſſe imediatè

Refutatur iſta ſententia.

 ante

ante illud: neq; etiam aliquod præcedens inſtans, quia nullum eſt immediatum. Vnde ſi in aliquo inſtanti præcedenti inciperet gratia, inter illud, & aliud inſtans conſummatiuum ſacramenti, intercederet tempus, in quo non primò fieret gtatia, ſed conſeruaretur; & ita non fieret in tempore immediato ante illud inſtans, vt hæc ſententia ſupponit: ergo iuxta hanc ſententiam non incipit gratia in inſtanti per primum ſui eſſe. Rurſus, nec incipit per vltimũ non eſſe; quia, ſi poſſet ſignari inſtans, in quo vltimò gratia non eſſet, intrinſecè inciperet habere eſſe in tempore immediato poſt illud inſtans; repugnat autem ſimul incipere in tempore, quod immediatè antecedit inſtans, & quod immediatè ſubſequitur: nam, vel illud inſtans eſt vnum & idem, vel ſunt diuerſa inſtantia: ſi eſt vnum, non poteſt idem terminus immedtatè antecedere & ſubſequi; neque eadẽ res poteſt ſimul incipere in diuerſis temporibus, quorum vnum immediatè antecedit & aliud immediatè ſubſequitur idem inſtans: ſi autem inſtantia ſunt diuerſa, inter illa intercedit tempus: vnde neceſſariò fiet, vt multò magis inter ſe diſtet tempus, quod antecedit vnum inſtans, & quod ſubſequitur aliud: ergo iuxta hanc ſententiam nullo modo aſſignari poteſt inſtans, quod ſit, vel primum eſſe, vel vltimum non eſſe gratiæ, quæ per ſacramentum fit. Hoc autem eſſe impoſſibile, probatur; nam cum eſſe gratiæ, quæ fit, immediatè ſequatur poſt non eſſe eius, neceſſe eſt intelligere, illa duo eſſe quaſi continua, vel contigua, per coexiſtentiam ad noſtrum tempus: ergo neceſſe eſt dari vnum inſtãs, quod diuidat eſſe à non eſſe, & ſit terminus vnius, & initium alterius, & vni extrinſecum, & alteri intrinſecum: atque adeò quod ſit primum vnius & vltimũ alterius. Quæ ratio tàm de gratia, quàm de omnibus aliis rebus, & tam de inceptione, quàm de deſitione generaliter conuincit, non poſſe accidere, niſi alterutro ex duobus dictis modis; ſcilicet, per primum eſſe, vel per vltimum non eſſe: aut per primum non eſſe, vel vltimum ſui eſſe. Prætereà, ſi verum eſt, ſacramenta phyſicè ac propriè efficere gratiam, ex eo capite habet hęc ſententia ſpecialem difficultatem, quia intelligi non poteſt, Deum vti aliqua re, vt inſtrumento, & tamen illam non eſſe certam, & determinatam, & vt talem cognoſci à Deo. Quod poteſt declarari argumento ſimili ſuprà facto, nam ſcramentum ſucceſſiuè fit, & non cõfert gratiam toto tempore, quo fit. Ergo non confert gratiam per omnes partes ſuas. Ergo ſi efficit illam per aliquam partem ex vltimis, poterit ſignari inſtãs diſtinguens partes ſacramenti, quæ efficiunt, ab his, quæ non efficiunt, ita vt in illo ſit verum dicere, vſque ad hoc inſtans partes ſacramẽti nihil effecerũt, poſthâc verò efficient; vel è contrario; nunc incipiunt efficere, & immediatè ante non effecerunt; quia illæ partes immediatè ſibi ſuccedunt. Ergo neceſſe eſt, vt tota efficientia ſacramenti claudatur inter duo inſtantia, ſcilicet inter illud, quod diſtinguit partes efficientes à non efficientibus, & illud, in quo conſummatur ſacramentum. Ergo, ſi efficientia ſacramenti eſt per aliquam partem ſacramenti, neceſſe eſt, vt ſi per partẽ determinatam, neq; eſſe poteſt per partem indeterminatam.

Ad argumẽta reſpon. Ad rationem ergo illius ſententiæ reſpondetur: etiam ſi gratis demus, ſacramentum intrinſecè conſummari in tempore immediatè ante inſtans, nihilominùs non efficere gratiam illo modo; quia eſt repugnantia in tali modo efficiendi, vt oſtenſum eſt. *Prima Solu.* Ad confirmationem, eâdem ratione dicitur, eſſe impoſſibile, gratiam deſinere illo modo. Ad caſum

A verò ibi confictum, primo reſponderi poteſt negãdo obligationẽ præcepti affirmatiui poſſe illo modo extrinſecè terminari: nam illa admiſſa, videtur ſanè argumentum factum, in rigore metaphyſico ſumptum non parùm vrgere. Poteſt autem reddi ratio, ob quam hic modus obligationis imponi homini non poſſit; quia obligatio debet eſſe accommodata actib. humanis; quibus implenda eſt. Secũdò admiſſa illa obligatione, reſpondetur, tranſgreſſionem illius præcepti committi ante inſtans mortis, non tamen immediatè ante illud inſtans, ſed in aliquo inſtanti, quod, licèt à nobis deſignari non poſſit, in ſe tamen certũ ac diffinitum eſt, & Deus illud agnoſcit. Nec refert, quòd inter illud inſtans, B & aliud inſtans mortis intercedat aliquod tempus. nam illud poteſt eſſe tam breue, vt in eo non poſſit moraliter impleri præceptum. Quia ad eliciendos huiuſmodi actus, moraliter & humano modo loquendo, indiget homo aliquo tempore, quòd ad deliberandum, & operandum neceſſarium eſt; & ideò, quoniam peruenit homo ad illas temporis anguſtias, ſi adhuc eſt negligens, & omittit actum præceptum, moraliter conſtituitur in ſtatu in quo non poteſt præceptum implere, & ideò tunc peccat. Quę quidem reſponſio moraliter ſatisfacit, conſiderando res humanas, prout ex natura rei præcipi, & fieri C poſſunt. Vrgeri tamen poſſet argumentum, vel in angelis, vel in anima ſeparata, vel in homine de abſoluta potentia Dei. Sed non oportet in his immorari: nam ſi alia reſponſio adhiberi non poſſit, prior eſt ſufficiens.

Secundus modus dicendi eſt, ſacramentum efficere gratiam in tempore aliquo certo ac determinato, in quo vltima quædam particula ipſius ſacramenti conficitur, quæ, licèt ſucceſſiua ſit, & partes habeat, nihilominùs per totam illam fit gratia, quia per illam conſummatur ſacramentum. Sed hæc reſponſio nullo modo probari poteſt: primò quidem, quia impoſſibile eſt, primam inceptionem rei permanentis, & quæ tota ſimul fit, coexiſtere tempori D determinato: gratia autem, quæ per ſacramentum fit, eſt res permanens, & tota ſimul efficitur; quia in agente eſt virtus ſufficiens, & in ſubiecto non eſt reſiſtentia, & ipſa ex natura ſua poſtulat ita fieri. Antecedens patet: primò: quia, talis inceptio, nec eſſet per primum eſſe rei, quæ fit, nec per vltimum non eſſe. Prior pars eſt per ſe nota: quia ſi res incipit per primum ſui eſſe, ſecundum coexiſtentiam ad noſtrũ tempus, iam non incipit in tempore, ſed in inſtanti. Poſterior pars probatur: quia, ſi incipit per vltimũ non eſſe; ergo nunc non eſt, & immediatè poſt hoc erit; ſed illud tempus, quod dicitur eſſe immediatè E poſt hoc inſtans, non poteſt eſſe determinatũ; quia non clauditur inter duo inſtantia: nam in quolibet inſtanti ſignabili in illo tempore immediato poſt hoc, eſt verum dicere, anteà incepiſſe rem illam, quę ſit immediatè poſt hoc inſtans. Vnde confici poteſt generalis rõ, quia quodlibet determinatum tempus clauditur inter duo inſtantia, & diuidi poteſt in duas partes, quæ alio inſtanti medio coniunguntur. Si ergo res incipit in illo tempore, & incipit tota ſimul, ergo ſignato inſtanti medio illius temporis, iam in illo tota res inceperat: ergo non incipit, ſed conſeruatur in reliqua parte temporis. Atq; idẽ argumentum fieri poteſt de reliqua parte ſignata, & de quacunque alia. quantumuis minima; non poteſt igitur determinata pars temporis eſſe menſura adæquata inceptionis, niſi res, quæ fit, per partes fiat, ſeu per intenſionem ſucceſſiuam.

1. Sententia. *Refellitur.*

Dici

1. Obiectio. Dici poteſt, hoc argumentũ rectè conuincere de A inceptione in rigore ſumpta; nõ verò de inceptione, ſeu effectione, quæ neceſſariò habet adiunctã aliquam conſeruationẽ, qualis eſt omnis inceptio rei permanentis: quæ licèt in ſe indiuiſibilis ſit, & tota ſimul, ſecundum coexiſtentiam tamen ad noſtrum tempus fit per vltimũ nõ eſſe; quia tunc neceſſe eſt, vt illa actio duret pro aliquo tempore determinato, & incluſo inter duo inſtantia, ſaltẽ extrinſeca. Quia, ſicut incepit per vltimũ non eſſe, ita neceſſe eſt, vt ipſa actio ſeu effectio, aut dependentia, cùm nõ ſemper duret, deſinat eſſe in aliquo inſtanti intrinſeco vel extrinſeco; ergo neceſſe eſt, vt duret ſaltem tẽpore incluſo inter illa duo inſtantia. Illa verò actio ha- B bet rõnem inceptionis, ſolùm prout intelligitur coexiſtere tempori indeterminato, quod ſequitur immediatè poſt inſtans: prout verò durat maiori tempore determinto, habebit potiùs rõnem conſeruationis. Sic ergo in propoſito dici poteſt, gratiã quidẽ fieri per ſacramentũ pro tempore aliquo determinato, in quo durat vltima quædã particula ſacramẽti, per quã fit gratia: illa enim particula non poteſt efficere in inſtanti, quia eſt ſucceſſiua; & ideò partes, quæ antecederent illud inſtans, non poſſent efficere, quia iã non eſſent: nec partes, quæ ſequuntur illud inſtans, quia nondum ſunt; vt ergo tota illa pars ſacramẽti efficiat, neceſſe eſt, vt actio tamdiù duret, C quamdiù durat ſucceſſio illius partis, quia non poteſt gratiam efficere; niſi quamdiù eſt: illa verò actio dicetur incipere per vltimum non eſſe in ratione inceptionis, atq; ſub hac ratione nõ fieri tẽpore determinato, ſed indeterminato; tamẽ abſolutè ſub rõne effectionis, quæ aliquam conſeruationem includit, durabit pro aliquo tempore determinato.

Solutio. Sed, licèt hæc doctrina in aliis rebus vera ſit, tamen in præſenti non poteſt habere locum. Primò, quia impoſſibile eſt, variato agente, non variari actionem, vt ex principiis Philoſophicis conſtat; ſi autem ſacramentum per aliquam determinatam partem vltimam, gratiam efficit; ſicut illa pars ſucceſſiuè fit, ita principium, ſeu inſtrumentum illius D actionis eſt in continua variatione: ergo & actionẽ, quæ ab illo procedit, neceſſe eſt continuè variari: non ergo poteſt eadẽ indiuiſibiliter permanere toto illo tempore, ſicut dicebatur. Sed reſponderi 2. Obiectio. poteſt, variari quidem actionem illam, vt eſt dependentia ab agente, atque hoc modo ſucceſſiuè fieri, & continuè mutari: tamen ex parte termini, qui eſt gratia non eſſe ſucceſſiuam, quia gratia tota ſimul fit, per totam illam actionem, & per quamlibet partem eius. Quæ reſponſio in communi etiam ſumpta, difficilis quidem eſt ad intelligendum: quia vix concipi poteſt, quomodo actio, quæ tota ſimul incipit ex parte termini, ex parte a- Solutio. gentis ſit in continua ſucceſſione, & mutationẽ. Vix E tamen impugnari poteſt, quia non videtur tam apertam inuoluere contradictionem. Sed, licèt hoc ita ſit in genere loquendo, tamen in præſenti probari non poteſt; ſumo enim totam illam particulã vltimam ſacramenti, per quã dicitur fieri gratia; & inquiro, an in priori dimidia parte eius ſit cõſummatũ ſacramentũ, necne; nam ſi non eſt, ergo illa prior pars non poteſt efficere gratiã. Quia quamdiù non eſt ſacramentũ factũ, non datur gratia, aliâs dici poſſet, gratiã fieri à principio, ex quo ſacramentũ incepit: quia non eſt maior ratio de vna parte, quàm de alia; ſi in vtraq; ſacramentũ eſt inchoatũ, & nondũ perfectum: ſi autem in priori parte ſacramentum eſt iã cõſummatũ: ergo alia, quę poſteà ſubſequitur nõ eſt pars ſacramenti; ergo nec efficit effectum ſacramenti. Reſponderi poteſt, in priori parte eſſe ſacramentum perfectum eſſentialiter, non tamen eſſe omni ex parte integrum. Sed hoc non rectè dicitur; quia, vt forma ſacramenti, verbi gratia, ſit eſſentialiter completa, neceſſe eſt; vt ſit conſummatus, & abſolutus ſenſus eius; quod ſi ita ſit, talis forma etiam eſt integra, & omni ex parte completa: vnde ſi fingeremus prolationẽ verborũ non vltra progredi, ſacramentũ erit omnino integrũ, & perfectũ, & ſimiliter effectus eius: ſi autẽ ſenſus formæ nondũ eſt cõſummatus, ſacramentũ neq; eſt integrũ, neq; eſſentialiter cõpletũ. Atq; idẽ argumentũ fieri poteſt ex parte materiæ. Nam ſi ablutio, verbi gratia, tanta eſt, vt ſufficiat ad eſſentiam Baptiſmi, cum ſola illa, ſi adiungatur forma, & integer Baptiſmus, & omnis ablutio, quæ qoſteà ſequitur, neq; ad eſſentiam, nec ad integritatem Baptiſmi pertinet, ſed per accidens illi coniungitur; ſi verò ablutio non eſt tanta, quæ ſufficiat ad eſſentiam Baptiſmi, neq; etiam erit ſufficiens ad dandum effectum, donec compleatur.

1. Sententia. Tertius modus dicendi eſt, ſacramentum conferre gratiam in tempore indeterminato, ſcilicet per vltimum non eſſe ipſius gratiæ, quia ſacramentum eodem modo conſummatur in tempore indeterminato. Quod poteſt ita explicari, primò ex parte materiæ ſacramenti, ſi conſtituamus id, quod facilè fieri potuit, ablutionem, verbi gratia, quæ propter ſui paruitatẽ non ſufficit ad eſſentiã ſacramenti terminari ad minimam extrinſecè, ita vt verè dicere poſſimus, tanta ablutio non ſufficit ad eſſentiam ſacramenti, quælibet autem maior ſufficit. Hoc enim poſito ſequitur facta illa minima ablutione, verum eſſe dicere, nunc non eſt ſacramentum, & immediatè poſt hoc erit ſacramentum; ergo eadem ratione erit verum dicere, nunc non eſt gratia, & immediatè poſt hoc erit gratia: incipiet ergo per vltimum non eſſe, & fiet in tempore indeterminato; quia illud *immediatè poſt hoc* non deſignat determinatam temporis quantitatem. Secundò idem argumentum fieri poteſt, ex parte formæ, quia prope finem prolationis verborum intelligi poteſt dari aliquod inſtans, in quo ſit verum dicere, nunc non eſt conſummatus ſenſus, ſeu ſignificatio verborum, & immediatè poſt hoc erit cõſummatus: vt verbi gratia, in forma Baptiſmi, non intelligitur conſummatus ſenſus, donec incipiat proferri vltima particula dictionis vltimæ, & totius formæ, vt eſt particula. *ti.* in dictione *Spiritus ſancti:* Statim verò ac incipit proferri illa particula, iam intelligitur conſummata ſignificatio formæ, quia iam eſt aliquid illius, quod ſufficit ad imprimendam ſpeciem totius propoſitionis. Illa autem particula incipit proferri per vltimum non eſſe, quia ſucceſſiuè profertur. Ergo eodẽ modo conſummatur ſacramentum, & fit effectus eius.

Contra hanc ſententiã fieri ſolet generale argumentũ: quia non poteſt res permanens, quæ tota ſimul fit, incipere per vltimũ non eſſe. Sed hoc argumentũ non exiſtimo eſſe efficax, quia ſi cauſa, quæ efficit huiuſmodi effectũ, ita applicetur, ex parte effectus nõ cẽſeo eſſe repugnantiã, ꝙ ita fiat, quia res permanẽs habet ſuã intrinſecam indiuiſibilem durationem, quę põt, & inſtanti, & tempori noſtro coexiſtere, & ita quod in ſe eſt, poteſt vtroq; modo incipere, ſi ex parte agentis non ſit repugnantia. Nihilominùs in præſenti non placet hic modus dicendi, quia neceſſe eſt, vt coincidat cum præcedenti, & ideò eiſdem rationibus refellendus eſt. Aſſumptum explicatur: primò, quia quando actio, quæ eſt in ſe indiuiſibilis, ſecundum coexiſtentiam ad noſtrum tempus

tempus

tempus incipit per vltimum non eſſe, neceſſe eſt, vt in re duret per aliquod tempus determinatum, cui coexiſtit. Sed effectio gratiæ eſt actio indiuiſibilis, vt oſtenſum eſt; quia gratia, quæ eſt effectus ſacramenti, tota ſimul datur; ergo ſi illa actio incipit per vltimum non eſſe, durat pro aliquo tempore determinato, quia non ſemper durat: ergo deſinit eſſe in aliquo inſtanti intrinſeco, vel extrinſeco: ergo durabit toto tempore interiecto, inter illa duo inſtantia, quod tempus certũ eſt, ac determinatum: ergo hæc ſententia neceſſariò coincidit cum præcedenti.

Secundò idem declaratur, quia impoſſibile eſt, ſacramentum conſummari illo modo, ſcilicet per vltimum non eſſe vltimæ particulæ conſummantis ſacramentum; quia neceſſe eſt, vt in aliquo inſtanti, vel tempore ſit verum dicere ſacramentum eſſe, aliâs nunquam eſſet: quia non poteſt eſſe, niſi, vel in tempore vel in inſtanti: ſed poſtquàm ſacramentũ eſt, deſinit eſſe: ergo neceſſe eſt, ſignari aliquod inſtans, quod diuidat eſſe ſacramenti à non eſſe. Ergo neceſſe eſt, vt illud inſtans ſit, aut primum non eſſe ſacramenti, aut vltimum eſſe eius; quia nulla res poteſt deſinere eſſe, niſi alterutro ex his modis, vt ſuprà probatum eſt; ergo non poteſt ſacramentum incipere eſſe, in vltimo non eſſe vltimæ particulæ eius. Nam inquiro, an illud inſtans, quod eſt vltimũ non eſſe gratiæ, vel poſtremæ particulæ ſacramenti, ſit primum eſſe ſacramenti, vel vltimum non eſſe eius. Primum dici non poteſt iuxta hanc ſententiam; tum, qui, ſi in illo inſtanti iam eſt ſacramentũ; ergo in illo inſtanti iam eſt quidquid eſt de eſſentia ſacramenti: ergo pars, quæ poſtea ſubſequitur & tunc incipit extrinſecè, non pertinet ad conſtitutionem ſacramenti; tum etiam, quia ſi tunc, iam eſt ſacramentum; ergo in eodem inſtanti erit effectus ſacramenti: quia ſacramentum ſimul atque exiſtit, efficit. Si verò dicatur ſecundum, ſcilicet, hoc inſtans eſſe vltimum non eſſe ſacramenti, neceſſe eſt, vt poſt illud deſignari poſſit aliquod inſtans, in quo deſinat eſſe ſacramentum, quia non poteſt in eodẽ deſinere in quo incipit extrinſecè, vt per ſe notum eſt; quia in illo inſtanti nondum res eſt. & ita illud inſtans nec poteſt eſſe primum non eſſe rei, cùm potiùs dicatur eſſe vltimum non eſſe illius: neque etiam poteſt eſſe vltimum eſſe rei, cùm nondum ſit: ac denique quia nulla res poteſt deſinere eſſe, antequàm eſſe ſupponatur; neceſſe eſt ergo, vt deſignetur aliud inſtans, in quo deſinat eſſe ſacramentum; ergo durabit ſacramẽtum toto illo tempore determinato, quod eſt inter illa duo inſtantia; ergo non fuit ſacramentum conſummatum per illam particulam, vt incepit eſſe in tempore indeterminato, ſed vt conſummata eſt toto illo tempore determinato. Patet hæc vltima conſequentia: quia, ſi illo modo fuiſſet conſummatum ſacramentum, ergo in dimidia parte illius particulæ fuiſſet conſummatũ, & in quacunq; alia minori deſignata; conſequens autem oſtenſum eſt falſum; quia ſi priùs fuiſſet cõſummatum ſacramentum, priùs etiam eſſe deſiiſſet; quia cùm ſacramentum ſucceſſiuè fiat, ſtatim ac cõſummatur deſinit eſſe; repugnat ergo ſacramentum conſummari illo modo in tempore indeterminato, quia illud neceſſariò erit reuocandum ad tempus determinatum ex parte deſitionis ſacramenti. Non poteſt autem totum aliquod tempus determinatũ eſſe ſecundum ſe totum, & ſecundum quamlibet ſui partem eſſe conſummatiuum ſacramenti; quia hoc ipſo, quod pars prior ſufficit ad conſummandũ ſacramentum, reliquæ non requiruntur; ergo eadẽ ratione repugnat effectum ſacramenti incipere illô modo, quia in hac ſententia ſupponitur effectus ſacramenti incipere ſimul cum ipſo ſacramento. Tertiò, cõfirmari poteſt hic diſcurſus, quia, vt ſuprà dicebam, ſacramentum in re eſſe debet aliquid determinatum, cumque ſit inſtrumentum gratiæ, oportet vt illam efficiat per aliquam rem determinatam: ergo, ſi illa pars, per quam ſacramentum efficit gratiam, eſt ſucceſſiua, neceſſe eſt, vt duret aliquo tempore determinato: ergo toto illo durabit effectio gratiæ, quod ſuprà improbatum eſt, atque ita neceſſe eſt, vt hæc tertia ſententia cum ſecunda coincidat.

Ad argum. reſpondetur. Vnde ad fundamentum huius ſententię negatur, minimam ablutionem, ſeu materiã ſacramenti, deſignandam eſſe illo modo, ſed intrinſecè, ſcilicet, tãta ablutio ſufficit, & minor non ſufficit: nec poteſt aliter intelligi; quia ſicut ſacramentum in re debet eſſe certum, ac determinatum, ita & materia eius intrinſeca. Item, quia quantitas materiæ non determinatur, niſi quatenus neceſſaria eſt, vt ſit vera ablutio vel vnctio hominis ſeu partis illius; ad hoc autẽ requiritur, quòd fiat vt minimum, in tanta quantitate. Atque eodem modo reſpondetur ad alteram partem de forma. Nam ſignificatio eius, non perficitur per indeterminatam inceptionem vltimę particulæ; aliàs non redderet ſenſum certum: ergo conſummatur ſenſus & ſignificatio in aliquo inſtanti, in quo vel tota vltima particula, vel aliqua ſufficiens pars eius prolata eſt.

1. Sententia. Quartus ergo modus dicendi eſt, Sacramentum conferre gratiam in vnico inſtanti, nõ in quo ſacramentũ primò eſt, aut vltimò non eſt, ſed in quo primò non eſt. Cùm enim ſacramentum ſucceſſiuè fiat, non aliter eſt, ac deſinit eſſe, quàm entia ſucceſſiua, & ideo tamen eſt, dum fit in temporis ſucceſſione, in qua non poteſt dare gratiam: quia id repugnat, vt declaratum eſt in omnib. modis ſuprà tractatis. Rurſus in nullo inſtanti illius ſucceſſionis poteſt dici, ſacramentum eſſe conſummatũ; quia ſemper ſupereſt aliquid efficiendum, quod eſt de eſſentia illius: & proptereà in nullo etiam illorum inſtãtium in quo fit ſacramentum, poteſt gratiam conferre, quia non dat illam, donec ſit eſſentialiter perfectum: quia ſicut anteà non habet conſummatam ſignificationem ſuam, ita neque efficaciam. Deniq; quia ſi ſemel fieret gratia in inſtanti intermedio, licèt poſteà non conſummaretur ſacramentum, maneret effectus eius; & ita haberetur effectus ſacramenti ſine vero ſacramento, quod eſt impoſſibile; ſupereſt ergo, vt gratia ſacramenti conferatur in inſtanti, in quo conſummatur ſacramentum, quod eſt primum non eſſe illius; nam in rebus ſucceſſiuis, vt eſt oratio, dies, &c. illud inſtans, in quo conſummãtur, eſt primum non eſſe earum. Ita docet Soto in 4. d. 9. q. 2. art. 7. circa finem. Soto. Quæ ſententia facilè ſuſtineri poſſet, ſi opinaremur ſacramenta non eſſe cauſas phyſicas gratiæ, ſed morales, quia in cauſis moralibus nullum eſt incommodum, quòd effectus earum conferatur, poſtquàm illæ eſſe deſierunt, tamen, ſi ſupponamus, ſacramenta eſſe cauſas phyſicas, non poteſt hæc reſponſio ſuſtineri: nec Soto, & aliqui Thomiſtæ, qui hæc duo coniungunt, conſequenter in eo loquuntur: quia nihil poteſt efficere, quando non eſt. Primò, quia nihil poteſt efficere, niſi habeat virtutem agendi, vel naturalem, vel obedientialem, ſed quod non eſt, non habet naturalem virtutem agẽdi, vt eſt per ſe notum; nec obedientialem: quia neceſſe eſt, vt hæc fundetur ſaltem in aliqua entitate: ergo quod entitatem non habet, non

non habet, non poteſt aſſumi vt inſtrumentum ad agendum. Secundò, quia quod fit ab alio, pendet ab illo in ſuo eſſe; ſed res, quæ exiſtit, non poteſt phyſice, ac realiter pendere à re, quæ non exiſtit; quia rem vnam pendere ab alia phyſicè & effectiuè, intrinſecè includit, quòd exiſtentia vnius rei ita innitatur in exiſtentia alterius, vel ablata vna, tollatur, altera, quæ ab illo pendet. Tertiò, quia fieri non poteſt, vt res, quæ futura eſt, efficiat, antequàm ſit: ergo ſimiliter repugnat, vt res quæ præteriit, efficiat, quando iam non eſt, nec in ſe, neque aliqua reali virtute; patet conſequentia, quia res, quæ fuit, poſtquàm eſſe deſiit, tàm eſt omnino nihil, quàm res futura, quamdiu facta non eſt: imò illa, quæ iã fuit, quodammodo magis diſtat ab Ente reali; quia iam nõ poteſt habere eſſe per cauſas naturales, ſicut poteſt res futura. Quòd autem res aliquando habuerit eſſe, ſi nunc illud non habet, neq; in ſe, neq; in aliquo inſtrumento, ſeu virtute, tàm eſt impertinens ad præſentem actionem, ſicut, quod res habitura ſit eſſe, quod nondum habet. Vnde hæc ſola vera differentia inueniri poteſt inter rem præteritam, & futuram; quia res præterita, quia aliquando habuit eſſe, poteſt relinquere virtutem aliquã, quæ vice ſui efficiat, quam non poteſt præmittere res futura, quæ nondum habuit eſſe: at verò ſi res, quæ fuit, nullam virtutem reliquit, non magis poteſt agere, quàm ſi nũquam fuiſſet: quia illud fuiſſe, nihil omnino eſt, niſi denominatio purè extrinſeca, quæ non poteſt eſſe ſufficiens ratio agendi. Et hinc conſequenter fit, ſi res iam omnino deſiit eſſe, nihil omnino referre, quòd inter eſſe præteritum, & non eſſe, ſit magna, vel parua diſtantia: nam repugnantia non oritur, niſi ex ipſa ratione nõ Entis; quæ, cùm nihil ſit non poteſt eſſe origo, ſeu fons alicuius eſſe. Et hæc ratio eandem vim habet ſiue præterierit eſſe ante multum, ſiue ante paruum tempus. Et idem eſt etiam, ſi præceſſerit in tempore immediato ante præſens inſtans: quia hæc differentia ſolùm eſt ſecundum magis, vel minus, in propinquitate, vel diſtantia; nam præſens inſtans re vera habet durationem indiuiſibilem diſtinctam à toto tempore præcedenti. Non enim ſunt ſimul, ſed quando eſt præſens inſtans, iam præteritum tempus omnino non eſt: ergo, quando ex duabus rebus vna incipit in præſenti inſtanti, alia verò deſiit eſſe in tempore immediato ante hoc inſtans, non poteſt illa ab hac dependere in efficientia, & exiſtentia: quia duæ illæ res nunquam coexiſtunt ſimul, nec ſe tãgunt (vt ita dicam) ſecundum coexiſtentiam, & conſequenter nec ſecundum efficientiam. Quia hæc intrinſecè, & eſſentialiter pendet ab exiſtentia, de qua paulò inferiùs, & in diſputatione ſequenti redibit ſermo.

Res præterita poteſt eſſe cauſa per virtutem relictam, quod neutiquã poteſt futura.

Quod obiicit Sot. refellitur.

Neq; eſt verum, quod Soto ſuprà ait, in naturalibus cauſis interdùm accidere, vt res, quę immediatè ante hoc fuit, nunc operetur: ſicut motus, inquit, eſt cauſa caloris, & non efficit illum, niſi in primo non eſſe ſui: & alij ponunt exemplum in diſpoſitionib. quæ præcedunt immediatè ante inſtans generationis, quæ, licèt in inſtanti generationis nõ maneant, efficiunt tñ formã, quæ in illo inſtanti producitur. Sed vtrumq; exemplum eſt falſum, nam motus, non eſt cauſa caloris per ſe, ſed per accidens: vnde præter illum eſt alia cauſa per ſe, fieri autem poteſt, vt calor ſucceſſiuè fiat ſimul cum ipſo motu, ſi ſubiectũ rõne illius ſucceſſiuè diſponatur, vel cauſa per ſe efficiẽs calorẽ ſucceſſiuè applicetur. Quòd ſi aliqñ incipit calor in termino motus, ideò eſt, quia per motum relinquitur ſubiectum diſpoſitum ad calorem, & cauſa per ſe efficiens calorẽ in eodem inſtanti & exiſtit, & applicata manet. De diſpoſitionib. autem, primò verius eſt, nõ corrumpi, ſed manere in inſtãti generationis. Secundò admiſſa probabili ſententia, quòd illæ pereunt in inſtanti generationis, non eſt probabile, illas effectiuè concurrere ad introductionẽ formæ, tum propter rationes factas, quia iam non ſunt, neq; aliquid vice ſui relinquunt, tum etiã, quia ſunt inſufficientes ad introducendam formã, quia non habuerunt vltimum terminum, & cõplementum neceſſarium ad introductionem formæ. Sed de hoc plura in Philoſophia.

Vltima, tenendaque ſententia.

Vltimus ergo ac verus dicendi modus eſt, ſacramentum conferre gratiam in inſtanti, in quo non extrinſecè, ſed intrinſecè perficitur ac conſummatur; quamquàm enim ſacramenta extrinſecè fieri incipiant per vltimum non eſſe ablutionis, vel prolationis verborum, &c. conſummantur tamen in vno inſtanti, in quo fit aliquid indiuiſibile, poſitiuũ, & reale, quo intrinſecè completur ſacramentum, & in eodem inſtanti gratia confertur. Probo ſingula; & primùm quidem ex Philoſophia conſtat, dari in omni motu ſucceſſiuo, quando peruenitur ad terminum eius, aliquam mutationem inſtantaneam, qua conſummatur terminus illius motus: quia per illam mutationem acquiritur in illo inſtãti aliquid indiuiſibile, quod in toto anteriori tempore non erat acquiſitum; vt verbi gratia, in intenſione acquiritur terminus caloris, vt duo, vel vt tria, & ſic de aliis; & ideò licèt illud inſtans dicatur primũ non eſſe motus, quatenus Ens ſucceſſiuũ eſt, tñ eſt primũ eſſe termini cõſummati, & perfecti, & ideo vocatur vltimum mutatũ eſſe motus. Quocirca idẽ videre licet in materiis, & formis ſacramentorum: nam materiæ illæ, quæ cõſiſtunt in vſu, per motum localẽ, vel cõtactum aliquem perficiuntur, vt ablutio, vel vnctio: intelligi autem poteſt, contactum ſufficientẽ perfici, aut fieri in aliquo inſtanti terminante motũ præcedentẽ, qui terminis licèt extrinſecus ſit motui pręcedenti, eſt tñ intrinſecus contactui, qui aliquid reale eſt, & intrinſecum ſacramento. Similiter forma ſacramenti eſt oratio aliqua, quatenus reddit integrum, & perfectum ſenſum, qui ſenſus in aliquo inſtanti intrinſecè conſummatur per aliquem ſonum; qui in eo inſtanti additur, & realiter exiſtit, tanquã realis terminus totius ſoni præcedentis. Cuius ſignum eſt, quia in eo inſtanti ita cõſummatur oratio, vt in eo multiplicentur ſeu efficiantur ſpecies in auditu. Ergo durat in illo inſtanti aliquid rei, pertinens ad complementum verborum, ſeu orationis.

Sacramentũ in aliquo inſtanti exiſtere, neceſſe eſt.

Secundò hoc declaratur. Quia neceſſe eſt ſignare aliquod inſtans, in quo ſit verum dicere, ſacramentum eſſe, quia inconueniens videtur, rem aliquam realiter fieri, & nunquam de illa affirmari poſſe, ꝙ exiſtat. Sacramentum autem realiter fit, & quãdiu fit, ſi aliquid illius ſupereſt faciendum, nondum exiſtere dicitur: quia nondum tota eius eſſentia facta eſt. In quo differt à motu, & tempore, & huiuſmodi Entibus ſucceſſiuis, quæ tunc exiſtere dicuntur, qñ aliquid eorum factum eſt, & aliquid ſupereſt faciendum. Ergo oportet, vt ſacramẽtum dicatur eſſe, ſaltem in illo inſtanti, in quo perficitur, quamquã poſt illud inſtans, vltrà futurum nõ ſit ſacramentũ neq; aliquid illius reſtet efficiendum; quia in eo inſtanti perficitur & conſummatur tota ſignificatio ſacramenti. Ergo neceſſe eſt, vt in eo inſtanti fiat, & ſit aliquid intrinſecum ſacramenti. Quia, ſi nihil illius eſſet, nulla rõne dici poſſet, tũc exiſtere ſacramentũ.

Obiectio.

Dices, ſi tunc exiſtit ſacramentũ, cũ anteà nõ eſſet: ergo tunc incipit eſſe ſacrm: ergo incipit per primũ ſui eſſe: ergo non eſt Ens ſucceſſiuum; nam repugnat

Entia

entia ſucceſſiua fieri per primum ſui eſſe; nam, quod ita fit, totum ſimul fit. Vnde etiam ſequitur, quod ante illud inſtans ſacramentum non fiebat. Rurſus immediatè poſt illud inſtans nõ erit ſacramentum, vt dictum eſt: ergo ſi tunc eſt ſacramentum, deſinit eſſe per vltimum ſui eſſe, quod etiam repugnat rebus ſucceſſiuis, vt conſtat ex communi ſententia Philoſophorum.

Propter hæc aliqui renuunt concedere, in illo inſtanti ſacramentum exiſtere, etiam ſi aliquis realis terminus eius exiſtat, qui cum ſit indiuiſibilis, & ideò ſufficiat, vt in eo inſtanti fiat gratia actione indiuiſibili, non tamen ſufficit, vt dicatur exiſtere ſacramentum; quia nihil illius faciendum ſupereſt: ſicut etiam, quamuis in termino motus aliqua mutatio indiuiſibilis ſuperaddatur toti motui præcedenti, non tamen dicitur in eo inſtanti eſſe motus, quia nihil ampliùs ſupereſt faciendum; & hæc eſt natura entis ſucceſſiui, vt tantùm eſſe dicatur, quãdo aliquid eius factum eſt, & aliquid faciendum ſupereſt. Verius tamen eſt quod aſſeruimus, quia nõ oportet, vt in omnibus ſacramentum imitetur entia ſucceſſiua. Nam ſicut in hoc non ſeruat ſimilitudinem cum illis, quòd illa dicuntur eſſe, dum fiunt, & aliquid ex eis ſupereſt faciendum, ſacramentum autem minimè: ita è contrario non oportet, vt in eo ſeruet ſimilitudinem, quod ſicut illa non ſunt in ſuo termino, ita etiam ſacramentum tunc non ſit, quin potiùs, quia in illo eſt diſſimile, debet etiã eſſe in hoc, quia oportet, vt in aliquo inſtanti dicatur iam exiſtere; cum ergo hoc non verificetur in intermediis inſtantibus, debet ſaltem verificari in illo inſtanti; in quo ſacramentum perficitur & conſummatur. Nam ex his differentiis inter ſacramentum & alia entia ſucceſſiua colligimus, ſacramentum requirere quidem ſucceſſionem, non tamen in ſola illa conſiſtere, ſed in ea, vt intrinſecè terminata, vſq; ad tale inſtans, in quo intrinſecè perficitur, aut ſenſus verborum, aut contactus ex parte materiæ neceſſarius, aut denique tota ſignificatio ſacramenti. Erit ergo ſacramentum ſignum quoddam, quod ſucceſſiuè fit, & intrinſecè terminatur, in quo termino habet perfectam ſignificationem ſuam. Et ideò in eo eſſe dicitur, quia ſignum tunc eſt quando ſignificat. Atque huius rei exemplum eſſe poteſt oratio, vel propoſitio, quæ ante inſtans, in quo conſummatur ſenſus eius, non poteſt dici eſſe, quia nondum ſignificat verum, vel falſum: in illo verò inſtanti propriè dicetur eſſe, quia tunc habet veram ſignificationem.

Sacramentũ nõ in omnibus imitatur entia ſucceſſiua.

Sacramentũ in eo inſtanti eſſe dicitur, in quo habet perfectam ſignificationem.

Obiectioni ſatis fit.

Ad argumentum ergo reſpondeo in illo inſtanti incipere eſſe ſacramentum per primum ſui eſſe, in eſſe perfecto, quamuis ſecundum eſſe imperfectum antea fiat; ſicut calor, vt octo incipit eſſe per primũ ſui eſſe, quia tunc terminatur, & perficitur, licèt antea fieret, quoad latitudinem caloris per alterationẽ ſucceſſiuam; vnde quod ita incipit per primum ſui eſſe, non oportet, vt ſimul incipiat, ſed quòd in inſtanti abſoluatur, ac terminetur: neque oportet, vt diximus, in hoc eſſe ſimile ſacramentum aliis entibus ſucceſſiuis, quæ non requirunt determinatam perfectionem, & veluti intrinſecam conſummationem ſed ſolam ſucceſſionem. Atque idem reſpondendum eſt ad alteram partem de deſitione ſacramenti: concedo enim, illud idem inſtans, quod eſt primum eſſe ſacramenti perfecti, eſſe vltimum eſſe ſacramenti, quod nullum eſt inconueniens, vt ex dictis facilè conſtat.

Vltimò facilè ex dictis intelligitur, quomodo ſacramentum gratiam conferat in vnico inſtanti, in

A quo & ipſum ſacramentum exiſtit, & primò perficitur ac conſummatur; quia in eo inſtanti omnia cõcurrunt, vt effectus fieri poſſit, quæ neque ante illud inſtans, nec poſt illud concurrere potuerũt, quia in eo inſtanti cauſa eſt eſſentialiter perfecta, & anteà non fuit, neq; poſteà duratura eſt: & aliòqui ſubiectum eſt capax, & ſine obice, vt ſupponimus; & effect⁹ natura ſua poſtulat, vt indiuiſibiliter fiat: ergo in nullo alio tempore, vel inſtanti perfici commodiùs poteſt huiuſmodi effectus. Quam doctrinam colligo ex D. Thom. infrà quæſtio. 75. art. 7. ad 1. & 3. dicente, tranſſubſtantiationem perfici in vltimo inſtanti prolationis verborum, & quæſt. 78. artic. 4. ad
B 3. vbi dicit in vltimo inſtanti prolationis verborum habere verba virtutem efficiendi, & eandem doctrinam ſignificat Capreol. in 4. diſtinctione 2. quæſt. 1. art. 3. ad 2. Scoti contra tertiam concluſionem, vbi refert alia loca Diui Thomæ. Poſſunt etiam prædicta omnia confirmari quodam vulgari exemplo ſeu caſu, nimirùm, ſi contingat ſubiectum deficere in eo inſtanti, in quo conſummatur ſacramentum, ita vt illud inſtans ſit primum non eſſe hominis, qui ſacramentum recipit, an tunc detur gratia per ſacramentum, nam iuxta opiniones ſuprà tractatas, & præſertim iuxta quartam ſequitur, ſacramentum fuiſſe perfectum, & conſequenter rõne illius dandam eſſe gratiam, etiam ſi in illo vltimo inſtanti dã-
C da ſit. Et ita ſentiunt Maior in 4. d. 16. & Adrian. materia de Confeſſione, quæſtione 4. quod tamen habet nonnulla incommoda. Primum, hominem, qui toto tempore vitæ fuit in peccato mortali, vel originali, in termino eius incipere eſſe in gratia, vel etiam in gloria, ratione Baptiſmi. Secundò ſaluari eum, qui in hac vita, nec fidem actualem, nec habitualem conſecutus eſt. Iuxta noſtram autem ſententiam hæc incommoda facilè vitantur: negamus enim illum hominem accepiſſe ſacramentum, quia defuit illi aliquid neceſſarium ad eſſentiam, & perfectionem ſacramenti. Item, quia cùm in eo inſtanti perficiatur ſignificatio, & tunc deficiat ſubiectum, quod per verba ſignificatur, non poſſunt tunc red-
D dere verum ſenſum. Vnde conſequenter fit, vt neque tunc detur effectus ſacramenti, quia ſine ſacramento non comparatur effectus, vt ſuprà dictum eſt, & hoc ſignificauit Soto in 4. d. 9. q. 2. ar. 7. in fine.

D. Thom. *Capreol.* *Confirmatur.* *Maior. Adrian.* *Soto.*

Dices, ſi ſacramentum in ſolo vltimo inſtanti cõfert gratiam, ergo non totum ſacramentum facit illã, ſed ſolùm aliquid indiuiſibile ſacramenti, quod in illo vltimo inſtanti exiſtit. Reſpondetur ſimpliciter negando conſequentiam, quia, licèt ſacramentum ſolum efficiat per illum vltimum terminum ſuum, tamen ſimpliciter totum ſacramentum confert effectum, quia ille vltimus terminus non efficit, niſi in virtute, ſeu ratione totius formæ. Item, quia,
E quod fit per partem, vel per aliquid; quatenus eſt complementum alterius, ſimpliciter fit ab ipſo toto; ſicut homo videre dicitur, licèt non per omnes ſui partes, ſed per oculum tantùm videat; & globus perfectus tangit planum, & impellit illud, quamuis ſolùm per indiuiſibile tangat, & impetum imprimat. Adde, quòd in ſacramẽtis, licèt in ratione mutationis, ſeu ſucceſſionis illud, per quod fit actio, ſit quid indiuiſibile: tamen, conſiderando rem ipſam, ſemper eſt res aliqua diuiſibilis, vt aqua, ſonus, vel ſimilia.

Obiectio. *Solutio.*

Sed quæres rurſus, cùm ſacramentum conſtet forma, & materia, in quo inſtanti vltimo detur gratia: an in eo, in quo abſoluitur forma, vel in quo finitur materia: non enim ſemper ſunt vnum, & idem.

In quo inſtanti detur gratia.

Reſpon-

Reſpondetur, in quouis illorum, quod fuerit vltimũ complementũ ſacramenti: non enim eſt de ſubſtantiæ ſacramenti, quòd phyſicè finiatur priùs forma, quàm materia eius, ſed interdùm poteſt priùs abſolui forma, interdùm materia; dummodò moraliter coniungantur, vt ſuprà dictum eſt. Et donec vtraq; finita ſit eſſentialiter, non eſt completum ſacramentum. Et ideò indifferenter fieri poteſt, vt ſacramentum compleatur poſteriùs tempore, quàm forma, ſi nondum finita ſit materia, & è contrario, atq; eadem ratione, intetdùm fieri poteſt effectus in inſtanti completiuo formæ, interdum verò in inſtãti terminatiuo materiæ, dummodò ſit illud, in quo completur ſacramentũ: nam hũc ſolum eſt per ſe, ac ſimpliciter neceſſarium. Vnde fit, hoc effectum gratiæ re ipſa interdùm fieri per formam, interdùm per materiam, interdùm per vtramque ratione vltimi termini, ſi contingat vtrumque ſimul concurrere; ſemper tamen effectus tribuitur toti ſacramento, quia fit in virtute totius; vt ſuprà dictum eſt. Et eodem modo tribuitur magis formæ, quàm materiæ; quia illa eſt, quæ determinat ſignificationem materiæ; vel etiam, quia regulariter conſummatur in ea ſacramentum.

Vltimò ſupererat hîc difficultas ſpecialis de ſacramẽto Euchariſtiæ: nam quæ hactenus diximus propriè ſolùm procedunt de his ſacramentis quæ conſiſtunt in vſu, & ità communia ſunt omnibus ſine vllà ſpeciali difficultate; at verò ſacramentum Euchariſtiæ eſt permanens, & quamuis conſtet, non conferre gratiam ante vſum manducationis; tamen ille vſus habet ſucceſſionem, & in eo reperiũtur duo valdè diuerſa à cæteris ſacramentis. Primũ eſt, quòd à principio vſus vſque ad finem, totum ſacramentum iam exiſtens applicatur; & tangitur à ſuſcipiente. Secundum, quòd aliquo tempore poſt finitam manducationem permanet ſacramentum applicatum ſuſcipienti, & ideò eſt ſpecialis difficultas in hoc ſacramento, quando conferat ſuam gratiam. Sed cùm ſit illius propria, in propriam etiam materiam reſeruanda eſt.

SECTIO III.

Vtrùm ſacramenta conferant gratiam poſtquàm tranſacta ſunt.

Quæſtionis ſenſus explicatur.

HÆc difficultas potiſſimùm procedit de gratia habituali, & de ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, & ſi extendtaur ad Euchariſtiam, intelligenda eſt de tempore, poſtquàm ſpecies ſacramentales eſſe deſierunt, ſeu corruptæ ſunt, nam de tempore, quo permanent in ſtomacho poſt manducationem, eſt ſpecialis difficultas ſuo loco tractanda. Rurſus ſupponendũ eſt, certum eſſe, ſacramentum, propriè loquendo, vnum tm̃ effectum gratiæ conferre. Vnde, ſi ſacramentum, quando recipitur, ſuum effectũ conferat, certum eſt poſteà non conferre alium ſimilem; quia tantùm ordinatur ad vnum adæquatũ effectum gratiæ conferendum: agimus enim de gratia habituali. nam de auxiliãte infrà dicam. Non diſputo nunc, an illa gratia per ſacramentũ ſemel collata, ſi poſteà per peccatum perdatur, rurſus per pœnitentiã reſtituatur; quia hoc non eſt præſentis inſtituti, ſed ad materiam de Pœnitentia ſpectat; & quamuis demus, illam gratiam reſtitui, illa nõ cenſebitur nouus effectus ſacramenti, ſed quaſi continuatio prioris ſine noua dependentia à ſacramento, ſed ex vi applicationis meritorum Chriſti factæ per præcedentem ſacramenti ſuſceptionem. Difficultas ergo ſupereſt, quando ſacramentũ eo tempore, quo

A ſuſcipitur, non habet effectum propter fictionẽ ſeu obicẽ ſuſcipientis, an poſteà incipiat illum habere, quando fictio, ſeu obex remouetur. In qua duo pñt eſſe extremi modi dicendi, plures autem medij inter illos extremos. Primus in vniuerſum negans, ſacramentum, quod ſemel fuit impeditum, ne conferret ſuum effectum propter obicem, poſteà illum conferre, etiam ſi obex auferatur: quia promiſſio gratiæ ſolùm eſt facta ſuſceptioni ipſius ſacramenti, & ſub ea conditione, ſi homo non ponat obicem; ſi ergo homo conditionem non implet, & obicem ponit, promiſſio Dei non habet effectũ, atq; adeò Deus liber manet ab omni obligatione conferendi talẽ effectum. Rurſus ſacramentũ iam non eſt, vt poſſit illũ conferre. Ergo non eſt, cur dicamus, illum per ſacramentũ poſteà dari: quia nec ſacramentũ dat, nec Deus dare tenetur ratione ſacramenti, quòd ſi non tenetur. neq; infallibiliter dat, nec ex certa lege. Vbi enim eſt huiuſmodi lex? Quòd ſi non infallibiliter datur, iã non eſt effectus ſacramẽtalis. Et confirmatur. Nam ſacramentum non dat gratiã, niſi per illud applicentur Chriſti merita ad hunc effectum, ſed ei qui ponit obicẽ ſacramento, non applicantur tunc Chriſti merita, quia eſt inimicus, & incapax meritorum Chriſti: ergo illud ſacramentum non poteſt poſteà habere effectum in huiuſmodi homine. Probatur conſequentia. quia ſine applicatione meritorum Chriſti non poteſt gratia conferri; quia hæc applicatio non fit, niſi per ipſum ſacramentũ. quando ſuſcipitur. Et hanc ſententiam neceſſe eſt, doceant illi authores, qui negant, Baptiſmum habere effectum recedente fictione. Quia ſi de aliquoid affirmandum eſt, maximè de Baptiſmo. Hos autem authores referam in propria materia.

1. Modus dicendi conſtituitur, & probatur.

B

C

Secundus modus dicendi eſt, Omnia ſacramenta, ſi cum fictione ſuſcipiantur, illa poſteà ablata, incipere conferre ſuum effectum gratiæ ſanctificantis. Ita ſentit Caiet. tom. 1. Opuſc. tract. 5. q. 5. de confeſſ. informi, & Pet. Soto, lect. 4. de Baptiſm. & videtur eſſe ſententia D. Thom. in 4. d. 17. q. 3. ar. 4. quæſtiunc. 1. vbi cùm dixiſſet, eum, qui ſine interiori pœnitentia, abſoluitur, tunc non percipere fructum abſolutionis, conſequi tamen illum recedente fictione; ſubdit, ſicut etiam eſt & in aliis ſacramẽtis: vnde eidem ſententiæ adhærere videntur Palud. ibi. q. 8. Capr. q. 2. Ratio huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ſacramentorum omnium inſtitutio, & cauſalitas eiuſdem rationis eſt. Conſtat autem, aliqua ſacramenta habere effectum recedente fictione; ergo idem dicendum eſt de omnibus. Dices, in quibuſdã eſſe ſpecialem cauſam, & neceſſitatem, vt in Baptiſmo. aut Pœnitentia. Sed contrà, quia abſolutè nulla eſt neceſſitas, vt ſacramentum incipiat habere proprium, & ſpecialem effectum. Satis enim erat. quod homo poſſet reſurgere à peccato per contritionem, abſq; voto eiuſdem ſacramenti, ſed potiùs cũ ordine ad ſacramentum ſuſceqtum, quòd fieri poteſt abſq; effectu ex opere operato. Nam ſicut ſuprà diximus, quando datur gratia per contritionem in voto futuri ſacramenti, non dari ex opere operato, ſed ſolùm iuxta diſpoſitionem operantis, cum ordine ad ſacramentum futurum: ita poſſet dari gratia, ſolùm iuxta diſpoſitionem operantis, cum ordine ad ſacramenta præterita, abſque effectu ex opere operato, & illa gratia eſſet ſufficiens ad ſalutem. Ergo quod ſacramenta aliqua habeant effectum ex opere operato, recedente fictione, non eſt propter neceſſitatem ſimpliciter, ſed propter maiorem vtilitatem, & propter efficaciam meritorum Chriſti, & ſacramentorum eius: hæc autem ratio locum ha-

2. Modus dicendi.

Caiet.

Soto.

D. Thom.

D

Obiectio.

E

Reſponſio.

bet in omnibus ſacramentis. Quæ in hunc etiã modum explicari poteſt, quia per vſum ſacramenti, applicantur Chriſti merita, quantum eſt ex parte Dei, & Chriſti: ergo poſt ſacramentum receptum manent Chriſti merita applicata, & acceptata à Deo, vt quotieſcunque ablatum fuerit impedimentum, ſtatim habeant ſuum effectum. Nam ſicut gratia priùs collata per ſacramentum, & deinde per peccatum amiſſa, poſteà per pœnitentiam reparatur, quia ad illum effectum iam ſemel fuerunt applicata Chriſti merita, quæ ſemper manent in diuina acceptione; ita etiam gratia quæ danda erat per ſacramentum, quando primò ſuſceptum fuit, ſi nullum inueniſſet impedimentum, reuiuiſcet poſteà ablato impedimento, quia merita Chriſti fuerunt applicata, & acceptata à Deo ad illum effectum. Atque ſimilis coniectura, ſeu proportio ſumi poteſt ex eo, quod opera mortificata reuiuiſcunt poſteà, quoad effectum gratiæ: quia ſacramentum, etiam ſi in peccato ſuſcipiatur, licèt, vt eſt opus hominis recipientis illud, ſit opus mortuum, tamen vt eſt opus Chriſti, non eſt opus mortuum, ſed viuum, quamuis quoad effectum ſit veluti mortificatũ ex indiſpoſitione operantis. Ergo ſicut alia opera mortificata recedente peccato habent ſuum præmium, ita & ſaramentum fictè ſuſceptum, recedente fictione habebit effectum ſuum.

3. Dicendi modus. Soto. Durand. D. Thom. Palud. Syluest. Couarr.

Tertius modus dicendi eſt, Baptiſmum habere effectum ſuum, recedente fictione, alia verò ſacramenta minimè, ita Soto in 4. d. 6. q. 1. artic. 8. Alij hanc virtutem tribuunt Baptiſmo, & Pœnitentiæ tantùm, quod ſentit Duran. in 4. d. 4. q. 4. num. 8. & d. 17. q. 13. Alij hoc tribuunt omnibus, & ſolis ſacramentis imprimentibus characterem. Quod ſentit D. Thom. in 4. d. 4. q. 2. arti. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. Palud. ibi. q. 5. Sylu. verbo, Baptiſmus. 4. in fin. Couarr. in c. Alma mater. 1. p. §. 4. num. 13. in fine. Quæ ſententiæ commodiùs examinabuntur infrà in materia de Baptiſmo. Nunc ſolùm in genere quæſtioni propoſitæ reſpondetur: non repugnare ſacramento nouæ legis, vt ſic, habere effectum, poſtquã tranſactum eſt, habendo ſcilicet effectum recedente fictione. Probatur, quia certum ferè eſt, effectum Baptiſmi dari recedente fictione. Eſt enim hæc aperta ſententia Auguſtin. lib. 1. de Baptiſm. c. 12. & libr. 3. cap. 13. quam omnes Theologi ſecuti ſunt, vt in proprio loco videbimus. Motus eſt autem Auguſtinus ad hoc aſſerendum, proptereà quòd ſacramentum Baptiſmi iterari non poteſt; vnde, ne homo, qui fictè illum ſuſcepit, perpetuò careat effectu huius ſacramenti, neceſſe eſt, vt effectus ſacramenti priùs indignè ſuſcepti, redire poſſit, recedente fictione. Quod maximè in hoc ſacramẽto neceſſarium fuit, quia eius effectus, ſcilicet remiſſio originalis peccati, eſt neceſſarius ad ſalutem, & ſacramentum ipſum eſt medium neceſſarium ad talem effectum obtinendum, vt latiùs in prædicto loco dicemus. An verò hoc ſit proprium eius, vel aliis etiã cõueniat, tractabimus agentes de effectu Baptiſmi.

Sacramentũ tranſactum nõ dat proprie effectũ, ſed Deus ratione illius.

Vltimò addendum eſt, quando effectus ſacramenti fit poſt ſacramentum ſuſceptum, & aliquo tempore tranſactum, tunc non propriè fieri effectum ab ipſo ſacramento, ſed dari à Deo intuitu ſacramenti, ſeu ratione ſacramenti priùs ſuſcepti: cùm enim ſacramentum iam non ſit, non poteſt propriè cauſare, vel efficere gratiam. Nam cauſare, & efficere ſupponit eſſe, ergo ſolùm dicitur ille effectus dari ratione ſacramenti, quia intelligitur manere in diuina acceptatione; de qua re dicemus plura in ſequenti diſputatione.

Ad arg. in contrarium reſpõdetur.

A Ad fundamenta aliarum opinionum facilis eſt reſponſio ex dictis. Ad rationem enim primæ ſententiæ dicendum eſt, ſacramenta, quæ habe effectum recedente fictione, id habere ratione diuinæ promiſſionis, quæ ſub hac lege, & modo fieri potuit, & facta creditur, quando finis & natura ſacramẽti id poſtulare videtur. Vnde ad fundamenta ſecundæ opinionis dicitur, hanc promiſſionem, & inſtitutionem nõ eſſe eiuſdem rationis in omnibus ſacramentis, quia non eſt in omnibus eadem cauſa, & eadem neceſſitas, vt declaratum eſt. Cætera, quæ ibi dicuntur, facilia ſunt, & ideò non eſt neceſſe ad ſingula prolixiùs reſpondere.

B

DISPVTATIO IX.

De modo, quo ſacramenta efficiunt gratiam.

IN hac diſputatione non eſt ſermo de modo effectionis, ex parte ipſius effectus, vt ita dicam, id eſt, an fiat in inſtãti, vel ſucceſſiuè, vel an fiat per creationem, vel eductionem de potentia ſubiecti. Nam prior quæſtio in præcedenti diſputatione expedita eſt: poſteriorem verò obiter attingemus in ſequentibus. Eſt igitur ſermo de modo effectionis ſeu cauſalitatis ex parte ipſius cauſæ, ſeu ſa-C cramenti. Supponimus autem tanquam certum, ſacramenta non efficere gratiam, vt cauſas principales, ſed vt inſtrumenta. Quod eſt per ſe notum, quia neq; ex ſe, neq; in ſe habent virtutem ſufficientem ad huiuſmodi effectum producendum. Solùm ergo ſupereſt quæſtio de modo inſtrumentorum, id eſt, an ſacramenta efficiant, vt propria inſtrumẽta phyſica, vel alio imperfectiori modo, & minus proprio. In qua re dicemus priùs, quid fuerit poſſibile, deinde quid de facto fuerit à Chriſto inſtitutum.

SECTIO I.

D *Vtrùm ſacramenta potuerint eſſe propriæ cauſæ inſtrumentales phyſicæ, gratiæ ſanctificantis.*

1 Sententia negat. Durand. Scotus. Capreol. Fundamẽta.

AVthores ferè omnes, qui negant, ſacramenta de facto eſſe inſtrumenta phyſica, ſupponere videntur eſſe impoſſibile communicare ſacramentis, hoc cauſalitatis genus, & ita videntur procedere, Durand. Scot. Capreol. & alij ſect. ſequenti citandi. Poteſt autem hæc ſententia fundari, primò in ſpeciali quadam proprietate ſacramentorum, eorum præſertim, quę in vſu conſiſtunt, ſcilicet, quia ſunt Entia ſucceſſiua, quæ dum fiunt, non ſunt perfecta & quãdo ſunt perfecta, iam non ſunt; quando autem non ſunt, efficere non poſſunt. Sed hoc fundamentũ ex-E peditum à nobis eſt ex dictis diſputatione præcedenti, ſect. 2. Vbi declarauimus, quomodo effectus gratiæ fiat in aliquo inſtanti, in quo ſacramentum perficit & exiſtit per aliquid reale, pertinens ad intrinſecum complementum ſuum, per quod poteſt gratiam efficere. Secundò fundari poteſt hæc ſententia in aliqua ſpeciali proprietate gratiæ efficiendæ per ſacramẽtum, ſcilicet, quia gratia tantùm poteſt fieri per creationem: nulla autem creatura poteſt eſſe creationis inſtrumentum. Maior patet, quia cùm gratia ſit forma ſupernaturalis, non continetur in potentia animæ: ergo non poteſt inde educi: oportet ergo, vt creetur. Tertiò poteſt fũdari in generali ratione omnium diuinorũ operum, ſeu miraculorum, quæ ſuperãt virtutem creaturæ, & ideò non videnẽ propriè, ac phyſicè effici poſſe ab inferiori creatura; quia impoſſibile eſt operari ſine virtute operan-

operandi; creatura verò nõ habet virtutem ad gratiã efficiendam. Quia neque habet illam connaturalem, cum tota illa actio ſit ſupra naturam eius; nec ſuperadditam, quia nulla res ſeu qualitas ei additur, per quam agat. Quæ ratio maximè locum habet in ſacramentis, quæ in eſſe naturæ, ſeu entitatis ſuæ ſunt valde imperfecta: quia ſolũ ſunt quidam motus locales, vel ſoni; aut voces. Et augeri poteſt hæc difficultas. Primò, quia in his rebus, præſertim in ſacramẽtis, nulla poteſt intelligi actio prçuia proprij inſtrumẽti, per quam concurrat ad gratiam efficiendã; ſed ſine huiuſmodi actione non potiſt intelligi, propria ratio inſtrumenti, quia de ratione inſtrumenti eſt, vt de ſe aliquid conferat, & agat ad effectum principalis agentis, aliàs vix intelligi poteſt, quomodo inſtrumentum ſit. Confirmatur ſecundò, quia, ſi ſacramẽta poſſunt aſſumi, vt inſtrumenta, ad efficiendam gratiam, eadem ratione quælibet res poſſet eſſe inſtrumentum ad efficiendam quamcunq; aliam. Quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia; conſequens verò videtur falſum, aliàs per ſenſum poſſet Deus efficere viſionem beatificã, & per relationẽ poſſet efficere rem abſolutã, quantumuis perfectã. Vnde etiam fieret, vt per diuinas ẽt relationes poſſet Deus efficere per creaturas, non habentes virtutem connaturalem operandi, quam per relationes ſibi proprias, & intrinſecas: conſequens autem eſt falſum, aliàs etiam poſſet Deus aliquid efficere per vnam relationem perſonalem, & non per aliam, atque ita opera Trinitatis ad extra non eſſent neceſſariò indiuiſa.

Sacramenta poſſe eſſe inſtrumenta phyſica non repugnat. D. Thom. Caiet.

Nihilominùs dicendum eſt non eſſe impoſſibile, neq; implicare contradictionem, vt ſacramẽta ſint propria, ac phyſica inſtrumenta ad gratiam in anima efficiendam, attingendo immediatè ac proximè ipſam gratiæ productionem. Hæc eſt ſententia D. Tho. in his articulis, quam Caie. ſequitur, & alij eius diſcipuli frequentiùs. Et probari poteſt, primò omnibus teſtimoniis, quibus infra probabimus, ita eſſe de facto. Secũdò probari poteſt ex his, quæ docuimus in primo tomo huius partis diſputa. 31. vbi oſtendimus Chriſti humanitatem fuiſſe inſtrumentum phyſicè gratiã efficiens: non eſt autem maior implicatio contradictionis in ſacramentis, vt per ſe conſtat. Quia Chriſtus, aut verbo, aut tactu ſuo gratiam conferebat; cur ergo non poterit idem facere, per verbum ſacerdotis, ſeu miniſtri? Tertiò; ratio à priori eſt, quia non implicat contradictionem, vt Deus faciat creaturam aliquam pendere ab alia, à qua ex natura ſua non pendet; neque implicat Deum facere, vt creatura aliter producatur, quàm ex natura ſui produci poſſit. Neque etiam repugnat, vt aliqua naturalis potentia aliquid efficiat vltra ſuas naturales vires, vt verbi gratia, quod intellectus efficiat viſionem beatam; ergo pari ratione non implicabit contradictionem, quòd ſacramenta efficiant gratiam. Sed hoc oſtendetur meliùs, ſoluendo difficultates, & repugnantias, quæ in hac effectione eſſe videntur: nam ſi nulla afferri poteſt ratio quæ oſtendat hoc implicare contractionem, non eſt cur aſſeramus hoc eſſe Deo impoſſibile. Et quoniam, vt dixi, prima difficultas in ſuperioribus expedita eſt, reliquis tantùm ſatisfaciendum erit.

Ad 1. fundamentum variè reſpondetur. 1. Modus.

Secunda ergo difficultas non ſolùm alios authores, ſed etiam plures ex D. Thom. ſectatoribus torſit, & ideò variè circa illam locuti ſunt. Primus modus reſpondendi eſt, illo argumento rectè probari, ſacramenta non poſſe eſſe inſtrumenta phyſica ad efficiendam gratiam immediatè, ac proximè illam attingendo; in eſſe inſtrumenta ad efficiendam ali-

A quam diſpoſitionem, vt charactêrem, vel ornatum, ad quem ſtatim ſequitur gratia: ſicut (iuxta multorum opinionem) calor eſt inſtrumentum ignis ad procucendum ignem, non quia attingat ipſam ſubſtantiam formam ignis proximè, & immediatè, ſed quia efficit diſpoſitionem, ad quam illa forma conſequitur. Ita opinatus eſt D. Thom. q. 27. de verita. artic. 4. ad 3. & in 4. d. 1. q. 1. artic. 4. quem ſecuti ſunt ibi Paluda. q. 1. opinione 2. Capreol. q. 1. concl. 3. Thomas de Argentin. q. 1. & in 2. d. 19. q. 1. artic. 3. Sed hic modus dicendi mihi omnino diſplicet. Quia neque vlla ratione fulcitur, nec conſequenter loquitur. Quia neceſſe eſt, vt in

D. Thom. Palud. Capreol. Argen. Refutatur.

B eandem difficultatem incidat, quàm vitare cupit: vnde difficultatem non ſoluit, ſed auget. Quòd vt declarẽ, interrogo de diſpoſitione illa, quàm dicũtur ſacramenta efficere, an ſit qualitas aliqua naturalis, vel ſupernaturalis; nam primum horum dici nõ poteſt; tum, quia huiuſmodi qualitas naturalis gratis ac ſine fundamento eſſet conficta: neq; explicari põt; quæ vel qualis ſit, aut quod ſit eius munus; tum ẽt, quia ſecundum fidem nulla qualitas naturalis ex ſe ſufficiens diſpoſitio, vt ad eam gratia conſequatur: neceſſariũ ergo eſt dicere, illam diſpoſitionẽ eſſe qualitatem aliquã ſupernaturalem. Quo poſito; argumentor: primò, quia vel illa qualitas fit per cre-

C ationem, vel non; ſi creatur: ergo non magis põt immediatè fieri per ſacramenta, quàm gratia; ergo oportebit aliam fingere diſpoſitionem, quàm poſſit ſacramentum attingere; de qua eadem redibit quæſtio, & argumentandi ratio; atque ita poterit in infinitum procedi. Si verò non creatur; ergo nec gratia creabitur: quia licèt dici poſſit, gratiam eſſe perfectiorem qualitatem, quàm ſit illa diſpoſitio, tamen in hoc conueniunt, quòd vtraq; eſt forma ſupernaturalis, & vtraq; fit in ſubiecto vltra naturalem capacitatem eius: ergo, vel vtraq; creatur, vel neutra. Secundo hæc qualitas, ſeu diſpoſitio ſupernaturalis, gratis eſt conficta, & ſine fundamento: nã in primis; licèt certum de fide ſit, tria ſacramenta impri-

D mere charactêrem, qui eſt veluti potentia quædam, aut ſpirituale ſignaculum, quo anima ad ſpeciale aliquod munus obeundum conſignatur; tamen propriè, & in rigore, loquendo, non poteſt character dici diſpoſitio, ad quam gratia conſequatur: quia, nec gratia ipſa ex ſe poſtulat talem diſpoſitionem, vt cõſtat; quia ſine huiuſmodi charactêre multis temporibus gratia eſt hominibus cõincata; & nunc etiam ſæpè cõincatur, cum tamen nunquam detur ſine propria, & connaturali diſpoſitione, quam ipſa gratia ſecundum ſe requirit; ergo ex parte ipſius gratiæ non eſt hæc diſpoſitio ad illam. Neque etiam ex parte charactêris reperitur illa naturalis connexio, vt poſitò charactere, neceſſariò ponatur

Character non eſt diſpoſitio ad gratiam.

E gratia: quia, licèt de facto ita ſit, vt cui datur character, detur etiã gratia, ablato obice; propter diuinã promiſſionem, vel efficaciam ſacramentorum; tamen, quòd hoc ſit ex naturali connexione ipſarum qualitatum, non poteſt cum fundamento, ſed merè gratis affirmari; alioquin etiam poſſet aliquis dicere, amiſſa gratia, amitti charactêrem; quia ablata forma, aufertur vltima diſpoſitio. Igitur ſi hæc ſacramenta, quæ charactêrem imprimunt, nullam poſſent habere efficientiam circa gratiam præter eam, quam habent circa charactêrem, propter illam ſolã non poſſent dici inſtrumenta phyſica gratiæ ſanctitatis. Tertiò, in ſacramentis, quæ non imprimunt charactêrem, vanum eſt fingere qualitatem illam præuiam ad gratiam, quæ dicitur ornatus. Quæ eſt enim qualitas iſta? aut in quo eſt ſubie-

ſubiecto ? aut propter quem finem, vel effectum A ponitur? Nihil ſanè reſponderi poteſt, probabiliter; quod in hunc modum declaratur. Quia anima ſuis actibus, & habitibus ornatur: ille autem ornatus non eſt habitus operatiuus, vt prædicti etiam authores concedunt; quia non poſſet eſſe, niſi aliqua ex virtutibus infuſis. Et hinc fit, huiuſmodi ornatum non eſſe in potentiis animæ; quia in eis tantùm ſunt habitus operatiui: neq; etiam eſt, cur fingatur eſſe in eſſentia, quia ad nullum finem eſt neceſſarius; quia nec ponit ad conſignandum hominem ad aliquod ſpirituale munus; aliòqui eſſet character, & ita omnia ſacramenta imprimerent charactêrem, quod eſt contra mentem Conciliorum, & B contra rationẽ; quia nullum eſt ſpeciale munus, ad quod obeundũ cõſignentur homines per cætera ſacramenta. Neq; ẽt dari põt huiuſmodi ornatus in eſſentia animæ, vt ſit diſpoſitio ad gratiã, tum quia aliâs, etiam alia ſacramenta, quæ imprimunt characterem, præter characterem imprimerẽt huiuſmodi ornatum, tum ẽt, quia ſi gratia indigeret huiuſmodi diſpoſitione. ẽt poſtularet illã in iuſtificatione, quæ fit extra ſacramentum, Tum prætereà, quia anima per ſe eſt capax gratiæ, quæ immediatè illam informat & perficit; nec eſt cur requirat aliam diſpoſitionem phyſicam per modum habitus, ſeu actus primi. Tum deniq;, quia aliâs etiã in voluntate C eſſet neceſſarius ornatus præuius; qui eſſet diſpoſitio ad infuſionem charitatis, imò ad ipſum ornatũ poſſet requiri alia diſpoſitio, & ſic in infinitũ. Prætereà hic ornatus nõ eſt aliquis actus ſecundus, quia nõ poteſt eſſe; niſi aliquis actus alicuius virtutis, neque enim alium in nobis experimur, neq; aliquid aliud fingi, vel excogitari poteſt. Ac deniq; quia iuxta verã ac ſanã doctrinam, vt hæc ſacramenta conferant gratiam, non eſt neceſſaria ex parte hominis alia diſpoſitio, niſi vel attritio, vel contritio, aut dilectio, aut alij ſimiles actus. Quartò ſumi poteſt ſpeciale argumentum ex effectione ſeu conſecratione Euchariſtiæ: ibi enim nõ poteſt fingi ornatus, qui ſit diſpoſitio præuia ad tranſubſtantiationem: quia illa diſpoſitio nõ poſſet fieri in ſubſtantia panis, quia hæc iam non eſt, quando verba efficiunt tranſſubſtantiationẽ, & ante illud inſtans verba nihil efficiunt, quia nondùm habent completã ſignificationẽ, & ſenſum. Nec poſſet fieri illa diſpoſitio in corpore Chriſti; tum, quia per hoc myſterium nulla qualitas additur corpori Chriſti, ſed ſola ſacramentalis præſentia; tum etiam, quia corpus Chriſti non eſt ſubiectum, quod præſupponitur tranſſubſtantiationi, ſed eſt primarius terminus eius: non ergo præſupponitur tanquàm ſubiectum, in quo recipiatur præuia diſpoſitio. Nec denique fieri poteſt illa diſpoſitio in accidentibus panis & vini, propter ſimiles rationes, ſcilicet, quia illa accidentia nihil acquirunt in hoc myſterio præter modum per ſe exiſtendi, ad quem non poteſt diſponere qualitas aliqua, cum omnis qualitas natura ſua poſtulet eſſe in ſubiecto.

Ad effectum ſacramenti quæ neceſſaria diſpoſitio.

Obiectio. Dicetur fortaſſe, in hoc opere non eſſe neceſſariam diſpoſitionem præuiã, quia non fit per creationem ſicut fit gratia.

Reſponſio. Reſpondetur primò nõ eſſe minorẽ difficultatẽ in inſtrumento tranſſubſtantiationis, q̃ creationis, vt in dicta diſputatione 31. primi tomi, attigi, & latiùs infrà dicã tractando de Euchariſtia. Si ergo verba conſecrationis poſſunt immediatè attingere tranſſubſtantiationem, & nõ tantùm diſpoſitionem præuiam, poterũt verba Baptiſmi, vel Pœnitentiæ immediatè attingere effectionem gratiæ. Ac deinde tota hæc reſponſio ſupponit, & gratiam creari, & non poſſe dari inſtrumentum creationis, neutrum autem eſt verum, vt dicemus.

2. Modus dicendi. Soto. Ledeſma. Secundus modus expediendi hanc difficultatem eſt Soti in 4. diſt. 1. q. 3. art. 1. quem probabilem etiã exiſtimat Ledeſm. 1. part. 4. q. 3. art. 1. nimirùm ſacramenta non poſſe efficere gratiam ipſam, poſſe tamẽ efficere hominem gratum Deo; quia, licèt effectio ipſius gratiæ ſit creatio, tamen, quòd homo ſit gratus Deo, non fit per creationem. Quod altero è duobus modis videtur Soto explicare. Primus eſt, quia eſſe gratum Deo de ſe nõ requirit qualitatem: fieri enim poteſt ſine illa: ergo poſſunt ſacramenta efficere hominem gratum Deo, etiam ſi non creent gratiam in illo, quamuis Deus ſtatim ſua propria actione & creatione illam qualitatem infundat. Sed

Refellitur. hæc ſententia hoc modo explicata omnino improbabilis eſt. Primò, quia, eſto, concedamus, hominẽ poſſe fieri gratum Deo ſine qualitate inhærente, tamen hoc poſito, multò eſſet impoſſibilius, quod ſacramenta eſſent phyſicè inſtrumenta ad efficiendum hominem gratum Deo. Quia tunc ſolùm fieret homo gratus per extrinſecam beneuolentiam, vel acceptationem ad ſupernaturalia dona; quæ denominatio nullo modo fieri poſſet effectiuè à ſacramentis, eſſet enim extrinſeca ab actu Dei, & nihil in homine intrinſecum poneret: ſacramenta autem nec poſſent efficere ipſum actum Dei, vt per ſe conſtat, nec denominationem ab actu illo deſumptam, quia talis denominatio, vt dixi, nihil ponit in homine: efficientia autem realis neceſſe eſt, vt habeat aliquem effectum realem in ſubiecto, circa quod fit: nam ſi nihil fit, nulla poteſt eſſe effectio. Quòd facilè explicatur illo exẽplo, quo ipſe Soto vtitur, de amicitia humana, quatenus cõſiſtit in mutua beneuolentia, quæ fit per actus, ſecluſo omni alio reali habitu; nã hoc poſito impoſſibile eſt intelligere, quod huiuſmodi amicitia habeat aliã cauſam efficiẽtem, præter eã quæ efficit actus mutuæ beneuolentiæ: ſic igitur, ſi eſſe gratũ Deo, ſolũ conſiſteret in extrinſeca beneuolentia Dei, nõ poteſt dari cã efficiens hominem gratum, ſeu ipſius eſſe grati, niſi quæ efficeret actum beneuolentiæ diuinæ erga hominem: illius autem actus nulla poteſt dari cauſa efficiens, quia eſt ipſemet actus increatus, qui eſt in Deo. Atq; ſimili ratione, ſi eſſe gratũ Deo, eſſet denominatio ſumpta non ab actuali gratia inhærente, ſed ab aliquo actu ipſius hominis diligentis Deum, non poſſent ſacramenta phyſicè efficere hominem gratũ Deo, niſi efficiendo phyſicè actum illum; quo gratificaretur homo. Et ratio generalis eſt, quia huiuſmodi cõpoſita, ſeu concreta, non pñt aliter fieri, quàm efficiendo formã in ſubiecto, vel vnionẽ eius, ſi aũt homo fieret gratus per extrinſecam acceptationem, ſacramenta non poſſent efficere formam, qua homo gratus fieret; quia talis forma non eſſet aliquid propter ipſum actũ Dei: nec poſſent efficere vnionem: quia illa non eſſet realis & phyſica, ſed ſolùm per extrinſecã habitudinem, & denominationem. Secundò reiicienda eſt hæc ſententia, quia eſt impertinens ad explicandam cauſalitatem, quã nũc habent ſacramenta. Nam, quidquid ſit de poſſibili, tamen de facto eſt certum, hominem fieri gratum Deo formaliter per qualitatem inhærentem: non poſſunt ergo ſacramenta nunc efficere hominẽ gratũ cauſalitate phyſica, niſi de facto poſſint efficere vel qualitatem ipſam gratiæ, vel ſaltem realem eius vnionem ad animam.

Quocircà adhiberi poteſt alter modus explicandi hanc Soti ſententiam, ſcilicet, quòd in ipſa gratia diſtinguantur illa duo, nimirùm ipſa qualitas gratiæ, & vnio eius, ſeu inhærentia in anima, & quod ſolus Deus, prius natura efficiat per creationem qualitatem

litatem ipſam gratiæ, ſecundum ſe ac præſcindendo ab vnione, ac ſubiecto, in qua actione ſacramenta non poſſunt eſſe inſtrumenta propter difficultatem tactam: ſcilicet, quia non poſſunt concurrere ad creationem. Præter hanc verò actionem ponenda eſt ibi alia actio, per quam gratia vnitur animæ, & ad hãc poſſunt concurrere ſacramenta, vt inſtrumenta, quia illa actio non eſt creatio, & hoc modo poſſunt efficere hominem gratum, non creando gratiam. Exemplum huius rei eſt in hominis productione ſeu generatione, nam ibi duæ actiones circa animã intercedunt: vna eſt creatio animæ, ad quam nulla alia cauſa præter Deum poteſt concurrere: altera eſt vnio animæ ad corpus, ad quam poſſunt aliæ cauſæ naturales cooperari. Poteſt autem hæc ſententia ſic explicata fundari, vel in ſpeciali natura illius qualitatis, quæ eſt gratia; nam cùm ſit forma omnino ſupernaturalis, & ſpecialis participatio diuinę naturæ, non videtur poſſe aliter fieri, quàm per creationem: petit tamen vniri ſubiecto, eò quod eſt accidens eius: vel ſecundò fundari poteſt in generali ratione omniũ formarum, quæ in ſubiecto fiunt, quia in omnibus neceſſe eſt diſtinguere duas actiones, vnam per quam fiat Entitas formæ; alteram per quã fiat vnio eius ad ſubiectum. Quod poteſt probari, primò quia hæc duo in re ipſa diſtincta ſunt, ſcilicet, Entitas formæ, & vnio eius. Nam in re poſſunt ſeparari: poteſt enim Deus conſeruare formam ſine vnione. Ergo actio, per quam ſit forma ipſa, diſtincta eſt ab actione, per quã fit vnio. Quia, ſi termini ſunt diſtincti, neceſſe eſt actiones eſſe diſtinctas. Secundò poteſt hoc ipſum aliter probari, quia omnis forma creata eſſentialiter eſt creatura; ergo eſſentialiter habet dependentiam à Deo; ergo in omni huiuſmodi forma eſſentialiter includitur aliqua dependentia à Deo quam neceſſe eſt, eſſe omnino inuariabilem, & inſeparabilem à forma creata: quia ea, quæ ſunt eſſentialia, inuariabilia & immutabilia ſunt. Hæc autem dependentia eſſentialis non põt eſſe, niſi per modum creationis, quia ſolus hic modus dependentiæ eſt ſimpliciter neceſſarius, vt forma quælibet in rerum natura exiſtat, vel conſeruetur. Si enim Deus faciat, vel cõſeruet gratiã, aut calorem ſeparatũ extra ſubiectum, ibi nulla interueniet actio educens formam de potentia ſubiecti, neque vniens illã ſubiecto: quia ibi nullũ interuenit ſubiectũ neq; cauſalitas eius, quod eſt ſignũ, huiuſmodi actiones vel dependentias non eſſe eſſentiales his formis, quandoquidẽ ſeparantur ab eis: neceſſaria aũt eſſet tunc actio diuina, ſeu depẽdentia à Deo per modum creationis, vel cõſeruationis, quæ non ſit alia actio, quã creatio permanens, ac durans; ſine qua dependentia non poſſet illa forma eſſe in rerum natura; ergo hæc dependentia eſt eſſentialis, & inuariabilis, in omni forma creata: ergo, quãdocunq; fit talis forma in ſubiecto, habet hanc dependentiam à Deo, & conſequenter, priùs natura creatur, quàm vniatur ſubiecto: quia prior eſt eſſentialis dependẽtia à creatore, quàm accidentalis à creatura, ſic igitur gratia hoc ipſo, quod creata eſt, priùs natura creatur à Deo, quam per ſacramenta vniatur animæ.

Cur altera actione producatur anima, & altera vniatur, formæ autem accidentales non idem.

Sed hæc ſententia hoc etiam modo explicata mihi videtur falſa & improbabilis. Et in primis, vt à clarioribus incipiamus, exemplum de anima rationali, non ſolùm non valet ad confirmandam hanc ſententiam, verùm etiam deſeruire poteſt ad confutandam illam, ſi differentiam inter qualitatẽ gratiæ, & animam rationalem conſideremus, anima enim eſt forma natura ſua ſubſiſtens & independens à corpore, gratia verò cum accidens quoddam ſit ex

A natura ſua non eſt ſubſiſtens, ſed inhærens ac pendens à ſuo ſubiecto in eſſe, & conſeruari. Quæ differentia, quoad priorẽ partem eſt certa de fide. Quoad poſteriorem vero, quamuis non tã apertè videat ad fidem pertinẽs, nec in propriis terminis definita, ſequitur tamen neceſſariò, ex quibuſdam principiis fidei, & aliis euidentib. lumine naturæ. Quia certũ eſt, gratiã eſſe in anima, formaliter afficiendo, ac perficiendo, atq; adeò informando illam. Ex quo fit gratiam nõ eſſe formam ſubſtantialem, ſed accidẽtalem, quia vna forma ſubſtantialis non poteſt informare aliam. Gratia ergo, quæ informat animam, nõ eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis forma, ergo natura ſua poſtulat actualem inhęrentiam in ipſa ani-

B ma, tanquã in ſubiecto ſuo. Nam hæc eſt prima, ac communiſſima ratio accidentalis formæ, cuiuſcunque gradus, aut ordinis illa ſit, quia ſi ex natura ſua non poſtularet hanc inhærentiam actualem: ergo ex natura ſua poſſet eſſe, & conſeruari ſine illa: ergo ex natura ſua eſſet apta ad ſubſiſtendum: non ergo eſſet ex natura ſua accidentalis forma. Secundò ex hac differẽtia colligitur alia, quia anima rationalis, etiam cùm eſt corpori vnita, ita conſeruatur à Deo in ſuo eſſe, vt diſſoluta vnione, ex vi prioris conſeruationis exiſtere poſſit, & manere in rerum natura: & ideò neceſſe eſt diſtinguere duas actiones, & dependentias: aliam, qua conſeruatur exiſtentia ani-

C mæ, & aliam, qua conſeruatur vnio, quandoquidem ceſſante vna, ex natura rei manet alia. Neq; enim exiſtimandũ eſt, quamdiù anima eſt in corpore vnica, & eadem actione conſeruari exiſtentiã, & vnionem animæ: in morte aũt hominis ceſſare actionẽ illã, & inchoari aliã, qua ſubſtãtia animæ in ſuo eſſe ſine vnione cõſeruatur: nam ſi hoc verũ eſſet, nulla poſſet afferri ſpecialis ratio, propter quã debita eſſet animæ rationali conſeruatio eius poſt ſeparationẽ à corpore potiùs, quàm aliis formis: quãdoquidem non aliter ponitur conſeruari in corpore, quàm aliæ formæ, ſcilicet per vnicã actionem, & dependentiã, quæ eſſe nõ põt, nec cõſeruari ſine corpore, actio

D enim illa, per quã fit, vt conſeruetẽ vnio, eſſentialiter pendet à corpore: ergo, ſi per illãmet actionem conſeruaretur exiſtentia animæ, cõſeruaretẽ per actionẽ dependentem à corpore: ergo quamdiù eſſet in corpore, nõ aliter cõſeruaretur, quàm aliæ formæ: ergo deſtructo corpore, nulla eſſet ratio, cur magis conſeruaretur, quã aliæ formę. Igitur ex independentia, quã exiſtentia animæ habet ab vnione ad corpus, rectè colligitur, etiam eo tempore, quo eſt corpori vnita, per aliã actionẽ cõſeruari exiſtentem diſtinctam ab ea, qua cõſeruatur vnita: ſecus verò eſt in qualitate gratiæ. Nã in ſua exiſtentia ita pendet ab vnione, vt naturaliter, & ex vi illius actionis, quã

E nũc cõſeruatẽ in ſuo eſſe, non poſſit manere exiſtens ablata vnione, & ideò nulla eſt neceſſitas fingendi ibi duas actiones, alterã, qua ſimpliciter cõſeruetur exiſtentia gratiæ; alterã, qua cõſeruetur vnita. Nam ipſamet exiſtentia nõ conſeruatẽ ſine vnione. Alioquin, ſi illæ eſſent duæ actiones diſtinctæ, nulla poſſet reddi naturalis ratio, ob quã, diſſoluta vnione, & ceſſante actione, per quã vnio cõſeruabatur, nõ poſſet manere gratia exiſtens, & durare actio, per quã ipſa gratia conſeruabatur ſecundũ ſe. Nam hæc actio cùm nõ attingat vnionem, ex natura ſua nõ pendet à ſubiecto: actio. n. circa ſubiectũ, nec intelligi põt ſine vnione, ſaltẽ in fieri. Ergo ablato ſubiecto, & vnione ad illud, poſſet actio illa, & terminus eius ex natura ſua durare. Non. n. alia rõe permanet anima corpore deſtructo: ergo non ſunt duæ actiones, ſed vna, qua cõſeruatur gratia, & qua cõſeruatur vnita.

Quæ actio eſt conſeruans formæ accidentalis, eadem eſt conſeruatiua vnionis eius.

Tertiò ex his colligitur alia differentia in ipſo fieri, quæ præcedentem confirmat, & declarat: videlicet, quod cum anima fit, alia eſt actio, per quam in ſuo eſſe producitur, & alia, per quam corpori vnitur. Nam ſicut habet eſſe independens à corpore, ita etiam neceſſe eſt, vt fiat & recipiat eſſe per actionem independentem à corpore, quæ nõ poteſt eſſe actio eductiua, neq; etiam vnitiua animæ ad corpus. Nam huiuſmodi actio à corpore neceſſariò pendet. Eſt ergo actio diſtincta, atq; vera, & propria creatio, cũ fiat ſine concurſu materiæ. At verò in productione gratiæ, non eſt neceſſaria actio, quæ priùs terminetur ad exiſtentiam gratiæ, quam ad vnionem eius. Quia ſicut gratia non habet eſſe independens à ſubiecto, ita neque ex natura ſua poſtulat, vt recipiat illud eſſe per actionem independentem à ſubiecto: vnaquæque enim res fit eo modo, quo poſtulat eſſe ipſius: ſi ergo ipſum eſſe non eſt independens, ergo nec ipſum fieri; & ſimiliter, ſi conſeruatio non eſt per actionem independentem à ſubiecto, ergo neq; productio: nam eadem actio, per quam res fit, ſi duret aliquo tempore, habet rationem conſeruationis. Igitur ex illo exemplo animæ rationalis non poteſt colligi, priùs gratiam creari, quàm vniri; ſed potius contrarium propter diuerſam naturam vtriuſque formæ.

Gratia, non quia perfectiſſima eſt, propterea poſtulat, vt altera actione creetur, & altera vniatur.

Secundo principaliter oſtenditur contra hanc ſententiam, gratiam ex ſua ſpeciali ratione, nimirum, quia eſt ſupernaturalis, ac perfectiſſima qualitas, non poſtulare, vt alia actione creetur, & alia vniatur ſubiecto: primò quidẽ, quia actus fidei, charitatis, & viſionis beatificæ, ſupernaturales qualitates ſunt in ſubſtantia, & Entitate ſua, ſicut ipſa gratia, & alij habitus infuſi, & tamen hi actus effectiuè fiunt à potentiis vitalibus, non ſolùm quoad vnionem, ſed etiam quoad enitatẽ ipſorũ: vnde nõ prius natura creantur à ſolo Deo, quam fiant ab ipſis potentiis: quia ſaltem ex natura rei repugnat actibus vitalibus, vt aliter fiant. Et hoc euidentiùs oſtendi poteſt in actibus liberis: nam ſi à ſolo Deo prius natura efficerentur in nobis, nõ poſſet intelligi libertas noſtra circa tales actus. Quia, vel poſita illa Dei efficientia, eſſet in poteſtate hominis non influere in illum actũ, neq; illũ ſibi vnire, & hoc eſt impoſſibile: aliâs maneret actus vitalis productus à ſolo Deo in potentia, ipſa nihil operante, & cõſequenter neq; amante, neq; intelligente, neq; aliquem effectũ vitalem recipiente, vel operante, quod eſt impoſſibile; vel poſita Dei efficientia, neceſſariò voluntas influit in illum actum; & ſic nulla relinquitur libertas: nec poteſt eſſe verum, quod Concil. Trident. ſeſſ. 6. definit, ſcilicet ſtante quacunque Dei motione præueniente, & antecedente conſenſum voluntatis, adhuc eſſe in poteſtate eius efficere, vel non efficere actum. Probatur ſequela, quia iuxta contrariã ſententiam, priuſquam Deus creet in voluntate noſtra actum infuſum charitatis, non poteſt voluntas illum elicere, neq; aliquid aliud efficere: ex quo neceſſariò ſequatur infuſio, vel creatio talis actus; poſtquam verò Deus ſe ſolo infundit, & creat in voluntate talem actũ, non eſt in poteſtate voluntatis non habere illũ, & influere eo modo, quo poteſt: ergo in his actibus non poteſt vlla rõne affirmari, priùs natura fieri aut creari à ſolo Deo, quam fiant à voluntate, & vniantur illi: ergo ſimiliter non eſt neceſſarium gratiam prius creari, quàm vniri.

Triden.

Dices, gratiam eſſe perfectiorem qualitatem. Sed hoc præterquam quod incertum eſt (præſertim ſi cõparatio fiat cum viſione beatifica) nihil in præ-

A ſenti refert. Quia commune eſt omnibus his qualitalibus, quod ſint ſupra capacitatem naturalẽ ſubiecti: ergo, ſi, hoc non obſtante, poſſunt aliquæ earum fieri per eductionem, & non per creationem, eadem ratione tam gratia, quàm quælibet alia qualitas ſupernaturalis poterit in anima fieri abſq; præuia creatione. Item ratio, & imperfectio, vnde hoc naſcitur, non minus conuenit gratiæ, quàm aliis qualitatibus ſupernaturalibus, ſcilicet eſſe formam accidẽtalem, natura ſua pendentem à ſubiecto, tam in fieri, quàm in eſſe: nam ex hac imperfectione naſcitur, vt, quando gratia fit modo connaturali, non fiat ſine concurſu ſubiecti. Ex quo vlteriùs argumentor contra Sotum, quod, ſi ſacramenta poſſunt effecti-

B uè attingere vnionem gratiæ cum anima, poſſint etiam attingere primam gratiæ effectionem: primò quidem, quia ſicut gratia eſt forma ſpritualis & ſupernaturalis, ita & vnio gratiæ ad animam, & ſicut vnio illa fit in anima tanquam in ſubiecto, à quo pẽdet in fieri, & conſeruari; ita eodem modo gratia ipſa fit in anima, tanquam in ſubiecto, à quo pendet in fieri, & conſeruari: ergo eſt eadem vtriuſq; ratio, quia non magis exiſtentia gratiæ, quàm vnio fit per creationem. Vnde poteſt alia formari ratio. Nã hæc vnio gratiæ ad animam, talis eſt, vt per illam pendeat gratia ab anima tanquam à cauſa materiali, non ſolum in vnione, & informatione, ſed etiam in exi-

C ſtentia ſua, in quo differt multum inter vnionem hanc gratiæ, & vnionem animæ ad corpus: ergo ſi ſacramenta poſſunt attingere illam vnionem gratiæ ad animam, poſſunt etiam attingere ipſum eſſe gratiæ. Quia illud eſſe communicatur ei in ipſa vnione, & quodãmodo per illam ex parte materialis cauſæ, ante cuius concurſum nulla eſt effectio gratiæ, cùm oſtenſum ſit non creari.

Tertiò principaliter probandum eſt contra prædictam ſententiã, gratiam, ob generalem rationem formæ creatæ non fieri priùs natura per creationẽ à ſolo Deo, vt poſteriùs natura poſſit per ſacramenta animæ vniri. Nam ſi hoc cõueniret gratiæ ex hoc

Forma accidentalis non prius creatur, & poſterius vnitur.

D præciſè, quod forma creata eſt, conueniret omni formæ creatæ, & omni accidenti, conſequens autẽ eſt valde abſurdum. Aliâs ſequitur; primò, non eſſe proprium animæ rationalis, vt priùs natura fiat per creationem, & deinde vniatur ſubiecto: ſed hoc commune eſt omnibus animabus brutorũ, imò omnibus formis materialib. & accidentibus omnibus, atq; ita nulla forma fieret per eductionem de potentia materiæ, ſed per creationem; conſequens aũt eſt contra recepta philoſophiæ principia, imò contra cõmunem Eccleſiæ doctrinã, quæ ſentit aliquid proprium in hoc habere rationalem animam. Et ratione conuinci poteſt ex dictis in primo pun-

E cto contra hanc ſententiam. Sequela probatur, quia ſi omnis forma prius natura fit à ſolo Deo, quã ab agente creato vniatur materiæ, inquiro, an illa actio Dei fiat cum materiali concurſu ſubiecti, necne. Primum dici non poteſt, quia materia nõ habet concurſum, niſi circa formam ſibi vnitam, ſeu quæ ſibi vnitur, nec forma pendet à materia in fieri, vel in facto eſſe, niſi quatenus illi vnitur in fieri, vel in facto eſſe; ſi ergo per illam actionem Dei forma ita fit, vt non vniatur materiæ, non poteſt illa actio, aut terminus eius, vt ſic, pendere à materia, nec materia poteſt ibi habere aliquem materialem concurſum. Propter hanc enim cauſam nullum habet in productione animæ rationalis, quia illa actio, per quam fit anima, ſecundum ſe præſcindit ab vnione ad materiam. Si verò dicatur ſecundum, neceſſe eſt, dicere, illam actionem eſſe verè, ac propriè creatio-

creationem: tum, quia non eſt eductio de potentia materiæ: ergo non eſt actio ex ſubiecto, ergo ex nihilo, ergo creatio; tum etiam, quia illa eſt actio ex ſola efficacia cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis; ergo eſt creatio.

Vnde argumētor ſecundò, nam ex hoc principio ſequitur, quod, ſicut ſacramēta dicuntur (iuxta hāc opinionem) non efficere gratiam, ſed vnionem gratiæ cum anima, ita dicenda ſunt omnia agētia naturalia non efficere formas, nec qualitates, educendo illas de non eſſe ad eſſe, ſed tantum vnire illas ſubiectis ſuis; patet ſequela, quia ſupponūtur factæ priùs natura à Deo: ergo non poſſunt iterum fieri à cauſis ſecundis, ſed tantum vniri: maius enim miraculum eſſet, rem iam factā iterum facere, quàm omnino ab actione ceſſare. Tertio hinc vlteriùs ſequitur, tales formas natura ſua non pendere à ſubiecto in exiſtētia ſua, ſed ſolum in vnione, ſicut docet fides de anima rationali; probatur ſequela argumēto ſuprà facto; quia huiuſmodi formę fiunt priùs natura per actionem independentem à ſubiecto: ergo per illam vt ſic recipiunt eſſe independens à ſubiecto. Rurſus quamdiù ſunt in ſubiecto, per hanc actionē permanentem continuatā conſeruantur in eſſe, quod in principio acquiſierunt, ergo ablata vnione ad ſubiectum, per eandem actionem à ſubiecto independentem cōſeruabuntur in eſſe. Nam hęc actio non eſt cur neceſſariò tollatur, ablata vnione, quæ eſt quid poſterius, ſicut philoſophamur in anima rationali. Dici tamē poteſt, quòd licèt vnio harū formarū ſit poſterior, quàm exiſtētia earum, quę ſit per creationem; tamen poteſt eſſe conditio neceſſaria, ſine qua nō debetur his formis exiſtentia, & conſeruatio; hoc enim modo interdùm poteſt id, ꝙ prius eſt, pendere à poſteriori; atq; in hoc poteſt cōſtitui differentia inter animā rationalem, & alias formas: illa enim, quia ſpiritualis & ſubſtantialis eſt, non requirit illam conditionem, ſeu vnionem ad corpus, vt cōſeruetur in eſſe. Sed hæc reſponſio, licèt ex parte verū dicat, tamen & petit principiū, & non poteſt ſufficientem rationem reddere eorū, quæ dicit; hoc enim inquirimus, cur vnio ad ſubiectum ſit conditio neceſſaria, vt huiuſmodi formę conſeruentur in eſſe. Sanè non poteſt alia ratio philoſophica reddi, niſi quia neceſſe eſt, vt ſubiectū in ſuo genere cauſæ materialis concurrat, non tantum ad vnionem, ſed etiam ad ipſum eſſe harum formarum & cōſequenter ad fieri & cōſeruari ipſius eſſe; vnde fit; vt huiuſmodi formæ ſecundum naturam ſuam, non poſſint prius natura fieri per creationem, cùm non poſſint fieri ſine concurſu ſubiecti, ſeu materiæ. Quartò, ex prædicto modo explicandi hanc ſententiā ſequitur, nō ſolam formā, ſed etiam vnionem formæ ad ſubiectum, prius natura fieri à ſolo Deo, quàm à cauſa ſecunda: quod eſt aperte falſum; Sequela probatur, quia ſicut forma eſt res creata, quæ à ſolo Deo habet dependentiā eſſentialem, ita vnio formæ ad ſubiectum eſt res, vel modus creatus, qui etiā à ſolo Deo habet eſſentialem dependentiam: vnde ceſſante actione cauſæ ſecundæ, non ſola forma, ſed etiā ipſa vnio conſeruatur à ſolo Deo, & è cōtrario à principio potuiſſet fieri vnio à ſolo Deo ſine cauſa ſecūda, quamuis non poſſet fieri à cauſa ſecunda ſine Deo: ergo eſt ęqualis ratio eſſentialis dependentiæ à Deo in vnione, & in exiſtentia formæ; ergo ſi propter hāc cauſam prius natura fit forma à ſolo Deo, quàm à cauſa ſecunda, etiam vnio prius natura fiet à ſolo Deo. Quod autem hoc cōſequens falſum & abſurdum ſit, patet, quia nihil relinquitur, quod poſſit fieri à cauſa ſecunda, & in pręſenti materia nihil eſt, quod poſſit facere ſacramentum, Nam ſi prius Deus gratiam creat, & priùs ſe ſolo gratiam vnit, quid facient ſacramenta? Et idem quæri poteſt de igne, vel quolibet alio agente. Dices, facere eandem vnionē, quam prius natura fecit Deus ſecūdum nouam dependentiam, vel actionem: Sed hoc vanum eſt, & abſurdum: præter naturas enim rerum eſt, iterum agere, quod actum ſupponitur. Alias, cur nō ageret naturaliter quælibet res ad ſe ipſam efficiēdam, vel conſeruandam? Item ſaltem eſſe ſuperflua efficiētia naturalium cauſarum, ſi nullas res nouas agerēt, ſed ſolum nouas dependentias earundem rerum, quas Deus ſe ſolo iam effecerat.

Quinto obiici poteſt argumentum ſuprà tractatum de actibus liberis: nā, ſi omnis forma, vel qualitas creata prius natura creatur à ſolo Deo, quam à cauſa ſecunda: ergo, cùm actus liberi voluntatis ſint qualitates createę, prius natura fiēt à ſolo Deo, quàm à voluntate: ergo, quod talis actus, ſeu qualitas ſimpliciter fiat, nō eſt liberum voluntati humanæ: quia non pendet ab illa in ſuo fieri ſimpliciter: ergo intelligi, vel explicari non poteſt, in quo conſiſtat libertas talis actus. Nam quod Deus illū in me creet, non eſt mihi liberum, quia non pendet ex me, neq; immediatè, neq; ratione alicuius prioris diſpoſitionis. Nam de illa redibit eadem quæſtio. Suppoſito autem, quod Deus in me creet talem actum, non eſt mihi liberum non influere, vt ſuprà argumentabamur. Deniq; hoc inconueniens adhuc maius eſt in actibus intrinſecè malis, nam præter omnia ſuprà dicta ſequitur, ante omnem efficientiam volūtatis creatæ, Deum ſe ſolo creare in illa huiuſmodi actus prauos, quoad omnem poſitiuam Entitatem eorū. Vnde vlteriùs fit, Deum ſola ſua efficacia determinare volūtatem hominis ad obiecta praua iſtorum actuū prius natura, quam ipſa ſe determinet. Quia poſita in voluntate Entitate talis actus, neceſſariò manet determinata ad obiectum niſi per Entitatem poſitiuā ſui actus: hæc autē omnia ſunt valde falſa, & abſurda: falſum ergo eſt dicere, de ratione formæ; vt ſic creatæ, eſſe, vt prius natura fiat à ſolo Deo per creationē, ſeu dependentiā eſſentialem, quam ab agente creato. Quòd ſi nō conuenit hoc omnib. formis creatis, ex hac præciſa ac generali ratione, neq; etiam conueniet gratiæ, neq; alicui formæ, quæ natura ſua pendeat à cauſa materiali in fieri, & in eſſe: quia, vt oſtenſum eſt, nulla eſt in qualitate gratiæ ſpecialis ratio, quæ hūc modū ꝓductionis requirat.

Et per hæc reſponſum eſt ad primum fundamētum illius ſententię. Ad ſecundum reſpondetur, falſam eſſe primam propoſitionem aſſumptam, ſcilicet in productione omnium formarum diſtinguēdas eſſe duas actiones: vnam, qua producatur forma, & alteram, qua vniatur; nam in omnibus formis, quæ fiunt per eductionem de potētia ſubiecti, falſum eſt. Quia cum non fiant ſine concurſu cauſæ materialis, illamet actio, qua fiunt, pendet non ſolum ab agente, ſed etiam à ſubiecto in genere cauſę materialis; non poteſt autem pendere à materia, niſi in ea inſit, eique vniatur; quia cauſalitas materiæ non eſt niſi per vnionem & ſuſtentationem formę, vel actionis, quæ ab ea cauſatur: & ideò illamet actio & tendit ad formam, & vnit illam ſubiecto, quia non facit illam, niſi in ſubiecto, & ex ſubiecto. Quinimò ex hac ratione colligo primo, non poſſe formam fieri ab agente naturali modo ac virtute naturali, niſi eadem actione, qua fit, vniatur ſubiecto: quia non poteſt fieri, niſi per eductionē de potētia ſubiecti. Ergo nec poteſt fieri, niſi per actionē, quæ in ſubiecto inhæreat, & à ſubiecto pendeat, ſed

Ad argumē reſpōdetur.

per talem actionem neceſſario ſimul fit forma, & vnitur ſubiecto, quia actio inhærens ſubiecto, vt ſic, non facit, niſi formam inhærentem, ſeu informantem ſubiectum: & hoc eſt facere vnionem, ſeu formam vnitam ſubiecto, & hoc ſenſu dixit Ariſt. per calefactionem non fieri per ſe primo calorem, ſed calidum. Atq; eadem eſt ratio de ſacramentis, quatenus eſſe poſſunt inſtrumenta ad efficiendam gratiam. Nam licèt ille modus agendi ſit ſupernaturalis ex parte principij actiui, tamen ex parte ſubiecti concurrentis in genere cauſæ materialis, & ex parte ipſius gratiæ talis eſt, qualis iuxta naturam ipſius qualitatis eſſe debet, quia per illum non fit gratia per ſe, & independens à ſubiecto, hoc enim eſſet nouum & ſpeciale miraculum; ſed fit in ſubiecto, & dependenter ab illo.

Forma pendens à ſubiecto, non poteſt effectiue vniri, quin ab eodem agente eadem actione fiat.

Secundo infero, non poſſe formam, quæ ex natura ſua pendet à ſubiecto in ſuo eſſe, vniri effectiuè ſubiecto ab aliquo agente, niſi eadem actione fiat ipſa forma ab eodem agente; atq; adeò non poſſe eleuari ſacramẽta ad vniendam gratiam animæ, quin ſimul eleuentur ad efficiendam ipſam gratiam. Ratio patet ex dictis, quia per actionẽ illam ita vnitur forma, ſeu gratia ſubiecto ſuo, vt ab illo pendeat in ſuo eſſe; ergo eadem actione, qua vnitur, recipit ſuũ eſſe. Dices quamquam hoc ſit verum, conſiderato modo connaturali productioni talis formę, non tamen repugnare, Deum ſe ſolo priùs producere gratiam, deinde verò vnire illam per ſacramenta. Reſpondetur primum, hoc non poſſe fieri ſine ſpeciali miraculo, nimirum quod forma natura ſua dependens à ſubiecto fiat ſine depẽdentia ab illo. Deinde adhuc poſito illo miraculo neceſſariũ eſſet, vt actio vniens talem formã cum ſubiecto, attingeret Entitatem ipſam ſeu exiſtentiam talis formæ; in quo eſt differẽtia inter huiuſmodi formam, & animã rationalem, quod anima, quę priùs natura creatur, quàm vniatur, per ſolam actionem creatiuam recipit eſſe, per actionem verò vnitiuam ſolùm recipit vnionẽ, & informationẽ: ita, vt illa actio non attingat ipſum eſſe, ſeu exiſtentiam animæ: at vero gratia, & quælibet alia forma pẽdens à ſubiecto, etiam ſi fingamus, D miraculosè prius creari independenter à ſubiecto; tamen, cum ſubiecto vnitur, neceſſe eſt, vt hoc fiat per actionem, & efficientiam, quæ non ſolam vnionem, ſed etiam Entitatem, ſeu exiſtẽtiam formæ attingat. Et ratio differẽtiæ eſt, quia omnis forma debet neceſſariò informare ſubiectum modo ſibi cõnaturali; neq; in hoc poteſt recipere varietatẽ, quia informatio eſt actus intrinſecus, & formalis, qui nec ſuppleri, nec variari poteſt, ſi forma eſt in ſe eiuſdẽ rationis: anima ergo, quia ex natura ſua eſt forma independens, ex ſe habet talem modum informandi, vt ratione illius non ſuſtentetur à materia in ſuo eſſe, ſed ſolum vniatur illi ad componendum vnum totum; at verò gratia, & omnis alia forma, quæ natura ſua pendet à ſubiecto, quod informat, ex natu- E ra ſua etiam poſtulat talem informandi modũ, quo inhæreat ſubiecto, ſeu ab illo ſuſtentetur in ſuo eſſe; & ideo neceſſe eſt, vt agens, quod attingit huiuſmodi modum vnionis, attingat etiam ipſum eſſe talis formę. Quapropter, ſi illa forma priùs facta ſupponitur à Deo per creationem, neceſſarium erit, vt vel priùs tempore creetur, & poſteà vniatur, vel, vt in eodem inſtanti recipiat eſſe per duas actiones, ſcilicet per creationem, & per eductionem de potentia ſubiecti; quod quidem non videtur implicare contradictionem, quamuis fieri non poſſit ſine ſpeciali miraculo, non ſolum propter pluralitatem actionũ totalium, ſeu per ſe ac ſigillatim ſufficientium ad

A dandum eſſe tali formæ: ſed etiam quia actio creatiua ſemper eſt pręter modum cõnaturalem, quem talis forma poſtulat.

Actualis vnio eſt de eſſentia actionis, qua educitur forma de potentia ſubiecti.

Tertiò ſequitur, quod in actione eductiua formę de potentia ſubiecti, non ſolùm aptitudinalis, ſed etiam actualis vnio, & inhærentia illius actionis in ſubiecto, eſt de eſſentia ſeu neceſſitate talis actionis, quia illa actio natura ſua talis eſt, vt eſſentialiter pẽdeat à cauſa agẽte, & materiali, in quo differt eſſentialiter à creatione, non poteſt autẽ pendere à cauſa materiali, niſi illi inhæreat. Et confirmatur, nam ob hanc cauſam calefactio, quæ fit ab igne, verbi gratia, in ligno, non poteſt conſeruari omnino extra ſub- B iectum; quia hoc ipſo, quod extra ſubiectum fieret, iam eſſet creatio, ſeu per modum creationis. Dices, in calore, qui fit ab igne, vnio ad ſubiectum non eſt de eſſentia caloris: ergo in calefactione, per quam naturaliter fit calor ab igne, actualis inhærentia in ſubiecto non eſt de eſſentia talis calefactionis. Reſpondetur negando conſequentiam, quia calor nõ dicit dependentiam, ſed formam dependentem, tamen calefactio dicit ipſam depẽdentiam caloris ab agente naturali (de hac enim calefactione loquimur) huiuſmodi autem dependentia ex ſua intrinſeca & ſpecifica ratione includit actualẽ habitudinem ad duplicem cauſam, agentem, & materialem. Et ideo ſicut de eſſentia illius eſt, quod actu pẽdeat C à tali cauſa agente, ita etiam quod actu pendeat à tali cauſa materiali. Vnde etiã fit, vt illa dependentia tam eſſentialiter ſit paſſio, quam actio. Quæ duo ſola ratione in ea diſtinguuntur. Et hinc tandem patet reſponſio ad primam probationem contrariæ ſententiæ, quomodo ſcilicet, quamuis gratia, & inhærentia eius ad ſubiectum ex natura rei diſtinguãtur, nihilominùs vnica actione ſimul natura fiant: quia videlicet illa duo gratia & vnio per modum vnius fiunt cum ipſo compoſito, quod per ſe primò fit, ſcilicet homo gratus. Quare, licèt poſſint inter ſe comparari illa duo ſecundum aliquem ordinẽ cauſalitatis, tamen in ordine ad agens, quod educit formam de potentia ſubiecti, ſimul ac per modum vnius fiunt, & vnica actione. Quæ cum eſſentialiter ſit mutatio ſubiecti, ſimul facit formam, & vnit illam, ſeu introducit in ſubiecto.

Emanatio à Deo per modum creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionẽ cauſæ ſecundæ.

Supereſt, vt reſpõdeamus ad aliam probationem de dependentia eſſentiali creaturæ à Deo. Ad quam primo reſpõderi poterit; eſto, concedamus in omni forma creata eſſentialiter includi dependentiam, & emanationem à Deo, per modum creationis, nõ tamen eſſe neceſſarium intelligere hanc emanationẽ, vt priorem natura, quam ſit emanatio formæ createę à cauſa ſecunda principali, vel inſtrumentali. Hoc enim potiſſimum vidẽtur probare omnes rationes ſuprà factæ in tertio argumentandi modo, ſcilicet, quod emanatio à Deo per modum creationis non præcedat ordine naturæ in omni forma, ante actio- E nem cauſę ſecũdæ. Et hoc ſatis eſt, vt nec in effectione gratiæ ſit neceſſarium dicere prius natura antecedere creationem eius. Et hoc ſufficit vt, ſi ſacramenta efficiant vnionem gratiæ, neceſſariò efficere debeant gratiam ipſam, quia cum non poſſint vnire, niſi rem exiſtentem, ſi nõ ſupponunt factam, neceſſe eſt, vt vniendo efficiant. Dices fieri poſſe, vt ſolum concomitanter ſe habeant effectio gratiæ à ſolo Deo facta, & vnio per ſacramenta effecta. Reſpõdetur, ſi ſacramenta præcisè attingerent vnionem, & non exiſtentiam ipſius gratiæ, neceſſarium eſſet, vt ſaltem ordine naturæ, antecederet creatio gratiæ, quia exiſtentia formæ ſupponitur vnioni, quando per vnionem non fit. Et hac ratione

in pro-

in productione hominis creatio animæ ordine naturæ antecedit vnionem eius, quia actio, qua fit vnio, non attingit exiſtentiam animæ, ſed præciſè vnionem. Si autem concedatur, quod ſacramenta nō ſolum efficiunt vnionem, ſed etiam ipſam gratiam, hoc ſatis eſt ad id, quod in præſenti quæſtione intēdimus. Alia vero quæſtio erit, an præter hanc efficientiam ſit alia eſſentialiter incluſa in ipſa Entitate gratiæ propter dependentiam eſſentialem, quā habet à Deo, quatenus forma creata eſt, non antecedens ordine naturæ aliam efficientiam, ſed concomitans, vel potiùs natura poſterior, eo modo, quo terminus eſt poſterior natura, quàm actio, vel fieri eius. Quæ quæſtio ad præſentem diſputationē nihil ferè refert, cum generale ſit omnibus formis creatis, & in omnibus efficientiis cauſarum ſecundarum locum habeat.

Neque etiā includitur in omnibus formis creatis talis dependētia à Deo.

Vt autem breuiter verā reſpōnſionem difficultatis poſitæ tradamus, reſpondendum ſecundo eſt, falſum eſſe, in omnibus formis creatis includi aliquam dependentiam eſſentialem à Deo quæ ſit vera emanatio, & effectio cauſæ efficientis omnino inuariabilis, & ipſam rei eſſentiam intrinſecè conſtituat. Primò quidem, quia, licèt non ponatur hæc dependentia prior natura, quàm effectio cauſæ ſecundæ, tamen neceſſario dicendum erit, per illam fieri totum id, quod per actionem creaturæ, & conſequenter omnem formam, quæ fit per actionem cauſæ ſecundæ neceſſario bis fieri, & manare à Deo, quoad ſuam Entitatem, & exiſtentiam: nam primò manat à creatura per actionē eius: & conſequenter à Deo, vt concurrente cum creatura, quia non poteſt actio creaturæ eſſe ſine concurſu Dei, à quo pendet eſſentialiter nō ſolū effectus creaturæ, ſed etiam ipſamet actio creaturæ; & ſecundo dicitur iterum manare à ſolo Deo, per dependentiam eſſentialem, quæ dicitur eſſe vera creatio. Quinimo rurſus ſequitur, non ſolam Entitatē gratiæ, vel cuiuſuis formæ hoc modo bis fieri, ſed etiam ipſammet vnionem talis formæ cum ſubiecto bis etiam fieri: ſemel à cauſa ſecūda & Deo cōcurrente, & iterum à ſolo Deo per dependentiam eſſentialem; nam, vt ſuprà argumentabar, cum hæc vnio ſit modus creatus diſtinctus ab actione creaturæ; qui poteſt eſſe ſine illa, etiam in ſua eſſentia includet aliquam dependentiam à Deo inuariabilem, ſine qua eſſe non poſſit. Rurſus, cùm effectio huius vnionis talis ſit, vt non ſolùm attingat modum vnionis, ſed etiā Entitatem ipſius formæ, quia per illam pendet in eſſe à ſuo ſubiecto, vt ſuprà dicebam: cum hoc (inquam) ita ſit, ſequitur vlteriùs omnem huiuſmodi formam creatam, quādocunq; fit à cauſa ſecunda, tribus modis emanare à Deo, primò, quatenus fit à creatura cum concurſu Dei, ſecundò, quatenus fit per dependentiam eſſentialem huius formæ, vt vnitæ, quomodo conſeruatur à ſolo Deo, ceſſante actione creaturæ; tertiò, per dependentiam eſſentialem ipſius formæ ſecundum ſe; quæ eſt diſtincta à præcedentibus: quia poteſt manere ſine illis, vt ſi forma à ſubiecto ſeparata cōſeruetur; & ideo eſt per modum creationis, & independens à ſubiecto, quod non habent duæ aliæ dependentiæ, & ideo non dicuntur eſſe eſſentiales ipſi formæ ſecūdum ſe & abſolutè ſumptæ. Sed hoc modo ſola hæc tertia eſt eſſentialis, ſecūda vero erit eſſentialis vnioni, prima vero accidentalis vtrique. At men ſuperfluū eſt, admittere tot modos effectionū ſeu ꝑductionum eiuſdē rei ſimul cōcurrentium, cū vnuſquiſq; eorū per ſe ſufficeret ad effectū ꝑducendum, neq; apud vllū authorē grauē huiuſmodi doctrina reperietur. Neq; etiā ꝙ omnis forma ma-

A terialis dum educitur, ſimul creetur, ſimulq; educatur à cauſa ſecunda ſimul cum concurſu Dei, & alio modo per ſe ſufficiente fiat à ſolo Deo. Secundo, hoc idem probatur alio modo; quia cauſa ſecūda, dum calefacit, verbi gratia, ſimpliciter educit de non eſſe ad eſſe totam Entitatem caloris; ergo, ſi in hac Entitate caloris eſſentialiter includitur creatio per dependentiam eſſentialem à Deo, ſequitur, hāc ipſam creationem fieri ab igne producente calorē; q̃a nō poteſt ignis facere calorē, quin faciat, quicq̃d eſt de eſſentia caloris; q̃a calor eſt Entitas ſimplex, q̃ cùm fit, educit de nō eſſe ad eſſe virtute & efficacia illius agētis, à quo fit. Ergo totū id, ꝙ eſt eſſentiale B calori, fit ab eodem agente. Hoc autē eſſe valde abſurdum dupliciter declaratur. Primo, quia agens creatum non poteſt ſua virtute creare. Ergo nec poteſt virtute ſua efficere creationem. Vt enim omittam, eſſe difficilimum intellectu, quod creatio ipſa fiat per aliam actionem, tanquam terminus eius, quod in hac ſententia concedendum neceſſario eſt: multo tamen difficilius, & impoſſibilius videtur, quod hoc fiat per virtutem agentis creati. Nam, ſi hoc agens non poteſt efficere creationem per modum emanationis à virtute ipſius, cur poterit illam facere per modum termini ſuæ actionis, cum non requiratur minor virtus ad efficiendum aliquid per modum termini, quam per modum actionis? Secundo, C quia tota Entitas huius formæ pendet in ſuo eſſe, & fieri à cauſa materiali; ergo, ſi in intrinſeco, & eſſentiali conceptu huius formæ includitur creatio, etiam illa pendebit in fieri, & in eſſe à cauſa materiali; quia non poteſt forma ipſa phyſica pendere à materia ſecundum Entitatem ſuam, quin omnia ea, quæ ſunt de eſſentia eius, quatenus in ea continentur, à materia pendeant; ſed contra rationem creationis eſt, vt habeat ex natura ſua depēdentiam à cauſa materiali, quia eſſentialis ratio creationis in hoc conſiſtit, quod ſit effectio ex nihilo, atque adeo independens à ſubiecto.

Vnde argumentor tertio. Quia quando Deus cōſeruat calorem ſine ſubiecto, vel adhibet nouam efficientiam D ad conſeruandum illum, vel non; ſi adhibet, ergo iam habet calor nouam dependentiam, quam antea non habebat: ergo illa dependentia eſſentialis, quàm dicebatur habere calor ſecundum Entitatem ſuam, quando inhærebat ſubiecto, non erat ſufficiens ad procreandam illam Entitatem, cùm non ſit ſufficiens ad conſeruandam illam: ergo ſuperfluè fingitur illa dependentia, cum præter illam addenda ſit in omni ſtatu caloris alia actio, vel effectio, per quam exiſtat; Si vero dicatur, non eſſe neceſſariam nouam efficientiam ad conſeruandum calorem ſine ſubiecto præter illam dependentiam eſſentialem, quam habebat etiam in ſubiecto: hoc in primis repugnat cōmuni ſenſui omnium Theo- E logorum, qui ſentiunt, non poſſe conſeruari accidens ſine ſubiecto, ſine ſpeciali ac miraculoſa efficientia Dei: & præterea impugnatur ex dictis: Quia illamet dependentia eſſentialis natura ſua pendet à ſubiecto non minus, quam ipſe calor, vt oſtenſum eſt: quia ſi eſt de eſſentia caloris, neceſſe eſt, vt habeat eandem dependentiam à ſubiecto, quam habet calor: ergo ipſamet dependentia non poteſt cōſeruari ſine ſubiecto, niſi aliunde ſuppleatur cauſalitas ſubiecti. Non poteſt autem ſuppleri ab ipſa dependentia per ſe ipſam, quia hoc nihil addit, ergo neceſſe eſt, vt ſuppleatur per nouum modum diuinæ efficientiæ; hîc autem modus non eſt alius niſi, quod extra ſubiectum fit, vel conſeruetur per modum creationis, non vero in ſubiecto; ergo

ergo in eſſentia caloris, vel alterius ſimilis formæ nō includitur aliqua dependentia eſſentialis per modūm creationis; & cōſequenter nulla talis eſt eſſentialis dependentia incluſa in huiuſmodi formis. Quia ſi aliqua eſſet futura, maxime eſſet per modū creationis, vt ratio in principio facta optime ꝓbat.

Vltimò argumentor, quia nullum eſt argumentum ſufficiēs ad fingendam huiuſmodi dependentiam eſſentialem inuariabilem: cum enim dicitur eſſentiale eſſe creaturæ, vt pendeat à Deo non eſt ſenſus aliquam depēdentiam determinatam eſſe de eſſentia creaturæ, ſed entitatē creatam talis eſſe naturæ & eſſentiæ, & exiſtere non poſſit ſine dependētia à Deo. Et hoc eſt veriſſimū; quia cum ſit Ens per participationem non poteſt habere eſſe, niſi manās à primo fonte totius eſſe. Quia vero poteſt manare diuerſis modis, & per varias actiones, quæ per ſe ſingulæ ſufficiunt ad dandum eſſe: ideo eſſentia creaturæ non determinat eſſentialiter vnum, vel alium modum dependentiæ, ſed quocunq; ſufficienti cōtenta eſt. Et quamuis interdùm poſtulet aliquem, tanquam ſibi magis connaturalem, non tamen vt eſſentialem, aut vt ſimpliciter neceſſarium, cùm de potentia Dei abſoluta deleri poſſit. Vnde licet verū ſit, quando Deus conſeruat accidens ſine ſubiecto, alio genere actionis illud conſeruare, quam in ſubiecto, non inde fit, illam actionem, ſeu dependentiā eſſe eſſentialem accidenti, aut neceſſariā fuiſſe, dum accidens in ſubiecto conſeruabatur, ſed eſt noua actio ſeu dependentia, quæ diuina virtute fit, & ſuccedit loco illius quam accidens haberet in ſubiecto. Atque hæ rationes, præſertim tres priores, maximè procedunt de formis, quæ ex natura ſua pendent à ſubiecto, & per diuinam potētiam poſſunt dari, vel conſeruari extra illud. De rebus verò, quæ natura ſua poſtulant fieri per creationem, non tam euidēter procedunt rationes factæ. Quia illæ res nunquā poſſunt fieri per eductionem, nec cum cōcurſu cauſæ materialis, nihilominus tamen à paritate rationis poteſt ſumi efficax argumentum. Nam ſi ratio Entis creati, vt ſic non conſiſtit in hoc, quod per ſe eſſentiam ſuam manet à Deo abſq; vlla dependentia media, nulla eſt ratio, cur aliquibus Entibus creatis hoc tribuatur. Item, quia ſi Deus miraculosè efficeret animam leonis, verbi gratia, ſeparatā, neceſſario faceret illam per creationem, & illa creatio eſſet quid diſtinctium à tali anima, & extra eſſentiam eius, cū poſſit talis anima exiſtere ſine illa creatione, & abſq; tali genere dependentiæ: ergo eadem ratione, quando creatur anima rationalis, vel angelus, illa dependentia eſt aliquid diſtinctum & extra eſſentiam rei creatæ. Item, quia etiam in hac dependentia poteſt intelligi aliqua varietas manente eodem termino. Nam ſi eadem res fiat à ſolo Deo, vel fiat mediante aliquo inſtrumento, diuerſa eſt actio dependentiæ. Poteſt autem vtroq; modo fieri, vt diximus in 1. tomo, & dicemus iterū agētes de trāſſubſtantiatione.

Non poſſunt eleuari ſacramenta ad efficiendum phyſice hominem gratum, quin eleuentur ad efficiendam gratiā ipſam.

Ex his ergo omnibus ſatis aperte demonſtratum eſt, ſuppoſito modo, quo nunc fit gratia in anima, non poſſe ſacramenta eleuari ad efficiendum phyſicè hominem gratum, quin eleuentur ad efficiendam gratiam ipſam. Vnde ad ſecundam difficultatē facilius reſpōdetur, quidquid ſit, an poſſit creatura eſſe inſtrumentum creationis, gratiam tamen non creari. Et ideò ex hoc capite nihil obſtare, quominus ſacramēta eſſe poſſint inſtrumēta gratiæ. Quia gratia non fit ſine concurſu materiali animæ, à qua pendet in fieri, & cōſeruari. Et ideo non creatur, ſed educitur de potētia obedientiali ipſius animæ. Neq; etiam propriè concreatur, vt aliqui loquuntur; pro- A prie enim cōcreari dicitur, quod ſimul fit cum alio, quod eodem tempore creatur. In productione autē gratiæ, quæ fit per ſacramenta nullius rei creatio intercedit, ſed fit ſolum quædam veluti ſpiritualis alteratio, ſeu mutatio perfectiua, qua per ſe primò fit animus, vel homo gratus Deo, ipſa vero gratia comproducitur, ſeu de potentia animæ educitur.

Tertia vero difficultas in principio poſita plures continet, quæ communes ſunt omnibus diuinis inſtrumentis, quibus ſupernaturalia, ac miraculoſa opera efficiuntur, & longiſſimam diſputationem requirerent, niſi in diſp. 31. 1. tomi. late fuiſſent tractatæ, vbi ſect. 5. explicuimus, quęnam ſit illa virtus, per B quam poſſunt inſtrumenta Dei concurrere, quādo eleuantur. Diximus enim, non eſſe rem aliquam ſuperadditā, ſed eſſe ipſammet entitatem rei, quæ hoc ipſo, quod creata eſt, & ſubordinata primo agēti, eſt in potētia obedientiali actiua, vt efficiat, quidquid non implicat contradictionem reſpectu illius. Hæc enim ratio obedientialis potentię communis eſt ſacramentis, quorū eleuatio diuina ſolum in hoc cōſiſtit, quod Deus altiori modo concurrit dando auxilium ſufficiens, vt res operetur ſecūdum hanc potentiam. Neq; ad hoc refert, quod ſacramenta ſint imperfecta in ſua entitate. Quia hic concurſus non fundatur in natutali eorum perfectione, ſed in prædicta virtute obedientiali, & in infinita Dei virtute, C cui omnia ſubordinātur. Et ideò nihil refert, quod ſacramenta cōſiſtant in motu, vel ſono, dummodò aliquid entitatis habeant. Quamquàm fortaſſe non efficiāt ſolùm per ipſum motum, qui eſt Ens imperfectum, ſeu modus Entis, & ſignificatur nomine ablutionis vel vnctionis, ſed per ipſaſmet res, quę mouentur, vel applicantur, dum ſacramenta fiunt, vel accipiuntur; vt per oleum, aquam, ſpecies panis, &c. ſic enim dixit Aug. aquam eſſe. *Quæ corpus tāgit, & cor abluit.* Vnde nullum eſt inconueniens concedere, quamcunq; creaturā quantumuis imperfectā poſſe à Deo aſſumi, vt inſtrumentum ad efficiendam aliā, ſi aliunde non inuoluitur ſpecialis ratio contradictionis. Non eſt autem eadem ratio de relationibus D diuinis: illę enim propter ſuam infinitam perfectionem non poſſunt eſſe in potentia obedientiali ad aliquid agendum; & cum in ſuo eſſentiali, & adæquato conceptu includant eſſentiam diuinam, à qua eſt tota virtus agendi, ratione illius habent propriū ac determinatum modum agendi omnibus communem per modum vnius cauſæ primæ ac principalis; & ideò non poſſunt illæ relationes cum creaturis comparari. Plura poſſem de hac potentia obedientiali actiua hoc loco adiungere, niſi in poſteriori editione primi tomi diſpu. 36. ſect. 6. id pręſtitiſſem.

Quæ eſt illa virtus per quā poſſunt inſtrumenta Dei concurrere quando eleuantur.

De alia vero difficultate, quomodo ſacramenta poſſint habere actionem præuiam, & an hæc neceſſaria ſit in diuinis inſtrumentis, in prædicta diſputatione, ſectione 9. fusè etiam dictum eſt. Diſcipuli E enim D. Thomę in omnibus ſacramentis conantur inuenire actionem præuiam connaturalem ipſis ſacramentis, vt eleuari poſſint ad gratiam efficiendam, quæ actio præuia non recipitur in anima, ſed in corpore hominis, vt eſt lotio, vnctio, & aliæ ſimiles, quas cenſent ſufficere, vt poſſint ſacramenta efficere gratiam in anima corpori coniuncta. Et Aug. dicit, aquam Baptiſmi, *corpus tangere, & cor abluere.* Quæ doctrina fundamentum habet in D. Thom. hîc art. 1. ad 2. difficile tamen eſt, eam commodè applicari omnibus ſacramentis, præſertim ſi illa actio pręuia requiratur, vt omnino neceſſaria ad efficientiam inſtrumentalem. Quod declaratur primò, diſcurrendo ferè per omnia ſacramenta. Nam in primis

Vtrum ſacramēta habeāt aliquam pręuiam actionem, vt eleuari poſſint ad gratiam efficiendam.

rimis verba Euchariſtiæ nõ habent actionem præuiam,vt poſſint eſſe inſtrumentum phyſicum ad efficiendam tranſſubſtantiationem, quæ eſt ſubſtantialis,& ſupernaturalis actio. Probatur antecedens, quia talis actio præuia non poteſt eſſe circa ſubſtantiam panis,& vini,quia illa non eſt ſubiectum trãſſubſtantiationis,ſed potiùs deſinit eſſe per eam; neque etiam poteſt eſſe actio præuia circa accidentia. Nam ſi in eo myſterio conſideretur actio, qua accidentia ſeparantur à ſubſtantia & per ſe conſtituuntur,vel qua corpus Chriſti ſub accidentibus conſtituitur, neutra eſt à verbis virtute naturali. Vnde neutra eſt actio præuia,de qua loquimur,ſed eſt potius actio inſtrumentaria, quæ eſt ſupra virtutẽ naturalem verborum, & fit ex virtute & efficacia ſupernaturalis agentis. Ante hãc vero actionem nulla alia eſt quæ circa accidentia verſetur. Et eadem ratione probari poteſt,nullam eſſe actionem præuiã, quæ verſetur circa Corpus Chriſti:nam pręter illam actionẽ;qua conſtituitur ſub ſpeciebus, cuius Corpus Chriſti non eſt ſubiectum, ſed terminus, nulla eſt alia actio præuia,quam verba efficiãt circa ipſum & illa non eſt à verbis virtute naturali, ſed inſtrumentali; ergo nulla poteſt ibi excogitari actio præuia. Niſi fortaſſe ipſamet prolatio verborũ dicatur actio præuia. Quod non poteſt conuenienter dici; tum;quia talis actio parum refert ad ſoluẽdam difficultatem,de qua agimus,vt ſtatim dicam; tum etiam,quia illa actio non tam eſt actio præuia inſtrumenti, quam actio, qua fit,& conſtituitur in rerum natura ipſum inſtrumentum. Nam inſtrumentum illius actionis eſt verbum ore prolatum:ergo prolatio verbi non eſt actio, quæ fit ab inſtrumento, ſed quæ antecedit ordine naturæ ipſum inſtrumẽtum; ergo nõ eſt actio præuia;quæ mediet (vt ſic dicam) inter inſtrumentum ipſum,& actionem principalis agentis. Atq; hæc ratio procedit de omnibus formis ſacramentorum,quæ in verbis conſiſtunt: de quib. tamen dici poteſt, quod habent actionem præuiã, quia efficiũt ſpecies in auditu. Sed hoc quam ſit impertinens,ſatis nouum eſt. Quia neq; illa actio confert ad effectum ſacramenti, neq; etiam ſi fingamus naturaliter vel ſupernaturaliter impediri, propterea impediretur ſacramenti effectus. Dici etiam poteſt,verba efficere ſonum in aere. Sed hoc, & nõ rectè dicitur, quia verba non tam efficiunt ſonum, quàm ſunt ipſa quidam ſonus articulatus organis vitæ effectus. Et quamuis id eſſet verũ, nihil referret ad præſentem quæſtionem; quia neq; illa actio confert aliquid natura ſua ad effectum principalis agentis,qui eſt gratia,neq; recipitur per ſe loquendo,in illo ſubiecto,in quo fit actio principalis agentis. Prætereà,eodem ferè modo fieri poteſt inductio in materiis ſacramentorum; nam in primis in Euchariſtia ſpecies ſacramẽtales nullam habent actionem præuiam,vt conferant gratiam, ſed ſolum neceſſe eſt,vt manducentur, quæ manducatio non eſt actio præuia ipſarum ſpecierum,ſed potiùs eſt paſſiua motio earum,& quaſi applicatio ad agendum, ex ex qua ex natura rei ſolum ſequitur contactus quidam inter corpus ſumentis, & ipſas ſpecies, qui per ſe non eſt actio ſpecierum, ſed ſolum conſiſtit in propinquititate,& contiguitate duarum quantitatum. Et quamuis inde reſultare poſſit aliqua alteratio materialis, vel intentionalis, facta virtute accidentium ſacramentalium circa guſtum, vel alia organa corporis manducantis ſacramentum, tamen tota illa alteratio eſt impertinens ad effectum gratiæ; quia neque ex ſe confert aliquid ad illum, neque etiam eſt per ſe neceſſaria:nam, licèt impedire-

A tur naturaliter aut ſupernaturaliter, non propterea impediretur effectus gratiæ. De aliis vero ſacramẽtorum materiis, quæ conſiſtunt in vſu, eſt alia ſpecialis ratio: quia proxima materia ſacramenti non eſt aqua,vel oleum ſed ipſa ablutio,vel vnctio,ergo hæc debet eſſe inſtrumentum: ergo non eſt actio præuia,nec poteſt fingi aliqua alia,quę mediet inter hoc inſtrumentum, & actionem principalis agentis. Secundo ex hac inductione colligitur generalis ratio. Nam etiam ſi admittamus, nunc de facto antecedere aliquam actionem inſtrumenti circa corpus ante actionem gratiæ,quę eſt à principali agente,nõ poteſt illa actio requiri, vt ſimpliciter neceſ- B ſaria in diuinis inſtrumentis;quia illa actio ex natura ſua nihil confert ad ſpiritualem effectum principalis agentis,neque habet proportionem, vel naturalem connexionem cum illo; cur ergo exiſtimanda eſt talis actio neceſſaria ad hunc effectum? In naturalibus enim inſtrumentis, quando antecedit actio præuia inſtrumenti, ex natura rei diſponit aliquomodo ad effectum principalis agẽtis, cum quo habet proportionem,& non cum alio:& ſi hoc non haberet, illa actio, neque neceſſaria, neque vtilis cẽſeretur ad effectum principalis agentis: ergo cum actiones materiales ſacramentorum ex ſe & ex natura rei nullo modo diſponant, aut conferant ad effectum gratiæ, vel non ſunt actiones præuiæ ne- C ceſſarię de potentia abſoluta loquendo,vel ſi aliqua actio præuia eſt ſimpliciter neceſſaria homini non eſt ſufficiens. Et confirmatur, ac declaratur. Nam ablutio, verbi gratia, ſupra aquam nihil addit,niſi quod aqua per corpus aliquo modo fluat, ſeu moueatur, illud contingendo: incredibile autem eſt poſſe Deum efficere gratiam per aquam ſic motam, & contingente corpus, & non per aquam quietam, & propinquam, vel contiguam abſque alia motione vel materiali actione:cum illa motio, quæ eſt ablutio,nihil ex ſe conferat ad actionem gratiæ, neq; habeat maiorem proportionem, aut connexionem cum illa,quam ipſa aqua.

Quocirca,vera reſponſio ad prædictam difficul- D tatem, vt opinor, eſt in diuinis inſtrumentis non eſſe ſimpliciter neceſſariam præuiam actionem connaturalem inſtrumento ante actionem, & effectum principalis agentis. Et ratio eſt,quia, vt diximus, diuina inſtrumenta non addunt potentiam naturalem, ſed obedientialem, & ideò operantur vltra terminos naturalis perfectionis, propter quod in eis non attenditur naturalis connexio, quæ reperiatur inter actiones eorum naturalis, & effectus principalis agentis; ſolùm ergo requiritur, vt immediatè influant in ipſum effectum Dei, vt eleuata ab ipſo per ſpecialem concurſum non debitum naturali perfectioni eorum, in quo differunt ab omnibus naturalibus, & artificialibus inſtrumentis; hæc enim aſſumuntur ad agendum E per virtutes eorum naturales, & ideò ſemper agunt effectum principalis agentis media aliqua actione ſibi connaturali, quamuis non ſemper illa actio ſit pręuia, propriè loquendo ad actionem principalis agentis. Et hinc etiam oritur,vt diuerſa naturalia vel artificialia inſtrumenta ad diuerſos effectus requirantur; quia talis conditio inſtrumenti eſt accommodata tali actioni, & non alteri; at verò diuina inſtrumenta non habent hanc determinationem, quia ſolùm aſſumuntur ſecundum obedientialem potentiam, quæ indifferens eſt ad omne id, quod non implicat contradictionem, propter infinitatem diuinæ virtutis, quæ omnia latiùs explicui in dicto 1.tomo,diſput.31.ſect.6.&9.

In diuinis inſtrumẽtis non eſt ſimpliciter neceſſaria præuia actio cõnaturalis inſtrumento.

SECTIO

SECTIO II.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis gratiam conferant, vt vera ac propria inſtrumenta phyſica.

IN præcedenti ſectione ſolùm diximus, quid poſſibile ſit: in hac ſupereſt explicandum, quid fuerit de facto à Chriſto inſtitutum; non enim, quidquid eſt poſſibile, affirmãdum eſt factum eſſe, ſi omnino ſit ſupernaturale, ac miraculoſum, & reuelatum nõ ſit ita factũ eſſe, nec ex reuelatis ſatis colligi poſſit. Videtur autem ita eſſe in præſenti: quia quod ſacramenta per phyſicam efficientiam conferant gratiã, ſolum eſt poſſibile per diuinã potentiam, & per maximum quoddam miraculum; ſed hoc miraculũ nõ eſt reuelatum, neq; eſt neceſſarium ad ea, quæ reuelata ſunt; nam, vt ea omnia verum habeant, ſatis eſt, quod ſuſcipienti ſacramentum, ratione illius cõferat Deus gratiam, quamquam ſacramentum ipſum phyſicè ac propriè illam non efficiat. Quod poteſt confirmari primò, ex modo loquendi ſanctorum Patrum, qui ſæpe tribuunt ſoli Deo totum interiorem effectum ſacramentorum. Cyprian. Cypria. ſerm. de Baptiſm. Chriſti, ſic inquit. *Remiſſio peccatorum ſiue per Baptiſmum ſiue per alia ſacramenta donetur, propria Spiritus ſancti eſt, & ipſi ſoli huius efficientiæ priuilegium manet. Verborum ſolemnitas, & ſacri inuocatio nominis, & ſigna inſtitutionibus apoſtolicis, ſacerdotum miniſteriis attributa, viſibile celebrant ſacramentum, rem verò ſacramenti Spiritus ſanctus format, & efficit.* Baſilius. Baſilius lib. de Spiritu ſancto c. 15. ſic ſcribit. *Qui nobis vitam diſpenſat Dominus, baptiſmatis pactum nobis ſtatuit, mortis quidem imaginem implente aqua, Spiritu verò vitæ arrham præbente,* & iterum infrà. *Aqua mortis exhibet imaginem, Spiritus verò vim viuificandi immittit,* vbi aquæ ſolam repræſentationem videtur tribuere, Spiritui ſancto verò efficientiam ex pacto. Ambroſius. Sic etiam loquitur Ambroſ. 1. de ſacram. c. 5. *Aliud eſt elementum, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio; aqua opus eſt, operatio Spiritus ſancti eſt.* Hieronym. Præterea Hieronym. Iſa. 4. tractans illa verba Matth. 3. *Ego vos baptizo in aqua, qui autem poſt venit, ille vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne. Ex hoc* (inquit) *diſcimus, quòd homo tantùm aquam tribuat, Deus autem* Auguſtinus. *Spiritum ſanctum.* Sic etiam Auguſt. Epiſt. 23. *Aqua* (inquit) *exhibens forinſecus ſacramentum gratiæ, & Spiritus operans intrinſecùs beneficium gratiæ, ſoluens vinculum culpæ, reconcilians bonum naturæ: regenerans hominem Chriſto.* & in lib. 15. de Trinit. c. 26. negat, diſcipulos Chriſti dediſſe Spiritum ſanctum, *Orabant* (inquit) *vt veniret in eos, quibus manus imponebant, non ipſi eum dabant,* atq; Damaſcen. Cyrillus. Greg. Nyſe. ſimiles locutiones reperientur apud Damaſc. Cyril. & Greg. Niſe. quorum loca ſtatim referemus.

2. Argum. Secundo probari idem poteſt, quia ſi ſacramenta aliquam gratiam conferent phyſicè, maximè gratiã ſacramentalem; hæc enim eſt illis maximè propria, & eodem modo illis attribuitur, quo gratia habitualis: ſed ſacramentalem gratiam non conferũt, vt inſtrumenta phyſica. Quia, vt ſuprà dixi, hęc gratia ſæpè confertur multò tempore poſt ſuſceptum ſacramentum, quando occurrit oportuna occaſio. Item, quia hæc gratia interdùm conſiſtit in effectibus quibuſdam moralibus, qui nõ poſſunt per phyſicam efficientiam fieri, vt eſt, verbi gratia, remiſſio totius pœnæ in Baptiſmo; ſicut ergo verè dicuntur ſacramenta conferre hos affectus ex opere operato ſine efficientia phyſica, ita poſſunt veræ, ac propriæ eſſe locutiones Sanctorum, & Conciliorum, in quibus affirmantur ſacramenta conferre gratiam ex opere operato, abſque phyſica efficientia.

3. Argum. Tertio poteſt ſumi ſimile argumentum ex effectu gratiæ, quem habet Baptiſmus prius fictè ſuſce-
A ptus, recedente fictione: nam illo verificantur omnes prędictæ locutiones. Nam ille homo mundatur, regeneratur, & ſaluatur per Baptiſmum: & tamẽ hoc totum fit abſque efficientia phyſicam; nam Baptiſmus pręteritus, qui iam non eſt, nõ poteſt phyſicè gratiam conferre; ergo idem dici poteſt de Baptiſmo, & de quolibet alio ſacramento, in cuius pręſentia datur gratia. Patet cõſequentia, tum quia inſtitutio, & cauſalitas eſt eiuſdem rationis in omnibus; tum etiã, quia hoc exemplum demonſtrat, nõ eſſe neceſſarium efficientiam phyſicam ad verificanda omnia, quæ de efficacia ſacramentorum fides docet.

B Quarto eſſe poteſt aliud ſignum à poſteriori. 4. Argum. Quia Deus eodem modo conſeruat gratiam datam cum ſacramento, & ſine ſacramento; nam finito ſacramento non conſeruat illam per ſacramentum, ſed ſola actione ſua; ergo eodem modo illam dedit à principio; ergo, ſicut ſacramentum non concurrit phyſicè ad conſeruationem, ita neque ad infuſionem. Secunda conſequentia eſt euidens, & prima probatur; tum, quia conſeruatio non eſt alia actio à productione, ſed eadem continuata, ac durans; tum etiam, quia ſicut gratia in principio data eſt ratione ſacramenti, ita ratione eiuſdem conſeruatur, ergo, ſicut hoc poſterius fit ſine efficientia phyſica ſacramenti, ita & illud prius.

C Quintò ſumi poteſt argumentum ex cauſa prin- 5. Argum. cipali, vnde manat hæc virtus ſacramentorum, quæ eſt paſſio Chriſti. Nam ex eius latere pendentis in Cruce manârunt ſacramenta; Chriſti enim paſſio non efficit phyſicè gratiam in nobis, cum iam non ſit; ergo nec ſacramenta, quæ ſunt inſtrumẽta eius: nam ſi præcipua cauſa non eſt phyſica, multominus cauſa miniſterialis, vel ſi inſtrumẽtum proximum, quale eſt paſſio Chriſti reſpectu Verbi diuini, non concurrit phyſicè: multo minus concurret inſtruſtrumentum remotum, quale eſt ſacramentum, quia remotum inſtrumẽtum non mouetur à principali agente, niſi mediante proximo. Ideo enim remotum appellatur reſpectu agẽtis, quamuis ſit im-
D mediatum reſpectu effectus, cum immediatè illum attingat.

Sexto tandem argumentari poſſumus ex fine hu- 6. Argum. ius cauſalitatis ſacramentorum, qui eſt noſtra ſanctificatio: nam ad illam nihil refert, ſed potius omnino eſt nobis inutile, quod ſacramenta phyſicè efficiant, vel non efficiant gratiã, dummodo idem gratiæ fructus nobis præſtetur. Neque etiam deſeruit hæc cauſalitas ad augmentum, vel exercitium noſtræ fidei, præſertim cum tota ſit ſub opinione, & adhuc incertum ſit, an ſit poſſibilis. Nec alia vera, & realis vtilitas excogitari poteſt, quæ ex huiuſmodi efficientia oriatur: Deus autem ſua miracula vel inſignia opera non facit fruſtra. Ergo non eſt, cur credamus, ſacramenta prædicto modo eleuari ad gra-
E tiam efficiendam.

In hac re multi & graues Theologi negant, ſacra- 1. Sententia. menta efficere gratiam per veram, & phyſicam efficientiam. Quoniam vero fides docet ſacramenta eſſe cauſas, & inſtrumenta gratiæ, quamuis hi authores in prædicta propoſitione negatiua cõueniant, in explicãda de hac affirmatiua, quam negare nõ poſſunt, multum inter ſe diſſentiunt. Quamquã fortaſſe tota diuerſitas magis in verbis, quam in re conſiſtat. Primo ergo dixerunt aliqui, ſacramenta non eſſe cauſas efficientes, ſed quaſi materiales gratiæ, quam continere dicuntur, ſicut vas continens medicinã, non eſt cauſa efficiens ſanitatem, ſed per modum materiæ. Ita Altiſiod. lib. 4. ſum. trac. 3. in Altiſiodorẽ. prin-

principio, qui vnum docet verum ac de fide certum; ſcilicet ſacramenta continere gratiam: ſub his enim verbis definitur in Concil. Florenti. in decreto Eug. & in Trident. ſeſſ. 7. can. 6. Quòd tamen non intelligitur de formali cõtinentia ipſius gratiæ. Nam ipſa qualitas gratiæ non adhæret ipſis ſacramentis; ſed intelligitur virtuali, ſeu inſtrumentali continentia: quia nimirùm ex Dei promiſſione habẽt ſacramenta virtutem ad conferendam gratiam, & applicanda nobis merita Chriſti iam exhibita, & in ipſis ſacramentis, tanquam in eiuſdem Chriſti inſtrumentis contenta, vt effectus eorum per ipſa ſacramenta nobis conferantur. Ex hoc autem vel principio non ſolùm non poteſt colligi, ſacramenta habere cauſalitatem materialem, & non effectiuam, verùm etiam potiùs infertur, non poſſe ad aliud genus cauſæ niſi efficientis reuocari. Primò, quia ratione huius cauſalitatis dicuntur ſacramenta mũdare & ſanare, quæ efficientem potiùs cauſam, quàm materialem denotant. Secundò, quia hæc continentia non eſt formalis, ſeu virtualis, vt dixi: ergo non dicuntur ſacramenta continere gratiam, niſi quia habent aliquam vim conferendi illam: ergo neceſſe eſt, vt ad genus cauſæ efficientis reuocentur. Tertiò, quia per ſacramentorum vſum & applicationem datur nobis gratia, ſed hic modus cauſandi nullam ſimilitudinem vel proportionem habet cum genere cauſæ materialis, habet autem maximam cum cauſa efficienti. Neque exemplum illud de vaſe eſt ad rem; tum, quia medicina formaliter continetur in vaſe, gratia autem non eſt ita in ſacramento: tum etiam, quia ſi vas comparetur ad ſanitatem, quam efficit medicina, re vera non eſt cauſa materialis eius, neque vllo modo eſt cauſa per ſe, ſed poteſt dici per accidens, quatenus eſt inſtrumentum ad applicandam cauſam per ſe efficientem ſanitatem.

Con. Floren. Triden.

2. Modus explicandi hãc ſententiam.

Secundò, dixerunt alij, ſacramenta conferre gratiam per modum impetrationis, quia oratio miniſtri, vel Eccleſiæ coniuncta ſacramento impetrat gratiam ſuſcipienti, ſicut legimus Actor. 8. Apoſtolos præmiſiſſe orationem ante manus impoſitionem, *Orauerunt* (inquit) *pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum*; & infrà, *Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*, ita videtur ſentire Guiliel. Pariſ. lib. de ſacramento in genere capit. 1. in fine. Hæc verò ſententia duobus modis intelligi poteſt. Primò, quòd effectus ſacramenti per ſe pendeat ex oratione & impetratione miniſtri aut Eccleſiæ, illiq; tribuendus ſit, tanquam propriæ cauſæ: & hoc ſenſu eſt falſa & improbabilis: quia, quod non eſt de ſubſtantia & neceſſitate ſacramenti, non eſt per ſe neceſſarium ad effectum ſacramenti, niſi quatenus neceſſarium eſt, vt ſuſcipiens non ponat obicem; ſed oratio miniſtri non eſt per ſe de ſubſtãtia ſacramenti, vt per ſe conſtat, nec neceſſaria, vt ſacramentum fiat, quia ſufficit intentio faciendi ſacramentum, & idẽ eſt de oratione vel impetratione Eccleſiæ; Quia ſi per poſſibile vel impoſſibile Eccleſia nihil oraret, imò nec fidem aut ſanctitatem haberet, ſi applicarentur omnia neceſſaria ad ſacramentum cum debita intentione, ſacramentum fieret: ergo etiam daret ſuum effectum non ponenti obicem. Et ratio à priori eſt: quia ſacramentum ex ſe eſt ſufficiens cauſa gratiæ in ſuo genere: & ideò dicitur illam conferre ex opere operato, quod habet ex meritis & inſtitutione Chriſti: & ideò per ſe aliundè non pendet eius efficacia. Vnde quãuis interdùm adiungatur oratio miniſtri, tñ effectus non eſt illi per ſe tribuendus; poteſt autem ad hoc conferre, vt impetret ſuſcipiẽdi bonam diſpoſitionem & vt non ponat obicem. Alio modo poteſt intelligi hæc ſentẽtia, vt nõ ſit ſermo de perſonali (vt ita dicam) oratione, vel impetratione miniſtri, ſed de ſacramentali, ita vt ipſamet applicatio ſacramenti dicatur quædam gratiæ impetratio; quia illa poſita, Deus promiſit dare gratiam propter merita Chriſti. & hoc ſenſu eſt probabilis opinio, & coincidit cum ſequentibus.

Guil. Pariſ.

3. Modus explicandi hãc ſententiam.

Tertiò ergò dixerunt alij, ſacramenta tantùm eſſe conditiones quaſdam, quibus poſitis, ſeu ad quarum præſentiam Deus confert gratiam. Vndè ſolùm dicuntur cauſæ, tanquam conditiones neceſſariæ, & ſine quibus gratia non datur. Ita Durand. in 4. d. 1, q. 4. & re vera illam tenet Scot. d. 2. quæſt. 5. Ad primam ergo quæſtionem dico: quanquam in modo loquendi videatur differre: dicit ſacramenta non eſſe dicenda cauſas per accidens gratiæ; ſed vera inſtrumenta, & cauſas per ſe eodem modo, quo diſpoſitio eſt cauſa per ſe formæ, & inſtrumentum ad illam producendam: nam ex ordinatione diuina (inquit) ſacramenti ſuſceptio eſt veluti vltima diſpoſitio gratiæ, ad quam immediatè conſequitur. Quem dicendi modum variis coniecturis & exemplis philoſophicis explicat, quæ non oportet prolixiùs referre, & expendere. Nihil enim ad præſens inſtitutum confert: quia licèt Scot. modum loquendi diſſimulet: tamen re ipſa nihil aliud, quam Durand. dicit; licèt quas Durand. vocat conditiones neceſſarias, ad quarum præſentiam Deus dat gratiam ex ſua promiſſione, ipſe appellet diſpoſitiones ex diuina ordinatione ſufficientes ac neceſſarias, & inſtrumenta Dei, qui modus loquendi gratis excogitatus videtur, & ſine fundamento. Cur enim dicentur diſpoſitiones illæ, quæ ex ſe nullam habent connexionem cum gratia, ſed ſolùm requiruntur, quia Deus voluit ad earum præſentiam dare gratiam? Item diſpoſitio propria debet recipi in eodem ſubiecto, vel ~~ſaltem in eodem ſubiecto~~, vel ſaltem in eodem ſuppoſito, in quo eſt forma, quæ fit per actionem agentis. Sed inprimis formæ omnes ſacramentorum non recipiuntur in homine: neque cum ſit Euchariſtia, forma recipitur in pane, aut in corpore Chriſti: quõ ergo vocabitur diſpoſitio? Idem argumentum fieri poteſt de multis materiis ſacramentorum, vt v. g. de Euchariſtia, quæ licèt dicatur recipi ab hoĩe, quando comeditur ab homine, tamen non recipitur in illo, tanquã in ſubiecto, ſed ſolũ applicatur illi. Quod non ſatis eſt, vt vocetur diſpoſitio: aliàs approximatio agentis ad paſſum vocari poſſet diſpoſitio & cauſa per ſe. Et idem argumentum fieri poteſt de reliquis materiis, quæ conſiſtunt in quodam contactu. Ac denique, quidquid ex diuina ordinatione extrinſeca & voluntaria eſſet neceſſarium ad aliquem effectũ, ita, vt illo poſito ſtatim poneretur effectus & non aliàs poſſet dici diſpoſitio vltima ad talem effectum: vt ſi Deus ſtatueret, me loquente, creare angelũ, vel aliquid huiuſmodi; hoc autem impropriiſſimè diceretur, nec magis propriè vocatur hoc à Scoto inſtrumentũ per ſe, cùm reuera nihil influat in effectum. Nec ſit aliud, quã cõditio neceſſaria ex Dei ordinatione requiſita. Item eſt argumentũ ad hominẽ, nam, ſi hoc ſatis eſt ad rationẽ inſtrumẽti, cur Scotus negat, poſſe dari inſtrumentũ creationis? Item, quod Soto ait, diſpoſitionẽ vltimam eſſe inſtrumentũ ad formam, non ſatis conſequenter ab eo dicitur: quia vltima diſpoſitio non habet actionem aliquam circa formam introducendã, ſed ſolùm informando ſubiectum, præparat illud ad introductionem formæ. Vnde licèt calor v. g. quo ignis introducit vltimam diſpoſitionem in ligno, poſſit dici inſtrumentum ignis ad generandum ſibi ſimile, tamen calor pro-

Durand. Sotus.

ductus in ligno, qui eſt vltima diſpoſitio non poteſt propriè dici inſtrumentum ad generandum ignem. Quare, ſi ſacramenta ſunt diſpoſitiones, & non habent aliam actionem, non propriè vocabuntur inſtrumenta. Scotus ergo non videtur locutus in rigore philoſophico, ſed latè vocauit diſpoſitionem vel inſtrumentum morali quadam ratione, & ita comparat huiuſmodi cauſalitatem cum merito & ſimilibus. Vnde Gab. eadem diſtin. 2. q. 5. art. 1. not. 3. & 4. & art. 2. concluſ. 6. & 7. licèt ſequatur hanc opinionem Scoti, fatetur tamen iuxta illã, ſacramenta non eſſe niſi conditiones quaſdam: addit verò, non vocari cauſas per accidens, ſed per ſe; quia poſita cauſa per accidens, non ſequitur infallibiliter effectus; poſitis autem ſacramentis, ſequitur neceſſariò effectus. Sed hoc nec verum eſt nec ſufficiens. Approximatio enim agentis naturalis, talis eſt, vt illa poſita ſequatur infallibiliter effectus, remotis extrinſecis impedimentis, & tamen nõ eſt cauſa per ſe. Et ratio eſt, quia hoc non ſufficit ad cauſam per ſe: ſed prætereà requiritur, quod ex propria virtute & influxu eius ſequatur effectus, vt quãdo ſol appropinquat aeri, ſtatim ſequitur lumen; non tamen ex virtute approximationis, ſed lucis, quæ eſt in ſole: ſic ergo, ſi ſacramenta ſunt tantum conditiones neceſſariæ, gratia fiet ſolum ex influxu Dei: Sacramẽta ergo erunt cauſæ per accidens, phyſicè loquendo. Quamquam moraliter poſſint dici cauſæ per ſe; quia, quod eſt per accidens in genere phyſico, cenſetur per ſe in genere moris, vt ad hoc propoſitum rectè notauit Bonau. in 4. d. 1. ar. 1. q. 4. Sicut ſigillum, vel ſcriptura eſt conditio, qua poſita, ſequitur effectus, & licèt phyſicè ſit cauſa per accidens, tamen moraliter cenſetur habere vim quandam, & eſſe per ſe cauſa.

Gabriel.

Quartus modus explicãdi hanc ſententiam.

Quartò igitur alij, negando ſacramenta eſſe cauſas phyſicas gratiæ, docent eſſe cauſas morales: quam ſententiam docet latè Cano relect. de ſacramen. in gen. part. 4. vbi priùs latè improbat opinionem Scoti, & Dur. poſteà verò, ac ſi nouum aliquid, & diuerſum ab eis diceret, concludit, ſacramenta eſſe tantum cauſas morales, quia ſunt veluti chirographa continentia ſanguinem Chriſti, qui fuit noſtræ redemptionis pretium. Quam ſententiam etiam defendit Ledeſm. 1. p. 4. quæ. 3. art. 1 circa finem. Quæ quidem in ſe probabilis eſt, vt dicemus, tamen in impugnatione aliarum opinionum ſibi ſimiliũ non ſibi conſtat; quia ſacramenta eſſe chirographa, vel cauſas morales, ſi benè expendatur, nihil aliud eſt, quàm eſſe res, vel conditiones quaſdam, quæ ex inſtitutione Chriſti, & promiſſione Dei fundata in ſanguine Chriſti pro nobis effuſi, hoc habent, vt illis poſitis & applicatis, ſtatim nobis gratia detur. Quòd ſi contra hanc opinionem obiiciatur, quia inſtrumentum debet eſſe proportionatum cauſæ principali: Deus autem qui eſt cauſa principalis gratiæ non eſt cauſa moralis, ſed phyſica: ergo ſacramenta, quæ ſunt illius inſtrumenta, non poſſunt eſſe inſtrumenta moralia, ſed phyſica: facilè reſponderi poteſt eandem eſſe poſſe cauſam phyſicam, & moralem: nam cauſa phyſica eſt, quæ propria actione influit in effectum, quæ ſi per intellectum, & voluntatem liberè operetur, ſimul erit cauſa moralis, maximè propria, & principalis, atque in hunc modum Deus ſimul eſt cauſa phyſica & moralis. Et ideò reſpectu effectus, quem Deus operatur, non repugnat dari alias cauſas, ſeu inſtrumenta moralia. Illa enim cauſa dicitur moralis tantum, quæ per ſe non habet vim ad influendum in effectum; poteſt tamen mouere moraliter, & inducere cauſam principalem, vt efficiat effectum: & hoc modo cauſa conſulens

Ledeſma.

A eſt moralis & epiſtola, vel chirographum, quod mouet hominem ad ſoluendas pecunias, vel ad aliquid aliud agendum, eſt cauſa moralis, & inſtrumentum morale, quamuis homo & moraliter, & phyſicè illam actionem efficiat. Sic ergo ſacramenta dicentur iuxta hanc ſententiam cauſæ morales gratiæ, quia illis applicatis, quaſi mouetur & excitatur Deus ad gratiam, & phyſicè, & voluntariè, atque adeò moraliter conferendam.

Quintus modus explicãdi hanc ſententiam.

Vnde intelligitur, non eſſe diuerſum ab his quintum dicendi modum, quem Ledeſm. refert, & impugnat non ſatis conſequenter, neque conſtanter: dixerunt enim aliqui, ſacramenta eſſe cauſas gratiæ B ſolùm, quia cùm applicantur, mouent & excitãt Deum ad conferendam gratiam. Quòd enim hic modus dicendi non ſit diuerſus à præcedentibus, conſtat, quia illa motio, de qua hîc agitur, nõ eſt propria & phyſica, ſed metaphorica, & moralis fundata in pacto & promiſſione Dei. Nam exhibita illa exteriori ceræmonia, & ſigno externo, recordatur Deus, (vt more ſcripturæ loquar) pacti ſui, & ſuam promiſſionem implet, ad eum modum, quo Gen. 9. dixit Deus, *Arcum meum ponam, vt ſit in ſignum fœderis.* Omnes ergo iſti modi reducentur ad cauſalitatem moralem, imò, vt rectè Diuus Thomas hîc dixit, nullus eorum tranſcendit rationem ſigni, ſicut in citato loco Gen. dicitur, arcum illum eſſe in ſignũ C fœderis, licèt ſimul dici poſſit cauſa moralis, & chirographum; nõ aliter eſt cauſa moralis, quàm ſignificando, ac teſtificando & reuocando in memoriam priorem promiſſionem.

D. Thom.

Sextus modus explicãdi hanc ſententiam Henrici.

Vltimus modus explicandi hanc ſententiam eſt Heinri. quodli. 4. quæ. 37. vbi priùs impugnat ſententiam aſſerentem, ſacramenta eſſe tantum conditiones neceſſarias ac deinde negat cauſalitatem phyſicam, tandem verò concludit, ſacramenta eſſe inſtrumenta gratiæ, quia Deus, vt ſpeciali modo in illis exiſtens, efficit gratiam, vt cauſa principalis. Hæc verò opinio, & nihil dicit diuerſum à præcedentibus, & obſcurori modo rem proponit. Inquiro e- D nim, quid ſit Deum ſpeciali modo exiſtere in ſacramentis; Vt enim omittam Euchariſtiæ ſacramẽtum, in reliquis nihil aliud eſſe poteſt, quam virtutem diuinam ex promiſſione & certa lege ita adeſſe ſacramentis, vt illis applicatis, Deus gratiam efficiat. Quid enim aliud fingi poteſt? Nam Deus in ipſis ſacramentis nullum effectum nouum operatur, ergo nec nouo modo in illis exiſtit, præterquàm per eſſentiam, præſentiam & potentiam. Interrogo ergo, an virtus diuina adſit prædicto modo ſacramentis, vt per ipſa proprie ac phyſice operetur, vel vt ipſe ſolus ad præſentiam eorum operetur. Nam etiam inter hæc duo non poteſt aliquod medium excogitari. Et primùm non admittit Heinricus, ergo neceſſe eſt, vt incidat in ſecundũ: illud autem ni- E hil aliud eſt, quàm eſſe cõditiones, ad quarũ præſentiam Deus operatur. Sed inquit Heinricus aliud eſſe Deum aſſiſtere in ſacramento, aliud eſſe in ipſo, nam primum non ſufficit, vt ſacramentum ſit cauſa, ſecundum ſatis eſt. Nam in circumciſione (inquit) Deus aſſiſtebat ſacramento, quia ad præſentiam eius dabat gratiam ex promiſſione ſua, tamen nõ erat in ipſo ſacramento: in Baptiſmo verò & aſſiſtit, & ſpeciali modo eſt Deus, & ideò ipſe Baptiſmus dicitur dare gratiam, vt inſtrumentum. Sed hęc omnia in verbis ſolùm conſiſtere videntur. De re autem ipſa non explicant aliquid, quod mente concipi poſſit. Quid enim eſſe poteſt, Deum eſſe in Baptiſmo, niſi eſſe paratum ad efficiendum ſpecialem effectum in præſentia Baptiſmi ex ſua promiſſione? cùm neque in il-

in illum aliquam rem influat, neque illo vtatur ſpe- A cialiori modo, vt inſtrumento phyſico iuxta hanc ſententiam? Omnium igitur horum authorum vna eſt in re ſententia, quamuis verbis diſſentiant. In qua nonnulla dicuntur, quæ vera & certa ſunt: Primum, cauſalitatem ſacramentorum requirere promiſſionem diuinam: nam, hac ſecluſa, ex ſolis rerum naturis non ſequitur talis effectus: nec poteſt eſſe certus & infallibilis, niſi nitatur in diuina promiſſione, vt ſæpe dictum eſt. Secundum, ſacramenta eſſe tales conditiones ſenſibiles, quibus poſitis, neceſſe eſt, ſequi gratiæ effectum, ſuppoſita inſtitutione & promiſſione. Hoc per ſe conſtat ex dictis & ex omnibus teſtimoniis Patrum, quę attulimus, & quæ ſtatim afferemus. B Tertium eſt, rectè poſſe dici ſacramenta cauſas morales gratiæ, & moraliter continere pretium & valorem ſanguinis Chriſti. Nam ſicut Chriſti paſſio fuit cauſa moralis noſtræ redemptionis, ita ſacramenta, per quæ applicatur eius virtus, poſſunt dici cauſæ morales: & hoc probant omnia, quæ inter explicandas prædictas ſententias dicta ſunt, & in ſequenti diſputatione ampliùs cõfirmabitur. Vnum ergo, in quo omnes prædictæ ſententię conueniunt, ſcilicet ſacramenta non habere alium cauſandi modum præter dictum, examinandum ſupereſt.

2. Sententia principalis.

Secunda igitur ſentẽtia principalis eſt, ſacramenta eſſe cauſas gratiæ, quia per veram actionem phyſicam concurrunt ad ſanctificandos homines. In ex- C plicanda verò hac ſententia tres ſunt modi diuerſi, quos in præcedenti ſectione tetigimus. Primus eſt eorum, qui dicunt, ſacramenta phyſicè efficere diſpoſitionem aliquam ad gratiam, non verò immediatè attingere ad gratiam ipſam, ſed hanc efficere ſolum Deum. Ita Capreol. Palud. Thom. de Argent. Alexan. Alenſ. & aliquando D. Thom. vt ibi retulimus. Sed hæc ſententia ſatis improbata eſt in prædicto loco; quia & nulla fingi poteſt talis diſpoſitio, & quia eadem difficultas eſt in efficientia huiuſmodi diſpoſitionis, quæ eſſe poteſt in efficienda ipſa gratia. Secundus modus dicendi eſt, ſacramenta efficere hominem gratum, non efficiendo gratiam ipſam, ſed efficiendo vnionem eius ad animam. Sed hæc etiam improbata eſt, tum quia non eſt difficiliùs atting- D ere vnionem, quàm gratiam, cum neutra creetur, & vtraque ſit ſpiritualis & ſupernaturalis; tum etiam quia ſuppoſito, quòd gratia ſit dependens in fieri, & in eſſe ab anima, non poteſt ſacramentum efficere vnum, quin efficiat aliud. Denique, quia Patres non ſolùm affirmant, ſacramenta efficere hominem gratum, ſed etiam efficere gratiam: ſi ergo ad verificandum primum ponitur efficientia phyſica, cur non ad ſecundum? nam ſola efficientia vnionis non ſatis eſt, vt ſacramenta dicantur efficere gratiam: ſicut homo efficit hominem, non tamen animam, quia non attingit animã ipſam, ſed ſolùm vnionem eius. Tertius ergo modus propriè ac rigoroſè explicandi hanc ſententiam eſt, ſacramenta efficere gratiam, E quia ipſamet actio phyſica, per quam gratia fit, & educitur de potentia obedientiali animæ, verè ac realiter & phyſicè pendet ab ipſis ſacramentis. Ita ſentit D. Thom. hîc, quem Caiet. ita intelligit, & ſequitur, & infrà, quæſt. 78. art. 4. & hæc ſententia eſt iam communis in ſchola D. Thom. & mihi videtur valde conſentanea dignitati noſtrorum ſacramentorum, & locutionibus Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum, & facilimè defendi poſſe, & ideo non eſſe ab ea diſcedendum.

Capreolus. Palud. Tho. de Argent. Alex. Alen. D. Thom.

D. Thom. Caietanus.

Concluſio. Sacramenta nouæ legis ſunt vera inſtrumenta, ac phyſice gratiæ productiones.

Dicendum eſt enim, ſacramenta nouæ legis eſſe vera inſtrumenta per veram ac phyſicam efficientiam attingentia veram gratiæ productionem. Probatur primò, quia hoc eſt magis conſentaneum illis locis ſacræ ſcripturæ, in quibus dicimur mundari & ſanctificari & regenerari. *Ex aqua*, aut, *Per lauacrum regenerationis*, & *lauacro aquæ in verbo vitæ*. Si autem ſcripturæ verba poſſunt cum omni proprietate intelligi ſine inconuenienti, imò maximè accommodatè ad res, de quibus agitur, non eſt, cur recurramus ad ſenſus improprios: poſita autem hac effectione ſacramentorum, propriiſſimè intelliguntur omnes dictæ locutiones: iuxta alias verò ſententias, non niſi valde impropriè. Secundò ſumi poteſt ſimile argumentum ex modo loquendi Conciliorum: Florent. enim & Trident. ſuprà dicunt, ſacramenta gratiam continere & conferre, & de quibuſdam eorum dicunt imprimere characterem, & de verbis Euchariſtiæ, virtute illorum confici corpus & ſanguinem Chriſti; quæ omnia multùm indicant prædictam efficientiam. Eſt etiam optimus ille locus Concil. Trident. ſeſſio. 6. cap. 7. Vbi annumerans cauſas gratiæ dicit, Baptiſmum eſſe inſtrumẽtalem cauſam eius: omnia autem alia genera cauſarum, quę numerat, ſunt propriiſſima, ſingula in rationibus ſuis; ſentit ergo etiam Baptiſmum eſſe verè, ac propriè inſtrumentum, quòd eſſe non poteſt ſine prædicta efficientia; vt ſatis conſtare poteſt ex his, quæ dicta ſunt, referendo opinionem Scoti & aliorum. Quapropter Concil. Mogunt. capit. 11. ſic inquit, *Doceant paſtores, ſeptem eſſe Eccleſiæ ſacramenta, diuinitus inſtituta, per quæ velut apta inſtrumenta atque remedia ſua gratiæ munera nobis impartitur Deus.* Et infrà dicit ſacramenta eſſe *ſancta ſignacula & efficacia ſigna*; & Concil. Senonenſe in Decretis fidei, capit. 10. dicit, ſacramenta habere vim diuinæ gratiæ conferendæ, & ſimilia fere habet Concil. Colonienſ. p. 7. cap. 1. Tertiò poſſumus eodem modo argumentari ex ſententiis Patrum; Syluester Papa apud Niceph. lib. 7. hiſtor. cap. 33. ſic loquitur ad Conſtantinum ad Baptiſmum accedentem. *Hæc aqua, Imperator, diuina virtute per inuocationem viuificæ Trinitatis concepta, ſicut exteriùs corpus hominis abluit, ita etiam interiùs animam mundat, & ſplendidiorem radiis ſolaribus efficit.* Secundò, Leo Papa epiſto. 4. cap. 6. dicit Baptiſmo datam eſſe virtutem & potentiam renouandi & regenerandi hominem: & ſerm. 4. de Natiuitate dicit, homini renaſcenti Baptiſmum eſſe inſtar vteri virginalis, & ſerm. 5. habet illa verba, quæ ſuprà citaui. *Virtus altiſſimi, quæ fecit, vt Maria pareret Saluatorem, facit, vt regeneret vnda credentem.* Tertiò, Cyprian. in ſerm. de Cœna Domini agens de Euchariſtia, *Panis* (inquit) *eſt eſca propter nutrimenti congruentiam, ſanguis propter viuificationis efficientiam*, & infrà, *Panis iſte communis in carnem & ſanguinem mutatus procurat vitam & nutrimentum corporibus, ideoque ex conſueto rerum effectu fidei noſtræ adiuta infirmitas ſenſibili argumento edocta eſt, ſenſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tàm corporali, quàm ſpirituali tranſitione, Chriſto nos venire.* Similia habet in ſermone de Vnctione chriſmatis, & lib. 2. epiſt. 2. Quartò, Chryſoſtomus Homil. 25. in Ioann. *Nouum tam naturæ noſtræ intexitur opificium à Spiritu ſancto & aqua; quod enim eſt matrix embrioni, hoc & fideli aqua*; & infrà, *Ex quo Iordanis alueum ingreſſus eſt Chriſtus, non ampliùs reptilia animarum viuentium, ſed animas rationales & ſpirituales aqua producit*; & Homil. 35. *Futurum erat Baptiſma plenum maximæ poteſtatis & gratiæ, purgaturum peccata, pro mortuo viuum effecturum*; & Homil. 16. in ad Rom. circa illa verba cap. 9. *in Iſaac vocabitur tibi ſemen*, comparat eos, qui naſcuntur ex aqua cum Iſaac, *Qui natus eſt* (inquit) *non ſecundum naturæ vires, ſed ſecundum vires promiſſionis*, quam comparationem ibi latè perſequens, aquæ ſæpè tribuit ſupernaturalem vim & efficaciam.

Conc. Trid.

Conc. Mog.

Cõc. Senon.

Colonienſ.

Syluester.

Leo.

Cyprianus.

Chryſoſt.

ficaciam; atque eandem tribuit latè & eleganter ver- A
bis conſecrationis, Homil. de proditione Iudæ, circa
Damaſc. finem. Quintò, Damaſc. lib. 4. de fid. cap. 10. ſæpè di-
cit, per aquam nos mundari, & potum ſanguinis eſſe
cauſam vitæ æternæ, & cap. 14. dicit, Chriſtum verbo
ſuo efficaciter panem & vinum in corpus ſuum &
ſanguinem tranſmutaſſe, & eandem vim dicit habe-
re verba à ſacerdote prolata. Sextò, eodem modo lo-
Iuſtinus. quitur de Baptiſ. Iuſtinus in dial. cum Triph. de Ba-
ptiſmo & Euchariſtia in Apol. 2. pro Chriſtianis,
Greg. Nyſſe. circa finem. Septimò, Gregor. Nyſſen. lib. de Baptiſ.
in principio dicit, per Baptiſmum dari nobis ſpiri-
tualia dona: & infrà dicit, eſſe cauſam ſpiritualis re-
generationis: & infrà dicit, Euchariſtiam habere in B
nobis excellentem operationem: & infrà comparat
ſacramenta cum virga Moyſis; *Per quam* (inquit) *vo-
luit Deus efficere ſublimia*, & tandem comparat cum
Cyrill. Alex. virtute miraculorum effectrice. Octauò, Cyrillus
Alexan. lib. 2. in Ioann. cap. 42. poſtquàm dixerat per
Baptiſmum dari gratiam, ſubdit. *Sicut enim viribus
ignis intenſiùs aqua calefacta calorem efficit, nõ aliter quàm
ignis, ſic Spiritus ſancti operatione ad diuinam aquæ refor-
mantur virtutem, qua baptizatum abſtergunt*, atque eo-
dem modo loquitur de Euchariſtia, lib. 4. in Ioann.
c. 16. lib. autem ſeptimo contra Iulian. circa finem di-
cit, ſacramenta Chriſti, non tantum ad res ſenſibiles
& viſibiles pertingere, ſed Chriſtum, qui magna fa-
cilitate mirabilia operatus eſt, dediſſe illis vim & vir- C
tutem mirabilem & ſupernaturalem. Nonò, eodem
Cyril Hiero. fere modo loquitur Cyrill. Hieroſoly. in præfatione
Theodor. ad Catecheſ. circa finem, & Catecheſ. 3. & 4. Deci-
mò, Theodoret. in Epitom. diuinorum officiorum,
cap. de Baptiſmo dicit, Baptiſmum efficere nos par-
ticipes Chriſti, & largiri remiſſionem peccatorum.
Ambroſ. Vndecimò, Ambroſ. lib. 1. de Sacram. cap. 5. *Non omnis
aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti*, &
infrà, *Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, &
aquam conſecrauerit*, & lib. 3. cap. 1. *Tibi reſeruatum eſt,
vt aqua te generet ad gratiam, ſicut illa generauit ad vitam,
&c.* & lib. 4. cap. 4. *Si tanta vis eſt in ſermone Domini Ieſu,
vt inciperent eſſe, quæ non erant, quantò magis operatorius
eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur.* Duodeci- D
Auguſtinus. mò, Auguſt. Tract. 80. in Ioann. habet illa verba, *Quæ
eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat?* &
epiſt. 23. dicit, aquam cum Spiritu regenerare homi-
nem in Chriſto, & multa ſimilia habet de Baptiſm.
Tract. 5. in Ioann. & Patres vbicunque loquuntur de
Baptiſmo, dicunt, datam eſſe illi mirabilem virtu-
Greg. Naziã. tem ad nos ſanctificandos vt patet ex Greg. Nazian.
Beda. orat. de Baptiſmo, & Beda ſer. 1. de Epiph. & aliis, quæ
referuntur in Decreto de Conſecration. diſtin. 4. &
de Baptiſmo traduntur ſimilia, de Conſecr. diſtinct.
2. Et vbique ſignificant eſſe, magnum diuinæ omni-
potentiæ opus, quod rebus ſenſibilibus vim dederit
ad effectus mirabiles producendos; ſi autem ſacra-
menta tantum eſſent conditiones, quibus poſitis, E
Deus operaretur, nullum eſſet in hoc ſpeciale opus
omnipotentiæ.

Quartò argumentari poſſumus ex veritate & pro-
prietate verborum ſacramentalium, ſeu formarum
ſacramentorum, præſertim ex illis, *Ego te abſoluo*, quæ
fundãtur in verbis Chriſti, Ioan. 20. *Quorum remiſeri-
Ioannes. tis peccata, remittuntur eis*; ad illorum enim veritatem
oportet, vt ſacerdos illa proferens, verè abſoluat, vt
Conc. Conſtantien. docuit Concil. Conſtant. ſeſſ. 45. Ergo neceſſe etiam
eſt, vt verè conferat gratiam, quæ eſt forma, per
quam peccator à peccato abſoluitur: ſed non poteſt
ſacerdos dici verè conferre gratiam, niſi ſaltem ſuo
verbo illam efficiat: nam, ſi ſolus Deus efficit ad
præſentiam verbi; ergo ſolus Deus remittit & ab-
ſoluit, & non verè, ac propriè ſacerdos: ſicut in mo-
ralibus exemplis ſuprà poſitis, quamuis oblato, ſeu
præſentato chirographo, alius debitum ſoluat, non
dicitur propriè ſoluiſſe debitum, qui chirographum
obtulit: vt ergo huiuſmodi locutiones in omni pro-
prietate veræ ſint, oportet, vt miniſtri ſacramento-
rum per illa verba gratiam efficiant.

Quintò argumentari poſſumus, quia Chriſtus
ſua humanitate tangendo vel loquendo faciebat mi-
racula, & conferebat gratiam per veram & phyſi-
cam efficientiam, vt in primo tomo latè oſtenſum
eſt; ergo idem ſentiendum eſt de ſacramentis. Pro-
batur conſequentia: primò, quia ſcriptura ſacra &
ſancti Patres eodem modo loquuntur de ſacramen-
tis, quo de Chriſti humanitate. Secundò, quia ſacra-
menta non reputantur, niſi tanquam verba & actio-
nes ipſiuſmet Chriſti, vt verbi gratia, in Euchariſtia
verba proferuntur in perſona Chriſti, & ideò ean-
dem vim nunc habere cenſentur, quam habuerunt
in nocte Cœnæ ab ipſo prolata, & caro ipſa Chriſti
ſicut actu ſuo viuificabat, ita in ſacramento exiſtens
verè viuificat animam, iuxta illud, *Qui manducat me,
viuet propter me.* Propter quod dixit Concil. Epheſ. in Cõc. Epheſ.
illo ſacramento accipi, non communem carnem, ſed
verè viuificatricem, per quam ſanctificamur. In aliis
verò ſacramentis Chriſtus eſt, qui principaliter ope-
ratur. Vnde, ſicut humanitas eius eſt verum ac pro-
prium inſtrumentum phyſicum coniunctum, ita ſa-
cramenta ſunt vera & propria inſtrumenta eius ad
gratiam efficiendam.

Sextò tandem poteſt afferri congruentia, ſuppo-
ſita poſſibilitate huius efficientiæ, de qua ſuprà di-
ctum eſt: quia decuit Deum vti illis hoc modo, tum
ad maiorem dignitatem, ſanctitatem & excellen-
tiam horum ſacramentorum, tum etiam ad diuinæ
omnipotentiæ oſtenſionem: aliquid enim amplius
& excellentius videtur tribuendum diuinis ſacra-
mentis, & inſtrumentis etiam in modo operandi,
quàm tribuatur ſignis recordatiuis pacti, ſeu pro-
miſſionis: nam totum hoc genus cauſalitatis, ſi quod
eſt, non tranſcendit rationem ſigni, vt D. Thom. di-
xit, & quodammodo attribui etiam poteſt circum-
ciſioni. In quo argumento magnam vim aliqui faci-
unt contra Scotum; ſed quantam habeat efficaciam,
dicemus diſputatione ſequenti. Illud verò non nihil
iuuat, quia etiam dæmon in magicis artibus ſolet o-
pem ſuam illo modo promittere ad præſentiam ali-
cuius ſigni ſenſibilis, quod ipſe conſtituit in memo-
riam promiſſionis & pacti, quod inter eum & ali-
quem prauum hominem interceſſit: decet ergo, vt
altiori modo Deus efficiat per ſua ſacramenta.

Ad argumenta in principio poſita reſpondetur. Ad 1. argum.
Ad primum, Sanctos ibi citatos non negare efficien-
tiam ſacramentorum, quam eiſdem, vel aliis locis
ipſimet docent, ſed ſignificare, ſolum Deum & Spi-
ritum ſanctum eſſe principalem gratiæ authorem, à
quo virtus ſacramentorum manat; & ideò diſtin-
guunt, quid ſit in ſacramentis ex ſe, ſeu ex propria
virtute miniſtrorum, quid verò ex dono, ſeu motio-
ne Spiritus ſancti. Nam id, quod eſt viſibile & exter-
num, eſt ab homine virtute propria; quod eſt autem
inuiſibile & ſpirituale, eſt à virtute Spiritus ſancti o-
perantis per ſacramenta. Vnde Aug. lib. 4. de Baptiſ. Auguſt.
cap. 22. *Nemo* (inquit) *debet contemnere ſacramentum,
quod miniſtrorum opere corporaliter exhibetur: nam per hoc
Deus hominis conſecrationem ſpiritualiter operatur.* Deus
ergo eſt, qui principaliter operatur, ſed per ſacramẽ-
ta tanquam per inſtrumenta. & Ambr. epiſt. 84. circa
medium. *Non eſt* (inquit) *idem in ſacramẽto forma, quod
virtus: nam forma, cum humani miniſterij obſequio exhi-
betur;*

betur, virtus autem per diuini operis præſtatur effectum ad cuius vtique potentiam referendum eſt, quòd, dum homo exterior abluitur, mutatur interior. & Baſilius. Baſil. dict. lib. de Spiritu ſancto quaſi explicans verba ſuperiùs citata ſubdit. *Quod ſi qua eſt gratia in aqua, non eſt ex ipſius aquæ natura, ſed ex Spiritus præſentia*, & ad hunc modum ſunt exponenda reliqua teſtimonia. Illa verò vltima locutio Aug. ſcilicet, *hominem non dare Spiritum ſanctum.* Eatenus vera eſt, quatenus dare, ſignificat authoritatem quandā in dante, ac ſi proprio arbitrio & virtute donet. Hoc enim modo ſolus Spiritus ſanctus ſeipſum donat, & à Patre, & Filio mittitur, vt docuit D.Thom. etiam D. Thom. 1. p. quæſt. 43. art. 8. Denique ad hanc totam reſponſionem confirmandam, ſunt optima verba Bernard. Bernar. lib. 5. de Conſid. ad Euge. non longè à principio, vbi de Angelicis virutibus ſic loquitur. *Virtutes pro ſuo miniſterio, & potentia ſatagunt excitare corda torpentia hominum, innouatione ſignorum, virtus verò in eis manens ipſa facit opera. Faciunt & illæ, ſed in comparatione eius non faciunt.*

Ad ſecundū. Ad ſecundum reſpondetur, efficientiam phyſicam ſacramentorum potiſſimùm eſſe circa gratiam habitualem, & virtutes, quę illam conſequūtur; gratia verò ſacramentalis non eſt neceſſe, vt in ſe fiat phyſicè per ſacramentum, ſed ſatis eſt, vt ſacramenta efficiant gratiam habitualem, per quam, vt à ſacramento eſt effectum, acquiritur ex diuina promiſſione & ordinatione ius ad obtinenda illa dona & auxilia, in quibus gratia ſacramentalis conſiſtit. Quod verò pertinet ad effectus morales, ſatis eſt, quòd ratione ſacramentorum moraliter tribuantur. Nam, vt dixi in primo tomo tractando de potentia humanitatis Chriſti, diuinis inſtrumentis ita eſt vnuſquiſque effectus tribuendus, ſicut factibilis eſt. Et ideò effectus phyſicus, qui per veram efficientiam phyſicam fieri poteſt, hoc modo fit à ſacramento. Effectus autem moralis tantum poſtulat, vt moraliter fiat. Nam etiam ab ipſo Deo vnuſquiſq; effectus fit iuxta modū & capacitatem ſuam.

Ad tertium. Ad tertium, aliqui Thomiſtæ conantur defendere effectum ſacramenti, qui datur recedente fictione, fieri effectiuè & phyſicè à ſacramento præterito, & putant eſſe poſſe inſtrumentum phyſicum ac reale, id quod præteriit, licèt nunc non ſit neque in ſe, neque in aliqua reali virtute, quam reliquerit. Sed hæc doctrina eſt falſa, vt latè oſtendi in prædicta diſputatione primi tomi, & ideò in ea impugnanda hîc ampliùs non immorabor. Alij ergo dicunt, effectum fieri propriè & phyſicè à virtute reali relicta à ſacramento, quod præteriit, & ratione illius tribui hanc efficientiam ipſi ſacramento, hanc autem virtutem dicunt eſſe charactêrem in his, quæ imprimunt illum: nam, cùm ſit res & ſacramentum ſimul mirum nō eſt, quòd efficere poſſit rem tantum, quæ eſt gratia. In aliis verò fortaſsè dicerent eſſe ornatum, vel aliquid ſimile. Sed hoc de ornatu in ſuperioribus eſt ſatis improbatum: ergò de ſacramento, verbi gratia, Pœnitentiæ, ſi fictè ſuſcipiatur certum eſt, nullā efficere in homine qualitatem permanentem per modum habitus, quæ poſtea, recedente fictione, poſſit gratiam efficere. De charactêre verò non eſt dubium, quin poſſit Deus, ſi velit, vti illo, vt inſtrumentum ad infundendam gratiam recedente fictione: tamen certum eſt primò & per ſe non infundi charactêrem ad hunc finem, vt poſteà videbimus: vnde ſine fundamento dicitur, Deum vti illo, vt inſtrumento. Quando enim à principio infunduntur ſimul character & gratia, nō fit gratia à charactêre, ſed vtrumque fit immediatè à ſacramento: ergò, quando gratia confertur poſt charctêrem A propter priorem obicem, non eſt cur gratia fiat à charactêre. Item ſi gratia Baptiſmalis ſemel habita, per peccatum amittatur & poſteà per pœnitentiam reparetur, non fit phyſicè à charactêre: ergo neque quando primò acquiritur, & quaſi reparatur recedente fictione. Denique cùm hoc non ſit connaturale charactêri, nec per ſe pertineat ad finem, propter quem datur, non eſt hoc aſſerendum ſine fundamento; imò cum character non ſit quaſi virtus inſtrumentalis Baptiſmi, neq; ad hoc detur, vt ſuppleat efficientiam Baptiſmi in abſentia eius, parùm videtur conferre, vt Baptiſmus dicatur efficere gratiam, quòd character eleuetur ad aliam efficiendam, B necne; quia hoc eſt merè accidentarium Baptiſmo. Atque eiſdem ferè rationibus refellitur alia reſponſio; quæ excogitari poteſt, ſcilicet fictionem ſemper tolli per aliquem actum hominis, contritionis vel attritionis, & illum actum efficere gratiam in virtute prioris ſacramenti. Nam, licèt hoc fieri poſſit volente Deo, tamen gratis dicitur; tum, quia ille actus nō eſt pars ſacramenti præcedentis; tum etiam, quia ſi ſimul cōcurreret cum ipſo ſacramento, verbi gratia, Baptiſmi, non haberet hanc efficientiam; tum denique, quia ille actus non eſt virtus, vel inſtrumentum prioris ſacramenti. Reſpondetur ergo, in eo caſu ſacramentum præteritum non concurrere per phyſicam efficientiam ad gratiam præſtan- C dam, quādo enim dicuntur ſacramenta efficere phyſicè ac propriè gratiam, ſicut intelligitur, neceſſarium eſſe, vt ex parte ſubiecti concurrant conditiones neceſſariæ ad hunc effectum, ſcilicet, vt obicem non ponat; ita ex parte ipſius ſacramenti intelligendum eſt debere concurrere neceſſarias conditiones omni agēti phyſico, ſcilicet, vt exiſtat, & debito modo applicetur: in prædicto ergo caſu Baptiſmus non habet efficientiam phyſicam: non quia ex ſe nunquam illam habeat, ſed quia tunc cum debitis conditionibus non applicatur. Quod verò pertinet ad modum loquendi, in huiuſmodi effectu, re vera non verificantur propriè omnes locutiones, quæ ſunt de efficientia ſacramentorū. Nam hic Baptiſmus neq; D fuit, neq; eſt vera cauſa inſtrumentalis gratiæ, nec de illo ſimpliciter dici poteſt, quod hominē mūdet; ſed propriè dicitur Deus mundare, aut conferre gratiam ratione prioris Baptiſmi, qui in diuina acceptatione manere intelligitur: eſt enim tanta huius ſacramenti perfectio, vt licèt ſuo tempore impediatur ab agendo, & poſteà, quando iam non eſt, phyſicè agere non poſſit propter defectum conditionis neceſſariæ ad agendum; Deus tamen ſuppleat eius abſentiam, & conferat gratiam ratione illius.

Ad quartū. Ad quartum, qui admittunt, inſtrumenta diuina phyſicè agere, quando non ſunt, dicere conſequenter poſſent, gratiam collatam per ſacramentū, quandiu durat, eadem actione cōſeruari, dependentem à E præterito ſacramēto. Sed hęc omittamus, vt improbabilia. Primùm ergo ſtatuendum eſt, non ſemper formā conſeruari per eandem actionem, per quam fuit effecta; aliud enim eſt dicere, conſeruationem poſſe fieri, & ſufficienter fieri per eandem actionem, per quam res fuit producta, ſi illa eadem perſeueret & duret, quod veriſſimum eſt: aliud verò eſt dicere, ſemper ac neceſſariò conſeruationem eſſe eandem actionem cum productione durāte ac permanente; quod falſum eſt: poteſt enim res per vnam actionem fieri, & per aliam conſeruari, quod ſemper accidit, quandocunq; effectus ab vna cauſa fit, & ab alia conſeruatur: quia variata cauſa neceſſe eſt actionem variari, quia per ſe ipſam, & nō per aliam actionem depēdet à cauſa: vnde calor factus ab igne, qui poſteà à

ſolo Deo conſeruatur, alia actione conſeruatur, quâ productus ſit; ita ergo eſt in præſenti. Nã in inſtanti, in quo fit gratia per ſacramẽtum, eſt vna actio pendens eſſentialiter à ſacramento, vt inſtrumento, & à Deo, vt principali cauſa: hæc autem actio ceſſat finito ſacramento, & conſequenter etiam ceſſat ille cõcurſus, quem Deus præbebat ſacramento. Quia hîc non erat actio diſtincta ab illa, quę à ſacramẽto pendebat: incipit ergo conſeruari gratia à ſolo Deo per nouam actionem, quæ licèt fortaſſe habeat reſpectum aliquem ad præcedens ſacramentum, quia per illud data eſt gratia, vt poſtea conſeruetur, nõ tamen eſt phyſicè ab ipſo ſacramento, cum iam non exiſtat.

Ad quintū. Ad quintum Thomiſtæ reſpondent, paſſionem Chriſti, quæ præteriit, eſſe inſtrumentum phyſicum efficiens omnes effectus ſacramẽtorum, & mouens ipſa ſacramenta, eiſque virtutem præbens ad efficiendum. Sed ſi hæc intelligantur propriè de paſſione, vt fuit quædam mutatio, quæ iam non eſt, falſa ſunt & ſine fundamento, vt latè in primo tomo dixi. Si autem non loquamur de paſſione præciſè ratione motus præteriti, ſed de humanitate in qua Chriſtus paſſionem ſuſtinuit, ſic concedi poteſt, illam eſſe phyſicum inſtrumentum coniunctum vtentes ſacramentis, vt inſtrumentis ſeparatis ad gratiam efficiendam, vt dixi in dicta diſp. 31. 1. tomi. Quod non eſt ita intelligendū, ac ſi Chriſtus per humanitatem phyſicè moueat, vel applicet ſacramentum, aliquam motionem realem imprimendo ipſi ſacramento: conſtat enim ex dictis nullam qualitatem vel realem motum imprimi ſacramento: ergo non poteſt illo modo explicari, ſacramentum moueri, aut eleuari à verbo media humanitate: ergo ſi humanitas Chriſti ſimul influit cum ſacramento in effectum gratiæ proprio influxu, intelligendum eſt, immediatè influere ſimul cum ipſo ſacramento, ita vt illa ſint duo inſtrumenta inter ſe ſubordinata ex diuina ordinatione. Poteſt autem humanitas in genere inſtrumẽti dici vniuerſalis cauſa reſpectu ſacramentorum: quia cum omnibus illis operatur, & omnia ab illa pendent: ipſa verò ſine illis operari poteſt: & eadem ratione poteſt reſpectu illorum dici, quaſi principalis, non ſimpliciter, quia re vera humanitas eſt tantum inſtrumentum coniunctum reſpectu harum actionum, vt loco ſuprà citato diximus: ſed ſecundum quandam comparationem: quia Chriſtus per ſuam voluntatem influit, & ab illa pendet ſacramentorum virtus. Dices, quomodo ergo virtus ſacramẽtorum dicitur manare à paſſione Chriſti, ſi nihil influit in ipſa ſacramenta? Item, quomodo illa virtus poteſt eſſe phyſica ſi paſſio ipſa nihil phyſicè operatur: Reſpondetur, ſacramẽta habere virtutem à paſſione Chriſti nihil aliud eſſe, quàm Chriſtum paſſione ſua meruiſſe & impetraſſe, vt ſacramenta haberent hanc vim conferendi gratiam: & ideò non eſt neceſſe, vt illam vim habeant per aliquem influxum realem, qui fiat circa ipſa ſacramenta, ſed ſolùm per diuinam eleuationem, & ſpecialem concurſum, vt ſuprà dictum eſt: & ob eandem cauſam neceſſarium non eſt, vt paſſio Chriſti phyſice det ſacramentis hanc virtutem, ſed meritorie ac moraliter: neque inde fit cauſalitatem ſacramentorum eſſe tantum moralem, quia ipſamet cauſalitas phyſica ſacramentorum, poteſt cadere ſub meritum Chriſti, ſicut auxilium gratiæ nobis datur propter Chriſti paſſionem in genere cauſæ meritoriæ, & tamen datur, vt per illud phyſice operemur.

Ad ſextum. Ad ſextum ex dictis patet reſponſio, non enim affirmamus hanc phyſicam cauſalitatem ſacramentorum, eò quòd, illa poſita, maior gratia vel ſanctificatio nobis conferatur, ſed quia hoc eſt conformius Scripturæ & Sanctis, & quia hoc pertinet ad maiorem quandam dignitatem & excellentiam ſacramentorum, magiſque declarat efficaciam diuinæ omnipotentiæ, & meritorum Chriſti.

A

ARTICVLVS V.

Vtrùm ſacramenta nouæ legis habeant virtutem ex paſſione Chriſti.

*Ad quintum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramenta nouæ legis non habeant virtutem ex paſſione Chriſti. Virtus enim ſacramentorum eſt ad gratiam cauſandam in anima, per quam ſpiritualiter viuit. Sed ſicut * Auguſtinus dicit ſuper Iohannem. Verbum, prout erat in principio apud Deum viuificat animas, ſecundum autem, quod eſt caro factum, viuificat corpora. Cum igitur paſſio Chriſti pertineat ad Verbum, ſecundum quod eſt Caro factum, videtur quòd non poſſit cauſare virtutem ſacramentorum.*

Inf. q. 64. art. 2. & 4 diſt. 1. q. 1. ar. 4. q. 1. & diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 1. Tractat. 19. à medio, & 23. ante mediū, tom. 9.

B

*2. Præterea, Virtus ſacramentorum videtur ex fide dependere, quia ſicut dicit * Auguſtinus ſuper Ioannem Verbum Dei perficit ſacramentum, non quia dicitur, ſed quia creditur. Sed fides noſtra non ſolum reſpicit paſſionem Chriſti, ſed etiam alia myſteria humanitatis ipſius, & principaliùs etiam diuinitatem eius: Ergo videtur quòd ſacramenta non habeant ſpecialiter virtutem à paſſione Chriſti.*

Tracta 80. in Euang. Ioan. poſt mediū, tom. 9.

3. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum iuſtificationem, ſecundum illud 1. Corint. 6. Abluti eſtis, & iuſtificati eſtis. Sed iuſtificatio attribuitur reſurrectioni, ſecundum illud Rom. 4. Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ergo videtur, quòd ſacramenta magis habeant virtutem à reſurrectione Chriſti, quàm ab eius paſſione.

C

*Sed contra eſt, quòd ſuper illud Roman. 5. In ſimilitudinem præuaricationis Adæ, * &c. dicit gloſ. ex latere Chriſti dormientis in cruce fluxerunt ſacramenta, per quæ ſaluata eſt Eccleſia. Sic ergo ſacramenta videntur habere virtutem ex paſſione Chriſti.*

Gloſſ. ordin. ſuper illud, Qui eſt factus forma futuri ſecul.

*Respondeo dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) ſacramentum operatur ad gratiam cauſandam per modum inſtrumenti. Eſt autem duplex inſtrumentum: vnum quidem ſeparatum, vt baculus: aliud autem coniunctum, vt manus. Per inſtrumentum autem coniunctum mouetur inſtrumentum ſeparatum, ſicut baculus per manum. Principalis autem cauſa efficiens gratiæ, eſt ipſe Deus, ad quem comparatur humanitas Chriſti, ſicut inſtrumentum coniunctum, ſacramentum autem ſicut inſtrumentum ſeparatum: & ideo oportet, quod virtus ſalutifera, à diuinitate Chriſti, per eius humanitatem, in ipſa ſacramenta deriuetur. Gratia autem ſacramentalis ad duo præcipuè ordinari videtur, videlicet ad tollendos defectus præteritorum peccatorum, in quantum transeunt actu & remanent reatu: & iterum, ad perficiendam animam in his, quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum religionem vitæ Chriſtianæ. Manifeſtum eſt autem ex his, quæ ſuprà dicta ſunt, * quòd Chriſtus liberauit nos à peccatis noſtris, præcipuè per ſuam paſſionem, non ſolùm efficienter & meritoriè, ſed etiam ſatisfactoriè. Similiter etiam per ſuam paſſionem initiauit ritum Chriſtianæ religionis, offerens ſe ipſum oblationem & hoſtiam Deo, vt dicitur Epheſ. 5. Vnde manifeſtum eſt quod ſacramenta Eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, cuius virtus quodammodo nobis copulatur per ſuſceptionem ſacramentorum. In cuius ſignum de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt aqua & ſanguis, quorum vnum pertinet ad Baptiſmum, aliud ad Euchariſtiam, quæ ſunt potiſſima ſacramenta.*

Art. 1. huius quæſt.

D

q. 48. & 49.

E

*Ad primum ergo dicendum, quod Verbum, prout erat in principio apud Deum viuificat animas, ſicut agens principale, caro tamen eius & myſteria in ea perpetrata, operantur inſtrumentaliter ad animæ vitam. Ad vitam autem corporis non ſolùm inſtrumentaliter, ſed etiam per quandam exemplaritatem, vt ſuprà dictum eſt. **

Ad ſecundum dicendum, quòd per fidem Chriſtus habitet in

ret in nobis (vt dicitur Epheſ. 3.) & ideo virtus Chriſti copu- A *latur nobis per fidem. Virtus autem remiſsiua peccatorum, ſpeciali quodam modo pertinet ad paſsionem ipſius Chriſti: & ideo per fidem paſsionis eius, ſpecialiter homines liberantur à peccatis, ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideò virtus ſacramentorum, quæ ordinatur ad tollenda peccata, præcipuè eſt ex fide paſsionis Chriſti.*

Ad *tertium dicendum, quòd iuſtificatio attribuitur reſurrectioni ratione termini ad quem, qui eſt nouitas vitæ per gratiam. Attribuitur tamen paſsioni ratione termini à quo, ſcilicet quantum ad dimiſsionem culpæ.*

Hic articulus in fine præcedentis ſectionis explicatus eſt, & de illo multa legi poſſunt in primo tomo diſput. 31.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm ſacramenta veteris legis gratiam cauſarint.

1 2 q. 103. ar. 2. & qu. 107. art. 1 ad 3. & 4. diſt. 1. q. 1. articu. 5. q. 1. Art præce.

A*D ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd etiam ſacramenta veteris legis gratiam cauſarunt. Quia (ſicut dictum eſt*) ſacramenta nouæ legis habent efficaciam ex fide paſsionis Chriſti: ſed fides paſsionis Chriſti fuit in veteri lege, ſicut & in noua, habemus enim eundem Spiritum fidei, vt habetur 2. ad Corinth. 4. Sicut ergo ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam, ita etiam ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.*

Inter principiū & mediū illius. In Homiliario totius anni eā inuenies.

2. Præterea, Sanctificatio non fit niſi per gratiam. Sed per ſacramenta veteris legis, homines ſanctificabantur: dicitur enim Leuit. 8. Cumque ſanctificaſſet Moyſes Aaron & filios eius in veſtitu ſuo, &c. Ergo videtur, quòd ſacramenta veteris legis gratiam conferebant.

*3. Præterea, Sicut Beda * dicit in Homilia Circumciſionis: Idem ſalutiferæ curationis auxilium, circumciſio in lege contra originalis peccati vulnus agebat, quòd Baptiſmus agere reuelatæ tempore gratiæ conſueuit. Sed Baptiſmus nunc confert gratiam. Ergo circumciſio gratiam conferebat. Et pari ratione alia ſacramenta legalia: quia ſicut Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum nouæ legis, ita & circumciſio erat ianua ſacramentorum veteris legis. Propter quod & Apoſt. dicit Gala. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ.*

Gloſ. ordinaria ibid.

Sed *contra eſt, quòd Gala. 4. dicitur: Conuertimini iterum ad infirma & egena elementa? Gloſſ. * id eſt, ad legem, quæ dicitur infirma, quia perfectè non iuſtificat. Sed gratia perfectè iuſtificat. Ergo ſacramenta veteris legis gratiam non conferebant.*

Respondeo *dicendum, quòd non poteſt dici, quòd ſacramenta veteris legis conferrent gratiam iuſtificantem per ſeipſa, id eſt, propria virtute: quia ſic non fuiſſet neceſſaria paſsio Chriſti, ſecundum illud Galat. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt. Sed nec poteſt dici, quòd ex paſsione Chriſti virtutem haberent conferendi gratiam iuſtificandi. Sicut enim ex prædictis patet, * virtus paſsionis Chriſti copulatur nobis per fidem & ſacramenta; differenter tamen. Nam continuatio, quæ eſt per fidem, fit per actum animæ: continuatio autem, quæ eſt per ſacramenta, fit per vſum exteriorum rerum. Nihil autem prohibet id, quod eſt poſterius tempore, antequàm ſit, mouere ſecundum quod præcedit in actu animæ ſicut finis, qui eſt poſterior tempore, mouet agentem, ſecundum quod eſt apprehenſus & deſideratus ab ipſo. Sed illud quod nondum eſt in rerum natura, non mouet ſecundum vſum exteriorum rerum. Vnde cauſa efficiens non poteſt eſſe poſterior in eſſe, ordine durationis, ſicut cauſa finalis. Sic ergo manifeſtum eſt, quòd à paſsione Chriſti, quæ eſt cauſa humanæ iuſtificationis conuenienter deriuatur virtus iuſtificatiua ad ſacramenta nouæ legis, non autem ad ſacramenta veteris legis, & tamen per fidem paſsionis Chriſti iuſtificabantur antiqui Patres, ſicut & nos. Sacramenta autem veteris legis, erant quædam illius fidei proteſtationes, in quantum ſignificabant paſsionem Chriſti & effectus eius. Sic* A *ergo patet, quod ſacramenta veteris legis, non habebant in ſe aliquam virtutem, quæ operaretur ad conferendam gratiam iuſtificantem, ſed ſolùm ſignificabant fidem, per quam iuſtificabantur.*

Art. præced.

Ad *primum ergo dicendum, quòd antiqui Patres habebant fidem de paſsione Chriſti futura, quæ ſecundum quod erat in apprehenſione animæ, poterat iuſtificare. Sed nos habemus fidem de paſsione Chriſti præcedenti, quæ poteſt iuſtificare etiam ſecundum realem vſum ſacramentalium rerum, vt dictum eſt. ** In cor. art.

Ad *ſecundum dicendum, quòd illa ſanctificatio erat figuralis: per hoc enim ſanctificari dicebantur, quod applicabantur cultui diuino ſecundum ritum veteris legis, qui totus or-* B *dinabatur ad figurandum paſsionem Chriſti.*

Ad *tertium dicendum, quòd de circumciſione multiplex fuit opinio: quidam enim dixerunt quod per circumciſionem non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum. Sed hoc non poteſt eſſe, quia homo non iuſtificatur à peccato, niſi per gratiam, ſecundum illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Et ideò alij dixerunt, quòd per circumciſionem conferebatur gratia, quantum ad effectus remotiuos culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos gratiæ. Sed hoc etiam videtur eſſe falſum, quia per circumciſionem dabatur pueris facultas perueniendi ad gloriam, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Et præterea, ſecundum ordinem cauſæ formalis, priores ſunt naturaliter effectus poſitiui quam priuatiui, licèt ſecundum ordinem cauſæ materialis, ſit è con-* C *uerſo: forma enim non excludit priuationem, niſi informando ſubiectum. Et ideò alij dicunt, quod circumciſio conferebat gratiam, quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt facere dignum vita æterna, non tamen quantum ad hoc quod eſt reprimere concupiſcentiam impellentem ad peccandum. Quod & aliquando mihi viſum eſt, ſed diligentius conſideranti apparet hoc etiam non eſſe verum: quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & mereri vitam æternam: & ideò melius dicendum videtur, quòd circumciſio, ſicut & alia ſacramenta veteris legis, erat ſolum ſignum fidei iuſtificantis. Vnde Apoſtolus dicit Roman. 4. quòd Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei. Et ideò in circumciſione conferebatur gratia, in quantum erat ſignum paſsionis Chriſti futuræ, vt infra* D *patebit. ** q. 7. art. 4

Commentarivs.

Qvamquam D. Thom. tantùm videatur loqui de ſacramentis legis ſcriptæ, quæ proprie dicitur lex vetus, tamen, ſi diſcurſus articuli, & ſolutio ad quartum conſiderentur, reſponſio eius vniuerſalis eſt de omnibus ſacramentis, quæ ante Chriſti aduentum fuêre, tàm in lege naturæ, quàm in veteri. Ratio D. Thom. eſt, quia illa omnia nitebantur in Chriſto venturo, & illum promittebant, ac præfigurabant, & ideò non coniungebantur illi, vt in- E ſtrumenta eius: Quia ſicut cauſa efficiens non operatur antequam ſit: ita etiam non vtitur aliquo reali inſtrumẽto ad efficiendum: ſolùm ergo erant ſigna. Quæ ratio eandem vim habet, in omnibus præteritis ſacramentis, atq; ita in ſolutione ad quartū abſolute extendit D. Thom. hanc concluſionem, etiam ad circumciſionem. Quæ omnia in ſequenti diſputatione examinabuntur ampliùs & declarabuntur.

DISPVTATIO X.

De inefficacia veterum ſacramentorum ad gratiam conferendam.

Svb hoc titulo, vt paulò antea dixi, cõprehendo omnia ſacramenta, quæ ante Chriſti aduentum fuere. Quoniam verò in eis ſpecialis ratio ac difficultas eſt, de ſacramento circumciſionis, ac de

de illo, quod in remedium peccati originalis fuit in lege naturæ, ideò priùs de his ſpecialiter dicemus, poſteà generatim de reliquis omnibus ſacramentis illius temporis.

SECTIO I.

Vtrùm in circumciſione, vel ſacramento legis naturæ data ſit gratia ſanctificans præter meritum operantis.

D.Thom. Ratio difficultatis eſt, quia D. Tho. abſolutè negat, per ſacramenta vetera datam eſſe gratiam iuſtificantem; & eodem modo loquuntur antiqui Patres, quos infrà referemus ſect. vlt. huius diſputat. ſed eadem eſt ratio de ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, quę legem anteceſſit: quia etiam hæc reſpiciebant Chriſtum venturum, cuius ſola fides viua prodeſſe tunc poterat; ergo.

In contrarium verò eſt, quia in his ſacramentis remittebatur originale peccatum, ſed non remittitur ſine gratia, ergo neceſſe eſt, vt in eis data fuerit gratia.

1. Sententia. In hac quæſtione varij poſſunt eſſe opinandi modi: primus eſt, in circumciſione remiſſum fuiſſe originale peccatum, non verò fuiſſe datam gratiam. Magiſter. Gloſſa. Hæc fuit opinio Magiſt. in 4. d. 1. circa fin. & Gloſſ. in c. Quod autem, de Conſecr. d. 4. vbi ſignificat, in circumciſione ſolam pœnam fuiſſe remiſſam. Sed hæc ſententia repugnat manifeſtè principiis fidei, & ideo meritò ab omnibus Scholaſticis reiecta eſt. Nam manente culpa mortali, vel originali, non poteſt æterna pœna remitti: quia inimicus Dei non poteſt non carere viſione eius: rurſus originalis culpa non remittitur ſine infuſione gratiæ, quia non remittitur, niſi per veram iuſtificationem, vt tradit Concil. Triden. (Conc. Trid.) ſeſſ. 6. & in materia de iuſtificatione latiùs tradetur. Peccatum enim originale, ſicut & mortale, includit priuationem gratiæ, & ideò non remittitur ſine infuſione eius. Item, quia de facto homine non datur medium inter ſtatum amicitiæ & inimicitiæ diuinæ, ſed is, cui remittitur originale peccatum, non manet inimicus: ergo fit amicus Dei, ergo infunditur ei gratia & charitas, in quibus amicitia Dei conſiſtit.

2. Sententia. Atq; ex eiſdem principiis & rationibus, reiecta eſt ab omnibus Theologis ſecunda ſententia aliorum dicentium, datam fuiſſe in circumciſione gratiam, quoad effectus priuatiuos, non quoad poſitiuos. Quę opinio per effectus priuatiuos intellexiſſe videtur carentiam culpæ, aut reatus pœnæ: per poſitiuos verò, aut amicitiam diuinam, aut acceptationem ad gloriam, vel internam animæ renouationem & ſanctificationem. Vnde intelligitur, hanc ſententiã ferè nihil à præcedẽti differre, nec minus cum veris principiis fidei repugnare. Primò quidem, quia gratia, per quam peccatum remittitur, non eſt tantùm extrinſecus actus diuinæ voluntatis remittentis peccatum, vel acceptantis hominem ad gloriam, in quo poſſunt illi effectus aliquo modo diſtingui, ſed eſt intrinſecum donum animæ infuſum, quo à ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei Conc. Trid. homo transfertur, vt dicitur in Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 3. 4. & ſequentibus: impoſſibile autem eſt, hanc gratiam animæ infundi & carere ſuo effectu poſitiuo, ergo ſi peccatum originale remittebatur in circumciſione, in ea infundebatur huiuſmodi gratia, ergo perficiebat poſitiuè animam efficiendo illam proportionatam ad gloriam & ſupernaturalia opera, & dando ius illi ad hereditatem gloriæ, atq; adeo conſtituendo hominem amicum & acceptum ad gloriam. Denique cum ratio culpæ in priuatione conſiſtat, illius excluſio non tàm habet rationem effectus A priuatiui, quàm poſitiui, ſicut expellere tenebras magis conſiſtit in effectu poſitiuo luminis, quàm in priuatione.

Tertia ſententia eſt, in circumciſione fuiſſe datam gratiam, quæ ſufficeret ad remittendã culpam, 3. Sententia. nõ tamen, quantum ad vim & efficaciam reprimendi & ſuperandi concupiſcentiam & merendi vitam æternam. Quam ſententiam tenuit D. Tho. in 4. d. 1. q. 2. art. 5. quæſtiuncula 3. ſignificat Bonauent. ibi. q. vlt. dicens, illam gratiam non valuiſſe ad profectum. Hanc verò ſententiam correxit D. Thom. hîc ad 3. & D.Thom. Bonauent. infrà q. 70. ar. 4. & meritò; quia quęlibet gratia quantumuis minima conſtituit hominem Deo gratum; B hoc enim non habet rationem intenſionis, ſed rationem ſuæ eſſentiæ; & ideo de ſe eſt ſufficiens principium merendi gloriam. Rurſus talis gratia ſemper habet adiunctam ſecum charitatem, quæ eſt diuina amicitia, quæ Deum habet pro vltimo fine, eumque ſuper omnia diligit, & ideò de ſe ſufficiens eſt ad ſuperandam concupiſcentiam: quia amor Dei ex ſe eſt fortior & potentior omnibus; & ideo dicitur 1. Ioan. 3. (Ioannes.) *Omnis, qui in eo manet, non peccat*, &, *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet, & non poteſt peccare, quia ex Deo natus eſt.* Hoc enim ſemen eſt gratia Dei, quam ſi homo ſeruare velit, atque eius inclinationem & efficaciam ſequi, non peccabit, & ideo dicit Ioan. in eadem Canonica, c. 4. (Ioannes.) C *Vos ex Deo eſtis filioli, & viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, quàm, qui in mundo*: Eſt ergo quæcunq; gratia de ſe efficax ad vincenda peccata & ſuperandas concupiſcentias: præſertim, quia ſemper habet adiunctum auxiliũ Dei ad ſufficiens ſuum finem conſequendum. Preterea ad pręſentem quæſtionem nihil refert, quòd illa gratia data in circumciſione; fuerit magna, aut parua, ſed ſimpliciter, an data fuerit gratia: quoniam, ſi quæ ſunt teſtimonia, quæ videntur ſignificare, nõ fuiſſe datam gratiam per circumciſionem, non loquuntur de magna, aut de parua gratia, ſed ſimpliciter de gratia. Item, quia ſiue magna, ſiue parua fuerit, non potuit dari, niſi per Chriſtum venturum; ergo eadem difficultas erit in gratia D minima, quo modo dari potuerit per circumciſionem, cùm nondùm eſſent exhibita merita Chriſti.

Quarta ergo ſententia eſſe poteſt, in circumciſione per ſe nullum ſpiritualem fructum fuiſſe collatum homini vltra illud, quod reſpondebat fidei & meritò operantis; atq; adeò in circumciſione ſecundum ſe nec gratiam fuiſſe collatã, nec originale peccatum fuiſſe remiſſum, ſed fuiſſe ſolum ſignum fidei iuſtificãtis. (4. Sententia, in circumciſione nihil fuiſſe datum vltra meritum operantis.) In hanc ſententiam videtur inclinare D. Tho. hîc ad 3. vbi in hoc æquiparat circumciſionem (D.Thom.) aliis ſacramentis legalibus & ſimpliciter dicit, tãtum fuiſſe ſignum fidei iuſtificantis: & idem docet q. 70. ar. 4. quanquam poſteà dicat in circumciſione fuiſſe collatam gratiã, & ideo difficile eſt mentem D. Tho. E explicare, & eorum, qui illum ſequuntur, vt videre licet in Capreo. Soto & aliis in 4. & in Bellar. lib. 2. de (Capreo l. Sot Bellarm.) ſacram. c. 13. & ſequentibus, vbi conſtanter hanc ſententiam defendit, ita vt ſentire videatur, ſecluſo merito recipientis, nullum ſpiritualem fructum in circumciſione fuiſſe collatum. Quod confirmat variis ſcripturæ teſtimoniis, ex quibus aliqua ſunt generalia de omnibus veteribus ſacramentis, quæ egena & infirma in ſcriptura dicuntur, ſub quibus circumciſio etiam comprehenditur, vt ſectione ſeq. dicam. Alia ſunt ſpecialia de circumciſione, qualia ſunt ea, in quibus ſignificatur circumciſionem nõ fuiſſe inſtitutam, propter dandum ſpiritualem iuſtitiæ fructum, vt eſt illud ad Rom. 3. *Quid ergo amplius Iudæo eſt? aut quæ vtilitas circumciſionis?* &c. Sed hæc iam ſunt à

nobis

nobis tractata & explicata. Illa verò difficiliora videtur, in quibus Paul. ait, *Circumciſio nihil eſt, & præputiũ nihil eſt*, 1. ad Cor. 7. & illud ad Gal. 6. *Neque circumciſio aliquid valet, nec præputium, ſed noua creatura.* Et ad Col. 2. & ad Philip. 3. ſignificat Paulus, nihil in circumciſione fuiſſe, niſi exteriorem illam carnis amputationem. Et ad hoc propoſitum afferri poſſunt omnes Patres Græci, quos ſuprà retulimus agentes de fine circumciſionis.

Huius ſententiæ cenſura.

Hanc verò ſententiam, ſic abſolutè prolatam, vt à nobis expoſita eſt, quidam, vt falſam, alij etiam, vt temerariam reiiciunt, vtpote omnibus Scholaſticis contrariam. Sed vt mens dictorum authorum & rei veritas intelligatur aduertendum eſt, variis modis poſſe intelligi hanc ſententiam. Primò, ante Chriſti aduentum nulli hominũ fuiſſe gratiam collatã, aut remiſſum peccatum, niſi per propriam ipſius hominis fidem, ac diſpoſitionem de ſe ſufficientem ad obtinendam gratiam, & expellendum peccatum. Quæ ſententia de adultis quidem probabilis eſt, vt poſteà dicam: tamen ſi in vniuerſum tàm de paruulis, quàm de adultis intelligatur, erit valdè temeraria, quia ex illa ſequitur, tàm in lege naturæ, quã Moyſis omnes infantes fuiſſe relictos ſine remedio originalis peccati, atque adeò omnes, qui mortui ſunt ante vſum rationis, damnatos fuiſſe. Quod impium eſt ſentire, & contra communem Eccleſiæ traditionem, & ſenſum, vt ſuprà probatum eſt: tamen in hoc ſenſu à nullo prædictorũ authorum hæc ſententia aſſeritur.

Secundò ergo intelligi poteſt, ante Chriſti aduentum nullum fuiſſe inſtitutum externum remedium ſeu ſenſibile ſignum, in quo alicui daretur gratia vel remedium peccati, præter meritum vel ſufficientem diſpoſitionem eius, ſed remedinm originalis peccati fuiſſe eo tempore merè internum, poſitumque fuiſſe in ſola interiore fide, vel ipſiuſmet hominis, cui remittebatur peccatum, ſi erat capax eius, vel alterius, ſub cuius erat cura, & poteſtate, ſi erat paruulus. Et in hoc ſenſu ſententia hæc, quoad tempus legis naturæ, eſt quidem minus probabilis, non tamen temeraria, neque omninò improbabilis, vt in ſuperioribus diximus. Quoad circumciſionem verò videtur maiori cenſura digna, propter authoritatem Auguſtini, Gregorij & aliorum, quos ſuprà retuli, & præſertim propter authoritatẽ Innocent. 3. in c. Maiores, de Baptiſmo: dicentis, *quòd originalis culpa remittebatur per circumciſionis myſterium.* Nihilominus, quamuis etiam in hoc ſenſu falſa ſit hæc opinio, non tamen videtur nota temeritatis digna: tum quia plura Sanctorum teſtimonia illi fauere videntur, tum etiam, quia licet hæc ſententia affirmet externum ſignum legis naturæ, vel circumciſionis non fuiſſe neceſſaium ad applicandum paruulis remedium originalis peccati, non tamen negabit: quin, ſi ſimul cum fide interna hoc ſignum exhiberetur, daretur ſtatim gratia, & remiſſio originalis peccati, quamquam è conuerſo ſolum externum ſignum ſine fide non ſufficeret ad dictum effectum; & aliunde ſola fides interior poſſet iuxta hanc opinionem ſufficere ſine exteriori ſigno. Vnde, cum dicunt Sancti aliqui, per circumciſionem remiſſum fuiſſe orignale peccatum, explicandi eſſent iuxta hanc ſententiam, id intelligendum eſſe, ratione fidei, vel etiam, niſi iam eſſet remiſſum per fidem, ſicut de adultis poſteà dicemus. Sed prædicti authores, nõ in hoc ſenſu aſſerunt prędictam ſententiam, ſaltem quoad circumciſionem.

Auguſt. Gregor. Innocen.

Quomodo ſit probabilis iſta ſententia.

Tertio ergo modo intelligi poteſt, in circumciſione (& idem eſt proportione ſeruata de ſigno externo legis naturæ) in circumciſione (inquam) datam eſſe gratiam, & peccatum originale remiſſum, atque ad hunc ſpiritualem fructum conſequendum neceſſarium fuiſſe externum ſignum, ſeu circumciſionem, non tamen ſine fide interiori, Eccleſiæ vel miniſtri, neque è contrario fidem internam ſuffeciſſe ſine tali ſigno externo: effectum autem gratiæ fuiſſe tribuendum interiori fidei, vt propriæ cauſæ, externum autem ſignum tantum fuiſſe conditionem, ſine qua non. Et hoc ſenſu eſt illa opinio, non ſolùm nulla cenſura digna, ſed etiam probabilis, nam ſine dubio probabile eſt, hunc fuiſſe ſenſum Diui Thomę, quem ita explicat & ſequitur Cano relect. de ſacramento p. 5. & Bellarmin. ſuprà capite 15. in fine, & huius ſententiæ etiam videntur fuiſſe Bonauentura, Richard. & Durand. cum quibus diſputabimus ſectione ſequenti.

Quinta ſententia eſt, in circumciſione per ſe ac ſemper datam fuiſſe gratiam, per hoc ſolum, quod ſignum externum adhiberetur, ita tenet Alex. Alen. 4. p. q. 5. m. 3. & q. 7. m. 5. art. 1. & 2. Scot. Gab. Palud. ſectio. ſequenti citandi.

Alenſ. Scoto. Gabr. Palud.

In hac re mihi videtur diſtinguendum inter paruulos & adultos, & dicendum primò, applicata circumciſione, ſeu exteriori ſacramento legis naturæ, paruulis ante vſum rationis, datam eis fuiſſe gratiam & remiſſionem peccati originalis. Huius concluſionis fundamentum ſumendum eſt ex dictis ſuprà de ſacramento legis naturæ, & de inſtitutione circumciſionis, vbi oſtendimus, nunquam fuiſſe remiſſum originale peccatum ſine exteriori ſigno proteſtatiuo fidei: oſtendimus etiam, hoc ſignum, quod priùs fuit indifferens, in lege Moyſis determinatum fuiſſe pro maſculis, quoad circumciſionem: ſi ergo hoc ſignum externum neceſſarium fuit ad remiſſionem originalis peccati, oportuit, vt illo adhibito tolleretur peccatum originale, & daretur gratia.

Paruulis ante vſum rationis gratiã fuiſſe datam in circũciſione.

Dico ſecundò, probabilius eſt ipſum ſignum externum circumciſionis fuiſſe ſufficiens, vt illo applicato daretur gratia paruulis, etiam ſi ſine fide parentis, aut miniſtri, ſiue hominis conferentis ſacramentum applicaretur. Hãc concluſionem ponit expreſsè Alex. Alenſ. ſuprà. Palud. in 4. d. 1. q. 5. art. 5. & idẽ ſentiunt Sco. & alij nuper citati, & probatur primò, ex Aug. lib. 1. contra Creſconiũ cap. 31. vbi æquiparat circumciſionem in hoc cum Baptiſmo, quod data à miniſtro infideli, non magis erat poſteà iteranda, quàm nunc fit, iterandus Baptiſmus datus ab Hæretico: ergo ſicut nunc talis Baptiſmus eſt ſufficiẽs remediũ originalis peccati, ita & illa circũciſio.

Ad pueri ſanctificationẽ nõ fuiſſe neceſſariam fidẽ parentis.

Secundò, quia Baptiſmus applicatus à miniſtro infideli eſt ſufficiẽs remedium peccati, vt infrà probabimus: ergo & circumciſio. Probatur conſequentia primò, quia differentia, quæ in hoc ab aliis aſſignatur nulla authoritate, vel probabili fundamẽto nititur, & aliàs Patres ſimpliciter affirmant: circumciſionẽ fuiſſe inſtitutã, in remediũ peccati orignalis, cui poſteà Baptiſmus ſucceſſit: ergo quod ſufficiebat ad veram circumciſionem, id eſt, vt eſſet verum ſacramẽtum, ſufficiebat etiam, vt eſſet remedium peccati, ſicut de Baptiſmo conſtat. Secundò, quia ſicut paruuli ante Chriſti aduẽtum dicuntur iuſtificati in fide parẽtum, ita etiam nunc in lege gratiæ, vt loquitur Iuſtinus Martyr. quæſt. 56. ad Orthodox. & Aug. libro 1. de pecca. meri. cap. 2. & lib. de ver. & falſ. pœn. cap. 2. & epiſtola 23. & 107. ergo ſicut hoc poſteriùs eſt intelligendum de fide (vt ita dicam) obiectiua cum exteriori eius profeſſione, nõ de propria & interna fide ipſius miniſtri ſeu parentis, ita ẽt erit illud intelligendum. Tertiò, quia omnes rationes, quibus infrà q. 64. probabimus malitiã vel hæreſin miniſtri

Iuſtin. Auguſt.

non

non impedire veritatem ſacramenti, nec effectum eius; ferè eodem modo poſſunt circumciſioni applicari. Præſertim, quia aliàs remedium originalis peccari eſſet valdè incertum, & ſæpè eſſet iterandum. Tandem argumentor, quia vel fides miniſtri eſſet neceſſaria, vt daretur gratia paruulo propter meritum de condigno vel de congruo ipſius miniſtri: & hoc non: tum, quia nullus hominum præter Chriſtum, meretur alteri primam gratiam habitualem immediatè, & ſine vlla diſpoſitione recipientis, vt etiam in ſuperioribus dictum eſt, tum etiam, quia aliàs non quæcunque fides, ſed viua, & charitate formata, eſſet neceſſaria ad huiuſmodi effectum, quod eſt ſatis abſurdum. Vel illa fides poſtularetur à Deo, vt conditio neceſſaria ſimul cum opere externo, & hoc, licèt a Deo fieri potuerit: gratis tamen & ſine fundamento dicitur factum: quia non conſtat promiſſionem eſſe factam fidei, ſed ſigno externo, iuxta illud, *Anima cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* Ex quibus verbis ſumi etiam poteſt aliud argumentum: nam ad veritatem illius ſacramenti, & vt eſſet impletum præceptum illis verbis contentum, non erat neceſſaria fides miniſtri: ergo neque erat neceſſaria fides miniſtri: ergo neque erat neceſſaria, vt in illo ſacramento daretur gratia, nõ exiſtente obice in recipiente. Tandem, quia cùm hæc gratia non daretur propter meritũ hominis applicantis ſacramentum, non expediebat, vt ab eius fide penderet.

Obiectio. Sed cõtrà, nam multę Gentes vtebantur circumciſione, quæ erant impiæ & infideles, vt latè refert Epiph. Hær. 30. Ambr. ep. 77. Orig. lib. 2. in ad Roma. cir. fi. cap. 3. & lib. 5. contra Celſ. poſt medium, quę tamen Gentes non conſequebãtur gratiã, ſolùm quia ſine fide vtebantur nuda exteriori cęræmonia, ergo. (Epiph. Ambroſ. Orig.) Prætereà, de ſacramento legis naturæ eſt ſpeciale argumentum, quia cum non haberet ſpecialem cæræmoniam inſtitutione Dei definitam, vt ſignum exteriùs applicatum haberet rationem ſacræ cæræmoniæ, oportebat, per fidem conferentis determinari, ad ſignificandum veri Dei cultum, & paruuli ſanctificationem & oblationem vero Deo factam: ergo hac ratione erat tunc neceſſaria fides veri miniſtri.

Reſponſio. Reſpondetur ad priorem partem, ſicut in noſtris ſacramentis, ita & in circumciſione diſtingui poſſe fidem miniſtri ab intentione faciendi ſacramentum à Deo inſtitutum, nam licèt fides non eſſet neceſſaria, intentio tamen neceſſaria fuiſſe videtur ad veritatem ſacramenti: quia quoad hoc eadem eſt ratio de illo, & de noſtris ſacramentis, vt poſteà videbimus. Vnde colligitur, fuiſſe etiam intentionem illam neceſſariam, vt detur gratia ſub illa cæræmonia externa, quia non dabatur in illa, niſi, vt habebat rationem ſacramẽti, & religioſę cerę̨monię pertinentis ad Dei cultum: Quocirca de illis Gentibus, quæ extra Dei populum vtebantur circumciſione, dicendum eſt, quòd ſi id faciebant ſub prædicta intentione, etiam ſi aliàs eſſent infideles, poterant infantes illarum Nationum in illa circumciſione iuſtificari, & remedium originalis peccati conſequi; ſicut nunc omnes Gentes, quæ vtuntur Baptiſmate, debito ritu, & ſub intentione faciendi, quòd Chriſtus inſtituit, iuſtificant paruulos ſuos, etſi alioqui verſentur in Infidelitate aliqua, aut Hæreſi, vel Schiſmate; poterant autem illæ Gentes habere hanc intentionem, ſaltem ſub ratione valdè confuſa & generali, nimirùm intendendo facere, quod Deus inſtituit, aut imitari Abraham ſeu populum Iudæorum, aut intendendo ſanctificare paruulos ſuos, aut dicare & conſecrare illos Deo, vel aliquid ſimile, & probabile eſt ferè ſemper habuiſſe aliquã intentionem huiuſmodi, quia ſine illa, non erat alia cæræmonia per ſe expetibilis, aut ad aliquid aliud vtilis.

Sed quæret aliquis obiter, ſi verum eſt, hanc intentionem fuiſſe neceſſariam, quid eſſet Iudæo faciendum, ſi contingeret puerum circumcidi ſine intentione debita, nam illa cæræmonia exterior circumciſionis non poterat iterari, ſicut nunc poteſt repeti exterior cæræmonia Baptiſmi, quando ſine debita intentione facta eſt: quod ergo remedium eſſet nunc applicandum illi paruulo? (An eſſet iterãda circumciſio, ſi ſine debita intentione fieret.) Aliquis fortaſſe diceret, iterandam fuiſſe exteriorem cæræmoniam circumciſionis, aliquid ampliùs illius pelliculæ abſcindẽdo; veriſimile enim eſt, nunquã fieri tàm exactam ac præciſam circumciſionem, quin poſſit magis perfici. Vel etiam dici poteſt, in eo caſu educendum eſſe præputium, vt iterùm fieret circumciſio. Quòd enim poſt ſemel factam circumciſionem, iterũ poſſet arte fieri, aut ſuperinduci præputiũ, multi colligunt ex illis verbis Pauli. 1. ad Cor. 7. *Circumciſus aliquis vocatus eſt, non adducat præputiũ*, vt ibi notat Gagneius ex Epiphanio Theophylo & Photio, Græcis. (Gagne. Epipha. Theoph. Photio.) Sed quidquid ſit de ſenſu huius loci, tamẽ quod ad pſens attinet, improbabilis eſt iſta reſpõſio. Quis enim obligaret Iudæum ad vtendum huiuſmodi arte? nullo enim fundamento id affirmari poteſt, neq; ex lege Dei colligitur. Nec etiã prior reſponſio mihi probatur, quia eſt voluntaria & ſine fundamento.

(Reſpõdetur quæſtioni.) Dico igitur, in eo caſu non eſſe iterandam circumciſionem. Quia illa (vt ita dicam) non conſiſtebat tantùm in fieri, ſed etiam in facto eſſe. Et ideò licet contingeret non fieri debito modo, ex intentione applicantis illam, tamen ſi in re ipſa ſufficienter fiebat, re vera manebat facta, quoad externum effectum ſeu charactèrem ſenſibilem; & ita illa lex quoad ſubſtantiam eius, manebat in eo nomine impleta; & imò non erat, quod repeteretur: maximè cum moraliter eſſet impoſſibile: tunc ergò, ſi in priori circumciſione, non erat applicatum ſufficiens remedium peccati, ex defectu intentionis, ſuppleri poterat, atque ſupplendum erat quolibet alio ſigno externo proteſtatiuo fidei, ſeu ſacramento legis naturæ, ſicut in ſuperioribus diximus faciendum eſſe in aliis euentibus, quando non poterat applicari circumciſio.

Ad aliam partem difficultatis propoſitæ: reſpondetur: Primò, quamuis in lege naturæ non eſſet determinatum certum ſignum in remedium paruulorum ex iure diuino: tamen in vnoquoque populo potuiſſe publica authoritate determinari, qua determinatione facta, poterat etiam applicari tale ſignum ab aliquo non habente veram fidẽ, vel cognitionẽ Dei, ex intentione faciendi, quod ille populus fidelis faciebat, ſeu intentione offerendi paruulum illum illi Deo, quẽ talis populus colebat, vel quem parentes eius coluerunt. Quinimò, quamuis ſignum non eſſet ab aliqua republica definitum, ſed determinandum eſſet voluntate & arbitrio ipſius miniſtri, adhuc poſſet ab eo determinari, & ſufficienti intentione, & ſine vera fide, vt ſi haberet prædictam intentionem offerendi paruulum illum vero Deo creatori omnium, ſeu Deo, quem coluerunt patres eius, de quo poſſet is, qui ſic applicaret ſacramentum, non habere veram fidem, ſed aut nullam, aut certè ſolùm humanam, & multis erroribus admiſtam. Itaque nec in lege naturæ videtur ſimpliciter fuiſſe neceſſaria fides miniſtri ad veritatem ſacramenti. Quamuis moraliter loquendo, vix poſſet ſine illa fieri ſacramentum, non quia in illa niteretur veritas ſacramẽti, ſed quia ſine illa vix poterat tunc haberi ſufficiens intentio faciendi ſacramentum, ſuppoſita

poſita autē veritate ſacramenti, vt in eo daretur gratia, non magis erat neceſſaria fides miniſtri, quam in circumciſione, quia quoad hoc eſt eadem ratio, vt ex dictis patet.

In circumciſione nō dabatur gratia adultis ſine fide, &c.

Dico tertiò, In circumciſione non dabatur gratia adultis, niſi habentibus fidem & dilectionem Dei, ſeu contritionem peccatorum; & idem ſentiendum eſt à fortiori de ſacramento legis naturæ. Hanc aſſertionem docuit Cano in relectio. de ſacramen. p. 5. Soto verò in 4. d. 2. q. 1. art. 4. ad 5. eam admittit in ſacramento legis naturę, non autem in circumciſione. Probatur ergo primò de ſacramento legis naturæ, quia illud tempus per ſe non erat accommodatum, vt in eo daretur gratia ex opere operato vltra meritum & diſpoſitionem operantis, quia merita Chriſti nondum erant exhibita; ergo non eſt aſſerendum, aliquam gratiam fuiſſe hoc modo tunc datam, niſi quam neceſſitas humani generis lapſi omnino requirit, & ſine qua videretur diuina prouidentia homini in neceſſariis defuiſſe; præſertim cum nullā certa authoritate conſtet, gratiam fuiſſe ſic datam illo tempore, ſed ſolùm ex ratione diuinæ prouidentiæ colligenda ſit: at verò hæc ratio & neceſſitas ſolum habet locum in paruulis; nam adulti, cùm poſſint ſe ſufficienter ad primam gratiam diſponere, non erant in eo articulo neceſſitatis conſtituti; ergo non eſt, cur aſſeramus illis fuiſſe remiſſum peccatum, aut datam gratiam in ſacramento legis naturæ, ſine diſpoſitione per ſe ſufficienti. Et confirmatur primò, nam reddere hominem ex attrito contritum per infuſionem gratiæ & charitatis habitualis abſq; connaturali diſpoſitione, eſt vnus ex potiſſimis effectibus ſacramentorum nouæ legis, adeò excellens & ſupra naturas rerum, vt multis viſum ſit, etiam in lege gratiæ, nunquam remitti hoc modo peccatum; ergo non eſt veriſimile, hoc beneficium fuiſſe conceſſum hominibus in lege naturæ. Et confirmatur ſecundò, quia, ſi ad remiſſionem peccati originalis, habebant adulti huiuſmodi remedia, quibus poſſent fieri ex attritis contriti, cur non dicemus habuiſſe ſimile remedium, ad remiſſionem peccati mortalis commiſſi, poſt primam gratiam ſemel conſequutam? cum non ſit minus neceſſaria ad ſalutem remiſſio huius peccati, quam illius, nec ſit minus difficilis diſpoſitio ad remiſſionem huius, quàm illius. Atque hæ rationes æquè in circumciſione procedunt, præſertim cum ſuprà oſtenſum ſit, circumciſioni, non eſſe additam virtutem aliquam ſpiritualem, nec ſpecialem promiſſionem gratiæ, ſed ſolùm ſubiiſſe locum ſacramenti legis naturæ & remedij originalis peccati, quatenus illud, quod indifferens erat in lege naturæ, determinatum fuit ad talem cæremoniam in illo populo. Quod ſaltem probant teſtimonia Pauli in ſecunda ſententia adducta, vt latiùs infrà videbimus ſectione 3. Et confirmatur, quia licèt Abraham fuerit circumciſus, non fuit in illa circumciſione iuſtificatus vltra meritum ſuæ fidei & obedientiæ, vt apertè docent omnes Patres ſuperiùs citati, diſputatione 5. ſectione 1. & non obſcurè colligitur ex Paulo ad Roman. 4. vbi hoc ſenſu dicit, Abraham non fuiſſe iuſtificatum in circumciſione, ſed ex fide; accepiſſe autem circumciſionem, *in ſignum & ſignaculum iuſtitiæ fidei.* Ergo neque aliis adultis dabatur gratia in circumciſione vltra meritum & diſpoſitionem eorum.

Obiectio Scoti.

Reſpondet Scotus in 4. d. 1. q. 6. circumciſionem potuiſſe augere gratiam adultorum ex opere operato, vſq; ad certum gradum, non tamen vltra illum; & quia in Abraham inuenit excellentem gratiam, quæ illum gradum vel attingeret vel ſuperaret, ideò nihil illi contuliſſe præter

A meritum operantis. Sed hæc reſponſio & voluntaria eſt, & parum rationi conſentanea: quia ſacramenta, quæ poſſunt conferre aliquem gradum gratiæ, non impediuntur in ſuo effectu propter inſignem ſanctitatem recipientis: nam cùm illa ſit melior diſpoſitio ad ſacramentum, non debet impedire effectum ſacramenti. Item, quia gratia viatoris de ſe ſemper augeri poteſt, & ex parte ſacramenti non poteſt deeſſe virtus ad augendam illam, ſi adhoc inſtitutum ſit, quia operatur vt inſtrumentum Dei, vel ſaltem Deus operatur ad præſentiam eius: virtus autem diuina poteſt adiungere gradum gratiæ etiam ſecundum legem ordinariam cuicunque gratiæ viatoris, B quantumuis intenſæ & ideò gratia Virginis aucta fuit per Baptiſmum; quamuis magis excelleret communem gratiam Baptiſmalem, quàm gratia Abrahæ gratiam circumciſionis ſuperaret;

Solutio.

ſi ergo Abrahæ in circumciſione non fuit datum augmentum gratiæ vltra eius meritum, certum videtur, neque aliis adultis fuiſſe hoc modo datum augmentum gratiæ, quando contingebat, eos circumcidi iam iuſtificatos per viuam fidem; quamuis non ſit dubium, quin mererentur augmentum gratiæ per circumciſionem, vt erat opus hominis iuſti ex virtute & obedientia procedens: ergo æque etiam certum eſt, non dediſſe primam gratiam adultis, niſi per contritionem diſpoſitis, nec ratione circumciſio- C nis fuiſſe datam maiorem primam gratiam, quam ipſi contritioni reſponderet.

In circumciſione nō dabatur adulto prima gratia maior, quam ipſi contritioni reſponderet.

Patet conſequentia, quia eadem vel maior ratio eſt de augmento, quæ de prima gratia; nam magis debitum eſt iuſto augmentum gratiæ, quàm peccatori diſpoſito prima gratia. Vnde etiam in lege gratiæ nullum eſt ſacramentum potens conferre primam gratiam, & efficere hominem de attrito contritum, quod non melius poſſit augere gratiam, ſi ſubiectum iam iuſtificatum inuenit.

Obiectio.

Contra hanc verò concluſionem obiici poteſt primò, quòd grauiores Theologi docent, per circumciſionem remiſſa eſſe adultis, non tantùm peccatum originale, ſed etiam actualia, ita docet D. Th. D infrà q. 70. art. 4. ad 5. & in 4. d. 1. q. 2. art. 4. quæſtiuncula 2. ad 4. & ibi Richar. art. 6. q. 3. Dur. q. 7. ad 2. Palud. q. 5. arti. 4. concluſ. 2. non poterant autem in circumciſione remitti peccata, niſi in ea daretur prima gratia, per quam remittuntur peccata; ergo oportebat, vt in circumciſione homo fieret ex attrito contritus, nam ſi ſemper ſupponenda eſſet contritio, ſemper eſſent ante circumciſionem remiſſa peccata; nunquam ergo in ipſa circumciſione remitterentur adultis. Et confirmatur, nam aliàs ſequitur, reſpectu adultorum non fuiſſe circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ inſtituta in remedium originalis peccati: quia de ratione huiuſmodi remedij eſt, vt per illud, vel in illo, poſſit remitti peccatum; nam, E ſi ſemper ſupponendum eſſet peccatum remiſſum, nullius vtilitatis vel momenti eſſet tale remedium. Vnde vlteriùs fit, circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ reſpectu adultorum non habuiſſe rationem ſacramenti, ſed ſolùm cuiuſdam profeſſionis fidei, vel religioſæ cæremoniæ meritoriæ ex opere operantis: quia non aliter erant ſigna gratiæ.

Reſponſio.

Reſpondetur ad primam difficultatem, in primis D. Thom. nunquam docuiſſe in hac 3. parte per circumciſionem remiſſa fuiſſe peccata actualia, ſed verba eius ſunt, ***Adulti, quando circumcidebantur, conſequebantur remiſſionē, non ſolùm originalis peccati, ſed etiā actualium peccatorum.*** Quæ verba vera ſunt: intelligenda ſunt tamē, dummodo adultus, qui circumcidebatur, accede-

accederet diſpoſitus ad remiſſionem peccatorum conſequendam. Poterat enim hæc diſpoſitio ſimul cum circumciſione concurrere & hoc erat, vt minimùm, neceſſarium, ac ſufficiens, vt in circumciſione daretur gratia; quod verò aliquando antecederet contritio & prima gratia, eſt accidentarium. Vnde ad primam confirmationem primò concedi poſſet, circumciſionem (& idem eſt de ſacramento legis naturæ) reſpectu adultorum non fuiſſe propriè remedium peccati, ſed ſolùm ſignum externum remedij peccati, quod erat internum in fide & contritione conſiſtens. Secundò faciliùs magiſq; iuxta communem loquendi modum negatur ſequela; poteſt enim circumciſio fuiſſe etiam adultis remedium, ad remiſſionem originalis peccati obtinendam, vt conditio neceſſaria, ſine qua ille effectus non daretur: voluit enim Deus omnes, etiam adultos, ſigno aliquo externo profiteri ſuam fidem & deuotionem internam, vt remiſſionem originalis peccati cõſequi poſſent; & ideò ſine tali ſigno vel in re exhibito, vel in vóto concepto, non poterat remitti originale peccatum; & hoc ſatis eſt, vt dicatur remedium illius. Ex quo patet ſolutio ad alteram partem de ſacramento: ſimpliciter enim negatur ſequela. Primò quidẽ, quia circumciſio non tantum erat ſacramentum propter gratiam præſentem, quæ in illa dabatur & ſignificabatur, ſed etiam propter alia myſteria, vt ſuprà dictum eſt & conſtat de circumciſione, quæ data fuit Abrahæ in perſona eius. Secundò quia, vt Scotus ſuprà dicit, ad rationem ſacramenti ſatis eſt, quòd ſignificet gratiam, quæ in ipſo datur per ſe loquendo, id eſt, ſi non ſit obex in ſubiecto; vel quæ ſubiecto ineſt, etiam ſi priùs accepta ſit, præſertim ſi data fuit cum ordine ad tale ſacramentum, atque hoc modo circumciſio data adulto ſignificabat iuſtitiam eius, ſiue illa tunc fieret, quia ſubiectum nec antea ſe diſpoſuerat, nec tunc ponebat obicem, ſiue priùs eſſet facta & accepta per diſpoſitionem ſufficientem cum ordine ad tale ſacramentum.

Secundò reſpondetur, circumciſionem fuiſſe cõditionem neceſſariam ad remiſſionem peccati.

SECTIO II.

Vtrùm circumciſio, vel ſacramentum legis naturæ conferret gratiam ex opere operato.

HÆc quæſtio præcipuè habet locum in iuſtificatione paruulorum: nam in adultis in noſtra opinione non habet difficultatẽ; diximus enim illis non fuiſſe datam gratiam niſi contritis, vel diligentibus Deum ſuper omnia; in paruulis verò habet difficultatem quia dabatur eis gratia ſine eorũ actu, & ideo Theologi variè loquuntur. Prima ergo ſentẽtia fuit Palud. in 4. diſt. 1. q. 5. artic. 4. qui duplicem diſtinguit modum cauſalitatis ex opere operato; vnũ per cauſalitatem phyſicam; alterum, per modum conditionis, ad cuius præſentiã infallibiliter cõfertur gratia. Dicit ergo, circumciſionem & ſacramentũ legis naturæ dediſſe gratiam ex opere operato, diuerſo tamẽ modo: nam circumciſio phyſicè, ſicut ſacramẽta nouæ legis, gratiam conferebat; ſacramentum autem legis naturæ ſolùm per modum conditionis requiſitæ. Hæc verò opinio, quoad priorem partem de cauſalitate phyſica circumciſionis, neque ab ipſo aliquo fundamento vel coniectura probatur, nec videtur probabilitatem aliquam habere; tum quia affirmat rem valdè ſupernaturalem & miraculoſam abſque vllo fundamento; tum etiam, quia omnes authores, qui hoc genus cauſalitatis tribuunt ſacramentis nouæ legis docent eſſe priuilegium proprium illorum, vt conſtat ex D. Tho. hîc ad tertium & infrà q. 70. ar. 4. Alij verò, qui nec ſacramentis nouę legis tribuunt hoc genus efficiendi, multò magis negabunt conuenire circumciſioni. Præterea congruentia Diui Thomæ eſt optima, quia ſacramenta agunt in virtute Chriſti, & ideo non oportuit, vt prius daretur illis virtus efficiendi gratiam, quam Chriſtus in humanitate ſua illam haberet. Argumẽta etiam alia, quæ cõtra opinionem Scoti infrà tractandam obiici ſolent, à fortiori impugnant hãc ſentẽtiam, vt inferiùs videbimus, vbi alterã huius opinionis partem tractabimus, quæ cum opinione Scoti coincidit.

Refellitur hęc ſentẽtia.

A

Secunda opinio eſt Durandi in 4. d. 1. q. 5. 7. & 8. vbi aliter diſtinguit inter circumciſionem & remediũ legis naturæ: nam de circũciſione (inquit) contuliſſe gratiam ex opere operato eodem modo quo ſacramenta nouæ legis, ſcil. vt conditionem, ad cuius præſentiam Deus operatur, & quoad hanc partem coincidit hæc opinio cum opinione Scoti infrà tractanda; de remedio autem legis naturæ negat contuliſſe gratiam ex opere operato: quia exiſtimat, non fuiſſe verum ſacramentum. Vnde concludit, gratiam fuiſſe in illo remedio datam per modum meriti & ſuffragij totius Eccleſiæ, quæ fidem ſuam paruulo applicabat, eique remiſſionem peccati merebatur & impetrabat. Hanc opinionem indicauit etiam Alex. Alenſ. 4. p. q. 5. memb. 3. & q. 7. membr. 5. artic. 1. ad 2. Hæc verò opinio mihi nõ probatur: nam primò differentia, quam cõſtituit inter circumciſionem & ſacramentum legis naturę, nullo fundamento nititur: nam in ſuperioribus oſtendimus, circumciſionem ex vi ſuæ inſtitutionis non habuiſſe nouam aliquam virtutem ſanctificandi, quam ſacramentum legis naturæ non haberet; ſed ſolum habuiſſe determinationem talis cęræmoniæ. Et hæc ratio habet etiam vim contra opinionem Palud. paulò antea impugnatam. Secundò nititur duobus falſis fundamẽtis; primum eſt, remedium legis naturæ non fuiſſe ſacramentum, cuius oppoſitum ſuprà oſtendimus. Secundum eſt, tunc datam fuiſſe paruulis gratiam ex merito Eccleſiæ, quod in primis ab illo non probatur, ſed deducitur ex priori falſo principio, ſcil. quia tunc nullum fuit ſacramentum. Deinde, inquiro an loquatur de merito de condigno, vel de congruo. Primum affirmari non poteſt, quia mereri alteri primam gratiam de condigno eſt proprium Chriſti, neque gratia creata in perſona creata poteſt habere hanc vim ex natura ſua. Quod autem illam habuerit in hoc ſpeciali caſu ex ordinatione diuina, oſtendendum eſt aliqua reuelatione, vel authoritate, cum ex naturis rerum non colligatur, ſed ſit ſupra illas. Si autem dicatur fuiſſe meritum de congruo, Contra eſt primò, quia hoc ſolum non ſufficit: quia per ſe non eſt infallibilis effectus huius meriti; gratia autẽ in illo remedio legis naturę infallibiliter dabatur. Quòd ſi quis dicat, illi merito fuiſſe adiunctam promiſſionem diuinam, Primum oportet, vt illam oſtendat; deinde poſita tali promiſſione ſub conditione talis operis habentis meritum & valorem ex ſanctitate Eccleſiæ, vix deerit aliquid ad meritum de condigno, quantum cadere poteſt in perſona creata reſpectu alterius. Præterea, vel Durand. intelligit propriè & in rigore, illam gratiam datam eſſe paruulis propter meritum Eccleſiæ tanquam proprium præmium reſpondens operibus Eccleſię, vt propriæ cauſæ & veluti pretio, quo (vt ita dicam) obtinebatur à Deo illa gratia. Et hic ſenſus videtur nimium falſus, Primo, quia hoc neque eſt neceſſarium, neque vlla ratione conſtat, neque eſt conſentaneum meritis fundatis in gratia tantum creata, nec ordinariæ legi diuinæ, iuxta quam nullus meretur alteri infallibiliter primam gratiam ſine proprio motu illius, niſi ſolus Chriſtus, cuius meritum fuit ſemper propria & ſufficientiſſima cauſa

B

Durandus remedium legis naturæ non cenſet eſſe ſacramenta.

C

Refellitur.

D

E

ma cauſa

ma cauſa huius effectus, & ideo nulla ratione tribui poteſt merito Eccleſiæ.

Et confirmatur, quia aliâs etiam nunc poſſet effectus Baptiſmi tribui Eccleſiæ hoc modo, non eſt enim nunc minùs efficax meritum Eccleſiæ, quam in lege naturæ fuerit. Item, cur deficiente Baptiſmo, non poſſet nunc Eccleſia mereri, vt paruulo daretur gratia, applicando illi, vt poſſet fidem & meritum ſuum? Denique confirmatur, quia, vt iuſtificaretur paruulus in lege naturę, non erat neceſſarium actuale meritum Eccleſię: fingamus enim nullum iuſtum actu operari tunc, quãdo paruulus offerebatur Deo per miniſterium, & actionẽ parentis in peccato exiſtentis, tunc enim ſine dubio iuſtificaretur paruulus, & tamen nullum eſſet actuale meritum in Eccleſia. Quod ſi dicatur, ſufficere merita præterita, permanẽtia in diuina acceptatione; Contra hoc eſt, quia ſequitur illa merita fuiſſe ſufficientia ad eundem effectum gratiæ paruulo obtinendum, abſque illa actione ſeu oblatione parentis peccatoris, quia illa actio nullum addit meritum. Quòd ſi tandem dicatur, illam actionem fuiſſe neceſſariam, vt applicationem meriti Eccleſiæ, ſeu vt actualem imperationem; Contra hoc eſt: quia inquiro, an illa actio fuerit neceſſaria ex inſtitutione Eccleſiæ, vel ex inſtitutione diuina. Si primum dicatur, ſequitur primò, potuiſſe Eccleſiam inſtituere, vt illa applicatio ſui meriti non fieret per aliquam ſpecialem actionem circa paruulũ factam, ſed vel per orationem ſacerdotis, vel per ſacrificium generale publicum, vel per quamcunq; actionem externam virtutis, vt v.g. per eleemoſynã, vel per aliquid ſimile, quod videtur abſurdum & præter communem ſenſum omnium. Sequitur deinde, illam actionem nihil aliud fuiſſe, quàm conditionem, ad cuius pręſentiam Deus conferebat gratiam propter meritum Eccleſiæ, quia ex ſententia ipſius Durandi meritum Chriſti non aliter applicatur per actiones externas, quam vt per conditiones, quibus poſitis Deus confert gratiam: ergo reuera interueniebat ibidẽ modus cauſalitatis ex opere operato, qui eſſe nõ poterat ſine promiſſione diuina, ſolùmque erit differentia in fundamento illius cauſalitatis: quia Durand. vult, illud eſſe meritum Eccleſiæ, cùm tamen meliùs & rationabilius dicatur fundari in merito Chriſti. Atq; idem argumẽtum fieri poteſt, ſi dicatur, illam actionem externam fuiſſe ex inſtitutione diuina, vel multo magis, magiſque fidei conſentaneum eſt dicere, reſpexiſſe Deum in illa inſtitutione, & promiſſione, ad meritum Chriſti, quàm ad meritum Eccleſiæ. Quòd ſi ſenſus Durandi non fuit dicere, meritum Eccleſiæ fuiſſe propriam rationem, & cauſam illius gratiæ, ſed fuiſſe conditionem ſecundum legem ordinariam neceſſariam, vt conuenientiori modo applicaretur meritum Chriſti, talis ſenſus eſt minus improbabilis, tamen ille non excludit cauſalitatem ſacramẽtalem, & ex opere operato, quia vt in ſuperioribus dicebam ex Augu. epiſt. 23. etiam nunc per charitatem totius Eccleſiæ ad communionem fidelium paruuli adiunguntur, quia ſcilicet cùm baptizantur, miniſterio publico, & quaſi in nomine totius Eccleſiæ offeruntur Deo, vt ipſi Eccleſiæ adiungantur. Ac deinde hoc ipſum nõ eſt ſimpliciter neceſſarium ad hunc effectum, nam ſi per impoſſibile nullus eſſet iuſtus in Eccleſia, & paruulo applicaretur Baptiſmus, haberet in illo ſuum effectum, & idem eſſet in lege naturæ, ſi ſimilis caſus per impoſſibile fingatur, vt rectè notauit Palud. dict. q. 5. artic. 5. concluſio. 1. vbi rectè & facilè diſſoluit rationes Durandi. Neque enim poteſt cum fundamento dici

A magis fuiſſe tũc neceſſariam ad iuſtificationem paruuli ſanctitatem actualem vel habitualem Eccleſiæ, quàm nunc ſit: Quia meritum Chriſti non erat tunc minus ſufficiens, aut magis indigens conſortio meriti vel ſanctitatis Eccleſiæ ad obtinendam gratiam paruulo, quam nunc ſit, neque è contrario, meritum Eccleſiæ plus valebat tunc, quàm nunc valet apud Deum. Atque ex his multò magis improbata relinquitur opinio Bonauenturæ, in 4. diſtin. 1. artic. 2. q. 1. ad 2. & Richar. arti. 5. quæſt. 1. & 2. dicentium in lege naturæ non fuiſſe datam gratiam paruulo ex opere operato, quia ſolum dabatur ex merito de congruo parentis: contra hanc enim opinionem multò B magis vrgent omnia dicta contra Durandum.

Tertia ſententia.

Tertia igitur ſententia, principalis eſt circumciſionem, & ſacramentum legis naturæ dediſſe gratiam paruulis ex opere operato. Ita docet Scotus in 4. diſtin. 1. quæſt. 6. & 7. Gabr. quæſt. 4. arti. 1. & quoad circumciſionem tenuit idem Alenſ. Durand. & Palud. ſuprà. Et poteſt hæc ſententia probari primò, quia ſicut ſcriptura dicit de Baptiſmo. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* ita de circumciſione dicit, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, &c.* Quæ verba eundem reddunt ſenſum, & idem genus promiſſionis continent, vt Auguſt. ſæpè expoſuit, vt ſuprà vidimus. Propter quod idem Auguſtinus eodem modo loquitur vbique de circumciſione, quo de Ba- C ptiſmo. Vnde 6. contra Iulian. c. 3. dicit, per circumciſionem ablatum eſſe animę vitium, & peccatum originale, & 15. de Ciuit. Dei, c. 16. dicit, circumciſionem fuiſſe viſibile regenerationis ſignũ, & ſimilia multa habet 3. contr. Iulian. cap. 18. & lib. 5. Hypognoſtic. circa medium dicit, circumciſionem liberaſſe paruulos à peccato, & infrà eandem comparat cum Baptiſmo. Vnde libro 4. de Baptiſmo capite 24. dicit ex virtute, quam habuit circumciſio coniectare nos poſſe, quam virtutem habeat Baptiſmus, & infrà *Cur* (inquit) *præceptum eſt Abrahæ, vt paruulos circumcideret, niſi quia ipſum ſacramentum per ſe ipſum multum valet?* Quæ verba æquiualent his, quibus Theologi vtuntur, ſacramentum habere vim ex opere operato. Prę- D tereà Bernhardus ſerm. 2. de Aſſumptione virginis *In Baptiſmate* (inquit) *ſola gratia lauat hanc maculam,* ſcilicet originalem, *Quam olim raſit petra circumciſionis*, Atque idem videntur ſentire Gregorius, Beda, Rupertus, dum aiunt, circrmciſionem eſſe inſtitutam ad tollendum originale peccatum, quorum teſtimonia ſuprà retuli diſput. 5. ſect. 1.

Secundò argumentor ratione, quia nullum videtur poſſe excogitari medium inter modum dandi gratiam ex opere operantis & ex opere operato, ſed paruulis non dabatur gratia in lege naturæ, & veteri, ex opere operantis, vt conſtat, quia in eis nullum erat meritum vel diſpoſitio: ergo ex opere operato. Maior patet, primò, quia illi duo modi ſunt contra- E dictoriè oppoſiti, nam cum gratia ſemper data ſit ratione alicuius operis, quandocunque nõ datur propter opus ipſius operantis, neceſſe eſt vt detur propter opus operatum. Secundò, quia poſito tali opere nullo expectato actu ipſius paruuli, dabatur ei gratia: ergo dabatur ratione talis operis operati. Denique in opinione Scoti, vel Durandi videtur neceſſariò hoc ſequi: quia ad opus operatum ſolum requirunt, quòd opus ſit, vel conditio, qua poſita infallibiliter detur gratia, vel dipoſitio externa habens ſemper gratiam coniunctam ex ordinatione diuina, vtrumque enim ita conuenit circumciſioni, ſicut noſtris ſacramentis. Atque idem videtur ſequi in quacunque opinione, quæ ſolum tribuit noſtris ſacramentis cauſalitatem moralem, & illam cenſet

eſſe ſufficientem ad opus operatum. Nam oſtendimus, hanc cauſalitatem moralem non tranſcendere rationem ſigni, vel conditionis: ergo couenit circumciſioni, erat enim veluti ſigillum diuinum, aut quaſi publicum inſtrumentum continens Dei pactum vel promiſionem, quod in re exhibitum, vel quaſi repræſentatum Deo, eum mouebat, & ſuo modo obligabat ad gratiam conferendam. Vnde ſumi poteſt noua confirmatio, quia circumciſio erat cauſa moralis gratiæ: ergo in ſuo genere abſolutè conferebat gratiam, quia vnicuique cauſæ poteſt effectus attribui: ergo dabat illam ex opere operato, quia omnis cauſa operatur ſuo modo & vi ſua, & hoc eſt in ſacramento conferre gratiam ex opere operato.

Quapropter Cano dicta relectio. de ſacramento in genere, part.5.negat, ſolam circumciſionem externam fuiſſe ſufficientem conditionem vt daretur gratia ſine fide miniſtri. Sed hoc in primis falſum eſt, vt ſuprà oſtendimus, & deinde non euacuat difficultatem, quia inde ſolùm fit, circumciſionem externam, non ſe ſola, ſed ſimul cum fide miniſtri cõtuliſſe gratiam, ex quo non fit, ipſam non dediſſe gratiam ex opere operato, ſed potiùs poteſt colligi contrarium, quia ex illa ſimul cum fide miniſtri cõponebatur iuxta hanc ſententiam vna moralis cauſa integra gratiæ puero collatæ, ſicut in noſtris ſacramentis, quamuis ſola materia non conferat gratiam ſine forma, non propterea negabimus conferre illam ex opere operato, quia ſimul cum forma cõponit vnum ſacramentum, quod habet hanc vim. Quod ſi Cano contendat, illum effectum nullo modo eſſe tribuendum circumciſioni, aut ſacramento externo, ſed ſoli fidei, non loquitur conſequenter, quia tam neceſſaria conditio erat ſacramentum externum, ſicut fides interna, & ipſæ fidei internæ non poteſt tribui effectus, vt cauſę meritoriæ aut diſpoſitiuæ, ſed vt conditioni neceſſariæ, aut cauſæ morali applicanti meritum Chriſti: vnde de ipſa fide redit eadem difficultas, quæ locum habent etiam in ea opinione, quæ negat in lege naturę fuiſſe neceſſarium ſacramentum externum, ſed ſuffeciſſe fidem internam ad iuſtificationem paruulorum. Nam de illa fide redibit eadem quæſtio, an contulerit gratiam ex opere operato, quandoquidem non dabat illam ex opere operantis & alioqui, poſita illa fide, infallibiliter ſtatim dabatur gratia.

Quid alij reſpondeant. Quapropter alij Thomiſtæ confugiunt ad efficientiam phyſicam, aſſerentes eam eſſe neceſſariam vt dicatur ſacramentũ conferre gratiã ex opere operato, quia niſi ſacramentũ phyſicè efficiat, ipsũ non cõferre gratiam, licèt Deus cõferat ad præſentiam eius: ergo neque ex opere operantis, neque ex opere operato illam dabit. Et quidem ratio D. Tho4. hîc in ſolutione ad tertium, & infrà quæſt.70.arti.4.qua probat, circũciſionem non dediſſe gratiam ex opere operato, ſolùm probat, non fuiſſe inſtrumentum phyſicum, quia non potuit in hoc genere cauſalitatis coniungi Chriſto, antequam incarnaretur, quia

Quid obſtet. cauſa efficiens ſupponit eius exiſtentiam. Sed contra hãc reſponſionem obſtat. Primò, quia opinio illa de cauſalitate phyſica eſt valde incerta, & ad hominum ſanctificationem non multum referens, dummodo illis detur gratia ad præſentiã ſacramentorum. Vnde non videtur credibile, ex ea pendere doctrinam de inefficacia ſacramentorum veteris legis ad dandum gratiam, nec ſolum ea de cauſa dicta eſt egena, & infirma, quòd illam phyſicè non darent. Præterea, quia vt ſacramentũ dicatur conferre aliquid ex opere operato ſufficit cauſalitas moralis, vt patet de

A remiſſione totius pœnæ, in Baptiſmo, & de aliis effectibus ſacramentalibus ſuprà tractatis. Sacrificium etiam habet effectum ex opere operato, quamuis nõ habeat cauſalitatem phyſicam, vt ſuo loco videbimus: ergo idem eſſe potuit de circumciſione, & ſacramento legis naturæ.

Quarta ſententia. Quarta ſententia eſt, illa ſacramenta non dediſſe gratiam ex opere operato. Hæc eſt opinio D. Thom. hîc ad 3. & dicta quæſt.70.arti.4. & in 4.diſt. 1.quæſt. 2 art.4. & 6. licèt illic obſcuriùs loquatur. Eandem opinionem defendit latè Soto in 4. diſt.2. quæſt.1. artic.4. Ledeſm. hîc, Cano, & Bellar. locis ſuprà citatis. Quæ ſententia potiſſimum fundari ſolet in generali doctrina de efficacia legis antiquæ ad dandam

B gratiã quam ſect. ſeq. confirmabimus. Sed præcipuè adduci ſolet cõtra Scotum decretum Eugenij IIII. in Concil. Flor. dicentis ſacramenta nouę legis multum è ſacramentis antiquæ legis differre, quia noſtra continent gratiam, eamque dignè ſuſcipientibus conferunt, illa verò non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam figurabant. Ad quam definitionem Scotus & alij reſpondent ſub illa non comprehendi circũciſionem, quia hæc non fuit ſacramẽtum antiquæ legis, ſed ante legem, non enim ex Moyſe fuit, ſed ex Patribus, vt dicitur Iohan. 7. Sed hæc reſponſio nullo modo probãda videtur. Primò, quia Põtifex ibi loquutus eſt eo

C ſenſu, quo ſancti Patres communiter loquuntur de ſacramentis veteris legis, quandocunq; autem ſcriptura, vel Sancti generatim loquuntur de illis ſacramentis comprehendunt circumciſionem, quia erat profeſſio illius legis, & veluti ianua ad alia ſacramẽta, & quamuis paulò ante legem fuerit inſtituta, fuit tamen quædam illius inchoatio, & quaſi præparatio ad illam, vnde cum illa durauit, & cum illa etiã ceſſauit. Quare quod ait Paulus ad Hebræos 7. *Reprobatio fit præcedentis mandati*, non minus de circumciſione, quam de cæteris mandatis intelligitur: ergo ratio etiam quam ſubdit, ſcilicet: *Propter infirmitatem eius, & inutilitatem: nihil enim ad perfectum adduxit lex*, etiam circumciſionem comprehendit: ergo quandocunq;

D ſacramenta dicuntur infirma & inutilia, ſub eis intelligitur circumciſio: nam de illa etiam verum eſt, quod ad Hebræos 10. dicit paulus. *Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam imaginem rerum, nunquam accedentes perfectos facere poteſt.* Quin potiùs Paulus in Epiſtola ad Romanos & ad Gallatas, in quibus de inefficacia veteris legis ad iuſtificandum, & de ceſſatione legalium potiſſimè diſputat præcipuè ſemonem habet de circumciſione. Imò quodammodo ad eam, totam diſputationem reuocat, quoniam illa erat, veluti fundamentum totius legis, vnde de illa concludit ad Gallatas 5. *State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri, quoniam ſi circundamini, Chriſtus vobis nihil proderit.* Sub iugo ergo ſeruitutis circumciſio-

E nem comprehendit. Atque idem eſt de cæteris locutionibus ſimilibus. Cum ergo Eugenius nihil aliud in illo Decreto tradat, quàm quod ex doctrina Pauli colligitur, conſequens eſt, ipſum in generali illa doctrina circumciſionem comprehendere. Et confirmatur, quia aliàs nec ſufficientem doctrinam, nec ſatis vniuerſalem differentiam ſacramentorum tradidiſſet, ſicut, quando Concilium Tridentinum, ſeſſione 7. canone 2. definit in hæc verba. *Si quis dixerit, ea ipſa nouæ legis ſacramenta à ſacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia ceræmoniæ ſunt aliæ, & alij ritus externi, anathema ſit.* Sub hac definitione ſine dubio comprehendit circumciſionem, quia intendit vniuerſalem ac ſufficientem doctrinã tradere, comprehenditur

henditur ergo circumciſio ſub ſacramentis antiquæ legis.

Alij ergo reſpondent, eſſe differentiam inter Baptiſmum & circumciſionem, quod Baptiſmus dat gratiam, & aperit ianuam regni cœlorum: circumciſio verò, licèt gratiam daret, non tamen ſufficientem ad introducendum in regnum cœlorum. Sed hæc differentia, licèt in vero ſenſu vera ſit; eam enim tradit Innoc. in cap. Maiores, de Baptiſmo: & ſignificata creditur Lucæ tertio, quando, baptizato Chriſto, apertum eſt cœlum, vt indicaretur, nobis eſſe per Baptiſmum aperiendum; nihilominùs parum refert ad rem præſentem explicandam aut verificandam doctrinam Concil. Florent. Primò quidem, quia illa differentia, non tam oritur ex cauſalitate ſacramentorum, aut ex gratia ab eis collata, quàm ex extrinſeca cauſa; quia in vno tempore nondùm erat ſatisfactum pro reatu totius humanæ naturæ; in alio verò iam eſt ſatisfactio oblata. Vnde Baptiſmus ſolùm dicitur aperire ianuam regni, quia applicat fructum paſſionis Chriſti iam exhibitæ, per quam paſſionem aperta eſt ianua regni; per circumciſionem verò applicabatur fructus eiuſdem paſſionis non exhibitæ, ſed exhibendæ: eſt ergo illa differentia in tempore; & in extrinſeca cauſa principali, non verò in proprio effectu gratię, & modo conferendi illum; cuius ſignum eſt, quia etiam Baptiſmus Chriſti prout inſtitutus & applicatus fuit ante paſſionem eius: non aperiebat ianuam regni, & è contrario; circumciſio, vel ſacramentum legis naturæ, eo tempore, quo potuit eſſe vtile poſt paſſionem Chriſti, etiam aperiebat ianuam regni: hæc ergo differentia non ſatis eſt ad explicandam & verificandam Eugenij doctrinam, ſi re vera circumciſio fuit propria cauſa gratiæ. Sicut etiam vera eſt differentia inter Baptiſmum & circumciſionem, quòd per Baptiſmum copioſior gratia datur, quàm per circumciſionem, vt omnes Sancti & Theologi docent, propter perfectionem legis gratiæ. Tertia item differentia vera eſt, quod Baptiſmus remittit omnem culpam & pœnam; in circumciſione verò non remittebatur tota pœna, vt D. Tho. ſuprà docet; quia non erat regeneratio, ſicut Baptiſmus. Tamen hæ differentiæ non ſufficiunt ad doctrinam Concilij explicandam: quia in eo non dicitur, ſacramenta vetera minorem gratiam contuliſſe, ſed omnino nullam: cui contrarium eſt, dicere, contuliſſe minorem gratiam: quia minor gratia aliqua gratia eſt.

Propria differentiæ cauſa, inter noſtra ſacramenta & antiqua.

Qui poſſit explicari Eugenij locus.

Poteſt verò aliter hic locus explicari ex doctrina ſuprà tradita, diſputatione quinta: nimirùm circumciſionem poſſe dupliciter conſiderari. Primò, vt ſacramentum legis veteris; & hoc modo ſimpliciter verum eſſe, non magis habuiſſe virtutem ad conferendam gratiam, quàm alia vetera ſacramenta. Secundò, vt habebat conuenientiam cum ſacramento legis naturæ, & idem munus ac officium obtinebat ſimul cum propria inſtitutione: & hoc modo habuiſſe eandem virtutem conferendi gratiam, quam habuit ſacramentum legis naturæ: atque hoc ſenſu explicata prior reſponſio Scoti non videtur improbabilis. Nam Concilium non negat virtutem conferendi gratiam omnibus ſacramentis, quæ fuerunt ante Incarnationem Chriſti; ſed ſolùm ſacramentis veteris legis: ergo hæc definitio non obſtat, quo minùs ſacramentum legis naturæ hanc virtutem habuerit, & conſequenter etiam circumciſio, vt eam rationem participauit. Et poteſt hæc interpetratio ſuaderi: quia ex illa generali doctrina Concilij, quàm ex Paulo ſuprà deduximus, non ſolùm colligitur, ſacramenta vetera non dediſſe gratiam, ſed etiam in

A eis datam non fuiſſe, vt ſequenti ſectione oſtendemus: ergo neceſſe eſt aliquo modo excipi circumciſionem ab illa generali doctrina; diximus enim ſuprà, in ea datam fuiſſe gratiam; ergo ſaltem excipienda eſt, quatenus habebat vim ſacramenti legis naturæ: ergo etiam ſi dicamus ſub hac ratione, dediſſe gratiam ex opere operato, non erit contra definitionem Concilij.

Sed hæc etiam euaſio, quamuis apparentior ſit, non videtur probanda. Primò, quia licèt Concilium loquatur de ſacramentis veteris legis, tamen ſub illis à fortiori comprehendiſſe videtur ſacramenta legis naturæ. Primò quidem, quia in ea differentia intendit docere propriam excellentiam ſacramentorum nouæ legis ſupra omnia antiqua ſacramenta; ergo non tantùm illa præfert ſacramentis veteribus, ſed multò magis antiquioribus ſacramentis. Secundò, quia ex parte ipſarum legum, ſcilicet veteris, & naturæ, hoc ipſum à fortiori colligitur: quia ſtatus legis naturæ ſecundum id, quod erat proprium eius, imperfectior fuit, quam ſtatus legis Scriptæ: quia Deus paulatim proceſſit perducendo homines ab imperfecto ad perfectum: ergo ſi ſacramenta vetera non habebant vim iuſtificandi, multo magis nec ſacramenta legis naturæ. Alioqui poſſet quis dicere, fuiſſe in lege naturæ multa ſacramenta iuſtificantia: quod ſanè eſſet cõtra ſanam doctrinam. Vnde quod C Paulus vbique negat legem iuſtificaſſe; quia ſi ex lege eſſet iuſticia, gratis Chriſtus mortuus eſſet; non ſolùm habet verum in lege Scripta, ſed etiam in lege naturæ, quia etiam gratis Chriſtus mortuus eſſet, ſi lex illa vi ſua poſſet iuſtificare: & ideò, ſi in vtraque illarum legum aliqua gratia data fuit, ſemper fuit data intuitu Chriſti venturi, & ex fide & promiſſione eius, vt Paulus dicit: ergo ſicut in hoc eſt eadem ratio vtriuſque legis, ita & in inefficacia ſacramentorum earundem legum ad iuſtificandum. Vnde argumentor tertiò ex radice huius differentiæ: ideò enim ſacramenta veteris legis, & circumciſio, quatenus fuit vnum ex illis, non potuerunt conferre gratiam ex opere operato, quia nondum erat pretium noſtræ redemptionis exhibitum, à quo omnia ſacramenta D habent virtutem: ſed hæc ratio pari modo habet locum in ſacramentis legis naturæ. Ergo.

Quare [illegible] hæc [illegible].

Quocirca, quamuis ſuppoſitis his, quæ in ſuperioribus dicta ſunt, quæſtio hæc videatur ad modum loquendi pertinere, nihilominùs hic modus loquendi magis probandus eſt, vt non ſimpliciter aſſeramus circumciſionem vel ſacramentum legis naturæ contuliſſe gratiam ex opere operato, ſed interdùm in eis datam eſſe præter opus operantis, ſolùm ob ſpecialem neceſſitatem, cui diuina prouidentia non ſtatuit aliter ſubuenire, quam neceſſitas in paruulis tantùm accidebat. Probatur primò, quia hic modus loquendi eſt magis conſentaneus modo loquendi Pauli: nunquam enim dixit, circumciſionem mundaſſe animam, ſicut de Baptiſmo ſæpè loquitur: cui etiam conſentaneæ ſunt aliæ locutiones Pauli ſuprà citatæ. Secundò, hic modus loquendi in rigore phyſico eſt magis proprius, E quia illa ſacramenta non fuerunt cauſæ phyſicæ gratiæ, vt dictum eſt, loquendo item de cauſalitate morali, habet maiorem proprietatem, quod ita explico. Nunc enim Baptiſmus, verbi gratia, rectè dicitur moraliter continere gratiam Chriſti, quia iam Chriſtus illam promeruit & pretium illius perſoluit, atque eam in tali ſacramento moraliter reliquit: At verò de ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, non poteſt propriè dici gratia fuiſſe in eis moraliter cõtenta, quia nondum erat pretium

Quare non [illegible] cauſ[illegible] con[illegible] tiq[illegible]

illius

illius gratiæ ſolutum: vnde cùm illa ſacramenta tantum eſſent ſigna Chriſti, & meriti futuri, ex ſe non habebant: vnde gratiam moraliter continerent; ergo nec poſſunt propriè dici, moraliter dediſſe gratiam ex opere operato; quia continere gratiam prius eſt, quam dare illam: & ideò Concilia, quando definiunt, noſtra ſacramenta conferre gratiam, addunt, illam continere. Paulus verò è contra, quando loquitur de iuſtitia quæ dabatur in lege, dicit, non fuiſſe ex lege, quia non continebatur in illa, ſed ex promiſſione, quia reſpiciebat Chriſtum venturum. Poteſt hæc ratio alio exemplo declarari: nam ſi conſtituamus hominem, qui ad obtinendam mercedem offerat teſtimonia earum rerum vel actionum, quas iam operatus eſt; alium verò, qui oſtendat ſcripturam continentem promiſſionem futurorum laborum; meritò dicemus prius inſtrumentum continere iam ipſum pretium, & moraliter eſſe efficax ad dandum illud, poſterius verò eſſe de ſe inefficax, quamuis interdum ex aliqua ſpeciali conceſſione poſſit pretium obtineri ſeu anticipari; ergo ad eundem modum philoſophandum eſt de circumciſione & de Baptiſmo. Et in hoc ſenſu rectè accommodatur ratio D. Thomæ etiam ad cauſas morales: quia meritum Chriſti, antequam eſſet, ſolùm poterat mouere vt præuiſum, & quaſi per modum intentionis: ſacramentum autem cauſat ſecundum virtutem, quam in re habet. Tertiò à poſteriori hoc colligimus ex eo, quod ſupra diximus, non omnibus, quibus applicabatur circumciſio, ſemper fuiſſe aliquam gratiam datā vltra eorum merita, quod etiam nobiſcum Scotus admittit. Hinc autem rectè colligimus, quando in ea dabatur gratia, non fuiſſe datam ſimpliciter ex opere operato ipſius circumciſionis: nam ſi hoc modo daret illam, vtique omnibus daret, qui non ponerent obicem: nam hæc eſt ratio ſacramenti ex opere operato gratiam conferentis: non ergo erat ipſum ſacramentum operatiuum talis effectus, ſed ſolùm in paruulis propter neceſſitatem eorum, Deus illum effectum conferebat, non tam ex virtute ſacramenti, quam ſupplendo inefficaciam eius. Atq; hoc ſenſu explicari poteſt, ne apertum errorem contineat, quod dixit Cano, dicta relectione de ſacramentis, parte quinta, in circumciſione datam eſſe gratiam paruulo ex ſola miſericordia & pacto Dei; in Baptiſmo verò ex iuſtitia & merito Chriſti: videri enim poteſt hoc eſſe falſum, quia, ſi conſideretur opus externum ipſius ſacramenti, in vtroque neceſſaria eſt promiſſio & pactum Dei, vt in eo detur gratia ex certa lege: ſi autem effectus gratiæ conſideretur in ordine ad recipientem, vtrique datur ex miſericordia diuina: ſi verò in ordine ad Chriſtum vel meritum eius, in vtroque data eſt gratia ex iuſtitia: nulla ergo videtur eſſe illa differentia. At verò iuxta dicta poteſt aliquo modo exponi: nam in Baptiſmo, & in quolibet ſacramento nouæ legis, interceſſit abſoluta inſtitutio Chriſti fundata in rigoroſo merito iam exhibito, ratione cuius voluit per hæc ſacramenta gratiam dare omnibus non ponentibus obicem; & ideò dicitur hic effectus eſſe propriè ex iuſtitia: at verò in ſacramento legis naturæ, vel circumciſione, nondum erat exhibitum Chriſti meritum, neque erat ſpecialiter applicatum, vt in illis ſacramentis daretur gratia, ſed Deus ex ſua miſericordia hanc dari voluit paruulis ſine ſufficienti diſpoſitione ex parte eorum propter ſpecialem eorum neceſſitatem: & ideò, licèt illa gratia data fuerit propter meritum Chriſti præuiſum, atque ita ex iuſtitia, tamen quia propriè & ſpecialiter data fuit ad ſubueniendum neceſſitati paruulorum, & ante meritum Chriſti exhi-

A bitum, ideò dicitur fuiſſe ſpecialiter ex miſericordia, & pręter id, quod generaliter debitum erat imperfectioni illorum temporum ac legum.

Ad fundamenta Scoti facilis eſt ex dictis reſponſio: nam Patres ibi citati ſolùm intendunt, quod præcedenti ſectione dictum eſt: illud ſacramentum fuiſſe remedium, in quo peccatum originale remittebatur, vt latius explicuit Auguſtinus lib. 2. de peccato originali, cap. 30. & ſequentibus. Ad rationem verò reſpondetur, modum obtinendi gratiam ex opere operantis, & ex opere operato, propriè & in rigore loquendo, non eſſe immediatè oppoſita: alius enim modus eſſe poteſt ex ſpeciali priuilegio, vt in-
B frà dicemus agentes de martyrio: & ita in præſenti dici poteſt gratia data paruulis in his ſacramentis ſpeciali Dei prouidentia ac promiſſione ob neceſſitatem paruulorum: qui modus, ſi dicatur eſſe ex opere operato, vel ad modum operis operati, ſolùm propter illam negationem, ſcilicet, quia non fuit ex proprio merito, vel diſpoſitione operantis, non multum refert, dummodò effectus non tribuatur propriæ virtuti & cauſalitati ipſius ſacramenti.

Ad argumenta tertiæ ſententiæ reſpondetur.

SECTIO III.

Vtrùm in aliis ſacramentis veteris legis data fuerit gratia.

NOn mouetur hæc quæſtio de ſacramentis legis naturæ; quia, eo tempore non arbitramur fuiſſe
C alia præter illud, quod fuit in remedium originalis peccati: quòd ſi fortè aliqua alia fuerunt, idem iudicandum de illis erit, quod de ſacramentis legis veteris. Duæ igitur poſſunt eſſe de hac quæſtione extremæ ſententiæ. Prima eſt, in vſu ſacramentorum veteris legis nullam fuiſſe datam gratiam etiam ex merito operantium, quamquam iuſti eſſent, & in charitate & ex charitate illa ſuſciperent. Quæ opinio tribuitur Magiſtro ſentent. in 4. diſtinct. 1. in cuius ſententię confirmationem afferri poſſunt omnia teſtimonia ſcripturarum, in quibus ſacramenta illius legis dicuntur egena, infirma, inutilia, & tanquam ſtercora: quæ non poſſent de illis rectè dici, ſi ſaltem meritoriè poſſet per illa gratia obtineri: & præcipuè videtur fauere Paulus, qui ad Roman. 2. 3. & 4. negat,
D ex operibus legis fuiſſe homines iuſtificatos. Et confirmari poteſt hæc opinio ratione: quia meritum de condigno non eſt ſine promiſſione, ſed vſui illorum ſacramentorum non erat facta gratiæ promiſſio, ſed ſolùm retributio aliqua temporalis: & ideò ad Heb. 8. probat Paulus, *Nouum teſtamentum eſſe perfectius veteri, quia melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* Ergo in vſu talium ſacramentorum non erat meritum de condigno.

Prima ſententia omnino negans.

Secunda ſententia extremè contraria eſt; in ſacramentis antiquis datam fuiſſe gratiam, non ſolùm ex merito operantis, ſed etiam præter illud. Ita ſentit Hugo Victor. libro 1. de ſacrament. part. 9. cap. 1. & part. 11. cap. 5. & part. 12. cap. 4. & 12. & in ſum. ſen-
E tent. titu. 4. cap. 1. quibus locis etiam de ſacramentis legis naturæ loquitur, non tamen expreſsè declarat, in eis datam fuiſſe gratiam vltra meritum operantis, ſed ſolùm dicit, illa ſacramenta fuiſſe ſanctificantia, & adiuuantia ad obſeruanda præcepta. Idem ſentit Alenſ. 4. part. quæſt. 6. memb. 3. artic. 2. vbi dicit, illa ſacramenta non eſſe tantùm inſtituta ad ſignificandum; apertiùs Bonauent. in 4. diſtinct. 1. artic. 1. quæſt. 5. vbi dicit, illa ſacramenta dediſſe gratiam ex opere operato; addit tamen, hoc habuiſſe illa ſacramenta tantùm per accidens, ratione fidei non autem per ſe; quia non habebant (inquit) hanc virtutem ex pactione ſeu promiſſione Dei, ſicut habent ſacramenta nouæ legis. Sed vel ipſe æquiuocè loquitur

Secunda ſententia ex oppoſito affirmans.

loquitur de opere operato, vel repugnantia inuoluit A in eis quæ dicit: quia impoſſibile eſt in aliquo opere externo dari ſemper aliquam gratiam præter meritum operantis, niſi intercedat pactio vel promiſſio diuina: vnde enim poteſt huiuſmodi effectus oriri, niſi ex voluntate Dei? hanc eandem ſententiam partim limitat; partim clariùs explicat Durand. in 4. d.1. quæſt.5. diſtinguit enim duplicia ſacramenta veteris legis: quædam impropria, vt erant ſacrificia quædam, & oblationes, quæ, licèt eſſent meritoriæ ex opere operantis, tamen in eis non conferebatur ſpecialis gratia; quia non ſuſcipiebantur vt ſacramenta. Alia verò erant ſacramenta propriè, quæ per ſacerdotes applicabantur fidelibus, & hæc (inquit) B quædam ordinabantur ad effectum, ad quem non erat gratia neceſſaria: vt erant illa, quæ ſolum ordinabantur ad legales expiationes; & de his etiam negat, contuliſſe aliquam gratiam, quia nec ratione effectus, nec ratione ſignificationis, illam poſtulabant. Alia verò (inquit) erant ſacramenta ordinata ad actus, qui ſine gratia non poſſunt conuenienter exerceri, vt conſecratio, ſeu ordinatio Pontificis & Sacerdotis: & de his dicit contuliſſe gratiam ex opere operato, & non adhibet aliam probationem, niſi quia Deus non deficit in neceſſariis. Alij etiam dixerunt, Matrimonium dediſſe gratiam ex opere operato etiam in lege naturæ, vt indicat Paludanus in quarto, diſtinctione prima, quæſtio.5.num.52. dicit C enim fuiſſe ſacramentum, & æquiparat illud cum ſacramento ordinato ad remiſſionem peccati: & ibidem ait, in illo ſtatu fuiſſe etiam ſacramentum Pœnitentiæ contra actuale peccatum; de quo eodem modo loquitur, quo de remedio originalis peccati, Guilielm. etiam de Rubion. in quarto, diſtinctione 14. dixit, in lege veteri fuiſſe ſacramentum Pœnitentiæ, remittens peccata actualia ex opere operato. Cui opinioni in primis fauere videntur loca ſcripturæ, in quibus promittitur remiſſio peccatorum hominibus vtentibus illis ſacramentis, vt Leuitici 4.& 5. Deuterono.6.& ſimiliter per conſecrationem dicebatur ſacerdos ſanctificari, Exod.28. & 29. Leuitici 8. Vnde Auguſtinus q.84.in Leuiticum, expo- D nens illa verba Leuit.20. *Ego Dominus, qui ſanctifico vos,* ait, *Quomodo Moyſes ſanctificat & Dominus? Moyſes viſibilibus ſacramentis per miniſterium ſuum, Dominus inuiſibili gratia per Spiritum ſanctum, vbi eſt totus fructus viſibilium ſacramentorum: nam ſine iſta ſanctificatione inuiſibilis gratiæ, viſibilia ſacramenta quid proſunt?* Atque de eiſdem ſacramentis loquens quæſtione 25. in Numer. inquit, *Si per ſe ipſa attendantur, nullo pacto poſſunt mederi; ſi autem res ipſæ quarum hæc ſacramenta ſunt inquirantur, in eis inueniri poterit purgatio peccatorum.* Quapropter 19. contra Fauſtum, cap.13. comparans noſtra ſacramenta cum illis, ſolùm dicit, noſtra eſſe, *Virtute maiora & vtilitate meliora*: ſentit ergo, in eis fuiſſe aliquam virtutem, licèt minorem. Et idem videtur et- E iam ſenſiſſe Athanaſ. oratione in illud, *Omnia mihi tradita ſunt à Patre meo*, poſt medium, dum ait, *Tunc ſanctificationem fuiſſe factam viſibilibus figuris & ſacramentis, ex parte vtpotè ad vmbram, Ex parte*, inquit, id eſt imperfectè, conferebant enim illa ſacramenta aliquam gratiam, ſed minorem, quàm noſtra. Denique huic ſententiæ fauet Hieronym. exponens Paul. ad Galat.4. vocantem illa ſacramenta egena & infirma, quod intelligendum eſſe dicit de illis ſacramentis, prout iam ceſſarunt poſt Chriſti mortem. *Reſpondebimus* (inquit) *infirma his eſſe, & egena elementa, qui ad ea poſt Euangelij gratiam reuertuntur: in tantùm enim nihil proſunt cultoribus ſuis, vt ne hoc quidem exhibere valeant, quod antea præſtiterant*: ſentit ergo, antea non fuiſſe egena & infirma, ſed habuiſſe virtutem ad conferendam aliquam gratiam. Ratio pro hac ſententia ſolùm eſt diuina voluntas vel inſtitutio, quæ ex dictis teſtimoniis colligitur. Congruentia verò eſſe poteſt, quia, quòd Deus hoc beneficium contulerit illi populo, nihil derogat legi gratiæ, quia totum illud proficiſcebatur ex meritis Chriſti venturi in lege gratiæ, & ſemper reſeruata erant maiora beneficia, & gratiæ priuilegia pro hoc tempore: alioqui verò expediebat, populum illum etiam ſpecialiter iuuari ad portandum graue onus illius legis, & ad dignè tractandas res diuinas: & cum ex illis eſſet Chriſtus naſciturus, etiam oportebat propter ipſum ſpecialiter ſanctificari.

Quid in hac re dicendum.

Dico primò, In illis ſacramentis veteris legis nullam fuiſſe datam gratiam ex opere operato. Ita D. Thomas hîc, & in 4. diſtinctione 1. quæſtione 1. articulo 5. vbi communiter Theologi, Richard. Scotus, Gabriel, Soto: & Magiſtri ſententia facilè poteſt in hunc modum exponi. Probatur autem primò ex nonnullis ſcripturæ locis. Primum eſt illud ſuprà tactum ad Galat.4. *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Quem locum tractans Auguſtinus in expoſitione illius Epiſtolæ, non de ſacramentis Iudaicis, ſed de idolis Gentium, illum intelligit, & ea dicit vocari, infirma & egena elementa: aut certè ipſamet ſimplicia corpora elementaria, ex quibus mundus componitur, ac Solem & lunam, & corpora cœleſtia, quæ ſolebant Gentiles vt Deos adorare: ſcribit enim Paulus ad Galatas, qui Gentiles fuerant, quibus inquit, *Sed tunc quidem ignorantes Deum, his, qui natura non ſunt dij, ſeruiebatis*, cùm ergo ſubdit, *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuò ſeruire vultis?* Per egena elementa intelligit, falſos Deos, quibus priùs ſeruiebant. A qua expoſitione non multum diſcrepat Ambro. ibi: nam licèt per elementa, ſolem & lunam intelligat, tamen ſeruire illis, dicit eſſe, illis abuti ad ſuperſtitioſas temporum obſeruationes, quas Gentiles colebant. Sed hæc expoſitio difficultatem habet, quia Galatæ non volebant iterum ad idololatriam reuerti, ſed legem Moyſis amplecti: ergo non conuertebantur ad infirma & egena elementa, id eſt, idola; ergo oportet intelligere cæremonias Moſaicas, quas in principio capitis vocauerat elementa mundi huius, in illis verbis, *Cùm eſſemus paruuli, ſub elementis mundi huius eramus ſeruientes*; vocat enim elementa cæremonias illas, vel quia fuerunt initia quædam diuini cultus & religionis ac expreſſioris fidei; vel certè, quia omnes illæ conſiſtebant in quibuſdam rebus externis, vt in lauacris, &c. Quamquam ergo Galatę priùs fuiſſent idololatrę, non dicit eos iterum voluiſſe conuerti, ad egena elementa, id eſt, ad idola, ſed ad quaſdam res, quibus hoc erat commune cum idolis, quod erant res egenæ & infirmæ. Huic verò argumento tacitè reſpondet Adamus defendens Auguſtini expoſitionem: per egena elementa, intelligi ſolem & lunam, ad quæ volebant conuerti Galatæ, non vt ſeruirent illis vt diis, ſicut olim fecerant, ſed vt per eorum curſum obſeruarent Sabbatha, Neomenias & alias ſolemnitates legis, quę ſecundum elementorum volumina, id eſt, aſtrorum reuolutiones ſumuntur & adminiſtrantur. Sed hæc interpretatio nimis coacta mihi videtur: quãquam enim demus, ſolem & lunam vocari infirma elementa, quod ſatis voluntarium eſt; tamen, quod obſeruare curſus horum aſtrorum ad feſta legis celebranda, ſit ſeruire his elementis, valde violentum eſt. Paulus autem de his loquens elementis dicit, *Quibus denuò ſeruire vultis*, magis ergo probanda videtur expoſitio, quæ per

Pauli locus examinatur.

egena elementa, ſacramenta vetera intelligit, quam ſequitur Tertul. libro 5. con. Mar. capi. 4. & alij Patres ſtatim citandi. At verò alia ratione eneruari poteſt hoc teſtimonium, ſi intelligatur Paulum loqui de illis ſacramentis non prout fuêre præcepta ante Chriſti aduentum, ſed prout mortua, atque mortifera poſt Chriſti paſſionem. Ita Hieronymus ibi interpretatur, & inſinuat Chryſoſtomus ibidem & clariùs Theophyla. dicens, vocare Paulum infirma, & egena elementa; cultum eorum idololatriæ comparans, quia genus idololatriæ eſt illas cerærmonias ſeu ſacramēta, poſtquam abolita ſunt, ſimul cum Euangelio introducere. Quæ expoſitio, quoad hunc locum attinet, eſt ſatis probabilis, quam etiam ſequitur Diuus Thomas ibi & Anſelmus, quamuis litteram, & contextum Pauli aliter exponat, quod nunc examinare non oportet, qui tamen etiam inſinuat, eadem ſacramēta potuiſſe anteà dici infirma & egena, quia per ſe non valebant cultores iuuare, ſed gratiæ auxilio egebant, quod etiam inſinuant Chryſoſt. Theophyl. & D. Thomas, non dicerentur autem infirma & egena, ſi in eis gratia daretur, ſicut non erat infirmum & egenum remedium legis naturę, in quo originale peccatum delebatur. Hoc autem teſtimonium confirmari poteſt ex eadem Epiſtola ad Gal. cap. 2. & 3. vbi Paulus probat, illam legem non potuiſſe iuſtificare, quod etiam ſæpè docet in Epiſt. ad Rom. ſi autem in illis ſacramentis data fuiſſet gratia, multùm valuiſſet lex illa ad iuſtitiam comparādam. Sed neque hoc argumentum videtur conuincens: Paulus enim intendit, euertere Iudæorum errorem, qui putabant, ſua ſacramenta & cæræmonias fuiſſe per ſe ſufficientia ad iuſtitiam & ſalutem ſine Chriſto & fide eius, vt latè exponit Aug. Ep. 19. ad Hierō. ergo ſolum hoc ſenſu poteſt ex illis locis colligi, nō fuiſſe in illis ſacramentis datam iuſtitiam, ſcilicet, ſine fide Chriſti, & hoc ſolum concludit illa ratio, qua Paul. vtitur, *quia aliâs Chriſtus gratis mortuus eſt*: at verò quòd in illis ſacramētis data fuerit gratia in fide Chriſti, ſicut in circumciſione, nec fauet Iudæorum errori, nec videtur eſſe contra hanc Pau. doctrinam, neque inde inferri poteſt gratis Chriſtum eſſe mortuū, vt per ſe cōſtat. Neq; etiā ſequitur, illa ſacramenta debuiſſe ſemper durare, ſed potius ſequitur, ceſſaſſe adueniente Chriſto, quem præfigurabant, & ad quem homines diſponebant.

Sed quamquam hæc vera ſint, nam propter has expoſitiones horum teſtimoniorum, & aliorum ſimilium contraria ſententia non eſt hæreſis nota afficienda, nihilominùs in huiuſmodi locis ſemper Paulus fauet huic ſententiæ, extenuans & quaſi in nihilum redigens virtutem illorum ſacramentorum, & docens, illam legem præceptis oneraſſe homines, non tamen iuuiſſe, & ideo ad Romanos 3. dicit, per legem tantum datā eſſe cognitionem peccati, & ca. 4. legem non iuſtitiam, ſed iram operatam fuiſſe, & ad Gallatas 3. *Quid ergo lex? propter tranſgreſſionem poſita eſt.* Quæ loca tractans Auguſtinus toto libro de Spirit. & litte. & libro 1. de peccato. mer. & remiſſio. capite 11. & libro ſecundo de pecca. origin. capite 25. & libro 1. contra duas Epiſtolas Pelag. cap. 8. & lib. 3. cap. 4. docet, hanc fuiſſe diuinæ prouidentiæ rationem, vt priùs homines præceptis oneraret, & ſacramentis, quæ per ſe gratiam non conferrent, vt homines ſuam infirmitatem agnoſcerent, & gratioribus animis authorem iuſtitiæ & legem gratiæ amplecterentur, & hac de cauſa dicit, interdum vocari à Paulo legem illam, *legem mortis*, aut *miniſtrationem mortis*, aut *litteram occidentem*, ad Romanos 7. 2. Corinth. 3. & apud Ezechielem capite 20. vocari illa

Cōfirmatur aliis teſtimoniis.

A præcepta, *non bona*, vnde, dicta Epiſtola 19. ad Hieronymum. *Cur* (inquit) *non dicam præcepta illa veterum ſacramentorum, nec bona eſſe, quia non eis homines iuſtificantur, vmbræ enim ſunt prænunciantes gratiam, qua iuſtificamur, nec tamen mala, quia diuinitus præcepta ſunt, temporibus perſoniſque congruentia? cùm me adiuuet etiam prophetica ſententia, qua dicit Deus, dediſſe ſe illi populo præcepta non bona, forte enim proptereà non dixit mala, ſed tantum non bona, id eſt, non talia, vt illis homines boni fiant, aut ſine illis boni non fiant:* ad verificandas autem has locutiones, neceſſe eſt, vt in illis ceræmoniis gratia daretur. Nam quacunque ratione compararetur gratia per modum operis operati, per illa ſacramenta, ſeu B in illis multum iuuarentur hōes ad illius legis obſeruationē, & peccata vitāda & fortaſſe hanc ob cauſam Io. 1. Lex à gratia cōdiſtinguitur dū dicit. *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſt. facta eſt.* Cōfirmatur tandem hæc veritas ex Paul. ad Hebræos 7. dicente: *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.* Et priùs vocauerat legem illam, *legem mādati carnalis*, ſignificans ex ſe non habuiſſe ſpiritualem fructum, quod explicauit poſteà illis verbis, *Propter infirmitatem eius, & inutilitatem.* Quæ verba non poſſunt explicari, ſicut alia ſimilia adducta ex Epiſtola ad Gallat. de tempore legis gratiæ, in quo lex vetus eſt reprobata, quia non dicit Paulus eam eſſe inutilem & infirmam, quia re- C probata eſt, ſed potius è contrario, eſſe reprobatam, quia erat inutilis & infirma: erat ergo huiuſmodi priùs etiam, quàm abrogaretur; explicat autem hanc infirmitatem & inutilitatem ſequentibus verbis. *Nihil enim ad perfectum adduxit lex, introductio verò melioris ſpei, per quam approximamus ad Deum*, & capite 9. magis explicās hanc imperfectionem, dicit de veteri teſtamento. *Habuit quidē & prius iuſtificationes culturæ*, id eſt, pertinentes ad cultum externum, *& ſanctum ſæculare*, ſeu *mundanum*, vt textus Græcus habet, quod verbum, cum obſcurum ſit, varias habet interpretationes: Theodoretus, & Ambroſius intelligunt, templum ipſum dictum eſſe, *ſanctum mundanum*, eo quod totius mundi figuram haberet, Chryſoſtomus & alij D Græci intelligunt, idem templum dictum eſſe mūdanum, quoad exteriorem partem eius, quia omnibus hominibus etiam ſæcularibus ad illud patebat aditus. Anſelmus verò exiſtimat dictum eſſe mundanum, quia tota eius maieſtas erat externa, & quodammodo ex his rebus conſurgens, quæ mundus in æſtimatione habet, vt ſunt, aurum, argentum, lapides precioſi & ſimilia. Nec multum ab hac expoſitione diſcrepat Diuus Thomas, qui dicit, vocari mundanum, quia ſolùm erat corporale & externum & in eo diuina virtus gratiam non operabatur. Quæ expoſitio ad rem præſentem confirmandam conducit, ſicut & illa, quam Caietanus addit, vocari mundanum, quia ſolum exigebat, externam mundiciam, quæ erat ſecundum iudicium hominum, E & eodem modo dicere poſſumus, vocari mundanum, quia in eo per ſe non dabatur iuſtitia interior in oculis Dei, ſed exterior in oculis mundi huius, vnde ſubdit Paul. inferiùs, *Iuxta quam munera & hoſtiæ offeruntur, quæ non poſſunt iuxta conſcientiā perfectū facere ſeruientem, ſolummodo in cibis & in potibus & in variis baptiſmatibus, & iuſticiis carnis, vſque ad tempus correctionis impoſitis.* & infrà.. *ſanguis* (inquit) *hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat, ad emundationem carnis.* Sentit igitur Paulus in omnibus illis ſacrificiis, & cæræmoniis, ſecundum ſe conſideratis non fuiſſe datam gratiam, nec ſpiritualem fructum, ſed ſolum fuiſſe vmbram futurorum bonorum, vt dicit cap. 10.

com-

2. probatur ex Patrũ teſtimoniis.

Secundò principaliter probatur hæc veritas ex communi Patrum ſententia, Chryſoſtomus Homil. 7. in ad Romanos dicit, Paulum tria oſtendere in illa Epiſtola, primùm, ſine lege poſſe eſſe iuſtitiam. Secundum, quod ad nos ſpectat, per legem non potuiſſe comparari. Tertium, legem fidei nũ repugnare. Idem Homil. 14. ad Hebræos dicit, *Sacerdotium vetus non potuiſſe prodeſſe, nec lætificare.* Similia habet Homil. 13. in Iohannem, & Baſilius libro de Spiritu ſancto capite 14. Orige. libro 2. contra Celſum. Irenæus libro 4. capite. 28. 32. & 34. Theodoretus libro 7. ad Græcinium, Ambroſ. 1. de ſacramen. capite 4. & 6. & libro de his, qui initiantur, capite 8. & 9. Cyprianus ſermo. de circumciſione circa finem, dicens: in illis ſacramentis tantum fuiſſe vmbram futurorum, apertiùs Auguſtinus enarratione in Pſalmum 73. in initio differentiam conſtituens inter ſacramẽta vetera & noua, quòd hæc dant ſalutem, illa tantũ promittebant ſaluatorem, & tracta. 41. in Iohannem circa medium. *In veteribus* (inquit) *ſacrificiis non erat expiatio peccatorum, ſed tantum vmbra futurorum*: & Euſebius Emiſ. Homi. de Transfiguratione in ſabbath. poſt primam Domini. Quadrageſ. diſtinguens tria tabernacula Synagogæ, Eccleſiæ & Gloriæ. *Primum* (inquit) *in vmbra fuit & figura. Secundum in figura eſt, & veritate. Tertium in veritate ſolum, in primo oſtenditur vita, in ſecundo datur, in tertio poſſidetur, non enim ſacramenta Eccleſiæ, ſicut ſacramenta Synagogæ, medicinam docent & oſtendunt, ſed ipſa potius ſunt medicina & remiſſio peccatorum.* Ad hoc denique confirmandum valent omnia quæ ſupra de circumciſione adducta ſunt, & præſertim definitio illa Concilij Florentini, in qua duæ partes ponderandæ ſunt, altera negatiua, in qua dicitur: *Sacramenta vetera non cauſabant gratiam.* Quæ abſolutè excludit omnem gratiam ſacramentalem, ſiue magnam, ſiue paruam, & omnem cauſalitatem ſimpliciter, ſiue phyſicam, ſiue moralem. Dicere verò quis poſſet per hãc propoſitionem negatiuam non excludi gratiam datam in ipſis ſacramentis, ab eis tamẽ non cauſatam, & ideo expendenda eſt altera particula excluſiua, ſcilicet, *Sed eam ſolum per paſſionẽ Chriſti dãdam figurabant*, nam per hanc excluditur omnis gratia data in ipſis ſacramentis per meritum recipientium, quia, ſi talis gratia daretur, eam ſacramenta ſignificarent: ergo non tantum eſſent ſigna prognoſtica gratiæ per Chriſtum dandæ, vt Concil. dicit. Tertiò, ad hanc veritatem confirmandam nulla alia ratio afferri poteſt, niſi quia huiuſmodi gratia danda in ſacramento ad præſentiam externi operis, pendet ex diuina voluntate, & promiſſione, de qua nobis non conſtat, niſi per ſcripturas, vel doctrinam fidei: ergo cùm ex his non colligatur promiſſio, ſed potiùs contrarium, nullo modo aſſerenda eſt. maximè cum nulla ſit neceſſitas, & illa perfectio conſentanea non ſit imperfectioni illius ſtatus & legis, vt ex hactenus dictis ſatis conſtat.

Iuſti ſacramentis vtentes in lege veteri de condigno merebantur augmẽtum gratiæ.

Dico ſecundo, homines iuſtos vtentes illis ſacrificiis vel ſacramẽtis de cõdigno illis actibus meruiſſe coram Deo gratiæ augmentum. Ita docent omnes Theologi ſuprà citati & eſt res certa: colligitur enim ex ſcripturis & principiis fidei, quia ibi concurrebant omnia neceſſaria ad huiuſmodi meritum & augmẽtum gratiæ, nam ex parte operantium erat vera ſanctitas & iuſtitia. Supponimus enim eo tempore fuiſſe multos homines verè iuſtos & gratos Deo. Quod eſt de fide certum, vt conſtat ex diſcurſu veteris teſtamenti. & ad Hebræos 11. Lucæ. 1. & 2. Deinde ipſa opera ex obiecto erant bona, & grata Deo, quãdoquidem ab ipſo erant præcepta, & ad illius cultum & religionem pertinebant. Denique fieri poterant

A ex vera fide & charitate: ergo ex parte operantium & operum, nihil deerat ad meritum de condigno. Neque etiam ex parte Dei aliquid deeſſe poterat. Nam ſemper atq; omni tempore, paratus fuit, mercedem retribuere benè operantibus, vt patet Iſai. 56. *Hæc dicit Dominus eis, qui cuſtodierint præcepta mea, & elegerint, quæ ego volo, dabo illis in domo mea locum nominatiſſimum, nomen æternum dabo eis*, de quo præmio dicit idem Iſaias capite 64. *Oculus non vidit, Deus abſque te, quæ præparaſti expectantibus te.* quod de præmio gloriæ explicat Paulus 1. ad Corinth. 2. & de eodem dicitur Sap. 11. *Iuſti autem in perpetuum viuent.* & Eccleſiaſt. 18. *Merces Domini manet in æternum*, de qua dictum eſt

B Abrahæ. Geneſ. 15. *Merces tua magna nimis.* Ac denique Paulus ad Hebræos 11. dicit de antiquis Patribus. *Defuncti ſunt, non acceptis repromiſſionibus, ſed à longe eas aſpicientes*, & infrà. *Qui enim hoc dicunt ſignificãt ſe patriam inquirere*, erat ergo etiam in eo ſtatu pactum diuinum ſeu repromiſſio ſub conditione operum, quod ſi illis operibus gloriam promerebantur antiqui iuſti, eadem ratione merebantur etiam gratiæ augmẽtum, quia poſt acquiſitum ius ad primam gloriam nullus meretur gloriam, niſi merendo eius, & gratiæ augmentum, & ideo de Abraham dicitur Iacobi 2. fuiſſe ex operibus iuſtificatum, quæ verba de merito de condigno, & de augmento iuſtitiæ expoſuit Concili. Tridentin. ſeſſione 6. capit 10. vbi eodem

C modo exponit illud Eccleſia. 18. *Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari*, Si ergo iuſti antiqui, per opera iuſtificari ampliùs poterant: ergo etiam per ſacramenta, vel ſacrificia, quatenus erant quædam religionis opera.

Reſpõdetur ad argumenta primæ ſententiæ.

Ad fundamenta primæ ſententiæ, reſpondetur primo, ad illa loca ſcripturæ, aliqua ex illis intelligi poſſe, de tempore poſt Chrſti mortem, vt dictum eſt, eſſe probabile de teſtimonio ſuprà tractato ad Gallatas quarto, atque idem videtur de verbis illis ad Philippenſes tertio, vbi de eiſdem cæremoniis legalibus tractans ait Paulus. *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta.* & infrà. *Omnia detrmentum feci, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum*

D *lucrifaciam, & inueniar in illo, non habens eam iuſtitiam, quæ ex lege eſt, ſed illam, quæ ex fide eſt Chriſti.* Quædam verò intelligenda ſunt de tempore legis ſcriptæ, quando illa ſacramenta vigebant, & illa dicuntur inutilia, & egena, quantum ad ſacramentalem iuſtificationem præſtandam, nõ verõ quantum ad iuſtificationis augmentum ex merito, quod commune eſt omnibus bonis operibus, & non prouenit propriè ex virtute ſeu valore ipſorum operum externorum, ſed ex interiori charitate & virtute. Dici etiam poſſunt illa ſacramenta tunc fuiſſe inutilia ad iuſtificandum, quocunque modo per ſeſe, ac ſine fide Chriſti, nam ſi aliquod meritum in vſu illorum futurum erat, neceſſe erat, vt in fide Chriſti funda-

E retur. Et hoc ſenſu intelligendum eſt, quod in locis citatis ex Epiſtola ad Romanos ait Paulus, *Ex operibus legis neminem iuſtificari*, ſcilicet virtute ipſorum operum, quatenus præcisè à libero arbitrio fieri poſſunt, ſecus verò, vt à fide, & charitate procedunt. Nam hoc modo potiùs dicit Paulus eodem loco ad Romanos ſecundo. *Factores legis iuſtificabuntur, & qui fecerit ea, viuet in illis*, & hac ratione dicunt interdum Patres, homines illius temporis quatenus iuſti erant & merebantur coram Deo, ad nouum teſtamentum pertinuiſſe, quia per fidem Chriſto coniungebantur, & inde vim merendi accipiebant, atque eodem ſenſu aiũt, religionem Chriſtianam ab initio fuiſſe, vt videre licet apud Euſebium libro primo hiſtoriarum capite 1. & Auguſtinus 1. retract. capite 13.

Ad rationem pro illa opinione factam, iam oſtenſum eſt, in eo ſtatu fuiſſe promiſſionem diuinam ad meritum de condigno ſufficientem, quod verò Pau. ait, teſtamentum nouum melioribus repromiſſionibus eſſe ſancitum, exiſtimo in hunc modum eſſe iutelligendum, aliud enim eſt loqui de promiſſione quaſi intrinſeca ordini gratiæ & prouidentiæ ſupernaturali, quæ geueralis fuit in omni tempore, & in omni ſtatu humanæ naturæ, aliud verò de promiſſionibus propriis alicuius legis ſeu ſtatus. Promiſſio ergo primæ gratiæ conferendæ homini ſufficienter diſpoſito per contritionem, & promiſſio gloriȩ conferendæ homini grato, & promiſſio augmenti gratiæ & gloriæ dandæ iuſtis in præmium bonorum operum, quodammodo fuit intrinſecæ ordini gratiæ, vt eſt ſub perfecta ac ſuaui prouidentia Dei ſupernaturali, & ita hæ promiſſiones fueruut tam in lege naturæ, quam in lege ſcripta, nec conſtat nobis in lege ſcripta fuiſſe maiores, aut potiores, quam in lege uaturæ fuerint, quamuis fuerint clariores, magiſque à fidelibus cognitæ. At verò propriæ promiſſiones, quæ additæ ſunt in veteri teſtamento, videntur fuiſſe tantum temporales, vt conſtat ferè ex toto diſcurſu illius legis, & exponit optime Auguſtinus toto libro de Spiritu & litter. & in enarration. in Pſalm. 72. & libro conta Adimantum Manich. cap. 3. & 19. contra Fauſtum capite 31. Quibus locis, ait in antiqua lege propter imperfectionem eius, & quia regnum cœlorum longe diſtabat, factas eſſe promiſſiones temporales, non tamen eſſe omnino prætermiſſas ſpirituales, quæ interdū in ipſis temperalibus figurabantur, interdum expreſſiùs fiebant, vt diximus. Et ideo dicebat Chriſtus Phariſȩis Iohan. 5. *Scrutamini ſcripturas, in quibus putatis vitam æternam haberi*, at verò in nouo teſtamento & generalis promiſſio gratiæ & gloriæ expreſſiùs facta eſt, adeò vt ſub nomine *Regni cœlorum*, non fuerit antea propoſita, ſed initio prædicationis noui teſtamenti, vt Auguſtinus ſuprà notat. & 1. retract. cap. 22. & prætereà additæ ſunt multæ promiſſiones ſpirituales abundantioris gratiȩ propriȩ huius ſtatus, in quo de temporalibus promiſſionibus fere nulla eſt mentio, ſed veluti ſupponuntur hæc temporalia bona adiicienda iuſtis, ſi illis aut neceſſaria aut vtilia fuerint. Propter hanc ergo cauſam meritò dixit Paulus, *Nouum teſtamentum in melioribus repromiſſionibus eſſe ſancitum.*

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ. Primò illa coniectura Durand. quod Deus non deficit in neceſſariis nullius eſt momenti. Primò, quia non conſtat, ſacerdotium Leuiticum & miniſteria eius fuiſſe adeò perfecta, vt neceſſarium ſimpliciter fuerit illa in gratia perficere. Deinde quicquid de hoc ſit, ſufficiebat iuſtitia, quam per meritum & diſpoſitionem operantis comparari poterat. Neque enim illa lex adeò perfecta fuit, vt oportuerit meliori & vtiliori modo hominibus prouideri.

Ad argumē. 2. ſenten. reſpondetur.

Ad teſtimonia verò ſcripturarum, in quibus promiſſiones quædam continebantur, reſpondetur primùm, multas ex illis non intelligi de interiori ac vera remiſſione culpæ coram Deo, ſed de legali quadam remiſſione quoad aliquas pœnas, vel irregularitates legis, cuius ſignum eſſe poteſt, quod non in ſingulis ſacramentis, vel ſacrificiis promittebatur remiſſio omnium peccatorum, ſed quædam peccata dicebantur tolli quibuſdam ſacrificiis, quædam verò aliis, cùm tamen in vera remiſſione culpæ mortalis nunquam vna ſine alia remittatur, & ideo Prophetæ aliis in locis, reiectis illis ſacrificiis, interiorem animi contritionem & commutationem requirebant ad conſequendam veram remiſſionem pec-

A catorum, & hoc ipſum ſignificauit Paulus vocans omnes illas iuſtitias carnis. Secundò dicitur, illa ſacrificia hominibus nondum iuſtificatis per contritionem potuiſſe valere ad remiſſionem peccatorum obtinendam per modum impetrationis: Ad quod multum etiam iuuare poterat oratio ſacerdotis, ad impetrandum ſcilicet à Deo auxilium & motum cordis, quo remitterentur peccata, vt docuit Diuus Thomas 1.2. quæſtione 103. articu. 2. & Cano 12. de locis. capite 13. ad 9. hominibus autem iam iuſtificatis prodeſſe poterant ad ſatis faciendum pro peccatis quoad temporales pœnas, non quidem ex opere operato, vt videtur ſenſiſſe Alexander A-

B lenſ. m. 4. articu. 3. ſed ex opere operantis, vt rectè docuit Diuus Thomas in 4. diſtinctione 1. quæſt. 1. articu. 5. quæſtiuncu. 2. ad 2. & ex dictis ſatis conſtare poteſt. Atque eodem modo exponenda ſunt teſtimonia Sanctorum ibi citata: ſufficienter enim intelligūtur de fructu ex opere operantis neque aliud probat congruentia ibi adducta.

QVAESTIO LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character in ſex articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de alio effectu ſacramentorum qui eſt character.*

C Et circa hoc quæruntur ſex.

Primò, vtrùm ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima.

Secundò, quid ſit ille character.

Tertiò, cuius ſit character.

Quartò, in quo ſit ſicut in ſubiecto.

Quintò, vtrùm inſit indelebiliter.

Sextò, vtrùm omnia ſacramenta imprimant characterem.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſacramentum imprimat aliquem characterem in anima.

D *AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacramentum non imprimat aliquem characterem in anima. Character enim ſignificare videtur quoddam ſignum diſtinctiuum. Sed diſtinctio membrorum Chriſti ab aliis, fit per æternam prædeſtinationem, quæ non ponit aliquid in prædeſtinato, ſed ſolùm in Deo prædeſtinante vt in prima parte* habitum eſt. Dicitur enim 2. Timot. 2. Firmum fundamentum Dei ſtat, habens ſignaculum hoc, nouit Dominus qui ſunt eius. Ergo ſacramenta non imprimunt characterem in anima.* 4.d 4.q.1.ar. 4.q 1.c. 1.p.q.23.ar-tic.3.

2. Prætereà, character ſignum eſt diſtinctiuum, ſignum autem (vt Auguſt. dicit in 2. de Doctrina Chriſtiana) eſt quòd præter ſpeciem, quam ingerit ſenſibus, facit aliquid aliud in cognitionem venire. Nihil autem eſt in anima, quod aliquā ſpeciem ſenſibus ingerat Ergo videtur, quod in anima non imprimatur aliquis character per ſacramenta.* Libr. 2. circa prin. to. 3.

E *3. Prætereà, ſicut per ſacramenta noua legis diſtinguitur fidelis ab infideli, ita etiam per ſacramenta veteris legis; ſed ſacramenta veteris legis, non imprimebant aliquem characterem in anima, vnde & dicuntur iuſtitiæ carnis, ſecundum Apoſtolum ad Hebræos 9. Ergo videtur, quòd neq; ſacramenta noua legis imprimunt characterem.*

SED *contra eſt, quòd Apoſtolus dicit 2. ad Corinth. 1. Qui vnxit nos, Deus eſt, & qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris. Sed nihil aliud importat character, quàm quandam ſignationem. Ergo videtur, quòd Deus per ſacramenta nobis ſuum characterem imprimat.*

RESPONDEO *dicendum, quod ſicut ex prædictis* patet, ſacramenta noua legis, ad duo ordinantur, videlicet ad remedium contra peccata & ad perficiendum animā in his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundū ritum Chriſtianæ vitæ* q.62.art.5.

næ vitæ. Quicunq; autem ad aliquid certum deputatur, conſueuit ad illud conſignari, ſicut milites, qui aſcribebantur ad militiam antiquitus, ſolebant quibuſdam characteribus corporalibus inſigniri, eò quòd deputabantur ad aliquid corporale. Et ideo cùm homines per ſacramenta deputentur ad aliquid ſpirituale pertinens ad cultum Dei, conſequens eſt, quòd per ea fideles aliquo ſpirituali charactere inſigniantur. Vnde Auguſt. * *dicit in ſecundo contra Parmenianum. Si militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa, & impetrata iam venia militare cœperit, numquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potiùs agnitus approbatur? an fortè minùs hærent ſacramẽta Christiana, quàm corporalis hæc nota.*

Contra epiſ. Parme. lib. 2. c. 13. parum à med. to. 7.

A D *primum ergo dicendum, quòd fideles Chriſti ad præmium quidem futuræ gloriæ deputantur, ſignaculo prædeſtinationis diuinæ. Sed ad actus conuenientes præſenti Eccleſiæ deputantur quodam ſpirituali ſignaculo eis inſignito, qui character nuncupatur.*

A D *ſecundum dicendum, quòd character animæ impreſſus, habet rationem ſigni in quantum per ſenſibile ſacramentum imprimitur, per hoc enim ſcitur aliquis eſſe baptiſmali charactere inſignitus, quod eſt ablutus aqua ſenſibili. Nihilominus tamen character vel ſignaculum dici poteſt per quandam ſimilitudinem, omne quod configurat alicui, vel diſtinguit ab alio, etiam ſi non ſit ſenſibile, ſicut Chriſtus dicitur figura vel character paternæ ſubſtantiæ, ſecundum Apoſtol. Hebr. 1.*

A D *tertium dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt,* * *ſacramenta veteris legis non habebant in ſe ſpiritualem virtutem ad aliquem ſpiritualem effectum operantem. Et ideò in illis ſacramentis non requirebatur aliquis ſpiritualis character, ſed ſufficiebat ibi corporalis circumciſio, quam Apoſtol. ſignaculum nominat, Rom. 4.*

q. 62. art. 6.

COMMENTARIVS.

TItulus huius articuli, vt rectè Caieta. notat, indefinitè, prout ſonat intelligendus eſt; non enim de omnibus ſacramentis vniuerſaliter, nec de aliquo in particulari ac definitè quęſtio proponitur, ſed abſolutè & confusè de ſacramentis nouæ legis. Rurſus oportet aduertere, nomine charactêris ſignificari, ſignum, ſeu ſigillum, quo ſolet ſignari res aliqua, vel vt cognoſcatur, & ab aliis diſtinguatur, quomodo ſolet ſignari ſeruus, aut ouis, charactêre proprio domini ſui, vel vt in pretio habeatur, quo modo ſignatur pecunia ſigillo regio, vel vt ad aliquod munus deputetur, quo modo milites charactêre militari inſigniuntur, & hoc modo accipitur in ſcriptura character Antichriſti pro ſigno, quo ille ſigillabit ſectatores ſuos. Apocaly. 13. 14. & ſequentibus. Atque in hac propria ſignificatione accipi in præſenti conſtat, tàm ex proprietate vocis, quàm ex vſu omnium. Verum eſt, vocem charactêris communiter ſignificare ſignum ſenſibile, quia hæc vox primum eſt impoſita ab hominibus, qui ſenſibilibus ſignis vtuntur: Hîc verò ſumitur pro ſigno ſeu charctêre ſpirtuali, quo ſignantur animæ Chriſtianæ per Chriſti ſacramenta.

Reſpondet ergò Diuus Thomas per ſacramenta Chriſti imprimi in anima ſpiritualem charactêrem. Quam concluſionem in argumento. Sed cõtra, probat ex Paul. 2. ad Corinth. 1. dicente. *Qui autem confirmat nos vobiſcũ in Chriſto: & qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos & dedit pignus Spiritu in cordibus noſtris.* Quod teſtimonium eſt valde probabile, quatuor enim diuini effectus à Paulo ibi diſtingũtur, primus eſt fidei, qua firmamur in Chriſto. Secundus eſt charitatis & gratiæ, qua vngimur. Tertius eſt pignus Spiritus, quod eſt teſtimonium bonæ conſcientiæ. Quartus ergo, qui continetur in illis verbis; *Qui & conſignauit nos*, debet eſſe effectus diſtinctus à reliquis, & non poteſt melius interpretari, quàm de charactêre, quo Chriſto conſignamur. Dices, ipſomet Baptiſmo ſignari fideles, nec eſſe neceſſarium alium charactêrem. Reſpondet Ambroſius 1. de Spiritu ſancto capi. 6: *Et ſi ſpecie ſignemur in corpore, veritate tamen in corde ſignamur*, nam illud ſignum ſenſibile, quod eſt Baptiſmus, non eſt tàm proprius effectus Spiritus ſancti, ſicut eſt ſpirituale ſignum, quod animæ imprimitur, vnde ſicut alia omnia, quæ ibi numerantur à Paulo, ſunt interna & ſpiritualia, ita & cõſignatio: Et ita obiter explicata manet cõgruentia D. Tho. Dixit autem prædictum teſtimonium eſſe probabile, quia optimè & accommndatiſſimè prædicto modo exponitur, non tamen eſt per ſe ſufficiens ad conuincendum proteruum, quia multi Patres intelligunt aliter illum locum. Anſel. ſignum crucis tantum intelligitur, quod noſtris frontibus Deus impoſuit, & per illud ab infidelibus diſtinxit. Apparentior eſt aliorum expoſitio, qui dicunt illam conſignationem fieri per gratiam ſanctificantem, & indicant per illa tria. *Qui vnxit, ſignauit, & dedit pignus Spiritus*, eandem gratiam ſignificari, illa enim vngimur, & in filios Dei ſignamur, & pignus eſt, atque arrha gloriæ futuræ, ita ferè Chryſoſtomus. Theodor. Theophyl. & OEcumen. Indicatur etiam in commentariis, quæ Hieronym. tribuuntur, & D. Thom. in Paul. quamuis de ſigno fidei & crucis etiam exponat, magis tamen approbat expoſitionem de ſigno gratiæ, quam etiam ſequitur Ambroſius ibi dicens, *Vnxit nos ſpirituali vnctione, & ſignauit nos, dando Spiritum ſuum nobis, pignus, vt non ambigamus de promiſſis eius.* Et in prędicto lib. de Spiritu ſancto. *Sancto (inquit) Spiritu ſignati ſumus à Deo, ſicut enim Chriſto morimur, vt renaſcamur: ita etiã Spiritu ſignamur, vt ſplendorẽ atque imaginem eius tenere poſſimus, quod eſt vtiq; ſpirituale ſignaculum*, Quamquam hæc verba Ambroſij rectè poſſunt intelligi, ita vt inter hoc ſignum, & gratiam diſtinctionem faciat: non enim dicit, ſignari nos per gratiam, ſed ſignari, vt gratiam tenere poſſimus, quod eſt proprium charactêris baptiſmalis: illo enim ſignamur, vt efficiamur capaces gratiæ, quæ per Baptiſmum datur: eſt ergo valde probabilis prima expoſitio huius loci, & aptior ad diſtinguendum illa tria, quæ Apoſtolus annumerat.

ARTICVLVS II.

Vtrùm character ſit ſpiritualis poteſtas.

A D *ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd character non ſit ſpiritualis poteſtas. Character enim idem videtur eſſe quod figura, vnde Hebræorum 1. vbi dicitur. Figura ſubſtantiæ eius, in Græco habetur loco figuræ, Character. Sed figura eſt in quarta ſpecie qualitatis, & ita differt à poteſtate, quæ eſt in ſecunda ſpecie qualitatis: Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.* 4. diſt. 4. q. 1. art. 1.

2. *Præterea Dionyſ.* * *dicit 2. cap. Eccleſ. Hier. quod diuina beatitudo accedentem ad beatitudinem in ſui participationem recipit, & proprio ſuo lumine, quaſi quodam ſigno ipſi tradit ſuam participationem. Et ſic videtur, quòd character ſit quoddam lumen. Sed lumen ad tertiam ſpeciem qualitatis videtur pertinere. Non ergo character eſt poteſtas, quæ videtur ad ſecundam ſpeciem qualitatis pertinere.* c. 2. eccl. Hier. par. 3. parum ante med.

3. *Præterea, A quibuſdam character ſic definitur. Character eſt ſignum ſanctum communionis fidei & ſanctæ ordinationis, datum ab Hierarcha. Signum autẽ eſt in genere relationis, non autem in genere poteſtatis: Non ergo character eſt ſpiritualis poteſtas.*

4. *Præterea, poteſtas habet rationem cauſæ & principij, vt patet 5. Metaph.* * *ſed ſignum quod ponitur in definitione chara-* Lib. 5. Meta. tex. 17. to. 3.

charactêris magis pertinet ad rationem effectus. Character ergo non eſt ſpiritualis poteſtas.

Lib. 2. Ethic. c. 5. in princi. tom. 5.

SED *contra eſt, quod Philoſophus* * *dicit in 2. Ethic. Tria ſunt in anima, potentia, habitus & paßio. Sed character non eſt paßio, quia paßio citò tranſit, character autem indelebilis eſt, vt infrà dicetur.* * *Similiter etiam non eſt habitus, quia nullus habitus eſt, qui ſe poßit ad benè & malè habere: character autem ad vtrumque ſe habet, vtuntur enim eo quidam benè, alij verò malè: Quod in habitibus non contingit, nam habitu virtutis, nullus vtitur malè, & habitu malitiæ, nullus benè: ergo relinquitur, quòd character ſit potentia.*

Art. 5. huius quæſtio.

Art. præced.

RESPONDEO *dicendum, quòd ſicut dictum eſt ſacramenta noua legis, charactêrem imprimunt, in quantum per per ea deputantur homines ad cultum Dei, ſecundum ritum. Chriſtianæ religionis. Vnde Dionyſ.* * *in 2. cap Eccleſ. Hierar. cum dixiſſet, quòd Deus in quodam ſigno tradit ſui participationem, accedenti ad Baptiſmũ, ſubiungit. Perficiens eum diuinum, & communicatorem diuinorum. Diuinus autem cultus conſiſtit vel in recipiendo aliqua diuina, vel in tradendo aliis. Ad vtrumq; autem horum requiritur quædam potentia: nam ad tradendum aliquid aliis. requiritur potentia actiua, ad recipiendum autem requiritur potentia paßiua. Et ideò character importet quandã potentiam ſpiritualem ordinatam ad ea, quæ ſunt diuini cultus. Sciendum tamẽ, quòd hæc ſpiritualis potentia eſt inſtrumentalis, ſicut etiam ſuprà dictum eſt* * *de virtute, quæ eſt in ſacramentis. Habere enim Sacramenti charactêrem competit miniſtris Dei. Miniſter autem habet per ſe modum inſtrumenti, vt Philoſ.* * *dicit in 1. Polit. Et ideò ſicut virtus, quæ eſt in Sacramentis; non eſt in genere per ſe, ſed per reductionem, eo, quod eſt quiddam fluens & incompletum, ita etiam character non propriè eſt in genere vel ſpecie, ſed reducitur ad ſecundam ſpeciem qualitatis.*

Cap. 2. eccl. Hier. part 3. parum ante med.

Quæſt. præc. art. 4.

Lib. 5. cap. 3. aliquãtulum à princ. to. 5.

AD *primum ergo dicendum, quod figura eſt quædam terminatio quantitatis: vnde propriè loquendo, non eſt niſi in rebus corporeis, in ſpiritualibus autem dicitur metaphoricè. Non autem ponitur aliquid in genere, vel ſpecie, niſi per id, quòd de eo propriè prædicatur. Et ideo character non poteſt eſſe in quarta ſpecie qualitatis, licet hoc quidam poſuerint.*

AD *ſecundum dicendum, quòd in tertia ſpecie qualitatis non ſunt niſi ſenſibiles paßiones, vel ſenſibiles qualitates. Character autem non eſt lumen ſenſibile, & ideò non eſt in tertia ſpecie qualitatis, vt quidam dixerunt.*

AD *tertium dicendum, quòd relatio, quæ importatur in nomine Signi, oportet quod ſuper aliquid fundetur. Relatio autem huius ſigni, quod eſt character, non poteſt fundari immediatè ſuper eſſentiam animæ, quia ſic conueniret omni animæ naturaliter. Et ideò oportet aliquid poni in anima, ſuper quod fundetur talis relatio, & hoc eſt eſſentia charactêris. Vndè non oportebit, quòd ſit in genere relationis, ſicut quidam poſuerunt.*

AD *quartum dicendum, quòd character habet rationem Signi per comparationem ad ſacramentum ſenſibile, à quo imprimitur, ſed ſecundum ſe conſideratus, habet rationem principij per modum iam dictum.* *

In corp. art. & art. præce.

COMMENTARIVS.

Quid importet character exponitur.

CIrca titulum poteſt in primis dubitari: cùm D. Thom. præcedenti articulo ſuppoſuerit, characterem eſſe ſignum, quid neceſſe fuit inquirere, an ſit poteſtas; aut quomodo hæc cohærcant: eſſe ſignum & eſſe poteſtatem. Vt hoc ergo explicetur, obſeruandum eſt, in omni ſigno diſtinguendam eſſe relationem ſeu denominationem ſigni à fundamento, ſeu re, quæ ad ſignificandum imponitur; character ergo non poteſt ſignificare ſolam relationem vel denominationem, ſed rem aliquam, quæ animę imprimitur cum tali impoſitione ſeu denominatione: quod videre licet in omnibus characteribus corporalibus, qui non imprimuntur, niſi per appoſitionem alicuius rei, talis vel talis figuræ: ſic ergo, vt anima interius conſignetur realiter & intrinſecè, neceſſe eſt, vt aliqua res abſoluta illi imprimatur, quæ ſit ſignum, ſeu fundamentum relationis ſigni, ſeu res, ad ſignificandum impoſita: quia ſola relatio ſigni, non poteſt immediatè imprimi, aut per ſe fieri aliqua actione, vt conſtat ex generali ratione relationis: & præſertim, quia hæc ſignificatio neceſſe eſt, vt ſit relatio rationis, & ex impoſitione, vt infrà dicam; quare non poteſt immediatè cadere in ipſam animam, tum, quia, anima eſt, quæ ſignatur, non quæ ad ſignificandum imponitur; tum etiam, quia aliâs hæc impreſſio characteris, nihil eſſet in anima, niſi ſola denominatio extrinſeca per impoſitionem. Quamuis ergo character ſit ſignum, neceſſe eſt, vt ſit aliquid reale, in anima inhærens, ac propterea Diuus Thomas hoc tanquam certum ſupponens, inquirit, in quo genere, ſeu ſpecie ſit character. Supponit autem vlterius, tanquam manifeſtum, non poſſe eſſe niſi in Prædicamento qualitatis: quia cùm inſit in anima, non poteſt eſſe ſubſtantia, quia ſubſtantia non inhæret ſubſtantiæ, nec anima rationalis informari poteſt alia forma ſubſtantiali: nec etiam poteſt eſſe quantitas, cum ſit forma ſpiritualis, accommodata ſubiecto ſuo; ſupereſt ergo, vt ſit qualitas, nam de relatione iam dictum eſt, de aliis verò Prædicamentis, nulla poteſt eſſe quæſtio.

Reſpondet ergo D. Tho. characterem eſſe potentiam ſpiritualem ordinatam ad ea, quæ ſunt diuini cultus, quam concluſionem in argumento ſatis diſputauimus. Sed cõtra, probat hoc diſcurſu; In anima tantum ſunt potentia, habitus & paſſio, ex Ariſtotele ſecundo Ethicorum, capite quinto. Sed character non eſt paſſio, quia paſſio citò tranſit: character verò indelebilis permanet: neque eſt habitus; quia nemo poteſt eodem habitu benè & malè vti, ſicut poſſumus vti charactere, ergo eſt potentia. Sed hæc ratio ſine dubio efficax non eſt. Primò quidem, quia non eſt contra rationem habitus, vt poſſimus eodem habitu benè & malè vti in genere moris, vt ratio facta procedit. Probatur primò, quia etiam in voluntate eſt probabile præter habitus virtutum & vitiorum dari habitus indifferentes, genitos ex actibus, ex obiecto & ſpecie ſua indifferentibus: cui enim hoc repugnat? Nam, licèt actus ſpecie indifferens in indiuiduo non fiat ſine bonitate, vel malitia accidentali ſumpta ex fine extrinſeco, tamen in entitate ſua manet indifferens, & ſecundum illam generare poteſt habitum. Secundò, quidquid de hoc ſit, de habitibus intellectus eſt hoc euidens: nam eodem habitu ſcientiæ vtimur benè & malè: & de habitu fidei multi idem exiſtimant, & eſt ſatis probabile. Character autem à Diuo Thoma ponitur in intellectu: ergo nihil obſtat quominus poſſit eſſe habitus eius, quo voluntas benè & malè moraliter vti poſſit. Dico autem ſemper, benè & malè moraliter, quia ſi loquamur de bono, & malo in eſſe naturæ, ſeu in ſuo genere, ſicut nullus poteſt vti bene & male ſcientia in ratione iudicandi, quia, ſi per ſcientiam iudicat, neceſſe eſt, vt bene iudicet; ſi autem non rectè iudicat, non vtitur ſcientia, & ſimili modo de qualibet arte, quæ ſit virtus, ita nullus bene & male vtitur charactêre in genere ſacramenti, vt ſic dicam: Nam ſi charactêre vtitur rite, conficiet ſacramentum applicando omnia ad illius conſtitutionem neceſſaria, ſi autem non rite conficit, iam non vtitur charactêre; non ergo occurrit apparens modus defendendi hanc rationem

Ratio D. Th. expenditur.

Diuus

DiuusThomas,quod mirum eſſe non debet;quia,& D.Thom. concluſio difficilis eſt, & in argumentis. Sed contra, non ſemper vtitur D.Thom. rationibus neceſſariis.

Addit ergo in corpore articuli, rationem hanc: quia per characterem deputantur homines cultui diuino: ſed hic cultus conſiſtit in recipiendo & tradendo diuina, ad quos actus requiritur aliqua potentia: ergo character eſt huiuſmodi potentia. Circa quam rationem meritò dubitat Caietanus, quia illa conſequentia nec formalis eſt, nec etiam videtur tenere ratione materiæ. Primum patet, quia ſimili modo argumentari poſſumus. Per characterem deputatur homo ad cultum diuinum: ſed ad hunc cultum requiritur fides, aut ſcientia: ergo character eſt fides, aut ſcientia; defectus autem illationis eſt, quia ad cultum diuinum multa requiruntur. Vnde ex communi ratione, quod aliquid ſit requiſitum ad cultum Dei, non licet inferre illud eſſe characterem, nam character eſt vnum ex requiſitis; non verò eſt omne illud, quod requiritur ad cultum Dei. Quod autem nec illatio teneat ratione materiæ probatur, quia per characterem deputantur homines ad cultum Dei tanquam per quoddam ſignum, vt D.Thom. dixit artic. præced. ergo ex hac deputatione non poteſt colligi characterem eſſe potentiam; ſicut etiam per characterem militarem deputatur homo ad militiam; vnde non fit, illum eſſe potentiam, ſed tantum ſignum. Reſpondet Caiet. conſecutionem tenere ratione materiæ, quia character non eſt qualecunque ſignum, ſed perficiens animam ad cultum Dei, vt Diuus Thomas in litter. ex Dionyſ. refert, quia ergo hic cultus conſiſtit in tradendo & recipiendo diuina; ideò character perficit animam ad recipiendum, vel dandum diuina; homo autem primò ac per ſe perficitur ad recipiendum vel dandum per potentiam dandi vel recipiendi. Sed hæc reſponſio in eandem incidit difficultatem: quia etiam perficitur homo ad dandum & recipiendum per habitus & diſpoſitiones. Optima ergo reſponſio eſt, quam idem Caiet. in principio & fine huius diſputationis ſignificauit, ſcilicet per characterem ita deputari hominem ad diuina, vt non ſupponatur in homine potentia tradendi aut recipiendi diuina ſacramenta, quæ ſine charactere haberi non poteſt, & cum illo ſtatim habetur; character ergo non eſt ſignum deputatiuum ſupponens potentiam: ergo neceſſe eſt, vt ſecum illam afferat; ergo ſignum eſt, ipſum etiam characterem eſſe potentiam, & hoc modo eſt ratio probabilis, quomodo autem re vera concludat eſſe potentiam, aut quomodo poſſit omni characteri applicari, in diſputatione ſequenti tractabitur; in qua diſcutiemus aliam partem corporis articuli, in qua duo valde difficilia D.Thom. dicit. Vnum eſt, characterem eſſe potentiam inſtrumentalem, ſicut eſſe virtus quæ eſt in ſacramētis. Alterum eſſe, non eſt propriè in genere vel ſpecie, ſed reduci ad ſecundam ſpeciem qualitatis. Et ibi etiam explicabimus ſolutionem ad 2. quę aliquam difficultatem habet: reliquæ enim ex dictis faciles ſunt.

ARTICVLVS III.

Vtrùm character ſacramentalis ſit character Chriſti.

4.diſt 4. q.1. art.2.& art. 3.q.5. *AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd character ſacramentalis non ſit character Chriſti. Dicitur enim Epheſ. 4. Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis. Sed conſignatio importatur in nomine characteris. Ergo character ſacramentalis, magis debet attribui Spiritui ſancto quam Chriſto.*

A *2. Præterea, Character habet rationem ſigni. Eſt autem ſignum gratiæ, quæ per ſacramentum confertur, gratia autem infunditur animæ à tota Trinitate. Vnde dicitur in Pſal. 83. Gratiam & gloriam dabit Dominus. Ergo videtur, quòd character ſacramentalis non debeat ſpecialiter attribui Chriſto.*

3. Præterea, Ad hoc aliquis characterem accipit, vt eo à cæteris diſtinguatur. Sed diſtinctio Sanctorum ab aliis, fit per charitatem, quæ ſola diſtinguit inter filios regni & filios perditionis: vt Auguſt. dicit 15. de Trinit. vnde & ipſi perditionis filij characterem beſtiæ habere dicuntur, vt patet Apocaly. 13. Charitas autem non attribuitur Chriſto, ſed magis Spiritui ſancto: ſecundum illud Roma. 5. Charitas Dei diffuſa eſt* Lib.15.c.18. tom.3. in pr.
B *in cordibus noſtris, per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Vel etiam Patri, ſecundum illud 2. ad Corinth. vltimo, Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti & Charitas Dei. Ergo videtur, quòd character ſacramentalis, non ſit attribuendus Chriſto.*

SED *contra eſt, quòd quidam ſic definiunt characterem. Character eſt diſtinctio à charactere æterno impreſſa animæ rationali, ſecundum imaginem conſignans Trinitatem creatam, Trinitati creanti & recreanti, & diſtinguens à non configuratis ſecundum ſtatum fidei. Sed character æternus eſt ipſe Chriſtus ſecundum illud Hebr. 1 Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & figura vel character ſubſtantiæ eius. Ergo videtur, quòd character ſit propriè attribuendus Chriſto.*

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut ex ſupra dictis*
C *patet*) character propriè eſt ſignaculum quoddam, quo aliquid inſignitur, vt ordinatum in aliquem finem: ſicut charactère inſignitur denarius ad vſum commutationum, & milites charactère inſigniuntur, quaſi ad militiam deputati. Homo autem fidelis ad duo deputatur. Primò quidem & principaliter ad fruitionem gloriæ: & ad hoc inſignitur ſignaculo gratiæ, ſecundum illud Ezech. 9. Signa* Tau *ſuper frontes virorum gementium & dolentium. Et Apocalyp. 7. Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorum. Secundò autem deputatur quiſque fidelis ad recipiendum, vel tradendum aliis, ea quæ pertinent ad cultum Dei, & ad hoc propriè deputatur character ſacramentalis. Totus autem ritus Chriſtianæ religionis deriuatur à ſacerdotio Chriſti. Et ideo manifeſtum*
D *eſt, quòd character ſacramentalis ſpecialiter eſt character Chriſti, cuius ſacerdotio configurantur fideles ſecundum ſacramentales characteres, qui nihil aliud ſunt, quam quædam participationes ſacerdotij Chriſti, ab ipſo Chriſto deriuatæ.* Art.1.huius quæſt.

AD *primum ergo dicendum, quòd Apoſtolus ibi loquitur de conſignatione, ſecundum quam aliquis deputatur ad futuram gloriam, quæ fit per gratiam, quæ Spiritui ſancto attribuitur, in quantum ex amore procedit, quòd Deus nobis aliquid gratis largiatur, quod ad rationem gratiæ pertinet. Spiritus autem ſanctus amor eſt, vnde & 1. Corin. 12. dicitur, Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.*

AD *ſecundum dicendum, quòd character ſacramentalis eſt res reſpectu ſacramenti exterioris, & eſt ſacramentum reſpectu vltimi effectus. Et ideò dupliciter poteſt aliquid cha-*
E *racteri attribui. Vno modo ſecundum rationem ſacramenti, & hoc modo eſt ſignum inuiſibilis gratiæ, quæ in ſacramento confertur. Alio modo ſecundum propriam rationem characteris, & hoc modo eſt ſignum configuratiuum alicui principali, apud quem reſidet authoritas eius ad quod aliquis deputatur, ſicut milites qui deputantur ad pugnam, inſigniuntur ſigno ducis, quo quodammodo ei configurantur. Et hoc modo illi, qui deputantur ad cultum Chriſtianum, cuius author eſt Chriſtus, characterem accipiunt, quo Chriſto configurantur. Vnde propriè eſt character Chriſti.*

AD *tertium dicendum, quòd charactère diſtinguitur aliquis ab alio, per comparationem ad aliquem finem, in quem ordinatur qui characterem accipit, ſicut dictum eſt* de charactère militari, quo in ordine ad pugnam, diſtinguitur* Art.1.huius quæſt.
miles

miles regis à milite hoſtis. Et ſimiliter character fidelium eſt, quo diſtinguuntur fideles Chriſti à ſeruis diaboli, vel in ordine ad vitam æternam, vel in ordine ad cultum præſentis Eccleſiæ. Quorum primum fit per charitatem & gratiam, vt obiectio procedit, ſecundum autem fit per characterem ſacramentalem. Vnde & character beſtiæ intelligi poteſt per oppoſitum, vel obſtinata malitia, qua aliqui deputantur ad pœnam æternam, vel profeſſio illiciti cultus.

COMMENTARIVS.

HIc articulus, quod attinet ad quæſtionem in eo propoſitam & reſolutionem eius, non indiget expoſitione; ſupponendum eſt enim, Chriſtum eſſe ſupremum Pontificem ac ducem Chriſtianæ religionis, eiuſque authorem & inſtitutorem; de quo latè dictum eſt in 1. tomo huius 3.par. Hinc ergo fit, vt omnes qui ſub hac religione militant, dicantur conſignari ſigno ſeu charactere Chriſti, quia talis character à ſacerdotio Chriſti manat, & nos illi ſpecialiter ſubiicit & configurat. His ergo rationibus dicitur character eſſe Chriſti, vt Dei hominis, quia illi nos conſignat, tanquam membra capiti, vel tanquam milites duci, ac Principi, & tanquam miniſtros ſummo Sacerdoti, ac principaliter operanti. Aliis verò rationibus poteſt etiam dici character Dei & totius Trinitatis, quatenus à tota Trinitate efficitur, & quatenus eſt ſpiritualis quædam perfectio: eſt etiam quædam Dei participatio: nihil igitur de hac denominatione ampliùs dicendum ſupereſt.

Solùm eſt in hoc articulo notanda ſolutio ad 1. in qua Diuus Thomas explicat verba Pauli ad Epheſ. 4. *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis*, & dicit, intelligenda eſſe de conſignatione per gratiam, per quam homo deputatur ad futuram gloriam; *gratia enim* (inquit) *quæ ex amore diuino procedit, Spiritui ſancto appropriatur.* Ex qua expoſitione & ratione eius ſequitur, eodem modo exponenda eſſe ſimilia verba ad Epheſ. 1. *In quo & credentes ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ*, & vtriuſque loci expoſitio eſt ſatis probabilis, vt patet ex dictis in commentario artic. 1. & ex Chryſoſtomo, qui in hunc modum videtur explicare hanc conſignationem Homil. 2. in ad Epheſ. dicens, *Obſignauit ad hoc, vt ad futuram hæreditatem ſorte adſciſcantur*, & infrà, *Obſignati ſunt & Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes, obſignati ſumus & nos, ſed Spiritu vtpote filij: quid eſt Spiritu promiſſionis? Videlicet, quòd Spiritum iuxta promiſſionem accepimus*, & Homilia 14. in illa verba, *In quo ſignati eſtis. Hic* (inquit) *Spiritus nos regalem eſſe gregem oſtendit, hic nos ab omnibus prioribus vitæ actibus cohibuit: hic non eſt paſſus vt coniuncti eſſemus illis, qui iræ Dei ſunt obnoxij.* Videtur ergo, per hoc ſignum intelligere gratiam & charitatem, quæ diſtinguit inter filios Dei, & filios perditionis, & Theodoretus ad Epheſ. 1. ſic exponit prædicta verba, *Sanctiſsimi Spiritus gratiam adepti eſtis*, & addit, *Illud autem, ſignati eſtis, ſimile eſt dicto prophetico: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine, pro eo quod eſt veluti quoddam ſignaculum Spiritus donum accepiſtis: illud autem vocat promiſſionem, quia promittit Dominus ſe miſſurum gratiam Spiritus*, & eodem ferè modo exponit Theophylactus & Oecumeni. & expreſsè Hieronymus ad Epheſ. 1. *Signaculum Dei eſt, vt quomodo primus homo conditus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, ſic in ſecunda regeneratione quicunque Spiritum ſanctum fuerit conſecutus, ſignetur ab eo, & figuram conditoris accipiat*, & ſimilia repetit. cap. 4. Denique hæc eſt frequentior apud cæteros Patres, Ambroſ. Anſelm. Haymo. atque eundem D. Thom. Solùm poteſt illi obiici, quia non videtur ratio, cur in artic. 1. expoſuerit locum 2. ad

A Corinth. de ſignatione per characterem, hic verò non exponat locum ad Epheſ. de eadem ſignatione; nam in vtroque loco fit mentio Spiritus: & character etiam, quatenus eſt donum gratuitum, poteſt Spiritui ſancto attribui. Dico ergo, quamuis hæc expoſitio vera ſit & ſufficiens, non eſſe tamen reiiciendum, quin poſſint hæc teſtimonia exponi de charactere, nam ferè omnes dicunt, Paulum ibi loqui de ſignatione ſpirituali, quæ in Baptiſmo accipitur, per quam efficimur *grex Chriſti*, vt Chryſoſto. & Theodoretus expreſsè dixerunt: hæc autem conſignatio, quamuis perfectè & conſummatè fiat per gratiam, tamen proximè fit per characterem, quo ita conſi-
B gnamur, vt etiam ablata gratia, ratione illius pertineamus ad gregem Chriſti: & hoc etiam confirmat illa antitheſis circumciſionis, quia illa imprimebat ſignum in corpore; Baptiſmus verò imprimit in anima.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm character ſit in potentiis animæ, ſicut in ſubiecto.

AD *quartum ſic proceditur. Videtur, quòd character non ſit in potentiis animæ, ſicut in ſubiecto. Character enim dicitur eſſe diſpoſitio ad gratiam. Sed gratia eſt in eſſentia animæ ſicut in ſubiecto, vt in ſecunda parte dictum eſt.* Ergo videtur, quòd character ſit in eſſentia animæ, non autem in* C *potentiis.* 4.diſt. 4.q.1. art.1.cor.& art 3.q.3. 1.2.q.110.artic.4.

2. Præterea, Potentia animæ non videtur eſſe ſubiectum alicuius niſi habitus, vel diſpoſitionis. Sed character (vt dictum eſt) non eſt habitus, vel diſpoſitio, ſed magis potentia, cuius ſubiectum non eſt niſi eſſentia animæ. Ergo videtur, quod character non ſit, ſicut in ſubiecto, in potentia animæ ſed magis in eſſentia ipſius.* Art.2.huius quæſt.

3. Præterea, Potentiæ animæ rationalis diſtinguuntur per cognitiuas & appetitiuas. Sed non poteſt dici, quòd character ſit tantùm in potentia cognitiua, neque etiam tantùm in potentia appetitiua, (quia non ordinatur neque ad cognoſcendum tantùm, neque ad appetendum) ſimiliter etiam non poteſt dici, quod ſit in vtraque, quia idem accidens non poteſt eſſe in diuerſis ſubiectis. Ergo videtur, quòd chara-
D *cter non ſit in potentia animæ, ſicut in ſubiecto, ſed magis in eſſentia.*

SED *contrà eſt, quòd (ſicut in præmiſſa definitione* characteris continetur) character imprimitur animæ rationali ſecundum imaginem. Sed imago Trinitatis in anima attenditur ſecundum potentias. Ergo character in potentiis animæ exiſtit.* Art præced. in argu. ſed contra.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) character eſt quoddam ſignaculum, quo anima inſignitur ad ſuſcipiendum, vel aliis tradendum ea quæ ſunt diuini cultus. Diuinus autem cultus in quibuſdam actibus conſiſtit. Ad actus autem propriè ordinantur potentiæ animæ, ſicut eſſentia ordinatur ad eſſe. Et ideo character non eſt, ſicut in ſubiecto in eſſentia animæ, ſed in eius potentia.* Art.præced.

E AD *primum ergo dicendum, quòd ſubiectum alicui accidenti attribuitur ſecundum rationem eius, ad quod propinquè diſponit, non autem ſecundum rationem eius, ad quod diſponit remotè vel indirectè. Character autem directè quidem & propinquè diſponit animam ad ea, quæ ſunt diuini cultus exequenda: & quia hæc idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ (quia vt dicitur Ioan. 4. Eos, qui adorant Deum, in ſpiritu & veritate adorare oportet) ex conſequenti diuina largitas recipientibus characterem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea, ad quæ deputantur. Et ideo characteri magis eſt attribuendum ſubiectum, ſecundum rationem actuum ad diuinum cultum pertinentium, quàm ſecundum rationem gratiæ.*

AD *ſecundum dicendum, quòd eſſentia animæ eſt ſubiectum potentiæ naturalis, quæ ex principiis eſſentiæ procedit.*

Talis

Talis autem potentia non eſt character, ſed eſt quædam ſpiritualis potentia, ab extrinſeco adueniens. Vnde ſicut eſſentia animæ, per quam eſt naturalis vita hominis, perficitur per gratiam, qua anima ſpiritualiter viuit, ita potentia naturalis animæ perficitur per ſpiritualem potentiam, quæ eſt character. Habitus enim & diſpoſitio pertinent ad potentiam animæ, eo, quod ordinantur ad actus, quorum potentiæ ſunt principia. Et eadem ratione omne, quod ad actum ordinatur, eſt potentiæ tribuendum.

In cor. art. Ad *tertium dicendum, quòd (ſicut dictum eſt *) character ordinatur ad ea, quæ ſunt diuini cultus. Qui quidem eſt quædam fidei proteſtatio per exteriora ſigna. Et ideò oportet, quod character ſit in cognitiua potentia animæ, in qua eſt fides.*

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli docet D. Thom. charactêrem eſſe in potentia animæ, quia ordinatur ad cultum Dei, qui in actibus conſiſtit, ad actus autem potētiæ proximè ordinantur: ergo etiā character erit proximè in potentiis. In ſolutione vero ad 3. explicat D. Thom. hāc potentiam, in qua character reſidet, eſſe intellectum, in quo eſt fides. Sed hæc doctrina D. Thom. magnam continet difficultatem, & ideò in ſequenti diſputatione latiùs diſcutienda eſt.

DISPVTATIO XI.

De natura, ac neceſſitate charactêris.

IN præcedentibus diſputationibus dictum eſt de effectibus gratiæ ſanctificantis, qui ſub aliqua ratione generales ſunt, & communes omnibus ſacramentis; ſequitur, vt dicamus de quodam effectu, qui, licet ſit proprius ſacramentorum nouæ legis, non tamen eſt omnibus communis, qui dicitur character de quo videdum eſt, an ſit, & quid ſit; & inde facilè conſtabit, quas proprietates, effectus, ac vtilitates habeat.

SECTIO I.

Quænam ſacramenta charactêrem imprimant.

In ſacramētis veteris legis nullus fuit ſpiritualis character. VT ab his, quæ ſunt clariora, incipiamus, primū omnium certum ſit, in ſacramentis legis veteris & naturæ non fuiſſe aliquem ſpiritualem charactêrem animæ impreſſum. Ita docet D. Tho. hîc art. 1. ad 3. & cæteri Theologi, & colligitur ex Chryſoſt. in verbis illis nuper citatis ex Homil. 2. in ad Epheſ. *Obſignati ſunt & Iſraelitæ, ſed circumciſione, quemadmodum pecudes.* Vbi ſentit, illud ſignaculum fuiſſe tantū corporale & non ſpirituale. Ratio vero eſt, quia in illis ſacramentis per ſe nullus ſpiritualis effectus cōferebatur per modum operis operati, vt ſuprà dictū eſt; &, ſi interdum gratia dabatur, erat ſolum ob neceſſitatem paruulorum, quibus nō erat neceſſarius character, ſicut nec adultis. Præterea ratio ſumi poteſt ex charactêre, vt per illum deputētur homines ad cultum Dei. Nam in lege naturæ hîc cultus non erat determinatus etiam quoad ceræmonias externas, ſed arbitrio hominum determinabatur, & ideo non oportebat aliquo ſpeciali charactêre diuinitùs infuſo deſignari homines ad huiuſmodi cultū, ſed per fidem vel charitatē ſatis determinabantur. In lege aut veterē, quamuis cultus eſſet determinatus, quoad externas ceræmonias, tamē nullam habebat ſpiritualem virtutem, & ideò non oportebat imprimi charactêrem ſpiritualem. Nam ad deputandum illum populum ad vſum paſſiuum (vt ſic dicam) ſacramētorum illius legis, ſufficiebat corporalis character circumciſionis, vt Chryſ. dixit. Ad vſum verò A actiuum, qui conuenit ſacerdotibus, ſufficiebat externa conſecratio præter carnalem originem ex Leui, per quam diſtinguebatur tota Leuitica tribus à reliquis. Nam ſicut in illis ſacerdotib. non erat propriè poteſtas ad ſpirituales effectus, ita nec illis fuit neceſſarium ſpirituale ſignaculum. Solus Sco. 4. d. 6. q. 9. inter Scholaſticos docuit, per circūciſionem impreſſum fuiſſe charactêrem. Gab. ibi q. 2. art. 3. dub. 5. dicit, neutrū probari poſſe. Tamē hoc ipſum ſatis eſſe deberet, vt nemo affirmaret, circumciſionē impreſſiſſe charactêrē; quia, cum ſit effectus ſupernaturalis, & nulla authoritate, vel ſatis probabili ratione oſtendi poſſit; nō eſt pro libito cōfingendus, B præterquam, quod ratio facta, & authoritas Chryſ. & D. Thom. ſatis contrariam partem perſuadeant. Scot. Gabr.

Sacramenta nouæ legis non omnia characterem imprimunt. Secundò ſtatuendum eſt pro certo, non omnia ſacramēta nouæ legis imprimere charactêrem: nam quatuor ex illis, ſcilicet, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema vnctio, & Matrimonium charactêrem, nō imprimunt. In hoc cōueniunt omnes Theologi. Et colligitur ex Conciliis Trid. & Florent. quia. Licèt expreſsè non negent, hæc quatuor ſacramenta imprimere charactêrem, tamen, dum de tribus aliis affirmant, de aliis tacitè negant; maximè, quia dicunt inde habere alia ſacramenta, vt iterari non poſſint. Vnde ſumitur à poſteriori ratio. Nam hæc quatuor ſacramenta iterabilia ſunt; ergo nō imprimunt charactêrem. C Præterea, cum character ſit res ſupernaturalis, & valde occulta nobis, vbi nō cogit ſufficiēs authoritas, aut euidens neceſſitas, ponendus nō eſt. Quod autem hæc quatuor ſacramēta charactêrem imprimant nulla authoritas docet; neceſſitas nulla eſt. Quia per ea non deputātur homines ſpecialiter ad cultum Dei, ſed tantum ſunt ipſa quidam ſpecialis actus diuini cultus, ordinati ad ſpeciales effectus, vt Pœnitentia ad remiſſionem actualium peccatorum, Euchariſtia ad nutritionē charitatis, quæ hoc etiam habet ſpeciale, quod non ſolùm non ordinatur ad alia ſacramēta, verum potiùs cętera ad ipſam, vt ad finem referuntur. Similiter Extrema vnctio inſtituta eſt ad iuuandum & purificandum hominē D (vt ſic dicam) in mortis periculo cōſtitutum. Vnde ordine executionis dici poteſt vltimū ſacramentorum omnium. Matrimonium deniq; ordinatur ad iuuandos homines in oneribus matrimonij. Vnde non charactêre indiget, ſed gratia, & auxilio. Obiici vero poteſt; quia inter congruentias ſeu vtilitates charactêris; quas Theologi afferunt, vna eſt, quia congruū eſt, vt ſacramēta à nullo recipiantur; quin habeāt in illo aliquem effectum, etiā ſi ipſe obicem ponat: ergo oportet, vt omnia efficiāt charactêrem, quia, cum non conferant gratiam homini ponenti obicem, ſi nec charactêrem imprimerent, nullum effectum in eo haberent. Altera coniectura eſt, quia oportet, vt diſponāt ſubiectum ad recipiendam formam perfectam, qualis eſt gratia. E Hæc autē duplex congruentia in prædictis quatuor ſacramentis locū habet. Propter hanc rationem quidam Theologi antiqui dixerunt hæc ſacramenta, quamuis charactêrem non imprimant, efficere tamen ornatum quendam, qui eſt diſpoſitio ad gratiam. Sed hęc ſententia in ſuperioribus reiecta eſt, quia nullum habet fundamentū, neq; in ſcriptura, nec in Patribus, nec explicari poteſt, quæ ſit neceſſitas, vel ratio, aut finis fingendi huiuſmodi ornatum. Nec illæ congruentiæ veræ ſunt. Nulla enim eſt neceſſitas, quod omnia ſacramenta conferant aliquid homini etiam ficto. Nec gratia indiget alia diſpoſitione præter eam, quæ in actibus hominis conſiſtit, nec propter has cauſas ponitur character, vt iam d cemus. 1. Obiectio. Secunda. Reſponſio.

Quæſtio ergo ſupereſt de aliis tribus ſacramẽtis: hæretici enim negãt etiã per illa ſacramenta imprimi characterẽ, ita tenuit Vvitcleph. vt refert Vvalden.tom.2.de ſacram.ca.109.& idem docent omnes hæretici huius temporis.Luther.Calu. & alij. Scholaſtici vero quidã verbis admittunt charactêrem,re tamen negant,vt de Dur. videbimus ſect. ſequenti. Alij dubitare videntur,vt Scot. & Gab.ſuprà citati, quia vix inueniunt firmum fundamentũ ad ponendum charactêrem.Alij deniq; murmurant eſſe rem nouam,vt Caiet.hic.

Quæ ſacramenta characterem imprimant.

Dicendum vero eſt,Hæc tria ſacramenta,Baptiſmum,Confirmationem,& Ordinem imprimere in anima charactêrem. Eſt de fide definita ſub his terminis in Concil. Trident. ſeſſio.7.can. 9.de ſacram. in genere. & in Concil.Florent.in decreto Eugenij, & de Baptiſmo idem docuit Innoc.3. in cap. *Maiores*, de Baptiſmo. Et habetur etiam ex illo generali dogmate,Eccleſiam Romanam veram, & infallibilem doctrinam de ſacramentis profiteri, vt traditur in cap. *Ad abolendam*, de hęreticis, & in Concil.Trid. ſeſſ.7,can.3.de Baptiſmo.Sed Eccleſia Romana vniuerſa conſpirat in hac veritate , quod prædicta ſacramẽta imprimunt charactêrem ; ergo eſt certa de fide,& credendum eſt,manaſſe ab apoſtolica traditione,per quam Romana Eccleſia in fide edocta eſt. Nõ enim definit Eccleſia res nouas per nouas reuelationes,ſed quæ in ſcripturis,vel Apoſtolicis traditionibus cõtinentur.Poteſt autem hæc veritas probari ex illis ſcripturæ locis.2. ad Cor.1.ad Ephe.1. & 4.quæ in cõmentar.art.1. & 3. explicata reliquimus. Nam licèt per ſe non cogãt, tamen ſuppoſita traditione Eccleſiæ,& veritate charactêris,veriſimile eſt, Paulum vſum fuiſſe verbo ſignandi propter charactêrem,& in locis ad Ephe. videtur ſpecialiter loqui de charactere Baptiſmi, vt vidimus. In loco vero ad Corint. videt̃ ſpecialiter loqui de ſacramento Confirmationis,vt patet ex omnibus illis verbis: *Confirmauit nos Deus, vnxit, ſignauit & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.* Atq; ita exponit Ambr. lib. de his qui initiantur,c.7.in fine,& aliqui ex expoſitoribus. De charactêre vero Ordinis nullum inuenio ſcripturæ locum,in quo ſatis inſinuetur, nam illud 1.ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam,quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiam , per impoſitionem manus Presbyterij*, & 2. ad Timoth. 1. *Vt reſuſcites gratiam , quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum*, Hęc (inquam) loca ſufficienter intelliguntur de gratia gratũ faciente.

Secundo probari poteſt hæc veritas ex modo loquendi Sanct.Patrum. Nam in primis ſæpe vocant Baptiſmum, *ſignaculum, & ſigillum*, quia hominẽ cõſignat & quaſi ſigillat per charactêrem:ſic loquitur Baſil.lib.de Spiritu ſancto, c. 12.vbi dicit,quod Baptiſma conſignat pactum noſtrũ.Et Homil.13.quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum; agẽs de nõ baptizatis.

De Baptiſmo.

Charactêre(inquit)*ſacro carentibus, os aciemq; intentat*, ſcilicet diuinus gladius,& infrà. *Niſi charactêrem in te agnoſcat angelus, quodam modo pro te pugnabit, aut ab inimicis vindicabit,quomodo(inquam)dices, Dei ſum,ſigna non oſtendens? An ignoras,quemadmodum ſignatas domos in Ægypto exterminator præterijt? theſaurus non obſignatus furibus facilè patebit. Ouis item abſq; nota inſidiis protinus eſt obnoxia.* & Nazian.Orat.40.in ſanctum Baptiſma dicit, Baptiſmũ eſſe lauacrũ , quia abluit,ſigillum vero,quia eſt ſignificatio & cõſeruatio dominationis, & Cyril.Hieroſ.in præfatione Catecheſ. vocat Baptiſmum, *Veſtimentum candidum, & ſignaculum ſanctũ, & indelebile.* Vtrumq; autem cauſaliter eſt intelligẽdum. Quia & cõfert indumẽtum gratiæ,& ſignaculum charactêris. Vnde Catecheſ.3. in principio ſic

A loquit̃ ad Cathecumenos, *Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras, deligendi eſtis in militiã magno regi , itaq; parate vos,& inſtructi eſtote*,& Catech.4.c.de Spiritu ſancto, *Spiritus ſanctus*(inq̃t)*tẽpore Baptiſmi animã tuã obſignat*, & Catech.16.nõ longè à fine loquẽs de Spiritu ſancto. *Hic*(ait)*ad hodiernã vſq; diẽ obſignat animas in Baptiſmo.* Sic etiã Epiph.hęreſ.8. poſt.med.& hæreſ.20. circa fi.dicit *Baptiſmum circũcidere nos à peccatis,& cõſignare nos in nomẽ Dei*, Damaſ.li.4.c.10. *Per Baptiſmũ*(inq̃t)*regeneratio,ſignaculũ,præſidiũ,& illuminatio nobis efficitur.* Præterea ex Latinis,Augu. multis in locis charactêrẽ nominat, Epiſt. 23. poſt med.& 50. circa fin. inq̃t. *Nõ facio iniuriã charactêri imperatoris, cũ errorẽ cor-*

B *rigo deſertoris.* Idẽ lib.2.cõtra liter. Petil.c. 13. cõparat charactêrẽ cum militari ſigno. Idem in eodem li. c. vlt.& lib.1.contra Creſcon.c.3.& lib.2.contra Gaud. c.4.vbi vocat *regium charactêrem*, lib.6. de Baptiſ. c.1. vocat *Dominicum charactêrem*, tract. 5.& 6.in Ioan. *Si baptizatus* (inquit) *charitatem non habet,charactêrẽ quidem impoſitum habet,ſed deſertor vagatur.* Præterea dict. lib.2.cõtra lit.Petil.c.13. & in ſer.de Geſtis cũ Emerit.præter charactêrẽ Baptiſmi facit mentionẽ charactêris Ordinis:& hac ratione lib.de bono cõiugali.c.24.dicit,ſacramentũ Ordinationis manere, etiã ſi quis ob culpã ab officio remoueat̃. Optima etiam ſunt de hoc charactêre verba Greg. Nyſſ.lib. de Baptiſ.non lõgè à principio, *Sacerdos poſt conſecrationem,*

De Ordine.

C *quod ad externam ſpeciem attinet, idem eſt,qui antea, inuiſibili tamen quadam vi ac gratia inuiſibilem animam transformatam gerit in melius.* Deniq; de charactêre Cõfirmationis afferri poteſt Cypr. in ſerm. de ablutione ped.vbi Confirmationẽ ęquiparat Baptiſmo,in hoc, q̃ eſt ſacramentũ æque initerabile,ratũ,ac firmũ.Sic etiã Aug.lib.2.contra lit.Petil.c.104.dicit, *Sacramentum Chriſmatis ſemel datum permanere etiam in peſſimis*; quod neceſſe eſt intelligi ratione alicuius effectus, aliòqui etiã ſacramentum Extremæ vnctionis ſemel datum poteſt dici manere etiã in peſſimis. Præterea Hieron.circa illa verba,2.ad Cor.1. *Qui vnxit nos Deus* (ait)*Spiritu ſancto,vel chriſmate. Et qui ſignauit nos*, illud (inquit)*ſignatur,quod aliquid intrinſecus continet pretio-*

De Confirmatione.

D *ſum*, Cyril.deniq; Hieroſ.cum in d.Catecheſ.3.dicit, *Spiritus ſanctus obſignabit animas veſtras, deligendi eſtis in militiam magno regi*, in priori particula videtur intelligere charactêrem Baptiſmi, in poſteriori verò ſacramentum Confirmationis. Quoniam verò hæc omnia teſtimonia non videntur cogere , ideò Scot.d. q. 9. dicit facilè exponi poſſe, ipſummet ſacramentum Baptiſmi,v.g.eſſe charactêrem, & ideò concludit,ſola Eccleſiæ authoritate nos cogi ad ponendum characterẽ. Sed quamuis verum ſit, Eccleſiæ authoritatẽ habere præcipuas partes in hoc negotio,tamẽ ea ſuppoſita intelligimus, mentem Sanctorum fuiſſe in eadem ſignificatione de charactere loqui,& ſine dubio multa ex dictis Sanctorũ meliùs

E prædicto modo intelliguntur.

Tertiò, ratio huius veritatis à priori eſt inſtitutio & voluntas Chriſti, qui potuit hanc vim tribuere his ſacramentis. Congruentia verò, ſeu moralis neceſſitas,ſola illa adduci poteſt, quam D.Tho.art.1. expoſuit , quæ ſigillatim his tribus ſacramentis in hunc modum applicanda eſt. Primò enim per Baptiſmum ita deputatur homo,& cõſecratur ad cultum Dei,vt fiat membrũ Eccleſiæ Chriſti: & diſtinguatur ab illis,qui nullo modo ſunt Chriſto cõiuncti,ergo oportet aliquo ſpeciali ſigno Chriſti conſignari,& hũc vocamus characterẽ. Dices,ſufficere fidem per Baptiſmũ infuſam, nam illa etiam dici poteſt ſignũ conſignans Chriſti membrũ,& diſtinguẽs ab infidelib.,ſic enim Pſal.4.dicit; *Signatũ eſt ſuper nos lumen*

lumen vultus tui Domine. Vnde Ambroſ. lib. de his, qui Initiantur, c. 7. tractans illud Cant. 8. *Pone me, vt ſignaculum in corde tuo, vt ſignaculum* (inquit) *quo fides tua pleno fulgeat ſacramento,* & clarius Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c. 2. par. 3. dicit, *Accedenti ad Baptiſmum Deum lumen ſuum perinde atq; ſignum aliquod tradere, ſanctum efficiendo, & ſanctorum participem.* Reſpondetur tamẽ, fidem non poſſe habere perfectam rationem huiuſmodi ſigni: tum, quia interdum baptizatus non accipit fidem, & tamen manet ſigillatus ſigno Chriſti, tum etiam, quia licèt prius fidem accipiat, & poſteà amittat, ſignum tamen Chriſti retinet: tum deniq;, quia character baptiſmalis non eſt qualecunque ſignum, ſed quo fit homo capax aliorum ſacramentorum Chriſti: fides autem nõ eſt huiuſmodi ſignũ. Cathecumenus enim fidem habet, & tamen, nondum eſt capax ſacramentorum Chriſti, donec baptizatus ſit. Propter quod Concil. Floren. vocat Baptiſmum, *ianuam ſacramentorum,* nemo enim poteſt Confirmari, niſi prius fidem in Baptiſmo ſit profeſſus. Quomodo enim deſignabit miles Chriſti, qui nondum eſt Chriſto conſignatus per Baptiſmum? vt ait Clemens Papa in Epiſt. 4. poſt medium. Et eadem eſt ratio de ſacramento Ordinis. Vt conſtat ex cap. *ſi quis,* & cap. *veniens, de presbytero non baptizato,* quia non eſt aptus vt, conſigneturin principale membrum & paſtorem Eccleſiæ qui nondum eſt in membrum Eccleſiæ deſignatus. Et ſimile eſt de Euchariſtia. Nõ enim aptus eſt, vt nutriatur, qui nondum eſt genitus. Quod ſignificatum fuit, vt ſcribit Baſil. Homil. 13. in Iſraelitico populo, qui neq; aquã de petra bibere, nec cœleſtẽ panem manducare valuit, donec mare pertranſiit. Sic etiam, inquit. *Nec tibi aliquis veram potionem, niſi verè baptizato præbebit: quomodo enim tu viuentem comedes panem, niſi ſumpto priùs hoc ſacramento?* Atq; hæc ratio facilè eadem proportione procedit in charactère Ordinis: nam per illum ſingulari modo deputatur homo in cultum Dei, & diſtinguitur à cæteris Eccleſiæ membris tanquam proprius miniſter Chriſti participans ſpeciali modo ſacerdotium eius; & poteſtatem accipiens ad ſacramenta diuina miniſtranda ex officio: ergo valde cõueniens eſt, vt ſpeciali quadam nota ac ſigno conſecretur, qui ſic ordinatur. De Confirmatione vero nõ videtur æquè procedere hæc ratio: quia per illam non videtur dari poteſtas ad recipiendum vel dandum aliquid, ſicut in prædictis duobus ſacramentis. Nihilominus dicendum eſt charactèrem Cõfirmationis dari, tanquam ſignum militare, nam in ſacramẽto Cõfirmationis cõſtituitur homo, veluti Chriſti miles ex officio deſtinatus ad profitendam publicè Chriſti fidem & pugnandum pro illa; & ideò ſpeciali Chriſti charactère inſignitur: legatur Sco. in 4. d. 6. q. 10. ſed reſtant duo dubia; vbi totam hanc rationem, & ſufficiẽtiam triplicis charactèris egregiè declarat. Accedit, quod propter hãc cauſam hoc ſacramentũ iterari nõ poteſt, ſicut neq; Baptiſmus, neq; Ordo, quod eſt ſignũ charactèris impreſſi: nam hinc habent hæc ſacramẽta quod iterari nõ poſſint, vt Conc. Trid. expreſsè dixit. Neq; obſtat, ꝙ Gabr. & alij Scholaſtici obiiciunt, quod diuina inſtitutio poſſet eſſe ſufficiẽs ſine charactère, vt hæc ſacramẽta iterari non poſſint, ſicut conſecratio Eccleſiæ vel calicis iterari non poteſt, quamuis nullam qualitatẽ intrinſecã imprimat. Hęc enim ratio ſolum oſtẽdit, charactèrem nõ fuiſſe neceſſarium de potentia abſoluta ad hunc effectum, quod nos fatemur. Fieri enim poſſent omnia ſuprà dicta per extrinſecã denominationem, & moralem habitudinẽ vel deputationem. Tamẽ nõ eſt dubiũ, quin perfectiori modo fiat per internum Spirituale ſignum, quod & ad ornamentum animæ, & ad perfectam conſecrationem conferre poteſt. Hanc ergo perfectionem voluit Chriſtus ſuis cultoribus conferre.

Sed dubitabit aliquis, an hæc tria ſacramẽta principalius ſint inſtituta propter hunc effectum charactèris, vel propter effectum gratiæ; nam D. Tho. hîc art. 4. ad 1. indicat, primariò eſſe propter charactèrẽ, qui directè ordinatur ad ea exequenda, quę ſunt diuini cultus. Et quia hęc (inquit) idoneè non fiunt ſine auxilio gratiæ, ex conſequenti diuina largitas recipiẽtibus charactèrem, largitur gratiam, per quam dignè impleant ea, ad quæ deputantur. Verum D. Thom. eo loco non loquitur de ſacramento; ſed de charactère, & ſolum docet, charactèrem non eſſe diſpoſitionem ad gratiam, ſed eſſe facultatem operandi, cui adiungitur gratia, vt operatio conueniẽter fiat. Vnde Soto diſt. 1. q. 4. art. 4. generaliter dicit, omnia ſacramenta prinpalius ordinari ad dandã gratiã, quam charactèrem, quia principaliùs inſtituta ſunt, vt medicinę peccatorum. Quod faciũt in fundendo gratiam. Quamquam in his ſacramentis, quæ charactèrem imprimunt, ex conſequenti ordinetur gratia per diuinã prouidentiam ad bonum vſum ipſius charactèris. Vnde vlteriùs addit, ea ſacramenta, quæ charactèrem imprimunt, ſi ſubiectum nõ ponat obicem, prius natura dare gratiam, quam charactèrem; quia character conſequitur fidem: eſt enim ſignum ſanctæ communionis fidei; fides autẽ per ſe loquendo conſequitur gratiam, ad quam cõparatur, vt potentia ad eſſentialem; licet ex accidẽti contingat dari fidem mortuam ſine gratia. Mihi tamen ſub diſtinctione videtur dicendum: in primis, Baptiſmum principalius eſſe inſtitutũ propter gratiam gratum faciẽtem, ſcilicet ad ſpiritualem regenerationem, & remiſſionem peccati originalis: conſequenter verò illi datum eſſe, vt ſit ianua ad ingrediendum Chriſti Eccleſiam, & participãda alia eius ſacramẽta. Et propterea datam eſſe illi virtutem ad imprimendũ charactèrem. Atq; ſimili ratione Confirmatio, quæ eſt, veluti complementum Baptiſmi, inſtituta primariò eſt ad conferendam plenitudinẽ Spiritus ſancti, & abundantiora auxilia, quibus homo conſtantior fiat ad confitendam fidem, conſequẽter verò datum eſt illi, vt charactèrẽ imprimat, quo milites Chriſti deſignantur. At verò in ſacramento Ordinis, è conuerſo dicendum videtur; per ſe primo eſſe inſtitutum ad dãdum ſpiritualem poteſtatem ordinis, quæ datur per impreſſionem charactèris; gratiam verò dari in illo ſacramento ad dignè exercẽdos actus illius poteſtatis. Nam licèt gratia ſecũdum ſe perfectior ſit, tamen in hoc ſacramẽto datur propter officiũ ſeu miniſterium ſacerdotale. Neq; eſt generaliter verum, quod Soto dicit, ſacramenta eſſe inſtituta, vt ſint medicinæ peccatorũ, ſi ſermo ſit de effectu, ad quem proximè inſtituitur vnumquodq; ſacramentum: quod apertius, quã in aliis, conſtat in ſacramento Ordinis: proximè enim non ordinatur ad remittenda peccata eorũ, quibus confertur; ſed ad conſtituendos illos miniſtros ſacramentorũ: & quia per hos miniſtros remittuntur peccata, ideò mediatè & remotè ordinatur hoc ſacramentũ ad medicinã peccatorũ. Igitur proximus finis & effectus eius non eſt dare gratiam remittentem peccata, ſed propriam formam conſtituentem ſacerdotem, vel miniſtrũ diuini cultus, quæ eſt character, cui coniungit gratia propter bonum vſum eius. Vnde quod Soto ait, in his ſacramẽtis prius natura dari gratiam, quam charactèrem, mihi nõ probatur: quia phyſicè nullus eſt ordo cauſalitatis inter

has duas qualitates. Nulla enim ratione aut fundamento fingi poteſt, quandoquidẽ ex natura ſua vna ab altera nullo modo pẽdet. Manet enim character ſine gratia, & gratia optimo & cõnaturali modo eſſe poteſt ſine charactẽre. Loquẽdo autem moraliter, prius natura datur character, quam gratia ſacramẽtalis, quia talis gratia charactẽrem requirit, & non è contrario. Nemini enim datur gratia per hæc ſacramenta, cui non detur character; multis autem datur character, quibus non datur gratia. Idem inductione explicari poteſt: quia cum in ſacramento Ordinis gratia ſacramentalis detur ad bonum vſum actiuũ diuini cultus, talis gratia ſupponit poteſtatem & facultatem ad efficiendos actus huiuſmodi cultus. Et ſimilis ratio fieri poteſt de Confirmatione: prius eſt enim, aliquem conſignari in militem, quam illi dari auxilia, & arma ad militãdum neceſſaria. Et ideò licet ordine intentionis (vt ſic dicam) prior ſit in hoc ſacramento gratia, quam character; tamen ordine executionis prior natura eſt impreſſio charactẽris, quam collatio gratiæ. Atq; eodem modo philoſophari poſſumus in Baptiſmo. In quo eſt ſpecialis ratio, quia eſt ianua ad ſacramẽta. Et ideo ſicut character eius eſt potẽtia ad alia ſacramenta, ita etiam eſt veluti potẽtia ad gratiam ſacramentalem ipſiuſmet Baptiſmi; & ita eſt quodammodo prior. Tãdem eodem modo philoſophãdum eſt de fide & charactẽre. In nullo enim genere cauſę character conſequit̃ fidem. Eſt enim omnino independens ab illa; nam ſine illa conſeruari, & imprimi poteſt. Vt vero vtrũque fieri poteſt per ſacramentum, moraliter prius natura ſit character propter eaſdem rationes, quas de gratia fecimus. Neq; obſtat definitio charactẽris; tum, quia nõ eſt adeo recepta, tum maximè, quia ex illa ſolum colligitur, fidei profeſſionem, & ſignificationem ordine intentionis eſſe priorem charactẽre, qui in hunc finem datur, non vero, quod in executione & effectione ordine naturæ præcedat fides, & ex illa conſequatur character.

SECTIO II.

Vtrùm character ſit qualitas ſupernaturalis ab anima & potentiis eius diſtincta.

VAriæ ſunt Theologorum opiniones. Prima eſt Durand. in 4. d. 4. q. 1. qui ſentit, charactẽrẽ ſolùm eſſe relationem rationis, ſeu denominationem extrinſecã, per quam ex inſtitutione diuina deputatur aliquis ad ſacras actiones. Fundamentum eius eſt, quia hoc ſufficit ad quemcunq; finem charactẽris, & facilè intelligitur abſq; obſcuritate, alia verò omnia ſunt obſcuriſſima, & difficiliora reddũt myſteria fidei. Hæc vero ſententia Durand. potuit fortaſſe ſuo tempore ſine hæreſi ſuſtineri, quamquam non ſine temeritate, cum non ſolum eſſet cõtra cæteros Theologos, ſed etiã cõtra Innocent. 3. in cap. *Maiores* de Baptiſ. vbi ita concludit. *Tunc charactẽrem ſacramentalis imprimit operatio, cùm obicem voluntatis cõtrariæ non inuenit obſiſtentem.* Nũc vero non poteſt hęc opinio ab errore in fide vindicari propter definitiones Conc. Flor. & Trid. quæ docent, charactẽrem eſſe ſpirituale ſignum animæ impreſſum. Quæ non poſſunt vllo modo cõuenire relationi rationis, aut denominationis extrinſecæ; quia hæ nec ſunt aliquid ſpirituale neq; animæ inhærent, nec imprimũtur: nam hoc aperte ſignificat actionẽ realem, quam Innoc. vocauit *ſacramentalem operationem.* Dicẽdum ergo eſt ſine dubio characterem eſſe rem aliquam verè ac realiter exiſtẽtem & intrinſecè in anima inhærentem. Quod confirmatur contra Durand. quia alias non magis imprimeret characterem, ſacramẽtum Ordinis in lege noua quàm ſacerdotalis conſe-

A cratio in lege veteri, quia etiam ibi fiebat deputatio extrinſeca, & conſequenter ſignificatio aliqua; & relatio rationis. Et ſimili ratione non magis imprimeretur character homini cum ordinatur, quam calici cum cõſecratur; quæ omnia, & ſimilia quæ facilè inferri poſſunt, manifeſtè pugnant cum doctrina Catholica in pręcedẽti ſectione tractata. Deniq; hæc Durand. ſententia nihil in re differt à ſententia hæreticorum, quam Concilia voluerunt directè damnare. Fundamentũ vero Durand. valde friuolum eſt, quia non ſemper quæ videntur nobis clariora, ſunt veriora, præſertim in rebus fidei; ſed quæ ſunt magis conſentanea Eccleſiaſticæ doctrinæ, & tradi-
B tioni: eò vel maximè, quod in hac doctrina de charactẽre non eſt tanta obſcuritas aut difficultas. Quis enim dubitet potuiſſe Deum hoc reale ac ſpirituale ſignum animæ imprimere? aut cur difficile creditu eſt, id feciſſe non propter neceſſitatem ſimpliciter, ſed propter maiorem perfectionem.

Secũda ergo opinio eſt, charactẽrem quidem eſſe aliquid reale, non tamen abſolutum quid, ſed ſolum relationem. In hãc opinionem inclinat Scotus in 4. d. 6. q. 10. Fundamentum eſſe poteſt, quia cum character ſolum ſit quoddam ſignum, vt Concilia dicunt, conſtituitur in genere relationis, ergo & in ſpecie relationis. Nam genus relatiuum non poteſt contrahi per differentiam abſolutam. Deinde hæc
C ratio relatiua ſufficit ad illa omnia, ad quæ ponitur character; & hac occaſione latè ibi digreditur Scotus, vt probet dari relationes reales extrinſecùs aduenientes, quæ per ſe primo fieri poſſint per actionẽ agentis. Hæc vero ſententia Scoti mihi non probatur. Cenſeo enim charactẽrem non poſſe eſſe relationem realem. Primo, quia eſt terminus propriè actionis realis, quæ per ſe primo ad talem terminum tendit: non enim conſequitur character poſitionẽ fundamẽti, vel termini, vt patet: præcipuè, quia poteſt ſolus imprimi per ſacramentum ſine gratia vel alia qualitate; ſed nulla relatio realis poteſt eſſe huiuſmodi naturæ, vt per ſe primo fiat per actionẽ, vt latè probat Caiet. hic contra Sco. & Capreolus in 4.
D d. 4. q. 1. art. 3. ad argumenta cõtra primam concluſionẽ, ſed id prætermitto, quia philoſophicũ eſt. Secundo, illa relatio nullum poſſet habere fundamẽtum; ſed ſine fundamento intelligi nõ poteſt: ergo. Maior conſtat, quia nec gratia, nec fides, nec quid aliud animæ infuſum poteſt eſſe talis relationis fundamentũ. Quia, ablatis omnibus illis, poteſt manere character; nec vero ſola anima, alioqui poſito aliquo termino reſultaret ex ipſa anima talis relatio; eſſet ergo intrinſeca, & connaturalis illi ſuppoſita exiſtentia talis termini. Reſpondet Scotus, hãc relationẽ fundari in ſola anima, nõ tamẽ reſultare ex illa, quia nõ eſt intrinſecus, ſed extrinſecus aduenięs. Sed, vt alibi latius dixi, hæc eſt petitio principij. Pu-
E gnat enim cũ natura Relationis, vt ſuppoſito fundamẽto & termino, nõ reſultet, ſed extrinſecùs adueniat. Et deinde, hoc in re nihil aliud eſt, q̃ dicere, hãc relationẽ nullum habere fundamentũ, ꝙ cõſequatur; ſed tantum ſubiectũ, in quo recipiatur. Tertiò, ſi character eſt relatio, inquiro in primis, qualis relatio ſit. Dicetur fortaſſe eſſe relationẽ ſigni. Sed cõtra, q̃a ſi eſſet relatio ſigni realis, oporteret eſſe ſignũ naturale, & non ad placitum; nam ſigna ad placitum ſignificãt tantum ex impoſitione, atq; adeo per denominationẽ extrinſecam; vnde non poteſt eſſe relatio realis, ſed rationis, vt ſuprà dictum eſt de ſacramẽtis: relatio autem ſigni naturalis ſemper fundat̃, aut in ratione effectus ſeu cauſæ, quomodo fumus ſignificat ignem: aut in aliqua naturali vnitate, ſeu ſimili-

Charactere non eſſe relationem probatur primo.

ſimilitudine. Vnde hæc relatio ſigni naturalis, ſiue ſit diſtincta à relatione effectus,ſiue non,ſemper tamen ſupponit naturam aliquam ſeu Entitatem factam, dependentem, ſeu habentem connexionem aut vnitatem cum alia, quam ſignificat. Quæ Entitas ſemper eſt abſoluta fundans in ſe relationem. Rurſus inquiro ad quem dicat habitudinem hęc relatio, quæ eſt character. Aut enim reſpicit Deum, tanquam terminum,& hoc non,quia explicari non poteſt,ſub qua ratione illum reſpiciat: nõ enim ſub ratione cauſæ,quia hæc relatio communis eſt omni effectui diuino;oportet autem hîc explicare aliquã rationem relationis. Vel ſub ratione ſimilitudinis per aliquam participationem diuinæ perfectionis: & hoc non;quia talis relatio ſupponit naturam aliquam & vnitatem in qua fundetur : aliòquin dici poſſet,gratiã etiam eſſe quandam relationem, quia eſt participatio quædam diuinæ naturæ, & poteſt ad illam referri iuxta hanc ſententiam aliqua relatione ſimilitudinis. Aut hæc relatio characteris dicit habitudinem ad Chriſtum, vt ad terminum ; & redeunt eadem argumenta.Quia non poteſt intelligi, niſi per modum alicuius effectus aut ſimilitudinis, ſeu conformitatis cum Chriſto; huiuſmodi autem relatio maximè requirit formam abſolutam,in qua fundetur:nam ſi anima priùs nõ habebat perfectionem aliquam,ratione cuius eſſet conformis Chriſto,quomodo poteſt intelligi,vt manens immutata in omnibus abſolutis,&ſine additione alicuius perfectionis,recipiat realem relationem ſimilitudinis? Aut deniq; hæc relatio reſpicit,vt terminum futuros actus diuini cultus, vt v. g. ſacramenta recipienda,vel conferenda.Et tunc vlteriùs interrogo,quomodo illa reſpiciat: aut enim per modum potentiæ realis:& ita non erit relatio ſed qualitas:aut per modum ſigni,&redeunt argumenta facta.Ac prætereà, illa non erit relatio realis,ſed rationis, cum non reſpiciat terminum realem exiſtentem, neque ab illo pendeat. Quin potius intelligi non poteſt, quid ex natura rei ſignificet hoc ſignum.Neq; enim ſignificat, futura eſſe talia ſacramenta, vt per ſe conſtat. Quia fieri poteſt, vt nunquam ſint. Nec ſignificat, hunc hominem eſſe capacem ſacramẽtorum. Quia ſicut ſacramenta pendent ex inſtitutione, ita etiam, quod homo affectus tali Entitate ſit capax illorum & non alio modo, pendet ex inſtitutione & non ex ſola rei natura. Igitur hæc ſignificatio characteris non eſt ſolum ex natura rei, ſed ex impoſitione: ergo non poteſt tota realis eſſentia huius Entitatis in hac relatione ſigni conſiſtere;nullo ergo modo intelligi poteſt, quòd character ſit pura relatio realis.

Ad fundamẽtum Scoti. Ad fundamentum ergo Scoti reſpondetur, vocẽ *ſigni*,dupliciter accipi poſſe: Primò,pro ipſa relatione ſigni : Secundo, pro forma vel figura, quæ alicui imprimitur,vt ex impoſitione ſignificet: quomodo in circumciſione cicatrix illa , quàm imprimebat, dicitur ſignum & ſigillum, & aliæ ſimplices figuræ, ſigna vocantur ; licet in ſe ſint res abſolutæ.Ad hũc ergo modum dicunt Concilia characterẽ eſſe ſignũ; quia eſt forma realis animę impreſſa,quã conſignatur intrinſecè, ac deputatur ad aliquos actus diuini cultus , quæ forma ex diuina impoſitione habet,vt ſignificet eum , cui imprimitur, eſſe aptum ad recipiendum, vel efficiendum huiuſmodi actus. Quæ impoſitio non poteſt intelligi fundata in aliqua rẽ permanente in anima,niſi præintelligatur aliqua forma abſoluta illi impreſſa; & ideò negãt ſolã relationẽ ſufficere ad omnia, ꝓpter quę ponũt character.

Sententia. Tertia ſententia eſt,characterem eſſe aliquid abſolutum,non tamen eſſe rem ab anima & potentiis eius realiter diſtinctam,ſed fortaſſe aliquẽ modum eius,Soto in 4.d.1.q.4.ar.2. dicit ; hanc ſententiam eſſe valde probabilem,dummodò nõ negetur, characterem imprimi animæ, & formaliter ab illa diſtingui, atq; adeò in genere qualitatis conſtitui:& fundamentum eſt,quia hæc diſtinctio ſufficit ad omnia ſaluanda,quę de charactere dicuntur.Sed hęc ſentẽtia mihi etiam non probatur; ſed dicendũ exiſtimo,characterem eſſe rem diſtinctam realiter ab anima,& potentiis eius, illiq; imprimi,non,vt modum habentem eandem realem Entitatem cum anima , ſed vt nouam formam omnino realiter diſtinctam. Primo quidem, quia intelligi non poteſt quis modus huius naturæ poſſit in anima fieri ; aut qua ratione immutari poſſit hoc modo,&conſignari anima ſine additione nouæ qualitatis, & realitatis.Præſertim,cum manifeſtum ſit,hanc impreſſionem characteris, non conſiſtere in mutatione aliqua locali, neq; in habitudine , aut relatione,vt eſt oſtenſum. Secundo, qui character eſt ſupernaturalis forma , & accidentalis, quæ in anima fit per propriam actionem diuinam;ergo eſt noua forma realiter ab anima diſtincta.Non enim efficaciori ratione concludi poteſt, gratiam , vel charitatem eſſe res diſtinctas ab anima,& potentiis eius.Quia etiã character eſt res abſoluta , & non eſt vnio ad aliam rem neque aliquid huiuſmodi.Tertiò tandem,quia poſita huiuſmodi forma,& diſtinctione eius ab anima facilimè & propriiſſimè intelliguntur omnia , quæ de charactere ſcribuntur à Sanctis,& Conciliis.Et in hac diſtinctione affirmãda nulla eſt ſpecialis difficultas,neq; eſt ſuperfluum,quod animę imprimatur huiuſmodi Entitas ; ſed ad perfectionem, & decorem eius pertinet,vt ſuprà dictum eſt: non eſt ergo cur hoc in dubium reuocetur, atque ita tandem Soto in hanc deſcendit ſententiam.

Ex dictis ergo omnibus concluditur, characterẽ eſſe qualitatem ſupernaturalem realiter ab anima diſtinctam eique diuinitus infuſam. Hoc ſufficienter patet ex dictis à ſufficienti partium diuiſione, quia eſt res ſupernaturalis animæ infuſa & non eſt relatio; vt oſtenſum eſt,& non eſt ſubſtantia; neque aliquod ex cæteris Prædicamentis;ſupereſt ergo, vt ſit qualitas,vt in commentario art.2.declarauimus. Inquirendum ergo reſtat quæ qualitas ſit. Character eſt qualitas ſupernaturalis realiter ab anima diſtincta.

SECTIO III.

In qua ſpecie qualitatis ſit character.

PRima ſententia eſt propriè & directè in nulla eſſe,ſed ſolùm reductiuè.Ita ſentit D.Tho.hîc ar. 2. & probabile iudicat Richar. in 4. d.5.art.2. q.1.ad 3.diuerſo tamen modo.D Thom.enim fundatur in hoc, quòd character eſt per modum potentiæ, ſeu virtutis inſtrumentalis, quam ipſe dicit non poni per ſe ſub genere,ſed reductiuè tantum. Richar. verò fundatur in hoc,quod qualitates ſupernaturales non conueniunt in genere aut prædicamento cum qualitatibus naturalibus : atque ita de gratia & aliis habitibus infuſis negat directè conſtitui in aliqua ſpecie qualitatis,ſed reduci ad illam , vel potiùs per ſe conſtituere ſuum genus illi ſimile; atq; eodẽ modo dicit,characterem directè, tantum conſtitui ſub genere ſupernaturalis qualitatis ; & per quandam proportionem vel ſimilitudinem poſſe ad tres ſpecies qualitatis reduci,ſcilicet,ad potentiam, diſpoſitionem,& figuram de quo poſteà dicemus. Ego verò falſum exiſtimo,qualitates naturales & ſupernaturales non conuenire vniuocè in genere qualitatis:quid enim obſtat,quo minùs ab omnibus abſtrahi poſſit vna ratio cõmunis, quæ ſimpliciter omni- Prima ſententia negat characterem eſſe in aliqua ſpecie qualitatis directè. Qualitas naturalis,& ſupernaturalis vniuoce cõueniunt.

bus conueneniat, cum in modo afficiendi animam ſimilitudinem & vnitatem habeant, & nullam inter ſe dicant habitudinem, in qua poſſit aliqua analogia fundari? Item, quis neget, actum fidei, vel charitatis eſſe propriè & vniuocè actum intellectus, vel volũtatis? ergo nec de habitibus infuſis negari poteſt, quin ſint ſimpliciter habitus, vel virtutes: ergo & ratio qualitatis illis conuenit. Nam, quod qualitas ſit ſupernaturalis non eſt conditio diminuens, ſed perficiens potius, & eleuans genus qualitatis ad nobiliorem ordinem; nõ tamen ita eleuat, vt conſtituat analogiam. Quia qualitates naturales non dicunt habitudinem ad ſupernaturales, nec dicuntur qualitates propter aliquam proportionẽ cum illis. Ex quo infero primo, negari non poſſe, quin character ſit ſimpliciter & vniuocè qualitas, quia eſt ſupernaturalis qualitas nobilior, quam naturales qualitates, & altioris ordinis. Ergo, ſi ad illas cõparetur, eſt vniuocè & ſimpliciter qualitas maiori ratione, quã omnes illæ. Si vero comparetur ad alias qualitates ſupernaturales, non eſt cur dicenda ſit qualitas ſecũdum quid, vel analogicè. Quia ſimpliciter afficit, ac perficit animã, & eſt qualitas permanens; imo & perpetua, vt infrà dicemus; & nõ conſtituitur in ſuo eſſe per habitudinem ad aliquam aliam qualitatem, vt euidentius etiam ex ſequentibus conſtabit. Imò etiam ſi concedamus dicere aliquam habitudinem tranſcendentalem, illa erit habitudo principij, vel potentiæ, aut virtutis inſtrumentalis, quæ habitudo non ſufficit ad conſtituendam analogiam ſub communi genere: neq; impedit, quo minùs propria ratio qualitatis alicui conueniat, vt patet in omnibus qualitatibus naturalibus quæ ſunt inſtrumẽta ſubſtantię ad agendum; poteſt enim forma aliqua accidentalis, quæ ſecundum eſſe ſuum, abſolutè & propriè afficit ſubiectũ in ratione principij actiui, habere vim agendi tantum per modum inſtrumenti, atq; ita priori ratione, & ſecundum eſſe ſuum erit vera, ac propria qualitas. Vnde infero ſecundò, neceſſarium eſſe, vt character directè, ac propriè conſtituatur ſub aliquo genere ſubalterno, & in aliqua ſpecie vltima qualitatis. Quia fieri non poteſt, vt aliqua res ſit directè ſub ſupremo genere, niſi mediãtibus generibus ſubalternis, & ſpeciebus adæquatè diuidentibus illud genus.

Secunda ſententia conſtituit characterem in quarta ſpecie qualitatis.

Secũda ſententia collocat charactêrem in quarta ſpecie qualitatis, quę eſt figura. Quia per charactêrẽ fit in anima quædam ſpiritualis configuratio. Ita Marſil. in 4. q. 4. art. 1. concluſ. 7. & ex parte conſentit Richa. loco ſupra citato. D. Th. hîc art. 2. ad 1. meritò hanc ſententiam reiicit, nam figura propriè dicta & non per metaphoram, non reperitur in rebus ſpiritualibus, cum ſit proprietas quantitatis reſultans ex terminis eius; character autem eſt qualitas ſpiritualis, quæ ſolum metaphoricè dicitur configurare nos Chriſto; quia in rebus ſenſibilibus vti ſolemus figuris impreſſis, tanquam ſignis, quibus res diſtinguamus ſeu ſigillemus. Vnde quoniã character eſt qualitas impreſſa ad huiuſmodi proportionalem ſignificationem. Ideò per metaphoram & analogiam dicitur configurare nos Chriſto. Vnde non fit, ipſum eſſe in ſpecie figuræ, quia res non cõſtituitur in eſſe per denominationes metaphoricas, ſed per proprias rationes formales. Aliâs, quia virtus dicitur facere hominem rectum, conſtituenda eſſet in ſpecie lineæ, vel figuræ, ad quam rectitudo ſpectat.

Tertia ſentẽtia dicit eſſe potentiam.

Tertia ſententia eſt D. Thomæ hîc arti. 2. charactêrem conſtitui in ſecunda ſpecie qualitatis; eſſeq; potẽtiam ſupernaturalem, vel paſſiuam, vel actiuã, A qua homo aptus redditur ad opera diuini cultus præſtanda. Quam opinionem defendunt Caietan. Soto, & alij Thomiſtæ, & Scotus diſt. 6. quæſt. 10. dicit, hanc ſententiam nõ poſſe ſatis improbari, & ſimul addit; poſſe ſimul habere rationem potentiæ, & habitus ſupernaturalis operatiui. Mihi tamen hæc ſententia viſa ſemper eſt difficilima; & ideò diſcurrendo per ſingulos charactêres oſtẽdam difficultatem eius. Suppono autẽ, dupliciter poſſe nos loqui de potentia; Primo, phyſicè quomodo intellectus vel calor ſunt potentiæ ad ſuas actiones. Secundò, tantũ moraliter, quomodo poteſtas iuriſdictionis, vocatur potentia: & ſceptrum ſeu virga regia poteſt B vocari potentia moralis, ſi per traditionem eius detur poteſtas dominandi vel regendi.

Charactêrẽ baptiſmalẽ non eſſe potentiam phyſicam oſtenditur.

Primo ergo, tractando de charactêre baptiſmali, non poteſt verè dici, quod ſit potentia phyſicè ac propriè receptiua alicuius actus pertinentis ad cultum Dei, quod autẽ non ſit actiua omnes cõcedunt; quia illud ſacramentũ non dat poteſtatem ad agendum, ſed ad recipiendũ. Maior patet, nam potẽtia phyſicè receptiua eſt, quæ recipit actũ & per illum actuatur. Character autem Baptiſmi non ordinatur ad recipiendum hoc modo aliquẽ actum ſupernaturalem, ergo nõ eſt potentia paſſiua phyſicè propria. Maior conſtat ex definitione potẽtiæ paſſiuæ. Minor probatur, quia character Baptiſmi vel comparatur ad C alia ſacramenta, vel ad effectum gratiæ, qui per illa datur; neutro autẽ modo habet prædictam rationẽ phyſicam potentiæ paſſiuæ. Et primo, non reſpectu ſacramentorum, in primis quia ſacramenta non recipiuntur in anima, ſed in corpore, imo interdùm non propriè recipiuntur per paſſionem phyſicã, ſed recipi dicuntur, vel quia proferũtur, vt de ſe audiri poſſint; vel quia localiter coniũguntur, ſeu tangũtur: hæc autẽ fiunt circa corpus per naturales qualitates eius, neq; eſt neceſſaria ad hæc omnia aliqua alia potentia phyſica ſupernaturalis. Secundo, quia ſi conſideretur character tanquam conditio neceſſaria, vt ſacramentum conſtituatur in eſſe ſacramẽti, re vera nõ requiritur propter aliquam rem phyD ſicam, quæ quidem addenda ſit ipſi ſacramento & recipienda in homine, qui recipit ſacramentum; ergo ex hoc capite non poteſt character requiri, vt potentia phyſica receptiua. Antecedens declaratur: nam, verbi gratia Matrimonium contractum inter homines nõ baptizatos, eiſdem verbis vel ſignis fit, quibus inter baptizatos; neq; aliquid phyſicum ex parte ipſius ſigni externi reperitur magis in vno cõtractu, quàm in alio. Et tamẽ in hominib. baptizatis eſt ſacramentum, & non in aliis, ſolum propter moralem rationem & ſignificationem adiunctam vni, & nõ alteri. Secũdo, quod character baptiſmalis non habeat propriam ac phyſicam rationem potentiæ paſſiuę reſpectu effectuum aliorũ ſacramenE torũ, facilè probari poteſt, quia ille effectus, aut eſt gratia habitualis, aut ſacramẽtalis, aut character in ſacramentis, Confirmationis & Ordinis. Primo ergo gratia habitualis immediatè recipitur in ipſa anima, quę per ſeipſam eſt capax gratię, & per potentias ſuas eſt capax virtutũ & donorum, quæ gratiã conſequũtur. Quod tam eſt per ſe notum, vt nõ indigeat probatione. Nam ante inſtitutionẽ Baptiſmi recipiebatur gratia in anima, nulla alia mediãte potentia receptiua: & nũc etiam Cathecumenus recipit gratiam & virtutes an charactêrem, & Baptiſmus poſteà adueniens confert effectum gratiæ augendo gratiam præexiſtẽtem in eodem ſubiecto, & potentia, in qua antea erat. Præterea, quia ſi character eſſet hoc modo potẽtia paſſiua reſpectu gratiæ, opor-

Anima, vt ſit receptiua gratiæ, non indiget alio quo alio à ſe.

oporteret priùs natura atque immediatiùs recipi in eſſentia animæ, quam ipſam gratiam, quod tamen D. Thom. non admittit. Atque eadem ratione poſſet fingi alius character in voluntate, vt eſſet potentia receptiua charitatis. Denique, ſi gratia, quia eſt forma ſupernaturalis, requireret in anima potentiam receptiuam ab anima diſtinctam, cum character ſit forma ſupernaturalis, non poſſet immediatè recipi in anima, ſed aliam potentiam receptiuā requireret, & ita procederetur in infinitum.

Reſponderi ad hæc omnia poteſt, charactērē vocari potentiam paſſiuam, non quia ſit propriè receptiua gratiæ, vel alicuius actus, quo informetur, ſed quia diſponit hominem ad alia ſacramenta recipiēda & effectus eorum; diſpoſitio enim reducitur ad cauſam materialem; & hac ratione vocari poteſt potentia paſſiua. Sed in primis, ſi verùm eſſet charactērem eſſe diſpoſitionem, directè & propriè cōſtitueretur in prima vel tertia ſpecie qualitatis: vnde non eſſet reducendus ad ſecundam. Deinde ſuprà oſtendimus, & argumentis etiam factis oſtendi poteſt, charactērem non eſſe diſpoſitionem phyſicam ex natura rei habentem connexionem cum gratia, ſed ſolùm ex ordinatione diuina reſpectu gratiæ, quæ fit per ſacramenta; vnde, ſiue vocetur potentia, ſiue diſpoſitio, quoad hoc eadem eſt ratio. Nec verò poteſt character baptiſmalis dici diſpoſitio ad gratiam, eò quòd ſit principium efficiendi aliquem actum, quo homo ſe ad gratiam diſponat; tum, quia hoc re vera eſt falſum, & improbabile, vt de aliis characterib. ſtatim oſtēdemus: nam certius hoc eſt de charactēre baptiſmali. Tum etiam, quia paruulus baptizatus poteſt recipere aliqua ex aliis ſacramentis validè & cum effectu ſine proprio actu. Tū denique, quia ſi illud eſſet verum, non eſſet character baptiſmalis conſtituendus in ſpecie potentiæ paſſiuæ, ſed vel in ſpecie potentiæ actiuæ, vel potiùs in ſpecie habitus. Nullo ergo modo poteſt character baptiſmalis dici potentia paſſiua ſeu receptiua phyſicè ac propriè reſpectu gratiæ ſanctificantis, quæ vel per ipſum Baptiſmum, vel per alia ſacramenta datur. Et eiſdem rationibus idem oſtendetur de gratia ſacramentali, quæ, cum non ſit res diuerſa ab actibus intellectus, aut voluntatis, eadem vel maior ratio de illa eſt, quæ de habitibus. De charactēre autem Confirmationis, & Ordinis, ſi quis contendat, recipi, medio charactēre Baptiſmali, vt propria potentia phyſicè receptiua; non poteſt quidem euidenti argumento impugnari: quia neq; ex terminis conſtat id eſſe impoſſibile, neq; ex effectibus aut ſignis aliquibus probari poteſt, non ita eſſe, cùm hi charactēres nunquam dati ſint, nec dentur, niſi homini habenti charactērem baptiſmalem. Nihilominùs tamen gratis & ſine fundamento id affirmatur: nam, quod ex ordinatione diuina character baptiſmalis ſemper ſupponatur ante hos charactēres, non eſt ſignum, eſſe potentiam receptiuam illorum propriè ac phyſicè: quia etiam alia ſacramenta non poſſunt habere valorem neq; effectum in ſubiecto non habente charactērem baptiſmalem, non propter rationem phyſicæ potentiæ paſſiuæ, ſed ſolùm propter diuinam inſtitutionem: ergo ſimiliter hæc ſola eſt propria & immediata ratio, propter quā dicta ſacramenta non poſſunt eſſe valida in ſubiecto non habente charactērem: vnde fit, vt nihil in eo poſſint efficere. Et præterea, ſi ex naturalibus philoſophari licet, vna qualitas nunquam eſt potentia receptiua alterius, niſi per illam conſtituatur in actu ſecundo, vel primo ad agendum, vt contingit in potentiis animæ, quæ nec ſunt purè actiuæ, nec purè paſſiuæ, ſed vtraq; rationem participant; ſed character baptiſmalis non habet rationē huiuſmodi potentiæ reſpectu aliorū: ergo gratis fingitur, eſſe potentiam phyſicam receptiuam eorum. Et præterea ſine neceſſitate; quia ſicut anima per ſe ipſam & per ſuas potentias eſt capax vnius charactēris, ita & aliorum. Neque eſt veriſimile, charactērem baptiſmalem ex natura ſua ita eſſe ſubordinatum aliis characteribus, vt ſine illis ſit, quaſi in ſtatu imperfecto, qualis eſt ſtatus potentiæ paſſiuæ, quæ ſuo actu caret; eſt ergo hic character qualitas quædam non actiua, formaliter actuans ac perficiens ſubiectum ſine vllo ordine, vel habitudine connaturali ad alium actum in eo recipiendum, & ideò phyſicè ac propriè non eſt potentia paſſiua.

Tertiò de charactēre Ordinis omnes admittunt, non habere rationem potentiæ paſſiuæ, quia non datur ad recipiendum, ſed potiùs ad agendum. *Character Ordinis nō eſt potentia phyſica.* Quamuis de charactēre, qui datur per inferiorem Ordinem dubitari poſſet, an comparetur, vt potentia paſſiua ad charactērem impreſſum per ſuperiorem Ordinem. Dicendum verò eſt, etiam ſub hoc reſpectu non habere propriè rationem potentiæ paſſiuæ. Quòd oſtendi poteſt rationibus paulò ante factis de charactēre baptiſmali reſpectu aliorū. Et addi poteſt, minorem eſſe ſubordinationem eſſentialem inter charactēres diuerſorum Ordinum, quia, licèt ſuperior Ordo recipi non debeat ante inferiorem, tamen ſi recipiatur, factum tenet, & eius character imprimitur, & ſicut tunc non recipitur in alio charactēre, qui nondum eſt, ſed immediatè in ipſa anima, vel potentia eius, ita intelligendum eſt fieri ſemper, quia ſemper informat animā eodem modo.

Omiſſa ergo potentia paſſiua, dicendum eſt de ratione potentiæ actiuæ. Et interrogo, an character Ordinis dicatur eſſe potentia actiua phyſica reſpectu ſacramentorum, quæ a ſacerdotibus dantur, vel reſpectu effectuum talium ſacramentorum: neutrum autem dici poteſt, ergo hic character non habet propriam rationem potentiæ actiuæ. Prior pars de ſacrementis manifeſta in primis eſt in characteribus ſex Ordinum inferiorum, ſcilicet vſq; ad Diaconatum. Nam per illos propriè non datur poteſtas ad conferendum aliqua ſacramenta. Nam, licèt Diacono detur interdùm facultas baptizandi, vel diſpenſandi ſacramentum Euchariſtiæ, hoc potiùs eſt, vt iure & licitè id faciat, quam vt factum teneat. Vnde conſtat, id non pertinere ad poteſtatem Ordinis ſimpliciter, ſed ſolùm ad rectum modum adminiſtandi ſacramentum. Relinquitur ergo, hos characteres inferiorum Ordinum non habere propriam rationem potentiæ actiuæ ſupernaturalis. Primò, nam illi actus, propter quos dantur, ſi exteriùs cōſiderentur, quoad actus externos, verbi gratia, cantādi Euangelium, vel ſimiles, nec in ſe habent aliquid ſupernaturale, neq; faciunt ſupernaturalem effectū ex opere operato, propter quem requiratur potentia actiua ſupernaturalis phyſica & propria. Si verò conſiderentur, quoad actus interiores, qui ad exteriores requiruntur, illi ſolū eſſe poſſunt actus fidei, vel religionis, ad quos non requiritur alia potentia præter habitus virtutum. De charactere verò ſacerdotali, vel Epiſcopali (ſi diſtinctus eſt) idem facilè probatur, quia ſacramenta omnia, quoad ſuum eſſe ſolū cōſiſtunt in re ſenſibili, ſeu in actione corporali & ſenſibili (excipio Euchariſtiam, de qua eſt alio ratio, vt ſtatim dicam) ſed ad omnem actionem ſenſibilem, in qua ſacramentum conſiſtit, ſuffici-

ſufficiunt organa corporis cum ſuis naturalibus potentiis, vt, verbi gratia, ad proferendum verba ſufficit naturalis vis loquendi, & ad lauandum, vel vngendum naturalis vis motiua manus, vel aquæ, & ſic de aliis. Ergo ad faciendum totum id quod eſt ſenſibile in ſacramento, non eſt neceſſaria potentia aliqua phyſica, quæ eſt character.

Obiectio.

Reſonderi poteſt, hoc eſſe verum de ſacramento quoad id, quod eſt materiale in ipſo: tamen formaliter ad faciendum ſacramentum in eſſe ſacramenti eſſe neceſſariā huiuſmodi potentiam.

Refutatio.

Sed hoc facilè refutatur, quia illud eſſe ſacramenti, ſuprà rem ſenſibilem, quæ eſt ſacramētum, nullam rem addit, ſed ſolam denominationem extrinſecam, & ſignificationem, quæ cōuenit tali actioni vel paſſioni ex diuina inſtitutione. Vnde in miniſtro nullam aliam realem actionem externam requirit, vt fiat illud eſſe formale ſacramenti, ſed ſicut intelligitur reſultare relatio realis poſito fundamento & termino; ita, ſuppoſita inſtitutione Chriſti, eo ipſo, quòd talis actio ſenſibilis fit à miniſtro Chriſti, vt ſic, circa ſubiectum capax, reſultat ratio ſeu relatio ſacramenti. Dico autem, *à miniſtro Chriſti, vt ſic*: quia neceſſe eſt, vt illa actio fiat à miniſtro deputato à Chriſto ad quod non eſt neceſſaria potentia phyſica reſpectu ſacramēti, ſed ſola Chriſti inſtitutio, vel ordinatio. Neceſſaria præterea eſt in huiuſmodi miniſtro intentio faciendi, ꝙ fecit Chriſtus, vt infrà dicemus; tamen ad hanc etiam intentionē nō eſt neceſſaria noua potētia phyſica actiua, quæ ſit character, niſi velimus fingere miracula non neceſſaria. Primò, quia huiuſmodi intentio poteſt haberi, quoad aliqua ſacramenta ſine charactêre, vt in Baptiſmo, & in Matrimonio: in aliis verò ſacramētis, licèt requiratur character miniſtri, vt ſacramentum ſit validum, tamen ipſa intentio non poteſt eſſe à charactêre, tanquā à principio phyſicè eliciente talem actum: quia ille actus eſt voluntatis, & ſupponit aliquam cognitionem: ſed illa cognitio ſufficienter habetur per fidem; voluntas verò conficiendi ſacramentum ſufficienter eſt, vel à religione, ſi fiat in cultum Dei; vel à charitate proximi, ſi fiat in bonum eius, vel ab vtraque ſimul; vel aliis virtutibus voluntatis, ſi fiat ex multis motiuis honeſtis. Interdùm verò nec fides ſupernaturalis neceſſaria eſt ad huiuſmodi intentionem dandi ſacramētum; quia hæreticus ſeu infidelis poteſt habere illam. Neque in voluntate eſt neceſſaria aliqua virtus, vel potentia ſupernaturalis, à qua procedat; quia per actum merè naturalem poteſt miniſter ſacramenti velle conficere ſacramentum; imò per actum humanū & ex prauo motiuo. Ergo propter efficiendum huiuſmodi actum internum, quatenus neceſſarius eſt ad faciendum ſacramentū externum, non poteſt requiri character, vt proprium principium phyſicum effectiuum talis actus. Adde, etiam ſi hac ratione requireretur character, nō poſſe habere rationē potentiæ, ſed potiùs habitus, quia ſupponeret in intellectu & voluntate aliquam potentiam eliciendi tales actus vitales. Sic enim concurrunt omnes alij habitus infuſi ad ſupernaturales actus; ergo reſpectu ſacramentorum tantùm nō poteſt character Ordinis habere rationem potentiȩ actiuæ phyſicæ ac propriæ.

Charactērē nō eſſe effectiuum gratiæ oſtendūt.

Supereſt, vt probemus alteram partem, ſcilicet comparando hunc charactêrem ad effectum ſacramentorum, qui eſt gratia, non comparari ad illum, vt veram potentiam actiuam phyſicè effectiuam eius. Duobus enim modis poſſumus intelligere, ſpiritualem charactêrem inhærentem ſacerdoti phyſicè efficere gratiam in alio, cui ſacerdos miniſtrat ſa-

A cramentum. Primò, mediante actione aliqua immanenti, ſeu vitali ipſius ſacerdotis, ſicut voluntas angeli efficit motum in cælo medio actu immanenti, quo vult, ſeu imperat talem motum. Alio modo intelligi poteſt efficere per actionem merè tranſeūtem, ſicut calor efficit calorem in alio. Prior modus hîc non habet locum, vt ex dictis facilè probari poteſt. Quia, vt miniſter per ſacramentum alteri gratiam conferat, non eſt neceſſe, vt habeat alium actum immanentem & vitalem præter intentionem internam dandi ſacramentum, & actionem externam, in qua ipſum ſacramentum conſiſtit. Nam his poſitis, neceſſariò ſequetur gratia in ſuſcipiente

B ſacramentum ſine obice, etiam ſi miniſter non habeat aliam voluntatem dandi gratiam, imò, licèt habeat voluntatem repugnantem collationi gratiæ, dummodo retineat voluntatem dandi ſacramentū; oſtenſum eſt autem, charactêrem non eſſe potentiam phyſicam reſpectu horum actuum miniſtri; ergo nec poteſt eſſe potentia efficiens gratiam medio aliquo actu vitali ipſius miniſtri.

Obiectio.

Dices, charactêrē efficere gratiam actu miniſtri, non quidem efficiendo ipſam ſubſtantiam actus ablutionis, verbi gratia, vel prolationis verborum, ſed efficiendo in illo virtutem ad conferendam gratiam.

Reſponſio.

Sed hoc etiam ſtare nō poteſt iuxta doctrinam ſuprà traditam, diximus enim, virtutem ſacramentorum non eſſe rē

C aliquam eis ſuperadditam, ſed ſolam ipſorum Entitatem, & potentiam obedientialem, vt ſubordinatā ſpeciali Dei concurſui, & ideò ante actionem ſupernaturalem, qua fit effectus ſacramenti, non antecedere aliquam ſupernaturalem actionem, vel motionem circa ipſum ſacramentum, qua recipiat virtutem ad agendum. Ergo nō poteſt character eſſe potentia actiua phyſica talis virtutis in ipſo ſacramento. Quia vbi non eſt actio realis, neque aliquid reale, quod de nouo fiat, non poteſt eſſe neceſſaria potentia actiua præſertim propria ac phyſica, cùm hæc ad aliquid realiter agendum ordinetur. Poſterior autem modus, ſcilicet, quòd character efficiat gratiam immediatè ſe ipſo per actionem, quaſi tranſeū-

D tem ſimul cum ſacramento, non videtur etiam veriſimilis. Primo, quia interrogo, an character ſacerdotalis habeat ex natura ſua hanc actiuitatē, vt potentia ſeu virtus inſtrumentalis ex natura ſua ordinata ad hunc effectum ſupernaturalem: & hoc dici non poteſt iuxta principia à nobis ſuprà poſita. Partim hîc diſputatio. 9. partim in 1. tom. diſpu. 31. vbi oſtendimus, nullā eſſe poſſe qualitatem, quæ ex natura ſua effectiua gratiæ ſanctificantis; neq; vt virtutem principalem, neq; vt inſtrumentalem, atque hoc maximè verum eſſe de qualitate natura ſua permanente, vt eſt character.

Nulla qualitas ex natura ſua eſt effectus gratiæ.

Nam ſi iuxta doctrinam D.Thom. non poteſt dari huiuſmodi qualitas, quæ ſit potentia effectiua miraculorum, nec dari poterit

E ad efficiendam gratiam. Non eſt enim minus ſupernaturale hoc opus, quàm alia miracula. Itē propter hanc cauſam negamus, datā eſſe humanitati Chriſti inhærentem virtutem ac permanentem ad faciendam gratiam vel alia miracula: multò ergo magis negandum eſt, dari ſacerdotibus Chriſti huiuſmodi virtutem phyſicam ac permanentem natura ſua gratiæ effectricem. Non poteſt ergo verè affirmari, charactêrem eſſe in hoc ſenſu potentiam actiuam. Et re vera, ſi character talis eſſet qualitas, quæ natura ſua eſſet effectrix gratiæ, vel tranſubſtantiationis, perfectiſſima eſſet, & eminentiſſima virtus. Vnde ſine cauſa negaretur, datam eſſe animæ Chriſti ad operandum per virtutem intrinſecam, & proportionatam; ſi ergo illi data non eſt hæc virtus,

ſignum

ſignum certè eſt charactêrem non eſſe talem virtutem. Alio ergo modo dici poteſt, charactêrẽ ſacerdotalem influere phyſicè gratiã, vt inſtrumentũ Dei per potentiam obedientialem eleuatum. Et hic modus efficiendi nõ inuoluit cõtradictionẽ, vt conſtat ex generali doctrina de inſtrumentis diuinis tradita in ſuperiorib. An verò de facto Deus ita eleuet characterem ad efficiendum, ſatis incertum eſt. In primis verò licèt id concedamus, nihil refert ad id de quo modo agimus, id eſt, ad explicandum naturam & ſpecificam eſſentiã charactêris: quia illo modo, ſc. vt inſtrumentum Dei, & per potentiam obedientialem quælibet qualitas, cuiuſcunque ſpeciei ſit, poteſt eleuari à Deo ad efficiẽdam gratiam: vt per gratiam, quæ in vno eſt, poteſt efficere gratiam in alio; vel per fidẽ, vel per ſcientiã; ergo quãuis cõcedamus, Deũ per charactêrẽ ſacerdotalem efficere gratiã in aliis, eleuando charactêrẽ per potentiam obedientialem, non poteſt inde colligi charactêrem eſſe natura ſua potentiam actiuam, magis quam id colligi poſſit de gratia aut de habitu fidei, ſi per hæc Deus gratiam efficeret. Et ratio eſt clara, quia hæc potentia obedientialis eſt communis & quaſi tranſcendẽs in Ente creato; & ideò non poteſt per illam colligi propria rei natura. Quòd ſic etiam explico: nam, ſi character Ordinis ex propria ſpecie & eſſentia eſt potentia actiua, neceſſe eſt vt natura ſua ſit propter aliquam actionem ſibi connaturalem: non eſt autem hoc modo propter effectionem gratiæ: ergo ex hoc capite non habet, quòd ſit potentia actiua: nulla autem actio aſſignari poteſt, quæ illi ſit connaturalis; ergo nullo modo poteſt eſſe vera ac phyſica potentia actiua. Addo præterea, veriſimilius eſſe, cheractêrem ſacerdotalem non influere prædicto modo in gratiam, quæ datur per ſacramenta, quia quantum ex doctrina Conciliorum colligi poteſt, tota actio miniſtri immediatè verſatur circa ſacramentum, efficiendo vel applicando illud. Vnde nõ alio modo cenſetur conferre gratiam, quàm mediante ſacramento, ſc. abſoluendo, abluẽdo, &c. ergo omnis alia efficientia eſt gratis conficta, & ſine fundamento. Præterea non eſt neceſſaria: quia quando miniſter Baptiſmi non habet charactêrem, quia non eſt ſacerdos, tota efficientia gratiæ eſt mediante ſacramento, & miniſter non habet aliam: ergo idem eſt, etiam ſi miniſter habeat charactêrem; quia non habet tunc ſacramentum minorem neque aliam efficientiam. Atque idem argumentum fieri poteſt in ſacramento Matrimonij, in quo proprius miniſter non habet charactêrem. Præterea illa efficientia charactêris, quæ fingitur per modum actionis tranſeuntis, nullo modo verſatur circa actiones miniſtri, ſed circa extrinſecum effectum, eſt ergo impertinens, ad rem moralem, & ad propriũ finem, propter quem ponitur huiuſmodi character, ſcilicet, vt miniſter ſit deputatus ad tales actiones pertinentes ad cultum Dei.

Character in ordine ad Euchariſtiã, & effectum eius.

Atq; ex his conſtat, eandem eſſe rationem de efficientia charactêris ſacerdotalis reſpectu ſacramẽti Euchariſtiæ, & effectus eius. Nam ſi ſermo ſit de effectu verborum, quibus ipſum ſacramentum conficitur, actio ſupernaturalis tranſubſtantiationis, quæ ibi intercedit, tota eſt immediatè ab ipſis verbis, & miniſter ibi non habet aliam actionem, niſi verborum prolationem, vt expreſsè dixit D.Thom. infrà q.78.art.1. atq; ita character reſpectu tranſubſtantiationis non habet rationem potentiæ actiuæ phyſicè, ſed ita ſe habet ad tranſubſtantiationem, ſicut ſe habet ad gratiã efficiendã per verba abſolutionis, vel per aliud ſacramentũ. Si aũt ſermo ſit de effectu gratiæ, quam confert ipſum Euchariſtiæ ſacramentum; reſpectu illius multò minorem cõcurſum habet character, quia in ea actione ſolùm ſe habet ſacerdos vt applicans ſacramentum iam factum. Et in illo non eſt ſimpliciter neceſſarius character ad effectum ſacramenti, ſed ſolùm ordinariè requiritur, vt legitimè fiat diſpenſatio. Igitur reſpectu nullius ſacramenti vel effectus eius habet hic character rationem potentiæ actiuæ.

Solùm poſſet aliquis dubitare de charactêre ſacerdotali, vel Epiſcopali, ſi verum eſt Epiſcopatum eſſe ſacramentum, & imprimere charactêrem. Videtur enim character Epiſcopi efficere ſibi ſimilẽ, vel in ſpecie, vel in genere, quando ordinat Sacerdotem, vel conſecrat Epiſcopum. Ergo rectè dici põt character epiſcopalis, eſt potentia actiua ad efficiendum aliquem charactêrem ſibi ſimilem. Reſpondetur tamen, hoc etiã non habere maiorẽ probabilitatem, quàm ſit in reliquis ſacramentis vel effectibus ſacramentorum. Primò, quia etiam character epiſcopalis non concurrit ad imprimendum charactêrem alteri per immediatam actionem in ipſum charactêrem, ſed ſolùm per verba ſeu per materiam & formam ſacramenti Ordinis. Non enim aliter concurrit ad Ordinandum, quàm ad Confirmandum; nullum enim eſt fundamentum ad aſſignandam huiuſmodi differentiam. Præterea, quia ſi propter ſolam ſimilitudinem ſpecificam poſſet character epiſcopalis efficere ſibi ſimilem, ſequitur primò, eadem ratio ne poſſe characterem ſacerdotalẽ facere ſibi ſimilem. Sequitur ſecundò, illum characterem eſſe veluti propriam & principalem virtutem ad efficiendum ſibi ſimilem, ſicut eſt calor ad efficiendum calorem. Vnde etiam obiter ſequitur, quòd licèt haberet hãc actiuitatem nõ eſſet primò, & per ſe conſtituendus in ſpecie potentiæ, ſicut calor, licèt poſſit efficere ſibi ſimilem, non conſtituitur primò, & per ſe in ſpecie potentiæ. Præterea, hic modus efficientiæ eſt alienus à qualitatibus ſpiritualibus. Tantùm enim habent actiuitatem in ordine ad actus vitales, quatenus eſſe poſſunt principia, & obiecta eorum: non tamen ſunt actiuæ per modum actionis tranſeuntis ad generandum ſibi ſimiles; quod maximè verũ habet in ſupernaturalibus qualitatibus, quæ ſunt ſupra naturalem capacitatem ſubiecti in quo recipiuntur. Et ideò gratia non poteſt illo modo efficere ſibi ſimilem: idem ergo erit de quolibet charactere. Cuius ſignum ſumi etiam poteſt ex eo, quod ſimplex ſacerdos poteſt interdùm ex commiſſione ſummi Pontificis Ordinare in inferioribus Ordinibus, vel etiam in Subdiaconatu: & tamen tunc non eſt dicendum imprimere characterem alteri, per characterem quem in ſe habet, quaſi efficiendo ſibi ſimilem, aliôquin ẽt Subdiaconus & Diaconus hoc poſſet facere ex diſpenſatione Papæ, vel etiam ſine illa: ſicut etiam quando ſacerdos ex diſpenſatione Papę miniſtrat ſacramentum Confirmationis, poteſtas eius ſe extendit ad imprimendum characterem, quem antea non poterat imprimere. propter ſolam extrinſecam diſpẽſationem; & quaſi moralem deputationem neceſſariam ad veritatem ſacramenti, à quo eſt immediatè totus effectus & impreſſio characteris. Atque idem argumentum ſumi poteſt iuxta probabilẽ opinionem D.Thom. quòd Epiſcopatus non eſt ſacramẽtum, nec imprimit characterem. Nam per ſolã extrinſecam cõſecrationem extenditur character ſacerdotalis, vt ſit poteſtas conſecrandi, vel Ordinandi, ergo ſignum eſt, non eſſe propriè ac rigoroſè potentiam phyſiam, ſed moralem.

Character ſacerdotalis, aut epiſcopalis non efficit ſibi ſimilem.

Tertio

De charactere Confirmationis.

Tertiò principaliter de charactêre Confirmationis faciliùs oſtendi poteſt, non habere propriam ac veram rationem potentiæ phyſicæ. Interrogo enim, an ſit potentia actiua, vel paſſiua. Quòd aũt neutrũ dici poſſit, oſtendo, quia D. Tho. vtroq; modo in diuerſis locis explicuit rõnẽ huius characteris, & nunquã explicat propriũ actum ſeu actionem realem in ordine, ad quam habeat propriã rationem potentiæ phyſicæ. Primum.n. in hac quæſtione infrà art. 6. ſignificat, eſſe potentiam paſſiuam, dum ait, *Per Baptiſmum ordinari homines ad recipiendum alia ſacramenta*, & ſubdit. *Ad idem etiam ordinatur quodammodo Confirmatio*, Dicit autem, *quodam modo*, quia character Confirmationis non eſt ſimpliciter neceſſarius, vt alia ſacramenta validè recipiantur, ſed ſolùm præcedere debet ante Ordinem, & Matrimonium, & ſi cõmodè fieri poteſt ante alia ſacramenta, vt congruus ordo ſeruetur. Si ergo character baptiſmalis non eſt propriè potentia phyſica paſſiua, euidẽtius eſt, charactêrem Confirmationis non eſſe ſimilẽ potentiã, præſertim cùm non ſit ſimpliciter neceſſarius ad recipiendum aliquem actum, ſed ſolũ ſecundũ quandam congruitatem prærequiratur. Rurſus idem D. Th. infrà q. 72. ar. 5. dicit per ſacramentum Confirmationis dari homini poteſtatẽ ſpiritualem ad alias actiones ſacras præter illas, ad quas datur ei poteſtas in Baptiſmo, & infrà dicit, *Hanc poteſtatem eſſe ad agendum ea, quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei*. Quibus verbis indicat, eſſe potentiam actiuam, ſed conſtat, illas actiones non eſſe à charactêre Confirmationis, vt à potentia phyſicè actiua, ergo. Patet minor, quia illæ non ſunt niſi actus fidei, charitatis, fortitudinis, aut religionis, vel exteriores act⁹, qui ab his internis procedũt, vel auxilia gratiæ, quæ ad hos actus efficiendos dantur; ſed omnes iſti actus ſufficienter fiunt à potentiis animæ intellectu, ſcilicet, & voluntate eleuatis per habitus virtutum infuſarum, cum auxilio Dei excitante, & adiuuante. Ergo ad has actiones nulla efficientia charactêris eſt neceſſaria, nec facilè intelligi poteſt. Ac prætereà quamuis gratis daremus, charactêrem habere aliquam efficientiam in hos actus, nõ compararetur ad illos vt potentia, ſed vt habitus infuſus potentiæ, & adiuuans illam ad ſuos actus, ſicut ſuprà in ſimili argumentabamur. Præſertim, quia inter hos nullus eſt actus, ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius character Confirmationis. Omnia enim, quæ pertinẽt ad pugnam ſpiritualem cõtra hoſtes fidei, poſſunt fieri ab homine non confirmato, ſolũ per auxilia gratiæ. Idq; non ſolùm de potentia abſoluta, ſed etiam de ordinaria. Ergo nõ datur character, vt potentia ſimpliciter ad huiuſmodi actum, ſed ſolùm, vt aliquis deſignetur, vt ſit miles ex officio deputatus ad huiuſmodi pugnã, & vt hac de cauſa habeat à Deo paratum ſubſidium neceſſarium ad eandem militiam exercendam, in quo nulla intercedit propria ratio potentiæ phyſicæ actiuæ.

Character dici poteſt moralis poteſtas.

Quartò ex his conſtat, charactêrem ſolùm poſſe dici habere rationem potentiæ aut poteſtatis ſecundum moralem quandam cõſiderationem. Quia videlicet eſt ſignum ex diuina ordinatione ad hoc deſtinatũ, vt qui illo inſignitus fuerit, aptus ſit ad tale miniſterium, ſicut in lege veteri circumciſio dici poterat potentia paſſiua ad recipienda ſacramenta illius legis; & ſimiliter virga iudicis poteſt dici poteſtas actiua ad gubernandũ. Quòd autem ita de charactêre ſentiendum ſit ita explicatur. Nam in primis, quod character habeat aliquo modo rationem potentiæ probat ratio D. Thom. hic art. 2. quia per charactêrem datur homini aliqua poteſtas, nam cũ charactêre poteſt aliqua efficere, aut recipere, vel alio modo, quam ſine charactêre poſſit; ergo character eſt aliquo modo potentia; ſed vt oſtenſum eſt, character non eſt potentia phyſica: ſupereſt ergo vt tantùm ſit potentia moralis; & hoc etiam modo dixit Scotus dicta quæſt. 10. quod licèt character ſit relatio, poteſt habere rationem potentiæ miniſterialis. Quia non oportet, vt talis potentia influat in actum, ſed vt ſit veluti conditio requiſita à principali agente in miniſtro, vt eius actione tanquam inſtrumento vtatur; Deus autem deputando miniſtros ſacramentorum, voluit propter maiorem perfectionem eos intrinſecè deſignari per charactêrem. Et hac ratione dicitur character poteſtas moralis; cuius ſignũ eſt, quia hoc non eſt ſemper vniuerſale, vt dictum eſt de miniſtro Baptiſmi, & de miniſtro Matrimonij, qui per ſolam extrinſecã deputationem & inſtitutionem diuinam habent hanc poteſtatem; & è contrario interdùm character Ordinis non eſt ſufficiens potentia ad aliquem actum, v. g. ad confirmandum, vel ordinandum, & tamen adiuncta conceſſione Pontificis, ſubdit rationẽ potentiæ. Prætereà, quid ſimile videre licet in potentia paſſiua. Nam character Baptiſmi in viris eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ordinem, non autem in fœminis, & in ægrotis eſt ſufficiens potentia ad recipiendum ſacramentum Extremæ vnctionis, nõ autem in ſanis; ergo ſignum eſt, hæc omnia pendere ex inſtitutione, atq; ita pertinere ad moralem potẽtiam, non autem ad phyſicam.

Character non eſt propriè & eſſentialiter potentia.

Quintò ex his vlterius cõcludi videtur, nõ poſſe charactêrẽ propriè & eſſentialiter cõſtitui in ſpecie potentiæ. Probatur ex dictis, quia character non eſt potẽtia phyſica actiua, vel paſſiua ergo verè ac propriè nõ eſt potentia, quia nulla eſt verè potentia, niſi quæ res ipſa, ac phyſicè ordinatur ad aliquẽ actũ; ergo non conſtituitur in ſpecie potentiæ, quia nulla res conſtituitur in ſpecie, niſi ſecundum eam rationem, quæ verè propriè ac phyſicæ illi conuenit. Et confirmatur, nam proptereà ſuprà diximus cum D. Tho. charactêrem non conſtitui in ſpecie figuræ, quia hæc ratio non propriè ſed metaphoricè in illũ conuenit. Sed ſimiliter ratio potentiæ non conuenit propriè characteri, ſed metaphoricè ac per denominationem extrinſecam, quatenus per extrinſecum actum Dei, qui per charactêrem eſt deſignatus, factus eſt capax talis actus ex ordinatione diuina, ſicut aliis exemplis declaratum eſt, ergo.

Character eſt qualitas primæ ſpeciei.

Vltimò ergo dicendum exiſtimo, charactêrem eſſe qualitatem primæ ſpeciei, ſcilicet, diſpoſitionem, ſeu habitum, conuenientem ipſi animę ac formaliter perficientem illam, ſine vllo ordine ad operationes, ſicut pulchritudo, vel ſanitas eſt bona corporis diſpoſitio. Ita ſentit Alex. Alen. 4. par. q. 19. m. 1. artic. 2. & Bonauen. in 4. d. 6. art. 1. q. 1. vbi Scot. q. 10. ſub diſiunctione defendit, ſi character eſt qualitas abſoluta, eſſe potentiam vel habitum. Et probatur primò, quia hoc modo facilè intelliguntur dicta Conciliorum; dicunt enim charactêrem eſſe ſignum ſpirituale. Ex quo in primis colligo, charactêrem non dari per ſe primò, vt principiũ operãdi, ſed ſolùm ad conſignandum, & deputandum hominem ad aliquam actionem. Deinde colligo, eſſe formã animę impreſſam, vt ita affecta intelligatur eſſe cõſignata. Quæ forma non poteſt meliùs intelligi, q̃ per modũ cuiuſdam bonæ & permanentis diſpoſitionis, ſicut videre licet in aliis ſignis corporalibus. Vnde nõ ſumitur hîc diſpoſitio, vel relatiuè dicitur ad aliã formam, ad quam diſponit in genere cauſæ materialis; quia hoc modo nõ cenſeo, charactêrem

ctêrem eſſe phyſicè ac propriè diſpoſitionem ad aliā formā, vt ſæpè dixi in ſuperioribus. ſed ſumitur diſpoſitio abſolutè, prout dicitur de quacunq; forma abſoluta benè ac cōuenienter afficiente ſubiectu, quomodo gratia poteſt dici bona diſpoſitio animæ. Neque ēt ſumitur hîc diſpoſitio in eo rigore, quo ab habitu diſtinguitur, & ſignificat qualitatem facilè mobilē, ſed prout cōprehendit habitū fixum & immobilem, quamuis operatiuus nō ſit. Atq; hoc modo explicata ratio charactêris facilè intelligi ac perſuaderi poteſt, cùm tamen in quolibet alio ſenſu vix poſſit concipi. Vnde tandem confirmatur à ſufficienti partiū enumeratione, quia in nulla alia ſpecie qualitatis pōt conſtitui. Niſi forte quis dicat poni in tertia, & eſſe paſſibilem qualitatē, quatenus eſt terminus alicuius propriæ actionis, per quā imprimitur ſubiecto. Sed quia hîc non eſt locus tractandi de diſtinctione harum ſpecierum, ſolùm breuiter dicitur, hanc raōnem termini non ſufficere per ſe ad conſtituendam propriā ſpeciem qualitatis, quia hęc ratio communis eſt ferè omnibus ſpeciebus, quatenus per aliquam actionem fieri poſſunt. Item, quia illa ratio termini ſolùm addit denominationem extrinſecam, & ideò fortaſſe illa ratio paſſibilis qualitatis aliter explicanda eſt in ordine ad mutationes ſenſibiles, atq; ita probabile eſt, illam ſpeciem ſolū reperiri in qualitatibus ſenſibilibus.

Obiectio.

Contra hanc verò ſententiam ſolùm obiici poteſt, quia omnis habitus diſponit ad faciliter operādum, vt ſumi poteſt ex Ariſt. 2. Ethic. c. 5. ſed character per ſe ac phyſicè non confert ad operationem; ergo ſicut propter hanc rationem negandum eſt eſſe potentiam, negandum etiam eſt, eſſe habitum. Ad idem obiici poteſt authoritas D. Tho. art. 2. Ad rationem reſpondetur, aſſumptum non eſſe verum, ſi per habitum intelligamus quamcunq; diſpoſitionem permanentem, ac ſubiecto conuenientem. Ariſt. autem ibi locutus eſt de habitib. potentiarum, qui per actus noſtros acquiruntur, qui propriè ſunt habitus operatiui. Præter hos verò poſſunt eſſe aliquæ qualitates benè diſponentes ſubiectum in ſuo eſſe ſine ordine ad operationem, quæ ſi permanentes ſint & difficilè mobiles, vocari etiā poſſunt habitus non operatiui; & de his non eſt neceſſe, vt diſponant ad faciliter operandum & hoc modo gratia vocatur habitus, & ſanitas etiam ſolet ita vocari; hoc ergo modo intelligimus charactêrem eſſe habitum. Ad D. Tho. reſponderi poteſt intellexiſſe charactêrem eſſe potentiam improprio modo, ſcilicet moraliter, & ideò addidiſſe, illum non poni propriè & directè in ſpecie potentiæ, ſed reductiuè. Hæc verò rñſio (vt verū fatear) mihi non ſatisfacit, nā D. Th. planè intendit charactêrem habere aliam ſpeciem, & eſſentiam; alioquin nec reſpōdiſſet quęſtioni, nec etiam impugnare debuiſſet opinionem ponentem charactêrem in ſpecie figuræ. Quocircà nihil inuenio, quod reſpondere poſſim, ita vt ſatisfaciam. Rationes enim ſuprà factæ me cogunt, vt in re nō magni momenti à ſententia D. Tho. diſcedam, paratus ei aſſentire, cùm primùm earum ſolutiones inuenero, quas hactenus nec reperire, nec aſſequi potui.

Reſponſio.

SECTIO IIII.

In quo ſubiecto ſit character.

QVæſtio hæc potiſſimum tractanda eſt de ſubiecto proximo, in quo character inhæret: nam de remoto nulla eſt ferè controuerſia. Voco autem ſubiectum remotum, perſonam, quæ habet charactêrem. De hoc ergo ſubiecto certū eſt, de facto ſolùm eſſe charactêrem in illis hominib. qui recipiūt A aliquod ex ſacramentis, quę charactere imprimunt; eſt enim character proprius effectus ſacramentorū. Hinc tamen rectè colligitur, quemlibet hominem ſecundū ſe eſſe capacem charactêris per obedientialem potentiā. Quia quoad capacitatem hanc, eadē eſt ratio de omnib. hominib. Imò cùm homo ſit capax charactêris ſecundū animā, quæ ſpiritualis eſt, & in hoc angelis ſimilis, veriſimile eſt, eandem capacitatem eſſe in angelis, ſicut etiā eſt capacitas ad reliqua omnia dona gratiæ. Solet verò hîc inquiri, an character fuerit etiā in Chriſto. Sed non eſt, quod in hoc immoremur: nam, vt rectè hîc D. Th. docuit ar. 5. Chriſtus non indiguit charactêre. Quia Chriſtus B ratione ſuæ diuinitatis excellentiori modo eſt veluti deſignatus in ſupremum Ducem, Principem, ac Sacerdotem. Et ideò nōn indiget charactêre, qui eſt veluti participatio quædā ſupremi ſacerdotij Chriſti, & ſupponit imperfectionem in ſubiecto quod afficit, ſcilicet quod ſit membrum, miles, aut miniſter alterius ſuperioris capitis, de quo dixi nonnulla in priori tomo, diſput. 46. ſect. 3.

Chriſtus charactere non eguit, vt eſſet ſummus ſacerdos.

Prima opin.

Omiſſo ergo ſubiecto remoto, de ſubiecto proximo poteſt eſſe prima ſententia, charactêrem eſſe in corpore hominis tanquam in ſubiecto proximo. Quem dicendi modum ſolum illi tenere poſſunt, qui dicunt, charactêrem non eſſe aliquid diſtinctū C ab ipſo ſacramento, ſed ipſummet ſacramentum, quatenus ex diuina inſtitutione ad hoc ordinatur, vt ſuſcipiēs illud, perpetuò maneat deſtinatus ad tale munus, eſſe charactêrem. Qui ergo ita de charactêre ſentiunt, conſequenter affirmabunt, ſicut ſacramentum recipitur immediatè in corpore, ita etiam ſubiectum proximum characteris eſſe corpus. Sed huiuſmodi ſententia ſolùm ab hæreticis defendi poteſt; qui charactêrem negant, quia dicere charactêrem nihil eſſe præter ſacramentum, re vera eſt negare illum eſſe aut fieri, ſeu imprimi per ſacramentum. Soto verò in 4. d. 1. q. 4. artic. 4. tribuit hanc ſententiam Dur. d. 4. q. 1. alio tamen ſenſu, & modo. In primis. n. illi imponit, quod neget eſſe ali- D um charactêrem præter charactêrem Ordinis; deinde refert, eum docere charactêrem Ordinis nō eſſe in anima, ſed in corporis membris, non quidem in illis, in quibus ſacerdos recipit ſacramentum Ordinis, qñ ordinatur, ſicut prior error dicebat; ſed in illis quibus ſacramenta conficit, ſcilicet in lingua & manib. Quia virtus actiua inſtrumentalis eſſe debet in proximo inſtrumento operationis. Vnde fit iuxta hanc ſententiā, characterem Ordinis tantum durare eo tempore, quo durat ſacramentalis operatio. Quia virtus inſtrumentalis tādiù durat, quādiù durat motio principalis agentis. Verūtamen Soto non retulit fideliter Durandi opinionē; ille. n. nihil eorū affirmat, quæ illi imponuntur, ſed potiùs ea omnia E infert tanquam incommoda, quæ ſequuntur ex opinione eorum, qui dicūt, characterem eſſe inſtrumentariam virtutem proportionalem illi, quæ eſt in ſacramentis ad conferendam gratiam. Nam inde (inquit) ſequitur primò, ſolùm ſacramentum Ordinis dare characterem, quia ſolùm per hoc ſacramentum conſtituuntur homines miniſtri ſacramentorum; ergo ad ſummum in hoc ſacramento ſolo oportebit dari inſtrumentariam virtutem, quę dicitur eſſe character. Secundò (inquit) ſequitur, hanc virtutem eſſe in membris, quibus ſacramenta perficiūtur propter rationem ſuprà factam. Ac denique tertiò ſequitur, characterem non eſſe virtutem permanentem, ſed tranſeuntem, ſicut ponitur eſſe virtus ſacramentorum. Quæ omnes illationes, Durandi revera, ſunt ſatis apparentes & proba-

probabiles; tantùm autem abeſt, vt ipſe admittat ea, quæ inferuntur, quod potiùs (vt dixi) ea infert, vt magna incommoda, ſicut re vera ſunt; quibus reſpondere fortaſſe poterunt aliquo modo, qui eam ſententiam defendunt: nos autem in hoc immorari non oportet, quia cum Durando exiſtimamus ſententiam illam de inſtrumentaria virtute falſam eſſe.

Alio tamen modo poſſet hæc opinio tribui Dur. in eodem loco, Nam, cùm ipſe affirmet, charactêrē non eſſe, niſi relationem rationis, ſequitur ex eius opinione, vel charactêrem nullum habere ſubiectū, quia relatio rationis nulli inhæret, vel ſi illi tribuendum eſt ſubiectum denominationis, illud non eſſe animam, vel corpus, ſed totum hominem ſimpliciter; nam ille eſt, qui deſtinatur, vt ſit capax ſacramentorum; vel certè, ſi aliquid ſubiectum propinquiùs aſſignandum eſt ratione fundamenti huius relationis, illud erit corpus, quatenus in illo recipitur ſacramentum, per quod homo deſtinatur ad aliquem Dei cultum. Et hoc videtur ſignificaſſe Duran. in fine illius q. vbi explicans ritum Baptiſmi, quem Dionyſ. ſcriptum reliquit: ita concludit, Et iſte ritus exterior cum Baptiſmo erat characterizatio ſua, nec de alio charactêre locutus eſt Dionyſ. Et in ſolutionē ad ſecundum clariùs concludit non eſſe quærendum, in quo ſit character, tanquàm in ſubiecto, cùm non ſit niſi deputatio hominis ad ſacras actiones actiuè vel paſſiuè. Sed hæc ſententia Durandi tàm eſt falſa, quàm fundamentum, ex quo ſequitur. Vnde in re nihil à ſententia Hæreticorum differt, vt ſuprà etiam dixi.

Characteris ſubiectum anima.

Quocircà, vt certum ſtatuendum eſt, charactêrem eſſe in anima, vt in ſubiecto proprio. Ita enim docent cæteri omnes Theologi, & clarè definiunt Concil. Florent. & Trident. dum docent, charactêrem imprimi in anima, & eſſe ſignum ſpirituale. Sequitur etiam neceſſariò ex his, quæ ſuprà diximus de natura charactêris; diximus enim eſſe qualitatem ſpiritualem; neceſſe eſt ergo, vt in ea parte hominis inhæreat, quæ ſpiritualis eſt, ſcilicet in anima. Quia verò in anima tria ſunt, ſcilicet ſubſtantia eius, intellectus, & voluntas, videndum ſupereſt, in quo ex his ſit immediatè character: nam de his omnibus variæ ſunt opiniones.

Secunda opi.

Secunda ergo ſententia eſt, quæ ponit charactêrem eſſe in anima, & in vtraque potentia eius, id eſt, in tota imagine Trinitatis. Ita enim loquebantur antiqui, quos ex parte ſequitur Alex. Alenſ. 4. par. q. 19. mē. 3. & Bonauen. in 4. d. 6. art. 1. q. 3. vbi ſentit, charactêrem eſſe in vtraque potentia, quamuis principaliùs dicat eſſe in intellectu, quàm in voluntate. Sed hæc ſententia ab aliis reiecta eſt, quia re vera gratis affirmat quid ſuperfluum, & quod nullo fundamento probari poteſt; cùm enim character ſolùm ponatur, vt ſignum, quid neceſſe eſt illum multiplicare in diuerſis potentiis? Item contra hāc opinionem à fortiori obiici poterunt omnes difficultates, quas in tertia & quarta opinione proponemus.

Tertia ergo opinio eſt, charactêrem eſſe in voluntate. Ita tenet Scotus in 4. diſtin. 6. q. 11. Cuius fundamentum eſt. Primò, quia character eſt diſpoſitio ad gratiam, ſed gratia, cùm ſit idem cum charitate, eſt in volūtate: ergo & charcter. Secundò, quia character eſt ſignum obligationis hominis ad Deum: ſed homo proximè obligatur Deo per actum voluntatis: ergo decet, vt tale ſignum ſit in voluntate. Sed in primis hæc fundamenta Scoti firma non ſunt. Nam primum ſupponit gratiā eſſe idem cum

A charitate, & non eſſe in eſſentia animæ, quod eſt falſum. Prętereà ſumit charactêrem eſſe diſpoſitionem ad gratiam. Quod propriè etiam intellectum non eſt verum: & ad ſummum dici poteſt diſpoſitio moralis, ſecundum quandam congruitatem vel diuinam ordinationem ad gratiam ſacramentalem; non eſt autem neceſſe, quod huiuſmodi diſpoſitio ſit in eodem ſubiecto, in quo eſt forma, ſed ſatis eſt, quòd ſit in eodem ſuppoſito. Sicut contritio eſt diſpoſitio ad gratiam, & ſanctitas B. Virginis fuit diſpoſitio ad maternitatem diuinā; & ſcientia vel prudentia eſt diſpoſitio ad aliquam moralem dignitatem, vel iuriſdictionem. Secundum etiam fundamentum facilè diluitur: primò, quia character non tàm eſt ſignum obligationis, quàm muneris aut ſtatus ſuſcepti, qui interdùm ſecum affert aliquam obligationem. Sicut in iudice; ſignum quod defert nō eſt ſignum obligationis, ſed poteſtatis, ad quam ſequitur obligatio. Secundò, quia nulla ratio cogit, vt ſignū obligationis ſit in eadem facultate, ex qua naſcitur obligatio. Nam etiam homo interdùm voluntate ſe obligat & vendit in ſeruum; ſignum autem ſeruitutis defert in facie. Vnde ex præciſa ratione fingi non videtur poſſe colligi, in quo ſubiecto ſit character; quia ſignum non tàm ponitur in aliquo, vt ipſe vtatur eo, quàm vt ab aliis dignoſci & diſtingui poſſit. Et ideò in ea parte collocari ſolet, quæ eſt aptior ad huiuſmodi finem, ſcilicet ad ſignificandum aliis. Vt in corporalibus rebus facilè conſtat. In ſpiritualibus autem, quia anima & potentiæ eius æquè patent ſpiritualibus oculis, quibus tantùm videri poſſunt, ideò ex hac parte æquè apta ſunt, vt in eis collocetur ſpirituale ſignum; ergo ex hoc capite non poteſt ſatis iudicari, in quo ſubiecto ſit character, ſed aliunde ferendum eſt iudicium. Imò addo, ſi ſola ratio ſigni conſideretur, potiùs eſſe ponendum charactêrem in eſſentia animæ, quàm in voluntate vel aliqua potentia, vt ſtatim oſtendam probando noſtram ſententiam, vbi rationes alias contra Scotum afferemus.

Diſpoſitio moralis non poſtulat eſſe in eodē ſubiecto, in quo eſt forma.

... ſententia

D Quarta ſententia eſt, charactêrem eſſe in intellectu. Hæc eſt D. Thom. hic, vt vidimus, quam defendunt omnes Thomiſtæ. Caiet. Soto, & Ledeſm. & Palud. in 4. d. 4. q. 2. artic. 2. & ibid. Capreol. Richard. diſ. 5. art. 2. q. 2. Fundamentum D. Thom. eſt, quia character ordinatur ad actus diuini cultus, ad actum autem immediatè ordinatur potentia animæ, & non eſſentia, ergo character immediatè eſt in potentia, & non in eſſentia animæ. Rurſus actus diuini cultus ad quem character ordinatur eſt quædam fidei proteſtatio; ergo oportet, vt character ſit in cognoſcitiua potentia, in qua eſt virtus; hæc autem eſt intellectus. Hæc ſententia eſt quidem probabilis propter authoritatem D. Thomæ, ſi tamen rectè conſideretur fundamentū eius, ſupponit doctrinam priùs à D. Thom. traditam, ſcilicet, charactêrem ordinari ad actus diuini cultus per modum potentiæ actiuæ, vel paſſiuæ. Cùm autem nos dixerimus, non eſſe veram potentiam, ſed ſolùm per modum ſigni, quo deputatur, & cōſignatur homo ad cultum Dei, non eſt neceſſe, vt ſit in potentia operante. Quia non quidquid ordinatur ad actum, eſt in potentia, ſed id quod ordinatur per modum principij efficientis, ſeu coefficientis ipſum actū; quòd autem ordinatur tantùm per modum ſigni, poteſt eſſe in quacunq; parte vel ſubiecto, in quo ſit commodiùs ad ſignificandum; ſicut militiæ ſignum ponitur in pectore, vel capite; & tamen militia manibus exercetur. Illa ergo ratione non ſatis probatur charactêrem eſſe in potentia animæ magis,

gis, quàm in eſſentia. Et hinc fit ex eo, quòd cultus A Dei ſit proteſtatio fidei per exteriora ſigna, nō rectè ſequi characterem eſſe in intellectu, vbi eſt fides; tum quia, non oportet ſignum eſſe in eodem ſubiecto, in quo eſt res ſignificata, tum etiam, quia ſi illa ratio valida eſſet, potiùs conſtituendus eſſet character in voluntate, quàm in intellectu; quia immediatè non ordinatur ad fidem; ſed ad cultum Dei. Quia licèt à fide dirigatur, tamen proximè à religione elicitur, quæ eſt in voluntate; ergo vel ponendus eſt in vtraq; potentia, vel in neutra, vel certè ſi in vna ponitur potiùs, quàm in altera, non debet huius ratio ſumi ex re ſignificata, ſed ex eo, quòd character aliquid potiùs conferat ad actus vnius potentiæ, quàm alterius, quod tamen verum eſſe non poteſt, B vt infrà oſtendam.

Quinta ſententia. Quinta ergo ſententia eſt, characterem eſſe immediatè in eſſentia animæ. Hanc tenet Marſil. in 4. q.4.art.1.& Gab.diſt.6.q.2.art.3.dub.2. vbi primùm ait, hanc dubitationem non habere locum in ſua & Nominalium ſententia, quod intellectus & voluntas nullo modo diſtinguantur à ſubſtantia animæ. Deinde verò ſubiungit, ſuppoſita diſtinctione potentiarum ab anima, potius eſſe characterem ponēdum in anima quàm in potentiis: ac tandem addit ſi ponendus eſſet in potentia, potiùs eſſe ponendū in voluntate, quàm in intellectu, quia in voluntate eſt gratia, quæ idem eſt cum charitate. Fundamentū C Marſilij eſt, quia ſignum & id quod ſignificatur, debent eſſe in eodem ſubiecto. Sed character eſt ſignū eorum, quæ per ſacramenta conferūtur, quibus tota anima perficitur, vt ſunt fides, ſpes charitas: ergo. Secundò, quia per characterem deputatur anima, & conſignatur ad aliquod miniſterium ſpirituale: ergo debet eſſe in ipſa anima. Sed hæc fundamenta nō ſunt efficacia. Quia in prima ratione maior eſt falſa, vel ſaltem nō neceſſaria, vt ſæpè dictum eſt, aliàs debuiſſet Marſil. illa ratione concludere, eſſe characterem etiam in voluntate & in intellectu, quia ſignificat perfectionem, ſeu augmentum fidei, & charitatis. Secunda verò ratio ſolùm probat characte- D rem eſſe in homine, vel in anima, non tamen quod ſit in ſubſtantia animæ immediatè. Melior eſt ratio, quam adducit Gabr. & quam etiam Dur. attigerat, ſcilicet, quia character non eſt principium alicuius actus intellectus aut voluntatis, quam ſtatim latiùs explicabimus.

Concluſio. In hac igitur re, quæ ſatis incerta eſt, veriſimilius videtur, characterem eſſe immediatè in ſubſtantia animæ. Ratio ſumi poteſt primò, ex munere, ſeu officio ſigni: quando enim aliquid imprimitur alicui rei, vt in ſignum, manifeſtans rem illam, vt deſtinatā ad aliquod munus, eamq; à cæteris diſtinguens, in E illa parte poni debet, quæ notior eſt, & aptior ad notificandā rem illam, & diſtinctionem eius. Sed ſubſtantiā animæ ſecundum ſe notior eſt, & prior, quā potentiæ. Ergo cùm hoc ſignū ſit ſpirituale, atq; adeò proportionatum ipſis rebus quatenus ſecundum ſe cognoſcibiles ſunt, poni debet in ea re, quę ſecundum ſe notior eſt; ergo debet poni in ſubſtantia eius. Et hæc ratio eadem probabilitate oſtendit, ſi character ponendus eſſet in potentia, & non in eſſentia, potiùs eſſe ponendū in intellectu, quàm in voluntate, quantum eſt ex hoc capite, ſc. ex ratione ſigni; quia intellectus ſecundū ſe eſt notior ac prior. Secunda ratio & efficacior eſt, quia character nō eſt principiū alicuius actus intellectus aut voluntatis pertinentis ad cultum Dei, vel vſum ſacramentorū; ergo nō eſt conſtituendus in intellectu, neq; in voluntate, ergo in ſubſtantia animæ. Antecedens probatur; diſcurrendo per ſingulos characteres. Nam primò character Baptiſmi datur, vt facultas moralis ad recipiendum alia ſacramenta, ſed ad huiuſmodi receptionem, ad ſummùm requiritur in intellectu actus fidei, vel prudentiæ. Ad hos aūt actus efficiendos non cōcurrit character Baptiſmi, vt potentia actiua, neq; etiam vt habitus, vt omnes ſine controuerſia fatentur; tum quia character Baptiſmi ponitur, vt potentia paſſiua; tum etiam, quia hi actus habent alia ſufficientia principia, ſcilicet habitū fidei, & dona intellectus ac virtutem prudentiæ. Atq; eadem ratio probat de actibus voluntatis. Quia ad recipiendum ſacramentum, ad ſummùm requiri poteſt in hac potentia voluntas recipiendi ſacramentum, quæ ſi naturalis ſit, ad illam non requiritur principium ſupernaturale; ſi verò ſit ſupernaturalis, & obiectio proportionata, erit elicita à virtute religionis & fide, ac prudentia regulata. Requiri etiam poteſt bona diſpoſitio ſuſcipientis, non ad ſubſtantiam ſacramenti, ſed vt dignè ſumatur. Et de hac conſtat non eſſe à charactere, vt principio efficenti, ſed à charitate, pœnitentia, & aliis virtutibus. Secundò, idem diſcurſus facilè fieri poteſt in charactere Confirmationis: nā actus ad quem ordinatur hic character, eſt conſtans fidei & religionis Chriſtianæ profeſſio; adhunc verò effectum ex parte intellectus hi actus requiri poſſunt, ſcilicet fidei, prudentiæ, charitatis, obedientiæ, religionis, fortitudinis, ac ſimilium virtutum. Neq; aliquis alius excogitari poteſt, qui in intellectu & voluntate non habeat ſua propria & ſufficientia principia à quibus, etiam ſi character non adſit, connaturaliter, & perfectè fieri poteſt, & character per ſe nullam vim ad eos eliciendos confert. Quod in hunc modum etiā confirmatur, quia ſi character eſſet principium ad eliciendos hos actus, eſſet habitus intellectualis, aut appetitiuus: diceret etiam ordinem ad obiecta iſtorum actuum; deniq; eſſet virtus intellectus aut voluntatis, theologica vel moralis. Tertiò, eadem ratio accommodari poteſt ad characterem ordinis, qui datur ad ſacramenta miniſtranda. In miniſterio .n. ſacramentorū nullus actus intellectus vel voluntatis requiritur ad ſubſtantiam ſacramenti, niſi intentio faciendi ſacramentum, quæ formaliter dicit actum voluntatis, & ſupponit in intellectu aliquam cognitionem, de quibus actibus eadē eſt ratio. Quia ſi cognitio ſit naturalis, qualis eſſe poteſt in hæretico miniſtrante ſacramentum, ad illam non requiritur ſupernaturalis potentia: ſi verò ſit ſupernaturalis, erit, vel à fide, vel à prudentia, vel ab aliquo intellectuali dono: nec fingi aut excogitari poteſt aliud genus actuum intellectualium, propter quod ponatur character. Similiter intentio faciendi ſacramentum nihil aliud eſt, quàm voluntas conferendi illud, quæ ſi ſupernaturalis ſit, ad charitatem, religionem, aut ſimilem aliam virtutem pertinebit; ergo nullus eſt actus intellectus, aut voluntatis, propter quem efficiendum oporteat characterem poni in intellectu vel voluntate.

Ad hanc verò rationem reſpondere videtur Palud. ſuprà, ꝙ licèt character non eliciat, nec dirigat intētionem dandi ſacramentum; nam æqualiter, inquit, poſſunt habere hanc intentionem; qui habet characterem, & qui non habet; tamen character ad hoc deſeruit, vt intentio habeat virtutem, quam aliàs non haberet. Sed hoc nihil omnino confert. Primò, quia nō poteſt accommodari characteri Cōfirmationis. Secundò, vix etiam locum habet in charactere Baptiſmi; nam licèt intentio recipiendi ſacramentum, ſit neceſſaria in adultis; tamē illa intentio

non confert aliquid per modum efficientis ad valorem ſacramenti; ſed ſolùm eſt neceſſaria conditio, vt vtẽs ratione ſit capax ſacramẽti ex ſuaui Dei prouidentia propter modũ operandi talis ſubiecti. Vnde etiam ad ipſum Baptiſmum, qui nullũ charactẽrem ſupponit, requiritur illa intentio; in infantibus verò non requiritur, neque ad Baptiſmum neq; ad alia ſacramenta, quorum ipſi ſunt capaces. Tertiò, neq; in charactẽre Ordinis id quicquam valet, quia intentio miniſtri nullã in ſe virtutem phyſicam recipit. Quis enim fingat, qualitatem aliquã ſpiritualem effici à charactẽre circa ipſummet actũ intentionis, vt ſit efficax? hoc enim nullus hactenus finxit, & improbabilius eſt, quàm quòd in ipſis ſacramentis imprimatur qualitas aliqua ſeu virtus phyſica. Quia illa interior intentio, immediatè nõ attingit effectiuè gratiam, quæ eſt effectus ſacramenti, quia hæc immediatè fit à ſolo ſacramento, vt ab inſtrumento, vt ſuprà dictum eſt: verſatur ergo illa intentio immediatè ſolùm circa ipſum ſacramentum: ad faciendum autem totum id, quod eſt ſenſibile in ſacramento, non eſt neceſſaria ſupernaturalis virtus, ſed ipſa voluntas ſua naturali efficacia ſufficit, vt ſuprà oſtendi: ad faciendum verò ſacramentum in eſſe ſacramenti non requiritur aliqua virtus, vel noua actio phyſica, quia illud ſolùm habet ſignificationem ex inſtitutione, vt ſuprà etiam dixi; ergo ſuperfluè eſſet conficta omnis virtus, quę, per modum qualitatis factæ per actionẽ charactẽris, additur intentioni ſacerdotis, vt ſit efficax, ſed hoc ſolo, quòd illa voluntas, & intentio eſt ab homine deſignato à Chriſto ad hoc munus, eſt efficax ad faciendum hoc ſacramentum; ad hoc autem impertinens eſt, quòd character ſit in potentia, vel in eſſentia. Imò, ſi propter hoc ponẽdus eſſet in potentia, potiùs eſſet ponendus in voluntate, quàm in intellectu; quia intẽtio, quæ futura eſt efficax, in voluntate eſt formaliter, & cognitio intellectus requiritur, vt cõditio neceſſaria ad actum voluntatis. Sed re vera in neutra potentia eſt neceſſarius ad hunc finem, ſed ſolùm ꝙ ille homo ſit conſignatus, optimè autem & meliùs quodammodo & accommodatiùs deſignatur homo per qualitatem impreſſam ſubſtantiæ animæ eius, quàm potentiæ. Addo interdùm intentionem hãc eſſe efficacem ſine vllo charactẽre, vt conſtat in miniſtro Baptiſmi, aut ſine charactẽre qui ſit per modũ facultatis actiuæ, vt in Matrimonio: quia in his vt intentio ſit efficax ſolùm requiritur iuxta diuinam inſtitutionẽ, quòd ſit à tali perſona, quia illa nõ eſt efficacia phyſica, ſed moralis: idem ergo erit, quando ex inſtitutione diuina requiritur, quòd intentio ſit à miniſtro charactẽre deſignato; nõ enim neceſſe eſt, vt character aliquid phyſicè influat in intentionem, ſed ſolùm quòd deſignet perſonã ad illud munus: hoc enim poſito, ſi cætera neceſſaria concurrãt, erit intentio moraliter efficax ad conficiendum ſacramentum. Neq; hæc doctrina pugnat cum ea, quã ſuprà tradidimus de efficacia ſacramentorum, nam tota illa efficacia propriè conuenit ipſis ſacramentis reſpectu gratiæ; miniſter verò non habet per ſe efficientiam immediatam, niſi circa ipſum ſacramentum, circa quod nullam exercet actionem phyſicam, & ſupernaturalem, quia in ſacramẽto nulla perfectio realis ac ſupernaturalis recipitur, vt latiùs ſuprà explicatum eſt.

Intentio ad ſacramentorum requiſita non phyſicã, ſed moralem habet efficaciam ex eo, quod ſit à tali perſona.

Quædam reſponſio refellitur.

Aliam reſponſionem indicat Soto loco ſuprà citato, vbi diſertè concedit, charactẽrem non ordinari ad cognoſcendum neque ad appetendum; ſed ad operandum, ſcilicet, ad proteſtandum fidem; & reſpondens Durando ait, quod, licèt character non

A ſit cognoſcitiuus, eſt tamen facultas fidei ad colendum Deum, ſicut ipſa docet; nam ſicut ars eſt cognitio practica, ita fides charactẽre vtitur ad opus. Sed non ſatis intelligo, quò tendat hæc reſponſio, aut quomodo argumentis factis ſatisfaciat. Nam primùm, ſi character non eſt cognoſcitiuus, ſicut neque appetitiuus, cur ponitur in intellectu, potiùs quàm in voluntate, cùm proteſtatio fidei, quæ eſt per cultum Dei propriùs ac formaliùs pertineat ad voluntatem, quàm ad intellectum? Secundò, ſi character eſt operatiuus, tanquam facultas fidei, inquiro, quænam ſit eius operatio? Aut enim eſt actus interior ſpiritualis, & immanens; & ita non poteſt eſſe niſi actus intellectus, vel volun-
B tatis, aut eſt actus exterior & corporalis: & ad hunc actum nec character ſpiritualis poteſt concurrere, vt ſuprà oſtenſum eſt; nec, etiam ſi poſſet propter hunc concurſum oporteret ipſum eſſe in intellectu, magis quàm alibi. Rurſus, ſi eſt operatiuus, vel operatio eius eſt actio vitalis, & ſic eſſe non poterit niſi intellectus, vel voluntatis: vel non eſt actio vitalis, ſed per modum tranſeuntis actionis: ſed neq; explicari poterit qualis ſit hæc actio, neque quid deſeruiat ad finem conficiendi ſacramenta, nec quo fundamento nitatur, vt ſatis patet ex dictis ſectione præcedenti. Ac denique, admiſſo hoc genere actio-
C nis, impertinens eſt propter illam, charactẽrem ponere in intellectu. Dicet aliquis, eſto character non ſit operatiuus propriè, ac phyſicè, ſed ſolùm conſtituatur per modum ſigni: nihilominùs poſſe optimè poni in intellectu ſolùm, vt ipſum ornet, & perficiat, & hoc modo conſignet hominem, ſicut neceſſariò dicturi ſumus, ſeruata proportione, etiam ſi teneamus, illum eſſe in eſſentia animæ. Quòd ſi hoc eſt poſſibile, vnde conſtare poteſt, non ita factum eſſe? Videtur enim eſſe congruum, vt ſicut anima per potentias ſuas colit Deum, ita etiam in aliqua potẽtiarum conſignetur ac deſtinetur ad illum cultum; & conſequenter congruum etiã erit, vt hoc fiat in intellectu qui eſt primaria potentia, in qua eſt primũ
D fundamentum cultus Dei, quod eſt fides. Reſpondeo, ſi aliquis eſſe poteſt probabilis modus explicãdi, & defendendi opinionem D. Thom. fortaſſe nullum alium excogitari poſſe faciliorem, aut probabiliorem. Valde tamen dubito in primis, an fuerit hæc mens D. Tho. propter ea, quæ dixi in fine ſectionis præcedentis. Deinde dubito, an potentiæ animæ ſint capaces alicuius qualitatis, quæ nec ſit actus ſecundus talis potentiæ, neque actus primus diſponens vel dans virtutem ad ſimpliciter agendum, vel ſaltem ad meliùs & faciliùs eliciendum actum talis potentiæ; quia huiuſmodi potentia tota eſt natura ſua deſtinata ad operandum, & totum ſuum eſ-
E ſe, & ſpeciem ſuam recipit cum hac inclinatione ſeu habitudine ad actus & obiecta; & ideò non videtur poſſe perfici in ſuo eſſe per aliquam qualitatem, quæ non ſit actus ſecundus, niſi perficiatur in actiuitate ſua in ordine ad actum ſecundum. Tandem, etiam ſi admittamus, hoc eſſe poſſibile, videtur certè maior eſſe congruentia, quę ſuprà adducta eſt, vt ponatur character in ipſa ſubſtantia animæ, quæ principaliter deſtinatur, ac deſignatur ad ſacrum miniſterium, & quæ eſt principale principium omnium actuum diuini cultus, & quia ferè non eſt maior ratio de intellectu, quàm de voluntate, ita conuenientiùs ponitur in ſubiecto communi vtrique.

Capacitas potentiarum animæ ad quas qualitates ſe extendat.

ARTIC. V.

Vtrùm character inſit animæ indelebiliter.

Ad

4. diſ. 4. q. 1. art. 3. q. 4. Et Ro. 7. col. 2. *AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd character non* A *inſit animæ indelebiliter. Quantò enim aliquod accidens eſt perfectius, tantò firmius inhæret. Sed gratia eſt perfectior, quam character: quia character ordinarur ad gratiam ſicut ad vlteriorem finem. Gratia autem amittitur per peccatum. Ergo multò magis character.*

2. Præterea, Per characterem aliquis deputatur diuino Art. 1. & 2. huius quæſt. *cultui, ſicut dictum eſt.* Sed aliqui à cultu diuino tranſeunt ad contrarium cultum, per apoſtaſiam à fide. Ergo videtur, quod tales amittant characterem ſacramentalem.*

3. Præterea, Ceſſante fine, ceſſare debet & id quod eſt ad finem, alioquin fruſtrà remaneret, ſicut poſt reſurrectionem non erit matrimonium, quia ceſſabit generatio, ad quam ordinatur matrimonium. Cultus autem exterior, ad B *quem character ordinatur, non remanebit in patria, in qua nihil agetur in figura, ſed totum in nuda veritate. Ergo character ſacramentalis non manet in perpetuum in anima, & ita non eſt indelebiliter.*

Lib. 2. c. 13. à me tom. 7. Sed *contra eſt, quod Auguſtin.* dicit 2. contra Parmen. Non minus hærent ſacramenta Chriſtiana, quàm corporalis nota militiæ. Sed character militaris non repetitur, ſed agnitus approbatur in eo, qui veniam meretur ab Imperatore poſt culpam. Ergo nec character ſacramentalis deleri poteſt.*

Art. 3. huius quæſt. Respondeo *dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) character ſacramentalis eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti in fidelibus eius, vt ſcilicet ſicut Chriſtus habet plenam ſpiritualis ſacerdotij poteſtatem, ita fideles eius ei* C *configurentur in hoc quod participant aliquam ſpiritualem poteſtatem reſpectu ſacramentorum, & eorum quæ pertinent ad diuinum cultum. Et propter hoc etiam Chriſto non competit habere characterem, ſed poteſtas ſacerdotij eius comparatur ad characterem, ſicut id quod eſt plenum & perfectum ad aliquam ſui participationem. Sacerdotium autem Chriſti eſt æternum, ſecundum illud Pſalm. 109. Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech. Et inde eſt, quod omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium eius, eſt perpetua, re conſecrata manente. Quod patet etiam in rebus inanimatis, nam Eccleſiæ vel altaris manet conſecratio ſemper, niſi deſtru-* D *atur. Cum igitur anima ſit ſubiectum characteris, ſecun-* Art præc. ad 3. arg. *dum intellectiuam partẽ, in qua eſt fides (vt dictum eſt*) manifeſtum eſt, quod ſicut intellectus perpetuus eſt, & incorruptibilis, ita character indelebiliter manet in anima.*

Ad *primum ergo dicendum, quòd aliter eſt in anima gratia, & aliter character. Nam gratia, eſt in anima ſicut quædam forma habens eſſe completum in ea, character autem eſt in anima, ſicut quædam virtus inſtrumentalis, vt* Art. 2. *ſuprà * dictum eſt. Forma autem completa eſt in ſubiecto, ſecundum conditionem ſubiecti, & quia anima eſt mutabilis, ſecundum liberum arbitrium, quamdiù eſt in ſtatu viæ, conſequens eſt, quod gratia inſit animæ mutabiliter. Sed virtus inſtrumentalis magis attenditur, ſecundum conditio-* E *nem principalis agentis, & ideò character indelebiliter ineſt animæ, non propter ſui perfectionem, ſed propter perfectionem ſacerdotij Chriſti, à quo deriuatur character, ſicut quædam inſtrumentalis virtus.*

Lib. 1. contra Dona. parũ à prin. tom. 7. Ad *ſecundum dicendum, quòd ſicut Auguſt.* dicit ibidem. Nec ipſos apoſtatas videmus carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideò amitti non poſſe iudicatur. Et huius ratio eſt, quia cha-* In ſolutione præced. *racter eſt virtus inſtrumentalis, vt dictum * eſt. Ratio autem inſtrumenti conſiſtit in hoc, quòd ab alio moueatur, non autem in hoc, quòd ipſum ſe moueat, quod pertinet ad voluntatem. Et ideò quantumcunq; voluntas moueatur in contrarium, character non remouetur, propter immobilitatẽ principalis mouentis.*

Ad *tertium dicendum, quòd quamuis poſt hanc vitam non remaneat exterior cultus, remanet tamen finis illius cultus. Et ideò poſt hanc vitam remanit character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus poſt adeptam victoriam, & in his qui vicerunt, ad gloriam, & in his qui ſunt victi, ad pœnam.*

COMMENTARIVS.

POterat in diſputatione præcedenti quinta ſectio ſeu dubitatio addi, An character ſit qualitas incorruptibilis natura ſua: hanc verò omiſimus explicandam in hoc commentario, quia ferè coincidit cum quæſtione huius articuli; idem enim eſt, charactêrem eſſe indelebilem, & permanere ſemper, & eſſe aliquo modo incorruptibilem. Reſpondet ergo D.Thó. vnica aſſertione, charactêrem eſſe indelebilem. Quæ abſolutè de fide eſt, nam ſub his verbis definitur in dictis Conciliis Florentino, & Indelebilitas characteris, de potentia ordinaria, intelligẽda. Tridentino. Poteſt autem varios habere ſenſus. Primus eſt, quem Caiet. hîc notauit, ſcilicet charactêrẽ ſemel animæ impreſſum, ita illi adhærere, vt dimoueri ampliùs non poſſit, etiã per potentiam Dei abſolutam. Et hic ſenſus, vt rectè ipſe docet, eſt falſus, & a nemine intentus, quia, cùm character ſit qualitas realis, quæ à Deo conſeruatur, poteſt ab eodem per ſuſpenſionem influxus corrumpi ſeu deſtrui; nõ enim ex neceſſitate naturæ, ſed liberè illum conſeruat. Sed poteſt obiici contra hoc ratio D. Thomæ, Obiectio. quia res conſecrata, dum manet integra, neceſſariò manet conſecrata; nec poteſt amittere conſecrationem etiam de potentia abſoluta, vt patet in calice conſecrato: ſed D. Thom. affirma, charactêrem eſſe ad hunc modum indelebilem, quia anima ſemel conſecrata, non poteſt non manere conſecrata. Reſpondetur primò, ſimilitudinem non tenere in omnibus, nam character eſt qualitas realis Solutio. 1. intrinſecè manens in ſubiecto, & pendens in conſeruari à Deo; conſecratio verò calicis ſolùm eſt denominatio extrinſeca ab actu præterito. Vnde quia ad præteritum non eſt potentia, videri poteſt illa conſecratio inamiſſibilis, durante ſubiecto, non verò æquè fit per charactêrem, quia pendet ex reali præſentia charactêris. Secundò dicitur, aſſumptum Solutio. 2. eſſe falſum. Poteſt enim Deus facere, vt calix, aut quælibet alia res ſimilis ſemel conſecrata, maneat, & perdat conſecrationem, vel execrando illam aliquibus aliis ceræmoniis, vel actibus contrariis: vel certè volendo, & ſtatuendo, vt non ſit ampliùs deſtinata ad vſus ſacros; ſicut ceſſante lege veteri fecit, vt templum & vaſa eius, quæ antea erant quodammodo ſacra, ſuum ſtatum & dignitatem amitterent. Atque idem videre licet in ſimilibus moralibus denominationibus, quæ per contrariam volũtatem auferri poſſunt. Cum ergo dicitur, quòd res ſemel conſecrata, ſemper conſecrata manet, niſi deſtruatur, intelligendum eſt, non in ordine ad potẽtiam Dei abſolutam, ſed vel ex natura rei, vel quantum eſt ex parte ipſius rei conſecratæ; quamquàm ab extrinſeco agente habente ſufficientem poteſtatem poſſit auferri conſecratio, quæ obiter notanda ſunt pro his, quæ de voto ſolemni tractantur. 2. 2. q. 88. artic. 11.

Secundus ſenſus eſt, charactêrem eſſe indelebilẽ, quia de facto perpetuò manebit in anima, quamdiù ipſa durat in quocunq; ſtatu; & hoc modo explicat concluſionem ſuam D.Tho. in ſolutione ad tertiũ, qui ſenſus, licèt verus fortaſſe ſit, non videtur de fide, quia Concilia non intendunt definire, charactêrem etiam poſt mortem durare; non enim hoc erat neceſſarium, vel ſpectabat ad dogmata fidei. Nam Quod character ſit indelebilis in vita de fide eſt: quod aũt ẽt poſt mortẽ, probabile. quod character ſit indelebilis ex eo præſertim colligitur,

gitur, quia ſacramenta, quæ illum imprimunt, iterari non poſſunt; ſed ad hoc ſatis eſt, quod ſit indelebilis, quamdiù vita durat; hoc ergo ſolùm videtur in rigore de fide. Nihilominus tamen prædictus ſenſus verus cenſetur, quia & D. Thom. & cæteri Scholaſtici ita ſentiunt. Item, quia Concilia abſolutè loquuntur, & poſſunt commodè ſine limitatione intelligi. Item, quia ſi moriatur ſacerdos & rurſus ſuſcitetur, manebit ſacerdos, nec indigebit noua Ordinatione; ergo ſignum eſt, conſeruari charactêrem poſt mortem, & idem argumentum fieri poteſt, de quolibet homine baptizato & Confirmato. Item, quia ſi character vſque ad mortem durat, non eſt cur in morte pereat, cùm ſpiritualis ſit, & à corpore non pendeat, & in Beatis manere poſſit ſine vlla imperfectione repugnante illi ſtatui, & cum perfectione, quam ex ſe affert, quia de ſe eſt bona qualitas animæ perficiens illam; & deſeruire etiam poteſt in eo ſtatu, vt ibi deſignati ſpecialiter ſint, qui hoc beneficium accepêre, abundantius fruendi diuitiis Chriſti in lege gratiæ. De damnalis verò adhuc eſt res magis dubia, tamen etiam eſt probabile in illis manere ad eorum ignominiam, vt D. Tho. ait, & vt notior ſit eorum ingratitudo, qui cùm in hac vita ſacramentis Chriſti potiti fuerint, illorum gratia bene vti noluerunt.

Characterẽ eſſe indelebilem, dupliciter intelligi poteſt.

Tertius ergo ſenſus eſt, charactêrem eſſe indelebilem, quamdiu homo viuit, ita vt ſacramentũ per quod ille datur, iterari non poſſit. Et hoc ſenſu, vt dixi, eſt concluſio de fide. Tamen duobus modis explicari poteſt, & ita duplicem habere ſenſum; & duplex eius ratio poteſt reddi. Primus ergo ſenſus huius veritatis eſſe poteſt, quod Deus conſeruat charactêrem ſemel impreſſum ſemper ſeu toto tẽpore vitæ, neque illum aufert propter quodcunque peccatum, & quoad hoc ſaltem eſt concluſio de fide; quia hoc, vt minimum, neceſſarium eſt ad prædictam veritatem; & quia hoc etiam ſufficit, nihil amplius de fide eſt. Huius autem prouidentiæ ſeu conſeruationis diuinæ reſpectu charactêris præter naturam rei, de qua ſtatim dicemus; reddi poteſt ratio. Primò, ex parte ſacerdotij Chriſti, cuius participatio ſeu conſecratio, quæ ab illo manat, debet eſſe perpetua, quãtum eſt ex parte eius, atque adeò, quamdiù ſubiectum talis conſecrationis durauerit. Nã omnis conſecratio de ſe perpetua eſt, ſi ſubiectum duret, & cauſa efficiens perpetua & ſufficiens ſit: ergo conſecratio etiam, quæ fit per charactêrẽ, eſt perpetua de ſe, durante ſubiecto eius, quia cauſa efficiens illius, quæ eſt ſacerdotium Chriſti, perpetuum eſt efficax; ergo & character, quo formaliter fit hæc conſecratio, perpetuus eſt & indelebilis. Atque in hunc modum rectè explicatur ratio D. Thom, in artic. in quo propoſitio illa. *Omnis ſanctificatio, quæ fit per ſacerdotium Chriſti eſt perpetua, re conſecrata manente*, intelligenda eſt non de quacunque ſanctificatione, quæ à ſacerdotio Chriſti manat; nam hoc modo etiam ſanctificatio, quæ fit per gratiam, fit per ſacerdotium Chriſti, nam Chriſtus vt ſummus ſacerdos remittit peccata, & dat gratiã, & tamẽ non eſt perpetua, re ſanctificata manente: intelligenda ergo eſt formaliter de ſanctificatione per ſacerdotium, id eſt, quæ fit per quandam participationem actiuam vel paſſiuam ſacerdotij Chriſti, quæ fit per conſignationem quandam, ſeu deputationem ad ea, quæ pertinent ad cultum Dei; & hoc modo eſt facilis propoſitio, & optimè explicatur exemplo conſecrationis rei inanimatæ, quo D. Thom. vtitur. Atque in hunc modum explicata ratio directè concludit de tempore, in quo

A homo durat & viuit, quia ſimpliciter loquendo homo eſt, qui conſecratur per charactêrem, ſicut homo baptizatur, & ordinatur. Extendi autem poteſt, vt D. Thom. etiam ſignificat, ad perpetuam animæ durationem, quia, licèt homo ſit, qui cõſecratur, tamen conſecrationem, ſeu formam, qua formaliter conſecratur, in anima recipit: quæ perpetuò durat.

Character ſuapte natura incorruptibilis eſt.

Quartus ſenſus, qui ſimul continet ſecundam explicationem ſeu rationem veritatis fidei, eſt, charactêrem ſemel datum ſemper conſeruari à Deo; quia natura ſua eſt qualitas incorruptibilis. Et hic ſenſus, quamuis non ſit de fide, eſt tamen valde B conſentaneus principiis fidei, & aptior ad rem fidei explicandam. Deus enim non deſtruit rem de ſe perpetuam ad ſolam ſuſpenſionem ſui influxus vel conſeruationis, niſi quando naturales cauſæ, vel morales id poſtulant; vt patet in omnibus aliis diuinis effectibus: hac enim ratione Deus nunquã annihilat res quas condidit; corrumpit verò illas, quæ aliquo modo corruptibiles ſunt, quando cauſæ ſecundæ id poſtulant; nam alioqui dona Dei ſunt ſine pœnitentia. Dupliciter autem contingit formã aliquam ſeu qualitatem eſſe incorruptibilem. Primò phyſicè ac propriè: & hoc modo character nõ eſt corruptibilis, quia eſt qualitas ſpiritualis, & caC ret contrario, & eſt in ſubiecto incorruptibili, & à nulla cauſa creata effectiuè pendet, ſed à ſolo Deo. Secnndo modo poteſt eſſe qualitas corruptibilis moraliter, demeritoriè, ac diſpoſitiuè: quomodo amittitur charitas & gratia per peccatum mortale, & fides per hæreſin: & hoc modo non eſt etiam corruptibilis character; cuius ſignum à poſteriori euidens eſt, quia nullum peccatum etiam deſperationis vel hæreſis, impedit infuſionem charactêris, dũmodo ſacramentum perficiatur, quo ad ſubſtantiam ipſius, ſicut perfici poteſt, nõ obſtante quocunque peccato recipientis. Ex quo effectu ſumitur ratio à priori, ſcilicet quia nulla eſt diſpoſitio in homine cõtraria characteri, & quaſi formaliter illi reD pugnans. Aut enim hæc diſpoſitio eſt habitualis: & hoc non, quia neque in eſſentia animæ, vbi eſt character, poteſt ſingi habitus aliquis poſitiuus contrarius characteri: nec in potẽtiis, quarum habitus, ſi vitioſi ſint, opponuntur aliis habitibus, non verò ſigno, vel poteſtati alterius rationis, quæ ex voluntate vel malitia non pendeat. Aut illa diſpoſitio eſſet actus aliquis: & hoc etiam dici non poteſt, quia actus non eſt diſpoſitio repugnans habitui, vel qualitati permanenti per modum habitus, niſi immediatè opponatur alteri actui, qui ſit propriè operatio, vel diſpoſitio ad talem habitum: character verò neque habet aliquem actum proprium intellectus aut voluntatis, vt ſuprà oſtenſum eſt, nec per ſe reE quirit vllam diſpoſitionem, vt infundatur. Dicet aliquis, ſolam rationem demeriti ſufficere, vt character ſit moraliter incorruptibilis, ſcilicet demeritoriè; meretur enim peccator priuari omnib. ſpiritualibus bonis. Vel certè dici poteſt, ſicut ad recipiendum charactêrem requiritur in adultis voluntas, & intentio recipiendi ſacramentum, ita voluntatem contrariam eſſe diſpoſitionem characteri repugnãtem, atque adeò per illam emitti, vt ſi aliquem pœniteat ſuſcepiſſe Baptiſmum. Reſpondetur, ſi merita peccati mortalis abſolutè conſiderentur, iuſtiſſimè potuiſſe Deum priuare peccatorem quolibet ſpirituali beneficio propter tale peccatum: nam etiam poſſet ea de cauſa iuſtè in nihilum illum redigere. Tamen ſecundum legem ordinariam & cõuenientem, ſicut non priuat illum fide & ſpe, quando non

Quare per peccatum nõ deleatur character.

do non committit peccata directè his virtutibus repugnantia: ita multò minus priuat illum charactêre, propter ſolum peccati demeritum. Quia nō punit peccatum, quantum poteſt, ſed quantum expedit iuxta ordinem diuinæ ſapientiæ. De actu verò illo, quo poteſt peccator retractare priorem voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, reſpondetur, non eſſe illam diſpoſitionem contrariam charactêri, ſicut poſtquam aliquis voluntariè ſe ſeruum conſtituit, & ſignum ſeruitutis voluntariè ſuſcepit, etiam ſi eum poſteà pœniteat, actio eſt inefficax, & non eſt diſpoſitio ſufficiens ad expellendum ſignū ſeruitutis. Eò vel maximè, quòd ad ſuſcipiendum charactêrem propriè ac formaliter non eſt neceſſaria voluntas ſuſcipiendi illum, ſed ſufficit voluntas recipiendi ſacramentum. Vnde, ſi quis ex ignorantia vel malitia, vellet ſuſcipere ſacramentum, & ſimul nollet recipere aliquem effectum eius, etiam charactêrem, nihilominus illum reciperet, quia reciperet verum ſacramentum: ſacramentum autem non poteſt priuari hoc effectu, quia ad illum nullam diſpoſitionem voluntatis requirit: & conſequenter nec poteſt illi poni obex, ſi maneat ſubſtantia ac veritas ſacramenti, quod propter hanc cauſam nunquam eſt iterabile.

Vere ſuſcipiens ſacramentū, quāuis nolit effectum recipere, characterem recipiet.

Character Baptiſmi & Cōfirmationis neque augeri, neq; remitti poteſt.

Vltimò poteſt hîc moueri alia quæſtio ſimilis præcedenti, & illi annexa, an character ſit qualitas indiuiſibilis, id eſt, quæ ex natura ſua intendi & remitti non poſſit. Ad quod dicendum eſt. Primò, charactêrem Baptiſmi nunquàm augeri vel remitti in eodem vel diuerſis ſubiectis, neque in vno intenſiorem fieri, quàm in alio. Probatur quia nec intendi poteſt propter iterationem ſacramenti, cùm iterabile non ſit; neque à principio dari poteſt intenſior propter diſpoſitionem ſubiecti, quia character per ſe nullam requirit, neque ab illa pendet, & aliòqui ſacramentum de ſe æqualem effectum confert, ſi ex diſpoſitione ſubiecti non varietur. Prætereà poteſt reddi congruentia, quia cùm character per ſe primò detur, vt ſignum, oportuit illud eſſe omnino certum, & indiuiſibile, atque adeò omnino idem ſeu ſimile in omnibus, qui illo inſigniuntur, præſertim cum ex parte ipſius charactêris omnibus detur æqualis poteſtas ad ea, quæ pertinent ad diuinum cultum. Atque hinc fit veriſimile, qualitatē charactêris ex natura ſua eſſe incapacem intenſionis & remiſſionis, quia nō repugnat fieri qualitatem huius naturæ, & congruum eſt, vt Deus contulerit eam qualitatem maximè accommodatam ſecundum naturam ſuam ad effectum ſeu finem, in quem ordinatur. Secundò dicitur, charactêrem Confirmationis ſimiliter eſſe qualitatem indiuiſibilem propter eaſdem omnino rationes. Tertiò idem dicendum eſt de charactêre vniuſcuiuſque Ordinis, ſi ſecundum ſe conſideretur, & comparetur cum alio charactêre eiuſdē Ordinis, non enim recipit maiorem poteſtatem conſecrandi vnus Sacerdos, quàm alius, & ſic de cæteris Ordinibus; non eſt ergo intenſior character ſacerdotalis in vno Sacerdote, quàm in alio. Comparando verò charactêrem inferioris Ordinis ad charactêrem ſuperioris Ordinis, dubitari poteſt, an ſint diſtinctæ qualitates indiuiſibiles, an verò ſit vna & eadem, quæ paulatim augetur per diuerſos Ordines, vel per modum intenſionis, vel per modum extenſionis; ſicut ſolet (vt aiunt) augeri habitus ſcientiæ: hæc verò quæſtio non eſt hoc loco tractanda, ſed cùm dicetur de Ordinis ſacramento.

Character Ordinis an indiuiſibilis.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.

*AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character, per omnia enim ſacramenta nouæ legis fit aliquis particeps ſacerdotij Chriſti. Sed character ſacramentalis nihil eſt aliud, quàm participatio ſacerdotij Chriſti, * vt dictum eſt. Ergo videtur, quod per omnia ſacramenta nouæ legis imprimatur character.*

Inf. q. 7. ar. 5. Et 4. diſ. 4. q. 1. ar. 4. q. 2 & 3. & q 3. ar. 2. q. 3. Et d. 7. q. 2. ar. 1. q. 1. & q. 3 art. 3. q. 3. & d. 23. q. 1. ar. 2. q. 3.

Art. 3. & 5. huius quæſt.

*2. Prætereà, character ſe habet ad animam in qua eſt, ſicut conſecratio ad res conſecratas. Sed per quodlibet ſacramētum nouæ legis homo recipit gratiam ſanctificantem, * vt ſuprà dictum eſt. Ergo videtur, quod per quodlibet ſacramentū nouæ legis, imprimatur character.*

Quæſt. præce. Art. 1.

3. Prætereà, Character eſt res & ſacramentum. In quolibet autem ſacramēto nouæ legis eſt aliquid, quod eſt res tātum, & aliquid quod eſt ſacramentum tantum, & aliquid quod eſt res & ſacramentum. Ergo per quodlibet ſacramentum nouæ legis imprimitur character.

SED *contra eſt, quod ſacramenta, in quibus imprimitur character, non reiterantur, eo quod character eſt indelebilis, * vt dictum eſt. Quædam autem ſacramenta iterantur, ſicut patet de Pœnitentia & Matrimonio. Ergo non omnia ſacramenta imprimunt characterem.*

Art. præced.

RESPONDEO *dicendum, quod (* ſicut ſuprà dictum eſt) ſacramenta nouæ legis ad duo ordinantur, ſcilicet in remedium peccati, & ad cultum diuinum. Eſt autem omnibus ſacramentis commune, quod per ea exhibetur aliquod remedium contra peccatum, per hoc quod gratiam conferunt. Non autem omnia ſacramenta ordinantur directè ad diuinum cultum, ſicut patet de Pœnitentia, per quam homo liberatur à peccato, non autem per hoc ſacramentum, exhibetur homini aliquid de nouo, pertinens ad diuinum cultum, ſed reſtituitur in ſtatum priſtinum. Pertinet autem aliquod ſacramentum ad diuinum cultum tripliciter, vno modo per modum ipſius actionis, alio modo per modum agentis, tertio modo per modum recipientis. Per modum quidem ipſius actionis pertinet ad diuinum cultum Euchariſtia, in qua principaliter diuinus cultus conſiſtit, in quantum eſt Eccleſiæ ſacrificium. Et per hoc idem ſacramentum non imprimitur homini character, quia per hoc ſacramentum non ordinatur homo ad aliquid aliud vlterius agendum, vel recipiendum in ſacramentis, cum potius ſit finis & conſummatio omnium ſacramentorum, vt * Dionyſ. dicit 3. cap. Eccleſ. hierar. Continet tamen in ſe ipſo Chriſtum, in quo non eſt character, ſed tota ſacerdotij plenitudo.*

Quæſt. 62. ar. 1. & 5.

Cap. 3. Eccl. hierarc. circa pri. illius.

*Sed ad agentes in ſacramentis, pertinet ſacramentum ordinis, quia per hoc ſacramentum deputantur homines ad ſacramenta aliis tradenda. Sed ad recipientes pertinet ſacramentum Baptiſmi, quia per ipſum homo accipit poteſtatem recipiendi alia Eccleſiæ ſacramenta. Vnde Baptiſmus dicitur eſſe ianua omnium ſacramentorum. Ad idem etiam ordinatur quodammodo confirmatio, vt infrà ſuo loco dicetur. * Et ideò per hæc tria ſacramenta character imprimitur, ſcilicet per Baptiſmum, Confirmationem & Ordinem.*

Quæſt. 72. ar. 5.

AD primum ergo dicendum, quod per omnia ſacramenta fit homo particeps ſacerdotij Chriſti, vtpote percipiens aliquē effectum eius. Non tamen per omnia ſacramenta aliquis deputatur ad agendum aliquid vel recipiendum, quod pertineat ad cultum ſacerdotij Chriſti. Quod quidem exigitur ad hoc quod ſacramentum characterem imprimat.

AD ſecundum dicendum, quod per omnia ſacramenta ſignificatur homo, ſecundum quod ſanctitas importat mundi-tiem à peccato, quæ fit per gratiam. Sed ſpecialiter per quædam ſacramenta, quæ characterem imprimunt, homo ſanctificatur quadam conſecratione, vtpote deputatus ad diuinum cultum. Sicut etiam res inanimatæ ſanctificari dicuntur, in quantum diuino cultui deputantur.

AD tertium dicendum, quòd licèt character ſit res & ſacramentum non tamē oportet, omne id quod eſt res & ſacramentum, eſſe characterem. Quid autem ſit res & ſacramentum, in aliis ſacramentis infra dicetur.*

In materia cuiuſque in ſpeciali.

HIc articulus explicatus à nobis eſt ſect. 1. præcedentis diſputationis: quoniam ad explicandam characteris naturam, neceſſarium fuit, omnes modos & fines characteris explicare, vnde hîc nihil addendum occurrit.

QVAESTIO LXIIII.

De cauſa ſacramentorum, in decem articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de cauſis ſacramentorum, ſiue per authoritatem, ſiue per miniſterium.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis.
Secundò, vtrùm inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum à Deo.
Tertiò, de poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis.
Quartò, vtrùm illam poteſtatem potuerit aliis cōmunicare.
Quinto, vtrùm poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis.
Sextò, vtrùm mali peccent diſpenſando ſacramenta.
Septimò, vtrùm angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum.
Octauò, vtrùm intentio miniſtri requiratur in ſacramentis.
Nonò, vtrùm requiratur ibi recta fides, ita ſcilicet, quod infidelis non poſſit tradere ſacramenta.
Decimò, vtrùm requiratur ibi recta intentio.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ſolus Deus operetur interius ad effectum ſacramenti.

Inf. art. 5. Et 4. diſt. 5. q. 2. art. 2. q. 2.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non ſolus Deus, ſed etiam miniſter interius operetur ad effectum ſacramenti. Interior enim ſacramenti effectus eſt, vt homo purgetur à peccatis, & illuminetur per gratiā. Sed ad miniſtros Eccleſiæ pertinet purgare, illuminare, & perficere, vt patet per Dionyſ. in 5. cap. Eccl. hierar. Ergo videtur, quod non ſolus Deus, ſed etiam miniſtri Eccleſiæ interius operentur ad ſacramenti effectum.*

c 5 1. par per totum.

2. Præterea, In collatione ſacramentorum quædam orationum ſuffragia proponuntur. Sed orationes iuſtorum ſunt magis apud Deum exaudibiles, quàm quorumcunque, ſecundū illud Ioan. 9. Si quis Dei cultor eſt, & voluntatem eius facit, hunc Deus exaudit. Ergo videtur, quod maiorem effectum ſacramenti conſequatur ille qui recipit ipſum à bono miniſtro. Sic ergo & miniſter aliquid operatur ad interiorem effectū, & non ſolus Deus.

3. Præterea, Dignior eſt homo, quam res inanimata. Sed res inanimata aliquid operatur ad interiorem effectum: nam aqua corpus tangit, & cor abluit, vt Auguſtin. dicit ſuper Ioan. Ergo homo aliquid operatur ad interiorem effectum ſacramenti, & non ſolus Deus.*

Tract 80. in Ioan. poſt to. 9.

Sed contra eſt, quod dicitur Rom. 8. Deus eſt qui iuſtificat. Cum ergo interior effectus omnium ſacramentorum ſit iuſtificatio, videtur, quod ſolus Deus operetur interiorem effectū ſacramenti.

RESPONDEO *dicendum, quod operari aliquem effectum, contingit dupliciter, vno modo per modum principalis agentis, alio modo per modum inſtrumenti. Primo igitur modo ſolus Deus operatur interiorem effectum ſacramenti: tum quia ſolus Deus illabitur animæ, in qua ſacramenti effectus exiſtit, non autem poteſt aliquid immediatè operari, vbi non eſt: Tum quia gratia, quæ eſt interior ſacramenti effectus, eſt à ſolo Deo vt in ſecunda parte dictum eſt.* Character etiam, qui eſt interior quorundam ſacramentorum effectus, eſt virtus inſtrumentalis, quæ manat à principali agēte, quod eſt Deus. Secundo autem modo homo poteſt operari ad interiorem effectum ſacramenti, in quantum operatur per modū miniſtri: nam eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti, vtriuſque enim actio exterius adhibetur: ſed ſortitur effectum interiorem ex virtute principalis agentis, quod eſt Deus.*

1. 2. q. 112. articulo 1.

AD primum ergo dicendum, quod purgatio, ſecundum quod attribuitur miniſtris Eccleſiæ, non eſt à peccato. Sed dicuntur Diaconi purgare in quantum, vel immundos eiiciunt à cœtu fidelium, vel eos ſacris admonitionibus diſponunt ad ſacramentorum receptionem. Similiter etiam ſacerdotes illuminare dicuntur ſacrum populum, non quidem gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo, vt patet per Dionyſ. ibidem.*

Loco citato in arg. 1.

AD ſecundum dicendum, quod orationes, quæ dicuntur in ſacramentorum collatione, proponuntur Deo, non ex parte ſingularis perſonæ, ſed ex parte totius Eccleſiæ, cuius preces ſunt apud Deum exaudibiles, ſecundum illud Matthæi 18. Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re, quācunque petierint, fiet illis à Patre meo. Nihil tamen prohibet, quin deuotio viri iuſti, ad hoc aliquid operetur. Illud tamen, quod eſt ſacramenti effectus, non impetratur oratione Eccleſiæ, vel miniſtri, ſed ex merito paſſionis Chriſti, cuius virtus operatur in ſacramentis, vt dictum eſt. Vnde effectus ſacramenti non datur melior per meliorem miniſtrum. Aliquid tamen annexum impetrari poteſt recipienti ſacramentum, per deuotionem miniſtri. Nec tamen miniſter illud operatur, ſed impetrat operandum à Deo.*

q. 62. art. 1.

AD tertium dicendum, quod res inanimatæ non operātur aliquid ad interiorem effectum, niſi inſtrumentaliter, vt dictum eſt. Et ſimiliter homines non operantur ad ſacramentorum interiorem effectum, niſi per modum miniſterij, vt dictum eſt.**

In cor. art.

Ibid.

COMMENTARIVS.

CIrca titulum huius articuli aduertendum occurrit, quæſtionem in illo propoſitam non tam pertinere ad cauſas ſacramentorum, de quibus titulus totius quæſtionis erat propoſitus, quàm ad explicandam principalem cauſam gratiæ, quæ eſt ſacramentorum effectus, atque ita reſponſio Diui Thomæ in articulo, huic ſenſui reſpondet: dicit enim, ſolum Deum efficere gratiam vel characterem, qui ſunt effectus ſacramentorum, vt cauſam principalem: hominem verò poſſe concurrere, vt miniſtrum: quia eadem eſt ratio miniſtri, & inſtrumenti. Quæ res ſatis eſt à nobis in ſuperioribus agitata. Nam quod ſacramenta ſint cauſæ inſtrumentales gratiæ, in quæſtione 62. oſtenſum eſt: quod verò ſolus Deus ſit cauſa principalis ibidem tactum eſt, latiùs verò in materia de gratia traditur.

Quæri verò hoc loco poteſt, an miniſter ſit etiam inter cauſas gratiæ computandus, & quemnam influxum in eum effectum habeat. Quæ res ex his quæ de charactere diximus, facilè poteſt etiam expediri. Primò enim ſimpliciter aſſerendum eſt ſacramentorum miniſtros habere poteſtatem miniſterialem ad remittenda peccata & conferendā gratiam, atque illam conferre per ſacramenta. Ita colligitur apertè ex Conciliis Florentino, in Decreto Eugenij, & Trident. ſeſſ. 7. 13. & 14. & patet ex veritate illorum verborum. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Iohannis cap. 20. Ex quibus ſumpta eſt illa forma. *Ego te abſoluo.* Quæ non eſſet vera, ſi miniſter non efficeret

Miniſtri medio ſacramēto efficiunt effectum ſacramenti.

effectum

effectum ſacramenti, vt ſignificat Trid. d. ſeſſ. 14. ca. 1. & 6. & can. 3. ergo. Confirmatur, nam miniſter per verba conſecrationis dicitur efficere Euchariſtiam, ſeu conuerſionē panis & vini, in Corpus & Sanguinem Chriſti. Ita enim loquūtur Concilium Florentin. & Trident. ſuprà: ergo eadem ratione per alias formas ſacramentum dicet̄ efficere gratiam. Nam, ſicut in Euchariſtia effectus formæ eſt conſecratio materiæ: ita in aliis eſt ſanctificatio perſonæ, cui cōfertur ſacramentorum. Ratio deniq; eſt, quia ſacramentū omne (Euchariſtia excepta) conſiſtit in ipſo vſu, qui includit actionem miniſtri: ergo illamet actio eſt inſtrumentum, per quod Deus gratiam cōfert. Atq; hac ratione in Euchariſtiæ ſumptione nō dicitur miniſter conferre gratiam, niſi valde remotè, quatenus applicat ſacramentū iam factum, quod eſt cauſa gratiæ, quæ applicatio neq; eſt actio propria ſacramentalis, nec pars ſacramenti. At vero in cæteris ſacramentis, quia ipſamet actio miniſtri eſt quodammodo inſtrumentalis effectio gratiæ ſacramentalis: quia per illam actionem tanquam per inſtrumētum fit gratia; ideo miniſter efficiendo illam actionem dicitur efficere effectum ſacramenti.

Secundo vero addendum eſt, miniſtrum nō habere circa effectum ſacramenti actionem aliquam vel influxum diſtinctū ab actione vel influxu ipſorum ſacramentorum; neque aliter illum conferre, quam dando & efficiendo ſacramenta, per quæ ille confertur. Ita colligitur ex communi doctrina Cōciliorum, & Theologorum, qui hoc ſenſu docent hanc poteſtatem miniſtrorum eſſe alligatam ſacramentis, neq; aliter quàm per illa poſſe operari. Vnde Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. c. 22. inquit. *Sacramentum miniſtrorum opere corporaliter adhiberi, ſed per illud Deum hominis conſecrationem ſpiritualiter operari*, & lib. 3. contra litteras Petilia. c. 54. de miniſtro ſacramenti ſic loquitur. *Ad miniſtrandum & diſpenſandum verbum ac ſacramentum, aliquid eſt, ad mundandum verò, ac iuſtificandum non eſt aliquid: quia hoc non operatur in interiori homine, niſi per quem creatus eſt totus homo.* In quibus vltimis verbis videtur Auguſtinus, omnē prorſus effectionem gratiæ miniſtro negare. Sed exponēdus eſt de effectione propria, & principali, quam miniſter non habet, neque aliam, præter miniſteriū dandi ſacramentum, quod eſt inſtrumentum Dei ad efficiendam gratiam. Ratio præterea colligi poteſt ex his, quæ ſuprà dicta ſunt de charactêre. Vbi oſtēdimus, illum nō habere proprium ac phyſicum influxum in ſacramentum, vel effectum ſacramenti. Hinc enim neceſſario ſequitur, miniſtrum ipſum nullam aliam phyſicam actionē habere immediatè, præter verborum prolationem, ablutionem, vnctionem, vel aliā phyſicam actionem, per quam ſacramentum confert immediatè, & per illud efficit gratiam.

Verus miniſter circa effectū ſacramēti idē omnino efficit ſiue conſecratus, ſiue non conſecratus ſit.

Ex quo intelligimus, non maiorem efficientiam phyſicam habere circa effectum ſacramenti, miniſtrum conſecratum, quam non conſecratum, dummodo vterque verum ſacramentum conficere valeat, vt contingit v.g. in Baptiſmo dato à laico, vel à ſacerdote. Ita docuit Soto, 4. d. 1. q. 5. art. 1. cuius ſententia vera eſt, quamuis oppoſitum doceat Palud. in 4. d. 1. q. 1. nu. 85. Quamquam non comparet miniſtrum Baptiſmi conſecratum cum non conſecrato, ſed abſolutè miniſtrum Baptiſmi, & Matrimonij, cum miniſtris aliorum ſacramentorum. Atq; idem ſentit Capreol. ibi. q. 1. art. 3. ad 2. Durandi contra 4. conclu. Soto probat ſuam ſententiam, quia non eſt minus vera forma Baptiſmi. *Ego te baptizo*, prolata à laico, quam à ſacerdote; ſed illa non ſolum ſignificat externam, ſed etiam internā ablutionem; ergo eodē modo confert gratiam vnus ac alius. Secundo, quia in Matrimonio nullus alius eſt miniſter, qui ad ſacramentum concurrat, præter contrahentes ipſos, ergo, ſicut in aliis ſacramentis, in quibus requiritur miniſter conſecratus, qui actione ſua applicat formam ſacramenti, vel etiam materiam, dicitur conferre gratiam, quæ per eam formam datur, ita etiam coniuges, quia exhibēt actione ſua ſacramentale ſignum, quo conſtituitur ſacramentum & datur gratia, dicentur efficere gratiam. Ratio vero à priori eſt, quia vbi miniſter conſecratus ſufficit ad ſacramentum, ex inſtitutione diuina eſt deſignatus ad illud miniſterium ſaltem vt ſufficiēs cauſa eius in ſuo ordine. Quod autem hæc deputatio facta ſit per cōſecrationem aut ſine illa nihil confert ad efficientiā phyſicam, cùm oſtenſum ſit, charactêrem, qui per conſecrationem datur, non eſſe virtutem phyſicam effectiuam gratiæ. Quamuis ergo in hoc differant miniſter conſecratus & nō conſecratus, quod vnus confert ſacramentum, vt miniſter ex officio, alius vero non; tamen in modo concurrendi ad effectum ſacramenti nulla eſt differentia, nec maius eſt incōueniens, quod laicus vel etiam infidelis poſſit dici gratiam cōferre, quam quod poſſit eſſe verus miniſter ad conficiendum & dandum ſacramētum. Atq; eadem ratione cenſeo, non magis cōcurrere ad gratiam, quæ per Euchariſtiam dat̄, ſacerdotem diſpenſantem Euchariſtiam cōſecratam, quam Diaconū, vel etiam laicum: quamuis Soto oppoſitū dicat. Et ratio eſt, quia nullus horum miniſtrorum habēt in illo effectu aliam actionem præter localem applicationem ſacramenti; vnde quod ſacerdos habet virtutem ad cōficiendum tale ſacramentū, & nō alius, poterit quidem conferre ad moralem dignitatem, & ad habendum ius diſpenſandi ſacramentum, non verò ad efficientiam, de qua agimus. Quin potius, ſi res attente conſideretur, in diſpenſatione huius ſacramēti, prius tempore ceſſat actio miniſtri, quàm gratia detur, nam miniſter ſolum applicat ſacramētum ori, & ibi ceſſat eius actio, gratia vero poſtea datur in ipſa manducatione, quæ potius fit phyſica actione, & efficientia ipſius hominis ſuſcipientis, qui etiam nō dicitur propriè conferre gratiam propter rationem ſuprà datam.

Non magis concurrit ad gratiā ſacerdos diſpenſans Euchariſtiam, quā laicus.

Quomodo ſit intelligendus D. Tho.

In ſolutione ad primum duo dicit D. Tho. Primū eſt. *Quòd purgatio, ſecundum quod tribuitur à miniſtris Eccleſiæ, non eſt à peccato*, ſed intelligendus eſt loqui ad mentem Dionyſij, c. 5. de cœleſt. Hierar. vt citatur in codice D. Thom. reperitur tamen lib. de Eccleſ. Hierar. c. 7. Tribuit enim hanc actionem purgandi ſpiritualiter fideles, miniſtris Eccleſiæ, ad quos ſpectat docere, admonere ac diſponere fideles ad ſacramētorum ſuſceptionem. Nihilominus tamen ſi ſub miniſtris Eccleſiæ comprehendamus ſacerdotes, in quibus eſt poteſtas clauium, eis attribui poteſt purgatio etiam à peccato; eodem modo, quo eis tribuitur effectus ſacramenti, ſcilicet miniſteriali modo; nam inter effectus ſacramentorum comprehenditur purgatio à peccato. Secundo ait D. Th. ſacerdotes illuminare populum, *non gratiam infundendo, ſed ſacramenta gratiæ tradendo.* Ex quibus verbis colligit Soto ſuprà, ſentire D. Thomam, ſacramentum non attingere effectionē illius qualitatis, quæ eſt gratia, quia cum gratia non fiat, niſi per infuſionē, ſi ſacr̄m illam efficeret, eam etiā infunderet; ergo & ſacerdos per ſacramentū infunderet gratiā: ꝙ D. Tho. negat. Sed longè alia eſt mens D. Tho. ꝙ enim ſacramenta gratiam efficiant ſatis diſertè in ſuperioribus docuit: atq; eodem ſenſu cōcedi poteſt, quod gratiam infun-

infundunt. Hic vero ſolum voluit D. Thom. docere, ſacerdotes non illuminare interius, ac merè ſpiritualiter, circa mentem hominis operando, neque aliqua alia ſpeciali actione præter quam ſacramenta gratię tradendo.

In ſolutione ad ſecundum tangit D. Thom. quæſtionem illam, quid ſanctitas, meritum, aut oratio miniſtri conferat ad effectum ſacramenti, de qua re diximus ſuprà diſp. 7. ſect. 5. Solutio ad 3. nulla indiget expoſitione.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſacramẽta ſint ſolùm ex inſtitutione diuina.

4. diſt. 3. q. 1. ar. 2. q. 2. cor. & diſt. 5. q. 1. artic. 1. *AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramenta non ſint ſolùm ex inſtitutione diuina. Ea enim quæ ſunt diuinitus inſtituta, traduntur nobis in ſacra ſcriptura. Sed quædam aguntur in ſacramentis de quibus nulla fit mentio in ſacra ſcriptura, putà, de chriſmate, quo homines confirmantur, & oleo, quo ſacerdotes inunguntur: & de multis aliis tam verbis, quàm factis, quibus vtimur in ſacramentis. Non ergo ſacramenta ſunt ſolum ex inſtitutione diuina.*

*2. Præterea, Sacramenta ſunt quædam ſigna. Res autem ſenſibiles naturaliter quædam ſignificant, nec poteſt dici quod Deus quibuſdam ſignificationibus delectetur, & non aliis, quia ipſe omnia, quæ fecit, approbat. Hoc autem proprium videtur eſſe dæmonum, vt quibuſdam ſignis ad aliquid alliciantur, dicit enim Auguſt. * 21. de Ciuitate Dei.* Li. 21. c. 6. parũ ante med. tom. 5. *Alliciuntur dæmones ad inhabitandum per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectabilius pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt ſpiritus ſignis. Non ergo videtur, quod ſacramenta indigeant eſſe ex inſtitutione diuina.*

3. Præterea, Apoſtoli vicem Dei geſſerunt in terris: vnde Apoſtolus dicit 2. ad Corinth. 2. Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti, id eſt, ac ſi ipſe Chriſtus donaſſet. Sic ergo videtur, quod Apoſtoli & eorum ſucceſſores poſſint noua ſacramenta inſtituere.

SED *contra eſt, quòd ille inſtituit aliquid, qui dat ei robur & virtutem, ſicut patet de inſtitutoribus legum. Sed virtus ſacramenti eſt à ſolo Deo, vt patet * ex prædictis.* Art. præce. q. 62. ar. 1. & 5. *Ergo ſolus Deus poteſt inſtituere ſacramentum.*

Art. præced. RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut ex ſupra dictis patet *) ſacramenta inſtrumentaliter operantur ad ſpirituales effectus. Inſtrumentum autem habet virtutem à principali agente. Agens autem reſpectu ſacramenti eſt duplex, ſcilicet inſtituens ſacramentum, & vtens ſacramento inſtituto, applicando ſcilicet ipſum ad inducendum effectum. Virtus autem ſacramenti non poteſt eſſe ab eo, qui vtitur ſacramento, quia non operatur niſi per modum miniſterij. Vnde relinquitur, quòd virtus ſacramenti ſit ab eo, qui inſtituit ſacramentum. Cum igitur virtus ſacramenti ſit à ſolo Deo, conſequens eſt, quod ſolus Deus ſit ſacramentorum inſtitutor.*

AD *primum ergo dicendum, quod illa, quæ aguntur in ſacramentis per homines inſtituta, non ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſed ad quandam ſolemnitatem, quæ adhibetur ſacramentis, ad excitandam deuotionem & reuerentiam in his, qui ſacramenta ſuſcipiunt. Ea verò quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ab ipſo Chriſto inſtituta ſunt, qui eſt Deus & homo. Et licet non ſint omnia tradita in ſcripturis, habet tamen ea Eccleſia ex familiari Apoſtolorum traditione, ſicut Apoſtolus dicit 1. ad Corinth. 11. Cætera cùm venero diſponam.*

AD *ſecundum dicendum, quod res ſenſibiles aptitudinem quandam habent ad ſignificandum ſpirituales effectus ex ſui natura: ſed iſta aptitudo determinatur ad ſpecialem ſignificationem ex inſtitutione diuina. Et hoc eſt quod Hugo * de Sancto Victor. dicit, quod ſacramentum ex inſtitutione ſignificat.* Lib. 1. de ſacra. p. 9. c. 2. *Prælegit tamen Deus quaſdam res aliis ad* A *ſignificationes ſacramentales, non quia ad eas contrahatur eius effectus, ſed vt ſit conuenientior ſignificatio.*

AD *tertium dicendum, quòd Apoſtoli & eorum ſucceſſores, ſunt Vicarij Dei, quantum ad regimen Eccleſiæ conſtitutæ per fidem & fidei ſacramenta. Vnde ſicut non licet eis conſtituere aliam Eccleſiam, ita non licet eis tradere aliam fidem, neque inſtituere alia ſacramenta, ſed per ſacramenta, quæ de latere Chriſti pendentis in cruce fluxerunt, dicitur eſſe fabricata Eccleſia Chriſti.*

COMMENTARIVS.

B QVamuis D. Thom. ſolùm de facto quæſtionem proponere videatur; reſpondet tamen etiam de poteſtate, negãdo poſſe alium præter Deum ſacramenta inſtituere: quod intelligit de connaturali, & intrinſeca poteſtate, quam vocant ſupremæ authoritatis: nam de aliis inferioribus, articulis ſequentibus dicturus eſt. & hoc ſenſu aſſertio D. Thomæ eſt perſpicua, præſertim ſi intelligatur ſolùm de ſacramentis nouæ legis, vt iuxta mentem, & rationem eius ſatis commode exponi poteſt. Probat enim prædictam aſſertionem, quia cùm ſolus Deus poſſit eſſe principalis author gratię, ſolus etiam ipſe poteſt dare ſacramentis virtutem conferendi gratiam; & conſequenter ſolus ipſe poteſt ea inſtituere. Quia ex inſtitutione habent ſacramenta prędictam C virtutem. Quæ ratio vim habet, ſiue virtus ſacramentorum ad efficiendam gratiam ſit phyſica, ſiue moralis, ſiue per modum cauſæ propriæ, ſiue per modum conditionis ad cuius præſentiam infallibiliter gratia detur; quia omnib. his modis ſolus Deus poteſt efficere, vt collatio gratiæ ſit infallibiliter coniuncta cum ſuſceptione ſeu præſentia ſacramẽti, vt bene Caietanus notauit. Hæc vero ratio, vt conſtat, directè ſolum procedit de ſacramentis nouæ legis, quorum eſt propria hęc virtus. Atque eadem ferè ratio applicari poteſt circumciſioni, & ſacramento legis naturæ, quatenus in illis infallibiliter dabatur gratia paruulis ex lege diuina. Quo modo autem extendi etiam poſſit ad ſacramenta vetera, D quatenus erant nuda ſigna, dicemus in ſequẽti diſputatione, vbi rem totam latius tractabimus. Argumenta Diui Thomæ non indigent expoſitione.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Chriſtus, ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus, ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem operandi interiorem effectum ſacramentorum. Dicit enim Ioann. Baptiſta, vt habetur Ioannis primo. Qui me miſit baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem E *& manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Sed baptizare in Spritu ſancto, eſt interius gratiam Spiritus ſancti conferre, Spiritus ſanctus autem deſcendit ſuper Chriſtum in quantum homo, non in quantum Deus, quia ſic ipſe dat Spiritum ſanctum. Ergo videtur, quòd Chriſtus ſecundum quod homo, habuerit poteſtatem interiorem effectum ſacramentorum cauſandi.* Inf. art. 4. co. Et 4. diſ. 5. q. 1. art. 1. & q. 2. art. 2. q. 2.

2. Præterea, Matthæi 9. Dominus dicit. Sciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata. Sed remiſſio peccatorum eſt interior effectus ſacramenti. Ergo videtur, quòd Chriſtus, ſecundum quod homo, interiorem effectum ſacramentorum operetur.

3. Præterea, Inſtitutio ſacramentorum pertinet ad eum, qui tanquam principale agens operatur ad interiorem ſacramenti

cramenti effectum. Manifeſtum eſt autem, quod Chriſtus ſacramenta inſtituit. Ergo ipſe eſt, qui interius operatur ſacramentorum effectum. A

4. Præterea, Nullus poteſt ſine ſacramento effectum ſacramenti conferre, niſi propria virtute ſacramenti effectum operetur. Sed Chriſtus ſine ſacramento contulit ſacramenti effectum, vt patet in Magdalena, cui dixit: Dimittuntur tibi peccata. Ergo videtur, quòd Chriſtus ſecundum quod homo, operetur interiorem ſacramenti effectum.

5. Præterea, Illud in cuius virtute ſacramentum operatur, eſt principale agens ad interiorem effectum. Sed ſacramenta habent virtutem ex paſsione Chriſti & inuocatione nominis eius, ſecundum illud 1. ad Cor. 1. Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Ergo Chriſtus in quantum homo, operatur interiorem effectum ſacramenti. B

Habetur 1. q. 1 c. Multi ſecularium: à med. Illius: ſimile habet Aug. lib. 3 cont. Dona. c. 10. à med. tom. 7.

SED *contra eſt, quòd Auguſt.* * *dicit, quòd in ſacramentis diuina virtus ſecretius operatur ſalutem. Diuina autem virtus eſt Chriſti, ſecundum quod eſt Deus, non autem ſecundum quod eſt homo. Ergo Chriſtus non operatur interiorem ſacramenti effectum, ſecundum quod eſt homo, ſed ſecundum quod eſt Deus.*

RESPONDEO *dicendum, quòd interiorem ſacramentorum effectum operatur Chriſtus, & ſecundum quod eſt Deus, & ſecundum quod eſt homo, aliter tamen & aliter. Nam ſecundum quod eſt Deus, operatur in ſacramentis per authoritatem; ſecundum autem quod eſt homo, operatur ad interiores effectus ſacramentorum meritoriè & efficienter,* C *ſeu inſtrumentaliter. Dictum eſt* * *enim quod paſsio Chriſti, quæ competit ei ſecundum humanam naturam, cauſa eſt noſtræ iuſtificationis, & meritoriè & effectiuè, non quidem per modum principalis agentis, ſiue per authoritatem, ſed per modum inſtrumenti, inquantum humanitas eſt inſtrumentum diuinitatis eius, vt ſuprà dictum eſt.* * *Sed tamen quia eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati in perſona, habet quandam principalitatem & cauſalitatem reſpectu inſtrumentorum extrinſecorum, qui ſunt miniſtri Eccleſiæ, vt ex ſupra dictis patet.* * *Et ideò ſicut Chriſtus in quantum Deus, habet poteſtatem authoritatis in ſacramentis, ita inquantum homo, habet poteſtatem miniſterij principalis, ſiue poteſtatem excellentiæ. Quæ quidem conſiſtit in quatuor. Primò quidem in hoc, quod meritum & virtus paſsionis eius operatur* D *in ſacramentis, vt ſuprà dictum eſt.* * *Et quia virtus paſsionis copulatur nobis per fidem (ſecundum illud ad Roma. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius) quam fidem per inuocationem nominis Chriſti proteſtamur, ideò ſecundò ad poteſtatem excellentiæ, quam Chriſtus habet in ſacramentis, pertinet quod in eius nomine ſacramenta ſanctificantur. Et quia ex eius inſtitutione ſacramenta virtutem obtinent; inde eſt quòd tertiò ad excellentiam poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe qui dedit virtutem ſacramentis, potuit inſtituere ſacramenta: Et quia cauſa non dependet ab effectu, ſed potiùs è cõuerſo, ideò quartò ad excellentiã poteſtatis Chriſti pertinet, quod ipſe potuit effectum ſacramentorum ſine exteriori ſacramento conferre.*

Quæſt. 48. & 49.
Quæſt. 13. ar. 2 & 3.
Art 1. huius quæſt.
Quæſt. 62. art. 5.

Et per hoc patet reſponſio ad obiecta, vtraque enim E *pars obiectionum, ſecundum aliquid vera eſt, vt dictum eſt.* *

In corp. art.

COMMENTARIVS.

QVæſtio hæc, prout à Diuo Thoma proponitur, magis pertinet ad diſputationem de cauſis gratiæ, quam de cauſis ſacramentorum, eam tamen hoc loco inſeruit, vt ex poteſtate, quam Chriſtus habuit ad conferendam gratiam, explicaret eam, quam habuit ad inſtituenda ſacramenta. Sed de hac re ex profeſſo diſſeruimus in primo tomo huius tertiæ part. diſputa. 47. ſect. 1. & ideo hoc loco non erit neceſſe plura addere, littera enim D. Thom. per ſe ſatis perſpicua eſt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, potuerit miniſtris communicare.

AD *quartum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus poteſtatem ſuam, quam habuit in ſacramentis, non potuerit miniſtris communicare. Vt enim argumentatur Auguſt.* * *contra Maxim. Si potuit & non voluit, inuidus fuit. Sed inuidia longè fuit à Chriſto, in quo fuit ſumma plenitudo charitatis. Ergo cum Chriſtus non communicauerit ſuam poteſtatem miniſtris, videtur, quòd non potuerit communicare.*

4. diſt. 5. q. 1. ar. 2. & ar. 3. q. 1. & 2.
Lib. 3. cont. Mani. c. 7. ad fin. tom. 6.

2. Præterea, Super illud Ioannis decimoquarto. Maiora horum faciet, dicit Auguſtinus. * *Prorſus maius hoc eſſe dixerim, ſcilicet, vt ex impio iuſtus fiat, quam creare cœlum & terram. Sed Chriſtus non potuit communicare diſcipulis, quod crearent cœlum & terram. Ergo neque quòd iuſtificarent impium. Cùm igitur iuſtificatio impij fiat per poteſtatem Chriſti, quam habet in ſacramentis, videtur, quòd poteſtatem ſuam, quam in ſacramentis habuit, non potuerit miniſtris communicare.*

Tract. 72. in Ioã poſt me. tom. 9.

3. Præterea, Chriſto, in quantum eſt caput Eccleſiæ competit, vt ab ipſo gratia deriuetur ad alios, ſecũdum illud Ioannis primo. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Sed hoc nõ fuit aliis communicabile, quia ſic Eccleſia eſſet monſtroſa, multa capita habens. Ergo videtur, quòd Chriſtus poteſtatem ſuam non potuerit miniſtris communicare,

SED *contra eſt, quod ſuper illud Ioannis primo. Ego neſciebam eum, dicit Auguſtinus* * *quod non nouerat poteſtatem Baptiſmi, ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum. Hoc autem non ignoraſſet Ioannes, ſi talis poteſtas communicabilis non eſſet. Potuit ergo ſuam poteſtatem Chriſtus miniſtris communicare.*

Tract 5. in Euang. Ioan. nõ multum ante med. tom. 9.

RESPONDEO *dicendum, quòd ſicut dictum eſt.* * *Chriſtus in ſacramentis habuit duplicem poteſtatem. Vnam authoritatis, quæ competit ei ſecundum quod Deus & talis poteſtas nulli creaturæ potuit communicari, ſicut nec diuina eſſentia. Aliam poteſtatem habuit excellentiæ, quæ competit ei ſecundum quod homo. Et talem poteſtatem potuit miniſtris communicare, dando ſcilicet eis tantam gratiæ plenitudinem, vt eorum meritum operaretur ad ſacramentorum effectus, vt ad inuocationem nominum ipſorum, ſanctificarentur ſacramenta, & vt ipſi poſſent ſacramenta inſtituere, & ſine ritu ſacramentorum effectum ſacramentorum conferre ſolo imperio. Poteſt enim inſtrumentum coniunctum quanto fuerit fortius, tanto magis virtutem ſuam inſtrumento ſeparato tribuere, ſicut manus baculo.*

Art. præced.

AD *primum ergo dicendum, quòd Chriſtus non ex inuidia prætermiſit poteſtatem excellentiæ Eccleſiæ miniſtris communicare, ſed propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent, & ne eſſent diuerſa ſacramenta. Ex quibus diuiſio in Eccleſia oriretur: ſicut apud illos, qui dicebant, Ego ſum Pauli, ego autem Cephæ, ego verò &c. vt dicitur 1. ad Cor. 1.*

AD *ſecundum dicendum, quod obiectio illa procedit de poteſtate authoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecundum quod eſt Deus, licet & poteſtas excellentiæ poſsit authoritas nominari, per comparationem ad alios miniſtros. Vnde ſuper illud 1. ad Corinth. 1. Diuiſus eſt Chriſtus, dicit gloſ.* * *quòd potuit eis dare authoritatem Baptiſmi, quibus contulit miniſterium.*

Gloſſ. ord. ibid.

AD *tertium dicendum, quòd ad hoc inconueniens euitandum, ne ſcilicet multa capita in Eccleſia eſſent, Chriſtus noluit poteſtatem ſuæ excellentiæ miniſtris communicare. Si tamen communicaſſet ipſe eſſet caput principaliter, alij verò ſecundariò.*

COMMENTARIVS.

HAnc quæſtionem tetigimus etiam loco ſuprà citato; & iterum in ſequenti diſputatione eam attinge-

attingemus, nũc, quod ad litteram Diui Thomę attinet, ſolum occurrit cõſiderandum, quid D. Thomas reſpondeat ſecundo argumento quod in hunc modum propoſuerat. Maius eſt iuſtificare impium, quàm creare cœlum, & terram, ſed Chriſtus nõ potuit communicare miniſtris, quod crearent cœlum & terram; ergo nec quod iuſtificarent impium. Reſpondet autem, argumentum hoc procedere de poteſtate authoritatis, quæ conuenit Chriſto ſecundũ quod eſt Deus. Quæ ſolutio non videtur euacuare totam argumenti difficultatẽ. Nam eadem proportione vrgeri poteſt argumentum; quia maius eſt iuſtificare, quam creare, ſed poteſtas inſtrumentalis creandi non poteſt communicari: ergo nec poteſtas inſtrumentalis iuſtificandi. Cui argumento, ſi vera ſunt quæ ſuprà diximus, facilè reſpõderi poteſt, negando Minorem ſed iuxta mentem D. Thom. dicendum videtur, maiorem propoſitionem intelligendam eſſe de poteſtate iuſtificãdi per propriã authoritatem, non vero de poteſtate inſtrumentaria. Et ratio reddi poteſt, quia licet creatio & iuſtificatio æqualem potentiam requirant in principali operãte: iuſtificatio tamen eſt opus maioris miſericordię, vt Aug. dixit, tract. 72. in Ioan. Atq; ita in cauſa inſtrumentaria non reperitur hic exceſſus reſpectu iuſtificationis, & aliunde creationis opus (iuxta hãc ſententiam) habet ſpecialem difficultatem propter modum, quo fit ex nihilo & ſine concurſu ſubiecti: ſed de hoc alias.

Quam vim habeat ſolutio D. Tho.

DISPVTATIO XII.

De cauſa inſtituente ſacramenta.

QVoniam ſacramẽta nõ ſunt res, aut ſigna merè naturalia, ſed ex impoſitione pendent: ideo duplicem cauſam requirũt, alteram quodammodo remotam & primã, quæ illa ad ſignificãdum imponat, & conſequenter eorũ eſſentiam ſeu eſſentialia principia inſtituat. Alteram proximè efficientem, & applicantem ſacramentũ. De priori egit D. Tho. in his articulis, de poſteriori vero in ſequentibus, quorum materiam in ſeq. diſpu. comprehendemus. Nunc de priori cauſa duo breuiter tractanda ſunt; primũ de facto, quę fuerit. Deinde de poſſibili, quæ potuerit eſſe cauſa inſtitutionis ſacramentorũ.

SECTIO I.

Vtrùm omnia ſacramenta fuerint à Deo, vel à Chriſto Domino immediatè inſtituta.

PRima ſententia eſt hæreticorũ huius temporis, qui ſolum duo ſacramenta dicunt eſſe à Chriſto inſtituta: quia de his tantùm exiſtimãt fieri mentionem in Scriptura; & reliqua, quæ in Scriptura non ſunt expreſſa, vocant traditiones humanas. Sed ſi quis rectè conſideret, iſti non negant, Chriſtum inſtituiſſe omnia ſacramenta, quæ in lege noua eſſe exiſtimant, ſed errant circa numerum ſacramentorum. Contra quorum errorem quæſt. 65. diſputandum eſt.

Secunda ſententia eſt quorundam Catholicorũ, qui negarũt Chriſtum immediatè inſtituiſſe omnia ſacramenta, præſertim Confirmationem, & Extremam vnctionem. Sed quia huiuſmodi opiniones commodius tractabuntur, diſputando de ſingulis ſacramentis, ideo nũc illis prætermiſſis, breuiter eſt definienda veritas. Et prius dicemus de ſacramentis nouæ legis, poſteà de reliquis.

Omnia ſacramẽta à Chriſto immediate inſtituta.

Dico primo. Chriſtus Dominus immediatè ac per ſe ipſum inſtituit omnia ſacramenta nouę legis.

A Concluſio eſt omnino certa ex definitione Concilij Tridentini, ſeſſione 7. canon. 1. vbi ſic inquit. *Si quis dixerit ſacramenta nouæ legis non fuiſſe omnia à Ieſu ChriſtoDomino noſtra inſtituta, anathema ſit.* Vbi prętermiſit Concilium illam particulam, *Immediate, & per ſeipſum*, & ideo non dixi abſolutè, concluſionem eſſe de fide, tamen hanc fuiſſe Concilij mentem vix poteſt dubitari. Primò ex proprietate ſermonis. Nam quæ Chriſtus immediatè non præcepit, etiam ſi ab Eccleſia præcipiantur per poteſtatem ab ipſo acceptam, non dicuntur eſſe præcepta à Chriſto, ſed ab Eccleſia; ergo eadem ratione ſi nõ Chriſtus immediatè, ſed Eccleſia per poteſtatem ab ipſo acceptam,
B inſtituiſſet vel omnia, vel aliqua ſacramenta, non poſſet propriè ac verè ſimpliciter dici, omnia ſacramẽta eſſe à Chriſto inſtituta. Cùm ergo Concilium hoc abſolutè doceat, plane loquitur de immediata inſtitutione. Secundo, quia idem Concilium eadem ſeſſione, canone decimotertio, longè aliter loquitur de ceræmoniis, ſeu ritibus ſacramentalibus, qui in ſolemni ſacramentorũ adminiſtratione adhiberi ſolent, quos ab Eccleſia approbatos eſſe dicit, & cõſuetudine receptos, ſentiens huiuſmodi ritus eſſe ab Eccleſia approbatos & inſtitutos per poteſtatem à Chriſto acceptam, vt expreſſiùs dixit ſeſſione vigeſima prima, capite ſecundo: ergo ſentit, ſacramenta non hoc modo, ſed immediatè fuiſſe à Chriſto inſti-
C tuta. Propter hanc enim cauſam longè aliter de ſamentis, quàm de ſacramentalibus loquitur. Quod egregiè confirmari poteſt ex illo capite ſeſſionis vigeſimæ primæ, vbi ait, *Perpetuò fuiſſe in Eccleſia poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, poſſet ea ſtatuere, vel mutare, quæ ſuſcipientium vtilitati, ſeu ipſorum ſacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire iudicaret.* In quibus verbis illud maximè ponderandum eſt, *Salua illorum ſubſtantia*, quo apertè docet Concilium, Eccleſiam nullam habere poteſtatem ad mutãdam ſubſtantiam ſacramentorum, vtpotè, quod nõ fuerint ab ea proximè inſtituta; neque in ea vllam poteſtatem accepit. Supponit ergo, Chriſtum ipſum
D tradidiſſe Eccleſiæ ſacramentorum ſubſtantiam, eamque immutabilem eſſe voluiſſe. Hoc autem ipſum fuit, ſacramenta immediatè inſtituere. Deniq; de inſtitutione ſacramentorum, quod fuerit à Chriſto mediatè vel immediate, nullum erat dubium, neque aliquis vnquam negauit, omnia ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta alterutro ex dictis modis. Quod ergo ab aliquibus reuocabatur in dubium, an, ſcilicet omnia eſſent à Chriſto immediate inſtituta, voluit docere Concilium. Et ideo inferiùs ſeſſione 14. can. 1. de Extrema vnctione, de qua maxime dubitari poterat, definit, illam eſſe à Chriſto inſtitutam, & à Sancto Iacobo promulgatam. Qua diſtributione ſatis declarat, ſe loqui de immediata
E inſtitutione.

Secundò, hæc definitio Concilij habet fundamentum in Scriptura, in qua inſtitutiones duorum ſacramentorum à Chriſto traditas clare & expreſſe habemus, ſcilicet Baptiſmi, & Euchariſtiæ. Matth. 26. & 28. de duobus vero aliis, ſcilicet Pœnitentia, & Ordine. Quamuis nõ ſit tam aperta materiæ & formæ expreſſio, tamen de Pœnitentia ſatis ſignificata eſt illis verbis Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* De Ordine verò in illis, *Hoc facite.* Matth. 26. & ex his à paritate rationis intelligimus, reliqua omnia, quæ ſunt vera, ac propria ſacramenta, eodem modo eſſe à Chriſto inſtituta. Quamuis eorum inſtitutio ſcripta expreſſe non ſit; quia ex traditione Eccleſiæ habemus in hoc omnia ſacramenta

menta eſſe qualia, atque omnia pertinere ad Eccleſiæ fundamenta, quæ immutabilia eſſe oportuit. Et confirmatur, quia ſi aliquis præter Chriſtum poteſt exiſtimari inſtitutor alicuius ſacramenti, maxime Apoſtoli; ſed Apoſtoli in Scriptura non dicuntur inſtitutores, ſed diſpenſatores ſacramentorum, & miniſtri Chriſti, 1. ad Corint. 3. *Quid eſt Paulus? Quid vero Apollo? Miniſtri ſunt eius, cui crediditis*, & cap. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti; & diſpenſatores myſteriorum Dei.* 1. Pet. 4. *Sicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.*

Tertio, ex Patribus, Ambroſ. 4. de ſacramen. ca. 4. *Author ſacramentorum quis eſt, niſi Dominus Ieſus?* Auguſtinus Epiſt. 118. c. 1. *Primum* (inquit) *tenere te volo, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum leni iugo ſuo nos ſubdidiſſe, & ſarcinæ leui. Vnde ſacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facilimis, ſignificatione præſtantiſſimis, ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius; & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur.* Quæ vltima verba cum debito moderamine interpretanda ſunt. Videtur enim eis Auguſtinus ſignificare, ſolũ ea ſacramenta eſſe à Chriſto inſtituta, quæ in Scriptura continentur. Et difficultatem augent verba, quæ paulo poſt ſubdit, *Illa autem, quæ non ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolicis, vel plenariis Conciliis, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, commendata, atque ſtatuta retineri.* Hæc verò vltima verba in primis non ſunt intelligenda de ſacramentis; nulla enim ſunt (vt dixi) ab Apoſtolis, vel Conciliis inſtituta, ſed de aliis quibuſdam ceræmoniis, quas vniuerſa ſeruat Eccleſia, vt ſunt celebratio Paſchatis, & aliæ ſimiles, in quibus Auguſtinus ponit exemplum. Deinde non eſt vniuerſaliter intelligendum, omnia, quæ in Scriptura ſacra non continentur, eſſe ab hominibus inſtituta, & non immediate à Chriſto; nam aliqua potuerunt Apoſtoli ab ipſius Chriſti ore accipere, & Eccleſię tradere; etiam ſi ſcripta non ſint, vt docuit hoc loco D. Thom. art. 2. ad 1. dicens, omnia, quæ ſunt de neceſſitate ſacramentorum, eſſe à Chriſto inſtituta, & licet non ſint omnia tradita in ſcripturis, ea tamen habere Eccleſiam ex familiari Apoſtolorum traditione. Quod ideo D. Tho. dixit, quia, licet omnia ſacramenta habeant in Scriptura aliquod fundamentum, non tamen omnium inſtitutio eſt ibi ſufficienter expreſſa, ſecluſa traditione.

Dices, ſi ea, quæ traditione habentur, interdùm creduntur manaſſe immediate à Chriſto, interdum verò ab Apoſtolis, vel Eccleſia, quomodo iudicare poſſumus, quando traditio eſt prioris generis, aut poſterioris? nam ex ſola antiquitate diſcerni non poſſunt. Quamquam enim Auguſt. lib. 4. de Baptiſmo, c. 24. dicat, *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur*, licèt (inquam) hoc verum ſit, fieri tamen poteſt, vt hæc nitantur authoritate Apoſtolica, aut tanquam promulgante Chriſti voluntatem & inſtitutionem, aut tanquam inſtituente & ordinante. Et in hoc diiudicãdo magna eſt difficultas. Quia ex ſola antiquitate, vt dixi, diſcerni non poteſt. Et ideo obſeruanda primo eſt materia traditionis. Nam ſi pertineat ad ſubſtantialia fundamenta fidei ſeu Eccleſiæ, ſignum eſt ab ipſo Chriſto manaſſe immediatè, quia ſolus ipſe eſt author fidei & Eccleſiæ; & huiuſmodi eſt traditio, de qua nunc agimus. Deinde ipſamet traditio conſulenda eſt: ipſa enim ſeipſam manifeſtat, qualis ſit quia nimirum ſimul tradit, & docet ſuam originem. Vt in præſenti: non ſolum ex traditione habemus ſacramenta, ſed etiam eorum originẽ, ſcilicet Chriſti inſtitutionem. Deniq; Eccleſiæ authoritate, & definitione, ſeu communi conſenſu de origine vniuſcuiuſq; traditionis iudicandum eſt. Atq; in hũc modum exponẽdus etiam eſt alius locus Auguſtini lib. 3. de Doctrin. Chriſt. c. 9. vbi agens de ſacramentis nouæ legis, inquit, *Quædam pauca pro multis, eademque factu facilima, & intellectu auguſtiſſima, & obſeruatione caſtiſſima, ipſe Dominus, & Apoſtolica tradidit diſciplina.* Intelligit enim Dominum tradidiſſe, vt eorum authorem, Apoſtolos vero, vt promulgatores. Eſt etiam alius locus non facilis apud Cypr. qui in eundem ſenſum trahi, ac pie exponi debet. Nam in ſerm. de lotione pedum, poſt quam de Euchariſtiæ ſacramento rectiſſimè dixit, *Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramenti inſtitutor, & author*, ſubdit deinde. *In cæteris homines Spiritum ſanctum habuere doctorem, & ſicut par eſt Spiritui ſancto & Chriſto diuinitas, ita in ſuis inſtitutis æqua eſt authoritas, & poteſtas, nec minùs ratum eſt, quod dictante Spiritu ſancto, Apoſtoli tradiderunt, quàm, quod ipſe tradidit, & in ſui commemorationem præcepit.* Qui locus primũ ita poteſt exponi; vt licèt in illis primis verbis, *Ipſe ſummus ſacerdos ſui eſt ſacramenti inſtitutor & author*, in ſingulari de ſacramento loquatur, non tamen de vno definito, ſed de quolibet; atq; adeò de omnibus ſacramentis nouę legis; nam ibidem planè docet, Baptiſmum, Pœnitentiam, & alia eſſe à Chriſto inſtituta. Cum ergo ſubdit. *Reliqua tradita eſſe ab hominibus, Spiritu ſancto dictante*, non intelligit de ſacramentis, ſed de aliis ritibus & ceræmoniis. Vel ſi aliqua eſt conſtituenda differẽtia inter Euchariſtiã & alia ſacramenta, non eſt ponenda in inſtitutione, ſeu materiæ & formæ deſignatione, ſed in promulgatione, & vſu. Nam ſacramentũ Euchariſtiæ, nõ ſolùm per ſe inſtituere, ſed etiam per ſe cõficere Chriſtus voluit, quod in nullo alio ſacramento feciſſe cõſtat. Nam, licèt probabile ſit, aliquos per ſe ipſum baptizaſſe, id tamẽ in Scriptura non legitur; & quãuis etiam Apoſtolos Sacerdotes ordinauerit nõ tamen propriè conferendo ſacramentum, ſed per excellentiæ poteſtatẽ, illis verbis, *Hoc facite*, &c. & illis, *Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Fuit etiam in hoc ſingulare Euchariſtiæ ſacramẽtum, quod non ſolùm Chriſtus tradidit, ſed etiam accepit. Deniq; aduertit rectè Diuus Thomas in 4. diſtinct. 23. quæſtio. 1. articulo primo, quæſtiũcula tertia, ad primum & ſecundum, in Scriptura explicatiùs tradita eſſe quædam ſacramenta, quæ ſunt præcipua; & magis neceſſaria; alia vero per Apoſtolos fuiſſe tradita, quamuis à Chriſto fuerint etiam inſtituta; & ibidem pie exponit Catholicos authores dicentes, quædam ſacramenta eſſe ex inſtitutione Apoſtolorum, quod per inſtitutionem, intelligant promulgationem.

Quartò, afferre poſſumus rationes & congruentias; ob quas Chriſtus hanc inſtitutionẽ ſacramẽtorum ſibi ſoli reſeruauit. Primo, quia hæc inſtitutio pertinet ad quandam excellentię poteſtatem, quam decuit ſoli humanitati Chriſti cõmunicari propter ſingularem eius dignitatem, & excellens meritum. Nunc enim non agimus, an hęc poteſtas aliis hominibus communicari potuerit; & ideò non vtimur rationibus ſumptis ex rei poſſibilitate, ſed ex decẽtia. Secundam indicat D. Thom. hîc artic. 4. ad 1. dicens, Chriſtum per ſe ſolum inſtituiſſe ſacramenta propter fidelium vtilitatem, ne in homine ſpem ponerent. Vnde, ſicut fides Chriſti Dei hominis eſt neceſſaria ad ſalutem, & in lege noua oportet, vt ſit explicita, ita etiam decuit, ipſum eſſe authorem ſacramen-

cramen-

cramentorum,in quibus fit huius fidei profeſſio, & per quę applicatur hominibus gratia,&iuſtitia propter merita Chriſti. Tertiam addit D. Tho. eodem loco,ſcilicet,ne varia ſacramenta multiplicarentur, ex quo facilè naſci poterant diuiſiones, & ſchiſmata in Eccleſia. Quartā addit ibid.ſolut. ad 3.quia ſolus Chriſtus eſt caput Eccleſiæ, eiuſq; inſtitutor & author,& ideò ad eum pertinuit illius iacere fundamenta, & dare ſenſibilia ſigna, quibus homines in hac Eccleſia cōgregarentur,& ab aliis congregationibus ſecernenentur. Nam,licèt ſacramenta ſola nō ſufficiant ad diſcernendam Eccleſiam, & ad veritatem & vnitatem eius indicandam,niſi ſimul alia cōcurrant,præſertim coniunctio cum Chriſti Vicario in terris per fidem & obedientiam, ſunt tamen vnū ex præcipuis ſignis & maximè neceſſariis ad fideles in vno corpore Eccleſiæ congregandos, vt Auguſtinus dixit 19.contra Fauſt. c.11.& ideò fuit valde cōueniens per Chriſtum immediatè tradi.

Sacramenta veteris legis omnia à Deo immediate inſtituta.

Dico ſecundo, Sacramenta veteris legis omnia fuere ab ipſo Deo immediatè inſtituta. Concluſio eſt certa, nam de circumciſione conſtat ex Geneſ. 17.de reliquis vero ex toto Exodo & Leuitico. Nam ſicut illa lex diuina fuit, ita ſacrificia, & ſacramenta eius ab ipſo Deo ſunt tradita. Nam quod Ioan.1. dicitur,lex per Moyſen data eſt, intelligitur tanquam per miniſtrum,& promulgatorem tantum; & ideo ſemper in Exodo & Leuitico præmittitur. *Dixit Dominus ad Moyſen*, & eadem ratione non refert, quod per angelos data fuerint illa ſacramenta, ſicut etiam per eos data fuit illa lex, teſte Paulo, quia etiam ipſi non erāt niſi miniſtri & legati, per quos Deus ſuam voluntatem oſtendebat. Inſtitutio ergo ipſa diuina fuit,ſolumq; Deum habuit propriū authorem. Ratio huius aſſertionis pręcipua eſt,quia Deus voluit, lege,ac ceręmoniis à ſeipſo latis, populū illum ſingulariter ſibi coniungere,& à ritu gentilium ſegregari. Deinde,quia quod ad circumciſionem attinet, cùm in ea danda eſſet gratia & remittendum originale peccatū,neceſſaria erat authoritas, & promiſſio diuina:quod vero ſpectat ad alia ſacramēta illius legis, quamuis hoc ſenſu vacua eſſent, quod in eis non daretur gratia præter meritum ſuſcipientium, erant tamen quodam modo grauida myſteriorum & ſacramentorum nouæ legis, quæ in illis præfigurabantur,& promittebantur;& ideo etiam in illorū inſtitutione erat neceſſaria diuina ſapientia, & authoritas illa quæ futura myſteria cognoſceret & accommodatis ſignis poſſet iudicare; hæc, quæ poteſtatem haberet promittendi talia myſteria, & gratiam per ſacramenta legis nouæ conferendam.

Dices, Ergo quoad inſtitutionem & authorem eius fuerunt digniora vetera illa ſacramenta quàm noua,quia illa tradita ſunt à Deo,vt Deus eſt per diuinitatem;hęc vero à Chriſto homine per humanitatem. Reſpondetur negando cōſequentiam, quia, licet Chriſtus per humanitatem inſtituerit noſtra ſacramenta,hoc tamen non excludit,quin prima & principalis cauſa & ratio huius inſtitutionis fuerit voluntas diuina, ad quam Chriſtus vt homo,ſuam humanam voluntatem cōformabat: atq; ita in hoc eſt quædam æqualitas inter vetera & noua ſacramēta;in hoc autem noſtra ſuperant, quod illa per purū hominem immediatè data ſunt;hęc verò per hominem Deum. Item, quod circa illorum inſtitutionē, nullum poteſtatem,vel authoritatē habuit ille homo,per quem à Deo data ſunt, ſed nudum miniſterium promulgandi voluntatem diuinam. in noſtris vero ſacramentis inſtituendis ſimul cum diuina voluntate & authoritate, interceſſit voluntas Chriſti hominis, qui etiam vt homo, id eſt, in humanitate ſua habuit poteſtatem excellentiæ, qua,ſicut poteſt leges ferre,& gratiam dare,ita etiam ſacramēta potuit inſtituere,& gratiam per eam dandam promittere, & ad ea ſuſcipienda obligare. Quod quidem pertinet ad dignitatem humanitatis aſſumptę,& ſacramentorum dignitatem non minuit,ſicut, quod nunc detur gratia per ſacramenta,pertinet ad ipſorum ſacramentorum dignitatem, nihil minuit de perfectione & dignitate ipſius gratiæ, cum ſemper principalis eius author ſit Deus.

Excellentia inſtitutionis noſtrorum ſacramentorum.

Immediatus ſacramenti legis naturæ author fuit Deus.

Dico tertio. Etiam ſacramētum legis naturæ fuit ab ipſo Deo immediatè inſtitutum. Contra hanc aſſertionē videtur ſcribere Sot. in quarto, diſtinctione quinta, quæſtione prima, articulo ſecūdo, qui in hoc ponit differentiam inter legem naturæ,& veterem ac nouam, quod in his ſunt ſacramenta à Deo inſtituta,non verò in illa. Quia ſacramenta (inquit) illius legis, neque habebant virtutem conferendæ, gratiæ,niſi implicitè,& valde obſcurè. Sed ipſe procedit in ea ſententia, quæ negat fuiſſe in ea lege inſtitutum externum ac ſenſibile remedium originalis peccati,tamen ſupponendo, vt ſuprà docuimus, fuiſſe in ea lege aliquod ſacramentum in quo dabatur gratia, & delebatur originale peccatum, neceſſariò dicendum eſt,illud manaſſe ex diuina inſtitutione, quia nullus poterat talem medicinam adhibere peccato originali, nec gratiam ſub tali ſigno promittere,niſi ſolus Deus, vel ex cōmiſſione eius; non poteſt autem apparenti aliquo fundamēto dici,hoc fuiſſe alicui homini commiſſum; nam ſi hoc in lege veteri & noua factū nō eſt, nec fieri decuit, multo minus in lege naturæ fieri oportebat. Dices, Tunc non fuit à Deo determinatum aliquod ſignū, ſed voluntate humana determinabatur:& veriſimile eſt,vt ſuprà dixi,fuiſſe tūc poteſtatem in fideli republica definiendi huiuſmodi ſignum ſeu ceræmoniam, & obligandi fideles ad vtendum illo ſigno,& non alio; ergo inſtitutio talis ſigni erat humana, & non diuina. Reſpondetur, argumentum ſolum concludere, inſtitutionem Dei, non fuiſſe eiuſdem modi,cuius fuit in lege veteri,vel noua,non tamen quod non fuerit diuina inſtitutio, Deus enim voluit,& inſtituit, vt ſigno aliquo ſenſibili applicaretur remedium originalis peccati per externā fidei profeſſionem, & applicationem, in qua gratia daretur; hoc enim non fuit inuentum humanum, ſed diuinum. Liberum autē reliquit hominibus vt hoc, vel illo ſigno vterentur. Vnde ſolùm fit, determinationem ſigni fuiſſe ex voluntate humana, vel priuata, vel publica,nō tamen ipſam ſacramēti inſtitutionē.

Obiectio.

Reſponſio.

SECTIO II.

Vtrùm potuerint ſacramenta ab alio,quàm à Deo inſtitui.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia verum ac proprium ſacramentum (de quo ſolum agimus) oportet vt ſit certū,atq; infallibile ſignum gratiæ, vel pręſentis,vel ſaltem futuræ:ſed nullus poteſt imponere ſignum certū gratiæ,niſi Deus, quia ſolus ipſe poteſt eam dare aut promittere,ergo ſolus ipſe poteſt ſacramenta inſtituere.

Propter hanc rationem nonnulli Theologi abſolutè negant, potuiſſe Deum communicare creaturæ facultatem inſtituendi ſacramenta. Ita ſentit Scot.in 4.d.1.q.3.ar.2.Gab.q.2.art.3. dub. 2. Duran. d. 2. q. 1. Quòd ſi obiicias,poſſe Deum committere volūtati alicuius hominis, vt ſuo arbitrio inſtituat, & promittat gratiam dandam ſub aliquibus ſignis ſenſibilibus,quæ ipſe arbitrio ſuo deſignauerit, Reſpondēt,etiam ſi hoc faciat Deus,ſemper tamen huiuſmo-

iuſmodi gratię effectum pendere ex diuina voluntate; & ideo, etiam ſi id fiat, non dari homini poteſtatem ad inſtituenda ſacramenta, ſed tantùm ad determinandum ſignum, ad cuius præſentiam Deus vult dare gratiam, vel illam aliquando dandam promittere. Quod magis explicat Scotus in 4. diſt. 2. quæſt. 1. Ex his, quia ſolus Deus determinat ſe ad cauſandum effectum ſibi proprium, quia, ſi poſſet ab alio determinari, iam eſſet cauſa ſecunda reſpectu eius: effectus autem gratię, quem ſacramenta ſignificant, eſt proprius ſolius Dei: ergo ſolus ille poteſt ſe determinare ad cauſandum talem effectum, atq; adeò à ſola diuina voluntate poſſunt fieri certa aut efficacia ſigna gratię. Quæ ratio ſi quam habet efficaciam, eodem modo procedit in Christo, quoad humanam eius voluntatem, atque ita eodem modo de illa ſentit ac loquitur Scotus.

Nō quidem primaria, at delegata poteſtas Sacramēta cōdendi cōmunicari poteſt puro homini.

Sed quamuis fortaſſe quæſtio ſit de modo loquēdi, dicendum ſimpliciter eſt, potuiſſe Deum dare puro homini authoritatem inſtituendi ſacramenta, non quidem primariam, ac principalem, hæc enim incōmunicabilis eſt, ſed miniſterialem, & quaſi delegatam. Hæc eſt ſententia Diui Thomæ hîc art. 4. quem ſequuntur omnes Thomiſtæ, & idem tenet Richard. in 4. diſtinct. 5. arti. 1. quæſtio. 3. & ibi Bonauent. arti. 3. quæſtio. 1. & videtur ſententia Auguſtini tractat. 5. in Iohannem dicentis, *Potuit autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ſi vellet, dare poteſtatē alicui ſeruo ſuo, vt daret Baptiſmum ſuum tanquam vice ſua, & transferre à ſe baptizandi poteſtatem, & conſtituere in aliquo ſeruo ſuo, & tantam vim dare Baptiſmo translato in ſeruum, quantam vim haberet Baptiſmus datus à Domino.* Ex quibus verbis ratione declaratur hæc ſententia; quia inprimis certum eſt, nullam creaturam poſſe vi ac poteſtate ſua naturali inſtituere ſacramenta, quę ſint cauſæ efficaces gratiæ, aut infallibilia ſigna illius, niſi ſuppoſita diuina promiſſione, vel ſpecialiter, vel generaliter facta tali creaturæ, conferendi gratiā, vel auxilium neceſſarium ad illam, per quodcunque ſignum arbitrio, & voluntate talis creaturæ, ad hunc effectum, vel ſignificationem deputatum, quia nulla voluntas creata, ex ſe poteſt eſſe ſufficiens cauſa gratiæ, nec poteſt per ſe determinare voluntatem diuinam, vt efficiat gratiam per ſignum ſenſibile ſeu ad præſentiam eius, cum nec talis effectus vel concurſus ſit per ſe debitus creaturæ, nec voluntas creata ex ſe poſſit habere hanc connaturalem vim, vt hominem faciat participem diuinæ naturæ: neceſſe eſt ergo, vt certitudo talis ſignificationis vel effectus habeat primam originem ſeu fundamentum in diuina voluntate & promiſſione. Et hoc ſenſu diximus, non poſſe communicari creaturæ primariam authoritatem inſtituendi ſacramenta, & hoc probat fundamentum primę opinionis, & re ipſa nihil aliud docent authores illius. Hoc tamen non obſtante certum etiam eſt, poſſe Deum facere liberam facultatem alicui puræ creaturæ intellectuali, vel rationali (inferiores enim non ſunt capaces, vt per ſe conſtat) vt ſuo arbitrio conferat aliis gratiam eo modo, quo voluerit, vel per ſolum actum internum ſuæ voluntatis, vel per externum contractum aut verbum, vel per aliquod aliud ſenſibile ſignum, ad eum modum, quo cōmunicata eſt humanitati Chriſti poteſtas faciendi miracula, & dandi gratiam, vt latè diximus in primo tomo, diſputatione 31. quia nulla eſt per ſe loquendo maior repugnantia in communicanda hac poteſtate ſuppoſito creato, quam naturæ creatæ. Quo ſenſu diximus in eodem primo tomo, diſputatione 47. ſectio. 1. ſecluſa ratione meriti & ſatisfactionis de rigore iuſtitiæ, poſſe communicari puræ creaturæ po-

Facultas aliis gratię conferendę cōmunicabilis eſt.

A teſtatem excellentiæ conferendi gratiā. Ex quo maniſeſtè ſequitur poſſe cōmunicare eidem creaturæ, vt ſuo arbitrio deſignet externos actus vel cæremonias, per quas vel ad quarum pręſentiam infallibiliter detur gratia: quia nulla eſt in hoc maior repugnantia, neque poteſt aliqua probabilis excogitari. Vnde nec Scotus nec alij authores hoc negant.

Ex his autem tandem cōcluditur, poteſtatem inſtituendi ſacramenta eſſe communicabilem creaturæ. Patet, quia hæc poteſtas, qualis à nobis explicata eſt, eſſet poteſtas inſtituendi ſacramenta: & tamen oſtenſum eſt, illam eſſe cōmunicabilem. Maior patet, quia inſtitutio ſacramenti nihil aliud eſt, quàm impoſitio talis rei, vel actionis ſenſibilis, vt ſit certum
B ſignum, & infallibile gratiæ, ſed poteſtas explicata, eſt poteſtas ad huiuſmodi actum. Nam qui illam haberet, verè imponeret illam rem ad ſignificandam gratiam. Sed ait Scotus, impoſitionē vt factam à tali homine non eſſe inſtitutionem ſacramenti, ſed ſolū determinationem ſigni, qualis erat in ſacramēto legis naturæ, vt ſuprà diximus. Et ratio eſt, quia licet tunc voluntas creata determinaret ſignum, nō tamē daret illi veritatem & certitudinem ſignificationis, ſed hanc haberet ex volūtate & promiſſione diuina, ſacramētum autem eſſe debet ſignum certum & infallibile, & ideò inſtitutio eius non tantùm requirit determinationem ſigni, ſed etiā efficaciam, ſeu certitudinem ſignificationis, & propter hanc rationem
C quāuis Scotus re ipſa nihil diuerſum à nobis doceat, tamen in modo loquendi differt, & negat, in eo caſu committi creaturę inſtitutionem ſacramenti, ſed tātum determinationem ſigni. Et confirmatur, quia aliâs in lege naturæ, qui determinabāt cæremoniam ſenſibilem, qua iuſtificandus erat paruulus eſſent ſacramenti inſtitutores, quod eſt apertè falſum: Reſpondetur tamen, verum quidem eſſe ſacramentum debere eſſe ſignum certum & infallibile, quantum eſt in ſe, & conſequenter etiam admitto, inſtitutionem ſacramenti non tantùm includere impoſitionē ſigni, ſed etiam efficaciam ſeu certitudinem ſignificationis eius. Quapropter neceſſe etiam eſt, vt is qui
D futurus eſt potens ad inſtituenda ſacramenta, poſſit non tantum imponere ſignum, ſed etiam dare illi certitudinem, quatenus habere poteſt in ſua poteſtate, vt infallibiliter detur gratia, quando, & quomodo ipſe voluerit. Dico tamen, hanc poteſtatem poſſe cōmitti creaturæ, vt paulò ſuperiùs declaraui. Neque enim neceſſarium eſt, vt in eo qui inſtituit hoc ſacramētum, ſit hæc poteſtas omnino independens à ſuperiori voluntate, & quaſi in primo authore gratiæ, ſed ſatis eſt, quod tota efficacia ſacramenti pendeat ex voluntate talis creaturæ inſtituentis huiuſmodi ſignum, quia hæc poteſtas, quam dicimus communicari poſſe creaturę, ad inſtituendum ſacramētum non eſt primaria, ſed ſecundaria, & delegata:
E ergo ad illam ſatis eſt, vt effectus gratiæ ſit etiā poſitus in voluntate eius, ſaltem ex delegatione & commiſſione. Et ideo non eſt ſimile determinatione ſenſibilis cæremoniæ, quæ fiebat in lege naturę, quia inſtitutio ſacramenti verè erat facta à Deo, ſolùm applicatio per hanc vel illam cæremoniam fiebat ab homine tanquam à miniſtro à Deo deputato, quia in ipſamet inſtitutione relicta fuit indifferens ratio aut motus talis cæremoniæ. Sicut nunc etiam liberum eſt ſacerdoti, cōſecrare in vino albo, aut rubro: quia hoc eſt indifferēs ex vi inſtitutionis talis ſacramenti. Vnde illa determinatio non eſt inſtitutio, ſed applicatio talis inſtitutionis ad realem materiam: ſimili ergo modo fiebat in lege naturæ, hac tantum interueniente differentia, quod in differentia mate-

Obiicit Sco.

Diluitur obiectio.

riæ latior tunc erat. At verò in caſu de quo agimus, A non ſolum determinatio materiæ, ſed ſimpliciter impoſitio ſigni, & totus effectus ſacramenti eſſet pendens à voluntate,& poteſtate eius,qui immediatè inſtitueret ſacramentum. Quod tandem confirmatur argumento ſuprà indicato, quia non aliter Chriſtus habuit in humanitate ſua poteſtatem inſtituendi ſacramenta, & tamen iuxta modum loquẽdi Sanctorũ & Conciliorũ, ſectione præcedenti tractatũ nõ ſolũ,vt Deus,ſed etiã vt homo habuit poteſtatẽ inſtituendi ſacramenta,& de facto illa inſtituit.

Non eſt hæc poteſtas puræ creaturæ cõmiſſa.

Quæres,an hæc poteſtas alicui puræ creaturæ, commiſſa ſit, ſi enim eſt poſſibilis, cur nemini data eſt? Videtur enim ad quandã perfectionem,& complemẽtum diuinorum operum pertinere, B vt per ſuas creaturas operetur omnibus modis, quibus id fieri poteſt, & confirmatur, nam quando Chriſtus dixit Apoſtolis Iohan. 20. *Sicut miſit me pater ,ego mitto vos, accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata,remittuntur eis*, videtur eis communicaſſe ſimilem poteſtatem, quam ipſe habebat, nam eam vim habet verbum, *Sicut miſit me Pater*,ergo ipſe habebat poteſtatem inſtituendi ſacramenta, & remittendi peccata,eo modo quo vellet, ita conceſſit Apoſtolis poteſtatem, quia illa verba ſunt generalia, & non ſunt à nobis limitanda,vt ſi Rex Proregi ſuo diceret,totam poteſtatem meam tibi concedo,intelligeretur vniuerſam dare ſine vlla limitatione. Reſpondetur ex C dictis in præcedenti diſputatione conſtare, nullam puram creaturam vſam eſſe hactenus hac poteſtate, quia nec in lege naturæ, nec in veteri, nec in noua, facta eſt ſacramenti inſtitutio per aliquam creaturam, vt oſtenſum eſt. Vnde rectè inferre poſſumus, etiam in poſterum nullam creaturam vſuram aliquando eſſe hac poteſtate, quia ſicut lex gratiæ vltima eſt, & vſque ad finem mundi durabit, ita etiam inſtitutio ſacramentorum eius vltima eſt, ac perpetuò duratura, ita vt neque augenda, neque minuenda ſint vſque ad finem ſæculi. Atque hinc tandem inferimus, nemini datam eſſe hãc poteſtatem, quia poteſtas eſt propter vſum:ergo, ſi vſus non fuit vnquam, nec futurus eſt,nec poteſtas ad illam conceſſa D eſt. Atque ita Eccleſia, ſicut nunquam in ſe agnouit poteſtatem mutandi formas vel materias ſacramẽtorum: ita neque augendi, neque minuendi,eorum numerum. Ad obiectionem ergo reſpondetur, non eſſe neceſſarium, omnem poſſibilem facultatem cõcedi puris creaturis, præſertim quia diuina omnipotentia,& liberalitas,quod ad præſens attinet,ſatis in hoc manifeſta eſt, quod hanc poteſtatem humanitati Chriſti communicauit. Decuit etiam illi ſoli tribui, tum ob ſingularem dignitatem & excellentiam eius, tum etiam propter alias cõgruentias præcedenti ſectione adductas. Ad confirmationem reſpondetur, verba illa Chriſti intelligenda eſſe iuxta Eccleſiæ ſenſum, perpetua traditione receptum, nimirum, eis ſignificaſſe Chriſtum ſacramenti Pœnitentiæ E inſtitutionem, atque ita dediſſe poteſtatem ad remittenda peccata ,non quomodocunque,ſed ſeruata forma cuiuſdam ſpiritualis iudicij, in quo iuxta merita cauſæ reus, vel abſoluatur, vel ligetur, ſeu ligatus relinquatur. Quapropter illa particula *ſicut*, non ſignificat æqualitatem, ſed ſimilitudinem, aut imitationem, quod peruulgatum eſt, ac frequens in ſcripturis.

ARTICVLVS V.

Vtrũ per malos miniſtros ſacramẽta cõferri poſſint.

Inf. art. 9. co. & 4. d. 5. q. 2.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod per malos miniſtros ſacramenta conferri non poſſint. Sacramenta enim nouæ legis ordinãtur ad emundationẽ culpæ, & collationem gratiæ. Sed mali,cum ſint immundi, non poſſunt alios à peccato mundare (ſecundum illud Eccleſ. 34. Ab immundo quis mundabitur?) & etiam cum gratiam non habeant, non videtur, quòd gratiam conferre poſſint, quia nullus dat quod non habet. Non ergo videtur, quod per malos ſacramenta conferri poſſint.

ar. 1. & diſt. 7 q. 3. ar. 1. q. 1. 2. & q. 11 q. ar. 3. quæſt. 5. ad 5, & 6. contra c. 7.

2. Præterea, Tota virtus ſacramentorum deriuatur à Chriſto,vt dictum eſt. * *Sed mali ſunt præciſi à Chriſto,quia non habent charitatem, per quam membra capiti vniuntur, ſecundum illud 1. Iohannis 4. Qui manet in charitate,in Deo manet, & Deus in eo :Ergo videtur, quod per malos ſacramenta conferri non poſſint.*

Arti. 3. huius quæſt.

3. Præterea ſi deſit aliquid horum, quod debitum eſt,eſſe in ſacramentis non perficitur ſacramentum, ſicut ſi deſit debita forma, vt debita materia. Sed debitus miniſter ſacramenti eſt ille,qui caret macula peccati, ſecundum illud Leuiticorũ 21. Homo de ſemine tuo per familias, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo ſuo, nec accedet ad miniſterium eius:ergo videtur, quod ſi miniſter ſit malus, nihil efficiatur in ſacramento.

SED *contra eſt, quod Auguſtinus dicit ſuper illud Ioan. 1. Super quem videris Spiritum, &c. Quid in Chriſto non nouerat Iohannes? Poteſtatem Baptiſmi, ipſum Dominum habiturum, & ſibi retenturum, ſed miniſterium planè tranſiturum in bonos & malos, quid tibi facit malus miniſter, vbi bonus eſt Dominus?*

Tra. 5 in Io. circa mediũ tom. 9.

RESPONDEO *dicendum, quod ſicut dictum eſt* * *miniſtri Eccleſiæ inſtrumentaliter operantur in ſacramentis,eò, quòd quodammodo eadem ratio eſt miniſtri & inſtrumenti. Sicut etiam ſuprà dictum eſt,* * *inſtrumentum non agit ſecundum propriam formam, aut virtutem, ſed ſecundum virtutem eius, à quo mouetur. Et ideò accidit inſtrumento in quantum eſt inſtrumentum,qualemcunque formam,vel virtutem habeat, præter id quod exigitur ad rationem inſtrumenti ſicut quod corpus medici(quod eſt inſtrumentũ animæ habentis artem)ſit ſanum vel infirmum & ſicut quod fiſtula,per quam tranſit aqua, ſit argentanea,vel plumbea. Vnde miniſtri Eccleſiæ poſſunt ſacramenta conferre, etiam ſi ſint mali.*

Ar. 1. & 3. huius quæſt.

Quæſt. 62. ar. 2. & 3.

AD *primum ergo dicendum, quòd miniſtri Eccleſiæ, neque à peccatis mundant homines ad ſacramenta accedentes, neque gratiam conferunt ſua virtute ,ſed hoc facit Chriſtus ſua poteſtate per eos , ſicut per quædam inſtrumenta. Et ideò effectus conſequitur,in ſuſcipientibus ſacramenta, non ſecundum ſimilitudinem miniſtrorum, ſed ſecundum configurationem ad Chriſtum.*

AD *ſecundũ dicendum,quòd per charitatem membra Chriſti vniuntur ſuo capiti vt ab eo vitam recipiant: quia vt dicitur 1. Iohannis 3. Qui non diligit, manet in morte. Poteſt autem aliquis operari per inſtrumentum carens vita, & à ſe ſeparatum,quantum ad corporis vnionem, dummodo ſit coniunctum per quandam motionem,aliter enim operatur artifex per manum, & aliter per ſecurim. Sic igitur Chriſtus operatur in ſacramentis & per bonos,tanquam per membra viuentia & per malos, tanquam per inſtrumenta carentia vita.*

AD *tertium dicendum, quòd aliquid eſt debitum eſſe in ſacramento dupliciter. Vno modo ſicut exiſtens de neceſſitate ſacramenti, quod quidem ſi deſit, non perficitur ſacramentum,ſicut ſi deſit debita forma,vel debita materia. Alio modo eſt aliquid debitum eſſe in ſacramento ſecundum quandam decentiam, & hoc modo debitum eſt, vt miniſtri ſacramentorum ſint boni.*

COMMENTARIVS.

IN hoc, & ſequentibus articulis obſeruandum eſt, eſſe quędam eſſe ex parte miniſtri neceſſaria ad veritatem ſacramenti, vt factum teneat, & effectum habeat in ſuſcipiente non ponente obicem alia verò

eſſe neceſſaria vt dignè miniſtretur, quæ duo promiſcuè tractat Diuus Thomas in his articulis. Nos verò maioris claritatis gratia, & vt res morales faciliùs percipiantur, etiam ab his, qui res ſpeculatiuas minùs diligenter & accuratè inquirunt, ea ſeparabimus: hic ſolum explicando, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, poſteà verò totam materiam moralem ſeparatim comprehendendo. In hoc ergo articulo Diuus Thomas agit de neceſſitate ſacramenti, atq; ita reſpondet, malitiam miniſtri per ſe non impedire, quin ſacramentum ferè fiat, dummodò applicet reliqua omnia, quæ ſunt ad ſacramentum neceſſaria. Ratio eſt, quia cùm miniſter ſit inſtrumentum non pendet effectus ex forma eius, quæ ad inſtrumenti rationem non pertinet, quia inſtrumentum non agit propria virtute, & ideo effectus non fit ſimilis inſtrumento, ſed principali agenti. Circa quam rationem ſolùm eſt aduertendum, primariam cauſam, ob quam bonitas, vel malitia miniſtri non eſt neceſſaria ad ſubſtantiā ſacramēti, petendam eſſe ex Chriſti inſtitutione & voluntate. Nam ſi Chriſtus Dominus voluiſſet, potuiſſet ſine dubio inſtituere, vt ſacramenta non eſſent rata, niſi à bonis miniſtris conferrentur, ſicut inſtituit, vt quàm plura eorum dari poſſent à miniſtro conſecrato, & non ab alio, ſeu à viris, & non à fœminis. Diuus Thomas autem ſuppones, vt clarum eſt ex doctrina fidei, Chriſtum ex ſpeciali inſtitutione ſua non poſtulaſſe in miniſtris ſanctitatem, vt neceſſariam ad valorem ſacramenti, huius inſtitutionis congruentē rationem afferre ſtuduit; & ita eſt ratio facilis, & ſatis congrua. Quia cum ſanctitas miniſtri, non ſit futura principium, vel cauſa ſanctitatis conferēdæ per ſacramentum, nulla potuit eſſe conueniens ratio, ob quam Chriſtus Dominus illā exigeret, vt ſimpliciter neceſſariam ad valorem ſacramēti. Solutiones argumentorum claræ ſunt, ſolùm in ſolutione ad ſecundum adnotetur, quod D. Thomas dicit de vnione charitatis, extendi poſſe eadem ratione ad vnionem per fidem. Nam ſicut Chriſtus poteſt vti, vt inſtrumento membro mortuo, ſibiq; per charitatem non vnito, ita etiam vti poteſt membro omnino ſeparato ſibiq; nullo modo actu vnito in aliquo eſſe ſupernaturali, quia tanta eſt efficacia eius, vt poſſit etiam huiuſmodi hominem mouere, ſeu actione illius vti ad ſacramenti effectum præſtandum, ſi aliunde ſubſtantiale impedimentum non interuenit.

Quare bonitas vel malitia miniſtri ad ſubſtātiā ſacramenti nihil conferat.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm mali miniſtrantes ſacramenta, peccent

4. diſt. 5. q. 2. ar. 2. q. 4. co. & di. 19. q. 2. ar. 2. co. Et d. 24. q. 1. art. 2. q. 1. & arti. 3. q. 1. & 2.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd mali miniſtrantes ſacramēta, non peccent. Sicut enim miniſtratur Deo in ſacramentis, ita per opera charitatis, vnde dicitur Hebræo. vlt. beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Sed mali non peccant, ſi miniſtrent Deo in operibus charitatis, quinimo hoc eſt eis conſulendum, ſecundum illud Daniel. 4. Conſilium meum tibi placeat, peccata tua eleemoſynis redime. Ergo videtur, quòd mali nō peccent, ſacramenta miniſtrando.

2 Præterea, Quicunque communicat alicui in peccato, etiam ipſe eſt reus peccati ſecundum illud Rom. 1. Digni ſunt morte, non ſolùm qui peccata faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus. Sed ſi mali miniſtri peccent, ſacramenta miniſtrando, illi qui ab eis ſacramenta recipiunt, eis in peccato communicant. Ergo etiam ipſi peccarent, quòd videtur inconueniens.

3. Præterea, Nullus videtur eſſe perplexus, quia ſic homo cogeretur deſperare, quaſi non potens peccatum euadere. Sed ſi mali peccarent, ſacramenta tradendo, eſſent perplexi, quia etiam quandocunq; peccarent, ſi ſacramenta non traderent, putà, cum eis ex officio incumbit neceſſitas (ſicut tur en in Corint. 9. Væ mihi ſi non euangelizauero, neceſſitas enim mihi incumbit) quandoque etiam propter periculum, ſicut ſi puer in periculo mortis exiſtens, offeratur alicui peccatori baptizandus. Ergo videtur, quòd mali non peccent ſacramenta miniſtrando.

*SED contra eſt, quòd Dionyſ. dicit 1. cap. Eccleſiaſ. Hierar. * quòd malis non eſt fas, nec tangere ſymbola, id eſt, ſacramentalia ſigna. Et in Epiſtola ad Demophylum * dicit, Talis, ſcilicet peccator, audax videtur ſacerdotalibus manum apponens, & non timet neque verecundatur, diuina præter diuinitatem exequens, & Deum putans ignorare, quæ ipſe in ſemetipſo cognouit, & decipere exiſtimat falſo nomine Patrem ab ipſo appellatum, & audet immundas infamias (non dicam orationes) ſuper diuina ſigna Chriſti formaliter enunciare.*

c. 1. Ec. Hier, declinando ad fin. Ex epiſt. 8 q. Incipit, Hebræorū tradit hiſt parū ante med.

*RESPONDEO dicendum, quòd aliquis in agendo peccat ex hoc quòd operatur non ſecundum quod oportet, vt patet per Philoſophum in libro 2. Ethic † Dictum * eſt autem conueniens eſſe, vt ſacramentorum miniſtri ſint iuſti, quia miniſtri debent Domino conformari, ſecundum illud Leuiticorum 19. Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum, & Eccleſiaſtici 10. Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius. Et ideò non eſt dubium, quin mali exhibentes ſe miniſtros Dei, & Eccleſiæ in diſpenſatione ſacramentorum peccent. Et quia hoc peccatum pertinet ad irreuerentiam Dei, & contaminationem ſacramentorum, quantum eſt ex parte ipſius peccatoris (licet ſacramenta ſecundum ſe ipſa incontaminabilia ſint) conſequens eſt, quòd tale peccatum ex genere ſuo ſit mortale.*

Ex lib. 2. eth. c. 3. & 6 haberi poteſt. Et lib. 3. c 7. tom. 5 Art. præce. ad 3.

AD primum ergo dicendum, quòd opera charitatis nō ſunt aliqua conſecratione ſanctificata, ſed ipſa pertinent ad iuſtitiæ ſanctitatem, ſicut quadam iuſtitiæ partes, & ideò homo qui ſe exhibet Deo miniſtrum in operibus charitatis, ſi ſit iuſtus, amplius ſanctificatur, ſi verò ſit peccator, per hoc ad ſanctitatem diſponitur. Sed ſacramenta in ſe ipſis ſanctificationem quandam habent per myſticam conſecrationem; & ideò præexigitur in miniſtro ſanctitas iuſtitiæ, vt congruat ſuo miniſterio. Et ideò incongruè agit & peccat, ſi in peccato exiſtens ad tale miniſterium accedat.

AD ſecundum ergo dicendum, quòd ille, qui ad ſacramēta accedit, ſuſcipit ſacramēta à miniſtro Eccleſiæ nō in quātū eſt talis perſona, ſed in quātū eſt miniſter Eccleſiæ, & ideò quamdiu ab Eccleſia toleratur in miniſterio, illi qui ab eo ſuſcipit ſacramētum, non communicat peccato eius, ſed communicat quæ eum tanquam miniſtrum exhibet. Si verò ab Eccleſia non toleratur (puta cùm degradatur, vel excommunicatur, vel ſuſpenditur) peccat, qui ab eo accipit ſacramentum, quia communicat peccato ipſius.

*AD tertium dicendū, quòd ille qui eſt in peccato mortali, non eſt perplexus ſimpliciter, ſi ex officio ei incumbat ſacramenta diſpenſare, quia poteſt pœnitere de peccato, & licitè miniſtrare. Non eſt autē incōueniens, quod ſit perplexus ſuppoſito quodam, ſcilicet, quòd velit remanere in peccato. In articulo tamen neceſſitatis non peccaret baptizando, in caſu in quo etiam poſſet laicus baptizare, ſic enim patet, quod non exhiberet ſe miniſtrum Eccleſiæ, ſed ſubueniret neceſſitatem patienti. Secus eſt autem in aliis ſacramentis, quæ non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus, vt infrà patebit.**

Quæſt. 67. a. 3. & 4.

COMMENTARIVS.

RESponſio Diui Thomæ eſt, eſſe peccatum mortale ex genere ſuo, miniſtrum Chriſti & Eccleſiæ ex officio ad hoc deputatum, ſacramentum in peccato mortali diſpenſare, quia debet in ſuo miniſterio, ſuo principali Domino cōformari. De qua concluſione & ratione, & de difficultatibus, quas Diuus Thomas tangit in ſolutionibus argumentorum, dicturi ſumus latè inferiùs in diſputationibus moralibus. Hic ſolum occurrunt adnotanda duo teſtimonia Dio-

LocusD.Th. ex duob. locis D. Dion. illuſtratus. nia Dionyſij, quæ D. Thomas affert in argumento, ſed contra, primum ſumptum eſt ex capite 1. de Eccleſiaſtica Hierarchia, quod ſi in rigore litteræ ſumatur, non videtur conuincere. Docet enim ibi, Chriſtum & Apoſtolos tradidiſſe nobis diuina myſteria ſub ſenſibilibus ſignis, cuius inſtitutionis rationem reddens, ſubdit, *Idque fecerunt non prophanorum modò cauſa, quibus nec ſigna quidem fas eſt contingere, & tractare, ſed etiam quod hierarchia noſtra, id quod dixi, pro modo noſtro, ſignis continetur, cum egeat rebus, quæ ſenſum mouent, ad diuiniorem noſtri ex ipſis, ad eas, quæ mente comprehenduntur, reuocationem.* Vbi per prophanos, videtur planè intelligere infideles, qui cum omnino ſint à Chriſto & Eccleſia alieni, ſemper ſunt indigni iudicati, non ſolùm contactu, ſed etiam conſpectu ſacrorum myſteriorum; Diuus Thomas verò propter quandam rationis ſimilitndinem ad omnes prauos, & iniquos, huiuſmodi ſententiam ampliauit, & ad miniſtros ſacramentorum & actiones eorum eam applicuit.

Secundum teſtimonium ſumptum eſt ex epiſtola eiuſdem Dionyſij ad Demophylum, cuius verba prout à Diuo Thoma referuntur, obſcuriora ſunt. Iuxta tranſlationem verò Perionij ſunt clariora, quæ ſic habent. *Ac mihi quidem videtur audax & temerarius, ſi quis ea ſibi ſumat, quæ ſunt propria ſacerdotum, neque metu & pudore à diuinorum tractatione præter captum ac meritum deterretur, putatque, Deum ignorare, quæ ipſe ſibi eſt conſcius, & ſperat ſe decepturum eum, qui à ſe falſo nomine appellatur Pater, audetque ſceleſtas ſuas (vt ita dicam) maledictiones (neque enim preces dixerim) in diuinis myſteriis Chriſti imitatione proferre.* In quibus verbis non videtur loqui Dionyſius de malis ſacerdotibus miniſtrantibus ſacramentum, ſed de illis potius, qui cùm ſacerdotes non ſint, ſacerdotum miniſteria vſurpant. Hoc enim ſignificare videntur illa verba, *Videtur audax & temerarius, ſi quis ea ſibi ſumat, quæ ſunt propria ſacerdotum.* Sed, licet in ſpecie hoc appareat, tamen reuera videtur, Diuus Thomas mentem Dionyſij aſſecutus, nam ſi antecedentia, & conſequentia conſiderentur de malis ſacerdotibus indignè miniſtrantibus loquitur, priùs enim ita ſcribit. *Quod ſi ſacerdotum Ordo illuſtrandi vim habet, profectò penitus abhorret à ſacerdotũ ordine atque facultate, is, qui illuſtrandi vi non eſt præditus, ac multò etiam magis, qui illuſtratus non eſt.* Quo loco, *abhorret à ſacerdotum ordine atque facultate*, non ſignificat, non eſſe ſacerdotem, ſed abuti munere, & dignitate ſacerdotis, quod ergo ſtatim ſubdit de his, qui præter captum, & meritum ea ſumunt, quæ ſunt propria ſacerdotum, non intelligit ſolùm de his, qui cùm ſacerdotes non ſint, ſacerdotalia munera vſurpant, ſed propriè loquitur de ſacerdotibus, qui indignè ſuo funguntur munere, & eodem ſenſu accipiendum eſt, quod poſteà ſubdit. *Non eſt iſte ſacerdos, non eſt; ſed inimicus, fallax, irriſor ſui, lupuſq; in gregem Domini ouina pelle armatus*, nã quod loquatur de ſacerdotibus, ſequentia verba planè declarant. *Non tamen fas eſt Demophylo hæc corrigere.* Reprehendit enim Dionyſius Demophylum, eò quòd, cum non eſſet ſacerdos, ſed tantùm monachus quidam, ſacerdotem obiurgare, ac corripere auſus fuerat.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm Angeli poſſint ſacramenta miniſtrare.

4. d. 5. q. 2. arti. 3. *AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod Angeli poſſint ſacramenta miniſtrare. Quicquid enim poteſt miniſter inferior, poteſt & ſuperior, ſicut quicquid poteſt Diaconus, poteſt ſacerdos, ſed non conuertitur. Sed Angeli ſunt ſuperiores miniſtri in ordine hierarchico, quam etiam quicunque homines, vt patet per Dionyſium in libro Cœle. hierar.* Cap. 9. cœle.

A *Ergo cum homines poſſint miniſtrare in ſacramentis, videtur, quòd multò magis Angeli.* hierat. parũ ante med.

2. Præterea, Homines ſancti aſſimilantur Angelis in cœlo, vt dicitur Matthæi 22. Sed aliqui ſancti in cœlo exiſtentes poſſent miniſtrare in ſacramentis, quia character ſacramentalis eſt indelebilis, vt dictum eſt. Ergo videtur, quòd etiã Angeli poſſint in ſacramentis miniſtrare.* Quæſt. præ. art. 5.

*3. Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt, * diabolus eſt caput malorum, & mali ſunt membra eius. Sed per malos poſſunt miniſtrari ſacramenta. Ergo videtur, quòd etiam per dæmones.* Quæſt. 8. a. 7.

Sed contra eſt, quod dicitur Hebræorum 5. Omnis pontifex B *ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum. Sed Angeli boni vel mali, non ſunt ex hominibus. Ergo ipſi non conſtituuntur miniſtri in his, quæ ſunt ad Deum, id eſt, in ſacramentis.*

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) tota virtus ſacramentorum à paſſione Chriſti deriuatur, quæ eſt Chriſti, ſecundum quod eſt homo, cui in natura conformantur homines, non autem Angeli, ſed potiùs ſecundum paſſionem dicitur modico ab Angelis minoratus, vt patet Hebræorum 2. Et ideo ad homines pertinet diſpenſare ſacramenta, & in eis miniſtrare, non autem ad Angelos. Sciendum tamen, quod ſicut Deus virtutem ſuam non alligauit ſacramentis, quin poſſit ſine ſacramentis effectum ſacramentorum conferre, ita etiam virtutem ſuam non alligauit* C *Eccleſiæ miniſtris, quin etiam Angelis poſſit virtutem tribuere miniſtrandi in ſacramentis. Et quia boni Angeli ſunt nuncij veritatis, ſi aliquod ſacramentale miniſterium à bonis Angelis perficeretur, eſſet ratum habendum, quia deberet conſtare hoc fieri voluntate diuina, ſicut quædam templa dicuntur angelico miniſterio conſecrata. Si verò dæmones, qui ſunt ſpiritus mendacij, aliquod ſacramentale miniſterium exhiberent, non eſſet ratum habendum.* Quæſt. præc. arti. 3.

AD *primum ergo dicendum, quod illud, quod faciunt homines inferiori modo, ſcilicet, per ſenſibilia ſacramenta, quæ ſunt proportionata naturæ ipſorum, faciunt Angeli, tanquam ſuperiores miniſtri ſuperiori modo, ſcilicet, inuiſibiliter purgando, illumminando & perficiendo.*

AD *ſecundum dicendum, quòd Sancti qui ſunt in cœlo,* D *ſunt ſimiles Angelis, quantum ad participationem gloriæ, non autem, quantum ad conditionem naturæ & per conſequens neque quantum ad ſacramenta.*

AD *tertium dicendum, quod mali homines non habent, quod poſſint miniſtrare in ſacramentis ex hoc, quòd per malitiam ſunt membra diaboli. Et ideo non ſequitur, quod diabolus, qui eſt eorum caput, magis hoc poſſit.*

COMMENTARIVS.

REdit D. Thomas in hoc articulo ad explicanda ea, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti ex parte miniſtri, & inquirit an neceſſariò ſit futurus homo, vel poſſit eſſe Angelus. Et in Corpore reſpondet. Primò, neceſſarium eſſe hominem ad miniſtrandum E ſacramentum, & reddit rationem, quia miniſter ſacramenti eſt miniſter Chriſti, vt eſt homo, cui in natura conformantur homines, & non Angeli. Quæ ratio continet congruentiam inſtitutionis, nam ratio à priori ex ipſa inſtitutione petenda eſt, vt in art. 1. diximus. Secundò, dicit D. Thom. ſi conſtaret aliquod ſacramentale miniſterium factum eſſe per Angelos, illud eſſe ratum habendum, quia licèt non ſit iuxta inſtitutionem ſacramenti, eſſe tamen iuxta diuinam voluntatem, quę non eſt alligata ſacramentis, de qua ſufficienter conſtare poteſt ex miniſterio bonorum Angelorum, qui non poſſunt, niſi vera nunciare, ſecus eſt de malis Angelis, quibus nulla fides adhibenda eſt. In ſolutione ad ſecundum ſignificat Diuus Thomas animas hominum, qui ex hac

hac vita deceſſerunt, & ſanctæ ſunt, & beatæ, poſſe A miniſtrare ſacramenta. Argumentum enim erat huiuſmodi: Homines in cœlo ſunt ſimiles Angelis: Sed aliqui homines exiſtentes in cœlo poſſunt miniſtrare ſacramenta, quia retinent charactêrem indelebilem. Reſponſio autem eius ad propriam formam reducta videtur conſiſtere in negatione conſequentiæ, quia licèt homines ſint ſimiles Angelis in cœlo, quantũ ad participationẽ gloriæ, non tamen quantum ad conditionem naturæ. Atque ita intellexit Diuus Thomas, Soto diſtinct. 1. quæſt. 5. arti. 7. & reuera, videtur hic ſenſus eius. Eſt tamen in hunc modum intelligendus. Animas ſcilicet ſeparatas, ſecundum eum ſtatum, non poſſe miniſtrare ſacramenta, B quia pro tũc non ſolùm ſunt ſimiles Angelis in participatione gloriæ, ſed etiam in conditione naturæ, id eſt, in actuali abſtractione & ſeparatione à corpore. Neque contra hoc obſtat, quod retineant charactêrem, quia ad ſacramentum conficiendum non ſufficit character ſine organo corporeo, quo vox aut alia vitalis actio, qua conſtituendum eſt ſacramento, exerceri poſſit. At verò, ſi anima ſeparata ad corpus rediret, illudque informaret, ſignificat Diuus Thomas, poſſe illum hominem eſſe miniſtrum ſacramenti, de qua re, quomodo intelligenda ſit, poſteà dicemus.

Animæ ſeparatæ, etiã charactere inſignitæ miniſtrare ſacramenta non poſſunt.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

Sup. q. 66. a. 8. cor. Et 4. d. 6. q. 1. ar. 2. q. 1. & diſt. 7. q. 1. ar. 1. q. 1. ad 3. & d. 8. q. 2. a. 4. q. 3. ad 1 & d. 30. q. 1. art. 3. ad 3. q. 65. art. 3 & 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd intẽtio miniſtri non requiratur ad perfectionem ſacramenti. Miniſter enim in ſacramento inſtrumentaliter operatur. Sed actio non perficitur ſecundum intentionem inſtrumenti, ſed ſecundum intentionem principalis agentis. Ergo intentio miniſtri non requiritur ad perfectionem ſacramenti.

*2. Præterea, Non poteſt homini eſſe nota intentio alterius. Si igitur intentio miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti, non poſſet homini ad ſacramentum accedenti eſſe notum, quod ſacramentum ſuſcepiſſet. Et ita non poſſet habere certitudinem ſalutis, præcipuè cum quædam ſacramenta ſint de neceſsitate ſalutis, vt infrà dicetur.**

q. 65. artic. 3. & 4.

3. Præterea. Intentio hominis non poteſt eſſe ad id, circa quod non eſt attentus. Sed aliquando illi, qui in ſacramentis miniſtrant, non intendunt ad ea, quæ dicunt, vel faciunt, alia cogitantes: Ergo ſecundum hoc non perficeretur ſacramentum, propter intentionis defectum.

SED *contra eſt, quòd ea, quæ ſunt præter intentionem ſunt caſualia. Quod non eſt dicendũ de operatione ſacramentorum. Ergo ſacramenta requirunt intentionem miniſtri.*

RESPONDEO *dicendum, quòd quando aliquid ſe habet ad multa, oportet, quod per aliquid determinetur ad vnũ, ſi illud effici debeat. Ea verò quæ in ſacramentis aguntur, poſſunt diuerſimodè agi, ſicut ablutio aquæ, quæ fit in Baptiſmo,* E *poteſt ordinari & ad munditiam corporalem, & ad ſanitatem corporalem, & ad ludum, & ad multa alia huiuſmodi. Et ideò oportet, quod determinetur ad vnum, id eſt, ad ſacramentalem effectum per intentionem abluentis. Et hæc intentio exprimitur per verba, quæ in ſacramentis dicuntur, putà, cùm dicit. Ego te baptizo in nomine Patris, &c.*

AD *primum ergo dicendum, quòd inſtrumentum inanimatum non habet aliquam intentionem reſpectu effectus, ſed loco intentionis eſt motus, quo mouetur à principali agente. Sed inſtrumentum animatum (ſicut eſt miniſter) non ſolum mouetur, ſed etiam quodam modo mouet ſeipſum, in quantum ſua voluntate mouet membra ad operandum. Et ideò requiritur eius intentio, qua ſe ſubijciat principali agẽti, ſcilicet intendat facere, quod facit Chriſtus & Eccleſia.*

AD *ſecundum dicendum, quod circa hoc eſt duplex opinio. Quidam enim dicunt, quòd requiritur mentalis intentio in miniſtro, quæ, ſi deſit, non perficitur ſacramentum, ſed hunc defectum in pueris (qui non habent intentionem accedendi ad ſacramentum) ſupplet Chriſtus, qui interius baptizat, in adultis autem, qui intendunt ſacramentum ſuſcipere, ſupplet illum defectum fides & deuotio. Sed hoc ſatis poſſet dici, quantum ad vltimum effectum, qui eſt iuſtificatio à peccatis, ſed quantum ad effectum, qui eſt res & ſacramentum, ſcilicet quantum ad charactêrem, non videtur, quòd per deuotionem accedentis poſſet ſuppleri: quia character nunquam imprimitur, niſi per ſacramentum. Et ideò alij melius dicunt, quod miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, cuius eſt miniſter. In verbis autem quæ profert, exprimitur intentio Eccleſiæ, quæ ſufficit ad perfectionẽ ſacramẽti, niſi contrariũ exteri us exprimatur ex parte miniſtri, vel recipiẽtis ſacramẽtũ.*

AD *tertium dicendum, quòd licet ille, qui aliud cogitat, non habeat actualem intentionem, habet tamen intentionem habitualem, quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, puta, cum ſacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum, quod facit Eccleſia. Vnde ſi poſteà in ipſo exercitio actus, cogitatio eius ad alia rapiatur, ex virtute primæ intẽtionis, perficitur ſacramentum. Quamuis ſtudioſè curare debeat ſacramenti miniſter, vt etiam actualem intentionem adhibeat. Sed hoc non eſt totaliter poſitum in hominis poteſtate, quia præter intentionem, cùm homo vult multum intendere, incipit alia cogitare, ſecundum illud Pſalm. 39. Cor* C *meum dereliquit me.*

COMMENTARIVS.

HIc etiam articulus de perfectione eſſentiali & ſubſtantiali intelligendus eſt, vt ex diſcurſu eius planè conſtat. Quo autem ſenſu Diuus Thomas loquatur de intentione miniſtri, reuera eſt obſcurum, propter ea præſertim, quæ docuit in ſolutione ad 2. vt videbimus. Reſpondet igitur, neceſſariam eſſe in miniſtro intentionem ad perficiendum ſacramentum, & in ſolutione ad primum explicat, hanc intentionem debere eſſe ſaltem faciendi, quod facit Chriſtus, vel Eccleſia. Cuius veritatis primaria ratio ex Chriſti voluntate & inſtitutione petenda eſt, vt D ſæpe dixi, tamen Diuus Thomas, hac ſuppoſita, duas affert congruentes rationes illius. Prima eſt in argumento. Sed contra. Quia ſi ſacramentum non requireret intentionem miniſtri, caſu perfici poſſet, ea enim ſunt caſualia, quæ præter intentionem accidunt, hoc autem inconueniens eſt, & præter ſacramentorum dignitatem. Secunda eſt in corpore articuli, nam extremæ actiones, quæ in ſacramentis fiunt, ex ſe indifferentes ſunt & ad varios effectus, vel fines ordinari poſſunt: ergo oportet, vt determinentur aliquo modo ad vnum potius, quàm ad alium, id eſt, ad ſacramentalem effectum: non determinantur autem, niſi per intentionem miniſtri, quæ verbis exprimitur in forma ſacramenti.

Circa quem Diui Thomæ diſcurſum, dubium inprimis eſt, de qua intentione loquatur. Triplex enim intentio poteſt in miniſtro ſacramenti intelligi. Prima eſt intentio ſeu voluntas proferendi illa verba, ſeu faciendi actionem externam verbi gratia, lauandi, vel vngendi. Secunda eſt, intentio faciendi ſacramẽtum, vel quod idem eſt, faciendi quod Chriſtus inſtituit, vel quod Eccleſia intendit. Tertia eſt, intentio conferendi effectum ſacramenti. Obſcurum ergo eſt, de qua intentione loquatur Diuus Thomas, nam, ſi conſiderentur ea, quæ in ſolutione ad 2. dicit, videtur in corpore loqui tãtum de prima, nam in illa ſolutione ſignificat, ſine ſecunda & terita intentione poſſe eſſe validum ſacramentum. Atque ita intellexit Diuus Thomas Syluest. Baptiſmum 3, numero

Miniſtri intentio triplex eſſe poteſt.

numero 12.& Adrianus in 4. materia de Baptiſmo quæſti.4.articulo 1.& prior ratio Diui Thomæ hoc ſolùm videtur probare, quia hæc intentio ſatis eſt, vt opus non ſit caſuale, ſed humano modo factum. Poſterior item ratio videtur poſſe ad hunc ſenſum facilè accommodari, quia Diuus Thomas ſolùm concludit, requiri intentionem ſacramentalis effectus, quatenus exprimitur in forma, quæ ſignificat, & continet intentionem Eccleſiæ. Neque aliud videtur poſſe concludi illa ſecunda ratione, quia materia ſacramenti ſufficienter determinatur per formam ad Eſſe, & conſequenter ad effectum ſacramẽti: ergo, vt ſacramẽtum determinetur ad vnum, ſufficit, quod miniſter velit proferre talia verba ſuper talem materiam. Atque hæc expoſitio, ſi littera Diui Thomæ in cortice tantum inſpiciatur, videtur certè faciliùs, & clariùs illi accommodari. Nihilominus tamen Caietanus, Soto & omnes diſcipuli D. Thom. alienum exiſtimant hunc ſenſum ab illius mente, quibus ego lubens aſſentio, tum, quia illa ſententia in ſe valde falſa eſt, & ideò non eſt impingenda Diuo Thomæ, niſi euidenter & abſque vlla commoda expoſitione conſtet, hanc fuiſſe mentem eius, tum propter alia, quæ ſtatim afferemus. Alij verò exiſtimant Diuum Thomam eſſe locutum de tertia intentione conferendi effectum ſacramenti. Ita loquitur Soto in 4.diſtinctione 1.quæſtione 5.arti.8. circa ſolutionem ad 2. Et videtur fauere D.Thom. in illis verbis: *Oportet, quod determinetur ad vnum, id eſt, ad ſacramentalem effectum, per intentionem abluentis.* Sed hæc ſententia ſano modo intelligenda eſt, nam in rigore intentio effectus ſacramentalis propria, & vt diſtinguitur ab intentione ſacramenti, non eſt neceſſaria ad perfectionem ſacramenti, imò neque ad eius effectum. Nam, ſi quis intendat conferre alteri ſacramentum Baptiſmi, etiam ſi nolit, ipſum ſanctificare, aut gratiam ei conferre, ſacramentum erit validum, & habebit effectum, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum, vt poſteà dicemus. Dicendum ergo eſt, Diuum Thomam loqui de ſecunda intentione, nam illa eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti. Et hoc patet ex citatis verbis. *Oportet quod determinetur ad vnum, id eſt, ſacramentalẽ effectum per intentionem abluentis.* Ex quibus apertè conſtat, iuxta mentem Diui Thomæ requiri aliam intentionem, quàm primam, nam intendere ſolùm ablutionem, verbi gratia, & prolationem verborum, non eſt intendere vllo modo ſacramentalem effectum, quia illa intentio indifferens eſt, vt tota illa actio fiat per ludũ, vel propter obtinendam ſanitatem corporalem, Diuus Thomas autem requirit intentionem ita determinatam, vt hanc indifferentiam tollat, & determinet actionem ad Eſſe ſacramentale, quia ſola verba per ſe ad hoc non ſufficiunt, cùm poſſint etiam ipſa ad varios fines proferri. Per ſacramentalem autem effectum non eſt neceſſarium intelligere gratiam, vel characterem, ſed ipſum Eſſe ſacramenti, quod eſt effectus miniſtri. Itaque intendere ſacramentalem effectum nihil aliud eſt, quàm intendere conſtitutionem ſacramenti, actione ipſius miniſtri perficiendam. Vel certè, ſi per ſacramentalem effectum, gratiam intelligamus, dicendum eſt, intentionem eius eſſe neceſſariam, non in ſe, ſed in ſua cauſa, id eſt, intentionem ſacramenti, quod ex ſe ſufficiens eſt ad effectum ſacramentalem conferendum. Nam moraliter loquendo, qui intendit ſacramentum, intendit effectum ſacramenti, & formalis intentio vnius, eſt virtualis intentio alterius, ideo intentio ipſius ſacramenti interdum vocari ſolet intentio effectus. Et fortaſſe Soto nihil aliud dicere voluit. Et confir-

De qua intẽtione loquatur D.Tho.

A matur hæc expoſitio D.Tho.ex ſolutione ad primũ, vbi egregiã differentiã D.Tho.cõſtituit inter inſtrumentum inanime, & miniſtrum animatum ſeu rationalem, quod in illo non requiritur intentio, quia non eſt capax eius, & ideo ſatis illi eſt motio principalis agentis: at verò miniſter eſt capax intentionis propriæ, & concurrit non tantum motus, ſed etiam aliquo modo mouendo ſeipſum, in quantum ſua voluntate mouet membra ad operandũ. Vnde concludit D.Tho. *Et ideò requiritur eius intentio, quaſe ſubiiciat principali agenti*, quæ intentio ſine dubio alia eſt à ſola intentione faciendi externum opus, nam per hanc ſolam non ſubiicitur miniſter principali agẽti, cùm

B poſſit intendere illud opus ſine tali ſubiectione propter alios fines. Vnde tandem ſatis exprimit D.Tho. qualis eſſe debeat illa intentio, dicens. *Vt ſcilicet intendat facere, quod facit Chriſtus, & Eccleſia.* Quod non eſt tantum materialiter intelligendum, id eſt, quod intendat facere illud opus, vel proferre illa verba, quæ Chriſtus inſtituit, nam hoc etiam intendit ille, qui ſolùm ad ludum vel fictionem hæc facit: eſt ergo intelligendum formaliter, ſcilicet, quod explicitè, vel implicitè, vel aliquo modo intendat ſacramentum facere, quod Chriſtus inſtituit. Denique ex articulo 10.eſt ſatis clara hæc mens D.Tho. ibidem enim docet, cum aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed deriſoriè aliquid agere, hoc eſt, contra veritatẽ

C ſacramenti, ſupponit ergo intentionem conferendi ſacramentũ, eſſe de neceſſitate ſacramẽti. Quod verò D.Tho.ſubiungit, *Præcipuè, quãdo ſuã intentionẽ exterius manifeſtat*, non obſtat expoſitioni datæ, ſed potius illã confirmat. Cùm enim dicit *præcipuè*, ſentit, etiam ſi exteriùs non manifeſtetur hic defectus, eſſe contra veritatem ſacramenti, cùm verò exteriùs manifeſtatur, tunc non ſolum ſacramentum in ſe nullum eſſe, ſed etiam coram Eccleſia, & hoc ſignificat illud, *præcipuè*, quod notandum eſt pro his, quæ dicemus circa ſolutionem ad ſecundum. Illud etiam eſt conſiderandum, quòd ſi defectus prædictę intentionis mentalis non eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, manifeſtatio eius exterior non poſſet derogare veritati

D ſacramenti. Quia illa manifeſtatio non addit ſpecialem defectum, ſed ſupponit & prodit illum. Quare, ſi contingeret è conuerſo, miniſtrum exteriùs negare, velle ſe conficere ſacramentum, tamen reuera interiùs intentionem haberet, ſine dubio conficeretur ſacramentum, quia adhiberentur omnia neceſſaria; & ſolùm miniſtri mendacium nullum eſſet impedimentum, quamuis in exteriori foro Eccleſiæ, tale ſacramentum irritum eſſet exiſtimandum.

Neque eſt difficile ad hunc ſenſum accommodare rationes Diui Thomæ; prior enim non eſt intelligenda de materiali opere, quo fit ſacramentum, ſed de ipſo ſacramento formaliter, ſeu conſtitutione eius, quæ non debet eſſe caſualis, ſed humano

E modo facta: Si autem, vt ſacramentum fieret, ſufficeret voluntas ipſius operis externi, quaſi materialiter ſumpti, ſacramentum vt ſic, caſu fieret, & præter intentionem hominis operantis, hoc autem eſt inconueniens, & contra dignitatem ſacramentorum. Adde, quod ſi non eſſet inconueniens, ſacramentum, vt ſacramentum, caſu & præter intentionem fieri, nullum etiam eſſet incommodum, quod fieret etiam præter intentionem propriam & humanam ipſius operis materialis, vt ſi verbi gratia, mulier lauans puerum caſu diceret: Verba formæ, nec ſciens, nec animaduertens, quid diceret: quod abſurdiſſimum eſt. Et ſequela patet, quia cum tota ratio huius intentionis & neceſſitatis eius ſumenda ſit ex ipſo Eſſe ſacramentali, ſi hoc poſſet caſu & præter in-

ter intentionem fieri, nihil referret, quod cætera e- A tiam poſſent caſu fieri. Poſterior verò ratio D. Thomæ ex dictis ferè declarata eſt, oportet enim, vt talis ſit intentio, quæ determinet totam actionem externam, ad Eſſe ſacramentale, ad quod non ſufficit ſola forma, cùm prolatio eius ſit etiam ex ſe indifferens, vt declaratum eſt.

In argumento ſecundo (de primo enim iam ſatis dictum eſt) tangit D. Thomas difficultatem, quia ſequitur non poſſe nos eſſe certos de veritate ſacramentorum, nec de effectibus eorum, cum non poſſimus eſſe certi de intentione miniſtri, ex qua omnia hæc pendent. In ſolutione verò duo dicit D. Thomas valde difficilia. Primò enim refert opinionem quorundam dicentium, deficiente intentione miniſtri, non fieri ſacramentum, tamen effectum ſuppleri à Chriſto, vel abſolutè, & immediatè in infantibus, vel media fide, & deuotione ſuſcipiētis in adultis, quæ fuit opinio Alexandri Alen. 4. par. quæſt. 13. memb. 1. quam poſteà ſecuti ſunt Duran. d. 6. quæſt. 2. Gab. quæſt. 1. articu. 3. dubi. 2. De qua opinione ait Diuus Thomas poſſe admitti, quantum ad vltimum effectum ſacramenti, qui eſt iuſtificatio à peccatis, non tamen, quantum ad effectum characteris, quia hic nunquam imprimitur, niſi per ſacramenta. Et in hac poſteriori parte nulla eſt difficultas, quia cùm puer ille reuera non maneat baptizatus, non manet etiam inſignitus charactere. Vnde quacunq; ratione cōſtaret etiam per reuelationem, ſacramētum fuiſſe nullum ex defectu intentionis, eſſet iterandum: ſignum ergo eſt, non impreſſiſſe characterem, ſicut, ſi ſacramentum fuiſſet nullum ex defectu eſſentiali in materia & forma, vel etiam ſi omninò non eſſet exterius applicatum, nam perinde eſt, fictè ſeu cum eſſentiali defectu ſpecietenus applicari, ac omnino non dari. Hinc verò oritur difficultas circa alteram partem doctrinæ D. Thom. quia etiam effectus gratiæ, & iuſtificatio à peccatis, prout eſt proprius effectus ſacramenti ex opere operato, nunquam datur, niſi quando ſacramentum eſt ratum & validum, vt poſteà latiùs dicemus: ergo falſum eſt, quod infantibus ſuppleat Chriſtus effectum gratiæ, qñ ſacramētū non eſt validum; hoc enim eſt contra generalem legem & regulam à Chriſto datam, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* & ideo affirmari non poteſt ſine alia reuelatione, vel teſtimonio. Et eadem ratione in adultis non ſuppletur effectus per deuotionem eorum, niſi quatenus deuotio poteſt eſſe tanta, vt perueniat ad veram dilectionem, ſeu contritionem includentem votum ſacramenti, tunc enim dabitur quidem gratia per talem diſpoſitionem ex generali & communi lege, non quia Chriſtus ſpecialiter aliquid ſuppleat circa effectum ſacramenti, quando ob defectum intentionis miniſtri deeſt veritas ſacramenti. Confirmatur primò, quia rationes factæ de charactere procedunt, etiam de effectu gratiæ. Secundò, quia ſi ſacerdos ſine iuriſdictione abſoluat, aut ſi laicus ſe fingat ſacerdotem, & conſecret, non propterea dicendum eſt, Deum ſupplere hunc defectum, & perficere ſacramentum, aut effectum eius, ne populus decipiatur; hoc enim neque vlla Dei lege aut promiſſione fundatum eſt, nec aliqua neceſſaria, aut probabili ratione: ergo idem eſt in Baptiſmo. Atque ita docuerunt Soto, & Ledeſ. hic & Maior in 4. diſtinct. 2. quæſt. 1. & ita mihi videtur ſimpliciter aſſerendum, Quapropter ad propoſitam difficultatem, quod ad rem attinet, nihil habeo, quod reſpondeam, exiſtimo enim hanc doctrinam eſſe veriſſimam; quod verò ſpectat ad D. Thom. fateor illum conciſè ac breuiter percurriſſe, attingendo ſolum, quæ ſibi erant, neceſſaria, reliqua verò ſine examinatione, aut affirmatione prætereundo. Vnde cum in illa opinione duo retuliſſet, vnum pertinens ad infantes, aliud pertinens ad adultos, hoc tantum approbauit, non quia cenſeat, in eo caſu dari aliquem effectum gratiæ adultis, præter eum, qui præcisè reſpondet deuotioni eorum, ſed ſolum, vt doceat poſſe interdum obtineri effectum gratiæ, ſine reali ſuſceptione ſacramenti, quia hoc ad ſolutionem argumenti non nihil conferebat. Quia verò ſentiebat, hoc non poſſe ad infantes applicari, neque ad effectum characteris, ideo ipſe ſecundam reſponſionem adhibet. Dicit B ergo ſecundò, miniſtrum ſacramenti agere in perſona totius Eccleſiæ, & in verbis formæ exprimere intentionem Eccleſiæ. *Quæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi contrarium exterius exprimatur.* Quæ verba ſunt obſcuriſſima, & deſtruere videntur totam doctrinam datam: indicat enim Diuus Thomas, etiam ſi deſit interior intentio miniſtri faciendi ſacramentum, ſi tamen exteriùs materiam & formam ſine vllo defectu applicet, verè fieri ſacramentum ex intentione Eccleſiæ, quod eſt apertè contra ſenſum ſuprà expoſitum, & contra veram, & ſanam doctrinam, vt poſteà videbimus. Quare neceſſario admittenda eſt pia interpretatio, Caieta. ſcilicet, illa verba: *Intentio Eccleſiæ ſufficit ad perfectionem ſacramenti, niſi cōtrarium exterius exprimatur,* non eſſe intelligenda de C perfectione, ſeu veritate ſacramenti in re ipſa, ſed in humana exiſtimatione & certitudine, ac ſi diceret, hoc ſatis eſſe, vt ſacramentum cenſeatur eſſe perfectum, & humana quadam certitudine tale reputetur, quamdiù miniſter defectum ſuę intentonis exteriùs non expreſſerit. Vt hoc modo ſolutio reſpondeat argumento, cuius difficultas erat, quod veritas ſacramentorum nobis eſſet incerta, reſponſio enim eſt, eſſe certam humano modo, & quantum in Eccleſiæ foro & iudicio eſſe poteſt, & hoc ſatis eſſe ad pacandos hominum animos, & conſcientias, & ad ſatisfaciendum Eccleſiæ, quæ quia non iudicat de occultis, de veritate ſacramenti, ex ſola veritate materiæ & formæ iudicat, nam intentionem ſemper D ſupponit, quamdiù contrarium exteriùs non conſtat, vt colligitur ex cap. A quodam, de conſecra. d. 2. & aliis. Fateor quidem, non omnino adimi ſcrupulum, ſi rigorosè verba litteræ perpendenda ſint, & explicanda, tamen neceſſe eſt, hunc rigorem lenire, quia non eſt veriſimile D. Thom. in tam breui contextu ſibi eſſe contrarium.

Non dato ſacramēto, nō ſupplet Deus defectum ſacramenti.

In ſolutione ad 3. vbi D. Thomas ait ſufficere ad conficiendum ſacramentum habitualem intentionem miniſtri, debere tamen ſacerdotem curare, vt actualem intentionem habeat, rectè Caieta. explicat, D. Tho. mentem, quoad vtramque partem. Nam in priori per intentionem habitualem virtualis intelligitur, quæ, quia non eſt in actu, habitualis inter- E dum vocatur, non tamē ſatis eſt, vt quomodocunq; in habitu retineatur, ſed neceſſe eſt, vt aliquo modo influat, & moueat ad externum actum, & hoc eſt, quod ſtatim Diuus Thomas ſubiungit, *ex virtute primæ intentionis conficitur ſacramentum.* Quomodo autem hoc fiat in diſputatione ſequenti explicabimus: In poſteriori autem parte, ait Caieta. actualem intentionem, non eſſe intelligendam in actu ſignato. Quia nec neceſſarium eſt, nec expedit, vt ſacerdos, verbi gratia, dum conſecrat, hunc actum interiùs repetat, ego intendo cōficere, ſed melius eſt, vt de ipſo myſterio à ſe conficiendo cogitet, quam vocauit Ca. actualem intentionem in actu exercito, & eſt potiùs

attentio quędã ad res ſacras pagendas, cum qua eſt A cõiuncta voluntas perficiendi eadẽ myſteria, quãuis neceſſe non ſit, hanc ſemper actu exerceri, neque nimiam diligentiam ad hoc exhiberi.

ARTICVLVS IX.

4.d.6.q.1.a.3.q.2.

Vtrùm fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti.

Art. præ.

AD nonum ſic proceditur. Videtur quòd fides miniſtri ſit de neceſſitate ſacramenti. Sicut enim dictum eſt, intentio miniſtri eſt neceſſaria ad ſacramenti perfectionem. Sed fides intentionem dirigit, vt Auguſtinus * dicit contra Iulianum. Ergo ſi deſit vera fides in miniſtro, non perficitur ſacramentum.*

Id habet Auguſt. in præf. Pſal. 31. non longe ante med. tom. 8.

2. Præterea. Si miniſter Eccleſiæ veram fidem non habeat, B *videtur eſſe hæreticus. Sed hæretici, vt videtur, non poſſunt ſacramenta conferre. Dicit enim Cyprianus in Epiſtola * contra hæreticos. Omnia quæcunq; faciũt hæretici, carnalia ſunt, & inania & falſa, ita vt nihil eorum quæ illa geſſerint à nobis probari debeat. Et Leo Papa dicit in epiſtola ad Leonem * Auguſtum, Manifeſtum eſt per crudeliſſimam & inſaniſſimam veſaniam, in Alexandrina ſede omne cœleſtium ſacramentorum lumen extinctum. Intercepta eſt ſacrificij oblatio defecit Chryſmatis ſanctificatio & patricidalibus manibus impiorum, omnia ſe ſubtraxere myſteria: Ergo vera fides miniſtri eſt de neceſſitate ſacramenti.*

Lib. 1. Ep. 12. non remote à fi. incipit. Cum ſimul in conci. Leo in Epiſt 75. quæ incipit, Litteras clemẽtię tuę à medio.

3. Præterea. Illi qui non habent veram fidem, videntur eſſe per excommunicationem ab Eccleſia ſeparati: Dicitur enim in ſecunda Canonica Iohan. Si quis venit ad vos, & hanc C *doctrinam non adfert, nolite eum recipere in domum, nec Aue dixeritis ei, & ad Titum 3. Hæreticum hominem poſt primam, & ſecundam correctionem deuita. Sed excommunicatus non videtur poſſe conferre Eccleſiæ ſacramentum, cum ab Eccleſia ſit ſeparatus, ad cuius miniſterium pertinet ſacramentorum diſpenſatio: Ergo videtur, quod vera fides miniſtri, ſit de neceſſitate ſacramenti.*

Lib. 1. ca. 47. circa fi. to. 7.

*Sed contra eſt, quod Auguſtinus * dicit contra Petilianum Donatiſtam: Mementote, Sacramentis Dei nihil obeſſe mores malorum hominum, quod illi vel non ſint, vel minùs ſancti ſint.*

Art 5. huius q. & q. 6. art. 1. & 2.

RESPONDEO *dicendum, quòd ſicut ſuprà dictum eſt * quia miniſter in ſacramentis inſtrumentaliter operatur, non agit in virtute propria, ſed in virtute Chriſti. Sicut autem pertinet ad propriam virtutem hominis charitas, ita &* D *fides. Vnde ſicut non requiritur ad perfectionem ſacramenti quòd miniſter ſit in charitate, ſed poſſunt etiam peccatores ſacramenta conferre, vt ſuprà dictum eſt:* ita non requiritur ad perfectionem ſacramenti fides eius, ſed infidelis poteſt verum ſacramentum præbere, dummodo cætera adſint, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti.*

Artic. 5. & 6. huius quæ.

AD *primum ergo dicendum, quod poteſt contingere, quod aliquis patiatur defectum fidei circa aliquid, & non circa veritatem ſacramenti, quod exhibet, puta ſi aliquis credat iuramentum eſſe in omni caſu illicitum, & tamen credat Baptiſmum efficaciam habere ad ſalutem, & ſic talis infidelitas non impedit intentionem conferendi ſacramentum. Si verò* E *patiatur fidei defectum, circa ipſum ſacramentum, quod exhibet, licet credat per id quod agitur exteriùs, nullum ſequi interiorem effectum, nõ tamen ignorat, quòd Eccelſia catholica intendit per huiuſmodi, quæ exteriùs aguntur, præbere ſacramentum. Vnde non obſtante infidelitate, poteſt intendere & facere id, quod facit Eccleſia, licet æſtimet id nihil eſſe. Et talis intentio ſufficit ad ſacramentum, quia ſicut ſuprà dictum eſt, * miniſter ſacramenti agit in perſona totius Eccleſiæ, ex cuius fide ſuppletur id, quod deeſt fidei miniſtri.*

Art. 8. huius quæſt.

AD *ſecundum dicendum, quod hæreticorum quidam in collatione ſacramentorum, formam Eccleſiæ non ſeruant, & tales neque ſacramentum conferunt, neque rem ſacramenti. Quidam verò ſeruant Eccleſiæ formam, & tales conferunt quidem ſacramentum, ſed non conferunt rem ſacramenti. Et hoc dico, ſi ſunt manifeſtè ab Eccleſia præciſi, quia ex hoc* A *ipſo, quod aliquis accipit ſacramenta ab eis, peccat, & per hoc impeditur, ne effectum ſacramenti conſequatur. Vnde Auguſtinus * dicit in libro de fide ad Petrum: Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites extra Eccleſiam baptizatos, ſi ad Eccleſiam non redierint, Baptiſmo cumulari perniciem. Et per hunc modum dicit Leo Papa,* in ſede Alexandrina omne Sacramentum lumen eſſe extinctum, ſcilicet, quantum ad rem Sacramenti, non autem quantum ad ipſum Sacramentum, Cyprianus autem nullo modo Sacramentum conferre, Hæreticos poſſe, credebat, ſed in hoc eius ſententia non tenetur. Vnde Auguſtinus * dicit martyrem Cyprianum, qui apud Hæreticos, vel Schiſmaticos datum Baptiſmum nolebat cognoſcere, tanta merita vſque ad triumphum martyrij ſecuta* B *ſunt, vt charitatis, qua excellebat, luce obumbratio illa fugaretur, & ſi quid purgandum erat, paſſionis falce tolleretur.*

ca. 36. vſque ad med to 3.

Epiſto. 75. à medio illius.

Epiſt. vlt. lib 1. epiſto.

Ex E. 48. ante finẽ habetur to. 2. expreſſius li. 1. cõtra Dona. ca. 18. to. 7. & in fine lib. 2. contra Creſ. tomo 7.

AD *tertium dicendum, quòd poteſtas miniſtrandi ſacramenta, pertinet ad ſpiritualem charactêrem, qui indelebilis eſt, vt ex ſuprà dictis patet. * Et ideò per hoc, quod aliquis ab Eccleſia ſuſpenditur, vel excommunicatur vel etiam degradatur, non amittit poteſtatem conferendi ſacramentum, ſed licentiam vtendi hac poteſtate. Et ideò ſacramentum quidem confert, ſed tamen peccat conferendo, & ſimiliter ille, qui ab eo accipit ſacramentum Et ſic non percipit rem ſacramenti, niſi fortè per ignorantiam excuſetur.*

quæſtio. præce. articulos.

DOctrina huius Articuli comprehenſa eſt ſub generali doctrina data in articulo 5. & ideo non C indiget noua explicatione. Nam quod à Diuo Thoma dicitur in ſolutone ad ſecundum, Hæreticum poſſe dare ſacramentum, non tamen rem ſeu effectum ſacramenti, intelligendum eſt, non ex defectu poteſtatis ipſius miniſtri, ſed ratione obicis ex parte ſuſcipientis, quia peccat ſuſcipiendo ſacramẽtum à tali miniſtro. Et hoc explicuit Diuus Thomas in ſolutione ad tertium dicens de huiuſmodi ſuſcipiente. *Et ſic non percipit rem ſacramenti, niſi forte per ignorantiam excuſetur*: ſub qua exceptione ſubintelligi debet, omnis alia ratio excuſationis, quæ intercedere poteſt. Nam eadem eſt omnium ratio. Atque intelligitur, totum hoc impedimentum oriri ex obice peccati, nam ſi illud excuſetur, ſacramentum non D priuabitur ſuo effectu, propterea quod ab hæretico miniſtretur, vt latiùs poſteà dicemus.

ARTICVLVS X.

Vtrùm intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti.

*AD decimum ſic proceditur. Videtur quod intentio recta miniſtri requiratur ad perfectionem ſacramenti. Intentio enim miniſtri debet conformari, intentioni Eccleſiæ, vt ex dictis patet. * Sed intentio Eccleſiæ ſemper eſt recta: Ergo de neceſſitate ad ſacramenti perfectionem requiritur intentio recta miniſtri.*

Infra q. 74. a. 2. ad 2. & 4. d. 6. q. 1 ar 2. q. 2. & d. 11. q. 2. ar. 1. q. 3. ad 1. & d. 10. quæſt. 1. ar. 3. ad 3. a. 8. & 9.

2. Præterea, Peruerſa intentio deterior eſſe videtur, quam intentio iocoſa Sed intentio iocoſa tollit ſacramentum, puta, E *ſi aliquis non ſeriò, ſed ludo aliquem baptizaret: Ergo multo magis peruerſa intentio aufert ſacramentum, puta, ſi aliquis aliquem baptizaret, vt poſtmodum eum occideret.*

*3. Præterea, Peruerſa intentio facit totum vitioſum, ſecundum illud Lucæ 12. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebroſum erit. Sed ſacramenta Chriſti non poſſunt inquinari per malos homines, ſicut Auguſtinus dicit contra Petilianum. * Ergo videtur, quod, ſi ſit peruerſa intentio miniſtri, non ſit ibi verum ſacramentum.*

In tract. lib. 1. contra Peti. per 8. vel 9. c. & lib. 3. cont. Creſ. c. 5. 6. 7. to. 7.

SED *contra eſt, quod peruerſa intentio pertinet ad malitiam miniſtri, ſed malitia miniſtri non tollit ſacramentum: Ergo nec peruerſa intentio.*

RESPONDEO *dicendum, quòd intentio miniſtri poteſt peruerti dupliciter. Vno modo reſpectu ipſius ſacramenti, putà, cùm aliquis non intendit ſacramentum conferre, ſed*

deriſoriè

deriſoriè aliquid agere. Et talis peruerſitas tollit veritatem ſacramenti præcipuè, quãdo intentionem ſuam exterius manifeſtat. Alio modo poteſt peruerti intentio miniſtri, quantum ad id, quod ſequitur ſacramentum, putà, ſi ſacerdos intendat aliquam fœminam baptizare, vt abutatur ea, vel ſi intendat conficere Corpus Chriſti, vt eo ad veneficia vtatur. Et quia prius non dependet à poſteriori, inde eſt, quod talis intentionis peruerſitas veritatem Sacramenti non tollit, ſed ipſe miniſter ex tali intentione grauiter peccat.

Ad primum ergo dicendum, quòd Eccleſiæ intentio recta eſt, & quantum ad ſacramenti perfectionem, & quantum ad ſacramenti vſum, ſed prima rectitudo perficit ſacramentum, ſecunda operatur ad meritum. Et ideo miniſter, qui conformat intentionem ſuam Eccleſiæ, quantum ad primam rectitudinem, non autem, quantum ad ſecundam, perficit quidem ſacramentum, ſed non eſt ſibi ad meritum.

Ad ſecundum dicendum, quòd intentio ludicra, vel iocoſa excludit primam rectitudinem intentionis, per quam perficitur ſacramentum, & ideo non eſt ſimilis ratio.

Ad tertium dicendum, quòd peruerſa intentio peruertit opus intendentis, non autem opus alterius. Et ideo ex peruerſa intentione miniſtri, peruertitur, quod id agit in ſacramentis, in quantum eſt opus eius, nõ in quantum eſt opus Chriſti, cuius eſt miniſter. Et eſt ſimile, ſi miniſter alicuius hominis, praua intentione deferret pauperibus eleemoſynam, quam Dominus recta intentione mandaret.

Littera huius articuli clariſſima eſt, doctrina verò eius comprehenſa eſt in illa, quæ artic. 5. & 8. eſt tradita.

DISPVTATIO XIII.

De cauſa proximè miniſtrante ſacramenta.

In hac diſputatione explicanda ſunt omnia, quæ ex parte miniſtri neceſſaria ſunt ad veritatem ſacramenti: vnde primò dicemus de perſona, deinde de actibus, quos adhibere debet ad ſacramentum perficiendum, vt factum teneat, & excludemus alias conditiones, quæ ſimpliciter neceſſariæ non ſunt. De his verò, quæ ad digne miniſtrandum ſacramentum ſeruari debent, commodiùs dicemus inferiùs in moralibus diſputationibus.

SECTIO I.

Vtrùm omnes & ſoli homines poſſint eſſe ſacramentorum miniſtri.

Ille verus ſacramẽti miniſter eſt, quem Chriſtus eſſe voluit.

Principio ſtatuenda eſt generalis regula in Commentariis articulorum indicata, quæ eſt baſis & fundamentum omnium, quæ dicenda ſunt, ſcilicet illum eſſe ſufficientem, ac neceſſarium miniſtrum ad ſacramentum conficiendum, quem Chriſtus ſua inſtitutione deſignauit. Probatur, quià, vt Conc. Florent. docuit, ſacramenta tribus perficiuntur, materia, forma & miniſtro, ergo neceſſe eſt, vt qui ſacramentum inſtituit, hæc tria ſtatuat atq; deſignet, quę ſunt de neceſſitate ſacramenti. Quia inſtitutiò ſacramenti hęc omnia includit; ergo ſicut in vno quoque ſacramento, quæ ſit materia vel forma ſufficiens aut neceſſaria, ex Chriſti inſtitutione petitur, ita de miniſtro ratiocinandum eſt. Et confirmatur; nam hac ratione ſacramẽtorum miniſtri dicuntur operari, vt inſtrumenta & organa, quæ vicem Chriſti gerunt, non ſolùm reſpectu effectus ſacramenti, ſed in ipſomet ſacramento conferendo. Ita ſumitur ex Auguſtino, tract. 5. & 6. in Ioann. vbi ponderat verbum illud, *Hic eſt, qui baptiZat*, id eſt, Chriſtus. Quia licet Petrus baptizet, tamen id facit, vt miniſter à Chriſto deputatus, idem lib. 3. contra Creſconi. cap. 8. vbi adducit illud 1. ad Corint. 9. *Neque qui plantat eſt aliquid,*
A *neque qui rigat*; & lib. 1. contra litter. Petilian. c. 7. comparat miniſtrum ſacramenti cum miniſtro Euangelij, quatenus vterque operatur, vt legatus Chriſti. Addit verò lib. 5. de Baptiſmo, cap. 14. conſideratione dignum eſſe, Paulum interdum vocare Euangelium ſuum, nunquam tamen appellaſſe baptiſmum ſuum: Quia licet in vtroq; munere ſit homo miniſter Chriſti, ſpecialiori tamen modo in collatione ſacramenti, quam in fidei prædicatione. Nam in hac poteſt homo aliquid de ſuo ponere, aut in modo aut in doctrinæ expoſitione, aut in ſimilibus: tamen in ſacramento tradendum totum, quod ad ſubſtãtiam pertinet, ſit ex inſtitutione & virtute Chriſti. De qua re plura legi poſſunt apud eundem Auguſtinum, lib.
B 3. contra litter. Petilia. c. 8. 49. & 55. & aliis lib. contra Donatiſtas. Vltimo adiungi poteſt ratio, quia conficere ſacramentum, eſt opus ſupernaturale: nam eſt conficere ſignum efficax gratiæ; ſed nulla creatura ex ſe habet hanc poteſtatem; ergo oportet, vt illam recipiat ex diuina inſtitutione.

Soli homines ſacramẽtorum miniſtri ſunt.

Hoc poſito, dico primò. Soli homines ſunt ſufficientes miniſtri ſacramentorum. Hæc eſt mens Diui Thomæ hic, ar. 7. atq; idem docet Alex. Alenſ. 4. par. q. 16. memb. 4. Gab. d. 6. q. 1. Soto, d. 1. q. 5. art. 7. & reliqui. Probatur primò ex Chriſti inſtitutione in ſingulis ſacramentis; nam ſolis hominibus dixit Matth. vltimo, *BaptiZantes eos*, & Luc. 22. *Hoc facite*, & Ioann. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, & Iacobi ſimiliter dici-
C tur, *Vocet presbyteros Eccleſiæ*: & Acto. 8. Apoſtoli mittuntur ad confirmandos eos, qui fuerant in Samaria ad fidem conuerſi. Denique ad Epheſ. 5. inquit Paulus de Chriſto, *Aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus*; & poſteà ſubiungit, *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem Prophetas, alios vero Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores ad conſummationem ſanctorum in opus miniſterij, in ædificationem Corporis Chriſti.* Totum ergo hoc miniſterium commiſſum eſt hominibus; de quibus propterea dicitur 1. ad Corint. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Secundò afferri poſſunt congruentiæ huius inſtitutionis.
D Prima, quia pręcipui miniſtri ſacramentorum, & qui ex officio ad hoc conſtituuntur ſunt ſacerdotes; ſacerdos autem (ait Paulus ad Hebr. 5.) oportet, *vt ſit ex hominibus aſſumptus, vt pro hominibus conſtituatur in his, quæ ſunt ad Deum.* Quam congruentiam attigit Diuus Tho. in artic. 5. & optimè illam confirmat, quia ſummus Pontifex Chriſtus, qui eſt præcipuus author ſacramẽtorum, eſt verus homo, & ideò expedit, vt miniſtri ſint illi in natura conformes. Secunda adiungi poteſt, quia illi, quibus miniſtranda ſunt ſacramenta, ſunt ſoli homines: ergo vt ſeruetur proportio, oportet, vt miniſtri etiam ſacramentorum ſint homines. Tertiò, fuit hoc Eccleſiæ conueniens: nam cùm humana & viſibilis ſit, debuit per humanos, ac ſenſibiles miniſtros gubernari: ergo etiam oportuit, vt
E ab eiſdem ſacramenta miniſtrarentur; ergo angelici ſpiritus non erant ad hoc miniſterium accommodati. De inferioribus verò creaturis, nihil dicere oportet: quia cùm ratione careant, omnino ſunt huius miniſterij incapaces. Quartò addit Caietanus fuiſſe conueniens, vt ſacramenta conſtarent verbis: ſoli autem homines poſſunt propria verba proferre: nam licèt Angeli in corporibus aſſumptis poſſint efficere ſonum verbis ſimilem, non tamen poſſunt veram locutionem efficere, vt docuit D. Thom. 1. par. quæſt. 51. art. 3. ad 4. Dices; ille ſonus in ipſa motione, vel qualitate, vel ſigno ſenſibili, nihil differt à propria locutione humana, ſed ſolum in habitudine, ſeu emanatione ab organis vitæ, & anima infor-

mante

mante illa, hoc autem nihil differre videtur à ratione A ſacramenti, quæ conſiſtit in ſigno ſenſibili: ergo hoc nihil obſtat, quominùs Angelus per corpus aſſumptum poſſit proferre verba ex ſe ſufficientia, ad conſtituendum ſacramentum. Reſpondetur (quidquid ſit de phyſica diſtinctione inter vtrumque ſonum, quæ ad præſentem diſputationem non refert) propria verba & humanã locutionem eſſe neceſſariam ad formam ſacramenti, quod colligimus ex Chriſti inſtitutione, qui ſolis hominibus præcepit, vt illis ſenſibilibus verbis, quibus exprimere ſolent conceptus ſuos, ad conficienda ſacramenta vterentur.

Tandem, ſi per ſingula ſacramenta diſcurramus; B de ſacramento Matrimonij nulla poteſt eſſe controuerſia, quia in illo nullus requiritur miniſter præter ipſos contrahentes, quos non poſſe eſſe, niſi homines, ſatis per ſe notum eſt. De quinque verò aliis ſacramentis, in quibus neceſſarius eſt miniſter conſecratus, & charactêre Ordinis inſignitus, ſatis etiam conſtat, eorum miniſtrum, non poſſe eſſe, niſi hominem, quia nullus eſt capax ſacramenti Ordinis, & charactêris, niſi homo. Igitur ſolùm relinquitur ſacramentum Baptiſmi, de quo poſſit dubitari. Nam Scotus in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. ſentit Angelum poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti, quia poteſt per corpus aſſumptum abluere, & verba proferre, & per ſe poteſt id facere debita intentione. Cui ſententiæ C fauere videtur Auguſt. libr. 2. contra Parmen. cap. 15. dicens: *Nemo accipit ſine dante; ſed quod attinet ad ſanctitatem Baptiſmi, adeſt Deus, qui dat, ſiue per hominem ſiue per Angelum.* Dicendum eſt tamen, ſecundum legem ordinariam, ſolum hominem poſſe eſſe miniſtrum in ſacramento; propter omnes rationes ſuprà adductas, quæ ſatis declarant hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, atque hanc eſſe ordinariam legem. Vnde Concilium Florentinum in decreto Eugenij, aſſignans miniſtrum huius ſacramenti, tàm ordinarium, quàm ſufficientem in caſu neceſſitatis, ſolùm facit hominum mentionem. Auguſtinus verò loquitur, non de lege ordinaria Baptiſmi, ſed de variis modis, quibus Deus poteſt ſanctitatem conferre, vel per hominem, vel per Angelum, vel vt ipſemet addit, D *per ſe ipſum*, cùm tamen certum ſit, Deum per ſe ipſum non conferre ſacramentum Baptiſmi iuxta ordinariam legem: loquitur ergo Auguſtinus de eo, quod abſolutè fieri poteſt. Certum eſt autem, ex priuilegio, ſeu diuina diſpenſatione, poſſe Deum conferre effectum Baptiſmi, per ſignum ſenſibile, per Angelum factum, & fortaſſe Scotus nihil aliud voluit: requirit enim diuinum præceptum, & ideo negat, Baptiſmum datũ à malo Angelo cenſendum eſſe validum, niſi certa reuelatione conſtet de diuino præcepto. Hæc verò diſpenſatio, non ſolum habet locum in ſacramento Baptiſmi, ſed etiam in aliis: eſt enim eadem ratio, quia Deus nõn magis alligauit potentiam ſuam ſigno ſenſibili in aliis ſacramentis, quàm E in Baptiſmo. Vnde refert Nicephorus libro 11. hiſto. capi. 20. Amphilochium quendam fuiſſe conſecratum Epiſcopum per Angelum, eamque conſecrationem ratam fuiſſe habitam ab aliis Epiſcopis, quibus, credendum eſt ſufficientibus coniecturis conſtitiſſe illum fuiſſe bonum Angelum.

Baptiſmi etiã miniſtrũ debere eſſe hominẽ, oſtenditur.

Quidam ab Angelo cõſecratus Epiſcopus.

Atque ex his omnibus ſequitur, animam à corpore ſeparatam, non poſſe eſſe miniſtrum ſacramentorum, non ſolùm quia non poteſt propria verba formare, ſed etiam quia reuera non eſt homo. Si autem poſt ſeparationem à corpore, iterum ad illud rediret propriè informando & viuificãdo illud, non eſt dubium, quin ſuppoſitum illud, quantum eſt ex parte naturæ, poſſet eſſe ſufficiens miniſter ſacramenti, ſi aliæ conditiones neceſſariæ concurrerent, quia eſſet verè homo. Quod maximè verum eſt magiſque indubitatum, ſi anima illa rediret ad corpus paſſibile, & mortale, quia non ſolùm ille eſſet homo, ſed etiam viator. Si autem loquamur de homine omnino exiſtente extra viam in corpore & anima glorioſis, poteſt nonnulla ratio dubitandi ſuboriri; quia Chriſtus ſolis hominibus viatoribus videtur hæc miniſteria cõmiſiſſe, & huiuſmodi poteſtatem contuliſſe, nam ad illos ſolos dixit, *Baptizantes eos*, vel, *Hoc facite*, &c. Nec videtur ſufficere, quod in huiuſmodi homine maneat character Ordinis, quia cùm character non ſit potentia phyſica, ſed ſolum ſignum, potuit dari ad deputandum hominem ad tale miniſterium, pro ſtatu viæ, & non pro ſtatu beatifico. Nihilominùs D. Thomas ſenſit, hunc hominem eſſe ſufficientem miniſtrum ſacramenti, vt notauimus articu. 7. ad 2. Et videtur hæc ſententia probabilior, quia in huiuſmodi ſuppoſito concurrunt omnia neceſſaria ex parte miniſtri ad ſubſtantiam ſacramenti. Nam poteſt proferre propria verba humana, atque ita applicare propriã formam & materiam cum debita intentione, & poteſt etiam habere charactêrem ſi neceſſarius ſit. Quod verò non ſit in ſtatu viatoris, non videtur eſſentiale impedimentum, quia, licèt Chriſtus ad viatores homines ſit locutus, quando eis dedit huiuſmodi poteſtatem, quo modo eos tantum preſentes habebat, & per eos reuera exercenda erant hæc miniſteria, tamen nihilominus inſtitutio abſoluta fuit, & poteſtas data eſt hominibus, nec appoſita eſt illa conditio aut limitatio, ſcilicet, pro ſolo ſtatu viç, & ideo in eis abſolutè manet, eamq; exercere poſſent, ſi inter nos verſari permitterentur.

Qui redit ad vitam, etiam in ſtatu glorioſo, ſacramẽta poſſet miniſtrare.

Vltimò dicendum eſt, non omnes homines eſſe poſſe miniſtros quorumcunque ſacramentorum, ſed illos ſolos, qui iuxta Chriſti inſtitutionem & variam ſacramentorum rationem hanc poteſtatem acceperunt. Ratio huius aſſertionis conſtat ex principio ſuprà poſito, & applicabitur ad ſingula ſacramenta ex profeſſo in propriis eorum tractatibus ſeu diſputationibus, & præſertim cum agemus de ſacramento Ordinis, vbi contra hæreticos oſtendemus, non omnes hões poſſe eſſe ſacerdotes, aut habere æqualem poteſtatem perficiendi res ſacras. Itaque in omnibus ſacramentis in primis neceſſarium eſt, vt homo ratione vti poſſit, quia aliâs non poterit habere debitam intentionem, & ideo nec infantes, neque amentes, aut alij eiuſmodi poſſunt eſſe ſacramentorum miniſtri. Deinde, quod attinet ad neceſſitatem ſacramenti, in Baptiſmo quilibet homo ratione vtens poteſt eſſe miniſter, in Matrimonio omnes fideles baptizati, qui poſſint inter ſe Matrimonium contrahere, in Euchariſtia & Extrema vnctione quilibet ſimplex ſacerdos, in Pœnitentia verò ſacerdos iuriſdictionem habens: in aliis duobus Epiſcopus, vel ex diſpenſatione ſacerdos in ſacramento Confirmationis & aliquibus Ordinibus. Quæ omnia intelliguntur de poteſtate ſimpliciter neceſſaria, nam ius dandi non his omnibus competit, ſed quibus ex officio incumbit, de his verò omnibus latiùs in ſequentibus.

Qui ratione vti non poteſt, nec ſacramẽtorum miniſter eſſe poteſt.

SECTIO II.

Vtrùm ad ſacramentum conficiendum neceſſaria ſit in miniſtro intentio faciendi ſacramentum.

NOmine intentionis hoc loco ſolum intelligimus voluntatem faciendi ſacramentum ex quocunque fine, vel ratione procedat, quia omnis alius finis extrinſecus eſt impertinens (vt nunc ſupponimus)

mus)ad ſacramenti veritatem:ſolum ergo hoc obiectum,ſcilicet,ſacramentum perficiendum,conſideratur in præſenti tanquam finis, ad quem aliæ actiones ordinãtur,& ideo voluntas illius obiecti,vt perficiendi vocatur intentio, de cuius neceſſitate præſens quæſtio inſtituitur.

In qua eſt prima ſententia negans requiri huiuſmodi intentionem ad valorem ſacramenti. Hanc facilè amplectuntur hæretici omnes, qui ſacramentis nihil tribuunt præter externum ſymbolum, quatenus aptum eſt ad excitandam fidem, hoc enim facere poſſunt actiones, & verba ſenſibilia etiam ſi abſque huiuſmodi intentione fiant,imò etiam, ſi non procedant à voluntate rationali, ſed omninò caſu, & indeliberatè fiant. Omiſſo verò hoc hæretico fundamento, alia via nonnulli Catholici ſecuti ſunt hanc ſententiam,dicentes,ad perficiendum ſacramentum requiri quidem voluntatem faciendi illas actiones externas, quas Chriſtus inſtituit, verbi gratia, lauandi & proferendi talia verba, & hanc dicunt eſſe intentionem faciendi quod Chriſtus inſtituit, ſeu quod facit Eccleſia, quam Concilia requirunt ad ſacramenti veritatem, negant tamen præter hanc voluntatem eſſe neceſſariam intentionem faciendi ſacramentum, nam ſi miniſter velit debita verba proferre ſuper debitam materiam,etiam ſi decipiendi, vel illudendi cauſa id faciat,erit validum ſacramentum.Hanc ſententiam probabilem iudicat Palud. ibidem quæſtio. 2. articu.3. licèt contrariam iudicet veriorem.Angelus in ſum. verbo *Baptiſmus* 5. nu.7. dicit, quòd licèt baptizans intendat nõ facere quod facit Eccleſia, ſi tamen in re facit, quia formam ſeruat, nihilominùs baptizat ,dummodo baptizare intendat: ſecus verò (inquit) ſi intenderet ſolum lauare. Et pro hac ſententia citat Innocent. in capite pri. de Baptiſmo. Hi verò duo authores re vera non defendunt prædictã opinionem,quia dum diſtinguunt inter intentionem lauandi & baptizandi,ſatis indicant ſe ſentire, eſſe neceſſariam aliquo modo intentionem faciendi ſacramentum, & non ſufficere intentionem faciendi actionem externam, quòd verò aiunt, poſſe eſſe validum ſacramentum etiam miniſter intendat non facere, quod facit Eccleſia, intelligunt, quando ex ignorantia habet intentiones repugnantes, vnam baptizandi, & aliam diſcordandi ab intentione Eccleſiæ. Expreſsè tenet hanc ſentẽtiam Sylueſt. Baptiſ.3. nume.12. qui exiſtimat eſſe ſententiam Diui Thomæ, vt ſuprà dixi, & ſaltem negari non poteſt,quin in 4. diſt. ſex. quæſt. 1. articulo 2. quæſtiuncula 1.ad 2. in hanc opinionem fuerit propenſus,refert enim ſecundo loco opinionem aſſerentem, in Baptiſmo & aliis Sacramentis, quæ habent in forma actum exercitũ non requiri mentalem intentionem, & quamuis nõ expreſsè,illã tamẽ approbare videtur,in hac verò 3. parte, multò aliter locutus eſt, vt explicuimus.

Intẽtio conficiẽdi actiones externas à quibuſdam putatur ſufficiens.

Poteſt autem in huius ſententiæ fauorem afferri hiſtoria illa vulgaris de Athanaſio, qui cùm eſſet puer,quoſdam alios pueros per iocum baptizauit, & tamen eum Baptiſmum ratum habuit Alexander Patriarcha Alexandrinus,vt referunt Ruffinus libro prim. hiſtoria. capite 14. & Nycepho. libro 8. capite 44.& Sozomen.libro 2. capite 16. & Gratian. in cap. Spiritus ſanctus, §. Ecce 1. quæſtione 1. Nec diſſimilis eſt hiſtoria, quam refert Nycepho. libro 3. hiſto. capite vltimo de quodam puero Iudæo per ſimilem ludum ab aliis pueris baptizato, qui Baptiſmus in Eccleſia Conſtantinopolitana approbatus eſt, & ideò non fuit iteratus,ſed ſolum additæ ceræmoniæ, quæ defuerunt: Ergo ſignum eſt, fuiſſe iudicatum à A prædictis Patribus, ad veritatem Baptiſmi nihil aliud eſſe neceſſarium, præter externam ablutionem, & formam, de quibus in prædictis caſibus conſtare potuit, nam de interna intentione non ſolum conſtare non potuit, verum etiam neque ſatis probabili ratione præſumi, quod tamen maximè neceſſarium erat, ſi exiſtimaretur talis intentio neceſſaria, præſertim in re tam graui, & in ſacramento ad ſalutem neceſſario.

Secundò augeri poteſt difficultas ex Auguſtino, libro 7. de Baptiſmo capite 53. & habetur in capite, Solet etiam quæri, de conſecratio. diſt. 4. Vbi in primis ait, eum,qui baptizatur abſque ſimulatione ba- B ptizati,ſeruata Eccleſiæ forma,manere baptizatum, in quibus verbis ſignificat, ſimulationem baptizantis non eſſe contrariam veritati ſacramenti, tum in vniuerſali locutione, tum maximè in ſpeciali exceptione ſimulationis bapizati: nam exceptio (vt dicitur) firmat regulam. Rurſus verò inferiùs expreſſiùs quærens,an cenſendus ſit eſſe Baptiſmus, quando miniſter omnia per iocũ & irriſionem facit, non audet quidquam definire, ſed expectandam putat diuinam reuelationem.

Tertiò argumento ratione, certum enim eſt, potuiſſe Chriſtum ita ſacramenta inſtituere, vt ad illorum valorem & efficaciam non ſit neceſſacia prędicta intentio,ſed ſolùm ſignum externum, vel ad C ſummum, voluntas efficiendi actionem externam & proferendi verba. Nihil enim afferri poteſt, cur hoc abſolutè repugnet,aut Chrõ fuerit impoſſibile, ſed hic modus inſtitutionis eſt multis rationibus cõuenientior:ergo credendum eſt, hãc fuiſſe Chrĩ voluntatem. Minor declaratur variis modis. Primò ex communi ratione miniſtrorum, nam quando aliquis tranſigit negotium,ſeu obligationem, aut contractum per miniſtrum, non requirtur intentio miniſtri ad valorem contractus,ſed ſola externę actionis executio, vt ſi Petrus per famulum rem aliquam dono mittat ad Paulum, non oportet vt famulus habeat intentionem transferẽdi dominum, ſed ſolum vt rem exteriùs exhibeat & tradat nomine Petri, & D quòd Paulus acceptet, ſed hoc eodem modo comparantur ad Chriſtum miniſtri ſacramentorum: ergo. Secundò, ex generali ratione ſigni ſenſibilis ex impoſitione ſignificantis,nam hoc ipſo, quod vox vel actio externa ad ſignificandum aliquid imponitur,ſi exteriùs exhibeatur ſeu proferatur,erit verum ſignum ſenſibile,quacunque intentione fiat, ſed ſacramentum eſt ſignum ſenſibile impoſitum à Chriſto ad ſignificãdum in tali actione, & talibus verbis: ergo talis actio & verba exteriùs exhibita habent illam ſignificationem ex impoſitione Chriſti, quidquid miniſter intendat:imò ſi etiam ipſe nolit. Nam, dum exhibet exteriùs talem ceræmoniam, velit, nolit,facit ſignum à Chriſto inſtitutũ: facit ergo ſacra- E mentum : ſicut qui exhibet ſeu diſpenſat hoſtiam conſecratam,velit,nolit,confert ſacramentum,quia ex vi conſecrationis, habet inſeparabilem ſignificationem. Ita ergo, qui exhibet talem ceræmoniam externam, velit, nolit, dabit ſacramentum, quia illa ceræmonia habet inſeparabilem ſignificationem. Et confirmatur, quia ſi miniſter velit dare ſacramentum,non tamen effectum,nihilominùs,ſi ſuſcipiens ſit diſpoſitus,recipiet effectum :quoniam ex Chriſti inſtitutione & promiſſione effectus infallibiliter eſt coniunctus cum ſuſceptione ſacramenti,quantum eſt ex parte illius: Et ideo non poteſt miniſter illum impedire, ſed ſimili modo ſacramentalis ſignificatio à Chriſto eſt impoſita tali ceræmoniæ exteriori: ergo nihil aliud neceſſariũ eſt, vt illa cerę-

nia ſignificet, præter quam, quod exteriùs fiat: ergo, ſi miniſter hoc velit & faciat, neceſſariò faciet ſacramentum, nec poteſt ſua voluntate ſeu intentione contraria impedimentum ponere Chriſti inſtitutioni. Secundò confirmatur hęc coniectura & ratio, quia re vera miniſter, nihil aliud facit, niſi externam actionem, ſeu prolationem verborum; formalem enim ſignificationem, non poteſt efficere: hęc enim, nihil reale addit verbis, aut actibus externis, ſed ſolam denominationem reſultantem ex Chriſti inſtitutione: ergo, vt ſacramentum fiat in ratione ſigni non fuit neceſſarium exigere à miniſtro aliam intentionem ſeu voluntatem, præterquam faciendi illud opus externum: quia natura ſacramenti nihil aliud poſtulat, neque aliud eſt neceſſarium ad totum illud ſenſibile ſignum applicandum. Tandem explicatur hoc exemplo: nam ſi duo baptizati velint contrahere matrimonium in facie Eccleſiæ, & expreſſè nolint facere ſacramentum, nihilominus efficient: quia prior voluntas eſt efficax ad faciendum contractum & non eſt in eorum poteſtate ſeparare rationem ſacramenti à tali contractu inter baptizatos inito: ergo ſimili ratione in cæteris non requiritur talis intentio. Vnde poteſt confici generalis confirmatio: nam interdùm habet miniſter contrarias intentiones ex ignorantia, vt in prædicto caſu; aut ſi velit dare Baptiſmum, non verò ſanctificare paruulum; quid ergo tunc fiet? Videtur etenim res eſſe perplexa, ſi requiritur intentio; quia non eſt maior ratio, cur vna intentio operetur, quàm alia: ergo ad vitandam huiuſmodi perplexitatem, melius eſt, negare intentionis neceſſitatem. Tertiò, ad certitudinem ſacramentorum, & ad pacandos animos ſuſcipientium illa, videtur hic modus inſtitutionis multò magis conueniens. Decuit enim maximè, vt de ſacramentorum veritate conſtaret fidelibus, quoad fieri poſſet, & Eccleſiæ; vt rectè docuit D. Thom. in 4. diſt. 5. q. 2. artic. 2. quæſtiuncul. 1. vt ex hoc principio concludat bonitatem miniſtri non eſſe ad ſubſtantiam ſacramenti neceſſariam; atque eodem ad eandem rem vtitur ſæpe Auguſtin. vt videre licet lib. 1. contra litter. Petilia. cap. 3. & lib. 2. cap. 3. & 5. & aliis locis infrà tractandis; ſi autem valor externi ſacramenti penderet ex intentione interna miniſtri, non minùs eſſet incerta veritas ſacramenti, & ſanctificatio eius, quam ſi penderet ex ſanctitate & fide miniſtri: quia non magis poteſt conſtare Eccleſiæ de intentione, quam de fide eius. Et confirmatur: nam potiſſimùm redderentur incerta ſacramenta ab hæreticis collata, ſeruata Eccleſiaſtica forma: quia meritò dubitare poſſumus de vera intentione eius, qui veram fidem non habet, præſertim, cùm dicat Auguſt. Pſalm. 31. quod intentionem rectam non facit, niſi recta fides. Confirmatur hæc coniectura; quia vt Chryſ. ait Homil. 85. in Ioann. propè finem. *Iuſtum non eſt, propter alium*, (id eſt, miniſtri vel ſacerdotis) *malitiam ad ſalutem noſtram accedentis offendi*: ergo neque etiam videtur iuſtum, vt is, qui bona fide, ac mente accedit, & exterius recipit totum id, quod videtur neceſſarium ad ſacramentum, propter ſolam malitiam miniſtri volentis illum decipere & illudere, tantum patiatur detrimentum, quantum eſt priuari ſacramento & fructu eius: & interdùm fortaſſe propter ſolam eam cauſam damnari.

Intentio faciendi ſacramentum eſt omnino neceſſaria.

Dicendum nihilominus eſt, ad faciendum ſacramentum non ſufficere externam effectionem cęremoniæ ſenſibilis, nec voluntatem efficiendi illam actionem, quaſi materialem, ſed requiri intentionem faciendi ſacramentum, vel ſub hoc conceptu vel ſub aliqua ratione confuſa & communi, ſeu ęquiualenti, A ſcilicet intendendo facere, quod Chriſtus inſtituit, vel quod Chriſtiani faciunt, vel aliquid ſimile: quilibet enim ex his modis intentionis abſque controuerſia ſufficit, & reperiri poteſt in hæretico, vel alio infideli, & in homine ignorante. Atque hoc modo explicata concluſio eſt communis Theologorum in 4. diſt. 6. Bonauent. art. 3. quæſt. 1. Richard. art. 1. q. 2. clarius & melius Scotus q. 5. Gabriel. quæſt. 1. artic. 2. concluſ. 3. & 4. Duran. quæſt. 2. Maior. diſt. 2. quæſt. 1. §. penult. circa finem. Hadria. quæſt. 3. de Baptiſmo, Soto diſt. 1. quæſt. 5. artic. 8. Victoria in ſum. de ſacramentis in materia de Baptiſmo, num. 31. Alex. Alenſ. 4. part. quæſt. 13. in membr. 1. per totum, præſertim B art. 4. Hugo de S. Vict. lib. 2. de ſacramen. par. 6. c. 13. de D. Thomæ ſententia ſatis eſt in commentariis dictum, eademque apertè colligitur ex his, quæ ſuperiùs docuit artic. 8. Eſt autem in nonnullis ex his authoribus aduertendum, non ſolùm videri requirere intentionem faciendi ſacramentum, ſed etiam conferendi effectum, quas intentiones expreſſiùs diſtinguens Scotus, quam alij, negat, vtramque eſſe neceſſariam, ſed ſolum priorem, quod etiam nos ſuprà diximus in commentario art. 8. & aſſignauimus modum, quo explicandi ſunt authores, qui loquuntur de intētione effectus ſacramenti; nō enim eſt neceſſarium illum formaliter & in ſe intendere, ſed ſolùm in cauſa, ſeu in ipſo ſacramento.

Huius veritatis præcipuum fundamentum.

C Fundamentum huius ſententiæ ſic explicatæ ſumendum eſt ex Chriſti inſtitutione, quoniam ex ſola rei natura certum eſt, non poſſe probari hanc intentionem eſſe neceſſariam, neque eſſe impoſſibilem alium inſtitutionis modum: hoc enim ſatis conuincunt rationes factæ in fauorem primæ ſententiæ. Quòd autem fuerit hæc Chriſti voluntas & inſtitutio, quamuis in Scriprura ſacra expreſſè non doceatur, poteſt tamen colligi ex modo & verbis, quibus Chriſtus ſacramenta inſtituit. Quod ita declaratur, quia duobus modis potuerunt ſigna ſacramentalia imponi ad ſignificandum: primò, imponendo res ipſas, aut verba, aut actiones externas, quacunque ratione fiant, ſeu ponantur in rerum natura: quo D ſenſu procedunt multa ex argumentis prioris ſententiæ. Secundo modo poteſt intelligi hæc inſtitutio, vt per ſe primò dirigatur ad miniſtros, & illis detur poteſtas efficiendi ſacramenta. Hoc ergo ſuppoſito, argumentor in hunc modum. Sacramentorum inſtitutio facta eſt hoc poſteriori modo, ſcilicèt, dando miniſtris poteſtatem efficiendi & diſpenſandi ſacramenta: ergo ex vi illius requiritur intentio miniſtri ad conficiendum ſacramentum. Antecedens patet ex illis verbis inſtitutionis ſacramenti Pœnitentiæ, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, Ioan. 20. vbi poteſtatem dat miniſtris, & vſum eius ponit in eorum iudicio & arbitrio. Idem eſt de illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. nam illis ſigni- E ficatur, actionem illam per deceptionem & ſimulationem factam, non habere rationem ſacrificij, vel ſacramenti, ſed neceſſarium eſſe, vt aliqua ratione fiat ad Chriſti imitationem, ſeu repræſentationem, vel prout ab ipſo fuit inſtituta. Idem ferè eſt de illis verbis, *Baptizantes eos*, &c. Nam licet ibi non fuerit inſtitutum ſacramentum, ſed datum præceptum, tamen in ipſis verbis ſatis ſignificatur, eam poteſtatem datam eſſe miniſtris & eorum arbitrio commiſſam. Idem colligi poteſt ex forma ſacramenti Ordinis, quæ datur per modum imperij, *Accipe poteſtatem, &c.* & ex forma Extremæ vnctionis, quæ fit per modum deprecationis. Vnde D. Iacobus cap. 5. ad miniſtrum loquitur, dicens; vt ſuper infirmum oret. Sic igitur in omnibus ſacramentis ita eſt facta inſtitutio, vt

tio, vt procedant ex poteſtate data miniſtris tanquam propriæ actiones eorum, & ideò dicuntur remittere peccata, conuertere panem in corpus Chriſti. Prima verò conſequentia probatur, quia hęc poteſtas data eſt homini, vt homo eſt; ergo, vt vtatur illa humano modo operando per actiones humanas; ergo talis poteſtas ſubiicitur voluntati humanę; ergo neceſſaria eſt propria intentio & voluntas ipſius hominis, vt per hanc poteſtatem cenſeatur operari; ergo non ſatis eſt velle efficere, quaſi materialiter ſenſibilem illam actionem; quia illa ex ſe nòn eſt actio huius poteſtatis, nec per illam voluntatem applicatur hæc poteſtas ad operandum; eſt ergo neceſſaria prędicta intentio faciendi ſacramentum, vt homo operetur, tanquam miniſter Chriſti, habens ab illo ſpecialem poteſtatem. Quod confirmatur & declaratur ex verbis illis Pauli primæ ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Diſpenſator enim propriè dicitur ille, cuius poteſtati & arbitrio committitur aliquarum rerum diſtributio: quam neceſſe eſt fieri modo humano, atque adeò cum voluntate diſpenſandi res tali poteſtati commiſſas: ergo ad hunc modum intelligenda eſt diſpenſatio ſacramentorum commiſſa Chriſti miniſtris. Quocircà duobus modis intelligi poteſt negotium aliquod fieri per nuncium, vel miniſtrum, in quorum diſtinctione & intelligẽtia conſiſtit vis huius fundamenti, & ſolutio contrarij. Primus eſt, quãdo legatus ſeu miniſter, tantum eſt nuncius referens alterius voluntatẽ. Secundus eſt, quando poteſtas datur huiuſmodi miniſtro, vt ipſe vice alterius, ſuo tamen iudicio & arbitrio, negotium tractet & tranſigat, ſeu perficiat: quando enim fit priori modo, non requiritur voluntas ſeu intentio internuncij, ſed ſolum quaſi materialiter concurrit, referens alterius voluntatem. At verò, quando fit poſteriori modo, tunc voluntas miniſtri neceſſaria eſt; vt ſi rex committat iudici cognitionem, & iudicium alicuius cauſæ, neceſſe eſt vt talis iudex modo humano & per propriam voluntatem vtatur tali poteſtate; miniſtri ergo ſacramentorum, non ſunt prioris generis, ſed poſterioris, vt ex inſtitutione declaratũ eſt. Propter quod dixit Concil. Trid. loco ſtatim citando, abſolutionem ſacerdotis non eſſe nudum miniſterium, ſed actum iudicialem; ergo neceſſaria eſt in illo prædicta intentio. Quod tandem poteſt alio exemplo declarari. Nam ſi Deus daret homini poteſtatem ſuſcitandi mortuum ſuis verbis aut imperio, ex vi talis conceſſionis cenſeretur poſitum in voluntate talis hominis, vti tali poteſtate, quia hoc eſt de ratione poteſtatis humanæ, vt ſic: & ideò non poſſet actio procedere à tali poteſtate, niſi aliquo modo dirigeretur in finem ſeu effectum eius per intentionem ſeu voluntatem hominis, quia hoc eſt intrinſecè de ratione humanæ poteſtatis.

Miniſter ſacramentorũ non ſe gerit vt referens alterius voluntatem, ſed vt poteſtate vtens

Veritas hæc ab eccleſia definita.

Secundò principaliter probatur hæc veritas, quia hoc modo eſt intellecta Chriſti inſtitutio ab Eccleſia: propter quod eſt eius authoritate definita prædicta aſſertio in Conc. Flor. in decreto Eugenij, & in Trid. ſeſſ. 7. can. 11. *Si quis dixerit, in miniſtris, dum ſacramenta conficiunt, non requiri intentionem, ſaltem faciendi, quod facit Eccleſia, anathema ſit*: non enim poteſt hæc definitio explicari de intentione imitandi exterius, quaſi materialiter, ritum quem ſeruat Eccleſia: primo, quia hoc ſenſu nullius momenti eſſet illa definitio; quia loquendo moraliter ac humano modo, non poteſt aliquis facere exteriorem ceræmoniam, quam Eccleſia facit, niſi volendo illam facere: ergo aliquid vltra hoc intendit Concilium. Secundò, quia de hoc nulla fuerat controuerſia: Concilium

A autem intendit damnare errorem dicentium, ſacramentum eiuſdem valoris eſſe, ſiue ſeriò, ſiue ioco & ſimulatè fiat, vt ſtatim ex alio loco patebit. Tertiò, quia Concilia vtuntur illis verbis eo modo, quo ſapientes & docti in hac materia vti ſolent: omnes autem Theologi, cùm ita loquuntur, non ſumunt illa verba in eo materiali ſenſu; quia re vera in illo non ſignificant requiri aliquam intentionem, ſed ſolùm requiri externũ ritum, quem Eccleſia ſeruat. Et reuera, ſi formalis intentio, de qua agimus, faciendi, quod facit Eccleſia, ſeu faciendi ſacramentum, vel alia ſimilis non eſſet neceſſaria, illa etiam voluntas faciendi externam ceræmoniam non eſſet neceſſa-
B ria, niſi quatenus ad actionem externam concurrere poteſt. Quare, ſi actio illa exterior fieri poſſet ſine tali voluntate ſaltem deliberata & humana, ſed caſu; etiam ab homine ebrio, aut amente, perficeretur ſacramentum: quia non eſt maior ratio de vna, quàm de alia, vt patebit facilè applicando argumenta prioris ſententiæ. Concilia ergo, quæ intentionem requirunt faciendi, quod facit Eccleſia, ſine dubio loquuntur de intentione ſacramentali (vt ſic loquamur.) Quod in hunc modum poteſt præterea declarari, nam quod verè ac propriè facit Eccleſia, non eſt ſola ceræmonia exterior, quaſi materialiter ſumpta; illam enim poſſent facere etiam pagani & dæmones; quod ergo eſt proprium Eccleſię eſt facere illam
C vt ſacramentum eſt; intentio ergo faciendi, quod facit Eccleſia, eſt ſacramentalis. Denique Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. agens in particulari de miniſtro pœnitentiæ, docet, ſi à ſacerdote deſit animus ſeriò agendi, & verè abſoluendi, nihil fieri, idque definit in can. 9. Quæ definitio ſatis explicat, vniuerſalem definitionem priùs datam; propter quam exiſtimo, contrariam ſententiam non poſſe iam tutò defendi nec ſine errore.

Tertiò poſſumus addere congruentias huius inſtitutionis. Prima, quia cùm ſacramentum ſit ceræmonia ſacra, pertinet in primis ad eius reuerentiam, vt non fiat ioco, ſed ex animo; nec caſu, ſed ex intentione. Secunda, quia actiones, quibus fiunt ſacra-
D menta, ex ſe indifferentes ſunt, vt hoc vel illo modo fiant, & ad ſignificandum hoc vel illud: atque adeò, vt ſint ſacræ vel profanæ: ergo oportet, vt definiantur ad eſſe ſacramentale per intentionem miniſtri. Dices, determinari poſſunt per intentionem ſuſcipientis, aut per intentionem Eccleſiæ, vel Chriſti. Reſpondetur; In primis ſuſcipiens non ſemper eſt capax propriæ intentionis. Deinde actio, cùm ſit ab agente, per eius intentionẽ determinari debet. Item poteſt retorqueri argumentũ: nam ſi ex parte recipientis quiritur intentio, quando illam habere poteſt, cur nõ multò magis ex parte dantis? Rurſus Eccleſia non habet per ſe propriam intentionem; ſed per miniſtrum vult applicare ſacramenta, iuxta Chriſti in-
E ſtitutionem: Chriſtus verò non vult fieri ſacramentum ſine intentione miniſtri: quia expediens cenſuit, hanc poteſtatem ſuis miniſtris committere, vt modo humano illa vterentur, qui eſt nobilior modus operandi, magiſq; ad dignitatem tanti miniſterij, ipſorumq; miniſtrorum ſpectãs. Quæ poteſt eſſe noua congruentia, ſeu confirmatio. Tandem argumentum illud, quod ſuprà, explicando Concilia, inſinuabamus, non eſt contemnendum: nam ſi prædicta intentio non eſſet neceſſaria ad ſacramentum, nulla prorſus eſſet neceſſaria. Ex quo ab inconuenienti argumentatur Hugo Victor. ſuprà, contra priorem ſententiam: nam ex ea ſequitur, ſi mater ablueret corpus infantis ſolo animo & cogitatione mundandi corpus, & eadẽ mente bene imprecaretur illi,

inuocando Trinitatem, nihil omnino de ſacramento cogitans, in eo caſu perfici ſacramentum. Ac ſimili modo, ſi ſacerdos habens præſentem panem, nihil cogitans de ſacramento, proferret verba formæ, referens fortaſſe factum Chriſti, conficeret ſacramentum: vtrumq; autem & per ſe ſtatim abſurdiſſimum apparet, & prædictis definitionibus Conciliorum apertè repugnat. Sequela verò patet à paritate rationis: & quia argumenta prioris ſententiæ, vel nihil, vel hoc etiam cõcludunt. Quia, ſi externum ſignum ita eſt impoſitum ad ſacramentaliter ſignificandum, vt hoc ipſo, quod in re ipſa exiſtit verbum, vel actio exterior, neceſſariò habeat annexam prædictam ſignificationem, & eſſe ſacramentale, tam habebit illud eſſe ſacramenti, ſi caſu fiat, quàm ſi ex voluntate deliberata abſque intentione ſacramenti. Quæ argumentandi ratio plurimum valet, ſaltem ad eneruanda prioris ſententię argumenta, quibus nihilominùs ſigillatim reſpondendum eſt.

Ad argum. Ad primum fundamentum reſpondetur ex Hugone Victor. ſuprà, dupliciter poſſe aliquid fieri per iocum: primò, animo illud verè efficiendi, quamuis extrinſecus finis ſit iocus, aut animi oblectatio; & talis intentio iocoſa non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti; quia non deſtruit obiectum intrinſecum, ſed addit finem extrinſecum; & ita non tollit veritatem, ſed honeſtatem actionis, quæ non eſt de ſubſtantia ſacramenti. Secundò poteſt intentio ita eſſe iocoſa, vt ſit ficta & ſimulata; & hæc eſt contra veritatem ſacramenti. In prædictis ergo factis, quæ in citatis hiſtoriis narrantur, credendum eſt, ſufficientibus ſignis & coniecturis repertum eſſe, intentionem fuiſſe prioris modi: & in facto Athanaſij ſignum eſſe poteſt, quod ſolùm catechumenos baptizabat, vt Durand. ſuprà notat. Ad ſecundum reſpondetur, ad priorem partem, Auguſtinum ibi ſimpliciter loqui de intentione neceſſaria ex parte recipientis: non tamen propterea excludere intentionem dantis: quia neque ibi confert vnam cum alia, neque ponit exceptionem ad contrariam regulam affirmandam. Ad alteram verò partem, Durandus ſuprà exponit Auguſtinum, quod intellexerit, expectandam eſſe reuelationem, quando dubium eſt de intentione iocoſa, qualis fuerit, an ſcilicet omnino ficta, vel vera. Sed certè neq; in eo dubio oportet ad reuelationem recurrere; quia conſtat in eo caſu ſacramentum eſſe dubium, atque ideò iterandum eſſe, vel abſolutè, ſi eſt iterabile, vel ſub conditione, ſi iterabile non ſit. Fortaſſe igitur Auguſtinus tunc fuit dubius, quia nondùm erat res tam exactè declarata: multa enim alia ibi reliquit ambigua, quæ iam faciliùs expediri poſſunt ex his, quæ diſcurſu temporum ab Eccleſia ſunt iam declarata.

Ad tertium: negatur illum modum inſtitutionis ibi propoſitum fuiſſe conuenientiorem. Ad primam verò probationẽ de munere & officio miniſtri, iam reſponſum eſt, probando noſtram ſententiam: vbi diſtinximus varios miniſtrorum modos, & explicuimus, quales exiſtimandi ſint miniſtri ſacramentorum. Ad ſecundam etiam probationem data ferè eſt reſponſio, nimirùm, externas actiones ſacramentorum, non vtcunq; eſſe impoſitas ad ſignificandum, ſed vt ſunt actiones humanæ ipſorum miniſtrorum, & procedunt aliquo modo ex poteſtate illis data ad ſacramenta conficienda. Quod poteſt exemplo declarari: nam ſi Diaconus, verbi gratia, audita alterius confeſſione proferat verba abſolutionis, ſi reſpicias id, quod exterius fit, eiuſdem rationis eſſe videtur cum ſimili actione facta à ſacerdote; tamen nullam habet ſacramentalem ſignificationem: quia nõ pro-

A cedit à perſona habente poteſtatem: eodem igitur modo, ſi ſacerdos proferat verba ſine debita intentione, non habent ſacramentalem ſignificationem: quia non procedunt à ſacerdote, vt habente talem poteſtatem, & per illam operante. Quocirca non eſt ſimilis ratio de ſacramento, & voce ad ſignificandum impoſita: quia vox imponitur ſecundum ſe, vt eſt ſonus quidam articulatus: vnde, etiam ſi à pſittaco proferatur, aliquo modo ſignificat: ſacramentale autem verbum non eſt hoc modo impoſitum, vt declaratum eſt. Neq; etiam eſt ſimile aliud exemplum, quod ibi adducitur, de Euchariſtia conſecrata: quia illud eſt ſacramentum permanens in facto eſſe: & ideò, B cùm diſpenſatur à miniſtro, non eſt, quod ab intentione eius pendeat: quia, nec fit, nec conſeruatur ab illo: vnde ſi contingat caſu ſumi abſque vlla voluntate ſumendi ſacramentum, nihilominus re ipſa verum ſacramẽtum ſumitur, quamuis fortaſſe tunc non habeat effectum: quia hic nõ datur abſq; aliqua intentione, vel voluntate ſuſcipientis. Ad primam confirmationem de intentione effectus reſpõdetur ſimpliciter negando cõſequentiam: quia ſacramentum ita eſt à Chriſto inſtitutum, vt poſtquam eſt, & applicatur, ſit veluti cauſa naturaliter agens, vbi non inuenit impedimentum: & ideò ſi miniſter habet intentionem dandi ſacramentum, illud habebit effectum ſuum, etiam ſi miniſter nolit; quia hoc non eſt C poſitum in voluntate eius. Secùs verò eſt de ipſo ſacramento: nam ratio ſacramenti non eſt neceſſariò connexa cum exteriori actione ſeu ceræmonia, ſed pendet ex miniſtro, cui data eſt poteſtas faciendi vel non faciendi ſacramentum. Hic verò oriebatur dubium, quia ille videtur habere intẽtiones quaſi contrarias, de quo ſtatim dicam in fine huius ſectionis, atque idem eſt de caſu Matrimonij ibi propoſito. Ad ſecundam cõfirmationẽ huius probationis reſpondetur: miniſtrum ſacramẽti phyſicè proferre verba, aut efficere alias actiones externas, quantum ad phyſicam entitatem earum: moraliter verò efficere illas actiones, prout humanę actiones ſunt. Atq; hoc modo eſt cauſa illarum, vt ſunt actiones ſacræ & ſacramentales, & ad hoc eſt neceſſaria intentio: nam ſub D hac ratione morali aſſumuntur ad ſignificationem ſacramentalem. Ad tertiam probationem reſpondetur, non eſſe inconueniens, ſacramenta ex hoc capite habere aliquam incertitudinem metaphyſicam, (vt ſic dicam) ſatis eſt enim, quod habeant moralem & humanam certitudinem: qualis eſſe poteſt in actione, quæ per homines & humano modo exercenda eſt: ſicut negari non poteſt, quin multorũ ſacramentorum veritas pendeat ex eo, quod miniſter verè ſit baptizatus, aut ordinatus, atque ex interno charactère, vel ex poteſtate iuriſdictionis, vt in ſacramẽto Pœnitentiæ: ex quibus principiis poteſt oriri aliqua incertitudo de veritate vel effectu ſacramenti, quod nullum eſt inconueniens: quia res humanæ habent E hanc incertitudinem annexã: voluit autem Chriſtus, homines in huiuſmodi effectibus & actib. gubernari & operari, vt homines ſeu humano modo: ad pacandas autem conſcientias ſufficit certitudo moralis. Non eſt tamen ſimile exemplum, quod in argumento illo adducitur, de interna bonitate ſeu ſanctitate miniſtri; quia hæc eſt multò magis dubia & incerta: vnde ſi eſſet neceſſaria non ſolum auferret metaphyſicam certitudinem, ſed etiam moralem & humanã. Eò vel maximè, quod huiuſmodi bonitas per ſe non eſt neceſſaria ad operandum humano modo, neque ad applicandum poteſtatem acceptam ad operandum: & ideò non eſt, cur requiratur ad veritatem ſacramenti: intentio verò ſacramenti, eſt per ſe

In ſacramentis quæ certitudo ſit ſatis.

neceſſaria

neceſſaria ad humanam operationem & applicationem miniſterialis poteſtatis; & vix poteſt, moraliter loquendo deeſſe: & ideò non eſt ſimilis ratio. Et ex hoc patet ſolutio ad primam confirmationem de ſacramento dato ab hæretico: non eſt enim inconueniens, quod tale ſacramētum ſit aliquo modo ſuſpectum ex conditione talis perſonæ; & ideò non debet ſacramentum ab hæretico ſuſcipi, quoad fieri poſſit. Nihilominùs non eſt ſimpliciter dubium tale ſacramentum, ſi nullus alius defectus intercedat, vel timeatur, præter defectum intentionis: quia hæreſis non excludit omnino hanc intentionem ſacramenti; poteſt enim hæreticus intendere id facere, quod Chriſtus inſtituit, vt infrà latiùs dicemus. Quod verò Auguſt. ait, intentionem rectam non facere niſi rectam fidem; intelligendū eſt de rectitudine honeſtatis meritoriæ, & quæ ad vitam æternam conducat.

Sacramētum ab hæretico dari, quare non pugnet.

Secunda confirmatione moti videntur authores, qui dixerunt, piè credi poſſe in eo caſu, quando iniquus miniſter decipit hominem innocentem, fictè dando ſacramentum ſine intentione debita, tunc Deum ſupplere effectum ſacramenti. Hæc verò pietas, vt dixi in commentario art. 8. non eſt ſecundum ſcientiam; quia non eſt conſentanea ordinariæ legi à Chriſto latæ; hæc autem, quæ ſupernaturalia ſunt, ſine ſufficienti fundamento non ſunt aſſerenda, vt ibi latè probaui. Quare dicendum eſt, in eo caſu fieri poſſe, vt aliquis damnetur propter malitiam miniſtri; quod non poteſt refundi in Deum, quia ipſe ſufficienter prouidit hominibus, modo tamen illis accommodato: quia iudicauit expediens, homines ſaluare per homines & remedia ſalutis in eorum manibus conſtituere, eorumque arbitrio committere. Quamuis ergo, iuſtum non ſit, hominem priuari ſpirituali remedio abſque culpa, tamen hæc iniuſtitia non eſt Dei, ſed iniqui miniſtri; & is, qui eam patitur, propriè ac per ſe nō propter alterius culpam damnatur; ſed propter proprium peccatum originale, aut mortale; alter verò eſt, veluti cauſa per accidens remouens ſalutis remedium.

Supereſt, vt reſpondeamus ad caſum illum, in quo videtur eſſe perplexitas, propter intentiones miniſtri inter ſe contrarias, vt v. g. ſi intendat facere quod fecit Chriſtus, non verò quod intendit Eccleſia Romana. In qna re primum omnium obſeruandum eſt, an tanta ſit contrarietas voluntatum, vt omnino deſtruatur intentio faciendi ſacramentum, tam in particulari, quàm in generali ſeu confusè; nam ſi talis ſit contrarietas, non fiet ſacramentum; quia tollitur intentio neceſſaria. Exemplum eſſe poteſt, ſi miniſter ita intendat facere ſacramentum, quale ipſe exiſtimat ex falſa & erronea opinione, vt nullo modo velit facere illud, quale Eccleſia intendit, etiam ſi contingat ipſum decipi, & Eccleſiæ intentionem eſſe conformem inſtitutioni Chriſti, vt ſi hęreticus Caluiniſta, hoc modo velit efficere talem Euchariſtiam, quæ ſit ſignum corporis Chriſti, non quæ ſit verum corpus Chriſti. Hic autem modus intentionis vix haberi poteſt moraliter loquendo: requirit enim nimiam quandam reflexionem actuum ex odio, aut maxima quadam pertinacia profectam. Deinde obſeruandum eſt, an illa contrarietas impediat, ne aliquid applicetur, quod ſit de ſubſtantia ſacramenti: tunc enim ſacramentum eſſet nullum, non tam ex defectu intentionis, quàm ex defectu materiæ vel formę, vt ſi quis intendat dare ſacramentum Baptiſmi, lauando puerum aqua roſacea, vel aliquid huiuſmodi. At verò, ſi neutrum horum intercedat, illa contrarietas voluntatum ex ignorantia concepta, non impediet ſacramentum; quia nihil tollit ex tribus illis

Si quis intēdat facere, quod fecit Chriſtus, & nō quod intendit eccleſia, vtrum cōficiat ſacramentum.

A rebus, quæ neceſſariæ ſunt in omni ſacramento: adeſt enim materia & forma, vt ſupponimus; adeſt etiam intentio, quia contraria voluntas, propter interuenientem ignorantiam non fuit ſufficiens ad excludendam illam. Vnde fit, vt non ſit propriè ac formaliter contraria in mente operantis, ſed ſolum materialiter in obiecto ipſo: hæc autem materialis contrarietas non fuit ſufficiens ad deſtruendam moralem intentionem, à qua procedit exterior effectio ſacramenti, & per illam moraliter informatur. Atque ita ſine controuerſia contingit in illo exemplo, quando quis intendit facere, quod fecit Chriſtus; non verò, quod facit Romana Eccleſia: decipitur B enim; nam cùm idem ſit, quod Chriſtus & Romana Eccleſia docent, qui intendit vnum, neceſſariò re ipſa intendit aliud; quod ſi huiuſmodi homo non vult facere, quod Eccleſia facit, ideò eſt, quia exiſtimat hoc eſſe diuerſum ab eo, quod Chriſtus fecit, atque hac ratione voluntas in falſo errore fundata non excludit formalem & ſufficientem intentionem ſacramenti. Atque idem exiſtimandum eſt de illo, qui intendit efficere ſacramentum, non tamen dare effectum ſacramenti; tum, quia, vt Durand. notauit, intentio ſacramenti eſt prior & eſſentialis, intentio autem effectus eſt poſterior; tum maximè, quia neceſſe eſt, vt hæc poſterior intentio procedat ex errore, quo exiſtimetur, poſſe miniſtrum volun- C tate ſua ſuſpendere & ſeparare effectum à ſacramento: & ideò cum voluntate procedente ex hoc errore ſtat abſoluta, & efficax voluntas ſacramenti. Si autem è contrario quis velit dare effectum ſacramenti, ſine ſacramento, id eſt, nolit facere ſacramentum verbi gratia Baptiſmi, velit autem infantem ſanctificare: nihil omnino efficiet: quia ſimpliciter non intendit facere ſacramentum, & alia voluntas dandi gratiam, non eſt virtualis intentio ſacramenti: ſed procedit ex errore, quo exiſtimat, ſe poſſe dare gratiam ſine ſacramento. Atque hinc colligi poteſt, quid dicendum ſit in illo caſu de Matrimonio, ſi contrahentes cùm ſint baptizati, velint facere contractum, non tamen ſacramentum. Nam ſi hæc poſterior vo- D luntas procedat ex priuato errore, quo exiſtimant, Matrimonium non eſſe ſacramentum, tamen reipſa velint Matrimoniū contrahere eo modo, quo Chriſtus inſtituit, vel quo iuxta Dei voluntatem & ordinationem contrahi debet: tunc ille error particularis non excludit ſufficientem intentionem ad faciendum ſacramentum; quia ad hoc ſufficit illa voluntas vniuerſalis, & altera particularis non propriè eſt ex affectu & intentione non faciendi ſacramentum, ſed ſolùm ex errore: quia putant in re ipſa, nullum eſſe ſacramentnm. Si autem illa voluntas re vera ſit propriè intentio & affectus ſeparandi, quantum in ipſis eſt, rationem ſacramenti à ratione contractus, vel vt Matrimonium non ſit indiſſolubile, E vel propter aliam ſimilem ineptam rationem, tunc reuera non fieret ſacramentum: quia deeſt neceſſaria intentio. An verò validum eſſet tale Matrimonium in ratione contractus, alterius eſt conſiderationis. Quidquid ergo circa hoc dicatur, probatur illud primum, quia vel ratio contractus eſt in re ipſa ſeparabilis à ratione ſacramenti inter tales contrahentes: & ſic cum ipſi intendant, illa duo ſeparare & vtrumq; pendeat ex eorum intentione, nihil obſtat, quominùs reipſa ſeparentur: aut non poſſunt in re ſeparari poſt Chriſti inſtitutionem: & tunc valor contractus pendet intrinſecè ex ſacramento: comparatur enim ad illud, vt effectus ad cauſam, ſeu, vt res ad ſacramentum: ergo oportet, vt intentio ſacramenti ante omnia præcedat, alioqui nihil fiet:

An qui vult dare ſacramentum, nō tamen effectum ſacramenti, efficiat ſacramentum.

An baptizati volētes contrahere matrimonium, & non facere ſacramētum, faciant ſacramentum.

ſicut dicebamus de intentione Baptiſmi & effectus eius. Qui verò intenderent facere ſacramentum, non autem contractum Matrimonij, nihil etiam facerent, quia illa poſterior intentio, non tantum eſt circa effectum, ſed etiam circa materiam ſacramenti, quam deſtruit. Sed de his hactenus.

SECTIO III.

Qualis intentio ſufficiat ad efficiendum ſacramentum.

Intētio multiplex.

MVlta ſub hoc titulo comprehendi poſſunt, quia multiplex poteſt eſſe intentionum partitio: altera enim eſt actualis, alia habitualis, alia virtualis, alia interpretatiua, ſeu remota, & in cauſa tantum. Rurſus, quædam intentio poteſt eſſe conditionata, alia abſoluta. Prætereà, quædam eſſe poteſt vera ac certa, ſeu ex vera cognitione orta, alia falſa, ſeu ex errore. Denique, interdum eſſe poteſt honeſta, nonnunquam verò turpis: de quibus omnibus ſigillatim dicendum eſt.

Intentio in cauſa tātum non ſufficit.

Dico primò, intentio remota ſeu interpretatiua & in cauſa, qualis eſſe cenſetur in voluntario tantum indirecto, non ſufficit ad efficiendum ſacramentum. Explicatur, finge ſacerdotem, qui inebriari ſolet, & eo tempore, quo ebrius eſt, verba conſecrationis ſuper panem dicere, certum eſt, licèt huiuſmodi homo voluntariè inebrietur, & ibi in cauſa indirectè velit illum effectum, nihilominus eam voluntatem non eſſe ſufficientem ad conficiendum ſacramentū, quia licèt ille indirectè velit externā prolationē verborum circa panē, tamen ſacramētum vt ſic, nec indirectè voluit, quia hoc nō continetur in illa cauſa, ſed ſolum illud prius. Addi verò vlteriùs poteſt prędicto caſui, quod ille homo pręuideat non ſolum ſe prolaturum externa verba, ſed etiam habiturum voluntatem conficiendi ſacramentum. Sed neque hoc ſatis eſſet, quia illa voluntas, quam haberet tempore ebrietatis, non eſſet humana, nec rationalis, & ideò per ſe non eſſet ſufficiens ad conficiendum ſacramentum; voluntas autem indirecta, quę pręceſſit, minimè etiam ſufficit, quia reuera nullo modo imperat poſteriorem actionem, imò neque eſt propria voluntas talis obiecti, ſed ſecundum moralem rationem imputatur, ac ſi eſſet voluntas eius, quando homo præuidit talem effectum, & potuit ac debebat illum vitare. Vt hoc verò à fortiori conſtet, addo vlteriùs, etiam ſi huiuſmodi homo habuiſſet priùs intentionem proferendi verba, & per illa conficiendi tempore ebrietatis, nihilominus poſteà nihil efficeret: quia illa non eſt ſatis, vt actio, quę poſteà fit, ſit ꝓpriè humana, nam exercetur ab illo, qui ratione vti non poteſt. Vnde, licèt prior intentio comparetur ad illum actum, qui poſteà fit in ebrietate, vt actus interior ad obiectum ſuum, non tamen comparatur, vt principium ſeu cauſa moralis ad ſuum effectum, actio autem ſacramenti debet procedere ab intentione miniſtri, vt a prīcipio operāte. Et in hoc differt illa actio ab illa, quæ fit ab homine ſui compote, tamen diſtracto, nam cum huiuſmodi homo ratione vtatur, actio eius ſimpliciter eſt humana, & libera, & procedit aliquo modo à priori intentione: at verò actio ebrij, licèt in ordine ad culpam denominari poſſit, voluntaria & libera à præcedenti voluntate, magis tamen vt effectus quidam phyſicus, quam vt actio humana, vnde vt eſt actio hominis tunc reuera non eſt libera, nec moraliter procedit à priori intentione, ſed ſolum remotè & valde per accidens, per applicationem cuiuſdam cauſæ, à qua poſtea proficiſcitur illa actio modo quodam naturali ſeu irrationali, qui non eſt ſufficiens, nec accommodatus ad

Quare homo diſtractus poſſit ſacramētū facere ex intētione præcedenti; ebrius autem non item.

A miniſterium ſacramentorum. Sed contra, nam Auguſtinus tractatu 5. in Iohannem dicit: Baptiſmum ab ebrioſo datum, eſſe validum. Confirmatur, nam Baptiſmus, quem ebrius, aut amens ſuſcipit, eſt validus, ſi prius ille habuit intentionem ſuſcipiendi Baptiſmum: ergo ſimilis intentio ſufficiet in miniſtrāte. Ad Auguſti. reſpondetur, eum non loqui de ebrio, ſed de ebrioſo, qui in hoc differunt, quod ebrius dicitur, ille, qui actu ita eſt affectus, ebrioſus autem vocatur qui inebriari ſolet, etiam ſi actu ebrius non ſit. Ita ergo dicit Auguſtinus eſſe validum Baptiſmū ab ebrioſo, ſicut dicit validum eſſe, datum ab homicida, vel alio iniquo miniſtro. Ad confirmationem negatur conſequentia, quia ſuſcipiens non eſt B principium efficiens ſacramentum, ſed ſubiectum tantum, & ideo in illo non requiritur intentio, quæ ſit principium humanæ actionis, ſed quæ ſit tantum diſpoſitio, vt ſubiectum ſit capax, ſeu non repugnans ſacramento: at verò in miniſtro requiritur intentio, vt principium, & veluti forma exterioris actionis, quæ humano modo fieri debet.

Obiectio. Solutio.

Quæ intētio ſit ſufficiens ad ſacramētum.

Dico ſecundò, Intentio merè habitualis, non ſufficit ad ſacramentum conficiendum, nec requiritur actualis, quamuis illa perfectiſſima ſit, ſed ſufficere poteſt virtualis. Hæc eſt omnium ſententia, & mens D.Thomæ hîc, vt Caietanus & omnes Thomiſtæ explicant, & ſequuntur. Idem reliqui doctores in 4.diſt6.. Scot.quæſt.6. Gab.quæſt.1.art.3.dub.1. C Et probatur explicando prius breuiter, cuiuſmodi ſint hę intentiones, & quomodo actualis ſatis eſt clara (conſiſtit enim in hoc, quod actu eliciatur voluntas faciendi ſacramentum, eo tempore, quo exterius fit) habitualis dicitur eſſe, quando præceſſit voluntas faciendi ſacramentum, & poſteà nullo modo influit in effectum, ſeu in actionem externam, qui neque vllo modo eſt poſteà in memoria, ſeu cogitatione hominis, nec per ſe, aut per aliquem effectum, ſeu virtutem relictam, eſt cauſa talis actionis. Virtualis ergo dicitur, quando præceſſit actualis intentio, quę iam in ſe non exiſtit, quando fit ſacramentum, manet tamen aliquid ab illa relictum, per quod cenſē- D tur virtute mouere ad actionē ſacramenti. Hoc poſito, facile eſt omnes aſſertionis partes perſuadere. Primam quidem, quia illa intentio habitualis nullo modo eſt cauſa actionis, ſed eo modo quo cenſetur habitu manere tantū concōitanter ſe habet. Vnde ſicut ratione illius nō poteſt dici actio bona, aut mala, ita nec humana: ergo illa eſt inſufficiēs ad effectionem ſacramenti. Dices ſi quis hodie habeat intētionem offerendi craſtino die ſacrificium pro Petro, quamuis poſtea maneat tantum in habitu, ita vt, cum poſtea fit ſacrificiū, nullo modo influat in illud, nec per ſe, nec per aliquam virtutem, nihilominus ex vi prioris intentionis, manet illud ſacrificium Petro applicatum: ergo intentio merè habitualis a- E liquid poſteà operatur: ergo eadem ratione poterit eſſe ſufficiens ad efficiendum ſacramentum. Reſpondetur diſtinguendo antecedens: dupliciter enim poteſt intelligi illa voluntas offerendi ſacrificium pro alio. Primò vt ſit volūtas quaſi de pręſenti abſoluta, & ex tunc applicans fructum ſacrificij craſtino die offerendi, & hoc modo cōcedo, illā voluntatem eſſe ſufficientē, dummodo non retractetur, vt ſacrificiū poſteà factum, ſit fructuoſum alteri, etiā ſi illa voluntas poſteà maneat tantum in habitu. Alio modo poteſt haberi illa voluntas, quaſi de futuro, ita vt nunc tantū ſit propoſitum applicandi poſteà ſacrificium tali perſonæ, & hæc voluntas non ſufficit ſi poſteà maneat tantum in habitu & non accedat alia voluntas, qua offeratur & applicetur ſacrificium

tali

tali perſonæ. Et ratio eſt clara, quia illa altera voluntas non fuit applicatio ſacrificij, ſed propoſitum applicandi: ergo, ſi poſteà non mandetur executioni, non habebit effectum. Voluntas ergo conferendi ſacramẽtum, quando omnino antecedit, ita vt poſteà maneat ſolùm in habitu, non comparatur priori voluntati applicatiuæ ſacrificij, ſed poſteriori propoſito applicandi in futurum: & ideò non eſt ſufficiens ad efficiendum ſacramentum; quia reuera tantùm fuit propoſitum faciendi poſteà ſacramentum, quod nihil poſteà operatum eſt, ſi manſit tantùm in habitu. Ratio verò differentiæ, ob quam non poteſt habere locum in ſacramẽto efficiendo prior modus voluntatis ſicut in ſacrificio offerendo, eſt clara; quia voluntas, qua offertur ſacrificium, non oportet, vt ſit operatiua ſacrificij, ſed ſolùm applicatiua fructus eius; & ideò fieri poteſt per ſimplicem voluntatem, quæ antecedat ipſum ſacrificium, & poſteà nihil aliud circa ipſum ſacrificium operetur: at verò intentio ſacramenti eſſe debet voluntas operatiua ipſius ſacramenti: & ideò quando omnino antecedit, ita vt poſteà nihil actualiter nec virtualiter operetur, non eſt ſufficiens ad ſacramentum, neque eſt propriè voluntas efficax eius, ſed ſolùm propoſitum illud poſteà faciendi.

Altera pars de actuali intentione nõ indiget probatione. Vltima verò de virtuali, quod ſcilicet illa ſufficiat, probatur primò ex vſu atque adeò ex conſenſu totius Eccleſiæ: nullus enim exiſtimat, neceſſarium eſſe ad valorem ſacramenti, vt miniſter quando illud exteriùs conficit, actu cogitet & intendat ſacramentum conficere: & contrarium eſſet magnam occaſionem prębere ſcrupulis & dubitationibus circa valorem ſacramenti. Item, eſt præter humanam diligentiam & poteſtatem moralem. Vnde confirmatur, quia hęc intentio virtualis ſufficit ad operandum moraliter humano modo, & ad tranſigenda alia humana negotia: ſufficiet ergo ad actionem ſacramentorum. Neque ex verbis Chriſti ſuprà allatis, aut ex poteſtate collata miniſtris ſacramentorum, colligi poteſt, alium modum intentionis eſſe ſimpliciter neceſſarium.

Virtualis intentio quæ. Hic verò deſiderari poteſt, quid ſit hæc intentio virtualis, & quomodo influat in exteriorem actionem. De qua re latiùs agitur 1. 2. q. 1. hic breuiter reſpondetur, duobus modis poſſe hoc explicari, ſcilicet moraliter & phyſicè. Prior facilè expediri poteſt aduertendo, quod licèt ad conficiendum ſacramentum non ſit neceſſaria actualis intentio, quæ in rigore coexiſtat exteriori actioni, vt dictum eſt, neceſſarium tamen eſt, vt ſaltem in initio actionis, quando homo incipit ſe mouere, & applicare ad ſacramentum conficiendum, præcedat aliqua actualis voluntas, à qua inchoetur illa actio, vt poſteà in progreſſu actionis virtualiter durare poſſit: quia niſi ita fiat, nec intelligi poterit, quomodo intentio ſit virtualis, & influat in opus, nec in quo differat ab intentione habituali. Item, quia neceſſarium eſt, vt actio ſacramenti cenſeatur moralis & humana, hominem ex vi intentionis ſeu voluntatis ſacramenti, humano modo & cum humana aduertentia applicari ad eam actionem exercendam; vt, verbi gratia, ad miſſam dicendam, vel quid ſimile: quia hoc ſaltem neceſſarium eſt ad humanam operationem. Vnde tandem requiritur, quòd illa intentio non ſit per contrariam intentionem reuocata, alioqui actio exterior iam non procederet ab illa, ſed caſu fieret præter hominis intentionem. Poſteriori modo, ſcilicet phyſicè, difficiliùs hoc explicatur; quia non apparet, quomodo actus exterior, qui nunc fit, procedat phyſicè ab actu interno, qui præteriit; quia ille, cùm iam non ſit, nihil poteſt per ſe ipſum efficere, nec fingi poteſt aliqua virtus phyſica ab illo relicta, per quam influat: quæ eſt enim hæc virtus? non ergo apparet, quomodo talis actus exterior procedat phyſicè ab illa intentione. Quòd ſi phyſicè non procedit: ergo nec talis actus exterior denominabitur humanus ab illa intentione, nec magis procedet ab illa, quam ab habituali. Et confirmatur, quia ſi præcedens intentio aliquam virtutem reliquit: vel illa eſt in voluntate; & hoc non, quia in voluntate, ad ſummum poteſt relinquere aliquem habitum, vel diſpoſitionem per modum actus primi, qui non poteſt influere in actum externum, niſi mediante aliquo actu ſecundo interno ipſius voluntatis: ſupponimus autem, voluntatem non eſſe in actu ſecundo proprio & interno, qui verſetur circa talem externum; alioqui iam eſſet intentio actualis: Vel illa virtus manet in potentiis inferioribus, ſeu externis; & hoc non, quia nulla qualitas illis imprimitur ex vi talis intentionis, quæ poſſit manere per modum virtutis influentis. Ad hanc difficultatem Richard. diſtin. 6. artic. 1. q. 3. ad 2. cenſet, hanc virtutem eſſe quandam qualitatem ſeu diſpoſitionem, ac veluti impetum, quæ imprimitur ex vi talis intentionis exterioribus organis motiuæ potentiæ, & durat ceſſante actuali intentione: nam ſicut in proiectis, ceſſante contactu proiicientis, manet quidam impetus continuans motum, per quem dicitur proiiciens virtualiter mouere; ita (inquit) quando voluntas ex intentione ſacramenti applicuit exteriora organa ad motum, illis impreſſit quandam virtutem, quæ durat ceſſante actuali intentione interna, & ratione illius dicitur actus exterior virtualiter manare ab interiori: illa autem virtus ſua ſponte paulatim deficit, & quando omnino extincta eſt, ceſſat virtualis motio. Sed hanc ſententiam non probant Scot. ibi, q. 6. & Gab. q. 1. ar. 3. dub. 1. Et quamquam argumenta, quæ faciunt, non videantur cõuincere, quia de impetu proiectorum, eodem modo procedunt, & neceſſariò ſoluẽda ſunt, nihilominus mihi etiam non placet ille dicendi modus, quia non intelligo, per actum interiorem voluntatis fieri in membris externis phyſicam impreſſionem alicuius qualitatis. Item, quia hoc nõ eſt ſimpliciter neceſſarium, non eſt ergo neceſſe id fingere, aut credere. Aliter ergo dici poteſt, quamuis non ſit neceſſaria formalis & propria intentio actualis ſacramenti, neceſſariam tamẽ eſſe actualem voluntatem, quæ verſetur ſaltem circa materialem actionem externam, quę ſit per modum vſus actiui. Vnde conſequenter neceſſaria etiam erit aliqua actualis attentio, ſaltem ad ipſam actionem externam, quæ exercetur. *Num aliqua requiratur actualis attẽtio, dũ exercetur actio.* Quòd ſi dicas, nos non experiri huiuſmodi attentionem & actualem voluntatem: Reſpondetur, illam attentionem eſſe valde debilem & remiſſam, & non includere reflexionem, qua aduertamus, nos attendere, aut velle: & ideò, licèt reuera ſit, vt exterior effectus probat, nos tamen illam in ſe nõn experimur, quamdiu durat, nec poſtquàm tranſacta eſt, recordari, aut diiudicare poſſumus, an illam habuerimus. Et hic modus dicendi non poteſt efficaciter refelli. Vnde probabilis eſt, & ſæpè fortaſſe ita accidit. Nihilominus nihil eſt etiam, quòd conuincat, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium. Vnde D. Tho. hic art. 8. ad 3. tanquam manifeſtum ſupponit, poſſe fieri actionem externam ex virtuali intentione præcedente, ſinę vlla actuali attentione, atque idem colligitur ex eodem 2. 2. quæſt. 83. art. 13. Item, experientia huius rei videtur eſſe adeò clara, vt non videatur neganda abſque euidenti ratione. Quis enim dicat,

quamdiu homo abluat ex vi prioris intentionis ſeu applicationis, ſemper actu cogitare de ipſa ambulatione, præſertim cum inter ambulandum alias res attentiſſimè meditatur, aut alia negotia tractat.

Vbinam, & quādiu maneat virtualis intentio.

Quocirca dicendum cenſeo, cum Scoto & Gab. ſupra, hanc intentionem virtualem manere in ipſa motione externa, quæ non ſemper pendet in fieri & conſeruari ab actuali intentione ſeu voluntate interna: Sed poſtquam per debitam intentionem applicuit miniſter ſuas exteriores potentias ad actionem ſacramentalem, quamuis interrumpatur intentio exterior, potentiæ ipſæ manent applicatæ & continuant motus ſuos, & quamdiu motio illa durat ex vi prioris applicationis dicitur virtualiter manare à priori intentione: durabit autem, donec vel finiatur vel obtineatur res prius intenta, vel donec per contrariam intentionem, vel per aliquod ſuperueniens impedimentum interrumpatur, & tunc neceſſaria erit noua voluntas, vt interrupta actio iterum inchoetur, ſeu cōtinuetur, probabile autem eſt, cum actione externa ſemper concurrere actualem aliquã phantaſiæ, & appetitus motionem, atq; hoc modo per quaſdam actiones externas excitari hominē ad alias ſibi ordinatè ſuccedētes ex vi prioris intentionis, atq; ita fieri ſacramentũ virtute illius.

Ad ſacramētum requiritur abſoluta intentio vel cōditionata, quæ aſtim tranſit in abſolutam.

Dico tertiò, ad efficiendum ſacramentum neceſſaria eſt intentio abſoluta, nec ſufficiet conditionata, niſi talis ſit, quę ſtatim tranſeat in abſolutam. Hãc concluſionem explicuit benè Caietanus in Sum. verbo, Abſolutio, & quamuis in particulari loquatur de ſacramento Pœnitentiæ, tamen eadem ratio eſt de omnibus; prior ergo pars probatur, quia ſola intentio abſoluta eſt efficax, nam ſicut propoſitio conditionalis vt ſic, nihil ponit in eſſe, ita conditionalis voluntas, quamdiu talis eſt, ſuſpenſa manet, & nihil operatur: ſi ergo intentio ſacramenti non ſit abſoluta, vel æquiualeat ſeu tranſeat in abſolutam, non poteſt eſſe efficax ſacramenti. Quod præterea confirmatur explicando poſteriorem partem, nam conditio appoſita intentioni poteſt eſſe, aut de præterito, aut de præſenti, aut de futuro. Si ſit primo, aut ſecundo modo, neceſſe eſt, vt vel omninò deſtruat intentionem, vel vt illam abſolutam & efficacem relinquat: nam vel illa conditio re ipſa fuit, aut eſt iam poſita, vel non; ſi non, deſtruitur intentio, quia voluntas ſub conditione, non poſita conditione, nulla eſt: Si verò conditio eſt poſita, intentio tranſit in abſolutam propter contrariam rationem: & ita hæc intentio eſt ſufficiens ad faciendum ſacramentum, quod eſt certiſſimum: nam hoc modo ſæpe iura conſulunt baptizare, ſeu conficere ſacramentum ſub conditione de præterito, vel de præſenti, ſcilicet, ſi nòn eſt baptizatus, vel alia ſimili. Quæ cōditio interdum poteſt exterius exprimi, interdum ſola mente & intentione concipi, neutro autem modo adhibenda facilè eſt ſine cauſa vel neceſſaria, vel probabili, quia intentio debet fieri determinata, quoad fieri poſſit, & ideo non debet fieri dependens ab aliqua conditione ſine neceſſitate, alioqui peccare poterit miniſter adhibendo huiuſmodi conditionem, nunquam tamen illa obſtabit veritati ſacramenti, ſi in re ipſa conditio poſita fuerit. Quapropter non placet quod ait Soto in 4. diſtinctione 1. quæſtione 1. articulo 8. ſi quis baptizet aliquem hac intentione, ſi es hæreticus, non te baptizo, ſi autem es Catholicus, ego te baptizo, non conficere ſaceramntum, quia ille non intendit facere, quod facit Eccleſia, nam Eccleſia intendit, vt ſacramentum ſit validum, etiam ſi hæretico detur, cuius contrarium miniſter ille intendit. Hæc (inquam) ſententia mihi non probatur, quia ſi talis conditio in re ipſa inuenitur, iam intentio tranſit in abſolutionem: ergo talis miniſter abſolutè intendit baptizare hunc, & applicat veram materiam & formam (vt ſuppono) ergo cōficit ſacramentum. Neque enim refert, quod non intendat in vniuerſum, quidquid intendit Eccleſia: ſatis enim eſt quod circa hunc Catholicum intendit facere, quod facit Eccleſia, ſcilicet, baptizare: nam valor huius ſacramenti in indiuiduo, non pendet ex intentione generali circa omnes, ſed ſolum ex intentione particulari circa hunc habentem, hîc & nunc has conditiones. Præſertim, quia quòd miniſter nolit baptizare hunc, ſi eſt hæreticus, procedit ſolum ex priuato errore, qui nihil obſtat, quando non deſtruit aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramenti, & aliquando fieri poteſt, vt non errore ſpeculatiuo, ſed ex odio nolit baptizare hunc, ſi eſt hæreticus vel inimicus, & tunc certum eſt, conditionem appoſitam, ſi in re inuenitur, nihil obſtare veritati, & intentioni ſacramenti. Neque etiam refert, quod talis intentio exterius verbis exprimatur, quia hoc, nec intentionem variat, nec ſubſtantiam formæ, quia illa conditio appoſita, neq; eſt pars formæ, neque illum immutat.

Conditio de futuro ſemper eſt cōtraria ſacramēto.

At verò, ſi conditio poſita ſit de futuro, hæc ſemper eſt contraria ſubſtantiæ ſacramenti, vt ſi quis dicat, ſi reſtitueris, ego te abſoluo, nihil fit. Quia conditio de futuro ſuſpendit præſentem intentionem, & facit, vt miniſter hîc, & nunc abſolutè non habeat voluntatem faciendi ſacramentum: ergo abſolutè hîc & nunc efficit: ergo nunc fit ſacramentum. Dices, ſi poſteà impleatur conditio incipiet illud eſſe ſacramentum. Reſpondetur, id fieri non poſſe, quia illud, quod futurum erat materia & forma ſacramenti, iam præteriit, & non eſt, eo tempore, quo fuit, non fuit ſacramentum: ergo nec nunc poteſt incipere eſſe ſacramentum. Quia conditione impleta non poteſt incipere eſſe ſacramētum pro eo tempore, quo fuit actio ſacramentalis facta, quia oſtenſum eſt, in illo tempore non fuiſſe ſacramentum, neque etiam poteſt incipere pro illo tempore, in quo impletur conditio, quia in illo nullum eſt ſignum ſenſibile, quo poſſit eſſe ſacramentum. Dices, quamuis futurus effectus non ſit factus, quando conditio ponitur, tamen propoſitio de futuro, tunc aut eſt determinatè vera, aut determinatè falſa: ergo, ſi eſt vera, iam cenſetur conditio poſita in re, quia reuera illud eſt futurum, vt ſupponitur; conditio autem erat, ſi hoc fiat, vel futurum ſit: ſi autem propoſitio de futuro eſt determinatè falſa, intentio iam erit nulla, quia conditio in re non eſt poſita. Nec refert, quod nobis ſit ignotum, an propoſitio illa de futuro ſit vera, vel falſa: Nam ſatis eſt, quod in re ipſa ſit vera, vt conditio ſit etiam in re ipſa poſita, & conſequenter ſacramentum ſit in re validum, quamuis nos id ignoremus, donec videamus effectum in re factum. Reſpondetur, non eſſe hunc ſenſum conditionis de futuro quæ contractui, ſeu conſenſui adiungi ſolet (& eadem eſt ratio de conditione appoſita intentioni ſacramenti) ſed hæc conditio apponi ſolet ad ſuſpendendum effectum, ſeu abſolutum conſenſum, donec res in conditione poſita eueniat, vel non eueniat, qui ſenſus cōſtat, tum ex communi modo concipiendi, & ſentiendi omnium hominum, tùm etiam, quia quod propoſitio de futuro contingenti nunc ſit vera, vel falſa, non eſt res, quæ in humanam cognitionem cadit, & ideò non poteſt prudenter ſub huiuſmodi conditione conſenſus præſtari. Et confirmatur, quia aliàs, qui vxorem duceret ſub conditione de futuro, ſi conditio

poſteà

poſteà eueniret, nõ eſſet tunc denuò Matrimonium perficiendum, nec tunc inciperet eſſe validum, ſed conditio ſubſecuta, tantùm eſſet ſignum, Matrimonium fuiſſe validum ab eo tempore, quo ſub conditione contractum fuit, quod eſt euidenter falſum, alioqui, ſi intra illud tempus ante impletam cõditionem homo ille aliam duxiſſet abſolutè, & ſine conditione, non fuiſſet tale Matrimonium validum, quod eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem: ſignum ergo eſt conſenſum conditionatum ſuſpendi, donec impleatur conditio.

An ſub conditione veritatis rei futuræ fiat ſacramentum.

Sed vrgebis, quid miniſter ex certa ſcientia, vel malitia intendat ex tunc facere, vel non facere ſacramentum ſub hac conditione, ſi verum eſt dicere, hoc eſſe futurum, vel non eſſe futurum, quæ conditio ſic explicata, iam non erit de futuro, ſed de præſenti, & æquiualet huic, ſi Deus ſcit, hoc eſſe futurum. Quæri (inquam) poteſt, an talis intentio ſufficiat ad ſacramentum, & ſimilis quæſtio eſt de hac intentione. Volo te baptizare, ſi es prædeſtinatus, & non aliàs, & aliæ ſimiles facilè excogitari poſſunt. Videtur autem hæc intentio ſufficiens, vt in re ipſa teneat ſacramentum, ſi conditio in re ipſa poſita eſt, quamuis à nobis ignoretur, noſtra enim cognitio vel ignorantia non refert ad valorem ſacramenti. Sæpè enim baptizatur aliquis ſub hac conditione, ſi non es baptizatus, quamuis illa conditio omnino ſciri non poſſit. In contrarium autem videtur illa cõditio valde contraria inſtitutioni ſacramenti eiuſque veritati. Nam quid Deus ſciat nunc de euentu futuro, aut quid prędeſtinauerit de hoc homine, eſt omninò res aliena ab humana cognitione: & ideo præter humanum operandi modum eſt, aliquid velle efficere ſub ea conditione. Alioquin ſacramentum eſſet omnino incertum per ſe, & ex vi talis intentionis, nec poſſet humano modo ſciri an homo baptizatus, verbi gratia, ſub tali conditione, ſit verè baptizatus, necne, quod eſt magnũ incõmodum. In quo eſt magna differentia inter hanc conditionem, & illam de prȩterito, ſi nõ eſt baptizatus, tum quia illa eſt de re humana, quæ per ſe loquendo inquiri & ſciri poteſt, & per accidens eſt occulta, tum maximè, quia licet propter talem conditionem incertum ſit, an præſens Baptiſmus ſit validus, tamen ſimpliciter eſt certum, hunc hominẽ manere baptizatum, vel præſenti Baptiſmo vel præterito. Nihilominus, etſi non inuenio ſufficientem rationem, quæ conuincat ad dicendum, ex hac intentione, in re ipſa non confici ſacramentum, ſi conditio poſita in re ipſa exiſtit, quamuis ignoretur; cenſeo tamen in primis talem modum eſſe iniquiſſimũ, & grauiſſimum ſacrilegium cõtinere: quod ſaltem conuincit ratio poſteriori loco facta. Deinde dico, tale ſacramentum eſſe iterandum (ſaltem ſub conditione ſi ſit iterabile) quia, & ſimpliciter dubium eſt, an intentio ſub tali cõditione ſit ſufficiens & ſaltem hîc, & nunc in tali perſona eſt incertum, an in re exiſtat talis conditio. Vt verbi gratia, ſi quis baptizaret aliquẽ, ſi eſt prædeſtinatus, omnino eſſet rebaptizandus, quia eſt incertum, an ſit prædeſtinatus, cum tamen, licet fortaſſe contingat non eſſe prædeſtinatum, nihilominus baptizari debeat. Quinimo, quamuis conditio talis ſit, vt ex futuro euentu conſtare poſſit, an fuerit in re poſita, necne, vt verbi gratia, ſi conditio ſit hæc, ſi Deus ſcit, te hoc anno victurum, vel alia ſimilis: quamuis (inquam) cõditio huiuſmodi ſit, non oportet expectare illius rei euentum, quia non debet homo eſſe ſuſpẽſus, & dubius de ſuſcepto ſacramento, & ideo ſub conditione iterandum eſt, ſi prius non fuit validum.

Intentio miniſtri debet dirigi ſupra certam perſonã ſeu materiã abſque errore ſubſtantiali.

Dico quartò. Vt ſacramentum ſit validum, neceſ- A ſe eſt, vt intentio miniſtri dirigatur ad certam aliquam perſonam, ſeu materiam, circa quam verſetur abſq; ſubſtantiali errore. Hęc aſſertio in genere ſumpta certa eſt, & prior pars conſtat, primò ex ipſis formis ſacramentorũ, *Baptizo te, Abſoluo te,* nam illa Pronomina deſignant determinatam perſonam, ad quã dirigi debet intentio miniſtri, & ſimiliter in forma Euchariſtię Pronomen, *Hoc,* deſignat determinatam materiam conſecrandam, eſt enim peculiare illi ſacramento, vt fiat per materiæ conſecrationem, & quod eſt effectus formæ, ſit circa ipſam materiam. Ratio autem eſt, quia hæc intentio miniſtri eſſe debet efficax & operatiua: actiones autẽ ſunt circa ſin- B gularia. Poſterior verò pars, ſcilicet, quod hęc intentio eſſe debeat ſine errore ſubſtantiali, hunc ſenſum habet, ſcilicet, neceſſariũ eſſe, vt ſubiectum ſeu materia circa quam verſatur actio miniſtri, vera ac ſine errore ſit illa, ad quam hic & nunc dirigitur eius intentio. Et ita explicata hæc pars ſequitur ex præcedenti: quia determinata intentio miniſtri eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti: ergo etiam neceſſarium eſt, vt verè cadat in eam rem, ad quam determinatur ex intentione eiuſdem miniſtri, alioquin ſi intentio dirigatur ad vnum, & actio verſetur circa alium, non procedet talis actio ex tali intentione: ergo non erit ſufficiens ad ſacramentum conficiendum.

Quis ſit error ſubſtãtialis.

C Sed quæres, quando ſit cenſendus error ſubſtantialis ille, qui in huiuſmodi intentione ſolet intercedere, vt verbi gratia, audio ego confeſſionem alicuius, quem puto eſſe Petrum eumque abſoluo, cum reuera ſit Paulus, dubium eſt, an hic error ſit ſubſtãtialis; & idem eſt de ſimilibus. Ratio dubij eſſe poteſt, quia variatur perſona ad quam fertur intentio: ergo non verſantur actio & intentio circa idem. Confirmatur, nam in Matrimonio talis error eſt ſubſtantialis. In contrarium verò eſt, quia in prędicto caſu nullus dubitauit, quin illa perſona verè ac validè fuerit abſoluta. Item, quia ad abſolutionem valdè accidentarium eſt, quod ſit Petrus vel Paulus. Reſpondetur totum hoc pendere ex voluntate miniſtri, quia re- D uera tantum facit id, quod reipſa & de facto intendit. Vnde ſi ita determinet intẽtionem ſuam ad hanc perſonam, vt omnem aliam excludat, omnis error in tali perſona erit ſubſtantialis, vt probat ratio facta, ſi verò non ita determinet intentionem, ſed abſolutè velit conferre ſacramentum huic perſonæ, quam præſentem habet, licèt exiſtimet eſſe Petrum & contingat eſſe Paulum, erit error accidentarius, quia eo non obſtante intentio perſeuerat circa hanc perſonam præſentem, atque idem eſt, ſi intentio conſecrare hanc, quam putat eſſe vnam hoſtiam, cum ſint duæ non tamen excludat, ſed abſolutè velit conſecrare materiam, quam præſentem habet, tunc enim vtraq; manebit conſecrata, quia error eſt acci- E dentalis, & non excludit ſufficientem intentionem. Sed interrogabit aliquis, qualis de facto ſit intentio miniſtri. Reſpondetur, aliud eſſe quærere, qualis ſit, aliud verò qualis eſſe debeat. Primùm pertinet ad factum, & ideo nõ poteſt à nobis definiri, ſed ipſe miniſter debet agnoſcere & diſcernere intẽtionem ſuã: quod ſi fortaſſe neſciat, ex materia & circũſtantiis diiudicãda erit. Secundum verò pertinet ad ius, de quo dicitur intentio miniſtri debere eſſe talem, vt ſimpliciter dirigatur ad præſentem materiam, vel perſonam abſq; limitatione, ſeu implicita conditione, non faciendi ſacramentũ, ſi perſona non eſt illa quã ipſe exiſtimat, niſi ſpecialis ratio aut neceſſitas obliget ad limitandam hoc modo intentionẽ. Ita ſentiũt ferè omnes Theologi, qui hunc punctum attingunt,

vt videre licet in Scoto, Ledeſma & aliis, & conſtat etiam ex vſu, & ratio eſt, quia non debet miniſter ſine cauſa ſe exponere periculo nihil faciendi. Vnde quãdiu aperte non conſtat de contraria intentione, hoc modo explicanda eſt intentio miniſtri, quia omnes intendunt facere ſacramenta, modo in Eccleſia conſueto. Dixi autem niſi ſpecialis ratio aliud exigat; præcipue propter Matrimonium, in quo error perſonæ ſemper eſt ſubſtantialis, vt Diuus Thomas docet in 4. diſt. 30. quæſt. 1. arti. 1. irritat enim contractum, & conſequenter reddit nullum ſacramentum: nam in illo negotio contrahentes, quatenus mutuo ſibi tradunt dominiũ corporis, ſunt principales cauſæ illius, & meritò limitant intentionẽ ad hanc perſonam, excludendo omnem aliã, quia ratio & æquitas humani contractus, hoc intrinſecè poſtulat, & maximè neceſſarium eſt in grauiſſimo Matrimonij onere ſuſcipiendo. Poſſet etiam interdum in aliquo alio ſacramento tradendo expedire, miniſtrum habere ſimilem intẽtionem, vt ſi timeret, ne ſupponeretur aliqua perſona, cui non expediret dare ſacramentum, Ordinando illam, vel baptizando, &c. regulariter tamen hoc non expedit, vt dixi.

Error perſonæ in Matrimonio ſubſtantialis.

SECTIO IIII.

Vtrùm ſanctitas, bonitas, vel fides miniſtri in ſacramento efficiendo, ſint de neceſſitate ſacramenti.

Coniungimus hæc omnia, quamuis à D. Thoma diſtinctis articulis tractata ſint, quoniam eadẽ eſt omnium ratio: & ex eiſdem principiis ſunt definienda. Per ſanctitatem autem miniſtri intelligimus ſtatum gratiæ. Per bonitatem verò, non ſolum habitualem virtutem, ſed etiam actualem honeſtatem ipſius operis, quo fit ſacramentum, comprehendimus. Ac ſimili modo per fidem: non ſolum habitualem fidem circa alia myſteria, ſed etiam ſpecialiter veram exiſtimationem & credulitatem habitualem, aut etiam actualem, circa ipſum ſacramentum, quod faciendum eſt, intelligere poſſumus. Itaq; hęc omnia ſub huius quæſtionis titulo complectimur. De qua varij fuerunt errores. Primus fuit dicentium miniſtrum ſacramenti, ſi ſit præſcitus, ſeu reprobus nihil efficere, ſed neceſſarium eſſe, vt ſit prædeſtinatus. Ita fertur docuiſſe Vvitcleph. & colligi poteſt ex Vvaldenſ. tom. 2. de ſacra. cap. 14. in Concil. autem Conſtantienſi non expreſsè refertur, inſinuatur tamen ſeſſio. 8. art. 8. illius. Tamen hæc hæreſis prorſus vana eſt, & ſine vllo fundamento, & ex his, quæ contra alios errores dicemus, euidentius confutabitur.

Prim. error.

Secundus.

Secundus error fuit, miniſtrum exiſtẽtem in peccato mortali, non conficere ſacramentum. Hunc errorem in nominato authore refert D. Thomas. 4. cõt. gent. cap. 77. & Bern. ſer. 66. in Cantica. Videntur autem Donatiſtæ huius erroris authores, quantum ex Aug. colligi poteſt, lib. 3. cont. Lit. Petil. cap. 20. vbi refert, hoc fuiſſe apud illos receptum, & quaſi generale principium. *Conſcientia ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis.* Idem colligitur ex lib. 2. cont. Parm. cap. 10. & ex libro. 2. cont. Creſco. cap. 20. quibus locis maximè videtur eſſe ſermo de peccatoribus publicis: tamen in illo libro contra Creſcon. cap. 27. & 28. apertè eſt ſermo de omnibus peccatoribus etiam occultis. Prætereà in eodem errore fuiſſe Luciferianos, colligitur ex Hiero. in dial. contra illos, non longe à principio; ſic enim aiebant: *Qui ipſe peccator eſt, quo modo poteſt peccata dimittere: quomodo ſanctum ſacrilegus facit?* Prætereà eundem errorem ſecuti ſunt hæretici, dicti *Apoſtolici*, qui licèt antiquiores ſint, tamen tempore Diui Bernhardi iterum pullulaſſe dicuntur, illumque prædicto ſermone aduerſus eos ſpecialiter

A ſcripſiſſe. Refert etiam Antonin. 4. part. Theologali tit. 11. cap. 7. §. 2. Pauperes de Lugduno eundem ſecutos eſſe errorem, & de Albanenſibus refert idem Prateol. verbo, Albanenſes: & de aliquibus hæreticis huius temporis, idem referunt Hoſius in confeſ. ca. 29. & Lyndan. dial. 2. ſui Dubitantij

Tertius.

Tertius error eſt, fideles etiam, ſi iuſti non ſint, poſſe ſacramenta conficere, non tamen hæreticos, aut ſchiſmaticos. Hæc ſententia ſolet tribui Cypriano, non tamen fuit ipſe primus eius author, ſed Agrippinus prædeceſſor eius in Epiſcopatu Carthaginenſi, vt refert Vincent. Lyrinenſ. in libro contra proph. voc. nouit; & conſtat ex Auguſtino lib. 2. de B Bap. cap. 7. & lib. de vnico Baptiſ. cap. 13. qui referunt, Agrippinum cœpiſſe immutare antiquum morem, rebaptizando eos, qui ab hæretitis fuiſſent baptizati. Cyprianus verò illam ſententiam acriter defendit, eamq; ita aliis Aphricæ Epiſcopis perſuaſit, vt coacto Cõcilio illam definierit, ſeruata tamen pace cum Eccleſia Romana, vt infra dicemus, & foraſſe ob hãc cauſam Euſeb. lib. 7. hiſto. cap. 3. prætermiſſo Agrippino, Cyprianum facit primum huius ſententiæ authorem, quem ſecutus eſt Niceph. lib. 6. hiſto, cap. 7. Hæc verò controuerſia inter hos Patres eo tempore ſine pertinacia, aut nota hæreſis, ventilabatur: Poſteà verò Donatiſtæ contra Romanæ Eccleſiæ authoritatem, eam pertinaciter, tanquam hæretici docuerunt, C adeoque hunc errorem auxerunt, vt veram Eccleſiam, in ſolis ipſis permanſiſſe dicerent, ideoque omnes ad ſuam ſectam tranſeuntes, vbicunq; baptizati eſſent, rebaptizarent, vt Auguſt. frequentiſſime contra eos diſputans, author eſt.

Quartus.

Quartus error eſſe poteſt, habitualem fidem, vel ſanctitatem miniſtri, non requiri ad veritatem ſacramenti, neceſſarium tamen eſſe, vt ſaltem ipſum opus adminiſtrandi ſacramentum rectè & ſine peccato exerceat, quia ſacramentum principaliter eſſe debet opus Dei: peccatũ verò ita cum Deo pugnat, vt non poſſit Deus eſſe author illius: ergo, ſi ipſũmet opus, quo fit ſacramentum, peccatum ſit, non poteſt eſſe aptum ad conſtituendum ſacramentum. Huius D ſententiæ non inuenio ſpecialẽ aliquem authorem.

Quinta ſententia eſſe poteſt, hæreticos aut malos miniſtros, poſſe quidem dare ſacramentum, non tamen effectum ſacramenti, quia ſi ſanctus non eſt, non poteſt alium ſanctificare: & hoc maximè videntur ſignificaſſe Luciferiani in verbis ex Hieronymo nuper citatis. Fundamẽta omnium horum errorum afferemus commodius in fine ſectionis, eiſque ſatisfaciemus.

Valor vel veritas ſacramẽti non pẽdet ex fide, vel ſanctitate miniſtri.

Dicendum ergo inprimis eſt, valorem ac veritatem ſacramenti non pendere ex fide vel ſanctitate miniſtri, atq; adeo ſacramentum datum à miniſtro, quantumuis iniquo, ſchiſmatico, hæretico, & ab Eccleſia præciſo, validum eſſe, dũmodo reliqua omnia E neceſſaria concurrant. Hæc aſſertio iam eſt de fide. quamquam ex ſola ſcriptura probari non poſſit, vt Aug. notauit lib. de vnico Baptiſmo cap. 11. Poſſunt tamen ex ſcriptura ſacra nonnulla teſtimonia adduci, ad hanc veritatem confirmandam, quale eſt illud, Matt. 23. *Super cathedram Moyſi, ſederũt Scribæ, & Phariſæi, quæcunq; dixerint vobis ſeruate, & facite, ſecundũ autẽ opera eorum, nolite facere.* Quod teſtimonium affert D. Thomas, loco ſupra citato, atque ex eo colligit, manere in miniſtris Chriſti poteſtatem Ordinis, etiamſi praui ſint, cum illis obediendum ſit propter poteſtatem, quam habent. Ex prædictis autem verbis ſolum vr̃ immediatè inferri manere in eis poteſtatẽ iuriſdictionis, nam obedientia magis debetur p̄p hãc poteſtatẽ, quam p̄p poteſtatem Ordinis. Nihilominus tñ argumen-

argumentum poteſt eſſe efficax; vel à paritate rationis, nam ſi poteſtas iuriſdictionis manet in miniſtro iniquo, cur non etiam poteſtas Ordinis; cum vtraq; non ad ipſius commodum, ſed ad aliorum bonum à Deo data ſit, & in vtriuſque vſu Chriſtum repræſentet, eiuſq; vicem gerat? Vel certè dici poteſt aliquando eſſe obediendum miniſtro Chriſti, non ſolum propter poteſtatem iuriſdictionis, ſed etiam propter poteſtatem Ordinis, vt maximè patet in interiori foro ſacramenti Pœnitentiæ. Aliud teſtimonium aſſumi poteſt ex 1. ad Corint. 4. vbi Paulus prius inquit: *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti & diſpenſatores myſteriorum Dei,* poſteà verò ſubdit: *Hic iam quæritur, inter diſpenſatores, vt fidelis quis inueniatur.* Sentit ergo, B miniſtrum Chriſti, etiam ſi prauè aut infideliter ſuo munere fungatur, nihilominus diſpenſatorem eſſe myſteriorum ſeu ſacramentorum Dei. Tertiò ponderat Hieron. in citato dialogo contra Lucife. circa finem in Apocalypſi hæreticos, qui ſecuti fuerant doctrinam Nicolaitarum, inuitari ad Pœnitentiam, non tamen moneri, vt quos baptizauerant, vel ordinauerant, iterum baptizent, vel ordinẽt, quia nimirum, licèt gratiam & fidem amiſiſſent, non tamen ſacramentorum veritatem. Quartò etiam conſiderari poteſt, quod Paulus Actorum 19. iterum baptizari fecit eos, quos ſolo Baptiſmo Iohannis inuenit baptizatos; nunquam tamen legimus Apoſtolos iuſſiſſe iterum baptizare, aliquos Baptiſmo Chriſti baptizatos, etiam ſi credibile ſit, multos fuiſſe baptizatos ab hæreticis, qui ab illis temporibus pullulare cęperunt. Veriſimile etiam eſt, iniquiſſimum Iudam aliquos cum cęteris Apoſtolis baptizaſſe: non eſt autem veriſimile Baptiſmum ab eo datum, exiſtimatum fuiſſe minus validum aut fuiſſe iteratum. Quintò denique adiungere poſſumus Verba Chriſti, quibus ſuis miniſtris hanc dedit poteſtatem, fuiſſe abſoluta ac generalia. *Hoc facite.* ſeu *Quorũ remiſeritis peccata &c.* ergo non eſt, quod nos ea limitemus ad miniſtros ſanctos vel fideles.

Secundò præcipuè probatur hæc veritas ex antiquitate ac perpetua traditione, ac tandem Eccleſiæ definitione. De antiquitate enim ſic ſcribit Vinc. Lyrinen. de Agrippino loquens. *Primus omnium mortalium contra diuinum Canonem, contra vniuerſalis Eccleſiæ regulam, contra ſenſum omnium conſacerdotum, contra morem, & iuſtitiã maiorum, rebaptizandum eſſe cenſebat.* Vnde inferiùs ſubdit: *Quis ergo tunc vniuerſi negotij exitus, quis vtique niſi vſitatus & ſolitus? retenta eſt ſcilicet antiquitas, exploſa nouitas. Sed forte tunc ipſi notitiæ adinuẽtioni patrocinia defuerunt: imo verò tanta vis ingenij adfuit, tanta eloquentiæ flumina, tantus aſſertorum numerus, tanta veriſimilitudo, tanta diuinæ legis oracula: ſed planè nouo, ac malo more intellecta, vt mihi omnis illa conſpiratio nullo modo deſtrui potuiſſe videatur, niſi ſolam tanti moliminis cauſam, ipſa illa ſuſcepta, ipſa defenſa, ipſa laudata nouitatis profeſſio deſtituiſſet*; & hæc de antiquitate ſufficiant, nam etiam Euſebius loco ſuprà citato cap. 2. 3. & 4. refert ſententiã huic dogmati contrariam, tempore Cornelij & Stephani Romanorum Pontificum & Dion. Alexandrini exortam eſſe, ac Dionyſium epiſtolam de hac re ad Stephan. ſcripſiſſe, in qua refert, quamplures Epiſcopos repudiata nouitate, antiquam ſententiam retinuiſſe, eamque variis Conciliis definiuiſſe. Specialiter autem Auguſt. lib. 1. de Baptiſ. cap. 7. refert poſt mortem Cypriani hanc veritatem definitam eſſe in plenario Concilio, non explicat autem, quodnam illud fuerit, nonnulli verò coniectantur fuiſſe Concilium quoddam Capuenſe, ſic enim de illo dicitur Concilium Carthaginenſe tertium, capite triceſimo octauo, & Concilium Aphricanum

A cap. 15. *Illud autem ſuggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuenſi plenaria Synodo videtur ſtatutum, vt non liceat fieri rebaptizationes & reordinationes.* De qua Synodo Capuenſi nihil aliud ſcriptum reperio; cõſtat autem non fuiſſe vniuerſalem totius Eccleſiæ, ſed fortaſſe nationalem totius Aphricæ; & ideo appellatam eſſe plenariam Synodum in illis Conciliis. Nam quod abſolutè vniuerſalis non fuerit, patet, quia poſt Cõcilium Nicenum primum, nullum aliud vniuerſale congregatum eſt vſque ad Concilium Epheſinum, quod fuit tertium generale, præter Conſtantinopolitanum primum; certum verò eſt Concilium illud Capuenſe, & Carthaginenſe etiam tertium ante Cõcilium Epheſinum celebrata fuiſſe. Vnde non videtur Aug. de hoc Concilio locutus, ſed de aliquo alio vniuerſali totius Eccleſiæ, quia libro 1. de Bap. cap. 18. vocat illud vniuerſale totius orbis, lib. autem 2. cap. 9. dicit fuiſſe congregatum, antequam ipſe naſceretur. Vnde probabile eſt, illud fuiſſe Concilium Nicenum primum, quia ante Auguſtinum natum nullum aliud Oecumenicum Cõcilium celebratum fuit, nam Sardicenſe, quod paulò poſt Nicenum fuit celebratum, & quaſi pro eodem cum illo computatur, videtur fuiſſe Auguſtino ignotum, vt colligitur ex Cõn. 6. Chartag. can. 6. & 7. Quod autem Concil. Nic. hoc tradiderit, colligi poteſt ex Hieron. dia. cõ. Lucifer. circa finem, vbi dicit, Concilium Nicenum C recepiſſe omnes ab hæreſi reſipiſcentes in ſuo gradu, id eſt, baptizatos, vt verè baptizatos, & ordinatos ſimiliter in ordine ſuſcepto, exceptis ſolis Paulianiſtis, quæ exceptio habetur nunc in Cano. 19. Concil. Nicen. & Cano. 8. de Nouatianis ſpecialiter præcipitur, vt in ſuo gradu recipiãtur. Illa verò definitio vniuerſalis quam refert Hieron. non extat: ſed fortaſſe illam intulit ex particuliari illa definitione, quoniã eadem ratio & doctrina eſt de omnibus, & ex altera exceptione Pauliniani ſtarum, qui propterea excepti ſunt, quia non ſeruabant verum ritum Baptiſmi, vt expoſuit Innocent. 1. epiſto. 22. cap. 5. Ibi tamen ſignificat, nec fuiſſe in illo Concilio additam, de hac re vniuerſalem regulam, nec licere, eam, quæ de Nouatianis ſpecialiter tradita eſt, ad omnes alios hære- D ticos extendere, ſed non intelligit hoc Innocentius, quoad valorem ſacramenti: nam in hoc potius apertè docet omnes, qui vero ritu baptizati fuerint, ſicut à Nouatianis, non eſſe iterum baptizandos, quia verum recipiunt Baptiſma: Intelligit illam regulam non eſſe extendendam, quoad hoc, vt omnes recipiantur in eodem gradu & honore, quod ſpectat ad quandã remiſſionem cuiuſdem Eccleſiaſticæ pœnę, in qua non licet ſumere argumentũ à ſimili, vt gratia quibuſdam conceſſa, omnibus facta cenſeatur. Secus verò eſt de valore ſacramenti, quia in hoc neceſſe eſt, doctrinam eſſe vniuerſalem. Quo circa non eſt improbabile, fuiſſe in Concilio Niceno additum a- E lium Canonem, qui generalem illam doctrinam cõtineret, nam quod fuerint plures Canones illius Concilij, quam nunc extant, & hæreticorum induſtria fuiſſe corruptos, conſtat ex Athanaſio in epiſtola ad Marcellum Papam. Accedit, quod Syricius Papa epiſtola prima, capite 1. ſic inquit aduerſus quoſdam, qui denuo baptizare volebant, eos, qui ab hæreſi Arriana ad Eccleſiam redibant. *Quod non licet, cum hoc fieri, & Apoſtolus vetet, & Canones contradicant, & poſt caſſatum Ariminenſe Concilium miſſa ad Prouincias à venerandæ memoriæ prædeceſſore meo Liberio, generalia decreta prohibeant. Quos nos cum Nouatianis aliiſq; hæreticis, ſicut & in Synodo conſtitutũ per inuocationẽ ſolã ſeptiformis Spiritus epiſcopalis manus impoſitione Catholicorum*

licorum conuetui ſociamus. Verbis generalia decreta appellat alicuius Concilij generalis decreta, quod per antonomaſiam *Synodum* abſolutè vocat, conſtat autem nullum Synodum generalem fuiſſe ante Nicenam. Eandem doctrinam tradit Conc. Carthag. primum, cap. 1. vbi hoc ſenſu dicit rebaptizationes eſſe prohibitas; contra Donatiſtas, idem clariùs definitur in Concilio Aurelian. 1. capite 8. & Concil. Conſtant. ſeſſio. 8. damnantur artic. 4. Iohan. VVicleph. & artic. 18. Ioan. Hus, in quibus prędictus error continebatur. Ac denique Concil. Trident. ſeſſio. 7. can. 12. de ſacrament. in genere, definit, miniſtros ſacramentorum, etiam ſi in peccato mortali ſint, ſi cætera neceſſaria ſeruent, vera conficere ſacramenta. Et Canone 4. de Baptiſmo definit Baptiſmum poſſe dari ab hęreticis. Idem docuit Stephanus Papa 1. tempore Cypriani, vt conſtat ex hiſtoriis ſuprà citatis, & ex epiſtolis Cypriani inferiùs citandis, & Leo Papa. epi. 77. aliàs 79. c. 7. Anaſtaſ. Pap. epi. ad Anaſta. Imperato. ca. 7. & 8. qui in particulari loquitur de Baptiſmo & Ordine, alij verò frequentius loquuntur de ſolo Baptiſmo. Vnde non inuenio expreſſam definitionem vniuerſalem de omnibus ſacramentis, quod miniſtrata ab hæreticis rata ſint, eſt tamen res certa, vt ex dictis ſatis patet, & in ſingulis ſacramentis latiùs tractabitur.

Tertio, probanda eſt hæc veritas ratione, quia verò res hæc non eſt ex his, quæ conſiſtunt in phyſica rerum natura, ſed ex inſtitutione pendet, ideo ad illam neceſſario recurrendum eſt, eiuſq; prudens ratio inueſtigāda. Non eſt enim dubium, quin potuerit Chriſtus Dominus ita inſtituere ſacramēta, vt ad eorum valorē & veritatē, tanquā neceſſariam conditionem poſtularent miniſtri ſanctitatem aut fidem: Nulla enim in hoc eſt repugnātia, fuit autem maxime expediens, non ita inſtituere, ſed abſolutam poteſtatem dare ſuis miniſtris ad conficienda ſacramēta; promittendo illis ſuum neceſſarium concurſum independenter ab eorum malitia, vel bonitate. Primò, quia aliàs Eccleſiaſticus ordo, & regimen valde eſſet perturbatum ac incertum, non ſpeculatiua aliqua vel inuſitata incertitudine, ſed valdè communi, morali ac humana: quoniam fides vel ſanctitas miniſtri frequentiſſimè deeſt ac moraliter deeſſe poteſt. Qua ratione ſæpe vtitur Auguſt. in 1. lib. contra Lit. Petil. ca. 3. & lib. 2. cap. 5. ac ſæpè aliàs. Dices, rationem hanc eſſe probabilem de peccatoribus occultis; non verò de publicis, & præſertim ſi ſint hæretici & Schiſmatici, & ab Eccleſia præciſi, nam cum horum malitia nota ſit, & facile vitari poſſunt, & ſatis poteſt Eccleſiæ conſtare, ſacramenta ab eis data, irrita eſſe. Reſpondet Auguſtinus, ſi hæc poteſtas miniſtrandi ſacramenta non pendet ex gratia vel fide in re ipſa in peccatoribus occultis, neque etiam debuiſſe pendere ex fama vel notitia talis defectus in miniſtro exiſtentis, tum quia hæc notitia eſt valde accidentalis & extrinſeca: tum etiam, quia quod delictum ſit occultum, ſæpè aggrauat malitiam propter ſimulationem & hypocriſin: tum prætereà de hoc ipſo maxima eſſet dubitatio & perplexitas, qualis ſcilicet vel quanta eſſe debeat hæc notitia ſeu publicatio delicti. Item, quia interdum accidit peccatum miniſtri, etiam ſi aliàs publicum ſit, latere eum, qui bona fide ad ſuſcipiendum ſacramentum accedit, aut è contrario peccatum aliis occultum, eſſe cognitū ei, qui ſuſcepturus eſt ſacramentum, fortaſsè bene vtendo malitia alterius. Ac tandem interdum expedit propter neceſſitatem ſacramentum accipere, etiam à publico peccatore; nonnunquam etiam qui coram Deo innocēs, & bonus eſt, prauus exiſtimatur à multis; non

A ergo debuit veritas ſacramentorum ex hominum opinione vel exiſtimatione pendere. Secunda ratio principalis eſt, quia ſi peccator vel hæreticus priuaretur hac poteſtate, vel hoc eſſet, quia eſt illa indignus, vel quia non decet Deum vti homine iniquo, vt inſtrumento ad ſupernaturalem effectum, præſertim ad gratiam conferēdam, vel quia Eccleſię, ſeu hominibus, qui recepturi ſunt ſacramēta, non expedit, huiuſmodi homines eſſe poſſe ſacramētorū miniſtros. Sed nihil horum dici poteſt, aut eſt veriſimile. Primum probatur, quia peccator eſt indignus fide, & hæreticus eſt indignus baptiſmali charactêre, & vita ac bonis omnibus, quibus iuſte priuari poſ-
B ſunt, & non priuantur: ergo ex hoc capite nihil colligi poteſt, præſertim in eo genere bonorum, quæ ipſis non propter ipſos, ſed propter aliorum vtilitatē, dantur, inter quæ hæc poteſtas conficiendi ſacramēta annumeranda eſt. Quod à ſimili cōfirmatur, quia gratiæ gratis datæ ſæpe dātur peccatoribus, quamuis illis indigni ſint, quia ad aliorum vtilitatē ordinantur. Vnde de Caipha dicitur Iohan. 11. prophetaſſe, *Quia erat Pontifex anni illius.* & Mat. 7. dicit: *Domine nonne in nomine tuo prophetauimus?* Et ſimile argumentum ſuprà ſumpſimus ex poteſtate iuriſdictionis, qua nō priuantur peccatores, etiā ſi indigni ſint, & idem dici poteſt de dominio tēporali. Secundū membrū probari poteſt, primò ab exemplo ex Aug. li. 4. de Bap. c.
C 11. ex poteſtate euangelizandi, & effectu eius: ſæpe enim Deus per verbum hominis peccatoris alios cōuertit, & iuſtificat, quod eſt contra diuinam bonitatem, ſed maximè illam decet, eiuſque ſapientiam & potentiam cōmendat, dum quorundam malitia in aliorum bonum vtitur: maximè quia nō illis vtitur, vt mali ſint, ſed vt homines & creaturæ ſuæ ſunt, ſub qua ratione boni ſunt. Adde, quia Deus vtendo malo miniſtro, oſtendit ſanctitatem & efficaciam ſacramenti, non eſſe ab ipſo miniſtro, ſed à Chriſto; ipſum verò miniſtrū ſolùm eſſe veluti canalem, per quem gratia ad alios confluit, aut tanquàm operarium, qui iacit ſemina, plantat, aut rigat, Deo incrementum dante. Tertium membrū ſatis probatum eſt ex pri-
D ma ratione, nam potius Eccleſiæ maximè expediens fuit, vt ſacramēta ab his miniſtris collata valida ſint, quamquam ipſi peccent illa miniſtrando. Hæc ſumpta ſunt ex Auguſt. lib. 2. cont. Lit. Petil. cap. 5. & lib. 3. cont. Creſcon. cap. 8. & lib. 3. de Bap. cap. 11. & lib. 4. cap. 20. & tract. 5. in Iohan.

Tertiò, tandem poſſumus à poſteriori arugmentari, fuiſſe cōueniens charactêrem eſſe indelebilem, nam ſi catholicus baptizatus in hæreſin labatur, & poſteà reſipiſcat, non baptizatur iterum ex omnium ſententia etiam hęreticorū: ſignum ergo eſt, charactêrem Baptiſmi indelebilem manere, & non amitti propter peccatum vel hæreſin, ergo eodem modo ſacerdos ritè ordinatus, ſi hæreticus fiat, charactêrē
E ſacerdotalem retinet indelebilem; ergo retinet poteſtatem conficiendi ſacramenta: ergo ſi velit illa conferre, & materiam & formam neceſſariam adhibeat, verum ſacramentum perficiet. Hæc ex Aug. 2. contra Parmen. cap. 13. & Hieron. dial. contra Lucifer.

Ex quibus rationibus ſequitur primò, aſſertionē poſitam æque procedere in omnibus ſacramentis, quia rationes factę eandem vim in omnibus habent, atq; ita eadem ferè eſt de omnibus traditio, quamuis in Baptiſmo magis ſit expreſſa, pręſertim quoad hęreticos, vt dixi. Atque eodē modo rationes factę eandem ferè vim habent in quocunque genere peccati, ſiue illud contra charitatem ſit, ſiue contra fidem: & ſiue peccatum habituale ſit, ſiue actuale, ac redundās in ipſammet actionem, quia miniſtratur ſacramentum:

tum: nam licèt procedat ex intentione praua, aut ex defectu alterius circumſtantię actio iniqua ſit, nihilominus ſacramẽtum validum erit: quia ipſa bonitas vel malitia, quę ex voluntate vel circũſtantia perſonę miniſtri adiungitur tali actioni, eſt per accidens & extrinſeca ad rationem ſacramenti. Neque inde fit, aut ſacramentum amittere ſanctitatem ſuam, aut Deum ſpeciali & ſupernaturali auxilio cõcurrere ad peccandum, quia ſacramentum non eſt ipſum peccatum, ſed eſt actio illa, vt paſſio, cui ex malitia miniſtri coniungitur aliquis defectus ſeu culpa, ad quam Deus nullum ſpeciale auxilium præbet, ſed ad actionem ſeu effectum ſacramenti. Hîc verò occurrebat difficultas, quia interdum in decretis indicatur, Ordinationes ab hæreticis factas non eſſe veras, ſed de hac re ſuo loco dicendum eſt: non enim eſt ſenſus, Ordinationes factas ab hæreticis, ſi ſubſtantialia omnia ſeruentur, non eſſe ratas, ſed eſſe prohibitas, & ſic ordinatos eſſe ab vſu Ordinum reiiciendos. Legatur de hac re Petrus Damianus epiſtola 15. cap. 31.

Secundò ſequitur, aſſertionem poſitam non ſolum de ſacramentis, ſed etiã de effectibus ſacramentorum veram eſſe. Itaque miniſter quantumuis iniquus vel hæreticus, ſicut confert verum ſacramentum, ita etiã dabit ſacramenti effectum, ſi ſuſcipiens nõ ponat obicem. Quod omnes Scholaſtici docent, hanc quæſtionem tractantes, & præſertim benè explicuit Alenſ. 4. part. q. 16. m. 3. art. 1. tradit etiam expreſſe Auguſt. lib. 2. cont. Lit. Petil. cap. 6. & 47. tract. 5. in Iohan. Et quamuis hoc de effectu non ſit, ſub his terminis tam expreſſe definitũ, tamen omnino certum eſt, & neceſſario ſequitur ex principiis fidei. Et primò quidem de effectu characteris res eſt clara: nã ideo Baptiſmus datus ab hæretico iterari nõ poteſt, quia characterem indelebilem imprimit. Atq; idem eſt de ſacramento Ordinis, vel Cõfirmationis. Rurſus de effectu gratiæ regula fidei eſt, ſacramenta dare gratiam non ponentibus obicem, ex Concil. Trid. ſeſſio. 7. Cano. 6. & 7. ſed ſacramenta data ab iniquis miniſtris ſunt vera ſacramenta: ergo dant effectum, ſi ſuſcipiens non ponat obicem: cuius exemplum euidens eſt in paruulo baptizato ab hæretico, nam ſi ſtatim moriatur, ſine dubio ſaluabitur, alioqui vel rebaptizandus eſſet à Catholico, priuſquam moreretur, ne periret, vel maneret omni remedio deſtitutus, vtrumq; autem abſurdiſſimum & hæreticum eſt: ergo non ſolùm recipit ſacramentum, ſed effectũ ſacramenti, & ſanctificationem, quia nimirum non poſuit obicem: ergo idem eſt de quocunq; alio non ponente obicem, etiam ſi miniſter ſacramenti iniquiſſimus ſit. Denique propter hanc cauſam diximus in ſuperioribus, per ſe loquendo non augeri, aut minui effectum ſacramenti propter bonitatem vel malitiam miniſtri, & ibi oſtendimus hanc ſententiam antiquorum Patrum.

Tertiò colligi ex dictis poteſt, veritatem hãc non ſolùm in ſacramentis legis nouæ, ſed etiam in ſacramẽtis legis naturę & veteris habere poſſe locũ, quãquã .n. nõ ſit tãta certitudo quia nonnulli dubitarũt, prę ſertim de ſacro legis naturę, & nihil in hoc eſt hactenus definitũ, tamen ſine dubio hoc eſt ꝓbabilius: quia rationes adductæ eandem vim habẽt in omnibus ſacramentis, & in omni tempore ac lege: prętereq́ quod hæc eſt expreſſa ſententia Aug. epi. 203, & lib. 2. cont. Lit. Petil. cap. 72. & lib. 1. cont. Creſ. cap. 31. Sine cauſa igitur quidam moderni contrarium affirmant de ſacramento Circumciſionis, nimirum non fuiſſe validum ab infideli collatum, eamq; opinionem attribuunt antiquis Theologis in 4. diſt 1. & Alenſ. 4. part. quæſt. 1. mem. 7. ad 2. & quæſt. 6. mem. 3. articu 3.

A Cui opinioni fauet Cano relectio. de ſacramentis in genere, part. 5. vbi inter alias hanc differentiã conſtituit inter noua & vetera ſacramenta, quod illa ſanctificant ab infideli miniſtrata, hæc verò minime. Sed inprimis Cano non explicat, an tale ſacramentum eſſet validum, ſed ſolum loquitur de effectu: poterat autem ſacramentum eſſe validum, quamuis nõ ſanctificaret, vt patet in adulto ponente obicem: quod ergo abſque fide miniſtri non eſſet verum ſacramentum, prorſus ſine fundamento dicitur, & cõtra debitam ſacramentorum inſtitutionem, vt ex omnibus adductis à paritate rationis facilè oſtendi poteſt. Si autem ſacramentum erat validũ, ſine cauſa B negatur, non fuiſſe in illo datã ſanctitatem non ponenti obicem: quia ille effectus non nitebatur in merito aut fide miniſtri, ſed in Dei promiſſione & meritis Chriſti pręuiſis. Nec refert, quod dici ſolet, in circumciſione, vel ſacramento legis naturæ, non fuiſſe datam gratiam, niſi vt erant ſigna proteſtantia fidem Chriſti venturi: Nam hoc intelligendum eſt, non de fide miniſtri, ſed de fide Eccleſiæ, vt ſuprà explicatum eſt. Quod verò Cano ait, tunc fuiſſe datam gratiam ex miſericordia, & non ex iuſtitia, nunc verò dari ex iuſtitia & merito Chriſti, non eſt ſimpliciter verum, nam reſpectu noſtri, etiam nunc datur ex miſericordia; reſpectu verò Chriſti, etiam tunc dabatur ex iuſtitia. Neque antiqui authores aliquid diC uerſũ docent ab his, quæ diximus, ſi attentè legãtur.

Supereſt, vt fundamentis contrarij erroris ſatisfaciamus. Et primò quidẽ Epiſcopi Aphricani multa ex ſcripturis obiiciebant, vt illud Eccleſiaſt. 34. *Ab immundo quis mundabitur?* & infrà eod. cap. *Qui baptizatur à mortuo, quid proficit lauatio eius?* & illud Pſal. 140. *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum, & ſimilia,* quæ latiſſimè proſequitur Auguſt. libris citatis contra Dona. ſcribens. Reſpondetur tamen ad primum teſtimonium, miniſtrũ ſacramenti non mundare virtute ſua, ſed virtute Chriſti, qui per illum operatur, non vt immundus, ſeu peccator eſt, ſed vt homo eſt, quo vtitur, vt inſtrumento ſuo, & ideo poteſt miniſter ſanctitatem, quam ipſe non habet, alteD ri dare, quia non vt principalis, ſed vt inſtrumentalis cauſa operatur. Ad ſecundum Aug. 2. cont. Creſcon. cap. 24. in verbis illis: *Qui baptizatur à mortuo*; per *mortuum*, idolum intelligit, & interpretatur illa verba ſcripta eſſe aduerſus cæremonias gentium, qui inutiles erant & ſine fructu, idem verò Auguſt. lib. 6. de Bap. cap. 34. eundem locum attingens, & prædictam expoſitionem tacitè referens, inquit: *Quid ſit à mortuo baptizari, ſine præiudicio diligentioris eiuſdem ſcripturæ conſiderationis, alibi iam diximus.* Diligentius ergo textum illum cõſiderãdo, videtur litteralis ſenſus eſſe, particulam illam, *à mortuo,* non ſignificare habitudinem & cauſam efficientem, ſeu ad miniſtrum, ſed ad terminum à quo; ita vt ſenſus ſit, qui baptizatur, vt E mundetur ab immunditia, quam contraxit ex contactu mortui & iterũ tangit mortuum, nihil ei prodeſt ablutio. Vnde ſermo ibi potius eſt de cæremoniis, quibus Iudæi in lege veteri vtebantur, ad immunditias legales detergendas, vt conſtat Num. 19. ſub hoc autem exemplo, dirigitur proloquium illud in eos, qui nunc in peccatis dolent, & ea confitentur, paulò autẽ poſt ad ea redeũt, vt notauit Greg. exponens illa verba Pſal. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus,* & lib. 9. epi. 39. & in eodem ſenſu citat hoc teſtimoniũ Cæſarius hom. 9. & ex ipſo cõtextu eſt manifeſtus; nam inprimis verba ipſa non integrè citantur ab Aphri. Epiſc. ſic .n. habent. *Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit mortuũ, quid proficit lauatio illius?* omittebãt enim illa intermedia verba, *& iterũ tangit mortuũ,* quæ

1. Obiectio.

quę apertè explicant ſenſum prędictum. Deinde ſtatim exemplum prædictum accõmodat Sapiens, dicens: *Sic homo, qui ieiunat in peccatis ſuis, & iterum eadem faciens, quid proficit humiliando ſe?* Ad tertium de oleo peccatoris reſpondetur, ſermonem ibi eſſe de oleo ablutionis, & applicari etiam poteſt ad oleum turpis voluptatis, de quo legi poteſt, Aug. epiſt. 120. de gratia noui teſtamenti, cap. 31.

2. obiectio. Secundò obiici poteſt Can. 45. Apoſtolorum, qui ſic ait: *Epiſcopum, aut presbyterum hæreticorum ſuſcipientem Baptiſma, damnari præcipimus, quæ enim conuentio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli?* Reſponderi poteſt primò, non dici Baptiſmum hæreticorum Baptiſmum Chriſti ab hæreticis miniſtratum, ſed alium ab hæreticis inuẽtum, in quo illi ſuos errores miſcent, mutando formam vel materiam, & adiungendo ritum aliquem veritati ſacramenti cõtrarium. Secundò, ſi hunc canonem intelligamus de Baptiſmo Chriſti dato ab hæretico, pœna illa non fertur in eos, qui tale Baptiſma, poſtquam datum eſt, tanquam verum ſacramentum recipiunt, ſed in eos Epiſcopos vel preſbyteros, qui hęreticos admittunt ad ſacramenta miniſtranda. Hoc enim ſemper prohibitum fuit, non quia talia ſacramẽta inualida ſint, ſed quia ſacra miniſteria non ſunt indignis committenda.

3. obiectio. Tertiò, obiectio confici poteſt ex variis Patrum ſententiis, quæ partim ſunt de ſacramento ipſo, partim de effectu. Cyprianus. Primò ergo Cypr. acerrimus fuit defenſor contrariæ ſententiæ, in quo illud eſt difficile, quod non ſolum eam ſimpliciter docuiſſe, ſed etiam contra definitionem Stephani Pa. pertinaciter aſſeruiſſe videtur, nam Epi. 74. ad Pompe. ſic inquit, *Quæ mihi ad litteras meas Stephanus frater noſter reſcripſerit, miſi tibi reſcripti eius exemplum, quo lecto, magis ac magis errorem eius denotaui, qui hæreticorum cauſam contra Chriſtianos, & contra Eccleſiam Dei aſſerere conatur.* Multaque ſimilia aduerſus Pontificis ſententiam in ſequentibus ſcribit. Illa tamen Stephani epiſt. quam ibi commemorat, non extat, videtur autem Stephanus ſcripſiſſe definiendo Pontificia authoritate. Scribit enim Aug. lib. 5. de Bap. cap. 23. Sephanum in ea epiſt. non ſolum Cypriano non conſenſiſſe: *Verum etiam contra ſcripſiſſe, atq; præcepiſſe.* Vnde cap. 25. de Cypriano ſic ſcribit: *Illa, quæ in Stephanũ irritatus effudit, retractare nolo, quia non opus eſt eadem quippe eſſe dicuntur, quæ iam ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habuerunt,* & ſubdit: *Stephanus autem & abſtinendos putauerat, qui de ſuſcipiendis hæreticis priſcam conſuetudinem conuellere conarentur.* Significat ergo Stephanũ excõmunicaſſe eos, qui contrariã ſententiam tuerentur. Atq; idem indicat Euſ. lib. 7. Hiſt. cap. 4. qui addit Dionyſ. Alex. hoc ægre tuliſſe, & ad Sixtum Pap. ſcripſiſſe, conſiderandam eſſe rei magnitudinem, *Quia non quicunq;* (inquit) *ſed permagni, & nobiles inter Epiſcopos viri ſunt, quibus hoc viſum eſt.*

Secundò fauere videtur cõtrariæ ſententiæ Atha. ſer. 3. con. Arrian. cir. med. vbi Baptiſmum ab Arrianis datum, vanum, & inutilem & ſpeciem tantũ Baptiſmi, atq; inane ſimulachrum vocat, & poſteà ſubiungit. *Sicut creatura diuerſum quid eſt à filio, ita diuerſum quiddam eſt, quod ab illis dari exiſtimatur, tametſi nomẽ Patris & Filij, quia illa in ſcripturis vident, ſimilem ſe nominare. Non enim, qui ſimpliciter ait, Domine, is eſt, qui legitimũ tribuit Baptiſma, ſed qui nomen exprimit, & fidem rectã habet, ideoq; Saluator, non quouis modo baptizandum præcepit, ſed prius dixit, docete, deinde, baptizate, vt ex doctrina recta fides crearetur.*

Tertiò Gre. Na. Ora. 40. licèt doceat, peccatorem poſſe eſſe Baptiſmi miniſtrum, hanc verò doctrinã A his verbis limitat. *Dummodo non apertè condemnatus ſit, & ab Eccleſia alienus.* & infrà: *Quiuis tibi initiator eſt, qui modo eadem fide informatus ſit.* Vnde fit coniectura noſtram ſententiam non fuiſſe in Con. Nic. definitam: præſens enim fuit Atha: & Gre. Naz. poſteà ſcripſit, & Baſil. etiam, qui tamen in epi. 1. ad Amph. can. 1. licèt in ſententiã catholicam inclinet, non tamen vt certam, ſed vt dubiam eam amplectitur, dicens: *Quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt, propter multorum œconomiã & diſpenſationem, eorũ Baptiſma ſuſcipi, ſuſcipiatur.*

Quartò, de effectu ſacramenti ſic loquitur Amb. lib. de his, qui initian. cap. 4. *Non ſanat Baptiſmus perfidorum, ſed polluit,* ſic etiam Leo Pap. in cita. epiſt. negat B baptizatos ab hæreticis ſuſcipere ſanctificationem, ſed ſolum ac nudum ſacramentum. Atq; eodem modo Aug. cont. Donat. ſcribens, ſæpè dicit eos erraſſe, non diſtinguentes inter ſacramentum, & effectum ſacramenti. Nam ex eo, quod hæretici non poſſunt dare ſanctificationem, inferebãt, non poſſe dare ſacramentum, cum tamen prius verum ſit, poſterius autem falſum, vt ex Aug. colligi poteſt, lib. 3. de Bap. capi. 17. lib. 5. cap. 21. 22. & 24. & lib. 6. cap. 1.

Ad Cyprian. Ad Cyprianum dixerunt quidam, (vt Aug. refert epiſt. 48.) Cyprianum reuera nunquam ſenſiſſe, nec docuiſſe, ſacramentum datum ab hæretico nullum eſſe, aut baptizatos ab hæreticis eſſe rebaptizandos, ſed hoc illi fuiſſe ab hæreticis impoſitum eiuſq; ſcri- C ptis inſertum. Sed meritò Aug. reſpõſum hoc incredibile iudicat, nam ex antiquiſſimis Patribus & hiſtoriis & ex ſcriptis Cypria. ferè euidentiſſimè conſtat, illum in ea ſententia fuiſſe. Neque eius ſanctitati vel authoritati derogat, quod in re nondum apertè definita, recta intẽtione, ac religionis zelo, errare potuerit. Negari tamẽ nõ poteſt, quin in prędicta epiſt. aliquantulum exceſſerit, vt ſignificauit etiam Aug. d. lib. 5. de Bap. cap. 25. vbi ad eum excuſandum ſubiungit: *Quamuis commotius, ſed tamen fraterne indignetur, vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, vt in tali diſceptatione, nullũ inter eos malum Schiſmatis oriretur;* & ſimilia habet lib. 2. cap. 6. Vnde intelligitur Steph. Pap. neq; definiuiſſe, neq; cont. ſententiã Cyp. aliquid abſolu- D tè pręcepiſſe. Et propter hãc cauſam Vinc. Lyr. ita de hac cõtrouerſia loquitur. *O rerũ mira conuerſio, authores eiuſdem opinionis Catholici, conſectatores verò hæretici iudicantur: abſoluuntur magiſtri, condemnantur diſcipuli, conſcriptores librorum filij regni erunt, aſſeſſores verò gehenna ſuſcipiet. Nam quis, illud Sanctorum omnium & Epiſcoporum & Martyrũ lumen, Beatiſſimum Cyprianum, cum cæteris collegis ſuis, in æternũ dubitet regnaturum cum Chriſto?* Addit tandem Aug. lib. de vni. Bap. c. 13. *Si Cyprianus in hac cauſa aliquid purgandum habuit, vltima paſſionis falce fuiſſe ſublatum.* & epi. 48. dicit, non incongruenter de tali viro credi, quod ante mortẽ ſe correxerit, & ſententiam mutauerit. Quam etiam mutaſſe Epiſcopos Aphricanos, qui prius in ſuo Concilio ſubſcripſerãt, E ſignificat Hier. in Dial. cõt. Luci. author etiã libri de Card. Chriſt. ope. qui Cypriano tribuitur, capite de Baptiſ. Chriſt. ſententiam Catholicam apertiſſimè docet.

Ad Athana. Ad Athanaſium reſpondetur, non negare ſacramentum ab Arrianis datum eſſe validum, nam potius dicit Arrianos verſatos eſſe in magno periculo admittendi Baptiſmi integritatem, & veritatem. Nõ ergo ſentit Baptiſmum Arrianorum hoc ipſo, quod ab hæreticis miniſtrabatur, fuiſſe nullum, alioquin non diceret eos verſatos eſſe in periculo amittendi Baptiſmum, ſed ſimpliciter amiſiſſe illum: ſed ſentit, qm̃ illi errebant in fide Trinitatis, facile potuiſſe cõmittere eſſentialem defectum, aut in forma, aut in debita intentione baptizandi. Ac prætereà in citatis

verbis

verbis non de valore ſacramenti loquitur, ſed de effectu, qui eſt ſanctificatio, quam non conſequũtur, qui ab Arrianis baptizantur, illis nimirum conſentiẽdo in fide, & errore; & hoc ſenſu dicit tale Baptiſma eſſe vanum, & infructuoſum, vt magis in ſequẽtibus explicat. Neque eſt alia mens Greg. Naz. non enim prohibet, ſumere Baptiſmum ab hæretico, quia non poſſit ab illo fieri verum ſacramentum, ſed quia non debet ab indigno miniſtro ſumi, & quia ſemper prohibitum fuit cum hæreticis cõmunicare, præſertim in rebus ſacris; loquit autẽ Nazian. per ſe, ac regulariter, non vero de caſu extremæ neceſſitatis. Quapropter ex horũ Patrũ teſtimoniis, nihil colligi poteſt de definitione Cõcilij Niceni. Baſilius vero in eo loco ſine dubio nõ exiſtimauit, ſententiã Catholicam ſuo tempore fuiſſe certã, aut ab Eccleſia definitam, quare fatendum eſt, aut definitionem Concilij Niceni non fuiſſe omnino expreſſam, aut Baſilium latuiſſe, nam Canones illius Concilij, etiã viuente Athanaſio, fuerunt ab hæreticis magna ex parte corrupti vel occultati.

Ad alios Patres.

Ad alia teſtimonia quarto loco poſita dicendum eſt; ſenſum illorum Patrum eundem eſſe, quem in Athanaſio explicuimus, ſcilicet hęreticos non poſſe dare ſanctificationem per Baptiſmum his, qui eo animo & ſpiritu ab eis baptizantur, vt cum eis in errore vel ſchiſmate conueniant, quod eſt veriſſimũ, & in vniuerſum affirmari poteſt de quolibet prauo miniſtro, ſi ille, qui ab eo ſacramẽtum ſuſcipit, cum eo in malitia, vel ſacrilegio communicat, nam tunc ſuſcipiẽs ponit obicem effectui ſacramenti, quę eſt propria & proxima ratio non recipiendi effectum: non vero, quia miniſter careat poteſtate illum conferendi, & hoc inſinuauit Aug. lib. 2. contra Parm. c. 18. vbi concludit neminem coniungi cum infideli, niſi qui talia facientibus fauet, & iniqua, vel agit, vel approbat, & lib. 1. de Baptiſ. c. 2. dicit, eum, qui in extrema neceſſitate ſacramentum ab hæretico accipit, Catholicè, ſanctè, atq; adeo fructuosè accipere: ꝙ etiam expreſsè docet lib. 6. de Bapt. c. 5. Et iuxta hæc explicanda eſt quædam alia locutio, quia ſæpè Aug. vtit in lib. contra Donatiſt. dicit enim poteſtatẽ remittẽdi peccata datam eſſe Eccleſię, quatenus ex iuſtis & ſanctis cõſtat, qui loquendi modus poteſt erroneum ſenſum inducere, ſi quis intelligat, ſolos miniſtros ſeu ſacerdotes iuſtos poſſe remittere peccata, quod, abſolutè loquendo, falſum eſt: nam ſiue ſacerdos ſit iniquus, ſiue iuſtus, fidelis, vel infidelis, poteſt remittere peccata, ſi ſuſcipiens non ponat obicem, & miniſter poteſtatem iuriſdictionis in eũ habeat, ſi de ſacramento Pœnitentiæ ſit ſermo. Senſus ergo Augiſtini eſt, nemini remitti peccata, niſi quatenus charitate coniungitur Eccleſiæ, quæ ex iuſtis & ſanctis conſtat, propter quam data eſt poteſtas miniſtris ſacramẽtorum: & ideo dicitur illi ſpecialiter data, & miniſter dicitur operari ſpecialiter, vt huius Eccleſiæ miniſter, cui per charitatem coniungit eos, quos per ſacramenta ſanctificat, eiſque peccata remittit.

4. Obiectio.

Quarta obiectio eſſe poteſt, quia hæreticus nõ eſt membrum Eccleſiæ, caret enim fide, quæ eſt primũ vinculum membrorum Eccleſiæ, ergo non poteſt operari, vt miniſter Eccleſiæ: nam corpus non operatur, niſi per membra ſua. ergo non poteſt cõferre ſacramenta, nam miniſtri ſacramentorum operantur vt miniſtri Chriſti, & Eccleſiæ. Rurſus, vbi non eſt vera Eccleſia non poſſunt eſſe vera ſacramenta; nam ſacramenta ſoli Eccleſiæ Chriſti data ſunt: ſed inter hæreticos non eſt vera Eccleſia: ergo nec vera ſacramenta: ergo illa, quæ ipſi conficere tentant, nõ A ſunt vera ſacramenta. Reſpõdetur ad priorem partem, licèt hæreticus non ſit membrum Eccleſiæ, quoad ſubſtantiam (vt ita dicam) ſeu formam conſtituentem tale membrum in eſſe membri Eccleſię, nihilominus, quoad miniſterium ſe gerere, vt Chriſti miniſtrum: nam Chriſtus, non ſolum per membra ſibi coniuncta, ſed etiam per abſciſſa operatur, eiſq; vtitur in ſuæ Eccleſiæ vtilitatem; & hoc ſenſu ait Aug. lib. 1. de Bapt. c. 10. Chriſtum aſſiſtere hæretico homini conferenti ſacramentum iuxta ritum ab ipſo inſtitutum, propter ipſius miniſterij & ſacramenti ſanctitatem. Ad alteram partem, negatur propoſitio aſſumpta, nam licèt ſacramenta ſoli Ec- B cleſiæ data ſint, poſſunt tamen ab his, qui ſunt extra Eccleſiam impiè atq; iniuſtè vſurpari, & ideo verà ſacramenta extra Eccleſiã inueniri poſſunt, quamuis vbicunq; ſint, potius dicenda ſint ſacramẽta Eccleſiæ; quam hæreticorum: ſicut Euangelium etiam dici poteſt proprium Eccleſiæ, quia illi datum eſt, & nihilominus inter hæreticos reperiri poteſt verum Euangelium, inique tamen vſurpatum ac malè intellectum.

DISPVTATIO XIIII.

De ſubiecto apto ad ſuſcipienda ſacramenta.

DIſputationem hãc prætermiſit D. Th. C in hac materia de ſacramentis in genere, inferius verò de ſingulis ſacramentis diſputans, nũquam ferè illam prętermittit, quia cum ſubiectum ſuſceptiuum ſacramenti ſit aliquo modo cauſa eius in genere cauſæ materialis: eius cognitio pertinet ad exactam ſcientiam ſacramenti, & cauſarum eius tradendam. Et propter eandem rationem viſum eſt, nonnulla de hac cauſa ſacramentorum præmittere, tum ad materiæ complemẽtum, tum etiã vt faciliorem paremus viam ad ea, quæ de ſingulis ſacramentis dicenda ſunt. Tria verò ſunt, quæ de ſubiecto ſuſceptiuo ſacramenti conſiderari poſſunt. Primum, quid ex parte eius requiratur ad valorem ſacramẽ- D ti. Secũdum, quid neceſſarium ſit ad ſacramenti effectum obtinẽdum. Tertium, quò modo dignè ſuſcipiatur. Ex his verò tribus ſecundum latè ſuperius tractatum eſt diſput. 7. ſect. 4. De tertio verò inferius dicendum eſt in parte morali; ſolum ergo ſupereſt, vt de primo puncto dicamus.

SECTIO I.

Quinam ſint capaces ſacramentorum.

EX hæreticis quidam dixerunt ſolos prædeſtinatos eſſe capaces ſacramentorum, qui error tribui ſolet Ioanni Vvitcleph; & Ioan. Hus, de quorũ errore ſatis dictũ eſt in præced. diſput. de miniſtro, eſt enim, quoad hoc eadem ratio de miniſtro, & de E ſuſcipiente. Alij verò dixerunt, ſolos iuſtos eſſe capaces ſacramẽtorum, cum quibus agemus ſect. ſeq. Omiſſis ergo hæreticis.

Homines viatores ſolum eſſe ſacramẽtorum capaces.

Dico primo, ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum. Eſt res certa & euidens ſuppoſitis principiis fidei; quia ſacramẽta inſtituuntur ad ſanctificandos per gratiam eos, quibus cõferenda ſunt (agimus enim præcipuè de ſacramentis legis nouæ) ergo tãtum illi ſunt capaces horum ſacramentorũ, qui ſunt capaces gratiæ: huiuſmodi autem ſunt ſolę creaturæ rationales: cum autem ſacramenta ſint cæræmoniæ ſenſibiles, neq; ad angelos pertinent, neque illi eſſe poſſunt capaces eorum; & eadem ferè ratione non pertinent ad beatos homines, etiam ſi admittamus, aliquos iam eſſe corpore glorioſos,

quia vſus harum cerænoniarum & ſenſibilium ſignorum, valde alienus eſt ab eorum fœlici ſtatu. Eo vel maximè, quod ſacramenta ſunt inſtituta ad gratiam dandam vel augēdam: cum tamen neq; angeli, neq; beati omnes in ſtatu ſint, in quo poſſint, gratiam vel augmentũ eius acquirere. Dices ſacramentum poſſe ſeparari ab effectu ſuo, ergo ex incapacitate effectus non poteſt colligi incapacitas ſacramēti. Nonnulli enim exiſtimarunt. B. Virginem poſt conceptionem Filij ſui fuiſſe incapacem augmenti gratiæ, cum tamē nō negarent, nec negare poſſent, eſſe capacem ſacramēti. Reſpondetur, quamuis valor ſacramenti & effectus eius quoad actum, nō ſint neceſſario coniuncta, tamen quoad capacitatem ex parte ſubiecti, ipſa ratio, & inſtitutio ſacramenti poſtulat, vt habeant neceſſariam connexionē. Quia ſacramenta ſunt inſtrumenta à Chriſto inſtituta, ad dandam gratiam: ergo ex inſtitutione ſua, tantum ſunt ordinata ad perſonas gratiæ capaces, & pro illo ſtatu, in quo ſanctificari poſſunt: & ita Chriſtus Dominus, vbicunq; de ſacramētorum inſtitutione vel diſpenſatione ſermonem habet, ad huiuſmodi perſonas illum dirigit, vt cum dixit, *Docete, omnes gentes baptizantes eos.* Non enim docentur ab hominibus, niſi homines viatores, & cum dixit. *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Non enim remittuntur peccata niſi hominibus viatoribus. Illa vero ſententia de B. Virgine probabilis non eſt: iuxta illam tamē reſpondendum eſſet, B. Virginem propter aliquam diſpenſationem, vel legem Dei extrinſecam, nō potuiſſe poſt Filij conceptionē in gratia creſcere, tamē per ſe & iuxta ſtatum ſuum, capacem fuiſſe gratiæ & augmenti eius: & hoc ſatis eſſe, vt fuerit capax ſacramentorum. Quod de Baptiſmo neceſſario dicendum eſt, nam per ſe eſt inſtitutus ad dandam primam gratiam: vnde per ſe reſpicit ſubiectum capax primæ gratiæ: B. autem Virgo ratione ſuæ perfectionis & confirmationis in gratia, non poterat amplius primam gratiam recipere, tamen, quia ex vi cōditionis & ſtatus talis perſonæ erat capax eius, ideo hoc ſatis eſt, vt fuerit capax Baptiſmi.

Obiectio.

Solutio.

B. Virgo quo modo fuerit effectuum ſacramentorũ capax.

Dices, ratione adductā ſolũ procedere de ſacramentis nouæ legis, non aũt in veteribus, exceptis illis, per quæ ſignificabat̄ gratia, quæ in eis dabatur, vt erat circumciſio, & ſacr̄m legis naturæ: nam de his rectè procedunt omnia, quæ de noſtris ſacramentis dicta ſunt: ſecus autē videt̄ eſſe de aliis, per quæ ſolũ dabat̄ ſanctificatio legalis, nam huiuſmodi ſanctificatio conferri poteſt rebus etiā inanimatis: ſic enim ſanctificat̄ templum, calix, & ſimilia: & per eam ſanctificationem ſignificari poſſet interior ac perfecta ſanctificatio. Reſpōdetur, ſolos homines fuiſſe ſemper capaces ſacramenti proprie dicti, quia ſacr̄m vt ſuprà diximus, quamuis nō ſemper ordinet̄ ad dandam gratiæ ſanctificationem, ſemper tamē proximè refert̄ ad ipſos cultores Dei, ſcilicet ad initiādos illos & cōſecrandos aliquo modo cultui diuino: ſoli autē homines inter creaturas ſenſibiles ſũt cultores Dei. Vnde illæ cerænoniæ, quæ interdum fiũt ad ſanctificandas aliquo modo res inanimatas; nō ſunt propriè ſacra, prout nunc de ſacris loquimur, ſed dicũtur ſacra quædam, ſeu ſacramentalia. Vnde fit nō ſolum de facto, ſed etiā de poſſibili, irrationales creaturas eſſe prorſus ineptas & incapaces ſacramentorũ.

Creaturæ irrationales ſacramentalia quidem, nō tamen ſacramēta recipere poſſunt.

Hic vero inquiri poteſt, an poſſint inſtitui ſacramenta ſenſibilia, quorũ angeli ſint capaces. Reſpōdetur, nō poſſe quidem Angelum in ſe recipere immediatè materialem paſſionem, vt v. g. ablutionem, vel vnctionem, quia hoc requirit materialem contactum, & quantitatem in vtroq; extremo, poſſe ta-A men fieri de potentia abſoluta, vt Angelus ſanctificetur per ſignum ſenſibile, vt per vocem, aut per actionem factam, circa aliquod corpus. Nam ſicut dæmon cruciatur per ignem, tanquam per inſtrumentũ Deb ita poſſet angelus ſanctificari per aquā, vel aliud ſenſibile ſignum: hic autem modus ſanctificationis non eſt conſentaneus Angelicæ naturæ, primo quidem, quia omnino ſpiritualis eſt, & ideo nō oportuit eam perfici & ſanctificari per ſigna ſenſibilia, quamuis in pœnam peccati ſubiiciātur mali Angeli actioni inſtrumenti ſenſibilis: tum etiam, quia ſanctificatio Angelorũ, quæ fit in via, cum ipſa natura incipit, & vno actu perfectè meritorio, ac deliberato cōſummatur: in patria vero, vt diximus, nō eſt conſentaneus ſacramentorum vſus.

An Angeli ſint ſacramētorum capaces.

B

Dico ſecundo, Omnes homines viatores ſunt capaces ſacramentorũ nouæ legis. Nō affirmo, quemlibet hominem eſſe capacem omnium, ſed indefinitè, ſacramentorum. Et hoc ſenſu eſt aſſertio certiſſima, quia nulla eſt ætas, nullus ſexus, nullave conditio, quæ perſonam viatricē abſolutè reddat incapacem omniũ ſacramentorum, ſi ea velit ſuſcipere, vt poſtea dicem⁹. Itē, omnes viatores de ſe ſunt capaces gratiæ, & illa indigent: & ſacramenta ſunt media ad huiuſmodi gratiam conferendam inſtituta: ergo ex ſe omnibus dari poſſunt: ergo etiam ex parte perſonarum omnes ſunt capaces eorum, nam cerænoniæ

Nullus homo viator eſt incapax omnium ſacramentorũ.

C

ſenſibiles ſacramentorum, per ſe loquendo, circa quemlibet hominē exerceri poſſunt. Eſt autem in primis circa hanc aſſertionē obſeruandum hominē viatorē (prout de illo nũc loquimur) non inchoare viam, donec ex vtero matris natus eſt: tunc enim incipit eſſe viator in foro Eccleſiæ, ſeu humano: nam quamdiu eſt in vtero matris, licet coram Deo iam ſit viator, quatenus eſt perſona à matre diſtincta, capax propriæ originalis culpæ, propriæq; ſanctificationis, ſi Deus illam conferre velit, tamē quoad nos homines, qui ſenſibus vtimur, tũc cenſet inchoare viam ſuam, quādo hac luce frui, nobiſq; ſenſibiliter apparere poteſt: & ideo, quādiu homo latet in vtero matris, non eſt capax ſacramēti quod per miniſtros

D

Eccleſiæ viſibilis modo ſenſibili & ad ſubiectũ ſenſibile applicari debet. Deinde eſt obſeruandũ, hanc capacitatem non reſpicere immediatè omnia ſacramēta, ſed ſolum ſacramentũ Baptiſmi, cuius omnes viatores ex ſe capaces ſunt proximè, ac immediatè: quia Baptiſmus, vt poſtea dicemus, eſt ianua ſacramentorum, poſt illum vero ſuſceptum omnes homines ſunt capaces ſaltem aliorum duorum ſacramentorum, ſcilicet, Confirmationis & Euchariſtiæ: nam hæc nullam aliam conditionem certam requirunt, quæ ſimpliciter neceſſaria ſit ad valorem, vel effectum ſacramenti; aliorum vero ſacramentorum non omnes homines ſunt capaces ſed quędā requirunt certā ætatē, alia determinatũ ſexum: alia vero

E

cōditiones alias, quæ in ſingulis ſacris explicāda erũt. Quocirca vltimo obſeruandũ eſt, hāc capacitatē nō ſolum eſſe phyſice conſiderandā per modũ propriæ potentiæ paſſiuæ, ſed præcipue per modum capacitatis moralis: ſi enim phyſice cōſideremus capacitatē hominis, vt circa illum exerceantur actiones illæ, vel cerænoniæ, in quibus ritus ſacrorum conſiſtunt, nullus homo eſt, qui, per ſe loquendo, nō habeat hāc capacitatē, vt per ſe cōſtat, ſiue ſacr̄m recipiatur per inherētiam, ſiue per contactum, ſiue per verborum prolationem, aut alio modo ſimili. Tamē, ſicut ſacr̄m nō eſt tantũ ille ritus externus quomodocunq; factus, ſed cum debitis conditionibus, ac neceſſariis, vt ſit ſignũ efficax gratiæ, ita illa capacitas phyſica, & materialis (vt ſic dicam) non ſatis

eſt ad capacitatem ſacramenti, ſed requiritur vt cõiunctas habeat eas circumſtantias & conditiones, quæ iuxta Chriſti inſtitutionem neceſſariæ ſunt ad ſacramentalem ritum: & hanc propterea vocamus, capacitatẽ moralem. Atq; his obſeruatis, ſicq; prędicta aſſertione expoſita, nulla difficultas circa illã explicanda occurrit.

SECTIO II.

Vtrùm ad valorem ſacramenti requiratur ex parte ſuſcipiẽtis conſenſus voluntatis eius vel aliqua alia diſpoſitio.

De pueris nulla quæſtio eſt.

HÆc difficultas locum nõ habet in paruulis, qui ratione vti non poſſunt, quia, cum illi non ſint capaces proprij cõſenſus, aut dicendum eſt, eos eſſe incapaces omnium ſacramentorum; quod eſt hęreticum: aut Deum miraculosè efficere, vt conſentire poſſint ſuſceptioni ſacramenti, illuminando eos interius, eoſque præueniendo, vt ratione vti poſſint, ſicut Hæretici fingũt, quod vanum eſt, ac temerè & ſine fundamento excogitatum, non ſolum contra totius Eccleſiæ ſenſum, omniumq; Patrum doctrinam, verum etiam contra experientiam ipſam, vt in materia de Baptiſmo latius dicturi ſumus: Aut dicẽdum eſt, infantes eſſe capaces ſacramentorum ſine proprio conſenſu, quod eſt certiſſimum, vt latiùs citato loco dicemus.

1. Sententia. Quæſtio ergo ſupereſt de adultis. In qua prima ſententia eſt, ex parte ſuſcipientis ſacramentum, nõ requiri interiorem cõſenſum, ſeu intentione ſuſcipiendi ſacramentum, ſed ſolum vt non habeat contrariam volũtatem, vt ſi Gentilis ſeu infidelis adultus, qui nihil vnquam de Baptiſmo cogitauit, vt illum velle aut nolle potuerit, dormiens baptizetur, ſacramentum erit validum, iuxta hanc ſententiam, quam defendit Caiet. infrà q. 68. art. 7. Qui motus videtur primò ex verbis Innoc. in c. *Maiores*, de Baptiſ. vbi ſic inquit, *Tunc characterem ſacramentalis imprimit operatio, quando obicem contrariæ voluntatis non inuenerit.* Secundo, exemplo paruulorum, in quibus, vt diximus, nulla voluntas requiritur, ſed ſola non repugnantia. Tertio, in ſacramẽto Extremę vnctionis videtur colligi ex vſu; datur enim homini baptizato, ſi contingat eum ſubitò rationis vſum amittere, & in mortis periculũ incidere, quamuis nullam voluntatem oſtenderit recipiendi ſacramentũ, quia ſatis exiſtimatur, quod contrariam voluntatem nõ habuerit. Quartò, quia Concil. Flor. tribus tantum dixit perfici ſacramenta, materia, forma, & miniſtro habente debitam intentionem, ſi autem intentio ſuſcipientis eſſet neceſſaria, debuiſſet quatuor numerare. Nec multũ ab hac ſententia diſcrepat gloſſ. in c. Solet, verbo, ſimulatione, & verbo, implorandum. de conſecr. diſt. 4. quamquam illa ſentit, etiã cõtrariam voluntatem recipientis non obſtare veritati ſacramenti ex cap. de Iudæis, 45. diſtin. vbi tamen non eſt ſermo de ſuſcipiente ſacramẽtum ſine vllo interiori cõſenſu, ſed de illo, qui per vim adducitur vt conſentiat. In eadẽ fere ſententia fuit gloſſ. in c. *Maiores*, de Baptiſ. verbo, Perdurare, quæ tamen addit, quod ſi quis ore conſentiat, quamuis corde diſſentiat, & nolit ſacramẽtum, nihilominus ſacramentum recipiet, quia Eccleſia dare illud intendit: & ita interpretatur capitulum, Sicut ficti. 1. q. 1. & c. Solet, de conſec. diſt. 4. Sed hoc quod hæc gloſſa addit, ſi, vt ſonat, intelligat, improbabile eſt, quia ſolius oris mendacium non poteſt conferre ad valorẽ ſacramenti, ſi interior intentio neceſſaria eſt, vel, ſi hæc non eſt neceſſaria, neq; oris mendacium reputari poteſt neceſſarium, vt ſacramentum teneat: ergo ſi is, qui interius nõ habet voluntatem recipien-

A di ſacramentum, exteriùs illam oſtendens, verum ſacramentum recipit, eadem ratione, etiam ſi exteriùs contradicat, ſacramentum erit validum, quod falſiſſimum eſt, vt dicemus: ergo æquè ferè falſum eſt, exteriorem cõſenſum ſine interiori ad valorem ſacramenti ſufficere. Nec Decreta, quę illa gloſſa allegat, quidquam iuuant, nam in priori, in quo dicitur ſacramentum cum fictione eſſe validum, nõ eſt ſermo de ficta voluntate recipiendi ſacramentum; ſed de obice ſeu fictione cõtraria effectui ſacramẽti; quo ſenſu dicere ſolemus, ſacramentum incipere habere effectum recedente fictione. In poſteriori autem capite, quod ex Auguſtino ſumptum eſt lib. B 7. de Baptiſ. c. 53. potiùs apertè dicitur, ad veritatem ſacramenti requiri, vt abſq; ſimulatione recipiatur, eſt autem propria ſimulatio; quãdo aliquis ore, aliquid profitetur, & contrarium habet in Corde. Dixi autem, huius gloſſæ ſententiã falſam eſſe, ſi prout ſonat, intelligatur: quia in alia gloſ. marginali, ita exponitur; vt non ſit ſenſus, tale ſacramentum verum eſſe, ſed ſolum in foro Eccleſię verum pręſumi, quando ſuſcipiens exterius profitetur velle ſe ſuſcipere ſacramentum, quod quidem in ſe verum eſt, quia licet poſtea neget ſe interiùs conſenſiſſe, nõ eſt ei fides adhibenda, tamen ſi gloſſæ illę hunc ſenſum intendebant, nec verbis ſuis ſatis explicant, nec veram differentiam aſſignant inter dantem, & recipientem C ſacramenta; nam in illo dicunt requiri intentionem dandi, in hoc vero negant requiri intentionem recipiendi. Nam ſi loquantur in re ipſa, hoc poſterius falſum eſt, vt videbimus: ſi vero in foro Eccleſiæ, nulla eſt differentia, nam etiam ſacramentum datum à miniſtro, qui exterius profeſſus eſt velle ſe dare ſacramentum, ratum habebitur in foro Eccleſię, etiam ſi ille poſteà neget ſe habuiſſe intentionem dandi, vt in Matrimonio conſtat, & eadem ratio eſt de aliis. Quod intelligẽdum eſt, quando ex ſignis & coniecturis exterioribus non poteſt ſatis probari humano modo ac morali defectus interioris intentionis.

2. Sententia. Secũda ſententia in alio extremo eſſe poteſt: pręter D voluntatem ſuſcipienti ſacramentum, requiri aliquam aliam diſpoſitionem ad valorem ſacramẽti. In qua diſpoſitione poteſt eſſe latitudo, & opinionum varietas: nam illi Hæretici, qui putabãt, neminem recipere verum ſacramentum, niſi qui recipit ſanctificationẽ ſeu ſacramenti effectum, conſequẽter dicerent, gratiam ſeu diſpoſitionem illam, quæ ad effectum ſacramenti neceſſaria eſt, ad valorem etiam ſacramenti requiri; quia non eſt cur Deus cõferat ſacramẽtum, quod maximum donum eſt, homini indigno & ſine fructu. Alter verò modus dicendi eſſe poteſt, ſaltem fidem requiri in ſuſcipiente ad valorem ſacramenti, quod ſignificat Auguſt. lib. 7. de Baptiſ. c. 53. in c. Solet, de cõſecr. diſt. 4. dicit enim vt ſacramẽtum teneat, oportere, vt ſine ſimu- E latione & cum aliquali fide recipiatur. Et propter hanc fortaſſe cauſam dixit Cyrill. Hieroſol. in præfat. Catecheſ. rebaptizari eos, qui in ſtatu hęreſis baptizati fuere.

Concluſ. 1. Dico tamẽ primo, ad valorem ſacramenti neceſſarium eſſe, vt recipiẽs habeat intentionem ſeu volũtatem formalem, aut virtualem ſeu interpretatiuam, recipiendi ſacramentum. Hęc concluſio colligitur ex communi ſentẽtia Theologorum, qui hoc ſpecialiter docent de Baptiſmo, vt patet ex D. Tho. infrà q. 68. ar. 7. & in 4. d. 6. q. 1. art. 2. quæſtiun. 3. Bonauent. d. 4. art. 2. q. 1. Scot. q. 4. Durand. q. 7. Richar. d. 6. ar. 2. q. 3. Palud. q. 2. Adri. q. 1. de Bapt. art. 3. Alex. Alenſ. 4. p. q. 18. memb. 1. qui idem docent de ſacra-

mẽto Ordinis, & de aliis, vt ſuis locis videbimus, ac de ſacramento Euchariſtię ſimiliter docet, ſi aliquis baptizatus & in gratia exiſtens illud recipiat caſu & ſine voluntate recipiendi ſacramentũ, non recipere effectũ eius, quia illa ſumptio non eſt ſacramẽtalis; ergo in aliis ſacramentis, quorum ſubſtantia conſiſtit in vſu, multo magis requirent prædictam volũtatem, vt talis vſus ſit ſacramentalis, atq; adeò vt cõficiatur verum ſacramentũ. Et probatur hæc ſentẽtia primò ex Concil. Carthag. 3. c. 34. vbi ſic dicitur. *Ægrotantes ſi pro ſe reſpondere non poſſunt, cùm voluntatis eorum teſtimonium hi, qui ſui ſunt, dixerint, baptizentur*, & in Concil. Arauſi. 1. c. 12. ſimiliter dicitur, *Obmuteſcens baptizari, aut Pœnitentiam accipere poteſt, ſi voluntatis prę-* B *teritæ teſtimonium aliorum verbis habet*. In quib. Conciliis apertè ſupponitur, volũtatem adulti eſſe neceſſariam, vt ſacramẽtum recipere poſſit. Idem clariùs docet Innoc. 3. in c. *Maiores*, §. Item quæritur. de Baptiſ. vbi inquit, *Ille verò qui nunquam conſentit, ſed penitus contradicit, nec rem, nec characterem ſuſcipit ſacramenti*: & paulò poſt inde probat, eum, qui cõtradicit ſuſceptioni ſacramenti, etiam ſi inuitus baptizetur, non recipere ſacramentum, *Quia plus eſt* (inquit) *expreſſè contradicere, quam minimè conſentire*. Quod ergo in fine totius capitis concludit, *Tunc ſacramentum eſſe validum, cum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obſiſtentem*, iuxta præcedentia intelligendum eſt, nam per voluntatem contrariam intelligit, non ſolũ poſitiuum diſſenſum, ſed etiam carentiam conſenſus. Quia enim quæſtio propoſita fuerat de illo, qui inuitus baptizatur: ideo de hoc expreſsè reſpondet: iam vero declarauerat, ſolam carentiam conſenſus obſiſtere ſacramento. Eò vel maximè quod moraliter loquendo, adultus, qui non conſentit, reſiſtere cenſetur, & inuitus pati: & ideo pro eodem cenſentur, moraliter loquendo, carere conſenſu, & habere obicem diſſentientis voluntatis. Prætereà, in eadem ſententia eſt Auguſt. in c. Cum pro paruulis. de conſecr. d. 4. ex lib. 4. de Bapt. c. 24. vbi ait, ideo ſufficere vt pro paruulis alij reſpondeant quia ipſi reſpondere nõ poſſunt, *At, ſi pro eo* (inquit) *qui reſpondere poteſt, alius reſpondeat, non itidem valet, ex qua regula, illud in Euangelio dictum eſt: quod omnes, cum legitur, naturaliter mouet: ætatem habet ipſe pro ſe loquatur*. Ioan. 9. In quibus verbis rationem differentiæ aſſignat inter paruulos, & adultos, nam ſacramentũ vt validum ſit, nõ eaſdem conditiones requirere debet in omni ſubiecto, ſed iuxta vniuſcuiuſq; capacitatem: quia ergo paruulus non eſt capax propriæ voluntatis, voluntas Chriſti ſeu Eccleſiæ ei ſufficit: ſecus vero eſſe debet in adulto, qui capax eſt propriæ voluntatis. Atq; eandem doctrinam habet, idem Aug. lib. 7. de Bapt. c. 53. prout habetur in d. cap. Vtrùm ſub figura, quãuis Gloſ. ibi textum deſtruat. Ex his ergo ſatis conſtat, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, quæ eſt prima ac præcipua radix huius veritatis: & ex vſu & traditione Eccleſiæ præcipuè habetur: indicatur verò in illis verbis Chriſti. Matth. vlt. *Ite, docete omnes gentes*: debet ergo doctrina præcedere Baptiſmum, vt ſicut fides voluntariè ſuſcipiẽda eſt, ita & Baptiſmus; atq; eadem ratione quodlibet ſacramentũ voluntariè ſuſcipiatur ab his, qui volũtate propria vti poſſunt. Ratio vero ſeu cõgruentia eſt, quia ſicut ad ſuauem Dei prouidentiam ſpectat non iuſtificare adultum, nec gratiam illi augere, ſine eius conſenſu, & volũtaria diſpoſitione; ita pari ratione pertinet ad idem prouidẽtiæ genus, vt nullus adultus per ſacramenta initietur, vel conſecretur ſine proprio cõſenſu. Quod tandem cõfirmatur & declaratur inductione facta in omnib. ſacramentis, nam in tribus il- A lis, quæ imprimunt characterem, valde neceſſarium fuit: vt in adultis nõ eſſent valida ſine proprio eorũ cõſenſu, vt de Baptiſmo dicitur in d. c. *Maiores*: alioq́, cum hæc ſacramẽta iterabilia nõ ſint, ſtatim imprimerent characterẽ: vnde ſequeret, cogẽdum eſſe ad fidem & ad profitendam legẽ Chriſti eum, qui ſine proprio conſenſu adultus baptizatus eſt, quod eſſet magnũ incõmodum, & contra cõuenientem Eccleſiæ gubernationem, & propagationem, vt latiùs in materia de fide diſputat. Præterea de Matrimonio, & Pœnitentia ſunt ſpeciales rationes euidentes: Matrimonium enim eſſentialiter fundatur in cõtractu: contractus vero huiuſmodi omnino neceſſariò requirit conſenſum ſeu voluntatem dandi & acceptãdi: ergo voluntas cõtrahendi: & tradẽdi mutuo corpora ſua, eſt neceſſaria in coniugibus ſuſcipientibus hoc ſacramentũ: præſertim, quia cùm ipſi ſint miniſtri talis ſacramẽti, neceſſaria eſt illis intẽtio faciendi ſacramentũ. Pœnitentia verò intrinſecè inuoluit vt ex propria voluntate oriat: vnde non ſolum voluntas ſuſcipiendi ſacramentũ, ſed etiam aliqua alia diſpoſitio ac voluntaria retractatio peccatorum eſt neceſſaria ad valorem huius ſacramenti. Rurſus Euchariſtia, quia non cõſiſtit in vſu, ſed fit per cõſecrationem materiæ, ideo non pendet in ſuo fieri ex voluntate ſuſcipientis, ſed ex ſola intẽtione conſecrãtis & quia eſt ſacramentum permanens, poſtquam C ſemel factũ eſt, non pendet in eſſe, & conſeruari ab vſu, vel voluntate vtentis. Vnde fit, vt tale ſacramẽtum re ipſa ſumi poſſit ab inuito, vel nõ habente voluntatem ſuſcipiendi ſacramẽtum, vt ſi caſu vel per errorem aut deceptionem contingat, ꝑponi ad mãducandum panem cõſecratum loco communis panis: tamen, vt ſuprà inſinuauimus, & ſuo loco latiùs dicemus, illa ſumptio ſacramenti eſt merè materialis, & non eſt vſus ſacramentalis id eſt, ſacer & ordinatus ac ſufficiens ad effectum talis ſacramẽti, nam in eo caſu ſic recipiens ſacramentum, non reciperet effectum eius, nec per illam corporalem refectionẽ interior animæ refectio aut vnio animæ cum Chriſto ſignificaretur: quia ille non eſt humanus vſus ſacramenti, vt ſacramentum eſt: in hoc ergo myſterio D ad recipiendum ſacramentum etiam requiritur voluntas & conſenſus ſuſcipientis, ſi ſit capax illius, quantum pro ſacramenti qualitate & modo requiri poteſt, ſcilicet ad formalem vſum eius. Solum ergo ſupereſt, vt in Extrema vnctione hoc etiam explicemus: nam in hoc etiam ſacramento verum eſt, nunquam dari homini ſine illius conſenſu & voluntate: hæc tamen voluntas non oportet vt ſit actualis, ſed ſatis erit, quod fundetur in aliqua priori voluntate non retractata ratione cuius ſuſceptio ſacramenti, moraliter voluntaria cenſeatur, vt à fortiori patet ex his, quæ de intentione miniſtri ſuperius tractauimus. Quin potius minor concurſus E voluntatis huius requiritur in ſuſcipiente, quam in miniſtrante ſacramentum: nam quia in miniſtro intentio concurrit aliquo modo, vt cauſa efficiens ſacramentum ideo oportet, vt ſit actualis, vel ſaltem virtualis: in ſuſcipiente vero non requiritur vt cauſa influens in ſacramentum efficienter, ſed ſolum vt conditio ex parte ſubiecti neceſſaria, vt ſacramenti ſuſceptio ſit voluntaria, non vt effectus ſed vt obiectum volitum, ad quod ſatis eſt, quod aliquis actus præceſſerit, qui non ſit retractatus, ſed habitualiter ac moraliter maneat. Propter quam rationem diximus etiam ſuperiùs, ſacramentum non poſſe miniſtrari ab amente, ratione intentionis priùs habitæ, poſſe tamen recipi ab amente ratione voluntatis & conſenſus priùs adhibi-

Innocẽtij verba explicantur.

Declaratur concluſio in ſingulis ſacramentis.

adhibiti. Addo præterea, hunc cōſenſum quem neceſſe eſt præceſſiſſe, quando actu non adeſt, non eſſe eodem modo neceſſarium in omnibus ſacramētis, nam Baptiſmus v. g. quia eſt ianua ad Eccleſiam, & in eo fit prima ſolemnis profeſſio fidei & legis Chriſti; ideò videtur requirere in adulto voluntatem magis expreſſam & formalem. Similiter Pœnitentia, quia eſſentialiter includit actus pœnitentis vt materiam: ideò etiam requirit voluntatem formalem, qua pœnitens ſe, & actus ſuos clauibus Eccleſiæ ſubiiciat: at verò in Extrema vnctione, quæ per ſe ſupponit hominem baptizatū, & bene diſpoſitum per pœnitentiam, & nō poſtulat aliquos actus ipſius hominis recipientis tale ſacramentum, vt ipſum aliquomodo conſtituant, non requiritur volūtas adeò expreſſa & formalis ſuſcipiendi tale ſacramentum in particulari, ſed ſufficit voluntas, qua vnuſquiſq; fidelis pœnitens ac bene diſpoſitus vult frui omnibus ſacramentis & remediis à Chriſto Domino ad ſuam ſalutem inſtitutis, & ea cupit ſibi applicari, ſi eis indiguerit. Quam voluntatem & petitionem ab ea profectam exigit Eccleſia in particulari circa ſacramentum Extremæ vnctionis, quādo homo eſt ſui compos; ſuamque voluntatem explicare poteſt: quando vero non poteſt, ſi aliunde conſtet, hominem ægrotum eſſe bene diſpoſitum, ſeu ſigna pœnitentiæ dediſſe, præſumit Eccleſia, illum habuiſſe ſaltem generalem illam voluntatem, quam explicuimus, eamq; ſufficientem reputat ad hoc ſacramentum præſtandum.

Atque ex his non ſolùm probata eſt aſſertio poſitā, ſed etiam ferè reſponſum eſt fundamentis, quæ in fauorem Caietani adduximus, præſertim tribus primis. At quartum verò ex Concil. Flor. reſpondetur, Concilium Florentinum non numeraſſe ſuſcipientem, & intentionem eius: quia hæc non in omnibus nec ſemper ſunt neceſſaria: ad conficiendum enim ſacramentum Euchariſtiæ non requiritur ſuſcipiens ex vi ſacramenti, & in paruulis non eſt intentio neceſſaria. Adde in ſacramentis, quę cōſiſtunt in vſu, ſuſcipientem quodammodo includi in materia, quatenus hæc conſiſtit in paſſione aliquā, quæ circa ſuſcipientem exercetur.

2. Concluſ. Dicò ſecundo, excepto Pœnitentię ſacramento, in reliquis nulla diſpoſitio fidei, pœnitentię, aut iuſtitiæ neceſſaria eſt ad valorem ſacramenti. De exceptione poſita dicemus ſuo loco, quia in illo ſacramento illud eſt peculiare, vt idem actus, quo ſuſcipiens diſponitur ad effectum ſacramenti, ſit pars ſubſtantialis ipſius ſacramenti. De reliquis ergo ſacramentis certa eſt concluſio, primo; ex definitione Conciliorum & Pontificum tradentium, hæreticos baptizatos, vel ordinatos ſi iuxta ritum Eccleſię Catholicæ baptizati, vel Ordinati ſint, non eſſe iterum baptizandos; vel ordinandos; quorum teſtimonia præcedenti diſputatione adducta ſunt. Supponunt ergo, ſacramentum ſuſceptum ſine vera fide, & cōſequenter ſine vlla ſupernaturali diſpoſitione voluntatis, eſſe validum. Eandem veritatem ſæpe tradit Aug. lib. 2. contra Parme. c. 16. lib. 2. contra Petil. ca. 35. vbi dicit, Si quis baptizetur, propter flagitium aliquod committendum, dum modo baptizari velit, verè manere baptizatum. Idem lib. 3. de Bapt. c. 14. atq; eodem ſenſu lib. de catechizan. rudi. c. 17. dicit, aliquos fieri Chriſtianos propter lucrum temporale, & nihilomin⁹ valide baptizari. Et hoc ipſum confirmat hiſtoria, quam refert Niceph. lib. 14. hiſt. c. 17. videlicet, Iudæum quendam lucrandæ pecunię cauſa, ſæpe Baptiſmum accepiſſe, ac tandem cum à quodam Paulo Epiſcopo baptizandus accederet, ineffabili quadam diuinę prouidentiæ vi, aquam ſemel atq; iterum diſparuiſſe, atq; illo mirabili ſigno compertum eſſe, illum Iudæum prius fuiſſe baptizatum. Vnde etiam conſtat, primum baptiſmum in eo Iudæo fuiſſe validum, quamquam ſine recta intentione, ac fortaſſe ſine debita fide ad illum acceſſiſſet. Congruentiæ ad hanc veritatem confirmandam eædem afferri poſſent, quæ de miniſtro adductæ ſunt diſp. præcedenti. Et optima eſt, quia aliud eſt ſacramētum, aliud effectus ſacramenti; & ſacramentum de ſe prius eſt; ergo nō impeditur propter diſpoſitionem cōtrariam effectui, ſi ſacramento ipſi contraria non ſit. Item, talis diſpoſitio ad effectum non eſt cauſa ſacramenti in vllo genere; ergo, etiam ſi deficiat, concurrere poſſunt omnes cauſę neceſſarię ad conficiendum ſacramentum: ergo perficietur ſacramentum. Tandem inductione conſtat, tria ſacramēta initerabilia non eſſe iteranda, eò quod indignè ſuſcepta ſint. Atq; idem eſt de Matrimonio, & Extrema vnctione, quatenus aliquo modo iterari non poſſunt: illud, viuente vtroq; coniuge, hoc, durante eadem ægritudine eodemq; ſtatu eius. De Euchariſtia non oportet probationem addere, cùm ſit ſacramentum permanens: neq; enim Chriſtus diſcedit, quando ab indigno ſacramentum ſumitur, vt infrà ſuo loco latiùs dicemus. Quod vero ſecunda ſententia obiiciebat, Deum non conferre ſua dona indignis, vniuerſe intellectum falſum eſt: tāta enim eſt Dei bonitas, vt omnibus ſe communicet, quantum in ipſo eſt. Addo verò, per ſe inſtituta eſſe ſacramenta, vt homines illis vtantur; Deum autem iuſtè permittere, vt mali interdum eis abutantur; noluit tamen tunc ſacramenta eſſe inualida, quia oportuit ſacramenta eſſe certa, & vniuerſalia: vnde etiam fit, vt aliquando proſint eis, qui indignè illa receperunt, ſi poſteà reſipiſcant.

Ad Auguſtini vero teſtimonium, quod ibi afferebatur, reſpondetur in primis, illum in eo capite magis dubitādo, q̃ aſſerendo, procedere. Deinde dicitur, non requirere fidē ſimpliciter, id eſt, ſupernaturalem, quæ infidelitatē, & omnem hæreſim excludat; ſed *aliquam fidem*, id eſt, aliqualem credulitatem, quanta nimirum neceſſaria eſſe poteſt ad voluntatē ſuſcipiendi ſacramentū habendam. Ad Cyrillū reſpondetur, cum inquit, *Hæreticos rebaptizandos, ſiquidē prius illud non erat Baptiſma*; hæc verba indefinite, non vniuerſaliter eſſe intelligenda, de his nimirum, qui in ipſomet Baptiſmi vſu hæretici ſunt & veram formam vel materiam Baptiſmi corrumpunt: nam ſi non interueniant huiuſmodi defectus ſola hæreſis ſuſcipientis non ſufficit, vt ſacramentū nullum ſit.

QVAESTIO LXV.

De numero ſacramentorum, in quatuor articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de numero ſacramentorum.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm ſint ſeptem ſacramenta.

Secundò, de ordine eorum ad inuicem.

Tertiò de comparatione eorum.

Quartò, vtrùm omnia ſint de neceſſitate ſalutis.

ARTICVLVS I.

Vtrùm debeant eſſe ſeptem ſacramenta Eccleſiæ.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd non debeant eſſe ſeptem ſacramenta. Sacramenta enim efficaciam habēt ex virtute diuina ex virtute paſſionis Chriſti. Sed vna eſt virtus diuina, & vna Chriſti paſſio, vna enim oblatione conſum- 1 diſt. 1. q. 1. ar. 2. & 4. cō. cap. 58. & 1. to. pri.

mauit in ſempiternum ſanctificatos, vt dicitur Heb. 10. Ergo non debuit eſſe niſi vnum ſacramentum.

2. Præterea, Sacramentum ordinatur contra defectum peccati. Hic autem eſt duplex; ſcilicet, pœna & culpa; ergo ſufficeret eſſe duo ſacramenta.

3. Præterea, Sacramenta pertinent ad actiones Eccleſiaſticæ Hierarchiæ, vt per Dionyſ.* patet. Sed, ſicut ipſe dicit, tres ſunt actiones Hierarchiæ, ſcilicet, purgatio, illuminatio, & perfectio. Ergo non debent eſſe niſi tria ſacramenta.

Cap. 2. Eccl. Hier. par. 3.

4. Præterea, Auguſt.* dicit. 19. contra Fauſt. Sacramenta nouæ legis ſunt numero pauciora, quam ſacramenta veteris legis. Sed in veteri lege non erat aliquod ſacramentum, quod reſponderet Confirmationi & Extremæ vnctioni. Ergo neq; hæc debent numerari inter ſacramenta nouæ legis.

Lib. 19. c. 13. à med. to. 6.

5. Præterea, Luxuria non eſt grauius inter cætera peccata, vt patet ex his quæ in ſecunda parte dicta ſunt.* Sed contra alia peccata non inſtituitur aliquod ſacramentum. Ergo neque contra luxuriam debuit inſtitui ſacramentum Matrimonij.

2. 2. q. 154. artic. 3.

6. Sed contra videtur, quòd ſint plura ſacramenta. Sacramēta enim dicuntur quaſi quædam ſacra ſigna. Sed multæ aliæ ſanctificationes fiunt in Eccleſia ſecundum ſenſibilia ſigna, ſicut aqua benedicta, conſecratio altaris, & alia huiuſmodi. Ergo ſunt plura ſacramenta, quàm ſeptem.

7. Præterea, Hugo* de S. Victore dicit, quod ſacramenta veteris legis fuerunt oblationes, decimæ & ſacrificia. Sed ſacrificium Eccleſiæ eſt vnum ſacramentum, quod dicitur Euchariſtia. Ergo etiam oblationes & decimæ debent dici ſacramenta.

Li. 1. de ſacr. par. 12. c. 10.

8. Præterea, Tria ſunt genera peccatorum, originale, mortale, & veniale. Sed contra originale peccatum ordinatur Baptiſmus, contra mortale autem Pœnitentia. Ergo deberet eſſe aliud præter ſeptem, quod ordinetur contra veniale.

Respondeo dicendum, quòd, (ſicut ſuprà* dictum eſt) ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad duo, ſcilicet ad perficiendum hominem, in his quæ pertinent ad cultum Dei, ſecundum religionem Chriſtianæ vitæ, & etiam in remedium contra defectum peccati. Vtroq; autem modo conuenienter ponuntur ſeptem ſacramenta. Vita enim ſpiritualis conformitatem aliquam habet ad vitam corporalem, ſicut & cætera corporalia conformitatem quandam ſpiritualium habent. In vita autem corporali dupliciter aliquis perficitur. Vno modo quantum ad perſonam propriam; alio modo per reſpectum ad totam communitatem ſocietatis, in qua viuit; quia homo naturaliter eſt animal ſociale. Reſpectu autem ſui ipſius perficitur homo in vita corporali dupliciter. Vno modo per ſe, acquirendo ſcilicet, aliquam vitæ perfectionem: Alio modo per accidens, ſcilicet remouendo impedimenta vitæ, puta, ægritudines, vel aliquid huiuſmodi. Per ſe autem perficitur corporalis vita tripliciter. Primo quidem per generationem, per quā homo incipit eſſe & viuere. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, ſecundum illud ad Titum 3. per lauacrum regenerationis, &c. Secundo, per augmentum, quo aliquis perducitur ad perfectam quantitatem & virtutem. Et loco huius in ſpirituali vita, eſt Confirmatio, in qua datur Spiritus ſanctus ad robur. Vnde dicitur diſcipulis iam baptizatis, Luc. vltim. Sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto. Tertiò, per nutritionem, qua conſeruatur in homine vita & virtus. Et loco huius in vita ſpirituali eſt Euchariſtia, vnde dicitur Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Et hoc quidem ſufficeret homini, ſi haberet & corporaliter & ſpiritualiter impaſſibilem vitam. Sed quia homo incurrit interdum & corporalem infirmitatem & ſpiritualem, ſcilicet peccatum, ideò neceſſaria eſt homini curatio ab infirmitate. Quæ quidem eſt duplex, vna quidem eſt ſanatio quæ ſanitatem reſtituit: Et loco huius in ſpirituali vita eſt Pœnitentia, ſecundum illud Pſalm. 40. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Alia autem eſt reſti-

Quæſt. 62 ar. 3. & q. 63. artic. 2.

A tutio valetudinis priſtinæ per conuenientem diætam & exercitium. Et loco huius in ſpirituali vita eſt Extrema vnctio, quæ remouet peccatorum reliquias, & hominem paratum reddit ad finalem gloriam, vnde dicitur Iac. 5. Et ſi in peccatis ſit, dimittentur ei. Perficitur autem homo in ordine ad totam communitatem dupliciter. Vno modo per hoc, quod accipit poteſtatem regendi multitudinem & exercendi actus publicos. Et loco huius in ſpirituali vita eſt ſacramentum Ordinis, ſecundum illud Hebræ. 7. quod ſacerdotes hoſtias offerunt non ſolum pro ſe, ſed etiam pro populo. Secundò, quantum ad naturalem propagationem, quod fit per Matrimonium tam in corporali, quam in ſpirituali vita, eò quòd non eſt ſolum ſacramentum, ſed naturæ officium. Ex his etiam

B patet ſacramentorum numerus, ſecundum quod ordinentur contra defectum peccati. Nam Baptiſmus ordinatur contra carentiam vitæ ſpiritualis. Confirmatio, contra infirmitatem animi, quæ in nuper natis inuenitur. Euchariſtia contra labilitatem animi ad peccandum. Pœnitentia contra actuale peccatum poſt Baptiſmum commiſſum. Extrema vnctio contra reliquias peccatorum, quæ ſcilicet non ſunt ſufficienter per Pœnitentiam ſublatæ, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Ordo contra diſſolutionem multitudinis. Matrimonium in remedium contra concupiſcentiam perſonalem, & contra defectum multitudinis, qui per mortem accidit. Quidam vero accipiunt numerum ſacramentorum per quandam adaptationem ad virtutes, & ad defectus culparum & pœnalitatum, dicentes, quod fidei, reſpondet Baptiſmus; & ordi-

C natur cōtra culpam originalē: ſpei, Extrema vnctio; & ordinatur cōtra culpā venialem: charitati, Euchariſtia; & ordinatur contra pœnalitatem malitiæ: prudentiæ, Ordo; & ordinatur contra ignorantiam: iuſtitiæ, Pœnitentia; & ordinatur contra peccatum mortale: temperantiæ, Matrimonium; & ordinatur contra concupiſcentiam: fortitudini, Confirmatio; & ordinatur contra infirmitatem.

Ad primum ergo dicendum, quod idem agens principale vtitur diuerſis inſtrumentis ad diuerſos effectus, ſecundum congruentiam operum. Et ſimiliter virtus diuina & paſſio Chriſti operantur in nobis per diuerſa ſacramenta, quaſi per diuerſa inſtrumenta.

Ad ſecundum dicendum, quod culpa & pœna diuerſitatem habent & ſecundum ſpeciem, in quantum ſunt diuerſæ

D ſpecies culparum & pœnarum, & ſecundum diuerſos hominum ſtatus & habitudines. Et ſecundum hoc oportuit multiplicari ſacramenta, vt ex dictis* patet. In corp. art.

Ad tertium dicendum, quod in actionibus hierarchicis conſiderantur, & agentes, & recipientes, & actiones. Agentes autem ſunt miniſtri Eccleſiæ: ad quos pertinet Ordinis ſacramentum. Recipientes autem ſunt illi, qui ad ſacramentum accedunt, qui producuntur per Matrimonium. Actiones autem ſunt purgatio, illuminatio & perfectio. Sed ſola purgatio non poteſt eſſe ſacramentum nouæ legis, quod gratiam confert: ſed pertinet ad quædam ſacramentalia, quæ ſunt Catechiſmus, & Exorciſmus. Purgatio autem & illuminatio ſimul ſecundum Dionyſ.* pertinent ad Baptiſmum: Ca. 3. Eccleſ. Hier. p. 1. circa finem.
& propter recidiuum ſecundario pertinent ad Pœnitentiam

E & Extremam vnctionem. Perfectio autem quantum ad virtutem quidem (quæ eſt quaſi perfectio formalis) pertinet ad Confirmationem: quantum autem ad conſecutionem finis, pertinet ad Euchariſtiam.

Ad quartum dicendum, quòd in ſacramento Confirmationis datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur: in Extrema autem vnctione præparatur homo, vt recipiat immediatè gloriam. Quorum neutrum competit veteri teſtamento & ideò nihil potuit his ſacramentis in veteri lege reſpondere. Nihilominus tamen ſacramenta in veteri lege plura fuerunt numero, propter diuerſitatem ſacrificiorum & cæremoniarum.

Ad quintum dicendum, quòd contra concupiſcentiam venereorum oportuit ſpecialiter remedium adhiberi per aliquod ſacramentum. Primò quidem, quia per huiuſmodi concupiſcen-

cupiſcentiam non ſolum vitiatur perſona, ſed etiam natura. Secundo, propter vehementiam eius, qua rationem abſorbet.

AD ſextum dicendum, quod aqua benedicta & aliæ conſecrationes non dicuntur ſacramenta: quia non perducunt ad ſacramenti effectum, qui eſt gratiæ conſecutio. Sed ſunt diſpoſitiones quædam ad ſacramenta, vel remouendo prohibens, ſicut aqua benedicta ordinatur contra inſidias dæmonum, & contra peccata venalia, vel etiam idoneitatem quādam faciendo ad ſacramenti perfectionem & perceptionem, ſicut conſecratur altare & vaſa, propter reuerentiam Euchariſtiæ.

AD ſeptimum dicendum, quod oblationes & decimæ erant tam in lege naturæ, quàm in lege Moyſis ordinatæ, non ſolum in ſubſidium miniſtrorum & pauperum, ſed etiam in figuram: & ideò erant ſacramenta: nunc autem non remanſerūt in quantum ſunt figuralia, & ideò non ſunt ſacramenta.

AD octauum dicendum, quod ad deletionem venialis peccati non requiritur infuſio gratiæ. Vnde cum in quolibet ſacramento nouæ legis gratia infundatur, nullum ſacramentum nouæ legis inſtituitur directè contra veniale, quod tollitur per quædam ſacramentalia, puta per aquam benedictam, & alia huiuſmodi. Quidam tamen dicunt Extremam vnctionem contra veniale peccatum ordinari, ſed de hoc ſuo loco * dicetur.

Non cōpleuit morte præuentus.

COMMENTARIVS.

DIuus Thom. in diſcurſu articuli ſupponit fidei doctrinā, ſcilicet in noua lege (de illa enim ſola tota hæc quæſtio intelligenda eſt) ſeptem eſſe ſacramenta, & nō plura, nec pauciora. Quam ex principiis fidei non probat, ſed cōgruentes rationes huius numeri ſacramentorum affert. Qm̄ verò non eſt in animo, de hac re propriam diſput. inſtituere, quia facilis eſt, & breuiter in hoc comment. expediri poteſt: ideò priùs veritas fidei ſtabilienda eſt, & deinde explicandæ congruentiæ, quas D. Thom. affert.

Error minuentium numerum ſacramentorum.

Duobus ergo modis circa hanc doctrinā erratū eſt. Primò, per defectum: & hoc modo lapſi ſunt hæretici huius temporis; ex quibus, alij duo, alij tria, alij quatuor, vel quinque ſacramenta admittunt, vt cōſtat ex Lindan. in fine Panopl. & aliis recentioribus, & vtuntur teſtimoniis ſanctorum Patrum, qui vbicunq; ſacramentorum mentionem faciūt, pauciora, quàm ſeptem numerant. Auguſt. epiſt. 118. in principio, de Chriſto & leui iugo eius loquens, inquit. *Vnde ſacramentis numero pauciſſimis, obſeruatione facilimis, ſignificatione præſtantiſſimis ſocietatem noui populi colligauit, ſicuti eſt Baptiſmus Trinitatis nomine conſecratus, communicatio corporis & ſanguinis ipſius, & ſi quid aliud in ſcripturis canonicis commendatur.* ac ſimilia repetit lib. 3. de Doct. Chriſt. cap. 9. Ambroſius etiam in libr. de ſacram. tantum prædictorum duorum ſacramentorum meminit, ſicut & Cyrill. Hieroſol. in Catech. præſertim in tertia illuminatorum. & Iuſtin. Martyr. Apolog. 2. pro Chriſtian. in fine, & Tertullian. libr. 4. contra Marcion. cap. 34. Alij his duobus tertium addunt, ſcilicet Chriſmatis, ſeu Confirmationis, vt ex Gregor. refert Gratia. in ca. *Multi.* 1. quæſt. 1. Dionyſ. verò in libr. de Eccleſ. Hierar. præter hæc tria ſolum quartum addidit, ſcilicet ſacramentum Ordinis. Quintum vero, ſcilicet Pœnitentiæ ſacramentum adiunxit Cypr. in ſerm. de Cœn. Domi. nullus verò ſanctorum Patrum alicubi ſeptem numerat. Nec ex diuina Scriptura colligi poteſt ille numerus, cùm tamen D. Auguſt. primo loco ſuprà citato dicat, ea tantum ſacramenta Chriſtum Eccleſiæ reliquiſſe, quæ in ſcriptura canonica commendantur.

Error augentium numerum ſacramentorum.

Alius error eſſe poteſt per exceſſum, aſſerendo, ſcilicet plura eſſe ſacramenta, quàm ſeptem. In quē videntur aliqui Scholaſtici inclinaſſe aſſerendo dari plura ſacramenta, quàm ſeptem ſpecie diſtincta, vt v.g. plura ſacramenta Ordinis; plura ſacramenta Euchariſtiæ; vnum in pane, aliud in vino; vel vnum permanens, aliud in vſu conſiſtens; vel plura etiam Baptiſmata, vnū aquæ, aliud ſanguinis: Martyrium enim cùm gratiam conferat ex opere operato, ſacramentum eſſe videtur, de quibus opinionibus in propriis locis dicendum eſt: authores enim earum cùm catholici ſint, ſeptenarium ſacramentorum numerum confitendum eſſe docent, ſecundum tamen rationes genericas eſſe explicandum. Quòd verò præter illa ſeptem dentur alia videtur ſumi poſſe ex Auguſt. lib. 2. de Peccato. mer. & remiſ. c. 26. vbi cibum ſanctificatum, qui Catechumenis dabatur, ſacramentum appellat, & lib. 4. de ſymbol. c. 1. Exorciſmos, inſufflationes, & alia quæ fiunt circa catechumenos, ſacramenta vocat, & lib. 19. cōtra Fauſt. c. 14. Baptiſmum, Euchariſtiam, & Crucis ſignum, inter ſacramenta numerat. Baſil. etiam lib. de Spiritu ſancto. c. 27. plura numerat ſacramenta, quæ ex Apoſtolorum traditione Eccleſia retinet, & ſacram habent ſignificationem.

Concluditur ſeptē eſſe ſacramenta.

Doctrina verò Catholica vtrumq; vitat extremū; & primò docet, ſeptem eſſe à Chriſto Domino inſtituta ſacramenta, quæ partim in ſcriptura expreſſa ſunt, partim inſinuata, & ab Eccleſia magis declarata. De Baptiſmo habetur ſermo Ioan. 3. & 4. Matth. 28. ad Epheſ. 4. de Euchariſtia, Matth. 26. Luc. 22. Marci 14. Ioann. 6. & 1. ad Cor. 11. de Pœnitentia eſt clarus locus, Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, inſinuatur verò 1. ad Cor. 5. *Dedit nobis ſpiritum reconciliationis.* De Confirmatione fit mentio Act. 8. & 19. vbi Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, vt eis daretur Spiritus ſanctus. De Ordine præter verba Chriſti Matth. 26. *Hoc facite*, rectè intelligitur locus ille, 2. ad Timo. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam Dei, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* De Extrema vnctione mentionem facit Iacobus in ſua epiſt. cap. 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, vngentes eum oleo ſancto, &c.* Deniq; de Matrimonio ait Paul. ad Epheſ. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt.* Quæ teſtimonia in ſingulis ſacramentis diligentius expendenda ſunt: quædam enim, vt dixi, per ſe ſunt ſatis clara; alia verò ſine Eccleſiæ authoritate, & expoſitione non conuincerent. Secundò ergo probatur ex traditione Eccleſiæ: nunc enim videmus in Eccleſiæ vſu ſeptem eſſe ſacramenta, & communi Catholicorum conſenſu, omnia eſſe recepta, vt vera, ac propria ſacramenta à Chriſto inſtituta: ſed hoc non eſt aliquid nouum in Eccleſia, ſed potiùs tam antiquum, vt præterita tempora vſq; ad Chriſtū repetendo, nullum eius initium, vel in aliquo Concilio, vel in alicuius Pontificis decreto reperiatur; ergo ſignum eſt à Chriſto per Apoſtolos & eorum ſucceſſores vſq; ad nos perueniſſe. Propter quod hæc veritas tandē definita eſt in Concil. Flor. in decreto Eugenij, quā Græci, & Armeni facilè cum Latinis receperunt. Idem definit Con. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. Et in c. Ad abolendam, de hæreticis, damnantur, qui de Eccleſiæ ſacramentis aliter ſentiunt, quàm catholica Eccleſia Romana tradit, quæ in hac doctrina errare non poteſt, cùm ad præcipua fidei fundamenta pertineat. Tertiò afferre poſſemus Patrum teſtimonia; ſed quia, tractando de ſingulis ſacramentis, ea fuſiùs & diligentiùs afferenda ſunt, nunc ad confirmandam hanc veritatem, pro quinque ſacramentis, ſuffi-

ſufficiant ea teſtimonia, quæ obiiciendo in principio quæſtionis adducta ſunt: quibus ſtatim alia addemus. Pro ſacramento verò Extremæ vnctionis, eſt apertus locus apud Innoc.I.epiſt.1.ad Decem. c. 8, vbi loquens de *oleo infirmorum*, dicit *Pœnitentibus infundi non poſſe, quia genus eſt ſacramenti, nam quibus reliqua ſacramenta negantur, quomodo putatur vnum genus poſſe concedi?* Citari etiam poteſt Auguſt. epiſt. 119. c. 7. vbi inter materias ſacramentorum, oleum ponit præter aquam, panem, & vinum. Atque eodem modo ſcribit Tertull. lib. 1. cont. Marcion. cap. 14. qui hoc etiam ſacramentum videtur indicaſſe lib. de reſurrect. carn. cap. 8. dicens, *Caro vngitur, vt anima conſecretur*, & lib. de Præſcriptio. aduerſus hæret. cap. 41. in illo verbo, *Quæ audeant curationes repromittere*, vt ibi notat Pamel. qui de hoc argumento plura Patrum teſtimonia congerit. Tandem pro ſacramento Matrimonii afferri poteſt Auguſtin. lib. de bono coniugali c. 18. vbi, *Sacramentum nuptiarum*, illud appellat. Et eodem modo loquitur libr. 1. de Nupt. & concup. cap. 10. Et plures alios refert Pamel. in ſcholiis ad Tertull. lib. de Præſcript. hæret. c. 40. num. 248. & ſpecialiter affert Pet. Damia. in ſer. 1. de Dedicat. Eccleſiæ; vbi ſeptem numerat ſacramenta, quæ alij ſeparatim recenſent.

Nullus ex patribus 7. ſacramēta negauit, quamuis alij alia aliquando tacuerint.

Vnde intelligitur, nullum argumentum in contrarium ſumi ex eo, quod ſancti Patres quædam ſacramenta alicubi numerant, aliis prætermiſſis. nam aliud eſt tacere, aliud negare, ſeu excludere aliquod ex prædictis à numero ſacramentorum: hoc poſterius in nullo ſanctorum Patrum reperitur: illud autem prius nihil obſtat: quia nec neceſſe eſt omnes ac ſingulos Patres de omnibus ſacramentis ſcripſiſſe, & multò minus neceſſarium eſt, vt in omnibus locis, vbi aliquorum incidit ſermo, omnia commemorent: interdum enim ſpecialis occurrit occaſio ſcribendi, aut loquendi de quibuſdam, & non de aliis: nonnunquam verò gratia exempli quædã ponuntur, quæ celebriora ſunt, vt facilè intelligetur breuiter diſcurrendo per ſingulos in principio citatos. Auguſt. enim in illis locis in exemplum adduxit duo ſacramenta, non verò excludit alia: cuius ſignũ euidens eſt, quia generalem clauſulam poſteà adiũxit. Quod etiam obſeruauit Conc. 1. in Pſalm. 103. circa illa verba, *Qui tegis aquis ſuperiora eius. Reſpice* (inquit) *ad munera Eccleſiæ, munus ſacramnntorum in Baptiſmo, in Euchariſtia, & in cæteris ſanctis ſacramentis.* Quorum ipſe aliis locis ſpecialem mentionem facit, vt ſacramenti Chriſmatis, lib. 2. cont. lit. Petil. c. 104. Et Ordinis, lib. 2. contr. Parmen. c. 13. & lib. 1. de Baptiſ. cap. 1. & Pœnitentiæ, in toto libr. de ver. & falſ. pœnit. & enarratione in Pſal. 146. circa illa verba, *Qui alligat contritiones eorum.* Cyprianus verò in eo ſerm. de his tantũ ſacramẽtis ſcripſit, quæ ipſe credit fuiſſe à Chriſto in nocte cœnæ inſtituta. Iuſtinus verò ad Gentes ſermonem habens, eorum tantum ſacramentorum rationem reddidit, quorum notitia ſeu fama ad eos magis peruenerat; quia ſunt in frequnntiori vſu fidelium: & quia ſpecialiter illæ duo facrameta adhibita ſemper fuere in ritu & modo initiandi eos, qui ad fidem conuertunrur. Propter quam cauſam, vbi ſancti Patres de initiandis fidelibus ſcribunt, horum ſacramentorum ſpecialẽ mentionem faciunt, vt videre eſt apud Tertull. lib. 4. contr. Marcion. cap. 34. interdum verò addunt etiam Confirmationem, quia hoc ſacramentũ ſtatim poſt Baptiſmum & ante Euchariſtiam conferri ſolebat, quando Epiſcopus aderat, qui eſt ordinarius miniſter illius ſacramenti, quod ſignificauit Cyprian. Epiſt. 70. & Hieron. Dialog. contra Luciferi. A ante medium, dicens, *An neſcis, hunc eſſe Eccleſiæ morem, vt baptizatis poſteà manus imponantur; & inuocetur Spiritus ſanctus? exigis vbi ſcriptum ſit? in Actibus Apoſtolorum. Et etiam ſi ſacræ Scripturæ authoritas non ſubeſſet, totius orbis in hanc partem conſenſus inſtar præcepti obtineret.* Quæ poſtrema verba contra hæreticos huius temporis valde notanda ſunt. Et hoc modo intelligi poteſt, locutum fuiſſe Gregorium in d.c. *Multi.* quamuis ſolùm gratia exempli, illorũ trium ſacramentorum mentionem ibi feciſſe videatur. Dionyſius denique non aſſumpſit prouinciam explicãdi omnia ſacramenta, ſed Eccleſiaſticã Hierarchiã deſcribendi: & ideò ſolùm diſputat de actibus hie- B rarchicis, qui publico & ſolemni ritu fiunt, vt ſunt ſolemnis adminiſtratio Baptiſmi, Confirmatio, Ordo, & Euchariſtiæ ſacrificium; de aliis verò ibi mentionem non fecit; quia intentioni eius nihil deſeruiebant. Atque eodem modo Raban. lib. de inſtit. cler. prætermiſſo Matrimonio, de aliis diſputauit, quia ſolùm agebat de his, quæ ad clericos per ſe poſſunt ſpectare.

Nõ eſſe plura, quàm ſeptem ſacramenta, definitur.

Secundò fides Catholica docet, non eſſe plura ſacramenta, quàm hæc ſeptem. Hanc veritatem inſinuauerat Concil. Flor. expreſſiùs verò eam definiuit Trid. ſeſſ. 7. canon. 1. de ſacra. in gene. Fundatur autem in Eccleſiaſtica traditione; quæ docet, Chriſtũ illa ſeptem inſtituiſſe, & non plura. Dices ex ſcri- C ptura ſacra, vel traditione Eccleſiæ non conſtat quidem Chriſtum inſtituiſſe plura, hinc tantùm non poteſt inferri, tãquam de fide certum, Chriſtũ non inſtituiſſe plura, quia eſt argumentum ab authoritate negatiua, quod ex ſuo genere infirmum eſt. Reſpondetur, Concil. Trid. non ſolùm tacuiſſe plura, ſed poſitiuè docuiſſe, ac definiuiſſe non eſſe plura, quod non tantùm collegit ex authoritate negatiua, ſed tacitè ita interpretatur ſcripturam & eccleſiaſticam traditionem; quòd nimirum, docendo prædictum ſeptenarium numerum, quemcunque alium maiorem negauerit; quod in aliis fidei dogmatibus obſeruare licet. Quando enim ſcriptura docet, in D Deo eſſe tres perſonas, hoc ipſo intelligitur, negare eſſe plures, etiam ſi expreſſiùs non dicat. Et ſimiliter, cùm affirmat, Filium factum eſſe hominem, intelligitur negare alias perſonas eſſe incarnatas, etiã ſi hoc ampliùs non declaret. Ad exactam enim myſteriorum fidei cognitionem, & ſynceram veritatẽ vtrumque neceſſarium eſt: & iò in tali definito numero, intelligitur præſcindi & excludi maior numerus. Denique, aliàs liberum fuiſſet vnicuiq; fingere noua ſacramenta ſine fundamento, aſſerendo, ea fuiſſe à Chriſto inſtituta, quod eſſet valde pernicioſum Eccleſiæ. Quapropter non ſolùm de fide eſt, eſſe in Eccleſia ſeptem ſacramenta generatim, & cõfuſè, ſed definitè illa ſeptem, quę Concilia numerãt, ſcilicet Baptiſmum, &c. quæ intelligenda ſunt cum E ea proprietate, quæ iuxta communem vſum, & ſenſum Eccleſiæ recipiuntur: vt v. g. nomine Baptiſmi intelligendus eſt Baptiſmus aquæ ſub tali forma adminiſtratus; quia hoc intelligit communiter Eccleſia nomine Baptiſmi abſolutè dicti. Vnde fingere aliud genus Baptiſmi, quod ſit verum ſacramentũ, contra hanc eſſet definitionem: & ideò nullo modo affirmari poteſt, Martyrium, quod per metaphorã quandam dicitur Baptiſmus ſanguinis, eſſe ſacramentum, quomodo autem in eo gratia conferatur infrà dicemus. Atque idem obſeruandum eſt in cæteris ſacramentis. An verò illa ſeptem ſacramenta ſint ſeptem ſpecies vltimę, vel ſolùm ſint ſeptem capita, ad quæ omnia Eccleſiæ ſacramenta reducũtur, ſiue illa ſint ſpecifica, ſiue generica, in hoc nihil eſt de fide

Septem eſſe ſacramenta ſecundũ ſpecies vltimas, probabilius.

de fide definitum; quamuis probabilius ſit, omnia eſſe vltimas ſpecies ſacramentorum: nam ſi qua eſt varietas, vel multitudo: tota ordinatur ad vnum integrum ac perfectum ſacramentum perficiendum, vt de Ordine & Euchariſtia ſuo loco dicemus. Vltimò eſt in hac concluſione conſiderandum, ſermoně hîc eſſe de propriis ac perfectis ſacramentis: ſic enim Con. Trid. definiuit, quodlibet horum ſeptem eſſe verè & propriè ſacramentũ. Quando verò ſancti Patres alios ritus vel ceræmonias ſacramenta vocant, loquuntur de ſacramento in lata ſignificatione, prout quodlibet ſignum ſacrum, ſub quo myſterium aliquod latet, dici ſolet ſacramentum, vt ex dictis in principio huius materiæ conſtat. Et hactenus de doctrina fidei.

Quare non ſint plura, quã ſeptem. Supereſt, vt rationes ſeu congruentias, propter quas ſeptem ſacramenta & non plura neque pauciora nobis data ſunt, explicemus. Prima & valde recepta eſt illa; qua vſus eſt hîc D. Thom. & 4. contra Gent. cap. 58. quamque Concilium Florentinum amplexum eſt, & ſumpta eſt ex proportione inter corporalem & ſpiritualem vitam: nam finis ſacramentorum eſt vita ſpiritualis animarum, & ideò ex neceſſitate vel vtilitate finis rectè ſumitur ſacramẽtorum numerus: neceſſitas autem ex parte huius finis rectè per dictam proportionem explicatur. In corporali enim vita, quædam ſunt neceſſaria ſingulis perſonis, quædam vniuerſæ toti naturæ. Rurſus priora, quædam ſunt per ſe requiſita ex intrinſeca conſtitutione naturæ, alia ex accidenti. Per ſe namque primum neceſſaria eſt productio ſeu generatio: deinde augmentum vſque ad perfectum & virilem ſtatum: Tertio, nutritio continua ad conſeruandum corpus: Quartò, ex accidenti propter occurrentem corporis ægritudinem neceſſaria eſt medicina; quæ vim habeat curandi corpus, & expellendi morbum: quo expulſo quintò neceſſarium eſt aliquod remedium, vt conualeſcat corpus, & amiſſas vires recuperet. Præter hæc verò ad conſeruationem & gubernationem totius naturæ neceſſaria eſt poteſtas propagandi genus humanum per coniunctionem maris & fœminę licitam & conuenienti modo factam: & poteſtas gubernandi rempublicam & continendi homines in officio ac iuſtitia. Hæc igitur omnia in vita ſpirituali ſunt, & propter illa ſunt ſeptem ſacramenta inſtituta. Baptiſmus, ad regenerandos homines in ſpirituali vita: Confirmatio, ad dandum augmentum, robur ac virilem ſtatum: Euchariſtia, ad conſeruandam & nutriendã charitatem, & ita hæc tria ſacramenta ſunt bona per ſe ordinata ad bonũ ſingulorum: Pœnitentia verò addita eſt occaſione actualis peccati ad curandam ſpiritualem ægritudinem, ſi poſt generationem ſpiritualem contingat illam incurrere: adiuncta verò eſt Extrema vnctio, quaſi ad inſtaurandas vires & reliquias ægritudinis prorſus curandas. Ordo verò & Matrimonium ad bonum totius communitatis ordinata ſunt: hoc propter propagandos homines ſpiritualis vitæ capaces, ille verò ad ſpiritualiter regendos illos.

Obiectio. Circa hanc verò congruentiam dubitari poteſt; quia in multis rebus non ſeruatur cõuenienter proportio aſſumpta, nam in vita corporali non ſunt diſtincta media ordinata ad augendum, & nutriendum, ſeu conſeruandum corpus; & ad reparandum illud poſt expulſam ægritudinem; totum enim hoc agitur eiſdem cibis & eiſdem internis facultatibus, calore ſcilicet naturali, & virtute nutriente: ergo in vita etiam ſpirituali idem Euchariſtiæ ſacramentum, quod eſt cibus animæ, ſufficere poterat, & ad nutriendam & augendam ſpiritualem vitam per Baptiſmi regenerationem datam, & ad confirmandam, perficiendam, & purificandam (vt ſic dicam) eandem ſpiritualem vitam per Pœnitentiæ medicinam reſtitutam. Hac enim de cauſa, Euchariſtia nõ ſolùm poſt Baptiſmum, ſed etiam poſt Pœnitentiam, nec ſemel tãtum, ſed iterum atque iterum ſumenda eſt. Secundò aliundè videri poteſt addenda fuiſſe alia duo ſacramenta ad bonum totius communitatis; vnum quidem ad commodum eorum, qui humanam rempublicam temporaliter gubernant, dictum eſt enim ad vitam humanam naturalem duo eſſe neceſſaria, ſcilicet propagationem generis humani, eiuſque gubernationem: ergo, ſicut inſtitutum eſt vnum ſacramẽtum ratione propagationis, vt ſanctè fiat; ita inſtitui aliud debuit ratione gubernationis; vt Magiſtratus, qui rempublicã gubernant, inde haberent ſpeciale Dei auxilium, ſuo muneri valde neceſſarium. Neq;. n. ad hoc ſufficit ſacramentum Ordinis, quia valde diuerſum eſt ſpirituale & temporale regimen, & valde diuerſa vtriuſque poteſtas. Nam inter ſe & re & ſubiecto frequenter ſeparantur: ſacramentum autem Ordinis dat ſpiritualem poteſtatem; non verò temporalem; nec ſpeciale auxilium ad illam ſanctè exercendam: ergo ad hoc neceſſarium fuit aliud ſacramentum pro bono totius communitatis. Alia ratione videntur etiam requiri plura ſacramenta ad cõmune bonũ Eccleſiæ; nam triplex hominum ſtatus eſt in Eccleſia; Sacerdotij ſeu Epiſcopat⁹; Matrimonij, & Religionis: ſed ad perficiendos ſeu iuuandos homines in duobus primis ſtatibus inſtituta ſunt duo ſacramenta: ergo oportuit aliud inſtitui quo perficerentur homines, qui tertium ſtatum vellent aſſumere, vt gratiam ex opere operato, & ſpeciale auxilium reciperent ad ſuſtinenda, & perficienda onera illius ſtatus: maximè cum ſtatus ille religioſus ſit & ſacer, ac difficilis multumque indigens diuina ope & gratia, & aliunde magnam proportionem habeat ad ſacram ſignificationem ex inſtitutione recipiendam, cùm ſit veluti quoddam ſpirituale vinculum & mutuus contractus inter Deum & animam.

Ad obiectionem reſpondetur. Reſpondetur, in his congruentiis & proportionibus non eſſe petendam exactam ſimilitudinem, neque abſolutam demonſtrationem, quæ oſtendat id, quod factum eſt, ita eſſe conueniens, vt non poſſit alio conuenienti modo fieri: conſtat enim hoc non eſſe neceſſarium: quia facilè eſt Deo variis atque infinitis modis conuenientibus atque infinitæ ſapientiæ eius conſentaneis, hominib. cõſulere. Ad priorem ergo partem obiectionis reſpondetur primò, in vita corporali illos tres fines eſſe diuerſos, ſcilicet nutriendi, augendi, & reparãdi vires corporis. Rurſus, media ad hos fines, licet non omnino, tamen aliquo modo eſſe diuerſa: & hoc ſatis eſt ad prædictam proportionem, & vt intelligamus, etiam in ſpiritualibus hos fines eſſe diuerſos, & propter eos potuiſſe ſatis conuenienter tria ſacramenta inſtitui. Sed addi prætereà poteſt, ſacramentum Euchariſtiæ per ſe primò inſtitutum eſſe an nutriendã charitatẽ; fuiſſe tamen neceſſariã Confirmationem quę proximè ac per ſe inſtitueretur ad ſtabiliendum hominem in fide, dando illi ſpecialem gratiam & robur ad profitendam illam ſuperando omnia pericula: & propter hanc cauſam dicitur ſpecialiter dare augmentum & virilem ſtatum in vita ſpirituali; & conſignare hominem in militem idoneum ad ſpiritualem pugnam

pugnam ſtrenuè exercendam. Præter hæc verò neceſſarium fuit aliud ſacramentum, quòd ſpecialiter iuuaret hominem in virtute ſpei, quòd non immeritò attribui poteſt ſacramento Extremę vnctionis: nam ſpes beatitudinis obtinendæ, maximè videtur neceſſaria in mortis articulo. Et ideò inſtitutũ fuit illud ſacramentum, quo animarentur, & nouam quandam fiduciam conciperent homines ex hoc mundo tranſituri. Propter has ergo cauſas, & propter plures alias, quæ ſuis locis tradentur, oportet hæc ſacramenta eſſe diſtincta.

Ad poſteriorem partem obiectionis reſpõdetur, non fuiſſe neceſſaria alia ſacramenta: nam quod attinet ad temporalem poteſtatem, magna differentia eſt inter illam, & ſpiritualem: nam illa naturalis eſt ſeu humana, fundamentum habens in natura & voluntate humana: hæc verò eſt ſupernaturalis, & in ea non tantùm reperit poteſtas iuriſdictionis, quæ per extrinſecam conceſſionem dari ſolet; ſed etiam poteſtas Ordinis, quæ ad ſupernaturales & diuinas quodammodo actiones ordinatur: & ideo oportuit hanc poteſtatem dari per ſpeciale ſacramentum. Rurſus, quia actiones huius poteſtatis ſacræ ſunt, & proximè ordinantur ad cultum Dei, iõ oportet ſpecialiter ſanctificari per ſacramentũ eos, qui ad illas ex officio obeundas ordinantur: actiones verò poteſtatis temporalis non ſunt ſacræ, ſed ciuiles ac morales, & ideò, ſicut ad illas probè exercendas, morales virtutes ſufficiunt, ita etiam ſatis ſunt ea ſubſidia & ſacramenta, quæ Deus omnibus fidelibus prouidit, vt benè moraliter viuere poſſent: aliòqui, ſi ad iuſtitiam rectè adminiſtrandam inſtituendum fuiſſet vnum ſacramentum, eadem ratione ad ſeruandam caſtitatem, & ſingulas virtutes, debuiſſent ſingula ſacramentalia remedia inſtitui. Atque eadem ferè reſponſio eſt ad alteram partem. Vt enim nunc abſtineamus ab illa diſputatione, an ſtatus religionis fuerit à Chriſto inſtitutus, propter illum non fuit neceſſarium ſpeciale ſacramentum inſtitui, quia in eo nullum eſt ſpeciale miniſterium, ſeu ſpiritualis poteſtas, ſicut eſt in ſacerdotali ſtatu, ſed ſolùm eſt via quædam & ſchola addiſcendæ & acquirendæ perfectionis, charitatis, & virtutum omnium: ad quem finem ſufficiunt communia ſacramenta, ſi frequentiùs & digniùs eis vtamur: nam, vt dixi, propter ſolam perfectionem virtutis exercendæ, niſi adſit alia ſpecialis ratio, non oportuit diſtinctum ſacramentum inſtitui. At verò in Matrimonio non vna tantùm, ſed plures rationes ſpeciales reperiuntur. Primùm, ſpecialis ſignificatio coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, quam à principio habuit fidelium Matrimonium, propter quam oportuit in lege gratiæ ſanctificari. Deinde magna neceſſitas illius ſtatus, coniuncta cum magna fragilitate, difficultate, ac periculo, propter fomitis ac concupiſcentiæ inordinationem. Rectè igitur ſeptem ſacramenta à Chriſto inſtituta ſunt, eiſq; ſufficienter eſt Eccleſiæ prouiſum. Atque hæc ſufficiant etiam de reliquis congruentiis D. Thom. quæ per ſe ſatis claræ ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſacramenta conuenienter ordinentur ſecundum modum prædictum.

4. d. 2. q. 1. ar. 3. & d. 7. q. 1. art. 1. q. 3. & Ephe. 5. fi. Art. præced.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ſacramenta ordinentur ſecundum modum prædictum. * *Vt enim Apoſtolus dicit, 1. Corinth. 15. Prius eſt quod eſt animale, deinde quod ſpirituale. Sed per matrimonium generatur homo prima generatione, quæ eſt animalis: per Baptiſmum autem generatur homo ſecunda generatione, quæ* A *eſt ſpiritualis. Ergo matrimonium debet præcedere Baptiſmum.*

2. Præterea, per ſacramentum ordinis aliquis accipit poteſtatem agendi actiones ſacramentales. Sed agens eſt prior ſua actione. Ergo Ordo debet præcedere & Baptiſmum & alia ſacramenta.

3. Præterea Euchariſtia eſt ſpirituale nutrimẽtum, Confirmatio autem comparatur augmento. Nutrimentum autem eſt cauſa augmenti, & per conſequens prius eo. Ergo Euchariſtia eſt prior Confirmatione.

4. Præterea, Pœnitentia præparat hominem ad Euchariſtiam. Sed diſpoſitio præcedit perfectionem. Ergo Pœnitentia debet præcedere Euchariſtiam.

5. Præterea. Quod eſt propinquius fini vltimo, eſt poſteri- B *us. Sed Extrema vnctio inter omnia ſacramenta propinquior eſt vltimo fini beatitudinis, ergo debet habere vltimum locũ inter ſacramenta.*

In contrarium eſt, quod communiter ordinantur ab omnibus ſacramenta, ſicut prius dictum eſt. * Art. præced.

RESPONDEO *dicendum, quod ratio ordinis ſacramentorum apparet ex his quæ ſuprà * dicta ſunt. Nam ſicut vnum eſt prius, quàm multitudo, ita ſacramenta quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ naturaliter, præcedunt ea, quæ ordinantur ad perfectionem multitudinis. Et ideò vltimò inter ſacramenta ponuntur Ordo & Matrimoniũ, quæ ordinantur ad multitudinis perfectionem. Matrimonium tamen poſt ordinem, eò quod minus participat de ratione ſpiri-* C *tualis vitæ, ad quam ordinantur ſacramenta. Inter ea verò, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ, naturaliter ſunt priora illa, quæ per ſe ordinantur ad perfectionem ſpiritualis vitæ, quàm illa quæ ordinantur per accidens, ſcilicet, ad remouendum accidens nociuum ſuperueniens: cuiuſmodi ſunt Pœnitentia & Extrema vnctio. Poſterior tamen eſt naturaliter Extrema vnctio, quæ conſumat ſanationem, Pœnitentia, quæ inchoat. Inter alia verò tria manifeſtum eſt, quod baptiſmus, qui eſt ſpiritualis regeneratio, eſt prius, & deinde Confirmatio, quæ ordinatur ad formalem perfectionem virtutis, & poſtmodum Euchariſtia, quæ ordinatur ad perfectionem finis.* Art. præced.

AD primum ergo dicendum, quod matrimonium, ſecun- D *dum quod ordinatur ad animalem vitam, eſt naturæ officium, ſed ſecundum quod habet aliquid ſpiritualitatis, eſt ſacramẽtum. Et quia minimum habet de ſpiritualitate, vltimò ponitur inter ſacramenta.*

AD ſecundum dicendum, quod ad hoc quod aliquid ſit agens, præſupponitur quod ſit in ſe perfectum, & ideò priora ſunt ſacramenta, quibus aliquis in ſeipſo perficitur, quam ſacramentum ordinis, quo aliquis conſtituitur perfectior aliorum.

AD tertium dicendum, quod nutrimentum & præcedit augmentum, ſicut cauſa eius, & ſubſequitur augmentum ſicut conſeruans hominem in perfecta quantitate & virtute. E *Et ideò poteſt Euchariſtia præmitti cõfirmationi, vt Dionyſ. * facit in lib. de Eccleſiaſ. Hier. & poteſt poſtponi, ſicut Magiſter * facit in quarto ſententiarum.* 4. cap. 3. agit de Euch. ſed c. 4. de Cõfir. Vbi de Confir. trac. in d. 7. de Euch. vero diſt. 8.

AD quartum dicendum, quod ratio illa rectè procederet, ſi pœnitentia ex neceſſitate requireretur, vt præparatoria ad Euchariſtiam. Sed hoc non eſt verum, nam ſi aliquis eſſet ſine peccato mortali, non indigeret pœnitentia ad ſumptionem Euchariſtiæ. Et ſic patet, quod per accidens pœnitentia præparat ad Euchariſtiam, ſcilicet ſuppoſito peccato, vnde dicitur 2. Paral. vlt. Tu Domine iuſtorum, non poſuiſti pœnitentiam iuſtis.

*AD quintum dicendum, quod Extrema vnctio propter rationem inductam, * eſt vltimum inter ſacramenta, quæ ordinantur ad perfectionem vnius perſonæ.* In argu.

COMMENTARIVS.

NVmerauerat D. Thom. articulo præcedenti, ſeptem ſacramenta, hoc ordine, Baptiſmus, Confir-

Confirmatio, Euchariſtia, Pœnitentia, Extrema Vnctio, Ordo, Matrimonium: quærit ergo in præſenti, an hic ordo numerandi ſacramenta ſit conueniens, id eſt, an ſit fundatus aliquo modo in ipſis ſacramentis, vel omnino ſit voluntarius. Et reſpõdet, eſſe conuenientem & fundatum in ipſis ſacramentis. Cuius ſignum adducit in argumento. Sed contra; quia ab omnibus hoc ordine numerantur, nam ſi res fuiſſet prorſus voluntaria, & ad libitum, non tam facilè omnes in ea conueniſſent. Cùm autem Diuus Thom. *Omnes* dicit, Scholaſticos potiſſimùm intelligere videtur: quos Concilia, præſertim Florent. & Trident. hac in parte approbaſſe videntur, quamuis nonnulli ex ſcriptoribus antiquis, interdùm hunc ordinem mutent, vt in ſolutione ad 3. idem D. Thom. indicat, & infrà latius dicam in principio diſputationum de Euchariſtia. Rationem autem huius ordinis optimam reddit D. Tho. quæ in littera ſatis clara eſt. Solũ poteſt dubitari, quiſnã ſit hic ordo ſacramẽtorum; non eſt enim ordo perfectionis. Nam de hoc agitur in articulo ſequenti, nec neceſſitatis; quia de hoc in art. 4. tractatur; nec naturæ, ſeu cauſalitatis; quia vnum ſacramentũ non eſt cauſa alterius; neque etiam eſt ordo temporis: quia non eſt neceſſe ſacramenta eo ordine ſuſcipi, quo numerata ſunt. Reſpondetur, hũc ordinẽ præcipuè videri ſumptum ex finibus ſacramentorum, quatenus ad ſpiritualem vitam ordinantur, vel cum illa coniunctionem habent. Nam hoc modo hominum perfectio ſeu ſpiritualis vita priùs conſideratur in ſingulis perſonis, quàm intelligatur aliquid eſſe neceſſarium in tota communitate in ordine ad hunc finem; & hoc modo dicuntur eſſe priora, ſacramenta ordinata ad ſingulos, quam ad communitatem, & ea quæ ſunt per ſe, his quæ ſunt per accidens: & ſic de aliis. Hinc verò fit, vt hic ordo partim conſurgat ex maiori neceſſitate, vel in ordine ad effectum, vel in ordine ad vſum aliorum ſacramentorum: ſic enim Baptiſmus eſt ſimpliciter primns inter omnia ſacramenta. Partim verò ex ordine ad vſum, vel neſſarium, vel conuenientiorem; quomodo Confirmatio eſt prior Euchariſtia per ſe loquendo, vt infra dicam diſputans de Confirmatione. Et Pœnitentiæ, quàm Extrema Vnctio, ſi peccatum actuale præceſſit. Partim deniq; ex maiori perfectione, ſeu ſpiritualitate, vt D. Thom. loquitur, qui hac ratione dixit Matrimoniũ Ordini poſtponi, & hæc ſufficiant de præſenti articulo. Nam in eo ſolùm videtur D. Tho. voluiſſe reddere rationem illius ordinis, quem in diſputatione de ſacramentis Scriptores tenere conſueuerunt.

Vnde ſumitur Ordo Sacramentorũ inter ſe.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſacramentum Euchariſtiæ ſit potiſſimum inter ſacramenta.

4. d. 7 q. 1. ar. 1. q. 3. cor. & d. 8 q. 1. ar. 1. q. 1. & 4. cõ. c. 74 col. 2. & ver q. 27. ar. 4 cor. Li 1 Ethi. c. 2. in fi. to. 8.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur quod ſacramentum Euchariſtiæ non ſit potiſſimum inter ſacramenta. Bonum enim commune potius eſt, quàm bonum vnius, vt dicitur primo Ethico, * Sed Matrimonium ordinatur ad bonum commune ſpeciei humanæ, per viam generationis, ſacramentum autem Euchariſtiæ ordinatur ad bonum proprium ſumentis. Ergo non eſt potiſſimum ſacramentorum.*

2. Præterea, Digniora ſacramenta eſſe videntur, quæ per maiorem miniſtrum conferuntur. Sed ſacramentum Confirmationis & ſacramentum Ordinis non conferuntur, niſi per Epiſcopum, qui eſt maior miniſter, quàm ſimplex ſacerdos, per quem confertur Euchariſtiæ ſacramentum. Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

3. Præterea: Sacramenta tantò ſunt potiora, quantò maiorem virtutem habent. Sed quædam ſacramenta imprimunt characterem (ſcilicet Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo) quod non facit Euchariſtia: Ergo illa ſacramenta ſunt potiora.

4. Præterea, illud videtur eſſe potius, ex quo alia dependent: & non è conuerſo. Sed ex Baptiſmo dependet Euchariſtia, non enim poteſt aliquis Euchariſtiam accipere, niſi fuerit baptizatus. Ergo Baptiſmus eſt potior Euchariſtia.

SED contra eſt, quòd Dionyſ. dicit 3. cap. Eccl. hierarch. quod non contingit aliquem perfici perfectione hierarchica, niſi per diuiniſſimam Euchariſtiam. Ergo hoc ſacramentum eſt potiſſimum omnium aliorum.*

Cap. 3. Eccl. hier. non remote a prin.

RESPONDEO dicendum, quòd ſimpliciter loquendo, ſacramentum Euchariſtiæ eſt potiſſimum inter alia ſacramẽta. Quod quidem tripliciter apparet: primò quidem ex eo, quòd in eo continetur: nam in ſacramento Euchariſtiæ continetur ipſe Chriſtus ſubſtantialiter, in aliis autem ſacramentis continetur quædam virtus inſtrumentalis participata à Chriſto, vt ex ſuprà dictis patet. Semper autem, quod eſt per eſſentiam, potius eſt eo, quod eſt per participationem. Secundò, hoc apparet ex ordine ſacramentorum ad inuicem: nam omnia alia ſacramenta ordinari videntur ad hoc ſacramentum, ſicut ad finem: Manifeſtum eſt enim, quod ſacramentum Ordinis ordinatur ad Euchariſtiæ conſecrationem: Sacramentum verò Baptiſmi ordinatur ad Euchariſtiæ receptionem: In quo etiam perficitur aliquis per Confirmationem, vt non vereatur ſe ſubtrahere à tali ſacramento. Per Pœnitentiam etiam & Extremam vnctionem præparatur homo ad dignè ſumendum Corpus Chriſti: Matrimonium etiam ſaltem ſua ſignificatione attingit hoc ſacramentum, in quantum ſignificat coniunctionem Chriſti & Eccleſiæ; cuius vnitas per ſacramentum Euchariſtiæ figuratur: vnde & Apoſtolus dicit, Epheſ. cap. 5. Sacramentum hoc magnum eſt: ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia. Tertiò, hoc apparet ex ritu ſacramentorum. Nam ferè omnia ſacramenta in Euchariſtia conſummantur: vt Dionyſius* dicit. 3. cap. Eccleſ. Hierarch. ſicut patet, quod ordinati communicant, & etiam baptizati, ſint adulti. Aliorum autem ſacramentorum comparatio ad inuicem, poteſt eſſe multiplex. Nam in via neceſſitatis, Baptiſmus eſt potiſſimum ſacramentorum. In via autem perfectionis ſacramentum Ordinis. Medio autem modo ſe habet ſacramentum Confirmationis. Sacramentum verò Pœnitentiæ & Extremæ vnctionis ſunt inferioris gradus à prædictis ſacramentis: quia ſicut dictum eſt,* ordinantur ad vitam Chriſtianam, non per ſe, ſed quaſi per accidens, ſcilicet in remedium ſuperuenientis defectus. Inter quæ tamen Extrema Vnctio comparatur ad Pœnitentiam, ſicut Confirmatio ad Baptiſmum: ita ſcilicet, quòd Pœnitentia eſt maioris neceſſitatis, ſed Extrema Vnctio eſt maioris perfectionis.*

Quæſt 62. ar 3. & 4.

Cap. 3 Eccl. hierar. circa princ.

Art. 1. huius quæſt.

AD primum ergo dicendum, quòd Matrimonium ordinatur ad commune bonum corporaliter, ſed bonum commune ſpirituale totius Eccleſiæ continetur ſubſtantialiter in ipſo Euchariſtiæ ſacramento.

*AD ſecundum dicendum, quòd per Ordinem & Confirmationem deputantur fideles Chriſti ad aliqua ſpecialia officia, quæ pertinent ad officium principis. Et ideò tradere huiuſmodi ſacramenta, pertinet ad ſolum Epiſcopum, qui eſt quaſi princeps in Eccleſia. Per ſacramentum verò Euchariſtiæ non deputatur homo ad aliquod officium, ſed magis hoc ſacramentum eſt finis omnium officiorum, vt dictum eſt.**

In cor. art.

AD tertium dicendum, quòd character ſacramentalis, (ſicut ſuprà dictum eſt) eſt quædam participatio ſacerdotij Chriſti. Vnde ſacramentum, quod ipſum Chriſtum coniungit homini, eſt dignius ſacramento, quod imprimit Chriſti characterem.*

q. 63. art. 3.

AD quartum dicendum, quòd ratio illa procedit ex parte neceſſitatis: ſicut enim Baptiſmus, cùm ſit maximæ neceſſitatis eſt potiſſimum ſacramentorum, ſic Ordo & Confirmatio habent quandam excellentiam ratione miniſterij, & Matri-

Matrimonium ratione ſignificationis. Nihil enim prohibet aliquid eſſe ſecundum quid dignius, quod tamen non eſt dignius ſimpliciter.

COMMENTARIVS.

Circa hunc articulum obſeruandus eſt Canon tertius Concil. Trident. ſeſſione 7. de ſacram. in genere. *Si quis dixerit, hæc ſeptem ſacramenta ita eſſe inter ſe paria, vt nulla ratione aliud ſit alio dignius, Anathema ſit.* Ex quo non colligitur tanquam de fide certum, omnia ſacramenta eſſe inæqualia in perfectione; ſed hoc ſolùm, non omnia eſſe æqualia. Quòd ſaltem eſt de fide certum ratione comparationis, quam hoc loco D. Thom. facit; quoniam ſaltem neceſſe eſt confiteri, Euchariſtiæ ſacramentum perfectius eſſe cæteris, vt idem Concilium non obſcurè docuit ſeſſ. 13. cap. 1. 2. & 3. & infrà de illo ſacramento ſpecialiter diſputantes latiùs dicemus, nunc ſufficiant rationes D. Thom. Circa quas eſt obſeruandum ſecundò; perfectionem ſacramenti poſſe conſiderari, vel in eſſe ipſius ſacramenti, vel in ratione cauſæ, ſeu finis aliorum ſacramentorum; vel in effectu gratiæ ſeu in virtute conferendi illam. Iuxta primam comparationem procedit prima ratio D. Thom. Et eſt res manifeſta ſuppoſitis principiis fidei. Nam Euchariſtiæ ſacramentum, & eſt res permanens, & in ſe complectitur realiter & ſubſtantialiter ipſum Chriſtũ; ergo in eſſe ſuo eſt perfectius cæteris ſacramentis. Vnde fit etiam, ſuperare reliqua in ratione ſigni: quia reliqua immediatè ſignificant gratiæ effectum, hoc verò ſignificat ipſum Chriſtum, quem continet, & vltra hoc ſignificat etiam gratiam, quam confert, vt eſt animarum cibus. Iuxta ſecundam comparationem procedit ſecunda ratio, & oritur ex præcedenti. Nam quia Euchariſtia in ſuo eſſe eſt ita perfecta, vt in ſe Chriſtum contineat, ideò ad illam, vt ad finẽ ordinantur cætera ſacramenta. Quod ſolùm in Extrema vnctione aliquam difficultatem habet, quam hîc tetigit Caietanus, quia Extrema vnctio, quoad vſum eſt vltimum ſacramentorum, quantũ eſt ex vi ſuæ inſtitutionis. Nam ordinatum eſt, vt poſt cætera ſacramenta in extremo vitæ periculo accipiatur: ergo non ordinatur ad Euchariſtiam. Reſpondet autem Caietanus, quodammodò dici ordinari ad Euchariſtiam ratione effectus: tollit enim reliquias peccatorum & perfectè mundat animam, quæ eſt optima diſpoſitio ad vnionem cum Chriſto, quam facit Euchariſtia. Addo prætereà, quia Chriſtus eſt præſens in Euchariſtia, quod ordinatur ad perfectiorẽ vnionem cum Chriſto, quãtum in ſe eſt, ordinari etiam poſſe ad digniorem huius ſacramenti ſumptionem, vt in præſenti per ſacram vnctionem homo ſit habilior & melior diſpoſitus ad recipiendum Euchariſtiæ ſacramentum; ſi velit illud poſteà ſuſcipere, vt poteſt interdùm accidere. De Matrimonio verò ipſe D. Thom. explicat, ratione ſignificationis ordinari ad Euchariſtiam, quia ſignificat coniunctionem Chriſti cum Eccleſia, quam Euchariſtia perficit. Poteſt verò nõ improbabiliter dici, ſacramentum Matrimonij, ſpecialiter ordinatum eſſe ad moderandam carnis concupiſcentiam, vt qui filiorum procreationi incumbunt, magis idonei ſint ad puriſſimum Euchariſtiæ ſacramentum ſuſcipiendum.

D. Thom. rationes explicantur.

Extrema vnctio an ad Euchariſtiã ordinetur.

De tertia comparatione D. Tho. nihil dixit, nec in illa quidquam certum, aut definitum inuenio: nã licèt propter Chriſti præſentiam videatur probabile, ſacramentum Euchariſtiæ (ſtante æquali diſpoſitione ſubiecti) maiorem gratiam conferre, quam cætera, tamen aliunde, quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt, veluti ad continuam nutritionem & conſequenter, vt ſæpiùs ac frequentiùs recipiatur, ideò non videtur neceſſarium, vt quoties recipitur, toties maiorem gratiam conferat, quàm Baptiſmus ſemel ſuſceptus, vel quàm Confirmatio, aut Ordo. Eſt itaq; res incerta; D. Thom. autem videtur priorem partem inſinuare: nam ſimpliciter præfert Euchariſtiam omnibus ſacramentis; poſteà verò comparat cætera inter ſe: quæ comparatio maximè videtur, quoad effectum intelligenda: ergo in eadem re præfert Euchariſtiam cæteris.

Tertiò igitur circa vltimam partem corporis articuli aduertendum eſt, Diuum Thomam inter cætera ſex ſacramenta, hunc ordinem præfectionis conſtituere, vt primum locum teneat Ordo; ſecundum Confirmatio; tertium Baptiſmus, quartum Extrema vnctio; quintum Pœnitentia; ſextum Matrimonium. De qua comparatione multa dici poſſunt, nam ferè in omnibus ſacramentis eſt aliquid excellens & ſingulare, in quo cætera ſuperant: ſed hoc pendet ex notitia omnium ſacramentorum, & ideò hæc comparatio melius in ſingulis fiet.

Solutiones argumentorum non indigent explicatione, & quæ Caietanus notat circa ſolutionem ad 2. ex dictis ſunt ſatis explicata.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. Illud enim quod non eſt neceſſarium, videtur eſſe ſuperfluum. Sed nullum ſacramentum eſt ſuperfluum: quia Deus nihil facit fruſtrà. Ergo omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis. 4. diſt. 7. q. 1. art. 2. q. 2. & q. 3. ar. 2. q. 1.

2. Prætereà, Sicut de Baptiſmo dicitur. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnũ Dei, ita de Euchariſtia dicitur Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Ergò ſicut Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & Euchariſtia.

*3. Prætereà: Sine ſacramento Baptiſmi poteſt aliquis ſaluus fieri, dummodò non contemptus religionis, ſed neceſſitas ſacramentum excludat; vt infrà * dicetur. Sed in quolibet ſacramento contemptus religionis impedit hominis ſalutem: Ergo pari ratione omnia ſacramenta ſunt de neceſſitate ſalutis.* q. 68. art. 1. & 2.

SED *contra eſt, quod pueri ſaluantur per ſolum Baptiſmum, ſine aliis ſacramentis.*

RESPONDEO *dicendum, quòd neceſſarium reſpectu finis (de quo nunc loquimur) dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, ſine quo non poteſt haberi finis: ſicut cibus eſt neceſſarius vitæ humanæ. Et hoc eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem.*

Alio modo dicitur eſſe neceſſarium id, ſine quo non habetur finis ita conuenienter, ſicut equus neceſſarius eſt ad iter. Hoc autem non eſt ſimpliciter neceſſarium ad finem. Primo igitur modo neceſſitatis ſunt tria ſacramenta neceſſaria, duo quidem perſonæ ſingulari: Baptiſmus quidem ſimpliciter & abſolute, Pœnitentia autem ſuppoſito peccato mortali, poſt Baptiſmum: Sacramentum autem Ordinis eſt neceſſarium Eccleſiæ: quia vbi non eſt gubernator, populus corruet, vt dicitur Prouerb. 11. Sed ſecundo modo ſunt neceſſaria alia ſacramenta: nam Confirmatio quodammodo perficit Baptiſmum; Extrema vnctio Pœnitentiam, Matrimonium verò Eccleſiæ multitudinem per prorogationem conſeruat.

AD primum ergo dicendum, quoad hoc quòd aliquid non ſit ſuperfluum, ſufficit, quòd ſit neceſſarium primo vel ſecundo

*ſecundo modo, & ſic ſunt neceſſaria omnia ſacramenta, ſicut dictum eſt.** In cor. art.

AD ſecundum dicendum, quòd illud verbum Domini eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali, vt Auguſt. exponit ſuper Ioan.* Tracta. 26. & 27. tom. 9.

AD tertium dicendum, quòd licet omnium ſacramentorum contemptus, ſit ſaluti contrarius, non tamen eſt contemptus ſacramenti, ex hoc quod aliquis non curat accipere ſacramentum, quod non eſt de neceſſitate ſalutis: alioquin omnes, qui non accipiunt Ordinem, & qui non contrahunt Matrimonium, contemnerent huiuſmodi ſacramenta.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli intelligenda eſt de neceſſitate, quæ orta eſt ex inſtitutione ſacramentorum; quia ante inſtitutionem nulla poterat eſſe neceſſitas; & ipſius inſtitutionis non tam fuit neceſſitas, quàm vtilitas, vel congruentia, de qua ſuprà dictum eſt. Ex inſtitutione autem duplex poteſt intelligi orta neceſſitas; vna vocatur, *Neceſſitas medij*, altera verò, *Neceſſitas præcepti*: quas voces latiùs infrà explicabimus, de Baptiſmo, & de Euchariſtia diſputantes. Nunc breuiter ſciendum eſt, illud dici neceſſarium in præſenti, quod ad vitam conſequendam neceſſarium eſt. Quo fit, vt tota hæc neceſſitas ſit in ordine ad finem, & cõſequenter, quod tota dici poſſit neceſſitas medij, generali quadam ratione loquendo: quia quidquid eſt neceſſarium ad finem, præſertim ſi tempore antecedat conſecutionem finis, merito dici poteſt medium ad finem neceſſarium. Rurſus, quoniam ſacramenta in humanis actionibus conſiſtunt, quæ per ſe & natura ſua non ſunt ad vitam æternam neceſſariæ, hinc conſequenter fit, vt non poſſit in eis reperiri neceſſitas medij reſpectu adultorum, niſi ſuppoſito aliquo præcepto, per quod inducatur illa neceſſitas. Quin potiùs generaliter verum eſt, nullum eſſe medium neceſſarium ad ſalutem, quod in actione hominis conſiſtat, quod non ſit etiam præceptum: quamuis in quibuſdam præceptum, & neceſſitas oriatur ex natura ipſorum actuum: in aliis verò tota oriatur ex præcepto, & extrinſeca inſtitutione, & huiuſmodi ſunt ſacramenta. Quocirca ſub hac ratione generali quodlibet ſacramentum, quod eſt neceſſarium, vt medium, poteſt dici neceſſarium neceſſitate præcepti; & è contrario; quodcunque ſacramentum cadens ſub præceptum, poteſt etiam dici neceſſarium neceſſitate medij eo modo, quo obſeruatio mandatorum eſt medium ad ſalutem neceſſarium. At verò propria quadam & ſpeciali conſideratione diſtinguuntur illæ duæ rationes, quia neceſſitas præcepti ſolum requirit, quòd præceptum ſit impoſitum: neceſſitas autem medij in ſacramentis vltrà id conſiſtit in hoc, quòd ſacramentum ſit per ſe inſtitutum ad conferendum effectum ad ſalutem neceſſarium, tanquam propria cauſa illius, & per ſe loquendo, atque ex vi inſtitutionis ad illũ neceſſaria: quomodo Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem.

De qua neceſſitate ſit intelligenda quæſtio.

De hac ergo neceſſitate medij loquitur D. Tho. hîc, vt conſtat ex principio art. Atque ita reſpondet primò: quamuis omnia ſacramenta ſint vtilia ad ſalutem, non tamen omnia eſſe neceſſaria. Quæ aſſertio clara eſt: nam conſtat, Cõfirmationem, Extremam vnctionem, & Matrimonium, non eſſe media ad ſalutem neceſſaria, cùm non ordinentur ad effectus ſimpliciter neceſſarios; quatenus verò gratiam præſtant, manifeſtum eſt eſſe valde vtilia. Solùm de Matrimonio oportet aduertere, vtilitatem eius non tam eſſe conſiderandam reſpectu ſingulorum, quàm reſpectum multitudinis: propter quam per ſe primò inſtitutum eſt: nam ſimpliciter ac per ſe loquendo, reſpectu ſingulorum, ſicut vnicuique melius eſt, caſtitatem ſeruare, quàm copulari coniugio, ita ſimpliciter non eſt vtilius hoc ſacramentum propter effectum eius, quàm priuari effectu eius propter virginitatem ſeruandam: ex hypotheſi autem (vt ſic dicam) id eſt, ſuppoſito, quod Matrimonium contrahendum eſt; ſeu reſpectu eorum, qui illud contrahere decreuerunt, tale ſacramentum vtiliſſimum eſt. Secundò ait D. Thom. tria ſacramenta eſſe neceſſaria ad ſalutem: vnum, reſpectu corporis Eccleſiæ, quamuis non reſpectu ſingulorum, ſcilicet ſacramentum Ordinis; ſine quo, neque Hierarchia Eccleſiæ poſſet conſiſtere, neque alia ſacramenta confici poſſent, vel ſimpliciter, vel modo debito. Duo verò, reſpectu ſingulorum; ſcilicet Baptiſmum abſolutè reſpectu omnium, quia omnes in originali peccato naſcuntur; Pœnitentiam verò reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt: quia remiſſio talis peccati ad ſalutem neceſſaria eſt: & ad hunc effectum inſtitutum eſt huiuſmodi ſacramẽtum. De ſacramento autem Euchariſtiæ non meminit Diuus Thomas in corp. artic. quamuis aliorum ſex ſacramentorum mentionem fecerit, tamẽ, cùm tantùm dicat, tria ſacramenta eſſe neceſſaria, plane ſentit, reliqua non eſſe neceſſaria, alioquin valde ambiguus eſſet in doctrina tradenda. Ac præterea in ſolutione ad ſecundum, cùm argumentum eò tenderet, vt concluderet ſacramentum Euchariſtiæ eſſe neceſſarium, quia Ioann. 6. dicitur. *Niſi manducaueritis, &c.* Reſpondet in forma, inde nõ colligi neceſſitatem, *quia illud verbum Domini* (inquit) *eſt intelligendum de ſpirituali manducatione, & non de ſola ſacramentali.* Eſt ergo hæc aperta ſententia D. Thom. hoc loco, quã infrà latiùs tractaturi ſumus, vbi etiã expendemus expoſitionem verborũ Chriſti, q̃ hîc D. Tho. tradit. Hîc verò attẽtè ſunt ponderãda verba eius; non enim negat D. Tho. Chriſtũ in verbis illis loqui de ſacramento Euchariſtiæ, nec de manducatione ſacramentali, quia non ſine cauſa addidit dictionem excluſiuam, dicens, *Et non de ſola ſacramentali*: non ergo negat, Chriſtum loqui de illa, ſed de illa ſola, quod valde diuerſum eſt, ſentit igitur, verba illa intelligi poſſe de manducatione ſacramentali vel ſpirituali, quod tamen verum non eſſet, niſi de Sacramento eſſent intelligenda: quia Chriſtus non poteſt ſacramentaliter manducari, niſi in Sacramẽto; licèt in eo etiam poſſit ſpiritualiter manducari, & hic modus manducationis ſufficere poſſit ad implendum id, quod in prædictis verbis Chriſti continetur, iuxta expoſitionem D. Tho. quam vt dixi, in proprio loco examinabimus.

Sacramenta omnia vtilia, non tamen omnia neceſſaria.

Tria ſacramenta neceſſaria.

Colligitur tandem ex doctrina huius articuli, quomodo intelligendus ſit Canon Concilij Tridentin. ſeſſio. 7. cano. 4. de ſacramentis in genere, vbi condemnat dicentes, ſacramenta non eſſe neceſſaria ad ſalutem. Vtrumque enim voluit comprehendere, quod in dictis aſſertionibus à D. Thoma explicatum eſt, ſcilicet, & omnia hæc ſacramenta eſſe vtilia, & abſolutè loquendo ſacramenta eſſe neceſſaria, quamuis non omnia: quorum primum indicauit in illis verbis, *Si quis dixerit, ſacramenta nouæ legis non eſſe ad ſalutem neceſſaria, ſed ſuperflua,* ſuperfluitas enim vtilitati opponitur, & ſi inter ſacramenta, aliquod eſſet inutile, tantus ſacramentorum numerus eſſet ſuperfluus, & hoc intendit damnare

Canon Trid. iuxta doctrinam D. Tho. intelligẽdus.

mnare Concilium. Secundum verò docuit in verbis ſequentibus, quæ per ſe ſatis clara ſunt. Et hæc ſufficiant de neceſſitate medij in communi. Nam in particulari dicemus in ſuis locis. De neceſſitate autem præcepti, quod hîc D. Tho. omiſit, generatim dicemus in ſequentibus diſputationib. moralibus; ſigillatim verò poſteà.

DISPVTATIO XV.

De ſacramentalibus, ſeu cæremoniis ſacramentorum in genere.

HAnc diſputationē prætermiſit D. Tho. in hac materia, tamen, cum in ſingulis ſacramentis, de vniuſcuiuſq; cæremoniis diſſerendum ſit, cum ipſomet D. Thom. neceſſarium viſum eſt, hoc loco præmittere ea, quæ communia ac generalia eſſe poſſunt. Nam reuera, de his ſacramentalibus ferè omnia illa capita diſputari poſſunt, quæ de ſacramentis à nobis ſunt generaliter dicta: tamen ſuppoſitis his, quæ diximus de ſacramentis, breuiùs poterunt omnia expediri.

SECTIO I.

Quid ſit cæremonia ſeu ſacramentale.

Quid ſit cæremonia, & eius nominis ongo.

PRiùs quærimus quid ſit, quàm an ſit cæremonia, tum quia per ſe notum eſt, cæremonias eſſe; tum etiam, quia ſicut de ſacramentis diximus, non poteſt in his rebus, vocis ſignificatio ſatis exponi, niſi ſimul intelligatur, quid res ipſa ſit. Aduertendum eſt igitur in primis, nomine cæremoniæ, ſi primam huius vocis impoſitionem, vel etymologiam attendamus, ſignificari poſſe omnem cultum Dei externum, qui certo ac definito ritu fit ob maiorem Dei reuerentiam. In hac enim ſignificatione Latini omnes ea voce vtuntur, quam omnes etiam ducunt à Cære Italiæ oppido, vel à verbo carendi, vt videre licet in D. Thom. 1.2. quæſtio. 99. artic. 3. & D. Auguſtin. 2. retract. cap. 37. & in hac ferè ſignificatione ſumitur cæremonia in ſcriptura veteri, vbicunque de legalibus cæremoniis agitur. Atque ita ſub hac voce comprehenduntur ſacramenta, ſacrificia, ſacra, & obſeruantiæ, ad quæ quatuor capita reuocat Diuus Thomas 1.2. quæſt. 101. artic. 4. omnes legis veteris cæremonias. Ex quibus duo prima quid ſint, ſatis eſt in ſuperioribus expoſitum: & de ſacrificio dicemus in particulari poſteà tractantes de Miſſa: ſacra autem vocantur à Diuo Thoma ea, quæ ſunt veluti inſtrumēta, aut res deputatæ ad ſacrificia peragenda, aut ſacramenta miniſtrāda, vt ſunt vaſa ſacra, veſtes, templa, & ſi quæ ſunt alia ſimilia: obſeruantias autem vocat, omnes actiones, quibus cultores Dei vtuntur, vt eis ſeſe ad cultum Dei diſponant, vt ſunt ieiunia, genuflexio, vſus ſigni crucis, & ſimilia. In præſenti vero materia non vtimur nomine cerēmoniæ in hac ampliſſima ſignificatione, ſed aptamus illam ad cæremoniam ſacramentalem & à Theologis appellari ſolet ſimpliciter ſacramentale. Qua voce ſignificamus actiones quaſdam, vel circumſtantias religioſas, quas in ſacramētorum adminiſtratione, vel ſacrificij oblatione, Eccleſia obſeruat, præter eas, quæ ſunt de eſſentia, ſeu ſubſtantia ſacrificij, vt ſunt, verbi gratia, in Baptiſmo, Vnctio, Exorciſmus, & alia huiuſmodi.

Cæremoniarum varietas quanta.

Secundo eſt obſeruandum, cæremonias has, ſi materialiter (vt ita dicā) ſumantur, varias & multiplices eſſe, ita vt per omnia prædicamēta diſtingui poſſint & variari: nam quædam interdum poſita ſunt in A ſubſtātia alicuius rei, vt, verbi gratia, quod vino cōſecrando miſceatur aqua naturalis, & nō alia: quod Vnctio fiat in oleo oliuarum, &c. Quædam reuocari poſſunt ad quantitatem, vel continuā, vt quod aqua miſceatur vino in quantitate valde modica; Vel diſcretam, vt quod Baptiſmus fiat tribus merſionibus: Rurſus, aliæ reuocari poſſunt ad qualitatē, vt quod panis ſit fermentatus, vel azymus; quod veſtis ſit huius figuræ, vel coloris. Præterea, quædam poſſunt reuocari ad relationē, quia ſolùm propter deputationem quandam, aut extrinſecam benedictionem cenſentur ſacræ, vt oleum benedictum, & alia huiuſmodi. Item, quædam conſiſtunt in temporis B vel loci determinatione, vt templa & dies feſtiui. Aliæ pertinent ad veſtitum ſiue habitum ſacrum ac decentem. Aliæ reuocātur ad ſitum, vt genuflexio. Aliæ denique in actione vel paſſione conſiſtunt, & hæ ſunt frequentiores: ſub quibus comprehenduntur orationes, geſtus, ſigna, & ſimilia; quinimò omnia alia, quæ numerata ſunt, in tantum ad cæremonias ſeu ſacramentalia pertinent, in quantum in vſu alicuius actionis ſacræ obſeruandæ ſunt. Vnde fit, poſſe etiam has cæremonias diſtingui, iuxta ſeptem circumſtantias actuum moralium, quæ à Philoſophis moralibus, & Theologis numerantur, vt ſunt circumſtantia loci, temporis, perſonæ, modi, & ſimiles.

C Tertiò eſt obſeruandum, omnibus his cæremoniis commune eſſe, vt ad diuinum cultum ordinentur: hac enim intentione inſtituuntur, & obſeruantur ab Eccleſia, vt ipſe ſacramētorum vel ſacrificij vſus maiori cum reuerentia ac deuotione fiat. Hoc igitur commune eſt ſacramentalibus cæremoniis cum ſacramentis ipſis, vel ſacrificio, quòd actus ſunt externi, virtutis religionis. Differunt tamen ab ipſis, quod ſacrificium continet ipſum ſupremum Dei cultum, quo Dei excellentiam per alicuius rei oblatæ ſacrificationem ſeu immutationem profitemur: ſacramenta verò ordinantur ad ſanctificationem fidelium, quam ſignificant & conferunt, præſertim in lege noua. At verò ſacra- D mentalia ordinantur ad cultum Dei medio ſacrificio, vel ſacramento aliquo (vt ſic dicam) nam proximè referuntur ad reuerentiam ſeu conuenientiorem modum offerendi ſacrificium, vel adminiſtrandi ſacramentum. Differre autem poſſunt ſacramentalia inter ſe, vel in ritu externo, vt dictum eſt; vel etiam in fine: quia quædam propinquiùs, quædam remotiùs reſpiciunt ſacramenta; quædam ordinantur præcipuè ad ornatum quendam decentem ac religioſum; vt verbi gratia, quod calix ſit argenteus, vel aliquid huiuſmodi; quędam ad maiorem reuerentiam, vt quòd Euchariſtia à ieiuno ſumatur: quædam etiam continent ſacram ſignificationē, vt quod baptizati induātur veſte alba, &c. E ac deniq; quædam ordinantur etiam ad aliquē ſpiritualem effectum, vel ſanctificationem ſaltem imperfectam, vt poſteà dicemus.

Cæremonia vt differant aliæ ab aliis.

Ex his igitur ſatis conſtat, quid ſit cæremonia, de qua hîc agimus. Eſt enim exterior actio religioſa, aut circumſtantia ſeu conditio eius ad ornatum ſeu cultum debitum ſacramentorum ſeu ſacrificij inſtituta. Cuius deſcriptionis ratio ex dictis ſatis conſtat, & ex ipſo vſu, & ex intentione præſentis diſputationis: hîc enim nō agimus de omni cultu externo, ſed de illo tantùm, qui eſt quaſi circumſtātia ſacramenti, & à ſubſtantia eius diſtinguitur; eſtq; veluti accidens eius: eſt ergo hæc propria ratio ſacramentalis cæremoniæ, prout de illa nunc agimus. Verum eſt tamen, & obſeruatione dignum; quia

Cæremonia in præſenti quid.

cæremo-

cerçmoniæ ſacramentorum eiuſdem ferè rationis A ſunt cum nonnullis aliis ritibus, qui extra ſacramẽta fiunt & obſeruantur: ideò nomen *Sacramentalis*, latiùs frequenter vſurpari, & doctrinam de his cerçmoniis ſacramentorum magna ex parte poſſe ad alias extendi. Et hoc modo diſputant de his ceræmoniis ſeu ſacramentalibus plures authores, præſertim VValdenſ. in tomo integro de ſacramentalibus. Hoſius in Confeſſione catholica capit. 37. & latiùs cap. 86. & ſequentibus, & Lindan. libr. 4. Panopl. cap. 97. & ſequentibus. Bellarmin. libr. 2. de ſacrament. in gen. capit. 29. & antiquiores, qui de ritibus ſeu officiis Eccleſiaſticis ſcripſerunt, vt Iſidorus, Alcuin. Amalar. Duran. & alij & Raban. lib. B 1. de inſtitut. Cler. à cap. 27. Hugo Victor. libr. 2. de ſacram. part. 4. & 5. poſteà in ſequentibus agens de ſingulis ſacramentis.

SECTIO II.

An vſus ſacramentalium religioſus & ſanctus ſit atque Eccleſiæ conueniens.

Primus error omnẽ externumDei cultum reprehendit.

MVlti hæretici hos Eccleſiæ ritus ſuperſtitioſos & illicitos eſſe dixerunt. Variis tamen modis, atque ex diuerſis principiis. Quidam enim in vniuerſum omnem cultum Dei externum reprobarũt, ſed cùm hi omnia euertant, non eſt quod hoc loco cum eis ſpecialiter diſputemus; hi enim, non ſolùm C accidentia, ſed etiam ſubſtantiam ſacrificij & ſacramenti è medio tollunt: ſufficiunt ergo contra illos, quæ de neceſſitate & vtilitate ſacramentorum dicta ſunt; & quæ dicemus poſteà de ſacrificio; & videri etiam poſſunt dicta de vſu & veneratione imaginũ, in primo tomo huius tertiæ partis circa quæſtio. 25. hic enim ex principiis & rationibus magis propriis agendum eſt.

Hæretici alij aliter cæremoniarũ vſum exagitãt.

Alij ergo Eccleſiaſticas cerçmonias reprehendunt, eò quòd ſint humana inuenta, abſque diuino præcepto vel authoritate in diuinis ſcripturis contenta. Putant enim iſti, licere quidem colere Deum externo cultu, non tamen alio niſi illo, qui in ſcriptura ſacra nobis præceptus eſt. In quo fun- D damento varij etiam errores continentur, qui aliis in locis magis propriis impugnandi ſunt. Primus eſt, ſola ea, quæ ſcripta ſunt non vero quæ traditione habentur, eſſe retinenda in Eccleſia, & in veneratione habenda, contra Paulum ſecundæ ad Theſſalon. 2. dicentem. *Tenete traditiones, ſiue per epiſtolam, ſiue per ſermonem.* Quia ſine traditione, neq; ipſa ſcriptura diuina potuiſſet à prophana diſcerni. De qua re legi poteſt Baſil. lib. de Spiritu ſancto. cap. 27. Irenæ. lib. 3. contra hæreſ. cap. 3. Cypr. Epiſt. 72. circa finem, Epiph. lib. 4. hær. 71. Hieronym. dialog. cõtra Luciferian. Augu. lib. 4. de Bapt. cap. 24. Secundus eſt, ſolùm illum externum cultum Dei eſſe licitum, qui ab ipſomet Deo præceptus & traditus E eſt. Qui error eſt abſurdiſſimus. Nam in primis nullum habet fundamentum in ſcriptura vel traditione aliqua: nam in diuina ſcriptura potius legimus, in quolibet tempore, ſeu ſtatu homines ſua ſponte & abitrio, & abſque ſpeciali præcepto Dei variis modis Deum exteriùs coluiſſe: ſic Geneſ. 4. Abel obtulit ſacrificium de primogenitis gregis ſui: & Noe cap. 8. erexit altare, & obtulit ſacrificia de pecoribus multis; Iacob verò ca. 28. votum vouit, decimaſq; obtulit Deo. In lege autem veteri; quamuis multa eſſent diuina lege præſcripta, nunquam tamen fuit prohibitus voluntarius cultus, vel publicus, vel priuatus; quin potius Leuit. 23. poſtquam varia ſacrificiorum, & feſtiuitatum genera præcepta ſunt, ſubditur. *Exceptis donis veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ ſponte tribuetis Domino.* Atque Eſther 9. Iudith vltimò. 1. Machab. 4. quædam feſtiuitates humana lege introductæ leguntur præter eas, quæ in diuina erant præcepta. In lege autem gratiæ nullibi reperitur prohibitio hæc facta à Chriſto. Quin potiùs, ſi eius exemplum nobis imitandum eſt, conſtat ex Euangelio, eum ſæpè fuiſſe externis cerçmoniis vſum, vel eleuãdo oculos, & externam gratiarũ actionem atque orationem fundendo, vel accipiendo in manibus panem, benedicendo, oculos in cœlum eleuando. Luc. 9. & 22. vel orando genibus flexis, aut in terram procidens Matth. 26. & Lucæ 22. vel inſufflando in Apoſtolos, vt eis Spiritum ſanctum daret: vel denique eleuando manus, vt diſcipulis benediceret, Lucæ 24. Quocircà, cùm hæretici negent, eſſe credendum, quod non reperitur ſcriptum, oſtendant vbi ſit ſcriptum hoc præceptũ, quo prohibetur omnis cultus Dei exterior liber ac ſpontaneus; vt eis fidem adhibeamus, nam quòd ex traditione ſola non habeat hoc præceptum certiſſimum eſt, cùm potius contrarium ex traditione habeamus; vt dictum eſt, & ſtatim dicemus latiùs. Nec verò fingere poſſunt ipſa naturali lege hoc eſſe prohibitum: nam potiùs lex naturæ, quæ docet, Deum eſſe actibus & ſignis externis ab homine colendum, vel, quia ipſe eſt author animæ, & corporis, & ideò vtriſque actibus coli debet, vel quia cùm homo conſtet anima, & corpore, in actionib. animæ multum ab actionibus corporis pendet, eiſq; iuuatur ad illas meliùs exercendas: ipſa (inquam) lex naturæ, quæ hoc docet. ex ſe non definit huiuſmodi actiones: quia licèt fortaſſe aliquæ per ſe ſtatim appareãt aptiores ad huiuſmodi cultum, vt ſunt, oratio vocalis, laus, genuflexio, eleuatio manuum, pectoris tũſio; tñ, neq; iſtæ ſunt ita per ſe determinatæ ad cultum Dei, quin aliæ ſimiles poſſint ad alias perſonas referri, nec ſunt ita neceſſariæ, quin aliis modis poſſit idẽ religioſus animus ſignificari. Hic ergo modus ex ipſa lege naturæ nõ eſt definitus: vnde neceſſariò fit, per hanc legem non prohiberi voluntariũ modum exterius colendi Deum, ſed potius relinqui, vt vel poſitiua lege, vel certè vniuſcuiuſq; arbitrio determinentur. Hoc ergo ſemper licitum eſt, quamdiu ſpeciali lege diuina, vel humana non eſt prohibitum; dummodò prudenter ac decenter fiat. Sed dicũt hæretici, quamuis huiuſmodi cultus ſpõtaneus licitus eſſe poſſit in lege noua, non tamen eſſe licitum, illum præcipere; ita vt illius omiſſio, peccatum reputetur: quia hoc eſt contra priuilegium legis gratiæ, quæ eſt lex libertatis; nam ſubiici hoc modo his cerçmoniis & ritibus magna eſt ſeruitus. Sed in hoc inculcatur tertius error, quo negant habere Eccleſiam, poteſtatem præcipiendi atque ordinandi ea, quæ ad conuenientem modum diſpenſandi ſacramenta fuerint neceſſaria. Cuius contrarium definiuit Concil. Trid. ſeſſ. 21. can. 2. & in materia de legib. & de Eccleſiaſtica poteſtate impugnatur ex profeſſo hic error, & in ſequenti ſectione nõnulla afferemus.

Hæreticorũ inſania confutatur.

Alij denique non reprobant generatim omnes cerçmonias, ſed ſpecialiter inuehuntur in illas, quas nunc Eccleſia Romana obſeruat, quia dicunt eſſe vanas & ſuperſtitioſas. Sed non eſt hîc locus dicendi de ſingulis; ſed cum agemus de ſpecialibus ſacramentis. vbi apertè oſtendemus, hanc eſſe falſam calumniam. Illud verò, quod generale omnibus eſt, ſcilicet, quod à nobis fiunt intentione cultus, & tanquam pertinentes ad virtutem religionis, hoc

inquam) ſuperſtitioſum eſſe dicunt, quia licet in ſacramentis tradendis oporteat ſeruare modum, & debitas circumſtantias, vt omnia honeſtè & ſecundum ordinem fiant, vt dicitur prima ad Corinth. 14. tamen hoc ſolùm eſſe volunt propter quandam humanam policiam; non verò ex intentione cultus & religionis: nam hoc dicunt eſſe ſuperſtitioſum. Qui error non poteſt niſi aliquo ex ſupra reiectis fundari: nam, ſi cultus Dei exterior voluntarius, vt lege humana præſcriptus ex ſe non eſt malus, & ſuperſtitioſus, neque etiam erit malum, illum intendere; ergo neque etiam erit per ſe malum, cerærmonias ſacramentales hac intentione obſeruare.

B

Concluſio. Prætermiſſis ergo hæreticorum ſententiis, dicendum eſt; Vſum ſacramentalium cerærmoniarũ, quas nunc Eccleſia obſeruat, pium eſſe & ad cultum Dei, ſecundariò ſaltem, pertinere, & Eccleſiæ ac fidelibus non parum eſſe vtilem. Concluſio eſt de fide, quoad omnes partes, vt colligitur ex Concil. Trid. ſeſſione 7. can. 13. de ſacramentis in genere: vbi hos ritus in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos & ab Eccleſia Catholica receptos, & approbatos, obſeruandos ac retinendos eſſe definit. Poteſt etiam concluſio ex generali principio oſtẽdi, quòd Eccleſia non poteſt errare in his, quæ ad fidem & mores pertinent: ſeruare autem cerærmonias religioſas, & vtiles, ac non ſuperſtitioſas, maximè pertinet ad bonos mores Eccleſiæ. Deinde, quòd hæ cerærmoniæ ſint honeſtæ, ſatis patet ex his, quæ contra hæreticos diximus: quia ex obiecto non ſunt malæ, neque ex aliqua circumſtantia, quam per ſe requirant. Nulla enim circumſtantia huiuſmodi fingi, aut aſſignari poteſt. Rurſus ex fine proximo, ordinantur ad decentem & conuenientem modum adminiſtrandi ſacramenta: ſicut ergo ſacramentorum adminiſtratio ad religionem pertinet, ita etiam harum cerærmoniarum obſeruantia, quantum eſt ex ſe, & ex fine ſuo: & ideò dicuntur pertinere ad cultum ſecundarium, non ſolùm quia continent cultum externum, ſed etiam, quia in ipſomet externo cultu, ſint veluti accidentia aliarum actionum nobiliorum ſcilicet, ſacrificij, & ſacramentorum. Tandem ex hoc fine facilè colligitur vtilitas harum cerærmoniarum: conferunt enim primò, vt ipſa ſacramenta debito honore tractentur, & in maiori æſtimatione & reuerentia habeantur, nam cũ eorũ ſubſtãtia in paucis verbis & exteriorib. actionib. aut rebus externa ſpecie vilioribus atq; infimi ordinis cõſiſtat, niſi cerærmoniarũ apparatu, & ſignificatione eleuetur animus ad cogitandũ aliquo modo de myſteriis ſub illis ſignis contentis, & ad concipiendam deuotionem & reuerentiã illis debitã, facile vileſcerent & deſpicerentur, præſertim à rudiorib. hominibus, qui ſenſibus ferè ducuntur. Igitur per has cerærmonias docetur Chriſtianus populus ſub ſenſibilibus ſacramentis magna myſteria contineri: & ideò magna veneratione eſſe tractanda. Secundò conferunt hæ cerærmoniæ ad maiorẽ quandam intelligẽtiam & memoriam myſteriorum fidei, vt, verbi gratia, ferè in omnibus ſacramentis adhibere crucis ſignum, vt conſtat ex Steph. Pap. in c. *Numquid.* de Conſecr. d. 5. & Auguſt. tra. 118. in Ioan. & ſer. 19. de Sanctis; illud autem fit, vt eo ſigno admoneantur fideles, virtutem ſacramentorũ ex Chriſti morte deriuari. Similiter, dũ in Baptiſmo præmittuntur Exorciſmi, & inſufflationes, docentur fideles, puerũ, antequam baptizetur, eſſe ſub poteſtate dæmonis ob originale peccatum, & ita hoc argumento vtitur ſæpè Auguſtinus ad probandum originale peccatum ex vſu & traditione Eccleſiæ, vt videre licet libr. 1. de Peccato. merit. & remiſ. capit. 34. & libr. 6. contra Iulian. cap. 2. & alia exempla videri poſſunt in Leone Pap. epiſtol. 81. & Innocentio I. epiſt. 1. Nec refert, quòd non omnes fideles intelligant hæc myſteria: ſatis eſt enim, vt à Doctoribus intelligantur, qui ſimpliciores docere poſſint de his, quorum ipſi ſunt capaces, quæue ipſos ſcire oportet; huiuſmodi enim hominibus frequentiùs ſufficit admiratio illa, quam in eis cauſat ipſamet cerærmoniarum grauitas, & authoritas, ſub quibus ſtatim concipiunt aliquid ſacrum contineri, quãuis, quid illud ſit, ignorent. Tertiò, per hæc conſeruatur & augetur deuotio fidelium, vt rectè docuit Auguſtinus libr. de Cura pro mort. agend. cap. 5. & Epiſtol. 119. cap. 11. qui tamen addit cap. 19. cauendum eſſe, ne nimium ſit hoc cerærmoniarum onus; tantum enim eſſe poteſt, vt animum diſtrahat, & impediat. Quo ſolo ſeruato moderamine, ac prudenti conſilio, vt re vera ab Eccleſia ſeruatur, ruunt obiectiones omnes & calumniæ, quas hæretici excogitare poſſunt. Quartò tandem deſeruire poſſunt hæ cerærmoniæ ad diſtinguendum fidelem populum ab infideli, & vnitatem Eccleſiæ commendandam, vt ſignificauit Innocent. ſuprà, & Concil. Tolet. 4. cano. 2. & ideò diligenter vitat Eccleſia in huiuſmodi cerærmoniis & obſeruantiis omne conſortium & apparentem ſimilitudinem cum Iudæis, vel aliis infidelibus, vt colligitur ex Auguſt. dicta Epiſt. 119. & Epiphan. lib. 3. contra hæreſ. in fine, vbi multa de his cerærmoniis congerit.

C

D

Cerærmoniarum vtilitas.

E

SECTIO III.

Quis poßit ſacramentales cæremonias inſtituere, mutare, aut miniſtrare.

Diximus de ſubſtantia & ratione harum cerærmoniarum, ſequitur dicendum de cauſis earum. Et cauſa quidem finalis explicata iam eſt. Cauſa verò materialis, ſeu formalis in genere definiri non poteſt; ſed in ſingulis obſeruanda eſt pro ratione inſtitutionis. Solùm ergo generatim dici poteſt, intrinſecam veluti formam, ac materiam vniuſcuiuſque cerærmoniæ conſiſtere in eo ritu, qui eſt ab habente poteſtatem inſtitutus ac definitus. Igitur dicendum ſupereſt de cauſa efficiente; quæ duplex eſſe poteſt, ſicut de ſacramẽtis diximus, ſcilicet inſtituens & miniſtrans.

Cerærmoniæ, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramẽti, non ſunt immediatè à Chriſto inſtitutæ.

Dico ergo primò, Sacramentales cerærmoniæ, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramẽtorum, quamuis interdum introductæ ſint ad imitationem ſeu exemplum Chriſti, non tamen ſunt ab eo immediatè inſtitutæ. Prior pars partim ex dictis præcedenti ſectione conſtat; partim poteſt facilè exemplis oſtẽdi: nã in conficienda Euchariſtia ex Chriſti exemplo manauit miſtio aquæ in vino, teſte Cypriano epiſt. 63. atq; ex eodẽ fonte manauit vſus Eccleſiæ Latinæ cõficiendi in azymo & non in fermentato; atq; ſimilia exempla facilè adduci poſſunt, quæ in ſingulis ſacramentis latiùs perſequemur. Poſterior ergo pars colligitur ex Concil. Trident. ſeſſione 21. cap. 2. docente. *Salua ſubſtantia ſacramentorum.* Reliqua fuiſſe Eccleſiæ commiſſa: quo latius confirmabimus cõcluſione ſequenti: ergo ſignum eſt, cerærmonias, quæ ſunt extra ſubſtantiam ſacramentorum, non fuiſſe in particulari à Chriſto Domino præſcriptas. Quod poteſt confirmari ſecundò, ab authoritate negatiua; quia neque ex ſcriptura, nec ex traditione conſtat, Chriſtum Dominum huiuſmodi cerærmonias inſtituiſſe, aut in particulari pcepiſſe. Quin potius dogma eſt receptum ab omnib. Theologis,

Chriſtum

Christum in lege noua nulla præcepta præterquàm fidei & ſacramentorum tradidiſſe. Tertiò, ex vſu idẽ colligitur. Nam in his cæræmoniis pro diuerſitate temporum & locorum reperitur varietas in Eccleſia, ſubſtantia ſacramentorum inuariabili manente: ergo ſignum eſt, hanc ſolam eſſe de iure diuino, & immediatè à Chriſto Domino definitam. Quartò hinc ſumitur ratio ſeu congruentia huius aſſertionis, nam ſacramenta ordinantur ad ſpiritualem hominum ſanctificationem, quæ à Chriſto Domino fuit principaliter intenta, & ideò oportuit ab ipſo tanquam ab authore noſtræ ſalutis & gratiæ inſtitui. Atq; idem ſemper intelligendũ eſt de ſacrificio, nam hoc etiam oportuit à Chriſto inſtitui; quia cõtinet proprium ac principalem Dei cultum; & quia in eo offerendus erat ipſemet Chriſtus. Deniq; ad maiorem Eccleſiæ vnitatem & ſtabilitatem neceſſariũ fuit, vt hæc quæ ſunt veluti fundamenta Eccleſiæ, immutabilia eſſent ex Chriſti inſtitutione. Cætera verò, quæ accidentalia ſunt, non oportet ita inſtitui ac definiri, quia pro temporum diuerſitate expedire poteſt, ea variari. Vnde hoc etiã pertinuit ad perfectionem legis Euangelicæ; In veteri enim lege, quia erat lex ſeruitutis, magis conſiſtens in exterioribus oneribus, quàm in interiori gratiæ ſpiritu, plurimæ cęræmoniæ fuerunt diuina inſtitutione traditæ, ac præceptæ: At verò lex noua, eſt lex gratiæ & ſpiritus; & ideò ſolùm in ea tradidit Chriſtus, quæ ad gratiam obtinendam ſunt neceſſaria media, vel vtilia inſtrumenta; reliqua verò Eccleſiæ ſuæ diſponenda commiſit.

Eccleſiæ à Chriſto tradita poteſtas cerǽmonias inſtituendi.

Dico ergo ſecundò; Chriſtum Dominum dediſſe Eccleſiæ poteſtatem inſtituendi has cęræmonias: quam partim Apoſtoli, partim eorum ſucceſſores Epiſcopi & Pontifices exercuerunt, & huiuſmodi originem habuerunt cæræmoniæ, quas nunc Eccleſia obſeruat. Tota hæc aſſertio quoad rem in ipſa contentam, eſt de fide, vt conſtat ex Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacrã. in genere, & ſeſſione 21. cap. 2. & ad eam confirmandam adducit illud Pauli primæ ad Corinth. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei,* & illud primæ ad Corinth. 11. *Cætera autem cùm venero diſponam*; vbi Paulus agebat de ritu in diſpenſatione Euchariſtiæ ſeruando. De quo etiam agens Aug. Epiſt. 118. cap. 6. inquit. *Non præcepit Chriſtus, quo deinceps ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſiam diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc locum.* Secundò hæc poteſtas ex ipſo vſu ſatis probatur; ex actibus enim potentia rectè colligitur: conſtat autem, hunc vſum non eſſe in Eccleſia recentem, ſed à temporibus Apoſtolorum incepiſſe, vt author eſt Clemens Pap. in Epiſt. 2. decret. & lib. 7. conſtit. Apoſt. c. 23. & ſæpè in illis libris & Epiſtolis, Dionyſ. toto lib. de Eccl. Hierarch. vbi ferè in ſingulis capitibus hos ritus docet, atque eorum ſignificationes declarat. Et cap. 1. præmittit, illos eſſe eſſe ex Apoſtolica traditione. Item Innocent. primus Epiſt. 1. docet, huiuſmodi cęræmonias in Latina Eccleſia duxiſſe originem ab Apoſtolo Petro: ſimiliter Leo Pap. Epiſt. 81. agens de cęræmoniis ſeruandis in ordinatione ſacerdotis, eas dicit haberi ex Patrum traditione. Vnde Tertull. lib. de Corona militis, cap. 3. vbi agit de obſeruandis traditionibus non ſcriptis. Præcipuè exemplum ponit in his ceremoniis ſacramentorum. Quod etiam fecit Orig. homil. 5. in Nume. qui exempla ponens in his cęræmoniis ait datas eſſe, *A Magno Pontifice, & à filiis eius, & ab omnibus obſeruandas eſſe, licèt ratio omnium non omnibus pateat.* Idem legimus apud Baſil. lib. 1. de Spiritu Sancto. cap. 27. & frequenter apud Auguſt. Epiſt. 118. & 119. vbi ſpecialiter cap. 15. dicit, multa ex his ſtabilita eſſe per Patrum Concilia, & cap. 18. optimam regulam conſtituit. *Quæcunque bonis moribus non repugnant, nec fidei, & habent aliquid exhortationis vitæ melioris, vbicunque inſtituta videantur, nõ eſſe improbanda ſed laudanda, & ſectanda.* Et lib. de Nup. cap. 20. & & lib. 6. contra Iulian. cap. 2. vbi ait, huiuſmodi cęremonias ab vniuerſa Eccleſia vera fide ſeruari. Tertiò probari poteſt, quod in Eccleſia ſit huiuſmodi poteſtas à Chriſto data, ex alia vniuerſaliori poteſtate, quam Chriſtus Eccleſiæ ſuæ reliquit in Vicario ſuo ad illam conuenienti modo regendam, iuxta illud, *Paſce oues meas.* Ioan. 21. quæ res latiùs tractatur in 2. 2. q. 1. art. 10. nam ſub hac vniuerſali poteſtate neceſſe eſt, aliam de qua hîc agimus contineri. Primò quidem, quia cùm hæc poteſtas ſpiritualis ſit, principaliter ordinata eſt ad diuinum cultum & ad bonũ animarum, & eam ergo pertinet ſtatuere debitum modum ad ordinem ſeruandum in Eccleſia, in ritu ac cerẹmoniis neceſſariis ad conuenientem ſacramentorum adminiſtrationem. Deinde, quia cũ Chriſtus Dominus per ſe ipſum immediatè hæc nõ inſtituerit, neceſſaria fuit Eccleſiæ hæc poteſtas: alioqui non poſſent ſacramenta debita reuerentia diſpenſari; & infinita eſſet confuſio in Eccleſia, ſi vniuſcuiuſque arbitrio hoc eſſet commiſſum. Vnde etiam in lege naturæ, vt publicus Dei cultus per oblationes vel ſacrificia, vel orationes & laudes publicas, vel alias obſeruantias, debito modo fieret, erat poteſtas in republica ad præſcribendum modum, & ritũ in huiuſmodi cultu & cęræmoniis eius, vt latiùs dicemus infrà, agentes de ſacrificio: multò ergo magis in lege noua neceſſaria fuit hæc poteſtas, tanto altior, & ſuperioris rationis, quanto cultus diuinus in hac lege altior eſt & ſupernaturalior. Si autem talis poteſtas eſt in Eccleſia, non poteſt eſſe, niſi in paſtoribus eius, quorum principes fuerunt Apoſtoli; quibus Epiſcopi ſuccedunt; inter quos ſummus Pontifex ſupremam habet poteſtatem; à qua omnis alia Eccleſiaſtica poteſtas pendet: ſolus enim ille propriè loquendo poteſt aliquid inſtituere, quod vniuerſam Eccleſiam obliget: nam licèt Concilium generale hoc etiam poſsit, non tamen ſine authoritate Pontificis congregantis & confirmantis illud. Poſſunt tamen priuati Epiſcopi in ſuis Diœceſibus nonnullos ritus & cęræmonias inſtituere, quæ nõ ſint contra vniuerſalem Eccleſiæ legem aut traditionem, ſicut legimus feciſſe Ambroſ. Chriſoſt. & alios, & noſtra etiam ætate videmus eſſe in vſu: quia omnes Epiſcopi ſunt ordinarij paſtores, & principes ſuarum Eccleſiarum, & ideò ſufficientem habent iuriſdictionem ad huiuſmodi actus, ſicut poſſunt etiam præcipere ieiunium, aut obſeruantiam alicuius diei feſti, & alia huiuſmodi. Conſtat igitur ſufficienter, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem: vſus autem eius ipſa rerum euidentia notiſsimus eſt. Quæ autem cęræmoniæ inſtitutæ ſint ab Apoſtolis, quæ verò à Conciliis, vel Pontificibus, in particulari tractandum eſt, cum agemus de ſingulis ſacramentis. Hic generatim nulla melior regula tradi poteſt, quam illa vulgaris, quæ eſt apud Auguſt. lib. 4. de Bap. cap. 24. nam quæ ſeruantur ab vniuerſa Eccleſia, ſemperque ſeruata leguntur, & in nullo Concilio, vel ſummi Pontificis decreto inſtituta eſſe reperiuntur, ſignum eſt, ab Apoſtolica traditione manaſſe, vt v. g. quod Euchariſtia à ieiunis ſumatur, quod aqua vino conſecrando miſceatur, &c. in his verò quædam ſunt abſolutè recepta in vniuerſa Eccleſia, tam Græca, quàm Latina, vt ea, quę diximus: alia verò ſunt recepta

Cęræmoniarum in Eccleſia antiquitas.

in vniuerſa Eccleſia Latina, non tamen in Græca, vel è contrario, vt quod fiat conſecratio in azymo, vel fermentato, quæ potuerunt etiam ab Apoſtolis manare. Nam cum diuerſi in diuerſis regionibus prædicauerint, & Eccleſias fundauerint, potuerunt in his, quæ pendebant ex humano arbitrio, diuerſos ritus tradere ſeu introducere. Cuius egregium exemplum eſt in illa antiqua controuerſia de celebratione Paſchatis, in qua Orientales contendebant ritum celebrandi Paſcha, Luna decimaquarta, quocunque die hebdomadæ incideret, ſibi fuiſſe à Ioanne Euangeliſta traditum: Romani verò, & Occidentales ex Petri traditione Paſcha eſſe Dominica die celebrandum ſemper docuerunt. Quē ritum ab vniuerſa Eccleſia ſeruari poſteà præcepit Concil. Nicen. atque ſimili modo ſunt aliæ vniuerſales cerǽmoniæ, quas conſtat eſſe à Pontificibus inſtitutas; vt de aqua benedicta, &c. Alij verò ritus particularium regionum aut Diœceſium ex priuatis conſuetudinibus vel ordinationibus Epiſcoporum introducti ſunt.

Penes quem ſit poteſtas mutandi ritus.

Vnde intelliguntur verba citati Canonis Concilij Trid. ſeſſ. 7. can. 13. vbi ſic inquit: *Si quis dixerit, receptos & approbatos Eccleſiæ Catholicæ ritus, in ſolemni ſacramentorum adminiſtratione adhiberi conſuetos, in nouos alios per quemcunque Eccleſiarum paſtorem immutari poſſe, Anathema ſit.* Hæc enim verba intelligenda ſunt præcipuè de vniuerſalibus ritibus in vniuerſa Eccleſia, præſertim Romana, receptis. de quibus non dicit Concilium, per nullum paſtorem mutari poſſe, ſed non per quemcunque: nam ab inferioribus Epiſcopis mutari non poſſunt: quia huiuſmodi ritus vniuerſales, vt dixi, originem habent ab vniuerſaliori & ſuperiori poteſtate: inferiores autem non poſſunt derogare ea, quæ à ſuperiori inſtituta, & præcepta ſunt. Summus autem Pontifex de plenitudine poteſtatis ſuæ poſſet huiuſmodi ritus mutare: quia eius poteſtas non eſt inferior, ſed eadem cum illa, ex qua huiuſmodi ritus originem duxerunt. Nunquam tamen id facit aut faciet ſine magna neceſſitate vel vtilitate, præſertim in his obſeruantiis, quæ antiquiſſimæ ſunt in Eccleſia, & ab Apoſtolis creduntur traditæ, ac perpetuò obſeruatæ. Atq; eadem proportione iudicandum eſt de priuatis cerǽmoniis particularium Epiſcopatuū. Nam illæ etiam poſſunt ab Epiſcopis mutari, ſi expedire cenſuerint, quando propria ſummi Pontificis authoritate non ſunt confirmatæ, propter eandem rationem. Cauendum tamen eſt in huiuſmodi mutationibus ſcandalum, & pro temporum ac locorum opportunitate ſemper eſt habenda ratio diuini cultus & fructus animarum.

Eiuſdem Eccleſiæ eſt ſacramentaliū miniſtros deſignare cuius eſt ſacramētalia inſtituere.

Dico tertiò, ſicut hæc ſacramentalia per Eccleſiam ſunt inſtituta, ita miniſtri eorum illi ſunt, qui iuxta eandem Eccleſiæ inſtitutionem ſunt ad hoc miniſterium deſignati. Ratio eſt clara, quia ad eum pertinet deſignare miniſtrum alicuius actionis, ſeu miniſterij, ad quem ſpectat talem actionem & miniſterium inſtituere. Nam illud eſt veluti pars inſtitutionis. Qui autem deſignati ſint ab Eccleſia ad huiuſmodi ſacramentalia efficienda, non poteſt in genere dici, donec ad ſingula deſcendamus: nam quædam fieri poſſunt à ſimplici ſacerdote: quædā ab Epiſcopo: & quædam ſolus ſummus Pontifex exercet, vt eſt conſecrare cereos Dei agnos. Loquendo verò ſpecialiter de his ſacramentalibus, quæ ſunt veluti circumſtantiæ ſolemnis adminiſtrationis, alicuius ſacramenti, ille poteſt regulariter loquendo talia ſacramentalia miniſtrare, qui poteſt tale ſacramentum tanquam miniſter ex officio conferre.

A Ex quo rectè colligit Durand. in 4. diſ. 2. quæſt. 1. num. 8, in hac re poſſe fieri mutationem per ſummum Pontificem. Nam ea ſacramentalia, quæ nūc ſolus Epiſcopus poteſt efficere, poſſunt committi ſimplici ſacerdoti ex ordinatione Pontificis: quia cum hęc ſint de iure poſitiuo, mutari poſſunt ab eo qui ſupremam habet in eo genere poteſtatem. An verò hoc miniſterium poſſit cuilibet inferiori clerico, vel etiam laico committi, ex profeſſo dicetur in tractatu de ſacramento Ordinis.

SECTIO IIII.

B *Vtrùm hæc ſacramentalia habeant aliquem effectum ſpiritualem.*

Quæſtionis explicatio.

NOn eſt quæſtio de effectibus ex opere operantis, ſeu ex natura ipſius operis: nam certum eſt: hos actus, cum ſint honeſti & religioſi cultus Dei, ex ſe aptos eſſe ad meritum, & ſatisfactionem, ſi operans ſit in gratia, & debita intentione ac modo hæc omnia obſeruet, ſeu operetur: quia talis obſeruatio eſt grata Deo: ergo de ſe meretur apud ipſum, effectum gratiæ ex opere operantis. Vnde legimus: interdū Sanctos paſſos eſſe Martyrium, ne cerǽmonias Eccleſiaſticas contemnerent, vt elegāter proſequitur Tertullian. in libro de Corona mi- C litis; & in ſcriptura habemus Machabæorum exemplum: quia nimirum in his continetur quædam profeſſio fidei, & religionis: ergo ſi debitè fiat, erit valde meritoria, iuxta illud ad Romanos 10. *Confeſſio fidei fit ad ſalutem*; & illud Matthæi 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Item conſtat, huiuſmodi cerǽmonias eſſe aptas ex ſe ad excitandam memoriam, intelligentiam, ac deuotionem circa Deum, & res diuinas; vt in ſuperioribus oſtenſum eſt; & hos effectus voco connaturales ipſi operi. Quæſtio ergo eſt de effectu aliquo per modum operis operati, qui coniunctus ſit cum tali opere ex ſpeciali D virtute ſeu efficacia vel promiſſione illi addita ex vi inſtitutionis. Eſt autem ratio dubitandi: quia hæc ſacramentalia, vt dictum eſt, per Eccleſiam ſunt inſtituta: non videtur autem Eccleſia habere poteſtatem ad promittendum, vel conferendum aliquem effectum ſpiritualem ex opere operato. In contrarium verò eſt, quia omnes authores, qui de his ſacramentalibus ſcribunt, aliquam ſpiritualem vim illis attribuunt.

Vt diſtinctius reſpondeamus; diſtinguemus omnes effectus, qui videntur poſſe his ſacramentalibus attribui. Primus eſt, gratia gratum faciens habitualis. Secundus; aliquod auxilium, vel bonus motus gratiæ. Tertius; remiſſio culpæ ſaltem ve- E nialis. Quartus; remiſſio alicuius pœnæ temporalis, cuius reatus manere ſolet remiſſa culpa. Quintus; dæmonis expulſio, vel cohibitio, ne lædat. Sextus; aliquod commodum temporale, vt ſanitas, vel aliquid huiuſmodi. Eſt autem obſeruandum, quādo inquirimus, an ſacramentalia habeant huiuſmodi effectus, non eſſe ſenſum, an omnia & ſingula conferant omnes illos; quia nō omnia habent eoſdem effectus, neque ad eoſdem fines ſunt inſtituta: quod colligendum eſt ex ſingulorum inſtitutione, & modo quo conficiuntur: ſenſus ergo eſt indefinitus: an in latitudine ſacramentalium ſint aliqua quæ hos effectus conferant.

Circa primum effectum, certum eſt, per hæc ſacramantalia non conferri gratiam ex opere operato: quia, ſi hoc haberent, iam non eſſent ſacramen-

cramentalia, ſed ſacramenta: vnde, quibus rationibus ſuprà probauimus, nõ habere Eccleſiam poteſtatem inſtituendi ſacramenta, probari etiam poteſt, non potuiſſe dare his cerœmoniis virtutem ad conferendam gratiam ex opere operato.

Prima opinio affirmãs habere vim excitandi bonum gratiæ motum ex opere operato.

Circa ſecundum effectum; nõnulli tribuunt his ſacramentalibus virtutem ad excitandum in nobis aliquem bonum gratiæ motum ex opere operato. Quæ ſententia tribui ſolet D.Tho. infrà q. 83.art.3. dicenti, templum & res alias ab Eccleſia cõſecratas, habere ſpiritualem quandam virtutem, per quam apta diuino cultui redduntur, vbi Caiet.ait, hãc virtutem non eſſe qualitatem aliquam his rebus conſecratis ſuperadditam, quod eſt certiſſimũ: aliòqui fingenda eſſet in templo conſecrato qualitas aliqua ſpiritualis illi inhærens,& in eo permanens, quãdiu conſecratio durat; quod non ſolum abſurdum eſt, ſed etiam ridiculum: dicit ergo Caiet. eſſe habilitatẽ quandam, quam ipſe ſpiritualem virtutem inchoatiuè vocat; per quam huiuſmodi res fiunt idoneę ad excitandam in nobis deuotionem, & reuerentiam, tanquam inſtrumenta Dei. Quibus verbis ſignificat Caiet. hæc ſacramentalia conferre hunc effectũ per veram efficiẽtiam phyſicam. Caietanum autem ſequitur Soto d.13.q.2.ar.3. Fauet etiam D.Th. q.71. art.3. dicens, vnctionem, quæ fit in capite baptizati, conferre auxilium ad conſeruandam gratiam baptiſmalem; & per ſaliuam typicam & ſacerdotalem actum, diuinam virtutem operari ſalutem catechumeni. Quod ſumpſit ex Rabano, lib. 1. de inſtitutione Cleric. c.27.

Secunda opinio negans.

Aliorum verò ſentẽtia eſt, huiuſmodi res non habere aliam vim ad excitandum huiuſmodi bonum motum, niſi illam, quam ex natura rei ſequi diximus ex ſignificatione ad placitum, ſeu deputatione ad diuinum cultum: ſicut imagines excitant deuotionem,& ſcripturæ, ac voces. Ratio eſt, quia nullum apparet fundamẽtum ad tribuendum his rebus maiorem efficaciam ad huiuſmodi gratiæ effectum.

Sed in hac re, media quædam via tenẽda videtur: ſunt enim inter huiuſmodi ſacramentalia quædam, quæ ſolum deputantur ad cultum diuinum abſque vlla ſpeciali cõſecratione, vel benedictione, vt ſunt imagines, aliqua ornamẽta, & aliquę pallæ, vel oratoria,& his ſimilia: Quædam vero ſunt, quę licèt benedicantur, tamen in orationibus vel aliis cerœmoniis, quibus benedictio fit, nõ poſtulatur huiuſmodi effectus, vt videre licet in benedictione candelarum, &c. Aliæ vero ſunt, quæ conſecrantur & benedicuntur, orando & poſtulando huiuſmodi effectũ, vt patet in benedictione veſtiũ ſacerdotalium, &c.

Quid in hac re dicendum

Dicendum ergo eſt in primis, in nullis ſacramentalibus eſſe virtutẽ ex opere operato ad dandum huiuſmodi effectum. Et primò, quod non ſint inſtrumenta phyſica, probatur; quia licet non implicet contradictionem, tamen nec eſt neceſſitas, nec fundamentum vllum ad id aſſerendum: cur autem ſine ſufficienti fundamento affirmabimus, datam eſſe Eccleſiæ poteſtatem ad inſtituẽdas & eleuandas res ſenſibiles, vt ſint inſtrumenta phyſica ſpiritualium effectuũ? Aliòquin eadem facilitate poſſet quis dicere, habere Eccleſiam poteſtatem ad inſtituẽda inſtrumenta phyſica gratiæ; quia nõ eſt minus ſupernaturale, quod templum vel alia res ſimilis efficiat in anima ſupernaturalem actum gratię, quam quod aqua efficiat habitum gratiæ. Item, ſicut eſt propriũ Dei dare gratiam habitualem, ita etiam dare gratiã auxiliantem & excitantem: ergo, ſicut ob hãc rationem non poteſt Eccleſia inſtituere ſigna effectiua gratię habitualis, non poterit etiam inſtituere ſigna effectiua gratiæ auxiliantis. Nec D.Tho. de hac virtute locutus eſt, præſertim in poſteriori loco; agit enim de cerœmoniis Baptiſmi, quæ fiunt circa paruulum, qui nõ eſt capax huiuſmodi motus eo tempore, quo baptizatur; poſtea vero non poteſt cerœmonia Baptiſmi habere circa illum phyſicam efficientiam. Hac ergo efficiẽtia relicta, quæ nullo modo probabilis eſt, oſtenditur præterea, hunc effectũ non eſſe ex opere operato, eadem fere ratione cum proportione applicata; quia non poteſt Eccleſia inſtituere ſignum, in quo infallibiliter detur gratia ſanctificans ex opere operato, etiam ſecluſa efficiẽtia phyſica; ergo nec poteſt inſtituere ſignũ in quo infallibiliter detur gratia auxilians ex opere operato: patet cõſequentia, quia vtriuſq; gratiæ ſolus author eſt Deus: & ideò ſolus ille poteſt illam promittere infallibiliter ſub ſigno ſenſibili: & non conſtat dediſſe alicui poteſtatem hoc promittendi nomine ſuo. Et confirmatur, quia in nulla Eccleſiæ benedictione vel conſecratione reperitur huiuſmodi promiſſio, ſed ſolum oratio, in qua poſtulat à Deo huiuſmodi effectum. Neq; vllo teſtimonio, vel authoritate Eccleſiæ, oſtendi poteſt Deum hoc aliquando promiſiſſe: ſine promiſſione autem, non poteſt intelligi ſpiritualis effectus ex opere operato.

Dicendum ſecundo.

Vnde ſecundò dicendum eſt, quando huiuſmodi res ſacræ deputantur aut benedicuntur, abſque oratione Eccleſiæ ad hunc effectum ſpecialiter ordinata, non eſſe in eis vllam vim ſeu ſpecialem rationem, propter quam eis tribuatur hic effectus, præter illam, quæ ex natura rei ſequitur, ſcilicet per modum ſigni excitantis memoriam. Probatur quia ſecluſa promiſſione & oratione, nullum ſupereſt fundamẽtum talis effectus, vt clarius patebit ex ſequenti aſſertione.

Dicendum tertio.

Addo ergo tertio, quando hæc ſacramentalia in ſua benedictione ſpecialiter ordinantur per Eccleſiæ orationem, ad tales effectus, tunc per modum impetrationis ſpecialiter conferri à Deo tales effectus adhibitis huiuſmodi ſacramentalibus; vt verbi gratia, credendum eſt, in templo conſecrato ratione cõſecrationis Deum ſpecialius aſſiſtere ad exaudiendas fidelium orationes, vel eorum animos ad deuotionem excitandos: & ſic de aliis. Probatur primo, ex ipſiſmet Eccleſiæ orationibus, quæ apud Deum magnam vim habent ad impetrandum: diligit enim eam tanquam ſponſam: Item, quia alias fruſtra adhiberentur illę orationes, niſi habere poſſent effectum, ſaltem per modum impetrationis. Non eſt autem hic effectus omnino infallibilis: quia non eſt fundatus in ſpeciali aliqua Dei promiſſione; quia, vt dixi, de tali promiſſione non conſtat; ſed fundatur in communi lege & efficacia orationis, quæ non ſemper habet effectum, præſertim quando pro aliis funditur. Quocircà hic effectus non eſt ſpecialis legis nouæ, vt colligi poteſt ex ſecundo Paralipp. 6. & 2. Machabæor. 3. & ex aliis: quæ rectè congerit Vualdenſ. tom. 3. de ſacramentalibus, cap. 147. Quando ergo D. Thom. ait, in templo vel huiuſmodi rebus eſſe virtutem diuinã, ſolum intelligit propter orationes Eccleſiæ Deum ibi ſpeciale aliquod auxilium præbere, prout explicatum eſt.

An habeant vim ad remiſſionem venialium.

Circa tertium effectum de remiſſione peccatorum, nihil eſt hoc loco dicẽdum: quia de remiſſione peccati mortalis nulla eſt difficultas: hoc enim non remittitur niſi per gratiæ infuſionem, & ideo illius remiſſio propria eſt ſacramẽtorum. De peccato autem veniali res eſt valde dubia, & pendet ex multis principiis tractandis in materia de Pœnitentia:

ideò differendum hoc eſt vſq; ad quæſt.87.art.3. vbi hoc D.Tho.attigit. Solum hic duo, quę clariora videntur,& ex dictis in ſuperiori puncto colliguntur, præmitti poſſunt. Primum eſt, illa ſacramentalia, quæ ad hunc effectum non ſunt ab Eccleſia inſtituta, non habere illum: quia hic effectus oriri debet ex inſtitutione,& conſequenter requirit finem,ſeu intentionem inſtituentis:nam ſacramenta ipſa non habent aliquem effectum, niſi ab illo ſint inſtituta (loquor autem directè & per ſe) ergo multò magis idem erit in ſacramentalibus. Poteſt autem valde probabile ſignum huius inſtitutionis & finis eius ſumi ex modo,& orationibus,quibus conficiuntur ſacramentalia:nam ſi in eis nulla ſit mentio, nec deprecatio talis effectus formaliter,aut virtualiter ſaltem,ſignum eſt,non eſſe inſtituta ad huiuſmodi effectum:ſecus verò erit, ſi in conficiendis ipſis ſacramentalibus adiunguntur orationes, quibus huiuſmodi effectus poſtulatur. Atq; hinc fit veriſimile, ea ſacramentalia,quę ſunt propriiſſima huius materiæ,ſcilicet cæræmonias, vel ritus, qui adiunguntur in ſolemni adminiſtratione ſacramentorum, regulariter non habere hunc effectum;quia non ſunt ad hunc finem inſtituta, ſed ad ornatum ſacramentorum,& deuotionem ac reuerentiam conciliandam. Secundum eſt, ſi Eccleſia inſtituat aliquod ſacramentale ad hunc finem(vt multi exiſtimãt de aqua luſtrali) & adiungat orationes ſuas, quibus à Deo poſtulet hunc effectũ,poſſe obtinere illum per modum impetrationis ſaltem impetrãdo bonum motum, per quem homo à veniali culpa liberetur, vt patet ex ratione facta in præcedenti puncto. An verò poſſint ſacramentalia habere maiorem efficaciã ad prædictum effectum dicemus prædicto loco.

Circa quartum effectũ de remiſſione pœnæ temporalis, non eſt dubium, quin ſit in Eccleſia poteſtas ad applicandum ex theſauro ſuo aliquam ſatiſfactionem, ratione cuius aliqua pœna temporalis remittatur vltra meritum & ſatisfactionem propriã eius,cui applicatur:vt cõſtabit in materia de indulgentiis. Sic igitur certum eſt, potuiſſe Pontificem applicare huiuſmodi ſatisfactionis partem homini vtenti hoc vel illo ſacramentali, vt nimirum oranti in templo conſecrato,vel alio ſimili,quę applicatio ſi fiat,erit per modum indulgentiæ: nec video,quomodo poſſit aliter per Eccleſiã attribui his ſacramẽtalibus. An verò hoc modo ſint aliqua ſacramentalia inſtituta ad hunc finem,& ad hunc effectum illo modo tribuendum, mihi non ſatis conſtat: nec video, quo fundamento ſufficienti affirmari poſſit. Nam de cerẹmoniis,v.g.Baptiſmi,nõ eſt veriſimile, ordinatas eſſe ad hunc effectum, cum ipſum ſacramentum per ſe ſit ſufficiens ad tollendam totã pœnam, & ante Baptiſmum non ſit homo capax talis effectus. De cæræmoniis vero aliorum ſacramentorum,licèt non ſit omnino eadem ratio, tamen modus inſtitutionis videtur eſſe ſimilis:& ideo, niſi in particulari de aliquo ſacramentali ſatis conſtet eſſe inſtitutum ad hunc effectum, non eſt leuiter & ſine fundamento aſſerendus. Illud vero multo improbabilius eſt, quod quidam aſſeruiſſe feruntur,ſcilicet per huiuſmodi ſacramentalia interdum remitti pœnam temporalem ante remiſſionẽ culpæ venialis,propter quam debetur. Eſt enim hoc improbabile,quia reatus pœnæ eſt intrinſecè annexus culpę, quamdiu illa durat,& ideò, quamdiu culpa non remittitur,reatus pœnæ nec tolli,nec diminui poteſt; vt iterum dicemus agentes de Baptiſmo.

De remiſſione pœnæ tẽporalis quid ſentiendum.

Circa quintum effectũ,qui eſt expellere,& coercere dæmones,ex ipſo vſu Eccleſiæ & ex orationib. quæ in conficiendis multis ſacramentalibus dicuntur,conſtat ſatis,hunc effectum eſſe frequenter intentum ab Eccleſia. Quapropter primum omnium ſtatuendum eſt, habere Eccleſiam ſpecialem poteſtatem à Chriſto datam in dæmones. ad imperandum illis, ſeu ad illos coercendos, ſeu expellendos. Hoc conſtat ex vſu & traditione Eccleſiæ, quæ colligitur ex Cœleſtino Papa epiſt.1.ad Epiſcop.Galliæ,c.12. vbi inquit: *Eos qui ad regenerationis veniunt ſacramentum, non prius fontem vitæ adire, quàm Exorciſmis, & inſufflationibus Clericorum,ſpiritus ab eis immundus abigatur.* Vnde in Concil.Carthag.4.c.7.dicitur,Exorciſtis dari poteſtatem ad imponẽdum manus ſuper Energumenos, ſcilicet ad pellendos dæmones. Et idem habetur in Concilio Aquiſgranenſi ſub Ludouico I. c. 4. Hinc Iuſtinus in Dialog. contra Triph. dicit,ſolitos fuiſſe Chriſtianos adiurare dæmones, eoſq; per inuocationem Ieſu Chriſti Domini noſtri coercere, *Cuius* (inquit) *vim nominis,etiam dæmones exhorreſcunt*; idem Apolog.1. pro Chriſtianis: & elegãter Lactan. lib.2.c.16. de dæmonibus loquens inquit. *Nocent illi quidem,ſed iis à quibus timentur: quos manus Dei potens & excelſa non protegit, qui prophani ſunt à ſacramento veritatis. Iuſtos autem, id eſt, cultores Dei, metuunt; cuius nomine adiurati de corporibus abſcedunt,quorum verbis tanquam flagris verberati, non modo dæmones ſe eſſe confitentur,ſed etiam nomina ſua edunt; quia nec Deo, per quem adiurantur, nec iuſtis, quorum voce torquentur, mentiri poſſunt. Itaq; maximis ſæpe vlulatibus editis verberari ſe,& ardere,iam iamq; exire proclamant.* De eadem re ſcribit Tertull.in Apolog.cap.32.& lib.ad Scapul. c.2. *Dæmones* (inquit) *non tantum reſpuimus,verùm etiam reuincimus, & quotidie traducimus, & de corporibus expellimus.* Auguſt.10.de Ciuit.c.22. & ſæpè alias huius conſuetudinis & poteſtatis meminit Item Cypr.lib. 4.epiſt.7.alias epiſt.76.circa fin.vbi Pamel.alia congerit.

Eccleſia ſpecialem poteſtatem habet in dæmones.

Non explicant autem prædicti Patres, an hac effectus ſeu efficacia fundetur in merito vel priuata oratione miniſtri operantis; quamquam interdum hoc ſignificet: poteſt enim ſine dubio multum prodeſſe; non eſt tamen cenſenda hæc tota cauſa, imò nec ſimpliciter neceſſaria ad hunc effectum, vt ſentiunt communiter Scholaſtici tractantes de Exorciſmis,vel cæræmoniis Baptiſmi. D.Tho. infrà q.71. art.3.& in 4.d.6.q.2.ar.3. quæſtiun.2. Bonauen.ar.3. q.2. Richar.ar.6.q.1. Palud.q.4.ar.3. Duran.q.4. Soto q.2.ar 3. Heinric.quodl.8.q.35. vbi generaliter de ſacramentalibus loquitur. Hoc etiam ſentiunt Patres citati; quatenus hunc effectum etiam tribuunt virtuti, & efficaciæ nominis Ieſu, & inuocationis eius, & fidei ac ſanctitati Eccleſiæ, ſentiunt etiam prouenire hoc à ſpeciali poteſtate à Chriſto data: quæ etiam colligitur ex Matth.10. Lucæ 10. Mar.16. *In nomine meo dæmonia eiicient*:& in lege veteri videtur fuiſſe ſimilis poteſtas: vt notat Hieron. in id Matth. 12. *Filij veſtri,in quo eiiciunt?* Multo ergo magis erit in lege noua. Et confirmatur,quia ſicut in adminiſtratione ſacramẽtorum effectus non pendet ex ſanctitate miniſtri, quia non in ſua, ſed in Chriſti perſona operatur: ita, neq; in ſacramentalibus, quę ad hunc effectum inſtituta ſunt,efficacia pendet ex ſanctitate miniſtri, quia non in ſua,ſed in perſona Eccleſiæ operatur: hac enim de cauſa ad hoc munus cõſecratur,& ordinatur, & definitis verbis ac orationibus ab Eccleſia inſtitutis vtitur, igitur, quamuis miniſtri ſanctitas & meritum conferre aliquid poſſint, non tamen eſt hæc cauſa vnica nec neceſſaria huius effectus.

An hæc efficacia fundetur in oratione miniſtri operantis.

Sed explicãdum ſupereſt, qualis ſit hæc poteſtas, & quis

Poteſtas ex-

pellendi dęmones nullo modo eſt naturalis.

& quis modus operandi hunc effectum. In quo primum reiiciēda eſt ſententia, quā Scholaſtici referūt: poteſtatē hanc expellendi dęmones poſſe eſſe naturalem, à qua non multum diſcordat Burgenſ. 1. Regum 16. qui muſicæ, & quibuſdam aliis qualitatibus naturalibus hāc vim tribuit, eſt tamen ridicula ſententia. Nam cùm dæmon ſit ſubſtantia ſpiritualis, nec noceri poteſt, neq; aliquid pati à qualitatib. naturalibus: ergo nec cogi poteſt, vt à corpore humano diſcedat. Item dæmon nō habet præſentiam, vel vnionem cum corpore humano, quæ pēdeat ex diſpoſitionibus corporalibus eius, vt facta transmutatione in corpore cogatur dæmon inde recedere. Et quamuis fortaſſe propter corporis immutationem fieri poſſit interdum, vt impediat̄ dæmon, ne poſſit, vel ſaltem, ne tam facilè poſſit hominem vexare aliquo paſſionis ſeu alterationis genere, non tamē poteſt ſimpliciter impediri, ne hominem obſideat, & membra eius vel humores moueat localiter. Adde, quamuis hoc in rebus etiam aliis certum videatur, multo tamen certius eſſe in ceræmoniis ſeu ſacramentalibus Eccleſiæ, de quibus agimus, quia Eccleſia ſolū vtitur orationibus, imperio, & ſacris ſignis, in quibus nulla naturalis efficacia fingi poteſt; eſt ergo ſupernaturalis poteſtas & efficacia.

Hic effectus non fit per phyſicam actionem, ſed moralem.

Secundo vero dicendum eſt, hoc non fieri per actionē ſeu efficientiā phyſicā, primo quidem; quia nec eſt neceſſaria, nec fundari poteſt, neq; eſt gratis fingenda. Secundo, quia ſæpe nullus intercedit effectus, qui per phyſicā efficientiā fiat, quia vel hic effectus fit in homine: & hoc non, quia nullus poteſt probabiliter excogitari; vel in dęmone; & hic maximè poteſt eſſe motus localis; quia videlicet cogit̄ dęmon hinc recedere: nihil enim aliud poſitiuum poteſt fingi, ꝗ in dæmone fiat: hic autem effectus non ſemper fit: intedum enim ſolum impeditur dęmon, ne noceat vel ne tentet, etiā ſi loco recedere nō cogat̄, & tunc intelligi non poteſt, quis effectus phyſicus fiat in dæmone, aut quo modo impediatur per actionem phyſicam; ſed ſolum per virtutē diuinam cogentem illum, vel ſubtrahentē concurſum. Si aliquādo vero cogit̄ etiā mutare locum, vel recedere, licèt intelligi poſſit fieri hoc ab agēte extrinſeco per actionem phyſicam, tamen non oportet ita fieri, nam cùm dęmones percipiant verba & ſigna humana, & vim eorum intelligant, morali modo præcipiuntur, & obedire coguntur: fit ergo hic effectus non phyſicè ſed moraliter.

Huius efficaciæ triplex radix.

Sed adhuc reſtat explicandum, quis ſit modus & quæ radix huius efficaciæ moralis. Reſpondet̄; triplex poteſt aſſignari. Prima eſt veluti connaturalis, ſuppoſitis noſtræ fidei myſteriis, cùm enim dæmon virtutē Chriſti, vel inuitus, agnoſcat & credat, ſeq; per Crucem eius victum & ſuperatum intelligat, ex hoc ipſo, quaſi ex natura rei ſequit̄, vt audito Chriſti nomine perhorreſcat, & viſo ſigno crucis eius, quodam modo torqueatur, & cōfundatur. Et ideo Sancti his duobus ſignis, Crucis, & nominis Chriſti, potiſſimū vſi ſunt ad hūc effectū cōſequendum. Vnde Lact. lib. 4. c. 27. inquit. *Sicut Chriſtus, cum inter homines ageret, vniuerſos dæmones verbo fugabat, ita nunc ſectatores eius, in nomine Magiſtri ſui, & ſigno paßionis eius, eos ab hominibus excludunt,* ſic etiam Orig. Homil. 6. in Exod. *Quid* (inquit) *timent dæmones, quid tremunt? ſine dubio Chriſti crucem, in qua triumphati ſunt.* Secunda eſt, vis impetrandi, fundata, nō tantum in miniſtro, ſed in ſanctitate totius Eccleſiæ, in cuius perſona miniſter orat, & ratione huius interceſſionis fit hic effectus per modum impetrationis, ſicut de ſecundo dictum eſt. Tertia cauſa probabilis eſt, ſpecialis poteſtas data Eccleſiæ à Chriſto Domino ad imperandum dęmonibus, qui ex ipſius Chriſti volūtate obedire cogunt̄: hęc enim poteſtas videtur colligi ex citatis locis Scripturę, & ex vſu & traditione Eccleſię: cum. n. Ordinādo Exorciſtas dat eis poteſtatē aduerſus dæmones, non tantū videt̄ eis concedere facultatē poſtulandi hūc effectum nomine ſuo, ſed etiam in eos trāsferre poteſtatem aliquam ſpecialē ſibi à Chriſto conceſſam, & fortaſſe de hac loquit̄ Iuſtinus q. 40. ad gentes; cum inquit, eſſe vim quandam, quæ ſub ſenſum non cadit, quę timorem incutit dęmonibus cùm ab Eccleſia imperant̄. Hāc etiā videtur Aug. lib. 83. quæſtionum, q. 79. vocare publicam, & imperialē legem, & ſummi Dei poteſtatē, quæ interdum Sanctis concedit̄, vt imperēt infimis poteſtatibus. Verū eſt, hæc & alia teſtimonia intelligi poſſe de gratia gratis data, quæ ad gratiam miraculorum reuocat̄; quæ interdum ſanctis hominibus conceditur ſuprà dæmones. De qua legi poteſt optima hiſtoria apud Greg. Nyſſ. orat. de S. Gregorio Thaumaturgo: nihilominus tamē intelligi etiā poſſunt de ordinaria poteſtate ꝙ etiā Augu. ſuprà vocat publicā adminiſtrationem, quæ fit iuſſu eius, *Cui cuncta creatura ſubiecta eſt*; & eodem modo dicit ibidem, nonnunquam malos Chriſtianos, vel ſchiſmaticos, vel hæreticos, per nomē Chriſti aut verba, aut ſacramēta Chriſtiana exigere aliq̇d à poteſtatibus, quibus honori Criſti cedere indictū eſt: & hæc vocat ibidem, *ſigna publicæ iuſtitiæ,* quæ efficaciam habent propter honorem excellentiſſimi Imperatoris. Quòd ſi inquiras; cur hæc ſigna non ſemper ſint efficacia, ſeu cur hic effectus non ſemper ſit infallibilis. Reſpondet ibidem Aug. dicens. *Cum autem non cedunt his ſignis huiuſmodi poteſtates, Deus ipſe prohibet occultis modis, cum id iuſtum, atq; vtile iudicat, vel ad cōfundendos malos, cùm eos oportet confundi, vel ad monendos bonos, vt proficiant in fide, atq; iſta non iactanter, ſed vtiliter poßint, vel ad diſcernenda dona membrorum Eccleſiæ.* Itaq; hic effectus non eſt ita abſolutè promiſſus, quin impediri poſſit, vel propter priuatam, vel propter publicam cauſam. Nam cum hic effectus non pertineat ad donum gratiæ gratū facientis, ſed ad liberationem quandam à malo pœnæ, nō ſolum ex proprio demerito ſeu obice impediri poteſt, ſed etiam propter maiorem vtilitatem animæ, vel in aliorum exemplum, aut propter aliud Eccleſiæ commodum. *Cur hic effectus non fit infallibilis.*

Circa ſextū effectum, qui eſt beneficium aliquid temporale ſeu corporale, nihil nouū addendum occurrit, non eſt. n. dubiū, quin aliquę ceræmoniæ, vel benedictiones ſint ab eccleſia inſtitutæ ad impetrādos huiuſmodi effectus, vt latè proſequit̄ Vvaldenſis tom. 3. de ſacramentalibus, c. 163. & ſeqq. Tamen hic effectus ſolū obtinetur per modum impetrationis, loquēdo directè & quaſi per ſe; per accidens vero, & remouendo prohibens, interdum obtineri ſolet coercēdo dæmonum poteſtatem, quomodo vti ſolet Eccleſia exorciſmis ad tempeſtatem repellendam, vel fuganda animalia nociua, vt 2. 2. q. 90. D. Thom. tractat. & Soto lib. 8. de iuſt. & iur. q. 3. art. 3.

DISPVTATIO XVI.

De præceptis ſacramentorum pertinentibus ad miniſtros eorum.

Hactenus vniuerſam doctrinam ſpeculatiuam de ſacramentis proſecuti ſumus. Doctrinam vero moralem in hāc poſtremam partem reiecimus, vt clarius ac breuius comprehendi poſſit, & ad vſum applicari. Moralis autem doctrina in tribus *Ratio in de-*

ctrina morali ſeruanda.

tribus potiſſimum verſari poteſt. Primum, in explicandis pręceptis, quæ ad rem aliquam pertinent. Secundum, in explicando modo, quo ſeruari debent, vel violari poſſunt pręcepta. Tertio in pœnis declarandis, quæ propter huiuſmodi tráſgreſſionem impoſitæ ſunt: loquor autem de pœnis eccleſiaſticis, vt ſunt cenſuræ, inhabilitates, & huiuſmodi: nam pœnæ quas Deus infligit, vel alię humanæ ſeu ſęculares ad noſtram conſiderationem non ſpectant. Atq; de his tribus capitibus dicemus, tam hoc loco, quam in morali diſputatione de ſingulis ſacramentis, atq; eandem methodum ſeruabimus diſputando de ſingulis virtutibus, ſi Deus hoc aliquando conceſſerit. Rurſus obſeruandum eſt, duas ſolum perſonas neceſſarias eſſe, vt ſacramētum fiat; ſcilicet; dans & recipiens, quas ſuprà diximus debere eſſe diſtinctas, ſaltem in his ſacramentis, quæ in vſu conſiſtunt: atque hæ duæ perſonę ſufficiunt, generatim loquendo: nam licet in quibuſdam ſacramentis plures interueniant, tamen vel non ſunt de ſubſtantia ſacraméti, vel earum neceſſitas eſt ex ſpeciali ratione alicuius ſacramenti, quæ ad hanc generalem conſiderationem non pertinet. Ad has ergo pertinere poſſunt, ſacramentorum præcepta: quæ conſiderari poſſunt, vel quatenus abſolutè pertinent ad miniſtrum, vel prout imponuntur recipienti, vel prout reſpectiuè reſpiciunt vnum in ordine ad alterum: vel è conuerſo: & iuxta hæc tria membra partem hanc moralem tribus diſputationibus complectemur.

Deniq; obſeruandum eſt, cum ſacramenta ſint res maximè ſacræ, in eis in primis habere locum ea naturalia præcepta, quæ virtus ipſa religionis circa res ſacras præcipit obſeruare. Quorũ vnum, & præcipuum eſt illud negatiuum, non inferendi iniuriam, nec indignè tractandi res ſacras, vt in ſpecie notauit D. Tho. 2.2. q. 99. ar. 3. dicens, huius præcepti transgreſſionem ex genere ſuo eſſe peccatum mortale: quia eſt contra nobiliſſimam virtutem, & contra honorem debitum Deo. Aliud præceptum naturale & generale poteſt eſſe affirmatiuum, non abſolutè, ſed ſub conditione, ſcilicet dignè tractandi ſacramenta, ſi diſpenſanda vel recipienda ſint: quod fere idem eſt cum præcedenti negatiuo: & in his fundantur multa, quæ dicemus de præceptis ſacramentorum; quæ ex natura rei oriuntur ex ipſamet ſacramētorum inſtitutione. Alia vero ſunt poſitiua, diuina vel eccleſiaſtica, quæ omnia explicanda à nobis ſunt.

SECTIO I.

Quis poſſit licitè, vel teneatur ſacramenta miniſtrare.

PRimum omnium ſtatuendum eſt, poteſtatē adminiſtrandi licitè ſacramentum ſupponere poteſtattm conficiendi illud: nam ſi quis ſacramētum conficere nõ poſſit, multò minus poterit illud efficere licitè. Quia ſi illud tentet efficere ſine poteſtate, nihil efficiet; & hoc ipſo erit ſacrilegus; quia ficte tentat facere rem ſacram, quam non poteſt efficere. Præterea facit cótra Chriſti inſtitutionem, qui certos miniſtros ſacramētorum inſtituit. Tertio quãtum in ſe eſt prauum ritum in conficiendis ſacramentis introducit, & facto ipſo falſam doctrinam profitetur: & ideo meritò vt ſacramenti illuſor & in fide ſuſpectus ab Eccleſia punitur. Quarto grauiter decipit, tum eum, cui huiuſmodi fictum ſacramentum tribuit, tum etiam Eccleſiam, ex qua deceptione ſequi poſſunt grauia incommoda, vt exteriores idololatriæ, animarum pericula, ſcandala, & ſimilia.

Quod ſi quis inquirat, quænam ſit hæc poteſtas. A Dicendum eſt, non eſſe eandem reſpectu omnium ſacramētorum, nam in quibuſdam ſufficit poteſtas Ordinis ſacerdotalis, vel epiſcopalis: aliquando requirirur etiam poteſtas iuriſdictionis: aliquando verò neutra eſt neceſſaria ad valorem ſacramenti, vt in Baptiſmo. Hic ergo abſolutè loquimur de poteſtate, qualis neceſſaria fuerit, vt ſacramentũ teneat.

An dubius de poteſtate poſſit ſacramētum miniſtrare.

Dices, quid, ſi miniſtraturus ſacramentum dubius ſit de ſua poteſtate, id eſt, an ſit ordinatus, vel iuriſdictionem habeat? Reſpondetur primo, ſi dubium tale ſit, vt in neutram partem poſſit homo inclinari per aſſenſum ſaltem probabilem, non poteſt licitè ſacramentum miniſtrare, quia exponit ſe manifeſto periculo, nihil faciendi, & incurrendi in omnia B incommoda ſuperius indicata. Secundò, quando hoc dubium eſt formido quædam, ſi cum illa ſit cõiunctus aſſenſus, quo, penſatis omnibus, homo iudicat eſſe probabilius, ſe habere talem poteſtatem, regulariter loquẽdo poteſt illa vti; ſi nullum detrimentum, vel iniuria tertiæ perſonę intercedat. Probatur; quia huiuſmodi iudicium eſt humano modo certum, & ideò eſt moraliter ſufficiens ad regulandas actiones humanas, quãdo nec certior cognitio haberi poteſt, neque ex hoc vſu ſequitur graue aliquod detrimentum, quod facilè & ſine vllo incommodo vitari non poſſit. Et confirmatur; nam propter hanc cauſam in omnibus aliis rebus licitum eſt C vti opinione probabiliori, quandocunque illa duo concurrunt; quod nec comparari poteſt certior cognitio, nec ex illo vſu ſequitur graue detrimentum, quod facile vitari non poſſit, quod eſt extrinſecum & per accidens. Ratio vero eſt, quia vix poteſt homo certiorem cognitionem in quacunque materia conſequi, & præſertim in rebus agendis, quæ lubricæ ſunt & incertæ; ergo præter rationem eſſet, maiorem certitudinem requirere in homine ad conuenientem modum operandi. Tertio quando iudicium eſt probabile, vel veriſimile, ita tamẽ, vt ſimul homo iudicet eſſe probabile, vel probabilius, ſe nõ habere neceſſariam poteſtatem, res eſt magis incerta. Nam quidam abſolutè docent, tunc eſſe liberum D homini ſequi iudicium probabile, & in re incerta vti iure ſuo & poteſtate, quam ſe habere probabiliter credit. Alij vero abſolutè negãt propter periculum, quod in re ipſa exiſtit nihil faciendi, propter probabile iudicium. Quæ ratio ita videtur vrgens, vt videatur cõcludere nunquam eſſe in hac re vtendum iudicio probabili abſque certitudine morali, & humana, niſi aliqua neceſſitas, vel grauis cauſa ad id cogat: quod ſanè eſt ſatis veriſimile. Et ideò cenſeo, neutram ex illis duabus contrariis ſententiis poſſe generaliter ad praxim reduci, nam prior quidem non ſemper erit tuta, vt ratio facta conuincit, poſterior verò ſæpe erit nimis rigida, & hominem conijciet in magnas anguſtias & perplexitates. Quocirca E prudenter ſunt penſandæ occurrentes circumſtantiæ vt homo, temere & ſine cauſa non ſe exponat periculo faciendi ſacramentum irritum & nullum; hoc enim re vera non licet: cenſebitur autem ſe exponere huic periculo, quando ſine neceſſitate graui vel cauſa vrgente vtitur poteſtate incerta, ſequendo iudicium minus probabile. Secus vero erit, quãdo neceſſitas vrget, & non eſt alia ſecurior via; quia, verbi gratia, vel ſacramentum omnino omittẽdum eſt, vel illo probabili modo diſpenſandũ, tunc enim licitum eſſe poterit vti tali poteſtate, quia tunc non tam ſe exponit periculo, quam permittit illud, vt maius vitet; & aliòqui habet humanam cognitionem, quæ poteſt eſſe ſufficiens principium rectè operandi, quando aliunde nõ oritur ſpeciale incommodum

In re incerta quæ mediocritas tenenda.

modum aut periculum. Atque tota hæc doctrina ſumpta eſt ex generalibus principiis, quæ de vſu cōſcientiæ tradūtur à Theologis, & eam poſtea ad ſingula ſacramēta applicabimus, & ideo in congerendis exemplis in particulari nō immorabor, ne prolixior ſim.

Ius ad ſacramenta miniſtranda requiri.

Secundo dicendum eſt, prèter poteſtatem conficiendi ſacramentum, requiri ius ſeu facultatem adminiſtrandi illud, vt licite poſſit diſpenſari. Itaq; nō omnis, qui poteſt facere ſacramentum, poteſt etiam licite illud dare, ſed qui cum poteſtate habet etiam ius. Concluſio eſt certa, quæ originem trahit à iure diuino: pendet tamen aliquo modo ex determinatione iuris humani. Quod explico in hūc modum, nam, vt docet Auguſt. lib. 2. contra Parmenian. cap. 13. ſoli ſacerdotes, per ſe loquendo, habent poteſtatem & ius adminiſtrandi ſacramenta, quæ ab ipſis adminiſtrari poſſunt, quia collatio ſacramenti eſt actio ſacra, ad quā digne perficiendam miniſtri conſecrantur. Excipitur autem ab hac generali regula, in primis Matrimonium, in quo ipſi contrahentes habent rationem miniſtri conficientis ſacramentū: quia materia & forma illius hoc requirit, nam in ipſo exteriori cōtractu poſita eſt. Quamquam nūc ex Eccleſiæ ordinatione, neceſſaria ſit præſentia parochi; nō vt ſit miniſter ſacramenti, ſed vt conditio quædam neceſſaria ad valorem contractus. Deinde excipi poteſt Baptiſmus, quem interdum poteſt laicus miniſtrare: quæ facultas cōceſſa eſt in illo ſacramento propter neceſſitatem eius: & ideo, ſi extra neceſſitatem laicus ea vtatur, faciet quidem ſacramentum, quia ſimpliciter poteſtatem habet; grauiter tamen peccabit, nam non habet ius & indebito modo poteſtate ſibi data vtitur, alienum miniſterium vſurpando. Vnde Auguſtinus ſuprà, ſic inquit. *Nulla cogente neceſſitate ſi fiat, alieni muneris vſurpatio eſt, quod autem datum fuerit, nō poterit dici non datum, quamuis poſſit dici illicite datum.*

Secundo obſeruandum eſt, in ipſis ſacerdotibus præter poteſtatem Ordinis, quam ex vi ſuæ ordinationis habēt, vt licite poſſint miniſtrare ſacramēta, requiri poteſtatem iuriſdictionis, vel ordinariā, vel ab eo delegatā, qui eſt ordinarius paſtor; quod quidem à iure diuino originem ducit; per ius autē poſitiuum conſummatur. Loquendo enim in genere vel in vniuerſali, de iure diuino eſt, vt in Eccleſia alij ſint paſtores, ad quos cura animarum pertineat, alij vero ſint oues. Ioan. 20. & ad Epheſ. 4. Et ipſa naturalis ratio dictat, in corpore myſtico, quale eſt Eccleſię, ad conueniens eius regimen, neceſſariam eſſe hanc munerum diſtinctionem, ordinemq; hierarchicum. Hoc autem poſito, neceſſario ſequitur, adminiſtrationem ſacramentorum eſſe propriū munus paſtorum Eccleſiæ, quibus cura animarum incumbit. Primo quidem, quia ipſi ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, & ideo ad illos pertinet cura & ſollicitudo, atq; diſcretio inter dignos & indignos, vt ſacramenta pro dignitate tractentur. Secundò, quia ſacramenta ſunt animarum medicinæ, & ideo paſtorum animarum eſſe debet ius illa diſpenſandi. Tertio, quia per ſacramenta cōſtituuntur membra Eccleſię, & miniſtri etiam Eccleſię ordinantur: ergo neceſſe eſt, vt hoc pertineat ad eos, qui Eccleſiā regunt; alioqui neceſſe eſſet, multa fieri in Eccleſia inordinate, ac cōfuſe. Hoc ergo modo ducit hæc obligatio originem ex iure diuino. Per ius autem humanum conſummatur, quatenus iuriſdictionis huius diſtributio per homines facta eſt, & à ſupremo capite Chriſti Vicario ad cæteros aliquo modo deriuatur, qua diuiſione facta, & huic, vel illi homini tali iuriſdictione applicata; etiā fit illi iniuria, vſurpando ius ſeu miniſterium eius abſq; ſuperioris delegatione ſeu facultate. Atq; ex hoc capite peccat Epiſcopus, qui in aliena diœceſi Ordines confert, ſine proprij Epiſcopi facultate: peccat etiā ſimplex ſacerdos propria authoritate miniſtrans ſacramenta alienis ouibus: peccant deniq; omnes, qui iuxta Eccleſiaſtica ſtatuta priuati ſunt iure ſeu vſu adminiſtrandi ſacramenta, & nihilominus ea diſpenſant. Quare in hoc negotio potiſſimum conſulendæ ſunt Eccleſiaſticæ leges, & omnino ſeruandæ. Notanda vero eſt differentia quæ in hoc eſt inter ſacramentū Confeſſionis, & cætera, quia in aliis ſacramētis hæc facultas & iuriſdictio eſt neceſſaria, vt licite diſpenſentur ſacramenta: ſi tamen abſq; illa miniſtrentur, valida erunt; in ſacramento autem Pœnitentiæ iuriſdictio, neceſſaria eſt ad valorem ſacramenti, quoniam eſt actus iudicialis, vt ſuo loco dicemus. Nunc etiam in ſacramento Matrimonij, ad valorem eius aliquo modo neceſſaria eſt iuriſdictio, quia eſt neceſſaria præſentia Parochi, vel alterius ſacerdotis ex eius commiſſione. Sed hoc nō eſt ex natura, vel miniſterio ſacramenti, ſed ſolum quia eſt conditio ex iure poſitiuo neceſſaria ad valorem contractus, vt dictum eſt, & alibi latius dicemus.

Poteſtas iuriſdictionis orta à iure diuino, iure cō ſummatur humano.

Dico tertio, obligatio miniſtrandi ſacramēta ſolum cadit in eum, qui poteſt illa licite miniſtrare, vel ſimpliciter, vel in caſu aliquo: quia obligatio eſſe nō poteſt, niſi de actu licito. Poteſt autem hæc obligatio ex duplici capite oriri, vt omittam alias obligationes extrinſecas, vt eſſe poſſunt ex voto, obedietia, &c. hæc enim ſunt accidentalia, quæ ſub ſciētiam nō cadunt. Vnum caput eſt, charitatis, ſeu miſericordiæ, in quo ſeruandæ ſunt generales regulæ de tempore, in quo obligat præceptum charitatis, ſeu miſericordię: nihil enim aliud ſpeciale hic addere oportet. Secundum caput eſt iuſtitiæ, cuius obligatio cōuenit tantum illis, qui, vel ex officio vel ratione ſtipendij, & promiſſionis, & pacti tenētur hoc munus exercere. Quapropter vtraq; ex his obligationib. ex ſuo genere grauis eſt, & ſub mortali obligat: poſterior autem eſt maior & illius tranſgreſſio poteſt interdum obligationem reſtituendi inducere, quia hæc obligatio ad iuſtitiam commutatiuam pertinet. De hac vero obligatione magis in particulari dicemus in ſequentibus, tractando de ſingulis ſacramentis, & præſertim in materia de Pœnitentia, & de Ordine.

Ad ſacramēta miniſtranda obligatur aliquis, aut ratione charitatis, aut iuſtitiæ.

SECTIO II.

Vtrùm miniſtri ſacramentorum teneantur non mutare formas nec materias ſacramentorum, & quo modo in hoc peccent.

PRimum fundamentū huius materiæ eſſe debet, ſacramentorum miniſtros iure diuino teneri ad retinendum in vſu ſacramentorum materias, & formas à Chriſto inſtitutas. Hoc eſt de fide certum, & ex ipſa inſtitutione intrinſecè ſequitur, nam tenentur vera ſacramenta conficere, non ficta & falſa: nō efficient autem vera ſacramenta, niſi applicent materias & formas à Chriſto inſtitutas.

Ex hoc igitur fundamento ſequitur primo, eſſe graue peccatum mutare in forma vel materia ſacramenti aliquid ſubſtantiale ſeu eſſentiale. Probatur quia facta hac mutatione, non applicatur materia, & forma à Chriſto inſtituta, nam quidquid eſt de eſſentia talis materiæ, & formæ cadit ſub talem inſtitutionem. Secundo, quia facta tali mutatione non fit verum ſacramentum, vt ſupra oſtenſum eſt, tenentur

Peccat grauiter, qui ſubſtantialē formam, vel materiā mutat.

tenentur autem, vt dixi, ſacramentorum miniſtri vera miniſtrare ſacramenta; alioqui & ſacramentis ipſis, & eorum authori Chriſto, & ſuſcipienti, & vniuerſę Eccleſiæ magna fit iniuria, dum nouus ritus introducitur contra Chriſti inſtitutionem; & fruſtrãtur fideles veris ſacramentis ac remediis ſalutis ſuæ. Atque (vt hoc obiter definiamus) ſub hac aſſertione comprehendi poteſt intentio miniſtri, quę ſuo modo eſſentialis dici poteſt, quatenus ſimpliciter neceſſaria eſt, vt ſacramentũ ſit validum. Quapropter non adhibere debitam ac neceſſariam intentionem in conficiendo ſacramento mortale peccatum eſt, illudq; grauiſſimum. Sed quæres; an huiuſmodi lapſus poſſit interdum per ignorantiam excuſari: Reſpondetur, ignorantiam iuris, moraliter loquẽdo, nunquam poſſe in hoc negotio excuſare: quia hoc generale ius, quod ſacramenta debeant confici vera & integra ex partibus ſaltẽ eſſentialibus, tam eſt per ſe euidens, vt non poſſit ignorari, ſuppoſitis principiis fidei, quæ ex parte ſunt lumine naturæ nota, ſcilicet quod ſancta verè ac religioſè & ſine fictione ac deceptione tractanda ſunt. Lex autem particularis de materia & forma eſſentiali ſingulorum ſacramentorum, quamuis ignorari poſſit à multis, tamẽ à miniſtris ſacramentorum nõ poteſt ignorari ſine culpa: quia vel non debent ſeſe huic miniſterio ingerere, aut ſi volunt illud ſuſcipere, tenentur prius huiuſmodi ignorantiam expellere. Loquor autem moraliter & regulariter, quia non nego poſſe accidere, (ſpeculatiuè rem conſiderando, ſeu caſus fingendo,) vt aliquis ex ignorantia inuincibili habeat falſam exiſtimationem circa eſſentiam alicuius ſacramenti, ſed illud raro accidet, & valde accidentarium eſt: & ideo non cadit in conſideratione moralem. At vero, loquendo de ignorãtia facti ſeu naturali inaduertentia; ſæpe accidere poteſt, vt miniſter à culpa excuſet, conſecrando v.g. in aqua, vel omittẽdo aliquod verbum ex aliqua perturbatione, quæ perfectam aduertentiam, ac deliberationem impediat, quod notauit Caietanus in ſum. verbo, Miſſæ celebratio, circa finem. Eſt autem difficile diſcernere, quando hæc inaduertentia eſt inculpabilis; aut ſufficientia indicia præbere ad hoc iudicandum. Exiſtimo tamẽ, ſi quis bona fide ac intentione procedat, & moralem diligentiam adhibeat, qualis ordinariè adhiberi ſolet à viris prudentibus ac timoratis, facilè excuſari à culpa præſertim graui. Quid autem faciendum poſteà ſit, quando contingit huiuſmodi defectum committi, dicemus commodius in ſingulis ſacramentis. Regula enim frequentius ſeruanda eſt; iterandum eſſe ſacramentum, præſertim ſi ſit neceſſitatis. An vero interdum aliud expediat, pro ratione ſacramenti & circumſtantiarum iudicãdum eſt, & in particulari, vt dixi, dicetur melius.

Is qui debitam intẽtionem non adhibet, vt peccat.

An ignorãtia excuſet.

Secundo colligitur ex prædicto fundamento, teneri miniſtrum ſacramentorũ ad applicandum materiam & formam certam, grauiterq; peccare, ſi vtatur materia ſeu forma dubia vel incerta, omiſſa certa, etiam ſi id faciat ſequendo opinionem probabilem ſpeculatiuè, vel etiam probabiliorem, de veritate & ſufficientia. Hanc aſſertionem indicauit Scotus in 4. diſt. 3. q. 2. art. 3. in prima variatione, licet nõ tam diſtinctè eam explicuerit: exempla ſunt facilia, ſi quis, v.g. in Baptiſmo diceret in forma: *In nomine Genitoris*, &c. omiſſo nomine *Patris*, &c. vel ſi in forma calicis omitteret illa verba: *Qui pro vobis & pro multis*, vel qui conſecraret in materia hordeacea, aut Confirmaret ſine balſamo. Ratio verò eſt tacta in præced. ſect. quia in huiuſmodi mutatione exponit ſe miniſter periculo nihil faciendi; quia relinquit certum, & aſſumit incertum, & quantumuis ſpeculatiuè opinio probabilis ſit, ſi tamẽ in re eſt falſa, vt eſſe poteſt, nihil fiet. Eſt ergo manifeſtum & morale periculum; ergo eſt ſacrilegium tali periculo ſine cauſa ſe exponere. Nam, ſi miniſtrare fictum ſeu falſum ſacramentum, ſacrilegium eſt, vt oſtendimus etiam erit ſacrilegium exponere ſe ſine cauſa tali periculo; quia in moralibus perinde eſt aliquid facere, & exponere ſe periculo faciendi. Quod autem hoc fiat ſine cauſa patet, quia vt ſupponimus, teneri poteſt via certa, & illa omittitur ſolum voluntariè ad vtendum incerta. Confirmatur, quia huiuſmodi mutatio ſemper eſt contra vniuerſalem Eccleſiæ morem, & contra reuerentiam ſacramento debitã: materia enim & forma ſacramẽti, quæ ſunt in communi vſu Eccleſię, ſemper ſunt certæ, & ad reuerentiam ſacramento debitam ſpectat, vt ex materia & forma certis conficiatur, ſi commodè poteſt.

Materia, aut forma vti incerta, quãdo peccatũ ſit.

Dices, ergo nunquam licebit vti materia vel forma probabili in cõficiendo ſacramento: nam, ſi hoc eſt malum, eſt natura ſua intrinſecè malum; quia ſicut exterius efficere ſacramentum fictum & nullũ, eſt intrinſece malum, ita exponere ſe morali periculo nihil faciendi, eſt intrinſecè malum; quia hæc duo, vt diximus, moraliter idem ſunt: ergo nunquã hoc licebit: cõſequens vero eſt falſum, nam ſæpe eſt neceſſarium vti materia probabili. Reſpondetur, aliud eſſe vti materia probabili, voluntarie omiſſa certa, aliud vero eſſe, vti materia probabili, quando certa adhiberi nõ poteſt. Primum eſt propriè ſe exponere periculo; & ita cõcedo nunquam licere, ſed eſſe intrinſecè malum. Secũdum vero poteſt interdum licere. Exemplo res declaratur, nam in ſacramento Confirmationis Chriſma cõfectum ex balſamo, & oleo & conſecratũ ab Epiſcopo eſt materia certa, oleum vero ſimplex ab Epiſcopo benedictum eſt materia probabilis: vti ergo hac poſteriori materia, quando eſt copia prioris, ſemper eſt malum propter rationem factam: vti vero ſimplici oleo cõſecrato ad conficiendum Confirmationis ſacramẽtum, vbi Epiſcopus non poſſet alicuius balſami copiam habere, non eſſet malum: quia tunc, moraliter loquendo, non ſe exponit periculo, ſed patitur potiùs ſeu permittit aliquod periculum, quod vitare non poteſt, vt ſacramentum conficiat ſaltem probabile: nam minus malum hoc eſt, quam omnino carere ſacramento: cui nulla in hoc fit iniuria vel irreuerentia, quia fit certiori modo, quo tunc poteſt moraliter fieri.

Obiectio.

Reſponſio.

Sed vrgebit aliquis, nam in materia Confeſſionis ſæpè licet vti materia probabili, omiſſa certa, vt v. g. confiteri cum attritione cognita abſq; contritione, cum tamen hæc ſit materia certa, illa vero probabilis tantum: & vtraq; ſit in hominis poteſtate. Simile exemplum eſt, quando ſunt opiniones, an teneatur quis in tali caſu confiteri tale peccatum, nec ne: tunc enim, ſi pœnitens confiteatur illud, vtitur materia certa: quia nõ eſt dubium, quin illa ſit confeſſio integra; ſi vero taceat, vtitur materia probabili, & tamen hoc licet; quanquam vtraq; materia ſit in eius poteſtate. Reſpondetur, in hoc poſteriori caſu ſemper materiam eſſe certam; quia ſemper eſt confeſſio integra formaliter, & hæc eſt materia certa & indubitata confeſſionis: dicitur autem confeſſio formaliter integra quandocunq; nihil in confeſſione tacetur ex malitia, ſeu negligentia quæ ad peccatum mortale ſufficiat: quando vero aliquid prudenter ac licitè tacetur propter occaſionem, talis confeſſio formaliter eſt integra ſine vlla dubitatione. At verò, qui

An, qui in materia confeſſionis vtitur materia probabili, omiſſa certa, peccat.

rò, qui ſequendo opinionem probabilem aliquid tacet, prudenter ac licite operatur, & ideo practice certus eſt, ſe facere confeſſionem integram abſque formali mutilatione; & ideo etiam eſt certus exhibere ſe, materiam certam ſacramenti. Eadem reſpõſio applicari poteſt priori exemplo: quamquã enim ſit ſub opinione, an attritio cognita ſufficiat ad effectum ſacramenti conſequendum, tamen, quod ad ſacramentum ipſum conficiendum ſit materia ſufficiens, certum eſt, & extra omnem opinionem: & ideo qui ſic accedit, materiam certam ſacramenti præbet: & ideo in hoc nõ peccat. Dices, peccabit ſaltem in hoc, quod non adhibet diſpoſitionem certã ad effectum ſacramenti, & exponit ſe periculo fruſtrandi ſacramentum ſuo effectu, quod non videtur minus malum, quàm exponere ſe periculo non cõficiendi ſacramẽtum: Reſpondetur, reprehenſione dignũ eſſe eũ, qui ſic accedit, pręſertim ſi poſſit abſq; magna difficultate cõtritionem procurare, vt enim inquit Auguſtinus primo de Baptiſmo, cap. tertio. *In rebus ad ſalutem animæ pertinentibus, hoc ipſo grauiter quis peccat, quod certis incerta præponit.* Et quidem ſi articulus eſſet extremæ neceſſitatis, vt in articulo mortis, nõ excuſarem huiuſmodi hominem à graui culpa, propter graue periculũ æternæ mortis, quod eſt damnũ irreparabile: extra hũc vero articulum excuſari poteſt, præſertim ob difficultatem habendi cõtritionem, quia quod attinet ad reuerentiam ſacramenti, iam ille accedit cum diſpoſitione practice ſufficienti, cum ſequatur opinionem probabilem, dicentem, ratione ſacramenti non teneri ad perfectiorem diſpoſitionem: quod vero pertinet ad effectum ſacramenti, etiam ſi verum ſit, ſe exponere periculo non obtinendi illum, tamen, cum ille non ſit, tunc ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, & poſteà poſſit aliis viis ſuppleri, ſi forte tunc non obtineatur, non eſt illa ſufficiens ratio mortalis culpæ.

Tertio addendum eſt, non ſolum eſſe præceptũ vtendi in ſacramentis conficiendis materia & forma eſſentialibus, ſed etiam ſeruandi eum modum in tali materia & forma, quem Eccleſia præſcripſit, vel vniuerſali ac recepta conſuetudine obſeruat: vnde mutationem in hoc facere ex ſuo genere graue peccatum eſt. Ita ſentiunt communiter Theologi in quarto, diſtinctione tertia, vbi Palud. quæſtio. 1. artic. 3. Soto diſtinctio. 1. quæſtio. 1. articul. 8. circa finem. Exempla ſunt, ſi quis omitteret miſtionem aquæ in conſecratione ſanguinis, vel in pane fermentato conſecraret in Eccleſia Latina. Ratio eſt, quia in Eccleſia eſt poteſtas ad præcipiendum huiuſmodi modum, ſeu accidentalem ritum, ſicut oſtenſum eſt ſectione præcedenti. Quod autem de facto hoc præceperit, conſtare poteſt, vel ex vniuerſali vſu, & conſuetudine, vel ex Conciliorum aut Pontificum decretis, vt in particulari dicendum eſt iuxta materiæ diuerſitatem. Denique quod hoc peccatum ex ſuo genere ſit graue, patet; quia eſt cõtra virtutem religionis: vnde in ſua ſpecie eſt ſacrilegium: ſacrilegium autem ex ſuo genere peccatum mortale eſt. Poteſt autem hoc peccatum eſſe veniale ex leuitate materiæ, ſicut alia peccata contra alias virtutes, quod tamen non contingit in mutatione eſſentiali, de qua in præcedenti aſſertione locuti ſumus, nam illa ſemper eſt grauis materia, cum ab illa pendeat tota ſubſtantia ſacramenti; in accidentali vero ritu poteſt eſſe latitudo, quia etiã ſi in illo fiat mutatio, manet ſacramentum, & tam parua eſſe poteſt, vt non cenſeatur res grauis. Vt verbi gratia ſi priuatim baptizando, vtatur lingua vulgari omiſſa Latina, vel ſi ex negligentia aliquantulum corrumpat formam, ſeruato ſenſu: nam hæc & ſimilia leuia ſunt; dummodo ſcandalum abſit, & cõtemptus, vel intentio introducendi nouum ritum vel damnandi aliquem vſum Eccleſiæ, nam ex his circumſtantiis fieret peccatum mortale, vt per ſe conſtat. His vero ſecluſis, leuis illa mutatio, ad ſummum, erit venialis culpa. Quin potius tales poſſunt occurrere circumſtantiæ, vt nullum peccatum ſit; vt, ſi Baptiſmus ſit neceſſarius, & nullus adſit, qui ſciat formam Latinam proferre, nihil peccabit baptizando in lingua vulgari: nam cum hoc ſit accidentale & leue, mutari poteſt ob grauem cauſam ſeu neceſſitatem. Atque eadem ratione, ſi quis ſit lingua impeditus, ita vt nõ poſſit formam proferre, niſi aliquantulum corrũpendo illam, non peccaret, faciendo prout poſſet: dummodo in eſſentialibus ſufficienter faceret. Merito tamen monet Palud. diſtinctio. 3. quæſtione 3. circa finem eum, qui habet huiuſmodi impedimẽtum, non eſſe facile aſſumendum ad miniſterium ſacramentorum, niſi res ſit valde leuis.

Mutare ritũ ab Eccleſia pręſcriptum, cõtra religionem eſt & graue peccatum ex ſuo genere.

SECTIO III.

Vtrùm ſacramentorum miniſtri teneantur eſſe in ſtatu gratiæ, quando ea miniſtrant, & quomodo in hoc peccent.

DVobus modis contingit miniſtrari ſacramentum; vno modo quaſi per ſe, vt cum datur à miniſtro ex officio deputato & conſecrato ad tale miniſterium, & proprio ac ſolemni ritu accommodato tali ſacramento. Alio modo quaſi per accidens; vt cum laicus baptizat in neceſſitate priuatim, & ſolum vt neceſſitati ſubueniat. De priori modo dicemus in hac ſectione, de alio vero in ſequenti.

Dico ergo, qui miniſtrat ſacramentum, vt miniſter, ex officio tenetur ſe ad gratiam præparare, vt ſancte illud exerceat. Vnde, ſi ſciens, & videns, in ſtatu peccati mortalis hoc faciat, mortaliter peccat. Concluſio eſt communis Theologorum, quos ſtatim referã. Probatur primo ex Patribus: Dionyſius ca. 1. de Eccleſ. Hierar. ſic ad Timoth. loquitur. *Ipſoſque reuerendiſſimos præſules pontificio iure nobis mundè, vt munda contingant*, & Epiſt. 8. ad Demophil. circa medium. *Nefas eſt,* (inquit) *ea, quæ iuſta ſunt, non ſecundum dignitatem, meritaq; exequi*, & infra. *Vt mihi quidem videtur, audax nimium huiuſmodi eſt, qui non veretur ea, quæ ſunt diuina, præter meritum exequi*, & Gelaſ. Pap. vt habetur in cap. Sacroſancta, 1. quæſt. 1. & apud Iuonem in 2. par. Decreti. cap. 90. & in 6. parte, capit. 110. *Quomodo* (inquit) *ad diuinum myſterium Spiritus inuocatus adueniet, ſi ſacerdos criminoſis actionibus plenus eſſe probetur?* Quibus verbis nõ intendit Pontifex negare, quin adſit Spiritus ſanctus ad conficiendum ſacramentum, ſi ſacerdos iniquus ſit, ſed negat aduenire ad ſanctificandum ipſum; docetque non ſolum ſine fructu, ſed etiam ad ſuam damnationem, ita cõficere. Præterea Nicol. 1. ad conſulta Bulgarorum. tit. 11. cap. 5. & habetur in cap. vltimo. 15. quæſtio. 8. *Mali* (inquit) *bona adminiſtrando, ſe tantummodo lædunt.* Loquitur autẽ de ſacerdote adultero Euchariſtiam miniſtrante, vnde Greg. lib. 1. Epiſt. 24. & habetur in cap. Neceſſe eſt, 1. quæſt. 1. *Neceſſe eſt* (inquit) *vt munda ſit manus, quæ diluere ſordes curat*, adducitque illud Iſa. 52. *Mundi eſtote, qui fertis vaſa Domini.* Hinc Greg. 9. in c. vlt. de temporibus ordinationum dicit, monendos eſſe ſacerdotes iniquos, & ſub interminatione diuini iudicij obteſtandos, ſi non pœnituerint, vt in ſuſceptis Ordinibus non miniſtrent. Atque idem Pontifex in cap. vlti. de Cohabit. Cler. & mulier. dicit, quemlibet ſacerdotem, pro mortali peccato, quo ad ſe ipſum eſſe ſuſpenſum. Non quia ſpeciali Eccleſiæ cenſura affectus, ſeu impeditus ſit; ſed

Miniſter ex officio tenetur ſe ad gratiam præparare, vt ſacramentum miniſtret.

ſed quia ratione ſui ſtatus, & peccati impeditus eſt, ne pro eo ſtatu poſſit licite ſacramenta miniſtrare. De qua re multa ſimilia decreta habentur 1. quæſt. 1. Denique D. Auguſtinus multis in locis veritatem hanc docet ac confirmat, lib. 2. contra Parme. ca. 10. *Omnia ſacramenta, cum obſint indigne tractantibus, proſunt tamen per eos digne ſumentibus.* Appellat tamen indigne tractare in peccato mortali ea miniſtrare, vt ibidem explicat, & alia plura habet cap. 2. 4. 5. & 11. & in enarratione Pſal. 103. circa illa verba, *Qui tegit aquis ſuperiora eius. Videant* (inquit) *quam rationem ſint reddituri coram Deo, qui ſanctis non ſanctè vtuntur.* Quæ omnia referuntur, prima quæſt. 1. c. Omnia, cap. Per Eſaiam. ca. Prophetauit. Vnde idem Auguſt. lib. 4. de Trini. c. 14. de ſacrificio loquens, inquit, *Non poſſe rite offerri, niſi per ſacerdotem ſanctum & iuſtum.* Dicit autem *rite*, id eſt, honeſte, & recte: nam valide, bene poteſt offerri ſacrificium etiam ab iniuſto ſacerdote: quod licet ipſi vtile non ſit, aliis poteſt prodeſſe. Atque in hanc ſententiam congerit Auguſt. teſtimonia veteris teſtamenti, quale eſt illud Iſa. 66. *Facinoroſus, qui ſacrificat mihi vitulum, quaſi qui canem occidit*, & Leuitic. 21. *Incenſum & panes offerunt Deo, & ideo ſancti erunt Deo ſuo*, & cap. 22. *Omnis, qui acceſſerit ad ea, quæ conſecrata ſunt, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino*, & Exod. 19. *Sacerdotes qui accedunt ad Dominum, ſanctificentur, ne percutiat eos.* In quibus locis interdum eſt ſermo de immunditia, & ſanctificatione legali: tamen ex eis ſumi poteſt proportionale argumentum. Nam ſi ad miniſtranda legalia, & imperfecta ſacramenta neceſſaria erat ſanctitas & mũditia legalis: ad miniſtranda ſpiritualia ſacramenta, & habentia vim ſanctificandi per gratiam, erit neceſſaria ſpiritualis ac vera ſanctitas.

Vltimo reddẽda eſt ratio huius veritatis, ad quod neceſſe eſt explicare, an hoc præceptum ſit poſitiuum, vel naturale. Nam quod in Eccleſia ſit hoc præceptum, dubitari non poteſt; vt conſtat ex decretis, & teſtimoniis adductis. Vnde quamuis ſola ratione probari non poſſit, dicendo, latum eſſe, vel à Chriſto, vel ab Apoſtolis, & perpetua traditione ſeruatum eſſe in Eccleſia: veriſimilius tamen eſt, ex ipſa rei natura intrinſece conſecutum eſſe, ſuppoſita talium ſacramentorum, taliumque miniſtrorum conſecratione: nam hoc ipſo, quod talia ſacramenta & tam ſancta, vereque ſanctificantia inſtituta ſunt, & ad illa digne miniſtranda conſecrantur ſacerdotes, & ſpecialem gratiam recipiunt, ſtatim oritur obligatio miniſtrandi ea in ſtatu gratiæ. Hanc vero conſecutionem dupliciter probat D. Thomas ſupra quæſt. 64. ar. 6. Primo, quia huiuſmodi miniſter, ſed exhibet in illo miniſterio tanquam diuinum & animatum inſtrumentum ex officio ad huiuſmodi munus deputatum: ergo tenetur ſe conformare principali agenti, vt ſit ſanctus, ſicut ille ſanctus eſt: alioqui grauem irreuerentiam in eum committit. Secundo, quia, quantum eſt in ſe, contaminat ſacramentum tractando illud tanquam rem prophanam, non diiudicans neque diſcernens precioſum à vili, neque miniſterium ſacrum à communi & vulgari, vt in ſimili dixit Paulus, 1. ad Corinth. 11.

De hoc eſſe naturale præceptũ, veriſimilius eſt.

Dices, hac ratione probaret̃, eſſe peccatum quãcunq; actionem ſanctam exercere in peccato mortali. Reſpondetur, non eſſe æqualem rationem; tum quia non omnis bona actio eſt ſpecialiter conſecrata & ſanctificata Deo, neque ſpeciali titulo eſt actio ipſius Dei, & inſtrumentum eius ad ſanctificandos homines, quæ omnia in ſacramentis reperiuntur. Tertia probatio addi poteſt, nã ſacerdotes ſunt ſpecialiter conſecrati ad hoc munus, & ad illud digne exercendum ſpecialem gratiam recipiunt: ergo ex vi talis muneris & conſecrationis oritur eis obligatio, digne ac ſancte tractandi ſacramenta, ſaltem quando illa miniſtrant ex officio. Dices, hac ratione probaretur, eum, qui poſt acceptum Confirmationis ſacramentum ad confitendam fidem accedit, teneri in gratia accedere, quia per ſacramentum eſt ſpecialiter conſecratus ad id munus. Reſpondetur, quidquid ſit an in eo caſu aliunde oriatur hæc obligatio, vel ratione periculi, vel propter difficultatem & rei grauitatem; tamen, quod ad præſens ſpectat, non eſt ſimilis ratio; quia illa actio, quia eſt proprium opus hominis, non habet ſpecialem ſanctificationem, ſicut actio ſacramentalis. Item ſacramentum Confirmationis non dat, vt illa actio meritorie fiat primario ac per ſe, ſed vt fideliter & conſtanter fiat. Quarto poſſumus à ſigno argumentari: quia in miniſterio ſacramentorum vti vaſe immundo, eſt irreuerentia propter indecentiam, quæ tanta eſſe poſſet, vt fieret mortale peccatum; ergo cum indecentia & immunditia peccati mortalis ſit infinite maior, & concurſus miniſtri ſit propinquior, & excellentior, maior irreuerentia erit, eum exhibere in peccato mortali: eſt ergo hoc ſacrilegium & ex ſuo genere graue, quod tanto erit maius, quanto iniquitas miniſtri maior fuerit, & ſacramentũ dignius.

Obiectio. *Solutio.*

Atq; hinc ſequitur, ſacerdotem miniſtraturum ſacramentum, ſi in peccato mortali prius ſit, nõ ſatisfacere huic obligationi, habendo attritionem. Poterit quidem per ignorantiam excuſari, ſi ad hoc miniſterium accedat cum ſola attritione, inculpabiliter exiſtimans illam eſſe contritionem, nam talis ignorantia excuſat à culpa: tamen re ipſa ac per ſe loquendo, tenetur ad veram contritionem vel ſi attritionem ſolam in ſe agnoſcat, tenetur cõfeſſionem præmittere: quia tenet̃ ita ſe diſponere, vt gratiam conſequatur. Quo fit, vt ſi huiuſmodi miniſter hinc teneatur ex officio miniſtrare ſacramentum; illinc vero ita ſit peccato affectus, vt nolit ſtatum illum relinquere, neceſſarium ſit fore perplexum, vt quidquid faciat, peccaturus ſit: nam ſi ſacramẽtum miniſtret, erit ſacrilegus, ſi non miniſtret, erit iniuſtus, non ſoluendo ſui officij debitum. Neque mirum, ſi, ſuppoſita malitia, perplexitas oriatur, quæ ſimpliciter nulla ſit, cum ſit in poteſtate huiuſmodi hominis exire à peccato. Neq; eſt, quod aliquis ob rei difficultatem excuſetur; quia contritio ſemper eſt mortaliter poſſibilis cum diuino auxilio, quod omnibus præſto eſt. Quod ſi aliquis ob prauam cõſuetudinem vel proximam occaſionem quam præ manibus habet, tam eſt obſtinatus vel affectus peccato, vt vix poſſit reſurgere, ſibi imputet, & vel à miniſterio ſacramentorum abſtineat, vel totam illam difficultatem vincat ac ſuperet.

Attritio per ſe non eſt ſatis ad hoc miniſterium.

Sed quæret aliquis; primo, an ſit præceptum pręmittendi confeſſionem ante hoc miniſterium, quãdo pręcedit cõſcientia peccati mortalis. Aliqui affirmant, vt Marſil. in 4. quæſt. 12. ar. 1. part. 5. & inſinuat Palud. d. 5. quęſt. 2. circa finem ante ſolutiones argumentorum. Et ſuaderi poteſt, quia ſacerdos tenetur miniſtrare ſacramẽtum in ſtatu gratię: ergo tenetur moralem diligentiam facere, vt in eo ſtatu cõſtituatur ad hoc miniſterium: huiuſmodi autem diligẽtia fit per confeſſionem, quam qui omittit videtur ſe ſe exponere periculo miniſtrandi in peccato mortali. Reſpondetur, eſſe hoc optimum conſilium, non tamen eſſe ſimpliciter neceſſarium præceptum, ſi ſola ratio miniſtrandi ſacramentum interueniat: hoc enim præceptum non eſt diuinum poſitiuum, quia neque

Præmittere confeſſioné, non eſt ſimpliciter neceſſarium.

ceſſarium ad hoc miniſterium.

neq; ex ſcriptura habetur, neq; ex traditione: non eſt etiam Eccleſiaſticum; quia nullum eſt de hac re ſcriptum decretum; neq; etiam ex cõſuetudine colligi poteſt; neq; etiam eſt naturale, ita vt ex ſola inſtitutione ſacramẽtorum & miniſtrorum poſſit ſufficienti ratione colligi. Nam moralis diligentia, quã tenetur miniſter pręmittere, vt ſe ad gratiam pręparet, ſufficienter fit per cõtritionem, & quamuis maior ſit illa, quæ fit per confeſſionem ſimul cum contritione, tamen nõ eſt, cur obligemus illum ad ſummam diligentiam, cum illa prior ſufficiat ad excludendum morale periculum, ſi homo bona fide procedat, & quod in ſe eſt faciat. Et confirmatur, quia non eſt minor obligatio in recipiente ſacramenta viuorum accedendi in gratia, & tamen ex ſola hac obligatione naturali non tenetur cõfeſſionem præmittere, ſed hæc obligatio eſt ſingularis in Euchariſtia propter proprium & ſpeciale præceptum in illo ſacramento impoſitum, vt ſuo loco videbimus. Et propter hanc cauſam addidi illam limitationem, ſi ſola ratio miniſtrandi ſacramentũ interueniat; quia ſacerdos ad conficiendam Euchariſtiã tenetur confeſſionem pręmittere, nõ tam propter actiuum miniſterium (vt ſic dicam) quam quia communicaturus eſt. Vnde ſi ſolum exerceat miniſterium diſpenſandi Euchariſtiam ex præconſecratis, non erit neceſſarium præmittere confeſſionem, ſed contritio ſufficiet. Atq; hanc ſententiam docent omnes authores ſtatim referendi.

An duo peccata committat, qui miniſtrat in peccato.

Quæri enim vlterius poteſt circa eandem aſſertionem, an is, qui miniſtrat ſacramẽtum in peccato mortali, committat duo peccata. Vnum omiſſionis, quatenus non conteritur, ad quod videtur teneri ex præcepto affirmatiuo: alterũ cõmiſſionis, quatenus iniuriã facit ſacramento illud in eo ſtatu miniſtrando, quod videtur eſſe contra præceptum negatiuũ. Reſpondetur, vnicum tantum ſacrilegij peccatum committere; quia tunc nõ habet propriè & abſolutè affirmatiuũ præceptum pœnitẽdi, neq; illa obligatio habendi contritionem tunc oritur ex virtute pœnitẽtiæ, ſed religionis, quæ obligat ad digne tractanda ſacramenta. Eſt autem peccatum illud, proprie loquendo, peccatum commiſſionis; quia eſt indigna & ſacrilega miniſtratio ſacramenti: Omiſſio autem pœnitentiæ, quæ ibi interuenit, nõ habet per ſe ſuam malitiam, ſed eſt tãtum circumſtantia actus mali, & priuati circumſtãtiis debitis. Ita docent recẽtiores authores, qui hanc quęſtionem attigerunt, Dominicus Soto in 4. diſt. 17. quæſt. 2. art. 6. cõcluſi. 4. circa finẽ. Petr. Soto lectio. 13. de neceſſitate pœnitentiæ. Nauarrus in ſumma cap. 22. nu. 3. & de pœnitẽtia diſt. 5. in princip. Annot. circa 3. par. gloſ. nu. 34. Cano relect. de pœnit. par. 4. nõ longe à fine, qui aliter loquitur de ſuſcipiente Euchariſtiam; ſed hęc exceptio ad præſentem diſputationem non ſpectat.

An, qui exercet actum ſui Ordinis in peccato, peccet mortaliter.

Tertio quæri etiã hic obiter ſolet, vtrum diaconus, vel ſubdiaconus peccet mortaliter exercendo actũ ſui Ordinis in peccato mortali. Atq; idem quęri poteſt de quocumq; miniſtro conſecrato ad aliquod ſacrum miniſterium, illudq; in peccato mortali exercente. In quo dubio D. Thom. in 4. diſt. 24. quæſt. 1. art. 3. quæſtiun. 5. generalem ſtatuit regulam, ſcilicet peccare mortaliter eum, qui aliquod ſacrum officium, quod ſibi ex ordinatione competit; in peccato mortali exequitur; quia indigne tractat res ſacras, & ſacrilegium committit: ſacrilegiũ autem ex ſuo genere mortale peccatum eſt. Sed, vt à clarioribus incipiamus, in inferioribus quatuor Ordinibus probabilius ac fere certũ eſt, per ſe loquendo, non eſſe peccatum mortale, actus illorum Or- A dinum in peccato mortali exercere. Primo, quia illa materia leuis eſt, quia licet illi actus ſint aliquo modo ſacri, tamen ſunt valde remoti à proprio ac perfecto actu ſacrificandi, vel miniſtrandi ſacramenta, ad quem finem ordinantur. Secundo, quia non ſatis conſtat, omnes illos Ordines eſſe vera ſacramenta, ſed probabilis opinio eſt, tantum eſſe quædam ſacramentalia. Vnde Soto ſtatim citandus etiam à culpa veniali excuſat huiuſmodi actum: quod fortaſſe frequenter ita verum eſt ex ignorantia, vel inaduertentia naturali; per ſe tamẽ nonnulla videtur eſſe illa irreuerentia, quando hoc miniſterium fit publico & ſolemni ritu, tanquam à publico Eccleſiæ B miniſtro, hoc enim modo eſt proprie actus Ordinis, ad quem eſt miniſter conſecratus, & ideo non videtur poſſe omnino excuſari à culpa, qui hoc miniſteriũ indigne exercet in peccato mortali. Quod vero addunt Syluest. & Angel. ſtatim citandi, peccare mortaliter clericum, qui tangit res ſacras in peccato mortali, vt calicem, corporalia, &c. quoniam indigne vtitur officio ſuo; hoc (inquam) incredibile eſt, ſecluſo contemptu, vel ſcandalo, aut alia ſimili extrinſeca circumſtantia, quia illa eſt materia leuis, & nullum poteſt afferri præceptum, vnde hæc tanta malitia colligatur, vt infra etiam dicemus de Euchariſtia tractantes.

De aliis vero duobus miniſteriis Diaconi, & ſub- C diaconi eſt maior dubitatio: nam multi exiſtimant hos peccare mortaliter canendo Epiſtolã, vel Euangelium ſolemniter in peccato mortali. Ita tenet Angelus verbo, Clericus. 8. numero 1. Syluester. verbo, Clericus, ſecundo numero 2. & idem ſentit Caietanus 2. 2. quæſt. 60. art. 2. in fine. Fundamentum eſt, quia illud miniſterium eſt graue, & proxime accedit ad ſacrificium, & ad illud digne exercendum datur ſpecialis gratia per ſacramentum. Vnde quo hæc omnia maiora ſunt in diaconatu, quam in ſubdiaconatu, eo in illo erit hæc ſententia veriſimilior, atque ita diaconis ſpecialiter dicitur primæ ad Timot. 3. vt miniſtrent, *nullum crimen habentes*, & huic ſententiæ fauere videtur c. vlt. de temporibus ordinatio- D num, ſupra citatum, vbi generatim prohibetur clerici iniqui in ſuſceptis Ordinibus miniſtrare. Quod maxime intelligendum videtur de clericis in ſacris ordinatis, vt colligi poteſt ex Gregor. lib. 2. Epiſt. c. 83. alias Epiſto. 44. & habetur ca. vlt. d. 33. vbi ſic dicitur. *Si in ſacro Ordine conſtitutus, eius* (id eſt concubinæ) *permiſtione eſſe recolis maculatum ſacerdotij honore depoſito, ad miniſtrãdum nullo modo præſumas accedere.* Atq; hæc ſenteutia probabilis eſt, & non facile contemnenda. Nihilominus contrariam tenet Soto in 4. diſt. 1. quæſt. 5. art. 6. & diſt. 24. quæſt. 1. art. 4. circa finem; putat enim, illam materiam nõ eſſe adeo grauem, quoniã illa actio, quæ in hoc miniſterio exercetur, non eſt illo ſpeciali modo conſecrata, & ſan- E ctificata, quo ſunt actiones ſacramentorum. Et hæc poſterior ſententia practice etiam probabilis eſt, & ſecura, atq; in rigore vera: quia vbi non conſtat de præcepto, non eſt facile imponenda obligatio ſub peccato mortali: hic autem non cõſtat de præcepto poſitiuo. Nã illud caput vlt. de tempo. ordination. non condit circa hoc nouam legem poſitiuam, ſed tantum explicat naturalem, dum ait, monẽdos eſſe huiuſmodi malos ſacerdotes, & ſub interminatione diuini iudicij obteſtãdos, vt in ſuſceptis Ordinibus non miniſtrent. Quãta vero. & quam grauis ſit hæc trãſgreſſio ibi non explicatur, ſed ex obiecto & materia diiudicanda relinquitur. At vero hæc materia de qua agimus non videtur eſſe adeo grauis, vt ex natura rei cẽſenda ſit iniuria, vel ſacrilegium graue

Quid de diacono, & ſubdiacono dicendum.

huiuſmodi actionem in peccato mortali exequi. Præſertim ſi ſemel tantum aut iterum hoc fiat ſine ſcandalo, aut contemptu. Nam ſi quis animum habeat diu vel frequenter ſolemniter miniſtrandi in his Ordinibus ſacris in ſtatu mortalis peccati; vel ſi hanc conſuetudinem habeat, ita vt huiuſmodi animum moraliter habere cẽſeatur, non eſſet excuſandus facile à peccato mortali, quia illud obiectum ita ſumptum videtur ſatis graue; & illa conſuetudo vel propoſitum videtur oriri ex quodam contemptu formali aut virtuali, & hoc ſaltem videtur indicari in citato capitulo.

De eo, qui exercet aliqua ſacramẽtalia in peccato quid cẽſendum.

Atq; hinc conſtat, quid dicendum ſit de Preſbytero vel Epiſcopo, non quidem adminiſtrante ſacramenta; nam de hoc iam dictum eſt, ſed exercẽte aliqua ſacramentalia, vt de Epiſcopo, verbi gratia, dante primam tonſuram, vel conſecrante Eccleſiã, aut veſtes ſacras benedicente, & ſimilia. De quibus nihil inuenio, quod ſatis certum ſit; nec doctores ſatis diſtincte hoc definiunt. Aliqui vero eorum aliquid attingunt. Medina enim Cod. de Pœnitentia, tractatu. 1. quæſt. 6. circa finem dicit; peccare mortaliter Epiſcopum, qui conficit Chriſma, benedicit Oleum, aut conſecrat Eccleſiam in peccato mortali; quia illæ actiones videntur graues, & duæ priores videntur quodammodo ſacramentales; quatenus per eas ſacratur materia ſacramenti. Nihilominus per ſe loquendo, ac ſecluſo contemptu, de quo paulo antea loquebar, in huiuſmodi actionibus nõ interuenit peccatum mortale, ſed veniale. Vnde D. Th. hic arti. 6. quæſt. 64. ſolum de miniſterio ſacramentorum, dicit eſſe peccatum mortale illud exercere in ſtatu peccati mortalis; & in ſolutione ad primum, reddit ſpecialem cauſam; quia illæ actiones ſunt ſingulari modo conſecratæ. Atq; ita explicat hanc doctrinam Caietanus to. 2. opuſcul. tracta. 10. atq; in eandem inclinat Soto, loco. ſupra citato. Nã cum aliæ actiones, præter ſacramenta, non ſint ad ſanctificationem per gratiam proxime ordinatæ, neque in eis ſe exhibeat ſacerdos, vt miniſter Dei ſanctificantis animam, non eſt tam grauis cauſa & ratio exigendi internam animæ ſanctitatem ad eas exercendas, ergo illas in peccato efficere ex parte materię, non videtur eſſe graue ſacrilegium.

An concionans in mortali, peccet mortaliter.

Hinc vero expediri ſolent hoc loco ſimiles dubitationes breues, nimirum an peccet mortaliter Cõcionator, verbũ Dei prædicans in mortali, vel Prælatus corrigens ſubditum, vel Iudex proferẽdo ſententiam in eodem ſtatu. Et ratio dubitandi eſt, nam Auguſt. lib. 2. contra Parmen. cap. 11. in hac obligatione videtur facere pares, miniſtrum ſacramentorum, & miniſtrum Verbi Dei: vnde D. Th. in 4. diſt. 19. quæſt. 2. art. 2. quæſtiun. 2. ad quartum, differentiam conſtituit, inter Doctorem ſeu Lectorem ſcripturæ, & Prædicatorem Verbi Dei; quod ille, non peccat mortaliter, etiam ſi in peccato mortali ſuum munus exerceat, niſi fortaſſe per accidens ratione ſcãdali, quãdo eſt peccator publicus: hic vero mortaliter peccat concionando in peccato mortali, etiã ſi peccatum ſit occultum. Et hãc ſententiã ſequutus eſt Caietanus hic quæſt. 64. art. 6. Et ratio eius eſt, quia munus prædicandi per ſe eſt annexum Ordini, & præcipue conſecrationi Epiſcopali, nam licet ab aliis interdum exerceatur, non tamẽ ex officio. Vnde à laicis exerceri non poteſt, niſi ex diſpenſatione, vel ob neceſſitatem, eſt ergo actio illa annexa Ordini: & alioqui eſt grauiſſima, & in ea præcipue operatͬ homo, vt Spiritus ſancti organum; ergo grauis videtur fieri iniuria Spiritui ſancto, tantum munus in peccato mortali obeundo. Nihilominus dicendum eſt, hoc non eſſe peccatum mortale per ſe loquendo, ſic D. Thom. 2. 2. quæſt. 33. art. 5. dicit, non peccare mortaliter Prælatum, qui ſubditum ob peccatum non mortale corrigit, cum ipſe vel eodem vel alio ſimili ligatus ſit, retractans, quod docuerat in quarto, loco ſupra citato, & quæſt. 60. arti. 2. ad tertium, negat, peccare mortaliter Iudicem Eccleſiaſticum, qui in ſtatu peccati mortalis iudicium dicit, vel alios actus iuriſdictionis exercet, qui non ſunt ſpeciali conſecratione ſanctificati. De actu vero prædicationis nunquam D. Thom. expreſſe retractauit, quod in quarto docuit; à paritate autem rationis credi poteſt ita ſenſiſſe. Quod tandem opinatus eſt Caietan. in dicto opuſcul. 10. to. 2. & idem tenet Soto in 4. diſt. 1. quæſtio. 5. art. 6. & Medina dicto Codice de Pœnitentia, tractatu 1. quæſtio. 5. Ratio autem eſt ſæpe inſinuata; quia nulla eſt lex poſitiua diuina, vel humana, in qua poſſit huiuſmodi obligatio fundari, neque etiam ſola naturali ratione ſatis conuinci poteſt: nam in primis munus prædicandi, licet maximè pertineat ad paſtores animarum, quia ratione officij & iuriſdictionis ex diuino præcepto habent hanc curam & obligationem, vt indicauit Concilium Tridentinum ſeſſione 23. cap. 1. de Reformatione, tamen proprie non eſt actus alicuius Ordinis, ſed ſolum eſt quædam actio honeſta, quæ ex ſuo genere pertinere poteſt ad charitatem, vel miſericordiam, vel etiam ad iuſtitiam: poteſt autem actio exterior, etiam ſi ex obiecto ſit optima & honeſtiſſima, ſine peccato exerceri ab homine exiſtente in habituali peccato. Nam, quod perſona operans ſit in gratia, nõ eſt circumſtantia talis actionis, niſi quando ſpeciali modo eſt ſanctificata, & cõſecrata, vt de miniſterio ſacramẽtorum dictum eſt. Atque hęc ratio eodem modo procedit de actu corrigendi, iudicandi, ac ſimilibus. Hæc autem doctrina intelligenda eſt per ſe, ac pręciſe ex vi talis ſtatus: nam per accidens interuenire poteſt peccatũ mortale, vel ratione ſcandali, quãdo peccatum eſt publicum; ratione cuius Verbum Dei quodammodo fit contemptibile, & inefficax, nam exemplum magis mouet, quam verbum: vel etiã ratione contemptus, vt ſi quis ex cõtemptu Verbi Dei, & fructus eius pro nihilo ducat in eo ſtatu prędicare: Vel denique ſi tale peccatum non ſolum ſit defectus ipſius perſonæ, ſed etiam redundet, & influat in ipſum actum prædicationis, abutendo concione (vt Caietan. inquit) tanquam prophana declamatione, in qua doctrina fere conueniunt citati authores.

SECTIO IIII.

Vtrum qui miniſtrat ſacramentum, cum non ſit ad hoc munus ex officio deputatus, teneatur illud miniſtrare in ſtatu gratiæ.

Prima ſententia affirmat, eſſe huiuſmodi præceptum & obligationem, atq; adeo peccare mortaliter eum, qui quauis occaſione, aut quouis modo ſacramentum quodlibet in peccato mortali miniſtrat. Ita refert Durand. in 4. diſtin. 5. quæſt. 2. nu. 6. qui licet dicat, durum eſſe, hanc obligationem imponere, ſolum tamen videtur excuſare huiuſmodi miniſtrum, quando neceſſitas eſt in cauſa, vt ipſe nõ aduertat ſtatum conſcientiæ ſuæ. Quæ ratio communis eſt cuilibet miniſtro conſecrato etiam ex officio miniſtranti, vnde non tollit obligationem per ſe, atque in hoc videtur etiam inclinare Palud. ibi q. 2. arti. 2. & Capreolus ibi, quæſtio. 1. articulo 1. concluſ. quarta, & articulo tertio, in defenſio. eiuſdẽ concluſionis, & Adrianus q. 3. de Baptiſmo. 2. parte illius in fine, licet non ſatis explicet mentem

ſuam,

ſuam,& ſimiliter Angelus in ſumma, verbo, *Baptiſmus*. 5. numero 10.dicit,eum,qui baptizat ob neceſſitatem ſine ſolẽnitate in peccato mortali, non peccare mortaliter, ſi nõ aduertit, & conſiderat ſtatum ſuum;vnde indicat,ſi aduertat teneri ad contritionem pręmittendam. Nõ tamen explicant hi authores an huiuſmodi homo, per ſe loquendo, teneatur aduertere,& diſcutere conſcientiam,vt in ſtatu gratiæ conferat ſacramentum, & non in alio: ſi tamen conſequenter loquantur,hoc videntur eſſe dicturi, quia,ſi quando aduertit huiuſmodi homo ſe eſſe in peccato mortali, tenetur ſe ad gratiam præparare: vt dignè miniſtret, ergo ſimpliciter ac per ſe ad hoc tenetur nam aduertentia hæc non ponit obligationem miniſtrandi in gratia, ſed ſupponit illam. Qua poſita, ex vi illius tenebitur homo conſiderare, an ſit debito modo diſpoſitus ad ſacramentum miniſtrandum. Atq; ita explicata hac ſententia, iuxta illam nulla erit differẽtia inter miniſtrum conſecratum vel non cõſecratum, ſolemniter aut priuatim, ex officio vel ob neceſſitatem miniſtrantem. Et pro eadem ſententia ſolet referri Nauarrus de Pœnitẽtia diſtinctione quinta,in principio, numero 33. q̃a ſine limitatione dicit eſſe peccatum mortale, miniſtrare ſacramentum in ſtatu peccati mortalis. Atq; eodem modo loquitur de miniſtrante Baptiſmum in ſumma capit.22.numero ſexto,ibidem tamẽ numer.3.cùm dixiſſet, peccare mortaliter eum,qui in peccato mortali ſacramentum miniſtrat, limitationem addidit *ſaltem ſolemniter*. Poteſt autem hæc ſententia ſuaderi primo; argumento Durandi. Quia nullus miniſtrat ſacramentum etiam ſi laicus ſit, & in neceſſitate ac priuatim miniſtret, quin illud faciat vt miniſter Chriſti ad hoc inſtitutus;ergo tenetur illud in gratia miniſtrare, cum ſemper poſſit ſe diſponere,& ſaltem contritionem præmittere. Cõſequentia probatur,quia eſt eadem radix obligationis,nempe ſanctitas actionis ſacramentalis,& reuerentia illi debita,ac principali agenti,cui cõformari debet miniſter, qui,vt miniſter eius operatᷣ. Antecedẽs autem probatur, quia implicat aliquem operari ſacramentum, & non operari illud,vt miniſtrũ Chriſti. Tum,quia neceſſe eſt, Chriſtum eſſe, qui principaliter cõfert ſacramentum & effectum eius; ergo neceſſe eſt, omnem illum, qui ſacramentum confert,id facere,vt miniſtrum Chriſti. Tum etiam, quia nullus poteſt conferre ſacramentũ,niſi à Chriſto habeat poteſtatem,& ab eo inſtitutus ſit ad illud miniſterium, quia omnia, quæ ſunt de neceeſſitate ſacramenti, quorum vnum eſt miniſter, oportet vt ſint à Chriſto inſtituta; ergo ſemper, qui dat ſacramentum,operatur,vt miniſter Chriſti.

Probatur hęc ſentẽtia primo.

Secundo.

Secundo argumẽtor, quia ſi tunc ceſſat hæc obligatio, vel id eſt ob neceſſitatem ſuſcipientis, vel ob defectum ſolemnitatis Eccleſiaſticæ,vel quia miniſter priuatim dans ſacramẽtum,non eſt ad hoc munus ſpecialiter conſecratus. Sed ex nullo iſtorum capitum ſumitur ſufficiens ratio:ergo. De primo res eſt clara, quia neceſſitas ſuſcipientis non impedit,quo minus ſancta ſanctè tractari debeant; alias ſacerdos baptizans ſolemniter infantem iamiam animam agentem, non teneretur in gratia ſacramẽtum illud miniſtrare,& ſimiliter ſacerdos miniſtraturus ſacramentũ Pœnitentiæ, aut Euchariſtiæ huiuſmodi exiſtenti in neceſſitate & extremo mortis periculo,non teneretur in ſtatu gratię,id agere;quę omnia ſunt apertè falſa ex omnium ſententia: ergo neceſſitas ſuſcipientis non excuſat. Neq; eſt vlla ratio,cur excuſet,cùm illa non obſtet, quo minùs miniſter poſſit ſe pręparare,& debito modo fungi officio ſuo. De ſecundo capite,ſcilicet ſolemnitate Eccleſiaſtica, videtur etiam res clara; tum, quia illa ſolemnitas eſt accidẽtaria;obligatio autem ſanctè miſtrandi ſacramentum eſt per ſe, & intrinſecè orit̃ ex ſubſtantiali ritu,& ſanctitate ipſius ſacramenti. Vnde in antiqua Eccleſia, quando in initio dabatur ſacramentum,verbi gratia,Baptiſmi, ſolo ſimplici ac eſſentiali ritu,non erat minor obligatio miniſtrãdi illud in ſtatu gratiæ,quàm nũc ſit,vt patet ex omnibus rationibus factis ſectione præcedenti, quæ abſolute procedunt ex vi ipſius ſacramenti,& ſubſtantiæ eius,ſeclusis his circumſtantiis. Eo vel maximè, quia hæ ceremoniæ accidentariæ parum addunt ſanctitati & grauitati ipſius ſacramenti, non ergo poteſt ex eis oriri obligatio ſub mortali culpa, ſi ex vi ſolius ſacramenti non oritur.

Dices, non oriri ex ſolis cæremoniis ab Eccleſia adiunctis,ſed ex ſacramento coniuncto talibus cæræmoniis,nam hoc totum aliquid maius eſt, quam ſacramentum nudum. Sed hoc non ſatis facit,nam cũ tota hæc ſolemnitas accidẽtalis, ſit veluti extrinſeca,& per ſe non attingat ſanctificationẽ animæ, & nõ fiat à ſacerdote,vt ab inſtrumẽto Chriſti,eo modo quo fit ſacramentũ,non videtur illa per ſe poſtulare miniſtri ſanctitatem,vt ſine peccato fiat;ergo,ſi ſacramentũ per ſe ad hoc non obligaret,propter ſolemnitatẽ illam adiunctam,hanc obligationem nõ induceret. Vnde,ſi ſacerdos miniſtraturus ſolemniter Baptiſmũ,inciperet in peccato mortali ceręmonias eius peragere,cum propoſito tamen procurãdi contritionẽ & habendi illam,priuſquàm ſubſtantiã ſacramenti perficeret nõ videtur peccare mortaliter,etiã ſi omnes exorciſmos & alia quæ præcedunt, in peccato mortali faciat:dũmodo, prius quàm abluat,& verba formæ proferat, conteratur:è contrario vero miniſtrãs ſacramentum Pœnitẽtiæ in peccato mortali, mortaliter peccat, quamuis ibi nulla ferè ſit ſolemnitas,nec accidentalis ritus. Et idẽ ferè eſt,in diſpenſatione Euchariſtiæ ex præconſecratis. De tertio capite, ſcilicet, conſecratione miniſtri,q̧ nec illud etiam ad excuſandum ſufficiat, patet;quia hæc obligatio per ſe nõ oritur ex conſecratione miniſtri,ſed ex ſanctitate ſacramẽti,& principalis agẽtis, qui eſt Chriſtus,& reuerentia illis debita,quam non minus debet miniſter non conſecratus, quàm conſecratus;& facilè poteſt illã exhibere,cum poſſit ſe ad gratiam præparare. Vnde licet in hoc genere fortaſſe magis peccet,per ſe loquendo, miniſter cõſecratus in hoc delinquens,propter ſanctiorem ſtatum,quem habet,& maius auxilium;non eſt tamen cur alius omnino excuſetur, cùm ipſe etiam ſit miniſter Chriſti. Et cõfirmatur, quia alias contrahentes Matrimonium in mortali peccato,non peccarẽt mortaliter,ſacramentũ illud in peccato miniſtrando,& ſacerdos quandocunque aliquid ageret, ad q̧ non eſſet per ſe neceſſaria conſecratio, non teneretur in gratia id operari; & ita licèt diſpenſaret Euchariſtiam in peccato mortali,non peccaret mortaliter, dummodo illam nec conficeret, nec ſumeret; quia ad illud miniſterium non eſt neceſſaria conſecratio,cùm fieri poſſit à Diacono,vel etiam ab inferiori clerico,vel laico in neceſſitate.

Concluſio.

Nihilominus dicẽdum eſt,eum,qui ob neceſſitatem priuatim miniſtrat ſacramentum,non vt miniſter ex officio, ſed eo modo,quo laicus poteſt illud miniſtrare, nõ teneri ſe præparare ad gratiam,vt illud miniſtret,&conſequenter nec peccare mortaliter,illud miniſtrando in peccato mortali, ſiue ſuum ſtatum aduertat, ſiue non. Hæc eſt ſententia D.Th. hic quæſtion.64.ar.ſexto, ad 3. & in 4.diſtin.24.q.1. art.3.

art.3.quæſtiun.5.Richardi in 4.diſtin.5.ar.3.q.3.Syl-ueſtri verbo,Baptiſmus, nu.4. Caietani & Soto hic, & ferè nullus ex authoribus in priori ſententia citatis auſus eſt eam ſimpliciter docere. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia hæc obligatio ſub peccato mortali,diſponēdi ſe ad gratiam, propter ſacramētum conficiendum,non oritur ex ſola ſanctitate ſacramenti per ſe conſiderata; neq; ex eo,quod Chriſtus in eo opere eſt principale operans:ſed ꝑter hęc, quæ multum ad hanc obligationem conferunt, oportet adiungere, quod is, qui dat ſacramentum,in ipſo modo miniſtrandi ſe gerat,vt perſona ſpecialiter & ex officio deputata & conſecrata ad illud munus;atq; adeo,quod in eo opere ſe exhibeat publicum Chriſti,& Eccleſiæ miniſtrum. Ratio autē huius eſt quia cum huiuſmodi miniſter per ſe & ex officio ſit ad hoc munus inſtitutus,&ſpiritualia ſubſidia recipiat accōmodata ad hoc munus pro dignitate exercendum,ideo merito obligatur,vt cum debita diſpoſitione & ſanctitate id faciat, & ideo quādo aliter facit, grauem irreuerentiam & inordinationem committit;at vero quando priuata perſona permittitur ſacramentum dare ob neceſſitatem, nō tam illi,commiſſa cenſetur adminiſtratio ſacramēti,quam conceſſa vt ſubueniat neceſſitatem patienti,& ideo non debuit tantum onus illi imponi, ſed ſatis eſt,quod ſine contemptu & cum debita fide,& exteriori reuerentia ſacramentum adminiſtret; tūc enim ceſſat illa ſpecialis deformitas; quia huiuſmodi miniſtro ſolum,veluti per accidens permittitur tale miniſterium.Confirmatur, quia hæc obligatio diſponendi ſe ad gratiam propter ſacramentum miniſtrandum non eſt tam clara & euidens, vt extendi debeat ſine magno fundamento, & non potius reſtringi; ergo ſatis eſt, ſi eam admittamus in his miniſtris,qui per ſe & ex officio ad hoc ſunt conſecrati preſertim cū decreta Eccleſiaſtica, quæ hāc obligationem declarant,de his ſolum miniſtris loquantur,& naturalis ratio,in qua potiſſimum hoc præceptum fundari debet,iudicio ſapiētum in his habeat ſpecialiorem vim,quam in aliis.

Ad fundamentum ergo Durandi reſpōdetur, laborare in æquiuoco; verum eſt enim nullum poſſe miniſtrare ſacramentū, niſi ex inſtitutione Chriſti, & virtute eius;nihilominus tamen quidam ſunt per ſe & ex officio ad hoc munus deputati & conſecrati; & hos vocam⁹ miniſtros ex officio,& propria Chriſti inſtrumēta,quibus incumbit ſpecialis obligatio ſe conformandi in ſanctitate ſuo principali agenti, cuius vicē gerunt. Alij vero, quibus ſolum ex accidenti & ob neceſſitatem hoc munus permittitur,nō grauant hoc onere; quia per ſe ad illos non pertinet hæc cura,& adminiſtratio. Ad ſecundum argumentum concedo,ex primo & ſecundo capite non ſumi ſufficientem rationem,ſed potiſſimum ex tertio; vt declaratum eſt, nec ratio ibi facta contrarium ſuadet,nam licet hæc obligatio oriatur ex ſanctitate ſacramenti, & principalis agentis, tamen non oritur reſpectu cuiuſcunque, ſed reſpectu illius, qui per ſe eſt ad hoc munus deputatus,& conſecratus, nam licet omnes teneantur debitam reuerentiam ſacramento exhibere, & authori eius; non tamen idem modus reuerentię ab omnibus exigitur,ſed ab vnoquoque iuxta capacitatem & ſtatum ſuum. Ad confirmationem, quoad priorem partem de miniſtro ſacramenti Matrimonij poſſet negari ſequela & dici; in illo ſacramento ipſos contrahentes eſſe per ſe,& ex primaria inſtitutione miniſtros illius,& ideo non ſolum recipiendo, ſed etiam miniſtrando illud in peccato mortali,grauiter peccare. Secundo

Quomodo peccent in mortali contrahētes matrimonium.

A vero reſponderi poteſt cum Soto in 4.diſtin.1. quęſtio.5.art.ſexto,in vltimis verbis, cōcedendo ſequelam; quia illi non ſunt miniſtri conſecrati ad illud munus,ſed ſolum illis cōceſſum eſt neceſſitate quadam;quia oportuit,materiam & formam ſacramēti in ipſomet contractu conſtitui; contractus autem fieri non poterat,niſi per conſenſus expreſſos ipſorum contrahentium. Si ergo in peccato mortali cōtrahant,peccāt grauiter ſacramentum indigne recipiendo,&illius effectui obicem ponendo;non tamē proprie miniſtrando. Neq; etiam peccat ſacerdos, qui aſſiſtit vt Eccleſiæ miniſter, & contrahentes benedicit, etiam ſi hoc faciat in ſtatu peccati;quia ille B nō miniſtrat ſacramentum, ſed ſolum adhibet accidentalem cęremoniam, vt notauit Paludanus in 4. diſt.5.q.2.nu.22. Ad aliam partem illius cōfirmationis diſtinguendum eſt,quid ſit, conſecrationem nō eſſe per ſe neceſſariā ad aliquem actum, ſi enim dicatur non neceſſaria, quia ſine illa poteſt interdum ille actus fieri valide,& cum fructu;in hoc ſenſu negatur,ex dictis ſequi, omnē actionē ad quam nō eſt ſimpliciter neceſſaria conſecratio, poſſe à ſacerdote licite fieri extra ſtatū gratiæ; alioquin etiam poſſet ſacerdos licite baptizare ſolemniter in ſtatu peccati. Alio ergo modo dicit cōſecratio per ſe neceſſaria ad aliquem actum, vel diſpenſationem ſacramēti;quia,per ſe loquendo,miniſter cōſecratur ad illū C actū ſeu miniſterium, quod propterea exerceri non poteſt tāquam à miniſtro publico,niſi ab eo, qui eſt ad illud conſecratus;&hoc modo non ſolum conficere,ſed etiā diſpenſare Euchariſtiam per ſe fit à miniſtro conſecrato;& ideo, ſi in peccato mortali fiat, graue peccatū erit; vt inferius latius ſuo loco dicemus cum D.Tho. infra quæſt.82.art.9.vbi abſolute dicit,eſſe peccatū mortale miniſtrare illud ſacramētum in peccato mortali, quamuis Paludan. ſupra excipiat caſum neceſſitatis, de quo ibi videbimus.

Miniſtrare Euchariſtiā in mortali, mortale peccatum eſt.

Atq; hinc aperte ſequitur,peccare grauiter ſacerdotem, qui ſacramentum Pœnitentiæ miniſtrat in peccato mortali,etiam ſi ſuſcipiens ſit in quacunq; neceſſitate,quia ſemper ille actus eſt proprius Ordi- D nis ſacerdotalis:& neceſſitas ſuſcipiētis eſt impertinens ad excuſandum, vt recte probat argumentum ſupra factum;& omnes Theologi vno ore fatentur. Atque idem maiori ratione dicendum eſt de miniſtrante Extremam vnctionem, Confirmationem, aut Ordinem, quę ſunt ſacramenta minoris neceſſitatis,& proprij actus Ordinis ſacerdotalis, aut Epiſcopalis cōſecrationis. De ſacerdote vero miniſtrāte Baptiſmū ſine ſolemnitate in caſu neceſſitatis,poteſt eſſe nonnulla dubitandi ratio, quia licet in modo miniſtrandi, ita miniſtrare videatur ſicut laicus poſſet miniſtrare,nihilominus ratione ſuæ cōſecrationis habet ſpeciale ius ad illud munus;propter ꝙ E præferendus eſt cuiuis alteri, videtur ergo ſe gerere vt miniſter ex vi conſecrationis ad id deputatus. Nihilominus D.Tho. ſupra, quem alij ſequuntur, idē ſentit de ſacerdote, quod de laico eo modo baptizante,quia reuera tunc non baptizat,vt miniſter ex officio, ſed ſubuenit neceſſitatem patienti, eo modo quo laicus poſſet illud facere. Quod autem ſacerdos ſit præferendus laico in eo miniſterio,non eſt ſufficiens ſignum, quod operetur vt miniſter ex officio, quia etiam vir eſt præferendus fœminæ & clericus in quouis Ordine conſtitutus laico, quia ad reuerentiam ſacramenti hoc ſpectat, & quia in vniuerſum rerum ſpiritualium adminiſtratio ad ſacerdotes pertinet. Maior poſſet eſſe dubitatio, ſi extra caſum neceſſitatis, ſacerdos baptizaret paruulum priuatim,eodem modo,ac ſi eſſet in neceſſitate conſti-

Sacerdos baptizās in peccato ſine ſolemnitate, non peccat.

conſtitutus. Dicendum verò eſt, tunc peccare quidē grauiter, vel vſurpando ius, ad baptizandum, quod non habet, vel baptizando modo indebito, iuxta ea quæ dicemus ſectione ſequenti: tamē ſuppoſito hoc peccato, non committere ſpeciale peccatum mortale ex eo, quod non ſe præparet ad gratiam, vt ſic miniſtret, quia de facto hîc & nunc non ſe gerit, vt miniſter ex officio, & ideò de facto ceſſat alia obligatio, quamuis hoc ex culpa naſcatur.

SECTIO V.

Vtrùm teneantur miniſtri ſacramentorum in ſacramentis miniſtrandis Eccleſiaſticum ritum ſeruare, & quomodo in hoc peccent.

HÆc ſola dubitatio ſupereſt, circa obligationes miniſtrorum, quæ in ipſis abſolutè conſiderantur ſine reſpectu ad ſuſcipientem. In qua nō eſt ſermo de ritu ſubſtātiali à Chriſto inſtituto. De quo in ſecunda ſectione diximus. Sed de accidentali ab Eccleſia ſuperaddito. De quo hæretici huius temporis, qui non omnino reiiciūt has ceræmonias, vt ſuperſtitioſas, ad ſummū illas admittunt, vt voluntarias, & nō neceſſarias. Quia intolerabile (inquiunt) eſt, de his humana præcepta tradere, & legem libertatis, legem ſeruitutis efficere. Sed eſt hæreſis manifeſta, contra Eccleſiaſticam poteſtatem à Chriſto traditā, & contra vſum ac traditionem eius. Eſt etiam hic error contra naturalem rationem, quia in omni republica neceſſarium eſt, vt in rebus ſacris tradendis ſeu perficiendis ſit aliqua forma præſcripta, vt cum debito honore ac reuerentia fiant.

Concluſio 1. Quapropter dicendum eſt primò, eſſe in Eccleſia præceptum miniſtris ſacramentorum impoſitum, vt ea non miniſtrent, niſi ſeruata ſolemnitate & cæremoniis ab Eccleſia inſtitutis. Concluſio eſt de fide: definita in Concilio Tridentino, ſeſſione ſeptima, canone vltimo, de ſacramentis in genere. De qua multa diximus ſuprà, diſputatione decima quinta: vbi oſtendimus, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem. Quod verò hac poteſtate fuerit Eccleſia vſa tradendo hoc præceptum, ex ipſa conſuetudine cōſtat, & ex ſenſu omnium fidelium, & ex multis decretis quæ ſuis locis afferemus. Hoc enim præceptum non eſt vnum generatim datum de omnibus ſacramentis, ſeu ceræmoniis eorum, ſed eſt obligatio conſurgens ex variis præceptis latis in ſingulis ſacramentis, iuxta modum, & ritum vnicuiq; proprium.

Concluſio 2. Dico ſecundò, Contemptum huius præcepti ſemper eſſe peccatum mortale, tranſgreſſionem vero eius abſque contemptu, nō ſemper, ſed pro materiæ grauitate. Hoc conſtat ex generali doctrina de omnibus præceptis, quæ hîc eſt ſpecialiter applicanda. Et prudenter eſt diſcernendum, quid ſit contemptus: Propriè enim in præſenti materia, ſi quis negligeret aliquas Eccleſiaſticas ceræmonias obſeruare in ſacramentorum adminiſtratione, exiſtimans illas eſſe vel omnino ſuperfluas, vel impertinentes, aut aliquid huiuſmodi, ille propriè diceretur, contemnere ceræmonias Eccleſiaſticas, & grauiter peccaret, etiam ſi leuiores ceræmonias hoc animo negligeret, quia magnam faceret iniuriam Eccleſiæ; atque indignè de ſpiritu, quo huiuſmodi ceræmoniæ inſtitutæ ſunt, ſentiret. Si autem aliquis negligens ſit in huiuſmodi ceræmoniis, ſolùm ex quadam fragilitate, quamquam ſciens & videns faciat, non dicetur propriè contemnere, etiam ſi fortaſſe huiuſmodi culpam leuiorem reputet, & ideo frequenter & facilè illam committat. Non excuſabitur tamen a graui culpa, ſi ceræmoni- A as præceptas, & conſuetudine Eccleſiaſtica receptas, hoc modo omittat in graui materia, quia præceptū hoc ad virtutem religionis pertinet, cuius obligatio ex ſuo genere grauis eſt. Quæ autem ſit in hoc negotio cenſenda materia grauis, quæ verò leuis, prudenti arbitrio relinquendum eſt, potius quàm certa regula definiendum: & in ſingulis ſacramentis id explicabitur commodiùs. Generaliter tamen aduertere poſſumus, ceræmonias inſtitutas propter ſacram ſignificationem eſſe grauiores, & culpabilius omitti, quàm quæ propter ſolum ornatum & decentiam quandam inſtitutæ ſunt; & eadem proportione, quarum ſignificatio eſt altior, grauiores cen- B ſebuntur, præſertim ſi cum ſignificatione habeant aliquem ſpiritualem effectum. Ex his verò, quæ ad decentiam pertinent, circumſtantia loci, & temporis præſcripti, per ſe loquendo, ſolent graues exiſtimari. quia hæ circumſtantiæ multū ſpectant ad exteriorem ornatum, & publicam ſolemnitatem & exiſtimationem, quod in his circumſtantiis plurimū obſeruandum eſt. Addendum denique eſt hanc obligationem eſſe humanam; & ideo, per ſe loquendo, minorem eſſe, quā quæ oritur ex diuino præcepto; & interdùm poſſe ceſſare ob neceſſitatem vrgentē, ſicut patet in Baptiſmo. Quomodo autem in cæteris ſacramentis hoc obſeruandum ſit, in propriis locis dicemus.

C

DISPVTATIO XVII.

De Præceptis pertinentibus ad eos, qui ſacramenta ſuſcipiunt.

HÆc diſputatio erit breuiſſima, quia de hac obligatiōe in genere ſumpta pauca authores dicunt. Poſſumus autem illam ad duo capita reuocare; vnum eſt de obligatione vtendi, ſeu ſuſcipiendi ſacramenta; aliud de obligatione pertinente ad modum illa recipiendi.

SECTIO I.

D *Vtrùm ſacramentorum vſus ſit in præcepto.*

SVperiùs in Commētario articuli quarti, quæſtionis ſexageſimæ quintæ, duplicem neceſſitatē ſacramentorum diſtinximus: medij videlicet, & præcepti, priorem ibi explicauimus, poſteriorem verò in hunc locum remiſimus. Quia verò præcepta dantur de actibus in particulari ſeu in ſpecie, hîc verò de ſacramentis in genere diſputamus, pauca poſſunt de huiuſmodi neceſſitate proueniente ex præcepto in genere dici.

Breuiter ergo aduertendum eſt; duplicem poſſe intelligi obligationē præcepti; vna eſt per ſe; altera per accidens ſeu propter aliud. Prior eſt, quando ſacramentū abſq; alio extrinſeco fine propter ſuam v- E tilitatem ſeu effectum, præceptum eſt, quomodo eſt neceſſarium confiteri ſemel in anno, aut communicare in Paſchate; poſterior obligatio intelligi poteſt, ſi contingat vſum ſacramenti eſſe neceſſariū ad extrinſecum finem, vt verbi gratia, ad vincendam tētationem, vel vitandum ſcandalum, vel ſubueniendum proximis, aut aliquid huiuſmodi. Obligatio præcepti duplex.

Dicendum eſt ergo primò, Sacramentorū vſum, tam diuino iure, quàm Eccleſiaſtico præceptū eſſe. Hæc aſſertio eodem ferè modo explicanda eſt, quo neceſſitatem medij declarauimus. Non eſt ergo intelligenda diſtributiuè, ſed indefinitè: non .n. nunc definire volumus quæſtionem illā, an omnia ſacramenta præcepta ſint diuino iure vel Eccleſiaſtico, quæ in quibuſdam clara eſt; in aliis magnam habet difficul- De ſacramētorū vſu, diuino & humano iure præceptum.

difficultatem. De Baptiſmo enim certa res eſt, impoſitum eſſe illius præceptum omnibus adultis, qui ſoli ſunt præcepti capaces; & eadem certitudo eſt de ſacramento Pœnitentiæ, reſpectu eorum, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauerunt, nam vtrumq; ex his ſacramentis, eſt medium neceſſarium ad ſalutem: at verò præcepta potiſſimum dantur de his mediis neceſſariis, vel potius ipſamet neceſſitas medij in huiuſmodi actib. adultorũ, neceſſariò ſupponit præceptum, vt ſuprà tetigimus. Et hoc ſatis eſſet ad veritatem concluſionis poſitæ: quia, vt indefinitè verũ ſit, vſum ſacramentorum eſſe in præcepto, ſatis eſt, quod aliqua ſacramenta ſint in præcepto. Vltra hæc verò certum etiam eſt, vſum Euchariſtiæ eſſe in præcepto, & de Eccleſiaſtico quidem, de fide eſt: de diuino autem res eſt controuerſa; quãuis probabilior ſit ſententia, quæ id affirmat. De Cõfirmatione verò & Extrema vnctione, vtrumq; eſt dubium; vt ſuis locis tractabimus. Tandem de Ordine, & Matrimonio conſtat, non eſſe data præcepta, quæ ſingulos obligent regulariter aut moraliter loquẽdo; quia hæc ſacramẽta nec ſingulis neceſſaria ſunt, nec propter vtilatem ſingulorum ſunt per ſe inſtituta: eſt tamen in Eccleſia præceptum, communitatẽ obligans, ne in ea deſint ſacerdotes; nec Chriſtiana coniugia, ad conſeruandam ipſam Eccleſiam neceſſaria. Atq; ex his poteſt facilè reddi generalis ratio concluſionis: nam ſacramenta inſtituta ſunt à Chriſto, vt animarum medicinæ, & remedia valde neceſſaria ad ſalutem fidelium, & conuenientem totius Eccleſiæ gubernationem: ergo oportuit illis adiungi præceptum.

Obligatio ad vſum ſacramenti ſæpe oritur ab extrinſeco.

Dico ſecundò; Huiuſmodi ſacramentorũ vſum ſæpè poſſe cadere ſub obligationem ex fine vel circumſtantia extrinſeca, etiam tunc, quando proprium ſacramentorum præceptum non obligat. Probatur; quia licet ſacramenta habeant proprios & quaſi intrinſecos fines, propter quos præcipi poſſunt, tamen etiam poſſunt eſſe valde vtilia, vel moraliter neceſſaria ad alios fines per accidens occurrentes; ergo poteſt in ea cadere obligatio, quaſi extrinſeca, ſeu per accidens. Exemplis res facilè declaratur; nam fieri poteſt, vt aliquis tentatione aliqua vrgente, teneatur ad illam vincendam vel confiteri, aut communicare, ſi diuturna experientia moraliter certus ſit, ſolere ſe à tentatione ſuperari, quando huiuſmodi remedium omittit. Item ad cõmunionem dandam proximo in neceſſitate exiſtẽti, poteſt obligari ſacerdos, vt Euchariſtiam conficiat; & conſequenter, vt ipſe communicet. Quod ſi conſcientiam peccati mortalis habeat, ex conſequenti obligabitur confiteri, & ſic de aliis. Ex quibus exemplis intelligere licet, hanc obligationem, quam per accidens vocamus, oriri ex illa virtute, ad quam pertinet actus, propter quem vſus ſacramenti exiſtimatur neceſſarius, vt ſi ſit ad vincendã tentationem libidinis, erit obligatio ex caſtitate; ſi ad ſubueniendum proximo, erit ex charitate; & frequentiùs oritur hæc obligatio ab hac virtute, quæ vniuerſalior eſt. Interdùm verò, licet raro, põt oriri ex iuſticia, vt in parocho, qui tenetur miſſam facere, vt omittam obligationẽ valde extrinſecam, quæ ex voto oriri poteſt. Denique hinc etiam intelligitur, quando obligatio recipiendi ſacramentũ eſt huius poſterioris generis, omiſſionem eius non eſſe ſpeciale peccatum religioni ſacramentorũ contrarium; quale erit, quando omittitur propriũ præceptum ſacramenti, ſed eſſe peccatum vel circumſtantiam peccati contrarii illi virtuti, vnde orta eſt obligatio, vt ſi orta eſt ex neceſſitate vincendi tentationem carnis, omiſſio ſacramenti habebit malitiam caſtitati contrariam: quia vel ea occaſione homo lapſus eſt, vel morali periculo ſe expoſuit: ſi verò ratio obligationis fuit proximi neceſſitas, omiſſio eius erit contra miſericordiam. Atq; in his caſibus & ſimilibus, omiſſio hæc non eſt peccatum diſtinctum ab illo, quod contrarium eſt virtuti, vnde obligatio oritur; ſicu in ſimili dictum eſt, diſputatione præcedenti, ſectione tertia.

Cuius generis ſit talis obligatio, & eius omiſſio.

SECTIO II.

Vtrùm grauiter peccent, qui ſacramenta indignè recipiunt.

IN modo recipiendi ſacramenta duo poſſunt conſiderari. Vnum eſt ex parte ipſius ſacramenti, ſcilicet, quòd verè, integrè, & cum debitis circumſtantiis fiat, aliud eſt, ex parte effectus ſacramenti; & cõſequenter ex parte diſpoſitionis ſuſcipientis, quæ ad effectum eſt neceſſaria.

Quæ neceſſaria ſunt & ad ſubſtantiã ſacramenti, & ad decentem modum recipiendi, adhibere tenetur recipiens.

Dicendum eſt ergo primò, hominem, qui ſacramentum ſuſcipit, obligari ex præcepto ad exhibenda ea omnia, quæ ex parte illius neceſſaria ſunt ad valorem & ſubſtantiã ſacramenti; & ad eas etiã circumſtãtias, quæ vel ex natura rei, vel ſpeciali Eccleſiæ præcepto neceſſariæ ſunt ad decentem modum recipiendi ſacramentum. Tota hæc concluſio eſt ferè ex terminis euidens. Et prior quidem pars cõſtat ex dictis in ſimili de obligetione miniſtri. Nam cooperatio ſuſcipientis eſt in ſuo genere neceſſaria, vt ſacramentum fiat; ergo tenetur ipſe adhibere ſuum concurſum neceſſarium, alioqui nõ eſſet ſacramenti ſuſceptio, ſed illuſio & irriſio ſacramenti, grauiſq; & iniurioſa Eccleſiæ deceptio. Hic autẽ concurſus generalis omnibus ſacramentis eſt, quòd recipiens habeat intentionem debitam formalem, vel virtualem recipiendi ſacramentum; tenetur ergo ex præcepto illam habere, & grauiter peccaret, ſi abſq; tali voluntate accederet. Deinde huc ſpectat, vt nullus accipiat ſacramentũ, cuius eſt incapax; vt ſi fœmina vellet ordinari, aut Profeſſus, vel Ordinatus in ſacris, vxorem ducere, aut homo ſanus vngi. Nam in his & ſimilibus caſibus fit ſpeciale peccatum ſacrilegij contra reuerentiam debitam ſacramento. Præterea, quando recipiens adhibet aliquẽ concurſum actiuum, ex vi huius obligationis tenetur, ita illũ exhibere, vt ſacramentũ fiat, vt in ſacramento Pœnitentiæ debet integrè confiteri, & cum dolore; in ſacramento Ordinis debet tangere calicem, verbi gratia, & nunc in ſacramento Matrimonij tenetur non exhibere conſenſum, niſi coram parocho & teſtibus. Poſterior pars per ſe etiam ſatis clara eſt. Nam ſuppoſita ſacramenti ſanctitate & religione, ipſa ratio naturalis dictat eſſe decenter, & cum debita veneratione ſuſcipiendum. Leges autem Eccleſiaſticæ, quæ ad ritum ſacramnntorum pertinent, quamuis præcipuè ad miniſtros attineant, interdùm verò recipientes per ſe obligant; vt verbi gratia; quòd ieiuni communicent, & ſi quæ ſunt ſimiles. Imò præcepta, quæ de his ritibus miniſtris impoſita ſunt, poſſunt quodammodo redundare in recipientes, quatenus non debent ſacramenta ſuſcipere, niſi à miniſtris, qui debito modo & ſeruato Eccleſiaſtico ritu ea diſpenſent, quamuis hæc obligatio ea ſolum ratione poſſit recipientes obligare, qua tenentur nõ participare nec communicare alieno peccato, nec miniſtrum ad peccandum inducere: quia per ſe & directè hæc cura ad eos non pertinet: & ideò de hac obligatione iudicandum erit iuxta principia & regulas, quas diſputatione ſequenti tradémus.

Dico

Suſcipiēs ſacramentũ debet eſſe ita diſpoſitus, vt ſit capax effectus principalis.

Dico ſecundò, recipiens ſacramentum tenetur ita diſpoſitus ad illud accedere, vt ſit capax principalis effectus eius, qui eſt gratia ſanctificans; cui effectui obicem ponere, ſemper eſt peccatum mortale, niſi propter ignorantiam inuincibilem aliquis excuſetur. Concluſio eſt certa ex communi Theologorum doctrina, & vniuerſali Eccleſiæ cōſenſu. Quod enim ait Paulus de Euchariſtia, 1. ad Corinth. 11. *Qui indignè manducat & bibit, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini.* Ad omnia ſacramenta applicari poteſt. Nam qui indignè illa ſumit, non diiudicat inter ea & elementa vacua & egena. Atque hinc ſumitur ratio concluſionis: Prima, quia cùm hæc ſacramenta ſint inſtituta, vt ſint efficacia gratiæ ſigna, qui illa recipit, ponendo obicem huic effectui, quantum in ſe eſt, inanem & falſam reddit eorum ſignificationem; & ideò graue ſacrilegium committit. Secunda, quia ſancta debent ſanctè tractari; & ideò, ſi in dante hæc ſacramenta gratia poſtulatur, multò magis in recipiente; quia propinquius, & (vt ita dicam) intimiùs concurrit ad ſacramentum, cum ipſi quodam modo adhæreat, & in ipſo recipiatur.

Gratia non eſt in omnibus ſacramētis diſpoſitio neceſſaria.

Sed obſeruanda ſunt nonnulla circa hanc doctrinam. Primùm enim, non dixi, teneri, qui ſacramentum recipit, ad accedendum in gratia, ſed ad accedendum ita diſpoſitum, vt effectum gratiæ poſſit recipere: quoniam diſpoſitio gratiæ non eſt in omnibus ſacramentis ex præcepto neceſſaria; nam illa, quæ inſtituta ſunt ad dandam primam gratiam, quæ dicuntur ſacramēta mortuorum ſcilicet, Baptiſmus, & Pœnitentia, non prærequirunt gratiam, vt diſpoſitionem, quia non debent neceſſariò præſupponere effectum ad quem ordinantur. Solùm ergo requirunt talem animi diſpoſitionem, ſeu dolorem de peccatis, qui ad obicem gratiæ tollendum ſufficit; & tunc non dicetur propriè aliquis recipere ſacramentũ in peccato mortali, quia licèt toto antecedenti tempore ſit in eo ſtatu, tamen in inſtanti, in quo ſacramentũ cōſummatur, ac perfectè recipitur, ipſe recipiens iuſtificatur, & ſignificatio ſacramenti vera efficitur. In aliis verò ſacramentis viuorũ, quia per ſe ordinantur ad gratiam augēdam, roborandã, ac iuuandam, ideò prærequirunt gratiam, & illa diſpoſitio eſt ex præcepto neceſſaria, vt non ponatur obex effectibus talium ſacramētorum. Quæ doctrina ſumitur ex D. Tho. infrà q. 79. ar. 3. ad 2. & q. 80. art. 4. ad 2. & in ſingulis ferè ſacramentis ex profeſſo declarabitur. Secūdò locutus ſum de effectu gratiæ ſanctificantis. Quia licet ſacramenta habeant alios effectus illis obicem ponere, licèt interdum poſſit eſſe aliqua culpa, tamen, per ſe loquendo ac ſecluſo contemptu, nō eſt peccatum mortale, vt verbi gratia, Baptiſmus præter effectum gratiæ habet aliũ remittendi totam pœnam; cui ponet aliquis obicē, ſi accedat cum complacentia aliquorum peccatorum venialium, in quo tamen nō peccabit mortaliter. Similiter actualis deuotio eſt effectus Euchariſtiæ, cui ponet quis obicem, ſi ad communicandum imparatus, & diſtractus accedat; nō tamen peccabit mortaliter, dummodo accedat ſine conſcientia alterius peccati mortalis, & ſic de aliis. Et ratio eſt, quia per huiuſmodi obicem ſimpliciter non redditur falſa ſignificatio ſacramenti, cùm ſacramentũ verè efficiat gratiã, quã ſignificat; nec recipitur in ſubiecto indigno, cum ſit per gratiam ſanctificatum: Igitur ſi aliqua intercedit irreuerentia, leuis eſt culpa. Omitto effectum characteris; quia huic nō poteſt recipiens obicem ponere, ſi velit ſacramentum verum accipere, & ideò obligatio non ponendi obicem huic effe-

A ctui non eſt diſtincta ab obligatione habendi debitam intentionem ſuſcipiendi ſacramentum; de qua præcedenti ſectione dictum eſt. Atque eadem ratio eſt de quibuſdam aliis effectibus, qui vel non pendent ex ſpeciali diſpoſitione recipientis, præter ſtatum gratiæ, vel non ſtatim dantur, ſed temporibus opportunis, vt ſunt verbi gratia, ſanitas corporis in Extrema vnctione, actuale auxilium in Confirmatione, Matrimonio, aut Ordine; & ſimiles ad quos vix cognoſcitur, quæ ſit diſpoſitio neceſſaria ex parte recipientis, aut quando, vel quomodo illis ponatur obex.

DISPVTATIO XVIII.

B *De obligatione non cooperandi indignè danti, vel recipienti ſacramentum.*

HActenus diximus de abſoluta obligatione dantis & recipientis ſacramentum; nunc ſupereſt dicendũ de reſpectiua, quæ oriri poteſt in miniſtro ex praua diſpoſitione petētis ſacramētũ; vel è conuerſo; in eo qui ſuſcepturus eſt ſacramentũ ex praua diſpoſitione illius, qui eſt daturus. Quæ obligatio ad eã reducitur, qua vnuſquiſq; tenetur non cōmunicare alienis peccatis, ſeu fieri illorũ particeps. Et ideò diſputationem hanc ſub dicto titulo C propoſui, ſub quo poſſunt aliæ perſonæ comprehēdi præter dantem & recipientem ſacramentum. Nã poſſunt alij inducere, vel cooperari ad indignè dandum, vel recipiendum ſacramentum. Nihilominùs tamen, nihil eſt quod circa alias perſonas immoremur: quia vel rariſſimè peccare poſſent in hac cooperatione, vel ſi aliquando peccant, eſt quatenus aliquo modo inducunt ad malum, quorum culpa vel obligatio ex regulis generalibus de charitate, & ſcãdalo menſuranda eſt, & quæ dicemus de recipiente ſacramentum, poterunt ferè ad alias perſonas applicari, ſeruata proportione, vt in ſequentibus explicamus. Dicemus ergo prius de ſuſcipiente, quoniam D materia frequentior eſt & vniuerſalior; poſtea verò de miniſtrante.

SECTIO I.

Vtrùm teneantur omnes non ſuſcipere ſacramenta ab iniquis miniſtris; & quomodo in hoc peccare poſſint.

SVppono primò, neminem poſſe ſacramentum petere ab eo, qui non poteſt ritè & validè dare. Probatur apertè; quia ſi quis petit ſacramentum ab eo, qui omnino non poteſt illud cōficere, vt ſi quis abſolui petat à Sacerdote, qui iuriſdictionem nō habet, duplici ratione peccat. Primò, quia inducit ad actũ ſacrilegij. Secundò, quia ipſa ſuſceptio ficti ſa-E cramenti in ſe eſt mala, & contra rectam rationem, vt ſuprà oſtenſum eſt. Et ideò velle ſeu procurare illam per ſe eſt peccatũ, præter inductionem ſeu cooperationem ad peccatum alterius. Quapropter nō ſolum committitur hoc peccatum, quando ſacramentum petitur ab eo, qui non poteſt dare; ſed etiam, ſi petatur ab eo, qui poteſtatem habet, malè tamē illa vſurus eſt, ita vt ſacramentum non conficiat, vt ſi quis ab Epiſcopo hæretico peteret ordinari, ſciens illum non ſolere ſeruare ſubſtantialem ritum illius ſacramenti. Ratio eſt eadem, quia tunc tam actio, quàm receptio eſt ſacrilega, & prorſus inutilis, pernicioſamque fictionem continens. Secundò ſuppono, ſi is, à quo petitur ſacramentum, poteſtatem habeat conficiendi illud, quoad ſubſtantiam, & ritè ſit illa vſurus, ita vt ſacramentum factum teneat, non tamen poſſit licitè illa

vti,

vti, vel ſimpliciter, quia, verbi gratia, prohibitus eſt, aut ſuſpenſus, vel aliquid huiuſmodi; vel reſpectu petentis, quia videlicet nõ habet ius dandi, quia neque eſt paſtor illius, nec facultatem habet à proprio paſtore, neq; ob neceſſitatem aut aliã ſimilem cauſam cenſetur illi conceſſum tale ius; in huiuſmodi caſibus ſemper eſt illicitum, ſacramentum petere à tali miniſtro: quia cùm ab aliquo petitur, quod ſine peccato præſtare non poteſt, conſequenter petitur, peccatum ipſum, quod eſt intrinſecè malum; & prętereà, quando ab eo petitur, qui non habet ius dandi, præter malitiam inducendi alium ad malum, fit etiam contra obligationem, qua fideles tenentur nõ petere aut accipere ſacramenta ab aliis, quàm à ſuis paſtoribus, vel qui ab eis habent dandi facultatem. Nam ſicut paſtores tenentur, non vſurpare ius alienum, ita & oues non debent, niſi à ſuis paſtoribus ſacramenta petere, vtrumque enim ad bonum Eccleſiæ regimen neceſſarium eſt, & ita vtrumque habet in ipſo iure diuino & naturali fundamentum: & in his conueniunt authores ſtatim citandi. Dices, accidere poteſt, vt is, qui non habet poteſtatem licitè adminiſtrandi ſacramentum, ſit paratus & expoſitus ad dandum, & fingamus eſſe in actuali diſpẽſatione eius, vt verbi gratia, in altari Euchariſtiam diſpenſando, licebit ne tunc ab illo ſuſcipere ſacramentum? videtur enim in eo caſu, neque eſſe inductionem ad malum, quia ille eſt expoſitus; neq; inde augeri peccatum dantis moraliter loquendo; neq; etiam videtur illa eſſe cooperatio ad actionem malam, ſed ad receptionem bonã ex actione mala. Nihilominùs dicendum eſt etiam in eo caſu hoc non licere, quia, hoc ipſo quòd miniſter non habet ius dandi, vel habet illud ſuſpenſum, eſt directè prohibitum fidelibus, ne ab eo accipiant ſacramenta; & ideò non licet eis accidere, quantumuis alter expoſitus ſit. Ac deinde, non omnino deeſt, ibi cooperatio ad malum, nam licèt ſit minor, quàm ſi alio modo fiat; non eſt tamen omnino nulla. Imò etiam eſt quædam virtualis petitio ſacramenti. Nam qui accedit ad recipiendum, petit illud: petere autem ab eo, qui non poteſt dare licitè, intrinſecè malum eſt: non eſt ergo illa pura paſſio licita ex illicita actione reſultans, ſed eſt quædam cooperatio ad actionem illicitam: quæ non poteſt cenſeri leuis ex parte materiæ, eò quòd peccatum dantis parum augeri videatur; q͂a reuera eſt grauis materia, cũ ſit integra effectio, vel diſpenſatio ſacramenti; quæ ſi per ſe ſola fieret, ſufficeret ad peccatum mortale conſtituendum.

Difficultas ergo huius quæſtionis eſt, quando miniſter, & ritè & licitè poteſt dare ſacramentum petenti, tamen re ipſa non eſt daturus ſine peccato, quamuis verum ſacramentum ſit daturus, an tunc licitè ab eo petatur ſacramentum. Et ratio dubitandi eſt, quia, quamuis alius habeat poteſtatem, & ius dandi ſacramentum, ſi tamen mihi conſtet, ſacrilegium commiſſurum, illud miniſtrando, petendo ſacramentum, ſum cauſa illius ſacrilegij, quia ſi ego non peterem, non fieret: ergo non licet. In cõtrarium verò eſt, quia ego peto rem licitam, quàm alius licitè præſtare poteſt, & mihi vtilem & fortaſſe neceſſariam; cur ergo priuari debeo meo cõmodo, & vtilitate?

In hac re variæ ſunt authorum ſententiæ. Prima eſt D. Thom. ſupra q. 64. art. 6. ad ſecundum. Et infra q. 82. art. 9. qui duplicem diſtinguit miniſtrũ iniquum: alium vocat toleratum ab Eccleſia, quia licèt peccator ſit, tamen neque eſt ab Eccleſia præciſus, neque à ſacramentorum miniſterio aliqua cenſura ſuſpenſus: alterum vocat non toleratum, quia eſt ab Eccleſia prohibitus, ſeu ſuſpenſus, ac præciſus. Qua ſuppoſita diſtinctione, duas ſtatuit regulas generales, & ſine vlla limitatione. Prima eſt, à miniſtro tolerato, quamuis iniquus ſit, licitum eſt, petere ſacramentum. Cuius fundamentum eſſe videtur, paulò antea tactum in ratione dubitandi ſecundo loco poſita. Secunda eſt, à miniſtro non tolerato, non licere petere ſacramentum. Cuius fundamentum eſſe videtur, quia ille non ſolum iniquè eſt daturus, ſed etiam non poteſt licitè dare. Hanc doctrinam ſequitur Duran. in 4. diſt. 5. q. 2. & Palud. q. 3. art. 1. qui diſertè & ſine limitatione declarant, licere non ſolum accipere, ſed etiam petere ſacramentum à miniſtro tolerato, licet iniquus ſit. Idem ſentit Richard. ibi art. 3. quæſtio. 4. nam licet addat, hoc maximè licere, quando miniſter tenetur ex officio dare ſacramentum, nõ tamen negat, licere etiam reſpectu aliorum, ſed generatim etiam loquitur; idem ſequitur Syluest. verbo *Baptiſmus* 3. num. 7.

Hæc verò tam generalis doctrina multis aliis nõ placet, & ideò variis diſtinctionibus vtũtur. Primò, Scotus eadem diſt. 5. q. 2. ar. 1. diſtinguit prius de miniſtro non tolerato. Nam in caſu neceſſitatis licet ab eo accipere, non tamen extra illum, loquitur autem ibi ſpecialiter de Baptiſmo; in articulo verò ſecũdo diſtinguit de miniſtro tolerato. Nam aut eſt occultus peccator, aut publicus: & de occulto abſolutè affirmat licere ab eo petere ſacramentum; de publico verò ſubdiſtinguit; nam vel tenetur ex officio dare, & tunc etiam licet ab eo petere; aut non tenetur; & tunc vlterius ſubdiſtinguit, nam ſi ſit alius ſacerdos à quo ſit melius, & ſine peccato ſacramentum dandum, non licebit à peccatore petere, ſi verò non ſit alius, licebit. Hæc Scotus. In cuius ſententia, quod de miniſtro non tolerato dicit, in genere ſumptum verum eſt, & non eſt contrarium D. Tho. qui locutus eſt per ſe, prout materia moralis poſtulat, non tamen excludit accidentales caſus ex neceſſitate prouenientes. Quæ verò, & quanta eſſe debeat hæc neceſſitas in particulari explicandum eſt in variis ſacramentis pro ratione neceſſitatis eorũ, & ad materiam de cenſuris hoc maximè ſpectat, & ſtatim nonnulla dicemus pro huius loci opportunitate.

Omiſſio ergo miniſtro non tolerato, de tolerato aliter diſtinguit Caiet. d. q. 64. art. 6. nam vt liceat ab eo ſacramentum petere vel recipere, duas requirit conditiones. Prima, vt ille ſit paratus ad dandũ. Secunda, vt qui petit ſit in aliqua neceſſitate ſuſcipiẽdi ſacramenta: quandocunque verò hæ duæ conditiones non concurrunt, abſolutè & ſine diſtinctione, negat hoc licere. Aliter Adrianus quæſtio. 3. de Baptiſmo, diſtinguit, de miniſtro parato ad miniſtrandum, vel non parato; & rurſus, de eo, qui ex officio tenetur ad miniſtrandum, vel non tenetur. Et dicit primò, à miniſtro iniquo, qui ex officio tenetur dare ſacramentum, licitum eſſe illud petere ſine aliqua cauſa vel limitatione, id eſt, ſiue ille ſit paratus, ſiue non, & ſiue petens ſit in neceſſitate, ſiue non: ſatis enim illi eſſe cenſet, quòd petit ius ſuũ in re ſancta & bona. Secundò dicit, ab eo, qui ex officio non tenetur dare, nec paratus eſt ad dandum, & iniquè eſt daturus, nunquam licere petere, etiam propter neceſſitatem, quia eſſet inducere ad malum, cùm ceſſet ratio petendi ius ſuum. Tertiò addit, à miniſtro iniquo parato ad miniſtrandũ ſacramentum, licitum eſſe illud petere, abſq; alia conditione, id eſt, quamuis ille non teneatur dare, nec ſit ſpe-

ſit ſpecialis neceſſitas. Quia illa non eſt inductio ad malum, cùm ille ſit paratus. Quam doctrinam ferè docuit Angelus verbo, Clericus. 8. num. 2. tamen verbo, Baptiſmus 5. num. 12. dicit licere ſacramentũ accipere à miniſtro malo tolerato, dũmodò qui accipit non inducat illum ad dandum. Eandem ferè doctrinam ſequitur Soto in 4. d. 1. q. 5. ar. 6. ad 2. addit verò limitationem à Scoto ſuprà indicatam, videlicet etiam ſi malus miniſter ſit paratus, non eſſe ab eo accipiendum ſacramentum, ſi poſſit recipi à bono miniſtro, quamuis id facere (inquit) non eſſet peccatum mortale. Rurſus à miniſtro non parato dicit interdùm licere ſacramentum petere, etiam ſi ex officio dare non teneatur, dummodò grauis neceſſitas intercedat, qualis eſt in articulo mortis, vel in tempore, quo implendum eſt aliquod diuinum præceptum: putat enim, neceſſitatem implẽdi Eccleſiaſticum præceptum ad hoc non ſufficere. Nauar. autem in ſum. cap. 22. num. 4. ſolùm damnat eum, qui petit ſine neceſſitate à malo miniſtro non parato, ſignificans, ob neceſſitatem hoc licere. Non explicat autem, qualem eſſe oporteat neceſſitatem hanc; nec diſtinguit de miniſtro, qui ex officio obligatur ad ſacramentum dandum, vel qui non tenetur. Quocirca in tanta varietate iudiciorum, & diſtinctionum multitudine, difficile eſt, moralem doctrinam in praxi ſeruandam, clarè, ac perſpicuè, & cum ſufficienti fundamento proponere.

Prohibitio petẽdi ſacramentum duplex.

Vt ergo, ſi fieri poteſt, rem totam ad pauca & vera principia reuocemus, aduertendum eſt; duobus modis poſſe alicui eſſe prohibitum petere aut accipere ſacramẽtum ab aliquo miniſtro. Primò, directè, ex vi alicuius præcepti ſibi impoſiti, quo prohibetur aliquis accipere ſacramentum ab alio, qui ſecluſa tali prohibitione, haberet poteſtatem, & ius dandi. Secundò, quaſi indirectè, ex generali obligatione vitandi ſcandalum ſeu non inducendi aliquẽ ad peccandũ, nec cooperandi peccato alterius. Prior prohibitionis modus fit per cenſuras Eccleſiaſticas, præſertim per excommunicationem maiorem, per quam non ſolum ille qui excommunicatur, à miniſterio ſacramentorum arcetur, ſed etiam alij prohibentur directè, ne cum illo communicent, præſertim in ſacris, & maximè in ſacramentorum participatione, & hæc eſt prohibitio, de qua dixit Diuus Thomas, non licere ſacramentum accipere à miniſtro non tolerato quod per ſe loquendo ſeruandum eſt. An verò aliquando liceat à miniſtro excommunicato ſacramentum petere, vel accipere, non eſt huius loci, ſed in materia de cenſuris tractandum eſt, & in materia de Baptiſmo dicemus hoc licere in caſu neceſſitatis illius ſacramenti. An verò idem ſit dicendum de Pœnitentia, & Euchariſtia, dicetur de illis diſputando. Hìc ſolùm ſunt tria obſeruanda, circa hunc miniſtrum non toleratum.

Aetate D. Tho. omnis excommunicatus fuit nõ toleratus, nunc verò ſecus eſt.

Primum eſt iuxta ius antiquum, quod tempore D. Thomæ ſeruabatur, omnem miniſtrum excommunicatum, fuiſſe non toleratum; quia omnibus prohibitum erat ab illo petere, vel accipere ſacramentũ, tamen poſt Concil. Conſtan. & Baſilienſ. ſeſſione 20. hanc prohibitionem moderatam eſſe ac limitatam ad eum, qui nominatim eſt excommunicatus, ac denunciatus, vel, qui eſt manifeſtus percuſſor Clerici, ita vt nulla tergiuerſatione poſſit celari. Quocircà, ex vi huius noui iuris ſolus ille dicendus eſt miniſter non toleratus, qui hoc modo excõmunicatus eſt & ſolùm reſpectu illius, prohibentur fideles ſpeciali ac directa prohibitione petere, vel accipere ab eo ſacramenta. Dico autem, ſpeciali ac directa prohibitione, quia ex vi legis charitatis de vitando ſcandalo, & generalis obligationis non cooperandi ad malum, poterunt obligari fideles ad nõ petendum, neque accipiendum ſacramentum à miniſtro excommunicato quocunque modo; propter hoc ſolum, quod ille peccaturus eſt miniſtrando. Nam hæc obligatio cùm naturalis ſit, non potuit per illam Eccleſiaſticam moderationem auferri, quia per illam neque excommunicatio generalis ablata eſt, nec prohibitio ipſi excommunicato facta, ne ſe ſacris rebus vel miniſteriis ingerat. Quando verò petere vel accipere ſacramentum ab huiuſmodi excõmunicato tolerato ſit inducere, vel cooperari ad malum, iuxta regulas ſtatim tradendas de quocunque miniſtro tolerato, iudicandum eſt, præter ea, quæ ad materiam de cenſuris ſpectant.

Num à publico cõcubinario poſſit recipi ſacramentum.

Secundò eſt obſeruandum, præter hanc prohibitionem per cenſuras, inueniri aliam ſpecialem in iure, qua prohibentur fideles, ne à Sacerdote publicè concubinario ſacramenta accipiant, aut miſſam audiant vt patet ex cap. Nullus, &c. Præter. d. 32. & ex cap. vlti. 15. quæſt. 8. & in c. Veſtra &c. vlt. de cohabitatio. Cleric. & mulierum. Quod præceptum obligaſſe omnes ſentit D. Tho. infrà quæſt. 82. artic. 9. ad 3. & quodl. 11. artic. 8. & Sylu. verbo Concubinarius. §. 4. & verbo, Excommunicatio. 5. §. 7. Nauar. in ſum. cap. 25. numero 80. qui dicit hanc eſſe communem ſententiam Theologorum & Canoniſtarum, additque hoc præceptum adhuc obligare omnes, & adducit canonem Concilij Trident. ſeſſione 25. cap. 14. de reformatione, vbi Concilium renouat omnes pœnas in ſacris canonibus latas contra Clericos concubinarios. Sed quamuis fortaſſe hæc ſnĩa ſtando in iure antiquo ſit probabilior (non enim defuerunt, qui hoc negauerint, vt cõſtat ex Gabr. in 4. d. 13. quæſt. 1. ar. 3. dub. 4.) tamen iamnunc probabilius exiſtimo, hanc prohibitionem eſſe ablatam ex vi decreti Conſtantienſis ſuprà adducti. Quod ſumi poteſt ex doctrina Gabr. ſuprà. Et ex his quæ tractat Adrian. in 4. in materia de Euchariſtia, dub. 8. quod incipit. Viſo de impedimentis quia hæc prohibitio erat ſuſpẽſio quædam, & cuiuſdam cenſuræ genus; omnis autẽ hmõi prohibitio reuocata eſt per dictum Concilium ad duo capita ſuprà poſita, neq; eſt ampliùs extendenda, vt latiùs in materia de cenſuris.

Ex vi hæreſis nõ eſt prohibitum directe ab hæretico recipere ſacramentũ.

Tertiò eſt obſeruandum, hæreticum, etiam ſi per Eccleſiam excommunicatus non eſſet, præciſum eſſe ab Eccleſia ex vi ſuæ hæreſis: ideoq; poſſe vocari non toleratum ab Eccleſia, cum non ſit illius membrum. Nihilominùs tamen, ex vi ſolius hæreſis & ſecluſa Eccleſiæ cenſura, non eſſet directè prohibitum fidelibus ab hæretico petere vel accipere ſacramentum, quia neque ex ſola rei natura oritur talis prohibitio, neque in iure diuino poſitiuo inuenitur: Igitur ſecluſa cenſura, eodem modo; ſeu eodem genere obligationis erit prohibitum accipere ſacramentum ab hæretico quo à quolibet alio miniſtro iniquo: hæc verò obligatio tantò erit maior, quãtò iniquitas hæretici maior eſt, maiuſq; periculũ propriũ, maiuſq; aliorũ ſcandalum in communicatione cum illo. Vnde, cũ moderatio Concilij Cõſtant. generalis ſit, & ad omnes excommunicatos ſe extendat, etiam comprehendit hæreticos. Et ideò, quamdiu illi nominatim excommunicati non fuerint, non erit ſpecialis & directa obligatio non recipiendi ab illis ſacramenta, tanquam ab excommunicatis; ſed ſolum illa, quæ eſſe poteſt de vitando iniquo miniſtro in huiuſmodi opere, prout explicãdum iam eſt. Et hactenus de miniſtro non tolerato.

Circa

Circa aliud membrum de obligatione, quaſi indirecta vitandi ſacerdotem iniquè miniſtraturum, propter vitãdam inductionem ſeu cooperationem ad malum, tota difficultas eſt in explicando, quando petitio vel acceptio ſacramenti à tali miniſtro ſit inductio vel cooperatio ad malum.

Quando acceptio ſacramenti à malo miniſtro ſit cooperatio ad malũ.

Dico ergo primò, Petere & accipere ſacramentũ à miniſtro, qui poteſt licitè dare, ex malitia autẽ ſua daturus non eſt ſine peccato, non eſt intrinſecè, ac per ſe malum, ſiue ille ſit miniſter ex officio, ſiue nõ, & ſiue ſit ad dandum paratus, ſiue non ſit. Probatur, quia ab illa actione miniſtri, quæ, vt ab illo fit, habet adiunctam malitiam, ſeparabilis eſt malitia, per ſe loquendo: nam ſolum ex praua voluntate miniſtri illi adiungitur, ergo, qui petit illam actionem, per ſe non petit aliquid malum; nec, quod neceſſario habeat malitiam adiunctam: ergo illa petitio ex ſe & obiecto ſuo non eſt mala; neque ex vi illius inducit aliquis alterum ad operandum malum, ſed permittit illud malum, quod alius ex ſua voluntate ſola admiſturus eſt actioni per ſe bonæ; non eſt ergo hoc intrinſecè malum. Exempla ſunt communia in petitione iuramenti à Gentili, qui per falſos Deos iuraturus eſt; & in petitione mutui ab eo, qui vſuras exacturus eſt: nam hæc ex obiecto non ſunt mala intrinſecè, ſed poſſunt bene fieri, ſi cum debitis circumſtantiis fiant. Quin potiùs hæc petitio ſacramẽti ab eo, qui poteſt licitè dare ex obiecto, non ſolùm non eſt mala, verùm etiam ex ſe eſt honeſta, & non tantum indifferens. Quia obiectum illud ex ſe honeſtum eſt & ad virtutem religionis pertinens. Et hanc exiſtimo fuiſſe mentem D. Tho. imò videtur aperta ſententia Nicolai Pap. d. cap. vlt. 15. q. 8. quam refert & ſequitur Lucius 3. in cap. *veſtra*. de cohabit. clericor. & mulier.

Dices, Quamuis hæc actio ex obiecto non ſit mala, ſed bona, tamen ex circumſtantia eſt ſemper mala, quia fit cum ſcandalo, & dando proximo occaſionem ruinæ. Reſpondetur ex hoc quidem capite poſſe actionem eſſe malam, non tamen ſemper. Quia illud ſcandalum poteſt eſſe interdum actiuum, interdum merè paſſiuum, & aliquando illa occaſio cẽſebitur moraliter data, interdum verò tantũ permiſſa, ſeu ab alio accepta. Quando verò ſit vnius, vel alterius modi, non requirit hic ſpecialem regulam aut doctrinam, ſed ex ordine charitatis, & ex generali obligatione vitandi ſcandalum, & ruinam proximi iudicandum eſt; nam ſi commodè poſſumus, & ſine magno detrimento, auferre debemus proximo occaſionem ruinæ, etiam ſi ex malitia vel fragilitate ſua lapſurus ſit; quia hoc poſtulat ratio charitatis; ſi verò id vitare non poſſumus ſine graui incommodo ac detrimento, non obligamur, cum tanto onere ad omittendum ea, quæ nobis ſunt vtilia, ne alius inde ſumat occaſionem peccandi ex ſola ſua malitia ſeu libertate. Hęc igitur regula ſeruanda eſt in præſenti materia.

A miniſtro ex officio nec qui eſt ſemper licitum petere, neq; ab alio ſemper illicitũ.

Vnde infero primò, non eſſe ſufficientem illam diſtinctionem de miniſtro ex officio obligato vel ſponte ſua miniſtrante; de neutro enim illorũ poteſt in vniuerſum affirmari vel negari, eſſe licitum ab eo petere ſacramentum in prædicto caſu. Nam licèt ipſe ex officio teneatur ſacramentum dare, tamẽ ſi ego poſſum ſine vllo detrimento ab alio petere, qui ſine peccato dabit, lex charitatis Dei & proximi tunc obligat, vt auferam occaſionẽ ruinæ proximi & irreuerentiæ ſacramenti; quia, licèt ſecundum iuſticiæ rigorem vnicuique liceat petere ab altero ius ſuum, quod ſibi debet, tamen quando inde magnũ detrimentum proximo eſt euenturum, & mea nihil

A intereſt, illud idem bonum obtinere ab eo, qui ſpõte ſua, vel ex debito ipſum confert ſeu miniſtrat, charitas poſtulat, vt proximi in ea occaſione miſerear, cum id poſſim facere ſine detrimento, & ille reuera ſit in morali neceſſitate, ſeu diſcrimine conſtitutus. Dices, illum non eſſe in neceſſitate, cùm ſola voluntate ſua peccaturus ſit. Reſpondetur, non eſſe quidem neceſſitatem phyſicam; eſſe tamen moralem indigentiam & miſeriam ſatis grauem: illa ergo ſatis eſt, vt ſubuenire illi debeam, ſi commodè poſſim. Atque eadem ratione, non eſt ſemper malum: ſacramentum petere à miniſtro iniquo; etiam ſi non teneatur ex officio dare; quia fieri poteſt, vt neceſſitas ſacramenti ſuſcipiendi tanta ſit, vt nõ te-

B near vitare ruinam alterius, cum tanto diſcrimine, vt patet manifeſtè, ſi ſim in mortis periculo, & indigeam Baptiſmo, vel Pœnitentia; & idem exiſtimo de Euchariſtia; imò & de Extrema vnctione, vt ex ſequentibus magis patebit.

Diſtinctio de miniſtro parato, & non parato, qualis.

Secundò infero diſtinctionem illam de miniſtro parato, & non parato, inſufficientem etiam eſſe ad tradendam generalem regulam: quia de neutro illorum poteſt in vniuerſum affirmari, vel negari licitum eſſe petere ab eo ſacramentum. Quod enim frequenter liceat illud petere à miniſtro parato, licèt iniquus ſit, omnes ſine controuerſia admittunt, & eſt per ſe facile creditu; quia tunc nulla eſt indu-

C ctio nec cooperatio cum actio ipſa per ſe bona ſit, & aliunde vix ſit, ibi aliqua occaſio ruinæ; quia iam ipſe cecidit eo ipſo, quod paratus eſt. Nihilominus tamen, quod hoc etiam interdùm vitandum ſit, nec ſemper liceat, ſic explicatur; quia non ſemper aliquis eſt ita paratus, quin, ſi alter non accedat ad accipiendum ſacramentum, vitetur in indiuiduo aliquis lapſus ſeu peccatum aliquod; quia licèt ſit paratus, non tamen ſemper eſt in illa actuali voluntate, aut in actuali vſu miniſtrandi ſacramentum: ergo etiam ſi alius ſit paratus, accedendo ad illum, offeretur ei aliqua materia, ex qua ipſe ſumat hîc & nunc occaſionem peccandi; ergo, ſi cum æquali fa-

D cilitate & commoditate hoc poſſum vitare, teneor id facere, & propter reuerẽtiam ſacramenti, & propter bonum proximi. Exemplum eſſe poteſt, ſi duo confeſſores ſedeant parati ad confeſſiones audiendas, & mihi ſatis conſtet, vnum eſſe bonum, & aliũ iniquum & cum eadem facilitate poſſim alterutrũ eligere, tenebor ſine dubio vitare peccatum vnius, & alteri, qui bonus eſt confiteri: quia ſaltem vitatur illud ſacrilegium externum, & iniuria quæ fit ſacramento, quando in re ipſa diſpenſatur à prauo miniſtro, & fortaſſe etiam vitabitur aliqua culpa interior, quam non committet ille, qui paratus eſt, ſi confeſſionem actu non audiat, neque abſoluat. Rurſus,

E quod à miniſtro iniquo non parato frequenter nõ liceat petere omnes etiam admittunt, & eſt facile: quia eſt ibi maior inductio quæ proptereà vitanda eſt, ſi commodè poteſt. Quod autem hoc etiam nõ ſemper ſit malum, conſtat ex ratione fundamentali ſuprà poſita: quia quod petitur per ſe bonum eſt, & poteſt iuſta neceſſitas vel vtilitas interuenire, ob quam non teneatur aliquis non petere à proximo; ſeu nõ inducere illum ad id ſibi præſtandum, quod bonum eſt. & benè ab ipſo præſtari poteſt, etiam ſi ille nihil antea cogitaret de illo opere faciendo, neque ad id eſſet paratus; & quamuis ille ex voluntate ſua iniquè id facturus ſit, quia non obſtante tali diſpoſitione miniſtri, illud malũ ſeu peccatum, quod ibi miſcetur, non poteſt attribui petenti ſacramentum, tanquam cooperanti vel inducenti, ſeu ſolum dici poteſt illud permittere.

Dixi autē, poſſe interuenire iuſtā neceſſitatē, vel vtilitatem, quia vt hoc liceat, nō exiſtimo neceſſitatem extremā aut valde grauē, aut neceſſitatem implendi diuinū præceptū expectandam eſſe, vt Soto cenſuit; ſed minores cauſæ poterunt ſufficere, ſicut ſufficiunt in aliis actionib. humanis; quæ, nec grauiores ſunt, neque homini vtiliores, vt propter eas obtinendas, peccata proximi, non minora permittantur. Exempla ſunt ſuprà poſita, de iuramento, quod licet ab idololatra poſtulare, non tantū, quādo ille eſt paratus ad iurandum, ſed etiam ſi interdū non ſit: vt ſi oportet eum teſtimonium dicere in aliqua graui cauſa, & iudicio, poſſum illum rogare, & inducere ad ferendum veritati teſtimonium, eumq; iuramento confirmandum, quamuis ibi non interueniat magna neceſſitas, ſed vtilitas, vt verbi gratia, obtinendi ius meum, ſeu rem aliquam temporalem: ergo multò magis in hac cauſa, de qua agimus, ſufficit aliqua rationabilis occaſio, præſertim cùm ipſemet vſus ſacramenti, per ſe ſumptus maximæ vtilitatis ſit. Simile argumentum ſumi poteſt ab alio exēplo de mutuo, quod licet petere ab aliquo, qui exacturus eſt vſuras, etiam ſi paratus non ſit ad mutandum, dummodo rationabilis cauſa intercedat, quamuis non ſit extrema vel grauis neceſſitas. Et ratio vniuerſalis eſt, quia cùm illa petitio ex ſe nō ſit occaſio peccandi, nec ſit mala, neque habeat ſpeciem mali, non habet rationem ſcandali actiui, etiā reſpectu hominis non parati: ad vitandum autem ſcandalum paſſiuum non tenemur cum tanto rigore, & ideo ex rationabili cauſa permitti poteſt. Igitur hæ conditiones miniſtrorum, ſcilicet, quod teneantur ex officio miniſtrare, aut quòd ſint parati, per ſe ſolæ non ſufficiunt ad regulas generales tradendas; ſed vnica regula hîc eſt, ratio charitatis, & ordo, atq; obligatio eius. Nihilominùs tamen prædictæ conditiones nō ſunt contemnendæ, ſed prudenter conſiderādæ in particularib. actionibus. Quia multùm conferre poſſunt, vt cum minori cauſa vel neceſſitate hoc liceat. Nam quia (vt dicebam) ipſamet ſacramenta ſunt per ſe valde vtilia animæ; ideò hæc ratio per ſe ſufficiet, moraliter loquendo, vt liceat petere ſacramentū à miniſtro, qui vel ex officio tenetur, vel paratus eſt, etiā ſi in peccato ſit miniſtraturus, ſi nō eſt alius, qui ſine peccato miniſtret: reſpectu verò alterius miniſtri non parati, vel non obligati, nonnulla maior cauſa erit neceſſaria, non tamen dubito, quin ſufficiat neceſſitas implendi Eccleſiaſticū præceptum Miſſæ audiendæ; aut cōicandi, vel vtilitas non differendi nimium vſum ſacramenti confeſſionis, vel cōionis; præſertim ſi intercedat conſcientia peccati mortalis, aut aliquid ſimile, quia nulla eſt ſufficiens ratio ad coarctandam ſeu reſtringendam magis hanc facultatem.

Quæ neceſſitas ſufficiat ad permiſſionē peccati miniſtrantis ſacramentū.

Quod vt probabilius fiat conſiderandum vltimo eſt, non eſſe neceſſarium, vt petenti ſacramentum conſtet, miniſtrum eſſe bene diſpoſitum, quia hæc cura non eſt illi commendata, ſatis ergo erit, vt illi non cōſtet vllum eſſe malè diſpoſitum. Ergo: vt obligetur ad non petendum ſacramentum, oportebit, vt moraliter ei cōſtet, miniſtrum eſſe malè diſpoſitum, & cum ea mala diſpoſitione miniſtraturū ſacramentum: hoc autem difficilimum eſt iudicare, niſi vbi menifeſtè conſtat miniſtrum eſſe in diuturna cōſuetudine, & proxima occaſione alicuius peccati. Et tunc quidem maiori opus eſt prudentia & iudicio ad petendum ſacramentum ab huiuſmodi miniſtro. Extra hunc verò caſum, etiam ſi contingat videre ſacerdotem paulò anteà mortaliter peccantem, poteſt ab illo peti ſacramentum, etiam ſi non ſit paratus, neque ex officio illud dare teneatur: quia ſemper poteſt ſperari, eum fore conuenienti modo diſponendum, quod breuiſſimo tempore præſtare poteſt.

Tertiò, colligitur ex dictis, aliam etiam diſtinctionem, quæ in vſu ſolet eſſe in hac materia de recipiente ſacramentum ab iniquo miniſtro (an ſit tantum accipiens, vel etiam petens) hanc (inquam) diſtinctionem non eſſe admodùm neceſſariam. Primò quidem, quia hic tantum eſt ſermo de adultis ratione vtentibus: nam illi ſolùm ſunt capaces huius obligationis, de qua agimus: nam ſi ſint infantes, vel amentes, aut dormientes, clarum eſt nō poſſe peccare, ſi eis detur aliquod ſacramentum ab iniquo miniſtro: adulti autem vtentes ratione nunquā accipiunt ſacramentum, quin aliquo modo petant. Deinde, quia omnia, quæ diximus non ſolum de accipiente, ſed etiam de petente, vera ſunt, vt patet ex rationibus & exemplis, quibus vſi ſumus. Neq; de accipiente, quantumuis à petente diſtinguatur, poteſt alia regula tradi præter eam, quæ à nobis data eſt. Solùm poſſet fingi caſus, in quo Sacerdos iniquus, qui ius habet diſpenſandi ſacramentum, verbi gratia, Euchariſtiam, ſit in actuali diſpenſatione eius, paratus actualiter ad dandum omnibus, qui accedunt: tunc enim ab eo recipere ſacramentum, videtur acceptio, ferè nihil habens admixtum petitionis. Et tunc ſine vlla morali limitatione dici poteſt eſſe licitum accipere: quia ibi nulla ratio cooperationis ad malum, neque ſcandalum aut occaſio ruinæ datur, vt facilè ex dictis conſtat, quod quidem, licet verum ſit, tamen in principiis poſitis continetur, & iuxta ea intelligendum eſt.

Num peccet is, qui miniſtrat alteri in actione ſacra, quā praue exercet.

Vltimò ex his poteſt obiter expediri dubium de eo, qui miniſtrat Sacerdoti iniquo, non petendo, vel accipiendo ab illo ſacramentum, ſed ſolùm deſeruiendo illi in actione ſacra, quam ipſe prauè exercet, vt verbi gratia, miniſtrando Miſſæ, quam ille dicit in peccato, vel ſeruiendo Epiſcopo Ordinanti alios in ſtatu peccati mortalis, an in huiuſmodi cooperatione aliqua culpa interueniat. Dicendum eſt enim, in hoc ſeruanda eſſe duo principia ſuprà indicata: Primum, ſi talis ſit actio, vt à Sacerdote vel Epiſcopo, aut quolibet alio, non poſſit licitè fieri, miniſtrare illi ſeu cooperari tali actioni ſemper eſſe malum; quia tunc non eſt ſeparabilis malitia ab actione: ergo, qui inſeruit actioni, cooperatur actioni malæ. Item, quia ſi Sacerdos non poteſt licitè illam actionem ſacram exercere; vel id eſt, quia non habet poteſtatem ſimpliciter; vel quia non habet ius, vel quia eſt ab Eccleſia ſuſpenſus: quocunq; autem iſtorum modorum contingat, eſt malum cooperari tali actioni; quia primum eſt directè ſacrilegium; ſecundum eſt vſurpatio alieni iuris; tertium verò eſt contra obedientiam Eccleſiæ debitam. Secundum eſt, quando actio ſacra per ſe eſt bona, & ab eo, qui fit, ritè & rectè fieri poteſt, & tantùm ex malitia eius indignè fit, non eſt per ſe malum inſeruire illi, ſeu miniſtrari in huiuſmodi actione, vt patet ex dictis. Quia actio ex ſe bona eſt, & circumſtantia malitiæ miniſtri eſt valde extrinſeca; & ideò non peccat, qui Sacerdoti malo præbet veſtes, aut vaſa ſacra ad miſſam faciendam, quia ille non cooperatur malitiæ eius. Et idem eſt de miniſtrante ei in ſacrificio. Verum eſt tamen, ſpeculatiuè loquendo, etiam hic habere locum, regulam charitatis ſuprà poſitam, quod ſi quis commodè poteſt vitare huiuſmodi miniſterium, vt alius non peccet, debet id facere; nam pro-

cedit hic eadem ratio. Nihilominùs tamen, moraliter loquendo, vix poteſt hoc ad vſum applicari. Quia neque vitari commodè poteſt hoc miniſterium, neque ea de cauſa vitabitur peccatum, & ideò non ſunt huiuſmodi ſcrupuli his miniſtris iniiciendi.

SECTIO II.

Vtrùm teneantur ſemper miniſtri ſacramentorum non dare illa indignè petentibus.

PRæcipua difficultas huius quæſtionis, & maximè moralis ac practica, tractatur à D.Tho. infrà q. 68. ar. 4. & q. 80. ar. 6. in particulari de ſacramento Baptiſmi, & Euchariſtiæ: quibus locis, & præcipuè in poſteriori ex profeſſo tractanda hæc res eſt. Et ideò hoc loco ſolum eſt in genere notandum, duplex caput, vnde oriri poteſt hæc obligatio, iuxta dicta ſectione præcedenti. Vnum eſt ex præcepto directè impoſito miniſtro non dandi ſacramenta indignis. Aliud eſt generale præceptũ non cooperandi peccato alterius.

Dico ergo primò, Miniſtrum ſacramentorum per ſe loquendo, proprio & ſpeciali præcepto teneri ad nõ dandum ſacramenta his, qui indignè ad illa accedunt. Concluſio eſt communis, & certa. Probatur, quia, cui commiſſa eſt ſacramenti adminiſtratio, conſequenter & ex natura rei præceptum eſt; vt illud munus peragat, tanquam fidelis diſpenſator & prudens: ergo ex vi huius præcepti tenetur non dare ſacramentum homini indigno. Patet conſequentia, quia hoc pertinet ad fidelem & prudentem diſpenſationem ſacramenti, & ad cultum ac reuerentiam ei debitam. Et confirmatur: nam hac ratione tenetur Sacerdos Euchariſtiam in loco decenti collocare, quod ſi illam in terram proiiceret, grauiter peccaret contra officium ſuum: ergo ſimiliter dando quodlibet ſacramentum indigno. Dices, ſatis ne erit, vt Sacerdoti non conſtet, eum qui ſacramentũ petit, eſſe indignum; aut oportebit, eum aliquam diligentiam adhibere, vt moraliter ſibi conſtet alium dignè petere? Videtur enim hoc eſſe graue onus, & ſcandalis expoſitum, ſi oporteat Sacerdotem de aliorum vita & diſpoſitione inquirere. Reſpondetur, non poſſe nos vniuerſalem regulam in omnibus ſacramentis ſeruandam tradere. Quamuis enim in omnibus verum ſit, omnem illum hominem, quem non conſtat eſſe malum, præſumendum eſſe bonum, nihilominùs tamen in vnoquoque ſacramẽto, iuxta eius naturam & conditionem, prudentia opus eſt ad hoc iudicium ferendum. Nam in Baptiſmo, verbi gratia, quia eſt ianua ſacramẽtorum, prærequiritur examen de fide ſuſcipientis, & quia eſt regeneratio, & prima translatio ab ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ & viui membri Chriſti, prærequirit etiam moralem diligentiam circa diſpoſitionem ſuſcipientis. At verò ad Confirmationem vel Euchariſtiam ſufficit, quòd is, qui petit vel accedit ad ſacramentum, per Baptiſmum habeat ius petendi, & quòd de illo non conſtet eſſe in ſtatu peccati: Si autẽ conſtiterit antea fuiſſe in huiuſmodi ſtatu, oportebit, vt aliqua ſigna contritionis ediderit, aut etiam, quòd confeſſus fuerit, ſi Euchariſtiam ſit recepturus. Quæ omnia per ſe intelligenda ſunt ac iuxta prudentiam moralem & humanam. Nam interdum ipſamet petitio ſacramenti à tali perſona vel tali modo facta, poteſt eſſe ſignum ſufficiens bonæ diſpoſitionis abſque aliis ſignis: aliquãdo verò talis poteſt eſſe conditio perſonæ, & modus petendi, vt maiori diligentia opus ſit, maximè ſi ſcandalum alicuius peccati præceſſit; tunc enim, etiam aliis ſatisfacere oportebit, ne maius ſcandalum oriatur. Quæ omnia eodem modo procedunt in ſacramento Extremæ vnctionis. In ſacramento autem Pœnitentiæ, quia adminiſtratur per modum iudicij, in quo miniſter iuſtè iudicaturus eſt, ad eum ſpectat accuratius cauſam examinare, cuius præcipua pars eſt diſpoſitio rei, qui abſoluendus eſt, vel ligandus. Rurſus in ſacramento Ordinis, quia per illud admittuntur homines ad ſacrum miniſterium, ideò diligentius tenetur Epiſcopus examinare qualitatem & ſtatum perſonæ, vt & digna ſit tanto ſacramento, & apta ad tale miniſterium, vt videre licet in Conc. Trid. ſeſſ. 23. Deniq; in ſacramento Matrimonij; quia non ſolùm eſt ſacramentum, ſed etiam inducit vinculum perpetuũ, & prætereà, quia eſt talis contractus, quem ſi contingat non eſſe validum, poterit eſſe occaſio multorum peccatorum, ideò paſtores Eccleſiæ diligenter curare debent, vt ad tale ſacramentum homines non accedant, niſi cum omnibus conditionibus requiſitis, & cum diſpoſitione debita, vt conſtat ex Concil. Trident. ſeſſ. 24. de quibus omnibus in propriis locis latiùs dicemus.

An ſit examinanda diſpoſitio recipiẽtis, & quantum.

Dixi in concluſione, per ſe loquendo, quia per accidens interdum poteſt dari aliquod ſacramentum, verbi gratia, Euchariſtia, peccatori occulto, publicè petenti, ad vitandum ſcandalum, vel iniuſtam proximi infamationem, vt latiùs dicemus in materia de Euchariſtia.

Dare ſacramẽtum prauè diſpoſito, eſſet cooperari eius prauitati.

Dico ſecundò, etiam tenetur miniſter ſacramenti, per ſe loquendo non dare ſacramentum indigno, ne cooperetur peccato eius. Probatur apertè, quia tunc receptio ſuſcipientis eſt mala: ergo cooperari ad illam etiam erit malum: ſed nulla poteſt eſſe maior cooperatio ad recipiẽdum, quàm ipſummet dare; peccat ergo tunc Sacerdos duplici titulo, ſcilicet, & quia agit contra proprij officij obligationem, & quia iuuat alterum ad peccandum. Nec refert, quòd alter paratus ſit, nec quòd interiùs peccatum ſuum commiſerit, quia ipſamet exterior receptio eſt peccatum exterius, ad quod cooperari non licet, quãtumuis parato animo ab alio fiat. Dices, illa exterior receptio per ſe non eſt mala, quin potiùs eſt ex obiecto bona, ſolumque habet malitiam per accidens adiunctam ex praua diſpoſitione ſubiecti, ad quam nullo modo concurrit, qui ſacramentum miniſtrat; ergo ex vi illius miniſterij non concurrit ad malum. Reſpondetur, ſatis eſſe, quòd hic & nunc talis receptio in hoc homine ſit mala, & quod miniſter nullam habeat ſufficientem cauſam dandi ſacramentum homini ſic prauè diſpoſito: tunc enim moraliter cooperatur malitiæ eius, cooperando receptioni eius, quam deberet vitare cùm poſſet. Quod ideò addo, quia vt ſupra dixi, in aliquo caſu accidere poteſt, vt miniſter moraliter non poſſit negare ſacramentum homini iniquo petenti, propter ſcandalum vel ſimilem cauſam. Et tunc quamuis illud det, non cooperatur iniquæ receptioni, vt iniqua eſt; ſed ſolùm vt receptio ſacramenti eſt: quia ipſe vtitur iure ſuo, & dat operam rei de ſe licitæ, quam non poteſt eo tempore vitare.

Vtrum liceat inducere ad recipiendum qui praue ſu. ſcepturus eſt.

Sed quæres vtrùm, ſicut interdum licet, ob huiuſmodi occaſionem dare ſacramentum peccatori, ita etiã aliquando liceat ob neceſſitatem indùcere peccatorem ad recipiendum ſacramentum: non quidem inducendo illum, vt in peccato ſumat. Nã per ſe notum eſt, hoc eſſe intrinſecè malum; ſed inducendo illũ, vt ſumat, etiã ſi mihi conſtet iniquè eſſe ſumptu-

ſumpturum; non quia non poſſit, ſi velit licitè ſumere; alioquin eſſet intrinſecè malum, illum inducere, quia non eſſet ſeparabilis malitia à ſumptione, ſed quia voluntariè ſumpturus creditur ſine debita diſpoſitione. Reſpondetur, hoc non eſſe intrinſecè malum, quia hoc formaliter non eſt inducere ad malum, ſed ad bonum permittendo malum, quod ex obiecto & intrinſecè malum non eſt. Quia verò non ſemper eſt bonum; ad iudicandum, an talis permiſſio ſit licita, & conſequenter an moraliter cenſenda ſit permiſſio vel cooperatio, ſeruandæ ſunt regulæ ſuprà tractatæ; charitatis, & prudentiæ; nam ſi occurrat ſufficiens ratio & neceſſitas, quæ iuxta ordinem charitatis ſatis ſit ad tolerandum illud malum, propter aliquod aliud bonum, tunc poterit hoc eſſe licitum; quando verò cauſa vel neceſſitas ſit huiuſmodi, prudenti arbitrio relinquendum eſt. Rariùs tamen accidet hæc neceſſitas in recipiente, quàm in dante, nihilominùs tamen non eſt dubium, quin aliquando poſſit interuenire; vt verbi gratia; ſi oporteat populum audire ſacrum in die feſto, & nõ ſit alius Sacerdos, niſi peccator, licet illum inducere ad faciendum ſacrum, in quo communicaturus eſt, licèt ex malitia ſua ſit in peccato ſacrificaturus. Similiter, ſi valdè expediat, vt aliqui ſtatim contrahant Matrimonium ad vitandum aliquod ſcandalum, quod poſteà timetur, licitum erit eos inducere ad contrahendum ſtatim, eos admonendo, vt ſe diſponant, quamuis fortaſſe timeatur, non fore diſponendos; & idem poteſt in Ordine accidere, & ſimiles caſus poſſunt facilè excogitari.

Et hactenus de Sacramentis in genere, & de prima huius libri parte, ad honorem Dei dictum ſit.

QVAESTIO SEXAGESIMA SEXTA.

De pertinentbius ad Sacramentum Baptiſmi, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de ſingulis ſacramentis in ſpeciali. Et ptimò, de Baptiſmo. Secundò, de Confirmatione. Tertiò, de Euchariſtia. Quartò, de Pœnitentia. Quintò, de Extrema vnctione. Sextò, de Ordine. Septimò, de Matrimonio.*

Circa primum occurrit duplex conſideratio.

Prima, de ipſo Baptiſmo. Secunda, de Præparatoriis ad Baptiſmum.

Circa primum quatuor conſideranda occurrunt. Primò, de his quæ pertinent ad ſacramentum Baptiſmi. Secundò, de miniſtro huius ſacramenti. Tertiò, de recipientibus hoc ſacramentum. Quartò, de effectu huius ſacramenti.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primò, quid ſit Baptiſmus, vtrùm ſcilicet ſit ablutio.
Secundò, de inſtitutione huius ſacramenti.
Tertiò, vtrùm aqua ſit propria materia huius ſacramenti.
Quartò, vtrùm requiratur aqua ſimplex.
Quintò, vtrùm hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.
Sextò, vtrùm ſub hac forma poſſit aliquis baptizari: Ego te baptizo in nomine Chriſti.
Septimò, vtrùm immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.
Octauò, vtrùm requiratur trina immerſio.
Nonò, vtrùm Baptiſmus poſſit iterari.
Decimò, de ritu Baptiſmi.
Vndecimò, de diſtinctione Baptiſmatum.
Duodecimò, de comparatione Baptiſmatum.

HÆc eſt ſecunda pars principalis huius materiæ, in qua, poſtquam D. Thom. ea tradidit, quæ omnibus ſacramentis communia ſunt, de primo ſacramentorum omnium, videlicet Baptiſmo, diſputat. Quam materiam proſequitur ab hac quæſtione vſque ad 73. interponens in 70. quæſt. tractatum de Circumciſione, quæ figura quædam Baptiſmi fuit, & in lege veteri vicem illius habuit. Nos verò inchoatam methodum proſequendo, eadem ferè capita de Baptiſmo diſputabimus, quæ de ſacramentis in genere; atque ita curabimus D. Thom. textum exponere, vt ab inſtituto ordine non recedamus. In hac igitur q. 66. ſimul agit D. Thom. de eſſentia, & inſtitutione Baptiſmi, quia vix poteſt vnum ſine altero explicari.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Baptiſmus ſit ipſa ablutio.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quòd Baptiſmus non ſit ipſa ablutio. Ablutio enim corporalis tranſit; Baptiſmus autem permanet. Ergo Baptiſmus non eſt ipſa ablutio, ſed potius regeneratio & ſigillum, & cuſtodia, & illuminatio, vt Dam.* * *dicit in 4. lib.* 4. d. 3. ar. 1. & 2 con. c. 60. Lib 4. c. 10. circa med.

2. *Præterea, Hug. de ſancto Victor.* * *dicit, quòd Baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata per verbũ Dei. Aqua autem non eſt ipſa ablutio, ſed ablutio eſt quidam vſus aquæ, ergo, &c.* Hug. lib. 2. de ſacram. in par 6. c. 2. in princ.

3. *Præterea, Auguſtinus dicit* * *ſuper Ioan. Accedit verbum ad Elementum, & fit ſacramentum. Elementum autem eſt ipſa aqua in ſacramento Baptiſmi: ergo Baptiſmus eſt ipſa aqua, non autem ablutio.* Tract. 80. in Ioã. poſt me. to. 9.

SED *contra eſt, quod dicitur Eccleſ. 34. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Videtur ergo, quod Baptiſmus ſit ipſa ablutio ſiue lauatio.*

RESPONDEO *dicendum, quod in ſacramento Baptiſmi eſt tria conſiderare; aliquid ſcilicet, quod eſt ſacramentum tantum, aliquid autem quod eſt res & ſacramentum, aliquid verò quod eſt res tantum. Sacramẽtum tantum eſt aliquid viſibile exterius exiſtens, quod ſcilicet eſt ſignum interioris effectus: hoc enim pertinet ad rationem ſacramenti. Exterius autem ſuppoſitum ſenſui, eſt & ipſa aqua, & eius vſus, qui eſt ablutio. Quidam ergo exiſtimauerunt, quod ipſa aqua ſit ſacramentum, quod quidem ſonare videntur verba Hug.* * *de ſancto Vict. Nam ipſe in communi definitione ſacramenti dicit, quòd eſt materiale elementum, & in definitione Baptiſmi dicit, quod eſt aqua. Sed hoc non videtur eſſe verum. Cùm enim ſacramenta nouæ legis ſanctificationem quandam operentur, ibi perficitur ſacramentum, vbi perficitur ſanctificatio. In aqua autem non perficitur ſanctificatio, ſed eſt ibi quædam ſanctificationis virtus inſtrumentalis, nõ permanẽs,* Poſita in arg. 2. & loco ibi citato.

ſed flues in hominem, qui eſt veræ ſanctificationis ſubiectum. A *Et ideo ſacramentum non perficitur in ipſa aqua, ſed in applicatione aquæ ad hominem, quæ eſt ablutio. Et ideò Magiſter* *in quarto diſtinct. 3. ſententiarum dicit, quod Baptiſmus eſt ablutio corporis exterior, facta ſub forma præſcripta verborum. Res autem & ſacramentum, eſt character baptiſmalis, qui eſt res ſignificata per exteriorem ablutionem, & eſt ſignum ſacramentale interioris iuſtificationis, quæ eſt res tantum huius ſacramenti: ſcilicet ſignificata & non ſignificans.*

Lib. 4 diſt. 3. apri nc.

AD primum ergo dicendum, quod id quod eſt ſacramentum tantum in Baptiſmo, tranſit: permanet autem & id quod eſt ſacramentum & res, ſcilicet character, & id quod eſt res tantum, ſcilicet interior iuſtificatio, ſed character permanet indelebiliter (vt ſuprà *dictum eſt) iuſtificatio autem permanet, ſed amiſsibiliter. Damaſc.* *autem Baptiſmũ* B *definiuit, non quantum ad id quod exterius agitur, quod eſt ſacramentum tantum, ſed quantum ad id, quod eſt interius. Vnde poſuit duo pertinentia ad characterem, ſcilicet, ſigillum & cuſtodiam, in quantum ipſe character (qui ſigillum dicitur) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Duo etiam poſuit pertinentia ad vltimam rem ſacramenti, ſcilicet regenerationem (quæ ad hoc pertinet, quòd per Baptiſmum homo inchoat nouam vitam iuſticiæ) & illuminationem, quæ pertinet ſpecialiter ad fidem, per quam homo ſpiritualem vitam accipit: ſecundum illud Abac. 2. Iuſtus ex fide viuit. Baptiſmus autem eſt quædam fidei proteſtatio; vnde dicitur fidei ſacramentum. Et ſimiliter Dionyſ.* C *Baptiſmum definiuit per ordinem ad alia ſacramenta, dicens* *2. cap. Eccleſ. Hierarch. quòd eſt quoddam principium ſanctiſsimorum mandatorum ſacræ actionis, ad eorum ſuſceptiuam opportunitatem, formans noſtros animales habitus. Et iterum* *in ordine ad cœleſtem gloriam (quæ eſt vltimus finis ſacramentorum) cum ſubdit ad ſupercœleſtis quietis anagogen, noſtrum iter faciens. Et iterum quantum ad principium ſpiritualis vitæ per hoc quod ſubdit,* *Sacræ & diuiniſsimæ noſtræ regenerationis traditio.*

q. 63. ar. 5. — Loco citato in art. — Cap. 2. Eccle. Hier. nõ procul à prin. — Eodem loco nunc dicto. — Eod. c. prædicto, parum à prin.

AD ſecundum dicendum, quod ſicut dictum eſt, *opinionem Hug. de ſanct. Victor. in hac parte ſequi non oportet. Poteſt tamen verificari, vt Baptiſmus dicatur eſſe aqua: quia aqua eſt materiale Baptiſmi principium, & ſic erit prædicatio per cauſam.*

In cor. art.

AD tertium dicendum, quòd accedente verbo ad elementum fit ſacramentum, non quidem in ipſo elemento, ſed in homine, cui adhibetur elementum per vſum ablutionis. Et hoc etiam ſignat verbum, quod accedit ad elementum, cum dicitur, Ego te baptizo, &c. D

Commentarius.

INtentio D. Thomæ in hoc articulo eſt, tradere quandam deſcriptionem, ſeu definitionem quid nominis *Baptiſmi*: hæc enim in initio cuiuſcunque diſputationis neceſſaria eſt. Hac verò occaſione diſtinguit tria quæ ſuprà diximus reperiri in quolibet ſacramento ſcilicet ſacramentum tantùm, rem tantùm, rem & ſacramentum ſimul; & duo quidem vltima ad præſentem quæſtionem nihil referunt; quia in hoc ſacramento res tantùm eſt gratia baptiſmalis, res autem & ſacramentum eſt character; conſtat autem hæc non ſignificari Baptiſmi nomine. Significat ergo hæc vox id, quod in hoc ſacramento eſt ſignum ſenſibile, externum, efficax gratiæ, quam ſignificat.

Quid ſit Baptiſmus.

Hoc verò ſignum, quod Baptiſmi nomine ſignificatur, ait D. Thom. eſſe, *Exteriorem corporis ablutionem factam ſub præſcripta forma verborum.* Quam deſcriptionem ſumpſit ex Mag. in 4. d. 3. in qua exiſtimat D. Thom. differre Magiſtrum ab Hugone de ſanct. Vict. libr. 2. de ſacram. ar. 6. ca. 2. vbi non dicit, Baptiſmum eſſe ablutionem, ſed aquam, exiſtimo tamen in re non fuiſſe diuerſitatem, ſed ſolum in modo loquendi, qui proprior eſt & rigoroſior apud Magiſtrum & Scholaſticos. Non dubito tamẽ, quin Hugo intellexerit aquam, quamdiu ad vſum non applicatur, non eſſe ſacramentum, nam & res per ſe ſatis clara eſt, & ex verbis eius ſatis apertè colligitur, dum ait, *Aqua enim ſola elementum eſſe poteſt, ſacramentum eſſe non poteſt, donec accedat verbum ad elementum, & fit ſacramentum.* Conſtat autem, verbum non accedere ad elementum, niſi quatenus ad vſum applicatur ei, qui ſuſcipit ſacramentum, in quo ſacramentum perficitur, non in ipſo elemento, vt in ſolutione ad tertium D. Thom. exponit Auguſtinum. Idem ergo eſt ſenſus Hugonis, quamuis minus propriè locutus fuerit, non diſtinguendo inter aquam & ablutionem.

Magiſter. — Hugo de S. Victore. — Auguſt.

Dubitare poteſt aliquis circa deſcriptionem datam, qui Baptiſmus, & ablutio, aut ſunt duæ voces ſynonymæ, aut comparantur ſicut totum, & pars materialis eius. In neutro autem ſenſu poteſt conuenienter Baptiſmus dici ablutio. Explicatur antecedens, nam hæc duo verba *baptizo, & abluo,* ſynonyma ſunt, tantum differunt, quia *abluo*, eſt Latinum, *baptizo* verò Græcum, quod Eccleſia Latina retinuit, propter antiquitatem, ſicut ergo *ablutio*, ſignificat actionem abluendi, ita *Baptiſmus*, ſignificare videtur actionem baptizandi, ac ſi diceretur *baptizatio*: ſed in Græco non eſt vſus huius vltimæ vocis, ſed loco illius eſt vox, *Baptiſmus*. In hac ergo ſignificatione illæ duæ voces ſunt ſynonymæ. Non ergo poteſt vna per alteram definiri, alioquin idem per idem definiretur. At verò ex hac primæua ſignificatione vocis, *Baptiſmus*, intelligi poteſt ea vox tranſlata ad ſignificandum totum ſacramẽtum integrum quod ad regenerationem fidelium eſt à Chriſto Domino inſtitutum: & in hac ſignificatione ablutio eſt pars Baptiſmi: quia totum ſacramentum conſtat materia & forma; ablutio verò, vt infrà dicemus, eſt materia huius ſacramenti. Neque hæc vox eſt ad aliam ſignificationem tranſlata; ergo neque iuxta has ſignificationes vocum, poteſt Baptiſmus dici ablutio, quia pars materialis non poteſt de toto compoſito prædicari. Quo argumento conuictus Marſil. in 4. quæſtione 3. artic. 1. concluſion. 2. locutionem illam negat, & Scot. etiam in 4. d. 3. quæſt. 1. cenſet, eſſe negandam niſi negetur, verba formæ eſſe partem huius ſacramenti, & dicatur, ſolam ablutionem eſſe totum ſacramentum, quod etiam cenſet eſſe probabile. Atque hunc poſteriorem reſpondendi modum ſequitur ibi Soto artic. 1. ad 3. negat enim, formam eſſe partem huius ſacramenti, aut relationem ſigni aliqua ex parte in ea fundari. Sed hanc ſententiam nos latè improbauimus ſuprà generatim oſtendentes, in omnibus ſacramentis, præ- E ſertim in his quæ in vſu cõſiſtunt, materiam & formam eſſe partes eſſentiales componentes ſacramẽtum. Quapropter idem eſt ſine dubio in hoc ſacramento dicendum: habet enim ſuam materiam & formam, ſcilicet ablutionem & verba, quibus eſſentialiter conſtat, vt partibus: quæ, licet inter ſe collatæ habeant proportionem prædictam materiæ & formæ, tamen comparatæ ad relationem ſigni, totum illud compoſitum eſt ſubiectum eius, & ita comparatur ad illam, quaſi materiale ad formale. In quo, tantò habent verba potiores partes, quantò expreſſiùs ſignificant. Quæ omnia ſatis conſtant ex dictis de ſacramentis in genere.

Dub. — 1. reſponſio. — Soto. — Reiicitur.

Quocircà alij reſpondent res artificiales, quæ cõſtant materia & forma interdum ita definiri; vt pars materialis ponatur loco generis, formalis verò loco differen-

2. reſponſio.

differentiæ, vt ſi dicas, ſtatuam eſſe lignum talis figuræ ſeu formæ, vel ſicut Ariſtoteles dixit, Nomen, *eſſe vocem ſignificatiuam, &c.* Sic ergo aiunt Baptiſmũ deſcribi per ablutionem, tanquam per partem materialem. Sed quamuis illa doctrina vera ſit, non tamen videtur rectè applicari. Quia, quando res artificialis illo modo definitur, non pars materiæ, ſed tota materia, quæ ſubeſt propriæ formæ artificiali, conſtituenda eſt loco generis, vt poſſit de re artificiali prædicari, vt non dicetur domus eſſe fundamentum, aut lignum, ſed dicetur eſſe hæc omnia ſub tali figura. In ſacramento autem propria forma, quaſi artificialis, eſt ſignificatio, cuius integra materia eſt compoſitum ex ablutione & verbis, vt dictum eſt. Atque hoc ſenſu ablutio eſt pars materiæ; ergo in nullo ſenſu põt verè dici, ꝙ Baptiſmus ſit ablutio. Reſpondetur nihilominùs: verum quidem eſſe, in rigore & proprietate ſermonis & ſecluſa figura, qua per Synechdochen pars ſumitur pro toto, Baptiſmum non poſſe dici ablutionem, vt argumentum probat, ſicut non poteſt dici, quod Baptiſmus ſit, hæc verba, *Ego te baptizo*, quia ſicut non eſt vna pars, ita neque altera, ſed compoſitum ex vtraque. Nec D. Thom. aut Magiſter aliter ſunt locuti, non enim dicunt, Baptiſmum ſimpliciter eſſe ablutionem, ſed eſſe ablutionem ſub præſcripta forma verborum, quibus verbis ſignificare voluerunt, Baptiſmum eſſe quid cõſtitutum ex ablutione & verbis.

Refellitur.

Solutio authoris.

Ex quibus intelligitur, prædictam deſcriptionem datam eſſe modo phyſico (vt ita dicam) per partes phyſicas, quales eſſe poſſunt in Baptiſmo. Nec refert, quod hæ partes comparatæ ad ſignificationem, ſint veluti materia integra eius. Quia explicato integro ſubiecto, & reali fundamento ſignificationis, virtute ſubintelligitur relatio ſigni in eo fundata. Præſertim, cùm ad nominis deſcriptionem neceſſe non ſit omnia diſtinctè explicari. Vnde, ſicut Baptiſmus ſupponit pro illo compoſito ex ablutione, & verbis; ita poteſt commodè per illas duas partes definiri. Si autem velimus per proprium genus & differentiam Baptiſmum definire, breuiter dici poteſt, eſſe *ſacramentum regenerationis*, ſeu *ſacramentum ad ſpiritualem regenerationem fidelium inſtitutum.* Nam, quia ſacramentum eſt ſignum, per id, quod ſignificat neceſſariò, definiendum eſt; & quia ſacramentum nouæ legis id ſignificat, quod efficit, ideò propria differentia ſacramẽti, per proprium eius effectum explicanda eſt. Ponitur ergo *Sacramentum* loco generis, *regeneratio*, verò ponitur loco differentiæ, ſeu potiùs termini in ordine ad quem Baptiſmus habet ſuam propriam differentiam, quatenus ſpiritualem regenerationem efficit & ſignificat. Vnde intelligitur, explicationem huius definitionis ex cognitione talis effectus pendere, & fortaſſe D. Thom. ideò prætermiſit hanc definitionem. Quia de hoc effectu vſq; ad quæſt. 69. non erat diſputaturus. Poſſumus denique vtramq; definitionem cum Catechiſmo Pij V. breuiter comprehendere dicentes: *Baptiſmum eſſe ſacramentum regenerationis per lauacrum, aquæ in verbo vitæ*, iuxta verbum Chriſti, Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*, & Paul. ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ*, & ad Tit. 3. *Per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus ſancti.*

Explicatur baptiſmi deſcrip.

Definitio Baptiſmi per propriũ genus & differentiam.

Ioan. 3.

Ad Epheſ. 5. & ad Tit. 3.

In ſolutione ad primum explicat Diuus Thomas quatuor appellationes, ſeu nomina, quæ Baptiſmo tribuit Damaſcenus libro quarto de fide, capite decimo. Primò enim vocat illum, *regenerationem*, quæ vox ſumpta eſt ex effectu, iamque eſt à nobis explicata. Quamuis enim quælibet hominis iuſtificatio poſſit dici ſpiritualis eius regeneratio, quia per illam nouũ ac diuinum eſſe acquirit: quomodo intelligi poteſt illud, 1. Petri 1. *Regenerauit nos in ſpem viuam*, & illud ad Gal. 4. *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis:* Nihilominùs hæc vox & ratio regenerationis ſingulariter Baptiſmo conuenit, quia per illum fit ſanctificatio ſimpliciter & abſolutè prima, & funditus deſtruitur peccatum, & ex membro Adæ fit homo membrũ Chriſti, & filius Dei: vt Concil. Trid. dixit ſeſſ. 6. Secundum nomẽ, quo Damaſcenus Baptiſmum appellat, eſt *ſignaculum*, ſeu (vt D. Thom. citat) *Sigillum.* Quod nomen cenſet deſumptum ex effectu characteris, quo anima conſignatur. Et quamuis hac ratione videatur hæc vox communis cæteris ſacramẽtis imprimentibus characterem; tamen ſpecialiter conuenit Baptiſmo, quia per illum imprimitur ſignum indelebile, quo deſignantur membra Chriſti & Eccleſiæ eius, vt intrent in ouile eius, & frui poſſint paſcuis eius. Tertium nomen, quod D. Tho. refert, eſt *cuſtodia*, ſeu (vt alio verſio habet) *præſidium*, quod nomen cenſet etiam D. Tho. ſumptum eſſe ex effectu characteris; quia ille (inquit) quantum eſt de ſe, cuſtodit animam in bono. Hoc autem intelligẽdum cenſeo, ratione alicuius ſpecialis auxilij, quod ratione Baptiſmi datur omnibus, qui charactere eius ſunt inſigniti. Quartum nomen eſt *illuminatio*, ꝙ ſumptum videtur ex Paulo, ad Heb. 6. & 10. vbi baptizatos illuminatos vocat: quia Baptiſmus eſt ſacramentũ fidei, qua illuminantur fideles: ex quo ẽt Dionyſ. cap. 2. de cœleſti Hierarch. Baptiſmum *illuminationem* vocat, quæ vox frequens eſt apud antiquos Patres, præſertim Græcos, vt patet ex Clem. Alex. lib. Pædagog. c. 7. vbi ſic ſcribit, *Tincti illuminamur; illuminati in filios adoptamur; adoptati perficimur; perfecti immortales reddimur.* Vnde concludit, Baptiſmum eſſe *gratiam, illuminationem, perfectionem & lauacrum.* Quæ verba exactè declarat, & ſimilia multa habet Greg. Nazian. orat. 40. in ſanctum Baptiſma, & Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. 1. 6. 9. quas *illuminatorũ* conſcripſit, qui ſpecialiter pro his, qui ad Baptiſmũ præparabãtur, eas edidit: Optimè Chryſoſt. homil. ad neophytos, & alia homi. ad baptizandos: Greg. Niſſen. lib. de ſancto Baptiſmo. D. Baſil. in Exor. ad baptizand. vbi inter alia Baptiſmum vocat *teſſeram militum Chriſti, amictum ſplendentem, quo ſignatur ſuper nos lumen vultus Domini*, & ſimilia: libr. verò 3. contra Eunom. circa finem vocat Baptiſmum *ſigillum fidei*, quia in eo fit prima ac ſolemnis fidei profeſſio; multaque ſimilia habet Tertul. lib. de Baptiſ. & alij Patres, apud quos frequentia ſunt elogia, quibus Baptiſmus appellatur *donum*, ſeu *gratia*, quia in eo fit liberaliſſima remiſſio, primaque gratiæ infuſio abſque vllo præcedenti merito. Dicitur etiam *Vnctio*, vel ab externa ceræmonia, quæ in ſolemni Baptiſmo adiũgitur, vt infra dicemus, vel ab interiori ſpirituali vnctione, qua efficimur participes regni, ac Sacerdotij Chriſti. Dicitur etiam, *Principium, & ianua ſacramentorum*, præſertim apud Dionyſ. cap. 2. de Eccl. Hierarch, quia per illum fit homo capax, ad cætera ſacramenta Eccleſiæ recipienda. Atque in hunc modum explicanda ſunt alia nomina Baptiſmi, quæ ex effectibus eius deſumuntur, de quibus ſuo loco dicturi ſumus.

Damaſ. vocat Baptiſmũ 1. Regenerationem.

1. Petr. 1. & ad Gallat. 4.

Conc. Trid. ſeſſ. 6.

2. Signaculũ ſeu ſigillum.

3. Cuſtodiã, ſeu præſidiũ.

4. Illuminationem. D. Pau ad Heb. 6. & 10.

Dionyſ.

Clem. Alex.

Greg. Nazi.

Cyril. Hier.

Chryſoſt.

Greg Niſſe.

Baſilius.

Tertul.

Dyoniſ.

ARTICVLVS II.

Vtrùm Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem.

4.d.3.ar.5.& diſt.8.q.1.ar. 3.q.3.ad 4. *AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Baptiſmus fuerit inſtitutus poſt Chriſti paſſionem. Cauſa enim præcedit effectum. Sed paſſio Chriſti operatur in ſacramentis nouæ legis. Ergo paſſio Chriſti præcedit inſtitutionem ſacramentorum nouæ legis, & præcipuè inſtitutionem Baptiſmi: cum Apoſtolus dicat, ad Romanos 6. Quicunque baptiZati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptiZati ſumus, &c.*

2. Præterea, Sacramenta nouæ legis efficaciam habent ex mandato Chriſti. Sed Chriſtus mandatum baptiZandi dedit diſcipulis poſt paſſionem & reſurrectionem ſuam, dicens; Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c, vt habetur Matth. vlt. Ergo videtur, quod poſt paſſionem Chriſti Baptiſmus fuerit inſtitutus.

B *3. Præterea, Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis (vt* q.præc.ar.4. *ſuprà * dictum eſt) & ita videtur, quòd ex quo Baptiſmus inſtitutus fuit, homines obligarentur ad Baptiſmum. Sed ante paſſionem Chriſti, homines non obligabantur ad Baptiſmum: quia adhuc Circumciſio ſuam virtutem habebat, in cuius locum ſucceſſit Baptiſmus; ergo videtur, quod Baptiſmus non fuerit inſtitutus ante paſſionem Chriſti.*

In ſer.1. Dominicæ infrà Oct. Epiph. à me. & eſt in ordin. 36. to. 10. SED *contra eſt, quod Auguſtin. * dicit in quodam ſermone de Epiphania, Ex quo Chriſtus aquis immergitur, ex eo omnium peccata abluit aqua. Sed hoc fuit ante Chriſti paſſionem. Ergo videtur, quod Baptiſmus ante Chriſti paſſionem fuerit inſtitutus.*

q.62.art.1. RESPONDEO *dicẽdum, quòd (ſicut dictũ eſt ſuprà*) ſacramenta ex ſui inſtitutione habent, quòd conferant gratiam. Vnde tunc videtur aliquod ſacramentum inſtitui, quando accipit virtutem producendi ſuum effectum. Hanc autem virtutem accepit Baptiſmus, quando Chriſtus eſt baptizatus. Vnde tunc verè Baptiſmus inſtitutus fuit, quantum ad ipſum ſacramentum.*

Sed neceſſitas vtendi hoc ſacramento, indicta fuit hominibus poſt paſſionem & reſurrectionem; tum quia in paſſione Chriſti terminata ſunt figuralia ſacramenta, quibus ſuccedit Baptiſmus, & alia ſacramenta nouæ legis; tum etiam, quia per Baptiſmum configuratur homo paſſioni, & reſurrectioni Chriſti, in quantum moritur peccato, & incipit nouam iuſticiæ vitam. Et ideò oportuit Chriſtum prius pati & reſurgere, quam hominibus indiceretur neceſſitas ſe configurandi morti & reſurrectioni eius.

AD primum ergo dicendum, quod etiam ante paſſionem Chriſti Baptiſmus habebat efficaciam à Chriſti paſſione, in quantum eam præfigurabat. Aliter tamen, quam ſacramenta veteris legis: nam illa erant figuræ tantum: Baptiſmus autẽ ab ipſo Chriſto virtutem habebat iuſtificandi, per cuius virtutem ipſa etiam paſſio ſalutifera fuit.

*Ad ſecundum dicendum, quòd homines non debebant multiplicibus figuris arctari per Chriſtum, qui venerat ſua veritate figuras impletas auferre. Et ideò ante paſſionem ſuam Baptiſmum inſtitutum, non poſuit ſub præcepto, ſed voluit ad eius exercitium homines aſſueſieri, & præcipuè in populo Iudæorum, apud quem omnia facta figuralia erant: vt Auguſt. *. dicit contra Fauſtum.* Libro 4. c. 2. circa me. præcipue tom. 6. *Poſt paſſionem verò & reſurrectionem, non ſolùm Iudæis, ſed etiam Gentilibus ſub præcepto neceſſitatem Baptiſmi impoſuit dicens: Euntes docete omnes Gentes.*

*AD tertium dicendum, quòd ſacramenta non ſunt obligatoria, niſi quando ſub præcepto ponuntur. Quod quidem non fuit ante paſſionem, vt dictum eſt. ** In cor. art. *Quod enim Dominus ante paſſionem Nicodemo dixit: Ioann. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei, magis videtur ad futurum reſpicere, quàm ad præſens tempus.*

COMMENTARIVS.

DIſtinguit D. Thom. in Baptiſmo duo: vnum eſt, efficacia ſanctificandi & ſignificatio; aliud eſt A præceptum ſeu neceſſitas ſumendi illum. Quoad primum, ait Diuus Thomas, inſtitutum fuiſſe Baptiſmum ante paſſionem, quando Chriſtus baptizatus eſt. Quoad ſecundum verò ait, Chriſtum tradidiſſe præceptum Baptiſmi, poſtquam à mortuis reſurrexit. Quæ doctrina, quoad vtramque partem indiget diligentiori examinatione ac diſcuſſione, quod præſtabimus diſputatione ſequenti.

DISPVTATIO XIX.

De inſtitutione Baptiſmi.

B DE nominibus Baptiſmi, eiuſq; definitione ſeu deſcriptione ſaltem, quoad Nominis declaratiõe ſatis dictum eſt in Cõmentario articuli primi, & ideò cõſequenter ſequitur, vt diſputemus, de quæſtione, An ſit Baptiſmus, quod pendet ex inſtitutione, de qua ſimul an facta ſit, & à quo & quando facta ſit, explicandum eſt, quæ omnia duabus ſectionibns breuiter comprehendemus, iuxta duas aſſertiones à D. Thoma poſitas.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmus fuerit à Chriſto Domino ante mortem ſuam inſtitutus.

C PRimum omnium ſtatuendum eſt, Baptiſmum eſſe vnum è ſacramentis nouæ legis. Hoc eſt certum de fide, vt patet ex dictis ſuprà in genere de numero ſacramentorum nouæ legis, & explicatur ex re ipſa, & vſu Eccleſiæ, adiuncta Scriptura. Conſtat enim eſſe in vſu Eccleſiæ, quandam ſenſibilem cęræmoniam, quæ fit per ablutionem aquæ, & inuocationem Trinitatis, per quam initiantur fideles, vt fiant Eccleſiæ membra. Conſtat item ex Scriptura, hanc cęræmoniam habere promiſſionem gratiæ, imò & eſſe neceſſariam ad iuſticiam & vitam æternam conſequendam: iuxta illud, Ioann. cap. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei*, & illud Matthæi vltimo: D *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* & ad Epheſ. cap. 5. *Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ.* Eſt ergo hæc ceræmonia verum ſacramentum nouæ legis, nam eſt ſenſibilis, & vim habet ſanctificandi, & conſequenter ſignificandi gratiam, quam præſtat. Hanc autem ceræmoniam, ſeu hoc ſacramentum, (vt ſupra dictum eſt) nomine Baptiſmi ſignificamus: nam licet in veteri lege eſſent variæ ablutiones ceræmoniales, quæ Baptiſmata appellantur ad Heb. 9. tamen in noua lege vnum tantum eſt Baptiſma, quod eſt vnum ex Sacramentis eius, vt in Concil. Forent. & Trid. definitur.

Baptiſmus eſt vnum ex ſacramentis nouæ legis. — Ioannis 3. — Matth. vlt. — Ad Epheſ. 5. — Ad Heb. 9. Concil. Flor. & Trid.

Secundò hinc conſtat, Baptiſmum eſſe à Chriſto E Domino inſtitutum; quod patet, tum ex ſupra dictis in genere de inſtitutione ſacramentorum nouæ legis, quæ omnia oſtendimus, fuiſſe immediatè à Chriſto inſtituta: tum etiam ex teſtimoniis paulò ante citatis, in quibus habemus expreſſum præceptum & promiſſionem ipſius Chriſti.

Baptiſmus à Chriſto inſtitutus.

Difficultas ergo ſupereſt de tempore huius inſtitutionis, in qua re eſt prima ſententia Alexand. Alenſ. 4. p. q. 12. memb. 3. artic. 1. vbi inter alias diſtinctiones, quas ſatis obſcurè proponit, in ſumma dicit, *Materialiter quidem inſtituiſſe Chriſtum Baptiſmum in Iordane, quando baptizatus fuit, non verò formaliter vſque ad reſurrectionem.* Cuius diſtinctionis ſenſus eſſe videtur, materiam huius ſacramenti eſſe deſignatam, & quaſi conſecratam, formam

mam vero non fuiſſe traditam à Chriſto, donec A
Apoſtolis dixit, *Baptizantes eos in nomine Patris*, &c. Vnde fit, ante Chriſti paſſionem nec Baptiſmum Chriſti fuiſſe inſtitutum, quoad efficaciam & virtutem, neq; fuiſſe miniſtratum, quia neutrum horum fieri poteſt ſine forma, & hanc ſententiam indicat D.Tho. infra q.73. art.5. ad 4. & in eam inclinat

Cano. Ratio. Ioan.3.

Cano lib. 8. de Locis. c. 5. dum negat, Apoſtolos ante Chriſti paſſionem baptizaſſe in nomine Trinitatis, quādo baptizabant Ioan.3. & 4. Fundamentū huius ſententiæ eſſe poteſt, quia ante Chriſti reſurrectionem nulla fit mentio formæ huius ſacramēti in Euangelio. Secundo poteſt confirmari Patrum authoritate, nam

Leo.

Leo Pap. Epi.4. c.3. dicit, *Chriſtum non dediſſe Apoſtolis ritum Baptizandi vſq; ad reſurrectionem*, vt indicaret, Baptiſmum habere virtutem à ſua paſſione, & reſurrectione, quarum eſt ſignum repræſentatiuū, vt dicitur ad Rom.6. B

Ad Rom.6. Rupertus.

Rupertus autem li.3. in Ioan. circa finem, negat, *Baptiſmum, quo baptizabant Apoſtoli ante paſſionem, fuiſſe Baptiſmum nouæ legis aut habuiſſe efficaciam gratiæ, quam accepturus erat Baptiſmus à paſſione Chriſti: antea enim non dabatur Spiritus, quia nondum erat Ieſus glorificatus*

Ioan. 7.

Ioan.7. Concludit ergo non fuiſſe Baptiſmum, *in ſpiritu, ſed in aqua tantum*: atque adeo non fuiſſe Baptiſmum Chriſti, ſed quandam diſpoſitionem, & præparationem ad illum, ſicut vnctio illa, qua leguntur Apoſtoli

Mar.6.

Marci 6. vnxiſſe infirmos, non erat ſacramentum Extremæ vnctionis, C ſed quędam vmbra illius: Huius etiam ſentētiæ ſunt Chryſo. Homil. 28. in Ioan. Theophyl. Ioan.3. & 4. Tertul. lib. de Bapt. c.11. qui dicunt, Apoſtolos tunc non baptizaſſe Baptiſmo Chriſti, ſed Ioannis Baptiſmo.

Theoph. Tertul.

2. Concluſ.

Dico primo, Chriſtum Dominum inſtituiſſe Baptiſmum ſuū ante ſuam Paſſionem. Aliqui moderni cēſent, hoc eſſe dogma fidei; non tamen ita cenſeo, quod attinet ad circumſtantiam temporis, de qua agimus, quia neque eſt res definita ab Eccleſia, neq; tam aperte colligitur ex ſcriptura, quin de ea re ſint variæ Sanctorum expoſitiones, vt dictum eſt. Solum eſt hæc ſententia probabilior, & ſcripturis conformior, & communis Theologorum, Magiſtri in 4.d. 3. D.Thomæ hic & ibi, q.1. ar.5. quæſtiunc.2. Scoti q. 4. Richard. ar.5. q.1. Capreol. Palud. & aliorum, Hugo. de S.Vict. lib.2. de ſacram. par.6. c.4. Et probatur D

Magiſter. D.Thom. Scotus. Richard. Capreol. Palud. Hug. de S. Victore.

primo ex Scriptura, & Patribus, dicitur enim Ioan. 3. *Poſt hæc venit Ieſus, & diſcipuli eius in Iudæam terram, & ibi demorabatur cum eis & baptizabat*: ſignum ergo eſt, iam tunc fuiſſe inſtitutum hoc ſacramentum. Nam vſus ſacramenti ſupponit aut continet inſtitutionē eius. Quod vero ibi ſit ſermo de proprio ſacramento, & Baptiſmo Chriſti, & nō de Baptiſmo Ioannis, ex multis colligi poteſt. Primo, ex æmulatione, quā diſcipuli Ioannis habuerunt, eo quod Chriſtus baptizaret, & plures ad eum, quam ad Ioannem accurrerēt; vt paulo poſt ibidem dicitur. Nam ſi Chriſtus E & diſcipuli eius Baptiſmo Ioannis baptizaſſent, nulla fuiſſet contentionis, aut inuidiæ occaſio, potius enim diſcipuli Ioannis gaudere debuiſſent, eo quod Chriſtus Baptiſmum magiſtri eorum approbaret, eoque vteretur. Secundo, ex reſponſione Ioannis, qua plane oſtendit, lōge diuerſum fuiſſe Baptiſmū, quo Chriſtus baptizabat, à ſuo Baptiſmate, tantoq; meliorem, quanto altiorem originem & inſtitutionem habebat: hoc enim ſignificant illa verba, *Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei datum de cœlo*, & illa, *Illum oportet creſcere, me autē minui, qui deſurſum venit, ſuper omnes eſt*. Tertio quia ſtatim c.4. ait Ioan. *Audierunt Phariſæi, quod Ieſus plures diſcipulos facit, & baptizat, quam Ioannes, quamquam Ieſus non baptizaret, ſed diſcipuli eius*. Quibus verbis declarat, eodem modo intelligendum eſſe, quod ſuperiori capite dixerat, quod Chriſtus baptizabat, ſcilicet, non per ſe, ſed per diſcipulos ſuos, & quod Ioan. Baptiſta prædixerat *Hic eſt, qui baptizat in Spiritu ſancto*. Ioan.1. & Matt. 3. *Ego baptizo vos in aqua, qui poſt me venturus eſt, fortior me eſt, ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto*. In his ergo omnibus locis dicitur Chriſtus baptizare, non quod ſuis manibus aquam fundat & lauet, ſed quia ipſe eſt author Baptiſmi, & omnes, qui baptizant, id faciunt, vt miniſtri eius & in virtute illius, vt Paulus expoſuit 1. ad Corinth.3. Ergo cum Ioannis 3. dicitur Chriſtum baptizaſſe, non poteſt conuenienter intelligi de alio Baptiſmo, quam de proprio à Chriſto inſtituto; quia cum per ſe non baptizaret, ſed per diſcipulos, ſi diſcipuli ſolum darent Baptiſmū Ioannis, aut alium à Chriſto non inſtitutum, non eſſet cur talis Baptiſmus Chriſto tribueretur. Dicere quis poſſet, diſcipulos non dediſſe Baptiſmū Ioannis, ſed alium, quem Chriſtus docuerat, illum tamen non fuiſſe ſacramentum Baptiſmi, quod perpetuo erat in Eccleſia permanſurum, ſed quendam alium, veluti præambulum illi tempori accommodatum, ſicut de vnctione infirmorum dicebamus. Veruntamen hæc reſponſio eſt gratis conficta, & ſine vlla neceſſitate & fundamento: eſt etiam parum conſentanea locis ſcripturæ citatis; in quibus ſemper dicitur Chriſtus baptizaturus non in aqua ſolum, ſed in aqua & Spiritu, nullus autem vnquam fuit Baptiſmus in aqua & Spiritu, niſi verum ſacramentum Baptiſmi. Vnde nullus alius Baptiſmus fuit vnquam dictus Baptiſmus Chriſti; neque alius erat dignus tanto tamque excellenti authore & inſtitutore, vt Ioannes Baptiſta in ſua reſponſione ſignificauit. Quarto, hæc eſt ſententia Patrum, Auguſtini, tracta. 5. 13. & 15. in Ioannem, vbi inter alia ait. *Diſcipulis Chriſti baptizantibus, Chriſtum dici baptizaſſe, quia illi, vt miniſtri, hic, vt author ſacramenti: illi tingebant, hic mundabat*. Vnde concludit, *Illum fuiſſe lauacrum aquæ in verbo vitæ, quo Chriſtus mundat Eccleſiam ſuam*, ad Epheſ. 5. Addit etiam, Baptiſmum illum, etiam ſi à Iuda fuiſſet miniſtratus, non fuiſſe iteratum, & ideo diuerſum fuiſſe à Baptiſmo Ioannis, quia poſt hunc neceſſarium erat recipere Baptiſmū Chriſti. Quare ibidem ſentit, Ioannem Baptiſtam fuiſſe baptizatum illo Baptiſmate, quo tunc Apoſtoli baptizabant. Quę poteſt eſſe vna ex congruentiis, ob quas Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum ante mortem ſuam, vt illo tingeret ſuum Baptiſtam. Eandem expoſitionem habet Cyrill. lib. 2. in Ioan. cap. 57. vbi affirmat, illum Baptiſmum fuiſſe ſpiritualem & perfectum, ad quem Ioannes ſuo Baptiſmate homines præparauerat: ſignificat etiam Nazian. orat. 20. ſub finem dicens, *Baptizauit Ioannes, nondum tamen prorſus ſpiritualiter, Baptizat quoque Ieſus, ſed in Spiritu*: vbi addit Nicetas. *Is enim, qui baptizandi munere fungi iubet, baptizare dicitur*. Denique Gloſ. ord. & Lyra. & frequentius expoſitores, ita interpretantur locum illum, & hanc ſententiam amplectitur D.Thom. infra q.73. art.5. ad 4. non enim approbat aliam ſolutionem, quam primo loco poſuerat. Quinto addere poſſumus in confirmationem, tam huius expoſitionis, quam cōcluſionis, quod Apoſtoli ante paſſionē Domini baptizati fuerunt vero ſacramēto Baptiſmi; vt docet Aug. lib. de origine animę, c.9. & Epi.108. ita interpretās verba illa Ioan. 13. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet*: exiſtimat enim hoc dixiſſe Chriſtum, quia Petrus iam erat lotus per Baptiſmum; quod optima coniectura confirmat Epiſt.163. Quia non eſt credibile, Chriſtū de-

Euaſio. Diluitur. Auguſt. Cyrill. Nazianz. Nicetas. Gloſſa. Lyra. Auguſt.

diſſe Euchariſtiam Apoſtolis nondum baptizatis. Et eodem modo dicere poſſumus, nō eſſe veriſimile ordinaſſe illos ſacerdotes, dediſſeq; eis poteſtatem conficiendi corpus ſuum (quam in nocte cœnæ dedit, vt Concil. Trid. definit) niſi iam eſſent baptizati. Atq; eadem coniectura ſumi poteſt ex eo, quod poſt reſurrectionem ipſamet die dominica dedit eis Spiritum ſanctum, & poteſtatem remittendi peccata, cum tamen non ſit probabile, neq; hiſtoriæ Euãgelicæ conſentaneum, quod illo die eos baptizauerit: erant ergo antea baptizati, quia hæc ſacramenta & character ſacerdotalis, ſupponunt characterem baptiſmalem. Neq; eſt fundamentum ad aſſerendũ, Chriſtum in hoc diſpenſaſſe, & ordinem inuertiſſe, præſertim cum per ſe ſe videatur incongruum, prius Apoſtolos fuiſſe Epiſcopos, quam baptizatos. Vnde Nicephor. lib. 2. hiſt. c. 3. refert ex Euod. Chriſtum manibus ſuis baptizaſſe Petrum, & hunc filios Zebedæi, eoſq; cum Petro reliquos Apoſtolos, atque hos, cæteros diſcipulos. Quod ſane multo probabilius eſt, quam quod ſignificat Chryſ. Hom. 24. in Acta, Apoſtolos non fuiſſe baptizatos ante diem Pentecoſtes. Valde autem pium eſt & credibile, quod ait Euthymius. Ioann. 3. Chriſtum ante Apoſtolos baptizaſſe Virginem manibus ſuis. Quæ omnia non poſſunt commode intelligi de tempore poſt reſurrectionem. Præſertim, cum Chriſtus nō dixerit illa verba, quæ Matthæus refert. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* vſq; ad vltimum diem, quando iam erat in cœlum aſcenſurus. Vnde ſi non inſtituiſſet Baptiſmum vſq; ad illa verba, non eſſet veriſimile, ipſum ſuis manibus aliquem baptizaſſe. Sexto poſſumus addere cōiecturas, quia Baptiſmus eſt veluti initium ac fundamentum nouæ legis, & ianua omnium ſacramentorum; ſed Chriſtus ante mortem ſuam inchoauit legem gratiæ, & aliqua ſacramenta inſtituit, immo & nouum teſtamentum condidit; ergo conuenienti ordine debuit Baptiſmũ inſtituere ante reliqua ſacramenta, & ab illo initiũ ſumere: ſicut in lege veteri circumciſio prius tradita eſt, quam aliæ ceræmoniæ, & quam agnus paſchalis: fuit autem circumciſio figura Baptiſmi, ſicut agnus fuit figura Euchariſtiæ, eratq; profeſſio quædam illius legis, ſicut nunc Baptiſmus eſt legis gratiæ profeſſio: ſicut ergo circumciſio fuit præmiſſa ante legē datam, & agnus iuſſus eſt comedi tantum à circumciſis, ita & Baptiſmus inſtitutus eſt à Chriſto viuente, priuſquam poſt mortem & reſurrectionem ſuam legem ferret nouã, & antequam ſe ipſum diſcipulis ſuis in cibũ daret, eoſq; ſacerdotes conſecraret. Dices, imo prius debuit conſecrare miniſtros, qui poſſent ſacramentum tradere, quam ipſum ſacramentum inſtituere. Reſpondetur primum, in miniſtro Baptiſmi non eſſe ſimpliciter neceſſariam cōſecrationem. Deinde in initio inſtitutionis non potuiſſe omnia ſimul fieri, ideoque conuenientius fuiſſe, vt Baptiſmus reliqua ſacramenta antecederet.

Nicephor. — Chryſoſt — Euthym. — Obiectio. — Diſſoluitur.

Ex his colligo & dico ſecundo, Baptiſmum inſtitutum fuiſſe ante Chriſti mortem, nō ſolum quoad deſignationem materię ſed etiam quoad traditionē formæ, & plenam ſignificationem, & efficaciã propriam & intrinſecam ipſius Baptiſmi. Priorem partem probant omnia, quæ hactenus adducta ſunt. Nam ſola materia nō eſt ſacramentum, neq; in illa differt Baptiſmus Chriſti à Baptiſmo Ioannis: ergo nec ſola deſignatio materiæ poteſt dici ſacramenti inſtitutio: ſi ergo ſacramentum fuit inſtitutum ante mortem Chriſti, neceſſe eſt, vt totum ſignum compoſitum ex materia & verbis fuerit inſtitutũ. Quare nō placet, quod Soto ſupra probabile cenſet, ante

Secunda concluſ. Baptiſmus ante mortē à Chriſto inſtitutus quoad deſignationem materiæ, & traditionē formæ, plenam ſignificationem, & propriam & intrinſecã eius efficaciam. Prior pars probatur.

A Chriſti mortem non fuiſſe in vſu formam ſub expreſſa inuocatione Trinitatis, ſed tantum ſub nomine Chriſti; quam formam duraſſe putat aliquo tempore poſt Chriſti Aſcenſionē. Sed de hoc poſteriori infra videbimus, illud autē prius nullum habet fundamentum, ſed veriſimilius eſt, Chriſtum à principio inſtitutionis tradidiſſe formam perpetuo duraturam: alioqui reuera non plene inſtituiſſet ſacramentum. Neque oportebat ſtatim in initio inſtitutionis vti diſpenſationibus, eo vel maxime, quia iam Apoſtolos ſuos de fide Trinitatis inſtruxerat, & in ipſo Chriſti Baptiſmate, Pater de Filio teſtimonium dederat, & Spiritus ſanctus in ſpecie columbę B apparuerat; & tam Ioannes Baptiſta, quã ipſe Chriſtus docuerant, Baptiſmum Chriſti futurum in Spiritu ſancto. Si ergo à principio tradidit Chriſtus plenam inſtitutionem Baptiſmi, quoad materiam & formam, credendum potius eſt eodem modo tunc fuiſſe in vſu, atque Apoſtolos tunc baptizaſſe ſub expreſſa inuocatione Trinitatis. Nec refert, quod poſt reſurrectionem dixit Chriſtus Apoſtolis: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,* quia non ideo id fecit, quia Apoſtoli tunc ignorarent ſub qua forma eſſet Baptiſmus tribuendus: id enim non eſt credibile, cum de cæteris ſacramentis iam tunc eſſent Apoſtoli plene inſtructi: id ergo fecit Chriſtus, vt præceptũ Baptiſmi ſolemniter pro- C mulgaret, ac publice omnibus proponeret ianuam, per quam in Eccleſiam ſuam erant ingreſſuri, quam oportebat omnibus eſſe notiſſimam. Poſterior pars de efficacia illius Baptiſmi probatur etiam ex dictis, quia ille Baptiſmus nō erat tantum in aqua, ſed etiã in Spiritu. Item, quia ille Baptiſmus erat idem ſacramentum cum noſtro: ergo habebat eandem ſignificationem; ergo eundem effectum, quia neceſſe eſt, illam ſignificationem ſemper fuiſſe veram. Deniq; illa inſtitutio erat eadem, quæ nunc eſt: ſed efficacia eſt ab inſtitutione; ergo etiam efficacia erat eadem. Neq; contra hoc obſtant verba illa: *Nondum erat Spiritus datus.* Intelliguntur enim de miſſione viſibili Spiritus ſancti, inuiſibiliter autem certum eſt antea D fuiſſe datum Spiritum ſanctum ad interiorem ſanctificationem: & eodem modo dari potuit per Baptiſmum. Neque etiam refert, quod Baptiſmus habeat efficaciam ex paſſione Chriſti; tum, quia poterat ad hoc ſufficere paſſio Chriſti præuiſa; tum maxime, quia iam erat quodammodo inchoata, quatenus tota Chriſti vita fuit, quaſi quoddam continuum ſacrificium, quod licet in morte fuerit conſummatum, tamen antea habuit infinitum meritum ad hunc effectum, & ad alios plures, & maiores ſufficientiſſimum. Dixi autem, habuiſſe tunc Baptiſmum efficaciam ſuam propriam & intrinſecam; quia licet tunc reuera non aperuerit ianuam regni, quo ſenſu dici poteſt tunc non habuiſſe effe- E ctum perfectum in re, ſed in ſpe, vt loquitur D. Thom. infra. quæſt. 69. arti. 7. ad 2. tamen hoc non proueniebat ex eo, quod Baptiſmus tunc minorem gratiam daret, aut quæ de ſe minus efficax eſſet, ſed quia Chriſtus nondum plene ſatisfecerat, & debitum totius naturæ perſoluerat; & ideo nondum erat ablatum impedimentum totius naturæ, nec dabatur gratia, quę ſtatim perduceret ad regnũ, ſed ſuo tempore, quæ dilatio non oriebatur ex parte Baptiſmi, ſed aliũde; & ideo dici poteſt nō caruiſſe Baptiſmũ ſuo proprio & intrinſeco effectu, ſed veluti extrinſeca perfectione ſua. Et quoad hoc poteſt dici efficaciã & inſtitutionē Baptiſmi fuiſſe cōpleta poſt Reſurrectionē, ſicut etiã ex parte rei ſignificatæ, tunc etiã fuit conſummata ſignificatio eius: nam Baptiſ-

Matth. 3. & Ioan. 3.

Cur poſt reſurrectionē dixerit Chriſtus Apoſtolis: Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Probatur poſterior pars.

Cur Baptiſmus non aperuerit ianuam regni ante Chriſti mortem.

Baptiſmus impoſitus fuit ad ſignificandam paſſionem & Reſurrectionem Chriſti, vt Paul. docet ad Rom. 6. atq; de ſe inſtitutus fuit, vt ſignificaret illa myſteria iam facta potius quam futura, & ideo antequam illa myſteria conſummarentur, erat Baptiſmi ſignificatio incompleta: cœpit autem eſſe conſummata & completa poſt Chriſti mortem, ſicut etiam de ſacramento Euchariſtiæ infra dicturi ſumus. Addo etiam quoad vſum & diſpẽſationem ſui, fuiſſe conſummatam hanc inſtitutionem poſt reſurrectionem duplici ratione. Primo, quia tunc eſt facultas data Apoſtolis, imo & lex baptizandi omnes gẽtes. Secundo quia ipſis gentibus & omnibus hominibus datum eſt præceptum ſuſcipiendi Baptiſmũ. Vnde ex tunc cœpit eſſe medium ad ſalutem neceſſarium, quod antea non habuerat, de qua re dicturi ſumus latius inferius in diſputationibus moralibus.

Rom. 6.

Ad fundam. 1 ſenten.

Ad primum fundamẽtum primæ ſententiæ iam reſponſum eſt, & declaratum, quomodo forma Baptiſmi, Chriſto iubente, data fuerit. Ad ſecundum vero ex Patribus Leo Pap. exponi poteſt de generali poteſtate, ſeu præcepto baptizandi Ruper. vero & cæteri ibi citati commode exponi non poſſunt, tamen quod diximus, probabilius eſt.

SECTIO II.

Quo tempore vitæ ſuæ Chriſtus Dominus Baptiſmum inſtituerit.

Chriſtus Dominus nõ ante tẽpus inſtituit Baptiſmum quam baptizatus fuerit a Ioãne. Luc. 3. Actor. 1. Ioan. 3. & 4.

Certum in primis eſt, Chriſtum Dominum non inſtituiſſe Baptiſmum ſuum antequam ipſe baptizatus fuerit à Ioanne, in quo conueniunt omnes Theologi & Patres citandi. Quia, vt conſtat ex Luc. 3. & Act. 1. Chriſtus Dominus non cœpit prædicare ante Baptiſmum ſuum; ergo neque antea inchoauit legis nouæ aut ſacramentorum eius inſtitutionem. Rurſus ex dictis in præcedenti ſect. conſtat, quando Apoſtoli baptizabant, Ioan. 3. & 4. iam Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quia vt oſtendimus, baptizabant Baptiſmo Chriſti, illud autem tempus non multum abfuit a Baptiſmo Chriſti; quia nondum Ioannes fuerat miſſus in carcerem, ſed baptizabat, vt conſtat ex citatis locis Ioan. Hinc. Richar. in 4. d. 3. ar. 5. q. 1. dixit, tunc Baptiſmum fuiſſe inſtitutum, quando Apoſtoli baptizare cœperunt ſed ſi attente res conſideretur, cum Apoſtoli non fuerint authores, ſed miniſtri Baptiſmi, neceſſarium fuit, ſacramenti inſtitutionem, eorum miniſterium antecedere, quia miniſter non poteſt tradere ſacramentum, niſi ritus eius traditus illi ſit ab inſtituente. Quare Scotus eadem diſt. q. 4. & Gabr. q. vnic. ar. 3. dub. vlt. recte inde cõcludunt. Baptiſmum fuiſſe inſtitutum ante illud tempus atque adeo infra paucos menſes poſt Chriſti Baptiſmum, quamuis præciſe dies & hora inſtitutionis ignoretur, quia nihil de ea re ſcriptum eſt, neq; aperte traditum. Aliis vero videtur, quod ſicut Chriſtus inſtituit ſacramentum Euchariſtiæ conficiendo, & offerendo, ita inſtituit ſacramentum Baptiſmi, cum primum aliquem manibus ſuis baptizauit. Sed quamuis hoc ita eſſe potuerit, tamen ita incertum eſt, vt affirmari non poſſit: quia ex vno facto Euchariſtiæ non poteſt argumentum ſumi ad alia ſacramenta quia nec Confirmationem, neque Vnctionem eo modo inſtituit, neque alia ſacramenta.

Non multo ante fuit inſtitutus Baptiſmus, quã Apoſtoli baptizarint.

Chriſtus dũ baptizatur materiã Baptiſmi deſignat.

Communior ergo ſententia eſt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum eo ipſo die, quo baptizatus fuit à Iohanne. Ita ſentit D. Th. hic. & Mag. d. 3. quos alij Theologi ſupra citati ſequuntur. Et explicatur in hunc modum, nam tunc Chriſtus deſignauit materiam Baptiſmatis. Nam, vt ait Ambr. lib. 2. in Luc.

Ambroſ.

A ca. vlt. in princip. *Baptizatus eſt Dominus, non mundari volens, ſed mundare aquas, vt ablutæ per carnem Chriſti, quæ peccatum non cognouit, Baptiſmatis ius haberent* id eſt, aptæ eſſent, & deſignatæ ad Baptiſmum. Quod eleganter explicuit Aug. ſer. 36. de tem. dicens: *Filium genuit Mater, & caſta eſt; Chriſtum vnda lauit, & ſancta eſt, nam ſicut poſt partum glorificata eſt Maria caſtificatio: ita poſt Baptiſmum aquæ eſt purificatio comprobata, niſi quod pæne maiori munere quàm Maria, vnda ditata eſt. Illa enim ſibi tantum meruit caſtitatem; iſta nobis contulit ſanctificationem illa meruit, ne peccaret. iſta, vt peccata purgaret; illi eſt collata virginitas, iſti donata fœcunditas.* Eandem ſententiam habet Beda lib. 1. in Luc. c. 10. dicẽs: B *Aquas ablutas per carnem Chriſti peccati neſciam Baptiſmi ius induiſſe, & vim regeneratiuæ ſanctificationis concepiſſe.* Hier. etiam Matth. 3. dicit: *Chriſtum contactu ſuo aquas ſanctificaſſe.* Denique hinc manauit vulgare illud Theologorum elogium. *Chriſtum contactu ſuo virtutem regeneratiuam aquis contuliſſe.* Quæ virtus exiſtimanda non eſt fuiſſe qualitas aliqua aquis impreſſa; id enim ſine fundamento fingeretur, & vix eſſet intelligibil. fuit ergo deputatio quædam illius materiæ ad vſum & effectum Baptiſmi hoc autem pertinet ad ſacramenti inſtitutionem ex parte materiæ.

Auguſt.

Beda.

Hieronym.

In eodem Chriſti baptiſmate forma deſignatur.

Deinde in eodem Chriſti Baptiſmate deſignata fuit huius ſacramenti forma: nam & Filius baptizãdus adfuit, & Pater illi teſtimonium dedit, & Spiritus C ſanctus in ſpecie columbæ apparuit; vt notarunt Ambr. & Hieron. citatis locis: idemq; Hiero. Dialo. contra Lucifer. non longe à princ. & Damaſ. lib. 4. de fide, c. 10. vbi ait Chriſtum fuiſſe baptizatum: *Vt Trinitatis myſterium aperiret, & nobis ſuſcipiendi Baptiſmi formam atq; exemplum ſe ſe præberet.* & infra: *Quod Spiritus ſanctus corporea ſpecie inſtar columbæ ad Dominum deſcendit, ea re Baptiſmi noſtri primitias ſubindicauit.* Sic etiã Hilar. ca. 2. in Matth. *Exempli*, inquit, *ſui authoritate humanæ ſalutis ſacramenta conſummat, hominem & aſſumptione ſanctificans, & lauacro.* Atq; eodem modo Greg. Naz. Orat. 40. dicit, Chriſtum Baptiſmo ſuo, noſtrã ex Baptiſmo ſpiritualẽ natiuitatem honoraſſe. Præterea, in eodem myſterio ſignificatus fuit effectus D Baptiſmi. Nam vt Hier. ait Matth. 3. *Per deſcenſionem columbæ, Spiritus ſancti in lauacro credentium monſtrauit aduentum.* Et Aug. lib. 3. de Mirab. ſacræ Scrip. c. 5. dicit: *Apparuiſſe columbam, & cœlum apertum fuiſſe, vt Baptiſmi ſacramentum, quid valeat, oſtenderetur.* Vnde Hila. ſupra. & Chry. Hom. 4. imperfecti. Theoph. Luc. 3. & alij notant, per cœli apertionem, quæ in Chriſti Baptiſmate apparuit, ſignificatum eſſe, per Baptiſmi ſacramentum aperiendam fuiſſe fidelibus ianuam regni cœleſtis. Ergo omnia, quæ ad Baptiſmi inſtitutionem pertinere poterant, in illo myſterio inuenta ſunt.

Amb. & Hieronym. Damaſ.

Hilar.

Greg. Nazia.

Effectus etiã Baptiſmi in illo Chriſti baptiſmate ſignificatur. Hierony. Auguſt.

Hilar.

Chryſoſt. Theophil.

Dubitatio.

In hac vero communi ſententia ſolum animaduertendum occurrit, ex prædictis omnibus ad ſummum haberi, in Chriſti E Baptiſmate fuiſſe quoddam myſterium, præſignificans ſacramentum Baptiſmi à Chriſto dandum, & quaſi promittens eius inſtitutionem iam proxime inſtantem; ex hoc autem non poteſt inferri tunc fuiſſe inſtitutum; quia inſtitutio requirit impoſitionem talis ceræmoniæ exterioris ad ſignificandum, & conferendum ſacramentalem effectum: hæc autem impoſitio requirit in primis abſolutam & efficacem Chriſti voluntatem, qua decreuerit, vt ex eo tempore ablutio exterius facta cum tali inuocatione Trinitatis habuerit talem ſignificationem, & efficaciam. Deinde, neceſſarium etiam videtur, quod Chriſtus hanc ſuam voluntatẽ exterius manifeſtauerit, atq; de ea re ſtabilem legẽ tradiderit: quia inſtitutio hæc debet eſſe exterior & ſenſi-

ſenſibilis, quia eſt reſpectu Eccleſiæ viſibil's. Sicut quando Chriſtus Euchariſtiam inſtituit, & ritum externum conficiendi illud ſacramentum docuit,& exercuit,ac præterea addidit illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem*, per quæ completa & conſummata fuit inſtitutio. Non conſtat autem, Chriſtum,aut illa hora,aut illa eadem die, qua baptizatus eſt,& habuiſſe prædictam voluntatem, & illam ſtabili lege declaraſſe. Quin potius, cum nondum prædicationem ſuam inchoaſſet, nec diſcipulos haberet, non videtur veriſimile. Reſpondetur, hanc ſententiam aſſerentem Chriſtum inſtituiſſe ſacramentum Baptiſmi,quando ipſe baptizatus eſt; non eſſe in hoc rigore intelligendam, qui in obiectione indicatur; quia quoad hoc recte dicit Scotus, non poſſe certo definiri diem & horam, in qua Chriſtus Baptiſmum inſtituit, efficaciter decernendo,vt ex tũc haberet ſuam ſignificationem, & virtutem: hoc enim reuera non colligitur ex his omnibus, quæ in Baptiſmo Chriſti acciderunt,vt probat obiectio facta,nec ſancti Patres in hoc ſenſu loquuntur: igitur mens eorum ſolum eſt,tunc indicatam eſſe materiã & formam huius ſacramenti,& paulo poſt,tempore opportuno, vel facto vel verbis, vel vtroque ſimul tradidiſſe Chriſtum hanc inſtitutionem. Et fortaſſe ab ipſa hora ſui Baptiſmi habuit Chriſtus deliberatam voluntatem,vt ex tunc ſacramentum Baptiſmi haberet efficaciam,quamuis eam hominibus nõ ſtatim declarauerit;ſed hoc incertum eſt, neque ab vllo hominum ſciri poteſt, cum non ſit reuelatum.

ARTICVLVS III.

Vtrùm aqua ſit propria materia Baptiſmi.

4.d.3.ar 3.q. 1.&d.17.q. 3.ar.4.q.3.& 4.con.ca.59. &quol.2.ar. 10.co.& to. 3.col.4. Dionyſ.c. 2. Eccl. Hierar. Damaſ.li.4. cap.10. circa med.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod aqua non ſit propria materia Baptiſmi. Baptiſmus enim ſecundum Dionyſ. & Damaſ.† habet vim illuminatiuam.Sed illuminatio maxime competit igni. Ergo Baptiſmus magis debet fieri in igne,quam in aqua:præſertim cum Ioan.Baptiſta prænuntians Chriſti Baptiſmum, dicat. Ille vos baptiZabit in Spiritu ſancto & igni.*

2. Præterea, In Baptiſmo ſignificatur ablutio peccatorum.Sed multa alia ſunt ablutiua,quam aqua: ſicut vinum, & oleum, & huiuſmodi alia. Ergo etiam in his poteſt fieri Baptiſmus. Non ergo aqua eſt propria materia Baptiſmi.

q.62. art.5.

*3. Præterea, Sacramenta Eccleſiæ fluxerunt de latere Chriſti, pendentis in cruce: vt ſupra * dictum eſt. Sed inde fluxit non ſolum aqua, ſed etiam ſanguis. Ergo videtur,quod etiam in ſanguine poſſit fieri Baptiſmus. Qui etiam videtur magis conuenire cum cauſa & effectu Baptiſmi: quia dicitur Apoc.1.Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

Ser. 36. de temp. circa princ. to.10. Gloſ. ordi. ſuper illud Lucæ 3.& Ieſu baptizato,ex Beda, c.10. in Luc. tom.2.& in hoc Euang. quod canit. in octa. Epiphan.

4. Præterea, Sicut Auguſt. & Beda dicunt,† Chriſtus tactu ſuæ mundiſſimæ carnis vim regeneratiuam & purgatiuam contulit aquis. Sed non omnis aqua continuatur cum aqua Iordanis,quam Chriſtus tetigit ſua carne.Ergo videtur, quod non in omni aqua poſſit fieri Baptiſmus, & ita aqua,in quantum huiuſmodi,non eſt propria materia Baptiſmi.*

E *5. Præterea, Si aqua ſecundum ſe eſſet propria Baptiſmi materia, non oporteret aliquid aliud fieri circa aquam,ad hoc, quod in ea Baptiſmus fieret. Sed in ſolemni Baptiſmo, aqua,in qua debet celebrari Baptiſmus, exorciZatur & benedicitur, ergo videtur,quod aqua ſecundum ſe non ſit propria Baptiſmi materia.*

SED *contra eſt,quod Dominus dicit Ioan.3.Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,non poteſt introire in regnum Dei.*

RESPONDEO *dicendum,quod ex inſtitutione diuina, aqua eſt propria materia Baptiſmi. Et hoc conuenienter.Primo quidem, quantum ad ipſam rationem Baptiſmi, qui eſt regeneratio in ſpiritualem vitam: quod maximè congruit aquæ. Vnde & ſemina, ex quibus generantur omnia viuen-* A *tia, ſcilicet plantæ & animalia humida ſunt,& ad aquam pertinent.Propter quod quidam Philoſophi * poſuerunt aquã omnium rerum principium.*

Vt dicitur 1.Phyſic.

Secundo,quantum ad effectus Baptiſmi, quibus competũt aquæ proprietates,quæ ſua humiditate lauat: ex quo conueniens eſt ad ſignificandam & cauſandam ablutionem peccatorum.Sua frigiditate etiam temperat ſuperfluitatem caloris:& ex hoc competit ad mitigandam concupiſcentiam fomitis.Sua diaphanitate eſt luminis ſuſceptiua,vnde competit Baptiſmo inquantum eſt fidei ſacramentum. Tertio, quia conuenit ad repræſentandum myſteria Chriſti quibus iuſtificamur,Vt enim dicit Chryſ. ſuper illud Ioan.3.Niſi quis renatus fuerit,&c.ſicut in quodam ſepulchro,in aqua ſubmer-* B *gentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur,& deinde nouus rurſus aſcendit.*

Hom.24 in Ioan. à med. tom 3.

Quartò,quia ratione ſuæ communitatis & abundantiæ eſt conueniens materia neceſſitati huius ſacramenti:poteſt enim vbique de facili haberi.

*AD primum ergo dicendum,quod illuminatio pertinet ad ignem actiuè.Ille autem qui baptizatur,non efficitur illuminans,ſed illuminatus per fidem, quæ eſt ex auditu,vt dicitur Rom.10.Et ideo magis competit aqua Baptiſmo, quam ignis. Quod autem dicitur:Baptizabit vos in Spiritu ſancto & igni, poteſt per ignem (vt Hier. * dicit) intelligi Spiritus ſanctus, qui ſuper diſcipulos in igneis linguis apparuit: vt dicitur Act. 2.Vel per ignẽ poteſt intelligi tribulatio:vt Chryſ.* dicit ſuper Matth.Quia tribulatio peccata purgat, & concupiſcen-* C *tiam diminuit. Vel quia vt Hilar. * dicit ſuper Matth. Baptizatis in Spiritu ſancto, reliquum eſt conſummari igne iudicij.*

Super iſtud verbũ Matt. 3.to 9.Et Beda ſuper Luc. cap. 9. Hom 3.in opere imperfecto tom.2. Hila.cano.2. in Matt. poſt med. illius.

AD ſecundum dicendum,quòd vinum & oleum non communiter aſſumuntur ad vſum ablutionis, ſicut aqua. Nec etiam ita perfectè abluunt: quia ex eorum ablutione remanet aliqua infectio, quantum ad odorem, quod non contingit de aqua.Illa etiam non ita communiter & abundanter habentur,ſicut aqua.

AD tertium dicendum,quòd ex latere Chriſti fluxit aqua ad abluendum, ſanguis autem ad redimendum. Et ideo ſanguis competit ſacràmento Euchariſtiæ: aqua autem ſacramento Baptiſmi,qui tamen habet vim ablutiuam ex virtute ſanguinis Chriſti.

D *AD quartum dicendum, quod virtus Chriſti deriuata eſt ad omnem aquam,non propter cõtinuitatem loci,ſed propter ſimilitudinem ſpeciei. Vnde dicit Aug. * in quodum ſermone Epiphaniæ. Quæ de Saluatoris baptiſmate benedictio fluxit, tanquam fluuius ſpiritalis, omnium gurgitum tractus,vniuerſorum fontium venas impleuit.*

In ſer.1. Dominica infra oct. Epiph. à med.to.10.

AD quintum dicendum,quod illa benedictio, quæ adhibetur aquæ, non eſt de neceſſitate Baptiſmi, ſed pertinet ad quandam ſolemnitatem,per quam excitatur deuotio fideliũ, & impeditur aſtutia dæmonis,ne impediat Baptiſmi effectũ.

COMMENTARIVS.

REſpõdet D.Thomas,aquam ex inſtitutione diuina eſſe propriam materiam Baptiſmi, loquitur autem hic de aqua in genere. Nam in articulo ſeq.explicat, cuius qualitatis ſeu ſpeciei eſſe debeat hæc aqua.Hic vero in ſolutione ad quintum declarat,ſolam aquam eſſe de neceſſitate huius materiæ, benedictiones autem,aut ceræmonias alias,quę circa aquam fiunt ex ritu Eccleſiæ, non eſſe de neceſſitate huius materiæ: ſed ad quandam ſolemnitatem pertinere. Deniq; cum D. Tho.ait,aquam eſſe materiam,loquitur de materia remota. Atq; ita intellecta concluſio eſt per ſe facilis, & rationes D.Tho. ſunt optimæ, quibus in corpore articuli explicat, quam fuerit proportionata materia ad vſum, & ſignificationem Baptiſmi.In ſolutionibus vero argumentorum declarat,quomodo res aliæ, quales ſunt vinum, oleum, ignis, ſanguis & ſimilia, non erant materiæ

materiæ aptæ ad huiuſmodi vſum. Et littera eſt ſatis perſpicua, & non indiget alia expoſitione. In ſolutione vero ad primum attingit D.Thom. locum illũ Matt.3. *Ille vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne*, quem tractabimus diligentius ſequenti diſputatione. In ſolutione autem ad 3. tractat D. Thomas, locum Ioan.19. *Exiuit ſanguis, & aqua*, explicans, per aquam ſignificatum eſſe Baptiſmum, quem locum tractaui late in 1. tom. diſputa. 39. ſectio. 3. & ideo non eſt hoc loco repetendus.

SECTIO IIII.

Vtrùm ad Baptiſmum requiratur aqua ſimplex.

4.d.3.ar.3.q.2.&4.c.58. *AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd ad Baptiſmum non requiratur aqua ſimplex. Aqua enim quæ apud nos eſt, non eſt aqua pura, quod præcipuè apparet de aqua maris, in qua plurimum admiſcetur de terreſtri, vt patet per Philo. in lib. Meteor.* Li.2.c.3.to.2. ** Et tamen in tali aqua poteſt fieri Baptiſmus. Ergo non requiritur aqua ſimplex, & pura ad Baptiſmum.*

2. Præterea, In ſolemni celebratione Baptiſmi, aquæ infunditur Chriſma. Sed hoc videtur impedire puritatem & ſimplicitatem aquæ. Ergo aqua pura & ſimplex non requiritur ad Baptiſmum.

3. Præterea, Aqua fluens de latere Chriſti pendentis in Cruce, fuit ſignum Baptiſmi: vt dictum eſt. art. præce. & q.62. art.5. ** Sed aqua illa non videtur fuiſſe aqua pura, eò quòd in corpore mixto (cuiuſmodi fuit Corpus Chriſti) non ſunt elementa in actu. Ergo videtur, quod non requiratur aqua pura vel ſimplex ad Baptiſmum.*

4. Præterea, Lixiuium non videtur eſſe aqua pura: habet enim contrarias proprietates aquæ, ſcilicet calefaciendi & deſiccandi, & tamen in lixiuio videtur poſſe fieri Baptiſmus: ſicut & in aquis balneorum, quæ tranſeunt per venas ſulphureas, ſicut & lixiuium colatur per cineres. Ergo videtur, quod aqua ſimplex non requiratur ad Baptiſmum.

5. Præterea, Aqua roſacea fit per ſublimationem à roſis, ſicut etiam aquæ Alchimicæ generantur per ſublimationem ab aliquibus corporibus. Sed in his aquis, vt videtur, poteſt fieri Baptiſmus, ſicut & in aquis pluuialibus, quæ per ſublimationem vaporum generantur. Cum igitur huiuſmodi aquæ non ſint puræ & ſimplices, videtur quod aqua pura & ſimplex non requiratur ad Baptiſmum.

SED *contra eſt, quod propria materia Baptiſmi eſt aqua, vt dictum eſt.* Art. præced. ** Sed ſpeciem aquæ non habet niſi aqua ſimplex. Ergo aqua pura & ſimplex de neceſſitate requiritur ad Baptiſmum.*

RESPONDEO *dicendum, quòd aqua ſuam puritatem & ſimplicitatem poteſt amittere dupliciter. Vno modo per mixtionem alterius corporis; alio modo per alterationem. Vtrumq; autem horum contingit fieri dupliciter, ſcilicet per artem & per naturam: Ars autem deficit ab operatione naturæ, quia natura dat formam ſubſtantialem, quod ars facere non poteſt. Sed omnes formæ artificiales ſunt accidentales niſi fortè apponendo proprium agens ad propriam materiam, ſicut ignem combuſtibili: per quem modũ à quibuſdam quædam animalia per putrefactionem generantur. Quæcunque igitur tranſmutatio circa aquã facta eſt per artem, ſiue commiſcendo, ſiue alterando, non tranſmutatur ſpecies aquæ. Vnde in tali aqua poteſt fieri Baptiſmus, niſi fortè aqua admiſceatur per artem in tam parua quantitate alicui corpori, quod compoſitum magis ſit aliud, quàm aqua. ſicut lutũ magis eſt terra, quàm aqua, & vinum lymphatum magis eſt vinum, quàm aqua. Sed tranſmutatio, quæ fit à natura, quandoq; quidem ſpeciem aquæ ſoluit, & hoc fit quando aqua efficitur per naturã de ſubſtantia alicuius corporis mixti, ſicut aqua conuerſa in liquorem vuæ, eſt vinum: vnde non habet ſpeciem aquæ. Aliquando autem fit per naturam tranſmutatio aquæ ſine ſolutione ſpeciei, & hoc tam per alterationem (ſicut patet de aqua calefacta à ſole) quam etiã per mixtionem, ſicut patet de aqua fluminis, turbida ex permiſtione terreſtrium partium. Sic ergo dicendum eſt, quod in qualibet aqua qualitercunque tranſmutata, dummodo non ſoluatur ſpecies aquæ, poteſt fieri Baptiſmus, ſi vero ſoluatur ſpecies aquæ, non poteſt fieri Baptiſmus.*

AD primum ergo dicendum, quod tranſmutatio facta in aqua maris, & etiam in alijs aquis, quæ penes nos ſunt, non eſt tanta, quod ſoluat ſpeciem aquæ. Et ideo in huiuſmodi aquis poteſt fieri Baptiſmus.

AD ſecundum dicendum, quod admixtio Chriſmatis, non ſoluit ſpeciem aquæ, ſicut etiam aqua decoctionis carnium, aut aliorum huiuſmodi. Niſi forte ſit facta tanta reſolutio corporum lixatorum in aqua, quod liquor plus habeat de aliena ſubſtantia, quam de aqua, quod ex ſpiſſitudine perſpici poteſt. Si tamẽ ex liquore ſic inſpiſſato exprimatur aqua ſubtilis, poteſt in ea fieri Baptiſmus: ſicut & in aqua, quæ exprimitur ex luto, licet in luto Baptiſmus fieri non poſſit.

AD tertium dicendum, quod aqua fluens de latere Chriſti pendentis in cruce, non fuit humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt. In tali enim humore nõ poſſet fieri Baptiſmus, ſicut nec in ſanguine animalis, aut in vino, aut quocunque liquore alicuius plantæ. Fuit autem aqua pura, miraculosè egrediens a corpore mortuo, ſicut & ſanguis, ad comprobandam veritatem Dominici corporis, contra Manichæorum errorem: vt ſcilicet per aquam (quæ eſt vnum quatuor elementorum) oſtenderetur Corpus Chriſti verè fuiſſe compoſitum ex quatuor elementis: per ſanguinem verò oſtenderetur eſſe compoſitum ex quatuor humoribus.

AD quartum dicendum, quòd in lixiuio, & in aquis ſulphureorum balneorum, poteſt fieri Baptiſmus, quia tales aquæ non incorporantur per artem vel naturam aliquibus corporibus mixtis, ſed ſolum alterationem quandam recipiunt, ex hoc quod tranſeunt per aliqua corpora.

AD quintum dicendum, quòd aqua roſacea eſt liquor roſæ reſolutus. Vnde in ea non poteſt fieri Baptiſmus, & eadem ratione nec in aquis alchimicis, ſicut nec in vino. Nec eſt eadem ratio de aquis pluuialibus, quæ generantur ex maiori parte ex ſublimatione vaporum reſolutorum ex aquis. Minimum autem eſt ibi de liquoribus corporum mixtorum, qui tamen per huiuſmodi ſublimationem virtute naturæ, quæ eſt fortior arte, reſoluuntur in veram aquam: quod ars facere non poteſt. Vnde aqua pluuialis nullam proprietatem retinet alicuius corporis mixti, quod de aquis roſaceis & aquis alchimicis dici non poteſt.

LIttera D.Thomæ eſt clara, & in diſputatione ſequenti melius res tota explicabitur.

DISPVTATIO XX.

De materia Baptiſmi.

IN ſacramentis, quæ conſiſtunt in vſu, duplex poteſt diſtingui materia, vna remota, & altera proxima. Remota dicitur elementum illud, quo in vſu ſacramenti vtendum eſt. Proxima vero ille vſus elementi, qui ad conficiendum ſacramentum eſt neceſſarius. D. Thom. ergo in his articulis egit de materia remota Baptiſmi, de proxima vero nonnulla attigit inferius art. 7. & 8. vt vero rem totam breuiter, & ordinate complectamur, vtramque partem in præſenti diſputatione expediemus. Materia alia proxima, alia remota.

SECTIO I.

Vtrùm aqua ſimplex & elementaris ſit materia remota Baptiſmi.

NOnnulli ex antiquis hæreticis, qui dicti ſunt Gnoſtici, negarunt, aquam ſenſibilem eſſe neceſſariam Primus Gnoſticorum error.

ceſſariam ad Baptiſmum conficiendum. Ita refert
Irenæ. Irenæus lib. 1. cont. hæreſ. c. 18. Quem errorẽ ſequu-
Auguſt. ti ſunt Manichæi, teſte Aug. hæreſ. 46. & Seleuciani
Euthym. apud eundem hæreſ. 59. & Pauliciani apud Enthym. 2. part. Panopl. tit. 21. quos refert ſolis verbis baptizaſſe. Referunt etiam moderni ſcriptores aliquos ex nouatoribus hæreticis hunc errorem excitaſſe. Qui omnes conſequenter aſſerunt, in illis verbis Chriſti Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, aquã metaphorice ſumi, fortaſſe pro illa aqua, de qua dicit idem Chriſtus ſtatim. c. 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum: ſed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam*, & Ezec. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam*. quibus locis *aqua*, gratiã ſignificat. Vel aliter, vt Vvaldenſ. refert, tom. 2. de ſacram. c. 101. dixit Vvicleph, aquam ibi ſignificare paſſionem Chriſti, propter aquam, quæ exiuit de latere Chriſti pendentis in Cruce. Quæ interpretatio confirmari poteſt à ſimili ex Matth. 3. vbi Ioannes Baptiſta de Chriſto ait, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne*, vbi neceſſe eſt, ignem metaphorice ſumi: ergo eadem ratione poterit aqua metaphorice ſumi in prioribus verbis Chriſti.

Iacobitarum error. Secunda hereſis ex his eiſdem verbis Matthęi exorta, aſſeruit, materiã Baptiſmi eſſe ignem. Ita ſenſerunt Iacobitæ, qui candenti ferro charactẽrem crucis baptizatorum frontibus inurebant, vt referunt
Prateolus. Sanderus. Prateolus verbo, Iacobitæ, & Sander. lib. 7. de viſib. Monarch. hæreſ. 113. Non videntur autem hi hęretici negaſſe materiam aquæ, ſed cum illa ignem coniunxiſſe, fortaſſe vt vtrumque locum ſcripturæ proprie intelligerent.

Tertius flagellantium dictorum error. Caſtro, & Prateolus. Tertiam hæreſim referunt Caſtro. verbo, Baptiſmus, hæreſ. 12. & Prateol. verbo, Flagellantes. negantem, iam nunc Baptiſmum eſſe ex aqua conficiendum, ſed ex proprio ſanguine flagellis ex proprio corpore excuſſo: & ideo ſectatores huius hæreſis, *Flagellantes*, dicti ſunt, quia paſſim oberrabant, ſeipſos virgis ac nodoſis flagellis, in quibus aculei inſerti erant, concidentes. Quis autem eorum primus author fuerit, ignoratur, ſicut etiã vix cogitari poteſt, quo fundamẽto moti fuerint, ad errorem adeo pernicioſum confingendum, tamq; crudelem Baptiſmum introducendum. Quod enim Caſtro refert, eos motos eſſe quadam Allegoria, ſcilicet quia quando Chriſtus aquam in vinum conuertit, ſignificauit fore aliquando in Eccleſia Baptiſmum aquæ in Baptiſmum ſanguinis commutandum, hoc (inquam) ridiculum eſt, quia hæc Allegoria & fundamentum non habet, & repugnat legi à Chriſto latę. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, & illi. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. Quæ lex perpetuo vſq; ad conſummationem ſęculi duratura eſt, ſicut Eccleſia, & Euangelium, quod Chriſtus eodem loco (vt alia omittam) ſubiunctis verbis ſignificauit dicens. *Et ecce ego vobiſcum ſum vſq; ad conſummationem ſæculi*.

Concluſ. 1. Dico ergo primo, aquam veram ac ſenſibilem, eſſe propriã materiam remotam, & eſſentialem ſacramenti Baptiſmi. Eſt de fide, & definitur in Con-
Cõcil. Later. Concil. Flor. Conci. Trid. cil. Latera. in c. Firmiter, de ſum. Trin. & Concil. Flo. in decreto Eugen. & Concil. Triden. ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo. Et probatur ſimul ex ſcriptura adiũcta Patrum expoſitione & traditione. Ioan. 3. *Niſi quis*
Probatur. 1. *renatus fuerit ex aqua*. In quib. verbis, Aqua, proprie, & non metaphorice ſumi, conſtat primo, ex generali regula interpretãdi ſcripturam; nimirum, quod proprietas verborum ſeruanda ſit, vbi, aut euidens neceſſitas non cogit metaphorice interpretari; aut ſufficiens authoritas non obligat, vel ſaltem facultatem non cõcedit ita interpretandi: alias nihil fir-
A mum & ſtabile poſſemus ex ſcripturis habere: hoc autem maxime neceſſarium eſt in illis locis, in quibus, vel præcepta traduntur, vel inſtituuntur ſacramenta, quæ ſunt & animarum medicinæ, & Eccleſiæ fundamenta.

Secundo idem conſtat ex aliis ſcripturæ locis. Vnus eſt Matthæi vltimo. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Dicent fortaſſe, etiam ibi ſumi metaphorice, & ſpiritualiter, ſicut Iſai. 1. *Lauamini, mundi eſtote*, ſed hoc non poteſt præcepto Chriſti accommodari. Mandabat enim Apoſtolis actionem aliquam ab eis circa alios corporaliter, & ſenſibiliter exercendam: loquebatur ergo proprie de Baptiſmo ſenſibili, qui Probatur. 2.
B in aqua fit, quem vox Græca *Baptizo* proprie ſignificat. Quam proprietatẽ & veritatem ipſo vſu paulo poſt Apoſtoli declararunt, nam Act. 2. eos baptizabant, qui per verbum eorum ad fidem conuertebantur, vbi *baptizare*, non poteſt ſignificare ſolam prædicationẽ, ſeu aliquam aliam ſpiritualem actionem. Clarius vero Actor. 8. poſtquam Philippus Eunuchum catechizauerat; *Dum irent, per viam venerunt ad quandam aquam, & ait Eunuchus: Ecce aqua, quis prohibet me baptizare*: Intellexerat ergo Baptiſmum in aqua ſenſibili ſibi eſſe neceſſarium. Quam intelligẽtiam veram eſſe confirmauit Philippus dicens: *Si credis ex toto corde, licet*: & infra. *Deſcenderunt vterq; in aquam Philippus, & Eunuchus, & baptizauit eum*. Similis
C locus euidens eſt Act. 10. vt notauit Chryſ. Hom. 24. in Ioan. vbi Petrus dixit. *Numquid aquam quis prohibere poteſt, vt non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos?* Rurſus ex c. 19. ſumitur manifeſtum argumentum. Cum enim Paulus veniret Epheſum, Act. 19. interrogauit diſcipulos, quos ibi inuenit: *In quo baptizati eſtis?* quibus reſpondentibus, *In Ioannis baptiſmate*, Paulus fecit eos baptizari Baptiſmo Chriſti. Ergo ſatis aperte ſignificatur, Baptiſmum Chriſti & Ioannis cõuenire, in vera & propria ratione Baptiſmatis aquæ, quamuis differant in forma, & in ſpiritu. Denique hoc aperte confirmant verba Pauli ad Ad Epheſ. 5. Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ*.

Tertio ex Patrum traditione, & vſu perpetuo & Probatur 3.
D vniuerſali Eccleſiæ: omnes enim antiqui Patres, qui opera ſeu orationes de hoc ſacramento ſcripſerunt, vt Grego. Nazian. Niſſen. Baſil. Tertul. Aug. Ambr. Nazianz. Niſſen. ita Verba Chriſti intellexerunt. Et præterea Augu. Tertull. lib. 1. de Peccat. merit. c. 20. & lib. 2. c. 27. vbi ex Ver- Auguſt. bis Chriſti colligit neceſſitatem Baptiſmi in aqua ſenſibili, etiam pro paruulis, & lib. 6. de Baptiſ c. 12. addit poſſe aliquem renaſci ex aqua abſq; ſpiritu, ſi ſacramentum ſenſibile recipiat abſq; effectu gratię. Item Ambr. lib. 3. de Spiritu ſancto, c. 11. Cypr. lib. 3. Ambroſ. ad Quirin. c. 25. & bene Orig. lib. 5. in ad Rom. tra- Cyprian. ctans illa verba cap. 5. *Quicunq; baptizati ſumus, in Chri-* Origen. *ſto Ieſu baptizati ſumus*. Cyrill. Hieroſ. Catecheſ. 3. & Cyri. Hieroſ.
E Chryſ. Hom. 24. in Ioan. Chryſ.

Quarto addunt Patres, quamuis in ſcriptura, gra- Quarto. tia ſoleat nomine aquæ ſignificari, propter metaphoram & analogiam, quia ſicut aqua corpus, ita gratia animam mundat, in ea tamen metaphora adumbratam eſſe gratiam baptiſmalem, dandam per veram ac ſenſibilem aquam. Ita Cypr. epiſt. 65. vbi Cyprian. varia Iſaiæ loca in hunc modum exponit: ſic etiam Hieron. Hiero. declarat illud Ezech. 39. *Effundam ſuper vos aquam mundam Baptiſmi* (inquit) *ſalutaris*. Idem circa illa verba, c. 16. *Aqua non es tota in ſalutem*, & ibidem. *Et laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te, & vnxi te oleo*. Et Iſai. 1. intelligit ſignificari vocationem ad Baptiſmum illis verbis, *Lauamini, mundi eſtote*. Vbi Cyrillus eundem tribuens ſenſum addit: aquam Ba- Cyrill. ptiſmi ſignificatam fuiſſe, in aqua purificationis veteris

teris legis. Deniq; Hier. Zach. 13. hoc ſacramentum intelligit promitti illis verbis. *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatorum.* Et Epiſt. 83. ad Oceanũ poſt med. varia congerit myſteria in aquis facta ob ſignificationem huius ſacramẽti, vt de his, qui in arca Noe ſaluati ſunt per aquas diluuij. 1. Pet. 3. & de tranſitu populi Iſrael per mare rubrum, ſimilia habet Auguſt. lib. contra Fulgen. Donatiſt. non longe à fine, vbi inter alias adducit figuram aquarum, quas ſanauit & fœcundauit Eliſæus, 4. Reg. 2. videri etiam poteſt Cypria. epiſt. 76. in poſteriori eius parte. Baſil. Hom. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, & Iren. lib. 3. contra hære. c. 19. ac deniq; Innocen. 3. in c. In quadam, de celebratione Miſſarum, vbi definit, & aquam, quæ de latere Chriſti manauit, fuiſſe veram & naturalem aquam, & in illa ſignificatam fuiſſe aquam Baptiſmi.

Baſil. Irenæ. Innoc. 3.

Probatur. 4. Vltimo afferre poſſumus rationes. Et quidem cũ hæc res pendeat ex inſtitutione, abſoluta ratio cur hæc materia eſt neceſſaria, fuit voluntas inſtituentis: rationes autem ſeu congruentiæ huius voluntatis duæ ſunt potiſſimæ. Vna eſt veluti litteralis; quia aqua eſt res communiſſima, qualem eſſe oportebat ad conficiendum ſacramẽtum commune ac neceſſarium omnibus: eius etiam vſus eſt facilimus, purus, innoxius, atque ita ad ſuauitatem legis Euangelicæ maxime accommodatus. Altera ratio myſtica eſt; quia aqua habet maximam Analogiam & proportionem ad ſignificandam interiorem munditiã, quæ per Baptiſmum fit. Quam rationẽ egregie amplificant D. Thom. hic. & Cyril. dicta catecheſ. 3. & Chryſoſto. Homil. 24. in Ioannem.

D. Th. Cyril. & Chryſoſt.

2. Concluſ. Dico ſecundo, ſolam aquam elementarem, ſimplicem, ſeu vſualem, eſſe materiam neceſſariam, ac ſufficientem ad hoc ſacramentum cõficiendum. Ita D. Thom. hic, art. 4. in ſolutionibus argumentorũ, & reliqui Theologi in 4. d. 3. Marſil. q. 3. ar. 2. Ex quibus aduertendum eſt, in primis neceſſarium eſſe, vt aqua retineat ſubſtantiam elementi aquæ. Nam hęc eſt, quæ proprie ſimpliciter aqua vocatur; & hæc eſt propria aqua vſualis, qua homines ad abluendum corpus vtuntur. Et ideo in hac baptizatus fuit Chriſtus, eamque ſuo tactu ſanctificauit. Hæc denique exiuit de latere eius ad ſignificandum hoc ſacramẽtum, vt Inno. 3 ſupra citatus definiuit. Atque hinc fit, aquas artificiales, quæ ex floribus ſeu herbis ſtillantur, non eſſe materiam huius ſacramenti, quia non ſunt veræ aquæ elementares ſed mixti quidam humores, atq; eadem eſt ratio de lachrymis, ſaliua, & aliis huiuſmodi rebus, quæ eodem titulo excluduntur, vt eſſe non poſſint materia Baptiſmi. Neq; oportet minutiores quæſtiones de huiuſmodi rebus, & materiis ſigillatim diſcutere; neq; etiam philoſophicam quæſtionẽ tractare, an in aqua elemẽtari & vſuali, ſit interdum eſſentialis diuerſitas, quia & reuera nulla eſt, & pręterea ad ſacramentalẽ vſum ſatis conſtat, quænam aqua ſit naturalis, & vſualis: omnis autẽ illa eſt ſufficiens materia Baptiſmi quacunque qualitate affecta ſit. Vnde fit, non referre ad huiuſmodi materiam, quod ſit calida aut frigida, aut quod per ſulphureos meatus tranſierit, aut per cineres, quæ lixiuium dicitur. Quinimo, licet permiſta ſit cum alia ſubſtantia & corpore, dummodo nõ ſit tanta permiſtio, quæ reuera mutet, ſeu impediat vſum aquæ, erit ſufficiens materia: vt ſi ſit aqua turbida, pulueris, aut terræ permixtionem aliquam habens, vel ſi in ea caro fuerit decocta, & ſucco eius admiſta in parua quantitate, nam ſi ſit magna, potius erit lutum, aut ſubſtãtia alia miſta, quam aqua. Denique in huiuſmodi rebus ſeruanda eſt generalis regula ſupra tradita, vt ſemper adhibeatur materia pura, quoad fieri poſſit: ſeruatis Eccleſiæ ritibus, & ceræmoniis, nam hoc ſpectat ad reuerentiam ſacramenti, & ad eius certitudinem.

Innocen.

Exponitur locus Matth. 3. Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne.

Ex his, quæ inter referendum contrarios errores allata ſunt, ſolum ſuperſunt explicanda verba illa Matth. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igne*, in quibus neceſſario aliqua metaphora admittẽda eſt. Quia & circumſtantia litteræ id poſtulat, & Patres in hoc cõſentiunt: quamuis in ſenſu verborum explicando diſſentiant. Primum ergo neceſſe non eſt, Baptiſtam ibi fuiſſe locutum de ſacramento Baptiſmi à Chriſto inſtituendo, ſed de aduentu Spiritus ſancti ſub ſpecie ignis à Chriſto miſſi in diſcipulos ſuos die Pentecoſtes. Cum quo ſenſu conſonare videntur verba Chriſti Act. 1. *Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto, non poſt multos hos dies*, & ita expoſuerunt ibi Hieron. & Beda lib. 1. in Luc. c. 9. & Cyril. Hieroſol. Catecheſ. 3. & Euthy. Matth. 3. Quę expoſitio mihi nõ admodum placet; ſi ad ſolam illam viſibilem miſſionem Spiritus ſancti coarctetur, quia Ioannes generatim locutus eſt, & prædictio eius ad omnes ſe extendit, & ad omnia tempora. Secundo ergo exponitur de Baptiſmatis ſacramento, à Chryſoſt. Homil. 11. in Matth. Euthymio, & Anſelmo, ibi. & Baſilo in lib. de Bapt. non lõge à principio. Cyril. Alexan. lib. de fid. ad Theodoſ. poſt medium, & lib. 1. de fid. ad Regin. in probatione, quod Chriſtus ſit Deus, ex Euangelio Matthæi, Cypri. lib. 1. contra Iudæos, c. 12. Quæ expoſitio facile accommodatur prioribus verbis, *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto*, quibus Ioannes, nec materiam, neq; formam, neque omnino ritum externum Baptiſmi Chriſti explicuit, ſed ab efficacia & virtute conferendi gratiam Spiritus ſancti illũ nominauit. Altera vero particula, *& igne*, à Theophilacto, & Euthymio, prætermiſſa eſt, vnde non videntur eam legiſſe apud Matthæum, ſicut nec legitur apud Marcum cap. 1. tamen certiſſimum eſt ita eſſe legendum; non ſolum apud Lucam, cap. 3. de quo nunquam fuit dubitatio, ſed etiam apud Matthæum. Ita enim legunt omnes antiqui. Chryſo. Hieron. & alij. Et vulgata lectio ita habet ſine vlla varietate.

1. Expoſitio.

Actor. 1.

Hiero. Beda, Cyri Hieroſ. Reiicitur.

2. Expoſitio.

Hilar. Cyril. & alij.

Particula Matth. 3. Et igni, varie exponitur. Anſelm.

Exponitur autem illa particula variis modis, Anſelmus per illam particulam, *& igne*, intelligit metaphorice ſignificari ſacramentum Confirmationis, quod eſt veluti conſummatio Baptiſmatis Chriſti, & in eo datur plenitudo Spiritus ſancti, & ideo ab effectu metaphorice, ſignificatur per ignem; quia Spiritus ſanctus ignis cõſumens eſt. Chryſoſtomus vero intelligit idem ſignificari nomine, ignis, quod nomine Spiritus ſancti, ſed illa repetitione & metaphorica ſignificatione ait indicatam eſſe abundantiam gratiæ baptiſmalis, & efficaciam eius, quia & animam ſanctificat, & ſordes eius conſumit, & vim bene operandi præſtat. Beda vero & alij, *per ignem*, intelligunt, vel pœnitentiam, vel tribulationes huius vitæ, vel quæcunque alia remedia, per quæ Chriſtus purificat animam baptizatam, à maculis & peccatis poſt Baptiſmum commiſſis. Ita vt ſenſus ſit: ipſe vos in Spiritu ſancto baptizabit, & ſi opus poſtea fuerit, etiam igne purgabit. Hierony. vero *per ignem*, intelligit ignem purgatorij, quo Chriſtus in futuro ſeculo purgabit ſuos electos. Quæ expoſitio non diſplicet Bedæ. & aliis: & idem fortaſſe eſt ſenſus Hilarij, ca. 2. in Matth. qui de igne iudicij vltimi, hoc interpretatur, poteſt, autem intelligi, tam de igne iudicij vniuerſalis, quam particularis vniuſcuiuſque: Et videtur ſatis conſentanea verbis proxime ſequentibus. *Cuius ventilabrum in manu ſua, & permunda-*

Chryſoſt.

Beda.

Hierony.

mundabit aream ſuam. Vnde hæc expoſitio vltima eſt ſatis probabilis, iuxta quam nō oportet priora verba ad ſacramentum Baptiſmi coarctare; ſed ſimpliciter ea intelligere de omni ſanctificatione ſpritua-li, quæ per Chriſtum in hac vita confertur: ita vt ſenſus ſit, ipſe vobis remittet peccata in hac vita, & ſpiritum liberaliter dabit, & Spiritus ſancti gratiis inundabit (vt ait Theophilac.) in futura vero etiam igne purgabit, ſcilicet ſi opus fuerit. Et iuxta hanc expoſitionem metaphora illorum verborū potius poſita eſt in verbo, *Baptizo*, quam in voce *ignis*, quia non ſignificat corporalem ablutionem, ſed animæ emundationem, quæ per huiuſmodi Baptiſmum ſignificari ſolet. Siue autem metaphora ponatur in vna, ſiue in alia voce nihil eſt, quod miremur, quod vox *aqua*, vel *Baptiſmus*, ſeu *Baptizo*, in aliis locis proprie ſumenda ſit, in hoc vero vox *ignis*, aut verbum *Baptizandi*, metaphorice ſumantur; quia ratio diuerſorum locorum & rerum hoc poſtulat & Eccleſiæ, ac Patrum traditio & expoſitio id confirmat.

SECTIO II.

Vtrùm ablutio aquæ ſit proxima materia Baptiſmi.

Ex dictis in præcedenti ſectione ſatis conſtat, quid in hac dicendum ſit. Docent enim omnes Theologi, ablutionem eſſe materiam huius ſacramenti, quod de materia proxima neceſſario intelligendum eſt. Et hæc eſt mens D. Thomæ, in his articulis, & in 4. diſt. 3. q. 1. ar. 1. quæſtiun. 1. & 2. vbi idem docet Magiſter, & Scot. q. 3. Richard. art. 1. q. 1. Palud. q. 3. & reliqui. Et ſumitur ex verbis Chriſti, Mat. vlt. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Et ex illis Pauli ad Epheſ. 5. *Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ.* Idem enim eſt lauacrum, quod Baptiſmus; & lauacro tribuitur animæ mundatio, tanquam materiæ proximæ huius ſacramenti. Vnde Aug. tract. 15. in Ioan. *Quid* (inquit) *eſt Baptiſmus Chriſti? Lauacrum aquæ in verbo.* Ratione probatur facile, nam aqua eſt materia remota, cum enim hoc ſacramentum non ſit permanens, ſed in vſu conſiſtat, non poteſt aqua per ſe ſumpta eſſe materia proxima ſacramenti; quia vt ſic, & quieta manēs (vt ſic dicam) nec ſignificat, nec eſt inſtrumentum gratiæ conferendæ: ergo materia proxima conſiſtet in aliquo vſu aquæ: ſed non in alio, niſi in ablutione, vt conſtat ex verbis ſcripturæ citatis, & ex vſu & traditione Eccleſiæ: ergo.

(Margin: Magiſter. Scotus. Richard. Palud. Matth. vlt. Ad Ephel. 5. Auguſt. Ratio.)

Atq; hinc obiter colligitur, vt aqua ſit conueniēs materia Baptiſmi, neceſſarium eſſe, vt ſit in ea diſpoſitione, in qua poſſit ad ablutionē deſeruire, & ideo ſi congelata ſit, & facta glacies, aut nix, vel aliquid ſimile (quidquid ſit de quæſtione philoſophica, an tūc ſit ſubſtantialiter aqua, nec ne) donec aliquantulum liquefiat, aptaq; ad ablutionem reddatur, nō poſſe eſſe huius ſacramenti materiam; cum non valeat applicari ad illum vſum, in quo proxima materia huius ſacramenti conſiſtit.

(Margin: Quid ſit ablutio, de qua agitur. Sotus.)

Sed explicādum ſupereſt, quid ſit, ſeu in quo formaliter cōſiſtat hæc ablutio: Soto enim in 4. d. 3. ar. 1. dicit conſiſtere in paſſione, ſeu receptione aquę in corpore hominis baptizati, nam aqua vt ſic recepta, ordinatur ad ſanctificationem animæ: ergo ipſa receptio eſt proximum inſtrumentum ſanctificationis: ergo eſt materia proxima ſacramenti. Vnde cōcludit, hanc ablutionem in paſſione conſiſtere. Et in hanc ſententiam citat Scotum, & Richar. At vero Scot. ibi. q. 3. potius ſentit ablutionem conſiſtere in actione, quia ſacramentum eſt actio ſacra ipſius miniſtri: ergo & Baptiſmus ex parte materiæ proximæ erit lotio, vt facta à miniſtro: Richard. autem ibid. artic. 1. q. 2. ſentit, ablutionem, vtramq; rationem, actionis & paſſionis includere: ſicut iuſtificatio & ablutio interior, quæ per exteriorem ſignificatur & efficitur, vtrumque requirit, ſcilicet infuſionem, & receptionem gratiæ.

(Margin: Scotus. Richard.)

Ego ſentio, ad rem Theologicam, quæſtionem eſſe parui momenti & vtilitatis. Si tamē phyſice velimus rem perpendere: dicendum eſt, in rigore nullam phyſicam paſſionem requiri in corpore baptizati, vt fiat ablutio ad Baptiſmum neceſſaria; requiri vero phyſicum contactum aquæ ad corpus baptizati, cum quadam ſucceſſione, ſeu ſucceſſiua effuſione partium aquæ per partes corporis. Hoc ita declaro, nam inprimis, quod requiratur contactus, certum eſt ex ipſa vocis ſignificatione. Nemo enim vnquam dixit, aquam, quæ nō tangit corpus, abluere illud, & ideo ſolet interdum à Patribus hæc ablutio vocari *tinctio ſeu tactus, aut contactus aquæ.* Deinde, quod ſi etiam neceſſaria motio per corpus ſeu ſucceſſiuus contactus, cōnſtat etiam ex ſignificatione vocis & communi modo concipiendi omnium. Aqua enim in vaſe exiſtens propter ſolum cōtactum nō dicitur abluere illud oportet ergo, vt per corpus diffundatur, & ſucceſſiue contingat, vt bene Scotus notauit. Vnde fieri poteſt, vt illa motione, atq; adeo ablutione finita aliqua pars aquæ adhæreat corpori, & contingat illud, cū tamen iam illud non abluat; ergo ablutio non conſiſtit in quolibet cōtactu, ſed oportet, vt ſit in fieri; & ideo neceſſe eſt, vt ſucceſſiue fiat, ſaltem phyſice, & naturaliter loquendo, quia per motum localem fit. Dico autem naturaliter loquendo, quia fingi poteſt, quod ille contactus fiat in vno inſtanti terminante motum localem aquæ ad corpus, ita vt in eodem inſtanti plures partes aquæ perueniant ad contingendas plures partes corporis, & tunc ille contactus ſine dubio ſufficeret ad ablutionem, & ad hoc, vt in eodem inſtanti perficeretur ſacramentum. Sed huiuſmodi caſus non ſunt morales, & ideo abſolute dici poteſt, requiri contactum ſucceſſiuū, prout naturaliter fieri poteſt. Adde, neceſſarium etiam eſſe, vt hic contactus fiat per corpus liquidum, nam gelu, verbi gratia, non poteſt abluere, quia eſt corpus durum, licet poſſint paulatim contingere corpus, neceſſarium ergo eſt, vt fiat contactus cum quadam facili diuiſione corporis abluentis, ita vt facile cedat ad contactum alterius. Et ideo oportet, vt tale corpus ſit liquidum; quod totum ex ipſo vſu vocū & experientia conſtat.

Et declarari poteſt ex fine ablutionis corporalis, ordinatur enim ad mūdandum corpus, & tollendas ſordes eius, & ideo oportet, vt fiat per corpus liquidum: quod ſicut facile diuiditur, ita facile ſubintrat per partes alterius corporis, quod abluit. Oportet autem attente diſtinguere inter hunc effectum ablutionis & ablutionem ipſam. Sæpe enim vulgari ſermone ablutio ſumitur pro ipſa ſordium depoſitione, nec cēſetur quis vere ablutus, etiam ſi aquam contigerit, ſi mundatus non ſit; tamen hic potius eſt effectus ablutionis proprie dictę: & pręſertim prout nunc loquimur, qui effectus non eſt ad Baptiſmum neceſſarius. Nam ſi quis aqua tingitur, etiam ſi per eum contactum nullam corporis munditiam aſſequatur, nec ſordes aliquas deponat, nihil obſtabit, quominus fiat Baptiſmus: quia non carnis depoſitio ſordium, ſed contactus aquæ in verbo vitæ illum perficit.

Atque inde aperte colligitur, quod in aſſertione dicebamus, nō eſſe neceſſariam paſſionem aliquam phyſicam in corpore baptizati, vt ablutio fiat: quia inprimis non eſt neceſſaria emundatio aliqua corporalis;

poralis; nec ſeparatio alicuius impuræ ſubſtantiæ à corpore baptizati. Deinde non eſt neceſſaria aliqua alteratio, nam licet hęc naturaliter cõſequatur, verbi gratia, frigefactio vel humefactio, tamen eſt per accidens ad rationem ablutionis, vt ſic. Vnde ſi per potẽtiam Dei fingamus impediri ac ſuſpendi omnẽ huiuſmodi alterationem, nihilominus intelligitur manere vera ablutio, & ad Baptiſmũ ſufficiens. Rurſus non eſt neceſſaria motio localis corporis baptizati, nam licet interdum poſſit fieri, quando Baptiſmus fit per immerſionem, vt infra dicemus, tamen per ſe non eſt neceſſaria: ſatis enim eſt, quod aqua moueatur contingendo corpus baptizati. Nulla ergo paſſio propria ac phyſica talis corporis eſt neceſſaria ad hãc ablutionem. Solus enim contactus nullam paſſionem dicit receptam in corpore baptizati, ſed denominationem tantum extrinſecam, ſeu relationem quandam ex tali propinquitate corporũ reſultantem. Ergo ablutio, vt ſic, neq; in ratione ſua formali includit phyſicã paſſionem in corpore baptizati, neq; in tali paſſione poteſt conſiſtere materia proxima huius ſacramenti. Conſiſtit ergo pręciſe in prædicto cõtactu ſucceſſiuo, prout à nobis explicatus eſt; ad quem neceſſarius eſt aliquis motus localis, vel aquæ per corpus, vel corporis ſubintrantis aquam iuxta diuerſos modos ablutionum infra declarandos.

Atq; hinc tandem concluditur, ablutionem hãc, vt dicit effectionem huius cõtactus aquę ad corpus, habere rationem actionis, prout vero dicit aquam ipſam, quaſi receptam in corpore ſeu cõtingentem illud, vt ſic, habere ſe ad modum paſſionis, quamuis proprie & phyſice vera paſſio nõ ſit, ſed ſola corporis propinquitas, ſeu contiguitas, in qua contactus ille conſiſtit, vt dictum eſt, & per ſe eſt ſatis clarũ. Et in hac vltima ratione ſeu conſideratione conſiſtit ratio ablutionis, & materia proxima huius ſacramẽti, iuxta illud Auguſtini tract. 80. in Ioan. *Quæ eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat & cor abluat?* Auguſt.

Quapropter valde falſum eſt, quod Ledeſma dixit in 4. 2. part. q. 7. art. 1. dub. 3. ſcilicet, Baptiſmum ſeu ablutionem eſſe ipſum corpus baptizati potius, quam aquam, nam in hoc indicat ablutionem realiter, ſeu identice eſſe idem cum corpore baptizati, prout contingentis aquam, cum tamen contrario prorſus modo dicendum ſit, nimirum ablutionem identice eſſe ipſam aquam, & addere quendam modum; ſcilicet applicationem eius ad corpus, ita vt illud contingat, & per illud ſeu iuxta illud aliquo modo fluat. Quia ipſa aqua eſt, quæ ſub illo modo applicata eſt, ſignum gratiæ, & inſtrumentum efficax illius. Alioqui potius corpus baptizati, quam aqua, dicendum eſſet materia Baptiſmi.

Quanta ablutio neceſſaria ſit ad materiam proximam Baptiſmi conſtituendam.

Ex his vero oritur alia dubitatio, nimirum, quãta ablutio neceſſaria ſit ad huiuſmodi materiã. Dictum eſt enim neceſſariam eſſe aliquam ſucceſſionem, ſeu effuſionẽ aquę per corpus baptizati, quanta ergo eſſe debet huiuſmodi ſucceſſio? Vbi duo queri poſſunt; Primũ, per quot partes corporis eſſe debeat hæc ablutio; Secundum, in qua aquæ quantitate. Circa primam interrogationem, quidam exiſtimãt, quamcunq; minimam partem corporis ſufficere; quia in qualibet eſt tota anima; ergo per contactum cuiuſcunque partis poteſt mundari à peccato originali, vt argumentatur Dur. in 4. d. 6. q. 1. nu. 16. Quæ tamen ratio eſt valde infirma, quia ad valorem Baptiſmi nihil refert, quod tãgatur pars in qua eſt anima, quia hæc ablutio, in qua eſt pars ſacramenti, licet effectiue ſit ablutio animæ, tamen formaliter eſſe debet ablutio corporis: & ideo hoc in primis eſt conſiderandum, an ſcilicet ablutio ſit talis, vt ſimpliciter dici poſſit hominis ablutio. Quocirca in hoc facilius dici poteſt, quid neceſſarium non ſit, quam præciſe definiri, quid ſit neceſſarium. Nam inprimis conſtat, non oportere, vt totum corpus abluatur, nam hoc in Baptiſmo adultorum, nec fit, nec decenter fieri poteſt. Item, quando ablutio fit per aſperſionem, conſtat non attingi omnes partes corporis. Item ſine ablutione omnium partium poteſt eſſe ablutio ſufficiens, vt totus homo ſimpliciter denominetur baptizatus.

Deinde etiam ſatis non eſt, vt quælibet minima pars corporis tingatur aqua, quia ſi digito, verbi gratia, attingat illam, non dicetur ſimpliciter homo ablui, quamuis aliquam partem digiti aquæ immergat. Vnde à fortiori non ſatis erit, quod aſperſio aquæ veſtes hominis attingat, ſi non attingat ipſum corpus: quia illa nullo modo dici poteſt ablutio corporis. Neceſſe eſt igitur, vt corpus ipſum in aliqua principali parte ſaltem mediocris quantitatis aqua tingatur. Quãta vero debeat eſſe hęc pars, non poteſt mathematice (vt ita dicam) præſcribi; quia neque reuelatum eſt, neq; habemus aliam certam regulam ad id definiendum præter illam, nimirum, eam ablutionem eſſe neceſſariam, quę ſufficiat ad denominandum hominẽ ſimpliciter baptizatũ.

Quapropter in praxi obſeruandũ eſt, vt ſecurior pars, quoad fieri poteſt, eligatur. Vnde ſi Baptiſmus fieri poteſt in capite, illa eſt certiſſima & ſufficientiſſima materia: quia illa pars præcipua eſt, & ab ea maxime poteſt totus homo denominari. Quod ſi hoc commode fieri non poteſt propter aliquod grauis nocumenti periculum, ſi fiat ablutio in ſcapulis aut in pectore, vel in humeris, erit ſatis certa, & indubitata materia. Interdum vero ſolet occurrere neceſſitas baptizandi puerum in pede propter periculum mortis; & tunc etiam licite id fit; tamen quia res eſt dubia, ſi infans euadat periculum, & perfecte naſcatur, iterum abluendus eſt ſub conditione, prout in ritualibus Eccleſiaſticis parochi admonetur: & hęc eſt communis doctrina Theologorum, cum D. Th. infra q. 68. art. 11. & apertius in 4. diſt. 6. quæſt. 1. arti. 1. quæſtiuncula 1. ad 3. & ibi Palud. q. 1. Soto d. 4. q. 3. Gab. q. 2. art. 3. dub. 2. Soto art. 7.

Quare non eſt probanda ſententia eorum, qui exiſtimãt in extrema neceſſitate minorem ablutionem ſufficere ad ſubſtantiam ſacramenti, quam extra neceſſitatem ſufficiat; ſicut in ſacramento Pœnitentiæ aliqua confeſſio ſatis eſt in neceſſitate, quæ extra illam non eſſet ſufficiens, etiam ad valorem ſacramenti. Hoc enim probabile nõ eſt, quia ablutio hominis abſolute, & ſimpliciter eſt de ſubſtantia ſacramenti, ſiue in neceſſitate, ſiue extra illam fiat. Vnde ſi ablutio non peruenit ad illam quãtitatem, in qua prædictam rationem habeat, etiam in neceſſitate erit inſufficiens; ſi vero peruenit vſque ad prędictam quantitatem, etiam extra neceſſitatem ſufficiet. Neque eſt ſimile de ſacramento Confeſſionis, quia ibi materia neceſſaria eſt confeſſio integra formaliter, id eſt, quatenus homini eſt moraliter poſſibilis; & hæc etiam eſt neceſſaria in articulo neceſſitatis, eſt autem differentia: nam integritas formalis cõfeſſionis, quia eſt res quædam moralis, variari poteſt ex circumſtantiis, quæ ſe tenent ex parte operãtis; quia confeſſio eſt actio quædam moralis, at vero ablutio, eſt res quædam phyſica, quæ non variat rationem ſuam, ex eo quod ſubiectum ſit in neceſſitate, vel extra illam.

Ad alteram partem dubitationis.

Atque hinc eſt facilis reſponſio ad poſteriorem interrogationem de quantitate, aquæ. Dicendum eſt

eſt enim, eam aquæ quãtitatem, & neceſſariam eſſe, & ſufficere, quæ ad abluendam ſeu contingendam ſufficientem corporis partem ſatis fuerit. Quocirca cum hic contactus ſucceſſiue fieri debeat, parua quantitas aquæ ſine dubio ſufficiet, quia ſucceſſiue fluere poteſt per magnam corporis partem.

Alia dubitatio. Dices, cum hæc ablutio poſſit eſſe maior, vel minor, quando perficietur ſacramentum; numquid ſtatim finita minima ablutione neceſſaria, an poſt abſolutam totã ablutionem, quę de facto fit, quamuis alioqui non eſſet tota neceſſaria? Videtur enim, primum; quia ad perficiendum ſacramentum ſufficit materia neceſſaria. Aliunde vero videtur, ſecundum; quia quando illa minima ablutio non adhibetur ſola, non poteſt dici ablutio, ſed pars vel initium ablutionis. Cum ergo ſacramentum non ſit pars ablutionis, ſed ablutio ſimpliciter, non perficietur ſacramentum, donec perficiatur ablutio, quantacumq; illa ſit.

Quorundam reſponſio. Reſpondent aliqui, hoc eſſe intentione baptizantis definiendum. Sed hoc nõ ſatisfacit: tum, quia miniſter non poteſt ſua intentione differre vel ſuſpẽdere perfectionem ſacramenti, ſi alioqui habeat veram intentionem efficiendi illud, & ſufficientem materiam & formam adhibeat; tum etiam, quia nullus miniſter habet huiuſmodi intẽtionem, nec moraliter poteſt illam habere; ſed abſolute intendit facere ſacramentum, ſicut poteſt & debet.

Vera ſolutio. Dico ergo, ſtatim ac perficitur forma, ſi cadat in ablutionem ſufficientem, quantumuis minima ſit, ſtatim perfici ſacramentum, propter rationem factam, quia iam ibi concurrunt omnia neceſſaria. Et ita ſentit Caiet. hic art. 8. & idem indicat Soto. Ad argumentum vero dicitur inprimis cum ablutio ſit res homogenea, quamlibet partem ablutionis eſſe ablutionem: & ideo, ſi alioquin ſit per ſe ſufficiẽs, nihil referre, aut obſtare, quod poſt illam aliæ partes ablutionis ſubſequantur. Vnde vlterius dicitur; quod licet phyſice illa ablutio ſit, veluti quidam partialis motus, quia vlterius cõtinuatur; tamen in ordine ad ſacramentum eſt materia totalis: quia, vt ſic, ſubeſt formæ, & quidquid poſtea ſequitur, eſt per accidens ad ſacramentum.

Obiectio. Sed contra, nam D. Tho. in 4. d. 3. ar. 4. quæſtiun. 3. ad 3. dicit, quando Baptiſmus fit trina merſione, non perfici ſacramentum, donec abſoluatur tertia merſio, & idem dicit Palud. ibi. quæſtio. 3. circa finem. & patet; quia alias ſuperflua eſſet poſterior immerſio, ſi iam eſſet factum ſacramentum; quia nunquam conſtare poſſet ex trina illa merſione: quod tamen videtur & contra intentionem Eccleſiæ, & contra intentionem miniſtri ſic baptizantis: ergo eadem ratione in quouis alio baptizandi modo, nõ perficietur ſacramentum, donec abſoluatur tota ablutio.

Reſpõdetur. Reſpondetur, illud dictum D. Thomæ, vt verum habeat, intelligendum eſſe dummodo nõ perficiatur tota forma, donec fiat vltima merſio, nam ſi perficeretur forma in ſecunda, vel in prima, tunc eſſet ſacramentum perfectum, vt dictum eſt. Quocirca in eo baptizandi modo, ſi miniſter velit, vt omnes merſiones aliquo modo concurrant ad ſacramentum, obſeruare debet, vt non proferat totam formam ante vltimam merſionem, q[illegible] alias non poterit impedire perfectionem ſacra[illegible]nti, ſi legitimam habet intentionem; etiam ſi intendat baptizare trina merſione, quia ſolum poteſt hoc intendere, prout in ſe eſt neceſſarium; & ideo illa intentio nihil obſtat, quin ſacramẽtum perficiatur, cum primum ſufficiens materia ſub eſſentiali forma compleatur.

A Imo neque obſtare poteſt talis intentio, vt dixi, etiam ſi ipſe miniſter cupiat ſuſpẽdere, ſeu differre perfectionem ſacramenti; niſi adeo ſit temerarius, vt directe nolit ſacramentum conficere; etiã ſi proferat formam, donec tanta ablutio, verbi gratia, totius corporis, aut donec trina merſio, vel aliquid ſimile perficiatur. Tunc enim fortaſſe omnino nihil efficiet, quia non habet legitimam intentionem perficiendi ſacramentum, quando perfici poteſt; vel, ſi cum illa particulari intentione retineat generalem intentionem faciendi, quod fecit Chriſtus, & quod poteſt & debet, nihilominus ſtatim perficietur ſacramentum.

B Atq; hinc tandem intelligitur, quomodo ſit verum, quod Paludanus ſupra ſcribit; ſi aliquis tentet baptizare paruulum animam agẽtem trina merſione, & contingat paruulum mori in prima, vel ſecũda, & huiuſmodi infantem mori ſine Baptiſmo, & miniſtrum peccare grauiter, & præterea manere irregularem. Nam primum, quod de paruulo dicit, tunc erit verum, quando paruulus mortuus fuerit ante abſolutam formam, nõ vero, ſi poſt formã integre prolatã decedat, vt dictum eſt. Secundum de peccato miniſtri eſt certiſſimũ, tum propter nocumentum corporale, quod infert paruulo, præſertim ſine neceſſitate, tum propter periculum, cui exponit illum decedendi ſine ſacramento eſſentialiter perfecto.

C Tertium de irregularitate; tũc erit verum, quando ſic baptizans cenſetur homicida, vel accelerans mortem paruuli per actionem ſuam, & quando huiuſmodi cauſa mortis datur, non ſolum incurretur irregularitas, ſi paruulus decedat ante perfectum ſacramẽtum, ſed etiam, ſi ſacramentum iam perfectum ſit; quia irregularitas non incurritur propter ſpirituale nocumẽtum, ſed propter homicidium ſeu mortis accelerationem, quæ in vtroque caſu æque interuenit.

Dices, ergo etiã ſi quis baptizet huiuſmodi paruulum agentem animã minima ablutione ſufficiẽte ac neceſſaria ad Baptiſmum, ſi per illam acceleret mors, manebit irregularis. *Obiectio.* Reſpõdetur, huiuſmodi caſum non eſſe moralẽ, quia ſemper poteſt fieri tam parua, tamq; temperata ablutio, & in tali parte corporis, vt nihil noceat, nec mortem acceleret. *Diluitur.* D Si tamẽ fingendi detur licẽtia, propter huiuſmodi accelerationem non incurretur irregularitas; quia illa neq; eſt iniuſta, neque intenta, ſeu per ſe facta, neq; moraliter vitari poteſt; ſed eſt ſolum iuſte permiſſa: & ideo, qui ſic baptizat, nullo modo cenſet cauſa mortis; non ergo eſt, cur irregularitatem incurrat.

SECTIO III.

Quod ablutionis genus ad Baptiſmum ſufficiat, vel neceſſarium ſit.

Status quæſtionis. E DVplex eſt ablutionis genus, vnum eſt per aſperſionem, ſeu infuſionem aquæ; alterum eſt, per immerſionem in aqua. In quo poteſt eſſe varietas: nã hæc immerſio poteſt eſſe, vel vna, vel multiplex. Item poteſt eſſe talis immerſio, cui ſuccedat emerſio, aut talis, quæ ſit ſola immerſio; quæ videtur potius eſſe ſuffocatio. Inquirim⁹ ergo, quo ex his modis facienda ſit ablutio, quæ ad Baptiſmum ſufficit.

Dubitãdi ratio. Pelagius Pap. Gratianus. Iuo. Et ratio dubitandi eſſe poteſt; quia Pelagius Papa in Epiſt. ad Gaudentium, prout refertur à Gratiano in cap. Multi ſunt. de Conſecrati. diſt. 4. & ab Iuone in ſuo decreto 1. part. c. 161. dicit eſſe pręceptum Euangelicum baptizandi trina merſione, cum inuocatione Trinitatis: vbi vtrumq; coniungens indicat, vtrumq; eſſe eiuſdẽ neceſſitatis, ergo ſola trina merſio eſt ablutio ad Baptiſmũ ſufficiẽs. Pręterea in Canone

none 50. Apoſtolorum ſic dicitur. *Si quis Epiſcopus, aut* A *Presbyter non trinam merſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in Baptiſmate, quod dari videtur in Domini morte, deponatur. Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Hinc Baſil. lib. de Spiritu ſancto capit. 27. inter Apoſtolicas traditiones ponit, trina merſione baptizare, & Tertullian. lib. de Corona militis, cap. 3. eam numerat inter traditiones non ſcriptas idem Tertullian. libr. aduer. Praxean. ca. 26. Quæ traditio ſumitur etiam ex Dionyſ. lib. de Eccleſiaſtic. Hierar. cap. 2. in 2. par. illius, in fine, & ex Leone Pap. Epiſt. 4. ad Epiſcopos Siciliæ. cap. 3. vbi ait, per trinam merſionem, triduanam Chriſti ſepulturam ſignificari, & ex Hieronymo Dialog. contra Luciferian. & in id ad Epheſ. 2. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma. Ter mergimur* (inquit) *vt Trinitatis vnum appareat ſacramentum*, idem Auguſt. ſerm. 91. & 201. de Tempo. & in c. Poſtquam de Conſe. d. 4. ſic etiam Damaſcen. lib. 4. c. 10. *Baptiſmus* (inquit) *per triplicem merſionem, tres dies quibus Dominus tumulo conditus iacuit, ſignificat*, atque idem fere legimus apud Athan. quæſt. 125. ad Antioch. & Gregor. Niſen. Orat. magna Cathecheſ. c. 35. Ambr. lib. 2. de ſacramen. c. 7. Auguſt. ſerm. 91. de Temp. Denique Theodoret. lib. 4. hæreticarum fabularum cap. de Eunomio, ita de eo ſcribit. *Ipſe ſubuertit ſancti Baptiſmi ritum à Domino, & Apoſtolis ab initio traditum dicens, non oportere ter immergere eum, qui baptizatur*, & horum error videtur damnari in Concil. Conſtantinopo. 1. can. 7.

Baſili. — Diouyſ. — Leo Pap. — Hierony.

1. Concluſ. Quæuis ablutio, ſiue per aſperſionem ſiue per immerſionem vnam aut trinam ad verum Baptiſmũ ſufficit.

Sed nihilominus dicẽdum primo eſt. Quamcũque ablutionem, ſiue per aſperſionem fiat, ſiue per immerſionem vnam aut trinam ſufficere ad ſacramentum conſtituendum, dummodo vera ratio ablutionis ſaluetur. Hæc concluſio intelligitur, quantum attinet ad neceſſitatem ſacramenti, vt factum teneat, nam de ritu ſeruando ex præcepto infra dicemus. Et hoc ſenſu eſt certa concluſio, & communis Theologorum in 4. diſtinct. 3. & D. Thomæ infra articul. 7. & 8.

Probatur cõcluſio.

Et probatur, quia materia proxima Baptiſmi eſt ablutio, vt oſtenſum eſt, ſed ex inſtitutione Chriſti nihil aliud definitũ eſt, niſi quod hæc ablutio ſit in aqua, quod vero hoc, vel illo modo fiat, non eſt à Chriſto præſcriptum; vt patet ex illis verbis. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua*, & ex illis, *Baptizantes eo in nomine Patris & Filij, &c.* ergo nullus particularis modus ablutionis eſt de eſſentia Baptiſmi. Rurſus, vera ablutio fieri poteſt per aſperſionem, & per immerſionẽ vnam, aut trinam: ergo quilibet iſtorum modorum ſufficit ad Baptiſmum, quantum ad eius neceſſitatẽ, & eſſentiam ſpectat. Præterea, quod trina merſio nõ ſit neceſſaria, ſed vna ſufficiat, cõſtat ex Concil. Toletan. 4. cap. 5. vbi etiam refertur reſpõſio Gregorij Papæ ad Leandrum, quæ habetur lib. 1. Regiſt. Epiſt. 41. qui conſultus de hac re, quoniam in Hiſpania, quidam triplici merſione, alij vna tantum baptizabant, reſpondit; Vtramque retineri poſſe, ſiue trina merſio adhibeatur ad ſignificandam Trinitatẽ perſonarum, ſiue vna tãtum ad cõfitendam diuinitatis vnitatem. Imò addit conſultius fuiſſe tũc, poſteriorem baptizãdi modum retinere ad vitandum Arrianorum errorem, qui naturarum diuiſionem, & Trinitatem in trina merſione profitebantur. Quod autem, neq; vna merſio ſit ſimpliciter neceſſaria, ſed aſperſio ſufficiat præter rationem factam, eſt ſententiã Cypriani libr. 4. Epiſtol. 7. alias Epiſtol. 76. §. Quæſiiſti; vbi ad hoc confirmandum adducit illud Ezechie. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris*; & ex eo, quod Num. 18. & 19. aqua purificationis, per quã aqua Baptiſmi ſignificabat, aqua aſperſionis dicitur. Item ex cõſuetudine Eccleſiæ, in qua ſemper obſeruatũ eſt, vt hoc modo tribui poſſit Baptiſmus ſaltẽ in neceſſitate; quomodo legimus, Laurentium inſtãte martyrij ſui tempore quẽdam baptizaſſe aſperſione, ſeu perfuſione aquæ; ſignum ergo eſt hoc ſufficere ad eſſentiam & ſubſtantiã ſacramẽti. Quin potius etiã Apoſtolos hoc modo interdum baptizaſſe, multi ex eo colligũt, quod vno die tria millia hominum baptizatos legimus Act. 2. quod facile fieri poterat per aſperſionem; difficilius autem per immerſionem. Tãdem Chriſtus Baptiſmo ſuo, quo baptizatus eſt, indicauit, & ſanctificauit materiã Baptiſmi ab ipſo inſtituendi; ipſe autem baptizatus eſt per aſperſionem, vt per ſe veriſimile eſt, & cõmuniter creditur, ac depingitur; ergo quilibet horũ modorum ſufficit ad ſacramentum. Quod vero attinet ad præceptum nihil certius dici poteſt, quam ſeruandam eſſe vniuſcuiuſque Eccleſiæ, ſeu Prouinciæ conſuetudinem, vt D. Thom. infra artic. 8. ſentit, & Turrecr. capit. Si quis, de Conſe. d. 4.

Conc. Tol. — Cypriau. — Ezech. 39. — Num. 18. & 19.

Dubitatio.

Vna tantum ſupereſt difficultas, ſcilicet, an, quãdo Baptiſmus fit per immerſionem, neceſſarium ſit, vt immerſioni emerſio ſuccedat, & caſus vulgaris eſt: ſi quis puerũ in flumen proiiciat. Theologi enim communiter ſentire videntur, illum non eſſe verũ Baptiſmum, quamuis in ratione reddenda non cõueniant. Scotus enim, diſti. 5. dicit ablutionem, quę eſt materia Baptiſmi, ordinari ad vitam eius; qui baptizatur; illam autẽ ablutionem potius ordinari ad mortem, & ideo non ſatis eſſe ad Baptiſmum. Sed hæc ratio laborat in æquiuoco, ablutio enim ſacramentalis ordinatur ad vitam animę: poteſt autẽ hũc finem retinere, etiam ſi ex praua miniſtri intẽtione ad corporis mortem ordinetur. Nam talis intentio miniſtri, ſi non mutat veritatem ablutionis, nõ poteſt obſtare, quominus ſacramẽtum fiat. Quia praua intentio, quæ non eſt contra ſubſtantiã ſacramẽti, ſed contra bonos mores, non impedit ſubſtantiã ſacramenti. Exemplo res aperte demonſtratur. Nã, ſi ſacerdos aqua calidiſſima infantẽ ablueret, intentione quidem baptizãdi illum, animo tamen ſimul interficiendi, verum ſacramentum conficeret, quia hæc poſterior intentio non excludit intentionem conficiendi ſacramentũ, neq; tollit aliquid, quod ſit de ſubſtantia eius. Aliter ergo Richardus diſt. 4. art. 4. caſu 2. aliam rationem reddit: quia illa ſubmerſio nõ eſt ablutio: quia de ratione ablutionis eſt, vt ſubmerſioni ſuccedat emerſio, nam oportet vt corpus prius aqua tingatur, ſeu cooperiatur in toto, vel in parte, & poſtea diſcooperiatur; hoc autem non fit, quando baptizandus proiicitur in aquam, & ideo illa nõ eſt ablutio, ſed potius ſuffocatio. Et confirmatur, nam ablutio, quę eſt materia Baptiſmi, debet repræſentare Chriſti paſſionem, & Reſurrectionem: illa autem immerſio, cui non ſuccedit emerſio, non repręſentat Reſurrectionem vllo modo. Et hanc fere rationem ſequuntur Palud. diſt. 6. q. 1. art. 3. Marſil. in 4. q. 4. art. 4. dubitat. 8. Soto diſt. 3. quęſt. vnica. ar. 8. circa finem. Sylueſt. verbo, Baptiſmus 4. §. 10. & Baptiſmus 5. §. 1. Angel⁹ verbo, Baptiſm⁹ 4. in principio. Armilla verbo, Baptiſmus, num. 30. Sed hæc etiam ratio non videur conuincere, quia de ratione ablutionis ſolum eſt, quod ſit ſucceſſiuus contactus aquæ circa corpus hominis, vt ſupra viſum eſt; ſed tota hæc ratio ablutionis ſaluat in illa immerſione, quamuis illi non ſuccedat emerſio: ergo eſt ibi vera ablutio, atque adeo vera materia Baptiſmi. Et cõfirmatur,

matur, nam ſi quis immundum lapidem proiiciat in A flumen, & ibi mundetur, vere dicitur eſſe ablutus antequam è flumine extrahatur; ergo non eſt de ratione ablutionis, quod ſubmerſioni ſuccedat emerſio: neq; eſt contra rationem ablutionis, quod fiat per ſolam ſubmerſionem, ergo fieri optime poteſt, vt miniſter intẽdat abluere ſubmergendo tantum, & non emergendo, ergo quod immerſio ordinetur ad emerſionem accidẽtarium eſt; & non variat ſubſtantialem materiam, & intentionem ſacramenti. Et confirmatur ſecundo; quia ſi miniſter bono animo immergat infantem in flumen ad baptizandum illum, & caſu elabatur è manibus, & ſuffocetur, nihilominus perficiet ſacramentum; vt Soto admit- B tit, ergo ſignum eſt, illum præciſum contactum aquæ illo modo factum, eſſe ſufficientem ablutionem, & materiam Baptiſmi: ergo etiamſi ſit per ſe intentus, erit ſimiliter ſufficiens materia: nam ratio ablutionis non variatur ex eo, quod vel caſu, vel à conſilio emerſio non ſuccedat immerſioni.

Quocirca, quod Richardus ait ad ablutionem requiri, vt corpus, aut pars eius prius cooperiatur aqua, & deinde diſcooperiatur, non eſt vel ratione aliqua, vel authoritate fundatum; tum quia ad rationem ablutionis per ſe ac præciſe non requiritur, niſi ſufficiens contactus aquæ; vnde ſi metaphyſice fingamus partem aquæ abluentis contingere partẽ corporis, illique adhærere tempore aliquo, illud C nihil obſtabit, quominus ablutio & ſacramentum perficiatur; tum etiam quia, vt dicebamus, optime fieri poteſt ablutio ſub aquis, imo etiam in ablutione, quæ fit per aſperſionem, tanta poſſet eſſe moles aquæ ſuper hominem infuſæ, vt illum prorſus obrueret, & operiret, & nihilominus illa eſſet ablutio ſufficiens ad Baptiſmum.

Vera reſponſio.

Quapropter aliis videtur in eo caſu verum perfici ſacramẽtum quamuis grauiter peccet, qui ſic baptizat, propter homicidium, quod committit. Ita ſentit Gabr. in 4. d. 4. quæſt. 2. art. 3. dub. 4. circa finem, qui refert Holcot & Panormit. in cap. eo. Non vt apponeres de Baptiſmo. Et idem tenet Petrus de Aliaco in 4. quæſt. 2. & ſum. Roſel. verbo Baptiſmus. D Et hæc opinio mihi videtur ſatis tuta & probabilis, quia reuera nullus eſſentialis defectus in tali Baptiſmo oſtenditur. Suppono enim, miniſtrum habere veram ac ſufficiẽtem intentionem baptizandi: ſuppono etiam, proferre integram formam antequam infans moriatur. Et ſimiliter ſuppono, in illo tempore, dum profertur forma, fieri contactum aquæ de ſe ſufficientem ad Baptiſmum perficiẽdum, quid ergo deſideratur, vt perficiatur? intentio enim occidendi non obſtat, vt probatum eſt. Item non refert quod immerſioni non ſuccedat emerſio: quia totũ hoc eſt accidentarium, dummodo ſeruetur ratio ablutionis, prout ſeruari poteſt, ſicut probatum eſt: neque etiam refert, quod ſignificetur ſepultura, & E non reſurrectio; quia hæc repræſentatio non eſt de eſſentia Baptiſmi, ſed ſola ablutio. Imo ad Rom. 6. ſola ſepultura dicitur proprie ac formaliter repræſentari per Baptiſmum; Reſurrectio vero ſolum ex conſequenti, quatenus illa mors ad hoc ordinatur, vt in nouitate vitæ ambulemus. Denique non obſtat, quod miniſter proiiciat infantem in aquam. Quia ſi hoc obſtaret, aut eſſet propter ſuffocationem, & hoc non, quia prius fit ablutio, ſeu contactus ſufficiens, & poſtea ſequitur ſuffocatio, aut eſſet, quia cum miniſter proiicit infantem, non videtur ipſe abluere, cum non contingat illum, ſed hoc etiam non requiritur, quia etiam cum infundit aquam in infantem, non tangit illum, & tamen abluere dicitur, quia efficit contactum aquæ ad puerum: eodem autem modo eſt cauſa illius contactus, ſiue illum faciat mouendo aquam ad infantem ſiue è conuerſo. Nihil ergo ibi deeſſe videtur ad veram rationem Baptiſmi.

Gabr. Holcot. Panormit. Petr. de Aliaco. Sum. Roſel. Rom. 6.

Ratio dubitandi in principio poſita diſſoluitur.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, primum, ad Gelaſium (cuius integram Epiſtolam reperire non potui) dicendum eſt, per ſe ac directe ſolum intendere docere, ad Baptiſma cõficiendum, nõ ſatis eſſe proferre formam in nomine Chriſti, ſeu in nomine Domini, ſed neceſſariam eſſe expreſſam Trinitatis inuocationem, vt patet etiam ex Capitul. Si reuera. De conſecratio. diſtin. 4. Quia vero eo tempore moris erat, tres perſonas in tribus merſionibus inuocare, ideo Pontifex obiter vtrumque coniunxit in priori capite, quamuis non ſit æqualis vtrinſque neceſſitas. Et ideo in fine abſolute concludit, Baptiſmum datum ſine expreſſa inuocatione Trinitatis eſſe inualidum; illum vero, qui datur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, eſſe validum, nullamque adhibet limitationem, neq; ibi mentionem facit trinæ merſionis. Atque idem fere reſpondendum eſt ad Apoſtolicum canonem, in quo directe damnatur error eorum qui baptizabant nomine Chriſti mortui pro nobis, & ad hunc ritum magis introducendum vtebantur vna merſione tantum. Contra hos ergo docetur, inuocandã eſſe Trinitatem, & additur, ter eſſe mergẽdum, tum propter conſuetudinem illius temporis, tum in deteſtationem illius erroris. Quod vero hæc ſit intentio canonis patet ex ratione, quam ſubdit, dicens, *Non enim dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Ad can. Apoſtol. cum reſpondetur.

Ad alios Patres reſpondetur.

Ad alios Patres reſpondetur, ſolum referre conſuetudinem, quæ tunc ſeruabatur propter conuenientem ſignificationem, non tamen ſentire illam cæremoniam fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt oſtenſum eſt. Concilium vero Conſtantinopolitanum damnat Eunomium, quoniam hæretico ſpiritu & ad introducendos falſos errores, auferebat illã cæremoniam. Sicut etiam iidem ſancti, Baſilius lib. de Spiritu ſancto, Ambroſ. 1. de ſacramen. cap. 5. Cyprianus Epiſt. 70. Tertullianus lib. de Baptiſm. cap. 4. referunt alias cæremonias, vt verbi gratia, quod Baptiſmus aqua prius benedicta perficiatur, & alias ſimiles infra ſuo loco explicandas, quas conſtat non eſſe de neceſſitate ſacramenti.

Baſil. Ambroſ. Cyprian. Tertull.

ARTICVLVS V.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma Baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma Baptiſmi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Actus enim magis debet attribui principali agenti, quam miniſtro. Sed in ſacramento miniſter agit, vt inſtrumentum (vt ſupra dictum eſt *) principale autem agens in Baptiſmo eſt Chriſtus, ſecundum illud Ioannis primo. Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem, hic eſt, qui baptizat. Inconuenienter ergo miniſter dicit, Ego te baptizo, præſertim, quia in hoc quod dicitur, Baptizo, intelligitur ego, & ſic videtur ſuperflue apponi.*

inf. q. 84. art. 1. co. & 4. d. 3 ar. 2 q. 1. & 1. co. 1. lec. 2. col 3.

Quæſt. 64. art. 1.

2. Præterea, Non oportet quod ille, qui aliquem actum exercet de actu exercito faciat mentionem, ſicut ille qui docet, non oportet quod dicat: Ego vos doceo. Dominus autem ſimul tradidit præceptum baptizandi & docendi, dicens, Matth. vltim. Euntes docete omnes Gentes, &c. Ergo non oportet, quod in forma Baptiſmi fiat mentio de actu Baptiſmi.

3. Præterea, Ille qui baptizatur, quandoq; non intelligit verba,

verba, puta, ſi ſit ſurdus aut puer. Fruſtra autem ad talem ſermo dirigitur, ſecundum illud Eccleſiaſtici 32. Vbi non eſt auditus, non effundas ſermonem. Ergo inconuenienter dicitur: Ego te baptizo, ſermone directo ad eum, qui baptizatur.

4. Præterea, Contingit ſimul plures baptizari, & à pluribus, ſicut Apoſtoli baptizauerunt vna die tria millia, & alia die quinque millia, vt dicitur Actorum ſecundo, & quarto. Non ergo debet forma Baptiſmi determinari in ſingulari numero, vt dicatur: Ego te baptizo; ſed poteſt dici, nos vos baptizamus.

5. Præterea, Baptiſmus virtutem habet à paſſione Chriſti. Sed per formam Baptiſmus ſignificatur. Ergo videtur, quod in forma Baptiſmi debet fieri mentio de paſſione Chriſti.

6. Præterea, Nomen deſignat proprietatem rei. Sed tres ſunt proprietates perſonales diuinarum perſonarum, vt in prima parte dictum eſt. Non ergo debet dici, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſed, in nominibus.*

1. p. q. 32. art. 3.

7. Præterea, Perſona Patris non ſolum ſignificatur nomine Patris, ſed etiam nomine Innaſcibilis, & Genitoris; Filius etiam ſignificatur nomine Verbi, & Imaginis, & Geniti; Spiritus etiam ſanctus poteſt ſignificari nomine Doni, & Amoris procedentis. Ergo videtur, quod etiam his nominibus vtendo, perficiatur Baptiſmus.

SED *contra eſt, quod Dominus dicit, Matth. vlt. Euntes docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

RESPONDEO *dicendum, quod Baptiſmus per ſuam formam conſecratur, ſecundum illud, Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ, & Auguſt.* dicit in lib. de vnico Baptiſmo, quod Baptiſmus verbis Euangelicis conſecratur. Et ideo oportet, quod in forma Baptiſmi exprimatur cauſa Baptiſmi. Eſt autem eius duplex cauſa. Vna quidem principalis, à qua virtutem habet: quæ eſt ſancta Trinitas. Alia autem inſtrumentalis, ſcilicet miniſter, qui tradit exterius ſacramentum. Et ideò oportet in forma Baptiſmi, de vtraque fieri mentionem. Miniſter autem tangitur, cum dicitur: Ego te baptizo. Cauſa autem principalis, cum dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Vnde hæc eſt conueniens forma Baptiſmi: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Lib. 6. de baptiſ. contra Donatiſt. c. 25. to. 7. & li. 4. c. 15. refertur de cõſe. d 4. c. ſatis oſtendimus.

AD primum ergo dicendũ, quod actio attribuitur inſtrumento ſicut immediatè agenti: attribuitur autem huiuſmodi actio principali agenti: ſicut in cuius virtute inſtrumentum agit. Et ideò in forma Baptiſmi conuenienter ſignificatur miniſter, vt exercens actum Baptiſmi, per hoc quod dicitur: Ego te baptizo: ſicut & ipſe Dominus baptizandi actum attribuit miniſtris, dicens: Baptizantes eos, &c. Cauſa autem principalis ſignificatur, vt in cuius virtute ſacramentum agitur, per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: non enim Chriſtus baptizat ſine Patre, & Spiritu ſancto. Græci autem non attribuunt actum Baptiſmi miniſtris, ad euitandum antiquorum errorem, qui virtutem Baptiſmi baptizantibus attribuebant, dicentes: Ego ſum Pauli, & ego Cephæ. Et ideò dicunt, Baptizetur ſeruus Chriſti, talis, in nomine Patris, &c. Et quia exprimitur actus exercitus per miniſtrum cum inuocatione Trinitatis, verum perficitur ſacramentum. Quod autem additur: Ego, in forma noſtra, non eſt de ſubſtantia formæ, ſed ponitur ad maiorem expreſſionem intentionis.

AD ſecundum dicendum, quod quia ablutio hominis in aqua, propter multa fieri poteſt, oportet quod determinetur in verbis formæ, ad quid fiat. Quod quidem non fit per hoc quod dicitur: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quia omnia in tali nomine facere debemus: vt habetur Coloſ. 3. Et ideò ſi non exprimatur actus Baptiſmi, vel per modum noſtrum, vel per modum Græcorum, non perficitur ſacramentum, ſecundum illam Decret. Alexand. 3. Si quis puerum ter in aqua immerſit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen: & non dixerit: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen, non eſt puer baptizatus.*

In Decr. li. 3. ti. 41. de baptiſmo, & eius effectus. c. 2.

AD tertium dicendum, quòd verba quæ proferuntur in formis ſacramentorum, non pronunciantur ſolum cauſa ſignificandi, ſed etiam cauſa efficiendi, in quantum habent efficaciam ab illo verbo, per quod facta ſunt omnia. Et ideò conuenienter diriguntur non ſolum ad homines non intelligentes, ſed etiam ad creaturas inſenſibiles, vt cum dicitur: Exorcizo te, creatura ſalis.

AD quartum dicendum, quòd plures ſimul non poſſunt vnum baptizare, quia actus multiplicatur ſecundum multiplicationem agentium, ſi perfectè ab vnoquoque agatur. Et ſic ſi conuenirent duo, quorũ vnus eſſet mutus, qui non poſſet proferre verba. & alius carens manibus, qui non poſſit exercere actum: non poſſent ambo ſimul baptizare, vno dicente verba, & alio exercente actum. Poſſunt autem (ſi neceſſitas exigit) plures ſimul baptizari, quia nullus eorum reciperet, niſi vnum Baptiſmum. Sed tunc opòrtebit dicere, Ego baptizo vos. Nec erit mutatio formæ, quia Vos, nihil aliud eſt, quam te, & te. Quod autem dicitur, nos, non eſt idem dicere, quod ego, & ego, ſed ego & tu, & ſic iam mutaretur forma; ſimiliter autem mutaretur, ſi diceretur: Ego baptizo me. Et ideò nullus poteſt baptizare ſe ipſum: propter quod & Chriſtus à Ioanne voluit baptizari, vt dicitur extra de Baptiſmo & eius effectu cap. Debitum.*

In Decre lib. 3. tit. 42. c. 4. Debitum.

AD quintum dicendum quòd paſſio Chriſti, etſi ſit principalis cauſa reſpectu miniſtri: eſt tamen cauſa inſtrumentalis reſpectu ſanctæ Trinitatis. Et ideò potius commemoratur Trinitas, quàm paſſio Chriſti.

AD ſextum dicendum, quòd etſi ſint tria nomina perſonalia trium perſonarum, eſt tamen nomen vnum eſſentiale. Virtus autem diuina, quæ operatur in Baptiſmo, ad eſſentiam pertinet, & ideò dicitur in nomine, & non, in nominibus.

AD ſeptimum dicendum, quòd ſicut aqua ſumitur ad Baptiſmum, quia eius vſus eſt communior ad abluendum, ita ad ſignificandum tres perſonas, in forma Baptiſmi aſſumuntur illa nomina, quibus communiùs conſueuerunt nominari perſonæ in illa lingua. Nec in aliis nominibus perficitur ſacramentum.

COMMENTARIVS.

RESpondet D. Tho. hanc eſſe conuenientem formam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij. & Spiritus ſancti.* Et rationem reddit, quia in hac forma exprimitur duplex cauſa Baptiſmi, ſcilicet principalis, & inſtrumentalis, ergo eſt conueniens. Conſequentiam probat, quia cum Baptiſmus verbis formæ cõſecretur, oportet cauſas Baptiſmi in ea exprimi. *Dubitatio.*

Circa quem diſcurſum dubitare poteſt aliquis; nam ex eo ſequitur, in omnibus formis ſacramentorum exprimendas eſſe illas duas cauſas: quia omnia per verba formæ conſecrantur, & in omnibus reperitur illa duplex cauſa principalis, & inſtrumẽtalis; conſequens eſt falſum; nam in forma Pœnitentiæ non exprimitur Trinitas, quæ eſt cauſa principalis; & in forma Extremæ vnctionis non exprimitur perſona miniſtri; & idem videre licet in aliis ſacramentis. Quin potiùs, neque in ipſo Baptiſmo exprimere perſonam miniſtri, eſt de eſſentia formæ, vt D. Thomas hic ad 1. fatetur, & infrà latiùs dicetur. Et augetur difficultas; nam ſacramentum potiùs eſt ſignum ſui effectus, quàm cauſæ, à qua manat talis effectus; ergo conuenientia formæ, potiùs ex hac ſignificatione, quàm ex cauſarum expreſſione ſumenda eſt. Reſpondetur, Diu. Thoma. *Solutio.*

ſupponere, Chriſti Domini inſtitutionem, quæ eſt A prima radix, & vnica cauſa aſſertionis eius; quam in argumento: Sed contra; ſufficienter probat ex verbis Chriſti: Matth. vlt. de quibus poſteà dicturi ſumus. Suppoſita autem inſtitutione, in prædicto diſcurſu ſolùm reddit congruentiam eius, quæ non eſt in eo ſenſu intelligenda, qui in obiectione facta inſinuatur, videlicet, vt forma ſacramenti ſit conueniens, neceſſarium eſſe, quod in ea ſacramenti cauſæ exprimantur; ſed è contrario, quod ea forma, in qua huiuſmodi cauſæ exprimuntur, hoc ipſo iudicanda eſt conueniens; quia exprimendo cauſam principalem ſacramenti, indicatur origo totius ſanctificationis & conſecrationis ſacramenti, & fit principalis B quædam Chriſtianæ fidei profeſſio: explicando autem miniſtrum, declaratur etiam actus eius, qui eſt materia ſacramenti, ſcilicet, ablutio: & ſignificando hunc actum, conſequenter ſignificatur effectus, ſcilicet ſpiritualis, & interior ablutio, quæ per exteriorem ſignificatur, atque ita rectè explicatur, nihil deeſſe tali formæ, vt ſit conueniens & aptiſſima; quãuis non omnia iſta neceſſaria ſint in omni forma cuiuſuis ſacramenti: pauciora enim ſufficere poſſunt, quia non in omnibus eſt eadem ratio inſtitutionis, vt ſuis locis dicetur. Et per hæc patet reſponſio ad dubitationes prædictas.

In ſolutionibus argumentorum tangit D. Tho. difficultates aliquas, quæ in ſequenti diſputatione C commodiùs tractabuntur.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus.

4. diſt. 3. ar. 1. q. 2. ad 3. Et 1. co. 1. loc. 2. col. 4.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus. Sicut enim vna eſt fides, ita eſt vnum Baptiſma, vt dicitur Epheſ. cap. 4. Actor. 8. dicitur, quòd in nomine Chriſti baptizabantur viri & mulieres. Ergo etiam nunc poteſt dari Baptiſmus in nomine Chriſti.

Lib. 1. c. 3. ante med. to. 3.

*2. Præterea, Ambroſius * dicit: Si Chriſtum dicas, & Patrem, à quo vnctus eſt, & ipſum, qui vnctus eſt, Filium, & Spiritum ſanctum, quo vnctus eſt, deſignaſti. Sed in nomine Trinitatis poteſt fieri Baptiſmus. Ergo & in nomine Chriſti.*

De conſe. d. 4. c. à quodã Iudæo.

Lib. 1. de Spiritu S. c. 3. ante med. to. 2.

*3. Præterea, Nicolaus Papa * ad conſulta Bulgarorum reſpondens, dicit: Qui in nomine ſanctæ Trinitatis, vel tantum in nomine Chriſti (ſicut in Act. Apoſtolorum legitur) baptizati ſunt (vnum quippe idemque eſt, vt ſanctus ait Ambroſius *) rebaptizari non debent: Rebaptizarentur autem, ſi in hac forma baptizati, ſacramentum Baptiſmi non reciperent. Ergo poteſt conferri Baptiſmus in nomine Chriſti, ſub hac forma, Ego te baptizo in nomine Chriſti.*

De conſecra. d. 4. c. 30. Si reuera.

In lib. 2. paulo à prin. habetur hic liber in fin. operum Hier.

SED *contra eſt, quòd Pelagius Papa * ſcribit Gaudentio Epiſcopo: Si hi, qui in locis dilectionis tuæ vicinis commorari dicuntur, ſe ſolummodo in nomine Domini baptizatos fuiſſe confitentur, ſine cuiuſcunque dubitationis ambiguo, eos ad* E *fidem Catholicam venientes, in ſanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Dydimus etiam dicit * in libro de Spiritu ſancto: Licèt quis poſſit exiſtere ſaxei (vt ita dicam) cordis, & penitus mentis alienæ, qui ita baptizare conetur, vt vnum de præceptis nominibus (ſcilicet trium perſonarum) prætermittat, tamen ſine perfectione baptizabit.*

Art. 1. huius quæſt.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) ſacramenta habent efficaciam ab inſtitutione Chriſti. Et ideò ſi prætermittatur aliquid eorum, quæ Chriſtus inſtituit circa aliquod ſacramentum, efficacia caret, niſi ex ſpeciali diſpenſatione eius, qui virtutem ſuam ſacramentis non alligauit. Chriſtus autem inſtituit ſacramentum Baptiſmi dari, cum inuocatione Trinitatis. Et ideò quicquid deſit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollit integritatem Baptiſmi. Nec obſtat, quod in nomine vnius perſonæ intelligitur alia (ſicut in nomine Patris intelligitur Filius) aut quod ille, qui nominat vnam ſolam perſonam, poteſt habere rectam fidem de tribus: quia ſicut ad ſacramentum requiritur materia ſenſibilis, ita & forma ſenſibilis. Vnde non ſufficit intellectus, vel fides Trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis Trinitas exprimatur. Vnde & in Baptiſmo Chriſti (vbi fuit origo ſanctificationis noſtri Baptiſmi) adfuit Trinitas in ſenſibilibus ſignis, ſcilicet, Pater in voce, Filius in humana natura, Spiritus ſanctus in columba.*

AD primum ergo dicendum, quòd ex ſpeciali Chriſti reuelatione Apoſtoli, in primitiua Eccleſia in nomine Chriſti B *baptizabant, vt nomen Chriſti (quod erat odioſum Iudæis & Gentilibus) honorabile redderetur, per hoc, quod ad eius inuocationem Spiritus ſanctus dabatur in Baptiſmo.*

*AD ſecundum dicendum, quòd Ambroſius * aſſignat rationem, quare conuenienter talis diſpenſatio fieri potuit in primitiua Eccleſia: quia ſcilicet in nomine Chriſti, tota Trinitas intelligitur. Et ideò ſeruabatur ad minus integritate intelligibili, forma, quam Chriſtus tradidit in Euangelio.* Loco citato in arg. 2.

*AD tertium dicendum, quòd Nicolaus * Papa dictum ſuum confirmat ex duobus præmiſſis. Et ideò eius reſponſio patet ex primis duabus ſolutionibus.* Loco citato in arg. 3.

COMMENTARIVS.

C RESpondet D. Thomas, hanc formam, *Ego te baptizo in nomine Chriſti*, non eſſe ſufficientem formam, ſecluſa diſpenſatione, quia non eſt iuxta Chriſti Domini inſtitutionem. Addit vero in ſolutionibus argumentorum, Apoſtolos ſpeciali diſpenſatione interdum baptizaſſe ſub illa forma, atq; ita exponit Nicolaum Papam & Ambroſ. Quæ doctrina, quoad hanc poſteriorem partem difficilis valde eſt, & ideò ſpecialem de illa quæſtionem ſequenti diſputatione inſtituemus.

DISPVTATIO XXI.

De forma Baptiſmi.

D SVpponendũ eſt contra hæreticos huius temporis, de neceſſitate Baptiſmi eſſe determinatã formam verborum, vt ſuprà in genere oſteſum eſt, diſp. 2. ſect. 1. & 3. Quo ſuppoſito, explicandum à nobis eſt, quæ ſint iſta verba, vbi duo declarãda ſunt, ſcilicet, quæ ſufficiãt, & quæ neceſſaria ſint.

SECTIO I.

Vtrùm hæc ſit ſufficiens & neceſſaria forma Baptiſmi. Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

E DVo poſſunt excogitari circa hanc formam extremi errores. Primus eſt hæreticorum huius temporis (vt quidam referunt ex Brentio & aliis, qui negant, illam formam eſſe ſufficientem, niſi Catechiſmus præcedat ſeu doctrina, qua baptizandus inſtruatur de fidei myſteriis: quia Chriſtus Dominus, Matthæi vltimo, antequam diceret, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti*, præmiſit: *Docete omnes Gentes*, Vnde colligunt illam doctrinam eſſe de eſſentia Baptiſmi, non minùs, quàm cætera verba. Sed hic error ſufficienter refutatur ex his, quæ in prædicta diſputatione de ſacramentis in genere diximus, vbi oſtendimus, non verbũ concinatorium, ſed conſecratoriũ eſſe de eſſentia ſacramenti, quod etiam ſufficienter conſtat ex traditione & praxi Eccleſiæ, ex qua etiam ſuffici-

1. Brentij & aliorum huius temporis hæreticorum error.

Matth. vlt.

ſufficienter intelligitur, verbum illud, *Docete omnes Gentes*, nō pertinere ad ipſam ſacramenti conſtitutionem ſeu adminiſtrationem, ſed ad diſpoſitionem, quam miniſtri fidei, & ſacramentorum præmittere debent, vt homines ad ſacramentum ſuſcipiendum & alliciant & præparent. Secundus error extremè contrarius eſſe poteſt, hanc formam aliquid continere ſuperfluum, aut ſubſtantiæ ſacramentum contrarium. Hic error tribui poteſt Græcis, qui, prout colligitur ex cap. vlt. de Baptiſmo, quod ſumptum eſt ex Concil. Latera. ſub Innoc. 3. cap. 4. exiſtimarunt, eſſe contra veritatem huius ſacramenti, quòd in hac forma exprimatur perſona miniſtri, & actus baptizandi, prout ab illa procedit. Quia per huiuſmodi formam tribuitur hoc ſacramentum miniſtro, tanquam authori eius. Omnino errores alios, qui circa mutationem huius formæ fuere, de quibus in ſequentibus ſectionibus commodiùs agam.

2. Græcorum error, alteri è diametro oppoſitus.

1. Concluſio.

Dico primò, prædictam formam, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, eſſe ſufficientem ad hoc ſacramentum conſtituendum. Eſt concluſio de fide, definita in Concil. Florent. in Decreto Eugenij, & ſumitur ex Concil. Trident. ſeſſio. 7. Cano. 3. de Baptiſmo, vbi Anathema dicit in eum, qui dixerit in Eccleſia Romana, quæ omnium mater eſt, & magiſtra, non eſſe veram de Baptiſmi ſacramento doctrinam. Quod generatim de omnibus ſacramentis traditur, in cap. Ad abolendam. de hæreticis, cùm ergo Eccleſia Romana, & hoc doceat, & vtatur hac forma, vt ſufficienti, certum de fide eſt eam ſufficere, alioqui eſſet in Eccleſia intolerabilis error in doctrina, & vſu ſacramenti, maximè ad ſalutem neceſſarij. Ratio verò ſumitur ex Chriſti inſtitutione, quæ colligitur ex illis verbis, Matth. vltmò: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, quæ ita Eccleſia intellexit, & Patres omnes, quos retuli ſuprà, diſputat. 2. ſect. 3. Congruentia verò ſufficiens eſt, quam tradidit D. Tho. in artic. 5. & aliâs fuſiùs explicabimus in ſequentibus ſectionibus declarando ſingulas particulas huius formæ.

Conc. Flor. Conc. Trid.

Matth. vlt.

2. Concluſio.

Dico ſecundò, hanc formam, quoad ſignificationem ſeu ſubſtantialē ſenſum, eſſe ſimpliciter neceſſariam ad hoc ſacramentū cōficiendum. Hæc concluſio rectè intellecta ſequitur ex præcedenti. Primo, quia illa forma, quæ eſt à Chriſto inſtituta, non ſolùm eſt ſufficiens, ſed neceſſaria: ſed hæc forma eſt à Chriſto inſtituta, vt oſtenſum eſt; ergo. Secundò, quia forma ſufficiens ad ſacramentum, licèt materialiter, & in ſono verborum poſſit eſſe multiplex, tamen formaliter, id eſt, in ſignificatione & ſubſtantiali ſenſu, neceſſariò debet eſſe vna, quia ſacramentum Baptiſmi vnum & idem eſt in vniuerſa Eccleſia; ergo, ſi illa forma eſt ſufficiens, erit etiam neceſſaria in ſenſu explicato.

Dixi autem, quoad ſignificationem & ſubſtantialem ſenſum: quia certum eſt, illam formam, quoad illa materialia verba, non eſſe ſimpliciter neceſſariā. Primò quidem, propter generalem doctrinam ſuprà traditam, diſp. 2. quod accidentalis mutatio verborum, quando non mutatur ſubſtantialis ſenſus, non eſt contra veritatem ſacramenti. Secundò, quia certum de fide eſt, formam, qua Græci vtuntur. *Baptizetur N. ſeu ſeruus Chriſti in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, eſſe ſufficientem; nam licèt multi dubitauerint de veritate Baptiſmi ſub hac forma traditi, vt D. Tho. refert in 4. d. 3. q. 2. art. 2. quæſt. 2. ad 1. adeò vt Syluest. verbo, Baptiſmus 1. in fine, dicat talem Baptiſmum eſſe ſub conditione

Forma Græcorum legitima, atq; in ſubſtantiali ſenſu eadem cum noſtra.

A iterandum: tamen poſt Concilium præcipuè Florentinum, certum eſt, illam formam eſſe ſufficientem; Et quidem meritò; nam Eccleſia Græca habet vſum illius formæ antiquiſſimum. Vnde credibile eſt à ſanctis Patribus & Epiſcopis Catholicis illum accepiſſe. Neque eſt credibile, totam illam Eccleſiam caruiſſe vero Baptiſmate, alioqui reliquis ſacramentis omnibus, veriſque Sacerdotibus, ac Epiſcopis caruiſſet, ꝙ eſt abſurdū, & contra id quod vniuerſa Eccleſia Romana ſentit. Nam quando Græci à Schiſmate ad obedientiam Romanæ Eccleſiæ redeunt, nec baptizantur iterum, nec ſi Sacerdotes, vel Epiſcopi ſint, iterum ordinantur, ac conſecrantur, ſed in ſuo gradu, & Ordine reB cipiuntur: ergo hæc omnia verè, & ritè apud illos perficiuntur: ergo cùm omnia pendeant ex veritate & ſufficientia illius formæ Baptiſmi dicendum neceſſariò eſt, illam formam eſſe ſufficientem, & conſequenter in illa contineri Chriſti inſtitutionē, atq; adeò in ſubſtantiali ſenſu eſſe eandem cum noſtra. Quis ſit autem hic ſubſtantialis ſenſus, per ſectiones ſequentes meliùs exponemus.

SECTIO II.

Vtrùm de neceſſitate huius formæ ſit, vt in ea exprimantur actus baptizandi, & perſona, quæ baptizat, & quæ baptizatur.

C

1. Concluſio.

Dico primò, De neceſſitate huius formæ eſt, vt in ea exprimatur actus baptizandi. Concluſio eſt de fide, quam inſinuat Concil. Florentin. ſuprà in illis verbis: *Si exprimitur actus, qui per ipſum exercetur miniſtrum, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione perficitur ſacramētum.* Sentit ergo vtrumque eſſe neceſſarium. Clariùs Alex. 3. in cap. 1. extra de Baptiſmo, vbi ſic inquit: *Si quis puerum in aqua immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & non dixerit: Ego te baptizo, non eſt puer baptizatus*, eſt ergo neceſſaria prolatio illius verbi, *Baptizo*, quatenus per illud exprimitur, ſeu ſignificatur actus baptizandi. Ratio verò ſumitur ex verbo Chriſti: *Baptizantes eos*, Dices, Chriſtus his verbis non præcepit, quid dicendum ſit, ſed quid ſit agendum, cum hoc ſacramentum datur; ergo ſatis implent miniſtri ſacramentorum hoc præceptum opere, & (vt ita dicam) actu exercito, lauando eos, quos baptizant, quamuis verbis non dicant ſe baptizare, neque aliquo alio verbo exprimant actum lauandi, quem exercent. Reſpondetur, hoc argumento pari ratione poſſe probari nec Trinitatis inuocationem, neque alicuius verbi prolationem eſſe de neceſſitate huius ſacramenti; quia ſi Chriſti verba nudè, ac rigoroſè, prout in cortice ſonant, ſumantur, non videntur cogere miniſtros huius ſacramenti, vt verbis exprimant, quod faciunt, ſed ſolùm vt opere faciant, ſicut, cùm eiſdem dixit ibidem, *Docete omnes Gentes*, non eis præcepit, vt dicerent, ſe docere, ſed vt docerent: & cum alibi dixit, *Hoc facite*, non eis præcepit, vt dicerent, ſe conſecrare, ſed vt conſecrarent. Dicendum eſt ergo, ſenſum præcepti, & verborum Chriſti ex doctrina & vſu Eccleſiæ eſſe ſumendum, ex quo conſtat, Eccleſiam ab Apoſtolis edoctam, hoc ſenſu ſemper intellexiſſe verb Chriſti; ergo & Chriſtus in hoc ſenſu locutus eſt, & Apoſtoli ita verba eius intellexerunt, ſicut traditi explicuit. Qui ſenſus optimè etiam quadrat verbis Chriſti. Nam, vt infrà dicam, cùm Chriſtus ait: *In nomine Patris, &c.* dupliciter explicari poteſt, vno modo, id eſt, in virtute, & fide Trinitatis, ſicut ipſe dixit, Marci cap. 14. *In nomine meo dæmonia eiicient.*

Conc. Flor.

Alex. 3.

D

Obiectio.

Reſpon.

E

Duplex verborum Chriſti ſenſus. Marci 14.

& Matth.

Matth. 15. Ioan. 21.

& Matth. 15. *Ego veni in nomine Patris mei.* & Ioann. 21. *Vt credentes vitam habeatis in nomine eius.* In quo ſenſu non eſſet neceſſaria exterior prolatio Trinitatis, ſed ſolùm intentio operandi in virtute & fide eius. Alio modo poſſunt rectè exponi illa verba, *In nomine Patris, & Filij, &c.* id eſt, verbis ipſis inuocando & profitendo fidem Trinitatis: & hic eſt verus ſenſus verborum Chriſti, vt ex Patribus infrà oſtendemus; & ex circumſtantiis illius loci coniici poteſt. Nam Chriſtus, ibi tradebat ritum ſeruandum in ſacramento Baptiſmi: & ideò, non tantum docet, qua fide, & virtute tradendum ſit, ſed etiam, qua forma, & verbis ſit conſecrandum. Sicut ergo inuocatio Trinitatis intelligitur verbis miniſtri facienda: ita etiam actus baptizandi verbis miniſtri eſt explicandus. Primò quidẽ, vt inuocatio Trinitatis ipſi actui baptizandi applicetur, atque ita determinetur ad ſacramentalem vſum, vt D. Thom. hîc notauit, ar. 5. ad 2. Secundò, vt per formam ſignificetur effectus ſacramenti mediante actione miniſtri, quæ eſt materia proxima ſacramenti. Tertiò, vt ſignificatio totius formæ ſit expreſſior & clarior, & aliquẽ definitum ſenſum reddat. Nam ſi ſolum diceretur, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, illa verba per ſe ſumpta nullum ſenſum determinatũ redderent.

Dubitatio.

Quærunt verò hoc loco Scholaſtici, an neceſſe ſit exprimere hunc actum per illud verbum, *Baptizo*, vel ſufficiat aliud æquiualens, vt *abluo, tingo*, vel ſimilia. Quam rem latè tractat Soto in 4. d. 3. q. vnica, ar. 5. ad 1. Sed ſi obſeruentur, quæ ſuprà dicta ſunt de ſacramentis in genere circa mutationes formarum, quæ hîc repetenda non ſunt, nihil hoc loco addere neceſſe eſt: ſed ſolum obſeruare primum, (ſi mutatio fiat) an verbum ſit ſynonymum vel æquiualens, ita vt verè ſignificet actũ abluendi, ſeu lauãdi. Nam ſi verbum ſit huiuſmodi, mutatio erit accidentalis, qua non obſtante, forma erit ſufficiens ad ſacramẽtum conſtituendum: quamuis ſignificatio vocis non ſit omnino eadem, quia ſatis eſt, vt in ordine ad ſignificandum actum lauandi æquiualeat. Et huiuſmodi ſunt hæ voces, *abluo, lauo, intingo*, & ſimiles. Si autem verbum non retineat hanc ſignificationem, nõ erit ſufficiens, vt per ſe conſtat ex principiis ſuprà poſitis. Quando autem verbum ſit huius, vel alterius ſignificationis, ex vſu & peritia vniuſcuiuſque linguæ petendum eſt.

Reſpon.

Secundum.

Et ideò ſecundò obſeruandum, vt ſemper retineatur verbum *Baptizo*, quo Eccleſia vtitur, ita vt licèt contingat aliquẽ proferre formam in ſua lingua vulgari, quia Latina ignorat, meliùs faciet exprimendo actum per verbũ baptizandi, quàm per aliud verbum Hiſpanum, vel huiuſmodi, quod ablutionem ſignificet: quia verbum illud magis eſt certum, & indubitatum. Et quamuis Græcum ſit, tamen ex vſu accommodatum iam eſt, tam Latinæ linguæ, quàm cuilibet vulgari: & fortaſſe ideò retentum eſt ab Eccleſia Latina, vt illud verbum eſſet certum, & quaſi definitum ad communem vſum.

Alia dubitatio.

Rurſus inquiri poteſt circa hanc aſſertionem, an ſit de neceſſitate huius formæ, vt actus baptizandi exprimatur per verbum indicatiuum actiuum, vel paſſiuum, quale eſt, *Baptizo te*, aut *baptizaris*, vel *baptizatur*, aut per modum imperatiui, *baptizetur*.

Reſpondetur.

Reſpõdetur, neutrum ex his modis eſſe eſſentialem, aut ſimpliciter neceſſarium, ſed quemlibet eorum ſufficere, quantum eſt ex neceſſitate ſacramenti, dũmodò actus baptizandi ſignificetur, vt actu exercitus; quod ideò addo, quia ſi quis dicat, *Baptiza Petrũ in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti*, illa non eſſet ſufficiens forma, quia non ſignificat ablutionem, vt

A actu exercitam ſub tali forma, ſed vt alteri imperatam, ſeu vt exercendam ab alio. Reliqui autem modi ſufficientes ſunt, quia ſatis ſignificant actum exercitum prædicto modo. Et de verbo actiuo & indicatiuo conſtat ex vſu Eccleſiæ Latinæ: de paſſiuo verò, quia reddit eundem ſenſum: de imperatiuo autem, Baptizetur, aut alio ſimili conſtat ex forma Græcorum, quæ, vt oſtendimus, ſufficiens eſt. An verò ſit neceſſarium, hanc actionem in ſingulari exprimi, vel poſſit proferri in plurali, ſcilicet, *Baptizamus, &c.* dicemus diſput. 23. ſect. 3.

2. Concluſio.

Dico ſecundò, Non eſt de eſſentia huius formæ, vt in ea exprimatur perſona miniſtri. Eſt certa concluſio.

B Quæ probatur; nam in primis conſtat non eſſe neceſſarium exprimere perſonam miniſtri per illud pronomen, *Ego*, vt D. Thom. hîc docuit, & ſignificauit Zacharias Papa in cap. Retulerunt. de conſecr. diſt. 4. & benè etiam notauit Gloſſa in cap. 1. de Baptiſmo, vbi Pontifex dicit, non fieri Baptiſmum, niſi quis dicat, *Ego te baptizo, &c.* Sed ibi ſolùm intendit docere, actum baptizandi eſſe exprimendum in forma, vſus autem eſt illis verbis, quia illa ſunt in communi vſu Eccleſiæ Latinæ, nõ quia pronomen illud ſit ſimpliciter neceſſarium, maximè cum in ipſo verbo Baptizo, implicitè contineatur, & quoad ſenſum idem ſit dicere, *Baptizo te*, ac *Ego te baptizo.* Vlteriùs verò addendum eſt, etiam hoc implicito modo non eſſe neceſſarium indicari

C perſonam miniſtri, vt conſtat ex forma Græcorum, *Baptizetur ſeruus Chriſti, &c.* Nam vt notat Soto ſuprà d. ar. 5. ad 1. Græci illis verbis non ſubintelligũt perſonam miniſtri, ita vt ſenſus ſit, *Baptizetur à me*, nam potiùs ipſi dicuntur vti hac forma, ne viderentur ſibi attribuere Baptiſmum, & ideo potiùs intelligunt, *Baptizetur ſeruus Chriſti à Chriſto*, vel *à Deo*, aut ſimpliciter ab eo, qui authoritatem & efficaciam habet baptizandi; ergo ex vi talis formæ non exprimitur vllo modo perſona miniſtri, & tamen eſt ſufficiens, ergo expreſſio miniſtri in forma nõ eſt ſimpliciter neceſſaria. Quod etiam docuit Concilium

D Florentinum ſuprà. Et rationem reddit, quia cùm miniſter ſit tantum cauſa inſtrumentalis, non eſt ſimpliciter neceſſarium, illam exprimere in forma: maximè cùm ex inſtitutione Chriſti id non colligatur; neque ex vniuerſali Eccleſiæ traditione. Nam licèt Latina Eccleſia hoc obſeruet, non tamen Græca, quæ in hac parte non arguitur erroris ab Eccleſia Latina. Sed dicunt alij, quamuis non ſit de neceſſitate ſacramenti abſolutè, & ſimpliciter ac in omni loco exprimere in forma perſonam miniſtri, tamen in Eccleſia Latina hoc eſſe neceſſarium, propter receptam in ea conſuetudinem. Vnde colligũt, ſi in Eccleſia Latina aliquis baptizet forma Græcorum non conficere ſacramentum. Ita refert D. Thomas ſuprà, & Adrianus quæſt. 1. de Baptiſmo art. 3.

Obiectio.

Reſpõdetur.

E dubio 2, citans Innocentium in cap. 1. de Baptiſmo. Sed hæc ſententia falſa eſt, vt conſtat ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere. Nam ſacramenti eſſentia vna eſt in vniuerſa Eccleſia. Vnde forma, quæ in vna parte ſufficit ad conſtituendum ſacramentum, ſufficit in qualibet parte ſeu regione Eccleſiæ, quod attinet ad ſacramenti neceſſitatem: ſi ergo in Eccleſia Græca non eſt neceſſarium exprimere perſonam miniſtri, etiam in Eccleſia Latina id non erit de neceſſitate ſacramenti, quia Eccleſiæ præceptũ, aut conſuetudo, non poteſt mutare eſſentiam ſacramenti, aut efficere, vt aliquid ſit de neceſſitate illius, quod ex inſtitutione Chriſti non erat, quamuis facere poſſit, vt ſit, nec de neceſſitate præcepti quia miniſter tenetur obſeruare ritũ ſuæ Eccleſiæ,

vt ſuprà dictum eſt, & infrà etiam dicetur in materia morali huius ſacramenti.

Dubitatio. Sed quæres, eſto, non ſit de neceſſitate huius formæ, miniſtrum in illa exprimere, an ſaltem ſit expediens, magiſque conueniens. Nam Græci hoc vitare ſtuduerunt, ne viderentur miniſtri ſacramentorum ſibi arrogare efficaciam ſacramenti, & vt illius Schiſmatis occaſionem fugerent, cuius fit mentio, 1. ad Corinth. 3. *Ego ſum Pauli, Ego autem Apollo.*

Soluitur. Reſpondetur, conſuetudinem Græcorum per ſe loquendo non eſſe malam, vt Concilium Florentinum docuit, ita tamen illi conſuetudini adhærere, vt ritum Eccleſiæ Latinæ damnent, erroneum eſt, & omnino contra rationem. Quin potiùs addo, ritum Eccleſiæ Latinæ eſſe meliorem, tum, quia eſt magis conſentaneus verbis Chriſti: *Baptizantes eos*, tum etiam, quia meliùs explicat cauſas & effectũ Baptiſmi, & ipſum actum baptizandi, vt actualiter exercitum. Neque datur occaſio Schiſmatis, quia miniſter ſolùm in illo opere ſe exhibet, vt Chriſti miniſtrum, neque aliter ſibi tribuit ſacramenti miniſterium, ſicut, quando in ſacramento Pœnitentiæ dicit, *Ego te abſoluo*, nullam occaſionem Schiſmatis tribuit, neq; ſibi arrogat virtutem, ſeu efficaciam ſacramenti.

3. Concluſio. Dico tertiò, de neceſſitate huius formæ eſſe, vt in ea explicetur, ſeu indicetur perſona, quæ baptizatur. Ita D. Thom. hic artic. 5. ad 4. & eſt communis omnium ſententia, quæ colligitur ex verbis Chriſti, *Baptizantes eos*. Hunc enim eſſe ſenſum illorum verborum & inſtitutionis Chriſti, docuit traditio & vſus Eccleſiæ; & ita in vtraque forma, tam Græcorum, quàm Latinorum, hoc obſeruatũ eſt. Ratio verò reddi poteſt, quia niſi aliquo modo exprimatur perſona, cui applicatur Baptiſmus, non poteſt actus baptizandi practicè ſignificari, vt hîc & nunc in particulari exercitus. Nam ſi tantum diceret miniſter, *Ego baptizo in nomine Patris*, nec ſignificaret determinatum actum baptizandi, determinatur enim à ſubiecto, cui applicatur, nec ſatis indicaret actum, prout hîc & nunc exercetur. Ac tandem non ſatis ſignificaret effectum Baptiſmi, quatenus eſt ſpiritualis ablutio, & regeneratio eius, qui baptizatur. Tandem neceſſaria eſt expreſſio huius perſonæ, vt indicetur in forma diſtinctio, quæ neceſſaria eſt inter baptizantem & baptizatum, ſicut inter generantem & genitum, prout dicitur in cap. Debitum, extra de Baptiſmo. Vnde colligit Diuus Thomas, & Theologi omnes, neceſſarium eſſe exprimere hanc perſonam, quæ baptizatur, aut proprio nomine, vt cùm dicitur, *Ego te N. baptizo*, aut per Pronomen ſecundæ vel tertiæ perſonæ, vt *Baptizo te, vel illum*, non verò per Pronomen primæ perſonæ, vt *Baptizo me*, vt in prædicto capitulo. Debitum, definitur, & colligitur, ex citatis verbis Chriſti, *Baptizantes eos*. Et confirmatur exemplo Chriſti, qui hac de cauſa voluit ab alio baptizari, & adiungi poteſt exemplum Apoſtolorum in Actibus eorum; vbi ſemper legimus baptizantem eſſe diſtinctam perſonam à baptizatis, & idem obſeruauit ſemper Eccleſiæ traditio, & in eodem capite redditur congruentia ſumpta ex ſimilitudine generationis, in qua oportet generantem & genitum perſonaliter diſtingui. Atque idem confirmari poteſt exemplo ſacramentorum, quæ in vſu conſiſtunt, vt in ſuperioribus dictum eſt.

Alia dubitatio. An verò oporteat exprimere hanc perſonam in ſingulari numero, vel ſufficiat in purali dicendo, Ego baptizo vos:

Reſpõdetur. Diuus Thomas hîc, & quæſtio. ſequent. articu. 6. ad 2. reſpondet, hanc mutationem eſſe accidentalem, & vtrumque modum ſufficere, & idem generaliter dicendum eſt de quacunq; ſimili mutatione, dummodò ſufficiẽter deſignetur perſona. Quamuis, vt miniſterium hoc debitè, & ſine culpa exerceatur, ſeruare oporteat Eccleſiæ conſuetudinem.

SECTIO III.

Vtrùm de neceſſitate huius formæ ſit explicita inuocatio Trinitatis, vel ſufficiat baptizare in nomine Chriſti.

Varii errores proponũtur qui verã Trinitatis confeſſionẽ deſtruxerunt. Irenæus. Circa hanc partem huius formæ, quæ eſt de Trinitatis inuocatione, primùm referri poſſunt varij antiqui errores hæreticorum, qui aliquid huic formæ addebant, vel ſubtrahebant. Quò vera Trinitatis confeſſio deſtrueretur, ſic Gnoſtici; teſte Irenæo lib. 1. cap. 18. baptizabant in nomine ignoti Patris omnium, & in veritate Matris omnium & in nomine deſcendentis Ieſu ad vnitionem, & redemptionem, & communionem virtutum. Quod etiam paululùm mutatis verbis refert Euſebius, libr. 4. hiſt. cap. 10. & Epiphan. hæreſ. 34. contra Marcoſios circa finem, & Nicephorus, libro 4. hiſt. c. 4. circa finem. Euſebius. Epiphan. Alij verò tempore Apoſtolorum, baptizaſſe dicuntur in tribus Patribus, ſeu in tribus ſine initio principiis, ſeu in nomine trium principii expertium, aut trium Filiorum, aut trium Paracletorum, vt colligitur ex Can. 48. ſeu 49. Apoſtolorum, vbi hic error damnatur. & Canon. 50. damnantur, qui baptizabant in Domini morte: quem errorem ſequutos fuiſſe Eunomianos refert Socrates, lib. 5. hiſt. cap. 23. Can. Apoſt. Cataphrygæ etiam, & Pauliniſtæ dicuntur corrupiſſe in hac forma inuocationem Trinitais, vt refert Innocent. 2. Epiſt. 22. cap. 5. vbi in hunc modum explicat Canonem 19. Concilii Niceni, in quo baptizati à Pauliniſtis, venientes ad Eccleſiam Catholicam iterum baptizari præcipiuntur: quia in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti minimè baptizabant, vt dicit Innocentius, qui tamen non explicat, quomodo hi hæretici in hac forma peccarent. Innoc. 1. Idem verò de Cataphrygis dicitur in Concilio Laodicen. Canon. 8. & in Concilio Arelatenſ. primo; dicitur de Arrianis, qui propria lege ſua vtuntur, vt rebaptizentur, placuit. Cõc. Laod & Arelat. Vnde colligitur aliquos etiam ex Arrianis mutaſſe hanc formam; veram Trinitatis inuocationem corrumpendo: quamuis non explicet, qualis fuerit illa mutatio. Nicephorus verò 10. lib. hiſt. ca. 35. refert quendam Epiſcopum Arrianum nomine Deuterium, Baptizaſſe *in nomine Patris per Filium, in Spiritu ſancto*: & addit miraculosè accidiſſe, vt aqua, quæ ad Baptiſmum parata erat, repente diſparuerit in deteſtationem Arrianæ hæreſis, quam Epiſcopus ille prædictis verbis, formæque mutatione profiteri intendebat. Nicephorus. Inſigne miraculum. Horum omnium errorũ nullum inuenio fundamentum, niſi hoc ſolùm, quòd vnuſquiſque hæreticus iuxta ſuam falſam fidem, Baptiſmi formam ſibi confingebat.

Veterum ſententiæ afferũtur, quæ ſuffi cere affirmẽt implicitã perſonarum inuocationem ſeu quod fiat in nomine Chriſti. Secundò referri poteſt aliquorũ veterũ ſentẽtia, qui dixerunt nõ eſſe de neceſſitate huius formæ explicitam trium perſonarum inuocationem, ſed ſatis eſſe implicitam: qualis in hac forma continetur. *Ego te baptizo in nomine Chriſti*. Huius ſentẽtiæ videtur fuiſſe Nicol. Pap. in c. A quodã Iudæo. de Conſecr. diſt. 4. conſultus enim, an Baptiſmus datus à quodã Iudęo eſſet validus. Nicol Papa. Reſpondet, ſi datus fuit in nomine Trinitatis, vel in nomine Chriſti, fuiſſe validum: qui ſequutus eſt in hac reſponſione Ambroſ. lib. de Spiritu ſancto, cap. 3. vbi ſic inquit: Ambroſ. *Qui benedicitur in Chriſto, in Patre, & Spiritu ſancto benedicitur: quia vnum*

eſt no-

eſt nomen, vna poteſtas, & infrà, *Qui Chriſtum nominat, & dicit Filium, qui vnctus eſt, & Patrem, à quo vnctus eſt, & Spiritum ſanctum, quo vnctus eſt.* Ex qua ratione & explicatione Ambroſij, conſtat, eum non fundari in diſpenſatione aliqua, ſed in ſignificatione ipſius nominis Chriſti; quod omnes tres perſonas ſaltē implicitè continet. Eò vel maximè, quod licèt aliqui dixerint, huiuſmodi licentiam, ſeu diſpenſationem baptizandi in ſolo nomine Chriſti conceſſam eſſe Apoſtolis eorumque tempore duraſſe. Nullus tamē probabiliter dicere, aut oſtendere poteſt perduraſſe vſq; ad tempora Ambroſij, qui ſua ætate illam formam validam eſſe exiſtimauit. Multoq; minus credibile eſt, Iudæum illum, de quo Nicolaus conſultus fuit huiuſmodi diſpenſatione vſum fuiſſe, niſi alicui fortaſſe placeat, quod Marſilius dicit, Nicolaum habuiſſe ſpecialem releuationem huius diſpenſationis. Hinc verò addit vlteriùs Ambroſius, Baptiſmum datum in nomine vnius perſonæ, quęcunque illa ſit, dummodò vera fides omnium trium retineatur eſſe validum, quia in vna perſona tres omnes virtute continentur. Quam ſententiam ſecutus eſt Beda, in cap. 10. Act. circa illa verba, *Iuſſit illos baptizari in nomine Domini Ieſu.* Cicatur etiam in cap. 2. Lucæ, ibi tamen nihil de hac re ſcribit, eandē ſententiam tenet Bernard. epiſt. 340. vbi etiam approbat Baptiſmum datum ſub hac forma. *Baptizo te in nomine Dei, & ſanctæ Crucis.* Item Hugo de ſancto Victore, lib. 2. de ſacram. par. 6. cap. 2. Soto etiam citat in fauorem huius ſententiæ Athanaſium, lib. de Trinitate & Spiritu ſancto, & Cyprian. libr. ad Quirin. & Chryſoſt. hom. 3. Imperfecti in Matthæum, ſed apud hos Patres nihil inuenitur, quod ad hanc quæſtionem pertineat.

Beda. Bernard. Hugo de S. Vict. Soto.

Ex Scholaſticis verò ſequutus eſt hanc ſententiam Magiſter in 4. diſtinct. 3. Adrianus q. 2. de Baptiſmo, Caiet. hic artic. 5. item gloſſ. in dict. cap. à quodam Iudæo, & cap. Multi ſunt. de conſecrat. d. 4. & in cap. Si quis puerum: extra, de Baptiſ. Fundamentum huius ſententiæ ſumptum fuit ex quibuſdam locis Actuum Apoſtolorum, in quibus dicitur dari Baptiſmus, *In nomine Chriſti,* aut, *in nomine Domini Ieſu*, vt videre licet, cap. 2. 8. 10. 11. & 19. & ſignificat Paulus, 1. ad Corinth. 1. vbi reprehendens eos, qui dicebant, *Ego ſum Pauli, Ego autem Apollo, Ego verò Cephæ, Ego autem Chriſti* (inquit) *diuiſus eſt Chriſtus? Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Significat ergo eos fuiſſe baptizatos in nomine Chriſti.

Magiſter. Adrianus. Caiet. Gloſſa. Actor. 2. 8. 10. 11. 19. 1. Corinth. 1.

Concluſio. Dicendum verò eſt primò, De eſſentia huius formæ eſſe, vt in ea expreſsè, & diſtinctè nominentur tres perſonæ Trinitatis, quatenus inter ſe diſtinctæ ſunt. Ita docet D. Thom. hic art. 6. Altiſiodo. lib. 4. ſum. tract. 3. cap. 4. q. 2. Alenſ. 4. p. q. 13. memb. 3. art. 2. §. 3. & artic. 4. §. 2. Marſil. in 4. q. 3. art. 3. Bonauē. d. 3. art. 2. q. 2. Palu. q. 1. ar. 2. Richar. art. 2. q. 3. Scot. q. 2. art. 3. quamuis hi duo vltimi magis dubij ſint. Probatur primò ex verbis Chriſti Domini: *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti.* Iam enim ſuprà declarauimus, illud, *in nomine,* non tantùm ſignificare, in virtute, aut in fide, vt in aliis locis Scripturæ ſolet, Mar. 14. Matt. 15. Ioan. 21. ſed ēt ſignificare Baptiſmum eſſe dandum, nominando, & voce ipſa inuocando, *Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.* Qm̄ in eo loco intendebat Chriſtus docere non ſolū præceptum, ſed etiam ritum, formamque baptizādi, vt docuit Leo Pap. epiſt. 4. c. 3. & Damaſcenus libro 4. de fide, cap. 10 & Iuſtin. Apolog. 2. pro Chriſtianis circa finem, & optimè Athanaſ. ſer. 3. cont. Arrian. paulò poſt med. & Chryſ. homil. 16. in ad

Probatur primo ex verbis Chriſti.

A Rom. & optimè Fulgent. in lib. de Incarnatio. cap. 11. cuius verba poſteà referemus cum aliis Patribus, & ita Eccleſia ſemper intellexit, vt ſtatim videbim⁹. At verò ex ipſis verbis Chriſti ſatis apertè conſtat hanc Trinitatis inuocationem debere eſſe expreſsā, & diſtinctam. Secundò hoc probatur ex Eccleſiæ declaratione, & definitione, nam in Canone 50. Apoſtolorum, reprobatur Baptiſmus datus, *in Domini morte. Quia non dixit Chriſtus, in morte mea baptizate: ſed Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Vnde Clemens Pap. lib. 3. conſtit. cap. 16. *Nominans* (inquit) *inuocationem Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, baptizabit eos in aqua,* & lib. 7. cap. 23. *Baptizare debes, quemadmodum Dominus præcepit, in nomine Patris, &* B *Filij, & Spiritus ſancti. Patris, qui miſit; Chriſti, qui venit; Paracleti, qui teſtimonium dedit.* Præterea Pelag. Pap. in cap. Si reuera. de conſecrat. diſtinct. 4. dicit, Baptiſmum datum in nomine Domini eſſe nullum, & in cap. Multi ſunt. eadem diſtinctione idem dicit de Baptiſmo dato ſolùm modò nomine Chriſti. Et Zachar. Pap. in cap. In Synodo, eadem diſtinctione expreſsè docet, Baptiſmum non perfici, niſi *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, ita vt, qui vel vnam de Trinitate perſonam, in Baptiſmo non nominaret, verum Baptiſma conficere non poſſet. Idem ſumitur ex cap. Firmiter. de ſum. Trinit. vbi dicitur Baptiſmus, conſecrari inuocatione, *indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Et ex cap. 1. de Ba- C tiſm. & ex Concil. Florent. in Decreto Eugenij: vbi prædicta forma Baptiſmi præſcribitur; & ſufficere dicitur forma Græcorum, dummodò in eo fiat Trinitatis inuocatio.

2. Probatur ex Eccleſiæ declaratione. Clem. Pap. Pelag. Pap. Zach. Papa. Ca. firmiter. Conc. Flor.

Tertiò afferri poſſunt innumera Patrum teſtimonia, ex quibus videri poſſunt omnes expoſitores Euangeliorum, & omnes, qui de Baptiſmo ſcripſerunt, vt Gregor. Nazian. Niſſen. Tertul. & præſertim Auguſtin. lib. 4. de Baptiſ. cap. 15. & lib. 5. cap. 1. & lib. 6. cap. 17. & 25. vbi ait, Baptiſmum verbis Euangelicis conſecrari, & ſine illis confici non poſſe, ideoq; Baptiſmum ab hæreticis datum validum eſſe, D *Quia faciliùs* (inquit) *inueniuntur hæretici, qui omnino non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent.* Præterea Damaſcenus libr. 4. de fide cap. 10. poſtquam docuit formam baptizandi datam eſſe à Chriſto ſuprà dictis verbis, ſubdit: *At qui in ſanctam Trinitatem minimè baptizati ſunt, ij denuo baptizentur neceſſe eſt. Etſi enim Apoſtolus his verbis vtitur: in Chriſtum, & in mortem ipſius baptizati ſumus: non tamen hoc vult, Baptiſmi formulam his verbis conſtare debere; verum hoc demum, Baptiſmum mortis Chriſti figuram præferre.* Atque idem eſt ſenſus Baſilij lib. de Spiritu ſancto, cap. 12. vbi ait: *Neminem offendere debet illud Apoſtoli, quod nomen Patris, & Spiritus ſancti mentionem in Baptiſmatis commemoratione frequenter omittit; neque ideò putat harum vocum vſum eſſe indifferentem,* infrà verò huius rei cau- E ſam reddens videtur Ambroſij opinionem indicare. Dicit enim ideò Apoſtolum appellare Baptiſmū in Chriſto, *quia Chriſti appellatio totius eſt Trinitatis profeſſio, quia ſimul declarat & Patrem, qui vnxit, & Filium, qui vnctus eſt, & Spiritum ſanctum, qui eſt vnctio.* At verò Baſil. in hac ratione, nō intendit hanc implicitam Trinitatis profeſſionem eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, ſed ſolùm reddit probabilem cauſam modi loquendi Apoſtoli. Nam paulò inferiùs ſimiliter dicit, interdum Apoſtolum ſolius Spiritus in Baptiſmate feciſſe mentionem, vt, cum inquit: *Omnes in vno Spiritu baptizati ſumus.* 1. ad Corinth. 12. Et tamen ſubdit Baſil. *At non ideò quis dixerit, perfectum eſſe Baptiſma, in quo ſolum Spiritus nomen inuocatum eſt. Oportet enim inuiolabilem manere traditionem, &c.* Idem rectè

3 Probatur ex patribus. Nazian. Niſſen. Tertul. Auguſt. Damaſc. Baſil.

Gaudent.

recte docet Gauden. tract. 2. de lect. Euang. qui eſt ordine nonus, vbi inter alia inquit: *Neque enim baptizari quis poteſt, niſi in integram atque inſeparabilem Trinitatem.* Et deinde ex profeſſo probat eſſe contra veritatem huius ſacramenti alicuius perſonæ profeſſionem, & inuocationem omittere. Idem colligitur ex Ambroſio, libr. de his, qui initiantur, cap. 4. & libr. 2. de ſacram. cap. 5. & Cypr. Epiſt. 73. ad Iubaian. parum à principio, & ex aliis Patribus ſuprà citatis, tam referendo priores errores, quã verba Chriſti explicando. Ratio verò ſeu congruentia huius inſtitutionis explicata eſt ſuprà in Cõmentariis articulorum D. Thom. & in ſectione 1. Quibus addi poteſt, in lege Euangelica explicitam fidem Trinitatis eſſe ad ſalutem neceſſariam, per ſe loquendo: Baptiſmum autem eſſe ſacramentum fidei, vt loquitur Innocen. Pap. in ca. Debitum, de Baptiſmo, & Auguſt. epiſt. 103. quia ſicut eſt ianua Eccleſiæ, ita in eo fit expreſſa profeſſio Euangelicæ fidei: & ideò oportuit, vt in eo tradendo fieret expreſſa inuocatio Trinitatis, quæ eſt primarium obiectum & fundamentum totius fidei, & principalis cauſa, tam ipſius Baptiſmi, quam omnium myſteriorum nouæ legis.

Ambroſ. Cyprian.

Vltimo probatur ratione.

Innoc. Pap. Auguſt.

Nullus eſt Baptiſmus datus in nomine Dei.

Atque hinc ſequitur primò, ex vi huius inſtitutionis nullum eſſe Baptiſmum datum in nomine Dei. Patet, quia, ſicut fides de Deo abſolutè & ſimpliciter non eſt fides explicita Trinitatis, ita inuocatio Dei abſoluta, non eſt inuocatio Trinitatis explicita, prout ad Baptiſmum eſt neceſſaria. Secundo ſequitur, Baptiſmum datum in nomine Patris, & Filij, non nominato Spiritu S. vel in nomine Patris & Spiritus ſancti, tacito Filio, vel denique in nomine cuiuſcunque perſonæ, ſine nominatione aliarum, nullũ eſſe. Quod quidem fatetur Ambroſ. quando is, qui baptizat hunc defectũ committit ex prauo errore, quo exiſtimat in Trinitate nõ eſſe tres perſonas. Idem autem eſt, etiam ſi abſq; errore in fide id faciat ex negligentia, vel odio, aut alio prauo affectu: quia valor ſacramenti nõ pendet ex fide miniſtri, ſed ex eſſentiali integritate, & ſignificatione formæ, ſuppoſitis aliis requiſitis. Si ergo illa forma eſt inſufficiens, quando miniſter non habet rectam fidem, etiam erit inſufficiens, quamuis miniſter veram fidem habeat, dummodo cætera paria ſint. Eſt ergo illa forma per ſe inſufficiens: & ratio eſt, quia non continet expreſſam profeſſionem totius Trinitatis, quæ neceſſaria eſt ex inſtitutione Chriſti. Quinimò, neque implicitè tota Trinitas ſatis indicatur, vna tantum vel duabus perſonis nominatis: quia licet appellatione ſolius Patris implicitè indicetur Filius, non tamen Spiritus ſanctus, qui ſit perſona ab eis diſtincta. Et idem eſt etiam, ſi expreſsè Pater, & Filius inuocentur. Si verò nominentur Pater & Spiritus ſanctus, quamuis videatur implicitè indicari Filius, non tamen vt perſona à Spiritu ſancto diſtincta: quin potiùs indicari videtur, ipſum Spiritum ſanctum eſſe Filium, reſpectu cuius altera perſona Pater nominatur; atq; idem eſt, ſeruata proportione, ſi ſolus Filius & Spiritus ſanctus exprimantur, non fit ergo ſufficiens Trinitatis profeſſio, niſi omnes tres perſonæ nominentur.

Nõ eſt ſufficiens forma Baptiſmi, niſi oẽs tres perſonæ ſigillatim nominentur. Ambroſ.

Baptiſmus in nomine Chriſti datus non eſt validus.

Tertiò ſequitur, Baptiſmum datum in nomine Chriſti, non exprimendo alias perſonas, eſſe inualidum ex vi inſtitutionis Chriſti. Ita ſentiunt omnes Theologi ſuprà citati; & colligitur apertè ex omnibus, quæ in probatione aſſertionis poſitæ adducta ſunt. Præſertim ex definitionibus Pelagij & Zachariæ Pontificum, & plura ſtatim afferemus in ſoluti-

A onibus argumẽtorum. Nunc ſolùm addo verba Bedæ, libr. variarum quæſt. q. 14. *Notandum, ſi quis baptizans dicat, Baptizo te in Chriſto Ieſu, & non dicat, in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, ſicut Dominus inſtituit, non eſt verus Baptiſmus.* Et ratio eſt clara, quia inuocatio Chriſti non eſt expreſſa Trinitatis profeſſio, quàm oſtendimus eſſe de eſſentia formæ Baptiſmi. Adde præterea, ex vi verborum etiam nõ eſſe implicitam Trinitatis profeſſionem, quãuis ſuppoſita fide, quam nos habemus, poſſit eam nobis iudicare, magis ex facilitate & promptitudine intelligentium, quàm ex vocis ſignificatione. Nam licèt Chriſtus ſit vnctus à Patre, tamen etiam ipſe, ſeipſũ
B vnxit, quatenus eſt ſuæ Incarnationis, & ſanctificationis ſuæ humanitatis author. Atq; eodem modo, licet dicatur Spiritu ſancto vnctus, ſeu ſanctificatus per quandam appropriationem, tamen etiam ipſo Verbo, eiuſq; diuinitate ſanctificatus eſt: ac delibutus, vnde ſi in Deo tantum eſſet vna perſona, & carnem ſumeret, propriè appellari poſſet Chriſtus, ergo ex vi ſignificationis huius vocis, nõ ſatis indicatur tota Trinitas etiam implicitè. Ergo ex vi inſtitutionis non poteſt illa forma eſſe ſufficiens. Et hoc exiſtimo ita certum, vt contraria ſententia, quoad hanc partem, nullo modo probabilis ſit. An verò aliquando ex diſpenſatione talis forma conceſſa fuerit, dicemus in ſolutione argumentorum.

2. Concluſ.

C Dico ſecundò: De eſſentia huius formæ eſt, vt in ea non ſolùm Trinitas Perſonarum, ſed etiam naturæ vnitas ſignificetur, quod fit per particulam illam *in nomine.* Ita ſentit D. Thomas, hic art. 6. & Magiſter cum Scholaſticis loco ſuprà citato, & Hugo de ſancto Vict. lib. 2. de ſac. par. 6. c. 2. Et colligitur ex verbis Chriſti adiuncta Eccleſiæ, & Sanctorum intelligentia. Non enim ſine myſterio exiſtimatur dixiſſe Chriſtus *in nomine,* & non in nominibus: ſed vt indicaret vnam eſſe trium perſonarum virtutem, ſubſtantiam, & maieſtatem, quæ vno illo nomine ſignificatur. Vnde Hieronymus, Matth. 28. *Baptizantur* (inquit) *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, vt quorum vna eſt diuinitas, vna ſit largitio, nomenque Trini-*
D *tatis vnus Deus eſt.* Et clariùs ſuper ad Epheſ. 4. circa illa verba: *Vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma. Non baptizamur,* inquit, *in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; ſed in vno nomine, quo intelligitur Deus.* Eodem modo Auguſtin. 3. contra Maxim. cap. 32. *In nomine,* inquit, *non in nominibus, quia hi tres, vnum ſunt, & hi tres, vnus eſt Deus.* Ambroſ. 2. de ſacrament. cap. 7. *In vno nomine baptizare non iuſſit, dicens, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: Noli mirari, quia dixi, vnum nomen, vbi eſt vna ſubſtantia, vna diuinitas, vna maieſtas.* Idem latè atque ex profeſſo docet, libro 1. de Spiritu ſancto, cap. 14. ex hoc, & aliis Scripturæ locis oſtendens, vno trium perſonarum nomine, vnam dominationem ſignificari. Et
E Gaudent. tractat. 14. de Promiſſione Paracleti ſic ſcribit: *Cùm Baptiſmi opus in Trinitate decerneret celebrandum, non ait, in nominibus, ſed in nomine: Pater enim Deus eſt, & Filius Deus eſt, & Spiritus ſanctus Deus eſt, ſicut ſanctarum Scripturarum teſtimoniis dilectioni veſtræ ſæpius approbaui; ac propterea, vnum eſt Trinitatis nomen, cuius vna virtus, atque diuinitas permanet in omnia ſecula.* Ratio vera eſt, quia non minùs eſt de neceſſitate ſalutis, vnius diuinitatis, quàm trium perſonarum profeſſio, nec poteſt eſſe vera ac perfecta huius myſterij profeſſio ſine fide huius diuinitatis. Vtrumque ergo debuit in forma Baptiſmi explicari.

Magiſter. Hugo de S. Victore.

Hieron.

Auguſt.

Ambroſ.

Gaudent.

Ex qua concluſione infertur, hanc formam, *Ego te baptizo in nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti,*

eſſe inſufficientem ad hoc ſacramentum conſtituendum; quia in ea fit eſſentialis mutatio. Nam, ſi per vocem illam, *In nominibus*, indicentur tantum ipſa nomina relatiua, ſeu proprietates trium perſonarum, quamuis non admiſceatur poſitiuus error in forma, tacetur tamen myſterium Vnitatis triũ perſonarum in Deitate, & ita non ſufficienter explicatur in hac forma fides vnius Deitatis in trib. perſonis. Si autem vox illa, *In nominibus*, indicet abſolutum nomen, ſeu perfectionem, continebit forma errorem Vnitati Dei contrarium. Atque eadem ratio eſt de quacunque ſimili mutatione, vel additione facta huic formæ. Ratione cuius, aut inæqualitas inter perſonas, aut diſtinctio in natura ſignificetur. Si quis autem loco illius vocis, *In nomine*, diceret, *in virtute*, vel aliquid ſimile, quo vnitas in natura trium perſonarum ſignificetur, fortaſſe forma eſſet valida, quia res ſignificata videtur eſſe eadem; quamuis vocibus diuerſis; grauiter tamen peccaret, & non careret forma aliqua dubitatione, quia illæ voces non ſunt omnino ſynonymæ, nam illud, *In nomine*, plus complecti videtur, quàm ſi dicas *In virtute*, aut *in maieſtate*, vel *Deitate Patris*, *&c.* nam hoc totum illa voce comprehenditur, & præterea inuocatio, & profeſſio fidei vnius Dei, atque Trini.

Baptiſmus in virtute Patris & Filij & Spiritus ſancti datus dubius.

Hæc forma, in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti, &c eſt valida.

Sed quid, ſi quis baptizet hoc modo: *Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij, & in nomine Spiritus ſancti*, videtur enim illa nominis repetitio æquiualere illi plurali voci, *In nominibus?* Reſpondetur; non æquiualere; ſed illam formam eſſe validam, quia vnum & idem nomen poteſt iterum atque iterum nominari, & inuocari abſque pluralitate: vt verè dicitur Pater Deus, Filius Deus, & Spiritus ſanctus Deus, non tamen poſſunt dici Dij: quia hoc ſignificat pluralitatem naturarum; illud verò minimè, quia ſunt vnus & idem Deus.

Ad rationes ſecundæ ſententiæ reſpõdetur.

Supereſt, reſpondeamus ad ea, quæ in ſecunda ſententia adducta ſunt (nam de prima nihil dicere oportet) Et priùs quàm ſententiam Zachariæ Pap. & Ambroſ. explicemus, declaranda ſunt illa Scripturæ teſtimonia, in quibus Apoſtoli dicuntur baptizaſſe, *In nomine Chriſti*, aut *In nomine Domini Ieſu*. Eſt enim valde communis inter Scholaſticos ſententia Apoſtolos vſos fuiſſe eo tempore hac forma, *Ego te baptizo in nomine Chriſti*, non quia illa per ſe ſufficiat, iuxta Chriſti inſtitutionem: ſed quia ex ſpeciali diſpenſatione hoc illis conceſſum fuerit eo tempore, vt nomen Chriſti, & fides, atque amor erga illum, fidelium animis magis inſiderent. Ita ſentit Diuus Thomas hîc, & ferè antiqui Scholaſtici ſuprà citati. Mihi tamen longè probabiliùs videtur, nunquã Apoſtolos, aut eorum miniſtros, baptizaſſe ſub illa forma, ita vt nomen Patris, vel Spiritus ſancti omiſerint: quod latè docuit Armachan. libro 8. de quæſtionibus Armenorum, à cap. 3. Can. libr. 6. de Locis, cap. 8. ad ſeptimum, & propendet Soto in 4. diſtinct. 3. q. vnica, artic. 3. Et probatur primò ex loco Actorum 19. vbi Paulus inuenit quoſdam, qui ſe baptizatos eſſe dicebant, eoſque interrogauit: *Si Spiritum ſanctum accepiſtis credentes? At illi dixerunt ad eum: Sed neque ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus.* Tunc Paulus rurſus interrogauit: *In quo ergo baptizati eſtis?* quæ interrogatio apertè ſupponit, non potuiſſe illos more conſueto, & ea forma, qua alij ſolebãt baptizari, non audito Spiritus ſancti nomine; quia nimirùm non dabatur tunc forma Baptiſmi, abſque Spiritus ſancti inuocatione & appellatione: ergo tunc etiam fiebat in forma Baptiſmi, expreſſa trium perſonarum inuocatio. Et ideò Paulus iuſſit illos iterum baptizari Baptiſmo Chriſti, & forma conſueta.

Apoſtoli nũquam baptizarũt in nomine Chriſti.

Armachan. Cano. Soto.

Probatur primo ex Actor. 19.

2. probatur.

Secundò probatur; quia ex illo modo loquendi Scripturæ colligi non poteſt huiuſmodi diſpenſatio, aut quod Apoſtoli illo modo baptizauerint. Primò quidem, quia baptizari *In nomine Chriſti*, vel *In nomine Domini Ieſu*, non tantùm ſignificat inuocato hoc nomine, ſed etiam ſignificare poteſt in fide, virtute, & authoritate eius, & Baptiſmo ab ipſo inſtituto baptizari. Quod patet ex eodem loco Actorum 19. Vbi ſtatim ſubdit: *His auditis baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu*, ac ſi diceretur, baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti, quia antea ſolo Baptiſmo Ioannis fuerant baptizati, quomodo expoſuit Damaſcenus, libr. 4. de fide, cap. 10. quod Paulus ait ad Romanos, cap. 6. nos eſſe in Chriſto baptizatos: *Nam in Chriſtum*, inquit, *baptizatum eſſe, nihil aliud indicat, quàm in eum credendo ſalutifera aqua tingi.* Sic etiam Baſil. dicto libro de Spiritu ſancto, cap. 12. expoſuit; baptizari in Spiritu ſancto non eſſe idem, quod baptizari ſola Spiritus ſancti perſona nominata; ſed idem, quod baptizari in virtute, ſeu in ſanctificatione Spiritus ſancti. Vel aliter; quamuis demus, in illis locis ſignificari, nomen Domini Ieſu Chriſti ſolitum eſſe proferri in forma Baptiſmi, non tamen inde poteſt colligi, nomina Patris, vel Spiritus ſancti fuiſſe omiſſa, quia facilè potuerunt omnia coniungi, & proferri, hoc modo; Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij eius Ieſu Chriſti Domini noſtri, & Spiritus ſancti. Atque hoc modo, & ſatisfit illi coniecturæ, quam ſententia contraria afferebat, ſcilicet, quòd nomen Chriſti exprimebatur, vt fieret amabile; & ſimul retinetur integra forma Baptiſmi, & non omittuntur aliæ perſonæ, quarum amor æquè neceſſarius eſt, earumque cognitio ad ipſum Chriſtum meliùs cognoſcendum confert.

Actor. 19.

3. Probatur.

Tertiò, quòd Apoſtoli non fuerint vſi diſpenſatione, videtur planè colligi ex illo Canone 49. vel 50. Apoſtolorum, vbi damnatur error eorum, qui baptizabant in morte Chriſti, ſeu Domini, & ſubditur ratio: *Non enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Quæ ratio euidenter ſupponit, & illos ſemper præceptum illud & formam obſeruaſſe, & omnem aliam, etiam ſi ſit *In nomine Domini*, vel *Chriſti*, inſufficientem iudicaſſe.

4. Probatur ex Patribus.

Cyprian.

Quartò hoc potiſſimùm confirmatur, teſtimoniis Patrum, qui in hunc modum prædicta teſtimonia interpretati ſunt. Cyprianus Epiſtol. 73. ad Iubaian. poſt medium, vbi tractans illa verba Petri, Actorum 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Domini Ieſu Chriſti*, inquit, *Ieſu Chriſti mentionem facit Petrus, non quaſi Pater omitteretur, ſed vt Patri quoque Filius adiungeretur. Denique vbi poſt Reſurrectionem à Domino Apoſtoli ad Gentes mittuntur, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti baptizare gentiles iubentur: quomodo ergo quidam dicunt, baptizatum in nomine Ieſu Chriſti, remiſſionem peccatorum conſequi poſſe, quando ipſe Chriſtus Gentes baptizare iubeat in plena, & adunata Trinitate?* Eandem expoſitionem & doctrinam habet Fulgentius lib. 5. de Incarnatione & gratia, cap. 11. vbi inter alia inquit, Ideò in forma Baptiſmi dictum eſſe, *In nomine Filij*, in ſingulari, vt ſignificaretur, vnam & eandem eſſe Chriſti perſonam in diuiniate, & humanitate ſubſiſtentem, *Et propterea*, inquit, *omnis qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſacramento ſanctæ regenerationis abluitur, non niſi in Chriſti morte, ac nomine baptizatur.* Atque in hunc modum exponit ſtatim verba citata Petri, Actor. 2. & Pauli

Fulgent.

Auguſt. & Pauli ad Rom. 6. Sic etiam Aug. lib. 3. contra Maximinum, c. 17. dicit, ſicut ex illis verbis, Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, non poteſt colligi Spiritum ſanctum excludi ab opere creationis, ita ex verbis Petri, Actorum 2. *Baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti*; non poſſe colligi, illos non fuiſſe baptizatos in nomine Patris, & Spiritus ſancti; quia licet in nomine Ieſu Chriſti iuſſi ſint baptizari, vna perſona alias nõ excludit. Chryſoſt. Eandem ſententiam docet Chryſoſt. hom. 30. in 2. ad Corinth. tractans verba illa, cap. 13. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio ſancti Spiritus ſit cum omnibus vobis, Amen.* Vbi & conſiderat, interdum Paulum omnes tres perſonas ſimul nominare; interdum duas, interdum vnam tantùm, vt earum æqualitatem oſtendat, atque vnam ab altera non ſeparari, & huius occaſione adducit illud, 1. ad Corinth. cap. 6. *Sed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis in nomine Domini Ieſu Chriſti, & Spiritu Dei noſtri*, & ſubdit. *Quid igitur dic, oro? Non baptizati fuerunt in Patre illi? Quare igitur non dixit, abluti eſtis in nomine Patris? quia ſine diſcrimine, nunc huius, nunc illius meminit hypoſtaſis.* Origen. Eodem modo Origen. lib. 5. in ad Roman. circa illa verba, cap. 6. *Quicunque baptizati ſumus cum Chriſto Ieſu, &c. Requiras*, inquit, *hoc quod Dominus dixit ad Diſcipulos, vt baptizarent in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cur Apoſtolus ſolius Chriſti in Baptiſmo nomen aſſumpſit, dicens: Quicunque baptizati ſumus, cum non habeatur legitimum Baptiſma, niſi ſub nomine Trinitatis.* Et in ſumma reſpondet, Paulum ibi non deſcribere formam, & rationem Baptiſmatis, & ideò non poſuiſſe integra verba, ſed ea tantùm, quæ ad rem, de qua agebat, pertinebant. Ibi autem diſputabat de Baptiſmo, quatenus mortem, & ſepulturam Chriſti repræſentat, & quia in hoc conformamur Chriſto, non Patri, aut Spiritui ſancto, ideò, Chriſti potiùs, quàm aliarum perſonarum mentionem fecit; non quia in forma Baptiſmi Chriſtus abſque aliis perſonis nominetur. Theophyl. Denique Theophylactus in fine Euangeliſtæ Lucæ tractans illa verba: *Et prædicari in nomine eius Pœnitentiam*, & per *Pœnitentiam*, Baptiſmum intelligens, quærit: *Quomodo Baptiſma, in nomine ipſius Chriſti fieri intelligerent, cum alias doceamur baptizare, In nomino Patris, & Filij, & Spiritus ſancti?* Et reſpondet; *Primùm dicimus, quòd quando dicimus, Baptiſma fieri in nomine Chriſti, non dicimus, quòd oporteat in ſolius nomine Chriſti fieri, ſed quod Chriſti Baptiſma ſpirituale eſt. Inſuper Baptiſma: In nomine Chriſti, intellige in morte Chriſti. Et aliter, Chriſti nomen in ſeipſo continet & Patrem inungentem, & vnctionem Spiritum, & vnctum Filium.* In quibus vltimis verbis, non ſentit propter hanc cauſam ſatis eſſe proferre nomen Chriſti, ſed reddit hanc inter alias cauſas, ob quas Baptiſmus dicitur Baptiſmus Chriſti, aut dari in nomine Chriſti, ſicut ſuprà exponentes Baſilium dicebamus.

Vltimo probatur coniectura. Vltimò adhiberi poteſt coniectura, quia nulla fuit in primitiua Eccleſia probabilis cauſa talis diſpenſationis: quia, etiamſi demus, fuiſſe tunc expediens nomen Ieſu Chriſti expreſsè in forma proferre; nulla tamen oſtendi poteſt vtilitas in ſubticendis nominibus Patris, & Spiritus ſancti. Et alioqui ſine euidenti neceſſitate non oportebat diſpenſare in lege maximè neceſſaria, cuius obſeruatio erat, veluti ianua ad totam Chriſti legem ſuſcipiendam, quæ tunc promulgari incipiebat. Adde, explicitam fidem Trinitatis omnibus, fuiſſe in præcepto ab initio prædicationis Euangelicæ: ergo nõ erat tantum miſterium occultandum, aut in forma Baptiſmi omittendum. Talis ergo diſpenſa- A tio, nec neceſſaria fuit, nec expediens, non eſt ergo voluntariè aſſerenda, cùm neque in Scriptura ſacra, neque ex aliquo Concilio, aut traditione colligatur.

Decretum Nicolai Pap. declaratur. Ad Decretum Nicolai difficile eſt reſpondere. Nam quod D. Thom. & alij dicunt de diſpenſatione, duplici ex capite reiectum eſt, quia & nunquam fuit talis diſpenſatio Apoſtolis conceſſa, & quamuis fuiſſet, non duraſſet vſque ad Nicolai tempora, qui octingentis annis fuit poſt Chriſtum: alioqui pari ratione dici poſſet, nunc etiam durare. Præſertim, quia Pontifex ſuam ſententiã fundat in dicto Ambroſij, quem oſtendimus, non fundaſſe ſententiam B ſuam in diſpenſatione. Secundò, non minùs diſplicet, quod alij dicunt, Pontificem loqui in caſu neceſſitatis, tum quia in eo caſu, in quo Pontifex loquitur, nulla erat neceſſitas baptizandi in ſolo nomine Chriſti. Immò vix fingi poteſt, quod in aliquo caſu interueniat talis neceſſitas, niſi fortè ex ignorantia miniſtri baptizantis, tùm præcipuè quia propter nullam neceſſitatem poteſt variari eſſentialis materia, vel forma ſacramenti, vt ſuprà oſtenſum eſt. Alij dicunt, Nicolaum non affirmare huiuſmodi Baptiſmum eſſe validum, ſed non eſſe iterandum, & interpretantur non eſſe iterandum abſolutè, quia ſaltem eſt res dubia, iterandum aũt eſſe ſub conditione. Sed hoc non placet: quia Pontifex ibidem dicit, Baptiſmum datum à Iudæo in nomine Trinitatis, non eſſe iterandum. C Quod intelligit tam abſolutè, quàm ſub conditione, vnde illis verbis ſimpliciter docet, talem Baptiſmum eſſe validum, at verò eodem modo loquitur de Baptiſmo dato in nomine Chriſti. Alij ergo ita exponunt Nicolaum, ſicut nos interpretati ſumus Actuum teſtimonia, ſcilicet, vt non loquatur de forma, in qua expreſſo nomine Chriſti omittuntur Perſonæ Patris, & Spiritus ſancti, ſed de illa, in qua ſecunda perſona nominatur ſub nomine Chriſti, aliis non omiſſis. Cùm verò dicit Pontifex, *tantum in nomine Chriſti*, illa dictio excluſiua, *tantum*, aiunt D non excludere alias perſonas, ſed Filij expreſſam nominationem, ita vt ſolum dicatur, *in nomine Patris, & Chriſti, & Spiritus ſancti.* Quæ expoſitio attribui etiam poteſt Ambroſio, & ad eam poteſt ratio eius accommodari, quod, ſcilicet tantundem ſit nominare ſecundam perſonam ſub nomine Chriſti, ac ſub nomine filij, quia etiam in nomine Chriſti dicatur relatio ad alias perſonas. Et idem dici poteſt ad Bedam ſuper Acta, præſertim cùm alio loco veram ſententiam docuerit, vt vidimus. Atque hæc expoſitio pia eſt, & probabilis, nonnihil tamen videtur coacta. Vnde valdè dubito, an hęc fuerit mens Nicolai, & Ambroſij. An verò id, quod in ea aſſeritur, in rigore verum ſit, dicam ſequenti ſectione. Quamobrem alij ſimpliciter confiten- E tur, Pontificem vt priuatum Doctorem falſæ opinioni adhæſiſſe, quam ſententiam ſequitur Cano loco ſuprà citato, quia in eo decreto vnum eſt, de quo Pontifex interrogatus directè reſpondet, atque definit; aliud verò, quòd obiter dicit abſque Pontificia authoritate, ac definitione. Primùm illud eſt, an Baptiſmus datus à Iudæo validus ſit, ad quod Pontifex affirmatiuè reſpondet, eiúſque definitio certa eſt. Secundò verò obiter dixit Pontifex, huiuſmodi Baptiſmum datum tantum in nomine Chriſti validum eſſe, & in hoc ſecutus eſt ſententiam Ambroſij, exiſtimauitq; teſtimonia Actuum Apoſtolorum, ita eſſe intelligenda, & locutus eſt, vt priuatus Doctor, & ſententiam minus probabilem ſecutus eſt. Obiectio. Dices, Contraria ſententia de-

finita fuerat à Pelagio & Zacharia Pontificibus, vt viſum eſt ex cap. Si reuera, cap. In Synodo, cap. Multi, de conſecra. diſt. 4. Quomodo ergo potuit Nicolaus, etiam vt priuatus Doctor, contrariæ ſententiæ adhærere? Reſpondetur, eos Pontifices de quæſtione hac nihil ex profeſſo, ac de fide definiuiſſe; quia Epiſtolę illæ; ex quib. Gratianus refert ſe ſumpſiſſe illa Decreta, non leguntur integræ in tomis Conciliorum: ex illis autem Decretis, vt ſunt apud Gratianum, habemus quidem eos Pōtifices docuiſſe, neceſſariam eſſe, Trium perſonarum inuocationem, & non ſatis eſſe Chriſti, vel vnius perſonæ appellationem: nō verò ſatis cōſtat, eos Pontificia authoritate definiuiſſe, hāc inuocationem debere eſſe explicitam, & non ſatis eſſe implicitè contentam in nomine Chriſti. Atq; hæc vltima reſponſio poteſt in rigore ſuſtineri; proximè verò præcedēs reiicienda omnino non eſt, quia pietati eſt conſentanea. Et per hæc reſponſum eſt ad alios Patres. Sententia verò ibi citata ex Bernardo durior eſt, ac difficilior. Nam ſine dubio hæc forma, *Baptizo te in nomine Dei, & ſanctæ Crucis*, nullo modo eſt ſufficiens, niſi per Deum intelligamus, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vt Marſilius exponit. Addendum verò eſt non ſufficere, vt ab audientibus intelligatur, niſi in ipſa forma exprimatur, vt ſatis dictum, ac probatum eſt.

Reſponſio.

SECTIO IIII.

Vtrùm neceſſarium ſit in forma Baptiſmi exprimere tres perſonas diuinas ſub nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

HÆc quæſtio præcipuè tractari ſolet de hac forma; *Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & Spirati*, ſeu *procedentis ab vtroque*, quam eſſe ſufficientem docuit Caietan. hic ſequens Gloſſ. in cap. Multi, de conſecrat. diſtinct. 4. quæ dicit has voces ſufficere: *In nomine Genitoris, & Nati, & ſancti Flaminis*, addit tamen non ſufficere, ſi dicat: *Baptizo te in nomine trium perſonarum*, quod fortaſſe Caietan. non admitteret, vt videbimus: opinionem Caieta. ſequutus eſt Vict. vt habetur in ſumma eius, §. 14. de Baptiſmo. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia eſſentialis forma ſacramenti nō pendet ex materialibus verbis, vt ſuprà viſum eſt: ſed ex ſignificatione eorum. Vnde omnes voces eiuſdem ſeu æquipollentis ſignificationis ſufficiunt ad ſubſtantiam, vel eſſentiam ſacramenti conſtituendam: ſed illæ voces, *Genitor, Genitus, &c.* in ſignificatione æquiualent his, *Pater, & Filius*; ergo ſufficiunt ad eſſentiam Baptiſmi. Patet conſequentia, quia licèt formale ſignificatum illarum vocum videatur diuerſum; nam hæ ſignificant de formali relationes, illæ verò origines, tamen hæc diuerſitas nihil referre videtur: quia ex vſu eaſdem omnino res, & perſonas ſignificant, eiſdemque conceptibus ſubordinantur. Et hic vſus vocum magis eſt attendendus, quàm formalis illa & rigoroſa ſignificatio, ſicut etiam voces illæ *Pater, & Filius*, in rigore non ſignificant de formali Paternitatem, vel Filiationē diuinam, ſed Paternitatem & Filiationem ſimpliciter, tamen ex vſu accommodatæ ſunt ad illam ſignificationem. Et confirmatur primò. Nam Concilium Florentinum definit, illam formam eſſe ad Baptiſmum ſufficientem, in qua exprimitur actus miniſtri, cum ſanctæ Trinitatis inuocatione, & non addit, neceſſarium eſſe hanc inuocationem fieri illis vocibus: *Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus*. Sed ſub illis nominibus, *Genitoris, &c.* verè & propriè inuocatur & laudatur Trinitas, vt patet, cùm Eccleſia canit, *Genitori, Genitoque, laus & iubilatio*, & ſi quis cōfiteatur, vel credat Trinitatis myſterium illis vocibus, & conceptibus expreſſum, ſine dubio ſatisfacit præcepto credendi, vel confitendi Trinitatem. ergo, &c. Confirmatur ſecundo: nam ſi fieret mutatio ſimilis in vna tantùm perſona, validum eſſet ſacramentum: ergo idem eſt, ſi fiat in omnibus. Patet conſequentia: quia tam eſſentialis eſt inuocatio ſingularum perſonarum, quàm ſimul omnium. Antecedens verò patet exemplis receptis. Primùm illud eſt, quod in præcedenti ſectione tangebamus de hac forma, *Baptizo te in nomine Patris, Chriſti, vel Ieſu Chriſti, & Spiritus ſancti.* Aliud eſt, ſi loco *Filij*, dicatur *Verbi*, Item ſi loco nominis *Spiritus ſancti*, dicas *Paracleti*, aut *Doni*. Tandem confirmatur, quia in huiuſmodi mutationibus formarum ſacramentalium, vt accidentales & non ſubſtantiales cenſeantur, nunquam attendimus ad rigoroſam, ac metaphyſicam formalitatem ſignificationis; ſed ad rem ſignificatam, & ad moralem & practicum modum concipiendi. Et hac ratione cenſentur æquiualentia hæc verba, *Baptizo, abluo, tingo*, & ſimiliter hæc, *Abſoluo, & remitto*; cum tamen formalia ſignificata in rigore ſint diuerſa, ergo idem erit in præſenti.

Caie. ſenten. — Probatur. — Confirma. 1. — Confirma. 2. — Confirma. 3.

Secunda ſententia & communis eſt, neceſſarium eſſe exprimere tres perſonas nominibus, *Patris, & Filij, & Spiritus ſancti* & mutationem illam, in nomen *Genitoris, Geniti, & Spirati*, & quamcunque ſimilem, eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti. Ita ſentit Diuus Thom. hic art. 5. ad 7. & in 4. diſt. 3. art. 2. quæſtiunc. 2. ad 5. Bonauen. art. 2. quæſt. 3. Scot. quæſt. 2. artic. 3. Richard. artic. 2. quæſt. 3. Paludan. quæſt. 1. artic. 3. numero 16. Durand. quæſt. 2. Gabr. articulo 2. concluſ. 4. & artic. 1. dubita. 1. qui dicit Theologos omnes, Iuriſperitos, & Summiſtas in hanc ſententiam conuenire: eandem tenet Alexander Alenſ. 4. par. quæſtion. 13. membr. 3. artic. 3. §. 5. & Altiſiodor. lib. 3. ſum. tract. 3. cap. 4. quæſt. 4. Marſil. in 4. q. 3. art. 4. Bonauen. reddit rationem, quia mutantur nomina principalia in non principalia; quod magis explicans Scotus dicit, nomine *Patris, Filij, & Spiritus ſancti*, ſignificari proprias perſonarum proprietates, atq; adeò perſonas ipſas: nomine verò *Genitoris, &c.* ſignificari actus notionales; nō verò Perſonas; ſed ſolum connotari illas. Hæ verò rationes non videntur cogere; tum quia vix poteſt reddi ratio, cur nomen *Filij* ſit principalius, quàm nomen *Verbi*; aut nomen *Patris*, quàm nomen *Genitoris*. Tū etiam, quia ad ſubſtantiam ſacramenti non videtur referre, quòd nomen ſit magis vel minus principale, dummodo eandem omnino rem ſignificet. In hoc autem non videtur vera differentia; quam Scotus aſſignat, quia *Genitor*, reuera ſignificat perſonam generantem, pro qua etiam ſupponit: quod ſi fiat vis in ſignificato formali, aut connotato, etiā Pater ex vi ſuæ ſignificationis formaliter ſignificat Paternitatem, & connotat Perſonam. Aliam aſſignat rationem D. Tho. quia, ſicut in Baptiſmo, inquit, ex parte materiæ determinata eſt aqua, quia eius vſus eſt communiſſimus, facilis, & aptiſſimus ad ſignificationem huius ſacramēti: ita ex parte formæ determinatæ ſunt illæ voces, quæ faciliùs, & aptiùs perſonas diuinas ſignificant, quæq; futuræ erant in vſu frequentiori Eccleſiæ ad Trinitatem inuocandam, eiuſq; fidem profitendam. Huiuſmodi autem ſunt illa, *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*, & quæ in vnaquaque lingua his vocibus reſpondent. Itaque videtur D. Thomas hoc referre in ſpecialē Chriſti inſtitu-

2. & communis ſenten. — D. Thom. Bonauen. Richard. Palud. Durand. Gabriel. — Bonauen. Ratio. — Ratio D. Th.

inſtitutionem. Quæ præter adductam congruentiam fundari poteſt in verbis Chriſti, adiuncto vſu Epiphan. Eccl'ſiæ, & interpretatione Patrum, quos ſuprà retulimus. Quibus addi poteſt Epiphan. hæreſ. 73. in principio, vbi ſignificat, voces *Geniti*, & *Ingeniti*, non valere ad Baptiſmum: *Non dixit*, inquit, *Baptizantes eos in nomine Geniti, & Ingeniti ſed in nomine Patris, & Filij* & poſt multa dicit: *Ingenitum, nondum ſignificare Patris intelligentiam, neque Genitum ſignificare propriè Filium, quia ad omnia genita communem facit intelligentiam. Non enim omne, quod generatur eſt Filius, quamuis omnis filius ſit genitus*, & eadem ratione Genitor, ſeu generans latiùs patet, quàm Pater. Quare tandem concludit, nos non in Genito, & Ingenito, ſed in Athanaſ. Patre & Filio eſſe baptizatos. Et hoc ipſum videtur innuere Athanaſ. ſerm. 2. contra Arrian. circa medium, cùm inquit: *Non iuſſit nos baptizare, in nomine Geniti, & Ingeniti, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spi-* Cõfirmatur. *ritus ſancti.* Et confirmari poteſt hæc ſententia, quia aliàs ſequitur, formam eſſe validam, etiam ſi dicatur, *In nomine trium Perſonarnm*, vel *In nomine primæ, & ſecundæ, & tertiæ Perſonæ*, vel *In nomine Genitoris, & imaginis eius, ſeu ſplendoris gloriæ eius, & Doni vel Flaminis*, & ſimilibus: quia in his omnibus, licèt verba ſint diuerſa, tamen re ipſa, & iuxta communem vſum idem ſignificant, & eaſdem diuinas Perſonas faciunt concipere, & ſufficere poſſunt ad fidem profitendam, & ad Trinitatem inuocandam, vel laudandam. Quæ omnia, vt exiſtimo Caietanus concederet. Videntur tamen valde abſurda, & cõtra communem ſenſum.

Regula 1. In hac re primum exiſtimo certum; Omnem illam mutationem, per quam expreſſa inuocatio Trinitatis mutatur, implicitam, vel confuſam eſſe contra veritatem, & ſubſtantiam huius formæ: in quo non cenſeo probabilem eſſe opinionem Caietani. Vnde ſi quis dicat: *Baptizo te in nomine Trinitatis*,, forma eſt inſufficiens. Item ſi dicat, *Baptizo te in nomine Trini, & Vnius, & in nomine trium Perſonarum, & in nomine Primæ, Secundæ, & Tertiæ perſonæ*, quia in his omnibus modis, & ſimilib. non ſatis explicatur myſterium Trinitatis. Nam licèt explicetur numerus Perſonarum, tamen valdè confuſè, & nullo modo explicantur proprietates perſonales, nec emanatio vnius perſonæ ab alia. Atque idem cenſeo, ſi mutatio fiat in voces omnino appropriatas, & non proprias, vel etiam in valde metaphoricas, vt ſi dicas, *In nomine Omnipotentis, Sapientis, & Doni ſeu Flaminis*: & idem eſt de ſimilibus, quia talis inuocatio Trinitatis redditur valde obſcura, & aliena à communi vſu fidelium. Item, quia per illas voces non ſignificatur id, quod eſt proprium ſingularum Perſonarum, quamuis ex vſu intelligentium præcipuè ſapientium contingat per illas Obiectio. voces concipi perſonas ipſas. Dices, etiam illa vox, *Spiritus ſanctus* non eſt propria, ſed appropriata tertiæ perſonæ; nam in rigore etiam Pater, & Filius, Reſpon. ſunt Spiritus, & ſancti. Reſpondetur: iam illam vocem eſſe impoſitam ad ſignificandam proprietatem tertiæ Perſonæ; ſcilicet, ſpirationem paſſiuam, quã de formali ſignificat; ſub qua ratione hæc vox, quæ iam æquiuoca dici poteſt, non conuenit Patri, aut Filio. Atque ita non eſt appropriata, ſed propria. Ex quibus etiam intelligitur, quando Conci- Conc. Flor. lium Florentinum dixit, neceſſariam eſſe in hac forma Trinitatis inuocationem; quamuis in cortice verborum generaliter loquatur, tamen reuera ipſum loqui de illa inuocatione, quæ eſt in vſu Eccleſiæ, quamque paulò anteà commemorauerat, veram Baptiſmi formam aſſignando: hunc enim

A ſenſum & contextus ipſe præ ſe fert, & ratio oſtendit, quia alioqui quælibet inuocatio Trinitatis eſſet ſufficiens, quod falſum eſſe oſtendimus.

Secundò, quando mutatio ſolùm fit in diuerſa nomina propria Perſonarum, manente expreſſa inuocatione earum, res eſt magis dubia, & vtrimque probabilis, vt fatentur hic Soto, & alij recentiores expſitores D. Thom. Aliud autem eſt in hac re practicè loqui, aliud verò ſpeculatiuè. Practicè enim certum eſt, eſſe graue peccatum huiuſmodi mutationẽ facere; tum propter verba Chriſti, & conſuetudinem Eccleſiæ; tum propter ſcandalum; tum etiam propterea quod redditur dubium ſacramentum. Nam etiam ſi demus, Caieta- B ni opinionem eſſe probabilem, eſt tamen incerta: & ſi fortaſſe falſa ſit, ſacramentum in re erit nullum. Quapropter certum etiam cenſeo Baptiſmum datum ſub illa forma: *In nomine Genitoris, Geniti, &c.* iterandum eſſe ſaltem ſub conditione, quia reuera eſt valde dubius. At verò ſpeculatiuè poteſt opinio Caietani probabiliter teneri, habet enim fundamenta non parum vrgentia, & apparentia. Nihilominus diſcedendum non eſt à communi ſententia, quæ in materia præcipuè ſacramentorum, multum ponderis habet. Nam tota res pendet ex inſtitutione, quam vſus, & traditio Eccleſiæ declarat, ; & huiuſmodi Eccleſiæ ſenſus ex antiquis C Patribus & ſapientibus Doctoribus petendus eſt. Eſt ergo valde veriſimile, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem, vt ſimplex profeſſio fidei, quæ in Baptiſmo fit, & omnibus etiam rudioribus & ſimplicioribus communis eſſe debet, fieret etiam ſimplicioribus verbis, & communibus omnibus, & propriùs diuinas perſonas ſignificantibus. Et ideò mutatio in his vocibus, vel omnibus, vel aliqua earum ſubſtantialis eſſe cenſetur. Ex quo fundamento facile eſt omnia Caietani argumenta diluere.

2. Regula. Soto.

ARTICVLVS VII.

D Vtrùm immerſio in aqua ſit de neceſſitate Baptiſmi.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod immerſio in aqua, ſit de neceſſitate Baptiſmi. Vt enim dicitur, ad Epheſ. capite quarto. Vna fides, vnum Baptiſma. Sed apud multos communis modus baptizandi eſt per immerſionem. Ergo videtur, quod non poſſit eſſe Baptiſmus, ſine immerſione. 4. d. 3. art. 4. q. 1.

*2. Præterea, Apoſtolus dicit, Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem. Sed hoc fit per immerſionem; dicit enim Chryſoſt. * ſuper illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſan-* E *cto, &c. Sicut in quodam ſepulchro in aqua ſubmergentibus nobis capita, vetus homo ſepelitur, & ſubmerſus deorſum occultatur, deinde nouus rurſus aſcendit. Ergo videtur, quod immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.* Homil. 24. in Ioann. poſt med. tom. 3.

3. Præterea, Si ſine immerſione totius corporis poſſet fieri Baptiſmus, ſequeretur, quod pari ratione ſufficeret quamlibet partem aqua perfundi. Sed hoc videtur inconueniens; quia originale peccatum, contra quod præcipuè datur Baptiſmus, non eſt in vna tantùm corporis parte. Ergo videtur, quod requiratur immerſio ad Baptiſmum, & non ſufficiat ſola aſperſio.

SED *contra eſt, quòd Heb. 10. dicitur: Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei aſperſi corda à conſcientia mala, & abluti corpus aqua munda.*

RESPONDEO *dicendum, quod aqua aſſumitur in ſacramento Baptiſmi, ad vſum ablutionis corporalis, per quam ſigni-*

ſignificatur interior ablutio peccatorum. Ablutio autem fieri poteſt per aquam, non ſolum per modum immerſionis, ſed etiam per modum aſperſionis, vel effuſionis. Et ideò quamuis tutius ſit baptizare per modum immerſionis (quia hoc habet communior vſus) poteſt tamen fieri Baptiſmus per modum aſperſionis, vel etiam per modum effuſionis: ſecundum illud, Ezech. 36. Effundam ſuper vos aquam mundam: ſicut beatus Laurentius legitur baptizaſſe. Et præcipuè propter neceſsitatem: vel quia eſt magna multitudo baptizandorum: vt patet Actorum 2. & 4. vbi dicitur, quod crediderunt vna die tria millia, & alia die quinque millia: quandoque autem poteſt imminere neceſsitas propter paucitatem aquæ: vel propter debilitatem miniſtri, qui non poteſt ſuſtentare baptiZandum, vel propter debilitatem baptiZandi, cui poſſet imminere periculum mortis ex immerſione. Et ideò dicendum eſt, quod immerſio non eſt de neceſsitate Baptiſmi.

AD primum ergo dicendũ, quod ea quæ ſunt per accidens, non variant ſubſtantiam rei. Per ſe autem requiritur ad Baptiſmum corporalis ablutio per aquam. Vnde & Baptiſmus lauacrum nominatur, ſecundum illud, Epheſ. 5. Mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ. Sed quod fiat ablutio hoc vel illo modo, accidit Baptiſmo. Et ideò talis diuerſitas non tollit vnitatem Baptiſmi.

AD ſecundum dicendum; quod in immerſione expreſsiùs repræſentatur figura ſepulturæ Chriſti, & ideò hic modus baptiZandi eſt communior & laudabilor. Sed in aliis modis baptizandi repræſentatatur aliquo modo, licèt non ita expreſsè. Nam quocunque modo fiat ablutio, corpus hominis, vel aliqua pars eius, aquæ ſupponitur, ſicut corpus Chriſti ſub terra fuit poſitum.

AD tertium dicendum, quòd principalis pars corporis, præcipue, quantum ad interiora membra, eſt caput, in quo vigent omnes ſenſus, & interiores, & exteriores. Et ideò, ſi totum corpus aqua non poſsit perfundi, propter aquæ paucitatem, vel propter aliquam aliam cauſam, oportet caput perfundere, in quo manifeſtatur principium animalis vitæ. Et licet per membra, quæ generationi deſeruiunt, peccatum originale traducatur, non tamen ſunt membra illa potius aſpergenda, quàm caput: quia per Baptiſmum non tollitur tranſmiſsio originalis in prolem per actum generationis, ſed liberatur anima à macula & reatu peccati, quod incurrit. Et ideò debet præcipuè lauari illa pars corporis, in qua maxifeſtantur opera animæ. In veteri autem lege remedium contra originale peccatum, inſtitutum erat in membro generationis; quia adhuc ille, per quem originale erat amouendum, naſciturus erat ex ſemine Abrahæ. Cuius fidem Circumciſio ſignificabat, vt dicitur Rom. 4.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm trina immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi.

4.d.3. art. 4. q. 2. & 3. Et d. 23. q. 1. art 1. q. 2. cor. Refertur hoc in Dec. de cõſec. d. 4. c. 77. Poſtquam ex Hom. 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod trina immerſio ſit de neceſsitate Baptiſmi. Dicit enim Auguſtin. in quodam ſermone de ſymbolo ad baptizatos: Rectè tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine ſanctæ Trinitatis, rectè tertiò merſi eſtis, qui accepiſtis Baptiſmum in nomine Ieſu Chriſti; qui etiam tertia die reſurrexit à mortuis. Illa enim tertiò repetita immerſio, typum Dominicæ exprimit ſepulturæ, per quam Chriſto conſepulti eſtis in Baptiſmo. Sed vtrumque videtur ad neceſsitatem Baptiſmi pertinere, ſcilicet, & quod ſignificetur in Baptiſmo Trinitatis perſonarum, & quod fiat configuratio ad ſepulturam Chriſti. Ergo videtur, quòd trina immerſio ſit de neceſsitate Baptiſmi.*

2. Præterea, Sacramenta ex mandato Chriſti efficaciam habent. Sed trina immerſio eſt ex mandato Chriſti. Scribit enim Pelagius Papa Gaudentio Epiſcopo, Euangelicum præceptum ipſo Domino Deo, & Saluatore noſtro Ieſu Chriſto tradente, nos admonet, in nomine Trinitatis trina merſione ſanctum Baptiſmum vnicuique tribuere. Ergo ſicut*

De conſec. d. 4. c. Multi ſunt.

A *baptizare in nomine Trinitatis, eſt de neceſsitate Baptiſmi, ita etiam baptiZare trina immerſione, videtur eſſe de neceſsitate Baptiſmi.*

3. Præterea, Si trina immerſio non ſit de neceſsitate Baptiſmi, ergo ad primam immerſionem aliquis Baptiſmi conſequitur ſacramentum. Si ergo addatur ſecunda, vel tertia, videtur, quòd ſecundò, vel tertiò baptizetur, quod eſt inconueniens. Non ergo vna immerſio ſufficit ad ſacramentum Baptiſmi, ſed trina immerſio videtur eſſe de neceſsitate ipſius.

SED *contra eſt, quòd Greg.* dicit ſcribens Leandro Epiſcopo: Reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in baptiſmate, vel ter vel ſemel immergere, quoniam & in tribus* B *merſionibus, perſonarum Trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari.*

Lib. 1. Epiſt. 41. à med. & habetur de conſec. diſ. 4. c. 7. De trina.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut prius dictum eſt*) ad Baptiſmum per ſe requiritur ablutio aquæ, quæ eſt de neceſsitate ſacramenti. Modus autem ablutionis per accidens ſe habet ad ſacramentum. Et ideò, ſicut ex prædicta authoritate Gregor.* patet, quantum eſt de ſe, vtrumque licitè fieri poteſt, ſcilicet & ſemel & ter immergere; quia vnica immerſione ſignificatur vnitas mortis Chriſti, & vnitas deitatis, per trinam autem immerſionem ſignificatur triduum ſepulturæ Chriſti, & etiam Trinitas perſonarum. Sed diuerſis ex cauſis ſecundum ordinationem Eccleſiæ, quandoque inſtitutus eſt vnus modus, quandoque alius,* C *quia enim à principio naſcentis Eccleſiæ, quidam de Trinitate malè ſentiebant Chriſtum purum hominem eſſe æſtimantes, nec dici filium Dei & Deum, niſi propter meritum eius, quod præcipuè fuit in morte, ideò non baptizabant in nomine Trinitatis, ſed in commemoratione mortis Chriſti, & vna immerſione. Quod reprobatum fuit in primitiua Eccleſia. Vnde in Canonibus Apoſtolorum* legitur: Si quis Presbyter aut Epiſcopus non trinam immerſionem vnius myſterij celebret, ſed ſemel mergat in baptiſmate (quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini) deponatur. Non enim nobis dixit Dominus, in morte mea baptizate, ſed in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. Poſtmodum verò inoleuit quorundam Schiſmaticorum & Hæreticorum error, homines rebaptizantium ſicut de Donatiſtis* D *Auguſt.* narrat ſuper Ioann. Et ideò in deteſtationem erroris eorum fuit ſtatutum* in Concil. Tolet. quod fieret vna ſola immerſio. Vbi ſic legitur: Propter vitandum Schiſmatis ſcandalũ, vel hæretici dogmatis vſum, ſimplam teneamus Baptiſmi immerſionem. Sed ceſſante tali cauſa communiter obſeruatur in Baptiſmo trina immerſio. Et ideò grauiter peccaret aliter baptiZans, quaſi ritum Eccleſiæ non obſeruans, nihilominus tamen eſſet Baptiſmus.*

Art. præced. ad 1.

In argu. ſed contra.

In can 49. & 150. Et habetur de conſe. diſt. 4 c. 78. Si quis preſbyter.

Trac. 11. to. 9.

In Conc. Tolet. 4. can. 5. to. 2. Concil. & habetur d. conſe. diſt. 4. c. 84. Propter excluone in Decr. lib. 1.

*AD primum ergo dicendum, quòd Trinitas eſt ſicut agens principale in Baptiſmo. Similitudo autem agentis peruenit ad effectum ſecundum formam, & non ſecundum materiam. Et ideò ſignificatio Trinitatis fit in Baptiſmo per verba formæ; nec eſt de neceſsitate, quod ſignificetur Trinitas per vſum materiæ, ſed hoc fit ad maiorem expreſsionem. Si*E*militer etiam mors Chriſti figuratur ſufficienter in vnica immerſione. Triduum autem ſepulturæ non eſt de neceſsitate ſalutis noſtræ; quia etiam ſi vno die fuiſſet ſepultus, vel mortuus, ſuffeciſſet ad perficiendam noſtram redemptionem; ſed triduum illud ordinatur ad manifeſtandam veritatem mortis, vt ſuprà* dictum eſt. Et ideò patet, quòd trina immerſio, nec ex parte Trinitatis, nec ex parte paſsionis Chriſti, eſt de nececeſitate ſacramenti.*

q. 51 ar. 4. & 53. art. 2.

*AD ſecundum dicendum, quòd Pelagius Papa * intelligit trinam immerſionem eſſe de mandato Chriſti in ſuo ſimili; in hoc ſcilicet, quod Chriſtus præcipit baptizari in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; non tamen eſt ſimilis ratio de forma, & de vſu materiæ, vt dictum eſt.**

Loco citato in ardum.

In ſolu, præc.

AD tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt)* q. 64. ar. 8.

inten-

*intentio requiritur ad Baptiſmum, & ideo ex intentione miniſtri Eccleſiæ, qui intendit vnum Baptiſmum dare trina immerſione, efficitur vnum Baptiſma. Vnde Hieron. dicit * ſuper Epiſtolam ad Philip. Licet ter baptizetur (id eſt, immergatur) propter myſterium Trinitatis: tamen vnum Baptiſma reputatur. Si vero intenderet, ad vnamquamq; immerſionem vnum Baptiſma dare, ad ſingulas immerſiones repetens verba formæ, peccaret, quantum in ſe eſt, pluries baptizans.*

In com. c. 4. ad Epheſ. ſuper illud Vna fides, vnum Baptiſma, to. 9. refertur de conſ. d. 4. c. 20. Eodem modo.

DOctrina, quam D. Thom. tradidit in his articulis, explicata à nobis eſt in ſuperiori diſputatio. 20. quia pertinet ad materiam huius ſacramenti, vt ibi notauimus: littera autem D. Thom. per ſe ſatis eſt perſpicua.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm Baptiſmus poſſit iterari.

4. d. 6. q. 2. ar. 1. q. 1. Et 4. cont. c. 59. fi. & c 70. & 71. Et Ioann. 3. co. 4 & Eph. 4. lec. 2. col. 1. fi. & ſup. q. 63. ar. 5.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus poſſit iterari. Baptiſmus enim videtur inſtitutus ad ablutionẽ peccatorum. Sed peccata iterãtur. Ergo multo magis Baptiſmus debet iterari, quia miſericordia Chriſti tranſcendit hominis culpam.

2. Præterea, Ioannes Baptiſta præcipue fuit à Chriſto commendatus, cum de eo dictum ſit, Matth. 11. Inter natos mulierum non ſurrexit maior, Ioanne Baptiſta. Sed baptizati à Ioanne, iterum baptizabantur, vt habetur Act. 19. vbi dicitur; quod Paulus baptizabat eos, qui erant baptizati Baptiſmo Ioannis. Ergo multo fortius illi, qui ſunt baptizati ab hæreticis, vel peccatoribus ſunt rebaptizandi.

In Concil. 1. Nice. can. 19.

3. Præterea, In Niceno Concilio ſtatutum eſt; Siquis confugerit ad Eccleſiã catholicam de Paulianiſtis & Cataphrygis, rebaptizari eum omnino debere. Videtur autem eſſe eadem ratio de aliis hæreticis. Ergo baptizati ab hæreticis, debent rebaptizari.

4. Præterea, Baptiſmus eſt neceſſarius ad ſalutem. Sed de quibuſdam baptizatis aliquando dubitatur, an ſint baptizati. Ergo videtur, quod debeant iterum baptizari.

q. præc. ar. 4.

*5. Præterea, Euchariſtia eſt perfectius ſacramẽtum, quam Baptiſmus, vt ſupra dictum eſt. * Sed ſacramentum Euchariſtiæ iteratur. Ergo videtur, quod multo magis Baptiſmus poſſit iterari.*

SED *contra eſt, quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum Baptiſma.*

RESPONDEO *dicendum, quod Baptiſmus iterari non poteſt: primo quidem, quia Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio, prout ſcilicet aliquis moritur veteri vitæ, & incipit nouam vitam agere. Vnde dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnius autem non eſt, niſi vna generatio, & ideo non poteſt Baptiſmus iterari, ſicut nec carnalis generatio. Vnde Auguſt. * dicit ſuper illud Ioan. 3. Numquid poteſt in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci? Sic tu, inquit, intellige natiuitatem Spiritus, quomodo intellexit Nicodemus natiuitatem carnis; quomodo enim vterus non poteſt repeti, ſic nec Baptiſmus. Secundo, quia in morte Chriſti baptizamur, per quam morimur peccato, & reſurgimus in nouitatem vitæ: Chriſtus autem ſemel tantum mortuus eſt, & ideo Baptiſmus iterari non debet: propter quod Heb. 6. contra quoſdam rebaptizari volentes dicitur. Rurſus crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei. vbi gl. dicit, * Vna Chriſti mors, vnum Baptiſma conſecrauit. Tertio, quia Baptiſmus imprimit characterem, qui eſt indelebilis, & cum quadam conſecratione datur: vnde ſicut aliæ conſecrationes non iterantur in Eccleſia, ita nec Baptiſmus. Et hoc eſt quod Aug. * dicit in 2. cõtra Epiſtolam Parmeniani, quod character militaris non repetitur, & quod non minus hæret ſacramentum Chriſti, quã corporalis hæc nota: cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtiq; per pœnitentiam redeuntibus, non reſtituitur. Quarto, quia Baptiſmus principaliter datur contra*

Tract. 11. in Euang. Ioan. ante med. tom. 9.

Gloſ. ord. ſuper illud, Renouari rurſus ad pœnitentiam.

Lib. 2. c. 13. à med. to. 7. & ſupra habetur q. 63. ar. 5. & vide eũdem epi. 50. ad Bonif. poſt med. tom. 2.

A *originale peccatum, & ideo ſicut originale peccatum non iteratur, ita etiam nec Baptiſmus iteratur, quia vt dicitur Rom. 5. Sicut per vnius delictum, in omnes homines in condemnationem, ſic per vnius iuſtitiam, in omnes homines, in iuſtificationem vitæ.*

*AD primum ergo dicendum, quod Baptiſmus operatur in virtute paſſionis Chriſti, ſicut ſupra dictum eſt. * Et ideo ſicut peccata ſequentia, virtutem paſſionis Chriſti non auferunt, ita etiam nõ auferunt Baptiſmum, vt neceſſe ſit ipſum iterari. Sed pœnitentia ſuperueniente, tollitur peccatum, quod impediebat effectum Baptiſmi.*

Art. 2. huius 4.

*AD ſecundum dicendum, quod ſicut Aug. * dicit ſuper illud Ioan. 1. Sed ego neſciebam eum. Ecce poſt Ioannem baptizatum eſt, poſt homicidam non eſt baptizatum, quia Ioan.* B *dedit Baptiſmum ſuum; homicida dedit Baptiſmum Chriſti, quod ſacramentum tam ſanctum eſt, vt nec homicida miniſtrante polluatur.*

Trac. 5. decli nando ad fi. tom. 9.

AD tertium dicendũ, quod Pauliniani & Cataphrygæ non baptizabant in nomine Trinitatis. Vnde Gregor. dicit ſcribens Quirino Epiſcopo. Hi hæretici, qui in Trinitatis nomine minime baptizabant, ſicut ſunt Bonoſiani & Cataphrygæ (qui ſcilicet idem ſentiebant cum Paulinianis) quia & illi Chriſtum Deum non credunt (exiſtimantes, ipſum ſcilicet eſſe purum hominem) & iſti (ſcilicet Cathaphrygæ) Spiritum ſanctum peruerſo ſenſu eſſe quendam prauum hominem Montanum (ſcilicet credunt:) tales cum ad ſanctam Eccleſiam veniunt, baptizantur, quia Baptiſma non fuit, quod in C *errore poſiti in ſanctæ Trinitatis nomine minime perceperũt. Sed ſicut in regulis Eccleſiaſticis * dicitur: Si qui apud illos hæreticos baptizati ſunt, qui in ſanctæ Trinitatis confeſſione baptizabant, & veniunt ad Catholicam fidem, recipiantur vt baptizati.*

In regiſt. li. 9. Epiſt. 61. paulo à prin. Refert de conſ. d. 1. c. Hiuero.

De Eccleſia. dogm. c. 52. tit. 3. in Aug. & de conſ. d. 4. c. 43. & c. 27.

*AD quartum ergo dicendum, quod ſicut dicit Decret. Alexand. * III. de quibus dubium eſt, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmiſſis. Si baptizatus es, ego non te baptizo, ſed ſi nondum baptizatus es, ego te baptizo, &c. Non enim videtur iterari, quod neſcitur eſſe factum.*

In Decr. li. 3. ti. 41. de Bap. & eius effectu c. D. quibus eſt ca. 2. & de conſ. d. 4. 109. 110. 111. & 112.

AD quintum dicendum, quod vtrumq; ſacramentum, ſcilicet Baptiſmi & Euchariſtiæ eſt repræſentatiuum Dominicæ mortis & paſſionis; aliter tamen & aliter. Nam in Baptiſmo commemoratur mors Chriſti in quantum homo Chriſto commoritur, vt in nouam vitam regeneretur. D *Sed in ſacramento Euchariſtiæ commemoratur mors Chriſti, in quantum ipſe Chriſtus paſſus exhibetur nobis, quaſi paſchale conuiuium, ſecundum illud 1. Corinth. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaq; epulemur. Et quia homo ſemel naſcitur, multoties autem cibatur, ſemel tantum datur Baptiſmus, multoties autem Euchariſtia.*

COMMENTARIVS.

REſpondet D. Tho. Baptiſmum iterari non poſſe. Cuius rei quatuor adducit cõgruentias optimas, eaſq; magis explicat in ſolutionibus argumẽtorum, ſed omnia ſunt clara in littera: locus autem ad Epheſ. 4. quem D. Thom. adducit, nonnullam E difficultatem habet, quam in ſequenti diſputatione tractabimus.

DISPVTATIO XXII.

De vnitate ſacramenti Baptiſmi.

DIſputatio hæc pertinere poterat ad aliam ſupra traditam de inſtitutione, ſeu exiſtentia Baptiſmi, tamẽ propter D. Thomam vſque ad hunc locum dilata eſt; & quia facile expediri poteſt, ſuppoſitis his, quæ de eſſentia Baptiſmi dicta ſunt. Duplex ergo vnitas de hoc ſacramento inueſtigari poteſt, eſſentialis ſcilicet, ſeu ſpecifica, & numerica, & de vtraque breuiter dicemus.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmi ſacramentum ſit vnum tantùm in ſpecie, & quomodo differat à Baptiſmo ſanguinis, & flaminis.

Ratio dubitandi. Magiſter. Alenſ. Hugo de Sãcto Victore. Vvaldenſ.

RAtio dubitandi eſt primo, quia Baptiſmus communiter diſtingui ſolet in Baptiſmum aquæ, ſanguinis, & flaminis, vt cõſtat ex D. Thoma in hac quæſt. artic. 11. & 12. Magiſtro, & aliis doctoribus in 4. diſt. 4. Alenſ. 4. par. quæſt. 22. Hugo Victo. li. 2. de ſacramen. par. 6. cap. 6. & 7. Vvaldenſ. tom. 2. de ſacr. cap. 96. & 97. ſed hæc tria Baptiſmata ſpecie differũt, vt per ſe conſtat: ergo. Secundo, quia Baptiſmus etiã diuiditur in Baptiſmum Ioannis, & Baptiſmũ Chriſti: ſed hæc Baptiſmata ſpecie differunt, vt in ſuperioribus viſum eſt, ergo. Tertio, quia Baptiſmus etiã diuiditur in Baptiſmum per immerſionem, & per aſperſionem ſeu infuſionem aquæ: ſed hæc etiam Baptiſmata videntur ſpecie differre, quia licet materia remota ſit eadem, tamen materia proxima videtur ſpecie diuerſa; eſſentia autem ſacramenti magis attendenda eſt iuxta materiam proximam, quã remotam: ergo, &c.

Concluſio.

Reſpondetur, Baptiſmum, qui eſt vnum è ſacramentis nouæ legis, eſſe vnicum in eſſentia & ſpecie vltima. Concluſio eſt communis Theologorum, & certa ex illo Pauli ad Ephe. 4. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma:* illum enim locum de eſſentiali & ſpecifica vnitate interpretãtur ibi Chryſ. ſer. 11. & Hieronym. qui ex eo loco arguit Valentinum, & alios hęreticos, qui duo vel plura Baptiſmata poſuerunt, & inſinuat Tertull. lib. de Bapt. c. 15. de quo teſtimonio plura in ſequenti ſectione. Prçterea oſtendi poteſt cõcluſio, tum ex doctrina generali ſupra tradita de ſeptem ſacramentis nouæ legis: oſtendimus enim tantum eſſe ſeptem ſpecies vltimas ſacramentorũ; tum etiã ex ſpeciali doctrina & ratione huius ſacramenti, habet enim vnam formam ſpecificam, quæ omnino neceſſaria eſt, vt huiuſmodi ſacramẽtum conficiatur. Habet etiam eãdem materiam remotam, ſcilicet, aquam naturalem; & proximam, ſcilicet, ablutionem. Illæ enim ablutionum differẽtiæ accidentales ſunt tam phyſice; quia omnes fiunt per motũ localem, ſolum accidentaliter diuerſum; quam moraliter ſeu ſacramentaliter, quia omnes ordinantur ad eundem finem ablutionis. Rurſus huiuſmodi Baptiſmus ſemper ordinatur ad eũdem primarium effectum ſpiritualis regenerationis, & remiſſionis peccati originalis. Vnde eandem ſignificationem habet, & eundem characterem in ſpecie imprimit: eſt ergo ſemper idem ſecundum ſpeciem.

Inductione probatur cõcluſio.

Deinde explicatur & probatur concluſio diſcurrendo per alia Baptiſmata, ſeu opera, quibus nomen Baptiſmi accõmodari ſolet. Et in primis omitto varia Baptiſmata aquæ, quæ in lege veteri in vſu fuerunt, vt dicitur ad Hebræos 9. illa enim, quamuis in exteriori ablutione ſimilia eſſe potuerint noſtro Baptiſmo, tamen in ratione ſigni, & ceræmoniæ ſacræ multum ab eo differebant. Eademq; ratio eſt de Baptiſmo Ioannis, qui etiam in ablutione externa ſimilis fuit noſtro Baptiſmo; in ratione tamen ſigni ſacri, & in effectu & in ſanctificatione per formam verborum valde diſſimilis. De qua re fuſe diſputatũ eſt tomo præcedenti, & ideo plura hoc loco dicenda non ſunt. Ac propterea in concluſione locutus ſum de Baptiſmo, qui eſt ſacramentum nouæ legis, vt cætera omnia Baptiſmata aquæ excludat.

Ad Hebr. 9.

Martyriũ interdum Baptiſmus dici tur, ſed metaphorice.

Rurſus ſolet Martyrium *Baptiſmus ſanguinis* appellari. Quæ loquutio habet fundamẽtum in ſcriptura ſacra: nam Chriſtus Dominus Paſſionem ſuam, quæ Martyrium quoddam fuit, Baptiſmum interdum A appellauit Marci 10. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum; & Baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari,* &c. Lucæ 12. *Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coarctor, vſq; dum perficiatur?* Hæc vero appellatio metaphorica eſt; quia conſtat Martyrium non eſſe Baptiſmum aquæ, qui eſt proprie Baptiſmus, de quo nunc loquimur. Præterea conſtat, Martyrium non eſſe ſacramentum, cũ non ſit cerçmonia ſacra ad Dei cultum per ſe ordinata & inſtituta; quod eſt de ratione ſacramẽti: neq; etiã ſit ſignum ſacrum ſpeciali inſtitutione ad ſignificandum impoſitum; ſub quo genere ſigni ſacramẽtum conſtituitur, vt ſupra viſum eſt. Appellatur ergo Martyrium, *ſanguinis Baptiſmus,* B per quandam analogiam; quæ in primis conſiderari poteſt in omni Martyrio; & in hoc conſiſtit, quod ſicut Aqua Baptiſmi tangendo corpus perfecte lauat animam, omnem culpam & pœnam remittendo; ita in Martyrio ſanguis effuſus, ſuo modo tangit corpus, & inde fit, vt ſanctificetur anima, & à culpa ac pœna perfecte liberetur; quamuis diuerſo modo; nam hoc conuenit Martyrio ſolum ex ſpeciali priuilegio; Baptiſmo autem ex opere operato, ac ſacramentaliter.

Quid proprie Baptiſmus ſanguinis.

Alio ſpecialiori modo accommodatur hæc vox non cuilibet Martyrio, ſed illi, quod interdum ſupplet defectum Baptiſmi aquæ: eſt enim Baptiſmus aquæ per ſe neceſſarius ad ſalutem, contingit autem C aliquando aliquem ad Martyrium rapi prius, quam baptizari poſſit, & tunc dicitur baptizari ſanguine ſuo; quia per Martyrium ſaluatur, etiam ſi Baptiſmũ aquæ non recipiat, qui modus loquendi eſt frequẽs apud Patres; vt late inferius videbimus, agentes de effectu Baptiſmi; & interim videri poſſunt Cyprianus Epiſtola 73. ad Iubaian. Damaſcen. libr. 4. de fid. capit. 10. Fulgent. de fide ad Petrum capit. 30. & Tertull. lib. de Baptiſ. capitul. 16. In hac autem analogia ſeu proportione, præter differentias ſupra poſitas intercedit alia, quia Baptiſmus ſanguinis nunquam habet illum propriiſſimum effectum Baptiſmi, qui eſt character. Vnde neque eſt propria regeneratio in Chriſto, nec ianua ad Eccleſiam, & alia D ſacramenta recipienda, & per ſe loquendo non excludit neceſſitatem Baptiſmi aquæ, ſi ſuſcipi poſſit. Ac denique, quamuis ex parte ſubiecti naturaliter iterari non poſſit, quia homo per Martyrium extinguitur, & ideo naturaliter loquendo, iterum mori non poteſt, tamen quantum ex parte eius, & ſui effectus, non repugnaret iterari ſi, homo ſemel per Martyrium mortuus, ad vitam rediret iterumque Martyrium ſubiret. Differunt ergo pluſquam ſpecie Baptiſmus ſanguinis & aquæ; tamẽ hoc non eſt contra vnitatem ſacramenti Baptiſmi, de quo agimus; quia, vt oſtenſum eſt, Baptiſmus ſanguinis, neque eſt ſacramentum, neque habet proprium effectum ſacramenti Baptiſmi.

Cyprian. Dama. Fulg. Tertull.

Baptiſmus flaminis, metaphorice Baptiſmus.

E Tandem ſolet etiam interior contritio cum propoſito ſuſcipiendi ſacramentum Baptiſmi, *Baptiſmus flaminis* appellari: ſed hæc etiam eſt metaphorica, & analoga ſignificatio Baptiſmi. Vnde cõſtat, huiuſmodi motum cordis non eſſe ſacramentum; quia nullum ſenſibile ſignum includit, aut requirit, nec proprium aliquem effectum habet ex opere operato, ſed ſolum ex diſpoſitione operantis cum diuino auxilio, ſecum affert gratiam ſanctificantem, & remiſſionem peccati; non autem characterem, qui eſt proprius effectus ſacramenti in re ipſa ſuſcepti. Vnde fit, vt huiuſmodi Baptiſmus flaminis iterum atque iterum haberi poſſit; quia poſt vnam contritionem, poteſt optime haberi alia; & vt poſt illum non ſolum poſſit, ſed etiam debeat recipi Baptiſmus

mus

mus aquæ, ſi facultas illum ſuſcipiendi concedatur, vel etiam Baptiſmus ſanguinis, ſi ita occaſio tulerit: eſt ergo metaphorica, & analoga hęc appellatio Baptiſmi, quæ fundatur in ſupra dicta proportione: Baptiſmus enim proprie eſt remedium per ſe neceſſarium ex inſtitutione Chriſti ad delēdum originale peccatum: quia vero non ſemper in reipſa applicari poteſt, & per internā contritionem cum propoſito ſeu deſiderio illius, interdum ſuppletur virtus eius, quoad hũc effectum; ideo talis cõtritio includens hoc propoſitum Baptiſmi, & ſupplens vicē eius appellari ſolet Baptiſmus flaminis, ſeu Baptiſmus in voto. Quo fit, vt, quamuis latiori quadam ſignificatione, quęlibet contritio appellari ſoleat Baptiſmus pœnitentiæ, ſeu lachrymarum, vt conſtat ex Damaſceno libr. 4. de fide c. 10. & Nazianz. Oratione 39. verſus finem: ſpecialiori tamen modo illa contritio, quę antecedit realem Baptiſmi ſuſceptionem & includit votum eius; eaq; ratione delet originale peccatum, hāc Baptiſmi flaminis appellationem ſuſcipit, ſicut de Martyrio ſupra dicebamus; illud ſpecialiter vocari Baptiſmum ſanguinis, quod Baptiſmum aquæ antecedit, & vicem eius ſupplet.

Quęuis cõtritio poteſt dici Baptiſmus pœnitentiæ ſeu lachrymarum.

Damaſcen. Nazian.

Corollariũ.

Ex quo etiam obiter intelligitur, quod licet poſt ſuſceptum Baptiſmum aquę poſſit aliquis Martyrium ſubire, vel cõtritionem de peccatis habere, proprie tamen iam nõ eſt capax Baptiſmi ſanguinis, aut flaminis, quia iam nõ eſt capax contritionis, vt includit votum Baptiſmi, neq; etiam Martyrio indiget, vt ſuppleat Baptiſmi vicem. hæ igitur variæ Baptiſmi nuncupationes nihil obſtant ſpecificæ vnitati ſacramenti Baptiſmi. Atq; ex his ſatisfactum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramentum Baptiſmi vnum tantum numero recipi poſſit in eodem ſuppoſito, ita vt iterari non poſſit.

DEclarata ſpecifica vnitate, dicendum eſt de numero. ſupponimus autē id, quod per ſe manifeſtum eſt, in diuerſis ſubiectis ſeu hominibus Baptiſmata multiplicari ſecundum numerum, & in vnoquoq; habere ſuam numericam vnitatē, quia in diuerſis hominibus neceſſe eſt diuerſas fieri ablutiones. Neq; curioſe inquirere oportet, quomodo ſint diuerſa Baptiſmata, ſi contingat plures hac vna forma baptizari. *Ego vos baptizo.* Facile enim reſponderi poteſt, vel ſufficere diſtinctionem materiæ: vel, quod probabilius eſt, formā illam, quamuis in materiali ſono vna videatur; tamē ſignificatione & ſenſu eſſe plures: nam æquiualet his, *Ego baptizo te, & baptizo te, &c.* Rurſus diſputare non oportet, quomodo Baptiſmus in vno ſubiecto ſit vnus numero, cum ex multis rebus conſtet ablutione ſcilicet, & verbis, quę inter ſe non habent realem vnionem: iam enim ſuperius, tractando de ſacramentis in genere, dictum eſt, vnitatem ſacramenti eſſe ſimilem vnitati rerum artificialium, quę ſemper conſtant ex plurib. partibus, quæ inter ſe nõ ſemper vniunt̄ reali vnione; ſed ſolũ ordine quodam, vel alia morali, ſeu artificiali coniunctione. Sit ergo certum, in vno & eodem ſubiecto habere Baptiſmum vnitatem numericam ſacramentalem, & in ſubiectis diuerſis poſſe ſecundum numerum multiplicari.

Status quæſtionis proponitur.

Quæſtio igitur ſupereſt; an in eodē ſubiecto poſſint recipi plura Baptiſmata numero diſtincta: quæ in duplici ſenſu tractari poteſt. Prior eſt; an ſimul & in eodem inſtanti poſſit aliquis recipere duo ſacramenta Baptiſmi: & de hoc non agimus in pręſenti, tum quia inferius habebit commodiorem locum in materia de miniſtro, tractando quæſtionem illam, an poſſit aliquis à duobus baptizari: tum etiam, quia illa multiplicatio Baptiſmatum, ſi poſſibilis eſt, parũ ad rem Theologā refert: eſt enim valde materialis; nam in effectu & in formali ſignificatione ex parte rei ſignificatę illa Baptiſmata vnum ſunt, & per modum vnius conferuntur. Poſterior ergo ſenſus eſt, an ſucceſſiue poſſint in eodem ſubiecto Baptiſmata multiplicari, quod eſt quærere, an Baptiſmus ſemel ſuſceptus poſſit iterari, aut iterum dari.

Varij errores. Epiphan.

In qua re fuit antiqua hęreſis affirmās; poſſe hominem ter baptizari. Ita refert Epiph. hæreſ. 42. nullum tamē affert illius fundamentum; neq; ego illud inuenire potui. Solet etiam hic error tribui Donatiſtis: ſed hi, quamuis errarent in eo, quod Baptiſmũ Eccleſiæ non admitterent tanquam verum & ratũ; & ideo re ipſa baptizarent iterum eos, qui rite erant baptizati: tamen formaliter non docuerunt, poſſe iterum baptizari eum, qui ſemel eſt rite baptizatus; vt ſumit ex Auguſtino lib. 2. contr. lit. Petiliani c. 25.

Auguſt.

Concluſio. Probatur 1. ex ſcripturã. Epheſ. 4.

Quocirca dicendum eſt; vnum hominem ſemel tantũ baptizari poſſe, atq; ita ſacramentum Baptiſmi non eſſe iterabile, neq; poſſe eſſe, niſi vnum numero in eodem ſubiecto. Cõcluſio eſt certa de fide, quæ primo à D. Thom. hic probatur ex illo Pauli ad Epheſ. 4. *Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.* Quod teſtimonium eludi poſſet iuxta expoſitionē ſupra datam de vnitate ſpecifica Baptiſmi, quæ videtur ſatis conſentanea intentioni Pauli; intendit enim ibi perſuadere concordiam, pacem, & charitatem inter Eccleſiæ membra ex eo, quod omnia eandem gratiā ſint cõſecuta & vno Baptiſmo regenerentur, quod neceſſe eſt intelligi de ſpecifica vnitate; ſicut, quod ibidem dicitur, omnium eſſe vnā fidem; neceſſe eſt intelligi, de vnitate ſpecifica, vt ſignificauit Auguſt. lib. 13. de Trini. cap. 2. quia neque in omnibus fidelibus, neque in vno & eodem, neceſſe eſt fidem eſſe vnam numero, poteſt enim ſemel per hæreſin amitti & iterum comparari; & tunc non idem numero fidei habitus recuperatur, ſed diuerſus. Sed quamuis hęc expoſitio maxime litteralis videatur, nihilominus alia reiicienda non eſt, quā Anſelmus ibi, & D. Thomas ſequuntur, & alij Patres, qui ea hoc loco vtuntur ad veritatem propoſitam confirmandam. Leo Pap. Epiſtol. 37 ad Leonem Epiſcopum Rauennatem. c. 1. *Scimus,* inquit, *inexpiabile eſſe facinus, quoties cogitur aliquis lauacrum, quod regenerandis ſemel tributum eſt, bis ſubire, Apoſtolica reclamante doctrina, quæ vnam prædicat in Trinitate Deitatem, vnam in fide confeſſionem, vnum in Baptiſmate ſacramentum.* Similia habet Epiſtol. 79. ad Nicetam, ca. 7. *Hanc regulam ſeruandam omnibus Eccleſiis prædicamus, vt lauacrum ſemel initum, nulla iteratione violetur: dicente Apoſtolo, Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma.* Et eandem expoſitionem ſequitur Ambroſ. lib. 2. de Pœniten. ca. 2. vbi eandem veritatem confirmat ex alio Pauli teſtimonio, ad Hebræos dicentis: *Impoſsibile eſt eos, qui ſemel illuminati ſunt, guſtauerunt etiam donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, guſtauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtuteſque ſæculi venturi, & prolapſi ſunt; iterum renouari ad Pœnitentiam, rurſus crucifigentes ſibimetipſis filium Dei.* Nam in his verbis aperte loquitur Apoſtolus ad eos, qui baptizati ſunt, & poſt Baptiſmum peccauerunt, quos illuminatos vocat. Nam quia per fidem diuinitus illuminamur, & Baptiſmus eſt ſacramentũ fidei ac ſolēnis fidei profeſſio, ideo & ipſe Baptiſmus, *illuminatio,* & baptizati, *illuminati,* vocari ſolent. Et hoc modo loqui ſolent præcipue Patres Græci, vt videre licet apud Clementem Alexandrinum. lib. 1. Pędagog. c. 6. & Nazian.

Auguſt. Anſelm. Leo Pap. Ambroſ. Clemens Alexand.

Nazian. Chryſoſt. Cyrill. Hieroſol. Ambroſ.

& Nazian. Orat. 40. Chryſ. Homil. ad Neophyt. & Cyril. Hieroſol. in Catecheſ. Illuminatorum. Non intendit autem Paulus (vt quidam hæretici exiſtimarunt, & cum eis Tertul. lib. de Pudici. c. 20.) non poſſe hos illuminatos à ſtatu gratiæ lapſos, ad eum per Pœnitentiam reſtitui. Hoc enim (vt recte notat

1. Cor. c. 5.

Ambroſius) cõtrarium eſſet eidem Paulo 1. ad Cor. 5. docenti, etiam fidelibus, & baptizatis, peccata per Pœnitentiam cõdonari. Solum igitur docet, huiuſmodi hominem lapſum nõ poſſe iterum renouari, vtiq; per Baptiſmum. *Per lauacrum enim* (inquit Ambroſius) *renouamur, per quod renaſcimur, ſicut ipſe Paulus dicit* (ad Rom. ſcilicet 6.) *Conſepulti enim ſumus cum illo,* (ſcilicet Chriſto) *per Baptiſmum in mortem, vt quemadmodum ſurrexit Chriſtus ex mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Quod inferius etiã confirmat ex illis verbis. *Iterum crucifigentes. Nam in eo* (inquit,) *qui baptizatur, crucifigitur filius Dei, quia non potuit caro noſtra abolere peccatum, niſi crucifixa eſſet in Chriſto Ieſu. Denique ſcriptum eſt ad Rom. 6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in mortem ipſius baptizati ſumus: Et infra, ſi enim complantati ſumus ſimilitudini mortis eius, ita & reſurrectionis erimus, ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt cruci. Et ad Coloſſen. 2. Conſepulti ei in Baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis, ergo quod ait ad Hebræos. Ac rurſus crucifigentes filium Dei, eo ſpectat, vt de Baptiſmo dictum credamus.* Itaque qui poſt primum Baptiſmum, alterum ſuſcipere tentas, dicitur iterũ Chriſtum crucifigere, quia repræſentatione, & profeſſione ipſa, vel profitetur Chriſtum bis mortuum, vel ſignificat primam Chriſti mortem non ſibi ſufficere ad ſalutem, & alia indigere: & hanc huius loci

Auguſt. Epiphan. Chryſoſt. Theodoret. Theophyl. Phyloſtrat.

expoſitionem habet etiam Aug. lib. de Ver. & falſ. Pœnit. c. 3. Ephiph. hæreſ. 59. in principio. Chryſoſt. Hom. 9. in ad Hebr. Theodor. & Theoph. ad Heb. 6. Phyloſt. hæreſ. 89. qui in eodem ſenſu explicat aliud teſtimonium Pauli ad Heb. 10, quod ex profeſſo tractabimus infra de ſacrificio diſputantes.

Secundo probatur cõcluſio ex Conciliis.

Secundo principaliter probatur cõcluſio ex Eccleſiæ definitione. Hoc enim ſenſu dictũ eſt in ſymbolo Apoſtolorum, *Confiteor vnum Baptiſma in remiſſionem peccatorum,* vnde ex eorundem Apoſtolorum

Clem. Rom.

doctrina dixit Clemens Romanus lib. 6. Conſt. c. 15. *Vno Baptiſmo ſumus contenti, qui in Domini mortem traditur;* & infra, de his qui Baptiſmum iterare audẽt, dicit. *Crucifigunt Dominum, derident diuina.* Præterea idẽ

Concil. Vienenſe. Florẽ. Tri. Carth. 1.

definitur in Conc. Viennenſi, prout habet in c. vnic. §. vltimo, de ſum. Trinit. lib. 6. & in Concil. Floren. in Decreto Eugenij. & in Trid. ſeſſ. 7. ca. 9. de ſacramentis in genere, & ca. 11. de Baptiſmo, & eodẽ ſenſu Concil. Carthag. primum can. 1. prohibentur rebaptizationes, & regulæ fidei contrariæ dicuntur.

Tertio ex Patrum traditione. Cyprian. Baſili.

Atq; eadem eſt veterum Patrum traditio, vt videre licet, præter citatos, apud Cypria. Epiſt. 63. ad Cæcilium. & ſerm. de ablutione pedum, *Quem ſui reuerẽtia non patitur iterari,* Baſilius lib. de Spiritu ſancto. c. 15. *Non* (inquit) *Iudæorum more in quibuſlibet inquinamentis abluimur, ſed vnum nouimus ſalutiferum Baptiſma, quandoquidem vna eſt pro mundo mors, & vna ex mortuis reſurrectio, quarum figura eſt Baptiſma.* Idem docet Tertul. lib.

Tertul. Optatus. Damaſ. Auguſt.

de Baptiſ. c. 15. Optatus, lib. 5. contra Parm. Damaſc. lib. 4. c. 10. Aug. tracta. 5. 11. & 15. in Ioan. Epiſt. 203. & 204. & frequentiſſime in lib. contra Donatiſtas.

Vltimo rationibus.

Vltimo afferre poſſumus rationes, quarum prima ſumenda eſt ex Chriſti inſtitutione, ab illa enim originem trahit, quod Baptiſmus iterari non poſſit. Vnde, vel corrigenda, vel pie exponenda ſunt verba

Hugo.

Hugonis lib. 2. de ſacr. p. 6. c. 13. dicentis, *Valde rationabili definitione à ſanctis Patribus inſtitutum eſt, vt qui ſemel Baptiſmi ſacramentum percepiſſe cognoſcitur, nulla ratione illud iterato accipiat.* Nam quod ait, *Inſtitutum eſt,*

A

perinde dictum videtur, ac ſi diceretur, traditũ, declaratũ, ac definitum eſt. Alioquin enim certũ eſt, propriam huius rei cauſam in Chriſti Domini voluntate, & inſtitutione, eſſe poſitam. Nam quæ ſunt de neceſſitate ſacramentorum, cum in ſola rei natura non habeant fundamentum, ex voluntate inſtituẽtis orta ſunt. Etenim, quod ablutio facta ſub debita forma verborum, ſi fiat circa hominem baptizatum, non ſit ſacramentum, nec ſignum rei ſacræ; neq; ex ipſa, rei natura oriri potuit, neq; ex ſola Eccleſiæ inſtitutione. Nam, ſi ex vi inſtitutionis Chriſti illud eſſet ſubiectum capax talis ſacramenti, cum

B

alioqui materia & forma de ſe ſufficientes ſint, non poſſet Eccleſia impedire, quominus tale ſacramentum conficeretur, ergo dicendum eſt, hominem ſemel baptizatum, diuino iure eſſe ſubiectũ incapax alterius Baptiſmi, atq; hoc modo ex diuino iure eſſe vt hoc ſacramentum iterari non poſſit; hæc autem inſtitutio ex prędictis teſtimoniis, & definitionibus ſufficienter nobis conſtat. Rationes vero ſeu congruentiæ huius inſtitutionis optimæ ſunt, quas D. Tho. ibi adduxit art. 1. potiſſimæ vero ſunt, quæ ſumuntur ex fine huius ſacramenti, ordinatur enim hoc ſacramentum primo ad remiſſionem originalis peccati; hoc autem peccatum vnicum eſt, & iterari non poteſt; & ideo remedium illius ſemel tantum

Congruẽtiæ cur oportuerit Baptiſmũ non iterabilem à Chriſto inſtitui.

C

applicari oportet, ſicut in circumciſione fiebat.

Obiectio.

Dices fieri poſſe, vt Baptiſmus ſemel datus nõ efficiat prædictum effectum: ergo hac ſaltem de cauſa oporteret eum poſſe iterari. Reſpondetur, & per ſe, quãtum eſt ex parte ſacramẽti, nunquam poſſe carere ſuo effectu; in inſtitutione autem ſacramenti attendenda ſunt ea, quæ ſunt per ſe, non quæ per accidens ex defectu ſubiecti. Ac deinde etiam in eo caſu, quando Baptiſmus impeditur, ne ſuum effectũ habeat propter diſpoſitionem ſuſcipientis, recedẽte fictione, & impedimẽto ablato, poteſt poſtea habere ſuum effectum, vt infra dicemus, propter hanc ergo cauſam nõ fuit neceſſarium hoc ſacrm̃ iterari.

Reſpondetur 1.

Reſpondetur 2.

Alia obiectio.

Dices, quamuis originale peccatum iterari non

D

poſſit, tamen poſt illud remiſſum poſſunt alia committi, quibus Baptiſmi effectus deſtruatur; & amittatur: ergo vt ille effectus poſſit reparari, oportuit Baptiſmum iterari. Reſpondetur negando conſequentiam, ad ſummum enim concludit, neceſſariũ ſeu conueniens fuiſſe, inſtitui aliquod ſacramentũ, quo peccata poſt Baptiſmum commiſſa delerentur; non vero illud eſſe Baptiſmũ, quia alius modus remiſſionis, & facilior venia concedi debet homini contrahenti originale peccatum, aut etiam peccati ante ſuſceptum Baptiſmum, quam ei, qui poſtquam per Baptiſmũ illuminatus eſt, à ſuſcepta gratia cadit, vt latius in materia de Pœnitẽtia dicturi ſumus.

Reſpõd.

Secundo, cum prædicto fine Baptiſmi cõiuncti ſunt

E

alij; nimirũ, quod per illum regeneramur in Chriſto; vnde ſicut generatio ex Adam vnica tantum eſt, ita regeneratio in Chriſto vnica tantum eſſe debet. Item, quod Baptiſmus inſtitutus eſt, vt per illum Chriſto cõſignemur, & efficiamur membra eius, & Eccleſiæ eius, & ideo per illum imprimit characterem, qui eſt effectus omnino in ſeparabilis à Baptiſmo, atq; omnino indelebilis, poſtquã ſemel impreſſus eſt, vt ſupra, quæſt. 63. latius dictum eſt, & ideo ſicut characteres eiuſdem rationis multiplicari non poſſunt in eodem ſubiecto; ita neq; Baptiſmata iterari.

Alia congruentia in qua characteris ratio redditur.

Dubitatio.

Sed quæres obiter, quid agendum ſit, quando dubium eſt, an Baptiſmus fuerit datus, vel an fuerit validus. Reſpondetur generalem regulam eſſe, quando dubium eſt morale ac probabile, Baptiſmũ eſſe dandum

Reſpõdetur.

dandum ſub conditione, *ſi non eſt baptizatus*, vt habetur in c. 2. Extra de Baptiſmo, vbi ſignificatur in huiuſmodi euentu conditionem eſſe his verbis exprimendam; *Si baptizatus es; non te baptizo; ſed ſi nondum baptizatus es; ego te baptizo.* Sed hoc intelligendum cenſeo, tum in ſolemni Baptiſmo; tum maxime; quando dubium eſt publicum, vt omnis occaſio ſcandali auferatur. Si autem dubium occultum ſit, aut Baptiſmus ſecreto conferatur, ſatis erit conditionem mente, atque intentione concipere. Rationem autē huius rei tradit Leo Pap. in Epiſtolis ſupra citatis dicens. *Prouidere itaq; debemus, ne dum ſpeciem quandam cautionis tenemus, damnum regenerandarum incidamus animarum*, & Epiſt. 92. ad Ruſticum c. 15. agens de huiuſmodi dubio, inquit, *Agendum eſt, vt renaſcantur, ne manifeſte pereant, in quibus, quod non oſtenditur geſtum, ratio non ſinit, vt videatur iteratum*, & infra. *Conferendum eis videtur, quod collatum eſſe neſcitur, quia non temeritas interuenit præſumptionis, vbi eſt diligentia pietatis.* Ratio itaque eſt, quia per hoc ſubuenitur probabili periculo animarum, ne regeneratione Baptiſmatis priuentur, & alioqui nullum eſt periculum reiterationis, quia conditio appoſita, ſeu concepta, illud omnino excludit.

Ratio Leonis Pap.

Dubium facti dupliciter accidit.

Eſt autem animaduertendum, duplex poſſe eſſe hoc dubium: vnum iuris; alterum facti; iuris voco, quando conſtat adhibitam eſſe materiam, vel formam dubiam, quod variis modis cōtingere poteſt, vt conſtat ex ſupra dictis, tum de ſacramentis in genere; tum ex dictis de materia & forma huius ſacramenti. Dubium facti appello, quando abſolute incertum eſt, an datus ſit Baptiſmus: quod duobus modis poteſt accidere. Primo, vt ſit omnino negatiuum, quia videlicet nulla ſunt indicia ad iudicandum, hominem eſſe baptizatum; & tunc non eſt dubium, qui homo poſſit iterum baptizari modo ſuperius dicto: in hoc enim caſu præcipue loquitur Leo Pap. ſupra, & Greg. 3. Epi. 4. ad Bonifacium, & referuntur in capitulo, Paruulos, c. Cum itaq;, c. Si nulla, de Conſec. d. 4. Alio modo poteſt eſſe dubiū, quaſi poſitiuum, vt contingit, quando ſunt aliqua apparētia indicia ad credendum hominem eſſe baptizatum; nō tamen ſufficentia, & aliunde ſunt etiā apparentes coniecturę, quæ oppoſitum perſuadeāt. Et in huiuſmodi euentu, ſi coniecturæ vere efficiūt rem dubiam, etiam debet dari Baptiſmus ſub conditione, & hoc ſenſu intelligendum eſt, quod dicitur in 6. ſynodo. can. 84. *Quoties non inueniuntur firmi teſtes, qui eos abſq; vlla dubitatione baptizatos eſſe dicant, nec ipſi propter ætatem de ſibi tradito myſterio apte reſpondere poſſint, debere baptizari*, & in Concil. Carthag. 5. c. 6. idem dicitur, quoties non inueniuntur certiſſimi teſtes. Atq; idem habet in Concil. Africano cap. 39. & Concil. Vormacienſi. can. 70. Et vbiq; ratio redditur, ne homo exponatur periculo damnationis ob carētiam Baptiſmi. Et ideo in huiuſmodi dubio ſemper inclinādum eſt in fauorem hominis baptizandi; quia ſalus eius eſt res maximi momenti, & alioqui nulla fit iniuria ſacramento; quia debita intentio & conditio appoſita, omne periculum reiterationis excludit, neque intelligitur eſſe iteratum, quod ambigitur, an ſit datum, vt dicitur in capitulo vltimo, de Presbytero non baptizato.

6. Synodus.

Cōc. Carth.

Africanum. Vormacieſe.

Explicantur prædicta Cōcilia.

Quamuis autem in prædictis decretis, videantur poſtulari plures teſtes, fide digni; nihilominus cōmuniter authores cenſent, ſi adſit vnus teſtis oculatus, qui dicat ſe vidiſſe hominem baptizari; & alioqn nulla ſit veriſimilis ſuſpicio pernicioſi mēdacij, id ſatis eſſe, vt Baptiſmus non ſit iterandus, quia illud teſtimonium ſufficit ad faciendam moralem fidem excludentem dubium, & rationabilem ſuſpicionem. Quin potius, quamuis non adſit teſtis oculatus; ſi tamen homo natus eſt ex fidelibus parentibus, & inter Chriſtianos educatus, vſque ad eam ætatem, in qua ſolēt omnes baptizari, & aliunde nulla eſt probabilis ratio dubitandi de Baptiſmo, non eſt in dubium reuocandus, quia prædictæ coniecturæ coniunctæ cum communi Eccleſiæ conſuetudine faciunt ſufficientem fidem, donec euidentiſſimis argumentis contrarium probetur, vt dicit Innoc. 3. in c. vlt. de Presbytero non baptizato. In illa ergo locutione prædictorum canonum, vel plurale poſitum eſt loco ſingularis, ita vt illo dicendi modo ſolum ſignificatum ſit, requiri tale teſtimonium, q̄ ad firmam fidem generandam ſufficiat, vel certe intelligendum eſt requiri plures teſtes, quando non ſunt aliæ coniecturæ, quæ vel per ſe ſolæ, vel cum vnius hominis teſtimonio coniunctæ ad moralem certitudinem generandam ſufficiant.

Innocen. 3.

Vltimo loco dubitari poterat, quale peccatum ſit Baptiſmum iterari, & quæ pœna ſit illi impoſita; ſed de hac re dicemus in diſputatione morali.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ritus, quo Eccleſia in baptizando vtitur, ſit conueniens.

AD decimum ſic proceditur. * *Videtur, quod non ſit conueniens ritus, quo Eccleſia vtitur in baptizando. Vt enim dicit Chryſoſt. nunquam aqua Baptiſmi purgare peccata credentium poſſet, niſi tactu Dominici corporis ſanctificata fuiſſet. Hoc autem factum fuit in Baptiſmo Chriſti, qui celebratur in feſto Epiphaniæ. Ergo magis deberet celebrari ſolemnis Baptiſmus in feſto Epiphaniæ, quàm in vigilia Paſchæ, & in vigilia Pentecoſtes.*

4. d. 2. q. 1. a. 3. ad ſeptimū & diſt. 5. q. 2. ar. 1. q. 3. * refertur de conſec. d. 4. c. 10. Nunquam.

2. Prætereà, Ad idem ſacramentum non videtur pertinere diuerſarum materiarum vſus. Sed ad Baptiſmum pertinet ablutio aquæ. Inconuenienter igitur ille, qui baptizatur, bis inungitur oleo ſancto, primum in pectore, deinde inter ſcapulas, & tertio chriſmate in vertice.

3. Præterea, In Chriſto IESV *non eſt maſculus, neq; fœmina, Barbarus, & Scytha, & eadem ratione nec aliqua alia huiuſmodi differentia. Multo igitur minus diuerſitas veſtium aliquid operatur in fide Chriſti. Inconuenienter igitur baptizatis traditur candida veſtis.*

4. Præterea, Sine huiuſmodi obſeruantiis poteſt Baptiſmus celebrari. Hæc igitur, quæ dicta ſunt, videntur eſſe ſuperflua, & ita inconuenienter ab Eccleſia inſtituta eſſe in ritu Baptiſmi.

SED *contra eſt, quod Eccleſia regitur Spiritu ſancto, qui nihil inordinatum operatur.*

RESPONDEO *dicendum, quòd in ſacramento Baptiſmi aliquid agitur, quod eſt de neceſſitate ſacramenti, & aliquid eſt, quod ad quandam ſolemnitatem ſacramenti pertinet. De neceſſitate quidem ſacramenti eſt, forma, quæ deſignat principale cauſam ſacramenti; & miniſter, qui eſt cauſa inſtrumentalis. & vſus materiæ, ſcilicet ablutio in aqua, quæ deſignat principalem ſacramenti effectū. Cætera vero omnia, quæ in ritu baptizandi obſeruat Eccleſia, magis pertinent ad quandā ſolemnitatē ſacramenti; Quæ quidem adhibentur ſacramento propter tria. Primò quidē, ad excitandā deuotionē fideliū, & reuerentiam ad ſacramentum. Si enim ſimpliciter fieret ablutio in aqua abſq; ſolēnitate, de facili ab aliquib. æſtimaretur quaſi quædā cōmunis ablutio. Secundò, ad fideliū inſtructionē. Simplices enim qui litteris nō erudiuntur, oportet erudiri per aliqua ſenſibilia ſigna, puta per picturas, & aliqua huiuſmodi. Et per hunc modū per ea, quæ in ſacramentis agūtur, vel inſtruūtur, vel ſolicitātur ad quærendū in his, quæ per huiuſmodi ſenſibilia ſigna ſignificātur. Et ideo, quia præter principalem ſacramenti effectum, oportet quædam alia ſcire circa Baptiſmum, conueniens fuit, vt etiam quibuſdam* exterio-

exterioribus ſignis repræſentarentur. Tertiò, quia per orationes & benedictiones & alia huiuſmodi, cohibetur vis dæmonis ab impedimento ſacramentalis effectus.

ar. 2. huius q. & q. 39. ar. 3.

*AD primum ergo dicendum, quòd Chriſtus in Epiphania baptizatus eſt Baptiſmo Ioannis, vt ſupra dictum eſt. * Quo quidem Baptiſmo non baptizantur fideles, ſed potius Baptiſmo Chriſti. Qui quidem habet efficaciam ex paſſione Chriſti (ſecundum illud Rom. 6. Quicumq; baptizati ſumus in Chriſto* IESV, *in morte ipſius baptizati ſumus) & ex Spiritu ſancto: ſecundum illud Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c. Et ideo ſolemnis Baptiſmus agitur in Eccleſia, & in vigilia Paſchæ, quando fit commemoratio Dominicæ ſepulturæ & reſurrectionis eiuſdem (propter quod & Dominus poſt reſurrectionem, præceptum de Baptiſmo diſcipulis dedit, vt habetur Matth. vltimo) & in vigilia Pentecoſtes, quando incipit celebrari ſolemnitas Spiritus ſancti. Vnde & Apoſtoli leguntur ipſo die Pentecoſtes, quo Spiritum ſanctum receperant, tria millia hominum baptizaſſe.*

AD ſecundum dicendum, quod vſus aquæ adhibetur in Baptiſmo, quaſi pertinens ad ſubſtantiam ſacramenti, ſed vſus Olei vel Chryſmatis adhibetur ad quandam ſolemnitatem, nam primo baptizandus inungitur Oleo ſancto, & in pectore & in ſcapulis, quaſi athleta Dei, vt Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis. Sicut pugiles inungi conſueuerunt. Vnde ſicut Innocent. dicit in quodam Decret.* de ſacra vnctione, Baptizandus in pectore inungitur, vt per ſancti Spiritus donum abiiciat errorem & ignorantiam, & fidem rectam ſuſcipiat, quia iuſtus ex fide viuit. Inter ſcapulas autem inungitur, vt per Spiritus ſancti gratiam excutiat negligentiam & torporem, & bonam operationem exerceat, quia fides ſine operibus mortua eſt, vt per fidei ſacramentum, ſit immunditia cogitationum in pectore, & per operis exercitium fortitudo laborum in ſcapulis. Poſt Baptiſmum vero (vt Rabanus* dicit) ſtatim ſignatur in cerebro à presbytero cum ſacro chryſmate, ſequente ſimul & oratione, vt Chriſti regni particeps fiat, & à Chriſto Chriſtianus poſſit vocari; vel ſicut Ambroſ.* dicit: Vnguentum ſuper caput effunditur, quia ſenſus ſapientis in capite eius, vt ſcilicet, ſit paratus omni petenti, de fide reddere rationem.*

lib. 1. c. 2. li 3 ca. 1. tom. 4.

lib. 1. Decret. ti 15. c. Cũ venißet, à medio illius.

Lib. 1. de inſti. cleri. c. 28. refertur de conſe. d. 4. c. poſtquam.

Lib. 3. de ſacrament. c. 1. in prin. to. 4. & de iis qui initiãtur myſteriis, c. 6. & de conſe. d. 4. c. 89. & lib. 1. Decret. tit. 15. c. 1.

AD tertium dicendum, quòd veſtis illa candida traditur baptizato, non quidem ea ratione, quòd non liceat ei aliis veſtibus vti, ſed in ſignum glorioſæ reſurrectionis, ad quam homines per Baptiſmum regenerantur, & ad ſignificandam puritatem vitæ, quam debent poſt Baptiſmum obſeruare ſecundum illud Rom. 6. in nouitate vitæ ambulemus.*

De conſe. d 4. c. 90.

*AD quartũ dicendum, quod ea, quæ pertinent ad ſolemnitatem ſacramenti, etſi non ſint de neceßitate ſacramenti, non tamen ſunt ſuperflua, quia ſunt ad bene eſſe ſacramenti, vt dictum eſt.**

In cor. art. 8.

MAteria huius articuli ad cæremonias huius ſacramenti ſpectat, de quibus in poſtrema parte huius materiæ dicendum eſt, in qua explicabimus omnia, quæ hic attingit D. Thomas ne conuenientem inſtitutumque ordinem diſputationum intermittamus.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm conuenienter deſcribantur tria Baptiſmata.

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter deſcribãtur tria Baptiſmata, ſcilicet aquæ, ſanguinis, & flaminis ſiue Spiritus ſancti. Quia Apoſt. dicit Epheſ. 4. Vna Fides, vnum Baptiſma. Sed non eſt, niſi vna fides. Ergo non debent poni tria Baptiſmata.

2. Præterea, Baptiſmus eſt quoddam ſacramentum, vt ex ſupra dictis patet. Sed ſolus Baptiſmus aquæ, eſt ſacramentum. Ergo non debent poni alia duo Baptiſmata.*

3. Præterea, Damaſ. in 4. lib. determinat plura alia genera Baptiſmatũ. Non ergo debent poni ſolum tria Baptiſmata.

4. diſt. q. 3. ar. 3. & q. 1 ol. 6 ar. 4 Et lo. 3. lect. 1. fin. Heb. 6. col. 3. fi q. 65. art. 1. c. 4 ortho. fi dec. 10. poſt medium.

SED *contra eſt, quod ſuper illud Heb. 6. Baptiſmatum doctrinæ, dicit* gloſ. Pluraliter dicit, quia eſt Baptiſmus Aquæ Pœnitentiæ, & Sanguinis.*

glo. ordi ibi. de q. 61. ar. 5. & q. 66. ar. 2.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut ſupra dictum eſt*) Baptiſmus aquæ efficaciam habet, à paßione Chriſti (cui aliquis configuratur per Baptiſmum) & vlterius, ſicut à prima cauſa à Spiritu ſancto. Licet autem effectus dependeat à prima cauſa, cauſa tamen ſuperexcedit effectum, nec dependet ab effectu. Et ideo præter Baptiſmum aquæ, poteſt aliquis conſequi ſacramenti effectum ex paßione Chriſti, in quãtum quis ei conformatur, pro Chriſto patiendo. Vnde dicitur Apocal. 7. Hi ſunt, qui venerunt ex magna tribulatione, lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni. Eadem etiam ratione aliquis per virtutem Spiritus ſancti conſequitur effectum Baptiſmi, non ſolum ſine Baptiſmo aquæ, ſed etiã ſine Baptiſmo ſanguinis, in quantum ſcilicet alicuius cor per Spiritum ſanctum mouetur ad credendum, & diligendum Deum, & pœnitẽdum de peccatis: vnde etiam dicitur Baptiſmus pœnitentiæ. Et de hoc dicitur Iſa. 4. Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion & ſanguinem Hieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij, & ſpiritu ardoris. Sic igitur vtrumq; aliorum Baptiſmatum nominatur Baptiſmus, inquantũ ſupplet vicem Baptiſmi aquæ. Vnde dicit Auguſt.* in 4. lib. de vnico Baptiſmo paruulorum. Baptiſmi vicem aliquando implere paßionem de latrone illo, cui nõ baptizato dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo. Beatus Cyprianus non leue documentum aſſumpſit, quod etiam atq; etiam conſiderans, inuenio non tantum paßionem pro nomine Chriſti, id quod Baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidem conuerſionemq; cordis, ſi forte ad celebrandum myſterium Baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt.*

q. 61. art 5. & q. 66. art. 2.

Li. 4. de Bap. contra Donat. c. 22. in prin. to. 7. & refertur de conſec. d. 4. cap 33.

AD primum ergo dicendum, quod alia duo Baptiſmata includuntur in Baptiſmo aquæ, qui efficaciam habet & ex paßione Chriſti & ex Spiritu ſancto. Et ideo per hoc non tollitur vnitas Baptiſmatis.

AD ſecundum dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) ſacramẽtum habet rationem ſigni. Alia vero duo conueniunt cum Baptiſmo aquæ, non quidem, quantũ ad rationem ſigni, ſed quantũ ad effectũ Baptiſmatis, & ideo nõ ſunt ſacramẽta.*

q. 60. art. 1.

AD tertium dicendum, quod Damaſ. ponit quædam Baptiſmata figuralia, ſicut diluuium, quod fuit ſignum noſtri Baptiſmi, quantum ad ſaluationem fidelium in Eccleſia, ſicut tunc paucæ animæ ſaluæ factæ ſunt in arca, vt dicitur 1. Pet. 3. Ponit etiam tranſitum maris rubri, qui ſignificat noſtrũ Baptiſma, quantũ ad liberationem à ſeruitute peccati. Vnde & Apoſtol. dicit 1. Corinth. 10. quod omnes baptizati ſunt in nube & in mari.*

Lib. 4. orth. fidei ca. 10. à medio.

PONIT *etiam ablutiones diuerſas, quæ fiebant in veteri lege, præfigurantes noſtrum Baptiſma, quantum ad purgationem peccatorum. Ponit etiam Baptiſmum Ioan. qui fuit præparatorius ad noſtrum Baptiſma.*

COMMENTARIVS.

HÆc diuiſio Baptiſmi, in Baptiſmũ aquę, ſanguinis, & flaminis, quam hic D. Th. declarat, communis eſt Theologorum cum Magiſtro in 4. d. 4. & Hugone de Sancto Victo. lib. 2. de ſacrame. p. 6. c. 6. & 7. Alex. Alenſ. 4. p. q. 22. Vualdenſ. to. 2. de ſacram. c. 96. & 97. & à nobis fere explicata eſt diſputatione præcedenti, vbi oſtendimus non omnia hæc Baptiſmata eſſe ſacramenta, ſed ſolum Baptiſmum aquæ; atq; ideo illum ſolum eſſe ſimpliciter Baptiſmum; cætera vero ita appellari ſolum per analogiam quãdam, in quãtum in aliquo caſu, quoad effectum ſeu remiſſionem culpæ ſupplent vicem Baptiſmi, quam metaphoram ſeu analogiam ibi oſtendimus habere aliquod fundamentum in ſcriptura, & Patribus. Quomodo autem intelligendum ſit, Baptiſmũ ſanguinis poſſe ſupplere Baptiſmum aquæ, & an oporteat, vt includat Baptiſmum flaminis, necne, dicemus inferius tractantes de effectu Baptiſmi.

Triplex Baptiſmus, aquæ, ſanguinis, & flaminis.

Magiſter Hugo Victo. Alẽ ſis, Vualden.

ARTI-

ARTICVLVS XII.

Vtrùm Baptiſmus ſanguinis ſit potiſſimus inter alia Baptiſmata.

4.d.4 q.5. ar.3.q 4. Et Heb.6. co.3. ſi.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quod Baptiſmus ſanguinis nō ſit potiſſimus inter tria prædicta Baptiſmata. Baptiſmus enim aquæ imprimit characterem. Quod quidem Baptiſmus ſanguinis non facit. Ergo Baptiſmus ſanguinis non eſt potior, quam Baptiſmus aquæ.

2. Præterea, Baptiſmus ſanguinis, non valet ſine Baptiſmo flaminis, qui eſt per charitatem: dicitur enim 1. ad Corinth. 13. Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autē non habuero, nihil mihi prodeſt. Sed Baptiſmus flaminis valet ſine Baptiſmo ſanguinis: non enim ſoli martyres ſaluantur. Ergo Baptiſmus ſanguinis non eſt potiſſimus.

3. Præterea, Sicut Baptiſmus aquæ habet efficaciam à paſſione Chriſti (cui ſecundum, prædicta reſpondet Baptiſmus ſanguinis) ita paſsio Chriſti efficaciam habet à Spiritu ſancto, ſecundum illud Heb. 9. Sanguis Chriſti qui per Spiritum ſanctum obtulit ſemetipſum pro nobis, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, &c. Ergo Baptiſmus flaminis potior eſt, quam Baptiſmus ſanguinis. Non ergo Baptiſmus ſanguinis eſt potiſſimus.

Habetur in lib. de Eccle. dogma. c. 74 tom. 3.

SED *contra eſt, quod Auguſt.* * *ad Fortunatum, loquens de comparatione Baptiſmatum, dicit: Baptizatus confitetur fidem ſuam, coram ſacerdote, martyr coram perſecutore; ille poſt confeſsionem aſpergitur aqua, hic ſanguine; ille per impoſitionem manus pontificis, recipit Spiritum ſanctum, hic templum efficitur Spiritus ſancti.*

art. præced.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut dictum eſt**) *effuſio ſanguinis pro Chriſto, & operatio interior Spiritus ſancti, dicuntur Baptiſmata, in quantum efficiunt effectum Baptiſmi aquæ. Baptiſmus autem aquæ efficaciam habet à paſsione Chriſti, & à Spiritu ſancto, vt dictum eſt.** *Quæ quidem duæ cauſæ operantur in quolibet horum trium Baptiſmatum, excellentiſſime tamen in Baptiſmo ſanguinis. Nam paſsio Chriſti operatur quidem in Baptiſmo aquæ, per quandam figuralem repræſentationem; in Baptiſmo autem flaminis, vel pœnitentiæ per quādam affectionem: ſed in Baptiſmo ſanguinis per imitationem operis. Similiter etiam virtus Spiritus ſancti operatur in Baptiſmo aquæ, per quandam virtutem latentem: in Baptiſmo autem pœnitentiæ per cordis commotionem: ſed in Baptiſmo ſanguinis, per potiſſimum dilectionis & affectionis feruorem: ſecundum illud Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

art. præced.

AD *primum ergo dicendum; quod character eſt res & ſacramentum. Non autem dicimus quod Baptiſmus ſanguinis, pœnitentiam habeat ſecundum rationem ſacramenti, ſed quantum ad ſacramenti effectum.*

AD *ſecundum dicendum, quod effuſio ſanguinis non habet rationem Baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quod Baptiſmus ſanguinis includit Baptiſmum flaminis, & non è conuerſo. Vnde* * *ex hoc ipſo probatur perfectior.*

c.3. Ecc. hier. part. 2. & 3.

AD *tertium dicēdum, quod Baptiſmus ſanguinis præeminentiam habet, non ſolum ex parte paſsionis Chriſti, ſed etiam ex parte Spiritus ſancti, vt dictum eſt.**

in cor. art.

COMMENTARIVS.

Baptiſmi, aquæ, ſanguinis, & flaminis tripliciter ad inuicē comparātur.

DIuus Thomas videtur hęc tria Baptiſmata comparare ſolū in effectu; quia cętera ſolum dicuntur Baptiſmata, in quantum aliquo modo efficiunt effectum Baptiſmi, & hoc modo præfert cęteris Baptiſmum ſanguinis quia in eo tam Spiritus ſanctus, quam Paſſio Chriſti excellentius operantur, vt ſatis dilucide explicat in articulo. Quæ doctrina ad ſummum intelligi poteſt de excellētia effectus, quantū ad intenſionem gratiæ, & donorum, & quantum ad aureolam Martyrij. Nam quātum ad characterem, certum eſt, Baptiſmum aquæ ſuperare cæteros, vt A D. Thomas ad primum docet. Et quātum ad remiſſionem culpæ & pœnæ. Baptiſmus aquæ æqualis eſt Baptiſmo ſanguinis, nam vterque remittit omnem culpam & pœnam: vnde vterque in hoc ſuperat Baptiſmū flaminis, qui non ſemper habet huiuſmodi effectum. Quam vero certum ſit, quod D. Tho. hic docet, de exceſſu Martyrij in effectu gratię, dicemus inferius agētes de effectu. Alio modo poſſunt comparari hæc Baptiſmata in ratione actus virtutis, & hoc modo etiam Martyrium ex ſuo genere ſuperat reliquā, ſi habeat totam perfectionem ſuam. nam vt ſic includit charitatem perfectā: ſecundum vero locum tenet Baptiſmus flaminis, nam etiam conſiſtit B in interno actu contritionis; Baptiſmus autem aquę ſolum dicit exteriorem actum quendam religionis. Vltimo comparari poſſunt in ratione ſacramēti; & hoc modo non ſolum excedit Baptiſmus aquæ, ſed etiam ipſe ſolus habet veram rationem ſacramenti, vt dictum eſt.

Solutio ad ſecundum eſt notāda, in qua D. Thomas ait, Baptiſmum ſanguinis includere Baptiſmū flaminis, quia ſine charitate nō poteſt effuſio ſanguinis habere rationē Baptiſmi, quod quā ratione intelligendum ſit, infra dicetur, quæſtione ſequente.

QVAESTIO LXVII.

C *De miniſtris, per quos traditur Baptiſmi ſacramentum, in octo articulos diuiſa.*

DEINDE *conſiderandum eſt de miniſtris, per quos traditur ſacramentum Baptiſmi.*

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum ad diaconum pertineat baptizare.

Secundo, vtrum pertineat ad presbyterū, vel ſolum Epiſcopū.

Tertio, vtrum laicus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre.

Quarto, vtrum hoc poſſit facere mulier.

Quinto, vtrum non baptizatus poſſit baptizare.

Sexto, vtrum plures poſſint ſimul baptizare vnum & eūdem.

Septimo, vtrum neceſſe ſit aliquem eſſe, qui baptizatum de ſacro fonte recipiat.

D *Octauo, vtrum ſuſcipiens aliquem de ſacro fonte, obligetur ad eius inſtructionem.*

DIſputās ſuperius D. Thomas de ſacramentis in genere, prius de effectu, quam de miniſtro ſeu cauſa ſacramenti diſſeruit: hic vero inuerſo ordine, prius tractat de cauſis Baptiſmi, tam efficiēti, ſeu miniſteriali, quam ſubiectiua ſeu materiali; de qua in quæſtione ſequēti, poſtera vero agit de effectib. Baptiſmi quæſtio. 69. Quod fortaſſe ita D. Thomas fecit, quia cauſarū cognitio natura ſuā prior eſt, quī ſcientia effectuū, & hic non occurrebat tāta neceſſitas immutādi hunc ordinē, quanta in materia de ſacramentis in genere, quia vt ibi vidimus, non potuit E ratio & eſſentia ſacrorum nouæ legis, niſi per ordinē ad effectum exacte explicari. At vero ſuppoſita generali notitia ſacramenti nouæ legis, facilius potuit ratio Baptiſmi explicari, nō quidem ſine habitudine ad ſuum effectū ſaltē confuſe & in cōmuni cognitū, tamen abſq; exacta atq; perfecta notitia illius, quæ in propriū locum tradenda reſeruatur. Quam dicēdi rationem ſequemur ne à D. Thomæ ordine recedamus, quamuis fortaſſe non parum lucis afferret effectus cognitio, præſertim ad ea, quæ in ſequenti quæſtione à D. Thoma diſputantur. Eſt autem materia huius quæſtionis clariſſima, & littera D. Thomæ ſatis perſpicua, & ideo vſq; ad art. 6. nullum adiiciemus commentarium, ſed breui diſputatione omniū, quæ in eis tradūtur ſummam complectemur.

ARTICVLVS I.

Vtrùm ad officium diaconi pertineat baptizare.

4.d.5.q. 2. a. 1 q.2.& d. 7. q. 3. a. 1. q.1. cor. & d. 13. q. 2. art. 5. q. 2.cor.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod ad officium diaconi pertineat baptiZare. Simul enim iniungitur à Domino officium prædicandi Euangelium & baptizandi, ſecundum illud Matth. vlti. Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Sed ad officium diaconi pertinet euangelizare. Ergo videtur, quod etiam ad officium diaconi pertineat baptizare.

c 5. in par. 1. à med. vſque ad finem illius partis.

2. Præterea, Secundum Diony. * *5. ca. Eccle. Hier. purgare pertinet ad officium diaconi. Sed purgatio à peccatis maxime fit per Baptiſmum, ſecundum illud Ephe. 5. Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ. Ergo videtur, quod baptiZare pertineat ad diaconum.*

3. Præterea, De beato Laurentio legitur, quod cum ipſe eſſet diaconus, plurimos baptiZabat. Ergo videtur, quod ad diaconos pertineat baptizare.

Gel. 1. in epi. ad Epiſ. per Lucaniã c. 9. di. 93. c. 13. Diaconos.

SED *contra eſt, quod Gelaſ.* * *Papa dicit, & habetur in Decret. 93. diſt.* * *Diaconos propriam conſtituimus obſeruare menſuram, & infra. Abſq; Epiſcopo, vel presbytero baptiZare non audeant, niſi prædictis ordinibus fortaſſe longius conſtitutis, neceſſitas extrema compellat.*

c.7. cæl. hier. in prin. &c. 8. circa prin. Decr. d. 93. c. 17. habetur in decr. d 25. ca. Perlectis. Et dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredũ.

RESPONDEO *dicendum, quod ſicut cœleſtium ordinũ proprietates & eorum officia, ex eorum nominibus accipiuntur (vt Dionyſ.* * *dicit 7. cap. cœleſt. hier.) ita etiam ex nominibus eccleſiaſticorum ordinum accipi poteſt, quid ad vnumquemq; pertineat ordinem. Dicuntur autem diaconi, quaſi miniſtri,* * *quia videlicet ad diaconos non pertinet aliquod ſacramentum principaliter, & quaſi ex proprio officio præbere: ſed adhibere miniſterium aliis maioribus in ſacramentorum exhibitione. Et ſic ad diaconum nõ pertinet, quaſi ex proprio officio tradere ſacramentum Baptiſmi, ſed in collatione huius ſacramenti & aliorũ aſſiſtere & miniſtrare maioribus. Vnde Iſidor.* * *dicit, ad diaconum pertinet aſſiſtere ſacerdotibus, & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in ſacramentis Chriſti, in Baptiſmo, ſiue in chriſmate, in patena & calice.*

ca. 5. in ti. de ſacerdotum perfectionibus.

AD *primum ergo dicendum, quod ad diaconum pertinet recitare Euangelium in Eccleſia, & prædicare ipſum per modum catechizantis. Vnde & Diony.* * *dicit, quod diaconi habent officium ſuper immundos, inter quos ponit cathecumenos. Sed docere, id eſt, exponere Euangelium, pertinet proprie ad Epiſcopum, cuius actus eſt, perficere ſecundum Diony.* * *5. cap. Eccle. hier. Perficere autem idem eſt, quod docere. Vnde non ſequitur, quod ad diaconos pertineat officium baptizãdi.*

c.3. eccl. hier.

par. 2. & 3.

AD *ſecundum dicendum, quod ſicut Dionyſ.* * *dicit in 2. cap. Eccle. hier. Baptiſmus non ſolum habet purgatiuam, ſed etiam illuminatiuam virtutem. Et ideo excedit officium diaconi, ad quem pertinet ſolum purgare, ſcilicet, vel repellendo immundos, vel diſponendo eos ad ſacramenti ſuſceptionem.*

c. 2. par. 1. & 2.

AD *tertium dicendum, quod quia Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, permittitur diaconibus, neceſſitate vrgente, in abſentia maiorum baptizare, ſicut patet ex authoritate Gelaſij* * *ſupra inducta. Et hoc modo beatus Laurentius diaconus exiſtens baptizauit.*

In arg. Sed con.

ARTICVLVS II.

Vtrùm baptizare pertineat ad officium presbyterorum.

4.d. 5. 2. 2. a. 1. q. 2. Et d. 7. q. 3. ar. 1. q. 3. cor. Et d 17. q. 3. art. 3. q. a. 2. q 2. cor. Et d. 24. q. 2. art. 2. ad 1. q. præc. ar. 5. arg. 2.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod baptizare non pertinet ad officium presbyterorum, ſed ſolum Epiſcoporum; Quia (ſicut dictum eſt *) *ſub eodem præcepto iniungitur Matth. vlt. officium docendi & baptiZandi. Sed docere, quod eſt perficere, pertinet ad officium Epiſcopi, vt patet per Dionyſ.* * *5. & 6. cap. Eccleſ. Hierar. Ergo & baptizare pertinet tantum ad officium Epiſcopi.*

c. 5. in par. 2. à med.

2. Præterea, Per Baptiſmum annumeratur aliquis populo Chriſtiano quod quidem videtur ad officium ſolius principis pertinere. Sed principatum in Eccleſia tenent Epiſcopi qui, vt dicitur in * *gloſ. Luc. 10. tenent locum Apoſtolorum, de quibus dicitur in Pſalm. 44. Conſtitues eos principes ſuper omnem*

eſt gl. or. ibi. ex Beda Luc. 10. ſup. illud,

A *terram. Ergo videtur, quod baptiZare pertineat ſolum ad officium Epiſcopi.*

Deſignauit Ieſus 72. diſcip. to. 2.

3. Præterea, Iſido. * *dicit, quod ad Epiſcopũ pertinet baſilicarũ cõſecratio, vnctio altaris & confectio chriſmatis, ipſe ordines eccleſiaſticos diſtribuit, & ſacras virgines benedicit. Sed his omnib. maius eſt ſacramentum Baptiſmi. Ergo videtur, quod multo magis ad officium ſolius Epiſcopi pertineat baptizare.*

Habetur in decre. d. 25. ca. Perlectis. & dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredũ.

SED *contra eſt, quod Iſidor. dicit* * *in lib. de officiis, conſtat Baptiſma ſolis ſacerdotibus eſſe traditum.*

Lib. 2. c. 24. non multum remote ante finem, & habetur de cõſ. d. 4. cap. 18.

RESPONDEO *dicendum, quod ſacerdotes ad hoc cõſecrantur, vt ſacramentũ corporis Chriſti cõficiant, ſicut ſupra dictũ eſt.* * *Illud autem eſt ſacramentũ eccleſiaſticæ vnitatis, ſecundũ illud Apoſt. 1 Cor. 10. Vnus panis & vnum corpus multi*
B *ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Per Baptiſmum autẽ aliquis fit particeps eccleſiaſticæ vnitatis. Vnde & accipit ius ad menſam Domini accedendi. Et ideo ſicut ad ſacerdotem pertinet conſecrare Euchariſtiam (ad quod principaliter ſacerdotium ordinatur) ita ad proprium officium ſacerdotis pertinet baptizare. Eiuſdem enim videtur eſſe operari totum, & partem in toto diſponere.*

q. 63. ar. 1. 2. & 6.

AD *primũ ergo dicendum, quod vtrumq; officium, ſcilicet docendi & baptizandi, Dominus Apoſtolis iniunxit, quorum vicem gerunt Epiſcopi, aliter tamen & aliter. Nam officium docendi commiſit eis Chriſtus, vt ipſi per ſe illud exercerent, tanquam principaliſſimũ, vnde & ipſi Apoſtoli dixerunt Act. 6. Non eſt æquum nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Officium autem baptizandi commiſit Apoſtolis, vt per*
C *alios exercendum. Vnde & Apoſt. dicit 1. Cor. 1. Non miſit me Chriſtus baptiZare, ſed euãgeliZare. Et hoc ideo,* * *quia in baptizando nihil operatur meritum & ſapientia miniſtri, ſicut in docendo, vt patet ex ſupra dictis.* * *In cuius etiam ſignum nec ipſe Dominus baptizauit, ſed diſcipuli eius, vt dicitur Ioa. 4. Nec tamen per hoc excluditur, quin Epiſcopi poſſint baptiZare, quia quod poteſt poteſtas inferior, poteſt & ſuperior. Vnde & Apoſtolus ibidem dicit ſe quoſdam baptizaſſe.*

Id habet glo. Lyrani, ſuper eum locum Apoſt. q. 64. ar. 5. 6. & 9.

AD *ſecundum dicendum, quod in qualibet republica ea, quæ ſunt minora, pertinẽt ad minora officia, maiora vero maioribus reſeruantur, ſecundum illud Exod. 18. Quicquid maius fuerit, referant ad te & ipſi tãtummodo minora iudicent. Et ideo ad minores ciuitatis principes pertinet diſponere de infimo populo, ad ſummos autem principes pertinet diſponere ea,*
D *quæ pertinent ad maiores ciuitatis. Per Baptiſmum autem nõ adipiſcitur aliquis, niſi infimum gradum in populo Chriſtiano. Et ideo baptizare pertinet ad minores principes Eccleſiæ, id eſt, ad presbyteros, qui tenent locum ſeptuaginta duorum diſcipulorum Chriſti, vt dicit gloſſ. Luc. 10.*

AD *tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt* *) *ſacramentum Baptiſmi eſt potiſſimum neceſſitate. Sed quãtum ad perfectionem, ſunt quædam alia potiora, quæ Epiſcopis reſeruantur.*

Eſt gl. or. ibi. ex Bed. loco citato in arg. q. 65. art. 3. ad 4.

ARTICVLVS III.

Vtrùm laicus poſſit baptizare.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod laicus baptizare non poſſit. BaptiZare enim (ſicut dictum eſt *) *pro-*
E *prie pertinet ad ordinem ſacerdotalem. Sed ea quæ ſunt ordinis, non poſſunt committi non habenti ordinem. Ergo videtur, quod laicus, qui non habet ordinem, baptiZare non poſſit.*

2. 2. q. 100. a. 2. ad 1. Et 4. d. 5. q. 2. a. 1. q. 1. & 3. & d. 6. q. 1. ar. 3. q. 2. & 3. ar. præc, in locis citatis ar. præ. in vtroque arg. Sed cont.

2. Prætera Maius eſt baptiZare, quam alia ſacramentalia Baptiſmi perficere, ſicut catechiZare, & exorciZare, & aquã baptiſmalem benedicere. Sed hæc non poſſunt fieri à laicis, ſed ſolum à ſacerdotibus. Ergo videtur, quod multo minus laici poſſint baptizare.

3. Præterea, Sicut Baptiſmus eſt ſacramentum neceſſitatis, ita & pœnitentia. Sed laicus non poteſt abſoluere in foro pœnitentiali. Ergo neq; poteſt baptiZare.

SED *contra eſt, quod Gelaſ. Papa & Iſido.* * *dicunt, quod baptizare, neceſſitate imminente, laicis Chriſtianis plerumq; conceditur.*

Et in decr. ibidem cita. & d. 93. c. 13.

RESPONDEO *dicendum, quod ad miſericordiam eius,*

qui

qui vult omnes homines ſaluos fieri, pertinet, vt in his, quæ ſunt de neceſsitate ſalutis, homo de facili remedium inueniat. Inter omnia autem ſacramenta, maximæ neceſsitatis eſt Baptiſmus, qui eſt regeneratio hominis in vitam ſpiritualem: quia pueris aliter omnino ſubueniri non poteſt, & adulti non poſſunt aliter, quam per Baptiſmum plenam remiſsionem conſequi, & quantum ad culpam & quantum ad pœnam. Et ideo vt homo circa remedium tam neceſſarium defectum pati non poſsit, inſtitutum eſt, vt & materia Baptiſmi ſit communis, ſcilicet aqua, quæ à quolibet de facili haberi poteſt, & miniſter Baptiſmi etiam ſit quicunq; non ordinatus: ne propter defectum Baptiſmi, homo ſalutis ſuæ diſpendium patiatur.

AD primum ergo dicendum, quod baptizare pertinet ad ordinem ſacerdotalem, ſecundum quandam conuenientiam & ſolemnitatem, non autem hoc eſt de neceſsitate ſacramenti. Vnde etiam ſi extra neceſsitatis articulum laicus baptizet, peccat quidem, tamen ſacramentum Baptiſmi confert, nec eſt rebaptizandus ille, qui ſic eſt baptizatus.

AD ſecundum dicendum, quod illa ſacramentalia Baptiſmi pertinent ad ſolemnitatem, non autem ad neceſsitatem Baptiſmi. Et ideo fieri non debent, nec poſſunt à laico, ſed ſolum à ſacerdote, cuius eſt ſolemniter baptizare.

q.65.ar.3. & 4.

AD tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) pœnitentia non eſt tantæ neceſsitatis, ſicut Baptiſmus. Poteſt enim per contritionem ſuppleri defectus ſacerdotalis abſolutionis, quæ non liberat à tota pœna, nec etiam pueris adhibetur. Et ideo non eſt ſimile de Baptiſmo, cuius effectus per nihil aliud ſuppleri poteſt.*

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm mulier poſſit baptizari.

Sup.arti.3.& locis ibidem inductis. InConcil. 4. Carth. c. 99. & 100. & refertur de con ſec.d.4.c,19. Mulier.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod mulier nõ poſſit baptizare. Legitur enim in Carthaginenſi Concilio, quod mulier, quamuis docta & ſancta, viros in conuentu docere, vel aliquos baptizare non præſumat. Sed nullo modo licet mulieri docere in conuentu, ſecundum illud 1. ad Cor. 14. Turpe eſt mulieri, in Eccleſia loqui: ergo videtur, quod nec etiam aliquo modo mulieri liceat baptizare.

2. Præterea, Baptizare pertinet ad officium prælationis, vnde à ſacerdotibus habentibus curam animarum debet accipi Baptiſmus. Sed hoc non poteſt competere mulieri, ſecũdum illud 1. Tim. 2. Docere mulieri non permitto, nec dominari in virum, ſed eſſe in ſilentio. Ergo mulier baptizare non poteſt.

Tract.11. pau lo ante med. tom.9.

3. Præterea, In ſpirituali regeneratione videtur aqua habere locum materni vteri, (vt Aug. dicit ſuper illud Ioan. 3. Numquid homo poteſt in ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci?) ille autem qui baptizat, videtur magis habere patris officium. Sed hoc non competit mulieri. Ergo mulier baptizare non poteſt.*

Vrba. Vitali presbytero Brixienſi ſcri bens .30.q.1. c. Super quibus.

SED *contra eſt, quod Vrba. Papa dicit, & habetur in Decret. 30. q. 3. Super quibus conſuluit nos tua dilectio, hoc videtur nobis hac ſententia reſpondendum, vt Baptiſmus ſit, ſi inſtante neceſsitate fœmina puerum in nomine ſanctæ Trinitatis baptizauerit.*

RESPONDEO *dicendum: quod Chriſtus eſt, qui principaliter baptizat, ſecundum illud Ioan. 1. Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manentem, hic eſt, qui baptizat. Dicitur autem Coloſ. 3. Quod in Chriſto non eſt maſculus & fœmina. Et ideo ſicut maſculus laicus poteſt baptizare, quaſi miniſter Chriſti, ita etiam fœmina. Quia tamen caput mulieris eſt vir, & caput viri eſt Chriſtus (vt dicitur 1. Cor. 11. non debet mulier baptizare, ſi adſit copia viri, ſicut nec laicus præſente clerico, nec clericus præſente ſacerdote: qui tamen poteſt baptizare præſente Epiſcopo, eo quod hoc pertinet ad officium ſacerdotis.*

AD primum ergo dicendum, quod ſicut mulieri non permittitur publice docere, poteſt tamen priuata doctrina vel monitione, aliquem inſtruere: ita non permittitur ei publice & ſolemniter baptizare, ſed tamen poteſt baptizare in neneſsitatis articulo.

A *AD ſecundum dicẽdum, quod quando Baptiſmus ſolemniter & ordinarie celebratur, debet aliquis ſacramentum Baptiſmi ſuſcipere à presbytero curam animarum habente, vel ab aliquo vice eius. Hoc tamen non requiritur in articulo neceſsitatis, in quo poteſt mulier baptizare.*

AD tertium dicendum, quod in generatione carnali maſculus & fœmina operantur ſecundum virtutem propriæ naturæ; & ideo fœmina non poteſt eſſe principium generationis actiuum, ſed paſsiuum tantum. Sed in generatione ſpirituali neuter operatur in virtute propria, ſed inſtrumentaliter tantum per virtutem Chriſti, & ideo eodem modo poteſt vir & mulier in caſu neceſsitatis baptizare. Si tamen mulier etiam extra caſum neceſsitatis baptizaret, nõ eſſet rebaptizandus, B *ſicut & de laico dictum eſt.* Peccaret tamen ipſe baptizans, & alij qui ad hoc cooperarentur, vel Baptiſmum ab ea ſuſcipiendo, vel ei baptizandum aliquem offerendo.*

Arti. præced.

ARTICVLVS V.

Vtrùm non baptizatus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre.

Sup. art. 3. & locis ibidem notatis.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ille qui non eſt baptizatus, non poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre. Nullus enim dat quod non habet, ſed non baptizatus non habet ſacramentum Baptiſmi. Ergo non poteſt ipſum conferre.

2. Præterea, Sacramentum Baptiſmi confert aliquis, in quantum eſt miniſter Eccleſiæ. Sed ille qui non eſt baptizatus, nullo modo pertinet ad Eccleſiam; ſcilicet nec re, nec ſacra- C *mento. Ergo non poteſt ſacramentum Baptiſmi conferre.*

3. Præterea. Maius eſt ſacramentum conferre, quam ſuſcipere. Sed non baptizatus nõ poteſt alia ſacramenta ſuſcipere. Ergo multo minus poteſt aliquod ſacramentum conferre.

Refertur 1. q.1.ca.60. ſiquis perignorantiam. Et de conſecra. d.4.c.2. Romanus.

SED *contra eſt, quod Iſidor.* dicit: Romanus Pontifex nõ hominem iudicat, qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licet Paganus ſit, qui baptizat. Sed ille qui non eſt baptizatus, dicitur Paganus. Ergo etiam non baptizatus poteſt conferre ſacramentum Baptiſmi.*

Lib.2. ca.13. poſt mediũ, to.7. refertur 1. q 1. ca. 80. Item Augu. de vnic. Bap. cont. Peti. c. 7. tom. 7.

RESPONDEO *dicendum quod hanc quæſtionem Aug.* indeterminatam reliquit. Dicit enim in 2. contra Epiſ. Parmen. Hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrũ & ab his, qui nunquã fuerunt Chriſtiani, poſsit Baptiſmus dari; nec aliquid temere inde affirmandum eſt, ſine authoritate tanti Concilij, quan-* D *tum tãtæ rei ſufficit. Poſtmodum vero per Eccleſiam determinatum eſt, quod non baptizati, ſiue ſint Iudæi, ſiue Pagani, poſſunt ſacramentum Baptiſmi conferre, dummodo in forma Eccleſiæ baptizẽt. Vnde Nicolaus Papa reſpondet, de Conſecr. diſt. 4. ad conſulta Bulgar. c. 3. A quodam Iudæo, neſcitis vtrũ Chriſtiano an Pagano, multos in patria veſtra aſſeritis baptizatos, &, quid inde ſit agendum, conſulitis? Hi profecto, ſi in nomine ſanctæ Trinitatis baptizati ſunt, rebaptizari non debent; ſi autem forma Eccleſiæ non fuerit obſeruata, ſacramẽtum Baptiſmi non confertur. Et ſic intelligendum eſt, quod Gregor.* ſecundus ſcribit Bonifacio Epiſcopo: Quos à Paganis baptizatos eſſe aſſeruiſti (ſcilicet Eccleſiæ forma nõ ſeruata) vt de nouo baptizes in nomine Trinitatis, mãdamus. Et huius ratio eſt, quia ſicut ex parte materiæ, quantum ad neceſsitatẽ* E *ſacramenti, ſufficit quæcumq; aqua, ita etiam ſufficit ex parte miniſtri quicumq; homo. Et ideo etiam non baptizatus, in articulo neceſsitatis baptizare poteſt, vt ſi duo non baptizati ſe inuicem baptizent, dum prius vnus baptizaret alium, & poſtea baptizaretur ab eodem, conſequeretur vterque non ſolum ſacramentũ, ſed etiã rem ſacramenti. Si vero extra articulum neceſsitatis hoc fieret, vterq; grauiter peccaret, ſcilicet baptizans & baptizatus: & per hoc impediretur Baptiſmi effectus, licet non tolleretur ipſum ſacramentum.*

De conſect. diſt.4. ca.23. A quodam Iudæo.

Habetur de conſecr. d.4. Quos à paganis, c.52. De nuo.

AD primum ergo dicendum, quod homo baptizans adhibet tantummodo miniſterium exterius, ſed Chriſtus eſt, qui interius baptizat, qui poteſt vti omnibus hominibus ad quodcunq; voluerit. Et ideo nõ baptizati poſſunt baptizare, quia, vt Nicolaus Papa dicit, Baptiſmus non eſt illorum, ſcilicet baptizantium, ſed eius, ſcilicet Chriſti.

De conſ. d.4. c.23. A quodam Iudæo, in fi.

AD ſecundum dicendum, quod ille, qui non eſt baptizatus, quamuis non pertineat ad Eccleſiam re vel ſacramento, poteſt tamen ad eam pertinere intentione & ſimilitudine actus, inquantum ſcilicet intendit facere, quod facit Eccleſia, & formam Eccleſiæ ſeruat in baptizando. Et ſic operatur vt miniſter Chriſti, qui virtutem ſuam non alligauit baptizatis, ſicut nec etiam ſacramentis.

AD tertium dicendum, quod alia ſacramenta non ſunt tantæ neceſſitatis, ſicut Baptiſmus. Et ideo magis conceditur, quod non baptizatus poſſit baptizare, quam quod poſſit alia ſacramenta ſuſcipere.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm plures poſſint ſimul vnum baptizare.

4.d.3.ar.2.q.2.ad 1. & 2. d.6.q.2.ar.1.q.1.ad 3.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod plures poſſint ſimul vnum baptizare. In multitudine enim continetur vnum, ſed non conuertitur. Vnde videtur, quod quicquid poteſt facere vnus, poſſint facere multi, & non è conuerſo: ſicut multi trahunt nauem, quam vnus trahere non poſſet. Sed vnus homo poteſt baptizare. Ergo & plures poſſunt ſimul vnum baptizare.

2. Præterea, Difficilius eſt, quod vnum agens agat in plura, quam quod plures agentes agant ſimul in vnum. Sed vnus homo poteſt ſimul plures baptizare. Ergo multo magis plures poſſunt ſimul vnum baptizare.

3. Præterea Baptiſmus eſt ſacramentum maximæ neceſſitatis. Sed in aliquo caſu videtur eſſe neceſſarium, quod plures ſimul vnum baptizent, puta, ſi aliquis paruulus eſſet in articulo mortis, & adeſſent duo, quorum alter eſſet mutus, & alter manibus & brachiis careret, tunc enim oporteret quod mutilatus verba proferret & mutus actum Baptiſmi exerceret. Ergo videtur, quod plures poſſint ſimul vnum baptizare.

SED *contra eſt, quod vnius agentis eſt vna actio. Si ergo plures vnum baptizarent, videretur ſequi, quod eſſent plures Baptiſmi, quod eſt contra id, quod dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum Baptiſma.*

RESPONDEO *dicendum, quod ſacramentum Baptiſmi præcipue habet virtutem ex forma, quam Apoſtolus nominat, verbum vitæ. Eph. 5. Et ideo conſiderare oportet, ſi plures ſimul vnum baptizarent, qua forma vterentur. Si enim dicerent; Nos te baptizamus in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti; dicũt quidam, quod non conferretur ſacramẽtum Baptiſmi, eo quod non ſeruaretur forma Eccleſiæ, quæ ſic habet: Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Sed hoc excluditur per formam baptizandi, qua vtitur Eccleſia Græcorum, poſſent enim dicere, Baptizetur ſeruus Chriſti. N. in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, &c. Sub qua forma Græci Baptiſmum ſuſcipiunt, quæ tamẽ forma multo magis diſſimilis eſt formæ, qua nos vtimur, quam ſi dicatur: Nos te baptizamus. Sed conſiderandum eſt, quod ex tali forma, te baptizamus, exprimitur talis intẽtio, quod plures conueniãt ad vnum Baptiſmum conferendum. Quod quidem videtur eſſe contra rationem miniſterij: homo enim non baptizat, niſi vt miniſter Chriſti, & vicem eius gerens. Vnde ſicut vnus eſt Chriſtus, ita oportet eſſe vnum miniſtrum, qui Chriſtũ repræſentet, propter quod ſignanter Apoſt. dicit, Eph. 4. Vnus Dominus, vna Fides, vnum Baptiſma. Et ideo contraria intentio videtur excludere Baptiſmi ſacramentum. Si vero vterq; diceret: Ego te baptizo, in nomine Patris & filij & Spiritus ſancti, vterq; exprimeret ſuam intentionem, quaſi ipſe ſingulariter Baptiſmũ conferret. Quod poſſet contingere in eo caſu, in quo contentioſe vterq; aliquem baptizare conaretur. Et tũc manifeſtũ eſt, quod ille, qui prius verba proferret, daret Baptiſmi ſacramẽtum, alius vero quantumcunq; ius baptizandi haberet, nihil faceret, & ſi verba pronũciare præſumeret, eſſet puniendus tanquã rebaptizator. Si autem omnino ſimul ambo verba proferrent, & hominẽ immergerent aut aſpergerent, eſſent puniendi de inordinato modo baptizãdi, & nõ de iteratione Baptiſmi: quia vterq; intenderet nõ baptizatũ baptizare. Et vterq; quantũ eſt in ſe, baptizaret. Nec traderent aliud* A *& aliud ſacramentũm, ſed Chriſtus, qui eſt vnus, interius baptizans, vnum ſacramentum per vtrumq; conferret.*

AD primum ergo dicẽdum, quod ratio illa locum habet in his, quæ agunt propria virtute. Sed homines non baptizant propria virtute, ſed virtute Chriſti, qui cum ſit vnus, per vnum miniſtrum perficit ſuum opus.

AD ſecundum dicendũ, quod in caſu neceſſitatis vnus poſſet ſimul plures baptizare ſub hac forma: Ego vos baptizo, puta, ſi immineret ruina, aut gladius, aut aliquid huiuſmodi, quod omnino moram non pateretur, vt ſigillatim omnes baptizarẽtur. Nec per hoc diuerſificaretur forma Eccleſiæ, quia plurale nõ eſt, niſi ſingulare geminatum: præſertim cum pluraliter dicatur. Matth. vlt. baptizantes eos, &c. Nec eſt ſimile B *de baptizante & baptizato, quia Chriſtus, qui principaliter baptizat, eſt vnus, ſed multi per Baptiſmum efficiuntur vnum in Chriſto.*

*AD tertium dicẽdum quod (ſicut ſupra dictum eſt *) integritas Baptiſmi conſiſtit in forma verborum, & in vſu materiæ. Et ideo neq; ille, qui tantũ verba profert, baptizat, neq; ille, qui immergit. Et ideo ſi vnus verba proferat, & alius immergat, nulla forma verborum poterit eſſe conueniens, neq; enim poterit dici: Ego te baptizo (cum ipſe non immergat, & per conſequens non baptizet) neq; etiam poterit dici: Nos te baptizamus, cum neuter baptizet. Si enim duo ſint, quorum vnus vnam partem libri ſcribat, & alius aliam, non erit propria locutio. Nos ſcripſimus librum iſtum. ſed Synechdochica, in quantum totum ponitur pro parte.* q. 65. ar. 1. & 5.

C

DISPVTATIO XXIII.

De miniſtro ſeu cauſa efficiente ſacramentum Baptiſmi.

IN hac diſputatione ſolum eſt dicendũ de cauſa proxime miniſtrante hoc ſacramentum. nam de cauſa principali, quæ eſt Deus, & de inſtrumẽto illi cõiuncto, & vniuerſali, quod eſt Chriſti humanitas, nihil ſpeciale hic dicẽdum occurrit. De cauſa vero inſtituente hoc ſacr̃m, ſuperius in principio huius tractatus dictũ eſt. Rurſus de cauſa miniſteriali ſupponẽda ſunt omnia, quę in ſuperiorib. de miniſtris ſacrorum in genere dicta ſunt, nimirũ de intentione, bonitate, aut fide eius, & alia ſimilia, D quæ hic in particulari traduntur à Theologis in 4. diſt. 6. nos vero ſolum addemus ea, quæ aliquo modo fuerint propria, & ſpecialia huius ſacramenti.

SECTIO I.

Quis ſit miniſter ſimpliciter neceſſarius ſacramenti Baptiſmi, vt factum teneat.

PRimum refertur noua hæreſis Caluini aſſerentis, neminem poſſe hoc ſacramentum miniſtrare, etiam in caſu extremæ neceſſitatis, niſi ſit miniſter Eccleſiæ ad hoc inſtitutus, & ordinatus. Ita refert Feuarde. in addit. ad Caſtr. verb. Baptiſmus, hereſ. 6. Bellar. lib. 1. de hoc ſacram. c. 7. qui dicit, hunc hęreticum non ſatis explicaſſe, an huiuſmodi miniſter ſit neceſſari⁹, vt ſacr̃m teneat, an vero ſolũ, vt li- E cite miniſtret. Mirũ eſt aũt, quõ hic hęreticus in hũc errorẽ potuerit incidere, cũ ipſe nec veros Epiſcopos, vel ſacerdotes, nec verã eorũ Ordinationẽ agnoſcat; ſed ſolã extrinſecã deputationẽ, ex populi, vel Magiſtratuũ cõſenſu ad verbũ Dei prędicandũ, & ſi q̃ ſunt alia miniſteria peragẽda. Adducit aũt Caluinus in confirmationẽ ſui erroris, verba Chriſti Mat. vlt. *Euntes docete omnes gẽtes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Nam ibi ad ſolos Apoſtolos, & in eis ad eorũ ſucceſſores Epiſcopos loquitur. *Calui. hæreſis.* *Matth. vlt.*

Secunda ſententia hic referri poteſt affirmãs, de neceſſitate huius ſacramẽti eſſe, vt miniſter eius baptizatus ſit. Huius ſentẽtiæ videtur fuiſſe Greg. 2. in Epiſt. vlt. ad Bonif. Et habetur in c. Quos à paganis, de Con- *Sententia aſſerens miniſtrum neceſſario debere eſſe baptizatum.*

de Conſec.diſt.4. Nam ibi præcipit iterum baptizari eos,quos à paganis conſtiterit eſſe baptizatos:pagani enim proprie dicuntur, qui baptizati nõ ſunt.

Auguſt.

Auguſt.etiam 2.lib.contra Epiſ. Parmen.c.13.& lib. 7.de Bapt. c.53. hanc quæſt. attingens, eam definire non audet, *Sine authoritate*,inquit, *tanti Concilij,quantum tantæ rei ſufficit.*

Probatur hęc ſententia.

Et coniectura adhiberi poteſt, tum quia non baptizatus nullo modo eſt Eccleſiæ membrum;ergo nec poteſt eſſe miniſter ſacramentorum Eccleſiæ:Tum etiam, quia qui non eſt conſecratus,non videtur aptum inſtrumentum ad conſecrandum alios,ſicut nullus conſecrat Epiſcopum, qui non ſit Epiſcopus, neq; ordinat ſacerdotes,qui non ſit ſacerdos, ergo neq; baptizare poteſt,qui nõ B eſt baptizatus.

Hieronym.

Vnde Hieron. Dial.contra Luciferia. parum ante med.cum dixiſſet,laicũ baptizare poſſe, ſubdit:*Vt enim accepit quis,ita & dare poteſt.*

Tertull.

Et ſimiliter Tertull.lib.de Baptiſ.c.17. de eadem re tractans,inquit:*Quod ex æquo accipitur,ex æquo dari poteſt:* ergo eadem ratione,quod acceptum non eſt, dari non poteſt.

Conc.Elibe.

Atq; propter hãc cauſam videtur dixiſſe Conc. Elibert.c.38. & eum, qui ſuum Baptiſmum integrũ habet,poſſe in neceſſitate baptizare.

Alia opinio, vt ſit vir,non fœmina.

Tertio opinari quis poſſet, non quamlibet perſonam,etiam baptizatam,eſſe poſſe ſufficiẽtem miniſtrum Baptiſmi, ſed oportere eſſe virum, & non fœminã.

Concil. Carthag.

Nam de fœminis dicit Conc.Carth.4.can. 10. *Mulier baptizare non præſumat.*

Clemens.

Et Clemens lib.3. C conſtit.c.9.Periculoſum eſſe dicit, iniquum, & impium mulierem baptizare. Et infra dicit,eſſe alienũ à Chriſti ordinatione. *Alias, inquit, cum nos ad baptizandum miſit,vna nobiſcum ad id,mulieres miſiſſet, nũc autem id nuſquam ordinauit.&c.*

Epiphan. Tertull.

Vnde Epiph.hæreſ.42.& hære.79.in prin.& Tertull.lib.de Bapt.c.7.inter hęreſes Marcionis ponunt, quod mulieres permitteret baptizare.

Concluſ.1.

Dicẽdum vero eſt primo:Quemlibet hominem, qui loqui poſſit & lauare,poſſe eſſe ſufficientem miniſtrũ Baptiſmi,ſiue ſit vir,ſiue fœmina,fidelis, vel infidelis,baptizatus,vel non baptizatus, dummodo ſciat lauare,& verba proferre cum debita intẽtione. Hæc aſſertio eſt omnino certa, & in primis,quod in D caſu neceſſitatis,quando ſcilicet inſtat mortis periculum,& non adeſt ſacerdos,vel diaconus, vel alius huiuſmodi,quod (inquam) in eo caſu quilibet poſſit miniſtrare Baptiſmum, definitum eſt in Concil.

Conc. Flor.

Flor.in decreto Eugenij,vbi notanda ſunt illa verba, *In caſu neceſſitatis, non ſolum ſacerdos,vel diaconus,ſed etiam laicus,vel mulier,imo etiam paganus & hæreticus baptizare poteſt.*

Ioan. Pap.8.

Atq; idem ex parte colligitur ex Ioanne Papa 8.in c.Ad limina.30.q.1.vbi ſolum dicit:*Laicis fidelibus iuxta canonicam authoritatem,ſi neceſſe fuerit, opus baptizandi libere conceditur.* Et ſimilia referuntur ex Auguſt.in c.In neceſſitate, de Conſecr.diſt.4.vbi dicitur,laicos in neceſſitate ſolere dare Baptiſmum, quem acceperunt. Atque idem refertur ibid.in c. E Conſtat.ex Iſid.lib. 2. de officiis, c.24.vbi ſolum loquitur de laicis fidelibus,in cap.vero. Super quibus, 30.q.3.Vrbanus Papa declarat idem eſſe de fœminis: Atque de paganis,ſeu nõ baptizatis, declaratum eſt aliis Eccleſiaſticis decretis , quæ ſtatim citabimus. Et ex ipſo vſu Eccleſiæ idem colligi poteſt , vt enim adnotauit Ambroſ. ad Epheſ. 4. in primitiua Eccleſia ſolebant Apoſtoli fratribus non ordinatis committere Baptiſmi miniſterium, quando ipſi nõ poterant per ſe illud exercere , vt ex Act. 2. 9. & 10. elici poteſt,imo ipſi Apoſtoli, Chriſto viuente, baptizabant antequam eſſent Ordinati, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt:ergo Ordinatio miniſtri non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, ergo nec fides, vt ſupra de ſacramentis in genere dictum eſt, ergo nec Baptiſmus, nec ſexus, eſt enim eadem ratio. Ex his ergo, & ex traditione Eccleſiæ, nobis conſtat hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, à qua totum hoc potiſſimum pendet.

Congruentia vero eſt, quia Baptiſmus eſt ſacramẽtum maxime neceſſitatis,reſpectu omnium hominum, ergo expediens fuit, vt illius adminiſtratio omnibus concederetur , præſertim neceſſitate vrgente.

Cõfirmatur.

Et confirmatur,nam propter hanc cauſam inſtitutus eſt in materia communi, quæ vbique facile reperitur, & in ſimpliciſſima actione,ac verbis; ergo eadem ratione fuit conueniens, neceſſarium miniſtrum huius ſacramẽti eſſe valde communem, atque adeo miniſterium hoc cuilibet concedi.

Obiectio.

At vero dicet aliquis, his teſtimoniis ac rationibus ad ſummum probari,in caſu neceſſitatis,quemlibet eſſe poſſe miniſtrum huius ſacramenti; non, vero,quod extra caſum neceſſitatis id fieri poſſit,ita vt factum teneat,neque enim vnum ex altero recte poteſt inferri,ſicut patet à ſimili,ex ſacramẽto Pœnitentiæ,quilibet enim ſacerdos ſimplex, ſi non adſit proprius, poteſt miniſtrare illud ſacramentum, etiam in materia neceſſaria ſeu peccati mortalis, & tamen ſi extra neceſſitatem illam, ſacramentum illud miniſtrare tentet , non ſolum male faciet, ſed etiam nihil efficiet; ergo miniſter, qui in caſu neceſſitatis ſufficit ad miniſtrandum ſacramentum non ſufficit extra illum etiam,vt ſacramentum collatum teneat, ergo idem eſſe poterit de Baptiſmo.

Solutio. Baptiſmus extra neceſſitatẽ, à quouis collatus eſt validus.

Reſpondetur, quidquid ſit de illatione,ſeu conſecutione(quæ reuera nõ eſt formalis: potuiſſet enim Chriſtus,poteſtatem hanc cum prædicta limitatione, ſolum pro articulo neceſſitatis concedere) nihilominus tamen certum eſſe in præſenti materia, hanc poteſtatem talem eſſe, vt ſi quis illa vtatur extra neceſſitatis articulum,etiam ſi male faciat,vt infra dicemus,nihilominus factum teneat, vt hic docet D.Thom. artic.3. ad 1.

Auguſt.

Et eſt ſententia Auguſt. lib.2.contra Epiſt. Parmenia. c.13. dicentis, *Sed etſi nulla neceſſitate vſurpetur,& à quolibet cuilibet detur, quod datum fuerit,non poteſt dici non datum, quamuis recte dici poſſit illicite datum.* Quæ quidem verba, vt ex his quæ inferius ſubiungit, conſtat potiſſimum ab ipſo intelliguntur de fideli laico baptizante: ſed eſt eadem ratio de infideli vel pagano,ſi ſemel admittamus,eũ poſſe in neceſſitate baptizare. Vnde Nicolaus Papa in c. A quodam Iudæo, de Conſecr. diſt. 4.definit, verum eſſe Baptiſmum datum à Iudæo ſub debita forma,& nihil diſtinguit, an baptizaret ille Iudæus in caſu neceſſitatis,nec ne,ſed generaliter docet,baptizatos ab illo non eſſe iterum baptizandos. Et ſimiliter in cap. Romanus, eadem diſtin.generaliter & ſine vlla limitatione ſic dicitur: *Romanus Pontifex non hominem iudicat,qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi,etiam ſi paganus ſit,qui baptizat,* & ideo in Decreto Gregoriano, circa capitulum; Siquis per ignorantiam: recte corriguntur, ſeu explicantur verba illius textus,quæ ſic habent. *Si quis per ignorantiam Ordinatur, antequam baptizetur, debent ab eo baptizati iterum baptizari.* Quæ verba ex Iſidoro ibi referuntur,ſed non ſunt legenda affirmatiue,ita vt ea ſententia ab ipſo aſſeratur; ſed relatiue,id eſt, quod tanquam falſa aliorum opinio referatur. Eam enim ſtatim corrigens Iſidorus ſubdit. *Sed Romanus Pontifex, non hominem iudicat, qui baptizat, ſed Spiritum Dei ſubminiſtrare gratiam Baptiſmi, licet paganus ſit,qui baptizat.* Quod iudicium ſedis Apoſtolicæ ex Greg. & Sergio Pontificibus ibidem refertur, ex lib.5.Capitularium, c. 4. Et hoc etiam confirmat hiſtoria

illa ſupra citata de Athanaſio, qui cum puer eſſet, Baptiſmum miniſtrauit abſque vlla neceſſitate, & tamen Baptiſmus iudicatus eſt validus. Ex quibus colligitur iuxta communem ſenſum & traditionem Eccleſiæ, ita fuiſſe intellectam Chriſti inſtitutionẽ, à qua, vt ſæpe dixi, hæc omnia pendent.

Baptiſmus magis neceſſarius eſt quã Pœnitentia.

Congruentia vero adiungi poteſt; reſpondendo ſimul ad obiectionẽ factam, ex differentia inter Baptiſmum, & Pœnitẽtiam. Nam inprimis Baptiſmus eſt ſacramentum maioris neceſſitatis, quam Pœnitentia, nõ ſolum in ordine ad vltimam ſalutem, ſed etiam in ordine ad effectus ſeu fructus diuinæ gratiæ in hac vita comparandos, quatenus Baptiſmus eſt ianua Eccleſię, & veluti primum fundamentum, per quod fit homo capax aliorum ſacramentorum, & influxus gratiæ ex opere operato; & ideo in ſacramento Pœnitentiæ non poteſt eſſe miniſter quilibet homo in neceſſitate, ſed ſolus ſacerdos, atq; ille non in quacumq; neceſſitate, ſed in extrema tantum, ſi materia confeſſionis ſit mortale peccatum. At vero in Baptiſmo non ſemper neceſſe eſt extremam neceſſitatem expectari, nã etiam extra illam propter magnam vtilitatem, aut ne cogatur quis multo tempore Baptiſmum differre, poteſt illum à laico, vel alio ſimili miniſtro recipere. Et ideo fuit conueniens, hanc poteſtatem concedi abſolute, & non limitatam, ad caſum neceſſitatis; ſaltem quoad hoc, vt ſacramẽtum factum teneat, ne fortaſſe poſſet ſacramentum in dubium reuocari, occaſione neceſſitatis, ſi fortaſſe minor exiſtimari poſſet, quàm ſufficeret ad valorem ſacramenti. Atq; hinc ſumitur ſecunda differẽntia, nam ſacramentum Baptiſmi iterari non poteſt, ſacramentum autem Pœnitentię poteſt iterari, tum circa eãdem, tum etiam circa diuerſam materiam; vnde fit, vt in ſacramento Pœnitentiæ nihil ſit periculi, ſi contingat ſacramentum datum in neceſſitate à ſimplici ſacerdote nõ eſſe validum, quia fortaſſe non tanta erat neceſſitas, quãtam eſſe oportebat ad habendam iuriſdictionem in tali articulo; quia tale ſacramentum, vt dixi, poteſt facile iterari: quod ſi non iteretur circa eandem materiam, quia bona fide ſuſceptum eſt, poterunt illa peccata, ſaltem per accidens, remitti per aliud ſimile ſacramentum, ex alia materia cõfectum: at vero ſacramentum Baptiſmi, & iterari non poteſt, & alioqui maximũ homini creatur periculum, ſi illo priuetur: & ideo oportet, vt ea quæ neceſſaria ſunt ad illud conficiendum, ſint omnino fixa & ſtabilia, ita vt certum ſit, illis poſitis ſacramentum confici, ſiue adſit vera neceſſitas, ſiue non. Tertia differentia eſt; quia ſacramentum Pœnitentiæ pendet ex poteſtate iuriſdictionis, quæ per extrinſecam deputationem ab hominibus datur, vel aufertur, vel limitatur ad caſum neceſſitatis: at vero poteſtas baptizandi eſt abſoluta facultas miniſterialis, ad conficiẽdum tale ſacramentũ, quæ non ſolet limitari ſecundum ſubſtantiam, vel facultatem ſuam ad caſum neceſſitatis: ſed ſimpliciter cõfertur, ſicut patet in omni alia poteſtate conficiendi ſacramẽtum, quæ ex iuriſdictione non pendet. Et confirmatur tandem: nam ſi intelligeremus, hanc poteſtatem dari per impreſſionẽ alicuius characteris dati à Chriſto ad deputandum homines ad hoc miniſteriũ, hoc ipſo intelligerem⁹, ſacr͞m collatũ ab habẽte talẽ characterẽ eſſe validũ, etiam ſi ille male faceret, vtendo illa poteſtate extra neceſſitatẽ vel alio modo indebito: ergo idẽ dicendum eſt, etiam ſi intelligamus hanc poteſtatem eſſe datam à Chriſto per ſolam inſtitutionem, & extrinſecam deputationem, ſeu voluntatem ſuam, quæ ad hunc effectum æque ſufficiens & efficax eſſe poteſt.

Pœnitentiæ ſacramentũ iterari poteſt, Baptiſmus non itẽ.

Poteſtas abſoluendi eſt iuriſdictionis, poteſtas vero baptizandi eſt abſoluta.

Ad fundamentum primæ ſententiæ reſpõdetur.

Ad fundamentum ergo primæ ſententiæ inprimis dicitur, in verbis illis: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* nõ eſſe datam poteſtatem baptizandi, quæ eſt neceſſaria, vt ſacramentum factum teneat: hanc enim multo antea habuerũt Apoſtoli, qui viuente Chriſto baptizabant: vnde veriſſime creditur hęc poteſtas data hominibus ab eo tempore, in quo ſacramentum Baptiſmi inſtitutum eſt, nã ſicut tũc Chriſtus vim regeneratiuã contulit aquis, nõ per impreſſionem alicuius qualitatis, ſed per extrinſecam deputationem, & quaſi ſanctificationem quandam: ita etiam ex tunc deputauit quemcunq; hominem, non per impreſſionẽ characteris, ſed per voluntatẽ ſuam, vt poſſit eſſe miniſter ſufficiens huius ſacramenti, quamuis non omnibus dederit ius illud adminiſtrandi, vt poſtea dicemus. In prædicto ergo loco dedit Chriſtus Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, præceptum exercẽdi hoc munus, & ſpeciale ius miniſtrandi hoc ſacramentum ex officio. Deinde, quamuis cõcederemus, in illo loco eſſe datam poteſtatem baptizãdi, non ſequitur datam eſſe ſolis Apoſtolis, vel Epiſcopis, ſeu ſacerdotibus: quia tunc Chriſtus loqui potuit ad Apoſtolos, & diſcipulos, vt repræſentabant vniuerſam Eccleſiam: atq; ita recte intelligitur dediſſe hanc poteſtatem cuilibet, qui vt miniſter huius Eccleſię hoc miniſterium exercere vellet.

Ad fundamentum ſecundę ſententiæ reſpondetur.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ reſpondetur inprimis, Gregorium cum rebaptizari præcipit eos, qui à Paganis baptizati fuerant, loqui (vt ita dicam) formaliter de paganis, vt pagani ſunt, id eſt, de his qui in baptizando non ſeruabant ritum Eccleſiæ, ſed paganorum: atque ita explicuit gloſſa in d. cap. Quos à paganis; ita interpretans verba textus: *ſi ita habetur*, id eſt, quod in forma Eccleſiæ non fuerint baptizati. Quæ expoſitio poteſt colligi ex verbis ſequentibus; *Vt denuo baptizes in nomine Trinitatis.* Supponit ergo priorem Baptiſmum non fuiſſe datum in nomine. Ad Auguſtinum reſpondetur, ſuo tempore potuiſſe dubitari, quia nõdum erat res ita ab Eccleſia declarata, ſicut nunc eſt. Ad rationẽ ſeu cõiecturam reſpondetur, ad priorem partem, Chriſtum Dominum ſæpe vti, vt inſtrumento, membro ſeparato ac pręciſo ab Eccleſia, vel nondum illi actu coniuncto, quia virtus Chriſti non pendet ex diſpoſitione inſtrumenti, neque illius virtute nititur. Ad alteram partem reſpondetur, optime probare, per ſe non decere, hominem non baptizatum aut infidelem, baptizare; non probare tamen, ſi id fiat, non recte fieri, ita vt factum teneat; aut etiam, vt conuenienter fiat, ſi neceſſitas vrgeat: neque in hoc eſt par ratio de Baptiſmo, & Ordine, cum non ſit vtriuſque neceſſitas, & ita ſunt intelligenda loca Hieronymi, Tertulliani, & Concilij Elibertini ibi citata, non enim aſſerunt illam rationem tanquam adæquatã; neq; requirunt illam cõditionem tanquam ſimpliciter neceſſariam, ſed ſolum vt magis conuenientẽ, ſi fieri poteſt. Imo prædicti Patres ſolum affirmant, eos, qui Baptiſmum acceperunt, ſicut acceperunt, ita poſſe illum dare; non tamen addunt excluſiuam; neq; dicũt hãc eſſe propriã vel neceſſariã rationem dandi. Neq; vero eſt incõueniens, vt aliqs dare poſſit, ꝙ non accepit, præſertim quando id non facit, vt cauſa præcipua, ſed ſolum vt inſtrumentũ alterius.

Ad argumentum reſpondetur. Ad cõiecturam reſpondetur.

Ad 3. opin.

Ad tertiam opinionem reſpondetur, etiam fœminas in caſu neceſſitatis poſſe baptizare, vt ex probationibus ſuperius adductis ſatis conſtat: Patres vero ibi citati, intelligẽdi ſunt de iure, ſeu poteſtate licite baptizandi, vel ſolemniter, vel per ſe, & extra caſum neceſſitatis.

SECTIO

SECTIO II.

Quis habeat ius adminiſtrandi hoc ſacramentum, tanquam miniſter ex officio ad hoc deputatus.

Titulus explicatur.

HÆc quæſtio remitti poſſet ad diſputationem moralem infrà tractandam; tamen, quia coniuncta eſt cum præcedenti, faciliùs hoc loco expedietur. Eſt igitur inprimis animaduertendum ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere, præter poteſtatem cõficiendi ſacramentum, quæ neceſſaria eſt, vt factum teneat, neceſſarium eſſe ius adminiſtrandi illud, vt licitè fiat: hoc autem ius in præſenti materia dupliciter explicari poteſt: vno modo in ordine ad ipſum ſacramentum: alio modo in ordine ad perſonam baptizandam. Et quidem de hoc poſteriori modo nihil ſpeciale addendum occurrit his, quę in genere de ſacramentis dicta ſunt. Cùm enim adminiſtratio ſacramenti ſit proprium munus paſtoris, & requirat iuriſdictionem adminiſtrantis in eum, cui adminiſtratur, vel facultatẽ eius, qui iuriſdictionem habet, multò maiori ratione hoc requiritur in hoc ſacramento, quod eſt ianua omnium ſacramentorum, & regeneratio ſpiritualis hominum in Chriſto. Quæſtio ergo præſens potiſſimum tractatur in priori ſenſu, ſcilicet ex parte ipſius ſacramenti: nam licèt dictum ſit, omnibus hominibus abſolutè loquendo datam eſſe poteſtatem ad hoc ſacramentum perficiendum ratione neceſſitatis: tamen non omnibus data eſt abſoluta facultas ſeu licentia illud adminiſtrandi, quocunque modo & extra neceſſitatem: neque omnes ſunt diuino iure deſtinati, vt tanquam miniſtri ex officio hoc munus poſſint præſtare: & hoc vocamus in præſenti ius adminiſtrandi ſacramentum, quod eſt veluti capacitas proxima per ſe requiſita ad tale miniſterium. Vt autem breuiter reſpondeamus, poſſunt breuiter diſtingui quatuor perſonarum ordines, ſcilicet Epiſcopus, Presbyter, Diaconus, & quilibet alius Diacono inferior.

1. Concluſ. Primò ergo certum eſt, Epiſcopum iure ſuo & ex vi ſuæ Ordinationis, eſſe aptiſſimum miniſtrum huius ſacramenti. Hoc per ſe notum eſt, & à fortiori conſtabit ex dicendis.

2. Concluſ. Secundò eſt certum, ſacerdotem ex vi ſuæ conſecrationis eſſe poſſe ordinariũ miniſtrum huius ſacramenti, vt hîc docet D. Thom. artic. 1. & 2. & ex vſu Eccleſiæ ſatis conſtat, & ex Clemente Romano, Ignatio, Epiphanio, Iſidoro, & aliis, quos ſtatim referemus. Concil. Flor. Denique Concilium Florentinum hoc ſenſu dixit: *Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos, cui ex officio competit baptizare.* Ratio. Ratio verò eſt optima, quam hic attigit D. Tho. quia ſacerdos habet poteſtatem in corpus Chriſti verum: ergo conſequenter recipit poteſtatem in corpus Chriſti myſticum, ſaltem quæ neceſſaria eſt vox vi conſecrationis, quæ aliàs dici ſolet *poteſtas Ordinis*, & reſpectu illorum ſacramentorum, quæ communia ſunt populo Chriſtiano, & ad remiſſionem peccatorum, & communem eius profectum ordinantur. Quod addo propter ſacramentum Confirmationis, quod propter ſpecialem rationem ſolis Epiſcopis ordinariè reſeruatur. Cõfirmatur. Vnde ſumitur confirmatio. Nam Sacerdos eſt ordinarius miniſter ſacramenti Euchariſtiæ, quod ad incrementum ſpiritualis vitæ inſtitutum eſt. Habet etiam poteſtatem ordinis ad ſacramentum Pœnitentiæ neceſſariam, quod eſt ad reparandam ſpiritualem vitam. Ergo multò magis illam habebit ad Baptiſmum adminiſtrandum, per quod datur ſpiritualis vita. Denique Sacerdos eſt in ſtatu & ordine conſtitutus, in quo eſſe poteſt ordinarius paſtorA animarum; ergo neceſſe eſt, vt ex vi ſuæ conſecrationis aptus ſit ad regenerandos homines in Chriſto. Obiectio. Sed contra: nam Presbyter non poteſt Baptiſmum miniſtrare, niſi facultate ſibi ab Epiſcopo conceſſa, ergo non proprio iure ſuo poteſt hoc miniſterium vſurpare. Hieron. Tertul. Antecedens patet ex Hierony. contra Luciſera. & Tertul. lib. de Baptiſ. dicentibus, ius baptizandi eſſe penes Epiſcopum, communicari autẽ Presbytero, & Diacono, non niſi ex facultate Epiſcopi propter Eccleſiæ honorem; vbi nihil amplius videntur tribuere Sacerdoti, quàm Diacono: qui tamen non habet proprium ius baptizandi, vt ſtatim dicemus. Et confirmatur. Nam per Baptiſmum reB cipiuntur homines in Eccleſiam, & fiunt membra eius: decet autem, vt poteſtas & ius admittendi homines ad Eccleſiam ſit penes principes & ſupremos paſtores Eccleſiæ, vt ſunt Epiſcopi: & hoc ſaltem videtur probari illis verbis Chriſti, *Euntes, docete omnes Gentes, baptiʒantes eos, &c.* nam ibi locutus eſt ad vndecim Apoſtolos, vt Matth. dicit, quorum ſucceſſores ſunt Epiſcopi.

Reſpõdetur. Alia poteſtas ordinis, alia iuriſdictiõis. Reſpondetur, diſtinguendam eſſe (vt dixi) poteſtatem ordinis reſpectu ſacramenti, & poteſtatem iuriſdictionis, reſpectu eius, cui dandum eſt ſacramentum. Sacerdos ergo ex vi ſuæ Ordinationis habet ſufficientem poteſtatem, vt validè & dignè miniſtret hoc ſacramentum, & quo ad hoc nõ pendet ab Epiſcopo, nec indiget conceſſione eius, & in hoc C ſuperat Diaconum, vt iam dicemus. At verò vltra hanc poteſtatem requiritur iuriſdictionem in perſonam, vt licitè ille miniſtret hoc ſacramentum; & quoad hanc, pendet ab Epiſcopo, tanquam à ſuperiori paſtore, in quo eſt aliqua ſimilitudo inter Diaconum & Sacerdotem; & de hac intelligendi ſunt prædicti Patres; & hæc etiam ſufficit ad conuenientem ordinem & debitum Eccleſiæ regimen. Deniq; facilè concedi poteſt, hoc eſſe conſentaneum prædictis verbis Chriſti, quamuis, vt dixi, non ſatis conſtet, hunc eſſe ſenſum illius loci, quia neq; conſtat, Chriſtum locutum eſſe de poteſtate iuriſdictionis, D ſed de præcepto vtendi baptiſmate: neque etiã conſtat locutum eſſe ad ſolos Apoſtolos; quia licèt Matthæus, tantum vndecim Apoſtolorum mentionem faciat, tamen non excludit diſcipulos alios. Eſt autẽ probabile, vt in ſuperiori tomo diximus, agentes de Reſurrectione Chriſti, apparitionem illam corã aliis multis diſcipulis factam eſſe.

3. Concluſ. Tertiò, dicendum eſt, Diaconum per ſe ac iure diuino ordinario non poſſe adminiſtrare hoc ſacramentum ex vi ſuę Ordinationis; eſſe tamen capacẽ huius miniſterij ex conceſſione ſeu delegatione Epiſcopi aut Sacerdotis. Vtraque pars eſt certa, & prior quidem ſatis colligitur ex definitione Conc. Flor. Concilij Florentini. Nam dicens, Presbyterum eſſe ordinarium miniſtrum, cui ex officio competit baptiE zare, ſatis ſignificat, nulli inferiori miniſtro hoc conuenire. Clem. Rom. Atque idem docet Clemens Romanus, libr. 3. Conſtitution. cap. 11. dicens, *Sed neque reliquos clericos baptizare permittimus, ſed ſolos Epiſcopos, & Presbyteros, miniſtrantibus illis Diaconis*, & lib. 8. cap. 52. *Nam nec Diacono fas eſt* (inquit) *offerre ſacrificium, vel baptiʒare.* Ignat. Idem docet Ignatius Epiſt. 13. ad Heronem Diaconum, & Gelaſ. Pap. Gelaſius Papa Epiſtola 1. cap. 9. & habetur in cap. Diacon. 93. diſtinct. Iſidorus. & Iſidorus libro ſecundo de officiis, cap. 24. & habetur in cap. Conſtat. de Conſecratione, diſtinct. 4. Idem Epiph. hæreſ. 79.

Ratio. Ratio verò eſt, quam hic D. Thomas, art. 2. indicat, quia ordinaria poteſtas Ordinis ſupra corpus Chriſti myſticum manat ex poteſtate ſupra corpus

Chriſti verum; & artic. 1. ex ipſo nomine *Diaconi* hoc colligit: quia Diaconus ad hoc ordinatur, vt Epiſcopo & Sacerdoti deſeruiat, ſeu miniſtret in ſacramentorum diſpenſatione; non ergo conſtituitur tanquam ordinarius miniſter alicuius ſacramenti. Deniq; per Baptiſmum remittuntur peccata, & cõgregantur homines intra Chriſti Eccleſiam, ergo per ſe pertinet hoc munus ſolùm ad eos, qui poſsũt eſſe Eccleſiæ paſtores: huiuſmodi autem ſunt Sacerdotes, & non Diaconi.

Obiectio. Sed contra. Nam in Pontificali Romano in Ordinatione Diaconi dicitur, Diaconum debere baptizare, & prædicare. Diluitur. Reſpondetur, hinc probari alteram partem concluſionis poſitam. Quamuis enim Diaconus ex vi ſuæ ordinationis per ſe nõ conſtituatur ordinarius miniſter huius ſacramnnti, ſit tamen aptus, vt ei poſſit hoc miniſterium delegari ab Epiſcopo, vel Presbytero, vt magis in ſeq. cõcluſione declarabitur.

4. Concluſ. Quartò igitur dicendum eſt, nullum hominem Diacono inferiorem habere aliquod ius, ſeu capacitatem proximam ad dignè miniſtrandum hoc ſacramentum; nec iure ordinario, neque ex delegatione Epiſcopi, vel Sacerdotis. Hæc etiam aſſertio eſt D. Tho. & communis omnium cum Auguſt. lib. 2. contra Parmen. c. 13. Et probatur ſufficienter ex dictis, nam oſtenſum eſt ordinarium ius baptizandi ad Epiſcopos, vel Presbyteros pertinere, & non extendi ad Diaconos: multo ergo minùs ſpectabit ad inferiores. Rurſus, poteſtas ad hoc miniſterium ex delegatione peragendum ſpecialiter datur Diacono ratione ſuæ Ordinationis, ergo non conuenit cæteris; qui tali ordine carent.

Difficultas. Sed eſt difficultas in explicanda differentia, quæ in hoc eſt inter Diaconum & inferiores: videtur enim eſſe nulla, reſpectiuè & cum proportione loquendo, vt enim fatcamur, Diaconum in hoc cæteros ſuperare, quòd in abſentia Sacerdotis ipſe preferendus eſt reliquis in hoc miniſterio; quia eſt ſacratior miniſter; tamen hoc modo etiam Subdiaconus reſpectu inferiorum poteſt dici miniſter huius ſacramenti, quia in abſentia Diaconi & ſuperiorum præferendus eſt omnibus inferioribus: quia eſt ſacratior illis. Rurſus ſi loquamur extra caſum neceſſitatis, vel quando eſt copia Sacerdotis, ſicut inferiores non poſſunt miniſtrare, nec iure ordinario, neque ex delegatione Sacerdotis; ita neque Diaconus, quia non poteſt ei committi hoc miniſterium, ſine vrgente neceſſitate, Quæ eſt ergo differentia?

Soluitur. Duplex diſcrimẽ inter Diaconũ & inferiores. Reſpondetur, duplicem eſſe differentiam: vna eſt abſoluta in ordine ad ſolemnem Baptiſmi adminiſtrationem. Nam hæc ex rationabili cauſa cõmitti poteſt Diacono in caſu neceſſitatis, imò ſi neceſſitas vrgeat, & Sacerdos ſit abſens, poteſt ipſe iure ſuo miniſterium vſurpare, vt docet gloſſ. in cap. *Diaconos*, verbo, *Neceſſitas*. 93. diſt. At verò inferioribus non poteſt committi propter vllam neceſſitatẽ, ſed ea vrgente, poſſunt tantùm priuatim baptizare. Quæ differentia colligitur ex citatis Decretis, & ex his quæ adduximus de Ordinatione Diaconi ex Põtificali Romano. Videtur autem hæc differentia ſtabilita potiùs iure Eccleſiaſtico, quam diuino; tum quia, neque in Scriptura aliquid legimus, vnde poſſit hæc differentia colligi; nam ſicut Actor. 8. legimus, Philippum Diaconum baptizaſſe, ita etiam c. 9. legimus, baptizaſſe Ananiam, quem laicum fuiſſe ſignificat Clemens libr. 8. cap. 52. & vtrumq; dicit ex ſpeciali Chriſti diſpenſatione baptizaſſe, neq; etiam ex traditione colligi poteſt, hanc differentiam eſſe diuino iure introductam: Tum etiam, quia ſicut ſolemnitas & ceræmoniæ Baptiſmi Eccleſiaſtico iure inſtitutæ ſunt, ita eodem iure videdur præſcriptum, quod tales ceræmoniæ nemini, qui ſit inferior Diacono, poſſint committi; imò hoc videtur pertinere ad quendam ritum ipſius Baptiſmi. Non dubito tamẽ, quin ex diſpenſatione ſummi Pontificis hoc ſolemne miniſterium alicui non Diacono committi poſſit; quia nullum eſt ſufficiens fundamentum, tum ad negandum Pontifici hanc poteſtatem. Non tamen nego, quin hæc Eccleſiaſtica ordinatio valde conſentanea ſit iuri diuino, & in illo habeat aliquod fundamentum, quatenus ex intentione diuini iuris ad hoc ordinatur Diaconus, vt ſit ſpecialis miniſter Presbyteri, vt & illius miniſterio vtatur in rebus ſacris peragendis, & poſſit etiam ei committere aliquod ſacerdotale miniſterium, ad quod non eſt abſolutè neceſſarius ſacerdotalis character, quando ſubeſt cauſa legitima. Exemplum accommodatiſſimum eſt in diſpenſatione Dominici Corporis, quæ poteſt Diacono committi, non verò Subdiacono, vt infrà dicemus ex Concilio Niceno, c. 14. & Conc. Arelat. cap. 15. quod quidem conſentaneum eſt in iure diuino: abſolutè tamen iure Eccleſiaſtico eſt inſtitutum.

Secunda differentia eſt in priuata adminiſtratione Baptiſmi ob neceſſitatem. Nam in primis faciliùs committi poteſt Diacono quàm inferiori; quia iam eſt aliquo modo ratione ſui Ordinis ad hoc deputatus; vnde etiam in præſentia Sacerdotis aliqua eſſe poteſt cauſa ſufficiens ad committendum hoc miniſterium Diacono, quæ non ſatis eſt, vt inferiori committatur; vt, verbi gratia, ob grauiorem aliquã occupationem, poſſet interdum Sacerdos committere Diacono, non verò Subdiacono, vel inferiori. Deinde, quamuis vera ſit illa reſpectiua differentia, ſuprà inter argumentandum poſita, non eſt tamen omni ex parte æqualis proportio; nam in abſentia ſuperiorum, Diaconus, veluti iure ſuo præferendus eſt omnibus inferioribus, ita vt inuerſio huius Ordinis non ſolùm ſit indecens ratione huius ſacramenti, ſed etiam ſit quædam vſurpatio iuris alieni, at verò Ordo inter cæteras perſonas inferiores Diacono, ſolùm fit ex decentia quadam, non verò ratione iuris, quod aliquis eorum habeat ad miniſtrandum hoc ſacramẽtum. Adeò vt probabile ſit inuerſionem huius Ordinis in his inferioribus perſonis inter ſe non eſſe peccatum mortale ſecluſo contemptu, cùm tamen reſpectu Diaconi, non ſit dubium, quin res ſit grauis, de qua re dicturi ſumus infrà in diſput. morali, vbi explicabimus peccata, quæ in hoc miniſterio committi poſſunt.

SECTIO III.

Vtrùm miniſter Baptiſmi eſſe debeat vna tantum perſona, vel poſſit ex multis componi.

Titulus quæſtionis explicatur. Variis modis poteſt intelligi, eundem hominem à multis ſimul baptizari. Primò, ita vt à ſingulis integrè baptizetur, vnoquoque per ſe, & abluente, & totam formam proferente, & abſolutam intentionem baptizandi habente independenter ab alio; in quo Baptiſmi modo non eſt vnus miniſter ex multis perſonis compoſitus, ſed ſunt plures integri, ſeu totales miniſtri baptizãtes eandem perſonam. Secundo modo intelligi poteſt, vt plures concurrant partialiter, idque duobus aliis modis: primò, diuidendo inter ſe ipſum actum externum, ita vt vnus abluat, alter proferat formam, vel quòd vnus proferat, verbi gratia, illa verba, *Ego te baptizo*, alius

alius verò addat, *In nomine Patris, &c.* vel etiam ſi fieri poteſt, vnus abluat partem vnam, alius verò aliam. Secundò, ſolum ex intentione ſua partialiter concurrendo, ita vt licèt vterque lauet, & proferat totam formam: tamen vterque intentionem habeat non baptizandi ſine alio, ſiue interiùs tantùm eam intentionem concipiant, ſiue aliquo modo in forma exprimant, dicendo, *Nos te baptizamus*, & de ſingulis his modis aliquid dicendum eſt.

Ratio dubitandi circa primum.

Circa primum ratio dubitandi eſſe poteſt; primum, quia vel in eo caſu vterque illorum baptizat: vel alter tantùm, vel neuter. Non primum; quia nõ poſſunt dari eiuſdem effectus plures cauſæ totales. Non ſecundum; quia non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; ergo tertium, atque ita repugnabit, Baptiſmum dari à multis miniſtris. Secundò, quia vel ille Baptiſmus eſt vnus, vel plures; vnus eſſe nõ poteſt, quia ibi ſunt plures materiæ, plures formæ, & plures miniſtri totales: neque etiam poſſunt eſſe plures; quia vnus neceſſariò deſtrueret alium; quia Baptiſmus caderet in ſubiectum baptizatum, quod eſt incapax ſacramenti Baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt: ergo verius dicitur, nullum ibi eſſe ſacramentum. Tertiò fingamus, vtrumque miniſtrum ſic baptizantem, habere intentionem non baptizandi, ſi alius baptizet; baptizandi vero, alio non baptizante: & tunc inquiro, an ſit validus Baptiſmus, ab aliquo eorum datus, necne. Non poteſt dici, quod ſit validus, quia, neque vterque poteſt eſſe validus, cum ſit contra intentionem baptizantium, neque alter tantum, cum non ſit maior ratio de vno, quàm de altero. Si autem alter eorum inualidus eſt, neceſſariò dicendum videtur alium eſſe validum, quia concurrunt materia, & forma neceſſariæ, & intentio miniſtri, quæ, licet conditionata fuerit, tamen tranſiit in abſolutam, cùm ſupponatur conditio iam poſita: ergo nihil deeſt, quo minùs talis Baptiſmus validus ſit; niſi dicamus, hoc ipſo eſſe nullum, quod multi ad illum efficiendum concurrere tentarunt: ergo hoc neceſſariò dicendum eſt, cum fieri non poſſit, vt vnus potiùs, quàm alius validus ſit.

Concluſio.

Nihilominùs communis ſententia eſt, nihil repugnare, quo minùs plures homines hoc modo ad baptizandum concurrant. Hæc eſt ſententia D. Th. hic, & omnium Theologorum, quos ſtatim referemus. Et ratio eſt, quia in eo caſu vnuſquiſque illorum baptizantium eſt ex ſe ſufficiens ad miniſtrandum Baptiſmum, & tam in actione, quàm in ſua intentione operatur, vt integer miniſter, & applicat omnia neceſſaria ad ſacramentum conficiendum: ergo verè ac validè conficit illud. Patet conſequentia; quia nihil eſt, quod impediat: nam ſolus concurſus ſeu concomitantia alterius non poteſt impedire; quia non habet actionem contrariam, aut repugnãtem, ſed omnino ſimilem. Sicut in ſacramento Euchariſtię conficiendo licèt plures hoc modo cõcurrant, non ſe impediunt, quo minùs ſacramentũ factum teneat, vt ex Eccleſiæ conſuetudine conſtat, ſicut infrà dicemus. Et hæc ratio euidentior fiet ex ſolutionibus argumentorum, quæ in contrarium obiecta ſunt.

Reſpõdetur ad primam dubitandi rationem.

Ad primum, diſtinctione vtendum eſt: aut enim vterque illorum in eodem inſtanti perficit omnia neceſſaria ad Baptiſmum, vel vnus priùs tempore abſoluit, quàm alius. Si priori modo contingat, dicendum eſt, vtrumque illorum baptizare in eo caſu, imò ſingulos eorum integrum Baptiſmũ conferre; quia vterque applicat integram formam, & materiam independenter ab alio. Quomodo verò illi duo miniſtri ſint cauſæ totales eiuſdem effectus, dicetur ſtatim. Si autem alter illorum priùs abſoluat omnia neceſſaria ad ſacramẽtum, ille ſolus perficit ſacramentum, & non alius, ſi debita intentione baptizet. Ita docet D. Thom. hic, quem ſequuntur omnes, & conuincitur illa ratione, quia Baptiſmus iterari non poteſt: & quod ſubiectum ſemel baptizatum incapax eſt vlterioris Baptiſmi; ſed quando alter miniſtrorũ priùs tempore perficit ſacramẽtum, iam ſubiectũ illud eſt baptizatum. Ergo quidquid poſteà fit irritum eſt & inane. Confirmatur ac declaratur. Nam ſi poſt conſummatum vnum Baptiſmum alium inchoaret, nihil faceret, quia ſubiectum iam eſt incapax: ergo eadem ratione, quamuis inchoauerit ſimul ſuum Baptiſmum, antequã ſubiectum eſſet baptizatum, tamen ſi in inſtanti in quo illum erat perfecturus, iam inuenit ſubiectum baptizatum, non poterit illum perficere, quia iam ſubiectum non eſt capax illius perfectionis; ſicut ſi ſubiectum deficeret ſeu moreretur ante perfectum ſacramentum non poſſet perfici, ſed maneret irritum & inane ex defectu ſubiecti: eadem enim eſt ratio, quacunque ex cauſa ſubiectum fiat incapax ſacramenti. Supponit autem totus hic diſcurſus, Baptiſmum prius tempore conſummatum ſtatim eſſe validum, quod eſt certiſſimum, quia concurrentibus omnib. neceſſariis ad ſacramentũ; hic autem concurrunt omnia neceſſaria, vt Baptiſmus fiat, ſi miniſter debitam intentionem habeat. Quod ideò addo, quia ſi haberet intentionem non baptizandi, donec alius abſoluat omnia neceſſaria ad ſacramentum; in eo caſu, nihil perficiet is, qui prius abſoluit, quia non habet abſolutam intentionem, ſed conditionatam; & conditio non eſt impleta in eo inſtanti, in quo ipſe perficit omnia ex parte ſua neceſſaria ad ſacramentum: diximus autem ſuprà, agentes de ſacramentis in genere, ſacramentum datum ſub conditione de futuro, nullum eſſe, quia neq; eſt validum in inſtanti, in quo deberet perfici, quia non eſt impleta conditio, nec poſteà, quia iam non extant materia, nec forma, ex quibus perfici deberet. Quocirca in prædicto caſu, ille miniſter, qui poſterius abſolueret neceſſaria ad Baptiſmum, illum perficeret, atque conferret, quia iam ex parte ſubiecti non eſſet incapacitas, & aliunde adhiberetur omnia neceſſaria: Quia licet intentio eſſet conditionata, tamen iam conditio eſſet impleta. Quia iam ſupponimus alterum abſoluiſſe omnia ex parte ſua neceſſaria, & hæc tantum erat conditio appoſita, vt ſupponitur. Si autem conditio eſſet, quòd alius verum perfeciſſet ſacramentũ, redit difficultas tacta in tertia obiectione. Atq; hinc conſtat veriſſimum eſſe, q̀ hic D. Tho. dixit, illicitum eſſe, per ſe loquendo, hoc modo plures baptizare, non ſolum, quia ſuperfluum eſt, & præter morem Eccleſiæ, ſed etiam, quia ſine cauſa ſe exponunt morali periculo, vt alter eorum nihil efficiat, & materialiter ſaltem Baptiſmum repetat.

Ad 2. dubitã. di rationẽ rẽſpondetur.

Ad ſecundam difficultatem Diuus Thomas hic, articulo ſexto planè ſenſit, vnum & eundem Baptiſmum ab eodem miniſtro in eo caſu conferri: & rationem indicat, quia Chriſtus, qui eſt vnus, interiùs baptizans, vnum ſacramentum per vtrumque confert. Idem ſentit Scotus, diſtinct. 6. quæſtione 2. & Soto diſtinct. 4. artic. 4. iuxta quam opinionem tollitur omnis difficultas, ſeu periculum rebaptizandi in eo caſu. At verò Gabriel. in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. artic. 3. dubitat. 4. exiſtimat, ibi fieri duo Baptiſmata, & idem videtur ſupponere

Caiet.

Caiet.hic ar.6. Et valde fauet D.Thom.quæſt.præcedenti,art.5.ad 4. vbi dicit,agens de hac eadem re, *actus multiplicari ſecundum multiplicationem agentium, ſi perfectè ab vnoquoque agantur.* Sed in præſenti caſu,de quo agimus, Baptiſmus perfectè datur ab vnoquoque agente, ergo multiplicatur iuxta multiplicationem agentium. Atque eandem vim habere videtur obiectio facta; quia ibi ſunt duæ formæ integræ, à quibus potiſſimum ſumi videtur conſtitutio, & diſtinctio ſacramentorum, præſertim eorum, quæ in vſu coſiſtunt. Rurſus ſunt duæ materiæ, nam ſunt duæ ablutiones, maximè ſi Baptiſmus fiat per aſperſionem vel infuſionem aquæ:ſunt ergo duo Baptiſmata. Nam quodlibet totum multiplicatur multiplicatis partibus, ex quibus intrinſecè conſtat,vt videtur referre, quod ſubiectum ſit idem. Nam vnitas ſacramenti non ſumitur ex ſubiecto:ſicut neque ent tas eius. Et iuxta hanc ſententiam reſpondendum eſt ad obiectionem factam, vtrumque illorum Baptiſmatum fieri circa ſubiectũ non baptizatum, quia vnum eorum nõ ſupponit alterum, nec tempore, nec natura;& ideò vtrumque poteſt eſſe validum: quia veritati,& valori Baptiſmi non repugnat conſortium alterius qui omnino ſimul fiat, ſed ſolùm repugnat fieri circa ſubiectum iam baptizatum. Atque hinc facilè ſoluitur iuxta hanc opinionem alia difficultas tacta de pluribus cauſis totalibus eiuſdem effectus. Duo enim effectus horum miniſtrorum poſſunt hic conſiderari. Prior eſt,ipſum ſacramentum, cum enim fiat à miniſtro,verè ac propriè dicitur effectus eius, & hoc modo non eſt vnus effectus à duabus cauſis, quia ſunt duo ſacramenta à duobus miniſtris. Poſterior eſt character ſeu gratia ſacramentalis; & hic abſque vlla controuerſia eſt vnus tantum quia illa receptio eſt per modum vnius; & quia non eſt homo capax characterum baptiſmalium, nec gratia ſacramentalis Baptiſmi iterari poteſt, propriè loquendo, per multiplicationem eius, quamuis poſſit eadem reſtitui,ſi amittatur, de quo aliàs. Et tunc eſt difficultas, quomodo ille vnus effectus fiet à duobus miniſtris,ſeu à duobus ſacramentis. Ad quam reſpondet Caietanus,quòd licet in cauſis principalibus,& quæ operantur in propria virtute, repugnet eundem effectum eſſe à duabus cauſis totalibus; tamen nõ repugnat eſſe à duobus inſtrumentis, quando vnũ eſt principale operans per vtrumque eorum. Sed ſi loquamur in ordine ad diuinam potentiam abſolutam, reuera neutrum repugnat, quia poteſt idẽ effectus fieri pluribus dependentiis & actionibus. Si verò ſermo ſit de potentia ordinaria, & conſentanea rebus ipſis, ſicut eſt ſuperuacaneum, plures cauſas principales, & ex ſe ſufficientes ad vnum effectum, ſimul efficere illum pluribus actionibus totalibus, ita videtur ſuperfluum, fieri & plura inſtrumenta totaliter in ſuo genere concurrentia, id eſt, efficientia per plures actiones totales iu ſuo genere. Quocirca in præſenti caſu cenſeo, hunc characterem & ſacramẽtalem gratiam poſſe fieri à Deo per vtramque formam à miniſtris prolatã, vel pluribus actionib. vel vna tantum dimanante ſimul ab vtroq; ſacramento. Et ſi priori modo fiat ſacramenta concurrere,vt inſtrumenta totalia,quia à ſingulis eorum eſt tota actio quę ſufficit ad effectũ: ſi autem fiat poſteriori modo tũc concurrere,vt inſtrumenta partialia:quia licet virtute(vt ſic dicam)ſint totalia, tamen actu vnum non influit actione independente à conſortio alterius: quia non eſt maior concurſus neceſſarius.Cum ergo vterq; iſtorum modorum ſit Deo poſſibilis,incertum eſt, quo illorum A vtatur; quamuis poſterior videatur minùs miraculoſus,facilior,& conformior ordinario modo operandi. De qua re iterum dicemus in materia de Euchariſtia, vbi ſimilis quæſtio redibit. Atque hæc poſterior ſententia in hunc modum explicata, videtur ſatis probabilis, & fortaſſe non eſt contraria D.Thomæ, imò vix poteſt hic eſſe diuerſitas in re, ſed ſolùm in modo loquendi, quod attinet ad vnitatem,vel pluralitatem ſacramenti. Materialiter enim (vt ſic dicam) negari non poteſt, quin ibi ſint plures res ſignificantes & efficientes gratiam, quæ inter ſe non vniuntur per modum materiæ & formæ, neque alio genere compoſitionis; ſed ſunt potiùs diſtinctæ formæ & materiæ diſtinctæ. Hoc ergo B modo ſunt plura ſacramenta: tamen formaliter atque moraliter,quia in eodem ſubiecto fiunt ſimul & in ordine ad eundem omnino effectum efficiendum & ſignificandum poſſunt dici vnum ſacramẽtum, & vnum ſacrum ſignum, quatenus totum illud ſignum externũ,nec plus efficit,nec plus ſignificat,quàm ſi eſſet ex vnica ſimplici forma & materia compoſitum.

Ad tertium reſpondetur,quando intentio miniſtri in ſe ipſa inuoluit contradictionem quandam, ſeu inextricabilem perplexitatem, & eſt quodãmodo ſe falſificans(vt more Dialecticorum loquamur) tunc talem intentionem eſſe contra veritatem ſa- C cramenti, quia quodammodo ſe ipſam deſtruit & impedit:non eſt autem hoc ſenſu interpretanda intentio,niſi manifeſtè conſtet de voluntate& propoſito operantis.In præſenti ergo, quando vterq; miniſtrorum vult baptizare, dummodo alius non baptizet, & non aliàs,duobus modis exponi poteſt talis intentio,vt non inuoluat repugnantiam.Primus eſt,dummodo alius non priùs baptizet, & ita eſt nõ ſolùm ſufficiens intentio,ſed etiam prudẽs,ad euitandum periculum intentatæ rebaptizationis.Et in eo caſu,qui priùs abſoluit perficit ſacramentũ; & ſi ſimul abſoluant,vterq; perficit,quia conditio poſita in vtriuſq; intentione impletur in ipſomet inſtã- D ti,in quo perficiendum eſt ſacramentum. Secundus ſenſus conditionis appoſitæ eſſe poteſt, dummodo alius nõ abſoluerit materiam & formam ſacramenti in eo inſtanti,in quo eſt à me perficiendum:& tũc ſi vterq; ſimul abſoluat, neuter baptizat; quia neutrius conditio impletur; eſt tamen talis cõditio imprudens, quia ſine cauſa volunt in eo caſu irritũ facere ſacramentum.Multò verò magis eſt imprudens & inepta intentio,ſi apponatur conditio in alio ſenſu perplexo & inuoluente repugnantiam, vt eſt ille tactus in argumento:& tunc etiã vtrumq; ſacramẽtum nullũ eſt,non quia miniſtri propter ſolã multitudinem perſonarũ ſe impediant,ſed quia habent in- E tentionem perplexam, & ideò inutilem & inefficacem;vt Paludanus & Soto etiam indicarunt.

Ad tertium.

Paludan. Soto.

In ſecunda parte huius ſectionis videndum eſt, an poſſit Baptiſmus ita à duobus conferri, vt alter abluat,alter verò proferat formam: Theologi enim variè in hoc ſentiunt,Marſilius enim in 4.q.4.ar. 8. dub.11. & Caietan.hic. quamuis cunctanter, in eam tamen partem magis inclinant,quæ affirmat,huiuſmodi Baptiſmum validum eſſe; quia, vt ſupponimus,huiuſmodi duo homines habent intentionem baptizandi, & applicant veram materiam & veram formam: ergo nihil deeſt ad veritatem Baptiſmi. Probatur conſequentia, quia ſolùm poteſt obſtare, quod ibi integer miniſter,veluti componitur ex duplici perſona. Hoc autem nullum impedimentum eſſe videtur: primò quidem, quia neque ex ipſa rei natura hoc repugnat, neque ex inſtitutione, neque ex ali-

2. Pars huius ſectionis.

Marſil. Caiet.

ex aliqua ſignificatione, aut repræſentatione ſacramenti. Primum patet, tum quia ſacramenta nullum habent eſſe, neque virtutem agendi ex ſola natura rei, ſed ex inſtitutione, tum etiam, quia in aliis cauſis & effectibus ſæpe contingit, cauſam integram componi ex pluribus ſuppoſitis ſeu perſonis; ſæpè etiam contingit, principalem cauſam vti pluribus inſtrumentis, vel ad preparandam materiam, vel ad inducendam formam. Quinimò in hac ſacramentorum materia non eſt hoc nouum: nam in Matrimonio duo contrahentes ſunt miniſtri vnius ſacramenti & in Pœnitentia, pœnitens eſt, qui exhibet materiam: Sacerdos verò, qui inducit formam. Secundum patet, quia nulla eſt authoritas, vel traditio ſufficiens ex qua poſſit talis inſtitutio, colligi: nec verò eſt vlla ratio, vnde colligatur, vt ex dictis conſtat. Verba autem Euangelij, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* ſatis verificantur, ſiue vtrumque fiat ab vna perſona, ſiue à pluribus concurrentibus per modum vnius. Dices, id colligi ex verbis formæ, *Ego te baptizo*, quæ erunt falſa, ſi alter baptizet, alter proferat formam. Sed contra, quia huiuſmodi ſignificatio formæ non eſt de eſſentia huius ſacramenti: nã ſufficit forma Græcorum, *Baptizetur ſeruus Chriſti.* Item ſufficit, ſi in plurali dicatur, *Nos te baptizamus*, & vtroq; modo nulla eſt falſitas in ſignificatione formæ, etiam ſi Baptiſmus predicto modo à duobus conferatur. Tertium de ſignificatione ſeu repræſentatione ſacramenti, ſcilicet, quòd ex parte illius nihil obſtet, probatur; quia non eſt neceſſe, vt in miniſtro ipſo, ſiue ſit vna perſona, ſiue plures, ſit aliqua ſpecialis ſignificatio. Quæ eſt enim hęc neceſſitas, aut vnde colligi poteſt? Deinde etiam ſi admittamus, quod D. Thom. ait, quòd ſicut vnus eſt Chriſtus, qui eſt principalis baptizans, ita vnus eſſe debet miniſter, qui illum repræſentat: Reſponderi poteſt, debere quidem eſſe vnum miniſtrum, ſed non ſimplicem: nam licet ſit compoſitus ex duplici perſona, tamen vtraque cõcurrit per modum vnius miniſtri, & in hoc ſatis repræſentat Chriſtum principalem Baptiſmi authorem, cuius vicem gerit. Et confirmatur tandem; nã hic modus baptizandi interdùm poteſt eſſe neceſſarius, vt ſi infans ſit in extrema neceſſitate, & tantum adſint duæ perſonæ, quarum altera loqui non poſſit, altera verò non poſſit abluere; Baptiſmus autem eſt ſacramentum maximæ neceſſitatis: ergo debuit in ſua inſtitutione comprehendere etiam huiuſmodi miniſterij modum.

Obiectio.

Nihilominus communis ſententia eſt, Baptiſmũ hoc modo collatum à multis non eſſe verum ſacramentum. Ita tenet D. Tho. hic art. 6. in corpo. & ad 3. & quæſt. præced. art. 5. ad 4. & Alex. Alenſ. 4. p. q. 16. memb. 6. Bonauen. in 4. diſt. 5. art. 1. q. 1. Scotus diſt. 6. q. 2. Gabr. q. 1. Richard. diſt. 3. art. 4. q. 1. ad 1. Paludanus q. 2. artic. 2. & Soto, diſt. 4. art. 4. atque idem tenet Gloſſa in cap. Quorundam, 23. diſt. verbo, Impoſuiſſe; quæ hoc colligit ex illo textu, in quo Ordo datus ab Epiſcopo, & Presbytero ſimul, Epiſcopo imponente manus, Presbytero autem benedicente, ſeu proferente formam, irritus eſſe declaratur. Cuius generalis ratio (vt illa Gloſſa inquit) eſt, quia duo imperfecta non conſtituunt vnum perfectum. Sed hæc ratio non redditur in textu; nec videtur caſus ille ſimilis ei, de quo agimus: quia in ſacramento Ordinis conferendo, Presbyter non poteſt eſſe miniſter, & ideò non poteſt cum Epiſcopo componere vnum miniſtrum; & ex hoc ſolo capite euidens eſt, illam Ordinationem fuiſſe irritam: in noſtro aũt caſu quælibet perſona concur-

D. Thom. Alenſ. Bonauent. Scotus. Gabr. Richard. Palud. Soto. Gloſſa.

A rens poſſet eſſe ſufficiens miniſter ſacramenti Baptiſmi. D. Thom. ergo tres rationes indicat. Prima eſt iam inſinuata, quia in perſona miniſtri debet repræſentari perſona Chriſti, & ideò vna eſſe debet, ſicut Chriſtus eſt vnus. Contra quam inſtat Durandus, quod principalior cauſa Baptiſmi eſt Trinitas perſonarum; ergo ſicut in principali cauſa ſunt plures perſonæ, ita eſſe poſſunt in miniſtris. Sed hoc facilem habet ſolutionem; tum quia Trinitas non operatur in Baptiſmo per ſe, vt eſt plures perſonæ, ſed vt eſt vnus Deus: tum maximè, quia miniſter immediatè nõ gerit perſonam Trinitatis, ſed Chriſti Dei hominis, cui data eſt omnis poteſtas excellentiæ ſupra ſacramenta. Difficilior videtur obiectio ſuprà facta, quia nulla apparet neceſſitas, quod vnitas perſonæ Chriſti repræſentetur per vnitatem perſonæ miniſtri: quia neque hoc ſacramentum eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum; neque in cæteris ſacramentis omnibus hoc reperitur, Adde, ſi in hoc eſt aliqua repræſentatio neceſſaria, ſatis videri, quòd ſacramentum vnum non poſſit à multis perſonis adminiſtrari, niſi quatenus vnum integrum miniſtrum complent. Nam per hoc indicant vnam virtutem principalis agentis, in qua operantur. Secunda ratio D. Thomæ eſt, quia actus baptizandi multiplicantur ſecundum multiplicationem agentium, ſi ab vnoquoque perfecte agantur. Sed actus baptizandi debet perfectè agi à quocunq; agente; ergo non poteſt idem Baptiſmus fieri à multis imperfecte, & incompletè concurrentibus. Minor probatur ex veritate formæ: nam hoc ſignificant illa verba: *Ego te baptizo*, quæ ſi ab vno ſolo proferantur, & ille non lauat, neque integrum ſacramentum miniſtrat, falſa erunt; ſi autem fiat variatio in forma, & dicatur: *Nos te baptizamus*, iã mutabitur ſubſtantialiter forma, quia aliquid ei additur, quod in illa nõ continetur, quia illa forma æquipollet huic: *Ego & ille te baptizamus.* Et prætereà (vt hic ait Diuus Thomas ad 3. quæ eſt eius tertia ratio) non euitatur falſitas; tum, quia ſi alter non lauat, reuera non baptizat; tum etiam, quia ſi neuter conficit totum ſacramentum, neuter dici poteſt baptizare, ergo multò minus dici poteſt de vtroque copulatiuè, prout in prædicta forma affirmatur.

1. Rō D. Tho.

Inſtantia Durandi.

Reiicitur.

2. Rō. D. Th.

3. Rō. D. Th.

Hic verò diſcurſus D. Thom. poſſet altero è duobus modis eludi. Primò, ſi cum Caietano teneamus, illis verbis formæ: *Ego te baptizo*, non ſignificari idem, quod, ego te exterius, ſenſibiliter, & corporaliter lauo: ſed ego tribuo tibi Baptiſmi ſacramentum, quo ſenſu ſuppoſito verè ab illis duobus dicetur: *Nos te baptizamus*, quia tunc forma non facit ſenſum copulatiuum, & diuiſiuum, (in quo ſenſu procedit obiectio Diui Thomæ) ſed facit ſenſum complexiuum, & hoc ſenſu eſt vera locutio; quia non eſt neceſſe, vt de ſingulis perſonis verum ſit dicere, integrè & in ſolidum baptizare: ſed ſolum vtramque per modum vnius concurrere ad illud ſacramentum perficiendum, & vtramq; ſuam qualemcunque operam adhibere; & hoc verum eſt, & ita euitatur omnis falſitas in forma: mutatio autem illa non videtur ſubſtantialis, quia nihil per eam tollitur, quod ſit de ſubſtantia formæ, neque etiam aliquid additur, quod corrumpat ſubſtantialem ſenſum. Solum enim mutatur, quod ſignificetur adminiſtratio ſacramenti, vt ab vno, vel à duobus progrediens; & hoc contendimus, non eſſe de ſubſtantia. Quòd ſi contrarium in prædicta ratione ſupponitur, petitur principium, ſeu ſupponitur, quod probandum eſt.

Eluditur 1.

Hæc tamen reſponſio procedit, vt exiſtimo, ex falſo

Reſpond.

falſo fundamento. Nam illa verba formæ, vt in ſu-perioribus dixi, primò & per ſe ſignificant actionem ſenſibilem lauandi, & de illa inprimis verificanda ſunt; tum quia hæc eſt propria ſignificatio talium verborum; tum etiam, quia de ratione huius formæ eſt, vt in ea ſignificetur vſus materiæ; & ideò ſi alter miniſtrorum non lauat, non poteſt verè dicere, *Ego te baptizo*; nec vterque ſimul poterunt dicere, *Nos te baptizamus*. Neceſſe eſt ergo vt qui profert illa verba: *Ego te baptizo*, ipſemet lauet, imò neceſſe eſt, vt totam ablutionem efficiat neceſſariam ad ſacramentum conficiendum. Nam talis debet eſſe ablutio, quæ tam ex inſtitutione, quàm ex vſu, per illa verba ſignificatur. Et conſequenter neceſſe etiam eſt, vt qui profert illa verba, *Ego te baptizo*, proferat etiam alia, *in nomine Patris, &c.* quia vt ſint pars formæ, neceſſe eſt, quod determinent verbum baptizandi, & ſignificationem eius: niſi autem ab eodem proferantur, reuera non ſunt pars eiuſdē propoſitionis, nec determinant, aut eleuant ſignificationem eius ad ſacramentalem & myſticam ſignificationem. Atque hoc modo non paruam vim habet ratio D. Thomæ, ſuppoſitis verbis formæ, quibus Eccleſia Romana vtitur.

2. Eluditur D.Tho. doctrina. Poſſet tamen aliter reſponderi, illa verba ſub illa ſignificatione non eſſe eſſentialia, quia ſufficit forma Græcorum, *Baptizetur ſeruus Chriſti*, per quam nō ſignificatur actio lauandi, vt progrediēs ab eodem, qui ꝓfert verba formæ, ſed ſolū, vt recipitur in paſſo, ergo ex vi talis formæ, nō eſt hoc de eſſentia huius ſacramenti: ergo, ſi abluente vno, alter ſub illis verbis formam proferat, nulla eſt falſitas, nec ſubſtantialis mutatio in materia: ergo ex ratione facta non poteſt probari ibi non fieri ſacramentum. Vnde vlterius fieri videtur, etiam hanc formam poſſe in illo caſu ſufficere: *Ille, ſeu Ioannes te baptizat in nomine Patris. &c.* talis enim mutatio non videtur ſubſtantialis, cum eundem ſenſum referre poſſit, quē forma Græcorum, in qua ſicut dicitur abſolutè: *Baptizetur ſeruus Chriſti*, ita dici poteſt: *Baptizetur à me*, ſeu *Baptizetur à Petro, vel Ioanne*.

Reſpon. Nihilominùs tamen exiſtimo, rationem D. Thom. eſſe valde probabilem, quia verus ſenſus formæ Baptiſmi non eſt petendus ex forma Græcorum, ſed potius ex forma, qua vtitur Eccleſia Romana: neque eſt cenſenda illa forma ſufficiens, quæ prolata illis verbis, quibus Eccleſia Romana vtitur, vera eſſe non poteſt. Exiſtimo ergo, de eſſentia huius ſacramenti eſſe, vt actio lauandi ab eodem prodeat, qui profert verba formæ, prout in Latina forma ſignificatur. Atq; in eodem ſenſu accipienda eſt forma Græc: nam verbum illud, *Baptizetur*, non eſt veluti deprecatiuum, ſed quaſi efficaciter operatiuum. Vnde ſignificat actualem operationem, vt exercitam ab ipſomet proferente.

Ratio à priori huius veritatis ex Chriſti inſtitutione petenda. Addo tandem, rationem à priori huius veritatis, petendam eſſe ex Chriſti inſtitutione. Non eſt enim dubium, quin potuerit Chriſtus, vel eo modo inſtituere hoc ſacramentum, quo alia ſententia dicebat, vel prout à D. Thoma declarata eſt inſtitutio. Quæ autem fuerit Chriſti voluntas, ex ſola quidem ratione colligi ſatis non poteſt, neq; in Scriptura, vel ab Eccleſia aliquid eſt ſatis declaratum: ſi autem ſpectemus vſum, qui eſt optimus legum interpres, nūquam viſum eſt, vel auditum in Eccleſia, quod Baptiſmus aliter fuerit adminiſtratus, quam ab vno abluente & proferente formam, & in hoc ſenſu intellecta ſunt verba Chriſti, *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* quod ſcilicet, qui baptizat, id faciat inuocando Trinitatem ſuper actionem ſuam. Rurſus, ſi ſpectemus formā Latinæ Eccleſiæ (quæ debet eſſe regula & menſura cæterarum) in ea ſatis ſignificatur, hunc fuiſſe ſenſum inſtitutionis Chriſti. Prætereà habet inſtitutio ſic explicata pleniorem, & conuenientiorem ſignificationem, quo ſenſu accipienda eſt prima ratio D. Thomæ, tanquam congruentia quædam inſtitutionis. Cui etiam addi poteſt, fuiſſe conueniens, ſpiritualem regenerationem ab vna tantum perſona perfici poſſe, vt in hoc etiam eſſet diuerſa à generatione carnali, & quodammodo ſimilior ſpirituali Dei generationi. Ac tandem hoc fuit etiam conueniens ad euitanda incommoda, & occaſiones illudendi ſacramento, partiendo ſeu diuidendo inter ſe illud miniſterium. Et hoc magis conſtabit reſpondendo ad fundamentū contrariæ ſententiæ.

Ad fundamētum contrariæ ſententiæ reſpondetur. Ad primam ergo illius partem, fatemur, hoc non pendere ex ſolis rerum naturis, ſed ex inſtitutione: cur autem hæc fuerit conuenientior inſtitutio, iam explicatum eſt. Atq; eadem inſtitutio reperietur in omnibus ſimilibus ſacramentis, vt ſunt Confirmatio, & Extrema vnctio. Ea verò, quæ in argumento adducuntur, non ſunt ſimilia: quia in eis materia ſacramenti non eſt proprius actus miniſtri, ex intentione eius determinandus & ſanctificandus per formā, vt cum ea vnū ſacramentum cōſtituat; ſed in Matrimonio formaliter ac propriè materia eſt traditio, forma verò acceptatio mutua, & exterius expreſſa. Et ideò modus talis ſacramenti, & res ipſæ, in quibus fundatur, poſtulant diſtinctionem perſonarum: quia oportet, vt qui acceptat alius ſit ab eo, qui tradit, & forma ipſa acceptandi talis eſt, vt ex ſe ſupponat traditionem, vt ab altero oblatam. Et idem proportionaliter conſiderari poteſt in ſacramento Pœnitentiæ, quod per modum iudicij exercetur, in quo oportet reum, & iudicem diſtingui, & confeſſionem fieri à reo, non à iudice, ſed ſupponi potius, vt in eam cadat ſententia iudicis. At vero in hoc ſacramento (& idem eſt in Confirmatione, & ſacra Vnctione) ipſe miniſter exercet totam actionem, quæ eſt materia ſacramenti, & quæ explicatur in forma, vt per eam ſanctificetur & determinetur ad ſignificationem ſacramentalem. Et ideò oportet, vt ipſemet, qui actionem exercet, ſuis verbis, ſuaq; intentione proprium actum informet. Ad ſecundam & tertiam partem illius fundamenti iam reſponſum eſt.

Ad vltimam verò confirmationem de neceſſitate reſpondetur, nullam hic eſſe, ſi moraliter res conſideretur, prout inſtitutio ſacramenti requirit; alioqui pari modo dici poſſet, non eſſe neceſſaria verba ſemper; quia pōt eſſe caſus neceſſitatis, in quo nemo loqui poſſit, ſed tantū efficere nutus, vel ſigna, quod Paludanus cenſet probabile: re tamen vera non eſt, ſed omnino cōtra ſubſtantiam ſacramenti: alioqui etiam negari poſſet neceſſitas aquæ, quia poteſt occurrere caſus, in quo etiam aqua deficiat. Sicut ergo propter huiuſmodi euentus rariſſimos, non eſt facta exceptio in inſtitutione Baptiſmi, ſed generaliter facta eſt, in tali materia & tali forma, ita etiam in tali miniſtro. Quod ſi extra caſum neceſſitatis, nullus auderet approbare Baptiſmum illo modo datum à duobus: ita neq; in caſu neceſſitatis cenſendus eſt validus, quia veritas & ſubſtantia ſacramenti, vt factū teneat, non aliam formam, materiam, vel miniſtrū requirit extra caſum neceſſitatis, quam in illo. Non nego tamen, ſi occurreret talis neceſſitatis articulus, poſſe iuxta aliam ſententiam conferri Baptiſmum, quia melius eſt accipere Baptiſmum dubiū, & aliquo modo probabilem, quàm omnino nullū: eſſet

eſſet tamen ille Baptiſmus ſub conditione iterandus, ſi poſteà occurreret opportunitas recipiendi indubitatum ſacramentum ab vno & eodem miniſtro.

1. Corollarium. Ex his in vniuerſum ſequitur primò, quacunque ratione duæ perſonæ concurrant ad ſacramentum Baptiſmi conficiendum, vt partiales miniſtri, diuidentes inter ſe externum Baptiſmi miniſterium, nihil conficere. Probatur, tum rationibus factis, tum etiam inductione, quæ ex dictis fieri poteſt : quia oſtenſum eſt, non poſſe materiam applicari ab vno, & formam proferri ab alio. Obiter etiam probatum eſt, non poſſe partem formę ab vno proferri, partem verò ab alio. Atque idem declaratum eſt de materia, quæ ſubeſt formæ, & per eam ſignificatur. Non poteſt autem excogitari, præter hos alius modus diuidendi hoc miniſterium inter plures perſonas. Denique, cùm non ſit maior ratio de vno, quàm de alio, excluſo vno, pari ratione quilibet alius modus reiiciendus eſt.

2. Corollarium. Secundò ſequitur, etiam ſi exterius non diuidant plures perſonæ inter ſe miniſterium baptizandi, ſi tamen interiori intentione illud diuidant, ita vt neuter velit baptizare, vt totalis miniſter, ſed ſolùm vt partialis, & vt componens cum altero vnum integrum miniſtrum, nullum fieri ſacramentum. Hæc eſt ſententia Diui Thomæ & communior, & ſequitur conſequenter ex dictis. Nam probabilius exiſtimauimus, Chriſti inſtitutionem fuiſſe, vt miniſter Baptiſmi integer & totalis ſit illa perſona, quæ abluit & profert formam : ergo illa intentio non baptizandi, niſi partialiter eſt contra Chriſti inſtitutionem. Deinde eſt contra ſignificationem & veritatem formæ; nam per eam ſignificat, qui illam profert, ſe applicare omnia neceſſaria ad Baptiſmum conficiendum, ſcilicet, ablutionem integram, & conſequenter integram formam : ergo, vel habet intentionem veritati formæ contrariam, & ita nihil efficit : vel reuera vult ſua actione applicare totam materiam ſacramenti proferendo totam formam: & conſequenter vult adhibere totum miniſterium neceſſarium ad conficiendum ſacramentum : quia miniſter ſacramenti, nihil aliud efficit, quod ad ſubſtantiam ſacramenti ſpectet, niſi applicationem materiæ & formæ : ergo nunquam poteſt efficere ſacramentum, tanquam miniſter partialis : & hoc eſt, quod D. Thom. dicit, quod Baptiſmus, vt procedit à perſona baptizante, eſt actus perfectus : in quo non petit principium, vt alij obiiciunt, quia id non ſumit ſine probatione, ſed ex verbis formæ id collegit, vt declarauimus. Et eodem ſenſu dixit D. Thom. ſi duo baptizent ſub hac forma, *Nos te baptiZamus*, ſacramentum eſſe nullum: intelligendum enim hoc eſt, ſi forma faciat ſenſum complexiuum, accommodatum illi intentioni, qua intendunt ſolùm partialiter baptizare: ſecus enim eſſet, ſi talem formam proferrent in ſenſu copulatiuo, cum recta intentione integrè baptizandi: nã tunc forma eſſet ſufficiens, quamuis in ea adderetur aliquid non neceſſarium, ſcilicet, quòd alius ſimul mecum baptizet, quod in prædicto ſenſu non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, vt ex 1. parte huius ſectionis conſtat.

Marſil. Caietan. Durand. Palud. Contra hanc verò illationem opinantur Marſilius & Caietanus paulò ante citati, & in hoc cum eis concordat Durandus in 4. diſt. 3. q. 3. circa finem, & in eandem ſententiam inclinat Paludanus ibi. d. quæſtione 2. articulo 3. Nullam tamen nouam rationem afferunt, cui ſatisfacere neceſſarium ſit. Nam, quod aiunt, non eſſe de ratione Baptiſmi, quòd ab vno tantum fiat, vel falſum eſt, vel non eſt ad rem: quia illa dictio excluſiua, *tantùm*, duplicem ſenſum reddere poteſt. Prior eſt, vt excludat omnem alium ſimul baptizantem eandem perſonam, & hoc modo verum eſt, non eſſe de ratione Baptiſmi, vt vnus ſolus baptizet, vt in prima parte ſectionis dictum eſt : hic tamen ſenſus nihil refert ad rem præſentem: quia non agimus de conſortio plurium miniſtrorum totalium, ſed de compoſitione vnius miniſtri totalis ex pluribus perſonis partialiter tantùm concurrentibus, eò vel maximè, quòd, quando plures illo modo baptizant, valde probabile ſit, plura fieri baptiſmata, & ita nullum Baptiſmum fieri à pluribus. Alius ergo ſenſus illius excluſiuæ eſſe poteſt, non eſſe de ratione Baptiſmi, vt vna perſona ſit integer miniſter ſacramenti, ita vt totum miniſterium ab illa ſufficienter fiat ſine concurſu per ſe, vel dependentia ab altero : & hoc modo falſum eſt, non eſſe de ratione Baptiſmi, vt ab vna tantùm perſona fiat. Atq; hæc ſufficiant de miniſtro Baptiſmi : nam alia quæſtio, quę hic diſputari poſſet, an miniſter Baptiſmi debeat eſſe perſona diſtincta ab eo, qui baptizatur, & conſequenter, an idem poſſit baptizare ſeipſum, hęc (inquam) quæſtio, & per ſe facilis eſt; nam extra omnem cõtrouerſiam eſt, neminem poſſe baptizare ſeipſum, & in ſuperioribus, tractando de forma, ſufficienter tacta eſt, & latiùs in diſput. de miniſtris ſacramentorum in genere.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm in Baptiſmo requiratur aliquis, qui baptizatum leuet de ſacro fonte.

Ad ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd in Baptiſmo non requiratur aliquis, qui baptiZatum de ſacro fonte leuet. Baptiſmus enim noſter per baptiſmum Chriſti conſecratur, & ei conformatur. Sed Chriſtus baptiZatus non eſt ab aliquo de fonte ſuſceptus, ſed ſicut dicitur Matth. 2. BaptiZatus Ieſus confeſtim aſcendit de aqua. Ergo videtur, quòd nec in aliorum baptiſmo requiratur aliquis, qui baptiZatum de ſacro fonte ſuſcipiat. Inf. ar. 8. ad 1.

2. *Præterea, Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, vt dictum eſt.* * *Sed in carnali generatione non requiritur, niſi principium actiuum, quod eſt pater, & principium paſſiuum, quod eſt mater. Igitur cum in baptiſmo locum patris obtineat ille, qui baptiZat, locum autem matris, ipſa aqua baptiſmi (vt Auguſt.* * *dicit in quodam ſerm. Epiphaniæ) videtur, quod non requiratur aliquis alius, qui baptiZatum de ſacro fonte leuet.* Art. 3. huius quæſt. In ſer. 1. Dominicæ intra octa. epipha. tom. 10.

3. *Præterea, In ſacramentis Eccleſiæ, nihil deriſorium fieri debet. Sed hoc deriſorium videtur, quòd adulti baptiZati, qui ſeipſos ſuſtentare poſſunt, & de ſacro fonte exire, ab alio ſuſcipiantur. Ergo videtur, quòd non requiratur aliquis præcipuè in baptiſmo adultorum, qui baptiZatum de ſacro fonte leuet.*

Sed *contra eſt, quòd Dionyſ.* * *dicit 2. c. Eccleſ. Hier. quòd ſacerdotes aſſumentes baptiZatum, tradunt eum ad educationem ſuſceptori & duci.* C. 2. part. 2. de eli. ad fin.

Respondeo *dicendum, quòd ſpiritualis regeneratio, quæ fit per baptiſmum, aſſimilatur quodam modo generationi carnali. Vnde dicitur, 1. Pet. 2. Sicut modo geniti infantes rationabiles, & ſine dolo, lac concupiſcite. In generatione autem carnali paruulus nuper natus, indiget nutrice & pædagogo. Vnde & in ſpirituali generatione baptiſmi requiritur aliquis, qui fungatur vice nutricis & pædagogi, informando & inſtruendo eum, quaſi nouitium in fide, de his, quæ pertinent ad fidem & vitam Chriſtianam. Ad quod Prælati Eccleſiæ vacare non poſſunt, circa communem curam populi occupati: paruuli enim & nouitij indigent ſpeciali cura præter communem. Et ideo requiritur, quod aliquis ſuſcipiat baptiZatum de ſacro fonte, quaſi in ſuam inſtructionem & tutelam. Et hoc eſt, quod Dionyſ.* * *dicit vlt. cap. Eccleſ. Hierar. Diuinis noſtris ducibus (id eſt, Apoſtolis) ad mentem venit,* Ca. 7 Eccleſ. non multum procul à fin.

& viſum eſt ſuſcipere infantes ſecundum iſtum ſanctum modum, quod naturales pueri parentes, traderent puerum cuidam docto in diuinis pædagogo, & reliquum ſub ipſo puer ageret, ſicut ſub diuino patre & ſaluationis ſanctæ ſuſceptore.

AD *primum ergo dicendum, quòd Chriſtus non eſt baptizatus, vt ipſe regeneraretur, ſed vt alios regeneraret. Et ideo poſt baptiſmum non indiguit pædagogo tanquam paruulus.*

AD *ſecundum dicendum, quòd in generatione carnali non requiritur ex neceſſitate, niſi pater & mater. Sed ad facilem partum, & educationem pueri conuenientem, requiritur obſtetrix & nutrix & pædagogus, quorum vicem implet in baptiſmo, ille, qui puerum de ſacro fonte leuat. Vnde non eſt de neceſſitate ſacramenti: ſed vnus ſolus poteſt aliquem baptizare, neceſſitate imminente.*

AD *tertium dicendum, quòd baptizatus non ſuſcipitur à patrino de ſacro fonte propter imbecillitatem corporalem, ſed propter imbecillitatem ſpiritualem, vt dictum eſt.** In cor. art.

COMMENTARIVS.

HIc articulus magis pertinet ad ceræmonias, quã ad ea, quæ ſunt de ſubſtantia & de neceſſitate Baptiſmi: tamen, quia hæc perſona, de qua D. Thom. hic diſputat, quæ *ſuſceptor, ſponſor*, aut *patrinus* vocari ſolet, aliquod miniſterium exhibet in ſolemni Baptiſmo, ideò D. Thom. hunc & ſequentem articulum huic quæſtioni de miniſtro adiunxit. Eſt ergo inprimis aduertendum, ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ ſtatutum eſſe, vt præter baptizantem & baptizatum adhibeatur alia perſona in baptiſmo ſolemni, quæ baptizatum ſuſcipiat de ſacro fonte, quam conſuetudinem fuiſſe antiquiſſimam; conſtat ex Dionyſio, cap. 2, de Eccleſiaſt. Hierarc. & ex Tertull. libro de Baptiſmo, capit. 18. & Auguſtin. 1. de Peccat. merit. cap. 34. & de eodem videtur loqui Iuſtinus, quæſt. 56. ad Gent. cum dicit: *Baptizatum ab aliquo offerri ad Baptiſmum*. Munus autem huius ſuſceptoris præcipuum eſt, vt puerum baptizatum de manu baptizantis, veluti ſub tutela & cura ſua ſuſcipiat, vt colligitur ex citatis Patribus, & ex capitulo, in Catechiſmo, & ſequentibus, de conſecratio. diſtin. 4. & ex Concil. Triden. ſeſſ. 24. cap. 2. de reformat. In quibus locis, ſemper hoc munus explicatur per actum ſuſcipiendi baptizatum, non oportet autem hanc ſuſceptionem ſolum materialiter intelligere, ſeu corporaliter, ſed potiſſimùm intelligenda eſt moraliter; quia ſub cura ſua alterum ſuſcipit, quamuis neceſſarius etiam ſit aliquis corporalis contactus, quo munus illud exterius exerceatur, & ſignificetur ipſa moralis ſuſceptio, & obligatio, & ideò ſolet hic ſuſceptor vocari, *fideiuſſor*, vt patet ex Dionyſ. ſuprà, & ex cap. Vos ante, de conſecrat. diſtinct. 4. & ex Auguſtino ſerm. 116. 163. & ſermo. 215. de tempore, & *ſponſor*, vt patet ex Tertullia. ſuprà, & ſumitur ex Concil. Pariſien. 1. lib. 1. cap. 54. & *fidei doctor*, apud Auguſt. epiſt. 23. quia ſuſcipiendo baptizatum virtualiter fideiubet, & promittit ſe habiturum curam ſalutis ſpiritualis illius. Quocirca licèt poſſit ſuſceptor in Baptiſmo ſolemni alios actus exercere, vt tenendo baptizatum, dum baptizatur, vel pro illo reſpondendo, tamen proprius illius actus & maxime neceſſarius eſt, quòd illum ſuſcipiat de manu baptizantis.

Dionyſ. Tertullia. Auguſt. Iuſtinus. Conc. Trid.

Atque hinc colligitur ratio huius inſtitutionis, quàm D. Tho. in articulo ſufficienter attigit, ſcilicet quia homo recens baptizatus, eſt veluti paruulus nuper genitus, qui pædagogo indiget, à quo inſtruatur: ad hoc ergo munus aſſumitur ſuſceptor Baptiſmi, eò quod ſpiritualis pater, qui hominem in Chriſto regenerat baptizando illum, non ſemper poteſt per ſeipſum hoc munus exercere, & ideò ſuſceptor conuenienter, vt fideiuſſor adhibetur, quo Eccleſia ſecurior ſit, de fide hominis regenerati. Atque hinc in citatis Eccleſiaſticis decretis cautum eſt, vt hic ſuſceptor idoneus ſit atque expeditus ad explendum munus, ad quod aſſumitur. Ita ſtatuitur in d. Concil. Pariſienſi, vbi dicitur *huiuſmodi Patronos* (ita enim ſuſceptores nominat) *debere, & vim tanti ſacramenti, & quid pro aliis ſpoponderint intelligere*, & ibi ſpecialiter remouentur ab hoc munere. *Qui propter reatum ſuum publica pœnitentia ſunt mulctati, donec per dignam pœnitentiæ ſatiſfactionem, reconciliationem mereantur.* Et in Concil. Mogunt. cap. 47. quod habetur in cap. in Baptiſmate, de conſecrat. diſtin. 4. præcipitur, vt nemo poſſit alterum de Baptiſmo ſuſcipere, niſi ipſe baptizatus ſit; atque eadem ratione nullus baptizatus poteſt ad idem munus admitti, qui ſit hæreticus, quia eſt omnino ineptus ad huiuſmodi miniſterium. Aliam verò ob cauſam ſtatuitur in Concil. Altiſiodorenſi, cap. 25. vt Monachi & Abbates hoc munus non exerceant. quia nimirùm hæc cura, & ſolicitudo ab eorum ſtatu eſt aliena. Habetur in cap. Non licet, de conſecrat. diſtinct. 4. atque idem refertur ex decretis Eugen. 4. in cap. Placet, 2. 16. quæſt. 1. De fœminis quidam dubitant, an poſſint ſuſceptoris munus obire. Sed certum eſt, poſſe, vt conſtat ex vſu, & antiqua traditione, apud Auguſtinum ſerm. 163. de tempore, cap. Vos ante, de conſecrat. diſt. 4. & cap. Quod autem, 30. quęſt. 4. vbi Vrban. Papa dicit, maritum & vxorem non debere eundem de fonte ſuſcipere, hoc tamen vſu receptum non eſt. Additur verò in Concil. Nicen. cap. 22. apud Turri. Vt, *Viri non teneant in Baptiſmo fœminas, neque mulieres teneant mares*, quòd ſanè in Baptiſmo adultorum ſatis prudenter cautum erat, nunc verò in Baptiſmo infantium non ſeruatur.

Conc. Pariſ. Con. Mogũt. Conc. Altiſ.

Vltimò tandem aduertendum eſt, olim ſtatutum fuiſſe, vt in Baptiſmo vnus tantum ſit vnius baptizati ſuſceptor, vt patet ex c. in Catechiſmo, & cap. Non plures, de conſecr. diſt. 4. quæ referuntur ex Decretis Egenij. & Leonis Põtificum. Poſteà verò videtur conſuetudine introductum, vt plures ad eundem baptizatum ſuſcipiendum admitterentur, vt colligitur ex c. Quamuis, de cognat. ſpirit. in 6. Iam verò in Concil. Triden. ſeſſ. 24. cap. 2. de reformat. Matrim. ſtatutum eſt, vt vnus tantùm ſiue vir, ſiue mulier, vel ad ſummum, vnus & vna baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant; & Parocho præcipit, vt diligenter de illis inquirat, & eos tantùm ad illum ſuſcipiendum admittat, & in lib. eorum nomina deſcribat, doceatque eos, quam cognationem contraxerint, de qua in ſeq. artic. pauca addemus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm ille, qui aliquem leuat de ſacro fonte, teneatur ad eius inſtructionem.

AD *octauum ſic proceditur. Videtur, quòd ille, qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, non obligetur ad eius inſtructionem. Quia nullus poteſt inſtruere, niſi inſtructus. Sed etiam quidam non inſtructi, ſed ſimplices admittuntur leuare aliquem de ſacro fonte. Ergo ille, qui ſuſcipit baptizatum, non obligatur ad eius inſtructionem.* Inf. q. 71. art. 1. ad 3. Et 4. d. 6. q. 2. ar. 2. q. 3. cor. & ad 3.

2. *Præterea, Filius magis poteſt à patre inſtrui, quam ab alio extraneo: nam filius habet à patre eſſe & nutrimentum & diſciplinam, vt Philoſ.* dicit in 8. Ethic. Si ergo ille, qui ſuſcipit baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis eſſet conueniens, quod pater carnalis filium ſuum de fonte ſuſciperet, quam aliquis alius. Quod tamen videtur eſſe prohibitum, vt habetur in Decre.* 30. q. 1. c. Peruenit, & Dictum eſt.** Lib. 8. Eth. c. 12 circ. med. & ca. 11. non longe à prin. 30. q. 1. c Peruenit, & cap. Dictum eſt. Art. præced.

3. Præ-

3. Præterea, Plures magis poſſunt inſtruere, quàm vnus ſolus. Si ergo ille, qui ſuſcipit aliquem baptizatum, teneretur eum inſtruere, magis deberent plures ſuſcipere, quam vnus ſolus, cuius contrarium habetur ex Decret. Leonis Papæ. Non plures, inquit, ad ſuſcipiendum de baptiſmo infantem, quàm vnus, accedant, ſiue vir, ſiue mulier.*

Loco citato in arg. 2.

Sed *contra eſt, quòd Auguſt.* dicit in quodam ſermone Paſchali, Vos ante omnia tàm viros, quàm mulieres, qui filios in baptiſmo ſuſcepiſtis, moneo, vt vos cognoſcatis fideiuſſores, apud Deum extitiſſe pro illis, quos viſi eſtis de ſacro fonte ſuſcipere.*

Hoc dictum Aug. refertur de conſecr. diſt. 4. c. 204. Vos ante omnia. Augu. in ſerm. poſt Paſch. incipit, Hodierna dies.

Respondeo *dicendum, quòd vnuſquiſque obligatur ad exequendum officium, quod accepit.* Dictum eſt autem, quòd ille, qui ſuſcipit aliquem de ſacro fonte, aſſumit ſibi officium pædagogi. Et ideò obligatur ad habendam curam de ipſo, ſi neceſſitas immineret, ſicut eo tempore & loco, in quo baptizati inter infideles nutriuntur: ſed vbi nutriuntur inter Catholicos Chriſtianos, ſatis poſſunt hac cura excuſari, præſumendo, quod à ſuis parentibus diligenter inſtruantur. Si tamen quocunque modo ſentirent contrarium, tenerentur ſecundum modum, ſaluti ſpiritualium filiorum curam impendere.*

Art. præced.

Ad *primum ergo dicendum, quòd vbi immineret periculum, oporteret eſſe aliquem doctum in diuinis, ſicut Dionyſ.* dicit, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſciperet. Sed vbi hoc periculum non imminet, propter hoc quod pueri nutriuntur inter Catholicos, admittuntur quicunque ad hoc officium, quia ea, quæ pertinent ad Chriſtianam vitam, & fidem, publicè omnibus nota ſunt. Et tamen ille, qui non eſt baptizatus, non poteſt ſuſcipere baptizatum (vt eſt declaratum in Concilio Moguntino*) licet non baptizatus poſſit baptizare; quia perſona baptizantis eſt de neceſſitate ſacramenti, non autem perſona ſuſcipientis, ſicut dictum eſt.**

Cap. 7. Eccl. Hierar. non procul à fine.

Refertur de conſecr. d. 4. c. 101. In baptiſmate.

Art. præced.

Ad *ſecundum dicendum, quòd ſicut eſt alia generatio ſpiritualis à carnali, ita etiam debet eſſe alia diſciplina: ſecundum illud Hebr. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos, non multo magis obtemperabimus Patri ſpirituum, & viuemus? Et ideo alius debet eſſe pater ſpiritualis à patre carnali, niſi neceſſitas contrarium exigat.*

Ad *tertium dicendum, quòd confuſio eſſet diſciplinæ, niſi eſſet vnus principalis inſtructor. Et ideo in baptiſmo vnus debet eſſe principalis ſuſceptor. Alij tamen poſſunt admitti, quaſi coadiutores.*

Commentarivs.

Hic etiam articulus ad partem moralem pertinebat, tamen, quia breuem continet materiam, hic poterit breuiter expediri. Reſpondet ergo Diuus Thomas teneri ſuſceptorem ad inſtruendum baptizatum in rebus fidei & morum, quæ ad ſalutem eius ſunt neceſſariç. Quæ eſt doctrina omnium veterum, quos præcedenti articulo citauimus, & exprimitur in cap. Vos autem, de conſecr. diſtinct. 4. Et ratio, quam D. Thom. ſubiungit, eſt aperta, quia vnuſquiſque tenetur munus illud explere, quod aſſumit. Item quia, vt ex dictis conſtat, ibi eſt quædam virtualis promiſſio & fideiuſſio, quæ obligationem inducit. Addit verò Diuus Thomas obligationem hanc, cum ſit illi ſimilis, quæ ex affirmatiuo præcepto oritur, non ſemper vrgere, ſed temporibus opportunis & neceſſariis, id eſt, ſi baptizatus hac cura patrini, & inſtructione indigeat: vt, verbi gratia, ſi infideles habeat parentes, vel ita negligentes, vt filium non inſtruant: at verò ſi puer eſt inter Catholicos natus, & enutritus, & à parentibus, vel tutoribus, vel dominis, ſi ſeruus ſit, vel aliis huiuſmodi ſufficienter inſtrui credatur, facilè poſſunt ſuſceptores ab huiuſmodi obligatione excuſari. Quo fit, vt inter Catholicos raro vrgeat hæc obligatio, quamuis cauendum ſit, ne hoc munus iam ita ſuſcipiatur, & negligenter ſeruetur, vt ſit pura ceræmonia exterior ſine vllo fructu. Denique obligatio hæc non eſt perpetua exiſtimanda, ſed tamdiu durare cenſenda eſt, donec baptizatus in rebus fidei ad ipſum pertinentibus ſit ſufficienter inſtructus: quod ſi ſemel ſufficienter fiat, ceſſabit ſuſceptoris obligatio: quia iam baptizatus cenſetur eſſe extra ſtatum infantiæ, in quo pædagogo indigebat. Atque in hunc modum explicanda ſunt, quæ traduntur in d. cap. Vos autem, de conſecr. diſtinct. 4.

D. Th. ratio.

Vltimò eſt in hac materia aduertendum, ex hoc munere & officio ſuſceptoris oriri, eccleſiaſtica etiam inſtitutione, eſſentiale impedimentum Matrimonij, quod ſpiritualis cognatio appellatur, quod ideò fortaſſe introductũ eſt, vt ſignificaretur, quam puro & ſpirituali affectu ſit hoc munus ſuſcipiendum, & quam paterno amore ſit proſecuturus patrinus ſuum ſpiritualem filium, ita enim eos Patres appellant, vt patet apud Auguſt. d. ſerm. 116. de temp. & Nicol. Pap. ad conſult. Bulgar. cap. 2. *Ita* (inquit) *diligere debet homo eum, qui ſe ſuſcepit ex ſacro fonte, ſicut patrem: quinimò quantò præſtantior eſt ſpiritus carne, tantò magis ſpiritalis pater eſt à ſpiritali filio diligendus.* Vnde addit inferiùs, *Eſt tamen alia inter eos gratuita, & ſancta communio, quæ non eſt dicenda conſanguinitatis; ſed potius habenda ſpiritalis proximitas.* Propter hanc ergo cauſam, iure eccleſiaſtico vetitum eſt matrimonium inter has perſonas, vt patet ex Conc. Mogunt. ſub Carol. Mag. c. 55. & ex Can. 53. Trullano, & Can. 21. Concil. Nice. apud Turrian. Eſt autem hoc impedimentum, non tantùm impediens, ne Matrimonium licitè contrahi poſſit inter eos, qui hoc impedimento affecti ſunt: verumetiam dirimens, ſeu irritans illud, vt multis Iuribus cautum eſt, ſub titulo de cognat. ſpirituali, libro 3. & lib. 6. Decretal. & in capit. Pitacium, & cap. Super quibus, & cap. Illud, 30. quæſt. 3. in quibus Iuribus multa traduntur de perſonis, inter quas hoc impedimentum contrahitur. Quæ omnia nouo iure Concilij Tridentini limitata ſunt, cui iam ſtandum eſt, & ideò ſatis erit, illud breuiter proponere.

Primo ergo ſtatuit Concilium, vt tantum vnus, vel ad ſummum duo, vir, ſcil. & fœmina, ſint capaces huius impedimenti, in quo derogat, quod decretum fuerat in cap. Quamuis, de cognat. ſpirit. in 6. vbi ſtatutum fuerat ſine vlla determinatione, ſeu limitatione perſonarum, quod ſi plures ad ſuſcipiendum accedunt, omnes hoc impedimentum contrahant: Concilium autem voluit, vt ad ſummum duæ perſonæ poſſint illud contrahere: & ideò præcipit, vt parochi diligenter habeant curam deſignandi perſonam, vel perſonas ad ſummum duas, ad hoc munus aſſumendas: nam etiam ſi contingat plures alias tangere, vel ſuſcipere baptizatum, reuera non ſunt ſuſceptores, nec contrahunt hoc impedimentum.

Sed quæres, an quando ſunt duæ perſonæ, neceſſe ſit, illas eſſe virum, & fœminam, an verò poſſint eſſe duo viri, vel duæ fœminæ. Reſpondetur, ſtandum eſſe in rigore, verbis Concilij ſtatuentis, vt tantum ſit vnus vel vna, vel ad ſummum vnus & vna: non ergo poſſunt eſſe duo viri, vel duæ fœminæ, cùm enim hæc res pendeat ex iure poſitiuo, verbis eius ſtandum eſt, præterquam quod non expedit hæc impedimenta ampliari, ſed potiùs reſtringi. Sed quæres rurſus, quid ſi de facto duo viri, vel duæ fœminæ baptizatum ſuſcipiant, quis eorum cognationem ſpiritualem contrahet? Et idem quæri poteſt, ſi plures viri & plures fœminę ſimul admittantur ad hoc munus de facto, licèt non de iure, cum non poſſint omnes contrahere hoc impedimentum, quinam contrahent?

Dubitatio. Reſpõdetur. Alia dubitatio.

Reſpõdetur.

trahent? Reſpondetur in primis, ſolum illum, vel illas perſonas illud contrahere, quæ ſunt deſignatæ ſpecialiter ad hoc munus, per eos ad quos eas eligere, vel deſignare ſpectat, & per parochum ad idem munus fuerint admiſſæ: vnde omnes illi, qui ſpecialiter deſignati non ſunt, non contrahunt impedimentum. Deinde, ſi ex ignorantia vel malitia plures fuerint deſignati, quàm poſſint iuxta formam Concilij, ille tantum contrahet impedimentum, qui primò baptizatum ſuſceperit, vel ad ſummum duo, ſi fuerint vir & fœmina. Nam reuera illi tantum ſunt ſuſceptores, & reliqui iam non ſunt capaces talis miniſterij. Quòd ſi fingamus plures ſimul deſignari, & ſuſcipere vltra formam à Concilio ſtatutam, probabile eſt, neminem eorum contrahere impedimentum. Nam certè videtur, nullum eſſe ibi verum, ac legitimum ſuſceptorem, quia nullus exercet munus illud eo modo, quo ab Eccleſia ſtatutum eſt: & ideò fit probabile, nullum contrahere impedimentum: quia hoc iam limitatum eſt ad illum, qui fuerit, vel totalis ſuſceptor, vel ita partialis, vt ſolùm habeat alium ſocium diuerſum in ſexu, in eo autem caſu nullus eſt huiuſmodi ſuſceptor. Nihilominus aliis probabile videri poteſt, in eo caſu omnes contrahere cognationem, & Concilium eſſe intelligendum, ſi ſeruetur forma ab ipſo præſcripta, vel certè moraliter, ac regulariter loquendo: quamquam non ita videtur conſentaneum verbis Concilij: nam ſimpliciter excludit hoc impedimentum, quando non ſeruatur forma ab ipſo præſcripta, vt inferiùs iterum dicam. Sed quamuis hoc ſit probabile, quia res eſt dubia, & ab aliis hactenus hoc explicatum non eſt, non eſſet hoc facilè conſulendum, ſed abſtinendum potiùs ab huiuſmodi Matrimonio, ſaltem propter dubium.

Secundò explicat Concilium, reſpectu quarum perſonarum contrahat ſuſceptor huiuſmodi impedimentum: & tres tantùm perſonas numerat, ſcilicet, baptizatum ipſum, & patrem, & matrem eius. Itaque ſi ſuſceptor contrahat Matrimonium cum fœmina baptizata, quam de ſacro fonte leuauit, vel è contrario ſuſceptrix cum viro baptizato, nullum eſt matrimonium, atque idem eſt ſi ſuſceptor cum matre baptizati, aut ſuſceptrix cum patre eius tentet contrahere. Et ratio eſt, quia Eccleſiæ potuit hoc impedimentum ponere, & vſa eſt ſua poteſtate, & ſicut potuit ponere, ita potuit, vel ampliare, vel limitare, & de facto limitauit ad has perſonas. Et ſanè meritò; quia hoc ſatis eſt ad ſpiritualem fructum ſuprà declaratum, & alioquin tolluntur multa incommoda, quæ ex huiuſmodi impedimentis ſequi ſolent, ſi nimiùm multiplicentur. Vnde conſtat primò, ablatum iam eſſe impedimentum ſpiritualis fraternitatis, quod inter baptizatum & filios ſuſceptoris contrahi ſolebat: vnde, iam inutiles ſunt omnes quæſtiones, quæ de hac fraternitate tractari ſolebant: ſolùm ergo durat paternitas ſpiritualis inter ſuſceptorem & ſuſceptum, & compaternitas inter eundem ſuſceptorem & parentes ſuſcepti. Secundò colligitur, ſi duo ſint ſuſceptores, vir ſcilicet, & fœmina, inter eos nullum oriri impedimentum, quia neque iuxta antiqua iura contrahebatur, vt omnes docent in 4. diſtinct. 42. neq; Concilium Tridentinum nouum aliquod impedimentum introducere voluit. Quocirca, quando Concilium inquit, *Ad ſummum vnus & vna baptizatum de Baptiſmo ſuſcipiant, inter quos ac baptizatum ipſum & illius patrem, & matrem ſpiritualis cognatio contrahitur*, ſenſus illius particulæ, *inter quos*, non eſt quod inter illos inter ſe talis cognatio contrahatur, ſed inter illos, & alias A perſonas, quæ ſtatim numerantur. Quo fit, vt ſi vir & vxor alienum puerum de ſacro fonte leuent, nullum inter ſe contrahant impedimentum ad reddendum, vel petendum debitum: probabile tamen eſt, eos peccare, ſimul ad hoc munus accedendo: nam licèt Vrbanus II. in cap. Quod autem, 30. quæſt. 4. dicat, Nulla authoritate hoc reperiri prohibitum, ipſe tamen decernit, vt minimè hoc facere præſumant propter maiorem decentiam & puritatem: non exiſtimo tamẽ hanc fore grauem culpam, quia materia leuis eſt, imò ſi contrarium eſſet conſuetudine receptum, facilè poſſent ab omni culpa excuſari. Tertiò colligitur, ſi ſolus maritus ſit ſuſceptor, quãuis ipſe B contrahat cognationẽ cum baptizato, nihilominus vxorem eius nullam contrahere, quia Concilium limitat illam ad ipſum ſuſceptorẽ, & ita explicuit Pius V. in quodam motu proprio, & notauit Nauar. c. 22. nu. 39. Quòd ſi obiicias, quia vir & vxor ſunt vna caro, & ideò impedimentũ vnius redundat in alterum. Reſpondetur, negando conſequentiã, tum quia hoc impedimentum eſt alterius rationis & ordinis; tum etiam, quia ſola lege eccleſiaſtica eſt introductum, & ideò non extenditur vltra præſcriptum legis.

Dubium.

Sed hinc oritur vulgare dubium; Quid, ſi pater filium ſuum ex legitima coniuge natum, neceſſitate vrgente in Baptiſmo ſuſcipiat, an contrahat aliquod impedimentum cum ſua vxore, vt ſaltem debitum C petere non poſſit. Et eſt ratio dubij: quia Concilium generaliter dicit contrahi cognationem ſpiritualem inter ſuſceptorem, & matrem pueri baptizati. Reſpondetur tamen, nullum cõtrahi impedimentum: ita enim expreſsè declarat Ioan. 8. in cap. Limina, 30. q. 1. quia pater non debet priuari iure ſuo, iam per matrimonium adquiſito, eò quod filio in neceſſitate ſubueniat. Vnde neque baptizando illum tale contrahit impedimẽtum; vt ibidem dicitur: Concilium autem Trid. in hoc nihil de nouo ſtatuit, ſed ſolùm in his caſibus, in quibus iure antiquo contrahebatur cognatio ſpiritualis, limitationem ad certum numerum perſonarum adhibuit.

Aliud dubiũ

Maius verò dubium eſt, ſi pater ſine vlla neceſſi- D tate filium ſuum in Baptiſmum ſuſcipit, an teneatur non petere debitum, vel non reddere. Reſpondetur primò, ſi ex ignorantia facti, aut iuris, ſeu ex errore perſonæ id fecit, non ſolùm reddere, ſed neque etiam petere prohiberi; quia exiſtimatur ex neceſſitate quadam, atque inuoluntarie feciſſe. Deinde ſi ſciens & videns ex malitia id faciat, certum eſt nihilominùs teneri ad reddendum debitum alteri coniugi petenti, quia alter non debet priuari iure ſuo ob peccatum alterius; & vtrumque horum ſtatutum eſt in cap. Si vir, de cognatione ſpirituali; vbi corriguntur antiqua iura, in cap. 1. & 2. 30. q. 1. Idem verò colligitur ex cap. 3. & ſequentibus eiuſdem cauſæ & quæſtionis. An verò in hoc caſu ſit prohibitum huiuſ- E modi coniugi, qui proprium filium ſcienter de Baptiſmo ſuſcepit, petere debitũ, meritò dubitari poteſt: nam ille voluntariè, & ſine neceſſitate illud munus ſuſcepit, ergo contrahit hoc impedimentum, quantum iure contrahere poteſt: poteſt autẽ meritò priuari iure petendi. Vnde in citatis iuribus, nunquã ei datur facultas petẽdi debitum, ſed ſolùm aſſeritur non debere ſeparari ab altero coniuge: quia non debet illi malitia, & fraus patrocinari: quæ ratio procedit de obligatione reddendi, non autem de iure petendi. Item, quia impedimentum dirimens matrimonium poſteà contractum, ſi ſuperueniat poſt matrimonium antea contractum, ſaltem priuat iure petendi debitum. Tandem hæc eſt communis ſententia Doctorum in 4. d. 42. vbi D. Thom. q. 1. art. 1.

Reſpõdetur primo.

& quodli.

& quodli.6.q.3. Palud.q.1. art.1. concluſ.7. Soto art.3. Sylueſter, verbo, Matrimonium, 8.q.7. Nauar. c.16. nu.34. & Abbas in c. Si vir, de cognat. ſpirituali. Nihilominus contrariam ſententiam tenent Cardinalis in d.ca. Si vir, & alij Doctores, quos Syluest. ſuprà refert. Quorum fundamentum eſſe potuit, quia hoc impedimentum ſeu prohibitio petendi debitum in eo caſu, nullo iure conſtat: ergo non eſt cur aſſeratur: nam in huiuſmodi impedimẽtis & prohibitionibus, quæ ex iure poſitiuo pendent, neque congruentiæ, neque argumenta à ſimili ſunt efficacia. Antecedens patet: nam duo, vel tria iura ad hoc adduci ſolent: primum eſt cap. Peruenit, 30. quæſt.1. quod quidem videtur expreſſam prohibitionem continere: tamen illud decretum manifeſtè abrogatum eſt in capit. Si vir, de cognat. ſpirituali, & manifeſtum argumentum eſt; quod prædictum capitulum, Peruenit, loquitur etiam, quando parentes per ignorantiam hoc faciunt, vt patet ex illa dictione, *neſcientes*, at verò eſt certiſſimum ex aliis iuribus, quando intercedit ignorantia, nullum huiuſmodi impedimentum oriri. Rurſus afferri ſolet capitulum, De eo, 30. quæſt. 1. & dictum cap. Si vir, in quibus ſolùm dicitur, quòd in eo caſu, *alter alteri non ſubtrahat debitum*, non tamen dicitur, quòd poſſint petere. Sed inprimis in his iuribus non prohibentur petere, imò in dicto cap. De eo, dicitur, vt etiam, ſi ambo coniuges ex induſtria id faciant, ſi nolint, non ſeparentur, ſed ſimul maneant, & alia pœna mulctentur. Ergo ſupponit illud decretum, licitum eſſe illis petere debitum, alioquin deberent per Eccleſiam, quoad thorum ſeparari: cur enim Eccleſia cohabitare permitteret, non ſolum vt patres, ſed etiam vt coniuges, eos, quibus ex impedimento, & prohibitione ipſius Eccleſiæ non liceret debitum exigere? Et confirmo, nam in eo caſu, quo vterque ſciens & videns ſuſcipit filium, volens & intendens contrahere impedimentum, ſi neuter poteſt petere debitum, neuter etiam poteſt reddere alteri petenti: ergo non poſſunt ſimul manere vt coniuges, ſed omnino tenentur alter alteri ſubtrahere debitum, quæ ſunt contra prædicta iura. Prior ſequela patet: quia qui ſciens & videns voluit contrahere impedimentum, hoc ipſo ceſſit iuri ſuo, & quando ambo in hoc conſentiunt, ambo ſibi mutuò cedunt, & acceptant: ergo neuter poſtea iure petit, & conſequenter neuter tenetur reddere: ergo nec licitè reddere poteſt.

Quocirca liberè fateor, nullum in iure me inueniſſe ſufficiens fundamentum ad hoc impedimentum aſſerendum. Neque etiam ratio illa cogit, quòd ſcilicet huiuſmodi impedimentum inter alios non coniugatos eſt dirimens matrimonium. Nam regula illa, quòd impedimentum dirimens vinculum inter non coniugatos, impedit actum petendi inter coniugatos, habet quidem locum, quando in ipſo iure non eſt reſtrictum impedimentum ad non coniugatos: at verò in præſenti ipſum ius hanc limitationem adhibuit; & ratio inſinuatur in cap. Ad limina, 30. quæſt.1. quia hæc non eſt ſufficiens cauſa ad ſeparandos eos, quos Deus coniunxit. In cap. verò, Si vir, de cognat. ſpirit. inſinuatur alia, ſcilicet, ne detur occaſio cõiugibus, vt per fraudem & dolum thoro ſeparentur, & inducant impedimentum vſui matrimonij contrarium. Exemplum afferri poteſt: nam qui baptizat filium ſuum in extrema neceſſitate, nullum impedimentum contrahit etiam ad petendum debitum: & tamen, qui baptizat filium alterius etiam in neceſſitate, non poteſt matrem eius ducere vxorem ſecundum communem ſententiam: quia hoc impedimentum in iure eſt limitatum reſpectu alterius non coniugis. Itaque in hac re, ſolum eſt certum, peccare grauiter parentem, qui filium ſuum de propria coniuge natum in baptiſmo ſuſcipit ſine neceſſitate: hoc enim apertè prohibetur & aſſeritur in dictis iuribus: quòd verò poſteà teneatur hac de cauſa non petere debitum, non video, quo ſufficienti fundamento aſſeratur; quamuis in re morali communem ſententiam deſerere difficile ſit.

Vltimò dubitari poteſt in hac materia, an hoc impedimentum contrahatur in priuato baptiſmo, vel tantum in ſolemni. Et quidem ſtando in iure antiquo, communis ſententia affirmat contrahi, vt patet ex Diuo Thom. Palud. & aliis dicta diſtin.42. Nauar. cap.16. nu.34. cap.22. num.40. & Couar. in 4. decre. c.6. §.4. num.4. Quorum fundamentum eſt, quia iura antiqua generaliter loquuntur de ſuſceptore, non limitando ad baptiſmum ſolemnem, vel priuatum. Vnde infert Nauarrus; idem eſſe ſeruandum nunc; quia Concilium Tridentinum nihil in hoc innouauit. Et addit in dicto cap.22. num.39. quòd ſi in eo caſu nulli deſignentur in patrinos, omnes qui tangunt baptizatum, contrahunt impedimentum, etiam ſi ſint plures, quàm duo vel tres: quia Concilium Tridentinum ſolùm reſtringit hunc numerum ad ſuſceptores deſignatos. Nihilominus contrariam ſententiam tenuit Soto in 4. diſt. 42. quæſt.1. artic.3. circa finem. Et fundamentum indicat his ſolis verbis; quia vbi non eſt ſolemnitas, non eſt propriè ſuſceptor. Et ita interpretatur tacitè iura antiqua; nam illa ſupponunt ſolemnem ritum baptiſmi, quo introductum eſt, vt præter baptizantem aliquis ſit ſuſceptor: nam ſecluſa illa ſolemnitate, cùm aliquis corporaliter tantum teneat baptizatum, non ſufficit ad munus ſuſceptoris, & conſequenter non ſatis eſt ad cognationem ſpiritualem contrahendam. Imò, quòd in baptiſmo priuato aliquis teneat baptizatum, eſt valde accidentarium & quaſi materiale, & non fit propter cerœmoniam Baptiſmi. Vnde ſi is, qui baptizatur, ſit adultus, nunquam in baptiſmo priuato aliquis adhibebitur, qui illum teneat, vel ſuſcipiat: ſi verò ſit infans, interdum baptizari ſolet in lecto, interdùm in vlnis matris, vel alterius perſonæ, non propter ceræmoniam, ſed propter cõmoditatem, vel opportunitatem: quod certè non ſatis eſt ad ſpiritualem cognationem, quę ſecundum iurium intentionem non eſt, niſi vbi eſt ſuſceptor eo modo, quo ſpeciali ceræmonia Eccleſiaſtica eſt introductus. Quocirca hæc opinio, quamuis ſingularis videatur, mihi videtur ſatis conſentanea rationi, & iuri etiam antiquo: & ad minimum cenſeo, ſi is, qui baptizatum tenet, tantùm (vt ita dicam) materialiter illum teneat, & non intendat illum veluti ſpiritualiter ſuſcipere, exercendo circa illum quoddã eccleſiaſticum munus, & ſub cura ſua illum ſuſcipiendo, eum nec poſſe propriè vocari ſuſceptorem, nec contrahere ſpiritualem cognationem: & ita exiſtimo fieri regulariter in Baptiſmo priuato. Vnde cum ita ſit, non oritur in ſuſceptore illa obligatio inſtruendi baptizatum, quam ſupra diximus eſſe in ſolemni Baptiſmo. Et ratio omnium eſt, quia tàm obligatio, quam ſpiritualis cognatio, oritur ex proprio munere & actu ſuſceptoris: hoc autem, quamuis requirat aliquam actionem externam, non tamen in illa ſola conſiſtit, ſed requirit intentionem aliquam, ſaltem exercendi actum ab Eccleſia inſtitutum. Addo præterea, quamuis in Baptiſmo ſolemni, neceſſarium ſit adhibere ſuſceptorem ex præcepto Eccleſiæ, eo modo, quo neceſſarium eſt ſeruare alias graues Eccleſiæ ceræmonias, tamen in Baptiſmo priuato hoc non eſſe neceſſarium, nihil-

Communis ſententia D. Thomæ. Palud. Nauarr. Couar.

que peccari, ſi omittatur, quia nullum de hac re extat ſpeciale præceptũ poſitiuum. Item, quia ſi tunc non eſt neceſſarium ſeruare alias ceræmonias pro ſolemni Baptiſmo ab Eccleſia inſtitutas, cur erit neceſſarium hanc obſeruare? Nihilominùs tamen, licèt hæc ceræmonia tunc non ſit ex præcepto neceſſaria, ſi tamen verè, ac propriè adhibeatur voluntariè, probabile eſt, quod communis opinio dicit, tunc contrahi cognationem ſpiritualem, quia tunc reuera ille eſt ſuſceptor, de quo iura loquuntur. Nam, quòd aliæ ſolemnitates non adhibeantur, non impedit, quo minus hæc poſſit impleri. Quo ſuppoſito, verum etiam eſt, poſt Concilium Tridentinum poſſe hanc cognationem contrahi in priuato baptiſmo, quia Concilium nihil in hoc innouat, quod iuri antiquo ſit contrarium. Et quamuis dicat, ſuſceptorem debere deſignari, & admitti à parocho: tamen, vel id intelligendum eſt ordinariè, & in Baptiſmo ſolemni, vel certè nomine parochi comprehenditur omnis ille, qui munus baptizandi loco parochi ſuſcipit. Non probatur tamen mihi, quod Nauarr. ait, tunc poſſe plures, quam vnum vel ad ſummum duos, ſpiritualem hanc cognationem cõtrahere; quia eſt apertè contra limitationem factam à Concilio Tridentino. Vnde etiam falſum exiſtimo dicere, ſi nullus ſit ſpecialiter deſignatus in ſuſceptorem, omnes, qui tangunt puerum, ſeu tenent baptizatum, contrahere hoc impedimentum, quotquot illi ſint: quia Concilium ſolùm præſcripſit numerum in ſuſceptoribus ſpecialiter deſignatis. Hoc (inquam) exiſtimo falſum, ſed potiùs in eo caſu iudico neminem contrahere tale impedimentum, quia Concilium ſimpliciter voluit, vt non poſſent eſſe plures ſuſceptores, quàm duo, vir ſcilicet & fœmina. Et ad hoc voluit, vt qui futurus eſſet ſuſceptor, eſſet ſpecialiter deſignatus: & ideò, qui deſignatus non eſt, iam non eſt ſuſceptor: & conſequenter nec contrahit impedimentum, alioqui non euitarentur incommoda, quæ Concilium euitare intendit, ſi poſſent eſſe ſuſceptores ad hoc munus non deſignati, vel plures quam deſignati. Quæ omnia etiam in Baptiſmo ſolemni verum habent; ergo à fortiori in priuato. Et hæc ſufficient de ſuſceptore, & de cognatione ſpirituali, quam contrahit; quæ ferè omnia applicari poſſunt ad ſuſceptorem in ſacramento Confirmationis. Nam in omnibus eſt eadem ratio: his tantùm exceptis, quæ ad baptiſmum priuatum pertinent, vt infrà ſuo loco breuiter attingemus. De cognatione autem ſpirituali, quam contrahit miniſter baptiſmi, dicemus infrà in parte morali, agentes de obligationibus eius: vbi addemus aliqua, quæ de hac cognatione ſpirituali deſiderari poſſunt.

QVAESTIO LXVIII.

De ſuſcipientibus Baptiſmum, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de ſuſcipientibus Baptiſmum.*

Et circa hoc quæruntur duodecim.

Primò, vtrùm omnes teneantur ad ſuſcipiendum Baptiſmum.

Secundò, vtrùm aliquis poſſit ſaluari ſine Baptiſmo.

Tertiò, vtrùm Baptiſmus ſit differendus.

Quartò, vtrùm peccatores ſint baptizandi.

Quintò, vtrùm peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.

Sextò, vtrùm requiratur confeſſio peccatorum.

Septimò, vtrùm requiratur intentio ex parte baptizati.

A *Octauò vtrùm requiratur fides.*

Nonò, vtrùm pueri ſint baptizandi.

Decimò, vtrùm pueri Iudæorum ſint baptizandi, inuitis parentibus.

Vndecimò, vtrùm aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes.

Duodecimò, vtrùm furioſi & amentes ſint baptizandi.

TRactaturus D. Thom. in hac quæſtione de his, qui ſuſcipiunt ſacramentum Baptiſmi, in eius diſcurſu omnia cõplectitur, quę ad huiuſmodi perſonas pertinere poſſunt. Quæ ad quatuor capita videntur reuocari, quæ ſunt: capacitas Baptiſmi, ad quam ſpectant omnia, quæ ex parte baptizati neceſ- B ſaria ſunt, vt Baptiſmus fiat. Secundum eſt obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum. Tertium eſt id, quod ex parte baptizati eſt neceſſarium ad conſequendum effectum Baptiſmi. Quartum eſt neceſſitas huius effectus, ſeu Baptiſmi ratione illius. Quæ omnia perſequitur D. Tho. in 12. articulis huius quæſtionis. Ne verò inchoatum à nobis ordinem inuertamus, circa hanc quæſtionem ſolùm ex profeſſo diſputabimus ea, quæ ex parte ſuſcipientis pertinent ad valorem & ſubſtantiam ſacramenti, de qua nunc agimus, & quæ cum his neceſſario connexa ſunt; de cæteris verò attingemus tantum ea, quę ad intelligendam mentem Diui Thomę fuerint neceſſaria; longiorem verò diſputationem, vel ad quæſtionem ſequentem, quæ eſt C de effectu huius ſacramenti, vel ad doctrinam moralem huius materiæ, in fine illius tradendam, reſeruabimus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm omnes teneantur ad ſuſceptionem Baptiſmi.

A*D primum ſic proceditur. Videtur, quòd non teneantur omnes ad ſuſceptionem baptiſmi. Per Chriſtum enim non eſt hominibus arctata via ſalutis. Sed ante Chriſti aduentum poterant homines ſaluari ſine Baptiſmo. Ergo & poſt Chriſti aduentum.* Inf.q.70.art. 2.art. 3. & 4. & 4. d.4.q.3. ar 3.q 2 con. & ad 3. & d. 6.q.1. ar.1.q. 1. con. & 4. cont.c.71.

2. Præterea Baptiſmus maximè videtur eſſe inſtitutus in remedium peccati originalis. Sed ille, qui eſt baptizatus, D *cùm non habeat originale peccatum, non videtur, quòd poſſit illud transfundere in prolem. Ergo filij baptizatorum non videntur eſſe baptizandi.*

3. Præterea, Baptiſmus datur ad hoc, quòd aliquis per gratiam à peccato mundetur. Sed hoc conſequuntur illi, qui ſunt ſanctificati in vtero ſine Baptiſmo. Ergo non tenentur ad ſuſcipiendum Baptiſmum.

SED *contra eſt, quod dicitur Ioan. 3. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum Dei. Et in lib. de Eccleſiaſt.* * *dogmatibus dicitur, Baptizatis tantùm iter ſalutis eſſe credimus.* In lib. de Eccleſ. dogma. cap. 24. & 7. Habetur inter ope. Aug. tom. 3.

RESPONDEO *dicendum, quòd ad illud homines tenentur, ſine quo ſalutem conſequi non poſſunt. Manifeſtum eſt autem, quod nullus poteſt ſalutem conſequi, niſi per Chri-* E *ſtum. Vnde & Apoſt dicit Rom. 5. Sicut per vnius delictum in omnes homines in condemnationem, ſic & per vnius iuſtitiam, in omnes homines in iuſtificationem vitæ. Ad hoc autem datur baptiſmus, vt aliquis per ipſum regeneratus incorporetur Chriſto, factus membrum ipſius. Vnde dicitur Galat. 3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Vnde manifeſtum eſt, quod omnes ad baptiſmum tenentur, & ſine eo non poteſt eſſe ſalus hominibus.*

AD *primum ergo dicendum. quòd nunquam homines potuerunt ſaluari, etiam ante Chriſti aduentum, niſi fierent membra Chriſti: quia, vt dicitur Act. 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Sed ante aduentum Chriſti, homines Chriſto incorporabantur per fidem futuri aduentus: cuius fidei ſignaculum erat circumciſio, vt Apoſtolus dicit Rom. 4. Ante verò, quàm circumciſio inſtitue-*

Lib.4.Mora. c.2. cir.med.

ſtitueretur, ſola fide (vt Gregor.* dicit) cum ſacrificiorum oblatione, quibus ſuam fidem antiqui Patres profitebantur, homines Chriſto incorporabantur. Poſt aduentum etiam Chriſti, homines per fidem Chriſto incorporantur, ſecundum illud Epheſ. 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Sed alio ſigno manifeſtatur fides rei iam præſentis, quàm demonſtraretur, quando erat futura: ſicut etiam alijs verbis ſignificatur præſens, præteritum, & futurum. Et ideò licet ipſum ſacramentum baptiſmi non ſemper fuerit neceſſarium ad ſalutem, fides tamen, cuius baptiſmus ſacramentum eſt, ſemper neceſſaria fuit.

1.2.q.81.art. 3.ad 2. — Lib.6. ca 6.à med.ad fin. tom.7.

AD ſecundum dicendum, quòd (ſicut in ſecunda parte dictum eſt*) illi qui baptizantur, renouātur per baptiſmum ſecundum ſpiritum, corpus tamen remanet ſubiectum vetuſtati peccati, ſecundum illud Roman.8. Corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus verò viuit propter iuſtificationem. Vnde & Auguſtin.* probat in lib. contra Iulian. quòd non baptizatur in homine, quicquid in eo eſt. Manifeſtum eſt autem, quod homo non generat generatione carnali ſecundum ſpiritum, ſed ſecundum carnem. Et ideo filij baptizatorum cum peccato originali naſcuntur, vnde indigent baptizari.

AD tertium dicendum, quòd illi, qui ſunt ſanctificati in vtero, conſequuntur quidem gratiam emundantem à peccato originali, non tamen ex hoc ipſo conſequuntur characterem, quo Chriſto configurentur. Et propter hoc, ſi aliqui, nunc ſanctificarentur in vtero, neceſſe eſſet eos baptizari, vt per ſuſceptionem characteris, alijs membris Chriſti conformarentur.

COMMENTARIVS.

SÆpe in ſuperioribus diſtinximus duplicem neceſſitatem ſacramentorum; medij, ſcilicet, & præcepti: & has duas videtur explicare D.Tho.in tribus primis articulis huius quæſtionis. Et in hoc primo videtur quidem agere de neceſſitate præcepti, vt conſtat ex titulo eius, tamen, quia hæc neceſſitas præcepti ibi ſemper eſt, vbi eſt neceſſitas medij, ideò Diuus Thomas in corpore articuli, ex eo quòd fides Chriſti, & exterior eius profeſſio per actum à Deo præceptum, eſt neceſſaria ad ſalutem, colligit obligationem ad baptiſmum ſuſcipiendum, quia in lege noua baptiſmus eſt ſacramentum fidei, per quod fidem Chriſti ſolemniter profitemur, eique incorporamur, & in eo regeneramur. Atque hinc colligit in ſolutione ad primum, in omni lege & ſtatu hominum poſt peccatum primi parentis, fuiſſe ſimilem obligationem profitēdi fidem Chriſti per ſacramentum, ſeu ſignum externum ad hoc inſtitutum: de qua re latè diſputauimus ſuprà, tractantes de ſacramentis in genere. Cætera, quæ Diuus Thomas dicit in articulo, clara ſunt.

ARTICVLVS II.

Vtrùm ſine baptiſmo aliquis poſſit ſaluari.

1.2.q.113.ar.3.ad 1.& 4.d.4.q.3.ar.3.q.2.cor.& ad 3 & 4.cont.ca.72.col.2.& quodl.1.art.4. Et to.6.l.7.col.1. Ca.74.to.3. habetur de conſecr.d.4.cap.36.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari. Dicit enim Dominus Ioannis tertio. Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Sed illi ſoli ſaluantur, qui regnum Dei intrant. Ergo nullus poteſt ſaluari ſine baptiſmo, quo quis regeneratur ex aqua & Spiritu ſancto.

2. Præterea, In libro* de Eccleſiaſticis dogmatibus dicitur. Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, vbi tota virtus ſacramenti baptiſmi completur. Sed ſi aliquis ſine baptiſmo poſſet ſaluari, maximè hoc haberet locum in catechumenis, bona opera habentibus, qui videntur habere fidem per dilectionem operantem. Videtur ergo, quòd ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari.

q.65.art.3.& 4.

3. Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt,* ſacramentum baptiſmi eſt de neceſſitate ſalutis. Neceſſarium autem eſt, ſine quo non poteſt aliquid eſſe, vt dicitur 5.Metaph.* Ergo videtur, quod ſine baptiſmo nullus poſſit conſequi ſalutem.

Lib.5. Meta. tex.6.to.3.

In li.q.1. Leuit.q.84.à med. tom.4.

SED contra eſt, quòd Auguſtin.* dicit ſuper Leuiticum. Inuiſibilem ſanctificationem quibuſdam affuiſſe & profuiſſe, ſine viſibilibus ſacramentis; viſibilem verò ſanctificationem (quæ fit ſacramento viſibili) ſine inuiſibili poſſe adeſſe, ſed non poſſe prodeſſe. Cùm igitur ſacramentum baptiſmi ad viſibilem ſanctificationem pertineat, videtur, quòd ſine ſacramento baptiſmi, aliquis poſſit ſalutem conſequi per inuiſibilem ſanctificationem.

RESPONDEO dicendum, quòd ſacramentum Baptiſmi dupliciter poteſt alicui deeſſe. Vno modo & re, & voto, quod contingit illis, qui nec baptizantur, nec baptizari volunt; quod manifeſtè ad contemptum ſacramenti pertinet, quantum ad illos, qui habent vſum liberi arbitrij. Et ideò hi, quibus hoc modo deeſt baptiſmus, ſalutem conſequi non poſſunt; quia nec ſacramentaliter nec mentaliter Chriſto incorporantur, per quem ſolum eſt ſalus. Alio modo poteſt ſacramentum baptiſmi alicui deeſſe re, ſed non voto, ſicut cum aliquis baptizari deſiderat, ſed aliquo caſu, præuenitur morte, antequam baptiſmum ſuſcipiat. Et talis ſine baptiſmo actuali, ſalutem conſequi poteſt, propter deſiderium baptiſmi; quod procedit ex fide per dilectionem operante: per quam Deus interius hominem ſanctificat, cuius potentia ſacramentis viſibilibus non alligatur. Vnde Ambroſ.* dicit de Valentiniano, qui Catechumenus mortuus fuit. Quem regeneraturus eram, amiſi; veruntamen ille gratiam, quam popoſcit, non amiſit.

In li. de obitu Valentin. paulo ante me. habetur li.5. Epi. immediatè poſt ep.33.tom.3.

AD primum ergo dicendum, quod ſicut dicitur 1.Reg.16. Homo videt ea, quæ patent, Dominus autem intuetur cor. Ille autem, qui deſiderat per baptiſmum regenerari ex aqua & Spiritu ſancto, corde quidem regeneratus eſt, licèt non corpore. Sicut & Apoſt. dicit Rom. 2. quòd circumciſio cordis eſt in Spiritu, non in littera, cuius laus non ex hominibus, ſed ex Deo eſt.

AD ſecundum dicendum, quod nullus peruenit ad vitam æternam, niſi abſolutus ab omni culpa & reatu pœnæ. Quæ quidem vniuerſalis abſolutio fit in perceptione baptiſmi & in martyrio; propter quod dicitur, quod in martyrio omnia ſacramenta baptiſmi complentur; ſcilicet, quantum ad plenam liberationem à culpa & pœna. Si quis ergo Catechumenus ſit habens deſiderium baptiſmi (quia aliter in bonis operibus non moreretur, quæ non poſſunt eſſe ſine fide per dilectionem operante) talis decedens non ſtatim perueniet ad vitam æternam, ſed patietur pœnam pro peccatis præteritis, ipſe tamen ſaluus erit ſic quaſi per ignem, vt dicitur 1. ad Corinth.3.

AD tertium dicendum, quòd pro tanto dicitur ſacramentum baptiſmi eſſe de neceſſitate ſalutis, quia non poteſt eſſe homini ſalus, niſi ſaltem in voluntate habeatur, quæ apud Deum reputatur pro facto.

COMMENTARIVS.

REſponſio Diui Thomæ eſt, ſine baptiſmo in re ſuſcepto poſſe aliquem ſaluari, non tamen ſine Baptiſmo in re, vel in voto: ſignificat tamen in ſolutione ad ſecundum, Martyrium etiam habere vim ad ſupplendam vicem Baptiſmi; de qua re dicemus inferiùs.

ARTICVLVS III.

Vtrùm baptiſmus ſit differendus.

4.d.4.q.3.ar.1 q.2.& d.17.q.1.art.1.q.4.cor. Et mal.q.4.art.1.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus ſit differendus. Dicit enim Leo* Papa, Duo tempora, id eſt, Paſcha & Pentecoſten, ad baptizandum à Romano Pontifice legitimè præfixa ſunt: vnde dilectionem veſtram monemus, vt nullos alios dies huic obſeruationi miſceatis. Videtur ergo, quod oporteat non ſtatim aliquem baptizari, ſed vſque ad prædicta tempora baptiſmum differri.

Habetur de conſe. d.4.c. Duo tempora. Et ſumitur ex epiſt. eius 4.c.5.

In Con. Agathen. cap. 25.

2. *Prætereà, In Concilio Agathenſi * legitur; Iudæi, quorum perfidia frequenter ad vomitum redit, ſi ad leges Catholicas venire voluerint, octo menſes inter catechumenos Eccleſiæ limen introeant, & ſi pura fide venire noſcantur, tunc demum Baptiſmi gratiam mereantur. Non ergo ſtatim ſunt homines baptizandi, ſed vſque ad certum tempus eſt differendum baptiſma.*

3. *Prætereà, Sicut dicitur Iſai. 27. Iſte eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Sed magis videtur auferri peccatum, vel etiam diminui, ſi baptiſmus diu differatur. Primò quidem, quia peccantes poſt baptiſmum grauius peccant, ſecundum illud Hebr. 10. Quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, ſcilicet per baptiſmum? Secundò, quia baptiſmus tollit peccata præterita, non autem futura; vnde quanto magis baptiſmus differtur, tantò plura peccata tollit. Videtur ergo, quòd baptiſmus debeat diu differri.*

SED *contra eſt, quòd dicitur Eccleſiaſ. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Sed perfecta conuerſio ad Deum eſt eorum, qui regenerantur in Chriſto per baptiſmum. Non ergo debet baptiſmus differri de die in diem.*

RESPONDEO *dicendum, quòd circa hoc diſtinguendum eſt, vtrùm ſint baptizandi pueri vel adulti. Si enim pueri ſint baptizandi, non eſt differendum baptiſma. Primò quidem, quia non expectatur in eis maior inſtructio, aut etiam plenior conuerſio: Secundò, propter periculum mortis, quia non poteſt eis alio remedio ſubueniri, niſi per ſacramentum baptiſmi. Adultis verò ſubueniri poteſt per ſolum baptiſmi deſiderium, vt ſuprà dictum eſt. * Et ideò adultis non ſtatim cum conuertuntur, eſt ſacramentum baptiſmi conferendum, ſed oportet differri vſque ad aliquod certum tempus. Primò quidem propter cautelam Eccleſiæ, ne decipiatur, ſacramentum fictè accedentibus conferens; ſecundum illud 1. Ioan. 4. Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint. Quæ quidem probatio ſumitur de accedentibus ad baptiſmum, quando per aliquod ſpatium, eorum fides & mores examinantur. Secundò, hoc eſt neceſſarium ad vtilitatem eorum, qui baptizantur, quia aliquo temporis ſpatio indigent ad hoc, quòd plenè inſtruantur de fide, & exerceantur in his, quæ pertinent ad vitam Chriſtianam. Tertiò, hoc eſt neceſſarium ad quandam reuerentiam ſacramenti, dum in ſolemnitatibus præcipuis, ſcilicet Paſchæ & Pentecoſtes, homines ad baptiſmum admittuntur, & ita deuotius ſacramentum ſuſcipiunt. Hæc tamen dilatio eſt prætermittenda duplici ratione. Primò quidem, quando illi, qui ſunt baptizandi, apparent perfectè inſtructi in fide, & ad baptiſmum idonei, ſicut Philippus ſtatim baptizauit Eunuchum, (vt habetur Act. 8.) & Petrus Cornelium, & eos, qui cum eo erant, vt habetur Actor. 10. Secundò, propter infirmitatem aut aliquod periculum mortis. Vnde Leo Papa * dicit, Hi qui neceſſitate mortis, ægritudinis, obſidionis, perſecutionis, & naufragij vrgentur, omni tempore debent baptizari. Si tamen aliquis morte præueniatur, articulo neceſſitatis ſacramentum excludente, dum expectat tempus ab Eccleſia inſtitutum, ſaluatur, licèt per ignem, vt ſupra dictum eſt. * Peccat autem ſi vltra tempus inſtitutum ab Eccleſia differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria & licentia Prælatorum Eccleſiæ. Sed tamen & hoc peccatum cum aliis deleri poteſt per ſuccedentem contritionem, quæ ſupplet vicem baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt. **

Art. præced.

Habetur de conſecr. d. 4. c. Si quis neceſſitate, ſumitur ex epi. eius, 4. c. 6.

Art. præced. ad 2.

In cor. art. & art. præced.

AD *primum ergo dicendum, quòd illud mandatum Leonis Papæ de obſeruandis duobus temporibus in baptiſmo: intelligendum eſt de adultis, excepto tamen periculo mortis, quod ſemper in pueris eſt timendum, vt dictum eſt. **

In cor. art.

AD *ſecundum dicendum, quòd illud de Iudæis, eſt inſtitutum ad Eccleſiæ cautelam, ne ſimplicium fidem corrumpant, ſi non fuerint plenè conuerſi. Et tamen, vt ibidem ſubditur, ſi infra tempus præſcriptum, aliquod periculum infirmitatis incurrerint, debent baptizari.*

A AD *tertium dicendum, quòd baptiſmus per gratiam, quam confert, non ſolum remouet peccata præterita, ſed etiam impedit peccata futura, ne fiant. Hoc autem præcipuè deſiderandum eſt, vt homines non peccent. Secundariò autem vt leuius peccent, vel etiam vt eorum peccata mundentur. Secundum illud 1. Ioan. 2. Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt non peccetis: ſed & ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud Patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris.*

COMMENTARIVS.

IN titulo huius articuli multa comprehendi poſſunt. Primum eſt, an aliqua dilatio baptiſmi ſit neceſſaria ad valorem eius, & hanc quęſtionem attigit
B D. Thom. in priori parte articuli, dicens, dilationem vſque ad vſum rationis non eſſe neceſſarium, vt hoc ſacramentum dari poſſit, & validè, & licitè, ac conuenienter; & eandem quæſtionem inferius tractat art. 10. Et huc etiam poterat ſpectare quæſtio, quam infrà tractat in articulo vndecimo. Vtrum neceſſe ſit differre baptiſmum vſque ad perfectam natiuitatem ex vtero, de qua ibi dicemus. Secundò quæri poteſt in titulo propoſito, an is, qui ad ætatem adultam ſine baptiſmo peruenit, teneatur quàm primùm poteſt, illum accipere, & an differri poſſit, & quanto tempore, & quid in hoc ſit abſolutè neceſſariũ, quid vero magis expediens, & hæc omnia tractanda infe-
C riùs ſunt in morali diſputatione.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm peccatores ſint baptizandi.

AD *quartum ſic proceditur. Videtur, quòd peccatores ſint baptizandi. Dicitur enim Zacha. 13. In die illa erit fons patens domui Dauid, & habitantibus Hieruſalem, in ablutionem peccatoris & menſtruatæ. Quod quidem intelligitur de fonte baptiſmali. Ergo videtur, quòd ſacramentum baptiſmi ſit etiam peccatoribus exhibendum.*

2. *Prætereà, Dominus dicit Matth 9. Non eſt opus valentibus medicus, ſed malè habentibus. Malè autem habentes, ſunt peccatores. Cùm igitur ſpiritualis medici, ſcilicet Chriſti, medicina ſit baptiſmus, videtur quod peccatoribus ſit ſa-*
D *cramentum baptiſmi exhibendum.*

3. *Prætereà, Nullum ſubſidium debet peccatoribus ſubtrahi. Sed peccatores baptizati, ex ipſo charactere baptiſmali ſpiritualiter adiuuantur, cum ſit quædam diſpoſitio ad gratiam. Ergo videtur, quod ſacramentum baptiſmi ſit peccatoribus exhibendum.*

SED *contra eſt, * quòd Auguſt. † dicit. Qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Sed peccator, cùm habeat voluntatem non diſpoſitam, non cooperatur Deo, imo magis contrarium operatur. Ergo fruſtrà adhiberetur ſibi baptiſmus ad iuſtificationem non diſpoſito.*

Alias, quia Augu. ad Bonifac. epi. 25. dicit in baptiſmo aliquis mẽbrũ Chriſti efficitur. Sed nullus peccator, perſiſtens in voluntate peccandi, poteſt fieri membrum Chriſti, quod eſt incorporari Chriſto: Ergo huiuſmodi peccator nõ eſt baptizandus: quia fruſtra baptizaretur.

RESPONDEO *dicendum, quòd aliquis poteſt dici peccator dupliciter. Vno modo propter maculam & reatum præteritum. Et ſic peccatoribus eſt ſacramentum baptiſmi con-*
E *ferendum: quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutum, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur, ſecundum illud Epheſ. 5. Mundans eam (ſcilicet Eccleſiam) lauacro aquæ in verbo vitæ. Alio modo poteſt dici aliquis peccator ex voluntate peccandi & propoſito perſiſtendi in peccato. Et ſic peccatoribus non eſt ſacramentum baptiſmi conferendum: primo quidem, quia per baptiſmum homines Chriſto incorporantur: ſecundum illud Galat. 3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis. Chriſtum induiſtis. Quamdiu autem aliquis habet voluntatem peccandi, non poteſt eſſe Chriſto coniunctus, ſecundum illud 2. Corinth. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? Vnde & Auguſtin. * dicit in lib. de Pœnitentia, quod nullus ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus poteſt nouam vitam inchoare, niſi eum veteris vitæ pœniteat. Secundò, quia in operibus Chriſti & Eccleſiæ nihil debet fieri fruſtrà. Fruſtrà autem eſt,*

Colligitur ex tracta. 72. in Ioan. tom. 9.

Lib. de medicina Pœnit. c. 2. non procul à pr. tom. 9.

eſt, quod non pertingit ad finem, ad quem eſt ordinatum. Nullus autem habens voluntatem peccandi, ſimul poteſt à peccato mundari, ad quod ordinatur baptiſmus, quia hoc eſſet ponere contradictoria eſſe ſimul. Tertiò, quia in ſacramentalibus ſignis non debet eſſe aliqua falſitas. Eſt autem ſignum falſum, cui res ſignificata non reſpondet. Ex hoc autem, quòd aliquis lauandum ſe præbet per baptiſmum, ſignificatur, quod ſe diſponat ad interiorem ablutionem. Quod non contingit de eo, qui habet propoſitum perſiſtendi in peccato. Vnde manifeſtum eſt, quod talibus ſacramentum baptiſmi nõ eſt conferendum.

AD *primum ergo dicendum, quòd illud verbum eſt intelligendum de peccatoribus, qui habent voluntatem recedendi à peccato.*

AD *ſecundum dicendum, quòd ſpiritualis medicus, ſcilicet Chriſtus, operatur dupliciter. Vno modo interius per ſeipſum, & ſic præparat voluntatem hominis, vt bonum velit, & malum odiat. Alio modo operatur per miniſtros, exterius adhibendo ſacramenta; & ſic operatur perficiendo exterius id, quod eſt interius inchoatum. Et ideò ſacramentum baptiſmi non eſt exhibendum, niſi ei, in quo interioris conuerſionis aliquod ſignum apparet: ſicut nec medicina corporalis adhibetur infirmo, niſi in eo aliquis motus vitalis naturæ appareat.*

AD *tertium dicendum, quòd baptiſmus eſt fidei ſacramentum. Fides autem informis non ſufficit ad ſalutem, nec ipſa eſt fundamentum, ſed ſola fides formata, quæ per dilectionem operatur, vt Auguſt.* * *dicit in lib. de fide & operibus. Vnde nec ſacramentum baptiſmi ſalutem conferre poteſt cum voluntate peccandi, quæ fidei formam excludit. Non eſt autem per impreſſionem characteris baptiſmalis aliquis diſponendus ad gratiam, quamdiu in eo apparet voluntas peccandi, quia Deus neminem ad virtutem compellit, ſicut Damaſcenus* * *dicit.*

Ca. 16. to. 4.
Lib. 2. ortho. fid. c. 30. circa princ.

DISPVTATIO XXIIII.

De baptiſmo adultorum.

INter eos, quibus baptiſmus conferri poteſt, quidam ſunt adulti, qui ratione vti poſſũt, alij infantes: ſuppono enim ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere, ſolos viatores homines eſſe capaces baptiſmi; quoniam ergo de infantibus difficilior eſt & prolixior diſputatio, ideò hic breuiter dicemus de adultis. De quibus ſuppono, omnes qui baptizati non ſunt, abſolutè loquendo, eſſe capaces baptiſmi, quantum eſt ex parte ipſarum perſonarum: nam de omnibus generatim dixit Chriſtus, *Prædicate Euangelium omni creaturæ. qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, Marci vltimo: ſicut enim omnes homines ſunt capaces euangelicæ prædicationis, ac fidei, ita etiam baptiſmi: & ideò Matthæi vltimo, generatim etiam dictum eſt: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos*; ſicut enim omnes ex Adamo generati ſunt, ita & in Chriſto regenerari poſſunt; quæ regeneratio in lege noua, non niſi per baptiſmum fit; iuxta illud Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Supereſt ergo, vt videamus, quid præter hanc capacitatem (quam perſonalem ſeu remotam appellare poſſumus) requiratur ex parte baptizati, vt baptiſmus adulto collatus, verum ſit ſacramentum: & obiter etiam attingemus, quid etiam neceſſarium ſit, vt dignè ſuſcipiatur & conferatur.

Marci vlt. Matth. vlt. Ioan. 3.

SECTIO I.

Vtrùm neceſſarius ſit voluntarius conſenſus hominis adulti, vt baptizetur.

Error.

POſſet inprimis hoc loco tractari antiquus error eorum, qui dixerunt, non ſolùm non requiri proprium conſenſum; verùmetiam, neque corpora- A lem vitam aut vnionem animæ cum corpore mortali, vt poſſit homo ritè ac validè baptizari, ita refert Theophyl. 1. ad Cor. 15. circa illa verba, *Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* dicens, Apoſtolum ibi alludere ad quorundam errorem, qui aſſerebant poſſe hominem poſt mortem baptizari, aliquo ex viuis pro illo reſpondente & conſentiente. Quem errorem referunt etiam ibi Chryſoſtomus & Ambroſius, & Tertullianus lib. de Reſurrectio. carnis, capit. 48. & lib. 5. contra Marcion. capitul. 10. & Epiphan. hæreſ. 28. Quamuis hi authores videantur hunc errorem explicare, ſcilicet, poſſe hominem viuum in ſe baptiſmum ſuſcipere, loco hominis mortui, & eo B animo, & intentione, vt alteri proſit; & hoc ſatis eſſe, vt alter vere maneat baptizatus. Sed, quòd ad locum Pauli pertinet, probabilius exiſtimo, eum ibi nullam facere mentionem huius erroris, vt latiùs tractaui ſuprà tom. 2. huius 3. partis, diſput. 50. ſect. 1. vbi de vero ſenſu huius loci latè diſſerui. Quod verò ad ipſum errorem attinet, vterque illius ſenſus apertè eſt hæreticus; quia conſtat ſolos homines viatores eſſe capaces ſacramentorum, vt ſuprà de ſacramentis in genere dictum eſt; & de baptiſmo in ſpecie probari poteſt ex citatis locis in cap. huius diſputationis: nam Chriſtus de ſolis hominibus viuis, & in hac vita de gentibus dixit, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; &, *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Et ſi- C militer vnicuique dixit, eſſe neceſſarium, vt ipſemet renaſcatur & baptizetur; non vero, quòd vnus pro alio baptizari poſſit. Denique certum principium fidei eſt, ſolum præſentis vitæ tempus eſſe omnibus hominibus deſtinatum, vt in eo poſſint gratiam, & peccati remiſſionem conſequi.

Theophyl. Chryſoſt. Ambroſ. Tertull. Epiphan. Reiicitur dictus error.

Secundò tractari poſſet quorundam Catholicorum ſententia, qui dixerunt, ad valorem Baptiſmi adultorum, non requiri conſenſum, ſeu intentionem eorum. Qui etiam bipartiti ſunt: nam quidam dixerunt ſatis eſſe, vt non diſſentiant, quamuis non conſentiant, ſed neutro modo ſe habeant. Alij verò addiderunt, etiam ſi diſſentiant, & voluntate ſua repugnent, dummodò exterius eis ap- D plicetur materia & forma baptiſmi, verum fieri ſacramentum. Sed, quia contra hanc ſententiam latè diſputauimus ſuprà agentes de ſacramentis in genere, & in baptiſmo nihil ſpeciale occurrit, quod ibi tractatum non ſit, eadem repetere non erit neceſſarium.

Alia Catholicorum ſententia. Reiicitur.

Tertia ſententia in alio extremo eſſe poteſt: ad valorem baptiſmi, non ſolum requiri conſenſum hominis baptizati, ſed etiam oportere illum eſſe omnino ſpontaneum, nulla vi aut neceſſitate extortum, atque ita nec ſimpliciter nec ſecundum quid inuoluntarium. Ita videntur ſenſiſſe quidam, quos Cypr. epiſt. 66. poſt medium, aliàs lib. 4. epiſt. 12. refert, dixiſſe, eos, qui toto tempore vitæ baptizari nolunt, ſi E in mortis articulo ipſis etiam petentibus baptizentur, baptiſmum eſſe inualidum, quia iam non tam voluntate, quàm neceſſitate baptizari videntur. Hi autem hæretici multò maiori ratione aſſeruiſſent, ſi quis baptizetur ob timorem violentiæ mortis, vel exilij, aut alterius ſimilis pœnæ, non manere baptizatum, etiam ſi interius baptizari velit; quia ille baptiſmus non eſt plenè voluntarius.

Alia ſententia priori ex diametro oppoſita. Cyprian. Reiicitur.

Dicendum verò eſt primò, in adultis, vt baptiſmus ſit validus, neceſſarium eſſe voluntarium conſenſum & intentionem ſuſcipiendi baptiſmum. Hęc concluſio eſt communis Theologorum, quos ſuprà retuli diſpu. 14. ſect. 2. & ſumitur ex Auguſtino lib. 4. de baptiſ. capit. 24. & Innocent. 3. in capitul. Maiores, de baptiſmo, & in citato loco generaliter de ſa-

Concluſ. 1. Auguſt. Innoc. 3.

cramen-

cramentis probata eſt. Neque oportet diſtinguere de huiuſmodi homine adulto, ſi ſolùm habet originale peccatum, vel iam mortaliter peccauit, nihil enim hoc ad præſens refert. Nam quomodocunque ſe habeat, neceſſaria in illo eſt hæc intentio: quia hæc non requiritur propter impedimentum huius vel illius peccati; ſed quia iam homo eſt dominus ſuorum actuum; & ideò ſine proprio conſenſu, nec ſpiritualiter regenerari poteſt, nec membrum Chriſti aut Eccleſiæ fieri.

2. Concluſ. Secundò addendum eſt, non oportere, vt hæc voluntas ſeu conſenſus ſit actualis; ſed ſatis eſſe, quod aliquando præceſſerit, & moraliter duret, nec retractata ſit. Res eſt communis, & certa; & prædicto etiam loco de ſacramentis in genere inſinuata, & ſumitur ex Concil. Carthagin. 3. Can. 34. & Arauſican. 1. Can. 12. & ex dicto cap. Maiores, & Auguſtin. lib. 1. de Adulter. coniug. cap. 26. Ratio vero eſt; quia huiuſmodi voluntas ſufficit, vt talis baptiſmus cenſeatur voluntarius. Vt verò hoc magis explicetur, aduertendum eſt, duobus modis poſſe contingere hominem baptizari cum hac ſola morali ſeu virtuali voluntate ex præcedenti actuali voluntate relicta. Primò, vt cùm baptizatur, ratione vti poſſit, & ſciens & videns baptizetur, & non reſiſtat, quamuis actu non conſentiat; & tunc baptiſmus ſine dubio eſt validus, & quoad forum Eccleſiæ ſemper talis iudicatur; quia illa permiſſio & non repugnantia exterior, eſt ſufficiens indicium interioris conſenſus; imò videtur eſſe quædam virtualis voluntas; tamen re ipſa & coram Deo neceſſe eſt, vt poſitiuus conſenſus ſaltem aliquando præceſſerit, & retractatus non ſit; quoniam ſola illa non reſiſtentia & carentia contrariæ voluntatis non ſatis eſt, vt actu ſit voluntarius, ſed ſolùm vt ſit permiſſus; vel neuter; ſeu nec voluntarius, nec inuoluntarius, quod non ſatis eſt ad valorem baptiſmi, vt dictum eſt. Secundo modo contingere poteſt, vt is, qui baptizatur, quamuis adultus ſit, & aliquando ratione vſus fuerit, tamen, dum baptizatur, illa non vtatur, vel ex impotentia habituali, vt qui eſt amens, vel phreneticus: vel actuali, vt ſi ſit dormiens, vel omnino diſtractus & non conſiderans, quid circa ipſum fiat. Et in his omnibus caſibus, reipſa neceſſaria eſt, & ſufficit poſitiua voluntas præterita non retractata, vt conſtat ex his, quæ D. Thomas tradit infrà artic. 12. & ex Auguſtino citatis locis, & 4. confeſſ. capitul. 4. vbi de quodam amico ſuo refert, ſaluum factum eſſe per Baptiſmum, quem in phreneſi, abſque vllo ſenſu recepit. Et ratio cur hæc voluntas requiratur, ſæpe repetita eſt, ſcilicet, vt ſuſceptio Baptiſmi ſit aliquo modo humana, & voluntaria. Ratio verò, ob quam ſufficit, eſt, quia in huiuſmodi euentibus moraliter manet homo in ea diſpoſitione voluntatis, in qua reperitur; propter quam cauſam non ſolum ad valorem ſacramenti, ſed etiam ad effectum poteſt ſufficere talis voluntas, ſi cum ſufficienti attritione coniuncta fuerit, vt dicemus latiùs inferius, agentes de Pœnitentia. Quod vero ſpectat ad Eccleſiæ forum, neceſſarium eſt in in his euentibus, vt de priori voluntate data ſint ſufficientia indicia; de quibus conſtet ſaltem aliquo fideli teſtimonio: nam oportet vt illa voluntas aliquo modo Eccleſiæ conſtet. Imo addendum eſt, quamuis hoc ſufficiat, vt validè ſacramentum miniſtretur; tamen, vt dignè & ſine paccato fiat, oportere, vt aliqua neceſſitas cogat ad baptizandum hominem in eo ſtatu; vt, verbi gratia, ſi homo ſit in probabili periculo mortis, vel impedimentum vſus rationis cenſeatur perpetuum; nam extra hos caſus expectanda eſt ea diſpoſitio, ſeu aptitudo hominis adulti, in qua poſſit ſciens & videns ſacramentum accipere; tum propter maiorem certitudinem, tum propter maiorem fructum & reuerētiam ſacramenti. Quando verò neceſſitate cogente opportunius tempus expectari non poteſt, ſi ſufficientia indicia præteritæ voluntatis data ſint, poterit validè & dignè baptiſmus conferri. Et quamuis ad hoc poſterius, id eſt, ad dignam adminiſtrationem præter indicia conſenſus, neceſſaria etiam ſint aliqua pœnitentiæ ſigna; tamen, ſi conſtet aliquem oſtendiſſe voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum, & non cōſtet in virtuali complacentia peccati mortalis incidiſſe in phreneſin, vel amentiam, præſumenda eſt huiuſmodi diſpoſitio, & ipſum deſiderium baptiſmi, Eccleſiæ manifeſtatum reputabitur ſufficiens etiam ſignum attritionis, ſeu bonæ diſpoſitionis, vt dignè poſſit dari ſacramentum in articulo neceſſitatis.

Dico tertiò, vt ſacramentum hoc validum ſit, ſufficit conſenſus voluntarius ſimpliciter, quantumuis ſit inuoluntarius ſecundum quid, id eſt, vi aut metu extortus. Concluſio eſt certa & de fide, & quidem, ſi metus ſit ab intrinſeco, ſeu abſque vlla iniuria, vel actione humana incuſſus, res eſt manifeſta, vt Cyprianus docet, contra vltimum errorem paulò antea citatum: quia etiam pœnitentia in articulo mortis ex metu concepta, poteſt eſſe vera pœnitentia, & ſufficiens ad ſalutem, aliàs omnes, qui pœnitentiam differunt vſque ad finem vitæ, eſſent extra ſtatum ſalutis, quod eſt hæreticum, vt latius dicemus in materia de Pœnitentia. Et confirmatur; nam votum factum ex huiuſmodi metu ab intrinſeco proueniente, eſt validum, quia eſt voluntarium ſimpliciter, licèt ſit inuoluntarium ſecundum quid: ergo ſimiliter baptiſmus. At verò ſi metus ſit extrinſeca vi, & præſertim ſi ſit per iniuriam illatus, non videtur res adeò clara; quia interdum contingit, vt huiuſmodi inuoluntarium irritet contractum, vel effectum huiuſmodi voluntatis, vt conſtat in Matrimonio, & in voto. Nihilominùs tamen etiam, quoad hanc partem eſt concluſio definita ab Innocen. 3. in capitulo, Maiores, de Baptiſmo, & priùs tradita fuerat in Concilio Toletan. 4. capitulo, 56. prout habetur in capite de Iudæis, 45. diſtinctione. Et ratio eſt, quia ille conſenſus eſt ſimpliciter & abſolutè conſenſus voluntarius; ergo ſufficit ad valorem baptiſmi: & ideò talis baptiſmus cenſetur in prædictis Decretis imprimere charactērem indelebilem, ratione cuius, qui ſic baptizatus eſt, ſubditus manet iuriſdictioni Eccleſiæ, & cogi poteſt ad ſeruandam fidem.

Declaratur hæc ratio. Nam ſi conſenſus ſic voluntarius non ſufficeret, vel hoc eſſet ex natura rei, vel ex inſtitutione; non primum; tum quia ex natura rei efficacior eſt abſoluta voluntas, quam diſplicentia ſecundum quid; tum etiam, quia in aliis rebus ad Deum ſpectantibus, huiuſmodi voluntas ex natura rei ſufficit, imò in quibuſcunq; contractibus ex natura rei ſufficere poteſt, niſi fortaſſe interdùm ratione iniuriæ illatæ, quando ius acquirendum eſt ab eo, qui intulit iniuriam, vt latius dicetur infra in materia de Matrimonio, & tradi etiam ſolet in materia de voto, & in 1. 2. quæſt. 6. quæ ratio in propoſito locum non habet, quia Deus & Chriſtus, nullam in hoc negotio inferunt iniuriam. Secundum etiam, de Chriſti voluntate, dici non poteſt, cùm contrarium cōſtet ex definitione & doctrina Eccleſiæ. Et quamuis non negemus potuiſſe Chriſtum aliter hoc inſtituere, tamen hoc certè multò fuit congruentius. *Ne nomen Domini blaſphemetur, & fides ſemel ſuſcepta, vilis & cōtemptibilis habeatur*, vt dicitur in prædictis Decretis.

Cōc. Cartha. Conc. Arauſ. Auguſt.

Dupliciter accidit homini baptizari cum virtuali voluntate.

3. Concluſ.

Cyprian.

Innoc. 3. Conc. Tolet.

Et ideò, vt rectè notauit Soto hic, d.5. art.7. qui non vult Chriſtianus fieri, potius debet quamcunque iniuriam ſuſtinere, quam fictè baptiſmo conſentire; quia in hoc magnam illi irrogat iniuriam. Quod ſi propter vitandum proprium incommodum, verè vult baptiazri ſine iniuria baptiſmi, neceſſe eſt, vt habeat voluntatem nunquam diſcedendi à fide, quam in baptiſmo profeſſus eſt. Hæc ergo voluntas ſufficit, vt baptiſmus teneat. Neque eſt ſimile de Matrimonio; quia valor eius, in ratione ſacramenti fundatur in contractu humano, qui ibi intercedit. Quamuis, tam de illo, quàm de voto, adhuc ſub iudice ſit, an ex natura rei, vel ſolùm ex Eccleſiæ ſtatuto introductum ſit, vt irrita ſint, ſi ex graui metu fiant, de quo non eſt hic diſputandi locus.

4. Concluſ. Vltimò dicendum eſt, proprium conſenſum eius qui baptizatur, ſufficere ad Baptiſmum abſque dependentia ab alio humano conſenſu. Itaque etiam ſi ſit filiusfamilias, conſenſus eius ſufficit, quamuis ſit contra voluntatem parentis; vel ſi ſit ſeruus, licèt conſentiat contra voluntatem domini; vel ſi ſit quicunque alius, qui à quolibet ſuperiori, vel Eccleſiaſtico paſtore prohibitus ſit baptizari. Concluſio eſt æquè certa, ac præcedentes, quia valor ſacramenti per ſe non pendet ex voluntate extrinſeca, ſi ex parte ſuſcipientis, & miniſtri, adhibeantur omnia neceſſaria, cum debita materia & forma: quod patet in omnibus aliis ſacramentis; & maximè in his, quæ in quadam conſecratione conſiſtunt. Deinde eſt optima ratio ſeu congruentia; quia poſtquam aliquis eſt capax proprię voluntatis, in his, quæ ad ſalutem pertinent, eſt ſui iuris, & maximè vt ſubdi poſſit Deo, eiuſque fidem ac religionem ſuſcipere, & ideò in hoc non pendet vel à parente vel à domino: Eccleſia verò, quamuis interdum poſſit prohibere vſum ſacramenti, propter eius reuerentiam vel aliam iuſtam cauſam: non poteſt tamen ſua ſola prohibitione efficere inualidum ſacramentum, ſi, ea non obſtante, omnia neceſſaria adhibeantur, vt conſtat ex dictis de ſacramentis in genere, in quo nulla hic noua difficultas occurrit. Ratio.

SECTIO II.

Vtrùm fides, vel aliqua alia diſpoſitio ſuſcipientis, neceſſaria ſit ex parte eius ad valorem baptiſmi.

HAnc ſectionem præmitto ante omnes ſequentes articulos D. Thomæ, quoniam ex illius reſolutione erunt perſpicui. Et quamuis quæſtio tantùm ſit propoſita de valore, tamen, quia res eſt facilis, ſimul expediemus ea, quę ad dignam adminiſtrationem pertinent.

1. Propoſitio. Primò ergo ſit certum, ad valorem ſacramenti, nec fidem, nec bonam aliquam diſpoſitionem in ſuſcipiente requiri. Eſt certa concluſio & communis omnium, vt in genere tractaui dicta diſput. 14. ſect. 2. Et colligitur ex d. cap. Maiores, de baptiſmo, & cap. de Iudęis, 45. diſtinct. nam ille, qui per vim & coactus baptizatur, ſi baptiſmo conſenſit, cogendus dicitur ad ſeruandam fidem abſolutè, & ſine vlla limitatione: ergo, etiam ſi cum incredulitate & infidelitate ad baptiſmum quis accedat, ſi tamen baptizari vult, charactêrem recipit, & verum ſacramentum. Et hoc etiam confirmat praxis Eccleſiæ: nam quemlibet adultum voluntariè baptizatum cogit ad ſeruandam fidem, etiam ſi conſtet fuiſſe infidelem, vel hæreticum cùm baptizatus eſt; nec permittit, illum iterum baptizari. Quòd ſi fidei diſpoſitio neceſſaria non eſt, multò minùs quælibet alia: quoniam cæterarum omnium primum fundamentum eſt fides. Quamuis hinc poſſit etiam argumētum à contrario ſumi; nam aliæ bonæ diſpoſitiones non requiruntur ad valorem Baptiſmi: ergo nec diſpoſitio fidei, ergo nulla. Probatur prima conſequentia; quia ſicut aliæ diſpoſitiones per ſe non ordinantur ad effectionem ſacramenti, ſed ad effectum eius, ita neq; fides. Dices, in hoc videtur magis neceſſaria fides, quòd ſine illa, non videtur poſſe haberi vera voluntas baptiſmi; tum quia, niſi quis credat, in baptiſmo eſſe aliquid commodi vel honeſtatis, non videtur poſſe illum appetere: & ſimiliter, niſi credat eſſe ſacramentum, nō poteſt illum velle ſub ratione ſacramenti: tum etiam, quia illa voluntas eſt ſupernaturalis, ergo ſupponit fidem, in qua fundetur. Reſpondetur, ſi voluntas baptiſmi honeſta ſit, & ex deſiderio propriæ ſalutis ſpiritualis & diuini cultus naſcatur, moraliter neceſſarium eſſe, vt procedat ex fide, ſeu credulitate baptiſmi: nō eſt autem neceſſe, quòd voluntas Baptiſmi ſit in ſe ſupernaturalis: poteſt enim ex aliquo motiuo humano, vel naturali procedere, & ideò non eſt neceſſe, vt fundetur in fide ſupernaturali; ſed in quadā humana credulitate, quam poteſt habere hæreticus. Interdum vero poteſt eſſe voluntas, quæ ad valorem baptiſmi ſufficiat, abſque vlla credulitate baptiſmi, ſolùm ſub quadam ratione confuſa facienti vel ſuſcipienti id, quod Chriſtiani faciunt vel ſuſcipiunt, quidquid illud ſit: quam voluntatem poteſt quis habere, etiam ſi priuata opinione credat, totum id nullius valoris vel momenti eſſe: ergo ex hoc capite ſimpliciter loquendo non eſt magis neceſſaria fides ad veritatē baptiſmi, quā ſint aliæ diſpoſitiones voluntatis, ergo nulla eſt ſimpliciter neceſſaria. Ratio verò à priori huius concluſionis eadem ferè eſt, quæ in præcedenti ſectione tradita eſt. Nam hæc veritas non pendet ex ſola rei natura, ſed ex inſtitutione, à qua eſt totum eſſe ſacramenti: conſtat autem ex vſu & traditione Eccleſiæ, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem. Congruentia autem illius eſt, quia non expedit, vt rei ſubſtantia pendeat ex accidentibus extrinſecis & contingentibus; ſed ex propriis principiis & cauſis: quod etiam eſt neceſſarium, vt poſſit certitudine morali cōſtare de illius veritate & valore. Item eſt naturis rerū conſentaneum, vt cauſa nō pendeat à ſuo effectu, ſed è contrario: ergo nec ſacramentū pendere debet à ſuo effectu, ergo nec à diſpoſitione, quæ ad effectū ordinatur. Plura de hac materia dixi ſuprà diſp. 14. ſect. 2. Obiectio. Diluitur. Probatur cō. cluſ. à priori.

2. Propoſitio. Dico ſecundò, vt alicui dignè detur baptiſmus, præter voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum neceſſaria eſt diſpoſitio conueniens ſanctitati ſacramenti. Hæc etiam aſſertio eſt certa & de fide, vt conſtat ex principiis generalibus de ſacramentis: debent enim ſacramenta ſanctè & religioſè tractari: ad hoc autem neceſſe eſt, vt cum debita diſpoſitione ſuſcipiantur: ergo idem neceſſarium eſt in baptiſmo, qui eſt vnum ex præcipuis ſacramentis: & ideò Chriſtus Matthæi vltimo dixit, *Docete omnes gentes, baptizantes eos*; quia debet baptiſmum præcedere doctrina, qua homines ad baptiſmum diſponantur, iuxta illud Marci vltimo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit*, & illud Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum.* Denique ob hanc cauſam, in baptiſmo adultorum præmittitur catechiſmus, vt infrà dicemus. Matth. vlt.

Dubitat. 1. Reſpōdetur. Sed quæres primo; quænam debeat eſſe hæc diſpoſitio. Reſpondetur, eam ſufficere & neceſſariam eſſe, quæ ad conſequendum effectum baptiſmi fuerit ſufficiens ac neceſſaria. Quia, cùm per baptiſmum detur gratia, ſi aliquis eſt rectè diſpoſitus ad effectum baptiſmi conſequendum, in inſtanti, quo receperit baptiſmum perfectum, recipiet gratiam: ergo

cum

cum ſufficienti dignitate & ſanctitate recipit ſacramentum. Item, quia cùm hoc ſit ſacramentum mortuorum, non eſt ad illud dignè ſuſcipiendum præexigenda gratia, ad quam conferendam ipſum eſt inſtitutum: ergo ſufficiet illa diſpoſitio, cum qua ſacramentum conferet talem effectum. Quæ autem ſit hæc diſpoſitio, dicemus inferiùs diſputantes de effectu.

2. Dubitatio. Quæres ſecundò, an hæc diſpoſitio ſuſcipientis requiratur ad dignam tractationem ſacramenti ex parte ſuſcipientis, vel etiam ex parte dantis.

Reſpõdetur. Reſpondetur, ex parte vtriuſq; eſſe neceſſariam: nam ex natura rei & diuino iure vterque tenetur dignè tractare id, quod ſanctum eſt: ergo & ſuſcipiens tenetur non vti ſacramento niſi debitè diſpoſitus, & dans tenetur non dare ſanctum canibus. Vnde ad hoc obligatur, non ſolùm miniſtrans ſolemniter, ſed etiam qui priuatim baptizat, ſiue ſit ſacerdos, ſiue laicus, ſiue ex officio, ſiue ob neceſſitatem baptizet: quia hæc obligatio non oritur ex officio vel ex modo baptizandi: ſed ex ipſius rei natura & ſanctitate ſacramenti: eò vel maximè, quòd nunquam poteſt eſſe neceſſarium dare baptiſmum homini indiſpoſito, quia nihil ei prodeſſe poteſt, etiam ſi ſit in extrema neceſſitate conſtitutus, niſi ad effectum eius comparandum ſe diſponat. Quomodo autem de hac diſpoſitione conſtare debeat, non poteſt certiori regula præſcribi aut declarari, quam quòd probabilis quædam & humana fides ſatis eſt, ad quam concipiendam prudentia eſt neceſſaria, penſatis omnibus circumſtantiis, perſonæ, temporis, & occurrentis neceſſitatis, & opportunitatis, vt D. Thomas in artic. 3. & 4. latius declarat. Quæri verò hic poſſet, an hic habeat locum diſtinctio de peccatore occulto vel publico petente baptiſmum. De qua re exiſtimo idem eſſe ferendum iudicium, quod in ſimili quæſtione de ſacramento Euchariſtiæ ferri ſolet, vt in eo loco latiùs diſputabimus.

ARTICVLVS V.

Vtrùm peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatisfactoria.

Sup. q. 49. ar. 3. ad 2. & inf. ar. 6. cor. & 2. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1 cor & 3. d. 19. art. 3. q. 2. ad 1. & 4. d. 6. q. 1. ar. 1. q. 1. cor. Et 4. cont. c. 58. & Ro. 1. lect. 4. col. 4. & 5.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda. Hoc enim ad iuſtitiam Dei pertinere videtur, vt pro quolibet peccato aliquis puniatur, ſecundum illud Eccleſ. vlt. Cuncta quæ fiunt, adducet Deus in iudicium. Sed opera ſatisfactoria imponuntur peccatoribus in pœnam præteritorum peccatorum. Ergo videtur, quòd peccatoribus baptizatis ſint opera ſatisfactoria imponenda.

2. Præterea, Per opera ſatisfactoria exercitantur peccatores de nouo conuerſi ad iuſtitiam, & ſubtrahuntur eis occaſiones peccandi: nam ſatisfacere, eſt peccatorum cauſas excidere, & peccatis aditum non indulgere. Sed hoc maximè eſt neceſſarium ſuper baptizatis. Ergo videtur, quod baptizatis ſint opera ſatisfactoria iniungenda.

3. Præterea, Non minus debitum eſt, vt homo Deo ſatisfaciat, quàm proximo. Sed nuper baptizatis iniungendum eſt, vt ſatisfaciant proximis, ſi eos læſerint. Ergo etiam eſt eis iniungendum, vt Deo ſatisfaciant per opera pœnitentiæ.

Eſt gl. D. Ambro. in illum locum, to. 5.

SED *contra eſt, quod Ambroſ.* * *ſuper illud Ro. 11. Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio Dei, dicit; gratia Dei in baptiſmo non requirit gemitum neque planctum, vel etiam opus aliquod, ſed ſolam fidem, & omnia gratis condonat.*

RESPONDEO *dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit Rom. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus, conſepulti enim ſumus ei per baptiſmum in mortem: ita ſcilicet, quod homo per baptiſmum incorporatur ipſi morti Chriſti. Manifeſtum eſt autem ex ſupradictis,* * *quòd mors Chriſti ſatisfactoria fuit ſufficienter*

q. 49. & 48.

A *pro peccatis, non ſolùm noſtris, ſed etiam totius mundi, vt dicitur 1. Ioan. 2. Et ideò ei, qui baptizatur, pro quibuſcunque peccatis, non eſt aliqua ſatisfactio iniungenda, hoc enim eſſet iniuriam facere paſſioni & morti Chriſti, quaſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizatorum.*

Lib. 1. de Baptiſ. paruul. c. 26. à med. tom. 7.

AD *primum ergo dicendum, quòd ſicut Auguſtin.* * *dicit in lib. de baptiſmo paruulorum, ad hoc baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius. Vnde ipſa pœna Chriſti fuit ſatisfactoria pro peccatis baptizatorum, ſicut & pœna vnius membri poteſt eſſe ſatisfactoria pro peccato alterius membri. Vnde Iſai. 53. dicitur: Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.*

B AD *ſecundum dicendum, quòd nuper baptizati, exercitandi ſunt ad iuſtitiam, non per opera pœnalia, ſed per opera facilia, vt quaſi quodam lacte facilis exercitij, promoueantur ad perfectiora: vt glo.* * *dicit ſuper illud Pſal. 130. Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua. Vnde & Dominus diſcipulos ſuos de nouo conuerſos, à ieiunio excuſauit, vt patet Matth. 9. Et hoc eſt, quod dicitur 1. Pet. 2. Sicut modò geniti infantes, lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.*

Glo. ord. ibi.

AD *tertium dicendum, quòd reſtituere malè ablata proximis, & ſatisfacere eis de iniuriis illatis, eſt ceſſare à peccando, quia hoc ipſum, quod eſt detinere aliena, & proximum læſum non placare, eſt peccatum. Et ideò peccatoribus baptizatis iniungẽdum eſt, quòd ſatisfaciant proximis, ſicut & quòd deſiſtant à peccato: non eſt autem eis iniungendum, quòd pro* C *peccatis præteritis aliquam pœnam patiantur.*

COMMENTARIVS.

ATtente conſiderandum eſt in titulo articuli, non tractare D. Thom. de peccatoribus baptizandis, ſed de baptizatis, & quæſtionem mouere de operibus ſatisfactoriis propriè ac formaliter, id eſt, quatenus ad ſatisfaciendum pro peccatis commiſſis efficiuntur. Eadem enim opera pœnalia, per quæ Deo ſatisfacimus, poſſunt ad plures alios effectus eſſe vtilia. Primò, ad corrigendos prauos mores & moderandos affectus. Secundò, ad excitandam animam ad deuotionem & dolorem ac contritionem de peccatis. Tertiò, ad impetrandum à Deo ipſammet veram pœnitentiam de peccatis.

Concluſio D. Thomæ.

Diuus Thomas igi- D tur in articulo ſolùm negat, peccatoribus, qui ad baptiſmum accedunt, ita eſſe iniungenda hæc opera, vt ad ſatisfaciendum pro reatu peccatorum fiant, etiam poſt receptum baptiſmum; quod eſt certiſſimum: quamquam ratio, qua Diuus Thomas id probat, non videatur conuincere: ſic enim argumentatur; Per baptiſmum conſepelimur Chriſto in morte eius, id eſt, incorporamur ipſi morti Chriſti; ergo poſt baptiſmum nulla eſt ſatisfactio neceſſaria pro peccatis priùs commiſſis: nam hoc eſſet iniuriam facere paſſioni & morti Chriſti, ac ſi ipſa non eſſet ſufficiens ad plenariam ſatisfactionem pro peccatis baptizatorum. Quæ vltima probatio non videtur vrgens; quia licèt ſatisfactio Chriſti in ſe ſit ſufficien- E tiſſima, tamen ex defectu hominis, poteſt ei non plenè applicari: ergo nulla fieret iniuria morti Chriſti, ſi ob hanc cauſam, ſeu ob timorem alicuius impedimenti ex parte baptizati, ei ſatisfactoria opera imponantur.

Vera ratio ponitur, & D. Tho. ratio corroboratur & explicatur.

Itaque propria ratio huius veritatis petenda eſt ex effectibus huius ſacramenti: nam quia vnus effectus illius eſt, vt non ſolum remittat culpam, ſed etiam omnem pœnam, ſi non inueniat obicem, vt infrà videbimus; ideò per ſe loquendo nulla eſt homini baptizato neceſſaria ſatisfactio pro peccatis ante baptiſmum commiſſis, quia ſatisfactio ſolùm habet locum, vbi aliquis reatus pœnæ relinquitur; hic verò effectus baptiſmi primariam originem ducit ex morte-

morte Chriſti, quantum ad ſufficientiam, quantum ad efficaciam verò manat ex inſtitutione eiuſdem Chriſti, qua voluit ſuam ſatisfactionem, per hoc inſtrumentum plenè ac perfectè applicare. Hanc verò inſtitutionem colligit D. Thomas ex ſignificatione ipſius Baptiſmi, per quem profitemur nos commori & conſepeliri Chriſto, vt in ipſo nouam vitam inchoemus, cui ſignificationi conſentaneum eſt, vt omnia priora peccata prorſus aboleantur in ſanguine Chriſti, & ideò concludit fieri iniuriam ipſi ſanguini Chriſti, & ſatisfactioni eius, ſi opera ſatisfactionis requirantur, ac ſi hoc ſacramentum cenſeatur inſufficiens ad hunc effectum præſtandum, quod non poſſet attribui, niſi inſufficientiæ principalis cauſæ, ſeu ſatisfactionis Chriſti, quia ipſum ſacramentum in ſe plenam ſignificationem habet; virtutem autem ad faciendum quod ſignificat, habere debet ex paſſione Chriſti: hoc igitur modum totũ cederet in iniuriam ipſius paſſionis. Quamquam autem hæc vera ſint, tamen ante Baptiſmum imponi poſſunt hæc opera; (vt Eccleſiaſtica etiam conſuetudo habet, ſicut infrà videbimus quæſtione 71.) Imponuntur autem pręcipue propter vtilitates ſuprà dictas. quãquam Diuus Thomas hic ad ſecundum admoneat, nuper baptizatos non eſſe exercendos ad iuſtitiam per opera pœnalia, ſed per opera faciliora, quia ſunt veluti infantes denuo geniti, qui lacte potius indigent, quam ſolido cibo; quod ſi verum eſt, maiori ratione locum habet in Catechumenis, qui nondum ſunt generati. Sed licet hoc regulariter verum ſit, & præſertim de operibus difficilioribus, magiſque pœnalibus: nihilominus tamen ſæpè expedire poteſt, huiuſmodi opera imponere, quia perſonæ ſtatus & conditio eis indiget: quamquam verum ſit, non poſſe de his ſpeciale præceptum imponi, ſed ſolum potuerunt conſuli, vel ſi ex ſe iudicentur media neceſſaria ad cauenda peccata in futurum; poterit hęc obligatio homini declarari, & non prius ad Baptiſmum admitti, quam, & ea faciat, quæ ad præbẽda ſufficientia ſigna verę Pœnitentię, & tollendas proximas peccatorum occaſiones, neceſſaria iudicabuntur, & ſimiliter proponat poſt Baptiſmum ſimilia remedia adhibere ad cauenda peccata, ſi moraliter exiſtimata fuerint neceſſaria, quod tamen moraliter loquendo, raro vel nunquam accidit.

Addo denique ante Baptiſmum etiam poſſe hæc opera fieri animo & intentione ſatisfaciendi Deo pro pœna debita ob peccata ante Baptiſmum commiſſa, & quamuis non poſſint hoc titulo præcipi ab Eccleſia, poſſe tamen ſub hoc cõſilio proponi, in quo eſt differentia inter ſtatum ante, vel poſt Baptiſmum, nam antequam peccatum remittatur, quamuis ſperetur tota eius pœna gratis in Baptiſmo remittenda, nihilominus optimum eſt conſilium, vt homo velit, quantum in ſe eſt, facere, vt prius Deo ſatisfaciat, quod etiam eſt maioris amoris, ac deuotionis ſignum, poſt Baptiſmum verò iam hoc nõ habet locum, quia iam eſt omnis pœna remiſſa. Dices, non conſtat homini baptizato, ſe non conſecutum eſſe hunc effectum aut non poſuiſſe obicem illi. Reſpondetur primùm, hoc eſſe per accidens, nos autem per ſe loqui. Et deinde, vt poſſit poſtea ſatisfacere, neceſſe eſt, vt priùs ſit in gratia, & tollat obicem, quem priùs poſuit, quo ſublato, ſtatim Baptiſmus habebit ſuum effectum, & ita iam non habet locum ſatisfactio per propria opera. Dices etiam, ſi homo ſit ſecutus integram remiſſionem culpę & pœnæ, poteſt velle, quantum in ſe eſt, ſatisfacere Deo, & ita ſoluere quod remiſſum eſt, ac ſi non eſſet remiſſum. Nam

A hoc modo etiam poſt remiſſam culpam, poteſt homo habere verum actum contritionis ex proprio, & ſpeciali motiuo virtutis Pœnitentiæ. Reſpondetur, totum hoc verum eſſe, non tamen repugnare doctrinæ traditæ, & à Diuo Thoma intentę, quæ ſolum eſt, hæc opera poſt Baptiſmum non eſſe neceſſaria ad conſequendam remiſſionem pœnæ, & hoc modo non eſſe facienda propter actualem ſatisfactionem pro pęna, id eſt, vt ratione eorum remiſſio pœnę obtineatur: in prædicto autẽ operandi modo non tam operatur quis ad faciendum actualiter, quam ad faciendum opera ex ſe ſatisfactiua, & ad explicandum affectum ad Deum, & ad honorem eius, & ad reB ſarciendam, quantum in ſe eſt, iniuriam in illum commiſſam.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm peccatores ad Baptiſimũ accedentes, teneantur ſua peccata confiteri.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur quod peccatores ad Baptiſmum accedentes teneantur ſua peccata confiteri. Dicitur enim Mat. tertiò, quod baptizabantur multi à Ioan. in Iordane confitentes peccata ſua. Sed Baptiſmus Chriſti eſt perfectior, quam Baptiſmus Iohannis. Ergo videtur quod multò magis illi, qui ſunt baptizandi Baptiſmo Chriſti, debeant ſua peccata confiteri. 3 d. 19. ar. 3. q. 2. ad 1. & 4. cõ. c. 5. 8. & Rom. 11. l. 4. col. 4. & 5.

C *2. Præterea, Prouerbiornm 28. dicitur: Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiã conſequetur. Sed ad hoc aliqui baptizantur, vt peccatis ſuis miſericordiam conſequantur. Ergo baptizandi debent ſua peccata confiteri.*

3. Præterea, Pœnitentia requiritur ante Baptiſmum, ſecundum illud Actornm 2. Agite Pœnitentiam, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Sed confeſſio eſt pars Pœnitentiæ. Ergo videtur, quod confeſſio peccatorum requiratur ad Baptiſmum,

SED cõtra eſt, quod cõfeſſio peccatorũ debet eſſe cum fletu, dicit enim Aug. in lib. de Pœnitentia. Omnis iſta vanitas cõfitenda eſt & deflenda. Sed ſicut Ambroſius dicit, gratia Dei* D *in Baptiſmo non requirit gemitum neque planctum. Ergo à baptizandis non eſt requirenda confeſſio peccatorum* Aug. in li. de ver. & fa. pęnit. c. 14. nõ procul à pri. to. 4. & habetur de boni. d. 4. c. 1. ante med.

RESPONDEO *dicendum, quòd duplex eſt peccatorum confeſſio. Vna quidem interior, quæ fit Deo, & talis confeſſio peccatorum requiritur ante Baptiſmum, vt ſcilicet homo ſua peccata recogitans, de eis doleat, non enim poteſt inchoare nouam vitam, niſi pœniteat eum veteris vitæ. vt Auguſt. dicit in libro de Pœnitentia. Alia verò eſt confeſſio peccatorum exterior, quæ fit ſacerdoti. Et talis confeſſio non requiritur ante Baptiſmum. Primò quidem: quia talis confeſſio cum reſpiciat perſonam minſtri, pertinet ad Pœnitentiæ ſacramentum, quod non requiritur ante Baptiſmum: quia eſt ianua omnium ſacramentorum. Secundò, quia confeſſio exterior, quæ fit ſacerdoti, ordinatur ad hoc, quod ſacerdos confitentem abſoluat à* E *peccatis, & liget ad opera ſatisfactoria, quæ baptizatis non ſunt imponenda, vt ſuprà dictum eſt. Nec etiam baptizati indigent remiſſione peccatorum per claues Eccleſiæ, quibus omnia remittuntur per Baptiſmum. Tertiò, quia ipſa particularis confeſſio homini facta, eſt pœnoſa propter verecundiam confitentis. Baptizato autem nulla exterior pœna imponitur. Et ideò à baptizandis non requiritur ſpecialis confeſſio peccatorum, ſed ſufficit generalis, quam faciunt, cum ſecundum ritum Eccleſiæ abrenunciant Satanæ, & omnibus pompis eius. Et hoc modo dicit, quædam gloſſ. Matth.* 3. quòd in Baptiſmo Iohannis, exemplum dabatur baptizandis confitendi peccata, & promittendi meliora. Si qui tamen baptizandi, ex deuotione ſua peccata confiteri vellent, eſſet eorum confeſſio audienda, non ad hoc quod eis ſatisfactio imponeretur, ſed ad hoc quod contra peccata conſueta eis ſpiritualis informatio vitæ traderetur.*

Ad Rom. 11. ſuper illud [illegible] ne pœni. ſũt dona Dei to. 5.

In li de med. pœn. ca. 2. non procul à princ. to. 9.

Art. præced.

In glo. ordi. ſuper illud: Exibãt vt baptizarentur ab eo.

A D *primum ergo dicendum, quod in Baptiſmo Iohannis non remittebantur peccata, ſed erat Baptiſmus Pœnitentiæ. Et ideo conuenienter accedentes ad illud Baptiſma, confitebantur peccata, vt ſecundum qualitatem peccatorum eis Pœnitentia determinaretur. Sed Baptiſmus Chriſti eſt ſine exteriori Pœnitentia, vt Ambroſius * dicit. Vnde non eſt ſimilis ratio.*

Ambro. loco citato in Argu. Sed cōtra

A D *ſecundum dicendum, quod baptizatis ſufficit confeſſio interior Deo facta, & etiam exterior generalis, ad hoc quod dirigantur, & miſericordiam conſequantur. Nec requiritur confeſſio ſpecialis exterior, ſicut dictum eſt.* *

In cor. art.

A D *Tertium dicendum, quod confeſſio eſt pars Pœnitentiæ ſacramentalis, quæ non requiritur ante Baptiſmum, vt dictum eſt,* ſed requiritur interioris Pœnitentiæ virtus.*

In cor. art.

COMMENTARIVS.

DIſtinguit Diuus Thomas de confeſſione interna, quæ fit Deo, & externa, quæ fit homini, & priorem affirmat eſſe neceſſariam ante Baptiſmum; de poſteriori verò id negat. Sed circa priorem partem aduertendum eſt, illam internam confeſſionem nihil aliud eſſe, quam recogitationem peccatorum, vt D. Thomas etiam declarat: hęc autem recogitatio non aliter neceſſaria eſt, niſi quatenus ad contritionem, vel attritionem habendam requiritur, vel ad eos effectus, quos neceſſe eſt cum vera Pœnitentia coniungi, quales ſunt, reſtituere alienũ, auferre proximas occaſiones peccandi, & ſimiles, de qua re dicturi ſumus latiùs in materia de Pœnitentia. Circa poſteriorem autem partem aliter loquendum eſt de confeſſione externa peccatorum in genere, aliter verò de confeſſione ſacramentali: hæc enim poſterior non ſolùm non requiritur ante Baptiſmum, verum nec præmitti poteſt: imò nec poſt Baptiſmũ receptũ fieri poteſt de illis peccatis, quæ ante Baptiſmum commiſſa ſunt, quæ non ſunt materia ſacramentalis confeſſionis: at verò alia confeſſio, quæ extra ſacramentum fieri poteſt, quæ potius eſt veluti conſultatio quædam, fieri poteſt ad maiorem animæ profectum, & de hac potiſſimum loquitur Diuus Thomas in articulo.

Sed quæri poteſt, an hæc confeſſio neceſſaria ſit ante Baptiſmum. Videtur enim fuiſſe olim in vſu in Eccleſia. Dicit enim Tertullianus libro de Baptiſmo capite. 20. *Ingreſſurus Baptiſmum orationibus, ieiuniis, &c. & cum confeſſione omnium retrò delictorum.* Ex quo verbo Pamel. num. 136, confeſſionem colligit ſacramentalem. Naziancenus oration. 40. poſt medium dicit: *Ad baptizandum, ne peccatum tuum confiteri graue ducas, ſciens quo pacto Iohannes baptizaret,* Mat. etiam 3. Accedentes ad Baptiſmum Iohannis prius confitebantur peccata ſua: quod de confeſſione peccatorum in ſpecie videtur intelligere Chryſoſto. Hom. 3. imperf. & clarè Baſil. 1. opere de Baptiſmo par. 2. aliquantulum à principio, & ſignificat D. Thom. ſuprà quæſt. 38. ar. 3. & hac quæſt. Vnde in libro 9. Tripart. cap. 29. Ita refert Socrates. *In Alexandrina ciuitate plurimi ad Baptiſmum confeſtinabant, & peccata confitentes baptizabantur.* Et ratio eſſe poteſt: quia confeſſio videtur neceſſaria ad medicinam adhibendam præteritis peccatis, & vt Eccleſiæ conſtet de bona diſpoſitione baptizandi.

Dico tamen talem confeſſionem non eſſe neceſſariam ex communi ſententia Theologorum. Et ratio eſt, quia illa confeſſio nec eſt, nec eſſe poteſt ſacramentalis, quia ante Baptiſmum nullus eſt capax ſacramenti Pœnitentiæ: Imò peccata ante Baptiſmũ commiſſa non ſunt ſufficiens materia ſacramenti Pœnitentiæ, etiam poſt Baptiſmum ſuſceptum, vt ſuo loco dicam, quia fuerunt commiſſa extra forum

A Eccleſiæ, confeſſio autem non ſacramentalis non eſt homini neceſſaria, nec præcepta, nec per ſe eſt diſpoſitio ad gratiam. Quod ſi alicubi olim fuit illa conſuetudo, fortaſſe fuit per modum conſilij, & cuiuſdam actus humilitatis, & fortè non erat exacta confeſſio, ſed quædam communicatio conſcientię ad inſtructionem, & directionem. Atque ita ſatisfactum eſt adductis teſtimoniis. Ad rationem verò dicitur, aliis modis poſſe Eccleſiam habere ſufficientia ſigna diſpoſitionis baptizandi; medicinam verò curatiuam non eſſe neceſſariam, quia ipſe Baptiſmus eſt ſufficiens: Perſeueratiuam verò, voluntariè ſuſcipi poſſe à Baptiſmum ſuſcipiente, & ob eam rem poſſe

B ſua ſponte conſulere, quem voluerit.

In ſolutione ad primum tractat Diuus Thomas locum Matthæi 3. in quo dicit, quod Baptizabantur multi à Ioanne confitentes peccata ſua: atque illum explicat de poſteriori confeſſione dicta, & quamuis in corpore articuli indicaſſe videatur illam confeſſionem factam eſſe in generali, tamen in hac ſolutione declarat fuiſſe in particulari, nam inquit: *Confitebantur peccata, vt ſecundum qualitatem peccatorum eis Pœnitentia determinaretur*, quod fieri non poterat ſine particulari & ſpecifica reuelatione peccatorum: ſed hunc locum tractaui præcedenti tomo, in Commentario articu. 3.

C

ARTICVLVS VII.

Vtrùm ex parte baptizati requiratur intentio ſuſcipientis ſacramentum Baptiſmi.

A D *ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod ex parte baptizati non requiratur intentio ſuſcipiendi ſacramentum Baptiſmi. Baptizatus enim ſe habet, ſicut patiens in ſacramento. Intentio autem non requiritur ex parte patientis, ſed ex parte agentis: Ergo videtur, quod ex parte baptizati, non requiratur intentio ſuſcipiendi Baptiſmum.*

Inf. q. 69. ar. 9. & 4. d. 6. q. 1. ar. 2. q. 3. & d. 27. q. 1. ar. 2. q. 4. cor.

2. Præterea, Si prætermittatur id, quod requiritur ad Baptiſmum, homo eſt denuo baptizandus: ſicut cùm prætermittitur inuocatio Trinitatis, vt ſuprà dictum eſt. Sed ex hoc non videtur aliquis eſſe denuo baptizandus, quod intentionem non habebat ſuſcipiendi Baptiſmum; alioquin cum*

q. 66. art. 6.

D *de intentione baptizati non conſtet, quilibet poſſet petere ſe denuo baptizari propter intentionis defectum. Non videtur ergo, quod intentio requiratur ex parte baptizati, vt ſuſcipiat ſacramentum.*

3. Præterea. Baptiſmus contra peccatum originale datur. Sed originale peccatum contrahitur ſine intentione naſcentis Ergo Baptiſmus (vt dicitur) intentionem non requirit ex parte baptizati.

S E D *contra eſt, quod ſecundum ritum Eccleſiæ, baptizandi profitentur ſe petere ab Eccleſia Baptiſmum, per quod profitentur ſuam intentionem de ſuſceptione ſacramenti.*

R E S P O N D E O *dicendum, quod per Baptiſmum aliquis moritur veteri vitæ peccati, & incipit quandam vitæ nouitatem, ſecundum illud Romanorum 6. Conſepulti ſumus*

E *Chriſto per Baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Et ideò ſicut ad hoc, quod homo moriatur veteri vitæ, requiritur ſecundum Auguſtinum in habente vſum liberi arbitrij, voluntas, qua eum veteris vitæ pœniteat: Ita requiritur voluntas, qua intendat vitæ nouitatem, cuius principium eſt ipſa ſuſceptio ſacramenti. Et ideo ex parte baptizati requiritur voluntas, ſiue intentio ſuſcipiendi ſacramentum.*

In li. de medit pœn. c. 2. non longe à prim, tom. 9.

A D *primum ergo dicendum, quod in iuſtificatione, quæ fit per Baptiſmum, non eſt paſſio coacta, ſed voluntaria. Et ideò requiritur intentio recipiendi id, quod ei datur.*

A D *ſecundum dicendum, quod ſi in adulto deeſſet intentio ſuſcipiendi ſacramentum, eſſet rebaptizandus. Si autem hoc non cõſtaret, eſſet dicendũ, ſi non es baptizatus, ego te baptizo*

AD

Ad tertium dicendum, quòd baptiſmus ordinatur non ſolum contra originale peccatum, ſed etiam contra actualia, quæ per voluntatem & intentionem cauſantur.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm fides requiratur ex parte baptizati.

4.d.6.q.1.ar. 3.q.1.ca. q.2. ar.2.q.3. cor. & d.9.arti.2. q.2,ad 2.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd fides requiratur ex parte baptizati. Sacramentum enim baptiſmi à Chriſto eſt inſtitutum. Sed Chriſtus formam baptiſmi tradens, fidem baptiſmo præmittit dicens Mar. vlt. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Ergo videtur, quòd, niſi ſit fides, non poſſit eſſe ſacramentum baptiſmi.

2. Præterea, Nihil fruſtra in ſacramentis Eccleſiæ agitur. Sed ſecundum ritum Eccleſiæ, ille, qui accedit ad baptiſmum, de fide interrogatur, cùm dicitur; Credis in Deum Patrem, &c. Ergo videtur, quòd fides ad baptiſmum requiratur.

3. Præterea, Ad baptiſmum requiritur intentio ſuſcipiendi ſacramentum. Sed hoc non poteſt eſſe ſine recta fide, cum baptiſmus ſit rectæ fidei ſacramentum: per eum enim incorporantur homines Chriſto, (vt Aug. dicit in lib. de baptiſmo*
Lib.1.de pec. mer.&remi. ca.26 à med. tom.7. *paruulorum) hoc autem non poteſt eſſe ſine recta fide, ſecundum illud Epheſ. 3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Ergo videtur, quòd illi, qui non habent rectam fidem, non poſſint ſuſcipere ſacramentum baptiſmi.*

4. Præterea, Infidelitas eſt grauiſſimum peccatum, vt in
Cap.2. q.10. art.3. *ſecunda parte habitum eſt.* Sed permanentes in peccato, non ſunt baptizandi. Ergo etiam nec permanentes in infidelitate.*

In regi.lib.9. epiſt 62 non longe à prin. & habetur de conſec. d. 4.c.43. Sed *contra eſt, quòd Greg.* ſcribens Quirino Epiſcopo dicit, Ab antiqua Patrum inſtitutione didicimus, vt qui apud hæreſim, in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad ſanctam Eccleſiam redeunt, aut vnctione chriſmatis, aut impoſitione manus, aut ſola profeſſione fidei, ad ſinum matris Eccleſiæ reuocentur. Hoc autem non eſſet, ſi recta fides eſſet de neceſſitate baptiſmi. Non ergo recta fides ex neceſſitate requiritur ad ſuſceptionem baptiſmi.*

Respondeo *dicendum, quòd ſicut ex dictis patet,*
q.63.art.6.& q.69.artic.4. & 6. ** duo efficiuntur in anima per baptiſmum, ſcilicet character & gratia. Dupliciter ergo aliquid ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum: Vno modo, ſine quo gratia haberi non poteſt, quæ eſt vltimus effectus ſacramenti. Et hoc modo recta fides ex neceſſitate requiritur ad baptiſmum, quia ſicut dicitur Rom. 3. Iuſtitia Dei eſt per fidem* Iesv *Chriſti. Alio modo requiritur aliquid ex neceſſitate ad baptiſmum, ſine quo character baptiſmatis imprimi non poteſt. Et ſic recta fides baptizati non requiritur ex neceſſitate ad baptiſmum, ſicut nec recta fides baptizantis, dummodo adſint cætera, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti. Non enim ſacramentum perficitur per iuſtitiam hominis dantis, vel ſuſcipientis baptiſmum, ſed per virtutem Dei.*

Ad *primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de baptiſmo, ſecundum quod perducit homines ad ſalutem per gratiam iuſtificantem: Quod quidem ſine recta fide eſſe non poteſt: & ideò ſignanter dicit; Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

Ad *ſecundum dicendum, quòd Eccleſia intendit homines baptizare, vt emundentur à peccato: ſecundum illud Iſai. 27. Hic eſt omnis fructus, vt auferatur peccatum. Et ideò, quantum eſt de ſe, non intendit dare baptiſmum, niſi habentibus rectam fidem, ſine qua non eſt remiſſio peccatorum. Et propter hoc interrogat accedentes ad baptiſmum, an credant. Si tamen ſine recta fide aliquis baptiſmum ſuſcipiat extra Eccleſiam, non percipit illum ad ſuam ſalutem. Vnde Auguſtin.*
Lib.4.de Baptiſ.con.Donat. in princ. tom.7. ** dicit, Eccleſia paradyſo comparata indicat nobis poſſe quidem baptiſmum eius, homines etiam foris accipere, ſed ſalutem beatitudinis extra eam neminem percipere vel tenere.*

Ad *tertium dicendum, quòd etiam non habens rectam fidem circa alios articulos, poteſt habere rectam fidem circa ſacramentum baptiſmi, & ita non impeditur, quin poſſit habere intentionem ſuſcipiendi ſacramentum baptiſmi. Si tamē etiam circa hoc ſacramentum non rectè ſentiant, ſufficit ad perceptionem ſacramenti generalis intentio, quia intendit ſuſcipere baptiſmum, ſicut Chriſtus inſtituit, & ſicut Eccleſia tradit.*

Ad *quartum dicendum, quòd ſicut ſacramentum baptiſmi non eſt conferendum ei, qui non vult ab aliis peccatis recedere: ita etiam nec ei, qui non vult infidelitatem deſerere. Vterque tamen ſuſcipit ſacramentum, ſi ei conferatur: licet non ad ſalutem.*

Doctrina horum articulorum ſufficienter explicata eſt in præcedenti diſputatione; circa textum autem D. Tho. nihil notandum occurrit.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm pueri ſint baptizandi.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd pueri non ſint 4.diſt.4.q.3.
baptizandi: in eo enim, qui baptizatur, requiritur in- arti.1.q.1.& Mal.q.4.art.
tentio ſuſcipiendi ſacramentum: vt ſupra dictum eſt. Huiuſ-* 1.col.prin &
modi autem intentionem non poſſunt pueri habere, cùm non quodl.4 art. 10 cor. Et
habeant vſum liberi arbitrij. Ergo videtur, quòd non poſſint quodl. 9.art.
ſuſcipere ſacramentum baptiſmi. 12.cor.art.7. huius q.

2. Præterea, Baptiſmus eſt fidei ſacramentum, vt ſupra dictum eſt. Sed pueri non habent fidem, quæ conſiſtit in cre-* q.65.art.1.
dentium voluntate, vt Auguſt. dicit ſuper Ioan. Nec etiam* In lib. de præ-
poteſt dici, quòd ſaluentur in fide parentum: quia quandoque deſt. ſanct.c. 5.in fi. to.7.
parentes ſunt infideles, & ſic magis per eorum infidelitatem damnarentur. Ergo videtur, quòd pueri non poſſint baptizari.

3. Præterea, 1. Pet. 3. dicitur, quòd homines ſaluos facit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum. Sed pueri neque conſcientiam habent bonam vel malam (cum non habeant vſum rationis) neque etiam conuenienter ipſi interrogantur, cùm non intelligant. Non ergo pueri debent baptizari.

Sed *contra eſt, quòd Dionyſ.* dicit vlt. cap. Eccleſ. Hier.* Cap.7. Eccl.
Diuini noſtri duces, ſcilicet, Apoſtoli, probauerunt infantes Hier. nō procul à fi.
recipi ad baptiſmum.

Respondeo *dicendum, quòd ſicut Apoſtolus dicit, Roman. 5. Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, ſcilicet, per Adam, multò magis abundantiam gratiæ & donationis & iuſtitiæ accipientes, in vita regnabunt per vnum* Iesvm *Chriſtum. Pueri autem ex peccato Adæ, peccatum originale contrahunt.* Quod patet ex hoc, quod ſunt mortalitati ſub-* Vt dicit Aug.
iecti, quæ per peccatum primi hominis in omnes pertranſiit, lib.5.Hypog. & lib. 1. de
vt Apoſtolus ibidem dicit. Vnde multò magis pueri poſſunt per pecc meri.&
Chriſtum gratiam accipere, vt regnent in vita æterna. Ipſe remiſ. ca. 19. tom 7.
*autem Dominus dicit, Ioan. 3. Quod niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei. Vnde neceſſarium fuit pueros baptizari, vt ſicut per Adam damnationem incurrerunt naſcendo, * ita per Chriſtum ſa-* Aug. de Gen.
lutem conſequantur renaſcendo. ad lit. lib.10. ca.11. tom.3. Con. Mileu. c.1.tom.1.

Fuit etiam conueniens pueros baptizari, vt à pueritia nutriti in his, quæ ſunt Chriſtianæ vitæ, firmius in ea perſeuerent, ſecundum illud Prouer. 22. Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea. Et hanc rationem aſſi-
gnat Dionyſ. vlt. cap. Eccleſ. Hierar.* Cap. 7. Eccl. Hier.1. ar. nō proculà fi.

Ad *primum ergo dicendum, quòd regeneratio ſpiritualis, quæ fit per baptiſmum, eſt quodammodo ſimilis natiuitati carnali, quantum ad hoc, quòd ſicut pueri in maternis vteris conſtituti, non per ſeipſos nutrimentum accipiunt, ſed ex nutrimento matris ſuſtentantur: ita etiam pueri nondum habentes vſum rationis, quaſi in vtero matris Eccleſiæ conſtituti, non per ſeipſos, ſed per actum Eccleſiæ ſalutem ſuſci-*
piunt. Vnde Auguſtinus dicit in lib. de Peccatorum meritis* Lib.1.ca.25.
& remiſſione. Mater Eccleſia os maternum paruulis præbet, circa fi. to.7.
vt ſacris myſteriis imbuantur: quia nondum poſſunt corde proprio credere ad iuſtitiam, nec ore proprio confiteri ad ſa-
lutem. Si autem propterea rectè fideles vocantur, quoniam* Exo.li.c.19.
fidem per verba geſtantium quodammodo profitentur: cur circa fi. to.7.
etiam non pœnitentes habeantur, cum per eorundem verba geſtan-

geſtantium, diabolo & huic ſæculo abrenuntiare monſtrentur? Et eadem ratione poſſunt dici intendentes, non per actum propriæ intentionis: cum ipſi quandoque contra nitantur & plorent, ſed per actum eorum à quibus offeruntur.

Epiſt. 23. c. 2. Ad *ſecundum dicendum, quòd ſicut Auguſtinus * ſcribens Bonifacio dicit; in Eccleſia Saluatoris paruuli per alios credunt, ſicut ex aliis, quæ in Baptiſmo remittuntur, peccata traxerunt. Nec impeditur eorum ſalus, ſi parentes ſint infideles: quia, ſicut * Auguſtinus dicit, eidem Bonifacio ſcribens; offeruntur paruuli ad percipiendam ſpiritualem gratiam, non tam ab eis, quorum geſtantur manibus (quamuis & ab ipſis, ſi & ipſi boni fideles ſunt) quàm ab vniuerſa ſocietate Sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet quòd offeruntur, & quorum charitate ad communionem ſancti Spiritus adiunguntur. Infidelitas autem propriorum parentum, etiam ſi eos poſt baptiſmum dæmoniorum ſacrificiis imbuere conentur, pueris non nocet: quia, vt Auguſtinus * ibidem dicit, puer ſemel generatus per aliorum voluntatem, deinceps non poteſt vinculo alienæ iniquitatis obſtringi, vbi nulla ſua voluntate conſentit; ſecundum illud Ezech. 18. Sicut anima patris mea eſt, ita & anima filij: anima quæ peccauerit, ipſa morietur. Sed ideo ex Adam traxit, quòd ſacramenti illius gratia ſolueretur: quia nondum erat anima ſeparatim viuens. Fides autem vnius, imò totius Eccleſiæ paruulo prodeſt per operationem Spiritus ſancti, qui vnit Eccleſiam, & bona vnius alteri communicat.*

In ea epi. 23. in me. to. 2.

Ea epi. 23. circa prin. to. 2. habetur de conſecr. diſt. 4. c. 129.

Ad *tertium dicendum, quòd ſicut puer cum baptizatur, non per ſeipſum, ſed per alios credit: ita non per ſeipſum, ſed per alios interrogatur: & interrogati confitentur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, qui huic fidei aggregatur per fidei ſacramentum. Conſcientiam autem bonam conſequitur puer etiam in ſeipſo: non quidem actu, ſed habitu per gratiam iuſtificantem.*

COMMENTARIVS.

D. Tho. duas aſſignat rationes.

DVo docet Diuus Thomas in hoc artic. Primum eſt, infantes eſſe capaces Baptiſmi, quod probat; quia ſicut pueri ex Adam naſcendo contrahunt originale peccatum, ita neceſſe eſt eos renaſci in Christo, vt poſſint gratiam conſequi, & à peccato exire: ſed non poſſunt in Chriſto renaſci, niſi poſſint baptizari: ergo neceſſarium fuit, vt eſſent capaces Baptiſmi. Secundum eſt; conueniens eſſe pueros baptizare, vt à pueritia nutriti in his, quæ ſunt Chriſtianæ vitæ, firmiùs in ea perſeuerent: de quibus aſſertionibus ſtatim ex profeſſo diſputandũ eſt. Nunc rationes Diui Thomæ declarandæ ſunt. Ratio enim prior, vel nimium, vel nihil probare videtur: nam ſi pueros, quoniam ſunt capaces originalis peccati ante vſum rationis, neceſſe eſt eſſe capaces Baptiſmi in eodem ſtatu, ſequitur etiam in vtero materno debere eſſe capaces Baptiſmi: nam etiam ad eundem ſtatum applicari poſſent verba Pauli, quæ D. Thomas adducit. *Si vnius delicto, mors regnauit per vnum, multò magis abundantiam gratiæ, & donationis, & iuſtitiæ accipientes in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum.* Hanc difficultatem attigit Diuus Thomas infrà, art. 11. Argum. 1. cum ſolutione. Et reſpondet, *Pueros in vteris maternis exiſtentes, non poſſe ſubiici actioni humanæ, quia nondum in lucem prodierunt.* Ex quibus verbis colligitur in primis, non eſſe parem rationem de ſtatu in vtero & extra vterum ante vſum rationis. Colligitur deinde limitatio ſeu declaratio rationis D. Thomæ, nimirum hominem, qui eſt capax originalis peccati, debere etiam eſſe capacem remedij ſeu iuſtitiæ & regenerationis in Chriſto, ſi poſſit ſubiici actioni ſenſibili & humanę: quoniam expedit, regenerationem in Chriſto fieri per huiuſmodi actionem, de qua re plura dicturi ſumus infrà diſputantes de Baptiſmi neceſſitate.

Prior ratio D. Th. diſcutitur & explicatur.

Circa poſteriorem rationem dubitari poteſt, quia ante vſum rationis pueri non poſſunt in fide inſtrui, ſeu enutriri, ergo ex hoc capite non oportet eos tunc baptizari. Deinde, eo modo quo tunc poſſunt inſtrui, per quandam puerilem conſuetudinem & imperfectam conceptionem, poſſent etiam quamuis non eſſent baptizati: imò & poſt rationis vſum, ſtatim à principio illius, poſſent doceri & inſtrui, etiam ſi baptizati non eſſent: ergo hoc capite, nulla dari poteſt ſufficiens cauſa huius conſuetudinis. Reſpondetur, non eſſe hanc ſolam rationem huius conſuetudinis, ſed alias quas diſputat. ſequenti declarabimus, hæc tamen etiam per ſe ſumpta & rectè intellecta, eſt optima, nam ad fidei firmitatem, & vt fiat veluti connaturalis, multum confert, quod à principio ferè natiuitatis infantes habeantur, tractentur & educentur vt Chriſtiani, & vt membra Eccleſiæ, non poſteà efficienda, ſed iam facta. Item confert multum, vt pueri ab infantia imbibant fidem, vt omnino neceſſariam ac perpetuò retinendam; & quod ſe ſemper agnoſcant, vt Eccleſiæ ſubditos, à cuius gremio eis recedere non licet; quæ omnia in Baptiſmo fundantur: hoc ergo modo Baptiſmus infantium vtiliſſimus eis eſt, vt in fide Chriſtiana enutriti firmius illi adhæreant.

Poſterior D. Thom. ratio explicatur.

Quæ D. Thomas tractat in ſolutione argument. quomodo paruuli ſine propria intẽtione & fide baptizari poſſint, aut quomodo eis proſit fides, aut meritum Eccleſię, bene explicantur à Caiet. breui commentario. Reſolutio eſt, de neceſſitate ſacramenti, nihil eſſe paruulo neceſſarium ex parte ſua, vt ſit capax, quia illi ſufficit voluntas & intentio Chriſti, per quem regeneratur: tamen ad maiorem ſolemnitatem, & ad ſignificandos effectus, quos baptiſmus habet in infantibus, vtitur Eccleſia illis ceræmoniis, quibus ſignificat, paruulos velle baptizari, credere, & iuſtificari, non propriis actibus, ſed voluntate ſui capitis, ſeu totius corporis Eccleſiæ. Cuius meritum dicitur etiam paruulis prodeſſe, non quia ratione illius iuſtificantur, ſed quia pro eis orat Eccleſia, vt ſine impedimento, & baptiſmum accipiant, & poſtea ſuo tempore illius effectu perfruantur.

Caietan.

ARTICVLVS X.

Vtrùm pueri Iudæorum, vel aliorum infidelium ſint inuitis parentibus baptizandi.

2. 2. q. 10. art. 12. & quodl. 2. artic. 7. & quodl. 2. art. 7. 11. cor.

A*D decimum ſic proceditur. Videtur, quòd pueri Iudæorum vel aliorum infidelium ſint baptizandi, etiam inuitis parentibus. Magis enim debet homini ſubueniri contra periculum mortis æternæ, quàm contra periculum mortis temporalis. Sed puero in periculo mortis temporalis exiſtenti eſt ſubueniendum, etiam ſi parentes per malitiam contranitentur. Ergo multò magis eſt ſubueniendum pueris, infidelium filiis, per baptiſmum contra periculum mortis æternæ, etiam inuitis parentibus.*

2. Præterea, Filij ſeruorum ſunt ſerui, & in poteſtate dominorum. Sed Iudæi ſunt ſerui, & regum & Principum, & quicunque etiam alij infideles. Ergo abſque omni iniuria poſſunt Principes filios Iudæorum, vel aliorum ſeruorum infidelium facere baptizari.

3. Præterea, Quilibet homo eſt magis Dei, à quo habet animam quam patris carnalis, à quo habet corpus. Non eſt ergo iniuſtum, ſi pueri, infidelium filij, parentibus carnalibus auferantur, & Deo per baptiſmum conſecrentur.

Sed *contra eſt, quòd in Decret. * diſt. 45. Concilio Toletano ſic dicitur de Iudæis. Præcepit ſancta ſynodus nemini deinceps ad credendum vim inferre: non enim tales inuiti ſaluandi ſunt, ſed volentes, vt integra ſit forma iuſtitiæ.*

Diſt. 45. c. de Iudæis. Et Concil. Tol. 4. ca. 55.

Respon-

Respondeo *dicendum, quòd pueri, infidelium filij, aut habent vſum rationis, aut non habent. Si autem habent, iam, quantum ad ea, quæ ſunt iuris diuini vel naturalis, incipiunt ſuæ poteſtatis eſſe. Et ideò propria voluntate, inuitis parentibus, poſſunt baptiſmum ſuſcipere, ſicut & matrimonium contrahere. Et ideò tales licitè moneri poſſunt & induci ad ſuſcipiendum baptiſmum. Si verò nondum habent vſum liberi arbitrij, ſecundum ius naturale ſunt ſub cura parentum, quamdiu ipſi ſibi prouidere non poſſunt. Vnde etiam & de pueris antiquorum dicitur, quod ſaluabantur in fide parentum. Et ideò contra iuſtitiam naturalem eſſet, ſi tales pueri inuitis parentibus, baptizarentur: ſicut etiam ſi aliquis habens vſum rationis baptizaretur inuitus. Eſſet etiam periculoſum taliter filios infidelium baptizare: quia de facili ad infidelitatem redirent, propter naturalem affectum ad parentes. Et ideò non habet hoc Eccleſiæ conſuetudo, quòd filij infidelium, inuitis parentibus, baptizentur.*

Ad *primum ergo dicendum, quòd à morte corporali non eſt aliquis eripiendus contra ordinem iuris ciuilis: putà ſi aliquis à ſuo iudice condemnetur ad mortem, nullus debet eum violenter à morte eripere. Vnde nec aliquis debet irrumpere ordinem iuris naturæ, quo filius eſt ſub cura patris, vt eum liberet à periculo mortis æternæ.*

Ad *ſecundum dicendum, quòd Iudæi ſunt ſerui Principum ſeruitute ciuili: quæ non excludit ordinem iuris naturalis vel diuini.*

Ad *tertium dicendum, quòd homo ordinatur ad Deum per rationem, per quam Deum cognoſcere poteſt. Vnde puer, antequam vſum rationis habeat, naturali ordine ordinatur in Deum per rationem parentum, quorum curæ naturaliter ſubiacet, & ſecundum eorum diſpoſitionem ſunt circa ipſum diuina agenda.*

DISPVTATIO XXV.

De Baptiſmo paruulorum, & iure ac poteſtate baptizandi illos.

In hac diſputatione primum omnium declarandæ ſunt ampliùs, & cōfirmandæ duæ concluſiones à D. Thoma traditæ in arti. 9. Deinde agendum erit de iure ſeruando in baptizandis his infantibus, quod D. Tho. tractat in art. 10. Nomine autem infantium in tota hac diſputatione intelligimus omnes eos, qui rationis vſum nunquam habuerunt, ſiue hoc ſit propter defectum ætatis, ſiue propter aliud impedimentum, quale eſt in perpetuis amentibus: nam de vtriſque eadem ratio eſt, quantum ad negotium iuſtificationis pertinet.

SECTIO I.

Vtrùm homines ante vſum rationis ſint capaces Baptiſmi.

Hierarchitarum error. Epiphan. Auguſtinus.

Epiphanius, hæreſ. 67. & Auguſt. hæreſ. 47. referunt Hierachitas, quorum author Hierax fuit, negaſſe paruulos pertinere poſſe ad regnum cœlorum, quia non poſſunt habere vlla merita, quibus illud aſſequantur, nec poſſunt vllum certamen ſubire: Apoſtolus autem ait non fore coronandum, niſi qui legitimè certauerit. Ex quo errore apertè conſequi videtur, hos infantes non eſſe capaces baptiſmi: quia ſi non ſunt capaces effectus, cur erunt ſacramenti? Apertius docuit hunc errorem Petrus Bruſius, & quidam Henricus; à quibus orti ſunt hæretici dicti Petrobruſiani, & Henriciani, vt meminit Bern. Epiſt. 240. & ſer. 66. in Cant. & hos poſteà ſecuti ſunt Anabaptiſtæ, vt videri poteſt in Prateol. lib. 1. Elenchi, num. 35. & lib. 14. num. 18. Caſtro, Sandero, & aliis. Fundamentum huius hæreſis, præter ſuprà inſinuatum, ſumi poteſt ex verbis illis Chriſti, Matth. vlt. *Docete omnes gentes, baptizantes eos,* & illis Mar. vltim. A *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*: nam ex his colligi videtur, iuxta Chriſti inſtitutionem & voluntatem (à qua totum hoc negotium pendet) eos tantum eſſe capaces baptiſmi & ſalutis, qui ſunt capaces doctrinæ & fidei: nam illa præcipit Chriſtus præmitti ante baptiſmum: ſicut ergo paruuli non ſunt capaces doctrinæ & fidei, ita nec Baptiſmi. Addi præterea poteſt, quod ad Baptiſmum neceſſaria eſt intentio ſuſcipientis; paruuli autem non ſunt capaces huius intentionis.

1. Concluſio. Homines ſtatim à natiuitate ex vtero ſunt capaces baptiſmi. Primum argumentum.

Dico primò, homines poſt natiuitatem ex vtero materno ſtatim ſunt capaces baptiſmi, etiam ſi rationis vſum non habeant. Concluſio eſt de fide, quæ B licèt non ſit in ſacra ſcriptura expreſſa, poſſunt tamen ex illa varia argumenta ſumi ad eam cōfirmandam. Actor. enim 16. legimus baptizatum fuiſſe Lydiam & domum eius: & 1. ad Cor. 1. ait Paulus, ſe baptizaſſe Stephanæ domum: nomine autem domus, tota familia intelligi ſolet, in qua continentur etiam infantes. Et quamuis his locis non fiat eorum mentio, nec conſtet aliquos in illis familiis fuiſſe, ſatis tamen eſt eſſe potuiſſe, & locutiones ſcripturæ eſſe generales, ac neminem excludere. Nec diſſimile argumentum ſumitur ex ipſa inſtitutione baptiſmi, & ex illis verbis Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* Quibus ſignificatur, omnem hominem, qui tingi poteſt aqua ſub Spiritus ſancti, ſeu Trinitatis inuocatione, poſſe ſpiritualiter renaſci, atq; adeò C eſſe capacem baptiſmi: vbi etiam ponderari ſolet, Chriſtum paſſiuè potiùs quàm actiuè eſſe locutum: quia ad hanc natiuitatem ſpiritualem nulla eſt ſimpliciter neceſſaria humana actio (præſertim in his, qui non ſunt capaces eius) ſed ſufficit paſſio, ſeu ablutio aquæ in verbo vitæ.

Secundum argumētum ex ſcriptura.

Alterum argumētum ex ſcriptura ſumitur de circumciſione, quæ fuit figura baptiſmi, vt dicitur ad Coloſ. 2. nam in lege veteri paruuli erant capaces circumciſionis, quatenus erat ſacramentum legis veteris; multò ergo magis in lege noua erunt capaces baptiſmi, qui circumciſioni ſucceſſit: Nam lex gratiæ benignior & vniuerſalior eſt, & neminem excludit ab his beneficiis, quæ ſunt remedia ad ſalutem maD gis, quàm lex vetus. Quo argumento vſus eſt Innoc. 3. cap. Maiores, de Baptiſmo, & ante illum Gregor. Nazian. oratio. 40. Quinimò in hoc generalior eſt baptiſmi quàm circumciſionis inſtitutio: nam hæc dari non poterat ante octauum poſt natiuitatem diem; ex quo aliqui tempore Cypriani inferebāt, eandem regulam in Baptiſmo eſſe ſeruandam, quos meritò ipſe reprehendit epiſt. 59. quia lex gratiæ neminem prorſus excludit, cui remedia eius applicari poſſint. Addit Cyprian. in circumciſione præceptum eſſe expectare octauum diem, propter myſterium & ſignificationem futurorum, quorum illa lex erat vmbra, hoc autem ceſſauit in lege gratiæ, quæ veritatem continet rerum, & ad iuſtificationem conferenE dam per ſe primo ac principaliter ordinatur. Addere etiam poſſumus; remedium circumciſionis fuiſſe difficilius & acerbius, & ideò cautum eſſe, ne in teneriſſima ætate ante octauum diem applicaretur: quæ cautio in baptiſmate nō fuit neceſſaria; quoniam eſt facilimum remedium. Confirmare verò poſſumus, quia in lege naturæ ſacramentum omnibus infantibus etiam ante octauū diem applicari poterat, propter facilitatem & neceſſitatem eius. Vnde etiam in lege veteri, ſi ante octauum diem infans periclitaretur, nō erat remedio deſtitutus, ſed erat capax ſacramenti legis naturæ: ergo multò magis in lege noua omnes ſunt capaces Baptiſmi, per quem omnia antiqua remedia abolita ſunt, vt infrà videbimus.

Innocent. 3. Greg. Naz. Cyprian.

Vltimum argumentum ex ſcriptura.

Vltimò ex ſcripturis colligi poteſt, infantes non eſſe incapaces ſalutis & gratiæ; quòd Epiphanius probat primò, exemplo Hieremiæ (& idem eſt de Ioanne Baptiſta) quod tamen argumentum non eſt efficax; quia fundatur in ſpecialibus priuilegiis: alioqui nimium probaret. Atque idem reſponderi poſſet ad exemplum, quod adducit de Martyribus innocentibus: quamquam hoc reuera efficacius eſt: nam licèt ſanctificatio illa per Martyrium ex priuilegio ſit ipſi martyrio cōceſſa, tamen hoc priuilegium eſt, nō perſonale (vt ſic dicam) ſed generale, & ordinaria lege inſtitutum, vnde ſi ab hac lege non excluduntur paruuli, non eſt cur excludantur à lege Baptiſmi, vt incapaces ſalutis cenſeantur. Deinde adducit verba illa Chriſti Matth. 19. & Mar. 10. *Sinite paruulos venire ad me: talium enim eſt regnum cœlorum.* Nam licet Aug. 1. Confeſſ. c. 19. per *paruulos* ibi humiles intelligat, ſenſu videlicet, ſpirituali & myſtico, tamen ad litteram ſermo eſt de paruulis ſeu infantibus, vt dicitur Luc. 16. Hieronymus autem ſua expoſitione hoc teſtimonium nobis eneruat, ponderans Chriſtum non dixiſſe: *Horum, ſed talium, vt oſtenderet* (inquit) *non ætatem regnare, ſed mores, & his, qui ſimilem haberent innocentiam & ſimplicitatem, præmium repromitti.* Et eodem modo eludi poſſunt plura alia teſtimonia, quæ ibi congerit Epiphan. vt eſt illud Sapient. 4. *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata, & ætas ſenectutis vita immaculata,* & illud: *Raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius*; & alia, quæ ibi ſubiungit Sapiens; quæ non eſt neceſſe intelligi de infante ante vſum rationis. Sed de his, qui in iuuentute decedunt, cum ſint iuſti. Nec videntur fortiora illa teſtimonia: *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem*, & illud: *Laudate pueri Dominum*, & quod pueri Chriſto acclamabant: *Benedictus, qui venit in nomine Domini*, & illud: *Cuſtodiens paruulos Dominus, &c.* quamquam hæc omnia teſtimonia contemnenda non ſint: nam ex eis ſatis colligi videtur, nullam ætatem excludi à regno cœlorum, cum Deus omnium miſereatur; neque per Deum ſtare, quominus etiam hi paruuli ſaluari poſſint, cum ipſi per ſe Deo non diſpliceant: nec ratione communis lapſus totius naturæ, Deo ſint magis inuiſi, quàm adulti. Denique Epiphanius, ponderans priora verba Chriſti, & quaſi reſpondens obiectioni factæ, addit: *Ne ſolum puerorum eſſe intelligeretur regnum cœlorum, & non omnis ætatis, ab ipſis quidem initium facit: his verò, qui ſimiles ipſorum ſunt, largitus eſt, vt cum ipſis habeant hæreditatem. Si enim hi, qui ſecundum ipſos ſunt, habent regnum: quanto magis illi, qui exmeplaria ſunt eorum, qui ſecundum ipſos ſunt?*

Secundū argumentum principale. August.

Secundò principaliter probatur hæc veritas ex vniuerſali conſenſu & definitione Eccleſiæ. Nam quod vniuerſa Eccleſia Catholica ita nunc in Baptiſmo paruulorum ſentiat, ſatis ex re ipſa cōſtat: quòd verò ita ſemper fuerit ab initio Eccleſiæ, præter citatos Patres, Cyprian. Nazian. Epiphan. & alios, quos ſequenti ſectione referam, apertiſſimè conſtat ex Auguſtino, qui in omnibus ferè libris contra Pelagianos, inde probat, eſſe in nobis peccatum originale, quòd iuxta Eccleſiæ morem, etiam paruuli baptizantur in remedium peccati. Ita habet 1. de Peccat. merit. cap. 26. vbi dicit, traditionem hanc *à Domino per Apoſtolos manaſſe.* Idem lib. 3. c. 5. vbi late tractat ſupra citatum teſtimonium Cypriani: idem lib. 4. de Baptiſm. cap. 24. & lib. 2. de Nuptiis, cap. 17. & lib. 10. Geneſ. ad litt. cap. 23. & epiſt. 23. 28. 57. 105. in fine, 100. per totam & 107. poſt medium. Et ita etiam definierunt tempore Auguſtini Concil. Mileuit. capit. 2. & poſtcà Concil. Africanum, Can. 76. & habetur in ca.

Conci. Mile. African. Lateran. Vienn. Trid. Nicen. Brachar.

Placuit, de Conſecrat. diſt. 4. & Concil. Lateran. ſub Innocen. 3. in cap. Maiores, de Baptiſ. Concil. Vienneſ. cum Clem. V. in Clement. 1. §. de ſum. Trinit. & fide Cathol. Trident. ſeſſ. 5. in Decreto de peccato origi. cap. 4. & ſeſſ. 7. Can. 12. & 13. Atque idem ſupponitur in quodam Decreto Concil. Nicen. quod refertur in cap. Eccleſiis, 68. diſtinct. & in Concil. Brachar. 2. Can. 7. quod habetur in capit. Placuit, 1. quæſtio. 1. Idem denique antiquiſſimi Pontifices definierunt. Innocen. 1. epiſt. 26. Syricius epiſt. 1. cap. 2. Leo epiſt. 86. c. 3.

Vltimum argumentum principale.

Vltimò eſt optima ratio Diui Thomæ ſumpta ex comparatione, atque exceſſu gratiæ Chriſti ad peccatum originale ex Adamo contractum: ex qua ſumitur optima coniectura, ſeu congruentia inſtitutionis: tamen ratio à priori in ipſa inſtitutione & voluntate Chriſti poſita eſt. Pertinuit etiam hoc ad copioſam redemptionem eius, & ſufficientiſſimam prouidentiam, qua omnibus hominibus abundanter prouidit, vnicuiq; iuxta capacitatem ſuam. Item, quia ſæpe infantes extremè indigent aliquo remedio, ne pereant: eſt autem certum, nullum aliud illis prodeſſe poſſe, ſecluſo martyrio, vt infra videbimus, nec verò diuinam miſericordiam decebat, eos ſine hoc remedio relinquere: cur enim, qui ſine actu proprio per Adamum damnati ſunt, non poterunt etiam ſine actu proprio per Chriſtum ſaluari?

3. Concluſ.

Dico ſecundò, vt infantes ſint capaces Baptiſmi, non eſt eis neceſſaria intentio ſuſcipiendi Baptiſmum, nec propria, nec parentum, vel alterius: ſed ſufficit illis voluntas Chriſti. Hęc concluſio eſt communis, & mihi videtur certa, quamuis non æqualiter, quoad vtramq; partem. Prior ergo pars eſt contra quoſdam hæreticos huius temporis, qui fingunt, paruulis omnibus, vt baptizari & ſaluari poſſint, diuinitus accelerari vſum rationis, vt & credere poſſint, & velle baptizari. Ita referunt Richar. art. 1. contra VVicleph, & Soto, 2. de natura & gratia, capit. 10. & Bellarmin. libro 1. de Baptiſmo, capite 10. Sed hic error ſumma leuitate confictus eſt, ſine vlla authoritate, & contra omnem experientiam. Paruuli enim non ſunt capaces per ſe ſeu naturaliter huiuſmodi cognationis ac liberi conſenſus: fingere autem miraculum, præſertim ordinaria lege omnibus conceſſum, eſt voluntarium figmentum. Rurſus experientia conſtat, hos paruulos, cùm baptizantur, motibus & ſignis, prout poſſunt, repugnare Baptiſmo, ſatiſque indicare, ſe non intelligere, quid circa illos fiat, neque in actionem illam voluntariè conſentire: ita ferè argumentatur Auguſtinus, qui hunc errorem antequàm exortus eſſet, impugnauit, epiſt. 23. & 106. & 21. de Ciu. Dei, c. 16. & lib. 22. cap. 22. & lib. 1. de peccat. mer. cap. 25. 33. & ſequentibus, & tracta. 80. in Ioann. vbi dicit: *Verbum fidei tantum valere in Eccleſia Dei, vt mundet infantem, nondum valentem corde credere, & ore confiteri.* Ex his ergo ſatis probata eſt illa prior concluſionis pars: nam de facto Baptiſmus perficitur in paruulis ſine propria eorum voluntate & conſenſu: ergo talis conſenſus vel intentio non eſt neceſſaria, vt ſint capaces Baptiſmi. Item, Chriſtus prouidit vnicuique iuxta capacitatem eius: ergo cum paruulus non ſit capax propriæ intentionis abſque miraculo, non eſt veriſimile Chriſtum ſecundum ordinariam legem huiuſmodi eorum conſenſum poſtulaſſe. Denique hic habet locum ratio D. Thomæ; quia infantibus applicatur (vt ſic dicam) originale peccatum abſque eorum conſenſu; ergo etiam poteſt applicari meritum Chriſti: ergo vt regenerentur in Chriſto per Baptiſmum, non eſt neceſſaria propria eorum intentio. Neque in hoc valet argumen-

Quorundam hæreticorum huius temporis figmētum. Richard. Soto. Bellarm. August. D. Th. ratio.

mentum à ſimili de adultis: quia, vt ſæpe dictum eſt, Deus vnicuique prouidet iuxta capacitatem eius; & ideò aliter adultum, quàm infantem iuſtificat: cùm ergo Baptiſmus ad primam iuſtificationem ordinetur, aliam conditionem in adulto requirit, quàm in paruulo: quod etiam in circumciſione & in ſacramento legis naturæ ſemper locum habuit, vt in ſuperioribus viſum eſt.

Quorundam ſcholaſticorũ ſententia. Poſterior pars concluſionis eſt contra quoſdam ſcholaſticos, qui dixerũt; in his infantibus, vt Baptiſmus ſit validus, neceſſariam eſſe voluntatem parentum ſuorum vel aliorum, quorum curæ commiſſi ſunt; quia quamdiu infans non habet propriam voluntatem, voluntas parentum reputatur voluntas eius, & ideò neceſſe eſt, vt ſaltem per voluntatem parentum intendat baptizari. Ita ſentiunt Duran. in 4. diſt. 4. q. 7. nu. 13. & Palud. q. 4. nu. 33. Catharin. in opuſculo de infantibus Iudæorum baptizandis: qui in particulari loquuntur de filiis infidelium, quos exiſtimant non manere baptizatos, ſi contra voluntatem parentum baptizentur. Fortaſſe tamen nõ idem dicerent de filiis Chriſtianorum; quia hi magis videntur eſſe ſub cura paſtorum Eccleſiæ, & ideo fortè dicerent, poſſe illis prodeſſe intentionem Eccleſiæ, vel paſtorum eius, etiam ſi deficeret voluntas carnalium parentum. Hæc tamẽ ſententia falſa eſt, & concluſio poſita, eſt communior Theologorum, D. Th. Soti, & aliorum, quos in ſect. ſequentib. referemus: & ſumitur ex Auguſtino epiſt. 23. vbi ait, eſſe validum Baptiſmum illorum infantium, quos parentes infidelium offerunt baptizandos, etiam ſi ipſi non intendant, vt ad vitam regenerentur æternam, ſed vt ſanitatem aut aliquod temporale commodum accipiant. *Non enim* (inquit) *illi non regenerantur, quia non ab eis hac intentione offeruntur: celebrantur enim per eos neceſſaria miniſteria*, & infrà, *Offeruntur quippe paruuli ad recipiendam ſpiritualem gratiam non tam ab ipſis, quorum geſtantur manibus (quamuis & ab illis ſi fideles ſint) quàm ab vniuerſa ſocietate Sanctorum, atque fidelium*, & infrà, *Illud autem nolo te fallat, vt exiſtimes, reatus vinculum ab Adam tractum aliter non poſſe diſrumpi, niſi paruuli ad recipiendam Chriſti gratiam à parentibus offerantur*: & poſteà ſubdit exempla, quibus cõfirmat, Baptiſmum poſſe eſſe validum ſine voluntate parentum. Atque idem eſt, etiam ſi adſit contraria voluntas: nam hoc ipſo, quòd voluntarius conſenſus parentis non eſt neceſſarius, vt Baptiſmus ſit validus, nõ poteſt contrarius diſſenſus obſtare, quin Baptiſmus datus validus ſit, quia, eo diſſenſu non obſtante, poſſunt applicari omnia miniſteria, vt Auguſtinus dixit.

Auguſtinus.

Concluſio probatur. Ratio autem concluſionis eſt, quia nulla eſt authoritas vel traditio, propter quam aſſeramus, Chriſtum in inſtitutione Baptiſmi voluiſſe, hanc intentionem parentum reſpectu filiorum eſſe ſimpliciter neceſſariam: quin potius oppoſitum colligi poteſt ex vſu Eccleſiæ, quæ nunquam permiſit Baptiſmum iterari propter hunc ſolum defectum. Neque etiam eſt ratio vlla, ob quam fuerit baptiſmus hoc modo inſtituendus; nam ſicut paruulus contrahit originale peccatum abſq; conſenſu proximi parentis per ſolum Adæ conſenſum, ita poterit iuſtitiam Chriſti participare per voluntatem Chriſti, & media ab eo inſtituta ſine voluntate proprij parentis. Præterea, quia in ordine ad ſpiritualia, & ſalutem animæ, non ſemper voluntas parentis reputatur voluntas filij: aliàs ſicut ad valorem Baptiſmi dicitur neceſſaria voluntas Baptiſmi in parente, ita ad effectum Baptiſmi ſimiliter exigenda eſſet in parente voluntas credendi, vt per eam voluntatem & fidem, dicatur filius credere: atq; ita filij infidelium ſaluari non poſ-

A ſent. Imò etiam ſi eis daretur Baptiſmus validè, parentibus conſentientibus, poſſet in eis non habere effectum, parentibus non credentibus. Atque pari ratione è contrario ſequitur, ſi paruulus re ipſa baptizari non poſſit, ei poſſe prodeſſe ad ſalutem, voluntatem & diſpoſitionem parentum, quæ reputatur voluntas eorum: quæ omnia ſunt falſa & abſurda: non ergo in his, quæ ad animam ſpectant, voluntas patris reputatur volũtas filij; ſed in his ſolùm, quæ pertinent ad naturale eius, quod pater habet in filium, cuius curæ commiſſus eſt, vt ab eo educetur & inſtruatur. Et hac de cauſa, etiam ſi parens offerat filium falſo Deo, nihil illi nocet; & è contra- B rio, quòd parens ſit baptizatus & iuſtus, rectamque habeat voluntatem, per ſe non ſufficit ad liberandum filium à peccato; quia in his omnibus voluntas parentis eſt propria & perſonalis; quamuis valere poſſit ad impetrandum à Deo aliquod bonum filio.

Deinde argumentum à ſimili ſuprà inſinuatum contra Durandum & Paludanum, non eſt ſatis ſolutum. Sequitur enim, filium hominis baptizati hæretici vel ſchiſmatici, &c. ſi baptizetur contra voluntatem parentis, non manere baptizatum; quandoquidem voluntas parentis dicitur ſimpliciter neceſſaria, vt filius infans ſit capax Baptiſmi. Neque enim ſatis eſt dicere, hanc voluntatem veluti translatam C eſſe in Eccleſiam, & paſtores eius: tum quia fieri poteſt, vt Eccleſia nolit, ſed potiùs prohibeat huiuſmodi infantem baptizari, inuito parente, & tamen ſi ab aliquo priuata authoritate baptizetur, verè ac validè baptizatus erit, ac reputabitur; tum etiam, quia illud gratis dici videtur, & non ſatis conſequenter. Nam licèt interdùm Eccleſia habeat ius baptizandi aliquem adultum, vel cogendi illum ad Baptiſmum, vt in aliquibus caſibus accidere poteſt; ſi tamen re ipſa adultus non conſentit, quamuis Eccleſia iure ſuo vtatur, nihilominus Baptiſmus non erit validus: ergo ſimiliter, quamuis Eccleſia habeat ius baptizandi hos infantes, ſi tamen parentes non conſentiunt, Baptiſmus non erit validus; quia iuxta hanc D ſententiam voluntas parentis talis exiſtimatur, reſpectu filij, ſicut voluntas propria, reſpectu adulti. Tandem non fuit expediens, vt Chriſtus inſtitueret hunc Baptiſmum infantium ita pendentem à voluntate ſeu intentione parentum: tùm quia ſæpè eſt neceſſarium, aut valde expediens, non expectare conſenſum parentis ad baptizandũ filium extremè periclitantem, vt infrà videbimus: tum etiam, quia ſæpè parentes ſunt incerti vel occulti; ſæpè etiam non ſatis conſtare poteſt de voluntate parentis, quæ interdùm poteſt eſſe ficta & fallax, & alioqui nulla erat cauſa ſufficiens ad hunc inſtitutionis modum, vt declaratum eſt.

Ad fundamentum erroris contrarij, omiſſo erro- E re Lutheranorũ iam impugnato, de actuali fide horum infantium, dicendum eſt, Chriſtum in illis verbis: *Docete omnes gentes*, non tantùm propoſuiſſe id, quod ſimpliciter neceſſarium eſt ad valorem baptiſmi, ſed quod erat neceſſarium ad Eccleſiæ propagationem & promulgationem Euangelij, quodque in his, qui capaces ſunt, oportet fieri, vt conuenienter ſint diſpoſiti ad Baptiſmum & effectum eius ſuſcipiendũ. Vnde vlterius dicitur, tam hæc verba, quàm illa, *Qui crediderit & baptizatus fuerit*; dicta eſſe de adultis, vt exponit Innoc. 3. in c. Maiores, de Baptiſmo: non tamen propterea excluduntur paruuli; ſed fit ſpecialis mentio adultorum, quia illis prędicandum erat Euangelium, vt illi conuerterentur & ad Eccleſiam venirent, ſecumq; ſuos infantes afferrent. Pro-

Ad fundamentum erroris contrarij reſpondetur.

Innocen. 3.

Auguſtinus. pter quam cauſam dicit Auguſt. hos infantes credere per eos, per quos ad baptiſmum offeruntur, & lib. 3. de liber. arb. cap. 23. ait fidem offerentium prodeſſe paruulis; non quidem per modum neceſſariæ diſpoſitionis, ſed quia per eam fit, vt eis applicetur ſacramentum fidei, vt ipſe explicat ſer. 10. de verbis Apoſtoli, & ſerm. 14. poſt medium. Vnde etiam dici poſſunt huiuſmodi infantes credere, non actu interno fidei, ſed ipſo opere, & ſuſceptione Baptiſmi; ita vt credere, eis nihil aliud ſit, quàm fidem Chriſti opere ipſo in Baptiſmo profiteri. Atq; ad eum modum dicuntur ſaluari in fide parentum, ſicut ſuprà vidimus agentes de ſtatu legis naturæ. Et eodem modo loquuntur de noſtris infantibus baptizatis Dionyſ. Iuſtin. Proſp. & Bernar. locis ſect. ſeq. citandis: nam per fidem parentum intelligenda eſt non interior, & (vt ita dicam) perſonalis fides eorum, ſed ipſa exterior fidei profeſſio, quam parentes vel profitentur, vel profiteri debent. Tandem dicuntur hi paruuli credere, non actu, ſed habitu; quæ fides non antecedit Baptiſmum, ſed per eum infunditur. Ita Innoc. 3. d. c. Maiores, & propterea Conc. Trid. definit, hos infantes eſſe propriè Chriſtianos & fideles, & Auguſt. 1. de Pecc. merit. cap. 33. *Inter fideles* (inquit) *computantur & credere dicuntur: quia hoc eis acquiritur per Baptiſmi ſacramentum.*

Dionyſ. Iuſtin. Proſp. Bernard. — Conc. Trid. Auguſt.

SECTIO II.

Vtrùm expediat baptizare infantes Chriſtianorum filios ante rationis vſum.

QVia non omnia quæ fieri poſſunt validè, licent aut expediunt: ideò non ſatis eſt, oſtendiſſe, poſſe paruulos baptizari, niſi etiam declaremus an id liceat, vel expediat. Et quoniam valde diuerſa ratio eſt de filiis infidelium & Chriſtianorum, ideò de his priùs dicemus, poſtea de reliquis. Fuit ergo quorundam hæreticorum ſententia, non expedire, hos infantes baptizare ante annos diſcretionis. Ita ſentiunt Lutherani, vt moderni authores referunt. Et in eundem errorem inclinat Ludouicus Viues in ſcholiis ad Auguſtinum, 1. de Ciu. Dei, c. 27. eidemq; fauet Eraſmus, qui prefatione in Matt. dixit, ſi in infantia aliqui baptizentur, cum peruenerint ad vſum rationis, dandam eis eſſe liberam facultatem, vt vel in religione Chriſtiana permaneant, vel, ſi malint, aliam eligant. Et hinc poteſt ſumi fundamētum huius erroris; quia nemo, cum incipit ratione vti, cogendus eſt, vt in Chriſtum credat: nam fides debet eſſe maximè libera & ſpōtanea: ergo etiam filij Chriſtianorum non ſunt hac libertate priuandi: ergo non expedit eos ante rationis vſum baptizare: quia vel poſtea cogendi ſunt credere, & in catholica Eccleſia permanere, quod eſt contra libertatem Chriſtianam, vel, ſi hæc libertas violanda non eſt, Baptiſmus & character eius exponuntur periculo, vt indignè tractentur & contemnantur.

Fundamentum.

1. Concluſ. Dico primò, non ſolum eſt licitum, verumetiam magis expediens, hos infantes baptizare antequam poſſint ipſi liberè conſentire. Eſt concluſio certa de fide, tradita in Triden. ſeſſ. 7. Can. 13. de Baptiſm. vbi anathematis damnat eum, qui dixerit, præſtare omitti eorum baptiſma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in ſola fide Eccleſię. Fundamentum præcipuum ſumitur ex Eccleſiæ conſuetudine: nam quod vniuerſa Eccleſia ſeruat, ſemperque ſeruauit in his, quę ad animarum ſalutem ſpectant, non ſolum licitum eſt, (cum errare non poſſit in moribus: regitur enim à Spiritu ſancto, qui non permittit eam errare in re tam graui) verumetiam valde expediens. Imo etiam ſi ſolam humanam authoritatem

Conc. Trid.

A ſpectemus, eſt incredibile, eſſe deceptos tot ſanctos & ſapientiſſimos viros, qui in omni ætate & in omni loco huiuſmodi conſuetudinem conuenientem, & vtilitati fidelium maximè opportunam ſemper iudicarunt. Sed quòd vniuerſa Eccleſia ita nunc ſentiat, ex ipſo vſu ſatis patet. Quòd verò ſemper idem ſenſerit, conſtat ex veterum teſtimoniis. Clemens lib. 6. Cōſtit. c. 15. ſic inquit, *Baptizate paruulos veſtros, & educate eos in diſciplina & præceptis Dei.* Dionyſ. capit. 7. de Eccleſ. Hierar. aliàs 12. part. 3. circa finem, contrarij erroris mentionem facit, eiuſque ſectatores grauiter reprehendit his verbis: *Pueros verò, etiam qui nondum diuina myſteria intelligere poſſunt, diuini ortus participes fieri, ſanctiſſimorumque diuinæ ſocietatis ſignorum: videtur* B *quidem, vt ais, non ſanatis hominibus, & à religione noſtra abhorrentibus meritò riſu digniſſimum, ſi eos, qui audire non poſſunt diuina, Pontifices docent, & non intelligentibus fruſtra ea, quæ ſanctè tradita acceperunt, tradunt.* Et poſt multa. *Hoc quoque de hac re dicimus, quod diuini noſtri Pontifices à veteribus acceptum nobis tradiderunt. Aiunt enim, id quod etiam verum eſt, pueros, ſi in ſancto inſtituto ac lege inſtituantur, ad ſanctam animi conſtitutionem peruenturos eſſe ab omni errore ſolutos ac liberos, & ſine vllo vitæ impuræ periculo.* Quod poſteà latius proſequitur, declarans, quanta his infantibus vtilitas ex baptiſmo proueniat, & quomodo per ſponſores, eorum ignorantiæ, atque impotentiæ Eccleſia ſubueniat. Vnde Chryſoſt. tom. 1. homil. de Adam & Eua, (ſi illius eſt) C *Prædicat* (inquit) *Eccleſia Catholica vbique diffuſa, debere baptizari paruulos propter originale peccatum*, & tom. 5. ad Neophytos: *Hac* (inquit) *de cauſa etiam infantulos baptizamus, vt non ſint coinquinati peccato, vt eis addatur ſanctitas, iuſtitia, adoptio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint omnes, vt Spiritus habitatio fiant.* Hanc etiam eſſe Apoſtolicam traditionem dixit Orig. lib. 5. in ad Roman. circa illa verba, cap. 6. *Qui mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato.* De qua eleganter etiam ſcribit Hieronym. allegans Cyprian. & Auguſt. lib. 3. contra Pelag. in vltimis verbis, & Proſper 2. de vocatione gentium, cap. 8. & Gregor. libro 7. Reg. epiſt. 57. & in Reſpon. ad Auguſt. Reſpon. 10. Optimè Gregor. Nazian. oratione 40. §. Omnes ætatum gradus attingit, D inter alia, inquit: *Infans tibi eſt, ne occaſionem improbitas arripiat, ab infantia ſanctificetur; ab ipſis vnguiculis Spiritui conſecretur*, ſic etiam dixit Baſilius, Homil. 13. ex variis; nullam ætatem non eſſe opportunam ſuſcipiendo baptiſmo. Quam ſententiam habet etiam Irenæus, libro 2. contra hæreſ. cap. 39. expreſſe nominans: *Infantes, paruulos, pueros, iuuenes, & ſeniores.* Multa etiam de hac re ſcribit Bernard. epiſtol. 77. 240. & ſermone 66. in Cantic. Atque hoc etiam confirmant omnia, quæ ex Pontificibus & Conciliis præcedenti ſectione adduximus. Nam illa non ſolùm explicant poteſtatem, ſed etiam vſum, & Eccleſiæ conſuetudinem declarant. Ratio verò huius aſſertionis E eſt: nam in primis conſtat hoc eſſe licitum, cùm nec per ſe, & ex obiecto ſit intrinſecè malum; neque etiam ſit iure poſitiuo prohibitum. Primum patet, quia hæc actio non habet prauum obiectum, cùm nec ſit iniurioſa proximo, ſed potiùs vtiliſſima, vt dicemus: nec ſacramento, cum detur homini capaci & non indigno; nec Chriſto aut Deo, cùm cedat potiùs in honorem eius, & religionis augmentum, & animarum ſalutem. Secundum patet, quia tale ius poſitiuum, neque diuinum, neque humanum eſt: neutrum enim ſcriptum eſt, aut traditum, neque ab aliquo oſtendi poterit.

Clemens. Dionyſ. Chryſoſt. Origen. Hieronym. Proſper. Greg. Naz. Baſil. Irenæus. Bernard.

Rurſus, ſuppoſita actus honeſtate, facile eſt intelligere conuenientiam eius, ſupponendo, quod certiſſimum eſt, Baptiſmum dare infantibus ſuum effe-

Conueniētia baptiſmi infantium, ex parte ipſorū.

ctum,

Iuſtin. Damaſcen.

ctum, vt affirmant Patres omnes nuper citati, & expreſsè Iuſtinus, q. 56. ad Gent. & ſentit Damaſc. lib. 4. c. 10. & ratione patet; quia omne ſacramentum confert ſuum effectum non ponenti obicem: infantes autem neque ponunt, neque poſſunt ponere obicem, vt per ſe conſtat; recipiunt ergo ſacramenti effectum: eſt ergo eis vtiliſſimus Baptiſmus; liberantur enim à poteſtate diaboli; fiunt Chriſti & Eccleſiæ membra: præueniuntur, ne repentinis & inopinatis caſibus obruantur, ac perpetuò pereant; armantur aduerſus dæmonis tentationes; ac denique diſponuntur, vt firmiùs ac ſtabiliùs illis adhæreat religio: ergo ex parte ipſorum infantium eſt maximè conueniens hæc actio; nec in hoc læditur eorum libertas, ſed perficitur potiùs ac liberatur. Atque ideò etiam ex parte ſacramenti, non eſt cur expediat hanc actionem differri: quia tenentur paruuli, cùm ad annos diſcretionis peruenerũt, in religione, quam profeſſi ſunt, perſeuerare: & ad hoc meritò cogi poſſunt, non minus quam ſi in adulta ætate eſſent baptizati, vt dicemus. Et quamuis negari non poſſit, quin, cæteris paribus, perfectior modus ſanctificationis & ſuſceptionis baptiſmi ſit per propriũ conſenſum propriamque diſpoſitionem; tamen hoc ſolum habet locum ſuppoſita capacitate, tamẽ propter alias cauſas maioris momenti non expedit, illam capacitatem expectare: ſed meliùs eſt priùs ſanctificari modo illi ætati accommodato, & poſteà per propriam diſpoſitionem ac meritum in ſanctitate creſcere, ac confirmari.

Dubium. Reſpõdetur.

Sed quæres, an baptizare hos infantes non ſolùm liceat, & expediat; verùmetiam præceptum ſit. Reſpondetur primùm, ſi neceſſitas vrgeat, ita vt infans ſit in probabili mortis periculo: certum eſt hoc eſſe in præcepto: tum ex generali lege charitatis, qua tenemur ſubuenire proximis extremè indigentibus, præſertim in ſpirituali neceſſitate: tum ex lege pietatis, qua parentes tenentur filiis prouidere: tum etiam ex lege iuſtitiæ reſpectu paſtorum Eccleſiæ, qui ex officio tenentur, ſacramenta ſubditis miniſtrare temporibus opportunis, & præſertim in neceſſitatis articulo. Neque in hoc videtur eſſe vlla dubitandi ratio: quin potiùs Tertullia. libro de Baptiſ. cap. 18. exiſtimat, in hoc ſolo articulo eſſe paruulos baptizandos: nam ſi neceſſitas non vrgeat, conuenientius iudicat, annos diſcretionis expectare: *Ne ſponſores* (inquit) *qui pro baptizato promittunt periculo ſe exponant, non implendi, quod promittunt, propter varias cauſas, quæ in infantia occurrere poſſunt.* Sed in hoc, vt in aliis, grauiter errauit Tertul. vt probatum eſt. Nec incommodum illud, quod affert, eſt alicuius momenti: nam ſatis eſt, quòd ſponſor id præſtet, quod commodè potuerit: quòd ſi ipſe defecerit, ad Eccleſię paſtores pertinet inſtruere infantem, aut aliquem prouidere, qui hoc munus in ſe ſuſcipiat.

Tertull.

Extra neceſſitatem nullum præceptũ obligat, vt pueri baptizẽtur ante vſum rationis.

Deinde addendum eſt, extra caſum neceſſitatis nullum extare diuinum præceptum, quod obliget ad baptizandos hos infantes filios Chriſtianorum ante vſum rationis. Neque enim ſcriptura vel traditione oſtendi poteſt de hac re poſitiuũ præceptum, neque etiam eſt naturale, quod ex aliis principiis fidei neceſſariò ſequatur. Dices, Ipſa quotidiana neceſſitas, & morale periculum, quod eſt in illa tenera ætate videtur eſſe ſufficiens cauſa, vt ex vi inſtitutionis Baptiſmi orta ſit hæc obligatio. Reſpondetur, hanc quidem rationẽ oſtendere, rem eſſe vàlde conuenientem; non tamen ſimpliciter neceſſariam: quia illa neceſſitas non eſt tanta, vt ex illa oriatur morale periculum moriendi ſine Baptiſmo: præcipuè cum hoc ſacramẽtum poſſit tanta facilitate adminiſtrari, vt rariſſimè poſſit euenire caſus, in quo moraliter, ob acceleratam infantis mortem dari non poſſit. Quin potiùs Greg. Nazi. d. orat. 40. ſignificat, in neceſſitate quidem baptizandum eſſe infantem ſine vlla mora; tamen extra illam expectandum eſſe triennij tempus, vt per ſe poſſit infans aliquo modo reſpondere & annuere. Hoc autem Nazianzeni arbitrium, habuit fortaſſe ſua ætate locum, nunc verò ſeruandum non eſt, nec, per ſe loquendo, potuit vnquam eſſe neceſſarium, aut expediens. Quia ſi triennium expectandum eſſet, melius eſſet vſq; ad rationis vſum expectare: nam aliàs quid refert illa dilatio vſque ad tertium annum? aut quid intereſt verbis reſpondere, ſi mens non concipit, neque intelligere valet, ita vt credat & liberè conſentiat? ſanè neque ad ſuſcipientis commodum, neque ad ſacramenti reuerentiam hoc vtile eſt, & alioqui maius infantium periculum eſt in ætate tenuiori.

Obiectio. Diluitur. Greg. Nazi.

Eccleſiaſtico iure neceſſarium eſt pueros baptizare ante vſum rationis.

Vltimò ergo addendum eſt, Eccleſiaſtico iure neceſſarium eſſe baptizare hos infantes ante vſum rationis. Etſi enim de hac re non inuenio ius canonicum, quòd ſcriptum ſit, tamen recepta Eccleſię conſuetudo ſufficiens videtur ad hoc ius introducendum: cuius indicium eſſe poteſt, quòd ſi quis fidelium vellet contra hanc conſuetudinem agere, magnum ſcandalum in aliis generaret, niſi euidens aliqua neceſſitas ad Baptiſmum differendum cogeret. Quocircà, & paſtores Eccleſiæ tenentur adhibere curam, vt hi paruuli maturè baptizentur, & parentes etiam tenentur eos ad Baptiſmum offerre. Quòd ſi ipſi negligentes ſint, vel etiam ſi ſint inuiti, paſtores Eccleſiæ eos debent obligare & cogere; vel, ſi opus ſit, etiam ipſis inuitis filios baptizare: quia neque horum conſenſus eſt ſimpliciter ad Baptiſmum neceſſarius, vt dixi, neque habent ius differendi filiorum Baptiſmum contra legem, ſeu conſuetudinem Eccleſiæ.

Aliud dubiũ. Reſpõdetur.

Sed quęres tandem, pro quo tempore vrgeat hæc obligatio. Reſpõdetur in primis, expectandum eſſe, vt infans ſit perfectè natus ex vtero matris: nam qui omnino natus non eſt, ita vt aqua contingi non poſſit, nullo modo baptizari poteſt, quia vt rectè dixit Auguſt. lib. 6. contra Iulia. c. 5. nec per ſe ablui poteſt, vt per ſe conſtat, nec per matrem, cùm reuera ſit perſona ab illa diſtincta & animam habeat propria & diſtincta peccati macula affectam. Qui verò naſci incepit, baptizari integrè non debet, donec integrè ac perfectè naſcatur; quia ordinariè non renaſcitur, niſi qui iam ſemel natus eſt, vt Auguſtin. dixit epiſt. 57. Hoc autem intelligendum eſt extra caſum neceſſitatis: tunc enim & ad reuerentiam ſacramenti, & ad corporale commodum ipſius infantis pertinet, vt aliquantulum differatur Baptiſmus, & commodiùs tempus expectetur. Propter neceſſitatem verò baptizari poteſt & debet infans ante perfectam natiuitatem ex vtero, vt dicemus in Commentario artic. 11. vbi exponemus, quid tunc temporis agendum ſit. Poſt perfectam verò natiuitatem corporalem, non poteſt certior regula aſſignari, quàm vt Baptiſmus non nimium differatur ſine cauſa contra Eccleſiæ conſuetudinem: quanta verò poſſit eſſe dilatio, & quando ſit nimia cenſenda, prudenti arbitrio relinquendum eſt.

Ad fundamentum contrarij erroris iam ferè reſponſum eſt: diximus enim nihil eſſe periculi, quoniam huiuſmodi baptizati infantes, cùm ad annos diſcretionis perueniunt, non ſunt amplius ſuo arbitrio relinquendi, ſed obligandi ſunt, & cogendi ad perſeuerandum in religione ſuſcepta, vt Concilium Tridentinum definit ſuprà Canone 14. & latiùs in mate-

Conc. Trid.

materia de fide oſtenditur: quia per Baptiſmum hoc ius Eccleſiæ acquiritur, quod potuit Chriſtus ei dare; ac meritò dedit, vt ex ipſo vſu & traditione conſtat; quia neceſſarium erat, vt & hominum neceſſitati ſubueniretur, & ſacramenta ac religio Chriſtiana debito honore tractarentur. Neque in hoc fit iniuria infanti: tùm quia hoc ipſo, quòd ex Chriſtianis naſcitur, ipſo iure natiuitatis eſt ſubditus Eccleſiæ, ſicut filius ancillæ eſt ſeruus, filius Hiſpani eſt ſubditus regi Hiſpaniæ: tum maximè, quia totum hoc negotium cedit in bonum & maximam vtilitatem ipſius infantis, & re ipſa nullum ferè nouum pondus illi imponitur: nam iure diuino tenetur, cùm ad vſum rationis peruenerit Chriſti fidem profiteri, & eius præceptis obedire; quòd autem ſpeciali modo ſubdatur Eccleſiæ, reuera potiùs eſt commodum, quàm onus, ex quo maiorem gratiam, maiuſque auxilium conſequitur ad id præſtandum, quod iure tenetur.

SECTIO III.

Vtrùm liceat, infantes infidelium filios baptizare, parentibus inuitis, quando parentes nullo modo ſunt Eccleſiæ ſubditi.

Titulus explicatur.

POſtquàm dictum eſt de filiis Chriſtianorum, dicendum ſequitur de filiis infidelium. Et eſt ſermo de ſolis infantibus: nam adulti, vt diximus, ſunt in hoc negotio iuris ſui; & ideò neq;, quoad factum, neque, quoad ius, pendent in eo à voluntate parentum. Infantium verò Baptiſmus, quamuis non pendeat, quoad factum, ſeu, vt datus teneat; pendere tamen poteſt, quoad ius dandi, id eſt, vt iuſtè & licitè detur, & hoc eſt, quod inquirimus; loquor autem in titulo huius ſectionis de infidelibus, qui nullo modo ſunt Eccleſię ſubditi. Eſt enim cõſiderandum, quoſdam eſſe infideles, ſubditos Eccleſiæ directè, ratione poteſtatis & iuriſdictionis ſpiritualis, huiuſmodi ſunt omnes apoſtatæ, qui poſt ſuſceptum Baptiſmum defecerunt à fide, ſiue in hæreſim inciderint, ſiue in Iudaiſmum, aut Paganiſmum declinauerint; & de his nulla eſt controuerſia, quin Eccleſia habeat ius baptizandi eorum infantes, etiam ſi parentes renitantur: nam ipſos etiam parentes poteſt ad fidem ſeruandam cogere, & pœna etiam mortis afficere, ſi pertinaces ſint: multò ergo magis poteſt eos priuare poteſtate, quam in filios ſuos habent. Præterquàm quòd, vt ſuprà oſtenſum eſt, ex vi natiuitatis, ex parentibus baptizatis, & ſubditis Eccleſiæ, habet eadem Eccleſia ius & poteſtatem directam in ipſos filios, vt eos initiare poſſit, & in religione inſtituere. Alij verò ſunt infideles, qui nunquam baptizati fuerunt, qui non ſunt directè ſubditi ſpirituali iuriſdictioni Eccleſiæ, & hi ſunt in duplici differentia: quidam ſunt ſubditi Eccleſiæ, ſeu principibus Chriſtianis, quoad iuriſdictionem ſeu dominium temporale, de quibus dicturi ſumus ſectione ſequenti. Alij verò ſunt, qui nullo modo, nec ſpiritualiter, nec temporaliter ſubiiciuntur Eccleſiæ, de quibus eſt præſens dubitatio. In qua nonnulli Theologi affirmant, per ſe loquendo, poſſe Eccleſiam baptizare hos infantes ſine conſenſu parentum, imò illis etiam inuitis. Hęc ſententia ſolet tribui Scoto in 4. diſt. 4. quæſt. 9. ſed ibi hoc non docet: non enim loquitur de his infidelibus, ſed de aliis ſubditis, Chriſtianis principibus, de quibus etiam loquuntur Duran. & Gabr. vt poſteà dicemus: vnde nullum Theologorum inuenio, qui expreſsè hanc ſententiam doceat: ſi qui tamen ſunt, qui exiſtiment huiuſmodi infideles poſſe cogi, vel ad ſuſcipiendam noſtram fidem, vel ſaltem ad emendandos errores, & tollenda vitia legi & rationi naturali contraria, & ad fidem

Duplex infidelium conditio.

Quorundam Theologorũ ſententia.

A audiendam, & non impediendum eos, qui conuerti velint, hi conſequenter dicent, poſſe iuſtè baptizari hos infantes, inuitis parentibus; ſed de illa ſententia, eiuſque falſitate non eſt hic dicendi locus: habet enim proprium in 2. 2. quæſt. 10. vbi interim videri poſſunt interpretes, & reliqui Scholaſtici in 4. diſt. 4. 5. & 6. & Geneſ. Sepulued. lib. 7. Polit. cap. 2. & Greg. Lup. Partit. 2. tit. 23. leg. 3. qui duo authores ſingularem illam ſententiam defendunt. Quòd verò ad præſentem rem ſpectat, poteſt hæc ſententia fundari duplici via. Prima eſt, quia Eccleſia videtur ad hoc habere poteſtatem directam. Potuit enim Chriſtus illam dare, vt per ſe notum eſt, nam maius & ex-

1. Fundamẽtum prędictę ſententiæ.

B cellentius dominium habet in quoſcunque infantes, quàm habeant parentes. Et videtur dediſſe; nam verba eius generalia ſunt, *Docete omnes gentes, baptizantes eos.* Nam ſicut Chriſtus inſtituit, vt baptiſmus eſſet medium neceſſarium etiam his infantibus, ita etiam præcepit, eos baptizari: ſicut ergo præceptum generale eſt, ita & poteſtas baptizandi: ergo quamuis parentes reſiſtant, poſſunt filij baptizari; nam in hoc ipſi faciunt contra Chriſti præceptum, & contra poteſtatem Eccleſiæ datam: Vnde in hoc illi irrogant iniuriam; ergo merentur ipſi priuari poteſtate, quam habent in filios. Et confirmatur, nam in lege naturæ poterat quicunque fidelis offerre Deo alienum infantem, eiq; remedium contra originale peccatum applicare, inuito parente: ergo hoc ius

C tranſlatum nunc eſt in Eccleſiam; aliàs nunc eſſent deterioris conditionis huiuſmodi infantes.

2. Fundamẽtum.

Secundum fundamentum eſſe poteſt, quia ſaltem indirectè videtur habere Eccleſia hanc poteſtatem ipſo iure naturæ: quia poteſtas defendendi innocentes, omnibus eſt iure naturæ conceſſa: ſed hi infantes ſunt innocentes & infirmi, & ſummam iniuriam à parentibus patiuntur, & maximum detrimentum: ergo licet eos defendere, & hoc iure eos eripere, ſi opus fuerit, de poteſtate parentum, vt ſecurè baptizentur. Et confirmatur primò, nam parentes accipiunt poteſtatem in filios, vt eos in pietate inſtruant, & veri Dei cultu: ſed ipſi abutuntur hac poteſtate contra Dei honorem, & contra filiorum ſalutem; non eſt ergo cur hoc ius eis ſeruetur: ergo, non obſtante hoc iure, poſſunt baptizari, inuitis parẽtibus.

D Confirmatur ſecundò, quia ſi parens vellet interficere filium, iure poſſemus illum cogere, ne id faciat, quia abutitur naturali iure, quod in illum habet: ergo multò magis hoc licet, ſi mortem illi ſpiritualem procuret, dum non permittit illum baptizari.

Concluſio.

Nihilominus dicendum eſt; non poſſe hos infantes iure baptizari, inuitis parentibus, neque priuata authoritate, neque publica. Hæc eſt ſententia D. Th. hic, & 2. 2. q. 10. artic. 12. quam ſequuntur omnes eius diſcipuli vtroque loco. Caie. Capre. Palu. Sot. d. 5. Richard. d. 6. art. 3. q. 3. Marſil. in 4. q. 4. art. 4. Antoni. 2. p. tit. 12. c. 2. §. 4. Vt fundetur hæc concluſio ſupponendum eſt, huiuſmodi infideles non poſſe iuſtè cogi ad ſuſcipiendam fidem per bellum, aut iniuriam ali-

E quam. Ita ſtatutum eſt in c. Qui ſyncera, 45. diſt. ex Greg. lib. 11. epi. 15. & idem ſumitur ex eodem Greg. lib. 2. c. 91. epiſt. 52. Idem ſtatuitur in Concil. Tolet. 4. c. 56. & habetur in c. De Iudæis, 45. diſt. Idem ſtatuitur in cap. Sicut Iudæi, de Iudæis & Sarac. De qua re latiùs tractatur in materia de fide. Secundò ſupponendum eſt, iure naturæ patrem habere ius in filium, vt eum inſtituat, & in rebus omnibus dirigat, atque gubernet; præſertim, quamdiu filius propria voluntate regi non poteſt; quia filius ex vi originis, eſt aliquid patris; & ideò eſt ſub patria poteſtate, ita, quia pater iure naturæ tenetur prouidere filio,

Conc. Tolet.

ac res

ac res illius diligenter curare: ergo è contrario, vt ſit æqualitas,ius in filium ex natura rei ad parẽtem ſpectat. *Ratio cõclu.* Ex his ergo cõcluditur ratio, nam duobus modis intelligi poſſet baptizare hos infantes filios infidelium,vno modo eripiendo eos parẽtibus,alio modo relinquendo eos ſub eorum cura & poteſtate. Prior modus includit apertam iniuriam: non ſunt autem facienda mala,vt eueniant bona. Aſſumptum patet,quia priuantur parentes naturali iure, & quaſi dominio,quod habent in filios,quod iuſtè fieri non poteſt,quia Eccleſia nullam habet poteſtatem ſupra hos infideles, nec poteſt illos priuare rebus ſuis, vt cõuertantur ad fidẽ:non ergo poteſt priuare illos filiis ſuis,vt eos baptizet.Secundus verò modus in primis includit apertum ſacrilegium, nam vt dicitur in Concilio Tolet.capite 59.non poſſunt moraliter loquendo, infantes baptizati educari ſub cura parentum infidelium,quin eorum inuoluantur erroribus, in quo fit magna iniuria Chriſtianæ religioni,& ipſi ſacramento Baptiſmi, vt inferius latiùs dicemus. Deinde eſſet hoc etiam contra iuſtitiam, quia hoc ipſo quod infans baptizatur,poteſt Eccleſia,ſi oportuerit,ad tuendum honorem ſuſcepti ſacramenti, & vt ſemel baptziatus in fide ſuſcepta inſtruatur ac perſeueret,poteſt (inquam) eum à patria poteſtate eripere: nam hoc ius acquirit ex vi charactẽris baptiſmalis:ergo ſi Eccleſia non poteſt filios auferre ab his infidelibus, neque etiam poteſt id facere, ex quo hoc neceſſario conſequitur. Denique quia cum parens iure naturæ habeat hoc ius in filium, quacunque ratione alius velit vti hoc iure conra voluntatem patris, vſurpat alienum ius. Et confirmatur, quia nullibi legimus, Chriſtum dediſſe Eccleſiæ hanc poteſtatem, neque enim hoc ſcriptum eſt, vt per ſe conſtat, & videbimus ſoluendo argumenta. Neque etiam eſt traditum, nullus enim ſanctorum Patrum id docuit, neque ex vſu Eccleſiæ id colligi poteſt: nunquam enim Eccleſia hoc facere conſueuit. Vnde confirmatur, nam ſi Eccleſia haberet hanc poteſtatem, poſſet hoc ſolo titulo iuſtum bellum omnibus his infidelibus inferre, vt permitterent filios ſuos baptizari, & conſequenter etiam inſtruere eos in religione Chriſtiana, & præſeruare ab omni morali periculo, & proxima occaſione retrocedendi; hoc autem eſt plane abſurdum,& contra omnem vſum & ſenſum Eccleſiæ.

Reſpõdetur argumẽtis 1. ſententiæ. Ad primum Vt autem huius rationis vis apertius conſtet, oportet ſtatim reſpondere argumentis primæ ſententiæ. Ad primum negamus, Chriſtum dediſſe hanc poteſtatem Eccleſiæ, illa enim verba: *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, directè ac primario reſpiciunt adultos, qui ſunt capaces doctrinæ, per quam trahendi ſunt ad Baptiſmum: infantes verò, qui per ſe capaces non ſunt doctrinæ, per parentes trahendi ſunt, quorum voluntati ſunt commiſſi, vt per eam gubernentur. Atque ita,licèt Baptiſmus reſpectu illorum ſit medium neceſſarium, tamen eis applicandum eſt conuenienti modo,& ſeruato iuſtitiæ ordine. Et ſimiliter quamuis præceptum Baptiſmi ſit generale,tamẽ directè non cadit in infantes ante vſum rationis, quia pro tunc non ſunt capaces præcepti: Pertinet ergo ad illos mediis parentibus, qui tenẽtur & fidem ſuſcipere,& filios ſuos in ea inſtruere,& per Baptiſmum initiare. Licèt autem parentes hoc præceptum violent,non poſſunt ab Eccleſia puniri, aut ad illud ſeruandũ cogi:quia cum non ſint ſubditi Eccleſiæ, non habet Eccleſia vim coactiuam in illos.

Ad confirm. Ad confirmationem autem de tempore legis naturæ,Soto conceſſo antecedenti, negat conſequentiam,eſt enim,vt ipſi videtur ratio valde diuerſa,quia in lege naturæ remedium contra originale peccatum, vel nullam externam ceræmoniam requirebat, vel ſaltem non fiebat præſcripto ac definito ritu, neque imprimebat characterem, ex quo oriretur ſpecialis obligatio ad ſpecialem modum diuini cultus & religionis ſeruandum, ſicut nunc oritur ex Baptiſmo. Et ideo non videbatur tunc fieri iniuria parenti, offerendo infantem vero Deo, eique fidem applicando, quia ad hoc non oportebat ſubtrahere filium è parentum poteſtate. Quæ ſententia videtur probabilis. Meliùs tamen ac faciliùs, magiſque conſequenter reſpondetur negando antecedens, quia iniuria quæ nunc fit parenti, baptizando infantem, ipſo inuito, non oritur ex determinato ritu Baptiſmi,neque ex charactẽre,ſed ex iure paterno in filium, quod idem erat in lege naturæ,ac modo eſt. Deinde, quamuis tunc non imprimeretur character,tamen infundebatur fides ſupernaturalis,per illud ſacramentum legis naturæ: ergo fieret contra reuerentiam debitam ſacramento & ipſi fidei,applicando illud remedium infanti educãdo ſub cura parentum infidelium, & exiſtenti in euidenti periculo apoſtaſiæ:ſi ergo liceret illis infantibus tale ſacramentum dare, liceret etiam eos eripere à patria poteſtate, ne in periculo apoſtaſiæ relinquerentur.Omitto valdè incertum eſſe,per quos poſſit in illo ſtatu validè applicari tale remedium, nam fortaſſe ſoli parentes, vel qui eorum ius obtinebant,ſeu in eorum locum ſuccedebant, habebant hanc poteſtatem applicandi fidem ſuam paruulis, cum eo tempore non eſſet alius ſpecialis ritus ſacramenti inſtitutus. De qua re in ſuperioribus dictũ eſt.

Ad alterum fundamẽtũ. Ad ſecundum fundamentum reſpondetur, licere quidem innocentes defendere iure naturæ, quando iniuſta vis eis infertur in his rebus, quæ ipſo iure naturæ ſunt homini debitæ, defenſio enim ſolum habet locum, vbi intercedit coactio & vis, vel manifeſta fraus,repugnãs naturali iuſtitiæ: at verò parentes infideles, qui nolunt baptizari filios ſuos, nullam eis vim inferunt, propriè loquendo, neq; eis faciũt propriam iniuriam,neq; abutuntur iure ſuo cõtra debitũ iuſtitiæ ordinem, ſed contra legem fidei, & contra pietatem nõ merè naturalem, ſed vt regulandam per fidem, & ſupernaturalem cognitionem, cuius peccati,vt diximus,Deus eſt vindex, *Nam de his, qui foris ſunt, nihil ad nos*, vt dicitur 1. ad Corinthios 5. *Ad 1. confir.* Et per hæc patet reſponſio ad primam confirmationem, nam licèt iſti infideles abutantur patria poteſtate, tamen ille abuſus non eſt per manifeſtam iniuriam contra legem naturæ:imò propriè loquendo non incipit ille abuſus vſque ad ætatem adultam filiorum, quando illi ſunt capaces,vt in vera vel falſa religione inſtruãtur: nam anteà non baptizare paruulos, licèt, reſpectu Chriſtianorum, ſit contra Eccleſiaſticam legem vel conſuetudinem, tamen reſpectu infidelium,quibus legibus Eccleſiaſticis non obligantur,non eſt contra diuinũ ius poſitiuum,nedum cõtra naturale. *Ad 2. confir.* Vnde patet,non eſſe ſimile illud quod in ſecunda cõfirmatione adducitur,videlicet ſi parens velit interficere filium. Nam homicidium eſt manifeſta vis & iniuria cõtra naturalẽ iuſtitiam. Deinde eſt alia differentia, quia homicidium eſt damnũ irreparabile,& ideo infans cui infertur hæc vis,eſt in extrema neceſſitate, cui ex charitate tenemur ſuccurrere,ſi poſſimus. At verò ob dilationem Baptiſmi præciſe ac per ſe conſideratam, non conſtituitur infans in extrema neceſſitate ſpirituali, cui ſubuenire poſſumus alterum iure ſuo priuando, præſertim cum moraliter ac regulariter fieri non poſſit ſine magna perturbatione pacis,& cum occaſione belli iniuſti.

Ex

1. Corollarium. Ex his autem videntur inferri duo. Primum eſt, ſi paruulus ſit in extremo mortis periculo, tunc ſaltem poſſe baptizari inuitis parentibus, præſertim ſecretè & occultè. Primum quidem, quia illa cenſetur eſſe extrema neceſſitas ſpiritualis, in qua videtur maior facultas concedenda. Deinde, quia iam videtur parens moraliter amiſiſſe ius in filium, quia quod parum diſtat, nihil diſtare videtur, atque ita ſentiunt Antoninus & quidam Guilielmus, quem ipſe citat, & Soto hîc. Quod ſi obiicias, quia bapizare filium, inuito parente, eſt intrinſecè malum, cum ſit contra iuſtitiam, Reſpondetur primum, id eſſe verum extra caſum neceſſitatis, in eo tamen ceſſare ſolere huiuſmodi iura, præſertim cum in illo articulo ferè iam ſit extinctum paternum ius, licèt autem hoc ſit pium & probabile, non eſt tamen vtendum hac facultate ſine magna prudentia, & cautela. Et primum obſeruandum eſt, vt infans in eo iam ſit ſtatu, in quo de illius vita corporali moraliter deſperetur, ne, ſi fortaſsè viuat, aut patri ſit filius eripiendus, aut poſt Baptiſmum relinquendus in euidenti periculo apoſtaſiæ. Deinde cauendum eſt, ne id fiat per manifeſtam violentiam, cum ſcandalo parentum infidelium, quia hoc non poteſt non cedere in iniuriam religionis Chriſtianæ & occaſionem præbere, vt fiant ſacrilegia. Et ratio à priori reddi poteſt: quia in prædicto caſu parens adhuc reuera poſſidet ius ſuum, & ideò ius habet illud defendendi & tuendi: ergo non poteſt per vim illo priuari, ne admittamus iuſtum bellum ex vtraque parte, non fundatum in ignorantia, ſed in vero ac reali iure. Et ideo licèt ob neceſſitatem admittamus, poſſe paruulum in eo caſu baptizari, tamē quia illa neceſſitas non eſt talis, quæ lumine naturæ cognoſci poſſit, nec verſetur circa rem, ad quam parens iure teneatur, ideo non concedimus facultatem ſubueniendi tali neceſſitati, per vim, ſed ſolum ſecretè, & ſine ſcandalo.

Antonin. & Guilielm. & Soto. Obiectio. Reſpōdetur.

2. Corollar. Secundò infertur ex dictis, ſi infans iure vel iniuria de facto iam ſit extra patriam poteſtatem, ita vt nulla ſit ſpes, neque obligatio reſtituendi filium parenti ſuo, vel quia ignoratur, cuius filius ſit, vel quia tàm longè diſtat, vt moraliter non poſſit reſtitui, ſequitur (inquam) in huiuſmodi euentu poſſe huiuſmodi filium baptizari ſine conſenſu parentis, vel etiam ſi conſtet ipſum fore inuitum. Ita docent Caietanus, Soto, & omnes, quia tunc quamuis parēs retineat, veluti radicale ius, tamē amiſit actualem vſum eius, imò & moralem poteſtatem vtendi illo, & ideo neceſſe eſt, ne ille infans ſit omni auxilio deſtitutus, vt alius in eo iure ſuccedat, qui poſſit & debeat curā illius ſuſcipere: ergo ille poteſt eum baptizare, non expectato parentis conſenſu. Oportet tamen, vt ille paruulus ita ſit orbatus vtroque parente, vt nullum etiam tutorem habeat, ad quem ius inſtituendi ſeu educandi paruulum pertineat, nam tunc eadē eſt ratio de tutore, quæ de parentibus, vt rectè Paludanus dixit, quamuis Soto in eo caſu dicat non fieri tam attrocem iniuriam. Ratio eſt, quia ſi tutor eſt inſtitutus ex voluntate parentum, qui potuerunt ius ſuum in illum transferre, habet eundem iuſtitiæ titulum, cum illud ius, in ipſum tranſlatum ſit: ergo eſt eadem ratio iuſtitiæ, nec magis poteſt tutor ille iure priuari, quam parentes. Atque eadem ratio eſt, ſi tutor alio iuſto titulo ſuccedet, vt quia eſt auus, vel frater natu maior, vel quilibet alius legitimo iure inſtitutus. Quod ſi fingamus, infantem omnibus his auxiliis deſtitutum, ad rempublicam, vel gubernatorem eius pertinet illi de tutore prouidere, vel illius curam ſuſcipere, & ideo reſpectu illius, eadem erit ſeruāda regula, quæ reſpectu parentis, quamdiu

Caietanus. Soto. Paludanus.

A paruulus eſt ſub poteſtate vel gubernatione Principis, aut tutoris infidelis: ſecus verò erit, vt dixi, ſi quacunque cauſa vel occaſione ſubtractus ſit de poteſtate infidelium.

Dubium. 1. Duo ſuperſunt dubia circa hanc doctrinam explicanda. Primum eſt, an requiratur conſenſus vtriuſque parentis, vel ſufficiat vnius, etiam ſi alter inuitus ſit. Reſpondetur ad primum, ſi mater ſit Chriſtiana ante conceptionem, & partum filij, eſt certum poſſe & debere filium baptizari, per ſe loquendo, etiam ſi pater contradicat. Eſt res certa, quia partus, vt dicunt, ſequitur ventrem; vnde hoc ipſo quod filius ex matre fideli & Chriſtiana concipitur, acquirit ius B Eccleſia ad baptizandum illum, quia ille paruulus ex vi originis naſcitur ſubditus Eccleſiæ, & hoc à fortiori conſtat ex iuribus ſtatim citandis. Secundum, ſi pater ſit Chriſtianus, & mater infidelis etiam poterit baptizari paruulus, conſentiente patre, & renuente matre, quia parens eſt caput, & habet præcipuum ius in filium. Tertiò, etiam ſi filius natus ſit ex vtroque parente infideli, ſi poſteà alteruter parentum conuertatur ad fidem, illius conſenſus ſufficiet, etiam ſi alter contradicat, ſiue ille ſit pater, ſiue mater. Ita colligitur ex capite 2. extrà de conuerſi. infidelium; vbi Gregorius 9. ſtatuit, patre conuerſo ad fidem, illi eſſe aſſignandum filium puerum quadriennem, vt ab eo poſſit in fide Chriſtiana educari C & inſtitui, & idem ferè ſtatuerat Concil. Tolet. IIII. cap. 62. & habetur in cap. Iudæo. cap. 28. quæſt. 1. vbi dicitur, filios natos, tā ex patre infideli, & fideli matre, quàm ex patre fideli & matre infideli, imitari debere in religione parentem fidelem, atque ita poſſe baptizari. Ratio autem in patre eſt facilis, quia ille eſt caput, & ad illum maximè ſpectat filij cura & gubernatio, de matre verò, quādo tempore partus nōdum erat fidelis, non eſt tam euidens ratio, eſt tamen ſufficienter probabilis, quia ius maternum ferè eſt æquale paterno. Nam licèt, pater ſuperet in cauſalitate, & in eo, quod eſt caput vxoris & totius familiæ, tamē mater excedit, tū in certitudine, tū in eo, quod mater plus confert de ſubſtantia ſua ad filij genera- D tionem, maioreſq; dolores & labores pro illo ſuſtinet; aliunde verò aliquid dandum eſt parenti fideli in fauorem Chriſtianæ religionis, vt ſignificat Greg. 9. dicto cap. & in fauorem etiam innocentiæ, & ſalutis ipſius paruuli: merito ergo in hoc negotio præfertur ius illius parentis, qui fidem aut religionem Chriſtianam ſequitur. Quin potius addo vltimò, etiam ſi neuter parens infidelis, ad fidem conuertatur, ſi tamen permittat filium baptizari, id ſatis eſſe, etiā ſi ſola mater huiuſmodi conſenſū prębeat, quia cum talis cōſenſus ſit in fauorem religionis, & bonū & ſalutem filij, pręferendus eſt. Nam etiam iuxta cōmune ius, ſi filius alicui ex parentibus ſubtrahendus eſt, adiudicatur parti innocēti; Quid ergo mirum, ſi E in hoc negotio, vbi parentes per ſe non conſentiūt, & alteri eorum quodammodo adiudicādus eſt filius, dicamus, illius conſenſum eſſe, qui, quantum ad hoc ſpectat, innocens dici poteſt, cum ſolus illius conſenſus honeſtus ſit, & in filij commodum cedat? Hæc autem omnia, vt initio dixi, per ſe intelligenda ſunt: nam per accidens accidere poteſt, vt non expediat baptizare filium, altero parente inuito propter periculum apoſtaſiæ, vel alicuius ſacrilegij, & ideo in eo caſu curandum eſt, vt prius filius ſubtrahatur à cura & conſortio parentis infidelis, vt tuto baptizari poſſit, iuxta doctrinam Concilij Tolet. 4. cap. quinquageſimo nono.

Reſpōdetur. Greg. 9. Conc. Tolet. Vtriuſuis parentis, ſi ambo infideles ſint cōſenſus ſufficit vt puer, altero inuito baptizari poſſit. Conc. Tol.

2. Dubium. Secundum dubium eſt, cum dictum ſit, hos infantes ante vſum rationis non poſſe baptizari inuitis paren-

parentibus; poſſe autem ſtatim, ac ratione vti poſſunt, in quanam ætate baptizari poſſint, vel quæ ſit in hoc, regula ſeruāda. Quod dubium attigit hic Soto, & latius Catharinus in opuſc. de infanti. Iudæorum baptizan. qui recte dicunt, per annos ſeu tempus ætatis nullam poſſe certam regulam præſcribi, quia neq; ex natura rei definitum eſt hoc tempus, cum quidam homines maturius, alij tardius ratione vti incipiant. Neq; etiam eſt taxatum hoc tempus, iure poſitiuo, diuino, aut humano: nullum enim extat tale ius, neque oſtendi poteſt. Imo nec videtur hæc materia capax huius determinationis, aut poſitiui iuris, quia agitur de remedio ad ſalutem neceſſario, cuius ſalutis per proprium conſenſum acquirendæ homo eſt capax, ſtatim ac poteſt ſua libertate vti, & non antea, in quacunque ætate conſtitutus ſit. Igitur hæc ſola videtur eſſe certa regula, quod cum primum homo peruenit ad eum ſtatum vſus rationis, in quo eſt capax peccati mortalis, iam tunc baptizari poteſt per proprium conſenſum, parentibus etiam inuitis, antea vero nō poteſt. Ratio prioris partis eſt; quia qui habet poteſtatē peccādi mortaliter, iam eſt dominus ſuarum actionum; & perfecte liber. Item, poteſt ſe à Deo auertere, ergo etiam poteſt ſe ad illum cōuertere. Nam ſi non eſſet capax habitus ſeu poſitiuæ conuerſionis, neq; etiam eſſet capax priuationis ſeu auerſionis; qui autem poteſt ſe in Deum conuertere, poterit etiam libere in Baptiſmum conſentire. Et hinc etiam ſumitur ratio poſterioris partis, nam qui nō eſt doli capax & mortalis culpæ, non eſt etiam capax ad ſuſcipiendam fidem per proprium ac liberum conſenſum: ergo nec ad recipiendum Baptiſmum propria voluntate. Ad cognoſcendum autem, an peruenerit paruulus ad eum ſtatum & facultatem vſus rationis, vtēdum eſt ſignis, & coniecturis ex experiētia deſumptis, & hominis prudentis arbitrio iudicium ferendum eſt. Quod ſi ſigna non fuerint ſatis euidentia, tamē rem faciant dubiam, & aliquo modo probabilem, ſi neceſſitas non vrgeat, expectari poteſt & debet commodior occaſio, & maior cognitio. Si autem neceſſitas vrgeat, ita vt penſatis omnibus circumſtantiis, ea occaſio videatur neceſſaria ad ſalutem paruuli, tunc in caſu dubio inclinandum eſt in fauorem religionis, & fidei Chriſtianæ, & ſpiritualis ſalutis ipſiꝰ paruuli, qui magis poſſidere cenſetur ius ſe tuendi, & animam ſuam, quam parentes poſſideant ius in ipſum; in caſu autem dubio melius ius poſſidentis præferēdum eſt. Quod etiam intelligendum eſt, per ſe conſiderata ratione iuſtitiæ, nam habenda eſt etiā prudens ratio Chriſtianæ religionis, & omnino cauendum, ne ita baptizentur huiuſmodi paruuli, vt relinquantur ſub conſortio parentum infidelium cum aperto periculo apoſtaſiæ.

Soto. Catharinus.

Regula obſeruanda.

Dubitatio.

Sed quid, ſi paruulus conſtitutus in ea ætate, in qua exhibet aliqua probabilia ſigna vſus rationis, non tamen ſufficientia, vt ſatis de libero eius arbitrio conſtare poſſit, ſed res ſit dubia, & parentes infideles velint eum baptizare, ipſe autem nolit? Soto indicat, eum fore baptizandum, quia in caſu dubij inclinandum eſt in fauorem Baptiſmi. Mihi vero oppoſitum verum videtur, tum propter rationem, quod in dubio melior eſt cōditio poſſidentis: filius autem magis poſſidet ſe ipſum, quam poſſideatur à parentibus; tum etiam, quia in eo caſu ipſummet ſacramētum dubium redditur, an ſit validum, nec ne: nam ſi fortaſſe paruulus habet arbitrij libertatem, ipſo diſſentiente, ſacramentum erit nullum. Denique, quia in eo caſu eſt euidentiſſimum, & quaſi per ſe coniunctum cum tali actu apoſtaſiæ periculum: nam facile vnuſquiſque recedit ab eo ſtatu, quem inuitus ſuſcipit, etiam ſi fortaſſe abſque ſufficienti indicio & rerum cognitione inuoluntarius ſit.

Reſpōdetur.

SECTIO IIII.

Vtrùm filij infidelium iure baptizari poſſint, inuitis parentibus, quando ipſi parentes ſubditi ſunt Chriſtianis Principibus.

IN hac quæſtione eſt opinio Scoti in 4.d.4.q.9. qui abſq; vlla diſtinctione affirmat, hos paruulos poſſe baptizari inuitis parētibus. Quam opinionem ſequitur Gabrel ibi. q. 2. ar. 3. dub. 5. Fundamentum eorum eſt, quia ad principem & ſuperiorem ſpectat, ſibi ſubditos coercere, & compellere, vt Deo, qui omnium eſt ſupremus Dominus, obediāt; ſed huiuſmodi infideles tenētur iure diuino velle, vt filij baptizētur: ergo poſſunt ad hoc cōpelli à ſuis ſuperiobus, &, ſi obedire nolint, poſſunt ipſis inuitis filij eorū baptizari, vel in pœnam ſui criminis, vel certe, quia ipſi Principes tanquā legitimi ſuperiores habēt maius ius in filios ſubditos, quā ipſi parentes; & ideo nullam faciunt iniuriam parentibus, priuando eos iure patriæ poteſtatis, maxime cum ea abutantur in perniciem filiorum, & contra Dei præceptū. Sicut, ſi ſubditus male vtatur rebus ſuis in perniciē reipublicæ, poteſt eis priuari ab habēte legitimam poteſtatem. Ex quo fundamēto ſequitur primo, hoc ius baptizandi hos infantes iuxta hanc ſententiam non eſſe in ſingulis priuatis perſonis propria authoritate, ſed in Principe, vel quibus ipſe poteſtatem cōceſſerit. Probat, quia hoc ius oritur ex poteſtate iuriſdictionis, ſeu coercitiua; hæc autem nō eſt in ſingulis, ſed in Principe. Secūdo ſequitur, iuxta hanc ſententiam non ſolum poſſe, ſed etiam teneri Principem per ſe loquēdo, ad baptizandos hos paruulos. Probatur, quia tenetur legitime vti ea poteſtate, quam habet in ſubditos. Dico autem per ſe loquendo, quia, vt ipſe etiam Scotus obſeruat, per accidens poſſunt Principes abſtinere ab vſu huius poteſtatis, ſi timeant futurum eſſe, vt inde maiora mala ſequātur; vt verbi gratia, quod parentes occidant filios ſuos, priuſquam ſubtrahantur, & baptizentur, aut ſi commode ſeparari à parentibus non poſſunt, ita vt ſine periculo apoſtaſiæ, & ſacrilegij baptizentur.

Scoti opinio

Gabriel.

Secūda ſententia eſt Durandi in 4. diſt. 4. q. 6. qui ſubdiſtinguit de huiuſmodi infidelibus ſubditis. Nā quidam ſunt ſubditi tantum ciuili ſubiectione, eo modo, quo alij fideles ſubduntur iuriſdictioni Regum. Alij vero ſunt ſubditi, tanquā ſerui, qui omnino ſunt ſub dominio aliorum. De prioribus inquit, non poſſe eorum filios baptizari, parētibus inuitis; de poſterioribus vero affirmat, per ſe loquendo, & conſiderata iuſtitiæ ratione, poſſe baptizari; quāuis moraliter cenſeat id non expedire; tū propter periculum apoſtaſiæ: nam huiuſmodi infantes, cū adoleuerint, facile imitabūtur parentes ſuos, præſertim cum intelligant, ipſis inuitis, fuiſſe baptizatos; tum etiam, quia hoc modo vis quædam inferretur partibus, vt vel ficte conuerterentur ad fidem, vel certe filios ſuos occiderent, ne ſibi ſubtraherentur à dominis, & baptizarentur. Hæc doctrina Durādi mihi non diſplicet, quamuis Caietanus hic, & alij Thomiſtæ aliter ſentire videantur; quoniam D. Thomas indiſtincte negat, filios infidelium eſſe baptizādos, inuitis parentibus. Vt vero rem totam diſtinctius explicemus & fundemus, oportet diſtinguere, vt ſæpe inſinuauimus, in hoc negotio rationem iuſtitiæ, quæ pendet ex iure, ſeu poteſtate vnius in alterum; & rationem ſeu obligationem religionis, ad quam ſpectat, vt ſacramēta digne tractentur; & tertio lo-

2. Sententia Durandi.

Durandi ſententia approbatur.

tio loco adiungere poſſumus obligationem charitatis, ad quam pertinet cura ſpiritualis ſalutis proximi, quæ iuſte & religioſe adhiberi poteſt.

1. Concluſio.

Dico ergo primo, filij eorum infidelium, qui nō ſunt ſerui Chriſtianorum, baptizari non poſſunt, parentibus inuitis, neq; authoritate priuata, neque publica Chriſtianorum Principum; etiam ſi parētes politice ſubditi ſint temporali iuriſdictioni Chriſtiani Principis. Hæc concluſio ſumitur ex doctrina D.Tho. hic & 2.2.q.10.eamq; late defendunt Capr. Palud. Caiet. Soto. locis ſupra citatis, & Vict. Relect. de Indis. Et quidem, quod ad priuatam authoritatē attinet, præter ſupra dicta circa opinionem Scoti, probari poteſt ex præcedēti ſectione: ſequitur enim ex ibi dictis, quia vnus homo non eſt ſubditus alteri priuato homini, etiam ſi vterq; eidem Principi ſubdatur; ergo comparantur iſti infideles ad alios cōciues priuata authoritate vtentes, ſicut comparantur infideles non ſubditi, ad Chriſtianos principes: ergo ſicut illorum filij baptizari non poſſunt à principibus; ita neq; iſtorum à priuatis perſonis. Vnde etiā fit, idem eſſe dicendum de infidelibus ſubditis vni Principi Chriſtiano, reſpectū alterius, cuius nō ſunt ſubditi, vt v.g. de ſubditis Regis Hiſpaniæ, reſpectu Regis Galliæ, nam reſpectu illius non ſunt ſubditi, & quoad hoc eadem eſt ratio de ſummo Pontifice, quia etiam ipſe non habet directam iuriſdictionem temporalē in huiuſmodi infideles, ex eo quod ſummus Pōtifex eſt: & ſi quos habet ſibi ſubditos, id habet vt dominus & rex tēporalis, cuius poteſtas quoad hoc non ſe extendit vltra ſuum gradum. Supereſt probanda cōcluſio, etiam reſpectu propriorum Principum. Et ratio illius à priori eſt, quia iſti infideles quamuis ſint ſubditi Chriſtianis Principibus, nō tamen poſſunt eorum voluntate priuari iure patriæ poteſtatis, quod habent in filios: ergo non poſſunt, etiam filij eorum baptizari, ipſis inuitis. Probatur conſequentia, tum quia hic actus inſtituendi filium in religione, & dicandi illum Deo, maxime ſpectat ad patriam poteſtatem; tum etiam, quia huiuſmodi infantes non poſſent ſecure baptizari abſq; periculo apoſtaſiæ, niſi parentibus ſubtraherentur; ſi ergo illud prius eſſet licitum, etiam hoc poſterius liceret; maxime quia per Baptiſmum ſubiicitur homo iuriſdictioni Eccleſiæ, & conſequenter iure liberatur paterna cura in his quæ ad gubernationem animæ ſpectant, quatenus iuri Eccleſiæ acquiſito contraria eſſe poteſt. Antecedens principalis argumenti probatur, quia licet iſti infideles ſint ſubditi, non ſunt ſerui, vt ſuppono, ergo ſicut retinent dominium aliarum rerum, ita etiam & ius naturale, ꝙ habent in filios: ergo ſicut non poſſunt priuari aliis rebus earumq; dominio, ita nec filiis, & iure quod in illos habent.

Obiectio.

Dicetur, non poſſe priuari hoc iure ex ſola voluntate Principis ſine legitima cauſa; poſſe tamen vel in pœnam, vel propter maius bonum reipublicę & aliorum ſubditorum, id iuſte fieri à ſuperiori habente poteſtatem, ſicut propter eaſdem cauſas poſſunt ſubditi priuari aliis rebus temporalibus: hic autem vtraq; cauſa intercedere videtur, nam iſti infideles abutuntur iure ſuo, quod in filios habent: ergo merentur illo priuari: ergo poſſunt à Principe ſuperiori priuari. Habet enim Princeps poteſtatem regendi ſubditos in his, quę ad honeſtatem morum pertinent: vnde & cogere poſſunt ad ea quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem animæ, & contraria prohibere. Rurſus, filij iſtorum infidelium non minus ſunt ſubditi Chriſtianorū Principi, quam ipſorum parentes; ergo etiam pertinet ad huiuſmodi Principem prouidere, quæ neceſſaria ſunt ad com-

A modū ipſorum paruulorū: poſſunt ergo iuſte coercere parētes, ſi contra illorū ſalutem ſua poteſtate vtant. Et confirmatur, nam Princeps curare poteſt & debet, vt iura ſeruent illæſa; & quod maius ius minori præferatur; atq; adeo quod, ſi poteſtas ſuperior & inferior inter ſe diſſentiāt, ſubditus potius pareat ſuperiori poteſtati, quam inferiori; cū ergo in præſenti pater infidelis ab ipſo Deo diſſentiat, poteſt princeps efficere vt diuinum ius illæſum ſeruetur, etiam ſi neceſſarium ſit parentem ſuo iure priuare.

Refellitur obiectio.

Sed contra hoc eſt; primum, quia hæc omnia ad ſummum procedunt, in his quæ pertinent ad naturalem iuſtitiam, & honeſtatem; non in his quę mere B ſupernaturalia ſunt: nam ad hæc nō extenditur poteſtas hæc politica & humana, quia hęc ab ipſis hominibus proximā originem habet, media naturali ratione; & ideo excedere non poteſt per ſe ac directe res, quæ cadunt ſub lumen naturæ. Vnde in ordine ad ſupernaturalia data eſt hominibus alia ſuperior poteſtas ſpiritualis & ſupernaturalis; quæ nō ab hominibus, ſed ad ipſo Deo immediate manauit; lex autem Baptiſmi & obſeruatio eius ſupernaturalis eſt; & ideo non pertinet ad humanam poteſtatem cogere ad obſeruationē eius. Quapropter ſicut non poſſunt huiuſmodi Principes temporales cogere ipſos parentes infideles, vt ipſimet baptizari velint (vt cōtra Scotū latius oſtenditur in materia de fide) C ita non poſſunt efficere, vt eorum filij, ipſis inuitis, baptizētur.

Obiectio.

Dices, etiam poteſtas, quam parens habet in filium, eſt mere naturalis; ergo nō ſe extendit ad ſupernaturalia; ergo cum Baptiſmus ſit ſupernaturalis, eſt extra latitudinē huius poteſtatis, & conſequenter nō fit cōtra illam, etiam ſi filius baptizetur, inuito parente.

Reſpōdetur.

Reſpōdetur, gratiam fundari in natura, & de non deſtruere neq; inuertere debitum ordinē, ſed perficere; & ideo, quamuis, ſtādo in pura natura, patria poteſtas abſoluta non ſe extendat ad ſupernaturalia, tamē hoc ipſo, quod hæc natura humana eleuat ad ſupernaturalia, ſuo etiam modo eleuat patria poteſtas, vt ſicut ex mero iure naturali à Deo inſito ipſi naturæ, filius, qui propria voluntate D vti nō poteſt, gubernandus eſt & cōſecrandus Deo authori naturæ per voluntatem parentis: ita ex iure naturali ipſi gratiæ debet filius conſecrari Deo authori gratiæ per voluntatē parentis, eo vel maxime ꝙ non poteſt filius dicari Deo, vt eſt author gratiæ; nec ſanctificari, niſi ſimul ordinet ad Deum, vt authorem naturę; & ideo, ſi hoc faciendū eſt per volūtatem parentis, non poteſt illud prius fieri, ipſo inuito. Sed vrgere quis poterit, retorquendo hāc doctrinā, nam licet poteſtas regia, ſeu politica, ſit humana & temporalis, & ita cōſiderata in pura natura, nō ſe extendat vltra naturalia; tamen, ſuppoſita eleuatione naturæ, poteſt conſequenter extendi ad ſupernaturalia, quatenus ſuppoſita releuatione & ſufE ficienti propoſitione ſupernaturaliū pręceptorum, ipſa naturalis ratio dictat illis eſſe obediendū, & ideo qui eis nō parent, nō ſolū contra legem ſupernaturalem, ſed etiā contra rationē naturalem peccant.

Reſpōdetur.

Reſpondetur inprimis, nō eſſe ſimile; tum quia ius paternum eſt mere naturale & intrinſecum ipſi naturæ, & ideo eleuata natura, videtur neceſſarium, vt conſequenter eleuetur, ius autem regium, quamuis radicaliter dicatur eſſe à Deo, tamen immediate eſt ab hominibus, & ideo non eſt ita neceſſariū, ipſum eleuari, & extendi ad ſupernaturalia; tum maxime, quia ſi filius baptizaretur, inuito parente, nō poſſet circa illū fieri id, quod ſupernaturale eſt, quin læderetur ius patriæ poteſttis in eo ipſo, quod naturale eſt; quia eſt veluti fundamētum ordinis ſupernaturalis.

ralis. At vero è cõtrario, parens infidelis non admittendo Baptiſmum, vel ſuum, vel filij, non violat ius regium, neq; aliquod quod ſit mere naturale: nam licet fortaſſe peccet cõtra rationem naturalem, non tamẽ puram, ſed vt admixtam ordini ſupernaturali. Adde (quod maxime omnia cõfirmat) Principẽ temporalem nõ habere iuriſdictionem ſeu poteſtatem ad punienda vel coercenda omnia delicta, ſed ſolum ea, quæ ſunt cõtraria communi paci, & iuſtitiæ reipublicæ: hic enim eſt finis & ſcopus huius poteſtatis; ſub quem finem non cadit Baptiſmus, neq; cõtra illum peccat infidelis ſubditus, qui nec ſe, nec filium ſuũ baptizari vult. Nõ ergo poſſunt hi principes per poteſtatem coercitiuã cogere hos infideles ſubditos ad Baptiſmum ſuum, vel filiorum, ſed ad ſummum poterunt eos cogere, ne abutantur poteſtate, quam habent in filios per ſuperſtitiones, vel ſacrilegia euidẽter contraria rationi naturali. Vnde tandem confirmatur concluſio, nam ſi hi Principes habent hanc poteſtatem baptizandi filios ſubditorum ſuorum inuitis parẽtibus, vel hoc eſt ex natura rei, ſuppoſita tantum Chriſti inſtitutione; vel eſt ex ſpeciali conceſſione Chriſti. Primum dici non poteſt, vt ex dictis patet; quia hęc poteſtas nec eſt mere naturalis, neq; habet neceſſariam cõnexionem cum naturali. Secundum etiam nõ poteſt cum probabilitate dici; tum quia hæc ſpecialis conceſſio, nec ex traditione, nec ex ſcriptura colligitur; quin potius vſus Eccleſiæ contrarium indicat, quia nunquam Eccleſia conſueuit huiuſmodi baptiſmata permittere; quia vbi de ſpeciali inſtitutione Chriſti nõ cõſtat, naturalia iura ſeruanda ſunt; tum etiam quia, ſi Chriſtus Dominus talem poteſtatem Eccleſiæ conceſſiſſet, illa potius pertineret ad ſpiritualẽ poteſtatem, quam ad iuriſdictionem temporalium principum; hanc enim Chriſtus neq; immutauit, neq; auxit: oſtenſum autem eſt, Eccleſiam non habere ſpiritualem poteſtatẽ in hos infideles, quoad hoc enim eadem ratio eſt de infidelibus temporaliter ſubditis vel non ſubditis Principibus Chriſtianis. Et per hęc ſatis reſponſum eſt fundamentis Scoti.

2. Concluſ. Dico ſecundo, ſi infideles, & eorum filij, ſint ſerui Chriſtianorũ, licite poſſunt authoritate dominorũ filij à parentibus ſeparari, & baptizari, inuitis parentibus. Hæc eſt ſententia Durandi, quam non exiſtimo eſſe contra D. Thomam, qui nihil dixit expreſſe de hoc ſpeciali caſu; quin potius hic arti. 10. cum in 2. argumento obieciſſet, filios Iudæorum poſſe baptizari, quia Iudæi ſunt ſerui Chriſtianorũ, in ſolutione reſpondet, non eſſe proprie ſeruos ſeruitute pœnali contraria libertati, ſed ſolum eſſe ſubiectos ſeruitute ciuili, & eodem modo reſpondet 2.2.q. 10. art. 12. ad 3. in qua reſponſione ſignificat, ſi Iudæi eſſent vere ſerui, fore, vt eorum filij baptizari poſſent ipſis inuitis. Atque ita doctrinam hanc ex parte admittunt Caie. & Soto, & alij ex recentioribus Thomiſtis, quamuis non in omnibus conſequenter loquantur, vt oſtendimus. (Caiet. & Sot.)

1. Notabile. Primo igitur, vt cõcluſionem probemus, ſupponendum eſt, poſſe dominum ſuo arbitrio ſeparare filium ſeruum à patre etiã ſeruo, abſq; vlla iniuſtitia, ex vi poteſtatis & iuris, quod habet ratione dominij. Probat, quia ſeruitus iure gentium hoc modo introducta eſt, vt dominus poſſit ſeruũ vendere, aut donare, aut quo voluerit, mittere: ergo ſicut hoc poteſt facere circa parentem, non expectato filij conſenſu, ita poteſt idem facere circa filium contra voluntatem patris. Antecedens conſtat, ex communi conſenſu omniũ gentium. Et ratio ſumenda eſt, ex ipſo titulo iuſtitię, in quo hęc ſeruit⁹ fundata eſt, eſt

A enim veluti iuſta pœna ex iuſto bello introducta, in quo ad ſeruandam vitam captiuorum, illa ne priuẽtur, priuãtur libertate, & rebus ſuis. nam hęc omnia minoris æſtimantur, quam vita. Quando ergo pater & filius in captiuitatem & ſeruitutem deueniunt, omnino conſtituuntur ſub poteſtate domini, vt eis vti poſſit, tanquam rebus ſuis, modo rationabili, & hominibus accommodato. Sicut ergo ex vi huius dominij poteſt priuare ſeruum dominio aliarũ rerum, ita etiã filij ſui: poteſt ergo vnũ ab alio ſeparare vel per vẽditionem, vel per donationẽ. Quod à poſteriori confirmatur & declaratur, quoniam alias, ſi miles in bello patrem cum quinq; aut ſex filiis caperet, nec poſſet vnum ſine alio captiuare, nec vẽdere, & conſequenter, ſi nec poſſet omnes alere, neq; vni & eidem omnes diuendere, cogeretur omnes libertate donare; quod nullus faceret, vt exiſtimo; neq; eſt cur id facere obligetur. Deniq; vſus ipſe ſatis hãc concluſionem confirmat, & declarat: hoc dominiũ in ſeruos hoc modo, & cum tota hac poteſtate eſſe introductum. Quocirca in hoc puncto nulla fere eſt inter doctores controuerſia; quamuis Capreol. in 4.d.5.q.1.ar.3. ad argumenta Durandi contra primam concluſionem hoc in dubium reuocet ſine vlla probatione, quæ difficultatem ingerat, nam licet verum ſit, non poſſe dominum vti ſeruo ad omnem vſum pro ſuo arbitrio, quando in illo vſu eſt aliquid contrarium alteri naturali legi ſeu honeſtati, qua ratione non poteſt illum interficere, & ſimilia; tamẽ in hoc vſu ſeparandi filium à patre, intrinſece nulla eſt turpitudo; nec ius, quod pater habet in filium, tam eſt intrinſecum, vt nõ poſſit illo priuari in pœnam, iure ſeruitutis; maius enim eſt ius propriæ libertatis, & tamen eo priuatur. (Capreol.)

2. Notabile. Secundo eſt certum apud omnes, ſi filius ſerui infidelis ſemel ſeparetur a patre, poſſe baptizari, inuito patre. Diximus enim in præcedenti ſectione, etiam in filiis infidelium non ſubditorũ Chriſtianis, hoc verum habere, quod, ſi omnino ſint ſeparati à parẽtibus, baptizari poſſint, quia non debent carere omni auxilio, & tunc non poſſunt gubernari voluntate parentum, ergo multo magis hoc erit verum de ſubditis & ſeruis. Sed aſſignari poteſt differentia; nã illud prius eſt verum, quando filij ita ſunt deſtituti parentibus, vt vel omnino ſint ignoti, vel nullus ad eos pateat aditus, vt eorum conſenſus poſtuletur, vel certe adeo eſt difficilis, vt moraliter non poſſit, vel nõ expediat, qui huiuſmodi filium proxime gubernat, pẽdere à parẽtis voluntate & arbitrio. Quod ſi hoc ſolum de his ſeruis infidelibus diceretur, nulla eſſet difficultas: aliquid ergo amplius & ſpecialius docere intendimus: fieri enim poteſt, vt filius re ipſa ſit & conuictu & loco ſatis à patre ſeiunctus abſque vlla ſpe redeundi ad conſortium eius, & nihilominus parentes pueri eſſe cognitos his, ſub quorũ cura exiſtit, & quod etiam facile ſit parentes conſulere, an velint filium baptizari. Et in eo caſu indicat Capreolus quantumcunque hi paruuli vendantur, & ad remotas regiones transferantur, non eſſe ſcienter contra voluntatem parentum baptizandos ante vſum rationis, & hoc etiam docuit Soto hic, quamuis non ſatis conſtans in dictis ſuis videatur; prius enim dicit, falſum eſſe quod Capreolus ait; filium ſeparatum à patre ſeruo, non poſſe baptizari, illo inuito; & tamen poſtea dicit, quando parentes conſuli poſſunt non poſſe baptizari, eis inuitis; cum tamen hoc ipſum ſit, quod Capreolus docuit. Neque enim ille negat, quando conſuli non poſſunt parẽtes, poſſe filios baptizari, eis inuitis, ſed potius id expreſſe affirmat paulo inferius. Ego tamen exiſtimo, (Capreol.)

in eo caſu poſſe legitime baptizari, neq; oportere parentes conſulere, nec facultatē ab eis petere; quādoquidem, licet eam non concedant, baptizari poſſunt. Ratio eſt, quia dominus ſuccedit loco parētis, & ad eum pertinet ius & cura gubernandi ſeruum ſuum, ſicut ad eum ſpectat prouidere illi de neceſſariis ad vitā corporalem; quamuis enim hæc cura & obligatio non ſit parenti ablata, quia naturalis coniunctio ſemper manet; nihilominus tamē etiam eſt domino acquiſita, & poteſt illa vti abſque vlla depēdentia à parentibus, quandoquidem ius illorum in dominum quodammodo tranſlatum eſt, ſeu magis eſt illi ſubordinatum, quam è cōtrario: ſupponimus enim, iuſto titulo filium eſſe in ſeruitutem redactū vel ſolum vt ſeparatum à patre vel ſimul cū illo. Et confirmari hoc poteſt ex 1. Macha. 2. vbi Mathathias omnes paruulos incircumciſos in bello captos circumcidi fecit. Nam quamuis Lyra dicat, ſolum id feciſſe in filiis Iudæorum, tamen ſcriptura abſolute loquitur: & quamuis Soto dicat, ſi Mathathias id fecit in filiis gentium, feciſſe quidem ſecundum zelū, non tamen ſecundum ſcientiam; hoc tamen de inſigni, & ſanctiſſimo viro non recte dictum videtur; melius ergo dicitur; cum illi iam eſſent iure belli in ſeruitutem redacti, & à parentibus ſeparati, iure circumcidi potuiſſe, ſicut nos etiam nūc iure baptizamus filios Saracenorum in bello captos.

Quocirca citata opinio Capreoli de conſulendis parentibus, ad ſummum, procedere poſſet, quando infans iniuſte eſſet captus, & ſeparatus à patre, tunc enim cōſulendus eſſet pater, ſi fieri poſſet, vel (vt melius dicamus) potius eſſet filius reſtituēdus parenti, ſi fieri poſſet, quam baptizādus, quia cum actio fuerit iniurioſa, nullum ius ex vi illius ablatum eſt patri per ſe loquendo; neque illi dici poteſt filius ſerui, de quo agimus. Quādo vero iuſta ac legitima ſeruitus contracta eſt, dominus acquiſiuit ius in ſeruum, iuſteq; priuauit parentem iure ſuo. Neq; obſtat quod Capreolus obiicit, hoc ſcilicet ius eſſe naturali patri, & ideo nō poſſe illo priuari. Nam duobus modis poteſt intelligi hoc ius eſſe naturale; primo, quia habet originē ab ipſa natura; alio modo, quia ipſum ius naturæ obligat, vt nullus poſſit hoc ius vſurpare præter parētem, aut ipſum illo priuare. Prior ſenſus eſt verus; poſterior autem falſus, quia nō omne ius, quod à natura ducit originem, eſt immutabile; tolli enim poteſt, vel inuite, in pœnam iuſtam; vel volūtarie, vt cum aliquis ſe vendit in ſeruum, & ſe priuat iure libertatis ſibi à natura conceſſo; ſic ergo in præſenti dicēdum eſt; quia nulla eſt ratio ſpecialis, propter quam hoc ius ſit immutabilius, quam reliqua.

3. Notabile. Tertio ex duobus principiis poſitis ſequitur, poſſe dominum hac ſpeciali intentione & fine vendere ſeruum, vt libere poſſit filium baptizare à parente ſuo ſeparatum. Quāquam enim hoc Caietanus hic neget, eique Sotus citato loco conſentire videatur; hoc tamen, per ſe loquendo, & ablatis extrinſecis incommodis, verius videtur. Probatur, quia dominus habet poteſtatem libere vendendi ſeruum, & aſportandi in remotiſſimas regiones, vt oſtēſum eſt: ergo ob quemcunq; finem vel cauſam hoc faciat, nō erit iniuſtus ex hoc præciſe capite, quod ſeparet filium à patre: nam vtitur iure ſuo. Imo ex vi talis obiecti actio illa non eſt mala, ſed ſaltem indifferens, ſicut vēdere equum vel aliam quamcunq; rem ſimilem. Rurſus finis ille vendendi patrem ad baptizandum filium nō eſt malus, imo potius videtur habere honeſtatem charitatis & religionis: ergo neque facere illum actum propter hūc finem eſt malum; nullam enim inordinationem aut aliam turpitudinem habet adiunctam. Reſponderi poteſt ex doctrina, quā Caietanus indicat, illud medium non eſſe proportionatum tali fini, & ideo contra rationem eſſe vnū, propter alterum facere. Antecedens patet, quia illa duo pertinent ad diuerſos ordines, nam baptizare eſt iuris diuini; poteſtas autem vendendi ſeruum eſt iure ciuili, ſeu gentium introducta; non ergo poteſt vna actio recte ad aliam ordinari. Sed certe non video quo principio, vel fundamētō nitatur hæc illatio. Videtur enim fundari in hoc, quod ea, quæ ſunt iuris humani aut mere temporalia, non licet facere propter ea, quæ ſunt iuris diuini ſeu ſpiritualia: nam

B ſecluſo hoc principio, nulla eſt vis illius illationis. Hoc autem principium eſt omnino falſum, vt patet tum ratione; nam quæ ſunt inferioris ordinis conuenientiſſime ordinātur ad ea, quæ ſunt ordinis ſuperioris; tum apertiſſimis exemplis, nam temporale regnum res eſt humano iure introducta, & tamen conuenientiſſime datum eſt ſummo Pontifici, vt optime & cōuenientiſſime poſſit ſpirituali poteſtate vti; imo nullus eſſe poteſt melior finis temporalis dominij, & vſus eius, quam vt ad ſalutem animarum proſit. Imo, vt adhibeamus exempla propinquiora præſenti materiæ, qui habet dominium in ſeruum, poteſt illū libertate donare, vt ſi velit, poſſit ad ſuos redire, ſeque à ſuis filiis ſeparare, cui ergo facit iniuriam, aut quæ eſt inhoneſtas, ſi hoc faciat animo ſeu

C intentione baptizandi filios? Quin potius exiſtimo, ſi pater ſit dignus morte, & ſit in poteſtate ducis aut Regis, vel illi parcere liberaliter, aut illum occidere iuſte, nihil peccare, ſi eligat potius eum occidere, ſi nullam ſpem haberet ſpiritualis ſalutis eius, & timeret eum impediturum Baptiſmum, ſeu conuerſionem filiorum, quia tunc neq; ageret contra iuſtitiā, neq; contra charitatem. Deniq; ſi Gentilis haberet ſeruum infantem filium Chriſtiani, vel alicuius infidelis, nonne liceret illum emere ſolum fine baptizandi illum? Nullus, credo, negabit, hoc eſſe opus magnæ charitatis; & tamen ibi actio ciuilis, humana, & temporalis ordinatur ad ſpiritualem, & ſupernaturalem finem: ergo idem eſt in præſenti.

D Dixi autem, per ſe loquendo, & ſecluſis extrinſecis incommodis, quia per accidens poſſet hoc, vel non expedire, vel etiam non licere: & huiuſmodi ſunt nonnulla, quæ contra prædictam doctrinam obiici poſſunt. Primum eſt, quia illa eſt quædam indirecta coactio parētis ad fidem, nam ſi intelligat ſe fore vendēdum, & à filio ſeparandū, vt poſſit filius baptizari, potius eliget ipſe conuerti ad fidem, ſeu conſentire Baptiſmo filij, vnde oritur morale periculum ſimulationis, & fictionis. 1. Inconueniens. Reſpondetur, ibi nullam eſſe coactionē formalem & propriam, quia neque eſt actio iniuſta, nec fit ex formali intentione extorquendi conſenſum ab alio. Reſpōdetur. Quod autem interuenire poſſit quędam inductio indirecta, & quaſi

E per accidens, id nō habet malitiam intrinſecam. Solum oportet cauere, ne, quando aliquis hoc titulo mouetur ad fidem ſuſcipiendam, facile admittatur: oportet enim prius ſufficienter examinare, ac probare, an ficto, vel vero corde accedat.

Secundum inconueniens extrinſecum obiici poteſt, quia ſi propter hunc finem ſepararentur filij à parentibus, periculum eſſet, ne parentes filios occiderent, priuſquam ſibi eriperentur, & baptizarentur. 2. Inconueniens. Reſpondetur, huiuſmodi caſum non tam frequēter euenire, vt timeri poſſit hoc periculum, moraliter loquēdo; vnde in indiuiduo vix vnquam occurret. Reſpōdetur. Quod ſi aliquando timeatur, facile eſt prius filium à patre ſeparare, quā ipſe poſſit in huiuſmodi ſuſpicionē venire. Ac deniq;, ſi aliquando pruden-

ter con-

ter cõſideratis omnibus circumſtãtiis, probabilier timeretur hoc periculũ, nec poſſet aliter vitari, ceſſandum potius tunc eſſet ab huiuſmodi actu, quam infans tali periculo exponendus eſſet.

3. Inconueniens. Tertium incommodũ inferri poteſt; quia ſi Chriſtiani hoc iure vterẽtur in ſeruos infideles captiuos, etiam ipſi infideles eodem vterentur in Chriſtianos quos apud ſe haberẽt captiuos: ſepararent enim parentes à filiis, vt eos poſſent, vel circumcidere, vel aliis ritibus, ſuis falſis religionibus adigere, eoſque in ipſis inſtituere, & enutrire. Reſpõdetur. Reſpõdetur primum, vt dixi, hoc non eſſe tam frequens, neq; oportere eſſe tam manifeſtum, & publicum vt neceſſe ſit in aliorum exemplum venire. Deinde exiſtimo, paganos vel quoſcunq; infideles ſuo arbitrio ac voluntate id facturos, ſi in eam cogitationẽ incidant: nam exiſtimant ſe habere verum ius dominij in Chriſtianos, quos habent captiuos, atq; ita libere poſſe eos diuẽdere, ſeu diſtrahere, prout voluerint. Putare etiam poſſunt, obſequium ſe præſtare Deo trahendo aliquem ad ſuam ſectam; & ideo ex communi iure gẽtium arbitrari etiam facile poſſunt hoc ſibi licere. Vnde ſi fortaſſe hoc nõ faciunt, id eſt, quia non magno zelo ſuæ ſectæ, vel animarũ ducũtur; ſed ſolum ſtudent ſuæ cupiditati & commoditati; tamen ſi qui ſunt qui huiuſmodi zelum habent, nõ dubito, quin libere id faciãt, nulla habita conſideratione eorum, quæ Chriſtiani facere ſolent. Non eſt ergo quod ob timorem huius incommodi, Chriſtianos homines hoc iure priuemus.

4 Inconueniens. Quartum incommodum eſt, quia huiuſmodi infantes cum adoleuerint, facile in apoſtaſiam declinabunt, cum intelligẽt, quos parentes habuerint, & quam ſectã ſecuti fuerint: nam quodam veluti naturali deſiderio appetunt filij ſequi & imitari parẽtes. Reſpõdetur. Sed hoc non eſt morale periculum, alioqui etiã ſi caſu moreretur pater ſeruus, non liceret domino baptizare filium, quia eſſet idem periculum. Itẽ nec nunc liceret baptizare infantes filios Turcarũ, quos Chriſtiani in bello capiunt, omnino à parentibus ſeparatos; quod tamẽ eſt contra vſum omniũ Chriſtianorum. Imo nec liceret Eccleſiæ baptizare filios hæreticorum, propter idem periculum. Quãdo igitur huiuſmodi pueri ſunt à parentibus ſeparati abſque vlla ſpe redeundi ad illos, non eſt cur moraliter hoc periculum timeatur; tum quia res abſentes minus mouent; tum præſertim, quia facile fieri poteſt, vt vel nullam, vel paruam notitiam parentum, & religionis eorum habeant; tum etiam, quia ſi aliquam occaſionem inconſtantiæ inde ſumere poſſunt, quę eadem fere eſt in omnibus Neophytis, doctrina & diligentia paſtorum curandum eſt vt eorum fragilitas præueniatur: non vero ſunt propter hanc cauſam ad id remotam tanto beneficio priuandi. Nullũ ergo apparet accidentale, ſeu extrinſecum incõmodum, tanta morali neceſſitate cum hoc actu coniũctum, vt propterea poſſit iudicari moraliter, vel, vt in plurimum, illicitus. Quin potius, ſi prudẽter fiat, non erit difficile, vt exiſtimo, omnia inconuenientia vitare. Atq; ex his ſufficienter, & declarata, & cõfirmata relinquitur ſecunda aſſertio. Ea vero, quæ circa illam deſiderari poſſunt, ſectionibus ſequẽtibus expedientur.

SECTIO V.

Vtrùm filius, infidelis ſeruus, ac ſerui filius, licite baptizari poſſit, priuſquam à parente ſeparetur.

DOctores omnes, etiam hi, qui exiſtimant licere baptizare hos infantes, hanc conditionem requirunt, ſcilicet, vt prius à parentibus ſeparentur, A abſq; vlla ſpe ad illos redeundi; quæ certe non caret difficultate, quam vt declaremus, duplex ratio honeſtatis in hoc actu conſiderari poteſt; altera eſt religionis, altera iuſtitiæ. Et ſimiliter in cõtrario actu duplex poteſt eſſe malitia. Vna eſt contra religionẽ; quatenus videri poteſt indigne conferri ſacramentum. Nam licet paruulus ex ſe non ſit indignus, tamen vtens conſortio parentis infidelis, non cenſetur ſubiectum dignum ſacramẽto, propter periculum, quod ei creatur ex cõſortio parentis infidelis, à quo facile peruertetur filius, & contaminabitur (vt ſic dicam) Baptiſmi ſacramentum. Altera malitia eſſe poteſt contra iuſtitiam, ſi fortaſſe in hoc actu B fit contra ius paternum.

Prima difficultas. De priori res eſt facilior & extra controuerſiam apud omnes Theologos: omnes enim aſſerũt illum actum, ſaltem ex hoc capite, eſſe illicitum; quia ſi filius cohabitet cum patre infideli, ac poſſit vti conuerſatione, ac familiaritate illius, & pater exercebit circa filium ſuperſtitioſas actiones & ritus ſuæ religionis contra reuerentiam Baptiſmo debitam, & ipſe filius educabitur magno periculo apoſtatandi à fide per Baptiſmum ſuſcepta. Quę duo in eo caſu ita ſunt moraliter coniuncta cum illa actione, vt abſolute & ſimpliciter cẽſenda ſit illicita. Obiectio. Dices, quãdiu filius non poteſt ratione vti, nullum eſt periculum, quod à parẽte inſtruatur in fide falſa, cum primum C autem peruenerit ad vſum rationis, tũc poterit, vel ſeparari, vel hoc incommodũ aliter præueniri. Diluitur. Reſpondetur, primum non ſolum hoc illatum eſſe incommodum contra religionem, & dignitatem Baptiſmi; ſed etiam, quod poſſit parens infidelis exercere ſuperſtitioſas actiones circa filiũ, vt verbi gratia circumcidẽdo illum, vel aliquid ſimile. Deinde, etiam ſi tempore infantiæ non ſit infans capax malitiæ, aut falſæ fidei, vel religionis, tamen non expedit prius eum baptizare poſtea ſeparãdum, ſed potius è cõtrario prius ſeparare poſtea baptizandum: quia in hoc poſteriori ordine nullum eſt periculũ; in priori vero ſemper eſt aliquod, vel quia amor parentum creſcit, & conſuetudine, ac familiaritate cõ-D firmatur; vel quia poteſt ſaltem pueris adhærere memoria earum rerum, quas parentes, aut coram filiis faciũt, aut eos ab infantia docent: vel certe quia tempus vſus rationis eſt incertum, & prouidentia etiam humana incerta eſt. Vnde facile accidere poteſt, vt filius ſic baptizatus, vel non poſſit ſeparari à parente, vel certe, quod de facto non ſeparetur propter hominum negligẽtiam, vel malitiam. Sicut ergo, vt digne ſuſcipiatur ſacramentum, antecedere debet bona diſpoſitio, & non expectari poſt ſacramentum ſuſceptum: ita hæc ſeparatio, quæ eſt veluti diſpoſitio paruuli, antecedere debet, nõ ſubſequi ſacramentum.

Obiectiones Prima. Sed adhuc ſupereſt difficilis obiectio, nam ſequi-E tur primo, non poſſe licite baptizari filios hæreticorum manẽtes ſub cura, & cohabitatione parentum; patet conſequentia, quia licet Eccleſia habeat ius baptizandi hos infantes, eo quod parentes eorũ baptizati ſint, tamen ex parte periculi contra religionem, videtur eſſe idem incommodum, ſaltem apoſtaſiæ. Nam huiuſmodi infantes ſine dubio imbuẽtur infidelitate parentum, & ab Eccleſia apoſtatabunt, vt experientia fieri videmus. Conſequens autem videtur eſſe valde rigidum, & contra conſuetudinem omnium. Secunda. Secundo etiam ſequitur, filios eorum, qui ex Mahumetanis nuper conuerſi religionẽ Chriſtianam exterius profitentur in Hiſpania, non poſſe licite baptizari. Quia eſt morale periculum, quod à parentibus & ſuperſtitioſe tractentur, & ad apoſta-

apoſtaſiam inclinentur, vt eſt etiam experientia notum: conſequens autem eſt contra communem Eccleſiæ conſuetudinem. Tertia. Tertio ſequitur etiam filios iam adultos non eſſe baptizandos, niſi prius à parẽtibus infidelibus ſeparentur; quia eſt idem periculũ apoſtaſiæ: hoc autem non ita fieri videmus: Nam ſi filius Iudæi Romæ, vel alibi Baptiſmũ petat, & poſt ſufficiẽtem inſtructionem firmus in fide appareat, non cogitur mutare domicilium, vel parens, vel filius, vt baptizetur. Quarta. Quarto deniq; accedit ratio generalis, quia hoc periculum videtur valde remotũ, præſertim, ſi parens, & filius non cohabitent in eadem domo, etiam ſi in eadem ciuitate maneãt: ſicut in aliis peccatis eadem occaſio, quæ cenſeretur proxima ſi eſſet in eadem domo, exiſtimatur remota ſi ſit tantum in eadem ciuitate. Vnde ſumitur confirmatio: quia ad ſuſcipiendum digne Baptiſmum, nõ ſolum eſt neceſſaria diſpoſitio ad fidem, ſed etiã ad charitatem; ſed ſi parens ſit fidelis, ita tamẽ iniquus, vt moraliter exiſtimetur educaturus filium in prauis moribus, ita vt ſit morale periculum, eum amiſſurum baptiſmalem iuſtitiam, ſtatim ac peruenerit ad vſum rationis non propterea eſt omittendus Baptiſmus talis infantis, nec infans ſub cura talis parẽtis cenſetur indiſpoſitus ad Baptiſmum ſuſcipiendum; quia illa eſt diſpoſitio valde remota: ergo idẽ iudicium eſt de periculo amittẽdi fidem in tempore futuro; quia, vt dixi, ad digne tractandum hoc ſacramentum non eſt minus neceſſaria diſpoſitio ad charitatem, quam ad fidem, non eſt ergo minus neceſſariũ tollere occaſionem amittendi charitatem, quam amittendi fidem.

Hæc argumenta, vt verum fatear, in re morali nõ paruam ingerunt difficultatem, & poſſent alicui videri ſufficientia ad probabiliter opinandum, hunc ſolum titulum non ſatis eſſe ad reddendum hunc actum illicitum: ſi alioqui ius iuſtitiæ non deſit, & poſſit eſſe moralis ſpes ſubueniendi alio modo his periculis, & adhibendi diligentiam ne illa incommoda & ſacrilegia ſequantur. Nihilominus tamen, quia res eſt grauis & moralis, non eſt recedendum à communi ſententia, cuius probabilitas magis cõſtabit ſoluẽdo obiectiones. Ad primum. Ad primam ergo inprimis dicitur, non eſſe in omnibus parem rationem; quia inprimis Eccleſia habet per ſe & directe ius ad baptizandum filium hominis baptizati, etiam ſi pater hæreticus ſit. Deinde habet etiam directam poteſtatem in patrem, vt ipſum poſſit coercere, ne filiũ falſis erroribus decipiat. Ad hæc ex parte periculi, moraliter loquendo, videtur eſſe minus in parente hæretico, quia abſolute non negat Chriſtum, ſicut Ethnicus & Paganus; & ideo quãuis ex parte ſubiecti deſtruat omnino fidem Chriſti, tamen ex parte obiecti non omnino euertit Euangelium, & totam Chriſti doctrinam, & ita non omnino ſeparabit filium à Chriſto, & à nomine Chriſtiano. Rurſus inter hæreticos moraliter nũquam deſunt Catholici, qui poſſint inſtruere in vera fide huiuſmodi infantes, quãdo peruenerint ad vſum rationis. Sed, vt verum fatear, hæc omnia non ſatisfaciunt, nam reuera poteſt vrgeri caſus in quo ſit idem periculũ infidelitatis, imo maius quã in caſu de quo loquimur, quia poteſt eſſe maior penuria veræ doctrinæ, & minor facultas ad coercendos hæreticos. Parum autẽ refert ad periculum tollendum ius, quod Eccleſia habet, ſi non eſt potens ad illud exequendum. Parũ item refert, quod Chriſti doctrina in totum aut in partem negetur, ſi omnino incurritur apoſtaſia à fide, & Eccleſia. Quocirca, vt conſequenter loquamur, idem dicendum videtur in caſu de hæretico, &

A de quocunq; alio infideli, ſi idem ſit morale periculum. Aut igitur filius hæretici baptizatur à parente, ſeu à miniſtro hæretico, & tunc concedo nunquam ab eis licite fieri; quia ſemper id faciunt animo inſtruendi talem puerum in falſa doctrina, ac religione, ac Baptiſmo cõtraria: Aut baptizatur à miniſtro Catholico; & tũc dico, vt licite fiat, neceſſarium eſſe, vt probabilem ſpem concipiat, fore vt huiuſmodi puer baptizatus poſſit ſuo tempore in vera fide inſtrui: quod ſi nulla via poſſit huiuſmodi ſpẽ moralem habere, deberet certe potius à Baptiſmo abſtinere, ſupponẽdo paruulum non eſſe in extrema neceſſitate, in qua quilibet alius baptizari poteſt, vt ſupra dixi. B Ad ſecundũ. Ad ſecundum de filiis nouorũ Chriſtianorum, de quibus periculum eſt, quod fidem tantum ſimulent & fingant, dicendum eſt, quamuis in communi ſit hoc dubium vel incertitudo, tamen in particulari de hac vel illa perſona non poſſe hoc iudicari, nec de hac re exiſtere probabile aliquod teſtimonium, & ideo bona fide baptizantur huiuſmodi infantes, nihil temere iudicando de hoc, vel illo parente; quia illa generalis ſuſpicio non ſatis eſt ad dirigendum actum moralem in particulari. Quapropter ſi in particulari conſtaret de tali periculo & occaſione, idem iudicium eſſet ferendum, neq; eſſent baptizandi huiuſmodi infantes, niſi prius à parentibus ſepararentur. Ad tertium. Ad tertium reſpondetur, concedendo ſequelam, proportione ſeruata; C ſic enim iure etiam Eccleſiaſtico cautum eſt in Concil. Toleta. 4. (Conc Tolet.) cap. 59. & habetur in cap. Iudæorum. 28. q. 1. vt filij Iudæorum (& idem eſt de aliis infidelibus) qui conuertũtur ad fidem, ſtatim à parentibus ſeparentur; ne parentum vltra inuoluantur erroribus. Hæc autem ſeparatio fortaſſe minus neceſſaria erit in his, qui iam conuertũtur in adulta ætate, quam in aliis; quia cum illi proprio arbitrio cõuertantur, & prius inſtruantur de falſitate & deceptione ſuorum parẽtum, minus videtur eſſe periculi, quod ab eis iterum decipi poſſint. Sed hoc ad prudentiã magis ſpectat, & ideo in particulari conſiderata hominis capacitate, & modo conuerſionis, & parentis diligentia ac D pertinacia, iudicandum eſt, quanta ſit hominis ſeparatio conueniens, aut neceſſaria. Ad quartũ. Et per hæc fere patet ſolutio ad quartum: negamus enim hoc periculum non eſſe morale, & occaſionem proximã, ſi reuera pueri ita ſint in conſortio parentum infidelium, vt ipſi poſſint, vel ſuperſtitiones ſuas circa ipſos exercere tẽpore infantiæ, vel eos docere falſos errores, ſi cum eis nutriantur vſque ad tempus vſus rationis. Quæ autẽ cohabitatio, vel cõiunctio ſufficiat ad hoc periculũ, vel è contrario, quæ ſeparatio ſufficiat ad illud tollendum, nõ ad doctrinam pertinet, ſed ad prudentiam, pendet enim ex particularibus circumſtantiis, aliquando enim fortaſſe ſufficit abſentia ab eodẽ oppido; interdũ erit maior neceſ- E ſaria: aliquãdo vero forte ſufficiet, vt in eadẽ domo non cohabitent, neq; vllum inter ſe conſortium, vel familiaritatem habeant. Ad confirm. Denique ad confirmationem negatur ſimilitudo, quia periculum amittendi charitatem, valde generale eſt, & commune omnibus, quod licet aliquantulum creſcere poſſit ex iniquis moribus & exemplis parentum, tamen hoc ſcãdalum eſt valde accidentarium, & nunquam inter Catholicos deſunt ſufficientia media & auxilia, quibus poſſit facile ſuperari: at vero periculum apoſtaſiæ eſt ſpeciale & multo maius, & conſtituens hominem in proxima & ſpeciali occaſione apoſtatandi à fide ſuſcepta. Vnde eſt alia differentia, quod lapſus charitati contrarius quamuis aduerſetur iuſtitiæ, quæ datur per Baptiſmum, non tamen eſt directe cõtrarius

rius

rius profeſſioni, quæ in Baptiſmo fit, at verò apoſtaſia à fide & Eccleſia, eſt directè contraria profeſſioni, quæ fit in Baptiſmo. Et ideò periculum apoſtandi à fide multò magis repugnat condignæ adminiſtrationi Baptiſmi.

Altera difficultas.

Supereſt dicendum de poſteriori malitia, ſcilicet, contra iuſticiam. Eſt enim difficultas, an dominus habeat ius baptizandi huiuſmodi ſeruum infantem non ſeparatum à patre infideli, quamuis per accidens, & ab extrinſeco non poſſit religiosè vti hoc iure, ita vt, ſi de facto id faciat, non peccet contra iuſticiam, licèt peccet contra religionem, vel è contrario, ſi in particulari poſſit vitare illud periculum, & incommodum contra religionem, poſſit licitè baptizare ſeruum ſuum renuente patre. Et videtur ſanè hoc non eſſe contra iuſticiam. Ad quod declarandum oportet aduertere, aliud eſſe, filium eſſe in conſortio parentis, aliud verò, eſſe ſub cura illius; nam primum ſolùm dicit concomitantiam, ſeu cohabitationem, ſecundum verò dicit poteſtatem vnius in alterum. Vnde rectè poſſunt hæc ſeparari, vt per ſe conſtat. Quamuis ergo filius non ſit loco & cõuictu ſeparatus à patre, rectè intelligi poteſt propriè ac formaliter non eſſe iam ſub cura paterna, ſi ius patris in alterum translatum ſit, ita verò fieri videtur ex vi captiuitatis, & legitimæ ſeruitutis: nam per eam videtur ius paternum translatum in dominum: nam iure dominij habet poteſtatem in ſeruum ad regendum & gubernandũ illum in omnibus, quæ ad ipſum pertinẽt ergo ſiue pater ſit præſens, ſiue abſens, poteſt dominus vti hoc iure ſuo independenter à voluntate patris abſq; vlla iniuſticia. Et confirmatur, nam ſeparatio illa veluti localis, quoad conuictum & habitationem, nullum nouum ius confert domino: imò eſt actus iuris & poteſtatis priùs acquiſitæ in ipſum ſeruum: ergo ſi illa interueniente poteſt baptizare filium, inuito parẽte, imò ſi habet hoc ius vtendi hoc medio ad eum finem, etiam ante omnem ſeparationem habet hãc poteſtatem, & conſequenter non peccat contra iuſtitiam, ſi illa vtatur abſq; ſeparatione media, ſed potius vtitur iure ſuo. Et confirmatur ſecundò, quia licèt parens ſemper neceſſario ſit parens, & hac ratione videatur ſemper habere ius inſtruendi, & gubernandi filiũ, tamẽ hoc non obſtat, quominùs hæc poteſtas ſit maior apud dominum & conſequenter, quod ab ipſo poſſit impediri, ſeu præueniri (vt ita dicam) in huiuſmodi actione, & regimine, ita vt ipſe non poſſit iuſtè domino per vim reſiſtere, quominùs vtatur iure ſuo; quamuis fortaſſe occultè oblata occaſione poſſit iure paterno in filiũ vti; ſicut eſt probabilis ſententia, quod ſeruus quãtumuis ſit legitimè bello captus, habet ius fugiendi, ſi poteſt occultè, & abſq; vi, quamuis, quia abſolutè nõ manet dominus ſuæ libertatis, non poſſit per vim reſiſtere domino eum impedienti, ne fugiat. Sic ergo in præſenti, etiam ſi parens ſimul cum filio maneat, & poteſtatem paternam aliquo modo in filium retineat, tamen à Domino poterit iuſtè impediri, ne illa poteſtate vtatur: ergo poteſt dominus abſq; vlla iniuſticia illam ſibi vſurpare, & ratione illius filium baptizare, inuito parente. Quia, vt ſæpè dixi, non eſt maius ius regendi, vel gubernand filium, quàm tuendi propriam libertatem.

Pars affirmãs probatur.

Pars affirmatiua probatur. Durãnd.

In contrarium autem videtur eſſe communis ſententia. Nam ferè omnes Doctores, atque etiam Durandus ſentire videntur, non facta ſeparatione filij à patre, ſemper fieri patri iniuriam, baptizando filium ipſo inuito, etiam ſi vterque ſeruus ſit. Cuius fundamentum eſſe poteſt paulò antea inſinuatum; quia licèt pater ratione ſeruitutis priuari poſſit cura & gubernatione filij, quoad vſum, non tamen quoad proprietatẽ, & radicale ius paternum: quia eſt omnino intrinſecum & cõnaturale; ergo, ſi filius manet coniunctus patri, non poterit pater iuſtè prohiberi, quo minùs paternam curam exerceat in filium. Sicut ſi ſeruus coniugatus ſit, quamuis iure ſeruitutis poſſit iuſtè ſeparari a coniuge, vel venditione, vel donatione, &c. tamen, quamdiu non ſeparatur, iuſtè prohiberi non poteſt, quò minùs matrimonij actus cum coniuge exerceat, petendo, & reddendo debitum, & debitam curam coniugis gerendo. Nam hæ actiones ſunt valde intrinſecæ, & connaturales, quibus per ſe loquendo, non priuatur homo ratione ſeruitutis, quamuis per accidens priuari poſſit propter locorum diſtantiam. Ita ergo videtur eſſe in præſenti caſu, de quo agimus. Nam ius etiam patris erga filium eſt valde connaturale, & intrinſecum, & eiuſdem rationis ſunt actiones, quæ ab illo manant: non ergo poteſt per ſe omnino illis priuari, quamuis per accidens poſſit media ſeparatione & diſtantia loci: priuaretur autem omnino, ſi filius exiſtens in conſortio patris, ipſo inuito baptizaretur. Nam intrinſecè repugnat filium eſſe baptizatum, & manere ſub cura patris infidelis, ſiue cum illo habitet, ſiue non. Nam per Baptiſmũ fit paruulus de iuriſdictione Eccleſiæ, & ideò fieri non poteſt, vt ius gubernandi paruulum iam baptizatum, in his quæ ad Deum pertinent, maneat apud parentem infidelem; id enim, & iuri Eccleſiæ, & ſanctitati Baptiſmi repugnat; ergo per Baptiſmum fit paruulus omnino extra ius paternum; ergo ſi pater non poteſt omnino priuari hoc iure, neque etiam poterit filius baptizari, ipſo inuito.

Inter has ſententias difficile eſt ferre iudicium; nam priores rationes videntur certè valde efficaces, & magnam facere probabilitatem; quoniam ex illis non eſt difficile ſoluere fundamentum poſterioris ſententiæ; quæ nihilominùs ſecurior eſt, & in praxi ſeruanda; tum propter communem opinionem, tũ etiam propter fundamentum eius, quod eſt probabile, & exemplo adducto ex matrimonio fit valde veriſimile, ex quo vnicuiq; facile erit prioribus rationibus ſatisfacere, præſertim ad illud exemplum de fuga, & iure libertatis: nam etiam ſi admittamus illam ſententiã, quæ probabilis eſt, non eſt ſimile illud exemplum. Nam fuga eſt directè contraria dominio, & tendit ad deſtruendum illud: & ideò neceſſe eſt, vt qui habet dominium, ſaltem habeat ius impediendi fugam, At verò cura & gubernatio filij, præſertim in his, quæ ad animam ſpectant, non repugnat dominio, nec tendit in deſtructionem eius, & ideò non oportet, vt ratione ſeruitutis poſſit ſeruus directè priuari prædicto iure paterno in filium.

Obiectio.

Poteſt tamen ex hac ſententia aliquis argumentari contra ea, quæ paulò antea diximus. Nam ſi non licet per ſe ac directè, parentem omnino arcere à cura & gubernatione filij: ergo neq; etiam licebit filium ea intentione diuendere aut ſeparare à patre, vt omnino liberetur ab illius cura & gubernatione, & vt non poſſit parens curam paternam circa illum exercere, ſicut non poſſet ſeruus coniugatus, ea intentione per ſe ac directè diuendi, vt ſeparetur à cõiuge, nec poſſit matrimonij actus exercere. Reſpondetur negando conſequentiam, quando in illo fine includitur honeſtum motiuum, quale eſt baptizare, & ſaluare infidelem. Nam licet concedamus dominum non habere ius priuandi patrem omni cura & gubernatione filij ſecum conuiuentis, tamen ſimpli-

Reſpond.

ſimpliciter habet ius ſeparandi filium à patre, & cõſequenter etiam habet ius priuandi parentem omni vſu regendi filium, ſaltem media ſeparatione, quaſi per accidens: ergo poteſt hoc ipſum intendere propter quemcunque honeſtum finem. Atque idem erit proportione ſeruata in alio exemplo, quamuis intercedat diſſimilitudo. Nam in ſeparatione vnius coniugis ab altero, non poteſt propriè intercedere illa intentio Baptiſmi, de qua agimus, cùm vterque ſit adultus: tamen, ſi aliqua alia intentio honeſta excogitetur, quam poſſit dominus ſerui intendere, per illud medium vendendi ſeruum, & ſeparandi à coniuge, non video cur non poſſit hoc directè eligere, & velle propter illum finem.

Dubitatio. Sed quæri hoc loco poteſt circa hanc & præcedẽtem ſectionem: quinam infideles cenſendi ſint ex his ſeruis, cum quibus licitum eſt hoc iure vti; quod dubium ſpecialiter tractari ſolet de Iudæis, qui in aliquibus prouinciis ſub poteſtate Chriſtianorum Principum degunt. Authores enim aliqui hos Iudæos inter ſeruos computare videntur, vt Caietanus & Durandus, & expreſsè Angelus, verbo, Baptiſmus 3. num. 11. quibus fauet modus loquẽdi Innocentij III. in cap. Et ſi Iudæos. extra. de Iud. & Sarace. dicentis, *Iudæos propria culpa perpetuæ ſeruituti ſubmiſit*. Dicendum verò eſt in primis, hos Iudæos, qui nunc ſunt ſubditi Principibus Chriſtianis, non eſſe propriè ſeruos, ſicut ſunt mancipia: & ideò in eorum filiis non procedere doctrinam datam de filiis ſeruorum. Ita docet Soto, & eſt conſentaneum D. Thomæ hic ad 2. nam hoc ſenſu dicit, Iudæos eſſe ſeruos ſeruitute ciuili, id eſt, tanquam ſubditos & tributarios. Et ratio eſt, quia licet Iudæi ob culpam ſuam digni ſint ſeruitute; quo ſenſu videtur locutus Innocentius; & quamuis etiam in principio, quando per bellum ſuperati ſunt; iuſtè potuerint in captiuitatem, & ſeruitutem redigi, quod etiã in prædicto textu inſinuatur; tamen iam nunc de facto non ſunt hoc modo ſerui effecti, vt ipſe vſus ſatis docet. Tractantur enim vt Vaſalli & tributarij, nec vendi poſſunt, vt mancipia. Deinde generaliter dicendum eſt, eos tantùm infideles eſſe propriè ſeruos, qui vel iuſto bello capiuntur, vt ſunt ordinariè Saraceni, Turcæ, &c. vel qui pretio emuntur à veris dominis, qui ius habent illos vendendi: de quibus magna eſt quæſtio, quæ ad hunc locum non ſpectat: nam hîc non tractamus, quando aliquis legitimè fiat ſeruus, ſed quomodo poſſit illi Baptiſmus dari ſuppoſito dominio in eum, tanquam in ſeruum.

Caietan. Durand. Angelus. Innocen. 3. 1. Propoſitio. Soto. 2. Propoſitio.

SECTIO VI.

Vtrùm Chriſtiani teneantur huiuſmodi infantes baptiZare.

Diximus hunc actum eſſe licitum: dicendum ſupereſt, an ſit etiam ex præcepto neceſſarius: præſertim, quando Chriſtiani hos infantes à parentibus ſeparatos in bello capiunt, ita vt tunc non poſſint licitè eos parentibus ſeu tutoribus reddere, etiam accepto pretio. Quod dubium non inuenio ſub his terminis ab authoribus tractatũ: eſt tamẽ graue, quodque interdum nobis in praxim venit, & ideò dicam breuiter, quidquid in vtramq; partem occurit, quidque probabilius cenſeam.

Pars affirmatiua probatur. Scotus. Gabriel. Quòd ergo milites, qui hos infantes captiuant, vel alij, ad quorum dominium perueniunt, teneantur eos baptizare, nec poſſint licitè ampliùs eos vendere infidelibns, videtur colligi ex Scoto, Gabriele, A & aliis, quatenus ſentiunt, Principes Chriſtianos habentes infideles ſubditos, non ſolùm poſſe, ſed etiam teneri ad baptizandos eos, ſi commodè poſſint. Et poteſt fundari primò in officio & iure dominij, ratione cuius, ſicut in hos dominos transfertur poteſtas ſupra hos infantes, ita etiam cura ſalutis eorum: ergo tenentur prouidere neceſſitati illorum: ergo & baptizare illos, quod eſt eis maximè neceſſarium. Et confirmatur, nam ſicut filius ante vſum rationis, quamdiu eſt ſub cura parentis, quia non habet voluntatem propriam, ſed voluntas patris reputatur voluntas eius; ita poſtquam conſtitutus eſt ſub poteſtate domini, voluntas domini reputatur volũtas ſerui: ergo tenetur dominus id velle fieri circa ſeruum ſuum infantem, quod ipſe, ſi poſſet, velle deberet: ſed ſi eſſet in poteſtate ſerui, teneretur potiùs velle baptizari, quàm reddi parentibus: ergo hoc ipſum tenetur velle & facere dominus. Quod etiam ſic explicatur; nam ſi ille ſeruus poſſet ratione vti, & petere Baptiſmum, non poſſet licitè dari aut vendi parentibus: ergo eandem volũtatem tenetur habere dominus, per cuius voluntatem paruulus regitur. Secundò oriri poteſt hæc obligatio ex charitate, qua tenemur amare proximum in ſpiritualibus magis, quàm nos ipſos in corporalibus vel temporalibus; & ideò tenemur ei ſubuenire in ſpirituali neceſſitate exiſtenti, etiam cùm aliqua iactura temporalis commodi pro ratione neceſſitatis & iacturæ, vt conſtat ex doctrina D. Thomæ 2. 2. q. 26. art. 5. & q. 33. ar. 2. Sed in præſenti caſu, neceſſitas paruulorum eſt grauiſſima ac ferè extrema: nam ſi reddantur parentibus, moraliter loquendo, conſtituentur in euidenti periculo infidelitatis, & mortis æternæ; ſi autem retineantur & baptizentur, in primis liberantur à grauiſſimo malo infidelitatis, & prauiſſimorum peccatorum, quæ illam conſequuntur; & deinde conſtituuntur in ſtatu, in quo probabiliſſimè ſperari poteſt æterna eorum ſalus. Deinde huic eorum neceſſitati ſubueniri poteſt abſque vlla ferè iactura temporali: nam licet parentibus non vendantur, poterunt vendi fidelibus. Dices, ſi nunquam reddantur parentibus, erit magna illorum copia inter fideles; vnde fiet, vt vili pretio æſtimentur. Sed hoc & parui momenti eſt, ſi cum ſpirituali neceſſitate conferatur, & moraliter hoc non poteſt accidere. Quia abſolute vix alicubi eſt magna copia horum infantium. Et confirmatur, quia tenemur baptizare paruulum in extrema neceſſitate conſtitutum, & morti proximum, etiam cum periculo propriæ vitæ corporalis, vt tenet probabilior ſententia, fundata in illo principio de ordine charitatis, quam tenet Syluester, verbo, Bellum. 2. §. 4. & Cordub. qui refert alios, libr. 1. qq. Theologic. quæſt. 26. dub. vlt. ergo à fortiori erit obligatio in præſenti caſu, vbi ſpiritualis neceſſitas paruuli tam grauis eſt, & temporale incommodum ferè nullum. Tertium argumentum ſumi poteſt ex ratione cooperationis. Nam Chriſtianus vendens vel tribuens hos paruulos infidelibus, videtur certè cooperari infidelitati eorum, quam exercebunt in huiuſmodi paruulos, vel ſaltem præbere illis materiam vel occaſionem prauè operandi; hoc autem videtur eſſe intrinſecè malum, ſicut dare arma gerenti iniuſtum bellum, vel pecunias exercenti vſuras.

Primo. B Secundo. C D Syluest. Cordub. E Tertio.

Pars negatiua probabilior. Nihilominus, ſimpliciter loquendo, verius videtur, ſine vllo peccato poſſe hos infantes vendi parentibus, & conſequenter abſolutè non eſſe obligationem eos baptizandi. Cui ſententiæ inprimis fauet communis doctrina Theologorũ docentium,

non

non licere, vel ſaltem non expedire, ſeparare hos A infantes à parentibus, vt baptizentur; eiuſdem autem ferè rationis eſt retinere paruulum, ne parentibus reddatur, & ſeparare illum; & quamquam hoc poſterius aliquid eſſe maius videatur, tamen authores, qui cenſent hoc poſterius non licere, vel non expedire: vt ſunt Durandus, Paludanus, Capreolus, Caietanus, & Soto, maiori ratione reſponderent, illud prius, non eſſe præceptum, ſi de hoc eſſent interrogati.

Durand. Palud. Capre. Caiet. Soto.

Probatur hęc ſententia.

Fundamentum autem huius ſententiæ eſſe debet, quia nullum eſt ſufficiens principium vnde hæc obligatio oriatur; ſupponimus enim, vt per ſe clarũ eſt, nullũ eſſe poſitiuum ius, in quo fundetur. Aſſumptum oſtenditur, diſcurrẽdo per tria capita ſuperiùs poſita. B Nam, primò, ex vi dominij non oritur hæc obligatio; licèt enim dominus, quamdiu dominium retinet, teneatur habere curam ſerui, tamẽ nõ tenetur perpetuò conſeruare huiuſmodi dominium; quia neque eſt aliqua lex iuſticiæ, quæ ad hoc obliget; neq; hic eſt neceſſarius actus dominij, ſed indifferens eſt ad retinendam vel alienandam rem, quæ ſub dominium cadit: rectè igitur probat illa ratio, teneri Chriſtianum dominum ad baptizandum ſeruum ſuũ infantẽ, quem apud ſe habet à parentibus ſeparatum, ſi decernat, nunquam eum parentibus reſtituere; non tamen probat, teneri ex titulo dominij ad non reſtituendum. Neque aliquid probat illa ratio, ꝙ voluntas domini reputatur voluntas infantis. C Eſt enim valde metaphorica, neque poteſt ad oẽs actiones applicari, præſertim ad hanc actionem vendendi ſeruum ipſum, in qua dominus vtitur iure ſuo, & operatur proprio arbitrio, & voluntate, & non quatenus in poteſtate ſua retinet voluntatem ſerui. Nihil ergo refert, quòd illa actio exiſtimetur voluntaria aut inuoluntaria paruulo ſecundum voluntatem interpretatiuam, quam habere deberet, ſi poſſet ratione vti; quia dominus nõ tenetur conformare ſe huic voluntati excogitatæ potiùs à nobis, quàm in re ipſa exiſtenti; tum quia ipſe non operatur, vt in ſe continens vel interpretans rationalem voluntatem paruuli, ſed vt dominus, qui poteſt re ſua vti, & alienare illam: tum etiã, quia, cum illa interpretatiua voluntas paruuli, neq; exiſtat, neque ſit regula præſentis actionis, nihil confert ad honeſtatem præſentiæ eius. Quare non eſt eadem ratio de infideli iam adulto, qui vellet potiùs baptizari, quàm reſtitui parentibus; nam ille iam eſt ſui iuris in his, quæ ſpectant ad bonum animæ ſuæ, in quibus nec parenti, nec domino obedire tenetur cum morali periculo ſuæ ſalutis: paruulus verò ſemper regitur aliena voluntate: & quamuis ſit ſub poteſtate domini, tamen ipſe dominus poteſt à ſe abdicare hoc ius, illudq; parenti reſtituere abſque vlla iniuſticia, vel iniuria, quam in hoc faciat ipſi paruulo.

Neq; etiam hæc obligatio oritur ex charitate: nã licèt hi paruuli hac ratione conſtituantur in aliquo periculo; non tamen obligat charitas ad ſubueniendum illis hoc medio, nõ ſolùm ob temporale incõmodum, quo tota ratio ſuperioris ſententiæ nitebatur, ſed propter alias grauiores cauſas, quales ſunt Baptiſmi reuerentia, maior libertas, & honor noſtrę fidei, & religionis, conſeruatio iuris gentium valdè neceſſarij reipublicæ Chriſtianæ. Singulæ ex his declarari poſſunt ex rationibus ſuprà factis in fauorem ſententiæ D. Tho. nimirùm, quòd infideles hoc modo baptizati frequenter ſunt parùm conſtantes in fide, quodque non decet religionem noſtram vti huiuſmodi mediis violentis, & valde extrinſecis ad aggregandos homines ad hanc religionem: nam hoc poteſt reddere illam odioſam infidelibus. Quæ rationes, quamuis extrinſecę videantur, tamen etiam charitatis ratio extrinſeca eſt, &, vt illa obliget, omnes circumſtantiæ tam extrinſecæ, quàm intrinſecæ ſunt conſiderandæ. Rurſus redemptio captiuorum iure gentium eſt introducta, & eſt valde neceſſaria ad pacem hominũ, & ad vitanda maiora mala, & homicidia: ergo non obligat ratio charitatis ad nunquam ſeruandũ, ſeu exequendũ hoc ius gentiũ in huiuſmodi infantibus, quia hinc fortaſſe maiora incommoda ſequerentur. Quod poteſt in hunc modũ explicari, quia ſi infideles intelligerent, Chriſtianos nunquam donare libertate hos infantes, atque ad hoc ius ſuis legibus obligari, et ipſi infideles retinerent apud ſe noſtros infantes captiuos, neque eſſet locus redemptioni eorum; exponerentur ergo filij Chriſtianorum magno periculo, vt filios infidelium eo liberaremus. Imò detrimentum noſtrorum infantium eſſet multò certius, quàm ſit vtilitas infantium infidelium: quia facilius eſt degenerare à vera fide, & in errorem deflectere, quàm conſtanter preſeuerare in fide ſuſcepta ſine proprio conſenſu, & contra veterem parentum conſuetudinem.

Obiectio.

Dicetur fortaſſe, non eſſe faciendum malum, vt vitetur maius. Reſpondetur, hoc eſſe quod inquirimus, an hoc malum ſit, ſcilicet, reddere hos paruulos parentibus infidelibus; & hoc negamus eſſe malũ. Nam per ſe ex obiecto nullam malitiam habet: aliud verò malum, quòd inde timetur, ſcilicet, quod hi paruuli fiant infideles, non fit à Chriſtianis illos vendentibus, ſed a parentibus; permittitur autem à Chriſtianis, qui illos vendunt, & hoc modo licitum eſt, & charitati conſentaneũ, permittere minus, magisq; alienum malum, propter vitandum maius ac magis proprium.

Reſpon.

Inſtantia.

Aliter reſponderi poteſt, reuera nõ vitari hoc maius malum, quia infideles de facto nũquam concedunt libertatem infantib. Chriſtianorum, quos captiuant, ſed omnino apud ſe retinent, vt paganos illos efficiant: ita enim refertur.

Reſpõdetur.

Reſpondetur ſi ita eſt, licitum eſt par pari referre. D Vix tamẽ credibile eſt, eos nunquã diuendere huiuſmodi infantes, quamuis fortaſſe difficiliùs & maiori pretio id faciant: quapropter non expedit eis dare occaſionem, vt in hoc negotio duriores fiant; & ideò non eſt hæc obligatio noſtris militibus, ſeu fidelibus imponenda. Accedere vlteriùs poteſt temporale detrimentum, quod interdum eſſe poteſt non minimæ exiſtimationis, ſi nõnulla alia præter ſuprà dicta cõſiderentur. Primum, quod huiuſmodi ſerui toto tẽpore infantiæ nullam vtilitatem afferunt dominis ſuis, ſed potiùs ſunt illis ſumptui, & labori. Deinde, ſæpè non poſſunt illos apud ſe retinere, neq; educare & alere, vt verbi gratia, ſi domini, qui illos captiuant, ſunt milites, qui neq; inueniunt Chriſtianos E homines, qui illos velint emere, nec poſſunt cõmodè illos in aliquam prouinciam Chriſtianorũ transmittere, nec ſecum ferre: cur ergo hi non poterunt pretio accepto ad ſuos remittere? Quin potiùs hinc vlteriùs fieret, vt milites intelligentes, ſe non poſſe captiuare hos paruulos cum aliqua vtilitate, ſed potiùs cum magno onere & obligatione, vel remiſſius bellum agant, vel certè illos interficiendos cenſeant potiùs, quàm captiuandos. Igitur, penſatis omnibus, hoc mediũ perperuæ ſeruitutis, quod valde extrinſecum eſt, tot habet incommoda, vt non poſſit abſolutè exiſtimari charitas ad illud obligare, loquendo moraliter ac regulariter, quamuis fortaſſe in aliquo ſpeciali caſu, præſertim ſi extrema neceſſitas interueniat, hæc obligatio admitti poſſit.

Vltimum

Vltimum caput, quod ex cooperatione ſumebatur, minoris eſt difficultatis: negamus enim hanc eſſe cooperationem. Nā Chriſtianus vendens ſeruum, vtitur iure ſuo & rem facit ex obiecto, vel indifferētem, vel bonam, ſcilicet, filium parentibus reſtituere; quicquid verò poſteà ſequitur, eſt per accidens ex malitia parentum, quā alter vitare non tenetur propter dictas cauſas; & ideò illi non imputatur. Sicut non eſt malum ſoluere pecunias homini exercenti vſuras, quamuis ipſe malè ſit illis vſurus: quia hoc eſt

1. Corollarium. valde extrinſecum, & accidentarium. Nulla eſt ergo ſufficiens ratio huius obligationis, generatim loquendo. In particulari verò, vt dixi, conſiderandæ ſunt omnes circūmſtantiæ, non ſolum ad iudicandum de obligatione, quæ vel nunquam, vel rarò intercedit, ſed etiam ad conſulendum, quid agere ex-

2. Corollarium. pediat, quidue melius ſit. Atque hinc etiam à fortiori colligitur, quando aliquis apud ſe habet captiuum parentem ſimul cum paruo filio, non eſſe obligationem ſeparandi vnum ab altero, vt baptizetur infans; tum quia opinio probabilis eſt, hoc non licere; multò ergo probabilius erit, non eſſe neceſſarium: Tum etiam, quia ferè omnes rationes factæ, eadem vel maiori proportione hic applicari poſſunt, neque vlla noua ratio in contrarium occurrit.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm pueri in maternis vteris poſiti ſint baptizandi.

4.d.6.q.1.a.1.q.1. & dif. 23.q.2.ar.2. q.1.ad1.&2.

AD vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod pueri in maternis vteris exiſtentes poſſint baptiƷari. Efficacius enim eſt donum Chriſti ad ſalutē, quàm peccatum Adæ ad damnationem, vt Apoſt. dicit, Rom. 5. Sed pueri in maternis vteris damnantur propter peccatum Adæ. Ergo multò magis ſaluari poſſunt per donum Chriſti; quod quidem fit per Baptiſmum. Ergo pueri in maternis vteris exiſtentes poſſunt baptizari.

2. Præterea, Puer in vtero matris exiſtens, aliquid matris eſſe videtur. Sed baptizata matre, baptiƷatur quicquid eſt eius intra ipſam exiſtens. Ergo videtur, quod baptiƷata matre, baptiƷetur puer in vtero eius exiſtens.

3. Præterea, Mors æterna peior eſt, quàm mors corporalis. Sed de duobus malis minus malum eſt eligendum. Si ergo puer in vtero matris exiſtens baptizari non poteſt, melius eſſet, quod mater aperiretur, & puer vi eductus baptizaretur, quàm quòd puer æternaliter damnaretur abſq; Baptiſmo decedens.

4. Præterea, Contingit quandoque, quod aliqua pars pueri prius egreditur: ſicut legitur Geneſ. 38. quod pariente Thamar, in ipſa effuſione infantium, vnus protulit manum, in qua obſtetrix ligauit coccinum, dicens, Iſte egredietur prior; illo verò manum retrahente, egreſſus eſt alter. Quandoq; autem in tali caſu imminet periculum mortis. Ergo videtur, quod illa pars debeat baptiƷari, puero adhuc in materno vtero exiſtente.

Epi.57. inter me. & fi. to.2. SED *contra eſt, quòd Auguſt.* * *dicit in Epiſt. ad Dardanum; Nemo renaſcitur, niſi primò naſcatur. Sed Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Non ergo debet aliquis baptiƷari, priuſquam ex vtero naſcatur.*

RESPONDEO *dicendum, quod de neceſſitate Baptiſmi eſt, quod corpus baptizandi aliquo modo aqua abluatur, cum Baptiſmus ſit quædam ablutio, vt ſuprà dictum eſt.* *

q 66. art.1. *Corpus autem infantis, antequam naſcatur ex vtero, non poteſt aliquo modo ablui aqua, niſi fortè dicatur, quod ablutio baptiſmalis, qua corpus matris lauatur, ad filium in ventre exiſtentem perueniat. Sed hoc eſſe non poteſt: tum quia anima pueri, ad cuius ſanctificationem ordinatur Baptiſmus, diſtincta eſt ab anima matris: tum quia corpus pueri*

A *animati, iam eſt formatum, & per conſequens à corpore matris diſtinctum. Et ideò Baptiſmum, quo mater baptiƷatur, non redundat in prolem, in vtero matris exiſtentem. Vnde Auguſtinus* * *dicit contra Iulianum. Si ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertinet, ita vt eius pars imputetur, non baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt, aliquo mortis vrgente periculo, cum eum geſtaret in vtero. Nunc verò cùm ipſe etiam, ſcilicet infans baptizetur, non vtique ad maternum corpus; cum eſſet in vtero pertinebat. Et ita relinquitur, quod nullo modo infantes in maternis vteris exiſtentes, baptiƷari poſſunt* Lib.6.c.8. nō longe ante med. tom.7.

AD primum ergo dicendum, quod pueri in maternis vteris exiſtentes, nondum prodierunt in lucem, vt cum aliis hominibus vitam ducant. Vnde non poſſunt ſubijci actioni humanæ,

B *vt per eorum miniſterium ſacramenta recipiant ad ſalutem. Poſſunt tamen ſubijci operationi Dei, apud quem viuunt, vt quodam priuilegio gratiæ ſanctificationem conſequantur: ſicut patet de ſanctificatis in vtero.*

AD ſecundum dicendum, quod membrum interius matris eſt aliquid eius per continuationem & vnionem naturalem partis ad totum; Puer autem in vtero matris exiſtens, eſt aliquid eius per quandam colligationem corporum diſtinctorum. Vnde non eſt ſimilis ratio.

AD tertium dicendum, quod non ſunt facienda mala, vt eueniant bona, vt dicitur Roman. 3. & ideò non debet homo occidere matrem, vt baptizet puerum. Si tamen mater

C *mortua fuerit, viuente prole in vtero, debet aperiri, vt puer baptiƷetur.*

AD quartum dicendum, quod expectanda eſt totalis egreſſio pueri ex vtero ad Baptiſmum, niſi mors immineat. Si tamen primò caput egrediatur, in quo fundantur omnes ſenſus, debet baptiƷari, periculo imminente: & non eſt poſtea rebaptizandus, ſi eum perfectè naſci contigerit. Et videtur idem faciendum, quæcunque alia pars egrediatur, periculo imminente. Quia tamen in nulla exteriorum partium integritas vitæ ita conſiſtit, ſicut in capite; videtur quibuſdam, quod propter dubium, quacunque alia parte corporis abluta, puer poſt perfectam natiuitatem ſit baptizandus ſub hac forma; Si non es baptizatus, ego te baptizo.

COMMENTARIVS.

D HIc articulus ferè expoſitus eſt in ſuperioribus: nam ſi paruulus omnino clauſus eſt in vtero matris, conſtat non poſſe baptizari; quia neque aqua tangi in ſeipſo poteſt, neque per matrem baptizari, nam cum ſit perſona ab illa diſtincta, ablutio matris, non poteſt ablutio filij reputari, vt benè notauit Auguſtinus 6. cont. Iulia. cap. 1. & cap. 6. habetur in cap. Si quidquid, de conſecrat. diſtin. 4. Et ideò in Conc. Neocæſari. cap. 6. dicitur, Baptiſmum mulieris prægnantis non communicari, nec prodeſſe filio. Oportet ergo, vt prius aliquo modo egrediatur ex vtero. Et quidem extra caſum

E neceſſitatis, iam ſuprà diximus expectandum eſſe, vt perfectè naſcatur: in neceſſitate verò baptizari poteſt ſtatim ac ex vtero exiit pars corporis, quæ ad Baptiſmum perficiendum ſufficit, vt ſuperius, diſp. 20. ſect. 2. dictum eſt.

Hic verò ſolùm addendum occurrit, cum dicitur, debere hominem priùs naſci ex vtero, vel omnino, vel ex parte, quàm baptizetur; non oportere intelligi de propria natiuitate. Quacunque enim ratione fieri poſſit, vt abluatur, id ſatis erit ad valorem Baptiſmi; etiam ſi propria natiuitas humana non præcedat, quia ſubſtantia ſacramenti conſiſtit in ablutione ſub debita forma verborū. Vnde ſi mortua ſit mater habens infantem in vtero, & aperiatur, ac detegatur puer, illa nō eſt propria corporalis natiuitas, & tamē circa illū puerū perfici poteſt Non eſt expectanda propria natiuitas, vt infans baptizari poſſit.

Baptiſmus

Baptiſmus; nec ſolum poteſt, ſed etiam debet, quã- A do mater prius mortua eſt: nam interficere, & aperire adhuc viuentem, ne prius filius ſine Baptiſmo moriatur, nunquam licet, vt benè Palud. notauit in 4. diſtin. 6. quæſt. 1. quod eſt intelligendum, etiam ſi mater ſit iam non morti proxima & infallibiliter expectetur mors eius, ac probabiliter timeatur, ne filius priùs moriatur. Quia non ſunt facienda mala, vt eueniant bona; & quamdiu vita durat, nemo eſt dominus eius, vt poſſit illam violenter auferre propter ſalutem alterius.

Paludanus.

Si mulier prægnãs ſit morte digna accelerare poteſt eius mors, vt puer baptizari poſſit. l. prægnantẽ. ff. de pœnis.

Solùm poſſet excipi caſus, quando mater aliàs eſt morte digna, & iuſtè eſt ad illã damnata: nam licet tunc regulariter differendum ſit ſupplicium matris vſque ad partum propter bonum prolis, vt ha- B betur in lege, Prægnantem. ff. de Pœnis: Tamen ſi fingatur caſus in quo eo tempore, quo differtur ſupplicium, credatur priùs moriturus paruulus, quã ad partum, vel natiuitatem peruenerit, & in eo caſu, quamuis Paludanus dubius ſit: quia (inquit) hoc non eſt in iure expreſſum; mihi tamen, non videtur eſſe dubium, quin tunc liceat anticipare ſupplicium, quantum fieri poſſit, ſeruato ordine iuris, & iuſtitiæ, quia tunc nulli fit iniuria, & cedit in maximum ſpirituale bonum prolis: nam dilatio, quæ in iure conceditur, non eſt propter matrem, ſed in filij vtilitatem: ſi ergo non ſolum ceſſet hæc vtilitas, verùm etiam credatur cedere in magnum C detrimentum prolis, non eſt neceſſarium, nec legi conſentaneum in tali caſu differre ſupplicium.

Obiectio. Reſpon.

Dices, ceſſante fine legis in particulari, non ceſſare obligationem legis: Reſpondetur primò, illud eſſe certum, quando tantùm ceſſat negatiuè, non verò ſi ceſſet contrariè, prout accideret in prædicto caſu; quia non ſolum non eſſet vtilis proli, talis dilatio ſupplicij, ſed etiam eſſet in magnum detrimentum eius. Deinde illa lex reſpectu prolis eſt potiùs beneficium quoddam & priuilegium, quàm præceptum; & ideò, ſi in particulari caſu non habet rationem beneficij, & priuilegij, ſed potiùs nocumenti, talis caſus non cenſetur ſub illa lege com- D prehendi. Et hæc quidem vera ſunt ex ſuppoſitione huiuſmodi euentus. Exiſtimo tamen moraliter vix poſſe accidere huiuſmodi caſum. Nam ſemper maius periculum imminet proli, ſi mater interficiatur, & ideò loquendo practicè, & moraliter ſemper eſt differendum ſupplicium vſque ad partum.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm furioſi & amentes debeant baptizari.

AD duodecimnm ſic proceditur. Videtur, quod furioſi & amentes non debeant baptiZari. Ad ſuſceptionem enim Baptiſmi requiritur intentio in eo qui baptizatur: vt ſupra dictum eſt. Sed furioſi & amentes, cum careant vſu rationis, non poſſunt habere ordinatam intentionem; ergo non debent baptiZari.

2. Præterea, Homo bruta animalia ſuperexcedit in hoc, quod habet rationem. Sed furioſi & amentes non habent vſum rationis: & quandoque etiam in eis non expectatur, ſicut expectatur in pueris. Ergo videtur, quod ſicut bruta animalia non baptiZantur, ita nec tales furioſi & amentes debent baptiZari.

3. Præterea, Magis eſt ligatus vſus rationis in furioſis vel amentibus, quàm in dormientibus. Sed Baptiſmus non conſueuit dari dormientibus. Ergo non debet dari amentibus & furioſis.

Lib. 4. c. 4. parũ ante med. tom. 1.

SED *contra eſt, quòd Auguſtin. dicit, 4. Confeſſ. de amico ſuo, qui cum deſperaretur, baptizatus eſt neſciens: & tamen Baptiſmus in eo efficaciam habuit. Ergo carentibus vſu rationis, aliquando Baptiſmus dari debet.*

RESPONDEO *dicendum, quod circa amentes & furioſos eſt diſtinguendum. Quidam enim ſunt à natiuitate tales, nulla habentes lucida interualla: in quibus etiam nullus vſus rationis apparet. Et de talibus, quantum ad Baptiſmi ſuſceptionem, videtur eſſe idem iudicium & de pueris, qui baptizantur in fide Eccleſiæ, vt ſupra dictum eſt.* Alij verò ſunt amentes, qui ex ſana mente, quam habuerunt prius in amentiam inciderunt. Et tales ſunt iudicandi ſecundum voluntatem, quam habuerunt, dum ſanæ mentis exiſterent. Et ideò, ſi tunc apparuit in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, debet eis exhiberi in furia & amentia conſtitutis: etiam ſi tunc actu contradicant: alioquin, ſi nulla voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum in eis apparuit, dum ſanæ mentis eſſent, non ſunt baptiZandi.* Quidam verò ſunt, qui, etſi à nati- uitate fuerint furioſi vel amentes, habent tamen aliqua lucida interualla, in quibus rectâ ratione vti poſſunt. Vnde ſi tunc baptizari voluerint, baptiZari poſſunt etiam in amentia conſtituti. Et debet eis tunc ſacramentum conferri, ſi periculum timeatur: alioquin melius eſt, vt tempus expectetur, in quo ſint ſanæ mentis, ad hoc, quod deuotiùs ſuſcipiant ſacramentum. Si autem tempore lucidi interualli non appareat in eis voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum, baptizari non debent in amentia conſtituti. Quidam verò ſunt, qui, etſi non omnino ſanæ mentis exiſtant, in tantum tamen ratione vtuntur, quòd poſſunt de ſua ſalute cogitare, & intelligere ſacramenti virtutem. Et de talibus idem eſt iudicium, ſicut de his, qui ſanæ mentis exiſtunt, qui baptizantur volentes, non autem inuiti.*

ar. 9. huius q.

Vt habetur in Decr. lib. 3. ti. 42 c. 2. in fin.

AD primum ergo dicendum, quod amentes, qui nunquam habuerunt, nec habent vſum rationis, baptizantur ex intentione Eccleſiæ, ſicut & ex actu Eccleſiæ credunt & pœnitent: ſicut ſupra de pueris dictum eſt. Illi verò, qui aliquo tempore habuerunt vel habent vſum rationis, ſecundum propriam intentionem baptiZantur, quàm habent vel habuerunt tempore ſanæ mentis.*

ar. 9. huius q.

AD ſecundum dicendum, quod furioſi vel amentes carent vſu rationis per accidens, ſcilicet propter aliquod impedimentum organi corporalis: non autem propter defectum animæ rationalis, ſicut bruta animalia. Vnde non eſt de his ſimilis ratio.

AD tertium dicendum, quod dormientes non ſunt baptizandi, niſi periculum mortis immineat: in quo caſu baptizari debent, ſi priùs in eis voluntas apparuit ſuſcipiendi Baptiſmum, ſicut & de amentib. dictum eſt. ſicut Aug.* narrat in 4. lib. Confeſſ. de amico ſuo, qui baptizatus eſt neſciens, propter periculum mortis.*

In cor art. Lib 4. c. 4. parum ante med tom. 1.

COMMENTARIVS.

HIc articulus iam eſt in ſuperioribus explicatus Nam hi amentes, ſi ſint perpetui, inter infantes computantur: ſi verò aliquando vſum rationis habuerunt, eadem eſt ratio de illis, quæ de aliis adultis, iudicandi autem ſunt iuxta ſtatum, & voluntatem E in qua inuenti ſunt, quando in amentiam inciderunt. Neque circa litteram D. Thomæ aliquid nouum, aut ſpeciale notandum occurrit.

QVAESTIO LXIX.

De effectibus Baptiſmi, in decem articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de effectibus Baptiſmi.*

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrùm per Baptiſmum auferantur omnia peccata.

Secundò vtrùm per Baptiſmum liberetur homo ab omni pœna.

Tertiò, vtrùm Baptiſmus auferat pœnalitates huius vitæ.

Quartò, vtrùm per Baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes. A

Quintò, de effectibus virtutum, qui per Baptiſmum conferuntur.

Sextò, vtrùm etiam paruuli in Baptiſmo gratias & virtutes accipiant.

Septimò, vtrùm per Baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cœleſtis.

Octauò, vtrùm Baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.

Nonò, vtrùm fictio impediat effectum Baptiſmi.

Decimò, vtrùm, recedente fictione, Baptiſmus obtineat ſuum effectum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per Baptiſmum tollantur omnia peccata.

2.d.32.q.11. ar.1.&4.d.4. q.2.ar.1. q.1. & d.17.q.3. ar 5.q.1.& 4. con.c.50,& 72.col.2.& He.6.co.3.fi.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmum non tollantur omnia peccata. Baptiſmus enim eſt quædam ſpiritualis regeneratio, quæ contraponitur generationi carnali; ſed per generationem carnalem homo contrahit ſolùm originale peccatum, ergo per Baptiſmum ſoluitur ſolum originale peccatum.

2. Præterea, Pœnitentia eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum. Sed ante Baptiſmum in adultis requiritur Pœnitentia, ſecundum illud, Actorum 2. Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum. Ergo Baptiſmus nihil operatur circa remiſſionem actualium peccatorum.

Mar.9.ſuper illud verbū Hoc genus dæmoniorū non eiicitur, niſi,&c.to.9.

3. Præterea, Diuerſorum morborum diuerſæ ſunt medicinæ: quia, ſicut Hieron. dicit, non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum. Sed peccatum originale, quod per Baptiſmum tollitur, eſt aliud genus peccati à peccato actuali. Ergo non omnia peccata remittuntur per Baptiſmum.*

SED *contra eſt, quòd dicitur Ezech.36. Effundam ſuper vos aquam mundam: & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris.*

RESPONDEO *dicendum, quod, ſicut Apoſtolus dicit, Roman. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto* IESV, *in morte ipſius baptizati ſumus. Et poſteà concludit. Ita & vos exiſtimate mortuos qnidem eſſe peccato; viuentes autem Deo in Chriſto* IESV *Domino noſtro. Ex quo patet, quòd per Baptiſmum homo moritur vetuſtati peccati: & incipit viuere nouitati gratiæ. Omne autem peccatum ad priſtinam vetuſtatem pertinet. Vnde conſequens eſt, quòd omne peccatum per Baptiſmum tollatur.*

AD primum ergo dicendum, quòd, ſicut Apoſt. dicit, Roman. 5. Peccatum Adæ non tantum poteſt, quantum poteſt donum Chriſti, quod in Baptiſmo percipitur. Nam iudicium ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Vnde Auguſtin. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum, quod generante carne tantummodò trahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu, non ſolum originalium, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum.*

Lib.1. de peccato.meritis & remiſſ.cap. 15.in fi.to.7.

AD ſecundum dicendum, quod nullius peccati remiſſio fieri poteſt, niſi per virtutem paſſionis Chriſti: vnde & Apoſtolus dicit, Hebr.9. quod ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Vnde motus humanæ voluntatis, qui eſt in pœnitente, non ſufficeret ad remiſſionem culpæ, niſi adeſſet fides paſſionis Chriſti, & propoſitum participandi ipſam, vel ſuſcipiendo Baptiſmum, vel ſubijciendo ſe clauibus Eccleſiæ. Et ideò, quando aliquis adultus pœnitens ad Baptiſmum accedit, conſequitur quidem remiſſionem omnium peccatorum ex propoſito Baptiſmi, perfectius autem ex reali ſuſceptione Baptiſmi.

AD tertium dicendum, quòd ratio illa procedit de particularibus medicinis. Baptiſmus autem operatur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina omnium peccatorum. Et ideò per Baptiſmum omnia peccata tolluntur.

COMMENTARIVS.

RESpondet D.Thom. Baptiſmum habere virtutem ad tollendum omne peccatum. Quam veritatem in argumento, ſed contra, confirmat ex illo, Ezech.36. *Effundam ſuper vos aquam mundam*, quem locum, vt ſuprà notaui diſp. 20. ſect.1. Hierony. de aqua Baptiſmi intelligit. Quam expoſitionem Theodoretus etiam ſequitur, atque eodem modo interpretatur Cyprianus, epiſt.70.& in 76.in 2. par. illius, aliàs lib. 4. epiſt.7. ſumitur etiam ex Athanaſio epi.ad Serapionem, contra eos, qui dicunt Spiritum ſanctum eſſe creaturam: dicit enim promiſſiones ibi B per Ezechielem factas, ſolum tempore Meſſiæ eſſe impletas. In corpore autem articuli, eandem veritatem confirmat ex Paulo, ad Rom.6. dicente. *Nos per Baptiſmum conſepeliri Chriſto in mortem, vt in nouitate vitæ ambulemus*: quod infra exponens ait, eos qui baptizati ſunt, *mortuos quidem eſſe peccato, viuentes autem Deo in Chriſto Ieſu Domino noſtro*; mori autem peccato, vt ſuperiùs idem Paulus expoſuerat, idem eſt, quod iuſtificari à peccato.

Ezech.36. Hieron. Theodoret. Cyprian. Athanaſ. Rom.6.

Ex quo loco colligit D. Thom. rationem, quæ dupliciter formari poteſt, primò, quia non poteſt quis iuſtificari ab vno peccato, verbi gratia, originali, quin iuſtificetur ab omnibus: ſi ergo Baptiſmus habet virtutem iuſtificandi hominem à peccato, neC ceſſe eſt, vt poſſit delere omnia peccata. Quæ ratio procedit optimè de omnibus peccatis, quæ gratiam tollunt, vt ſunt originale, & mortalia omnia; de venialibus autem non videtur ita procedere; quia hæc non neceſſariò tolluntur per iuſtificationem à peccato. Poteſt tamen facilè extendi ratio, quia licèt nō ſit ſimpliciter neceſſarium remitti venialia peccata ſimul cū mortalibus, quia poteſt homo ponere impedimentū: tamen à fortiori neceſſarium eſt, vt qui virtutem habet tollendi mortalia peccata, habeat etiam tollendi venialia, ſi homo ſit diſpoſitus, ſeu obicem non ponat: quia hic effectus minor eſt, & eiuſdem ordinis cum illo, ſeu ſubordinatus illi. Secundo modo poteſt formari ratio D. Thomæ, quia D per Baptiſmum ita iuſtificatur homo, vt omnino cenſeatur mori vitæ præteritæ, & in nouum hominem reſtitui: vnde in alio loco Ezechielis dicitur accipere nouum cor, & nouum ſpiritum; omnia autem peccata ante Baptiſmum commiſſa pertinent ad veterem vitam: ergo omnia illa pereunt, & ſuffocantur in baptiſmate.

Ratio D.Th.

In ſolutione ad primum, rationem reddit Diuus Thomas, cur per regenerationem Baptiſmi non ſolum tollatur originale peccatum, ſed etiam alia, cū per regenerationem carnalem ex Adamo ſolum originale peccatum contrahamus, & non alia; & rationem reddit, quia efficacior eſt virtus Chriſti, quā defectus Adæ. Quod confirmat ex illo, ad Rom. 5. E *Non ſicut delictum, ita & donum*, & infra. *Non ſicut per vnum peccatum, ita & donum. Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem*, Quorum verborum ſenſus eſt, Chriſti donum eſſe efficacius. Nam lapſus Adæ ſolum vnum delictum potuit in poſteros transfundere. Chriſti autem meritum nonſolum illud peccatum, ſed & reliqua omnia, quæ omnes homines poſteà committunt, poteſt auferre. Atque ita exponunt ibi Chryſoſtom. ſerm. 10. Theodoret. Theophyl. Ambroſ. & alij, & Auguſt. quem D.Tho. citat. Quod teſtimoniū, & ratio in illo fundata, rectè procedit de virtute Chriſti in communi; tamen quia hæc virtus non ſolum per Baptiſmum, ſed etiam per alia media applicatur, ideò non videtur tam efficaciter procedere

Rom.5. Chryſoſt. Theodoret. Theophyl. Ambroſ. Auguſt.

dere in particulari de Baptiſmo. Sed dicendũ eſt, illa ratione probari, habuiſſe Chriſtum virtutem ad inſtituendum talem modum regenerationis, quo omnia peccata delerentur, & hoc eſt, quod immediatè probat D. Tho. Nam quod oportuerit hanc regenerationem eſſe in huiuſmodi in corp. artic. ſatis probatũ eſt. Atq; eodem ſenſu accipiendũ eſt, quod in ſolutione ad tertium, dicit D. Tho. Baptiſmum eſſe remedium ſufficiens ad omnia genera peccatorum tollenda, quia paſſio Chriſti, in cuius virtute operatur, eſt vniuerſalis medicina omnium peccatorum. Videri.n. poteſt hæc ratio inſufficiens: quoniã ſimiliter inferri poſſet ſacramentum Pœnitentiæ, Extremæ vnctionis, & alia ſufficere ad omnia peccata tollenda: quoniam operantur in virtute paſſionis Chriſti, quæ eſt vniuerſalis medicina. Igitur ex illo principio ſolum intendit D. Tho. concludere, in paſſione Chriſti eſſe virtutem ſufficientem ad inſtituendum aliquod ſacramentum, quod vniuerſaliter delet omnia peccata: quod autem communicauerit hanc virtutem Baptiſmo, quodq; ad hunc effectum ſit ſpecialis ratio in illo magis, quàm in aliis ſacramentis, ex aliis principiis iam inſinuatis probatum ſupponitur.

In ſolutione ad ſecundum, tangit Diuus Thomas quæſtionem de neceſſitate Baptiſmi ad prædictum effectum, quam paulò poſt ex profeſſo diſputabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm per Baptiſmum liberetur homo ab omni reatu peccati.

Sup. 68. art. 5. & 3. d. 19. art. 3. q. 2. Et 4. d. 4. q. 2. ar. 1. q. 2. & ar. 3. q. 1. & d. 7. q. 1. a. 1. q. 1. & 4. cõc. c. 58. 59. & 72. col. 2. & Rom. 11. le. 4. col. 4. & 5. Et Heb. 6. col. 3. fin. Lib. 1. retrac. c. 9. & li. 3. de lib. arb. c. 18. tom. 1. q. 62. ar. 3.

AD ſecundnm ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmum non liberetur homo ab omni reatu peccati. Dicit enim Apoſtol. Roman. 13. Quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt. Sed culpa non ordinatur, niſi per pœnam, vt Auguſt. dicit. Ergo per Baptiſmum non tollitur reatus pœnæ præcedentium peccatorum.*

2. Præterea, Effectus ſacramenti aliquam ſimilitudinem habet cum ipſo ſacramento: quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod figurant: vt ſupra dictum eſt. Sed ablutio baptiſmalis habet quidem aliquam ſimilitudinem cum ablutione maculæ: nullam autem ſimilitudinem habere videtur cum ſubtractione reatus pœnæ. Non ergo per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ.*

3. Præterea, Sublato reatu pœnæ, aliquis non remanet dignus pœna: & ita iniuſtum eſſet eum puniri. Si igitur per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ, iniuſtum eſſet, poſt Baptiſmum ſuſpendere latronem, qui antea homicidium commiſit: & ita per Baptiſmum tolleretur rigor humanæ diſciplinæ: quod eſt inconueniens. Non ergo per Baptiſmum tollitur reatus pœnæ.

Super illud ad Rom. 11. tom. 5.

SED *contra eſt, quod Ambroſ.* dicit ſuper illud, Rom. 11. Sine pœnitentia ſunt dona Dei & vocatio. Gratia, inquit, Dei in Baptiſmo gratis omnia condonat.*

Ar. præ. & q. 68. ar. 5. ad 1. & art. 2.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt*) per Baptiſmum aliquis incorporatur paſſioni & morti Chriſti, ſecundum illud, Roman. cap. 6. Si mortui ſumus cum Chriſto, credimus, quia ſimul etiam viuemus cum eo. Ex quo patet, quod omni baptizato communicatur paſſio Chriſti ad redimendum, ac ſi ipſe paſſus & mortuus eſſet. Paſſio autem Chriſti (ſicut dictum eſt*) eſt ſufficiens ſatisfactio pro omnibus peccatis omnium hominum. Et ideò ille, qui baptizatur, liberatur à reatu totius pœnæ ſibi debitæ pro peccatis, ac ſi ipſe ſufficienter ſatisfeciſſet pro omnibus peccatis ſuis.*

q. 63. ar. 5.

AD primum ergo dicendum, quod quia pœna paſſionis Chriſti communicatur baptizato, in quantum ſit membrum Chriſti, ac ſi ipſe pœnam illam ſuſtinuiſſet, ideò eius peccata remanent ordinata per pœnam paſſionis Chriſti.

A *AD ſecundum dicendum; quod aqua non ſolum abluit, ſed etiam refrigerat. Et ita ſuo refrigerio ſignificat ſubtractionem reatus pœnæ, ſicut ſua ablutione ſignificat emundationem à culpa.*

AD tertium dicendum, quod in pœnis, quæ iudicio humano inferuntur, non ſolum attenditur, qua pœna ſit homo dignus, quoad Deum, ſed etiam in quo ſit obligatus, quoad homines, qui læſi & ſcandalizati ſunt per peccatum alicuius. Et ideò licèt homicida per Baptiſmum liberetur à reatu pœnæ, quoad Deum, remanet tamen obligatus adhuc, quoad homines, quos iuſtum eſt ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa. Piè tamen talibus princeps poſſet pœnam indulgere.

B

COMMENTARIVS.

Titulus explicatus.

PEr reatum peccati intelligit D. Thomas obligationem ad pœnam temporalem; nam obligatio ad æternam pœnam cum ipſa culpa neceſſariò tollitur: nam licet formaliter non ſit ipſa culpa, ſed effectus, vel proprietas illius, eſt tamen ita per ſe coniuncta cũ macula culpæ mortalis, vt ſit inſeparabilis ab ipſa ſaltem ſecundum legem Dei ordinariam. Solet autem ſæpè, ablata culpa, manere obligatio ad pœnam temporalem, vt inferiùs tractando de ſacramento Pœnitentiæ dicendum eſt; & ideò meritò inquirit D. Thomas; an ita etiam contingat in baptizatis, & reſpondet, per ſe loquendo, non ita contingere, ſed Baptiſmum per ſe &

C virtute ſua, delendo culpam, redimere omnem pœnam, atque adeò omnem obligationem ad pœnam manantem ex culpa. Dico autem, per ſe & virtute ſua, quoniam ad hunc effectum nulla eſt ſatisfactio neceſſaria ex parte ſuſcipientis ſacramentum neq; alia diſpoſitio præter illam, quæ neceſſaria eſt ad remiſſionem culpæ. Vnde fit, hunc effectũ nunquam impediri, niſi per obicem, quo remiſſio culpæ impediatur, quia remiſſa culpa, nihil eſt, quod obſtare poſſit ad remiſſionem pœnæ, ſi ex parte hominis nulla ſatisfactio eſt neceſſaria. Hanc verò cõcluſionem ſic explicatam optimè probat D. Thomas in argumento. Sed contra, ex Ambroſio, ad,

Baptiſmus delendo culpam per ſe rẽ dimit omnẽ pœnam.

Ratio concluſionis.

D Roman. 11. in quo præter verba, quæ D. Thomas affert, notanda ſunt illa: *Gratia Dei in Baptiſmate non quærit gemitum, aut planctum, aut opus aliquod, niſi ſolam ex corde profeſſionem.* In corpore verò articuli ferè non affert Diuus Thomas rationem diſtinctam à ratione præcedentis articuli, & ideò nihil hoc loco addere oportet: nam de re ipſa ſtatim diſputaturi ſumus. Solutiones autem argumentorum claræ ſunt, ſolum eſt notanda ſolutio ad tertium, in qua Diuus Thomas declarat concluſionem poſitam intelligendam eſſe de reatu peccati reſpectu Dei, non verò reſpectu Reipublicæ, ſeu temporalis Principis. Nam licet peccata ſint coram Deo remiſſa, poteſt manere homo obligatus coram ho-

E minibus ad pœnam humanam, ſeu corporalẽ: quia eſt diſtincta ratio huius pœnæ, & fieri poteſt, vt nõ ſit illi ſatisfactum, vel etiam, vt non expediat, ablata vna pœna, alteram auferri: & ita inquit D. Thomas contingere in Baptiſmo, qui ſolum eſt inſtitutus ad tollendam culpam & pœnam coram Deo, non tamen coram hominibus, quos iuſtum eſt, (inquit) ædificari de pœna, ſicut ſunt ſcandalizati de culpa, poſſentque homines occaſionem ſumere multiplicandi publica peccata ante Baptiſmum, ſi ſcirent, nullum eis ſupereſſe humanum ſupplicium, ſi baptizari vellent; vt etiã poſſent occaſionem ſumere fictè accedendi ad Baptiſmum, vt euaderent humanum ſupplicium. Addit verò Diuus Thomas, piè poſſe Principem huiuſmodi

pœnam remittere his, qui ad fidem conuertuntur, & baptizantur, quod intelligendum exiſtimo de ſupremo Principe, vel qui ab eo habet poteſtatem diſpenſandi in legibus humanis.

ARTICVLVS III.

Vtrùm per Baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ.

1.d. 32. q. 1. ar. 1. q. 2. & d. 33. q. 1. ar. 2. & 3. d. 19. ar. 3. q 2 & 4. d. 4. q. 2 a 1. q. 3. & 4. con. c 52 fin. & 55. ad 5. & 27. & cap. 59. & quodl. 6. a. 15

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd per Baptiſmum debeant auferri pœnalitates præſentis vitæ, vt enim Apoſtolus * dicit, Roman. 5. Donum Chriſti potentius eſt, quàm peccatum Adæ. Sed per peccatum Adæ (vt ibidem Apoſtolus dicit) mors in hunc mundum intrauit, & per conſequens omnes aliæ pœnalitates præſentis vitæ. Ergo multò magis per donum Chriſti, quod in Baptiſmo percipitur, homo à pœnalitatibus præſentis vitæ debet liberari.*

Ar. 1 huius quæſt.

*2. Præterea, Baptiſmus aufert & culpam originalem & actualem, ſicut ſuprà dictum eſt. * Sic autem aufert actualem culpam, quòd liberat ab omni reatu pœnæ conſequente actualem culpam. Ergo etiam liberat à pœnalitatibus præſentis vitæ, quæ ſunt pœna originalis peccati.*

3. Præterea, Remota cauſa, remouetur effectus. Sed cauſa harum pœnalitatum eſt, peccatum originale, quod tollitur per Baptiſmum. Ergo non debent huiuſmodi pœnalitates remanere.

Eſt gl. Augu. lib. 1. de bap. paruul c 39. inter prin. & med. tom. 7.

*SED contra eſt, quod ſuper illud Roman. 6. Deſtruatur corpus peccati, dicit Gloſſ. * Per Baptiſmum id agitur, vt vetus homo crucifigatur, & corpus peccati deſtruatur: non ita, vt in ipſo viuente carnis concupiſcentia reſperſa, & innata repente abſumatur, & non ſit, ſed ne obſit mortuo, quæ inerat nato. Ergo pari ratione, nec aliæ pœnalitates per Baptiſmum tolluntur.*

q. 68. ar. 5. ad 3. & ar. præcedent.

RESPONDEO *dicendum, quod Baptiſmus habet virtutem auferendi pœnalitates præſentis vitæ, non tamen eas aufert in præſenti vita, ſed eius virtute auferentur à iuſtis in reſurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, vt dicitur, 1. Cor. 15. Et hoc rationabiliter: primò quidem, quia per Baptiſmum homo incorporatur Chriſto, & efficitur membrum eius, vt ſuprà dictum eſt. * Et ideò conueniens eſt, vt id agatur in membro incorporato, quod eſt actum in capite, Chriſtus autem à principio ſuæ conceptionis fuit plenus gratia & veritute; habuit tamen corpus paſſibile, quod poſt paſſionem & mortem eſt ad vitam glorioſam reſuſcitatum. Vnde & Chriſtianus in Baptiſmo gratiam conſequitur, quantum ad animam, habet tamen corpus paſſibile, in quo pro Chriſto poſſit pati, ſed tandem reſuſcitabitur ad impaſſibilem vitam. Vnde Apoſtolus dicit, ad Roman. 8. Qui ſuſcitauit* IESVM *Chriſtum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra propter inhabitantem ſpiritum eius in vobis: & infra eodem, Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, vt & ſimul glorificemur. Secundò, hoc eſt conueniens propter ſpirituale exercitium, vt videlicet contra concupiſcentiam & alias paſſibilitates pugnans homo, victoriæ coronam acciperet. Vnde ſuper illud, Roman. 6. Vt deſtruatur corpus peccati, dicit gloſſ. * Si poſt baptiſmum vixerit homo in carne, habet concupiſcentiam, cum qua pugnet, quamque, adiuuante Deo, ſuperet. In cuius figuram dicitur Iudic. 3. Hæ ſunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Iſraelem, & poſtea diſcerent filij eorum certare cum hoſtibus, & habere conſuetudinem præliandi. Tertiò hoc fuit conueniens, ne homines ad Baptiſmum accederent propter impaſſibilitatem præſentis vitæ, & non propter gloriam vitæ æternæ. Vnde & Apoſtolus dicit, 1. Corinth. 15. Si in hac vita tantum ſperantes ſumus in Chriſto, miſerabiliores ſumus omnibus hominibus,*

Eſt Aug li. 1. de bap. paru. c. 39. cir. princip. tom. 7.

AD primum ergo dicendum, quòd (ſicut gloſſ. dicit Rom. 6. ſuper illud: Vt vltra non ſeruiamus peccato) ſicut aliquis capiens hoſtem atrociſſimum, non ſtatim interficit eum, ſed patitur eum cum dedecore & dolore aliquantulum viuere: ita & Chriſtus pœnam prius alligauit, in futuro autem perimet.

gl ord. ſuper illud ad Ro. 6. homo noſter ſimul crucifixus.

*AD ſecundum dicendum, quòd ſicut ibidem dicit gloſſ. * duplex eſt pœna peccati, gehennalis & temporalis. Gehennalem prorſus deleuit Chriſtus, vt eam non ſentiant baptizati & verè pœnitentes: Temporalem verò nondum penitus tollit; manet enim fames, ſitis & mors, & huiuſmodi. Sed regnum & dominium eius deiecit, vt ſcilicet hoc homo non timeat, & tandem in nouiſſimo eandem penitus exterminabit.*

1 2 q. 81. a. 1.

*AD tertium dicendum, quòd (ſicut in 2. parte dictum eſt *) peccatum originale hoc modo proceſſit, quòd primò perſona infecit naturam, poſtmodum verò natura infecit perſonam. Chriſtus verò conuerſo ordine prius reparat id, quod perſonæ eſt, & poſtmodum ſimul in omnibus reparabit, id, quod naturæ eſt. Et ideò culpam originalis peccati, & etiam pœnam carentiæ viſionis diuinæ, quæ reſpiciunt perſonam, ſtatim per Baptiſmum tollit ab homine, ſed pœnalitates præſentis vitæ (ſicut mors, famis, ſitis, & alia huiuſmodi) reſpiciunt naturam, ex cuius principiis cauſantur, prout eſt deſtituta originali iuſtitia. Et ideo iſti defectus non tollentur, niſi in vltima reparatione naturæ per reſurrectionem glorioſam.*

COMMENTARIVS.

CVm ſatis conſtet experientia huiuſmodi pœnalitates, quæ ſunt fomes peccati, mors, & alia huiuſmodi, non auferri per Baptiſmum, quamdiu præſens vita durat, D. Thomas ſolùm mouet præſentẽ quæſtionẽ, vt rationem reddat huius inſtitutionis. Certum eſt enim Baptiſmum non carere hac virtute, eò quòd non potuerit Chriſtus eam ipſi communicare. Nam cum virtus Chriſti ſit infinita, certum eſt, potuiſſe hanc vim conferre Baptiſmo. Quin potius addit D. Thomas, Baptiſmum reuera habere hanc vim ex virtute Chriſti non tamen ſtatim exercendam, ſed ſuo tempore, nimirum in ſtatu gloriæ, in quo reformabitur corpus noſtrum, & ſurget immortale, & ſimile corpori Chriſti, propter inhabitantem Spiritum eius in nobis, quem per Baptiſmum accipimus, quæ eſt doctrina Auguſt. libr. 6. Geneſ. ad litter. cap. 20. & ſequentibus. Quod ergo Chriſtus non dederit Baptiſmo, vt ſtatim hoc faciat, non eſt, quia non potuit, ſed quia non oportuit. Huius autem rei tres affert congruentias Diuus Thomas. Prima eſt, quia per Baptiſmum incorporamur Chriſto. Cum ergo Chriſtus in hac vita fuerit paſſibilis & mortalis, nõ oportuit nos ſtatim fieri immortales & impaſſibiles, ſed potius expedit, vt pro illo pati, & cum illo compati poſſimus, vt cum eo etiam conglorificemur. Dices; hæc ratio optimè procedit de paſſibilitate, & imbecillitatibus corporis, non verò de fomite peccati, qui in Chriſto non fuit, ſi ergo per Baptiſmum incorporamur Chriſto, cur non ſtatim efficimur illi ſimiles ſaltem in carentia fomitis? Reſpondetur primũ, concedendo hanc rationẽ non procedere de fomite, nihilominùs eſſe alias, propter quas non fuit expediens ſtatim nobis dari conformitatem cum Chriſto in hac perfectione, quas ſtatim afferemus. Secundò dicitur, fomitẽ ex natura rei & ex lege ordinaria eſſe coniunctum cum paſſibilitate corporis: quod ergo Chriſtus caruerit fomite, fuit illi connaturale, ratione vnius, & eodem modo fuiſſet connaturalis impaſſibilitas corporis; ex diſpenſatione autem aſſumpſit corpus paſſibile propter nos; nõ aſſumpſit autem fomitem, quia neque illum decebat, nec nobis vtile erat, atque ita in illo fuit ſpeciale, quod habuerit corpus paſſibile ſine fomite. Quod etiam ex ſpeciali priuilegio

1. ad Cor. 15. Ad Philip 3. Ad Rom. 8.

Triplex congruentia D. Thom. 1. Congruentia. Obiectio. Reſponſio.

legio Beatę Virgini communicatum eſt propter ſingularem dignitatem eius. In reliquis autem hominibus non oportuit fieri hoc ſpeciale miraculum; & ideo hoc ipſo, quod non oportuit, vt per Baptiſmũ ſtatim fierent impaſſibiles, conſequens fuit, vt manerent fomiti ſubiecti. A

2. Congruentia. Secunda ratio D. Thomæ procedit ſpecialiter de fomite, quamuis poſſit etiam applicari ad omnes alias corporis debilitates; quia oportuit (inquit) manere in homine cõcupiſcentiam ad exercitium pugnæ ſpiritualis. Conci, Trid. Et hanc rationem attigit Concil. Trid. ſeſſio. 5. decreto de pecca. orig. can. 5. dicens, *Manere autẽ in baptiZatis concupiſcentiam, vel fomitem hæc ſancta Synodus fatetur, & ſentit, quæ, cum ad agonem relicta ſit, nocere non conſentientibus, ſed vtiliter per Chriſti Ieſu gratiam repugnantibus, non valet: quinimò, qui legitimè certauerit, coronabitur.* B Et ſtatim veluti reſpondens cuidam tacitæ obiectioni addit Concilium; hanc concupiſcentiam, quando in nobis per conſenſum non dominatur, non eſſe verè ac propriè peccatũ, & ideo poſſe manere poſt Baptiſmum, quamuis poſt Baptiſmum omnia peccata tollantur. Solet autem impropriè appellari peccatum, quia ex peccato naſcitur, & ad peccatum inclinat, vt Concilium dicit ex Auguſt. lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 13. & lib. 1. de Nup. & concupiſcent. cap. 23. & ſequentib. & lib. 6. contra Iulian. cap. 5. & 6. & lib. 2. de Peccat. merit. cap. 28. & Epiſt. 28. ad Hieronymum; quod C aliis locis ſæpè repetit Auguſtinus contra Pelag. in quibus ſignificat, concupiſcentiam ante peccatum originale remiſſum, magis propriè habere rationem peccati, & ideò fortaſſe Concilium addit illam particulam, *In renatis*, negans concupiſcentiam in eis eſſe peccatum. Quomodo autem id intelligendum ſit, ad hunc locum non ſpectat, ſed ad materiam de peccato originali. Hæc autem ratio, quæ in fomite explicata eſt, facile poteſt ad alias corporis pœnalitates applicari, quod his verbis eleganter

Auguſt. facit Auguſtinus lib. 3. de Peccat. meri. cap. 13. *Nouit ille medicus, qui non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus, quẽadmodum nos curando perficiat in æternam ſalutem, qui & ipſam mortem, quamuis peccati merito inflicta ſit, non au-* D *fert in hoc ſæculo eis, quibus peccata dimittit, vt eam cum eius timore ſuperando, ſuſcipiant pro fidei ſynceritate certamen.*

3. Congruentia. Tertia ratio D. Thomæ, his verbis traditur, lib. 2. de Peccat. meri. cap. 31. *Poterat etiam hoc donare credentibus, vt neque iſtius experirentur corporis mortem; ſed, ſi hoc feciſſet, carni quædam fœlicitas adderetur; minueretur autem fidei meritum. Sic enim homines mortem iſtam timent, vt non ob aliud fœlices dicerent eſſe Chriſtianos, niſi quod mori omnino non poſſent. Ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ poſt iſtam mortem beata futura eſt, per virtutem etiam contemnendæ ipſius mortis, ad Chriſti gratiam feſtinaret, ſed propter remouendam mortis moleſtiam, vel*

Quarta ratio additur. *delicatius crederetur in Chriſto.* Ex quibus verbis, quar- E ta ratio ſumi poteſt, ſcilicet, relictas eſſe has pœnalitates, ne fides eneruaretur, & vtramque rationem

Quinta ratio repetit idem Auguſt. 13. de Trinit. cap. 4. Quinta addi poteſt ex eodem libr. 22. de Ciuit. cap. 22. ſcilicet, *Vt hinc appareat, in quid veluti pondere ſuo procliuis ſit vitioſa natura, & quanta ope, vt hinc liberetur, indigeat.*

Sexta ratio. Atq; eadem ratio ſumi poteſt ex lib. 3. de Peccat. merit. c. vlt. Sexta denique addi poteſt, vt homo in hac vita ſemper ferat ſecum teſtimonium ſui lapſus, & quantum Deus ſuperbis reſiſtat, ex eodem Auguſt. lib. 1. Confeſſ. cap. 1.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm per Baptiſmum conferantur homini gratia & virtutes.

A *AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod per Baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes. Quia, ſicut ſupra dictum eſt, † ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant. Sed per ablutionem Baptiſmi ſignificatur emundatio animæ à culpa, non autem informatio animæ per gratiam & virtutes. Videtur igitur, quod per Baptiſmum non conferantur homini gratia & virtutes.* Inf. q. 71. a. 3. corp. & d. 3. 1. q. 3. c. & q. 2. ar. 1. q. 2. ad 2. & d. 4. q. 2. ar. 2. q. 2. & d. 9. art. 1. q. 2. cor. & d. 18. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

2. Prætereà, Illud quod iam aliquis adeptus eſt, non indiget iterum ſuſcipere. Sed aliqui accedunt ad Baptiſmum, iam habentes gratiam & virtutes ſicut Actor. 10. legitur: Vir quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, Centurio cohortis, quæ dicitur Italica, religioſus & timens Deum: qui tamen poſtea à Petro baptizatus eſt. Non ergo per Baptiſmum con- B *feruntur gratia & virtutes.* q. 60. art. 2. & 62. art. 3. & q præced. artic.

3. Præterea, Virtus eſt habitus, ad cuius rationem pertinet, quod ſit qualitas difficile mobilis, per quam aliquis faciliter & delectabiliter operetur. Sed poſt Baptiſmum remanet in hominibus pronitas ad malum, per quod tollitur virtus, & conſequitur difficultatem quis ad bonum, quod eſt actus virtutis. Ergo per Baptiſmum non conſequitur homo gratiam & virtutes.

*SED contra eſt, quod ad Titum 3. dicit Apoſtolus, Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis (id eſt, per Baptiſmum) & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè, id eſt, ad remiſſionem peccatorum & copiam virtutum, vt gloſſ. * ibi exponit. Sic ergo in Baptiſmo datur gratia Spiritus ſancti & copia virtutum.* Gloſ. inter li. ibidem.

C RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut Auguſtinus dicit in lib. † de Baptiſmo paruulorum) ad hoc Baptiſmus valet, vt baptizati Chriſto incorporentur, vt membra eius; A capite autem Chriſto, in omnia membra eius, gratiæ & virtutis plenitudo deriuatur: ſecundum illud Ioann. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus. Vnde manifeſtum eſt, quod per Baptiſmum aliquis conſequitur gratiam & virtutes.* Lib. 1. c. 26. à med. tom. 7.

AD primum ergo dicendum, quod ſicut aqua Baptiſmi per ſuam ablutionem ſignificat emundationem culpæ, & per ſuum refrigerium ſignificat liberationem à pœna; ita per naturalem claritatem ſignificat ſplendorem gratiæ & virtutum.

*AD ſecundum dicendum, quod, ſicut dictum eſt, * re-* q. 68. at. 2. D *miſſionem peccatorum aliquis conſequitur ante Baptiſmum, ſecundũ q̃ habet Baptiſmũ in voto, vel explicitè vel implicitè; & tamen cũ realiter ſuſcipit Baptiſmum, fit plenior remiſſio, quantum ad liberationem à tota pœna. Ita etiam ante Baptiſmum Cornelius & alij ſimiles conſequuntur gratiam & virtutes per fidem Chriſti, & deſiderium Baptiſmi implicitè, vel explicitè; poſtmodum tamen in Baptiſmo maiorem copiam gratiæ & virtutum conſequuntur. Vnde ſuper illud, Pſalm. 22. ſuper aquas refectionis educauit me, dicit. * Per augmentum virtutis & bonæ operationis educauit in Baptiſmo.* Ex gloſ. interli. colligitur ibid.

AD tertium dicendum, quod difficultas ad bonum, & pronitas ad malum, inueniuntur in baptiZatis, non propter defectum habitus virtutum, ſed propter concupiſcentiam, quæ E *non tollitur in Baptiſmo. Sicut tamen per Baptiſmum diminuitur concupiſcentia, vt non dominetur, ita etiam diminuitur vtrumq; dictorum, ne homo ab his ſuperetur.*

DISPVTATIO XXVI.

De effectibus Baptiſmi.

DVos poſſumus in genere diſtinguere Baptiſmi effectus, ſcilicet, characterem & gratiam ſanctificantem, ſub qua cõprehendimus omnia dona, quę ad hãc gratiam ſpectant, de quibus tantum in hac diſputatione dicendum eſt. Nam de charactere nihil addendum occurrit his, quę in ſuperioribus circa quæſt. 63. D. Thomæ dicta ſunt.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmus verè ac propriè remittat omnem culpam.

Varii errores Primus. Varij fuerunt de hac re hæreticorum errores, ac pene extremè contrarij. Primò quidam dixerunt, Baptiſmum eſſe inutilem & nullius efficaciæ ad delenda peccata. Huius erroris primus author fuiſſe creditur Gaianus, vt colligitur ex Tertulliano (Tertul.) lib. de Baptiſmo in principio. Hunc imitati ſunt Manichæi ex Auguſtino (Auguſt.) hæreſ. 46. & Arcontici ex Epiphanio hęreſ. 40. & Meſſaliani ſeu Maſſaliani: hos enim, vt diuerſos numerat Damaſc. (Damaſcen.) ſunt tamē iidem apud Theodoretum (Theodoret.), lib. 4. hæret. fabul. circa finem, & lib. 4. hiſt. cap. 10. & habetur etiam libr. 7. Tripar. cap. 11. Huius erroris nullum inuenio fundamentum.

2. Error. Secundus error eſt, Baptiſmum quidem non eſſe omnino inutilem, nec tamen propriè ac verè tollere peccata, ſed ea tantum tegere & facere, vt nō imputentur. Huius erroris inuenitur mentio apud Auguſtinum (Auguſt.) variis locis contra Pelagianos, ſpecialiter lib. 1. contra duas Epiſt. Pelag. cap. 13. vbi tamen non refert aliquem hæreticum hoc docuiſſe, ſed potius Pelagianos ipſi Auguſtino imputaſſe, eumque reprehendiſſe, quod ipſum docere exiſtimarent, *Baptiſma non dare omnem indulgentiam peccatorum, nec auferre crimina, ſed radere, vt omnium peccatorum radices in mala carne teneantur.* Ab eo tamen errore ſe omnino alienum oſtendit Aug. tum ibi, tum etiam lib. 3. c. 3. Theodoretus (Theodoret.) autem loco ſupra citato in hunc ferè modum explicat Meſſalianorum errorem. Refert enim eos dixiſſe; Baptiſmum inſtar nouaculę auferre peccata, radicem verò peccati nō extinguere. Epiphanius (Epiphan.) etiam hęreſ. 64. ex Methodio refert, Proclum quendam Origeniſtam dixiſſe, contrahi quidem nunc, & ſopiri peccatum, non tamen radicitus tolli, & eiuſdem erroris meminit Gregorius (Gregor.) libro nono. Regiſtri. Epiſtola 39. dicens. *Si qui ſunt, qui dicunt, peccata in Baptiſmo ſuperficie tenus dimitti, quid eſt hac prædicatione infidelius?* Hunc nihilominus errorem renouarunt hoc tempore Lutherani, qui interdum eiſdem loquendi formulis vtuntur dicentes, Baptiſmum non tollere originale peccatum, ſed radere, aut tegere, aut facere, vt non imputetur; interdum verò negant delere Baptiſmum omnia peccata. quamuis fortaſſe tollat aliqua. Fundamentum horum hæreticorum eſt, quia Baptiſmus non tollit concupiſcentiam, quæ tamen peccatum eſt, de quo dicitur ad Rom. 7. (Rom. 7.) *Lex ſpiritualis eſt, ego autem carnalis ſum, venundatus ſub peccato*, & infra. *Non enim, quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, illud facio; nunc autem iam non ego operor illud, ſed quo habitat in me peccatum.* Ac tandem vlterius. *Igitur ego ipſe mente ſeruio legi Dei, carne autem legi peccati.*

3. Error. Tertius error extremè contrarius eſt, Baptiſmū delere omnia peccata non tantum iam commiſſā, ſed etiam quę poſt Baptiſmum ſuſceptum committuntur. Hunc errorem ex Luthero, Caluino, & Kemnitio, refert Bellar. lib. 1. de Baptiſmo cap. 18. Qui tamen hæretici non videntur loqui de vera peccatorum remiſſione, ſed de occultatione, ſeu non imputatione peccatorum. Fundamentum autem eorum præcipuum eſt, quia peccata remittuntur per ſolam fidem, & Baptiſmus ſolum deſeruit ad excitandam fidem, quæ non minus excitari poteſt per memoriam Baptiſmi ſuſcepti: & addunt quædam loca Scripturę; in quibus ſaluari, & mundari dicimur per Baptiſmum, 1. Petri 3. (1. Petri 3.) *Saluos nos facit Baptiſma*; ad Tit. 3. (Ad Titum 3.) *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis*, ad Epheſ. 5. (Epheſ. 3.) *Mundans eam lauacro aquæ.* Quem locū tractans Auguſt. (Auguſt.) lib. 1. de Nup. c. 33. multum videtur huic errori fauere.

1. Concluſio. Dico primò, Baptiſmus verè ac propriè delet originalem culpam, & quidquid in ea veram rationē peccati habet: nam ad hoc eſt per ſe inſtitutus. Cōcluſio eſt de fide, definita in Conc. Trident. (Conci. Trid.) ſeſſio. 5. can. 5. his verbis. *Si quis per Ieſu Chriſti Domini gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet: ſed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema ſit.* Et ſtatim eam veritatem B confirmat variis Scripturæ teſtimoniis, vt eſt illud ad Rom. (Rom. 6. & 8.) *Conſepulti enim ſumus cum illo per Baptiſmum in morte, &c.* & illud c. 8. *Nihil ergo nunc damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu.* Et hoc etiam conuincunt illa loca ad Tit. 3. (Ad Tit. 3.) & ſimilia. *Saluos nos fecit per lauacrum regenerationis.* Nam. cum originale peccatum ſit vera mors animæ, & hominem inimicum Dei conſtituat, non poteſt Baptiſmus hominē ſaluare, niſi verè ac propriè tollat peccatum originale, & hominem verè Dei amicum efficiat, & ad vitam ſpiritualem trāsferat, propter quod Baptiſmus *regeneratio* appellatur, Ioann. 3. (Ioan. 3.) ad Tit. 3. (Ad Tit. 3.) primæ Petri 1. (2. Petri 1.) dicitur etiam *ſpiritualis circumciſio & reſurrectio*, ad Coloſſenſ. 2. (Ad Coloſ. 2.) *In quo & circumciſi eſtis, circumciſione non* C *manufacta, in expoliatione corporis carnis: ſed in circumciſione Chriſti; conſepulti ei in Baptiſmo, in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis.* Vnde Auguſtin. (Auguſt.) in Enchirid. ca. 52. *Quemadmodum in Chriſto vera mors facta eſt, ſic in nobis vera remiſſio peccatorum, & quemadmodum in illo vera reſurrectio, ita & in nobis vera iuſtificatio.* Et eandem veritatem latius ſtatim confirmabimus ſimul cum ſequenti concluſione. Ratio concluſionis. Ratio vera eſt, quia ſupponimus ex dictis de neceſſitate Baptiſmi, eum eſſe inſtitutum, vt ſit verum ſacramentum ad regenerandos homines in Chriſto: non eſt autem minus efficax ſpiritualis regeneratio Chriſti, quam generatio carnalis ex Adamo: ſi ergo hęc potens eſt ad transfundendum oriD ginale peccatum in filios Adæ, multò erit potentior illa ad tollendum hoc peccatum, & infundendam Chriſti iuſticiam. Rurſus non poteſt peccatum illud ſecundum id, quod in eo habet rationem culpæ & maculæ partim tolli, partim relinqui; neque etiā ita poteſt radi, quin eradicetur, quia illud peccatum, quoad culpam vnum eſt indiuiſibile in ſingulis hominibus; vnde, vel totum tollitur, vel totum manet. Item, quidquid eſt culpæ in eo peccato, non tollitur, niſi per infuſionem diuinæ gratiæ, & charitatis: gratia autem Dei & charitas, quantumuis minima, conſtituit hominem ſimpliciter Deo gratum, & amicum, atque ita excludit, quidquid habet rationem culpæ, quæ huic amicitiæ contraria ſit: E qualis eſt culpa originalis. Denique, quod hæc peccati remiſſio non ſit ſola occultatio ſeu non imputatio peccati, latius probandum eſt in materia de gratia, & de iuſtificatione: vbi oſtenditur, verā ſanctitatem, & iuſtitiam viuis Chriſti membris infundi, per quam ferè ac propriè à peccatis mundantur: quod ad rem præſentem ſatis conuincunt illa verba ad Epheſ. 5. (Epheſ. 5.) *Mundans eam lauacro aquæ.* Nam ſi in anima maneret peccati macula tecta, non verè mundaretur anima, ſed fieret tanquam ſepulchrum dealbatum: Paulus autem dicit, verè mundari, & renouari per Spiritum ſanctum, qui in Baptiſmo nobis infunditur abundè, vt ad Titum 3. (Ad Tit. 3.) idem Apoſtolus tradit.

Dico ſecundò, Baptiſmus cum originali culpa ſimul

ſimul delet omnem actualem antea commiſſam; ſi nullum ſit ex parte ſuſcipientis impedimentũ. Concluſio eſt de fide definita in Concilio Florentino in Decreto Eugenij; *Huius* (inquit) *ſacramenti effectus eſt remiſſio omnis culpæ originalis, & actualis.* Ex quibus verbis colligo, non ſolum per accidens, ſed per ſe conferre Baptiſmum hunc effectum ex vi ſuæ inſtitutionis: nam inter effectus ſacramentorum non numerantur niſi illi, ad quos ſunt ſacramenta ex inſtitutione ſua ordinata: & quia Concilium æquè ponit originale & actuale. Itaque licet fortaſſe primum motiuum (vt ſic dicam) inſtituendi hoc ſacramentum, fuerit originale peccatum; tamen adæquatus effectus in hoc genere remiſſionis culpæ, ad quem per ſe eſt ordinatum hoc ſacramentum, omnia peccata complectitur: ſicut de paſſione Chriſti dici ſolet. primariò quidem ordinatam eſſe à Deo occaſione originalis peccati, deinde tamen eſſe propter omnia peccata tollenda. Quod verò hoc intelligendum ſit de actualibus peccatis iam commiſſis, quando Baptiſmus ſuſcipitur, Concilium non apertè explicuit; vel quia Lutheranorum error nondum exortus erat, vel quia res nulla expoſitione indigebat; non enim remittitur peccatum, niſi quod, vel cõtractum eſt, vel commiſſum. Non tamen hoc omnino prætermiſit Concilium; ſubdens inferiùs, baptizatis non imponi ſatisfactionem pro peccatis præteritis. Clariùs autem hoc declarauit Concilium Tridentinum, ſeſſ.7. Can 9, vt ſtatim videbim⁹. Poteſt etiam hæc aſſertio colligi ex eodem Concilio Tridentino, ſeſſion.6. per totam, vbi docet in iuſtificatione impij deleri omnia peccata; & hãc iuſtificationem dicit conferri per Baptiſmum; & ideò ſeſſione 14. cap. 1. ait: *Si homines iuſtitiam in Baptiſmo acceptam conſtanter tuerentur, non fore neceſſarium aliud ſacramentum ad remittenda peccata, præter Baptiſmum*: ſupponens, illum ſufficere ad tollenda omnia peccata, quæ ante acceptam baptiſmalem iuſtitiam cõmittuntur, prout ſtatim apertè docet, cap.2. In quo fundamentum iam tactum huius veritatis declarat; quia per Baptiſmum efficimur noua prorſus creatura in Chriſto, cui commorimur, & conreſuſcitamur. Ad quod facile applicari poſſunt omnia teſtimonia Scripturę in præcedenti conclusione adducta. Quibus addi poſſunt expreſſa verba Petri, Actorum 2. *Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in remiſſionem peccatorum veſtrorum*, actualium videlicet: nam horum tantum pœnitentia eſt neceſſaria, & ea ſunt propriè peccata adultorum, ad quos Petrus ſermonem habebat. Atque de hoc effectu Baptiſmi exponuntur illa verba, Mich. 7. *Proijciam in profundum maris omnia peccata veſtra*: nam per mare, Baptiſmus ſignificatus eſt, vt 1. ad Corinth. 10. dicitur, vt latè tractat Auguſtin. concion. 1. in Pſal.113. dicens: *Sicut Aegyptios in mari rubro, ita delicta noſtra in Baptiſmo eſſe demerſa, & extincta.* Quod etiam notarunt ſuper Michæam, Theodor. & Rupert. & Baſil. homil. 1. in Pſalm. 28. circa illa verba: *Dominus diluuium inhabitare facit*, & Hieronym. Epiſt. 83. ad Ocean. vbi copioſè de laude Baptiſmi tractat.

3. Cõcluſio. — Conc. Trid. — Actor. 2. — Mich. 2. — 1. Cor. 10. Auguſt.

Præterea hanc fuiſſe antiquiſſimam Eccleſiæ fidem, conſtat ex Patrum traditione. Nam inprimis in Concil. Carthag. 4. c. 1. inter dogmata fidei, quæ debet Epiſcopus profiteri cum conſecratur, vnum eſt de quo agimus; *Quærendum*, inquit, *ab eo, ſi in Baptiſmo omnia peccata, id eſt, tam illud originale contractum, quam illa, quæ voluntariè admiſſa ſunt, dimittantur.* Vnde Chryſ. hom. ad baptizand. ante med. to. 5. *Diuina gratia lauacrum*, inquit, *non corporis maculas, ſed animæ ſordes mundare conſueuit; etſi mollis, etſi fornicator, etſi totius malitiæ nodis aſtrictus, cum ad notoria venerit, ſolis radiis mundior eleuatur.* Idem docet Baſil. hom. 13. quæ eſt exhortatio ad Baptiſmum, & hom. in Pſal. 59. circa illa verba, *Moab lebes ſpei meæ.* Theodor. tractans illa verba, Pſa l. 50. *Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor, ſola* (inquit) *aqua Baptiſmi, hanc poteſt facere purgationem delictorum.* Vbi ad eandem rem confirmandam plura ſimilia teſtimonia applicat in ſenſu allegorico. Eleganter Ambroſ. 1. de ſacra. ca. 4. *Qui per hunc fontem tranſiit à peccato ad vitam.* & lib. 2. c. 4. applicat figuram de Heliſæo, qui ligno in aquis miſſo ferrum fecit aſcendere. 4. Re. 6. & aliam de aquis amaris, quæ dulces effectæ ſunt, Exo. 15. *Nam meritò*, inquit, *aqua dulcis eſt, in qua culpa deuoratur*, & lib. 4. in Lucam. *Nemo*, inquit, *ad certamen virtutis admittitur, niſi prius ablutus ab omnibus maculis delictorum gratiæ cœleſtis munere conſecretur.* Vnde Lactant. lib. 3. c. 26. *Vno* inquit, *lauacro malitia omnis abolebitur.* Proſper. libr. 1. de vocat. gent. cap. 5. *Euacuaretur fides, quæ credit per Baptiſmum omnia peccata dimitti, ſi gratia non malis, & impiis, ſed bonis & rectis probaretur impendi.* In eadem ſententia eſt perpetuò Auguſt. vt videre licet. q. 33. in Num. vbi ad hoc accommodat figuram de aqua aſperſionis. Nu. 19. idẽ tract. 11. & ſequentib. in Ioã. & in Enchirid. c. 64. & Oration. contra Iudæos, Paganos, & Arrianos, c. 19. & alia tam ex eodem, quam ex aliis citauimus ſuprà in Commentariis articulorum, diſputantes de inſtitutione, & de materia Baptiſmi; & infra afferemus alia agentes de illius neceſſitate. Rationem huius veritatis attulit ſufficientem D. Thom. in art. 1. vbi eam declaratam reliquimus. Aliam verò hic addere poſſumus. Quia peccata actualia commiſſa ante Baptiſmum non poſſunt tolli per ſacramentum Pœnitentiæ; quia non ſunt materia eius, vt infrà videbimus; ergo neceſſe eſt tolli per Baptiſmum per ſe & directè; quia non eſt aliud ſacramentum per ſe inſtitutũ ad remiſſionem peccatorũ: omnia aũt peccata per ſe remittũtur per aliquod ſacramentũ: voluit. n. Chriſtus omnia peccata per Eccleſiam dimitti, mediis ſacramentis. Quæ ratio optimè probat de peccatis mortalibus. Nam venialia, & neceſſe non eſt per ſacramenta tolli, & fortaſſe per alia etiam ſacramenta remitti poſſunt. Sed in hoc non eſt cur multùm hæreamus. Nullus enim, qui ſentiat per Baptiſmum tolli peccata mortalia, id negabit de venialibus, quorũ remiſſio multò facilior eſt. Vnde probabile eſt, omnia ſacramenta nouæ legis habere hanc virtutem: in quo eſt multò maior ratio de Baptiſmo. Nam cum ſit ſpiritualis hominis regeneratio, atque integra renouatio non ſolum aufert, quidquid ſpirituali vitæ contrarium eſt, ſed omnem etiam tollit maculam & rugã, vt ſtatim iterum dicemus.

Chryſoſt. — Baſil. — Theodor. — Ambroſ. — Lactant. — Ratio concluſionis ex D. Thom.

Dico tertiò; Baptiſmus ſimul remittit cum culpa omnem pœnam propriè dictam; non tamen aufert omnes vitæ pœnalitates. Ad intelligendam vtramque partem huius concluſionis aduertendum eſt, quoſdam eſſe in hominibus lapſis defectus, qui ſecundum ſe ex principiis naturæ oriuntur, eſſentq; in homine in puris naturalibus condito, quantum ad ſubſtantiam, ſeu entitatem, aut imperfectionem eorum: huiuſmodi ſunt paſſibilitas corporis, ægritudines, dolores, mors, fomes peccati, & inordinatio potentiarum, &c. His autem defectibus ſubuentum erat per originalem iuſtitiam, quã in primo ſuo parente totum genus humanum amiſit; & ideò hi defectus in homine lapſo non cenſentur merè naturales, ſed pœnales, & per peccatum originale contracti; & iſti ſignificati ſunt à Theologis

3. Concluſ.

gis nomine pœnalitatum, vt diſtinguantur ab illis A pœnis, quæ ita ſunt per diuinam iuſtitiam impoſitæ, vt ex principiis naturæ nõ oriantur; quales ſunt pœnæ inferni, aut purgatorij. Ex his ergo ſatis clara eſt vtraq; pars concluſionis, & poſterior quidẽ ſufficiẽter tractata eſt in Commentario ar.3. Non eſt enim hoc loco probandum hos defectus habere rationẽ pœnæ. Id.n. in materia de peccato originali agendũ eſt. Hac autem veritate ſuppoſita, vel ipſa experientia, ſatis notum eſt, non auferri has pœnalitates per Baptiſmum. Eius rei cõgruentes rationes dicto loco tradidimus.

Concil. Flo.

Prior verò pars definita eſt in Concilio Florentino: hac enim ratione negat eſſe baptizatis imponenda opera ſatisfactoria pro peccatis ante Baptiſmum commiſſis; quod etiam explicuimus, quæſtio. præcedenti, art.5. Eandem veritatem ſatis indicat Concil. Trid. ſeſſio.5. can.5. in illis verbis: *Innocentes, immaculati, puri, innoxij, ac Deo dilecti effecti ſunt, ita vt nihil prorſus eos ab ingreſſu cœli remoretur*: loquitur enim de baptizatis. Expreſſiùs ſeſſ.6. c.14. dicit in ſacramento Pœnitentiæ, non ſemper totam pœnam temporalem remitti, *vt in Baptiſmo fit*, quod latiùs repetit, ſeſſ.14. c.8. vbi in hoc conſtituit magnam differentiam inter iuſtificationem, quæ per Baptiſmũ, & per ſacramentum Pœnitentię fit. Atque in hunc modum explicant multi difficilem illum locũ Pauli,

Heb.6.

ad Hebr.6. *Impoſſibile eſt, eos, qui ſemel ſunt illuminati, &c. & prolapſi ſunt, iterum renouari ad pœnitentiam*; ſcilicet renouatione illa, quæ in Baptiſmo fit, abſolutam condonationem omnium obtinendo abſque vlla ſatisfactione.

Heb.10.

De quo etiam intelligunt verba illa, cap.10. eiuſdem Epiſt. *Voluntariè peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia*. De quib. teſtimoniis in materia de ſacrificio, & de pœnitentia latiùs dicendũ eſt. Solet etiam hæc veritas confirmari illis teſtimoniis ſupra tractatis, ad Rom.6. & ad Epheſ.4. & 5. in quib. docet Paulus, per Baptiſmum omnino nos mori vitæ ſuperiori, atq; adeò omnino mundari, & renouari: nam hinc rectè colligimus, ita nos per Baptiſmũ inchoare nouam ſpiritualem vitam, ac ſi tunc denuò in gratia crearemur, ideoque omnem culpam, & reatum pœnæ nobis auferri.

Tandem Eccleſiaſtica traditio, & perpetuus Eccleſiæ conſenſus ita intellexit hæc teſtimonia, & hunc Baptiſmi effectum, vt colligere licet ex Sanctis Patribus ſuprà citatis,

Cyprian.

& ex Cypriano, libr.3. ad Quiri. cap.65. & ſerm. de ablution. ped. vbi de Baptiſmo dicit, *Sic lauans quos parentalis labes infecerat, vt neque actualis nec originalis culpæ veſtigia relinquat*.

Nazian.

Et Gregorius Nazianzenus Orat. 50. quæ eſt de Baptiſmo, multa dicit in hanc ſententiam: & inter alia vocat Baptiſmum, *præclariſſimum, & præſtantiſſimum beneficiorum Dei*, quod non ſimpliciter intelligendum eſt, ſed quoad hunc effectum.

Greg. Pap.

Hoc idem latè docet Gregor. Pap. lib. 9. cap.39. vbi ſępè repetit; *Animam in Baptiſmo cœleſtem munditiam conſequi, radicitus à peccatis abſolui, peccata in Baptiſmo funditus dimitti*, atq; ad hoc confirmandum adducit illud,

Ioan.13.

Ioan.13. *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, ſed eſt mundus totus*, ſcilicet, per Baptiſmum, vt ipſe intelligit. Vnde ait; *Totus mundus dici non poteſt, cui de peccato aliquid remanſit: ſed nemo reſiſtit voci veritatis, quæ ait, qui lotus eſt, mundus eſt totus. Nihil ergo ei de peccati ſui contagione remanet, quem totum fatetur mundum ipſe, qui redemit*.

Clem. Alex.

Præterea Clemens Alexand. lib.1. Pædagog. cap. 6. vbi inter alia multa, quæ de effectibus Baptiſmi ſcribit: *Multis*, inquit, *modis vocatur hoc opus, lauacrum, quo peccata abſtergimus; gratia, qua remittuntur pœnæ, quæ peccatis debentur*.

Ratio concl.

Denique ratio huius concluſionis primariò fundatur in voluntate, & inſtitutione Chriſti, eademq; eſt, quæ præcedentium. Nam, quia hoc ſacramentum eſt regeneratio, & per illud homo commoritur Chriſto, & in eo reſurgit, ideò per illud perfectiſſimè applicatur paſſio Chriſti, quantum vnicuique neceſſe eſt ad plenam totius pœnę remiſſionem.

Cõgruẽtia ex Conc. Trid.

Præterea addi poteſt congruentia ex Concil. Trid. nam peccata ante Baptiſmum commiſſa, videntur ex quadam ignorantia & infirmitate profecta: quia tunc nondum homo eſt illuminatus à Deo, nec ſpecialem Baptiſmi gratiam eſt conſecutus, & ideo decuit facilius remitti, quoad omnem pœnam.

Alia congru.

Tandem Baptiſmus eſt ianua ad Eccleſiam, & quaſi fun- B damentum illius, quam Chriſtus cupit eſſe puriſſimam, & ſine macula & ruga; & ideò voluit, vt omnes, qui ingrediuntur Eccleſiam, per hoc ſacramentum perfectiſſimè mundarentur.

Coroll.

Atque ex hac veritate ſequitur, ſi quis ex hac vita decedat ſtatim poſt receptum Baptiſmum, antequam aliquam culpam committat ſine vlla mora ingredi cælorum regnum & beatitudinem accipere, ſi nullum poſuit obicem effectui Baptiſmi: quia nihil damnationis in eo manet: cum.n. omni culpa, & reatu pœnæ liber ſit, nihil in eo eſt, quod eum poſſit ab ingreſſu beatitudinis retardare. Et hac ratione, dicitur Baptiſmus aperire ianuã regni, vt ſtatim explicabimus circa ar. 7.

4. Cõcluſio.

Dico quartò, Baptiſmus per ſe non tollit pecca- C ta, quæ ſubſequuntur poſt Baptiſmum ipſum receptum. Concluſio eſt de fide, definita in Concil. Trid.

Conc. Trid.

ſeſſ.7. can. 10. de Baptiſmo, & colligitur etiam ex ſeſſio.14. can. 1. & 2. vbi ex hoc fundamento docet, neceſſarium eſſe aliud ſacramentum præter Baptiſmum, quo lapſis poſt Baptiſmum, beneficium mortis Chriſti applicetur. Et ideò ſancti Patres, Pœnitentiam vocarunt ſecundam tabulam poſt naufragium; vt idem Concilium notauit, ſeſſio.6. c.14. De qua re fuſius eſt in ſeq.to. dicendum, in quo de Pœnitentiæ ſacramẽto, eiuſq; neceſſitate diſputabimus. Inde.n. ſumendum eſt huius veritatis fundamentũ: quia ſi memoria Baptiſmi præteriti ſufficeret ad tollenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, propter hunc effectum non eſſet aliud ſacramentum neceſ- D ſarium. Deinde, ſi illud eſſet ſufficiens remedium omnium peccatorũ, non ſolum eadem facilitate, qua peccata antecedentia Baptiſmum, verũ etiam quodammodo maiori tollerentur: quia facilius eſt recordari Baptiſmi ſuſcepti, quam de nouo illud ſuſcipere: conſequens autem eſt contra Paul. ad He. 6.

Heb.6.

vt in præcedẽti aſſertione dicebamus, & contra cõmunem Patrum traditionem; qui hac ratione vocãt Pœnitentiã poſt Baptiſmum neceſſariam, laborioſum Baptiſmum.

Ad primum errorẽ ſuprà adductũ, reſpondetur.

Præterea contrarius error hæreticorum procedit ex aliis falſis & erroneis principiis; ſcilicet, quod ſacramenta nõ aliter deſeruiant ad re- E miſſionem peccati, quam excitando fidem, & quod peccata ſola fide, & ficta ac particulari fiducia tollantur, firmiter credẽdo, ſibi non imputari propter Chriſtum, ſeu propter Baptiſmum ſuſceptum; quæ ſunt falſa & hæretica dogmata, vt partim in ſuperioribus tractando de ſacramentis in genere dictum eſt: partim in prædicto tractatu de Pœnitentia demonſtrabimus.

Ad fundamẽtum ſecundi erroris reſpondetur.

Ad fundamentum ergo ſecundi erroris de concupiſcentia, quæ manet in renatis, ſatis dictum eſt in Commentario, art.3. illam non eſſe verè ac propriè peccatum: atq; adeò ob eam cauſam negari nõ poſſe, quin per Baptiſmum omnia peccata remittãtur. Cum ergo dicunt hæretici, peccata non tolli radicitus per Baptiſmum, ſi tantum hoc dicerent,

quia

quia non tollitur fomes peccatorum, eos tantum admonere oporteret,vt ſenſum tenerent; & linguā corrigerēt:ſi enim Paulus dicit. *Radix malorum omniū eſt cupiditas*, etiam nos dicere poſſumus fomitem,& concupiſcentiam effrænem eſſe radicem omnium peccatorum: quatenus ergo Baptiſmus non aufert hanc radicem,dici poteſt non tollere radicitus peccata,quia nō tollit radicem illorum ; & hoc ad ſummum probat hæreticorum fundamentum. Tamen non eſt hic illorum ſenſus,neq; illorum verborum ſecundum proprietatem, & rigorem, ſed quod de facto non tollitur per Baptiſmum, quidquid habet rationem culpæ & peccati, & hic ſenſus eſt hæreticus:& ad illum confirmandum nihil omnino valet prædictum fundamentum,vt oſtenſum eſt.

Ad fundamētum tertij erroris reſpondetur.

Ad fundamentum tertij erroris iam dictum eſt, eſſe hæreticum illud dogma,quod ſacramēta ſolum concurrant ad remiſſionem peccatorum excitando fidem. Teſtimonia vero Scripturæ ibi citata ſolum probant,Baptiſmum,cum confertur, perfecte mūdare hominem,& conſtituere illum in ſtatu ſalutis, ita vt,ſi non ponat impedimentum, infallibiliter ęternam ſalutem conſequatur ratione Baptiſmi ſuſcepti;ſi vero impedimentum ponat,nō eſt neceſſe, vt per Baptiſmum auferatur, neq; hoc dicitur in citatis locis:ſed ſatis eſt,quod per Baptiſmum conſtituatur in eo ſtatu, in quo ſit capax alterius remedij, quod inſtitutum eſt ad huiuſmodi impedimenta ſeu peccata tollēda. Et hic eſt ſine dubio ſenſus Auguſtini in loco ibi citato:cum enim dixiſſet: *Per Baptiſmum ſemel datum fieri,vt non ſolum antea, verum etiam poſtea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur:* ſubdit. *Quid enim prodeſſet, vel ante Baptiſmum Pœnitentia, niſi Baptiſmus ſequeretur, vel poſtea, niſi præcederet?* Quæ quidem ſententia veriſſima eſt. Eſt autem cōuenienter exponenda, quod Auguſt. facere prætermiſit;quia tunc res ſatis clara videbatur, & contrarius error nondum fuerat exortus. Itaq; aliter Pœnitētia reſpicit futurum Baptiſmum, vt peccata deleat ante Baptiſmum commiſſa: aliter vero iam ſuſceptum, vt tollat ea,quæ poſtea commiſſa ſunt,nā reſpectu antecedentium peccatorum reſpicit Baptiſmum,vt vnicum remedium, quo tollenda ſunt, & in cuius voto interdum per pœnitentiam tolluntur: reſpectu vero ſubſequentium peccatorum,reſpicit Baptiſmum,ſeu potius ſupponit illum, vt cōſtituentem ſubiectum capax illius remedij, quo talia peccata tollenda ſunt;nam per Baptiſmum imprimitur character,quo fit homo capax aliorum ſacramentorum,& habet ius ad alia remedia, quæ aduerſus peccata inſtituta ſunt.

SECTIO II.

Vtrùm Baptiſmus conferat gratiam & ſupernaturalia dona hominibus,vel alios effectus in eis habeat.

HÆc ſectio eſt facilima, ſuppoſitis, quę diximus, ſolumque ad doctrinę complementum proponitur,& ideo eſt breuiſſime expedienda.

1. Propoſi.

Dico ergo primo, Baptiſmus confert baptizatis gratiam,& dona infuſa,ſi ſuſcipiens non ponat obicem. Concluſio ſub his terminis eſt certa de fide. Nam licet olim fuerit dubitatum,an gratia & virtutes infuſæ ſint qualitates & habitus inhærentes nobis,& ab Innocentio III.in cap.Maiores. de Baptiſmo,& à Clemente V.cum Concil.Viennenſ.in Clement.1.de ſum.Trinit.&fide Catholica;hoc nō fuerit de fide definitum; ſed ſolum probabilius exiſtimatum:iam tamen de fide certum eſt,Baptiſmū nobis cōferre hunc effectum;præſertim, ſi nos abſtrahamus à nominibus qualitatis,& habitus, & loqua-

Inno.3. Clemen.5. Conci.Viennenſ.

A mur de iuſtitia inhærente; & de gratia,& donis,ſeu de fide,ſpe,& charitate:ſic enim de fide eſt,ſacramēta nouæ legis,gratiam cōferre non ponentibus obicem,ſemper & omnibus ex opere operato; vt ſupra late dictum eſt;& definiunt Conc.Florenti.ſub Eugenio IIII.& Triden.ſeſſ.7.can.6.7.& 8. de ſacram. in genere:ſed Baptiſmus eſt ſacramentum nouæ legis;ergo. Deinde Concil.Trident. ſeſſ. 6.cap.7.definit,iuſtificationem fieri per voluntariam ſuſceptionem gratię & donorū,ſcilicet charitatis,quæ in cordibus eorum diffunditur,qui iuſtificātur, atq; ipſis inhæret, ſimul cum fide, & ſpe, nam hæc omnia ſimul infuſa accipit homo, qui iuſtificatur, cum re- B miſſione peccatorum. Et ibidem definit,cauſam inſtrumentalem huius iuſtificationis eſſe Baptiſmū; ergo definit,Baptiſmum conferre gratiam, dona,& iuſtitiam inhęrentem nobis. Denique definit,iuſtificationem non tantum eſſe remiſſionem peccatorum, ſed etiam internam hominis renouationem, & ſanctificationem hominis per gratiam; & totum hoc ait conferri per Baptiſmum:ergo vtrumque eſt de fide certum.

Conc. Flor. Conc. Trid.

Huius autem doctrinæ fundamentum præcipue pendet ex doctrina de iuſtificatione, vbi ex profeſſo probandum eſt, peccatum auferri per infuſionem gratiæ,& donorum. Nunc ſufficiat attingere pauca teſtimonia Scripturæ & Sanctorum, in quibus de C Baptiſmo in ſpeciali ſermo eſt. Propter hanc enim cauſam ait Paulus ad Rom. 6. *Per Baptiſmum ita nos mori peccato, vt viuamus Deo;& complantatos Chriſto, non ſolum fieri ſimiles morti eius,ſed etiam reſurrectioni.* Quod etiam repetit ad Coloſſen. 2. ergo per Baptiſmum non ſolum moritur peccatum in nobis, ſed etiam anima per gratiam viuificatur. Vnde ad Epheſ.5. *Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ, vt ſit ſancta,& immaculata.* Vtrumq; ergo efficitur per Baptiſmum. Et ideo Chriſtus Ioan. 3. agens de natiuitate ſpirituali Baptiſmi. *Quod natum,* inquit, *eſt ex carne caro eſt, & quod natum eſt ex Spiritu, Spiritus eſt*; ac ſi diceret; per hanc regenerationem, non accipere hominem D corporalem & humanam vitam,ſed ſpiritualem per interna & ſpiritualia dona. Vnde Cyrill. ibi lib.2. ca. 43. *Natum*, inquit, *ex Spiritu ſpiritum hominis dicimus, quoniam per ipſum ad Deum reformati, ac proprio eius charactere inſigniti, ad ſuam (vt ita dicam) qualitatem animi transformamur. Atque hoc pacto*, inquit, *illud etiam Pauli intelligi poteſt : Filioli,quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Sic enim per gratiam dicimur *Chriſtum induere*, ad Galat. 4. Quod etiam declarans Baſilius Homil.de Baptiſm.in 2.par.illius verſus finem,inquit. *Quemadmodum quod ſecundum carnem natum eſt ex aliquo, tale eſt,quale id,ex quo natum eſt, ita & nos ex ſpiritu natos,ſpiritum fieri,ſpiritum dico, non ſecundum immenſam illam, & humano ſenſu incomprehen-* E *ſibilem Spiritus ſancti gloriam,ſed ſecundum eam, quæ in diuiſione chariſmatum Dei conſpicitur.* Atque ibidem explicat hunc effectum exemplo ferri, quod igni immerſum,non ſolum purificatur, ſed etiam in ſe ipſo illuſtrius & ſplendidius fit: ita enim anima per Baptiſmum non ſolum peccatorum maculis purgatur, ſed etiam iuſtificationis gratia decoratur atque perficitur. Quam doctrinam in tota illa homilia late proſequitur, & eadem reperietur apud omnes Patres de Baptiſmo ſcribentes. Diony. de Eccleſiaſt. Hier. c.2. Tertull. lib. de Baptiſ. Damaſc. lib. 4. de fide, c.10. Chryſo. optime Homil.24. in Ioan. & Hom. ad neophy. cuius verba tractat optime Augu. li.1. cōtra Iulian. ante medium, qui etiam legi poteſt in Enchyr. cap.57. li.1. de Nup. cap.12. & lib.2. de pec-

Rom.6. Coloſſ.2. Epheſ.5. Ioan.3. Cyrill. Ad Galat. 4. Baſili.

 cato.

cato.merit.cap.9.& 27.& Epiſto.57.fere tota quæſt. 2.& Cyprian.epiſ.63.Proſper de Vocat.gent.lib.1.c. 5.circa finem:ac denique etiam Baſil. lib. de Spiritu ſancto,cap.14.& 15.& alij ſect.præced. in 2. & 3.conclu.citati.

Ratio concl. Ratio autem huius veritatis ex eiſdem principiis & teſtimoniis ſumenda eſt:nam Baptiſmus inſtitutus eſt ad remittendum originale peccatũ, & actuale,ſi cum illo coniunctum ſit;ſed peccatũ originale, & mortale non remittitur ſine infuſione gratiæ, & iuſtitiæ inhærẽtis homini:ergo Baptiſmus infundit gratiam,& iuſtitiam & virtutes omnes,quę gratiam comitantur. Et confirmatur, nam Baptiſmus facit hominem mẽbrum Chriſti, & hæredem vitæ æternæ; ſed hoc fit in nobis per gratiam, & charitatem infuſam in cordibus noſtris: ergo hæc omnia dona confert Baptiſmus.

Dubium. Duo extrema vitãda. 1. Sed quæres, an hæc aſſertio ſit æque certa in omnibus baptizatis,tam in infantibus quã adultis.In hoc duo extrema vitanda ſunt; vnum fuit antiquũ, quod Baptiſmus tribuat hęc dona adultis,non vero infantibus, vt attigit D. Thomas, hic ar. 6.quia infantes non videntur eſſe capaces harum virtutum, cum nec poſſint earum actus exercere, neq; earum infuſioni conſentire: cum tamen Concilium Tridentinum doceat, ſuſceptionem horum donorum debere eſſe volũtariam,vt poſſit iuſtificare. Sed hęc ſententia antiquata iam eſt, eamq; euidenter confutat ex principiis fidei D.Tho. citans Augu. 6.Eſt enim aperte erronea,nam,vt recte dixit Cyprian.Epiſt.59. *Vna eſt diuini muneris æqualitas apud omnes ſiue infantes,ſiue maiores natu,nam gratia quæ baptizatis datur non pro ætate accipientium maior,vel minor tribuitur,ſed de pietate, atq; indulgentia paterna æqualis omnibus præbetur. Nam Deus,vt perſonam non accipit, ſic neq; ætatem, cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate librata præbeat patrem.* Conc. Trid. Vnde Concil.Trid.ſeſſ.5.cap.5. generaliter,& ſine diſtinctione definit, baptizatis gratiam conferri,per quam & veterẽ hominem exuũt, & nouum induunt,& ſeſſ.7.can.13.de Baptiſmo,definit,paruulos baptizatos, inter fideles computandos eſſe, quia nimirum iam habent fidem infuſam per Baptiſmum,vt Auguſtin. docuit lib.1. de Peccato.merit.ca.19.& lib.3.cap.2. Auguſt. Eſt autem eadem ratio de cæteris donis,ac de fide,maxime, quia ſi paruulis datur fides,non mortua,ſed viua;quia ęque ſunt capaces illius abſq; obice,vel impedimento.Et hęc eſt ratio euidens huius veritatis, ſuppoſitis principiis fidei,quia ſacramentum confert ſuum effectum nõ ponenti obicem; ſed paruuli ſunt capaces effectus Baptiſmi;alioqui,vel non eſſent capaces ſacramẽti, vel ſaltem indigne illis tribueretur; & non ponunt obicem:ergo recipiunt gratiæ effectum. Huius veritatis ratio. Neq; enim refert,quod non poſſint propria voluntate conſentire,vt iuſtificentur: ſufficit enim,quod eis ſit volũtaria illa ſuſceptio voluntate capitis. Nam voluntarium non minus eſt de ratione culpæ, quam iuſtitiæ, & nihilominus voluntas capitis naturalis, ſeu primi parentis ſufficit,vt veram culpam voluntariã contrahant;ergo multo magis voluntas capitis gratuiti,primiq; ſpiritualis parentis ſufficiet, vt veram iuſtitiam recipiant. Refellitur fundamentũ oppoſitæ ſententiæ. Neq; etiam obſtat, quod pro ea ætate non poſſint actus iuſtitiæ exercere; quia, cum ſit acquirenda per proprios actus, ſed à Deo infundenda, ſatis eſt, quod ſtatim poſſit ſuum effectum formalem habere,ſanctificando animam,dando illi ius intrinſecum ad vitam æternam, & apte diſponẽdo potentias, vt poſſint ſuo tempore actus iuſtitiæ elicere: nõ eſt igitur hæc veritas minus certa in paruulis,quam in adultis.

Alterum extremum. Aliud extremum nouum eſt, veritatem hãc certiorem eſſe in paruulis,quã in adultis,quia de vtriſque eſt de fide certum iuſtificari per Baptiſmum, & per iuſtitiam ipſis inhærentem,vt Conciliũ Tridentinum definit: hæc autem iuſtitia cum in paruulis nõ poſſit eſſe actualis,neceſſario eſſe debet habitualis; in adultis vero, cum reperiatur actualis iuſtitia inhærens, non poteſt tam neceſſaria conſecutione inferri,dari eis per Baptiſmum,habitualem iuſtitiã. Sed hæc etiam ſententia falſa eſt, nõ eſt enim minus certum infundi adultis nõ ponentibus obicem habitualem iuſtitiam,quam paruulis.Primo, quia doctrina de iuſtificatione Concilij Tridentini, ſeſſ. 6. Conc. Trid. c.7.generalis eſt,imo magis propria adultorũ, quã paruulorum: nam agit de his, qui per propriam diſpoſitionem iuſtificantur;& tamẽ illis dicit infundi iuſtitiam inhærẽtem,cuius inſtrumentalis cauſa eſt Baptiſmus: hæc autem non eſt iuſtitia actualis, ſed habitualis;quia iuſtitia actualis nihil aliud eſt,præter actus,per quos homo ſe diſponit ad Baptiſmum digne ſuſcipiendum,qui non fiunt per Baptiſmum, ſed illi ſupponuntur.Adde,Cõcilium ipſum diſtinguere iuſtitiam,quæ per Baptiſmum infunditur, ab actuali diſpoſitione ſuſcipiẽtis: nam dicit, illam infundi diſpoſitioni proportionatam: loquitur ergo de iuſtitia inhærente diſtincta ab actibus ſuſcipientis.Secundo idem colligitur ex doctrina eiuſdẽ Concilij de ſacramentis in genere.Cum enim definit,ſacramenta cõferre gratiam omnibus, & ſemper certa,ac definita lege Dei, ſi non ponant obicem, non tãtum loquitur de gratia actuali,ſed etiam, ac multo magis de habituali, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt:ergo,ſi Baptiſmus habet efficaciam ad conferẽdam gratiã habitualem paruulis,eãdem ſemper cõfert omnibus nõ ponentibus obicem: ſed adulti nõ ponunt obicem, eo quod accedant cum actibus iuſtitiæ,nã potius per hos actus omnino tollitur obex: ergo tam eſt certum, Baptiſmum conferre hanc gratiam adultis,quam paruulis.Tertio idem colligi poteſt ex doctrina propria, & ſpeciali huius ſacramẽti,nam Baptiſmus,ſicut eſt vnus in omnibus, ita & regenerationem ſpiritualem eandem, & eiuſdem rationis in omnibus efficit; confert ergo omnibus idem eſſe, & eandem ſpiritualem vitam permanentem,& durabilem.Quam rationem indicauit Concilium Viennenſe,dicens: Concil. Viẽnenſ. *Nos attendentes generalem efficaciam mortis Chriſti,quæ per Baptiſmum applicatur pariter omnibus baptizatis, opinionem, quæ aſſerit tam paruulis, quam adultis, dari in Baptiſmo informantem gratiam, duximus eligendam.* Et ſimiliter Patres omnes locis ſupra citatis agentes de donis, quæ per Baptiſmum dantur,indifferenter loquuntur de paruulis, & adultis,eſt ergo res in vtriſque æque certa.

Ad rationẽ oppoſitæ ſententiæ. Reſpõdetur. Neq; obſtat ratio in contrarium facta; tum quia hæc veritas non ſolum nititur illo principio de neceſſitate abſoluta gratię inhærentis:ſed etiam altero de efficacia ſacramenti, ad ſuum effectum præſtandum:tum etiam quia, licet in adultis reperiantur actus iuſtitiæ inhærẽtis,tamẽ illi non ſunt cauſa formalis iuſtificationis,ſed diſpoſitiua, vt aperte docet Concilium Tridentinum, & ideo etiam in illis neceſſaria eſt iuſtitia inhærens,diſtincta ab actibus, vt ex eodem Concilio declarauimus. Conc. Trid.

Dubiũ aliud. Sed quæret vlterius aliquis, vtrum præter habitualem iuſtitiam,cõferat Baptiſmus aliquam ſacramentalem gratiam. Reſpondeo primo, certum eſſe nõ infundi aliquem habitũ:nam (prætermiſſo charactere,de quo iam non agimus)certum eſt,nullum habitum infundi,præter eos,qui ſemper,& quaſi ex natura rei,gratiam habitualem comitantur,vt conſtat ex

ſtat ex generali doctrina ſupra tradita de ſacramentis in genere. Deinde ipſamet iuſtitia baptiſmalis, quatenus eſt regeneratiua, & ſecum affert remiſſionem omnis culpæ & pœnæ, dici poteſt gratia ſacramentalis huius ſacramenti, quia ſub illo reſpectu & ratione eſt illius propria. At vero probabile eſt, ratione huius ſacramenti dari aliqua auxilia actualia maiora, quam ipſi gratiæ ſecundum ſe debeantur, non quidem talia, vt baptizatus in gratia confirmetur, aut infallibile donum perſeuerantiæ recipiat: hoc enim hæreticorum figmentum eſt vanum & ſine vllo fundamento, ac merito damnatum in Trid. ſeſſ.7. can.6. de Baptiſmo: eſt enim non ſolum contra ſcripturam, & Eccleſiæ ſenſum, ſed etiam contra experientiam ipſam, vt latius in materia de gratia & charitate diſſeritur: Sed dari dicimus aliquod maius auxilium, quo homo frequentius, & vehementius excitetur, & adiuuetur, vel ad ſuperandum concupiſcentiæ fomitem, vel ad exercenda illa munera, ad quæ Baptiſmus obligat. Nam per Baptiſmum efficimur membra Chriſti, & Eccleſiæ, & capaces aliorũ ſacramẽtorum; pie igitur credi poteſt, ratione illius dari aliquod ſpeciale auxilium ad ferendum Chriſti iugum fortiter ac ſuauiter, & ad digne accedendum ad cætera ſacramenta; qui effectus ſatis cõſentaneus eſt doctrinis ſanctorum Patrum ſupra citatis, quamuis illud non tam diſtincte explicuerint. Præter hos autem effectus nulli alij ſunt, qui vere poſſint Baptiſmo attribui, tanquam proprie ſacramẽtales. Quod ideo addo, quia interdum Baptiſmus ſanat hominẽ corporaliter, aut alium ſimilem miraculoſum effectum operatur: ſed hoc non eſt ex certa lege, & promiſſione, neq; ex directa inſtitutione ſacramẽti, ſed ex ſpeciali Dei beneficio, & extraordinaria prouidentia; & ideo huiuſmodi miracula non pertinẽt ad ſacramentales effectus, nec poſſunt aliquo probabili fundamento alij effectus præter dictos huic ſacramento tribui, quia nec de illis facta eſt promiſſio, neq; ex traditione habẽtur, aut ratione aliqua oſtẽdi poſſunt: in his autem, quæ pendent ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, nihil eſt aſſerendum, niſi quod, aut reuelatum ſit, aut ex reuelatis colligatur.

Quapropter vana ſunt hæreticorum figmẽta, qui nouos quoſdam Baptiſmi effectus excogitarũt, quales ſunt, reddere hominem baptizatum liberum omni lege diuina & humana; quamuis diuerſo modo, quia per humanam (inquiunt) nullo modo obligari poteſt: per diuinam autem licet obligetur, tamen trãſgreſſio illius non imputatur ad culpam propter Baptiſmum. Vnde vlterius addunt; Baptiſmum ea ratione confirmare hominem in iuſtitia ſuſcepta, quia vel facit illum impeccabilem, vel facit, vt licet homo peccet, tamen peccatum ei non imputetur, dummodo firmiter credat ſibi non imputari: neq; eſſe vllum crimen, quod poſſit eum gratia baptiſmali priuare. Sed hæc & ſimilia merito damnata ſunt in

Conc. Trid.

Concilio Tridentino, ſeſſ. 7. can. 6. 7. 8. 9. & 10. quia non ſolum tales ſunt hi effectus, vt nullo Eccleſiaſtico, aut probabili fundamento nitantur, ſed etiam ſunt ex his, qui principiis, ac dogmatibus fidei repugnant, quod latius demonſtrare ad hunc locum non ſpectat.

ARTICVLVS V.

Vtrùm conuenienter attribuantur Baptiſmo quidam actus.

4.d.4.q.2. ar.2.q 3.4.& 5.& diſt. 5.q. 2. ar. 3. q 2. cor ar.3.ad 1. & art, 1.q.1.

A D quintum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter attribuantur Baptiſmo pro effectibus quidam actus virtutum, ſcilicet incorporatio ad Chriſtum, illuminatio, & fœcundatio. Non enim Baptiſmus datur adulto, niſi fideli, ſecundum illud Mar. vltim. Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Sed per fidem aliquis incorporatur Chriſto ſecundum illud Epheſ.3. Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris. Ergo nullus baptizatur, niſi iam Chriſto incorporatus. Non ergo eſt effectus Baptiſmi incorporari Chriſto.

ad 1 & quo, 6. ar. 4. co.

2. Præterea, Illuminatio fit per doctrinam, ſecundum illud Epheſ. 3. Mihi omnium ſanctorum minimo data eſt gratia hæc, illuminare omnes, &c. Sed doctrina præcedit Baptiſmum in catechiſmo. Non ergo eſt effectus Baptiſmi.

3. Præterea, Fœcunditas pertinet ad generationem actiuam: ſed per Baptiſmum aliquis regeneratur ſpiritualiter: ergo fœcunditas non eſt effectus Baptiſmi.

S E D contra eſt, quod Auguſt. dicit in lib. de Baptiſmo paruulorũ, quod ad hoc valet Baptiſmus, vt baptizati, Chriſto incorporentur. Dionyſ.* etiam ca.2. eccleſ. hier. illuminationem attribuit Baptiſmo. Et ſuper illud Pſal. 22. ſuper aquam refectionis: dicit gloſ. † quod anima peccatorum ariditate ſterilis, fœcundatur per Baptiſmum.*

c.2. ecc. hier, par.1. & 2.

Eſt glo. Caſſio ſuper hũc locum. Pſal.22.

R E S P O N D E O dicendum, quod per Baptiſmum aliquis regeneratur in ſpiritualem vitam, quæ eſt propria fidelium Chriſti: ſicut Apoſtolus dicit Gal. 2. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei. Vita autem non eſt, niſi membrorum capiti vnitorum, à quo ſenſum & motum ſuſcipiunt; & ideo neceſſe eſt, quod per Baptiſmum aliquis incorporetur Chriſto, quaſi membrum ipſius. Sicut autem à capite naturali deriuatur ad membra ſenſus & motus: ita à capite ſpirituali, quod eſt Chriſtus, deriuatur ad membra eius, ſenſus ſpiritualis, qui conſiſtit in cognitione veritatis, & motus ſpiritualis, qui eſt per gratiæ inſtinctum. Vnde Ioan. 1. dicitur: Vidimus eum plenum gratiæ & veritatis, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Et ideo conſequens eſt, quod baptizati illuminentur à Chriſto circa cognitionem veritatis, & fœcundentur ab eo, fœcũditate bonorum operum per gratiæ infuſionem.

A D primum ergo dicendum, quod adulti prius credentes in Chriſtum, ſunt ei incorporati mentaliter, ſed poſtmodum cum baptizantur, incorporantur ei quodammodo corporaliter; ſcilicet per viſibile ſacramentum ſine cuius propoſito nec mentaliter incorporari potuiſſent.

A D ſecundum dicendum, quod doctor illuminat exterius per miniſterium, catechizando, ſed Deus illuminat interius baptizatos, præparans corda eorum ad recipiendam doctrinam veritatis, ſecundum illud Ioan. 6. Eſt ſcriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei.

A D tertium dicendum, quod effectus Baptiſmi ponitur fœcunditas, qua aliquis producit bona opera, non autem fœcunditas, qua aliquis generat alios in Chriſto, ſicut Apoſtolus dicit. 1. ad Corinth. 4. In Chriſto Ieſu per Euangelium ego vos genui.

C O M M E N T A R I V S.

Baptiſmo in corporamur Chriſto, illuminamur, & fœcundamur.

IN hoc articulo non explicat D. Thomas nouum Baptiſmi effectum: quia reuera nullus ſupereſt explicãdus, vt dixi, ſed declarat, nonnullas voces, quibus Baptiſmi effectus ſolet à Patribus ſignificari, præſertim has tres, *Incorporari Chriſto, illuminari, ac fœcundari*: nam primum tribuitur Baptiſmo, ratione gratiæ, & charitatis, per quam homo vnitur ſpiritualiter Chriſto. Item, ratione characteris, per quẽ ſpeciali modo conſignatur, vt ſit membrum Chriſti, & Eccleſiæ, quæ eſt corpus eius: & ideo recte dicit D. Thomas in ſolutione ad primum, quod licet per fidem, & gratiam fiat homo ſpirituale membrũ Chriſti, tamen per illa, vt accepta per hoc ſacramentum viſibile, quodãmodo incorporatur ei, corporaliter, & viſibiliter, quia fit membrum Eccleſiæ viſibilis, & fit capax influxus quodãmodo ſenſibilis, prouenientis à capite Chriſto per ſacramenta ſenſibilia. Secundum, ſcilicet illuminare, tribuitur Baptiſmo ratione fidei:

fidei: eſt enim fidei ſacramentum, & ſpecialis eius profeſſio. Tertium, ſcilicet fœcũditas, tribuitur Baptiſmo, ratione aliarum virtutum, & bonorum operum ab eis prodeuntium. Significat autem D. Thomas in ſolutionibus ad 2. & 3. hos actus non tribui Baptiſmo ſolum propter infuſionem habituum, ſed etiam, quia Deus ſpecialiter præparat cor hominis baptizati ad ſuſcipiendam, & operandam doctrinã veritatis, quod intelligendum videtur iuxta dicta in fine præcedentis diſputationis.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm pueri in Baptiſmo conſequantur gratiam & virtutes.

1.2.q.47.ar.14.ad 3.& 4. d.4 q.2.21. 2.q.1.&d 17. q 1.ar.3.q.2. cor. ad 3.& d.18.q.1.ar. 3.q.1 cor. Ep.23. nõ remote à fin. tom.2.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod pueri in Baptiſmo non conſequantur gratiam & virtutes. Gratia enim & virtutes non habentur ſine fide & charitate. Sed fides, vt Aug. dicit, conſiſtit in credentium voluntate, ſimiliter etiã charitas conſiſtit in diligentium voluntate, cuius vſum pueri non habent, & ſic nõ habent fidem & charitatem. Ergo pueri in Baptiſmo non recipiunt gratiam & virtutes.*

Tract.72.in Ioan à med. tom.9.

2. Præterea, Super illud Ioan.14. Maiora horum faciet, dicit Auguſt. quod ex impio iuſtus fiat in illo, ſed non ſine illo, Chriſtus operatur. Sed puer, cum non habeat vſum liberi arbitrij, non cooperatur Chriſto ad ſuam iuſtificationem, imo quandoq; pro poſſe renititur. Ergo non iuſtificatur per gratiam & virtutes.*

3. Præterea, Rom.4. dicitur, Ei, qui non operatur, credenti C *autem in eum, qui iuſtificat impium, reputatur fides eius ad iuſtitiam ſecundum propoſitum gratiæ Dei. Sed puer non eſt credens in eum, qui iuſtificat impium. Ergo non conſequitur gratiam iuſtificantem neq; virtutes.*

4. Præterea, Quod ex carnali intentione agitur, non videtur habere ſpiritualem effectum. Sed quandoq; pueri ad Baptiſmum deferuntur carnali intentione, vt ſcilicet corporaliter ſanentur. Non ergo conſequuntur ſpiritualem effectum gratiæ & virtutum.

Enchirid.c. 52.ante me. tom.3.

SED *contra eſt, quod Auguſt.* dicit in Enchirid. Paruuli renaſcendo moriuntur illi peccato, quod naſcendo contraxerunt. Ac per hoc ad illos etiam pertinet, quod dicitur; conſepulti ſumus cum illo per Baptiſmum in mortem (ſubditur autem) vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam* D *Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus: Sed nouitas vitæ eſt per gratiam & virtutes. Ergo pueri in Baptiſmo gratiam & virtutes conſequuntur.*

RESPONDEO *dicendum, quod quidam antiqui poſuerunt, quod pueris in Baptiſmo non dantur gratia & virtutes, ſed imprimitur eis character Chriſti, cuius virtute, cum ad perfectam ætatem venerint, conſequuntur gratiam & virtutes.*

Sed hoc patet eſſe falſum dupliciter. Primo quidem, quia pueri ſicut & adulti, in Baptiſmo efficiuntur membra Chriſti, vnde neceſſe eſt, quod à capite recipiant influxum gratiæ & virtutis. Secundo, quia ſecundum hoc pueri decedentes poſt Baptiſmum, non peruenirent, ad vitam æternam, quia, vt dicitur Rom.9. Gratia Dei eſt vita æterna. Et ita non profuiſſet E *eis ad ſalutem, baptizatos fuiſſe. Cauſa autem erroris fuit, quia neſcierunt diſtinguere inter habitum & actum. Et ſic videntes pueros inhabiles ad actus virtutum, crediderunt eos poſt Baptiſmum nullatenus virtutem habere. Sed iſta impotentia operandi, non accidit pueris ex defectu habituum, ſed ex impedimento corporali: ſicut etiam dormientes, quamuis habeant habitus virtutum, impediuntur tamen ab actibus propter ſomnum.*

AD *primum ergo dicendum, quod fides & charitas conſiſtunt in voluntate hominum; ita tamen, quod habitus harum & aliarum virtutum requirunt potentiam voluntatis, quæ eſt in pueris; ſed actus virtutum requirunt actum voluntatis, qui non eſt in pueris. Et hoc modo Aug.* dicit in lib. de Baptiſmo paruulorum, quod paruulum, etſi nondum illa fides, quæ*

Epiſt. 23. ad Boniſ. non procul à fin. tom.2.

A *in credentium voluntate conſiſtit, iam tamen ipſius fidei ſacramẽtum (quod ſcilicet cauſat habitum fidei) fidelem facit.*

AD *ſecundum dicendum, quod (ſicut Aug. dicit in lib. de Charitate) nemo ex aqua & Spiritu ſancto renaſcitur, niſi volens. Quod non de paruulis, ſed de adultis intelligendum eſt. Et ſimiliter de adultis intelligendum eſt, quod homo à Chriſto ſine ipſo non iuſtificatur. Quod autem paruuli baptizandi, prout viribus poſſunt, reluctantur, non eis imputatur, qui in tantum neſciunt, quod faciunt, vt nec facere videantur, vt Aug.* dicit in lib. de præſentia Dei ad Dardanum.*

Epiſ.57. poſt med. tom.2.

AD *tertium dicendum, quod (ſicut Aug. dicit) paruulis mater Eccleſia aliorum pedes accommodat, vt veniant: aliorũ cor, vt credant, aliorum linguam, vt fateantur. Et ita pueri* B *credunt, non per actum proprium, ſed per fidem Eccleſiæ, quæ eis communicatur. Et huius fidei virtute conferuntur eis gratia & virtutes.*

De conſe. d. 4. c. Mater Ecc. Epiſ. 23. parum ante med. tom. 2. & lib.1. de pecca. meri. c.25. in fin. tom.7.

AD *quartum dicendum, quod carnalis intentio deferentium pueros ad Baptiſmum, nihil eis nocet, ſicut nec culpa vnius nocet alteri, niſi conſentiat. Vnde Auguſt.* dicit in Epiſt. ad Bonifacium. Non illud te moueat, quod quidam non ea fide ad Baptiſmum percipiendum paruulos ferunt, vt gratia ſpirituali ad vitam regenerentur æternam, ſed hoc eos putant remedio corporalem retinere vel recipere ſanitatem. Non enim propterea illi non regenerãtur, quia non ab iſtis hac intentione offeruntur.*

COMMENTARIVS.

C MAteria huius articuli in præcedenti diſputatione tractata eſt. Etenim hæc quæſtio ita coniuncta eſt cum alia de adultis, vt ſine repetitione, & prolixitate, non potuerint ſeparari. Littera autem D. Thomæ ſatis clara eſt.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm effectus Baptiſmi ſit apertio ianuę regni cœleſtis.

4.d.3.ar.1.q. 3.& 4.d.4.q. 2.cor.2.q.9. & 4.co.c.50. & 7.co.3.&

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod effectus Baptiſmi non ſit apertio ianuæ regni cœleſtis. Illud enim, quod eſt apertum, non indiget apertione. Sed ianua regni cœleſtis eſt aperta per paſſionem Chriſti, vnde Apocalyp. 4. dicitur. D *Poſt hæc vidi oſtium magnum apertum in cœlo. Non eſt ergo effectus Baptiſmi apertio ianuæ regni cœleſtis.*

Ioan.3. lec.1.

2. Prætera, Baptiſmus omni tempore, ex quo inſtitutus fuit, habet ſuum effectum. Sed quidam baptizati ſunt Baptiſmo Chriſti ante eius paſſionem (vt habetur Ioan.3.) quibus, ſi tunc deceßiſſent, introitus regni cœleſtis nondum patebat, in quod nullus ante Chriſtum introiuit. ſecundum illud Mich. 2. Aſcendit pandens iter ante eos. Non eſt ergo effectus Baptiſmi apertio ianuæ regni cœleſtis.

Ad 3. huius q.

3. Præterea, Baptizati adhuc ſunt obnoxij morti, & aliis pœnalitatibus vitæ præſentis, vt ſupra dictum eſt. Sed nulli eſt apertus aditus regni cœleſtis, quamdiu obnoxius eſt pœnæ, ſicut patet de his, qui ſunt in purgatorio. Non ergo effectus Baptiſmi eſt apertio ianuæ regni cœleſtis.

Beda Lu. 3. in c.10. ſecundum ſuum ordi. tom.2.

E SED *contra eſt, quod ſuper illud Luc.3. Apertum eſt cœlum, dicit glo.* Bedæ. Virtus hic baptiſmatis oſtenditur, de quo quiſq; cum egreditur, regni cœleſtis ei ianua aperitur.*

Art.1.& 2. huius q.

RESPONDEO *dicendum, quod aperire ianuam regni cœleſtis, eſt amouere impedimentum, quo quis impeditur regnum cœleſte introire. Hoc autem impedimentum eſt culpa & reatus pœnæ. Oſtenſum eſt autem ſupra,* quod per Baptiſmum omnis culpa & omnis reatus pœnæ tollitur. Vnde conſequens eſt, quod effectus Baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cœleſtis.*

AD *primum ergo dicendum, quod Baptiſmus in tantum aperit baptizato ianuam regni cœleſtis, in quantum incorporat eum paſſioni Chriſti, virtutem eius homini applicando.*

AD *ſecundum dicendum, quod quando paſſio Chriſti nondum erat realiter perfecta, ſed ſolum in fide credentium, Baptiſmus*

ptiſmus proportionaliter cauſabat ianuæ apertionem, non quidem in re, ſed in ſpe. Baptizati enim tunc decedentes ex certa ſpe introitum regni cœleſtis expectabant.

AD tertium dicendum, quod baptizatus non eſt obnoxius morti, & pœnalitatibus vitæ præſentis propter reatum perſonæ, ſed propter ſtatum naturæ. Et ideo propter hoc non impeditur ab introitu regni cœleſtis, quando anima ſeparatur à corpore per mortem, quaſi iam perſoluto eo, quod naturæ debebatur.

COMMENTARIVS.

Impugnatur ratio D. Tho.

DE hoc effectu iam ſupra dictum eſt, ſolum eſt aduertenda ratio D. Thomæ, probat enim Baptiſmus aperire ianuam regni, quia tollit impedimēta regni cœleſtis, quæ ſunt culpa, & reatus pœnę. Contra quam inſtari poteſt, nam etiam circumciſio tollebat hæc impedimenta, & tamen non dicitur aperuiſſe ianuam regni, vt conſtat ex capitulo, Maiores. de Baptiſmo. Item, Baptiſmus ipſe ante Chriſti mortem applicatus tollebat eadem impedimenta, & tamen non aperiebat ianuam regni: nam ſi quis ſtatim poſt Baptiſmum tunc deceſſiſſet, non fuiſſet regnum cœlorū ingreſſus.

Reſpōdetur.

Sed ſciendum eſt, aliud eſſe agere de perſonali impedimento, aliud de impedimento totius naturę: nam illud tollitur per gratiam, & integram remiſſionem pœnæ debitam ipſi perſonæ: ad hoc vero tollendum neceſſaria fuit paſſio & ſatisfactio Chriſti de ſe ſufficiēs pro lapſu totius naturæ. Baptiſmus ergo cum non ſit ad ſatisfaciendum pro tota natura, ſed ad applicandum ſingulis perſonis generalem ac ſufficiētem Chriſti ſatisfactionem, non tollit ex ſe impedimentum totius naturæ, niſi quatenus illud redundabat in perſonam, cui applicatur Baptiſmus, nam impediebat illam ab ingreſſu regni, & hoc impedimētum tollit Baptiſmus.

Diſcrimē inter Baptiſmū, & circumciſionem.

In quo eſt differentia inter ipſum, & circumciſionem, & omnem gratiam, quæ ante Chriſti mortem dabatur, quia tūc gratia nō aperiebat ianuā regni pro illo tēpore, & ita pro tunc non tollebat impedimentum illud totius naturę, etiam prout in ſingulas perſonas redundabat, ſed ſolum dabat ius obtinendi gloriam ſtatim ac redemptio totius naturæ eſſet conſummata: at vero gratia baptiſmalis ſtatim aperit ianuā regni, quod per ſe conuenit Baptiſmo, in quantū inſtitutus eſt ſignum paſſionis Chriſti iam exhibitæ & cōſummatæ, à qua habet virtutem applicandi ſatiſfactionē iam factam. Quod autem ante Chriſti mortem Baptiſmus non haberet hunc effectum, eſt quaſi per accidens; quia tunc Baptiſmus nondum habebat ſuam ſignificationem perfectam, & erat quaſi in ſtatu preternaturali: quia licet ante Chriſti mortem inſtitutus ſit, tamē per ſe nō inſtituebatur pro illo ſtatu imperfecto legis veteris, ſed pro ſtatu perfecto legis gratiæ, in quo & redemptio Chriſti perfecta eſt, & impedimentum totius naturæ ſublatum.

DISPVTATIO XXVII.

De neceſſitate Baptiſmi ad gratiam, & gloriam conſequendam.

HAnc diſputationem ſupra, quæſt. 68. art. 1. & 2. in hunc locum remiſimus, quia ſupponit ea, quæ in præcedenti diſput. dicta ſunt, nimirum Baptiſmū conferre gratiam primam, & aperire ianuam regni, ſtatim enim inquirēdum ſequitur, an ſit cauſa adæquata huius effectus, ita vt ſine illa fieri non poſſit: quod eſt inquirere, an Baptiſmus ſit neceſſarius neceſſitate medij, de neceſſitate autem præ-

A inferius in parte morali dicendum eſt. Dicemus igitur primo de hac neceſſitate in communi, deinde tam in adultis, quam in infantibus ſigillatim eā explicabimus.

SECTIO I.

Vtrùm Baptiſmus ſit ſimpliciter neceſſarius ad gratiam, & vitam æternam conſequendam.

Primus error negātium neceſſitatem Baptiſmi.

MVlti hæretici negarunt hanc Baptiſmi neceſſitatem; non tamen eodem modo, neque ex eiſdem principiis, & fundamentis. Primo Pelagiani, cū negarent originale peccatum, & gratię neceſſitatem, cōſequenter negabant Baptiſmum eſſe neceſſarium,
B vel ad remiſſionem peccati, vel ad gratiam obtinendam, vel ad conſequendam vitam æternam, quam putarunt eſſe puræ naturæ debitam. Ita ſumitur ex Auguſtino hæreſi 88.

Auguſt.

Diſtinguunt hæretici inter vitam æternam, & cœlorum regnum.

Quoniam vero Ioan. 3. ait Chriſtus, neminem ſine Baptiſmo ingredi poſſe regnum cœlorum; coacti ſunt iſti hæretici diſtinguere inter vitam æternam, & cœlorum regnum; & docere Baptiſmum eſſe neceſſarium ad ingreſſum regni cœlorum, non autem ad vitam æternam. Quamquam hoc etiam limitauit quidam Vincentius Victor, Pelagianus dicens pueros non baptizatos detineri ab ingreſſu regni vſque ad diem iudicij: poſtea vero illuc etiam ingreſſuros; vt refert Auguſt. lib. 1. de Anima, & eius origine, c. 9.
C & lib. 3. c. 11. & 13. Quam autem differentiam iſti hæretici conſtituerint, inter vitam ęternam, & regnum cœlorum, neque Auguſtinus explicauit, neq; à nobis cum aliquo fundamento doceri poteſt; cum ex ſacra Scriptura conſtet, nec vitam æternam haberi poſſe extra regnum cœlorum, vt late Auguſtinus proſequitur lib. 1. de peccat. merit. c. 18. & 20. nec magis vnum, quam aliud poſſe ſine Baptiſmo cōparari, vt videbimus. Sed huius erroris fundamenta in materia de peccato originali, & de gratia euertēda ſunt; oſtendendo, homines in peccato originali naſci, & cum ſumma gratiæ neceſſitate.

Auguſt.

2. Error.

Secundus error ſimilis præcedenti, quamuis minus generalis, eſt, Baptiſmum non eſſe neceſſarium
D ſaltem hominibus ex parentibus fidelibus, & baptizatis procreatis; quia, vel non oriūtur in peccato originali, vel certe, quia eis non imputatur propter fidem parentum. Hic error antiquior eſt Caluino, vt conſtat ex Vvaldenſ. tom. de ſacrament. titu. 3. c. 53. & 54. illum tamen, aut excitauit, aut auxit Caluinus vt conſtat ex Ruardo. ar. 2. & Lindano. lib. 4. Panopl. c. 15. Prateolo, & aliis recentioribus. Nam alij hęretici fortaſſe putabant ſaltem requiri, vt vterq;, vel ſaltem aliquis ex parentibus proximis, non tantum fidelis, ſed etiam baptizatus ſit. Noui autem hæretici videntur docere ſatis eſſe, quod aliquis ex progenitoribus, quantumuis remotis, fuerit fidelis, præſertim ab eo tempore, quo facta eſt Abrahæ illa promiſſio:
E *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes; & ero Deus tuus, & ſemini tuo, poſt te.* Omnes enim fideles ſunt ſemen Abrahæ, non carne, ſed ſpiritu, & fide; ergo omnes complectitur illa promiſſio; omnes ergo fidelium filij ſunt amici Dei. Sed præcipuū huius erroris fundamentū, ſcilicet filios fidelium nō naſci in peccato originali, eſt plane hæreticū, & contra generales locutiones ſcripturæ, vt ſæpe probat Auguſtinus, lib. 2. de pecc. merit. c. 9. 25. & 27. & lib. 1. de Nuptiis, c. 17. & ſeq. & lib. 6. cont. Iulian. c. 3. vbi argumenta hæreticorum diſſoluit. Aliud vero huius erroris fundamētum ſupra tactum de promiſſione facta Abrahæ, vanum eſt. Quis enim cogitet omnes filios Iudæorum concipi, aut naſci ſanctos ſolum, quia ab Abraham, vel Iſrael ducūt originem? dicente Paulo ad Rom. 9.

Vvaldenſ. Lindanus. Prateolus.

Refutatur hic error.

Auguſt.

Non

Non omnes qui filij Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ, neq; qui filij carnis, hi filij promiſſionis. In illa ergo promiſſione facta Abrahæ, ſemen illud, in quo benedicendæ ſunt omnes gentes, eſt Chriſtus Dominus, in quo, & per quem, diuinam hæreditatem & benedictionem accipiunt, quicunq; illius efficiuntur digni, per ſpiritualem in Chriſto regenerationem. Et ita explicuit Paulus ad Galat. 3. & 4. & declarauit Auguſtinus Epiſtol. 200. Adde, quamuis per ſemen Abrahæ, filios Abrahæ intelligamus, vt in poſterioribus verbis citatis intelligi poteſt: non oportere id exponere de filiis tantum ſecundum generationem carnis, ſed ſecundum imitationem fidei. Vel deniq;, etiam ſi intelligatur de filiis ſecundum carnem, ſubintelligenda ſemper eſt conditio, ſi eandem fidem profiteantur. Iudæus enim ante aduentum Chriſti ex Abraham deſcendens, ſi non circumcideretur, non computabatur inter filios Dei, vt ex eodē loco Geneſis colligitur; non ergo ſatis erat generatio carnalis ex progenitoribus fidelibus, niſi adiungeretur eadem fides, ſeu eiuſdem fidei profeſſio.

3. Error.

Tertius error negat, Baptiſmum eſſe neceſſariū ex alio falſo fundamento diuinæ prædeſtinationis. Nam ſi homo (inquiunt authores huius erroris) prædeſtinatus eſt, etiam ſi non baptizetur, ſaluabitur; ſi vero eſt reprobatus, etiam ſi baptizetur, non ſaluabitur. Ita eſt argumentatus Vviclef, vt refert Vvaldenſ. lib. 2. de ſacram. c. 96. Et noui hæretici dicuntur in eodem errore verſari: illa vero argumentatio, ſi quippiam valeret, non ſolum probaret Baptiſmum non eſſe neceſſarium, ſed etiam non eſſe alicuius vtilitatis ad ſalutem conſequendam. Rurſus etiam probaret, neque obſeruare mandata, neq; fidem, ſpem, aut charitatem, vel aliquod aliud medium eſſe ad ſalutem neceſſarium: quia iuxta illud argumentandi genus prædeſtinatio nullum mediū requirit, vt executioni mandetur, quoad vltimum effectum, quod eſt abſurdiſſimum. Nam prædeſtinatio, quæ eſt pars diuinæ prouidentiæ, non excludit conſentanea media ad finem conſequendum, ſed potius illa prouidet, atq; ita diſponit, vt infallibiliter ad finem perducant. Quod ſi prædeſtinatio non excludit media, quid prohibet, quominus vnū ex illis ſit Baptiſmus? Nullius ergo momenti eſt illa collectio: ſi eſt prædeſtinatus, etiam ſi non baptizetur, ſaluabitur: ſed potius colligendum eſſet, ſuppoſita Baptiſmi neceſſitate, ſi eſt prædeſtinatus, ergo nō morietur ſine Baptiſmo: quia per ipſammet prędeſtinationem prouiſum erit, vt infallibiliter baptizetur. E contrario vero non ſequitur; ſi non eſt prędeſtinatus, vel ſi eſt reprobus, ergo non baptizabitur: quia, eſto, Baptiſmus ſit neceſſaria cauſa ſalutis: non tamen eſt adæquata ſeu ſufficiens, neq: carentia Baptiſmi eſt adæquata cauſa damnationis: poteſt enim etiam is, qui baptizatus eſt, damnari, ſi adultus ſit: in infantibus vero, quia per proprium actum non poſſunt amittere gratiam Baptiſmi; neq; alio medio indigent ad ſalutem, recte inferri poteſt in noua lege, ſi eſt reprobatus & moriturus eſt ante ætatem adultam: ergo non baptizabitur; non tamē propter eandem cauſam, quæ de prædeſtinatione dicta eſt, ſed è contrario, quia reprobatio ſupponit pręſcientiam carentiæ Baptiſmi. Atque eodem modo de adulto vere dicitur, ſi reprobatus eſt, etiam ſi ſit baptizatus, nō fore ſaluandum, non quia Baptiſmus ei minus fructuoſus ſit; quam prædeſtinato: ſed quia ille, qui huiuſmodi eſt, non perſeuerabit in iuſtitia per Baptiſmum accepta, quod non ideo eueniet, quia reprobatus eſt, ſed potius ideo reprobatus eſt, quia præuiſus eſt non perſeueraturus

Vviclef. Vvaldenſ.

Refellitur.

A in gratia per Baptiſmum accepta, vt recte dixit Proſper in reſponſionibus ad capitula Gallorum, cap. 3. & 7. & in lib. ſententiarum, cap. 3. & 7. de qua rę latius alibi.

Baptiſmi neceſſitas impugnatur.

Prætermiſſis ergo his fundamentis extraneis, & erroneis, aliūde videtur poſſe probari, Baptiſmum, etiam ſi ſit cauſa efficax gratiæ, non tamen eſſe vnicam, & adæquatam, & conſequenter non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Antecedens patet primo in adultis, quia licet non baptizentur, per fidem, charitatem, ac veram pœnitētiam, poſſunt ſaluari. De paruulis vero, quia interdum baptizari non poſſunt: ergo tunc poterunt ſaluari per fidem parētum, ſicut B ante Baptiſmum inſtitutum ſaluabantur. Neque enim credibile eſt illis eſſe ſalutis viam occluſam, vel coarctatam per Baptiſmi inſtitutionē. De vtriſq; vero eſt etiam argumentum; quia licet non ſint baptizati, per martyrium ſaluari poſſunt, iuxta illud: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.*

Concluſio.

Nihilominus ſimpliciter dicendum eſt, Baptiſmum eſſe medium neceſſariū ad remiſſionem peccatorum, & ad gratiam & gloriam conſequendam. Concluſio eſt de fide. Probatur primo, ex ſcriptura. Probatur 1. Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Loquitur enim Chriſtus ibi de ſacramento Baptiſmi, vt ſupra oſtenſum C eſt: in illa vero conditionali locutione intrinſece includitur neceſſitas: nam illud dicitur neceſſarium ad finem, vel effectum ſine quo fieri, aut comparari non poteſt, præſertim cum ſermo ſit de ſacramento inſtituto ad remiſſionē peccati originalis, cum quo nemo ſaluari poteſt, etiam ſi aliud non committat. Vt, ſi medicus infirmo diceret, niſi hanc acceperis medicinam, non ſanaberis; perinde eſt, ac ſi diceret, hæc medicina eſt tibi ad ſalutem neceſſaria. Vnde hanc neceſſitatem ſtatim explicuit Chriſtus, dicens: *Oportet vos naſci denuo*, nam verbū illud, Oportet, neceſſitatem ſignificat, ſicut ibidem dixit Chriſtus: *Oportet exaltari filiū hominis, vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat*, docens, paſſionem ſuam fuiſſe nobis ad D ſalutem neceſſariam. Hinc Petrus 1. Canonica, capi. 3. Baptiſmum dicit fuiſſe figuratum per arcam Noe in diluuio: quia, ſicut per illam arcam pauci ſalui facti ſunt, qui illo remedio, tanquam omnino neceſſario indiguerunt, ita nos quoque ſimilis formę ſaluos facit Baptiſma. Et idcirco Actorum 2. interrogatus Petrus à quibuſdam, *Quid faciemus?* nimirum, vt ſaluemur; ipſe reſpondit. *Pœnitemini igitur, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum:* ſignificans tam neceſſarium eſſe Baptiſmum peccatoribus, quam pœnitentiam. Ac ſimili modo Paulus, cum ad Romanos quinto, dixiſſet; ſicut per vnum hominem omnes lapſi ſunt, ita per vnum Chriſtum eſſe viuificandos; ſtatim capite ſexto, proponit vnicam viam E reſurgendi à peccato per Chriſtum, dicens: *An ignoratis, quia quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus? &c.* Et ideo ad Titum tertio, Baptiſmum vocat regenerationem, per quā ſaluamur; quia ſicut naturalis generatio ex Adamo eſt vnica via contrahendi peccatum ex Adamo, ita hæc regeneratio per aquam eſt vnica via reſurgendi ab illo peccato per Chriſtum. Atque in hunc modum intellexit ſemper Eccleſia has ſcripturæ locutiones.

1. Pet. 3.

Rom. 6.

2. Probatus concluſio.

Vnde probatur ſecundo hæc veritas; Eccleſię authoritate, & Patrum traditione, primum enim antiqua Concilia contra Pelagium cōgregata, hanc veritatem docuerunt, vt conſtat ex Epiſtolis Cōciliorum, Carthaginenſis, & Mileuitani ad Innocentium

Con. Carth. Mileuit.

Papam,& reſcriptis eius, quæ habentur inter epiſto. Innocentij 24.&26.& inter epiſt. Auguſt. 90.91.92. &93.clariùs id tradit Concilium Florent. quod propter hanc cauſam vocat Baptiſmum *Ianuam ſpiritualis vitæ,*ita exponens verba Chriſti. Iohannis 3. Concilium etiam Tridentinum,ſeſſ.7.Cano.5. de Baptiſ. anathema dicit in eum, qui dixerit, Baptiſmum liberum eſſe,id eſt,non neceſſarium ad ſalutem, ſed hic Canon exponi poſſet de neceſſitate præcepti, nam hæc neceſſitas videtur propriè opponi libertati, de qua ibi eſt ſermo, tamen ex doctrina eiuſdem Concilij,ſeſſio.5.Can.4.& 5. colligitur hanc neceſſitatem non ſolum eſſe reſpectu adultorum,ſed etiam reſpectu infantium,& ideo non poſſe eſſe ſolam neceſſitatem præcepti, ſed etiam medij.

Auguſt. Conc.Flor. Tridentin.

Præterea Syricius Papa epiſt.1. cap. 2. dicit Baptiſmum nemini eſſe negandum in neceſſitatis articulo.*Ne, ſi abſque Baptiſmo decedat, & regnum perdat, & vitam,* & inferius vocat Baptiſmum, *vnicum credulitatis auxilium,* eodem modo loquitur Leo Papa, epiſtola 78. aliàs 80. vbi inter alia ait. *Qui Baptiſmo priuatur, neceſſaria liberatione fraudari.*Et Clemens Papa epiſt.4. cum dixiſſet. *Per Baptiſmi regenerationem exuere hominem maculam priori natiuitate contractam,* ſubdit, *Alias impoſsibile eſt.* Idem ferè Irenæus lib. 3. contra Hæreſ. cap.19.dum ait,*Aquam, & Spiritum eſſe neceſſaria, vt homo in vitam Dei perficiatur.* Idem ſumitur ex Gregorio 4. moral. cap. 2. & Hieronymus Dialogo 3. contra Pelagianos, vbi in hanc ſententiam refert, & plurimum commendat libros Auguſtini de peccato. merit. &remiſſion. in quibus copioſe hanc veritatem docuit Auguſtinus,qui etiam legi poteſt contra duas epiſto.Pelag.cap.4. Vbi Innocentium allegat, & libro 1,de anima & eius origine, capite,10. vbi faciliùs exiſtimat hominem baptizatum, & in peccato mortali mortuum, potuiſſe ab æternis pœnis per interceſſionem cuiuſquam ſanctæ mulieris liberari, quàm hominem non baptizatum,per ſimiles preces ſaluari:quod per quandam exaggerationem dictum videtur, vtrumque enim æquè impoſſibile eſt, quia non eſt minus neceſſaria Pœnitentia peccati mortalis poſt Baptiſmum cõmiſſi, quam Baptiſmus ad priora peccata delenda, quamuis, ſi diſpenſatio in hac lege eſſet admittenda propter preces alicuius ſancti, faciliùs videtur Auguſtino admitti poſſe circa hominem baptizatum, quàm circa non baptizatum, quia ille eſt Chriſto,& Eccleſiæ incorporatus, non verò hic. Eandem Baptiſmi neceſſitatem docet idem Auguſt lib.2.de anima & eius orig.cap. 12.& lib.3.cap.9.vbi ſic ſcribit.*Noli credere,noli dicere,noli docere,infantes,antequam baptizentur,morte præuentos, poſſe peruenire ad indulgentiam originalium peccatorum, ſi vis eſſe catholicus,* Idem epiſt. 28.ad Hieronym. & ſimilia habent Fulgen. de fide ad Petrum, cap. 30. Proſper,lib.2. de vocat.gen.cap. 8. *Nec credi fas eſt,* inquit, *eos, qui non ſunt adepti regenerationis ſacramẽtum, ad vllum beatorum pertinere conſortium.*Idem docet Chriſoſt. hom.40. in 1.ad Corinth.vbi tractans illa verba:*Quid facient, qui baptizantur pro mortuis?* refert quorundam errorem, qui putabant poſſe aliquem ex viuis baptizari pro defuncto,qui ſine Baptiſmo deceſſit, ita vt Baptiſmus ille mortuo proſit ad vitam. Quem errorem dicit eſſe contra verba Chriſti, *Niſi quis renatus fuerit,* in quibus vnicuiq;,dum viuit,dicitur eſſe neceſſarius proprius Baptiſmus:Sed de illo loco Pauli,& quid ſit baptizari pro mortuis latè diſſerui ſupperiori tomo, diſpu.50.ſectio.1.

Syric.Papa. Leo Papa. Clem. Papa. Irenæus. Gregorius. Hierony. Auguſtin. Fulgentius Proſper. Chryſoſto.

Vltimò adhibenda eſt ratio huius veritatis, quia cum omnes homines naſcantur in peccato originali,& filij iræ, indigent aliquo medio, quo, & ab illo [A] peccato liberentur, & Chriſto liberatori ſuo vniantur, ſed in lege noua hoc medium ab eodem Chriſto inſtitutum, eſt Baptiſmus,vt ex ſuperiùs tractatis de eius inſtitutione conſtat. Oſtendimus quoque in ſuperioribus, in omni lege fuiſſe neceſſarium aliquod ſacramentum fidei ad hunc effectum, quod in vnoquoque ſtatu fuit ſuo tempori accommodatum:hoc autem ſacramentum determinatum eſt ad Baptiſmum in noua lege: eſt ergo ſimpliciter neceſſarius ad ſuum effectum.

Ratio Con.

Atque hinc ſequitur Baptiſmum non minus eſſe neceſſarium filiis fidelium ſeu baptizatorum hominum, quàm reliquis. Probatur, tum, quia etiam hi [B] naſcuntur in peccato originali & filij iræ,& indigent incorporari Chriſto, eiuſque charactêre conſignari: tum etiam, quia omnia teſtimonia adducta generalia ſunt, & vniuerſus Eccleſiæ conſenſus ita declarat verba Chriſti. Ac tandem expreſſe definit Concilium Triden.ſeſſio.5.Canone 4. Neque in hoc eſt vlla difficultas.Nam licet parentibus ſit remiſſum peccatum originale, nihilominus per eorum carnalem generationem transfunditur peccatum originale in filios, quia non generant illos vt ſancti,ſed vt filij Adæ:& quia, licet eis ſit remiſſum peccatũ,quoad perſonalem maculam, non tamen, quoad communem naturæ defectum.

Conc.Trid.

Solet verò obiici locus ille Pauli, 1. ad Corinth. 7. [C] *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem: alioqui filij veſtri immundi eſſent,nunc autem ſancti ſunt:* Si ergo filij qui naſcuntur ex alterutro parente fideli, ſancti ſunt, non eſt illis neceſſaria ſimpliciter alia ſanctificatio Baptiſmi.Reſpõdetur, ibi *Sancti* vocabulo non intelligi iuſti & mundi à culpa coram Deo, ſed idem quod legitimi & ex puro thoro nati, docet enim ibi Paulus Matrimonium inter fidelem, & infidelem non ſtatim diſſolui. *Alioqui,* inquit *filij veſtri immundi eſſent,* id eſt, illegitimi,quod ergo ſubdit, *nunc autem ſancti ſunt,*intelligit de ſanctitate illi immunditię op[D]poſita,id eſt, legitimè,& honeſtè concepti, ita Ambroſius ibi, cum aliis & D. Auguſtinus ſermo.14. de verbis Apoſt. circa finem,& lib.2. de peccato. merit. cap.26. & hic videtur litteralis ſenſus.Secundo verò dicitur,ſi intelligatur de vera ſanctitate, nõ eſſe ſenſum filios ſanctificari (vt ſic dicam) ex opere operato,hoc ſolum,quod ex parentibus fidelibus oriuntur, ſed quod eorum fide,& diligentia, ac exemplo poſſunt facilè ſanctificari,ſicut ibidem dicitur, ſanctificari, coniux infidelis per coniugẽ fidelem, quod atmen nullus intellexit fieri ex vi ſolius Matrimonij, ſed per exemplum,& ſanctam conuerſationem,quæ non excludit neceſſitatem Baptiſmi, ſed eſt potius [E] quædam occaſio excitans ad ſuſcipiendum illum. Ita exponit etiam Aug. lib.1. de ſermo. Domini in monte capi.27.& lib.3. de peccator. merit. cap. 12. Hieronymus Epiſtola 153. ad Paulinum, qui citat Tertull.lib. de Monogamia, qui eandem ferè expoſitionem habet libro ſecundo ad vxorem.

Obiectio. Diluitur. Ambroſius. Auguſt. Auguſt. Hieroymus. Tertul.

Fundamenta hæreticorum, inter referendas eorum ſententias, expedita ſunt. Vltima verò ratio dubitandi à nobis propoſita poſtulat dubitationes ſequentibus ſectionibus tractandas.

SECTIO II.

Vtrum ſacramentum Baptiſmi re ipſa ſuſceptum ſit adultis ad ſalutem neceſſarium.

Non defuerunt hæretici, qui docuerunt nullum adultum poſſe ſaluari, ſi abſque Baptiſmo re ipſa ſuſcepto moriatur, quantumuis deſiderio ipſius flagrauerit,& per eum non ſteterit, quominus fuerit ablutus.

Quorundã error.

Bernardus.

ablutus. Ita refert Bernardus epiſtola 77. & noſtris temporibus Theologus quidam Louanienſis dictus Michael Baius docuit, ſine Baptiſmo re ipſa ſuſcepto, poſſe quidem interdum obtineri charitatem, non tamē comparari remiſſionem peccati ante realem Baptiſmi ſuſceptionem, mouebaturque quibuſdam Auguſtini teſtimoniis, quæ poſteà tractabimus.

Pius V. Greg. XIII.

Huius verò authoris ſententiam Pius V. & Gregorius XIII. propriis reſcriptis ac litteris contra doctrinam huius authoris editis reprobarūt. Alius autem error, qui in hac ſententia continetur, ſcilicet, infundi, charitatem abſque remiſſione peccati, & in Concilio Tridentino ſeſſio. 6. planè damnatus eſt, & in materia de gratia proprium habet locum, fuſiorque contra illum eſt ibi diſputatio.

1. concluſio.

Dicendum ergo eſt primò, ad obtinendam primam gratiam & remiſſionem originalis peccati, & actualium, quæ cum ipſo coniuncta fuerint, non eſſe neceſſarium ſemper Baptiſmum in re ipſa ſuſcipere, ſed ſufficere contritionem, Baptiſmi votum in ſe continentem. In hac aſſertiòne conueniūt omnes Theologi, tanquam in re omninò certa: quæ probatur primo ex illis ſcripturæ locis, in quibus hominibus verè pœnitentibus, ſeq; poſt peccatum per amorem, dolorem, & contritionem ad Deum conuertentibus vera iuſtificatio & remiſſio peccati promittitur, vt eſt illud Ezechi. 18. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* & alia ſimilia, quæ omitto, tū quia vulgaria ſunt, tum quia in materia de pœnitentia & de gratia latiùs tractatur. Ex quibus colligimus, non ſolùm poſſe hominem iuſtificari ante realem ſuſceptionem Baptiſmi, verùm etiam frequenter ita fieri, quia interior cordis motus in Deū, & aduerſus peccatum vno momento perficitur, priuſquàm homo baptizari poſſit, nam Baptiſmus & ab alio conferendus eſt, & temporis ſucceſſionem requirit: motus autem interior & ab alio non pendet, præterquàm à Deo, & ab ipſo homine peccatore, & in inſtanti perfici poteſt. In huius autem veritatis confirmationem habemus illuſtre exemplum Actorum 10. vbi Cornelius, antequam Baptiſmum ſuſciperet, iuſtificatus eſt, & prædicante Petro, Spiritus ſanctus cecidit ſuper multos, qui nondum baptizati fuerant, de quibus Petrus dixit: *Numquid aquam quis prohibere poterit, vt non baptizentur hi, qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos?* Secundo probatur hæc veritas teſtimoniis Patrum, ex quibus multa congeruntur in decretis de Conſecratione diſtinctione 4. præſertim in capite, Baptiſmi vice. Et in capite Nō dubito, ex Auguſtino libro 4. de Baptiſmo capite 22. & ſequentibus. Idem Auguſtinus libro 2. contra litteras Petil. vbi in illo hæretico contrarium errorem damnat: citatur etiam Auguſtinus in libro 8. de Ciuit. Dei ab Innoc. 3. in cap. Apoſtolicam, de Preſbytero non baptizato, vbi etiam refert Ambroſium oratione de obitu Valentiniani circa fin. vbi inter alia inquit, *Audio vos dolere, quod non acceperit ſacramentum baptiſmatis, atqui hoc etiam in votis habuit. Non ergo habuit gratiam, quam deſiderauit? Non habuit, quod popoſcit? Imò, quia popoſcit, accepit.* Idem latè docet Bernardus dicta epiſtola 77. vbi inter alia ponderat, dixiſſe Chriſtum Marci vltimo. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur:* Non verò dixiſſe, qui non baptizatus fuerit, condemnabitur: quia per fidem viuam homines iuſtificari poſſunt, etiam ſi Baptiſmum re ipſa non ſuſcipiant. Quod etiam verè docuit Hugo Victorinus libro 2. de ſacramentis parte 6. cap. 7. Propter quod Trident. Conci. ſeſſio. 6. cap. 4. docet, *Poſt Euangelium promulgatum neminem transferri à ſtatu peccati in ſtatum gratiæ, ſine lauacro regenerationis, aut eius voto.* Ita exponens verba Chriſti Iohannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt intoire in regnum Dei.* Tertiò adungi poteſt ratio, quia interior iuſtificatio fit per infuſionem gratiæ, & charitatis, per quam etiam peccatum expellitur: ſed vltima diſpoſitio ad hanc iuſtitiam poteſt haberi priùs tempore, quam homo realiter baptizetur: ergo etiā ipſa iuſtificatio. Minor probatur, quia iuxta Conci. Triden. ſeſſio. 6. & 14. vltima diſpoſitio ad iuſtitiam eſt vera Pœnitentia ex amore Dei ſuper omnia procedens, cum voto præſtandi reliqua, quæ neceſſaria ſunt: hoc autem totum fieri poteſt ante Baptiſmum, vt per ſe notū eſt, & ex dictis etiā eſt probatum. Conſequentia verò principalis argumenti probatur: tum ſcripturis, quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit, ſed diligit potius diligentes ſe, tum ratione Theologa, quia facienti, quod in ſe eſt per gratiæ auxilium Deus non denegat ſuam gratiam, & iuſtitiam, tum ratione morali, quia voluntas pro facto reputatur, vbi facultas deeſt, præſertim apud Deum, qui corda intuetur: tum denique ratione philoſophica, quia, poſita vltima diſpoſitione, ſtatim infunditur forma.

(Marginalia: Auguſt. — Ambroſius. — Bernardus. — Hugo de S. victore. — Conc. Trid. — Conci. Trid.)

Corrolarium.

Ex quibus infero, non ſatis perfectè ſcripſiſſe Pamelium ſuper epiſt. 54. Cypriani circa finem, improbabilem eſſe eorum ſententiam, qui ſolam contritionem ſufficere plerumque exiſtimant ad remiſſionem peccati abſque Baptiſmo re ipſa ſuſcepto, Vnde ſubdit inferius, etiam ſi ordinarie non ſit peccatorum remiſſio in decedentibus ſine confeſſione & Baptiſmo, tamen interdum, atque in neceſſitate operari Deum ſine ſacramento. Ex quibus verbis colligere licet, quid ipſum mouerit ad eam ſententiam, nimirum, quia Patres ſolùm docent, contritionem ſufficere ſine Baptiſmo in caſu neceſſitatis, vt conſtat ex Cypriano ibi, & Auguſtino libro de natura boni contra Manichæos, capite vltimo, & libro 1. de adulterinis coniugiis, capite vltimo. Veruntamen hæc ſententia ſuſtineri quidem poſſet, ſi ſermo eſſet de vltima ſalute, ſeu gloriæ conſecutione, vt ſtatim dicam, tamen loquendo de iuſtificatione & remiſſione peccati, defendi non poteſt, quia non ſolùm non eſt improbabile ad huiuſmodi effectum ſufficere contritionem cum voto Baptiſmi abſque reali ſuſcipitione ſacramenti, verum potius eſt certū & Catholicum dogma, vt probat, quæ adducta ſunt, & quæ tradit Concilium Tridentinum, ſeſſione 6. & 14, Atque hinc fit, ordinariè accidere poſſe adultum catechumenum iuſticari ante realem ſuſceptionem ſacramenti. Quia iuxta legem gratiæ ordinariam fieri facilè poteſt, vt veram contritionem habeat, prius tempore, quàm baptizetur. Neque hoc eſt contra mentem Sanctorum, qui neceſſitatē aliquam requirunt: nam hic etiam intercedit aliquis modus neceſſitatis, eò quod non ſit in poteſtate hominis ſtatim & in momento baptizari, ſicut eſt in hominis poteſtate ſtatim ac ſine dilatione conuerti, cum qua perfecta conuerſione cōiuncta eſt ſanctificatio, ac peccati remiſſio: cōtra hanc verò doctrinam obiici poſſent nonnulla Patrum teſtimonia, quæ non minus poſſunt contra ſequentem concluſionem vrgere, & ideo inferiùs meliùs proponentur.

(Marginalia: Cyprianus. Auguſtin. — Conci. Trid.)

2. Concluſio

Dico ſecundò, regulariter ac per ſe loquendo, non aſſequuntur homines beatitudinem abſq; reali ſuſceptione Baptiſmi, interdum tamen accidere id poteſt, interueniente impedimento, ſuſcipiendi ſacramentum. Aſſertio eſt certa, & quoad priorem eius partē habemus exempla Acto. 9. & 10. vbi Paulus ait, Centurio & alij fideles, qui per fidem & interiorem cōuerſionem iuſtificati fuerant, & Spiritum ſanctum

Auguſt. ſanctum acceperant, baptizati ſunt, vt æternam vitam conſequi poſſent. Vnde Auguſtin. lib. 4. de Baptiſmo cap. 21. ſic inquit: *Si contritus poſt Spiritum ſanctum acceptum baptizari voluiſſet, contempti ſacramenti reus fieret.* Et infrà dicit: *Bono catechumeno deeſt Baptiſmus ad conſequendum regnum cœlorum.* Et lib. 1. quæſt. ad Simplicianum, quæſt. 2. *In quibuſdam*, inquit, *tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut in catechumenis, ut in Cornelio, antequam ſacramentorū participatione incorporaretur Eccleſiæ.* Et infrà. *Fiunt conceptiones quædam fidei conceptibus ſimiles: non tamen ſolum concipi opus eſt, ſed etiam naſci, vt ad vitam perueniatur æternam.* Et ſimilia habet, quæſt. 33. in Numeros. Quæ omnia per ſe intelligenda ſunt, ac ſecluſa neceſſitate, quæ omnino cogant hominem ſine Baptiſmo mori.

Obiectio. Dices idem eſſe de iuſtitia ſeu ſanctitate: quæ eſt ergo differentia, quam Auguſtinus ſignificat quamque etiam nos in hac, & præcedenti concluſione indicauimus?

Diluitur. Reſpondetur, eſſe quidem in hoc ſimilitudinem, quod ſacramentum Baptiſmi per ſe inſtitutum ſit, vt medium neceſſarium, tam ad remiſſionem peccati, quam ad beatitudinem obtinendam, tamen eſt differētia, reſpectu adultorum, quod regulariter ac moraliter loquendo, non poſſint tam citò Baptiſmum recipere, quam remiſſionem peccati obtinere, ſi, quod in ipſis eſt, facere & præſtare velint, at verò reſpectu gloriæ, quātumuis interiùs perfectè ſe diſponant, non poſſunt ſtatim illam conſequi, & ideo frequenter ac regulariter poſſunt priùs re ipſa baptizari, quam ad beatitudinem perueniant. Et hæc eſt tota ratio huius partis: nam Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, per ſe loquendo, eſt medium neceſſarium ad capeſſendum regnum cœlorum, vt conſtat ex verbis Chriſti, Iohannis 3. & eſt etiam in precepto, vt ex Matt. & Marci vltimo colligitur, ſed adulti per ſe ac regulariter loquendo, poſſunt vti hoc medio, & implere hoc præceptum, antequam moriantur: ergo moraliter loquendo, hoc eſt illis neceſſarium. Atque hinc facile probatur altera pars concluſionis, quod frequenter docent Patres ſuprà citati, & eſt res omnino certa, quia non eſt dubium, quin poſſit interdum accidere, vt fideli catechumeno, vereque pœnitenti, & in extrema vitæ neceſſitate poſito deſit copia Baptiſmi, reliquo tempore vitæ vſque ad mortem, hoc enim humanum eſt, neque eſt, quod fingamus miracula aut extra ordinariam Dei prouidentiam, vt euidenter huiuſmodi pericula & naturales defectus, ipſaque experientia docet, hoc ſæpè accidiſſe in neceſſitate ſacramenti Baptiſmi, & frequenter in ſacramēto pœnitentiæ: poſito ergo huiuſmodi euentu, neceſſe eſt, huiuſmodi hominem per contritionem iuſtificatum ſine reali ſuſceptione Baptiſmi ſaluari, quia vera iuſtitia vſque ad mortem conſeruata perducit hominem ad regnum cœlorum: conſeruatur autem vſque ad mortē, ſi nullū peccatū mortale interueniat, qui autem omittit Baptiſmum ob ſolam impotentiam in hoc non peccat, & ſimul poteſt alia peccata vitare, cum ſit iuſtus, & auxilium Dei illi non deſit: ergo ſi id faciat, ſaluabitur ex vi iuſtitiæ comparatæ per contritionem & Baptiſmum in voto, etiam ſi decedat abſque Baptiſmo in re ſuſcepto.

Obiectio. Dices ergo ſi in aliqua debita opportunitate catechumenus ex negligentia Baptiſmum omittat, vt mortaliter peccet, & amittat iuſtitiam, poſtea non poterit ſaluari, ſi baptizari non poſſit.

Reſpōdetur. Reſpondetur, ſi poſt priorem culpabilem omiſſionem illius peccati verè conteratur, non minus poterit per illam ſecundam contritionem, & Baptiſmi votum ſaluari, quando deeſt copia Baptiſmi, quàm prius poſſet, ſi eadem neceſſitas occurriſſet, nam Baptiſmus flaminis iterabilis eſt, & preter quamcunque contritionem remittitur culpa, etiam ſi ſæpius iterata ſit, & comparata iuſtitia, quę poſtea non amittitur abſq; nouo peccato.

Impugnatur concluſio ex variis ſanctorū teſtimoniis. Sed obiici poſſunt contra dicta varia Sanctorum teſtimonia. Primum ſit, quod Siricius Papa, & alij antiqui Pontifices monent, non eſſe negandum alicui Baptiſmum in neceſſitate exiſtenti, ne ob defectum neceſſarij remedij regno cœlorum priuetur: ſentiūt ergo Baptiſmi ſuſceptionem eſſe neceſſariam ad obtinendam gloriam, nec ſufficere deſiderium eius, alioqui nullum crearetur periculum homini petenti Baptiſmum ex denegatione illius, quia per ſuum deſiderium poſſet ſaluari. Secundò Ambr. lib. de his qui initiantur cap. 4 *Credit* inquit, *catechumenus, ſed niſi baptizetur, remiſſionem peccatorum non poteſt obtinere, neque gratiæ munus haurire.* Ambroſius. Tertiò, Auguſt. lib 4. de Baptiſmo, cap. 21. inquit: *Deeſt bono catechumeno Baptiſmus ad capeſſendum regnum cœlorum, ſicut deeſt malo baptizato vera conuerſio: qui enim dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. dixit etiam, niſi abundauerit iuſtitia veſtra, plus quam Scribarum & Phariſæorum, &c.* Auguſt. ſicut ergo malo baptizato in re ipſa neceſſaria eſt conuerſio, vt ſaluus fiat, ita bono catechumeno re ipſa neceſſarius eſt Baptiſmus, vt regnum cœlorum obtineat. Vnde idem Auguſt. tract. 13. in Iohannem. *Quantumcunque, ait, catechumenus proficiat, adhuc ſarcinam iniquitatis ſuæ portat, non illi dimittitur, niſi cum peruenerit ad Baptiſmum.* Vbi per ſarcinam iniquitatis videtur intelligere reatum amittēdi regnum cœlorum ex peccato contractum. Vnde libro 3. de anima, & de eius origine cap. 9. indicat credendum non eſſe, catechumenum ſine Baptiſmo mortuū ad beatitudinem perueniſſe, & lib. de Confeſſione cap. 4. de ſe ipſo dicit, quamuis ante Baptiſmum fidem haberet, ſeque de peccatis commiſſis pœniteret, nunquam de obtenta illorum remiſſione fuiſſe ſecurum, donec illā in Baptiſmo eſſet aſſecutus. Quartò Fulgentius de fide ad Petrum, cap. 3. circa finem: *Ex illo*, inquit, *tempore in quo Saluator dixit: Niſi quis renatus fuerit, &c. abſque ſacramēto baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia ſine baptiſmate, pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam.* Fulgentius Vbi notanda eſt illa exceptio, quæ (vt Iuriſtæ dicunt) firmat regulam. Igitur ex ſententia Fulgentij, ſolus Baptiſmus ſanguinis ſufficit, ſine Baptiſmo aquæ ad obtinendum regnum cœlorum.

Quintò eandem ſententiam difficilimè confirmat Gennadius lib. de Eccleſ. dog. cap. 74. dicens: *Baptizatis tantum iter eſſe ſalutis credimus: Nullum catechumenum, quamuis in bonis operibus defunctum, vitam æternā habere credimus, excepto martyrio, vbi tota Baptiſmi ſacramenta complentur.* Gennadius. Sextò, Nazianzenus ora. de Baptiſ. circa medium dicit. *Catechumenos eſſe in veſtibulo pietatis ad quam per Baptiſmū intrant.* Nazian. Vnde, ſubdit inferius. *Quid autē, inquies, quoſdam priuari Baptiſmo, vel propter infantiam, vel propter inopinatum aliquem caſum, quo efficitur, vt neque cupientibus gratia potiri liceat?* Et inferius concludit huiuſmodi homines, nec cœleſti gloria, nec ſupliciis à iuſto iudice affici, vtpote, qui licèt ſignati non fuerint, improbitate tamen carent, atque hanc iacturam paſſi potiùs fuerint, quàm fecerint. Septimò, afferre poſſumus Richardum & Hugonem Victorinum, qui de ſacramento Pœniten. dixerunt, per ſolam contritionem & votum eius non omninò remitti æternæ pœnæ reatum, niſi ſacramentum ipſum ſuſcipiatur. Richard. Hug de S. Victore. Videtur enim eadem ratio eſſe de Baptiſmo.

Hæc Patrum teſtimonia, generatim loquendo, partim intelligi poſſunt eodem modo, duo verba Euange-

Euangelij, partim ſunt piè exponẽda, de illo, qui Baptiſmum voluntariè omittit, cum poſſit ante mortem illum ſuſcipere, partim verò ſunt corrigenda, quia nonnulla certè commodam expoſitionem non admittunt, ſed facilius omnia expendentur, ſi per ſingula verba breuiter diſcurramus. Ad primum reſpondetur, quamuis poſſit quis, ſine Baptiſmo ſaluari ob impotentiam recipiendi illum, multò tamen certiorem eſſe ſalutis conſecutionem, ſi homo ſine Baptiſmo non decedat, quia vera contritio difficilis valdè eſt, & ideo in magno periculo conſtituitur fidelis, ſi tempore neceſſitatis ei ſacramentum denegetur: nam fortaſſe illo ſuſcepto ſaluabitur, & ſine illo condemnabitur, non quia impoſſibile ſit ſine illo ſaluari, ſed quia fortaſſe veram contritionem non habebit, & hoc periculum meritò docent eſſe cauẽdum Siricius & alij Pontifices. Adde ſacramentum ipſum, per ſe loquendo, eſſe neceſſarium, & ideo negandum non eſſe tempore neceſſitatis ab Eccleſiæ miniſtris, nam ſicut fidelis tenetur illud accipere in illo præſertim articulo: ita & ipſi tenentur illud miniſtrare, ſi moraliter poſſint. Ad ſecũdum reſpondetur, Ambroſium exponendum eſſe de Baptiſmo in re, vel in voto: ſola enim fides non ſufficit catechumeno ad remiſſionem peccatorum, & gratiam conſequendam, nec Pœnitentia ſeu contritio illi ſufficeret, niſi votum Baptiſmi includeret. Ad tertium reſpondetur, non oportere ſimilitudinem in omnibus tenere: bono ergo catechumeno adhuc deeſt ſacramentum Baptiſmi, per ſe loquendo, & in hoc tenet comparatio inter illum & baptizatum peccatorem, qui indiget conuerſione, eſt autem differentia, quod vera conuerſio poſſit ſemper re ipſa exhiberi: vnde non põt in ſolo voto ſufficere: imo ſi propriè loquamur, non põt cõtineri in voto, id eſt, aliquo alio priori actu, qui non ſit ipſe ſupernaturalis conuerſio in Deũ, & auerſio à peccato propter Deum, cum. n. ipſa interior conuerſio ſit vltima diſpoſitio ad gratiam, non poteſt ſine illa obtineri ſecluſo ſacramẽto, quia non poteſt forma introduci ſine vltima diſpoſitione: at verò exterior ſuſceptio ſacramenti, neque eſt ex natura ſua diſpoſitio ad gratiam, ſed ſolum ex inſtitutione eſt neceſſaria, nec ſemper eſt in hominis poteſtate, & ideo interdum poteſt votum illius ſufficere. Ad alterum locum Auguſtini, qui reuera difficilis eſt, reſpondetur, per ſarcinam iniquitatis non potuiſſe Auguſtinum intelligere reatum ęternę pœnæ, cum per ſe ſatis conſtet, hunc reatum tolli cum ipſa culpa, quod tam eſt frequens apud Auguſtinum, vt veriſimile non ſit, eum in hoc dubitaſſe. Poſſumus ergo per ſarcinam iniquitatis intelligere reatum aliquẽ pœnæ temporalis. Vnde dicit, hanc ſarcinã non remitti niſi in ipſo Baptiſmo, quia ex ordinaria ac certa lege plenaria remiſſio totius culpæ & pœnæ nõ niſi per ſacramentum datur. Vnde fit, vt regulariter loquendo, catechumenus, qui per ſolum interiorem actum iuſtificatur, ſemper maneat obnoxius alicui temporali pœnæ. Vel, ſi hoc non ſatisfacit, quia non eſt in vniuerſum neceſſariũ, dici poteſt catechumenus iuſtus portare ſarcinam iniquitatis, quia licet illi ſint remiſſa peccata, tamen id factum eſt in ordine ad Baptiſmum ſuſcipiẽdum, ad quod manet obligatus, & ideo, donec ſacramentum re ipſa ſuſcipiat, nõ cẽſetur omnino liber ab illo onere, quod dici poteſt ex peccatis ortum, quia ob remiſſionem peccati impoſitum eſt. Atque hac etiam ratione non cenſetur catechumenus ſecundũ præſentem ſtatum ſatis expeditus & aptus ad regnum cœlorum, ſed neceſſe eſt vt per ipſum ſacramentum amplius ſe diſponat, ſi tamen poſſit. Tertius Auguſtini locus facilior eſt: ſolum enim dicit, infantes non poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, quod poſtea videbimus, indicat tamen eandem eſſe rationem de adultis, nam obiicit de bono latrone, qui ſine Baptiſmo ſaluatus eſt, & de quodam Dinocrate fratre ſanctę Perpetuæ, qui mortuus fuit ſine Baptiſmo, & tamen precibus ſororis ſuæ ſalutem eſt conſecutus: & de latrone quidem reſpondet, fortaſſe fuiſſe baptizatum, non tamen neceſſarium erat Auguſtino de latrone eſſe ſolicitum, quia tunc nondum erat Baptiſmus ad ſalutem neceſſarius. De Dinocrate verò ſimiliter reſpondet Auguſtinus fortaſſe fuiſſe baptizatum: Poſt Baptiſmum autem peccaſſe, & ideo poſt mortem fuiſſe in pœnis de quibus ſorore orante, liberatus eſt, ſed ſi ſit ſermo de pœnis inferni, non video cur ſit credibilius ab eis fuiſſe liberatũ per orationẽ ſororis, ſi deceſſit baptizatus, quam ſi catechumenus, quia ſecundum legem ordinariam, tam impoſſibile eſt ſaluari ſine Pœnitentia poſt peccatum commiſſum poſt Baptiſmum, quam ſine Baptiſmo ratione peccati originalis, & aliorum, qui poſſunt Baptiſmum antecedere. Si verò ſit ſermo de pœnis purgatorij, ſicut potuit ad illas peruenire iam baptizatus propter peccata commiſſa poſt Baptiſmum, ita etiam potuit catechumenus ad eaſdem pœnas deduci, ſi per contritionem iuſtificatus fuit, non tamen ita perfectè, vt plenam remiſſionem peccatorum obtineret. Potuit ergo Dinocrates ab illis pœnis, ſororis orationibus liberari, etiam ſi catechumenus mortuus fuiſſet. Quæ ratio, vt verum fatear, conuincit reſponſionem Auguſtini, etſi ſufficiens fuerit ad eludendam & eneruandam obiectionem, non tamen fuiſſe neceſſariam: faciliuſq; potuiſſe reſpondere per diſtinctionem Baptiſmi in re, vel in voto, ſi illius meminiſſet, quamuis autem de illa tacuerit, nunquam tamen eam negauit nec negare potuit, cũ ex doctrina eius, & ex aliis locis ſuprà citatis conſtet in caſu neceſſitatis, votũ ſacri ſufficere, Deumque ſupplere, quod non voluntas, ſed neceſſitas abſtulit, vt ex doctrina eiuſdem Auguſtini latè docet Vvaldenſis, tom. 2. de ſacramẽtis cap. 97. & 98. Vvaldenſis. Quartus locus Auguſtini eandem habet reſponſionem, quæ primo loco ad Siricium data eſt, merito enim ante Baptiſmum erat ſolicitus de obtenta remiſſione peccatorum, quæ, accepto Baptiſmate, multò facilior eſt, atque ſecurior. Ad quintum reſpondetur, dictum Fulgentij eſſe verum, intelligendum tamen eſſe per ſe, ac ſecluſa neceſſitate & impotentia, vel quod idem eſt de Baptiſmo in re, vel in voto, quando in re non poteſt applicari: quod verò ſolùm excipit martyrium, fortaſſe ideo eſt, quia ſub Baptiſmo aquæ votum ipſius comprehenditur, vel etiam id fecit ad commendandam excellentiam & ſpeciale priuilegium martyrij, quod non ſolum ſaluat, vt votum Baptiſmi aquæ, ſed quodammodò etiam vi ſua, vt inferiùs latiùs explicabimus, vel etiã dici poteſt, neminem ſine Baptiſmo mortuum, ſtatim accipere regnum cœlorum, excepto martyrio, quia, vt ſuprà dicebam, non ſit plena remiſſio in voto ſacramenti ſine ipſo ſacramento: quod tamen priuilegium ſoli martyrio commune eſt. Hæc verò vltima reſponſio, neque eſt iuxta mentem Fulgentij, qui non loquitur de tempore, ſeu mora conſequendi regnum cœlorum, ſed abſolutè de conſecutione illius, neque eſt vniuerſaliter vera, ſed ſolum regulariter, vt ſupra dictum eſt. Ad ſextum ex libro de Eccleſiaſti. Dogma. D. Thomas quæſt. præc. art. 2. ad 2. addit vltimam reſponſionem, quam nuper dedimus ad Fulgentium ſed valdè dubito, an ſit ad mentem authoris propter ea, quæ dicta ſunt, & quia loquitur de Catechumeno in bonis operibus defunctos.

functo: fieri autem poteſt, vt catechumenus per bona opera ſua ita ſatisfaciat pro peccatis ſuis, vt ſtatim in cœlum euolet: Ideo reſponderi poteſt, Gennadium loqui de catechumeno habente quidem alia bona opera, voluntariè tamen, ſeu negligenter omittente Baptiſmum. Ita reſpondet Gloſſa ibi & in cap. Baptiſmi, de conſecratio. diſt. 4. non tamen videtur poſſe accommodari, quia hoc modo non haberet locum exceptio martyrij, quia ſi quis voluntariè Baptiſmum omitteret, etiam per martyrium ſaluari non poſſet: tenetur enim fidei confeſſor, ſi baptizatus non eſt, priùs baptizari, quàm martyrium ſubeat: & ideo ſi voluntariè Baptiſmum omittat, nihil illi proderit martyriũ: Quod ſi dicas, poſſe tunc prodeſſe martyrium, ſi Baptiſmus iam non ſit in poteſtate, & prioris omiſſionis hominem pœniteat: ſed hoc idem eſt in Baptiſmo flaminis, vt ſuprà diximus, neceſſario ergo retinenda eſt D. Thomæ reſponſio, dum melior non occurrerit, & ſententia illa moraliter ac regulariter intelligenda eſt, vt ſæpius eſt dictum. Septimum Nazianzeni teſtimonium vix habet interpretationem vllam, nam apertè loquitur de adulto, nam ſermonem habent de illo, qui per proprium actum deſiderat Baptiſmum. Item manifeſtè tractat de illo, qui ſine vllo peccato ſuo, ſacramento caret, & hunc dicit non peruenire ad regnum cœlorum, &, quod obſcuriſſimum eſt, diſtinguit tres ordines adultorum Baptiſmo carentium, nam alij ſunt Baptiſmi contemptores, alij non tam animi prauitate, quam ſtultitia à Baptiſmo aberrarunt, poſtremi denique abſque improbitate paſſi ſunt potiùs, quam fecerunt Baptiſmi iacturam, & de his poſtremis, inquit, nec cœleſti gloria, nec ſuppliciis à iuſto iudice eſſe afficiendos. Quem locum nõnulli de infantibus explicare volunt, illos ſolos in illo tertio ordine conſtituentes. Sed hoc reuera eſt præter mẽtem Nazian. qui non ſolum infantes, ſed etiam aliquos adultos in illo ordine numerat, ſic enim ait: *Alij ne accipere quidem poſſunt, vel propter infantiam fortaſſe, vel propter inopinatum prorſus, & violentum aliquem caſum, quo efficitur, vt neq; cupientibus quidem gratia potiri liceat.* Poſſemus autem vtcunq; exponere Nazian. de illis adultis, qui deſiderant quidem Baptiſmum, non tamen ſufficienter ſe diſponunt ad gratiã conſequendam: hi enim propter ſolum deſiderium, regnum cœlorum non aſſequentur, quod ſi contingat, eos peccata actualia non cõmiſiſſe (quod rarò vel fortaſſe nunquam eueniet) non afficientur ſupplicio, ſcilicet quoad pœnã ſenſus, aut ſi alia peccata commiſerint, punientur quidem propter illa, non tamẽ propter carentiam Baptiſmi. Ad vltimum ex Rich. & Hugone de S. Victo. reſpondetur, falſam eſſe eorum ſententiam, vt latiùs oſtendemus, tractando de ſacramento Pœnitentiæ.

Dubitatio.

Supereſt verò dubium circa præcedentem doctrinam, quale requiratur Baptiſmi votum ad remiſſionem peccati obtinendam abſq; reali ſuſceptione ſacramenti, cumque certum ſit, requiri veram peccatorum contritionem, ſeu amorem Dei ſuper omnia difficultas ſolum eſſe poteſt, an præter hos actus requiratur proprium deſiderium, & explicitum propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod propoſitum expreſſam cognitionem & fidem Baptiſmi requirit; an verò ſufficiat implicitum deſiderium, quod in ipſa contritione & in generali propoſito ſeruandi omnia mandata continetur. Quod dubium tractari etiam ſolet de confeſſione, ſeu propoſito confitendi peccatum mortale poſt Baptiſmum cõmiſſum: nam quoad hoc, eadem eſt vtriuſq; ſacramenti ratio, quia æqua eſt vtriuſq; neceſſitas in ordine ad ſuum effe-

A ctum. Tres igitur poſſunt eſſe dicendi modi: Primus eſt, tam ad iuſtitiam, quàm ad gloriam obtinemdam eſſe neceſſarium expreſſum deſideriũ Baptiſmi, huius verò opinionis, neq; authorem inuenio, neque fundamentum, quamuis Soto interdum videatur ex parte illi fauere: nam licèt hic diſt. 5. art. 2. poſt medium ſolùm implicitum votum exigere videatur, tamen infrà diſt. 14. quæſt. 1. arti. 5. ſub diſtinctione dicit his, qui non habẽt notitiam Baptiſmi, ſufficere implicitum votum eius; his verò, qui iam habent Baptiſmi fidem, neceſſarium eſſe votum implicitũ, quia tenentur, quam primũ poſſint, Baptiſmum ſuſcipere. Sed reuera hæc ratio nullius momenti eſt:

Tres dicendi modi proponuntur. Primus.

Impugnatus hic modus dicendi.

B nam quamuis fidelis, dum recogitat ſuã peccata & de illis dolet, non proponat expreſſe ſuſcipere Baptiſmum, poteſt poſteà baptizari tempore debito, ſicut etiam tenetur reſtituere alienũ, cum primùm poſſit, & tamen non oportet, vt hoc expreſſe proponat, cum iuſtificatur, ſed ſufficit generale propoſitũ ſeruandi mandata, quod ſi non mutetur, ſufficiet, vt poſtea opportunis temporibus impleantur. Deinde ſicut is, qui caret notitia Baptiſmi excuſatur ab hoc expreſſo propoſito propter ignorãtiam, ita, qui habet iam fidem huius ſacramenti, poterit excuſari ab expreſſo deſiderio propter actualem inconſiderationem, fieri enim poteſt, vt ſubitò excitetur ad cõſiderationem diuinæ bonitatis, & ſuorum peccato-

C rum, quibus illam offendit, nihil prorſus tunc de Baptiſmo conſiderans, atque ita mouetur in Deum per veram conuerſionem, & pœnitẽtiam: ergo tunc iuſtificabitur ſine alio explicito deſiderio Baptiſmi: Quin potius excogitari poteſt caſus, in quo etiam ſi Baptiſmus memoriȩ occurrat, non oporteat propoſitum ſeu deſiderium explicitum eius concipere, vt ſi huiuſmodi homo in extremo mortis articulo cõſtituatur, in quo iudicet ſibi iam eſſe impoſſibile baptizari, ille certè tunc non tenetur abſolutum propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum habere: eſt enim illud impoſſibile, quia iam hic & nunc res iudicatur impoſſibilis, neq; etiam videtur neceſſarium, vt habeat propoſitum conditionale, ſcilicet, propono

D baptizari, ſi hoc periculo eripiar, vel aliter, vellem baptizari, ſi poſſem, nam huiuſmodi actus nullius ferè momenti aut fructus ſunt in eo caſu, in quo apprehenditur conditio, vt impoſſibilis, & nunquam exequenda: erit ergo tunc vtilius in Dei amore, & peccatorum deteſtatione prorſus occupari: non eſt ergo alius actus neceſſarius, neq; afferri poteſt fundamentum ſufficiens huius neceſſitatis. Quocirca etiam extra prædictum neceſſitatis articulũ, & poſita cognitione & cogitatione Baptiſmi, nõ videtur ſpecialiter neceſſarius hic actus ex vi alicuius ſpecialis præcepti, aut inſtitutionis, propter quam, per ſe loquẽdo, ſit neceſſarius hic actus ad iuſtificationẽ ſicut ſunt amor Dei, dolor de peccatis, & propoſitum nõ

E peccandi de cætero, quamuis moraliter vix fieri poſſit, quin homo iam credens, & amans Deum, & proponens illi placere in omnibus, ſi ſimul actu cogitet de baptiſmo, eiuſq; neceſſitate, ſtatim illũ deſideret, ac proponat ſuſcipere, cum primũ poſſit. Hȩc tamen moralis neceſſitas magis oritur ex propenſione voluntatis ſuppoſitis prioribus actibus, quam ex ſpeciali inſtitutione, aut præcepto habẽdi ſtatim talem actum, vt dixi, quia hoc reuera neque eſt expreſſe traditum aut ſcriptũ, nec neceſſario ſequitur ex inſtitutione ac neceſſitate Baptiſmi, vt oſtenſum eſt.

2. dicendi modus.

Secundus modus dicẽdi alia diſtinctione vtitur: nimirum ad comparandam iuſtitiam in hac vita, non eſſe neceſſariũ deſiderium explicitum, ſed ſufficere implicitum: ad obtinendam verò gloriam in alia

alia vita, neceſſarium eſſe, vt in hac vita aliquando præcedat explicitum Baptiſmi deſiderium. Ita ſenſit Cano relectione de ſacramentis in genere, part.2. & electione de pœnitentia par.1. qui videtur fundari n hoc, quod de neceſſitate fidei explicitæ Chriſti ad uſtitiam vel gloriam, ſimili diſtinctione vſus eſt. Veruntamen hæc diſtinctio nec de fide ipſa habet fundamentum, & multo cum minori probabilitate ad Baptiſmũ applicatur, ſi ſermo ſit de neceſſitate ſimpliciter, nam per ſe loquendo, interior diſpoſitio, quæ ſufficit ad iuſtitiam, poteſt etiam ſufficere ad gloriam, ſi non occurrat noua aliqua obligatio abſque excuſatione, vel impedimento implendi illam: ſed fides & voluntas implicita Baptiſmi ſufficit ad iuſtificationem: ergo poteſt etiam ſufficere ad gloriam, quia poteſt contingere, vel propter vitæ breuitatem, aut alia extrinſeca impedimenta, non poſſit homo maiorem fidei notitiam conſequi, aut certè vt neceſſarium non ſit neq; opportunum, illud Baptiſmi deſiderium exercere, vt etiam contra priorem dicendi modum argumentabamur. Deinde eſt in hoc magna differentia inter fidem Chriſti, & deſiderium baptiſmi, nam illa per ſe, & propter ſe eſt neceſſaria explicitè in lege gratiæ, & ideo licet ex accidenti poſſit ſufficere implicita ad iuſtitiam, tamen ſemper manet obligatio & neceſſitas habendi fidem explicitam Chriſti in hac vita, ſi fieri poteſt, tamen deſideriũ, ſeu propoſitũ Baptiſmi nõ exigitur ꝑꝑ ſe, ſicut fides, ſed ꝑꝑ externã ſuſceptionẽ ipſius ſacramẽti: & ideo ſi nõ occurrat opportunitas, nec ſpes obtinẽdi ipſum ſacramentum, non eſt, cur ſit neceſſarium expreſſum deſiderium eius. Denique Baptiſmus in re ſuſceptus non eſt neceſſarius ad gloriã obtinẽdam, quia interdum poteſt propter neceſſitatem, & occurentia impedimẽta, ſine illo obtineri, ſed etiam pñt occurrere impedimẽta, ꝑꝑ q̃ non poſſit homo habere votũ explicitum Baptiſmi: ergo eadem ratione nõ erit neceſſarium tale votum ad obtinendã gloriam.

Cano.

Tertius ergo dicendi modus & verus eſt, tam ad iuſtitiam, quam ad gloriam conſequendam ſufficere poſſe implicitum votũ Baptiſmi. Quem docuit Vega lib.5. in Trid. capi.14. & ſumitur ex S.Thom. ſuprà quæſt.68. art.2. & clarius in hac quæſt.69. art.4. ad 2. Cuius fundamentum ſatis conſtat ex dictis contra præcedentes ſentẽtias, ſcilicet, quia ſufficiens diſpoſitio ad gratiam poteſt haberi cum voto implicito in ipſa contritione incluſo, vt ſignificauit Trid. ſeſſ.6. cap.6. & 7. & clariùs ſeſſ.14. cap.4. gratia autem comparata per hanc diſpoſitionem poteſt durare vſq; ad mortem ſine nouo deſiderio Baptiſmi, atque etiam ſufficere ad vltimam ſalutem, ſed de hac re plura dicturi ſumus in materia de pœnitentia.

Tã ad iuſtitiam, quã ad gloriã ſufficere poteſt implicitum votũ baptiſmi. Vega. S.Thom. Tridentinũ.

SECTIO III.

Vtrùm Baptiſmus re ipſa ſuſceptus ſit infantibus neceſſarius ad ſalutem.

HÆc quæſtio accipienda eſt, ſecluſo priuilegio martyrij, atque in hunc ſenſum accipienda ſunt, tam quæ in præcedenti ſectione ſunt dicta, quàm quæ in pręſenti dixerimus, ne id ſępiùs oporteat monere. Fuit ergo quorundam ſententia aſſerentium, paruulos poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, & vitam æternam conſequi. Hoc docuerunt Pelagiani, qui, cum negarent originale peccatum, negarunt etiam paruulos indigere Baptiſmo ad remiſſionem peccatorũ: de quibus, & de aliis hęreticis negantibus vtilitatem, vel neceſſitatem Baptiſmi, ſatis in ſuperioribus dictũ eſt; nunc ſolùm cum Catholicis eſt diſputandum: qui cum fateantur, paruulos indigere Baptiſmo, eſſeque ſimpliciter loquendo neceſſarium ad ſalutem,

Pelagianorũ error.

A quia verba Chriſti Domini, Iohannis 3. & definitiones Conciliorum & Sanctorum id conuincunt, nihilominus arbitrantur, interdum paruulos poſſe ſaluari ſine Baptiſmo, ſi caſu aliquo, vel fortuito euentu contingat, vt illis non poſſit applicari. In hac verò ſententia aſſerenda, duo poſſunt modi excogitari: prior eſt, hoc non eſſe regulare, neque ſecundum legem ordinariam à Chriſto Domino ſtatutam, tamen interdum ex miſericordia Dei & ſpeciali diſpenſatione priuilegium hoc aliquibus concedi. Ita ſentit Altiſiodor. in ſum. libro 4. tract.3. capite 4. Alenſ.4. part. quæſt.13. arti.1. & 2. Syluester verbo, Baptiſmus, primo, num.5. & 7. qui ſpecialiter loquuntur in eo caſu, in quo baptiſmus exterius adminiſtrari incipit, tamen in eo committitur defectus eſſentialis, aut in materi, aut in forma, aut in intentione miniſtri, tunc enim exiſtimant, quamuis Baptiſmus nullus ſit, piè tamen credi, Deum ſupplere effectum eius, ex quo fit conſequens, infantem ſic baptizatum ſaluari ſine Baptiſmo: quia reuera ille Baptiſmus nullus eſt. Pro qua ſententia citari poſſunt alij authores, qui generatim de ſacramentis ita ſentiunt, quando in eis committitur defectus eſſentialis, quos citaui ſuprà tractando de ſacramentis in genere. Eandem ſententiam abſolutè docet Bonauentura in 4. diſtinctione 4. articulo 5. quæſt.1. ad vlt. qui ſolùm dicit, hanc eſſe legem communem, ſed ex priuilegio, poſſe aliud fieri, ſicut in ſanctificatis in vtero idemque ſentit Gabriel ibi. quæſt.2. arti.3. dub.2. circa finem, & Gerſon tom.3. ſuorum operum, ſermone de Natiuitate Mariæ, conſideratione 2. vbi dicit, debere parentes fundere preces pro filiis infantibus, ſi fortè caſu aliquo morituri ſint ante Baptiſmum, vt Chriſtus in eis gratiam ſuppleat, quia non eſt omnino ablata ſpes, quamuis abſque reuelatione nulla poſſit eſſe certitudo. Fundamẽtum huius ſententiæ ſolum eſt, quia Chriſtus ſtatuendo ordinariam legem de neceſſitate Baptiſmi non abſtulit ſibi poteſtatem diſpenſandi, & gratiam ſuam communicandi per poteſtatem excellentiæ, quæ non eſt alligata ſacramẽtis: ergo pium eſt credere, ita interdum facere, vel ob parentum iuſtorum deprecationem, vel ad oſtenſionem gratiæ ſuæ.

Saluarine poſſit infans ſine baptiſmo ob caſũ fortuitũ non ſuſcepto. 1.Modus.

Altiſiodor. Alenſis. Syluester.

Bonauentu.

Gabriel. Gerſon.

Secundus modus aſſerendi hanc ſententiam eſt, non ſolum interdum ſpeciali priuilegio, ſed ſemper ac certa lege id fieri, vt paruulus, qui in aliquo caſu fortuito baptizari non poſſit, per aliud remedium ſaluari poſſit, videlicet per fidem parentum ei applicatã quolibet religioſo ſigno externo, vt, verbi gratia, ſigno Crucis cum inuocatione Trinitatis, vel alio ſimili. Hanc ſententiam docuit inter Catholicos ſolus Caietanus, quæſt.68. art.2. qui hoc modo videtur legem Chriſti interpretari, quaſi addendo illi conditionem, ſcilicet, Baptiſmum eſſe paruulis neceſſarium, ſi poſſit illis applicari. Aut melius dicere poſſet, Baptiſmum eſſe paruulis neceſſarium in re, vel in voto. Atq; hinc poſſumus fundamentum huius ſententiæ inchoare: nam lex de neceſſitate Baptiſmi æquè vniuerſaliter propoſita eſt pro adultis, ac pro paruulis, & nihilominus in adultis explicatur de Baptiſmo in re, vel in voto: ergo eodem modo explicanda eſt in paruulis, qui imbecilliores, & indigentiores ſunt, quam adulti, ſi tamen eis poteſt commodè applicari dicta diſtinctio. Quod autem poſſit, ita declaro, quia voluntas parentis reputatur voluntas paruuli, nam, vt inquit Proſper lib.2. de vocatione gentium, cap. 8. *Omnia exordia paruulorum ſub arbitrio iacent voluntatis alienæ, neq; illis vllo modo, niſi per alios conſuli poteſt, & conſequens eſt, illos ad eorum pertinere conſortium, quorũ vel recto, vel prauo reguntur affectu.* Sicut ergo adultus

2.Modus.

Caietanus.

Fundamẽtũ huius ſentẽtiæ.

Proſper.

1. Confirma. adultus per voluntatem propriam habet votum baptiſmi, ita infans poterit illum habere per voluntatem parentis, præſertim ſi applicetur illi aliquo ſigno externo, quod poterit etiam dici continere huiuſmodi votum, quaſi ex opere operato, ſicut multi dicunt, Baptiſmum continere votum Euchariſtiæ. Et confirmatur hæc ſentẽtia primò, quia Chriſtus Dominus potuit inſtituere neceſſitatem Baptiſmi, & dare legem eius hoc ſenſu, & cum prædicta exceptione: & verba Euangelij videntur ſufficienter explicari dicto modo: atque hoc prouidentiæ genus videtur ſuauius, & ſapiẽtię ac charitati Chriſti magis conſentaneum, ſic enim melius erit prouiſum neceſſitati paruulorum: & aliunde nullum ſequitur incommodum. 2. Confir. Et confirmatur ſecundò, quia remedium originalis peccati, reſpectu paruulorum non debet eſſe in lege noua magis limitatum, & coarctatum, quàm in veteri, cum illa ſit lex gratiæ, & in ea merita Chriſti efficacius applicẽtur: ſed in lege veteri ita fuit data circumciſio in remedium neceſſarium paruulorum, vt ſi caſu aliquo eis applicari non poſſet, per ſacramentum ſeu remedium legis naturæ poſſet illis ſubueniri, ſcilicet applicando eis fidem Chriſti quolibet externo ſigno: ergo idem credendum eſt ſufficere in lege gratiæ, ratio enim eadem eſt, aut maior. Ideo enim id factum eſt in lege veteri, ne illa ſigni exterioris determinatio cederet in detrimentũ paruulorũ, atque ita videtur eis ſalutis via difficilior, & arctior effecta: hæc autem ratio multo maiorem vim habet in præſenti tempore gratiæ: ergo cenſendum eſt, nunc vtile eſſe poſſe paruulis remedium legis naturæ, quando non poteſt illis Baptiſmus applicari: non quidem per ſe, & vi ſua, ſed vt includit votum Baptiſmi. Bernardus. Vnde Bernardus epiſtola 77. non longè à principio, cum dixiſſet, neceſſitatem Baptiſmi non incepiſſe vſque ad ſufficientem Euangelij promulgationem, ſubdit: *Sane paruulis, & nondum rationis vtentibus, quia ſola nocere creditur peccati contagio, non etiam mandati præuaricatio, tamdiu credendũ eſt, antiqua valuiſſe ſacramenta, quamdiu palam interdicta non fuiſſe conſtiterit: An verò vltra, penes Deum eſt, non meum definire.* Ecce non audet Bernardus negare, poſſe interdum ſacramentum antiquum prodeſſe paruulis in lege gratiæ, & poſt Euangelium ſufficienter promulgatum: ergo hoc maximè probabile eſt de ſacramento legis naturæ, & in articulo neceſſitatis, non vt erat ſacramentum illius legis, ſed vt continet votũ Baptiſmi. Quod etiam confirmat & declarat exemplum adultorum, qui ſi nunc baptizari non poſſint reipſa, ſaluari poſſunt eodem remedio, quo ſaluabuntur in lege naturæ, ſcilicet, eadem fide & contritione, non tamen eadem ratione & conſideratione, ſed prout nunc includunt votum fidei explicitæ Chriſti & Baptiſmi: quid ergo mirum, ſi idem dicamus de paruulis, ſeruata proportione, cum hi ſunt magis innocẽtes, nec ſit vlla ratio, cur eis magis limitetur remedium ſalutis, quàm adultis? Ac denique, quia ſicut adultus per ſuam volũtatem facit, quod in ſe eſt, ita poteſt facere paruulus per voluntatem parentis. 3. Confirm. Tandem confirmatur hæc ſententia, quia alias ſequitur, infantes decedentes in vteris maternis, nullo modo poſſe ſaluari in lege gratiæ, quia non poſſunt tingi aqua, neque ablutio matris poteſt eſſe materia ſacramenti Baptiſmi, reſpectu filij, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: conſequens autem videtur duriſſimum, vt idem Caietanus notauit ſuperiori quæſtione art. 11. ſcilicet quod diuina prouidentia reliquerit homines ſine remedio ſalutis in quodã ſtatu, in quo quãpluribus ex hac vita diſcedere neceſſe eſt: neque enim refert, ſi dicamus in eo ſtatu infantem eſſe, veluti partem matris, & ideo non eſſe capacem proprij remedij. Nam reuera non ita eſt, eſt enim ſuppoſitum à matre diſtinctum, & ideo capax propriæ culpæ originalis diſtinctè à culpa matris: & ſimiliter propriè ſanctificationis. Vnde fit, vt ſæpè mater poſſit eſſe iuſta, & infans ſit in peccato, & è contrario poteſt filius in vtero matris ſanctificari, etiam ſi mater non eſſet ſancta: Eſt ergo capax proprij remedij contra originale peccatum. Etenim ſi culpa Adæ communicatur filio in vtero matris, & hoc fit ordinaria lege, ac via, multo magis poterit eſſe aliquod remedium, quo eidem applicetur gratia Chriſti, cum eius meritum efficacius ſit, quam demeritum Adæ: ergo non eſt, cur dicamus, cauſam eſſe his infantibus ſalutis viam in lege gratiæ: potuerunt ergo ſine Baptiſmo ſaluari.

Quomodo infantes in lege gratiæ non poſſint ſaluari. D. Thom.

Dico primò, infantes, qui ante vſum rationis moriuntur, tempore legis gratiæ ſufficienter promulgatæ, nõ poſſe ſaluari ſecundum legem ordinariam, niſi re ipſa eis applicetur verum ac validum Baptiſmi ſacramentum. Hæc eſt ſententia Diui Thomæ ſuperiori quæſtione, articulo ſecundo, vbi nullum cenſet eſſe poſſibile votum Baptiſmi, niſi in his, qui per proprium actum poſſunt cognoſcere & deſiderare: & infrà quæſtione 73. artic. 3. dicit, ante Baptiſmum ſuſceptum non poſſe paruulum habere baptiſmum in voto, & ideo non poſſe rem ſacramẽti ſine ipſo ſacramento obtinere; idem 1. 2. quæſtione 113. articulo 3. ad primum, & in 4. diſt. 4. quæſt. 3. art. 3. quæſtiun. 2. ad 3. & quodl. 6. art. 4. vbi in terminis tractat quæſtionem de caſu neceſſitatis: & hæc etiam eſt communis ſententia Doctorum in 4. diſtin. 4 Scoti, Durandi, Richardi, Paludani, Capreoli, & aliorum, Soto diſtin. 5. articulo 2. Vega lib. 5. in Tridentinum capite vltimo. VValdenſis. 2 tom. de ſacramentis ca. 99. vbi inter errores VVicleff. ponit, quod dubitauerit, an paruulus ſine Baptiſmo mortuus damnetur. Tandem Caſtro libro 3. contra hæreſes, verbo, Baptiſmus, hæreſi. 9. ſententiam Caietani, vt hæreticam damnare videtur, & reuera eſt valdè aliena à ſenſu & dogmatibus Eccleſię, & ideo, vt minimum, eſt temeraria, & errori proxima: eamque ob cauſam merito Pius V. hanc Caietani ſententiam à commentariis Diui Thomę expungi fecit in Romana impreſſione. Præcipuum fundamentum huius ſententiæ ſumendum eſt ex verbis Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit, &c.* quæ non licet vnicuiq; proprio ſenſu & arbitrio interpretari, ſed iuxta proprietatem verborum, & iuxta Eccleſiæ ſenſum, & Sanctorum Patrum, quorum nullus addidit exceptionem illam, quam Caietanus contra verborum vim adiunxit, faciens ex propoſitione abſoluta conditionatam, nam Chriſtus abſolute dixit: *Niſi quis renatus fuerit, &c.* ipſo verbo addit conditionem, ſi fuerit poſſibile, abſque vllo teſtimonio, vel authoritate. Nec maius pondus authoritatis habet alia interpretatio de Baptiſmo & voto reſpectu paruulorũ, nullus enim Sanctorum agnouit votum Baptiſmi, niſi in adultis, idq; meritò, vt commodius infra dicã, reſpondendo ad fundamẽta contrariæ ſententiæ, eſt ergo lex lata à Chriſto ſimpliciter, & abſolutè intelligenda, vt verba ſonant, per eam autem planè excluduntur à regno cœlorum omnes paruuli, qui ſine Baptiſmo moriuntur. Vnde Auguſtinus libro de natura & gratia, cap. 8. tractans de paruulo in eo loco nato, ac mortuo, vbi baptizari non potuit, ſic inquit. *Abſoluat eum Pelagius, & aperiat ei contra ſententiam Domini regnũ cœlorum, ſed non abſoluit eum Apoſtolus, dicens: Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors.* & ſimilẽ doctrinam habet lib. de bono perſeuerãtiæ c. 12. Nec refert, quod directè ſcribit contra Pelagium, nam licèt di-

Scotus. Durandus. Richardus. Paludanus. Capreolus. Sotus. Vega. VValdenſis. Caſtro.

Pius Quint. Exploditur Caiet. ſentẽtia.

Non eſt votũ Baptiſmi niſi in adultis.

Auguſt.

Paulus.

uerſo modo & ratione, tamen in hoc conuenit ſententia Caietani cum ſententia Pelagij, quod abſoluit huiuſmodi infantem, eique regnum cœlorum aperit, & hoc eſt, quod ſimpliciter damnat Auguſtinus docens, eſſe verbis Chriſti contrarium. Vnde libro 1. de anima & eius origine. cap. 9. & lib. 2. cap. & 12. refert ſententiam cuiuſdam Vincentij Victoris, qui cùm non negaſſet peccatum originale in paruulis (in quo à Pelagio differebat) nihilominus his paruulis, qui morte præueniuntur priùs, quam baptizentur in Chriſto, auſus fuit eis promittere, non ſolùm Paradiſum, verùm etiam regnum cœlorum, & ideo aiebat, pro eis oblationes aſſiduas, & ſacrificia ſanctorum Sacerdotum iugiter eſſe offerenda, & ſubdit Auguſtinus illum hæreticum plus fuiſſe auſum, quàm Pelagium, nam hic non eſt auſus promittere paruulis non baptizatis regnum cœlorum, ſed neſcio, quam aliam æternam vitam, ſeu fœlicitatis locum: Vincentius autem etiam regnum cœlorum eis concedere auſus eſt, *contra regularem legem Chriſti*, ait Auguſtinus concludens, *Numquid in hac cauſa erroris audaciam, temeritatem, præſumptionem habere, quiſquam poſſet ampliorem?* & ideo lib. 3. c. 9. ita definit. *Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes morte præuentos, antequam baptizentur, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe catholicus*; in quibus verbis iam non contra Pelagium, ſed contra Caietanum ſcribere videtur. Non enim dicit, Noli docere, infantes carere originali peccato, ſed noli docere, ſtante lege Chriſti, poſſe illis remitti ſine baptiſmo. Atq; hoc apertè confirmat Ambroſius lib. 2. de Abraham cap. vlti. vbi tractans verba Chriſti: *Niſi quis renatus*; *Vtique*, inquit, *nullum excipit, non infantem, non aliqua præuentum neceſſitate, nemo aſcendit in cœlum, niſi per ſacramentum Baptiſmi, & quia omnis ætas peccato eſt obnoxia, ideo omnis ætas eſt huic ſacramento idonea.* Sic etiam Iſidorus lib. 2. de diuinis officiis, cap. 24. de Baptiſmo, *Paruulis*, inquit, *Baptiſmus proficit, vt à peccato originali abluantur, quod ab Adam prima natiuitate contraxerunt, qui, ſi prius quàm ex aqua & Spiritu ſancto regenerarentur, tranſierint, procul dubio à Saluatore noſtro Chriſtò alienati ſunt, teſtante Domino; Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto.* Atque in eandem ſententiam ſcribit Gregorius lib. 7. epiſt. 53. verſus finem, vbi reſpondet huic quæſtioni ſibi propoſitæ de paruulis morte præuentis ante Baptiſmum ſuſceptum, dicitque eſſe rem certam, eos non ingredi regnum cœlorum, ex lege à Chriſto lata, atq; idem tradit Innocentius III. in cap. Maiores de Baptiſmo, & Concilium Conſtantienſe ſeſſio. 15. abſolutè damnat erroris, dicere, paruulos poſſe ſine Baptiſmo ſaluari, & Conc. Trid. ſeſſio. 5. Can. 3. definit peccatum originale non poſſe paruulis remitti per aliud remediũ, præterquam per meritum Chriſti applicatum per Baptiſmi ſacramentum ritè collatum, & cap. 4. dicit, neceſſarium eſſe, hoc peccatum regenerationis lauacro expiari, & ſeſſio. 6. cap. 4. clariùs docet, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificare poſſe ſine lauacro regenerationis, ſicut ſcriptum eſt, *Niſi quis renatus fuerit*, & ſeſſione ſept. Canone quinto abſolutè definit Baptiſmum eſſe ad ſalutem neceſſarium.

In quo Caie. cum Pelagio non veniat. — *Vincẽ. Vict.* — *Ambroſius.* — *Iſidorus.* — *Gregorius.* — *Innocen. 3. Conc. Cõſt. Triden.*

Vltimò poſſumus argumentari ratione, quamquam hæc concluſio reuera tota poſita eſt in Chriſti voluntate & inſtitutione, nam ex illa totum hoc negotium pendet, poteſt tamen in hunc modum explicari, nam infantes ſaluari non poſſunt ex opere operantis per proprium actum, ſeu propriam diſpoſitionem, quia non ſunt capaces illius, vt per ſe notum eſt, niſi fortaſſe per miraculum, quod eis attribuere vanum eſſet, & ſine vllo fundamenot confictũ, vt in ſuperioribus etiam dictum eſt contra huius temporis hæreticos, rurſus nec ſaluari poſſunt ex opere operato ſine Baptiſmo ſecundum legem latã: quia hic modus conſequendi ſalutem, pendet ex Dei prouiſione & inſtitutione, nõ eſt autem talis prouiſio facta in lege gratiæ alteri remedio præter Baptiſmũ: Imò ita huic facta eſt, vt alia remedia excludantur, vnde Auguſtinus lib. 1. de peccatorum meritis & remiſſione cap. 25. *Nulla*, inquit, *præter Baptiſmum Chriſti ſalus permittitur infantibus, quia infantes, ſi per ſacramentum, quod ad hoc eſt diuinitus inſtitutum in credentium numerum non tranſeant, in tenebris manent.* Atque in hoc tenere poteſt proportio & ſimilitudo inter paruulos & adultos, quia etiam adulti non poſſunt ex opere operato iuſtificari ab originali peccato, niſi per Baptiſmum: in hoc ergo pares eſſe debent infantes, nam eſt eadẽ omnium ratio, quia pro omnibus eſt inſtitutus Baptiſmus, & de omnibus lata eſt lex neceſſitatem inducens. Quod verò adulti poſſint per propriam diſpoſitionem iuſtificari cum voto Baptiſmi intrinſecè, requirit facultatem vtendi ratione, quę poſſit diuina gratia excitari & adiuuari: & ideo in hoc non potuerunt paruuli illis eſſe pares, vt latiùs dicemus in ſolutionibus argumentorum. Vnde poteſt hæc ratio confirmari, ſimulque excludi fuga vel euaſio contrariæ ſententiæ: nam iſti paruuli non poſſunt ſaluari per Baptiſmum in voto: ergo, ſi non ſaluantur per Baptiſmum in re, nullum eis ſupereſt remedium: patet conſequentia, quia oſtenſum eſt, Baptiſmum, ſimpliciter loquendo, eſſe medium neceſſarium ad ſalutem: Antecedens autem probatur, quia votum Baptiſmi habendum eſt, aut per deſiderium eius, ſeu expreſſum propoſitum ſuſcipiendi illum, aut certè per talem diſpoſitionem ad gratiã, quæ hoc votum implicitè continet. Quod verò dicitur paternam voluntatem vel diſpoſitionẽ reputare votum filii, vanum eſt, & ſine fundamento: nam quod propria contritio implicitè includat votum Baptiſmi, ſuppoſita illius lege, non eſt aliquid extrinſecus ſupperadditum, ſed ex natura rei conſequitur. Nam vera cõtritio includit propoſitum ſeruandi omnia præcepta, & exequendi omnia neceſſaria ad ſalutem, & diuinam amicitiam tuẽdam: vnde hoc ipſo, quod Baptiſmus eſt præceptus, & neceſſarius, continetur ſub obiecto illius propoſiti, atque hoc modo ex natura rei tale propoſitũ continet votum implicitè Baptiſmi, ſuppoſita lege eius: at verò quod voluntas, ſeu deſiderium patris proficiat filio tanquam diſpoſitio vel votum eius, non poteſt in ipſa rei natura fundari, etiam ſuppoſita lege baptiſmi oportet ergo oſtendere Chriſti legem, aut prouiſionem, qua decreuerit, huiuſmodi patris voluntatem ita acceptari ad ſalutem filij, ac ſi eſſet voluntas eius: nulla autem extat talis Chriſti promiſſio, nec veſtigium eius. Nam illud principium, quod filij ante vſum rationis reguntur patris voluntate, neq; aliam habent præter illam, non ſatis eſt, vt exiſtimemus, totum negotium ſalutis filij poſitum eſſe in voluntate patris, ſicut in adultis totum negotium ſalutis propriè pendet ex propria voluntate. Alias ſequeretur primò, Baptiſmum datum filio cõtra voluntatẽ patris non eſſe validum, nec illi prodeſſe ad ſalutem, quod eſt omninò falſum, vt in ſuperiobus oſtendi. Secundò ſequit̃, ſi pater deſideret filio abundantiorem gratiam hoc ipſo acceptari ad illum effectum, & reputari, ac ſi eſſet voluntas ipſius filij, quod eſt planè falſum, aliàs creſceret infantes in gratia p deſideria vel merita parentũ. Vnde è cõtrario etiã fieret, vt per prauã patris volũtatẽ poſſet infans iuſtificatus

Probatur cõcluſio ratione. — *Excluditur fuga contrariæ ſentẽtiæ.* — *Quomodo voluntas patris nõ reputetur votum filij.* — *Quænam abſurda ſequãtur ex oppoſita ſententia.*

ficatus gratiam amittere, vt ſi pater filium offerat idolo, quia voluntas patris æque reputãda eſt voluntas filij, in malis, ac in bonis: conſequens autem eſt apertè erroneum, vt latè tractat Auguſtinus in Pſalmum 23. Tertiò ſequitur, quod ſicut adultus ſtatim iuſtificatur per votum Baptiſmi, etiam ſi non ſit in extremo periculo moriendi ſine Baptiſmo, ita etiam infantes hoc ipſo, quod parentes illos Deo offerunt, & proponunt eos baptizare, ſtatim iuſtificentur, etiam ſi non ſint in neceſſitate, vel periculo moriendi ſine Baptiſmo, patet ſequela, quia eſt eadem ratio & proportio, iuxta contrariam ſententiam inter propriam voluntatem reſpectu adulti, & voluntatem patris reſpectu filij: eadem ergo voluntas, atque idem votum, quod ſufficit in neceſſitate ad vltimam & æternam ſalutem, ſufficit extra illam ad iuſtificationem: Conſequens autem eſt plane falſum, alioqui fere nunquam infantes acciperent primam iuſtitiam in Baptiſmo re ipſa ſuſcepto, ſed in voto eius per voluntatem parentum. Vnde vlterius ſequitur, quòd licèt poſteà omittatur Baptiſmus ex negligentia, vel perſonali malitia, nihilominus infans ſaluatur, quæ omnia ſunt valde abſurda, & ab Eccleſiæ ſenſu aliena.

Nullus infans ſine Baptiſ. etiã ex ſpeciali priuilegio ſaluatur, idq; ſine reuelatione temere aſſeritur de aliquo, Scotus. Auguſt.

Dico ſecundò, nullum infantem decedentem ſine Baptiſmo ſaluari ex ſpeciali priuilegio aut diſpenſatione, vel ſaltem non poſſe hoc de aliquo affirmari abſque ſpeciali reuelatione ſine temeritate: Hæc concluſio ſequitur iudicio meo ex precedenti eamque docuit Scotus diſtinct. 15. art. 2. & colligi poteſt ex Auguſtino citatis locis, de origine animæ, & ratio eſt, quia nobis conſtat de vniuerſali lege in ſcriptura lata: non ergo poteſt à nobis diſpenſatio in tali lege, aut ſpeciale priuilegiũ affirmari, niſi aut ex eadem ſcriptura colligatur, aut alia ſufficienti authoritate, vel reuelatione conſtet, præſertim cum non ſoleat Deus his diſpenſationibus vti, & præter legem ordinariam, quaſi miraculoſe operari propter priuatas rationes, ſeu perſonalia commoda, aut neceſſitates aliquorum, ſed propter aliquod commune bonum, aut publicum miniſterium, ſeu diuinæ gratiæ commendationem, vt in hac materia dixit Diuus Thomas in 4. diſtinct. 6. quæſt. 1. articulo 2. quæſtiuncula 2. ad tertium. Et confirmatur, nam ſi Deus vellet inuſitato, ſeu miriculoſo modo operari, facilius illi eſſet, prouidere viam aut rationem aliquam baptizandi illum, quàm eum ſine Baptiſmo, iuſtificare, ſicut magis extra ordinariũ & miraculoſum eſſet iuſtificare adultum ſine fide, quàm extraordinario modo, prouidere viam comparandi fidem ſicut ergo improbabile, ac temerarium eſſet, dicere, adultum aliquem ſaluari ſine fide, quando non habet humanum medium ad obtinendam illam, ſed dicendum potius eſt, vel Deum illi donare fidem per ſpecialem aliquam prouidẽtiam, vel certè fore damnandum, ſi Deus hoc modo illi non prouideret: ita de nullo infante credendum eſt, ex diſpẽſatione ſaluari ſine fidei ſacramento, quod eſt Baptiſmus, ſed vel Deum illi prouidere de Baptiſmo, vel certe perire, ſi omnino hac prouidentia deſtituatur, & Baptiſmo careat, atque ex hac concluſione colligo, idem dicẽdum eſſe de infante, qui exterius baptizatus eſt, tamen in Baptiſmo commiſſus eſt defectus aliquis eſſentialis, nam cum ille defectus irritet totum ſacramentum, perinde ſe habet, ac ſi nullo modo eſſet baptizatus, quia reuera non eſt renatus ex aqua, & Spiritu ſancto, & tota illa actio exterior re ipſa non fuit ſacramentalis, atq; ita nullum effectum habere poteſt. Vnde affirmare, in eo caſu paruulum ſaluari, non eſt veriſimilius, quam id affirmare, de quocunque paruulo ſine Baptiſmo mortuo, nam vel illi promittitur ſalus per legem ordinariam, vel per ſpeciale priuilegium aut diſpenſationem, hoc poſterius vanũ eſt, & ſine fundamento, vt dictũ eſt: illud verò prius inuoluit in terminis repugnantiam, nam ſi illa actio exterior, prout fuit facta cum tali defectu, non eſt ſacramentum: ergo non eſt ſignum gratiæ ex certa lege Dei & promiſſione, vel è contrario, ſi non obſtante illo defectu, ex certa lege datur gratia, per illam actionem: ergo illa eſt verum ſacramẽtum, quia talis promiſſio gratiæ ſecundum legem ordinariam non eſt facta, niſi ſacramento, item ſi ex lege Dei eſſet certum ſignum gratiæ, & vera regeneratio: ergo, vel eſſet aliud ſacramentum præter Baptiſmum regeneratiuũ, animæ in lege gratiæ, quod eſt hæreticũ, vel eſſet verũ baptiſmi ſacramentũ cum defectu eſſentiali, q̃ & in ſe repugnat, & non eſt minus falſum.

Ad fundamẽtum contrariæ ſentẽtiæ.

Ad fundamentũ igitur contrariæ ſententiæ priori modo explicatum, reſpondetur, Chriſtum quidem non abſtuliſſe ſibi poteſtatem diſpenſandi in lege ſua, aut communicandi gratiam eo modo, quo ſibi placuerit, tamen nec pium, nec rationabile eſſe credere, aut aſſerere ipſum hoc facere in priuata aliqua neceſſitate ſine alia cauſa, vel ratione, aut fundamento. Nam vel de omni ſimili neceſſitate idem aſſerẽdum eſt, & hoc virtute eſt aſſerere, ita fieri ex lege ordinaria, vel certe non eſt maior ratio ad id potius aſſerendum in vno caſu, quam in alio, niſi hoc ſpeciali reuelatione cõſtet: Imo exiſtimo in huiuſmodi neceſſitate non debere pios parentes petere à Deo, vt iuſtificet, vel ſaluet paruulum ſine Baptiſmo, quia hoc eſſet petere ab illo, vt contra ſuam legẽ agat, vel vt in vniuerſali lege pro omnibus lata diſpenſet, quod ſine ſpeciali reuelatione, aut inſtinctu Spiritus ſancti, qui reuelationi æquiualeat, non licet, ſicut non licet petere à Deo, vt aliquem damnatum, ab inferno liberet, vel vt peccatorem adultum ſine illius diſpoſitione ſanctificet, ſed in his caſibus petendum eſt à Deo, vel in communi, vt de remedio neceſſario prouideat, vel certe, vt nõ permittat paruulum in ea opportunitate mori, antequam baptizetur, hoc autem intelligendum eſt, vt dixi, ſecundum ordinarium modum procedendi hominũ conſentaneum fidei, & legi à Deo latæ, nam ſpeciali inſtinctu Spiritus ſancti, qui, vbi vult, & quomodo vult, ſpirat, poſſet interdum aliud licere.

Ad fundamẽtũ opinionis Caietani.

Ad fundamentum opinionis Caietani iam oſtenſum eſt vtramq; interpretationem legis Chriſti eſſe valde abſurdam, nam cum abſolutè lex lata ſit, & abſolutam neceſſitatem præ ſe ferat, addere ei conditionem, vel generalem, & ordinariam exceptionem ſolùm ex proprio capite & arbitrio, nõ eſt interpretari legem, ſed corrumpere; altera verò interpretatio de Baptiſmo in re, vel in voto, non poteſt applicari paruulis, de quibus, quoad hoc non, eſt eadem ratio, quę de adultis, vt oſtenſum eſt. Quod autẽ dici ſolet, paruulum non habere aliam voluntatem, præter paternam, intelligendum eſt, quoad particulare ius, quod pater habet ad gubernandum filium, & curam eius gerendam in his, quæ ad corpus, & animam eius pertinent, de quo iure in ſuperioribus latè tractatum eſt: non verò quoad hoc; vt voluntas patris reputetur voluntas filij, præſertim in his, quæ ad ſalutem animæ ſpectant, quæ non ſunt poſita in voluntate patris, nec ſubiacẽt dominio eius, neq; in his ſe gerit, vt caput filij, ſed ſolum vt priuata perſona, & eadem ratione fides patris non applicatur filio pro ipſius arbitrio, ſed ſolum iuxta diuinam inſtitutionem, & ideo nihil refert ſignum externum, niſi ſit illud, quod à Deo eſt inſtitutum, quare gratis & ſine funda-

D. Thomas.

Sicut adultus ſine fide, ita paruulus ſine Baptiſ. ſaluari non poteſt.

fundamento dicitur, tale ſignum continere votum Baptiſmi, quaſi ex opere operato, quia hoc opus operatum deberet fundari in aliqua Dei lege, vel in effectu aliquo ab illa proueniente. Quare non eſt ſimile, quod de Baptiſmo & de Euchariſtia dicitur, nam, vt omittam, ſatis metaphoricè dici, paruulum per Baptiſmum habere votum Euchariſtiæ, tamen illa metaphora fundatur in effectu, quam Baptiſmus habet ex lege & promiſſione Dei, nam vnit animam Chriſto & infundit charitatis habitum, quo ſeruantur omnia mandata, ſeu ſeruari proponuntur, etiam in habitu; hæc autem & ſimilia non habent locum in quolibet ſigno externo proprio arbitrio exhibito abſque Dei inſtitutione.

Ad 1. confir. Ad primam confirmationem reſpondetur, negando verba Euangelij ſufficiēter explicari dicto modo, ſeu cū prædicta exceptione, quā non negamus potuiſſe Chriſtum addere ſuæ legi; ſi voluiſſet, negamus tamen id feciſſe, quia nec verba eius hoc præ ſe ferunt, nec Eccleſia ita ſentit. Ad congruentiam verò de ſuaui Dei prouidentia reſpondet, inprimis in hoc negotio paruulorū, partim habendā eſſe rationem diuinæ miſericordiæ, partim iuſtitiæ, eſt enim in paruulis ſufficiens cauſa, propter quam excludantur à regno cœleſti, & ideo potuit Deus ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ permittere, vt pereant illi, quibus remedium ordinarium ad conſequendam ſalutem, vel non applicatur, vel applicari non poteſt propter occurrentes circumſtantias, quæ ſunt per accidens ad iuſtitutionem remedij, quod de ſe vniuerſale eſt, & pro omnibus datum. Deinde dicitur, in hac lege de neceſſitate Baptiſmi, magis eſſe penſandum, quid expediat bono cōmuni totius Eccleſiæ in hoc ſtatu legis gratiæ, quam quid expediat priuatis neceſſitatibus, aut commodis aliquorum, oportuit enim legem Baptiſmi eſſe generalem, vt ille ſolus ſit regeneratio in Chriſto, & ianua ingrediendi Eccleſiam, vt ſicut Eccleſia vna eſt, ita vnus ſit regenerationis modus. Addo illum euentum, in quo accidit, paruulum aliquem non poſſe baptizari, rariſſimū eſſe, & moraliter vix poſſe accidere, & ideo propter id non oportuiſſe exceptionem addere, ſed magis fuiſſe conueniens legem eſſe regularem, & inuiolabilem, nullumque locum relinqui humanis interpretationibns & arbitriis. Addo præterea, hoc fuiſſe expediens ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, ſicut & iuſtitiæ, nam totum hoc negotium ſalutis maximè pēdet ex diuina voluntate & præordinatione, & ideo ſicut in hoc negotio Baptiſmi, interdum oſtendit iuſtitiam ſuam, vt dicebamus, præuidens fore, vt alicui non poſſit applicari Baptiſmus, & permittens illum ſine Baptiſmo perire: ita interdum mirabiliter oſtendit gratiam ſuam, quando nimirum caſus occurrit, in quo videtur paruulus omni humano, & naturali auxilio deſtitutus, vt baptizari poſſit, tamen Deus ſpecialiter, & inuſitato modo illis prouidet, vt omnino baptizetur, prius quàm moriatur.

Ad 2. confir. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, etiam ſi in lege gratiæ omnino determinatum ſit remedium paruulorum ad Baptiſmum, non ideo eſſe nunc paruulos peioris conditionis, quam eſſent in lege naturæ, aut veteri, nam inprimis, quamuis materia ſeu ſignum Baptiſmi ſit definitum ad talem ceræmoniam, quæ non erat determinata in lege naturę, nihilominus tam eſt cōmunis hæc materia Baptiſmi, & tā facile poteſt applicari tota eius cerēmonia, vt moraliter ferè tam facilè applicari poſſit, ac ſi eſſet indifferens, & quælibet ceræmonia ſufficeret, ſicut in lege naturæ ſufficiebat; aliunde verò facilius poteſt nunc applicari hoc remedium propter maiorem fidei cognitionem, & certiorem ipſius Baptiſmi ſignificationē & inſtitutionem. Accedit etiam, quod maiori fructu applicatur nūc hoc ſignum, quia maiorem confert gratiam, & ianuam regni aperit. Præterquam, quod propter commune bonum Eccleſię, & perfectiorem ſtatum legis gratiæ, vt in ea eſſet expreſſior ſacramentorū ſignificatio, oportuit hoc remedium originalis peccati ad certum ac definitum ſignum limitari.

Comparatio Baptiſmi & Circūciſionis. Deinde ſi comparatio fiat ad remedium circumciſionis, omiſſa opinione eorum, qui negant potuiſſe illud remedium ſuppleri interdum per ſacramentum legis naturę, de qua infrà dicemus, & ſuppoſita contraria ſentētia vt veriori, quam latè tractat Sotus diſtinct. 2. quæſt. 1. articulo 3. *Sotus.* dicendum eſt, non eſſe parem rationem de Baptiſmo & circumciſione, primò quidem, quia neceſſitas circumciſionis non vrgebat vſque ad octauum diem, nec fortaſſe poterat prius applicari ob quamcunque neceſſitatem, & ideo pro illo tempore non videtur excluſum aliud remedium, ſaltem neceſſitate vrgente. Deinde quia circumciſio per ſe primo non fuit inſtituta, vt remedium originalis peccati, ſed vt eſt profeſſio illius legis, ſeu fidei, ex quo conſequenter habuit eandem vim, quam remedium legis naturæ, quaſi loco illius ſuccedens. Vnde mirum nō eſt, quod non omninò illud euacuauerit, ac de medio abſtulerit, cuius etiam ſignum eſt, quia nec toti orbi fuit propoſita, neque omnibus infantibus Hebræorum applicari poterat, vt conſtat de fœminis, quæ omnia ſunt longè alterius rationis in Baptiſmo, nam & per ſe primo eſt inſtitutus ad remittendum peccatum, & regenerandos homines in Chriſto, & omnibus applicari poteſt, & pro omnibus eſt inſtitutus, & vt neceſſarius propoſitus. Denique accedit congruentia, quod circumciſio erat remedium difficile, & interdum periculis expoſitum, at verò Baptiſmus eſt remedium facile, ſemperque ſine periculo applicari poteſt: Eſt ergo certum, per Baptiſmum reuocatum eſſe, omne aliud ſignum externum, non ſolum circumciſionis, ſed etiam legis naturæ, quia quod tunc erat indifferens, nunc eſt à Chriſto determinatum ad Baptiſmum, ſub abſoluta lege neceſſitatis. Neque exiſtimo Bernhardum de hoc vnquā dubitaſſe, ſed ſolum citato loco dubitat, quo tempore antiqua ſacramenta cœperunt eſſe inutilia paruulis, in quo potius ſupponit, iam eſſe inutilia. Quod ſi etiā de præſenti tempore, vel de ſua ætate dubitat, non eſt intelligendus, quoad legem ordinariam, ſed ſolum quātum dubitari poteſt, an Deus alicui ſpeciale priuilegium concedat. Ad exemplum autem de adultis, quod in eadem confirmatione afferebant, reſpondetur, non eſſe eandem rationem, vt ex dictis facile conſtare poteſt, quia adulti ſunt capaces iuſtificationis per propriam diſpoſitionem, in qua intrinſecè, & quaſi ex natura rei continetur votum baptiſmi, ſuppoſita eius inſtitutione, & neceſſitate; in paruulis verò hoc non habet locum, vt dictum eſt.

Ad 3. confir. Ad vltimam confirmationem conceditur ſequela, & conſequens debet eſſe certiſſimum, ſcilicet infantes, qui in maternis vteris moriuntur, non poſſe ſaluari; ita etiam ſentit vniuerſa Eccleſia, & Theologi, qui omnes cum Diuo Thoma dicto articulo 11. *D. Thomas.* quæſtione præcedente, & Auguſtino epiſto. 57. Fulgentio de fide ad Petrum capite 27. Hoc autem non eſt ſingulare legis nouæ, ſed in omni lege & ætate verum habuit, quia vt Auguſtinus ſuprà dixit, ſecluſo ſpeciali priuilegio, nunquam potuit homo renaſci prius, quam naſceretur ex vtero matris, & ideo ſanctificatio, quę interdum facta eſt in aliquibus in vtero materno, ſemper exiſtimata eſt fieri ex priuilegio ſpeciali. *Sanctificatio in vtero ſem per facta eſt* Ratio autē huius rei pręcipuè petenda eſt ex diuina

ex aliquo priuilegio.

diuina prouidentia, & voluntate: poſſumus autem nos nonnullam congruentiam illius voluntatis excogitare, nam oportuit, vt ſicut homines ab Adamo deſcendunt humano modo & per actionem ſenſibilem, ab illo contrahunt originalem culpam, ita per homines, & per actionem aliquã ſenſibilem, & modo hominibus accommodato eis applicaretur gratia Chriſti: at verò quamdiu infans eſt in vtero materno, adhuc eſt veluti extra ſocietatem humanam, vnde non poteſt ad eum referri ſacramentalis actio, & intentio, cum adhuc non cõſtet hominibus, quid ibi lateat, aut in quo ſtatu, vel neceſſitate conſtitutum ſit. Vnde fit vlteriùs, non potuiſſe cõmode applicari huiuſmodi remedium paruulis in eo ſtatu exiſtentibus, quia vel ſemper applicandum eſſet, quia ſemper timeri poteſt, ne ſint in aliquo graui periculo vitæ, & ita nunquã ſanctificarentur per ordinaria remedia, quæ pro hominibus iam natis inſtituta ſunt, vel certè nunquam poteſt opportuno tempore prudenter applicari, quia nunquam poteſt ſatis conſtare de neceſſitate aut ſtatu, in quo infans exiſtit in materno vtero. Niſi fortè quis dicat, remedium ſemper eſſe applicandum per orationes, vel alia ſigna fidei parentum: habere autem, vel non habere effectum iuxta diuinam præſcientiam: ita vt, ſi Deus præſciat, paruulum moriturum in vtero matris, remediũ applicatum habeat in eo effectum, non vero ſi pręſciat, illum eſſe victurum, & naſciturum ex vtero matris, ſicut in ſimili dixit Marſilius in 4. quæſt. 2. ar. 1. dubio 1. ſed hoc non eſt veriſimile, vt benè notauit Soto in 4. diſt. 2. quæſt. 1. art. 3. & 2. de natura & gratia cap. 10. quia ſacramenta & alia remedia, quæ Deus nobis ad ſalutem reliquit, non pendent ex futuris euentibus, neq; ex pręſcientia eorum, ſed ex applicatione remedij inſtituti, & diſpoſitione recipientis, alioqui eodem modo dici poſſet, ſicut dicebat VViclef. hæc remedia habere effectum in prædeſtinatis, non verò in præſcitis. Ad rationem ergo in illa vltima confirmatione factam, fatendum eſt, Deum reliquiſſe hos infantes ſine remedio pro illo ſtatu, ſeu quod in illo ſtatu applicari poſſet. Inde verò non fit ſimpliciter & abſolutè reliquiſſe illos ſine remedio: quia ſufficienter illis prouidit, ſaltem in cauſis vniuerſalibus, nam pro illis inſtituit Baptiſmum, & per generales cauſas ſufficienter prouidit, vt eis poſſet applicari: quod verò interdum impediantur hæ cauſæ ex concurſu aliarum cauſarum, eſt per accidens, nec pertinuit ad ordinariam Dei prouidentiam, hæc omnia impedimẽta tollere, aut propter priuata incommoda, & raros euentus extraordinaria concedere remedia, quorum vſus conuenientem modum, & vſum ordinarium ſacramentorum, quodammodo perturbaret. Vnde interdum permittit Deus, infantẽ mori in eo ſtatu abſque remedio ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ: interdum verò extraordinario modo prouidet, vt infans, non obſtante quocunque periculo, aliqua ex parte egrediatur de vtero matris, ita vt baptizari poſſit, antequam moriatur, ad oſtenſionem gratiæ & electionis ſuæ, neq; in hoc negotio aliquid amplius petẽdum eſt à diuina prouidentia, quia non tenetur ſingulis dare remedia pro ſingulis temporibus, & in quocunque ſtatu, & ſub quacunque conditione, ſed ſatis eſt omnibus prouidere vniuerſali quadam ratione, & modo hominibus accommodato. Quocirca non eſt omnino eadem ratio, quoad hoc in culpa Adæ, & gratia Chriſti communicanda, nam illa transfunditur per naturalem generationẽ, & ideo in vtero matris, & in ipſo conceptionis inſtanti participatur; gratia verò Chriſti per ſpiritualem regenerationem infunditur, quę fit per humanam & ſacramentalem actionem, ad quam neceſſe eſt ſupponi ſubiectum, quod ſenſibus atque oculis humanis ſubiacere poſſit.

Marſilius. Sotus. VViclef. Cur Deus patiatur infantes mori in vteris matris.

SECTIO IIII.

Quo tempore cœpit Baptiſmus eſſe ad ſalutem neceſſarius?

Hanc quæſtionem tetigit Bernardus epiſtola 77. vbi refert quoſdam ſuo tempore aſſeruiſſe ab eo tempore, quo Chriſtus dixit Nicodemo: *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto non intrabit in regnũ cœlorum.* cœpiſſe Baptiſmũ eſſe neceſſarium ad ſalutem, ita vt nullus poſteà ſine illo ſalutem ſit conſecutus, cui ſententiæ videntur interdum fauere ſancti Patres, præſertim Fulgentius lib. de Fide ad Petrum. capite 3. vbi expreſſe dicit, Baptiſmum fuiſſe neceſſarium ab eo tempore, quo Chriſtus illa verba protulit. Et fortaſſe hac ratione Cyprianus & Auguſtinus, qui eum refert libro primo de anima & eius origine, capi 9. & libro 2. capite 10. & lib. 3. cap. 9. conati ſunt docere, ſanctum latronem non fuiſſe mortuum ſine Baptiſmo, aut aquæ, aut ſanguinis, aut ſaltem flaminis, vt addit idem Auguſtinus 4. lib. de Baptiſmo, cap. 22. & 23. Vnde colligit documentum, ſcilicet, poſſe in neceſſitate ſufficere ad ſalutem, votum Baptiſmi, quæ tamen omnia neque eſſent neceſſaria, nec conſequenter dicta, niſi ſupponerent Baptiſmũ fuiſſe neceſſarium ante Chriſti mortem, quando latro iuſtificatus eſt, non potuit autem tunc eſſe neceſſarius, niſi neceſſitas eius inceperit ab eo tempore, quo Chriſtus prædicta verba protulit Iohannis 3. Vnde in eadem ſententia videtur eſſe Chryſoſt. Homil. de reditu ſuo ex Aſia, vbi dicit, latronem eſſe baptizatum aqua, quæ ex latere Chriſti manauit.

Bernardus. Fulgentius. Auguſt. Cyprian. Chryſoſt.

Dico primò, neceſſitas Baptiſmi non incepit ante Chriſti Domini mortem & reſurrectionem. Ita docuit Bernardus citato loco, & Hugo de ſancto Vict. lib. 2. de ſacramento p. 6. cap. 5. eoſque cæteri Theologi ſecuti ſunt, & ratione facile cõuinci poteſt: nam licèt Chriſtus dixerit Nicodemo. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* non eſt veriſimile, Baptiſmum fuiſſe neceſſarium ab eo tempore, quo Chriſtus protulit illa verba, primò quidem, quia non protulit illa tanquam condens & promulgans legem, ſed in priuato colloquio ſermonem habens: neceſſitas autem hęc orta eſt ex lege, vt infrà dicam, lex autem non inducit neceſſitatem, donec condita ſit & promulgata. Deinde, quia in illis verbis non tam dixit Chriſtus, quid iam tunc eſſet neceſſarium, quàm prędixit, ſeu indicauit, quid ſuo tempore futurum erat neceſſarium: Vnde quod ait. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,* ſubintelligendum eſt, ſcilicet, eo tempore, quo talis modus renaſcendi fuerit hominibus præſcriptus. Vnde ſumitur noua ratio, quia non potuit neceſſitas Baptiſmi imponi ante inſtitutionem eius, ſed quando Chriſtus protulit illa verba, nondum erat Baptiſmus inſtitutus: ergo non poſſunt ea verba referri ad illud tempus, in quo dicta ſunt, ſed ad aliud tempus, iã inſtituti, ſeu promulgati Baptiſmi, pro quo prędicta ſunt. Sicut quando Chriſtus dixit. Ioã. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:* non indicauit neceſſitatem, qua iam tunc tenerentur homines, quando ipſe proferebat illa verba: quia tunc nondum erat poſſibile manducare eius carnem; cùm nondum eſſet Euchariſtiæ ſacramentum inſtitutum: ſignificauit ergo neceſſitatem paulò poſt, tempore debito futuram: ſic ergo intelligendum eſt in præſentia. De reliquo autem tẽpore vſq; ad paſſionem Chriſti eadem ferè ratio eſt, nam licèt ante mortem Chriſti fuerit Baptiſmus inſtitutus, nõ fuit tamẽ hominibus propoſitus vt ne-

Ante Chriſti mortem, & reſurrectionem nõ fuit Baptiſmi neceſſitas. Bernardus. Hugo de S. Victore. Lex nõ obligat antequã condita ſit & promulgata. Iohan. 6.

vt neceſſarius ad ſalutem, quia præceptum eius non fuit eo tempore latum: neque enim traditum nobis eſt, nec ſcriptum ante Chriſti mortem, & reſurrectionem, cum dixit, *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* Tandem adiungitur generalis ratio ſumpta ex debita diſpoſitione diuinæ prouidentiæ. Nam ſi Baptiſmus fuiſſet neceſſarius eo tempore, tam paruulis, quàm adultis fuiſſet neceſſarius, quia ſimul cœpit eius neceſſitas reſpectu omnium: ergo omnia antiqua remedia fuiſſent iam inutilia, vel ſaltem inſufficientia ad ſalutem eorum: eſſet ergo tunc clauſa ſalutis via hominibus, præſertim infantibus, non tantum ex accidenti, ſed per ſe ex vi talis modi imponendi neceſſitatem: patet vltima conſequentia, quia, cum tunc non eſſet publicè, prædicatus Baptiſmus, non poterant homines illo vti in remediũ ſalutis, quia non poterant vllo modo intelligere vel cogitare, corporis ablutionem fore vtilem: nedũ neceſſariam ad animæ ſalutem. Propter quam cauſam conſtans, & certa doctrina eſt Theologorum, quæ in materia de legibus traditur, antiqua remedia, tam legis naturæ, quam veteris, non amiſiſſe ſuam vim & vtilitatem ſufficientem ad tollendum peccatum ante Chriſti mortem, ex quo neceſſario conſequitur, Baptiſmum non fuiſſe illo tempore neceſſarium.

Quando cœpit eſſe bapti ſmi neceſſitas. Dico ſecundò, Neceſſitas Baptiſmi non incepit à die mortis, vel reſurrectionis Chriſti, ſed ab eo tempore, quo cœpit Euangelium eſſe ſufficienter promulgatum. Hoc etiam docet Bernardus in dicta epiſtola, & colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſione 6. capite 4. dicente, poſt Euangelium promulgatum neminem iuſtificari ſine Baptiſmo, vt rectè notauit Vega li. 5. in Tridentinum cap. 13. & cum Scoto & aliis doctoribus in 4. diſtin. 3. & 4. intelligendum eſſe declarat de ſolemni promulgatione toti orbi facta, ſiue illa ſimul, ſiue ſucceſſiuè perfecta fuerit, & obligare cœperit in toto orbe, quod in materia de legibus ex profeſſo tractandum eſt. Ratio autem à priori eſt, quia Baptiſmus non prius cœpit eſſe neceſſarium medium ad ſalutem, quam fuerit neceſſarius ex præcepto: ſed præceptum non cœpit obligare ante ſufficientem promulgationem, quia hoc eſt de intrinſeca ratione præcepti ſeu legis, ſiue ſit de eſſẽtia, ſiue neceſſaria cõditio ad obligationẽ eius (parũ.n. hoc refert) ergo nec cœpit Baptiſmus habere neceſſitatem medij vſq; ad eandẽ promulgationẽ. Maior declarat̃, q̃a licèt neceſſitas medij, & pręcepti, ſint aliquo modo diuerſæ, tñ in his mediis externis, quæ natura ſua nõ ſunt mediũ, ſed ſola ex inſtitutione, nõ poteſt eſſe neceſſitas medij, niſi ex neceſſitate p̃cepti oriat̃. Quia ſi nõ ſit datum præceptũ de illorum vſu: ergo omittere illa nullum erit peccatum: poterit ergo aliquis ſaluari, etiam ſi illa omittat, quia ſalus ſolum per peccatum impeditur: ergo ſine præcepto non poteſt intelligi neceſſitas ſimpliciter in huiuſmodi medio.

Bernardus. Conci. Trid.

Vega. Scotus.

Ratio à priori.

Obiectio. Dices, hoc ad ſummum procedere in adultis nõ verò in infantibus, illi enim poſſunt per contritionem iuſtificari, & iuſtitiam ſemel comparatam amittere non poſſunt niſi per peccatum, & ideo, niſi intercedat præceptum, quo teneãtur ſuſcipere Baptiſmum, quodque violent, omittendo illum, non poteſt intelligi neceſſitas talis medij, neq;, quod votum eius neceſſario in contritione includatur: infantes verò nec iuſtificari poſſunt per proprium actum, nec ſunt capaces præcepti, & ideo reſpectu illorum potuiſſet Baptiſmus eſſe medium neceſſariũ ante latum præceptum, quia licèt in carentia talis medij non peccaret, damnari poſſent propter originale nõ deletũ.

Solutio. Reſpondetur primò, hoc nobis ſatis eſſe, quia, quic-

A quid ſit de poſſibili, tamen de facto certum eſt, neceſſitatem Baptiſmi non prius incepiſſe, reſpectu infantium, quam reſpectu adultorum: Nam Chriſtus nullam inter eos diſtinctionem fecit, ſed ſimul, & in omnibus locutus eſt. Deinde, non fuit conueniens, priùs cœpiſſe Baptiſmum eſſe infantibus neceſſarium, quam fuerit parentibus impoſita neceſſitas baptizandi illos: hæc autem orta eſt ex præcepto Baptiſmi: quamquam etiam oriri potuerit ex lege charitatis & pietatis ſuppoſita infantium neceſſitate, tamen, quia hæc ipſa neceſſitas non poterat cadere in mentem parentum, ante promulgatam ſufficientem Baptiſmi inſtitutionem, ideo non potuit conuenienter inſtitui, & imponi Baptiſmus vt neceſſarius, etiam reſpectu infantium ante ſufficientem promulgationem. Vnde poteſt hic tandem applicari ſuprà facta ratio, ſumpta ex debito ordine diuinæ prouidentiæ, quia ſcilicet aliàs via ſalutis eſſet per ſe impoſſibilis omnibus infantibus toto illo tempore quod eſt magnum incommodum, dico autem per ſe: quia per accidens non eſt inconueniens. Quod enim gubernator, aut legiſlator prouideat, aut præcipiat media ex ſe impoſſibilia, eſt contra omnem prudentiã, & ſapientiã: quod verò remedia aut præcepta, aliàs poſſibilia, interdum executioni mandari non poſſint, humanum eſt: & non ſpectat ad legiſlatorem, vel gubernatorem prouidere modum, quo

B (margin letter beside "uenienter inſtitui")

C poſſint in omni euentu, & particulari caſu talia remedia applicari. Sed occurrebat iam, hoc loco explicandum, quando fuerit lex euangelica ſufficienter promulgata, ſed hoc non ſpectat ad præſentem locum, ſed in 1.2. diſſerendum eſt.

An Chriſti morte vtilitas circũciſionis euanuerit. Obiici verò poteſt, contra hanc concluſionem, quia in puncto mortis Chriſti lex vetus euacuata eſt & vtilitas circumciſionis euanuit iuxta illud ad Romanos 7. *Mortificati eſtis legi per mortem Chriſti*: ergo ex tunc cœpit Baptiſmus eſſe neceſſarius, aliàs nullum tunc permanſiſſet remedium neceſſarium ad peccatum originale delendum. Reſpondetur primò, negando antecedens, cum enim Paulus ſignificat, mortuam fuiſſe legem veterem per mortem Chri-

Reſponſio 1.

D ſti, non eſt neceſſe ita intelligi, vt in eodem momento, in quo mortuus fuit Chriſtus, mortua etiam fuerit lex vetus: ſed quia ex morte Chriſti manauit ablatio veteris legis, vnde tunc poſita fuit ſufficiens cauſa huius effectus, quamuis non ſtatim, ſed paulatim, ſeu opportuno tempore illum effecerit, vt lex illa ſepeliretur cum honore, ſicut etiam ſacrificia illius legis ablata ſunt per ſacrificium legis nouæ, & ſacerdotium vetus per ſacerdotium Chriſti, & per mortem eius, vt ſignificatur ad Hebræos 7. & 9. & tamen nec ſacerdotium, nec ſacrificia vetera omnino extincta fuere in morte Chriſti, alioqui vſus talis ſacerdotij, & omnes cæremoniæ, & ſacrificia legis veteris fuiſſent ſuperſtitioſa & ſacrilega ab inſtan-

Pau. Hebr. 7.9.

E ti mortis Chriſti, quod tamen verum non eſt: dicuntur ergo hæc omnia euacuata per mortem Chriſti, quia tunc conſummata ſunt omnia, & confirmatum teſtamentum nouum, ex quo ortum eſt, vt vetus ceſſaret, modo tamen conuenienti, & tempore opportuno. Secundò reſpondetur, negando conſequẽtiam: probabile enim eſt, eo tempore, quo lex vetus fuit mortua, & non mortifera, adhuc nõ fuiſſe Baptiſmum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, quamuis vtilitas omniũ veterum ſacramentorũ & circumciſionis etiã, vt ad illam legem pertinebat, euacuata iam eſſet. Dicendũ eſt ergo, illo tempore vſq; ad perfectam euangelij promulgationẽ duraſſe naturalem legem, & remedia ſalutis, quæ in illa erãt, ſuam vtilitatẽ non amiſiſſe: quia illa non erãt ita cæremonialia

Reſponſio 2.

& vmbræ futurorum, ſicut veteres cæremoniæ: ſed erant quaſi connaturalia, & per ſe ordinata ad ſalutem hominum. Vnde fit, circumciſionem potuiſſe eo tempore prodeſſe ad remedium originalis peccati: quia huiuſmodi vtilitatem non habuit, vt ſpeciale ſacramentum veteris legis, ſed vt participabat communem rationem, & vim ſacramenti legis naturæ, vt in ſuperibus explicatum eſt: hanc ergo vim obtinere potuit, quamdiu lex vetus non fuit mortifera; & ideò non oportuit, baptiſmum eo tempore eſſe ſimpliciter neceſſarium.

Ad fundamētum contrariæ ſententiæ. Ioan. 3. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſpondetur, ſi aliquando Patres dicunt, baptiſmum cœpiſſe eſſe neceſſarium, ex quo Chriſtus dixit Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit*; exponendos eſſe non de eo tempore, in quo, ſed pro quo protulit illa verba, vt à nobis ſatis explicatum eſt: *Auguſtin. Cyprian. Chryſoſt.* quod verò Auguſt. Cyprian. & Chryſoſtomus de baptiſmo boni latronis docuerunt, ex quadam pia conſideratione, & copia doctrinæ dictum videtur, non quòd fuerit neceſſarium, vt argumentum conuincit: quia tunc nondum vrgebat baptiſmi neceſſitas. *An bonus latro fuerit baptizatus.* An verò credibile ſit illum fuiſſe baptizatum, tractaui ſuperiori tomo, q. 46. artic. 11. in Commentario, vbi probabilius duxi, non fuiſſe baptizatum baptiſmo aquæ, antequam cruci affigeretur, quia nondum in Chriſtum crediderat: quòd vero in ipſa cruce non fuerit baptizatus, certò certius eſt: quis enim miniſter eum baptizaſſet, aut formam protuliſſet, aut qua aqua baptizatus eſſet? illa enim, quæ ex latere Chriſti manauit, non potuit ad illum pertingere ſine miraculo, quod non eſt fingendum ſine fundamento: & fortaſſe priùs, quàm illa aqua manaret è latere Chriſti, iam ille erat mortuus: nam prius fregerunt eius crura, vt interficeretur, quàm latus Chriſti aperirent: præſertim quia viuente Chriſto ille iuſtificatus eſt, quãdo ipſum confeſſus eſt, & ideò ab eo audiuit, *Hodie mecum eris in paradyſo.* Vnde etiam conſtat, non fuiſſe baptiſmo ſanguinis iuſtificatum: quia multo tempore ante mortem & ante lethalia vulnera, ac omnino deſperata, iuſtificatus eſt, & quando dici nullo modo poterat propter Chriſtum pati. Addo paſſionem & mortem eius non poſſe dici baptiſmum ſanguinis; tum quia nec fuit verum martyrium, quia non propter fidem aut virtutem, ſed propter ſua ſcelera paſſus eſt; tum etiam, quia licèt illa mors fuiſſet martyrium, non tamen ſuppleuiſſet neceſſitatem baptiſmi aquæ; quod eſt neceſſarium ad propriam denominationem baptiſmi ſanguinis, quia tunc nulla erat talis neceſſitas. Atque eadem ratione non poteſt dici latro ille propriè baptizatus baptiſmo flaminis, quia licèt veram habuerit contritionem, verumque Dei amorem ſuper omnia, non tamen oportuit in eis includi votum baptiſmi, qui nondum erat neceſſarius; quod tamen votum eſt de neceſſitate baptiſmi flaminis. Quocirca ex hoc facto latronis non poteſt ſufficienter colligi documentum illud, quod nunc in neceſſitate ſufficiet votum baptiſmi; ſed poteſt ſumi argumentum à ſimili; quod ſicut illi profuit ad ſalutem interior conuerſio in extremo vitæ poſito; ita ſufficiens eſſe poterit cuilibet in neceſſitate exiſtenti, etiam ſi baptizari non poſſit: quia baptiſmi neceſſitas non abſtulit vim ſuam interiori conuerſioni ad Deum, ſi ex perfecto corde profecta ſit.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm baptiſmus habeat in omnibus æqualem effectum.

4. diſt. 4. q. 2. ar. 3. q. 1. & 2. & d. 38. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd baptiſmus non habeat in omnibus æqualem effectum. Effectus enim baptiſmi eſt remotio culpæ. Sed in quibuſdam plura peccata tollit, quam in aliis, nam in pueris tollit ſolum peccatum originale, in adultis autem etiam peccata actualia, in quibuſdam plura, in quibuſdam verò pauciora. Non ergo æqualem effectum habet baptiſmus in omnibus.

2. Præterea, Per baptiſmum conferuntur homini gratia & virtutes. Sed quidam poſt baptiſmum videntur habere maiorem gratiam & perfectionem virtutum, quam alij baptizati. Non ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.

3. Præterea, Natura perficitur per gratiam, ſicut materia per formam. Sed forma recipitur in materia ſecundũ eius capacitatem. Cum ergo in quibuſdam baptizatis etiam pueris, ſit maior capacitas naturalium, quam in aliis, videtur, quod quidam maiorem gratiam conſequantur, quàm alij.

4. Præterea, Quidam in baptiſmo conſequuntur non ſolum ſpirituale ſalutem, ſed etiam corporalem, ſicut patet de Conſtantino, qui in baptiſmo mundatus eſt à lepra. Non autẽ omnes infirmi corporalem ſalutem cõſequuntur in baptiſmo, Baptiſmus ergo non habet æqualem effectum in omnibus.

SED *contra eſt, quòd dicitur Epheſ. 4. Vna fides, vnum baptiſma. Vniformis autem cauſa eſt vniformis effectus. Ergo baptiſmus habet æqualem effectum in omnibus.*

RESPONDEO *dicendum, quòd duplex eſt effectus baptiſmi; vnus per ſe, & alius per accidens. Per ſe quidem effectus baptiſmi, eſt id, ad quod baptiſmus eſt inſtitutus, ſcilicet ad regenerandum homines in ſpiritualem vitam. Et hunc effectum æqualiter facit in omnibus, qui æqualiter ſe habent ad baptiſmum. Vnde, quia omnes pueri æqualiter ſe habent ad baptiſmum, (quia non in fide propria, ſed in fide Eccleſiæ baptizantur) omnes æqualem effectum percipiunt in baptiſmo. Adulti verò, qui per propriam fidem ad baptiſmum accedunt, non æqualiter ſe habent ad baptiſmum; quidam enim cum maiori, quidam cum minori deuotione ad baptiſmum accedunt, & ideò quidam plus, quidam minus de gratia nouitatis accipiunt. Sicut etiam ab eodem igne accipit plus caloris, qui plus ei appropinquat, licèt ignis, quantum eſt de ſe, æqualiter ad omnes ſuum calorem effundat. Effectus autem baptiſmi per accidens, eſt ad quem baptiſmus non eſt ordinatus, ſed diuina virtus hoc in baptiſmo miraculosè operatur. Sicut ſuper illud, Rom. 6. Vt vltrà non ſeruiamus peccato, dicit gloſ. * Non hoc præſtatur in baptiſmo, niſi fortè miraculo ineffabili Creatoris, vt lex peccati, quæ eſt in membris, prorſus extinguatur. Et tales effectus non æqualiter ſuſcipiuntur ab omnibus baptizatis, etiam ſi cum æquali deuotione accedant, ſed diſpenſantur huiuſmodi effectus ſecundum ordinem prouidentiæ diuinæ.* *Eſt gloſ. Aug. lib. 1. de pec. mer. & remiſ. c. 39. to. 7.*

AD *primum ergo dicendum, quòd minima gratia baptiſmalis ſufficiens eſt ad delendum cuncta peccata. Vnde hoc non eſt propter maiorem efficaciam baptiſmi, quod in quibuſdam plura, in quibuſdam autem pauciora peccata ſoluit, ſed propter conditionem ſubiecti, quia in quolibet ſoluit, quotcunque inuenerit.*

AD *ſecundum dicendum, quòd hoc, quòd in baptizatis maior vel minor gratia appareat, poteſt dupliciter contingere. Vno modo, quia vnus in baptiſmo percipit maiorem gratiam, quam alius propter deuotionem maiorem, vt dictum eſt. * Alio modo, quia etiam ſi æqualem gratiam percipiant, non æqualiter ea vtuntur, ſed vnus ſtudioſius in ea proficit, alius per negligentiam gratiæ Dei deeſt.* *In corp. art.*

AD *tertium dicendum, quòd diuerſa capacitas naturalium in hominibus, non eſt ex diuerſitate mentis, quæ per baptiſmum renouatur, cum omnes homines eiuſdem ſpeciei exiſtentes, in forma conueniant; ſed eſt ex diuerſa diſpoſitione corporum. Secus autem eſt in Angelis qui differunt ſpecie. Et ideo Angelis damur dona gratuita ſecundum diuerſam capacitatem naturalium, non autem hominibus.*

AD *quartum dicendum, quòd ſanitas corporalis non eſt per ſe effectus baptiſmi, ſed eſt quoddam miraculoſum opus prouidentiæ diuinæ.*

COMMENTARIVS.

DOctrina D. Thomæ in corpore articuli clara eſt, neque vlla indiget expoſitione: docet enim baptiſmum per ſe, & vi ſua æqualem habere effectum in omnibus, qui illum ſuſcipiunt; quia, quantum in ſe eſt, æqualiter ſe habet ad omnes; ex parte verò ſubiecti inæqualiter diſpoſiti fieri poſſe, vt maiorem habeat effectum in vno, quàm in alio. Quam doctrinam fuſiùs explicabimus ſequenti diſputatione. Vbi nonnihil etiam dicemus de ſolutione ad ſecundum, in qua Diuus Thomas attingit philoſophicam quęſtionem, an animæ humanæ ſint inæquales in naturali perfectione, vt hac ratione, cæteris paribus, recipiant inęqualem effectum proportionatum naturali perfectioni; & reſpondet, non eſſe in mentibus hominum diuerſam capacitatem naturalem ex parte ipſarum, ſed ex diuerſa corporum diſpoſitione; & ideò non oportere, vt eis detur inæqualis gratia ob diuerſam capacitatem naturalem, quæ reſponſio duobus modis poteſt intelligi. Primò, quòd in animabus ipſis ſecundum ſe nulla ſit inæqualitas. Secundò, quòd in eis non ſit inæqualitas formalis (vt ſic dicam) & omnino abſoluta, ſed materialis tantum, & per habitudinem ad corpora diuerſimodè diſpoſita, ita tamen, vt non ſit inæqualitas in ſolis corporibus, ſed etiam in animabus habentibus habitudinem ad illa. Et vterque ſenſus poteſt facile accommodari verbis Diui Thomæ, ac prior quidem eſt facilior ad euacuandam omnino difficultatem argumenti. Poſterior verò eſt fortaſſe in re ipſa verior, vt in libro de anima latius diſſeritur, & eſt ſufficiens ad argumentum ſoluendum; quia, cum multiplicatio indiuiduorum, & inæqualitas eorum ſit quodammodò materialis; & per accidens, nõ oportet in hoc gratiam accommodari naturæ, vt iterum inferius dicam.

Quomodo effectus baptiſmi per accidẽs poſſint eſſe diuerſi. Quod autem D. Thomas aſſerit in poſteriori parte articuli, effectus per accidens baptiſmi poſſe eſſe diuerſos, & inæquales in variis ſubiectis, ſi termini intelligantur, difficultatem etiam non habet; dicuntur enim effectus per accidens illi, qui ſunt vltra virtutem, & efficaciam, quam baptiſmus habet ex vi ſuæ inſtitutionis; de quibus nulla eſt à Deo lex, nec promiſſio. Vnde, ſi loquamur ſecundum legem ordinariam, æqualitas baptiſmi, quoad hos effectus eſt, quòd in nullo ſubiecto habere illos poteſt virtute ſua: ſi ergo interdum habet aliquem huiuſmodi effectum, eſt, quia Deus ſuo arbitrio miraculosè illo vtitur ad aliquid operandum vltra legem ordinariam. Diuina autem voluntas pro ſua libertate & gratia poteſt operari, vel non operari huiuſmodi effectum, quando vult: & ideò non oportet in huiuſmodi effectibus inueniri æqualitatem, etiam ſi ex parte ſuſcipientium cætera ſint paria. Vnde quoad priores effectus, baptiſmus ſe habet, vt agens naturale ex vi inſtitutionis, & ideò ſemper agit, quantum poteſt; quoad poſteriores autem effectus ſe habet, vt agens liberum ex vi motionis diuinæ; & ideò non agit, quantum poteſt, ſed quantum Deus vult. Hac verò occaſione attingit Diuus Thomas in ſolutione ad quartum quæſtionem illam de baptiſmo Conſtantini, an in eo fuerit à lepra mundatus. *Baptiſmus Conſtantini.* Et in argumento quidem refert hanc hiſtoriam, vt veram; & in ſolutione eandem veritatem admittẽs, reſpondet, illum fuiſſe ex effectibus miraculoſis, & per accidens baptiſmi: *Caietanus de Conſtantini baptiſmo.* Caietanus autem in Commentario ſignificat, hiſtoriam illam, & eſſe incertam, & non eſſe adeò fide dignam: quia nullius authoritate conſtat, vt ipſe dicit; ac tribus modis confirmat: primò, quia geſta Syluestri, in quibus hæc hiſtoria narratur,

A incertum habent authorem: ſecundo, quia nullus hiſtoricus Chriſtianus, aut Gentilis eam narrauit hiſtoriam: tertio, quia Ambroſius oratione de obitu Theodoſij dicit, Conſtantinum in vltimo vitæ poſitum baptizatum fuiſſe; quod ipſe etiam Caietanus docuit ſuprà arti. 3. citans eundem Ambroſium. Potuiſſetq; adiungere Euſebium (ex quo fortaſſe Ambroſius id mutuatus eſt) lib. 4. de vita Conſtantini, c. 62. vbi refert, Conſtantinum in fine vitæ, Nicomediæ fuiſſe baptizatum. Idem Hieronymus in additione ad Chronicon Euſebij anno trecẽteſimo quadrageſimo, addens, Conſtantinum fuiſſe ab Euſebio Nicomedienſi Ariano baptizatum, & in Arianam B hæreſim declinaſſe. Theodoretus etiam lib. 1. hiſtoriæ cap. 32. addit, Conſtantinum baptiſmum diſtuliſſe vſque ad finem vitæ, ***quòd magno tenebatur deſiderio ſalutare lauacrum in Iordane fluuio recipiendi.*** Sed non debuiſſet Caietanus in re tam graui ac pia, tam facilè à Romana traditione diſcedere: neque enim ea, quæ ipſum mouiſſe videntur, ſatis perfecta, atque conſiderata ſunt. *Exploditur Caiet. ſententia.* Nam in primis, licèt fateamur cum Gelaſio Papa in cap. Sancta Romana 15. d. Acta Syluestri non habere nominatum ac certum authorem, tamen ex eodem Gelaſio fatendum nobis eſt, habere pluſquàm probabilem, ac ferè certã authoritatem, qualis eſſe poteſt in humana hiſtoria, quæ non ſemper ex nomine authoris, ſed interdum ex antiqua C traditione, & communi conſenſione authoritatem accipit. Refert autem in eodem cap. Gelaſius hiſtoriam illam atque acta Syluestri, ſuo iam tempore antiquo vſu fuiſſe recepta, tam in Romana Eccleſia, quàm in aliis: fuit autem Gelaſius nondum duobus ſęculis poſterior Syluestro, nimirum centum & ſeptuaginta annis; ergo ſi tempore Gelaſij iam erat illa hiſtoria antiqua traditione, & conſuetudine recepta, veriſimile certè eſt, vel viuente Syluestro, vel prope illius tempora fuiſſe conſcriptam: quis ergo leuiter audebit de illius veritate dubitare? Secundò, quod Caietanus ait, nullum Hiſtoricum illius facti meminiſſe, non ita eſt: nam, vt omittam Glicam authorem Græcum lib. 4. ſuæ hiſtoriæ, & Marianum Scotum ſub anno 327. illud miraculum narrare; & *Glicas. Marianus Scotus.* D Gregorium Turonenſem lib. 2. ſacræ hiſtoriæ, cap. 31. illam indicare: *Greg. Turo.* maioris authoritatis eſt Concilium Romanum, ſub eodem Syluestro, quod capit. 1. eandem hiſtoriam narrat, *Conc. Rom.* quam etiam amplectitur Adrianus Papa, epiſtola ad Conſtantinum & Irenem, & refertur ac probatur in ſeptima Synodo, act. 2. *Adria. Papa. 7. Synod.* Vnde Nicolaus Papa in epiſtola ad Michaelem Imperatorem paulò ante medium, Syluestrum Magni Conſtantini baptizatorem appellat, *Nicol. Papa.* & Leo nonus in epiſtola contra Michaelem Imperatorem, Conſtantinum vocat ſpiritualem Syluestri filium, eumque ait quarto à ſuo baptiſmate die quædam priuilegia Eccleſiæ Romanæ contuliſſe. *Leo nonus.* Tertiò, quòd ad Ambroſium attinet, poſſemus eius verba ſubterfuE gere, negando illum dicere, Conſtantinum baptizatum eſſe extremo vitæ tempore; ſed in extremo vitæ periculo, quod verificari poteſt, etiam ſi Romæ baptizatus fuerit; quia tunc reuera laborabat lepræ ægritudine; ratione cuius erat in vitæ diſcrimine: verba enim Ambroſij ſunt, ***Baptiſmatis gratia in vltimis cõſtituto, omnia peccata dimiſit.*** Sed ſimplicius fatemur, Ambroſium obiter rem attigiſſe, & non ſatis explorata cauſa Euſebio fidem dediſſe: qui etiam nonnullos alios poſteriores authores decepit, falſam narrationem contexens; non certè (vt exiſtimo) quod ipſe deceptus fuerit, aut ignorantia hiſtoriæ laborauerit: quî enim hoc credibile eſt, cùm ille familiaris fuerit Conſtantino, & de rebus ſua ætate geſtis, & quibus

quibus ipſe fere interfuit, ſcribat? Non ergo ipſe deceptus eſt, ſed alios decipere voluit in gratiam, vt creditur, Conſtantij hæretici, & in odium Eccleſiæ Romanæ, & in fauorem Arianæ hæreſis, vt nimirum poſteris perſuaderet, Conſtantinum inter Arianos & ab Epiſcopo Ariano, vel potius Arianorum Principe, Euſebio ſcilicet Nicomedienſi, fuiſſe baptizatum; atque adeò in eodem ſchiſmate & hæreſi fuiſſe mortuum: hoc enim totum ex ipſius narratione colligitur, cùm dicat, Conſtantinum in vltimo vitæ poſitum Nicomediæ, ab Epiſcopis, qui ibi aderant, quorum Princeps, & illius Eccleſiæ caput erat Euſebius, baptiſmum petiiſſe & accepiſſe, paulòque poſt obiiſſe. Quis autem credere audeat, Conſtantinum Imperatorem piiſſimum, & à tota antiquitate laudatum, Ariana hæreſi infectum, & Arianis fauentem, baptizatum, & mortuum fuiſſe? Adde, per ſe eſſe incredibile, Conſtantinum Chriſtianiſſimum Principem poſt fidem & pietatem cõceptam, tot bella geſſiſſe, totque vitæ periculis ſeſe expoſuiſſe ſine baptiſmo: &, quod amplius eſt, interfuiſſe ſæpè ſacris functionibus & myſteriis, vt idem Euſebius variis locis eiuſdem operis narrat: quod non licebat, niſi baptizatis. Item conſtat eum adfuiſſe Nicæno Concilio: tantamque pietatem & Chriſtianam fidem & authoritatem in eo oſtendiſſe, vt non ſit credibile, eum tunc fuiſſe tantum Catechumenum, & non baptizatum. Denique extat Romæ antiquiſſimum monimentum, Baptiſterium Conſtantini appellatum, quod ipſum ratione baptiſmatis ibi ſuſcepti ædificaſſe, antiquiſſima traditio tenet ac docet; quòd ſi hoc leuiter negare licet, eadem certè ratione negare quis poterit, aut Lateranenſem Eccleſiam, aut Petri vel Pauli templa à Conſtantino ædificata fuiſſe: quo nihil poteſt eſſe abſurdius. Sit ergo conſtans, Conſtantinum multis annis ante mortem ſuam, Romæ à Syluestro baptizatũ fuiſſe, & diuinitus à lepra mundatum: quam hiſtoriam etiam Pius V. in breuiario Romano in vita Syluestri recepit.

Conſtã. multis annis ante obitum baptizatus eſt, & à lepra mundatus.

Pius V.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm fictio impediat effectum baptiſmi.

4.d.4.q.1.ar.1.q.1.ad 3.& q.3.ar.2.q.2.perto.& d.12.q.2.art.1.q.3.ad 3.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quòd fictio non impediat effectum baptiſmi. Dicit enim Apoſtolus Galat. 3. Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Sed omnes, qui baptiſmum Chriſti ſuſcipiunt, baptizantur in Chriſto. Ergo omnes induunt Chriſtum, quod eſt percipere baptiſmo effectum. Et ita fictio non impedit baptiſmi effectum.

2. Præterea, In baptiſmo operatur virtus diuina, quæ poteſt voluntatem hominis mutare in bonum. Sed effectus cauſæ agentis non poteſt impediri per id, quod ab illa cauſa poteſt auferri. Ergo fictio non impedit baptiſmi effectum.

3. Præterea, Effectus baptiſmi eſt gratia, cui peccatum opponitur. Sed multa ſunt alia peccata grauiora, quàm fictio, de quibus non dicitur, quòd effectum baptiſmi impediant. Ergo neque fictio impedit effectum baptiſmi.

SED *contra eſt, quòd dicitur Sap. 1. Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum. Sed effectus baptiſmi eſt à Spiritu ſancto. Ergo fictio impedit effectum baptiſmi.*

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut Damaſc.* dicit) Deus non cogit hominem ad iuſtitiam. Et ideò ad hoc, quod aliquis iuſtificetur per baptiſmum, requiritur quòd voluntas hominis amplectatur baptiſmum, & baptiſmi effectum. Dicitur autem aliquis fictus, per hoc, quòd voluntas eius contradicit vel baptiſmo, vel eius effectui. Nam ſecundum Auguſtin. quatuor modis dicitur aliquis fictus. Vno modo ille, qui non credit, cum tamen baptiſmus ſit fidei ſacramentum. Alio modo per hoc, quod contemnit ipſum ſacramentum. Tertio modo per hoc, quòd aliter celebrat ſacramentum, non ſeruando ritum Eccleſiæ. Quarto modo per hoc, quòd aliquis indeuotè accedit. Vnde manifeſtum eſt, quod fictio impedit effectum baptiſmi.*

Lib. 2. orth. cap. 30.

AD *primum ergo dicendum, quòd baptizari in Chriſto, poteſt intelligi dupliciter. Vno modo in Chriſto, id eſt, in Chriſti conformitate. Et ſic quicunque baptizantur in Chriſto, & conformantur ei per fidem & charitatem, induunt Chriſtum per gratiam. Alio modo dicuntur aliqui baptizari in Chriſto, in quantum accipiunt ſacramentum Chriſti. Et ſic omnes induunt Chriſtum per configurationem characteris, non autem per conformitatem gratiæ.*

AD *ſecundum dicendum, quod quando Deus voluntatem hominis de malo in bonum mutat, tunc homo non accedit fictus: ſed non ſemper hoc Deus facit. Nec ad hoc ſacramentum ordinatur, vt de ficto fiat aliquis non fictus, ſed vt non fictus aliquis accedens iuſtificetur.*

AD *tertium dicendum, quòd fictus dicitur aliquis ex eo, quod demonſtrat ſe aliquid velle, quod non vult. Quicunque autem accedit ad baptiſmum, ex hoc ipſo oſtendit ſe rectam fidem Chriſti habere, & ſacramentum venerari, & velle ſe Chriſto conformari, & velle à peccato recedere. Vnde cuicunque peccato vult homo inhærere, ſi ad baptiſmum accedit, fictus accedit, quod eſt indeuotè accedere. Sed hoc intelligendum eſt de peccato mortali, quod gratiæ contrariatur, non autem de peccato veniali. Vnde fictio hic quodammodò includit omne peccatum.*

COMMENTARIVS.

INtelligentia huius articuli tota pendet ex intelligentia illius vocis, *fictio*, nam D. Thomas in articulo ſatis conciſè & ſine explicatione numerat quatuor fictionis modos, quos poſteà explicabimus; in ſolutione autem ad tertium ait, eum dici fictum, qui demonſtrat ſe aliquid velle, quod non vult: fictio ergo erit ſimulatio exterior, ſeu opere ipſo exhibita, qua aliquis in baptiſmò exteriùs profitetur ſe aliquid velle, quod reuera interiùs non vult. Quæ nominis interpretatio ipſi voci per ſe ſatis eſt accommodata; vocatur enim fictio, quia reuera non eſt, qualis apparet, ſeu exterius exhibetur. Vnde colligitur primò, duplicem poſſe eſſe huiuſmodi fictionem; alteram ipſi baptiſmo; alteram verò ſolùm effectui baptiſmi contrariam: prior eſt in voluntate; & tunc eſt, quando quis recipit baptiſmum ſine intentione & voluntate recipiendi ſacramentum; & multò magis ſi habeat voluntatem nihil agendi, ſed vel decipiendi aut illudendi, ſeu irrendendi ſacramentum; poſterior autem fictio eſt etiam in voluntate, & poteſt redundare in intellectum; non tamen excludit voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum, ſed illam potiùs ſupponit, & formaliter conſiſtit in carentia diſpoſitionis neceſſariæ ad recipiendum ſacramenti effectum: quæ diſpoſitio in aliquo actu conſiſtit, vt infrà dicemus. Vnde hæc ipſa fictio duobus modis haberi poteſt; Primò merè negatiuè, ſeu inuoluntariè, vt ſi quis careat diſpoſitione neceſſaria ex ignorantia, vel inaduertentia inculpabili. Secundò contrariè, ſeu voluntariè; vt cùm quis vult baptiſmum ſuſcipere cum voluntaria adhæſione ad aliquod peccatum mortale, aut abſque neceſſaria diſplicentia illius: quando fictio cõtingit priori modo, formaliter conſiſtit in aliquo peccato habituali gratiæ contrario, & nullo modo retractato: quando verò eſt poſterioris generis, ſupponit habituale peccatum non retractatum, & addit actuale aliquod, ſaltem ipſam indignam ſuſcipionem baptiſmi voluntariam. In vtroque autem fictionis genere poſſunt varia peccatorum genera interuenire, ſcilicet infidelitatis, contemptus, ſacrilegij, &c. tamen hæc omnia materialiter ſe habent ad fictionem, quæ formaliter in hoc conſiſtit, quòd aliquis inparatus, ſeu indiſpoſitus accedit ad ſacramentum.

D. Thom.

Quid ſit fictio & quotuplex in baptiſmo.

Secundò colligitur ex dictis, hanc fictionem, & conſequenter totam hanc queſtionem ſolùm habere locum in adultis: nam in paruulis neque ad ſubſtantiam ſacramenti requiritur propria voluntas ſuſcipiẽdi illud, neq; diſpoſitio ad effectum, quia vtriuſque ſunt incapaces, & ideo ficti eſſe non poſſunt: quia nec repugnare poſſunt, neque aliqua re ex parte illorum neceſſaria carere.

Fictio tãtum locum habet in adultis.

Tertio colligitur ſenſus, & facilis reſolutio quæſtionis: nam prior fictio non ſolùm effectum, ſed etiam veritatem ſacramenti impedit, quia, vt ſupra dictum eſt, ad valorem ſacramenti requiritur in adulto intentio ſuſcipientis, de qua re nihil hoc loco addendum eſt: quia ſatis eſt in ſuperioribus diſputata, & quia reuera non eſt hic ſenſus præſentis quæſtionis, vt patet, tum ex titulo, vbi non quæritur de impedimento Baptiſmi, ſed effectus eius, tum ex ſolutionibus argumentorum, maximè ex articulo ſequenti, vbi D. Thomas docet, recedente fictione incipere, Baptiſmum habere ſuum effectum, quod non eſt verum, niſi in prædicto ſenſu. Poſterior ergo fictio non impedit veritatem ſacramenti, impedit tamẽ effectum gratiæ, cuius rationem reddit Diuus Thomas, quia effectus gratiæ, non datur niſi volenti, qui autẽ accedit fictus, voluntate ſua contradicit gratię effectui, de qua re ſtatim latius diſputabimus.

Quatuor fictionis modi explicantur.

Vltimò poſſunt ex dictis facilè explicari quatuor modi fictionis à D. Thoma poſiti, ex quibus nonnulli poſſunt ad vtrumque fictionis modum ſuprà poſitum facile accommodari: nam licet (vt dixi) quæſtio hæc potiſſimum intelligatur de fictione effectui contraria. Tamen Diuus Thomas ad doctrinæ amplitudinem de vtraque miſcet ſermonem in in corpore articuli. Primus ergo modus fictionis eſt per infidelitatem, quæ poteſt eſſe vel contra ſacramentum, ſi quis non credat Baptiſmum eſſe alicuius valoris, neque aliquid ſacrum, & ideo nolit reuera baptizari, ſed ludere vel ſimulare. Poteſt etiam hoc modo reperiri fictio ſoli effectui contraria, vt ſi quis ſit infidelis in aliis rebus fidei, non tamen in ipſo Baptiſmo, vel etiam ſi ſit infidelis in Baptiſmo, vt ſi velit baptizari, non credens Baptiſmum aliquid eſſe, volens tamen accipere, quicquid ille ſit, vt in ſuperioribus tractatum eſt. Secundus modus fictionis dicitur eſſe per contemptum ipſius ſacramenti, qui tãtus eſſe poteſt, vt excludat intentionem ſuſcipiendi ſacramentum, atque ita fit fictio contraria veritati ſacramenti, vt ſi quis velit exterius baptizari, non tamen verum ſacramentum ſuſcipere, ſolùm vt illudat ſacramento, & in irreuerentiam eius, aliter tamẽ poteſt hæc fictio eſſe contraria effectui tantùm, vt ſi quis velit ſuſcipere ſacramentum ſine debita diſpoſitione, quia pro nihilo ducit, illam iniuriam facere ſacramento, neque in hoc vult recognoſcere dignitatẽ ſacramenti, ad illud ſe dignè præparando. Tertius modus, ait Diuus Thom. eſt per hoc, quod aliter celebrat ſacramentum, non ſeruans ritum Eccleſiæ, quod quidem magis videtur ad miniſtrũ, quàm ad ſuſcipientem pertinere, poteſt tamen in ſuſcipiẽtem redundare, ſi ipſe velit eo ritu accipere, & aut miniſtrũ inducat, aut alio modo cooperetur illi, erit autem hæc fictio ſacramento contraria, ſi mutatio illa ſit in ritu eſſentiali: ſi verò ſit ſolùm in accidentali, erit tantum contraria effectui, dummodo ſit in in re graui, quæ ad peccatum mortale ſufficiat. Vnde conſtat, omnes hos fictionis modos, quod ad rationem fictionis attinet, eſſe materialiter diuerſos, poſſeque in infinitum multiplicari iuxta varia peccatorum genera. Quartus ergo modus eſt proprius formalis, atque vniuerſalis, ſcilicet, quando quis in-

A deuotè accedit. Declarat autem D. Thomas in ſolutione ad 3. indeuotè accedere, idem eſſe, quod ſuſcipere ſacramentum cum voluntate adhærente alicui peccato mortali, vbi ſtatim occurrebat difficultas, qualem neceſſe ſit eſſe huiuſmodi inhęſionem, & an interdum ſufficiat ſolum originale peccatum, ſed de hac re differemus diſputatione ſequenti.

ARTICVLVS X.

Vtrùm fictione recedente, Baptiſmus ſuum effectum conſequatur.

AD *decimum ſic proceditur, Videtur, quod fictione recedente, Baptiſmus ſuum effectum non conſequatur. Opus* B *enim mortuum, quod eſt ſine charitate, non poteſt vnquam viuificari. Sed ille, qui fictus accedit ad Baptiſmum, recipit ſacramentum ſine charitate. Ergo nunquam poteſt viuificari hoc modo, vt gratiam conferat.*

4.d.4.q.3.a. 2. q. 3. & d. 17. q. 3. articulo 4. q. 2.

2. Prætereà, Fictio videtur eſſe fortior, quàm Baptiſmus, cùm impediat eius effectum. Sed fortius non tollitur à debiliori. Ergo peccatum fictionis non poteſt tolli per Baptiſmum fictione impeditum. Et ſic Baptiſmus non conſequetur ſuum effectum, qui eſt remiſſio omnium peccatorum.

3. Prætereà, Contingit, quòd aliquis fictè accedat ad Baptiſmum, & poſt Baptiſmum multa peccata committat, quæ tamen per Baptiſmum non tolluntur, quia Baptiſmus tollit peccata præterita, non futura. Ergo Baptiſmus talis nunquam conſequetur ſuum effectum, qui eſt remiſſio omnium pecca- C *torum.*

SED *contra eſt, quod Auguſtinus dicit, in libro de Baptiſmo. Tunc valere incipit ad ſalutem Baptiſmus, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit, quæ, corde in malitia vel ſacrilegio perſeuerante, peccatorum ablutionem non ſinebat fieri.*

Lib.1. de Baptiſmo cont Dona. c.1 ante med. to.7. & habe. de Confec. d.4. cap.41. Alias ad abolitionem.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt) Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio. Cum autem aliquid generatur, ſimul cum forma recipit effectum formæ, niſi ſit aliquid impediens, quo remoto, forma rei generatæ perficit ſuum effectum, ſicut ſimul cum corpus graue generatur, mouetur deorſum, niſi ſit aliquid prohibens, quo remoto ſtatim incipit moueri deorſum. Et ſimiliter, quando aliquis baptizatur, accipit characterem quaſi formam & conſequitur proprium effectum, qui eſt gratia remittens omnia pecca-* D *ta. Impeditur autem quandoque per fictionem, vnde oportet, quòd remota ea, per pœnitentiam Baptiſmi ſtatim conſequatur ſuum effectum.*

q.66, ar.9.

AD *primum ergo dicendum, quod ſacramentum Baptiſmi eſt opus Dei & non hominis. Et ideo non eſt mortuum in ficto, qui ſine charitate baptizatur.*

AD *ſecundum dicendũ, quod fictio non remouetur per Baptiſmum, ſed per pœnitentiam ſubſequentem, qua remota Baptiſmus aufert culpam & reatum omniũ peccatorum præcedentium Baptiſmum, & etiam ſimul exiſtentium cum Baptiſmo: Vnde Auguſtinus dicit in libro de Baptiſmo paruulorum. Soluitur heſternus dies, & quicquid ſupereſt ſoluitur, etiam ipſa hora momentumque ante Baptiſmum, & in Baptiſmo, deinceps autem continuo res eſſe incipit. Et ſic ad Bapti-* E *ſmi effectum conſequendum concurrit Baptiſmus & Pœnitentia, ſed Baptiſmus ſicut cauſa per ſe agens. Pœnitentia ſicut cauſa per accidens, id eſt, remouens prohibens.*

Li.1. de bap. paruul. ca. fr. inf. to. 7. habetur de conſe. d.4. c.40. in fine.

AD *Tertium dicendum, quod effectus Baptiſmi non eſt tollere peccata futura, ſed præſẽtia vel præterita. Et ideo recedente fictione, peccata ſequentia remittuntur quidem, ſed per Pœnitentiã, non per Baptiſmum. Vnde non remittuntur quãtum ad totum reatum, ſicut peccata præcedentia Baptiſmum.*

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli ampliſſima eſt, & difficilis, tam in reddenda propria ratione, & neceſſitate huius effectus, qui vt D. Thomas docet, tribuitur ratione Baptiſmi fictè recepti, recedente fictione, quàm in explicando modo, quo hic effectus redeat,

D.Thomas. deat, & quomodo ſit tollenda fictio; quod D.Thomas attingit in ſolutione ad ſecundum & tertium: quapropter de his ſtatim fuſiùs agemus. Circa contextum autem Diui Thomæ dubitat Caietanus de illa proportione, qua comparantur character & gratia, formæ & proprietati, ſeu perfectioni, quæ conſequitur formam: nam potiùs gratia videtur ſe habere, vt præcipua forma in eſſe ſupernaturali: character autem eſt veluti diſpoſitio, vel certè tanquam proprietas quædam, quæ conſequitur gratiam, medio ſacramento. Sed non oportet multùm immorari in huiuſmodi congruentiis, quæ ſolùm fundantur in analogia quadam & proportione. Non eſt ergo mens Diui Thomæ in re ipſa gratiam ex natura ſua conſequi ad characterem, tanquam ad formam: nam conſtat, non ita eſſe, vt probat ratio facta, & quia character ſolùm eſt ſignum quoddam commune bonis & malis: tamen, quia hoc ſignum datum eſt, vt homines conſecrentur in membra Chriſti, & profiteantur legem eius, gratia verò datur, vt ſint viua membra, & vt per eam iuuentur ad iugum Chriſti ferendum; ideò ex intentione Chriſti inſtituentis, gratia ſemper comitatur characterem, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum; atque hoc ſatis eſt ad dictam proportionem.

Caietanus.

DISPVTATIO XXVIII.

De diſpoſitione ad effectum baptiſmi neceſſaria, & varietate effectus, quæ inde conſequitur.

Vtrum effectus baptiſmi neceſſario à ſua cauſa prodeat.

POſtquàm dictum eſt de effectu baptiſmi, & de neceſſitate talis cauſæ ad huiuſmodi effectum, dicendum ſequitur de neceſſitate emanationis talis effectus à tali cauſa, ſcilicet, an ſemper ab illa prodeat, vel poſſit interdum impediri: vnde conſequenter conſtabit, an hic effectus ſit ſemper omnino idem, & inuariabilis, an verò poſſit maior & minor inueniri; totum autem hoc pendet ex diſpoſitione recipientis: & ideò ab hac quæſtione incipiendum nobis eſt.

SECTIO I.

Vtrùm baptiſmus requirat aliquam diſpoſitionem ad ſuum effectum.

QVæſtio hæc ſolùm habet locum in adultis, vt ſuprà notaui: nam infantes non ſunt capaces diſpoſitionis propriæ: per infantes autem intelliguntur omnes, qui nunquam ratione vti potuerunt, etiam ſi grandioris ætatis ſint: & è conuerſo adulti dicuntur omnes, qui aliquando habuerunt vſum rationis, quamuis contingat eſſe amentes vel furioſos eo tempore, quo baptizantur. Rurſus mouetur quæſtio de effectu gratiæ ſanctificantis, & remiſſionis peccati, atque aliorum donorum, quæ ad hunc ordinem ſpectant: nam de effectu characteris certa res eſt, nullam poſtulare diſpoſitionem præter voluntatem ſuſcipiendi ſacramentum: quia hæc voluntas ſufficit ad veritatem ſacramenti: non poteſt autem eſſe verum ſacramentum baptiſmi, quin conferat effectum characteris: hac enim de cauſa iterari non poteſt, & ideò non poteſt maior diſpoſitio requiri ad effectum characteris, quàm ad veritatem ſacramenti. Nos autem ſupponimus verum ſacramentum ſuſcipi, & conſequenter hominem accedere cum ſufficienti voluntate recipiendi ſacramentum; atque ita recipere characterem eius; inquirimus autem, an ad recipiendum vlteriorem effectum alia diſpoſitio neceſſaria ſit.

A Addo prætereà, totam quæſtionem eſſe de diſpoſitione voluntatis: nam inter Catholicos, imò etiam inter hæreticos nulla controuerſia eſt, quin ex parte intellectus, ſit neceſſaria fides: quia, vt ad Hebræos 11. inquit Paulus, ſine fide impoſſibile eſt placere Deo: eſt enim totius iuſtitiæ fundamentum, & ideò Chriſtus Dominus Matthæi vltimo, præcepit diſcipulis, vt priùs docerent omnes gentes; deinde eos baptizarent: quia neceſſe eſt, vt fides antecedat baptiſmum: fides autem eſt ex auditu, ac ſimili modo Marci vltimo dixit Chriſtus, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit*; eſt ergo neceſſaria fides, & illa ſine dubio ſufficit ex parte intellectus. Difficultas
B ſolùm eſt, an ex parte voluntatis aliqua alia diſpoſitio requiratur. Lutherani negant: quia putant fidem ſufficere ad omnem iuſtitiam: quod in præſenti confirmant ex citatis verbis Marci vltimo, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*. In quibus præter baptiſmum, nihil aliud ad ſalutem poſtulatur, niſi fides. Nonnulli etiam ex Scholaſticis ſolùm requirunt ex parte voluntatis, vt actualiter non ſit affecta alicui peccato mortali, & quòd velit ſubdi baptiſmo, & recipere illud. Ita ſolet tribui Scoto in 4.d. 14. q.4.art. 3. vbi inquit, non requiri, niſi voluntariam ſuſceptionem baptiſmi ſine fictione: hoc eſt, cum intentione ſuſcipiendi, quod confert Eccleſia, & ſine actu, vel voluntate peccati mortalis. Et, quamuis inferiùs
C videatur requirere motum aliquem diſplicentiæ, ſeu attritionis, tamen non loquitur de ſacramento baptiſmi, ſed pœnitentiæ: in quo videtur aliquid amplius exigere, quàm in baptiſmo: fauet etiam Caietanus infrà q.86.art.2.dubio vlt. circa ſolutionem ad primum. Vbi dicit, in baptiſmo non requiri propoſitum emendæ; in qua ratio formalis pœnitentiæ conſiſtit; ſed baptiſmum, in quantum includit voluntatem ſuſcipiendi ipſum in remiſſionem peccatorum, includere ſufficiens propoſitum emendæ: quia qui vult ſubiici baptiſmo, & fatetur ſe peccaſſe, & deteſtatur priorem vitam, moriendo illi, & ſubiicit ſe Deo, vt nouum Chriſti membrum. Sentit ergo Caietanus, ipſam voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum in remiſſionem peccatorum eſſe virtualem pœnitentiam, & conſequenter eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad iuſtitiam per baptiſmum obtinen-
D dam: & adducit Caietanus in confirmationem ſuæ ſententiæ dictum Ambroſij ad Roman. 11. *Gratia Dei in baptiſmo gratis omnia condonat; nullumque luctum requirit*: ſed Ambroſius ibi non dicit, hæc præſtare baptiſmum ſine vlla diſpoſitione hominis. Magis videtur fauere lib. 3. de ſacramentis, c. vlt. dicens, *Qui venit ad baptiſmum, etiam ſi non confiteatur peccatum, in hoc ipſo implet confeſſionem omnium peccatorum, quòd baptizari petit, vt iuſtificetur.*

Secunda ſententia hic referri poteſt, quam docet Gabriel in 2. d. 32. q.1. vbi diſtinguit inter effectum remiſſionis peccati originalis, & infuſionem gratiæ, ac remiſſionem peccatorum actualium: & ad primum effectum dicit ſufficere voluntatem ſuſcipien-
E di baptiſmum; ad alios verò requiri aliquam aliam diſpoſitionem. Vnde infert, ſi quis accedat ad baptiſmum cum intẽtione ſuſcipiendi illum, & cum complacentia alicuius peccati mortalis, conſequi remiſſionem peccati originalis, non verò gratiam, nec remiſſionem peccati mortalis. Qua diſtinctione nihil cogitari potuit improbabilius, magiſq; contrarium Catholicæ doctrinæ. Conſtat enim peccatum originale non remitti ſine infuſione gratię, vt ferè apertis verbis definit Conc. Trid. ſeſſ. 6. Vbi docet, peccatum, in quo homo naſcitur filius Adæ, non remitti, niſi per iuſtificationem, *quæ eſt tranſlatio ab eo ſtatu, in quo*

Paul. Heb. 11.
Matth. vlt.
Marci vlt.
Error Lutheranorum.
Scoti ſententia.
Caietanus.
2. Sententia.

Originale non remittitur ſine aliis peccatis mortalibus.

in quo homo naſcitur filius primi Adæ in ſtatum gratiæ & adoptionis filiorum Dei; quam tranſlationem dicit fieri in Baptiſmo per infuſionem gratiæ, & donorum, tanquam per formalem cauſam. Atque hinc fit peccatum originale nunquam remitti ſine aliis peccatis mortalibus, vt planè ſupponit Concilium in tota illa ſeſſione, & ideò indifferenter loquitur de remiſſione peccatorum, quæ hominem conſtituunt Deo inimicum, inter quæ computatur peccatum originale, nam eſt vera mors animæ, vt idem Concilium definit, ſeſſio.5.Can.2. & ideo c.5. concludit. *Per Ieſu Chriſti Domini noſtri gratiam, quæ in baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti, ac tolli totum id, quod veram ac propriam peccati rationem habet.* Nulli ergo remittitur peccatum originale, niſi cui diuina gratia confertur, diuina autem gratia nullum paccatum mortale ſecum admittit: ergo remiſſio omnium peccatorum mortalium neceſſario coniuncta eſt cum remiſſione peccati originalis, ratione diuinæ gratiæ, & iuſtitiæ. Sicut enim eſt certum, vnum peccatum mortale non remitti ſine alio,, quia nullum remittitur ſine infuſione gratiæ, cui quodlibet peccatum mortale repugnat: ita non remittitur peccatum originale ſine mortalibus: quia tam conſtituit hominem Deo inimicum, tamque per diuinam gratiam & ſanctitatem tollendum eſt, ſicut mortale. Repugnat igitur catholicæ doctrinæ, quod Gabriel ait de remiſſione originalis peccati ſine mortalibus & ſine infuſione gratię, & conſequenter etiam repugnat, aliquam diſpoſitionem ſufficere ad remiſſionem peccati originalis ſine mortali, quando illa duo coniuncta ſunt. Nec Gabriel habuit probabile fundamentum ad illam diſtinctionem excogitandam: nullum enim inconueniens eſt illud, quod infert, aliquem eſſe verè baptizatum, cui nõ ſit remiſſum peccatum originale propter obicem, quem poſuit: nam licèt ille ſit regeneratus in Chriſto, quoad veram ſacramenti ſuſceptionem, & quoad impreſſionem characteris, qui propter hanc cauſam comparatur formę per generatiõnẽ inductæ, vt in Commentario articu.10. diximus, non tamen neceſſe eſt, vt ſuſceperit omnes effectus huius regenerationis, ſi ex parte ſubiecti non eſt ſufficiens diſpoſitio. Et in hoc eſt differentia inter generationem Adæ, & regenerationem Chriſti, nam generatio ex Adamo nunquam fit ſine tranſfuſione peccati, quam homo genitus impedire nõn poteſt, ſed ſolus Deus ſingulari gratia præueniẽdo: at verò regeneratio in Chriſto non ſemper fit cum infuſione gratiæ, ſed poteſt ab ipſo ſuſcipiente impediri, & ratio differentiæ eſt clara, quia regeneratio in Chriſto ſpiritualis & voluntaria fit per propriam regenerati voluntatem, ſi ſit capax illius, & ideo per eandem voluntatem poteſt ponere obicem effectui illius: at verò generatio ex Adamo eſt merè naturalis, & independens in ſe & in omnibus, quæ per illam cõmunicantur, à propria voluntate ipſius geniti, & ideo non poteſt per illam impediri tranſfuſio peccati. Maior quidem probabilitatis ſpecie poſſet hæc diſtinctio in hunc modum aſſignari, dupliciter enim poſſet adultus ad Baptiſmum accedere, vno modo cum ſolo peccato originali abſque vllo actuali mortali, non enim repugnat, aliquem peruenientẽ ad vſum rationis perſeuerare aliquo tempore ſine peccato mortali, & ſine ſufficienti præparatione ad gratiam: poteſt enim habere ignorãtiam inuincibilem fidei & legem naturalem aliquo tempore ſeruare, alio modo poteſt adultus accedere ad Baptiſmum in peccato mortali. In priori ergo videtur ſufficere voluntas Baptiſmi ad conſequendam gratiam & remiſſionem peccati ori-

Reiicitur Gabrielis ſententia.

In quo differãt generatio Adę & regeneratio Chriſti.

A ginalis, quia illi non eſt neceſſaria pœnitentia, cum per voluntatem ſuam non ſe auertit à Deo, neque conuerterit ad creaturam, ergo ſufficit voluntaria acceptatio gratiæ, hãc vero habet hoc ipſo, quod voluntariè acceptat Baptiſmum: nam qui vult cauſam, vult & effectũ eius: cui, quantum eſt in ſe, obicem nõ ponit, in alio verò homine, qui habet peccatũ mortale, hæc voluntas ſine alia diſpoſitione non ſufficiet etiam ad peccati originalis remiſſionem, non quia ipſum inter ſe maiorem diſpoſitionem requirat, ſed quia remitti non poteſt ſine peccato mortali, quod ſine maiori diſpoſitione remitti non poteſt, quia oportet, vt voluntas, quæ per proprium motum pec- B cato adhæſit, per proprium etiam actum a peccato diſcedat, vt iam latius oſtendemus. Atque hæc ſententia & diſtinctio ſic explicata non multum, vt exiſtimo à veritate diſcrepat: ea tamen magis declarare & confirmare oportet,

Quæ diſpoſitio requiratur in peccatore adulto ad baptiſmũ.

Vnde dico primò, In adultis, qui cum peccato originali habent cõiunctum aliquod peccatum mortale, pręter voluntatem ſuſcipiendi Baptiſmum neceſſaria eſt aliqua alia voluntatis diſpoſitio, quæ cõſiſtit in aliqua conuerſione ad Deum cum deteſtatione, ſeu pœnitentia prioris vitæ. Concluſio hæc iam eſt certa de fide, eamque docent omnes Scholaſtici hic, d.4. & 5. à quibus non dſcrepat Scotus, vt latè oſtendunt Vega.lib.9.in Trid.cap.15.& lib.13.cap. C 33.& 34.& Cordu.lib.1.Theologi.quæſt.quæſt.2. expreſſe enim diſt.4. quæſt.5. dicit eſſe fictum ad recipiendum effectum Baptiſmi, qui accedit cum peccato mortali, vel actu præſente, vel prę terito, de quo nullo modo atteritur, vel conteritur, in alio autem loco, licèt non ſatis rem explicet, non tamen docet cõtrarium, & ſemper requirit ad effectũ ſacramenti, quod non ſit actu, vel voluntate peccatum mortale, quamdiu autem peccatum priùs commiſſum nullo modo diſplicet, poteſt dici eſſe in voluntate, quamuis non ſit in actu: neq; etiam exiſtimo, Caieta. ſenſiſſe contrarium, licèt obſcurè ſatis loquatur, vt poſteà exponã. Probatur ergo concluſio, primò ex ſcriptura & Patribus, nã ei qui peccauit mortaliter, pę- D nitentia eſt medium ad ſalutem neceſſarium, iuxta verba Chriſti, Luc. 13. *Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis.* Eſt ergo hęc diſpoſitio neceſſaria omnibus peccatoribus, etiam baptizandis, & ideo Petrus Acto.2. dicebat. *Pœnitemini, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrum.* Et Ioan. Bapti. præparans viam ad Baptiſmum Chriſti, initium fecit à prędicatione pœnitentiæ, & Baptiſmum dabat in remiſſionẽ peccatorum Matt. 3. Luc.3. vt optime tractat Chryſo.hom.11.in Matth. Hinc Aug.lib.de vera & falſa Pœnitentia cap.18. *Baptiſmus, inquit, ſine pœnitẽtia nunquam profuit ei, qui peccauit ſpontaneè.* & lib. de Pœnitentiæ medicina. cap.2. vbi habet illam ſententiam, *Omnis, qui voluntatis ſuæ factus eſt arbiter, cùm accedit ad ſacramenta fidelium, niſi* E *eum veteris vitæ pœniteat, nouam inchoare non poteſt.* & infrà, *Ab hac pœnitentia ſoli, qui baptizantur, pueri immunes ſunt.* Similia docet lib. de fide & operibus cap.6.& ſequentibus, & epiſtola 48. & 118. & libro quinquaginta homiliarum, hom. 27. & 50. & ſermone 11. ad ad fratres in heremo. *O compunctio ſancta, ſine qua adultis non prodeſt Baptiſmus, ſine qua infructuoſa eſt omnis confeſſio.* Vnde Fulgentius libro de fide ad Petrum capite 30. *Firmiſſimè tene, & nullatenus dubites, exceptis illis, qui pro nomine Chriſti ſuo ſanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic à malis ſuis fuerit per pœnitentiam fidemque conuerſus, & per ſacramentum fidei, & pœnitentiæ, id eſt, per Baptiſmum liberatus. Et maioribus quidem neceſſarium eſſe, & pœnitentiam de malis ſuis agere, & fidem Catholicam ſecundum regulam veritatis*

Scotus.
Vega.
Cordub.

Lucæ.13.

Petrus act.2.
Iohan. Bapt.

Matthæi 3.
Lucæ 3.
Chryſoſto.
Auguſt.

Fulgentius.

veritatis tenere, & ſacramentum baptiſmatis accipere. Tandem Concilium Tridentinum ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. deſcribens primam iuſtificationem, quæ fit in homine adulto per baptiſmum in re, vel in voto, docet eſſe neceſſariam diſpoſitionem ex parte eius per deteſtationem peccatorum & cõuerſionem in Deum. Et ſeſſ. 14. cap. 1. docet, pœnitentiam omni tempore fuiſſe neceſſariam ad ſalutem.

Tridentinũ.

Vbi non eſt peccatum mortale non eſt neceſſaria aliqua pœnitentia.

Dico ſecundò, ſi contingeret, hominem adultum accedere ad baptiſmum ſine peccato mortali cum ſolo originali, non eſſet illi neceſſaria pœnitentia aliqua, ſed ſufficeret voluntas ac propoſitum profitendi & ſeruandi legem Chriſti. Propono hanc concluſionem ſub forma conditionali: quia, moraliter ac regulariter loquendo, caſus hic accidere non poteſt: præſertim, ſi vera eſt opinio D. Thomæ, teneri hominem, quàm primùm peruenit ad vſum rationis conuerti ad Deum: ideoque, vel ſtatim peccare mortalìter, ſi, quod tenetur facere, omittat, vel iuſtificari, ſi faciat, quod tenetur: ſi autem teneamus (quod fortaſſe verius eſt) illud naturale præceptum non ſtarim vrgere & obligare, ſed aliquod tempus eſſe admittendum, pro quo poſſit conuenienter, & humano modo impleri: itemque poſt impletum illud præceptum, quod ſine fide impleri poteſt, non ſtatim ſequi iuſtificationem; ac denique (quod conſequens eſt) poſſe hominem eſſe aliquo tempore in peccato originali, priuſquàm, vel illius remiſſionem obtineat, vel mortaliter peccet; poſſet quidem eo tempore, & incipere credere, & ad baptiſmum ſuſcipiendum accedere. Licèt hoc verum ſit, moraliter tamen vix poteſt accidere: quia neceſſe eſt, illud tempus eſſe valde breue: quia natura lapſa, non ſanata per gratiam, non poteſt diu ſe continere, quin iterum atque iterum labatur; præſertim ſi ſit ſermo de homine non illuminato per fidem. Propter hanc ergo cauſam, non abſolutè, ſed ſub conditione loquimur: tamen quia caſus non eſt ſimpliciter impoſſibilis, prætermittendus non eſt. Prior igitur concluſionis pars, quod ſcilicet huic homini non ſit neceſſaria pœnitentia, eſt expreſſa Auguſtini lib. de vera & falſa pœnitentia, c. 8. vbi priùs ſic abſolutè ſcribit, *Pœnitentia baptiZandis non eſt neceſſaria, ſed baptiZatis de maioribus & minoribus peccatis pœnitendum eſt*: quæ verba, quoad priorem partem videntur contraria doctrinæ traditæ in prima aſſertione, tamen non poſſunt in eo ſenſu interpretari, ne Auguſtinus ſibi ipſi in eodẽ contextu contrarius ſit: ſtatim enim ſubdit, adulto ſine pœnitentia non prodeſſe baptiſmum, ſi ſpontaneè peccauit: igitur in illis prioribus verbis loquitur Auguſtinus de baptiſmo, præciſè conſiderando id, ad quod fuit per ſe inſtitutus: nam baptiſmus primò & per ſe ordinatus eſt ad tollendũ originale peccatum: quod verò cum hoc, ſint coniuncta mortalia, quæ ſimul tollantur, eſt per accidens: hoc ergo ſenſu verè dicitur, baptiſmum per ſe non requirere pœnitentiam; & hunc eſſe Auguſtini ſenſum, cõſtat ex ratione, quam ſubdit; ſc licet, quia ad tollendum originale peccatum, quod nõ eſt propria voluntate contractum, non eſt neceſſaria pœnitentia: & eandem doctrinam repetit aliis locis ſuprà citatis. Et ratio eſt clara, quia pœnitentia propriè eſt de peccatis ab ipſo pœnitente commiſſis: eſt enim retractatio, & diſplicentia prioris volũtatis, quia ergo hic homo, de quo loquimur, propria voluntate non ſe auertit à Deo, & conuertit ad creaturam, ideò non eſt illi neceſſaria pœnitẽtia; quatenus propriè ſignificat diſplicentiam prioris vitæ; aut propoſitum ſatisfaciendi Deo pro culpa commiſſa. Atque hac etiam ratione, ſi huiuſmodi homo eſſet iuſtificandus per propriũ actum abſque ſacramento, non indigeret dolore aut contritione; ſed, ad ſummum, amore Dei ſuper omnia cum propoſito ſeruandi mandata: pœnitentia enim tantum neceſſaria prædicatur iis, qui propria voluntate mortaliter peccarunt. Iam verò probanda ſupereſt vltima pars concluſionis: & in primis, quòd huic homini adulto, licèt nõ ſit neceſſaria pœnitentia, ſit nihilominùs neceſſaria aliqua voluntatis diſpoſitio ad iuſtitiam, optimè probat ratio D. Thomæ hic art. 9. quia Deus non iuſtificat adultum, niſi conſentientem, & voluntate ſua iuſtitiam amplectentem. Cùm enim hæc iuſtitia includat veram ac propriam amicitiam inter Deum & hominem, vtriuſq; etiam voluntarium conſenſum poſtulat, ſi homo capax illius ſit, & potens ad præſtandum illum: eſt ergo neceſſaria aliqua diſpoſitio, qua huiuſmodi homo amplectatur, & baptiſmum, & baptiſmi effectum: non eſt autẽ exigendus ab huiuſmodi homine amor Dei ſuper omnia, vt effectum baptiſmi conſequatur: nam etiam illi, qui mortaliter peccauit, non eſt neceſſaria tam perfecta diſpoſitio, vt infra dicemus: ergo multò minùs eſſe poteſt neceſſaria ei, qui nõ peccauit: ergo ſufficiet illi, aut imperfectus amor Dei ad concupiſcentiæ amorem ſpectans, aut (quod ferè idem eſt) propoſitum obediendi Deo in omnibus, ſaltem ſpe retributionis, vel ob timorem pœnæ, vel denique propter intrinſecam honeſtatem præceptorum, ſeu cuiuſcunq; virtutis. Quælibet autem ex his videtur apta diſpoſitio, iuxta neceſſitatem talis ſubiecti, & aliqua huiuſmodi videtur neceſſaria: nam ſicut in eo, qui peccauit, requiritur deteſtatio prioris vitæ, & propoſitum rectè viuendi in futurum ſub aliquo ex prædictis motiuis: ita in eo, qui non peccauit, licèt non requiratur deteſtatio, quia huius neceſſitas oritur ex priori peccato commiſſo, voluntatis tamen conuerſio aliqua ad Deum, vel ſaltem ad obedientiam eius, ſeu mandatorum obſeruationem æquè erit neceſſaria: quia hæc non exigitur ratione tantùm peccati commiſſi, ſed per ſe ad conuenienter inſtituendam nouam vitam, & voluntariè amplectendam ipſam iuſtitiam.

Auguſtinus.

D. Thomas.

Aliqua volũtatis conuerſio ad Deum requiritur in adulto baptizãdo, qui non peccauit mortaliter.

Ex his ſatisfactum ferè eſt omnibus, quæ inter referendas priores ſententias adducta ſunt, & circa poſteriorem quidem nihil addendum occurrit, præterquàm quòd hæc diſpoſitio, quam dicimus eſſe per ſe neceſſariam, etiam ſecluſo peccato mortali, non eſt ſola voluntas ſuſcipiendi baptiſmum, vt ibi ſignificatur: nam hæc voluntas non eſt formale aut virtuale propoſitum amplectendi & ſequendi iuſtitiam, ac ſeruandi mandata; quia cum illa voluntate baptiſmi poteſt eſſe formalis voluntas contraria iuſtitiæ: ergo oportet aliquam aliam voluntatem addere, præter voluntatem baptiſmi. Atque hac ratione etiam, ſi velimus priorem ſententiam, quæ ad iuſtitiam in baptiſmo obtinendam requirit ſolam voluntatem baptiſmi, explicare de baptiſmo per ſe, & ſecluſo peccato mortali, vt ſuprà de Auguſtino dicebamus, adhuc non eſt vera illa ſententia, licèt ſit minùs improbabilis: quia, licèt in eo ſenſu ſit verùm non requiri pœnitentiam, vt dictum eſt; non tamen eſt verum, nullum alium actum voluntatis requiri præter voluntatem ſacramenti. Quòd ſi Caietanus (nã de Scoto iam diximus) arbitratus eſt, ſolã voluntatem baptiſmi eſſe virtualem pœnitentiam, aut virtuale propoſitum ſeruãdi iuſtitiam, falſa eſt eius ſententia, tamẽ quia hoc nõ apertè dicit, poſſet exponi, vt per propoſitũ emendæ intelligat propoſitum reſarciendi iniuriã Deo factam per propriũ actum: nã dicit in hoc propoſito reperiri formalẽ rationẽ pœnitentię: conſtat autẽ, rationem formalẽ obiecti pœniten-

Ad argumẽtum oppoſitæ ſententię.

nitentiæ eſſe reſarcire iniuriam Deo factam: huiuſmodi autem propoſitum reuera non eſt ad baptiſmum neceſſarium; quia ibi non oportet, vt homo intendat, quod in ſe eſt facere, ad compenſandam diuinam iniuriam; ſed ſolùm conſequi remiſſionem culpæ per baptiſmalem gratiam. Nam ſi diſplicentia peccatorum eſt ibi neceſſaria, non tam eſt ad ſatisfaciendum Deo, quam vt ſubiectum ſit conuenienter diſpoſitum ad effectum gratiæ & remiſſionis peccati. Et quoad hoc, verum eſt, quod Caietanus ait, voluntatem ſuſcipiendi baptiſmum in remiſſionem peccatorum, eſſe virtuale propoſitum emendæ pro peccatis, quoad culpam, & quoad pœnam, ratione tanti beneficij, quantum eſt baptiſma; quod intelligendum eſt, quando illa voluntas eſt ita efficax, vt ſecum afferat reliqua omnia neceſſaria ad hoc beneficium obtinendum. Atque hunc ſenſum confirmat locus Ambroſij, quem Caietanus adducit: nam ſolùm ibi negat requiri ſatisfactionem pro peccatis remiſſis in baptiſmo: quia omnia integrè & gratis remittuntur, quoad culpam & pœnam, & conſequenter etiam negabit, requiri voluntatem ſatisfaciendi formaliter ac propriè loquendo, non tamen inde fit, non eſſe neceſſariam diſplicentiam peccatorum, vt conueniẽtem diſpoſitionem ad iuſtitiam. Non prętermittam autem aduertere, illud teſtimonium non videri eſſe Ambroſij: exponit enim ibi verba Pauli dicentis, dona Dei interdum eſſe ſine pœnitentia; in hoc ſenſu, quod Deus aliquando dat ſua dona ſine pœnitentia, quæ expoſitio eſt indigna Ambroſio: nam planus ſenſus eſt, Deum non pœnitere eorum donorum, quæ ſuis confert creaturis. Ad aliud Ambroſii teſtimonium, reſpondetur primum; ibi ſolùm aſſerere ad baptiſmum non eſſe neceſſariam confeſſionem peccatorum: ſed hanc ſufficienter impleri in hoc, quod baptizari quis petit, vt iuſtificetur. Deinde potiſſimùm intendit docere, etiam ſi quis non habeat peccatum, quod confiteri oporteat, nihilominùs illi eſſe baptiſmum neceſſarium, vt à culpa ad gratiam tranſeat, & hoc modo ait, eſſe neceſſariam ſaltem illam pœnitentiam, qua ſortem humanæ generationis homo recognoſcat: non tamen dicit hanc pœnitentiam ſufficere, ſi præter originale peccatum habeat homo propria peccata.

Ad Ambroſij teſtimoniũ.

SECTIO II.

Quænam pœnitentiæ diſpoſitio ad effectum baptiſmi conſequendum ſufficiens, ac neceſſaria ſit.

IN hac quæſtione ſermo ſolum eſt de homine adulto, qui habet mortalia peccata prætet originale: nam de alio caſu extraordinario hominis adulti accedentis ad baptiſmum cum ſola originali culpa iam ſatis dictum eſt. Sunt ergo in hac re variæ ſententiæ extremè contrariæ. Prima affirmat requiri contritionem veram. Ita ſentit Gabriel in 4.d.4.q.2. & diſt. 14.q.2. & Marſil. in 4.q.2. in princip. Eos ſecutus eſt Petrus Soto lectio.4. de baptiſmo, & lect.7. de pœnitentia: videtur fauere D. Tho. ſuprà q.68. art.6. ad 3. dicens; baptiſmum requirere in adultis ad ſuum effectum actum virtutis pœnitentiæ: proprius autem actus virtutis pœnitentiæ eſt contritio; & in hac q. 69. art.1. arg.2. cum ſolutione idem indicat, nam in argumento ſumit, ad baptiſmum requiri pœnitentiam, quæ eſt ſufficiens cauſa remiſſionis actualium peccatorum, & in ſolutione hoc videtur admittere; addens, in illa pœnitentia debere nunc includi votum baptiſmi, & infra q.86. artic.2. ad 1. dicit peccata non remitti in baptiſmo ſine actuali mutatione voluntatis, quod fit per pœnitentiam, loquitur autem propriè de pœnitentię virtute, cuius proprius actus

Prima ſententia. Gabriel. Marſilius. Petrus Soto. D.Thom.

A eſt contritio. Simile habet in 4.d.4.q.2. artic.1. quæſtiuncula 1. & ſuper ad Romanos 11. circa illa verba, *Sine pœnitentia ſunt dona Dei*: vbi dicit, in baptiſmo non requiri externam confeſſionem, ſed internam contritionem. Fundamentum huius ſententiæ ſumi poteſt ex Concilio Tridentino ſeſſ.6. ca.6. & 7. Vbi deſcribens primam iuſtificationem adulti, quæ fit per baptiſmum, ponit omnes actus, quibus neceſſe eſt diſponi eum, qui per baptiſmum iuſtificandus eſt, & inter eos ponit amorem Dei, & dolorem de peccatis: ſed hi actus ſunt, qui contritionem perficiunt, ergo iuxta Concilii doctrinam contritio eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtitiam baptiſmalem obtinẽdam.

Fundamentum. Tridentinũ.

B Secundò poſſumus argumentari ratione; quia homo peccando ſe auertit à Deo, vt ab vltimo fine: ergo conuerſio ad Deum, vt ad vltimum finem, qualis fit per amorem & contritionem, eſt ex natura rei neceſſaria ad remiſſionem peccati, & veram iuſtitiam recuperandam: Chriſtus autem inſtituens baptiſmum non abſtulit media ex natura rei neceſſaria, & maximè conuenientia ad iuſtitiam, ſed perfecit & locupletauit illa, ergo tam eſt neceſſaria nunc illa contritio, quàm ſemper fuit; ergo ſine illa nihil poteſt prodeſſe baptiſmus. Atq; hic poſſet attingi communis illa difficultas de iuſtificatione, an auerſio illa, quæ per actuale peccatum vitali, & intrinſeco quodam modo introducitur, tolli poſſit abſque vi-

C tali conuerſione formaliter illi contraria, qualis eſt ſola contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia. Sed de hoc aliàs. Secunda ſententia conuenit cum præcedenti; contritionem, per ſe loquendo eſſe neceſſariam ad effectum baptiſmi; tamen ex accidente, propter ignorantiam inuincibilem poſſe minorem diſpoſitionem ſufficere, nimirùm attritionem, exiſtimatam cõtritionem. Ita opinatur Nauarrus in ſumma c.1. nu.39. & Corduba. lib.1. quæſtionum Theologicarum, quæſt. 2. ad tertium: ſatis tamen de ſua ſententia dubitans. Fundamentum prioris partis eſt idem, quod præcedentis ſententiæ: poſteriorem autem partem probant; quia aliàs nunquam baptiſmus primam gratiam conferret, quod eſt inconueniens,

D vt videbimus.

2. Sententia.

Nauarrus. Corduba.

Tertia ſententia omnino contraria eſt, quamcunque diſplicentiam peccatorum abſolutam cum propoſito emendæ, etiam ſi naturalis ſit, & viribus naturæ concepta, eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum huius ſacramenti. Ita opinatur Soto hic & lib.2. de natura & gratia, cap.15. qui ſignificat, etiam ſi dolor ſit conceptus ex motiuo humano, qualis eſt metus infamiæ, aut mortis, ſufficere cum hoc ſacramento ad iuſtitiam. Fundamentum eius eſſe poteſt; quia, qui ſic eſt diſpoſitus, non ponit obicem ſacramento: quia non habet voluntatem affectam alicui peccato: ſed ſacramentum dat gratiam non ponenti obicem: ergo. Confirmatur 1. quia hoc extenden-

E dum eſt, & amplificandum in ſacramento baptiſmi, quantum fieri poſſit: tum quia eſt regeneratio, in qua omnia delicta breuiſſimè condonantur: quia in eo conſepelimur Chriſto, & veluti noua creatura efficimur: tum etiam quia, cùm baptiſmus per ſe loquendo, ſupponat hominem valde imperfectum, & veluti infantem eum generet in rebus diuinis, & ſpiritualibus, continere debuit facilimam viam remittendi delicta, vt ſignificatur etiam ad Hebræos 6. & 10. ergo quæcunq; pœnitentia, dummodò vere tollat complacentiam peccati, erit ſufficiens diſpoſitio ad iuſtitiam. Vnde confirmatur ſecundò, nam minor diſpoſitio ſufficit cum ſacramento baptiſmi, quàm pœnitentiæ, vt ſignificat Concilium Tridentinum ſeſſio.14. capit.2. Vbi propter hanc cauſam

3. Opinio.

Soto.

Paulus Heb. 6.10.

Trident.

dicit

dicit, ſacramentum Pœnitentiæ vocatum eſſe à Patribus laborioſum baptiſmum: quia nimirùm maior dolor in ſacramento pœnitentiæ requiritur, quàm in ſacramento baptiſmi: ſed in ſacramento pœnitentiæ ſufficit attritio ſupernaturalis: ergo in baptiſmo ſufficiet naturalis.

4. Opinio. Quarta opinio eſt, per ſe loquendo requiri, & ſufficere quamcunque attritionem veram, etiam ſi naturalis ſit, vt præcedens doctrina dicebat; tamen ex accidenti, & ob ignorantiam inuincibilem poſſe interdum obtineri effectum ſacramenti ſine tali diſpoſitione vera, ſed ſolùm exiſtimata. Ita opinatur Cano relectione de pœnitentia par. 3. Vbi generaliter docet, quacunque ratione homo accedat bona fide ad baptiſmum, exiſtimans ſe eſſe ſatis diſpoſitum, conſequi effectum baptiſmi; quamuis reuera diſpoſitus non ſit. Priorem partem probare poteſt omnibus teſtimoniis & rationibus, quibus ſuprà probauimus, pœnitentiam eſſe ad effectum baptiſmi neceſſariam: oportet enim, vt hoc verum ſit, ſaltem per ſe loquendo, & de minima pœnitentia, qualis eſt illa attritio. Poſteriorem autem partem probare poteſt, quia ille non ponit obicem effectui ſacramenti, cùm bona fide accedat, & reuera non habeat voluntatem adhærentem peccato. Et confirmari poteſt à ſimili: quia ad effectum Euchariſtiæ, verbi gratia, per ſe loquendo, neceſſe eſt, vt homo accedat in gratia, ſeu verè contritus; & tamen, ex accidente propter ignorantiam & bonam fidem, poteſt ſufficere exiſtimata contritio, licèt vera non ſit: ergo pari ratione, licèt in ſacramento baptiſmi, per ſe loquendo, requiratur vera attritio, ob ignorantiam poterit ſufficere ſolùm exiſtimata.

Quod nō requiratur ad effectum baptiſmi. D. Thomas. Scotus. Durandus. Palud. Sotos. Trident.

Dico tamen primò; Ad effectum huius ſacramenti obtinendum non eſſe neceſſarium, vt homo accedat iam iuſtificatus per veram contritionem. Hæc eſt ſententia D. Thomæ in 4. diſt. 6. q. 1. artic. 3. quæſtiunc. 1. quam ſequitur tota eius ſchola. Eandem tenet Scotus d. 4. q. 5. & diſt. 14. q. 4. artic. 3. Durand. d. 4. quæſt. 2. ad 2. Palud. q. 1. num. 5. Soto conatur fundare hanc concluſionem in citato loco Concilij Tridentini in ſeſſ. 6. cap. 6. & 7. ſed ex hoc loco nihil colligi poteſt, vt inferiùs dicam, reſpondendo ad argumenta primæ opinionis. Magis fauet huic ſententiæ idem Concilium, ſeſſio. 14. cap. 4. Vbi ſignificat, ad comparandam iuſtitiam cum ſacramento pœnitentiæ non eſſe neceſſariam contritionem, ſed attritionem ſufficere: ſed in ſacramento baptiſmi faciliùs venia conceditur, vt idem Concilium tradit: ergo. Atque hoc eſt ſufficiens argumentum, ſupponit tamen multa, quæ in materia de ſacramento pœnitentiæ tractanda ſunt: nunc verò ſatis eſt, hanc conditionalem à nemine negari; ſi contritio non eſt neceſſaria in ſacramento pœnitentiæ, multo minùs eſſe neceſſariam in baptiſmo; oſtendemus autem ſuo loco, ad effectum ſacramenti pœnitentiæ tam perfectam diſpoſitionem non requiri. Ratio à priori ſumenda eſt ex efficacia huius ſacramenti, illi à Chriſto Domino conceſſa, quæ ex inſtitutione eiuſdem ſacramenti, & fine eius colligenda eſt: nam hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad regenerandum hominem, iuxta illud, *Niſi quis renatus fuerit*, &c. eſt ergo per ſe inſtitutum ad remittendum peccatum ſpirituali vitæ contrarium: ſicut enim naturalis generatio per ſe fit ex priuatione formæ, quæ per generationem inducitur; ita etiam ſupernaturalis regeneratio per ſe loquendo: ergo hoc ſacramentum, vt ſuum effectum conferat, per ſe non ſupponit peccatum remiſſum, aut hominem iuſtificatum: quomodo enim ordinaretur ad dandam vitam ſpiritualem, A ſi priùs ſemper illam neceſſariò ſupponeret? aut qualis eſſet inſtitutio, vtilitas, aut efficacia remedij contra peccatum, quod priùs neceſſariò ſupponeret ablatum peccatum? ergo ſimiliter non neceſſariò ſupponit hoc ſacramentum veram contritionem, vt ſuum effectum conferat; aliàs ſupponeret peccatum remiſſum, & vitam gratiæ: quia hæc ſtatim datur per contritionem. Nec refert, ſi quis dicat, nunc dari hos effectus per contritionem, vt includentem votum baptiſmi: & ideò totam efficaciam refundi in baptiſmum; & hoc ſatis eſſe ad conuenientem eius inſtitutionem: nam reuera hoc ſatis non eſt, quod B enim interdum per baptiſmum in voto detur ille effectus, non eſt contra efficaciam & inſtitutionem eius, ſed potiùs commendat illam, tamen, quod ſemper ac neceſſariò debeat baptiſmus ſupponere hunc effectum, priùs quam ipſe recipiatur, reuera eſt contra efficaciam eius, & contra finem inſtitutionis illius. Quod alio modo ſic explicatur: nam inde ſequitur, baptiſmum nunquam dare remiſſionem peccati, nec primam gratiam ex opere operato: nam illa, quæ datur per contritionem includentem votum baptiſmi, non eſt ex opere operato: quia ſacramentum non ita operatur, donec collatum ſit; ſed datur iuxta diſpoſitionem operantis, vt latiùs dicetur in materia de pœnitentia; conſequens autem eſt contrarium primario fini huius ſacramenti. Vnde C tandem confirmatur, quia aliâs per inſtitutionem huius ſacramenti difficilior facta eſſet via ſalutis, quam ſine illo eſſet in lege naturę, ac veteri: quia tam difficilis contritionis actus nunc requireretur, quàm erat neceſſarius in eo tempore, & præterea addita eſſet neceſſitas baptiſmi: conſequens autem eſt contra perfectionem legis gratię, in qua remedia ſalutis nō ſolùm vtiliora, ſed etiam faciliora eſſe debuerunt.

Dico ſecundo. Ad effectum huius ſacramenti ſufficit attritio, etiam ſi cognita ſit, nec neceſſe eſt, vt exiſtimetur contritio. De priori parte nulla eſt difficultas: nam ſequitur euidenter ex præcedente aſſertione: nam ſuperiori ſectione oſtendimus, eſſe neceſſariam & ſufficiētem aliquam pœnitentiam peccatorum: ruſuſque diximus, non eſſe neceſſariam D contritionem, conſequens ergo eſt, vt ſufficiat attritio. Poſterior ergo pars probanda eſt, quam docent Soto locis ſuprà citatis, & hic d. 6. q. 1. artic. 7. & Cano dicta releĉt. de pœnitentia, part. 5. & Corduba. dicta q. 2. qui refert Turrecrematam in c. Si quoties cunque, de Conſecrat. d. 2. & colligitur ex D. Thoma ſuprà q. 68. art. 4. vbi dicit, peccatoribus eſſe dandum baptiſmum, etiam ſi maculam & reatum præteriti peccati habeant, *Quia eſt ad hoc ſpecialiter inſtitutus, vt per ipſum peccatorum ſordes mundentur*, ſecundum illud ad Ephe. 5. *Mundans eam lauacro aquæ, in verbo vitæ.* Clariùs hoc docet infra q. 79. artic. 3. ad ſecundum. E Vbi ſic ſcribit, *Baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali ad eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis; & ideò quantum ad vtrumque non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſcientiam peccati mortalis.* Habere autem conſcientiam peccati mortalis, non eſt ſolùm, hominem cognoſcere, ſe aliquando peccaſſe: nam in hoc ſenſu non ſolùm ad baptiſmum, ſed etiam ad Euchariſtiam poteſt homo conſcius peccati commiſſi dignè accedere: quòd tamen ibi D. Thomas negat; differentiam in hoc conſtituens inter baptiſmum & Euchariſtiam: igitur habere conſcientiam peccati mortalis eſt exiſtimare, ſeu recognoſcere hominem, nondum ſibi eſſe remiſſum peccatum: qui autem habet hanc conſcientiam, neceſſe eſt, vt exiſtimet, ſe non eſſe contritum: ergo iuxta ſententiam Diui Thomæ, cum hac exiſti-

Attritio cognita ſufficit ad effectum baptiſmi. Sotus. Cano. Corduba. Turrecrem. D. Thom.

exiſtimatione & conſcientia poteſt quis dignè accedere ad hoc ſacramentum, & conſequi effectum eius. Atque eandem differentiam inter hoc ſacramentum & Euchariſtiam repetit D. Thomas q. 80. art. 4. ad 2. vbi ait, *Euchariſtiam, quia eſt medicina confortatiua, non eſſe dandam, niſi liberatis à peccato; ſecus verò eſſe de baptiſmo & pœnitentia, quæ ſunt quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem.* Ratio autem huius aſſertionis eſt, quia contritio non eſt ſimpliciter neceſſaria ad effectum huius ſacramenti neceſſitate medij, cùm oſtenſum ſit, ſine illa poſſe hominem iuſtificari. Rurſus neque eſt neceſſaria neceſſitate præcepti: nam, vel hoc præceptum eſſet poſitiuum; & huiuſmodi nullum oſtendi poteſt, neque ex Scriptura, neque ex traditione: aut eſſet naturale, ſeu connaturale ipſi ſacramento, & neceſſariũ ad dignum vſum eius, eò quod ſancta ſanctè tractanda ſint; nam ex hoc principio ſimile præceptum colligimus: ſed hoc in præſenti ſacramento non vrget: nam ex fine inſtitutionis eius colligitur, dignè & ſanctè tractari hoc ſacramentum, ſi homo accedat cum ſufficiente diſpoſitione ad illius effectum conſequendum. Nam vnaquæque res ſancta ſanctè tractanda eſt iuxta modum ſuum: hoc autem ſacramentum per ſe inſtitutum eſt ad dandam vitam animæ, & primum eſſe ſupernaturale illius: ergo per ſe, vt digne tractetur, ſolùm poſtulat diſpoſitionem re ipſa neceſſariam ad talem effectum: ſatiſque dignè tractatur, ſi in ipſo momento, in quo perficitur, homo ſit ſanctus ex vi ipſius ſacramenti: ergo contritio nullo modo eſt per ſe neceſſaria ad effectum huius ſacramenti: ergo neque exiſtimatio contritionis poteſt eſſe neceſſaria: quia hæc exiſtimatio per ſe nihil confert, cùm ſit tantùm iudicium quoddam falſum & erroneum: ſolùm ergo poteſt requiri, vt homo excuſetur ab aliquo peccato, ſeu tranſgreſſione alicuius præcepti. Si ergo nullum eſt præceptum de habenda contritione in ſuſceptione baptiſmi, non erit neceſſaria exiſtimatio contritionis ad effectum eius: ſufficiet ergo attritio, etiam ſi cognita ſit.

Qualis debeat eſſe attritio, vt ſufficiat ad effectũ baptiſmi. Dico tertio, Hæc attritio ſufficiens ad effectum baptiſmi eſſe debet, ſupernaturalis, abſolutus, & efficax actus voluntatis, includens deteſtationem peccatorum, & propoſitum non peccandi de cætero, ex motiuo aliquo ſupernaturali, & per auxilium gratiæ elicitus. Hæc aſſertio eſt mihi ferè certa, & in eius confirmationem adduci poſſunt inprimis omnia, quæ ſupra ex Scriptura & Patribus adduximus ad probandum, aliquam pœnitentiam requiri ad effectum huius ſacramenti: non enim loquuntur de aliqua humana diſplicentia peccati, ſed de illa pœnitentia, quæ ſecundum Deum eſt: illa enim ſola ſalutem animæ operatur. Poſſunt deinde afferri omnia, quibus in materia de iuſtificatione & gratia oſtenditur, non poſſe hominem viribus naturæ ſe præparare ad gratiam & remiſſionem peccati obtinendam: nam doctrina Patrum & Conciliorum in hac re generalis eſt, & indiſtinctè datur de iuſtificatione, quæ in ſacramento, & extra illud fit: nec licet nobis, generalem doctrinam Conciliorum ſine fundamento limitare; aliàs eadem ratione poſſet dici ad iuſtitiam obtinendam extra ſacramentum requiri ſupernaturalem cognitionem fidei infuſæ; tamen cum ſacramento ſufficere naturalem cognitionem, vel fidem aliquam humanam: nam Concilia, cùm loquuntur de neceſſitate fidei ad iuſtitiam, ſolum in communi, & indiſtinctè loquuntur; conſequens autem eſt omnino falſum & erroneum, vt in principio præmiſimus. Præterea magis in ſpecie probatur concluſio ex Concilio Tridentino ſeſſio. 6. Vbi lo- Tridentin. quens abſolutè de iuſtificatione, quæ fit per baptiſmum in voto, vel in re, ad illam requirit ſupernaturalem diſpoſitionem, quæ, vt minimum, includit prædictum actum, vt patet à cap. 3. vſque ad ſextum, apertiùs ſeſſ. 14. c. 4. diſtinguens contritionem perfectam ab imperfecta, quam nos attritionem vocamus vtramque dicit eſſe ſupernaturalem deteſtationem peccatorum, quæ voluntatem peccandi excludat. Ratio autem concluſionis eſt: quia cum in iuſtificatione remittenda ſunt omnia peccata mortalia, neceſſe eſt, ea deteſtari; ſaltem illa, quæ homo commiſit; & conſequenter neceſſe eſt, vt hoc fiat per actum efficacem & abſolutum; aliàs non eſſet vera retractatio prioris vitæ, ſed ſolum ſimplex & imperfectus affectus, cum quo manere poteſt voluntas ſuis peccatis efficaciter adhærens; atque eadem ratione neceſſe eſt, vt hic motus includat formaliter, aut virtute propoſitum ſeruandi mandata in futurum; quia per iuſtificationem homo recedit à priori vita, vt ad meliorem conuertatur. Ac denique, quia hic actus eſt diſpoſitio ad ſupernaturalem formam, & ad toldum auerſionem à ſupernaturali fine; ideò neceſſe eſt, vt ipſa ſit ſupernaturalis: & conſequenter vt ſit ex motiuo ſupernaturali, & à Deo principaliter operante per auxilium gratię, quatenus eſt ſupernaturalis cauſa, ducẽs hominem ad ſupernaturalem finem. Et confirmatur illo exemplo de diſpoſitione requiſita ex parte intellectus: nam illa eſſe debet ſupernaturalis etiam in iuſtificatione, quæ fit per ſacramentum: ergo etiam diſpoſitio requiſita ex parte voluntatis: eſt enim aut par, aut maior ratio; quia diſpoſitio intellectus eſt magis remota; diſpoſitio autem voluntatis propinquior eſt, & magis perficit conuerſionem & ſanctificationem hominis. Ratio concluſionis.

Obiectio. Dices, hoc argumentum, vel nimium, vel nihil probare: nam ex illo ſequitur, tam perfectam diſpoſitionem voluntatis requiri cum baptiſmo ad obtinendam iuſtitiam, quàm extra illum: probatur ſequela ſimili ratione, quia ex parte intellectus requiritur diſpoſitio æquè perfecta intra & extra ſacramentum, ſcilicet actus fidei eiuſdem rationis & ſpeciei: ergo idem erit in voluntate, vel ſi hæc conſequentia non tenet, quoad æqualitatem actus, etiam non tenebit, quoad ſupernaturalitatem. Vnde poteſt reddi nonnulla differentia inter intellectum & voluntatem: quia actus intellectus eſt prior, & ideò eſt veluti fundamentum totius ordinis ſupernaturalis; propter quod dicta eſt fides, *Subſtantia rerum ſperandarum*, ad Hebræos 11. Quapropter neceſſe eſt, vt ſaltem ex parte intellectus diſpoſitio ſit ſupernaturalis, vt ab ea omnes alij motus habeant aliquam ſupernaturalitatem, ſaltem extrinſecam, quamuis ipſi in ſe ſupernaturales non ſint: at verò ſi ex parte intellectus deeſſet fides, & reliqui motus voluntatis naturales eſſent, & nihil ſupernaturalitatis relinqueretur in tota hominis diſpoſitione. Pau. Heb. 11.

Reſponſio. Reſpondetur ad obiectionem, negando ſequelam; in intellectu enim ſufficit ad iuſtificationem extra ſacramentum talis diſpoſitio ſupernaturalis, quæ in illo ordine infimum tenet locum; & ideò non potuit conuenienter fieri, vt in ſacramento minor diſpoſitio ſufficeret, quia oportet illam naturalem eſſe, nam in ordine ſupernaturali non poteſt eſſe minùs perfecta cognitio (ſaltem ſecundum legem ordinariam, ſeu quæ à nobis cognoſcatur) quàm ſit cognitio fidei; at verò in voluntate ad iuſtificationem extra ſacramentum neceſſaria eſt perfectiſſima diſpoſitio, qualis eſt contritio, & amor Dei ſuper omnia ex charitate, infra quam poſſunt eſſe aliæ diſpoſitiones minùs perfectæ intra ordinem ſupernaturalem.

turalem, & ideò non eſt ſimilis ratio de ſupernaturalitate diſpoſitionis, & de æqualitate perfectionis eius: nam illa potuit, ac debuit requiri propter ſupernaturalitatem formæ inducendæ, & vt homo per vtramque potentiam operetur conſentaneè fini & ſtatui ſupernaturali, ad quem eleuatus eſt, & à quo peccando cecidit; de æqualitate autem perfectionis potuit & debuit aliquid remitti ex parte voluntatis, vt propter paſſionem Chriſti exhibitam facilior eſſet hominibus ſalutis via. Et per hæc facilè etiam reiici poteſt illa differentia aſſignata inter intellectum & voluntatem, quę magis in verbis, quam in re videtur cōſiſtere. Nam illa ſupernaturalitas extrinſeca, qua dicuntur participare actus voluntatis ab actu intellectus, reuera nulla eſt, ſi ipſi actus volūtatis non ſunt in ſe ſupernaturales, nam per ſe nō requirunt fidē in intellectu, & quando cū illa cōiunguntur, nihil ab ea accipiunt, vt ſupernaturalis eſt.

Ad effectum Baptiſmi requiritur attritio vere ac realiter exiſtens, & non ſufficit exiſtimata.

Dico quartò, Ad effectum Baptiſmi neceſſariam eſſe hanc attritionem verè ac realiter exiſtentem, & non ſatis eſſe exiſtimationem eius, quantumuis inuincibilem & inculpabilem, ſi reuera ipſa attritio non habeatur. Probatur, quia hæc attritio non ſolùm requiritur vt præcepta, ſed etiā vt medium neceſſarium ad iuſtitiam, ea ſcilicet ratione, qua nonnulla pœnitentia peccatorum vera & ſupernaturalis neceſſaria eſt ad eorum remiſſionem: ſed in his, quæ ſunt neceſſaria, neceſſitate medij, non ſufficit ad ſalutem eorum exiſtimatio, ſi ipſa reuera non adhibeantur, quid enim proderit peccatori, quod exiſtimet ſe verè abſolui à ſacerdote, ſi reuera ille non eſt ſacerdos, aut non habet intentionē, vel iuriſdictionem? ſic ergo nihil proderit exiſtimatio attritionis, ſi in re non exiſtat: quia non eſt minus neceſſaria attritio ad hunc effectum, quam abſolutio ad ſuum, & alia media neceſſaria ad ſalutem.

Dices, quamuis medium neceſſarium non adhibeatur in re, poſſe ſufficere votum eius: ſicut in prædicto exemplo de abſolutione cōſtat. Reſpondetur inprimis, hoc votum nō ſufficere, niſi quatenus includitᷣ in aliqua diſpoſitione ita perfecta, vt ſit ſufficiens diſpoſitio ad iuſtitiam: non poteſt autem fingi huiuſmodi votum attritionis, deberet enim in contritione includi, quod ridiculum eſt: tum quia attritio non eſt abſolutè neceſſaria, ſed ob defectum contritionis; tum etiam, quia nos loquimur, quando vtraque deeſt. Vnde addo attritionem, ſi re ipſa non exhibeatur, non poſſe in voto propriè contineri, quia eſt minima & imperfectiſſima diſpoſitio, quę in ordine ſupernaturali requiri poteſt, nam dolor, ſeu attritio naturalis, non eſt propriè votum, quia non eſt diſpoſitio ad ordinem ſupernaturalem ſpectans. Optimum & accommodatum exemplum eſt de fide, quę etiā eſt medium ad ſalutem neceſſarium ex parte intellectus, & ideo quantumuis quis exiſtimet, ſe habere fidem ſupernaturalem, ſi reuera illam non habet, poterit quidem à peccato excuſari, non tamen iuſtificari, quia non poteſt obtineri effectus ſine medio neceſſario: fides autem eſt tale medium, quod ſi in re non habet, non poteſt in ſolo voto cōtineri: eſt enim primus ſupernaturalis actus, qui nō ſupponit aliū, in quo poſſit votum eius cōtineri, loquor enim ſimpliciter de fide, non in perticulari de fide huius vel illius rei, explicita vel implicita. Eſt ergo eadem ratio de pœnitentia infuſa, quia æqualis eſt vtriuſq; neceſſitas, vt conſtat ex Cōc. Trid. ſeſſ. 6. & 14. & cōſequenter idem erit de attritione, de qua agimus, deficiente contritione. Vnde qui affirmant, ſufficere cum ſacramento exiſtimatam attritionem ſine vera attritione; eadem ratione poſſent ac debent dicere, ſufficere exiſtimatam fidem, ſine ſupernaturali fide, & ſufficere naturalē diſpoſitionē ſolis viribus naturæ affectam, exiſtimatam ſupernaturalem: Imò etiam ſufficere exiſtimationem diſpoſitionis ſine vlla diſpoſitione præter voluntatem Baptiſmi, vt ſi quis ex ignorantia inuincibili exiſtimaret, illam eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum Baptiſmi, & dignum vſum eius: hæc autem omnia ſunt valde abſurda, vt ex dictis patet.

Conc. Trid.

Ad fundamenta 1. opinionis.

Ad fundamenta primæ ſententiæ. Ad primum ex Concilio Tridentino inprimis reſponderi poteſt ipſum in illis capitibus nihil de cōtritione agere, ſed ſolum de attritione, ita enim Soto, & nonnulli alij recentiores hunc Concilij locum intellexiſſe videntur, & poteſt confirmari ex verbis ipſius Concilij, nā in illo cap. 6. initium illius diſpoſitionis poſt actum fidei ponit in timore diuinæ iuſtitiæ, & addit actum ſpei in Chriſtum, cum autem peruenit ad amorem, nullam mentionem facit dilectionis Dei ſuper omnia, ſed ſolùm ait. *Illumq;* (ſcilicet Deum ſeu Chriſtum) *tanquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Quæ verba ſignificant ſermonem eſſe de amore imperfecto, tum quia videtur in eis ſermo eſſe de amore concupiſcentię, quia amare Deum, vt iuſtitię fontem, non videtur eſſe amare Deum propter ſe, ſed vt benefactorem noſtrum, tum etiam quia incipere diligere, non eſt perfectè diligere. Deinde ſtatim addens Concilium actum doloris, ſolùm dixit. *Ac præterea mouentur aduerſus peccata per odium aliquod & deteſtationem, hoc eſt, per eam pœnitentiam, quam ante Baptiſmum agere oportet.* Vbi notandum eſt, verbum illud, *odium aliquod,* nam videtur eſſe diminuens, vnde non videtur exigere ſummum odium, ſummamque deteſtationem, qualis eſt contritio. Item Pœnitentia, quam agere oportet ante Baptiſmum, non eſt contritio, ſed attritio tantum. Tandem in omnibus teſtimoniis, quæ ibi Concilium adducit, nullum eſt, quod de contritione aut de amore Dei ſuper omnia loquatur, ſed ſolùm de pœnitentia in genere. Sed mihi non videtur veriſimile, Concilium ita loqui de attritione, vt cōtritionem excludat, vel vt in eam non conueniant omnia, quæ de diſpoſitione ad gratiam, tam in illis capitibus, quam in Canonibus, qui illis reſpondent, docet. Itaq; licèt non affirmem, Concilium loqui de ſola contritione, & amore Dei ſuper omnia, non enim ſine cauſa ita verba ſua temperauit, ſicut notatū eſt, & ex parte notauit Vega. libro 6. in Tridentinum cap. 28. 29. & 30. dico tamen, ita Concilium doctrinam ſuam accommodaſſe, vt non ſolùm attritioni, ſed potiſſimum contritioni conueniat. Primò, quia Conciliū ibi non ſolùm intendit deſcribere iuſtificationem, quæ fit per Baptiſmum reipſa ſuſceptum, ſed abſolutè & ſimpliciter docere modū primę iuſtificationis, qui proportione ſeruata, cōuenire poſſit iuſtificationi per Baptiſmū in re, vel in voto, vel etiam illi, quæ fiebant in veteri & naturali lege ante Baptiſmi inſtitutionem, nam illa doctrina de gratia cōmunis eſt omnibus hominibus, & omnibus ætatibus, non ergo debuit limitari doctrina ad ſolam iuſtificationem per realem ſuſceptionem Baptiſmi: ergo nō debuit loqui de ſola attritione, ſed potiſſimum de contritione, pręſertim cum cap. 4. dixiſſet, poſſe iuſtificationē fieri per Baptiſmum in voto, ad quam non ſufficit attritio, ſed neceſſaria eſt contritio.

Explicantur loca Conci. Triden.

Vega.

Secundò, verba Concilij optimè ad contritionem accommodantur: nam quod ait, *Diligere incipiunt,* non ſignificat imperfectionem dilectionis, ſed nouam mutationē, quæ fit in corde peccatoris, quādo ex ſtatu peccati transfertur in ſtatum dilectionis

Dei

Dei; tunc enim incipit diligere, quem antea odio habebat, quantumuis perfecto amore eum diligat. Itaque illud verbum incipiendi dicit durationem & inceptionem nouam, non eſſentialem imperfectionem actus, qui de nouo fit. Eò vel maximè, quòd dilectio Dei abſolutè dicta maximè ſignificare ſolet dilectionem ſuper omnia, iuxta illud, *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & Pater meus diliget eum,* Ioan. 14. Nam cùm imperfecta dilectio poſſit ſimul eſſe cum peccato mortali, non meretur nomen dilectionis ſimpliciter; quòd verò Concilium loquatur de dilectione Dei, tanquam fontis omnis iuſtitiæ, non excludit, quin amor ille ſit beneuolentiæ, ſeu propter ſeipſum; ſed ſignificat amorem illum debere ferri in Deum, vt ſupernaturalem finem & authorem, ſicut diligere Deum, vt creatorem, dilectione naturali, non eſt diligere amore concupiſcentiæ, ſed eſt diligere ſummam bonitatem Dei, vt poteſt eſſe obiectum naturalis amoris. Rurſus verba, quibus loquitur Concilium de dolore, magis conueniunt contritioni, quam attritioni, vt patet ex illa cauſali; *Ac proptereà mouentur aduerſus peccata per odium aliquod, & deteſtationem*; quibus ſignificatur hanc pœnitentiam, quam Concilium docet requiri debere oriri ex amore Dei, & ex motiuo illius: hoc autem magis contritioni conuenit, quàm attritioni, præſertim iuxta doctrinam eiuſdem Concilij ſeſſ. 14. cap. 4. vbi loquens de attritione, quæ cum ſacramento valet ad impetrandam remiſſionem peccatorum, duas tantùm eius ſpecies ponit, ſcilicet quòd ex turpitudinis peccati conſideratione, vel ex metu pœnarum inferni concepta ſit: ergo iuxta doctrinam Concilij deteſtatio peccati ex amore Dei concepta non eſt attritio, ſed potiùs contritio.

Ac deniq; hoc argumentum ſaltem eneruat fundamentum contrariæ ſententiæ: nam etiam ſi demus, aliquam eſse attritionem ex imperfecto amore Dei conceptam, tamen dici non poteſt, eam eſse ſimpliciter neceſsariam ad effectum baptiſmi obtinendum: quia ſine dubio ſufficere poteſt attritio concepta ex metu gehennæ, vel turpitudine peccati, ſi ſupernaturalis ſit, & à gratia procedat: ergo quòd contritio non ſit ſimpliciter neceſsaria, nullum argumentum eſt, doctrinam Concilij non eſse de contritione intelligendam: quia negari non poteſt, quin loquatur de contritione, aut ſaltem de attritione ex amore Dei concepta: neutra autem eſt ſimpliciter neceſsaria: igitur in omni ſententia dicendum neceſsariò eſt, Concilium non deſcripſiſse diſpoſitionem ſimpliciter neceſsariam: ſed vel eam, quæ optima eſt omnium, magiſq; certa, & hominibus, etiam ante baptiſmum, magis conſulenda: fortaſse enim ideò abſtinuit à verbo neceſſitatis, ſolumque dixit, *Quam ante baptiſmum agere oportet*: vel certè enumerauit eos actus, qui, per ſe loquendo, ſunt aliquo modo neceſsarij; non determinans, an omnes ſimul ſint neceſsarij in omni iuſtificatione intra & extra ſacramentum: an verò perfectiores ſint neceſsarij extra ſacramentum, alij minus perfecti cum ſacramento ſufficiant; quod clarius ipſummet Concilium docuit ſeſs. 14. c. 4.

Poſsumus autem hanc explicationem doctrinæ Concilij confirmare ex definitione Canonis tertii, vbi definit, neminem ſine gratia excitante & adiuuante poſse credere, ſperare, diligere, aut pœnitere, ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia concedatur. In qua definitione non fit expreſsa mentio dilectionis ſuper omnia, ſed dilectionis abſolutè: & tamen negari non poteſt, quin maximè comprehendatur dilectio perfecta, & ſuper omnia ex charitate, nam

A de hac potiſſimùm, imò de hac ſola certum eſt, non poſſe ſine gratia excitante & adiuuante haberi: nam de imperfecta dilectione, & incertum eſt, qualis ſit, & quibus viribus fieri poſſit. Huius autem Canonis definitio manifeſtè reſpondet doctrinæ datæ in ſuperiori cap. 6. ergo vtrobique eſt ſermo de eadem dilectione: ergo etiam in cap. 5. eſt ſermo de dilectione ſuper omnia, vel ſolum vel maximè. Concedimus ergo ad difficultatem propoſitam, Concilium in eo capite loqui de contritione, vel ſaltem illam in ſua doctrina comprehendere: negamus tamen inde ſequi, contritionem eſſe neceſſariam ad iuſtificationem, quæ fit per ſacramentum: nam Concilium non B tantum de hac iuſtificatione loquitur, ſed in communi de prima iuſtificatione, qua homo adultus transfertur à ſtatu peccati originalis ad ſtatum gratiæ: quod nunc fit per baptiſmum in re vel in voto, vt c. 4. docuerat. Et ideò deſcribit diſpoſitionem, vel optimam, vel in communi, vt poſſit ſecundum diuerſos actus ad diuerſos iuſtificationis modos accommodari; non tamen dicit, omnes illos eſſe neceſſarios in ſingulis iuſtificationibus, vt nuper dicebamus. Et ideò fortaſſe inferiùs Can. 9. tractans Concilium de diſpoſitione neceſſaria ad iuſtitiam ex parte voluntatis ſolùm dixit, non ſufficere ſolam fidem, & neceſſe eſt hominem ſuæ voluntatis motu præparari & diſponi; & damnat dicentes, nulla ex parte hanc diſpoſitionem eſſe neceſſariam.

Concilij explicatio paucis contenta.

C Ad rationem illius ſententię reſpondetur, contritionem quidem ex natura rei eſſe optimam diſpoſitionem ad remiſſionem peccati, & ex iuſtitia debitam Deo, vt homo, qui non poteſt ad æqualitatem Deo ſatisfacere pro iniuria illata, ſaltem faciat, quod in ſe eſt, quodque auerſioni peccati maximè videtur repugnare. Chriſtus autem nouum peccati remedium inſtituens, rigorem iuſtitiæ temperauit, & contritionis remedium leniuit, non quidem vtilitatem eius, ſed neceſſitatem moderando. Nec dubitari poteſt, quin hoc facere potuerit: quia neq; ex parte obiecti repugnat, vt latiùs in materia de pœnitentia oſtendemus, quoniã formalis cauſa iuſtitiæ, & remiſſionis peccati non eſt noſter actus, ſeu diſpoſitio, ſed diuina gratia, vt Concilium Tridentinum apertè docuit: neque etiam repugnat ex parte diuinæ omni- D potentiæ, tum quia poteſt gratis ac liberaliter iniurias condonare, & gratiam ſuam, cui voluerit, conferre, tum etiam quia totum hoc meruit nobis Chriſtus ſua perfecta iuſtitia, & rigoroſa ſatisfactione.

Ad rationem 1. opinionis.

Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ negatur, poſt inſtitutum Baptiſmum contritionem eſſe per ſe neceſſariam ad primam iuſtificationem, vt ſatis declaratum eſt. Hic verò inquiri poſſet, an talis contritio ſit aliquando in vita neceſſaria, ſaltem in articulo mortis, vel propter maiorem certitudinem, vt homo in tã graui negotio nulli ſe periculo exponeret, & certè propter obligationem connaturalem, quam homo habet conuertendi ſe ad Deum modo perfecto & conuenienti, quam obligationem nõ eſt E neceſſe ablatam eſſe per Baptiſmum, etiam ſi abſque illius executione poſſit obtineri iuſtitia. Cum qua quæſtione cõiuncta eſt alia, ſcilicet, an in attritione, quæ ſufficit ad effectum Baptiſmi, includatur votum ſeu propoſitum habendi aliquando contritionem tempore opportuno, ſicut includitur propoſitum ſeruandi alia mãdata: ſed has quęſtiones tractabimus infrà in materia de Pœnitentia.

Ad fundamentum 2. opinionis.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ negatur, eum, qui accedit ad Baptiſmum cum ſolo dolore naturali, vel humano, non ponere obicem ſacramento. Primò quidem, quia ipſa carentia debitæ ac neceſſariæ diſpoſi-

Ad fundamentum 3. opinionis.

diſpoſitionis eſt obex, ſiue culpabilis ſit, ſiue etiam A inculpabilis; quia eſt veluti carentia medij neceſſarij, ſicut explicatum eſt; tum etiam, quia ſolus dolor naturalis non cenſetur moraliter excludere affectū peccati, vt fuit contra Deum, finem naturalem. Ad primam confirmationem concedimus in Baptiſmo requirendam eſſe minimam diſpoſitionem, tamen eam ſaltem eſſe exigendam, quæ poſſit eſſe diſpoſitio.: huiuſmodi autem eſt ſolus dolor, qui ſupernaturalis ſit: quique ex aliquo diuino motiuo procedat: quia naturalis actus non eleuat voluntatem ad ordinem ſupernaturalem; neque extendit conſenſum eius, & proximam capacitatem ad ſupernaturalem iuſtitiam: dolor autem merè humanus, & ex motiuo humano adhuc eſt minùs ſufficiens; B quia reuerà, quantum eſt ex ſe, non tollit internum affectum peccadi, vt latius dicemus in materia de Pœnitentia. Ad ſecundam confirmationem, falſam exiſtimo etiam in hac parte ſententiam Soti aſſerentis, aliquam attritionem ſufficere cum ſacramento Baptiſmi ad remiſſionem peccati mortalis, quæ non ſufficeret cum ſacramento Pœnitentiæ: quia nullum eſt fundamentum ad conſtituendam hanc differentiam; & quia iuxta doctrinam eiuſdem Concilij attritio concepta ex metu gehennæ ſufficit cum ſacramento Pœnitentiæ: videtur tamen illa attritio ſatis in ſua ſpecie imperfecta. Et idem eſt de attritione ob propriam fœditatem peccati. Non ergo fingi poteſt alia minùs C perfecta, quæ cū Baptiſmo ſufficiat: quia, nec, quoad ſpeciem fortaſſe dari poteſt, nec perfectio indiuidualis, aut intenſiua eſt in aliquo ſacramento neceſſaria. Quòd ergo in ſacramento Pœnitentiæ dicitur difficilior, ſeu laborioſior pœnitentia requiri, quàm in Baptiſmo, intelligitur, quoad plenam ſatisfactionem ſeu remiſſionem peccati, quoad culpam & pœnam, non verò, quoad ſolius culpæ remiſſionem, vt ſatis explicuit Concilium Tridentinum, ſeſſ. 14. c. 2. & 8.

Sentētia Soti falſa eſt.

Conc. Trid.

Ad fundamentum quartæ opinionis reſpondet, non ſufficere bonam fidem, vt homo nō ponat obicem effectui ſacramenti, vt à fortiori patet ex dictis ad fundamenta tertiæ ſententiæ. Atq; hinc fit (licet aliter Cano ſentiat) in rigore poſſe dari ſtatū mediū D in eo, qui ad Baptiſmū accedit; ita vt neq; effectum conſequatur, neq; ob indignā ſumptionem denuò peccet: vel propter inuincibilem ignorantiā iuris, putans non requiri aliā diſpoſitionem præter volūtatē Baptiſmi, vel propter ignorantiam facti; exiſtimans ſe eſſe attritum, cum verè non ſit. Dico aūt in rigore: quia ſimpliciter nō repugnat, quāuis moraliter vix ſit credibilis talis ignorantia. Ad cōfirmationem reſpondetur ex ſupradictis, nō eſſe ſimilem rationem de cōtritione & attritione: quia contritio non eſt ſimpliciter neceſſaria, neceſſitate medij cum aliis ſacramentis, ſed ſolum neceſſitate præcepti, at- E tritio verò, deficiente cōtritione, eſt ſimpliciter neceſſaria, neceſſitate medij. Deinde contritio poteſt in voto contineri in attritione: vnde, cum per attritionem voluntas auertatur à peccato, & in ea includatur propſitū ſeruandi mandata, ex eo poteſt eſſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam cum quolibet ſacramento, ſi alioqui homo per bonā fidem excuſetur à tranſgreſſione præcepti habendi contritionem, quod aliis ſacramentis adiunctum eſt; at verò, remota vera attritione, non relinquitur alia inferior diſpoſitio, quæ ad gratiam ſufficiat, quæque ſatis auertat voluntatem à peccato, & propoſitum includat præſtandi reliqua; & ideo exiſtimatio attritionis non ſufficit ſine vera attritione.

Ad fundamē tum 4. opinionis.

SECTIO III.

Vtrùm Baptiſmi effectus augeatur, minuatur, vel impediatur ex diſpoſitione ſuſcipientis.

PRincipio ſtatuendum eſt, quæſtionem hanc non habere locum in infantibus: nam ſicut in eis non requiritur diſpoſitio ad effectum Baptiſmi: ita neque impediri poteſt ex defectu diſpoſitionis: omnes ergo infantes infallibiliter recipiunt effectum Baptiſmi, quoad gratiam, & omnia dona habitualia, quæ illam conſequuntur, ſi verum ſacramentum accipiant. Atque eadem ratione, ſicut nō poſſunt infantes per proprium actum ſe ad gratiam diſponere, ita nō poſſunt ratione diſpoſitionis maiorem, aut minorem gratiam accipere. Vnde fit, omnes infantes recipere æqualem gratiam baptiſmalem, vt hic Diuus Thomas ſentit, & ſupra tractando de ſacramentis generatim diximus: quia ſecluſa diſpoſitione, non eſt, vnde effectus hic varietatem, aut inæqualitatem accipiat. Sed dici poteſt primò, poſſe illam recipere ex ſanctitate miniſtri, aut ex oratione eius, vel circumſtantium: Sed iam ſuprà dictum eſt, ſanctitatem miniſtri non poſſe augere effectum ex opere operato: quia non eſt cauſa principalis, à qua ſacramentum habet vim & efficaciam operandi: ſed tantum eſt cauſa miniſterialis, applicans inſtrumentum Chriſti. Et eadem ratione ex oratione eius, vel aliorum aſtantium, non poteſt hic effectus augeri: præſertim cum nemo poſſit alteri impetrare immediate infuſionem gratiæ habitualis, vel augmentum eius, niſi impetrando diſpoſitionem, ſeu auxilium congruum ad illam habendam.

Oēs infantes æqualē gratiam baptiſmalem recipiūt.

D. Thom.

1. Obiectio ſoluitur.

Secundò dici poteſt, hunc effectum recipere inæqualitatem ex diuerſa capacitate naturali ipſorum infantium: nam Deus confert gratiam iuxta capacitatem naturæ, vt de angelis Theologi docent: Sed ad hoc ſatis reſpondet D. Thom. in articulo: cui ſolum addendum eſt, gratiam ſanctificantem proximè ac per ſe dari, iuxta proportionem diſpoſitionis, quod etiam in angelis ſeruatum eſt: quia hoc poſtulat natura, & perfectio illius formæ. Ad ipſam autem diſpoſitionem eliciendam datum eſt eis auxilium gratiæ, perfectioni naturali proportionatum: vnde datum eſt inæquale; quia naturalis perfectio, & eſſentialis erat in angelis inæqualis: & ideò non eſt eadem ratio de infantibus, tum quia in eis non eſt varia capacitas eſſentialis, tum etiam, quia non ſunt capaces auxilij, quo ſe ad gratiam diſponant.

2. Obiectio.

Soluitur.

Tertiò dici poteſt, hunc effectum variari & eſſe inæqualē in paruulis ex diuina ordinatione, & prædeſtinatione, quod aliquando ſignificat Scotus eſſe probabile, vt loco ſupra citato notauimus, & in re idem ſentit Palud. in 4. diſt. 4. q. 1. qui hoc colligit ex eo, quod omnes homines electi à Deo, aſſumpti ſunt ad ſedes angelorum, qui ceciderunt. Vnde infert, neceſſe eſſe, vt omnes ſint in gratia, & gloria inæquales; quia angeli oēs ſicut ſunt inæquales in natura. ita & in gratia & gloria: ergo etiā infantes, qui cū ſolo effectu Baptiſmi ex hac vita decedunt, aſſumuntur ad inæquales ſedes angelorum: ergo recipiunt per Baptiſmum illam inæqualem gratiam, ſolū quia per diuinam prædeſtinationē ad illas inæquales ſedes ordinati ſunt. Reſpondetur, improbabile eſſe ſacramentorum effectus, qui in hominibus fiunt, per ſolam diuinam voluntatem, aut prædeſtinationem metiri, ac ſi non habeant ſacramenta certos ac ſtabiles effectus diuina lege ac promiſſione definitos; cum tamen hoc certiſſimum ſit, vt prædicto

3. Obiectio.

Scotus.

Paludanus.

Reſponſio.

dicto loco oſtendi: diuina ergo electio ad inæqualem gloriam non efficit, vt per ęqualia media hominibus æquè diſpoſitis inæquales effectus conferantur: hic enim nõ eſſet conueniens prouidentiæ modus, quia diuina electio impleri debet per proportionata media, aliàs dici etiam poſſet: adultos æquè diſpoſitos recipere inæquales effectus ſacramẽtorũ; aut per æqualia opera & certis omnibus paribus, recipere inæquale augmentum gratiæ, vt tandem accipiant inæquales ſedes gloriæ, ad quas ſunt præordinati; quæ tamen abſurda ſunt: non ergo hoc efficit diuina electio; ſed quando hæc in intentione ſuæ efficaciæ terminatur ad inæqualem gloriã, conſequenter efficit, vt dentur inæqualia media, & proportionata ad inæqualem gratiam obtinendam. Ad motiuum ergo Paludani in primis incertum eſt, omnes angelos eſſe in gloria inæquales. Deinde falſum eſt, omnes homines electos, aſſumptos eſſe ad reparandas ſedes angelorum: nam primaria ratio electionis hominum non fuit reparatio angelicarum ſedium: non enim prædeſtinati nos ſumus occaſione peccati angelorum: ſed tam per ſe, ſicut ipſi angeli, vt rectè tractat Anſelm. libr. 1. Cur Deus homo, cpa. 18.

Anſelmus.

Quapropter ſine fundamento dicitur, nec plures, nec pauciores homines eſſe ſaluandos, quam fuerunt angeli, qui ceciderunt, vel non eſſe habituros maiorem, vel minorem gloriam, quam haberent illi, ſi perſeuerarent: nam primum horum incertum eſt, & probabilius fortaſſe eſt, plures homines fore ſaluandos, quam angeli ceciderunt. Secundum verò eſt planè falſum; nam, eſto, ſit veriſimile omnes illos gradus gloriæ, qui futuri erant in angelis lapſis, ſi perſeueraſſent, reparandos eſſe in hominibus (ſic enim interdum videntur loqui ſancti Patres) tamen, quod non ſit in eis futura aliqua maior, vel minor gloria, quam eſſet futura in illis angelis, falſum omnino eſt: quia, ſaltem in Beata Virgine, eſt certiſſimum, futuram eſſe maiorem gloriam, quam in omnibus illis: & idem eſt probabile de aliquibus eximiis, ſanctis hominibus, ſi qui ſunt, qui ſuperent in gloria omnes beatos angelos: nam probabile eſt, ſupremum ſanctorum Angelorum habere nunc maiorem gloriam, quàm habiturus eſſet Lucifer, ſi perſeueraſſet. Et ſimili modo non videtur dubium, quin multi homines habituri ſint gloriam minùs perfectam, quàm angeli, qui ceciderunt, habuiſſent, ſi perſeueraſſent: quod maximè credendum videtur de infantibus: nam horum gratia eſt valde imperfecta, vt iam dicam: tota autem angelica natura accepit in ſua creatione perfectiſſimam gratiam, naturali perfectioni eius proportionatam. Ex hoc ergo fundamento non poteſt colligi, gloriam infantium futuram eſſe inæqualẽ, ſed in multis erit æqualis, qui per æqualia media ſaluati ſunt: in aliis verò poterit eſſe maior, & in aliis minor propter diuerſitatem mediorum, vt ſtatim explicabo: quæ tota varietas ad oſtenſionem diuinæ gratiæ, & ad decorem & ſplendorem gloriæ pertinebit.

Quanta ſit gratia, quæ infantibus per Baptiſmũ datur.

Sed antequam ab infantibus ſeparemur, quæri breuiter poteſt, quanta ſit hæc gratia, quæ infantibus per Baptiſmum datur. Quidam enim exiſtimant, eſſe minimam; ſed, vt hoc ſit verum, intelligẽdum eſt de minima, quæ per Baptiſmum datur: non enim eſt minima in intenſione, quæ ſimpliciter reperiri poteſt in qualitate gratiæ: quia, vel in nulla qualitate datur huiuſmodi minimum in intẽſione; vel, ſi datur gratis, & ſine vllo fundamento attribuitur effectui Baptiſmi: præſertim cum ſancti A Patres plurimùm commendent, & exaggerent gratiam baptiſmalem. Quocirca non exiſtimo, illam gratiam ita eſſe imperfectam, quin minor fuerit data paruulis per circumciſionem, & per remedium legis naturæ: quia hoc pertinet ad plenitudinem perfectionis legis gratiæ; in qua & homines aſſumuntur, & per Baptiſmum conſecrantur ad perfectiorem ſtatum, magiſque ſpiritualem, quàm in lege veteri; & Chriſti merita re ipſa iam exhibita copioſius operantur. Deinde non eſt improbabile, hanc gratiam baptiſmalem, quæ datur infantibus, habere plures gradus intenſionis, quàm minima gratia, quæ datur per Pœnitentiam, B Extremam vnctionem, & ſimilia ſacramenta; quamuis omnis hæc comparatio incerta ſit, ſicut etiam incertum eſt, quot gradus gratiæ per Baptiſmum paruulis conferantur. Denique, quod hæc gratia baptiſmalis paruulorum ſit minima inter baptiſmales, dupliciter intelligi poteſt: primò, negatiuè: ſcilicet, quia nulla eſt minor illa; & hoc modo eſt res clara, & certa; quia non eſt, vnde gratia illa poſſit decreſcere, cum in ſubiecto nulla poſſit eſſe minor diſpoſitio, quam non repugnantia ad gratiam. Secundo modo poteſt intelligi poſitiuè, ſcilicet, quia poteſt dari gratia baptiſmalis maior, quàm hæc; & hic ſenſus eſt etiam verus, pendet tamen ex ſequentibus.

Adulti defectu diſpoſitionis nullum interdũ effectũ baptiſmi accipiunt.

C Omiſſis ergo infantibus, quæſtio propoſita proprium locum habet in adultis, de quibus dicendum eſt, primò, ex defectu diſpoſitionis interdum fieri poſſe, vt nullum effectum gratiæ per Baptiſmum accipiant. Hæc concluſio eſt certa, quia ſacramenta non dant gratiam ponenti obicem; qui autem accedit ſine diſpoſitione debita, ponit obicẽ; & hoc idem eſt, quod D. Thom. ait, fictionem impedire effectum Baptiſmi: nam accedere ſine debita diſpoſitione, eſt fictè accedere. Dices, interdum poteſt quis accedere ſine debita diſpoſitione abſq; fictione, vt ſi bona fide accedat: nam hoc poſſe interdum contingere, dictum eſt ſectione pręcedente; nã qui bona fide accedit, reuera non fingit, ſed talem ſe exterius D exhibet, qualem ſe eſſe exiſtimat. Reſpondetur, ſicut, qui dicit falſum, putans ſe dicere verum, materialiter dicit mendacium, ipſe autem formaliter non mentitur: ita, qui bona fide accedit indiſpoſitus, obicem ponit, & materialiter ac re ipſa fictus eſt, quamuis formaliter, & quoad nouam culpam non fingat.

Dico ſecundò, ex imperfectione diſpoſitionis, fieri poſſe, vt effectus Baptiſmi minuatur, & è conuerſo, vt ex perfectione diſpoſitionis augeatur. Vt declaretur, & probetur hæc aſſertio, aduertendum eſt, in effectibus Baptiſmi duplicem quantitatem intelligi poſſe; prior vocari poteſt extenſiua, ſeu, quaſi diſcreta, vt eſt habituum, ac donorum multitudo, remiſſio peccatorum mortalium, & venia- E lium & omnium pœnarnm. Et prætereà aliqua alia auxilia gratiæ, ſi fortaſſe aliqua dantur ratione Baptiſmi, præter ea, quæ ex natura rei debentur gratiæ habituali: Poſterior quantitas eſt intenſiua, quæ eiuſdem rationis, ſeu proportionis eſt in gratia gratum faciente, & in omnibus virtutibus infuſis, & donis, quæ illam conſequuntur. Quod igitur ſpectat ad priorem quãtitatem, quælibet diſpoſitio, quæ ſufficit ad gratiam recipiendã per Baptiſmũ, ſufficit ad omnia alia poſitiua habitualia dona gratiæ, quæ ſecundum legem ordinariam dari poſſunt per Baptiſmum: tum quia hæc ex natura rei conſequuntur gratiam, tum etiam, quia, qui non ponit obicem gratiæ, non ponit etiam illum aliis

Diſpoſitio ad gratiam, ſufficit ad omnia quæ eam cõſequuntur.

aliis virtutibus, ſeu donis infuſis: ſufficit etiam illa A diſpoſitio ad omnia mortalia peccata tollenda: quia omnia per gratiam remittuntur, neque vnum poteſt ſine alio remitti, aut cum gratia ſimul eſſe. Atque ita in hac quantitate huius effectus non poteſt eſſe inæqualitas ratione diſpoſitionis; quia totus hic effectus per ſe, & ex natura ſua, eſt quaſi indiuiſibilis; ſolùm in remiſſione peccatorũ mortalium fieri poteſt, vt vni plura remittantur, quàm alteri, ſed hoc non poteſt prouenire ex parte diſpoſitionis: quia cum eadem diſpoſitione, imò, & cum meliori, poſſunt alicui pauciora peccata remitti. Tantùm ergo poteſt hoc prouenire ex parte ſubiecti, ſcilicet, quia vnus homo plura habet peccata, quàm alius, quod eſt per accidens, & quaſi materiale ad virtutem ſacramenti, cuius efficacia formaliter in hoc cõſiſtit, quod tollit ſemper omnia peccata mortalia, quæ inuenit in ſubiecto diſpoſito: atque idem proportionaliter eſt in remiſſione pœnæ, quæ reſpondet huiuſmodi peccatis. Nam ex parte ſacramenti, & diſpoſitionis requiſitæ ad effectum eius, non reperitur magis & minus in hoc effectu, ſed ſi aliquid huius pœnæ remittitur per Baptiſmum, totam remitti neceſſe eſt: quia non poteſt ex parte ſubiecti dari obex impediens remiſſionem totius pœnæ æternæ, & temporalis, ſi non datur ad remiſſionem culpæ: cum nulla ſatisfactio exigatur ab eo, qui dignè ſuſcipit Baptiſmũ. Ex parte verò ſubiecti fieri poteſt, vt vni remittatur maior pœna quàm alteri, quia inuentus eſt reus maioris pœnæ propter plura, & maiora peccata, quod eſt per accidens, vt dixi. Tandem in remiſſione peccatorum venialium in hoc etiam reperitur quædam æqualitas, quia illa diſpoſitio, quæ ſufficit ad gratiam, ſufficit ad remiſſionem omnium peccatorum venialium, quæ in ſubiecto inuenta fuerint, ſi aliunde non fuerit poſitum ſpeciale impedimentum: quia Baptiſmus de ſe eſt efficax ad hunc effectum, & ideò illum præſtat, ſi nõ inuenit obicem.

In remiſſione peccatorũ inæqualitas prouenit ex parte ſubiecti.

Eſt autem differentia inter peccata venialia & mortalia, quod remiſſis mortalibus non neceſſariò remittuntur venialia, neque remiſſo vno veniali neceſſariò remittuntur omnia. Quia poteſt quis veram attritionem vel cõtritionem habere de peccatis mortalibus, complacendo in venialibus: poſſunt item venialia ſimul eſſe cum gratia ſanctificante: & ideò licèt illa infundatur per ſacramentũ homini attrito, non neceſſe eſt excludi venialia, ſi contingat, hominem in eis actu complacere, ſeu conſentire: nam hæc praua diſpoſitio actualis eorum remiſſioni repugnat, vt D. Thomas tradit infrà quæſtione 86. artic. 2. & ibi latius dicetur. Similiter poteſt vnum peccatum veniale diſplicere; quãuis aliud adhuc placeat, & ad remittendum veniale peccatum per ſe non requiritur gratiæ habitualis infuſio: & ideò fieri etiam poteſt, vt per Baptiſmum tollatur vnum peccatum veniale abſque alio, ſi Baptiſmus inueniat hominem affectum, & complacentem in aliquo peccato veniali, & non in alio: ſic igitur in hoc effectu reperiri poteſt inæqualitas (vt ſic dicam) extenſiua ex imperfecta diſpoſitione recipientis, ſeu potiùs ex contraria diſpoſitione repugnante plenitudini, & integritati huius effectus; quæ tamen non impedit ſubſtantialem effectum eius, qui eſt gratia, & remiſſio peccati mortalis: quia non excludit veram attritionem, vt dictum eſt, licet Paludanus, d. 4. q. 5. indicet, per ſolum veniale peccatum poſſe impediri effectum gratiæ ſacramentalis, quod omnino falſum eſt, vt ſuprà etiam tetigimus tractando de ſacramentis in genere. Atque hinc tandem conſtat, in effectu remiſſionis pœnæ, quæ correſpondet culpis venialibus, poſſe ex eadem radice reperiri aliquam inæqualitatem proportionatam remiſſioni culpæ: quia in hoc ſacramento, remiſſa aliqua veniali culpa, tota pœna illi reſpondens remittitur: quia quoad hoc non poteſt poni obex ſpecialis, neque etiam exigitur ſatisfactio remiſſa culpa: ſolum ergo poteſt relinqui aliquis reatus pœnæ temporalis, quatenus poteſt manere aliqua culpa venialis non remiſſa. Atque hæc de priori quantitate huius effectus.

Diſcrimen inter venialia & mortalia. *D.Thom.* *Paludanus.*

B Altera quantitas effectus Baptiſmi eſt intenſiua: de qua longa poſſet inſtitui diſputatio, niſi ſuperiùs eſſet tractata in materia de ſacramentis in genere; & ideò breuiter ſolum dicendũ eſt, pro qualitate diſpoſitionis poſſe hũc effectũ eſſe inæqualem, ſeu intenſiorem, vel remiſſiorem, quod ſatis ſignificauit Conc. Triden. ſeſſ. 6. c. 7. agens .n. de gratia, cuius inſtrumentalis cauſa eſt Baptiſmus, dari docet vnicuique iuxta diſpoſitionem eius: atq; idem docet D. Tho. hic, cuius ratio eſt optima, de qua plura citatò loco. Atq; hinc infert Soto d. 6. q. 1. art. 6. hanc gratiam ſemper infundi intenſiorem adulto, quàm infantibus, quod eſt ſatis veriſimile, quia ſemper adultus eſt melius diſpoſitus, quam infans: nam hic nullam habet poſitiuam diſpoſitionem, ſed ſolam non repugnantiam; adultus verò ſemper eſſe debet poſitiuè diſpoſitus per proprium actum, quod ſanctificationis genus perfectius eſt.

Effectus Baptiſmi poteſt eſſe inæqualis intenſiue pro inæqualitate diſpoſitionis. *Conc. Trid.* *D.Thom.* *Sotus.*

C Sed dicet aliquis, hanc rationem habere vim, ſi cætera ſint paria ex parte ſubiecti; fieri autem poſſe, imò ſemper moraliter accidere, vt ex parte ſubiecti ſit magna diuerſitas: nam infans tantum habet originale peccatum: adultus verò habet ſimul peccata actualia. Vnde maiorem habet repugnantiam ad gratiam, quam infans: & ideò, licet aliquam habeat actualem diſpoſitionem, tamen reſpectu talis ſubiecti non videtur illud reddere magis proportionatum ad maiorem gratiam accipiendam: præſertim ſi illa diſpoſitio non ſit contritio, ſed tantum attritio. Hoc autem argumentum, ſi alicuius momenti eſt, conſequenter probabit, ex duobus adultis, ſi alter habeat plura peccata actualia, quam alius, licet cum eadem attritione accedant ad Baptiſmum, vel Pœnitentiam, maiorem gratiam accipere eum, qui pauciora habet peccata: quia, licet actus diſpoſitionis in ſe ſit æqualis, tamen reſpectu ſubiecti indignioris, magiſq; indiſpoſiti per plura peccata, moraliter cenſetur minor diſpoſitio: ſicut idem calor vt duo, in ſubiecto humidiori ac denſiori dici poteſt minor diſpoſitio ad ignem, quam in ſubiecto ſicciori. Vnde vlterius etiam ſequitur, adultum magis attritum, poſſe recipere minorem gratiam per Baptiſmum, vel Pœnitentiam, quam alium minùs attritum: videlicet ſi prior habeat plura peccata, & ſeruata proportione, ſit maior exceſſus in multitudine ſeu magnitudine peccatorum, quàm in attritione.

Obiectio.

Et fortaſſe non deerit, cui hæc omnia non videantur abſurda: quia reuera habent aliquam ſpeciem congruentiæ probabilis: nihilominùs tamen mihi, ſicut noua videntur, ita etiam minùs probanda: ſed dicendum eſt, inæqualitatem, vel perfectionem diſpoſitionis ſimpliciter attendendam eſſe ex qualitate, ſpecie, intenſione, & quacunque alia perfectione poſitiua ipſius diſpoſitionis, nulla habita ratione multitudinis, vel magnitudinis peccatorum, quæ præceſſerunt. Poteſt quidem propter plura vel maiora peccata maior reatus pœnæ tẽporalis relinqui,

Reſponſio. *Aequalitas, vel inæqualitas diſpoſitionis vnde ſumenda ſit.*

ſtante æquali diſpoſitione, ſi iuſtificatio fiat extra ſacramentum, vel in ſacramento Pœnitentiæ; nam in Baptiſmo hoc non habet locum, vt iam diximus: tamen, quoad effectum gratiæ non infundetur maior vel minor, ſtante æquali diſpoſitione propter pauciora, vel plura peccata præterita, quia ab omnibus æquè auertitur voluntas per æqualem diſpoſitionem, & æquè ad Deum conuertitur, nec plura peccata præterita faciunt illam diſpoſitionem moraliter minorem; quia non ſunt circumſtantiæ eius, & diſpoſitio illa non accipit à dignitate vel indignitate ſubiecti proportionem illam ſeu congruentiam, quam habet ad effectum gratiæ, ſed ex gratia Spiritus ſancti, & ex ſua intrinſeca perfectione. Denique, quia peccator, formaliter loquendo, tam eſt auerſus a Deo, tamq; repugnat gratiæ per vnum peccatum, ſicut per multa: quamuis radicaliter, & demeretoriè vnus ſit auerſus per plura peccata, quàm alius, & è conuerſo vera attritio æquè diſponit ad tollendam auerſionem, ex quacunq; radice, ſeu voluntate orta ſit. Vnde tandem cõcluditur, ſeruata proportione, verè ac rectè dici, adultum per propriam diſpoſitionem iuſtificatum, in Baptiſmo maiorem gratiam accipere, quàm infantem: quia eſt melius diſpoſitus. Et hæc de poſteriori quantitate intenſiua effectus Baptiſmi.

Adultus maiorem gratiã recipit in Baptiſmo, quã infans.

Vna ſupererat hoc loco quæſtio pertinens ad priorem partem huius quæſtionis, ſcilicet, an is, qui ponit obicem gratiæ ſanctificanti recipiendæ per hoc ſacramentum, poſſit interdum recipere aliquẽ habitum infuſum, ſaltem fidei, & ſpei: de aliis enim nõ poteſt eſſe quæſtio, quia, iuxta communem ſententiam, nunquam ſeparantur à gratia ſanctificante. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia Concilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. tractans de prima iuſtificatione, quæ fit per ſacramentum Baptiſmi in re, vel in voto dicit. *In hac iuſtificatione cum remiſsione peccatorum hæc ſimul infuſa accipit homo per Ieſum Chriſtum, cui inſeritur fidem, ſpem, & charitatem*: ergo iuxta doctrinam Concilij adultus baptizandus, vel baptizatus non prius accipit fidem & ſpem, quàm charitatem: ſed quandocunque ponit obicem gratiæ, nõ recipit charitatem: ergo nec fidem, nec ſpem. Quæ ratio fundata in authoritate Concilij conuicit aliquos Theologos, vt hoc affirmarent. Ego verò in primis cenſeo non fuiſſe hanc mentem, aut intentionem Concilij: quia nulla erat neceſſitas hoc definiendi; nec pertinebat ad inſtitutum eius: quod enim Concilium eo loco intendit, ſolum eſt, in inſtanti iuſtificationis illa tria, ſcilicet, fidem, ſpem, & charitatem, eſſe inſeparabilia à vera iuſtitia: atque adeò ſimul neceſſariò eſſe debere in homine iuſto: & hoc probat ratio ſubiuncta à Concilio his verbis. *Nam fides, niſi ad eum ſpes accedat, & charitas, neque vnit perfectè cum Chriſto, neque corporis eius viuum membrum efficit.* Quòd autem ante inſtans iuſtificationis non infundantur fides & ſpes ſine charitate, nec probari poteſt illa ratione Concilij: quia ante iuſtificationem poteſt homo eſſe vnitus cum Chriſto imperfectè, & vt membrum mortuum. Neque etiam id erat neceſſarium ad doctrinam de iuſtificatione, neque aliquo firmo fundamento affirmari poterat: non eſt ergo hæc mens Concilij: ſed vel ſumpſit, verbum illud, *accipit*, non in rigore, vt ſignificet initium eſſendi, ſed latiùs, prout idem ſignificare poteſt, quod habere, ſeu poſſidere: vel certè illud aduerbium, *ſimul*, non eſt poſitum ad ſignificandam durationem, ſeu initium eius: ſed vt ſignum diſtribuens, ad ſignificandam collectionem illarum trium virtutum, & neceſſariam connexio-

Vtrum in baptiſmo ficte ſuſcepto poſſit infundi fides, aut ſpes ſine gratia, vel ante Baptiſmum.

Conc. Trid.

A nem, quam inter ſe habent, vt hominem plenè iuſtificent: in quo ſenſu, quando dicit Concilium, hominem in iuſtificatione illa tria ſimul accipere, non oportet per iuſtificationem intelligere ſolum inſtans infuſionis gratiæ ſanctificantis, ſed totam ſuſceptionem, & ſpiritualem immutationem, quæ in homine fit à prima vocatione vſque ad gratiæ infuſionem: hæc enim acceptio illius vocis valde vſitata eſt, vt ex ipſomet Concilio conſtare poteſt, vt latiùs traditur in materia de iuſtificatione.

Quocirca valde probabile ſemper mihi viſum eſt, quòd ſicut fides & ſpes non pendent in conſeruatione ſua à gratia & charitate, ita neque in infuſione.

B Eſt enim eadem ratio, nec facile poterit conueniens diſcrimen aſſignari: nam ſicut homo ſemel iuſtificatus, amiſſa iuſtitia verè & ſupernaturaliter credit, ac ſperat, &, vt hoc poſſit conuenienter facere, retinet fidem & ſpẽ; ita peccator, qui incipit ad Chriſtum conuerti, antequam perfectè amet, vel efficaciter deteſtetur omnia peccata, poteſt verè & ſupernaturaliter credere ac ſperare: ergo, vt hoc poſſit conuenienter & connaturali modo facere, infundetur illi fides, & ſpes: nam ad illas eſt ſatis diſpoſitus, & per illas melius diſponi paulatim poteſt ad gratiam obtinendam, à qua hi habitus natura ſua ſeparabiles ſunt. Neque in hoc reperiri poterit maius inconueniens inter habitus, quam inter actus: ſi er-

Probabile eſt fidem, & ſpẽ infundi poſſe ante Baptiſmum.

C go actus poſſunt antecedere, cur non etiam habitus? Vnde conſequenter fit, accidere poſſe, vt in Baptiſmo homo ponat obicem gratiæ, & charititati, nõ tamen fidei & ſpei: quia poteſt credere, & ſperare, nõ tamen de peccatis dolere: tunc ergo ſacramentũ habebit effectũ circa fidem & ſpem, quamuis non habeat circa alia dona: quia ſacramentum dat omnem effectum, cui nõ ponitur obex. Eſt enim veluti cauſa naturalis, quæ agit, quantum poteſt, ſi non ſit impedita, ſi ergo poteſt dare plures effectus, & impeditur circa vnum, & non circa alium, qui eſt ab altero independens, dabit vnum, ſine alio: ſicut contingit in charactere, & idem ſuprà dictum eſt de remiſſione venialium peccatorum.

Obſeruandum verò eſt iuxta diſcurſum factum,

D moraliter loquendo, ſemper accidere, vt habitus fidei ante Baptiſmum infundatur: quia moraliter loquendo, neceſſe eſt, vt actus fidei in catechumeno antecedat: per quem actum diſponitur, vt ſtatim ei infundatur habitus: ſicut, ſi priùs tempore, quam baptizetur, habet amorem Dei ſuper omnia, ſtatim ei infundetur charitas, quæ poſteà augetur per Baptiſmum ſuſceptum: & idem probabile eſt de fide cum eadem proportione. Si tamen contingeret, aliquem non habere verum actum fidei vſque ad illud inſtans, in quo perficitur ſacramentum Baptiſmi: tunc prima infuſio

E talis habitus fieret per ipſum ſacramentum, & idem eſt dicendum proportionaliter de ſpe, in qua faciliùs poteſt accidere, vt ante Baptiſmum non exerceatur per proprium & formalem actum ſuum: quia nõ eſt fundamentum totius iuſtitiæ, & ſupernaturalium actuum, ſicut eſt fides: ſed hæc res latiùs tractanda eſt in materia de iuſtificatione.

SECTIO IIII.

Vtrùm effectus Baptiſmi impeditus per fictionem detur, recedente fictione.

SVppono, quæſtionem hanc ſolum habere locũ, quando Baptiſmi ſacramentum validum fuit; non tamen contulit effectum propter obicem ſuſcipientis, qui obex, fictio appellatur, nam quando

fictio

fictio opponitur ipſi ſacramento, illudq; irritū reddit, nihil eſt, quod redire poſſit; cum nihil antea effectum fuerit, ſed neceſſe eſt, ſacramentum iterari. Ratio autem difficultatis in hac quæſtione ſic explicata eſt; quia cauſa phyſica non operatur, niſi quando exiſtit: ergo ſi Baptiſmus non confert ſuum effectum, quando exiſtit, nihil poſteà efficere poterit, cum eius efficientia realis ac phyſica ſit. In contrarium verò eſt; quia proprius effectus Baptiſmi, qui eſt, regenerare hominem in Chriſto, & remittere originale peccatum, & alia mortalia, quæ cum illo ſunt coniuncta, ita eſt proprius Baptiſmi, vt à nullo alio ſacramento, nec per aliud remedium abſque Baptiſmo fieri poſſit: hac enim de cauſa eſt Baptiſmus medium neceſſarium ad ſalutem: ergo neceſſe eſt, vt, vel ablata fictione præcedens Baptiſmus efficiat hūc effectum, vel vt iteretur Baptiſmus, vel det illum effectum, qui non poteſt, niſi per Baptiſmum dari: ſed Baptiſmus iterari non poteſt, vt fides docet: ergo neceſſe eſt, vt præcedens Baptiſmus conferat effectū recedente fictione.

Auguſt.

Hæc poſterior ratio omnino conuicit Auguſtinum, vt doceret, Baptiſmum impeditum à ſuo effectu per fictionem incipere illum habere ablata fictione, ſicut videre licet, lib. 1. de Baptiſmo. c. 11. & ſeq. & lib. 3. cap. 13. & lib. 6. c. 5. & ſæpè aliàs, & refertur de Conſecrat. diſtinctio. 4. in cap. Tunc valere. Atque hanc ſententiam videtur etiam ſignificaſſe Cyprianus in libr. de Cardinalibus Chriſti operibus, verbis poſteà referendis. Et eandem amplexi ſunt omnes Scholaſtici cum D. Thoma hic. Sed in ea explicanda poteſt eſſe nonnulla diuerſitas. Variis enim modis intelligi poteſt dari effectum Baptiſmi, recedente fictione. Primò, omnino materialiter, & quaſi concomitanter; ita vt, remoto obice, v.g. per contritionem, verè infundatur gratia, & remittatur peccatum originale cum aliis actualibus, quæ per Baptiſmum tollenda erant, ſi fictio non interceſſiſſet; & ideò dicatur tunc dari effectus Baptiſmi, id eſt, qui per Baptiſmum dandus erat, ſi non impediretur; tamen reuera, quando talis effectus datur, Baptiſmus nihil circa illum operatur (iuxta hanc ſententiam) nec phyſicè, nec moraliter, ſed ſola contritio, ratione cuius datur gratia, & tollitur fictio, & concomitanter tolluntur omnia alia peccata. Ita opinatur Gloſſ. in cap. Tunc valere. de Conſecrat. d. 4. dicens; tunc non dari remiſſionem peccatorum propter Baptiſmum, ſed propter contritionem. Cuius ſententiæ fundamentum eſſe poteſt, quia hoc ſufficit, vt omnia peccata remittantur, quæ per Baptiſmum remiſſa non fuere propter obicem: non ergo oportet nouos effectus, aut nouos cauſandi modos ſine fundamento multiplicare. Item hoc modo facilè expeditur difficultas in prima ratione dubitandi tacta; quæ confirmari poteſt: quia ſacramentum futurum non dat ſuum proprium & ſpecialem effectum ex opere operato, antequam ſit; ſed, ad ſummum, dicitur contritio dare ſuum effectum in ordine, vel cum voto futuri ſacramenti: quia veluti imponit obligationem ſuſcipiendi illud, & ſub hac veluti conditione, ſaltem voluntate & propoſito concepta, confert ſuum effectū: ergo ſimiliter ſacramentum præteritū, quod iam non eſt, non poteſt dare ſuum effectum ex opere operato: quia, poſtquam præteriit, tā eſt nihil, quàm quod nondū fuit: ergo contritio eſt, quæ habet effectum: quæ iam non indiget voto Baptiſmi, quia ſupponit illum ſuſceptum, ſolūq; poterit talis effectus Baptiſmo attribui, quia contritio ſupponit illum ſuſceptum, nec dare illum poſſet,

Cyprian.

D. Thom.

1. Sententia.

Gloſſa.

A niſi præſuppoſito Baptiſmo, vel in ordine ad illum. Denique iuxta hunc dicendi modum dupliciter ſolui poteſt ratio in contrarium ſuprà facta. Primò, dicendo, peccatum originale per ſe primo non poſſe tolli, niſi per Baptiſmum; tamen ex accidente & concomitanter poſſe tolli per Pœnitentiam, quatenus per illam datur gratia, quæ tollendo fictionem conſequenter neceſſe eſt, vt tollat originale peccatum, & omnia alia mortalia cum illo cōiuncta: quia vnum peccatum mortale non poteſt tolli, niſi tollantur omnia. Vel ſecundò addi poteſt, hunc effectum attribui Baptiſmo, quia, vt ſic fiat, neceſſariò præſupponitur Baptiſmus.

Impugnatur hic dicendi modus.

B Sed hic modus dicendi omnino eſt alienus à mente Auguſtini & aliorum Theologorum: & nullo modo probandus eſt: quia ratio ſuprà facta in contrarium ſemper vim ſuam retinet, neque euaſiones illæ ſatisfaciunt: quia iuxta doctrinam Concilij Tridentini, ſeſſione 6. & 14. in lege noua, nullum peccatum originale aut mortale remittitur; niſi per aliquod ſacramentum in re, vel in voto, ſcilicet per Baptiſmum aut Pœnitentiam: nam alia ſacramenta non ſunt per ſe inſtituta ad tollenda huiuſmodi peccata: ſed peccatum originale, & mortalia ante Baptiſmum commiſſa non tolluntur per pœnitentiæ ſacramentum in re vel in voto: quia, cum non ſint materia illius, ipſum non poteſt habere efficaciam circa illa: ergo oportet tolli per C Baptiſmum: ſed in eo, qui iam baptizatus fuit fictè, non poſſunt tolli per Baptiſmum in voto: quia eſt incapax talis voti, ſicut & alterius Baptiſmi: ergo tolli neceſſariò debent per Baptiſmum iam ſuſceptum, quamuis tempore præceſſerit. Neque illud de remiſſione peccatorum per concomitantiam ſufficit ad vim huius rationis eludendam: quia nunquam peccatum aliquod mortale remittitur per accidens, ſeu concomitanter per aliquod ſacramentum, niſi cum ordine ac voto alterius ſacramenti, per quod tolli poteſt per ſe, vt, verbi gratia, quando quis bona fide accedens tantùm, attritus ad Euchariſtiam, per illam conſequitur gratiam & remiſſionem peccatorum, dicitur ille effectus per accidens reſpectu Euchariſtiæ: quia ſemper fit per D reſpectum ad ſacramentum Pœnitentiæ, vel cum voto illius. Interdum etiam contingit, per ſacramentum pœnitentiæ remitti aliquod peccatum tantum concomitanter ad remiſſionem aliorum, vt quando illud peccatum eſt oblitum, vel bona fide tacitum propter grauem cauſam; tunc autem & ſacramentum ipſum Pœnitentiæ per ſe poterat habere virtutem ad tollendum ipſum peccatum, ſi in confeſſione aperiretur, & prætereà peccatum illud nunquam tollitur, niſi in virtute & voto alterius confeſſionis, in qua per ſe remittendum ſit. At verò in præſenti, originale peccatum, & alia morta- E lia ante Baptiſmum commiſſa non reſpiciunt aliquam cauſam per ſe remiſſiuam illorum, niſi Baptiſmum: ergo non poſſunt, etiam concomitanter, tolli per aliud remedium, niſi cum ordine ad Baptiſmum, & non per votum Baptiſmi futuri: quia hoc nullum eſſe poteſt: ergo per ordinem ad Baptiſmū iam ſuſceptum. Neque verò ſatis eſt, quod ſecundo loco dicebatur; poſſe hunc effectum tribui Baptiſmo: quia, vt ſic fiat per contritionem ſine voto Baptiſmi, neceſſariò ſupponit Baptiſmum ſuſceptū: quia hæc habitudo non ſufficit, vt talis effectus Baptiſmo attribuatur: aliàs etiam remiſſio peccatorum, quæ fit per ſacramentum Pœnitentiæ, deberet tribui Baptiſmo: quia Pœnitentia non poſſet habere illum effectum, niſi præſuppoſito Baptiſmo;

Conc. Trid.

Peccatum originale, vel mortale non remittitur, niſi per aliquod ſacramentum in re, vel in voto.

& idem eſt de effectibus aliorum ſacramentorum: ergo neceſſe eſt, vt alio proprio & ſpeciali modo tribuatur ille effectus Baptiſmo, ſcilicet tanquam vnicæ cauſæ, & remedio neceſſario per ſe inſtituto ad talem effectum: ergo hoc modo Baptiſmus priùs indignè ſuſceptus confert poſteà remiſſionem peccatorum recedente fictione. Quod tandem ita confirmo: quia peccatum originale non contrahitur, niſi per generationem naturalem: ergo nec remitti poteſt, niſi per generationem ſpiritualem, iuxta illud, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, &c.* ergo quando peccatum originale deletur recedente fictione, tollitur per aliquam regenerationem ſpiritualem, quæ tantum fit in Baptiſmo; & non per præſentem, aut futuram: ergo per præteritam.

2. Sententia. Secundus modus explicandi Aguſtini ſententiam eſſe poteſt, ablata fictione redire effectum Baptiſmi, quoad remiſſionem peccati originalis, & omnium mortalium, quæ antea commiſſa fuerant: non tamen quoad ſpecialem gratiam diſtinctam ab ea, quæ daretur ratione contritionis, per quam tollitur fictio: neque quoad effectus alios, qui non ſunt ſimpliciter neceſſarij, quatenus per Baptiſmum fiunt, ſed poſſunt aliis mediis obtineri, quales ſunt remiſſio totius pœnæ temporalis, & omnium peccatorum venialium & aliqua auxilia gratiæ, quæ fortaſſe dantur dignè ſuſcipientibus Baptiſmum ratione ipſius ſacramenti. Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia hoc ſatis eſt ad ſaluandam in Baptiſmo neceſſitatem medij ad ſalutem: nam hoc modo ratione illius confertur ille effectus gratiæ ſine quo homo ſaluari non poteſt; qui eſt remiſſio peccati originalis, & mortalis: ſed tota ratio ob quam dicitur effectus Baptiſmi dari recedente fictione, eſt, quomodo eſt cauſa vnica & neceſſaria alicuius effectus gratiæ neceſſarij ad ſalutem: ergo non oportet, vt hic effectus alio modo redeat, neque eſt aliquod probabile fundamentum ad id aſſerendum. Quod ſi dicas, Baptiſmum non poſſe remittere peccatum, niſi det gratiam: quia peccatum non remittitur niſi per gratiam: Dicitur iuxta hanc ſententiam, dari quidem gratiam intuitu ſeu ratione Baptiſmi: non tamen diſtinctam ab ea, quæ daretur per contritionẽ, ſeu eandem, cum quadam habitudine ſeu morali reſpectu, non ſolum ad contritionem, ſed etiam ad Baptiſmum: ita vt veluti duplici titulo detur eadẽ gratia, Baptiſmi ſcilicet, & contritionis: nam hoc ſatis eſt: neq; oportet multiplicare gratias ſine ſufficiẽti fundamento. Atq; hoc modo expeditur facilè prior ratio dubitãdi in principio poſita, quia non oportet, vt hæc gratia phyſicè fiat à Baptiſmo præterito ſed ſatis eſt, vt moraliter detur ratione illius, & in ordine ad proprium effectum Baptiſmi, qui eſt regnerare hominem, & mundare illum ab originali culpa, & aliis, quas cum illa coniunctas inuenerit. Poteſt tandem confirmari hæc ſententia. Nã qui dignè ſuſcepit Baptiſmum, & per eum gratiam baptiſmalem, ſi poſteà peccando illam amittat, & iterum poſteà pœnitendo reſurgat, nõ oportet, vt illi reſtituatur prior gratia baptiſmalis, quam amiſit per peccatum quia hæc iam ſemel data eſt, & homo ſibi imputare debet, ſi illam amittit, neq; enim amplius ei debetur: ergo maiori ratione, ſi homo poſuit impedimentũ gratiæ baptiſmali, nõ ei ampliùs debetur: ſed ſatis eſt, quod gratiæ pœnitentiæ addatur reſpectus ad Baptiſmum, vt ratione illius intelligatur deſtruere illud peccatũ, quod ſolus Baptiſmus delere poteſt. Confirmatur ſecundò. Nã aliàs ſequitur, eum, qui per Baptiſmum fictè

A ſuſceptũ, de fictione aliiſq; peccatis conteritur, maiorem gratiam accipere, quàm recepiſſet per contritionem, nõdum ſuſcepto Baptiſmo. Conſequens eſt falſum; tum quia indigna ſuſceptio non debet illi homini prodeſſe ad gratiæ augmentum: tũ, quia oporteret in illa gratia diſtinguere diuerſos gradus, ex quibus aliqui darentur ratione Baptiſmi, alij ratione pœnitentiæ: quod vix poteſt intelligi.

Hæc ſententia nõ caret aliqua probabilitate, mihi tamẽ ſimpliciter nõ placet. Primò, quia nõ videtur iuxta mentem Theologorum aſſerentiũ, effectũ Baptiſmi redire recedente fictione: ſimpliciter enim loquuntur de quolibet effectu Baptiſmi: & maximè B de effectu gratiæ: atq; idem videtur ſenſus Auguſtini dicentis, non ſolùm remiſſionem peccatorum, ſed & charitatẽ & Spiritum ſanctum dari ratione Baptiſmi recedente fictione. Et idem videtur docere Cyprianus ſermone de Paſſione Domini dicens, *Et licet indigni ſint, qui accipiunt* (loquitur de Baptiſmo) *ſacramentorum tamen reuerentia, & propinquiorem ad Deum parat acceſſum, & vbi redierint ad cor, conſtat ablutionis donum, & redit effectus munerum, nec alias quæri aut repeti neceſſe eſt ſalutiferum ſacramentum.* Video, hæc teſtimonia poſſe eludi, dicendo, dari quidem gratiam ratione Baptiſmi, ſed non nouam aut maiorem, quam daretur ratione ipſius pœnitentiæ. Sed hoc reuera magis eſt verbis, quàm re ipſa dari, vel redi- C re effectum Baptiſmi. Quia ille reſpectus nihil addit ipſi gratiæ, quæ ex ſe habet formalem repugnãtiam cum peccato originali, & quocunq; mortali. Et prætereà argumentor primò in hunc modum. Conſtituamus hominẽ, qui bona fide, & ſine nouo peccato accepit Baptiſmũ ſine ſufficienti diſpoſitione, atq; adeò fictè & abſq; effectu; ſi huiuſmodi homo, antequam aliquod mortale peccatũ committat, habet veram attritionem de peccatis præteritis, conſequetur effectũ Baptiſmi, vt infrà dicam; quia reuera tollit fictionem, quæ tantùm poſita fuerat in defectu talis diſpoſitionis: ergo illi homini datur prima gratia baptiſmalis, quæ dara fuiſſet tempore Baptiſmi, ſi non eſſet fictio: ergo illa gratia datur ra- D tione ſolius Baptiſmi, ſuppoſita ſubiecti diſpoſitione: nã ſola attritio per ſe non ſufficeret ad talẽ gratiæ effectũ: ergo Baptiſmus præteritus ſufficit recedente fictione ad dandam eandem gratiam: ergo ſemper eodem modo & cum eadem proportione operatur, ſi talis diſpoſitio ſit contritio; verbi gratia, vt quatuor: nam per eam ſecluſo Baptiſmo, ſeu ante inſtitutionem eius, daretur gratia vt quatuor: nunc verò maior gratia datur homini priùs fictè baptizato, remouenti fictionem per eandem cõtritionem, vt quatuor, tũ quia, ſi non daretur niſi gratia, vt quatuor, nulla gratia daretur ex opere operato ratione Baptiſmi, cùm illa gratia non excedat latitudinem & proportionem contritionis, ſecundum ſe conſi- E deratæ: tum etiã, quia eſt eadem proportio, & quodammodo maior ratio. Nam ſi homini auferenti fictionem per attritionem datur ex opere operato aliqua gratia, multo maiori ratione dabitur idem effectus gratiæ ex opere operato homini remouenti fictionem per contritionem.

Impugnatur.

Secundò argumentor, quia prima gratia, vt ſupra dixi ex Concilio Tridentino, non datur, niſi vel ex opere operato per aliquod ſacramentum, vel per votum illius: ſed quãdo recedit fictio poſita in præterito Baptiſmo, datur prima gratia: ergo datur ex opere operato ratione Baptiſmi per ſe loquendo: ergo non tantum datur gratia per ſe reſpondens contritioni, ſed etiam aliqua, quæ reſpondet efficaciæ ipſius ſacramenti, quod ſemper operatur, quantum

poteſt

poteſt, in ſubiecto diſpoſito; ſemperq; aliquid amplius operatur, quam ſecluſo ſacramento fieret in eodem ſubiecto eodẽ modo diſpoſito. Dixi autẽ *per ſe loquẽdo*, quia interdum fieri poteſt ratione alicuius peccati mortalis poſt Baptiſmum commiſſi, vt illa prima gratia non tantum reſpiciat Baptiſmum præteritum, ſed etiam votum ſacramenti pœnitentiæ poſtea ſuſcipiendi: hoc tamen nihil obſtat: quia hoc eſt per accidens; & ad vim argumenti ſatis eſt, quod Baptiſmus prius ſuſceptus eſt ſufficiens cauſa, vt illa gratia detur ex opere operato, etiam ſi nõ ſit neceſſitas reſpiciendi aliud ſacramẽtum. Quod ſic etiam confirmatur, nam ille ſic iuſtificatus ſaluabitur: ergo ex aqua & Spiritu ſancto, quia non eſt alia via ad ſalutem: ergo recipit gratiam regeneratiuam per aquam Baptiſmalem: ergo eſt effectus eius ex opere operato. Tertio argumẽtor, quia, iuxta probabiliorem, magiſq; piam ſententiam, gratia per Baptiſmũ ſemel comparata, etiam ſi per peccatum mortale amittatur, iterum recuperatur per pœnitentiam, vt latius ſequenti tomo dicturi ſumus: ergo ſimiliter eadem gratia Baptiſmalis, quæ danda fuiſſet homini non ficto, dabitur recedente fictione: eſt enim eadem ratio, vt magis ex dicendis conſtabit: in quibus alia addemus, quæ hunc dicendi modum ſatis improbare videntur.

3. Sententia.

Tertius igitur ac verus dicendi modus eſt, ablata fictione dari totum effectum Baptiſmi cum tota extenſione & intenſione, cum qua in principio daretur, ſi fictio non interfuiſſet. Ita enim ſignificant verba Sanctorum & Theologorũ ſimpliciter ſumpta. Et ſigillatim declaratur; nam in primis datur gratia ſanctificans ex opere operato, vt oſtẽſum eſt, & cum ea dantur omnes virtutes & dona: nam hæc omnia, vel ſub nomine gratiæ ſanctificantis cõprehenduntur, vel in ea tãquam in radice cõtinentur, & quaſi naturali ſequela conſequuntur. Deinde datur remiſſio peccati originalis, & omnium mortalium, quę cum illo coniuncta ſunt, non tamẽ omnia eodem titulo ac ratione, nam quæ commiſſa fuerũt ante Baptiſmum, per ſe tolluntur virtute illius: quia remiſſio eorum eſt proprius ac per ſe effectus eius: quæ vero poſt Baptiſmum commiſſa ſunt, tollũtur, & concomitanter, ſeu per accidens reſpectu Baptiſmi, & per ſe reſpectu pœnitentiæ, ſeu in voto eius. Vnde quoad hæc peccata mortalia poſt Baptiſmum cõmiſſa non dicetur proprie redire effectus Baptiſmi: quia Baptiſmus nunquam habuit virtutem per ſe ad remittenda hæc peccata; ſed dicetur effectus Baptiſmi neceſſario cõiungi cum remiſſione eorum peccatorum, & cum effectu virtutis pœnitentiæ, vt includentis votum ſacramẽti pœnitentiæ: eo quod non poſſit tunc proprius effectus Baptiſmi ſine alio fieri: quia non poteſt vnum peccatum mortale ſine alio remitti. Atq; hinc fit, vt tunc etiam detur integra remiſſio pœnę, quę reſpondet peccatis mortalibus ante Baptiſmum commiſſis; non vero illius pœnæ, quæ debetur propter peccata poſtea commiſſa: quia remiſſio illorum eſt effectus per ſe Baptiſmi, qui nullam ſatisfactionem poſtulat ad plenam remiſſionem totius pœnæ: ſed ſolum diſpoſitionem ſufficientem, vt tollatur culpa: horum autẽ remiſſio per ſe ſpectat ad ſacramentum pœnitentiæ, in cuius voto fit: & ideo, licet concomitanter tollantur, quãdo Baptiſmus habet ſuum effectum ablata fictione; non tamen omnino remittunt quoad pœnam, ſed iuxta diſpoſitionem, & ſatisfactionem peccatoris: & ita, quoad hęc poteſt manere reatus pœnę temporalis, etiam ſi Baptiſmus ſuum integrum effectum habeat. Præterea datur recedente fictione remiſſio

Quomodo remittantur mortalia poſt Baptiſmum commiſſa recedẽte fictione.

Quomodo remittantur venialia recedente fictione.

A peccatorum venialium, quæ commiſſa ſunt ante Baptiſmum, & pœnæ, quæ iis correſpondet, ſi tamẽ fictio etiam tollatur reſpectu illorum: ita vt nõ perſeueret homo in complacentia eorum: ſicut enim poteſt peccatum mortale ſine veniali remitti: ita poteſt tolli fictio, vt impedit remiſſionem mortalium, & non vt impedit remiſſionem venialium; & tunc fiet prior effectus ſine poſteriori: quia vni ponitur obex, & non alteri, & vnus eſt ab alio ſeparabilis: ſi autem obex & fictio ſimpliciter tollatur reſpectu omnium, omnia abſolute remittentur ex fundamento iacto; quod, ablato impedimento, ſacramentum operatur, quantum poteſt: non minus B autem poteſt operari Baptiſmus prius receptus, & veluti manens in acceptatione diuina, quam actu exiſtens.

Dices, quid ſi prius ablata eſt fictio reſpectu mortalium tantum & poſt aliquod tempus reſpectu venialiũ; numquid Baptiſmus ſucceſſiue, & quaſi per partes tunc conferet hos effectus diuerſis temporibus? Videtur enim hoc eſſe incõueniens; quia oporteret gratiam etiam Baptiſmalem paulatim & quaſi per partes infundi. Reſpondetur, quamuis non ſit æque certum redire effectum Baptiſmi quoad remiſſionem venialium: quia Baptiſmus non eſt medium neceſſarium ad huiuſmodi remiſſionẽ: nihilominus probabilius eſt, etiam hunc effectum re- C dire: quia ſi Baptiſmus ita eſt inſtitutus, vt poſſit operari ablato impedimento ex parte ſuſcipientis, etiam ſi ipſe iam non exiſtat, non eſt veriſimile, hoc eſſe limitatum ad vnum effectum eius potius quam ad alium: nullum enim fundamentum eſt ad id excogitandum: præſertim, quia gratia illa, quæ datur recedente fictione, tam vere eſt regeneratiua, ac ſi eſſet data in præſentia Baptiſmi, & ideo, quantum eſt de ſe, omnino tranſmutat hominem, & delet omnem maculam ſuperioris vitæ. Vnde fit vlterius probabile, totum hunc effectum ſimul redire, ſi reſpectu totius ſimul tollatur fictio, vel etiam ſucceſſiue & diuerſis temporibus, ſi eodem modo auferatur impedimentum, quia cauſa ſemper manet ea- D dem, & cum eadem virtute ac determinatione ad operandum, ſi ex parte ſubiecti auferatur impedimentum. Quid ergo mirum, ſi impedimẽtum paulatim auferatur, effectum etiam paulatim, & per partes conferri? Neque enim neceſſe eſt, vt gratia ipſa ſanctificans paulatim etiam detur illis diuerſis tẽporibus; nam hoc ipſo, quod auferatur fictio reſpectu mortalium peccatorum: tollitur etiam obex reſpectu totius gratiæ Baptiſmalis, quia peccatũ veniale, vt ſic, non repugnat gratiæ, neque intenſioni eius; & è contrario, vt poſtea tollantur peccata venialia, non eſt per ſe neceſſaria gratiæ infuſio, ſed ipſamet gratia regeneratiua & baptiſmalis, ablato impedimento, eſt ſufficiens ratio remiſſionis eorũ, E quod ſi fortaſſe tunc coniungitur cum remiſſione venialium aliquod augmentum gratiæ, illud non erit ex opere operato ratione Baptiſmi præteriti, ſed fortaſſe ex merito ipſius operantis fundato in aliquo actu bono, quo diſplicent illi venialia peccata, vel alio ſimili.

Sed quæres vlterius, quid de peccatis venialibus commiſſis poſt Baptiſmũ, numquid illa etiam tollentur ablata fictione? Reſpondetur, per ſe loquendo non eſt neceſſe illa tolli, quia nec per ſe hoc pertinet ad Baptiſmum, quia vt ſæpe dictum eſt, non habet efficaciã circa peccata poſt illum ſuſceptum commiſſa, neque etiam concomitanter; quia remiſſio venialium non habet neceſſariam cõnexionem cum remiſſione mortaliũ. Attendẽda eſt ergo qualitas

litas & virtus illius diſpoſitionis, per quam fictio remouetur: nam ſi illa ſit per ſe ſufficiẽs diſpoſitio, aut meritum operandi ad tollenda huiuſmodi venialia, abſque eo quod ſacramentum aliquid ſuppleat ex opere operato, tũc quidem remittetur: ſi autem diſpoſitio nõ fuerit huiuſmodi, manebit reatus taliũ peccatorum, vel omnium, vel aliquorũ, pro ratione diſpoſitionis: quia Baptiſmus prius ſuſceptus nihil omnino iuuat ex opere operato ad horũ remiſſionem. Atque eodem modo cenſendum eſt de remiſſione pœnæ, quæ propter hæc peccata debetur: fiet enim iuxta diſpoſitionem & ſatisfactionem operãtis, & non amplius. Tandem ablata fictione, dabitur omnis gratia ſacramentalis, ſi qua fortaſſe eſt in Baptiſmo præter ipſam gratiam ſanctificantem, vt regeneratiuam; quale erit auxilium aliquod speciale opportuno tempore datum ad Baptiſmi effectum conſeruandum, vel aliquid huiuſmodi: Quod probari poteſt ex fundamentis & rationibus ſupra poſitis; & prẹterea, quia hic effectus gratiæ eſt maxime neceſſarius, & conueniens homini: non ergo debet illo perpetuo priuari: alioqui, ſaltem propter illum recipiendum, oporteret iterum Baptiſmum ſuſcipere: cum ergo Baptiſmus iterari non poſſit, oportuit, vt haberet hanc vim dandi omnem huiuſmodi gratiam, quocunq; tempore obicem non inueniat. Propter quod etiam veriſimiliter credi poteſt, etiã ſi ſæpius homo peccando ponat obicem huic effectui, tamen ſi reſurgat, & præſertim ſi opportuno tempore, in quo dandum eſt hoc auxilium, non habeat impedimentum peccati, non fore illo priuandum propter priora peccata iam remiſſa. Quod videtur docuiſſe Cyprian. ſerm. de ablutione pedum his verbis. *Nunc contemptum ſuum non ſtatim vlciſcitur Deus, nec per ſingulas offenſas iudicantis ira diſcurrit, nec obſtruxit fonti miſericordiæ ſuæ oſtia meatuſq; multiplices: ſed obuiat fugientibus, & cogit regredi deſperatos oſtendens eis pœnitentiæ viam, qua nulla latior inuenitur: & reuerſis dat, vt iterum eis poſſint ſacramenta pordeſſe: quorum, ſi pœnitentia non ſubeſſet, nullo modo deinceps experiri poſſent effectum.* Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo ablata fictione detur totus effectus Baptiſmi, quoad extẽſionem eius.

Quo gradu intenſionis redeat gratia recedente fictione.

Sed circa intenſionem huius effectus eſt nõ parua difficultas quomodo intelligẽdum ſit, redire totum effectum gratiæ, quoad intenſionem ablata fictione. Et ratio dubitandi eſt. quia hæc intẽſio gratiæ, quẹ datur ex opere operato, non eſt omnino indiuiſibilis, & determinata: nam ſi huiuſmodi eſſet, nulla relinqueretur difficultas, quin tota daretur iuxta principia poſita: non tamen ita eſt, ſed poteſt hæc intenſio eſſe maior & minor iuxta diſpoſitionem operãtis magis, vel minus perfectam. In eo autem, qui ficte ſuſcepit Baptiſmum, nulla fuit diſpoſitio ad gratiam, vel intenſionem eius: quæ ergo intenſio danda eſt recedente fictione, aut per quam diſpoſitionem vel menſuram eſt definienda.

2 Dicẽdi modos.

Duos potui excogitare dicendi modos. Primus eſt, dari minimam gratiã, quæ ex opere operato dari poteſt per Baptiſmum, qualis eſt illa, quæ datur infantibus, & cuicunq; neq; obicem contrarium, neq; poſitiuam diſpoſitionem ad gratiam habẽdi. Ratio huius ſentẽtiæ eſſe poteſt, quia in huiuſmodi homine nulla eſt diſpoſitio ad Baptiſmum, ratione cuius effectus gratiæ excedat illum minimũ gradum: quia diſpoſitio ad Baptiſmum digne ſuſcipiẽdum ſolum eſt quando ipſe Baptiſmus ſuſcipitur: tunc autẽ nulla fuit talis diſpoſitio: quia, vt ſupponitur, ficte & indigne ſuſceptus eſt: ergo nõ eſt, vnde effectus gratiæ excedat prædictum intẽſionis gradum. Dices, poſſe

A excedere ratione ſubſequẽtis diſpoſitionis, per quã tollitur fictio: nam quo illa fuerit melior, tanto videtur futurus hic effectus maior. Vnde, cũ ſemper ſit neceſſaria aliqua poſitiua diſpoſitio ad tollẽdum obicem, ſemper ex hoc capite dabitur intẽſior gratia, quam daretur cũ diſpoſitione neutra (vt ſic dicam) id eſt, nec poſitiua, nec repugnante. Sed contra hoc eſt, quia ille actus, quo poſtea tollitur fictio, re-uera non eſt diſpoſitio ad Baptiſmum: quia nõ prẹparat hominem ad illum digne ſuſcipiẽdum: ſolum ergo deſeruit reſpectu Baptiſmi, tanquam remouens prohibens: non tanquam poſitiue præparans: ergo, quod ille actus ſit magis vel minus perfectus, B nihil refert ad effectum Baptiſmi: quia ad remouẽdum obicem quilibet eſt æque ſufficiens: ergo Baptiſmus tunc per ſe non operatur in ſubiecto poſitiue diſpoſito, ſed tantum in ſubiecto non habente obicem: dabit ergo illi minimum effectum, quoad intenſionem.

Cõfirmatur & declaratur à ſimili, ſuppoſita probabili ſentẽtia; quod per quamcunq; contritionem cuiuſcunque intenſionis redeunt omnia merita per peccatum mortificata, & omnis gratia amiſſa: hoc enim poſito fieri poteſt, vt per cõtritionem, vt quatuor, detur gratia, vt cẽtum; & per contritionem, vt octo non ſemper detur maior, ſed interdum minor: quia licet illis contritionibus, vt ſunt diſpoſitiones C ad nouam gratiam, reſpondeat diuerſus effectus, maior intenſiori, & remiſſiori minor: tamen vt remouent obicem priorum meritorum, quantum eſt ex ſe, æque operantur: quia in hoc habent quandam æqualitatem, quia vtraq; remouet totum obicem, quo ſublato omnia merita præcedentia redeunt, ſiue ſint minora, ſiue ẹqualia, ſiue maiora: quia reſpectu illorum illa contritio non ſe habet vt diſpoſitio, ſed tantum vt remouens prohibens: ſic ergo in præſenti, actus, quo tollitur fictio, ſolum ſe habet, vt remouens obicem: & ideo nõ refert, quod in ſe ſit magis vel minus perfectus: quia in efficacia tollendi obicem omnes ſunt æquales, & tantum ſub hac ratione tunc concurrunt ad effectum Baptiſmi.

D Et confirmatur ſecundo hæc ſententia, quia recedente fictione ſolũ datur effectus Baptiſmi ratione prẹcedentis ſuſceptionis eius, eo modo quo tunc facta eſt, & acceptata à Deo ad talem effectũ: ſed tũc ſuſceptio Baptiſmi ex parte ſuſcipientis fuit ſacrilega, & indigna, quamuis ex parte Baptiſmi ſemper de ſe fuerit efficax, & ſufficiens ad gratiam: ergo ille Baptiſmus ſic ſuſceptus ſolum acceptatur ad dandam minimam gratiam, quam Baptiſmus ex ſe poteſt dare, quia ex parte ſubiecti nihil fuit, vnde poſſet creſcere ille effectus. Neq; enim conuenienter dici poteſt, tunc nõ acceptari ad determinatum effectum, ſed confuſe ad talem effectum, qualis poſtea fuerit diſpoſitio, per quam tollẽt fictio. Hoc, inquam, non E placet, quia ſacramentum determinatur ad effectũ iuxta capacitatem, & diſpoſitionem, quam habet ſubiectum eo tempore, quo recipit ſacramentum; non iuxta eam, quam poſtea eſt habiturum, vt patet inductione facta in omnibus ſacramentis, & in omnibus cauſis efficiẽtibus, quæ ex diſpoſitione ſubiecti habent aliquo modo determinatos effectus. Item ratione morali: quia hoc expedit ita fieri, vt homines excitentur ad digne ſuſcipienda ſacramenta.

Vnde plures rationes oriuntur, quibus hæc ſententia amplius cõfirmari poteſt. Vna eſt, quia ei, qui indigne ſuſcepit Baptiſmum, non datur poſtea gratia recedente fictione, niſi ob ſanctitatem & efficaciam Baptiſmi, vt eſt medium neceſſarium ad ſalutem: non vero propter id, quod homo ex parte ſua adhi-

adhibuit in tali ſuſceptione: nã ex hoc capite potius fuiſſet priuandus omni gratia: ergo ſatis ſuperq; eſt, quod detur ei minima gratia baptiſmalis, nam hæc eſt, quam Baptiſmus de ſe ſemper efficit, nulla habita ratione diſpoſitionis ſubiecti, ſed ſolũ remoto obice: nam hæc ſufficit ad ſalutem, & ad neceſſitatẽ Baptiſmi & efficaciam eius; & quod non detur maior, quodam modo debetur indignæ ſuſceptioni. Altera ratio, ſeu tertia confirmatio eſt, quia ſi aliquis accepit Baptiſmum cum attritione vt duo: alius vero ficte, & vterq; poſtea habeat attritionem vt tria, non eſt veriſimile, maiorem gratiã ex opere operato accipere eum, qui ficte baptizatus eſt, quam eum, qui digne cum attritione vt duo: ergo; quamuis ille, qui ficte accepit ſacramentum, poſtea tollat fictionem per attritionem vt tria, non recipiet tantam gratiam ex opere operato, quantam accepiſſet, ſi tempore Baptiſmi habuiſſet illam attritionem vt tria: alioqui acciperet maiorem gratiam ex opere operato, quam alius, qui baptizatus fuit cũ attritione vt duo, quod videtur incredibile.

Et poteſt in hunc modum etiam explicari, nam ei, qui baptizatus eſt cum attritione vt duo, licet habeat poſtea attritionem vt tria, non propterea confertur maior effectus ex opere operato; quia ille iam fuit definitus ex priori diſpoſitione, quæ cum ipſo Baptiſmo concurrit: ergo neque ei, qui indigne ſuſcepit Baptiſmum, attritio vt tria poſtea habita vtilis eſſe debet, vt effectus ex opere operato in eo creſcat: ſed ſatis eſt, vt deſeruiat ad tollendum obicem. Tãdem, poteſt alio modo vis huius rationis declarari, nam Baptiſmus, ſicut dat gratiam homini non ponenti obicem, ita maiorem dat homini bene diſpoſito, & adhuc maiorem melius diſpoſito: ergo ſicut in homine adulto carentia diſpoſitionis abſolute & ſimpliciter eſt obex ad totum effectum ſacramenti, ita carẽtia perfectioris diſpoſitionis dici poteſt obex reſpectu perfectioris gratiæ ex opere operato recipiendæ: ſed, qui recipit ſacramentum cum diſpoſitione imperfecta, quamuis ex parte ſua obſtiterit perfectiori gratiæ, non poteſt poſtea per contritionem, vel attritionem perfectiorem quaſi remouere illum obicem, & ſe diſponere, vt ille effectus ex opere operato creſcat: quia iam effectus Baptiſmi fuit determinatus in ipſo inſtanti receptionis eius, & ſubſequens contritio iam non eſt diſpoſitio ad illũ: ergo ſimili ratione & proportione dicendum eſt de eo, qui poſuit obicem toti effectui, nimirum, quod maior vel minor contritio, aut attritio poſtea habita, non ſit in eo diſpoſitio ad perfectiorem effectum ex opere operato, ſed ſolum ad remouendum obicem.

Dices, ſi hæc ratio eſſet efficax, probaret, quod ſicut maior perfectio effectus Baptiſmi ſemel impedita ex imperfecta diſpoſitione ſuſcipientis nõ poteſt poſtea recuperari, veluti auferendo obicem per meliorem diſpoſitionem: ita neque abſolutus effectus gratiæ ſemel omnino impeditus poſſit poſtea redire ablata fictione, etiam quoad minimam gratiam. Reſpondetur nõ eſſe parem rationem; quia aliqua gratia baptiſmalis eſt neceſſaria ad ſalutem; perfectio autẽ gratiæ non eſt ita neceſſaria; & ideo Baptiſmus, quomodocunq; recipiatur, acceptatur ad aliquam gratiam dandam remoto obice: non vero ad perfectionem gratiæ, niſi pro ratione præſentis diſpoſitionis. Item eſt alia differentia, quia reſpectu perfectioris gratiæ nõ datur obex contrarius, proprie loquendo, ſed tãtum negatiuus: quia eſt carentia perfectioris diſpoſitionis, qui obex poſtea nullo modo auferri poteſt, quia licet poſſit haberi perfectior actus, non tamẽ perfectior diſpoſitio, quia poſtea elicitus actus neq; eſt, neq; eſſe poteſt diſpoſitio ad Baptiſmũ: at vero reſpectu gratiæ abſolute, præter negatiuam diſpoſitionem concurrit ſemper contraria; ſcilicet, peccatum aliquod gratiæ repugnans; & huiuſmodi obex auferri poteſt per aliquam deteſtationem illius, ſcilicet per conuerſionem in Deum illi repugnantem aliquo modo: & ideo poteſt redire effectus gratiæ, prout eſt neceſſarius ad expulſionem peccati, quamuis nõ redeat, quoad maiorem perfectionem, quæ pendet ex meliori diſpoſitione.

Vltimo confirmatur, & declaratur hæc ſententia à ſimili ex modo, quo reuiuiſcit gratia baptiſmalis ſemel habita & amiſſa: nam ſi quis digne recepit Baptiſmum cum cõtritione vt duo, & poſtea peccauit, & deinde reſurgit per cõtritionem vt quatuor, quãuis illi iterum detur gratia baptiſmalis ablato obice peccati, non tamen illi datur tanta gratia ratione Baptiſmi, quam data fuiſſet, ſi in ipſa ſuſceptione Baptiſmi habuiſſet cõtritionem vt quatuor: ſed præciſe reſtituũtur illi gradus gratiæ, quos Baptiſmus habere poteſt in homine contrito vt duo: quia illa gratia non eſt menſurãda per diſpoſitionem, per quam poſtea aufertur obex, ſed per eam, quæ fuit tempore ſuſceptionis Baptiſmi: ergo multo maiori ratione ſi prius accepit Baptiſmum ſine vlla cõtritione, nec attritione, & poſtea reſurgit per contritionem vt quatuor, non dabitur illi tantã gratia ratione Baptiſmi, quanta daretur homini ſuſcipienti illum cum cõtritione vt quatuor: alioqui, cæteris paribus, meliorem effectum Baptiſmi cõſequeretur, qui indigne illum ſuſcepit, quam qui digne, licet tardius, ſeu tempore poſteriori, quod videtur ſatis abſurdum: quia cõtritio illa, per quam remouetur obex, non magis eſt diſpoſitio ad Baptiſmum in vno, quam in alio. Quæ ratio, & omnes aliæ factæ eadem proportione probãt, ablata fictione nunquam dari tantam gratiam ex opere operato ratione Baptiſmi, quãta data fuiſſet homini digne ſuſcipienti illum quacunque diſpoſitione minima & imperfecta. Vnde tandem concluditur, recedente fictione ſolum dari minimam gratiã, quæ determinata eſt ex ipſa inſtitutione Baptiſmi ad certum gradum, ſine ordine ad poſitiuam diſpoſitionem ſuſcipientis, ſed ſolum ad ſubiectum nõ habens obicem, ſeu remouens illum: nam licet Baptiſmus non ſemper det hunc effectum ob indiſpoſitionem ſuſcipientis, ſemper tamẽ ad illum acceptatur, vt remoto obice illum conferat. Atque hæc ſententia videtur certe non ſolum probabilis, ſed etiam vera: nam rationes & coniecturæ adductæ videntur congruentiſſimæ, & ſatis vrgentes.

Nihilominus poteſt quis opinari, recedẽte fictione dari ratione Baptiſmi, & ex opere operato maiorem vel minorem gratiam iuxta qualitatem actus ſeu diſpoſitionis, per quam remouetur obex. Iuxta quam ſententiã conſequenter dicendum eſt, tãtam gratiam dari recedente fictione, quanta data fuiſſet, ſi in ipſo Baptiſmo homo habuiſſet eandem diſpoſitionem, quam habet, cum tollit fictionem, nã ſuppoſito priori principio, quod hic effectus creſcat vel minuatur pro qualitate actus, quo remouet fictio, nõ poteſt certior regula præſcribi huius proportionis, nec ſolidius fundamentum dari, quam tribuendo Baptiſmo totum effectum ſuum, ſtante eadem proportione in ſubiecti diſpoſitione. Itaq; Baptiſmus ſemel receptus tam eſt efficax ad operandum, recedente fictione, quam in principio actũ exiſtẽs: ergo tantam gratiam dat, recedente fictione, cum tali diſpoſitione, verbi gratia, contritione vt quatuor, quantam in principio daret, ſi cum eadem ſuſceptus fuiſſet: 2. Modus dicendi.

fuiſſet: antecedens patet inductione ſupra facta in omnibus aliis effectibus: & ratione, quia eſt eadem cauſa, & eadem virtus, in qua perinde eſt manere in acceptatione diuina, ac ſi actu exiſteret: conſequentia vero patet à paritate rationis. Nec videt̃ ſatis eſſe dicere illum actum, quo tollitur fictio, non eſſe diſpoſitionem ad ſacramentum: nam ſatis eſt, quod ſit diſpoſitio ad effectum ſacramenti: nam licet ſacramentum præceſſerit, quoad ſuum eſſe: non tamen quoad efficaciam ſuam: quia nondum contulit effectum ſuum: & ideo recte intelligi poteſt, quod, licet non poſſit homo iam ſe diſponere ad ſacramentum ſuſcipiendum: poſſit tamen ſe pręparare ad gratiam, non ſolum vt gratia eſt, ſed etiam vt effectus ſacramenti eſt: & quod hac ratione detur inæqualis effectus diſpoſitioni proportionatus. Neque in hoc oportet idem ferre iudicium de hoc effectu ſacraméti, qui datur recedente fictione, & de reuiuiſcentia meritorum, ſeu reditu gratiæ per peccatum amiſſæ: certius enim eſt, Baptiſmum habere effectum recedente fictione, quam gratiam ſemel per Baptiſmum comparatam, & per peccatum amiſſam, per pœnitétiam in integrum reſtitui: gratia enim, quæ datur ꝓpter ſacramentum recedente fictione, vere eſt effectus ſacramenti, & in eius efficacia & neceſſitate fundatur: gratia vero quæ per pœnitentiam reſtituitur, iam tunc non eſt proprie effectus Baptiſmi; ſed, ſi reſtituitur, ſolum eſt, quia acceptatio ad gloriam, quæ correſpondet tali gratiæ, de ſe eſt perpetua, & firma, niſi homo ponat impedimentum perfectum: & ideo, ablato hoc impedimento per pœnitentiam, reſtituitur illa gratia, non vt nouus effectus ſacramenti: & ideo non commenſuratur præſenti diſpoſitioni: at vero gratia, quæ datur recedente fictione, poteſt commenſurari diſpoſitioni, non ſolum vt remouenti obicem, ſed etiam vt præparanti ſubiectum ad effectum ſacramenti.

Denique, ex hoc dicendi modo non ſequitur aliquód inconueniẽs: nam, licet fateamur, eum, qui indigne ſuſcepit Baptiſmum, ſi poſtea reſurgat per cõtritionem vt quatuor, maiorem gratiã baptiſmalem accipere, quam eum, qui digne ſuſcepit Baptiſmum cum cõtritione vt duo, nihil abſurdum, vel incommodum in hoc eſſe videtur; quia ille, qui indigne ſuſcepit Baptiſmum, non ratione peccati, quod tunc commiſit, fructum aliquem accipit, ſed magnum potius inde ſenſit detrimẽtum: quia eo tempore caruit diuina gratia, & fauoribus, & auxiliis propriis filiorum Dei: ſi quid ergo vberioris fructus cõſequi videtur, totum prouenit ex perfectiori contritione, qua ſe ad effectum ſacramenti præparauit. Quod enim hęc contritio poſterior tempore ſit, non refert; quia moraliter coniungitur cum ipſo ſacramento, & præparat ſubiectum ad effectum illius. Et ideo etiã nihil obſtat, quod alter, qui digne ſuſcepit ſacramétum cum remiſſa contritione, poſtea habeat alios actus contritionis intenſiores: quia illi iam non ſunt diſpoſitiones ad effectum ſacramenti. Sicut, ſi conſtituamus duos, quorum alter nunc accipiat Baptiſmum cum contritione vt duo, poſtea vero ſucceſſu temporis habeat feruentiſſimos actus amoris, & cõtritionis: alius vero in fine vitæ baptizetur cum contritione vt quatuor: hic poſterior maiorem gratiam baptiſmalem ſecum afferet, quam alius, etiam ſi fortaſſe aliunde plura habuerit peccata, & pauciora merita: quia hæc ſunt accidentaria ad effectum ſacramenti: ita vero eſt in præſenti: nam ita cẽſendum eſt de illo, qui poſteriori tempore tollit fictionem per nobiliorem actum, & diſpoſitionem, ac ſi tunc cum eadem diſpoſitione ſacramentum accepiſſet.

A Atque in hunc modum explicata hæc ſententia, & pote[illegible] abſq; magna difficultate effugere vim ſuperioru[illegible] rationum, & nõ eſt dubium, quin potuerit Chriſtus Dominus hũc effectum, aut efficaciam ſacramenti inſtituere: totum enim hoc negotium ex illius inſtitutione pendet, quam coniecturis potius, quam firmo aliquo fundamento, inueſtigare poſſumus: & ideo vterque modus dicendi eſt probabilis: prior tamen videtur mihi veriſimilior, magiſq; conſentaneus communibus legibus ſacramentorum, & conuenienti prouidentiæ, ad quam expedit, vt maiorem fructum reportet, qui melius diſpoſitus ad ſacramentum accedit: & ideo, quod diſpoſitio ad effe- B ctum propria tantum ea ſit, quæ ſimul eſt diſpoſitio ad ipſum ſacramentum, dignamque ſuſceptionem, & reuerentiam eius.

Vterque modus probabilis, ſed prior probabilior.

Supereſt, reſpondeamus ad fundamenta aliarum opinionum; & ad rationem dubitandi in principio poſitam: ad quam breuiter dicitur ex principiis ſupra poſitis diſputando de ſacramentis in genere: ſacramentum, quando habet effectum recedente fictione, non conferre illum, vt inſtrumentum phyſicum, ſed Deum ſolum dare effectum ratione ſacramenti prius ſuſcepti: & hæc eſt facilior, & intelligibilior reſponſio, quam aliæ, quæ dari ſolent: neq; in ea eſt vllum inconueniens: quia neque eſt neceſſe, neque poſſibile, quod res, quæ, ſi exiſteret phyſice, C operaretur, etiam ſi non exiſtat, phyſicum influxum adhibeat: neque è conuerſo neceſſe eſt, vt ſacramentum, quod, cum iam non exiſtit, operatur tantum moraliter, & non phyſice, etiam cum exiſtit, & in ſubiecto non inuenit obicem, nõ operetur phyſice, ſed tantum moraliter: ſed potius conſentaneum rationi eſt, vt cauſa actu exiſtens maiorem efficaciam habeat, ſaltem in modo operandi: quę omnia in prędicto loco latius tractata ſunt. Atque hinc ſatis reſponſum eſt ad fundamentum primæ ſententiæ: negamus enim, abſque proprio effectu gratiæ ſacramentalis vere ac proprie ſaluari, quod ſacramentum habeat ſuum effectum recendente fictione, vt ſatis declaratum eſt.

Ad fundamẽta aliarũ opinionum.

D Ad confirmationem vero ibi adiunctam ex comparatione inter ſacramentum iam receptum, & poſtea ſuſcipiendum, quod non magis poſſit vnum habere effectum ex opere operato, quam aliud: aliqui cõcedunt proportionem; & affirmãt, effectum gratiæ, qui datur per contritionem in voto ſacramenti, attribuendum eſſe ipſi ſacramento tãquam proprię cauſæ morali, atque ita dici poſſe effectum ex opere operato reſpectu illius: nam huiuſmodi cauſalitas ex opere operato, cum latius pateat, quam cauſalitas phyſica, non requirit neceſſario actualem, & realem exiſtentiam cauſæ: poteſt ergo attribui ſacramento futuro, ſicut præterito. Sed hic dicẽdi modus, quamuis fortaſſe magis in verbis cõſiſtat, quam in re, mihi E non probatur, vt ſæpe in ſuperioribus tetigi: primo quidẽ, quia, ſi Baptiſmus in voto operaretur ex opere operato, ſicut dicitur cauſare gratiã, ita dici poſſet cauſare characterem, quia nõ eſt maior ratio de vno effectu, quã de alio: imo videtur eſſe maior ratio de charactere: quia eſt veluti potentia paſſiua ad omnia ſacramenta, & ad omnes effectus ex opere operato ſacramẽtorum: & ita inter effectus Baptiſmi eſt primus omnium. Secundo, quia, ſi poſt Baptiſmum in voto aliquis accipiat Baptiſmum in re, tũc recipit ex opere operato totam gratiam, quam hoc ſacramentum dare poteſt cum tali diſpoſitione: ergo ſignum eſt, prius non fuiſſe operatum ſacramentum ex opere operato: quia idem ſacramentum non confert ex opere operato duplicem effectum diſtinctum. Tertio, ra-

Reſponſio aliquorum.

Refellitur.

tio, ratio à priori eſſe videtur, quia in ipſis terminis videtur eſſe repugnantia, quod effectus detur ex opere operato, & tamē quod detur prius, quam opus fiat: quia in ipſiſmet verbis: *opus operatum*, includitur realis applicatio & effectio ipſius operis; cui talis effectus cōiunctus eſt ratione ipſius operis, re ipſa exhibiti, cui promiſſa eſt ſpecialis virtus, ſeu priuilegiū. Ex qua ratione clara eſt reſponſio ad prædictam confirmationem; negando ſimilitudinem: & ratio differentiæ non eſt poſita in reali & actuali exiſtentia, vt bene probat ratio ibi facta: ſed eſt in hoc poſita, quod ſacramentum præteritum iam ſemel fuit re ipſa ſuſceptum, & applicatum ſufficienter ad operādum, ratione ipſius operis iam operati: ſacramētum autem futurum nondum applicatum eſt, neq; operatum (vt ſic dicam) & ideo non poteſt habere effectum ex opere operato.

Ad fundamētum ſecundæ ſententiæ iam ſatis declaratum eſt, quæ ſit neceſſitas, ob quā oportet, dari ratione Baptiſmi ſpecialem effectum gratiæ, recedēte fictione. Petitur autem in vltima confirmatione ibi poſita (cætera enim omnia expedita iā ſunt) ſpecialis difficultas, nimirum ſi recedente fictione dat̄ aliqua, gratia ratione Baptiſmi: & aliqua ratione cōtritionis ſeu ſacramenti pœnitentiæ, quomodo poſſit hic effectus diuidi, & attribui huiuſmodi diuerſis cauſis: ſed quia hæc difficultas ſupponit aliqua in ſeq. ſect. tractanda: ideo in fine illius commodius explanabitur.

SECTIO V.

Quænam diſpoſitio ſufficiat ad tollendam fictionem, vt Baptiſmus ſuum effectum habere incipiat.

Tota difficultas eſt, an requiratur contritio, vel ſufficere poſſit attritio. Et ratio dubitandi eſt, quia, ſi in ipſa ſuſceptione ſacramenti adfuiſſet attritio, illa fuiſſet ſufficiēs ād fictionem tollendam: ergo etiam poſtea adhibita ad eūdem effectum valebit. In contrarium vero eſt, quia fictio nihil aliud fuit, quā peccatum: ergo tollere fictionem nihil aliud eſt, quā tollere peccatum: ſed attritio non ſufficit ad tollendum peccatū: ergo neq; ad tollēdam fictionē. Duobus modis contingere poteſt, vt ſupra vidimus, hominem eſſe fictum in ipſa ſuſceptione Baptiſmi: Vno modo abſq; actuali peccato ſacrilegę ſuſceptionis, vt ſi bona fide accedat, putans ſe eſſe attritum, non tamen ſit: aut, ſi inuincibiliter exiſtimet, non eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionem præter fidem, & voluntatem Baptiſmi. Secundo modo poteſt quis eſſe fictus, actualiter peccando, & ſacrilegium committendo in ipſamet ſuſceptione Baptiſmi: quia nimirū praua conſcientia ſciens, & videns, vel culpabiliter ignorās, ita accedit. Et vtroq; modo euenire poteſt, vt homo poſt Baptiſmum acceptum aliqua peccata mortalia commiſerit, aut quod nunquam poſtea mortaliter peccauerit.

Attritione ſufficiat ad tollendam fictionem.

Dico ergo primo. In eo, qui neq; in ſuſceptione Baptiſmi, nec poſt Baptiſmum ſuſceptū, mortaliter peccauit, ſed ex inculpabili ignorātia fictus acceſſit, ſufficit poſtea ſola attritio ad tollendam fictionē, & ad gratiam & remiſſionem peccatorum, ratione Baptiſmi obtinēdam. Hæc concluſio à fortiori colligitur ex authoribus ſtatim citandis; & eam apud me cōuincit ratio dubitādi in principio poſita: quia illa attritio antea ſufficeret: ergo & poſtea ſufficiet. Patet conſequentia, quia nullum nouum peccati impedimētum adiunctum eſt. Secundo, quia tollere fictionem, proprie ac formaliter non eſt tollere peccatū, vt falſo ſumebatur in ratione dubitandi poſteriori loco poſita: nā ablatio peccati potius eſt effectus Ba-

Sufficit attritio, quādo in Baptiſmi ſuſceptione, vel poſt Baptiſmum nō fuit peccatū.

A ptiſmi, quā diſpoſitio ad illum: igitur tollere fictionem in pręſenti ſolum eſt, tollere carentiam diſpoſitionis: quia in caſu, de quo agimus, tota fictio poſita fuit in carentia diſpoſitionis, & non in aliquo nouo peccato. Vel aliter; tollere diſpoſitionē eſt, retractare peccatum, quod prius non fuerat retractatum: ſed in caſu, de quo agimus, per ſolam attritionem ſufficiēter retractatur peccatum, quantū Baptiſmus poſtulat: & cōſequenter ponitur diſpoſitio, quā ſolam Baptiſmus per ſe requirit: ergo ſufficienter tollitur fictio: ergo ſacramentū habebit ſuum effectū, cum aliunde nullum peccati impedimētum interueniat, vt ſupponit. Tertio, quia in huiuſmodi homine non B eſt neceſſarium ſacramētum pœnitentiæ, cū ſupponantur omnia peccata anteceſſiſſe baptiſmum: ergo tollēda ſunt omnia virtute ſolius Baptiſmi: ergo tollentur cum diſpoſitione per ſe ſufficienti cum ſolo Baptiſmo. Deniq;, quoad hoc perinde operatur Baptiſmus antea receptus, ac ſi tunc reciperetur: nam eandem habitudinem habet ad omnia illa peccata, & ad illam diſpoſitionem, & ſemper de ſe eſt efficax, dum nouum obicē non inueniat. Neq; contra hanc concluſionē inuenio obiectionem alicuius mōmēti: nam quæ in principio tacta eſt, ſoluta iam eſt.

Circa concluſionem hanc videndus eſt Scotus, in 4. diſt. 4. quæſt. 5. Vbi tamen ſubobſcure loquitur, & nonnulla dicit, quæ mihi non omnino probantur: C dicit enim; quod ſi quis ante Baptiſmum habuit ſeptem mortalia peccata, & ad Baptiſmum acceſſit cū attritione ſex peccatorum, & ſine attritione ſeptimi, vel cum complacentia eius, tunc ad remouendam fictionem non indiget noua contritione, vel attritione priorum ſex peccatorum; indiget tamen pœnitentia, confeſſione, & ſatisfactione ſeptimi peccati, quod fuit cauſa fictionis, & cuiuſcunque alterius poſtea commiſſi. In qua doctrina, hęc vltima pars eſt vera, & cōſentanea concluſioni ſequenti: prima etiā eſt probabilis, & conformis priori noſtræ aſſertioni: nā ſupponimus poſſe aliquem habere verā attritionem aliquorum peccatorum, & non omnium, ſaltem propter propriam & ſpecificam turpitudinem D eorum, in qua non habent peccata mortalia neceſſariam connexionem, reſpectu interioris affectus, ſeu deteſtationis voluntatis: potuit ergo vere aliquis deteſtari ſex peccata, non deteſtando ſeptimum: ergo per affectum ad illa non poſuit obicem: ad tollendum ergo obicem ſeu fictionem, non erit neceſſaria noua attritio illorum ſex peccatorum.

Scotus.

Quod vero Scotus dicit de ſeptimo peccato nullo modo deteſtato (gratia enim exempli ſic loquimur: nā eadem ratio eſt de omnibus peccatis ante baptiſmum commiſſis, & non deteſtatis per verā attritionem) quod, inquam, Scotus inquit, ad tollendū huiuſmodi peccatum, eſſe neceſſariam contritionem, confeſſionē, & ſatisfactionem, mihi non placet: nam E conſequenter ſignificat, baptiſmum non habere efficaciam circa illud peccatū; nec delere illud, quoad culpam & omnem pœnam, etiam accedente hominis attritione, indicat etiam peccatum illud eſſe materiam pœnitentię: vnde declarat propoſitionem illam vniuerſalem, ſacramentum pœnitentiæ ſolum habere efficaciam ad tollēda peccata poſt baptiſmū commiſſa, intelligendam eſſe de peccatis, vel cōmiſſis poſt receptum baptiſmum, vel ita inhærentibus, vt de illis nec attritio, nec contritio fuerit in baptiſmo: quę omnia in rigore mihi videntur falſa: oportet enim diſtinguere inter peccatum ante baptiſmū commiſſum & non deteſtatū, quod fuit cauſa fictionis, & inter peccatum irreuerentiæ, ſeu ſacrilegii, ſi fortaſſe commiſſum fuit indigna ſuſceptione baptiſmi:

ptiſmi:Scotus enim de vtroq; loquit: eius tamē doctrina ſolum habet verum in peccato poſtremo, ſcilicet ſacrilegæ ſuſceptionis Baptiſmi, vt in 3. concluſione dicemus; non tamen in peccato ante Baptiſmū commiſſo & non deteſtato, vt ex aſſertione poſita colligitur, cui in hac parte cōtraria eſt doctrina Scoti. Probatur autem noſtra ſententia, quia omnino falſum eſt, peccata commiſſa ante Baptiſmum, quāuis poſt Baptiſmum inhæreāt ob defectum attritionis, eſſe materiam ſacramenti pœnitentiæ: nam illa nō cadunt ſub iuriſdictionem Eccleſiæ: ergo nec ſub pœnitentiæ ſacramentum, quod iuriſdictionem requirit. Itē peccata nō ſunt materia pœnitentiæ, prout habitu inhærent, ſed prout actu commiſſa ſunt: at vero peccata, prout commiſſa ante Baptiſmum, non pertinent ad ſacramentum pœnitentiæ: ergo quamuis poſtea habitualiter inhæreant poſt Baptiſmum, non propterea erūt materia ſacramenti pœnitentię. Tandem, hoc ſacramentum non habet efficaciā circa hominem, niſi vt iam inſignitum charactere Baptiſmali: ergo peccata commiſſa ante ſuſceptū hunc characterem; nō ſunt materia illius ſacramēti. Vnde Concilium Trid. ſeſſ. 14. c. 1. abſolute docet, ſacramētum pœnitentiæ inſtitutum eſſe ad remittenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, & reconciliandos fideles poſt Baptiſmum lapſos: & ca. 2. & ſequentibus eandem doctrinam ſæpe repetit.

Tridentinū.

Peccata ante Baptiſmum cōmiſſa non ſunt materia ſacramenti pœnitentiæ.

Ex hoc ergo principio colligitur (cum eodem Cōcilio, eadem ſeſſione cap. 5.) peccata ante Baptiſmum cōmiſſa, quamuis in Baptiſmo non ſint remiſſa, neq; vllo modo deteſtata, non eſſe poſtea neceſſario confitenda: quia nō ſunt materia illius ſacramēti: ſi ergo in ipſa ſuſceptione Baptiſmi nihil peccatū ſit, nihil oportebit confiteri eorum, quæ præceſſerunt: ſi vero nouum ſacrilegij peccatum cōmiſſum ſit propter fictionem, ortam fortaſſe ex complacentia alterius peccati prioris, aut ex carentia attritionis eius, ad ſummum confiteri oportebit, indigne ſuſcepiſſe Baptiſmum (vt dicetur cōcluſione tertia) nō tamen oportebit explicare peccatum non deteſtatum, cuius occaſione fictio fuit poſita: niſi fortaſſe aliquando id ſit neceſſarium ad explicandam circumſtantiam aliquam ipſius ſacrilegij mutantē ſpeciem, vel notabiliter aggrauantem, quod raro, aut nunquam poteſt cōtingere, & multo minus erit neceſſarium confiteri alia peccata ante Baptiſmum commiſſa, quamuis contrarium ſine fundamento doceat Paludanus loco allegato. Vnde infertur vlterius, illud ſeptimum peccatum (vt cum Scoto loquamur) ante Baptiſmum cōmiſſum, & in ipſo Baptiſmo nullo modo deteſtatum, per Baptiſmum remitti: nam in lege noua nullum peccatum mortale remittitur, niſi per ſacramentum Baptiſmi, aut pœnitentiæ in re, vel in voto: ſed illud peccatum non remittitur per ſacramentum pœnitentiæ, cum nō ſit materia eius, vt oſtenſum eſt: ergo remitti debet per ſacramentum Baptiſmi.

Ex quo vlterius cōcluditur, ad illius remiſſionem non eſſe neceſſariam contritionem, ſed attritionem per ſe ſufficere, id eſt, ſecluſis aliis extrinſecis impedimentis, & rationibus, de quibus in ſequentibus aſſertionibus dicendum eſt. Probatur: quia attritio eſt per ſe diſpoſitio ſufficiens cū Baptiſmo ad remiſſionem peccati: ſed peccatum illud tollitur per Baptiſmum: ergo ad hoc, per ſe loquendo, ſufficit attritio. Vnde tādem contra Scotum inferre poſſumus; nullam eſſe neceſſariam ſatisfactionem huiuſmodi peccati: quia, cum per Baptiſmū deleatur, ſimul quoad culpā, & quoad omnem pœnam, remittitur, ablato obice: quia Baptiſmus, recedēte fictione, incipit ha-

A bere effectum ſuum, nō ſolum, quoad remiſſionem culpæ, ſed etiam pœnæ, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt. Quocirca etiam ſi cōtingat, peccata ante Baptiſmum commiſſa, eſſe coniuncta cum aliis commiſſis poſt Baptiſmum, & recedente fictione, omnia deleri medio actu pœnitentiæ, qui per ſe non ſufficeret ad ſatisfactionem pro omni pœna: nihilominus priora peccata omnino delebuntur, quoad omnem pœnæ reatum, licet de poſterioribus maneat aliquis reatus pœnæ temporalis: quia in hoc reatu pœnę temporalis delendo non eſt neceſſaria connexio: ſed poteſt optime auferri reatus pœnæ temporalis reſpondens vni peccato, manēte reatu, qui alteri peccato reſpō- B det: ex hac ergo parte non eſt repugnantia: & alioqui Baptiſmus habet totum effectum ſuum, ſi ex parte ſubiecti non repugnet: delebit ergo omnino priora peccata, quamuis poſteriora non prorſus tollantur, quoad reatum pœnæ temporalis.

Dico ſecundo; Si poſt Baptiſmum ſuſceptum aliquod peccatum mortale commiſſum eſt, neceſſaria erit contritio ad tollendam fictionem, & recipiendum effectum Baptiſmi, ſiue in ipſa ſuſceptione denuo peccatū ſit, ſiue non. Loquor de contritione per ſe ac pręciſe conſiderando internam hominis diſpoſitionem, vt ſeparatam ab omni alio ſacramento: nā de hoc dicemus concluſione quarta. Hanc cōcluſionem ſignificat Scotus paulo antea citatus, & Paluda- C nus in 4. diſt. 4. q. 5. nu. 24. clarius Durandus, quæſt. 4. Soto, & alij. Et probatur ratione, quia illud peccatum, quod poſt Baptiſmum commiſſum eſt, nō poteſt per Baptiſmum deleri, vt ſupra dictum eſt, & cōſtat ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 10. & tota ſeſſ. 14. ergo non poteſt ſola attritio ſufficere ad illud peccatum tollendum: quia attritio per ſe non ſufficit ad tollendum peccatum, niſi cum aliquo ſacramento: hic autem non concurrit cum attritione Baptiſmus ad tollendum hoc peccatum, vt oſtenſum eſt; neq; etiam concurrit aliud ſacramentum, vt ſupponitur: non ergo ſatis eſt attritio, vt tollatur illud peccatum: ergo neq; etiam erit ſatis, vt tollatur fictio, & redeat effectus Baptiſmi. Probatur vltima hęc conſequentia, D quia non poteſt tolli vnum peccatum mortale ſine alio: & conſequenter nec dari poteſt effectus gratiæ baptiſmalis abſq; remiſſione peccatorum omnium mortalium, ſiue ante, ſiue poſt Baptiſmum commiſſa ſint. Et confirmatur hęc ratio, nam ſi quis poſt Baptiſmum digne ſuſceptum mortaliter peccet, licet poſtea atteratur, non ei ſatis erit, vt remiſſionem illius peccati conſequatur, ratione Baptiſmi prius ſuſcepti: quia Baptiſmus non habet efficaciam circa tale peccatum: ergo multo maiori ratione nō ſufficiet ſola attritio ad remittendum ſimile peccatum, ratione Baptiſmi prius indigne ſuſcepti: ergo neque etiam ſufficiet ad gratiam baptiſmalem, & remiſſionem aliorum peccatorum obtinendam.

Ad tollendā fictionem neceſſaria eſt contritio, ſi poſt Baptiſmum cōmiſſum eſt aliquod mortale.

Scotus. Palud. Durandus. Soto.

Tridentinū.

E Sed obiiciet aliquis cōtra poſitam cōcluſionem, & rationem eius, nam, licet Baptiſmus per ſe non ſit inſtitutus ad tollenda peccata poſt Baptiſmum commiſſa, tamen interdum neceſſe eſt, vt per accidens, & propter neceſſariam concomitantiam ea tollat, vt poſtea dicemus: quia nō poteſt vnum peccatum remitti ſine alio: & ideo, ſi peccata antecedētia Baptiſmum coniuncta ſunt cum peccatis poſtea ſubſecutis, vt illa tollantur, neceſſe eſt, hæc etiam concomitanter tolli: ergo hoc modo poteſt Baptiſmus tollere peccatum poſt ſe ſuſceptum, commiſſum: ſicut ſacramentum pœnitentię non eſt per ſe inſtitutum ad delenda peccata non confeſſa, vel propter obliuionem, vel propter aliam rationabilem cauſam: & tamen per concomitantiam illa delet: quia nō poſſunt

Obiectio.

tolli

tolli peccata confeſſa, quin alia etiam tollantur: ergo illa diſpoſitio, quæ ſufficit, vt Batpiſmus deleat peccata prius commiſſa, quæ per ſe, & ex propria inſtitutione remittit, nimirum attritio, ſufficiet etiam vt concomitanter deleat peccata, quæ cum illis inuenit coniuncta. Patet conſequentia; tum à ſimili ex adducto exemplo: nam, vt ſacramentum pœnitentiæ remittat peccata oblita, ſufficit attritio omnium peccatorum, quamuis non per ſe, & directe, ſed concomitanter illa remittat: tum ratione; quia ideo ſacramentum tollit cõcomitanter peccatum, quia dat gratiam, quæ ſimul neceſſario excludit omnia peccata mortalia: ergo ſacramentum, quod per ſe & vi ſua habet virtutem ad dandam gratiam homini attrito, ſtante attritione, ſemper dabit illam, neq; efficaciam eius impedire poterit quodcunq; peccatum, ſed potius ipſum concomitanter tolletur, cum voluntas ratione attritionis iam non ſit ad illud formaliter, aut virtualiter affecta.

Et confirmatur à fortiori, nam ſacramentum Euchariſtiæ (& idem eſt de aliis ſacramentis viuorum) quamuis non ſit per ſe inſtitutum ad delendum peccatum cum ſola attritione: nihilominus, intercedẽte bona fide, delet peccatum homini attrito propter virtutem, quam habet ad dandam gratiam, ad quam conſequitur neceſſario remiſſio peccati, ſaltem indirecte & per accidens, & non ſine habitudine ad ſacramentum pœnitentiæ, & cum voto illius: ergo ſimiliter Baptiſmus; quamuis non ſit inſtitutus per ſe ad tollẽdum peccatum commiſſum poſt ſuſceptionem eius, concomitanter delebit illud ex virtute, quam habet ad dandam gratiam homini attrito; indirecte tamen & per accidens, & cum voto ſacramẽti pœnitentiæ, reſpectu illius peccati, quod neceſſario poſtea confitendum eſt: non ergo eſt neceſſaria cõtritio ad hunc effectum: imo neq; alia bona fides, aut exiſtimatio contritionis videtur neceſſaria: quia hæc ſolum exigitur in Euchariſtia & aliis ſacramentis, ad excuſandum peccatum indignæ ſuſceptionis ſacramenti: hic autem nullum ſacramentum denuo ſuſcipiendum eſt; neq; reſpectu Baptiſmi id eſſet neceſſarium: quia per ſe ſolam attritionem poſtulat. Confirmatur ſecundo; quia ſi in eo caſu neceſſaria eſſet contritio ad tollendum obicem: ergo oportet etiam de peccatis ante baptiſmum commiſſis habere contritionem: ergo impediretur quodammodo effectus baptiſmi: quia non poſſet viuificare hominẽ, non prius per contritionem viuificatum, nec poſſet delere peccata non prius per contritionem deleta, quod ſupra diximus eſſe contra inſtitutionem baptiſmi. Hæc argumenta videntur facere probabilem ſententiam, quam eiuſmodi exiſtimauit Paludanus (*Paludanus.*) dicta quæſtione 5. numero 24. ſcilicet, in eo caſu ſufficere attritionem ad tollendam fictionem, dummodo includatur votum ſacramẽti pœnitentiæ, reſpectu talis peccati.

Reſponſio. Nihilominus tamen aſſertio poſita verior, eiuſq; ratio ſolidior videtur. Ad principalẽ ergo obiectionem reſpondetur, verum quidem eſſe, non poſſe per baptiſmum tolli peccata mortalia antecedentia baptiſmum, quin tollantur etiam ſequentia: dico tamen, ſolum baptiſmum prius ſuſceptum ad hoc non ſufficere, niſi iuuetur aliquo alio medio, quod per ſe & in genere ſuo ſufficiat ad delẽdum peccatum poſt baptiſmum commiſſum: huiuſmodi autem mediũ non eſt ſola attritio abſq; reali ſuſceptione ſacramẽti pœnitentiæ: erit ergo neceſſaria contritio. Ratio autem, ob quam baptiſmus non ſufficit abſque alio medio per ſe ſufficiente, eſt; quia nullum ſacramentum habet virtutem ad remittẽdum peccatum poſt

A ſuſceptionem ipſius ſacramenti commiſſum, neque directe, neq; indirecte, neq; vllo modo: non enim ad hoc ſunt vlla ratione inſtituta; neq; ad huiuſmodi effectum à Deo acceptantur: ſunt enim ſacramenta medicinæ curatiuæ præcedentium peccatorum, & præſeruatiuæ ſequentium, non tamen fuit conueniens, vt haberet etiam vim ad delenda peccata poſtea committenda: nam huiuſmodi medicinę non adhibentur, donec ægritudo inſit; neq; in aliquo alio ſacramento huiuſmodi effectus reperiri vnquã poteſt. Quamobrem non eſt ſimile, quod de ſacramẽto pœnitẽtię adducitur, reſpectu peccatorum oblitorũ, quæ indirecte remittit cum ſola attritione. Vt B enim omittam, non eſſe hoc certum, ſed ſatis dubiũ; tamen, eo conceſſo, nõ eſt ſimile: quia peccatũ oblitum ſupponitur iam commiſſum ante ſuſceptũ tale ſacramentum pœnitentiæ; & ideo habere poteſt efficaciam ad tollendum illud, ſaltem concomitanter: peccatum autem, de quo hic agimus, non erat commiſſum, quando baptiſmus ſuſceptus eſt. Atq; eadẽ reſponſio eſt ad exemplum adductum in confirmatione prima: nam Euchariſtia nõ facit ex attrito cõtritum, niſi reſpectu peccatorũ, quæ ante ſuſceptionem talis ſacramenti commiſſa fuerunt.

Ad ſecundam confirmationem Scotus ſupra ſignificat, ſufficere contritionem illius peccati, quod fuit occaſio fictionis, & ſubſequẽtium peccatorum: (*Scotus.*) C dico tamen, veram contritionem neceſſario extẽdi, ſaltem virtualiter, & implicite ad omnia peccata, vt ſequenti tomo latius tractandum eſt: & hoc ſenſu concedo ſequelam; nimirum neceſſariam eſſe contritionem vniuerſalem omnium peccatorum, etiam illorum, quæ baptiſmum anteceſſerunt, ſiue aliquorum attritio pręceſſerit, ſiue non: hoc enim nihil refert, vt bene Soto notauit: neq; hoc eſt inconueniẽs, (*Soto.*) aut repugnans inſtitutioni baptiſmi: quia eſt per accidens, ob neceſſariam connexionem omnium peccatorum mortalium in ordine ad ſuam remiſſionẽ, & gratiæ infuſionem. Nec vero in eo caſu baptiſmus ſupponit hominem viuum, priuſquam ipſum viuificet; nec peccatum deletum, priuſquam ipſum deleat: D ſed omnino ſimul baptiſmus iam applicatus adueniente contritione cum illa, dat primam gratiam, & remittit peccata, vt paulo inferius amplius explanabimus.

Dico tertio, Quando in ſuſceptione baptiſmi cõmittitur peccatũ mortale in ipſa actuali, & indigna ſuſceptione, tũc neceſſaria eſt contritio ad tollendã fictionem, & conſequẽdum effectum baptiſmi, etiã ſi poſt acceptum baptiſmum nullum aliud peccatũ mortale commiſſum ſit. Hęc cõcluſio eſt minus certa, quam præcedens: quia de illo peccato ſacrilegij, quod in ipſa ſuſceptione baptiſmi committitur, nõ immerito dubitari poteſt, an ſubſequatur baptiſmũ. (*Ad tollendã fictionẽ peccati cõmiſſi in ipſa ſuſceptione Baptiſmi requiritur cõtritio.*) Videtur enim potius antecedere, quia peccatũ poE tiſſimum in voluntate conſiſtit: voluntas autem ſic ſuſcipiẽdi baptiſmum antecedit ſuſceptionem eius: ergo illud peccatum antecedit Baptiſmum: ergo ſufficiet attritio eius, iuxta principia hactenus poſita. Vel certe, ſi dicatur peccatum illud durare vſque ad ipſam ſuſceptionem ſacramenti, reſponderi inprimis poterit, id eſſe verum de peccato exteriori: quod præciſe conſideratum non ſatis eſt; quia culpa formaliter eſt in voluntate & animo. De interiori autem volũtate actuali nõ eſt neceſſe, quod actu perſeueret vſque ad inſtans, in quo ſacramentum perficitur: imo, moraliter loquendo, frequentius fortaſſe non ita accidit, præſertim ſi verum eſt, requiri actualem aduertentiam malitiæ ad actualiter peccandum in interiori voluntate. Denique, vt verum ſit etiam inter-

internum peccatum actuale durare internum vſque ad conſummatam ſuſceptionem ſacramenti: inde tamen, ad ſummum, concluditur, illud peccatum eſſe concomitans Baptiſmum, non tamen eſſe conſequens ipſum: quia, finito Baptiſmo, finitur ſuſceptio eius: ergo finitur etiam peccatum ſacrilegij, quod ſolum in ipſa ſuſceptione committebatur: ergo ex vi talis peccati nulla ibi eſt culpa poſt Baptiſmum commiſſa: ergo neque eſt vlla ratio, propter quam ibi requiratur contritio: quia peccatum illud magis videtur numerandum inter ea, quę per ſe poſſunt per Baptiſmum tolli, quam inter alia: tum quia eſt idem numero peccatum, quod ante Baptiſmum inchoatum eſt, & vix ei additur aliqua malitia ob eam durationem: tum etiam, quia Baptiſmus habet efficaciam aduerſus omnia peccata, quæ in homine inuenit; inter quæ computandum eſt illud peccatum, quod Baptiſmum ipſum comitatur. Nihilominus aſſertio poſita eſt cõſentanea doctrinæ D. Thomæ hic art. 10. ad 2. vbi negat peccatum fictionis tolli per Baptiſmum, ſed per pœnitentiam: quod etiam indicat Auguſt. lib. 1. de Baptiſmo, c. 12. vbi ſignificat; fictionem debere tolli per confeſſionem, ſcilicet in re, vel in voto, quod in contritione includitur. Et idem ſignificant alij authores citati, neque vllus negat, neque negare poteſt, illud peccatum ſacrilegij eſſe materiam ſacramenti pœnitentiæ, & neceſſario confitendum. Ex quo principio aperte ſequitur, quamdiu peccatum illud in confeſſione non aperitur, vt per ſacramentum pœnitentiæ re ipſa applicatum deleatur, neceſſariam eſſe contritionem, vt poſſit deleri, & conſequenter, vt poſſit fictio tolli, & effectus Baptiſmi redire. Conſecutio probatur ex dictis; quia peccatum, quod per Baptiſmum non deletur, nec per aliud ſacramentum re ipſa applicatum, neceſſario requirit contritionem, vt deleri poſſit. Atque hinc ſimul redditur ratio à priori concluſionis, & ſatisfit rationi dubitandi propoſitæ: nam illud peccatum computatur inter ea, quæ Baptiſmum ſubſequuntur. Quod ita declaratur: quia Baptiſmus in ordine ad ſuſcipientem, & ad diſpoſitionem eius, prius natura infundit characterem, quam gratiam: tum quia ad imprimendum characterē nullam requirit diſpoſitionem, quam requirit ad gratiam: tum etiam, quia (vt ſupra dicebam) ſicut character baptiſmalis eſt potentia paſſiua ad alia ſacramenta, & eorum effectus: ita & ad effectum gratiæ baptiſmalis: igitur quando homo ponit obicem gratię baptiſmali per fictionem ſacrilegam, iam intelligitur inſignitus charactere baptiſmali: ergo tale peccatum, prout in re fit, eſt ab homine iam baptizato: quia eſt ab homine affecto charactere: & quia ſicut prius natura eſt, Baptiſmum eſſe, quam cauſare gratiam: ita prius natura eſt, Baptiſmum eſſe, quam actualiter illi ponere impedimentum, ne cauſet gratiam: ergo hoc peccatum vt ſic, eſt ab homine iam ſubiecto clauibus Eccleſiæ: per characterem enim ſubiicitur: eſt ergo materia pœnitentiæ: & ideo per contritionem neceſſario delendum eſt, quando ſacramentum pœnitentiæ non applicatur.

D. Thom. *Auguſt.*

Tandem, etiam ſi peccatum illud conſideretur, vt concomitans Baptiſmum, per ſe & ex intrinſeca ratione ſua habet, vt non poſſit per Baptiſmũ deleri, nec directe, nec cõcomitanter: quia, vt Diuus Thomas in prædicto ſecundo argumento tetigit, per ſe, & directe includit oppoſitionem repugnantem effectui Baptiſmi: quia directe, ac per ſe tollit neceſſariam diſpoſitionem ad illum, in quo eius malitia conſiſtit: non potuit autem Baptiſmus directe inſti- A tui ad tollendum hoc peccatum, cum potius ex ſua inſtitutione prærequirat ad ſuum effectum contrariam diſpoſitionem, ſine qua neque illud peccatum, neque aliud delere poteſt; & eadem ratione non poteſt illud tollere concomitanter, quia per illud impeditur, ne ſuum conferat effectum: ſi ergo hoc peccatum nullo modo poteſt per Baptiſmum tolli, ſupereſt, vt ſit neceſſaria contritio ad illud tollendum: hæc enim illatio ſatis eſt in ſuperioribus demonſtrata.

D. Thom.

Vnde ad rationem dubitandi poſitam facile patet reſpõſio: dico enim, hoc peccatum poſſe quidem in voluntate temporis duratione antecedere Baptiſmum, tamē vt ſic, non exiſtimo indigere alio remedio, ſed per Baptiſmum poſſe tolli, vt cõcludit ratio facta. Vnde, ſi mihi cõſtaret, aliquem eo tempore & inſtanti, quo baptizatus eſt, non actualiter peccaſſe, & priorem malam voluntatem continuaſſe, cenſerē, illi ſufficere attritionem, per ſe loquẽdo, illudq; peccatum per Baptiſmum eſſe remittendum, & non eſſe materiam confeſſionis: tamen huiuſmodi caſus non eſt admittendus in eo, qui ſciens & volens, & humano modo operans ſic baptizatur: & ideo ſemper indiget contritione, vel ſacramento pœnitentiæ ad huiuſmodi obicem tollendum.

Sed quæres, an hoc ſit ſpeciale in peccato ſacrilegij commiſſi in indigna ſuſceptione Baptiſmi, vel ſit C idem dicendum de quouis peccato actualiter cõcomitante Baptiſmum in ipſo tempore, & inſtãti, quo Baptiſmus perficitur. Videtur enim idem eſſe dicendum: in quam ſententiam poteſt referri Scotus diſt. 4. quęſt. 5. quem fere ſequitur Gabriel quæſt. 1. artic. 3. dub. 3. tamen Scotus non ſolum de peccato concomitante Baptiſmum, ſed etiam de antecedenti idem cēſet, ſi tale peccatum fuit cauſa fictionis, quod nobis ſupra non placuit: loquendo vero ſpecialiter de peccato concomitante, videtur in eo eſſe peculiaris ratio: quia iam eſt peccatũ hominis baptizati, & ſubiecti Eccleſiæ per characterem: ergo eſt peccatũ ſubiiciendum clauibus, non tantum ſub ratione fictionis, ſed vt eſt in tali ſpecie, v. g. moroſę delectationis, D vel odij, vel alterius ſimilis: ergo non poteſt tolli per ſolum Baptiſmum. Et confirmatur, quia tale peccatum, ratione ſuæ ſpecificæ malitiæ reddit indignam ſuſceptionem Baptiſmi, & ponit obicem effectui eius: vnde in illo peccato poteſt diſtingui duplex malitia; altera in propria ſpecie, verbi gratia, odij, vel turpis conſenſus: altera ſacrilegij; quatenus eſt cauſa indignæ ſuſceptionis: & hæc poſterior fundatur in priori, & eſt veluti circumſtantia illius: ergo, ſi ſub vna ratione iudicatur illud peccatum ordine naturæ poſterius charactere, & ſubiectum clauibus, & indigens contritione, idem eſt de illo dicendum ſub vtraque ratione.

An id ſit dicendum de ſacrilegio tãtum, non de quouis alio peccato.

Scotus. Gabriel.

Nihilominus D. Thomas artic. 10. ad 2. de fictione, ait, non remitti per Baptiſmum, ſed per pœnitētiam: de cæteris vero peccatis, ſiue præcedant, ſiue ſimul cum Baptiſmo exiſtant, per ipſum Baptiſmum remitti: & ita eum exponunt, & ſequuntur Caietanus, Soto, & alij Thomiſtæ, qui conſequenter aiunt, nõ eſſe neceſſarium, peccatum illud fictionis materialiter (vt ſic dicam) ſeu in propria ſpecie confiteri, ſed ſolum formaliter, ſeu ratione fictionis: ita vt ſit ſatis dicere, ſe indigne ac ficte recepiſſe Baptiſmum, nõ explicando, an illo eodem momento, quo baptizabatur, concupiſceret fœminam, aut odio haberet proximum, vel aliud ſimile peccatum commiſiſſet. Et huic ſententiæ fauet Auguſtinus libr. primo de Baptiſmo, capite duodecimo in fine, cuius verba D. Thomas refert. Atque hæc ſententia, ſpeculatiue loquendo,

Quid D. Th. ſentiat.

Caietanus, Soto.

Auguſt.

quendo, eſt ſatis veriſimilis, ac probabilis: & ratio differentiæ inter fictionẽ, vt fictio eſt, & quodlibet aliud peccatum actuale durans in eodem inſtanti, eſt de ſe ſufficiens ad fundandam rationem: quæ ex dictis reddi poteſt: quia ſola fictio formalis eſt, quæ directe opponitur Baptiſmo, & per ſe ex vi rationis ſuæ dicit actualem repugnantiam cum effectu illius, & ideo per ſe etiã eſt, vt Baptiſmus non habeat vim ad remittendum tale peccatum: reliqua vero peccata ex ſe non habent directe repugnare effectui Baptiſmi, & obicem illi ponere: ſed hoc per accidens cõtingit ex ſola concomitantia temporis. Vnde Baptiſmus non habet ex vi ſua, vt non tollat huiuſmodi peccata, ſed ſolum per accidẽs ex actuali indiſpoſitione volũtatis. Vnde etiam fit, vt alia peccata mere concomitanter ſe habeant ad Baptiſmum, & ad effectum eius, vel carentiam illius, ne ſint poſteriora illo, ordine naturæ; quia nullam rationem cauſæ, aut effectus habẽt reſpectu illius: at vero fictio formaliter ſub ratione ſacrilegij & obicis Baptiſmi, quoad effectum eius ex natura ſua ſupponit Baptiſmum. Nec refert, quod malitia fictionis, ſeu ſacrilegij fundetur aliquo modo in alio actuali peccato, vt tale eſt in ſua ſpecie: quia recte poteſt intelligi, fundamentum eſſe prius: id vero, quod in eo fundatur, eſſe poſterius: ſicut etiã poteſt actualis & formalis fictio fundari in ſolo peccato præterito, & non retractato, ſeu in macula peccati, & carentia attritionis, quæ tũc nõ eſt nouum peccatum actuale, diſtinctum ab ipſo ſacrilegio, ſeu formali fictione. Vnde intelligitur, malitiam ſacrilegij ſeu fictionis nõ eſſe proprie circumſtantiam alterius peccati, quod ſimul concurrit cum Baptiſmo, v.g. infidelitatis, aut odij, &c. Sed vel neutrum eſſe circumſtantiam alterius, ſed vtrumq; eſſe ſimul tempore, vel potius ipſum peccatum infidelitatis, vel odij, aut aliud ſimile eſſe circumſtãtiam ex parte perſonæ operantis, ex qua manat aliud peccatum ſacrilegij; quod in hoc conſiſtit, quod perſona carens debita diſpoſitione, voluntarie recipit ſacramentum: inde enim fit, vt indigne accipiat, tanto magis, quanto non ſolum habet carentiam diſpoſitionis, ſed etiam prauam diſpoſitionem contrariã; quę quidem praua diſpoſitio ſecundum ſe, ſeu prout tale peccatum, nullam habet habitudinem ad Baptiſmum, neq; vllum ordinem cum illo: peccatum vero ſacrilegij inde ſubſecutum, directe opponitur Baptiſmo, & effectui eius. Eſt ergo veriſimilis hęc opinio. Dixi autem, ſpeculatiue eſſe probabilem, quia moraliter vix poteſt ad praxim reduci: nam vix eſt moraliter credibile, vt aliquis duret in aliquo actuali conſenſu prauo, toto tempore, quo perficitur Baptiſmus, vſque ad inſtans, in quo conſummatur Baptiſmus intrinſece, quin etiam poſt Baptiſmum perfectum in eodem actu aliquo tempore duret: ſed in caſu, de quo agimus, peccatum illud durat intrinſece vſq; ad inſtans perfectiuum Baptiſmi: ſic enim intelligenda ſunt omnia dicta, vt per ſe conſtat: ergo, moraliter loquendo, tale peccatum durabit aliquo tempore poſt Baptiſmum: tunc autem inter peccata poſt Baptiſmum commiſſa computandum eſt; quia iam non eſt tantum præcedens, vel concomitãs, ſed etiam ſubſequens: & ideo ſubiectum iam eſt clauibus Eccleſię, & extra ſphæram (vt ſic dicam) ſeu efficaciam Baptiſmi: ergo ſaltem ratione huius moralis periculi, ſeu dubij oportebit huiuſmodi peccatum confiteri, atq; de illo conteri.

Dico quarto, Si is, qui ficte Baptiſmum accepit, poſtea actualiter confiteatur, & ſacramẽtum pœnitentiæ accipiat, ſufficiet illi attritio ad tollendum obicem, etiam ſi & in ipſa fictione peccauerit, & poſt
A fictionem multa peccata commiſerit. Concluſio eſt certa & communis omnium, qui tenent, pœnitentię ſacramentum facere hominem de attrito contritũ: nam hoc ſuppoſito, attritio illa omnium peccatorũ coniuncta cum præcedenti ſacramento Baptiſmi, & cum præſenti ſacramento pœnitentiæ reſpectu omnium habet vim contritionis. Item quia vtrumq; ſacramẽtum habet tunc diſpoſitionem ſibi proportionatam ad effectũ, qui ſibi poteſt attribui, ſeu reſpõdere: ergo vtrumq; delebit per ſe, & directe peccata, quæ ſibi ſubiiciuntur: ergo nihil iam tunc eſt, quod poſſit Baptiſmi effectum impedire: non enim impedient peccata præcedentia Baptiſmũ: quia ipſe
B poteſt illa delere ſuppoſita attritione, ſi nõ ſit aliũde impedimentum; neq; etiam impedient poſteriora peccata: quia adeſt ſacramentum pœnitentiæ, quod poteſt illa delere ſuppoſita etiam attritione. Atq; ex hac ratione infero, idem eſſe quandocunq; cum huiuſmodi attritione coniungitur quodlibet aliud ſacramẽtum bona fide ſuſceptum, nam (vt ſuppono) quodlibet poteſt facere ex attrito contritum, intercedente bona fide.

Attritio cum ſacramento pœnitentiæ ſufficit ad tollendam fictionẽ etiamſi in ſuſceptione, & poſt ſuſceptionem Baptiſmi peccatũ fuerit.

Sed ſuperſunt circa hanc cõcluſionem duo dubia explicãda. Primum eſt, quæ gratia detur huiuſmodi homini attrito, ratione vtriuſq; ſacramẽti Baptiſmi, ſcilicet pręteriti, & præſentis pœnitentiæ: ponamus enim illam attritionem eſſe vt quatuor: inquirimus
C ergo, an per vtrumq; ſacramentũ detur tanta gratia ſimul, & in eodem inſtanti, quanta diuerſis temporibus daretur, ſi vtrumq; ſacramentum ſuo tempore effectum ſuum cõtuliſſet, aut (quod idem eſt) ſi Baptiſmus cum ſimili attritione, vt quatuor receptus fuiſſet: nam iuxta doctrinam traditã videtur ita eſſe affirmandum: nam inprimis non eſt, cur ſacramentum pœnitentiæ non conferat integre ſuum effectũ gratiæ, quem conferre poteſt in ſubiecto ſic diſpoſito: nam actu exiſtit, & actu inuenit talem diſpoſitionem in ſubiecto, quando actu ita operatur: Aliunde vero probabiliter dictum eſt ſupra, Baptiſmum ita operari, recedente fictione, ac ſi eſſet receptus cum illa diſpoſitione, per quam tollitur fictio: ergo dabi-
D tur ſimul tota illa gratia, quæ vtriq; ſacramento reſpondet. In cõtrarium vero eſt, quia huiuſmodi homo nõ eſt tam bene diſpoſitus ad effectum vtriuſq; ſacramẽti per illum vnicum actum attritionis, quãtum fuiſſet per duos actus ſimiles & æquales, ſi cum vno prius Baptiſmum recepiſſet, & cum alio poſtea pœnitentiam: ergo non recipit æqualem effectũ per vtrumq; ſacramẽtum. Probatur conſequentia, quia quodlibet ſacramentũ maiorem effectũ confert homini melius diſpoſito: ergo ſimiliter duo ſacramẽta, quę ſimul operantur, fortius operabuntur cum meliori diſpoſitione. Primum autem antecedens probatur, quia non ſola intenſio, ſed etiam multitudo actuum cõducit ad meliorem diſpoſitionem mora-
E lem: nam ſi confert ad meritum, cur non ad rationẽ diſpoſitionis? Item, quia ille, qui plures actus efficit, aliquid amplius ex parte ſua pręſtat: vnde plus etiam ſatisfacit per duas attritiones, quam per vnã. Et cõfirmatur, nam alias ille, qui ficte ſuſcipit ſacramentum plus peccando, & minus laborando, ſeu minus ſtudioſe operando, maiorem gratiam conſequeretur; quod non videtur eſſe rationi conſentaneum.

Dubium. *Ratio dubitandi.*

Res certe videtur dubia; mihi tamẽ inprimis certum eſt, plus gratiæ dari per illa duo ſacramenta ſimul concurrentia, quam detur per ſingula cum eadem attritione: quia vnumquodq; habet ſuum proprium effectum: neque vnius cauſalitas impedit, aut minuit cauſalitatem alterius: cur enim ſeſe impedirent, cum effectus eorum inter ſe non ſint repugnã-

Reſponſio.

tes,& in ſubiecto ſit ſufficiens capacitas ad vtrumq; A ſimul recipiendum? Deinde nō dubito, quin ſacramētum pœnitentię det totum gratiæ effectum, quē poteſt dare homini ſic diſpoſito per attritionem vt quatuor: quia ſupponimus, hoc ſacramentum recipi cum tali diſpoſitione: nihil ergo illi deeſt, quo minus tota virtute operetur in ſubiectum ſic diſpoſitum: quoniam, & realiter exiſtens operatur, & determinatur in actione ſua ab actuali diſpoſitione ſubiecti. Neque enim poteſt ad hunc effectum minuēdum referre, quod quis prius ficte receperit Baptiſmum, & nondum fuerit effectum illius conſecutus; aut quod poſtmodum plurima peccata multiplicauerit. Ita enim in ſuperioribus oſtendimus, eādem attritionem eiuſdem perfectionis abſolutæ ad B æqualem effectum præparare hominem, ſiue plura, ſiue pauciora peccata in eo præceſſerint; cum ergo fictio ſit vnū ex his peccatis, quod illud præceſſerit, & cum illo alia multa, non minuit valorem huius diſpoſitionis, & conſequenter neque effectum: & eadem ratione nihil obſtabit, quod effectus Baptiſmi nō fuerit antea datus: tum quia ſatis eſt, quod poſſit ſimul dari; tum etiā, quia, licet eſſet prius receptus, & per peccatū amiſſus, nihilominus pœnitētia poſſet habere ſuum effectum integrum: ergo eundem habere poterit, etiam ſi Baptiſmi effectus nunquam fuerit antea receptus. Deniq; nulla ratio eſt, ob quā præſens effectus pœnitentiæ pendeat ex pręcedente C effectu Baptiſmi, habet ergo tunc ſacramētum pœnitentiæ totum gratiæ effectum, quem habere poteſt in homine ſic attrito.

Tertio de ſacramento Baptiſmi, ſi teneamus, tantundem operari, recedente fictione, quantum cum ſimili diſpoſitione operaretur actu exiſtens: conſequenter dicendum erit, etiam ipſum dare totum effectum gratiæ, quem dare poteſt homini ſic attrito, quia reuera concurrunt ibi omnia neceſſaria ad illum effectum. Neq; enim mihi probatur, quod video ab aliquo excogitari poſſe; nimirum illam attritionē, licet in ſe vna ſit & æqualis ſimili attritioni vt quatuor: tamē hoc ipſo, quod diſponit ſimul ad duo ſacramēta, reputari moraliter minorem diſpoſitio- D nem ad ſingula, quam ſi ad vnum tantum diſponeret: nam ſi hoc eſſet verum, etiam effectus ſacramenti pœnitentiæ eſſet minuendus, quod non videtur certe probabile. Item ſi fingamus, aliquem ſimul & eodem tempore recipere duo ſacramenta, v. g. Euchariſtiam, & Extremam vnctionem, quamuis vnico deuotionis actu ad vtrumque ſe præpararet, plenum vtriuſq; effectum reciperet, non minus, quam ſi ſigillatim diuerſis temporibus illa ſacramenta acciperet cum æquali deuotione. Quare ad rationem in contrarium dicendum erit, multitudinem actuū eſſe quodammodo accidētalem, quando in reliquis eſt perfectio æqualis, & illa pluralitas actuum ſolum requiritur propter temporis diuerſitatem. Si autem E teneamus, Baptiſmum, recedēte fictione, ſolum cōferre minimam gratiam, quam poteſt dare homini, neq; ponenti obicem, neque ſe poſitiue præparanti ad ſacramentum ſuſcipiendum, hoc modo expeditior, & veriſimilior erit reſponſio, ſcilicet huiuſmodi gradum gratiæ dari tunc, ratione Baptiſmi homini ſic attrito, & conſequenter per vtrumq; ſacramētum ſimul minorem gratiam dari cum attritione vt quatuor, quam ſi vtrumq; ſacramentum receptum fuiſſet cum ſimili attritione: quia tunc Baptiſmus maiorem gratiam dediſſet, quia determinaretur à diſpoſitione, & attritione præſenti ad tantum effectum: in caſu vero, de quo agimus, attritio illa non concurrit, vt diſpoſitio ad Baptiſmum, determinans

Probabilius reſpondetur ad dubium.

effectum eius, ſicut cōcurrit cum ſacramento pœnitentiæ, ſed ſolum, vt remouens prohibens. Atq; hic poſterior modus dicendi mihi maxime probatur.

Dubium.

Secundum dubium eſt: Quomodo hic effectus gratiæ diuidēdus ſit inter hæc duo ſacramenta: neutrum enim videtur poſſe totum hunc gratiæ effectū prebere: nam, vt dixi, maior eſt, quam poſſit fieri per ſingula illa ſacramenta. Aliunde vero dici etiam nō poteſt, quoſdam gradus illius gratiæ fieri ab vno ſacramento, & alios ab altero: quia neq; deſignari, aut diuidi poterunt hi gradus, neque eſt vlla ratio, cur hi potius, quam illi fiant ab alterutro ſacramento. Dices, priores gradus fieri à ſacramento Baptiſmi, quia Baptiſmus eſt primus omnium ſacramentorum: & ita gratia baptiſmalis eſſe debet prima omnium. Sed cōtra hoc eſt inprimis, quod, licet Baptiſmus ſit primus, ratione characteris, non eſt tamen neceſſe, vt quoad effectum gratiæ ſanctificantis intelligatur ordine naturę præcedere: alias, quoties homo lapſus per pœnitentiam reparatur, & primam gratiam recipit, deberet præintelligi ordine naturæ, vt recuperās gratiam baptiſmalem, in qua reliqui gradus gratiæ fundentur, quod valde friuolum eſt. Deinde, & maxime, quia quilibet gradus gratiæ ſufficit ad expellenda omnia peccata mortalia: non poteſt autem Baptiſmus in caſu, de quo agimus, expellere omnia peccata, nimirum peccatum fictionis, & alia ſubinde commiſſa: ergo nec poteſt ſolus efficere vel minimū gradum gratiæ. Vnde etiam videtur dici non poſſe, totam illam gratiam fieri ab illis ſacramētis, vt à cauſa partiali: tum quia ſacramētum ex inſtitutione ſua non habet, quod ſit cauſa partialis tantæ gratiæ, ſed quod ſit in ſuo genere integra cauſa inſtrumentalis minoris gratiæ ſibi proportionatæ: tum maxime, quia quodlibet illorum ſacramentorum per ſe, ac propria & integra virtute remittit peccatum mortale ſibi correſpondens: ergo ſimili modo infundit aliquem gradum gratię, per quem tale peccatum tollatur, quia peccatum nō tollitur, niſi per gratiam. Antecedens patet ex inſtitutione horum ſacramentorum, & ex communi modo loquendi Theologorū dicentiū, peccatum originale remitti per Baptiſmū: peccatum autem fictionis per pœnitentiam, &c.

Reſponſio.

Reſpondeo, non poſſe conuenienter dici, quoſdā gradus gratiæ fieri tunc ab vno ſacramento: quoſdā vero ab alio: neque etiam totam illam gratiam fieri ab vno ſacramento, vt ab inſtrumento totali, altero nihil efficiente, vt ſatis conuincunt rationes factæ. Quare dicendum eſt, quod vltimo loco eſt poſitum, ſcilicet illa duo ſacramenta concurrere per modum vnius agentis integri ad illam gratiam producendam: ita vt mutuo ſe iuuent & totus effectus ſit à ſingulis, à neutro tamē independenter ab alio: ſed cum neceſſaria dependentia ab vtroq; ſimul, ſiue illa dependentia tota ſit phyſica, ſiue moralis, ſiue ex vtraque mixta: parum enim refert. Neque hoc erit contra, vel præter inſtitutionem talium ſacramentorū: nam ſingula ſacramenta habent ex inſtitutione ſua virtutem ad præſtandum ſuum effectum gratiæ, vel per ſe ſolum, ſi nullum adſit impedimentum, vel ſimul cum alio ſacramēto, ſi occaſio vel neceſſitas ſubiecti id requirat: & tunc conſequenter habent alia ſacramēta ex inſtitutione ſua, vt ſeſe poſſint iuuare, & cooperari ad ſuos effectus, iuxta ſubiecti capacitatem, vel neceſſitatem. Atq; hinc etiam fit, vt, licet vnumquodque illorum ſacramentorum directe ac per ſe remittat quædam peccata, in quorum remedium eſt inſtitutum: tamen de facto in eo caſu neutrum eorum remittat aliqua peccata directe, quin concomitanter remittat aliqua omnia eodem genere cau-

re cauſalitatis, ſeu partialis inſtrumenti propter rationem factam, quod omnia hæc peccata ſunt connexa, quoad remiſſionem: & hæc videtur eſſe communis ſententia Theologorum, vt videre licet in Scoto, Paludano, Gabriele, Soto, & aliis ſupra citatis.

Scotus. Palud. Gabriel. Soto.

SECTIO VI.

Vtrùm habere effectum recedente fictione ſit proprium ſacramenti Baptiſmi.

HÆc quæſtio attingit materiam aliorum ſacramentorum, & ideo breuiſſime hic expedienda eſt, quantum huius loci neceſſitas poſtulat, vt ea cõpleamus, quæ ſupra diſput. 8: ſect. 3. huc remiſimus. B Prima ſententia eſt, hoc eſſe proprium ſacramenti Baptiſmi. Hanc tenet Soto diſt. 6. quæſt. 1. ar. 8. Fundari poteſt primo, quia ratio & neceſſitas Baptiſmi eſt in hac parte ſingularis: quia, & eſt ſacramentum, quod iterari non poteſt, & cuius effectus eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem: quæ duo non reperientur ſimul conuenire alicui aliorum ſacramentorum. Ex his autem duabus proprietatibus ſimul ſumptis oritur neceſſitas, ob quam redit effectus Baptiſmi recedente fictione: ergo non eſt, cur hoc alteri ſacramento tribuatur, quia, ſi iterari poteſt, ſubſequens ſacramentum ſufficiet ad effectum: & ita non oportebit, vt ſacramentum prius ficte ſuſceptum operetur: ſi autem iterari non poteſt, tamen non eſt ſacramentum neceſſarium ad ſalutem, neq; eius effectus erit neceſſarius: ergo neq; oportebit dari, recedente fictione. Secundo argumentatur Soto, quia Baptiſmus ſingulari modo eſt opus Dei, quod nec claues Eccleſię requirit, neq; diſpoſitionem in ſuſcipiente, per ſe loquendo: nam inſtitutum eſt ad remedium originalis peccati, & ad pleniſſimam indulgentiam, & regenerationem filiorum Dei; & ob hæc omnia, illi eſt conceſſa hæc ſingularis prærogatiua. Tertio, quia Auguſtinus ſoli Baptiſmo tribuit hoc priuilegium: non eſt ergo extendendum: cum neq; in ſcriptura ſacra, neq; in ſanctis Patribus habeamus fundamentum. Vnde nec D. Tho. in tota hac tertia parte alteri ſacramẽto tribuit hanc gratiam. Nihilominus contraria opinio probabilior eſt, quæ breui inductione ſic declaratur. Primo enim veriſimilius eſt omnia ſacramenta imprimentia characterem conferre hunc effectum: ita ſentit D. Thom. in 4. diſt. 4. q. 3. art. 2. quæſtiunc. 3. ad 3. & ibi Paludanus quæſt. 5. art. 4. & alij, quos refert, & ſequitur Couarruuias in c. Alma mater, 1. par. §. 4. nu. 13. Et poteſt probari ratione D. Th. hic fundata in charactere, nam licet ipſe loquatur de charactere baptiſmali: tamen ratio poteſt proportionaliter applicari: nam etiam, qui ordinatur, recipit characterem, quaſi formam, qua cõſtituitur ſacerdos, ad quam cõſequitur gratia neceſſaria ad illud munus conuenienter peragendum: ſed omnis forma, remoto impedimento, conſequitur ſuum effectum, ſeu proprietatem ſibi conſentaneã, & connaturalem: neq; in hoc opus gratiæ eſt minus efficax, quam opus naturę. Atq; eadem proportione poteſt formari ratio de charactere Confirmationis. Sed quia hæc ratio nõ eſt in rigore metaphyſico intelligenda: nam vt Durandus obiicit, character non eſt forma, aut diſpoſitio neceſſitans ad gratiam, remoto obice; ideo moraliter ſic explicanda eſt. Nam hæc ſacramenta conſtituunt hominem in quodam ſtatu, à quo retrocedere non poteſt: quia character, quem imprimunt, inamiſſibilis eſt: ergo conueniẽs inſtitutio eorum poſtulat, vt ea gratia, quę ex diuina inſtitutione annexa eſt huic characteri, ſemper detur, quoties ex parte hominis non fuerit impedimẽ-

1. Sententia Soto.

Auguſt.

D. Thom.

Sacramenta, quæ imprimunt characterẽ, habent ſuum effectũ recedente fictione. D. Thom. Paludanus. Couarruuias.

Durandus.

A tum, & cõſequenter, quod reuiuiſcat, etiãſi in principio per fictionem impedita fuerit: probatur cõſequentia; quia hæc gratia, vt detur per ſacramẽta, ordinatur ad bonum vſum ipſius characteris, ſeu illius muneris, ad quod homo per characterem deſtinatur: ergo non fuit expediens, vt homo propter peccatum commiſſum in ſuſceptione talis ſacramenti perpetuo priuaretur ea gratia: alioqui oportuiſſet, vel quod tale ſacramentum eſſet iterabile, vt poſſet illa gratia obtineri, vel certe, vt eſſet aliquod aliud remedium ad illam obtinẽdam, ne homo perpetuo priuaretur auxiliis debitis, ratione ſacramẽti ad huiuſmodi opus, vel miniſterium efficiendum. Vnde hæc ratio immediate procedit de gratia ſacramentali, ſeu auxiliante; tamen conſequenter etiam probat de gratia ſanctificante, quæ per ſacramentum datur: tum quia hæc etiam iuuat, vt opus, ad quod ordinatur ſacramentum, ſancte & digne perficiatur: tum etiam, quia per ſacramẽta non datur gratia auxiliãs, ſeu ſacramentalis, niſi vt coniuncta, & quaſi radicata in aliqua gratia habituali.

Neq; contra hanc cõcluſionem procedunt fundamenta primæ ſententiæ: nam prima ratio ſolum probat, in his ſacramentis non eſſe tantam neceſſitatem, quanta eſt in Baptiſmo: non tamen non eſſe ſufficientem rationem, & neceſſitatem, eo modo, quo dicitur moraliter neceſſarium, quod eſt valde C vtile, vel conueniens: nam licet gratia horum ſacramentorum non ſit ad ſalutẽ ſimpliciter neceſſaria; tamen ad finem horũ ſacramentorum eſt quodammodo neceſſaria moraliter prędicto neceſſitatis modo: ſecunda vero ratio nullius eſt momenti, quia nihil probat eorum, quæ aſſumit: tertia etiam eſt ineſficax; quia ſolum fundatur in authoritate negatiua Auguſtini, at quamuis Auguſtinus hoc non dixerit, non tamen negauit; & ex doctrina eius de Baptiſmo poteſt hæc amplificatio probabiliter colligi.

Secundo hinc infero, idem dicendum eſſe de ſacramentis Matrimonij, & Extremæ vnctionis, quatenus aliquo modo iterari nõ poſſunt. Matrimoniũ enim nõ poteſt iterari viuente coniuge per ſe loquẽ- D do; & alioqui conſtituit hominem in eo ſtatu, in quo valde indiget gratiã ſacramentali illius ſacramenti: nõ ergo expedit, vt homo perpetuo careat hac gratia propter priorem fictionem; ſed magis eſt conſentaneum virtuti tanti ſacramenti, vt ſicut de ſe conſtituit hominem in ſtatu perpetuo & immutabili, viuente vtroque coniuge: ita de ſe ſemper ſufficiat ad dandam gratiam conuenientem illi ſtatui, ſi homo non ponat obicem: ergo propter hanc cauſam redibit effectus huius ſacramenti, recedente fictione; alioqui oporteret illud iterari, ſaltem propter hanc gratiam conſequendam. Similis ratio formari poteſt de Extrema vnctione: eſt enim hoc ſacramẽtum initerabile in eadem ęgritudine, eodemque E ſtatu illius: & ordinatur præcipue ad præparandum hominem ad exitum huius vitæ, vt & coram Deo purior egrediat, & omnes difficultates vincat, quæ in illo articulo occurrere ſolent. Conſtituamus ergo hominem morti proximum, qui hoc ſacramẽtum ficte recipit, & deinde magis ac magis morti appropinquat: cur ergo hunc priuabimus omni ſpe, ac remedio conſequendi gratiam, & ſubſidia huius ſacramenti tam neceſſaria in tam graui negotio, tamque arduo periculo? Certe, ſi homo per pœnitentiã remouendo fictionem non poſſet ſuſcepto ſacramento iuuari, ſine cauſa eſſet ita inſtitutum hoc ſacramentum, vt non poſſit in huiuſmodi euentu iternm digne ſuſcipi, ad fruendum eius gratia, & auxiliis: in his ergo ſacramentis, quatenus participant

Matrimoniũ & Extrema vnctio tribuunt ſuum effectum, recedente fictione.

initerabilitatem Baptiſmi, & quandam moralem neceſſitatem ſuæ gratiæ ad fines ſuos obtinendos, veriſimile eſt, habere ſuos effectus, recedente fictione.

Obiectio.

Dices; ergo ſi eo tempore, quo durat propria neceſſitas talis effectus, & pro quo iterari non poſſunt, non tollatur fictio, etiam ſi poſtea tollatur, non dabit effectum: vt, verbi cauſa, gratia ſacramenti matrimonij neceſſaria eſt durante matrimonio, & pro eo etiam tempore iterari non poteſt illud ſacramentum; finge ergo, aliquem recepiſſe illud ſacramentum ficte, & non abſtuliſſe fictionem toto tempore, quo durauit matrimonium: poſtea vero mortuo altero coniuge egiſſe pœnitentiam; videtur ergo ſequi tunc in huiuſmodi homine non redire effectum prioris ſacramenti: quia iam in eo non eſt ſimpliciter initerabile tale ſacramentum; & quia in eo iam ceſſauit illa neceſſitas; neque illi homini danda eſt amplius gratia auxilians ſacramentalis matrimonij: quia iam deſiit eſſe in tali ſtatu cõſtitutus. Idem fingi poteſt in extrema vnctione, ſi quis ſacramentum illud ficte accipiat, nec veram pœnitẽtiam agat, durante illa ægritudine: poſtea vero ſanitatem recuperet, eumq; pœniteat, &c.

Reſponſio.

Reſpondetur, non eſſe inconueniens hoc totum concedere, quia coniectura videtur ſatis probabilis; & ſaltem videtur oſtendere rationem à nobis factam ex quadam neceſſitate, & initerabilitate horum ſacramentorum deſumptam, non procedere in prædictis caſibus; ac proinde ſaltem hoc titulo non oportere, vt tunc reuiuiſcat effectus eorum: an vero alio titulo id affirmari poſſit, conſtabit ex dicendis in vltimo puncto. Poſſet etiam reſponderi, negando ſequelam; quia aliud eſt, conſiderare rationem inſtitutionis, aliud inſtitutionem ipſam: ratio ergo ob quam inſtitutum eſt, vt hæc ſacramenta habeant ſuum effectum, recedente fictione, eſt illa, quæ tacta eſt: inſtitutio autem, abſolute facta eſt. Vnde non oportet, vt in quocunque caſu particulari contingat, rationem illam, ſeu neceſſitatem ceſſare, eo ipſo ceſſet effectus ſacramenti. Sicut enim in materia de legibus dici ſolet, ceſſante in particulari fine vel ratione legis tantum negatiue, non ceſſare legis obligationem: quia lex eſt vniuerſalis regula, quę non excipit, neque conſiderat huiuſmodi particulares euentus, qui ſunt per accidens: ita in præſenti dicere poſſumus, inſtitutionem hanc eſſe veluti legem quandam, quæ ſemper habet ſuam vim & efficaciam, quamuis in particulari ceſſet eius ratio, ſeu neceſſitas.

Redit effectus Pœnitentiæ recedente fictione. D.Thom. Durandus. Palud.

Tertio, de ſacramento pœnitentiæ (ſi aliquando poteſt dari informe, ita vt verum ſacramentum ficte recipiatur) veriſimilius eſt, illud habere effectũ, recedente fictione, quod docuit aperte Diuus Thomas loco ſupra citato ex 4. d. 17. & Durandus ibi quæſt.13. diſtin. 4. q. 4. & Paludanus diſtinct. 14. q. 1. art. 3. & ratio eſt fere eadem, quæ de Baptiſmo, quoad hoc, quod ſicut peccata mortalia ante Baptiſmum commiſſa non poſſunt, niſi per Baptiſmum, remitti: ita peccata mortalia poſtea commiſſa non poſſunt remitti, niſi per aliquod ſacramentum confeſſionis. Ex quo certo principio ſic argumentor; peccatum mortale ficte confeſſum remitti poſtea poteſt per contritionem, & non in voto alterius confeſſionis eiuſdem peccati; quia non tenetur homo illud iterũ confiteri; vnde, ſtante contritione, poteſt habere propoſitum formale nunquam amplius confitendi illud peccatum: ergo remittitur tale peccatum per ordinem, & efficaciam prioris ſacramenti; & hoc eſt incipere habere effectum, recedente fictione: nam ſi poteſt remittere peccatum mortale; poteſt etiam A dare gratiam, qua illud remittitur, & procedunt aliæ rationes de Baptiſmo factæ. Quapropter non obſtat, quod hoc ſacramentum iterari poſſit, etiam de eodẽ peccato prius confeſſo, in quo differt à Baptiſmo: nã ad efficaciam rationis factæ ſatis eſt, quod hæc iteratio non eſt neceſſaria ad remiſſionem talis peccati, cum tamen efficacia ſacramenti ſemper ſit neceſſaria: nam hinc euidenter concluditur, neceſſarium eſſe, vt prior abſolutio poſſit habere efficaciã, ablato obice: quia, ſi illa iam eſſet omnino inefficax, neceſſarium eſſet aliam adhibere; & conſequenter neceſſarium foret peccatum iterum confiteri: quia abſolutio per ſe, & directe non cadit, niſi in peccatum B confeſſum. Vnde non eſt ſatis, ſi dicatur, concomitanter remitti per ſequentem abſolutionem; tum quia poteſt ante aliam abſolutionem remitti per contritionem, & ſine vllo ordine ad ſequentem abſolutionem; tum etiam, quia nullum peccatum mortale remittitur concomitanter, & per accidens per aliquam abſolutionem, niſi cum voto ſeu ordine ad aliam, per quam directe remittatur, vt ſupra dictum eſt.

Obiectio.

Dices, interdum fingi poteſt caſus, in quo confeſſio ſit facta, etiam ſi ſit tantum de venialibus peccatis, vt ſi quis habeat mortale aliquod, ꝙ inuincibiliter ignoret, & nullam attritionem illius habeat, ſed tantum vnius, vel alterius venialis, quod confitetur: tunc ergo non erit neceſſe, effectum il- C lius ſacramenti redire; quia non eſt neceſſe, vt illa peccata venialia ſic confeſſa per abſolutionem præteritam, vel futuram remittantur; quia ſacramentum pœnitentię non eſt medium neceſſarium ad remiſſionem venialium.

Reſponſio.

Reſpondetur, hic optime accommodari doctrinam paulo antea datam de inſtitutione ſacramenti; eſſe ſcilicet veluti generalem legem, quæ non ceſſat in particulari caſu, etiam ſi negatiue ceſſet neceſſitas, dummodo tollatur contrarius obex.

Quarto, De ſacramento Euchariſtiæ res eſt valde dubia: quam infra in propria materia tractabo.

Sed circa alia ſacramenta ſupererat hic declarandum, per quid poſſit tolli fictio, vt ſuos effectus ha- D bere incipiant; tamen hoc, & alia ſimilia dubia ex doctrina data de Baptiſmo poſſunt facile expediri. Poſſet autem hic vlterius dubitari, an in aliquo ſacramento veteri habeat locum hæc doctrina, ſcilicet quod ſuo modo habuerit effectum, recedẽte fictione: nam D. Tho. in 4. d. 1. q. 2. art. 4. quæſtiun. 1. ad 3. hoc tribuit Circumciſioni, dicens, *Sicut in Baptiſmo manet character ſpiritualis, ratione cuius fictus, depoſita fictione, effectũ Baptiſmi recipit: ita manebat character exterior in circumciſione, quæ hoc idem faciebat.* Sed nunquam hoc D. Thom. docuit in hac 3. par. Vnde valde incertum, & contrarium mihi videtur probabilius, ſuppoſitis his, quæ ſupra diximus de modo, quo in circumciſione, & in ſacramento legis naturæ gratia E dabatur: eſt enim multum probabile, adultis nullam tunc fuiſſe datam gratiam ex opere operato, in huiuſmodi ſacramentis; nec potuiſſe facere adultum ex attrito contritum: atque adeo non fuiſſe ſimpliciter neceſſaria media ad remiſſionem peccati, præſertim in adultis, qui poterant & debebant per contritionem ſanctificari: non ergo fuit neceſſarius hic effectus in his ſacramẽtis, quia infantes nõ poterant eſſe ficti; adultis vero, & ſufficiebat, & neceſſaria erat contritio, quod ſpectat ad medij neceſſitatem; ſi autem non eſt neceſſitas, nõ eſt attribuendus talis effectus illis ſacramentis; quia in illis non dabatur gratia præter meritum operantis, niſi veluti ex ſpeciali diſpenſatione ad ſubueniendum neceſſitati infantium.

DISPVTATIO XXIX.

De effectu Baptiſmi ſanguinis, & diſpoſitione ad illum neceſſaria.

DOſſet diſputatio hæc in materiam de fortitudine reiici; quoniam hic Baptiſmus ſanguinis nihil aliud eſt, quàm martyrium, quod actus eſt fortitudinis: tamē, quoniam, vt ſupra vidimus, non quodlibet martyrium habet rationē Baptiſmi ſanguinis, ſed illud ſpecialiter, quod ſupplet vicem Baptiſmi aquæ; ideo conſideratio martyrij ſub hac ratione baptiſmatis ad hunc locum ſpectat. Pendet autem eius cognitio ex virtute & efficacia, quam martyrium habet ad dādam gratiam, deficiente baptiſmate aquæ & flaminis, de quibus, & eorum effectibus iam ſatis dictum eſt. Hac igitur de cauſa proponimus hoc loco diſputationem præſentem, quæ plurimum etiam conferet ad perfectam intelligentiam eorum, quæ de neceſſitate Baptiſmi ad ſalutem conſequendam ſuperius tractata ſunt: &, vt clarior ſit diſputatio, dicemus prius de infantibus, poſteà de adultis.

SECTIO I.

Vtrùm per Baptiſmum ſanguinis poſſint infantes ſaluari abſque Baptiſmo aquæ.

INfantes hoc loco dicuntur, non tam propter ætatem, quàm propter carentiā perpetuam vſus rationis, ſicut in ſuperiorib. explicatum eſt. Atque hinc oritur ratio dubitandi in quæſtione propoſita: nam Baptiſmus ſanguinis includit, vel ſupponit eſſentialem ac propriam rationē martyrij: ſed abſq; vſu rationis non poteſt vera ratio martyrij ſaluari: ergo in his, qui nunquam ratione vſi ſunt, non poteſt Baptiſmus ſanguinis reperiri: nō ergo poterunt per illum ſaluari, abſq; Baptiſmo aquæ. Minor principalis argumenti patet, quia martyriū eſt actus virtutis fortitudinis, abſq; rationis autem vſu nullus actus virtutis inueniri pōt. Et augetur difficultas, quia aliàs Baptiſmus aquæ, neq; in re, neq; in voto eſſet infantibus neceſſarius ad ſalutem, quod videtur eſſe cōtra Chriſti verba, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* à qua generali regula Scripturæ non licet exceptionem facere, abſq; ſufficiente, & cogēte authoritate. Sequela patet, quia in huiuſmodi infantibus ſupponitur deeſſe Baptiſmus aquæ in re ſuſceptus; votū autem in illis eſſe non poteſt: quia hoc votum concipitur per propriū actū, ſeu deſiderium, cuius illi ſunt incapaces. Nec dici pōt, re ipſa per mortem habere huiuſmodi votū Baptiſmi aquæ, quatenus & cōmoriuntur Chriſto, & ſuo ſanguine tingūtur: hoc enim nō ſatisfacit, tū quia eſt valde metaphoricū, & in re nulla habitudo ad Baptiſmū aquæ per hæc verba declaratur, ſed ſolū analoga quædam proportio, ſeu conuenientia; tum etiā quia, cū mors efficiat hominem incapacem Baptiſmi aquæ, nō poteſt includere votum eius. Quod verò nullum ſit ſufficiens fundamentum ad prædictam exceptionem faciendam, conſtat: quia neque in Scriptura continetur, neque in Eccleſiæ traditione. Prior pars probatur, quia, ſi contineretur in Scriptura, maximè in illis verbis Chriſti Domini: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*; at verba hæc non de infantibus dicuntur, ſed de adultis: infantes enim neſciunt confiteri Chriſtum. Poſterior pars probatur, quia, ſi Eccleſiæ authoritas faueret ad hāc exceptionem faciendam, maximè, quia Innocentes pueros colit, vt ſanctos: ſed hoc non cogit, tum

A quia poſſunt illi inter ſanctos recenſeri, quia erant circumciſi, & mortui ſunt abſque alio peccato, & Eccleſia voluit eos colere, quamuis fortaſſe non ſint ſanctiores aliis, in Chriſti reuerentiam & amorem, ob cuius odium illi ſunt ab Herode occiſi; tum etiam, quia licet gratis demus aliquod priuilegium fuiſſe illis paruulis conceſſum, non eſt, cur extendatur ad omnes alios infantes, præſertim poſt Baptiſmum aquæ, cuius neceſſitas nondum erat eo tempore introducta.

In hac quæſtione non defuerunt Catholici, qui, fortaſſe propter rationes factas, ſenſerunt, paruulos nō poſſe ſaluari per Baptiſmum ſanguinis: ita videB tur docere Alex. Alenſ. 4. p. q. 22. memb. 5. art. 1. vbi dicit, Baptiſmū aquæ extenſiuè excedere in effectu Baptiſmū ſanguinis, quia plurib. perſonis prodeſſe poteſt, ſcilicet paruulis & adultis: cum tamen Baptiſmus ſanguinis ſolum proſit adultis. In hāc ſententiam inclinat etiam Armachan. lib. 8. de quæſtionib. Armenorum, c. 37. & Adrianus in 4. q. vlt. de Bap. ad 3. Qui, licet non omnino rem definire audeant, tamen probabile eſſe cenſent, Innocentes martyres nihil gratiæ aut ſanctitatis per mortem illam fuiſſe conſecutos: & ſi fortaſſe aliqui ex eis non fuerant circumciſi; eos etiam non fuiſſe ſaluos, ſed in peccato originali deceſſiſſe. Soto etiam citat Bonauenturam in eandem ſententiam, quod Baptiſmus ſanguinis non proſit paruulis. Sed ille nihil de hac re aperC tè locutus eſt.

Alex. Alenſ. — Archaman. — Adrianus. — Aonauent.

Dicendum eſt ergo primò, Infantes eſſe capaces martyrij, ſeu Baptiſmi ſanguinis. Hæc concluſio eſt mihi certa, neq; exiſtimo poſſe ſine temeritate negari. Eam tradit D. Tho. 2. 2. q. 124. art. 1. ad 1. & quod lib. 6. art. 4. Richar. in 4. d. 4. ar. 2. q. 3. vbi hoc extendit ad illos infantes, qui in vteris maternis ſimul cū matribus interficiuntur. In eadem ſententia ſunt Scotus, Gabriel, & alij d. 4. Soto. d. 3. art. 11. & benè Caietanus 2. 2. loco citato: & D. Bonauent. illa d. 4. par. 2. art. 1. q. 2. limitat ſententiam Alenſis dicentis Baptiſmum aquæ pluribus prodeſſe, quàm ſanguinis. Vnde nihil in hoc diſtinguit inter paruulos, & adultos, & probatur præcipuè exemplo ſanctorum D Innocentium, quos martyres fuiſſe conſtat: primò ex traditione, & ſenſu Eccleſiæ celebrantis feſtum eorum, tanquam verè martyrum, propter quod officium martyrum eis recitandum proponit, eoſque martyres appellat, tum in collecta, ſeu oratione: *Deus, cuius hodierna die præconium, Innocentes martyres non loquendo, ſed moriendo confeſſi ſunt*: tum in hymno: *ſaluete flores martyrum, vos prima Chriſti victima.*

Infantes capaces ſunt martyr. — D. Thom. — Richard. — Scotus. — Gabr. — Soto. — Caietan. — Bonauent.

Secundò ex Patribus. Cyprianus ſermone de Stella & Magis, circa finem: *Tyrannus*, inquit, *crudelis illuditur, qui dum putat perdere, quos occidit, melioris vitæ ſtatum eis procurat*; & infra: *Ecce paruuli iſti, quos inE auditæ crudelitatis monſtrum Herodes occidit, ſubito ſunt martyres*, & infra: *Aetas nondum habilis ad pugnam, idonea extitit ad coronam: Vt appareret Innocentes eſſe, qui pro Chriſto necantur, infantia innocens ob nomen eius, occiſa eſt.* Optimè Leo Papa ſermone primo de Epiphan. *Quos Rex impius eximit mundo, Chriſtus inſerit cœlo, & quibus nondum ſanguinis ſui impendit redemptionem, iam martyrij tribuit dignitatem.* Et ſubdit ſermone 2. *Ac ſi iam diceret; Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum: noua gloria coronabat infantes.* Et infrà: *Vt diſceretur, nullum hominem incapacem eſſe diuini ſacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ eſſet apta martyrij.* Sic etiam Auguſtinus, lib. 3. de lib. arbit. c. 23. de Innocentibus loquens, dicit: *Eos in honorem martyrum receptos veneratur Eccleſia.*

Cyprianus. — Leo Papa. — Auguſt.

Et lib.2. de ſymbolo ad cathecumenos, c. 5. & lib. 3. cap.4. dicit, Innocentes martyres teſtimonium reddidiſſe innocentiæ Christi. Idem Epiſt. 28. ad Hieronymum, & ſer. 8. de Sanctis, cum ſequentibus, qui ſunt de Innocentibus. Origenes etiam homil. 3. in varios locos Euangelij huius antiquæ traditionis meminit, & hunc in modum ſenſum Eccleſiæ interpretatur, dicens: *Horum memoria ſemper, vt dignum eſt, in Eccleſiis celebratur ſecundum ordinem integrum ſanctorum, vt primorum martyrum pro Domino occiſorum, vt ipſa Bethleem, in qua natus eſt Dominus primitias martyrum Domino obtuliſſe videatur.*

Origenes.

Denique Patres omnes in concionibus, quas de ſanctis Innocentibus ſcripſerunt, omneſque catholici Scriptores Euangeliorum, Matthæi 2. teſtes B ſunt, illos Innocentes, fuiſſe verè martyres, & hoc nomine ab Eccleſia coli. Tertiò, eſt optima ratio, quia, niſi illi Innocentes fuiſſent martyres, non potuiſſet Eccleſia omnes illos ſua ſolemnitate canonizare, & vt verè beatos, colere: quid enim ſi aliqui eorum circumciſi non fuerant? eſt enim id valde veriſimile: nam occiſi ſunt omnes à bimatu, & infrà: ergo etiam illi, qui nondum octauum diem ætatis attigerant, quos neceſſe erat nondum eſſe circumciſos: at verò Eccleſia omnes generatim, & ſine vlla exceptione colit: quia reuera non ob circumciſionem, nec ob gratiam, quam in ea acceperant, ſed ob mortem pro Chriſto ſuſceptam eos veneratur: hæc C enim ſola cauſa, & titulus venerationis erat illis omnibus communis. Immeritò ergo Adrianus dixit, non ſatis conſtare in hac parte de ſenſu & doctrina Eccleſiæ. Quia neque facto, neque verbo potuit Eccleſia clarius ſuam mentem aperire, & antiquam traditionem nobis proponere, quare non video, quo modo ſine temeritate, & magno errore poſſit hoc in dubium reuocari. Ex hoc autem ſingulari facto rectè colligimus nullum infantem ratione infantiæ eſſe martyrij incapacem: ſed omnes eos, qui eodem modo pro Chriſto mortem ſuſtinuerint, verè eſſe martyres: nam eadem eſt ratio & cauſa in cæteris infantibus, quæ fuit in illis Innocentibus. Quia vel in illo facto interceſſit ſpeciale priuilegium factum illis pueris, vel non: ſi non interceſſit, ergo non eſt, cur alij cenſeantur magis incapaces martyrij, quàm illi, cum oẽs æquè careãt vſu rationis: ſi verò interceſſit priuilegiũ, hoc certè non eſt factum perſonis, ſed cauſæ: quid enim in illis pueris cogitari poteſt pertinens ad perſonalẽ dignitatem, vel conditionem eorum, propter quod huiuſmodi priuilegium illis conceſſum ſit? Nihil ſanè. Tota ergo ratio illius priuilegij fuit cauſa mortis; nimirum quod propter Chriſtum occiſi ſunt. Vnde eleganter Cyprianus ſuprà. *Sufficit cauſa teſtimonio, licet nondum eloquio diſtinguantur.* Et Leo Papa. *Vt diſceretur, nullum hominem incapacem eſſe diuini ſacramenti.* Et eodem modo loquuntur cæteri Patres. Quin etiam Eccleſia eodem modo inter martyres numerat, quoslibet pueros, vel infantes, qui in lege gratię pro Chriſtiana religione mortui ſunt; vt conſtat ex omnibus hiſtoriis Eccleſiaſticis, & ex modo loquendi Sanctorum. Cur enim priuabuntur nunc infantes huiuſmodi priuilegio & honore? Neque enim gratia Chriſti minùs liberaliter nũc, quàm eo tempore communicatur: neque horum mors minus eſt propter Chriſtum, quàm illorum: imò quodammodo videtur expreſſius ac formalius eſſe propter Chriſtum: nam, licet omnes interfecti ſint in odium Chriſti; tamen illi priores Innocentes ſolum mortui ſunt inter quærendum Chriſtum; hi verò interficiuntur propter fidem Chriſti, & ad deA ſtruendam & euertendam religionem eius: eſt ergo par omnium ratio.

Adrianus.

Quilibet infantes poſsũt eſſe martyres.

Cyprianus. Leo Papa.

Secundò igitur dicendum eſt, Baptiſmum ſanguinis ſatis eſſe poſſe Infantibus ad ſalutem ſine Baptiſmo aquæ. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti. Primò, quia verum martyrium eſt ſufficiens ad ſalutem, vt ſectione ſequenti oſtendam; imò in paruulis non poteſt alia ratione mors eos martyres efficere, honore & cultu dignos; niſi quia efficit ſanctos: conſtat præterea, illam mortem nõ dici martyrium, quia ſit actus virtutis fortitudinis in ipſis infantibus, vt ratio dubitandi in principio poſita ſatis probat: dicitur ergo martyrium, quia ex eo, quod eſt propter Chriſtum, habet effectum martyrij, qui per ſe ſufficit ad ſalutem. Præterea Innocentibus ab Herode occiſis martyrium illud fuit ſufficiens ad ſalutem ſine circumciſione: ergo & nũc erit ſine Baptiſmo. Dices, non fuiſſe tantam neceſſitatem circumciſionis, quanta eſt Baptiſmi, quia tunc ante octauum diem poterat aliquod remedium prodeſſe. Sed contra: quia ſaltem ab octauo die erat tam neceſſaria circumciſio, vel ſaltem aliquod ſacramentum legis naturæ, erat tam neceſſarium ſimpliciter, ſicut nunc eſt Baptiſmus; & tamen quamuis neutrum fuiſſet applicatum, certiſſimum eſt, illam mortem fuiſſe ſufficientem ad ſalutem, vt conſtat ex adductis in prima concluſione: ergo nõ obſtante neceſſitate Baptiſmi ſimilis mors nunc ſufficiet: quia inſtitutio Baptiſmi nihil dignitatis, vel efficaciæ martyrio abſtulit: quin potius probabile eſt, per Chriſtum vtriuſque Baptiſmi gratiam fuiſſe ſpecialiter conceſſam, vel confirmatam, & auctam, vt de Baptiſmo ſanguinis dicetur inferius: nam de Baptiſmo aquæ res eſt omnino certa; nam ſicut illius neceſſitas, ita & efficacia ex Chriſti inſtitutione & promiſſione manauit: priuilegium autem martyrij, licet ſemper fundatum fuerit in meritis Chriſti, tamen non eſt improbabile fuiſſe antiquius, quam inſtitutionem Chriſti poſt incarnationem factam: eſto, tamen ita D ſit, non fuit tamen per Chriſtum, aut inſtitutionem Baptiſmi reuocatum, ſed confirmatum potius, iuxta verba Chriſti, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus.* Et veriſimile eſt, fuiſſe etiam auctum: nam ita decet ſtatum, & perfectionem legis gratiæ, in quo vberius & liberalius Chriſti gratia communicatur.

Baptiſmus ſanguinis ſatis eſt infantibus ad ſalutem, etiam ſine Baptiſmo aquæ.

Ad rationem ergo dubitandi in principio poſitã, reſpondetur, martyrium poſſe conſiderari, vt actũ virtutis, & vt ſic non habere locum in infantibus; vel ſolum, vt eſt actualis mors, quam innocens pro Chriſto patitur; & vt ſic non eſt de ratione eius, quod ſit actus virtutis: imò nec eſt neceſſarium, E quod mors ſit voluntaria in eo, qui non eſt capax proprij conſenſus. Vnde dici poteſt illa mors martyrium, quoad martyrij gloriam & efficaciam; quamuis non, quoad eſſentiam virtutis. Vel dici etiam poteſt illa mors obiectiuè honeſta & ſtudioſa; quamuis formaliter, vt eſt in eo, qui eam patitur, non ſit ex virtute, ſicut non eſt ex voluntate. Ad confirmationem reſpondetur, non eſſe ſimpliciter contra neceſſitatem Baptiſmi aquæ, priuilegium, ſeu exceptionem, quæ fit etiam de Baptiſmo ſanguinis. Primò quidem, quia per ſe loquendo Baptiſmus aquæ ſemper debet præcedere, etiamſi ſtatim ſperetur Baptiſmus ſanguinis, & malè facerent parẽtes tutores, vel paſtores, qui infantem priuarent Baptiſmo aquæ etiamſi ſtatim eſſet pro Chriſto occidendus: hoc autẽ malum nihil paruulo obeſſet, quo minus frueretur fructu Baptiſmi, cum non

Ad rationem dubitandi.

non eſſet poſitũ in voluntate eius. Deinde, quia hæc exceptio ab eodẽ Chriſto eſt facta, vel cõfirmat illis verbis. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus*: nam, vt Patres dicunt, infantes, quamuis non verbis, re & opere Chriſtum confitentur; eiq; conformantur. Accedit etiã traditio Eccleſiæ à nobis explicata. Vnde non eſt neceſſe quærere in his infantib. qui nũc pro Chriſto occiduntur, votum Baptiſmi aquæ: nã hoc reuera propriè nullum eſt, niſi fortaſſe per extrinſecam voluntatem, & acceptationem Chriſti, ſed non eſt neceſſarium, abſolutè loquendo, huiuſmodi votum propriè dictum: quia Baptiſmus ſanguinis per ſe ſufficiens eſt, & non quaſi in virtute alterius: votũ autem ſacramenti tunc dicitur eſſe neceſſariũ, quãdo effectus datur in ordine ad tale ſacramentũ, quaſi ſupplendo locum & vicem illius, donec ipſum applicetur: hoc autem non ita eſt in martyrio, ſed per ſe, & ex propria promiſſione hoc habet priuilegiũ, vt in ſequentibus dicemus latius.

SECTIO II.

Vtrùm Baptiſmus ſanguinis ſufficere poſſit adultis ad ſalutem, abſque Baptiſmo aquæ.

NOn inquirimus, an voluntariè poſſit omitti Baptiſmus aquæ, propterea quod inſtet, vel ſtatim ſperetur neceſſitas ſuſtinẽdi martyrium: nam certũ eſt, ſi ſit in hominis poteſtate ſe præparare per Baptiſmum aquæ, antequam mori pro Chriſto cogatur, teneri ad id faciendũ non minus, quam in quouis periculo mortis teneretur: quia præceptũ Baptiſmi ſemper obligat; & nihil eſt, quod in eo caſu excuſet ab obſeruatione eius: quia, licet martyriũ per ſeſe ſit optimus virtutis actus, & magna habeat priuilegia; non tamen tollit aliorum præceptorũ obligationẽ; nec excuſat, quin homo vti debeat ordinariis ac neceſſariis remediis ſalutis, ſi facultas adſit: quin potius, quo martyrij certamen difficilius eſt, eò magis debet homo ſe ad illud diſponere, præſertim per ſacramenta ad ſalutem neceſſaria: quapropter, qui ea voluntariè negligit, quamdiu in ea voluntate perſeuerat, non eſt ad martyrium idoneus, nec fructum eius recipiet, vt Epiſt. 54. copiosè Cyprianus diſputat. *Cyprianus.*

In quo locũ habeat quæſtio. Quæſtio ergo propoſita ſolum habet locũ in fideli adulto, qui ad martyriũ rapitur prius, quàm re ipſa poſſit ſuſcipere Baptiſmũ aquæ; an illi ſatis eſſe poſſit ad ſalutem martyriũ, tanquam Baptiſmus ſanguinis. Et ratio difficultatis eſt, quia ſi in infantibus martyrium habet hãc virtutem & efficaciam, cur nõ in adultis? In contrarium verò eſt, quia adultus, cum ſit capax propriæ rationis & voluntatis, poteſt ſe ad gratiam diſponere ac præparare per conuerſionem in Deum & deteſtationem peccati; &, cum hoc remedium ſit per ſe neceſſarium ad ſalutem, tenetur per ſe illud adhibere per veram contritionem, inſtãte mortis periculo, & præſertim deficiente Baptiſmo aquæ; quam obligationem non tollit martyrium, vt ex dictis colligi poteſt. Nam doctrina data generalis eſt. Vel ergo adultus, inſtante martyrio, in prædicto caſu ita ſe diſponit, vel non: ſi non, incapax eſt martyrij, & fructus eius; quia voluntariè perſeuerat in peccato: ſi verò ſe ita diſponit, illa diſpoſitio habebit rationem Baptiſmi flaminis: & virtute continebit votum Baptiſmi aquæ: ergo iam ille homo non ſaluabitur per ſolum Baptiſmum ſanguinis, ſed per Baptiſmum flaminis, ſeu (quod idem eſt) per Baptiſmũ aquæ, non in re, ſed in voto.

Quo differãt infantes ab adultis, quod attinet ad martyrium. In hac re ſupponendum in primis eſt, hoc differre inter infantes & adultos; quod in illis martyrium non requirit conſenſum voluntarium ipſius martyris, ſed ſufficit violenta mors à tyrãno propter Chriſtum, ſeu in in odium Chriſti illata; at verò in adultis de ratione martyrij eſt voluntarius conſenſus, vt docent D. Thom. 2. 2. quæſt. 124. artic. 1. & 2. & Caietanus ibi, ferè in vltimis verbis, & Soto in 4. diſtinct. 15. q. 1. art. 1. & lib. 2. de natura & gratia, ca. 16. *D. Thom. Soto.* Quocirca licet cõtingat aliquem fidelem in ſomno à tyranno occidi in odium Chriſti, ſi nullam voluntatem prius habuit circa mortem illam, nõ erit martyr, neque ex illa morte aliquem fructum gratiæ, aut remiſſionem culpæ vel pœnæ cõſequetur. Ratio huius primum reddi poteſt ex illo generali principio, quod adultus, quia eſt capax propriæ voluntatis, ſine illius libero cõſenſu nõ conſequitur regulariter gratiã; neq; remiſſionem culpæ: & ideo nulla actio, vel paſſio exterior illi poteſt ad ſalutem prodeſſe, niſi aliquo modo voluntaria ſit: ergo etiã mors extrinſecus illata, niſi ſit voluntaria, non habet in illo effectum gratię, vel remiſſionis culpæ: ergo talis mors non eſt martyrium, quaſi ex priuilegio, ſeu quoad effectum, & dignitatem martyrij: ſed neque etiam eſt verè ac propriè martyrium, quoad eſſentiam: quia de ratione eius eſt, vt ſit opus virtutis; quod eſſentialiter à voluntate pendet: ergo nullo modo eſt martyrium in adulto ſine voluntate eius. Et confirmatur à ſimili de Baptiſmo aquæ: qui licet in paruulo non requirat conſenſum propriè voluntatis, in adulto tamen non poteſt eſſe ſine illo: quamuis gratia & priuilegium huius Baptiſmi non manet ex voluntate recipientis, nec pendeat ex merito illius; ſolum ex illo principio, quod ſalus animæ, & remedia, per quæ efficitur, voluntaria eſſe debent ei, qui ſua voluntate vti poteſt: ergo idem maiori ratione dicendum eſt de martyrio.

Ex quo vlterius infero, ad veram martyrii rationẽ, vt Scriptura & Sancti de illo loquuntur, neceſſarium eſſe, vt hæc voluntas, qua mors pro Chriſto accepatur, ſit honeſta, imò ſupernaturalis aliquo modo. *De ratione martyrii eſt voluntas moriendi pro Chriſto honeſta, & quodammodo ſupernaturalis.* Probatur prior pars: quia neceſſe eſt, vt procedat ex honeſto motiuo: nam ſi fiat propter gloriam vanam, aut famam, vel aliud ſimile humanũ commodum, non meretur illa mors nomẽ martyrij, vt meritò docent omnes Theologi: quia talis mors, neq; eſt actus virtutis, nec fortitudinis; neque eſt propter Deum, ſeu Dei amorem aliquo modo neq; propter confeſſionem Chriſti, ſeu fidei eius, ſed propter inanem gloriam. Vnde de illo, qui ſic moritur, rectè dici poteſt, recepiſſe mercedem ſuam. Et in illũ optimè quadrat, quod Paulus ait, *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* *Paulus.* Denique, ſi natura & efficacia talis humani motiui conſideretur, ex vi illius, ſeu ad famam & gloriam apud homines obtinendam, non minus erit aliquis paratus ad falſitatem, quàm ad veritatem mordicus; & vſque ad mortem profitendam, ſi exiſtimet, non minus poſſe vna via, quàm altera, famam acquirere, quã exoptat: ſignũ ergo eſt, eũ, qui ſic moritur, propriè & verè non mori pro fide, aut Chriſto: non eſt ergo martyr, nec præbet teſtimoniũ veritati fidei.

Altera verò pars, ſcilicet, quod oporteat hãc voluntatem eſſe aliquo modo ſupernaturalem, & ex motiuo ſupernaturali profectam: probatur ex eiſdẽ principiis, quia aliàs non pateretur homo, vt Chriſtianus, ſed vt Philoſophus; nõ ergo dici poteſt mori, aut pati pro Chriſto, aut pro defenſione fidei, vel Chriſtianę religionis, qua tenditur ad ſupernaturalem beatitudinem. Vnde eſt illud Petri, *Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam, quod eſt honoris, & gloriæ, & virtutis Dei, &, qui eſt eius ſpiritus, ſuper* *Petrus.*

ſuper vos requieſcet: nemo autem veſtrum patiatur, vt homicida: ſi autem, vt Chriſtianus, non erubeſcat; glorificet autem Deum in iſto nomine. Vnde confirmatur. Nam ad veram rationem martyrij neceſſe eſt, vt procedat ex vera fide ſupernaturali. Vnde ſi contingat, hominẽ hæreticum circa vnam fidei veritatem mori ob cõfeſſionem alterius veritatis fidei, ille non erit martyr, neq; vllum effectum martyrij conſequetur, vt eleganter tradit Cyprian. Epi.52.54.& 73. ad Iubaianum; & Auguſtinus lib.1. de Baptiſmo, c.11. lib.3. c.16.& lib.4.c.17.& ratio eſt, quia, qui caret fidei fundamento, nullo modo eſt Chriſto vnitus: non ergo poteſt mori pro Chriſto, aut pro eius fide: nam, licet videatur mori pro aliqua veritate, quæ ad fidẽ ſpectat: tamen ſicut hæreticus illam non credit ex motiuo fidei, ſed ex humana aliqua ratione & iudicio proprio; ita etiam non moritur pro Chriſti fide, vt Chriſti eſt, ſed ſolum pro ſuo arbitrio, & proprio iudicio pertinaciter defendendo. Cuius indicium eſt, quia eodẽ modo erit paratus ad moriendum pro quacunque alia re, quam ſimili modo credit, etiam ſi contingeret, illam eſſe Catholicæ veritati repugnantem: ſicut ergo ex parte intellectus neceſſaria eſt fides: ita ex parte voluntatis neceſſaria eſt voluntas aliqua ex eadem fide procedens, vt actus ille aliquo modo in Chriſtum, & in ſupernaturalem finem tendat.

Ad martyriũ requiritur fides.

Cyprianus. Auguſt.

Actualis ne dilectio Dei ſuper omnia ſit de ratione martyrii.

Poteſt tamen vlterius dubitari, an ſit de ratione martyrij, vt procedat ex actuali charitate, & dilectione Dei ſuper omnia. Aliqui enim Theologi ita ſentire videntur: quoniam Paulus ait primæ ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Et D. Thom. 2. 2. q. 124. art. 2. ad 2. dicit, *Martyrium eſſe actum charitatis, vt imperantis: fortitudinis autem, vt elicientis.* Vbi Caietanus ſentit, non poſſe haberi honeſtam & veram martyrii voluntatem, niſi imperatam ab amore Dei ſuper omnia ex charitate profecto. Sed quamuis demus, hoc charitatis imperium eſſe perfectiſſimum: & maximè efficax principium, eleuans & confortans hominem ad perſeuerandum in difficilimo actu martyrii, nihilominus per ſe loquendo, & conſiderata arbitrii libertate, diuina gratia adiuta, non videtur dubium, quin poſſit hic actus elici à fortitudine infuſa ex proprio motiuo abſque actuali imperio charitatis, vel ex imperio religionis & intentione diuini cultus, quomodo poteſt quis velle mori, ne cultum ſoli Deo debitum transferat in idolum: vel ex imperio virtutis obedientiæ; vt ſi quis velit mori potius, quam diuinam legem transgredi; vel ex pia affectione ad fidem, vt contingere potuit in multis martyribus; vel denique ex ſolo intrinſeco motiuo fortitudinis; quia intrinſecè & per ſe honeſtum eſt conſtanter tolerare mortem, quãdo oportet propter maius bonũ: quælibet enim ex his rationibus per ſe ſufficiens eſt ad mouendam volũtatem: quælibet etiam virtus per ſe ſufficiens eſt ad eliciendum ſuum actum intrà proprium obiectum: neq; vna virtus voluntatis eſſentialiter pendet in ſuo actu ab imperio alterius, quia, vt ex 1.2. conſtat, hæc relatio actus vnius virtutis in finem alterius, quamuis ex parte operantis poſſit eſſe præcipua & maximè intenta; tamen ipſi actui imperato, ſeu relato in finem extrinſecũ, accidentalis eſt. Poteſt igitur dari voluntas ſupernaturalis moriendi pro fide, aut religione, abſq; actuali Dei amore ſuper omnia: mors ergo acceptata illa voluntate habebit veram & eſſentialem rationem martyrii: quia, & eſt opus virtutis, & eſt in confeſſionem Chriſti, & quaſi in maximum teſtimonium & irreuocabile fi-

D. Thom.

Caietanus.

A dei. Nihil autem aliud videtur Chriſtus poſtulaſſe ad veritatem martyrii, cum dixit: *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Matth. 10.& 16.& Marci 8. *Qui perdiderit animam ſuam propter me & Euangelium, ſaluam faciet eam:* Nec Paulus dixit; ſi tradidero corpus meum ſine actuali dilectione, & relatione charitatis, ſed ſine charitate: quæ ſunt valde diuerſa. Nam poteſt quis eſſe in charitate & amicitia Dei, & nõ operari ex actuali imperio charitatis. D. Tho. aũt non dixit, de eſſentia martyrii eſſe, vt imperetur à charitate; ſed potius dixit, eſſentialiter eſſe actũ fortitudinis, qui natura ſua eſt aptus imperari à charitate: & hoc eſt B illi maximè cõſentaneũ propter difficultatem eius, & propter quandam coniunctionem, quam habet cum Deo, ac diuinis rebus; & ideo vocauit illũ actũ imperatũ à charitate, ſeu imperabilem natura ſua. Vnde idẽ D. Tho. quodlib.4.ar.19. fatetur, poſſe reperiri martyriũ ſine imperio charitatis. Sed quamquam hoc verũ ſit de martyrio ſub eſſentiali ratione martyrii conſiderato; difficultas verò ſupereſt, an huiuſmodi martyrium, ſecluſo merito, ſeu diſpoſitione charitatis vi ſua, ſeu ſpeciali priuilegio, ſufficiat ad ſupplendam vicem Baptiſmi aquæ.

Matth. 10.& 16. Marci 8. Paulus.

D. Thom.

In hac re videtur eſſe antiquorum Theologorũ opinio, negans martyrium per ſe habere hanc efficaciam. Ita ſentit Alexander Aleñſ.4.par.q.22.mẽb. C 5. vbi aperte negat poſſe martyrium dare adulto primam gratiam: qui ſanè conſequenter loquitur, cum ibidem neget, poſſe martyrium habere effectum gratiæ in infantibus: tamen, ſicut in hoc poſteriori puncto ſententia Alenſis improbabilis eſt; ita minorem facit fidem in puncto, de quo diſputamus. Eandem verò ſententiam tenet Bonauentura in 4. d. 4. 2. parte diſtinctionis ar.1.q.2. vbi negat, poſſe Baptiſmum ſanguinis conferre gratiam gratum facientem, aut remittere culpam mortalẽ, quamuis de paruulis nihil expreſsè loquatur; Paludanus etiam d. 4. quæſtione 3. artic. 1. vbi prius negat Baptiſmum ſanguinis habere effectum ex opere operato, aut ſine præuia contritione poſſe ad D ſalutem prodeſſe; poſteà verò tribuit illi effectum remittendi omnem culpam originalem, actualem, & mortalem, & omnem pœnam, & in paruulis dicit ſupplere altiori modo effectum Baptiſmi aquæ. Quę non videntur ſatis conſequenter dicta, nam, ſi martyrium, vt ſit fructuoſum, ſupponit contritionem & gratiam, & non habet fructum niſi ex merito operantis, quomodo delet culpam originalem aut mortalem, cum neceſſariò ſupponat illam remiſſam per contritionem & gratiam? Quomodo ergo ſupplet in paruulis Baptiſmum aquæ, ſi non dat illis aliquo modo effectum ex opere operato? Aut, ſi dat illis, cur non etiam adultis? Durandus etiam ibi, q. 8. lubricus eſt in hac parte, nam in fine quæſtionis E in ſolutione ad tertium, videtur fauere huic ſententiæ; dum ait, martyrium requirere charitatem patientis, quamuis non à ſola illa habeat efficaciam; prius tamen numero 6. & 8. dicit, per martyrium remitti culpam perfectius, quàm in Baptiſmo aquæ, & ideo non minus operari ad ſalutem, & proptereà vocari Baptiſmum ſanguinis. Tandem huic ſententiæ multum fauet D. Tho. ſupra q.66.ar.12. ad 2. vbi ſic inquit, *Effuſio ſanguinis non habet rationem Baptiſmi, ſi ſit ſine charitate. Ex quo patet, quod Baptiſmus ſanguinis includit Baptiſmum flaminis.* Ex recentioribus verò acriter defendit hanc ſententiam Cano relect. de Pœnitentia par. 3. Poteſtq; in eius fauorem citari Bernardus Epiſt. 7. vbi generatim dicit, ſine charitate nullum ſacrificium eſſe Deo acceptum,

Principalis totius quæſtionis huius ſtatus in quo conſiſtat.

Opinio negans. Alex. Alenſ.

Bonauent.

Palud.

Durand.

D. Thom.

Cano.

Bernardus.

etiam

Paul. 1. Cor. 13. etiam martyrium, iuxta illud 1. ad Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt:* ſpecialius idem Bernardus epiſtola 77. circa medium ſignificat, martyrium non ſupplere vicem Baptiſmi, niſi ex fide & merito ſuſcipientis: quod eſt re ipſa negare ipſum martyrium ſupplere vicem Baptiſmi; ſed meritum ipſum, ſeu veram conuerſionem in Deum, quã ſupponit, Baptiſmi vicem ſupplere. Vnde ſubdit idem Bernard. ſi deeſſet externum martyrium, internam fidem & voluntatem eſſe ſufficientem diſpoſitionẽ ad iuſtitiam.

Fundamentum huius ſententiæ facile conſtat ex dictis: nimirùm quod martyrium, cum non ſit verum ſacramentum, non dat gratiam ex opere operato: ergo non poteſt per ſe remittere culpam: ergo non poteſt per ſe ſupplere vicem & neceſſitatem Baptiſmi aquæ. Patet hæc vltima conſequentia, quia primaria neceſſitas Baptiſmi aquæ eſt ad remittendam culpam: ergo quod non poteſt remittere culpã, non poteſt ſupplere vicem Baptiſmi.

Martyriũ obtinet vim baptiſmi aquæ in adultis. Dico tamen primò; ſimpliciter & abſolutè fatendum eſt, martyriũ obtinere vim Baptiſmi aquæ in adultis, atq; ita poſſe ſupplere vicem eius, quando nõ voluntatis cõtemptus, ſed neceſſitas cogit pati martyrium abſq; Baptiſmo aquę. Ita docet D. Tho. ſuprà q. 66. ar. 11. & infra q. 87. ar. 1. ad 2. & plures alij Theologi, quos inferius referam. Præcipuè tamen probatur hæc veritas ex Patrib. adiunctis ſcripturis, quas ipſi ad hanc rem adducunt, & interpretantur. Inprimis Clem. Papa lib. 5. Conſtit. Apoſtolicar. c. 7. *Qui martyrium,* inquit, *conſequi meruit, gaudeat in Domino, quod tantam coronam eſt adeptus; & quamuis fuerit catechumenus, lætus diſcedat: paſſio enim, quam pro Chriſto ſuſtinet, cedet ei in veriorem Baptiſmum, quoniã ipſe re ipſa commoritur Chriſto, alij in figura.* Vbi non tantum voluntati, ſed ipſi paſſioni, hunc attribuit effectum: & rationem ſumit ex ipſa reali conformitate ad Chriſtũ, quę per ipſam exteriorem mortẽ & paſſionem fit altiori modo, quàm per exteriorem ablutionem. Quã rationem inſinuant alij Patres citandi, eamq; D. Th. & alij Scholaſtici amplectuntur, & eſt optima congruentia ad explicandam promiſſionem & inſtitutionem Chriſti, quæ eſt prima radix & fundamentũ huius veritatis. Prætereà Cyprianus epiſtola 73. ſic ſcribit. *Numquid poteſt vis Baptiſmi eſſe maior aut potior, quam confeſſio? quam paſſio? vt quis coram hominibus Chriſtum confiteatur, & ſuo ſanguine baptizetur?* Ex quo principio concludit inferius, cui prodeſſe non põt martyrium, nec Baptiſmum aquæ poſſe prodeſſe: nam illius vis maior eſt, igitur ex mente Cypriani conſtat, ſi Baptiſmus aquę poteſt prodeſſe homini habẽti originale, vel actuale peccatũ, ad tollendum illud, Baptiſmũ ſanguinis poſſe eidem prodeſſe; pręſertim ſi ex parte affectus ipſius hominis non ſit maior repugnantia. Quod apertè confirmauit idem Cyprianus in expoſitione orationis dominicæ circa illa verba, *Et dimitte nobis debita noſtra,* dicens, *Quale delictũ eſt, quod nec Baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? quale crimen eſt, quod nec martyrio poteſt expiari?* quaſi dicat, nullum; præter ipſum actualem affectũ peccati; vt inferius declarat. Similia habet in ſermone de Stella & Magis, vbi eodem modo præfert Baptiſmũ ſanguinis Baptiſmo aquæ, ſic etiam Aug. 13. de Ciuit. ca. 7. *Quid pretioſius, quam mors, per quam fit, vt delicta omnia dimittantur?* quam vim dicit habere martyrium ex Chriſti promiſſione: nam, ſicut ille dixit, Ioann. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto:* ita dixit Matth. 10. & 17. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo:* ſignificat autem Aug. eodem loco, neminem poſſe martyriũ pati ſine gratia & charitate, dicens. *Quando ſine abundantia gratiæ & ſpiritus tantum Chriſtum amare poßit homo, vt eum in tanto vitæ diſcrimine, ſub tanta ſpe veniæ, negare non poßit?* Sed hæc verba intelligi poſſunt de gratia excitante & adiuuante, & de amore, opere ipſo exhibito: gratia enim habitualis, quamuis, & multùm cõferre poſſit, &, moraliter loquendo, frequentius antecedat; non eſt tamen ſimpliciter neceſſaria, vt per ſe manifeſtum eſt.

Præterea, quod Baptiſmus ſanguinis, per ſe ſufficiat, loco Baptiſmi aquæ, aliis locis frequenter docet Aug. vt lib. 4. de Baptiſmo. cap. 22. lib. 1. de anima & eius origine, cap. 9. & de Eccleſiaſticis dogmatibus, cap. 74. vbi dicit Aug. vel potius Gennadius; omnia peccata remitti in Baptiſmo; in martyrio autem extingui. Et eodem modo loquitur Ambroſius, lib. 1. de Pœnitentia, cap. 2. vbi ponderat, dixiſſe Chriſtũ diſtributiuè ſeu vniuerſaliter. *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Poſtea verò indefinitè addidiſſe, *Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo.* Matth. 10. Luc. 12. *Vt quod eſt,* inquit, *miſerationis, exaggeret, quod eſt vltionis, extenuet;* & idem ferè eſt, quod Auguſtinus ait, lib. de vera & falſa pœnitentia, capite quinto, id factum eſſe ad ſignificandum, etiam maximis peccatoribus poſſe prodeſſe martyrium. Eandem ſententiam docuit Proſper in libr. Sententiarum, in 149. dicens. *Qui non percepto regenerationis lauacro, pro Chriſti confeßione moriuntur, tantum eis valet ad abluenda peccata, quantum ſi abluerentur fonte baptiſmatis.* Multa etiam ad hanc rem habentur in lib. de ſingularitate Clericorum, qui tribuitur Cypriano, & exiſtimatur, eſſe Origenis, cap. 20. vbi inter alia dicitur. *Martyrium appellatur tam Baptiſma, quàm corona: quia baptizat pariter & coronat.* Ruffinus etiam in expoſitione ſymboli, ca. 16. per aquam & ſanguinem, quæ manarunt de latere Chriſti; dicit, ſignificata eſſe duo baptiſmata, aquæ, & ſanguinis. Vnde Cyrillus Alexandrinus, libr. 2. in Leuiticum, dicit, primum remedium ad remiſſionem peccati eſſe Baptiſmum aquæ: ſecundum autem eſſe martyrium.

Et conſentiunt alij Patres, qui inter baptiſmata martyrium numerant, vt Gregorius Nazianzenus oratio 39. Ambroſius ſerm. 3. in Pſalmum 118. Tertullianus lib. de Baptiſmo cap. 16. Nec minus fatent, qui, tractantes de neceſſitate Baptiſmi aquæ, excipiunt Baptiſmum ſanguinis, vt Cyrillus Hieroſolymitanus catecheſi 3. *Si quis non baptizatur, ſalutem non habet, præter ſolos martyres.* Et Fulgentius de fide ad Petrum, cap. 3. *Abſque ſacramento baptiſmatis, præter eos, qui in Eccleſia Catholica ſine baptiſmate pro Chriſto ſanguinem fundunt, nec regnum cœlorum poteſt quiſquam accipere, nec vitam æternam.* Et eandem exceptionem facit Bernard. epiſto. 77. & alij Patres ſuprà relati tractando de neceſſitate Baptiſmi: qui omnes euidentius de adultis, quam de infantibus loquuntur: hæc autem exceptio nullius momenti eſſet, ſi martyrium per ſe ipſum non poſſet aliquo modo ſaluare hominem, & à peccato mundare: & hoc modo vicem Baptiſmi aquæ ſupplere. Nam ſi totum eſſet ſemper referendum in meritum & diſpoſitionem hominis, nullam exceptionem martyrij facere oporteret; tum quia, poſita illa diſpoſitione, ſine martyrio ſaluaretur homo; tum etiam, quia nunc propriè non ſaluatur per martyrium, ſed per Baptiſmum aquæ in voto, contento in diſpoſitione per ſe ſufficiente ad ſalutem. Vnde tandem fit, vt nulla alia ratione poſſit ratio bapti-

baptiſmatis martyrio accommodari, ſi per ſe non ſuppleat vicem Baptiſmi aquæ, & id præſtet, quod daret Baptiſmus aquæ, ſi adeſſet, ſcilicet ſpiritualem ablutionem ab omni culpa. Atque hinc petenda eſt ratio concluſionis poſitæ: dicitur enim martyrium ſupplere vicem Baptiſmi aquæ, ratione effectus, ſcilicet, quia per ſe eſt ſufficiens remedium ad ſalutem, deficiente Baptiſmo aquæ. Ratio autem huius effectus habet quidem magnam congruitatem in ipſo opere, tum propter magnam difficultatem eius, tum quia de ſe eſt opus & ſignum maximæ dilectionis, iuxta illud. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*; Tum etiam, quia in eo opere eſt quidam virtualis contemptus omnis boni creati, & inferioris ordinis propter Chriſtum; tum maximè, quia re ipſa configuratur homo Chriſto, vt ſuprà dicebamus. At verò proprium fundamentum habet hic effectus in Chriſti promiſſione, quam ipſe ſignificauit in locis Euangelij ſupra citatis: & ſancti Patres explicuerunt, & vſus ac traditio Eccleſiæ. Cum enim oſtenſum ſit martyrium habere hanc vim circa infantes, non tantum in aliquo ſingulari facto, ſed etiam communi & ſtatuta lege; conſtat non aliunde manaſſe, niſi ex diuina promiſſione, quæ adhuc durat, & durabit vſque ad finem ſæculi: non eſt autem, vnde hanc promiſſionem ad ſolos infantes limitemus, cum verba Chriſti ſint vniuerſalia: imò expreſſius videantur ad adultos pertinere, cum Patrum & Eccleſiæ ſenſus huic vniuerſali interpretationi magis faueat. Hinc enim eſt illud Innocentij 3. in cap. Cùm Marthæ, de celebratione Miſſarum, *Iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre*; quod ſumptum eſt ex Auguſtino, ſermone 5. de martyribus: ſermone 27. de verbis Apoſtoli. tractatu 84. in Iohannem. *Iniuria eſt pro martyre orare, cuius nos debemus orationibus commendari: certauit enim contra peccatum, vſque ad ſanguinem.* Quæ verba vltima indicant optimam congruentiam: maximè enim decet, vt Deus condonet peccata ei, qui cōtra peccata tam fortiter dimicat. Hinc etiam eſt illud Tertulliani in Apologetico in fine. *Quis non pati exoptat, vt totam Dei gratiam redimat, vt omnem veniam ab eo compenſatione ſui ſanguinis expediat; omnia enim huic operi delicta donantur.* Qui etiam in Scorpiaco, cap. 6. martyribus accommodat illud Pſalmi 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates: Propriè enim*, inquit, *martyribus nihil poteſt imputari, quibus in lauacro vita ipſa deponitur.* Sic etiam Cyprianus lib. de laudibus Martyrij in fine concludit. *Igitur, cum ad exemplum Dominicæ paſſionis, atque ad omne teſtimonium Chriſti, animam tuam ponas, ne fundere ſanguinem metuas, martyrio neceſſe eſt, vt totum cadat, martyrij inæſtimabilis gloria, infinita menſura:* & quæ ſequuntur: quibus tandem adiungit, *hoc totum eſſe diuinæ promiſſionis & muneris.* Hinc denique eſt communis ille conſenſus Theologorum omnium, martyrem ſtatim in cœlum euolare; de quo latè tractant Clemens Alexandrinus libr. 4. ſtromatum, & Cyprianus Epiſtola 52. conſtat autem hoc non poſſe certò & infallibiliter conuenire martyrio ex ſolo merito, vel ſatisfactione operantis: poſſent enim interdum tāta eſſe peccata, & peccatorum reatus, & è conuerſo tam leues dolores mortis, & tam remiſſa & imperfecta voluntas patientis, & ex ſolo opere operantis non ſufficerent ad perfectam, & condignam ſatisfactionem; neceſſe eſt ergo fateri, interuenire hic aliquam diuinam promiſſionem, & extraordinariam legem ſeu priuilegium martyrio conceſ-

Cur martyrium dicatur ſupplere vicē Baptiſmi aquæ.

Innoc. 3.

Auguſt.

Tertullian.

Cyprianus.

Clem Alex. Cyprianus.

A ſum. Hinc ergo habet prædictam vim, vt vicem Baptiſmi ſupplere poſſit.

Ex his infero, & dico ſecundò, In Baptiſmo ſanguinis obtineri poſſe remiſſionem culpæ originalis & mortalis, & conſequenter gratiam, non ſolum, quoad augmentum, ſed etiam, quoad primam eius infuſionem. Ita ferè colligit D. Thomas infra q. 87. articulo 1. ad ſecundum dicens. *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta obtinet vim Baptiſmi, & purgat ab omni culpa & veniali & mortali, niſi actualiter voluntem peccato inuenerit inhærentem.* Vbi Caietanus eandem ſententiam ſatis indicat, neque ei contradicit. 2. 2. quæſt. 124. artic. 2. circa ad 2. quamuis obſcurius ibi loquatur. B Fauet etiam Durandus ſupra dicta quæſt. 8. numero 10. neque in ſolutio. ad tertium contradicit: nam, licet dicat martyrium requirere charitatem, non tamen explicat, an requirat illam, vt antecedentem, vel vt conſequentem: ſubdit tamen, martyrium non habere totam ſuam efficaciam ex charitate: ſed ex cauſa patiendi, & ex conformitate ad paſſionem Chriſti; citari etiam ſolet pro hac ſententia Gabriel in 4. d. 4, q. 2. vbi nihil ferè dicit, quod ad cauſam ſatis ſpectet. Apertius loquitur D. Thom. ibi. quæſt. 3. art. 3. quæſtiunc. 4. vbi dicit, vtrumque Baptiſmum, aquæ, & ſanguinis habere efficaciam à paſſione Chriſti; tamen, quia Baptiſmus aquæ configurat Chriſto ſacramētali ſignificatione, C ideo excedere in ſacramentali effectu, qui eſt character; Baptiſmum autem ſanguinis, quia configurat Chriſto realiter, per veram conformitatem in reali paſſione & morte, ideo ſuperare in re ſacramenti, quæ eſt gratia: *Quia, & gratia in Baptiſmo ſanguinis magis augetur habenti, & amplior datur non habenti, ſi impedimentum non adſit, & remiſſio peccatorum; quamuis non ſit plenior, quia vterque Baptiſmus omnem culpam & pœnam tollit, tamen in Baptiſmo ſanguinis efficacior eſt, & fructuoſior: quia ſecundis maculis non inquinatur, vt Damaſcenus dicit*; Et ſtatim id confirmat exemplo infantium, nam eadem ratio (inquit) eſt de adultis non ponentibus obicem. Atque idem repetit d. 16. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 2. ad tertium; vbi habet D eadem verba, quæ in hac tertia parte, loco citato ſcripſit, ſcilicet. *Paſſio pro Chriſto ſuſcepta vim Baptiſmi obtinet; & ideò purgat ab omni veniali & mortali, niſi actualiter voluntatem renitentem inuenerit*: quod ideo aduerto, vt conſtet, D. Thom. eandem ſententiam, quam in 4. tenuerat, in hac tertia parte docuiſſe, & in eodem ſenſu fuiſſe locutum. Atque ita ſentiunt moderni eius expoſitores; Soto in 4. d. 15. q. 1. art. 1. & q. 2. art. 1. & lib. 2. de natura & gratia, cap. 16. Ledeſma in 4. 1. par. q. 25. art. 5. dub. 1. & eandem ſententiam fusè defendit Vega lib. 6. in 6. ſeſſio. Concilij Trid. c. 36. & 37. ſequiturq; hæc concluſio manifeſtè ex præcedenti: nam martyriū dicitur Baptiſmus ſanguinis, & remedium ſufficiens ad ſalutem, E deficiente Baptiſmo aquæ, & ad ſupplendū vicem eius, ratione effectus, vt declaratum eſt: ſed hic effectus, reſpectu Baptiſmi aquę eſt remiſſio originalis, & mortalis peccati, ſi adſit, & effectus gratiæ, etiam primæ: ergo oportet, vt martyrium poſſit hęc omnia dare; aliàs quomodo ſupplebit vicem Baptiſmi aquæ? Aut quomodo ſaluabit hominem ſine illo, cū non poſſit ſaluari ſine remiſſione peccati & gratia? Quocirca omnia, quę adduximus ad priorem concluſionē probādam, hanc confirmant; nec plura videntur requiri. Fundamentū autem contrarię ſententiæ poſtulat multa tractanda in ſectione ſequenti, vbi & illud, & alia, quæ contra noſtram ſententiam obiici poſſunt, diſſoluemus.

Baptiſmo ſanguinis quid obtineri poſſit.

D. Thom.

Caietanus.

Durandus.

Gabriel.

D. Thom.

Damaſcen.

Soto.

Ledeſma.

Vega.

SECTIO

SECTIO III.

Quam diſpoſitionem requirat baptiſmus ſanguinis in adulto, vt illi ſuum conferat effectum.

1. Opinio. DVæ poſſunt eſſe opiniones extremè contrariæ. Prior affirmat neceſſariam eſſe contritionem, & conſequenter charitatem elicientem, aut imperantem, vel ſaltem informantem & viuificantem opus martyrij. Hanc tenent authores citati in prima ſententia, ſectione præcedenti. Primum ac præcipuum fundamentum ſumitur ex verbis Pauli primæ ad Corinth. 13. (Paul. 1. Cor. 13.) *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Vbi ponderandum eſt, eodem modo loqui Paulum de inſigni actu eleemoſynæ, & de actu martyrij, & eandem legem de vtroque ſtatuere, quoad charitatis neceſſitatem, neque plus vni, quam alteri tribuere: ſicut ergo actus eleemoſynę, quantumuis inſignis in ſuo genere, & in quantitate rei donatæ, ſi nō ſupponat charitatem, & aliquo modo ab illa procedat, nullius eſt valoris apud Deum: ita etiam mors, ſeu martyrium. Atque hoc teſtimonium confirmat expoſitio Diui (D. Thomas.) Tho. ſuprà q. 66. art. 12. ad ſecundum, qui ex hoc loco Pauli colligit, baptiſmum ſanguinis includere baptiſmum flaminis, & in corpore articuli dixerat, virtutem Spiritus ſancti operari in baptiſmo aquæ per virtutem latentem; in baptiſmo pœnitentię per cordis commotionem; in baptiſmo autem ſanguinis per potiſſimum dilectionis actum. Requirit ergo Diuus Thomas dilectionem & charitatem, vt marryrium habeat baptiſmi effectum.

Vnde argumentor ſecundò, nam iuxta D. Th. ſententiam, hoc differt inter baptiſmum aquæ & ſanguinis, quod in illo operatur Spiritus ſanctus per virtutem latentem; in hoc verò non, ſed iuxta menſurā dilectionis: ergo in illo operatur ex opere operato per virtutem latentem, quam addit ipſi operi; in hoc verò non ita: ergo non eſt, vnde habeat martyrium vim faciendi hominem ex attrito, cōtritum; quia ad hoc neceſſaria eſt virtus ſpecialis Spiritus ſancti: ergo, vt aliquid conferat, neceſſe eſt, vt ſupponat hominem contritum.

Tertiò vrget ratio ſuprà facta; quia aliàs martyrium daret gratiam ex opere operato, ſi poſſet facere hominem ex attrito, contritum: conſequens eſt falſum. Primò, quia aliàs eſſet ſacramentum. Secundò, quia talis virtus martyrij, neque in noua lege ſpecialiter ei data inuenitur, neque ante Chriſti aduentum illam habere potuit. Tertiò, quia martyrium conſummatur in morte, quando iam homo non eſt: ergo iam non poteſt illi dare gratiam; aliàs poſſet homo eſſe ſine gratia toto vitę tempore, & in primo inſtanti ſeparationis animæ à corpore iuſtificari; imò & beatificari ratione martyrij præcedentis, quod videtur abſurdiſſimum: neque etiam poteſt dare gratiam ante inſtans mortis, quia nondum veram martyrij rationē habet. Quocirca Cano, vbi ſuprà, conſtanter defendit hanc ſententiam: imò addit, non ſufficere ad conſequendum effectum martyrij etiam dilectionem Dei ſuper omnia in eo, qui mortaliter peccauit, ſed omnino neceſſarium eſſe formalem dolorem & contritionem peccatorum: exiſtimat enim tam neceſſarium eſſe huiuſmodi formalem dolorem ad remiſſionē peccati mortalis, vt ſine illo nunquam remittatur, etiam ſi adſit abſoluta dilectio Dei ſuper omnia, actu imperans martyrium. Sed in hoc exceſſit: non enim ſolum in caſu martyrij (de quo ſtatim plura) ſed etiam abſolutè & per ſe, vera dilectio Dei ſuper omnia ſupernaturalis & infuſa, ſi contingat ſeparari ab actuali dolore, eſt ſufficiens diſpoſitiō ad gratiam obtinendam: nam ſatis eſt, quòd virtute & voto dolorem includat: at hunc actum amoris Dei ſuper omnia ab actuali dolore ſeparari nunquam continget, niſi ex obliuione, vt latiùs in materia de pœnitentia dicendum eſt.

2. Opinio. 1. Modus explicandi hāc opinionem. Secunda opinio extremè cōtraria eſſe poteſt, martyrium nullam omnino diſpoſitionem requirere, vt ſuum effectum conferat, præter illam voluntatem moriendi pro Chriſto, à qua martyrium imperatur. Quæ ſententia variis modis doceri poteſt. Primò aſſerendo per ſe, & non tantùm per accidens, illam voluntatem eſſe ſufficiētem diſpoſitionē; ita vt, quamuis homo, dum ad martyrium rapitur, actu recordetur ſe eſſe in ſtatu peccati mortalis, non teneatur aliquam pœnitentiam agere, neq; in aliis interioribus actibus occupari, præterquam in illa voluntate fundendi ſanguinem pro Chriſto; nam hęc erit illi ſufficiens diſpoſitio ad gratiam & remiſſionem peccati obtinendam. Et hanc ſententiam ita explicatam tenet Vega (Vega.) loco ſuprà citato: & poteſt fundari primò quia martyriū eſt per ſeſe ſufficiens medium ad ſalutem, non minùs, quam baptiſmus, vel pœnitentia; ergo quando hoc remedium præſens adeſt, poteſt homo illo eſſe contentus, aliis prætermiſſis. Secundò, quia actus martyrii eſt per ſe difficilimus, ergo, quando inſtat eius occaſio & neceſſitas, non eſt obligandus homo, vt ad exercendos alios actus diuertatur & diſtrahatur; ne virtus, in pluribus diuiſa, in ſingulis fiat minor, poterit ergo ſe totum colligere, & in ſola illa voluntate martyrii occupare, vt eam conſtanter, atque efficaciter eliciat, ergo illa diſpoſitio ei ſufficiet. Tertiò, quia illa voluntas eſt virtualis quædam dilectio Dei ſuper omnia, & diſplicentia peccatorum omnium, ergo erit ſufficiens diſpoſitio ad effectū martyrii. Antecedens patet, quia per eam voluntatē homo contemnit propter Deum id, quod eſt in hac vita maioris æſtimationis, nam dat vitā, ne Deum offendat, & diligit eum plùs, quàm ſeipſum, & virtute deteſtatur Dei offenſā ſup omne deteſtabile.

2. Modus explicandi hāc opinionem. Secundus modus docendi hanc ſententiam eſſe poteſt, pręter voluntatem martyrii requiri, per ſe loquendo, aliquam diſpoſitionem ad effectum eius in eo, qui antea erat in ſtatu peccati: nam in eo, qui eſt in ſtatu gratiæ, ipſa gratia eſt ſufficiens diſpoſitio, ratio eſt, quia formalis pœnitentia eſt per ſe neceſſaria ad ſalutem. Addit verò duo hæc ſententia, hanc diſpoſitionem per ſe requiſitam, ſolùm eſſe attritionem. Et ratio eſt, quia baptiſmus ſanguinis eſt efficacior, quàm baptiſmus aquæ, vt ſuprà ex Cypriano & aliis Patribus referebamus; ſed baptiſmus aquæ per ſe eſt efficax cum tali diſpoſitione: ergo multò magis erit baptiſmus ſanguinis. Et confirmatur, quia, martyrium per ſe confert gratiam paruulis, abſque alia diſpoſitione, ergo per ſe etiam confert gratiam adultis, etiam ſi non habeant maiorem diſpoſitionem, quam illa, quæ ſufficit, vt non ponant obicem gratiæ, ad hoc autem ſufficit attritio, quia ſufficienter auertit voluntatem à peccato. Secundum eſt, per accidens ob inaduertentiam, ſeu obliuionem, poſſe ſufficere voluntatē illā moriendi pro Chriſto abſq; alia formali pœnitentia ſeu diſpoſitione, vt ſi aliquis repentè cogatur fidem confiteri, & totus in eo actu occupatus, omnino non recordetur actu vitæ prætetitæ; nec ſtatus ſui, & ſubitò in eo actu interficiatur, tunc enim & ratione obliuiōis excuſabitur ab omiſſione pœnitentiæ ſeu alterius diſpoſitionis, & ratione illius voluntatis moriendi pro Chriſto cenſebitur ſatis diſpoſitus ad iuſtitiam per martyrium obtinendam, propter rationes factas in priori modo.

3. Modus explicandi hãc opinionem. Tertius modus explicandi hanc ſententiam eſt, A per ſe loquendo, diſpoſitionem neceſſariam ad effe-ctum martyrij eſſe contritionem & charitatem, ita vt ſi martyr ſciens & volens illam omittat, nihil ſit illi martyrium ad ſalutem profuturum: quia martyrium per ſe non aufert neceſſitatem aliorum mediorum; tamẽ ex accidenti, & ob ignorantiam interuenientem poſſe ſufficere attritionẽ; quia alioqui nunquam martyrium daret primam gratiam: tantaque poteſt eſſe ignorantia vel obliuio, vt ſola voluntas martyrij ſufficiat ſine alia poſitiua diſpoſitiõe, dummodò non adſit actualis affectus ad peccatum: quia hoc ſatis eſt, vt non ponatur obex, & vt procedant aliæ rationes ſuprà factæ. Et pro hac ſententia ſic expoſita citari poteſt D.Tho. d.q.87. art.1. ad 2. dicens, *Martyrium purgare ab omni culpa & veniali, & mortali, niſi actualiter voluntatem peccato inuenerit inhærentem*: D.Thom. nam licet hęc verba ad quemlibet modũ huius ſententię poſſint accommodari, tamen propriùs & faciliùs iuxta hanc poſteriorem modum explicantur, & verificantur. Nam qui ob inaduertentiã naturalem, actum omittit, etiam ſi aliàs illum efficere teneatur, ex hoc capite non habet voluntatem actualiter peccato inhęrentem; & ideò, ſi aliunde non eſt in alio actuali peccato, hoc ſatis illi erit, vt per voluntariam martyrii mortem ſaluetur, iuxta D.Tho. doctrinam, & hoc etiam optimè accõmodatur ad caſum illum, de quo ibi D.Tho. ſermonem habet, de homine dormiente in peccato, & in eo ſtatu propter Chriſtum occiſo: hunc enim caſum D.Th. in argumento propoſuerat, &, licet in argumento ſolùm loquatur de peccato veniali; in ſolutione tamen extendit ſermonem ad hominem dormientem in peccato mortali; quem dicit per martyrium poſſe ſaluari, ſolùm, quia non habet voluntatem actualiter peccantem: ſupponit autem D.Th. illam mortem eſſe voluntariam per aliquam voluntatem præcedentem; alioqui non haberet in adulto rationem martyrij. Pro hac etiam Soto. ſententia poteſt citari Soto in 4.d.3.q.vnica, art.11. in fine, quamuis ille non ſatis explicet, quo modo ex dictis hanc ſententiam defendat, ſed ſolùm dicat, hunc actum: volo mortem pro Chriſto perpeti, cum ipſo exteriori opere ſufficere ad pleniſſimam indulgentiam omnium peccatorum, quoad culpam & pœnam, ſi non opponatur obex complacentiæ alicuius criminis, & (quod amplius eſt) addit, martyrium hoc modo ſufficere per modum meriti, quia volitio mortis pro Chriſto, pro ſumma reputatur charitatis excellentia.

3. Opinio. Tertia ſententia media eſſe poteſt, ſolam voluntatem moriendi pro Chriſto nunquam ſufficere ad effectum martyrij abſque alia diſpoſitione, quia oportet voluntatem formaliter auerti à peccato, vel conuerti in Deum, non eſſe tamen neceſſarium, vt hæc diſpoſitio ſemper ſit contritio, vel amor Dei ſuper omnia, ſed ſufficere poſſe attritionem, aut per ſe, aut per accidens, ob ignorantiam ſeu inaduertentiam, iuxta varias opiniones ſuprà tractatas. Quę ſententia ſic expoſita poteſt cõfirmari, quia in baptiſmo aquæ non ſufficit voluntas ipſius baptiſmi ad effectum eius abſque alia diſpoſitione, ergo nec ſufficiet in baptiſmo ſanguinis, neque per ſe, neque per accidens, quia neutro modo ſufficit in baptiſmo aquæ. Probatur conſequentia, quia, licet baptiſmus ſanguinis fortaſſe excedat in perfectione effectus, quem confert, tamen in virtute & promiſſione dandi effectum gratię, & remittendi omnem culpam, non poteſt excedere, imò baptiſmus aquę videtur magis per ſe ad hunc effectum inſtitutus: ergo non eſt veriſimile, non poſſe operari in ſubiecto æquè diſpoſito, aut è contrario, minorem diſpoſitionem requiri cum baptiſmo ſanguinis, quàm cum baptiſmo aquæ.

Dico primò, per ſe loquendo, tenetur homo, qui eſt in peccato mortali, inſtante occaſione ſeu neceſſitate moriendi pro Chriſto, præmittere contritionem peccatorum per formalem deteſtationem eorum, & dilectionem Dei ſuper omnia. Vnde, ſi voluntariè hoc omittat, & ſine ea diſpoſitione moriatur, non ſaluabitur per martyrium. Hanc concluſionem exiſtimo certam: primò ex generali ratione & obligatione charitatis, qua homo tenetur ſuæ ſaluti prouidere: nam, quòd mors exterior pro Chriſto ſuſcepta ſufficiat ad remiſſionem peccati ſine contri- B tione, eſt quidem opinio ſpeculatiuè probabilis, tamen ſimpliciter eſt res dubia; &, ſi fortaſſe in re eſt falſa talis opinio, nihil ei proderit ad ſalutem, qui de tali opinione confiſus ſeſe ſine peccatorum contritione morti expoſuerit: ergo tenetur, ſaltem ex charitate propria in re tanti momenti non relinquere medium certum pro incerto: tenetur ergo cõtritionem pręmittere. Secundò eſt ratio à priori, quia occaſio martyrij non tollit obligationẽ adhibendi media neceſſaria ad ſalutem: neq; enim martyrium eſt, veluti medium per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, ſed potiùs ex ſe ſupponit hominem bene diſpoſitum ad tranſitum ex hac vita; & conſequenter, quantum in ſe eſt, petit, vt priùs homo ſeruet omnia C neceſſaria, & à Deo inſtituta ad gratiam & gloriam conſequendam: & hac ratione dicebamus ſuprà, teneri parentes ad baptizandos priùs ſuos paruulos infantes, etiam ſi ſciant, ſtatim fore pro Chriſto occidendos: & maiori ratione tenetur homo adultus baptizari ante martyrium, ſi cõmodè poſſit; vel, ſi iam baptizatus ſit, conſcientiam autem mortalis peccati habeat, tenetur etiam priùs confiteri, ſi poteſt: ergo, ſi baptizari nõ poteſt, tenetur ſaltem in Deum conuerti per amorem ſuper omnia, & deteſtari peccatum per contritionem, ſi poteſt; probatur conſequentia; quia ſicut baptiſmus, vel confeſſio, eſt per ſe medium neceſſarium ad ſalutem: ita etiam interior pœnitentia & conuerſio: quę in omni tempore fuit D neceſſaria, vt Conc. Triden. dicit ſeſſ.14. c.4. & nunc etiam eſt in lege noua, præſertim vbi non poteſt externum ſacramentum adhiberi. 3. Concluſio. Tridentin.

Quocirca non poteſt, moraliter loquendo, ab obligatione hac excuſari homo propter ſubitam mortis occaſionem, niſi naturalis obliuio peccatorum, & pœnitentiæ de illis agendæ intercedat: quia, ſi in ea occaſione, quantumuis ſubita & momentanea, recordatur ſui ſtatus, ſeu ſuorum peccatorum, ſimul etiam poteſt facilè ea deteſtari, & in Deum conuerti vnico momento, & actu morali: neq; enim propter hunc actum impedietur, quo minùs de ſuſtinenda morte propter Chriſtum cogitare poſſit, & in ea voluntate confirmari: quin potiùs huiuſmodi actus E pœnitentiæ, & conuerſionis in Deum, præbebit animum & vires ad alium actum confitendi fidem, & ad recurrendum ad Deum per orationem, quæ in eo articulo maximè eſt neceſſaria, & optimè fiet, placando priùs Deum per pœnitentiã; ſimulq; veniam peccatorum ab eo poſtulando. Quamquã enim hi actus diuerſi ſint, & in rigore phyſico fortaſſe nõ fiãt, nec regulariter fieri poſſint in eodem inſtanti; nihilominùs tamen moraliter ſunt ita connexi, vt vnus alium excitet, & facilimè fiat tranſitus ab vno ad alium in quacunq; breuiſſima mora temporis: in qua poſſunt dici moraliter ſimul fieri; & ideò, quantumuis occaſio & tempus martyrij breue ſit, & ſubitò occurrat, ſi in eo homo aduertat nõ põt excuſari à culpa, voluntariè omittendo pœnitentiam interiorem

eorum peccatorum, quæ, veluti ſponte ſua, memoriæ occurrunt, tanquam commiſſa & nunquam per pœnitentiam deleta. Nec verò obligandus eſt homo tunc ad ſcrutandam conſcientiam ſuam, vel inquirenda peccata, præſertim in particulari, ſed ſatis erit generatim dolere de offenſa Dei eo modo, quo memoriæ occurrit.

Non tenetur martyr ſcrutari conſcientiam.

2. Concluſ. Dico ſecundò, Nihilominus, vt homo per martyrium obtineat gratiam & remiſſionem peccatorum, non ſemper eſt neceſſarium, vt in re ipſa contritio intercedat, ſed ſufficere poterit attritio, ſaltem ex accidente, ſeu intercedente bona fide per ignorantiam probabilem iuris, aut facti. Hanc concluſionem, vt minimum, tenent D. Thomas & alij authores citati ſectione præcedenti pro ſecunda ſententia; & colligitur ex doctrina Sanctorum, quam in eadem ſectione tradidimus: omnes enim tribuunt baptiſmo ſanguinis vim ad remittendum peccatum mortale, non ſolùm, quoad temporalem pœnam, ſed etiam, quoad culpam: ſi autem ſemper in re ipſa eſſet priùs neceſſaria contritio, ſemper ſupponeret martyrium culpam ablatam; nunquam ergo haberet efficaciam remittendi illam, ſed tantum pœnam. Vnde vlterius etiam ſequitur, baptiſmum ſanguinis verè ac propriè nunquam ſupplere baptiſmum aquę: quia & ſupponit effectum iam factum per baptiſmum flaminis, & ipſum ſolùm conferet augmentum gratiæ, quod eſt valde accidentarium ad neceſſitatem baptiſmi aquę. Et confirmatur hæc ratio: nam ſi Catechumenus, priùs quam offeratur occaſio martyrij, nihilq; prorſus de illo cogitans, de peccatis conteratur & iuſtificetur, poſteà verò, ante baptiſmum aquæ martyrium patiatur, non dicetur ille obtinuiſſe remiſſionem culpæ originalis aut mortalis per martyrium; neque, quoad hoc martyrium ſupplebit vicem baptiſmi in illo: quia ante martyrium, illum effectum eſt conſecutus per aliud remedium; quod de ſe nullum ordinē dicit ad martyrium: ergo idem erit dicendum in quocunque caſu, ſi ſemper in re ipſa præmittenda eſt contritio: nam, quòd hæc multo, vel paruo tempore antecedat, accidentarium eſt: ſemperque eſt medium eiuſdem rationis: neque in vno euentu magis dicit ordinē ad martyrium, quàm in alio. Dicet aliquis; hoc argumentum procedere, quando contritio tempore antecedit martyrium; fieri tamen poſſe, vt ſimul in ipſo martyrio perficiatur; & tunc martyrium remittere culpam, ſtante tali diſpoſitione: ſed hæc fuga in primis eſt impertinens ad rem moralem; quia ille caſus moraliter nunquam accidet: imò, ſi in rigore loquamur de martyrio conſummato, non poteſt accidere: nam martyrium conſummatur in morte, quæ eſt in primo non eſſe hominis, in quo contritio haberi non poterit, ſi priùs non eſt aliquo modo habita, ita vt durante hac vita, ſit remiſſio peccati obtenta. Quòd ſi dicas, martyrium, quoad ſtatum, in quo poteſt habere effectum gratiæ, conſummari in aliquo inſtanti ante mortem, vt nos etiam ſtatim dicemus; Inquiro, de quo effectu ſit ſermo, an de effectu ex merito operantis, & hoc eſt falſum, quia, quamdiu durat vita, poteſt durare meritum operantis, etiam ſi vulnera lethalia ad eum ſtatum perueniant, in quo iam nulla ſit naturalis ſpes euadendi: Si verò ſit ſermo de effectu gratiæ ex opere, vel quaſi ex opere operato, ſecum pugnat reſponſio, quia contraria ſententia ſupponit, per martyrium non dari gratiam, niſi ex merito operantis.

D. Thomas.

1. Pars concluſionis probatur.

Vnde ſumitur nouum argumentum; nam, licèt admittamus contritionem concurrere cum martyrio in eodem tempore vel inſtanti, nihilominùs remiſſio culpę nō eſſet attribuenda martyrio, ſed contritioni includenti votum baptiſmi aquæ: quia martyrium ipſum nec per ſe habet meritum, niſi ſit in ſuppoſito grato; nec ex priuilegio habet aliquid vltra meritum operantis: ergo, ſi in aliquo caſu non habet vim ad remittendam culpam abſque contritione, non poteſt hic effectus verè illi attribui, neque quòd ſuppleat vicem baptiſmi aquæ.

Vnde etiam excluditur alia euaſio, ſi quis dicat, martyrium ſolùm dici ſupplere vicem baptiſmi aquæ, quia cum contritione coniunctum perficit integrum effectum baptiſmi, quoad remiſſionem omnis culpæ & pœnæ. Sed hoc etiam non ſatisfacit: primò, quia in re nihil aliud dicitur, quàm martyriū ſupplere vicem baptiſmi, quoad remiſſionem pœnarum temporalium; cùm tamen Sancti dicant ſupplere vicem eius, etiam quoad remiſſionem culpæ. Secundò, quia (vt ſuprà argumentabamur) ſi martyrium ſupplet ſemper vicem baptiſmi, quoad hūc effectum remittendi omnē pœnam, neceſſe eſt, vt hoc non attribuatur ſoli merito vel ſatisfactioni operantis, ſed alicui priuilegio ſeu promiſſioni diuinæ; quia aliàs non erit infallibilis: ergo, ſi ſemel talis promiſſio ſeu priuilegium admittitur, cùm non habeat fundamentum, niſi, vel in traditione Eccleſiæ & Sanctorum, vel in verbis Scripturæ, prout exponuntur à Patribus, admittendum eſt non ſolùm in remiſſione pœnæ, ſed etiam in remiſſione culpæ, & in collatione gratiæ: nam verba Chriſti generalia ſunt, & hæc omnia includunt, *Qui perdiderit animam ſuam propter me, ſaluam faciet eam*, Marci 8. vel, *viuificabit eam*, vt clariùs dicitur Lucæ 12. Verba item & expoſitiones Sanctorum ampliſſimæ ſunt, & ſæpe expreſsè extenduntur ad omnes hos effectus: vſus etiam & traditio Eccleſiæ, non ſolùm oſtendit certitudinem in integra remiſſione pœnæ, ſed etiam de ipſa iuſtificatione, & remiſſione culpæ: Tandem in paruulis declarat, martyrium habere vim dandi gratiam præter meritum operantis: quo ergo fundamento dicemus, hanc promiſſionem eſſe limitatam ad paruulos, & non extendi ad adultos?

Marci 8. Lucæ 12.

Ex hac ergo parte ſic demonſtrata, neceſſariò ſequitur altera concluſionis pars, nempe, per martyrium dari gratiam homini attrito, ſi bona fides intercedat: quia ſi martyrium non ſemper requirit veram & realem contritionem, neque amorem Dei ſuper omnia, vt gratiam conferat, & peccatum tollat: ergo aliquando poteſt hoc facere cum minori diſpoſitione: ſed ſecluſa contritione & amore nulla eſt melior diſpoſitio, quàm vera attritio, excludens omne actuale peccatum & affectum peccati; ergo hæc aliquādo ſufficiet. Confirmatur primò, quia martyrium ex priuilegio habet promiſſionem gratiæ vltra meritum operantis, vt oſtenſum eſt: ergo ſemper dat illam non ponenti obicem: omne enim opus, quod habet virtutem dandi gratiam ex ſe, præter meritum operantis, ſemper dat illam, quando non ponitur obex; & ideò omnia ſacramenta dant gratiam non ponenti obicem: ſed qui eſt attritus, & alioqui habet bonam fidem, non ponit obicem; quia iam habet voluntatem ſufficienter à peccato auerſam, & ideò omnia ſacramenta faciunt ex attrito, contritum, interueniēte bona fide: ergo idem faciet martyrium. Confirmatur ſecundò; quia baptiſmus ſanguinis nō eſt minùs efficax, quàm baptiſmus aquæ, vt ſuprà ex Cypriano referebamus: ſed baptiſmus aquæ confert gratiam attrito: ergo idem poterit facere baptiſmus ſanguinis. Vnde, ſicut Cyprianus argumentatur; ſi baptiſmus ſanguinis non poteſt hæretico prodeſſe, nec baptiſmum aquæ poſſe; ita nos poſſumus

2. Pars concluſionis probatur.

Cyprianus.

argumentari, ſi baptiſmus ſanguinis non poſſet peccatori attrito prodeſſe, nec baptiſmum aquæ poſſe, & à contradictorio conſequentis; ſi baptiſmus aquæ poteſt prodeſſe attrito, multò magis baptiſmus ſanguinis.

Dixi, debere bonam fidem intercedere; quia, cùm dictum ſit, per ſe eſſe neceſſariam contritionem, vt homo non peccet ſe præparando per ſolam attritionem, neceſſe eſt, vt ab illa obligatione aliqua ratione excuſetur: non poteſt autem excuſari propter impotentiam ſimpliciter, quia ſemper eſt in poteſtate hominis habere contritionem per diuinam gratiam: ergo oportet, vt excuſetur propter ignorãtiam probabilem iuris, aut facti, id eſt, quòd probabiliter exiſtimet, eam diſpoſitionem, quam habet, eſſe contritionem, cum reuera non ſit, aut quòd probabiliter exiſtimet, ſe non teneri ad habendam meliorem diſpoſitionem, vel ſaltem omnino non aduertat ſe ad hoc obligari.

Obiectio.

Sed obiicies ſimilem rationem illi, qua nos concluſionem probauimus: nam baptiſmus aquæ non requirit hanc fidem, ſeu exiſtimationem, vt conferat ſuum effectum: ſed dat gratiã homini attrito, cognoſcenti & aduertenti ſe tantum eſſe attritũ: ergo idem faciet baptiſmus ſanguinis, cũ ſit efficacior. Reſpondetur primò, eſſe differentiam in hoc, quod baptiſmus ſanguinis ſemper conſtituit hominem in mortis articulo, baptiſmus autem aquæ non ita: ſi autem loquamur de homine, qui in mortis articulo baptizatur, probabile eſt teneri tunc ad habẽdam contritionem, non quia ſit neceſſaria diſpoſitio ad baptiſmum, ſed quia eſt neceſſaria diſpoſitio ad mortem, vel propter obligationẽ charitatis (vt dicebam) quia etiam non eſt res omnino indubitata & certa, baptiſmum facere ex attrito contritum, præſertim quando attritio eſt cognita; in negotio autẽ, ex quo pendet æterna ſalus, videtur homo teneri ad eligendum medium, quod ſit omnino certum & ſecurũ ſecundum catholicam fidem, ſaltem quantum in ipſo eſt, vel certè oritur hæc obligatio per ſe ex præcepto cõtritionis, cuius obligatio non eſt omnino extincta in noua lege. Vnde ſaltem videtur obligare in articulo mortis, aut ſaltem tunc obligat præceptum diligendi Deum ſuper omnia, vt latiùs dicetur infrà in materia de pœnitentia. Secundò dici poteſt, eſſe differentiam inter baptiſmũ ſanguinis, & baptiſmum aquæ: nam baptiſmus aquæ eſt per ſe inſtitutus ad delendũ peccatum, & dandam primam gratiam; & ideò ex propria ratione non requirit contritionem ante ſuum effectum, vel ad vſum dignum talis ſacramenti; at verò baptiſmus ſanguinis, licèt excellentior ſit, & efficacior; non tamen eſt ordinatus ad talem effectum, ſed ſolùm eſt quidam excellens actus virtutis, cui ex diuina liberalitate adiuncta eſt promiſſio plurium effectuum gratiæ & gloriæ; præter id, quod ex condigno reſpondet merito operantis: hæc autem promiſſio non tollit obligationem conuenienti modo operandi talem actum, & ſe præparandi ad mortem, quæ in illo includitur; & ideò non eſt ſimilis ratio de vtroque baptiſmo, neque contra efficaciam & dignitatem baptiſmi ſanguinis, vt ex dictis conſtat.

Reſponſio. Quomodo differant baptiſmus aquæ & ſanguinis, quod attinet ad diſpoſitionem prærequiſitã.

Per martyriũ ſemper confertur gratia gratũ faciens vel eius augmentum, quaſi ex opere operato. Paludanus.

Ex quo vlteriùs infero, iuxta hanc noſtram ſententiam conſequẽter dicendum eſſe, per martyrium ſemper cõferri aliquam gratiam gratum facientem, vel eius augmentum, vltra id, quod reſpondet merito patientis, quæ largo modo dici poteſt ex opere operato, quamquam hoc negare videtur Soto d.3. art. 11. prope finem, id tamen nobiſcum affirmat Palud. d.4.q.3. Et inprimis, quòd martyrium, quando facit A ex attrito contritum, id faciat ad modum operis operati, probatur, quia illa gratia non debebatur diſpoſitioni operantis, quia ſolùm contritio, vel dilectio Dei ſuper omnia, quæ virtute illam includat, eſt per ſe ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, de quo plura in concluſione ſequente. Hinc ergo vlteriùs rectè colligitur, quòd, ſi homo accedit ad martyrium rectè diſpoſitus & in gratia, vltra id, quod de condigno meretur, recipit augmentum aliquod gratiæ ex ſpeciali priuilegio martyrii. Primò quidem, quia non eſt veriſimile eſſe peioris conditionis eum, qui iuſtior eſt, & meliùs ſe ad martyrium diſponit, quàm qui ſe diſponit per attritionem: ſed ei, qui accedit cum imperfecta diſpoſitione attritionis, datur gratia ex priuilegio: ergo multò magis dabitur ei, qui accedit cum perfecta diſpoſitione contritionis. Quod optimè declarat & confirmat exemplum paruulorum: nam ſi inter Innocentes, verbi gratia, fuerunt aliqui nõdum circumciſi, illis data eſt gratia, ratione martyrii: ergo etiam illis, qui iam erant circumciſi, dati fuerunt, vt minimùm, totidem gradus gratię: quamuis his dati ſint per modum augmenti, aliis verò per modum primę gratiæ: quis enim dicat, illos priuatos eſſe fructu martyrii propter acceptam circumciſionem? Atque idem argumentum fieri poteſt de infante baptizato, qui propter Chriſtum occiditur: idem ergo erit in adultis: nam eſt eadem, vel maior C ratio: Eò vel maximè, quòd gratia martyrum, vt ſic, quantum ex ſenſu Eccleſiæ & traditione colligi poteſt, eſt longè maior, quàm illa, quæ dari poteſt propter vnum actum contritionis: veneratur enim Eccleſia, vt egregiè ſanctum, hominem nuper conuerſum ad fidem, & ſtatim abſque aliis præcedentibus meritis ſuo ſanguine baptizatũ, iudicans, maiorem eſſe illam gratiam, quæ martyrio reſpondet, quàm quę poſſet per multa merita longo tempore comparari: ergo non eſt priuandus tanto gratię augmento, eò quòd ad martyrium accedat cum prima gratia remiſſa, per vnum actum contritionis comparata.

Et confirmatur: nam omnia alia media, per quæ homini attrito datur prima gratia, conferunt augmentum gratiæ homini contrito ſeu grato, vt conſtat de baptiſmo & confeſſione: ergo multò magis idem eſt dicendum de martyrio. Ratio autem à priori eſt, quia promiſſio facta martyrio non eſt ſpecialiter facta in fauorem hominum peccatorum, neq; in remedium peccati, ſed facta eſt in fauorem operis excellentiſſimi, in quo diuina charitas maximè inter opera externa manifeſtatur: ergo hæc promiſſio non ſolùm ad homines iuſtos ſe extendit, (& ideò, ſicut eis remittit omnem venialem culpam, & reatum temporalis pœnæ; ita etiam, quaſi ex opere operato confert magnum cumulum gratiæ) verùm etiam propter ipſos iuſtos præcipuè ac principaliter facta eſt: quia eorum charitas eſt maior: extenditur tamen etiam ad peccatores nõ ponentes obicem: quia promiſſio intelligitur abſolutè facta ipſi operi propter excellentiam ſuam: eſt autem generalis lex, vt gratia, quæ datur ex vi alicuius operis, infallibiliter detur homini non ponenti obicem: ergo non ſolùm eſt magis conſequens, dari per martyrium huiuſmodi augmentum gratiæ homini iuſto, ſi datur prima gratia homini attrito, ſed etiam illud videtur per ſe certius, ſeu veriſimilius: neq; video nouam difficultatem, quæ contra hoc obiici poſſit, præter eas, quæ, referendo alias ſententias, tactæ ſunt.

Dico tertiò, Probabile eſt, quamuis per ſe ſit neceſſaria formalis pœnitẽtia peccatorum ante baptiſmum ſanguinis; tamen, ſi ex accidenti cõtingat, hominem excuſari à culpa omiſſionis huiuſmodi pœnitentiæ

3. Concluſio.

Probabile eſt voluntatem tantum mar-

tyrij ex accidenti ſufficere ad obtinẽdam gratiã, &c.

tentiæ propter naturalem inaduertentiam, & obliuionem peccatorum, ſolam voluntatem moriendi pro Chriſto eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad obtinendam veniam peccatorum, & gratiam ex priuilegio martyrij. Hanc concluſionem non ponunt expreſsè antiqui doctores ſuprà citati pro noſtra ſententia; inſinuant tamen, & præſertim D. Thomas, qui nullam aliam diſpoſitionem requirit, niſi quòd homo pro Chriſto moriatur abſque actuali complacentia peccati, & multùm fauet Caietanus circa illam ſolutionem ad ſecundum, art. 1. q. 77. dicens, *Si quis iuit dormitum cum propoſito dicendi mane mendacium officioſum, & interim dormiens occideretur pro Chriſto, illius peccati pleniſſimam remiſſionem conſequitur, quamuis per baptiſmum, illius remiſſionem non conſequeretur.* Vbi de peccato quidem veniali loquitur; tamen videtur eſſe eadem ratio de mortali, ſi tamen debita proportio ſeruetur, ſcilicet, quòd non maneat virtualiter, ſed tantùm habitualiter propoſitum mortaliter peccandi, vt inferiùs magis explicabimus. In hoc etiam fauet Caietanus, quòd maiorem vim agnoſcit in martyrio ad remittendam culpam, quàm in baptiſmo. Expreſſiùs hanc concluſionem docent Soto & Vega locis ſuprà citatis. Duobus autem modis poteſt hæc concluſio fundari. Primò, in ipſa rei natura. Et hunc modum videtur ſequi Soto ſuprà, dum inquit, *Martyrium non ſupplere vicem baptiſmi ex opere operato, ſed per modum meriti; neque in hoc differre à baptiſmo flaminis, ſed in hoc ſolùm, quòd non requirit formalem deteſtationem peccatorum, ſed hunc ſolum actum: volo mortem pro Chriſto perpeti.* Vnde ſic poteſt formari ratio ex eodem authore. Nam volitio mortis pro Chriſto, pro ſumma reputatur charitatis excellentia, iuxta illud Ioannis 15. *Maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*: ſed qui diligit Deum, diligitur à Deo: ergo illa voluntas moriendi pro Chriſto eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam, & ad remiſſionem culpæ. Et confirmatur, ac declaratur: nam illa voluntas eſt virtualis dilectio Dei ſuper omnia: ergo eſt etiam virtualis deteſtatio omnium peccatorum, ergo eſt ex ſe ſufficiens diſpoſitio. Conſequentia probatur, nam, vt ſuppono ex dicendis infrà in materia de pœnitentia, licèt hi actus amoris & deteſtationis per ſe requirantur formaliter ad remiſſionem peccati, tamen interdum poſſunt ſufficere virtualiter, interueniente ignorantia, vel inaduertentia. Primum autem antecedens probatur; quia huiuſmodi homo propter Deum contemnit id, quod maximè diligit inter bona creata, ſcilicet, vitam: ergo opere ipſo & implicitè diligit Deum plus, quam alia bona: cumque id faciat propter fidem & religionem, ſeu cultum Dei, totum cedit in gloriam eius: ergo meritò tale opus poteſt dici virtualis amor Dei: ſicut qui beneficus eſt erga proximum, aut vult pati aliquid propter commodum eius, rectè dicitur amare proximum, ſicut ſeipſum. Et propter hanc etiam rationem, qui ſic pro Chriſto moritur, non poteſt dici, omnino ſine charitate tradere corpus ſuum: quia illud tradit ex quadam virtuali charitate actuali, per quam ſe diſponit ad formalem charitatẽ habitualem conſequendam. Atque hinc probata etiam relinquitur prior conſequentia, ſcilicet, quòd ille actus ſit virtualis deteſtatio peccatorum; tum quia in dilectione ſuper omnia includitur hæc virtualis deteſtatio; tum etiam, quia illa voluntas talis eſt, vt repugnet cum voluntate peccandi: atque ita ſit quoddam virtuale odium peccati: nam, qui vitam perdit, ne Deum offendat, ſatis oſtendit, odiſſe offenſam Dei, quatenus talis eſt.

D.Thom.

Caietanus.

Soto. Vega.

Vtrum volitio mortis pro Chriſto includat virtute dilectionem Dei ſuper omnia, & deteſtationem peccatorum.

A Veruntamen, quamuis hæc ratio ſit accommodata ad explicandam congruentiam, quæ in tali opere & voluntate eſſe potuit, vt Deus illam acceptaret, tanquam ſufficientem diſpoſitionem ad condonandam culpam in ipſo opere martyrij; non tamen eſt ſufficiens hęc ratio, ſecluſo omni priuilegio ſpeciali. Primò, quia ſi illa voluntas ex natura ſua eſſet ſufficiens diſpoſitio, per illam obtineret homo gratiam & remiſſionẽ peccati abſq; externo opere martyrij: conſequens autem eſt, & contra D. Thomam ſuprà, qui ſupponit hominem in ſtatu peccati dormientẽ interfici pro Chriſto, quem conſtat, non priùs fuiſſe iuſtificatum per voluntatem martyrii, quam antea
B habuit; alioqui iam non eſſet dormiens in peccato: & contra ipſum Soto, qui non auſus eſt dicere, hunc ſolum actum; volo mortem pro Chriſto perpeti, eſſe ſufficientem diſpoſitionem, ſed illum cum ipſo exteriori opere ſufficere ad pleniſſimam indulgentiam omnium peccatorum. Eſt etiam contra rationem. Quis enim credat, omnnem hominem, qui de martyrio cogitat, & ad illud ex corde afficitur, quantumque in ſe eſt, efficaciter proponit, in illo conſtanter ſe gerere, ſi eius occaſio occurrat, aut etiam talem occaſionem appetit & deſiderat, hoc ipſo ſtatim iuſtificari; & quamuis multa mortalia peccata commiſerit, ſtatim omnium remiſſionem conſequi, etiam ſi nullum alium actum charitatis, vel pœnitentiæ ha-
C beat? Sanè hoc non videtur probabile, nec conſentaneum Scripturis, poſtulantibus pœnitentiam ſeu dilectionem ad remiſſionem peccati, à quibus non poteſt fieri exceptio ſine ſufficiente fundamento in eadem Scriptura, vel traditione Patrum, aut manifeſta ratione: hic autem nullum eſt tale fundamentum. Patres enim ſolent excipere martyrium ab huiuſmodi regulis: illa autem voluntas non eſt martyrium, ſed dici poteſt votum, vel deſiderium martyrii; & Chriſtus Dominus, non de voluntate, ſed de opere ipſo dixit. *Qui me confeſſus fuerit*, &c. *Qui tradiderit animam ſuam propter me*: & ita Sancti interpretantur hanc promiſſionem factam eſſe ipſi operi & morti propter ſpecialem conformitatem ad Chriſtum, vt
D in paruulis manifeſtiùs videre licet. Præterea ratio ſuprà facta eſt inſufficiens: nam in rigore voluntas dandi vitam pro alio non eſt virtualis dilectio illius ſuper omnia: tum quia non eſt neceſſe vitam corporalem diligi ſuper omnia bona creata; multi enim plus amant honorem, vel perpetuam famam, vel patriam, aut alia bona ſimilia; tum etiam quia, qui perdit vitam propter amicum, & propter ſalutem ſpiritualem proximi, non amat proximum ſuper omnia; quia non refert ſe, & omnia ſua in ipſum, tanquam in vltimum finem: ſic ergo poſſet quis perdere vitam propter Chriſtum, non amando illum, vt vltimum finem, vel formaliter, vel virtualiter, ſed ſolùm vt obiectum, cui offert cultum, ſeu honorem. Et
E ſimili modo non includitur in rigore in illa voluntate virtualis deteſtatio peccatorum omnium: nam poteſt homo ita odiſſe hæreſim, vel infidelitatem, vt ſit paratus ad dandam vitam, ne in illam conſentiat, & nihilominùs eſſe in actuali propoſito furandi, vel committendi aliud ſimile peccatum: ergo ſignum eſt, illam voluntatem non excludere omnino affectum peccati: non ergo continet virtuale odium omnis peccati.

Secundò igitur, pręter congruentiam adductam, fundanda eſt hæc concluſio in ſpeciali priuilegio & promiſſione Chriſti facta martyrio: eſt enim abſoluta & vniuerſalis, *Quicunque perdiderit animam ſuam propter me, viuificabit eam*, Lucæ 12. aut, *ſaluam faciet eam*, Marci 8. & eodem modo loquuntur Sancti; & fauet

D.Thom.

Lucæ 12. Marci 8.

Eccleſiæ conſuetudo, quæ, vt martyrem veneretur, nullum aliud experimentum aut pœnitentiam explorat, præter hoc, quòd pro Chriſto paſſus ſit. Dices, hoc ſigno probaretur, martyrium conferre gratiam, etiam ſi inueniat hominem in actuali complacentia peccati, quia de hoc etiam nihil Eccleſia inquirit, vt martyrem veneretur. Quocirca ad illas generales promiſſiones ſeu locutiones facile reſponderi poteſt; intelligendas eſſe, ſi homo non ponat obicem peccati mortalis nunquam deteſtati; ſicut explicantur in ſacramentis, in quibus certior eſt hæc promiſſio. Reſpondetur, his & ſimilibus rationibus rectè oſtendi prædictam concluſionem non eſſe certam, ſed ſatis dubiam: quia reuera non poteſt hoc priuilegium cum tota hac amplitudine efficacibus argumentis oſtendi. Non tamen excludit obiectio facta, quin coniecturæ adductæ probabiles ſint: nam inprimis non eſt par ratio de actuali peccato, & de actuali pœnitentia præcedentium peccatorum: non eſt enim veriſimile, imò vix eſt moraliter poſſibile, vt is, qui patitur martyrium, tunc ſit in actuali affectu peccati, præſertim, quando exteriùs nullum ſignum præbet talis affectus; neque aliquid facit, quod meritò poſſit malum iudicari: & ideò ipſum martyrium ſic ſuſceptum poteſt eſſe Eccleſiæ ſufficiens indicium ac certum teſtimonium, quantum moraliter eſſe poteſt, quòd martyr non deceſſerit in actuali affectu peccati. At verò bene poteſt moraliter contingere, vt homo, qui patitur martyrium, totus occupetur in confeſſione fidei exhibenda, & tunc actu non aduertat ad præterita peccata, & eorum dolorem: & ideò ſolum martyrium non eſt ſufficiens ſignum actualis & formalis pœnitentiæ; præſertim quando exteriùs neque voce, neque alio actu exhibetur aliquod ſignum talis pœnitentiæ, aut formalis conuerſionis; ergo, cùm Eccleſia contenta ſit martyrio, non obſtantibus præcedentibus peccatis, abſque alio ſigno vel teſtimonio maioris pœnitentiæ, ſignum eſt, illam non eſſe ſimpliciter neceſſariam. Deinde, moraliter loquendo, ille homo non ponit obicem gratiæ; quia non eſt in actuali peccato, & illa voluntas coniuncta operi in tali articulo, meritò reputatur ſufficiens ad tollendum hunc obicem: quia inprimis eſt valde veriſimile, quòd ille homo in eo articulo poſitus, ſi recordaretur peccatorum, ſtatim deteſtaretur illa ex vi illius voluntatis, quam habet moriendi pro Chriſto: & ſimiliter in eodem tempore & articulo eadem conſtantia euitaret omne peccatum mortale; cùm iam actualiter voluntariè perdat vitam, ne Chriſtum offendat. Denique non eſt dubium, quin potuerit Deus hanc voluntatem acceptare, vt ſufficientem diſpoſitionem, cum ipſo opere externo & reali conformitate ad Chriſtum: & aliunde conſtat, aliquod priuilegium conceſſiſſe tali operi; & in illo, cum voluntate ſibi intrinſeca, eſſe ſufficiens morale fundamentum, vt ex priuilegio acceptetur, tanquam ſufficiens diſpoſitio ad gratiam. Atque hæc videtur eſſe tota probabilitas huius ſententiæ.

Malè Sotó effectũ martyrij tribuit merito operantis.

Malè ergo Soto totum hunc effectum tribuit merito operantis, primò quidem, quia oſtenſum eſt. ſolam voluntatem ad hoc non ſufficere ſine opere externo: opus autem externum non auget meritum, quod eſt ex parte operantis, vt ſuppono: ergo. Secundò, quia, aut Soto loquitur de merito de condigno, aut de congruo; priori ſenſu loqui non poteſt iuxta ſanam doctrinam: agimus enim de effectu primæ gratiæ, & de remiſſione peccati mortalis, quoad culpam; certum eſt autem, neminem poſſe hæc ſibi de condigno mereri, etiam per martyrium: quia

A omne meritum de condigno ſupponit perſonam gratam, & à peccato immunem: poſteriori autem ſenſu, ſcilicet, quoad meritum de congruo; in primis pugnat illa ſententia cum doctrina eiuſdem authoris negantis huiuſmodi meritum de congruo, vt ordine naturæ antecedens infuſionem primæ gratiæ, & remiſſionem peccati. Deinde, licèt hoc meritum admittatur, in diſpoſitione vltima, & perfecta, tamen in diſpoſitione ex ſe imperfecta, quamuis lato modo poſſit admitti, tamen reuera non eſſet ſufficiens, niſi adiungeretur promiſſio ſpecialis, quam vocamus ſpeciale priuilegium: cuius etiam ſignum B eſt, quòd non eſt facta promiſſio ſoli interiori voluntati, ſed operi etiam externo. Vnde fieri poteſt tertium argumentum, quia paruulis datur gratia, ratione martyrij, & tamen in eis nullum poteſt fingi meritum: ergo etiam in adultis poteſt habere effectum ſupra meritum operantis, ſicut etiam eis remittit totam pœnam, vltra perſonalem eorum ſatiſfactionem.

Ad fundamenta primæ opinionis. Chryſoſt. Theophyl.

Ad fundamenta primæ opinionis, ad primum ex teſtimonio Pauli, *ſi tradidero corpus meum*, &c. dicitur primò ex Chryſoſtomo & Theophylacto, ſermonem Pauli non eſſe abſolutum, ſed conditionalem: non enim affirmat, poſſe aliquem pro Chriſto mortem pati, & ſine charitate manere, ſed ſolum ex hypotheſi ait, ſi per poſſibile vel impoſſibile id accide- C ret, talem mortem nihil prodeſſe; quod veriſſimum eſt: quia ſine charitate nihil ſumus; cum hoc tamen ſtat, vt nunquam talis mors pro Chriſto ſit ſine charitate; & ideò non ſit infructifera. Secundò dicitur, Paulum non dicere, ſi tradidero corpus meum propter Chriſtum, ſed abſolutè, *ſi tradidero; charitatem autem non habuero*; ait autem D.Thom. ibi, tunc tradi corpus abſque charitate, *quando vel cum tali opere adeſt voluntas peccandi mortaliter, vel quando ſit propter inanem gloriam*: ſignificans, quãdo quis tradit vitam propter fidem, vel religionem, vel honorem Chriſti, licèt id non faciat ex præſuppoſito habitu charitatis, neq; ex formali & actuali Dei dilectione, non poſſe omnino dici id facere abſq; charitate; quia ipſo opere aliquo D modo exhibet dilectionem Chriſti, vt ſuprà tactum eſt. Vnde dicitur tertiò, duobus modis intelligi poſſe, aliquem tradere corpus ſuum abſq; charitate: vno modo, abſque charitate antecedente, quæ ſit aliquo modo cauſa operis, vel ſimpliciter, vel in eſſe meriti, vel conſequente, ita vt ex tali opere non ſequatur charitas in operante, neque illud antecedat. Rurſus duobus etiam modis intelligi poteſt, tradere corpus abſque charitate, nihil prodeſſe, ſcilicet, aut meritoriè ex proprio merito operantis, vel nullo prorſus modo: tradere igitur corpus ſuum tali modo, qui nec ſit ex charitate, neq; habeat charitatem adiunctam, & quaſi conſequentem opus ipſum, ſaltem in termino operis, eſt prorſus infructuoſum, & inutile, & ita E poteſt rectè Paulus intelligi: ſimiliter tradere corpus ſuum abſq; charitate, aliquo modo antecedente opus ipſum, & operante vel dignificante illud, eſt infructuoſum, quantum ad proprium meritum operantis, & ita etiam poteſt exponi Paulus, vt D.Tho. & Caietanus ibi ſignificant: & quoad hoc eſt eadem ratio de martyrio & de eleemoſyna, & neuter ſenſus repugnat his, quæ hactenus diximus; at verò tradere corpus ſuum abſque charitate antecedente, cum illa tamen conſequente, ſeu in ipſo opere comparata, nõ eſt omni modo inutile, ſed valde vtile: quia non eſt omnino ſine charitate, atque ita contingit in martyrio, de quo hactenus locuti ſumus: nam, licèt charitatem non ſupponat, ſecum tamen illam trahit; & ideò multum prodeſt. Vt ſi diceremus, ſi de peccatis doleam,

Variç expoſitiones loci illius Pauli 1. Corint.13. ſi tradidero, &c. D.Thom.

D.Thom. Caietan.

doleam, eaque confitear, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt; abſolutè loquendo veriſſimè dictum eſt: quia eo modo, quo illam non habeo, illa actio mihi non prodeſt: vnde, ſi neq; antecedentem, neq; conſequentem charitatem habeam, nihil omnino proderit illa confeſſio: ſi tamen nō habeam charitatem antecedentem ipſam confeſſionem, tamen per cōfeſſionem illam obtineam, multum proderit illa confeſſio: quia non omnino eſt ſine charitate: ſic ergo nos dicimus de martyrio, neque ex loco Pauli colligi poteſt, nunquam tale eſſe martyrium, quod, licèt ex charitate non procedat, ſecum tamen illam non afferat, nec D. Thomas huic doctrinę vel expoſitioni repugnat, quam aliis locis tam apertè docuit. Quod ergo ait, in baptiſmo ſanguinis Spiritum ſanctum operari per potiſſimum dilectionis actum, ideò dictum eſt, quia ipſum martyrium ex ſe videtur maximum opus, quod poteſt charitas imperare: propter quam cauſam, inter alias, Spiritus ſanctus voluit in eo opere ſpecialiter operari, & gratiā, atque indulgentiam cōcedere. Et ſimiliter, quod ait; baptiſmum ſanguinis includere baptiſmum flaminis, intelligendum eſt ratione charitatis habitualis, quam ſecum affert, & ratione formalis, aut virtualis propoſiti implendi omnia præcepta, quod includitur in attritione, præſertim informata charitate.

Ad ſecundū. Ad ſecundum argumentum reſpondetur, in hoc eſſe poſſe aliquam conuenientiam inter baptiſmum aquæ & ſanguinis; quòd in vtroque dari poteſt gratia Spiritus ſancti vltra meritum operantis: neque hoc vnquam negauit Diuus Thomas: poſſunt tamen in hoc differre, quòd in baptiſmo aquæ non ſolùm datur gratia, ſed etiam ipſemet operatur illam, & ideò dicitur operari per virtutem latentem Spiritus ſancti: in martyrio verò, licèt detur gratia, non oportet, vt ipſa paſſio illam efficiat: quia non eſt ad hoc inſtituta, nec ibi operatur homo, vt miniſter Dei; & ideò non dicetur opus illud operari per virtutem latentem Spiritus ſancti, ſed ſolùm dicetur ibi Spiritus ſanctus operari ex ſpeciali priuilegio.

Ad tertium. Vnde ad tertium reſpondetur, eſſe poſſe quæſtionem de nomine, an ſit dicendum martyrium dare gratiam ex opere operato: nam, ſi per hanc loquendi formam intelligatur, opus ipſum martyrij conferre gratiam, tanquam propriam, & per ſe cauſam illius, ſic non eſt neceſſe, id concedere: ſi autem ſolùm ſignificetur, poſito illo opere, Spiritum ſanctū dare ſpecialem gratiam abſque merito vel vltra meritum patientis, ſic nullum eſt inconueniens, id concedere. Ad primam autem probationem in contrarium negatur, inde ſequi martyrium eſſe ſacramentum, quamuis id malè concedat Maior in 4. d. 4. q. 3. nam ad rationem ſacramenti nō ſatis eſt, quod ſit opus externū, in quo detur gratia: ſed inprimis oportet, vt ſit ceræmonia ſacra, vt ſuprà dictum eſt: deinde oportet, vt ſit inſtituta ad ſignificādum: neutrum autem horum conuenit martyrio, quod ex parte tyranni eſt actio praua, præter Dei ordinationem & inſtitutionem, ſed ſolùm ex permiſſione; ex parte autem martyris tantum eſt quidam actus virtutis, cui Deus voluit hunc effectum & priuilegium concedere. Ad ſecundam verò rationem, in qua petitur, quando inceperit hoc priuilegium martyrij, videri quidem poteſt incepiſſe à Chriſti aduentu: nam Sancti illud fundant in eius verbis, & promiſſione, & in conformitate ad mortem eius, quæ ante propriè non erat. Ac denique, quia ante Chriſti aduentum non dabatur gratia ad modum operis operati, niſi in ſacramento paruulorum, veluti ob neceſſitatem extremam.

Maior.

Quo tempore martyrij priuilegium cœperit.

In contrarium autem ſunt argumenta non parua. Primum de martyrio Innocentum, quod habuit hunc effectum ante Chriſti mortē; & ante verba & promiſſionem eius: & ideò non refert, quòd non fuerit ante Incarnationem, quia Incarnatio non potuit eſſe initium huius priuilegij, niſi media aliqua actione vel promiſſione Chriſti, quæ nondum tunc præceſſerat: ſignum ergo eſt, non fuiſſe tunc inchoatum hoc priuilegium. Secundum argumentum ſumi poteſt ex martyrio Machabæorum, & aliis antiquioribus, quæ non minùs exaggerantur à Sanctis, vt videre licet in Cypriano libro de exhortatione martyrij, c. 11. & Gregorio Nazianzeno orat. 22. quæ eſt de Machabæis, *Quos*, dicit, *fuiſſe Chriſti paſſioni conformes, & in fide illius conſecutos eſſe iuſtitiam, & effectos niue candidiores*, quo verbo ſignificat remiſſionem totius culpæ & pœnæ. Vnde Tertull. in Scorpiaco, cap. 8. *Habes*, inquit, *hic & prædicationem, & remunerationem martyrij*. Videtur ergo hęc pars conſentanea ſanctis Patribus. Præterea videtur conſentanea diuinę prouidentiæ: nam hoc priuilegium non eſt conceſſum martyrio per modum ſacramenti, ſed per modum excellētiſſimi actus virtutis, & propter maximam cum Chriſto conformitatem: quę duę rationes ſemper repertæ ſunt in martyrio: nam etiam ante Chriſti aduentum erat maximum opus, & quodammodo magis laudabile; tum quia eo tempore erant pauciora exempla tantæ fortitudinis, tum etiam, quia erat fides obſcurior, & minor diuinæ gratiæ cōmunicatio: erat etiam conformitas cum Chriſto fide credito, & præſertim apud Deum, cui omnia ſunt præſentia. Eſt ergo hæc ſententia & pia & probabilis, quamuis nihil temerè aſſerendum ſit, cùm antiqui nihil de hac re clarè docuerint: illa tamen differentia indubitata eſt, quòd martyriū ante Chriſti mortem non aperiebat ianuam regni, ſicut nunc aperit, quia nec poterat totius naturæ impedimentum auferre, nec ſupponebat ablatum, ſicut nunc eſt per Chriſti mortem.

Cyprianus. Greg. Naziā. Tertullian.

In tertia parte illius argumenti petitur, quo tempore vel momento detur gratia homini non habenti illam & patienti martyrium. Quæ difficultas non tantum procedit circa ea, quæ hic dicta ſunt, ſed etiam circa ea, quæ in ſectione prima diximus: nam eadem difficultas locum habet in martyrio Innocentum. Primus ergo dicēdi modus eſſe poteſt, dari gratiam in inſtanti mortis, quod eſt primum non eſſe hominis; quia tunc martyrium conſummatur. Huic ſententiæ fauet Caietanus 2. 2. q. 124. art. 4. circa ſolutionem ad quartum: vbi concedit, martyrem mereri in illo inſtanti, in quo primò non eſt: nam ſi hoc eſt verum, neceſſe eſt, fateri illud inſtans intrinſecè pertinere ad viam, ſaltem tanquam terminum eius, quia homo mereri non poteſt, niſi in via: ergo eadem ratione potuit in illo inſtanti iuſtificari, etiam ſi priùs gratiam non habuerit, ſi in eo inſtanti conſummetur medium ſufficiens ad iuſtitiam, quale eſt martyrium, ſicut alij, idipſum concedunt in baptiſmo aquæ, ſi contingat in eodem inſtanti conſummari, vt Almainus tract. 2. moral. c. 2. Hæc verò ſentētia mihi non placet, quia non eſt conſentanea aliis principiis Theologiæ, vt ſuprà tetigi, tractando de ſacramentis in genere. Et præterea, quia falſum eſt, illud inſtans pertinere intrinſecè ad ſtatum vitæ, ſi in illo iam anima nō eſt vnita corpori, quia ſi tunc nullum habet impedimentum, vt contingit in martyre, ſtatim in eodem inſtanti videt Deum; ergo non habet fidem, ergo non eſt in via, quia ſolùm, *quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus*. Si autem in eo inſtanti iam anima non eſt

Quo tēpore, vel inſtanti martyrium gratiam tribuat.

1. Sententia. Caietan.

Almianus. Reiicitur hęc ſententia.

eſt in via, non poteſt in ea mutari ſtatus, quem immediatè antea habuit in corpore: quia talis ſtatus viæ datus eſt ad gratiam comparandam. *Vbi autem ceciderit lignum, ibi erit, ſiue ad Auſtrum, ſiue ad Aquilonem.* Eſt ergo parum conſentaneum principiis fidei, dicere, poſſe hominem, qui in toto tempore huius vitæ durauit in ſtatu peccati mortalis, ſaluari in primo ſui non eſſe; aut eum, qui nunquam habuit fidem in hac vita, neque actualem, neque habitualem, poſſe in inſtanti mortis incipere Deum videre, quod ſaltem de infantibus, qui nunc martyrio afficiuntur, neceſſariò fatendum eſſet. Vnde ad Caietanum, negatur inſtans mortis eſſe ſufficiens ad meritum martyris, ſi in illo inſtanti iam non eſt: quia nullum eſt meritum in pura creatura, niſi fundatum in fide: tunc autem iam non eſt fides. Item quia in illo inſtanti iam non poteſt eſſe demeritum, ex vi ſtatus: neq; enim fieri poteſt, vt in eo inſtanti aliquis perdat gratiam, quam immediatè antea habebat: ſtatus autem merendi non plus durat, quam ſtatus demerendi. Ad Almainum verò dicitur, eius ſententiam eſſe falſam: de qua ſatis dictum eſt ſuprà de ſacramentis in genere.

2. Sententia.

Secundus modus dicendi eſſe poteſt, dari gratiam martyri in inſtanti mortis, tamen illud non eſſe primum non eſſe hominis, ſed vltimum eſſe illius. Quæ ſententia eſt quidem accommodata ad ſaluanda omnia principia Theologiæ; quia iuxta illam anima in eo inſtanti adhuc eſt corpori mortali vnita, adhuc ergo eſt in via, & nondum eſt capax viſionis, ſed fidei: & ideò rectè poteſt tum denuo iuſtificari: ergo, cùm martyrium tunc conſummetur, veriſimile eſt tunc habere effectum. Verùm hæc ſententia ſupponit principium philoſophicum paucis probatum: nam ferè omnes ſentiunt, res permanentes deſinere per primum non eſſe, quod modo diſputandum non eſt, neque negandum, ad tuendam ſententiam Theologicam, quam defendimus: nam quomodocunque homo deſinat eſſe, potuit Deus hanc gratiam concedere martyribus, adhuc in corpore viuentibus.

Sententia tenenda.

Data ergo hypotheſi, quod homo deſinat per primum non eſſe, dicendum eſt dari gratiam martyri, in aliquo priori inſtanti, inter quod, & inſtans mortis neceſſe eſt, vt aliquod breue tempus intercedat. Nec refert, quod in eo inſtanti nondum ſit vita conſummata: nam ſatis eſt, quod per vulnera læthalia, aut aliud genus paſſionis, iam ſit homo in eo ſtatu conſtitutus, in quo iam eſt mors naturaliter ineuitabilis, nam tunc iam apud Deum eſt completum, & acceptum martyrium: & hanc ſententiam ſequitur Vega lib. 6. in Tridentinum, cap. 37. neque videtur difficultatem habere alicuius momenti.

Vega.

Niſi quis fortaſſe dicat, in quocunq; tempore huius vitæ poſſe hominem peccare: ergo poſſet martyr in eo breui tempore peccare, & gratiam perdere; & ita damnari poſt obtentam gratiam martyrij, quod videtur valde alienum à ſenſu omnium Patrum. Reſpondetur tamen ſimpliciter negando ſequelam: primò quidem, quia licet homo poſſit peccare in hac vita quamdiu poteſt vti ratione, & libero arbitrio, veriſimile tamen eſt, ſecluſis miraculis, ſemper eſſe aliquod breue tempus ante mortem, in quo iam ita eſt homo viribus corporis deſtitutus, aut ſenſibus impeditus, vt iam nõ poſſit ratione, aut libertate vti; ex hac igitur parte fieri poteſt, vt iam martyr peccare nõ poſſit, quando illi gratia confertur. Secundò, quia etiam ſi homo poſſet vti ratione, & libertate vſque ad inſtans mortis, veriſimile eſt, per gratiam martyrij in eadẽ gratia confirmari, ita vt vel peccare non poſſit, vel infallibiliter ampliùs non peccet; quod perinde eſt,

A quantum ſpectat ad effectum gloriæ conſequendæ. Dices ergo, ſi talis homo aliqua via mortem euaderet, maneret confirmatus in gratia toto tempore vitæ. Reſpondetur, caſum eſſe naturaliter impoſſibilem: quia ſupponimus, gratiam non dari, donec mors eſt naturaliter ineuitabilis. Si autem miraculosè Deus vellet hominem conſeruare, poſtquàm ad illum ſtatum peruenit, dici poteſt, tunc non dari illi homini effectum martyrij; quia Deus præuidet non fore martyrium in illo homine conſummandum. Quod tamen mihi non admodum placet, tum quia non eſt mihi veriſimile Deum priuare hominem effectu gratię ſuę propter miraculum, quod
B in eo vult operari; tum etiam, quia non eſt, cur dicamus de ratione martyrij eſſe, vt mors nullo modo impediatur, & non ſatis eſſe, pati vſque ad mortem naturaliter ineuitabilem: nam per huiuſmodi paſſionem ęquale teſtimonium fidei redditur, quòd ſi miraculum intercedat, adauget teſtimonium, non minuit. Virtutes etiam fidei, fortitudinis, & aliæ ęqualiter exercentur. Concedo ergo, tunc etiam dari gratiam homini ratione illius paſſionis, & confirmari in illa, ſaltem pro ea occaſione, aut pro eo tempore, quo naturaliter poſſet viuere. An verò pro reliquo vitæ tempore maneret etiam in gratia confirmatus, incerta res eſt: nam cùm hoc ſit præter legem, non videtur comprehenſum ſub communi
C priuilegio martyrij: nihilominùs tamen piè credi poteſt, nunquam Deum eſſe miraculosè liberaturum martyrem ab huiuſmodi morte, quin illum in gratia confirmet: quia & hoc donum eſt valde conſentaneum dignitati martyrij; & quia, cùm Deus tunc miraculosè reuocet (vt ſic dicam) illum hominem à paradyſi ianua, illumque detineat, ne beatitudinem accipiat, quam ſtatim eſſet infallibiliter conſecuturus, valde conſentaneum eſt prouidentiæ eius, vt eum cõfirmet in acquiſito iure beatitudinis.

Ad argumenta pro ſecunda ſententia.

Ad argumenta facta in fauorem ſecundæ ſententiæ primo modo explicatæ, ferè reſponſum eſt ex dictis: nam martyrium non eſt per ſe medium ordinatum ad tollenda peccata, & ideò non excludit
D per ſe loquendo neceſſitatem Baptiſmi & Pœnitentiæ: neque hæc obligatio eſt admodum difficilis, aut impediens affectum martyrij: nam ſi peccata memoriæ occurrant, eorum deteſtatio potiùs præbebit animum ad mortem cõſtantiùs, & alacriùs obeundam. Quomodo autem ſola voluntas martyrij per ſe non ſufficiat, nec ſatis contineat Dei amorem & deteſtationem peccatorum, iam oſtenſum eſt. Ad ea verò, quæ in ſecundo membro illius ſententiæ adducebantur, reſpondetur, quod ad attritionem attinet, non eſſe eandem rationem de baptiſmo aquæ, & ſanguinis; non quia hic ſit minùs efficax, ſed quia non eſt per ſe ordinatus ad remiſſionem culpæ, ſicut ille: & ideò etiam per ſe non excludit
E neceſſitatem contritionis. Reliqua, quæ in ea ſententia adducta ſunt, non ſunt contraria his, quæ diximus. De tertia verò ſententia iam dictum eſt, eſſe probabilem; tamen quia contrariam etiam probabiliter ſuſtinuimus, quoad eum caſum, in quo eſt voluntas patiendi martyrium abſque vlla alia diſpoſitione: Reſpondetur, quoad hoc non eſſe eandem rationem de baptiſmo aquæ; tum quia voluntas baptiſmi aquæ non eſt tam inſigne opus, ſicut martyrium, neque ita continet aliquo modo amorem Dei & auerſionem voluntatis à bono creato; tum etiam, quia, licèt baptiſmus aquæ ſit ordinarium remedium, baptiſmus tamen ſanguinis eſt excellentior, & maiora habet priuilegia, vt fusè ſatis declaratum eſt.

QVÆ-

QVAESTIO LXX.

De Circumciſione, quæ præceſſit baptiſmum, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de præparatoriis ad baptiſmum.*

Et primò de præparatorio, quod præceſſit baptiſmum, id eſt, de Circumciſione.

Secundò, de præparatoriis, quæ concurrunt ſimul cum baptiſmo, ſcilicet, de catechiſmo & exorciſmo.

Circa primum quæruntur quatuor.

Primò, vtrùm Circumciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

Secundò, de inſtitutione ipſius.

Tertiò, de ritu eius.

Quartò, de effectu ipſius.

HAnc quæſtionem interpoſuit hoc loco D. Thomas occaſione ſumpta ex analogia, quæ eſt inter circumciſionem & baptiſmum, & quia, ſicut lex vetus præparauit homines ad legem gratiæ per Chriſtum dandam; ita circumciſio, quæ fuit profeſſio legis veteris, fuit præparatio quædam ad baptiſmum, in quo fit legis gratiæ profeſſio. Nobis autem in ſuperioribus neceſſarium fuit multa de circumciſione dicere, dum explicaremus inſtitutionem veterum ſacramentorum, atque eorum efficaciam; & in ſuperiori tomo diſput. 15. circa quæſt. 37. D. Thomæ, tractando de circumciſione Chriſti, nonnulla de hoc ſacramento attigimus, quę omnia hoc loco repetenda non ſunt; & ideò neceſſarium non erit ſpecialem de circumciſione diſputationem inſtituere, nam, ſi quid occurrerit addendum, in Commentariis articulorum breuiter poterit adnotari.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Circumciſio fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.

Sup. q. 68. ar. 1. ad 1. & 1. 2. q. 102. arti. 5. cor. ad 1. & 3. & 4. d. 1 n. 2. art. 1. q. 1. co. & diſt. 2. q. 1. arti. 2. ad 5. & Ro. 2. l. 3. co. & l. 4. col. 4.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quòd circumciſio non fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi. Omnis enim figura habet aliquam ſimilitudinem cum ſuo figurato. Sed circumciſio nullam habet ſimilitudinem cum baptiſmo. Ergo videtur, quòd non fuerit præparatoria & figuratiua baptiſmi.*

2. *Prætereà, Apoſtolus dicit 1. Corinth. 10. de antiquis Patribus loquens, quòd omnes in nube & in mari baptiʒati ſunt. Non autem dicit, quòd in circumciſione baptiʒati ſint. Ergo protectio columnæ nubis, & tranſitus maris rubri, magis fuerunt præparatoria ad baptiſmum & figuratiua ipſius, quàm circumciſio.*

Quæſt 37. ar. 1, 2. & 3.

3. *Præterea, Suprà dictum eſt*, quòd baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad Baptiſmum Chriſti. Si ergo etiam circumciſio fuit præparatoria & figuratiua baptiſmi Chriſti, videtur, quòd baptiſmus Ioannis fuerit ſuperfluus, quod eſt inconueniens. Non ergo circumciſio fuit præparatoria & figuratiua baptiſmi.*

SED *contra eſt, quòd Apoſt. dicit Coloſ. 2. Circumciſi eſtis circumciſione non manu facta, in expoliatione corporis carnis, ſed circumciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo.*

RESPONDEO *dicendum, quòd baptiſmus dicitur ſacramentum fidei, in quantum ſcilicet in baptiſmo fit quædam fidei profeſſio, & per baptiſmum aggregatur homo congregationi fidelium. Eadem autem eſt fides noſtra & antiquorum Patrum, ſecundum illud Apoſt. 2. Corint. 4. Habentes eundem Spiritum fidei, credimus: Circumciſio autem erat quædam proteſtatio fidei. Vnde dicitur Roman. 4. quòd Abraham accepit circumciſionem, tanquam ſignaculum fidei. Vnde & per circumciſionem antiqui aggregabantur collegio fidelium. Vnde manifeſtum eſt, quòd circumciſio fuit præparatoria ad baptiſmum & præfiguratiua ipſius, ſecundum quod antiquis*

A *Patribus omnia in figuram futuri contingebant, (vt dicitur 1. Corinth. 10.) ſicut & fides eorum erat de futuro.*

AD *primum ergo dicendum, quòd circumciſio habebat ſimilitudinem cum baptiſmo, quantum ad ſpiritualem effectum baptiſmi. Nam ſicut per circumciſionem auferebatur quædam carnalis pellicula, ita per baptiſmum homo expoliatur à carnali conuerſatione.*

AD *ſecundum dicendum, quòd protectio columnæ nubis, & tranſitus maris rubri, fuerunt quædam figuræ noſtri baptiſmi, quo renaſcimur ex aqua figurata per mare rubrum, & Spiritu ſancto ſignificato per columnam nubis. Non tamen per hæc fiebat aliqua profeſſio fidei, ſicut per circumciſionem. Et ideò prædicta* duo, erant tantùm figuræ, & non ſacra-* In iſta ſolut. & in arg.

B *menta. Circumciſio autem erat etiam ſacramentum præparatorium ad baptiſmum, minùs tamen expreſſè figurans baptiſmum, quantum ad exteriora, quàm prædicta. Et ideò Apoſtolus potius fecit mentionem de prædictis, quam de circumciſione.*

AD *tertium dicendum, quòd baptiſmus Ioannis fuit præparatorius ad baptiſmum Chriſti, quantum ad exercitium actus. Sed circumciſio, quantum ad profeſſionem fidei, quæ requiritur in baptiſmo, ſicut dictum eſt.*

COMMENTARIVS.

REſpondet D. Thomas, circumciſionem fuiſſe figuram baptiſmi, quam veritatem tam certam exiſtimauit eſſe Auguſtinus lib. 1. cont. Creſconium, cap. 31. vt cum hæreticis loquens dicat, *Circumciſio-*
C *nem certè præputij in figura futuri baptiſmi Chriſti ab antiquis obſeruatam eſſe, negare, vt arbitror, non audetis.* Et 6. contra Iulianum, cap. 3. *Sacramentum*, inquit, *circumciſionis in figura præceſſiſſe baptiſmatis, quis, vel mediocriter ſacris litteris eruditus ignoret? cùm apertiſſimè de Chriſto dicat Apoſtolus; Qui eſt caput omnis principatus, in quo & circumciſi eſtis, circumciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circumciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo.* In quibus verbis apertè Paulus baptiſmum vocat, circumciſionem Chriſti, nomine figuræ appellans rem figuratam. Quo teſtimonio vtitur D. Thom. hic in argumento, ſed contra: In corpore autem articuli id probat D. Thomas ex analogia inter vtrumq; ſacramentum, & vtriuſq; munera, nam ſicut circumciſio erat ſuo tempore profeſſio fidei; ita nunc eſt baptiſmus, & ſicut circũciſio erat quod-
D dam ſignaculum fidei, quo ſignabantur homines, quia ad ſpecialem illam congregationem fidelium pertinebant; ita nunc per baptiſmum aggregatur homo congregationi fidelium. Et in ſolutione ad 1. addit, fuiſſe ſimilitudinem inter exteriorem, ſeu carnalem effectum circumciſionis, & interiorem ac ſpiritualem effectum baptiſmi: nam ſicut per circumciſionẽ auferebatur quædam corporis particula; ita per baptiſmum expoliatur homo à carnali conuerſatione, quod ſatis ſignificauit Paulus in loco citato ad Coloſſenſ. & ad Roman. 4. vbi circumciſionem vocat, ſignaculum iuſtitiæ. Quomodo dixit Irenæus libro 4. contra hæreſes, cap. 30. *Secundum carnem circumciſio, circumciſionem præfigurabat ſpiritualem*; & Au-
E guſtinus libro 6. contra Fauſtum, c. 3. *In quo*, inquit, *membro congruentiùs expoliatio carnalis & mortalis concupiſcentiæ figuratur, quam vnde carnalis, & mortalis fœtus exoritur?* Vnde tandem in ſolutionibus aliorum argumentorum concludit, in exteriori ſigno & exercitio actus externi, tranſitum maris rubri, & alias ſimiles figuras potuiſſe eſſe ſimiliores baptiſmo Chriſti, & baptiſmum Ioannis eodem modo fuiſſe propinquiorem præparationem ad baptiſmum Chriſti: tamen in effectu & in vſu, quoad profeſſionem fidei, & aggregationem fidelium, circumciſionem fuiſſe potiſſimam figuram, & ſacramen- Auguſtin.

tum

tum præparatorium ad baptiſmum. Dices, ex his omnibus ad ſummum colligi, inter hæc ſacramenta eſſe analogiam & proportionem quandam, non verò, quòd vnum ſit inſtitutum ad pręfigurandum ſeu adumbrandum aliud. Sic enim etiam Auguſtinus epiſt.57.& 203.dicit, *Circumciſionem fuiſſe antiquis Sanctis pro baptiſmo*: quod dici etiam poſſet de ſacramento legis naturę, quamuis non eſſet ſpecialis figura baptiſmi. Reſpondetur, in omni ſigno ad placitum ſignificante,& prudenter impoſito,reperiri aliquam analogiam, ſeu proportionem,continentem imperfectam quandam repræſentationem, quaſi naturalem,quę eſt aliquo modo fundamentum talis impoſitionis, & hanc fatemur reperiri aliquo modo inter circumciſionem, & effectum baptiſmi; quomodo dixit Damaſcenus lib. 4. cap. 26. *Circumciſio baptiſmi figura erat; quemadmodum enim circumciſio non vtile aliquod ac neceſſarium corporis membrum, ſed ſuperuacaneum excrementum abſcindit: ita per ſanctum baptiſma peccatum nobis amputatur, quod cupiditatis excremētum eſt, non vtilis cupiditas.* Et ſimilia habet Chryſoſtomus Homil. 39. in Geneſim, circa finem: nec diſſimile eſt, quod ait Auguſt.16.de Ciuitate Dei, c.6. *Quid aliud circumciſio ſignificat, quam, vetuſtate exuta, naturam renouatam?* Et 16. contra Fauſtum, c.29. *Quid ſignificat circumciſio carnis, niſi ſpoliationem mortalitatis, quam de carnali generatione portamus?* Quod idem ferè eſt cum eo, quod Paulus de baptiſmo docet ad Roman. 6. *Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus.* Præter hoc tamen negandum non eſt, quin ſpeciali Dei inſtitutione & intētione fuerit circumciſio impoſita ad figurandum baptiſmum, & effectum eius, & expoliationem carnalium concupiſcentiarum per Chriſtum dandam, vt ait Auguſtinus 2. contra litteras Petiliani, cap.37. & pręfiguranda alia multa, de quibus Patres citati copioſè diſſerunt. Et idem Auguſt.epiſt.200.& lib.3.contra Iulianum cap.19.& Theodor.q.67.in Geneſim, quam veritatem tandem confirmat D. Thom. in articulo ex illa generali doctrina Paul.1.ad Corinth.10. *Omnia in figura contingebant illis.*

[Margin: Auguſtin. — Damaſcen. — Chryſoſto. — Pau. Rom, 6. — Auguſtin. — Theodoret. — Paul.1.Cor. 10.]

ARTICVLVS II.

Vtrùm circumciſio fuerit conuenienter inſtituta.

[Margin: 1.2.q.102.ar. 5.ad 1.&q. 103.art.1.ad 3.&4.diſt.1. art.2.q.4.co. &q.2.arti.1. q.3.per totũ. Art.præced.]

*AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd circumciſio fuerit inconuenienter inſtituta. Sicut enim dictum eſt, *in circumciſione fiebat quædam fidei profeſſio: Sed à peccato primi hominis nullus vnquam ſaluari potuit, niſi per fidem paſſionis Chriſti, ſecundum illud Roman. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Ergo ſtatim poſt peccatum primi hominis, circumciſio inſtitui debuit, & non tempore Abrahæ.*

2. Præterea, In circumciſione homo profitebatur obſeruantiam veteris legis, ſicut in baptiſmo profitetur obſeruantiam nouæ legis. Vnde Apoſt. dicit, Galat. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ, ſed legalis obſeruantia non eſt tradita tempore Abrahæ, ſed magis tempore Moyſi. Ergo inconuenienter inſtituta eſt circumciſio tempore Abrahæ.

3. Præterea, Circumciſio fuit figuratiua & præparatiua baptiſmi. Sed baptiſmus exhibetur omnibus populis, ſecundum Matth. vltim. Euntes, docete omnes Gentes, baptizantes eos, &c. Ergo circumciſio non debuit inſtitui, vt obſeruanda tantùm ab vno populo Iudæorum, ſed ab omnibus populis.

4. Præterea, Carnalis circumciſio debet reſpondere ſpirituali, ſicut figura figurato. Sed ſpiritualis circumciſio, quæ fit per Chriſtum, indifferenter conuenit vtrique ſexui, quia in Chriſto IESV *non eſt maſculus, neque fœmina, vt dicitur*

A *Coloſſ.3. Ergo inconuenienter eſt circumciſio inſtituta, quæ competit ſolis maribus.*

SED *contra eſt, quòd, ſicut legitur Geneſ. 17. circumciſio eſt inſtituta à Deo, cuius perfecta ſunt opera.*

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut dictum eſt, *) circumciſio erat præparatoria ad baptiſmum, in quantum erat quædam profeſſio fidei Chriſti, quam etiam nos in baptiſmo profitemur. Inter antiquos autem Patres primus Abraham promiſſionem accepit de Chriſto naſcituro, cùm dictum eſt ei, Geneſ.22. In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Ipſe etiam primus ſe à ſocietate infidelium ſegregauit, ſecundum mandatum Dei dicentis ſibi; Egredere de terra tua & de cognatione tua. Et ideò conuenienter circumciſio fuit inſtituta in Abraham.* [Margin: Art.præced.] B

AD *primum ergo dicendum, quòd immediatè poſt peccatum primi parentis, propter doctrinam ipſius Adæ, (qui plenè inſtructus fuerat de diuinis) adhuc fides & ratio naturalis in tantùm vigebat in homine, quòd non oportebat determinari hominibus aliqua ſigna fidei & ſalutis, ſed vnuſquiſque pro ſuo libito fidem ſuam aliquibus ſignis proteſtabatur. Sed circa tempus Abrahæ, diminuta erat fides, plurimis ad idololatriam declinantibus: obſcurata etiam erat ratio naturalis per augmentum carnalis concupiſcentiæ, vſque ad peccatum contra naturam. Et ideò conuenienter tunc, & non ante, fuit inſtituta circumciſio ad profitendum fidem, & ad minuendum carnalem concupiſcentiam.*

AD *ſecundum dicendum, quod legalis obſeruantia tradi* C *non debuit, niſi populo iam congregato, quia lex ordinatur ad bonum publicum, vt in ſecunda parte dictum eſt.* Populus autem fidelium congregandus erat aliquo ſigno ſenſibili, quod eſt neceſſarium ad hoc, quòd homines in quacunque religione adunentur, ſicut Auguſt.* dicit contra Fauſtum. Et ideò oportuit priùs inſtitui circumciſionem, quàm lex daretur. Illi autem Patres, qui fuerunt ante legem, familias ſuas inſtruxerunt de rebus diuinis, per modum paternæ admonitionis. Vnde & Dominus dicit de Abraham; Scio, quòd præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.* [Margin: 1.2.q.90.art. 2. — Lib.19.ca.11. in ſi.tom.6.]

AD *tertium dicendum, quòd baptiſmus in ſe continet perfectionem ſalutis, ad quam Deus omnes homines vocat, ſecundum illud 1. Timoth. 2. Qui vult omnes homines ſaluos* D *fieri. Et ideò baptiſmus omnibus populis proponitur. Circumciſio autem non continebat perfectionem ſalutis, ſed figurabat ipſam, vt fiendam per Chriſtum, qui erat ex Iudæorum populo naſciturus. Et ideò illi ſoli populo data eſt circumciſio.*

AD *quartum dicendum, quòd circumciſio inſtituta eſt, vt ſignum fidei Abrahæ, qui credidit ſe patrem futurum Chriſti ſibi repromiſſi, & ideò conuenienter ſolis maribus competebat. Peccatum etiam originale, contra quod ſpecialiter circumciſio ordinabatur, à patre trahitur, non à matre, vt in ſecunda parte dictum eſt.* Sed baptiſmus continet virtutem Chriſti, qui eſt vniuerſalis cauſa ſalutis omnium, & remiſſionis omnium peccatorum.* [Margin: 1.2.q.81.art. 5.ad 2.&art. 10.ad.2.]

E

COMMENTARIVS.

QVamuis titulum huius articuli D. Thomas indefinitè proponat, tamen pręcipuus ſenſus eius eſt, tractare de conuenientia huius inſtitutionis, quantum ad circumſtantiam temporis, & perſonarum, quibus circumciſio data eſt, vt ex diſcurſu articuli conſtat.

Duę igitur quęſtiones hic à D. Thoma tractantur. Prima eſt, an circumciſio fuerit conueniente tempore data, & reſpondet duabus aſſertionibus. Prima eſt, conuenienter fuiſſe dilatam circumciſionem vſq; ad Abraham. Hanc probat primò D. Tho. in corpore articuli, quia Abraham primus inter antiquos Patres promiſſionem accepit de Chriſto naſciturо. Secundò, quia primus ſe à congregatione infide-

[Margin: An circumciſio fuerit conuenienter dilata vſque ad Abraham.]

infidelium ſegregauit: ſed hę rationes partim videntur falſum aſſumere; partim petere principium. Primum patet, quia priùs facta eſt Chriſti promiſſio ipſi Adamo, & fortaſſe aliis ex Patriarchis, Abraham antiquioribus: qui expreſſam de Chriſto fidem habuerunt, vt verbi gratia, Melchiſedech, qui fuit, vt creditur, ex progenitoribus Abrahæ. Similiter Adam, quamdiu vixit, ſatis fuit ab infidelibus ſegregatus, quòd ſi fortaſſe eo tempore nulli erant infideles, illud eſt extrinſecum & accidentarium: idemque argumẽtum fieri poteſt de Noe, & aliis. Secundò, eſto, verum ſit, quod Diuus Thomas aſſumit: adhuc ſupereſt quæſtio, cur illę duæ conditiones requiſitæ fuerint tanquam conueniens, vel neceſſaria diſpoſitio in eo, cui danda erat circumciſio. Ac tandem, ſi neceſſariæ fuerunt, cur ante Abrahamum non vocauit Deus aliquem ex antiquis Patribus, eumque ab infidelibus ſegregauit, & filium ſuum ei promiſit, vt circumciſionis fœdus cum illo poſſet inire? Reſpondetur, hanc quæſtionem ſupponere reſolutionem alterius, cur ſcilicet fuerit conueniens tanto tempore incarnationem Verbi differri: cum enim circumciſio, ſicut & tota lex vetus, ordinata fuerit ad præparandum Chriſti aduentum, vt conſtat ex Paulo ad Galat. 3. 4. & 5. eo modo oportuit, circumciſionem, quo & incarnationem, differri, proportione ſeruata: fuit autem dilata incarnatio, vt homines paulatim ad Chriſtum ſuſcipiendum diſponerentur, priuſque ſuæ naturę infirmitatem agnoſcerent, vt poſteà bonum gratiæ, vt par eſt, ęſtimarent: hac ergo de cauſa fuit conueniens, homines priùs relinqui in ſola naturę lege, cum communibus gratiæ auxiliis, vt ſuę naturę vires experirentur: & ideò tunc non receperunt à Deo determinata ſigna aut cerœmonias, quibus fidem ſuam proteſtarentur, quibus etiam tunc non admodum indigebant: quia fides eo tempore magis vigebat per recentem traditionem, quę ab Adamo manauerat, vt hic dicit D. Thom. in ſolut. ad 1. Et propterea etiam non oportuit ea ætate ſegregari aliquem populum, qui propriis ritibus à Deo pręſcriptis ipſum coleret; quia priùs debuerunt homines committi ſuo arbitrio, & permitti in ignorantias & infidelitatem labi, vt gratia Dei, & incarnationis beneficiũ magis eluceſceret. Poſtquàm verò ſatis erat genus humanum multiplicatum, ac ſufficienti tempore infirmitatem ſuam expertum, ita vt pene totum eſſet idololatriæ, & aliis vitiis deditum: oportuit, quaſi renouari in mundo fidẽ Dei & Chriſti mediatoris; tum ne ſucceſſu temporis prorſus extingueretur; tum maximè, vt præpararentur homines ad Chriſtum ſuſcipiendum; pręſertim illi, ex quibus carnem erat aſſumpturus: & ideò etiam cõueniens fuit, ſegregari quendam populum, & cultui diuino ſpecialiter dicari; vt & vera religio meliùs in eo conſeruaretur, & Chriſtus ex illo decentiùs naſceretur: hac ergo de cauſa dilata eſt circumciſio vſque ad Abraham, qui à Deo vocatus, & ab infidelibus ſegregatus fuit, vt eſſet veluti primus parens illius populi, quem ſibi Deus ſpecialiter conſecrare decreuerat: & ideò etiam illi facta eſt ſpecialis Chriſti promiſſio, quæ nemini antea facta legitur poſt Adam: quia iuxta ſapientẽ Dei prouidẽtiam totum id tempus fuit opportunum, & moraliter neceſſarium ad prędictum finem. Hac ergo de cauſa meritò D. Tho. illas duas conditiones conſiderauit in Abrahamo, vt illi potiùs, quàm alteri, circumciſio commendaretur, quas in nullo antea inuentas eſſe facilè conſtat: nam cum Adamo non ſit comparatio; tum quia vt manifeſtum ſupponitur, non fuiſſe conueniens huiuſmodi determinatas cerẹmonias à principio gene-

Adam. — Melchiſedech. — Noe. — Pau. ad Gala. 3.4. & 5. — D.Thom.

A ris humani incepiſſe: tum etiam, quia nec tam manifeſtè conſtat ex ſcriptura, illi eſſe factam ſpecialem de Chriſto promiſſionem, neque facta eſt eo modo, quo Abrahę; ſcilicet in ſignum ſpecialis beneuolentiæ, & in proprię obedientiæ remunerationem; iuxta illud, *Quia feciſti rem hanc, &c.* nec denique propriè ſegregatus fuit Adam à conſortio, & cohabitatione infidelium, ſicut fuit ſegregatus Abraham, & pater credentium effectus, vt dicitur ad Roma. 4. De aliis verò Patribus, qui poſt Adam fuerunt vſque ad Abraham, nulla eſt difficultas, quia, licèt expreſſam fidem Chriſti retinuerint per traditionem ab Adamo acceptam, nemini tamen facta legitur ſpecialis reue-
B latio, aut promiſſio, pręſertim eo modo, quo facta eſt Abrahę: nulluſque eorum fuit à Deo ſpecialiter vocatus, & ad ipſum colendum ſegregatus. Cur autem nemini antea hæc gratia conceſſa ſit, Diuus Thom. hic non explicuit, vel quia ſuppoſuit facilè poſſe deduci ex ratione dilationis incarnationis, vt ſatis ſignificauit in ſolutione ad primum; vel certè, quia hoc maximè pendet ex diuina electione, quæ facta eſt ſecundum propoſitum voluntatis diuinæ: non enim Abraham electus eſt, vt illi primũ fieret Chriſti repromiſſio, & vt pater eſſet circumciſionis, propter merita ſua, ſed potiùs, quia ad tantum munus electus eſt, ideo cępit merita, per quæ illud conſequeretur, vt Diuus Thomas 1.2. docet, q. 98. artic. 4. D.Thom.
C diuinæ autem electionis vix poteſt ab hominibus ratio reddi.

Circumciſio nõ fuit vltra Abraham differenda.

Secunda aſſertio D. Thom. in hac priori quęſtione, eſt; non oportuiſſe circumciſionem vltra Abrahamum differri. Hanc ponit D. Thomas in ſolutione ad ſecundum; & prius ſupponi debet ex diſcurſu ſuprà facto; oportuiſſe legem veterem dari aliquo tempore ante incarnationem, quod tempus, quantum fuerit ſufficiens, ſola diuina ſapientia ac prouidentia definire potuit: circumciſio autem fuit profeſſio illius legis, vt conſtat ad Galat. 5. debuit ergo etiam illa dari ante Chriſti aduentũ; nec potuit conueniẽter dari tardiùs, quàm lex. Solum ergo oportet exponere, cur fuerit etiã conueniẽs dari ante legem; ſicut de facto fuit data plus, quàm quadringẽtis an-
D nis ante Moyſen; propter quod dicitur, non fuiſſe ex Moyſe, ſed ex Patribus Ioannis 7. Reddit ergo rationem D. Thom. quia, antequam daretur lex, oportuit fidelem populum congregari, cui daretur, non congregatur autem, niſi ſigno aliquo ſenſibili, iuxta doctrinam Auguſt. 19. cont. Fauſt. c. 11. Dices: ergo propter ſimilem rationem debuiſſet baptiſmus multo tempore inſtitui ante legis nouæ promulgationem, vt fideliũ populus priùs cõgregaretur, cui lex poſteà poſſet promulgari. Quòd ſi dicas, hoc non fuiſſe neceſſarium, neq; expediens, quia promulgando ipſam legem baptiſmi, potuit lex Euangelica promulgari: idem de circumciſione dici poterit. Et maiori quadam ratione: nam lex vetus propter imperfectionem
E ſuam, & pręceptorum multitudinem, debuit ſcripto tradi: ergo circumciſio, quæ pars eſt eius, nõ debuit inſtitui ante tempus legis ſcriptæ. Reſpondetur, in primis baptiſmum etiam fuiſſe inſtitutum ante promulgationem legis nouæ, quæ facta eſt poſt Chriſti reſurrectionem, & ſimiliter per baptiſmum conſignata priùs fuere præcipua membra, & quaſi fundamenta Eccleſię, quibus in initio hęc lex data eſt, & quoad hoc, eſt aliqua ſimilitudo, quoad alia verò, eſt duplex differentia. Prima, quòd lex gratiæ ſupponebat iam fidelem populum congregatum, cui primò prædicanda, ac promulganda erat, iuxta illud, Iſaiæ 2. *De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hieruſalem:* propter quod dicebat Chriſtus, *non ſum miſſus, niſi ad oues,*

Paul. ad Gal. 5. — Ioan. 7. — Auguſtin.

oues, quæ perierunt, domus Iſrael, Matthæi 15. Secunda, quia lex gratiæ erat danda vniuerſo mundo, & non priuato populo, ſicut lex vetus: & ideo non oportebat, vt baptiſmus longo tempore antetederet ipſam legem: maximè cùm idem futurus eſſet author & promulgator primus tam baptiſmi, quam totius legis. Ad illud verò de lege ſcripta reſpondetur, quamuis oportuerit ipſam legem in ſcripto tradi, circumciſionem tamen, quæ erat veluti præparatio ad legem, non oportuiſſe in antecedente tempore ſcribi: tum quia, cùm eſſet vnicum præceptum, facilè poterat memoria retineri, præſertim cùm eſſet ſolemnis cerçmonia in illo populo, cuius ſignum & character in ipſa carne manebat impreſſus: tum etiam, quia præſciebat Deus fore, vt per traditionem à parentibus ad filios illo tempore conſeruaretur, iuxta illud Geneſ. 18. *Scio, quòd præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini.* Ita ferè Diuus Thomas hic ad ſecundum, & ſumitur ex Auguſt. & Damaſceno locis citatis.

Geneſ. 18.

D. Thom. Auguſtin. Damaſc.

Secunda quæſtio à D. Thoma in hoc art. tractata eſt; an fuerit conueniens, circumciſionem dari, non vniuerſis hominibus, ſed certis ac determinatis perſonis. Et reſpondet aliis duabus aſſertionibus. Prima eſt in ſolut. ad 3. non oportuiſſe dari vniuerſo orbi, ſed cuidam peculiari populo. Ratio à priori ſumenda eſt ex dictis circa priorem dubitationem: quia circumciſio data eſt ad diſponendum populum, ex quo Chriſtus erat naſciturus; oportuit enim, vt ex fideli populo, & peculiariter Deo dilecto naſceretur: & ideò data eſt ad ſegregandum illum populum à cæteris gentibus: & ideò non debuit eſſe communis omnibus hominibus. Et hæc ratio confirmari poteſt ex omnibus ſuprà adductis in tractatu de ſacramentis in genere, de principali fine inſtituendi circumciſionem: quod ſcilicet non fuerit primariò propter dandam gratiam, ſed propter conſignandum Dei populum. Et in idem ferè incidit ratio; quam tangit Diuus Thom. in ſolut. ad 3. aſſignando differentiam inter baptiſmum & circumciſionem: nam baptiſmus, inquit, continet perfectionem ſalutis, quam Deus omnibus hominibus procurat. & ideo omnibus datus eſt: circumciſio autem non continebat ſalutem, ſed figurabat per Chriſtum dandam: & ideò illi ſoli populo data eſt, ex quo Chriſtus erat naſciturus. Atque eadem differentia aſſignari poteſt inter circumciſionem, & ſacramentum legis naturæ: nam, licèt hoc non propriè contineret ſalutem eo modo, quo baptiſmus continet; tamen datum eſt pro omnibus hominibus: quia fuit per ſe inſtitutum, vt aliquo modo eſſet in remedium ſalutis, quam Deus vult omnibus hominibus: & ipſa circumciſio in tantum ad ſalutem profuit, in quantum generalem rationem ſacramenti legis naturæ in ſe includebat.

An conuenerit certis ac determinatis tantum perſonis circumciſionẽ dari.

Secunda aſſertio D. Thomç eſt in ſolutione ad 4. Circumciſionem conuenienter inſtitutam eſſe pro ſolis maſculis populi Iudaici, & non pro fœminis: Cuius rei duplicem rationem reddit; vna eſt, quia data eſt in ſignum fidei Abrahæ, qui futurus erat pater credentium. Secunda eſt, quia peccatum originale à patre trahitur, & non à matre: addi etiam poſſunt omnes rationes, ob quas fuit conueniens illam ceræmoniã conſtitui in tali ſigno: nam illud ſignum non poterat eſſe commune fœminis, ſed tantum viris. Præterea eſt alia ratio fortaſſe ſatis litteralis, quia illud ſignum præcipuè dabatur ad congregandum Dei populum: in vnoquoq; autem populo, ſeu republica, viri ſunt capita familiarum & totius reipublicæ: & ideò, vt totus populus eſſet cõſignatus & ſegregatus à cæteris, ſatis erat, quòd viri conſignarentur:

A ſic ergo ſatis etiam fuit, dare ſacramentum circumciſionis, quod ſolis viris poſſet eſſe commune.

Sed ſuperſunt circa has aſſertiones nonnulla explicanda; nimirùm, qui homines obligati fuerint ad circumciſionem; neque in hoc conſtituimus differentiam inter adultos & infantes: nam certum eſt præceptum ſolùm obligaſſe adultos, vel ad circumcidendos ſeipſos, vel ſuos filios, vel etiam ſeruos & familiares. Ad quod exponendum ſupponenda ſunt verba legis Geneſ. 17. *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te; circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos.* B *Infans octo dierum circumcidetur in vobis; omne maſculinum in generationibus veſtris, tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur, & quicunque non fuerint de ſtirpe veſtra.* Circa quæ verba primùm inquiri poteſt, an per hanc legem obligatus fuerit Abraham ad circumcidendos omnes filios ſuos, vel ſolum Iſaac: & cõſequenter, an præceptum circumciſionis comprehenderit omnes poſteros Abrahæ: an verò ſolum eos, qui ex Iſaac & Iacob originem duxerunt. Quidam enim ſentiunt hoc præceptum abſolutè pertinere ad omnes: quia verba legis ſunt abſoluta & generalia, ſcilicet, *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te. Omne maſculinum circumcidetur in vobis; ſeu, in generationibus veſtris.* Et confirmari poteſt, ex facto C ipſo: nam Abraham ſtatim circumcidit Iſmael filium ſuum: &, quòd id fecerit ex obligatione & præcepto, colligitur ex verbis Gen. 17. *Tulit autẽ Abraham Iſmael filium ſuum, & omnes vernaculos domus ſuæ, &c. & circumcidit carnem præputij eorum, ſicut præceperat ei Deus.* Fecit ergo hoc Abraham ex præcepto: ergo eadem ratione fuerunt obligati filij, & omnes poſteri eius. Et cõfirmatur ſecundò, quia ſi hæc obligatio coarctãda eſſet ad Iſaac, maximè quia ex ipſo erat Chriſtus naſciturus, & ex illo ſolo erat Iudçorum populus propagandus: ſed hac ratione etiam Iſaac non fuiſſet obligatus ad circumcidendum Eſau, ſed tantum Iacob: imò & Iacob potuiſſet ſolum Iudam & Leui circumcidere; quia ex eis tantum erat Chriſtus naſciturus. In conD trarium autem induci in primis poſſunt verba Gen. 17. Nam ibi dicit Deus, pactum ſuum eſſe ad Abraham, & ſemen eius: notat autem Paulus ad Gal. 3. non dixiſſe Deum in plurali, *& ſeminibus*, ſed in ſingulari, *& ſemini tuo*, quaſi in vno, qui eſt Chriſtus, qui ab Abraham & Iſaac deſcendit, ergo per ſemen Abrahç non intelligitur ibi tota Abrahæ poſteritas, ſed ſolum, quç ex Iſaac profectura erat, & ad Dei populum pertinere debebat. Vnde tota illa promiſſio, quæ Abrahæ fit in eo capite ante latam legem circumciſionis, ad ſolos poſteros Iſaac & Iacob pertinet, ſcilicet, *Statuam pactum meum inter me & te, & inter ſemen tuum poſt te in generationibus ſuis fœdere ſempiterno, vt ſim Deus tuus, & ſemini tuo poſt te, daboque tibi & ſemini tuo poſt te* E *terram peregrinationis tuæ, omnem terram Chanaam in poſſeſsionem æternam, eroque Deus eorum.* Et inferiùs poſt latam legem circumciſionis apertiſſimè ſubditur. *Sara vxor tua pariet tibi filium, vocabiſque nomen eius Iſaac, & conſtituam pactum meum illi in fœdus ſempiternum, & ſemini eius poſt eum, ſuper Iſmael quoque exaudiui te, ecce benedicam ei; pactum verò meum ſtatuam ad Iſaac, quem pariet tibi Sara.* Propter hçc dicunt aliqui, prçceptum circumciſionis tantum obligaſſe Abraham, & eius poſteros, quantum ad Iſaac, Iacob, & cæteros, qui ex Iacob propagati ſunt. Sed in hoc, diſtinctione eſt vtendum, quam docuit D. Tho. in 4. diſtin. 1. quæſt. 2. art. 2. quæſtiunc. 1. ad 3. & ibi Durand. quæſt. 6. Maior quæſt. 5. & alij, nam Abraham obligatus fuit ex prçcepto circumciſionis ad circumcidendum Iſmael, quia

Quinam homines obligati ſint ad circumciſionem.

Geneſ. 17.

Abraham. Iſaac.

Iſmael.

Eſau Iacob. Iudas. Leui.

Paul. ad Gal. 3.

D. Thomas. Durand. Maior.

quia illi verba generalia ſunt, *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum*; & quia tenebatur circumcidere omnem ſuam familiam, vt ſtatim dicetur: Iſmael autem quamdiu erat in patria poteſtate, pertinebat ad familiam Abrahæ: atque idem à fortiori dicendum erit de Iſaac, quod fuerit obligatus ad circumcidendum Eſau: quia manifeſtè comprehendebatur ſub verbis legis: atque eadem ratione, quamdiu Iſmael, vel Eſau pertinuerunt ad familiam parentum ſuorum, obligati fuerunt eadem lege, quoad ſuos filios, ſi fortaſſe Eſau eo tẽpore illos habuit: nam de Iſmaele conſtat, multò prius fuiſſe à patre ſegregatum. At verò, quoniam ex præcepto Dei ſeparatus eſt Iſmael à familia Abrahæ, iuxta illud Gen. 21. *Eiice ancillam & filium eius; non enim erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ*, vt ait Paulus ad Gal. 4. (Paul. ad Gal. 4.) *quia in Iſaac* (inquit Deus) *vocabitur tibi ſemen*; ideò lex circumciſionis, neque eum ampliùs, neque poſteros eius Iſmaelitas obligauit: & idem eſt de Eſau, & filiis ſeu poſteris eius Idumæis; poſtquam à familia parentis Iſaac ſeparati ſunt ex Dei electione, ſeu reprobatione, iuxta illud Malach. 1. (Malach. 1. Pau Rom. 9.) & ad Roman. 9. *Iacob dilexi, Eſau autem odio habui, & poſui montes eius in ſolitudinem, & hæreditatem eius in dracones deſerti.* Quoniam autem in filiis Iacob nulla facta eſt ſeparatio, ſed ex omnibus illis, & eorum poſteris congregatus fuit populus Dei, ex quo Chriſtus erat naſciturus: ideò omnes illos obligauit lex circumciſionis. Dices, ergo non licebat Iſmaelitis, vel Idumæis vti ſigno circumciſionis: quia non pertinebant ad eum populum, propter quem cõſignandum data fuit: præſertim quia illa circumciſio erat profeſſio veteris legis: & ideò, qui illam aſſumebant, totam legem ſeruare tenebantur, vt dicitur ad Galat. 5. (Paul. ad Gal. 5.) ergo, qui non habebant animum ſuſcipiendi illam legem, neque ſeruandi illam, non poterant licitè circumcidi. Reſpondetur, ſimpliciter negando ſequelam; quia neque aliqua diuina lege poſitiua hoc erat eis expreſsè prohibitum; nullibi enim eſt talis lex, neque ex natura rei hoc erat intrinſecè malum, præſertim cum hoc fieret ad imitationem quandam, vel parentum, quo modo ait Cypr. ſerm. de ratione circumciſ. filios Eſau, & Iſmael huius traditionis non fuiſſe expertes, vel illius populi, cui Deus magna beneficia concedebat; hoc enim modo & Phœnices, & Arabes, & Ægyptij, & aliæ nationes circumciſione vtebantur, vt Cypria. ſup. & D. Hieron. Hierem. 9. (Cyprianus. Hieronym. Hierem. 9.) teſtantur. Illi autem populi non vtebantur eo ſigno, vt re ſacra, ſacramentum aliquod continente; neque ad profitendam aliquam legem; ſed ſolùm ex humana quadam conſuetudine: & ideò non aſtringebantur ex vi talis circumciſionis ad ſeruandam legem. Paulus enim ad Gal. 5. loquitur de homine circumcidente ſe intẽtione & ritu Iudaico, quomodo etiam Gentiles, licèt abſolutè non tenerentur circumcidi, ſi tamen prædicta intentione circumcidebantur, ſicut facere poterant, vt conſtat Exod. 12. & Iudith 14. (Exodi 12. Iudith 14.) tenebantur perpetuò ea lege, & ad circumcidendum filios ſuos.

(Quàm late pateret præceptum circumciſionis.) Secundò quæri poteſt circa alteram partem illius legis, quæ pertinet ad ſeruos & familiam Abrahæ: de quibus in primis eſt dubium, an hoc præceptum obligauerit Abraham, omnes ſeruos, etiam adultos, & infantes, qui viuos habebant parentes, incircumciſos, circumcidere. Et ratio dubitandi eſt, quia verba legis ſunt generalia, *Circumcidetur tam vernaculus, quàm emptitius*; & infra ſubditur, *Tulit autem Abraham omnes vernaculos domus ſuæ, vniuerſoſque, quos emerat, cunctos mares ex omnibus viris domus ſuæ, & circumcidit carnem præputij eorum ſtatim in ipſa die, ſicut præceperat ei Deus*: ergo ex vi præcepti ad hoc tenebatur. In contrarium verò eſt, quia nemò adultus cogitur ad fidem ſine ſuo conſenſu & voluntate: ergo neque ad accipiendum ſignum fidei. Dices, non poſſe quidem adultum ab hominibus cogi ad primam fidei ſuſceptionem, ſeu profeſſionem: poſſe tamen à Deo obligari: ipſumque Deum fuiſſe authorem huius legis, atque ita rectè potuiſſe illa obligare. Sed contra hoc eſt, quia ea lege Deus nihil præcepit ipſis ſeruis, ſed Abrahæ, & ſemini eius, ergo ipſi ſerui per ſe non obligabantur lege: ergo neque Abraham, nec poſteri eius tenebantur eos circumcidere, niſi fortaſſe ad ſummum, eis volentibus & cõſentientibus. Quod etiam inde confirmatur, nam poſt illa verba, *Tam vernaculus, quàm emptitius circumcidetur*, ſubditur, *Et quicunque non fuerit de ſtirpe veſtra*: conſtat autem, alienigenas & peregrinos, ſeu alios Gentiles non fuiſſe abſolutè obligatos ad circumciſionem, ſed ſolùm ſub conditione, quæ ponitur Exodi 12. (Exodi 12.) *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum eius; & tunc ritè celebrabit, eritque, ſicut indigena terræ: eadem lex erit indigenæ, & colono, qui peregrinatur apud vos.* Atque ex hoc eodem loco oritur alia quæſtio de mercenariis famulis, an deberent circumcidi: nam quidam exiſtimant, hos etiam comprehendi nomine vernaculorum, ita Caiet. Geneſ. 17. vbi vernaculos dicit appellari, (Caietanus.) qui nati, vel naſcituri erant ex familia Abrahæ, & filiorum eius, videlicet ex procuratoribus & paſtoribus miniſtris, & huiuſmodi: ita vt ex vi illius legis deberent circumcidi omnes domeſtici Iudæorum. Aliis verò videtur huiuſmodi famulos mercenarios nullo modo fuiſſe hac lege comprehenſos, quia nullum eſt verbum in tota lege, quod eos in rigore complectatur: nam per vernaculos ſufficienter intelligi poſſunt ſerui domi nati, & alioqui Exodi 10. (Exodi 10.) videntur hi mercenarij apertè eximi ea lege, nam aliter ibi fit ſermo de ſeruo emptitio, & de mercenario, vt patet ex illis verbis, *Omnis alienigena non comedet ex eo; omnis autem ſeruus emptitius circumcidetur, & ſic comedet. aduena & mercenarius non edent ex eo.* Vbi emptitius ſeruus circumcidendus dicitur: mercenarius autem non item, ſed æquiparatur aduenæ, aut alienigenæ.

(1. Dicendi modus.) Tres igitur in hac re inuenio dicendi modos. Primus eſt, legem circumciſionis comprehendiſſe totam familiam Abrahæ, quatenus conſtare poterat ex filiis propriis, ſeruis, famulis liberis, ac eorum filiis. Et hæc eſt opinio Caietani loco citato, quam ſequitur Lyppomanus in catena Gen. 17. (Caietan. Lyppoman. Lyranus. Ambroſ.) Eamq; ſequi videtur Lyranus Exodi 12. eique fauet Ambroſius epiſt. 77. & lib. 2. de Abraham Patriarch. ca. 11. fauent verba Geneſis ſuprà citata; præſertim illa, *Et quicunque non fuerit ex ſtirpe veſtra*, quæ abſoluta ſunt; & voluntariè eis additur aliqua conditio, nam illa, quæ ponitur Exodi 12. (Exodi 12.) non intelligitur, reſpectu familiarium, ſeu domeſticorum, ſed reſpectu eorum, qui omnino erant extra familiam Abrahæ, & filiorum eius, in loco verò Geneſis eſt ſermo de domeſticis. Vt autem hæc opinio veriſimilior ſit, intelligenda videtur in hunc modum, quod Abraham (& idem ſemper intelligo de cęteris Iudęis) teneretur circumcidere omnes maſculos familię ſuę, etiam ſi nõ eſſent de ſtirpe ſua; ita tamen vt neq; adulti abſolutè cogerentur ad circumciſionem, nec infantes circumciderentur, ſuis parentib. inuitis, ſed ſolùm ſub hac cõditione, ſi vellent in familia Abrahę permanere, atque ita tenebatur Abraham illos circumcidere, ſi cõſentirẽt; aut eos à ſua familia ſeparare, ſi circumcidi nollent: nam, quod deberet, aut poſſet eos abſolutè cogere, non eſt veriſimile. Vnde, ſi aliquis infans erat in

domo eius vernaculus aut emptitius, parentib. orbatus, illum abſolutè & ſine conditione tenebatur circumcidere, etiam ſi non eſſet de ſtirpe ſua: quia iam non erat aliquis, cuius conſenſus eſſet expectandus.

2. Dicendi modus. Secundus modus dicendi eſt extremè contrarius, præſertim quantum ad adultos, & eorum filios, ipſis viuentibus: negat enim hæc ſententia, Abraham fuiſſe ex præcepto obligatum ad circumcidendos vernaculos, ſiue famulos, ſiue ſeruos, aut natos domi, aut emptitios. Ita opinatur Soto in 4. diſt. 2. q. 1. art. 2. Et videtur fuiſſe opinio Alex. Alenſ. 4. par. quæſt. 7. memb. 3. art. 2. & Bonau. in 4. diſt. 1. art. 3. & Hug. Vict. lib. 1. de ſacram. par. 12. c. 2. Fauet etiam Rupert. lib. 5. in Geneſ. ca. 31. dicens, poſt illa verba Gen. 17. *Et quicunque non fuerit de ſtirpe veſtra*, ſubintelligendum eſſe conditionem, ſcilicet, ſi ad veſtrum populum tranſire voluerit: cui opinioni fauet Scriptura Exodi 12. vbi generaliter de aduenis & de peregrinis adhibetur illa conditio: & idem indicatur de mercenariis: nam, ſi eſſet abſolutum præceptum illos circumcidendi, non oportuiſſet de illis potiùs, quam de filiis dicere, *Circumcidentur, & ſic comedent*: ideò ergo Scriptura hoc dixit, quia abſolutè non erat neceſſarium, ſeruos etiam emptitios eſſe circumciſos: quamuis ergo forma verborum diuerſa videatur, tamen ſenſus eſt idem, ſcil. qui comedere voluerint, circumcidentur priùs: ergo verba Geneſis accipienda ſunt iuxta ſenſū, qui in Exodo explicatur. Quocirca iuxta hanc ſententiam factum Abrahæ circumcidendi omnes maſculos domus ſuę potiùs fuit cōſilium, quàm pręceptum. Vnde, quod in Geneſi dicitur, id feciſſe: *ſicut præceperat ei Deus*, iuxta hanc opinionem non eſt intelligendum, id eſt, iuxta obligationem pręcepti: ſed iuxta normam & formam pręcepti. Vel certè, quia nullus familiarium, aut ſeruorum ſuorum ei reſtitit: eò quod omnibus eſſet dilectus: omneſq; eum maximè reuererentur: ideò debuit, etiam ex præcepto, illos circumcidere, ſeu ad circumciſionem admittere: quia, licèt pręceptum abſolutè eum non obligaret ad eos cogendos, non tamen negabit hæc ſententia, obligaſſe ſ. l c m ad eos admittendos, vel etiam inuitandos, ſi ipſi vellent.

3. Dicendi modus. Tertius modus dicendi melius inter hos, diſtinguit inter famulos liberos, & ſeruos emptitios: ſub quibus (vt opinor) comprehendit à paritate rationis omnes verè ac propriè ſeruos, quocunque titulo in ſeruitutem redacti ſint; ſiue quia capti in bello iuſto, ſiue quia domi nati ex ancilla: nam omnes hi ſunt pretio æſtimabiles, & emi ac vendi poſſunt: & ideò generali vocabulo dici poſſunt emptitij. Dicit ergo opinio, ſeruos emptitios omnino fuiſſe ex præcepto circumcidendos; reliquos verò famulos mercenarios non fuiſſe ſub præcepto comprehenſos, etiamſi eſſent domi nati, & vernaculi. Ita ſentit Abulenſ. Geneſ. 17. & Exodi 12. quęſt. 56. & Matth. 26. q. 44. Fundamentum eius eſt, quia Exod. 12. cùm ſit ſermo de emptitio, abſolutè dicitur, *Circumcidetur, & ſic comedet*; de aduena autem, alienigena, & mercenario ſimpliciter dicitur, *Non edent ex eo*; & ſolùm in fine additur conditio, *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit*: ſignum ergo eſt priora verba dicta de emptitio non fuiſſe conditionata, ſed abſoluta.

Inter has opiniones hæc poſterior videtur minùs conſentanea verbis Geneſis: vbi eodē modo & contextu comprehenduntur vernaculi & emptitij, & omnes, qui non eſſent de ſtirpe Abrahę, vel, vt habent Hebræa, *Natus domi & poſſeſſus argento ex omni alienigena, qui non de ſemine tuo ipſe*, ſcilicet, circumcidetur: A non ergo rectè conſtituitur differentia inter hos; præſertim cùm verba Exodi non cogant: quia, vt dixi, circa ſecundam opinionem; licèt forma verborum ſit diuerſa, tamen facilè poſſunt ad eundem ſenſum reduci. Aliæ verò duæ opiniones ſunt quidem probabiles, &, ſi rectè expendantur, in vtraq; eſt aliquid verum: & fortaſſe authores earum non ſunt admodum inter ſe contrarij.

Opinio tenenda. Mihi ergo in primis videtur, pręceptum circumciſionis datum eſſe non ſolùm quantum ad illos, qui erant de ſtirpe Abraham, Iſaac, & Iacob, ſed etiam quantum ad omnes, qui ad populum illum qualitercunque pertinebant. Verba ſunt ferè D. Thomæ in B 4. d. 1. quęſt. 2. art. 2. quęſtiunc. 1. Et rationem adhibet, quia circumciſio fuit ſignum diſtinguens populum Dei ab aliis: ergo oportebat, omnes, qualitercunq; pertinentes ad illum populum, eſſe circumciſos. Sed hoc pręcipuè confirmant verba Geneſis, vt circa primam opinionem declaratum eſt. Atque ex hac generali aſſertione colligitur, quod ad infantes attinet, de quibus in Geneſi præcipua fit mentio: (nam de adultis nulla fit mentio) omnes, qui abſolutè & ſimpliciter eſſent in poteſtate Abrahæ, fuiſſe circumcidendos ex vi pręcepti: quia verba præcepti id ſonant; & nulla eſt conditio, quam ſubintelligi neceſſe ſit. Huiuſmodi autē erant ſerui infantes, vel pretio empti, & à parentibus ſeparati, vel domi ex ancillis Iu- C dæis nati; imò & alij omnes pertinentes ad familiam eius, qui eſſent ſub eius tutela & cura; eò quod eſſent parentibus orbati: quia hi omnes erant ſimpliciter ſub poteſtate Abrahæ, eiuſque voluntate & arbitrio poterant gubernari: de aliis verò infantibus, qui erant ſub cura parentum, idem iudicium erit, quod de parentibus ipſis. Igitur, quod ad adultos pertinet, non exiſtimo debuiſſe, nec potuiſſe Abraham quenquam ad circumciſionē cogere: & primùm de mercenariis res apparet clara ex duodecimo Exodi; vbi apertè ſupponitur, non fuiſſe neceſſarium, mercenarios eſſe circumciſos; & ideò prohibentur edere Phaſe. Eadem autem ratio eſt, de omnibus aliis famulis non ſeruis: nam hi omnes mercenarij dici poſ- D ſunt. De ſeruis autem in primis eſt ferè eadem ratio: nam etiam in eodem capite ſupponitur, eos licitè potuiſſe eſſe incircumciſos: ideò enim dicitur, *Circumcidantur, & ſic comedant*, id eſt, ſi comedere volūt: prætereà nullum eſt expreſſum præceptum, quod huiuſmodi adultos obligaret ad circumciſionem, aut quod tribueret facultatem Abrahæ ad cogēdum illos, vt circumciderentur, aut ad expellendos eos de domo ſua, ſi circumcidi nollent: hæc autem, cùm ſint tam violenta & grauia, non ſunt aſſerenda ſine expreſſo præcepto. Prætereà, quia non eſt veriſimile Deum vllo modo voluiſſe, aliquem adultum hoc ipſo, quod eſſet ſeruus Iudæorum, potuiſſe cogi vel compelli ad ſuſcipiendum onus legis antiquæ: ergo E neque ad ſuſcipiendam circumciſionē, quæ erat profeſſio illius legis antiquæ: nam ſeruitus ſolum eſt obligatio quædam ciuilis: vnde non eſt, cur ratione illius poſſint cogi homines ad legem ſupernaturalem. Adde circumciſionē fuiſſe ſolemnem fidei proteſtationem: fides autem eſſe debet voluntaria; & ideò nemo adultus ad eam rectè cogitur, niſi ratione alicuius ſacramenti, ſeu characteris priùs ſit ad illam obligatus; ſicut ſuprà dictum eſt, tractando de baptiſmo: in qua re eadē certè ratio eſt de circumciſione: quapropter debuit etiam in hoc figura figurato conformari. Relinquitur ergo ſolum obligaſſe hoc præceptum ad circumcidendos adultos domeſticos Abrahæ, ſeu alterius Iudaicæ familiæ, ſi ipſi id peterent, vel conſentirent; & idem dicendum eſt de filiis infan-

infantibus exiſtentibus ſub cura parentum. Atque eodem modo exponendum eſt, quod dicitur Exodi cap. 12. *Si quis peregrinorum in veſtram voluerit tranſire coloniam, & facere Phaſe Domini, circumcidetur prius omne maſculinum eius, & tunc ritè celebrabit, eritque, ſicut indigena terræ*: non eſt enim veriſimile, ſi aliquis paterfamilias Gentilis voluiſſet ad Iudaiſmum tranſire, & Paſcha celebrare, neceſſarium illi fuiſſe, non ſolùm ſeipſum, ſed etiam omnes domeſticos ſuos, etiam adultos, circumcidere, eos cogendo, ſi opus eſſet: hoc enim, & per ſe eſt incredibile, & valde alienum ab ea voluntate, qua & fides & eius profeſſio ſuſcipienda eſt: intelligendum ergo eſt, debuiſſe priùs circumcidere omne maſculinum ſuum, quantum in ipſo eſſet, ſeu quantum ab illius voluntate dependeret, prout explicatum eſt: ergo in eodem ſenſu obligabantur Iudæi ad circumcidendos omnes domeſticos ſuos: nam quoad hoc æquiparantur Proſelytus, & Iudæus, vt patet ex verbis ſubiunctis, *Eritque, ſicut indigena terræ*. Dices; ergo etiam Abraham non debuiſſet, nec potuiſſet cogere Iſmael ad circumciſionem, ſi ipſe nollet conſentire: probatur ſequela, quia iam eo tempore Iſmael erat adultus: tredecim enim annos impleuerat, vt dicitur Geneſis 17. Reſpondetur, in primis non eſſe eandem rationem: quia illa lex directè data eſt Abrahæ, & filiis, ac poſteris eius, vt patet ex illis verbis; *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me & vos, & ſemen tuum poſt te*; nam illud pronomen, *vos*, quod ſæpè ibi repetitur, indicat, legem illam directè datam eſſe Abrahæ, & poſteritati eius; poſteà verò extenſa eſt ad alios domeſticos, quaſi ſecundariò: & ideò magis obligabat filios, quàm ſeruos. Vnde omnes intelligunt, pœnam illam impoſitam tranſgreſſori illius legis in illis verbis, *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo*, pœnam, inquam, illam ſolùm ad filios Abrahæ, & Iudæorum pertinuiſſe; ſiue exponatur iuxta ſenſum Auguſtini, de infantibus, & de pœna damni, quam patiebantur propter originale peccatum non remiſſum ex defectu circumciſionis; ſiue iuxta communem opinionem, fortaſſe magis litteralem, intelligatur de adultis, & de pœna mortis, cuius eſſent rei propter tranſgreſſionem illius legis: alij enim adulti alienigenæ non incurrebant illam pœnam, ſed ſolum poſteri Abrahæ: hac ergo de cauſa potuit fortaſſe Abraham cogere filium Iſmael ad circumciſionem ſub illa pœna mortis: quia Deus lege ſua illum immediatè obligauit, & Abraham erat tunc ſupremus Rex & Pontifex illius familiæ, ad quem ſpectabat diuinam legem exequi. Sicut quando Deus præcepit Abrahæ, interficere Iſaac filium ſuum, ſi ipſe noluiſſet conſentire, potuiſſet pater illum cogere ad exequendum mandatum Dei. Secundò, non cenſeo inconueniens concedere ſequelam, & conſequenter Iſmael non fuiſſe circumciſum ſine ſuo conſenſu; neque fuiſſe cogendum ſub pœna mortis, ſi repugnaret: quia eſt valde probabile pactum illud circumciſionis directè editum eſſe cum Abraham & ſemine eius, quod in Iſaac & per Iſaac propagandum, & congregandum erat in peculiarem Dei populum: ad Iſmaelem autem non fuiſſe extenſum, niſi quatenus tunc pertinebat ad domum & familiam Abrahæ: & ideò non aliter fuit obligatus Abraham ad circumcidendum Iſmael, quàm cæteros adultos domeſticos ſuos: ſecus verò eſt de Iſaac, reſpectu Eſau: quia hic natus eſt poſt latum præceptum circumciſionis, & potuit octauo die circumcidi, quando non oportebat eius conſenſum expectare: & in hunc ſenſum accipienda ſunt, quæ paulò ſuperiùs diximus.

Exodi 12.

Geneſ. 17.

Auguſtin.

A

ARTICVLVS III.

Vtrùm ritus circumciſionis fuerit conueniens.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ritus circumciſionis non fuerit conueniens. Circumciſio enim (ſicut dictum eſt) fidei quædam profeſſio eſt. Sed fides in vi apprehenſiua exiſtit, cuius operationes maximè apparent in capite. Ergo magis debuit ſignum circumciſionis dari in capite, quam in membro generationis.* 4. d. 1. q. 2. ar. 3. q. 1. & art. 3. q. 2. & 3. & Io. 7. le. 2. co. 5. & Ro. 4. le. 2. col. 3. Artic. 1. & 2. huius q.

2. Præterea, Ad vſum ſacramentorum aſſumimus ea, quorum eſt communior vſus, ſicut aquam ad abluendum, & panem ad reficiendum. Sed ad incidendum communius vtimur cultello ferreo, quàm petrino. Ergo circumciſio non debuit

B *fieri cultello petrino.*

3. Præterea, Sicut baptiſmus inſtituitur in remedium originalis peccati, ita etiam circumciſio, ſicut Beda dicit. Sed baptiſmus non differtur vſque ad octauum diem, ne pueris periculum damnationis immineat propter originale peccatum, ſi nondum baptizati decedant; quandoque etiam traditur baptiſmus poſt octauum diem. Ergo circumciſioni non debuit determinari octauus dies, ſed debebat quandoque præueniri, ſicut etiam quandoque tardabatur.* In Hom. circumciſionis inter princi. & med. in Homi. totius anni reperies.

SED *contra eſt, quòd Rom. 4. ſuper illud, & ſignum accepit circumciſionis, determinatur in gloſ.* prædictus circumciſionis ritus.* In gl. ord. ſuper illud, Signũ accepit circumciſionis.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut dictum eſt*) circumciſio quoddam ſignum fidei eſt, inſtitutum à Deo, cuius ſapientiæ non eſt numerus. Determinare autem conuenientia*

C *ſigna, eſt ſapientiæ opus. Et ideò concedendum eſt, quòd ritus circumciſionis fuit conueniens.* Art. præced. huius q.

AD *primum ergo dicendum, quòd circumciſio conuenienter fiebat in membro generationis. Primò quidem, quia ſignum erat fidei, qua Abraham credidit Chriſtum ex ſuo ſemine naſciturum. Secundò, quia erat in remedium peccati originalis, quod per actum generationis traducitur. Tertiò, quia ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiſcentiæ, quæ præcipuè in membris illis viget, propter abundantiam delectationis venereorum.*

AD *ſecundum dicendum, quòd cultellus lapideus non erat de neceſſitate circumciſionis; vnde non inuenitur tale inſtrumentum præcepto diuino determinatum. Neque etiam communiter tali inſtrumento Iudæi vtebantur ad circumciden-*

D *dum, ſicut neque modo vtuntur. Leguntur tamen aliquæ circumciſiones famoſæ, cultello lapideo factæ, ſicut legitur Exodi 4. quod tulit Sephora acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filij ſui, & Ioſue 5. dicitur, Fac tibi cultellos lapideos, & circumcide ſecundo filios Iſrael. Per quod figurabatur, circumciſionem ſpiritualem eſſe fiendam per Chriſtum, de quo dicitur 1. Corinth. 10. Petra autem erat Chriſtus.*

AD *tertium dicendum, quòd octauus dies determinabatur circumciſioni, tum propter myſterium, quia in octaua ætate (quæ erit ætas reſurgentium) quaſi in octauo die perficietur per Chriſtum ſpiritualis circumciſio, quando auferet ab electis non ſolùm culpam, ſed etiam omnem pœnalitatem; tum etiam propter teneritudinẽ infantis ante octauum diem.*

E *Vnde etiam de aliis animalibus Leuit. 22. præcipitur, Bos, ouis & capra, cùm genita fuerint, ſeptem diebus erunt ſub vbere matris ſuæ; die autem octauo, & deinceps offerri poterunt Domino. Erat autem octauus dies de neceſſitate præcepti, ita ſcilicet, quòd octauum diem prætermittentes, peccabant, etiam ſi eſſet ſabbathum, ſecundum illud Ioan. 7. Circumciſionem accipit homo in ſabbatho, vt non ſoluatur lex Moyſi. Non tamen erat de neceſſitate ſacramenti, quia, ſi aliqui omittebant octauum diem, poſtea poterant circumcidi. Quidam etiam dicunt, quòd propter periculum imminentis mortis, poterat octauus dies præueniri. Sed hoc nec ex authoritate Scripturæ, nec ex conſuetudine Iudæorum haberi poteſt. Vnde meliùs dicendum eſt, ſicut etiam Hugo † de ſancto Vict. dicit, quòd octauus dies nulla neceſſitate præueniebatur.* Poteſt colligi ex li. 1. de ſacram. par. 12. cap. 2.

*Vnde ſuper illud Prouerb. 4. Vnigenitus eram coram matre mea; dicit gloſ.*quod alius Berſabeæ paruulus non computatur, quia ante octauum diem mortuus, nominatus non fuit, & per conſequens nec circumciſus.* (Glo.ord.ibi.)

COMMENTARIVS.

(Cur in corporis parte circumciſio hæret.) DE triplici conditione, ſeu cultu illius ſacramenti quæſtionem mouet D. Thomas. Prima eſt pars illa corporis, in qua circumciſio fieri præcepta eſt, cur ſcilicet in occulto & pudendo corporis membro voluerit Deus ſignum illud ponere: nam ſi datum fuit ad diſtinguendum fidelem populum à cæteris, conuenientius videretur datum in manifeſta, & decenti corporis parte, verbi gratia, in capite: præſertim, quia ibi meliùs ſignificaret, Chriſtum caput noſtrum, & fidem Abrahæ parentis credentium, qui circumciſionem accepit, tanquam ſignaculum fidei ſuæ, vt dicitur ad Roman. 4. Atque huc etiam ſpectat inquirere, cur voluerit Deus partem humani corporis abſcindi, cùm in ea nullum ſit vitium, neque etiam ſit ſuperflua, cùm per ſe ſit ex inſtitutione naturæ, & non ſit excrementum. Denique cur datum ſit in tenera ętate tam doloriferum ſignum; & quo poſſent facilè infantes periculo mortis exponi: propter has enim cauſas pleræque gentium, vt eleganter tractat Ambroſ. epiſt. 77. & Cypria. etiam refert ſermone de ratione circumciſionis, *tam factum, quàm mandatum irrident, & Deo minimè aſſerunt conuenire, vt Saluatoris benignitas plagis infantium delectetur & immeritos in ipſo vitæ initio periculo mortis addicat. Verùm* (vt Cypr. proſequitur) *cùm opus iſtud, & antiquitas commendet, & iubentis authoritas*, nemo prudens ac fidelis dubitare poteſt, quin cõuenienter inſtitutum ſit; etiam ſi fortaſſe mens humana plenam eius myſterij rationem aſſequi non poſſit: neque enim diuinę prouidentiæ altitudo humanis rationibus metienda atque comprehendenda eſt: ſufficit ergo pro ratione, Dei voluntas & ſapientia. Nihilominus Patres ſemper fuerunt ſoliciti in inquirenda ratione huius myſterij: nam & Damaſus Papa inter alias quæſtiones hanc Hieronymo propoſuit in quadam epiſtola, quæ eſt 124. inter epiſt. Hieronymi: de qua, vt ille ſtatim refert epiſt. 125. copioſè ac magnificè diſputarunt Tertull. Nouatiãnus, Orig. quorum rationes, neque ipſe refert, neque ſuam profert, ſed rem totam ad eorum opera remittit, in quibus nũc pauca reperimus: nam, licèt Tertul. lib. contra Iudęos, c. 3. aliqua de circumciſione diſputet: nihil tamen de hoc peculiari puncto ſcribit: opus autem de circumciſione, quod habetur inter opera Hierony. tom. 9. licèt aliqui exiſtiment eſſe Tertulliani, tamẽ veriſimiliùs creditur eſſe Paulini, aut Maximi, vel alterius, qui poſt Manichæorum hęreſim ſcripſerit, quorum ibi fit mẽtio. Origenes verò, quamuis de circumciſione tractet, c. 4. ad Romanos: tamen, quod ad præſentem quæſtionem ſpectet, ſolùm dicit carnalem illam circumciſionem ſignum fuiſſe ſpiritualis circumciſionis, *quæ nõ in carne ſuſcipitur, ſed in corde.* Ex Iudęis autem Philo in lib. de circumciſ. ſex attulit rationes huius myſterij, quæ in eo videri poſſunt: nam quatuor illarum valde materiales ſunt, vt ſic dicam; aliç verò morales, cõtinentur in his, quas D. Tho. hic attigit in ſolut. ad 1. quę in hac re ſunt pręcipuę. Prima eſt, quia circumciſio fuit ſignum fidei Abrahæ, qua credidit Chriſtum ex ipſo naſciturum: & ideò poſita fuit in generationis organo: quoniam Chriſtus ex Abraham ſecundũ carnem producendus erat: & hoc eſt, quod dicitur Geneſ. 17. *Circumcidetis carnem præputij veſtri, vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos*: fœdus enim præcipuum inter Abraham & Deum fuit, quod Deus illi promiſit, Meſſiam

(Ambroſ. Cyprian.) (Damaſ. Pap.) (Tertull. Nouatianus. Origenes.) (Paulinus. Maximus. Origenes.) (Philo.) (Rationes cur in ea parte corporis circumciſio fieri præcepta ſit.) (Geneſ. 17.)

A ex eius ſemine venturum; ipſe autem *credidit Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiã*; & ideò, vt dicitur ad Rom. 4. *Signum accepit circumciſionis ſignaculum iuſtitiæ fidei*, illius, ſcil. qua credidit promiſſioni ſibi factę, ac ſemini eius, vt hęres eſſet mundi. Secunda ratio D. Tho. eſt, quia circumciſio erat in remedium peccati originalis, quod per actum carnalis generationis traducitur. Quæ ratio ſumpta eſt ex Hug. Vict. lib. 1. de ſacrã. par. 12. c. 2. & aliis adiuncta eſt probabilis; tamen per ſe non eſt efficax: tum quia, etiam baptiſmus eſt in remediũ originalis peccati, tum maximè, quia, licèt ex circumciſionis inſtitutione conſecutum ſit, vt in ea deleretur originale peccatum, tamen non conſtat
B propter hunc finem eſſe primariò inſtitutam. Tertia ratio eſt, quia circũciſio ordinabatur ad diminutionem carnalis concupiſcentiæ: quæ ratio duobus modis poteſt intelligi, ſcil. efficaciter (vt ſic dicam) aut ſignificatiuè: efficaciter intelligo, id eſt, quod ipſamet circumciſio per ſe fuerit remediũ efficax ad minuendam concupiſcentiam: & hoc, ſi intelligatur de efficacia naturali, non eſt probabile, nec veriſimile: quia abſciſſionem illius particulę corporis ex ſe nihil exiſtimo poſſe conferre ad minuendam delectationem carnis, vel cõcupiſcentiæ motus, qui non ex illa carnis particula, ſed ex interna facultate, aliiſque naturalibus qualitatibus oriuntur. Si verò intelligatur de ſpirituali efficacia, quatenus gratia, qua peccatum
C originale remittitur, potens eſt ad minuendam concupiſcentiam fomitis, quãquam hoc verum ſit, non tamẽ bene accommodatur ad prædictam rationem: tum quia circumciſio in hoc nullam haberet efficaciam; &, licèt in ea daretur gratia, non tamen ratione ſui, ſed ex ratione ſeu promiſſione cõmuni ſacramẽto legis naturę; tum etiam, quia in hoc ſenſu nihil ferè diſtingueretur hęc ratio à præcedenti. Magis ergo exiſtimo, rationem illam intelligendam eſſe ſignificatiuè; nimirùm circumciſionem datam eſſe ad ſignificandum, carnis cõcupiſcentiam per Chriſtum, eiuſq; gratiam, minuendam, atq; ſuperandam fuiſſe: & ideò datam eſſe in ea parte, in qua magis hæc concupiſcentia viget; vel (quod perinde ferè eſt) ideò in
D ea parte datam eſſe, vt hi, qui populo Dei adſcribuntur, & cum ipſo perpetuum fœdus ineunt, intelligant, ſibi eſſe carnis concupiſcentiam amputandam, aut ſaltem mortificandam & ſuperandam. Quam rationem latiſſimè proſequitur author libri de vera Circumciſione inter opera Hieronymi, & Cypr. dicto ſerm. de circumciſione, vbi inter alia inquit, *Tenera infantia huiuſmodi erat imbuenda doctrina, & ante concupiſcibiles motus, quos peccatum meruerat, etiam in paruulis adhibenda erat ſeueritas; ideoque dolor voluptati & ſanguini delectationis ſanguis tormenti opponitur, vt in primis elementis diſcerent paruuli, ſemper propriæ memores ſectionis, contraria curare contrariis.* Addit etiam Damaſc. lib. 4. cap. 26. circumciſionem, non vtile aliquod, aut
E neceſſarium corporis membrum, ſed ſuperuacaneum excrementum abſcidiſſe: quia non vtilis cupiditas, ſed peccatum, quod cupiditatis eſt excrementum, reſecandum ſignificatur: *neque enim fieri poteſt, vt quiſquam omnino non concupiſcat, aut voluptatis omnino ſit expers; verùm, quod in voluptate nulli vſui eſt, hoc eſt, inutilis concupiſcentia & voluptas, hoc circumcidendum oſtenditur.* Neque multum ab hac ratione differt, quod ſæpè Patres dicunt, vt ſuprà retulimus ex Auguſtino, epiſtola 200. & 203. & aliis, circumciſionem ſcilicet carnalem, ſpiritualem præfiguraſſe: cui addi poteſt ex libro de vera Circumciſione inter opera Hieronymi, ideò datam eſſe in ea parte, in qua, veluti in virtute, & ſemine, totus homo continetur: quia totus homo ſpiritualiter circum-

(Ad Rom. 4.) (Hugo Vict.) (Cyprian.) (Damaſcen.) (Auguſtin.)

circumcidendus eſt. Addit Auguſtin. 16. contra Fauſtum, cap. 29. circumciſionem carnis, expoliationem mortalitatis ſignificaſſe, quam de carnali generatione portamus. Vnde concludit 6. contra eundem, c. 3. *In quo membro congruentius expoliatio carnalis, & mortalis concupiſcentiæ figuratur, quàm vnde carnalis & mortalis fœtus exoritur? ſed ſicut dicit Apoſt. Omnia munda mundis, immundis autem & infidelibus nihil eſt mundum.* Atq; ita ſatis reſponſum eſt ad rationem dubitandi in principio poſitam: non enim fuit neceſſarium, ſignum illud eſſe oculis expoſitum, ſed ſatis erat, quòd publica & ſolemni ceręmonia in illo populo obſeruaretur: imò, vt notauit Author illius libri, de vera Circumciſione, in occulto illo ſigno ſignificatum eſt, vel internam iuſtitiam, quę illo ſignaculo indicabatur, in occulto potiùs, quàm in publico eſſe optandā ac procurandam, vel certè ita fuiſſe diuinitatem velandam ſub carne aſſumpta in ſimilitudinem carnis peccati, ſicut interna fides & iuſtitia ſub illo occulto, & ignobili ſigno deliteſcebat: reliqua verò, quæ in principio tangebantur, iam expedita ſunt.

Lapideus culter an fuerit ex præcepto.

Secunda quæſtio, ſeu pars ritus circumciſionis, quę à Diuo Thoma tractatur in ſecundo argumento, eſt de cultro lapideo, quo circumciſio apud Iudæos fieri ſolita eſt: de quo ſolet eſſe non parua diſputatio inter authores, an fuerit de neceſſitate ſacramenti, aut præcepti duntaxat, quod fuerit culter ille lapideus: quod videtur ſentire Magiſter ſententiarum in 4. diſt. 1. dicens de circumciſione, quod fiebat, & fieri debebat ſecundum legem octaua die, idque lapideo cultro in carne præputij. Vbi omnes tres ritus æquè enumerat, tanquam ad circumciſionem ęquè neceſſarios. Fauet etiam Magiſtro hac in parte Auguſt. lib. 2. de gratia Chriſti, cap. 31. vbi de Chriſto loquens, ſic ait, *Quem circumciſio prophetauit: dies enim octauus eſt in hebdomadarum recurſibus dies dominicus, quo reſurrexit Dominus; & petra erat Chriſtus; vnde circumciſionis cultellus petrinus, & caro præputij corpus peccati;* idem ſignificat, author de vera Circumciſione, tom. 9. operum D. Hieron. dicens, *cultello itaque petrino corporis noſtri circumcidenda eſt natura. Petra autem Chriſtus eſt, cuius amor cultellus eſt, quo creſcente in nobis, ſæculi deſideria decreſcent.* Iuſti. etiam Dialog. contra Triphon. ſic ait, IESVS *Chriſtus omnes eos, qui volunt, circumcidit, iuxta priſca præſagia, cultris lapideis.* Fundamentum eſſe poteſt, vel quia hoc modo plenior eſt circumciſionis ſignificatio, vt tactum eſt in verbis Auguſtini; vel certè quia, vbicunq; Scriptura in particulari explicat materiam illius cultri, docet fuiſſe petrinam; vt Exo. 4. vbi Sephora ſumpſit acutiſſimam petram, & circumcidit præputium filij ſui; & Ioſue 5. vbi dixit Dominus ad Ioſue, *Fac tibi cultros lapideos, & circumcides ſecundò filios Iſrael:* ergo ſignum eſt, hoc fuiſſe præceptum.

Magiſter. Auguſtin. Author operis de Vera Circumciſ. Iuſtinus. Exodi 4. Ioſue 5.

Nihilominus contraria ſententia vera eſt & communis; ſcilicet, nec de neceſſitate ſacramenti, nec de pręcepto fuiſſe petrinum cultrum, ſed ferreum fuiſſe ſufficientem. Ita tenet D. Tho. hic ad 2. & Hugo de S. Vict. lib. 1. de Sacram. par. 12. c. 2. & communiter Doctores in 4. d. 1. & expoſitores Scripturæ citatis locis Geneſ. 17. & Ioſue 5. Et eſt aperta ſententia Iuſtini dialogo cum Tryphone, non longè à fine; cuius verba ſtatim referam. Ratio ſeu fundamentum eſt, quia Gene. 17. vbi, & eſſentialis ritus, & præceptū circumciſionis traduntur, nulla fit mentio lapidei cultri: ergo non cadebat huiuſmodi inſtrumentum ſub præcepto: nam ſi quis pręcisè faceret, quod eo loco continetur, ſine dubio ſatisfaceret illi pręcepto. Et reuera, ſi Abraham vſus fuiſſet lapideo cultro ob aliquam ſignificationem ex pręcepto Dei, Scriptura nō omi-

D. Thom. Hugo. Geneſ. 17. Iuſtinus.

A ſiſſet: non eſt ergo, cur id aſſeramus, neque de Abraham, nec de aliis Iudęis in cōmuni vſu circumciſionis: quia nec nunc dicuntur vti petrinis cultris, ſed ferreis. Quòd ergo Sephora vſa ſit petra acutiſſima ad circumcidendum filium, non ob præceptum, ait Hugo, nec fortaſſe ob myſterium, ſed ob feſtinationem & timorem fecit: quia fortaſſe cultellū ferreum ad manum non habuit, & quia timebat, ne infans (vt putat Auguſt. q. 11. in Exodum, & lib. 4. de baptiſmo, c. 24.) aut fortaſſe (vt exiſtimat Hieron. ad Gal. 5.) ne Moyſes ipſe ab Angelo interficeretur; noluit differre, ſed ſtatim, quo inſtrumēto potuit, filium circumcidit. B Quòd verò in ſecunda circumciſione pręcepit Deus Ioſue vti cultris lapideis, potius eſt argumentum ordinario & frequenti vſu non fuiſſe ſolitam fieri circumciſionem illo inſtrumento: tum quia, ſi illud contentum fuiſſet in primo pręcepto, non oportuiſſet tunc ſpecialiter exprimi: tum etiam, quia hoc tunc ſpecialiter factū eſt, propter ſingularem ſignificationem & myſterium, quod notat Iuſtinus his verbis, *Beati nos circumciſi cultris lapideis circumciſione ſecunda: nam prima illa veſtra, quia ferro facta eſt, & fit hodiequepermanet in vobis eadem cordis duritia; at noſtra, quæ ſecunda poſt veſtram circumciſionem numeratur, fit per acutos lapides, hoc eſt, per verbum Apoſtolorum illius angularis lapidis exciſi ſine manibus.* In illa ergo ſecunda circumciſione ſignificatum eſt, poſt primam carnalem C circumciſionem futuram fuiſſe ſecundam ſpiritualem, per Chriſtum dandam; & ideò in illa ſola ſeruata eſt cultri lapidei ceræmonia, quæ poſteà non eſt ſeruata, neque in vſum recepta: quia præceptum illud Ioſue 5. ſolum pro illa vice, & ob ſpecialem ſignificationem datum eſt.

Hugo. Auguſtin. Hieronym. Iuſtinus. Ioſue 5.

Quod erat tempus ex præcepto circumciſioni pręſcriptum.

Tertia pars illius ritus explicatur à D. Tho. in ſolut. ad 3. quæ eſt de tempore ad circumciſionem præſcripto; quod conſtat fuiſſe octauum diem. In qua re primò certum eſt, illum diem fuiſſe neceſſarium, neceſſitate præcepti per ſe loquendo: quod ideò dico, quia poterat interdum ex legitima cauſa differri, v.g. ob ęgritudinem, aut aliud periculum: ſic enim populus Iſrael in deſerto multo tempore fuit ſine vſu cir- D cumciſionis; quia propter cōtinuum iter non poterat ſine multorum periculo cōuenienter fieri, vt colligitur ex Ioſue 5. Non reputabatur autem ſufficiens cauſa ad differendam circumciſionem, quod dies octauus in ſabbathum incideret: quia vna lex cum altera non pugnabat, nec per ſacramenti vſum poterat ſabbathū violari, Ioan. 7. Secundò probabilius cenſet D. Tho. hic, eum diem octauum ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt ante illum exhiberi non poſſet: in quo ſequitur ſententiam Hugonis lib. 1. de ſacram. par. 12. c. 2. quamuis in 4. d. 1. q. 2. art. 3. non improbat ſententiam Magiſtri ibi: qui ſenſit imminente mortis periculo, potuiſſe circumciſionem ante octauum diem pręueniri: tamē etiam ibi inclinat magis E in ſententiam Hugonis, eamq; confirmat authoritate Gloſſæ Prouerb. 4. circa illa verba, *Vnigenitus eram coram matre mea*, quæ ait, priorem filium Dauid ex Berſabe non numerari, quia incircumciſus mortuus eſt ante octauū diem. Rationem etiam adhibet D. Tho. quia pręceptum, quod deſignat certū diem, non eſt implendum præueniendo diem: nam hoc potiùs eſſet illud tranſgredi; quod ſecus eſt de dilatione: nam ſi quis iam tranſgreſſus eſt differendo, debet, quam primùm poſſit, illud adimplere. Aliter etiam id probari poteſt; quia, cùm Deus illum diem deſignauit huic ſacramento, hoc ipſo voluit, neminem ante illam ętatem eſſe capacem eius, ſicut nunc dicimus de Extrema Vnctione; quę pro ægrotantibus inſtituta eſt; neminem extra illum ſtatum eſſe capa-

Ioſue 5. Ioan. 7. D. Thom. Hugo.

cem eius. Tandē eſt bona cōiectura, quòd nulla poterat eſſe cauſa præueniēdi circūciſionē, niſi periculū mortis: nō erat autē pietati, nec miſericordię cōſentaneū, per circumciſionē maturare mortem infantis in tam graui periculo cōſtituti: nā reuera, moraliter loquēdo, hoc fuiſſet, illum interficere. Dices ergo, ſi pater ex malitia, vel ignorantia filium ante octauum diem circumcideret, illud non fuiſſet ſacramentum; quia deeſſet illi aliquid eſſentiale: conſequens autem apparet falſum: quia aliàs neceſſariò priuandus eſſet ille infans perpetuò ſacramento circumci-
Auguſtin. ſionis; quia, vt ſæpe ait Aug. circumciſio iterari non poterat: quia illa particula ſemel abſciſſa ampliùs nō reparatur. Et quod quidam Iudęi, aut Samaritani vti ſolebant inſtrumento ad pellem, ſeu cutem extendendam, vt iterum circumcidi poſſent, improbum erat, &, vt multi exiſtimant, à Paulo damnatum pri-
Pau. 1. Co. 7. mæ ad Corinth. 7. dicente, *Circumciſus aliquis vocatus*
Epiphan. *eſt, non adducat præputium*, vt indicat Epiphan. libro de
Circumciſio die 8. fuit de neceſſitate præcepti, nō vero ſacramenti. menſuris & ponderibus, poſt medium; vbi originem huiuſmodi abuſus recenſet. Reſpōdetur, fortè poſſe probabiliter dici fuiſſe quidem de præcepto, vt dies ille non præueniretur, non tamen ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, vt, ſi præueniretur, ſacramētum non eſſet validum, etiam ſi miniſter peccaret illud
D.Thom. dando. Vnde D.Tho. nunquam dixit, eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolùm non potuiſſe licitè præue-
Maior. niri: & Maior in 4. diſt. 1. quæſt. 5. abſolutè dicit, octauum diem non fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed fuiſſe neceſſarium neceſſitate miniſtri. Et idem ſi-
Paludan. gnificat Paludanus ibi, quæſt. 5. arti. 3. Secundò verò reſponderi poteſt, concedendo ſequelam: nam circumciſio data ante octauum diem erat ſimpliciter contra Dei inſtitutionem, & in ſubiecto incapaci: vnde non erat ſacramentum, nec ceræmonia ſacra, ſed impia, & iniuſta pueri interfectio, vt dictum eſt. Neque erat inconueniens, puerum illum relinqui ſine proprio ſacramento circumciſionis; quia, quod ad remedium animę ſpectat, poterat ei ſubueniri per ſacramentum legis naturæ: quod verò ſpectabat ad exteriorem characterem, idem erat, ac ſi per legitimum ſacramentum eſſet impreſſus. Sicut ſi aliquis Gentilis circumciſus, vt erat moris inter Ægyptios, & alios, voluiſſet ad Iudaiſmum tranſire, non poterat ei ſacramentum circumciſionis applicari; poterat tamen aliis modis ſuam fidem profiteri, & velle populo Iudæorum aſcribi, & quaſi acceptare characterem, quem in ſua carne habebat impreſſum, tanquam ſignum diſtinctiuum Iudæorum ab aliis gentibus, & præfiguratiuum Chriſti ex illo populo ven-
Auguſt. turi. Lege Auguſtinum epiſt. 203. vbi de circumciſione Samaritanorum fere in hunc modum philoſophatur.

Tertiò certum eſt, octauum diem non ita fuiſſe de neceſſitate ſacramenti, quin circumciſio data poſt illum diem eſſet verum ſacramentum; imò neque ita fuiſſe de neceſſitate præcepti, quin ex legitima cauſa poſſet abſque peccato differri. Prior pars eſt certiſſima ex ſententia omnium Theologorum, cum Hu-
Magiſter. Hugo. gone, Magiſtro, & D.Tho. locis citatis: & conſtat in
D.Thom. ipſo initio inſtitutionis: nam Abrahā ſenex; & Iſmael tredecim annorum, & omnes viri domus eius, infantes & adulti, cuiuſcunq; ætatis eſſent, dummodò octauum diem attigiſſent, circumciſi ſunt. Rurſus Proſelyti, in quacunq; ętate circumcidebātur, quan-
Iudith 14. do fiebant Iudæi, vt patet de Achior, Iud. 14. & Exod.
Exodi 10. 10. datur generalis facultas, vt omnis alienigena, qui vellet comedere Phaſe, circumcidi poſſet: & ideò Paulus circumcidit Timotheum, vt Iudæis ſatisfa-
Actor. 16. ceret, Actor. 16. ſignum ergo eſt, circumciſionem in

A quacunque ætate datam, exiſtimatam fuiſſe validam à Iudęis. Dicere aliquis poſſet, hoc potuiſſe habere locum in aduenis, non verò in filiis Iudęorum, qui ob negligētiam parentum vltra octauum diem manerent incircumciſi, [illegible] uia de tota poſteritate Abrahę naſcitura poſt illam legem inſtitutum eſt, vt octauo die circumcideretur: de illis verò, qui iam nati erant, quando inſtituta eſt circumciſio, & de aduenis poſteà adiungēdis populo Iudaico per circumciſionem, non eſt præſcripta illa temporis determinatio. Reſpondetur, hanc fugam gratis eſſe confictā: tum quia non erat prioris cōditionis Hebręus incircumciſus, quam Gentilis, vt hic cenſeretur capax circumciſio-
B nis, & nō ille; tum etiam; quia conditiones, quę ſunt de neceſſitate ſacramēti, generales ſunt. Tandem ratio à priori eſt, quia, licèt vſq; ad octauum diem infans eſſet incapax ſacramēti circumciſionis, tamē ex eo die incipiebat eſſe capax: & ideò perpetuò manebat capax illius ſacramenti, quāuis, per ſe loquendo, non deberet vltra diem illum differri. Atq; hæc pars à fortiori patebit ex ſequēti, quæ inprimis probatur ex facto Iudæorum, qui per plures annos incircumciſi fuerunt, quamdiu per deſertū peregrinabantur: neq; enim dicendum eſt, eos tunc peccaſſe tranſgrediendo legem circumciſionis: tum quia non eſt credibile Moyſen, & alios viros ſanctiſſimos, publicum illud & generale peccatum eſſe permiſſuros: tum eti-
C am, quia nunquam Deus propter illam cauſam eos puniuit, aut reprehendit: cùm tamē propter minora & priuata peccata ſoleret id facere & grauiſſimè. Neque eſt veriſimile, quòd Maior, & alij dicunt, illud Maior.
factum eſſe ex ſpeciali diſpenſatione diuina: nullibi enim de tali diſpenſatione conſtat, neq; Ioſue 5. alia cauſa illius dilationis redditur; niſi quia per quadraginta annos iter latiſſimum egit populus in ſolitudine: nulla ergo interceſſit diſpēſatio, ſed ipſa rationabilis cauſa ſufficiens fuit ad excuſandos illos ab obligatione: hęc autē cauſa duplex aſſignari ſolet. Prima ex Damaſc. li. 4. de fide, c. 26. quia, cùm populus tunc verſaretur in deſerto, ſatis erat ſegregatus à cęteris populis abſq; circumciſione. Sed hęc ratio, licèt poſſit nonnihil iuuare adiuncta altera, tamen non eſſet
D per ſe ſufficiens ad excuſandum à pręcepti obligatione: quia ceſſante fine legis ſolùm negatiuè, non ceſſat obligatio legis. Secunda ergo, & ſufficiens ratio eſt: quia ſemper erant, quaſi in continuo motu; & ideò non poterant circumcidere infantes ſine graui illorum detrimento. Idem ergo iudicium ferendum eſt de quouis ſimili caſu, vel generali, vel particulari. Et ratio eſt, quia lex poſitiua, etiam diuina, eſt ſuauis & accommodata humanę fragilitati; & ideò non obligat cum tanto vitę diſcrimine, niſi in ipſa lege exprimatur, vel ex fine eius ſatis certò colligatur, hanc eſſe intentionem legiſlatoris: neutrum autem in præſenti locum habet, vt de ſe conſtat. Dices: ergo facta huiuſmodi dilatione neceſſe eſt, manere infantem,
E vel etiam adultum toto illo tempore ſine remedio originalis peccati, & conſequenter etiam mori abſq; tali percepto: hoc autem videtur inconueniens, & contra finem illius inſtitutionis. Reſpondetur, ſimpliciter negando ſequelam, quia circumciſio non erat remedium abſolutè neceſſarium, vt ſæpè dictum eſt: poterat ergo in eo caſu adhiberi ſacramentum legis naturæ, ne infans tamdiu maneret in ſtatu peccati, & adulti per contritionem poterant iuſtificari; & ideò non erat magnum inconueniens, quòd ſine circumciſione morerētur, ſi iuſta ex cauſa illam prætermittebant. Atque ita ferè reſpondet D.Thom. in D.Thom.
4. diſt. 2. quæſt. 2. art. 3. quæſtiunc. 1. ad tertium, agens de Iudæis, ſi qui fortè in deſerto incircumciſi mortui ſunt:

ſunt: nam idem, inquit, dicendum eſt de eis, quod de his, qui ante circumciſionis inſtitutionem moriebantur: addit tamen incertum eſſe, an aliqui incircumciſi mortui fuerint in deſerto: quia, vt dicitur

Pſalm. 104. Ioſue 5.

in Pſal. 104. *Non erat in tribubus eorum infirmus*, & Ioſue 5. ſolum dicitur, mortuos fuiſſe in deſerto omnes, qui exierant de Ægypto, qui omnes circumciſi erant.

Quartò, reddit Diuus Thomas rationem huius circumſtantiæ diei octaui, & litteralis quidem fuiſſe videtur; quia ante illum diem propter ætatis teneritudinem non poſſent infantes ſine periculo circumcidi; ab illo autem die iam erant ſuffieienter validi, ſeu conſolidati, vt poſſent vulnus illud, & dolorem ſine periculo ſuſtinere; non debuit autem vltra differri; vel (vt quidam aiunt) ne nimium obduraretur caro, & dolor eſſet vehementior; vel certè, quia neſcit tarda molimina Spiritus ſancti gratia, & ideò nō debuit remedium animæ differri, poſtquam iam caro erat idonea ad ſuſtinendum illud. Addit

Cyprian.

Cyprian. dicto ſerm. de ratione circumciſionis: *iuſſam eſſe partem illam, etiam in paruulis, amputari, vt proprij primitia ſanguinis ei, qui totum ſanguinē ſuum oblaturus erat, offerrent, & communia ſingulorum ſacrificia ſingulare præcederent holocauſtum*: ex quibus verbis colligi etiam poteſt ratio fortaſſe nō improbanda, ſcil. iuſſum eſſe ſanguinem infantium effundi, quàm primùm commodè poſſet, vt Chriſtus quaſi ex illo pręcepto, occaſione ſumpta, poſſet ſtatim in infantia pro nobis ſanguinem ſuum fundere, ſtatim ac ſine periculo mortis poſſet: quia non expediebat eum tunc mori, & tamen oportebat, vt ſtatim ſoluere inciperet pretium ſanguinis ſui, copioſè poſteà effundendi. Myſtica verò ratio eſt, quia per octauum illum diem circumciſionis ſignificatur dies reſurrectionis, in quo omni vetuſtate exuta, natura noſtra perfectè renouabitur, & mortalitate prorſus expoliabitur. Chriſtus enim die dominica, quæ eſt octaua poſt hebdomadam completam, reſurrexit, & omnes homines poſt ſeptimam mundi ætatem in octaua reſurrecturi ſunt: & ideò per octauam diem perfectio gratię & glorię deſignatur, vt ſignificat Iuſtinus in Dialog. cum Tryphone, Cyprianus epiſt. 59. Hieronymus Amos 5. & Oſeæ 3. Ambroſ. lib. de Abraham Patriarch. cap. 11. & Auguſt. 16. contra Fauſtum, cap. 29. & 2. lib. de gratia Chriſti, cap. 31.

Iuſtinus. Cyprianus. Hieronym. Ambroſ. Auguſtin.

Vltimò inquiri poteſt de aliis circumſtātiis, quas D. Tho. omiſit, nec ſine cauſa: quia ſicut de eis nihil ſcriptum eſt, ita earum obſeruatio nihil ad ritum circumciſionis ſpectabat. Quædam ex his circumſtantiis eſſe poteſt, locus, de quo nihil per legem circumciſionis præſcriptum erat, vt conſtat ex Gen. 17. Nec poſteà in lege ſtatutum fuit, vt in templo fieret: quomodo enim poterant infantes omnes in templum adduci infra octauum diem? præſertim ex remotioribus locis: neque etiam oportebat circumciſionem fieri in ſynagoga, vel alio ſimili loco. Vnde Abraham primam circumciſionē in domo ſua celebrauit; Sephora filium ſuum circumcidit in diuerſorio; Ioſue circumcidit populum in Galgalis; Ioannes Baptiſta in domo patris Zachariæ circumciſus eſt; Chriſtus verò in Bethlehem. Itaque quoad hanc circumſtantiam nihil peculiare habemus de ritu circumciſionis. Altera circumſtantia eſſe poteſt, Miniſter: & de hoc etiam nihil peculiare ſtatutū fuit: nam Gen. 17. ſolùm dicitur, *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum, & circumcidetis carnem præputij veſtri*: & nihil aliud in particulari traditur, neq; ibi, neque in tota lege. Vnde interdùm legimus, viros circumciſionem effeciſſe; vt de Abraham in prædicto loco: interdùm ve-

Quo loco fiebat circumciſio. Abraham. Ioſue. Ioann. Bapt. Chriſtus. Miniſter circumciſionis. Abraham.

A rò fœminas, vt de Sephora Exodi 4. & de aliis, 1. Machab. 1. & probabile eſt, potuiſſe adultum ſeipſum circumcidere: quia neq; ex verbis legis, neq; ex vſu poteſt aliud colligi, vt notauit Abulenſis Ioſue 5. q. 44. Abraham enim ſeipſum circumcidit, vt conſtat ex Gen. 17. quamuis de nullo alio id legatur: nam potiùs ibi dicitur Abraham circumcidiſſe reliquos viros domus ſuæ, & Ioſue dicitur circumcidiſſe reliquum populum, Ioſue 5. Reliquæ verò circumciſiones, quia fiebant in infantibus, neceſſe erat per alios fieri: ſolùm de Achior legitur Iudith. 4. *Relicto gentilitatis errore credidit Deo, & circumcidit carnem præputij ſui*; quæ verba poſſent verificari, etiam ſi ab alio fuerit B circumciſus: itaque etiam de hoc nihil conſtat fuiſſe lege præſcriptum. Vnde non ſolum à iuſto, ſed etiam à prauo miniſtro, nec ſolùm à fideli, ſed etiam ab infideli, dari poterat circumciſio, etiā quoad veram rationem ſacramenti, dummodo fieret intētione conſecrandi puerum, ſeu hominem circumciſum Deo; ſeu faciendi, quod Deus inſtituit, & præcepit Abrahę, ſeu faciendi, quod faciebāt Iudęi, de quo ſatis diximus ſuprà, tractando in genere de miniſtris ſacramentorum. Atq; hoc ſenſu ſapienter dixit hoc loco Sebaſtianus Oxomenſis Epiſcopus; Circūciſionem, quatenus fuit remedium, quo remitteretur originale peccatum, & profeſſio fidei de Chriſto venturo, potuiſſe eſſe in vſu omnium gentium: poterāt enim C hoc externum ſignum eligere inter alia, & ſine dubio eſſet validum ad prædictum effectum, ſi ea intentione fieret; quamuis non fieret cum intentione ſeſe obligandi ad Iudaiſmum, ſeu profitendi illam legem, ſeq; illi populo adiungendi, quo modo de circumciſione loquitur Paulus ad Galatas 5. Vltima cæræmonia eſſe poterat, nominis impoſitio, quæ fiebat in die octauo, finita circumciſione, ſicut nunc fit in baptiſmo, de qua re ſatis diximus ſuperiori tomo ad q. 37. D. Tho. Dicunt autem quidam, ſolitum fuiſſe nomen imponi à matribus; propter ea, quæ leguntur de Rebecca & Lia, Gen. 29. & 30. & de matre Sampſonis Iud. 13. ſed hoc non eſt generatim intelligendum: quia, cùm vir caput ſit mulieris, & præcipuus in generatione filiorum, ſicut ad eum præcipuè ſpectat eorum gubernatio, ita & nominis impoſitio. Neque veriſimile eſt, in lege veteri priuatum fuiſſe virum D hoc iure: nullum enim eſt fundamentum ad hoc aſſerendum: & præterea fuiſſet quidam abuſos patriæ poteſtatis. Vnde Lucæ 1. cùm Eliſabeth vellet, vt nomen Ioannis filio ſuo imponeretur, idque cæteris cognatis nouum in familia videretur: *innuebant patri eius, quem vellet vocari eum*, & Matth. 1. dixit Angelus Ioſepho, *Et vocabis nomen eius* IESVM: quia, licèt pater eius non eſſet, patris tamen munere functurus erat: per ſe igitur hoc ad patrem pertinebat; interdùm verò potuit mater nomen eligere ſeu imponere, patre non repugnante, ſed potiùs conſentiente: neque aliud ex citatis ſcripturæ teſtimoniis colligi poteſt.

Sephora. Abulenſis. Achior. Sebaſtianus Oxomenſis Epiſcopus. Miniſter circumciſionis; Cantapetrēſis lib. 2. Hypotypoſeon, cap. 1.

E

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm circumciſio conferebat gratiam iuſtificantem.

Sup. q. 62. ar. 6. ad. 3. & 4. d. 1. q. 1. ar. 4. & veri. q. 28. ar. 2. ad 12. & co. 4. l. 2. col. 3. & ca. 9. l. 5. co. 1. fi.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd circumciſio non conferebat gratiam iuſtificantem: dicit enim Apoſt. Gal. 2. Si ex lege eſt iuſtitia, Chriſtus gratis mortuus eſt, id eſt, ſine cauſa. Sed circumciſio erat quædam obligatio legis implendæ: ſecundum illud Gal. 5. Teſtificor omni homini circumcidenti ſe, quoniam debitor eſt vniuerſæ legis faciendæ. Ergo, ſi ex circumciſione eſt iuſtitia, Chriſtus gratis, id eſt, ſine cauſa, mortuus eſt. Sed hoc eſt inconueniens: non ergo ex circumciſione erat gratia iuſtificans à peccato.

2. Prætereà, Ante inſtitutionem circumciſionis ſola fides ad iuſtificationem ſufficiebat, dicit enim Gregor. in Moral. Quod apud nos valet aqua baptiſmatis, hoc egit apud veteres pro paruulis ſola fides. Sed virtus fidei non eſt imminuta per mandatum circumciſionis: ergo ſola fides paruulos iuſtificabat, & non circumciſio.

*3. Prætereà, Ioſue 5. legitur, quòd populus, qui natus eſt in deſerto, per quadraginta annos incircumciſus fuit. Si ergo per circumciſionem auferebatur peccatum originale, videtur, quod omnes, qui in deſerto mortui ſunt, tam paruuli, quàm adulti, fuerint damnati. Et eadem obiectio eſt de pueris, qui moriebantur ante octauum diem circumciſionis, quæ præueniri non debebat, vt dictum eſt.**

Art. præced. ad 3. arg.

4. Prætereà, Nihil impedit introitum regni cœleſtis, niſi peccatum. Sed circumciſi ante paſsionem Chriſti impediebantur ab introitu regni cœleſtis. Non ergo per circumciſionem homines iuſtificabantur à peccato.

5. Prætereà, Peccatum originale non dimittitur ſine actuali, quia impium eſt à Deo dimidiam ſperare veniam, vt Auguſt. dicit. Sed nuſquam legitur, quòd per circumciſionem remitteretur actuale peccatum. Ergo etiam neque originale per eam dimittebatur.*

In lib. de ver. & falſ. pœni. c. 9. nõ longe à prin. to. 4.

SED *contra eſt, quòd Auguſt.* dicit ad Valerium contra Iulianum, Ex quo inſtituta eſt circumciſio in populo Dei, quæ erat ſignaculum fidei iuſtitiæ Dei, ad ſanctificationem purgationis valebat paruulis originalis veteriſque peccati, ſicut & baptiſmus ex illo cœpit valere tempore ad innouationem hominis, ex quo inſtitutus eſt.*

Lib. 2. de nuptiis & concup. ca. 11. in fi. tom. 7.

RESPONDEO *dicendum, quòd ab hominibus communiter ponitur, quòd in circumciſione peccatum originale remittebatur. Quidam tamen dixerunt, quod non conferebatur gratia, ſed ſolùm auferebatur peccatum, quòd Magiſter ponit in prima diſtinctione* 4. ſententiarum, & Roman. 4. in gloſ.* Sed hoc non poteſt eſſe, quia culpa non remittitur, niſi per gratiam, ſecundum illud Roman. 3. Iuſtificati gratis per gratiam. Et ideò alij dixerunt, quòd per circumciſionem conferebatur, gratia quantum ad effectus remiſsionis culpæ, ſed non quantum ad effectus poſitiuos, ne cogerentur dicere, quòd gratia in circumciſione collata ſufficiebat ad implendum mandata legis, & ita ſuperfluus fuerit aduentus Chriſti. Sed hæc etiam poſitio ſtare non poteſt. Primò quidem, quia per circumciſionem dabatur pueris facultas ſuo tempore perueniendi ad gloriam, quæ eſt vltimus effectus poſitiuus gratiæ. Secundò, quia priores ſunt naturaliter ſecundum ordinem cauſæ formalis, effectus poſitiui, quàm priuatiui, licèt ſecundum ordinem cauſæ materialis ſit è conuerſo: forma enim non excludit priuationem, niſi informando ſubiectum. Et ideò alij dixerunt, quod in circumciſione conferebatur gratia, etiam quantum ad aliquem effectum poſitiuum, qui eſt, facere dignum vita æterna; ſed non quantum ad omnes effectus: quia non ſufficiebat reprimere concupiſcentiam fomitis; nec ad implendum mandata legis, quod etiam aliquando mihi viſum eſt. Sed diligenter conſideranti apparet hoc non eſſe verum; quia minima gratia poteſt reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & vitare omne peccatum mortale, quod committitur in tranſgreſſione mandatorum legis: minima enim charitas plus diligit Deum, quàm cupiditas millia auri & argenti. Et ideo dicendum eſt, quod in circumciſione conferebatur gratia, quantum ad omnes gratiæ effectus; aliter tamen quàm in baptiſmo. Nam in baptiſmo confertur gratia ex virtute ipſius baptiſmi, quam habet, in quantum eſt inſtrumentum paſsionis Chriſti iam perfectæ. * In circumciſione autem conferebatur gratia, non ex virtute circumciſionis, ſed ex virtute fidei paſsionis Chriſti, cuius ſignum erat circumciſio; ita ſcilicet, quod homo, qui accipiebat circumciſionem, profitebatur ſe ſuſcipere talem fidem, vel adultus pro ſe, vel alius pro paruulis. Vnde & Apoſtolus dicit Roman. 4. quod Abraham accepit ſignum circumciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei; quia ſcilicet iuſtitia erat ex fide ſignificata, non ex circumciſione ſignificante. Et quia bapti-*

d. 1. in ſ. pen.

Gloſ. ord. ſuper illud, Signum accepit circumciſionis.

Aliàs circũciſio autem conferebat gratiam in quantũ erat ſignum fidei paſſionis Chriſti futuræ.

A *ſmus operatur inſtrumentaliter in virtute paſsionis Chriſti, non autem circumciſio; ideo baptiſmus imprimit characterem: incorporat enim hominem Chriſto, & copioſiorem gratiam confert, quàm circumciſio, maior enim eſt effectus rei iam præſentis, quàm ſpei.*

AD *primum ergo dicendum, quòd ratio illa procederet, ſi ex circumciſione eſſet iuſtitia aliter quàm per fidem paſsionis Chriſti.*

AD *ſecundum dicendum, quod ſicut ante inſtitutionem circumciſionis, ſola fides Chriſti futuri iuſtificabat tam pueros, quam adultos, ita etiam & circumciſione data. Sed antea non requirebatur aliquod ſignum proteſtatiuum huius fidei; quia nondum homines fideles, ſeorſum ab infidelibus cœ-*

B *perant adunari ad cultum vnius Dei. Probabile tamen eſt, quod parentes fideles pro paruulis natis, & maximè in periculo exiſtentibus, aliquas preces Deo funderent, vel aliquam benedictionem eis adhiberent (quod erat quoddam ſignaculum fidei) ſicut adulti pro ſeipſis preces, & ſacrificia offerebant.*

AD *tertium dicendum, quod populus in deſerto prætermittens mandatum circumciſionis, excuſabatur: tum quia neſciebant, quando caſtra mouenda erant; tum quia (vt Damaſcenus* dicit) non neceſſe erat eos aliquod ſignum diſtinctionis habere, cum ſeorſum ab aliis populis habitabant. Et tamen, vt Auguſtinus* dicit, inobedientiam incurrebant, qui ex contemptu prætermittebant. Videtur tamen, quod nulli incircumciſi mortui fuerint in deſerto, quia, vt in Pſal. 104.*

Damaſc. lib. 4. cap. 26. circa princ.

In lib. q. ſup. Ioſue, ca. 5. à med. tom. 4.

C *dicitur; non erat in tribubus eorum infirmus, ſed illi ſoli videntur mortui in deſerto, qui fuerant in Ægypto circumciſi. Si tamen aliqui incircumciſi mortui ſunt, eadem ratio eſt de his, vt de his, qui moriebantur ante circumciſionis inſtitutionem. Quod etiam intelligendum eſt de pueris, qui moriebantur ante octauum diem tempore legis.*

AD *quartum dicendum, quòd in circumciſione auferebatur originale peccatum ex parte perſonæ; remanebat tamen impedimentum intrandi in regnum cœlorum ex parte totius naturæ, quod fuit ſublatum per paſsionem Chriſti. Et ideo etiam baptiſmus ante paſsionem Chriſti non introducebat in regnum. Sed & circumciſio, ſi haberet locum poſt paſſionem Chriſti, introduceret in regnum.*

AD *quintum dicendum, quòd adulti, quando circumci-*

D *debantur, conſequebantur remiſsionem, non ſolum originalis peccati, ſed etiam actualium peccatorum. Non tamen ita, quod liberarentur ab omni reatu pœnæ, ſicut fit in baptiſmo, in quo confertur copioſior gratia.*

MAteria huius articuli fusè ſatis tractata eſt ſuprà in materia de ſacramentis in genere, circa litteram autem D. Thomæ nihil neceſſe eſt addere, præter ea, quæ in præcedentibus dicta ſunt.

QVAESTIO LXXI.

De præparatoriis, quæ ſimul cõcurrunt cum baptiſmo, in quatuor articulos diuiſa.

E DEINDE *conſiderandum eſt de præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum baptiſmo.* Et circa hoc queruntur quatuor.

Primò, vtrùm catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

Secundò, vtrùm baptiſmum debeat præcedere exorciſmus.

Tertiò, vtrùm ea, quæ aguntur in catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant, vel ſolùm ſignificent.

Quartò, vtrùm baptizandi debeant catechizari, vel exorcizari per ſacerdotes.

DISPVTATIO XXX.

De ritu ac circumſtantiis, ſeu cæremoniis in ſolemni baptiſmo obſeruandis.

Poſtquàm

POSTQVAM dictum eſt de eſſentia & omnibus cauſis,ac effectibus baptiſmi, ſupereſt, vt de cæremoniis, quæ ſunt veluti accidẽtia, ſiue proprietates eius, pauca dicamus. Supponimus autem, baptiſmum in Eccleſia duobus modis celebrari poſſe: primò, priuatim & abſque ſpeciali ſolemnitate;& tunc nullum ſpecialem ritum requirit præter ea,quę ſunt de eſſentia: quia, vt ſæpè dictum eſt, in quouis loco, quouis tempore, à quacunque perſona miniſtrari poteſt, dummodò neceſſitas id requirat. Secundò datur baptiſmus publicè & ſolemniter, adiunctis quibuſdam cerę moniis ab Eccleſia inſtitutis; quarum antiquitas & ratio explicanda à nobis eſt. Et has cerǽmonias vocat hic D.Thomas pręparatorias ad baptiſmum; quas dicit ſimul cum illo concurrere; non quia omnino eodem tempore fiant: quædam enim antecedunt,aliæ comitantur,aliæ verò baptiſmum conſequuntur: tamen,quia proximè ad illum ordinantur; moraliter dicuntur ſimul cum illo fieri. Quoniam verò D.Thom.ſolum de quibuſdam ex his ritibus in particulari differit, viſum eſt, nonnulla priùs in communi præmittere, vt res tota melius & copioſiùs comprehendatur.

SECTIO I.

Quibus de cauſis, ſeu ad quos effectus inſtituta ſint cæremoniæ baptiſmi.

CVm hæretici omnes Eccleſiæ cæremonias generatim contemnant, multò tamen magis has irrident, quas in baptiſmo ſeruat Eccleſia; maximè propter earum multitudinem, quæ videtur valde onerosa & inutilis; & ſpecialiter, quia quędam earum videntur nimis ſuperſtitioſæ; & non ſolùm inutiles, verùm etiam contemptibiles, vt ſunt guſtus ſalis, tactus narium, & aurium, ſaliua. Addunt, in primitiua Eccleſia ſimpliciori modo,abſq; huiuſmodi obſeruationibus datum eſſe baptiſmũ, nam quocunq; tempore & loco, in fluuiis & fontibus, baptizabantur credentes, vt ex Actor. 8. & 16. colligi poteſt, & tractat VValfredus. Strabo libro de rebus Eccleſiaſticis,cap.26.

VValfredus. Strabo.

Conueniens fuit baptiſmum in Eccleſia ſolẽni aliquo ritu celebrari.

Dicendum verò eſt, conuenientiſſimum fuiſſe,vt baptiſmus ſolemni aliquo ritu in Eccleſia traderetur. Hæc concluſio eſt de fide; ad quam confirmandam ſufficit Eccleſiæ authoritas, vſus, perpetuaque traditio, de qua ſtatim in particulari plura afferemus. Videri etiam poſſunt ſuprà tractata diſputat.15. ſect.2.vbi in genere rationes ſacramentalium rituum indicauimus. Nunc ſolùm explicandæ magis ſunt cauſæ, ob quas hic vſus cæremoniarum magis quodammodò in baptiſmo, quàm in aliis ſacramentis obſeruatus & auctus eſt: plures enim cerę moniæ in hoc ſacramento miniſtrando, quàm in cæteris obſeruãtur. Poſſunt autem hæ cauſæ ad quatuor capita reduci;quæ ſunt inſtructio,ſignificatio,efficacia,ornatus ſeu decentia aut reuerentia ſacramenti. Primò enim per hoc ſacramentum regeneratur homo, & à dæmonis poteſtate ad Dei cultum & amicitiam traducitur,& ab infidelitate ad fidem,& in Eccleſię gremium recipitur: oportet ergo, vt priùs inſtruatur & diſponatur:ad hunc ergo finem maxima pars harum cæremoniarum ordinatur, vt de Catechiſmo docet D.Thom. ſtatim artic. 1. de quo ibi plura afferemus. Secundò,oportuit non ſolum doctrina & verbis,ſed etiam rebus ipſis, & actionibus ſignificari myſteria, quę in baptiſmo continentur,vel propter ipſum baptizatum,(ſi ſit adultus) vel ſaltem propter alios fideles, qui ſenſibilibus ſignis indigent, quibus excitentur ad intelligenda ſupernaturalia myſteria, vt ea

Redditur quadruplex ratio cæremoniarum baptiſmi.

D.Thom.

A poſſint faciliùs memoria retinere: hac ergo de cauſa adhibitę ſunt multę cerę monię propter ſignificationem, vt docuit Auguſt.1.lib.de peccat.meri.& remiſſ. c.26. & aliis locis, quæ in dicta diſp.15.citaui, & in ſequentib.omnia hęc ſigna breuiter exponemus. Tertiò, nonnullę ex his cerę moniis creduntur adhibitæ propter efficaciã alicuius ſpiritualis effectus,qui duplex excogitari poteſt, ſcil.ablatio alicuius mali, ſeu impedimentorum,quę,vel ſacramentum,vel effectũ eius impedire poſſunt; vel collatio,ſeu impetratio alicuius boni. Propter priorẽ effectum cenſetur inſtitutus exorciſmus,de quo D.Tho.art.2. quamuis Altiſiodorenſ.lib.4.Summæ, tracta.3.c.1.q.1.cenſeat ſo- B lùm adhiberi propter ſignificationem, præſertim in baptiſmo infantium. Alij verò tantam cenſent eſſe huius exorciſmi efficaciam, vt minuat pœnam peccato originali debitam,ſi fortè,qui exorcizatur,ante ſuſceptum baptiſmum moriatur. Sed hoc valde friuolum eſt: tum quia reatus pœnæ non minuitur,ſi culpa eadem ſemper maneat; tum etiam,quia pœna originali peccato debita minima eſt,& ſuo modo indiuiſibilis. Si quam ergo efficaciam habent hæ cerę moniæ in liberando à malo, ſolum eſt, quoad coercendam dę monis poteſtatem circa hominem baptizandum. Et hoc ſenſu dicitur dę mon ab illo expelli; non quia ſemper ante baptiſmum homo ſit obſeſſus à dæmone; ſed quia ratione originalis peccati quo- C dammodò eſt eius poteſtati traditus, & ampliorem facultatem, ſeu licẽtiam accepit, hominem affligendi ac tentandi: hęc igitur eius poteſtas arcetur,atque impeditur per exorciſmum, ne vlla ratione noceat homini baptizando, eumq; à ſacramento ſuſcipiendo impediat: qui effectus fortaſſe non obtinetur ſolùm pro eo tempore,quo datur baptiſmus,ſed etiam in futurum. Alter effectus,quaſi poſitiuus per collationem alicuius doni,difficiliùs explicatur: docet tamen hunc effectum D.Tho.hic art.3.ad 4.vbi ait, *Inunctio, quæ fit in vertice, operatur conſeruationem gratiæ baptiſmalis*, vbi Caieta.ait, poſſe hoc intelligi,vel per remotionem impedimenti tentantis dæmonis; vel per excitationem alicuius boni motus: ſed prior effectus magis pertinet ad exorciſmum; poſterior verò, neq; in paruulis locum habet,neq; in adultis videtur poſſe ſufficienti fundamento affirmari, vt Durand. Pa- D ludanus,& alij Scholaſtici notarunt: quapropter incertus ſatis eſt hic effectus. Sed oportet recolere, quod ſuprà de ſacramentis in genere diximus; hanc efficaciam non eſſe propriè ex opere operato, neque ex ſolo merito operantis, vel miniſtri, vel hominis baptizandi, vel aliorum aſtãtium, ſed fundari in impetratione totius Eccleſiæ, cuius nomine & authoritate hæc omnia fiunt; fieri ergo poteſt,vt ſicut Eccleſia impetrat per hæc ſacramentalia, vt Deus coerceat dę monis poteſtatem,ita etiam impetret bonum animæ motum ad reſiſtendum illi, & gratiam conſeruandam: qui motus,vel ſtatim detur,ſi homo fuerit capax,& illo indigeat, vel poſteà tempore opportuno: atque ita poterit hic effectus habere locum in E infantibus, vt magis ex his, quæ dicemus, in ſingulis cæremoniis conſtabit. Quarta cauſa,ſeu ratio harum cæremoniarum eſt, propter decentiam & ornatum tanto ſacramẽto debitum: cùm enim hoc ſacramentum ſit Eccleſiæ ianua, & prima ſolemnis fidei profeſſio, decuit maiori pompa & celebritate fieri. Deinde,quia ſubſtantialis ritus huius ſacramẽti eſt ſimpliciſſimus, & pauciſſimis rebus, & vulgaribus, ac communibus perficitur: quia ita fieri oportuit propter eius neceſſitatem,vt ergo maiori reuerentia tractaretur, & ne apud rudiores homines vileſceret, oportuit debito cæremoniarum cultu celebrari.

Auguſtin. D.Thom. Altiſiodor. D.Thom. Caietan. Durand. Paludan.

Ad hęreticos ergo nihil eſt, quod reſpondeamus: quia nihil obiiciunt, quod ratione vel authoritate nitatur: negatur enim, hunc cęræmoniarum ornatum eſſe, vel nimis onerоſum, vel inutilem: neque enim tanta eſt rituum multitudo, quin poſſit facilè obſeruari ab Eccleſię miniſtris, quos oportet in huiuſmodi rebus ſatis eſſe inſtructos. Quæ verò in his rebus ſit vtilitas iam explicatum eſt, magiſque ex dicendis conſtabit; vbi ſingulas cęræmonias à calumniis hæreticorum vindicabimus. Nec quidquam valet argumentum ſumptum ex initio Eccleſiæ, quando cœpit baptiſmus miniſtrari: quia tunc Eccleſia non erit ſatis fundata: & aliunde non erat tanta neceſſitas propter ſpiritus abundantiam: de qua re legi poteſt egregius locus apud Ambroſium, circa id ad Epheſ. 4. *Et ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, &c.* Quamquam etiam tunc non omnino defuerunt huiuſmodi ceræmoniæ, ſed à principio aliquę obſeruatæ ſunt, ſaltem quoad ſubſtantiam earum, vt ſunt illæ, quę pertinent ad catechiſmum, ſeu inſtructionem baptizandorum: reliquæ verò paulò poſt inſtitutæ ſunt, vel Apoſtolorum tempore, vel prope illud, vt ex antiquiſſima traditione conſtat, quam prædicta diſputatione 15. tetigimus, & in ſequentibus copioſiùs indicabimus.

SECTIO II.

Quinam ſint, quamue antiqui ritus in baptiſmo ſolemni obſeruandi.

Ritus omnes, ſeu cerẹmoniæ, quas in ſolemni baptiſmo ſeruat Eccleſia, conuenienti ordine diſtingui poſſunt iuxta numerum circumſtantiarum, quæ à Philoſophis moralibus tradi ſolent, quæ ſunt: quis, quid, circa quid, quibus auxiliis, quomodo, vbi, quando: omitto circumſtantiam, propter quid: nam hæc, non tam pertinet ad ipſum opus externum, quod debitis circumſtãtiis veſtiri debet, quàm ad interiorem voluntatem, ſeu rationem operandi. In his ergo circumſtantiis omnibus occurrit aliquid de ceræmoniis baptiſmi conſiderandum, & ideò per ſingulas breuiter diſcurremus.

Quænam cõſuetudo fuit circa tempus celebrandi baptiſmum.

Primò ergo, à notioribus, & facilioribus incipiendo, circa temporis circumſtantiam fuit olim ab Eccleſia ſtatutum, vt baptiſmus duobus tantum anni diebus, ſabbatho ſcilicet Paſchæ, & Pentecoſtes celebraretur, niſi ob neceſſitatem vrgentem: nam in caſu neceſſitatis nulla vnquam fuit, nec prudenter eſſe potuiſſet vlla temporis limitatio determinata. Hanc veterem conſuetudinem obſeruauit D. Thomas ſuprà quæſt. 66. art. 10. quem in hunc locum explicandum remiſimus: & colligitur ex antiquiſſimis decretis, quæ leguntur apud Gratianum, de Conſecrat. diſt. 4. cap. Baptizandi, ex Gelaſio Papa in epiſt. ad Epiſcopos Lucaniæ, cap. 12. & ex Concilio Pariſienſi, c. 7. & in ca. de Catechumenis ex Concilio Gerundenſi, cap. 4. & cap. Duo tempora, &, c. Si qui, ex Leone Papa, epiſt. 4. vbi hoc grauiſſimè præcipit: atque idem habet in epiſt. 68. Item in cap. Non ratione, ex Syricio Papa in epiſt. 1. ad Himerium Tarraconenſem Epiſcopum: alia decreta refert Burchardus lib. 4. ſui decreti, cap. 3. 6. & 7. ex Victore Papa, epiſt. ad Alexandrinos, & Concilio apud Compendium, cap. 3. & ex Concilio VVormatienſi, cap. 10. Eiuſdem conſuetudinis meminit Tertullian. libro de baptiſmo, cap. 19. & libro de corona militis, cap. 3. & Hieronymus epiſt. 61. ad Pammachium, contra errores Ioannis Hieroſolymitani, circa finem, & in illud Zach. 14. *Exibunt aquæ viuæ de Hieruſalem. Multi,* inquit, *ad baptiſmum referunt aquas viuentes, quæ in vere, & æſtate,* hoc eſt, in Paſcha, & Pentecoſte: *ſitientibus* A *largiendæ ſunt.* Ambroſius ad Epheſ. 4. *Neque quocunque die,* inquit, *credentes tinguntur, niſi agri.* Eadem conſuetudo colligitur ex Gregorio Turonenſi, libro 5. Hiſtor. cap. 11. & lib. 6. cap. 27. Auguſtinus in libro de ſymbolo ad Catechumenos, & ex epiſtola Chryſoſtomi ad Innocentium; quam etiam refert Nicephor. lib. 13. Hiſtor. cap. 19. & ex Alcuino de Eccleſiaſt. officiis, cap. de Baptiſmo Domini, & ca. de ſabbatho ſancto. Quin potius videtur colligi ex Concilio Matiſconenſi, cap. 3. alicubi obſeruatum eſſe, vt tantum in feſtiuitate Paſchæ baptiſmus traderetur. Vnde etiam Socrates, lib. 5. Hiſtor. c. 19. refert, in Theſſalia ſolum in Paſchate baptiſma dari conſueuiſſe: indeq; eueniſſe, vt multi ſine baptiſmo decederent. Fauet etiam Ambroſius lib. de myſterio Paſchæ, c. 5. Sed hi authores, quamuis his locis non faciant mentionem Pentecoſtes, non tamen illud tempus excludunt: nam & Rupertus, lib. 4. de diuinis offic. ca. 18. abſolutè dicit, fuiſſe conſuetudinem in Eccleſia baptizandi tantum in Paſchate, & tamen poſtea lib. 10. cap. 2. addit, eandem conſuetudinem fuiſſe in Pentecoſte obſeruatam. Sunt autem, qui exiſtiment, non tantum in diebus ſabbathi Paſchæ, & Pentecoſtes, ſed in omnibus diebus vtriuſque Paſchalis hebdomadæ fuiſſe conſuetum, baptiſmum celebrari, ex Rhenano, annotationib. in Tertullianum locis citatis. Sed contrarium colligitur ferè ex omnibus locis adductis, & ex veſtigiis illius antiquitatis, quæ adhuc in Romana Eccleſia permanent. Imò & Alcuinus horam baptiſmi deſignat, ſcil. horam diei nonam, vel, quia ea hora Chriſtus obiit; vel, quia ea hora Petro oranti reuelatum eſt, vt gentes ad baptiſmum reciperet, & Cornelium baptizaret. Rationes autem huius inſtitutionis attingunt Leo Papa, Tertullianus, D. Thom. & alij Patres ſuprà citati, ſcil. quia baptiſmus ex paſſione Domini habet efficaciam delendi peccata, & ad inſtar reſurrectionis eius nos transfert de morte ad vitam: & ideò meritò eo die celebratur, quo paſſio Domini conſummata eſt, & reſurrectio. Addebatur verò dies Pentecoſtes; vel, quia toto illo tempore reſurrectio Domini, & paſchalis feſtiuitas celebratur, ibique conſummatur; vel, quia tunc gratia Spiritus ſancti copioſiùs diffuſa eſt; vel, quia tunc baptiſmus ab Apoſtolis publicè pręedicari & miniſtrari cœpit. Hæc autem conſuetudo vſq; ad tempora Caroli Magni durauit, vt Rhenanus & Pamelius annotationibus in librum Tertull. de baptiſmo adnotarunt, poſteà verò aboleri cœpit, iamq; omnino antiquata eſt, quantum ad obligationem præcepti ſpectat: nam quantum ad obſeruantiam, ob antiquitatis reuerentiam, & memoriam, adhuc Romæ huius conſuetudinis veſtigia ſeruari videmus: nam, licèt aliis etiam temporibus anni baptiſmata celebrari conſueuerint, tamen illis duabus feſtiuitatibus ſpeciali, vt par eſt, ſolemnitate fiunt. Ratio autem, ob quam hic mos mutatus eſt, facilè ſumi poteſt ex Ruperto Abbate, lib. 4. de diuin. offic. c. 18. dicente, *Poſtquàm Chriſtianitas creuit, & ſagena illa verbi Dei piſcibus impleta eſt, quia periculoſum erat tantam multitudinem differri, propter occaſiones mortis, quæ in multitudine hominum multæ ſunt, maximè propter turbam infantium ex fidelibus parentibus naſcentium, quorum tenera vita perſæpe leui occaſione ſuccíditur, viſum eſt ſanctæ Eccleſiæ paſſim indulgentia baptizandi conceſſa, cuncta anteuenire pericula.* Quocirca, quod ad hanc circumſtantiam ſpectat, nullus iam ſpecialis ritus, aut ceræmonia ſeruari in Eccleſia conſueuit: ſed quoduis tempus aptum eſt baptiſmi ſacramento. Vnde, ſi baptizandus ſit infans, baptizandus eſt, quàm primum ſine mortis probabili & morali periculo

Quoduis tẽpus aptũ eſt baptiſmo.

D. Thom. Gratianus. Gelaſius Papa. Conc. Pariſ. Concil. Gerundenſe. Leo Papa. Syric. Papa. Burchardus. Victor Papa. Cõc. Vvorm. Tertullian. Hieronym. Ambroſius. Greg. Turo. Auguſtin. Chryſoſt. Niceph. Alcuinus. Conc. Matiſconenſe. Socrates. Ambroſ. Rupertus. Rhenanus. Alcuinus. Leo Papa. Tertullian. D. Thom. Rhenanus. Pamelius. Rupertus.

B C D E

culo baptizari poſſit, nulla enim ætas, etiam vnius diei, inepta eſt baptiſmo, vt rectè D. Cyprianus epiſt. 89. & B. Auguſtinus epiſt. 28. ſi verò ſit adultus, cùm primùm fuerit conuenienter inſtructus, atque diſpoſitus, baptizandus eſt, nec differendus eſt baptiſmus, quoad commodè fieri poſſit, vt latè tractant Gregorius Nazian. orat. 40. & Baſil. in exhortatione ad baptiſmum.

Cyprianus. Auguſtin. Greg. Naziã. Baſilius.

Quo loco baptiſmus ſit celebrãdus.

Secunda circumſtantia eſt, locus; de qua conſtat, nec ex natura rei, neque ex diuino iure quicquam eſſe præſcriptum. Vnde olim in fluuiis, fontibus, in priuatis domibus, & aliis locis ſimilibus baptizabantur fideles, vt ex Actor. 2. 8. 10. & 16. colligi poteſt. Quamuis autem diuina lex nihil circa hoc in particulari ſtatuerit, aut decreuerit; tamen, quia baptiſmi ſacramentum res eſt admodum ſacra, & prima ac ſolemnis Chriſtianæ religionis profeſſio: ideò, poſtquam res Eccleſiaſticæ ad conuenientem ordinem reduci potuerunt, meritò certa ſunt loca deſignata, vt in eis baptiſmus adminiſtraretur, quæ olim baptiſteria dicebantur, vt conſtat ex Concil. Antiſiodorenſi, ſub Deus dedit, cap. 14. vbi prohibet mortuorum corpora in baptiſterio ſepeliri, & ex Cyrillo Hieroſolym. catecheſi 1. Myſtagogica dicente, *Primùm ingreßi eſtis in porticum domus baptiſterij.* Item ex Nazianzeno, orat. 40. & Paulino epiſtol. 12. ad Seuerum: ex quibus, & ex aliis antiquis decretis colligere licet, olim hunc baptiſmi locum ſepatatum ab Eccleſia fuiſſe: imò & in ſingulis ciuitatibus ſeu oppidis vnum tantùm extitiſſe: poſteà verò in ſingulis parochialibus Eccleſiis ſunt propria baptiſteria deſignata; de quibus ſic legitur in Concilio Meldenſi, ſeu Illerdenſi, cap. 7. vt eſt apud Burchardum, libro 4. cap. 13. & apud Gratianum, de Conſecrat. diſtin. 4. cap. 106. *Omnis Presbyter, qui fontem lapideum habere nequiuerit, vas conueniens ad hoc ſolummodo baptizandi officium habeat, quod extra Eccleſiam non deportetur.* Atque ita hic mos in Eccleſia ſeruatur, vt in ſingulis parochiis ſit fons ad baptizandos fideles deputatus ac conſecratus, quem Dionyſius capit. 2. de Eccleſiaſt. Hierar. par. 2. *Matrem adoptionis* honorificè appellat. Vnde iam non licet (caſum neceſſitatis ſemper excipio) extra Eccleſiam, etiam in priuatis oratoriis, quempiam baptizare, vt expreſsè ſtatuitur Can. 59. Trullano,: & colligitur ex Concil. Meldenſi. cap. 48. apud Burchardum, lib. 4. cap. 14. & in Clemen. vnica de baptiſmo, vbi filios Regum & Principum ab hoc præcepto excipit: vbi Gloſſa latè diſputat, qui nomine Principum comprehendantur, & adductis variis iuribus concludit; illa voce plus videri ſignificari, quam nomine Ducis, Marchionis, &c. quod videtur verum, præſertim quando hi non ſunt ſupremi, ſed ſub Regibus conſtituti: ſolùm ergo videntur poſſe vti hoc priuilegio Reges, vel alij ſupremi Potentatus, qui ferè Regibus æquiparantur. Exiſtimo autem, ibi non concedi priuilegium baptizandi hos filios Principum ſine ſolemnitatibus reliquis, quia ibi ſolùm fit mentio huius circumſtantiæ loci: ſi ergo extra caſum neceſſitatis, ſeu periculum mortis domi baptizentur, ſolemni ritu baptizandi ſunt, ſeruatis reliquis cæremoniis; quia nulla eſt cauſa, vel ratio ſufficiens ad illud priuilegium extendendum. Tertia eſt circumſtantia; Quis: quæ in præſenti excogitari poteſt ex parte miniſtri baptizantis. De qua re, præter ea, quæ diximus ſuprà diſputat. 23. ſectione 2. & 3. nihil ferè addendum occurrit: nam omnis conditio perſonæ, quæ non eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſubſtantiam ſacramenti, poteſt dici pertinere ad hunc accidentalem ritum, & ad hanc circumſtantiam, de qua nunc tractamus: quamuis, quæ

Conc. Antiſ. Cyr. Hieroſ. Nazianze. Paulinus. Cõc. Meldẽ. ſeu Illerden. Burchardus. Gratianus. Dionyſius.

Non licet extra Eccleſiam baptizare extra neceſſitatem.

Cõc. Meldẽ.

A ibi diximus, magis ſint in ipſo iure diuino fundata, ſuppoſita inſtitutione, quàm in ſola aliqua Eccleſiaſtica lege. Præter hæc autem non inuenio aliquem alium ritum ex parte huius perſonę eſſe neceſſarium ex Eccleſiæ ordinatione; niſi fortè, quod ſpectat ad aliqua veſtimenta ſacra, quibus ornari debet miniſter, qui ſacramentum baptiſmi ſolemniter miniſtrat: de quibus ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo, & officium Romanum, ſeu alij recepti rituales libri conſulendi. Communis tamen vſus obtinuit, vt miniſter ſolemniter baptizaturus, ſaltem ſuperpellicio & ſtola amictus ſit. Quem ſtolę vſum antiquiſſimum eſſe in hoc miniſterio, colligi poteſt ex Theodoreto Theodor. B lib. 2. Hiſtor. capit. 27. vb refert, Conſtantinum Machario, Hieroſolymorum Epiſcopo, ſtolam ex aureis filis contextam dediſſe, vt ea amictus ſacroſancti baptiſmatis munus obiret. Quarta circumſtantia, ſeu cæremonia adiungi poteſt præcedenti, ſcilicet ſuſceptor, ſeu patrinus, quæ ſpectare videtur ad circumſtantias; Quibus auxiliis: nam ſuſceptor ab Eccleſia introductus eſt, quaſi in auxilium miniſtri; & vt eius onus ex parte ſuſcipiat, de quo ſatis dictum eſt ſuprà, q. 67. art. 7. & 8.

Quinto loco numerare poſſumus circumſtantiam; Quid: qua voce propriè & in rigore ſumpta, ſubſtantia ipſius actionis ſignificari poteſt, & hoc ſenſu, quod hic præcipuè fit, eſt ſubſtantia ipſius ſacramenti, quæ conſiſtit in ablutione ſub tali verborum C forma, debita intentione facta; quod ſub hac præciſa ratione non pertinet ad ritum accidentalem, de quo agimus; ſed ad ſubſtantialem, tamen in ipſa materia & forma, vel circa ipſas aliquid obſeruatum, ſeu adiunctum eſt ab Eccleſia, quod nos dicimus pertinere ad ritum accidentalem ex parte huius circumſtantiæ. Et in primis ex parte formæ pauca obſeruare poſſumus, quæ ad accidentalem ritum pertineant, eaque ſatis notata ſunt ſuprà, diſputat. 21. ſcilicet, quod forma exprimatur verbis ab Eccleſia vſitatis, & in eo idiomate, quo ipſa in publicis officiis ac cæremoniis vtitur. Rurſus hoc loco annumerari poſſunt benedictiones aliæ, ſeu deprecationes; quas ſacerdos cum aliis actionibus adiungit in ipſo baptiſmo, de quibus ſtatim dicemus. Præterea ex parte materiæ duę cæremonię ſeu ritus conſiderari poſD ſunt. Vnus eſt ex parte materiæ proximę, quæ eſt ablutio: ad quam pertinet, quòd fiat per immerſionem vnam, vel trinam, aut per aſperſionem. De qua re ſatis in ſuperioribus dictum eſt, diſput. 20. Alter eſt ex parte materiæ remotæ, quæ eſt aqua, ad quam ſpectat, vt aqua priùs benedicatur & conſecretur, quàm ad vſum baptiſmatis aſſumatur: quamquam enim hoc non ſit de ſubſtantia ſacramenti, vt ſatis conſtat ex ſuprà tractatis diſput. 20. & ideò, neceſſitate vrgente, quacunq; aqua naturali poſſit perfici baptiſmus, vt habetur etiam in Decretis Victoris Papæ, 1. tomo Conciliorũ, nihilominus antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudo obtinuit, vt priùs aqua benedicatur, ſeu ſanctificetur. Vnde Dionyſ. ca. 2. de E Eccleſ. Hier. *Sacra*, inquit, *appellatione inuocationeque ſanctificatis aquis, cum eas trina vnguenti perfuſione, crucis ſpecie perfecit*, &c. Vnde Baſil. ibi. de Spiritu ſancto, c. 27. hanc dicit eſſe Apoſtolicam traditionem. Idem lib. 6. contra Iulianum, capit. 8. & ſermo. 181. de tempore, vbi dicit, crucis ſigno ſanctificari fontem baptiſmatis. Idem ſermo. 19. de Sanctis, & tracta. 118. in Ioannem, & libro 50. Homiliarum, in homilia 27. Ratio verò huius cæremoniæ præcipua & potiſſima eſſe videtur, vel vt conciliet maiorem reuerentiam circa hoc Baptiſmi ſacramentum, vel vt nobis ſignificet Spiritus ſancti gratiam, quæ per ablutio-

Qui ritus obſeruãdi ſint circa formã.

Qui ritus circa materiam obſeruandi.

Victor Papa. Dionyſius. Baſilius.

Cur aquæ benedictio & cõſecratio baptiſmum præcedat.

lutionem huius aquæ, & virtutem paſſionis Chriſti, (vnde hæc aqua vim ſuam & efficaciam habet) mirabiliter & infallibiliter, ex opere, vt loquuntur Theologi, operato baptizatis confertur. Hæc enim videntur ſignificari in infuſione olei cum benedictione & crucis ſigno. Aliqui etiam ex Patribus ſignificant, hanc conſecrationem aquæ adhiberi, vt virtutem accipiat regenerandi: ſic enim ſcribit Cyprianus epiſt. 70. *Oportet mundari & ſanctificari aquam prius à ſacerdote, vt poſſit baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptiZatur, abluere.* Vnde poſteà colligit, qui non poteſt aquam ſanctificare, nec baptiſmum dare poſſe: & Ambroſius libro de iis, qui myſteriis initiantur, cap. 3. *Aqua ſine prædicatione dominicæ crucis ad nullos vſus futuræ ſalutis eſt: cùm verò ſalutaris fuerit crucis myſterio conſecrata, tunc ad vſum ſpiritualis lauacri, & ſalutaris poculi temperatur.* Et libro primo de ſacramentis, capit. 5. *Non aqua omnis ſanat, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit:* & ſubdit inferiùs, *vſus hoc habet, vt ante fons conſecretur, & tunc deſcendat, qui baptiZandus eſt,* &c. loquitur ergo Ambroſius de conſecratione aquæ præuia ad baptiſmum; & illam dicit eſſe neceſſariam: ſic etiam Auguſtinus libro de vtilitate pœnitentiæ, capitulo 1. *Non eſt*, inquit, *aqua ſalutis, niſi Chriſti nomine conſecrata, qui pro nobis ſanguinem fudit, cruce ipſius aqua ſignatur.* Sed hæc Patrum teſtimonia ſano modo interpretanda ſunt: non eſt enim veriſimile eos crediſſe, hanc accidentalem ſanctificationem aquæ eſſe de neceſſitate baptiſmi; ſed illam aquæ conſecrationem, quæ fit per ſacramentalem vſum, & coniunctionem formæ ſacramentalis cum aqua, ex qua habet vim ſanctificandi, iuxta illud Auguſtini tracta. 80. in Ioannem: *Quæ eſt tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat, niſi faciente verbo?* tamen quia hæc ipſa veluti ſubſtantialis conſecratio per aliam ceręmonialem ſignificatur, ideò indiſtinctè de conſecratione aquæ loquentes dicunt Sancti, aquam non ſanctificare, niſi fuerit in Chriſto conſecrata. Indicant etiam, ex vſu Eccleſiæ, fuiſſe hanc conſecrationem neceſſariam, non neceſſitate ſacramenti, ſed præcepti: adeò vt, iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, quamuis in ſolemni baptiſmo ſoleat in ipſo baptiſmo conſecratio aquæ præmitti, nihilominùs pro his, qui neceſſitate baptizantur, ſoleat aqua conſecrata ſeruari, vt ea baptiſmus perficiatur, vt ex Cyrillo Hieroſolymitano catecheſi 5. & Optato Mileuitano, libro quinto contra Parmenianum, & ex aliis veteribus colligit Pamelius in annotationibus ad Tertullianum, libro de baptiſm. capit. 4. numero 27. Quin etiam obſeruare licet ex Alcuino, libro de diuinis offic. cap. de ſabbatho Paſchæ, fuiſſe ſolitos fideles de aqua ſanctificata baptiſterii ſecum deferre ad aſpergendas domos, &c.

Cyprianus. Ambroſius. Auguſtin. Cyr. Hieroſ. Opt. Mileui. Pamelius. Alcuinus.

Qui ritus adhibentur ex parte perſonæ.

Sextò loco recenſeri poſſunt omnes cerœmoniæ, quæ ex parte perſonæ, circa quam baptiſmus exercetur, adhibentur, quas Diuus Thomas ad duas reuocat; catechiſmum ſcilicet & exorciſmum; & ſub eis alias minutiores complectitur, de quibus in Commentariis articulorum commodiùs ac breuiùs dicemus. De circumſtantia verò, quomodo, nihil addere oportet: quia in præſenti nihil addit ab aliis cerœmoniis, ſeu earum collectione diuerſum: nam omnes adhibitæ ſunt, vt baptiſmus conueniente modo fiat: & hic conueniens modus in hoc ſolum conſiſtit, quòd cum ſubſtantiali ritu ſeruetur accidentalis in aliis actionibus ſeu conditionibus, quæ baptiſmum circumſtant. Solùm ergo ſupereſt, vt circa Diui Thomæ textum pauca notemus.

A

ARTICVLVS I.

Vtrùm catechiſmus debeat præcedere baptiſmum.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd catechiſmus non debeat præcedere baptiſmum: per baptiſmum enim regenerantur homines in vitam ſpiritualem. Sed prius homo accipit vitam, quàm doctrinam. Non ergo prius debet homo catechiZari, id eſt, doceri, quàm baptiZari. 4. diſt. 6. q. 2. art. 2. q. 1.

2. Prætereà, Baptiſmus exhibetur non ſolum adultis, ſed etiam pueris, qui non ſunt doctrinæ perceptibiles, eò quòd non habent vſum rationis. Ergo ridiculum eſt eos catechiZare.

3. Prætereà, In catechiſmo confitetur catechiZatus ſuam B *fidem. Sed pueri non poſſunt ſuam fidem confiteri, neque per ſeipſos, neque etiam aliquis alius pro eis: tum quia nullus poteſt alium ad aliquid obligare: tum etiam, quia nō poteſt aliquis ſcire, vtrùm pueri, cùm ad legitimam ætatem peruenerint, aſſentient fidei. Non ergo debet catechiſmus præcedere baptiſmum.*

SED *contra eſt, quod Rabanus de inſtitutione clericali dicit, * Ante baptiſmum, catechiZandi debet hominem præuenire officium, vt fidei primum Catechumenus accipiat rudimentum.* Lib. 1. ca. 25. à med. illius.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt *) baptiſmus eſt fidei Chriſtianæ ſacramentum, cùm ſit quædam profeſſio fidei Chriſtianæ. Ad hoc autem, quòd aliquis fidem accipiat, requiritur, quòd de fide inſtruatur, ſecundum illud Rom. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? quo-* C *modo autem audient ſine prædicante? Et ideo ante baptiſmum conuenienter præcedit catechiſmus. Vnde & Dominus præceptum baptiZandi diſcipulis tradens, præmittit doctrinam baptiſmo dicens: Euntes, docete omnes gentes, baptiZantes eos, &c.* q. præc. art. 1.

AD *primum ergo dicendum, quòd vita gratiæ, in qua regeneratur aliquis per baptiſmum, præſupponit vitam naturæ rationalis, in qua homo poteſt eſſe particeps doctrinæ.*

AD *ſecundum dicendum, quòd ſicut mater Eccleſia (vt ſuprà dictum eſt *) accommodat pueris baptiZandis aliorum pedes, vt veniant: & aliorum cor, vt credant: ita etiam accommodat eis aliorum aures, vt audiant, & intellectum, vt per alios inſtruantur. Et ideo eadem ratione ſunt catechiZandi, qui ſunt baptiZandi.* q. 69. art. 6. ad 3. argu. & 68. art. 9.

AD *tertium dicendum, quòd ille, qui pro puero baptiZato reſpondet, Credo, non prædicit puerum crediturum, cum ad* D *legitimos annos peruenerit, alioquin diceret, Credet. Sed profitetur fidem Eccleſiæ in perſona pueri, cui communicatur, cuius ſacramentum ei attribuitur, & ad quam obligatur per alium. Non eſt enim inconueniens, quòd aliquis obligetur per alium in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Similiter etiam patrinus pro puero reſpondens promittit ſe operam daturum ad hoc, quod puer credat. Quod tamen non ſufficeret in adultis, vſum rationis habentibus.*

COMMENTARIVS.

DVo attingit D. Thomas in hoc articulo; vnum de catechiſmo adultorum, aliud de catechiſmo paruulorum, & de vtroque aliquid notandum eſt. Circa primum diſtinguere poſſumus duplicem ca- E techiſmum adultorum, ſcilicet ſubſtantialem (vt ſic dicam) & cerœmonialem: ſubſtantialem voco eum, qui per ſe & ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione & fine baptiſmi, neceſſarius eſt ad conuenientem vſum huius ſacramenti, licèt non ſit ſimpliciter de eſſentia eius: & hic catechiſmus conſiſtit in ſufficiente inſtructione & doctrina rerum fidei ac morum: atque hic catechiſmus fundamentum habet in verbis Chriſti, Matth. vltim. *Docete omnes gentes, baptiZantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti:* vt rectè notauit & explicuit Baſil. Hom. 1. de baptiſmo. Et, ne quis exiſtimaret (quod aliqui etiam hæretici opinati

De catechiſmo adultorum ſubſtantiali. Baſilius.

opinati

Auguſt.

opinati ſunt, vt refert & impugnat Auguſtinus lib. A de fide & operibus) eſſe tantum neceſſariam doctrinam de credendis, nō autem de agendis, addit Chriſtus, *Docentes ſeruare omnia, quæcunque mandaui vobis.* Atq; ita ſemper in Eccleſia ſeruatum eſt, vt ante baptiſmum ſufficiens catechiſmus præcederet. Vnde Actor. 2. prius Petrus fidem prædicauit, & pœnitentiam agendam eſſe docuit; & deinde, qui receperunt ſermonem eius, baptizati ſunt: & ſimiliter cap. 8. Philippus prius catechizauit Eunuchum, & deinde baptizauit illum,

De catechiſmo cerẹmoniali.

Alter catechiſmus, quem cerẹmonialem vocamus, ad priorem ordinatur, & illum includit, ſolumque addit ſpecialem quendam modum & ordinnem B ab Eccleſia inſtitutum, & obſeruatum in catechumenorum inſtructione & præparatione ad baptiſmum. Primò ergò, qui animum ad Chriſtianam fidem applicabant, ad res fidei audiendas admittebantur priùs, quam baptiſmum peterent, & hi generali nomine ſolent vocari catechumeni, ſpecialiter autem dicuntur audientes, vt diſtinguantur ab alijs, qui competentes vocantur, vt notat Rabanus, lib. 1. de inſtitut. Cleric. cap. 26. ex Iſidoro lib. 2. de Eccleſiaſt. officijs, c. 21. Secundò igitur, qui iam omnino decreuerant fieri Chriſtiani, baptiſmum petebant, & ſua nomina dabant, vt conſtat ex Dionyſ. cap. 2. de Eccleſiaſt. Hier. Vnde Clemens epiſt. 3. *Accedat, qui baptiſmum vult, ad ſacerdotem, & nomen ſuum* C *det*: & Auguſt. lib. de fide & operib. cap. 6. *Hoc*, inquit, *fit multò diligentius & inſtantius his diebus, quibus competentes vocantur, cùm ad percipiendum baptiſmum ſua nomina iam dederunt*, & lib. de cura pro mortuis agenda, cap. 12. *Paſcha*, inquit, *appropinquabat; dedit nomen inter alios competentes*, & lib. 9. confeſſionum, cap. 6. de ſe catechumeno ſic ſcribit: *Inde vbi tempus aduenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure Mediolanum remeauimus*, ſimilia repetit epiſt. 115. Cyrillus Hieroſ. cateche. 1. *Intraſti eo loco dignus habitus, nomen tuum inſcriptum eſt.* Idem ſumitur ex Dionyſ. cap. 12. de Eccle- D ſiaſt. Hierar. & ex Concilio Carthag. 4. c. 85. & habetur de Conſecrat. diſti. 4. ca. Baptizandi, ſecundo. Et iuxta hæc fortaſſe intelligendus eſt can. 7. Concilij 1. Conſtantinopol. vbi hic ordo præſcribitur ſeruādus circa eos, qui rectæ fidei adſcribi volunt: *Primo*, inquit, *die ipſos Chriſtianos facimus, ſecundo catechumenos, tertio exorcizamus, & tunc eos baptizamus*; Eſt enim in his verbis difficile intellectu, quid ſit Chriſtianos facere ante catechiſmum & baptiſmum: vnde nihil aliud eſſe videtur, quàm eos annumerare, & adſcribere inter electos ad Chriſtianiſmum (ſic enim eos vocat Leo Papa epiſt. 4. cap. 5. & 6.) Vnde fit veriſimile, ea nomina, quæ tunc catechumeni dabant, non fuiſſe antiqua gentilitatis nomina, ſed ea, E quæ baptiſmum ſuſcepturi ſibi eligebant: quæ futura erant, non gentilium, ſed Sanctorum nomina, iuxta id quod ſancitum eſt in Concilio Nicæno, can. 30. apud Turrianum: vbi etiā dicitur, nomina Chriſtianorum imponenda eſſe in baptiſmo, ſed intelligendum eſt, ita fuiſſe imponenda, vt ipſi ea ſibi eligant, ſi ſint adulti, vel parentes ſeu ſuſceptores, ſi ſint paruuli. Et quamuis huiuſmodi nomen dicatur imponi in baptiſmo, non eſt neceſſe, vt ipſo die baptiſmatis, ſeu cum ipſa ablutione ſimul imponendum intelligatur, ſed ſatis eſt, quod in initio ipſius ritus baptiſmalis eligeretur, ſeu daretur nomen. Atq; ita etiam in ritu baptizandi infantes, quem nunc ſeruat Eccleſia, ſtatim in foribus Eccleſiæ, in initio catechiſmi interrogat miniſter, *quo nomine vocaris?* & reſpondent patrini, Petrus, vel Ioannes. Ita ergo exiſtimo ſeruatum eſſe in adultis; quòd ſcilicet ea nomina, quæ in initio catechiſmi dabant, erant illa, quæ in baptiſmo, ſeu Chriſtianiſmo ſibi imponenda eligebant, quæ nomina ſcripta in Eccleſia ſeruabantur, vt colligitur ex ca. Legum Eccleſiaſticarum, 2. q. 1. Poteſt etiam hoc colligi ex Euſebio, lib. 7. Hiſt. cap. 20. & lib. 8. cap. 21. & Niceph. lib. 6, cap. 22.

Rabanus. Iſidor. Dionyſ. Clemens. Auguſt. Cyrillus, Hieroſ. Dionyſ. Con. Carth. Concil. Cōſtantinop. Leo Papa. Quæ nomina dabant catechumeni. Conc. Nicæ. Euſebius. Nicephor.

Quibus inſtruebantur catechumeni

Tertiò poſt petitum baptiſmum, & datum nomen inchoabatur catechiſmus, vt ex prædictis decretis colligitur, præſertim ex D. Dionyſio Areop. d. c. 2. Clemente dicta epiſt. 3. Ambroſ. lib. de ijs, qui initiantur, Cyrillo Hieroſolymitano in catecheſibus. Auguſtino lib. de fide, & operibus, cap. 9. & ſequentibus; & Tertulliano in lib. de baptiſmo. Qui omnes docent non ſolum de rebus fidei, ſed etiam de his, quæ ad mores pertinent, fuiſſe illo tempore catechumenos inſtructos, nec ſolum edoctos, ſed etiam in ieiunijs, orationibus, alijſque pijs operibus eo tempore fuiſſe exercitos, vt diſertè docet Syricius Papa epiſt. ad Himerium Tarraconenſem, c. 2. De qua re nonnulla ſuprà attigimus, q. 68. artic. 5. & 6. & Leo Papa epiſt. 80. Iuſtinus Martyr apologia 2. pro Chriſtianis circa fin. Sed interrogabit fortaſſe aliquis, quanto tēpore durare oportebat in huiuſmodi catechiſmo, & exercitatione. In hoc nihil inuenio ſatis apertè ſcriptum: nam in dicto cano. 7. Concilij 1. Conſtantinopolitani ſolum dicitur: *Sic eos catechizamus, ſeu initiamus, & curamus, vt longo tempore verſentur in Eccleſiis, & audiant Scripturas*: & in idem redit, quod in Concilio Carthagin. IIII. c. 85. dicitur. *Diu ſub abſtinentia vini & carnium: & manus impoſitione crebra examinati baptiſmum percipiant*: apud Burchardum autem lib. 4. c. 15. ex decretis Clementis ſic legimus: *Si quis fidelis voluerit exiſtere accedat ad ſacerdotem, & det nomen ſuum, atque ab eo audiat myſteria regni cœlorum, ieiunijs frequentibus operam impendat, ac ſemetipſum in omnibus probet, vt tres menſes iam conſummando in die feſto poſſit baptizari.* Syricius verò loco citato dicit, eligendos eſſe ad baptiſmum, *qui ante quadraginta vel eò amplius dies nomen dederint, & exorciſmis, quotidianiſq; orationibus atq; ieiunijs fuerint expiati.* Rupertus verò li. 4. de Officijs Eccleſ. c. 18. agens de feria 4. quartæ hebdomadæ quadrageſimæ, ſic inquit. *Cuncta penè Eccleſiæ proles, quam per annum verbo prædicationis nouam gignere poterat, inſtante ſolemnitate Paſchali, hac die ſua nomina dabant, &c.* quòd ſi hoc verum eſt (vt credendum eſt) tantùm 25. diebus, qui ab eo die vſque ad ſabbathum ſanctum intercedunt, durabat catechiſmus competentium: ex quo nomina ſua dederant. Et fortaſſe iuxta hanc Ruperti hiſtoriam intelligendum eſt decretum Concilij 2. Bracharenſis, c. 1. quod refertur in c. Placuit, 10. q. 1. & in c. Ante viginti, de Conſecr. diſti. 4. vbi ſic dicitur: *Epiſcopi docere debent ignaros, & hoc modis omnibus præcipere, ſicut antiqui canones iubent, vt ante viginti dies baptiſmi ad purgationem exorciſmi concurrant catechumeni, in quibus viginti diebus omnino catechumeni ſymbolum doceantur.* Fortaſſe enim ille numerus completus pro incompleto poſitus eſt; vel certè, quamuis eo die, quem Rupertus deſignat, inciperent nomina dari, non tamen erat neceſſarium omnes eo die deſcribi, ſed infra quatuor, vel quinque dies: ita tamen vt ſaltem vigeſimo die ante baptiſmum omnes eſſent deſcripti, quomodo in c. 49. ex Collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo dicitur, non licere ante duas ſeptimanas Paſchæ, ſed ante tres ad baptiſmum ſuſcipere aliquem. Vel denique (quod veriſimile eſt) non fuit in hoc vna omnium Eccleſiarum conſuetudo; nec fortaſſe in omnibus Eccleſijs fuit certus dierum numerus deſignatus, ſed iudicio prudentis Epiſcopi, vel parochi committebatur, vt tunc eos admitteret, cum

Ambroſ. Cyril. Hiero. Auguſt. Tertull. Quamdiu durabat catecheſis. Syric. Papa. Leo Papa. Iuſtinus martyr. Cōcil. Conſtantinop. Conc. Cat. Burchardus. Syricius. Rupertus. Rupertus. Martinus. Brachar.

ſufficienter inſtructos, ac diſpoſitos iudicaret.

De ſcrutinio. Rupertus. Rabanus. Alcuinus.

Quartò notãtur ab authoribus nonnullæ cerẹmoniæ, quæ ſpecialiter in hoc catechiſmo fiebant. Prima dicitur ſcrutinium, vt videre licet apud Rupertum, Rabanum, & Alcuinum locis citatis, & alios authores, qui de officiis Eccleſiaſticis ſcribunt: vt enim certiùs exploraretur, an vera eſſet catechumenorum conuerſio ad fidem, fiebant ab Eccleſia ſeptem ſcrutinia infra illos 25 dies, à die, quo dabant nomina vſq; ad diem baptiſmatis: & de his loquitur Leo Papa epiſt.4.ca.6.cum ait, catechumenos priùs *ſcrutandos eſſe*, & Auguſtinus de fide, & operibus, ca.6. *Catechizantur, exorcizantur, ſcrutantur:* & lib.2. de ſymbolo, ca.1.& li. 4. cap.1. idem ſatis apertè ſignificat. Secunda ceræmonia eſt, quod catechumeni ſæpiùs ſignabãtur ſigno crucis, per quod ſacroſanctũ ſignum (teſte D. Auguſt. ſuprà) in vtero ſanctæ matris Eccleſiæ catechumenus cõcipitur: fiebatq; hoc ſignum in fronte, vt ex B. Dionyſio euidenter colligitur, c.2, libri ſui de Eccleſ. Hierarch. & S. Cyprian. epiſt.56.& ſerm. de lapſis. Auguſtino de catechizãdis & inſtruendis rudibus, c.20.& epiſt.118. & concione 2. in Pſal. 36.& Ambroſ. lib. de his, qui initiantur, ca.4. *Credit,* inquit, *catechumenus in crucem Domini Ieſu, qua & ipſe ſignatur.* Tertia, & ſolemniſſima ceræmonia eſt abrenunciatio Satanæ, quam latè deſcribit B. Cyrillus, Hieroſolymitanus Epiſcopus, catech.1. Myſtagogica, & eius ſæpè meminit etiam D. Dionyſius ſuprà, & Clemens lib.7, conſtitut. cap.41.& 42. & Tertullian. lib de ſpectaculis, ca.1. D. Baſilius lib. de Spiritu ſancto, ca.27. Origenes homil.8. in Exod. Ambroſ. locis ſuprà citatis, & lib. 1. Hexameron. ca.4. Auguſt. ſuprà, & lib.1. de Peccat. merit. & remiſ. ca.34. Chryſoſt. homil. 21. ad populum, & D. Bernardus ſerm. quem habuit de duplici baptiſmo. Colligitur autem idipſum ex citatis Patrib. præſertim ex D. Dionyſio, Cyrillo, & Ambroſio, ſolitum fuiſſe catechumenum conuerti ad occidentem; facta verò renunciatione conuerti ſolitum ad orientem ad ſignificandum hominem baptizandum debere, ſpreto dæmone, Chriſtum intueri, vt ait Ambroſius de iis, qui initiantur, ca.1. ſeu cælum aſpicere, Chriſtoq; coniungi, vt ait Dionyſ. Quarta erat fidei profeſſio, quæ ſæpiùs fiebat illis cathecíſmi diebus, & ipſo etiã baptiſmatis die, per publicam ſymboli confeſſionem, vt ex Dionyſ. & aliis Patribus citatis conſtat, & ex Concil. Carthagin. 1. c. 1. & ex Cyrillo Alex. lib.12. in Ioan. ca.64. vbi ait. *Hinc* (id eſt, ex trina interrogatione Chriſti facta ad Petrum) *Eccleſia regulam tertiò interrogandi eos accepit, qui ad baptiſmum accedunt, vt terna Chriſti confeſſione fidelibus adnumerentur.* Et ex Ambroſ. libro 2. de ſacramen. ca. 7. Auguſtino de fide & operibus, ca.11. *Cur,* inquit, *baptizandis, vel ſymbolum tradimus, vel reddendum repoſcimus?* Idem ſæpe in libro de ſymbolis, & libro 8. Confeſ. cap.2. Hieron. dialog. contra Luciferianos: & Tertull. libro de ſpectacul. *Aquam ingreſſi Chriſtianam in legis ſuæ verba profitentur.* Idem latè Cyprian. lib.1. epiſt.12. Ratio autem harum omnium ceræmoniarum eſt, vt per eas Catechumeni in fide confirmentur, & perfectè ad Deum conuertantur, vt de vtroque ſatis Eccleſiæ conſtet. Ex quo interdum apud antiquos Patres legimus, inter baptizatum, & Chriſtum ſeu Eccleſiam iniri pactum cum promiſſione. Vnde Vrbanus 1. epiſt. decretali, ca.6. *Hortamur,* inquit, *vt ſponſionem, quam Domino in baptiſmo feciſtis, firmiter teneatis,* & eodem ferè modo loquitur Ambroſius libro 1 de ſacramen. ca.2. *Vbi promiſeris, conſidera, vel quibus promiſeris, chyrographum tuum tenetur, non in terra, ſed in cœlo.* Imò Iſidorus libro 2. de officiis Eccleſiaſticis, cap. 24. dupli-

Leo Papa. Auguſtin. De ſigno crucis. Auguſtin. Dionyſius. Cyprianus. Ambroſ. De abrenunciatione Satanæ. Cyrillus. Dionyſius. Clemens. Tertullian. Baſilius. Origenes. Ambroſius. Auguſtinus. Chryſoſt. Bernardus. De fidei profeſſione. Dionyſius. Con. Carth. Cyrill. Alex. Ambroſius. Auguſtinus. Hierony. Tertullian. Cyprian. Vrbanus. Ambroſius. Iſidorus.

A cem dicit intercedere pactionem: alteram renunciationis diaboli, & pomparum eius: alteram fidei in Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum. Sed non eſt intelligendum de proprio voto, ſeu promiſſione Deo facta, ſed de obligatione, quam ipſamet profeſſio Chriſtianæ religionis, quæ in baptiſmo fit, inducit ratione diuinæ legis à Chriſto latæ, & poteſtatis Eccleſiæ ſuæ conceſſæ. Et hæc de Catechiſmo adultorum.

De Catechiſmo infantium.

Altera pars doctrinæ D. Tho. in hoc articulo eſt de catechiſmo infantium, quem infideles irrident, vt ex Dionyſ. & aliis Patribus ſtatim citandis conſtat: quia infantes, nec poſſunt in fide inſtrui, nec B diabolo renunciare, & Chriſtum amplecti; neque alii pro eis poſſunt id affirmare, aut profiteri, cùm ignorent, quid ipſi paruuli poſtea acturi ſunt, aut deliberaturi. Nihilominùs tamen hic modus catechiſmi paruulorum: quem nunc eiſdem ferè ceræmoniis Eccleſia ſeruat, antiquiſſimus eſt, vt patet ex Dionyſio de Eccleſ. Hier. cap. vltimo in fine, & Auguſtin. epiſt.23.& lib.4. de baptiſ. ca.24.& ſerm.10.& 14. de verbis Apoſt. & Iſidorus li. 2. de offic. c. de Baptiſmo, & ſignificat etiam Iuſtin. q.56, ad Orthodox. Fit autem hic catechiſmus in paruulis primò, vt in eis perficiantur ea, quorum ipſi ſunt capaces, & ita eis tunc nomen imponitur, & ſigno crucis ſignantur. Secundò, vt ſuſceptores admoneantur de ob- C ligatione, qua tenentur ad inſtruendos infantes: & ideò manus ſuas imponunt capiti baptizandi, & nomine eius ſymbolum profitentur, & orationem dominicam recitant. Tertiò, vt quaſi ſolemni profeſſione conſtet, non minùs manere obligatum paruulum baptizatum ad fidem & religionẽ Chriſtianam, quàm ſi propria voluntate baptiſmum ſuſcepiſſet. De qua re ſatis in ſuperioribus dictum eſt.

Dionyſ. Auguſt. Iſidor. Iuſtinus

ARTICVLVS II.

Vtrùm exorciſmus debeat pręcedere baptiſmum.

Inf. ar.3 ad 3. & 4. d.6. q.2. art.3. q.1. per tot. & q.3. ad 4.

D *AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod exorciſmus non debeat præcedere baptiſmum. Exorciſmus enim contra energumenos, id eſt, arreptitios, ordinatur. Sed non omnes baptizendi ſunt tales. Ergo exorciſmus non debet præcedere baptiſmum.*

2. Præterea, Quamdiu homo ſubiacet peccato, diabolus in eum habet poteſtatem; quia, vt dicitur Ioannis 8. qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Sed peccatum tollitur per baptiſmum. Non ergo ante baptiſmum ſunt homines exorcizandi.

3. Præterea, ad arcendam dæmonum poteſtatem introducta eſt aqua benedicta. Non ergo ad hoc oportebat aliud remedium adhiberi per exorciſmum.

SED contra eſt, quod Cæleſtinus Papa dicit: * *Siue paruuli, ſiue iuuenes ad regenerationis veniant ſacra-* E *mentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm exorciſmis & exufflationibus clericorum, ſpiritus immundus ab eis abiiciatur.*

Cæleſt. 1. in 1. epi. ad Epiſc. Galliæ c. 12. in prim. to. 1. Concil. & de Eccle. dogm. c.31. to. 3. inter oper. Auguſt.

RESPONDEO dicendum, quòd quicunque ſapienter aliquod opus facere proponit, prius remouet impedimenta ſui operis, vnde dicitur Hierem. 4. Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas. Diabolus autem hoſtis eſt humanæ ſalutis, quæ homini per baptiſmum acquiritur, & habet poteſtatem aliquam in hominem, ex hoc ipſo, quòd ſubditur originali peccato, vel etiam actuali. Vnde conuenienter ante baptiſmum expelluntur dæmones per exorciſmos, vt ſalutem hominis impediant; quam quidem expulſionem ſignificat exufflatio. Benedictio autem cum manus impoſitione, præcludit expulſo viam, ne redire

redire poſſit. Sal autem in os miſſum, & narium & aurium ſputo linitio, ſignificat receptionem doctrinæ fidei, quantum ad aures, & approbationem, quantum ad nares; & confeſſionem, quantum ad os, Olei verò inunctio, ſignificat aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones.

AD primum ergo dicendum, quòd energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes ex intrinſeca operatione diaboli. Et quamuis non omnes accedentes ad baptiſmum corporaliter ab eo vexentur, omnes tamen non baptizati, poteſtati dæmonum ſubijciuntur, ſaltem propter originalis peccati reatum.

AD ſecundum dicendum, quòd in baptiſmo per abſolutionem peccati excluditur poteſtas dæmonum ab homine, quantum ad hoc, quod impedit eum à perceptione gloriæ. Sed exorciſmi excludunt poteſtatem dæmonis, in quantum impedit hominem à perceptione ſacramenti.

AD tertium dicendum, quòd aqua benedicta datur contra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab exteriori: ſed exorciſmus ordinatur contra impugnationes dæmonum, quæ ſunt ab interiori. Vnde & energumeni dicuntur, quaſi interius laborantes, illi qui exorcizantur. Vel dicendum, quod, ſicut in remedium contra peccatum, ſecundò datur pœnitentia, quia baptiſmus non iteratur; ita in remedium contra impugnationes dæmonum, ſecundò datur aqua benedicta, quia exorciſmi baptiſmales non iterantur.

COMMENTARIVS.

DE hac materia, & de exorciſmi antiquitate multa ſupra attigimus, de cerimoniis ſacramentorum in genere diſputando, & in particulari de exorciſmo, quatenus ante baptiſmum præmittitur, tractant Dionyſius cap. 2. de Eccleſiaſtica Hierarch. & Cæleſtinus Papa, quem hic D. Thom. citat in epiſt. 1. ad Epiſcopos Galliæ c. 12. & Concil. Bracharenſe, 2. cap. 1. & Chryſoſt. homil. de Adam & Eua. Auguſt. li. 6. contra Iulianum c. 2. & li. 1. de Gratia Chriſti c. 40. & li. 2. de peccato originali, cap. 24. & li. 2. de nuptiis & concupiſcentia, cap. 17, & 18. & li. 5. Hypognoſticon, & lib. 3. contra Creſconium cap. 3, & 4. & ſerm. 10. de verbis Apoſtoli. & lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus cap. 31. in quibus locis ex hac cerimonia exorcizandi catechumenos colligit, dæmonem habere ſpecialem in homine poteſtatem, & inhabitationem propter peccatum originale. Quo argumento vtitur etiam Optatus Mileuitanus li. 4. contra Parmenianum. Eiuſdem cerimoniæ meminit Iſidor. li. 1. de Eccleſiaſt. offic. cap. 21. vbi ait, exorciſmum eſſe increpationem contra immundum ſpiritum; qua eius virtus, & violenta incurſio arcetur, ſeu fugatur. De eadem tractat Cyrillus Hieroſolymitanus, catecheſi. 1. & Nazianzenus oratione 40. in ſanctum baptiſmum. Ambroſ. li. 1. de ſacramentis cap. 5. Leo Papa epiſt. 4. cap. 5.

(Dionyſius. Cæleſt. Papa. Con. Brach. Chryſoſt. Auguſt. Optat. Mile. Iſidorus. Cyrillus. Nazianzen. Ambroſius. Leo Papa. De cerimoniis exorciſmi.)

Explicat autem D. Tho. in particulari varias cerimonias, quibus hic exorciſmus catechumenorum perficitur. Prima eſt, exſufflatio dæmonis, quam expreſſe ponunt Dionyſ. Auguſt. & alii. Hæc autem exſufflatio per Eccleſiæ miniſtros fit, ad ſignificandum effectum exorciſmi, qui eſt, quædam dæmonis expulſio. Vnde videtur de ratione illius eſſe, vt fiat à miniſtris exorciſmi. Vnde Augu. de Eccleſiaſt. dogm. cap. 31. dicit. *Exſufflationibus Clericorum ſpiritum immundum abigi, tam à paruulis, quam ab adultis*; & idem ſignificat li. 6. contra Iulianum cap. 2. & aliis locis ſuſuprà citatis; vbi ſemper docet, hanc exſufflationem fieri ab Eccleſia per miniſtros ſuos: at verò Dion. A loco citato ſignificat, ipſummet catechumenum baptizãdum, ſi eſſet adultus, ſolitum eſſe ter exſufflare dæmonem: verba eius ſunt. *Deinde cum illum Occidentem verſus attendentem, manuſque porrigentem collocauit, tunc enim iubet tertiò ſatanam inſufflare, & prætereà quæ abrenuntiationis ſunt, profiteri, &c.* Sed, ſi propriè loquamur; exſufflatio propriè pertinet ad miniſtros; fit enim ad ſignificandam efficaciam: vnde habet increpationẽ & imperium adiunctum his ferè verbis, *Maledicte, exi foras*, vt Optatus ſupra notat; fortaſſe verò adulti catechumeni etiam exſufflabant, veluti conſentiendo, aut certe ipſamet abrenunciatio dæmonis facta à catechumeno dicitur quædam eius B inſufflatio. Secunda exorciſmi cerimonia eſt, manus impoſitio cum benedictione ſacerdotis; qua ſignificatur, vel etiam impetratur, vt dæmoni præcludatur via, ne iterum redeat, ſicut D. Thom. notauit: huius verò cerimoniæ, quoad manus impoſitionem meminit Clemens Papa lib. 7. conſtitutionum Apoſtolicarum, cap. 39. & 40. & Concil. Hiſpal. 2. cap. 7. & Carthaginenſe 4, ca. 85. & Auguſt. l. 2. de peccatorum meritis, & remiſ. ca. 26. vbi ait, *Catechumenos ſecundum quendam modum ſuum per ſignum Chriſti, & orationem manus impoſitionis ſanctificari*: quibus verbis ſignificat, hanc manus impoſitionem habuiſſe coniunctam orationem ſacerdotis, & ſignum crucis; & hanc fortè vocauit D. Tho. benedictionem ſacerdo- C tis, quod ſumpſit ex Dionyſ. loco citato dicente, *Rurſus cùm precatus eſt, eum benedicit, manuſque imponit.* Tertia cerimonia eſt, ſal in os baptizandum miſſum; qua cerimonia, aut diuinæ ſapientiæ infuſio, aut fidei confeſſio ſignificatur, vt colligi poteſt ex Orig. hom. 6. in Ezech. circa illa verba, cap. 16. *Aqua non eſt lota in ſalutem, nec ſale ſalita.* & Auguſt. lib. 1. confeſſionum, cap. 11. dicente: *Signabar iam ſigno eius, & condiebar eius ſale.* Clariùs ex Beda lib. 2. in Eſdram, cap. 9. & habetur in cap. Sal cœleſtis ſapientiæ, de conſecrat. diſt. 4. & ex Iſidoro lib. 2. de officiis, cap. 20. in Conc. autem Carthagin. 3. cap. 5. indicatur, ſal ſolitum fuiſſe D dari catechumenis loco Euchariſtiæ; quod de pane benedicto docuit Auguſt. lib. 2. de Peccat. merit. cap. 26. hoc autem ſal priùs benedicebatur, quàm guſtandum daretur catechumenis, vt conſtat ex ordine Romano, & ex more, quem nunc ſeruat Eccleſia, & ex Rabano libro 1. de inſtitutionibus Clericorum, cap. 27. habetur in cap. Ex hinc. de Conſecrat. diſt. 4. *Datur*, inquit, *baptizando ſal benedictum in os, vt per ſal typicum ſapientiæ ſale conditus fœtore careat iniquitatis, & ne à vermibus peccatorum vltra putrefiat.* Optimè Petrus Damianus epiſt. 15. cap. 20. in quo ſunt illa verba notanda: agens enim de ſale, aqua & chriſmate ſubdit: *Hoc quidem per ſe conſiderat nuda ſunt elemen-* E *ta, nullumque habere noſcuntur myſticæ dignitatis arcanum, ad orationem autem Sacerdotis, & inuocationem diuini nominis, virtutis intimæ concipiunt ſacramentum.* Quarta cerimonia eſt; ſputo nares, & aures baptizandi linire; in ſignum (ait D. Thom.) receptionis, & approbationis doctrinæ fidei: quam cerimoniam eſſe antiquiſſimam, conſtat ex Ambroſ. libro 1. de ſacramen. cap. 1. *Ideo*, inquit, *tibi Sacerdos aures, tetigit, vt aperirentur aures tuæ ad ſermonem, & ad eloquium Sacerdotis*: & ſignificat hanc cerimoniam ſumptam eſſe ex Chriſti exemplo, qui os, & aures hominis ſurdi, & muti tetigit, vt ei ſermonem & auditum reſtitueret & ſubdit infrà. *Quare nares? vt bonum odorem accipias pietatis æternæ, & ſit in te fides, deuotioniſque plena fragrantia:* Idem ferè docet Ambroſius lib. de his, qui initiantur. cap. 1. Verum eſt his locis non facere Ambroſium expreſſam mentionem ſaliuæ, qua nares, & aures tangebantur, indi-

(Exſufflatio. Dionyſ. Auguſt. Optatus. D. Thom. Clemens. Conc. Hiſpa. Con. Carth. Auguſtin. Dionyſius. De ſale in os baptizandi miſſo. Origenes. Auguſtin. Beda. Iſidorus. Con. Carth. Auguſt. Rabanus. Petrus Dam. De ſputo. D. Thom. Ambroſ.)

indicat, tamen, dum affert Chriſti exemplum, qui expuens tetigit linguam, & aures alterius, de quo videndus eſt Beda Homilia 19. in Marcum, & ſignificat etiam Auguſtinus tractatu 44. in Ioannem, quatenus dicit, cæcum ſaliua Chriſti inunctum repræſentare catechumenum. Quinta cerææmonia eſt, inunctio olei ſanctificati, quam dicit Diuus Thomas, ſolum eſſe ad ſignificandum aptitudinem hominis ad pugnandum contra dæmones, quod ſumpſit ex Ambroſio libro 1. de ſacramentis capite 2. & libro 3. capite 1. vt latius explicuit ſuprà quæſtione 66. articulo 10. ad ſecundum; vbi declarat duplicem eſſe hanc vnctionem, alteram in pectore, qua ſignificatur fides recta animo ſuſcepta, alteram inter ſcapulas, ad ſignificandum exercitium bonæ operationis, quia fides ſine operibus mortua eſt, vel per priorem ſignificatur mundicia cogitationum in pectore, per poſteriorem verò, fortitudo laborum in ſcapulis: Ita ferè Innocentius in capite vnico, §. quia verò de ſacra vnctione. Eandem ceræmoniam indicat Baſilius, libro de Spiritu Sancto capite 27. vbi inter traditiones non ſcriptas numerat benedictionem olei, quo catechumeni inunguntur, eiuſdem meminit Origenes homil. 7. in Ezechielem, Cyrillus Hieroſolymi. catacheſi 2. Myſtagogica, & Chryſoſtomus hom. 6. ad Coloſſ. Auguſtin. ſermone 206. de tempore. Iuſtinus. quæſt. 137. ad Gentes. Clemens Romanus lib. 3. conſt. cap. 16. vbi optimè Turrianus. Atq; hæ ſunt ceræmoniæ, quas Diuus Thomas in hoc articulo attigit: quæque Baptiſmum antecedunt: aliàs verò, quæ ſubſequuntur, explicat in ſequentibus.

(Margin: D.Thom. — Ambroſius. — Innocētius. Baſilius. — Origenes. Cyril. Hiero. Chryſoſto. Auguſt. Iuſtinus. Clem Rom. Turrianus.)

ARTICVLVS III.

Vtrū ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd ea quæ aguntur in exorciſmo, non efficiant aliquid, ſed ſolum ſignificent. Si enim puer poſt exorciſmos moriatur ante Baptiſmum, ſalutem non conſequetur. Sed ad hoc ordinatur effectus eorum, quæ in ſacramentis aguntur, vt homo conſequatur ſalutem, vnde & Marci vltimo dicitur: Qui crediderit & baptiZatus fuerit, ſaluus erit. Ergo ea, quæ aguntur in exorciſmo, nihil efficiunt, ſed ſolùm ſignificant. (4. diſt. 6 q. 2. art. q. 3.)

2. Præterea. Hoc ſolùm requiritur ad ſacramentum nouæ legis, vt ſit ſignum & cauſa, vt ſuprà dictum eſt. Si ergo ea, quæ aguntur in exorciſmo, aliquid efficiant, videtur, quod ſingula ſint quædam ſacramenta. (q. 62. ar. 1. & 2.)

3. Præterea, Sicut exorciſmus ordinatur ad Baptiſmum, ita etiam, ſi aliquid in exorciſmo efficitur, ordinatur ad effectum Baptiſmi. Sed diſpoſitio ex neceſſitate præcedit formam perfectam, quia forma non recipitur niſi in materia diſpoſita. Sequeretur ergo, quod nullus poſſet conſequi effectum Baptiſmi niſi prius exorciZetur, quod patet eſſe falſum. Non ergo ea, quæ aguntur in exorciſmis, aliquem effectum habent.

4. Præterea, Sicut quædam aguntur in exorciſmo ante Baptiſmum, ita etiam quædam aguntur poſt Baptiſmum, ſicut quod ſacerdos baptiZatum chriſmate vngat in vertice: Sed ea, quæ poſt Baptiſmum aguntur, non videntur aliquid efficere, quia ſecundum hoc effectus Baptiſmi eſſet imperfectus. Ergo nec ea, quæ ante Baptiſmum aguntur in exorciſmo, aliquid efficiunt.

SED *contra eſt, quod Auguſtinus * dicit, in libro de Symbolo, Paruuli exufflantur & exorciZantur, vt pellatur ab eis diaboli poteſtas inimica qui decepit hominem Nihil autem agitur fruſtra per Eccleſiam. Ergo per huiuſmodi exufflationes hoc agitur, vt dæmonum poteſtas expellatur.* (Libro 1. de ſim. ca. 1 circa fin to 6. & lib. 5. Hypog circa fi tom. 7. & de Nup & concup lib. 2 c. 37. & 38. t. 7.)

RESPONDEO *dicendum quod quidam dixerunt, ea, quæ in exorciſmo aguntur, nihil efficere, ſed ſolum ſignificare. Sed hoc patet eſſe falſum, per hoc, quod Eccleſia in exor-* A *ciſmis imperatiuis verbis vtitur ad expellendam dæmonis poteſtatē, putà, cum dicit. Ergo maledicte diabole exi ab eo, &c. Et ideo dicendum eſt, quod aliquem effectum habent, differenter tamen ab ipſo Baptiſmo. Nam per Baptiſmum datur homini gratia, ad plenam remiſſionem culparum. Per ea vero, quæ in exorciſmo aguntur, excluditur duplex impedimentum ſalutaris gratiæ percipiendæ: Quorum vnum eſt impedimentum extrinſecum, prout dæmones hominis ſalutem impedire conantur. Et hoc impedimētum excluditur per exſufflationes, quibus poteſtas dæmonis pellitur (vt patet ex inducta authoritate Auguſtini *) quantum ſcilicet ad hoc, quod non præſtet impedimentum ſacramento ſuſcipiēdo. Manet tamen poteſtas dæmonis in homine, quantum ad maculam peccati, & reatum pœnæ, quouſque peccatum per Baptiſmum tollatur. Et ſecundum hoc Cyprianus dicit: * Scias diaboli nequitiam poſſe remanere vſque ad aquam ſalutarem. In Baptiſmo autem omnem nequitiam amittere. Aliud impedimentum eſt intrinſecum, prout ſcilicet homo ex infectione originalis peccati habet ſenſus præcluſos ad percipienda ſalutis myſteria. Vnde Rabanus de inſtitutione Clericorum dicit, * quod per ſaliuam typicam & ſacerdotis tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutem catechumeni operatur, vt aperiantur ei nares, ad percipiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur ei aures, ad audiendum mandata Dei: vt aperiantur illi ſenſus in intimo corde, ad reſpondendum.* (B) (In argu. Sed contra. — In lib. 4. epi. poſt med. — Lib. cap. 27 poſt med.)

AD *primum ergo dicendum, quod per ea, quæ aguntur in exorciſmo, non tollitur culpa, propter quam homo punitur poſt mortem, ſed ſolum tolluntur impedimenta recipiendi remiſſionem culpæ per ſacramentum, vnde poſt mortem exorciſmus non valet ſine Baptiſmo. Præpoſitiuus tamen dicit, quod pueri exorciZati, ſi moriantur ante Baptiſmum, minores tenebras patiuntur. Sed hoc non videtur verum, quia tenebræ illæ ſunt carentia diuinæ viſionis, quæ non recipit magis & minus.* (C)

AD *ſecundum dicendum, quod de ratione ſacramenti eſt, quod perficiat principalem effectum, qui eſt gratia remittens culpam vel ſupplens aliquem hominis defectum. Quod quidem non fit per ea, quæ aguntur in exorciſmo, ſed ſolum huiuſmodi impedimenta tolluntur, & ideo non ſunt ſacramenta, ſed ſacramentalia quædam.* (D)

AD *tertium dicendum quod diſpoſitio ſufficiens ad ſuſcipiendam gratiam baptiſmalem, eſt fides & intentio, vel propria eius, qui baptiZatur ſi ſit adultus vel ipſius Eccleſiæ ſi ſit paruulus. Ea verò, quæ aguntur in exorciſmo, ordinantur ad remouendum impedimenta, & ideo ſine eis poteſt aliquis conſequi effectum Baptiſmi. Non tamen ſunt huiuſmodi prætermittenda, niſi in neceſſitatis articulo. Et tunc ceſſante periculo, debent ſuppleri, vt ſeruetur vniformitas in Baptiſmo. Nec fruſtra ſupplentur poſt Baptiſmum, quia ſicut impeditur effectus Baptiſmi, antequam percipiatur, ita poteſt impediri poſtquam fuerit perceptus.*

(E) AD *quartum dicendum, quod eorum, quæ aguntur poſt Baptiſmum circa baptizatum, aliquid eſt, quod non ſolùm ſignificat, ſed efficit, puta, inunctio fit in vertice, quæ operatur conſeruationem gratiæ baptiſmalis. Aliquid autē eſt quod nihil efficit, ſed ſolùm ſignificat ſicut quod datur ei veſtis candida, ad ſignificandum nouitatem vitæ.*

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli ex profeſſo à nobis ſuprà diſputata eſt, tractando de ſacramentalibus in genere, & in prima ſectione huius diſputationis eam iterum ſufficienter attigimus, quapropter nihil de illa addendum occurrit, nec Diui Thomæ littera indiget aliqua explicatione: ſolum in ſolutione ad tertium, aduertendum eſt, quod Diuus Thomas docet, has ceræmonias tempore neceſſitatis prætermittendas (Circa ſolut. D.Tho. ad 3. D.Thom.)

mittendas eſſe, quia neque ad ſacramentum, neque ad effectum eius ſunt ſimpliciter neceſſariæ, nihilominus tamen, etiam ſi prius Baptiſmus ſit priuatim datus, tranſacto poſtea periculo eas eſſe adhibendas ſolemni ritu in Eccleſia, *Vt ſeruetur* (inquit) *vniformitas in baptiſmo.* Atque hoc ſeruat vſus Eccleſiæ, vnde ad Eccleſiaſticum præceptum pertinet, neque tunc carent hæ cæræmoniæ debito vſu, quia licèt ſacramentum non ſit iterandum vllo modo, nihilominus ad illius ornatum & reuerentiam, & publicam ſolemnitatem, etiam tunc hæc omnia ordinantur, & ſuam retinent ſignificationem, & efficaciam, quam habere poſſunt.

Circa ſoluti. ad 4.

In ſolutione ad quartum explicat Diuus Thomas duas cæræmonias, quæ Baptiſmum conſequuntur. Prima eſt inunctio Chriſmatis, quę fit in vertice Baptizati, quam dicit habere aliquam efficaciam ad cõſeruationem gratiæ baptiſmalis, ſcilicet per modum impetrationis, vt ſuprà explicatum eſt. Eſt autem hæc vnctio valde diuerſa ab illa, quæ fit in Confirmatione, nam illa prior eſt cæræmonialis, & fit in vertice, poſterior vero fit in fronte, & eſt ſubſtantialis materia ſacramenti Confirmationis. Vnde illa fieri poteſt à ſimplici ſacerdote: hæc tantum ab Epiſcopo, & ideo fortaſſe illa introducta eſt, quia non ſemper adeſt Epiſcopus, qui poſſit confirmare. Eſt autem hęc cæræmonia antiquiſſima, vt conſtat ex Concilio Arauſic. capite. primo. Innocent. 1. epiſtola 1. capite 3. & Tertulliano libro de Baptiſmo capite 7. Iuſtino dicta quæſt. 137. Baſil. d. cap. 27. de Spiritu ſancto Nazian. oratione 40. de Baptiſmo, Auguſtino libro 15. de Trinitate capite 26. libro 4. de ſymbolo capite 10. Hieronymo Dialogo contra Luciferianos, vbi ratione huius vnctionis dicit non licere Preſbyteris ſine Chriſmate baptizare, & Cyrillo Hieroſolymit. Catecheſi tertia myſtagogica, ac denique Ambroſio libro 2. de ſacramentis capite 7. & libro 3. capite 1. *Accipis, inquit, myſterium, hoc eſt, vnguentum ſupra caput. Quare ſupra caput? quia ſenſus ſapientis in capite eius: friget enim ſapientia ſine gratia, ſed vbi ſapientia acceperit gratiam tunc opus eius incipit eſſe perfectum.* Eſt autem obſeruandum ex capite. Si quis de alio. de Conſecratione diſt. 4. hanc vnctionem faciendam eſſe ex nouo chriſmate, & non ex veteri, niſi adſit mortis periculum. *Quod ſi quis contrarium tentauerit* (ait textus) *propria temeritate, ipſe in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.* Quæ verba aperte indicant eſſe præceptum, eiuſque tranſgreſſionem, eſſe graue peccatum, & ita etiam notauit Nauarrus in ſum. cap. 22. num. 75. & & c. 25. n. 75. colligitur ex gloſ. in c. Quoniam de ſententia excommun. in 6. verbo, *Dubium*, vbi ait, depone ſacerdotem, qui in hoc delinquit, & citat prædictum decretum. Si quis de illo. Vbi nihil de hac pœna in ſpeciali dicitur.

Marg.: Qſio differt inunctio Baptiſmi, & cõfirmationis. — Conc Arauſ. Innocetius. Tertullian. Iuſtinus. Baſilius. Nazian. Auguſtinus. Hierony. — Cyrillus. Ambroſius. — Nauarrus.

Cur induitur veſtimentis albis.

Secunda cæræmonia, cuius Diuus Thomas in eadem ſolutione meminit, eſt, quod poſt Baptiſmum induebatur veſtimentis albis, quam cæræmoniam dicit, nihil efficere, ſed ſignificare nouitatem vitæ, quæ cæræmonia eſt etiam antiquiſſima, vt conſtat ex Dion. ſuprà, Ambr. lib. de his, qui initiantur, cap. 7. Auguſt. ſerm. 157. de temp. Greg. Turon. lib. 5. Hiſt. cap. 11. & Rabano lib. 1. de inſtitut. Clericor. cap. 29. & lib. 2. cap. 39. vbi ait, ſolitos fuiſſe baptizatos vti veſtimentis albis per totam octauã Paſchę, & ideo dies octaua vocatur Dominica in Albis, quia eo die deponebant baptizati alba veſtimenta. Et huius cæræmoniæ veſtigia adhuc manẽt in baptiſmis adultorũ, qui temporibus Paſchæ & Pentecoſtes fiunt in Romana Eccleſia, in baptiſmo autem paruulorum ſacerdos operit caput infantis candida veſte.

Marg.: Dionyſius. Ambroſius. Auguſt. Greg. Turo. Rabanus.

Cereus accẽſus cur datur baptizato.

Præterea has cerẹmonias à Diuuo Thoma tractatas, ſeruat Eccleſia aliam, videlicet dandi cęreum accenſum homini iam baptizato, quæ etiam eſt antiquiſſima, vt conſtat ex Gregorio Nazianzeno orat. 40. in ſanctum Baptiſmum, vbi inquit, hac cæræmonia ſignificari fidem viuam, quam baptizatus ſemper habere debet, vſque ad finem vitę, & Gregorius Turon. loco citato ad hanc cæræmoniam alludens inquit. *Flagrabũt cærei, lampades refulgebant.* & Nicephorus libro 3. Hiſtori. capite vltimo & latius Alcuinus de diuinis officiis cap. de Sabbatho ſancto. Rurſus olim hominibus baptizatis lac & mel præguſtanda dabantur ad infantiæ ſpiritualis ſignificationem, vt ait Hieronymus dialogo contra Luciferian. Vnde Dominica in albis canitur. *Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite.* Addit verò idem Hieronymus in 55. caput Iſaiæ, vſque ad ſua tempora in Eccleſiis Occidentis obſeruatum eſſe, vt renatis in Chriſto vinum lacque tribuatur, ſed hæc cerẹmonia iam non eſt in vſu. Sicut neque alia de oſculo pacis, cuius meminit Cyprianus libro 3. epiſtola 8. neque alia de lotione pedum, de qua mentionem facit Ambroſius libro 3. de ſacramentis, capi. 1. Quam tamen non fuiſſe receptam, ne illa lotio exiſtimaretur eſſe de ſubſtantia Baptiſmi, docet Auguſtinus epiſtola 119. capite 18. imo prohibita videtur in Concilio Eliber. capite 48.

Marg.: Greg. Naziã. — Greg. Turo. Nicephor. Alcuinus. — Hierony. — Cyprianus. Ambroſius. — Auguſtinus. Conc. Elib.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm ſit officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum.

4. d. 6. q. 2. a. 3. q. 3. cap. 5.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſit ſacerdotis, catechizare & exorcizare baptizandum. Ad officium enim miniſtrorum pertinet habere operationem ſuper immundos, vt Dionyſius * *dicit 5. capit. Eccleſiaſt. Hierar. Sed Catechumeni, qui inſtruuntur in catechiſmo, & energumeni, qui purgantur in exorciſmo cõputantur inter immundos, vt ibidem Dionyſ.* * *dicit. Ergo catechizare & exorcizare non pertinet ad officium ſacerdotis, ſed potius miniſtrorum.*

Marg.: In titu. de ſacerdoti perfectionibus, & in contẽp. — Loco, citato.

2. Præterea, Catechumeni inſtruuntur de fide per ſacram Scripturam, quæ in Eccleſia per miniſtros recitatur, ſicut enim per lectores in Eccleſia legitur vetus Teſtamentum, ita etiam per Diaconos & ſubdiaconos legitur nouum. Et ſic ad miniſtros pertinet catechizare. Similiter etiã & exorcizare, vt videtur, ad miniſtros pertinet, dicit enim Iſidorus * *in quadam epiſtola, ad exorciſtam pertinet exorciſmos memoriter retinere, manuſque ſuper energumenos & catechumenos in exorciſmo imponere, non ergo pertinet ad officium ſacerdotis, catechizare & exorcizare.*

Marg.: Refertur in d. 25. c. perlectis. & dicitur eſſe in epiſt. ad Ludifredum.

3. Præterea, catechizare idem eſt, quod docere, & hoc idem eſt, quod perficere, quod ad officium Epiſcoporum pertinet, vt dicit Dionyſius 5. cap. Eccleſ. hierar. Non ergo pertinet ad officium ſacerdotis.

Marg.: Loco citato in arg. 1.

SED *contra eſt, quod Nicolaus* * *Papa dicit: Catechiſmi baptizandorum à ſacerdotibus vniuſcuiuſque Eccleſiæ fieri poſſunt. Vnde Gregorius etiam ſuper Ezechielem dicit. Sacerdotes, cùm per exorciſmi gratiam manus credentibus imponunt, quid aliud faciunt, niſi quod dæmonia eiiciunt?*

Marg.: Refertur de conſecr. d. 4. ca. Catechiſmi. — Greg. homi. 29. in Euang. ante med.

RESPONDEO *dicendum, quod miniſter comparatur ad ſacerdotẽ, ſicut ſecundariũ & inſtrumentale agens ad principale, vt indicat ipſum nomen Miniſtri. Agens autem ſecundarium non agit ſine principali agente, ſed cooperatur principali agenti in operando. Quanto autẽ potior eſt operatio, tãto principale agens potioribus indiget inſtrumentis, ſeu miniſtris. Potior autem eſt operatio ſacerdotis, in quantum confert ipſum ſacramentum, quam in præparatoriis ad ſacramentum. Et ideo ſupremi miniſtri, qui dicuntur diacones, cooperantur ſacerdoti in ipſa collatione ſacramentorum. Dicit enim Iſidorus* * *quod ad diaconem pertinet aſſiſtere ſacerdotibus & miniſtrare in omnibus, quæ aguntur in ſacramentis Chri-*

tis Chriſti in Baptiſmo, ſcilicet in chriſmate, patena & calice. Inferiores autem miniſtri cooperantur ſacerdotibus in his, quæ ſunt præparatoria ad ſacramentum, ſicut lectores in Catechiſmo, & exorciſtæ in exorciſmo.

AD *primum ergo dicendum, quod ſuper immundos miniſtri habent operationem miniſterialem, & quaſi inſtrumentalem, ſed ſacerdos principalem.*

AD *ſecundum dicendum, quod lectores & exorciſtæ habent officium catechizandi & exorcizandi, nõ quidem principaliter, ſed ſicut in his ſacerdoti miniſtrantes.*

AD *tertium dicendum, quod multiplex eſt inſtructio, vna conuerſiua ad fidem, quam Dionyſius tribuit Epiſcopo in capite ſecundo Eccleſiaſti. Hierar. & poteſt competere cuilibet prædicatori, vel etiam cuilibet fideli. Secunda eſt inſtructio, qua quis eruditur de fidei rudimentis, & qualiter ſe debeat habere in ſuſceptione ſacramentorum, & hæc pertinet ſecundario quidem ad miniſtros, principaliter autem ad ſacerdotes. Tertia eſt inſtructio de conuerſatione Chriſtianæ vitæ, & hæc pertinet ad Patrinos. Quarta eſt inſtructio de profundis myſteriis fidei, & perfectione Chriſtianæ vitæ, & hæc ex officio pertinet ad Epiſcopos.*

cap. 2. Eccle. hierar. art. 2.

IN hoc articulo nihil addẽdum occurrit his, quæ de miniſtris ſacramentalium in genere ſuprà tractata ſunt, præter ea, quæ in ſequenti diſputatione morali de miniſtro huius ſacramenti dicemus.

DISPVTATIO XXXI.

De morali doctrina ad ſacramentum Baptiſmi pertinente.

HÆc ſola diſputatio ſupereſt de Baptiſmi ſacramento. Hactenus enim inſtitutionem, eſſentiam, cauſam, effectus & accidentia, ſeu proprietates eius explicuimus. Dicendum ergo ſupereſt de præceptis, quæ ad hoc ſacramentum ſpectant, & quando, vel quo modo contra illa peccetur, & quænam Eccleſiaſticæ pœnæ propterea imponantur. Ad hæc enim capita tota hæc doctrina moralis reuocatur. Præcepta autem huius ſacramẽti poſſunt vel ad dantem, vel ad recipientem pertinere: Nam hæ duę perſonæ ſunt per ſe neceſſariæ ad vſum huius ſacramenti, nam de ſuſceptore, qui ex vſu Eccleſiæ in ſolemni Baptiſmo requiritur, ſatis dictum eſt ſuprà quæſtio. 67. artic. 8. dicemus ergo priùs de ſuſcipiente ſacramentum, deinde de miniſtrante, ac deniq; de iis, quę vtrique ſunt communia, ac de mutua eorum obligatione inter ſeſe.

SECTIO I.

Vtrùm iure diuino teneantur homines baptizari.

Matth. vlti.

RAtio dubitandi eſſe poteſt, quia, licèt Matthæi vltimo, præceptum ſit Apoſtolis, *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, tamen aliis non eſt præceptum, vt Baptiſmum reciperent: poteſt autem optimè vnus obligari ex præcepto ad dandum, quamuis alter non obligetur ad recipiendum, vt patet de eleemoſyna, & de reſtitutione. Poteſt enim ſubintelligi conditio in illis verbis, *baptizantes eos*, ſcilicet, ſi ipſi conſenſerint, vel baptizari voluerint. Vnde addens Chriſtus Dominus Mar. vl. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit*, ſolùm poſtea dixit, *Qui non crediderit, condẽnabitur*, & non dixit, *Qui non baptizatus fuerit*, indicans, Baptiſmum non ita eſſe ſimpliciter præceptum, ſicut fidem. Vnde poteſt hoc confirmari, quia per fidem viuam poteſt quis iuſtificari ante Baptiſmum, poſteà ergo non indigebit Baptiſmo, cum non indi-

A geat effectu eius, & cęremonia exterior non ſit per ſe præcepta, ſed propter effectum.

Dico primò, iure diuino impoſitum eſſe hominibus præceptum ſuſcipiendi Baptiſmum aquæ. Eſt certa concluſio & communis Theologorum, Diu. Thom. ſuprà quæſtione 68. articulo 1. & in 4. diſtinctione 4. quæſtione 3. articulo 3. quæſtiuncula ſecunda & idem tenent alij Theologi. Richard. articulo 2. quæſtione 3. Gabriel quæſtione 2. articulo 3. dub. 1. Bonauentura diſtinctione 6. articulo 2. quæſt. 2. Paludan quæſtio. 1. Soto & alij, & Adrianus in materia de Baptiſmo, quæſtione 5. colligitur ex Concilio Tridentino ſeſſio. 7. cano. 5. de Baptiſmo, vbi ana-

Eſt præceptũ ſuſcipiẽdi Baptiſmũ iure diuino. D. Thomas. Richardus. Gabriel. Bonauentu. Paludanus. Soto. Adrianus. Conc. Trid.

B thematis damnat, dicentes, Baptiſmum liberum eſſe, hoc eſt, non neceſſarium ad ſalutem. Vbi licet non apertè declaret, an de neceſſitate medij, vel præcepti loquatur, tñ etiamſi ſit ſermo de neceſſitate medij, in illa omnino continetur neceſſitas præcepti, reſpectu adultorum, vt dicemus, & cùm Concilium negat Baptiſmum eſſe liberum, manifeſtum eſt, libertatem ibi opponi præcepti obligationi. Denide colligitur hæc veritas ex illo Ioan. 3. *Niſi quis renatus fuerit, &c.* Primò quidem, quia omnia media neceſſaria ad ſalutem, quatenus ſunt in poteſtate & voluntate noſtra, cadũt ſub præceptum. Nam per obſeruationem pręceptorum vitam æternam conſequimur, iuxta illud Matthæi 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Nihil

Iohannis 3.

C ergo eſt, quod magis ſub præceptũ cadat, quam me- medium illud, ſine quo vita æterna obtineri non poteſt, quantum in noſtra eſt poſitum voluntate & poteſtate. Ex qua ratione intulerunt aliqui, hoc præceptum præter inſtitutionem Baptiſmi non eſſe poſitiuum, ſed naturale, conſequens ipſam inſtitutionem ex vi charitatis; qua homo obligatur curã gerere ſuæ ſalutis ſpiritualis, & vti mediis inſtitutis ad cõſequendam vitam æternam. Sed hoc nõ rectè dictum eſt, quia ex vi ſolius inſtitutionis poterat quidem baptiſmus eſſe vtilis ad abundantiorem gratiam, & ad maiorem ſecuritatem ſalutis comparandæ, tamen ex hoc præciſe non eſſet neceſſarius ſimpliciter ex obligatione charitatis, quia non tenetur homo, aut

Matthæi 19.

D certiora, aut vtiliora media ſalutis aſſumere ex vi ſolius charitatis propriæ, niſi aliunde ſint præcepta, vel neceſſaria: Hæc ergo obligatio charitatis ſupponit aliam neceſſitatem priorem medij, quæ in præſenti intelligi non poteſt ex ſola natura rei, nec ſine priori aliquo præcepto poſitiuo. Vnde argumentor ſecundo in hunc modum, nam adultus, etiam ſi per interiorem fidem, dilectionem, & pœnitentiam iuſtificetur, adhuc eſt illi neceſſarius baptiſmus neceſſitate medij ad vltimam ſalutem, ita vt ſi voluntariè illum negligat, ſaluari non poſſit, vt conſtat ex ſuprà dictis de neceſſitate medij: ſed hæc neceſſitas oriri non potuit, niſi ex ſpeciali præcepto poſitiuo; ergo. Probatur minor, quia poſtquam homo iuſtificatus eſt, non

E poteſt impediri ab vltima ſalute conſequenda, niſi ratione alicuius peccati, quia, ſi gratia non amittatur, infallibiliter perducimur ad vitam æternam: amitti autem non poteſt, niſi per peccatum, omiſſio ergo voluntaria Baptiſmi non poteſt, vel gratiam prius obtentam tollere, vel conſecutionem vitæ æternæ impedire, niſi ipſa peccatum ſit; non poteſt autem ipſa eſſe peccatum, niſi ſit contra præceptum, vt per ſe conſtat: ergo de primo ad vltimum, vt Baptiſmus ſit adultis medium neceſſarium ad ſalutem, oportet, vt illis ſit præceptus. Dices, illam neceſſitatem non oriri ex præcepto, ſed ex voto Baptiſmi, quod homo per contritionem habuit, vt iuſtificari poſſet. Sed hoc friuolum eſt, quia hoc votũ non eſt intelligendum (vt nomen ſonat) per modum promiſſi-

miſſionis, qua homo ſe voluntariè obliget ad Baptiſmum ſuſcipiendum, tum quia ficta eſt, & inuſitata talis promiſſio, imo (vt ſuprà dictum eſt) interdum poteſt haberi hoc votū implicitum ſine cogitatione, vel cognitione Baptiſmi, ſine qua eſſe non poteſt ꝑmiſſio propria voluntate facta, tum ēt, quia de ipſamet promiſſione inquiro, an ſit præcepta, nec ne, nā ſi nō eſt pręcepta omitti poterit ſine peccato, & ſine illa poterit homo habere dilectionē verā & cōtritionē & ita poterit iuſtificari ſine voto Baptiſmi, & tolletur neceſſitas medij; ſi autem dicatur de illa datum eſſe præceptum, multò veriùs & faciliùs dicetur, datum eſſe huiuſmodi præceptum de ipſo Baptiſmo ſuſcipiendo, quia hoc immediatè & per ſe pertinet ad neceſſitatem Baptiſmi, non aliud. Votum ergo illud nihil aliud eſt, quam propoſitum ſuſcipiendi Baptiſmum, quod propoſitum ideo neceſſarium eſt, quia Baptiſmus eſt præceptus, vt medium neceſſarium: Non ergo oritur illa obligatio ex voto, ſed potius votum eſt de obligatione implenda, & ideo neceſſe eſt, illud includi in contritione, quia ſupponit obligationem, nam, ſi hæc non ſupponeretur, poſſet homo habere contritionem ſine tali propoſito, imo cum contraria voluntate non faciēdi, quidquid præceptum eſt, quod enim licet non facere, licet etiam velle non facere, & ideo voluntas illa non eſſet contraria verę dilectioni ac contritioni, & ideo neceſſarium eſt præceptum, vt tale votum ex neceſſitate in contritione includatur. Ex quo vlterius concludi poteſt hoc præceptum tale eſſe, vt obliget ſub mortali: quandoquidem voluntaria eius omiſſio talis eſt, vt excludat hominem à regno cœlorum, iuxta verba Chriſti Domini ſuperiùs citata, & ratio eſt, quia hoc præceptum eſt de re ad ſalutem neceſſaria, ſeu tale eſt, vt cōſtituat rem ad ſalutem neceſſariam. Quocirca, ſicut Chriſtus Dominus dixit, *Qui non crediderit, condemnabitur*, ita de adultis dicere potuiſſet, qui ſine Baptiſmo voluntariè mortuus fuerit, condemnabitur, quia ſine dubio æquè verum eſt, & licèt Chriſtus Dominus id tacuerit, non tamen negauit; tacuit autem, vel quia ex priori membro id ſatis colligi poterat, nam cùm damnandus dicitur, qui non crediderit, non ſolum intelligendum eſt de illo, qui nullo modo credit, ſed etiam de omni illo, qui non crediderit fide viua, qui autem voluntariè Baptiſmum omittit, iam non credit fide viua, vel certè id tacuit Chriſtus, vt ſignificaret poſſe hominem ſaluari per internam diſpoſitionem abſque reali ſuſceptione Baptiſmi, quando non voluntas, ſed neceſſitas illam excludit, quod optime ſtare poteſt cum præcepto, quia tunc impotentia, culpam excuſat. Quando ergo Chriſtus præcepit Apoſtolis, vt omnes gentes baptizarent, implicite aliis præcepit, vt baptizarentur, ſicut præcipiendo Apoſtolis, vt alios docerent, præcepit aliis, vt audirent, & crederent. Nec verò hæc obligatio ſuſcipiendi Baptiſmum ſine fructu eſt, etiam poſt gratiam & iuſtitiam per contritionem obtentam. Primò quidem, quia ipſa gratia ſacramentalis, & totius pœnæ, & omnis culpæ remiſſio, & maior ſecuritas ac certitudo, ſunt fructus magni momenti, propter quos omnes, poterat meritò præcipi Baptiſmi ſuſceptio. Deinde character baptiſmalis non imprimitur per interiorem contritionem abſque reali ſuſceptione ſacramenti. Eſt autem hic character in lege noua neceſſarius, vt homo ſit capax aliorum ſacramentorum, & fructuum eorum. Denique ſacramenti huius ſuſceptio eſt ſolemnis profeſſio fidei, per quam fideles configurantur Chriſto, eiuſque corpori Eccleſiæ aggregantur & ſubiiciuntur, quam profeſſionem o-

A portuit fieri certo aliquo ſenſibili ſigno, vt fieret humano modo & conſtanti, & omnibus manifeſto.

Pręcaptū baptiſmi ſuſcipiēdi omnibus hominibus poſitum eſt.

Dico ſecundò, hoc præceptum Baptiſmi omnibus hominibus poſitum eſt, vnde, quantum eſt ex ſe ex quo latum eſt, omnes obligat, qui ſunt capaces præcepti. Eſt certa concluſio, in quo differt hæc à lege circumciſionis, illa enim vni tantum populo data eſt: hæc verò vniuerſo mundo, quod conſtat ex generalitate verborum Chriſti: *Niſi quis renatus fuerit:* Et *Baptizate omnes gentes.* Et ratio eſt, quia regnum Chriſti & Eccleſia eius futura erat Catholica, vniuerſalis, & per vniuerſum mundum diffundēda, & ideo ſicut omnibus hominibus præcipitur fides Chriſti, & coniunctio cum Eccleſia, B extra quam non eſt ſalus, ita etiam omnibus præcipitur profeſſio Chriſtianæ fidei, quæ fit in Baptiſmo. Atque hinc ſequitur, primò, hanc legem, quantum eſt ex ſe, obligaſſe, etiam illos homines, qui eo tempore viuebant, quo Chriſtus hāc legem tulit, quantumuis eſſent iuſti & ſancti, obligauit itaque Apoſtolos, & Beatiſſimam etiam virginem, quia omnibus neceſſarium fuit, vniri Eccleſiæ, prout à Chriſto inſtituebatur, & ſubdi iuriſdictioni eius, & fieri capaces aliorum ſacramētorū eius, & ideo omnibus eſt impoſitum hoc præceptum, quamuis iam non eſſet illis neceſſarius Baptiſmus ad peccati remiſſionem.

Apoſtolos ac B. Virginem hoc pręceptū obilgauit.

Sequitur ſecundo, obligare hoc præceptum in- C fideles omnes, eſt enim à Chriſto datum, qui poteſtatem habuit excellentiæ, ad obligandos omnes, & verba legis ad omnes diriguntur, quomodo autem hęc lex & obligatio illis applicetur, & an inuincibiliter ignorare poſſit, in materia de fide tractatur, eadem enim ratio, quoad hoc, eſt de Baptiſmo, quæ eſt de ipſa fide, præſertim de fide explicata Chriſti & Trinitatis, prout nunc eſt in lege gratiæ neceſſaria. Hinc vero obiter vlterius ſequitur, nullum hominem proprij arbitrij capacem, poſſe iuſtè aliqua humana poteſtate impediri, quo minus baptizetur, ſi velit. Itaque & filius inuito parente, & ſeruus inuito domino, & quilibet priuatus homo inuito ſuo Principe ſeu republica baptizari poteſt, & grauiter con- D tra præceptum Chriſti delinquit, qui eum tentat impedire, ipſeque ius habet ſe defendendi, ſi poſſit, imo & Eccleſia habet etiam poteſtatem defendendi illum ex vi illorum verborum, *Docete omnes gentes, baptizantes eos*, & illorum, *paſce oues meas*, ſed de hoc latius dixi in materia de fide.

Hoc præceptum nō obligat paruulos ante vſum rationis neq; parētes, niſi inſtante neceſſitate.

Tertiò ſequitur ex dictis, hoc præceptum per ſe & directe non obligare paruulos ante vſum rationis, quia pro ea ætate non ſunt capaces præcepti; inquiri verò poteſt, an obliget parentes, aut alios, qui curam gerunt infantium ad baptizandos illos. Reſpondetur primum inſtante neceſſitate vel periculo mortis ipſius infantis, ſaltem obligari ad hoc ex lege charitatis, miſericordiæ, & pietatis, qua tenetur parens E ſubuenire filio indigenti, & recte illum inſtituere, ſeu diſponere, etiam in iis, quæ ad ſalutem animæ ſpectant. Deinde etiam ex vi legis Baptiſmi exiſtimo ad hoc teneri parentes, quia materia huius legis cōmunis eſt infantibus & adultis, & ideo ad omnes extendi debet obligatio eo modo, quo poteſt: infantes autem, ſicut nō habent pro tunc illā voluntatem, niſi paternā, ita per illā obligantur, ad baptiſmū, quatenus ipſi parentes obligantur ad baptizandos illos: ſicut olim lex circūciſionis obligabat parētes ad circumcidendos infantes. Præterea, ſi infantes ſint filij Chriſtianorū, tenentur paſtores Eccleſię ex officio, & ex iuſtitia, ad baptizādos illos, ſaltē in prędicta neceſſitate, vt conſtat ſufficienter ex ſuprà tractatis de miniſtris ſacrorum in genere. At verò extra

caſum neceſſitatis, & ſtante in ſolo iure diuino non videntur obligari parentes hoc præcepto Baptiſmi ad baptizandos ſuos filios tempore infantiæ. Et idem videtur dicendum de tota Eccleſia, reſpectu ſuorum membrorum, quia hoc non continetur in ſubſtantia ipſius præcepti: Non enim determinat tempus vel ætatem, in qua dandus, vel ſuſcipiendus eſt Baptiſmus, ſicut determinabat lex circumciſionis. Rurſus, cum hoc præceptum ſit affirmatiuum, nō obligat pro omni tempore, ſed ſolum tempore opportuno vel moraliter neceſſario, vt explicabimus ſectione ſequenti: Tempus autem infantiæ, ſecluſo periculo mortis, non videtur ex ſe adeo neceſſarium, vt ex vi ſolius diuini iuris obligetur Eccleſia ad baptizandos homines, tempore infantiæ, nec poſſit licite Baptiſmum differre vſque ad ætatem adultam. Quod videtur olim fuiſſe in conſuetudine in aliquibus locis, nec video rationem, aut authoritatem ſufficientem ad aſſerendum talem conſuetudinem eſſe contrariam iuri diuino, quamuis contraria melior ſit, vt ſuprà tradidimus. Vnde ex conſuetudine Eccleſiæ, & præcepto eius rectè poſſunt parentes Chriſtiani, ad baptizandos infantes ſuos ante adultam ætatem, obligari, quia res eſt iuſta, & bono cōmuni ſatis expediens, & ipſi ſunt ſubditi iuriſdictioni Eccleſiæ. Et ita exiſtimo, ſaltem conſuetudine ipſa, introductum eſſe hoc præceptum, eo vel maximè, quod ſecluſa grauiſſima cauſa non poſſet ſine magno ſcandalo hæc conſuetudo violari: Parentes autem non baptizati, cum non ſint Eccleſiæ ſubditi, non obligantur hoc particulari præcepto.

Quando hoc præceptū obligare cœperit. Vltimò occurrebat, hoc loco tractandum, quando cœperit hoc præceptum vniuerſum mundum obligare, ſed, quia hæc quæſtio generalis eſt, de tota lege noua, illam relinquo in materiam de legibus. Mihi tamen ſemper placuit Diui Bernardi ſententia in epiſtola 77. ad Hugonem, & Hugonis *Bernardus. Hugo.* in libro primo de ceræmoniis & officiis Eccleſiaſticis, capi. 13. & in ſumma ſentent. tractatu. 5. capite 2. ſcilicet, hoc præceptum non obligaſſe vniuerſum mundum ante ſufficientem Euangelij promulgationem, quæ comprehendit ſufficiens tempus, & diligentiam, ac publicationem præcepti de ſe ſufficiētem, vt poſſet notitia eius ad omnes mundi homines peruenire, quia nec obligatio legis aliter prudenter imponeretur, neque eſſet hominibus accommodata, quia non ſolum ex accidenti, ſed per ſe, eſſet impoſſibilis eius notitia; ſecluſo enim miraculo, per ſe repugnat, legem vno tantum loco diuulgatam, eadem hora, vel die in notitiam totius orbis deuenire: Non eſt ergo humanum hoc modo vniuerſos homines aliqua lege obligare, neq; eſſet prudens prouidentiæ genus, præſertim in lege introducente nouum remedium neceſſarium ad ſalutem, & antiqua remedia irritante, quia non poſſet non afferre multis neceſſitatem quandam pereundi abſque remedio ſalutis, præſertim infantibus. Adde nullum aliud tempus cōuenienter aſſignari poſſe, nam quod quidam dicunt, die reſurrectionis, vel aſcenſionis cœpiſſe hanc legem obligare omnes, quando Chriſtus dixit Apoſtolis, *Docete omnes gentes, baptizantes eos,* non eſt veriſimile, quia tunc Chriſtus non promulgauit hanc legem, ſed ſolum inſtruxit Apoſtolos, eiſque præcepit, vt illam promulgarent, & executioni mandarent. Quod verò alij dicunt, hanc vniuerſalem obligationem cœpiſſe in die Pentecoſtes, nullum etiam habet ſufficiens fundamentum, quia, neque eo die legimus factam hanc vniuerſalem promulgationem, aut enim hæc intelligitur facta in ſo-

A lo ipſo aduentu Spiritus ſancti ſolemni & publico, aut in prædicatione Petri: nulla enim alia actio eo die facta eſt, quæ poſſit vim promulgationis habere, ſed in neutra earum actionum facta eſt talis promulgatio, nam per ſolum aduentum Spiritus ſancti, & omnia ſigna, quę in illo facta ſunt, nihil potuit mundus percipere aut intelligere de tali lege, vt per ſe conſtat: ergo per illud ſolum myſterium non eſt facta promulgatio ſenſibilis & humana. Neque etiam facta eſt per prædicationem Petri, quia neque ipſe tunc direxit ſermonem ſuum ad vniuerſos homines, ſed ad Iudæos, & Iſraelitas, vt patet ex illis verbis Actorum 2. *Viri Iſraelitæ audite verba hæc:* &

B illis, *Vobis enim eſt repromiſsio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longè ſunt, quoſcunque aduocauerit Deus noſter,* quę poſteriora verba poſſunt intelligi, vel de Iudæis vbique *Actorum 2.* diffuſis, vel certè de quibuſcunque hominibus, quos Deus vocare dignaretur, de quibus Petrus nihil tunc ſatis cognoſcebat. Cuius rei argumentum ſufficiens ſumitur ex capite decimo Actorum, vbi Petro facta eſt ſpecialis reuelatio de baptizandis gentibus: non *Actorum 10.* eſt ergo veriſimile, ipſum voluiſſe in prima illa prædicatione promulgare Baptiſmi legem omnibus gētibus: non ergo fuit illa vniuerſalis, & integra promulgatio, ſed ſolum inchoatio quædam promulgationis paulatim perficiendæ.

C

SECTIO II.

Quomodo poſſit determinari certum tempus humanæ vitæ, pro quo obliget hoc præceptum Baptiſmi.

SVpponimus ex præcedenti ſectione ſermonem eſſe de adultis, qui in ſe ipſis hac lege obligantur, nam de paruulis iam ſatis dictum eſt. Ratio autem dubitandi eſt, quia præceptum affirmatiuum, quale eſt hoc, de quo agimus, licèt obliget ſemper, non tamen pro ſemper, & ideo difficile eſt, aſſignare temporis articulum, pro quo definitè obliget, quando ipſa lex illum non determinat, vt in præſenti contingit. Duobus autem modis fieri ſolet hæc temporis

D determinatio in obſeruatione alicuius præcepti diuini affirmatiui. Primò, priuata authoritate per ſolā prudentem & ſapientem interpretationem diuinæ legis, quomodo interpretamur, præceptum credendi, obligare hominem ad credendum ſtatim, ac illi ſufficienter proponuntur res fidei. Secundò per publicam Eccleſiæ authoritatem, & poteſtatem, quæ præcepto diuino adiungit aliud humanum determinans tempus, in quo diuinum ſeruandum eſt, quomodo diuina lex de confeſſione peccatorum, vel de ſumenda Euchariſtia determinatur ex præcepto Eccleſiæ, vt ſemel in anno, vel tempore Paſchali ſeruetur, & de vtroque modo dicendum eſt. *Duobus modis poteſt determinari tēpus quo præceptum aliquod obligat.*

Circa priorem tria ſunt tempora, de quibus po-

E teſt eſſe controuerſia. Primum eſt, ipſum initium, ſeu ſtatus vſus rationis, ſuppoſita ſufficiente cognitione Baptiſmi, & iuxta hoc obligabitur vnuſquiſque ex vi huius legis, vt Batpiſmum recipiat ſtatim, ac commodè poteſt, ſuppoſita Baptiſmi propoſitione & cognitione. Secundum tempus erit vltimum vitæ tempus, ſeu periculum. Tertiū erit, aliquod tēpus intermediū. Ex his autem hoc vltimum videtur maximè indeterminatum, & æquè incertū, quia non eſt maior ratio de vno die, menſe, aut anno, quam de alio. Primum autem tempus, quamuis opportuniſſimum ſit, & ideo maximè conſulendum non tamen videtur poſſe ſufficienti ratione probari, ſtatim pro illo tempore obligare hoc præceptum, quia nō obligatur homo ad id, quod optimum eſt, nec cætera affirmatiua

firmatiua præcepta ſtatim obligant, vt conſtat de præcepto pœnitendi ſeu confitendi poſt peccatum cõmiſſum. Tunc enim per annum differri poteſt,& ſecluſa Eccleſiæ determinatione, longiori tempore potuiſſet. Quin potiùs Tertullianus lib. de Baptiſ.cap. 18. conſilium dicit eſſe differre Baptiſmum, & nonnulla veterum Sanctorum exempla id ſuadent, nam D. Martinus octo annis fuit catechumenus, & Baptiſmum diſtulit,& Ambroſius, quando in Epiſcopum electus fuit, nondum erat baptizatus. Videtur ergo ſolùm vltimũ tempus,id eſt, vitæ terminus, ſeu periculũ,eſſe illud,pro quo per ſe loquendo, obligat hoc præceptum. Quod poteſt cõfirmari:primò,quia præcepta affirmatiua ſolum obligant pro tempore neceſſitatis, teſte Diuo Thoma in 4.diſt.17. quæſt.3. art.4.quæſtiun.1. ſed nullum aliud tempus poteſt verè dici tempus neceſſitatis Baptiſmi:ergo tantum pro illo obligat. Secundò, quia etiam videtur illud tempus maximæ commoditatis:nam per Baptiſmum remittuntur omnia peccata,quoad culpam,& omnem pœnam:quod non ſemper fit per ſacramentalem cõfeſſionem abſq; laborioſo pœnitentiæ Baptiſmo, vt dixit Greg.Nazian.orat.40.ergo magnum commodũ eſt differre baptiſmum vſq; ad finem vitæ,quãdo iã homo vix poſt baptiſmũ ſuſceptũ peccare poſſit, vt hoc modo purior & iñocẽtior ex hac vita decedat.

Tertullia. Martinus. Ambroſius. D.Thom. Nazian.

Dicendum nihilominus eſt, hoc præceptum obligare hominem,vt moraliter loquendo,quam primũ dignè & commodè poſſit, baptiſmum recipiat, vel ſaltem, vt non multo tempore hoc differat. Et ideo dixi moraliter loquendo, quia in huiuſmodi rebus non eſt poſtulandum,vt temporis articulus indiuiſibiliter deſignetur. Atq; ſic intellecta cõcluſio ſumitur ex doctrina Sanctorum,Baſilij homi. 13.ex variis. Nazã.ora.40.de ſancto baptiſmo. Chryſo.hom.1. in Acta circa finem,& hom.13. ad Hebræos, & habetur in ca.Quando quis.de conſecratione, d.4. vbi grauiter reprehendit eos, qui vſque ad mortem Baptiſma differunt, vt liberius peccent,& tunc plenam remiſſionem cõſequantur.Ratione poteſt probari: primò hæc opinio ex fine huius ſacramenti. Quamuis enim inſtitutum ſit ad remittenda peccata, tamen per ſe primũ eſt ad peccatum originale tollẽdum, & ad regenerandum hominem in Chriſto,& ad conſtituendum eum membrum Ecclesiæ Chriſti, vt ſit capax aliorum ſacramentorum,& fructus ſacrificij, & obedientiæ ſeu ſubiectionis iuriſdictioni Eccleſiæ. Sed hæc omnia talia ſunt, vt per ſe pertineant ad totum tempus & ſtatum huius vitæ,& vt ſint moraliter neceſſaria ad ſpiritualem vitam hominis:ergo ex fine & inſtitutione Baptiſmi ſatis conſtat, præceptum eius ſtatim obligare modo explicato: voluit enim Chriſtus fideles ſuos in hac vita in vna viſibili republica ſeu Eccleſia congregare, vna fide, ſub vno capite, in eorundẽ ſacramentorum vſu, & fructu, ad q̃ voluit ingreſſũ patere p baptiſmũ:ergo cõſequenter ẽt voluit huiuſmodi ingreſſũ fieri ſtatim à principio vitæ, moraliter loquendo. Et confirmatur,nã ſi in vltimũ vitæ tempus reſeruetur, magna ex parte fruſtratur ſacramentum fine ſuo, de tempore autem intermedio,rectè procedit argumentum ſuprà factum, nullam eſſe maiorem rationem de vna parte illius, quã de altera: relinquitur enim ſolum prædictum tempus poſſe rationabiliter determinari. Vnde confirmatur tertiò, quia illud non ſolùm poteſt dici tempus commoditatis, ſed etiam cuiuſdam moralis neceſſitatis, quæ non eſt in omnibus affirmatiuis præceptis eadem poſtulanda, ſed proportionalis, iuxta vniuſcuiuſque materiam & finem. In præſenti ergo magna eſt neceſſitas ingrediendi Eccleſiam, & vitam ſpiritualem gerendi in illa,& fruendi ſacramentis,& influxu eius, quæ neceſſitas durat toto tempore vitę, præſertim in ætate adulta: ergo hæc ſatis eſt, vt homo ſtatim obligetur ad hanc ſpiritualem regenerationem. Quartò homo ſtatim tenetur credere,& ſuſcipere fidem ſibi ſufficienter propoſitam, quia eſt vitæ ſpiritualis fundamentum: ergo ſimiliter tenetur ſtatim hoc fidei ſacramentum ſuſcipere, & in eo ſuam fidem ſolemniter profiteri. Probatur conſequentia,tum quia non ſolum obligatur homo,vt interius credat,ſed etiam vt exterius fidem profiteatur ritu publico,& ſolemni, quo ipſa vnitas fidei demõſtretur,tum etiam,quia ſicut fides interior eſt fundamentum interioris iuſtitiæ,ita Baptiſmus eſt fundamentum eiuſdem iuſtitiæ, quatenus per exteriora media comparari poteſt, & Chriſtianæ religionis, quatenus exterius vniri & videri poteſt. Vnde, ſicut, qui vouet ingredi religionem, quamuis non determinet tempus,tenetur ad ſtatim ingrediendum,moraliter loquendo, quia ex vi talis voti totam vitam ſuam,totumq; vitæ tempus offert,& conſecrat ad illum ſtatum:ita hoc præceptum, quod homines obligat ad aſſumẽdam religionem Chriſtianam ſtatim obligat in ſenſu explicato. Tandem hoc eſt valdè cõſentaneũ vſui,quẽ ſemper ſeruauit Eccleſia, vbiq;.n. legimus,homines ſatis in fide inſtructos ſtatim fuiſſe receptos & inuitatos ad Baptiſmum ſuſcipiendum abſq; vlla mora,niſi cauſa rationabilis intercederet vt patet Acto.2.8.& 10.&c.Eſt ẽt hoc cõſentaneũ fragilitati & periculis huius vitę,nã accidere facilè poteſt, vt homo ſine hoc remedio decedat, ſi multum differat.Eſt denique conſentaneum propriæ charitati, ne homo priuetur maximis ſpiritualibus bonis, quæ vel per hoc ſacramentum dantur, vel illud neceſſario ſupponunt. Dixi in concluſione,quam primum digne & commodè poſſit, quia homo adultus prius eſt in fide inſtruendus, & ad Baptiſmum diſponendus, & quamdiu ob hanc cauſam Baptiſmum diſtulerit, non cenſebitur eſſe in mora culpabili, tenebitur tantum moralem diligentiam adhibere, vt ſe ad Baptiſmum diſponat & inſtruat, ne ob hanc cauſam plus iuſto tempus Baptiſmi differat, quæ obligatio oritur ex ipſomet præcepto Baptiſmi,nõ enim obligat hoc præceptum tantum poſt ſufficientem diſpoſitionem ad Baptiſmum recipiendum, ſed abſolutè omnes obligat,& ideo adiuncto alio pręcepto naturali,ſancta ſanctè tractandi,conſequenter etiam obligat ad non negligendã,nec nimiũ differendã ipſam Baptiſmi diſpoſitionẽ,alioqui vel fingẽdũ eſſet aliud pręceptum vel huius pręcepti obligatio ex hõis arbitrio penderet. Ad rationẽ dubitãdi in principio poſitam,D.Thom.quidem in 4.diſtinctione 17,loco ſupra citato æquiparat hoc præceptum Baptiſmi cum præcepto pœnitentiæ:& ideo ſicut hoc præceptum confitendi non obligat ſtatim,ac homo peccat: ita idem dicendum ſentit de præcepto Baptiſmi. Caietanus etiam ſupra quæſtione 68. articulo tertio obſcurè loquitur de hac obligatione huius præcepti,& illud videtur cæteris præceptis affirmatiuis æquiparare. *Quæ*, inquit, *licet ex parte temporis non obligent, niſi in articulo neceſſitatis,ex parte tamen motiui ad differendum rationem requirunt: nam ſi ſine ſufficienti ratione dilatio voluntariè fiat,peccatum incurritur.* Vnde concludit, peccare hominem, differendo Baptiſmum ex ſola voluntate,non tamen ſi ex rationabili cauſa illum differat. Quæ concluſio Caietani ſimpliciter vera eſt, & noſtræ ſententiæ minimè contraria, ſi rectè intelligatur:Imò ex illa neceſſariò ſequitur, obligationem ſuſcipiendi Baptiſmum vrgere ſtatim, ac homo commodè poteſt illum accipere, & nullam habet

Cum primũ quis cõmode poteſt tenetur baptizari. Baſilius. Nazianzen. Chryſoſto. Acto.2.8.10. Ad argumẽta D.Thom. Caietanus.

habet rationabilem cauſam ad differendum, nam ſi hāc habeat, iam nō cenſebitur habere moralem opportunitatē ac commoditatem; & ideò nondū cenſetur adeſſe tēpus, pro quo dicimus, ſtatim obligare baptiſmum. Quod verò Caiet. hanc doctrinā colligit ex cōmuni ratiōe pręcepti affirmatiui, mihi probari non pōt: non.n.in omnibus illis dilatio, quæ ſola voluntate fit, abſq; alia rationabili cauſa, peccatū eſt cōtra tale pręceptum: nā, vel præceptū iam habet tēpus determinatū, intra quod implendū eſt, vt, verbi gratia, quòd audienda eſt Miſſa die feſto ante Meridiē; & tunc dilatio, quæ fit intra totum illud tēpus vſq; ad vltimā eius horam, nullum eſt peccatum ꝑ ſe loquendo, quia quamdiu præceptum ſufficienter impleri poteſt, neque aliud agitur contra id, quod in ipſo decretum eſt, nihil contra illud peccatur, ſi autem vltra totum illud tempus differatur, iam illa erit tranſgreſſio præcepti, non quia eſt dilatio voluntaria ſine motiuo rationabili, ſed quia eſt abſoluta tranſgreſſio contra ſubſtantiam prætepti, quæ peccatum eſt, quocunq; motiuo fiat, niſi talem cauſam contineat, quæ hominem excuſet à totius præcepti obligatione: Aut præceptum non habet in ſe expreſſam determinationē temporis, ſed ex materia, & fine talis præcepti colligenda eſt, & in his præceptis non eſt ſemp iudicādum, an dilatio ſit peccaminoſa, nec ne, ex motiuo & ratione differendi: alioqui omnia obligarent ad exequendā actionē præceptā, ſtatim, ac commodè fieri poteſt, neque vlla intercedit cauſa rationabilis ad differendum; quod tamen cōſtat eſſe falſum in præcepto confeſſionis, ſtando iuri diuino, aut in præcepto amandi proximū, & ſimilibus. Priùs ergo determinanda eſt aliquo modo quantitas temporis, intra q̃ poteſt præceptum obligare: nam intra illam differri poterit executio ſine peccato, etiam ſi ſola voluntate fiat abſque alia cauſa: aſſignandus aūt erit aliquis terminus, vltra quem non liceat actionē præceptā differre, neq; ex voluntate, neq; ex cauſa, niſi ſit tam grauis, quæ ſufficiat excuſare à præcepti obſeruatione. Cenſeo igitur in præcepto baptiſmi eſſe ſingularē rationē, propter quam quantitas temporis, pro quo obligat, & intra quod obligat, ita limitanda & coarctanda ſit, vt moraliter cenſeatur ſtatim obligare, quàm primum occurrerit opportuna occaſio illud ſuſcipiendi: quia ſuppoſito fine & materia huius præcepti, illud tēpus non ſolùm cenſetur cōmodius, ſed neceſſarium, moraliter tamen, & prout res humana poſtulat, definiendum. Quare non eſt omnino in hoc eadem ratio de confeſſione, & de baptiſmo: quia confeſſio non eſt ſpiritualis regeneratio, nec fundamentum Chriſtianæ religionis, nec ianua Eccleſiæ, ſicut eſt baptiſmus. Ad exempla verò Martini, Ambroſii, & huiuſmodi; dicendum eſt, ex particularibus factis, aut euentibus non poſſe ſumi efficax argumentum: nam in rebus humanis multa occurrunt, quæ poſſent hominē ſine peccato impedire, & ita in dictis caſibus interuenire potuerunt ſpeciales cauſæ, quæ ad id cogerent: præſertim quia tunc baptiſma tantum conferebatur duobus anni temporibus, in quibus facilè occurrere poterant impedimenta, propter quæ neceſſarium exiſtimaretur ab vno in aliū annum baptiſmū differre: fortaſſe ēt interdum fiebat ex aliqua ignorantia, vel nimia reuerentia, qua ignorantia videtur Tertullianus laboraſſe; qui etiam errauit, exiſtimans non eſſe infantes baptizandos, vt ſuprà tractatum eſt. Ad vltimā rationem ibi factam (cętera enim omnia expedita ſunt) reſpōdetur, illā cōmoditatem cōſequendi remiſſionem totius pœnæ in fine vitæ, ferè nullius momenti eſſe, ſi cum aliis rationibus & vtilitatibus

Ad exempla Martini, & Ambroſii.

Tertull.

A explicatis cōferatur; quales ſunt ingredi Eccleſiam, frui aliis ſacramentis, & ſacrificio, & cōmunicatione Sanctorum, & cōmunibus ſuffragiis, & bonis operibus Eccleſiæ. Deinde, licèt humanum ſit poſt baptiſmum ſuſceptum peccare, tamen idem periculū eſt etiā ſi baptiſmus non ſuſcipiatur, & aliunde augeri poteſt, per defectum gratiæ baptiſmalis, quæ ad non peccandum iuuat; vel ob ſpem conſequendi facilem & plenam veniam omnium peccatorum in fine vitę; quod eſſet abuti valdè tanto diuino beneficio, cōtra finem, & intentionē eius: ergo propter hoc periculum peccandi non licet baptiſmum differre: ideò .n. inſtituta eſt pœnitētia, quæ licèt laborioſa ſit, tamen
B hoc ipſum diuina prouidētia & iuſtitia ordinatū eſt, vt, vel timore pœnę, homines à peccando arceantur.

Circa poſteriorem partem difficultas eſt, an potuerit Eccleſia hoc tempus baptiſmi determinare, & an id fecerit. Caietenus enim dicta q.68. art.3. concedit poſſe Eccleſiam hoc tempus determinare; negat tamen ſe inuenire præceptum, quo id Eccleſia determinauerit. D.Tho. autē eo loco vtrumque affirmare videtur; dum ait: peccare catechumenum, ſi ꝑ tempus inſtitutum ab Eccleſia, differat accipere baptiſmum, niſi ex cauſa neceſſaria, & licētia prælatorum Eccleſiæ: non enim eſſet neceſſaria talis licentia, niſi præceptum Eccleſiaſticum ad hoc obligaret; neque id eſſet vllum peccatum, niſi talis inſtitutio Eccleſiæ
C haberet vim præcepti: atque ita videtur D.Tho. intellexiſſe Soto in 4.d.5.q.vnica art.3. Et quoad poteſtatē poteſt hoc probari, quia Chriſtus diſpenſationē ſacramentorū Eccleſiæ cōmiſit: ergo dedit illi poteſtatem definiendi tēpus, pro quo baptiſmus eſſet neceſſariò ſuſcipiendus; hanc.n. eandem habet Eccleſia in cęteris ſacramentis, quæ ſub præceptū diuinū cadunt; vt ſunt Euchariſtia & pœnitentia. Eſtque valde neceſſaria ad conuenientē ſacramentorū vſum, & ad tollēdas dubitationes; vtq; certò cōſtet hominibus, quo tēpore teneantur hęc pręcepta ſeruare. Et confirmatur: nā duobus modis pōt pręcipi hæc temporis determinatio: Primò, pręcipiendo aliquā dilationē, ſeu prohibendo, ne vllus ſuſcipiat baptiſmū, niſi tali
D tempore, vel poſt tot dies catechiſmi, aut alia ſimili ratione. Secundo præcipiendo accelerationem, ſeu prohibēdo, ne vltra tale tēpus differatur baptiſmus: ſed cōſtat poſſe Eccleſiā priori modo præcipere tēpus baptiſmi, vt conſtat ex antiquo vſu ſuprà tractato in diſputatione de cęræmoniis, & ex cap. Non ratione, cum ſequentibus de conſecrat. d. 4. ergo eadē ratione poterit præcipere poſteriori modo certam temporis determinationem. Quod verò ad vſum huius poteſtatis ſpectat, videmus Eccleſiā iam definiuiſſe hoc tēpus, quoad baptiſmū infantium, vt ſuprà etiā diximus, de baptiſmo aūt adultorū, quāuis de hac re nulla inueniatur lex Eccleſiaſtica, tñ conſuetudo ipſa ſuadet: & veriſimile eſt, Eccleſiam ob-
E ligare catechumenos, vt ſtatim poſt perfectum catechiſmum ad lauacrum accedant, & hac lege, & quaſi pacto implicito eos admittere in catechumenorum numerum, eoſque inſtituere & ad baptiſmum præparare, vt ipſi etiam teneantur intra definitum tempus baptiſmum ſuſcipere, atque hoc modo explicat hanc ſententiam Soto loco ſuprà citato, qui huiuſmodi pactum colligit ex eo, quòd olim baptizandi in initio catechiſmi ſua nomina dabant.

Nihilominùs dicendum ſentio, in Eccleſia non eſſe directam poteſtatem ad pręcipiendam adultis nō baptizatis, nec baptizatorum filiis, vt intra tale tempus baptizentur, ſi propriè loquamur de præcepto poſitiuo humano. Aliud eſt.n. interpretari diuinum ius, aliud determinare illud ſpeciali præcepto.

Primum

An Eccleſia potuerit tempus baptiſmi ſuſcipiendi determinare.

Caietanus.

D. Thom.

Soto.

Soto.

Poteſt Eccleſia interpretari diuinum ius.

non vero illud determinare ſpeciali præcepto. Primū poteſt ſine dubio facere Eccleſia in hoc præcepto, ſicut & in aliis: nam apud illam eſt clauis ſcientiæ, & interpretationis diuinarum legum. Vnde, ſi Eccleſia interpretetur, in tali tēpore vel opportunitate obligare baptiſmum, re vera obligabit, nō tamen ex vi pręcepti Eccleſiaſtici, ſed ex vi ſolius diuini iuris; & catechumenus etiā tenebitur fidē adhibere tali interpretationi ſufficienter ſibi propoſitę; nō ex vi alicuius legis humanæ, ſed ex vi pręcepti fidei, ſeu iuris diuini, quo oēs homines tenentur credere definita ab Eccleſia, vel etiā naturali iure, quo tenetur, quis legitimā legū interpretationē ſequi, eiq; obedire. Secundum aūt, ſcilicet ſpecialē determinationē adhibere diuino pręcepto baptiſmi per nouū Eccleſiaſticū pręceptū, hoc negamus poſſe fieri ab Eccleſia reſpectu adultorū. Probatur ex illo Pauli 1 ad Corinth. 5. *De his, qui foris ſunt, nihil ad nos*: ex quo colligunt oēs Doctores Eccleſiā nō habere iuridictionē in eos, qui non ſunt mēbra Eccleſię viſibilis, qualis à Chriſto eſt inſtituta, cuiuſmodi mēbra ſunt ſolùm homines baptizati. Vnde Conc. Triden. ſeſſ. 14. c. 4. Conc. Trid. *Eccleſia*, inquit, *in neminem iudicium exercet, qui non prius in ipſam per baptiſmi ianuam fuerit ingreſſus.* Eadem aūt eſt ratio de pręcepto, ac de iudicio; quia non minus iuriſdictionem vnum requirit, quam aliud: ergo adultus, quantumuis catechumenus, non poteſt, antequā baptizetur, propter pręcepta affirmatiua Eccleſiæ directè obligari: ergo non eſt in Eccleſia poteſtas ad huiuſmodi determinationē faciendā per ſpeciale pręceptū humanū: patet cōſequentia, quia tale præceptū, vt eſſet alicuius momenti, deberet obligare ante baptiſmum. Et cōfirmatur; quia aliàs, poſito tali pręcepto, poſſet Eccleſia cogere catechumenum ad illud implendum, & punire illum niſi ita faceret, quod eſſe falſum conſtat ex Paulo, & Conc. Trid. citatis: ſequela verò patet, quia poteſtas directiua, & coercitiua coniunctæ ſunt in Eccleſia: & per ſe loquendo, ad eoſdem ſubditos extenduntur, quia poteſtas directiua inefficax eſſet ſine coercitiua. Paulus. Conci. Trid.

Nunquam fuit præceptum determinans tempus baptiſmi reſpectu adultorum infidelium. Secundò ex hoc principio infertur: neq; eſſe, neq; fuiſſe vnquam in Eccleſia tale pręceptum reſpectu adultorum infidelium, ſeu non baptizatorum: nam ſi non eſt poteſtas, neq; actus eſſe poteſt. Et confirmatur vtrūq;: quia non eſt neceſſariū tale pręceptū, & conſequenter nec talis poteſtas: nam cum præceptum baptiſmi obliget ſtatim habita opportunitate, ſecum affert determinationem ſuam; ergo nulla indiget determinatione per Eccleſiaſticū pręceptum, ſed ſola ſufficiente interpretatione & declaratione diuini iuris: & re vera Soto loco citato, quoad hoc nihil differt à noſtra ſententia, quamnis non ſatis explicuerit modum determinationis. Quod verò ibi addit de pacto inter catechumenum & Eccleſiam mihi non videtur ſatis fundatū: quia, quod catechumeni ſua nomina darent, nullū argumentū eſt ſpecialis obligationis & pacti, ſed ſolùm cuiuſdā publici teſtimonii de voluntate catechumeni, & de tpe, quo incipiebat ſolemniter ad baptiſmum pręparari. Sicut quando Nouitius religionē ingreditur, nomē ſuum dat, vt conſtet de ingreſſu eius, nō tamen ideò ſe obligat ad profitendam religionē intra tale tempus; neq; ſi retrocedat, tranſgreditur aliquod pactū cum religione initū. Vnde confirmatur ſimili argumēto ſuprà facto, nam ſi interceſſiſſet pactū inter catechumenum, & Eccleſiā, poſſet poſteà cogi catechumenus ad ſtandū promiſſis: faceret .n. iniuriā Eccleſiæ; vnaqueq; aūt ſuprema reſpublica ſeu poteſtas poteſt iniurias ſibi illatas vindicare: poſſet ergo Eccleſia punire catechumenum à fide retrocedentem, eumq; ad baptiſmum ſeu fidei profeſſionem cogere: conſequēs aūt eſt falſum, vt ex teſtimoniis ſuprà adductis cōſtat: & latiùs oſtēditur in materia de fide. Nullum ergo videtur intercedere tale pactū, ſed ad ſummum, videtur Eccleſia ſtatuiſſe, vt, qui in catechumenorū numerum recipiuntur, tpe ab Eccleſia definito baptizentur, & in hoc iudicio Eccleſiæ pareant; alioqui è catechumenorū numero reijciantur: non per modum pœnæ, ac ſi eſſent ſubditi, vel aliquā Eccleſiaſticam legem eſſent tranſgreſſi aut obligatiōnē Eccleſiæ factā rupiſſent, ſed ſolùm per modū cuiuſdā conuenientis diſpoſitionis ſuorū beneficiorū, & ſuarum actionū, ac miniſteriorū, vt conuenienti modo eos inducat ad præceptum diuinum exequēdum: hoc .n. modo intellectum, hoc factum eſt rationi conſentaneū; alio vero modo intellectū videretur eſſe cōtra eam libertatē, qua Chriſtus voluit, homines ad baptiſmum venire, quod etiam exemplo ſuprà poſito explicari poteſt de Nouitio habitum religionis aſſūmente; nam licèt abſolutè obligari non poſſit, vt intra certum tpus profiteatur, poteſt tamen ſub conditione ſeu diſiunctione obligari, vt, vel intra illud tempus profiteatur, vel habitu religionis priuetur.

Poteſt Eccleſia determinare tempus baptiſmi prò filiis Chriſtianorum proprio & ſpeciali præcepto. Tertiò addendū eſt, poſſe Eccleſiā proprio & ſpeciali præcepto determinare tēpus baptiſmi pro filiis Chriſtianorum, vel baptizatorū hominum: hoc conſtat ex ſuprà dictis. Et ratio eſt, quia ratione parentum acquiſiuit ius in filios, vt in ſuperioribus etiam tractatum eſt. Ad D. Thomam, ergo in principio citatum reſpondere poſſumus, ipſum vocaſſe tempus inſtitutū ab Eccleſia non illud, quod ſpeciali præcepto Eccleſiaſtico determinatū eſt, ſed illud quod determinatum eſt ab Eccleſia, tanquam ſufficiens, vt in eo incipiat obligare ius diuinum. Ad D. Tho.

Poteſt item Eccleſia tēpus aliquod ſtatuere, tradendo baptiſmo, & conſtituere ſufficiens tempus & locum, omnemq; opportunitatem ad catechiſmum ſubeundum, & baptiſmum intra illud tempus ſuſcipiēdum; & tunc peccabit adultus ſine cauſa differendo baptiſmum, nō tamen contra præceptum Eccleſiaſticū, ſed contra diuinum tantum.

Ad argum. Ad primam rationem, qua ſuadetur hæc poteſtas, iam declaratum eſt, quomodò in hoc præcepto, neq; eſt neceſſaria propter intrinſecam determinationē eius; neq; etiā moraliter poſſibilis: quia ante executionem huius pcepti diuini de baptiſmo ſuſcipiēdo, non eſt homo ſubditus Eccleſiæ. Ad confirmationē primo dici poteſt, illa præcepta, nō tam obligare homines baptizandos, quàm miniſtros ipſius Eccleſiæ, quibus poteſt ipſa præcipere, ne baptiſmum adminiſtrent, niſi talibus temporibus temporibus, vel cum talibus conditionibus. Secundò, licèt concedamus, illa præcepta directè etiā obligaſſe baptizandos, negatur ſimilitudo: nō eſt .n. par ratio, quia, cum ad Eccleſiā pertineat diſpēſatio ſacramentorū, poteſt præſcribere modum, & cerę monias, ſeu ritus conuenientes ad decentem eorum adminiſtrationem, & vſum: quibus ab Eccleſia præſcriptis obligantur, etiam infideles & catechumeni, non tam Eccleſiaſtico, quàm naturali, & diuino præcepto, quo tenentur res ſacras ſanctè & reuerēter tractare ſeruando modum in vſu ſacramenti, quem Eccleſia præſcripſit, & conſequenter poſſent tranſgreſſores huius legis ab Eccleſia puniri propter iniuriam ſibi, & irrauerentiam ſacramento factam, ſicut poſſet Eccleſia punire infidelem, qui templum Chriſtianorum violaret, vel ſacramentum conculcaret. Maximè, quod catechumenus ſic ſuſcipiens baptiſmū præter ritum ab Eccleſia inſtitutum per ipſum baptiſmum fieret Eccleſiæ ſubditus, & ideò mirum nō eſt, quod puniri poſſit ab Eccleſia, ꝑpter indebitū ſuſcipiendi modum. Quomodo catechumeni, & infideles ſubditi eſſe poſsint Eccleſiæ.

modum; præſertim, cum ſuprà oſtenſum ſit, peccatum in ſuſceptione baptiſmi commiſſum ad iuriſdictionem Eccleſiæ pertinere. Cætera iam expedita ſunt,

SECTIO III.

Quibus ex cauſis poſſit homo ab obſeruatione huius præcepti excuſari.

ALiud eſt, inquirere, quę cauſæ ſufficiant ad differendam executionem huius præcepti, aliud vero, quæ ſint ſatis ad illam prorſus omittendam. Illud enim prius, ſæpè poteſt contingere durante vita; hoc autem poſterius tantum in vitæ fine contingit: quia, quamdiu homo viuit, baptizari poteſt: nondum ergo prorſus omiſit, ſed tantum diſtulit: ſolùm ergo dicetur omittere, quando voluntariè ſine baptiſmo moritur, aut probabili periculo mortis ſe exponit abſque Baptiſmo ſuſcepto: quia in moralibus perinde cenſetur eſſe, exponere ſe morali periculo aliquid faciendi, vel omittendi, & illud facere vel omittere. Hic ergo non agimus de cauſis ſufficientibus ad differendum baptiſmum, quia hæ poſſunt eſſe complures & variæ: quia licèt oporteat eſſe grauem & rationabilem cauſam, tamen nō oportet eſſe grauiſſimam, & quaſi extremam. Cuius ratio aſt, quia licèt hoc præceptum, nacta opportunitate & ablatis incommodis, ſtatim incipiat obligare, tamen cum ea neceſſitas præcepti non ſtatim ſit extrema, ſecluſo mortis periculo, & alioqui præceptum ſit affirmatiuum, non obligat ſtatim cum tanto rigore, quanto in extrema neceſſitate obligaret; & ideò ex cauſa moraliter graui, rationabiliter differri poteſt; nec eſt certior aut ſpecialior regula: cauſæ enim particulares ſub ſcientiam non cadunt, ſed per prudentiam iudicandæ ſunt. De abſoluta ergo omiſſione baptiſmi, dubitari in primis poteſt, an ſine peccato poſſit interdum permitti, ſeu omitti; & ratio dubij eſſe poteſt, quia nulla videtur eſſe poſſe ratio ſufficiens ad omittendum medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem animæ. In contrarium verò eſt, quia hoc pręceptum, quamuis diuinum, eſt tamen poſitiuum: huiuſmodi autem præcepta non ita obligant, quin ex grauiſſima cauſa, qualis eſt mortis periculum, vel alia huiuſmodi, poſſit homo ſimpliciter ab eorum obſeruatione excuſari.

Quæ cauſæ ſufficiant ad differēdum baptiſmum.

Aliquane ratione Baptiſmus omitti poſsit.

Num in mortis periculo omitti poſsit baptiſmus.

In hac re ferè omnes docent, hoc præceptum non obligare ad ſui obſeruationem cum manifeſto vitæ diſcrimine: atque adeò hanc eſſe ſufficientem cauſam, ad excuſandum hominem. Vt tamen hoc meliùs intelligatur, diſtinguamus duplex vitæ periculum, quod poſſit eſſe cum baptiſmo coniunctum. Vnum eſt naturale, & ab intrinſeco: aliud verò violentum, & ab extrinſeco. Primum erit, ſi contingat, hominem grauiter ægrotare, & probabiliter timeat, ipſammet baptiſmi ablutionem magnum illi detrimentum allaturam, mortemq; acceleraturam, & in hoc caſu Soto d.3.art.8. circa finem, abſolutè iudicat hanc eſſe ſufficientem cauſam ad omittendum baptiſmum: & generalem regulam ſtatuit, in nullo caſu eſſe aliquem cum tali periculo mortis baptizandū; ita vt baptiſmus ſit ei cauſa, vel mortis, vel multæ eius accelerationis; præſertim, quamdiu ſpes eius vitę durat. *Sed ita*, inquit, *cenſendum eſt de illo, ac ſi nulla eſſet aquæ copia.* Fundamentum eius eſt, quia tunc baptizare hominem, eſſet illum occidere: interficere autem innocentem eſt intrinſecè malum: non ergò eſt faciendum propter quodcunque bonum: ſicut ſuprà dicebamns, non eſſe proijciendum paruulum in puteum, vt baptizetur, neque interficiendam matrem; vt infans baptizetur. Quæ doctrina in adultis facilè credi poteſt ferè ſine diſtinctione vlla: nam illis exterior baptiſmus non eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem: poſſunt enim per baptiſmum in voto ſaluari. & ideò faciliùs excuſari poſſe videntur: in paruulis autem videtur eſſe maior difficultas: quia ſi non baptizentur, nullum eis ſupereſt ſalutis remedium; & ideò, quamuis reſpectu illorum locum non habeat obligatio & excuſatio pręcepti, quia non ſunt capaces eius; illi tamen, qui eorum curam gerunt, non videntur in illo caſu excuſari. Et augetur difficultas, quia, vel infans eſt in eo ſtatu, in quo eſt moralis ſpes vitæ eius, quæ tamen minuenda, vel prorſus auferenda timetur per baptiſmum: vel nulla iam eſt ſpes vitæ, etiamſi non baptizetur. In priori caſu certum eſt, durante eo ſtatu, non eſſe baptizandum infantem; quia pro tunc baptiſmum non dare, non eſt ſimpliciter negare, ſed differre tantum, cùm adhuc ſperetur vita, & conſequenter melior baptiſmi opportunitas: in poſteriori autem caſu negare baptiſmum, eſſet prorſus omittere, & infantem perpetuò damnare: dare autem tunc baptiſmum, non videtur eſſe, infantem occidere; tū quia ille iam ſupponitur eſſe ſine ſpe vitæ: tum etiam, quia per ſolam ablutionē, etiam ſi fingatur aliquātulùm acceleranda mors, tamen in eo caſu illud moraliter, quaſi nihil reputatur, præſertim ſi cum æterna vita conferatur. Atque hoc argumētum in adultis fieri etiam poteſt, quamuis in eius minùs aliquantulum vrgeat, propter minorem eorū neceſſitatem: & quia propter maius corporis robur rarior poteſt in eis huiuſmodi neceſſitas accidere.

Soto.

Quæ ratio adhibenda eſt in puero baptizando, cum periculoſe ægrotat.

Primùm igitur omnium, in huiuſmodi euentibus obſeruandum eſt, vt omnis diligentia adhibeatur ad cauendum omne corporis damnum & ſalutis detrimentum; videlicet; vt baptiſmus aſperſione fiat, & in quantitate modica, quæ ad baptiſmum ſufficiat, & in ea parte corporis, in qua minùs nocere poſſit; & ſi oportuerit, vt aqua etiam modico calore temperetur, & ſtatim poſt aſperſionem abſtergatur, quæ omnia, ſi obſeruētur, vt ſeruari facilè poſſunt, moraliter loquendo vix poteſt cogitari, aut fingi, quod ex huiuſmodi baptiſmo augeatur mortis periculum, vel vitæ deſperatio, quantumuis infans ſit debilis, & in vltimis conſtitutus. Ratio autem huius obligationis eſt, quia tenemur non inferre damnum proximo, nec cooperari morti eius. Vnde infert Pallud. d.3.q.3. circa finem, eum, qui incautè baptizat hominem in tali periculo cōſtitutum, vtendo illa materia, quæ mortem eius acceleret, manere irregularem. Soto verò ſuprà dicit, ſe neſcire, ex quo canone Eccleſiæ hoc colligatur, & ſubdit. *Quamuis graui ſacrilegio & homicidio delinqueret.* Sed mirum eſt, quod peccatū homicidij agnoſcat, & ſpecialem Canonem requirat, in quo illa irregularitas expreſſa ſit, cum in vniuerſum ſit cum culpa homicidij coniuncta; præſertim, cùm paulò inferiùs ipſe doceat, eum, qui baptizat puerum, ita vt mors inde illi immineat, homicidam eſſe & irregularem: nam de hoc etiā nullum Canonem ipſe citat, ſed ex peccato homicidij colligit meritò irregularitatem. Addendum verò eſt, dummodò non tantum periculum mortis puero creetur, ſed etiam re ipſa mors conſequatur, vt in ſimili notauit Scotus in 4.d.3.q.3. quia irregularitas non eſt impoſita propter peccatum homicidii internum vel externum inchoatum, ſi re ipſa perfectum non ſit homicidum.

Paludanus.

Soto.

Scotus.

Secundò hinc colligo, moraliter loquendo, accidere non poſſe, vt propter hoc mortis periculum omittendus ſit baptiſmus. Quod rectè ſuadet ratio ſuprà

Propter mortis periculū moraliter non eſt omittendus baptiſmus.

A ſuprà facta, addendo, detrimentum ſalutis, quod ex Baptiſmo prudenter applicato oriri poteſt, nullius ferè eſſe momenti, vel conſiderationis. Non tamen nego, quin in eo caſu poſſit Baptiſmus differri, quãdiu eſt ſpes vitæ, & nullum eſt morale periculum ſubitaneæ mortis, quia tunc ſpiritualis neceſſitas nõ vrget; & conſequenter, nec diuinum aut eccleſiaſticum præceptum; & ideo quælibet cauſa, etiam leuis, ſufficit, vt ſine peccato differatur: at verò, quando iã eſt morale periculum mortis æternæ, pro nihilo habendum eſt illud detrimentum corporis, quod ex Baptiſmo accidere poteſt; quia reuera nec mors inde cauſatur, nec mortis acceleratio notabilis, aut
B conſideratione digna. Quod non ſolum in infantibus, ſed etiã in adultis verũ eſſe cenſeo: quia, licet minor videatur eorũ neceſſitas, eſt tamen non parua, & interdũ poteſt eſſe æqualis; & ſaltem vtilitas ſemper eſt magna, quæ prætermittenda non eſt propter paruum detrimenti periculum. Hæc autem omnia per ſe, ac moraliter, & regulariter intelligenda ſunt, nam ſi fingantur extraordinarij caſus, in quibus oporteat, aut immittere puerum in puteum ad baptizandum illum, aut eum intingere aqua venenata, quæ ſtatim illum interficiat, aut alij ſimiles, in eis nõ eſt vtendum tali genere Baptiſmi; quia ſunt actiones planè interfectiuæ hominum, & ideo in illis vera eſt regula à Soto aſſignata. Hæc tamen, quæ ſunt

Soto.

C valde per accidens, non veniunt in moralem conſiderationem.

Quando quis teneatur ſuſcipere, vel conferre Baptiſmum cũ periculo mortis violentæ.

De alio periculo mortis violentæ, & extrinſecus illatæ, quale eſſet, ſi tyrannus minaretur mortem ei, qui vel Baptiſmum ſuſciperet, vel infantem baptizaret, multa dici poſſent, quæ partim ad materiã de fide, partim ad materiam de charitate ſpectant: & ideò breuiter illa expediam. Diſtinguendum ergo eſt primum de paruulis, & de adultis; deinde de ſtatu & neceſſitate; ſcilicet an ſit baptizandus in periculo mortis, necne; ac denique, an vis inferatur in odium fidei, vel religionis Chriſtianæ, vel ſolum in odium perſonæ. Primò igitur, ſi baptizandus ſit infans, & inſtet probabile mortis periculum, non eſt
D prætermittendus Baptiſmus propter timorem violentæ mortis. Contrarium huius ſentit Soto ſuprà, probatur tamen; quia, vel mors violẽta timetur infanti baptizato, & hoc nullius eſt momenti in prædicto caſu, quia iam ponitur conſtitutus in eo ſtatu, in quo abſque violenta morte imminet ei probabile periculũ mortis (ita enim eſt caſus ſupponendus, & intelligendus) & quamuis hoc periculum corporalis mortis ex Baptiſmo augeatur, hoc tamen meritò permittendum eſt propter vitandum inſtans periculum mortis æternæ. Dico autem, tunc permitti illud externum & violentum periculum, quia baptizans tunc paruulum, reuera nõ eſt cauſa eius, ſed tyrannus ex praua voluntate inde ſumit occaſionẽ inferendi vim, quam occaſionem alter, qui bapti-
E zat, non dat, ſed permittit propter maius bonum, ratione cuius non tenetur materiam eius auferre: Aut hoc periculum imminet ipſi baptizanti, quod magis morale eſt; & tunc etiam (vt opinor) non excuſatur ab obligatione baptizandi; vel propter defenſionem fidei, & honorem religionis Chriſtianæ. Nam vix poteſt fidelis prætermittere huiuſmodi collationem Baptiſmi propter huiuſmodi timorem ſine magno ſcandalo, & infamia religionis: vel generalius propter ordinem charitatis. Tenetur enim vnuſquiſq; plus diligere vitam ſpirituale proximi, quam propriam corporalem: in eo autem caſu æterna vita proximi periclitatur. Sed de hoc latius alibi. Quia nunc nõ agimus de obligatione fidei vel charitatis, ſed præcepti Baptiſmi: quod in eo caſu non habet propriè locum reſpectu infantium. Secundò igitur, ſi baptizandus ſit adultus, & in mortis articulo per ſe conſtitutus, etiam ſine extrinſeca vi, tenetur non omittere Baptiſmum, etiamſi tyrannus minetur mortem ſtatim inferendam, ſeu accelerandam. Probatur, quia hoc præceptum eſt iuris diuini, & de re grauiſſima, & maximè neceſſaria ad ſalutem: non ergo eſt prætermittendum abſque grauiſſima & euidenti cauſa. Tunc autem nulla eſt ſufficiens; quia licet tyrannus minetur mortem, tamen cum iam ſupponatur homo in probabili periculo mortis, illud augmentum vel certitudo, ſeu acceleratio mortis non eſt tanti momenti, vt propter eam ſit res tam neceſſaria omittenda; præſertim, quia, licet adultus poſſit per contritionem ſaluari, ea tamen res eſt valde difficilis & incerta. At verò, ſi ſecluſa extrinſeca vi, homo non eſt in mortis periculo, & alioqui nec debilitatur fides, nec creatur infamia religioni Chriſtianæ, poteſt ſine peccato differri Baptiſmus, donec vel maior inſtet neceſſitas, vel melior ſeſe offerat Baptiſmi importunitas; quia iam illa non eſt abſoluta omiſſio, ſed ſola dilatio, ad quam ſatis rationabilis cauſa tunc occurrit. Secus verò erit, ſi cauſa fidei & religionis aliud requirit, vt ſi iuxta circumſtantias occurrentes cenſeatur eſſe obligatio confitendi fidem ſuſcipiendo Baptiſmum, etiam ſi neceſſe ſit ob eam cauſam ſuſtinere martyrium.

Alia, quæ hic deſiderari poſſent de obligationib. pertinentibus ad modum ſuſcipiendi Baptiſmum, ſuprà tractata ſunt, cum de diſpoſitione ad Baptiſmum neceſſaria ageremus; & in materia de ſacramentis in genere nonnulla dicta ſunt. De obligatione autem ſuſcipiendi Baptiſmum ab hoc, vel illo miniſtro, præter ea, quæ de ſacramentis in genere dicta ſunt, quod addendum occurrerit, in ſequent. ſectionibus dicetur.

SECTIO IIII.

Quis poſſit licitè, vel teneatur ſacramentum Baptiſmi miniſtrare.

Poſtquam dictum eſt de præceptis, & obligationibus, ad baptizandos pertinentibus, dicendum ſequitur de iis, quæ ad miniſtros ſpectant: inter quæ primum locum habent præcepta, quæ abſolutè cadunt in actum baptizandi: poſteà verò alia, quæ ad modum pertinent. Primum igitur caput duas quæſtiones complectitur: vna eſt, an aliquibus datum ſit præceptum baptizandi, & quas perſonas, & quando obliget hoc præceptum. Sed non eſt, quod circa huiuſmodi queſtionem immoremur. Nam, quod huiuſmodi præceptum ſit à Chriſto Domino datum, & paſtoribus Eccleſiæ impoſitum, ſatis expreſſum eſt, Matth. vlt. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*; & comprehenditur ſub illis verbis dictis Petro, Ioann. 20. *Paſce oues meas*, ſcilicet, verbo, & ſacramentorum adminiſtratione, quam ſucceſſores Petri curare debẽt, & prouidere per ſe, vel per miniſtros, & coadiutores ſuos, cum quibus poteſtatem, & iuriſdictionem ſuã communicant. Itaq; obligat ob pręceptum animarum paſtores, per ſe loquendo, & ex officio: ex charitate verò etiam alij obligari poſſunt ad hoc beneficium conferẽdum in neceſſitatis articulo. De qua re videnda ſunt, & ad præſentem materiam applicãda, quę de ſacramentis in genere ſuprà diximus: nihil enim aliud hic addendum occurrit.

Parochi ex præcepto tenentur baptizare.

Matth. vlt.

Ioann. 20.

Altera quæſtio eſt, quis habeat ius baptizandi, ſeu quis poſſit licitè hoc miniſterium exercere. In qua

loqui poſſumus, vel ſimpliciter de Baptiſmo etiam priuatim collato, vel ſpecialiter de Baptiſmo ſolemni ritu cum omnibus Eccleſiaſticis ceræmoniis perfecto. Dico ergo primò, ſolos paſtores animarum habere ius baptizandi; atque adeò illis ſolis per ſe licere hoc miniſterium exercere, vel aliis ex commiſſione eorum: dico autem, per ſe; vt excludam caſum neceſſitatis, de quo poſteà. Concluſio eſt certa ex dictis ſuprà de ſacramentis in genere: nã eadem eſt ratio de hoc ſacramento & de cæteris: quia alieni muneris vſurpatio, peccatum eſt; ſed paſcere animas eſt proprium munus paſtorum, quod, vt dixi, maximè fit verbo & ſacramentis: ergo vſurpare hoc munus ſine neceſſitate, eſt ius alienum inuadere; quod illicitum eſt: Quæ ratio ſumpta eſt ex Auguſtino, libro ſecundo, contra Epiſt. Parmen. cap. 13. vbi ſpecialiter loquitur de hoc ſacramento. Videtur tamen ibi docere, omnibus Sacerdotibus in ſua ordinatione datum eſſe ius baptizandi: ſed intelligendum eſt, non quoad poteſtatẽ iuriſdictionis, nec ſimpliciter, ſed quoad poteſtatem ordinis, & comparatione facta, ad laicos, vt ſtatim explicabimus: laici enim, per ſe loquendo, & ſecluſa neceſſitate, nunquam poſſunt habere hoc ius; ſed eſt proprium Sacerdotum, & hoc modo dicitur illis dari, quaſi in radice in ordinatione ſua: atque ita hæc doctrina eſt communis Theologorum, cũ D. Thom. ſuprà q. 67. artic. 2. & 3. & aliis in 4. d. 5. Soto. d. 4. artic. 3. vbi alios refert. Sed dices, homo antequam Baptiſmum ſuſcipiat, non eſt de iuriſdictione Eccleſię, vt ſuprà dicebamus: ergo nullum habet paſtorem: ergo à quolibet, ſaltem Sacerdote, poteſt baptizari; quia reſpectu illius non eſt maior ratio de vno, quam de alio. Et confirmatur, nam ipſe baptizandus poteſt licitè petere Baptiſmum à quocunque Sacerdote voluerit: ergo etiam Sacerdos poteſt licitè dare: quia ſi vni non liceret dare, neque alteri liceret petere. Reſpondetur inprimis, in infantibus filiis Chriſtianorum non procedere argumentum factum; quia mediis parentib. habent proprios deſignatos paſtores. Ad eos enim pertinet ius baptizãdi infantes, qui ſunt proprii paſtores ſuorum parentum: quapropter in his nõ ſolum ex parte baptizantis erit peccatum, alienum ius vſurpare, ſed etiam ex parte eorum, qui infantem ad Baptiſmum offerunt, ſeu eius curam gerunt, erit peccatũ tã ab altero, quam à proprio paſtore, vel de eius licentia Baptiſmum poſtulare, vel accipere: quia etiam illud eſſet contra ius proprij paſtoris; præterquam quod etiam eſſet cooperatio vel inductio ad malum. At verò de aliis infidelibus qui de nouo ad fidem veniunt, videtur eſſe maior difficultas propter rationem factam; & ideo exiſtimare quis poteſt ſufficere voluntatem hominis infidelis offerentis ſe vel filium ſuum infantem ad Baptiſmũ, vt à quolibet, ſaltẽ Sacerdote baptizari licitè poſſit: re tamen vera non ita eſt. Nã ſi infidelis baptizandus ſit intra terminos Eccleſiæ Catholicæ, in qua ſunt Epiſcopatus, vel parochiæ diſtributæ, tunc ad Epiſcopum, vel parochum illius loci ſpectabit, huiuſmodi hominem ad Baptiſmum admittere, quia ipſi habẽt ius proprium diſpenſandi ſacramenta in illis locis, & quia ita neceſſarium eſt, vt res ordinatè fiant, & ſine confuſione. Si verò aliqui denuo ſint baptizandi in locis infidelium, vbi ad fidem conuertuntur, per ſe loquendo, & ſecluſa neceſſitate, oportet, vt qui eos ad Baptiſmum admittit, miſſus ſit à paſtoribus Eccleſiæ, & habeat hoc ius admittendi ad Eccleſiam commiſſum à ſupremo paſtore illius, Chriſti Vicario proximè, vel mediatè: quia, ſicut excludere, ita & admittere ad Eccleſiam, pertinet ad caput, & gubernatorem eius, ſic ergo reſpectu cuiuſcunq; eſt neceſſarium ius baptizandi, vt licitè fiat. Vnde fit, etiam infidelem, qui conuertitur ſolũ poſſe licitè Baptiſmum petere ab eo, qui habet ius dandi propter rationem ſuprà factam: hæc autem obligatio non oritur ex ſpeciali pręcepto eccleſiaſtico infideli impoſito: hoc enim nullũ eſſe poteſt, vt ſuprà dixi, ſed oritur ex ipſa natura rei, quia vnuſquiſque tenetur, vnamquamque actionem poſtulare ab eo, qui licitè præſtare poteſt.

Paſtoribus animarũ ſolum per ſe licet baptizare.

Auguſt.

D. Thom. Soto. Obiectio.

Solutio.

Quis licite poſſit baptizare infideles locis ipſorũ.

Sed quæres, an illicitè miniſtrans Baptiſmum, inuertendo hunc ordinem, & vſurpando alienum ius, aliquam cenſuram ſeu eccleſiaſticam pœnam propterea incurrat. Reſpondetur, præciſè ex hoc capite nullã incurrere, quia nulla eſt in iure impoſita; imò neque de hac re inuenietur eccleſiaſtica lex poſitiua, generaliter hoc prohibens, quamuis nonnulla ſpecialia decreta reperiantur: in c. enim, Placuit 2. 16. q. 1. prohibentur monachi Baptiſmũ dare, tamen illa lex non comprehendit omnes Sacerdotes ſimplices ſæculares: ſolum ergo ipſo iure naturæ eſt hoc illis prohibitum, quia per ſe malum eſt, ius alienum vſurpare. Imò, neque illa ſpeciali prohibitione eccleſiaſtica monachis facta, adhibita eſt aliqua ſpecialis pœna vel cenſura; ſed ſolum videtur, eis ſpecialiter expreſſa illa prohibitio propter aliquem exceſſum vel ſpecialem neceſſitatem tunc occurrentem.

Nullam cenſuram incurrit, qui vſurpat iuriſdictionem in conferendo hoc ſacramẽto.

Dices, in Clementina prima de priuilegiis imponi excõmunicationis cenſurã religioſis miniſtrantib. ſacramenta ſine licentia paſtorũ. Reſpondet, nõ eſſe ibi ſermonẽ generaliter de ſacramentis, ſed ſolũ de Extrema vnctione, Euchariſtia, & ſolẽnitate matrimonij, & quibuſdam aliis caſib. ibi expreſſis; extra quos non eſt illa excommunicatio extendenda: tũ quia pœnæ & odia potius coarctanda ſunt; tum etiã, quia argumentum à ſimili in pœnarum impoſitione nullius momẽti eſt: cũ ergo ibi nulla fiat mentio de Baptiſmo, non eſt ad illum extendenda illa cenſura. Maximè, quia cum ſit ſacramentũ neceſſitatis, potuit in eo eſſe ſpecialis ratio, vt non tanto rigore prohiberetur: ſicut neq; de ſacramento pœnitentiæ quicquam ibi dictum eſt; fortè quia ſpecialem iuriſdictionem requirit. Dixi autem, præciſè ex hoc capitę vſurpatæ iuriſdictionis, non incurri aliquam eccleſiaſticam pœnam, quia aliunde, ſcilicet ex adminiſtratione ſacramenti abſque ordine neceſſario ad talem adminiſtrandi modum, aliud dicendum erit, vt ſtatim annotabo.

Dico ſecundò. In caſu neceſſitatis poteſt licitè Baptiſmum dare, etiam is, qui non eſt paſtor animarum, ſiue ſit ſacerdos, ſiue laicus, dummodo ſeruetur debitus ordo, ſeu ratio veræ neceſſitatis habeatur. Prior pars concluſionis eſt certa, ſatiſque conſtat ex dictis ſuprà quæſt. 67. vbi oſtendimus, in caſu neceſſitatis quemlibet poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti; ſuperfluè enim eſſet hæc poteſtas data, niſi vſus eius aliquando poſſet eſſe licitus: ꝙ ſi aliquando licet, maximè in caſu neceſſitatis. Poſterior autem pars poſita eſt, ad explicandum hunc caſum neceſſitatis: poteſt enim, qui baptizandus eſt, eſſe in neceſſitate Baptiſmi, nimirum quia eſt in periculo vitæ; & nihilominus quod poſſit illum recipere à proprio Sacerdote ſeu Paſtore, qui vel præſens adeſt, vel facile põt ad illud munus vocari; & tũc non eſt ſufficiens neceſſitas, vt alius poſſit ſeſe ingerere ad Baptiſmum dandum; quia reuera miniſteriũ illius non eſt neceſſarium: oportet ergo, vt vtrumq; concurrat, ſcilicet, & extrema neceſſitas ex parte bapti-

Quis poſſit eſſe miniſter baptiſmi in caſu neceſſitatis.

baptizandi, & neceſſitas etiam ex parte eius, qui miniſtraturus eſt ſacramentum, ſcilicet, vt non ſit alius qui poſſit illud conferre, & ad quem aliquo titulo magis ſpectet miniſterium tale. Et hoc ſenſu dixi ſeruandum eſſe debitum ordinem: nam ſi adſit Sacerdos, non erit conueniens miniſter Diaconus; nec in præſentia Diaconi, inferior clericus; nec in præſentia clerici, laicus; neque in præſentia viri, fœmina, ſi cætera ſint paria. Ratio omnium eſt, quia hæc licentia ſolum conceditur ob veram neceſſitatem: vera autem neceſſitas non conſurgit, niſi ex vtroque capite ſuprà poſito, ſcilicet ex penuria miniſtri, & periculo hominis baptizãdi: ergo vbi hæc duo non concurrunt, non eſt vera neceſſitas: ergo nec facultas licitè baptizandi.

Sed quæres primò, an inuerſio huius ordinis ſit graue peccatum: videtur enim non eſſe; quia, cum Baptiſmus tunc priuatim detur, non oportet accidentalem ſolemnitatem adiungere; ſed quod miniſter ſit Sacerdos, vel laicus ſolum ſpectat ad quandam ſolemnitatem accidentalem: ergo hoc omittere, vel immutare, vel nullũ peccatum eſt, vel certe non graue. Confirmatur, quia non videtur grauis irreuerentia ſacramenti: neque etiam alicui in hoc fit grauis iniuria. Reſpondetur, hic poſſe fieri multiplicem comparationem, quia non oẽs poſſunt vna & eadem regula definiri. Primò ergo, ſi comparem Sacerdotem ſimplicem ad proprium, ſeu paſtorem eius, qui baptizandus eſt, cenſeo eſſe graue peccatũ, illo inuito vſurpare munus illius, propter rationes factas in 1. concluſ. Nam extrema neceſſitas ſubditi baptizandi non tollit alteri proprium ius; nec dat licentiã inuertendi debitum ordinem iuſticiæ. Quod euidentius eſt neceſſarium, quando baptizandus eſt adultus, quem oportet conuenienter eſſe diſpoſitũ ad Baptiſmum, etiam ſi in neceſſitate conſtitutus ſit: eius aũt voluntatem examinare, & probare pertinet ad paſtorem: per ſe etiã loquendo idem eſt de Baptiſmo infantiũ. Nam ſi parochus adſit, & velit illũ baptizare, nullus Sacerdos poteſt, illo inuito, vſurpare hoc miniſterium: hoc aũt non tam eſt propter reuerentiã, vel ſolemnitatem ſacramenti, quam propter ſeruandum vnicuiq; ius ſuũ; & ideò, ſi proprius Sacerdos velit credere iuri ſuo, licitè poterit Sacerdos ſimplex id præſtare: quia iam nulli facit iniuriam. & quia alius poteſt hoc miniſterium alteri committere, & poteſtatem ſuã delegare. Et hac fortaſſe de cauſa, infantes filij Chriſtianorum, quando in periculo mortis exiſtunt, facile à quolibet ſimplici Sacerdote baptizantur, neq; eſt tãta ſolicitudo vocandi parochum; quia ex vſu videtur haberi quædam interpretatiua volũtas & cõſenſus illius, eo quod in eo caſu ſufficienter exercetur hoc miniſteriũ à quolibet Sacerdote, cũ priuatim ſit dandũ ſacramentum, & ſine ſolemnitate publica, & alioqui miniſteriũ ſit facile, & nullum requirat examen vel iudicium, vel diſpoſitionem baptizandi, ſed ſolius neceſſitatis.

Peccat grauiter ſimplex Sacerdos baptizans, inuito proprio parocho.

Secundò grauiter peccaret laicus, qui baptizaret in præſentia Sacerdotis. Imo exiſtimo in huiuſmodi neceſſitate, quamuis non adſit Sacerdos, ſi tamen facile vocari poteſt ſine vllo morali periculo, ita omnino faciendum eſſe. Ita ſumi poteſt ex Auguſt. D. Thoma, & aliis Theologis nuper citatis; & vſus Eccleſiæ id confirmat, nam reuera ita ſeruatur. Ratio verò eſt, quia per ſe, & ex directa intentione inſtituentis, ſolus Sacerdos eſt miniſter huius ſacramenti. Quod ſi laico interdum conceditur, ſolum eſt omnino ex accidenti propter neceſſitatem: ergo ſine hac vſurpare hoc miniſterium grauis inordinatio eſt. Vnde non eſt eadem ratio de hac conditione

Peccat grauiter laicus baptizãs in præſentia Sacerdotis.

August. D. Thom.

A miniſtri, & de aliis conditionibus accidentalibus ab Eccleſia inſtitutis: hæc enim magis neceſſaria eſt, & ex ipſa inſtitutione manat, & magis ſpectat ad reuerentiam ſacramenti: nam cum ſit ſacrũ miniſterium, per ſe requirit miniſtrum conſecratũ. Accedit, quod ſi hoc miniſterium fiat à laico, facilius poteſt interuenire periculum alicuius erroris, vel iterationis Baptiſmi.

Sed quæres, an ſaltem ex licentia Sacerdotis poſſit laicus in eius præſentia baptizare: videtur enim poſſe, quia tunc Sacerdos cedit iuri ſuo. Reſpondetur, ſi Sacerdos omnino nolit Baptiſmum dare, poſſe laicum, illum præbere; quia iam eſt caſus neceſſitatis: B quid enim refert, quod adſit Sacerdos, ſi nõ vult neceſſitati proximi ſubuenire? Ergo ita poteſt tunc laicus illum dare, ac ſi Sacerdos non eſſet ibi: peccabit tamen tunc Sacerdos miniſteriũ ſuum negando contra reuerentiam ſacramenti, & contra debitum ſui muneris, & officij. At verò, ſi Sacerdos nõ omnino neget miniſteriũ ſuũ, ſed tantũ cedat iuri ſuo, cõcedẽs alteri facultatem dandi, vel ex indiſcreta quadam vrbanitate, vel alia ſimili cauſa, tunc non poteſt laicus; imò nec quilibet alius, non Sacerdos, etiamſi Diaconus ſit, vſurpare tale munus ſine graui cauſa, quæ neceſſitati æquiualeat: quia ſolus ſacerdos eſt per ſe inſtitutus miniſter ſacramenti; & non poteſt ipſe ſua authoritate hoc miniſterium alteri dare, & in- C uertere inſtitutionem per ſe intentam à Chriſto, contra reuerentiã ſacramento debitam, quæ in hoc negocio magis eſt penſanda, quam ius ipſius Sacerdotis. Dicunt autem quidam, non peccare tunc moraliter laicũ baptizando, non ſolum, ſi Sacerdos det licentiam, ſed etiam eo ipſo, quod non prohibeat, citariq; ſolent pro hac ſententia Soto in 4. d. 4. ar. 3. & Nauar. in ſum. c. 22. nu. 7. Sed, neq; hoc probabile eſt; quia, cum hoc peccatum non cõſiſtat in iniuria Sacerdotis, ſed ſacramenti, parùm illi diminuit, quod fiat contradicente, vel annuente Sacerdote; neque dicti authores id docent, ſed potius contrarium: nã generaliter & ſine limitatione affirmant, hoc eſſe peccatum mortale; cum Richardo, Palud. & aliis. D d. 5. Hæc autem omnia per ſe intelligenda ſunt, ſecluſa ignorantia: nam hæc facile in hoc negocio interuenire poteſt tam facti, quàm iuris: facti quidem; quia ſæpè poteſt facile & ſine culpa timeri periculũ, vbi non eſt, & accelerari Baptiſmus non expectato cõueniente miniſtro, ſine vera neceſſitate, bona tamen fide exiſtimata, ex zelo charitatis: iuris autem, quia licet hoc ius diuinum ſit, non eſt tamen tam clarum, quin facile poſſit à communi plebe inuincibiliter ignorari.

Quid ſi Sacerdos det facultatem, vel nolit baptizare.

Soto. Nauar.

Vnde tertiò addendum eſt, inter omnes alios miniſtros inferiores, Sacerdote, ẽt eſſe ſeruandũ ordinem, ita vt quilibet ordinatus præferatur laico, & inter ordinatos, qui eſt in ſuperiori ordine conſti- E tutus; & inter laicos vir, fœminæ. Ita docent omnes, quia hoc ſpectat ad quandam decentiam & reuerentiam ſacramenti. Non exiſtimatur autem hæc res grauis, quæ ad peccatum mortale ſufficiat: quia nullus horum eſt per ſe miniſter huius ſacramenti; neque abſolutum habet ius illud dandi; & ideo abſolutè non fit illi iniuria; neque etiam irreuerentia ſacramenti eſt grauis, quia neque illud miniſtratur ſolemniter, neque conditio miniſtri, quæ prætermittitur, eſt admodum neceſſaria. Dices, quamuis hoc reſpectu aliorum ſatis certum videatur, tamen reſpectu Diaconi videtur dubium, quia aliquo modo ei competit hoc miniſterium ex vi ordinationis ſuæ. Reſpondetur, quamuis hoc ita ſit, nihilominus veriſimilius videri, etiam reſpectu Diaconi non eſſe pec-

Non peccant grauiter miniſtri inferiores ſacerdote peruertendo hunc ordinẽ inter ſe.

peccatum mortale, illi præferre alium inferiorem, & laicum, vt bene docuit Soto d. 4. art. 2. quia Diaconus in rigore loquendo, non eſt miniſter ex officio, vt ſupra dictum eſt: quare cum nulla ratio ſufficienter cogat, non eſt huiuſmodi factum culpæ mortalis damnandum.

Iuſtus peccatori eſt præferendus in dando Baptiſmo.

Quartò ſimiliter dicendum eſt cæteris paribus, præferendum eſſe in hoc miniſterio iuſtū peccatori, patet, quia hoc ſpectat ad reuerentiam ſacramenti. Dico autem, cæteris parib. quia ſimpliciter Sacerdos eſt præferendus non Sacerdoti, etiam ſi peccator exiſtimetur; quia, vt ſæpè dictum eſt per ſe & ex officio eſt miniſter, & ideo non eſt priuandus iure ſuo neque immutandus ordo inſtitutionis propter ea, quæ ſunt per accidens. Quapropter, etiam inter inferiores, videtur magis rationi conſentaneum, vt ſeruetur ordo conſecrationis perſonæ, quamquam, ſi illæ inuertatur intuitu maioris ſanctitatis, vel vt detur ſacramentum ab homine iuſto & nō à peccatore, exiſtimari certè poteſt ſufficiens cauſa ad excuſandum, etiam à culpa veniali ſuprà dicta. Aduertendum eſt autem, hic ſermonem eſſe de Baptiſmo in neceſſitate collato, abſq; ſolemnitate: quo modo non eſt peccatum mortale illum in peccato mortali miniſtrare, vt ſuprà dictum eſt, & ideo non videtur etiā peccatū mortale, præferre in huiuſmodi miniſterio peccatorem iuſto, etiam cęteris paribus; quia, neque miniſter, tūc inducitur ad mortaliter peccādum. neque etiam ſacramento fit grauis irreuerentia, cū ipſemet miniſter in ea re grauiter nō peccet: ſecus verò eſſet in Baptiſmo ſolemni propter rōnem contrariā: nam ſic miniſtrare Baptiſmum in peccato mortali, peccatū mortale eſt; & ideo pręferre in eo miniſterio peccatorē iuſto, ſi vterq; haberet ęquale ius, ſeu eandem facultatem, non careret culpa graui; quia eſſet ad malum inducere, & ad grauem irreuerentiam ſacramenti. At verò, ſi non ſit æqualitas, vt v.g. quia vnus eſt Sacerdos, alter Diaconus. vel quia vnus eſt Sacerdos proprius, alius ſimplex tantū, tunc ab eo eſt petendus Baptiſmus ſolemnis, ad quem ex officio ſpectat dare, nam quod ab illo petitur. iuſtum eſt, & iure petitur; quandoquidem ille ſolus habet ius dandi, quod autem ille iniquè ſit daturus, eſt per accidens ex mala voluntate eius, quæ alteri non imputatur.

Vtrum liceat admittere infidelē ad dandū bap. prætermiſſo fideli in neceſſitate.

Sed obiicies contra priorem partem: nam ſequitur ex dictis, nō eſſe graue peccatum in articulo neceſſitatis admittere ad baptizandum hominem infidelem prætermiſſo fideli, aut hæreticum prætermiſſo catholico: cōſequens autem & per ſe videtur abſurdum; quia eſt valde indecens ad ſacramentū Eccleſiæ miniſtrandum ſine cauſa admittere infidelem hominem extra Eccleſiam exiſtentem. & præterea videtur eſſe contra S. Tho ſupra q. 67. ar. 5. vbi ait, eſſe graue peccatum ſine neceſſitate accipere baptiſmū ab homine non baptizato: nec dici poteſt D. Th. loqui, quādo baptizādus in nulla eſt neceſſitate, nam tūc etiā à laico baptizato ſuſcipere Baptiſmum eſſet peccatū: aliud aūt ſpecialius docet D. Th. de nō baptizato, ſcilic. quod ab illo Baptiſmum accipere, quādo recipi pōt ab homine baptizato, grauis inordinatio ſit. Reſpōdet, conſiderādo precisè hanc cōparationē vnius ad alterū, ſolū ob dignitatē perſonæ nō apparere, etiā in hoc grauē inordinationem, quia in rigore neuter eſt miniſter ex officio & alioqui ſacramentū priuatim miniſtratur: nihilominus tamen, moraliter rē cōſiderando, vix poteſt fieri ſine graui culpa, vel propter ſcandalū, & prauā ſuſpicionem ſui, quā merito daret, qui infidelem in ſacro miniſterio fideli præferret; vel propter ſacrilegā cō-

A municationē cū homine hæretico & ab Eccleſia præciſo; vel propter aliquod morale periculū erroris, aut deceptionis, aut prauæ intentionis: & iuxta hæc poſſet exponi D. Th. quis ibi reuera loquatur in eo caſu, in quo non eſt neceſſitas, etiā ex parte baptizādi: nec neceſſe eſt, vt aliquid ſingulare doceat de homine non baptizato: ſed docet id, quod in illo eſt verum, quia de illo ſermonē inſtituerat, quāuis illud ipſum verum poſſit etiam eſſe in aliis, ſeruata proportione.

Vltimò dicendū eſt, Quando ob neceſſitatē conceditur facultas baptizandi ei, qui non eſt miniſter ex officio, ſolum poteſt licitè Baptiſmum priuatim & ſine ſolemnitate dare. Vnde grauiter peccabit, ſi
B ſolemniter illum miniſtret. Dixi, *qui non ſit miniſter ex officio*, & non ſolum, *qui non eſt paſtor*: vt excluderem etiam ſimplicem Sacerdotem nam hic, ſi ob neceſſitatem baptizet propria authoritate in abſentia parochi, nihil peccabit miniſtrando ſolemniter: quia ex vi ſuæ ordinationis eſt ſatis idoneus ad hoc miniſteriū; & neceſſitas dat illi facultatem baptizandi. Cur ergo peccabit ſolemniter baptizando? De Diacono autem non eſt idem niſi ſpeciali diſpenſatione hoc illi conceſſum ſit, iuxta ſupra dicta q. 67. Vnde conſtat de cęteris omnib. inferioribus, nunquam eis licere ſolemniter baptizare, etiā in neceſſitate, quia non ſunt ad hoc idonei miniſtri.

C Sed quæres, an laicus baptizans ſine neceſſitate fiat irregularis, etiam ſi abſque ſolemnitate baptizet: & ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in ca. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante, abſolutè imponitur pœna irregularitatis ei, qui baptizauerit non ordinatus. Quod videtur intelligendum de quocunq; non ordinato baptizante, quando ei non licet: atque ita videntur intelligere Palud. in 4. d. 5 q. 2. Syluest. verbo, Baptiſmus 3. in prin. Ang. verbo, Baptiſmus 5. n. 1. Gabr. in 4. d. 6. q. 1. art. 2. concluſ. 2. qui tamen non expreſsè loquuntur de baptizante non ſolemniter, ſed ſimpliciter de baptizante ſine neceſſitate. Soto verò d. 4. art. 3. in hanc ſententiam ita expoſitam valde inclinat, licet non omnino audeat definire.

Paludan. Syluest. Angelus. Gabriel. Soto.

D Nihilominus dicendum eſt, propter Baptiſmū priuatim miniſtratum illicitè ab homine non ordinato non incurri irregularitatem. Itaq; textus ille intelligendus eſt de Baptiſmo ſolemni. Ita ſentit Gloſ. ibi, dum ait, intelligendum eſſe ſi quis baptizauerit, ac ſi eſſet ordinatus, & ei liceret ex officio. Inſinuat Nauar. cap. 22. num. 7. clarius c. 27. nu. 242. vbi tradit generalem doctrinam ex Anton. 3. p. tit. 28. ca. 1. hanc irregularitatem non incurri niſi exercendo actum ordinis eo modo, & cum ea ſolemnitate, cum qua à ſolis ordinatis licitè exerceri poteſt. Quam expoſitionem amplectitur etiam Syluester, verbo, Irregularitas, q. 12. & 27. cum Palud. d. 5. q. 2. & idem
E tenet Ledeſma in 4. 1. p. q. 8. art. 4. Et ratione confirmari poteſt, quia, vt ex titulo & intentione Legislatoris conſtat, ibi imponitur irragularitas ei, qui exercet actum ordinis, cum non ſit ordinatus: ſed Baptiſmus priuatim datus in rigore non eſt actus ordinis, cum poſſit validè fieri ab homine non ordinato: vnde, qui ſic dat Baptiſmum extra neceſſitatem non propriè peccat exercēdo actum ordinis, quem non habet, ſed vtendo ſine neceſſitate facultate ſibi data ſolum in caſu neceſſitatis. Vnde etiam Sacerdos ſic baptizans ſine neceſſitate peccabit: ergo propter illum actum non incurritur irregularitas.

Gloſſa. Nauar. Antoni. Syluest.

Atq; hinc fit, Sacerdotem ſimplicem, etiam ſi ſolemniter baptizet, iniuſtè vſurpando munus alterius nō manere irregularē, vt benè docuit ſuprà Syluester & omnes citati, & citandi; quia non exercet actum, ad quem non ſit ordinatus, quamuis inde,

indebitò modo illum exercеat: nam huic peccato nulla eſt in iure irregularitas annexa. Vltimò verò dico, quemlibet clericum non Sacerdotem, miniſtrando ſolemniter etiam in caſu neceſſitatis, fieri irregularem. Ita ſentiunt Soto, Nauar. & alij locis ſuprà citatis: & patet ex dict. c. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante. Vbi generaliter pœna irregularitatis imponitur ei, qui, cum non ſit ordinatus, baptizat: quod intelligendũ diximus de Baptiſmo ſolẽni, qui non conceditur ex vi ordinationis, niſi tantum Sacerdoti. Vnde pœna hæc, etiam ad Diaconum ſua authoritate ſic baptizantem, extenditur, vt ſupra dictum eſt, q. 67. & tradit Clem. lib. 3. conſtitutionum, c. 11. & ita ſignificant Palud. Soto, Nauar. & Syluest. locis ſuprà citatis: nam abſolutè id docent de clerico non presbytero: Neque etiam excipiunt caſum neceſſitatis, neq; eſt cur excipiatur: quia nulla eſt neceſſitas, quæ cogat ad Baptiſmum ſolemnem: nam ſufficienter ſubuenitur cuicunq; neceſſitati per Baptiſmum, etiam ſine ſolemnitate: non ergo excuſatur à culpa, propter quam incurritur hæc irregularitatis pœna: quia reuera tunc exercet propriũ actum ordinis, ſine ordine.

Soto. Nauarrus. Clemens. Paludan. Soto. Nauarr. Syluest.

Sed quæres, an idem dicendum ſit de laico ſolẽniter miniſtrante, ꝙ maneat irregularis. Quidam enim negant, qm̃ non inuenitur in iure hæc irregularitas laicis impoſita: nam caput ſuprà citatũ intelligendum eſt iuxta titulũ, ſub quo continetur; titulus autem ſolum eſt de clerico nõ ordinato miniſtrante: ergo deciſio illius canonis non comprehendit laicos, ſed tantum clericos: atq; ita tenet Ang. in ſum. verbo. Irregularitas. §. 38. citans Directoriũ lib. 3. tit. 8. quem ſequitur Armil. verbo. Irregularitas, nu. 65. & quidam alij Summiſtæ, qui falſo citant D. Tho. & quoſdã alios Scholaſticos, qui contrariũ expreſsè docent, vt iam dicã: videtur autem in hac ſententia eſſe Couar. in Clem. Si furioſus. §. 1. n. 1. ibi tamen non de hac irregularitate tractabat, ſed de illa, quæ impoſita eſt exercentib. actũ ordinis, in quo ſuſpenſi ſunt, quã ſine dubio laici non incurrunt: hæc verò, de qua diſputamus, eſt diuerſa. De qua probabilius videtur, incurri etiam à laico ſolemniter baptizante: quia textus in d. c. 1. non dicit, *Si quis ordinatus baptizauerit, &c.* ſed abſolutè, *Si quis baptizauerit non ordinatus*, quæ verba generalia ſunt, & omnem non ordinatum comprehendunt: non eſt ergo, cur excludatur laicus, qui etiam eſt non ordinatus. Nec refert, quod de rubrica tituli dicebatur. Primò, quia vt Antonius Aug. & alij eruditi viri adnotarunt, in antiquis codicibus, in illo titulo non legitur, *de clerico non ordinato miniſtrante*, ſed, *de non ordinato miniſtrante*, & nunc in Gregorianis codicibus adnotatur, ita legi in ſeptem manu ſcriptis. Secundò, quia decretalis illa, ſiue Hormiſdæ ſit, ſiue Honorij, antiquior eſt, quam rubrica illius tituli: non eſt ergo per rubricam tituli reſtringenda, præſertim, cum caſu quodam, & ex inaduertentia potuerit facile verbum illud excidere. Atq; hæc ſententia communis eſt inter Scholaſticos in 4. vbi Palud. d. 5. q. 2. d. 22. q. 3. a. 2. Maior d. 5. q. vnica, ad argu. contra 2. concl. D. Anto. 3. p. tit. 28. c. 1. Soto in 4. d. 4. ar. 2. & d. 25. q. 1. art. 3. Ledeſ. 1. p. 4. q. 8. art. 2. Syluest. verbo, Irregularitas, nu. 14. & 27. Maiol. lib. 4. de irregul. c. 13. nu. 4. & eodem modo interpretantur communiter prædictam decretalem ibi. Et ſignificat etiam Nauar. c. 22. nu. 7. & c. 27. nu. 242. Tandem adiungi poteſt coniectura. Quia magis eſt (vt ita dicam) alienus ab huiuſmodi ſacro miniſterio, qui omnino caret ordine, quàm qui eſt in inferiori ordine conſtitutus, & ſuperiori caret: ergo non eſt veriſimile, hunc incurrere irregularitatem propter hoc peccatum, & non illum.

Angelus. Armilla. Couar. Anton. Aug. Hormiſda. Honorius. Palud. Maior. D. Anton. Soto. Ledeſma. Syluest. Maiol. Nauar.

Scio, argumentum à ſimili, imò à minori, non eſſe efficax in his, quæ à iure poſitiuo pendent, præſertim in materia irregularitatis; ſed non in eo ſenſu vtimur hoc argumento, ſed ſuppoſita deciſione illius textus, deſeruit plurimùm illa ratio ad veram eius intelligentiam. De hac verò irregularitate aduertunt omnes authores, ſolum Pontificem poſſe in ea diſpenſare, quoad nouos ordines ſuſcipiendos; Epiſcopum verò poſſe diſpenſare in vſu ſuſceptorum: quod videtur poſſe fundari in ca. 2. de Clerico non ordinato miniſtrante, vbi Panorm. & alij, cap. 1. & 2. Maiol. lib. 3. de Irregularit. cap. 13. Nauar. cap. 27. num. 242. & alij ſuprà citati. Vltimò ex dictis in hac ſectione intelligitur, peccare baptizatum (ſub quo comprehendo eos, qui infantem ad Baptiſmum offerunt) recipiendo Baptiſmum ab eo, qui non habet ius, ſeu poteſtatem miniſtrandi illum: quia, &, quantum in ipſo eſt, inuertit debitam ſubordinationem, & hierarchicum ordinem Eccleſiæ, & quia cooperatur peccato alterius. Et ideo neceſſe eſt, vt voluntariè id faciat; nam ſi neceſſitate compulſus id efficiat, quamuis ex malitia alterius in tali neceſſitate conſtituatur, non peccabit recipiendo Baptiſmum; quia tunc non cooperatur, ſed permittit alterum in ſe operari; vt, ſi alter minetur mortem, niſi ſe permittat baptizari, vel ſi laicus vi detineat Sacerdotem, & homo aliàs Baptiſmo indigeat, & in caſibus ſimilibus, in quibus ſemper eſt adhibenda illa generalis exceptio, dummodo id non cedat in iniuriam fidei; & contemptum religionis Chriſtianæ: nam tunc potius ſubeundum eſt martyrium, quod vicem Baptiſmi ſupplebit.

Quis poſſit in hac irregularitate diſpenſare. Qui recipit baptiſmum à non habente poteſtatẽ, ius peccat.

SECTIO V.

Quibus modis peccari poſſit indignè miniſtrando Baptiſmum.

HIc titulus adeò generalis eſt, vt poſſit etiam comprehendere quæſtionem, præcedente ſectione, tractatam. Tamen ita illum proponimus, vt multa & varia, quæ breuiter expediri poſſunt, comprehendamus; & intelligendus eſt de miniſtro, qui per ſe loquendo, poteſt licitè baptizare: & ita excludimus proximè præcedentem quæſtionem: nam etiam ſuppoſita facultate & iure dandi ſacramentum, oportet ſeruare debitum & conuenientem modum, vt rectè & ſine peccato fiat.

Tria ergo, vel quatuor ſunt principalia capita, ex quib. oriri poteſt defectus ſeu culpa in adminiſtratione huius ſacramenti. Primum ac præcipuum eſt, ſubſtantia ipſius ſacramenti; erit enim graue peccatum in hoc miniſterio aliquid prætermittere, quod ſit de illius ſubſtantia, vt patet ex generali doctrina ſuprà tradita de ſacramẽtis: hoc autem accidere poteſt, vel ex parte materiæ, nõ adhibendo naturalem aquam; vel non in ſufficiente quantitate, aut ex parte formæ, non proferendo omnia verba neceſſaria; aut ex parte miniſtri, non habendo neceſſariam intentionẽ; aut ex parte perſonæ baptizãdæ; quod ſolum poteſt contingere, vel ex defectu conſenſus, & volũtatis eius, cui Baptiſmus datur, ſi adultus ſit, vel ſi Baptiſmus detur ei, qui iam baptizatus eſt, de quo genere peccati, dicemus ſectione ſequente. Atq; ad hoc caput ſpectat, vt miniſter in his præſertim, quæ ſunt de ſubſtantia, adhibeat ea, quæ ſunt certa, quoad poſſit, prætermiſſis dubiis, etiã ſi probabilia ſint, cuius rei plura exempla in ſuperioribus viſa ſunt, & ratio etiam eſt clara, quia contra omnem rectam rationem eſt exponere ſe periculo nihil faciendi,

Quibus ex capitibus oriri poſſit defectus in adminiſtrando Baptiſmo.

abſque neceſſitate vel caſu vrgente. Quæ ratio in omnibus ſacramentis eſt vrgentiſſima, in hoc autem maximè, propter eius neceſſitatem. Rurſus ex hoc principio inferunt aliqui teneri fœminas, quæ ex officio ſunt obſtetrices, ad ſcienda ea, quæ ſunt ſubſtantialia ad Baptiſmum, ſcilicet materiam, & formam, ſaltem vernacula lingua. Ita ſentit Nauar. cap. 22. num. 6. citans Palud. in 4. d. 5. q. 2. nu. 7. vbi ait, non omnes teneri ad ſciendam formā Baptiſmi, niſi quibus incumbit ex officio, vt *Curatus*, inquit, *& obſtetrix, cui ſæpè incumbit*; quæ verba tranſcripſit etiā Antoni. 3. p. c. 13. §. 4. Quæ opinio eſt pia, & conſulenda, tamen in rigore non video, quale ſit hoc præceptum: quia non eſt poſitiuum Eccleſiaſticum, vt cōſtat. Nullibi enim ſcriptum reperitur. Neq; etiam eſt naturale, quia non pertinet ad iuſtitiam; quia ex vi ſui muneris non obligatur obſtetrix ad curandā ſalutem animæ pueri, ſed ſolum ad rectè cooperandum natiuitati corporali eius: neque etiam pertinet ad charitatem: quia, licet, ſuppoſita neceſſitate pueri, teneatur quilibet illum baptizare, ſi poteſt, vt rectè prædicti authores, & omnes docent: nō tamen tenetur vnuſquiſque eſſe paratus aut inſtructus ad dandum Baptiſmū, ſi fortaſſe inueniat proximum in neceſſitate conſtitutum: ergo neq; charitas obligat obſtetricem ad huiuſmodi præparationem, ſeu diſpoſitionem, quia, licet fortaſſe ſæpius in eo munere accidat huiuſmodi neceſſitas, tamen rariſſimè euenit, vel non adeſſe aliquem alium, à quo poſſit infans baptizari, vel neceſſitatem eſſe tantam, vt non poſſit citò vocari, & expectari: ergo propter rariſſimum euentum non obligat charitas ad prædictam ſcientiam.

Obſtetrix qua obligatione teneatur.

Nauarrus. Palud.

Antoninus.

Secundum caput præcipuum eſt, debita diſpoſitio eius, qui miniſtrat, & eius cui Baptiſmus datur. Vtrumque enim cadit ſub miniſtri obligationem: quamuis ea obligatio quodammodo reciproca ſit: primò enim, qui hoc ſacramentū ritu ſolemni miniſtrat in peccato mortali, grauiter peccat. ſecus verò ſi abſque ſolemnitate id faciat in caſu neceſſitatis; vt latius dictum eſt ſuprà in materia de ſacram. in genere. Secundò, peccat mortaliter, qui ab Eccleſia interdictus per excommunicationem, vel aliam cenſuram, baptizat ſine neceſſitate vrgente; quia, & agit contra Eccleſiaſticā cenſuram, & conſequenter indignè ſacramentum tractat: Vnde vtroque titulo peccat, ſi Baptiſmū ſolemniter miniſtret. imò, ſi ſit Clericus, irregularis manebit, ex c. 1. de re iudi. cap. 1. cum aliis. de ſent excom. in 6. Si autem ſine ſolemnitat baptizet, nō manebit irregularis: quia propriè non exercet actum, ad quem ſit ſimpliciter neceſſarius aliquis ordo, vt notauit Couar. cum aliis in Clem. Si furioſus. p. 1. §. 1. num. 1. & à ſimili confirmari poteſt ex dictis præcedente ſectione; ſi tamen ſine neceſſitate id faciat, grauiter peccabit, ſaltem ratione cenſuræ, ob neceſſitatem verò excuſari poteſt, ſi non ſit alius qui miniſtret, quia Eccleſiæ prohibitio, cum ſit rationi conſentanea, non habet locum in ſimili caſu. De qua re videnda ſunt dicta ſuprà de ſacramentis in genere, & D. Thom. q. 64. art. 6. Nauar. cum aliis, quos refert in ſumma. ca. 25. nu. 72. Tertiò tenetur, qui miniſtrat Baptiſmum, nō dare illum, niſi homini cōuenienter diſpoſito: quia debet ſancta ſanctè tractare, & non dare ſanctū canibus. Quæ obligatio maximè locum habet reſpectu adultorum; in quibus tria, vel quatuor obſeruare debet, ſcilicet, quod voluntariè, abſque metu, vel coactione baptizari velint, quod ſint ſufficienter inſtructi in rebus, fidei & morum; quod ſufficientia ſigna pœnitentiæ dederint. Et huc ſpectat, quod non ſint in morali periculo, vel proximā occaſione recedendi à fide. Et hæc vltima ratio habet ſuo modo robur in infantibus filiis infidelium ſub eorum cura exiſtentibus. Præter aliam obligationem, quæ oritur ex iure paterno, ob quā baptizandi nō ſunt, parentibus inuitis: de qua re ſatis in ſuperioribus tractatum eſt. Quartò dixi, hanc obligationem quodammodo eſſe reciprocam: quia, etiam is, qui baptizatur, tenetur per ſe loquendo non accipere Baptiſmū ab indigno miniſtro, ſi facile habere pōt alium, qui dignè miniſtret: quod explicandum eſt iuxta doctrinam ſuprà traditam, tractando de ſacramentis in genere.

Quomodo peccetur in cōferēdo baptiſmo ex defectu diſpoſitionis.

Couar.

D.Thom. Nauar.

Tertium caput eſt modus adminiſtrandi hoc ſacramentum, qui etiam cadit ſub præceptū: ſub modo autem comprehendimus obſeruationem omnium rituū, quos Eccleſia peculiari præcepto ſeruando ſtatuit, aut quos recepta conſuetudine obſeruat in ſolemni huius ſacramenti adminiſtratione, vt colligi poteſt ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 13. de ſacramentis in genere, & ex doctrina ſuprà tradita de ſacramentalib. in communi; & ex his, quæ diximus de ritu huius ſacramenti ſatis conſtat fundamentum, & ratio huius obligationis: nam illi ritus ſunt grauiſſimi, & antiquiſſimi, atq; ad reuerentiam ſacramento cōciliandam maximè neceſſarij, & ideo grauiter peccaret, qui illos prætermitteret, ſicut qui ſine veſtib. ſacris celebraret: poteſt autem hoc peccatū eſſe leue ex paruitate materiæ: quia hæc obligatio, præſertim grauis, non eſt extendenda ad ſingulas, etiam leues cerǽmonias: intelligendum etiam hoc eſt extra caſum neceſſitatis, in quo omnes ceræmoniæ prætermitti poſſunt, & debent, vt per ſacramentum neceſſitati proximi ſubueniatur.

Quomodo peccetur ex defectu debiti modi.

Conc. Trid.

SECTIO VI.

Vtrùm ob peccatum iterandi Baptiſmum irregularitatis pœna incurratur.

CONſtat, iterationem Baptiſmi, tam ex parte dantis, quàm voluntariè recipientis, eſſe grauiſſimū peccatum, vt ex variis ſententiis Pontificum, Conciliorum, & Patrum traditur de Conſecrat. diſt. 4. cap. Non licet. 2. & ſequentibus. Ratio verò à priori tacta eſt ſectione præcedente, quia hoc eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quod fieri tentatur in ſubiecto incapaci, Vnde fit, vt etiam ſit contra inſtitutionem Chriſti, & contra reuerentiam debitam Baptiſmo prius ſuſcepto: ſignificatur enim fuiſſe inefficacem, & inſufficientem. Ac denique eſt contra ſignificationem huius ſacramenti, per quod Chriſto commorimur, & conſepelimur, qui ſemel tantum pro nobis mortuus eſt, & ſepultus; & ideo, qui Baptiſmum iterat, quantum in ſe eſt, iterū Chriſtum crucifigit, vt indicatur ad Hebræos 6. Eſt autem circa hoc aduertendum, tunc propriè hoc præceptum violari, quando conſtat, hominem eſſe baptizatum ſufficienti ritu externo, ſaltem quoad ſubſtantiam ſacramenti, & nulla eſt probabilis ratio dubitandi de intentione debita miniſtri: nam hæc ſemper præſumitur ſufficiens, niſi aliunde ſit probabilis ſuſpicionis ratio. Cum autem ita de Baptiſmo conſtat, nō ſolum erit peccatum abſolute iterū baptizare, ſed etiam ſub cōditione; tum quia etiam hoc modo fit magna irreuerentia ſacramento; tum etiam, quia illa conditio in tali caſu eſt impertinens, & moraliter haberi poteſt pro non adiecta. Quid enim intereſt addere conditionem, quando iam conſtat, quid in re ipſa factum ſit? imo videtur fere impoſſibile, tunc haberi actualem intentionem ſub tali condi-

Qui rebaptizat, & adultus, qui conſentit ſe rebaptizari, grauiſſime peccant.

conditione, prout explicatur hoc verbo indicatiuo; intendo te baptizare, ſi non es baptizatus: ſed ſolum de futuro cōditionali, prout explicatur per hoc verbum ſubiunctiuum, ſi non eſſes baptizatus, intenderem te baptizare: quia ſtante iudicio, & credulitate, quod aliquis ſit baptizatus, vix poteſt prior modus intentionis mente concipi, ſub illa conditione, ſi nō es baptizatus; niſi fortaſſe, quatenus res illa poteſt aliqua ratione exiſtimari dubia, quod eſt etiam contra prudententiam, quando morali modo de re cōſtat. Secundo eſt aduertendum, in caſu, dubij, quando ſunt aliqua indicia ad ſuſpicandum puerum eſſe baptizatum, nō tamen ſufficientia ad ferendum abſolutum, aut definitum iudicium, tunc licitum eſſe talem puerum baptizare, vt traditur de conſecratione. d. 4. cap. Paruulos, & ſequentibus ex Leone Papa Epiſt. 3. c. 1. Epiſt. 92. c. 16. & ex Greg. III. Epiſt. 4. & Concil. Carthag. 5. cap. 6. Et ratio eſt clara, quia non eſt exponendus homo periculo ſalutis æternæ: & alioqui nulla fit iniuria ſacramento, cum non conferatur animo iterandi Baptiſmum; & ideo ad tollendum omnia pericula, addenda eſt tunc conditio, ſi non es baptizatus: vt præcipitur in cap. 2. extra de baptiſmo.

Quādo licet baptizare ſub conditione.

Leo Papa. Con. Carth. Gregor.

De quo præcepto, & quando Baptiſmus debeat cenſeri moraliter dubius, & quid ſufficiat ad moralem certitudinem in hac materia, ſatis dictum eſt ſupra diſp. 22. ſect. 2. ſolum addendum hic eſt, antequā in huiuſmodi caſu iterum detur Baptiſmus, adhibēdam eſſe moralem diligētiam ad tollendum dubiū: nam ſi ſtatim abſque vllo examine detur Baptiſmus, valde temere fit, & contra reuerentiam ſacramento debitam, vt recte annotauit Soto in 4. d. 3. aric. 9. reprehēdens contrariam conſuetudinem aliquorum parochorum, qui maiori reprehenſione digni ſunt, ſi, quem conſtat eſſe priuatim domi baptizatū, iterū ſub conditione baptizant: ſed in eo caſu debent cæræmonias, & ritus Baptiſmi ſupplere; & ea, quæ ſunt ſubſtantialia, omittere. Vltimo eſt aduertēdum, hoc præceptum non minus obligare baptizatum, quam baptizantem: peccat enim grauiter, qui, cum ſit baptizatus, eiq; hoc ſufficienter conſtet, iterum ſe baptizari conſentit, etiam ſi metu mortis id faciat: quia id eſt intrinſece malum, multo magis, quam indigne ſuſcipere ſacramentum. Vnde etiam peccabunt parentes, vel quicunq; alij qui puerum iam baptizatum, iterum ad Baptiſmum offerunt, eumue baptizari procurant: quia cooperantur actui intrinſece malo; admonere ergo debent de Baptiſmo iam ſuſcepto, ſolumq; ad ſupplenda accidentalia, quæ deſunt, puerum offerre.

Soto.

Hactenus dictum eſt de culpa, quæ in Baptiſmo iterando committitur, ſequitur, vt dicamus de pœna iure impoſita pro huiuſmodi culpa. Duabus autē perſonis impoſitæ ſunt huiuſmodi pœnæ, ſcilicet baptizanti, & baptizato, quando in ea ætate eſt, vt cōſentiendo, iterationi Baptiſmi delinquere poſſit: de aliis autem perſonis nulla mentio in iure fit; fortaſſe quia licet interdum poſſint cooperari huic delicto, tamen valde per accidens, & remote concurrunt. Igitur iure ciuili tam rebaptizanti, quam culpa ſua rebaptizato pœna capitis imponitur in l. 2. C. Ne ſanctū Baptiſma iteretur: ſed hæc pœna nihil ad nos ſpectat. Dicēdum ergo tantum eſt de pœna eccleſiaſtica, & prius de rebaptizante, poſtea de rebaptizato.

Circa primum ſic legitur in l. 2. C. Ne ſanctum Baptiſma iteretur: *Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmatis illicita vſurpatione geminauerit, ſacerdotio indignum eſſe cenſemus*: tamen nec iure ciuili potuit aliqua huiuſmodi pœna introduci, neq; illis verbis pœna aliqua A iniungitur, ſed criminis acerbitas exaggeratur. Præterea in canon. 47. Apoſt. quem falſo citat ex Conci. Lugdun. Burchardus lib. 4. ſui decreti, ca. 56. deponi iubetur Epiſcopus, aut presbyter, qui denuo baptizat eum, qui iam erat vere baptizatus. Sed ibi nulla pœna imponitur ipſo facto incurrenda, & illa depoſitionis pœna nūc nō videt eſſe in vſu. Rurſus Fœlix III. Epiſt. 1. c. 2. & habetur in cap. Eos, quos, de conſecrat. diſt. 4. varias imponit pœnas Epiſcopis, Preſbyteris, & Diaconibus, qui ſacri baptiſmatis iacturā fecerint, ſcilicet, ꝙ vſq; ad finem vitæ in pœnitentia iaceant, & orationi fideliū non interſint, & ſolum in fine vitæ cōmunicentur cōmunione laica, ſed etiam B hæ pœnæ non ſunt in vſu, & præterea illa verba. *Vnici ſalutariſq; lauacri feciſſe iacturam*, non ſignificant peccatū rebaptizandi, ſed conſentiendi in iteratam Baptiſmi receptionē: vt ex vſu illorum verborum, & ex reliqua parte illius textus, magiſq; ex ipſa originali Epiſtola conſtat: nullam ergo excommunicationis, vel alterius cenſuræ pœnā inuenio eſſe iure impoſitam, quæ ratione huius peccati ipſo facto incurrat, ſolum ſupereſt dicendum de pœna irregularitatis.

Conc. Lugd. Burchard.

Fœlix III.

Rebaptizans nullā incurrit cēſuram.

Et ratio dubitādi ex vna parte eſt, q̄a omnes doctores docent, manere irregularē eum, qui rebaptizando peccat, vt late tradunt Theologi in 4. d. 5. & 6. Soto diſt. 3. ar. 9. Anto. 3. par. tit. 14. ca. 13. §. 12. & ti. 28. c. 6. §. 3. Nauar. c. 27. nu. 246. alij Summiſtę, verbo, Irregularitas. & Couarru. Clem. ſi furioſus. p. 1. in prin. C nu. 8. In contrariū autem eſt, quia irregularitas non incurritur, niſi in caſibus à iure expreſſis; ſed de hac irregularitate nullū habemus expreſſum ius: omnes enim authores fundant illam in cap. 2. extra de Apoſtatis: reliqua enim iura, quæ afferri ſolent, omnino ſunt extra propoſitum, qualia ſunt, quæ ex ciuili, & canonico iure adduximus: ſed neq; in cap. illo videtur ſatis fundata hæc irregularitas: nā in priori parte illius textus ante verſiculum: Quia ergo; non eſt ſermo de rebaptizante, ſed de rebaptizato: in poſteriori autem parte non eſt ſermo de ipſo baptizante, ſed de Acolyto, qui ei miniſtrauit; quod patet aperte ex textu originali in Concilio Lateran. ſub Alexan. III. p. D 26. c. 1. vbi ſic dicitur. *Aſtitit autem huic ſacrilegio adoleſcens Acolytus, frater illius, in quo Baptiſmus aſſeritur iteratus, & miniſterium exhibuit in reſpondendo Presbytero baptizanti, & cooperator extitit rei nefandæ*: & de hoc Acolyto poſtea dicitur; non eſſe ad ſuperiores ordines promouendum, ſi publicum ſit crimen; ſi vero occultum eſt, promoueri poſſe: de ipſo autem baptizāte, nihil ibi quæritur, aut reſpōdetur. Nec videtur ſatisfieri, ſi quis dicat, à fortiori ſumi poſſe argumentum, nam ſi is, qui ſolum cooperatur illi miniſterio, ea pœna punitur multo magis, qui ipſum ſubſtātiale miniſteriū exhibet; quia, vt ſæpe diximus in his, quæ pendent ex iure poſitiuo, argumentum à ſimili, vel à fortiori nō eſt efficax: nam, licet maius peccatum ſit E operari rebaptizationem, quā cooperari illi: potuit tamen propter cooperationem imponi hæc pœna, & non propter rebaptizationem; vel quia ſupponitur grauior pœna imponenda pro maiori crimine; vel ob alias cauſas: denique hęc ratio maxime procedit de irregularitate: quia in iure expreſſum eſt, non incurri, niſi in caſibus à iure expreſſis. cap. Is, qui, de ſent. excommun. in 6.

Soto. Antonin. Couar.

Conc. Later.

Nihilominus communis ſententia certa eſſe debet, quam ipſe vſus & conſuetudo, quæ eſt optima legum interpres, ſatis confirmat, & textum illum declarat. Quæ interpretatio, & per ſe ſe eſt rationi conſentanea, & verbis ipſius Pontificis: non enim iudicauit, illum Acolytum dignū illa pœna ꝓpter cooperationē pręciſe, vt cooperatio eſt, nec ꝓpter ſolū

Qui rebaptizat incurrit irregularitatem.

miniſterium accidentale (vt ita dicam) ſed abſolute propter nefandum miniſterium, quod multo magis conuenit rebaptizanti, quam miniſtranti. Denique argumentũ à fortiori in huiuſmodi caſu cenſendum eſt efficax, quia proprie non eſt in rebus, vel actionibus diſtinctis, ſed in eadem actione comparando acceſſorium ad principale.

Dubium. 1.

Sed ad explicandam hanc pœnam inquiri poteſt primo, an hæc irregularitas impediat ſolũ aſcenſum ad ſuperiores ordines, vel etiam vſum ſuſceptorum: authores enim nihil aperte declarãt, ſed ſimpliciter dicunt, propter hoc crimẽ irregularitatem incurri: irregularitas autẽ abſolute & ſimpliciter dicta vtrũque impedimentum afferre videtur. Et Ledeſma in 4.1.p.q.7.art.9.dub.2. diſtincte affirmat, quod ſi eſt promotus, nõ poteſt exercere officium ſuum, quod non aliter probat, niſi citando prędictum c.2. de Apoſtatis. Sed non videtur ſatis conſideraſſe textum illum: nam ex illo potius videtur ſumi argumentum efficax in contrarium, quia in prædicto textu ſolum prohibetur, ne ad ſuperiores ordines promoueatur, neq; alia ſit irregularitatis mẽtio. Adde, aliquas eſſe irregularitates, quæ impediunt acceptionem ordinum, & non vſum acceptorum, vt notauit Nauar. c.27.nu.191. Accedit, quod pœnę reſtringendę ſunt, ad præciſa verba legis limitandæ: ſeu in verbis huius legis tantum prohibetur aſcenſus ad ſuperiores ordines: ergo non eſt hæc talis pœna vlterius extẽdenda. Certe hæ rationes videtur ſufficienter hanc partẽ perſuadere. Vnde, quod attinet ad Acolytum miniſtrantem rebaptizanti, de quo tantum eſt expreſſus ſermo in illo textu, non dubito, quin in eo prędicto modo ſit intelligenda hæc pœna, vt verba legis præſe ferunt, præſertim cum ibi addatur, propter illam culpam non multum fuiſſe plectendum: ex his autem eiſdem verbis videtur fieri veriſimile, aliter cẽſendum eſſe de ipſo rebaptizante, quia ille maiori dignus eſt pœna; nihilominus tamen, quia hæc maior pœna, qua dignus eſt, non eſt in iure expreſſa, non cenſeo impedimentum hoc etiam, reſpectu illius eſſe amplificandum, vltra id, quod verba legis requirunt.

Ledeſma. Nauar. Hæc irregularitas ſolũ impedit aſcẽſum ad ſuperiores ordines.

Dubium 2.

Quin potius de hac ipſa pœna poteſt vlterius dubitari, an incurratur ipſo facto, vel ſolum poſt iudicis ſententiam, & declarationem, & eſt ratio dubij; quia in eo textu nullum eſt verbũ, quo ſignificetur hoc impedimentum contrahi ipſo facto: nam ante illam Pontificis deciſionem non incurrebatur ipſa irregularitas ipſo facto per huiuſmodi peccatũ, quia non erat iure expreſſa; & ideo in eo textu non interrogatur Pontifex, quam pœnam vel inhabilitatem ille Acolytus incurriſſet, ſed qua pœna puniẽdus eſſet: Reſpondet autem Alexand. III. quod, quamuis non multum videatur propterea plectendus; *ad ſuperiores tamen ordines aſcendere non valebit*: ergo donec à ſuperiori plectatur rebaptizans hac pœna, non incurrit illam: neq; enim ſatisfacit, ſi quis dicat pœnã hanc, cum ſolum conſiſtat in priuatione, & quadam inhabilitate, ipſo facto contrahi: nam, licet verum ſit, huiuſmodi pœnarum genus facilius & frequentius ipſo facto incurri: nihilominus neceſſe non eſt, vt ſemper eo modo contrahatur, niſi id fuerit lege expreſſum: vbi autem non ita fuerit, potius videtur generalis regula ſeruanda, quod pœnæ reſtringendę ſunt, quodq; nemo obligatur ad pœnam, donec iudicetur. His tamen non obſtantibus, dicendum eſt, rebaptizantem ipſo facto fieri irregularem, ſaltem quoad impedimentũ aſcendendi ad ſuperiores ordines. Ita enim authores omnes textum illum interpretantur, & ita eſt in vſu, quæ res maximi eſt mo- A menti in huiuſmodi materiis: neque maior eſt huius rei ratio exigenda, quia tota pendet ex lege humana, quæ nullo modo melius, quam recepta conſuetudine declaratur. Et verba textus ad hunc ſenſum poſſunt facile induci & accommodari: nam abſolute reſpondet Pontifex, quod is, qui ſic deliquit, *ad ſuperiores ordines promoueri non valebit*, vbi non dicit poſt ſentẽtiam latam; neq; requirit, quod à ſuperiori priuetur ea poteſtate, ſed ipſemet per illam legem priuat ipſum, & inhabilem ſeu impeditum reddit; & hoc ipſum eſt irregularitatem imponere, ipſo facto incurrendam.

Alexand. 3. Incurritur ipſo facto.

Dubium 3.

Tertium tamen, & difficilius dubium circa hoc B eſt, an hæc irregularitas incurratur propter rebaptizationem, ſolum quando delictum eſt publicum, an vero etiam, quando eſt occultum. Et ratio dabitandi eſt, quia Pontifex ſub hac diſtinctione reſpondet dicens, *Ad ſuperiores ordines promoueri, ſi publicum eſt, quod proponitur, non valebit: ſi vero occultum eſt, promoueri poterit*: ergo, quando hoc crimen eſt occultum, non incurritur irregularitas. In hac re Scotus in 4. diſt. 6. q.8. dicit, vtroq; modo incurri hanc irregularitatẽ; & textum illum hoc modo exponit; quod, quando crimen eſt publicum, nullo modo poteſt quis ad ſuperiores ordines promoueri, ſine diſpenſatione Põtificis: quando vero eſt occultum, licet irregularitas contrahatur, tamen Epiſcopus poteſt delinquentẽ C promouere ad ſuperiores ordines, cum illo diſpenſando. Sed hæc ſententia non habet fundamentum in textu, quia, quando crimen eſt occultum, nullam ſuperioris diſpenſationem requirit, ſed abſolute dicit: *promoueri poterit*, quod non eſt limitandum, addita cõditione, ſcilicet ex diſpenſatione Epiſcopi, pręſertim, quia priora verba, quę pœnã publici criminis continent, ſcilicet, *promoueri non valebit*, abſolute intelligẽda eſſe diximus, nulla expectata iudicis ſententia, vel declaratione, ergo multo magis poſteriora verba, quæ continent fauorem, intelligenda ſunt abſolute, nulla requiſita diſpenſatione; pręſertim cũ fauores ſint ampliandi, & odia reſtringenda. Vnde Panorm. ibi notabil.2. expreſſe dicit, nullam in hoc D crimine occulto requiri diſpenſationem: quia per illud reuera non contrahitur hæc irregularitas. Et hãc opinionem ſequuntur communiter iuris interpretes: & Syluester verbo, Irregularitas, nu.4. Sunt autẽ, qui dicant, hanc diſtinctionem de crimine publico & occulto, ſolum habere locum in Acolyto cooperante: non vero in miniſtro rebaptizante: quia textus ſolũ de priori loquit. Vnde Soto in 4. diſt.3.a.9. in fine ſigñat, ſiue publicũ, ſiue occultũ ſit hoc delictũ, rõne illius cõtrahi irregularitatem; & cõtra Scotum addit; in neutro caſu poſſe per Epiſcopum, ſed per ſolum Papam diſpenſari, citans Syluestrum, verbo, Baptiſmus, 5.§.3. vbi tantum in communi loquitur. Ad textum aut prædictum Soto nihil reſpondet. E Vnde videtur tacite prædictam diſtinctionem admittere; quæ mihi probari nullo modo poteſt: quia hæc irregularitas non eſt alibi in iure expreſſa, niſi in illo textu, neque in illo diſtincte traditur de rebaptizante: ſed ſolum de Acolyto miniſtrante, & ſub illo intelligimus etiam perſonam rebaptizantem: ergo ſub eadem diſtinctione & limitatione exponenda eſt: quia nullum eſt in iure fundamẽtum ad aliam extenſionem in vna perſona potius, quam in alia faciendam. Quocirca rationes factæ reuera conuincunt, quantum ex iure colligi poteſt, non eſſe impoſitam hanc irregularitatem rebaptizanti, niſi quando crimen eius eſt publicum. An vero propter communem & receptam ſententiam dicẽdum ſit, etiam incurri per crimen occultum, aliis iudicandum relinquo:

Scotus. Panorm. Soto. Syluest.

linquo: quia in re morali nollem à recepta ſententia diſcrepare, præſertim, quia fortaſſe fieri poteſt, vt cõmuni vſu ſit hæc pœna ita introducta, ſeu lex illa ita declarata. In irregularitate autem, quam contrahit Acolytus, habet locum ſine vllo ſcrupulo diſtinctio prædicta. Non poſſumus autem hoc loco immorari in explicando quid requiratur ad crimen publicum, vel occultum: quoniam eſſet à præſente inſtituto alienũ, & de ea re dicturi ſumus inferius in parte morali de Euchariſtia: videri etiã poteſt Nauarr. in ſum. cap. 27. num. 255. Atque hinc obiter ſequitur, in hac irregularitate Acolyti neminem præter Summum Pontificem poſſe diſpenſare: quia per delictum occultum non contrahitur: quando vero delictum eſt publicum, omnes fatentur ad Summum Pontificem pertinere poteſtatem diſpenſandi. Et idem eſt de irregularitate rebaptizantis publice: de occulte vero rebaptizante, ſupponendo, quod irregularis fiat, ait Scotus, per Epiſcopum poſſe diſpenſari: tamen hoc nullo antiquo iure probari poteſt, vt ex dictis conſtat: iure autem nouo Concil. Triden. ſeſſ. 24. c. 6. eſt res certa.

Quãdo publica eſt rebaptizatio.

Dubium 4.

Quarto inquiri poteſt, an is, qui exterius rebaptizat, ſine interna intentione conficiendi ſacramentũ, hanc irregularitatem contrahat. Et ratio dubitandi eſſe poteſt, quia præcepta eccleſiaſtica cadũt in actus externos, & eoſdem punit Eccleſia, nam de interioribus nihil iudicat: ſed ille exterius rebaptizat: ergo contrahit pœnam rebaptizantibus iniunctam. Nihilominus dicendum eſt, in foro quidem exteriori illum præſumi irregularem, hocque ſatis probari ratione facta: tamen reuera coram Deo non contrahere irregularitatem propter tale crimen; & conſequenter ſi aliqua via Eccleſiæ conſtare poſſet de tali intentione, etiam in foro exteriori non debere huiuſmodi hominem iudicari irregularem, ſed poſſe alia pœna puniri. Hanc opinionem indicat Nauarr. in ſum. cap. 27. numero 246. in fin. in illis verbis. Quia intentio eorum non fuit iterare Baptiſmum, & actus agentium non operantur vltra intentionem eorum. l. Non omnis. ff. de reb. cred. Quæ ratio ſolum probat illum actum ex defectu intentionis non eſſe ſacramentum, etiam ſi illud alias eſſet poſſibile: hinc tamen vlterius colligimus, actum illum vere in ratione culpæ non eſſe peccatum conſummatum rebaptizandi, ſed eſſe tantum imperfectum in eo ordine; & ideo non eſſe ſufficiens ad contrahendam irregularitatem: quia huiuſmodi pœnæ eccleſiaſticæ, quæ imponuntur propter aliqua delicta, ſimpliciter, & abſolute intelligendæ ſunt de delictis perfectis & conſummatis in ſuis ſpeciebus.

Rebaptizans ſine intẽtione non fit irregularis.

Nauar.

Exemplum optimum ad rem hanc declarandam & confirmandam eſt in eo, qui exterius hæreſim profitetur, veram fidem animo & mente retinens: nam iuxta communem ſententiam ille non incurrit pœnas, & cenſuras hæreticis impoſitas: quia reuera non eſt ſimpliciter hæreticus, ſed ſolum cum addito, ſcilicet exterior hæreticus, ſeu fictus: ſic ergo in præſenti, qui ſine intentione exterius iterat Baptiſmum, reuera non eſt rebaptizator, ſed fingit ſe rebaptizatorem: & ideo, quamuis in hoc etiam grauiter peccet, non tamen proprie illa culpa, propter quam irregularitas eſt impoſita. Quod etiam ex fine huius pœnæ confirmari poteſt, impoſita enim eſt in odium hæreticorum introducentium rebaptizationes: qui autem ſine intentione operatur, non facit animo hæretico, nec proprie conuenit cum hæreticis in actione ſua, vt ab eius intentione procedit. Neque contra hoc vrget ratio in principio poſita, quia licet Eccleſia per ſe non præcipiat, vel prohibeat actus interiores, prohibet tamen exteriores, vt ab interioribus manãtes: & ita etiam prohibet interiorem, ratione exterioris, ſeu vt principium eius, & eodẽ modo punit aliquando aliquem exteriorem, vt à tali interiori manantem, & non alias: quia ergo rebaptizatio ſimpliciter dicta, ſignificat actum exteriorẽ procedentem ex intentione dandi ſacramentum Baptiſmi homini iam baptizato, ideo quando actus exterior ab illa intentione non procedit, non eſt ſufficiẽs ad irregularitatem inducendam.

Atque ex hac doctrina, quæ mihi certe ſatis fundata videtur, definiendum eſt quintum dubiũ, quod hic occurrere ſolet de rebaptizantibus ſub conditione, aut verbis expreſſa, aut mente concepta; an incurrant hanc irregularitatem. Soto enim in 4. d. 3. artic. 9. ſub diſtinctione reſpondet; eum, qui temere, & nulla diligentia adhibita ſic rebaptizat, manere irregularem; non vero qui, morali ac probabili diligentia adhibita, bona fide id facit: & de hac poſteriori parte nulla eſt dubitandi ratio, vt à fortiori patebit ex his, quæ ſequenti dubio dicemus: ratio vero prioris partis eſſe poteſt, quia ille grauiter peccat rebaptizando, & illa conditio moraliter habetur pro non adiecta: quam ſententiam ſumpſit Soto ex Victoria, vt conſtat ex ſumma eius in quartum, materia de Baptiſmo. §. 36. & Corduba in ſum. Hiſpana. q. hanc opinionem ſequitur dicens, & veram, & communem eſſe. Nihilominus tamen mihi longe verior videtur ſententia Nauarr. loco citato, negantis, in eo caſu incurri irregularitatem. Vide Palaci. 6. q. 6. colum. 3. Maiol. lib. 3. de Irregul. c. 14. num. 5. Ratio ſumenda eſt ex reſolutione præcedentis dubij: quia illa actio non procedit ex intentione dandi Baptiſmum homini baptizato: ergo non eſt rebaptizatio ſimpliciter, neq; peccatum in ea ſpecie conſummatum. Item, quia conditio ipſa, ſiue prudenter, ſiue inepte addita, ſuſpendit, quantum in ſe eſt, actum illum: atque ita impedit formalem rationem rebaptizationis. Tandem, quia ille in eo facto non eſt imitator hæreticorum, vt à tali intentione conditionata procedit. Neque authores contrariæ ſententiæ aliquid in contrarium afferunt, Soto enim ſolum id probat, quia forma baptizandi ſub conditione, ſolũ permittitur in caſu dubij; ſed hoc probat, id eſſe peccatum; non tamen propter illud eſſe irregularitatem impoſitam: illud enim eſt expreſſum in iure, hoc vero minime, quia illa non eſt rebaptizatio ſimpliciter. Vnde, licet illa conditio moraliter cenſeatur pro non adiecta, quantum ad hoc, quod non excuſat à temeritate, & culpa ſacrilegij, aliquid vero operatur, & magni momenti eſt, quantum ad hoc, quod tollit intentionem, & ſuſpendit actum, & conſequẽter facit, vt illa nõ ſit rebaptizatio ſimpliciter; ac denique propterea excuſat ab irregularitatis pœna.

Dubium 5.

Soto.

Victoria, Corduba.

Qui rebaptizat ſub cõditione tacita vel expreſſa, non incurrit irregularitatem.

Sextum dubium eſſe poteſt: an; qui ob ignorantiã rebaptizat, non ſub conditione (de hoc enim iam dictũ eſt) ſed abſolute, incurrat pœnã irregularitatis. Hoc dubium tractat Scotus in 4. d. 6. q. 8. & inprimis diſtinguit de ignorantia facti, vel iuris; deinde, de ignorantia culpabili, vel inculpabili: & primo dicit; ſi ignorantia ſit facti, & talis, vt excuſet à culpa, etiã excuſare ab irregularitate: & in hoc omnes conueniunt, quia eſt certiſſimum: hæc enim irregularitas eſt pœnalis; & ideo, vbi non eſt culpa, non incurritur talis pœna. Quod aliqui tam ſtricte & rigoroſe intelligunt, vt requirant omnino carentiam culpæ, tam venialis, quam mortalis, ita, vt, ſi ignorantia talis ſit, vt excuſet à culpa mortali, non autem à veniali, non ſufficiat ad impediendam irregularitatem. Ita ſentit Corduba

Dubium 6.

Scotus.

Corduba.

Quãdo ignorantia excuſat à peccato mortali non incurritur irregularitas, contra vero, ſi non excuſet.

Corduba ſupra. Mihi tamen hoc videtur incredibile: tum quia tam grauis pœna non imponitur, niſi propter mortalem culpã; tum etiam, quia ille actus, vt culpabilis eſt, nõ eſt perfecte humanus, ſed indeliberatus, ratione ignorantiæ: nam, cum ex parte obiecti & materiæ ſit ſufficiens grauitas ad peccatum mortale, non poteſt actus à tali culpa excuſari, niſi propter indeliberationem turpitudinis actus, quam ignorantia cauſat; propter actum autem imperfecte humanum, & indeliberatum non incurritur irregularitas: quacunq; ergo ratione ignorantia excuſet à peccato mortali, excuſat ab irregularitate, etiam ſi aliqua leuis negligentia, vel venialis culpa miſceatur. Secundo, quando ignorantia facti non excuſat à

Scotus.

culpa mortali, docet Scotus, non excuſare etiam ab irregularitate. In quo etiam omnes illum ſequuntur propter contrariam rationem, quia, qui non excuſatur à culpa, non excuſatur à pœna: illa autem culpa eſt ſimpliciter talis in ſua ſpecie, & eiuſdem rationis cum rebaptizatione ſcienter facta.

Obiectio.

Solum poteſt obiici ex principio poſito in quarto & quinto dubio, quia ille qui ex huiuſmodi ignorantia rebaptizat, non habet intentionem rebaptizandi, ſed baptizandi tantum hominem, quem putat non eſſe baptizatum: ſed qui baptizat ſine intentione rebaptizandi abſolute, non incurrit irregularitatem, vt dictũ eſt: ergo. Et confirmatur, quia hoc ipſo, quod propter ignorãtiam facti rebaptizat, virtute & implicite habet in animo hanc conditionem baptizandi tantum eum, qui non eſt baptizatus: ergo hoc ſatis eſt, vt ille non incurrat irregularitatem. Tandem confirmatur, quia ille ex intentione ſua nõ rebaptizat animo hæretico, neq; in eo facto hæreticos imitatur: ergo non videtur contra eum lata hæc iuris pœna.

Solutio.

Fateor quidem, has rationes eſſe apparentes, & alicui videri poſſe probabiles, præſertim in materia odioſa, quæ reſtringenda eſt, & maxime, cum hęc irregularitas tam euidenter & formaliter in iure non ſit expreſſa. Nihilominus tamẽ in re morali & graui non eſt à recepta ſententia recedendum; & ideo ad argumenta dicendum eſt, ad incurrendam pœnam non eſſe neceſſariam intẽtionem rebaptizandi formaliter, ita vt ſub directo obiecto illius intentionis cadat hoc totum, ſcilicet Baptiſmus iteratus. Neque hoc dictum eſt à nobis in ſuperioribus, ſed ſolum neceſſariam eſſe intentionem dandi ſacramentum Baptiſmi homini iam baptizato: hanc autem intentionem habet etiam ille, qui ex ignorantia rebaptizat: quia, licet non cognoſcat, illum eſſe baptizatum, tamen ſimpliciter vult baptizare hũc, qui eſt baptizatus, & facile poſſet, ac deberet ſcire illum eſſe baptizatum; & quoad hoc ſatis conuenit cum hæreticis in facto ipſo, licet non omnino conueniat in animo, quod ſatis eſt: nam, licet hęc irregularitas poſita ſit in odium hæreticorum, non tamen eſt impoſita ſolis hæreticis, ſed omnibus imitantibus hæreticos in abſoluta rebaptizatione: quapropter conſulendum ſemper eſt, vt in his caſibus addatur conditio, nam illa poſita tollit omne periculũ irregularitatis.

Obiectio.

Sed quid, ſi tanta eſt, tamque probabilis dubitatio prioris Baptiſmi, vt ſine culpa poſſit iterum ſub conditione dari, miniſter autem non det illum abſolute, ſed ſub conditione contra ordinationem Alexandri III. in cap. 2. de Baptiſmo, nunquid incurret irregularitatem, ſi fortaſſe in re ipſa rebaptizet?

Alex. III.

Solutio. Nauar.

Reſpondetur cum Nauar. ſupra non incurrere, *quia non monſtratur eſſe iteratum, quod neſcitur eſſe factum*, vt dicit Innocentius III. in cap. vnico, de Clerico per ſaltum promoto. Et Fœlix Papa in cap. Solemnita-

Innocẽtius. Fœlix Papa.

A tes. de Conſecrat. diſt. 1. Tertio, quando rebaptizatio fit per ignorantiam iuris, Scotus abſolute ſentit, nõ excuſare ab irregularitate; quia aut eſt ignorãtia iuris eccleſiaſtici, aut diuini; prior, quæcunque illa ſit, etiam inuincibilis, nihil refert, quia, cum hoc peccatum ſit contra ius diuinum, ignorantia ſolius iuris humani non poteſt eſſe ſimpliciter de culpa, ſed ad ſummum de pœna irregularitatis, ſolo iure humano impoſita: ignorantia autem ſolius pœnæ non excuſat, quo minus, ratione culpæ eadem pœna irregularitatis contrahatur: nam, licet de excommunicatione ſit in hoc ſpecialis controuerſia & difficultas, quã ſuo loco tractabimus, de irregularitate vero nulla B eſſe videtur dubitandi ratio; vt patet etiam de irregularitate homicidij, & de aliis ſimilibus. Licet Caſtro lib. 2. de lege pœnal. c. 14. contrarium ſentire videatur, ſine fundamento & contra communem ſententiam; iuxta quam etiam hæc pars eſt recepta ſine controuerſia. Poſterior autem ignorantia (ait Scotus) nõ excuſat à peccato: quod ſine probatione, vel maiori explicatione aſſumit. Sed, vt recte Soto notauit dicto art. 9. non videtur impoſſibile hoc ius diuinum de non rebaptizando, eſſe ab aliquo inuincibiliter ignoratum, quia non eſt tam per ſe notum, vt nullus, quantumuis ruſticus, vel idiota, poſſit illud ignorare: maxime quia poſſet aliquis decipi ab vno vel pluribus viris doctis, & fide dignis, ſaltem ſecun- C dum communem exiſtimationem. Poſſet ergo tunc ille error eſſe inculpabilis in homine ſimplici, qui per ſe ipſum nec debet, nec poteſt huiuſmodi res fidei examinare. Quacunque ergo ratione contingat hãc ignorantiam eſſe inuincibilem, excuſabit à culpa, & conſequenter etiam ab irregularitatis pœna, quod Soto dubitanter affirmat; ſed non video dubitandi rationem; cum conſtet, hanc irregularitatem non eſſe introductam ob ſignificationem aliquam, ſed præciſe in pœnã, quę ceſſat, ceſſante culpa. Quæret vero aliquis, an idem ſit dicendum de rebaptizãte per metum, quia ille etiam videtur inuoluntarie rebaptizare. Reſpondetur, illud tantum eſſe inuoluntarium ſecundum quid, quod non excuſat à graui culpa ſacrilegæ iterationis Baptiſmi; & ideo neq; D etiam excuſat ab irregularitatis pœna, niſi fortaſſe ſolam exteriorem actionem quis faceret ex tali metu abſque intentione faciendi ſacramentum, vt dictum eſt. Vide Maiol. lib. 3. de irregularitate cap. 14. circa finem.

Scotus. Caſtro. Quid qui per vim, & metũ rebaptizat.

Dub. 7.

Septimo inquiri poteſt circa formalem caſum, & deciſionem illius textus, de illo Acolyto, qui presbytero baptizãti miniſtrauit, cur dicatur irregularitatem incurriſſe: & eadem quæſtio nunc eſt de quolibet ſic miniſtrante. Et ratio dubitandi eſt, quia huiuſmodi miniſter non poteſt cooperari ad ſubſtantiale miniſterium Baptiſmi; ſed ad ſummum, ad aliquem ritum accidentalem. Vnde in prædicto Con- E cil. Lateranen. p. 26. ca. 1. ſic dicitur. *Aſtitit autem huic ſacrilegio adoleſcens Acolytus, & miniſterium exhibuit in reſpondendo Presbytero baptiZanti, & cooperator extitit rei nefandæ.* Nihil ergo cooperatus eſt, aut ablutioni, aut prolationi verborum formæ, neque ad hæc oportebat aliquid reſpondere, ſed ſolum ad cæteras orationes, quæ in cæræmoniis dicuntur: ergo ille proprie nullo modo contraxit culpam rebaptizantis: ergo nec pœnam. Atque hinc oritur ſimul octaua dubitatio, an propter ſolam iterationem Baptiſmi, quoad accidentales ritus incurratur hæc irregularitas, ſi non iterentur ea, quæ ſunt ſubſtantialia ſacramento. Et ratio dubij ſumitur ex dictis; quia ſi Acolytus manet irregularis ſolum cooperãdo iis cæræmoniis, multo magis Presbyter illas iterando; vel è contrario, ſi

tritio;ſi hic,qui eſt principalis operans, ex hoc capite præciſe non fit irregularis, neque etiam manebit miniſter cooperans. Reſpondetur ab vltimo dubio incipiendo, propter ſolam ceremoniarum iterationem non contrahi irregularitatem hanc, quia ſolum eſt propter peccatum rebaptizandi iniuncta. Vnde, ſi quis puerum ſemel ſolemniter baptizatum, vel metu mortis, vel alia de cauſa fingeret ſe iterum ſolemniter baptizare, & omnes cæremonias efficeret,veram autem formam non proferret,non maneret irregularis, quia non eſt rebaptizator: è contrario autem, ſi ſubſtantialia iteraret, etiam ſine cæteris requiſitis, irregularis maneret. Quin potius dicunt aliqui, iterationem harum cæremoniarum non eſſe ita prohibitam,quin, ſi caſu contingeret, in Baptiſmo ſolemni committi ſubſtantialem, & eſſentialem defectum, dandus ſit poſtea Baptiſmus eſſentialiter completus, omnes ſolemnitates iterādo:ita Antonin. ſup. Ledeſm. 1.par. 4. q.7. ar.9. dub. 5. Sed hoc mihi non probatur,cenſeo enim,in eo caſu repetenda eſſe ſubſtantialia,omiſſis accidentalibus: quia ita cautum eſt in iure,vt in huiuſmodi defectibus ſolum ſuppleantur ea, quæ deſunt,item quia illa accidentalia in ſuo ordine fuerunt completa: & licet propter Baptiſmum inſtituta ſint ab Eccleſia,non tamen neceſſe eſt, vt cum illo ſint ſemper tempore coniuncta; vt patet, quando ob neceſſitatem prius antecedit ſubſtantialis Baptiſmus, & poſtea cæremonialia ſupplentur. Et hinc ad ſeptimum dubium reſpondetur, eum, qui miniſtrat Presbytero ſolemniter rebaptizanti, manere irregularem propter deciſionem illius textus: hanc autem irregularitatem non contrahi præciſe, qui, cooperatur ceremoniis, ſed quia cooperatur aliquo modo iterationi Baptiſmi: ſic enim in textu dicitur, *Cooperator extitit rei nefandæ.* hæc autem res nefanda non eſt in accidentalis, ſed in ſubſtantialis ritus Baptiſmi iteratione. Vnde etiam ſi in illo Baptiſmo non iterarentur ſolemnitates, verbi gratia, qui in priori fuerunt prætermiſſæ, nihilominus Acolytus maneret irregularis: è contrario verò,etiam ſi cæremoniæ eſſent iterandæ: ſi tamen Baptiſmus, quoad ſubſtantiam non repeteretur,non maneret irregularis. Ratio ergo illius irregularitatis eſt cooperatio ad iteratum Baptiſmum:nam,licet Acolytus non concurrat, proxime miniſtrando aliquid ſubſtantiale, tamen quia miniſtrat illi actioni morali,ad totam illam cooperari cenſetur, ſicut cooperatur ſacrificio, q ſacerdoti offerēti miniſtrat.Et hęc de rebaptizāte.

Ledeſma.

Quam pœnā incurrat rebaptizatus. Fœlix.

Circa rebaptizatum etiam in iure ciuili ei imponitur pœna capitis in legibus ſupra citatis, & in epiſto. 1. Fœlicis III ſupra etiam citati: variæ etiam pœnæ huiuſmodi rebaptizatis imponuntur, vt patet in cap. Eos, quos, de Conſecratio. d.4.quas partim ſupra retulimus, ſed illæ iam non ſunt in vſu; neque ibi fit vlla irregularitatis mentio: In cap. autem, Qui bis,eadem d.aperte ponitur hæc irregularitas: dicitur enim,qui baptizatus eſt bis,ſecundum canones ordinari non poſſe, niſi magna aliqua neceſſitas cogat,ille tamen textus per ſe non habet authoritatem ad hanc irregularitatem inducendam: non enim eſt alicuius Pontificis, vel generalis Concilij,vt Scotus & poſt eum alij notarunt, vt infra dicemus, ſed deſumptum eſt ex Pœnitentiali Theodori. c. 14. vt eſt apud Burchardum, lib.4. decreti.c. 51. Apertius colligitur hæc irregularitas ex d.Epiſt. Fœlicis III. c.5.& habetur in c. Qui in qualibet. 1. q.7. vbi aperte declaratur, hanc irregularitatem non ſolum à ſuſceptione, ſed etiam ab vſu ordinum impedire. Solum poteſt dubitari, quia ibi ſolum

Scotus.

Burchardus.

A fit mentio de iis, qui alibi, quam in Eccleſia catholica baptizati, aut rebaptizati ſunt: ergo, qui in Eccleſia & à Catholicis rebaptizatus fuerit, non incurret hanc irregularitatem. Reſpondetur tamen,eam legem generaliter eſſe intelligendam; ita enim & ab omnibus intellecta eſt, & communi vſu ſuſcepta: quia,qui rebaptizatur, in eo facto ita ſe gerit, ac ſi eſſet extra Eccleſiam. Vnde in Concil.Carthag.V.c. 11.& habetur in c.Confirmandum,ac d.50. abſolute dicitur,*Nunquam permittendū eſt, vt rebaptizati ad Clericatus gradum promoueantur.* Item colligitur ex Conc. Toletan. IIII. c.18. & habetur in ca. Qui in aliquo. d. 51.Quod ergo baptizatus fiat irregularis certum eſt: intelligendum autem eſt iuxta ſupra dicta de rebaptizatione abſolute, & ſine conditione, & cum intētione iterum ſuſcipiendi Baptiſmum propter rationes ibi factas, quæ eodem modo hic applicari poſſunt.

Con. Carth.

Conc. Tole.

B

Solet autem de hac irregularitate ſpecialiter dubitari, an contrahatur, etiam ab his, qui ignoranter rebaptizantur, nam quidam authores, præſertim Canoniſtæ ita ſentiunt, vt refert Couar. in d. Clement. Si furioſus. in princip. nume. 8.& in eam inclinat Richardus in 4. d. 6.artic. 4.q.2.Paludan.d.6. q.4.artic.1.quem ſequitur Antoninus. 3. p. titul. 14. ca. 13. §. 12. Fundatur hæc opinio in d.c. Qui bis. ibi enim dicitur, etiam illos, qui bis ignoranter baptizati ſunt,manere irregulares & plane loquitur de ignorantibus inuincibiliter: nam dicit, eos pro eo facto non indigere pœnitentia:quod nō recte à quibuſdam exponitur de iis, qui per ignorantiam iuris culpabilem rebaptizari ſe ſinunt, qui dicuntur non indigere pœnitentia apud Deum, ſed illa Eccleſiaſtica pœnitentia, quæ imponitur his, qui ſcienter rebaptizantur: eſt enim valde violenta hæc expoſitio, vt ipſa verba ſatis per ſe oſtendunt:&ex fine eiuſdem capitis conſtat, vbi triennalis pœnitentia imponitur his,qui non pro vitio,ſed pro munditia ex ignorantia rebaptizantur. Melior ergo reſponſio eſt, textum illum per ſe non habere authoritatem, vt ſupra dicebam. Sed augetur difficultas, quia ibidem dicitur,ita eſſe in canonibus ſtatutum,& videtur ſane indicari decretum Fœlicis III. dicto cap. Qui in qualibet. vbi dicitur, rebaptizatos in qualibet ætate manere irregulares: ergo etiam rebaptizatos in infantia, cum tamen illi maxime ignoranter rebaptizentur: ergo eadem ratio erit de omnibus ignoranter rebaptizatis. Nihilominus contraria ſententia, & vera, & communis eſt. Eam tenet Scotus in 4. diſt. 6. quæſt. 8. Soto in dicto artic. 9. Nauarr. cap. 27. numero 246. Couarru. ſupra, & Syluester verb. Irregularitas,quæſt.4. Turrecremata dicto capit. Qui bis. de Conſecrati. diſtinct. 4. numer. 7. Quæ in hunc modum declaratur,& probatur: nam inprimis, ſi aliquis in infantia rebaptizetur, non manet irregularis, vt à ſimili colligitur ex cap. Placuit, & cap. Qui apud. de Conſecrat.diſtinct.4.vbi dicitur,infantes,etiam ſi ab hæreticis baptizētur,non ideo manere irregulares: per quæ iura explicādum eſt citatum caput. Qui in qualibet.vbi de ſermo eſt tam de baptizatis, quam de rebaptizatis extra Eccleſiam. Si ergo illa lex non comprehendit infantes baptizatos ab hæreticis, neque etiam comprehendet rebaptizatos: cum ergo dicit, *In qualibet ætate*,intelligendum eſt de ætate adulta, in qua iam homo poſſit ratione vti. Vnde vlterius fit, etiam eſſe interpretandam hanc legem de iis, qui ſcienter & voluntarie rebaptizantur, nam, ſi requiritur adulta ætas, ſolum eſt, vt homo ſit capax culpæ & propriæ voluntatis. Item, ſi excluduntur infantes, ideo

Quid qui ignoranter rebaptizantur.

C

D

Fœlix.

Scotus. Soto. Nauar. Couar. Syluest. Turrecrem.

E

ideo eſt, quia excuſantur à culpa: ergo idem erit etiã de adulto, quacunq; ratione à peccato excuſetur.

Tandem hæc irregularitas, etiam reſpectu rebaptizati, impoſita eſt in pœnam, & non ob aliquam ſpecialem indecentiam, aut ſignificationem: alias etiam infantibus eſſet impoſita: ergo, ſi ignorantia talis eſt, quæ excuſet à culpa, excuſat etiam à pœna. Sed dicunt Richard. Palud. Antonin. Sylueſt. & alij, licet hoc ſit probabile, tutius tamen eſſe diſpenſationem ab Epiſcopo petere, ſed certe, ſi propter dubium diſpenſatio petenda eſt, ab eo eſt petenda, qui habet poteſtatem diſpenſandi in hac irregularitate. Solus autem Papa poteſt cum rebaptizato diſpenſare, ſicut & cum rebaptizante. Re tamen vera non eſt neceſſarium, talem diſpenſationem petere: nam res tam clara videtur, vt nullum poſſit practicum dubium generare.

Richard. Palud. Antoninus. Sylueſt.

Quin potius addo contra eoſdem authores vltimo loco citatos, etiam ſi rebaptizatus poſtea ſciat, quid circa illum actum ſit, & ratum habeat, ac conſentiat, non manere irregularem: quia huiuſmodi conſenſus non facit priorem actionem, vel potius paſſionem, voluntariam aut culpabilem, ſed eſt nouum peccatum, vel internum, vel etiam externum: cui nulla eſt irregularitas in iure impoſita. Sicut, ſi quis caſu & omnino ſine culpa occideret hominem, nec tunc fieret irregularis, nec poſtea, etiam ſi, viſo effectu gauderet: quia illud gaudium nõ eſt proprie voluntarium homicidium; cui eſt irregularitas iniuncta: ſic ergo eſt in præſenti. Sed quæres, an idem dicendum ſit de eo, qui per vim & metum rebaptizatur. Sylueſter, verbo, Irregularitas, nu. 4. ex Innoc.

Sylueſt. Innocent.

A in cap. Eos, quos. de Conſecratio. d. 4. reſpondet, ſi fuit abſoluta coactio, non manere irregularem: ſecus vero, ſi fuit tantum cõditionata ſeu per metum; quæ fuit etiam opinio Gloſſæ in dict. cap. Eos, quos. Ego vero dicerem, ſi ille habeat intentionem, vt rebaptizetur, reuera manere irregularem; quia ad hãc intentionem cogi nullo modo poteſt, neq; ipſe debet voluntarie illam adhibere; alias grauiter peccat peccato rebaptizationis, & ideo irregularis manet. Si vero talem intentionem non adhibeat, ſiue per abſolutam vim, ſiue per ſolum metum cogatur ad exteriorem receptionem ablutionis, non manebit irregularis. Imo, ſi metus ſit grauis, nihil peccabit nõ B reſiſtendo, dummodo nec exterius ſignificet ſe conſentire, quia in reliquo nihil operatur, ſed patitur potius. Quod recte poteſt à ſimili confirmari ex cap. Conſtat. 1. q. 1. Sed poteſt inde ſumi argumentum contra priorem partem huius reſponſionis: ibi enim dicitur, eos, qui inuiti ordinantur ab hæreticis, non manere irregulares, quod eſt verum, etiam ſi illi habuerint intentionem recipiendi ordinem. Reſpondetur eſſe diſparem rationem, nam ille non tenetur non habere intentionem, ſuppoſito, quod miniſter ſit ſufficiens & eſſentialia adhibeat, quia ipſe eſt capax talis ſacramenti: ſicut, qui inuitus baptizaretur ab hæretico, poſſet ſine culpa habere intentionem, quia eſt capax: ſecus eſt de rebaptizato, quia eſt inca- C pax. Vltimo dubitari poteſt, an hæc irregularitas extendenda ſit ad iterantem ſacramentum Confirmationis, ſed de hoc dicemus in diſputatione morali de illo ſacramento, cuius tractationem aggredimur. Nam de ſacramento Baptiſmi ſatis diſputatum eſt.

QVAESTIO SEPTVAGESIMA SECVNDA.

De Sacramento Confirmationis, in duodecim articulos diuiſa.

Onſequenter conſiderandum eſt de ſacramento Confirmationis.

Et circa hoc quæruntur duodecim.

Primo, vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.

Secundo, de materia eius.

Tertio, vtrum ſit de neceſſitate ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum.

Quarto, de forma ipſius.

Quinto, vtrum imprimat characterem.

Sexto, vtrum Character confirmationis præſupponat characterem baptiſmalem.

Septimo, vtrum conferat gratiam.

Octauo, cui competat recipere hoc ſacramentum.

Nono, in qua parte.

Decimo, vtrum requiratur aliquis, qui teneat cõfirmandum.

Vndecimo, vtrum hoc ſacramentum per ſolos Epiſcopos detur.

Duodecimo, de ritu eius.

D. Thom. Magiſter.

POſt tractationem de ſacramento Baptiſmi. D. Tho. & Magiſt. cum cæteris Theologis in 4. diſt. 7. de Confirmatione diſputant, ſecundum ei locum in ordine ſacramentorum tribuentes, non tam dignitatis, aut neceſſitatis, quam temporis & generationis ordinem conſiderantes. Sacramentum enim Confirmationis proxime poſt Baptiſmum tradendum eſt, vt antiqua etiam Eccleſiæ cõſuetudine fuit obſeruatum: nam licet interdum Patres ſignificent, Euchariſtiam ſolitam eſſe dari immediate poſt Baptiſmum, vt ex Hieronym. Dialog. contra Luciferianos, & ex Ambr. lib. de his, qui initiantur, cap. & Auguſt. Epiſt. 23. ſumitur; id tamen per ſe loquendo intelligendum eſt, poſt ſacramentum Confirmationis, quod poſt Baptiſmum ſtatim conferebatur, vt eſſet veluti perfectio & conſummatio eius, vt ex eodem Ambr. eodem lib. de Myſteriis, cap. 7. in fine, & lib. 3. de ſacram. cap. 1. & 2. conſtat, & ex Dionyſ. cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch. dicente. *Hierarcha, cum virum vngueto, quod maxime diuinos efficit, inſigniuit Euchariſtiæ, quæ vim maximam habet perficiendæ ſanctitatis, participem eſſe pronuntiat.* Idem tradit Cyrill. Hieroſol. Catecheſi. 3. Myſtagogica, & alij infra referendi. Vnde Eugenius Papa in decreto fidei, *Per Baptiſmum*, inquit, *ſpiritualiter renaſcimur, per Confirmationem augemur in gratia, & roboramur in fide: renati autem & roborati nutrimur diuinæ Euchariſtiæ alimonia*: præcedit ergo Confirmatio Euchariſtiam. Atque hoc ſenſu accipiendum eſt, quod ait Melchiades Papa Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ, cap. 3. *Ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta* (agit de Baptiſmo & Confirmatione) *vt ab inuicem, niſi morte præueniente, nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero rite perfici non poteſt.* Quod enim ait, *rite*, intelligendum eſt, id eſt, conuenienter, &

Qvare ſacramentum Cõfirmationis ſit ordine ſecundum.

Hieronym. Ambroſ. Auguſt.

Dionyſ.

Cyrill.

Eugenius.

Melchiades Papa.

cum

Rabanus.

cum conſummata hominis perfectione. Hinc deni-que Rabanus lib. 1. de inſtit. Cleri.cap. 28.dicit, Ceremonialem vnctionem chriſmatis,quę poſt Baptiſmum fit in vertice,ideo eſſe ab Eccleſia introductā. quia non ſemper poterat adeſſe Epiſcopus, qui ſacramentum Confirmationis daret. Eſt itaq; hoc ſacramentum generatione, ſeu ordine, & vſu ſecundum: & ideo, & ſecundo loco numeratur, & eodem ordine de eo diſputatio inſtituitur, quamuis à nonnullis authoribus propter ſpeciales cauſas interdum hic ordo immutetur, vt ſequenti quæſt.in initio diſputationum de Euchariſtia annotabimus.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Confirmatio ſit ſacramentum.

Sup.q.65.ar. 1.& 4.d. 2.q. 1.ar 2.co.& d 7.q.1.or.1. q.1 per to.& 4.cont c. 58. q.64,art,2.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod Confirmatio nō ſit ſacramentum. Sacramenta enim ex diuina institutione efficaciam habent, ſicut ſupra dictum eſt. Sed Confirmatio non legitur à Chriſto inſtituta. Ergo non eſt ſacramentum.*

2. Præterea Sacramenta nouæ legis in veteri lege præfigurata fuerunt; vnde Apoſtolus dicit 1.Corint. 10. quod omnes in Moyſe baptiʒati ſunt, in nube & in mari; & omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt. Sed Confirmatio non fuit præfigurata in veteri teſtamento. Non ergo eſt ſacramentum.

3. Præterea, Sacramenta ordinantur ad hominum ſalutem. Sed ſine Confirmatione poteſt eſſe ſalus; nam pueri baptiʒati ſine Confirmatione decedentes, ſaluantur. Ergo Confirmatio non eſt ſacramentum.

4. Præterea, Per omnia ſacramenta Eccleſiæ, homo Chriſto conformatur, qui eſt ſacramentorum author. Sed per Cōfirmationem non videtur homo Chriſto conformari, qui non legitur eſſe confirmatus. Ergo Confirmatio non eſt ſacramentum.

Habetur de conſe. d. 5. c. 3. De his, & eſt parū ante med. illius. op. to. 1. Cōcil. Aug. li. 2. cont lit. Petil. cap. 104. to. 7.

SED contra eſt, *quod Melchiades Papa ſcribit* Hiſpaniarum Epiſcopis. De his, ſuper quibus rogaſtis vos informari, vtrum maius ſit ſacramentum, manus impoſitio Epiſcoporum, an Baptiſmus, ſcitote vtrumque magnum eſſe ſacramentum.*

RESPONDEO *dicendum, quod ſacramenta nouæ legis ordinantur ad ſpeciales gratiæ effectus, & ideo vbi occurrit aliquis ſpecialis effectus gratiæ, ibi ordinatur ſpeciale ſacramentum. Quia vero ſenſibilia & corporalia gerunt ſpiritualium & intelligibilium ſimilitudinem, ex his, quæ in vita corporali aguntur percipere poſſumus, quid in ſpirituali vita gratiæ ſpeciale exiſtat. Manifeſtum autem eſt, quod in vita corporali ſpecialis quædam perfectio eſt, quod homo ad perfectam ætatem perueniat, & perfectas actiones hominis agere poſſit. Vnde & Apoſt. dicit 1 Corin. 13. Cum autem factus ſum vir, euacuaui, quæ erant paruuli. Et inde eſt etiam, quod præter motum generationis, quo aliquis accipit vitam corporalem, eſt motus augmenti, quo aliquis perducitur ad perfectam ætatem. Sic igitur & vitam ſpiritualem homo accipit per Baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio. In Confirmatione autem homo accipit quaſi quandam perfectam ætatem ſpiritualis vitæ. Vnde Melchiades Papa dicit:* Spiritus ſanctus, qui ſuper aquam Baptiſmi ſalutifero deſcendit lapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam; in Baptiſmo regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam; in Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur. Et ideo manifeſtum eſt, quod Confirmatio eſt ſpeciale ſacramentum.*

In ep. ad Hiſpaniarū Epiſc. à med. illius tom. 1. Concil.

AD primum ergo dicendum, quod circa inſtitutionem huius ſacramenti eſt duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod hoc ſacramentum non fuit inſtitutum nec à Chriſto, nec ab Apoſtolis, ſed poſtea, proceſſu temporis in quodam Concilio. Alij vero dixerunt, quod fuit inſtitutum ab Apoſtolis. Sed hoc non poteſt eſſe, quia inſtituere nouum ſacramentum, pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ competit ſoli Chriſto.

A *Et ideo dicendum eſt, quod Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, ſecundum illud Ioan. 16. Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos. Et hoc ideo, quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quæ non erat danda ante Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem, ſecundum illud Ioan. 7. Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.*

AD ſecundum dicendum, quod, quia Confirmatio eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, non potuit habere aliquid reſpondens in veteri teſtamento, quia nihil ad perfectum adduxit lex, vt dicitur Heb. 7.

q.65.ar.4.ad 3.arg.

B *AD tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt †) omnia ſacramenta ſunt aliqualiter neceſſaria ad ſalutem; ſed quædam ſunt, ſine quibus non eſt ſalus; quædam vero ſunt, quæ cooperantur ad perfectionem ſalutis. Et hoc modo Confirmatio eſt de neceſſitate ſalutis, quamuis ſine ea poſſit eſſe ſalus; dum tamen non prætermittatur ex contemptu ſacramenti.*

AD quartum dicendum; quod illi, qui Confirmationem accipiunt, quæ eſt ſacramentum plenitudinis gratiæ, Chriſto conformantur, in quantum ipſe à primo inſtanti ſuæ conceptionis fuit plenus gratiæ & veritatis, vt dicitur Ioan. 1. Quæ quidem plenitudo declarata eſt in Baptiſmo, quando Spiritus ſanctus deſcendit corporali ſpecie ſuper eum. Vnde & Luc. 4. dicitur, quod Ieſus plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane. C *Non autem conueniebat dignitati Chriſti (qui eſt ſacramentorum author) vt à ſacramento plenitudinem gratiæ acciperet.*

COMMENTARIVS.

Melch. Papa.

DVo definit D. Thom. in hoc art. quæ à nobis in ſequente diſputatione late ſunt tractanda, & cōfirmanda. Primum eſt in corpore art. Confirmationem eſſe ſpeciale ſacramentum, quod præter authoritatem Melchiadis Papæ, quam adducit in argumento, ſed contra, ſolum declarat quadam congruentia & proportione ad corporis viuentis generationem & augmentum, quibus dicit in ſpiritualibus D comparari Baptiſmum & Confirmationem: de qua proportione ſatis dictum eſt ſupra, quæſt. 65. art. 1. Secundum eſt in ſolut. ad 1. Confirmationem fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutam, quæ aſſertio ſequitur ex præcedente, ſuppoſitis principiis traditis, de inſtitutione ſacramentorum nouæ legis in genere. Addit tamen D. Thom. Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum non exhibendo, ſed promittendo, iuxta illud Ioan. 16. *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Et Luc. 24. *Ego mittam promiſſum Patris mei in vos.* Et Ioan. 14. & 15. *Cum venerit Paracletus, quem ego mittā vobis à Patre, &c.* iuxta quam interpretationem ſignificat D. Thom. quamuis hæc promiſſio ad litteram intelligenda ſit E de celebri illa ac viſibili miſſione, qua Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes in Apoſtolos miſſus eſt, iuxta id, quod ſtatim ſubdit Lucas. *Vos autem ſedete in ciuitate, quoad vſque induamini virtute ex alto,* & Actor. 1. *Vos autem baptiʒabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies:* non tamen eſſe limitandam ad illam miſſionem, ſed extendendam ad omnium fidelium Confirmationem, & ad ſpecialem Spiritus ſancti miſſionem, quæ in ea fit, ſiue viſibiliter, vt olim, ſiue inuiſibiliter, vt modo, fiat: nam illi effectus, propter quos Chriſtus Apoſtolis Spiritum ſanctum promiſit, ſemper ſunt in Eccleſia neceſſarij, & proportione ſeruata, in omnibus fidelibus locum habet, vt facile conſtabit prædicta Ioannis capita conſideranti. Vnde Melchiades Papa, Epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ cap. 2.

Ioan. 16. Luc. 24. Ioan. 14. 15. Actor. 1. Melch. Papa.

Ioelis.2. promiſſionem à Deo factam Ioelis 2. *Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*, quam Petrus Actorum ſecundo, de aduentu Spiritus ſancti in die Pentecoſtes explicuit, declarat ipſe de miſſione etiam, quæ fit in hoc ſacramento, indicans non eſſe vnam ab altera ſeiungendam. Vnde inferius ad explicandum fructum huius ſacramenti vtitur illis verbis. Ioan.16. Ioan. 16. *Cum venerit Spiritus veritatis, ipſe docebit vos omnem veritatem*, ſubiungens. *Vides, quoniam, cum Spiritus ſanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam, & conſtantiam dilatatur.*

Eſt autem vlterius in hac D. Tho. doctrina conſiderandum, cum ait Chriſtum Dominum inſtituiſſe hoc ſacramentum, non exhibendo, ſed promittendo, non eſſe intelligendum, Chriſtum ante aſcenſum in cœlum, nihil præter Spiritus ſancti promiſſionem de hoc ſacramento Apoſtolis tradidiſſe, nam hoc ſolum ſine dubio ad inſtitutionem ſacramenti non fuiſſet ſufficiens: nam illa promiſſio ex ſe ab omni ſacramento abſtrahit, nec determinat modum talis aduentus, ſeu miſſionis Spiritus ſancti. Igitur Chriſtus Dominus non ſola promiſſione, ſed etiam inſtructione (vt latius infra dicam) hoc ſacramentum inſtituit; ritum illius Apoſtolos docens, & vſum præcipiens. Neque D. Thom. hoc excludit, ſed ſolum ſignificare voluit, ita inſtituiſſe Chriſtum hoc ſacramentum pro tempore futuro, pro quo ſpiritum ſanctum promittebat, vt ante aduentum eius noluerit vſum illius exerceri; & hoc declarat ratione, quam ſubiungit, quia Spiritus ſancti plenitudo, quæ eſt effectus huius ſacramenti, non erat danda, antequam Chriſtus eſſet glorificatus, vt Ioan 7. dicitur. Ioan.7. Atque ob ſimilem rationem addit D. Thom. in ſolution. ad 2. in veteri lege non præceſſiſſe propriam figuram huius ſacramenti, quia nihil ad perfectum adduxit lex: in hoc autem ſacramento plenitudo ac perfectio Spiritus ſancti datur: idemque docuerat ſupra q. 65. artic. 1. ad quartum. Addit vero in 4. d. 7. q. 1. artic. 1. quæſtiunc. 1. ad 3. *aliquo modo fuiſſe hoc ſacramentum adumbratum in vnctione Pontificum, qua ſignificabatur vnctio Chriſti, à qua hæc vnctio deriuatur.* Cyprian. Quod ſignificaſſe videtur Cyprianus ſerm. de vnctione chriſmatis dicens. *A facie noui olei deſiccatæ ſunt vnctiones antiquæ*: & inferius oleum Eliæ, & Eliſæi, & antiquas fere omnes myſticas vnctiones in figuram huius ſacræ vnctionis adducit. Sed hæ potius ſunt accommodationes quædam, quam propriæ figuræ.

In ſolution. ad 3. indicat D. Thom. quæſtionem de neceſſitate huius ſacramenti; ſed, ſi ſit ſermo de neceſſitate medij, res eſt extra controuerſiam, eſſe quidem hoc ſacramentum valde vtile ad ſalutem: atque hoc ſenſu dici poſſe neceſſarium ad melius eſſe; ſimpliciter tamen non eſſe neceſſarium, quia non eſt per ſe inſtitutum ad tollendum peccatum, & ſine illo poſſunt homines ſaluari. Atque hoc Melch Papa. ſenſu accipiendum eſt, quod Melchiades Papa loco citato dicit, *In Baptiſmo abluimur, poſt Baptiſmum roboramur; at ſi continuo tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia. Regeneratio per ſe ſaluat, mox in pace beati ſæculi recipiendos: Confirmatio autem armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruandos.* Ad hunc ergo finem dixit eſſe neceſſariam Confirmationem, non ſimpliciter, ſed ad melius eſſe; id eſt, maxime vtilem. Si autem ſit ſermo de neceſſitate præcepti, habet hoc ſpecialem difficultatem infra tractandam in diſputatione morali. Solutio ad quartum non indiget explicatione.

DISPVT. XXXII.

Et prima de Confirmatione.

De inſtitutione ſacramenti Confirmationis.

QVamuis doctrina de hoc ſacramento breuior ſit, quam aliorum, nihilominus in illa tradenda eãdem dicẽdi methodũ tenebimus: probãdo prius dari hoc ſacramentum à cæteris diſtinctũ; poſtea eſſentiã, cauſas, effectus, & proprietates eius declarando. In hac ergo diſputatione definiemus quæſtionem, an ſit hoc ſacramentum, & conſequenter eius inſtitutionem, ex qua illius eſſe pendet.

SECTIO I.

Vtrùm Confirmatio ſit verum ad perfectum nouæ legis ſacramentum.

RAtio dubitandi eſſe poteſt primo; quia in Scriptura nulla fit huius ſacramenti mentio. Secundo, quia nulla eſt illius neceſſitas, nã Baptiſmus ſufficit ad ſpiritualem vitam præſtandam; Euchariſtia ad augendam, nutriendam, & conſeruandam. Propter hæc multi hæretici auſi ſunt ſacramentum hoc negare, ac cõtemnere, quorum parens videtur fuiſſe Nouatus; ſic enim de illo ſcribit Thedor. lib. 3. Hæreticarum fabularum, cap. penult. *Iis, qui ab ipſis* (ſcilicet Nouationis) *tinguntur, ſacrum Chriſma non præbent: quocirca eos etiam, qui ex hac hæreſi corpori Eccleſiæ coniunguntur, benedicti Patres vngi iuſſerunt.* Hunc errorem ſecuti ſunt Vualdenſes, vt refert Æneas Syluius de origine Bohemorum, c. 35. Item Flagellantes apud Sanderum lib. 7. de Viſibili Monarchia Eccleſiæ hæreſ. 165. Itẽ Pauperes de Lugduno, Rutheni, Lutherus, Caluinus, & reliqui noui ſectarij, vt videre licet apud Prateolum ſub eorum nominibus. & Lindanum libr. 4. Panopliæ à cap. 26. Ruardum art. 12. Bellarm. lib. de Cõfirmatione, & alios, qui hoc tempore contra hæreticos ſcripſerunt.

Error. Noua. Theodor. Vualdenſes. Aeneas ſyl. Flagellãtes. Sanderus. Pau. de Lug. Rutheni. Lutherus. Caluinus. Prateolus. Lindanus. Ruardus. Bellarmin.

Dicendum vero eſt, in lege gratiæ eſſe quoddam ſacramentum à Baptiſmo, & cæteris diſtinctum, ad diuerſum finẽ & effectũ, & ſub diuerſo ſigno viſibili inſtitutum, quod à Patribus Confirmatio appellatur, ab effectu; aut Conſignatio frontis, aut ſacramentum chriſmatis; ex materia; aut manus impoſitio Epiſcoporum. Res in hac concluſione contenta eſt de fide, quæ inprimis ex Sacra ſcriptura colligenda eſt, ſumendo inprimis id, quod in Commentario articuli probatum eſt, Chriſtum ita promiſiſſe Apoſtolis ſuis ſpeciale Spiritus ſancti donum, & aduentum ad eorum inſtructionem, protectionem, & ſingulare regimen, vt non ſolum eorum perſonis, nec tantum fidelibus diſcipulis, qui cum eis tunc congregati erant, ſed in eis vniuerſæ Eccleſiæ perpetuo duraturæ, omnibuſq; fidelibus hoc beneficium promiſerit, iuxta illud Ioan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ, Spiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere; quia non videt eum, nec ſcit eum; vos autem cognoſcetis eum, quia apud vos manebit, & in vobis erit.* Hæc autem promiſſio, quãuis in Apoſtolis ſingulari, & extraordinario modo impleta ſit, tamen oportuit, vt Chriſtus in Eccleſia relinqueret definitum aliquem ac certum modum & viam, qua donum hoc, & effectus huius promiſſionis ad omnes, & ſingulos fideles, quadam ordinaria ac certa lege perueniret: quia alioqui, nec poſſet nobis conſtare, quando, vel quomodo in nobis eſſet implenda hæc promiſſio; nec poſſent fideles vti aliquo certo medio ad hoc donum recipiendum; & hac ra-

Eſſe Confirmationis ſacramentũ diſtinctum ab aliis de fide eſt.

Concluſio 1. probatur authoritatibus Scripturæ.

Ioan.14.

hac ratione fuit etiam maxime conueniens, vt hæc A promiſſio aliquo certo ſacramento, & viſibili ſigno impleretur, quomodo Eccleſia Chriſti viſibilis eſt, & corporales homines ſub viſibilibus ſignis melius ſpiritualia capiunt. Vnde etiam in ipſis Apoſtolis non eſt hæc promiſſio impleta ſine viſibili ſigno, cuius veſtigium, ſeu participatio quædam aliquo tempore in Eccleſia primitiua durauit; tamen quia illud extra legem, & quaſi miraculoſum erat magiſque ad fundandam, quam ad conſeruãdam, & exercendam fidem expediens; ideo neceſſarium fuit inſtitui aliud determinatum ſignum, per quod promiſſio illa in fidelibus impleretur: ſicut ergo promiſſio illa determinata eſt, & diſtincta à cæteris in fi- B ne & effectu: ita proprium requirit ſignum & ſacramentum.

At enim dicet aliquis, promiſſionem hanc in Baptiſmo, & per Baptiſmum impleri. De illa enim loquens Petrus Acto. 2. cum dixiſſet, *Hoc eſt quod dictum eſt per Prophetam Ioel*; *Et erit in nouiſſimis diebus, dicit Dominus, effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem*: ſubdit inferius. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſſionem peccatorum veſtrorum, & accipietis donum Spiritus ſancti, vobis enim eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longe ſunt; quoſcunque aduocauerit Dominus Deus noſter*: docet ergo Petrus promiſſionem illam in Baptiſmo impleri. Sed non eſt hæc conueniens huius loci intelli- C gentia: duo enim dona ſignificat Petrus eis verbis nobis eſſe promiſſa, ſcilicet remiſſionem peccatorum per Baptiſmum, & ſpeciale Spiritus ſancti donum poſt Baptiſmum. Vnde Chryſoſt. Hom. 18. in Acta, *Non eſt idem*, inquit, *aſſequi remiſſionem peccatorum, & accipere virtutem illam*, id eſt, Spiritum ſanctũ: non ergo illa ſingularis Spiritus ſancti promiſſio per ſolum Baptiſmum impletur, ſed Baptiſmus præmittendus eſt, vt in aliquo talis promiſſio poſſit impleri. Hanc autem eſſe veram huius loci intelligentiam, ipſe rerum vſus, & praxis ſatis oſtendit. Nam inprimis Apoſtoli iam baptizati erant, quando Chriſtus eis hoc ſpeciale donum promiſit, & quando in eis promiſſionem impleuit die Pentecoſtes; & tamen D per Baptiſmum receperant proprium donum & effectum Baptiſmi: ergo etiam nobis aliquid ſpeciale promiſſum eſt ea promiſſione, diſtinctum à dono Baptiſmi. Deinde Samaritæ iam baptizati erant, & donum Baptiſmi acceperant; & nihilominus ad eos mittuntur Petrus & Ioannes, vt Spiritum ſanctum acciperent: eſt ergo hæc Spiritus ſancti receptio diſtincta ab effectu Baptiſmi: antecedens patet Acto. 8. vbi non ſolum habemus, Spiritus ſancti donationem, & promiſſionem impletam, ſed etiam ſignum viſibile, per quod implebatur, *Miſerunt* (inquit) *ad eos Petrum & Ioannem, qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperet Spiritum ſanctum; nondum enim in quemquam illorum venerat, ſed baptizati tantum erant in nomine Do-* E *mini Ieſu, tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum*. Quod factum ſatis oſtendit, Apoſtolos intellexiſſe, & hoc donum eſſe diſtinctum ab effectu Baptiſmi: alias non tanta ſolicitudine illud procuraſſent hominibus iam baptizatis: & eſſe promiſſum à Chriſto ſub tali cæræmonia, & ſigno viſibili: alias non auſi eſſent illa vti, vt daretur Spiritus ſanctus.

Actor. 2.

Atque idem colligitur ex facto Pauli Actor. 19. vbi inuenit quoſdam credentes baptizatos ſolo Baptiſmo Ioannis; quos prius fecit baptizari Baptiſmo Chriſti; & poſtea Paulus impoſuit manus ſuper eos, & datus eſt eis Spiritus ſanctus: eſt ergo hæc promiſſio Spiritus ſancti diſtincta à promiſſione Baptiſmi, & effectu eius, & in nobis impletur; non abſolute & ſimpliciter ex vi ſolius Baptiſmi, nec ſub conditione alicuius meriti, vel ſolius interioris diſpoſitionis; nihil enim tale nobis traditum eſt, aut in Scriptura legitur: ſed per viſibile miniſterium Eccleſiæ; vt ex dictis locis colligitur, & hoc eſt, quod nos appellamus Confirmationis ſacramentum.

Actor. 19.

Hoc autem efficaciſſimum argumentum ex Scripturis deſumptum duobus modis eludunt hæretici, vt referunt authores ſupra citati, prior eſt, negando illam manuum impoſitionem fuiſſe ad dandum aliquem effectum, vel donũ ex opere operato: ſed ſolum fuiſſe ceremoniã ab illis introductam in ſignũ cuiuſdam approbationis: nam poſt Baptiſmum, inquiunt, fideles præſentabantur Apoſtolis, vel Epiſcopis, & ab eis examinabantur & inſtruebantur: illi vero, quaſi approbãtes eorum fidem manus eis imponebant. Sed inprimis hoc eſt hereticorum inuentum de ſuo capite abſq; fundamẽto, ſolum ad eneruandam Scripturæ vim. Deinde eſt per ſe incredibile, Petrum & Ioannem tanta cura fuiſſe miſſos Samariam, ſolum vt nudam quandam ceræmoniam exercerent. Deinde repugnat verbis Scripturæ, vt patet ex illa cauſali; *Orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum*: In hunc ergo finem, & non tantum propter externam ceræmoniam, *imponebant manus ſuper illos*; & ita ſtatim conſecutum eſt, quod ſubditur, *Et accipiebant Spiritum ſanctum*. Quod paulo inferius expreſſius declaratur, cum dicitur: *Cum vidiſſet autem Simon, quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam, dicens. Date mihi hanc poteſtatem, vt cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum ſanctum*. vbi particula illa, per cauſalitatem ſignificat: & non à Simone, ſed ab ipſo Luca poſita eſt, Simon autem agnoſcens in Apoſtolis illam poteſtatem deceptus non eſt; ſed in eo, quod credidit pecunia poſſe obtineri. Vnde Petrus poſterius hoc reprehendit, non primum, ſed potius illud probauit, docẽs, illam poteſtatem eſſe donum Dei, quod pecunia obtineri non poſſet, vt ex illis verbis patet, *Pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſe obtineri*.

Eludunt hæretici hoc argumentũ. 1.

Reſpõdetur hæreticis.

Simõ Magus

Alio modo reſpondent hæretici; illud factum nõ pertinuiſſe, ad vſum ſeu miniſterium alicuius ſacramenti, ſed ad poteſtatem miraculorum, vel ſimilem gratiam gratis datam; tunc ſpecialiter conceſſam Apoſtolis ad fidem fundandam, & confirmãdam. Vnde conſequenter aiunt, per illam impoſitionem manuum non fuiſſe datam gratiam ſanctificantem, ſed ſimilia dona, ſeu gratias gratis datas; vt ſunt Prophetiæ, & donum linguarum: vnde Act. 19. dicitur, *Poſtquam impoſuit Paulus illis manus, venit Spiritus ſanctus ſuper illos loquebantur q; linguis, & prophetabant*. Vbi Chryſ. Hom. 40. *Illi*, inquit, *quibus manus imponit, Spiritum accipiebant, veriſimile autem eſt, illos Spiritum habere, ſed non apparere, ſed efficacia & linguarum locutione nunc declarabant*. Et eodem modo videtur exponere hãc manuũ impoſitionem Theophylact. ad Hebr. 6. tractans illa verba, *Non rurſum iacientes fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis, & fidei ad Deum, baptiſmatum doctrinæ, & impoſitionis quoq; manuum, per quas* (ait Theophyl.) *Spiritum accipiebant, vt prophetarent, & miracula ederent: imponente enim ipſis Paulo manus, acceperunt Spiritum ſanctum*. Alludit ad locum Act. 19. ex quo nos ſacramentum hoc Confirmationis colligebamus.

Pugnãt 2. hæretici & nitũtur hoc argumentum infirmare.

Actor. 19.

Chryſoſt.

Theophyl.

Actor. 19.

Sed hæc etiam euaſio repugnat Scripturis: nam in primis miſſio Spiritus ſancti facta à Chriſto, nõ ſolum ad gratias gratis datas, ſed maxime ad gratiam ſanctificantem pertinuit, iuxta illud Luc. 24. *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto*: & idem colli-

Reſpõdetur hæreticis.

Luc. 24.

Ioan.14.15. 16.

git ex Ioan.14.15.&16. vbi ſpecialiter dicit Chriſtus, *Expedit vobis, vt ego vadam: ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Si enim Spiritus ſancti aduentus non fuiſſet futurus ad perfectionem ſpiritualis vitæ, & augmentum gratiæ ſanctificantis, ſed ad ſolas gratias gratis datas, quę ad aliorum vtilitatem, magis quam recipientis ordinãtur, nõ eſſet tantæ æſtimationis, vt conſortio & corporali præſentiæ Chriſti eſſet præferendus. Deinde gratiæ gratis datæ non ſunt communes omnibus fidelibus, ſed Spiritus ſanct⁹ eas diſtribuit prout vult, & Eccleſię expedit, vt patet.1.ad Corinth.12.& ad Epheſ.4. at vero hoc donum Spiritus ſancti indifferẽter dabatur omnibus fidelibus: Apoſtoli enim omnibus baptizatis manus imponebant, vt patet Actor.8.9.&19. ergo non pertinebat tantum ad gratias gratis datas.

Pau.1.Cor. 12. Ad Epheſ.4. Acto.8.9.19.

Præterea, quod illa impoſitio manuum non pertineret ad gratiam miraculorum pro illo tempore ſpecialiter conceſſam, ſed ad ſacramentale aliquod miniſterium perpetuo in Eccleſia manſurum, probari poteſt primo, quia per illam implebatur Chriſti promiſſio de Spiritu ſancto fidelibus dando, quam factam eſſe toti Eccleſiæ, & pro vniuerſis fidelibus, ac temporibus, ſupra oſtenſum eſt. Secundo, quia, ſi illa poteſtas ad miracula, vel gratias gratis datas pertinuiſſet, aliis, quam Apoſtolis, vel Epiſcopis, interdum communicata fuiſſet, ſicut ad alias miraculoſas actiones dabatur: non ſine myſterio autem vbiq; legitur, ſolos Apoſtolos hanc manuum impoſitionem exercuiſſe eo tempore, quo illi ſoli erant Epiſcopi. Tertio eſt optimum teſtimonium ad Hebr. 6. vbi Paulus inter fidei rudimenta poſt Baptiſmum ponit manus impoſitionem: nimirum eam, per quã ipſe & alij Apoſtoli gratiam Spiritus ſancti dabant, vt Chryſ. Theopy. & alij exponunt: ſi autem illa manus impoſitio non pertineret ad ordinaria Eccleſiæ miniſteria, & ſacramenta, non numeraretur à Paulo inter fidei initia & fundamenta; & ita intellexit eum locum Ambro. ibi dicens, loqui Paulum de impoſitione manuum, *per quam Spiritus ſancti accipi poſſe creditur: quod poſt Baptiſmum ad Confirmationem vnitatis in Eccleſia Chriſti à Pontificibus fieri ſolet.* Et Aug. lib. de fide & operibus c.11. tractans illum locum Pauli, ita concludit. Hæc igitur omnia pertinere ad initia neophytorum ſatis aperte Scriptura teſtatur. Denique ſufficiens huius rei argumentum eſt, quod illa manus impoſitio, quæ ab Apoſtolis fiebat, poſtea in Eccleſia durauit, & per Epiſcopos ſemper facta eſt; & ideo manus impoſitio Epiſcoporum eſt dicta, vt cõſtat ex Melchiade ſupra. Cuius rei plures teſtes inferius adducam, nunc duo ſufficiant omni fide digni. Vnus eſt Cypria. Epiſ.73. ad Iubaianum, vbi tractans prædictum locum Acto.8. dicit Petrum & Ioannem compleuiſſe, quod Philippus diaconus dare non poterat; & ſubdit. *Quod nunc quoq; apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo Dominico conſummentur.* Alius eſt Aug. lib.3. de Baptiſmo contra Donatiſtas. c.16. & tract.6. in primam Canonicam Ioan. quibus locis ait, eundem Spiritum ſanctum dari nunc per manus impoſitionem, qui tunc dabatur, quãuis non cum eiſdem ſignis viſibilibus, nec cum eiſdem effectibus, ad gratias gratis datas pertinentibus, quę tũc erant neceſſaria, iam vero eorum neceſſitas ceſſauit.

Chryſo. Theoph. Ambroſ. Cyprian. Auguſt.

2. Probatur Pontificũ authoritate. Clemẽs Pap.

Secundo principaliter probatur hæc veritas ſummorum Põtificum authoritate. Primo Clemẽs Papa lib.3. Conſtitutionum, cap.16. *Poſtea*, inquit, *Epiſcopus baptizatos Chriſmate vngat*; & cap.17. *Chriſma*, inquit, *confirmatio confeſſionis, ſeu profeſſionis eſt.* In quibus verbis materiam, miniſtrũ, & effectum, & nomen Confirmationis ab illo deſumptum, & in Eccleſia retentum indicauit: & Epiſt.4. *Omnibus*, inquit, *feſtinandum eſt ſine mora renaſci Deo, & demum cõſignari ab Epiſcopo, id eſt, ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti percipere:* & infra. *Niſi regeneratus, fuerit ab Epiſcopo confirmatus, perfectus eſſe Chriſtianus nequaquam poteſt; nec ſedem habere inter perfectos, ſi non neceſſitate, ſed incuria, aut voluntate remãſerit, vt à B. Petro accepimus, & cæteri ſancti Apoſtoli, præcipiente Domino, docuerunt.* Secundo Vrbanus Papa in Epiſt. ſua, ca.7. *Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.* Tertio Fabianus Epiſt.2. cap.1. de Chriſmate multa docet; quæ infra trademus: inter alia vero ait, Baptiſmũ ſancti Chriſmatis vnctione perfici atque confirmari. Quarto: Cornel. Papa Epiſtol. ad Fabian. Antiochenum, apud Euſebium, lib.6. Hiſtor. c.33. alias 35. Domini ſigillum appellat referens de Nouato: *Neque Domini ſigillo ab Epiſcopo conſignatus fuit; quo quidem neutiquam potitus, quomodo quæſo Spiritum ſanctum adeptus eſt?* Quinto: Euſebius Papa Epiſt.3. circa fin. Sexto: late Melchiades Papa. Epiſt. ſupra citata. Septimo: Syluester ſacramentum hoc Conſtantino dedit: ſic enim legitur in Edicto Conſtantini col. 4. *Septiformis gratiæ Spiritus ſancti adhibuit beati Chriſmatis vnctionem, & vexillum ſanctæ Crucis liniuit in mea fronte, dicens; ſignet te Deus ſigillo fidei in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* Octauo: Damaſus Pap. epiſt.4. Nono: Innoc.I. epiſt. 1. c.3. Decimo: Leo I. epiſt.73. alias.75. deplorans ſtatum Eccleſiæ Alexandrinæ. *Interrupta eſt*, inquit, *ſacrificij oblatio, defecit Chriſmatis ſanctificatio*: clarius epiſt.86. alias 88. de Chorepiſcopis agens negat poſſe Chriſma conficere, aut Chriſmate baptizatorum frontes ſignare: Epiſt. etiam 37. c.2. & 79. c.7. dicit, baptizatos ab hæreticis non eſſe rebaptizandos; ſed inuocatione Spiritus ſancti per Epiſcopalem manus impoſitionem confirmandos. Vndecimo: Greg.I. lib.3. epiſ.9. Duodecimo: Innoc. III. in ca. vnico de ſacra vnctione, §. Quia vero, ait: *Poſt Baptiſmum vngi Chriſtianos ſancto Chriſmate in fronte, vt libere confiteantur, quod creditur:* & infra; *Per frontis chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus ſanctus ad augmentum datur & robur.*

Vrban. Papa. Fabianus Papa. Corn. Papa. Euſeb. Papa. Melch. Papa. Syluest. Pap. Damaſ. Pap. Innoc. I. Leo Papa. Grego. I. Innoc. III.

Tertium argumentum ex Conciliorum authoritate ſumendum eſt: huius enim ſacramenti meminit Concil. Elibertinum, c.38. dicens, baptizatum perducendum eſſe ad Epiſcopum, vt per manus impoſitionem perficiatur, c.77. dicit: *Epiſcopus per benedictionem eum perficere debebit.* Concil. Laodicen. ca.48. vocat *Vnctionem ſuper cæleſtis chriſmatis.* Conci. Hiſpal. ſecundum, ca. 7. vbi idem dicit de Chorepiſcopis, quod Leo Papa loco ſupra citato: Concil. Cabilonenſe ſecundum, c.27. ſub nomine Confirmationis, quam dicit, ſicut nec Baptiſmum, iterari minime debere, quod citant ex Concil. Tarracon. can.6. Gratianus in c. Dictum eſt, de conſecra. diſt.5. & Iuo. lib. 4. c.46. Item Concil. Pariſienſ. ſub Ludouico & Lothario lib.1. c.33. vbi præcipit Epiſcopis, ne poſt cibũ & potum per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant temporibus Paſchæ & Pentecoſtes, & Concilium Meldenenſe capi. 45. prohibet pro ſacro Chriſmate munera accipere: in Concil. Arauſica. 1. cano. 1. fit mentio huius ſacramenti ſub nomine Confirmationis: Idem in 6. Synodo, can. 7. Concil. Colonienſ. par.7. c. 8. ex profeſſo tradit doctrinam de hoc ſacramento; Senonenſe in decret. fidei, c.10. & in decretis morum, c.38. Moguntin. c.17. expreſ-

3. Probatur authoritate Concilium. Concil. Elib. Conc. Laod. Conc. Hiſpa. Conc. Cabi. Conc. Tarr. Conc. Pariſ. Conc. Meld. Conc. Arau. Con. Colo. Conc. Seno. Conc. Mog.

Conc. Flor. Conc. Trid. preſſius tamen hoc definierunt Concil. Flor. in decret. Eugenij, & Concil. Trid. ſeſſ. 7. & ſeſſ. 23. c. 4. vbi ſtatuit, vt nemo prima tonſura initietur, qui prius confirmatus nõ fuerit. Plura ex Conciliis afferemus infra de materia & miniſtro huius ſacramenti diſputantes.

4. Probatur traditione Patrum. Quartum argumẽtum ſumitur ex Patrum traditione, quæ ad hanc veritatẽ cõfirmandam ſufficeret, quando nullum aliud Scripturę teſtimonium haberemus, vt de hac ipſa re diſputans dixit Hierony. dial. contra Luciferian. Vnde Baſil. lib. de Spiritu ſancto, ca. 27. inter non ſcriptas traditiones ponit conſecrationem olei vnctionis: latius & apertius Dionyſ. c. 4. de Eccleſiaſt. Hierar. diſſerit de confectione Chriſmatis, quod c. 2. *Deificum vnguentum vocauerat, quo ſignantur baptizati*, & in 3. par. illius capit. hoc ſacramẽtum vocat: *Diuinæ generationis ſacroſanctam perfectionẽ*. Pulchre de eodem diſputat Cyrill. Hieroſo. catecheſi 3. Myſtagogica, vbi inter alia ait, hoc ſacramentum indicatum eſſe in Iordane; quando, baptizato Chriſto, Spiritus ſanctus in ipſum deſcendere viſus eſt. Theodoret. in id Cantic. 1. Vnguentum effuſum nomen tuum: *Si myſtice*, inquit, *magis vis intelligere, ſancti baptiſmatis myſterium recordare, in quo, qui initiantur, ſpiritualis vnguenti Chriſmate inuncti, ſub ea viſibili ſpecie inuiſibilem Spiritus ſancti gratiam ſuſcipiunt*. Vbi de Baptiſmo & Confirmatione, vt de vno ſacramento, loqui videtur: quia, vt ſupra diximus, olim ſimul dari ſolebant, tanquam neceſſaria ad perfectionem, & quaſi complementum hominis Chriſtiani, non quidem quantum ad ſubſtantiam vitæ ſpiritualis: hæc enim in Baptiſmo complete datur; ſed quantum ad robur, & augmentum, perfectamque Spiritus ſancti protectionem, quod ad intelligendos cæteros antiquos Patres obſeruandum eſt, præſertim Nazian. orat. 40. de ſancto Baptiſmo; vbi videtur Confirmationem ſub Baptiſmo comprehendere, cum ait: *In eo animum & corpus vnctione & Spiritu conſignari*. Niſi hæc verba ad ceræmonialem vnctionem Baptiſmi referantur, atque eodem fere modo loquitur Damaſc. li. 4. de fide, c. 10. Præterea eſt optimus locus apud Euſebium, lib. 3. Hiſto. c. 17. alias 23. vbi hiſtoriam illam ex Clemente Alexandrino refert de adoleſcẽte, quẽ Ioannes Euangeliſta ſingulariter dilexit, & Epheſino Epiſcopo concredidit: *Quem ille*, inquit, *Baptiſmi ſacramento illuminauit; poſtea vero ſigillo Domini, id eſt ſacramento Confirmationis, tanquam perfecta, tutaq́; eius animi cuſtodia obſignauit*. Iuſtinus Martyr, q. 137. ad Orthodox. vbi diſtinguit vnctionem olei, & vnguenti: per vnguentum Chriſma intelligens, quo dicit conſignari fideles poſt Baptiſmum. Ex Latinis Tertull. interdum indicat hoc ſacramentum; præſertim lib. de præſcriptionibus hæreticor. cap. 36. & 40. dicens: *Poſt lauacrum ſignat in frontibus milites ſuos*: idem lib. de Reſurrectio. carnis, c. 8. Cyprianus late Epiſt. 70. clarius 72. vbi dicit Baptiſmum & manuum impoſitionem eſſe duo ſacramenta, & vtrumque eſſe fidelibus ſuſcipiendum, & Epiſt. 73. ad Iubaianum; cuius verba ſupra retulimus; & in ſerm. de vnctione Chriſmatis late. Ambroſ. lib. 2. de ſacrament. ca. 2. vocat *Spirituale ſignaculum, quod poſt fontem ſupereſt, vt perfectio fiat*: Idem lib. 6. ca. 20. & libr. de iis, qui initiantur, cap. 7. Auguſt. lib. 2. contra litter. Petil. c. 104. vbi vocat ſacramentum Chriſmatis: *Quod in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, ſicut & Baptiſmus*. Idem lib. 5. de Baptiſ. c. 20. & lib. 15. de Trinit. c. 26. tract. 118. in Ioannem, & aliis locis ſupra relatis. Pacianus epiſt. 1. ad Symphorianum circa fin. inter ſacramenta numerat Baptiſma & Chriſma, de quo latius diſſerit inferius lib. de Baptiſmo, *Lauacro*, inquit, *peccata pur-*

Hieronym. Baſilius. Dionyſ. Cyr. Hieroſ. Theodoret. Nazian. Damaſcen. Euſeb. Iuſtin. Tertull. Cyprian. Ambroſ. Auguſt. Pacianus.

A *gantur, Chriſmate Sanctus Spiritus ſuperfunditur; vtraque vero iſta, manu & ore antiſtitis impetramus*. Optatus etiã Mileuitanus libr. 2. contra Parmenianum, colum. 8. mẽtionem facit cuiuſdam ampullæ Chriſmatis, quã hæreticus per feneſtram proiecit, vt eam frangeret: *Quæ tamen*, inquit, *Deo muniente, inter ſaxa illæſa conſedit*. In 7. etiã Synod. actione 4. inter miracula Sanctorũ Coſmæ, & Damiani, ponit, ꝙ quædã mulier laborãs quadã ægritudine: *Chriſma accipiẽs, in aquam effudit, illamq́; bibit, & cõfeſtim ſanitati ſanctorũ interceſſione reſtituta eſt*. Euſebius etiã Emiſſenus homil. in die Pentecoſtes ex Melchiade Papa multa de hoc ſacramento deſumpſit: videri etiam poteſt Iſidor. lib. 2. de Eccle-B ſiaſticis officiis ad finem. Beda Lucæ 22. & Actor. 8. Rabanus in lib. de inſtitutione Cleric. c. 30. & Bernardus in vita ſancti Malachiæ cap. 2. in fine refert, B. Malachiam in Epiſcopatu quodam *vſum ſaluberrimũ confeſſionis, & ſacramentum Confirmationis, quæ gens illa, aut ignorabat, aut negligebat, inſtauraſſe*; &c. ſequẽte refert, Malchum Epiſcopum, Malachiæ magiſtrum, *puerum mente captum, ex his, quos lunaticos vocant, inter confirmandum ſacra vnctione ſanaſſe*.

Opta Mile. Synodus. Euſe. Emiſ. Melchiad. Iſidorus. Beda. Rabanus. Bernard.

1 Probatur ratione. Vltimo afferre poſſumus congruentias, ſeu rationes huius veritatis: cum enim non ex rerum naturis, ſed ex inſtitutione ad placitum, & ex voluntate inſtituentis pendeat, non poteſt efficaci ratione probari, ſed teſtimoniis, quibus de voluntate inſti-C tuentis ſatis conſtet: poſſumus tamen eius voluntatis ſufficientes & morales rationes afferre. Prima & fundamentalis eſt, qua D. Thom. hic eſt vſus, de qua ſupra ſatis dictum eſt. Secunda ſumi poteſt ex Melchiade Papa Epiſt. ſupra citata; vbi proponens obiectionem, qua nunc maxime vtunur hæretici: *Quid mihi prodeſt poſt myſterium baptiſmatis myſterium Confirmationis? aut quantum video, non totum de fonte ſuſcepimus, ſi poſt fontem adiectione noui generis indigemus?* Reſpondet; rationem reddens: ſicut ad Imperatorem ſpectat, non ſolum ſignare militem, ſed etiam armis competentibus eum inſtruere: ita Chriſtum Dominum per Baptiſmum nos deſcribere militiæ ſuæ: per Confirmationem vero dare adiumentum militiæ.
D Item ſicut parens magnam pupillo facultatem relinquens ei ſtatim prouidet tutorem: ita in hoc ſacramento dari regeneratis Paracletum, vt ſit eis cuſtos, conſolator, & tutor: denique inquit: *In fonte plenitudinem tribuit ad innocentiam; in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam; in Baptiſmo regeneramur ad vitam; poſt Baptiſmum confirmamur ad pugnam: in Baptiſmo abluimur; poſt baptiſmum roboramur*: & hoc eſt, ꝙ alij ſancti Patres dicunt, hoc ſacramentum fuiſſe conueniens, vt ſit perfectio Baptiſmi, & plenitudo hominis Chriſtiani, vt ſupra explicatum eſt.

D. Thom. Melch. Papa.

Dices, totum hoc potuit ſimul dari vnico Baptiſmo: quid ergo neceſſe fuit, quaſi per partes, per vni-E uerſa ſacramenta dari? Reſpõdetur primum; id fuiſſe expediens, vt in ipſamet ſacramentorum diuerſitate effectuum etiam gratiæ Dei, & beneficiorum eius varietas & multitudo cognoſceretur: nam præter gratiam regenerationis baptiſmalis, eſt ſingulare Chriſti beneficium, quod ipſis regeneratis Spiritum ſanctum tribuat in ſingulare regimen & protectionem eorum. Deinde, vt homines, & difficultatẽ ſpiritualis militiæ, & ſuæ naturæ imbecillitatem agnoſcant: nam etiam poſt copioſam Baptiſmi gratiam indigent ſpeciali robore & protectione Spiritus ſancti, vt Chriſto poſſint conuenienter militare. Tandem, vt hac ſacramentorum ſapientiſſima, & admirabili varietate magis ab hominibus coleretur Deus, & vt profeſſio fidei in Baptiſmo facta, veluti iterare-

tur, & rata fieret in Confirimatione. Atque ex his obiter ſatisfactum eſt, ſi quid in contrarium obiici poterat.

SECTIO II.

An, & quo tempore fuerit hoc ſacramentum à Chriſto inſtitutum.

Error quorũdam tum hæreticorum, tũ fidelium.

IN hac re & hæreticos, & nonnullos catholicos erraſſe inuenio, hæretici enim qui negant hoc eſſe verum ſacramentum, conſequenter dicunt, non Chriſtum, ſed Melchiadem Papam hanc cæremoniam inſtituiſſe. Sed quantum in hoc errent, ſatis conſtat ex dictis: oſtendimus enim ſacramentum hoc longe ante Melchiadem Papam tempore Clementis, Vrbani, Fabiani, Cornelij, Cypriani, Euſebij, & aliorum in vſu fuiſſe. Secundo fuit ſententia quorundam catholicorum, hoc ſacramentum non à Chriſto, neque ab Apoſtolis, ſed in Concil. Meldenſi, ſpeciali Spiritus ſancti inſtinctu, fuiſſe inſtitutum. Fundamentum eſt, quia inſtituere ſacramentum non eſt ſolum promittere effectum ſacramenti, ſed deſignare etiam & præcipere ſignum viſibile, ſeu materiam & formam, per cuius vſum ſignificetur, & ex promiſſione detur effectus ſacramenti: ſed nec Chriſtus Dominus, neque Apoſtoli hoc præſtiterunt circa hoc ſacramentum: ergo non inſtituerunt illud. Probatur minor, quia, licet Chriſtus promiſerit Spiritum ſanctum Apoſtolis, & diſcipulis ſuis, nullo tamen ſacramento vſus eſt ad hoc promiſſum implendum, ſed in die Pentecoſtes per poteſtatem excellentiæ eos abſq; ſacramento Confirmauit, vt ſignificat Melchiad. Pap. dict. Epiſtol. dicens: *Quod in confirmandis neophytis manus impoſitio tribuit ſingulis: hoc tunc Spiritus ſancti deſcenſio in credentium populos donauit vniuerſis*: & idem ſignificauit Concil. Florentin. in decret. Eugenij, & D. Thom. late artic. ſeq. ad 1. & Bonauent. d. 7. artic. 1. q. 1. Similiter, licet Apoſtoli ſuo miniſterio dederint effectum huius ſacramenti, non tamen ad hoc vtebantur ſigno viſibili huius ſacramenti, ſed ſola manus impoſitione & oratione, vt dictum eſt: nec leguntur de vnctione Chriſmatis, vel præſcripta verborum forma quicquam docuiſſe. Hanc opinionem tenet aperte Alexan. Alenſ. 4. par. q. 24. memb. 1. & 2. ar. 1. & S. Bonauent. in 4. d. 7. ar. 1. q. 1. & 2. vbi ait, inſtitutum eſſe, Spiritu ſancto dictante, ab Eccleſiæ rectoribus, & aliis.

Melch. Papa. Conc. Meld. Melch. Papa. Conc. Flor. D. Thom. Bonauen. Alex. Alenſ. Bonauen.

Sacramentũ confirmationis fuit à Chriſto immediate inſtitutum. Conc. Trid. Conc. Mog. Conc. Seno.

Dicendum vero eſt, hoc ſacramentũ fuiſſe à Chriſto Domino immediate inſtitutum. Hoc iam eſt de fide certum ex definitione Concil. Trident. vt ſupra late explicatum eſt, tractando de ſacramentis in genere, & in ſpeciali de hoc ſacramento docuerunt hoc Concil. Mogunt. ca. 17. & Concil. Senonenſe in decretis morum. cap. 38. vbi dicit, hoc ſacramentum fuiſſe primo à Chriſto inſtitutum, & ab Apoſtolis receptum. Et ratio eſt illa generalis, quia inſtitutio ſacramenti pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quã ſolus Chriſtus habuit. Item quia ſolus ipſe potuit effectum gratię infallibiliter promittere per ſignũ ſenſibile. Oportet autem diſtinguere inſtitutionem ab vſu; & quidem veriſſimum eſt, Chriſtum Dominum nunquam ſuis manibus dediſſe ſacramentum hoc, imo neque ante aſcenſionem eius fuiſſe ab aliquo miniſtratum: cuius congruentem rationem adducit D. Thom. quia in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti, quam dari non expediebat, donec Ieſus eſſet glorificatus, vt dicitur Ioan. 7. ſed hinc nullum argumentum ſumitur ad inſtitutionẽ Chriſto negandam: non enim Chriſtus omnia ſacramen- A ta per ſe miniſtrauit, quæ inſtituit, imo de nullo hoc expreſſe legitur in Scriptura, niſi de Euchariſtia: & idem eſt de Baptiſmo, ſaltem quoad aliquas perſonas, vt ſupra dictum eſt: de Pœnitentia vero, cum cõſtet, Chriſtum illam inſtituiſſe, cum Apoſtolis dixit: *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur &c.* Ioan. 20. certum tamen eſt, nunquam ſacramẽtum illud adminiſtraſſe: ſic ergo dicendum eſt de Confirmatione, ſicut ſuo loco dicetur etiam de Extrema vnctione: de Matrimonio vero id notũ eſt: idem vero eſt de ſacramento Ordinis, nam licet Chriſtus per ſe Apoſtolos ordinauerit, non tamen ſacramentum Ordinis miniſtrando, ſed altiori mo- B do. Atque eadem ratione nihil obſtat, quod Apoſtoli non fuerint confirmati per proprium ſignum viſibile huius ſacramenti: quia Chriſtus per poteſtatẽ excellentiæ potuit eos altiori modo Spiritu ſancto replere ſub alio ſigno viſibili mirabiliori, & manifeſtiori, prout eo tempore fuit expediens ad inchoandam nouæ legis promulgationem. An vero Apoſtoli vſi fuerint hoc ſacramentali ſigno ad confirmandum alios fideles, quo nunc Eccleſia vtitur, vel ſola manus impoſitione, dicemus commodius diſputatione ſequente.

Quãdo Chriſtus inſtituit hoc ſacramẽtum. 1. Sententia. Conc. Seno.

Occurrit autem ſtatim inquirẽdum, quando inſtituerit Chriſtus hoc ſacramentum: aliquibus enim viſum eſt, & ſignificatur in Concil. Senonenſi; inſti- C tuiſſe illud Matth. 19. *Quando oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret*: & cum diſcipuli increparẽt eos, dixit eis Ieſus: *Sinite paruulos & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim regnum cœlorũ.* Sed, quãuis gratis demus, ibi fuiſſe aliquo modo adumbratum hoc ſacramentum; quod tamen ibi fuerit inſtitutum, nullo fundamento affirmari poteſt: ibi enim nulla promiſſio, nullum præceptum, nulla materiæ aut formæ deſignatio legitur, ſine quibus ſacramenti inſtitutio eſſe non poteſt: item veriſimile non eſt, Chriſtum pueros illos confirmaſſe, quia, vt diximus cum D. Thom. decuit, hoc ſacramentum ante Chriſti glorificationem non miniſtrari; & alioqui illi pueri nondum erant baptizati, neque ad hunc fi- D nem Chriſto offerebantur, ſed vt ab eo benedicerentur, vt Hieronymus dicit; vel vt curarentur, vt ſignificat Anſelmus. Alij ergo dicunt, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum poſt reſurrectionem, cum Apoſtolis Spiritum ſanctum dedit inſufflando, eiſque dixit Ioan. 20. *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis.* Ita videtur ſignificare Scotus in 4. diſt. 7. q. 1. in 1. obiect. in ſolutione vero indicat, fortaſſe nõ fuiſſe inſtitutum ante Chriſti aſcenſionem, neque toto illo tempore, quo Apoſtoli non fuerunt vſi materia & forma huius ſacramenti. Sed hoc poſterius, neque ipſi Scoto placet, neque eſt probabile: alioqui, vel dicendum eſſet hoc ſacramẽtum non fuiſſe immediate à Chri- E ſto inſtitutum, aut iterum ad terras deſcendiſſe ad inſtituendum illud, vel certe in cœlo exiſtentem illud inſtituiſſe, & Apoſtolis per mundum diſperſis reuelaſſe, quæ omnia improbabilia ſunt. Primum vero etiam eſt valde incertum; quia in illo facto Chriſti nullum eſt huius ſacramenti veſtigium: nam per illam inſufflationem non eſt datus Spiritus ſanctus Apoſtolis ad robur, ſicut datur in hoc ſacramento, ſed quoad poteſtatem remittendi peccata, vnde hic effectus magis ad ſacramentum Ordinis, quam ad hoc ſpectauit. In verbis etiã, quæ Chriſtus protulit, nullum eſt huius ſacramẽti indicium: quia non eſt inſtitutum ad remittenda peccata, ſed ad gratiam augendam. An vero in aliquo ſenſu hoc verum ſit, infra dicemus. Alij vero exiſtimarunt

D. Thom. Hierony. Anſelm. 2. Sententia. 3. Sententia.

ſacramentum hoc fuiſſe inſtitutum in die Penteco-ſtes; quia tunc primum Apoſtoli ſunt confirmati: ſed neque hoc habet probabilitatis coniecturam, quia, licet tunc Apoſtoli fuerint confirmati, non tamen per vſum ſacramenti, ſed altiori modo: tum etiam, quia in toto illo facto nihil eorum interceſſit, quæ diximus eſſe ad inſtitutionem ſacramenti neceſſaria.

Hoc ſacramẽtum eſt inſtitutum à Chriſto ante eius aſcenſionẽ. Mihi ergo certum eſſe videtur, Chriſtum, prius quàm in cœlum aſcenderet, hoc ſacramentum inſtituiſſe: tum propter ea, quæ nuper circa Scoti ſententiam dicebamus; tum etiam, quia Concil. Trid. *Conc. Trid.* hunc ſenſum videtur intendere, quando ſeſſion. 7. can. 1. definit, omnia ſacramenta nouæ legis à Ieſu Chriſto Domino noſtro eſſe inſtituta. Denique, quia Chriſtus Dominus prius, quàm in cœlos aſcẽderet, Eccleſiam ſuam fundauit, quoad potiſſima, quæ ad ſubſtantiam eius, & principalia fundamenta pertinent, qualia ſunt omnia ſeptem ſacramenta. De tempore autem, quo ante aſc.nſionem hoc inſtituit ſacramentum, licet res ſit valde incerta, quia à ſacris Hiſtoriographis non eſt memoriæ prodita, veriſimilius tamen videtur, quoad promiſſionẽ, & Apoſtolorum inſtructionem, & præceptum illius datum de adminiſtrando hoc ſacramento in futuro tempore, & de materia & forma, qua in illo vti debebant, totum inquam, hoc fuiſſe à Chriſto Domino factum in nocte Cœnæ: nullum *Inſtituta eſt confirmatio nocte cœnæ quoad aliqua.* enim tempus ad hoc aptius excogitari poteſt, præſertim cum ea nocte toties Spiritum ſanctum promiſerit Eccleſiæ ſuæ, & nouum teſtamentum condiderit. Et, quod maximè vrget hoc apertè docet *Fab. Pap.* Fabianus Papa, Epiſt. 2. c. 1. *In illa*, inquit, *die Dominus Ieſus, poſtquam cœnauit cum diſcipulis ſuis, & lauit eorum pedes (ſicut à ſanctis Apoſtolis Prædeceſſores noſtri acceperunt, nobiſque reliquerunt) Chriſma conficere docuit.* Vbi nomine *Chriſmatis*, totum ſacramentum intelligere poſſumus, vel certè inde ſufficiens ſumitur argumentum, quod, ſicut Chriſma docuit conficere, ita etiam aliquos alios ritus, qui ſunt de huius ſacramenti ſubſtantia.

Cyprian. Atque hoc modo idem ſumitur ex Cypriano in ſerm. de Vnctio. Chriſm. & ſignificat etiam Clem. *Clem. Pap* Papa locis ſupra citatis, & inde fortè manauit Eccleſiæ conſuetudo conficiendi Chriſma illo die ſingulis annis, de quo infra dicemus. Atque hanc *D. Thom. Soto. Victoria.* ſententiam ſignificat hic D. Thom. ad 1. & ſequuntur Soto, & Victoria in Summa, in materia de hoc ſacramento in principio, qui generalem regulam aſſignat, omnia ſacramenta fuiſſe inſtituta ante Reſurrectionem, quia ſunt inſtrumenta noſtræ redemptionis, quæ in morte Chriſti conſummata eſt. Quam etiam amplectitur Soto ferè, vbicunq; in 4. diſputat de inſtitutione ſacramentorum, vel in genere, vel in particulari. Hæc tamen tam generalis doctrina videri iam poteſt hoc tempore ſuſpecta, quia Concil. Trid. definit, Chriſtum inſti-*Conc. Trid.* tuiſſe ſacramentum Pœnitentiæ poſt reſurrectionẽ ſuam, ſeſſio. 6. cap. 14. ſeſſ. 14. cap. 1. vbi ait, illud ſacramentum præcipuè fuiſſe inſtitutum, quando Chriſtus dixit Apoſtolis: *Accipite Spiritum ſanctum.* Vbi notanda eſt illa particula, *præcipuè*. Nam hinc, vt minimum, certum eſſe exiſtimo, tunc fuiſſe datam Apoſtolis poteſtatem ordinis ad abſoluendũ à peccatis, vt ex eodem etiam Concilio colligitur. ſeſ. 23. cap. 1. & cano. 4. Vnde fit, ex illo tempore, cœpiſſe ſacramentum illud eſſe, veluti in eo ſtatu, in quo, & ab Apoſtolis dari, & à fidelibus baptizatis recipi poſſet: & ideo verè ac propriè dicitur, tunc fuiſſe inſtitutum. Cum hoc tamen optimè poteſt intelligi

A abſque vlla repugnantia, quod Chriſtus Dominus in nocte Cœnæ inſtruxerit Apoſtolos de futuro ſacramento Pœnitentiæ, & quod illos conſtituturus eſſet illius ſacramenti miniſtros, eoſq; docuerit modum, & formam, quam in iudicandis & remittendis peccatis ſeruaturi erant. Quod nunc exempli tantũ cauſa dictum ſit. Nam exacta eius diſcuſſio ſuo loco tradetur. Ad hunc ergo modum intelligo Confirmationis inſtitutionem potius inchoatam, quàm perfectam eſſe in nocte Cœnæ, ſeu in futurum potius traditam per inſtructionem, quàm de præſenti per facultatem & efficaciam datam: nam, vt infra dicetur, ſoli Epiſcopi habent poteſtatem admini-

B ſtrandi hoc ſacramentum: Apoſtoli autem, licet in nocte Cœnæ fuerint ordinati Sacerdotes, non tamẽ Epiſcopi, vt probabilius creditur, vſque ad Chriſti reſurrectionem: & ideo in nocte Cœnæ non fuit hoc ſacramentum in eo ſtatu conſtitutum, in quo poſſet, & adminiſtrari, & recipi: & hac ratione dicimus non fuiſſe tunc plenè inſtitutum. *Quãdo Apoſtoli fuerunt inſtituti ſacerdotes, quando Epiſcopi.* Quoad hoc ergo dici poteſt inſtitutum Iohann. 20. quando Chriſtus dixit Apoſtolis, *Accipite Spiritum ſanctum, &c.* quatenus tunc Chriſtus fecit Epiſcopos ſuos Apoſtolos: atque ita dedit illis poteſtatem conficiendi hoc ſacramentum, ſuppoſita inſtructione præcepti & promiſſione, quæ prius in nocte Cœnæ eiſdem tradiderat. *Quando perfecta & abſoluta eſt confirmationis inſtitutio.*

C

ARTICVLVS II.

Vtrùm chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti.

AD *ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod chriſma non ſit conueniens materia huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum (vt dictum eſt*) inſtitutum eſt à Chriſto, promittente diſcipulis Spiritum ſanctum. Sed ipſe miſit eis Spiritum ſanctum abſq; omni chriſmatis inunctione. Ipſi etiam Apoſtoli hoc ſacramentum conferebant per ſolam manus impoſitionem abſque chriſmate. Dicitur enim Actorum 8. quod Apoſtoli imponebant manus ſuper baptizatos, & accipiebant Spiritum ſanctum. Ergo chriſma non eſt materia huius ſacramenti, quia materia eſt de neceſſitate ſacramenti.* *Inf. q. 84. ar. 1 ad 1. & 4. d 7. q. 1. ar. 2. q. 1. 2 & 4. cont. c. 60. Art præc ad 1. arg.*

D *2. Præterea, Confirmatio quodammodo perficit ſacramentum Baptiſmi (ſicut ſupra dictum eſt*) & ita debet ei conformari, ſicut perfectio perfectibili. Sed in Baptiſmo eſt materia, ſimplex elementum. ſcilicet aqua. Ergo huius ſacramenti non eſt conueniens materia chriſma, quod conficitur ex oleo & balſamo.* *q. 65. ar. 4.*

3. Præterea, Oleum aſſumitur in materiam huius ſacramenti ad inungendum. Sed quolibet oleo poteſt fieri inunctio, puta oleo quod fit ex nucibus, vel ex quibuſcunq; aliis rebus. Non ergo ſolum oleum oliuarum debet aſſumi ad huiuſmodi ſacramentum.

4. Præterea, Supra dictum eſt, quod aqua aſſumitur, vt materia ad baptizandum, quia vbiq; de facili inuenitur. Sed oleum oliuarum nõ vbiq; inuenitur, & multò minus balſamũ.* *q. 66 art 3.*

E *Non ergo Chriſma quod ex his conficitur, eſt conueniens materia huius ſacramenti.*

SED *contra eſt, quod Gregorius* dicit in Regiſtro, Preſbyteri baptizatos infantes ſignare in frondibus ſacro chriſmate, non præſumant. Ergo chriſma eſt materia huius ſacramenti.* *Lib. 3 c. 9. à med. illius.*

RESPONDEO *dicendum, quod chriſma eſt conueniẽs materia huius ſacramenti. Sicut enim dictum eſt,* in hoc ſacramento datur plenitudo Spiritus ſancti ad robur ſpirituale, quod competit perfectæ ætati. Homo autem, cum ad perfectã ætatem peruenerit, incipit iam communicare actiones ſuas ad alios, antea verò quaſi ſingulariter ſibiipſi viuit. Gratia verò Spiritus ſancti in oleo deſignatur, vnde Chriſtus dicitur eſſe vnctus oleo lætitiæ, propter plenitudinem Spiritus ſancti, quam habuit. Et ideò oleum competit* *Art. præced.*

 materia

materiæ huius ſacramenti. Admiſcetur autem balſamum propter fragrantiam odoris, quæ redundat ad alios, vnde Apoſtol. dicit, 2. Cor. 2. Chriſti bonus odor ſumus Deo, &c. Et licet multa alia ſunt odorifera, tamen præcipuè accipitur balſamum propter hoc, quod habet præcipuum odorem, & quia etiam incorruptionem præſtat. Vnde Eccleſ. 24. dicitur, quaſi balſamum non mixtum odor meus. A

AD primum ergo dicendũ, quod Chriſtus ex poteſtate excellentiæ, quam habet in ſacramentis, contulit Apoſtolis rem huius ſacramenti; id eſt, plenitudinem Spiritus ſancti ſine ſacramento, eo quod ipſi primitias Spiritus ſancti acceperunt, ſicut dicitur Romanorum 8. Nihilominus tamen aliquod conforme materiæ huius ſacramenti, exhibitum fuit Apoſtolis ſenſibiliter in collatione Spiritus ſancti. Quod enim ſenſibiliter Spiritus ſanctus ſuper eos deſcendit in ſpecie ignis, ad eandem ſignificationem refertur, ad quam refertur oleum, niſi quod ignis habet vim actiuam, oleum autem habet vim paſſiuam, in quantum eſt materia & fomentum ignis. Et hoc ſatis competabat: nam per Apoſtolos gratia Spiritus ſancti erat ad alios deriuanda. Super Apoſtolos etiam Spiritus ſanctus deſcendit in figura linguæ, quod ad idem ſignificandum refertur; quod ſignificat balſamum; niſi quod lingua per locutionem eſt communicatiua ad alterum, balſamum verò per odorem, quo ſcilicet Apoſtoli replebantur Spiritu ſancto, vt fidei Doctores, alij autem fideles, vt operatores eorum, quæ pertinent ad ædificationem fidelium. Similiter etiam ad impoſitionem manus Apoſtolorum, & etiam ad eorum prædicationem deſcendebat plenitudo Spiritus ſancti ſuper fideles ſub viſibilibus ſignis, ſicut & à principio deſcenderat ſuper Apoſtolos. Vnde Petrus, Actorum 11. Cum cœpiſſem loqui, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, ſicut & in nos in initio. Et ideo non erat neceſſaria ſenſibilis materia ſacramentalis, vbi ſenſibilia ſigna miraculosè exhibebantur diuinitus. Vtebantur tamen Apoſtoli communiter chriſmate in exhibitione ſacramenti, quando huiuſmodi viſibilia ſigna non exhibebantur. Dicit enim Dionyſ. 4. cap. Eccleſiaſt. hierarch. Eſt quædam perfectiua operatio, quam duces noſtri (id eſt, Apoſtoli) chriſmatis hoſtiam nominant.* B

Cap. 4. in princ.

AD ſecundum dicendum, quod Baptiſmus datur ad ſpiritualem vitam ſimpliciter conſequendam; & ideo competit illi ſacramento materia ſimplex. Sed hoc ſacramentum datur ad plenitudinem conſequendam Spiritus ſancti, cuius eſt multiformis operatio, ſecundum illud, Sap. 7. eſt enim in illa ſpiritus intelligentiæ, ſanctus, vnicus, multiplex, & 1. ad Corinth. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus. Et ideò conuenienter huius ſacramenti eſt materia compoſita.

AD tertium dicendum, quod proprietates olei, quibus ſignificatur Spiritus ſanctus, magis inueniuntur in oleo oliuarum, quàm in quocunque alio oleo. Vnde & ipſa oliua ſuper frondibus virens, virorem & miſericordiam Spiritus ſancti ſignificat. Hoc etiam oleum propriè dicitur oleum, & maximè habetur in vſu, vbi haberi poteſt. Quilibet autem alius liquor, ex ſimilitudine huius, oleum nominatur; nec eſt in vſu communi, niſi in ſupplementum apud eos, quibus deeſt oleum oliuarum. Et ideo hoc oleum ſolum aſſumitur in vſu huius, & quorundam aliorum ſacramentorum.

AD quartum dicendum, quod Baptiſmus eſt ſacramentum abſolutæ neceſſitatis: & ideo eius materia debet inueniri vbique. Sufficit autem, quod materia huius ſacramenti, quod non eſt tantæ neceſſitatis, poſſit de facili ad omnia loca terrarum deferri.

COMMENTARIVS.

CHriſmatis nomine Diuus Thomas planè intelligit compoſitum ſeu mixtum quoddam ex oleo oliuarum, & balſamo; vt apertè conſtat ex corpore articuli: vbi optimam congruentiam huius materiæ adducit. De hoc ergo compoſito non ratione vnius, vel alterius partis, ſed ratione totius, docet ſine dubio Diuus Thomas (quicquid Caietanus dicat) eſſe neceſſariam materiam huius ſacramenti, non minus, quàm ſit aqua neceſſaria ad Baptiſmum, vt planè colligitur ex ſolutione ad 4. & ita, quod attinet ad litteram & ſenſum D. Thom. nulla eſt difficultas. Quam ſit autem certa eius ſententia, ſtatim diſputabitur.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quod Chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma, quod eſt materia huius ſacramenti, fuerit prius per Epiſcopum conſecratum. Baptiſmus enim, in quo fit plena remiſſio peccatorum, non eſt minoris efficaciæ, quàm hoc ſacramentum. Sed licet quædam ſanctificatio adhibeatur aquæ baptiſmali ante Baptiſmum, non tamen eſt de neceſſitate ſacramenti, quia in articulo neceſſitatis præteriri poteſt. Ergo non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, quod chriſma fuerit prius per Epiſcopum conſecratum. 4. d. 7. q. 1. ar. 2. q. 3.

2. Præterea, Idem non debet bis conſecrari. Sed materia ſacramenti ſanctificatur in ipſa collatione ſacramenti, per formam verborum, qua confertur ſacramentum, vnde & Aug. dicit ſuper Ioannem. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum. Non ergo debet prius chriſma conſecrari, quàm hoc ſacramentum tradatur.* C

Tract. 80. in Ioan. à med. tom. 9.

3. Præterea, Omnis conſecratio, quæ fit in ſacramentis, ad conſecutionem gratiæ ordinatur. Sed materia ſenſibilis, confecta ex oleo & balſamo, non eſt capax gratiæ. Ergo non debet ei aliqua conſecratio adhiberi.

SED contra eſt, quod Innocen. Papa dicit, Presbyteris, cum baptizant, chriſmate baptizatos vngere liceat, quod ab Epiſcopo fuerat conſecratum, non tamen frontem ex eodem oleo ſignare, quod ſolum debetur Epiſcopis, cum tradunt Paracletum. Quod quidem fit in hoc ſacramento. Ergo ad hoc ſacramentum requiritur chriſma per Epiſcopum conſecratum.* D

Habetur de conſe. d. 4. c. Presbyteris.

RESPONDEO dicendum, quod tota ſacramentorum ſanctificatio à Chriſto deriuatur, vt ſuprà dictum eſt. Eſt autem conſiderandum, quod quibuſdam ſacramentis habentibus materiam corpoream, Chriſtus eſt vſus, ſcilicet Baptiſmo, & etiam Euchariſtia. Et ideo ex ipſo vſu Chriſti, materiæ horum ſacramentorum aptitudinem acceperunt ad perfectionem ſacramenti. Vnde Chryſoſtomus* dicit, quod nunquam aquæ Baptiſmi purgare peccata credentium poſſent, niſi tactu Dominici corporis ſanctificatæ fuiſſent. Et ſimiliter ipſe Dominus accipiens panem, benedixit, ſimiliter autem & calicem, vt habetur Matth. 26. & Luc. 22. Et propter hoc non eſt de neceſſitate horum ſacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia ſufficit benedictio Chriſti. Si qua verò benedictio adhibeatur, pertinet ad ſolemnitatem ſacramenti, non autem ad neceſſitatem. Vnctionibus autem viſibilibus Chriſtus non eſt vſus, ne fieret iniuria inuiſibili vnctioni, qua eſt vnctus præ conſortibus ſuis. Et ideo tam chriſma, quàm oleum ſanctum infirmorum, prius benedicuntur, quàm adhibeantur ad vſum ſacramenti.* E

q. 64. art. 3.

Refertur de conſe. d. 4. c. 101. nunquã aqua.

AD primum ergo patet reſponſio ex dictis. In cor. 4.

AD ſecundum dicendum, quod vtraque conſecratio chriſmatis non refertur ad idem. Sicut enim inſtrumentum virtutem inſtrumentalem acquirit dupliciter, ſcilicet quando accipit formam inſtrumenti, & quando mouetur à principali agente ad effectum; ita etiam materia ſacramenti duplici ſanctificatione indiget, per quarum vnam ſit pro-

ſit propria materia ſacramenti, per aliam verò applicatur ad effectum.

AD tertium dicendum, quod materia corporalis non eſt capax gratiæ, quaſi gratiæ ſubiectum: ſed ſolum ſicut gratiæ inſtrumentum, vt ſupra dictum eſt. * *Et ad hoc materia ſacramenti conſecratur, vel ab ipſo Chriſto, vel ab Epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti.* q. 62 ar. 1. 2. & 3.

COMMENTARIVS.

DVo proponuntur in titulo articuli: primùm, an ſit neceſſarium, chriſma eſſe conſecratum: ſecūdum, an eodem modo neceſſarium ſit, vt hæc conſecratio fiat ab Epiſcopo. Ad priorem partem diſtinctè reſpondet D. Thomas in art. de neceſſitate huius ſacramenti eſſe conſecrationem, ſeu benedictionem chriſmatis. Ratio verò, qua id probat, nonnullam habet difficultatem, quæ ad formam argumenti redacta, videtur eſſe huiuſmodi: Omnis materia ſacramenti, qua Chriſtus non eſt vſus, conſecranda eſt antequam ad vſum ſacramenti applicetur: illa verò qua Chriſtus eſt vſus, non indiget tali conſecratione: ſed Chriſtus non eſt vſus vnctione Chriſmatis, aut olei: ergo de neceſſitate huius materiæ eſt, quod prius conſecretur. Maior declaratur, ex differentia inter Baptiſmum & Euchariſtiam reſpectu aliorum ſacramentorum: nam quia Chriſtus baptizatus eſt, & tactu ſuæ ſanctiſſimæ carnis aquam ſanctificauit, ideo non eſt de neceſſitate ſimpliciter Baptiſmi benedictio aquæ, ſed ſolum eſt ceræmonialis ex inſtitutione Eccleſiæ: & ſimiliter, quia ipſemet Chriſtus panem accepit, & benedixit, nulla etiam præuia benedictio eſt de neceſſitate Euchariſtiæ: ergo vbi Chriſtus tactu ſuo nō ſanctificauit materiam, erit neceſſaria præuia benedictio: atque huiuſmodi eſt materia Chriſmatis, & olei infirmorum.

Obiectio circa diſcurſum D. Thomæ. Circa quem diſcurſum primò obiici poteſt de aliis tribus ſacramentis, quorum materiis Chriſtus etiam non eſt vſus, & tamen nulla eſt in eis neceſſaria præuia benedictio. Ad hoc autem facilis eſt reſponſio; ſermonem eſſe de materiis, quæ ſunt res ſenſibiles & permanentes: nam aliæ, quæ conſiſtunt in ſolis actionibus humanis, aut verbis, non ſunt capaces huiuſmodi benedictionis, vt eſt in Pœnitentia, confeſſio peccatorum: & in matrimonio expreſſio conſenſus, ſeu mutuæ traditionis corporum: in ſacramento Ordinis contactus aliquis: quamquam in eo ſacramento eo modo, quo ex parte materię cōcurrunt aliquæ res permanentes, ita in eis reperitur præuia aliqua ſanctificatio: nam, ſi materia eſt manuum impoſitio illæ manus ſunt Epiſcopales & cōſecratæ: ſi verò eſt porrectio alicuius inſtrumenti, illud inſtrumentum eſt aliquo modo ſacrum & religioſum, vt eſt calix, patena, liber Euangeliorum, &c.

De Pœnitentia etiam dicere quis poſſet, confeſſionem quodammodo ſanctificari ex vi contritionis, ſeu attritionis, à qua procedat neceſſe eſt: de Matrimonio verò externam traditionem ſanctificari ratione intentionis, honeſtè procreandi filios in vitam æternam. Maior difficultas eſt in prima propoſitione à D. Thom. aſſumpta, & in declaratione, & probatione eius: nam quod in Baptiſmo non requiratur neceſſariò præuia benedictio aquæ, non eſt, quia Chriſtus eſt vſus Baptiſmo, ſed quia illud eſt ſacramentum neceſſitatis: ſicut enim ob hanc cauſam non requirit determinatum, ſeu ſanctificatū miniſtrum: ita etiam propter eandem cōmunem tantum materiam poſtulat. Quod autem non ſit propter contactum Chriſti, probat, quia cum dicitur Chriſtus fuiſſe vſus Baptiſmo, aut eſt ſermo de ſacramento Baptiſmi, & hoc eſt falſum; aut eſt ſermo de ablutione aquæ; & hoc modo etiam eſt vſus vnctione, & viuens, quando à Magdalena vnctus eſt, & mortuus, à Nicodemo. Similiter in Euchariſtia, propria ratio, ob quam non eſt neceſſaria præuia benedictio, non eſt, quia Chriſtus illa eſt vſus; ſed quia illud ſacramentum tale eſt, quod per ipſius materię conſecrationem conficitur: ita vt materia conſecrata ſit ipſum ſacramentum; vſus verò ſit quid poſterius: ad conſecrationem autem materiæ non oportuit exigi aliam priorem benedictionem: alioqui procedi poſſet in infinitum. Denique ex toto D. Thom. diſcurſu nulla ratio colligitur, ob quam neceſſarium ſit in hoc ſacramento materiam eſſe præconſecratam: nam quod Chriſtus non fuerit ea vſus, non eſt ſufficiens ratio.

Reſponſio. Reſpondetur ab hac vltima parte incipiendo, per ſe eſſe decens ac congruum, vt res, quæ ex ſe habet communem & vulgarem vſum, prius quàm ad ſacrum vſum, & ad ſanctificandos homines aſſumatur, fiat aliquo modo ſacra ac religioſa, ita vt prius conſtituatur in ratione materiæ remotæ, & rei ſacræ ſeparatæ à reliquis communibus: poſtea verò adhibeatur ad vſum, qui eſt materia proxima, vt Diuus Thomas in ſolutio. ad ſecundum & tertium ſignificauit, quomodo dixit Cyrillus Hieroſolymitanus, agens de Chriſmate, catecheſi 3. myſtagogyca. *Sanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum, neque (ſi quis ita appellare malit) commune, poſtquam iam conſecratum eſt.* Propter hanc ergo cauſam non fuit D. Thom. ſolicitus in corpore artic. in reddenda ratione huius neceſſitatis, quam in ſolutionibus argumentorum ſatis erat explicaturus, ſed illud potius exiſtimauit declarandum, cur in Baptiſmo & Euchariſtia præuia materiæ benedictio non ex neceſſitate requiratur. Obiectiones autem contra hoc factæ probant quidem præter rationem à D. Tho. allatam poſſe alias probabiles excogitari; non tamen efficiunt, quo minus D. Thom. coniectura probabiliſſima ſit. Nam, quod ad Baptiſmum attinet, cum dicitur Chriſtus vſus Baptiſmo, neque intelligitur in rigore de noſtro ſacramento, neque de quacunque communi aquæ ablutione, ſed de Baptiſmo Ioannis, qui, licet fuerit diuerſus a noſtro, tamen conueniebat in materia, & aliquam rationē ſacri ſigni habebat, quatenus erat, veluti præcurſor ad Baptiſmum Chriſti: eoque vſus eſt Chriſtus, vt aquas ad ſuum Baptiſmū ſanctificaret ac conſecraret: hoc autem modo non eſt Chriſtus vſus vnctione aliqua Chriſmatis aut olei, licet aliis de cauſis vnctum fuerit aliquando corpus eius; non tamen conſtat illas vnctiones ex huiuſmodi materia fuiſſe. Quod verò ad Euchariſtiam ſpectat, noua declaratione non indiget: vtraq; enim ratio adducta conueniens eſt: cū enim materia illius ſacramenti in perſona ipſius Chriſti conſecretur, ſufficiens præuia ſanctificatio eſt viua repræſentatio eius; quod ipſe geſſit, vt, ſicut ipſe accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, & verbo ſuo cōſecrauit, ita etiam faciat miniſter illius ſacramenti, eius perſonam repræſentando.

Cyril. Hieroſ.

Ad alteram quæſtionem in titulo contentam D. Tho. non videtur reſpondere in corpore articuli: ſolum enim concludit, Chriſma prius eſſe conficiendum, quam ad vſum ſacramēti adhibeatur: nihil tamen de Epiſcopo dicit, tamen, cum in titulo id propoſuerit, vt reſponſio quæſtioni adæquata ſit, in eo

Innocent.

in eo ſenſu intelligenda videtur: præſertim, quia teſtimonium Innocentij, quod adducit in argumēto, ſed contra; de Epiſcopali conſecratione loquitur, & in ſolut. ad 3. etiam rationem inſinuat dicens, materiam ſacramenti, vt ſit gratię inſtrumentum, debere conſecrari, *vel ab ipſo Chriſto, vel ab Epiſcopo, qui gerit in Eccleſia perſonam Chriſti.* Dices, etiam Sacerdotem ſic gerere perſonam Chriſti: Reſpondetur, ſpecialiter hoc dici de Epiſcopo, qui ex inſtitutione ipſius Chriſti eſt ordinarius Paſtor, & ſponſus Eccleſiæ, & ſubit vicem ipſius Chriſti.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hæc ſit conueniens forma huius ſacramenti, Conſigno te ſignō crucis, &c.

Inf. q. 84. art. 3. cor. & 4. d. 7. q. 1. ar. 3. q. 3. & op. 22. col. 1.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma huius ſacramenti, Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, Amen. Vſus enim ſacramentorum à Chriſto & ab Apoſtolis deriuatur. Sed neq; Chriſtus hanc formam inſtituit, nec Apoſtoli ea vſi leguntur. Ergo non eſt conueniens forma huius ſacramenti.

2. Præterea, Sicut ſacramentum eſt idem apud omnes, ita & forma debet eſſe eadem; quia qualibet res habet vnitatem, ſicut & eſſe, à ſua forma. Sed hac forma non omnes vtuntur: quidam enim dicunt: Confirmo te chriſmate ſanctificationis. Ergo hæc non eſt conueniens forma huius ſacramenti.

q. 65. ar. 4. & ar. 2. huius q. arg. 2.

3. Præterea, Sacramentum hoc debet conformari Baptiſmo, ſicut perfectio perfectibili, vt ſupra dictum eſt. Sed in forma Baptiſmi non ſit mentio de conſignatione characteris, nec etiam de cruce Chriſti (cum tamen per Baptiſmum homo Chriſto commoriatur, vt Apoſtolus dicit, Rom. 6.) nec etiam ſit mentio de effectu ſalutis; cum tamen Baptiſmus ſit de neceſſitate ſalutis. In forma etiam Baptiſmi ponitur vnus actus tantum, & exprimitur perſona baptizantis, cum dicitur: Ego te baptizo. Cuius contrarium apparet in forma prædicta; * non ergo eſt conueniens forma huius ſacramenti.*

In initio art. poſita.

SED contra eſt authoritas Eccleſiæ, quæ hac forma communiter vtitur.

Poſita in initio art.

RESPONDEO *dicendum, quod prædicta * forma eſt conueniens huic ſacramento. Sicut enim forma rei naturalis dat ei ſpeciem, ita forma ſacramenti continere debet, quicquid pertinet ad ſpeciem ſacramenti. Sicut autem ex ſupra dictis patet, * in hoc ſacramento datur Spiritus ſanctus ad robur ſpiritualis pugnæ.*

Art. 1. huius q.

*Et ideo in hoc ſacramento tria ſunt neceſſaria, quæ continentur in forma prædicta. * Quorum primum eſt cauſa conferens plenitudinem roboris ſpiritualis, quæ eſt ſancta Trinitas, quæ exprimitur, cum dicitur, In nomine Patris, &c. Secundum eſt ipſum robur ſpirituale, quod homini confertur per ſacramentū materiæ viſibilis, ad ſalutem; quod quidem tangitur, cum dicitur: Confirmo te chriſmate ſalutis. Tertium eſt ſignum, quod pugnatori datur, ſicut & in pugna corporali milites inſignijs ducum inſigniuntur. Et quantum ad hoc dicitur: Conſigno te ſigno crucis, in quo ſcilicet Rex noſter triumphat, vt dicitur Coloſſ. 2.*

Poſita in 1. arg.

Art. 2. huius q. ad 1. arg.

*AD primum dicendum, quod (ſicut ſuprà dictum eſt) per miniſterium Apoſtolorum quandoque dabatur effectus huius ſacramenti, ſcilicet plenitudo Spiritus ſancti, quibuſdam viſibilib. ſignis miraculosè à Deo effectis, qui poteſt effectum ſacramenti ſine ſacramento conferre. Et tunc non erat neceſſaria nec materia nec forma huius ſacramenti. Quandoque autem tanquam miniſtri ſacramentorum hoc ſacramentum præbebant; & tunc ſicut materia, ita & forma ex mandato Chriſti vtebantur. Multa enim ſeruabant Apoſtoli in ſacramentorum collatione, quæ in Scripturis communiter propoſitis non ſunt tradita. Vnde Dionyſius * dicit in fine Eccleſ. hierarch. Conſummatiuas inuocationes, id eſt, verba quibus perficiuntur ſacramenta, non eſt iuſtum Scripturas interpretantibus, neque myſticum earum, aut in ipſis operatas ex Deo virtutes, ex occulto ad commune adducere, ſed noſtra ſacra traditio ſine pompa, id eſt, occultè eas edocet. Vnde & Apoſtolus dicit, loquens de celebratione Euchariſtiæ, 1. Cor. 11. Cætera, cum venero, diſponam.*

Cap. 7. Eccl. hier. par. 3. inter me. & fi.

AD ſecundum dicendum, quod ſanctitas eſt ſalutis cauſa. Et ideo in idem redit, quod dicitur chriſmate ſalutis & ſanctificationis.

*AD tertium dicendum, quod Baptiſmus eſt regeneratio in ſpiritualem vitam, qua homo viuit in ſeipſo; & ideo non ponitur in forma Baptiſmi, niſi vnus actus ad ipſum hominem ſanctificandum pertinens. Sed hoc ſacramentum non ſolum ordinatur ad hoc, quod homo ſanctificetur in ſeipſo, ſed exponatur cuidam pugnæ exteriori. Et ideo non ſolum ſit mentio de interiori ſanctificatione, cum dicitur: Confirmo te chriſmate ſalutis; ſed etiam conſignatur homo exterius, quaſi vexillo crucis ad pugnam ſpiritualem, quod ſignificatur, cum dicitur, Conſigno te ſigno crucis. In ipſo autem verbo baptizandi, quod ablutionem ſignificat, poteſt intelligi & materia, quæ eſt aqua abluens, & effectus ſalutis, quæ non intelliguntur in verbo confirmandi, & ideo oportuit hæc ponere. Dictum eſt autem ſupra, * quod hoc, quod dicitur, Ego, non eſt de neceſſitate formæ baptiſmalis, quia intelligitur in verbo primæ perſonæ: apponitur tamen ad exprimendam intentionem, quod non eſt ita neceſſarium in Confirmatione, quæ non exhibetur, niſi ab excellenti miniſtro, vt infra * dicetur.*

q. 66. a. 5. ad 1

Art. 11. huius quæſt.

LIttera D. Thom. perſpicua eſt, rem autem ipſam amplius explicabimus in vltima ſectione diſputationis ſequentis.

DISPVTATIO *XXX*III.

Et ſecunda de Confirmatione.

De eſſentia ſacramenti Confirmationis.

COnſirmatio definiri poteſt, eſſe ſacramentum nouæ legis, quo baptizati in gratia roborantur, & ſpeciali modo Spiritum ſanctum accipiunt: ſeu eſſe ſacramentum nouæ legis ſpeciale robur gratiæ Spiritus ſancti ſignificans, & conferens. His enim verbis metaphyſico modo per proprium genus & differentiā huius ſacramenti eſſentia declaratur: tamen hoc modo explicata ratione huius ſacramenti pēdet eius intelligentia ex cognitione effectuum eiuſdem ſacramenti. Nam ſignum nō poteſt ſine ſignato intelligi; neque ſpecialis cauſalitas inſtrumenti abſque ſpeciali effectu: & ideò hęc tractatio reſeruanda eſt in diſputationem ſequentem, quæ erit de effectu. Aliter ergo poteſt magis phyſicè definiri Confirmatio: quod ſit vnctio Chriſmatis in fronte ſigno crucis factō, ſub præſcripta forma verborum. Et hæc definitio eſt à nobis in hac diſputatione explicanda, in qua prius de materia remota, deinde de proxima, ac poſtremò de forma dicemus.

Quæ ſit definitio Confirmationis.

SECTIO I.

Vtrùm oleum balſamo miſtum ſit de neceſſitate materiæ huius ſacramenti.

PRima ſententia eſſe poteſt; nullam ſenſibilem materiam præter Epiſcopalem manuum impoſitionem eſſe de ſubſtantia huius ſacramenti. Hæc fuit opinio Canoniſtarum, vt refert Marſilius in 4. quæſt. 5. artic. 1. qui fundabantur in hoc, quod materia hæc fuit ab Eccleſia inſtituta: & eadem opinio tribui poteſt Alenſi, & Bonauenturæ, qui idem docent locis ſuprà citatis: nam quod ex ſola inſtitu-

1. Sententia.

Marſilius.

Alenſis.

Bonauent.

ſtitutione Eccleſiæ non poteſt eſſe de ſubſtantia ſacramenti. Vnde Apoſtoli nulla materia vtebantur præter manuum impoſitionem, vt ſentit Hugo Victorin.lib.2.de ſacram.p.7.c.2.

Hugo Victo.

2. Sententia.

Secunda opinio, admittit Chriſma ſaltem ex oleo confectum eſſe de eſſentia huius ſacramenti: balſami autem miſtionem non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed ſolũ de neceſſitate præcepti, ſicut eſt miſtio aquæ in Euchariſtia. Ita ſentit Caiet. hic, quẽ ſecuti ſunt Sot.d.7.ar.2. Victoria ſuprà, nu.41. Nauar. c.22.nu.8. Couar.lib.1. Variar.reſolut.c.10.nu.4. citantur etiam Hoſius, Ledeſ. & alij moderni, ſed falsò. Præcipuum fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex Innoc.3.in c.1.de ſacram.non iterandis, vbi conſultus Pontifex, an Confirmatio eſſet iteranda in eo, qui per errorem nõ Chriſmate, ſed oleo fuerat delinitus; reſpondet, nihil eſſe iterandum, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum: ſupponit ergo id, quod fuerat prętermiſſum, non eſſe de ſubſtantia ſacramenti. Nam ſi defectus fuiſſet ſubſtantialis, ſacramentum etiam nullum fuiſſet: ergo iterũ dari debuiſſet. Reſpondent Palud. Duran. Adrian. & alij infra citandi; Pontificem non negare, in eo caſu dandum eſſe ſacramentum Confirmationis, ſed negare eſſe iterandum ſacramentum Cõfirmationis: illa enim non eſt iteratio, ſed effectio eius, ꝗ factum non fuerat. At hoc nimis videtur violentũ: tum quia ibi nõ erat quæſtio de iteratione; nec fiebat vis in verbo iterandi, prout ſignificare poteſt ſecundã collationem eiuſdem ſacramenti poſt primam ratam & validam: ſed ſimplicius agebatur de iteratiõe, prout cõmuniter loquimur, ad ſignificãdã collationem ſacramenti, quæ iterum fit, quomodo prior iudicatur fuiſſe inualida: tum etiam, quia verba illa: *ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat, prætermiſſum*, planè indicant, non eſſe totum ſacramentum iterandum ſed ſolũ aliquem defectum ſupplendũ, quod ſolum habet locum, quando defectus eſt accidentalis: nã ſi ſit ſubſtantialis, totum repeti oportet. Et cõfirmatur; nam ibi ſimul cũ illa quęſtione, alia Pontifici proponitur; ſc. an Subdiaconatus ſine manus impoſitione datus, ſit iterandus: & vtriq; quæſtioni reſpondet eiſdem verbis ſupra citatis. Sentit ergo, eiuſdem rationis eſſe defectum in vtroque caſu: ſed in ſubdiaconatu ille defectus eſt accidentalis: ergo etiam alter in Confirmatione.

Caietanus. Soto. Victoria. Nauarrus. Couar. Innoc. 3.

Palud. Durand. Adrianus.

Secundò principaliter põt hæc ſententia teſtimoniis antiquorũ Patrum ſuaderi: ſæpè. n. nomine olei hanc materiã ſignificant: & quãuis interdũ vtantur nomine Chriſmatis, tamen illã vocem nomine olei ſæpè declarant; nam Chriſma apud Græcos ex vi ſuæ ſignificationis vnctionem tantum generatim ſignificat, quolibet genere vnguenti fiat, vt ex vſu illius linguæ conſtat, & notauit Aug. tract.33.in Ioan. Et Proſper in lib.ſentent.in 342. & S. Eligius hom.8. in die Cœnæ Domini; vbi ait eo die confici Chriſma, quia ante biduũ Maria caput Domini ac pedes vnguento perfudiſſe perhibetur. Item Iſidor.li.7.orig. c.2. & ita Chriſtus à Chriſmate dictus eſt, vtpote diuinitate, & gratia Spiritus S. excellẽti modo vnctus: vſu verò accommodata eſt illa vox ad ſignificandã illam materiam, qua fit vnctio huius ſacramenti: quia illa eſt præcipua vnctio, quæ in Eccleſia fit, & per illam datur Spiritus ſancti gratia, quæ in Scriptura per oleum maximè ſignificatur. Hinc Baſil. de Spiritu ſancto, cap.27. inter antiquas, & Apoſtolicas traditiones ſolum poſuit oleum ſignificatum; neq; alterius Chriſmatis meminit: & apud Cyprianum, epi.70. eſt locus egregius. *Vngi, inquit, neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto Chriſmate, id eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe gratiam Chriſti poſſit. Porro autem Euchariſtia, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari ſanctificatur.* Vbi quod prius vocauerat Chriſma, poſtea vocat oleum. Sic etiam Prudentius in Pſychomachia ſcripſit.

Auguſt. Proſper. Eligius.

Iſidorus.

Baſilius.

Cyprian.

Prudentius.

Poſt inſcripta oleo frontis ſignacula: per quæ
Vnguentum regale datum eſt per Chriſma perenne.

Auguſt.

Auguſt.lib.5.de Baptiſmo, c.20. alludens ad locum Cypriani ſupra citatum. *Cur, inquit, ad verba, quæ procedunt ex ore homicidæ poſſit Deus oleum ſignificare, & in altari, quod hæretici poſuerunt, non poſſit, neſcio.* Idem ſignificat ſerm.47.de verb. Dom. ponderans, quod Ioannes dicit, Chriſtum perrexiſſe in montem Oliueti: *In montem, inquit, fructuoſum, in montem vnguenti, in montem Chriſmatis: vbi enim decebat docere Chriſtum, niſi in monte Oliueti? Chriſti enim nomen à Chriſmate dictum eſt: Chriſma autem Græcè, Latinè vnctio nuncupatur, ideo uos vnxit, quia luctatores contra diabolum fecit:* Vbi idem eſſe ſignificat vnguentum, Chriſma, & oleum: nam ex monte Oliueti nullus alius liquor exoritur. Vnde ſerm. 206. de tempore copulatim dicit, baptizatos, Chriſma & oleum benedictionis accipere. Sic etiam Cyrillus Hieroſoly. Catecheſ. 3. myſtigogica, vnguentum, Chriſma, & oleum vocat; ſentit tamen eſſe idem: nam illo dicit frontem, & alios ſenſus corporis, & pectus inungi, cum tamẽ modo non hæc omnia balſamo inungantur. Vnde varias adducit figuras, & locutiones veteris teſtamenti, in quibus per oleum hoc vnguentum ſignificatum eſt: quomodo etiam Innocent. III. in cap. vnico, §. Per frontis Chriſmationem, de ſacra vnctione, ait, per hanc vnctionem Spiritus ſancti aduentum deſignari; quia columba, quæ ſuper Chriſtum in Baptiſmo deſcendit, in diluuio reuertens: *ramum attulit virentis oliuæ, &, quia hoc ſacramentum Dauid prænoſcens exhilarandam faciem in oleo prædicauit.* Clarius Innocen. I. in epiſt.1.ad Decentium, c. 3. Presbyteris, inquit, Chriſmate baptizatos vngere licet: ſed quod ab Epiſcopo fuerit conſecratum: nõ tamen frontem ex eodem oleo ſignare: ſignificat ergo, Chriſma nihil aliud eſſentialiter eſſe, quàm oleum conſecratum.

Cyril. Hier.

Innoc. III.

Innoc. I.

Tertiò adhibere poſſumus rationem ſeu coniecturam, quia materias ſacramentorum tales eſſe oportet, quæ & certò cognoſci, & facilè in vſus omnium regionum venire poſſint: balſamum ergo nõ eſt de eſſentia huius materiæ: maior conſtat; quia ſacramenta ſunt pro vniuerſo orbe inſtituta, ita vt, quoad fieri poſſit, certum ac determinatum vſum habeant: minor verò patet, quia teſte Plinio lib.12. cap. 25. balſamum. *Vni terrarum Iudææ conceſſum eſt, quondam in duobus tantum hortis vtroque Regio, altero iugurum viginti non amplius, altero pauciorum:* quod tam paruæ erat quantitatis, vt vix poſſet pro vna regione deſeruire, nedum pro vniuerſa Eccleſia, maximè cum plures alios habeat vſus. Nunc verò, quãuis ex India deferatur, etiam eſt in minori abundantia, quam vt pro vniuerſa Eccleſia ſufficiat, & adhuc incertum eſt, an ſit verum balſamum, vel alius liquor illi ſimilis: ait etiam Plinius ſuprà, facilè balſamum adulterari, & ideo dixi hanc materiam eſſe incertam. De qua refertur hiſtoria, quæ, ſi vera eſt, non parum fauet huic opinioni. Tempore enim Pauli III. in regione quadã liquor quidam nomine balſami habebatur, de quo Epiſcopus, an verũ balſamum eſſet, dubitabat, conſuluitq; Pontificem: ab eoque ſpecialem facultatem poſtulauit, vtendi illo balſamo quamuis incerto in confectione Chriſmatis, & Confirmatione, cui Pontifex ex ſpeciali fauore gratiam conceſſit. Ex hoc ergo facto colli-

Plinius.

colligimus, verum balſamum non eſſe de eſſentia huius ſacramenti: nam, ſi eſſet, priuilegium Pontificis nihil conferret: ergo ſi verum balſamum nõ eſt neceſſarium, neque ſimpliciter balſamum; quia, ꝙ verum balſamum non eſt, neque balſamum eſt, niſi æquiuocè. Accedit, tam paruam eſſe balſami miſtionem, vt nec miſceri poſſit omnibus partibus olei, nec multo tempore conſeruari, quin in oleum conuertatur. Vnde fit, vnctionem, qua perficitur Confirmatio ſæpè fieri ex ſolo oleo: ergo oleum ſufficit in materia proxima huius ſacramenti: ergo poſſet etiam ſufficere in materia remota ad ſubſtantiam ſacramenti, quia materia remota non eſt, niſi propter proximam.

Caietan.

Soto.

Eſt autem quædam diuerſitas inter authores huius ſententiæ: nam Caietanus exiſtimat præceptum miſcendi balſamum in hac materia eſſe tantum Eccleſiaſticum, & non fuiſſe in vſu tempore Apoſtolorum, neque in primitiua Eccleſia: quia non eſt, inquit, credibile, pauperrimos Epiſcopos habuiſſe balſamum, quo fortè etiam hodiè multi carent: Soto verò ſentit, permiſtionem balſami eſſe ex inſtitutione Chriſti: non tamen, vt neceſſariam ad ſacramẽtum, ſed vt præceptam, vbi poſſet commodè ſeruari. Qui probabilius quidem loquitur, ſi ad antiquitatem reſpiciamus: minus tamen conſequenter, vt videbimus.

Materia huius ſacramenti ſimpliciter neceſſaria eſt Chriſma. Conc. Flor. Conc. Trid.

Dicendum eſt ergo primò, Chriſma eſſe materiam ſimpliciter neceſſariam ad eſſentiam, & ſubſtantiam huius ſacramenti conficiendam: hæc aſſertio nunc eſt abſolutè de fide, definita in Conc. Floren. in decre. Eugenij, & in Trident. ſeſſio. 7. can. 2. nam quamuis ex Scriptura hoc nõ colligatur, tamen antiquiſſima traditio, & perpetuus Eccleſiæ vſus ſufficit ad certam fidem faciendam, vt de hac ipſa re diſputans dixit Hieronym. dialog. contra Luciferan. & in ſimili Auguſt. lib. 4. de Baptiſ. c. 24. Hæc autem traditio partim ex diſput. præcedente conſtat: ibi enim oſtendimus hac de cauſa ſacramentum hoc ſæpè ab antiquiſſimis Patrib. Chriſma, vel ſacramẽtum Chriſmatis appellari, idq; non ex Eccleſiæ inſtitutione, ſed ab ipſo Chriſto manaſſe. Quid verò de Apoſtolorum vſu dicendum ſit, ſequentibus ſectionibus dicemus.

Chriſma cõfici debet ex oleo, & balſamo, vt ſit huius ſacramẽti materia. Conc. Flor.

Conc. Trid.

Dico ſecundò Chriſma, vt ſit huius ſacramenti materia confici debet ex oleo, & balſamo: etiam hæc concluſio nunc eſt abſolutè de fide: nam Concilium Florentinum ſimpliciter docet, materiam huius ſacramenti eſſe Chriſma confectum ex oleo & balſamo, vnde in eadem ſignificatione videtur vſum nomine Chriſmatis Concil. Triden. loco citato. Imo ex hac definitione colligimus, iuxta Eccleſiæ declarationem, hanc eſſe ſignificationem huius vocis apud antiquos patres. Nã, licet ex prima impoſitione linguæ Græcæ vnctionem ſignificet abſolutè, tamen ex accommodatione vſus accommodata eſt ad prædictam materiam ſignificandam: quæ interdum Chriſma principale vocari ſolet, vt diſtinguatur ab oleo infirmorum, ſeu catechumenorum, interdum verò appellatur vnguentum, & ab oleo diſtinguitur, vt legimus apud Iuſtinum, q. 137. ad Orthodox. vbi ante lauacrum dicit nos vngi oleo: poſteà verò vnguento conſignari: ſic etiam in Concil. Meld. c. 1. apud Burchar. lib. 4. cap. 75. diſtinguitur ampulla Chriſmatis, ab ampullis olei Catechumenorum, & infirmorum, quo intelligimus, Chriſma, aliquid aliud preter oleum includere. Fundamentum autem huius veritatis ſumendum etiam eſt ex traditione, quam ſtatim afferemus.

Iuſtinus.

Conc. Meld.

Dico ergo tertiò. Hæc confectio Chriſmatis ex

A oleo & balſamo non ex Eccleſiæ inſtitutione, ſed ex Apoſtolica traditione & Chriſti inſtitutione manauit. Hæc concl. quoad materiam olei videtur etiam certa de fide. Nam euidenter ſequitur ex principiis fidei poſitis: nam de fide eſt, Chriſtum immediatè inſtituiſſe hoc ſacramentum, quoad omnia eſſentialia: item eſt de fide, Chriſma eſſe materiam eſſentialem, ergo de fide eſt Chriſma eſſe ex inſtitutione Chriſti, ergo, ſaltem quoad materiam olei, nullus enim hactenus cogitauit, ſolum balſamum, vel aliquod aliud vnguentum poſſe ſufficere: idque à fortiori ex dicendis conſtabit. Atq; hinc fit, hoc intelligendum eſſe de oleo oliuarum, quod eadem certi-
B tudine tenendum eſt, hoc enim eſt, quod illa voce ſimpliciter ac propriè ſignificatur, atque ita ab vniuerſa Eccleſia intelligitur.

Confectio Chriſmatis, ex oleo, & balſamo ex traditione Apoſtolica, & Chriſti inſtitutione manauit.

Altera verò pars de miſtione balſami nõ eſt tam manifeſtè de fide. Videtur tamen non poſſe vlla ratione negari. Et primum, quod hæc ſit Apoſtolica traditio ſatis oſtenditur ex regula Auguſtini, lib. 4. de Baptiſmo, cap. 24. *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur*: ſed huiuſmodi eſt hæc miſtio balſami, nam ab vniuerſa Eccleſia obſeruatur, & non eſt in aliquo Concil. inſtituta. Nam quòd de Concil. Meldenſi dicitur, ſupra oſtendimus eſſe falſum: in Concilio autem Bra-
C charenſi. 2. cap. 4. fit eius mentio, ſed tanquam de re longè antiquiori: imò ex ſupra adductis apertiſſimè conſtat, hunc morem eſſe in Eccleſia antiquiorem, quam ſint omnia Concilia, preſertim generalia, poſt Apoſtolorum tempora celebrata, ergo traditio hæc ad Apoſtolos reuocanda eſt. Quoniam verò Apoſtoli quædam tradiderunt, non à Chriſto, ſed ab ipſiſmet inſtituta, alia verò, vt à Chriſto inſtituta, & præcepta: probanda ſupereſt vltima pars concluſionis, nimirum hanc inſtitutionem eſſe poſterioris generis, id eſt, ab ipſo Chriſto immediatè manaſſe, quod cum non poſſit ratione à priori probari, teſtibus fide dignis adhibenda eſt fides: ſunt autem in hac cauſa tot ac tales, vt cuiuis prudenti certam fidẽ
D faciant. Primus eſt Dionyſius, qui cap. 4. de Eccleſiaſt. Hier. par. 2. circa finem mentionem facit Chriſmatis ſub nomine *vnguenti, quod nos maximè diuinos efficit*. De quo inferius part. 3. circa finem dicit, *Vnguenti, quæ perficiendi vim habet, perfuſio eum, qui initiatus eſt, ſuauitate odoris fragrantem facit*: quod de puro oleo dici non poſſet, vt per ſe notum eſt; latius tamẽ eius vnguenti ritum deſcribens, cap. 4. dicit; illud vnguentũ refertum eſſe odoris ſuauitate: vbi quãuis nunquam expreſsè vtatur nomine balſami, ſatis tamen illud indicat ſub nomine ſuauiſſimi odoris. Poſtea verò dicit, illum ritum traditum eſſe ab Apoſtolis, vt diuinum & eiuſdem ordinis, & efficacitatis, cuius eſt Synaxis ſacramenti, & in fine ſatis apertè
E dicit, eam inſtitutionem à Deo eſſe traditam. Secundus eſt Fabianus Papa in dicta epiſtola ſecunda; vbi expreſsè dicit, Dominum Ieſum Apoſtolos Chriſma conficere docuiſſe, *ſicut à ſanctis Apoſtolis*, inquit, *Prædeceſſores noſtri acceperunt*: ſupponit autem illam confectionem ex oleo & balſamo conſtare debere; & hoc modo præcipit, vt ſingulis annis renouetur. Tertius eſt Cyprianus ſerm. de vnctione Chriſmatis, *Hodie*, inquit, *ſacrum Chriſma conficitur, in quo mixtum oleo balſamum Regiæ & Sacerdotalis gloriæ exprimit vnitatem, quibus dignitatibus initiandis diuinitus eſt vnctio inſtituta*: & inferius dicit, huiuſmodi Chriſmate ſanctificari, confirmari, & quodammodo conſecrari Chriſtianos. Ex quibus teſtimoniis, & ex aliis infra tractandis colligitur, quamuis nomen, *Chriſma*, ex primæ-

Aug. regul.

Conc. Meld. Conc. Brach.

Fab. Pap.

Cyprianus.

primæua impoſitione vnguentum & vnctionem ſi- A gnificet, tamen ex vſu ſignificare vnguentum, *quod ex oleo fit & balſamo myſtica ratione*, vt dicit Innoc. III. in c. vnico, de ſacra vnctione. Vnde apud ſanctos Patres perinde eſt dicere, miſtionem balſami eſſe ex Chriſti inſtitutione, & dicere, vnctionem Chriſmatis ex eadem eſſe inſtitutione: quia nomine Chriſmatis intelligunt quoddam miſtum, ſeu compoſitum ex oleo, & balſamo. Vnde Greg. in id Canticorum. I. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. In Engaddi*, inquit, *balſamum gignitur, quod cum oleo Pontificali benedictione Chriſma efficitur, quo dona ſancti Spiritus exprimuntur.*

Innoc. III.

Gregorius.

Dico ergo quartò, miſtionem balſami eſſe de eſſentia huius materiæ, ita vt vnctio in fronte oleo B tantum facta ſine miſtione balſami non ſolum illicita ſit, ſed etiam inſufficiens, vt ſacramentum factum teneat. Hæc videtur fuiſſe ſententia Diui Thom. hic, vt in Commentario art. 2. explicuimus, & ſumitur etiam ex 4. contra Gent. c. 60. Vbi inter alia, quæ ſunt de ſubſtantia huius ſacramenti, ponit confectionem olei, & balſami, quæ Chriſma vocatur. Idem in 4. d. 7. q. I. art. 2. quæſtiun. 2. vbi ſimpliciter dicit, materiam Confirmationis eſſe, *oleum balſamatum*; & ad ſecundum ait, materiam huius ſacramenti eſſe vnam in actu, & multiplicem virtute; ſicut & alia miſta; & habere virtutem inſtrumentalẽ proportionatam: & hanc ſententiam frequentius ſequuntur ibi Theologi, Bonauent. art. I. q. 2. ad pri- C mum. Richard. ar. I. q. I. Scotus. q. I. Durand. q. 2. Alexan. Alenſ. 4. par. q. 24. memb. 2. art. 2. §. 2. qui citat Rabanum, lib. 18. de Naturis rerum, cap. 6. Hugo de ſanct. Victo. lib. 2. de ſacramen. par. 7. cap. I. Turrecrem. in cap. Litteris. num. 3. de Conſecratione. d. 3. Sed hi authores non explicant diſtinctè, an miſtio balſami ſit eſſentialis, ſed ſolum dicũt, Chriſma debere confici ex oleo, & balſamo: quia tamen abſolutè loquuntur de materia ſacramenti, ideo eis meritò hæc ſententia tribuitur; & eodem modo eã docet Hoſius in confeſſione fidei, cap. 38. & Petrus Soto. libro 2. de Confirmatione, & alij moderni, imò & Concilium Colonienſe in doctrina de hoc ſacramento, expreſſius docet, balſamum eſſe de eſſentia; negatque, ſolum oleum poſſe ſufficere. Gabriel D in 4. diſt. 7, artic. I. Paludan. quæſt. I. artic. 2. Adrian. materia de Confirmatione, art. 2. in I. par. illius, ad 5. Slyueſt. verb. Confirmatio diuina, citans Innocentium, & Hoſtienſem in cap. I. de ſacramentis nõ iterandis. Et eandem ſententiam, vt probabiliorem ſequitur Ledeſma, I. p. 4. quæſt. 13. art. 2. dub. 3. & Sebaſtianus Oxomenſis Epiſcopus in Commentario horum articulorum, num. 2. & Bellarmi. lib. 2. de ſacramento Confirmationis, cap. 8. & 9. idem inſinuat, licet dicat, neutram opinionem eſſe de fide, & contra fidem.

Miſtio balſami eſt de eſſentia huius ſacramenti.

D. Thom.

Bonauent. Richard. Scotus. Duran. Alex- Alenſ. Rabanus. Hugo. Turrecre.

Hoſius. Petrus Soto.

Conc. Colo.

Gabriel. Paludanus. Adrianus. Sylueſt. Innocen. Hoſtien.

Ledeſ. Seba. Oxom.

Ballarmin.

Poteſt autem hæc ſententia ex his, quæ adduximus, variis modis fundari. Primo, ex Concil. Flor. dicente, *Secundum ſacramentum eſt Confirmatio, cuius materia eſt Chriſma confectum ex oleo, quod nitorem ſignificat conſcientiæ, & balſamo, quod odorem ſignificat bonæ famæ, per Epiſcopum benedicto.* Vbi, licet non expreſsè dicat, omnia hæc, quæ numerauit, eſſe de eſſentia huius materiæ, tamen in abſoluta materiæ appellatione, & in æquali numeratione id ſatis indicat; tria enim numerat æqualiter, oleum, balſamum, & benedictionem Epiſcopalem; at primum & tertium ſunt de eſſentia: ergo & ſecundum. Dices, etiam inferius agens de Euchariſtiæ ſacramento dicit, materiam calicis eſſe vinum aqua miſtum, & tamen miſtio aquæ non eſt eſſentialis: Reſpondetur, ne- gando antecedens; nam potius in diuerſo modo loquendi de vtroque ſacramento ſignificauit Concilium, longè aliter eſſe neceſſariam miſtionem in vno, quàm in alio: nam de Confirmatione abſolute dicit, materiam eius eſſe Chriſma confectum ex oleo, & balſamo; de Euchariſtia verò non dicit, materiam eſſe vinum miſtũ aqua, ſed ſimpliciter dicit eſſe *vinum de vite*; additque: *Cui ante conſecrationem aqua modiciſſima adhiberi debet*, vt hoc genere dicẽdi ſignificaret, aquam non eſſe materiam, nec partẽ eſſentialem eius, ſed ex præcepto eſſe miſcendam ob ſignificationem. Secundò probatur; quia oſtenſum eſt, confectionem Chriſmatis ex oleo, & balſamo ad vſum huius ſacramenti eſſe ex Chriſti inſtitutione & mandato: ſed in nullo ſacramento oſtendi põt, aliquid eſſe de eſſentia, niſi quia eſt ex inſtitutione, & mandato Chriſti neceſſarium in materia, aut forma; & ideo (vt infra videbimus) miſtio aquæ in calice non cenſetur eſſe ex præcepto Chriſti, nec propriè ex inſtitutione, ſed ſolum ex inſtitutione & præcepto Eccleſiæ, ſumpto tamen à Chriſto, vt à cauſa exemplari: quia illa miſtio non eſt de ſubſtantia illius ſacramenti: ergo, ſicut & miſtio balſami eſt de inſtitutione & præcepto Chriſti; ita etiam eſt de ſubſtantia ſacramenti: nec poteſt aſſignari ratio, ob quam in hac materia, potius quàm in aliis, aliquid ſit de inſtitutione & præcepto Chriſti, quod non ſit de ſubſtantia.

2. Probatio.

Solum poſſet aliquis ſubterfugere dicendo, ſatis eſſe, quod balſamum ſit pars integralis huius materiæ, quamuis non ſit eſſentialis: ſicut in ſacramento Pœnitentiæ ſatisfactio eſt ex inſtitutione & præcepto Chriſti, tamen ſolum eſt pars integralis. Reſpondetur, non eſſe ſimilem rationem; nam illud eſt ſingulare in ſatisfactione, quia non eſt pars, quæ actu concurrat ad componendum ſacramentum, quando ſubſtantialiter fit, nec ex parte materiæ neceſſariò ſupponitur ad formam, ſed eſt quippiã poſteà conſequens. Vnde, licet omittatur, ſacramentũ manet validum; imò, etiam à principio, poteſt nulla iniungi ſatisfactio, & interdum etiam ſine culpa, & nihilominus verum fieri ſacramentum: at verò in præſenti confectio ex balſamo eſt ita neceſſaria ex parte materiæ, vt præſupponatur ipſi formæ, & ſimul concurrere debeat ad efficiendum ſacramentum; neque legimus aliquando confectum eſſe hoc ſacramentum abſque vſu talis materiæ, quod eſſe poteſt nouum argumentum ad confirmandum hanc materiam eſſe eſſentialem. Tertium argumentum ſumi poteſt ex parte formæ. Nam illa materia ſacramenti, quæ neceſſaria eſt ad veritatem formæ, eſt de eſſentia ſacramenti, quia veritas formæ eſt de eſſentia ſacramenti: ſed ad veritatem formæ huius ſacramenti eſt neceſſarium oleum miſtum balſamo, vt patet ex illis verbis; *Confirmo te* E *Chriſmate ſalutis*; quia (vt oſtendimus) nomine *Chriſmatis*, ex vſu totius Eccleſiæ, & ſanctorum Patrum ſignificatur compoſitum ex oleo, & balſamo Epiſcopali benedictione conſecratum, & authoritate Fabiani, Cypriani, Gregorij, Innocentij & aliorum oſtendimus: ergo huiuſmodi Chriſma eſt de ſubſtãtia huius materiæ.

Obiectio.

Reſponſio.

3. Probatio.

Vltimò conſtabit hæc concluſio, magiſque declarabitur ex reſpõſionibus ad fundamenta contrariæ opinionis. Ad capitulum ergo primum de ſacramentis non iterandis, in primis dicitur; negari non poſſe, quin in eo caſu, & in quocunque ſimili, contingat hominem Confirmari cum vnctione ſolius olei catechumenorum, aut infirmorum, abſque miſtione balſami debeat iterum Confirmari

Vltima probatio.

Ad argumẽta opinionis contrariæ.

quoad

quoad ſubſtantialia huius ſacramenti; quia, etiamſi demus contrariam opinionem eſſe probabilem, nihilominus ſacramentum, iuxta illam confectum in re ipſa eſt incertum; &, vt minimùm, eſt etiam valde probabile, eſſe nullum: ergo nõ eſt homo relinquẽdus in periculo carendi hoc ſacramento: ergo iterũ dandum eſt illud in materia certa: ergo non eſt veriſimile, hoc voluiſſe negare Pontificem; nec dubitari poteſt, quin, non obſtante illo textu, nunc ſit licitũ in eo caſu iterum dari ſacramentum: ergo neceſſariò eſt aliter explicãdus textus ille. Deinde certum eſt illa reſponſione Innocentij ſupplendã eſſe in eo caſu eam vnctionem ex balſamo, quæ facta nõ erat. Non poteſt autem ſuppleri vngendo cum ſolo balſamo ſine oleo; tum quia talis vnctio nunquam fuit adhibenda, & ideò nec prætermiſſa dici poteſt, neq; ſupplenda; tum etiam quia ſuppleri debet vnctio ex balſamo benedicto: balſamum autem nunquam per ſe benedicitur ſeparatum ab oleo: erit ergo ſupplenda vnctio ex toto Chriſmate, taliſq;, qualis prętermiſſa fu rat: non eſt autem ſupplenda ſine forma; tum quia illi vnctioni debita erat (vt ſic dicam) talis informatio: & hæc etiam fuerat prętermiſſa; tum etiam, quia prior forma caruerat veritate, quia non cecidit in verum Chriſma, vt per illam ſignificatur. Pontifex ergo cum dicit, *Cautè eſt ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum*, nõ negat, ſed affirmat potius ſubſtantialia huius ſacramenti eſſe in eo caſu iteranda. Vel igitur ſolum negat, illam eſſe iterationem, vt ab authoribus ſuprà citatis dicitur; vel addendum præterea eſt, negare Pontificem eſſe iterandos alios ritus & cęremonias, quæ in ſolemni adminiſtratione huius ſacramenti obſeruari ſolent: vnde aliqui colligunt, illud ſupplementum priuatim & occultè abſque vlla ſolemnitate eſſe addendum: præſertim ad vitãdum ſcandalum. Et ideo etiam ſupra diximus agentes de Baptiſmo ſi contingat in ſolemni Baptiſmo committi ſubſtantialẽ defectum, priuatim eſſe iterandum, quoad ſubſtantiam non verò quoad ſolemnitatem & cęremonias. Quocirca iuxta hanc interpretatioęm potius ex hoc textu confirmatur noſtra ſententia. Nam iuxta reſponſum Innocentij vnctio Chriſmatis ſupplenda eſt, hoc autem nihil aliud eſt, quam ſupplere id, quod eſt ſubſtantiale in ſacramento. Vnde nonnulli colligunt, in prædicto caſu, non ſolum poſſe, & debere ſacramentum hoc, quoad eſſentiam conferri, verùm etiam id faciendum eſſe abſolutè, & nulla adhibita conditione; quia res videtur adeò certa, vt nõ ſit neceſſaria talis conditio. Sed quamuis hoc ſine peccato fieri poſſit, eo quod prædicta ſententia probabilior ſit & ſecurior, non eſt tamen neceſſariũ, ſed adhiberi poteſt cõditio; *ſi non es Confirmatus, &c.* ſiue hæc exterius exprimatur, ſiue interius tantũ in intẽtione concipiatur: quia, cum opinio contraria ſit ꝓbabilis in re ipſa incertũ eſt, an prius fuerit verũ ſacramentum, & conditio adiuncta nihil obſtat poſteriori ſacramento neq; intentioni conficiendi illud.

Neque contra prædictam interpretationem obſtat coniectura ſupra adducta, quod Pontifex in eo textu vnica reſponſione duplici quæſtioni ſatisfaciat. Nam inde non colligitur id, quod defuit in vtroq; ſacramento, eiuſdem eſſe rationis, quoad eſſe accidentale, vel ſubſtantiale ſacramento: ſed colligitur potius, reſponſionem Pontificis generaliter, & cum proportione eſſe ſingulis quæſtionibus applicandam, nimirùm in vnoquoq; ſacramento ſupplendum eſſe id tantum quod defuerit, ſiue accidẽtale illud ſit, ſiue eſſentiale.

Ad 2. argum. Ad ſecundum argumentum ex Patribus iam ſatis A oſtenſum eſt, Chriſma apud antiquos Patres regulariter ſignificare compoſitum illud ex oleo & balſamo: quia verò præcipua pars eius compoſiti erat oleum, eique modicum balſamum miſcebatur, ideo mirum non eſt, quod interdum nomine olei ſignificetur; præſertim, cum ex eiſdem Patribus, vel eiſdẽ, vel aliis locis conſtet, huiuſmodi Chriſma ſemper habuiſſe balſamum admixtum: in Concil. etiã Brachar. 2. cap. 4. totum Chriſma nomine balſami conſecrari appellatur.

Ad 3. argum. Ad tertium reſpondetur primò, coniecturam illam poſſe in fauorem noſtræ ſententiæ adduci; quia hactenus nunquam in Eccleſia defuit balſamum B ſufficienter certum, ex quo poſſet Chriſma confici; etiam in priſcis illis temporibus, quando Eccleſia, & his temporalibus rebus magis egebat, & grauiores perſecutiones ſuſtinebat: cuius ſufficiens argumentum eſt, quod, cum tempore Fabiani Pontificis Fabia. Papa. quidam Epiſcopi ſe excuſarent à Chriſmate quotannis conficiendo, idque per biennium aut triennium differrent, eò quod balſamum per ſingulos annos reperiri nõ poſſe cauſarentur, eos Pontifex grauiter reprehendit epiſt. 2. docens, quotannis eſſe Chriſma nouum conficiendum & vetus cremandũ; *ſicut à ſanctis*, inquit, *Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus accepimus; hoc ſancta Romana Eccleſia, & Antiochena, à tempore Apoſtolorum cuſtodit, & Hieroſolymorum ac Epheſianorum* C *tenet*. Ad excuſationem autem illorum Epiſcoporum quod ſcilicet, balſamum ſingulis annis non inuenirent, Fabianus nihil reſpondet, ſed tanquã friuolam, & nullius momenti illam omittit: eaque non obſtante ſeueriſſimis verbis factum reprehendit; ſignificans fuiſſe confictam, & balſami copiam facili negocio potuiſſe reperiri. Vnde & in Cõcil. Brach. ſuprà citat. pręcipitur, vt pro Chriſmate, ſeu balſamo benedicto nihil ab Eccleſiis exigatur, ſed gratis ab Epiſcopis detur. Conc. Brach. Quod eſt ſignum, ſine magno labore, aut diſpendio potuiſſe ſemper reperiri: ſignum ergo eſt, balſamum eſſe materiam ſufficienter certam, & abundantem, nec propter eius penuriam diſpenſatum aliquando eſſe in Eccleſia, vt in ſolo oleo hoc ſacramentum conficiatur; aut D ea de cauſa caruiſſe aliquando fideles hoc ſacramento. Aliunde verò eſt congruentiſſima hæc materia ad perfectionem, & effectum huius ſacramenti ſignificandum, vt D. Tho. in art. ſatis explicuit. D. Thom. Ad probationem verò ex teſtimonio Plinij reſpondetur inprimis maiorem eſſe vim experientiæ, qua à principio naſcentis Eccleſię vſq; nunc oſtenſum eſt, eſſe ſufficientem copiam balſami, ſemperq; fuiſſe in Eccleſia ad hoc ſacramentum conficiendum, quã ſit authoritas Plinij dicentis, ſolũ in duob. hortis Iudææ balſamũ reperiri. Deinde non videtur Plinius Plinius. loqui de ſuo tempore, ſed de antiquo: ſic. n. ait, *Balſamum vni terrarum Iudææ conceſſum, quondam in duob. tantum hortis*; itaq; fieri potuit, vt olim rarius inueniretur; E poſtea verò in maiorẽ abũdantiã excreuerit: ꝙ ita accidiſſe vſq; ad ſua tẽpora Plinius in ſequentib. ſignificat. & apertius Ioſeph. lib. 8. Antiquitatũ. c. 2. aliàs. 6. Ioſephus. Vbi refert, Reginam Saba plantam balſami Salomoni obtuliſſe, Regina Saba. *cuius hodie*, inquit, *ferax eſt noſtra regio, illiuſque Reginæ munificentiæ acceptam ferri oportet*, & libro decimoquinto, cap. 5, alias quarto de agro Hierichuntino loquens, *Is*, inquit, *& balſamum fert, quod vnguentorum longè pretioſiſſimum ibi tantum prouenit, & eximiarum palmularum vim maximam*, & Hieronym. exponens verba illa Ezechiel. 27. Hieron. *Iuda & Iſrael balſamum, mel, & oleum, & reſinam propoſuerunt in nundinis tuis*, dicit, terrã Iudææ ſeu Paleſtinæ copiis harum rerum abundare, & balſamum naſci in

vineis

Gregor. vineis Engaddi, quod etiam affirmat Gregor. Cant. 1. ſuprà cit. Nunc denique magna copia balſami ex India defertur, quod, ſiue ſit eiuſdem ſpeciei phyſicè, ſiue nõ (hoc enim nihil ad veritatem ſacramenti refert) non eſt tamen fictitium, neq; adulterinum, vt quidam putant; ſed verum; licet colore differat: quia in fragrantia boni odoris, & in effectibus, aliiſque proprietatibus habet ſufficientem ſimilitudinem, & conuenientiam cum alio balſamo Syriaco, & ideo ſimpliciter & vniuocè balſamũ exiſtimatur, & nominat: propter ſimilem enim rationem vinum, ſiue ſit rubrum, ſiue album, & ſiue ſpecie differat, ſiue non, ſimpliciter eſt vinum, & materia ſacramenti.

Paulus 3. Pius 4. Atque in hunc modum intelligenda eſt illa declaratio Pauli III. & alia conceſſio Pij IIII. quæ ab authoribus refertur, conficiendi Chriſma in India cum balſamo illius regionis: non enim exiſtimandum eſt, diſpenſaſſe Pontificem in materia huius ſacramenti, ſed declaraſſe tantum illam eſſe ſufficientem materiam, & dediſſe facultatem vtendi illa, quod in eo caſu prudenter fuit exiſtimatum conueniens, ac neceſſarium: quia prius ſolum balſamum Syriacum erat in vſu. In rigore tamen exiſtimo id potuiſſe fieri etiam ſine facultate Pontificis; maximè, ſi alterius balſami copia non erat: quia illa erat materia ſufficienter certa, moraliter loquendo. Tandem nihil refert, quod quantitas balſami miſti oleo parua ſit (quod in fine illius argumenti obiicitur) quia non dicimus, eſſe de eſſentia huius materiæ, quod ſingulæ partes eius ſint ſubſtantialiter miſtæ ex oleo, & balſamo, ſed ſolum, quod ipſum vnguentum ſit compoſitum & miſtum. Nam hoc ſatis eſt, vt tota ipſa materia ſit odorifera. Quod maximè ad ſignificationem ſacramenti deſideratur; ſingulæ etiam partes erũt miſtæ, ſaltem quoad qualitates per mutuam partium alterationem; atq; hoc ſatis eſt, vt ſolum oleum ſine miſtione balſami non poſſit ſufficere.

Vtrum Chriſma eſſe recẽs illius anni, ſit de neceſſitate huius materiæ. Hic verò inquiret aliquis, an ſit de neceſſitate huius materiæ, vt Chriſma ſit nouum & recens illius anni. Nam Fabianus ſuprà dicit, hoc eſſe neceſſarium ex Apoſtolica traditione; vnde in Concil. Carthagin. IIII. cap. 36. præcipitur parochis, vt à ſuis Epiſcopis ſingulis annis ante Paſchæ ſolemnitatem Chriſma petant. (Fabianus. Conc. Carth.)

Conc. Vaſen. Conc. Tolet. Idemque ſtatuitur in Conc. Vaſenſi. c. 3. & in Concil. Tolet. I. cap. 12. & colligitur ex cap. 51. ex Collectis à Martino Bracharenſi Epiſcopo, & habetur in cap. Omni tempore. de Conſecrat. d. 4. & ex cap. Quoniam. de ſentent. excommun. in 6. Reſpondetur, hoc non eſſe de neceſſitate ſacramenti; eſſe tamen de neceſſitate præcepti, ita Palud. 4. d. 17. q. 1. art. 2. nu. 19. Prior pars certa eſt, quoniam hæc cõditio Chriſmatis, quod ſit eiuſdem vel alterius anni, eſt valde extrinſeca, & accidentalis, vt ad ſubſtantiam ſacramenti pertinere cẽſeatur; neq; in dictis decretis, vel in aliis, eſt aliquod verbum, vnde id colligi poſſit. Deniq; Concil. Flor. non dixit, Chriſma eodem anno confectum, ſed ſimpliciter Chriſma eſſe materiam huius ſacramenti: ſed, quamuis ſit vetus, vel alterius anni, eſt verũ Chriſma: ergo eſt ſufficiens materia, quantum ad ſubſtantiam ſacramenti ſpectat: quæ ratio probat idem eſſe iudicium de quouis Chriſmate, quamdiu ſubſtantialiter incorruptum manet; & fragrantiam ſeu odorem balſami retinet: nam, ſi hunc omnino amiſiſſet, aut omnino nulla, aut certè valde dubia materia eſſet; quia iam videretur omnino corrupta, ſaltem quantum ad miſtionẽ ex oleo, & balſamo. Poſterior pars probatur ſufficienter decretis ſuprà adductis. Hac enim de cauſa præcipitur, vt ſingulis annis in die Cœnæ Domini nouum Chriſma cõficiatur, & per parochias diſtribuatur, & vt vetus concremetur, vt omnes vnctiones, quæ Chriſmate conficiuntur, nouo, & non veteri Chriſmate fiant. Vnde in cap. Si quis de alio. de Conſecrat. diſtinct. 4. dicitur. Eum, qui tentauerit ex veteri Chriſmate baptizatum vngere, niſi præoccupante morte, pro temeritatis auſu ipſum in ſe ſuæ damnationis protuliſſe ſententiam: ergo à fortiori idem dicendum eſt de vnctione Chriſmatis, quæ fit in hoc ſacramento, quæ eſt omnium præcipua: & propterea in dict. cap. Quoniam. de ſentent. excommun. in 6. dicitur, Chriſma poſſe confici in die Cœnæ, non obſtante interdicto; quoniam Baptiſmus, & Confirmatio dari poſſunt tempore interdicti, vt ibi gloſſ. notat: *Quia vetus* (inquit) *Chriſma non debet eſſe vſui, neque de veteri Chriſmate debet quis chriſmari.* Denique Fabianus Papa expreſsè dicit, Apoſtolos iubentes docuiſſe, non amplius, quam vno anno Chriſmate vti; *atque deinceps nouo frui, & non veteri.* Hic autem annus computandus eſt Eccleſiaſtico more à Paſchate in Paſcha, ſeu à feria quinta in Cœna Domini ad aliam ſimilem feriam quintam, vt ſatis colligitur ex citatis decretis. (Palud.; Conc. Flor.; Fabia. Papa.)

SECTIO II.

Vtrùm de ſubſtantia, & de eſſentia huius materiæ ſit, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo conſecratum, ſeu benedictum.

Ratio dubitandi 1. Ratio difficultatis poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia hæc benedictio Chriſmatis ſolum eſt ſacramentale quoddam ab Eccleſia inſtitutum, quod eius authoritate mutationem ſeu variationem recipit: ergo non eſt eſſentialis: nam Eccleſia nihil poteſt inſtituere, vel mutare in his, quæ ad ſubſtantiam ſacramentorum pertinent. Et confirmatur, quia nulla certa, ſeu determinata benedictio eſt de eſſentia huius materiæ: ergo abſolutè nulla eſt eſſentialiter requiſita ex inſtitutione Chriſti: quidquid enim ex inſtitutione Chriſti eſt neceſſariũ ad ſubſtantiam ſacramenti, habet determinationem, certamq; formam ab ipſomet Chriſto. Secunda ratio dubitandi eſt, quia, ſaltem non videtur eſſentiale, quod hæc cõſecratio fiat ab Epiſcopo. Nam principalior eſt adminiſtratio ſacramenti, quàm conſecratio materiæ: ſed nõ eſt ſimpliciter de eſſentia huius ſacramenti, quod ab Epiſcopo conferatur: nam, vt infra videbimus, Papa poteſt in hoc diſpenſare, cũ tamen non poſſit diſpenſare in his, quæ ſunt de eſſentia ſacramẽti: ergo multò minus Epiſcopalis benedictio materiæ erit de eſſentia. (Ratio dubitandi 2.)

Chriſma ex neceſſitate præcepti, & ſacramenti debet eſſe conſecratum ab Epiſcopo. In hac re dicendum eſt, non ſolum de neceſſitate præcepti, ſed etiam de neceſſitate ſacramenti ex parte materiæ eſſe, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo cõſecratum, ſeu benedictum. Hæc eſt ſententia D. Thõ. hic, & omnium Theologorum, paucis exceptis. Et colligitur primò ex Concil. Flor. loco ſuprà citato definiente, materiam eſſe, *Chriſma ex oleo & balſamo per Epiſcopum benedictum.* Fundatur autem hæc definitio in perpetuo vſu Eccleſiæ, & ex traditione omnium Patrum, quos citauimus, Dionyſius enim, ca. 4. de Eccleſiaſt. Hierarch. latè deſcribit, Chriſmatis conſecrationem, quam dicit per Pontificem fieri; Cyrillus verò Hieroſolymitan. Catech. 3. Myſtag. adeò exaggerat hanc conſecrationem, vt illam cum conſecratione Euchariſtiæ conferre videatur dicẽs, *Vide, ne illud eſſe putes vnguentum tantum: quemadmodum enim panis Euchariſtiæ poſt ſancti Spiritus inuocationem non* (D. Thom.; Conc. Flor.; Dionyſius.; Cyril. Hier.)

non amplius eſt panis communis, ſed eſt corpus Chriſti, ſic ſanctum hoc vnguentum non amplius eſt vnguentum nudum; neque, ſi quis ita appellare malit, commune, ſed eſt Chriſma Chriſti, quod aduentu Spiritus ſancti per ipſius diuinitatem, energiam habet: quæ comparatio ſano modo eſt intelligenda, per quandam ſimilitudinem, vel proportionem, non verò æqualitatem. Fabianus item & Cyprianus, quamuis non expreſsè nomine conſecrationis vtantur, tamen nomine confectionis Chriſmatis idem intelligunt; quia in Eccleſia nunquam eſt confectum Chriſma ſine aliqua benedictione. Vnde Cyprianus de vnctione Chriſmatis, *Sanctificatis*, inquit, *elementis, iam non propriè natura præbet effectum, ſed virtus diuina potentius operatur, ſed adeſt veritas ſigno, & Spiritus ſacramento.* Innocentius epiſtola 1. ad Decenium, cap. 3. expreſsè requirit, vt Chriſma ſit ab Epiſcopo conſecratum, non ſolum ad Confirmationem, ſed etiam ad cæremonialem vnctionem, quæ fit in vertice baptizati poſt Baptiſmum. Denique omnia Concilia, quæ docent, Chriſma non poſſe confici, niſi ab Epiſcopo, quæ ſuprà tetigimus, & ſtatim inſinuabimus, ſupponunt, confectionem Chriſmatis non eſſe nudam, & quaſi materialem miſtionem balſami, & olei (hanc enim quilibet facere poſſet) ſed eſſe etiam benedictionem aliquam, ſeu conſecrationem, ad quam Epiſcopalis authoritas, & conſecratio neceſſaria eſt, & ſuo modo concurrit. Quocirca vbicunque Patres de Chriſmate loquuntur, per Chriſma intelligunt hoc miſtum ex oleo & balſamo ſic confectum, & conſecratum; & ideò ſæpè vocant *ſacrum, ſeu ſacratiſſimum,* vel *ſanctum Chriſma,* vt legitur in Concil. Trident. ſeſſione 3. cano. 2. & Laodic. cano. 8. vbi vocatur *Chriſma cæleſte,* ſeu *ſupercæleſte.* Optatus Mileui. lib. 2. contra Parmenianum, *Sacroſanctum Chriſma* vocat. Theoph. Antioch. libro primo, contra Chriſtianę religionis calumniatores vocat *diuinum oleum.* Eligius homil. 8. vocat *ſanctum Chriſma*: In Concil. II. Brach. cap. 4. vocatur *balſamum benedictum, quod pro ſalute animarum per Spiritus ſancti inuocationem conſecratur:* cum ergo Sancti ſimpliciter dicunt Chriſma eſſe neceſſariam materiam huius ſacramenti, loquuntur de Chriſmate iuxta prædictum vſum: ſicut ergo hinc ſuprà colligebamus miſtionem balſami eſſe neceſſariam: ita nunc idem colligimus ex eadem traditione de benedictione, ſeu conſecratione materiæ.

Fabianus. Cyprian. Innocen. Conc. Trid. Laodic. Optatus Mileui. Theoph. Antioch. Eligius. Conc. Brach.

Nec poſſunt hæc omnia teſtimonia explicari de ſola neceſſitate præcepti, cum inter eſſentialia & neceſſaria ſimpliciter ex parte materiæ hæc conditio numeretur; & ideo ab initio Eccleſiæ inuiolabiliter & vniuerſaliter obſeruata eſt talis conditio in huius ſacramenti adminiſtratione. Atq; eiſdem teſtimoniis oſtendi poteſt, eadem neceſſitate, & tanquam de eſſentia ſacramenti requiri, vt hæc benedictio, ſeu conſecratio Epiſcopalis ſit: ideo. n. in Synodo Rom. ſub Syluest. cap. 3. & Concil. Tolet. I. c. 20. & Concil. Carthag. II. c. 3. & Carthag. III. c. 36. & Hiſpalen. II. c. 7. hoc ipſum expreſsè & diſertis verbis cauetur, ne Chriſma à Presbytero, neque ab alio, quàm ab Epiſcopo conficiatur. Ratio autem huius veritatis propria eſt, quia Chriſtus ita inſtituit, cuius inſtitutio & voluntas ſatis eſt nobis per traditionem Eccleſiæ propoſita.

Syno Rom. Conc. Tolet. Chartag. II & III. Hiſpal. II.

Congruentia verò ſufficiens eſt, quæ traditur à D. Tho. art. 3. vbi eam declarauimus, defendimus, & confirmauimus, immeritoq; eam reiicit Durand. in 4. d. 7. q. 2. vbi ipſe aliam adducit rationem; ſcilicet, quia materia ſacramenti debet congruere miniſtro, A & ideo, vbi requiritur miniſter conſecratus certa conſecratione, ſcilicet Epiſcopali, materia etiam debet eſſe ſacrata certa benedictione: quæ ratio, vt probabilis congruentia acceptari poteſt; quamquam fundamentum, quod aſſumit, vniuerſale non ſit. Nam in Euchariſtia ſacer miniſter requiritur certa conſecratione, & tamen ex parte materiæ nulla præſanctificatio neceſſaria eſt: & è contrario, in Extrema vnctione in miniſtro tantum requiritur ſacerdotalis conſecratio; in materia verò præexigitur Epiſcopalis benedictio; cuius rei cauſam ſuo loco trademus: nam de ſpeciali ratione Euchariſtiæ ſatis dictum eſt in Commentario ariculi tertij.

Durand.

B Prima ratio dubitandi in principio poſita poſtulat, vt explicemus, qualiter hæc Chriſmatis conſecratio ſit iure diuino inſtituta, ac determinata. Quidam enim Theologi, licet fateantur, nunc eſſe de neceſſitate huius ſacramenti, vt fiat ex Chriſmate conſecrato; dicunt tamen poſſe Eccleſiam in hoc diſpenſare, ſeu ſtatuere, vt Confirmatio fiat ex Chriſmate non benedicto. Vtrumque affirmat Paludan. in 4. d. 7. quæſt. 1. num. 19. & quæſt. 4. nu. 34. qui conſequenter docet, Chriſtum ſolum in communi, ſeu diſiunctim inſtituiſſe, vt Confirmatio fieret ex Chriſmate conſecrato, vel non conſecrato; prout Eccleſia id præſcriberet: ita tamen, vt illud eſſet eſſentiale, & ſimpliciter neceſſarium, quod Eccleſia C definiret. Fundamentum eius ſolum eſt, quia oportuit ita fieri ſine vllo incommodo; & quia conſecratio, quæ de facto eſt, non eſt ſacramentum, ſed aliquid ſacramentale, & eſt mutabilis per Eccleſiam, & nihil reale addit, ſed puram relationem rationis, ſeu denominationem extrinſecam. Et hanc opinionem ferè ſequitur Capreolus eadem d. 7. q. 2. ad primum.

Ad 1. dubitandi rationem. Palud. Capreolus.

Mihi tamen nullo modo probanda videtur hæc opinio; nam, ſi neceſſitas huius conſecrationis omnino penderet ex voluntate Eccleſiæ, nulla ratione oſtendi poſſet, illam eſſe de neceſſitate ſacramenti; vel è contrario, ſi ea, quæ adduximus, probant (vt verè probant) eam eſſe de neceſſitate ſacramenti, D conſequenter etiam conuincunt, non eſſe in poteſtate Eccleſiæ facere, vt materia non conſecrata ſit ſufficiens materia huius ſacramenti: nam, quod conſecratio requiratur, non ex inſtitutione Eccleſiæ, ſed ab ipſo Chriſto manauit. hoc enim ſenſu dicunt Patres, Chriſtum in nocte Cœnæ docuiſſe Chriſma conficere. Iam enim oſtendimus hanc confectionem Chriſmatis, benedictionem aliquam includere. Vnde Patres omnes, & Doctores in concluſione citati, non tantum ex ſuppoſitione determinationis Eccleſiæ, ſed ſimpliciter & abſolutè cenſent eſſe de eſſentia huius materiæ, quod ſit conſecrata. Et confirmatur, nam alioqui non omnia, quæ ſunt eſſentialia in hoc ſacro, eſſent immediatè ex inſtitutione Chriſti: quod videtur repugnare his, quæ diſput. præcedente tradita ſunt. Et eſt præ- E ter communem legem omnium ſacramentorum nouæ legis: in nullo enim alio ſacramento determinatio materiæ, quoad aliquod eſſentiale relicta eſt arbitrio Eccleſiæ. Sequela patet: quia nunc conſecratio eſt eſſentialis, & tamen eius neceſſitas dicitur ſimpliciter pendere ex determinatione Eccleſiæ.

Nec fundamentum Paludani quicquam obſtat. Quia licet verum ſit, potuiſſe Chriſtum aliter ſacramenta inſtituere, tamen de facto ipſe voluit eſſe immediatus author ſacramentorum omnium, quoad omnia eſſentialia; & in hoc ſacramento abſolutè voluit, vt fieret ex materia præconſecrata: per quam conſecrationem, quamuis nihil phyſicum materiæ addatur, deputatur tamen, & quaſi in actu

primo

primo conſtituitur, vt poſſit virtute diuina aſſumi in inſtrumentum ad ſanctificandos homines, ſicut aqua ex contactu Chriſti dicitur vim accepiſſe regeneratiuam: eſt ergo hæc conſecratio ex Chriſti voluntate, veluti conditio quædam neceſſaria, ſeu præparatio debita materiæ huius ſacramenti.

Reſtat verò vlterius declarandum, qualis conſecratio neceſſaria ſit in hac materia, Chriſti inſtitutione. Videtur enim neceſſariò dicendum, Chriſtum non determinaſſe modum conſecrationis, ſed ſolum in communi ſtatuiſſe, vt hæc materia eſſet conſecrata: modum autem conſecrationis Eccleſiæ ordinationi reliquiſſe: quia, nec eſt veriſimile ſemper in Eccleſia ſeruatum eſſe illum modum cõſecrandi Chriſma, quem nunc Eccleſia tenet, nec fortaſſe nunc eundem modum in vniuerſa Eccleſia, tam Latina, quàm Græca, ſeruari, cum tamẽ ea, quæ ſunt ex inſtitutione Chriſti, eadẽ ſint apud omnes: ergo ſola conſecratio in communi eſt eſſentialis: modus autem eſt ſolum ex determinatione Eccleſiæ. Et hoc etiam docet Paludan. ſuprà, eiuſque opinionem, quoad hoc ſequitur Soto. d. 7. ar. 3. &, abſolutè loquendo, ita ſentiendum videtur. Poteſt autem duobus modis hoc explicari. Primus eſt, vt facta ab Eccleſia determinatione conſecrationis, iam non tantum conſecratio abſolutè, ſed etiam talis modus conſecrationis ſit eſſentialis, & ſimpliciter neceſſarius. Et hoc etiam affirmat Palud. & conſequenter loquitur: videntur tamen incidere in eadẽ incommoda, quæ contra priorem partem eius ſententiæ à nobis illata ſunt, nimirùm quod aliquid nunc de facto ſit eſſentiale, quod Chriſtus immediatè non inſtituit: & quod eſſentia ſacramenti pẽdeat ex inſtitutione Eccleſiæ. Sed reuera nõ eſt, quoad hoc ſimilis ratio, vnde quoad hanc partem poſſet hæc ſententia probabiliter ſuſtineri, dicendo, facta ab Eccleſia determinatione, & definito modo conſecrationis; ſolam illam habere rationem ſacræ cęræmoniæ, & religioſi cultus, & ideo illam ſolã verè eſſe benedictionem ſacramentalem, omnemq; alium modum fore ſuperſtitioſum, & ſacrilegũ, magiſq; maledictionis, quã benedictionis nomen mereri. Atq; hoc modo non eſt inconueniens, materiã ſacramenti pendere aliquo modo ex inſtitutione Eccleſiæ; non quia ab illa pendeat deſignatio materiæ, ſed quia ab illa pendere poteſt exiſtentia (vt ſic dicam) ipſius materiæ, ſeu quod talis reuera ſit, qualem Chriſtus poſtulauit. Sicut in ſacramento matrimonij ex ordinatione Eccleſiæ pendet, quod hic ſit verus contractus, vel non: & in ſacramento Confeſſione pendet ex iuriſdictione Eccleſiæ, quod hæc ſit vera cõfeſſio, vel nõ. Secundus tamen modus explicandi hanc rem eſſe poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, vt Chriſma conſecraretur per ſancti Spiritus inuocationem; vt Sancti ſupra citati loquuntur, ideoque, quomodocunq; fiat hæc conſecratio & benedictio, dummodo ab Epiſcopo debita intentione fiat, eſſe ſufficientem ad ſubſtantiã ſacramenti: quãuis non ſeruetur modus ab Eccleſia præſcriptus. Nam quoad hoc, cęræmonialis magis videtur, quã ſubſtantialis, & ideo, licet ſit neceſſarius neceſſitate præcepti; non tamen ſacramenti, atq; ita videtur opinari Soto ſuprà, dicens; variare conſecrationem materiæ, non eſſe ſubſtantiã eius mutare; atq; adeò nec ſubſtantiam ſacramenti. Et põt hoc confirmari, quia non eſt veriſimile, omnes deprecationes, benedictiones, & cęræmonias, quæ iuxta Romanum ritũ fiunt in cõſecratione Chriſmatis, eſſe de ſubſtantia huius materiæ, ſeu eſſentialis conſecrationis eius. Neq; etiam deſignari poſſunt aliqua verba vel facta, in quibus conſiſtat eſſentia talis conſecrationis, vt facile patebit attentè legenti, & conſideranti totum illum ritum: ergo dicendum eſt, ſolum eſſe de eſſentia, quod materia conſecretur per Epiſcopalem benedictionem, & ſancti Spiritus inuocationem. Nam in hoc ſatis ſaluatur Chriſti inſtitutio; & hoc de ſe ſemper eſt ſanctum & pertinens ad diuinum cultum, quamuis in omiſſione aliorum, quæ præcepta ſunt ab Eccleſia, poſſit peccatũ interuenire; ſi tamen in diuerſis Eccleſiis ſunt in hoc diuerſi ritus probata conſuetudine recepti, illa varietas, & licita eſt, & non eſt in re ſubſtantiali, ſed accidentali ſacramenti. Non omittam aduertere Aug. tra. 118. in Ioann. in fine ſignificare, vt ritè fiat hæc conſecratio, neceſſarium eſſe, adhiberi ſignum Crucis. Sed cum Aug. idem ibi dicat de aqua Baptiſmi, non videtur loqui de ritu eſſentiali, ſed de ritu neceſſario ex præcepto, & cõſuetudine Eccleſiæ. Atq; ita ſufficienter reſponſum eſt ad primam difficultatem.

Conſecratio chriſmatis in cõmuni eſt de eſſentia huius ſacramenti.

Auguſt.

In ſecunda petitur aliud dubium, ſcilicet, an ſit omnino eſſentiale, & omnino inuariabile, quod benedictio ſit Epiſcopalis, quod dubium poſſet remitti in diſputationem de miniſtro; tamen, vt plena notitia huius materiæ habeatur, hic poterit expediri. Caietanus ergo hic art. 3. in dubium reuocat, an Confirmatio facta cum Chriſmate à ſimplici Sacerdote conſecrato ſit verum ſacramentum: & putat, affirmantem partem eſſe magis rationi conſentaneam, quia Sacerdos ſimplex poteſt efficere maximam conſecrationem, ſcilicet Euchariſtiæ: ergo & quãcunque minorẽ, ita vt facta teneat; quamuis peccet faciendo. Hæc verò Caieta. opinio ſingularis eſt, & contra omnes Theologos, & planè repugnans his omnibus, quæ in confirmationem concluſionis adduximus. Oſtendimus enim, Chriſma ab Epiſcopo benedictum eſſe de eſſentia, ex primęua inſtitutione huius ſacramenti: ergo benedictio facta à ſimplici Sacerdote eſt per ſe inſufficiens ad conficiendum Chriſma, quale à Chriſto inſtitutum eſt: & hoc magis conſtabit ex ſequentibus. Ratio autem Caietani nullius momenti eſt: quia in cauſis & virtutibus limitatis nullum argumentum ſumitur à maiori effectu ad minorem, quando vnus alterum non includit, neque ei ſubordinatur: quia enim ignis poteſt generare ignem, non rectè inferemus poſſe etiã generare aerem, licet minus perfectus ſit, quia reuera huiuſmodi argumentũ nõ eſt à maiori ad minus, ſed vel à diſparatis, vel potius à minori ad maius, ſeu à parte ad totũ; quia maius eſt poſſe vtrũque, quam alterum tantũ. Alioqui etiam poſſet Caietanus inferre, poſſe ſimplicem Sacerdotem templa, & aras conſecrare, & omnia alia ſimilia, quæ minora ſunt, quam Euchariſtiam conficere. Quod tamen ſine dubio falſum eſt. Quia, licet ſint minora, tamen propriã & ſpecialem poteſtatem requirũt diſtinctã à poteſtate conſecrandi Euchariſtiã, quæ limitata eſt ad actus ſuos. Sic ergo eſt in præſenti. Nã etiam confectio Chriſmatis eſt ſupernaturalis actus à Chriſto iuſtitutus, requirens ſpecialem poteſtatem ab eodem Chriſto datam: hanc autem, vt ex antiqua traditione colligitur, dedit Chriſtus ſolis Epiſcopis; non ſimplicibus Sacerdotibus; neque etiam Eccleſia eam illis conceſſit, cum potius omnino illis interdicat tale miniſterium.

Ad 2 dubitationem.

Caietanus.

Soto.

Maior difficultas eſt, an ſaltem poſſit Eccleſia hoc miniſteriũ conficiendi Chriſma concedere ſimplici Sacerdoti: tres. n. falſas ſẽtẽtias in hoc reperio. Prima eſt Palu. d. q. 4. n. 34. qui, ſicut dixit, potuiſſ. Eccleſiã ordinare, vt ſufficiat ad hoc ſacramentũ Chriſma

An Eccleſia poſſit concedere ſimplici Sacerdoti munus conficiendi Chriſmatis.

1. Opinio. Palud.

ſma non benedictum, ita etiam dicit, poſſe ordinare, vt ſufficiat Chriſma benedictum à ſimplici Sacerdote: & conſequenter quidem loquitur; quia putat, nihil de hac Chriſmatis conſecratione Chriſtũ in particulari ſtatuiſſe: ſed ſicut hoc fundamentum falſum eſt, ita & ea, quæ illud conſequuntur: oſtenſum eſt enim ex definitione Conc. Flor. & aliis, Epiſcopalem conſecrationem eſſe de eſſentia huius materiæ, & conſequenter eſſe immediatè de inſtitutione Chriſti: ergo non poteſt Eccleſia abſolutè & ſimpliciter ordinare, vt minor benedictio, ſcilicet à ſimplici Sacerdote facta, ſufficiat. Secunda ſententia eſſe poteſt, per modum diſpenſationis, ſeu delegationis, poſſe hanc poteſtatem cõcedi ſimplici Sacerdoti, non ſolum à Pontifice, ſed etiam ab Epiſcopo. Ita tenet Ledeſma hic artic. 3. Fundatur in Concil. Tolet. I. cap. 20. vbi ſic dicitur. *Quamuis pene vbique cuſtodiatur, vt abſque Epiſcopo Chriſma nemo conficiat, tamen quia in aliquibus locis, vel prouinciis Presbyteri dicuntur Chriſma conficere, placuit, ex hac die nullum alium, niſi Epiſcopum, chriſma conficere.* Ex quibus verbis non ſolum in fauorem huius ſententiæ, ſed etiam præcedentis, poteſt multiplex argumentum ſumi. Primò, quia dicit, *Penè vbique cuſtodiri, vt ſolus Epiſcopus chriſma conficiat:* ergo non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundò, quia non dicit illud chriſma, quod fiebat à Presbyteris, fuiſſe irritum & inane, ſed ſolum prohibet in poſterum fieri: ergo ſignum eſt illud prius antea factum fuiſſe ſaltem ex commiſſione Epiſcopi. Tertiò, quia illa verba. *Placuit ex hac die, &c.* valde indicant, hanc ſolum eſſe prohibitionem Eccleſiaſticam. Quod etiam videtur colligi poſſe ex Concil. Carth. II. ca. d. & ex Conc. Bracharen. I. cano. 37. dicente, antiquos canones vetuiſſe, ne Presbyter audeat chriſma benedicere; alioqui deponi iuſſiſſe. Quartò ponderat Ledeſma, quod infra dicitur, *ſine conſcientia Epiſcopi, nihil Presbyteri agere præſumant:* ergo, eo ſciente & conſentiente, poterunt chriſma conficere.

2. Opinio. — Cõc. Carth. — Cõc. Brach. — Ledeſma.

Sed nihilominus hæc ſententia eſt ſine dubio falſa. Quia conficere chriſma pertinet ad poteſtatem ordinis: ſed ſimplex Sacerdos ex vi ſuæ ordinationis non habet hanc poteſtatem; ergo neq; Epiſcopus poteſt illam dare per diſpenſationem, ſeu delegationem. Patet conſequentia: quia Epiſcopi non poſſunt extendere (vt ſic dicam) poteſtatem ordinis ad actus, ad quos character eſt de ſe inſufficiens, ſed ſolum poſſunt concedere poteſtatem iuriſdictionis. Et hoc à fortiori magis cõſtabit ex his, quę dicemus circa ſequentem ſententiam.

Nec decretum illud Concil. Toletani quicquam obſtat. Nam, quod dicit *penè vbiq; cuſtodiri, &c.* non ideo eſt, quia alicubi aliter ritè fieret; ſed quia ex ignorantia, vel praua conſuetudine, aliter fiebat in aliquibus locis. Et, quamuis Concil. ibi non dicat expreſsè, illud factum fuiſſe irritum, tamen neq; etiam affirmat fuiſſe ratum: vnde verba illa prohibentia, iuxta capacitatem materiæ intelligenda ſunt, non tanquam de nouo inducentia prohibitionem, ſed tanquam declarantia id, quod de ſe erat prohibitũ, atq; irritum. Denique ex illa negatiua, quod Presbyter nihil agere poſſit ſine conſcientia Epiſcopi, nõ ſequitur illa affirmatiua, ſcilicet poſſe omnia agere ſciente, & conſentiente Epiſcopo: ſolum ergo ſequitur, Presbyterũ, etiam in his, quæ ſibi conceſſa ſunt, dependere aliquo modo ex ſcientia & facultate ſui Epiſcopi. Addere etiam hic obiter poſſumus, duplicẽ inter alios eſſe vſum chriſmatis; vnũ cerẽmonialẽ reſpectu Baptiſmi; alterũ ſubſtantialem, reſpectu ſacramenti Confirmationis: quamuis ergo Eccleſia

A non poſſit concedere ſimplici Sacerdoti abſolutam poteſtatem cõficiẽdi chriſma, quod ſit ſufficiẽs materia ſacramenti Confirmationis, poſſet tamen concedere poteſtatẽ conficiendi chriſma, quo in vertice vngatur baptizatus: quia, cum hæc cæremonia ſit ex ſola inſtitutiõe Eccleſiæ, etiã eius materia poteſt per Eccleſiã mutari. Quod ergo in illo Concilio inſinuatur, fuiſſe aliquando alicubi abuſum, vt ſimplices Sacerdotes chriſma conficerent, non eſt neceſſarium intelligi de chriſmate Confirmationis: quia non eſt veriſimile, in aliquibus Eccleſiis Catholicis hoc fuiſſe aliquando permiſſum, neq; fuiſſe tantam ignorantiam in Epiſcopis, vt tali chriſmate ad con- B firmandum vterentur: veriſimilius ergo eſt, ſolũ ad cæremonialem vſum baptiſmatis hoc fuiſſe alicubi ex negligentia introductum vel permiſſum.

Tertia ſententia eſt, iure diuino ſolum Epiſcopũ poſſe ordinariè verum chriſma conficere; nihilominus tamen poſſe Summum Pontificem hanc poteſtatem delegare ſimplici Sacerdoti. Ita opinatur Caietanus hic, & in eandem ſententiam inclinat Soto, quem ſequitur Victoria in ſum. materia de hoc ſacram. §. 43. Fundamentum eorum eſt, quia magis eſt Confirmare, quàm chriſma conficere; ſed, quãuis iure diuino ſolus Epiſcopus poſſit confirmare, nihilominus Papa poteſt hanc poteſtatem delegare ſimplici Sacerdoti: ergo multò magis hoc poterit fieri in cõficiendo chriſmate. Et hæc C ſententia tribuitur Scoto. d. 7. q. 1. Sed ibi nihil de confectione chriſmatis, ſed ſolũ de ſacramenti Cõfirmationis miniſterio diſputat. Eſt tamen hæc opinio probabilis propter rationem factam; nam ſi ſacramentum ipſum poteſt committi Sacerdoti, cur nõ materiæ pręparatio? Itẽ, quia alię conſecrationes calicis vel altaris poſſunt per ſummũ Pontificẽ ſimplici Sacerdoti committi: ergo & hæc. Patet conſequentia, tum quia hæc omnia tantum ſunt quædam ſacramentalia; tum etiã, quia in Conc. Tolet. VIII. c. 7. æqualiter dicitur, diuinã authoritatem Epiſcopali eminentiæ conceſſiſſe, quæ cæteris Sacerdotib. exercenda prohibuit, ſcilicet templorum Dei ſacra- D tionem, chriſmatis benedictionem, ſacrorumq; ordinum inſtitutionem, quæ à nullo altero conferri, quàm à ſolis Pontificibus, poſſunt.

3. Opin. probabilis eſt. — Caietan. — Soto. — Victoria. — Scotus. — Conc. Tolet.

Nihilominus contraria ſententia probabilior, & Conciliorum decretis conformior videtur. Primùm, quia oſtenſum eſt, de iure diuino ſolis Epiſcopis datam eſſe hanc poteſtatem conficiendi chriſma: ergo ſine ſufficiente authoritate extendenda non eſt hæc poteſtas ad alios, præter Epiſcopos: ergo ſine eadem authoritate, aſſerendum non eſt, Summum Pontificem poſſe quaſi extendere hoc ius diuinum, ſeu hanc poteſtatem concedere ſimplicib. Sacerdotibus. Antecedẽs colligitur ex Dionyſio, Fabiano, & Cypriano, & Concilio Rom. ſub Sylue- E ſtro, & aliis ſupra citatis, & ex Concil. Tolet. VIII. cap. 7. & ex Con. VVormatien. can. 2. *Chriſma*, inquit, *conficere nullus præter Epiſcopum præſumat: nam illi ſoli hæc dignitas conceſſa eſt.* Sed maximè hoc confirmat Concilium Florentinum, agens enim de miniſtro huius ſacramenti, dicit eſſe Epiſcopum, tamen aliquãdo ex conceſſione ſedis Apoſtolicæ ſimplicem Sacerdotẽ illud miniſtraſſe ex chriſmate per Epiſcopum confecto. In quib. verbis ſignificat, nũquam factũ eſſe, neq; fieri poſſe, vt hoc ſacramentũ detur alio chriſmate, præterquam chriſmate conſecrato ab Epiſcopo. Quod teſtimonium ſoluit rationem in contrarium adductam; quia, licet ſimpliciter maius quid videatur conferre ſacramentum, quàm conficere chriſma: tamen reuera maius eſt v-

Probabilior ſententia oppoſita. — Dionyſ. — Fabianus. — Cyprian. — Conc. Rom. — Toletan. — VVormat. — Florent.

eſt vtrumq; concedere ſimplici Sacerdoti, quam alterum tantum. Vnde vnum legimus aliquando cõceſſum, quod rarum eſt, & ſingulare, vt infra videbimus, & ideo non eſt ad vtrumq; extendendũ, quod nunquam legitur factum. Vnde noſtris temporibus Gregor. XIII. dicitur conceſſiſſe poteſtatem confirmandi in India ſacerdoti ſimplici; hac vero lege, vt vteretur chriſmate conſecrato ab Epiſcopo. Et poteſt addi etiam cõiectura, quia multo minor eſt neceſſitas huius diſpenſationis, quam alterius: nam ſæpe poteſt accidere, vt Epiſcopi non poſſint mitti ad miniſtrãdum hoc ſacramentum, ſemper tamen poteſt facile fieri, vt ſimplex ſacerdos, cui hoc miniſterium committitur, habeat chriſma ab Epiſcopo cõſecratum. Item, quia cum per ſe hoc ſacramẽtum ad Epiſcopum pertineat, ſi aliquando ex diſpenſatione alteri committitur, expedit, vt ſaltem in ipſa materia Epiſcopalis authoritas interueniat. Deniq;, quia expedit, vt materia ſubſtantialis ſacramenti, quoad omnes ſuas conditiones eſſentiales, ſit inuariabilis, Epiſcopalis autem benedictio eſt ſubſtantialis conditio huius materiæ, vt oſtenſum eſt: & ideo nõ fuit cõueniens, vt variationem, ſeu diſpenſationem aliquam reciperet: maxime cum hoc non ſit ſacramentum neceſſitatis, & rariſſime euenire poſſit neceſſitas, vel iuſta occaſio talis diſpenſationis. Sed quæret tandem aliquis, vtrũ è contrario poſſit ſummus Põtifex priuare inferiores Epiſcopos poteſtate conficiendi chriſma. Reſpondetur, non magis poſſe ſummum Pontificem priuare inferiores Epiſcopos hac poteſtate, quam poteſtate confirmandi; de qua infra dicendum eſt: quia etiam hęc conuenit Epiſcopo iure diuino ex vi ſuæ conſecrationis. Vnde talis actus præciſe ad poteſtatẽ ordinis pertinet, neq; eſſentialiter requirit poteſtatem iuriſdictionis. Poteſt ergo Epiſcopus iuſta ex cauſa prohiberi, ne chriſma cõficiat, ſicut poteſt etiam ab aliis actibus ſui ordinis ſuſpendi, non tamen poteſt ita priuari poteſtate, quin, ſi id faciat, factum teneat, quamuis male faciat, ſicut de aliis actibus, pręciſe ſumpta poteſtate ordinis dici ſolet, & infra attingetur. Quo fit, vt chriſma confectum ab Epiſcopo hæretico, ſchiſmatico, vel excommunicato, verum chriſma ſit, & ſufficiens materia huius ſacramẽti: quia reuera illi conuenit totum id, quod ex Chriſti inſtitutione eſt de eſſentia huius materiæ: quamuis contrarium doceat Cyprian. Epiſt. 70. ſed ipſe procedit in ſua ſententia, ſupra improbata, vt Auguſt. etiam notauit, noſtram docens ſententiam lib. 5. de Baptiſ. c. 19. & 20. & tract. 118. in Ioan.

Greg. XIII.

Cyprian. Auguſt.

SECTIO III.

Quæ vnctio chriſmatis ſit materia proxima huius ſacramenti.

Diximus de materia remota, ſupereſt vt de proxima dicamus. De qua primo, certum eſt, ſubſtãtiam & eſſentiam eius cõſiſtere in vnctione ex chriſmate facta, vt ex Conci. Flor. & ex omnibus, quæ hactenus tractauimus, conſtat, & ex generali regula ſacramentorum, quod in illis, quæ in vſu conſiſtunt, proxima materia eſt actualis vſus materiæ remotæ, circa eum, qui ſacramentum recipit, vt in Baptiſmo, materia proxima eſt ablutio, & in extrema vnctione, vnctio ex oleo benedicto: hic ergo eſt vnctio chriſmatis. Confirmatur, nam illa eſt materia proxima ſacramenti, in quam proxime forma cadit: ſed forma huius ſacramenti proxime applicatur ipſi vnctioni: ergo vnctio eſt proxima materia. Confirma-

A tur ſecundo; nam illa eſt proxima materia, per quam proxime fit, & ſignificatur effectus ſacramenti: huiuſmodi autem eſt vnctio: vnde eſt illud Tertull. *Caro vngitur, vt anima conſecretur. Caro ſignatur, vt anima Spiritu illuminetur.* Tandem hac ratione ſacramentum hoc ſæpe vocatur, *Vnctio*; & ſignificare dicitur athletam Chriſti. Legatur Dionyſ. dict. cap. 4. de Eccleſiaſtica Hierar. & Cyprian. Epiſtol. 70. & Auguſt. dict. tract. 118. in Ioan. Solum ergo ſupereſt explicandum, qualis & quanta debeat eſſe hæc vnctio. Circa primum de qualitate dicendum eſt, de neceſſitate huius materiæ eſſe, vt hæc vnctio fiat in figura, ſeu ſigno Crucis, ita ſentiunt communiter Theolo-
B gi, D. Thom. hic, artic. 4. ad 3. & alij in 4. d. 7. vbi Scotus. q. 1. in definitione huius ſacramenti ponit, quod ſit vnctio in figura Crucis: expreſſius Durand. ibi q. 2. numer. 9. Grabr. artic. 1. Soto art. 4. & alij. Probari autem ſolet ex Stephano Papa in cap. Nunquid. de Conſecra. d. 5. vbi dicit, *Omnia chariſmata ſacerdotalis miniſterij Crucis figura perficiuntur.* Sed ex huiuſmodi generalib. locutionibus non colligitur eſſentialis ritus, vt ſuperius circa teſtimonium Aug. in tra. 118. in Ioan. dicebamus. Probatur ergo ex veritate formæ huius ſacramenti, nã ille modus ſignificatus per formam in vſu materiæ, & neceſſarius ad eius veritatẽ, eſt etiam ex parte materiæ neceſſarius, & eſſentialis: ſed per formã ſignificat, vnctionem hãc debere fieri
C in figura Crucis, vt ex illis verbis patet; *Signo te ſigno Crucis*; ergo illa figura vnctionis eſt eſſentialis huic materiæ. Dices, hoc argumento recte conuinci, de neceſſitate huius ſacramẽti eſſe, vt Epiſcopus ſignet ſigno Crucis eum, quem cõfirmat, non tamen probari ipſammet vnctionẽ debere fieri ſub figura Crucis, poſſet enim Epiſcopus prius nudo pollice ſignare confirmandum, & poſtea ſimpliciter contingere ſeu vngere Chriſmate. Imo videtur hic ordo, & hæc duplex actio eſſe conſentanea verbis formæ, quę ſic habent; *Conſigno te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis*: nam per priorem partem ſignificatur conſignatio, per poſteriorem autem chriſmatis vnctio, & ita etiã poſſent facile interpretari Patres, cũ hoc ſa-
D cramentũ vocant *ſignaculum Dominicum*, vt eſt apud Cypr. epiſt. 73. & apud Euſeb. ex Cornel. Papa lib. 6. Hiſtorię. cap. 33. alias. 35. vbi vocat, *Domini ſigillum, quo baptizatus ab Epiſcopo obſignatur*, nam ad hoc ſatis eſt, vt ſacramentum hoc ſigno Crucis perficiatur, quamuis ipſa vnctio ſub illo ſigno non fiat. Vnde Ambro. illas duas actiones videtur diſtinguere libr. 6. de ſacrament. cã. 2. dicens, *Vnxit te Deus, ſignauit te Dominus*, ſeu *Chriſtus*. Nihilominus certum exiſtimo, ſignum Crucis debere adhiberi in hoc ſacramento, non vtcunq;, ſed in ipſa vnctione, atq; adeo illam figuram eſſe eſſentialem modum huius vnctionis, huncque eſſe ſenſum formæ, vt ſentit D. Thom. in dicta ſolutione ad tertium, & colligitur ex antiquis Patribus.
E Dionyſ. enim cap. 2. de Eccleſiaſ. Hierar. part. 2. circa finem dicit, peracto Baptiſmo perduci baptizatum *ad Hierarcham, qui vnguento, quod maxime diuinos efficit, eum ſignat*: alia vero tranſlatio habet, *inſignit*: quod generalius verbum, magiſque æquiuocum eſt; tamen Innocentius I. dicta epiſtol. 1. cap. 3. proprie vtitur verbo ſignandi, ſeu conſignandi, cum ait, *Non licere Presbyteris frontem ex eodem oleo*, id eſt, Chriſmate, *ſignare quod ſolis debetur Epiſcopis, cum tradunt Spiritum ſanctum Paracletum*, & Gregor. lib. 3. epiſtol. 9. *Presbyteri*, inquit, *baptizatos infantes ſignare in fronte chriſmate non præſumant.* Vnde propriiſſime Conſtantinus in ſuo edicto, *Septiformis*, inquit, *gratiæ ſancti Spiritus conſignationem adhibuit beati Chriſmatis vnctione, & vexillum ſanctæ Crucis in mea fronte liniuit dicens;*

Tertull.

Dionyſ. Cyprian. Auguſt.

D. Thom. Scotus. Durandus. Gabriel. Soto. Steph. Papa.

Obiectio.

Cyprianus. Euſebius. Cornel Pap.

Ambroſ.

Reſponſio.

D. Thom. Dionyſ.

Innoc. I.

Gregor.

Signet te Deus,&c. conſtat ergo ipſam vnctionem faciendam eſſe in figura Crucis, & hunc ritum ſemper eſſe ſeruatum, ſicut modo ſeruatur; & huiuſmodi ſignationem ſignificari per illud verbum formæ; *Signo te ſigno Crucis*, vt etiam ex Pontificali Romano clare conſtat. Eſt ergo hęc inſtitutio, quę per patriam traditionem ad nos peruenit. Eius vero congruētia adhiberi poteſt, quia per hoc ſacramentum deſignatur & armatur baptizatus miles, ad ſpiritualem pugnam; & ideo decuit, ſigno Crucis muniri, illudque palam ferre, ne illud cōfiteri timeat, aut erubeſcat: quia vero ſola vnctio eſt eſſentialis actio ex parte materiæ huius ſacramenti, ideo eandem fieri oportuit ſub figura Crucis; quia per illam cōfirmatur homo, & miles Chriſti deſignatur.

Quæ ſit materiæ quantitas neceſſaria.

Circa alterā partem de quātitate vnctionis, ſicut ſupra de Baptiſmo, ita hic diſtinguere poſſumus de quantitate, aut ex parte materiæ ſeu chriſmatis, aut ex parte ſubiecti, quod vngitur. Ad priorē interrogationem facile dicitur, eam quantitatem chriſmatis ſufficere, quæ ſatis ſit ad ſignum Crucis imprimēdum in ea parte corporis, quæ conſignanda fuerit. Vnde, cum hæc conſignatio ſucceſſiue fiat, parua ſane chriſmatis quantitate perfici poterit. In ſecunda vero interrogatione certum eſt, de neceſſitate huius ſacramenti eſſe, vt hæc vnctio fiat in fronte eius, qui confirmatur, quamquam enim hoc non explicetur in forma, tamen traditio & vſus docet, eſſe neceſſarium, & quidem de neceſſitate præcepti res in dubitata eſt: idque vt minimum docet D. Thom. infra ar. 9. quod vero ſit etiam eſſentiale, docuerunt expreſſius Durand. Scotus Palud. Gab. Soto, Sylueſt. & alij ſupra citati. Et colligit ex omnibus decretis ſupra citatis; in quibus prohibetur ſimplicibus ſacerdotibus ſola illa vnctio chriſmatis, quæ fit in fronte baptizati, quæ dicitur propria Epiſcoporum, ſignificant ergo Confirmationem eſſentialiter eſſe vnctionem, ſeu chriſmationem in fronte; & ita illam vocat Innocent. III. in cap. vnico, de ſacra vnctione; rationemque reddit Concilium Florentinum dicens, *Ideo in fronte, vbi verecundiæ ſedes eſt, confirmandus inungitur, ne Chriſti nomen confiteri erubeſcat; & præcipue Crucem eius, quæ Iudæis eſt ſcandalum, Gentibus autem ſtultitia ſecundum Apoſtolum propter quod Crucis ſigno ſignatur.* ex Aug. enarratione ad pſal. 141. dicente; *Vſque adeo de Cruce non erubeſco, vt non in occulto loco habeam Crucem Chriſti, ſed in fronte portem*; & ſubdit, *Quædam ſacramenta aliter atq; aliter accipimus; quædam ore, quædam per totum corpus: quia vero in fronte erubeſcitur ille, qui dixit; Qui erubuerit me coram hominibus, erubeſcam & ego eum coram Patre meo; ipſam ignominiam quodammodo, & quam pagani erubeſcunt, in loco pudoris conſtituit*: ſignificans, eſſe aliquod ſacramentum, quod in fronte eſt neceſſario recipiendum, quod tamen nullum eſſe poteſt, niſi Sacramentum Confirmationis. Vnde eſt illud Tertull. lib. de præſcriptionibus hæreticor. ca. 40. *Signat in frontibus milites ſuos.* Dices, nunquam expreſſe affirmari hāc cerǽmoniam eſſe eſſentialem. Propter hoc Ledeſ. hic. art. 9. dicit, hoc tantum eſſe de neceſſitate præcepti Eccleſiæ, non ſacramenti; & conſequenter, quocunq; loco vel parte corporis fiat vnctio, factū tenere, licet peccet ſic adminiſtrans. Sed eſt ſententia nō ſolum falſa, ſed etiam valde temeraria; vt ſatis patet ex his, quæ adduximus; & quæ adducit Bellarm. lib. de hoc ſacramento. cap. 8. Reſpondetur ergo, nō oportere, vt Patres antiqui dicant eſſe de eſſentia, in actu ſignato (vt ſic dicā) & ſcholaſtico more, hoc enim non eſt apud illos vſitatum; ſatis ergo eſt, quod hæc cerēmonia inter eſſentialia numeretur, & quod inuariabili ritu ſeruata ſemper ſit, ac ſeruet, ſic enim

D. Thom. — Durandus. Scotus. Palud. Gabriel. Soto. Syluest. — Innoc. III. — August. — Tertull. — Ledeſma. — Bellarm.

A in Extremæ vnctionis ſacramento colligimus; vnctiones quarundam partium eſſe eſſentiales, ex perpetuo & inuariabili ritu; & quia ex traditione inter eſſentialia numerantur. Sed vrgebis; ſimili argumēto poſſe probari, nō ſolam vnctionem in fronte, ſed quaſdam etiam alias eſſe eſſentiales, nam Cyrillus Hieroſol. catech. 3. Miſtagogica ęque dicit, frontē, & alios ſenſus corporis chriſmate inūgi. *Et primum quidem*, inquit, *fronti illinitur, vt eum abſtergat à vobis pudorem, quem primus homo tranſgreſſor perpetuo circumferebat; ſimulq; efficiat, vt poſſitis vultu nō velato gloriam Domini intueri*; & addit, *Deinde vero aures vnguntur, poſtea nares, &c.* Reſpondetur: fortaſſe eam cerǽmoniam

Cyril. Hieroſ.

B tunc in ea Eccleſia obſeruari ſolitam fuiſſe, quæ tamen neque in aliis, præſertim in Romana, fuiſſe legitur; neq; nunc ſeruatur, & hoc eſt ſufficiens ſignum, illas alias vnctiones nō eſſe, nec fuiſſe vnquam de eſſentia, ſed accidentarias: neq; ipſe Cyrillus eas ponit, vt omnino æquales; ſed vnctionem in fronte ponit vt primariam, & ſubſtantialem; alias vt acceſſorias. Atque ex his ſatis etiam conſtat congruentia huius ritus, præſertim ex verbis Cyrilli, Auguſtini, & Concilij Florentini, quam latius explicat D. Thom. infra artic. 9.

Auguſt. Conc. Flor. D. Thom.

Vtrum ſit de neceſſitate huius ſacramenti, vt vnctio manu, & pollice fiat.

Non omittam autem hoc loco inquirere, an ſit de eſſentia huius materiæ, quod vnctio & conſignatio proxime fiat manu & pollice Epiſcopi, nihil enim de
C hoc inuenio ab authoribus dictum: cum tamen res poſſit in dubitationē venire, nam poſſet hæc vnctio fieri ab Epiſcopo, medio aliquo inſtrumēto; vt penna, aut alio ſimili; & tunc ex parte materiæ nihil videtur deeſſe ex his, quæ vt eſſentialia, ab omnibus ponuntur, quæque ſufficerent ad veritatem formæ, & omnium particularum eius, neque etiam aliquid deeſſet ex parte miniſtri, nam tunc etiam vere Epiſcopus inungeret, ſicut vere ſcribit, qui medio calamo ſcribit: non videtur ergo hoc eſſe eſſentiale. In contrarium eſt, quod Pontificale Romanum dicit hanc vnctionem debere fieri ipſo pollice dextrę manus chriſmate intincto; & hoc videtur perpetuo in Eccleſia ſeruatum: quin potius ait Durand. lib. 6. Ra-
D tionalis, cap. 84. pollicem Pontificis ad hoc ſpecialiter in eius conſecratione conſecrari. Reſpondetur; Non videtur dubiū, quin hoc ſit de neceſſitate pręcepti: quia eſt res grauis, & ab Eccleſia ſeruata, & pręſcripta in ritu tradendi hoc ſacramentum. Deinde probabile mihi eſt eſſe neceſſarium, & eſſentiale, vt hæc vnctio immediate fiat manu ſeu digito Epiſcopi, propter ea, quæ de manus impoſitione dicemus ſtatim, dubio ſequente: eſt enim probabile, manus impoſitionē eſſe aliquo modo de eſſentia huius ſacramenti. Quod hæc vnctio fiat pollice manus dextræ, nō videtur ita eſſentiale, quin ſi contingeret fieri alio digito, etiam manus ſiniſtræ, ſacramentum factum teneret, quia tūc eſſet ſufficiens manus impo-
E ſitio, & cętera omnia, quæ ex parte materię & formę, vt eſſentialia ab omnibus requiruntur, concurrerent. Illud vero ſpeciale de pollice dextro, quamuis in Pontificali ponatur, & præcipiatur, quia irregulariter eſt aptius ac decentius, non tamen poteſt inde colligi, quod ſit eſſentiale; nec video aliquod ſufficiens fundamentum ad id aſſerendum.

SECTIO IIII.

Vtrùm ſola vnctio chriſmatis abſq; alia manus impoſitione ſit neceſſaria materia proxima huius ſacramenti.

DVo poſſunt in hoc titulo inquiri, quæ dictio excluſiua indicat: Vnum eſt, an prædicta vnctio ſit ita neceſſaria, vt ſine illa non ſufficiat manus impoſitio: Aliud eſt, an præter illam requiratur manus impoſitio.

poſitio.Et primum quidem horum ſatis videtur ex
dictis reſolutum : oſtenſum eſt enim eſſe hanc vn-
ctionem eſſentialem materiã;ſed ſine parte eſſentia-
li non poteſt confici ſacramentum: ergo ſine prædi-
cta vnctione,nulla manus impoſitio poteſt ſuffice-
re.Atq; hinc etiam videtur expedita poſterior quæ-
ſtio:quia etiam videtur ſatis demonſtratum hãc eſſe
totam materiam proximam huius ſacramẽti, in quã
ſolum cadit forma,quam oportet eſſe efficacem. In
contrarium autem eſt factum Apoſtolicum,propter
quod explicandum hoc dubium propoſitum eſt:le-
Act. 8. & 9. gimus enim in Actis Apoſtolorum.8. & 9.cap.Apo-
ſtolos ſæpe tradidiſſe hoc ſacramentum ſola manus
impoſitione abſq; vlla vnctione,aut chriſmate:ergo
ſignum eſt vnctionem non eſſe eſſentialem,ſolamq;
manus impoſitionem poſſe ſufficere: aliunde vero
nunquam in Scriptura legimus hoc ſacramentũ da-
tum eſſe ſine manus impoſitione; cur ergo negabi-
mus eſſe eſſentialem,pręſertim,cum ex antiquis Pa-
tribus habeamus,etiam poſt Apoſtolorum tempo-
Cyprian. ra,ſeruatam in Eccleſia fuiſſe? Hinc enim Cyprian.
Epiſt.72. manum dicit imponi ad accipiendum ſeu
Tertull. dandum Spiritum ſanctum,& Tertull. lib. de reſur-
rect.carnis,ca.8.*Caro manus impoſitione adumbratur, vt
anima Spiritu illuminetur.*& lib.de Baptiſ.cap.8.*Dehinc
manus imponitur per benedictionem aduocans & inuitans
Pamelius. Spiritum ſanctum:* quibus locis Pamelius multa con-
Auguſt. gerit.& Augu.lib.3.de Baptiſmo contra Donatiſtas.
cap.16.In Eccleſia Catholica, inquit, dari Spiritum
ſanctum per manus impoſitionem; & ſimilia teſti-
monia reperientur paſſim in Patribus citatis, apud
quos hac de cauſa hoc ſacramẽtum frequentius vo-
catur manus impoſitio.

Quomodo vſi ſint Apoſtoli manus impoſitione. In hac re prius explicabimus Apoſtolorũ factum,
ſeu conſuetudinem,& inde facile conſtabit, quid de
re ipſa dicendum ſit. De vſu ergo Apoſtolorum va-
1. Opinio. riæ ſunt opiniones.Prima eſt,Apoſtolos ſemper fuiſ
ſe vſos ſola manus impoſitione ad cõfirmandum fi-
Alenſ. Bonauen. deles abſq; chriſmate vel vnctione. Ita tenẽt Alenſis
4.p.q.24.memb.1.& 2.Bonauen.in 4.d.7.art.1.q.1.&
2.qui non ſolum de Apoſtolis ita ſentiunt, ſed etiam
de aliis Epiſcopis primitiuæ Eccleſiæ per aliquot an-
nos,ſeu vſq; ad Concil.Meldenſe,vt ait Alenſis:quia
non potuerunt(inquiunt)in primitiua Eccleſia ſta-
tim omnia redigi ad eum ordinem, in quo erãt per-
manſura.Hæc vero opinio,quãtum ad alios Epiſco-
pos præter Apoſtolos,& maxime poſt illorum tem-
pora,eſt prorſus falſa,& improbabilis, & nititur fal-
ſo fundamento, quod vnctio chriſmatis non ſit ex
Chriſti inſtitutione,& Apoſtolorum traditione:cu-
ius contrarium ſatis oſtenſum eſt, neq; quoad hanc
partem nititur hæc opinio aliquo probabili funda-
mento,cui ſatisfacere ſit neceſſe. Quoad aliam vero
partem de perſonis Apoſtolorum,eſt hęc opinio in-
certa,ſed probabilis:incerta quidem,quia licet lega-
mus Apoſtolos cõfirmaſſe imponendo manus,non
tamen legimus,chriſma & vnctionem eos nõ adhi-
buiſſe,& multo minus reperimus ſcriptũ,nunquam
omnino ſeruaſſe Apoſtolos hunc ritum:quin potius
quamuis in Actis hoc nõ legatur,videtur tamẽ col-
Fabianus. Cyprian. ligi ex his,quæ Fabianus, Cyprianus, & alij antiqui
de confectione chriſmatis ſcribunt;& in ſuperiori-
bus relata ſunt.Probabilis vero eſt hæc pars; primo,
quia ex vno &alio facto poſſumus ſimilia probabili-
ter conicctari.Secundo,quia ad Apoſtolicam digni-
tatem pertinuit,vt faciliori modo per ſolam manus
impoſitionem darent Spiritum ſanctũ. Tertio,quia
fortaſſe non poterant tam facile vti balſamo. Quar-
to,quia tunc dabatur Spiritus ſanctus viſibiliter, vt
Act. 8. & 19. conſtat ex Actor.8.in illis verbis, *Cum vidiſſet Simon,*
*quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus
ſanctus*;& ca.10.*Loquente Petro cecidit Spiritus ſanctus ſu-
per omnes,qui audiebant verbũ;& obſtupuerũt,qui erant ex
circumciſione fideles.* Neq; enim ille vidiſſet,neque hi
obſtupuiſſent, niſi Spiritus ſanctus deſcenderet ſub
aliquo ſigno viſibili, aut columbæ, aut ignis, vt eſt
probabilius ex Actor.11.Vltimo ex Concil. Florent. Act.11.
dicente,*Loco illius manus impoſitionis Apoſtolicæ dari nunc* Conc. Flor.
in Eccleſia Cõfirmationis ſacramentũ. Vnde iuxta hãc o-
pinionẽ dicendum conſequenter eſſet, Apoſtolos
reuera non adminiſtraſſe proprium & ſenſibile ſa-
cramentum confirmationis ſecundum eum ritum
ſenſibilem, quem Chriſtus inſtituit, vt perpetuo in
Eccleſia duraret,ſed habuiſſe ſpecialem diſpenſatio-
nem vtendi alio ſigno ſimplicis manus impoſitio-
nis,ac propterea illam manus impoſitionem, neque
nunc ſufficere,neque vnquam fuiſſe neceſſariam ad
conficiendum hoc ſacramentum, prout inſtitutum
fuit,vt lege ordinaria, & abſq; diſpenſatione admi-
niſtraretur:quæ diſpenſatio nullis aliis,præterquam
Apoſtolis conceſſa legitur.

Secunda ſententia extreme contraria eſt, neq; A- 2. Opinio.
poſtolos, neq; aliquem alium præter Chriſtum ſeu
Deum ipſum dediſſe effectũ Confirmationis abſq;
vnctione chriſmatis, neq; adhibuiſſe vnquam,ſaltẽ
vt neceſſariam, aliam manus impoſitionem præter
eã,quæ in prædicta vnctione includit. Hãc opinio-
nem tenet Bellarm.lib.2.de hoc ſacramento,ca.9.ci-
tatq; Hugonem de Sancto Vict. lib. 2. de ſacrament. Bellarmin.
part.7.c.2. Sed Hugo nihil aperte dicit,ſic enim ait, Hugo de Sancto Vict.
*Manus impoſitio quæ vſitato nomine Confirmatio vocatur,
qua Chriſtianus vnctione chriſmatis per impoſitionem manus
in fronte ſignatur ſolis Epiſcopis debetur, ſicut in primitiua
Eccleſia ſoli Apoſtoli per impoſitionem manuum Spiritum
ſanctum dabant,* non tamẽ explicat,an illa manus im-
poſitio Apoſtolica includeret omnia, quæ nunc in-
cludit noſtra chriſmatis vnctio:citat præterea Vval- Vvaldenſ.
denſem tomo 2. de ſacrame. c.113.vbi reuera videtur
ita ſentire:imo ſignificat eſſe certum de fide,his ver-
bis: *Nemo igitur dicat,qui vult eſſe fidelis,quod ſacramen-
tum Confirmationis fiebat ſine vnctione per ſolam manus im-
poſitionem à Chriſto & Apoſtolis, non enim minus manus
imponit,qui vngendo imponit*: vnde prius dixerat. *Non
recte ergo colligunt dicentes, in Confirmatione non fuiſſe
oleum vnctionis, vel chriſmatis in primitiua Eccleſia, ſed ad
acceptionem Spiritus ſancti fuiſſe tantum manus impoſitas.*
Fundamentum eius eſt : quia inſtitutio chriſmatis
ab ipſo Chriſto facta eſt, & Apoſtolis tradita,vt ſu-
pra oſtendimus,& ipſe ibi confirmat ex Beda, Cęſa- Beda.
rio,& aliis. Reſponderi autem poteſt : inſtitutio- Cæſarius.
nem quidem à Chriſto eſſe factam, & Apoſtolis da-
tam, qui eam etiam Eccleſiæ tradiderunt: vſum au-
tem illius inſtitutionis, neque à Chriſto, neque ab
Apoſtolis fuiſſe exercitum. Et de Chriſto quidem
res certa eſt,nec video,cur Vvaldenſis illum cum A-
poſtolis coniũxerit: ſupra enim oſtendimus,Chri-
ſtum nunquam per ſe ipſum miniſtraſſe Confirma-
tionis ſacramentum. Certa etiam res eſt, Chriſtum
interdum dediſſe Spiritum ſanctum, & Confirma-
tionis gratiam, non ſolum ſine vnctione, verum-
etiam ſine vlla manus impoſitione, vt Apoſtolis &
diſcipulis in die Pentecoſtes Actor.2.& Cornel. & a-
liis, in domo eius.Acto. 10.De Apoſtolis vero, quã- Act. 2. & 10.
uis res ita certa non ſit, quia illi non habebant po-
teſtatem excellentiæ,ſicut Chriſtus: tamẽ ex inſtitu-
tione ſaltem,non probatur, eos habuiſſe præceptũ,
ſeu non habuiſſe priuilegiũ non vtendi eo ſigno in-
ſtituto,ſed alio,& faciliori, & illi tempori magis ac-
commodato, & maiorem quandam dignitatem &
poteſtatẽ præ ſe ferẽte:qualis erat manus impoſitio.

Sed

Sed contra hoc replicatur ex verbis eiuſdem Vvaldenſis, quia, ſi inſtitutio à Chriſto facta eſt: ergo & regulare pręceptũ vngendi chriſmate ad confirmãdum fideles à Chriſto etiã latum eſt: ergo nullus eſt ab hoc præcepto excipiendus, nec priuilegium, aut diſpenſatio aſſerenda ſine fundamento: nullum autem, vt dicamus Apoſtolos habuiſſe hoc priuilegiũ: Primo, quia ex Scriptura non colligitur: nam Scriptura ſolum dicit, eos confirmaſſe per manus impoſitionem, qui autem à parte totum nominat, nõ excludit reliquas partes: vnctio autem includit manus impoſitionem: ergo ex illa appellatione non poteſt colligi, illam manus impoſitionem non fuiſſe vngẽtem, ſeu chriſmantem, vt ſic dicam. Et confirmari poteſt, nam eodem modo, quo Lucas in Actibus, antiqui Patres dicunt, in Eccleſia dari Spiritum ſanctũ per manus impoſitionem, vt patet ex Vrbano Papa Epiſt. vnica, & Leone Epiſt. 88. Aug. lib. 3. de Baptiſmo, ca. 16. Cypriano ſer. de ablutione pedum. Tertull. & aliis locis ſupra citatis, & citandis, & non propterea excludunt vnctionem, neque aliam manus impoſitionem ſignificant, aut requirunt, quam illã, per quã ipſa vnctio fit: ergo & poteſt ita exponi Lucas, & ipſi Patres tacite ita illum interpretantur. Secundo, neque eſt vlla congruentia ad hoc priuilegiũ aſſerendum, nam, per ſe loquendo, potius congruẽtius erat, vt in initio Eccleſiæ, quãdo eius fundamẽta iaciebantur, non vterentur Apoſtoli diſpenſationibus: nec priuilegiis, præſertim in miniſterio ſacramentorum, quę perpetuo erant futura quędam certa ſigna Eccleſiæ viſibilis. Aliunde vero non eſt veriſimile, Apoſtolos omiſiſſe vnctionem propter defectum materiæ: quia materia olei facilis erat, nam etiam viuente Chriſto ſolebant ipſi infirmos oleo inungere, Marci 6. materia autem balſami, quamuis rarior eſſet, & pretioſior, tamen in illa regione, & in parua quantitate facile haberi poterat. Item, ſi Magdalena libram vnguenti pretioſi effudit ſuper caput Chriſti, & ſi Ioſeph ab Arimathęa, & Nicodemus emerunt centũ libras miſturæ ad vnguendum corpus Chriſti mortui, quî eſt credibile defuiſſe Apoſtolis exiguam quantitatem balſami ad confirmandos fideles? Non ergo id omiſerunt propter penuriam materiæ. Neque etiam propter difficultatem, quia nulla in hoc maior erat, quam in vngendis oleo infirmis. Nec propter dignitatem, quia nihil de Apoſtolica dignitate diminuit habere poteſtatem ſacramẽtis à Chriſto inſtitutis alligatam: nec minus oſtẽditur diuina virtus dando gratiam Spiritus ſancti per vnctionem, quam per nudam manus impoſitionem. Nec deniq; omiſerunt, quia tunc daretur Spiritus ſanctus viſibiliter: tum quia ſi hæc fuiſſet cauſa ſufficiens, omne aliud ſignum ſenſibile, etiam ipſa manus impoſitio omittenda fuiſſet: tum etiam quia illud ſenſibile ſignum, quod diuinitus apparebat, & non conſtat fuiſſe vniuerſale in omnibus, & fortaſſe nõ erat ſemper in ſigno aliquo, quod ſimul iungeretur cum infuſione Spiritus ſancti, ſed in aliquo effectu ſenſibili, qui poſtea ſequebatur; vt verbi gratia, quod loquebantur linguis, & prophetabant, vt Auguſtinus ſignificat libro 3. de Baptiſmo, cap. 16. Ac denique quicquid illud eſſet, erat quid ſubſequẽs & poſterius ad actionem, quam Apoſtoli exercebãt, vt daretur Spiritus ſanctus: ergo oportebat, vt ipſi vterentur ſigno de ſufficiente ad confirmandum, ſiue poſtea dandus eſſet Spiritus ſanctus ſub alio ſigno viſibili, ſiue non.

Vrbanus. Leo. Auguſt. Cyprian. Tertull. Magdalena. Ioſeph ab Arim. Nicodemus. Auguſt.

Præcipua huius opinionis ratio.

Tertio principaliter, quia ex antiqua traditione habemus, Apoſtolos vſos fuiſſe chriſmate & vnctione, & tali manus impoſitione, qualis eſt illa, qua nũc

A vtitur Eccleſia ad confirmandos fideles, quæ ſolum ea eſt, quę in ipſa vnctione intrinſece includitur. Aſſumptum patet primo ex Fabiano, dicta Epiſtola dicente, Apoſtolos, non ſolum docuiſſe, ſed etiam ſeruaſſe conſuetudinẽ ſingulis annis conficiendi chriſma, & concremandi vetus, & vtendi nouo. Secundo ex Augu. 15. de Trin. c. 28. dicente, de Apoſtolis, *Orabant, vt Spiritus ſanctus veniret in eos quibus manus imponebant*; & ſubdit, *Quem morem in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia:* quomodo dixit etiam Cyprianus epiſt. 72. loquens de ſuo tempore, imponi manum, vt detur Spiritus ſanctus: & clarius Epiſt. 73. dicit, ritum, quem Petrus & Ioannes Actor. 8. ſeruarunt, orando

B & imponendo manum, eſſe eundem cum illo, quem Eccleſia ſuo tempore tenebat: ſic enim ait. *Quod nunc quoq; apud nos geritur, vt qui in Eccleſia baptizantur, Præpoſitis Eccleſiæ offerantur, & per noſtram orationem ac manus impoſitionem Spiritum ſanctum conſequantur, & ſignaculo dominico conſummentur.* Eſt etiam optimum Euſebij Papæ teſtimonium epiſt. 3. in fine, vbi ſic inquit. *Manus quoque impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus*, vbi per ſacramentum manus impoſitionis intelligit ſine dubio ſacramentum chriſmatis, quod vnctione perficitur: & tamẽ ſubiungit, *Nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur, aut ſcitur, peractum eſſe:* ſentit ergo, illud ipſum manus

C impoſitionis ſacramentum ab Apoſtolis peractum eſſe; & hanc eſſe Apoſtolicam manus impoſitionem, quæ in Actis Apoſtolorum legitur. Hoc tandem cõfirmant verba Innocentij III. in cap. vnico, §. penultim. de ſacra vnctione, ſcilicet. *Per frontis chriſmationem manus impoſitio deſignatur, quæ alio nomine Confirmatio dicitur:* igitur illa tria, chriſmatio, manus impoſitio, Confirmatio, in præſenti idem ſunt, atque idem ſignificant: & tamen ſubdit ſtatim, *Cum cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos poßit conferre, hanc non niſi Epiſcopus confert: quia de ſolis Apoſtolis legitur, quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum dabant:* ſentit ergo illam manus impoſitionem fuiſſe eandem, quę nũc eſt: quęque nomine etiam chriſmationis, ſeu vnctionis in

D fronte ſignificatur. Atque iuxta hanc ſententiam, quæ ſine dubio ſatis pia eſt, & probabilis, ceſſat omnis præſentis quæſtionis difficultas: quia conſequenter dicendum eſt, & aliquam manus impoſitionem eſſe de eſſentia huius ſacramenti, & nihil aliud præter vnctionem manu Epiſcopi factã: quia illa eſt quædam manus impoſitio, quam eſſe ſufficientem probat ſatis præſens Eccleſiæ vſus, à quo oſtẽdimus, ſubſtantialiter non diſcrepaſſe Apoſtolorum ritum. Neq; contra hanc ſententiam vrgent cõiecturę adductæ in fauorem præcedentis ſententiæ: omnibus enim iam ſatisfactum eſt, præter quam verbis Concil. Florent. dicentis, *Loco manus impoſitionis Apoſtolicæ dari in Eccleſia Confirmationem.* Ad quæ facilis eſt re-

E ſponſio, illis verbis non ſignificari diuerſa eſſe hæc ſacramẽta, aut diuerſos illorum ritus, ſed ſolum hoc facere Epiſcopos nunc confirmando, quod Apoſtoli faciebant manus imponẽdo: & idem nũc ſignificari nomine Cõfirmationis, quod tunc manus impoſitionis: ac deniq;, ſicut Epiſcopi dicuntur ſucceſſiſſe loco Apoſtolorũ, quãuis Apoſtoli fuerint veri Epiſcopi, quoad ſubſtantiã, & poteſtatem ordinis eiuſdem rationis cum ſuis ſucceſſoribus, ſuperiores tamen in iuriſdictione, & aliis gratiis: ita noſtra Confirmatio eſſe dicitur loco illius manus impoſitionis, non quia in ritu ſubſtantialiter differat, ſed potius quia eandem ſacramenti rationem retinet, licet in quibuſdam effectibus & gratiis maiorem quandam excellẽtiam habuerit Apoſtolorũ manus impoſitio.

Fabianus. Auguſt. Cypr. Actor. 8. Euſebius II. Innoc. III.

Tertia,

3. Opinio.

Tertia, & media ſententia eſt, Apoſtolos interdũ vſos fuiſſe nuda manus impoſitione abſq; vnctione vt daretur Spiritus ſanctus ad robur, & confirmationem fidelium, interdum vero vſos fuiſſe vnctione chriſmatis. Ita ſentit D. Thom. hic ar. 2. ad 1. & art. 4. ad 1. quam, non vt certam (vt quidam temere dicũt) ſed vt probabiliorem ſequuntur Thomiſtę, Palud. d. 7. q. 2. art. 2. nu. 12. & art. 3. nu. 24. & Soto ar. 2. ad 1. Ledeſma hic art. 2. dub. 5. & idem ſentit Durand. q. 2. ad 1. & Gabr. q. 1. art. 5. & Scotus q. 1. Richar. art. 12. quãquam reuera omnes hi authores dubij ſunt, & nõ parum fauent præcedenti ſententiæ, præſertim, Palud. & Durand. atque hanc opinionem ſecuta ſunt duo recẽtiora prouincialia Cõcilia, Moguntinum in doctrina fidei cap. 18. & Concil. Colonienſe in doctrina de hoc ſacramento. Fundamenta huius ſẽtẽtię ſumenda ſunt ex præcedentibus, nam quod aliquando Apoſtoli non fuerint vſi chriſmate, ſed nuda manus impoſitione ſignificant verba Actor. 8. & 9. ſimpliciter, & vt iacent intellecta, & ſimiliter verba ſupra tractata ex Concil. Florent. & coniecturæ adductæ in prima opinione: quod vero aliquando etiam vſi fuerint chriſmate, ſuadent argumenta ſecundæ opinionis, præſertim ſecũdum & tertium, quatenus ex authoritate antiquorum probant, Apoſtolos cõfeciſſe chriſma ſuo tempore, eoq; vſos fuiſſe: atq; adeo ſacramentum Confirmationis miniſtraſſe. Nam iuxta hanc opinionem conſequenter dicendum eſt, illam priorem ſimplicẽ manus impoſitionẽ, reuera non fuiſſe ſacramentum Confirmationis, quod nũc habemus; quia in ritu ſenſibili valde differebat: imo nec ſimpliciter ſacramentum fuiſſe, quia nõ erat ceræmonia firma, & ſtabili lege inſtituta, tamen quia per illam fiebat idem effectus quoad ſubſtãtiam, qui fit per ſacramentum Confirmationis, & quia tunc ſupplebat vicem huius ſacramenti, ideo (dicit hæc opinio) & illa manus impoſitio interdum ſacramentum dicitur; & è contrario noſtra Confirmatio, dicitur manus impoſitio, & tanquam vnum quid iudicantur: atq; in hunc modum reſpõdendum eſt iuxta hanc opinionem, ad fundamenta ſecundæ ſententiæ, quatenus illi obſtare poſſunt.

D. Thom. Palud. Soto. Ledeſma. Durandus. Gabriel. Scotus. Richard.
Con. Mog. Conc. Colo.
Actor. 8. 9.
Conc. Flor.

Quod ſi inquiras, quando Apoſtoli vno vel alio modo vſi ſunt ad confirmãdos fideles, regula generalis, quæ ex prędictis authoribus ſumi videtur, hæc eſt, quod quando Spiritus ſanctus dabatur miſſione viſibili, ſeu cum effectu ſenſibili, doni linguarũ, aut ſimilibus, tunc Apoſtoli cõfirmabant ſine vnctione: quando vero ceſſarunt illa ſigna viſibilia, tũc cœperunt Apoſtoli vti chriſmate. Hæc autem duo, quidã diſtinguunt per perſonas, non per tempora, nã Gentilibus, inquiunt, Spiritus ſanctus dabatur modo viſibili, vt patet Actor. 10. Iudæis autem dabatur ſine effectu ſenſibili: quia ſigna, vt Paulus 1. ad Corin. 14. data ſunt infidelibus, nõ fidelibus: & quia oportuit ſignis oſtendi gratiam legis nouæ communem eſſe gentibus. Hanc opinionem citat Ledeſma hic arti. 7. dub. 4. ex Beda Acto. 10. & Vvaldenſi in tom. 2. de ſacramentis c. 11. ſed eo loco nihil dicit, neq; inferius c. 3. & ſequentibus, in quibus de hoc ſacramẽto diſputat, nec Beda de hac re ibi loquitur, ſed de alio ſpeciali miraculo, quod Actor. 10. accidiſſe narratur, quod ſcilicet Spiritus ſanctus deſcendit in eos, qui nondũ fuerant baptizati, quod ſpecialiter factum eſt in Gẽtilibus ad eorum vocationem confirmandam.

Actor. 10. Pau. 1. Cor. 14.
Ledeſma. Beda. Vvaldenſ. Act. 10.

Vnde hic dicendi modus improbabilis eſt, nam, vt omittam omnes diſcipulos, qui in die Pentecoſtes Spiritum ſanctum viſibiliter cum Apoſtolis acceperunt, illi, qui in Samaria confirmati ſunt, Iudæi erant; & tamen viſibiliter eis datus eſt Spiritus ſan-

A ctus: imo ex Actor. 10. colligitur, nũquam fuiſſe Spiritum ſanctum viſibiliter datum gẽtibus, ante Cornelium, & ſocios eius: cum tamen cõſtet ſæpius fuiſſe antea viſibiliter datum: ergo ad Iudæos etiam illo modo mittebatur. Verius ergo fit illa diſtinctio per temporum diuerſitatem: nam in initio Apoſtolicæ prædicationis dabatur Spiritus ſanctus ſub ſigno, vel effectu viſibili; & hoc erat regulare, & ordinariũ, & conueniens ad fidem ſuadendam, & ſtabiliendam: poſtea vero viuentibus adhuc Apoſtolis, ceſſauit ille extraordinarius modus mittendi Spiritum ſanctum: quia iam fides & Eccleſia cœperat ſufficienter fundari, & tunc cœperunt etiam Apoſtoli vti vnctione B chriſmatis tanquam regulari ac ordinario medio à Chriſto inſtituto ad confirmandos fideles, cum priꝰ ex ſpeciali commiſſione, nuda manus impoſitione vterentur.

Actor. 10.

Atque ita etiam iuxta hanc ſententiam facile expeditur propoſita quæſtio: dicendum eſt enim nullam manus impoſitionem diſtinctam ab vnctione chriſmatis manu Epiſcopi facta eſſe de eſſentia huius ſacramenti, ipſam vero vnctionem eſſe eſſentialem, & vtrumq; ſatis conſtare ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ, neq; huic veritati obſtare Apoſtolicum factũ: quia illud non fuit iuxta legem & inſtitutionem ſacramentorum, ſed præter illam ex ſpeciali commiſſione, vel diſpenſatione: & conſequenter, ſignum C illud ſimplicis impoſitionis manus non fuiſſe verum ſacramentum Confirmationis, quoad ſubſtantiam; fuiſſe vero, quoad effectum.

Quod ſi quis tandem inquirat, quænam iſtarum opinionum probabilior ſit. Reſpondeo breuiter, ſecundam & tertiam eſſe longe probabiliores prima: quia non videtur negandum, Apoſtolos aliquando chriſmate vſos eſſe ad confirmandos fideles: tum propter authoritatem antiquorum Patrum: tũ quia per ſe decens fuit & conueniens, omnia ſacramenta viuentibus Apoſtolis fuiſſe in vſu in Eccleſia, & pręſertim hoc, quod eſt proprium Epiſcopalis muneris: tum denique, quia non eſt veriſimile illa miracula dandi Spiritum ſanctum viſibiliter & extraordi- D nario modo multo tempore duraſſe. Inter ſecũdam autem & tertiam opinionem, quantum ad illud, in quo differũt, difficile eſt ferre iudicium, quia res eſt valde ambigua, & dubia, placet tamen non diſcedere à Diui Thomæ ſententia, præſertim quia etiam Cõcilium Florentinum in eam inclinaſſe videtur, de quo pauca addemus in ſectio. ſequen.

D. Thom. Conc. Flor.

SECTIO V.

Vtrùm tota hæc forma ſit eſſentialis, Signo te ſigno Crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

Difficultas circa hanc formam non minor eſt, quam circa materiam huius ſacramenti, quia E nihil omnino de illa legimus in Scriptura ſacra: ſi autem ad traditionem confugimus, magnam in antiquis Patribus reperimus varietatem. Primo enim in Edicto Conſtantini legimus Sylueſtrum hac forma confirmaſſe Conſtantinum, *Signet te Deus ſigillo fidei ſuæ in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti in conſignatione fidei.* Secundo, Ambr. lib. 2. de ſacramen. cap. vltimo, hanc ponit formam. *Deus, qui te regenerauit omnipotens, conceſſitque tibi peccata tua, ipſe te vngat in vitam æternam.* Tertio, Alcuinus libro de diuinis officiis, capite de Sabbatho ſancto dicit: Romanum Pontificem confirmaturum baptizatos ſolitum eſſe, orationem præmittere, per quam eis inuocat ſeptiformem Spiritus ſancti gratiam, eaq; finita facere crucem de chriſmate cum pollice in ſingulorum fronti-

Cõſtantinus Sylueſter.
Ambroſ.
Alcuinus.

frontibus, ita dicendo; *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti pax tibi.* Vnde videtur priorem orationem eſſe tantum præambulam, & ceræmonialem; ſolaq; poſteriora verba poni, vt eſſentialia huic formę, atq; eodem modo refert huius ſacramenti adminiſtrationem Duran. in Rationali diuinorum officiorum, lib. 6. c. 84. Quarto alij Patres ſcribentes de hoc ſacramẽto, vel nullam faciunt mentionem formæ, vel ſolius vnctionis, vt Cyrillus Hieroſoly. catecheſi 4. Myſtag. & Dion. c. 2. de Eccleſiaſtica Hierarchia; vel, ad ſummum, adiungunt Pontificis, vel Epiſcopi orationem, vt videtur etiam Dionyſ. cap. 4. de Eccleſiaſtica Hierarchia, & clarius Auguſt. 15. de Trinitate, cap. 26. qui id colligit ex verbis Actor. 8. *Orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum. Quem morem,* inquit, *in ſuis Præpoſitis etiam nunc ſeruat Eccleſia.* Vnde Amalarius lib. de Eccleſiaſticis Offic. c. 27. ſentit; formam huius ſacramenti eſſe deprecatiuam; neq; aliã ponit præter orationem, per quam Epiſcopus Spiritum ſanctum poſtulat infantibus, cum eos ſignat, quia illi non dant Spiritum ſauctum: ſed dari petũt.

Durandus. Cyril. Hiero. Dionyſ. Auguſt. Amalarius.

1. Concluſ. Nihilominus dicendum inprimis eſt, formam in prædictis verbis contentam, eſſe ſufficientem ad ſacramentum Confirmationis conficiendum. Concluſio eſt de fide; primo ex definitione Conc. Floren. Secũdo, quia certum de fide eſt, eſſe in Eccleſia Romana legitimum ſacramẽtorum vſum, cap. Ad abolendam. de Hæreticis: vſus autem legitimus, vt minimum, requirit applicationem eorum omnium, quæ ad verum ſacramentũ conficiendum ſufficiant; cum ergo Romana & Catholica Eccleſia hac ſola forma vtatur, de fide certum eſt illam eſſe ſufficiẽtem. Tertio id egregie declarat D. Thomas; quia per hanc formam ſignificantur omnia, quæ ſignificari oportet, ſcilicet materia remota, & proxima; finis, & effectus, cauſa principalis, inſtrumentalis, miniſterialis, & actus eius: nihil ergo aliud deſiderari poteſt, vt ſit ſufficiens.

Conc. Flor. D. Thom.

2. Concluſ. Secundo dicendum eſt, hæc verba continere formam neceſſariam, & eſſentialem conſtitutiuam huius ſacramenti, nullamq; aliam poſſe eſſe ſufficientẽ, quæ huic non æquiualeat, ſaltem in ſenſu & ſignificatione ſubſtãtiali. Eſt eodem modo certa, nam Cõcilium Florentinum aſſignans materias, & formas ſacramentorum, præſertim quãdo in particulari eas præſcribit, ſolum determinat eas, quæ neceſſariæ, & eſſentiales ſunt. Imo hoc videtur eſſe de ratione formæ: quia, cum conſtituat ſpeciem, debet in indiuiſibili conſiſtere. Vnde Theologi omnes dicunt (vt ſupra viſum eſt) mutationem, quæ variat ſenſum formæ, illam prorſus deſtruere. Tertio probatur, quia ſacramentum Confirmationis vnum & idem eſt in vniuerſa Eccleſia; quia ſacramẽta debent eſſe eadem apud omnes ſaltem eſſentialiter, vt ſupra viſum eſt: ergo nulla alia forma poteſt ſufficere præter dictam, niſi ei in ſenſu, & ſignificatione æquiualeat. Vltimo tandem ita declaratur, quia neceſſe eſt in hoc ſacramento interuenire aliquam præſcriptam verborum formam: hoc enim eſt de ratione ſacramentorum nouæ legis, vt ſupra viſum eſt: ergo neceſſe eſt, talem formam eſſe à Chriſto Domino immediate inſtitutam, à quo totum ſacramentum immediate inſtitutum eſſe oſtendimus: ergo neceſſe eſt, illam formam eſſe vnam, & eandem: quia inſtitutio Chriſti vnica tantum fuit, & mutationem non recipit: ergo, ſi hæc forma eſt ſufficiens, eſt etiã neceſſaria, & vnica: neq; vlla alia poteſt ſufficere, niſi quatenus eadem eſt cũ iſta in ſenſu, & ſignificatione. Quo fit, ſicut in omni loco, ita & in omni tempore eſſe, ſemperque fuiſſe hanc formam neceſſariam: & ſicut nunquam defuit in Eccleſia vſus huius ſacramenti, ita neq; vſum huius formæ defuiſſe, quod ſi aliqua varietas inueniatur, mutatio erit accidentalis, non ſubſtantialis.

Conc. Flor.

Sed, vt hoc amplius declaretur, per ſingulas particulas illius formæ diſcurrẽdum eſt, & quomodo ſingulæ accidentales, vel eſſentiales ſint, explicandum. Primum ergo certum eſt, verba illa, *Signo, & chriſmo,* quatenus ſignificant actionem miniſtri: & pronomen, *te,* vt ſignificat ſubiectum, circa quod illa actio verſatur, eſſe de eſſentia huius formæ, ſicut dictum eſt de illis verbis formæ Baptiſmi, *Baptizo te*; eſt enim eadem ratio, vt omnes Theologi docent: videri ergo poſſunt, & hic applicari, quæ ibi dicta ſunt. Difficultas autem eſt, an geminatio illorum verborum, *Signo & chriſmo,* ſit de eſſentia, vel alterum proferre ſufficiat: & ratio dubitandi eſſe poteſt: quia, quodcunq; illorum per ſe proferatur, manet integer ſenſus formæ: ergo manet integra forma, quæ magis ex ſenſu, quam ex verborum pluralitate, penſanda eſt, antecedens patet: nam ſi dicat, *Signo te chriſmate ſalutis,* ſignificat miniſter totum actum ſuum, quid eſt ſignare & vngere, quia non poteſt ſignare chriſmate, niſi vngat: addendo autem illam particulam ſalutis ſatis ſignificat effectum, & finem huius vnctionis. Rurſus, ſi tãtum dicat, *Confirmo te chriſmate ſalutis,* vtrumque etiam ſatis explicat, maxime ſecundum communẽ ſenſum & vſum illius verbi, *Confirmo,* qui potiſſimum attendendus eſt in verbis ſacramentorum: aſſumptum patet, quia ſicut Confirmatio, vt eſt nomen, non tantum ſignificat effectum ſacramenti Confirmationis, ſed etiam ſacramentum ipſum, & in ea ſignificatione hæ voces, *Confirmatio, Signaculum,* & ſimiles, ſynonymæ ſunt, ita verbum, *Confirmo,* non tantum ſignificat interiorem & ſpiritualem vnctionem, quæ eſt effectus ſacramenti, ſed etiam exteriorem & ſenſibilem, quæ eſt materia ſacramenti: ergo in hac ſignificatione perinde eſt dicere, *Confirmo te,* & ſigno, vel vngo. Vnde quidam referunt, in quodam ordine Romano antiquo ſolum haberi hanc formam, *Confirmo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*, quod, ſi ita eſt, reddit probabilem hanc ſententiam.

Singulæ particulæ huius formæ expõduntur. Signo, & Cõfirmo.

Nihilominus dicendum videtur vtrumque verbum eſſe eſſentiale, prout D. Tho. hic ſentit, & Alexand. Alenſ. 4. part. quæſt. 24. memb. 2. art. 2. §. 2. alij Doctores diſt. 7. clare Richard. art. 1. quæſt. 2. Bonau. quæſt. 1. Scotus quæſt. vnica, Gabr. ar. 1. Palud. quæſt. 1. num. 24. Soto art. 4. Fauet Concil. Floren. ponens in forma vtrumq; verbum, quod ſignificauit etiam Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, cap. 7. *Accepiſti,* inquit, *ſignaculum ſpirituale*; & infra, *Signauit te Deus Pater, confirmauit te Chriſtus,* & lib. 1. de Spiritu ſancto ca. 6. *Vnxit nos Deus, & ſignauit nos,* & fundamentum habet in verbis Pauli 2. ad Corinth. 1. dicentis, *Qui confirmat nos & qui vnxit nos Deus, qui & ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris,* vbi Theodoretus, *Ipſe,* inquit, *nos vnxit, & ſanctiſſimi Spiritus ſignaculo dignos duxit,* & Anſelmus, *Signauit,* inquit, *nos ſigno Crucis, quod noſtris frontibus impoſuit, & dedit pignus Spiritus, quando per impoſitionem manus accepimus Spiritum ſanctum.* Videtur ergo Paulus eo loco ad hoc ſacramentum, & ad verba formæ eius alluſiſſe. Ratio vero eſt, quia illa duo verba non poſſunt dici ſynonyma, neque ęquipollentia, nam, quolibet dempto, aliqua ſignificatio ſubſtantialis tollitur: ergo, vel vtrumque eſt de eſſentia, vel neutrum, quia non eſt maior ratio de vno, quam de alio, & quia neutrum ſupplet ſignificationem alterius. Aſſumptum declaratur: quia per verbum, *ſigno,* vel *conſigno,* proprie ſignificatur actio Pontificis, & quamuis ex vſu audientium ſtatim

D. Thom. Alex. Alenſ. Richard. Bonauen. Scotus. Gabriel. Palud. Soto. Conc. Flor. Ambroſ. Pau. 2. Cor. 1. Theodor. Anſelm.

illud

illud intelligatur de conſignatione Crucis, tamen ex vi verbi non id ſignificat, ſed generalior & abſtractior eſt eius ſignificatio, & ideo neceſſe eſt, non omittere particulam illam, *ſigno Crucis*, & ideo non ſatis eſſet dicere, *Conſigno te chriſmate ſalutis*, præſertim, quia expreſſa Crucis mentio & ſignificatio valde cōſentanea eſt fini & effectui huius ſacramenti, & ideo propter ſe potuit eſſe neceſſaria: dici ergo neceſſario debet, *Signo te ſigno Crucis*, & tunc non poſſet cōmode adiungi alia particula, *& chriſmate ſalutis*, niſi interpoſito alio verbo, *Confirmo*, vel ſimili, quod tamē omitti nullo modo poteſt: quia aliàs non ſatis explicaretur materia. Rurſus, ſi omittatur verbum, *Confirmo*, non ſatis ſignificatur effectus huius ſacramenti, qui per illud verbum exprimitur. Ac ſimili modo è conuerſo nec verba illa, *Confirmo te chriſmate ſalutis*, ſufficere poſſunt ſine aliis: quia per ea non explicatur expreſſe ſignum Crucis. Dices, poſſe addi hoc modo, *Confirmo te ſigno Crucis, & chriſmate ſalutis*. Reſpondetur. Hic modus eſſet etiam inſufficiens, quia licèt exprimatur ſignum Crucis, vt res quædam, nō tamen vt actio miniſtri conſignantis, & ideo quodcunq; horum verborum tollatur, non manet integer ſenſus huius formæ. An vero loco iſtorum verborum poſſint alia poni, quæſtio communis eſt omnibus formis ſacramentorum: Nam ſi verba non ſint æquipollentia & ſynonyma, non ſolum non licet vnum pro alio commutare, verum etiam, ſi id fiat, non fiet ſacramentum, ſi autem verba ſint ſynonyma, etiam ſi mutatio fiat, valida erit forma, erit tamen peccatum magis, vel minus graue pro materiæ qualitate & Eccleſiæ conſuetudine, à qua non licet in huiuſmodi rebus diſcrepare, quæ omnia inſinuauit D. Thom. art. 4. ad 2. & 3. Neq; oportet exempli adhibere, quia res eſt communis & facilis: ſolùm aduerto, ſi verbum Confirmandi mutetur in verbum vngendi, mutationem videri ſubſtantialem, neque manere ſufficiētem formam, quia verbum, *Confirmo*, ſignificat ſanctificationem interiorem, quæ non ſatis explicatur verbo vngendi, vt eadem ſolutione ad 3. D. Thom. indicat. *D. Thom.*

Secundò dubitari poteſt, an expreſſa inuocatio Trinitatis illis verbis, *In nomine Patris, &c.* ſit de neceſſitate huius formæ. Reſpondetur, ſine illa dubitatione illam particulam eſſe eſſentialem: ita enim intelligitur ab omnibus Theologis, & probari poteſt ex Concil. Flor. & vſu Eccleſiæ, & aliis fundamentis ſupra adductis. Et ratio ſeu cōgruentia eſt, quia hoc ſacramētum eſt quędam Baptiſmi perfectio, & ideo in forma vtriuſque ſacramenti fit expreſſa Trinitatis profeſſio, in hoc etiam ſacramento armatur homo ad fidem profitendam, in qua præcipuū eſt Trinitatis myſterium: Eſt etiam Trinitas principalis cauſa perfectionis & roboris ſpiritualis, quod in hoc ſacramēto datur, & finis, ad quem hęc Cōfirmatio ordinatur, vt homo ille inſeparabiliter adhæreat & ideo merito in hac forma fit expreſſa Trinitatis mētio, de qua re poſſent tractari omnia, quæ in forma Baptiſmi diximus de huiuſmodi inuocatione: nam quoad hanc partem eadem eſt ratio vtriuſq; formæ. *Con. Flor.*

Ad rationem dubitandi. Ad rationem dubitandi in principio poſitā, quod attinet ad authoritatem negatiuam Scripturæ ſacrę, communis eſt hæreticorum obiectio, & Catholicorum etiam communis ac certa reſponſio non oportere, vt omnia, quæ ad fidem ſpectant, in Scriptura expreſſe contineantur, multa enim ſola traditione habentur, ad quam ſufficit perpetua Eccleſiæ obſeruatio, quæ ſi talis eſt, vt à nullo Pontifice, vel Concilio habeat initium, eſt ſufficiens ſignum Apoſtolicæ traditionis, iuxta vulgatam & receptam Auguſt. reg. *Auguſt. reg.*

A lib. 4. de Baptiſ. cap. 24. huiuſmodi autem eſt traditio huius formæ, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, cuius initiū & inſtitutio à nullo Pontifice, vel Concilio incepit. Quod verò attinet ad Patres antiquos, non mirum eſt, non reperiri in eis vulgatam & expreſſam huius formę mentionem, quia timebūnt occulta noſtrę fidei myſteria vulgò prodere ſine magna cauſa, & neceſſitate, quod agens de præſente ſacramento, ſatis ſignificauit Inno. I. d. Epi. 1. cap. 3. vbi, cum de vnctione chriſmatis nonnulla docuiſſet, ſubdit. *Verba vero dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quam ad conſultationē reſpondere*: in quo ſatis ſignificat, aliqua & prȩſcripta verba ſolere à Pontifice proferri, miniſtrante hoc ſacramentum, quamuis ea non explicet propter *Innocen. I.*

B dictam cauſam. Et ſimiliter alij Patres cōpendio indicant hanc formam nomine deprecationis Epiſcopalis, nunquam tamen aliquid docent, quod veritati prædictæ formæ repugnet. Vnde ad 1. de Edicto Conſtan. reſpondetur Conſtantinum ibi non retuliſſe omnia, quę Syluest. dixit, aut fecit, ſed breuibus ac cōciſis verbis illa inſinuaſſe. Ad ſecundū reſpondetur, Ambroſ. eo loco non ſolum non deſcribere formam huius ſacramenti: verum etiam nec de vnctione huius ſacramēti ibi diſputare, ſed de ceræmoniali vnctione, quæ à Presbytero fit in Baptiſmo. Ad tertium reſpondetur, vel Alcuinum non retuliſſe integram formam, vel certè per orationem illam, *Ad primum.* *Ad ſecundū.* *Ad tertium.*

C quam dicit prȩmittere Pontificem, quando ſignat & vngit baptizatum, intelligere priora verba huius formę, quæ in illis terminātur *In nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti*. Quod clarius ſignificauit Durand. citato loco, vbi ait dicere Pontificem, *Conſigna eum ſigno ſanctæ Crucis*, &c. quæ mutatio non eſſet ſubſtantialis, vt ſuprà in ſimili dictum eſt, tractando de forma baptiſmi: quia tamen hi authores nunquam ſatis exprimūt omnia verba eſſentialia, fortaſſe verius eſt eos non retuliſſe ritum eſſentialem quoad omnia, ſed tantum accidētalem ſolemnitatem. Ad quartum iam reſponſum eſt ad Patres ſuprà citatos: idemq; ad Amalarium dicendum eſt. Quod verò vbi tangitur de forma deprecatiua, eodem modo expediendum *Ad quartū.*

D eſt, quod dictum eſt ſuprà de forma baptiſmi: non enim ſufficit proprie forma per modum deprecationis, ſed eſſe debet per modum indicatiui, aut ſaltē imperatiui, vt ſignificetur efficacia ſacramenti, & vt idem ſenſus formæ retineatur.

Vtrum Apoſtoli fuerint hac forma vſi. Hinc verò inquiri poteſt, an Apoſtoli in confirmādis fidel. ib. vſi fuerint hac forma, ſicut ſuprà quęſitum eſt de vnctione chriſmatis. In quo poſſunt eſſe tres modi opinandi ſimiles illis, quos pręcedente ſectione tractauimus de vnctione chriſmatis: quibus addi poteſt, quoſdam ſentire, Apoſtolos nunquam confirmaſſe ſine hac forma, etiam tunc, cùm per ſimplicem manus impoſitionem ſine chriſmate cōfirmabant. Sed eſt improbabilis valde & inconſtans

E ſententia, primum enim expreſsè eſt contra Diuum Thomam, qui hoc ar. 4. ad 1. loquens de illo tempore dicit, *Tunc non erat neceſſaria, nec materia, nec forma huius ſacramenti*, Deinde eſſet falſa forma: quomodo enim dicere poterant, *Confirmo te chriſmate*, ſi chriſmate non vtebantur; aut vnde conſtat, eos ſignaſſe ſigno Crucis, magis quam vnxiſſe chriſmate? Deniq; ſicut in Actis Apoſtol. ſolū legimus, *Imponebant manus ſuper illos*; ita etiam ſolum legimus, *Orauerunt pro ipſis*. Sicut ergo propter priora verba negatur, eos vſos fuiſſe chriſmate, ita propter poſteriora negandū erit, eos vſos fuiſſe præſcripta forma verborum, ſed ſola deprecatione pro ſuo arbitrio, & Spiritus ſancti inſtinctu. Quocirca ita ſentiendum eſt in hoc dubio, ſicut in præcedente de vnctione, & ideo, qui *Reſponſio.*

opinatus fuerit, Apoſtolos ſemper vſos fuiſſe integro ſacramento, dicere conſequenter debet, in illis verbis Actor.8. Orauerunt pro ipſis, vel non ſignificari verba formæ ſed præambulam orationem, formam autẽ comprehendi ſub manus impoſitione, vt Actorum etiam 19. vel certe formam ipſam poſſe orationis nomine ſignificari, non quia deprecatiua tantum ſit, ſed quia virtualem deprecationem continet, quatenus diuinæ virtuti & promiſſioni innititur, ſicut ſupra eſt de ſacramentis in genere dictum.

Actor.8.
Actoc.19.

ARTICVLVS V.

Vtrum ſacramentum Cõfirmationis imprimat characterem.

4.d.7.q.2. ar 1 q.1.& q. 3.ar.1.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ſacramentum Confirmationis non imprimat characterem. Character enim importat quoddam ſignum diſtinctiuum. Sed per ſacramentum Confirmationis non diſtinguitur homo ab infidelibus; hoc enim fit per Baptiſmum; neq; etiam ab aliis fidelibus, quia hoc ſacramentum ordinatur ad pugnam ſpiritualem, quæ omnibus fidelibus indicitur. Non ergo in hoc ſacramento imprimitur aliquis character.

Quæſt.63.ar. 2.

*2. Præterea, Supra dictum eſt *, quod character eſt quædam potentia ſpiritualis. Potentia autem non eſt niſi actiua vel paſſiua. Potentia autem actiua in ſacramentis, confertur per ſacramentum Ordinis: potentia autem paſſiua ſiue receptiua per ſacramentum Baptiſmi. Ergo per ſacramentum Confirmationis nullus character imprimitur.*

3. Præterea, In circumciſione, quæ eſt character corporalis, non imprimitur aliquis ſpiritualis character. Sed in hoc ſacramento imprimitur quidam character corporalis: dum ſcilicet homo chriſmate ſignatur ſigno crucis in fronte. Non ergo imprimitur in hoc ſacramento character ſpiritualis.

Refertur de conſe.d.5.c. 9. De homine.

SED contra, In omni ſacramento, quod non iteratur, imprimitur character. Sed hoc ſacramentum non iteratur, dicit enim Gregor. * *de homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit denuo, talis iteratio prohibenda eſt. Ergo in Confirmatione imprimitur character.*

Quæſt.63. art.2.
Art.1.huius quæſt.

*RESPONDEO dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt *) character eſt quædam ſpiritualis poteſtas ad aliquas ſacras actiones ordinata. Dictum eſt autem ſupra, * quod, ſicut Baptiſmus eſt quædam ſpiritualis regeneratio in vitam Chriſtianam: ita etiam Confirmatio eſt quoddam ſpirituale augmentum, promouens hominem in ſpiritualem ætatem perfectam. Manifeſtum eſt autem ex ſimilitudine corporalis vitæ, quod alia eſt actio hominis ſtatim nati: & alia actio, quæ competit ei, cum ad perfectam ætatem peruenerit. Et ideo per ſacramentum Confirmationis datur homini poteſtas ſpiritualis ad quaſdam alias actiones ſacras, præter illas ad quas datur ei poteſtas in Baptiſmo. Nam in Baptiſmo accipit homo poteſtatem ad ea agenda, quæ ad propriam pertinent ſalutem, prout ſcilicet, ſecundum ſeipſum viuit. Sed in Confirmatione accipit homo poteſtatem ad agendum ea quæ pertinent ad pugnam ſpiritualem contra hoſtes fidei: Sicut patet ex exemplo Apoſtolorum, qui antequam plenitudinem Spiritus ſancti acciperent, erant in cœnaculo perſeuerantes in oratione; poſtmodum vero egreſſi, non verebantur publice fidem fateri, etiam coram inimicis fidei Chriſtianæ. Et ideo manifeſtum eſt, quod in ſacramento Confirmationis imprimitur character.*

AD primum ergo dicendum, quod pugna ſpiritualis contra hoſtes inuiſibiles, omnibus competit. Sed contra hoſtes viſibiles, id eſt, contra perſecutores fidei pugnare, nomen Chriſti publice confitendo, eſt confirmatorum, qui iam ſunt perducti ſpiritualiter ad virilem ætatem, ſecundum quod dicitur 1.Ioan.2. Scribo vobis, iuuenes, quoniam fortes eſtis, & verbum Dei in vobis manet, & viciſtis malignum. Et ideo character Confirmationis eſt ſignum diſtinctiuum, non infidelium à fidelibus, ſed ſpiritualiter prouectorum ab his, quibus dicitur; ſicut modo geniti infantes.

A

AD ſecundum dicendum, quod omnia ſacramenta ſunt quædam fidei proteſtationes. Sicut igitur baptizatus accipit poteſtatem ſpiritualem ad proteſtandum fidem per ſuſceptionem aliorum ſacramentorum; ita confirmatus accipit poteſtatem publice fidem Chriſti verbis profitendi, quaſi ex officio.

AD tertium dicendum, quod ſacramenta veteris legis dicuntur iuſtitiæ carnis (vt patet Heb.9.) quia ſcilicet, interius nihil efficiebant. Et ideo in circumciſione imprimebatur character ſolum in corpore, non autem in anima. Sed in Confirmatione cum charactere corporali imprimitur ſimul character ſpiritualis, eo quod eſt ſacramentum nouæ legis.

B

HIc articulus explicatus eſt in his, quæ ſupra tractauimus de charactere in communi q. 63. & pauca addemus diſputatione ſequente, præſertim, quod hoc ſacramentum non poſſit iterari, quod attigit hic D.Tho.in argum.Sed contra.

ARTICVLVS VI.

Vtrum character Cõfirmationis præſupponat characterem Baptiſmi.

4 d.7 q. 2. ar.1 q 3 & d.24.q 1.art. 2.q.3,& 4.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod character Confirmationis non præſupponat ex neceſſitate characterem baptiſmalem. Sacramentum enim Confirmationis ordinatur ad confitendum publice fidem Chriſti. Sed multi etiam ante Baptiſmum ſunt fidem Chriſti publice confeſſi, ſanguinem fundentes pro fide. Ergo character Confirmationis non præ-
C *ſupponit characterem baptiſmalem.*

2. Præterea, De Apoſtolis non legitur, quod fuerint baptizati (præſertim, cum dicatur Ioan.4., quod ipſe Chriſtus non baptizabat, ſed diſcipuli eius) & tamen poſtea fuerunt confirmati per aduentum Spiritus ſancti. Ergo ſimiliter alij poſſunt confirmari, antequam baptizentur.

3. Præterea, Actor. 10. dicitur, quod, adhuc loquente Petro, cecidit Spiritus ſanctus ſuper eos, qui audiebant verbum, & audiebant eos loquentes linguis. Et poſtea Petrus iuſſit eos baptizari. Ergo pari ratione poſſunt alij prius confirmari, quam baptizentur.

SED contra eſt, quod, Rabanus dicit in lib..de Inſtitut. cleri. Nouiſſime à ſummo ſacerdote, per impoſitionem manus Paracletus traditur baptizato, vt roboretur per Spiritum ſanctum ad prædicandum.*

Lib.1.c.31.in prin. & habetur de conſ. d.5 c.5.

D *RESPONDEO dicendum, quod character Confirmationis ex neceſſitate præſupponit characterem baptiſmalem, ita ſcilicet, quod ſi aliquis non baptizatus confirmaretur, nihil reciperet, ſed oporteret iterato ipſum confirmari poſt Baptiſmum. Cuius ratio eſt, quia, ſicut ſe habet Confirmatio ad Baptiſmum; ita augmentum ad generationem, vt ex ſupra dictis patet.* Manifeſtum eſt autem, quod nullus poteſt promoueri in ætatem perfectam, niſi primo fuerit natus. Et ſimiliter, niſi primo aliquis fuerit baptizatus, non poteſt ſacramentum Confirmationis accipere.*

Art.1.huius quæſt.

AD primum ergo dicendum, quod virtus diuina non eſt alligata ſacramentis. Vnde poteſt conferre homini ſpirituale robur ad confitendum publice fidem Chriſti abſq; ſacramen-
E *to Confirmationis, ſicut etiam poteſt conferre remiſſionem peccatorum ſine Baptiſmo. Sicut tamen nullus conſequitur effectum Baptiſmi ſine Baptiſmi voto; ita nullus conſequitur effectum Confirmationis, ſine voto ipſius, quod poteſt haberi etiam ante ſuſceptionem Baptiſmi.*

Epiſt.108.à med.to.2.

*AD ſecundum dicendum, quod, ſicut Auguſtinus * dicit ad Seleucianum, ex hoc quod Dominus dicit Ioan.13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet, intelligimus, Petrum & alios Chriſti diſcipulos fuiſſe baptizatos, ſiue Baptiſmo Ioannis (ſicut nonnulli arbitrantur) ſiue, quod magis credibile eſt, Baptiſmo Chriſti, neq; enim renuit miniſterium baptizandi, vt haberet & baptizatos ſeruos, per quos cæteros baptizaret.*

AD tertium dicendum, quod audientes prædicationem Petri acceperunt effectum Confirmationis miraculoſe, non tamen

Ar.4.&2. ad 1.arg. *tamen Confirmationis ſacramẽti. Dictum eſt autem,* * *quod effectus Confirmationis poteſt alicui conferri ante Baptiſmũ, non autem ſacramentum Confirmationis. Sicut enim effectus Confirmationis, qui eſt robur ſpirituale, præſupponit effectum Baptiſmi, qui eſt iuſtificatio; ita ſacramentum Confirmationis præſupponit ſacramentum Baptiſmi.*

COMMENTARIVS.

MAteria huius articuli pertinet ad diſputationẽ trigeſimam quintã de ſuſcipientibus hoc ſacramentum: & ideo, ſolum hic pauca notabimus circa ſolutionem ad 1. cætera enim facilia ſunt. Nam concluſio eius certa eſt, ſcilicet characterem Confirmationis ſupponere characterẽ Baptiſmi, quod intelligendum eſt ſecundum legem ordinariam, vel ſecluſa diuina diſpenſatione: an vero hæc interdum data ſeu facta ſit, quod attigit hic D. Thom. in ſolutione ad 3. in dicto loco dicemus. De Apoſtolis vero, quod tãgitur in ſolutione ad 2. quod fuerint baptizati Baptiſmo Chriſti, antequam confirmati in die Pentecoſtes, tractatum eſt ſupra in materia de Baptiſmo.

Difficilis D. Thomæ locus explicatur. In ſolutione ergo ad 1. difficilia ſunt illa verba D. Thom. *Sicut nullus conſequitur effectum Baptiſmi, ſine Baptiſmi voto; ita nullus conſequitur effectum Confirmationis ſine voto ipſius, quod poteſt haberi etiam ante ſuſceptionem Baptiſmi*: Hęc enim verba intelligi non poſſunt de effectu characteris; quia nec character Confirmationis, ne character Baptiſmi obtineri poteſt ſine reali ſuſceptione ſacramenti per ſolum votum eius, vt in ſuperioribus dictum eſt; & conſtat, quia alias per votum talis ſacramenti fieret homo incapax realis ſuſceptionis ſacramenti: quia, qui habet characterem, iam non eſt capax eiuſdem ſacramenti: hac enim de cauſa iterari non poteſt ſacramentum illud, quod characterẽ imprimit: neceſſe eſt ergo, Diuum Thomam loqui de effectu huius ſacramenti, qui eſt gratia, ſeu gratiæ auxilium ſufficiens vel efficax ad publice confitendum fidem; & in hoc ſenſu eſt difficilis aſſertio D. Thomæ, quia ſacramentum Confirmationis non eſt medium ſimpliciter neceſſariũ ad prædictum effectum, tum quia oratio ex fide, & charitate facta poteſt eſſe medium ſufficiens ad obtinẽdum à Deo illud auxilium ex merito operantis: tum etiam, quia ſacramentum Confirmationis abſolute non eſt in præcepto: poteſt ergo homo habere animum nunquam ſuſcipiendi hoc ſacramẽtum abſq; peccato, & nihilominus cum diuina gratia publice confiteri fidem: ergo ille conſequitur prędictum effectum abſq; voto huius ſacramenti; quia propoſitũ nõ recipiendi ſacramentum, directe pugnat cum voto eius. De hac difficultate expoſitores D. Thomæ, Caietanus, Soto, Ledeſma, & Sebaſtianus nihil attigerunt: ſolus Soto addidit verbis D. Tho. non oportere intelligi de ſpeciali voto; *Nam votum*, inquit, *Baptiſmi in quo includitur generaliter, recipere poſtea ſacramenta iuxta ritum Eccleſiæ, ſufficit.* Sed hoc ipſum falſum videt, in voto Baptiſmi neceſſario includi votum recipiendi alia ſacramenta, ſed ſolum illa, quæ fuerint neceſſaria ad ſalutem; ſaltem ex præcepto: quod virtuale votum non tam eſt in voto Baptiſmi, vt ſic, quam in actu dilectionis Dei ſuper omnia, vel propoſito ſeruandi omnia pręcepta. Et præterea loqui poſſumus de homine iam baptizato, & non Cõfirmato; in quo iam non eſt votum Baptiſmi, ſed realis Baptiſmus: in quo procedit argumẽtum factum, quod poteſt nullum habere votum Cõfirmationis, & nihilominus firmus in fide perſiſtere, illam publice confitendo, & martyrium etiam pro Chriſto ſubeundo. Dico ergo, aut D. Tho. interpretandum eſſe de voto quodam metaphorico, & improprio, quod

Caietanus. Soto. Ledeſma. Sebaſtianus.

A in Baptiſmo, vel Baptiſmi voto includi dicitur, vt latius infra dicam de neceſſitate Euchariſtiæ diſputãs, quod in hoc ſolum conſiſtit, quod, qui habet Baptiſmum, conſequenter habet ius quoddam ad ſacramentum Cõfirmationis, Euchariſtiæ, & alia; & ſicut perfectibile appetit ſuam perfectionem, ita Baptiſmo initiatus Confirmationem, quaſi naturali appetitu potius, quam elicito: vel, ſi hæc expoſitio nimis violenta videtur, plane confitendum eſt, per ſe loquendo, neceſſarium eſſe fideli, ſaltem ex neceſſitate præcepti, recipere ſacramentum Confirmationis, ſi commóde poteſt, ſaltem in eo articulo, in quo vrget neceſſitas publice confitendi fidem coram tyranno: B nam ſine hoc præcepto non poteſt intelligi neceſſitas illius voti, quod D. Thomas requirit, illo autem poſito, recte ſequitur, eum, qui nondum hoc ſacramẽto confirmatus fidem publice confiteri cogitur, non poſſe conſequi effectum huius ſacramẽti, id eſt, auxilium ad confitendam fidem ſine voto huius ſacramenti: quia non obtinebit illud auxilium, ſi non ſit in gratia, & habeat animum ſeruandi omnia præcepta. Et adhuc iuxta hanc expoſitionem eſt obſeruandum, D. Thomam non dicere, in eo caſu conſequi hominem talem effectum gratiæ per votũ huius ſacramenti, ſeu per ipſum ſacramentum in voto; ſed ſolum nõ conſequi talem effectum, ſine tali voto; quod valde diuerſum eſt, nam ad hoc poſterius C ſufficit quædam neceſſaria coniunctio, vel ad ſummum, quod illa ſit quædam diſpoſitio neceſſaria: illud autẽ prius ſignificat, talem effectum dari intuitu huius ſacramenti, & in ordine ad illud, quod nõ video, cur ſit neceſſarium, aut quo fundamento affirmari poſſit: & argumẽtum ſupra factum videtur oppoſitum probare: nam idem genus gratiæ, ſeu auxilij poteſt variis mediis obtineri; & non eſt neceſſe vnũ ordinare ad aliud, vel excludere alia. Vnde fit, vt homo Confirmatus præter auxilium debitum, ratione ſacramẽti poſſit alia noua impetrare per ſua merita, & orationes ſine ordine ad hoc ſacramentum: ergo ſimiliter qui non eſt Confirmatus, poteſt impetrare aliqua auxilia omnino diuerſa à gratia ſacramentali D Confirmationis ſine ordine ad ipſum ſacramentum Confirmationis, quamuis non ſine aliquo voto illius. Quocirca comparatio ad Baptiſmum, quam D. Tho. facit, non debet ſecundum æqualitatem intelligi, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem & proportionem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum per ſacramentum Confirmationis conferatur gratia gratum faciens.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod per hoc ſacramentum gratia gratum faciens nõ conferatur. Gratia enim gratum faciens, ordinatur contra culpam. Sed hoc ſacramentum (ſicut dictum eſt * *) non exhibetur, niſi baptizatis, qui ſunt à culpa mũdati. Ergo per hoc ſacramentum gratia gratum faciens non confertur.* 4. diſt. 7. q. 1. art. 2. Ar. præced. E

2. Præterea, Peccatores maxime indigent gratia gratum faciente, per quam ſolam iuſtificari poſſunt. Si ergo per hoc ſacramẽtum gratia gratum faciens confertur, videtur, quod deberet dari hominibus in peccato exiſtentibus; quod tamen non eſt verum.

3. Præterea, Gratia gratum faciens, ſpecie non differt, cum ad vnũ effectum ordinetur. Sed duæ formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto. Cum ergo gratia gratum faciens conferatur homini per Baptiſmum, videtur, quod per ſacramentum Confirmationis, quod non exhibetur, niſi baptizato, gratia gratum faciens non conferatur.

SED *contra eſt, quod Melchiades Papa dicit* * *Spiritus ſanctus in fonte Baptiſmi, plenitudinem tribuit ad innocentiam* In Epiſt. ad Hiſpaniarũ Epiſc. à med. illius tom. 1. Concil.

Concil. *centiam, in Confirmatione augmentum præſtat ad gratiam.*

Art.1.2.&3. huius q. RESPONDEO *dicendum, quod in hoc ſacramẽto (ſicut dictũ eſt*) datur baptiZato Spiritus ſanctus ad robur, ſicut Apoſtolis datus eſt in die Pentecoſtes (vt legitur Actor.2.) & ſicut dabatur baptiZatis per impoſitionem manus Apoſtolorum, vt dicitur Actuum 8. Oſtenſum eſt autem in prima parte,*q; miſſio ſeu datio Spiritus ſancti non eſt, niſi cum gratia gratum faciente. Vnde manifeſtum eſt, quod gratia gratum faciens confertur in hoc ſacramento.* 1.p.q.43.art. 9.

AD *primum ergo dicendum, quod gratiæ gratum facientis primus effectus eſt remiſſio culpæ. Habet tamen & alios effectus, quia ſufficit ad hoc, quod promoueat hominem per omnes gradus vſq; in vitam æternam, ſecundum illud Rom.6. Gratia Dei vita æterna. Vnde & Paulo dictum eſt 2.Corinth. 12. Sufficit tibi gratia mea. Et ipſe de ſe dicit 1.Corint.15. Gratia Dei ſum id quod ſum. Et ideo gratia gratum faciens, non ſolum datur ad remiſſionem culpæ, ſed etiam ad augmentum & firmitatem iuſtitiæ. Et ſic confertur in hoc ſacramento.*

AD *ſecundum dicendum, quod ſicut ex ipſo nomine apparet, hoc ſacramentum datur ad confirmandum quod prius inuenerit: & ideo non debet dari his, qui non habent gratiam. Et propter hoc, ſicut non datur non baptiZatis, ita non debet dari adultis peccatoribus, niſi per pœnitẽtiam reparatis. Vnde dicitur in Aurelianenſi Concilio,* Vt ieiuni ad Confirmationem veniant, vt moneantur confeſſionem facere prius, vt mundi donum Spiritus ſancti valeant accipere. Et tunc per ſacramentum perficitur pœnitentiæ effectus, ſicut & Baptiſmi: quia per gratiam collatam in hoc ſacramento, conſequitur pœnitens pleniorem remiſſionem peccati. Et ſi aliquis adultus in peccato exiſtens, cuius conſcientiam non habet, vel ſi etiam non perfecte contritus accedat, dummodo nõ fictus accedat, per gratiam collatam in hoc ſacramento conſequetur remiſſionem peccatorum.* Habetur de conſe. diſt.5. c.vt ieiuni.

Quæſt. 62.ar 2. AD *tertium dicendum, quod (ſicut dictum eſt*) gratia ſacramentalis addit ſuper gratiam gratum facientem communiter ſumptam, aliquid effectiuum ſpecialis effectus, ad quod ordinatur ſacramentum. Si ergo conſideretur gratia in hoc ſacramento collata, quantum ad id, quod eſt commune: ſic per hoc ſacramentum non confertur aliqua alia gratia, quam per Baptiſmum, ſed quæ prius inerat, augetur. Si autem conſideretur, quantum ad illud ſpeciale, quod ſuperadditur, ſic non eſt eiuſdem ſpeciei cum ipſa.*

LIttera D.Tho. ſatis perſpicua eſt, & doctrina eius fere eſt expoſita in his, quæ de effectibus ſacramentorum in genere ſupra diſputata ſunt & pauca addemus diſputatione ſequente.

DISPVTIO XXXIIII.

& 3. de hoc ſacramento.

De effectu ſacramenti Confirmationis.

EXplicata eſſentia huius ſacramenti, dicendum ſequitur de effectibus eius: ſic enim eius vtilitas, ſignificatio, & finalis cauſa magis conſtabunt, erit autem breuiſſima hæc diſputatio, quia nihil fere difficultatis habet, ſed ſolum oportet generalem doctrinam ſupra datam, tam de effectu gratiæ ſacramentalis, quam de effectu characteris, ad hoc ſacramentum accommodare.

SECTIO I.

Vtrùm hoc ſacramentum imprimat characterem, ideoque iterari non poſſit.

DE hoc charactere eædem ſunt opiniones, vel errores, qui ſupra de charactere in communi relati ſunt. Quibus non obſtantibus dicendum eſt, per hoc ſacramentum infundi characterem in anima. Eſt de fide definita in Conci. Flor. & habetur ex traditione, vt in dicto loco latius oſtendimus, ex quo petendę ſunt rationes, vel cõgruentię, quas hoc loco repetere neceſſe non eſt, de quibus legi etiam poteſt D.Th. hic, & in 4. diſt.7. vbi alij Doctores & Turrecremata in cap. Dictum eſt. de Conſecrat. d.5. Cõfirmatio characterẽ imprimit. Conc.Flor. Conc.Trid. D.Thom. Turrecrem.

Solum poteſt hoc loco inquiri, an hic character ſit diſtinctus à charactere baptiſmali, in quo dubitari non poteſt, quin ex natura rei aliqualiter diſtinguantur; quia, ſi nõ diſtinguerentur, non poſſet intelligi noua efficientia Confirmationis circa characterem præter efficiẽtiam Baptiſmi: ſolum ergo dubitari poteſt, an character Confirmationis ſit noua qualitas, omnino in re diſtincta à charactere baptiſmali, vel ſolum ſit quidã modus, vel perfectio eius: ſicut gratia Confirmationis ad baptiſmalem gratiã comparatur. Videtur enim hoc poſterius ſufficere, quia hoc ſatis eſt, vt vera ſint omnia, quæ de hoc charactere docent Concilia, & Theologi: & eſt conſentaneum inſtitutioni huius ſacramenti: dicitur enim eſſe quædam Baptiſmi perfectio: ergo & character eius ſolum erit quędam perfectio characteris baptiſmalis: & hoc ſufficit, vt dicatur imprimere characterem, ſicut dicitur conferre gratiam, ſolum quia perficit gratiã baptiſmalem. Hic modus dicendi poſſet defendi ſine errore in fide: veritas autem eſt, characterem Confirmationis eſſe qualitatẽ realiter omnino diſtinctã à charactere Baptiſmi: quod inter alios clarius notauit Gabriel dicta d. 7. dub. 4. & colligi poteſt ex Conciliis & Doctoribus, qui æque diſtinguunt tres characteres, Baptiſmi, Confirmationis, & Ordinis: ſicut ergo character Ordinis ab aliis realiter diſtinguitur: ita & alij inter ſe. Item, quia, ſi hic character in re tantum eſſet vnus magis intenſus, vel perfectus, eadem ratione dici poſſet, Baptiſmum & Confirmationẽ non eſſe duo ſacramenta, ſed cõſtituere vnum integrum atq; perfectum, ad eum modum, quo plures Ordines vnum ſacramentum Ordinis perficere dicuntur. Tandem, quia nõ eſt veriſimile Confirmationem eſſe tantum intenſionem quandam characteris baptiſmalis; cum ad fines valde diuerſos ordinentur, ſecluſa autẽ intenſione non ſatis intelligitur reale augmentũ per additionẽ alicuius modi realis in his qualitatibus, vt aliis in locis, præſertim 1.2. tractatum eſt. Ex quo vlterius dicendum eſt, characteres hos eſſe eſſentialiter, & in phyſica ſpecie qualitatis diſtinctos: tum quia non debẽt diſtingui ſolo numero, cum ipſa ſacramẽta ſuo modo ſpecie differant; cumq; multiplicatio qualitatũ ſolo numero diuerſarum in eodem indiuiſibili ſubiecto, vel ex natura rei repugnet, vel ſaltem ſit valde per accidens & impertinẽs, multoq; magis ad ornatum animę ſpectent perfectiones diuerſarum rationum. Item quia per hos characteres cõſignatur homo ad diuerſa munera; per baptiſmalem, vt ſit Eccleſiæ membrum & capax ſacramentorum; per aliũ vero, vt ſit conſignatus miles Chriſti, ad fidem eius publice profitendã. Addi etiã poteſt ratio; quia character baptiſmalis habet modum potentiæ paſſiuæ; alter vero magis aſſimilatur actiuæ, vt hic D.Tho. ſignificat; quamuis Caietanus hic, art. 5. vtrumq; ſacramentum partim paſſiuum, partim actiuum conſtituere videatur, quod nõ admodum ſpectat ad diſputationem de re: quia (vt ſupra dixi) character nõ eſt proprie ac phyſice potentia, ſed diſpoſitio quædã conſignans hominem, & deputans illum ad aliquid agendum, vel recipiendum. Vnde cum tam ea, quæ pertinẽt ad munus & officium hominis tantum baptizati, Vtrum character Baptiſmi & Confirmationis diſtinguantur. Gabriel. D.Thom. Caietanus.

ptizati, quam ea, quæ ſunt hominis Confirmati, & perfecti, partim in actione, partim in receptione cõſiſtant, facile poteſt vtrique charactẽri ratio potentiæ actiuæ & paſſiuæ accommodari: tamen ſimpliciter loquendo character baptiſmi magis dicitur potentia paſſiua, quam actiua, quia per illum fit homo capax aliorum ſacramentorum, quæ extra tale ſubiectũ fieri nullo modo poſſunt, ſicut character Ordinis dicitur potentia actiua contraria ratione, character autem Confirmationis, vel non ita accommodatè recipit nomen, & metaphoram potẽtię, ſed tantum eſt vnum ſignaculum, vel magis reuocatur ad potentiam actiuam, quia proximè ad actionem ordinatur, & non ad receptionem, niſi in quantum ex actione, id eſt, ex conſtãtia fidei, & religionis pendet. Vnde, ſi quis quærat, quis ſit perfectior character Baptiſmi, vel Confirmationis: Reſpõdetur, rem eſſe incertam, probabile tamen videri, Confirmationis characterem eſſe perfectiorem iuxta ea, quæ ſectione ſequente tradentur.

Vter character perfectior.

Confirmatio eodem in homine iterari non poteſt. Con. Flor. Con. Tridẽ. Con. Tolet.

Vltimò ex dicto principio infertur, ſacramentum Confirmationis in eodem homine iterari non poſſe: quod eſt etiam de fide certum & definitum in eiſdẽ Conciliis, Florent. & Trident. ſeſſio. 7. Canon. 9. de ſacramentis in genere, & hoc ſenſu dixit Concilium Tolet. 8. Sanctum Chriſma collatum euelli nõ poſſe, id eſt, indelebilem imprimere characterem, propter quod iterari non poteſt, vt expreſſius traditur in cap. Dictum eſt. de Conſecratio. diſt. 5. ex Concil. Gabillonenſ. 2. cap. 27. idemque tradit Gregor. 3. in epiſt. 1. ad Bonifacium, habetur in cap. De homine, de Conſecra. diſt. 5. poteſtque iuxta probabilem ſanctorum expoſitionem hæc veritas confirmari ex illo ad Hebr. 6. *Non rurſum iacientes fundamentum Pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei in Deum, Baptiſmatũ doctrinæ, impoſitionis quoque manuum*, quo loco ſacramentum Confirmationis ſignificari ſupra ex Chryſoſtomo & aliis oſtendimus. Vnde de eodem intelligunt Anſelmus & alij, quod ſtatim ſubditur. *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati per Baptiſmum, & participes facti ſunt Spiritus ſancti, iterum renouari, &c.* Vbi ſignificatur, vtrumque donum tam Baptiſmi, quàm Cõfirmationis iterari non poſſe. Ratio vero eſt, quia per peccatum non amittitur character, & ideo neceſſaria ſacramenti iteratio, nec propter ſe, nec propter effectum. Nam ſi obex peccati tollatur, effectus ſacramenti ſemper præſto eſt: tollitur autem obex peccati non per iteratum Confirmationis ſacramẽtum, ſed per Pœnitentiam. Contra hanc autem veritatem obſtat difficilis locus Auguſt. lib. 3. de Bapt. c. 16. vbi ſic ait. *Manus autem impoſitio nõ ſicut Baptiſmus, repeti non poteſt, quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?* Quod autem per manus impoſitionem ſacramentum Confirmationis intelligat, patet ex initio illius cap. ſcilicet, *Spiritus ſanctus in ſola Catholica Eccleſia per manus impoſitionem datur*, & infra dicit. *Nunc non dari ſenſibilibus miraculis atteſtantibus Spiritum ſanctum per manus impoſitionem, ſicut antea dabatur*: Conſtat autem Spiritum ſanctum non dari in Eccleſia, niſi per ſacramentum Confirmationis.

Conc. Cabil. Grego. 3. Pau. ad Heb. 4. Chryſoſt. Anſelm. Auguſtin. locus difficilis obiicitur.

1. expoſitio. Inno. Pap. 1.

Ad hoc teſtimonium reſponderi poteſt, Auguſtinum ſenſiſſe, Confirmationem datam ab Hæreticis (de his enim ibi loquitur) nõ eſſe ratam, nec verum ſacramentum, & ideo iterari poſſe, & debere in huiuſmodi homine, cum ad Eccleſiam conuertitur: non tamẽ docet Auguſtinus ſacramentum Confirmationis ſemel ratum & validũ poſſe in eodem homine iterari, cui expoſitioni fauere videtur Innocent. Papa I. epiſt. 18. c. 3. & habetur in ca. Arrianos. 1. quæſtio. 1. vbi dicitur: *Hæreticos conuerſos ad Dominum ſub imagine Pœnitentiæ, ad ſancti Spiritus ſanctificationem per manus impoſitionem ſuſcipi*, & infra ſubdit rationem. *Quoniam quibus ſolum Baptiſmum ratum eſſe permittimus, nec Spiritum ſanctum eos habere arbitramur.* Vbi Gratianus paulo inferius in hoc ſenſu vtrumque teſtimonium interpretari videtur, argumentando potius, quam definiendo, vt ex his conſtat, quæ inferius latius tradit.

2. expoſitio.

Hæc vero expoſitio omnino reiicienda eſt, primum, quia fundatur in doctrina hæretica, & repugnante aliis teſtimoniis Auguſt. quæ infra, diſpu. 36. ſect. vlt. afferemus; deinde, quia ratio Auguſt. non in eo fundatur, ſed in hoc, quod talis manus impoſitio non eſt ſacramentum, ſic enim ait. Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominem?

Vnde etiam mihi non videtur probabile, quod quidam aiunt, fortaſſe ita tunc ſenſiſſe Auguſtinum de hoc ſacramẽto: Nam ratio Auguſt. declarat; eum ſenſiſſe, ſolam eam manus impoſitionem repeti poſſe, quæ ſacramentum non eſt: nam hic eſt ſenſus illorũ verborum. *Quid eſt enim aliud, niſi oratio ſuper hominẽ?* Quamuis oppoſitum ſentiat Petrus Soto, lect. 1. de Confirmatione: nam ibidem diſtinguit Auguſt. ſacramentum ab operatione, ſeu fructu ſacramenti, & dicit ſacramẽta poſſe eſſe in hæreticis valida, non tamen fructuoſa, & ideo cum cõuertuntur, non repeti in eis ſacramentum Baptiſmi, quod validè acceperunt, ſed ſolũ imponi eis manus, quod repeti poteſt, *quia hæc tantum eſt oratio quædam*: Ergo per illam dictionem excluſiuam intendit excludere, quod illa manus impoſitio ſit ſacramentũ: nõ ergo ibi docere intendit, ſacramentum Confirmationis iterari poſſe.

3. expoſitio. VValdenſ.

Vnde eſt tertia reſponſio, ibi non loqui Aug. de ſacramento Confirmationis, ita VValden. tom. 2. de ſacram. c. 115. & alij moderni, & probatur, quia Aug. aliis locis euidenter docet Confirmationem & manus impoſitionẽ, prout illam ſignificat, eſſe verum ſacrũ ſignatim lib. 2. cõtra litteras Petiliani cap. 104. ſacrũ Chriſmatis in genere viſibilium ſignaculorũ ſacroſanctum eſt, ſicut ipſe baptiſmus: ſed poteſt eſſe & in hominibus peſſimis, in alio autẽ loco negat illã manus impoſitionem eſſe ſacramentũ: non ergo loquitur de ſacramento Chriſmatis. Eſt ergo aduertendum, multiplicem fuiſſe manus impoſitionem, ideoq; vocem hanc eſſe valde æquiuocã, vt notauit Gloſſa in c. Manus impoſitio. 1. q. 1. quædã enim dici poteſt curatiua, iuxta illud Mar. vlt. Super ægros manus imponent, & bene habebunt, de qua videtur intelligendum, quod Act. 9. dicitur. *Abiit Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit, Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, vt videas & implearis Spiritu ſancto*: Conſtat enim illã manus impoſitionem non fuiſſe Confirmationis ſacramentum: nondum enim Paul. fuerat baptizatus: fuit ergo tantũ curatiua, ſicut etiã illa de qua dicitur Act. 28. *Contigit autem patrem Publij febribus, & dyſenteria vexatum iacere, ad quẽ Paulus intrauit, & cum oraſſet & impoſuiſſet ei manus, ſaluauit eum.* Secundo eſt alia manus impoſitio, quæ dici poteſt, Cõſeruatiua, ſeu Ordinatiua, de qua dicitur 1. ad Tim. 4. *Noli negligere gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum Presbyterij*, & c. 5. *Nemini cito manum impoſueris*, & 2. ad. Tim. 1. *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearũ.* & de hac etiam intelligi poteſt illud Act. 6. *Orantes imponentesq; ei manus*, &c. eſt enim ibi ſermo de ordinatione ſeptem Diaconorum, & eadem ſignificatio repetitur in Conc. Nicen. can. 9. aliàs 11. & Conc. Carth. IIII. c. 2. Tertio eſt manus impoſitio, Confirmatiua, quæ idem eſt quod ſacramentum Confirmationis: de qua probabile eſt ſermonem eſſe ad Hebrę. 6. & in ſuperioribus multa de hac adducta ſunt. Quarto eſt manus impoſitio ceræmonialis ad Baptiſmum, de qua latè ſupra dictum eſt,

Manus impoſitio multipliciter ſumitur. Marci vlt. Act. 9 & 28. Pa. 1. Tim. 4. Actor. 6. Con. Nicen. Con. Carth.

August.

ctum eſt, eamq; fieri ad aliquam Catechumeni ſanctificationem docet Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. cap.26. Quinto eſt manus impoſitio, quę dici poteſt

Conc. Aure. Con. Nicen. Con. Agath. Con. Arela.

Reconciliatiua. De qua Concil. Aure. 1. cap. 3. de qua poteſt etiam intelligi canon citatus ex Con. Nice. & apertius de illa eſt ſermo in can. 8. eiuſdem Con. & in Con. Agathenſ. cap. 15. prout refertur in cap. In capite. d. 50. & Conc. Arel. 2. cap. 17. vbi manus impoſitioni Chriſma coniungitur, vbi videri poteſt ſermo eſſe de Confirmatione, quod ſi ita eſt, ſupponitur, illos hæreticos Bonoſiacos, de quibus ibi ſermo eſt, non fuiſſe vſos Confirmationis ſacramento, ſed probabilius eſt illā fuiſſe ceræmonialem vnctionem, nam interdum cōmittitur Presbytero in extrema neceſſitate, vt patet ex Conc. Aurel. 1. can. 2. & cap. 3. fit expreſſa mentio manus impoſitionis reconciliatoriæ. Vltimo reperitur interdum quædam manus impoſitio tantum deprecatiua, qualis videtur illa, de qua

Acto. 13.

eſt ſermo Act. 13 *Tunc ieiunantes, & orantes, imponentesq; eis manus dimiſerunt illos*, nam Paulus & Barnabas tunc neque fuerunt Confirmati, neque Ordinati Presbyteri, vel Epiſcopi: ergo non fuit illa manus impoſitio aliqua ex prædictis: fuit ergo tantum bona quædā imprecatio. Auguſt. ergo in prædicto teſtimonio ſolum loquitur de manus impoſitione reconciliatiua, quæ ſimul erat deprecatiua, quam à ſacramento Confirmationis manifeſte diſtinguit Auguſt. Idem lib. 5. de Baptiſ. cap. 20. & cap. 23. de eadem manus impoſitione loquens, dicit, *Si non adhiberetur ab hæreſi venienti, tanquam extra omnem culpam eſſe iudicaretur, &* ſtatim declarat, hanc manus impoſitionem ſolum fieri in ſignum Eccleſiaſticæ vnionis, quæ neceſſaria eſt ad charitatem recipiendam: de qua etiam loquitur Innocentius citato loco: vterq; enim ſermonem habet de modo reconciliandi eos, qui ab hæreſi re-

Tharaſius. Auguſt. Innocen.

uertuntur, de quibus eſt optimū Tharaſij teſtimonium in 7. ſyn. act. 1. vbi exponens dictū can. 8. Con. Nice. dicit fieri poſſe, vt manus impoſitio non ordinationem, ſed benedictionem ſignificet, & plura dicturi ſumus diſp. 36. Ad argumentum autem ſumptū ex principio eiuſdem capitis Auguſt. aliqui dicunt, Auguſtinum eo capite æquiuocè vti nomine manus impoſitionis, ſed non placet: alioqui ineptus eſſet & incongruus totus Auguſti. diſcurſus: dicendum eſt ergo, etiam in principio capitis loqui de manus impoſitione reconciliatiua, per quam dicit dari Spiritum ſanctum, non ad robur, neque eo ſpeciali modo, quo datur in Confirmatione, ſed ad viuificandum hominem ſpiritualiter, qui antea per peccatum vel hæreſim mortuus fuerat. Vnde, inquit, Spiritum ſanctum dari per hanc manus impoſitionem, nihil aliud eſſe, quam quod Apoſtolus ait. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*, quam charitatem non habent, qui ab Eccleſiæ communione præciſi ſunt. Subdit vero deinde Spiritum ſanctum non dari ſenſibiliter in hac manus impoſitione, ſicut olim dabatur. Vbi videtur hāc manus impoſitionem comparare cum ea,

Acto. 8. & 19.

quæ fiebat Actorum 8. & 19. Non tamen propterea ſentit eſſe eandem, aut æquiuocationem committit, ſed ſolum gratia exempli declarat non fieri in vna, quod in altera fiebat. Denique cum inferius ait aliud eſſe ſacramentum, aliud operationē Spiritus, non loquitur de Confirmatione, ſed de Baptiſmo: Sic enim ait: *Cum ſit aliud ſacramentum, quod habere etiam Simon Magus potuit, &c.* Legimus enim Si-

Simon Mag.

monem Magum fuiſſe baptizatum; non autem Cōfirmatum, aut Apoſtolicas manus ei fuiſſe impoſitas, & ſic eſt facilis totus Auguſtini contextus iuxta prędictam interpretationem, an vero iterantes hoc

A ſacramentum incurrant aliquam pœnam, dicemus infra in diſputatione morali.

SECTIO II.

Quos effectus gratiæ ſanctificātis conferat hoc ſacramentum.

1. Error.

DVo extremi errores poſſunt hoc loco referri. Prior eſt, negantium hoc ſacramentum dare aliquem gratiæ effectum, quod non ſentiunt, niſi, vel qui negant, hoc eſſe verum ſacramentum nouæ legis, vel qui generaliter negant ſacramenta nouæ legis gratiam conferre, cōtra quos errores nihil nunc diſputare oportet, quia id ſatis in ſuperioribus præſtitū eſt. Poſterior hęreſis eſſe poteſt, Confirmatio-

2. Error.

B nē per ſe & ex primaria inſtitutione ſua tollere peccatum originale, & conſequenter primam gratiam dare: Hunc errorem docuiſſe dicitur Raimundus, &

Raimū Lull.

ſumitur ex Directorio Inquiſ. 2. p. quæſt. 9. vbi inter centum articulos Raimundi 89. eſt, *quod infanti, qui non vult aſſentiri ſacramento Confirmationis, non valet ſacramētum Baptiſmatis*, in quo ſignificat ſacramentum Baptiſmi non habere effectum, donec ſacramētum Confirmationis recipiatur. Vnde in 90. articu. addit. *Quod ſi homo non eſt Confirmatus, & credit ſe Confirmatū, eſt mundatus à peccato originali, ratione bonæ intentionis, quæ conſumit culpam & peccatum*: ſignificat itaque (vt

Eymeircus.

ibi etiam notat Eymericus) peccatum originale, nō in Baptiſmo, ſed in Confirmatione tolli. Sed illos ar-

Grego. 11.

C ticulos damnauit Greg. XI. vt ibi refertur, & latius in quæſt. 26. Oriri autē potuit hic error ex eo, quod Patres interdum vocant hoc ſacramentum perfectionem Baptiſmi, vt ſupra viſum eſt, quod ita intelligebatur, Baptiſmum ſine Confirmatione nullum habere effectum gratiæ, aut remiſſionis peccati, & ideo eſſe imperfectum, perfici autem in Confirmatione, quia tunc datur totus effectus, ex qua interpretatione aperte ſequitur, vel Baptiſmum non eſſe ſacramentum, vel ſaltem Baptiſmum & Confirmationem non eſſe duo ſacramenta, ſed ex vtroq; confici vnum, habens vnum effectum gratię & remiſſionem peccati originalis. Eſt ergo hæc intelligētia erronea, verus autem illius locutionis ſenſus ex dictis

Quare dicatur Cōfirmatio Baptiſ. ni perfectio.

D conſtat, gratia enim, quę in Baptiſmo datur ſufficiētiſſima ad remiſſionem peccati, in Confirmatione perficitur ac roboratur ad bene operandum, conſtanterq; credendum & confitendum fidem, & ideo Confirmatio, Baptiſmi perfectio appellatur.

Hoc ſacrām. poteſt per ſe conferre gratiam aliquā ſanctificantē præter gratiā Baptiſmi.

Dcendum eſt ergo primò, hoc ſacramentum per ſe, & vi ſua poſſe conferre aliquam gratiam ſanctificantem, præter eam, quam confert Baptiſmus. Concluſ. eſt de fide, quæ probanda eſt, primò ex generali principio, quod omnia ſacramenta nouæ legis conferunt gratiam ſanctificantem, de quo videnda ſunt dicta ſupra, circa quæſt. 62. Secundò probanda eſt ex his teſtimoniis Scripturæ & Patrum, quibus ſuprà probatum eſt, hoc ſacramētum eſſe inſtitutum, vt in

E eo detur Spiritus ſanctus, & in eo impleri promiſſionem à Chriſto factam mittendi Spiritum S. datur ergo Spiritus ſanctus in hoc ſacramento, non datur autem ſine effectu gratiæ ſanctificantis. Vnde Conc. Triden. ſeſſ 7. cano. 2. de Confirmatione definit, ſacrum Chriſma habere virtutem ſanctificandi, de qua re videri poſſunt plura decreta de Conſecra. d. 5. à Principio. Tertiò probanda eſt ex diſtinctione inter hæc duo ſacramenta, Baptiſmum & Cōfirmationem: nam, vt Melchiades Papa dixit, vtrumq; eſt verum & magnum ſacramentum, & ſicut in eſſentia & ſignificatione diſtinguuntur, ita & in gratiæ effectu.

Nō tamen eſt inſtitutū ad dandam primam gratiā

Dico ſecundò. Hoc ſacramentum per ſe non eſt inſtitutum ad dandā gratiam primam, neq; ad tollendum peccatum originale, aut mortale, ſed ad augendam

ſed ad eā augēdam & roborandam.

gendam & roborādam baptiſmalem gratiam. Concluſio eſt eodem modo certa, nam illa ſola ſacramēta ſunt per ſe inſtituta ad dandam primam gratiam, quæ ſunt per ſe inſtituta ad tollendum peccatum originale, aut mortale, quia & huiuſmodi peccata tolli nō poſſunt, niſi per primam gratiam, & omnis, gratia prima eſt ſufficiens ad excludendum illa: eſt autem certum, ſolùm Baptiſmum eſſe inſtitutum ad tollendum originale peccatum, & reliqua, quæ cum illo coniuncta fuerint. Ad tollēdum autem alia peccata mortalia, quæ poſt Baptiſmum committuntur, ſolùm Pœnitentiæ ſacramentum inſtitutum eſt, vt conſtat ex doctrina Con.Florent. & Trident.ſeſſ.7. & 14. & partim in ſuperioribus dictū eſt, & partim dicetur infrà, tractando de Pœnitentiæ ſacramento: ergo ſacramentum Confirmationis, neq; ad remiſſionem peccati, neq; ad primam gratiam dandam, eſt per ſe inſtitutum, & ideo vnum eſt ex his, quæ dicuntur ſacramenta viuorum, nam duo tantum illa, Baptiſmus & Pœnitentia, ſunt ex inſtitutione ſua ſacramenta mortuorum. Et hinc probata relinquitur vltima concluſionis pars: nam hoc ſacramentū inſtitutum eſt ad dandam gratiam ex 1.concl. & non primam: ergo ſecundam, ſeu (quod idem eſt) ad augmentum & robur gratiæ. Quomodo autem in hoc differat à cæteris ſacramentis viuorum, ſæpe iam indicatum eſt, & ſtatim etiam dicetur.

Con.Flor. Con Tridē.

Effectus huius ſacramēti pręrequirit primam gratiam.

Hinc ſequitur primò, ad effectū huius ſacramenti, per ſe loquendo neceſſarium eſſe, vt, qui illud recipit, primam gratiam habeat: Nam ad gratiæ augmētum per ſe requiritur & ſupponitur prima gratia: quomodo enim augebitur, quod nō eſt? Vnde ſicut in natutalibus augmentū ſupponit viuens genitum, & retinens ſeu conſeruās vitam, quam per generationē acquiſiuit: ita hoc ſacr̄m, quod eſt quoddā ſpirituale augmentum, ſupponit ſpiritualem generationē & vitam. Quocirca, qui baptizatus eſt, ſi baptiſmalem gratiam non amiſit, ſufficienter diſpoſitus eſt ad effectum huius ſacramēti recipiendū, nec nouam diſpoſitionē ex neceſſitate requirit, ſiue paruulus ſit, ſiue adultus, ſolum in adulto requiritur conſenſus, non tam per modum diſpoſitionis ad effectum ſacramenti, quam per modum intentionis, & voluntatis neceſſariæ ad valorem ſacramenti. Ex decentia etiam & congruitate oportet, vt hoc ſacramentum cum debita attentione, & deuotione ab adulto ſuſcipiatur: ex neceſſitate tamen nulla actualis diſpoſitio abſoluta requiritur ad hunc effectum: quia ſatis eſt habere habitualem diſpoſitionē, & nō ponere obicem, nam iuxta ſanam doctrinam ſacramenta dant gratiam non ponentibus obicem. Vnde fit in homine grato, ſi mortaliter non peccet, non poſſe impediri hunc effectum, ſi ſacramentum validum eſt: interueniente autem peccato mortali impediri poteſt, ex obice recipientis, in quo differt hic effectus ab effectu characteris, qui impediri nullo modo poteſt, ſi validum eſt ſacramentum, vt in ſuperioribus etiam traditum eſt. Secundò ſequitur ex dictis, eum, qui poſt Baptiſmū mortaliter peccauit, per ſe loquendo, indigere contritione vel attritione cum ſacramento Pœnitentiæ, vt dignè poſſit hoc ſacr̄m recipere & effectum eius. Probatur, quia indiget prima gratia, vt poſſit recipere effectū huius ſacramenti: ſed hanc amiſit peccando: ergo oportet, vt prius illā recuperet, quam ad effectum huius ſacramenti recipiendum accedat: non poteſt autem illam recuperare, niſi per ſacr̄m Pœnitentiæ dignè ſuſceptum, aut per contritionem includētē votum eius. Vnde etiam concluditur, non ſufficere ſolam attritionem per ſe loquendo. Quapropter, qui ſolā attri-

A tionem habet, ſuamq; imperfectam diſpoſitionem cognoſcit, non poteſt licitè ad hoc ſacramentum accedere, neq; effectum eius recipere per ſe loquendo, quia, cum careat ſpirituali vita, non eſt rectè diſpoſitus ad augmentum eius recipiendum: caret ergo diſpoſitione per ſe requiſita, & hoc ipſum non ignorat, vt ſupponitur: male ergo agit ſic accedendo, & conſequenter ponit obicem effectui ſacramenti.

Non tamē adultus tenebitur confeſſionē pręmittere, quāuis cōſilium ſit.

Sed quæret aliquis primò, an ſit etiā neceſſarium adulto confeſſionem præmittere, anteq̄ hoc ſacr̄m ſuſcipiat, qn̄ habet conſcientiā peccati mortalis poſt baptiſmum commiſſi. Reſpondetur, nō eſſe hoc neceſſariū, quia nullū eſt præceptum ſpeciale, quod ad B hoc obliget, neq; ex generali ratione ſacramentorū colligitur, vt ſupra viſum eſt: ergo, maior patet, quia tale pręceptum nec humanū, nec Eccleſiaſticū, neq; diuinum poſitiuum, nec ſcriptum, aut traditum eſt, neq; etiam ex ſola rei natura colligitur: nam quoad hoc, nulla eſt maior ratio in hoc ſacramento, quā in cæteris. Eſt tn̄ optimum conſilium confeſſionē præmittere, propter ꝙ dicitur in Con.Aure. c.3. & habetur in cap. Vt ieiuni. de conſe. d.5. adultos admonendos eſſe confeſſionem præmittere, non tamen eſt ſimpliciter neceſſarium, neq; illud eſt præceptum, ſed admonitio quędam: ſatis ergo erit per contritionem diſponi. Quod ſi quis non valeat, aut (vt verius dicatur) nolit conari ad veram cōtritionem haben- C dam, tenebitur ad confeſſionem præmittendam.

Conc.Aurel.

Sufficit probabilis exiſtimatio cōtritionis cū ignorātia inuincibili.

Occurrit vero ſtatim ſecundum dubium. Quid, ſi alquis exiſtimet ſe contritum, & reuera non ſit? Reſpondetur, ſi probabilis ſit exiſtimatio, & inuincibilis ignorantia, eum excuſari à culpa, ideoque probabile eſſe, quod hic D.Thom. docet. a.7. ad 2. eū recipere gratiam per hoc ſacramentum, quia per attritionem diſponitur ad remiſſionem peccati actualis, & ad gratiam ex opere operato recipiendam, & per bonam fidem tollitur obex peccati actualis, atq; hic applicanda ſunt omnia dicta in ſimili quęſt. de ſacramentis in genere: nulla enim ſpecialis ratio, aut difficultas circa hoc ſacramentum occurrit. Significat autem D.Thom. in ea ſolutione, ſi quis accedat bo- D na fide, ſolum, quia ex ignorantia non habet conſcientiam peccati mortalis, recipere effectum ſacramenti, etiam ſi re ipſa tale peccatum habeat, ſed intelligendum eſt, dummodo habeat aliquā ſufficientem attritionem: nam ſola ignorantia quantumuis inuincibilis, licet ſufficiat ad tollendum obicem actualis peccati, non tamen per ſe eſt diſpoſitio ad remiſſionem peccati prius commiſſi, cum tamen illud remitti non poſſit ſine aliqua attritione & diſpoſitione peccatoris, vt ſupra in materia de baptiſmo tactum eſt, & dicetur latiùs in materia de Pœnitentia.

D.Thom.

Vtrū hoc ſacramentū cōferat maiorē gratiam, quā Baptiſmus.

Tertio dubitari ſolet circa hunc effectum, quanta ſit gratia, quæ per hoc ſacramātum datur, & quoniam impoſſibile omnino eſt, præciſe & abſolute à E nobis cognoſci, aut ſignari gradus gratiæ, qui per hoc ſacramentum dantur, tractari ſolet quæſtio cōparatiuè, an ſcilicet hoc ſacramentum det maiorem gratiam habitualem, quàm Baptiſmus, & eſt ratio dubitandi, quia gratia baptiſmalis, cum ſit regeneratiua & pefectè remiſſiua omnis culpæ, videtur eſſe maxima & ita maximis encomiis exaggeratur, & cōmēdatur à ſanctis Patribus. Item, quia cū illud ſacramentum ſit maioris neceſſitatis, videtur veriſimile maiorem gratiam in eo eſſe à Chriſto promiſſam, quàm Confirmationis, quæ fortaſſe ſolū eſt voluntariū ſacramētum, & ad melius eſſe, pręſertim, quia in ſuſceptione Baptiſmi maius quoddam obſequiū, longeq; difficilius homo offert Deo, quam in Confirmatione: Nam in illa fit prima fidei confeſſio, &

Chriſtianæ religionis ſuſceptio. In contrarium autem eſt, quia omnes Patres ſupra citati dicunt, hoc ſacramentum conferre perfectionem homini Chriſtiano, qui comparatur poſt Confirmationem ad ſe ipſum tantum baptizatum, ſicut vir ad puerum: ſentiunt ergo maiorem eſſe perfectionem, quam addit Confirmatio, quam, quæ per Baptiſmum data erat.

Quid quidã doctores ſentiant. Circa hoc aliqui Theologi dicunt effectum Confirmationis dici perfectiorem, quia ſupponit effectum Baptiſmi & addit aliquid aliud; non tamẽ quia id, quod addit, præciſe comparatum ad id, quod ſupponit, ſit maius. Ita videntur ſentire Bonau. in 4. d. 7. art. 2. q. 3. Marſil. in 4. q. 5. art. 4. in fi. (Bonauen. Marſil.) Sed hoc non videtur ſatisfacere dictis ſanctorum: tum quia eodem modo dici poſſet, quodlibet ſacramentum dare maiorẽ gratiam, quam Baptiſmum; quia ſupponit gratiam baptiſmalem & aliquid addit: hinc ergo non poſſet colligi dignitas, & excellentia huius ſacramẽti, quod ſancti intendunt: tum etiam quia ſatis clare loquuntur de perfectione, quam per ſe confert hoc ſacramẽtum, in quo dari dicunt, Spiritus ſancti plenitudinem & robur, vt patet ex Clemente, Vrbano, & Cypriano, epiſt. 27. & ſingulariter ex Melchiade dicta epiſt. (Clemens. Vrbanus. Cyprian. Melchiades.) vbi interrogatus, quod ſit maius ſacramentum, Baptiſmus, an Confirmatio, abſolute videtur Confirmationẽ præferre dicens, ***Scitote, vtrumq; magnum eſſe ſacramentum; & ſicut vnum à maioribus fit, ideſt, à Summis Pontificibus, quod à minoribus perfici non poteſt, ita & maiori veneratione venerandum, & tenendum eſt***, & ſtatim multis verbis exaggerat effectum huius ſacramẽti: tum deniq; quia iuxta exemplum & proportionem adductam, vir nõ ſolum excedit magnitudine puerum, quia eius quantitatem includit, & aliquid addit; ſed etiam quia ſi præciſe comparatur, maior eſt quantitas, quæ viro additur per augmentum, quã data fuerit per generationem. Et Apoſtolis maior gratia videtur fuiſſe data in die Pentecoſtes, quam antea per Baptiſmum: ita ergo fieri in hoc ſacramento ſignificat D. Tho. infra art. 11. ad 3. (D.Thom.) dicens, eſſe potiorem effectum huius ſacramenti, in quo datur ſeptiformis gratia Spiritus ſancti cum omni plenitudine ſanctitatis, ſcientiæ, & virtutis, ex Rabano lib. 2. de inſtit. Cleric. c. 30. quem etiam refert, atque eodem modo exponit, & ſequitur Magiſter in 4. d. 7. (Magiſter.) Vnde ſuperius. q. 65. art. 3. via perfectionis dicit ſacramentum Confirmationis ſuperare Baptiſmũ: Idẽ in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 3. & ibi Soto art. 7. & d. 6. q. 1. arti. 6. eſtq; hæc opinio ſatis probabilis, quamuis incerta.

Hoc ſacramẽtum confert propriã gratiã ſacramẽtalem. Vltimo dicẽdum eſt, conferre hoc ſacramentum propriam gratiam ſacramentalem, id eſt, ſpecialem Spiritus ſancti protectionem, & auxilium ad fidem viuam conſtanter tenendam & profitendam. Ita docent cum D. Thoma, omnes Theologi, & colligitur ex omnibus ſupra adductis ad explicandam rationem inſtitutionis huius ſacramenti: neceſſe eſt enim vnumquodque ſpeciale ſacramentum ad proprium finẽ ordinari, & gratiam ſpecialem tali fini accõmodatam conferre, quæ in hoc ſacramento non poteſt eſſe alia, vel excogitari.

Quomodo, & quãdo hoc ſacramẽtum det ſuum effectum. Poteſt autem de hoc effectu quæri, quãdo detur, quamue diſpoſitionem requirat, aut quomodo poſſit impediri. Ad quod breuiter reſpondetur; in ipſa ſuſceptione ſacramenti dari hunc effectum quaſi in radice, vel (vt ſic dicam) dari ius ad huiuſmodi auxilium: re tamen ipſa dari temporibus opportunis, iuxta diuinæ ſapientiæ diſpoſitionem conſentaneam fini huius ſacramenti. Vt autem tunc infallibiliter detur, neceſſe eſt, hominem non apponere obicem peccati: ſicut in ipſa ſuſceptione ſacramenti neceſſa- A rium hoc fuit ad gratiam ipſam, quæ eſt veluti fundamentum huius protectionis & auxilij diuini, quia ſi homo ponat obicem peccati mortalis, fit indignus hoc auxilio, & ineptus, vel indiſpoſitus ad finẽ huius ſacramenti: quia, & fides mortua infirma valde eſt, & homo in eo ſtatu exiſtens caret habitatore Spiritu ſancto. Statim vero occurrebat quæſtio, an, ſi homo poſuit obicem huic effectui per peccatum, & poſteà tollat obicẽ reſtituatur effectus, ſiue obex poſitus fuerit in ipſa ſuſceptione ſacramenti, ſiue poſtea in vitæ diſcurſu; ſed de hac re ſatis diſputatũ eſt ſupra in materia de baptiſmo; vbi affirmantem partem elegimus; neque hic occurrit aliquid addendum. (Effectus huius ſacramẽti redit recedẽte fictione ſicut effectus baptiſmi.) B

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hoc ſacramentum ſit omnibus exhibendũ.

AD octauum ſic porceditur. Videtur, quod hoc ſacramentum non ſit omnibus exhibendum. Hoc enim ſacramentum ad quandam excellentiam datur: vt dictum eſt. * *Sed id quod ad excellentiam pertinet non competit omnibus dari, Ergo hoc ſacramentum non debet omnibus dari.* (4. d. 7. q. 3. ar. 2. q. 2. & 3. & d. 15. q. 2. a. 1. q. 2. cot. Art. 2. hu. q. ad 2. & art 4.)

2. Præterea, Per hoc ſacramentum augetur aliquis ſpiritualiter in perfectam ætatem. Sed perfecta ætas repugnat ætati puerili. Ergo ad minus pueris dari non debet.

3. Præterea, Sicut Melchiades Papa dicit, * *poſt baptiſmũ confirmamur ad pugnam. Sed pugnare non competit mulieribus, propter fragilitatem ſexus. Ergo nec mulieribus hoc ſacramentum dari debet.* (In epiſt. ad Hiſp. Epiſc. à me. illius to. 1. Concil.) C

4. Præterea, Melchiades Papa dicit, * *quod quamuis continuò tranſituris ſufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen Confirmationis auxilia neceſſaria ſunt: quia Confirmatio armat & inſtruit ad agones mundi huius, & prælia reſeruandos. Qui autem poſt baptiſmum cum acquiſita innocentia immaculatus peruenerit ad mortem, confirmatur morte: quia iam non poteſt peccare poſt mortem. Ergo ſtatim morituris non debet hoc ſacramentum conferri: & ſic non debet omnibus dari.* (Loco nunc proxime citato & habetur de cõſ. d. 4. c Spiritus ſancti.)

SED *contra eſt, quod dicitur Actorum 2. quod Spiritus ſanctus adueniens repleuit totam domum (per quam ſignificatur Eccleſia) & poſteà ſubditur: Et repleti ſunt omnes Spiritu ſancto: Sed ad illam plenitudinem conſequendam hoc ſacramentum datur. Ergo eſt omnibus, qui ſunt in Eccleſia, exhibendum.* D

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut dictum eſt* * *) per hoc ſacramentum promouetur homo ſpiritualiter in ætatem perfectam. Hoc autem eſt de intentione naturæ, vt omnis, qui corporaliter naſcitur, ad perfectam ætatem perueniat: ſed hoc quandoque impeditur propter corruptibilitatem corporis, quod morte præuenitur. Multo autem magis de intentione Dei omnia ad perfectionem perducere, ex cuius imitatione hoc natura participat, vnde & Deuteronomij 32. dicitur, Dei perfecta ſunt opera. Anima autem, ad quam pertinet & ſpiritualis natiuitas, & ſpiritualis ætatis perfectio, immortalis eſt, & poteſt, ſicut tempore ſenectutis ſpiritualem natiuitatem conſequi, ita tempore iuuentutis, vel pueritiæ conſequi perfectam ætatem, quia huiuſmodi corporales ætates, animæ non præiudicant. Et ideo hoc ſacramentum debet omnibus exhiberi.* (Art. 1. hui. q.) E

AD *primum ergo dicendum, quod hoc ſacramentum datur ad quandam excellentiam, non quidem vnius hominis ad alium (ſicut ſacramentũ Ordinis) ſed hominis ad ſeipſum, ſicut idẽ perfectus vir exiſtens, habet excellentiam ad ſe puerũ.*

AD *ſecundum dicendum, quod (ſicut dictum eſt* * *) ætas corporalis non præiudicat animæ. Vnde etiam in puerili ætate poteſt quis conſequi perfectionem ſpiritualis ætatis, de qua dicitur Sap. 4. Senectus venerabilis eſt, non diuturna neq; numero annorum computata. Et inde eſt, quod multi in puerili ætate, propter robur Spiritus ſancti perceptum, vſque ad ſanguinem fortiter certauerint pro Chriſto.* (In corp. art.)

AD

Interprin. & med. illius, & habetur hæc hom. to. 1. in fine illius.

AD tertium dicendum, quod ſicut Chryſoſtom. dicit in hom. de Machabæis, In mundanis agonibus, ætatis, ac formæ, generiſq; dignitas requiritur, & ideo ſeruis ac mulieribus, & ſenibus ac pueris ad eos aditus denegatur: In cœleſtibus autẽ, omni perſonæ & ætati ac ſexui, indiſcreta facultate ſtadium patet. Et in homilia de militia ſpirituali dicit.* Apud Deum fœmineus etiam militat ſexus. Multæ namq; fœminæ animo virili ſpiritualem militiam geſſerunt, quædam enim interioris hominis virtute, viros æquauerunt in agonibus martyrum: quædam etiam fortiores viris extiterunt. Et ideo etiam mulieribus hoc ſacramentum conferendum eſt.*

Hom. 6 in numero ſexdecim hom. à med. to. 5.

In cor. art.

AD quartum dicendum, quod (ſicut dictum eſt) anima, ad quam pertinet ſpiritualis ætas, immortalis eſt. Et ideo etiam morituris hoc ſacramentum dandum eſt, vt in reſurrectione perfecti appareant, ſecundum illud Epheſ. 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Et ideo Hug. de ſancto Victor. dicit,* Omnino periculum eſſet, ſi ab hac vita ſine confirmatione migrare contingeret, non quia damnaretur, niſi forte propter contemptum, ſed quia detrimentum perfectionis pateretur. Vnde etiam pueri confirmati decedentes, maiorem gloriam conſequuntur, ſicut & hic maiorem obtinent gratiam. Authoritas autem illa* intelligitur, quantum ad hoc, quod morituris non eſt neceſſarium hoc ſacramentum propter periculum pugnæ præſentis.*

Lib. 2. de ſac. par. 7. c. 3. circa prin.

Citata in argum. 4.

DISPVTATIO XXXV.
& 4. huius ſacramenti.

De ſuſcipientibus Confirmationis ſacramentum.

POſtquam dictum eſt de effectibus, dicẽdum ſequitur de cauſis huius ſacramenti: & quoniam formalis & finalis ſimul cum eſſentia & effectu, ſeu vtilitate huius ſacramenti explicatæ ſunt, ſolum ſupereſt dicendum de ſubiectiua ſeu materiali, & efficiente, de qua dicemus in ſequenti diſputatione: hic ergo agimus de materiali cauſa, nõ ex qua ſacramentum conſtat: nam hæc pertinet ad eſſentiã ſacramenti, & explicata iam eſt, ſed circa quam ſacramentum verſatur, & in qua recipitur: eſt enim ſacramentum, veluti accidens quoddam indigẽs proprio ſubiecto, quod poteſt eſſe vel neceſſitatis, vel congruitatis, & vtrumque explicandum eſt.

SECTIO I.

Vtrum quilibet homo ſit ſubiectum capax huius ſacramenti.

Omnis homo baptizatus eſt ſubiectum capax ſacramenti. D.Thom.

DIco primo; Omnis homo baptizatus, eſt capax huius ſacramenti, non tamen is, qui Baptiſmo caret. Hanc poſteriorem partem docuit D.Thom. ſupra ar. 6. vbi hoc ſenſu docuit, characterem Baptiſmi ſupponi ex neceſſitate characteri Confirmationis, quod eſt certum ex generali regula, quod Baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, & character eius eſt veluti potentia paſſiua ad omnia ſacramenta. Secundo ex ſpeciali ratione, quia perfectio ſupponit ſuum perfectibile, & augmentum ſupponit generationẽ: His autem modis comparantur inter ſe Confirmatio & Baptiſmus, vt Patres ſupra citati docent, qui ſimul tradunt, Confirmationem eſſe dandam poſt Baptiſmum. Tertio à ſimili, vel potius à fortiori, q a Ordo datus ante Baptiſmum, non eſt ſacramentum, cap. 1. & vlt. Extra, de Presbytero non baptizato. Sed obiici poteſt, quod Acto. 10. contigit, Spiritum ſanctum viſibiliter deſcendere in eos, qui nondum erãt baptizati: illa enim miſſio Spiritus ſancti viſibilis lo-

Obiectio.

A cum Confirmationis habebat. Vnde illi leguntur poſtea baptizati, non autem Confirmati. Vnde Auguſt. lib. 2. contra litteras Parmeniani, cap. 15. & lib. 2. contra litteras Petiliani, ca. 35. illam deſcenſionem Spiritus ſancti comparat cum ea, quę facta fuit in die Pentecoſtes, in qua fuerunt Apoſtoli Confirmati. Imo Petrus aperte de illis hominibus dixit, *qui acceperunt Spiritum ſanctum, ſicut & nos.* Reſpondetur primo, licet conſtet tunc datum eſſe Spiritum ſanctum viſibiliter, quantum ad gratiam ſanctificantem, & quantum ad aliquas gratias gratis datas, quod tamẽ illis fuerit impreſſus character Confirmationis, non conſtat: & ideo illud non poteſt adduci in argumentum huius ſacramenti: quia ibi reuera non acceperunt hoc ſacramentum, nec fortaſſe fuerunt facti incapaces ad illud recipiendum poſt Baptiſmum, ratione illius ſingularis doni: quia quamdiu aliquis nõ habet characterem confirmationis, eſt capax huius ſacramenti, accedente Baptiſmo, etiam ſi maxima dona Spiritus ſancti prius acceperit, in quibus ſemper poteſt magis creſcere. Secũdo, quia probabile eſt eos, ad quos Spiritus ſanctus, illo modo mittebatur, non fuiſſe amplius Confirmatos, & extraordinario modo recepiſſe etiam huius ſacramẽti characterem, reſpondetur aliter; illud factum fuiſſe præter legem *in teſtimonium fidei gentium,* vt ait Beda in eum locum. Vnde Grego. Nazianzen. orat. 24. dicit, illo facto oſtendiſſe Spiritum ſanctum ſe eſſe Deum & gratiæ Dominum, *qui in quos, & quando, & quantum vult, ſpirat.*

August.

Solut. 1.

B

Solutio 2. Beda.

Greg. Naz.

C

Priorem autem concl. partem docet D. Thom. in hoc artic. & eſt omnino certa. Primo ex vſu & traditione Eccleſiæ: nam in actib. Apoſtolorum legimus abſolute & ſine limitatione, vel exceptione Apoſtolos impoſuiſſe manus ſuper baptizatos: & idem conſtat ex tota traditione ſupra adducta, & ex præſente vſu. Vnde Vrbanus Papa de conſecr. d. 5. c. 1. *Omnes fideles,* inquit, *per manus impoſitionem Epiſcoporum Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt plene Chriſtiani inueniantur.* Secundo, quia ſupra oſtenſum eſt, ſpecialem Spiritus ſancti promiſſionem à Chriſto factam ad omnes fideles extendi: ergo & ſacramentum, per quod ſpecialis hæc gratia Spiritus ſancti datur. Tertio, quia omnes indigent proprio effectu huius ſacramenti, ſcilicet robore & perfectione gratiæ, & propter ſe, quia per ſe eſt magna perfectio, & ad excellentiorem gloriam perducit; & propter operationem, & fidei conſtantem confeſſionem, ad quam ſemper oportet hominem eſſe præparatum & armatum: quamuis non ſemper eius occaſio occurrat.

D.Thom.

Vrban. Papa.

D

Nulla eſt ætatum, ſexuũ aut ſtatuum diſtinctio, quod ad Cõfirmationẽ attinet.

Ex qua concluſione, & eius rationibus colligitur nullam eſſe in hoc negotio ætatum, ſexuum, aut ſtatuum diſtinctionem: nã, ſiue ſit adultus, ſiue infans, capax eſt huius ſacramenti, ille per ſuæ volũtatis cõſenſum, hic abſq; illo per voluntatem Chriſti & Eccleſiæ: idem dicendum eſt de viris, & fœminis, de ſanis, aut ægris, de iis, qui perſecutionis aut pacis tempore viuunt, vt D. Tho. hic explicat in ſolutionibus argumẽtorum. Vnde olim omnibus ſtatim poſt Baptiſmum dabatur ſacramentum Confirmationis, cuiuſcunq; cõditionis vel ſtatus eſſent, vt ex Dionyſ. Cyrill. Hieroſol. & aliis ſupra citatis colligitur, & ex Aug. tract. 6. in 1. canonicam Ioannis, dicente, *Quando impoſuimus manus iſtis infantibus, attendit vnuſquiſque veſtrum, vtrum linguis loquerentur:* & de Eccleſ. dogm. c. 52. dicit, quando paruuli Confirmãtur, eos, qui illos offerunt, pro ipſis reſpondere, ſicut in Baptiſmo, & plura ad hoc ppoſitum videri poſſunt in Waldenſi tom. 2. de ſacramental ib. ca. 55. Ratio vero omnium eſt ſu-

E

D.Thom.

Dionyſ. Cyril Hiero. Auguſt.

Vvaldenſ.

eſt ſupra tacta, quia omnes hi ſunt capaces effectus A huius ſacramenti,& perfectionis, quæ per ipſum datur,& illa indigent. Dices; tamen non omnes ſunt apti ad ſpiritualem pugnam, ad quam per ſe primo hoc ſacramentum ordinatur: Reſpondetur, omnes eſſe aptos vt armentur ad pugnam, & vt conſignentur per characterem in milites Chriſti, & perfectionem gratiæ habitualis recipiant, ratione cuius habeant paratum auxilium pro tempore opportuno: non enim oportet, vt in actu ſecundo ſtatim detur: neque enim adultis omnibus ſemper datur, vt per ſe conſtat,& dictum iam eſt.

SECTIO II.

Quibus expediat, ſeu deceat ſacramentum Confirmationis conferri.

DE tribus hominum generibus dubitari poteſt, de infantibus, de amentibus,& de periclitantibus,ſeu de his, qui in fine vitæ baptizãtur, nã de cæteris omnibus nulla eſt difficultas ſuppoſita ſufficiẽte diſpoſitione ad digne ſacramentum hoc ſuſcipiẽdum, ſine qua non ſolum non decet, verum etiam non licet,hoc ſacramentum conferre.

An in infantili ætate ſit confirmatio recipienda. 1. Opinio. D.Thom.

De infantib.ergo nonnulli Theologi cenſent expedire magis,vt ſtatim infantiæ tempore Confirmẽtur,ita ſignificat D.Tho.hic ad 2.ſi tamen attente legatur,nõ loquitur de infantibus ante vſum rationis, ſed de pueris,qui ratione vti incipiunt; *Nam multi,* C inquit, *in puerili ætate propter robur Spiritus ſancti perceptum,fortiter certauerunt pro Chriſto,* vniuerſalius autẽ videtur id affirmare in 4.d.7.q.3.art.2.quæſtiunc.2. adiungens congruentiam;quod infantilis ætas, non eſt capax fictionis,qua effectus ſacramenti impediatur;& ideo certius eſt,infantem Confirmatum recipere effectum, quo pro adulta ætate præparetur. Idẽ ſentit Bonau.ibi art.3.q.1.ad argumen. Richard. art. 3.q.2.Gab.ar.3.dubio.7.Alenſ.4.p.q.28.memb.2.& 3.Petrus Soto lect.2.de Confirma. Ledeſma hic dub. 5.& huic ſententiæ fauet antiquus vſus Eccleſiæ,quẽ ſupra retulimus;& addere poſſumus aliam rationẽ; quia vtilius eſt homini ſtatim poſt Baptiſmum Cõfirmari,vt ſit perfecte Chriſtianus, & magis Chriſto D coniunctus,atq; intrinſece diſpoſitus ad perfectionem & meliorem gloriam,ſi forte in ea ętate moriatur,obtinẽdam,quod valde humanum eſt,& moraliter contingens.

Bonau. Richard. Gabr. Alenſ. P.Soto. Ledeſ.

2.Opinio.

Aliis vero placet, magis expedire Confirmationem differri vſq; ad adultam ætatem, ſaltem vſq; ad initium eius: ita ſentit Gloſſa in cap. Vt ieiuni.de Conſecrat.d.5.ita intelligens textum illum,vbi ſic dicitur,*Vt ieiuni ad Confirmationem veniant perfectæ ætatis*, quod gloſſa intelligit de ætate,ſaltem duodecim annorum. Sed inprimis textus ille,qui à Gratiano citatur ex Concil.Aurelian.cap.3.& à Burchar.lib.4.c.6.ex Conc.Aurelian.c.5.non reperitur in quinq; Conciliis Aurelianenſibus, quæ nunc extant;& præterea poſſet aliter exponi;non ſiſtendo in E prædictis verbis,ſed ea coniungendo cum ſequentibus,ita vt non ſit ſenſus; Confirmandos debere eſſe perfectæ ætatis;ſed vt hi, qui in perfecta ætate Confirmantur,ieiuni accedant,& confeſſionem præmittant, vt mundi donum Spiritus ſancti accipere valeant.Ac deinde,etiam in priori ſenſu non videretur exigenda ætas duodecim annorum, vt gloſſa illa dicit,quam ſequitur Marſil.in 4.q.5.art.4.dub.2.& 3. nam minor, verbi gratia, ſeptennium poſſet ſufficere,quam ætatem ex Theologis requirunt, Palud.q. 4.num.10.Soto ibi art.8.Victoria in ſumma.§.48.& 49.Syluester verbo,Confirmatio diuina,nume.4.& hanc partem ſequitur Catechiſmus Pij V.& videtur ei fauere præſens Eccleſiæ conſuetudo.Iam enim nõ

Gratianus. Conc.Aurel. Burchard.

Marſil.

Palud. Soto. Victoria. Syluest.

Confirmantur,niſi,qui in ea ſunt ætate,vt intelligere poſſint, quid erga illos agaẽ. Vnde (vt infra videbimus) poſt Confirmationem Confirmatus alapa cæditur, *vt meminerit ſe deinceps pro nomine Ieſu contumeliam libenter paſſurum*,vt Conc. Colonienſe dicit in Enchiridio,tractans de hoc ſacramento, atq; ita hãc ſententiam approbat aliud Concil. Colonienſe.p.7. cap.9. Congruentiæ pro hac parte adduci poſſunt; quia, vbi non vrget neceſſitas, maior reuerentia ſacramenti eſt,vt cum propria fide,& diſpoſitione hominis ſuſcipiatur: eſt etiam maior vtilitas ipſius hominis,quia maiorem gratiam ex opere operato accipiet,ſi cum propria diſpoſitione accedat. Præterea, B cum in hoc ſacramento fiat veluti ſecunda profeſſio fidei, per ſe videtur expediens, cum prima in Baptiſmo facta ſit per alios, vt ſecunda in hoc ſacramento fiat per ipſummet ſuſcipientem.Tandem eſt conueniens,ad vitandum periculum iterationis huius ſacramenti: quia (vt Paludanus ait) inter Chriſtianos non tam facile præſumitur aliquis Cõfirmatus, ſicut baptizatus:& ideo expedit,vt ipſemet poſſit ſuæ Cõfirmationis recordari;& propter hanc etiam cauſam alapa cęditur,vt aliqui exiſtimant.Et hę quidem cõiecturæ ſuadẽt expedire ætatem vſus rationis. Quod vero ſeptennij ætas ſatis ſit, patet,quia illa ſufficit ad omnes fines prædictos. Item quia puero ſeptem annorum dari poteſt prima tonſura, vt docet gloſſa in c.vnico,de temporibus ordinandorum,in ſexto,vbi alia iura ad hoc citat.

Conc. Colo.

Paludanus.

Vtraque ex his opinionibus probabilis eſt. Vnde exiſtimo,per ſe loquendo,& ſecluſa ſpeciali Eccleſię ordinatione aut conſuetudine, rem eſſe indifferentem:nam pro vtraq; parte ſunt honeſtę cauſę:& nulla eſt, quæ plurimum in alterutram partem vrgeat. Vnde olim potuit eſſe pia & illis temporibus accõmodata conſuetudo confirmandi infantes,maxime, quando bis tantum in anno baptizabãtur ſimul infantes cũ adultis;& facile poterat Epiſcopus adeſſe, qui vtroſq; Confirmaret: quia pauciores erant fideles,minorq; Eccleſiarum numerus.Sicut etiam olim dabatur Euchariſtia infantibus: iam vero non expedit dari.Sic ergo, regulariter ac per ſe loquendo cõſiderata Eccleſiæ conſuetudine, magis expedit non cõfirmari infantes ante vſum rationis. Quamquam rationis vſu illuceſcente etiam expediat non admodum illam differre,ſed præuenire infantem innocẽtem prius,quã grauiter peccare incipiat: & hoc modo conciliabuntur facile omnes congruentiæ adductæ.Dico autem,per ſe ac regulariter loquẽdo, quia ob aliquam grauem cauſam conueniens eſſe poſſet, interdum præuenire, & infantem ante vſum rationis Confirmare, vt, ſi diuturna abſentia Epiſcopi timeretur;aut ſi infans eſſet in periculo mortis iuxta ea, quæ in vltimo puncto dicemus. Quin potius addo, non videri in hoc tantam eſſe,tamq; vrgentẽ Eccleſiæ cõſuetudinem,vt præceptum inducat. Vnde,ſi Epiſcopus ex ſola beneuolentia, vel alia ſimili cauſa infantem Confirmaret ante vſum rationis abſque ſcandalo,non admodum peccaret.

Vtraque opinio probabilis eſt.

Secundo de amentibus, ſi aliquando habuerunt rationis vſum, nulla eſt difficultas: ita enim de illis, ſicut de cæteris adultis iudicandum eſt: ſi ergo creduntur eſſe bene diſpoſiti,nõ ſolum poſſunt,ſed etiã debent Confirmari: quia nulla eſt ratio,cur priuentur tanto beneficio:eſt autem ita de illis exiſtimandum,quamdiu non conſtiterit, eos incidiſſe in amẽtiam in ſtatu peccati mortalis:præſumitur enim bonus,qui malus nõ probatur:neq; oportet, vt expreſſe petierint hoc ſacramẽtum: ſufficit enim generalis voluntas,quam vnuſquiſq; fidelis habere cẽſetur circa

Qua conditione amentes confirmari poſſint,qui aliquando ſani fuerunt.

circa ſuę ſalutis remedia, ac beneficia: ſicut de Extrema vnctione infra ſuo loco dicemus. Si autẽ ſit ſermo de perpetuò amẽtibus, videtur eſſe nõnulla maior difficultas, q̃ de infantibus, quia, cũ in illis ſit deſperatus vſus rationis, iam non ſunt capaces militiæ ſpiritualis: ad quid ergo dabũtur illis ſignaculum, & arma huius militiæ? Propter hoc Soto ſequens Marſil. negat hos amẽtes poſſe cõfirmari; quamuis, ſi cõfirmentur, ſacramentũ teneat: vnde, cum negat poſſe, videt intelligere, non licere; idq; cõfirmat, q̃a Eccleſia nõ habet conſuetudinẽ Cõfirmandi infantes. A

Soto. Marſil.

Perpetuo amentes confirmãdi ſunt.

Dicendum nihilominus eſt, huiuſmodi amentes non eſſe priuãdos hoc ſacramento; imo nõ eſſe in eis differendum, ſicut in infantibus: quia non expectatur ſtatus, in quo poſſint melius diſponi: ratio autem eſt, quia iſti ſunt capaces ſacramenti, & effectus eius, & nulla eſt ſacramenti irreuerentia, quod eis conferatur, cum ſint bene diſpoſiti, quamuis non habeant meliorem, vel optimam diſpoſitionẽ: cur ergo priuabuntur tanta gratiæ perfectione? Præſertim, cum ſancti dicant, non eſſe perfecte Chriſtianum, qui nõ eſt Confirmatus, nec refert, quod nunquam ſint ſpiritualiter militaturi; tum quia illud eſt per accidens; tum etiam quia ſine pugna poſſunt ad pręmium militantiũ peruenire, vt iterum dicetur in puncto ſequente. Et hæc ſententia colligitur plane ex D. Tho. hic, præſertim ad ſecũdum, & quartum. Neq; eſt vlla conſuetudo in contrarium, neque de aliis infantibus eſt ſimilis ratio, vt ex dictis patet: infantes enim non priuantur hoc ſacramento, ſed ſolum eis differtur, vt commodius tempus expectetur: hi vero, vel omnino eſſent priuandi: quod neq; expedit, neque rationabile eſſe videtur: vel, ſi priuandi nõ ſunt, nulla eſt ratio differendi ſacramentum. Vnde potius dicerem debere Epiſcopos huiuſmodi amentes cõfirmare, niſi aliqua grauis & extraordinaria cauſa impediat.

D. Thom.

Qui ſunt in articulo mortis, non ſunt priuãdi hoc ſacramento. Melch. Papa.

Circa tertium, de his, qui ſunt in articulo mortis conſtituti, eadem fere eſt ratio & cauſa dubitandi, cũ ea, quam in dubio præcedente aſſignauimus: nam vt ait Melchiades Papa, *Etſi victuris neceſſaria ſunt Confirmationis auxilia, at continuo tranſituris ſufficiunt regenerationis beneficia, &c.* Nihilominus tamen huius præſentis dubij reſolutio eadem prorſus eſt, ſcilicet, regulariter & per ſe loquendo, huiuſmodi homines iã iam morituros omnino eſſe cõfirmandos: quia nulla ratio eſt, vt per ſe conſtat, cur tanto augmento, tãtaq; perfectione gratiæ & gloriæ iam iam morituri priuentur: & quia, licet, ratione mortis imminentis, nõ ſint pugnaturi, id plane eſt per accidens, ſatiſque eſt, quod, quantum eſt de ſe, ſint capaces pugnæ: & quod ſine pugna poſſint pręmium & mercedem pugnantibus debitam obtinere. Atque hæc eſt ſententia communis Theologorum, cum D. Thoma hic ad quartum argumentum, & in quarto ſententiarum, diſt. 7. vbi Diuus Bonauentura, & alij omnes, quos in primo pũcto citauimus, id ipſum docent. Quod autem hoc minime ſit in vſu, nõ eſt, quia nõ expediat, ſed potius quia nõ poteſt commode fieri, & cum debita ſolemnitate: & præſertim, quia (vt in ſimili dixit Innocent. in epiſtola 1. ad Decentium circa finẽ) *Epiſcopi occupationibus aliis impediti, ad omnes languidos ire non poſſunt; cæterum, ſi Epiſcopus, aut poteſt, aut dignum ducit aliquem à ſe viſitandum, & benedicere, & tangere Chriſmate, ſine cunctatione poteſt:* quæ verba dixit Innocent. de Extrema vnctione, habent tamen eandem veritatem ad Confirmationem applicata. Melchiades autẽ Papa negat hoc ſacramentum eſſe morituris neceſſarium, non tamen negat eſſe valde vtile, atque conueniens.

D. Thom. Bonauen.

Innoc.

ARTICVLVS IX.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit conferendum homini in fronte.

*AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramentum non ſit conferendum homini in fronte, Hoc enim ſacramentum eſt perfectiuum Baptiſmi, vt ſupra dictum eſt. * Sed ſacramentum Baptiſmi confertur homini in toto corpore. Ergo hoc ſacramentum non debet conferri ſolum in fronte.*

Inf art. 11 ad 3. & 4. d 7 q. 3. ar 3. q 2. & 4. cont. c. 60. Et quod 11, a. 7 cor. Et Ro. 1, lec. 5. fin. & c. 10. lec. 2. cor. 1.

*2. Præterea, Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, vt ſupra dictum eſt. * Sed ſpirituale robur maxime conſiſtit in corde. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri ſupra cor, quam in fronte.* B

q. 65. art. 4. Art 1. & 2. huius q.

3. Præterea. Hoc ſacramentum datur homini ad hoc, quod libere fidem Chriſti confiteatur. Sed ore fit confeſſio ad ſalutem vt dicitur Rom 10. Ergo hoc ſacramentum magis debet conferri circa os, quam in fronte.

SED *contra eſt, quod Rabanus dicit * in lib. de inſtitutione clericorum; Signatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificem vero in fronte.* Lib. 1. c. 30. in princ.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt *) in hoc ſacramento homo accipit Spiritum ſanctum ad robur ſpiritualis pugnæ, vt fortiter etiam inter aduerſarios fidei, Chriſti fidem confiteatur. Vnde conuenienter ſignatur Chriſmate, ſigno crucis in fronte propter duo: primo quidem quia inſignitur ſigno crucis, ſicut miles ſigno ducis, q̃ quidem debet eſſe euidens & manifeſtum. Inter omnia autem loca corporis humani, maxime frons manifeſta eſt, quæ quaſi nunquam obtegitur. Et ideo linitur confirmatus Chriſmate in fronte, vt in manifeſto demonſtret ſe eſſe Chriſtianum, ſicut & Apoſtoli poſt acceptum Spiritum ſanctum ſe manifeſtauerunt, qui prius in cœnaculo latebant. Secundo, quia aliquis impeditur à libera confeſſione nominis Chriſti propter duo, ſcilicet propter timorem, & propter verecundiam. Vtriuſq; autem horum ſignum maxime manifeſtatur in fronte propter duo, ſcilicet propter propinquitatem imaginationis, & propter hoc, quod ſpiritus à corde directe ad frontem aſcendunt. Vnde verecundati erubeſcunt, timentes autem palleſcunt, vt dicitur in 4. Ethic. * Et ideo in fronte ſignatur chriſmate, vt neq; propter timorem, neq; propter erubeſcentiam, nomen Chriſti confiteri prætermittat.* C D

Art. 1. 2 & 4. huius d.

Lib. 4. ca. vlt. circa prin. tom. 5.

AD *primum ergo dicendum, quod per Baptiſmum regeneramur ad vitã ſpiritualem: quæ ad totum hominem pertinet. Sed in Confirmatione roboramur ad pugnam, cuius ſignũ ferendum eſt in fronte, quaſi in euidenti loco.*

AD *ſecundum dicendum, quod principium fortitudinis eſt in corde: ſed ſignum apparet in fronte. Vnde dicitur Ezech. 3. Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum. Et ideo ſacramentum Euchariſtiæ, quo homo in ſeipſo confirmatur, pertinet ad cor, ſecundum illud Pſalm. 103. Panis cor hominis confirmet. Sed ad ſacramentum Confirmationis requiritur ſignum fortitudinis ad alios, & ideo exhibetur in fronte.*

AD *tertium dicendum, quod hoc ſacramentum datur ad libere confitendum, non autem ad confitendum ſimpliciter, quia hoc fit etiam in Baptiſmo. Et ideo non debet dari in ore, ſed in fronte, vbi apparent ſigna paſſionum, quibus libera confeſſio impeditur.* E

Hic articulus iam eſt in ſuperioribus explicatus.

ARTICVLVS X.

Vtrùm ille qui confirmatur, debeat teneri ab alio.

AD decimum ſic proceditur. Videtur, quod ille qui confirmatur, non debeat ab alio teneri ad Cõfirmationem. Hoc enim ſacramentum non ſolum pueris, ſed etiam adultis exhibetur. Adulti autem per ſe ipſos ſtare poſſunt. Ergo ridiculum eſt, quod ab alio teneantur. 4 d. 7. q 3. ar. 3. q. 1.

2. Præterea, Ille, qui iam eſt de Eccleſia, liberum habet acceſſum ad Eccleſiæ Principem, qui eſt Epiſcopus. Sed hoc ſacramen-

Art. 6. huius quæſt.

cramentum (ſicut dictum eſt) non exhibetur, niſi baptizato, qui iam eſt membrum Eccleſiæ. Videtur ergo, quod non debeat per alium exhiberi Epiſcopo, ad hoc ſacramentum recipiendum.*

3. Præterea, Hoc ſacramentum datur ad robur ſpirituale, quod magis viget in viris, quam in mulieribus, ſecundum illud Prouerbiorum vltimo. Mulierem fortem quis inueniet? Ergo ad minus mulier non debet tenere virum ad confirmationem.

Inno. Exuperio Toletano Epi. habetur 30 q. 4. ca. Si quis ex vno.

SED *contra eſt, quod Innocentius Papa* dicit, & habetur in* Decret. *30. quæſt. 4. Si quis ex coniugio filium aut filiam alterius, de ſacro fronte ſuſceperit, aut ad chriſma tenuerit, &c. Ergo ſicut requiritur, quod aliquis baptizatum de ſacro fonte leuet, ita debet aliquis teneri ad ſacramentum Confirmationis accipiendum.*

Art. præc.

RESPONDEO *dicendum, quod ſicut (dictum eſt) hoc ſacramentum exhibetur homini ad robur pugnæ ſpiritualis. Sicut autem aliquis de nouo natus, indiget inſtructore in his quæ pertinent ad conſeruationem vitæ (ſecundum illud Hebræo. 12. Patres quidem carnis noſtræ habuimus eruditores, & reuerebamur eos) ita illi qui aſſumuntur ad pugnam, indigent eruditoribus, à quibus inſtruantur, de his, quæ pertinent ad modum certaminis. Et ideo in bellis materialibus conſtituuntur Duces & Centuriones per quos alij gubernentur. Et propter hoc etiam ille, qui accipit hoc ſacramentum, ab alio tenetur, quaſi per alium in pugna ſpirituali erudiendus. Similiter etiam, quia per hoc ſacramentum confertur homini perfectio ſpiritualis ætatis (ſicut dictum eſt*) ideo ille, qui ad hoc ſacramentum accedit, ſuſtentatur, quaſi adhuc ſpiritualiter imbecillis & puer.*

Art. 2. 4. & 5. huius q.

AD *primum ergo dicendum, quod licèt ille, qui confirmatur ſit adultus corporaliter, nondum tamen eſt adultus ſpiritualiter.*

AD *ſecundum dicendum, quod licèt baptizatus ſit effectus membrum Eccleſiæ, nondum tamen eſt aſcriptus militiæ Chriſtianæ. Et ideo Epiſcopo tanquam duci exercitus, per alium exhibetur iam militiæ Chriſtianæ aſcriptum. Non enim debet alium ad Confirmationem tenere, qui nondum eſt confirmatus.*

AD *tertium dicendum, quod (ſicut dicitur Coloſ. 3.) in Chriſto* IESV *non eſt maſculus & fœmina. Et ideo nõ differt vtrũ maſculus vel fœmina teneat aliquem in Cõfirmatione.*

COMMENTARIVS.

POſtquam D. Thom. tractauit de iis, quibus dandum eſt hoc ſacramentum, acturus iam de iis, à quibus eſt miniſtrandũ, præmittit ſermonem de accidentali miniſterio, quod exhibetur ab eo, qui confirmãdum tenet, qui patrinus vel ſponſor, ſeu ſuſceptor dici poteſt, ſicut in Baptiſmo dictũ eſt. De quo ſuſceptore valde antiqua eſt Eccleſię traditio & conſuetudo, vt conſtat ex Igin. Pap. in ca. In catechiſmo, de conſe. d. 4. vbi dicit, non eſſe Eccleſiæ Roma. conſuetudinem, vt idem ſit eiuſdem perſonæ patrinus, ſeu ſuſceptor in baptiſmo & in confirmatione; quãquam ob neceſſitatem id fieri poſſit, & in cap. ſequẽte ex Leo. P. ſicut in baptiſmo, ita & in confirmatione dicitur, vnum tantum debere eſſe ſuſceptorem, vel virum vel fœminam: rurſuſq; in ſequente ca. additur ex Conc. Mogunt. huiuſmodi patrinum debere eſſe confirmatum. Ratio autem huius ceræmoniæ reddi poteſt, vel ex ſola ſignificatione, vel etiam ex miniſterio: Nam probabile eſt, ſolum adhiberi huiuſmodi patrinum ad ornatum, & ad ſignificandum (vt rectè Diuus Thomas explicat in art.) confirmandum eſſe tyronem in ſpirituali malitia: Ideoque indigere, vt alicuius arte & conſilio doceatur, ac muniatur, vnde etiam probabile eſt, huiuſmodi patrinum introductum, ſeu inſtitutum eſſe ab Eccleſia, vt hoc ſpirituale miniſterium circa confirmatum exerceat.

Iginius Papa.

Quæ ſit ſuſceptoris obligatio.

A Dubium autem eſſe poteſt, an huiuſmodi obligatio ſit patrino impoſita ſub præcepto. Hinc enim videtur ſuo muneri annexa: aliàs cur ſpiritualis pater vocatur, & alium in filiolum ſuſcipere dicitur, cap. In Baptiſmo de cõſecra. diſt. 4. Item in Pontifi. Roman. dicitur, Patrinum obligari ad informandum confirmatum bonis moribus & operibus. Aliunde autem videtur, cum propriè nõ teneri ad huiuſmodi inſtructionem, tum, quia nullum eſt ius, ex quo id colligatur: omnia enim, quæ hanc obligationem indicant, loquuntur de ſolo ſuſceptore Baptiſmatis, vt patet ex ſupra tractatis, quæſt. 67. artic. 7. & 8. tum etiam, quia neque D. Thom. neque alij authores huius obligationis meminerunt, tum deniq;, quia non B eſt omnino eadem ratio, quæ in Baptiſmate; nam qui confirmantur, regulariter ſunt iam adulti, & habent etiam alium Baptiſmatis ſuſceptorem & fideiuſſorem à quo inſtrui debent. Vnde regulariter, & moraliter dicendum videtur: in aliquo autem caſu neceſſitatis poſſet talis obligatio intercedere. Appellatio ergo patrini in hoc ſacramento ſumpta eſt ex ipſo ceremoniali miniſterio tenendi confirmãdum, ex quo etiam oritur ſpiritualis quædam cognatio iuxta antiqua iura, vt colligitur ex cap. Si quis. & ca. De his. 30. quæſt. 1. & ex cap. Si qui. 30. quæſt. 4. & ex cap. 1. De cognatione ſpirituali in 6. quam cognationem vna tantum perſona contrahit regulariter, C quia vnus tantum poteſt eſſe patrinus huius ſacramenti, vt dictum eſt: ſi verò de facto plures teneant confirmatum, omnes hanc cognationẽ contrahunt, vt ſtatuitur in ca. Quamuis, de cognatione ſpir. in 6. hoc autem & alia, quæ pertinent ad hanc cognationem limitanda ſunt iuxta ſtatuta in Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 2. de reformatione matrimonij, & declarata ſupra dict. quęſt. 67. art. 8. addunt etiam aliqui, eum, qui non eſt confirmatus, ſi alium teneat in cõfirmatione, non contrahere hanc cognationem. Ita tenet Victoria in Summa, nu. 51. cum Angelo eodem verbo, num. 11. Tabiena. §. 7. Aſtenſi tit. 7. articu. 8. Contrarium tamen tenuit Syluester verbo, Matrimoniũ 8. quæſt. 7 nume. 12. qui citat Summam Roſell. & D Soto in 4. d. 42. quæſt. 1. art. 1. quia ſufficit, inquiunt, character baptiſmalis, vt ſuſceptor ſit capax huius cognationis. Nihilominus verior apparet prima sẽtentia, quę non fundatur in incapacitate, ſed in hoc, quod ille reuera non eſt ſuſceptor, cum non habeat conditiones ab Eccleſia requiſitas ad illud munus. Vnde in prædicto cap. In baptiſmate æquè dicitur, non poſſe hominem non cõfirmatum alium tenere in Confirmatione, eumque in filiolum ſuſcipere: ſicut non poteſt non baptizatus in baptiſmate. Atque hinc colligitur, verum eſſe, quod docuit Syluester verbo, Cõfirmatio diuina, nu. 5. ſcilicet, peccare eũ, qui, cum nõ ſit confirmatus, alium in Cõfirmatione tenet, non autem explicat, quale hoc peccatum ſit. E D. Thom. autem hic dicens, non confirmatum non debere eſſe Cõfirmationis patrinum, ſignificat non eſſe graue ſeu mortale peccatũ, probabile tamen eſt ex ſuo genere eſſe mortale, quia hæc ceræmonia eſt grauis & recepta ab Eccleſia, vnde ſicut illam omnino omittere, ex ſuo genere eſt graue peccatum, ita etiam eam irritam facere.

Quæ cognatio ſpiritualis contrahãtur inter ſuſceptorem & cõfirmatum.

Con. Trid.

Victoria. Angelus. Tabiena. Syluester. S. Roſell. Soto.

ARTICVLVS XI.

Vtrùm ſolus Epiſcopus hoc ſacrm conferre poſſit.

AD *vndecimum ſic proceditur. Videtur, quod non ſolum Epiſcopus hoc ſacramentum conferre poſſit. Gregorius* enim ſcribens Ianuario Epiſcopo dicit. Peruenit ad nos, quoſdam ſcandalizatos fuiſſe, quod Presbyteros chriſmate tangere eos, qui baptizati ſunt, prohibuimus, & nos quidem ſecundum veterem vſum noſtræ Eccleſiæ fecimus, ſed ſi omnino*

4. d. 7. q. 3. ar. 1 q. 2. & d. 23. q 1. ar. 1. q. 2. & d. 25. q. 1. ar. 1. co. & 4. cont. c. 60. & quod. 10. a. 7. Lib. 3. epiſt. 26. in fin.

omnino hac de re aliqui contriſtantur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chriſmate tangere debeant, concedimus. Sed illud, quod pertinet ad neceſsitatem ſacramuntorum, non eſt propter vitandum ſcandalum immutandum. Ergo videtur, quod non ſit de neceſsitate huius ſacramenti, quod ab Epiſcopo conferatur.

2. Præterea, Sacramentum baptiſmi videtur maioris efficaciæ, quàm ſacramentum Cõfirmationis, quia per Baptiſmũ ſit plena remiſsio peccatorũ, & quantum ad culpam, & quãtum ad pœnam, quod non ſit in hoc ſacramẽto. Sed ſimplex ſacerdos ex ſuo officio poteſt tradere ſacramentum baptiſmi, & in neceſsitate, quilibet etiam non ordinatus poteſt baptizare. Ergo non eſt de neceſsitate huius ſacramenti, quod ab Epiſcopo conferatur.

B

3. Præterea, Summitas capitis, vbi ſecundum medicos eſt locus rationis, ſcilicet, particularis (quæ dicitur virtus cogitatiua) eſt nobilior fronte, vbi eſt locus imaginatiuæ virtutis. Sed ſimplex ſacerdos poteſt baptizatos vngere chriſmate in vertice. Ergo multo magis poteſt eos chriſmate ſignare in fronte, quod pertinet ad hoc ſacramentum.

Epi. 3. ad Epiſco. Tuſciæ & Campaniæ & hab. de conſe. d. 5. cap 4. Manus quoque, & lun tom. 1.
Cõc Epi. ad Eugubium Epiſc. cap. 3.

SED *contra eſt, quod Euſebius Papa dicit,* * *Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici nõ poteſt, niſi à ſummis Sacerdotibus, nec tempore Apoſtolorum ab aliis, quam ab ipſis Apoſtolis legitur aut ſcitur peractum eſſe, nec ab aliis, quam qui eorum locum tenent, vnquam perfici poteſt, aut fieri debet, nam ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica vnquam reputabitur ſacramenta. Eſt igitur de neceſsitate huius ſacramenti, quod dicitur ſacramentum manus impoſitionis, quod ab Epiſcopo tradatur.*

C

RESPONDEO *dicendum, quod in quolibet opere vltima conſummatio ſupremæ arti aut virtuti reſeruatur, ſicut præparatio materiæ pertinet ad inferiores artifices, ſuperior autem dat formam, ſupremus autem eſt, ad quem pertinet vſus, qui eſt finis artificiatorum, & epiſtola. quæ à notario ſcribitur, à domino Papa ſignatur. Fideles autem Chriſti ſunt quoddam diuinum opus (ſecundum illud, 1. ad Corinth. 3. Dei ædificatio eſtis) ſunt etiam quaſi quædam epiſtola Spiritu Dei ſcripta, ſicut dicitur 2. Corinth. 3. Hoc autem Confirmationis ſacramentum, eſt quaſi vltima conſummatio ſacramẽti Baptiſmi, ita ſcilicet, quod per Baptiſmum ædificatur homo in domum ſpiritualem, & conſcribitur, quaſi quædam ſpiritualis epiſtola, ſed per ſacramentum Cõfirmationis, quaſi domus ædificata dedicatur in templum Spiritus ſancti, & quaſi epiſtola conſcripta ſignatur ſigno crucis. Et ideo collatio huius ſacramenti Epiſcopis reſeruatur, qui obtinent ſummam poteſtatem in Eccleſia, ſicut & in primitiua Eccleſia, per impoſitionem manus Apoſtolorum, quorum vicem gerunt Epiſcopi, plenitudo Spiritus ſancti dabatur, vt habetur Actorum 8. Vnde Vrbanus Papa* * *dicit. Omnes fideles per manus impoſitionem Epiſcoporum, Spiritum ſanctum poſt Baptiſmum accipere debent, vt pleni Chriſtiani inueniantur.*

D

Aug. l. 4. ſup. nouum Teſt. q. 44. & de Trin. li. 15. c. 26. tom. 3.

Vrbanus I. in epiſt. ad oẽs Chriſtianos. habe. de conſec. diſt. 5. c. Omnes fideles.

AD *primum ergo dicendum, quod Papa in Eccleſia habet plenitudinem poteſtatis, ex qua poteſt quædam, quæ ſunt ſuperiorum ordinum, committere quibuſdam inferioribus, ſicut quibuſdam Presbyteris concedit conferre minores Ordines, quod pertinet ad poteſtatem Epiſcopalem. Ex hac plenitudine poteſtatis conceſsit beatus Gregorius Papa, quod ſimplices ſacerdotes hoc ſacramentum conferrent, quamdiu ſcandalum toleretur.*

E

Lib. 3. Epiſt. Epiſc. 20. in fine.

AD *ſecundum dicendum, quod ſacramentum Baptiſmi eſt efficacius, quam hoc ſacramentum quantum ad remotionem mali, eò quod eſt ſpiritualis regeneratio, quæ eſt mutatio de non eſſe, in eſſe. Hoc autem ſacramentum eſt efficacius ad proficiendum in bono, quia eſt quoddam ſpirituale augmentum de eſſe imperfecto ad eſſe perfectum, & ideo hoc ſacramentum digniori miniſtro committitur.*

Lib. 1. c. 31. ci. prin. refertur de conſ. d. 5. c. 5.

AD *tertium dicendum, quod* * *ſicut Rabanus dicit in libro de inſtitutione Clericorum, ſignatur baptizatus chriſmate in ſummitate capitis per ſacerdotem, per Pontificem verò in fronte, vt in priori vnctione ſignificetur ſuper ipſum Spiritus ſancti deſcenſio ad habitationem Deo conſecrandam, in ſecunda quoque, vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia, cum omni plenitudine ſanctitatis & ſcientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur. Non ergo propter digniorem partem, ſed propter potiorem effectum, hæc vnctio Epiſcopis reſeruatur.*

DISPVTATIO XXXVI.

& V. huius ſacramenti.

De miniſtro Confirmationis.

IN hac diſputatione ſupponenda ſunt omnia, quæ de miniſtris ſacramentorum in genere ſupra ſunt tradita; ſupponendum deinde eſt, nullum Preſbytero inferiorem poſſe eſſe miniſtrum huius ſacramenti, vt ex dicendis à fortiori conſtabit. Tota ergo controuerſia verſatur inter Preſbyterum & Epiſcopum, de quibus breuiter dicemus, & de conditionibus ad hoc miniſterium requiſitis.

SECTIO I.

Vtrùm ſolus Epiſcopus ſit ordinarius miniſter huius ſacramenti.

Conci. Trid.

ADdimus in titulo illum terminum, Ordinarius, quem Concil. Trident. in ſua definitione addidit, vt abſtineamus à quæſtione de extraordinario miniſtro ex ſummi pontificis diſpenſatione, ſeu delegatione, quam ſectione ſequenti tractaturi ſumus. Supponimus autem id, quod indubitatũ eſt, epiſcopum eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramenti, vt à fortiori patebit ex omnibus teſtmoniis afferendis: & ratione cõſtat, quia poteſtas ad conferendum ſacramẽtum hoc, non eſt poteſtas iuriſdictionis, ſed ordinis: ſed poteſtas ordinis eſt ſuprema in Epiſcopo, vt ita poſſit ille, quidquid inferiores poſſunt ex vi ſui ordinis: ergo, ſi aliquis eſt ſufficiens miniſter huius ſacramenti: maximè Epiſcopus. Vnde obiter infero, quẽlibet Epiſcopum quantum ad neceſſitatem ſacramenti attinet, eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramenti, reſpectu cuiuſlibet hominis baptizati. Nam licèt ex præcepto vnuſquiſque teneatur non Confirmare alienas oues, neque vſurpare alienam iuriſdictionem; tamen quia illa iuriſdictio non eſt de ſubſtantia huius ſacramenti, quod, non per modum iudicij, ſed per modũ cuiuſdam conſecrationis exercetur, ideò licèt malè faciat, & contra ius alterius Epiſcopus, qui alterius ſubditos Confirmat ſine eius licentia, ſacramentum tamen factum tenet & ita quilibet Epiſcopus eſt ſufficiens miniſter: imo addi vlterius poteſt, certum eſſe, Epiſcopum eſſe neceſſarium miniſtrum huius ſacramenti, ſaltẽ neceſſitate præcepti, vt à fortiori conſtabit ex omnibus dicendis. Difficultas ergo eſt, an ſit etiam neceſſarius ad ſubſtantiam ſacramenti.

Quilibet Epiſcopus eſt ſufficiens miniſter huius ſacramenti, & ſi alienas cõfirmet oues factum tenebit, licet peccet vſurpãdo iuriſdictionẽ

Error Vvicl.

De hac re fuit error Vvicleph. aſſerentis, quemlibet ſacerdotem eſſe ſufficientem miniſtrum Confirmationis, vt colligitur ex Concilio. Conſtantienſi ſeſſ. 8. vbi hic error damnatur inter alios, & eſt nu. 28. vt refert Vvaldenſis, 2. tom de ſacramentis capi. 114. & in eundem errorem incidit Armachanus lib. 11. de quæſtion. Armenorum, capite 4. & Duran. in 4. diſtinctione 7. quæſtione 3. poſt longam diſputationem, concludit numero 11. rem eſſe dubiam, licèt probabilius ſit contrarium, ſcilicet ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum, & fere idem ſentit Scotus, quæſtione 1. & Caietanus hic & Actorum 8. cenſet enim

Con. Conſt.
Vvaldenſ.
Armachan
Durandus.
Scotus.
Caietanus.

Epiſcopum eſſe quidem neceſſariū miniſtrum, neceſſitate præcepti, non autem ſacramenti. Refert etiam Ambroſius ad Ephe.4. Ægyptios olim fuiſſe in eadem ſententia. & Auguſti. (vnde VValden. ſupra refert in libro 9. q. noui, & veteris Teſtamēti, quæſt. 101. hæc verba habet. *In Alexandria & per totam Ægytum, ſi deſit Epiſcopus, conſignat Presbyter*, tamen in emēdatioribus exemplaribus, non legitur, *conſignat*, ſed *conſecrat*, imo (vt VValdenſ. notat) Ægyptij non propriè in hoc errabant, ſed in eo, quod ſacramentum Confirmationis negabant: ſolamque ceræmonialem vnctionem chriſmatis, quę fit in ſolemni Baptiſmo, cognoſcebant, & ideo frequenter aiebant, eam non eſſe propriam Epiſcopi, ſed à Presbytero etiam miniſtrari poſſe: imo etiam dicere poſſent, Diacono poſſe interdum concedi, vt conſtat ex ſupra dictis de miniſtro Baptiſmi, & ex Ambroſio 1. de ſacramen. cap. 2. Refert etiam Turrianus in libro 3. Conſt. Clement. cap. 16. ex Nicol. I. epiſt. ad Hincmarum Rhemenſem, Græcos olim Latinos reprehendiſſe, eo quod prohiberent Presbyteris Chriſmate baptizatorum frontes vngere. Denique Hier. dialogo contra Luciferianos dicit. *Non ad legis neceſſitatem, ſed ad ſacerdotij honorem pertinere, quod baptizati deferantur ad Epiſcopos, vt illis manus imponant.* Significat ergo, hoc non eſſe de neceſſitate ſacramēti, imo nec legis diuinæ, ſed ſolum cuiusdam Eccleſiaſticæ conſuetudinis. Vnde in nonnullis decretis ſolum dicitur, non licere Presbyteris, Spiritum ſanctum dare per manus impoſitionem, vt videre licet in Concil. Hiſpalenſ. II. capi. 7. Concili. VVormatienſi, cap. 8. Concil. Carthag. 11. cap. 3. & in Inno. I. epiſt. 1. ad Decent. c. 3. Eſt ergo hæc ad ſummum neceſſitas præcepti, non ſacramenti.

(Margin: Ambroſius. Auguſtinus. Turrianus. Hieron. Con. Hiſpa. Cō. VVorm. Con. Carth. Innocent. I.)

Dicendum eſt tamen, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum Confirmationis. Hæc concluſio ſub his terminis eſt iam de fide: Nam ſub eiſdem eſt definita in Concil. Trid. ſeſſio. 7. Cano. 3. de Confirmat. & eandem ſatis ſignificauerat Conci. Floren. in decreto Eugenij, & colligitur ex multis aliis decretis, quæ referuntur de Conſec. diſt. 5. quæ ſtatim annotabimus. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, quæ per Eccleſiæ traditonem, & definitionem nobis eſt ſufficienter propoſita: congruentia verò ſufficiens eſt, quam D. Thomas hic tradit arti. 11. Item quia Epiſcopus in Eccleſia eſt, veluti dux in exercitu, ad quem ſpectat milites recipere & conſignare. Itē quia ad indicandum perfectū finem huius ſacramenti conueniens fuit, vt à Principibus Eccleſiæ traderetur.

(Margin: Solus Epiſcopus eſt ordinarius miniſter Cōfirmationis. Conc. Trid. Conc. Flor. D. Thom.)

Dico ſecundò, Epiſcopum non tantum eſſe ordinarium miniſtrum neceſſarium ex neceſſitate præcepti, ſed etiam neceſſitate ſacramenti, ita, vt ſi ſacerdos ſimplex propria authoritate, illud tentet conficere, nihil efficiet. Concluſio eſt eodem modo certa, quæ probari ſolet ex Act. 8. & 19. vbi ſoli Apoſtoli leguntur confirmaſſe fideles, qui ab aliis fuerāt baptizati, quod non potuit oriri ex ſpeciali neceſſitate alicuius pæcepti poſitiui, quia nullum conſtat tunc latum fuiſſe ab Apoſtolis, nec ſine fundamento gratis fingendum eſt. Ergo ortū fuit ex ipſamet inſtitutione, nam ſi id non fuiſſet exiſtimatum neceſſariū, non fuiſsēt ſpecialiter miſſi Apoſtoli in Samariā ad cōfirmādos baptizatos. Nec refert, ſi quis dicat, illam manus impoſitionem non fuiſſe verum, aut proprium ſacramentum Confirmationis, tum quia oſtenſum eſt, eſſe probabile, etiam quoad ſignum externum fuiſſe verum Confirmationis ſacramentum, tum etiam quia, quicquid ſit de ſigno externo, quoad effectum & vſum, certum eſt habuiſſe vicem huius ſa-

A cramenti. Vnde potius ſumitur à fortiori argumentum, nam licet in vſu chriſmatis aliquid forte tunc ſit diſpenſatum, non tamen in miniſtro ſeu cōditione & dignitate requiſita in perſona illius.

Sed dicet aliquis, ex his locis non poſſe colligi, ſolos Apoſtolos tunc confirmaſſe fideles, quia illi ſoli erant Epiſcopi, quia etiam illi ſoli erant ſacerdotes, vnde potuit hoc miniſterium illis ſpecialiter reſeruari, nō vt Epiſcopis, ſed vt Presbyteris, imo multi probabiliter exiſtimant, in primitiua Eccleſia nullos fuiſſe ſimplices ſacerdotes, præter Epiſcopos, quod poteſt colligi ex Act. 20. vbi prius dicitur Paulus mittens Epheſum vocaſſe Presbyteros Eccleſiæ, ad quos B poſtea loquens, inquit: Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo, de quo teſtimonio, & de hac ſentētia videri poteſt Hierony. dial. contra Luciferia. & ſuper cap. 1. ad Titum & in epiſtola ad Ruſticum, & epiſtola 85. ad Euagriū, & refertur in cap. Legimus, 93. diſt. & cap. Olim cap. Ecce. d. 56. Item Auguſtinus lib. 9. quæſti. noui & veteris teſtamen. quæſt. 101. vbi hanc reſponſionem ſignificat, dicens, illo facto declaratum eſſe, quantum inter diaconum & ſacerdotem diſtet, quia quod Philippus Diaconus dare non potuit Spiritū ſanctum, miſſi ſunt Apoſtoli, qui illum darent, ſignificat ergo miſſos eſſe vt ſacerdotes, non vt Epiſcopos

(Margin: Hieron. Auguſt.)

C Sed, quicquid ſit de hac ſententia, nunc vt certum ſupponimus, dignitatem & poteſtatem Epiſcopi & ſacerdotis iure diuino eſſe diſtinctas, ſiue olim fuerint ſemper coniunctæ, ſiue non, vt ſumitur ex Trid. ſeſſio. 23. cap. 4. Cano. 6. & 7. Concil. Trident. Quod ergo eo tempore, quo ſoli Apoſtoli confirmabant fideles nulli alij fuerint ſacerdotes, nullo firmo fundamento affirmari poteſt, quamquam etiam ſit ignotum, an tunc eſſent aliqui ſacerdotes ordinati. Deinde traditio & communis ſenſus & vſus Eccleſiæ declarauit, Apoſtolos, non vt Presbyteros tantum, ſed vt Epiſcopos fuiſſe miſſos ad fideles Confirmandos. Vnde ſecundo principaliter probanda eſt concl. authoritate & definitione Eccleſiæ, nam inprimis D Concilium Florentinum & Tridentinum cum docēt, ſolū Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrū huius ſacramenti, ſane loquuntur de miniſtro ſimpliciter neceſſario ad ſubſtantiam ſacramenti, ſicut de cæteris ſacramentis loqui ſolemus, & de hoc loquuntur Scholaſtici omnes, ſed præcipuè vrget Concil. Tridentinum ſeſſione 23. capi. 4. vbi inter alias functiones proprias Epiſcoporum. *Quarum poteſtatem reliqui inferioris ordinis nullam habent*, ponit hanc, ſcilicet, *Sacramentum Confirmationis conferre.* Vnde Canone 7. Anathema dicit in eum, qui dixerit poteſtatem confirmandi eſſe Epiſcopis cum Presbyteris communē: ergo in ſolis Epiſcopis eſt hęc poteſtas. ergo ſunt miniſtri neceſſarij de neceſſitate ſacramenti, quam conE ſecutionem apertis verbis confirmat Euſebius Papa, epiſtola 3. dicens: *Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, quod ab aliis perfici non poteſt, niſi à ſummis ſacerdotibus*, & infra: *Nam, ſi aliter præſumptum fuerit, irritum habeatur, & vacuum, nec inter Eccleſiaſtica vnquam reputabitur ſacramenta.* Et Melchiades Papa de hoc loquens ſacramento. *A maioribus*, inquit, *fit, id eſt, à Summis Pontificibus, & à minoribus perfici non poteſt.* Vnde infrà maiori veneratione celebrandum eſſe hoc ſacramentum, quam Baptiſmum, & eodem fere modo ſcribunt Clemens Papa, Damaſus, Innocentius, Leo, & alij ſuperius citati ad confiramandam huius ſacramenti veritatem, & idem colligitur ex c. Quanto extra, de conſuetudine, & ex aliis, quæ referuntur in decretis de conſecratione diſt. 5.

(Margin: Con. Trid. Conc. Flor. Conc. Trid. Conc. Trid. Euſeb. Papa. Melchia. Pa. Clem. Papa. Damaſ. Innocent. Leo.)

Et con-

Nullus Presbyter ex vi ſuæ ordinationis eſt ſufficiẽs miniſter huius ſacramenti, Gelaſ. Papa. Et confirmatur, nam ſi Presbyteri ex vi ſuæ ordinationis haberent ſufficientem poteſtatem Ordinis ad hoc ſacramentum miniſtrandum, ſine cauſa in vniuerſum prohiberentur illud conferre, dicerentq; ſi hoc ſacramentum dare tentent, excedere modum ſuum, & quæ Epiſcopalis faſtigij ſunt propria, vſurpare, vt loquitur Gelaſius Papa epiſtola 1. cap 8. Denique hoc ſentiunt omnes antiqui Patres, qui ſolis Epiſcopis tribuunt munus conſignandi baptizatos in fronte, vt colligitur ex Clement. lib. 3. Conſtit. cap. 16. & epiſtola 4. & Dionyſ. cap. 2. de Eccleſiaſti. Hier. Auguſtin. 15. de Trini. cap. 26. & lib. quæſt. noui teſtamen. quæſt. 42. Iſidor. lib. 7. Etymolog. cap. 12. & Cypria. epi. 73. ad Iubaian. Epiph. hęre. 21. in prin. Chryſoſt. homi. 18. in Acta. Beda in cap. 8. Actor. Rationes & congruentiæ ſunt eædem, quæ præcedentis concluſionis: eſt enim veluti proprium Epiſcoporum munus inferiores perficere, ſeu perfectos Chriſtianos conſtituere, perficiuntur autem hoc ſacramento quod propterea manus impoſitio Epiſcoporum appellatur à Melech. Papa, & ab Vrba. I. in cap. Omnes fideles de conſecratione diſt. 5. Ex quibus ſatis conſtat, decreta ſupra citata, quę dicunt, non licere Presbyteris hoc ſacramentum miniſtrare, intelligenda eſſe, non ſolum Eccleſiaſtico iure, ſed etiam diuino: quia ſcilicet carent poteſtate & conſecratione neceſſaria ad hoc miniſterium. Hierony. autem illo dialo. contra Luciferiã. (quem imitari videtur Author illius quæſt. 101. noui & veteris Teſtam.) ideo videtur contrarium ſentire, quia non ſatis diſtinguit inter ſimplicem ſacerdotem, & Epiſcopum, quoad dignitatem & Ordinis poteſtatem, vt latius in materia de ſacramento Ordinis tractandũ eſt. Colligitur deinde, concluſionem hanc intelligendam eſſe vniuerſaliter de omni Presbytero cuiuſcunque dignitatis ſit, ſiue ſit Abbas, ſiue alius quilibet. Hoc probãt omnia adducta, & de Abbatibus id annotauit Concilium Senonenſe, & de Chorepiſcopis idem notat Leo Papa, & alij Pontifices ſupra citati, erant enim illi, quoad ordinationem ſeu conſecrationem tantum Presbyteri regulariter loquendo, vt ex dictis Patribus ſumitur, & ſuo loco latius dicetur.

Clemens. Dionyſius. Auguſtinus. Iſidorus. Cyprian. Epiphan. Chryſoſt. Beda. Melchia. Pa. Vrbanus. Hieron. Leo Papa.

Obiectiones Pau. ad Ti. 4. Sed adhuc obiici ſolet illud 1. ad Thimotheum 4. *Noli contemnere gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manus Presbyteri*, & Actorum 9. Ananias impoſuit manus Paulo, vt impleretur Spiritu ſancto, cum tamen non eſſet Epiſcopus. Secundò & difficilius ex Conc. Tolet. I. cap. 20. vbi dicitur: *Statutum eſt, Diaconum non chriſmare, ſed Presbyterum, abſente Epiſcopo. præſente verò non, niſi ab ipſo fuerit præceptum.* Vnde in Concil. Arauſic. I. Cano. 2. dicitur: *Hæreticos in mortis diſcrimine poſitos, ſi Catholici eſſe deſiderent, ſi deſit Epiſcopus à Presbyteris cum chriſmate & benedictione conſignari, placet.* Et Inno. I. ep. 1. c. 6. idem plane docet de Energumenis, ſcili. ſi nõ poſſint ad Epiſcopũ referri, poſſe Epiſcopũ authoritatem dare Presbytero ad conſignandos illos, ſeu ad imponendas eis manus. Et in cap. Omni tempore, de Conſecrat. diſtin. 4. dicitur. *Presbyter præſente Epiſcopo non ſignet infantes, niſi forte ab Epiſcopo fuerit illi præceptũ:* quod etiam habetur in cap. Presbyter, d. 95. quæ Iura ſupponunt, Presbyterum habere poteſtatem Ordinis, aliàs neque abſente Epiſcopo, neque eo præſente ex præcepto eius quicquam poſſet efficere. Tertiò poteſt obiici Ambroſ. 3. de ſacra. cap. 2. dicens, ſpirituale ſignaculum & ſeptiformem Spiritum ſanctum dari ad inuocationem Sacerdotis: Vnde Ignatius epiſto. 13. inter munera Sacerdotis ponit, manus impoſitionem.

Con. Tolet. Con. Arauſ. Innocent. I. Ambroſius. Ignatius.

Reſpõdetur obiectionibus. Ad teſtimonia Scripturæ facilis eſt reſponſio, nam in priori non eſt legendum, *Presbyteri*, ſed *Presbyterij*, vnde illa particula non deſignat miniſtrum, ſed modum, ſeu ſpeciem illius manus impoſitionis, quę non fuit ſacramentum Confirmationis, ſed Ordinis. In poſteriori verò teſtimonio non eſt etiam ſermo de Confirmatione, ſed de manus impoſitione curatiua ſeu ſanatiua, vt patet, primùm, quia Scriptura non dicit, Ananiam impoſuiſſe manus Paulo ad dandum ei Spiritum ſanctum, ſed ait in hunc modum: *Abiit Ananias, & introiuit in domum, & imponens ei manus dixit: Saule frater, Dominus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, vt videas, & implearis Spiritu ſancto, & confeſtim ceciderunt ab oculis eius tanquã ſquamæ, & viſum recepit, & ſurgens baptizatus eſt.* Non ergo dicit Scriptura, Paulum fuiſſe per illam manus impoſitionem Spiritu ſancto impletum, ſed viſum recuperaſſe: fuit ergo illa manus impotſiio pertinens potius ad gratiam gratis datam ſanitatis, iuxta illud Marci vltimo. *Super ægros manus imponent, & bene habebunt.* Deinde huius etiam ſignum eſt, quia illa manus impoſitio facta eſt ante Baptiſmum: Confirmatio autem fit poſt Baptiſmum, quod ſi quis dicat, hoc eſſe verum ex lege ordinaria, tamen iuſſu diuino potuiſſe Paulum confirmari, antequam Baptiſmum reciperet, ſicut in aliis factum legimus Actorum 10. in Centurionis domo. Reſpondetur primùm, diſpenſationem hanc & inuerſionem ordinis ſacramentorum, cum ſit præter legem ordinariam, aſſerendam non eſſe ſine maiori fundamẽto. deinde qua ratione aliquis dixerit, Paulum fuiſſe ab Anania confirmatum, prius quam baptizatum, ſpeciali iuſſu Dei, qui ordinariam legem non abſtulit, ſed in ea diſpenſauit, eadem ratione dicere poterit, Paulum confirmatum fuiſſe ab Anania, quamuis non eſſet Epiſcopus, ſingulari etiam iuſſu Dei diſpenſantis in hac lege de ordinario miniſtro huius ſacramenti. Addo tandem, hactenus non eſſe probabile, nec probari forte poſſe, Ananiam illum nondum fuiſſe in Epiſcopum conſecratum.

Ad Cõ. Tole. Ad Concilium Tolet. dicendum eſt, ibi non eſſe ſermonem de vnctione Chriſmatis in frontibus, ſed de ceræmoniali vnctione, quæ in vertice fit in baptiſmo ſolemni, nam, vt ibidem dicitur, & confirmat optimè Leo Papa, epiſtola 86. alias. 88. & Damaſce. Papa in epiſtola 1. olim nihil Presbytero agere licebat abſq; licentia Epiſcopi, & ideo mirum non eſt, quod etiam hæc ceræmonialis vnctio ei fuerit interdicta, niſi ex licentia Epiſcopi, vel in eius abſentia. Vnde etiam Damaſcen. in vita Syluеſtri refert, Sylueſtrum conſtituiſſe, vt *Presbyter baptizatum liniat chriſmate propter occaſionem tranſitus mortis.* Quod referens Hugo Victorin. lib 2. de ſacramentis p. 7. cap. 3. dicit: *Primis temporibus omnis vnctio chriſmatis per ſolos Pontifices fiebat: ſed poſtquam inſtitutum eſt, vt baptizatum ſacerdos in vertice liniat, conſignatio tamen frontis ſolis Pontificibus reſeruatur.* Quod ſumpſit ex Innocentio I. epiſtola 1. capite 3. vbi dicit, illam vnctionem ceręmonialem licere Presbyteris. *ſiue extra Epiſcopũ, ſiue præſente Epiſcopo baptizent.* In quo videtur ampliare decretum Tolet. Concilij, quamquam quod dicit, *præſente Epiſcopo*, intelligi rectè poteſt de licentia eius. Vnde ad Decret. Conc. Arauſic. dicendum eſt, non poſſe intelligi de hoc ſacramento: alioquin non fuiſſet limitandum ad ſolos hæreticos, ſed maiori ratione extendendum ad omnes fideles in mortis diſcrimine poſitos, quando non adeſt Epiſcopus, qui eos confirmet, ideo ergo Cõcilium illud de hæreticis ſpecialiter loquitur, quia non agit de ſacramento Confirmationis, ſed de reconciliatione ſolemni, qua olim ad Eccleſiæ gremium recipiebantur hæreretici, qui ab hæreſi conuerteban-

Leo. Papa. Damaſ. Sylueſter. Hugo. Innocent. I. Ad Cõc. Ar.

uertebantur,in qua inter alias cerǽmonias in aliquibus regionibus,ſeu prouinciis adhiberi ſolebat quędam vnctio,ſeu conſignatio chriſmatis,vt ex hoc loco colligitur, & ex aliis, quæ infra ſectione 3.afferemus, & ad eũdem modum poſſet intelligi decretum Innocentij primi, quamquam in eo nulla fiat mẽtio chriſmatis, neque vnctionis, ſed tantum conſignationis,& manus impoſitionis, quę ſine dubio non erat ſacramentum Confirmationis. Hoc enim nunquam applicatum fuit Energumenis, ſeu correptis à dæmone in remedium, de quo ibi eſt ſermo: indicatur ergo eo loco aliqua ceræmonia, quæ olim fuit in vſu, qua ſoli Epiſcopi vtebantur ad expellendos dæmones; Preſbyteri autem & inferiores Clerici ſolum ex licentia Epiſcopi. Denique caput illud. Omni tempore,& caput. Presbyter (quę diſtincta non ſunt, nec ſumpta ex Martino primo cum Cõcilio Romano, vt Soto putauit, ſed vnum & idem ſumptum ex Canonibus collectis à Martino Brachar. Epiſcopo Canone 52) rectè idem Soto reſpondet, illa non eſſe intelligenda de ſacramento Confirmationis, ſed de cerǽmoniali vnctione in vertice, quæ olim etiam erat prohibita Presbyteris, præſente Antiſte, vt oſtenſum eſt, præſertim ex Leone papa epiſtola octuageſima ſexta.

Martinus I. Con.Rom. Soto. Martin.Epiſc. Brach. Leo.Papa.

Ad Ambroſ. & Ignat.

Ad Ambroſium & Ignatium facilis eſt reſponſio: Ignatius enim apertè loquitur de Epiſcopo, ſic enim ait: *Nihil ſine Epiſcopis facito, ſacerdotes enim ſunt.* Vnde fortaſſe loquitur iuxta antiquam conſuetudinem ſuprà tactam, quam & refert Ambroſius ad Epheſ.4. ſcilicet,quod omnes ſacerdotes conſecrabantur etiã Epiſcopi,quamuis non omnes Epiſcopalem iuriſdictionem haberent. Ambroſius autem,quaſi per antonomaſiam Epiſcopum,ſacerdotem vocat:eſt enim reuera ſacerdos,& ſacerdotũ princeps: nec Ambroſius ait,Spiritum ſanctum dari ad inuocationem cuiuſlibet ſacerdotis, ſed ſimplicicer ac indefinitè ad inuocationẽ ſacerdotis, ſcilicet principalis ac præcipui,qualis eſt Epiſcopus.

SECTIO II.

Vtrùm ex cõmiſſione, vel diſpoſitione Pontificis poſſit ſimplex ſacerdos hoc ſacramentum miniſtrare.

Conc. Flor.

Ratio difficultatis colligitur ex dictis præcedente ſectione, nam, vt Conci. Florent. dixit, ſacramenta nouæ legis tribus perficiuntur, materia, forma & miniſtro, quorum ſi aliquid deſit, non perficitur ſacramentum: ſunt ergo hæc tria de ſubſtantia ſacramenti, & immutabilia ex diuina inſtitutione: non ergo poteſt ſummus Pontifex aliquid in his immutare: oſtenſum eſt autem, ſolum Epiſcopum eſſe miniſtrum huius ſacramenti ex Chriſti inſtitutione: ergo non poteſt alteri hoc miniſterium committi ex humana diſpoſitione. Et confirmatur ſecundò, nam hac ratione non poteſt Pontifex in materia vel forma huius ſacrameti diſpenſare: ergo neque in miniſtro. Tertiò declaratur in hũc modum, quia vel collatio huius ſacramenti eſt actus eſſentialiter pendens à charactêre Epiſcopali, vel non: ſi non, nulla eſt ratio, cur dicamus, hoc miniſterium eſſe proprium Epiſcopi ex ordinario iure diuino: ſi autem id affirmetur, non poterit ille actus committi ei, qui non habet charactêrem Epiſcopalem, quia non poteſt actio eſſe abſque principio, à quo eſſentialiter pendet: hac enim ratione conſecrare corpus Chriſti committi non poteſt ei, qui non habet characterem ſacerdotalem, neque ordinario Presbyteri ei, qui non habet charactêrem Epiſcopalem: alias poſſet etiam hoc miniſterium committi non ſacerdoti, quia character ſacerdotalis nihil ad hoc confert per ſe & vi ſua:

A alioqui etiam ſine conceſſione vel diſpenſatione Põtificis conferret.

Propter hæc argumenta nonnulli graues authores negant miniſterium hoc poſſe vlla ratione committi ſacerdoti ſimplici, Adrianus in 4. in materia de Confirmatione art.3. Durãdus diſtinct. 7. quæſt.3.& 4. vbi idem inſinuat Bonauent. circa litteram Magiſtri, Scotus verò quæſt.1. dubius eſt,& obſcure loquitur: tenet etiam Caſtro. lib. de hęreſibus, verbo, Confirmatio, & inclinat Petrus Soto lect.2. de Confirmat. Caietanus verò & alij citati ſectio. præce. fauent huic ſententię, quatenus putant, rationes factas conuincere, vel Epiſcopum non eſſe neceſſarium miniſtrum neceſſitate ſacramenti, ſed tantum præcepti, B ſecluſa Pontificis diſpenſatione, vel, ſi Epiſcopus eſt priori modo neceſſarius, non poſſe alium loco eius ſubſtitui, etiam Pontificia authoritate.

1. opinio negat. Adrianus. Durandus. Bonauentu. Scotus. Caſtro. Petrus Soto. Caietanus.

2. ſententia affirmat.

Secunda ſententia extremè contraria eſſe poteſt, vel ex parte recipiẽtis, vel ex parte dãtis hanc facultatẽ. Ex parte recipiẽtis, quod non ſolũ ſacerdoti, verũ ẽt Diacono, vel inferioribus Clericis, poſſit cõmitti huius ſacri collatio. Pro hac ſententia citari ſolet, Gloſſa in cap. Quanto, extra de conſuetudine, ſed ibi ſolum loquitur de ſimplici ſacerdote. Vnde falsò ei hæc opinio tribuitur à Syluestro verb. Confirmatio diuina, quæſt.1. qui in eandem ſententiam refert Panormi. ibi dicentem, hoc munus poſſe committi C cuicunque Clerico, dummodo confirmatus ſit, quod etiam tenet Summa angelica verbo, Conſecratio. ſacrament.& refert pro hac ſententia Innocent. Gloſſa verò in cap. Manus, de Conſecrat. diſt.5. videtur hanc opinionem extendere, etiam ad Laicos, dummodo confirmati ſint, ſtatuit enim generalem regulam ex facultate Pontificis, quemlibet eleuari poſſe ad illud ſacramentum miniſtrandum, quod accepit: Quæ tamen regula plus eſt, quam falſa, & errorum plena, nullaque ratione vel authoritate fundatur, nam pręter hoc, quod per ſe ſatis abſurdum eſt, ſcilicet, quod Laicus confirmatus poſſit eſſe minſter Cõfirmationis, ſequitur poſſe ſimplici ſacerdoti committi, vt ſacerdotes ordinet, & Diacono, vt ordinet Diaconos, D quod tamen eſt inauditum in Eccleſia. Ratio autem eſt clara, quia miniſter non confert ſacramẽtum, ratione ſimilis ſacramẽti ſuſcepti, ſed ratione poteſtatis ad illud miniſterium conceſſæ, quæ tamen non conceditur per ſacramentum ſimile, ſed per ſacramentum Ordinis, vel Epiſcopalem conſecrationem, in qua ſola datur poteſtas ad generandum ſibi ſimile, vt ſic dicam. Vnde etiam fit, per ſe non eſſe neceſſarium ad hanc poteſtatem confirmandi, vt miniſter ipſe confirmatus ſit, quia ad miniſtrandum ſacramẽtum non eſt neceſſe ſimile ſacramentum recepiſſe, vt patet apertè in Extrema vnctione vel Matrimonio: & quia poteſtas cõfirmandi non datur per characterem Confirmationis, ſed per characterem Epi- E ſcopalem, qui per ſe non pendet à charactere Confirmationis, ſed abſque illo dari poteſt, ſuamque efficaciam habere. At verò ex parte dantis hanc facultatem poſſet etiam aliquis opinari, hanc facultatem poſſe committi ſacerdoti non ſolum à ſummo Pontifice, ſed etiam ab aliis Epiſcopis, huius tamen ſententiæ nullum inuenio expreſſum aſſertorem, videtur tamen poſſe colligi ex decretis citatis in fine præcedentis ſectionis, in quibus abſolutè & generatim dicitur, Presbyterum poſſe ex facultate Epiſcopi chriſma conferre.

Gloſſa. Syluester. Panormit. Angelus. Innocẽ.

Poteſt Sum. Põt. cõmittere ſimplici Sac. facultatẽ cõfirmãdi. D.Thom.

Dicendum verò eſt primò, Summum Pontificem poſſe committere ſimplici Sacerdoti, vt ſacramentum Confirmationis ritè & validè miniſtret. Hæc eſt ſententia D.Thomæ hic & in 4. diſtin.7. vbi cæteri Theologi

Richardus. Maior. Paludanus. Capreolus. Alenſis. Marſil. Antonin. Ferrar. Syluester. Angelus. Nauarr. Couarr. Gregorius.

Theologi eam communiter amplectuntur. Richard. Maior. Paluda. Capreolus, item Alenſ. 4. p. quæſt. 28. memb. 1. art. 3. §. 2. Marſil. in 4. quæſt. 5. art. 3. Antonin. 3. p. tit. 14. cap. 14. §. 6. Ferrar. 4. cōt. gent. cap. 60. & reliqui recentiores, & Sūmiſtæ omnes. Syluest. & Ang. locis ſuprà citatis. & alij verbo, Cōfirmatio, & Naua. ca. 22. §. 8. Couar. l. 1. Variar. ca. 10. qui refert alios Iuris peritos. Fundamentum huius ſententiæ ſumitur ex quodā facto D. Greg. quod refertur capi. Peruenit, diſt. 95. quod ſumptum eſt ex lib. 3. epiſt. 26. cum enim Greg. relatum fuiſſet in inſula Sardiniæ ſolitos fuiſſe Preſbyteros, baptizatos confirmare, id facere eos prohibuit, vt ipſe refert dict. epiſt. & colligitur ex epiſt. 9. eiuſdem libri: ex hac autem prohibitione cum ortum ſcandalum videretur, ſic ſcribit Gregorius in prædicto textu. *Nos quidē ſecundū vſum veterem Eccleſiæ noſtræ fecimus, ſed ſi omnino hac de re aliqui contriſtātur, vbi Epiſcopi deſunt, vt Presbyteri, etiam in frontibus, baptizandos chriſmate tangere debeant, concedimus.* Ex quo facto colligunt prædicti authores, poſſe Pontificem facultatem hanc ſimplici ſacerdoti concedere. Alij autem Doctores variis modis ad hoc factum reſpondent. Primò quidem, non verentur dicere, Gregorium vt hominem in eo facto erraſſe, ſequendo propriam opinionem, quam probabilem exiſtimauit. In his. n. rebus, quæ magis ad vſum ꝑtinēt, quam ad doctrinā interdum poteſt errare Pontifex, non docendo, ſeu definiendo, ſed operando, ſic enim interdum diſpenſat in voto ſolemni, vel in Matrimonio rato, ſequendo probabiles opiniones, quæ fortaſſe in re ipſa falſæ ſunt: ita ergo accidere potuit in præſenti caſu. Et hāc reſponſionem non iudicant improbabilem Durandus & Paludanus ſuprà, mihi tamē nullo modo probanda videtur. Primò quidem, propter eximiam Gregorij ſanctitatem & doctrinam, vnde non eſt veriſimile in re tam graui, ſe periculo errandi expoſuiſſe, maxime cum diſpenſatio illa non vni tantum, vel alteri priuatæ perſonæ, ſed integræ cuidam prouinciæ concederetur, nam error huiuſmodi fuiſſet grauiſſimus, & valde perniciofus, & in re pertinente ad ſubſtantiam ſacramenti. Deinde, quia Gregorius non concedit hanc facultatem verbis ſignificantibus aliquod dubium vel probabilitatem, ſed tanquā de re certa, & indubitata loquitur. Deniq; non legimus ante Gregorium quæſtionem hanc ſub his terminis fuiſſe in diſputationem adductam, & vtrinq; ortas eſſe opiniones probabiles, vt credamus Gregorium altera earum vti voluiſſe, ſicut in exemplis adductis contingit: ergo nullo fundamento dici poteſt, Gregorium id feciſſe ſequendo opinionem probabilem, ſed quia ex antiqua traditione, & fortaſſe ex ſuorum prædeceſſorum vſu (licet ſcriptus non ſit) intellexit, & pro conſtante habuit, ſe habere illam poteſtatem.

Durandus. Paludanus.

Eſt autem ſecunda reſponſio, quam afferūt Gloſſa in prædicto textu, & Scotus ac Bonauentura ſupra Gregorium ibi nec diſpenſaſſe, nec poteſtatem aliquam conceſſiſſe; ſed connixiſſe tantum, &, quod ſine ſcandalo vetare non poterat, permiſiſſe. Hæc verò reſponſio eſt contra vim verborum Gregorij, non enim ait, *permittimus*; ſed *concedimus*, ex quo ſumitur efficax argumentum: Nam, ſi Gregorius illo verbo in ſua proprietate vſus eſt. Ergo non tantum factum permiſit, ſed etiam facultatem id faciendi conceſſit. Si autem illo verbo vſus eſt ad diſſimulandum, grauiſſime deliquit, quia non ſolum errorem quendam permiſit, ſed etiam ſpecie ſuorum verborum confirmauit & auxit. Adde (quod benè Scotus notat) non potuiſſe Pontificem in re tam graui errorem & abuſum illius gentis diſſimulare ac permittere propter

Gloſſa. Scotus. Bonauentu. Scotus.

A tam leuem cauſam, qualis erat quorundam triſtitia, & ſcandalum acceptum potius, quam datum, nam potius ad officium Pontificis pertinebat, ſi ſcandalum illud ex errore naſcebatur, veritatem conſtanter docere, vt error, & conſequenter ſcandalum tolleretur.

Tertiò reſponderi poteſt ex Scoto, eo tempore Presbyteros non fuiſſe tantum ſimplices ſacerdotes, ſed etiam fuiſſe Epiſcopos conſecratos, quamuis nō omnes haberent iuriſdictionem Epiſcopalem, ſed vnus tantum in ſingulis ciuitatibus, qui per antonomaſiam nomen Epiſcopi retinebat: & ideo ad illum ſolum ſpectabat huius ſacramenti collatio, quia vero B alij Presbyteri habebant etiā Epiſcopalem conſecrationem, ideo facile potuit Gregorius ad eos extendere facultatem conferendi hoc ſacramentum, quia hæc potius erat ampliatio quædam iuriſdictionis, quam Ordinis, ſeu conſecrationis, ſicut poſſet nunc Papa concedere vni Epiſcopo poteſtatem confirmandi in alieno Epiſcopatu. Sed neq; hæc reſponſio poteſt ſatisfacere, quia, licèt fortaſſe in initio Eccleſiæ ſolitum fuerit, ſimul cum dignitate ſacerdotij conferre Epiſcopalem conſecrationem, tamen illa conſuetudo non longo tempore durauit, & ſaltem tempore Gregorij certum eſt, ſimplices ſacerdotes fuiſſe diſtinctos ab Epiſcopis, non ſolum iuriſdictione, ſed etiam conſecratione, nam ante Gregorium C dixit Euſebius Papa Confirmationem datam à ſacerdote eſſe irritam, & tamen ſi ſacerdos eſſet conſecratus Epiſcopus, quāuis iurisdictione careret, nihilominus ſacramentum Confirmationis ab eo datum, factum teneret. Ergo ſignum eſt, tum fuiſſe ſacerdotes ſimplices ſine conſecratione Epiſcopali, & hoc eſt, quod Greg. ait: *Et nos quidem ſecundū veterem Eccleſiæ noſtræ conſuetudinem fecimus.* Hæc enim conſuetudo de ſimplici tantum ſacerdote intelligenda eſt, & hæc eſt, quæ hactenus durat in Eccleſia Romana. Deniq; Gregorius dicit ſe concedere hanc facultatem Preſbyteris in abſētia Epiſcopi: ergo loquitur de Persbyteris D carentibus conſecratione Epiſcopali.

Scotus. Euſeb. Papa

Quartò reſpondet Adrianus, non loqui Gregorium de ſacramento Confirmationis, ſed de aliqua alia cæremoniali vnctione, nam fortaſſe illi Presbyteri bis vngebant infantes, ſemel in vertice, & iterū in fronte, neutram vero dabant per modū ſacramēti, ſed per modū cæremoniæ; Gregorius autem prius prohibuit alteram ex his vnctionibus, quia non erat in Eccleſia vſitata, & quia fortaſſe non exiſtimauit illam eſſe conuenientem propter periculum erroris & deceptionis, quæ facile introduci poterat, confundendo illam vnctionem cum Epiſcopali Confirmatione. Poſtea verò potuit Gregor. illam cæremoniam admittere, quia non erat intrinſecè mala, nec E contra ius diuinum, cum non eſſet ſacramentalis: ſed ſolum quædam vmbra & ſignificatio illius. Poſſumus autem hoc coniectura confirmare, nam ante conceſſionem Gregorij vtebantur illi Presbyteri tali vnctione, non eſt autem credibile, fideles Presbyteros, & in regno Catholico, nec multum ab Eccleſia Romana diſtātes propria authoritate miniſtraſſe ſacramentum Confirmationis, aut ſcandalum paſſuros fuiſſe, eò, quod Gregor. tale miniſterium eis prohiberet: ergo veriſimile eſt, eam vnctionem, de qua ibi agebatur, non fuiſſe exiſtimatum ſacramentum Confirmationis.

Adrianus.

Hæc vero expoſitio inprimis eſt contra Concil. Florent. in decret. Eugenij, vbi cum dixiſſet, ſolum Epiſcopum poſſe conferre eam vnctionem, quæ eſt Confirmationis ſacramentum ſubdit: *Legitur tamen aliquādo per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili, &*

Conc, Flor.

 vrgente

vrgente admodum cauſa ſimplicem ſacerdotem chriſmate per Epiſcopum confecto hoc adminiſtraſſe Confirmationis ſacramentum: vbi ſine dubio refert hoc factum Gregorij, nam ante Concilium Florentinum nullibi legimus ſedem Apoſtolicam in hoc diſpenſaſſe, niſi in hoc facto Gregorij, aut ſi fortaſſe alibi legitur, inde ſumi poterit idem argumentum efficax ad concluſionem confirmandam. Dico autem ante Concilium Florẽtinum, quia poſtea Gregorius tertius eandem facultatem conceſſiſſe dicitur quibuſdam ſimplicibus ſacerdotibus, qui in remotiſſimis regionibus infidelium verſantur, in quibus non ſunt Epiſcopi, & multi eorum, qui ad fidem conuertuntur, ſine hoc ſacramento decederent, ſi non poſſent à Presbyteris confirmari, quam facultatem alij dicunt conceſſiſſe Adrianum VI. quibuſdā fratribus Minoribus pro Indis, quæ conceſſio dicitur authentica haberi Hiſpali in Monaſterio ſancti Franciſci.

Vnde poteſt a ſimili argumentum ſumi ad prædictam expoſitionem reiiciendam, nam Gregorius I. non abſolutè, ſed cum limitatione concedit hanc facultatem Preſbyteris: *Vbi Epiſcopi deſunt:* ergo ſignum eſt non agere de cerimoniali vnctione, ſed de ſacramentali, nam ſi tantum eſſet cerimonialis vnctio etiam poſſet facile concedi in præſentia Epiſcopi. Denique illa expoſitio omnino voluntaria eſt, & ſine fundamento, nam Gregorius loquitur ſimpliciter de vnctione Chriſmatis in fronte, hoc autem nomen proprium eſt ſacramenti Confirmationis, vt patet ex vſu totius antiquitatis ſupra relato, neque vnquam legimus conſignationem in fronte adiunctam eſſe Baptiſmo ſolemni inter cæremonias eius: eſt ergo ibi ſermo de ſacramento Confirmationis.

Scotus. Vltimò ergo reſpondet Scotus, Diuum Gregorium per illam conceſſionem conſtituiſſe illos Presbyteros, eoſque quodammodo Epiſcopos effeciſſe, quoad iſtum actum. Sed hoc vel eodem reuoluitur, vel verum eſſe non poteſt, nam ſi intelligat, feciſſe illos ſemiepiſcopos, quoad ordinationem, conſecrationem, aut characteris impreſſionem, eſt plane falſum, vt per ſe conſtat, quia ſolum fuit quædam extrinſeca deputatio, quæ ad præſentes & abſentes, vel poſteà etiam futuros, quantum eſt ex ſe, extendebatur, quæ non habent locum in ordinatione vlla vel conſecratione; ſi vero intelligat, illos ſacerdotes accepiſſe aliquo modo poteſtatem exercendi actum Epiſcopalem, hoc eſt, quod intendimus, Pontificem poſſe communicare hanc poteſtatem ſacerdoti ſimplici ſine noua eius ordinatione, vel conſecratione.

Quomodo potuit ſimplex ſacerdos cōſtitui in potētia remota adhoc vt poſſit delegari à Pōtifice ad hoc ſacramentū adminiſtrandū. Rationes ad hanc ſententiam confirmandam adducuntur nonnullæ ab authoribus citatis, ſed cum res pendeat ex inſtitutione, ad illam ſemper recurrendum erit. Itaq; rectè intelligimus, potuiſſe Chriſtum Dominum inſtituere, vt ſacerdoti ſimplici ex vi ſuæ ordinationis non daretur poteſtas proximè, & in actu primo (vt ſic dicam) ad conferendum hoc ſacramētum, ſed hæc daretur ſoli Epiſcopo per conſecrationē eius, & nihilominus ſimul voluiſſe Chriſtum, vt ſacerdos ex vi ſuæ ordinationis eſſet (vt ſic dicam) in potentia remota, vt adiuncta commiſſione, ſeu delegatione Pontificis poſſet hoc ſacramētum conferre, in hoc enim modo inſtitutionis nulla eſt repugnantia, imo poſſet eſſe magna congruentia, vt in abſentia Epiſcopi non careant fideles aliqua via & poteſtate obtinendi hoc ſacramentum, & habendi ſufficientem miniſtrum eius. Quod autem huiuſmodi fuerit inſtitutio, oſtendit primò factum Gregorij ſupra declaratum. Secundo Concilium Florẽtinum in verbis ſupra citatis, nam poſtquam dixit, ordinarium miniſtrum eſſe Epiſcopum, ſubdit: *Legi-*

A *tur tamē, aliquando per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem, &c.* & ſignificans Chriſtum inſtituiſſe huiuſmodi miniſtrum cum hac latitudine & extēſione. Tertiò idem indicat Trident. ſeſſione 7. Canone 3. de hoc ſacramento dicens, eius ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, nam cum dicit, *ordinarium*, duo ſignificat. Primum Epiſcopum ex vi ſuæ ordinationis habere hāc indelebilem poteſtatē, vt ipſummet docuit ſeſſione 23. capite 4. ſecundum, ita habere Epiſcopum hanc ordinariam poteſtatem, vt tamen in Sacerdote ſit capacitas ad recipiendam illam ſaltem ex delegatione & commiſſione. Quartò Concilium Senonenſe in decretis morum capite 38. cum dixiſſet B Abbates non habere poteſtatem confirmandi, ſubdit: *Quod ſi qui ſint, qui contendant, ſibi competere hanc facultatem ex priuilegio; volumus, quod cum primum fuerint requiſiti à Suffraganeis noſtris de priuilegio fidem facere teneantur.* Vbi aperte ſupponit, Abbates etiam ſi non ſint Epiſcopi, ſed ſimplices ſacerdotes, ex priuilegio poſſe hoc ſacramentum conferre. Atque hoc ſenſu adduci ſolent in huius ſententiæ confirmationem quædam antiqua decreta, in quibus dicitur, ſacerdotem poſſe vngere in abſentia Epiſcopi, ſed hæc decreta vel minimum probant vel nihil, & hoc poſterius verius eſt, illa enim non ſunt alia, præter ea, quæ ſectione præcedente tractauimus, vbi oſtendimus in eis non eſſe ſermonem de hoc ſacramento, ſed de C aliis vſibus chriſmatis.

Con. Trid. Conc. Senon.

Dico ſecundò, nulli inferiori Clerico, neque laico poſſe hoc miniſterium committi præterquam ſacerdoti, eique non ab alio, quam à Summo Pontifice ex cauſa rationabili. Prima pars eſt D. Thom. in 4. diſt. 7. quæſt. 3. artic. 1. quæſtiuncu. 3. quem alij ſequuntur, & videtur res certa, quam vt minimum probant, & conuincunt argumenta ſupra adducta in fauorem primæ ſententiæ, quia in his quæ ſunt de ſubſtantia ſacramentorum, nihil alterari, aut immutari poteſt à Chriſti inſtitutione, ſed ex inſtitutione Chriſti ſolus Epiſcopus eſt ordinarius miniſter huius ſacramenti, vt Concilia definiunt, ſoluſque Sacerdos eſt in potentia, vt ei poſſit committi hoc miniſterium per D Pontificem Summum, hæc enim ſola exceptio conſtat nobis traditione, quæ non poteſt firma aut probabili authoritate ad inferiores extendi: ergo non eſt id temere faciendum. Et confirmatur, nam diſpenſatio in his, quæ ſunt iuris diuini ordinarij, non poteſt fieri à Summo Pontifice, niſi in his, quæ vel ab humana voluntate aliquo modo pendent, vel in his, in quibus eodem diuino iure conſtat, datam eſſe huiuſmodi poteſtatem, & iuxta menſuram & regulam ipſo iure diuino conſtitutam, quæ ex vſu & traditione colligenda eſt, ſed in præſenti ordinarium ius diuinum eſt, vt Epiſcopus miniſtret hoc ſacramentū, quod vero alteri delegetur hæc poteſtas, eſt diſpenſatio quædam ipſo diuino iure ſpecialiter conceſſa & E tradita ac vſus Eccleſiæ hactenus ſolum docuit, diſpenſationem hanc ſolum eſſe à Chriſto conceſſam, reſpectu ſimplicis ſacerdotis; ergo non poteſt probabiliter ad alios extendi. Tamen affert optimam congruentiam Diuus Thomas, nam ſicut ſolus Sacerdos habet directam poteſtatem in Corpus Chriſti verum, ita etiam ſolus habet per ſe & ex officio directam poteſtatem in Corpus Chriſti myſticum ad remittenda peccata, & ad miniſtranda ſacramenta ex officio, & ideo meritò ſimplex Sacerdos cenſetur capax huius poteſtatis ſaltem per delegationem, vt, qui poteſt Corpus Chriſti conficere, & per ſacramētum illud fidelem populum ſpiritualiter nutrire, poſſit etiam, deficiente Epiſcopo, illum confirmare, & ad Chriſtianā militiam præparare. Diaconus verò, & conſe-

Solus ſacerdos pōt delegari à Sūmo Pontifice ad hoc ſacramētū adminiſt. D. Thomas. 1. pars probatur.

Conc. Flor.

& conſequenter quilibet inferior, cum careat prædicta poteſtate in Corpus Chriſti verum, meritò reputatur ineptus ad huiuſmodi miniſterium, & incapax talis diſpenſationis. Nam ob hanc etiam cauſam non poteſt committi Diacono, vt miniſtret externā vnctionem: ergo multo minus vt miniſtret Confirmationem.

2. Pars probatur. D. Thomas. Secunda pars eodem modo videtur mihi certa, quamquam nonnulli Scholaſtici contrarium inſinuent, eam vero ſignificat Diuus Thomas hic ad primum, dum ait: hoc cōuenire Pontifici ſuppremo ex plenitudine poteſtatis, quam habet in Eccleſia: ſentit ergo nullum alium habere hanc poteſtatem. Et idem ſentit Paludanus diſtinctione 7. quæſtione 4. numero 20. & idem tenet Soto eadem diſtinctione articulo 12. ad quintum, quamquam non videatur ſatis conſequenter loqui ad ea, quæ in ſolutione ad ad primum dixerat, vt ſtatim annotabo. Ratio autem eſt ſuprà tacta, quia in his, quæ ſunt iuris diuini abſolutè & ſimpliciter, non poteſt diſpenſari, niſi iuxta modum & menſuram, ipſomet iure diuino ſtatutam & conceſſam, ſed hoc ius miniſtrandi hoc ſacramentum eſt diuinum, & lege ordinaria conceſſum Epiſcopis, & ex traditione ſolum habemus Summum Pontificem poſſe in hoc diſpenſare. Vnde Conciliū Florentinum ſignanter dicit, *Legimus autem per ſedis Apoſtolicæ diſpenſationem, &c.* Contra hanc verò partem ſentit Ledeſma hic, quamuis enim nobiſcum doceat nunc de facto non poſſe Epiſcopos committere hoc miniſterium ſimplicibus Sacerdotibus in ſuis Epiſcopatibus, quia hoc eſt eis à Summo Pontifice prohibitum, exiſtimat tamen poſſe id facere ſtando in ſolo iure diuino, & ſecluſa prohibitione Pontificis, quia tantam habet poteſtatem Epiſcopus in ſua prouincia, ſicut Papa in toto orbe, & ad hoc confirmandum adducit Canonem 20. Concil. Tolet. primi ſupra tractat. Atque idem ſentire debet Soto, ſi talis fuit Chriſti inſtitutio, qualis ab ipſo deſcribitur, dicit enim Chriſtum ſtatuiſſe, ſolos ſacerdotes, ſiue ex officio ſiue ex commiſſione poſſe confirmare, cōmiſiſſe autem Eccleſiæ, vt poſſet, prout expedire cēſeret, limitare, vt Epiſcopus vel Sacerdos ſub hac vel illa conditione eſſet neceſſarius miniſter huius ſacramenti. Ex qua doctrina neceſſario ſequitur, potuiſſe Eccleſiam non limitare hanc poteſtatem delegatam Sacerdotis ad Summi Pontificis conceſſionem, ſed eam extendere ad conceſſionem Epiſcopi. Vnde fit, ſtando in iure diuino: poſſe Epiſcopū hanc facultatem concedere, ſolumque ex cenſura & limitatione Eccleſiæ hoc eſſe Summo Pontifici reſeruatum, ſed vterque iſtorum authorum grauiter deceptus eſt, nam inprimis Ledeſma nititur fundamento nimis falſo & improbabili. Multa enim poteſt Summus Pontifex in Eccleſia ex plenitudine poteſtatis, quæ non poſſunt Epiſcopi in ſuis diœceſibus, vt alio loco latius tractandum eſt. Deinde, ſi hoc poſſunt Epiſcopi iure diuino, vbi eſt illis prohibitum à Summo Pontifice, ne vtantur hac poteſtate? aut vbi facta eſt hæc reſeruatio, aut iuriſdictionis coarctatio? nullum enim extat de hac re Pontificium decretū. Quod ſi fortaſſe dicat, Epiſcopos amiſiſſe hoc ius per non vſum, in primis hoc gratis dicitur, cū hoc non ſit priuilegium, ſed ordinariū ius. Deinde hinc potius debuiſſet inferri, ideo Epiſcopos nunquam habuiſſe hunc vſum, quia nunquam habuerunt hanc poteſtatem. Denique alias eadem ratione dici poſſet, poſſe Epiſcopos per contrariam conſuetudinem acquirere ius concedendi hanc facultatem, quod fortaſſe Ledeſma facile concederet, imo exiſtimat in Græcia aliquando fuiſſe hanc conſuetudinem, vt ſimplices Sacerdotes confirmarent ex licentia Epiſcopi: quod de Ægyptiis refert Ambroſius ad Epheſeos quarto; ſed loquitur apertè de eo tempore, in quo Presbyteri ſimul ordinabantur Epiſcopi, nunquam ergo in Catholica Eccleſia fuit talis conſuetudo, quod Epiſcopi concedant ſimplicibus ſacerdotibus facultatem confirmandi, nec Concilium Tolet. quod citat, loquitur de hoc ſacramento, vt ſupra vidimus: At verò Soto non rectè explicat inſtitutionem, primum, quia ex doctrina eius ſequitur, Epiſcopum nō ex Chriſti inſtitutione, ſed ex Eccleſiæ determinatione, eſſe nunc ordinarium miniſtrum huius ſacramenti, conſequēs eſt falſum, & contra id, quod Concilium Florentinum & Tridentinum indicant, dum definiunt, ſolum Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum, nimirum ex inſtitutione Chriſti. Secundò, quia aliàs potuiſſet Eccleſia facere, vt ordinarius miniſter huius ſacramenti eſſet quilibet Sacerdos, ſi nullam limitationem inſtitutioni Chriſti adhibuiſſet, conſequens autem videtur etiam repugnare prędictis definitionibus. Tertiò potuiſſet Eccleſia aliis modis præſcribere hoc miniſterium, vt verbi gratia, quod ſimul cum Epiſcopis aliqui eſſent neceſſarij & ordinarij miniſtri, non vero alij ſimplices ſacerdotes. Item quod poteſtas delegandi hanc facultatem ſimplici Sacerdoti, non tantū eſſet penes Pontifices, ſed etiam penes Parochos, vel Abbates: & alia ſimilia inferri poſſunt planè abſurda. Verus ergo modus inſtitutionis eſt ſuprà à nobis declaratus, & iuxta illum limitata eſt ipſo iure diuino hæc poteſtas delegandi hoc miniſterium, vt ſit propria Summi Pontificis.

3 Pars probatur. Conc. Flor. Tertia pars concluſionis ferè habetur in Concil. Florent. in illis verbis: *Legitur tamen aliquando per Apoſtolicæ ſedis diſpenſationem ex rationabili & vrgente admodum cauſa.* Colligitur etiam ex dictis, nam hęc conceſſio eſt per modum cuiuſdam diſpenſationis: omnis autē diſpenſatio in communi lege requirit cauſam rationabilem. Præterea Chriſtus Dominus, qui voluit ordinarium miniſtrum eſſe ſolum Epiſcopum, conſequenter virtute voluit; alium miniſtrum ſine neceſſitate non introduci: ergo requiritur rationabilis cauſa. Imo hinc videtur inferri, ſi aliter fiat hæc diſpenſatio ex ſola voluntate Pontificis, ſine rationabili cauſa, non ſolum malè fieri, ſed etiam irritam eſſe ac nullam: quia eſt contra Chriſti voluntatem, & inſtitutionem, & quia in vniuerſum, licet in iure humano diſpenſatio ſine cauſa facta teneat, quando eſt ab habente æqualem poteſtatem: tamen diſpenſatio in his, quæ pertinēt ad ius diuinum, vt in voto & ſimilibus, ſi fiat ſine cauſa, non ſolum eſt illicita, ſed etiam nulla: hæc autē diſpenſatio eſt aliquo modo in iure diuino, vt dictum eſt: ſed hoc vltimum licèt appareat probabile, non tamen audeo id ſimpliciter affirmare, ne videar iniicere ſcrupulum & dubitationem, an Confirmatio facta à Presbytero ex conceſſione Pontificis valida ſit: eſſet enim hoc inconueniens: & ideò ſimpliciter dicendum eſt, quotieſcunque Papa concedit hāc facultatem, licèt fortaſſe quoad praxin & vſum minus prudenter interdum faciat, nihilominus conceſſionem eſſe validam, ſuumque effectum habere, nam hic eſt conuenientior inſtitutionis modus. Vnde in prædicto Cōcilio Senonenſi ſignificatur, hanc facultatem poſſe concedi per modum cuiuſdem priuilegij, quod, vt validum cenſeatur, nil aliud exigitur, quam quod conſtet eſſe conceſſum. Quod poteſt etiam confirmari exemplo minorū Ordinum, quos non poſſunt concedere ſimplices ſacerdotes ex vi ſuæ ordinationis, poſſunt tamen ex delegatione Pōtificis, quæ ſemper,

Margin notes: Paludanus. Soto. Conc. Flor. Ledeſma. Con. Tolet. Soto. Ambroſius. Conc. Flor. Conci. Trid. Con. Seno.

valida cenſetur abſq; examinatione cauſę. Vnde non requiritur ad valorem actionis, ſed vt prudẽter fiat: & ad hoc non ſemper requiritur cauſa ex neceſſitate aliqua vel pęnuria miniſtrorum, ſed aliis titulis & rationibus fieri poteſt.

Solet verò hic inquiri, an Papa electus & habens iam ſupremã Eccleſiæ iuriſdictionem, nondum tamen Epiſcopus conſecratus poſſit hoc miniſterium committere ſimplici ſacerdoti, & ratio dubij eſſe poteſt, quia tunc Pontifex per ſe ipſum non poſſet confirmare: ergo nec poſſet alij committere, atque ita ſentit Paludanus ſupra num. 51. Sed contrarium videtur longè probabilius: nam hæc diſpenſatio non eſt actus Ordinis, nam in hoc non ſuperat Summus Pontifex alios Epiſcopos, ſed eſt actus poteſtatis iuriſdictionis, in qua ſuperat Pontifex alios Epiſcopos: ergo ſi Papa habet ſupremam iuriſdictionem, quamuis nondum conſecratus ſeu ordinatus ſit, poteſt hanc diſpenſationem concedere. Nec refert, quod per ſe ipſum non poſſit confirmare ex defectu Ordinis, nam ſæpè poteſt hoc modo vnus alteri committere, quod per ſe non poteſt facere, vt Epiſcopus nõdum ordinatus ſacerdos poteſt dare ius abſoluendi, quamuis ipſe per ſe abſoluere non poſſit, & ratio eſt, quia huiuſmodi conceſſio ſupponit in altero Ordinem neceſſarium ex inſtitutione Chriſti, vt ei poſſit hæc poteſtas delegari, & ipſa ſolum eſt veluti applicatio, ad quam ſufficit poteſtas iuriſdictionis. Vnde conſequenter infertur, ſi Pontifex electus ſit ſimplex Sacerdos nondum conſecratus Epiſcopus poſſe, ſi velit, & rationabilis cauſa occurrat, hoc ſacramentum miniſtrare ſecum ipſo diſpenſando: quia non eſt peioris conditionis, quamuis, moraliter loquendo, vix poſſit caſus occurrere, in quo id fieri oporteat.

Paludanus.

Papa electus nondum vero Epiſcopus poteſt dare facultatẽ Sacerdoti admi niſtrãdi hoc ſacramentũ.

Rurſus inquiri ſolet, an ſimplex Sacerdos, qui facultatem habuit à Summo Põtifice miniſtrandi hoc ſacramentum, poſſit mortuo Pontifice, illud miniſtrare. Videtur enim ceſſare virtus eius, cum ſit veluti inſtrumentalis, pendens à Pontifice concedente facultatem. Dicendum eſt tamen hanc facultatem non ceſſare per mortem concedẽtis, & ideo in eo caſu poſſe ſimplicem ſacerdotem licitè & validè hoc ſacramentum miniſtrare, alioqui Sacerdotes hac facultate vtentes in remotiſſimis regionibus (pro quibus maximè concedi ſolet hæc facultas) ferè ſemper eſſent moraliter dubij de valore ſacramẽti, ſi fortaſſe Pontifex, qui facultatem conceſſit, mortuus eſſet, nam hoc periculum morale eſt, & frequenter accidit. Accedit quod in vniuerſum gratia non extinguitur morte concedentis: hæc autem facultas eſt gratia quædam & fauor, & ideo non ceſſat. Vnde etiam colligitur, quod licèt fortaſſe ceſſet ratio vel neceſſitas, quæ mouet Pontificem ad hoc priuilegium concedendum, non ſtatim ceſſat ipſo facto huiuſmodi facultas, niſi in ea ſit expreſſum, ita vt ſub ea cõditione vel limitatione data ſit, alioqui ſi abſolute concedatur, ſemper durat, etiam ſi fortaſſe cauſa non duret, quia non pendet ab illa in fieri, & in conſeruari, neque in ſua ſubſtantia & valore, vt dictum eſt. Poteſt autem hæc facultas ſemel conceſſa reuocari, ita, vt ſicut, Confirmatio data à Sacerdote ſimplice prius quàm habeat à Põtifice facultatem, eſt nulla, & prorſus irrita, ita etiam data poſt reuocationem facultatis prius conceſſæ, quia per hanc facultatem non datur aliquis Ordo, neq; imprimitur aliquis character indelebilis, & ideo de ſe reuocari poteſt, ſicut alia priuilegia, facta autem huiuſmodi reuocatione, res conſtituitur in eodem ſtatu, in quo antea erat, & ideo tam impotens manet ſimplex ſacerdos ad miniſtrã-

Hęc cõceſſio ſeu facultas non ceſſat morte delegantis Pontificis.

Non ceſſat celsãte cauſa niſi cũ limitatione conceſſa ſit.

Poteſt tamẽ reuocari.

A dum hoc ſacramentum poſt reuocatam prædictam facultatem, quam erat impotens ante illam conceſſam. De qua re legi poteſt Alexand. Alenſ. 4. p. quæſt. 28. memb. 1. arti. 3. §. 3.

Alex. Alenſ.

Ad argumenta primę ſententię facilis eſt reſponſio ex dictis. Dicimus enim Pontificem in hoc negotio non diſpenſare, neque immutare ius diuinum, ſed conſtituere talem miniſtrum huius ſacramenti, qualem Chriſtus inſtituit, voluit autem Chriſtus, miniſtrum ordinarium & ex officio eſſe Epiſcopum, extraordinariè autem poſſe eſſe ſimplicem Sacerdotem, authoritate Summi Pontificis, ad hoc deputatum, hunc enim fuiſſe inſtitutionis modum, proba- B tum eſt ex vſu & traditione Eccleſiæ. Neq; propterea hoc extendendum eſt ad quamcunque aliam, aut materiam aut formam ſacramentorum, quia non oportet, eundem eſſe modum inſtitutionis in omnibus, cum non ſit in omnibus eadem ratio, vel neceſſitas, vel traditio, erit autem ſimile exemplum in minoribus Ordinibus, ſupponendo, quòd ſint verum ſacramentum, nam ordinarius miniſter eorum eſt ſolus Epiſcopus, & tamen poſſunt ex conceſſione Pontificis per ſimplicem Sacerdotem miniſtrari. Atque hinc fit, characterem Epiſcopalem eſſe ſufficiens principium huius ſacramenti, & neceſſarium in miniſtro ordinario & ex officio, non tamen abſolute & ſimpliciter, quia etiam character Sacerdotalis poteſt C ſufficere, non tamen per ſe, & veluti vi ſua, ſed quaſi extenſus vel applicatus per conceſſionem Pontificis: cum enim character non ſit potentia phyſica, ſed ſignaculum quoddam, induens quandam rationem moralis potentiæ ſeu facultatis facile intelligi poteſt in aliqua actione poſſe pendere ex conceſſione ſeu facultate morali iuxta Chriſti inſtitutionem. Sed quæres an illa ſententia ſit iam hæretica, & noſtra ſit de fide, nonnulli enim ita ſimpliciter affirmãt, vt Ledeſma hic, & inſinuat etiam Soto in diſtinctione 7. articulo 11. dicens; Sententiam Diui Thomæ non ſolum eſſe opinionem, verum etiam Eccleſiaſticam ſanctionem. Fundatur autem in decreto Concilij Florentini ante, quod (ait Soto) potuiſſe Duran- D dum & Scotum aliud opinari: de Adriano autem miratur, quod illud non legerit. Sed non eſt veriſimile, illud non legiſſe, ſed fortaſſe tempore Adriani decreta illa Concilij Florentini non erant ita recepta, nec plena authoritate confirmata, vel certè (quod veriſimilius eſt) non intellexit Concilium hoc definiuiſſe, nam ſolùm refert, ſedem Apoſtolicam aliquando in hoc diſpenſaſſe, non tamẽ id expreſſe approbat, neque habet aliquod verbum, quod definitionem indicet, ſed obiter tantum hiſtoriam attingit. Concilium autem Tridentinum (quod Ledeſma citat) licèt definiat, ordinarium miniſtrum eſſe Epiſcopum, nihil tamen de extraordinario tractat, ſed rem indefinitam relinquit. Exiſtimo ergo, non- E dum eſſe in hoc aliquid de fide, quamquam non negem, Concilium Florentinum magnam huic noſtræ ſententiæ tribuiſſe authoritatem, adeo, vt temerarium cenſeam, contrarium velle pertinaciter defendere. De fundamentis autem ſecundæ ſententiæ nihil dicendum occurrit. An verò neceſſarium ſit, ſimplicem ſacerdotem miniſtrantem hoc ſacramentum ex conceſſione Pontificis, vti Chriſmate ab Epiſcopo cõſecrato, vel in hoc poſſit etiam cadere diſpenſatio, diximus ſuprà tractando de materia huius ſacramenti.

Ad argumẽta 1. ſententię.

Ledeſma. Scotu..

Conc. Flor.

Conc. Flor.

Contrariam ſententiam pertinaciter defendere temerariũ eſt.

SECTIO III.

Vtrùm hæreticus Epiſcopus, vel ab Eccleſia præciſus, ſeu prohibitus, poſſit eſſe miniſter huius ſacramenti.

Ratio

RAatio dubitandi eſt, quia nonnulli Pontifices & Patres antiqui interdum ſignificant, ſacramentum Confirmationis datum ab Epiſcopo hæretico eſſe irritum & inane. Ita ſignificat Innocentius primus epiſtola 18. capite 3. de hæreticis enim loquens ait: *Eis ſolum Baptiſma ratum eſſe permittimus*: & infrà: *Nec dare Spiritus ſancti plenitudinem poſſunt, quam per impietatis ſuæ perfidiam perdiderunt*: Similiter Leo Papa epiſto. 35. capite 2. baptizatum ab hæreticis dicit, non eſſe rebaptizandum. *ſed hoc ei eſſe cõferendum. quod ibi defuit, vt per Epiſcopalem manus impoſitionem virtutem ſancti Spiritus conſequatur*: & epiſtola 77. capite 7. dicit, baptizatos ab hæreticis ſola inuocatione Spiritus ſancti per impoſitionem manus eſſe confirmandos, & ſubdit inferius rationem. *Vt, quod ab hæreticis nemo accipit, à Catholicis ſacerdotibus conſequatur.* Ergo ex ſententia Leonis Confirmationis ſacramentum ab hæreticis dari non poteſt. Et confirmatur, nam ita fuit ſemper antiqua conſuetudine in Eccleſia obſeruatum, ſcilicet, vt ab hæreticis baptizati, cum ad Catholicam Eccleſiam veniunt, per manus impoſitionem, id eſt, ſacramentum Confirmationis, recipiantur. Sic Euſebius Papa epiſtola 3. circa finem *Hæreticos omnes, quicunque Dei gratia conuertuntur, & in Sanctæ Trinitatis nomine credentes baptizati ſunt, Romanæ Eccleſiæ regulam tenentes per manus impoſitionem reconciliari præcipimus.* & ſubdit ſtatim, *Manus impoſitionis ſacramentum magna veneratione tenendum eſt, &c.* ergo loquitur de hoc ſacramento, de quo videntur etiam loqui Concilium Arelatenſe primum, canone octa. illis verbis: *Manus eis tantum imponatur, vt accipiant Spiritum ſanctum.* Et Arelatenſe II. capite 17. ibi: *Cum chriſmate & manus impoſitione in Eccleſia recipi ſufficit.* Vnde Cyprian. ſupponens hanc Eccleſiæ conſuetudinem, & ſequens ſententiam ſuam de rebaptizandis, ab hæreticis baptizatis, ſcribit in epiſtola 72. *Eis parum eſſe manum imponere ad accipiendum Spiritum ſanctum, niſi accipiant & Eccleſiæ Baptiſmum*: & epiſtola ſeptuageſima quarta videtur ſupponere, tanquam conceſſum ab omnibus, Confirmationem non poſſe dari ab hæreticis: cum ſic ad hominem argumentatur: *Si maieſtati nominis tribuunt, vt, qui in nomine Ieſu Chriſti, vbicunque & quomodocunque baptizantur innouati & ſanctificati iudicentur: cur non eiuſdem Chriſti nomine illic & manus baptizato imponitur ad accipiendum Spiritum ſanctum? Cur eadem eiuſdem maieſtas nominis non præualet in manus impoſitione, quam valuiſſe contendunt in Baptiſmi ſanctificatione?* Hinc etiam in Concilio Carthaginenſi tempore Cypriani celebrato, Nemeſianus Epiſcopus ſic inquit: *Malè ergo ſibi quidam interpretantur, vt dicant, quod per manus impoſitionem Spiritum ſanctum accipiant, & ſic recipiantur, cũ manifeſtum ſit vtroque ſacramento debere eos renaſci in Eccleſia Catholica*: ſignificat ergo hunc fuiſſe eo tempore ſenſum Catholicorum Doctorum diſtinguentium inter Baptiſmum & Cõfirmationem, vt illum validum eſſe dicerent ab hæreticis datum, non vero hanc, quod etiam ſignificatur in libro de Eccleſiaſticis dogmatibus capite 52. vbi de baptizatis ab hæreticis cum ad Eccleſiam redeunt, dicitur: *Purgati iam fidei veritute confirmentur manus impoſitione*: Sic etiam Auguſtinus libro ſecundo de Baptiſmo, capite ſeptimo & lib. 5. de Baptiſmo capite 23. dicit, baptizatos ab hæreticis, & ab hæreſi redeuntes per manus impoſitionem fore recipiendos.

Innocent. I. Leo Papa. Euſeb. Papa Con. Arelã. Cyprianus. Cõc. Carth. Nemeſiannus Auguſt.

Ratio pro hac ſentẽtia. Ratio autem reddi poteſt, quam Auguſtinus dictis locis tangit, quia hæretici ſunt incapaces Spiritus ſancti, & ideo Spiritus ſanctus extra Eccleſiam Catholicam dari non poteſt, hoc autem ſacramentum inſtitutum eſt ad dandam Spiritus ſancti abundantiam & perfectionem: Congruum ergo fuit, vt huius ſacramenti miniſterium ſolis Epiſcopis Catholicis committeretur. Nec refert, quod character ſeu conſecratio Epiſopalis ſit indelebilis: Nam etiam hoc admiſſo, intelligi recte poteſt, Chriſtum inſtituiſſe, huiuſmodi charecterem non ſufficere, niſi in miniſtro ab Eccleſia tolerato in ſacramentorum adminiſtratione: ſicut è contrario dicebamus, characterem ſacerdotalem non ſufficere per ſe ſine facultate Pontificis ad huiuſmodi miniſterium: illa autem adiuncta, poſſe ſufficere, ita è contrario Epiſcopalem characterem ſufficere, dummodo ab Eccleſia prohibitus, ſeu præciſus Epiſcopus non ſit.

Propter hanc difficultatem nonnulli Iuriſperiti docuerunt, Epiſcopum hæreticum, ſeu ab Eccleſia præciſum ita eſſe prohibitum ab huius ſacramenti adminiſtratione, vt, ſi illud tentet cõferre, nihil efficiat. Ita refert Caſtro libro ſecundo de iuſta hæreticorum punitione cap. 21. Couarruuias libro 1. Variar. reſolutionum capite 10. numero 8. ex Gloſſa in cap. Accedens, 50. diſtin. & in cap. Degradatio de pœnis in 6. quæ generatim loquuntur de quocunque actu Ordinis facto à Clerico degradato. Hæc tamen ſententia erronea eſt, ac merito ab omnibus Doctoribus eſt reiecta. Caſtro. Couarru.

Dicendum eſt ergo, quemcunq; verum Epiſcopum, quoad conſecrationem, eſſe ſufficientem miniſtrum huius ſacramenti, etiam ſi hæreticus ſit, excõmunicatus, aut degradatus, ita vt non poſſit Eccleſia facere, quin ſacramentũ Confirmationis ab eo datũ ſub debita forma, materia & intentione, validum ſit, licèt ipſe peccet illud miniſtrando. Hanc concluſionem non inuenio expreſſe definitam, & ideo non aſſero abſolutè eſſe de fide. Nam, licèt Concil. Triden. ſeſſione 7. Canone 12. de ſacramentis in genere, definiat, ſacramentum datũ à miniſtro exiſtente in peccato mortali eſſe validum, nihil tamen ab hæretico in genere definit, neque aliquid etiam ſpecialiter de hoc ſacramento colligitur, tamen concluſio poſita, primò ex doctrina ſupra tradita de ſacramẽtis in genere: eſt enim eadem ratio de hoc, & de cęteris ſacramẽtis. Vnde omnia ferè ibi adducta poſſunt facile ad hoc ſacramentum applicari. Secundò ex Concilio Florent. & Tridẽtino, tum quia abſolutè dicunt, Epiſcopum eſſe ordinarium miniſtrum huius ſacramẽti, ſed Epiſcopus, quamuis ſit hæreticus, aut quacunque alia ratione ab Eccleſia præciſus, eſt verus Epiſcopus: ergo eſt etiam verus & ſufficiens miniſter, tum etiam, quia Conciliũ Trident. dicit, miniſtrum ſacramenti in peccato mortali exiſtentem eſſe verũ miniſtrum. ergo ẽt ſi ſit in peccato hæreſis, nam ſicut non licet excipere peccatũ adulterij, aut concubinatus, & aliud ſimile, ita nec peccatum hæreſis, nam hæ definitiones Concil. doctrinales ſunt, & vniuerſales. Conc. Trid. Conc. Flor. Con. Trid.

Tertiò, quia Eccleſia non poteſt auferre à Sacerdote, vel Epiſcopo Ordinem, ſeu conſecrationem ſemel datam: ergo quamuis poſſit prohibere vſum eius, non tamen poteſt facere: quin actus ſolius Ordinis ab huiuſmodi miniſtro factus, validus ſit. Cum ergo Confirmatio tantum ſit actus Ordinis Epiſcopalis, non poteſt ab Eccleſia impediri, quo minus ſit verum ſacramentum, etiam ſi Epiſcopus ſit hæreticus vel præciſus, dummodo cætera neceſſaria adhibeantur. Primum antecedens certiſſimum eſt, quia character ſacerdotilis deleri non poteſt, vt definit Concil. Trid. ſeſſio. 7. Canone 9. & ſeſſio. 23. capite 4. Vnde quando Sacerdos deponitur, ſeu degradatur, reuera non priuatur ipſo Ordine, quia non priuatur charactere, ſed priuatur vſu, vel etiam priuilegiis Sacerdotalibus. Quamuis autem inter Theologos in controuerſia poſitum ſit, an Epiſcopalis conſecratio imprimat Conc. Trid.

imprimat characterem, vel phyſicè augeat præexiſtentem, aut tantum moraliter: nihilominus ſine controuerſia ab omnibus receptum eſt, conſecrationem Epiſcopalem eſſe initerabilem, & indelebilem, vt in proprio loco latius dicturi ſumus. Vnde Conci. Trident. dicta ſeſſio. 23. cùm cap. 4. dixiſſet, Ordinem imprimere characterem indelebilem, & ideo Sacerdotes habere poteſtatem Ordinis, quam amittere non poſſunt, ſtatim ſubdit, Epiſcopos pertinere ad hunc hierarchicum ordinem, & habere in eo gradu propriam quandam poteſtatem: ſentit ergo etiam illam eſſe inamiſſibilem. Prima autem conſequentia probatur, quia huiuſmodi actus ſolum pendet à poteſtate Ordinis, ideo enim vocatur actus ſolius Ordinis, vt diſtinguatur ab illo, qui eſſentialiter eſt etiã actus iurisdictionis; vt eſt ſacramentale iudicium, & abſolutio, quæ propterea nulla eſt, ſi poteſtas iuriſdictionis deſit, quia ab illa per ſe pendet: actus verò ſolius Ordinis, vt eſt conſecratio, à ſola poteſtate Ordinis per ſe pendet, & ideo illa poteſtate durante prohiberi quidem poteſt talis actus, vt licitè fieri non poſſit, non tamen poteſt ab homine impediri, quo minus, ſi fiat cum cæteris conditionibus requiſitis, validus ſit. Atque hac ratione conſecratio Euchariſtiæ facta à ſacerdote hæretico, vel quacunque ratione prohibito, valida eſt: Similter Extrema vnctio, item Ordinatio facta ab Epiſcopo hæretico, ſeu præciſo, quæ propterea non iteratur in Eccleſia, vt ſuis locis videbimus: ergo idem dicendum eſt de actu confirmandi: Nam conſtat per ſe, & intrinſece non eſſe actum iurisdictionis, cum non ſit actus iudicialis, ſed ſolum conſecratiuus, vt ſic dicam.

August. Quartò, eſt hæc ſententia Auguſtini libro 2. contra litteras Petilian. capite 104. vbi agens de ſacramento chriſmatis, quod in genere viſibilium ſignaculorum ſacroſanctum eſt, dicit: eſſe poſſe in hominibus peſſimis, illudque in hoc comparat cum Baptiſmo & vtrumque dicit eſſe poſſe inter hæreticos, & in parte Donati, & ibidem declarat, etiam in hoc ſacramento diſtinguendum eſſe ſacramentum ab effectu, vt intelligamus, quamuis contingat Spiritum ſanctum non dari ab hæreticis, non propterea negari debere ab eis dari ſacramentum. Vnde ex hoc loco euidenter conſtat, totam doctrinam ſupra datam & explicatam de malis miniſtris ſacramentorum in genere, ex ſententia Auguſtini eodem modo procedere de miniſtro huius ſacramenti. Vnde lib. 5. de Baptiſmo, cap. 20, ait: *Sicut ſanctificatur oleum ad verba, quæ procedunt ex ore homicidæ, ita etiam ſanctificatur in hæreticorum altari: quia nullis hominum falſitatibus impeditur Deus, quo minus ſuis ſacramẽtis adeſſe dignetur.* Vnde concludit: *Baptiſmum, Euchariſtiam, & manus impoſitionem, valida eſſe, etiam per homicidas:* conſtat autem ex omnibus libris Auguſtini contra Donatiſtas, eandem eſſe rationẽ de hęreticis, quę eſt de homicidis, & aliis huiuſmodi peccatoribus.

Vltimò, ſi congruentiis vtendum eſt, omnes ſupra adductæ de ſacramentis in genere hic habent locum, ne ſcilicet dubia & incerta ſit Confirmationis veritas, ſi ab interna hominis ſanctitate, aut fide pẽdeat, & aliæ ſimiles: Si verò ratio à priori petatur, recurrendum eſt ad inſtitutionẽ, & ad poteſtatem Ordinis indelebilem, vt iam tactum eſt. Vnde ſic poteſt

Conc. Flor. ratio concludi, nam iuxta doctrinam Concilij Florentini ſacramentum tribus perficitur, materia, forma, & miniſtro. Vnde fieri non poteſt, vt hæc ritè adhibeantur, & ſacramentum non perficiatur: Ergo ſi in præſenti ſacramento adhibetur materia & forma à vero Epiſcopo, efficietur ſacr̃m, quantumuis Epiſcopus ſit prauus, vel hæreticus, aut præciſus.

A Ad rationem dubitandi in principio poſitam cogitare aliquis poſſet, potuiſſe aliquos ex prædictis Patribus circa hoc errare, quia olim hæc veritas non erat adeo declarata, & intellecta, ſicut nunc eſt. Veruntamen, licet de Diuo Cypriano & aliis, qui de ſacramento Baptiſmi ita ſenſerunt, id dici poſſet, tamen de Diuo Auguſtino id non eſt veriſimile, & multò minùs de Pontificibus citatis, præſertim cum ibi doceant Eccleſiam de re grauiſſima, & ad bonos mores maxime pertinente, & referant Eccleſiæ conſuetudinem, in qua nunquã eſſe potuit grauiſſimus & intolerabilis error, qualis fuiſſet, ſi ſacramentum hoc à miniſtro hæretico ritè celebratum, in Catho- Ad rationẽ dubitandi.

B lica Eccleſia iteraretur. Dicendum ergo eſt, Patres in illis locis non agere de hoc ſacramẽto, ſed de manus impoſitione reconciliatiua, quam eſſe diſtinctam ab hoc ſacramento Confirmationis ſuprà oſtendimus diſputatione 34. ſectione 1. & eſt ſatis expreſſum in Concilio Hiſpalenſi ſecundo capite 7. vbi dicitur, non licere Chorepiſcopis, vel conuerſis ex hæreſi Con. Hiſpa. manus imponere, vt Spiritum ſanctum recipiant, vel baptizatorum frontes chriſmate ſignare, quod ſumptum eſt ex Leone Papa epiſtola 88. atque idem colligi poteſt ex Fęlici Tertio in epiſtola decretali. Leo Papa. Fęlix 3. capite tertio & quarto & ſequentibus; & ex Clemente libro 2. Conſtitut. capite 45. & libro 8. capite 12. Clemens. quibus locis ſit mentio manus impoſitionis purga-

C tiuæ, ſeu reconciliatiuæ, quæ erat per modum cuiuſdam publicæ pœnitentiæ, & abſolutionis, de qua etiam loquitur Innocentius primus epiſtola 22. capite 4. cum dicit, Clericos conuerſos ex hæreſi ſolere admitti ad communionem laicam per manus impoſitionem, & capite quinto declarat id fieri per pœnitentiam, & addit interdum recipi in ſuo gradu & ordine ad clericalem communionem: quomodo etiam dicitur in Concilio Arelatenſi capite 12. Clericos conuerſos ex hæreſi, ſi magnum fidei ſuæ, & perfectæ conuerſionis teſtimonium præbuerint, poſſe ad ſuum gradum & ordinem recipi per manus impoſitionem: non erat ergo illa manus impoſitio, Confirmatio: Quomodo enim veriſimile eſt, aut eos Innoc. I. Conc. Arela.

D fuiſſe denuo confirmatos, qui in ſacerdotali Ordine recipiebantur, aut ordinationem hæreticorum, vt ratam & validam receptam eſſe, non autem Confirmationem? Quod ſi dicas, non ibi eſſe ſermonem de ordinatis ab hæreticis, ſed de clericis, qui cum in Eccleſia Catholica fuerint Ordinati, in hæreſin labuntur, & poſtea conuertuntur. Sed inprimis hoc gratis dictum eſt, quia illa decreta abſolutè & ſimpliciter loquuntur, deinde eadem ratione dicam in aliis decretis non eſſe ſermonem de his, qui ritè confirmati ſunt ab hæreticis, vt de Bonoſiacis loco ſuprà citato dicebamus, & maximè credi poſſet, quando alicubi dicitur, adiungendam eſſe huic manus impoſitioni reconciliatiuæ vnctionem chri-

E ſmatis, vt eſt in Concilio Arelatenſi ſecundo, capite 17. & apud Theodoretum lib. 3. Hæreticarum fabularum capite de Nouato vbi refert, Patres ordinaſſe, vt hi, qui à Nouatiana hæreſi conuertebantur per vnctionem chriſmatis reciperentur: quia Nouatiani illis, quos baptizabant, ſacrũ chriſma non præbebant: ſic ergo in vniuerſum credi poteſt, quotieſcunque hæretici per vnctionem chriſmatis recipiebantur, id factum eſſe ſolum cum his, qui in hæreſi vncti non fuerant, nam alioquin conſtat, non ſemper fuiſſe adhibitam vnctionẽ chriſmatis, cum manus impoſitione reconciliatiua, vt patet ex aliis decretis ſupra citatis. Imo neque, quando adiungebatur chriſma, erat ſemper ſacramentum Confirmationis, ſed aliqua ceræmonialis vnctio, cuius ſignum Con. Arela. Theodoret.

apertum

apertum eſt, quia fiebat etiam à ſimplici Presbytero, vt patet ex Conc. Arauſ. I. cap. 2.

Con. Arauſ. Denique optimum argumentum eſt, quod hæc magna impoſitio, per quam conuerſi ex hæreſi recipiebantur, non his tantum adhibebatur, qui ab hæreticis baptizati, vel confirmati fuerant, ſed in vniuerſum omnibus, etiam ſi ante lapſum in hæreſin eſſent à Catholicis baptizati & confirmati: ergo non poterat eſſe ſacramentum Confirmationis, alioqui dicendum eſſet, non ſolum non eſſe validam Confirmationem datam ab hæretico, ſed etiam Confirmationem ritè acceptam in Eccleſia Catholica per hæreſin amitti, & ideo debere poſtea iterari, quod eſt planè hæreticum. Antecedens vero conſtat ex generalibus locutionibus dictorum decretorum, & ex doctrina Auguſtini dicto lib. 5. de Baptiſmo. cap 23. vbi rationem huius ceræmoniæ reddens, inquit. *Si nõ adhiberetur venientibus ab hæreſi manus impoſitio, quaſi extra omnem culpam eſſe diiudicarentur, propter charitatis ergo copulationem manus imponuntur correctis ab hæreſi*: hæc

Auguſt. autem ratio generalis eſt, & ideo idem Auguſtinus libro 3. de Baptiſmo capite 16. & 18. ſignificat hanc manus impoſitionem pertinere ad poteſtatem ligandi atque ſoluendi. Vnde Cyprianus epiſtola 10.

Cyprian. illam cõiungit cũ exomologeſi; & epiſt. 71. dicit, huiuſmodi manum imponi in pœnitentiam, quod etiam dicit Creſcens Epiſcopus Concil. Carthag. ſub

Creſcens Epiſcopus. Con. Carth. Cyprian. erat ergo illa manus impoſitio, vel ipſamet ſacramẽtalis abſolutio, ſi ſecretè & interiori foro fiebat, vel publica & ſolemnis pœnitentia, & reconciliatio facta etiam in exteriori foro Eccleſiæ, & de hac frequentius eſt ſermo in prædictis decretis.

Ex his ergo ſatis reſponſum eſt in cõmuni ad rationem dubitandi propoſitam, ſigillatim verò ad ſingula teſtimonia reſpondendum eſt. Ad Innocentium reſpondetur ibi loqui de Ordine dato ab hæretico, quem dicit non eſſe ratum, nõ quoad ſubſtãtiam, ſed quoad vſum, honorem & dignitatem, & priuilegia clericalia, vt latius dicendum eſt in materia de Ordine, & conſtat ex multis, quæ tradit Gratianus 1. quæſtio. 1. & ex verbis ipſiuſmet Innocentij, ſcilicet, *Non videtur Clericos eorum cum ſacerdotij, aut miniſterij cuiuſpiam ſuſcipi debere dignitate*, & poſtea ſubdit rationem ſuprà traditam. Vnde ſi quis contendat, illam excluſiuam, qua dicitur, *ſolum baptiſmum eſſe ratum apud hæreticos*, & excludere omnia alia ſacramenta, etiam Confirmationem. Reſponderi inprimis poteſt dictionem excluſiuam, non excludere concomitantia. Confirmationem autem comitari Baptiſmum, vt perfectionem eius. Deinde dicitur, ſolum Baptiſmum eſſe ita conceſſum hæreticis, vt ab eis & validè, & licitè miniſtrari poſſit, quia eſt ad ſalutẽ ſimpliciter neceſſarius: & hoc modo dici etiam poteſt, ſolum Baptiſmum hæreticis ratum eſſe permitti, nam ad aliorum ſacramentorum vſum ſimpliciter ſuſpenſi ſunt, ita vt ſaltem non poſſint eis licitè vti: quamdiu ſunt hæretici. Quod verò ait Innocentius, hæreticos non poſſe dare Spiritus ſancti plenitudinem, intelligendum eſt, iuxta ſupra dicta quæſtione 64. dictum eſſe propter effectum ſacramenti, quem non recipit is, qui à miniſtro hæretico ſacramentum recipit voluntariè, & ſine ſufficiente neceſſitate, & ideo, cum huiuſmodi hæretici ad Eccleſiam veniunt per manus impoſitionem reconciliatiuam ſuſcipiuntur, *ſub imagine pœnitentiæ, & inuocatione Spiritus ſancti*, vt ibidem ait Innocen. Et eodem ſenſu loquitur Leo Papa locis in princip. citatis. Quamquam Lindanus libro quarto Panopliæ, capite 27, contendat, Leonem ibi loqui de ſacramento Confirmationis, præſertim in poſteriori loco, quod re-

Innocent. Leo Papa. Lindanus.

A uera non eſt neceſſarium, quia Leo in eodem ſenſu loquitur, quo Auguſt. contra Nouat. Sicut enim per Baptiſmum, & alia ſacramenta datur gratia, ita etiam datur Spiritus ſanctus: & hoc modo aiunt Patres prædicti, quamuis hæreticorum Baptiſma ſit validum, tamen non dare illis Spiritum ſanctum, idcirco cum conuertuntur, eis manus imponi, vt Spiritum ſanctum recipiant, non eo modo, quo datur per ſacramentum Confirmationis, ſed eo modo, quo per Baptiſmum datur. Si verò quis poſteriorem locum Leonis velit de propria Confirmatione intelligere, oportet, vt limitationem adhibeat de illis hæreticis, qui non habent veros Epiſcopos, à quibus

B ritè confirmentur. Et eodem modo exponendum eſt teſtimonium ſuperius adductum ex libro de Eccleſiaſticis dogmatibus. Ad confirmationem ſatis iam explicatum eſt, qualis fuerit illa manus impoſitio, per quam hęretici in Eccleſia recipiebantur: & quoniam cætera teſtimonia ibi adducta, ex dictis facilima ſunt, ad Euſebium Papam reſpondetur, in priori parte loqui Euſebium de manus impoſitione reconciliatiua, in poſteriori vero de confirmatiua, neque hoc eſt mirum, quia vtraque ſignificatio eſt vſitata, & illa ſunt diuerſa capita, in quibus Pontifex ad diuerſa interrogata reſpondet, atque ideo fortaſſe priorem vocauit abſolute manus impoſitionem, poſteriorem vero vocat, manus impoſitionis ſacra-

C mentum.

Ad rationem reſpondetur, in primis ſolum probare, in hæreticis non habere locum effectum huius ſacramenti, deinde dicitur, potuiſſe quidem Chriſtum Dominum inſtituere miniſtrum huius ſacramenti, eo modo, qui ibi fingitur, ex vſu tamen & traditione Eccleſiæ conſtat, non ita inſtituiſſe, & ideo non eſt ſimile exemplum, quod ibi adducitur, nam ſimplex ſacerdos non habet à Chriſto ex vi ſui characteris poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentum, ſed ſolum per delegationem Pontificis. Epiſcopus verò immediatè à Chriſto habet poteſtatem miniſtrandi hoc ſacramentum ex vi charactêris indelebilis, & ideo, quoad ſubſtantiam ſacramenti, non pen-

D det ab homine.

ARTICVLVS XII.

Vtrùm ritus huius ſacramenti ſit conueniens.

AD duodecimum ſic proceditur, Videtur, quod ritus huius ſacramenti non ſit conueniens. Sacramentum enim Baptiſmi eſt maioris neceſſitatis, quàm hoc ſacramentum, vt ſuprà dictum eſt. Sed Baptiſmo deputantur certa tempora ſcilicet Paſcha & Pentecoſte. Ergo etiam huic ſacramento aliquod certum tempus debet præfigi. + d. 7. q. 3. a. 3. q. 2. ad. 3. & id expoſitione litteræ. Arti. 1. huius q. ad. 3. & q. 65. art. 4.

2. Præterea, ſicut hoc ſacramentum requirit deuotionem & dantis & recipientis, ita etiam & ſacramentum Baptiſmi. Sed in hoc ſacramento Baptiſmi non requiritur, quod à

E *ieiunis ſumatur vel conferatur. Ergo videtur inconuenienter ſtatutum in Concil. Aurelianenſi, vt ieiuni ad Confirmationẽ veniant: & in Concil. Melden. vt Epiſcopi, non niſi ieiuni, per impoſitionem manuum Spiritum ſanctum tradant.* Ca. 31. & Cõ. Meld. c. 6. referuntur hęc de conſ d. 5. c. Vt ieiuni. & vt Epiſco.

3. Præterea, Chriſma eſt quoddam ſignum plenitudinis Spiritus ſancti, vt ſuprà dictũ eſt. Sed plenitudo Spiritus ſancti data eſt fidelibus Chriſti in die Pentecoſtes, vt habetur Act. 2. Magis ergo debet chriſma confici & benedici in feſto Pentecoſtes, quam in cœna Domini. Arti. 2. huius quæſt.

SED *contra eſt vſus Eccleſiæ, quæ à Spiritu ſancto gubernatur.*

RESPONDEO *dicendum, quod Dominus Matthæi 18. fidelibus ſuis promiſit, dicens, vbi fuerint duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum. Et ideo firmiter tenendum eſt, quod ordinationes Eccleſiæ dirigantur ſecundum ſa-*

dum ſapientiam Chriſti & propter hoc certum eſſe debet, ritus, quos Eccleſia obſeruat in hoc, & in aliis ſacramentis, eſſe conuenientes.

In epi ad Hiſpā. Epiſ. ante med. to. 1. Cenei & habetur de cõſec d. 5. c. De his. AD *primum ergo dicendum, quod ſicut Melchiades Papa dicit, ita coniuncta ſunt hæc duo ſacramenta (ſcilicet Baptiſmi & Confirmationis) vt ab inuicem (niſi morte præueniente) nullatenus poſſint ſegregari, & vnum ſine altero ritè perfici non poſſit. Et ideo eadem tempora ſunt præfixa Baptiſmo ſolemniter celebrando, & huic ſacramento. Sed quia hoc ſacramentum à ſolis Epiſcopis datur, qui non ſunt ſemper præſentes, vbi Presbyteri baptizant, oportuit, quantum ad communem vſum, ſacramentum Confirmationis etiam in alia tempora differre.*

vt patet de conſecr. d. 5. c. Vt Epiſ. AD *ſecundum dicendum, quod ab illa prohibitione excipiuntur infirmi, & morte periclicantes ſicut in ſtatuto Meldenſis* ✲ *Concilij legitur. Et ideo propter multitudinem fidelium, & propter pericula imminentia, ſuſtinetur, vt hoc ſacramentũ (quod non niſi ab Epiſcopis dari poteſt) etiã à non ieiunis detur vel accipiatur, quia vnus Epiſcopus, præcipuè in magna diœceſi, non ſufficeret ad tot homines confirmandos, ſi eis tempus arctaretur. Vbi tamen congruè obſeruari poteſt, conuenientius eſt, vt à ieiunis detur & accipiatur.*

Habetur de conſecr. d. 4. c. Omni tẽpore. AD *tertium dicendum, quod, ſicut ex Concilio Martini Papæ* ✲ *habetur, omni tempore licebat chriſma conficere. Sed quia ſolemnis Baptiſmus, ad quem requiritur vſus chriſmatis, in vigilia Paſchæ celebratur, congruè ordinatum eſt, vt per biduum antè ab Epiſcopo chriſma benedicatur, vt poſſit per diœceſin deſtinari, dies etiam ille ſatis congruit ad materias ſacramentorum benedicendas, in quo fuit Euchariſtiæ ſacramentum inſtitutum, ad quod omnia alia ſacramẽta quodammodo ordinantur, ſicut ſuprà dictum eſt.* queſt. 65, a. 1.

DISPVTATIO XXXVII.

& ſexta huius ſacramenti.

De cæremoniis ſacramenti Confirmationis.

DVo poſſunt in præſenti conſiderari. Vnum eſt, confectio chriſmatis, aliud eſt, ſacramentalis vſus ipſius chriſmatis, in quo ſacramentum ipſum conſiſtit; & vtrumque fit ab Eccleſia ſpeciali ſolemnitate ac ritu, qui breuiter erit à nobis explicãdus.

SECTIO I.

Vtrùm confectio chriſmatis conuenienter ritu fiat ab Eccleſia.

OMiſſis hęreticis, qui, ſicut cæteras, ita & has Eccleſiæ ceręmonias damnant, nihil tamen ſpeciale de hoc ſacramento afferunt, præter ea, quæ ſtatim annotabimus ex generali ratione, quam D. Thom. hic attigit, ſupponimus, Eccleſiam non errare, ſed conuenienter agere in huiuſmodi cæremoniis, quia à Chriſti Domini Spiritu, & ſapientia gubernatur. Vt verò earum rationem reddamus, ad quinque vel ſex cæremonias reuocari omnes poſſunt, ex quibus aliquæ antecedunt, aliæ ſubſequuntur, aliæ verò comitantur, ſeu extrinſecus circumſtant ipſius chriſmatis confectionem. Prima ergo cæremonia eſt, benedictio balſami, quæ ab Epiſcopo, partim orationibus, & deprecationibus, partim ſigno, & benedictione Crucis perficitur. De qua nihil dicendum occurrit præter ſuperius dicta: nullam enim poteſt nouam pati calumniam, quia nullum poteſt eſſe aptius ſignũ ad cuiuſuis rei ſanctificaionem, quam verbum Dei, oratio, & Crucis ſignum, vt in ſuperioribus latè oſtenſum eſt.

D. Thom.

Sex cæremoniæ expenduntur.

1. benedictio balſami.

2. benedictio olei chriſmatis.

Secunda cæremonia eſt, benedictio olei chriſmalis, quæ eodem verbo & oratione ac ſigno Crucis perficitur: fit autem per modum exorciſmi, quod A nullam habet nouam difficultatem, poſitis his, quæ ſupra de exorciſmis in genere dicta ſunt, ſolum dubitari poteſt de quadam ceræmonia, quæ huiuſmodi benedictionem antecedit, ſcilicet, quod Pontifex & duodecim ſacerdotes illi aſſiſtentes halant in modum Crucis ſuper os ampullæ habentis oleum chriſmale, quę ſolum ad ſignificationẽ quandam introducta eſt, & ideo nullã habet ſuperſtitionem, Chriſtus enim Iohannis 20. vt Apoſtolis Spiritum ſanctũ daret, in eos inſufflauit: quia ergo chriſmale oleum ad dandam Spiritus ſancti plenitudinẽ ſanctificatur, ideo ad hoc ſignificandum Eccleſia prædictam inſufflationem induxit, quæ cæremonia B antiquiſſima eſt, vt conſtat ex Iſidoro, Ruperto & aliis, qui de officiis Eccleſiaſticis ſcripſerunt, & ex ordine Romano, ac libro Pontificali. Ioannis 20. Iſidorus. Rupertus.

Tertia ceremonia eſt, miſtio balſami & olei quam facit Epiſcopus immittendo balſamum in ampullam chriſmalis olei, proferens illa verba: *Hæc commiſtio liquorum, fiat omnibus ex ea perunctis propitiatio & cuſtodia ſalutaris in ſæcula ſæculorum*; qua actione & verbis ſubſtantialis confectio chriſmatis perficitur: nam chriſma vtriuſq; liquoris miſtionem, & benedictionem eſſentialiter requirit. Et quamuis inter agendam primam cæremoniam Pontifex parum olei miſceat cum balſamo in patena, vel alio vaſculo diſtincto ab ampulla chriſmatis, tamen ibi reuera non C perficitur chriſma, quia neque ea intentione fit, neque illa eſt perfecta & completa miſtio, ſed tantum inchoatio quædam, & adumbratio eius. 3. Miſtio balſami & olei.

Quarta cæremonia, quæ poſt confectum chriſma ſubſequitur eſt veneratio quadam ſeu ſalutatio eius: nam Pontifex capite inclinato ſalutat chriſma, dicẽs: *Salue ſanctum chriſma*, & deinde oſculatur labrum ampullæ, quod ſecundo & tertio facit, & hæc poſteà imitantur duodecim ſacerdotes, qui ipſum conficiunt, hæc autem ceræmonia hæreticis videbitur idololatriam ſapere, quia in ea, videtur creatura adorari, aliis verò indoctis videri poteſt ridicula, quia res inanimis nõ poteſt ſalutari, quamuis poſſit reuerenter tractari, nam ſalutatio proprie ad perſonam D intelligentem dirigitur. Dicendum verò eſt, hanc cæremoniam merito eſſe ab Eccleſia introductam ad commendandam fidelibus ſancti chriſmatis exiſtimationem ac reuerentiam: eſt enim chriſma res quædam ſacra, ſuumque modum ſanctificationis habens, & ideo propria quædam reuerentia & veneratio illi debetur, ſicut & aliis ſacris ſignis, & rebus diuino cultui dedicatis, vt egregiè docuit D. Thom. 2. 2. quæſt. 99. articulo 3. quę reuerentia dicta eſt à nobis in ſuperioribus, adoratio reſpectiua, quia licèt verè ac propriè ad rem ipſam inanimem terminetur, nõ tñ propter ipsã, ſed propter id, ad quod refertur ſeu quod ſignificat. Ad hoc autem ſignificandum interdum hęc venereratio per modum ſalutationis exprimitur, ſicut etiam Beatus Andreas Crucem ſaluE tauit, dicens, *Salue Crux pretioſa*, & Eccleſia canit, *O Crux aue ſpes vnica*: Quæ verba quatenus orationem vel ſalutationem continent, per tropum & proſopopęiam explicantur, & ad Chriſtum, ſeu rem repręſentatam referuntur; vt dixi in 1. tomo diſputatio. 54. ſectione 4. 4. Veneratio ſeu ſalutatio chriſmatis. D. Thomas. B. Andreas.

Quinta cæremonia pertinet ad circumſtantiam temporis, quam hic notauit Diuus Thomas in ſolutione ad 3. vbi primum dicit, olim nullum fuiſſe anni tempus ab Eccleſia definitũ ad chriſma conficiẽdum, ſed quolibet tempore confici potuiſſe, quod colligit ex Conc. Marti. Papæ: videtur autem allegare cap. Omni tempore. de conſe. diſt. 4. quod ſumptum eſt ex Canonibus collectis à Martino Bracharenſi Cæremonia eſt circũſtantia temporis.

Epiſcopo

Epiſcopus. Epiſcopo capit. 51. vbi dicitur, *Omni tempore licere Epiſcopo chriſma conficere*, & ſimilia verba habentur in Concilio Tolet. I. capit. 20. Sed nihilominus certum eſt, tempus ab Eccleſia deſignatum ad chriſma conficiendum, eſſe Feriam quintam Cœnæ Domini: illo enim die, vt ſupra vidimus ex Patribus, præſertim Fabiano, & Cypriano, Chriſtus Dominus docuit chriſma conficere: in cuius rei memoriam illo tantùm die confici conſueuit. Item, quia, vt D. Thomas hic ait, tempus ſolemnis baptiſmatis fuit ſemper vigilia Paſchatis; ideò ante duos dies conſueuit renouari Chriſma, quod vſui eſſe poſſet in ſolemni baptiſmate: hæc autem conſuetudo præter Fabianum epiſt. 2. & Cyprian. ſerm. de vnctione chriſmatis, colligitur ex Iſidoro, Alcuino, Ruperto, & aliis antiquis ſcribentibus de diuinis officiis. Vnde in Concilio Meldenſi, capit. 46. expreſsè præcipitur, *vt nemo ſacrum Chriſma, niſi in quinta Feria maioris hebdomadæ conficere præſumat*; & ob hanc cauſam in cap. Quoniam, de ſentēt. excommun. in 6. dicitur, Chriſma eſſe conficiendum in die Cœnæ Domini, etiam ſi terra interdicta exiſtat. Quapropter veriſimile nō eſt, fuiſſe aliquando vſitatum in Eccleſia, vt quolibet anni tempore chriſma conficeretur; quia Fabianus Papa contrarium præcipit, & indicat fuiſſe traditionem Apoſtolicam. Neque ex prioribus decretis id ſatis colligitur: nam, quod dicitur, *Omni tempore*, poteſt optimè per diſtributionem accommodam intelligi; ſcilicet, omni tempore ad cōficiendum chriſma præſcripto licitum eſſe Epiſcopo illud conficere, id eſt, hoc per ſe, & ex officio ad illius munus pertinere: nam illa decreta non intendunt docere, quo tempore liceat chriſma conficere, ſed ad quem per ſe hoc munus & officium pertineat: nam Concil. Toletan. expreſsè intendit prohibere abuſum quorundam Presbyterorum, qui confectionem chriſmatis ſibi vſurpabant; &, tam ibi, quàm in dicto ca. Omni tempore, ſtatim poſt illa verba, *Omni tempore liceat Epiſcopo chriſma conficere*, ſubditur, *Et per diœceſim deſtinare, ita vt ad accipiendum chriſma diaconus aut ſubdiaconus ante diem Paſchæ de ſingulis Eccleſiis ad Epiſcopum deſtinetur, vt poſſint ad tempus deferre*: non ergo loquuntur de omni tempore ſimpliciter, ſed accommodatè, id eſt, de omni tempore annuali, vt Gloſſa etiam expoſuit.

Conc. Tolet. · Fabianus. · Cyprianus. · D. Thom. · Iſidorus. · Alcuinus. · Rupertus. · Conc. Meld. · Fabian. Pap. · Conc. Tolet.

4. Cæremonia circumſtantia loci. Vltimò adiungere poſſumus circumſtantiam loci, ſub qua comprehendi poteſt, quòd chriſma conficiendum eſt in Eccleſia, & in loco presbyterij, vt notatur in Pontificali Romano; & huc etiam ſpectat, quòd non eſt conficiendum, niſi ſolemni ritu, & inter miſſarum ſolemnia, imò ab Epiſcopo Pontificali ritu celebrante; ita enim ab Eccleſia præſcriptū ſemperque ſeruatum eſt. Vnde, vbi hoc modo confici non poteſt, vel quia Eccleſia vacat, vel quia Epiſcopus impeditus eſt, ne illud poſſit ſolemni ritu conficere, prætermittenda eſt eius confectio, & aliunde nouum chriſma erit deportandum, vt alia conſuetudo Eccleſiæ ſeruetur, vtendi ſingulis annis nouo chriſmate: de qua infrà dicetur. Ad hanc etiam circumſtantiam ſpectat, vt chriſma in proprio ac determinato vaſculo conficiatur, quod ad hoc munus ſacrum habeatur: nam, cùm chriſma res ſacra ſit, & ad ſacrum miniſterium deputata, ad eius reuerentiam ſpectat, vt non communi vaſculo ac vulgari conficiatur & cuſtodiatur; ſed ſpecialiter ad hoc munus deputato: & ita colligitur ex ordine & Pontificali Romano. Quamquàm autem apud veteres nonnulla mentio chriſmalis vaſculi, ſeu ampullæ inueniatur, vt patet ex Iuone epiſt. 3. & in decreto part. 1. cap. 268. & ex Burchardo lib. 4. decreti, cap. 75. & ex Concil. Meldenſi, cap. 1. & Optato Mileuitano, lib. 2. contra Parmenianum; non tamen inuenio eſſe ab Eccleſia inſtitutam ſpecialem aliquam benedictionem, aut conſecrationem talis vaſculi; ſed ipſomet vſu videtur ſacrari; poſt quem vſum non debet ad vulgarem ſeu profanum vſum conuerti. Neque etiam inuenio eſſe ab Eccleſia definitam ſpecialem materiam, ex qua conficiendum ſit: nam, licèt communiter ſit argētea, vel aurea, & ita maximè deceat, tum propter ſecuritatem, tum propter munditiem, nullum tamen inuenio de hac re eſſe præceptum; imò ampulla illa, cuius meminit Optatus, vitrea vel alterius ſimilis materiæ fuiſſe videtur: refert enim, hæreticos per feneſtram illam proieciſſe, vt eam frangerent; & miraculo aſcribit, quod caſum non ſenſit, nec confracta eſt; ſed Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit. Videtur ergo hoc prudenti paſtoris arbitrio relinquendum: ſemper tamen, quoad fieri poſſit, ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo.

Iuo. · Burchardus. · Conc. Meld. · Opta. Mileu.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramentum Confirmationis conueniente ritu ab Eccleſia conferatur.

Hic nihil dicendum eſt de ſubſtantiali ritu; ad quem ſpectat; quòd vnctio ex chriſmate fiat in fronte, & ſub ſignaculo Crucis; vt ſuperiùs dictum eſt: dicendum eſt ergo ſolùm de accidentali ritu, qui ſolum in tribus aut quatuor circumſtantiis, ſeu cæræmoniis conſiſtit. Primò ergo notari poteſt circumſtantia temporis, quam D. Tho. hic attigit in ſolutione ad primū; vbi dicit, eadem tempora Paſchatis, & Pentecoſtes, quæ olim erant ad baptiſmum deſignata, hoc etiam ſacramentū comprehendiſſe; quia olim ſimul conferebantur, vt ſuprà vidimus; atque ita ſtatuitur in Concil. Pariſ. ſub Ludouico & Lothario, lib. 1. c. 33. tamen illud Concilium prouinciale eſt, in vniuerſum autem, nec ſatis conſtat, olim fuiſſe rigoroſo præcepto prohibitum, ne ſacramētum Confirmationis extra illa tempora daretur; & nunc certius eſt, nullum eſſe tale præceptum; tum quia contrarium tenet conſuetudo, quę in ipſo etiam baptiſmo illam limitationem abrogauit; tum etiam quia in hoc ſacramēto id commodè ſeruari non poterat, vt D. Tho. notat: quia eius miniſter eſt ſolus Epiſcopus; qui non poteſt quolibet tempore adeſſe ad confirmandos baptizatos: poteſt ergo hoc ſacramētum conferri quolibet tempore opportuno. An verò matutino tempore conferendum ſit, ſtatim dicam.

D. Thom. · Conc. Pariſ. · D. Thom.

Secundò notari poteſt circumſtantia loci, de qua Palud. q. 3. art. 3. dicit, licèt confectio chriſmatis tantum fieri poſſit in Eccleſia, tamen ſacramentum poſſe dari in quolibet decente loco: & cenſeo, hoc eſſe probabile; quia nihil inuenio ſub præcepto præſcriptum; & in Pontificali ſolum dicitur, quòd fiat ante medium altaris, aut in alio cōueniente loco: conſuetudo autem obtinuit, vt detur tantum in Eccleſia, & ita obſeruandum eſt, quoad fieri poſſit: nam, ſi hoc de baptiſmo præceptum eſt in Clementina de baptiſmo, maximè decet, in Confirmatione etiam obſeruari. Statuitur autem in c. Reſponſo, de ſentent. excommun. poſſe hoc ſacramentum conferri in locis interdictis, vt poteſt baptiſmus.

Paludanus.

Tertiò ad hunc ritum etiam ſpectat, quòd Epiſcopus veſtibus ſacris indui debet ad hoc ſacramentum miniſtrandum: id enim pertinet ad ornatum, & decentiam huius ſacramenti: tenetur ergo in hoc obſeruare, quod in Romano Pontificali præſcribitur. Ex parte verò ipſius confirmandi nulla eſt in hoc cæræmonia præſcripta: olim enim, quia Confirmatio ſtatim poſt ſolemnem baptiſmum dabatur, & baptizati

A ptizati induebantur veſtibus albis, ideò eiſdem candidati veſtibus ad hoc ſacramentum recipiendum accedebant; quod ſatis erat accommodatum ad innocentiam ſignificandam, quam accedentes ad hoc ſacramentum geſtare debent; nunc verò, poſtquam illa cerę monia ceſſauit, nulla eſt circa hoc ſpecialis obſeruantia, ſed tantùm decentiæ, & honeſtatis ratio habenda eſt.

Quartò obſeruatum eſt, vt tam confirmans, quam D.Thom. confirmandus ieiuni accedant, vt tetigit D.Tho. hic in ſolutio. ad 2. & ſignificat hoc fuiſſe præceptum in Conc.Seno. Concil.Senon.cap.3. & Concil.Meldenſi, ca.6. & ha- Conc.Meld bentur in cap. Vt ieiuni, & cap. Vt Epiſcopi, de con- Conc.Pariſ. ſecrat.d.5. & idem ſtatuitur in Concil.Pariſ.lib.1, cap. B 33. vbi adducitur congruentia; quòd Apoſtoli ieiuni confirmati ſunt per Spiritus ſancti aduentum: & credibile eſt eos non niſi ieiunos aliis Spiritum ſanctum tradidiſſe: quia ita decebat tam excellens miniſterium, vt, qui daturus eſt Spiritum ſanctum, prius ieiunando & orando in corde ſuo illi præparet habitaculum. Iuxta quæ decreta, ſi hæc cerę monia obſeruanda eſt, conſequenter dicendum erit, ſacramentum hoc matutino tempore ante prandium eſſe miniſtrandum: quia aliàs, moraliter loquendo, non poſſet ieiunis à ieiunis miniſtrari. Nihilominùs tamen dicendum eſt, hanc cerę moniam non eſſe ex neceſſitate præcepti, ſed ſolùm ex decentia, vt hic D. D.Thom. Thomas: quem omnes ſequuntur, & expreſsè an- C notatur in Pontificali Romano; neque in ſuprà citatis decretis ſunt verba, quæ ſufficienter indicent præcepti obligationem, &, quamuis eſſent, tamen illa Concil. Prouincialia ſunt; neq; eorum lex communi vſu eſt recepta, ſed potius abrogata: nam ferè conſuetudo iam obtinuit, vt ſacramentum hoc poſt prandium conferatur. Quinta cerę monia eſt, quòd in hoc ſacramento adhibetur ſuſceptor, qui confirmandum teneat. De qua ſatis dictum eſt in Commentar.art.10.

Sexta, antequam Epiſcopus conferat ſacramentum, fundit quaſdam orationes, deprecationes, ac benedictiones; & peracto ſacramento, alias ſimiliter ſubiungit; quæ piæ ſunt, & iuxta conſuetudinem Ec- D cleſiæ obſeruandæ.

Septima, poſt factam vnctionem ſubſtantialem in fronte, vitta linea caput confirmati ligatur; quam aliqui vno, alij tribus, alij ſeptē diebus geſtare conſueuerunt, quod fit propter Chriſmatis reuerentiam, vt non abluatur, ſed exſiccetur. Vnde hæc cerę- D.Thom. monia ſeruanda omnino eſt, vt colligitur ex D.Th. in 4.d.7.q.vlt.ar.vl. & aliis authoribus ibi, & Summiſtis verbo, Confirmatio; quamuis in temporis, ſeu dierum determinatione nulla ſit obligatio; ſed vbiq; propria cōſuetudo ſeruanda eſt, vt in Pontificali Romano dicitur. Atque idem iudicium ferendum eſt de Hugo Vict. eo, quod Hugo Victor.lib.2. de ſacram.par.7.c.6. dicit, per ſeptem dies non eſſe abluendum caput ſeu E frontem hominis confirmati: quod ipſe etiam, non vt neceſſarium; ſed vt conueniens docet; & loquitur de vulgari & communi ablutione: nam alicubi moris eſt, vt paulò poſt abluantur in fonte baptiſmatis: vbi autem hoc non obſeruatur, ſatis erit expectare, donec chriſma exſiccatum ſit.

Octaua, poſt peractum ſacramentum Pontifex leuiter dat confirmato alapam ſuper genam, dicens, ***Pax tecum***, quod ſolum fit ad ſignificationem, vt confirmatus intelligat ſe armari ad iniurias pro Chriſto ferendas; & alij dicunt fieri etiam ob memoriam; vt ſuſcipiens recordetur ſacramenti ſuſcepti, & militię, ad quam exercendam conſcribitur: hæc autem cerę monia non videtur eſſe tanti momenti, vt, ſi prætermittatur, ſit peccatum mortale, ſecluſo contemptu, vt notauit Soto hic artic. 12. vbi aliam cerę mo- Soto. niam refert, ſcilicet quod cereus offertur; ſed hanc non inuenio in Pontificali Romano, neque in antiquis authoribus.

DISPVTATIO XXXVIII.

& vltima de Confirmatione.

De præceptis ad hoc ſacramentum pertinentibus.

Diſtinguendæ ſunt duæ perſonæ, quæ in vſu huius ſacramenti, ſicut & aliorum, neceſſariò interueniunt, ſcilicet ſuſcipiens, & miniſter, & de vtriuſque obligationibus, & de modis, quibus contra eas delinquere poſſunt, & de pœnis, ſi quas fortaſſe incurrunt, dicendum eſt: de ſuſceptore verò præter ſuperiùs notata, nihil addendum occurrit.

SECTIO I.

Vtrùm omnes fideles baptizati teneantur hoc ſacramentum ſuſcipere, & illud non iterare.

Triplex obligatio intelligi poteſt ex parte reci- 1. Obligatio. pientis hoc ſacramentum. Prima eſt negatiua, non recipiendi indignè, neq; ſine debita intentione ac diſpoſitione hoc ſacramētum: quæ etiam affirmatiuè explicari poteſt ſub conditione, ſeu quoad ſpecificationem actus, ſcil. dignè recipiendi hoc ſacramentum, ſi quis velit illud recipere: & de hac obligatione nihil in particulari hic occurrit addendum, præter dicta ſuprà de ſacramentis in genere: nam hęc obligatio naſcitur ex generali, & connaturali lege ſacramentorum: quæ ad hoc ſacramentum determinanda eſt iuxta diſpoſitionem, quam hoc ſacramentum requirit, de qua ſuprà tractatum eſt.

Secunda obligatio, quæ in vltimà particula tituli 2. Obligatio. quæſtionis attingitur, eſt etiam negatiua; non recipiendi pluries hoc ſacramentum; quæ poteſt etiam affirmatiuè ſub cōditione & ſecundum numericam vnitatem explicari, id eſt, vt, ſi quis vult hoc ſacramento vti, ſemel tantùm illud recipiat: & hæc obligatio eſt etiam certiſſima: quia ſuprà oſtenſum eſt, hoc ſacramentum non eſſe iterabile ex vi ſuæ inſtitutionis. Vnde, ſi quis tentet ſecundò illud recipere, irritum facit, & inane eſt, quidquid recipit, & ideò grauiter delinquit. Quæri autem hic poteſt, an, qui An maneat irregularis, qui iterat hoc ſacramentum. iteratò ſuſcipit hoc ſacramentum, maneat irregularis: quidam enim ita affirmant, vt Richard. in 4.d.7. artic.6.q.1. vbi idem iudicium cenſet eſſe de Confir- 1. Opinio affirmatiua. matione, quod de baptiſmo; & Maior ibi, in fine to- Richard. tius diſtinctionis, & D.Anton.3.par.tit.28. cap.6.§.3. Maior. & ex Iuriſperitis hoc tenet Gloſſa in cap. dictum eſt, D.Antonin. de Conſecrat.diſtinct.5. & Archidiaconus, & Alber- Gloſſa. tus Trotius, quos refert Couar. infrà citandus. Fun- Archidiac. dari ſolet hæc ſententia in paritate rationis: nam ſi Albertus Trotius. ille, qui iteratò ſuſcipit baptiſmum, fit irregularis, cur non etiam ille, qui ſecundò confirmatur? præſertim, quia in Concil.Tarracon.c.6. & refertur in d. Conc.Tarracon. c.Dictum eſt, eodem modo prohibetur Confirmationis, quo baptiſmi iteratio, & eadem pœna pro vtroque delicto imponitur; ſcilicet, vt, qui ita delinquit, *non ſæculo, ſed ſolum Deo ſub habitu regulari, vel clericali religioſiſſimè famuletur.* Vnde ad hoc adduci ſolent decreta, quæ rebaptizatis irregularitatē imponunt, cap. Confirmandum, d.50. cap. Quod quidam, 1.q.1. cap. Qui bis, de Conſecrat.diſt.4. Sed hoc argumentum in materia odioſa & pœnali, & præſertim irregularitatis debiliſſimum eſt; primò, quia iure ipſo cautum eſt, irregularitatem non incurri, niſi in caſibus à iure expreſſis: cap. Is qui, de ſententia excommun.

A mun. in 6. ergo argumentum à ſimili nullum eſt ad irregularitatem colligendam. Secundò, quia licèt in dict. ca. Dictum eſt, ita eſſe malam & prohibitam Confirmationis ſicut baptiſmi iterationem aſſeratur; ibi tamen nulla pœna irregularitatis imponitur. Vnde, ſi ex aliis iuribus non conſtaret, fieri irregularem, qui ſecundum baptiſmum recipit, ex vi huius non fieret irregularis: nam aliud eſt religioſiſſimè famulari Deo ſub habitu regulari, vel clericali: aliud verò fieri irregularem: neque hoc poſterius ex illo priori ſequitur: nam, etiam ſi quis denuò Ordinetur, vel in ſuſcepto ordine miniſtret, poteſt in habitu regulari, vel clericali Deo religioſiſſimè famulari: ex illo ergo textu neutra irregularitas colligitur: in aliis autem iuribus nulla fit mentio Confirmationis, ſed ſolius baptiſmatis: hæc ergo irregularitas non eſt in iure expreſſa. Et ideò eſt ſecunda ſententia probabilior, negans propter hoc delictum irregularitatem incurri: quam tenent in 4. d. 7. Scot. q. 5. & Palud. q. 2. Gabr. q. vnica, art. 3. dub. 5. eamque ex parte ſecutus fuerat Antonin. 3. part. tit. 14. c. 14. §. 4. vbi tamen ſolum loquitur de eo, qui ignoranter bis confirmatus eſt: quia de hoc, inquit, nihil eſt in iure expreſſum: ſed hæc ratio plus concludit, vt diximus. Et eandem opinionem ſequuntur Caſtro, & Turrecrem. quos refert & ſequitur Couarruuias in Clementina. Si furioſus, in principio, nu. 8. vbi nonnullam rationem differentiæ aſſignat: nam in baptiſmo iniuncta eſt illa pœna propter hæreſim circa illud ſacramentum peculiariter exortam: quæ ratio neque in hoc ſacramento, neq; in ſacramento Ordinis locum habet. Addo pręterea pœnam illam in illo c. Dictum eſt: impoſitam, in primis non eſſe à Summo Pontifice, vel aliquo Concilio generali latam, ſed à Concilio Tarraconenſi prouinciali, vt Gratianus & Iuo referunt, nam in ipſo Concil. non reperitur: deinde non eſſe vſu receptam, & ideò non incurri; pręſertim ante iudicis condemnationem. Poſſet autem iudex Eccleſiaſticus illam imponere pœnam, quamquam non teneatur, vt exiſtimo, propter rationem dictam.

2. Opinio negat. Scotus. Paludanus. Gabriel. Antonin. Caſtro. Turrecrem. Couar. Cõc. Tarrac. Gratian. Iuo.

3. Obligatio. 1. Opinio affirmat. Scotus. Richard. VValdenſ. Soto. Pamel. Turrianus. Bellarm. Hugo. D. Thom. Amalar.

Tertia obligatio affirmatiua eſſe poteſt de exercitio ipſius actus; vt ſi ſit fidelibus baptizatis præceptum impoſitum ſuſcipiendi hoc ſacramentum; & de hoc ſunt variæ opiniones. Prima affirmat, eſſe à Chriſto Domino latum huiuſmodi præceptum; & obligare omnes baptizatos adultos, ſi commodè poſſunt hoc ſacramentum ſuſcipere. Ita ſentit Scot. d. 7. q. 2. vbi primùm dicit, quòd adultus tenetur ſuſcipere hoc ſacramentum, id eſt, non contemnere. Vnde infert, teneri illud ſuſcipere pro tempore congruo; quia iudicaretur contemptum, ſi omnimoda opportunitate oblata, nõ ſuſciperetur. Idem omnino dicit Richar. art. 5. q. 1. & VValdenſ. tom. 2. de ſacramentis, capit. 111. Petrus Soto lect. 2. de hoc ſacram. Pamel. in ſcholiis ad Tertull. lib. de baptiſ. c. 8. & ſignificat etiam Turrian. in ſcholiis ad Clementem, lib. 8. Conſt. c. 16. vbi ex verbis Clement. colligit, dari mandatum de hoc ſacramento, & Bellar. 1. de ſacram. c. 22. ſimiliter dicit, omnibus ſacramentis eſſe adiunctum præceptum, vel reſpectu communitatis, vel reſpectu ſingularum perſonarum; & ex antiquis fauet huic ſententiæ Hugo de ſancto Victo. lib. 2. de ſacramentis, par. 3. c. 3. cuius verba retulit & explicuit D. Tho. art. 8. ad 4. & Amalar. lib. de diuinis officiis, cap. 27. Fundamentum eſt, quia, licèt hoc præceptum non ſit expreſſe ſcriptum, vel traditum, vt quid diſtinctum ab inſtitutione, tamen in ipſa inſtitutione, & in fine eius intrinſecè includitur; quia omnes fideles tenentur fieri, & eſſe plenè Chriſtiani; & ideò hoc ſacramentum accipere debent, *vt plenè Chriſtiani inueniantur*, vt dixit Vrbanus Papa epiſt. 1. capit. 7. & ideò dixit etiam Melchiades Papa; *Quamuis continuò morituris ſufficiant regenerationis beneficia; victuris tamen neceſſaria eſſe Confirmationis auxilia; ideoque ita coniuncta eſſe hæc duo ſacramenta, vt ab inuicem, niſi morte interueniente, nullatenus poſſint ſegregari; & vnum ſine altero ritè perfici non poſſit.* Quod autem dicit, *ritè*, non poteſt intelligi, quoad valorem ſacramenti; neceſſariò ergo intelligendum videtur, quoad obligationem vtrumque ſuſcipiendi: atque eodem ſenſu intelligendum videtur, quod in Concilio Aurelianenſi, cap. 3. dicitur, *Baptizatum non cenſeri Chriſtianum, donec confirmatione Epiſcopali fuerit chriſmatus.* Et confirmatur: nam licèt fortaſsè ex ſola ac præciſa inſtitutione non ſequatur hæc obligatio, tamen per ſe ſe eſt valde credibile, Chriſtum Dominum illam adiunxiſſe; neque tantum, tamque neceſſarium ſacramentum ſub conſilio ſolùm reliquiſſe: quia non fuiſſet hic ſufficiens prouidentiæ modus: ſimili enim de cauſa, inſtituendo ſacramentum Euchariſtiæ illi præceptum adiunxit, quamuis effectus eius non eſſet ſimpliciter neceſſarius, ſed tantum valde vtilis ad ſalutem. Tandem omnes fatentur, omittere hoc ſacramẽtum ex contemptu, eſſe peccatum mortale: ſed qui oblata occaſione negligit ſemel, atque iterum, vel certè qui proponit nunquam illud recipere, etiam ſi millies offeratur occaſio, virtualiter contemnit: neque enim expectandus hic eſt formalis contemptus, qui ſine Pelagiano errore, aut Luciferina ſuperbia vix concipi poteſt.

Vrbanus. Melchia. Pa. Conc. Aurel. B C

2. Opinio negat ex parte. Durand. Gabriel. Marſil. Turrecrem. VValdenſ. D E Cyprian.

Secunda ſententia negat, hoc eſſe ſimpliciter prẹceptum iure diuino, ſed ſolùm in determinato caſu; ſcilicet, quando inſtat occaſio publicè confitendi fidem coram tyranno, & prius poteſt commodè recipi hoc ſacramentum: nam tunc, inquiunt, graue eſſet peccatum adire illud periculum ſine præparatione huius ſacramenti. Ita tenet Durand. in 4. d. 7. q. 1. & eum videtur ibi ſequi Gabr. dub. 3. Marſil. q. 5. art. 4. & idem Turrecremata ca. 1. de Conſecratione. d. 5. VValdenſis etiam, & nonnulli ex authoribus citatis poſſent facilè in eodem ſenſu intelligi. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia temerè ſe exponit periculo cadendi, qui inermis aggreditur maximum periculum fidei, & ſpiritualis militiæ. Vnde hęc opinio non videtur fundare hoc præceptum in ſpeciali impoſitione ſacramenti. Poteſt autem nonnihil adiuuari hæc opinio illis Chriſti verbis, *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto:* nam ſicut promiſſio Spiritus ſancti Apoſtolis facta, communis eſt omnibus Chriſtianis, vt ſuprà vidimus; & quod in illis impletum eſt die Pentecoſtes, in cæteris per hoc ſacramentum impletur; ita verba illa, quamuis ſolis Apoſtolis, & eorum ſociis dicta videantur, omnes tamen fideles comprehẽdere videntur, quibus præcipitur, vt ad publica pericula fidei non exeant, donec per hoc ſacramentum induantur virtute ex alto: nam, vt aliàs dixit Cyprian. epiſt. 54. *contra rationem eſt, ſine armis ad pugnam accedere.* Atque hanc ſententiam maximè videntur probare, quæ in priori adducta ſunt: quia in eo caſu maximè apparet neceſſitas; & tunc voluntaria omiſſio maiorem contemptum indicat, & irrationabilem quandam prodigalitatem bonorum ſpiritualium, propriæ & ordinatę charitati valdè repugnantem. Nihilominus tamen hæc ſententia non videtur tam conſequenter loqui, ſicut præcedens: nam, vt ſuprà vidimus, hoc ſacramentum, non ſolùm adiuuat ad conſtantiam fidei, quãdo propria infirmitas, & interior tentatio hominem premit & obruit: nec ſolùm con-

fert auxilium ad credendum, ſed etiam ad viuẽdum ſecundum fidem, ita vt non ſolùm in fide, vt ſic, ſed etiam in fide viua hominem confirmet: vnde rectè dixerunt Alenſ. & Bonauen. infra citandi, quod non ſolùm ex externo periculo, ſed etiam ex interna infirmitate, & continua huius vitæ neceſſitate poteſt oriri neceſſitas ſacramentalis gratiæ Confirmationis: ergo, ſi ſpecialis neceſſitas illius caſus eſt ſufficiens ad inducendam præcepti obligationem in illo ſtatim articulo recipiendi hoc ſacramentum, neceſſitas totius vitæ inducet obligationem, non negligendi hoc ſacramentum toto tempore vitæ, ſed aliquando illud ſuſcipiendi, & ideò Melchiades Papa non dixit, ſtatim præliaturis, ſed ſimpliciter, *Victuris neceſſaria eſſe Confirmationis auxilia.*

Alenſ. Bonauent.

Melchia. Pa.

3. Opinio eſſe pręceptum nō diuinum, ſed Eccleſiaſticum.

Tertia opinio eſt, hoc ſacramentum eſſe ſimpliciter in pręcepto, non tamen diuino, ſed Eccleſiaſtico. Hanc tenent Alex. Alenſ. 4. par. q. 25. memb. 2. Bonauent. d. 7. art. 3. q. 2. Paludan. q. 1. & Antonin. 3. par. tit. 14. capit. 14. §. 5. Syluester verb. Confirmatio diuina, num. 2. & idem ſequitur Turrecrem. ſuprà. Fundatur hæc ſententia in dictis Pontificum ſuprà citatis: quæ etiam referuntur de Conſec. d. 5. à princip. fauet etiam Conc. Laodi. c. 8. dicens, oportere hoc ſacramentum recipere. Hæc verò opinio minùs etiam conſequenter loquitur, quàm prima: quia reuera Pontifices in illis locis non condunt nouum ius, ſed referunt antiquum, ab ipſo Chriſto inſtitutum, & traditum: nec nouam neceſſitatem imponunt, ſed eam tantùm declarant, quam Confirmatio ex ſe, ratione ſui finis & effectus habet.

4. Opinio abſolutè negat datum eſſe aliquod præceptum. D. Thom.

Quarta itaque opinio abſolutè negat, datum eſſe aliquod pręceptum ſuſcipiendi hoc ſacramentum. Hæc cenſetur eſſe ſententia D. Tho. in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quæſtiun. 2. & hic art. 8. ad 4. quia, ſecluſo contemptu, dicit non eſſe peccatum mortale omittere hoc ſacramentum toto tempore vitæ; at verò, ſi eſſet pręceptum, voluntaria omiſſio eſſet peccatum mortale, etiam ſine contemptu: conſtat enim, contemptum aliquid aliud addere præter voluntariam omiſſionem; poteſt enim quis voluntariè omittere ſuſceptionem ordinis, vel religionis ſine contemptu: ſicut etiam poteſt voluntariè omittere Matrimonium ſine contemptu: nam ex contemptu, eſſet peccatum mortale, cum tamen ex ſe & libera tantum voluntate factum, nec veniale ſit: item quod fit, vel omittitur ex ignorantia culpabili, vel paſſione, non eſt ex contemptu; & tamen erit peccatum mortale, ſi in re graui ſit contra præceptum: ſed in re præſenti iuxta ſententiam D. Tho. hæc omiſſio non erit peccatum mortale, etiam ſi ex negligẽtia, aut verecundia contingat, ſecluſo contemptu: ergo ſignum eſt nullum interuenire præceptum. Et hoc ſenſu defendunt hanc ſententiam hic Soto, & Ledeſma, art. 8. Adrian. in 4. materia de Confirmat. ar. 1. Angelus verb. Confirmationis ſacramentum, num. 1. Ruard. art. 12. contra Lutherum. Victoria in Sum. num. 47. Nauarr. in Sum. cap. 22. num. 9. qui tamen dicit eſſe peccatum veniale negligere hoc ſacramentum ſecluſo contemptu, ſecutus Caietan. in Summa, verbo, Confirmatio: idem tenet Couarr. lib. Variar. reſolut. cap. 10. num. 5. quamuis de veniali peccato nihil dicat. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia præceptum obligans ſub mortali non eſt aſſerendum ſine cogente fundamento: hic autem nullum eſt, non ſolum cogens, verùm neque admodum vrgens: quia neque in ſcriptura habemus hoc præceptum, neque ex traditione: nam omnes Sancti, & Pontifices, qui de hoc ſacramento loquuntur, explicant quidem vim, efficaciam & vtilitatem maximam (quàm quodammo-

Soto. Ledeſma. Adrianus. Angelus. Ruardus. Victoria. Nauarr.

A dò neceſſitatem appellant) huius ſacramenti: nihil tamen dicunt, quod ſufficienter indicet præceptum. Nam, quòd aiunt, requiri hoc ſacramentum ad plenitudinem vel perfectionem hominis Chriſtiani, vel etiam, vt ſimpliciter Chriſtianus dici poſſit, non poteſt intelligi de his, quæ ſunt de ſubſtantia (vt ſic dicam) hominis Chriſtiani: hæc enim per baptiſmum dantur; nec de plenitudine ſufficientiæ: (vt rectè dixit Alenſis) ſed de plenitudine abundantiæ, & de Chriſtiano milite conſignato; quæ non oportet eſſe ſimpliciter neceſſaria, vel præcepta. Atque hoc modo dixit Clemens epiſtol. 1. qui ob incuriam omittit hoc ſacramentum, non fore perfectum Chriſtia-B num, non tamen negat poſſe eſſe verum, & iuſtum Chriſtianum. Neque etiam colligitur hoc præceptum ex ipſo vſu, vel traditione; tum quia fideles communiter non inducuntur ad recipiendum hoc ſacramentum tanquam ex neceſſitate obligati, ſed tanquam inuitati ad id, quod per ſe bonum & vtile eſt: vnde nullis cenſuris aſtringi ſolent, neque aliis mediis, quæ neceſſitatem indicent: tum etiam, quia ſi hoc ſacramentum eſſet iure diuino præceptum, daretur omnibus adultis in articulo mortis: quod tamen vſus Eccleſiæ non habet.

Alenſis.

Clemens.

Tandem nō colligitur ex ſola ratione, etiam ſuppoſita inſtitutione, & fine, ac affectu huius ſacramẽti: quia ex his omnibus ſolùm colligitur hoc ſacra-C mentum eſſe valde vtile ad perſeuerandum in fide, non tamen neceſſarium; atq; adeò neq; præceptum propter hanc cauſam: quia ſunt alia media ſufficientia ad eum finem cōſequendum; qualia ſunt, oratio, meritum, virtutis exercitium, & ſimilia. Et confirmatur: nam certum videtur, potuiſſe Chriſtum Dominum inſtituere hoc ſacramentũ, ita vt ex illo nullum ſumeretur præceptum: ergo ex ſola inſtitutione non colligitur: ergo nullo modo conſtat dari tale pręceptum iure naturali, aut diuino. De iure autem purè Eccleſiaſtico maniſeſtius hoc conſtare videtur; tum ex dictis, tum etiam quia Eccleſia non ſolet imponere affirmatiua pręcepta, niſi determinãdo tempus, in quo implenda ſint: imò in materia ſacramentorum nō ſolet pręcipere vſum, quoad ſubſtantiam D eius (vt ſic dicam) ſed ſolum determinare tempus, in quo talis vſus exercendus ſit; in vſu autem huius ſacramenti, nullum tempus determinauit.

Quocirca hæc poſtrema ſententia vera eſt per ſe loquendo de præcepto proprio, & intrinſeca obligatione huius ſacramenti. Ex quo fit, per ſe etiam loquendo, non eſſe peccatum mortale hoc ſacramentum voluntariè omittere; an verò ſit peccatum veniale, vt Caietan. & alij volunt, ex fine & modo voluntatis iudicandum eſt: nam ex vi obiecti, & intrinſecæ obligationis conſequenter dicendum eſt, nullum eſſe peccatum: quia talis actus nō eſt in præcepto, ſed in conſilio; alioqui, ſi eſſet pręceptum, materia eius eſſet ſatis grauis, & ideò per ſe loquendo, E obligatio, aut eſſe debet ſub mortali, vel omnino nulla; neque eſt dare medium. Ex accidente verò poteſt eſſe veniale peccatum, ſi cenſeatur irrationabilis quędam prodigalitas ſpiritualis, vel nonnulla temeritas in modo aggrediendi periculum fidei. Sed his etiam modis poteſt interdum eſſe peccatum mortale, etiam per accidens. Primò ratione contemptus, ſi quis pro nihilo ducat hoc ſacramentum aut effectum eius; aut vile vel puerile exiſtimet ſe illi ſubijcere. Secũdò, ratione ſcandali, ſi ita ſe publicè gerat, vt ſpeciem contemptus aliis præbeat. Tertiò, ratione conſcientiæ, & charitatis propriæ, vt ſi practicè ſibi quis perſuadeat, ſine hoc medio non poſſe tentationes contra fidem vincere; aut eſſe in morali periculo,

Hæc vltima ſententia tenenda eſt.

Caietanus.

Quibus modis omiſſio confirmationis poſſit eſſe peccatum mortale.

periculo, vt in tormẽtis ſuperetur & vincatur. Quartò ratione extrinſecæ neceſſitatis ad remiſſionem peccati; vt, ſi quis habens conſcientiam peccati mortalis, & in periculo mortis exiſtens non poſſet aliud ſacramentum accipere; & timeret de ſuæ contritionis perfectione, poſſet obligari ad hoc ſacramentum accipiendum, vt ſi fortè tantum eſſet attritus, virtute illius fieret contritus: ſed hic caſus non eſt moralis, tum quia Epiſcopus, qui poſſet confirmare, poſſet etiam abſoluere, niſi fingamus nolle confeſſionem audire ex aliquo timore, aut prauo errore; tum etiam quia ad recipiendum dignè hoc ſacramẽtum, requiritur moralis exiſtimatio contritionis, quæ videri etiam poteſt ſufficiens ad ſuſtinendam mortem; quamuis reuera charitas ſtrictiùs obligare videatur ad vitandum periculum mortis æternæ. Vltimus caſus excogitari poteſt propter recipiendum aliud ſacramentum, ad eum modum, quo obligatur interdum quis ad confeſſionem, ratione Euchariſtiæ ſuſcipiendæ: ſed hæc obligatio in præſenti non habet locum reſpectu quinque ſacramentorum: nam baptiſmus neceſſario antecedere debet, & licèt reſpectu Euchariſtiæ regulariter ſit melius, vt Confirmatio antecedat; tamen hic ordo non eſt in præcepto, vt ex vſu Eccleſię ſuprà tractato conſtat: & quia nullibi extat tale præceptum: & idem à fortiori dicendum eſt de Matrimonio, & de Extrema vnctione; de Confeſſione verò non ſolùm non eſt præceptum, verùm potius conſultius eſt, vt confeſſio præcedat, ſi homo habeat materiam eius, vt ſuprà dictum eſt, & habetur in cap. Vt ieiuni, de Conſecrat. d. 5. De Ordine verò dubitari nonnihil poteſt: nam in Concilio Triden. ſeſſione 23. cap. 4. prohibetur prima tonſura initiari, qui ſacramentum Confirmationis non ſuſcepit: ſed ibi non imponitur cenſura, neque verbum, quod rigoroſum præceptum indicet: & ideò huiuſmodi omiſſio non erit peccatum, ſaltem mortale, vt docent Soto in 4. d. 7. art. 8. concluſ. 3. & d. 24. q. 1. art. 4. Victoria in Summa num. 48. Nauar. ca. 22. num. 9. qui idem cenſent de conferente Ordinem, vel ipſummet ſacramentum Confirmationis, cum ipſe Confirmatus non ſit.

Conc. Trid.

Soto. Victoria. Nauar.

SECTIO II.

Ad quid obligetur miniſter huius ſacramenti.

Triplex miniſtri obligatio 1.

EAdem ferè triplex obligatio, ſeu præceptorum ratio, quàm circa ſuſcipientem conſiderauimus, poteſt, ſeruata proportione, in miniſtro reperiri. Primum ergo præceptum eſt affirmatiuum de exercendo hoc miniſterio, & hoc modo obligantur Epiſcopi in ſuis diœceſibus aliquoties opportunis temporibus miniſtrare hoc ſacramentum, ratione ſui muneris & officij. Vnde grauiter peccare poſſunt contra hoc præceptum, ſi multo tempore hoc negligenter omittant, vt notarunt Angelus, verbo, Confirmationis ſacramentum, num. 1. & Sylueſter, verbo, Confirmatio diuina, num. 2. quia, cùm ſi paſtor, tenetur paſcere oues, non ſolùm in his, quæ ſunt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, ſed etiam in his, quæ ad Eccleſiæ, & membrorum eius ſingularem vtilitatem à Chriſto ſunt inſtituta; quæ proinde ab ipſis ouibus iuſtè poſſunt deſiderari, & exigi; vt ſuprà diximus agentes de ſacramentis in genere; & infrà etiam dicemus de ſacramento Euchariſtiæ, & Confeſſionis: eſt enim in hoc ſacramento eadem, vel maior

Angelus, Sylueſter.

A ratio: quia, & magnam perfectionem gratiæ confert, & ſemel tantùm in vita recipi poteſt. Si autem Epiſcopus per ſeipſum huic obligationi ſatisfacere non poteſt commodè, ſatis erit, ſi miniſterio alterius Epiſcopi adiuuetur; quia ad ouium vtilitatem parum refert, quod per ſeipſum, vel per alium hoc ſacramentum adminiſtret.

2. Obligatio.

Secundum præceptum eſt, aut negatiuum, aut affirmatiuum conditionatum, ſeu quoad ſpecificationem actus, ſcilicet validè & ritè conferendi hoc ſacramentum, quando illud adminiſtrat: quæ obligatio communis eſt in omnibus ſacramentis; & ideò nihil ferè addendum occurrit, niſi quòd hinc naſci- B tur ſpecialis obligatio non iterandi hoc ſacramentum; quia, cùm iteratur, nullum eſt, vt ſuprà oſtendimus. Occurrit tamen ſtatim quęſtio ſuprà tractata, an Epiſcopus voluntariè iterans hoc ſacramentum, maneat irregularis. Cui negatiuè reſpondendum eſt, ſicut de ſuſcipiente ſacramentum reſpondimus, quod docent iidem authores ibi citati, & propter idem fundamentum: quia huiuſmodi irregularitas non eſt in iure expreſſa: imò (quod ego legerim) nulla cenſura, vel pœna eſt in iure data ratione huius delicti: nam in cap. Dictum eſt, de Conſecrat. d. 5. non eſt ſermo de conferentibus, ſed de ſuſcipientibus iteratam Confirmationem; & nullus eſt alius textus, in quo pœna aliqua propter hanc obligatio- C nem imponatur.

Non fit irregularis Epiſcopus, qui iterat hoc ſacramentum.

3. Obligatio.

Tertium pręceptum, quod negatiuè etiam poteſt explicari, vel affirmatiuè conditionaliter, ſeu quoad ſpecificationem actus, eſt, non ſolùm validè, ſed etiam dignè adminiſtrandi hoc ſacramentum, & vitandi omnem irreuerentiam eius. Et huc inprimis ſpectat debita diſpoſitio, & ſanctitas miniſtrantis iuxta generalem doctrinam de ſacramentis: hic enim nihil ſpeciale occurrit. Ad hanc etiam obligationem pertinet vſus conuenientis materiæ & formæ, in quo ſolum illud ſpecialiter aduertendum occurrit; cadere, ſcilicet ſub huius præcepti obligatione, vt Confirmatio nõ conficiatur ex veteri chriſmate, ſed ex nouo illius anni: eſſet enim graue peccatum ſine vr- D gente neceſſitate illa materia vti: vt conſtat ex epiſt. 2. Fabiani Papæ, & ex cap. Si quis de alio. de Conſecrat. diſtinct. 4. vbi eſt ſermo de vnctione chriſmatis, quæ fit in baptiſmate: eſt autem maior ratio de vnctione Confirmationis: atque idem colligitur ex ca. Quoniam, de ſenten. excommu. in 6. vt ibi Gloſſa notauit. Præterea ad hoc præceptum reducitur obligatio miniſtrandi hoc ſacramentum cum debita ſolemnitate, ceræmoniis ac circumſtantiis requiſitis, ita vt detur tempore opportuno, loco decente, & cum aliis ritibus ſuprà numeratis præcedente diſputat. ſect. 2. quæ obligatio grauior, aut leuior eſſe poterit pro materiæ qualitate. Tandem ad hoc præceptum reducitur obligatio confirmandi tantùm in E propria diœceſi, & perſonas ſibi ſubditas: nam confirmare eos, qui ſunt alieni iuris, aut in aliena diœceſi ſine facultate debita, eſſet illegitima adminiſtratio in hoc ſacramento, & graue peccatum, vt ex ſuperiùs dictis conſtat; & docent Paluda. in 4. diſtin. 7. quęſt. 4. Sylueſter, verbo, Confirmatio diuina, q. 5. qui meritò aduertit, nullam cenſuram eſſe ipſo iure impoſitam propter hanc culpam, neque etiam propter illam irregularitatem incurri; quia non eſt in iure expreſſa.

Vti chriſmate veteri ſine vrgente neceſſitate eſſe graue peccatum. Fabianus.

Paludanus. Sylueſter.

DIVI THOMAE AQVINATIS

QVÆSTIO SEPTVAGESIMATERTIA.
De ſacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe.

Procemium materiæ de Euchariſtia.

S. Dionyſ. Euchariſtia conſummatio & perfectio aliorum ſacramentorum.

HÆc eſt quarta, ac præcipua huius libri pars, in qua diſſerendum nobis eſt de Euchariſtiæ ſacramento: quod, vt Dionyſius dixit cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, *Conſummatio ac perfectio eſt ſacramentorum omnium*, quoniam non ſolùm ſignum eſt & cauſa gratiæ hominibus conferendæ, ſed ipſum etiam fontem & authorem gratiæ in ſe continet, ſub ſpeciebus panis & vini latentem: vt ineffabili quodam modo nobiſcum vniatur, *& vſque ad ſocietatem germaniſſimam nos ſibi coniungat*, vt Cyprianus dixit de Cœna Domini:

S.Cyprian.

idem enim vnigenitus Dei, qui humanam naturam ineffabiliter ſibi coniunxit, vt per ſeipſum, ſalutem hominum operaretur: vt tanti myſterij eoſdem, quoad fieri poſſet, participes faceret, ſeipſum in animæ ac corporis mirificam eſcam, ac refectionem donare non eſt dedignatus: opus enim gratiæ, vt ſignificauit Damaſcenus lib. 4. cap. 14. quod per regenerationis lauacrum in nobis inchoat, & per Confirmationis ſacramentum perficit, per ſeipſum conſeruat, fouet, nutrit, & vſque ad vltimam perfectionem hoc admirabili cibo perducit.

S. Ioann. Damaſcenus.

S. Greg. Nyſſenus.

Ob hanc enim cauſam, ait Gregorius Nyſſenus in cap. 3. Eccleſiaſtes, *in eſcam ſe nobis proponit is, qui ſemper eſt, vt accipientes illum in nobis, id efficiamur, quod ipſe eſt, caro ſiquidem Verbi, quæ in hoc cibo ineſt, non vnam aliquam gratiam habet, quin potiùs dulcis efficitur guſtantibus appetenda capientibus, & diligentibus amabilis.* Igitur, ſiue maieſtatem Chriſti in hoc ſacramento exiſtentis, ſiue admirabilem modum, & infinita miracula, quæ in perficiendo hoc myſterio interueniunt; ſiue fructus & vtilitates eius conſideres, tantùm inter cætera ſacramenta præſtat, vt in illud ſolùm intuens Zacharias dixerit, *Quid enim bonum eius eſt, & quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* tantùm enim hoc bonum inter cætera eminet, vt comparatione eius pęne nihil eſſe videantur.

Euchariſtia in diſputatione, ſicut in vſu ſacramentorum tertium locũ habet.

At verò, quamuis ſacramentum hoc dignitate, & excellentia primum omnium ſit, in diſputatione tamen de ſacramentis tertium locum obtinet; quia in vſu ſacramentorum eundem gradum, ſeu ordinem tenet. Vt enim ſuprà, inter diſputandum de ſacramentis in genere, & de ſacramento Confirmationis, dixi, tria ſunt ſacramenta, quibus per ſe initiantur, & ſanctificantur fideles, Baptiſmus, Confirmatio, Euchariſtia; quæ, vt antiqua Eccleſiæ conſuetudine obſeruatum eſt, eo, quo numerata ſunt, ordine, à fidelibus ſuſcipiebantur; ſpiritualis enim regeneratio, quæ per Baptiſmum fit, abſque vlla controuerſia, reliqua ſacramenta debet antecedere, poſt quam Confirmatio ſuccedit, quæ hominem in ſtatu quaſi virili, & perfecto conſtituit, vt tandem capax ſit Euchariſtiæ, quę cibus perfectorum eſt, & ſpiritualem vitam nutrit, & conſummat.

Concil. Flor. Conc. Trid. Cyrill. Hieroſolymitan. Ambroſius.

Vnde in ſacramentis enumerandis hunc ordinem ſeruarunt Concilia; Florentinum in inſtructione Armenorum, & Tridentinum à ſeſſione 7. vſque ad 13. & eundem in eorum diſputatione tenuerunt Cyrill. Hieroſolym. in Catecheſibus, præſertim in myſtagogicis, & Ambroſius in libro de ſacramentis, vt ex libro 3. cap. 2. colligitur, & libro de iis, qui initiantur myſteriis, cap. 7. & 8. & alij, quos ſuprà citatis locis recenſui.

VValdenſ.

Solus inter recentiores VValdenſ. tomo 2. de ſacramentis, ab hoc ſacramento initium ſuæ diſputationis ſumpſit, vel ordinem dignitatis attendens; vel, quod verius eſt, neceſſitate coactus, vt VViclefo hæretico iuxta ſtultitiam ſuam reſponderet; vt ex eodem colligitur, cap. 96. eiuſdem libri.

Dionyſius. Quidã, aliàs ob cauſas, diuerſum locũ huic ſacramento in diſputatione tribuunt.

Ex antiquis verò Dionyſius in libro de Eccleſiaſtica Hierarchia, priùs de Euchariſtia, quàm de Confirmatione diſſeruit: nam cùm cap. 3. agat de Euchariſtia, 4. cap. de Confirmatione tractat. Et, licèt in 1. & 2. parte quarti capitis de confectione chriſmatis, & de eius vſu in ordine ad alios effectus diſputet, in vltima tamen parte capitis de ſacramento Confirmationis expreſsè tractat, vt conſtat ex illis verbis, *Idcirco & ſacræ regenerationis perficiens donum, & gratia vnguenti ſacratiſſima conſummatione perficitur*, ſed expreſſiùs paulò infrà in illis verbis, *Sed & ipſi, qui ſacratiſſimo regenerationis myſterio conſecratur, aduentum Sancti Spiritus conſummans inunctio largitur vnguenti, ſub ſignificante (quantum arbitror) ſacra deſcriptione ſignorum ab ipſo, qui propter nos in aſſumpta carne diuino Spiritu ſanctificatus eſt, immutabili ſubſtantialis Dei habitu ſanctiſſimum Spiritum*

ritum dari. Dionyſium ſecutum eſt Concilium Senonenſe, Decreto 10. ſed Dionyſius non conſiderauit ſacramenta ſecundum ſe, nec in ordine ad vſum, ſed quatenus ad Hierarchicum ordinem pertinere poſſunt: & ideò priùs de ſacramentis, quæ à presbyteris, deinde de iis, quæ à ſolis Epiſcopis miniſtrantur, diſſeruit; vt Diuus Thomas, Albert. Mag. Dionyſius Carthuſ. & alij Dionyſij expoſitores adnotarunt. Et ob ſimilem fortaſsè cauſam, prædictum Senonenſe Concilium doctrinam de ſacramento Ordinis, priùs quàm de Euchariſtia, vel Confirmatione tradit, vt nimirùm conſecrationem miniſtrorum, eorumque poteſtatem; priùs quàm cætera ſacramenta, quæ ab illa procedunt, explicaret. Aliter verò ad Dionyſium reſpondet Diuus Thomas ſuprà quæſt. 65. artic. 2. ad 3. & in 4. diſtinct. 2. quęſt. 1. artic. 3. ad 6. cibum poſſe perfectum augmentum, & antecedere, & ſubſequi; & ideò tractationem de Euchariſtia poſſe commodè ante, vel poſt materiam de Confirmatione tradi. Concilium verò Colonienſe priùs de Pœnitentia, quàm de Euchariſtia diſputat, quia in frequentiori vſu Eccleſiæ Pœnitentia ſolet præcedere. Nihilominùs tamen quia hoc eſt per accidens; prior verò ordo eſt per ſe, ideò Hugo Victor. lib. 2. de ſacramentis, Magiſter in 4. diſtinct. 8. Alexand. Alenſ. 4. part. quæſt. 10. aliàs 33. Diuus Thomas & cæteri Theologi priores Patres imitati ſunt, tertio loco de Euchariſtiæ ſacramento poſt Baptiſmum & Confirmationem diſputantes: quod omnes etiam recentiores obſeruant, qui de ſacramentis contra Lutheranos ſcribunt, Richard. artic. 13. & 14. Lindanus lib. 4. Panopliæ à cap. 37. Hoſius in Confeſſ. à cap 39. Ioannes Arboreus lib. 5. Theoſophiæ, Driedo lib. 4. de dogmatibus, cap. 5. par. 2. & 5. Bellarminus tom. 2. Diſputarunt etiam latiſſimè de hoc ſacramento Guilelmus Alanus, Turrianus, Claudius de Saínctes, Garetius & plures alij propriis libris ſeu opuſculis de Euchariſtiæ ſacramento, vt omittam Paſchaſium, Lanfrancum, Algerum, & alios antiquos ſcriptores, quorum opera in tomo 4. Bibliothecæ Sanctorum continentur. Proſequitur verò Diuus Thomas diſputationem hanc ab hac quæſt. 73. vſque ad 82. cuius methodum & ordinem proſequemur, ſimul obſeruando noſtrarum diſputationum ordinem & connexionem, quam in cæteris ſacramentis tenuimus. Quoniam verò myſterium hoc ſimul ſacramentum eſt & ſacrificium, vniuerſam hanc materiam in duas præcipuas partes diſtribuendam duximus, in priori de Euchariſtia, prout ſacramẽtum eſt, diſputabimus, priùs eius inſtitutionem, neceſſitatem, naturam, & eſſentiam, partes, proprietates & effectus; deinde præcepta, quæ ad illud pertinent, explicando, in poſteriori autem parte de ſacrificio Miſſæ eodem ferè ordine tractabimus. Alia, quæ de nominibus, figuris aut prædictionibus ſacramenti, in hoc procemio deſiderari poſſunt, à D. Thom. in articulis attinguntur, ſupereſt igitur vt ad eorum explicationem veniamus.

Conc. Seno.

Hugo Vict. Magiſt. ſent. Alex. Alenſ.

Richardus. Lindanus. Hoſius. Ioan. Arb. Driedo. Bellarmin.

QVAESTIO LXXIII.

De ſacramento Euchariſtiæ ſecundum ſe, in ſex articulos diuiſa.

COnſequenter conſiderãdum eſt de ſacramento Euchariſtiæ. Et primò, de ipſo ſacramento. Secundò, de materia. Tertiò, de forma. Quartò, de effectibus. Quintò, de recipientibus hoc ſacramentum. Sextò, de miniſtro. Septimò, de ritu.

Circa primum quæruntur ſex.

Primò, vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum.
Secundò, vtrùm ſit vnum, vel plura.
Tertiò, vtrùm ſit de neceſſitate ſalutis.
Quartò, de nominibus eius.
Quintò, de inſtitutione ipſius.
Sextò, de figuris eius.

ARTICVLVS I.

Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum.

Et 4.d.8.q.1. art.1.q.1.

*AD primum ſic proceditur. Videtur, quòd Euchariſtia non ſit ſacramentum. Ad idem enim non debent ordinari duo ſacramenta, quia vnumquodque ſacramentum efficax eſt ad ſuum effectum producendum. Cum ergo ad perfectionem ordinetur & Confirmatio, & Euchariſtia (vt dicit Dionyſius * 4. Eccleſiaſt. Hierar.) videtur Euchariſtia non eſſe ſacramentum, cum Confirmatio ſit ſacramentum, vt priùs habitum eſt.**

Ca.2. Eccleſ. Hierarc. ante med. & ca 4. in prin.
q.65. artic.4. & q. præced. art.1.

2. Præterea, In quolibet ſacramento nouæ legis, id quod viſibiliter ſubiicitur ſenſui, efficit inuiſibilem effectum ſacramenti; ſicut ablutio aquæ cauſat & characterem baptiſmalem & ablutionem ſpiritualem, ſicut ſuprà dictum eſt. Sed ſpecies panis & vini, quæ ſubiiciuntur ſenſui in hoc ſacramento, non efficiunt neque ipſum corpus Chriſti verum, quod eſt res & ſacramentum, neque corpus myſticum, quod eſt res tantum in Euchariſtia. Ergo videtur, quòd Euchariſtia non ſit ſacramentum nouæ legis.*

q.62. & 65. art.1.

3. Præterea, Sacramenta nouæ legis habentia materiam, in vſu materiæ perficiuntur, ſicut baptiſmus in ablutione, & Confirmatio in chriſmatis conſignatione. Si ergo Euchariſtia ſit ſacramentum, perficeretur in vſu materiæ, non in conſecratione ipſius materiæ; quod patet eſſe falſum, quia forma huius ſacramenti ſunt verba, quæ in conſecratione materiæ dicuntur, vt infrà patebit. Ergo Euchariſtia non eſt ſacramentum.*

q.78. artic.1.

SED *contra eſt, quòd in Collecta dicitur, Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam.*

RESPONDEO *dicendum, quòd ſacramenta Eccleſiæ ordinantur ad ſubueniendum homini in vita ſpirituali. Vita autem ſpiritualis vitæ corporali conformatur, eò quòd corporalia ſpiritualium ſimilitudinem gerunt. Manifeſtum eſt autem, quòd, ſicut ad vitam corporalem requiritur generatio, per quam homo vitam accipit, & augmentum, quo homo perducitur ad perfectionem vitæ, ita etiam requiritur alimentum, quo homo conſeruatur in vita. Et ideò ſicut ad vitam ſpiritualem oportuit eſſe baptiſmum, qui eſt ſpiritualis generatio: & Confirmationem, quæ eſt ſpirituale augmentum: ita oportuit eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, quod eſt ſpirituale alimentum.*

AD *primum ergo dicendum, quòd duplex eſt perfectio. Vna, quæ eſt in ipſo homine, ad quam perducitur per augmentum: & talis perfectio competit Confirmationi. Alia autem eſt perfectio, quam homo conſequitur ex adiunctione alicuius extrinſeci, hominem conſeruantis, putà ex adiunctione cibi, vel indumenti, vel alicuius huiuſmodi, & talis perfectio competit Euchariſtiæ, quæ eſt ſpiritualis refectio.*

AD *ſecundum dicendum, quòd aqua baptiſmi non cauſat aliquem ſpiritualem effectum propter ipſam aquam, ſed propter virtutem Spiritus ſancti in aqua exiſtentem. Vnde Chry-*
A *ſoſt.* dicit ſuper illud Ioan. 5. Angelus Domini ſecundum tempus, &c. In baptizatis non ſimpliciter aqua operatur: ſed cum Spiritus ſancti ſuſceperit gratiam, tunc omnia ſoluit peccata. Sicut autem ſe habet virtus Spiritus ſancti ad aquam baptiſmi: ita ſe habet corpus Chriſti verum ad ſpecies panis & vini. Vnde ſpecies panis & vini non efficiunt aliquid, niſi virtute corporis Chriſti veri.*

Homil 35. in Ioann. inter princ. & me. tom.3.

AD *tertium dicendum, quòd ſacramentum dicitur ex eo quod continet aliquid ſacrum. Poteſt autem aliquid eſſe ſacrum dupliciter, ſcilicet abſolutè, & in ordine ad aliud.*

Hæc autem eſt differentia inter Euchariſtiam & alia ſacramenta habentia materiam ſenſibilem, quòd Euchariſtia
B *continet aliquid ſacrum abſolutè, ſcilicet, ipſum Chriſtum: aqua verò baptiſmi cõtinet aliquid ſacrum in ordine ad aliud, ſcilicet, virtutem ad ſanctificandum, & eadem ratio eſt de chriſmate & ſimilibus. Et ideò ſacramentum Euchariſtiæ perficitur in ipſa conſecratione materiæ, alia verò ſacramenta perficiuntur in applicatione materiæ ad hominem ſanctificandum.*

Et ex hoc etiam conſequitur alia differentia; nam in ſacramento Euchariſtiæ id, quod eſt res & ſacramentum, eſt in ipſa materia: id verò quod eſt res tantum, eſt in ſuſcipiente, ſcilicet, gratia, quæ confertur: in baptiſmo autem vtrumque eſt in ſuſcipiente, ſcilicet & character, qui eſt res & ſacramentum; & gratia remiſſionis peccatorum, quæ eſt res tantùm; & eadem ratio eſt de aliis ſacramentis.

C

COMMENTARIVS.

AFfirmat D.Thom. & rationem ſeu neceſſitatem, vel vtilitatem huius ſacramenti ſumit ex quadam proportione inter ſpiritualem & corporalem vitam, quam ſuprà etiam tetigit q.65.art.1. & q.72.ar. 1. quibus in locis breuiter explicata eſt: habet enim nonnullam difficultatem illa proportio; eò quod vita corporalis eodem cibo, & eadem facultate: quibus augetur, nutritur etiam, & conſeruatur. Vnde videtur etiã in ſpirituali vita ad vtrumq; effectum idem ſufficere ſacramentum. Non oportet autem in huiuſmodi cõiecturis, ac proportionibus exactam obſeruare rationem; ſed ſolùm illam, quæ ad congruentem inſtitutionẽ explicandam ſufficit. Igitur pro-
D portio in hoc ſolum conſiſtit, quod in vita corporali duo inueniuntur; alterum eſt, vt viuens perducatur ad virilem ſtatum, & robur membrorum acquirat, quod eſt veluti quoddam complementum imperfectæ generationis. Alterum eſt vt viuens ſeipſum nutriat & conſeruet, inſtaurando, & acquirendo quicquid per actionem contrariorum deperditum eſt, ſic igitur in ſpirituali vita hæc duo neceſſaria ſunt. Intercedit autem differentia quædam; quia in vita corporea idem alimentum eſt materia nutritionis & augmentationis, & interdum etiam nos à contrariis defendit, vel temperando, vel augendo naturalem calorem, vel nos aliis modis iuuando: non efficit tamen alimentum augmentationem noſtram vel nu-
E tritionẽ, ſed ab intrinſeca facultate viuentis hęc proueniunt; quę pro ratione, & diuerſitate ſtatus ſeu diſpoſitionis viuentis, vtrumq; motum perficere valet. At verò in vita ſpirituali illa perfectio, quæ per modum augmenti vel nutritionis datur, ab ipſis ſacramentis efficitur & diſtinctum donum Dei eſt, & ad finem valde diuerſum ordinatur; & ideò alterum eſt ſacramentum, quod per ſe inſtituitur ad dandum augmentum, & quaſi virilem ſtatum in vita ſpirituali, complementumque ſpiritualis regenerationis, & arma ac teſſeram ſpiritualis militiæ: aliud verò eſt per ſe inſtitutum, ad fouendam, & nutriendam hanc ſpiritualem vitam, qui proprius finis eſt ſacramenti Euchariſtiæ. Quæ differentia ex alia manifeſtatur: nam in corporali vita ſicut neceſſarium eſt ad nutri-

Proportio Euchariſtiæ cũ cibo materiali, in quo cõſiſtat.

nutritionem ſæpe vti materiali cibo, ita & ad accretionem: At verò in vita ſpirituali Confirmatio, quæ datur per modum augmenti, vno actu perficitur, vnde iterari non poteſt: hic autem ſpiritualis cibus ſæpius ſumendus eſt, non ergo neceſſe eſt in omnibus ſeruari proportionem ad corporalia. Et hinc intelligitur facilè ſolutio ad 1. D. Tho. quæ alias obſcura videri poſſet. Argumentatur enim ferè dicto modo, Confirmatio & Euchariſtia ad perfectionem ſpiritualis vitæ ordinantur; non ergo oportuit diſtingui. Reſpondet autem duplicem eſſe vitæ perfectionem; aliam formalem, quæ fit per proprium & intrinſecum augmentum, & ad Confirmationem pertinet; aliam veluti extrinſecùs aduenientem, quæ fit per adiunctionem alicuius extrinſeci, vt cibi aut veſtimenti, & huiuſmodi eſſe dicit perfectionem, quam Euchariſtia tribuit: quæ doctrina eſt obſcura: ſenſus verò eſt: in vita corporali eſſe quandam perfectionem intrinſecam, vt eſt robur vel augmentum corporis; aliam verò eſſe extrinſecã, quę nobis adiungitur ex eo ſolùm, quod res aliqua nobis admouetur, vt nos foueat ſeu tueatur, cuiuſmodi eſt veſtimentum, &c. Comparat autem D. Tho. ſacramentum Confirmationis, priori perfectioni; quia cõfert virilem ſtatum fidei & gratiæ, & ſpirituale robur ad reſiſtendũ contrariis: Euchariſtiã verò poſteriori perfectioni, quia per ſe ordinatur, vt nos Chriſto coniungat, vt ab eo protegamur & foueamur, quamquam ipſe Chriſtus, qui nobis coniungitur, propter eximiam virtutem ſuam non ſolùm extrinſecè nos defendat, ſed etiam intrinſecè nos perficiat & nutriat: quæ nutritio, quia ſine contraria diminutione fit, in augmentum tranſit, & magnum etiam robur confert. Et ad hunc modum intelligendum eſt, quod idem D. Tho. ſuprà, q. 65. art. 1. ad 2. & art. 3. dixerat, Confirmationem per ſe ordinari ad formalem perfectionẽ virtutis; Euchariſtiam verò ad perfectionem, ſeu conſecutionem finis, & eodem ſenſu dixit in 4. d. 8. q. 1. art. 1. quæſtiunc. 1. ad 1. ſacramẽtum Confirmationis perficere hominem in ordine ad operationem ſpiritualis vitæ, quæ eſt fidei & virtutis profeſſio; Euchariſtiam verò in ordine ad coniunctionem cum Chriſto, qui eſt fons omni boni.

In ſolutione ad 2. attingit D. Thom. grauem quæſtionem, quomodo ſpecies conſecratæ efficiant ſacramentalem effectum: quam infrà ſuo loco commodiùs diſputabimus. In ſolutione verò ad 3. explicat nonnullas differentias inter hoc ſacramentum & cætera, quas in ſequentibus diſputationibus latiùs tractaturi ſumus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit vnum, vel plura.

Inf. q. 78. art. 6. ad 2. Et 4. d. 8. q. 1. ar. 1. q. 2.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Euchariſtia non ſit vnum ſacramentum, ſed plura. Dicitur enim in Collecta, Purificent nos Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus. Quod quidem dicitur propter Euchariſtiæ ſuſceptionem. Ergo Euchariſtia non eſt vnum ſacramentum, ſed plura.

2. Præterea, Impoßibile eſt multiplicato genere, non multiplicari ſpeciem, ſicut quòd vnus homo ſit plura animalia. Sed ſignum eſt genus ſacramenti, vt ſuprà dictum eſt. * *Cum igitur in Euchariſtia ſint plura ſigna, ſcil. panis & vinum, videtur conſequens eſſe quòd ſint plura ſacramenta.* (q. 60. art. 1.)

3. Præterea, Hoc ſacramentum conficitur in conſecratione materiæ: ſicut dictum eſt. * *Sed in hoc ſacramento eſt duplex materia conſecratio: ergo eſt duplex ſacramentum.* (Art. præced.)

SED contra eſt, quòd Apoſt. dicit 1. Cor. 10. Vnus panis & vnum corpus multi ſumus, omnes qui de vno pane & de vno calice participamus: ex quo patet, quod Euchariſtia eſt ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis. Sed ſacramentum ſimilitudinem gerit rei, cuius eſt ſacramentum. Ergo Euchariſtia eſt vnum ſacramentum.

RESPONDEO *dicendum, quòd ſicut dicitur 5. Metaphyſ.* * *vnum dicitur, non ſolum, quod eſt indiuiſibile, vel quod eſt continuum, ſed etiam quod eſt perfectum; ſicut dicitur vna domus, & vnus homo. Eſt autem vnum in perfectione, ad cuius integritatem concurrunt omnia, quæ requiruntur ad finem eiuſdem: ſicut homo integratur ex omnibus membris neceſſariis ad operationem animæ; & domus integratur ex omnibus partibus, quæ ſunt neceſſaria ad inhabitandum; & ſic hoc ſacramentum dicitur vnum: ordinatur enim ad ſpiritualem refectionem, quæ corporali conformatur. Ad corporalem autem refectionem duo requiruntur. ſcilicet, cibus, qui eſt alimentum ſiccum; & potus, qui eſt alimentum humidum. Et ideò etiam ad integritatem huius ſacramenti duo concurrunt, ſcilicet, ſpiritualis cibus & ſpiritualis potus, ſecundum illud Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Ergo hoc ſacramentum multa quidem eſt materialiter, ſed vnum formaliter, & perfectiuè.* (Lib. 5. Met. à tex. 9. vſq; ad 12. tom. 3.)

AD *primum ergo dicendum, quòd in eadem Collecta & pluraliter dicitur primò; Purificent nos ſacramenta, quæ ſumpſimus: & poſteà ſingulariter ſubditur. Hoc tuum ſacramentum non ſit nobis reatus ad pœnam; ad oſtendendum, quòd hoc ſacramentum quodammodo eſt multa: ſimpliciter autem vnum.*

AD *ſecundum dicendum, quòd panis & vinum materialiter quidem ſunt plura ſigna: formaliter verò & perfectiuè vnum, in quantum ex eis perficitur vna refectio.*

AD *tertium dicendum, quòd ex hoc, quòd eſt duplex conſecratio materiæ huius ſacramenti, non poteſt plus haberi, niſi quod hoc ſacramentum materialiter eſt multa, vt dictum eſt.* * (In corp. art.)

RESpondet, hoc ſacramentum eſſe multa materialiter, vnum verò formaliter ac perfectiuè. Senſus Diui Thomę eſt, ſimpliciter eſſe vnum ſacramentum, ex variis rebus compoſitum ac perfectum, vt iam latiùs dicemus.

DISPVTATIO XXXIX.

Prima de Euchariſtia.

De inſtitutione ſacramenti Euchariſtiæ.

HÆc diſputatio continet, an ſit hoc ſacramentum: nam quia eſſe ſacramenti ab inſtitutione manat, idem eſt ſacramenti inſtitutionem, ac exiſtentiam, inueſtigare: ſimul verò de vnitate huius ſacramenti dicemus: nam quia vnum conſequitur Ens, & vix ab illo diſtinguitur, ideò quæſtionem de vnitate & multitudine ad quæſtionem, an eſt, ſemper reuocamus.

SECTIO I.

Vtrùm Euchariſtia ſit ſacramentum à Chriſto Domino inſtitutum.

EVchariſtiæ nomine intelligimus ſacramentum quoddam ſub ſpeciebus panis & vini inſtitutum, in quo ſecundum veram fidem Chriſtus continetur, & à fidelibus ſumitur; quæ vocis ſignificatio neceſſariò ſupponenda eſt, vt poſſit diſputatio procedere, & res ipſa inueſtigari, & oſtendi. Huius autem ſacramenti præcipuum myſterium in reali præſentia corporis & ſanguinis Chriſti, & mirabili tranſmutatione vnius ſubſtantiæ in aliam, conſiſtit. Vnde primum omnium inquirendum videbatur, an hoc myſterium verum ſit, & quale, & quomodo fiat, ſed hæc tractantur à D. Tho. inferiùs commodiori loco, q. 75. pertinent enim hæc ad propriam eſſentiã, materialem partem huius ſacramenti explicandam: hic (Euchariſtia eſt ſacramẽtum ſub ſpeciebus panis & vini inſtitutum.)

hic verò ſolùm generatim agimus de inſtitutione ſacramenti ſenſibilis, quod per modum cibi & potus in noua lege inſtitutum eſt ad ſpiritualem vitam nutriendam, & hoc vocamus Euchariſtiam.

Archontici & Meſſaliani hæretici. S. Epiphan. Theodoret.

Ex antiquis ergo hęreticis quidam Archontici altaris myſterium omnino negarunt, vt Epipha. refert hæreſi 40. idemque fere de Meſſalianis refert Theodor. lib. 4. hiſtor. c. 10. illi enim Euchariſtiam nullius vtilitatis eſſe dicebant. Petrobruſiani verò dixerunt, licèt Chriſtus hæc myſteria celebrauerit, non verò dediſſe aliis eam poteſtatem; atque adeò nec ſacramentum perpetuò in Eccleſia duraturũ inſtituiſſe. Ita refert Petrus Clunia. in epiſ. quadam contra hanc hæreſim. Denique Bogomili aiebant, Euchariſtiam nihil eſſe, præter orationem dominicam & Euangelium, vnde ſacramentum euertebant, vt conſtat ex Euthym. in Panoplia 2. p. tit. 23. c. 17. hæ autē hæreſes & Euangelio apertè repugnant, & nullum apparens habuere fundamentũ, vnde antiquatę prorſus ſunt.

Petrobruſiani hæretici. Petr. Clunia. Bogomili hæretici. Euthymius.

1. Concluſio.

Dicendum ergo eſt primo, conueniens fuiſſe in noua lege inſtitui ſacramentum aliquod ſenſibile, vt eſſet ſpiritualis cibus animarum. Concluſio eſt de fide, vt ex facto ipſo conſtat Ioan. 6. Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. & ex Trid. ſeſſ. 7. ca. 5. vbi numerat omnia ſacramenta à Chriſto Domino conuenientiſſima ratione inſtituta, & in ſpecie de hoc ſacramento, ſeſſ. 13. c. 1. & 2. Ratio, ſeu congruentia à D. Tho. hoc loco ſatis explicata eſt, vt vidimus. Eſt enim lex Euangelica perfectiſſima, & plenitudinem gratiæ in ſe cōtinens; & ideò conueniens fuit, vt huius legis ſacramenta à Chriſto eius authore inſtituta, augmentum & conſeruationem gratiæ poſſent conferre modis omnibus, vel neceſſariis, vel humanæ fragilitati accommodatis; ex quibus vnus, ac pręcipuus eſt, vt per modum cibi, & potus ſpiritualis homines nutriri poſſent, & ab innumeris periculis, quibus in hac mortali vita ſubditi ſunt, defendi. Poſſunt prætereà hic addi omnes congruētiæ, quas ad perſuadendam realem Chriſti præſentiam infra ſuo loco afferemus. Nunc illa ſufficiat, Chriſtum Dominum eſſe animarum cibum, & ideò maximè decuiſſe, vt ſicut cibus reficit corpus media quadam reali vnione cum ipſo viuente, ita Chriſtus in quodam ſacramento pręſens adeſſet, vt per modum cibi & potus nobis realiter coniunctus, nos ſpiritualiter reficeret.

Ioan. 6. Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. Conc. Trid.

2. Cōcluſio.

Dico ſecundò, huiuſmodi ſacramentum eſſe Euchariſtiam, quæ propterea verum, ac proprium ſacramentum eſt à Chriſto inſtitutum. Concluſio eſt de fide, quam non ſolum Catholici, ſed etiam noui hęretici amplectuntur: nam etiam Lutherani & Caluiniſtę, qui vnum, vel ad ſummum, duo ſacramenta, admittunt, primum ac præcipuum locum Euchariſtiæ tribuunt. Probatur ergo concluſio, primò ex Scriptura, quę, licèt non eiſdem verbis, rem tamen ipſam ſatis apertè docet, Matth. 26. Luc. 22. continetur viſibilis cerę monia, & ſignificatio, & præceptum Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem*: & Ioan. 6. continetur gratiæ promiſſio, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Et confirmari hoc poſſet ex veteri teſtamento, in quo variis figuris, & metaphoris ſacramentum hoc indicatum, ac promiſſum eſt, vt circa art. 6. D. Thom. videbimus.

Conc. Flor. Trident. Lateranen. Carthag.

Secundò definita eſt hęc concluſio in Conc. Florent. in litteris vnionis; Trident. ſeſſ. 7. 13. & 21. Lateranenſi, quod habetur in ca. Firmiter. Carthag. III. cap. 28. & 29. cap. Cùm Marthæ, de Celebr. miſſar. ca. In ſacramentorum, cap. In ſacramento, de Conſecr. d. 2. Tertiò tradunt Patres omnes, qui latè citantur dicta diſt. 2. de Conſecratione, & referemus plures in diſputationibus ſequentibus, nunc ſufficiant Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. Auguſtin. epiſt. 23. & 18. Ambroſ. lib. 5. de ſacrament. Damaſce. lib. 4. ca. 14. Quartò ratio ſumenda eſt ex definitione ſacramenti nouæ legis: eſt enim ſacræ rei ſignum, ad ſanctificandum hominem inſtitutum, quæ tota definitio apertiſſimè in Euchariſtiam conuenit, vt per ſe facile eſt, & ex dicendis euidentiùs patebit. Et ex his patet vltima concluſionis pars; ſcilicet ſolum Chriſtum fuiſſe huius inſtitutionis authorem, tum generali ratione omnium ſacramentorum nouæ legis, tum etiam ratione propria, quia nullus potuit habere poteſtatem ſupra corpus & ſanguinem Chriſti, niſi ab ipſomet Chriſto deriuatam: nec potuit vllus niſi Chriſtus nouum teſtamentum fundare, & proprio ſanguine confirmare ac conſecrare; & quamuis de abſoluta Dei potentia aliud genus inſtitutionis excogitari poſſet, nullum tamen aliud adeò decens, aut expediens fuit.

S. Dionyſ. S. Auguſt. S. Ambroſ. S. Damaſc.

SECTIO II.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit diſtinctum à reliquis, eiſque perfectius.

Eucharistia ſacramētum ab aliis eſt diſtinctum.

HÆc quæſtio facilis etiam eſt, & breuiter ex præcedenti expediri poteſt. Dico ergo primò, Euchariſtiam eſſe ſacramētum, eſſentialiter diſtinctum ab aliis ſacramentis nouę legis. Concluſio eſt certiſſima ex omnium conſenſu: & ex Conciliis, definientibus ſeptem eſſe ſacramenta. Vt autem explicetur, oportebit breuiter proponere omnia, in quibus hoc ſacramentum cum aliis conuenit, & in quibus differt. Nam licèt multa probanda ſint in ſequentibus, expediet tamen nunc ea præ oculis ponere. Primum igitur, ſi metaphyſicè loquamur, conuenit hoc ſacramentum cum aliis in genere ſacramenti nouæ legis, habet tamen propriam differentiam, per quam deſcribi poteſt, eſſe ſacramētum corporis & ſanguinis Domini, per modum conuiuij ad nutritionem animæ inſtitutum. Vnde etiam conſtat alia ſimilitudo & differentia. Conuenit enim in virtute conferendi gratiam; differt tamē in proprio fine ad quem eſt inſtitutum: nam per ſe primò datum eſt ad charitatem, & deuotionem augendam, vt latiùs infrà q. 79. Deinde per principia quaſi phyſica rem explicando; commune eſt huic ſacramēto cum aliis quod certam materiam & formam requirit, vt confici poſſit; differt tamen, quia illius materia & forma diſtincta eſt à reliquis; eſt enim panis & vinũ, & verba ſpecialia à Chriſto definita. Hinc ſecundò, ſicut in aliis ſacramentis datur materia remota & proxima, ita & in hoc; ſed diuerſo modo; quia in aliis materia proxima eſt aliqua actio; remota verò eſt aliquid aliud, ex quo, vel circa quod, talis actio exercetur. At verò in hoc ſacramento, materia nō eſt actio, ſed res permanens, quę quatenus in confectione ſacramenti tranſit, ſecundum ſubſtātiam eſt materia remota; quatenus verò manet ſecundum accidentia eſt materia proxima. Vnde eſt tertia differētia, quod in aliis ſacramentis, tam materia quam forma ſunt res ſucceſſiuę; & ideò moraliter ſimul ſunt & ſimul pereũt; hic verò forma eſt ſucceſſiua & tranſit, materia verò proxima conſecrata permanet. Vnde fit quartò, vt alia ſacramenta tantũ ſint vſu; quia tunc fiunt, quando ad vſum applicantur, tunc autem ſunt, quando fiunt, ad modum rerum ſucceſſiuarũ; hoc verò ſacramentum ante vſum in ipſa conſecratione perficitur; & ideò poſt ſuum fieri, factum permanet, quamdiu ſpecies conſecratæ durant, vt ex Trident. colligitur ſeſſ. 13. cap. 3. Ex quo fit quintò, vt in aliis ſacramentis tam materia, quam forma ordinentur ad vnum & eundem effectũ in ſuſcipiente efficiendum; hic verò diuerſos

Trident.

diuerſos habent effectus: forma enim nihil efficit in A ſuſcipiente, ſed in materia, quam tranſmutat & conficit; materia verò conſecrata habet in ſuſcipiente gratiæ effectum. Vltima verò & potiſſima differẽtia, & radix aliarum eſt, quòd in aliis ſacramentis præter materiam ſenſibilem, & formam nihil in eis ineſt, niſi quòd aſſumuntur, vt inſtrumenta ad gratiam efficiendam; & ideò dicitur eis conferri inſtrumentaria virtus gratiæ effectrix: in hoc verò ſacramento præter formam, & materiam per ſe ſenſibilem, adeſt verè & realiter ipſemet Chriſtus, qui eſt præcipua res huius ſacramẽti, & proprius author gratię, quæ ꝑ illud cõfertur. Ex his ergo ſatis patet cõcluſio poſita.

Sacramẽtum Euchariſtiæ cęteris perfectius.

Dico ſecundò hoc ſacramentum eſſe longè per- B fectius & excellentius reliquis. Hęc etiam eſt de fide, & ſumi poteſt ex Trid. ſeſſ. 13. vbi propter hanc cauſam ſæpe vocat hoc ſacramentum, *diuinum ac mirabile ſacroſanctum atq; ſanctiſſimum*, qui eſt communis modus loquendi totius Eccleſiæ & Sanctorũ omnium, & c. 2. dicit, *Chriſtum Dominum diuitias amoris ſui in hoc ſacramento veluti effudiſſe*, & ca. 3. dicit, *Virtutem ſanctificandi communem eſſe huic ſacramento cum reliquis: huic verò proprium eſſe, quòd ipſum ſanctitatis authorem in ſe continet.* Propter hanc denique cauſam præcipuè exiſtimo idem Concil. ſeſſ. 7. Can. 3. anathematis damnare eos, qui docent omnia ſacramenta eſſe æqualia, dignitate. Ratio verò potiſſima eſt, quia hoc ſacramentum continet corpus & ſanguinem Domini: vt autem dicit Alex. Papa epiſt. 1. Decret. & habetur in ca. C Nihil, de Conſecr. d. 2. *In ſacramentis ſeu ſacrificiis, nihil eſt maius corpore & ſanguine Domini.* Quæ ratio variis modis explicatur à Theologis. Primò, quia dignitas ſacramentorum potiſſimùm in ſanctitate conſiſtit; illud ergo eſt dignius, quod ſanctius. Reliqua verò ſacramẽta ſolùm ſunt ſancta, habitudine; quia ſignificant & conferunt ſanctitatem: hoc verò, tum hoc modo, tum etiam formaliter, quia ipſam ſanctitatem in ſe continet. Secundò, quia ſacramentum eſt ſignum ſacrum, eoq; dignius, quo magis ſacrum: ſed hoc ſacramentum eſt omnium ſacratiſſimum, propter eãdem rationem, ſcil. quia rem maximè ſacram continet & ſignificat. Ita ferè D. Tho. ſuprà, q. 65. art. 3. Marſ. in 4. q. 6. art. 3. Scot. Durand. Gabr. & alij d. 8. D Tertiò addit S. Th. (& habet fundamentum in Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierar.) hoc ſacramentum eſſe excellentius, quia eſt finis, & cõſummatio cęterorum, ad quod omnia aliquo modo referuntur: quod potiſſimum ratione rei contentæ intelligendum eſt. Nam ſi propriè & in rigore loquamur de ſacramento vt ſic, & vſu ſacramentali, non omnia ſacramenta propriè ordinantur ad vſum huius, niſi valdè remotè & per accidens, vt conſtat de Matrimonio, & Extrema vnctione: quia verò omnia ſacramenta ordinata ſunt, vt perfectius Chriſto vniamur, & ipſe Chriſtus in hoc ſacramento continetur, & per illud mirabili modo hęc vnio perficitur, & cõſummatur, ideò dicitur hoc ſacramentũ conſummatio cæterorum. Ita ferè D. Thom. in 4. d. 7. q. 1. art. 1. quæſtiun. 3. E Quartò, cõfert ad hanc perfectionem, quod hoc ſacramentũ eſt permanens; cætera tranſeuntia. Addit deniq; Scotus formam huius ſacramẽti habere certiorem ſignificationem, quàm formas reliquorum; quia eius effectus non pendet ex diſpoſitione recipientis, cùm ſit ſola materiæ conſecratio. Quod ſano modo intelligendum eſt: omnes enim formæ ſacramentorũ habent infallibilem ſignificationem in eo ſenſu quo ſignificant; quia illis non poteſt ſubeſſe falſum, vt ſuprà oſtenſum eſt. Differentia ergo eſt in effectu, quia in aliis interdum impeditur, in hoc verò non, quantum eſt ex parte materiæ.

D. Thomas. Marſil. Scotus. Durandus. Gabriel. S. Dionyſ. D. Thom. Scotus.

SECTIO III.

Vtrùm hoc ſacramentum ſit vnum tantùm.

Quæſtio intelligitur de ſpecifica vnitate, ſub propria & formali ratione perfecti ſacramenti: nam materialiter conſtat, res multas in hoc ſacramento inueniri. Hinc verò ſumitur ratio dubitandi; quia in hoc ſacramento ſunt duæ materiæ, ſcilicet panis & vinum; & duæ formæ verborum, quæ res diuerſas ſignificant & efficiunt per ſe & propria virtute, ſcilicet carnem & ſanguinem Chriſti; vnde etiã ſpecies panis per ſe ſignificãt corpus, quod continent, ſpecies autem vini, ſanguinem: ſunt ergo hæc diuerſa ſigna ſacra, atque adeò diuerſa ſacramenta. Neque enim dici poteſt, eſſe partialia ſacramenta, ſeu partes vnius integri ſacramenti, quod componunt: quia illa ſigna per ſe diſtincta ſunt, & nullam inter ſe habent vnionem vel coniunctionem, qua vnum ſacramentum componant. Et confirmatur, primò, ex communi vſu & locutione: nam qui ſuſcipit ſpeciem panis, nõ dicitur ſuſcipere partem ſacramenti, ſed ſimpliciter totum ſacramentum. Confirmatur ſecundò: nam qui vnam ſpeciem ſumit, totum effectum gratiæ ſacramentalis recipit: eſt ergo quælibet ſpecies per ſe integrum ſacramentum, atq; adeò duo ſacramenta. Confirmatur vltimò, quia Eccleſia in orationibus Miſſæ, ſæpè de Euchariſtia, vt de multis ſacramentis, loquitur, vt cum ait, *Sacramenta, quæ ſumpſimus, &c.* & Concilia & Patres eodem modo interdum loquuntur, vt patet ex Conc. Africano, c. 4. Carthag. III. ca. 24. & 29. Cypr. ſerm. de Cœna Domini. Ambro. lib. 5. de ſacram. cap. 1. & aliis, quæ habentur c. Sacramenta altaris, de Conſecrat. d. 1. & cap. In ſacramentis, cap. Comperimus, c. Tribus gradibus, c. Species, ca. Iteratur, de Conſecr. d. 2.

Conc. Afric. Con. Carth. S. Ambroſ. S. Cyprian.

Propter hęc nonnulli Theologi ſimpliciter affirmant, eſſe plura Euchariſtiæ ſacramenta, vt ex Aureolo refert Capreol. diſtin. 8. q. 1. arg. contra 2. concluſ. vbi etiam Maior dicit, eſſe plura ſacramenta ſpecie diſtincta; licèt fateatur poſſe etiam vnum appellari, Gabr. etiam quęſtio. 2. artic. 2. & lectio. 53. in Canon. dicit eſſe plura ſimpliciter, vnum verò ſecundum quid, ſcilicet, vel genere proximo, vel aggregatione quadam.

Quorundam opinio. Aureolus. Gabriel.

Dicendũ verò eſt Euchariſtiam abſolutè & ſimpliciter eſſe vnum ſacramentum, vnitate videlicet ſpecifica in ſpecie atoma, integra, & perfecta. Hęc eſt mens D. Tho. hic, & grauiorum Theologorum, d. 8. Bonauent. q. vltima, Alberti art. 13. Richard. art. 1. q. 2. Durand. q. 1. ad 2. Capr. Palud. Scoti, &c. Marſil. q. 6. art. 2. in fine, Alenſ. q. 31. memb. 1. Soti item, d. 24. q. 1. artic. 3. ad. 2. Ledeſ. 1. par. q. 54. artic. 2. Turrecrem. de Conſecrat. diſt. 2. cap. 5. dub. 3. & in eandem ſententiam tandem deſcendit Gabr. d. lectione 53. ſi attentè legatur, eamq; grauiter docet Catechiſmus Pij V. dicens, *Non plura, ſed vnum tantùm ſacramentum Eccleſiæ authoritate docti confitemur.* Rationem huius vnitatis quidam ſumunt ab inſtitutione; quia nimirum moraliter vna fuit inſtitutio huius ſacramenti. Alij à re contenta ſub vtraque ſpecie, quæ eſt vnus & idem Chriſtus. Alij ab effectu, quia per vtramque ſpeciem vnus & idem efficitur. Propria verò ratio eſt, quam D. Thomas tetigit. Quia, licèt ad conſtitutionem huius ſacramenti concurrant res variæ & materialiter diſtinctæ, propriaſque habentes ſignificationes, omnes tamen componunt vnum integrum ſignum rei & effectus ſpiritualis, componunt ergo vnum ſacramentum. Antecedens declaratur primò, quia hoc ſacramentum poteſt intelligi inſtitutum ad rem præteritam ſignificandam, ſcilicet cruentum Chriſti ſacrificium, quòd effuſione ſui

Concluſio. D. Thomas. D. Bonauẽt. Albertus. Richardus. Durandus. Capreolus. Paludanus. Soto. Marſilius. Ledeſma. Turrecrem. Gabriel. Catechiſm.

ſui ſanguinis, & morte ſua cōſummauit, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem*: illud autem ſacrificium, quod vnicum fuit, non ſignificatur expreſsè per vnam, vel alteram ſpeciem, ſed per vtramque ſimul, quæ, dum ſeparatim cōſecrantur, & offeruntur effuſionem ſanguinis, & ſeparationem animæ à corpore repræſentant, quæ ratio infrà, in materia de communione ſub vtraque ſpecie, & de ſacrificio, latiùs explicanda eſt. Secundò intelligitur ſignificare hoc ſacramentum rem, quam continet: & hinc etiā vnitatem habet, nō ſolùm, quia ſub vtraq; ſpecie idem Chriſtus continetur, ſed etiam, quia ex vtraq; ſpecie vnum integrum ſignum Chriſti completur; qui, vnus cum ſit, carne & ſanguine conſtat, quare, licèt caro & ſanguis diſtincta videantur, tamē quatenus natura ſua vnū corpus Chriſti cōponunt, per paſſionem verò diſiuncta fuerunt, vno integro ſacramento, duplici ſpecie conſtante, repræſentātur. Tertiò ſignificat hoc ſacramentum gratiam, quam efficit; & ex hac etiam parte habet vnitatem, quia vel per vtramq; ſpeciem fit vnus tantum effectus, vt infrà dicetur, vel certè qualiſcunq; ille effectus ſignificatur, ita explicitè per vnam ſpeciē, ſicut per vtrāq;, ſignificatur enim per modum cōuiuij, & ſpiritualis refectionis per analogiam ad corporalem. Vnde ſicut hæc nō cōſiſtit in ſolo cibo, vel potu, ſed vtrumque requirit, ita illa per cibum & potum completè ſignificatur. Nec refert, quod ſpiritualis refectio eiſdem omnino donis in re ipſa perficiatur, ſcil. gratia & charitate, quæ tam famem, quam ſitim animæ extinguunt: quia nihilominùs hæc eadem ſpiritualis res ſeu effectus, nō niſi per corporale conuiuiū perfectum expreſsè & omnino completè ſignificatur. Quartò ſignificat hoc ſacramentū vnitatem, & animorum coniunctionē, quam efficit, quod in ſe eſt inter fideles, qui illud participāt, vt dicitur in c. Firmiter, de ſum. Trini. & fid. Cathol. & in c. Cùm Marthæ, de celeb. miſſar. & indicant Concilia, Floren. & Trid. Hæc verò fidelium vnio licèt per ſingulas ſpecies aliquo modo ſignificetur, quatenus ex multis granis tritici, aut vuæ, vnus panis, vel vnum vinum conficitur, vt Cypr. Aug. Anſel. & alij Patres docuerunt, quos infrà, agētes de materia huius ſacramenti, referemus, & colligitur ex cap. Firmiter, de ſum. Trinit. & c. Cùm Marthæ, de celebra. miſſar. propriè tamen ſignificatur hæc vnitas per vtramq; ſpeciem, quatenus ad vnius corporis refectionem ordinatur, iuxta illud 1. ad Cor. 10. *Omnes vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & de vno calice participamus.* Neq; ſatis conuenienter ſignificaretur hæc vnitas per Euchariſtiā, niſi ipſa eſſet vnum ſacramentum. Quintò denique ſignificare poteſt hoc ſacramentū futuram gloriam, cuius eſt pignus. Et hæc etiam ſignificatio completa ineſt in vtraq; ſpecie ſimul ſumpta, & nō ita expreſsè in alterutra tantum: quia per vtramq; indicatur plena ſatietas, & ſufficientia, quæ futura eſt in æterna beatitudine: igitur ſub omni ratione cōflatur vnum perfectum ſignum ex vtraque ſpecie, atque adeò vnum ſacramentum.

Concil. Flor. Triden.

S. Cyprian. S. Auguſtin. S. Anſelm.

Secundò principaliter declaratur concluſio, quia vt agentes de ſacramentis in genere diximus, vnitas ſacramentorum non eſt omni parte perfecta, reſultans ex indiuiſibili entitate, aut ex vnitate phyſica partium componentium; ſed talis eſt, qualis in rebus vel ſignis artificialib. inueniri ſolet: ſic enim domus, exercitus, oratio, conuiuium & aliæ res vel actiones ſimiles habent ſuam vnitatem, ad quam non exigitur phyſica vnio partium, ſed talis, qualis ad perfectionem & finem talis rei ſufficere cēſetur, vt in exercitu ſufficit quidam ordo, & compoſitio partium.

A In domo maior coniunctio, ſeu copulatio partium neceſſaria eſt, propter maiorē domus integritatem. In oratione verò, vel alio ſigno ſufficit ordo partiū in certa menſura, vel proportione ad ſignificandum accōmodata: neq; huic vnitati obſtare ſolet diſtinctio ſeu diuerſitas partium inter ſe: nam etiam ſolet res artificiata ex partibus heterogeneis componi, quod etiam in aliis ſacramentis videre licèt: conſtāt enim materia & forma, quæ res diuerſæ ſunt, & vnaquæque ſignificat modo ſibi accommodato, & tamē vnum ſacramentum componunt: licèt non phyſica vnione, ſed morali, & proportionata ad rationem ſigni complendam, copulētur: ſic etiam in ſacramento

B Pœnitentiæ eſt magna varietas partiū in ipſa materia: in ſacramento verò Extremæ vnctionis & Ordinis tam in materia, quàm in forma; & nihilominùs ſacramentum eſt vnum; cur ergo non idem dicemus in hoc noſtro ſacramento?

Tertiò probatur, quia aliàs plura eſſent, quam ſeptem ſacramenta, contra Concil. Flor. & Trident. & vniuerſum Eccleſiæ conſenſum. Dices eſſe plura in ſpecie vltima: à Conciliis verò numerari ſeptem, ſub aliqua ratione generica: ſic enim multi cenſent ſacramentum Ordinis non eſſe vnum ſpecie, ſed plura. Sed huic reſponſioni obſtat, quia iuxta illam nihil certum ſtatui poteſt de numero ſacramētorum, tum quia non obſtante definitione Conciliorum,

Concil. Flor. Trident.

C poſſet aliquis dicere, ſub Baptiſmo contineri plura ſacramenta Baptiſmi ſpecie diſtincta, & ſimiliter de aliis; tum etiam, quia ſub ratione aliqua generica poſſent tantum duo, vel tria ſacramenta numerari. Non ergo numerantur ſacramenta ſub generica ratione; in qua, vt ex Ariſtotele ſumitur, latere poteſt æquiuocatio; ſed numerantur à Conciliis ſub ratione ſpecifica. Addo, opinionem illam de multitudine ſimpliciter ſacramentorum Ordinis falſam omnino eſſe; & retorquendum potiùs eſſe argumentum: nam omne aliud ſacramentū eſt vnum vnitate ſpecifica, & ſi quæ reperitur varietas, tota illa eſt veluti partium heterogenearum componentium vnum, ergo idem eſt in præſenti dicendum.

D Tandem Concilia & Sancti frequentiùs loquuntur de Euchariſtia, tanquam de vno ſacramento, vt patet ex Conc. Flor. & Trid. ſeſſ. 7. & 13. & ex multis, quæ de Conſecr. d. 2. referuntur, & in Collectis Miſſæ hic eſt frequentior vſus, vt D. Thom. hic adnotauit, quod ſi interdum in plurali loquuntur de ſacramentis, id fit lata & vulgari locutione; vel propter plura ſigna partialia, vel propter plura myſteria, quæ in eis continentur, & repræſentantur: vel certè quia frequentiùs erat in vſu, vt in fine ſacrificij fideles communicarent, & ſacramenta reciperent, vnde hic modus locutionis frequentiùs reperitur in illa oratione Miſſæ, quæ poſt communionem dicitur, vt, *Purificent nos Domine ſacramenta, quæ ſumpſimus, &c.*

E Ex his facilè reſpondetur ad rationem dubitandi in principio poſitam: negatur enim inter partiales formas & materias huius ſacramenti, non eſſe ſufficientem vnionem ad componendum vnum ſacramentum, quia, vt dixi, non oportet hanc vnionem eſſe quaſi phyſicam, vel pertinētem ad quantitatem continuam: ſed moralem, ſeu cuiuſdam ordinis & proportionis, prout ad componendam vnam integram vel expreſſam ſignificationem ſufficit.

Ad primam confirmationem, reſpondetur in primis; quod ad modum loquendi attinet, ſæpè partem recipere denominationem, quando per ſe, & quaſi ſeparata conſideratur, vt patet in partibus homogeneis, & in quantitatibus diſcretis: vna enim propoſitio per ſe ſumpta, oratio eſt; licèt alias pars

etiam ſit vnius longioris orationis: & pars domus, ſi ſufficiens ſit ad vſum, & finem domus, ſeiuncta ab aliis partibus, & per ſe conſtituta, dicitur abſolutè domus, quamuis ex illa componi poſſit perfectior, & integrior domus: ſic ergo ſpecies panis per ſe ſumpta, poteſt dici ſacramentum, quamuis cum alia ſpecie vini vnum componat ſacramentum, cuius eſt pars. Secundò dicitur homo ſuſcipere totum ſacramentum ſub vna ſpecie, qui recipit totum Chriſtum, qui eſt res præcipua in hoc ſacramento, & ſacramentum ſimul, vt indicat Trident. ſeſſio. 21. cap. 3. Item, quia veluti eminenter recipit totam virtutem huius ſacramenti, & quidquid ad perfectam refectionem ſpiritualem neceſſarium eſt. Quo modo dici poteſt tota ratio ſeu virtus huius ſacramenti eſſe in toto, & in qualibet parte eius; formaliter tamen & in ratione ſigni, non recipiunt fideles in vna ſpecie totum id, quod eſt ſacramentum tantum: & hoc modo dixit Bonauen. d. 11. artic. 2. quæſt. 2. fideles accipere in vna ſpecie totum ſacramentum, quoad efficaciam, non quoad ſignificationem. Vnde patet ſolutio ad ſecundam confirmationem, nam licèt non ſit certum, per ſingulas ſpecies dari totum effectum huius ſacramenti, tamen, hoc admiſſo, potiùs confert ad illius vnitatem, quia ad eundem effectum ordinatur totum, vt ex duabus ſpeciebus conſtat, licèt per quamlibet partem poſſit illum efficere. Si verò ſingulæ ſpecies conferunt diuerſos effectus, illi erunt partiales, ſicut de diſtinctis Ordinibus dictum eſt. Ad vltimam confirmationem in ſuperioribus reſponſum eſt.

Trident.

Bonauent.

Dubitant tamen hic nonnulli Theologi, an in diſtinctis ſpeciebus huius ſacramenti ſint diſtinctæ relationes ſigni, ex quibus componatur relatio totius, vel ſit vna indiuiſibilis relatio in toto compoſito. Scotus enim diſtinct. 8. quæſt. 1. priorem partem amplectitur. Capreolus verò ibi ad 5. contra 2. concluſ. & ad 5. contra 5. licèt fateatur ſupponi ſingularum partium ſignificationes, contendit tamen relationem totius ſacramenti eſſe vnam & indiuiſibilem. Sed hæc quæſtio eſt de nomine, & magis Dialectica, quam Theologica: quia nõ ſolum de hoc ſacramento, ſed etiam de aliis, & de omnibus ſignis complexis ad placitum tractari poteſt. Dico igitur negari non poſſe, quin ſignificatio integra huius ſacramenti componatur ex ſignificationibus partium; componitur enim ex illis, quatenus ſignificatiuæ ſunt: & hoc voluit Scotus & Diuus Thomas hic, cum dixit hoc ſacramentum eſſe vnum, non vt indiuiſibile, ſed vt perfectum, includens plura ſigna partialia. Nihilominùs verum etiam eſt, in toto ſacramento eſſe vnam totalem ſignificationem, quæ à ſignificationibus ſingularum partium diſtinguitur. Hoc etiam conſtat ex dictis de vnitate huius ſacramenti, non enim poteſt ſacramentum eſſe vnum, niſi ſit vnum ſignum: neque verò poteſt eſſe vnum ſignum, niſi etiam aliquo modo ſit ſignificatio vna, vt videre eſt in propoſitione & terminis, ex quibus componitur: habet enim ſuum proprium ſignificatum, diſtinctum à ſignificatis terminorum, ex quibus componitur. Hæc autem ſignificatio totius ſacramenti dici poteſt compoſita, quatenus diuerſis partibus conſtat, & in re compoſita ineſt, quodammodo tamen ſolet dici indiuiſibilis, quatenus indiuiſibiliter ineſt in toto complexo, ita vt nec in partibus manere poſſit eo modo, quo eſt in toto, neque etiam ablato debito ordine, & connexione ipſarum partium: & hoc, ad ſummum, probant fundamenta Capreoli, quæ ſolum ſunt quædam teſtimonia Diui Thomæ.

Scotus. Capreolus.

SECTIO IV.

Quomodò vnitas numerica huius ſacramenti ſumenda ſit.

QVoniam de vnitate ſpecifica diximus, vt materiam hanc de vnitate abſoluamus, oportet, vt modum loquẽdi de illius vnitate numerica explicemus. Dico autem, modum loquendi, quia quod in re ipſa ſubſiſtit, facilè perſpici poteſt: conſtat enim formas huius ſacramenti multiplicari numero, quando verba conſecrationis hoſtiæ, vel calicis multiplicantur: conſtat etiã ſpecies panis ſeu vini, quamdiu continuę ſunt, habere quandã phyſicam vnitatem, quã per diſcontinuationem amittunt & phyſicè multiplicantur: cõſtat deniq; ſub omnibus ſpeciebus conſecratis eundem numero Chriſtum cõtineri. Ex quibus etiam cõſtat tunc propriiſſimè eſſe vnum numero hoc ſacramentum, quando ſpecies conſecratę habent phyſicam vnitatem per partium cõtinuationẽ; ſiue vna forma, ſiue pluribus ſimul prolatis conſecratę ſint: hoc enim non obſtat vnitati ſacramenti, pręſertim in hoc, in quo forma magis ad effectionẽ quam ad conſtitutionem ipſius ſacramenti requiritur. Difficultas ergo, quę mihi videtur ad modũ loquendi pertinere, ſupereſt, an ſpecies hoc ipſo, quod diſcontinuę ſunt, dici debeant plura ſacramenta, vel non: & eſt ſermo de ſpeciebus eiuſdem rationis: nam de ſpeciebus panis & vini inter ſe collatis iam dictum eſt; poſſunt autem in hoc eſſe tres modi dicendi.

Status quæſtionis.

Primus, tot eſſe ſacramẽta numero diſtincta quot ſunt ſpecies ſeu hoſtiæ conſecratæ, diuiſæ & diſcontinuæ. Probatur, quia ſpecies ſunt ſacramentum: ergo ſpecies numero diſtinctæ ſunt ſacramenta numero diſtincta. Secundò, quia quælibet illarum in ſua ſpecie habet totam ſignificationem ſacramenti, & non eſt pars alterius, ergo eſt integrum ſacramẽtum, diſtinctum ab alio. Tertiò, quia non apparet aptior modus diſtinguendi numero hæc ſacramenta. Sed huic ſententiæ videtur obſtare cõmunis modus ſentiendi & loquẽdi: nam ſacerdos, qui accipit hoſtiam diuiſam in tres partes, non cenſetur accipere tria ſacramenta, neque illa hoſtia cenſetur magis eſſe plura ſacramẽta poſt diuiſionem, quam antea. Vnde Concil. Flor. & Triden. ſeſſ. 13. Can. 3. dicunt, in hoc ſacramento contineri totum Chriſtum ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis ſpeciei partibus, ſeparatione facta: ſentiunt ergo, etiam poſt ſeparationem, eſſe vnum ſacramentum; & partes diuiſas eſſe partes vnius ſacramenti. Confirmatur primò, nam qui duas formas accipit, cùm communicat, vnum, & non duo ſacramẽta cenſetur accipere, aliàs duos etiam effectus gratiæ ſuſciperet: nam ſi ſacramenta eſſent duo, etiam ſumptiones eſſent duæ; ergo & effectus eſſent duo, quia, quod ſimul concurrant, non impedit effectum: vel certè, ſi illa cenſetur vna moralis ſumptio, etiam ſacramentum cenſebitur vnum, non obſtante diſcontinuatione ſpecierum. Confirmatur ſecundò, quia, vt ſuprà dicebam, in huiuſmodi rebus artificialibus, vnitas non pendet ex phyſica vnione, vel continuatione, vt in baptiſmo; licèt contingat ablutionem per partes diſcontinuè fieri, tamen in ratione ſacramenti vna tantùm materia cenſetur.

1. Dicendi modus.

Florẽtinũm. Tridentinũ.

Secundus modus dicendi eſt; vnitatem huius ſacramenti nõ pendere ex phyſica continuatione, ſed ex morali coniunctione ſpecierum, ita vt omnia illa, quæ per modum vnius proponũtur, vel tribuuntur, vnum ſacramẽtum cenſeantur, etiam ſi nõ ſint continua phyſicè, ita loquuntur Soto & Ledeſma ſuprà; & videtur fieri probabile argumentis factis, & poteſt explicari ex metaphora conuiuij. Sicut enim eſt vnum cõuiuium, licèt rebus diuerſis conſtet, ita etiam

2. Dicendi modus.

Sotus Ledeſ.

eſt vnum ferculum ſeu vna portio, licèt partes illius diſcontinuas eſſe cõtingat. Vnde iuxta hanc ſententiam partes hoſtiæ diuiſæ ſunt vnum ſacramentum; & ſimiliter omnes formę in eadem pyxide exiſtentes appellari poſſunt vnum ſacramentum, donec diſtributio fiat: vnde plura ſacramenta erunt, quæ moraliter ſunt diſiuncta, vt cùm diſtinctæ hoſtiæ diſtinctis perſonis tribuuntur, vel omnino aliàs ſeparatæ ſunt, vel diſiunctæ. Contra quem modum dicendi ſolùm video poſſe obſtare, quòd iuxta illum nulla certa regula huius vnitatis, vel multitudinis præſcribitur, ſed vniuſcuiuſque ferè arbitrio relinquitur.

3. Dicendi modus.

Tertius modus dicendi eſſe poteſt, totum hoc ſacramentum eſſe vnũ numero, & omnes ſpecies conſecratas, vbicunq; & quomodocunq; ſint, eſſe vnum numero ſacramẽtum, quod ita declarari poteſt: quia, vt infrà dicemus, quod præcipuum eſt in hoc ſacramento, eſt Chriſtus, quatenus coniunctus ſpeciebus vnum ſacramẽtum cum illis componit, quod eſt panis vitæ: quia ergo vnum, & idem corpus Chriſti eſt ſub omnibus ſpeciebus quantumuis diſcontinuis & diſiunctis, ideò cum illis cenſetur componere vnum numero ſacramẽtum. Quod declaratur primò, quia ſi Verbum diuinum aſſumeret plures humanitates, eſſet vnus homo: ergo Chriſti corpus veluti aſſumẽs, ſeu ſacramentaliter ſibi coniungens plures ſpecies panis, cum eis conſtituit vnum ſacramentum. Item, ſi in eodem, vel propinquo loco ſub illis exiſtat, conſtituit cum eis vnum ſacramentũ, ergo & in diuerſis; ſicut in exẽplo poſito, quod illæ humanitates eſſent in vno, vel diuerſis locis, nihil referret; vel etiã ſicut vnum corpus ſi eſſet in diuerſis locis, quamuis in eis haberet diuerſas albedines, nihilominùs cum eis cõſtitueret vnũ album. Et videtur hoc poſſe confirmari ex Paul. 1. ad Cor. dicente, *Omnes vnum corpus ſumus, qui de eodem pane participamus*, ſicut enim Paulus intelligit omnes fideles vnum numero corpus Eccleſiæ cõſtituere, ita ſignificat omnes vnũ numero panem ſeu ſacramentum participare. Fauet etiã Ambr. ſuper 10. c. epiſt. ad Hebr. & habetur c. In Chriſto. de Conſecrat. d. 2. dicens, vnam eſſe hoſtiam, & non multas, quam Chriſtus obtulit, & omnes ſacerdotes offerunt: ſicut ergo eſt idem numero ſacrificium, quoad rem oblatam, ita eſt idem ſacramentum: nam in Eccleſia id, quod offertur in ſacrificium, ſumitur vt ſacramentum.

1. ad Corint.

S. Ambroſ.

Obiectio.

Sed obiici poteſt, nam hinc fit omnes fideles idem numero ſacramentũ Euchariſtię recipere, quod videtur eſſe cõtra cõmunem ſenſum omniũ, & contra Clementem Papam in c. Tribus gradib. de Conſecr. d. 2. dicentem, *Tot holocauſta offerenda eſſe in altari, quot populo poſſint ſufficere*. Reſpondetur, cõcedendo omnes fideles participare idẽ numero ſacramentũ, vt Paulus loquitur, quãuis diuerſas numero partes, formulas, aut hoſtias, ſeu ſpecies ſacramentales recipiãt: de quibus, ſeu potiùs de numero hoſtiarum, quæ conſecrandæ ſunt, loquitur Clemens in d. c. quæ ſimpliciter plures ſunt, præſertim ante cõſecrationem: at verò poſt illam recipiunt quãdam vnitatem ſacramentalem, eò quod in eodem corpore Chriſti vniuntur: maior enim videtur eſſe hęc vnio, quod ſpectat ad vnitatem ſacramenti, quam vnio per continuationẽ. Inter hos modos, vt dixi, tantũ videtur eſſe diſſenſio de modo loquendi; & vltimus quidẽ probabilis valdè eſt, & Theologicus, ac dignitati huius ſacramenti conſentaneus, & ſatis aptus ad explicandum hoc myſterium: fouet enim pietatem, dum optimè explicat & commendat vnitatem, quæ in hoc ſacramento ſignificatur. Secũdus tamẽ videtur eſſe magis vſitatus & vulgaris. Primus verò nimium retinere vult Phi-

Solutio.

A loſophicum rigorem, & ideò ad loquendum in hac materia minùs eſt accommodatus. Dicamus igitur hoc ſacramentum de ſe poſſe dici vnum, præſertim ſi Chriſtum attendamus; nihilominùs tamẽ ſicut ſpecies conſecratæ ſunt ſacramentum, ita ſpecies ſeparatas & multiplicatas eſſe plura ſacramenta, vel phyſicè, ſi phyſica tantum ſit diſiunctio, vel etiam moraliter, ſi ſeparatio moralis etiam ſit.

ARTICVLVS III.

Vtrùm Euchariſtia ſit de neceſſitate ſalutis.

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramentum ſit de neceſſitate ſalutis. Dicit enim Dominus Ioan. Inf. q. 80. art. 11. & 4. diſ. 9. ar. 1. q. 2. & d. 12. q. 3. art. 2. q. 1. & Ioã. 6. lect. 7. col. 1.
B *6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed in hoc ſacramento manducatur caro Chriſti, & bibitur ſanguis eius. Ergo ſine hoc ſacramento non poteſt homo habere ſalutem ſpiritualis vitæ.*

2. Præterea, Hoc ſacramentum eſt quoddam ſpirituale alimentum. Sed alimentum corporale eſt de neceſſitate corporalis ſalutis. Ergo etiam hoc ſacramentum eſt de neceſſitate ſpiritualis ſalutis.

3. Præterea, Sicut baptiſmus eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, ſine qua non eſt ſalus: ita & Euchariſtia: dicit enim Apoſt. 1. Cor. 11. Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis: mortem Domini annunciabitis, donec veniat. Ergo ſicut baptiſmus eſt de neceſſitate ſalutis, ita etiam hoc
C *ſacramentum.*

Sed *contra eſt, quod Auguſt.* * *ſcribit Bonifacio contra Pelagianos; Nec illud cogitetis, paruulos vitam habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti.* Lib. 4. cõtra duas epiſ. Pelagianas, ca. 22. in med. tomo 7.

Respondeo *dicendum, quòd in hoc ſacramento duo eſt conſiderare; ſcilicet ipſum ſacramentum & rem ſacramenti; dictum eſt autem, quòd res huius ſacramenti eſt vnitas corporis myſtici, ſine qua non poteſt eſſe ſalus: nulli enim patet aditus ſalutis extra Eccleſiam, ſicut nec in diluuio abſque arca Noe, quæ ſignificat Eccleſiam, vt habetur 1. Pet. 3. dictum eſt* * *autem ſuprà, quòd res alicuius ſacramenti haberi poteſt* q. 68. art. 2. *ante perceptionem ſacramenti, ex ipſo voto ſacramenti percipiendi. Vnde ante perceptionem huius ſacramenti, poteſt homo habere ſalutem ex voto percipiendi hoc ſacramentum: ſicut & ante baptiſmum ex voto baptiſmi, vt ſuprà dictum eſt.* * *Eſt tamen differentia, quantum ad duo. Primò* q. 68. art. 2. *quidem, quia baptiſmus eſt principium ſpiritualis vitæ, &*
D *ianua ſacramentorum: Euchariſtia verò eſt quaſi conſummatio ſpiritualis vitæ, & omnium ſacramentorum finis (vt ſuprà dictum eſt* * *) per ſanctificationes enim omnium ſacramentorum, fit præparatio ad ſuſcipiendam, vel conſecrandam Euchariſtiam. Et ideò perceptio baptiſmi eſt neceſſaria ad inchoandam ſpiritualem vitam; perceptio autem Euchariſtiæ eſt neceſſaria ad conſummandam ipſam: non ad hoc, quod ſimpliciter habeatur, ſed ſufficit eam habere in voto, ſicut & finis habetur in deſiderio & intentione: alia differentia eſt, quia per baptiſmum ordinatur homo ad Euchariſtiam: & ideò ex hoc ipſo, quod pueri baptizantur, ordinantur per Eccleſiam ad Euchariſtiam; & ſic ſicut ex fide Eccleſiæ credunt, ſic ex intentione Eccleſiæ deſiderant Euchariſtiam, & per conſequens recipiunt rem ipſius. Sed ad bapti-*
E *ſmum non ordinantur per aliud præcedens ſacramentum. Et ideò ante ſuſceptionẽ baptiſmi, non habent pueri aliquo modo baptiſmum in voto, ſed ſoli adulti: vnde rem ſacramenti non poſſunt percipere ſine perceptione ſacramenti. Et ideò hoc ſacramentum non hoc modo eſt de neceſſitate ſalutis, ſicut baptiſmus.* q. 65. art 3.

Ad *primum ergo dicendum, quòd ſicut Auguſtin.* * *dicit, exponens illud verbum Ioan. Hunc cibum & potum, ſcilicet carnis ſuæ & ſanguinis, ſocietatem vult intelligi corporis & membrorum ſuorum, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis & vocatis, & iuſtificatis, & glorificatis ſanctis & fidelibus eius. Vnde, ſicut ipſe dicit in epiſtola* * *ad Bonifacium, nulli eſt* Tracta. 26. in Ioan. tom. 9. Refertur de conſecr. d. 2. c. Nulli.

aliqua-

aliquatenus ambigendum, tunc vnumquemque fidelium corporis, ſanguiniſque Domini participem fieri, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur, nec alienari ab illius panis caliciſque conſortio, etiam ſi antequam panem illum comedat & calicem bibat, de hoc ſæculo in vnitate corporis Chriſti conſtitutus decedat.

AD *ſecundum dicendum, quòd hæc eſt differentia inter alimentum corporale & ſpirituale, quòd alimentum corporale conuertitur in ſubſtantiam eius, qui nutritur; & ideò non poteſt homini valere ad vitæ conſeruationem alimentum corporale, niſi realiter ſumatur. Sed alimentum ſpirituale conuertit hominem in ſeipſum; ſecundum illud, quod Auguſt.* dicit in lib. Confeſſ. quod quaſi audiuit vocem Chriſti, dicentis ſibi; Nec tu me mutabis in te, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. Poteſt autem aliquis in Chriſtum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam ſine huius ſacramenti perceptione. Et ideò non eſt ſimile.*

Li.7.confeſſ. c.10.à medio tom.1.

AD *tertium dicendum, quòd baptiſmus eſt ſacramentum mortis & paſsionis Chriſti, prout homo regeneratur in Chriſto, virtute paſsionis eius: ſed Euchariſtia eſt ſacramentum paſsionis Chriſti, prout homo perficitur in vnione ad Chriſtum paſſum. Vnde ſicut baptiſmus dicitur ſacramentum fidei, quæ eſt fundamentum ſpiritualis vitæ, ita Euchariſtia dicitur ſacramentum charitatis, quæ eſt vinculum perfectionis, vt dicitur Coloſ. 3.*

COMMENTARIVS.

TRactat D. Tho. de neceſſitate medij, non de neceſſitate præcepti, quod ſatis conſtat ex diſcurſu articuli, & infrà q. 80. de neceſſitate præcepti diſputat. Vt autem D. Tho. quæſtioni reſpondeat, diſtinctione vtitur inter ſacramentum & rem ſacramenti; rem ſacramenti vocat gratiam ſeu vnionem charitatis cum Chriſto & corpore eius, quod eſt Eccleſia, extra cuius vnitatem non eſt ſalus; ſacramentum autem vocat ſpecies conſecratas, ſeu corpus Chriſti verum ſub illis contentum. Dicit ergo primò D. Tho. rem ſacramẽti eſſe ad ſalutem neceſſariam, quia ſine Eccleſiæ vnitate non eſt ſalus. Vbi obſeruare oportet vnitatem Eccleſiæ ſeu charitatis dupliciter conſiderari poſſe: vno modo ſecundum ſe; alio modo prout eſſe poteſt effectus Euchariſtię, & per illam perfici ſeu conſummari. Hoc modo poſteriori eſt propriè & formaliter hæc vnitas res huius ſacramenti: nam ſicut per illud ſpeciali modo ſignificatur, ita & efficitur, vt infrà latius dicemus agentes de effectibus huius ſacramenti. Priori autem modo hæc vnitas ſecundum ſe, & generatim ſumpta, non neceſſariò eſt res huius ſacramenti propriè & formaliter loquendo: nam fieri poteſt, & augeri per alia ſacramenta, aut per actus virtutum & merita; tamen per quandam appropriationem dicitur hęc vnio res huius ſacramenti, quia eſt vnio cum Chriſto, qui in hoc ſacramento continetur: quomodo etiam, qui per fidem & charitatem vnitur Chriſto, dicitur ſpiritualiter manducare Chriſtum, & hoc ſacramentum, ſicut Paul. 1. ad Cor. 10. ait Iſraelitas eandem eſcam, & potum ſpiritualem manducaſſe & bibiſſe. Hoc ergo poſteriori modo dicitur res huius ſacramenti neceſſaria ad ſalutem, vt latiùs infrà exponemus.

1. Ad Cor. 10.

Secundò de ipſo ſacramento dicit D. Th. non eſſe tam neceſſarium ad ſalutem, ſicut baptiſmum, quòd in argumento, ſed cõtra, probat teſtimonio Aug. lib. 1. cõtra duas epiſt. Pelagia. c. 22. ſed D. Th. vel non retulit hęc verba ex originali, ſed ex Gratiano, vel fortaſſe incidit in mendoſum codicem: ſic enim refert verba Aug. *Nec illud cogitetis, paruulos vitam habere non poſſe, qui ſunt expertes corporis & ſanguinis Chriſti*, quomodo refert eadem verba Gratian. in c. In Eccleſia, de conſecr. d. 4. re tamen vera non ita legendum eſt, A ſed vt habent veri & emendati codices, *Nec illud cogitatis, eos vitam habere non poſſe, qui fuerint expertes corporis & ſanguinis Chriſt, dicente ipſo; Niſi manducaueritis carnem meã, & biberitis ſanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Vnde ex hoc loco potiùs videtur probari huius ſacramenti neceſſitas, & planè ex contextu & intentione Aug. conſtat hanc eſſe mentem illius, quo autem ſenſu vera ſit, infrà dicetur. Ratione probat D. Th. aſſertionem ſuam, primò, quia perceptio Baptiſmi eſt ſimpliciter neceſſaria ad vitã ſpiritualem, perceptio autem Euchariſtiæ ad conſummationem eius: magis autem neceſſaria eſt vita quàm perfectio eius. Secundò quia aliquibus, ſcilicet paruulis, neceſ- B ſarius eſt Baptiſmus re ipſa ſuſceptus, nõ tamen Euchariſtia, quia per ipſum Baptiſmi ſacramentum ordinantur ad Euchariſtiam, & veluti deſiderant illam; & hoc ſatis eſt, vt accipiant rem ſacramenti ad ſalutem neceſſariam: ad Baptiſmum autem non ordinantur per aliud ſacramentum, nec per proprium actum illum deſiderare poſſunt, & ideò ſine ipſo ſacramento non poſſunt recipere rem ſacramenti. Ex quibus rationibus videtur colligi, mentem D. Tho. eſſe, aſſerere hoc ſacramentum eſſe neceſſarium in re, vel in voto, nunquam tamen eſſe neceſſariam realem ſuſceptionem eius, neceſſitate, ſcilicet, medij ſeu finis, ſicut interdum eſt ſuſceptio Baptiſmi: quo autem ſenſu hæc doctrina ſuſcipienda ſit, in ſequen- C ti diſputatione tractabitur, vbi etiam ſolutionem argumentorum explicabimus.

S. Auguſtin.

Gratianus.

DISPVTATIO XL.

De neceſsitate ſacramenti Euchariſtiæ.

DIſputatio hæc coniuncta eſt cum quæſtione, an ſit hoc ſacramentum, & cum inſtitutione eius; quia ſacramenta ab inſtitutione habent neceſſitatẽ, & propter neceſſitatem inſtitui ſolent: vnde conſiderare oportet, neceſſitatẽ hanc cõparari poſſe ad inſtitutionem vel antecedentẽ, vel cõſequentem. D Vnde quæri poteſt, an inſtitutio huius ſacramenti fuerit neceſſaria; &, an, poſita inſtitutione, vſus talis ſacramenti ſit neceſſarius. De priori quæſtione nihil eſt, quod dicamus: nam in illa conſtant duo. Primum eſt, non fuiſſe hanc inſtitutionem ſimpliciter & abſolutè neceſſariam ad ſalutem noſtram; potuiſſet enim Deus abſq; hoc ſacramento, multis aliis modis illam conſummare & perficere, vt per ſe conſtat. Secundum eſt, hanc inſtitutionem fuiſſe vtiliſſimam, atq; adeò neceſſariam, vt dicitur, ad melius eſſe: fuit enim poſt incarnationis myſterium hoc ſacramentũ accõmodatiſſimum medium ad fructum ipſius incarnationis, paſſionis, & mortis Chriſti percipiendum, quod in præcedenti diſputatione ſatis indicatum eſt, & inferiùs latiùs tractabitur, cùm de reali E præſentia corporis Chriſti, & de huius ſacramenti effectibus, ſeu vtilitatibus diſputabimus.

Secunda diſputatio de Euchariſtia.

Secunda igitur quęſtio propriè ad hanc diſputationẽ pertinet, in qua nõ agimus de neceſſitate præcepti, quæ ſolùm eſt neceſſitas ad vitandum nouum peccatum; de qua ſupponimus latum eſſe pręceptum diuinum de vſu huius ſacramenti, & hoc ſenſu neceſſarium eſſe ad ſalutẽ ſeruare hoc pręceptum, tempore & ætate, qua obligat. Agimus ergo de neceſſitate medij, quę eſt neceſſitas propriè, & per ſe ad obtinendam ſalutem; & conſiſtit in hoc, vt cõſtat ex materia de baptiſmo, & aliis locis, quod ſacramentũ ſit per ſe inſtitutum ad dandum aliquem effectum gratiæ ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem: nam ſi hoc non habeat, non poteſt vlla ratione in eo aſſignari

aliqua neceſſitas medij, diſtincta à neceſſitate præcepti. Vnde conſiderãdum vlteriùs eſt, omnes effectus gratiæ neceſſarios ad ſalutem poſſe reuocari ad duo capita, ſcil. ad primam gratiam & remiſſionem peccati mortalis, vel originalis: & ad perſeuerantiam in gratia, vſque ad mortem. De his ergo duobus videndum eſt, an Euchariſtia ſit neceſſarium medium ad aliquod horum obtinendum; quia, ſi ad neutrum neceſſaria eſt, euidenter cõcluditur non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem, nam præter illa duo, & quæ ad illa obtinenda ſimpliciter neceſſaria ſunt, nihil aliud ad ſalutem requiritur, quia ſecundum fidem, qui fuerit iuſtus, & in iuſtitia perſeuerauerit vſque ad finem, ſaluabitur.

SECTIO I.

An hoc ſacramentum ſit neceſſarium ad primam iuſtificationem obtinendam.

NOn inuenio ab vllo, etiam hæretico, expreſsè affirmatum, realem ſumptionem Euchariſtiæ neceſſariam eſſe aliquibus ad primam iuſtificationem obtinendam, quia neceſſarium omnino eſt, vt baptiſmus præcedat tempore aliquo, etiam ſi breuiſſimum illud eſſe fingatur. Certum autem eſt, baptiſmum ritè & ſine obice ſuſceptum ſtatim habere ſuum effectum, abſq; vlla dilatione, vel dependentia à futuro ſacramento. Dixerunt autem nonnulli ex Catholicis, ſacramentũ Euchariſtiæ eſſe neceſſarium ad primam iuſtificationẽ vel in re, vel in voto ſuſceptum: nec deſunt, qui putent hanc eſſe mentem D. Thomæ hic, & infrà q.79. artic.1. ad 1. vbi dicit, ante ſuſceptionem huius ſacramenti neminem habere gratiam, niſi ex aliquo voto ipſius, vel per ſe ipſum, ſicut adulti; vel voto Eccleſiæ, ſicut paruuli, & ar.3. eiuſdem quæſtionis ſimilem habet doctrinam. Quorum fundamentum præcipuum ſumitur ex verbis illis Ioan.6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: quamquam enim nonnulli cõtendant, ea tantum de adultis eſſe intelligenda, ad quos Chriſti ſermo tunc dirigebatur; tamen Sancti Patres ſæpè hoc teſtimonio probant, neceſſarium eſſe paruulis aliquo modo mãducare corpus, & bibere ſanguinem Chriſti. Ita ſentit apertè Cypr. lib.3. ad Quirin. c.25. Inno. Pap. epiſt.26. & Auguſt. epiſt.106. & d. lib.1. contra duas epiſt. Pelag. c.22. & lib.1. de peccat. merit. ca.20. vbi id confirmat; quia verba generalia ſunt, & quia aliàs poſſet etiam dici, non intelligi illa verba de omnibus adultis, ſed de illis tantum, qui præſentes aderant Chriſto. Item, quia ibidem Chriſtus ait, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita*. iuxta quam expoſitionem cõſtat illis verbis non eſſe explicatam ſolam neceſſitatem præcepti, ſed medij: quia in paruulis ſola hæc poſterior neceſſitas locum habet, ſicut conſtat in ſimilibus verbis; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto*. Ex quorum verborum ſimilitudine confirmari poteſt hæc ſententia, quia ſi in vno loco illa forma verborum explicat medium omnibus neceſſarium, cur non in alio, cùm vis, & forma verborum ſit eadem? Et huic ſententiæ videtur fauere Cyrill. lib. 4. in Ioan. capit. 14. vbi exponens de hoc ſacramento citata verba, dicit, *Non poſſunt cum ſanctificatione vitæ fieri participes, qui per myſticam benedictionem Ieſum non ſuſceperunt*. Confirmatur tandem: nam Concilium Floren. dicit effectum huius ſacramenti eſſe vnionem populi Chriſtiani ad Chriſtum, ſeu adunationem hominis ad Chriſtum; ſed hæc vnio fit per gratiam primam, per quam vnimur, & incorporamur Chriſto: ergo prima gratia eſt effectus huius ſacramenti per ſe, & ex inſtitutione illius: ergo ad illam obtinendam eſt aliquo modo neceſſarium hoc ſacramentum, ſaltem in voto.

Quorundam opinio.
Ioan. 6.
S. Cyprian.
S. Innocent.
S. Auguſtin.
S. Cyrillus.
Concil. Flor.

Vt autem rei veritas eluceſcat, dicendum eſt primò; hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad remiſſionem peccati originalis, vel mortalis; atque adeò neque ad primam gratiam conferendam. Hæc concluſio pertinet ad doctrinam de effectibus huius ſacramenti infrà q.79. tradendam: ſed, quia fundamentum eſt præſentis quæſtionis, & ab aliquibus Catholicis reuocatur in dubium, breuiter hic confirmanda eſt. Exiſtimo enim rem eſſe omnino certam; primò ex Conc. Trid. ſeſſ.13. Can.5. vbi anathematis damnat eos, qui dicunt præcipuum fructum huius ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum; at verò ſi per ſe eſſet inſtitutum ad remittendum originale vel mortale peccatum, & primam gratiam conferendam, certè hic eſſet vel præcipuus vel vnus ex præcipuis effectibus eius, & ca.2. dixerat idem Concil. *Hoc ſacramentum eſſe inſtitutum tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit; Qui manducat me, & ipſe viuet propter me; & antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præſeruemur*. Vbi apertè diſtinguit inter mortalia & venialia peccata, & venialia ſentit tolli per hoc ſacramentũ, etiam poſtquàm cõmiſſa ſunt: de mortalibus autem non item; ſed dari auxilium, vt non committantur: apertè etiam hoc ſacramentum ex vi ſuæ inſtitutionis ſupponere videtur vitã, quam alit: per ſe autem non eſſe inſtitutum ad dandam illam, quod clarius conſtat ex Conc. Flor. dicente; effectum huius ſacramenti eſſe augmentum gratiæ, & omnem illum ſpiritualem effectum, quem materialis cibus in corpore efficit: & infrà ſubdit Eugenius, *Huius ſacramenti effectus, quem in anima efficit dignè ſumentis, eſt adunatio hominis ad Chriſtum; & quia per gratiam homo Chriſto incorporatur, & membris eius vnitur, conſequens eſt, quod per hoc ſacramẽtum in ſumentibus dignè gratia augeatur*. Ex quibus verbis apertè conſtat, nõ primam gratiam, ſed gratiæ augmentum eſſe effectum huius ſacramenti. Et cùm dicitur, vnionem ad Chriſtum, ſeu vnitatẽ corporis Chriſti eſſe effectum huius ſacramenti, non intelligitur de ipſamet effectione, vel, vt ita dicam, prima conſtitutione huius vnionis, ſeu prima cõiunctione membrorum huius corporis; hic enim eſt proprius effectus baptiſmi: qui, ſi amittatur, per pœnitentiam reparatur. Intelligitur ergo de perfecta vnione iſtius corporis iam conſtituti, cum ſuo capite Chriſto, & membrorum eius inter ſe: inſtitutum enim eſt hoc ſacrm̃, vt conſeruet & perficiat huius corporis vnitatem. Quo etiam ſenſu Innoc. III. c. Cùm Marthæ, de celebr. Miſſ. dixit rem huius ſacramenti eſſe vnitatem, id eſt, perfectionem vnitatis & charitatis: & clariùs Concil. Lateran. in c. Firmiter, inquit, hoc ſacrm̃ inſtitutum eſſe ad perficiendum myſteriũ vnitatis. Ac deniq; omnes Patres, & Concilia, vbicunq; de effectibus ſacramẽti diſputant, datum eſſe dicunt in ſpirituale nutrimẽtum & augmentum charitatis. Et valde pium, ac probabile eſt, datum eſſe, vt nos excitet ad amorem Chriſti, nõ ſolùm ſecundum diuinitatem, ſed ſpecialiter ſecundum humanitatẽ, & ſimiliter ad mutuam inter nos dilectionem: hoc enim ſpeciali modo vnitas cum Chriſto & membrorum eius inter ſe, eſt proprius & ſacramentalis effectus huius ſacramenti, non verò prima gratia, nec remiſſio peccati mortalis.

Secundò argumentor ratione, primò, & à priori, quia ad vnum effectũ ſeu finem principalem, vnum ſacramentum per ſe & proximè inſtituitur, alioqui certus numerus ſacramentorũ non poſſet præſcribi ex propriis finibus & effectibus eorum; ſed ad remiſſionem

1. Concluſio.
Tridentinũ.
Conc. Flor.
Euchariſtia vnionẽ cum Chriſto aliàs effectã perficit mirifice.
Innoc. III.
Conc. Later.
2. Probatur rationibus. Prima ratio.

ſionem originalis peccati per ſe primò inſtitutus eſt Baptiſmus; ad remiſſionē verò mortalium, poſt baptiſmum commiſſorum datum eſt pœnitētiæ ſacramentum: ergo Euchariſtia ad neutrum iſtorum effectuum eſt per ſe primò inſtituta: ergo neq; ad primam gratiam conferendam: nam prima gratia & remiſſio peccati, quod per illam formaliter expellitur, ad vnum, & eundē effectum ſacramentalē pertinet. Nec verò dici poteſt ſacramentū baptiſmi aut pœnitentię nō remittere peccata propria virtute, quam ex propria inſtitutione habēt: id enim apertè repugnat cum ſana doctrina fidei, vt in propriis diſputationibus de iis ſacramētis oſtenditur. Secunda ratio ſumi poteſt ex ipſa cibi metaphora. Quis enim dicat cibum creatum eſſe ad vitam dādam, prout per primam generationem, ſeu per reſurrectionem datur? cibus enim per ſe & ad ſuum finem vitam ſupponit; datur autē ad illam conſeruandā & nutriendā. Cùm ergo hoc ſacramentū inſtitutum ſit tanquā ſpiritualis cibus, nō eſt ordinatū ad conferendam ſpiritualem vitam ſeu primā gratiam. Vnde formari poteſt tertia ratio: quia nullum ſacramentū per ſe, ac neceſſariò ſupponit effectū, propter quē per ſe primò inſtituitur: eſſet enim prępoſtera & inordinata inſtitutio: ſed vſus huius ſacramenti per ſe ſupponit primam gratiam & remiſſionem peccati, multò magis quam reliqua, quę dicuntur ſacramēta viuorum, vt ſatis apertè docuit Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 7. his verbis, *Si non deceat ad ſacras vllas functiones quenquam accedere niſi ſanctè certè quò magis ſanctitas & diuinitas huius cœleſtis ſacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eò diligentius cauere ille debet, ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat.* Et infrà docet præmittendā eſſe confeſſionem, quando conſcientia peccati mortalis intercedit, etiam ſi quis contritum ſe eſſe exiſtimet; nimirum, vt propter maiorem reuerētiam, debitam huic ſacramento, maior etiam diligentia adhibeatur ad accedendum ſine graui peccato: ſignum ergò eſt non eſſe recipiendum hoc ſacramentum propter talem remiſſionem obtinendam. & conſequenter neque ipſum ſacramentum eſſe propter hunc finem, ſeu effectum per ſe inſtitutum.

Secunda.

Tertia.

Tridentinū.

Quartò probatur, confirmando prædictas & tacitas obiectiones ſoluēdo.

Quartò argumentor (ad confirmandas rationes factas, & excludendas euaſiones, quæ ſaltem verbis confingi poſſunt) quia, ſi prima gratia vel remiſſio peccati mortalis eſt per ſe effectus huius ſacramenti, vel id eſt ex ſpeciali ratione illius effectus, propter quem eſt inſtitutum, vel ex generali; quia nimirum hoc ſacramentū eſt fons, & veluti cauſa vniuerſalis concurrens ad effectus omnium ſacramentorū. Primum dici non poteſt aliquo probabili fundamēto, quia nullo Scripturę teſtimonio nullaue promiſſione magis tribuitur huic ſacramento effectus baptiſmi aut Pœnitentiæ, quàm Confirmationis, vel alterius ſacramenti. Nec ille effectus primę gratię habet maiorem proportionem cū fine, vel proprio effectu huius ſacramēti, quod per modū cibi inſtitutum eſt, & ad nutriendā vitam ſpiritualem ordinatur, quam ex ſua inſtitutione per ſe ſupponit: vnde hāc partem ſatis cōfirmant omnia, quæ adduximus, & multa ex his, quæ de alia parte dicemus, ad hanc poterunt applicari, quę in ſequenti etiā concluſione fiet euidentior. Altera verò pars de generali concurſu huius ſacramenti, quę à quibuſdā ſpecie falſę pietatis aſſeritur, nec probabilis eſt, nec ad dignitatē huius ſacramenti, vel deuotionem, atq; adeò neq; ad pietatem, quicquā confert. Probatur primò, quia vel hæc cauſalitas vniuerſalis ſequitur ex ſola ac præciſa inſtitutione huius ſacramenti, aut ex promiſſione ſpeciali. Primū dici non poteſt; cur enim nō poſſet Chriſtus

A inſtituere hoc ſacramētum, nō conferendo illi hunc generalē effectum? aliud eſt. n. loqui de Chriſto ſecundū ſe, aliud ꝓut eſt in hoc ſacro: quamuis ergò ſecundum ſe ſit cauſa vniuerſalis effectuū omnium ſacrorum, non neceſſariò exercet illā cauſalitatem, prout eſt in hoc ſacro, niſi fortaſſe ratione exiſtentię in rerum natura, ſi fingeretur alibi nō exiſtere, independenter à modo ſacramentali, & à ſuſceptione ſacramenti, vel voto eius, vt iam explicabo. Neq; etiā dici poteſt, ſecundum, ſcil. hoc prouenire ex ſpeciali promiſſione Chriſti: oportet enim illam oſtendere: nam in Scriptura non habetur, & Concilia quæ ſufficienter docent effectum & vtilitatem huius ſacri,

B nō faciunt mentionem huius vniuerſalis cauſalitatis, quæ tamen maximè explicanda eſſet. Et Florent. dixit cōferre omnes effectus, quos confert cibus, nō verò quos confert generatio, auctio conſecratio ſeu Ordinatio, &c. non ergò licet ex proprio capite hoc confingere. Dices, Concilia dicere hoc ſacramentū efficere vnionem cum Chriſto; & quia hæc vnio intrinſecè includitur in effectibus omniū ſacramentorum, ideò hoc ſacramentum habere vniuerſalem cauſalitatem in omnes illos: hac enim ratione appellari videtur Euchariſtia à Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hier. *ſacramentorum conſummatio & perfectio.* Sed hęc nullius momenti ſunt, iam enim explicatum eſt, quomodo vnio ad Chriſtum ſit effectus huius ſacramenti; ſci-

Conc. Flor.

C licet, quoad perfectionem & conſeruationem ſuam, non quoad cætera omnia. Quod ſatis explicuit eo loco Dionyſius. non enim confundit effectus ſacramentorum, nec Euchariſtiæ tribuit aliorum effectus, ſed dicit omnia comparari ad Euchariſtiam, ſicut imperfectum ad perfectum: & ideò poſt cætera omnia adiungi Euchariſtiam, tanquam finem & complementum omnium.

Dionyſius.

Secundò principaliter refellitur hæc vniuerſalis cauſalitas, quia vel effectus aliorum ſacramentorū pendent à Chriſto vt exiſtente in hoc ſacramento abſolutè ac pręciſè ratione pręſentię ſacramentalis, vel cum ordine ad vſum & manducationem ſacramentalem futuram in eo, qui recepturus eſt talem effectum. Vtrumq; autem eſt apertè falſum. Primū

D quidem; quia ſequitur, ſi Chriſtus non exiſteret alicubi ſacramentaliter (vt ſi in tota Eccleſia nulla eſſet hoſtia conſecrata) alia ſacramenta non poſſe conferre ſuos effectus, quia dicuntur pendere eſſentialiter à Chriſto ſic exiſtente. Quòd ſi dicatur non eſſe dependentiam adeò eſſentialem ac neceſſariam, ſed ſolùm, quòd ſi Chriſtus ſic exiſtit in hoc ſacramento, ab illo pendebunt cæteri effectus. Contra hoc etiam eſt, quia ſaltem ſequitur, quandocunque nunc miniſtratur baptiſmus, vel pœnitentia aut aliud ſacrum, Chriſtum vt in pyxide exiſtentem cōcurrere phyſicè ac realiter ad effectus talium ſacramentorū; quod eſt contra omnes Theologos, & ſine fundamento dictum aut neceſſitate. Nec facilè dici pote-

E rit, ex quo loco vel ſacramento concurrat, niſi fortaſſe quis dicat ex ꝓpinquiori, aut quid ſimile; quod eadem facilitate contemnetur, qua ſine fundamento aſſertū fuerit. Quòd ſi phyſicè Chriſtus non concurrit nō habet hic locum concurſus moralis; quia, ſecluſo ordine ad manducationem vel vſum, quæ cauſalitas moralis fingi poteſt in hoſtia conſecrata in altari exiſtente, in ordine ad effectū baptiſmi vel pœnitentiæ? Alterum autem membrum refellitur, quia hoc ſacramentum concurrere ad effectus aliorum ſacramentorum in ordine ad ſuum vſum nihil aliud eſſe poteſt niſi quòd hoc ſacramentū, vt manducatum in re vel in voto, effectus ſingulos cum ſingulis ſacramentis efficiat: non enim poteſt hoc alio

modo probabili explicari, neq; hactenus aliter explicatum eſt. Ex qua explicatione ſequitur Confirmationem dare ſuum effectũ in voto huius ſacramenti, & ſimiliter Extremam vnctionem, Matrimonium, &c. At hoc in primis eſt nouum & inauditum; deinde ſequitur, vt hæc ſacramenta conferant ſuos effectus, neceſſarium eſſe habere votum ſuſcipiendi Euchariſtiam; itaq; ſi quis dum cõfirmatur, habeat propoſitum non cõmunicandi ampliùs, non conſequetur effectum Confirmationis, quia ille nõ habet votum explicitum Euchariſtiæ, vt per ſe cõſtat; nec implicitum, cum expreſsè proponat contrarium; conſequens autem falſum eſſe, facilè poteſt exemplis oſtendi. Nam, ſi quis morti proximus baptizetur, & ſtatim Euchariſtiam ſuſcipiat, licèt poſteà confirmetur, poteſt habere propoſitum non communicandi iterum; recipiet ergo effectum Confirmationis ſine voto Euchariſtiæ: idem nunc quotidie accidit in Extrema vnctione, quoties aliquis illam ſumit non ampliùs communicaturus; & de Matrimonio poteſt facilè ſimilis caſus excogitari. Et ratio omniũ eſt, quia nullum eſt pręceptum ſuſcipiendi Euchariſtiã poſt quodlibet ſacramentũ, quod ſanè neceſſarium eſſet, ſi Euchariſtia eſſet vniuerſalis cauſa omnium effectuum ſacramentorum, aut cum omnibus cõcurreret in re vel in voto. Quòd ſi quis fortaſſe reſpõdeat, in prædictis caſibus Euchariſtiam priùs ſuſceptam concurrere ad effectum alterius ſacramẽti poſteà ſuſcepti, non erit difficile, huiuſmodi fugam in verbis potiùs, quam in re aliqua cõſiſtentem reiicere. Tum quia ille concurſus, nec eſt phyſicus, vt per ſe notum eſt; nec moralis, quia fieri potuit, vt Euchariſtia priùs ſuſcepta nullum habuerit ordinem ad ſacramentum poſteà ſuſcipiendum: imò quod recepta fuerit ſine animo, vel etiam cum propoſito nõ ſuſcipiendi aliud ſacramentum; tum etiã, quia prior Euchariſtiæ ſuſceptio merè per accidens ſe habet ad effectum ſacramenti poſteà ſuſcepti; nec eſt diſpoſitio ad illum, neque ex inſtitutione, aut aliunde poteſt veriſimilis fieri huiuſmodi concurſus aſſertio, vt ſtatim iterum dicam. Vnde tandẽ argumẽtor, oſtendendo alteram partem ſuprà poſitã; ſcil. hoc nihil pertinere ad pietatem, vel ad conciliandam deuotionem huic ſacramento. Quia per hoc genus cauſalitatis vniuerſalis, in reipſa nulla maior efficacia aut virtus tribuitur huic ſacramento; nec in re datur maior obligatio ſuſcipiendi illud, ſed tota illa ponitur in quibuſdã extrinſecis reſpectibus vel denominationibus, quæ nihil ad mores pertinent, neq; ad dignitatem huius ſacramenti, nec fundamentum aliquod habent in inſtitutione. Quocirca, ſi vera eſſet hęc cauſalitas, vt eſſet alicuius momẽti, oporteret inprimis, vt quotieſcunq; ſacramentum aliud eſſet operaturum, ſuſcipienda neceſſariò eſſet Euchariſtia. Deinde, vt deficiẽte alio ſacramẽto, verbi gratia, Confirmationis, vel Extremæ vnctionis, Euchariſtia, vt cauſa vniuerſalis poſſet ſupplere proprium effectum eius. Denique, vt ex hac virtute manaret ad nos vel ſemper vel aliquãdo, aliqua maior vtilitas, aut aliquis fructus. Nihil autem horum conceditur huic ſacramento propter hanc cauſalitatem vniuerſalem, quam habere dicitur. Eſt ergo ſolùm in verbis; quæ ſi vacua ſint fructu, nihil poſſunt ad pietatem vel dignitatem ſacramenti pertinere.

Quapropter, ſi in aliquo authore graui interdum legatur, Euchariſtiam eſſe veluti primariũ fontem, efficaciam omnium ſacramentorum virtute continentem, id non eſt intelligendum per illam cauſalitatẽ vniuerſalem, ſed per eminentiã quandã, quam in proprio & ſpecifico effectu hoc diuinum ſacrum

A habet in perficiendis quodãmodò effectibus ſacramentorum omniũ. Baptiſmus enim nos in Chriſto regenerat eiq; facit ſimiles; hoc verò ſacrm̃ nutrit & conſummat illam vnionem, & ſpeciali modo nos affigit Chriſto vt capiti noſtro, & parenti optimo. Pœnitentia delet peccata poſt baptiſmum cõmiſſa; hoc verò ſacramentum, & interdum id facit, ſaltem per accidens, & illum effectum perficit eodẽ modo, quo effectum baptiſmi, & ampliùs purificat animũ, tollendo venialia, minuendo fomitem, & pręſeruando à mortalib. Confirmatio præbet robur fidei; hoc ſacramentum etiã in hoc præbet auxiliũ, & munit hominem, vt hoſtibus fidei, & omnibus tentationibus

Euchariſtia in ſuo effectu proprio, velut eminẽter habet effectus aliorũ ſacramentorum.

B reſiſtat, vt freqũeter Cypr. Chryſ. aliiq; Sancti docẽt, quos infrà ſuo loco ſignabimus. Extrema vnctio tollit reliquias peccatorum, & in difficili mortis tranſitu homini cõfert auxilium; hoc ſacrm̃, quatenus viaticum eſt, ſuum proprium ſubſidium in eo tranſitu pręſtat. Item dum generat virgines, & reuerentiã ad Deum, & amorẽ ad proximum conciliat, quodãmodo confert & ad effectum & finem ſacramenti Ordinis, quo miniſtri Dei pręparantur, vt dignè illi inſeruiant; & ad Matrimonij perfectionẽ, quę in caſtitate coniugali, & mutua beneuolentia conſiſtit. Hęc ergo eſt generalis vtilitas huius diuini myſterij, propter quam meritò dicitur conſummatiò ſacramentorum omnium, non verò alia, quæ verbis aſſeritur, re tamen,

C neque explicatur, nec fundari poteſt.

Dico ſecundò, hoc ſacramẽtum, nec paruulis nec adultis eſſe neceſſariũ medium ad primam gratiam obtinendam. Hæc eſt ſententia D. Thom. lect. 7. ſuper 6. caput Ioan. & infrà hac 3. par. q. 80. vbi Caiet. ar. 11. eam rectè docet, & Sotus d. 8. q. 1. ar. 3. & colligitur 1. ex Conc. Floren. & Trident. tribuentibus effectum remiſſionis peccati, & primæ gratiæ ſolis ſacramẽtis Baptiſmi & Pœnitentiæ: ſentiunt ergo nullum aliud ſacramentum, nec in re, neq; in voto proprio, eſſe ad hunc effectum neceſſarium: aliàs non cõferrent hæc ſacramenta primam gratiam propria virtute, ſed in virtute illius ſacramenti, in cuius voto illam tribuerent: ſicut Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 3. & 4. negat, contri-

1. Concluſio.

D. Thom.

Caietan.

Sotus.

Tridentinũ.

D tionem ſua virtute remittere peccatum, ſed virtute ſacramẽti Pœnitentiæ, cuius votum includit. Secundò probatur cõcluſio ex præcedenti, quia ſacrm̃ tantum poteſt eſſe medium neceſſarium ad obtinẽdum proprium effectum, propter quem tale ſacrm̃ eſt inſtitutum: quia cauſæ nõ ſunt neceſſariæ propter effectum per accidens, ſed per ſe: oſtenſum eſt autem, ſacrm̃ Euchariſtię non eſſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, aut remiſſionẽ peccati originalis, vel mortalis, nec per modum cauſę proprię, vt euidẽter probant pręd icta Concilia, nec per modum cauſę vniuerſalis, vt ſatis probatum eſt: ergo nullo modo. Tertiò, quia in ſacramentis nunquam reperitur neceſſitas medij ad aliquem effectum ad ſalutẽ neceſſa-

E rium, niſi ſimul concurrat neceſſitas præcepti, iuxta capacitatem eius, cui talis neceſſitas imminet: nam ſi ille ſit adultus pręceptũ cadit in illum; ſi verò ſit paruulus, cadit in Eccleſiam, vel eos, qui illius curam habent. Quod facilè poteſt exemplis probari in Baptiſmo & Pœnitentia. Et ratio eſt, quia hæc media non ſunt ex natura ſua neceſſaria: ergo non poſſunt fieri neceſſaria, niſi adiuncta lege: nam ſi nulla ſit lex, poterunt ſine peccato omitti, & conſequenter non erunt neceſſaria. Quæ ratio maximè procedit in adultis; ſuam tamen vim habet in paruulis, quia ſicut per alios reguntur, ita expedit vt de rebus ad ſalutem neceſſariis, ſaltem per alios, diuina lege ac præcepto regantur. Iam verò de ſuſceptione Euchariſtiæ, nullum eſt datum præceptum à Chriſto hoc ſpeciali titulo,

tulo, ſcilicet propter gratiam primam obtinendam: ergo ad hunc finem non eſt medium neceſſarium. Minor explicatur primò in paruulis: nam certum de fide eſt, non habere Eccleſiam præceptum à Chriſto dandi illis Euchariſtiam, antequàm moriātur: quod mihi ſanè eſt ſignum euidens, illis non eſſe Euchariſtiam medium neceſſarium ad primam gratiam, vel primam gloriam obtinendam.

Obiectio.

Dices, argumentum probat, Euchariſtiam in re ſuſceptam non eſſe medium neceſſarium, non verò Euchariſtiam in voto, de quo iam datum eſt præceptum, cum datum eſt pręceptum baptizādi hos paruulos, antequàm moriantur.

Diluitur.

Sed hoc nihil eſt: nam pręceptum de medio neceſſario, per ſe loquendo, non eſt de voto, ſed de reali vſu, ſi adhiberi poſſit: neque vnquam medium neceſſariū poteſt omnino & per totum tempus vitæ in re omitti, ſi accipi poteſt, aliàs nulla eſt neceſſitas rei, ſed voti tantùm. Et ita reuera in præſenti ſolus baptiſmus dicitur neceſſarius, & de illo ſolo paruulis dando, eſt præceptum. Reliqua omnia dicuntur per metaphorā, neq; aliqua additur neceſſitas huius ſacramenti, quæ re ipſa aliquid addat.

Deinde euidentiùs id probatur de adultis: nam licèt verum ſit, eſſe præceptum diuinum communicandi aliquando, tamen quod hoc præceptum nō ſit datum propter primam gratiam obtinendam, illud argumētum apertè conuincit, quod ſi adultus tempore debito impleuit illud præceptū ante mortem, licèt poſteà indigeat prima gratia, & mediis ad illam recuperandam, nō propterea tenetur cōmunicare, vt ſi, verbi gratia, poſt viaticum acceptū mortaliter peccauit, tenetur quidem iterum confiteri, etiam ſi eodē die accidat, illum peccare, & eodem cenſeatur moriturus, non tñ tenetur cōicare iterum, vnde pōt habere expreſſam voluntatē non cōmunicandi ampliùs; ergo ſignum eſt, Euchariſtiam non eſſe mediū neceſſarium ad illam gratiā primam, nec in re, nec in voto, quia neutro modo accipitur, cū talis homo expreſſam habeat contrariam voluntatem.

Obiectio. Solutio.

Dices, dari eam primam gratiā intuitu prioris cōionis. Sed hoc non eſt probabile: quia iam prior communio habuit effectum ſuum, nec ſacramēta habent effectum circa peccata poſteà commiſſa, alioqui damus cauſam hæreticis aſſerētibus peccata poſt baptiſmum commiſſa remitti per baptiſmum priùs ſuſceptum. Dici poteſt, ſaltem debere habere conditionatam voluntatem iterum communicandi, ſi ſuperuixerit, vel ſi periculum illud euaſerit: & hoc ſatis eſſe ad votum.

Impugnatur.

Sed hoc nullius momenti eſt, quia medium neceſſarium debet re ipſa ſuſcipi, ſi poteſt commodè: vnde illa conditionalis eſt impertinens, quia illud propoſitum conditionatum non eſt propter pręſentem effectum, ſed propter implendum pręceptum, quod poſteà obligauit.

Alius modus euadendi.

Quare aliqui, conſequenter loquendo, dicunt per ſe loquendo teneri peccatorem in eo caſu iterum communicare, ſi poſſit ſine vllo inconuenienti vel ſcandalo: regulariter tamen excuſari, propter moralia incommoda, ſcilicet ſcandalum, nimiam frequentiam viatici præter Eccleſiæ conſuetudinem, & cum probabili ſuſpicione manifeſtandi ſuum delictum.

Refellitur.

Sed hoc ipſum ſatis oſtendit, quam parum ſit probabilis contraria ſententia, cum cogatur ponere præceptum, quod nec ſeruari poteſt, nec ab vllo graui Doctore, vno vel altero Summiſta excepto, admittitur, vt latiùs infrà in proprio loco dicam. Vnde, qua facilitate aſſeritur, cōtemnitur, quia præcepta, niſi probentur, admittenda non ſunt, nedum ſi abſque ratione vel authoritate aſſerantur. Addo deinde, ſi verum eſſet hoc pręceptum, ac vera hæc neceſſitas medij, non debuiſſe morali-A ter & ſecundum rectam rationem reputari incommoda illa, quæ proponuntur: potiùs enim debuiſſet in Eccleſia introduci conſuetudo dandi ſemper Euchariſtiam ſimul cum ſacramento confeſſionis, pręſertim in periculo mortis; &, quoties vnum ſacramentum repetitur, deberet repeti alterum ſine admiratione vel ſcandalo, propter ſummam illius articuli neceſſitatē. Quin potiùs addo iuxta hanc ſententiam, ſi conſequenter loquatur, ſequi dari hoc præceptum in eo caſu, non ſolum ſi peccatum mortale intercedat, ſed etiam ſine illo, hoc ſolum, quod ægrotus vult iterum conſequi gratiam Pœnitentiæ. Quod ita declaro: ſi prima gratia ſacramenti Pœni- B tentiæ datur per votum Euchariſtiæ, ergo quoties datur ſacramentalis gratia pœnitentiæ, datur ex eodem voto Euchariſtię; patet conſequentia, tum quia dicitur Euchariſtia eſſe cauſa vniuerſalis omnium effectuum ſacrorum, tum etiam, quia omnis gratia, quæ per ſacrm̄ pœnitentię confertur, de ſe eſt remiſſiua mortalis culpæ: ſic enim ſaluatur veritas formę, & per accidens eſt, quod in hoc ſubiecto reperiatur peccatum mortale; & ideò illa gratia non ſit prima, neque actu tollat maculam peccati: ergo ſemper illa gratia includit ordinem ad Euchariſtiam & votum eius: ergo quotieſcunque quis confitetur, tenetur habere votum Euchariſtiæ ſaltem implicitè; ergo & tenetur tunc non habere expreſſum propoſitum C contrarium, & poſteà implere in re ipſa ſuſceptionem Euchariſtiæ, ſi poteſt. Eſt ergo ficta & gratis aſſerta tota hæc neceſſitas.

Reſpōſio ad argumenta contraria.

Ad fundamentū cōtrariæ ſententię, quod attinet ad locum Ioan. 6. etſi concedamus omnia, quę ibi aſſumuntur, nihil efficitur; quia verbum illud, *Non habebitis vitam in vobis*, non ſignificat neceſſitatem huius ſacramenti ad obtinendam primam gratiam; ſed, ad ſummum, ad retinendam & conſeruandam: rectè enim exponitur, *non habebitis vitam*, id eſt, non retinebitis, nec cōſeruabitis vitā, vt 1. Ioan. 3. dicitur, *Omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem*, id eſt, perdet illam. Quomodo verò ſit neceſſaria Euchariſtia ad conſeruandam gratiam, & quid veritatis habeant reliqua, quæ in illo fundamento dicuntur, di- D cemus ſectione ſequenti, vbi D. Thom. teſtimonia etiam explicabimus. Ad cōfirmationem iam oſtenſum eſt, malè ibi citari & exponi Concilium Florentinum, cuius verum ſenſum iam aperuimus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum neceſſarium medium ſit ad perſeuerandum in gratia, vſq; ad gloriæ conſecutionem.

HÆretici quidam dixerunt, realem ſuſceptionem Euchariſtiæ eſſe omnibus hominibus neceſſarium medium ad ſalutem. In quo errore verſati ſunt Armeni, qui propterea ſimul cum baptiſmo Euchariſtiam paruulis dabant, vt ex Guid. Carmel. refert VValdenſ. tom. 2. de ſacr. c. 91. Eundem errorem tri- E buit Gręcis, Iacobitis & Neſtorianis, Prateol. lib. 8. c. 15. lib. 9. c. 2. lib. 12. ca. 4. & ex hoc errore videtur profectus abuſus eorū, qui vel poſt mortem dabant Euchariſtiam hominibus iam defunctis, vt colligitur ex VI. Synodo, Can. 83. Trullana, & in Conc. Antiſiod. c. 12. & Conc. Carth. III. c. 6. quibus locis hic abuſus damnatur. Ex Catholicis verò quidā dixerunt, Euchariſtiam eſſe medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſq; ad mortem, non quidem in re ſuſceptam, ſed in re vel in voto, & putatur eſſe ſententia D. Thom. hic, & infrà q. 79. art. 1. ad 1. & q. 80. art. 11. ad 1. quibus locis generatim de paruulis & adultis loquitur. Et in hanc ſententiā videtur inclinare Pet. Soto, lect. 9. de Euchariſtia, dicens, non ſecus

Guido. VValdenſis. Prateolus.

Synodus VI. Conc. Antiſ. Carthagin.

D. Thomas.

Pet. Soto.

eſſe neceſſariam Euchariſtiam ad vitam ſpiritualem, A quàm cibum ad corporalem: idem ſignificant Claudius repet.6.c.7.Spencæus lib.2.de adorat.Euchariſt. c.12. Roffenſis lib.5.contra Oecolampadium in proœmio,Iacobus Nachan.tract.de commu.theorem.1. Sed hi authores, ſi attentè legantur, ferè omnes loquuntur de neceſſitate præcepti,& votum ſuſcipiendi Euchariſtiam non aliter requirunt, quàm propoſitum ſeruandi omnia pręcepta.Citantur etiam Hoſius,Soto,Ledeſma,&alij, non tamen fideliter.

Claud. Sainctes. Spencæus. Roffenſis. Iac. Nachan.

Fundamentum harum ſententiarum ſumitur ex citatis verbis Ioan. 6. quæ, vt oſtendimus, neceſſitatem medij indicăt ad ſpiritualem vitam, non inchoandam,vt diximus, ergo ſaltem conſeruandam. Hic B enim effectus ibi huic ſacramento tribuitur, tanquam propriæ & vnicæ cauſæ illius, vt ex illis etiam verbis patet, *Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem,& qui manducat me,ipſe viuet propter me.* Vbi ſignificatur, ſicut Pater eſt vnicum & neceſſarium principium Filij, ita vnicum principiũ ſeu medium ad ſpiritualem vitam conſeruandam, eſſe hoc ſacramentum. Vnde Cyrill.lib.10. in Ioan.c.13. de hoc ſacramento loquens, inquit, *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad incorruptibilem vitam traduci, niſi naturalis vitæ corpus ei coniungeretur*: vbi ſignificat hoc ſacramẽtum eſſe neceſſarium ad vitam æternam comparandam.Quod apertè docet etiam Baſilius in moralib.reg.21. ita intelligens locum Ioan.6. & Aug. C epiſt.121.ad Probam.cap.11.& alij,quos referemus latiùs infrà agentes de effectu huius ſacramenti.

Ioan. 6. Cyrillus. S.Baſilius. S.Auguſtin.

1. Argum. Secundò argumentor ratione, quia ſicut remiſſio peccati & prima gratia eſt res neceſſaria ad ſalutem, ita etiam perſeuerantia in gratia, ſeu gratia finalis, ergo ſicut ad dandam vel reparandam primam gratiam inſtituta ſunt ſacramenta baptiſmi & pœnitentiæ,ita ad dandam perſeuerantiam, ſeu gratiam finalem inſtitui debuit aliud ſacramentum, quod non poteſt eſſe aliud,niſi Euchariſtia; quę ſicut nobiliſſimum eſt ſacramentum, ita propter effectum perfectiſſimum inſtitui debuit: eſt ergo ad hunc effectum neceſſaria. Tertiò argumentor ex metaphora cibi,vt enim dixit Conc.Flor.hoc ſacramentum proportione D ſeruata præſtat animæ omnia illa, quæ cibus corporalis tribuit corpori: ideò enim ſub forma cibi inſtitutum eſt, ſicut ergo corporalis cibus ad corporis conſeruationẽ & præſeruationem à morbo neceſſarius eſt,ita hoc ſacramentum eſt ſimpliciter neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad finem.

Conc. Flor.

1. Concluſio. In hac re dicendum eſt primò, realem ſuſceptionem huius ſacramenti non eſſe medium ſimpliciter neceſſarium ad perſeuerădum in gratia, vel obtinendam beatitudinem. Hęc concluſio eſt de fide,vt colligitur apertè ex Triden.ſeſſ.21.c.& Can.4.& ex Auguſt.epiſt.23.circa finem, & lib.1.de peccatorum meritis,ca.20.& lib.3.cap.4.& lib.1. contra Iulianum,& E ſerm.11. de verbis Domini, Fulgentio de fide ad Petrum, c.30. Beda ſuper 1.ad Cor.10. vbi citat Auguſt. Hom.ad infantes. Qui docent, ſi paruulus moriatur cum ſolo baptiſmo,cõſequi æternam beatitudinem, & eſt per ſe euidens, ſuppoſitis his principiis fidei; primum eſt,Baptiſmum conferre paruulis veram iuſtitiam: ſecundum, infantes non eſſe capaces peccati in ea ætate: tertium, gratiam non poſſe amitti, niſi per mortale peccatum; quartum, quod ex his ſequitur, eum, qui ſemel gratiam obtinet, ſi vſq; ad mortem non peccet, conſequi gloriam. Ex his enim euidenter fit, ſi baptizatus infans in ea ætate moriatur abſque reali manducatione huius ſacramenti, vt experientia docet ſæpe accidere, illum conſequi æternam beatitudinem; & conſequenter hoc ſacramentum re ipſa ſuſceptum, non eſſe illi medium neceſſarium ad ſalutem. Quæ ratio eandem efficaciam habet in adulto, qui poſt Baptiſmum mortaliter non peccat; & abſq; ſua culpa ſine hoc ſacramento decedit: nam ſine vlla dubitatione ſaluus erit, iuxta illud Matth.vlt. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit.* Quinimo conſtat ex doctrina fidei, adultum ſine vllo prorſus ſacramento re ipſa ſuſcepto, per ſolam contritionem poſſe ſaluari, vt tractando de Baptiſmo & Pœnitentia latiùs oſtenditur.

Tridentinũ. S.Auguſtin. Beda. Matth. vlt.

2. Concluſio. Dico ſecundò, ſacramentum Euchariſtiæ non eſſe paruulis medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia vſque ad finem, neque in re, neque propriè in voto ſuſceptum. Hoc benè docuit Caieta.infrà, q. 80.ar.12.& alij authores infra citandi. Et primò non obſcurè colligitur ex Triden.ſeſſ.21.cap.& Can.4.dicente, *Si quis dixerit, paruulis antequam ad annos diſcretionis peruenerint neceſſariam eſſe Euchariſtiæ communionem, anathema ſit.* Quamquam enim de reali communione loquatur, tamen ſi Euchariſtia eſſet illis medium neceſſarium, non eſſet ſimpliciter neganda eius neceſſitas; imo nec Eccleſia debuiſſet negare paruulis hoc ſacramentum, ſaltem inſtante eorum morte, quod tamen facit,& meritò,vt q.80.oſtendemus.

Caietan. Trident.

1. Ratio. Secundò probatur ratione, quia ſacramentum non eſt medium neceſſarium ad ſalutem, niſi ſit inſtitutum ad dandum aliquem effectum neceſſarium ad ſalutem, cuius per ſe loquendo debeat eſſe cauſa vnica, quia ſi non ſit cauſa per ſe, nõ erit magis neceſſarius vſus talis ſacramenti, quam alij actus religionis, qui ſunt in præcepto: Et ſi non ſit cauſa vnica, non erit neceſſaria, quia per aliam obtineri poterit talis effectus, ſic enim dici non poteſt Euchariſtia medium neceſſarium ad remiſſionem venialium peccatorum, quia ſunt etiam aliæ cauſæ, quæ per ſe poſſunt hoc præſtare. Sed nullus effectus gratiæ neceſſarius ad ſalutem, fit in paruulo, cuius per ſe & adæquata cauſa ſit Euchariſtia: ergo non eſt illi medium neceſſarium. Probatur minor; quia in paruulis ſolùm eſt prima gratia remittens originale peccatum, & cum hac ſola ſaluantur, ſi ante vſum rationis decedant. Dices, hanc gratiam conſeruari in illis vſq; ad mortem,& hunc eſſe effectum gratię,quem non confert Baptiſmus propria virtute,ſed in virtute Euchariſtię cuius eſt votum. Vnde ad hunc effectum dandum poteſt dici per ſe inſtituta Euchariſtia,tanquam vnica cauſa illius. Sed hoc non ſatis conſideratè dictum eſt: duo enim poſſunt in gratiæ conſeruatione intelligi. Primum eſt phyſicus influxus Dei, quo gratiam conſeruat, & hic effectus præciſè ſumptus non confertur ratione alterius ſacramenti, quàm illius, quo ipſamet prima gratia collata eſt; tum quia quaſi ex natura rei debetur ipſi gratiæ, non ſolùm ex parte Dei, cuius dona ſunt ſine pœnitentia, ſed etiam ex parte ipſius gratiæ, quæ conſeruari poteſt quamdiu à contrario non expellitur: deſtrui enim per ſolam ſuſpenſionẽ influxus diuini nõ eſt naturis rerum conſentaneum: tum etiam, quia gratia data per Baptiſmum, non eſt de ſe minus ſtabilis, quàm alia gratia per meritum, vel aliam diſpoſitionem comparata, cùm per Baptiſmum perfectè applicetur meritum Chriſti ad ſalutem: ſed omnis alia gratia, quæ vel olim per circumciſionẽ, vel per aliam diſpoſitionem dabatur, vel quæ nunc comparatur per meritum, eſt de ſe perpetua, & ex vi primæ infuſionis ſemper conſeruatur, ſi homo non ponat impedimentum peccati; ergo multò magis idem dicendum eſt de prima gratia baptiſmali: hæc ergo conſeruatio vt ſic, non eſt effectus alterius ſacramenti. Et idem dicendum eſt ſine vllo dubio de augmento gratiæ, quod per

alia

alia ſacramento confertur. Qui verò dicunt, omnes effectus ſacramentorum eſſe ab hoc ſacramento, vt ab vniuerſali fonte, reſpondere poterunt, gratiam baptiſmalem per votum huius ſacramenti conſeruari, ſicut à principio data eſt. Tamen hæc reſponſio tam falſa eſt, quàm eſt improbabile fundamentum illud, quo nititur de vniuerſali cauſalitate, vt oſtenſum eſt. Alterum, quod in gratiæ conſeruatione poteſt intelligi, eſt ſpeciale auxilium gratiæ, quo remouentur peccata, quæ poſſent gratiam corrumpere, & hic quidem ſpecialis effectus eſt, & magnum gratiæ donum, ſed infantes neque illo indigent, neque pro illo ſtatu ſunt capaces illius; & ideò propter conſeruationem gratiæ in hoc ſenſu explicatam non poteſt paruulis eſſe neceſſaria Euchariſtia, ergo nullo modo eſt neceſſaria.

Euaſio. At verò dicet aliquis, gratiam paruulorum conſiderari poſſe, vel tantum vt primã & remiſſiuam originalis peccati, & vt ſic eſſe effectum ſolius baptiſmi, vel vt gratiam finalem, & vt ſic eſſe effectum Euchariſtiæ in voto contentæ in ipſo baptiſmo. Sed hæc fuga eodem fere modo exploditur: nam gratia finalis ſupra gratiam ipſam ſolùm addit conſeruationem gratiæ, vſq; ad finem vitæ. Dices, hoc ipſum, ſcil. mori in gratia, eſt donum Dei ex æterna ſua prædeſtinatione proueniens, diſtinctum ſine dubio à conſeruatione gratiæ vt ſic, poſſet enim conſeruari gratia toto illo tempore, quamuis in eo non finiretur vita infantis. Ergo mori eo tempore ſpeciale donum eſt, iuxta illud Sap. 4. *Raptus eſt, ne malitia immutaret intellectum eius.* Et hoc donum non eſt effectus Baptiſmi: nam Baptiſmus eoſdem effectus habet in omnibus paruulis. Erit ergo effectus ſacramenti Euchariſtiæ. Reſpondetur, verum quidem eſſe, poſſe hunc effectum reuocari ad donum perſeuerantiæ, ex ſpeciali Dei electione proueniens; verum etiam eſſe hunc non eſſe effectum Baptiſmi, vt ratio facta concludit. Dico tamen, eadẽ ratione, euidentius concludi hunc non eſſe effectum Euchariſtiæ; quia nõ datur omnibus paruulis: nam ſi paruuli per Baptiſmum recipiunt Euchariſtiam in voto, & per hoc votum recipiunt aliquem effectum gratię, qui Euchariſtię ſpecialiter tribuendus ſit, omnes æquales, & eoſdem effectus recipient, quia omnes ſunt ęquè diſpoſiti, & habent æquale votum & ſacramentum; ergo æqualem effectum: conſtat enim ex communi & certa doctrina, ſacramentum habere ęqualem effectum in ſubiecto æquè diſpoſito, præſertim loquendo de effectu gratiæ neceſſario ad ſalutẽ; qualis eſt mori in gratia. Quod argumentum concludit ſaltem de illis paruulis, qui, ſi non decedant in infantia, extra gratiam ſint morituri. Sunt, qui dicant poſſe hunc effectum eſſe ſacramentalem, & tamen non omnibus dari, etiam ſi æquè diſpoſiti ſint, & nõ magis ponant impedimentum hi, quàm illi: ſed quàm ſit hoc falſum, & principiis fidei repugnans, oſtendam ſequenti aſſertione. Et confirmatur, nam præterquàm quod gratis & ſine fundamento tribuitur hic effectus Euchariſtiæ: reſpectu paruulorum, inuoluit quandam repugnantiam. Quomodo enim intelligi poteſt, vt ex voto alicuius ſacri detur aliquis effectus directè pugnans cum reali ſuſceptione talis ſacramenti? Vt ſi quis diceret per Matrimoniũ in voto dari auxilium ad ſeruandam virginitatem, vel profitendam religionem: tale enim eſt dicere per Euchariſtiam in voto dari alicui vt moriatur, antequàm ſit capax ſuſcipiendi Euchariſtiã, loquor enim de paruulo baptizato, qui moritur antequàm naturaliter poſſit comedere.

6. Ratio. Tertiò argumẽtor ex metaphora cibi: Quis enim dicat cibum eſſe neceſſarium illi, qui nec nutriri poteſt, nec augeri, nec minui, nec contrariam aliquam actionẽ pati: talis enim eſt paruulus in eo ſtatu: quoad ſpiritualem vitam, quia in ea nec nutriri poteſt, nec augeri, neque ab vllo contrario aliquid pati: aut quis etiam dicat cibum ſeu deſiderium cibi eſſe alicui neceſſarium, antequam tali cibo indigeat, vel illius ſit capax? perinde enim eſt dicere dari paruulis, qui moriuntur in ſola gratia baptiſmali, ratione Euchariſtiæ, vt moriantur antequam manducatione Euchariſtiæ indigeant, vel etiam antequàm illius capaces exiſtant.

Dico ergo tertio, Euchariſtiã in re aut voto proprio non eſſe medium neceſſarium adultis, ad perſeuerandum in gratia, & cõſequendam gloriam. Hanc concluſionem neceſſariò docent illi Theologi, qui negant eſſe impoſitum diuinum præceptum de ſumenda Euchariſtia. Nam ablata neceſſitate præcepti in præſenti materia, neceſſitatem etiam medij tolli neceſſe eſt. Sed hęc ſententia falſa eſt, vt latiùs q. 80. dicam: ſuppoſita ergo neceſſitate præcepti, docuit hanc ſententiam expreſsè D. Thom. q. 65. artic. 4. vbi inquit, tantum tria ſacramenta eſſe ſimpliciter neceſſaria neceſſitate finis; duo quidem ſingulis perſonis, ſcilicet baptiſmum abſolutè, & pœnitentiam ex ſuppoſitione peccati mortalis poſt baptiſmum: Tertium verò reſpectu corporis Eccleſiæ. De reliquis autẽ omnibus negat eſſe neceſſaria neceſſitate finis. Dicunt aliqui D. Thom. de reali ſumptione ſacramenti loquutum eſſe; ſed non rectè: nam hoc modo etiam baptiſmus, & pœnitentia non ſunt neceſſaria ſimpliciter. Aliter dici poteſt D. Tho. loqui de neceſſitate ad obtinendam primam gratiam, ſed hoc etiam eſt contra mentem eius: nam generatim loquitur de neceſſitate ſacramẽtorum. Vnde de aliis dicit eſſe neceſſaria ad melius, & conuenientiùs conſequendum finem; cum tamẽ ad primam gratiam obtinendam, neq; iſto modo poſſint dici neceſſaria, ſi propriè loquamur. Idem docet 4. d. 9. q. 1. art. 1. quæſtiun. 2. Duran. ibi, q. 2. Palud. q. 1. num. 6. Caiet. hic, qui hoc ſenſu exponit D. Tho. Soto d. 8. art. 3. clariùs d. 12. q. 1. art. 11. Ledeſ. q. 14. art. 3. Hoſius lib. 3. contra Brentium aliquantulum à principio.

3. Cõcluſio. — Durandus. Paludan. Caietan. Ledeſma. Hoſius.

Et probatur primò authoritate negatiua Conciliorum & Patrũ; quæ argumentandi ratio, licèt aliàs infirma eſſe videatur, tamẽ in doctrina tradenda de rebus multis, in qua de ſingulis docentur, quæ illis cõueniunt, & aliquid affirmatur de quibuſdã, quod tacetur de aliis, ſatis probabile argumentũ ſumitur, quia illud ſilentium eſt implicita quædam negatio, & particularis affirmatio, & quaſi exceptio, quæ firmare ſolet regulam; vt quod vni ſingulariter conceditur, aliis negari intelligatur. Patres ergo & Cõcilia, licèt de pręſenti quæſtione, nihil in terminis aſſerere videantur, vbicunq; tamen de neceſſitate ſacramentorum differunt, baptiſmum & pœnitẽtiam dicunt eſſe neceſſaria, non tamen Euchariſtiam. Quod præſertim notari poteſt in Concil. Trid. diſputans enim ſeſſ. 7. de baptiſmo, Can. 5. definit eſſe neceſſarium ad ſalutem; & eodem modo loquitur de pœnitentia, ſeſſ. 14. Can. 6. in ſeſſ. verò 13. agens de ſacramẽto Euchariſtiæ, nullam neceſſitatem illi tribuit, præter neceſſitatem præcepti, quam Can. 9. explicat, facit etiam quod Melchiades Papa epiſt. ad Epiſcopos Hiſpaniæ. c. 2. & habetur in c. Spiritus ſanctus, de Conſecr. d. 5. inquit, *ſtatim morituris regenerationis beneficia ſufficere ad ſalutem, quia regeneratio per ſe ſaluat mox in pace beati ſæculi recipiendos:* vbi ponderandum eſt verbum illud *per ſe*, ex illo enim colligi poteſt, nullum effectum conferri in voto alterius ſacramenti, qui ad ſalutem neceſſarius ſit.

Quomodo valeat aliquã do authoritas negatiua. — Melchia. Pa.

Vnde

2. Ratio. Vnde argumentor ſecundò ratione, quia Euchariſtia non eſt per ſe, & vnica cauſa alicuius effectus gratiæ, neceſſarij ſimpliciter, vt adultus cõſequatur ſalutem; ergo non eſt illi medium neceſſarium ad ſalutem: conſequentia patet ex dictis in præcedenti concluſione: antecedens verò probatur: nam, vt ex dictis ibidem conſtat; ſi aliquis eſſet talis effectus, maximè eſſet perſeuerãtiæ donum, & auxilium, quo à peccatis mortalibus præſeruamur, quod maximè neceſſarium eſt adulto poſt primam gratiam obtentam, ad conſequendam gloriam. Et hunc effectum videtur tribuere huic ſacramento Concil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 2. (Trident.) ſed vel hic effectus neceſſarius non eſt, vel prout eſt neceſſarius, ad illum nõ eſt neceſſaria Euchariſtia. Quod ita declaro. Et in primis, neceſſarium non eſt ad conſequendam gloriam, tale perſeuerantiæ donum, quod datur homini, ne vnquam peccet mortaliter poſt Baptiſmum, vel pœnitentiam ſemel ſuſceptam; quia poteſt ſæpius cadere & reſurgere, ac tãdem ſaluari. Solùm ergo eſt ad vitam æternam neceſſarium, vt homo perueniat ad finem vitæ in aliqua gratia; atq; adeò vt aliquam primam gratiam in hac vita receptam, vſq; ad exitum ex hac vita retineat & conſeruet; quod ſi ſit per longum tempus, neceſſarium eſt ſingulare donum gratię excitantis, & adiuuantis, vt homo ita perſeueret; ſi verò tempus ſit breue, includens tamẽ terminum vię, ſufficit tale genus auxilij, quod datur homini, vt cõuertatur & moriatur in gratia; vt ex materiis de gratia, & de prędeſtinatione ſuppono. Quando ergo dicitur, perſeuerantiã eſſe effectum huius ſacramenti, duo poſſunt intelligi: Primum eſt, abundantius auxilium excitans & adiuuans, quo pręuenitur homo, & à Deo protegitur, ne cadat. Et hic ſenſus eſt verus: nam hoc auxilium datur per hoc ſacramentum; tamen ratione illius non poteſt dici medium neceſſarium. Primò, quia per hoc ſacramentum non datur, vt illud auxiliũ ita elargiatur, vt infallibiliter habeat effectum, quod ſtatim probabo, & hoc eſſet potiſſimè neceſſariũ ad ſalutem; &, hoc ſecluſo, illud auxilium nõ eſt ſimpliciter neceſſarium; quia ſi homo in gratia moriatur, id ſatis eſt ad ſalutem; poteſt autem in gratia mori ſine iis auxiliis, cadendo & reſurgendo, ac tandem in fine vitę breui tempore gratiã conſeruando. Secundò, quia hoc ſacramentum non eſt ſimpliciter neceſſarium ad hunc effectum: nam licèt Con. Trid. dicat, per hoc ſacramentũ dari auxilium, quo à mortalib. peccatis pręſeruemur, non tamẽ dicit hunc effectum dari per ſolam Euchariſtiã; neque id poteſt alia authoritate, vel ꝓbabili ratione oſtendi: nam ſimul, & eodẽ tenore verborũ dixit ibi Conciliũ; hoc ſacramentũ eſſe antidotũ, quo liberemur à culpis quotidianis, id eſt, venialibus, & tamẽ nõ inde fit, per ſolum hoc ſacramẽtũ venialia remitti. Eſt etiã aliud exemplum: nã per Confirmationẽ datur auxilium gratię ad confitendã fidem, & reſiſtendum cõtrariis; & tamen nõ propterea eſt medium neceſſarium ad hunc effectum: nam qui nõ eſt confirmatus, ſi, quod in ſe eſt, faciat, obtinebit auxiliũ ſufficiens ad talẽ actum; nõ in voto Confirmationis, quod poteſt fortaſsè non habere, (maximè ſi verum eſt, illud ſacramentum non cadere ſub diuino præcepto) ſed per orationem, vel aliam bonam diſpoſitionem ſuam; ergo ſimiliter, licèt illud auxiliũ detur per Euchariſtiam, poterit ſine illa per alia media obtineri.

Euaſio. Dicent fortaſsè, poſſe quidem hęc auxilia obtineri per alia opera, & merita operantis, ſed nõ ſine voto Euchariſtiæ. Refutatur. Sed hoc facilè poteſt refutari eiſdem ferè rationibus, quibus hactenus vſi ſumus. Prima, quia nulla authoritate fundatur hic modus conferendi hunc effectum. Secunda, quia hæc merita habent locum, etiã eo tempore, quo iã nulla eſt neceſſitas, nec voluntas ſuſcipiendi ampliùs Euchariſtiã, & tunc iam non poſſunt dici includere votum Euchariſtiæ; nec verò habere effectum, ratione præcedentis communionis, quia iam illa habuit ſuum integrum effectum, vt ſupponitur. Tertia, quia effectus ſacramẽtorum propriè habent locum in iis donis, quę gratis dantur; ſaltem ſine merito de iuſtitia; & quę non ſunt omnino debita, veluti ex natura rei, & ideò in prima iuſtificatione peccatoris, habuit optimè locum collatio gratiæ, in voto ſacramenti. At verò hæc auxilia poſſunt obtineri per propria merita de cõdigno, & de iuſtitia, & ſunt debita ex intrinſeca natura gratiæ, & iuſtitiæ ob charitatem operantis. Et ideò non oportuit, nec decuit ad hunc effectum requirere votum ſacramenti. Quarta, quia aliàs omne gratiæ augmentũ, quod per merita conſequimur, ac denique omnia gratiæ beneficia, quæ in hac vita hominibus conferuntur, poſſent eadem facilitate tribui voto huius ſacramenti; quod ſatis eſt per ſe abſurdum.

Euaſio altera. Alio modo poteſt explicari hic effectus; de illo ſpeciali auxilio, ſeu prouidẽtia gratiæ, per quam datur homini, vt pro aliquo tempore vitæ perſeueret in gratia, vitando omnia peccata mortalia vſque ad mortem. Impugnatio. Et hic ſenſus eſſet neceſſarius ad ſaluandã neceſſitatem medij in Euchariſtia, eſt tamen falſus. Primò, quia ſi hic eſſet effectus per ſe huius ſacramenti, eſſet infallibilis, ſaltem in eo, qui dignè vel cum certa aliqua diſpoſitione ſuſciperet hoc ſacramentum, hoc autem eſt planè falſum; nullus enim, quacunq; deuotione aut diſpoſitione Euchariſtiam ſuſcipiat, poteſt ideò eſſe certus de ſua æterna ſalute, ſeu de perſeuerantia in gratia vſq; ad finem vitæ, etiam ſi eſſet certus de ſua diſpoſitione, neq; vllus vnquam Catholicus Doctor talem effectum tribuit huic ſacramento; neque habet aliquod fundamentum in Conciliis, vel Scripturis: nam licèt Ioan. 6. dicatur, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, ſemper in his promiſſionibus ſubintelligitur conditio; (Ioan. 6.) ſcilicet, quod eſt ex parte ſacramenti, & ſi homo impedimentum non ponat, vel alia via amittat vitam, quam ſacramentũ confert. Alioquin ſi promiſſio eſſet abſoluta, quicũq; ſemel ſuſciperet hoc ſacramẽtum, haberet infallibilem conſecutionẽ vitę ęternę; quod tamen dicere planè eſt hæreticũ, Neq; oportet diſtinguere inter ordinariũ vſum huius ſacramenti, & illum ſpecialẽ vſum, quo in fine vitæ per modum viatici ſumitur: quia facta ratio æquè de omnibus procedit; præſertim quia ipſum ſacramentum de ſe nõ habet plures effectus in illo articulo, ſi ſuſcipientis diſpoſitio æqualis ſit. Ac deniq; plus eſſet, quam temerarium & erroneum dicere, eum, qui in graui morbo viaticum dignè ſuſcipit, hoc ipſo manere confirmatum in gratia, aut cùm tali perſeuerantiæ dono, vt infallibile ſit illum fore ſaluandum.

Euaſio. Reſponderi poteſt, hunc effectum nõ eſſe infallibilem, etiã ſi ſacramentũ digniſſimè ſuſcipiatur: quia ſemper poteſt homo poſteà ponere impedimẽtum: quia in iis effectibus, qui non ſtatim dantur, cum ſuſcipitur ſacramẽtum, ſed poſteà opportuno tẽpore, fieri poteſt, vt dignè ſuſcipiatur ſacramentũ, & poſteà non detur effectus, propter ſuperueniẽs impedimentum. Impugnatio. Sed licèt hoc in aliis effectib. poſſit habere locum, nõ tamen in hoc, de quo agimus: quia in ratione intrinſeca huius effectus includitur, vt per ipſum tollatur omne impedimentum: nam hoc eſt eſſe infallibile perſeuerantiæ donum, ita præueniri hominem, vt infallibile ſit ipſum non adhibiturum impedi-

impedimentũ, quo minùs certiſſimè pſeueret? ergò hoc ipſo, quod homo pmittitur ponere impedimẽtum, non datur illi hic effectus. Confirmatur hoc, & & declaratur: quia dupliciter poſſumus intelligere effectũ ſacramẽti eſſe infallibilẽ, ſeu promiſſum. Primò, abſolutè & ſine conditione aliqua: & hoc modo ſecundũ fidem nullus effectus gratiæ ſanctificãtis eſt promiſſus ſacramentis, neque hic, de quo agimus, eſt promiſſus omnibus dignè ſuſcipiẽtibus, vt oſtenſum eſt. Secundò, ſub cõditione aliqua; quę dupliciter intelligi poteſt: Primò, ſi dignè ſuſceperis: & hæc non ſufficit in præſenti, vt à me probatum eſt, & in prędicta reſponſione ſupponitur: Secundò, ſi poſt dignam ſuſceptionẽ obex, ſeu impedimentum non ponatur; ſeu ſi homo, quod in ſe eſt, fecerit, ad illud donum conſequendum. Et hanc conditionem repugnat requiri ad illud donum obtinendum, quia tale eſt, vt ad illud nulla humana diſpoſitio ſufficiat, quę ab ipſa actuali perſeuerantia diſtinguatur, eamq; antecedat. Et quod in ipſa actuali perſeuerantia non impediatur, nõ eſt quid præuium, aut requiſitum ad hoc donum, ſed eſt effectus ipſius doni: tale enim eſt, vt eo tempore ac opportunitate detur, quo ſcit Deus hominem non impediturum, ſed vocationi reſponſurum. Repugnat ergo cum propria ac ſingulari ratione talis doni, quod quibuſdam detur ratione ſacramenti, aliis verò in ipſa ſuſceptione ſacramenti ęquè diſpoſitis negetur, quia impedimentum ponunt: nõ enim ponerent, ſi Deus illo dono eos præueniret; & alij ponerent, niſi eos præueniret. Vnde valde diuerſum eſt loqui, aut de actuali perſeuerãtia, aut de ſpeciali illo dono, quod ad perſeuerandum datur: nam de actuali perſeuerantia veriſſimè dicitur non dari homini, quia homo ponit impedimentum; nam in hoc nõ eſt ſermo de auxilio antecedenti, ſed de concomitante, & actualiter efficaci: at verò de illo dono antecedente, dato ex propoſito, & efficaci electione Dei, cui datur, ex electione datur; & cui non datur, ex electione ſeu libero arbitrio Dei negatur, non ex aliquo impedimento ſpeciali.

Alia euaſio. Dicet fortaſſe aliquis, hunc eſſe effectum huius ſacramenti, non, quia infallibiliter detur omnibus dignè, vel cum certa aliqua diſpoſitione ſuſcipientibus hoc ſacramẽtum, ſed quia, licèt ex altitudine diuini conſilij, & arbitrij quibuſdam detur, & nõ aliis: quibus tamen datur, propter hoc ſacramentum datur. *Refellitur.* Sed hæc reſponſio apertam inuoluit repugnantiam, & deſtruit propriam rationem effectus ſacramentalis, fundatur enim huiuſmodi effectus in diuina promiſſione, qua poſita, non intelligitur effectus ſacramenti pendere ex ſolo arbitrio diuino, ſed potius intelligendum eſt ſacramentum tanquam cauſa per ſe efficax & naturaliter agens, in ſubiecto diſpoſito. Repugnat ergo ſacramentalem effectum nõ eſſe infallibilem, ablato obice; aut dari vni, & non alteri *Tridentinũ.* habenti æqualem diſpoſitionem. Vnde Conc. Trid. ſeſſ. 7. Can. 7. ſic abſolulè definit: *Si quis dixerit non dari gratiam per huiuſmodi ſacramenta, ſemper, & omnibus, quantum eſt ex parte Dei, etiam ſi ritè ea ſuſcipiant, ſed aliquando & aliquibus, &c.* vbi, licèt in genere de ſacramentis, & de gratia loquatur, re tamen vera ſermo Concilij eſt doctrinalis & vniuerſalis: vnde de omni ſacramento, & de quacunq; gratia ſacramentali vnicuiq; ſacramento reſpondẽte accommodatè intelligitur: præſertim, quia Concilium in eo ſenſu loquitur, quo ſolent Theologi loqui in hac materia, quorum hęc eſt cõmunis ſententia & ſenſus. Et ratio etiã inſinuata eſt euidens; quia ſi effectus pendet ex ſolo arbitrio Dei, etiã ſuppoſita inſtitutiõe & promiſſione, nulla poteſt intelligi promiſſio talis effectus neq;

A abſoluta, neq; conditionata; quia per promiſſionem fit infallibilis effectus, vel ſimpliciter, vel poſita conditione; & conſequenter nõ pendet ex ſolo arbitrio, in ſenſu compoſito: ſi verò nulla intercedit promiſſio, non poteſt ſacramentum eſſe cauſa talis effectus: quia ſacramentum nõ eſt cauſa, niſi ſuppoſito pacto, & promiſſione. Niſi fortaſſe quis dicat, promiſſionẽ eſſe huiuſmodi conferendi talem effectum, per tale ſacramentum, non ſemper, ſed quando Deus voluerit illum efficere. Sed hæc reſponſio gratis cõficta eſt, contra ſenſum Doctorum omnium; & præterea tollit omnem certitudinem in effectibus ſacramentorum, etiam ſi homo faceret, quantum in ſe eſſet, ad B illos ſuſcipiendos: quod eſt apertè contra definitionem Conc. Trid. & contra totius Eccleſiæ ſenſum, & contra vim verborum ſacræ Scripturæ, in quibus hæ promiſſiones continentur: videtur etiam contra veram rationem promiſſionis: qualis enim eſt promiſſio ſub conditione; ſi promittenti libuerit eam implere? Deniq; in omnibus aliis ſacramentis effectus gratię ſemper ſunt hoc modo infallibiles, qui pertinent ad bonitatem ſimpliciter: quod ideò dico; quia, in Extrema vnctione, ſanitas corporis nõ eſt effectus ita infallibilis; quia non pertinet ad bonum ſimpliciter; nec ſemper homini cõueniens eſt in ordine ad bonum animæ: ſub hac tamen cõditione, id eſt, ſi ita expediat ſuſcipienti, etiã eſt infallibilis effectus. C Addo; falsò & ſine vllo fundamento dici, quibuſcunq; datur hic effectus, dari ratione Euchariſtiæ in re, vel in voto: interdum enim dari poteſt, vel ex merito de cõgruo, vel ex Dei arbitrio, propter ſolum meritum Chriſti, ſine ordine ad vllum ſacramẽtum, vt oſtendi poteſt argumẽtis ſuprà factis, & exemplo illo de homine, qui poſt viaticum receptũ, peccet mortaliter, & deinde conteratur, vel confiteatur, & ſic moriatur in gratia: illa enim recipit hoc donum, & beneficium finalis gratiæ; nõ propter Euchariſtiam priùs ſuſceptam, quia poſt illam peccauit mortaliter, & fortaſſe ipſammet Euchariſtiam indignè ſuſcepit: neque in voto Euchariſtiæ ſumendæ, quia reuera iterum ſumenda non eſt, neque ille homo tenetur ampliùs D communicare, vnde non habet votum Euchariſtiæ, ſed potiùs poteſt habere propoſitum contrarium: ergo. Denique hoc donum gratiæ, quòd confertur adulto iuſtificato, vt in gratia decedat, ſupra remiſſionem peccati, & primam gratiam, nihil addit, prępter ſpecialem Dei prouiſionem, ſeu prouidentiã, qua fit, vt ille moriatur antequam malitia mutet mentem eius; vt quando poſt vltimam conuerſionem ad Deum, breuiſſimum tempus vitæ ſupereſt, nec tentationes inſtant; neque ſpecialis Dei motio, & excitatio eſt neceſſaria: oſtendimus autem hoc ipſum, ſcil. mori in ſtatu gratiæ, non eſſe effectum huius ſacramenti, ergo.

Et ex his omnibus infero, non eſſe etiam Eucha- *Euchariſtia nõ eſt neceſſaria ad gloriam corporis conſequendam.* E riſtiam medium neceſſarium ad gloriam corporis conſequendam: hęc enim reſpondet gratiæ conſummatæ, ſeu gloriæ animæ; & ideò ſacramentum, quod eſt ſufficiens cauſa gratię, eſt ſuo modo cauſa gloriæ, tam animæ, quàm corporis: & ideò Paul. ad Rom. 6. reſurrectionem tribuit Baptiſmo, quia reſuſcitando animam, dat ius ad reſurrectionem corporis, & ca. 8. generaliùs dicit reſurrectionem corporis glorioſi futuram eſſe, propter inhabitantem Spiritum Dei in nobis, vtique per gratiam.

Dico quartò, poſſe hoc ſacramentũ quodãmodò, *4. Cõcluſio.* ſeu moraliter dici neceſſarium ad perſeuerandum in gratia, id eſt, valde vtile & efficax; adeò, vt dicere poſſimus, eum, qui voluntariè diu abſtinet ab huius ſacramenti perceptione, vix poſſe moraliter dici perſe-

perſeuerare in gratia ſine nouo peccato mortali. Ita D.Thom. inſinuat D.Tho. ſuprà, q.65.art.4. clariùs in 4.d.12. q.3.art.2. quæſtiunc.1. ad 1. & 4. cont.Gent. ca.61.& Claudius. Cyprianus. multa ex Patribus ad hoc propoſitum cõgerit Claudius repetit.6.c.7.ſolum eſt notandus locus Cypriani, exponentis orationem Dominicam, & circa verbum illud, *Panem noſtrum, &c.* dicentis, *Vt manifeſtum eſt eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communionis accipiunt, ita timendum eſt, & orandum, ne, dum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute, comminante ipſo & dicente; Niſi manducaueritis, &c.* Conc.Cabil. Et ad eundem modum loquitur Conc.Cabilonenſe II. cap.46. & ponderandum eſt illud verbum, *timendum eſt, & orandum*, quo ſatis ſignificat, hoc non eſſe infallibile, nec ſimpliciter neceſſarium, ſed valde periculoſum, atque adeò moraliter quodammodò neceſſarium: de qua neceſſitate, proueniente ex fragilitate hominis, & periculis huius vitæ, videtur exponere locum Ioan. quæ expoſitio ita eſt ſumenda, vt non excludatur alia propria, de qua infrà. Ratio verò non eſt alia, niſi quia hoc ſacramentum, per ſe, eſt inſtitutum, vt conferat homini ſingulare auxilium ad cauenda peccata, & perſeuerandum in gratia: ergo cum hæc res ſit adeò difficilis, & homo nimium fragilis, non eſt incredibile, ſi contemnat, vel voluntariè omittat hoc medium, facilè caſurum; præſertim, quia cum Deus iam inſtituerit hanc veluti ordinariam viam, facilè fortaſſe deſeret eum, qui voluntariè illam deſerit: ſecus verò eſt, quando inuoluntariè omittitur, quia tunc & votum ſacramẽti & alia media poterunt ſupplere hunc effectum.

Dubium. Sed quęret aliquis, cum hoc ſacramentum ſit nobilius cæteris, cur non eſt impoſitum ſub maiori, vel æquali neceſſitate, ac cætera, cum potuerit Chriſtus ſub hac lege illud inſtituere? Reſponderi poteſt ex Sententia Caietani. Caietano hic, rationem ſumi ex natura ſacramentorum: nam regeneratio, quę eſt per baptiſmum (& idem, ſuo modo, eſt de Pœnitentia) eſt initium vitę ſpiritualis; & ideò per ſe requirit, vt tanquam medium, in re ipſa, exhibeatur, & per ſe accidens eſt, quod interdùm in voto ſufficiat. At Euchariſtia ſe habet per modum finis; cuius natura eſt, vt habeatur in intentione; & ideò hoc ſacramẽtum per ſe ſaluat, vt in voto exiſtens, ac propterea nõ eſt ex natura ſua medium neceſſariũ. Quæ ratio primũ videri poteſt obſcura; quia vix intelligitur, quid, & quomodo concludat. Deinde videri poteſt falſo dicere, ſi propriè de ſacramento, & ſacramentali eius vſu loquamur: quod per ſe ſaluat Euchariſtia in voto ſuſcepta; quia ſi ſermo ſit de ſalute ſimpliciter, prout cõferri poteſt per baptiſmũ, & alia media, illã nõ confert Euchariſtia, etiam in voto ſuſcepta, vt dixi; ſi verò ſit ſermo de ſalute, prout per Euchariſtiam conferri poteſt, ad hoc per ſe requiritur, vt nõ tantum in voto, ſed etiã in re Euchariſtia ſuſcipiatur: vnde etiam falſum eſt, hoc ſacramentũ, per ſe & natura ſua, in voto eſſe ſumendũ; quia reuera non eſt inſtitutũ, per ſe loquendo, niſi vt in re, & ſacramentaliter ſuſcipiatur; & hoc modo eſt neceſſariũ ea neceſſitate, quæ in illud conuenire poteſt, ſcil. pręcepti, vt iam dicam. Dico autẽ ſemper, ſi propriè loquamur. Primò quidem, quia ſi loquamur de voto huius ſacramẽti, ſicut de propoſito ſeruandi alia pręcepta, ſicut dici poteſt obſeruatio pręceptorũ, & propoſitum eius ſaluare hominẽ: ita etiam dici poteſt votum huius ſacramẽti conferre ad ſalutem, vt iterum ſtatim dicam. Deinde (quòd valde obſeruare oportet ad intelligenda aliqua loca tam D.Th. quam Sanctorũ PP.) quia cùm in hoc ſacramento ſit realiter ipſe Chriſtus, imò cum reuera

A Chriſtus ſit ipſum ſacramentũ, facilè fit tranſitus ab hoc ſacramento ad Chriſtum; & è contrario: vnde, quia tota noſtra ſalus à Chriſto manat, & cõiunctio cum illo eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutẽ, ideo dũ loquuntur Sancti de hoc ſacramento, ratione rei in illo contentę, dicunt ab illo eſſe efficaciã omnis gratiæ, & ex voto aut deſiderio eius, ſeu in ordine ad illud, omnem perfectionẽ gratię conferri. Et ad hunc modum poſſet accõmodari dictum Caiet. vt magis Explicatur mens Caiet. patebit ex dicendis. Ratio ergo propria, ob quam ſa- Solutio Dubij. cramentum hoc, quamuis ſit perfectiſſimum, nõ eſt medium ſimpliciter neceſſarium nõ aliunde, quam B ex ipſamet perfectione, & excellentia eius, petenda eſt: nam quo eſt nobilius, eo magis accedit ad rationem finis, & deficit à ratione medij neceſſarij: ſicut perfecta charitas melior eſt, quam inchoata: non tamen ita eſt ad ſalutẽ neceſſaria, vel certè gloria ipſa melior eſt, quã gratia, non tamen eſt in ratione medij, ita neceſſaria ſicut gratia; quamuis intẽtio & dẽſiderium cõſequendi gloriam ſit neceſſarium: & ita hoc ſacramentum cum ſit finis omnium, non oportuit eſſe neceſſarium medium; quamuis deſiderium eius dici poſſit neceſſarium, vel ratione rei cõtentæ, id eſt, deſideriũ Chriſti; vel, ſi propriè ſit ſermo de ſacramẽto, ſolùm ratiõe pręcepti, erit neceſſariũ propoſitum ſumptionis eius, ſicut propoſitum ſeruandi alia præcepta. Et hoc fortaſſe voluit Caietanus.

C Secundò explicatur hoc amplius, ſoluendo ſimul Declaratur doctrina reſolutionis. ſecundam rationem contrariæ opinionis: nam quia hoc ſacramentum nobiliſſimum eſt, decuit vt per ſe & ex natura ſua primam gratiam ſupponeret, & non eſſet ſacramentum mortuorum, ſed viuorum: quia ſanctiſſimum omnium ſacramentorum, quam cętera, tractandum eſt; & ideò non potuit eſſe medium neceſſarium ad primam gratiam: ſuppoſita autem prima gratia, illa de ſeſe eſt ſufficiens cauſa gloriæ, & per opera bona & meritoria, potens eſt ad creſcendum & reſiſtendũ contrariis, & auxilium ad hoc neceſſarium ex natura ſua illi debitum eſt; qua virtute & efficacia priuari nõ debuit per alicuius ſacramenti inſtitutionem: & ideò nõ potuit hoc ſacramentum D eſſe neceſſarium ad ſalutẽ. Addo tertiò, illud donum perſeuerantiæ, quod datur alicui, vt infallibiliter in gratia moriatur, non potuiſſe, vel ſaltem non oportuiſſe conferri ex opere operato per aliquod ſacramentum; vel quia ſemper pẽdet ex futuro vſu liberi arbitrij, vt quidam dicunt, vel (quod verius exiſtimo) quia pendet ex diuina electione, quæ non eſt eiuſdem modi in omnibus, neque habet eoſdem effectus perducentes ad gloriam, etiam ſi effectus ſacramenti & diſpoſitio recipientis æqualis ſit: & aliunde etiam expediens fuit hoc donum non eſſe infallibiliter annexum huic ſacramento, vt homines ſemper timerẽt occulta Dei iudicia, & liberalis Dei gratia magis oſtenderetur. Ex quo diſcurſu intelli- Corollarium ex præcedente diſcurſu deductum. E gitur, ſtante ordinario modo prouidentiæ & electionis diuinæ, non potuiſſe aliquod ſacramentum eſſe ſingulis hominibus neceſſarium medium ad ſalutem, niſi ad dandam primam gratiam, & tollendum peccatum illi contrarium, inſtitutum ſit.

Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, vt reſpon- Reſpõſio ad argumenta cõtraria ad 1. deamus illi teſtimonio Ioan.6.& Patribus, qui circa illud citantur, nonnulla dicenda ſunt. Primum eſt, D.Auguſtin. ſæpiſſimè locum illum exponere, non de ſacramẽtali manducatione, ſed de ſpirituali, quæ eſt per fidem; quo ſenſu ſæpè ait paruulos manducare, quia per fidem in habitu credunt; ſeu quia pertinent ad vnitatem Corporis Chriſti. Quem ſenſum videntur ſequi Cyprian.& Innocen. præceden- S.Cyprian. S.Innocen. ti ſectione citati, quando indicant Euchariſtiam

eſſe

D.Thom. eſſe neceſſariam paruulis,& expreſsè D.Thom.ſuprà q.65.art.4.ad 2.& infrà q.80.artic.9.ad vltimum, & colligi poteſt ex Auguſt. lib.1. contra Iulianum, cap. 2.& lib.2.ca.1.& lib.4. contra duas epiſtolas Pelagian. cap.4.& lib.3.de doctr.Chriſt.c.18.& aliis locis, quos infrà q.75. artic.1. tractabimus, oſtendendo non eſſe hunc ſolum litteralem ſenſum illius loci,ſed potiſſimum eſſe de ſacramentali manducatione Chriſti in hoc ſacramento. Vnde Auguſt. qui priori ſenſu vtitur,nunquam hunc excludit, ſed potiùs aliis locis illum docet, vt infrà dicemus: notat etiam Pet. Soto lect.8.de Euchariſtia,Patres,cùm prędictum ſenſum ſequuntur, nunquam dicere homines non poſſe ſaluari ſine hoc ſacramẽto, ſed ſine participatione corporis & ſanguinis Domini. S.Auguſtin. Petrus Soto. A B

Secundò igitur dicitur, ſermonem ibi eſſe de hoc ſacramento: ſed oportet aduertere, quædam ex illis verbis eſſe tantum affirmatiua,ſeu promiſſiua,vt: *Qui manducat me, viuet propter me*, &, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, & hæc nullam indicant neceſſitatem, ſed efficacitatem huius cibi: habet autem illa promiſſio ſubintellectam conditionem, vt ſuprà diximus.Et ita ex hac parte facilè expeditur difficultas: neq;enim oportet, ſicut Filius eſt à Patre, vt ab vnico principio, ita ſpiritualem vitam in nobis eſſe ab hoc ſacramento: nõ enim neceſſe eſt exemplum eſſe ſimile in omnibus; neque comparatio in eo fit; ſed ſolùm in cõmunicatione & dimanatione. Alia ſunt autem verba comminatoria, vt ſunt illa: *Niſi manducaueritis*; & hæc continent quidem neceſſitatem,non tamen medij, ſed præcepti; huiuſmodi enim forma verborum, de ſe indifferens eſt, & interdùm ſignificat neceſſitatem medij,vt in illo: *Niſi pœnitentiam egeritis*;interdùm verò præcepti,vt in illo: *Niſi efficiamini ſicut paruuli, &c.* Vnde ex materia, in quam cadunt, diſcernendus eſt ſenſus: ſi enim eſt ſermo de re neceſſaria ad tollendum peccatum mortale, vel acquirendam gratiam, præter neceſſitatem pręcepti, continent neceſſitatem medij: & huiuſmodi ſunt locutiones illæ de Baptiſmo & Pœnitentia.Si verò ſermo ſit de actione aliqua,quæ ſupponit peccatum remiſſum,& gratiam acquiſitam, ſolùm ſignificant neceſſitatem præcepti; vt ſi dicamus, niſi quis ſeruauerit mandata,non ſaluabitur;vel, niſi quis reſtituerit,&c. nam, quia obſeruatio mandatorum eſt ſuo modo neceſſarium medium ad ſalutem æternam, ideò his etiam verbis hæc neceſſitas ſignificari poteſt. Et de hac neceſſitate loquitur Cyrillus ſuprà, & ſæpè Auguſt. & D.Thom. infrà q.80. artic.11. ad 1.& optimè Laurentius Iuſtin. libro de perfectionis gradibus,ca. 14.& alij,qui interdùm agunt contra eos, qui myſterium hoc non credunt & contemnunt. De quibus meritò dicunt, non poſſe ſaluari ſine hoc ſacramento, ſaltem credito, & deſiderato, eo modo quo creduntur & deſiderantur alia præcepta, ad quem modum dicunt etiam ſacrificium Miſſę eſſe neceſſarium ad ſalutem. C D S.Cyrillus. S Auguſtin. D.Thom. Laurẽ.Iuſti.

Et iuxta hanc expoſitionem,conſequenter dicendum eſt tertio,verba illa: *Niſi manducaueritis &c.* dirigi ad adultos tantùm, & non ad infantes, vt benè D. Thom. exponit lect.7.in Ioan. & Laurentius Iuſtin. libro de obedient.cap.54.Ianſen.c.59.concordiæ:vbi dicit Auguſtinum interdùm extendiſſe illa verba in aliquo ſenſu ad paruulos, ad abundantiam doctrinę; non verò, quia ille ſenſus neceſſarius eſſet, nec proprius illorum verborum. Primò quidem, quia ſoli adulti ſunt capaces præcepti, verba autem illa præceptum continent, vt dixi; nec poteſt dici extendi ad infantes, hoc ſenſu, quia ſcilicet adulti tenentur illis Euchariſtiam præbere; erroneum eſt enim hoc: nam nullum extat tale præceptum, vt q.80.oſtendemus. Secundò, quia Euchariſtia per ſe non eſt inſtituta pro paruulis, ſed pro adultis, vt vſus Eccleſiæ probat: & quia non omnes infantes ſunt capaces proprij cibi & potus corporalis, nec etiam ſpiritualis; quia non ſunt capaces deuotionis: ergo verba, quibus hoc ſacramentum præcipitur, non diriguntur ad paruulos. Chriſtus enim de propria & perfecta manducatione loquitur; de ſacramentali, ſcilicet, quæ habet adiunctam ſpiritualem, vt fructuoſa ſit,& qualis decet tantum ſacramentum. De qua etiam loquitur Paulus, 1.Cor.11. cùm inquit: *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*; indicans neminem eſſe ſatis aptum ad edendum, niſi qui probare ſeipſum poteſt,quod eſt proprium adultorum:totus ergo ſermo de hoc ſacramento propriè ad adultos dirigitur. Et confirmatur,quia valde conſentaneum eſt huic ſacramento, vt conuenienti modo ſuſcipiatur, cum actuali deuotione ſuſcipientis: ergo non fuit conueniens neceſſitatem eius imponi alicui, qui non eſt capax huius deuotionis, & reuerentiæ. Tertio hoc colligitur ex ipſa verborum forma: in baptiſmo enim paſſiuè dictum eſt, *Niſi quis renatus fuerit*, quod propriiſſimè conuenit paruulis; hic verò actiuè dicitur, *Niſi manducaueritis*: quod, vt dixi, non poteſt propriè conuenire omnibus paruulis, ſicut alibi etiam dictum eſt: *Niſi pœnitentiam egeritis*; quia illa etiam verba ad ſolos adultos dirigebantur. Nec verò hinc ſequitur,quod ſuprà inferebatur; poſſe illa verba de ſolis illis hominibus exponi, qui Chriſtum audiebant; quia, cùm præceptum generale fertur,licèt ſolum coram iis, qui adſunt, promulgetur, non tamen ad ſolos illos pertinet, ſed ad omnes, qui ſunt capaces illius, & non ad alios, ad quos materia talis præcepti non ſpectat, quia non ſunt illius capaces, ſicut dicendum neceſſario eſt in illis verbis: *Niſi pœnitentiam egeritis*; quæ ad ſolos adultos referuntur; non tamẽ ad illos ſolos,qui pręſentes aderant,quando Chriſtus illa protulit: & ſimile ſeu proportionale eſt de illis: *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ nec etiam omnibus adultis dicta fuere, ſed ſolis ſacerdotibus; non tamen ſolis præſentibus, ſed omnibus, qui in Eccleſia futuri erant. E D.Thom. Laur. Iuſtin. Ianſenius. Paruuli non habent præceptum de Euchariſtia ſumenda.

Hinc quartò, propter D.Thom. authoritatem, qui tam hic,quàm aliis locis ſic loquitur,admitti poteſt in aliquo ſenſu omnes iuſtificatos habere votum huius ſacramenti. Primò, ſecundum quandam accommodationem, ſeu proportionem; quatenus videlicet,omnis res inclinatur ad ſuam conſummationem & perfectionem: nam quia per gratiam vnimur Chriſto:& hæc vnio ſpecialiter perficitur per hoc ſacramentum; ideò qui iuſtificatur, quaſi ipſo pondere gratiæ dicitur appetere perfectam vnionem cum Chriſto, qualis per hoc ſacramentum fit; & ſpecialiter, quia baptiſmus eſt ianua ſacramentorum; Euchariſtia autem eſt veluti finis eorum,ideò quodammodo baptiſmus dicitur includere votum Euchariſtię,ſicut medium dicitur appetere finem,vel inchoatio perfectionem; vt inſinuauit Caietan.infrà q.80. artic.12. Vel ſecundò dici poteſt, paruulum per baptiſmum quodammodo accipere ius ad communicandum Chriſti corpori, ſicut ſponſa per Matrimonium ratum accipit ius in corpus ſponſi: quia ergo, neceſſarium eſt acquirere hoc ius, & qui habet ius ad aliquam rem, quaſi moraliter cenſetur appetere conſummationem ſeu vſum illius iuris, ideò ſacramentum ipſum baptiſmi, conferendo hoc ius, cenſetur conferre votum huius ſacramenti, de quo legi poteſt Auguſtin. libro 3.de peccat. merit. cap.4. Vel tertiò,& fortaſſe meliùs; quia ad iuſtificationem medium Quo ſenſu omnes iuſtificati habeãt votum Euchariſtiæ. Caietanus. Auguſtin.

dium neceſſarium eſt propoſitum, ſeu votum implendi omnia præcepta, vel per actum proprium, vt in adultis, in quibus hæc eſt neceſſaria diſpoſitio ad iuſtitiam; vel per habitum, ſeu per alios, in paruulis, qui, ſicut dicuntur habitu credere, vel per Eccleſiam, ita dicuntur habitu, vel per alios proponere ſeruare omnia præcepta: & quia vnum præceptum eſt de ſumenda Euchariſtia, ideò dici poſſunt habere votum, & propoſitum huius ſacramenti. Ad quem
Auguſtin. modum exponi poteſt, quod Auguſt. dicit epiſt. 107. ad Vitalem, paruulos credere, & comedere carnem Chriſti per corda & ora geſtantium. Hinc verò non fit, hoc ſacramentum eſſe medium neceſſarium magis, quàm alia præcepta, quia nullus effectus neceſſarius ſpecialiter datur propter hoc ſacramentum, neque ab illo pendet; ſicut etiam intentio conſequendi beatitudinem, quæ per virtutem ſpei concipitur, eſt neceſſarium medium ad ſalutem, ipſa verò beatitudo non eſt medium: ſic igitur, licèt dicamus, aliquo modo votum aut deſiderium Euchariſtiæ eſſe neceſſarium tanquam intentionem & deſiderium finis, non inde fit, ipſam Euchariſtiam eſſe medium neceſſarium ad iuſtitiam, ſed ſolùm ad quandam iuſtitiæ perfectionem pertinere.

Vltimò, iam obſeruaui, Patres loquentes de hoc ſacramento, ſæpè facere tranſitum à Chriſto ad hoc ſacramentum, & ab vnione cum Chriſto ad Euchariſtiam, & è conuerſo: quia Chriſtus in hoc ſacramento verè, & realiter continetur. Vnde, quia coniunctio cum Chriſto eſt ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, & ſimiliter, quia omnis gratia à Chriſto neceſſario manare debet, ideò dicunt, hoc ſacramentum eſſe neceſſariũ, quoad rem, quam efficit, quam-
Petrus Soto. quam, vt ex Petro Soto notauimus, Auguſtin. & alij nunquam dicant, homines, præſertim paruulos, ſaluari non poſſe ſine hoc ſacramento, ſed ſine participatione corporis & ſanguinis Domini. Secundum argumentum ſolutum iam eſt.

Ad tertium argumẽtum ſolutio.

Ad tertium, ex metaphora cibi deſumptum; primum, iam oſtendimus non procedere in paruulis, in quibus differentia eſt inter vitam corporalem & ſpiritualem, quod in illa ſemper, & in omni ætate agit naturalis calor, & corpus patitur à contrariis, & ideò à principio indigent alimento aliquo: at verò ſpiritualis vita, pro tempore infantiæ, nulli actioni contrariæ ſubiecta eſt, & ideò non indiget cibo. Secundò, in adultis notari poteſt alia differentia; quia corporalis vita ex neceſſitate patitur actionem contrarij agentis, quod damnum non poteſt, niſi per nutrimentum reparari: at vero ſpiritualis vita non poteſt damnum pati, niſi per actionem liberam; & ideò non eſt illis ſimpliciter neceſſarius cibus, extrinſecus adueniens (vt ita dicam) ſed per actiones liberas, vt per amorem Dei & Chriſti, qui eſt cibus ſpiritualis animæ, augeri, & defendi poteſt. Vnde dicitur tertio, quando plura ſunt ciborum genera, licèt cibus ſit ſimpliciter neceſſarius, non tamen hic, vel ille definitè: ſic igitur ſpiritualis vita habet quidem vtiliſſimum cibum ſacramentalem (vt ita dicam) tamẽ habet etiã alium, quaſi internum, in actibus virtutum conſiſtentem, quo etiam poteſt nutriri, & à contrariis defendi: quia igitur ille cibus, qui eſt ſacramentum, nõ deſtruxit alium, neq; abſtulit illi efficaciam, idcirco quamuis vtiliſſimus ſit, non tamen eſt neceſſarius ſimpliciter. Quartò addit D. Tho. hic ad 2. (& ferè in idem redit) cibum corporeum eſſe neceſſarium, quia mutari debet in alitum: cibus verò animæ Chriſtus potiùs mutat alitum in ſeipſum: quod poteſt præſtare, non ſolum perceptus in ſacramento, ſed etiam ſpiritualiter conceptus, per ipſius animæ,

A & mentis propoſitum, id eſt, per fidem, & amorem ipſius Chriſti.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm conuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter hoc ſacramentum pluribus nominibus nominetur. Nomina enim debent reſpondere rebus: ſed hoc ſacramentum eſt vnum, vt dictum eſt. * Ergo non debet pluribus nominibus nominari.* Inf. q. 79. art. 2 ad 1. Et 4. d. 8. q. 1. art. 1. q. 3. Art. 2. huius quæſt.

2. Præterea, Species non notificatur conuenienter per id, B *quod eſt commune toti generi. Sed Euchariſtia eſt ſacramentum nouæ legis. Omnibus autem ſacramentis commune eſt, quòd in eis confertur gratia, quod ſignificat nomen Euchariſtiæ, quod eſt idem, quod bona gratia. Omnia etiam ſacramenta remedium nobis afferunt in via præſentis vitæ, quod pertinet ad rationem viatici. In omnibus etiam ſacramentis fit aliquid ſacrum, quod pertinet ad rationem ſacrificij. Et per omnia ſacramenta ſibi inuicem communicant fideles, quod ſignificat hoc nomẽ, Synaxis, in Græco, vel Communio in Latino. Ergo hæc nomina non conuenienter adaptantur huic ſacramento.*

3. Præterea, Hoſtia videtur eſſe idem, quod ſacrificium. Sicut ergo non propriè dicitur ſacrificium, ita nec propriè dicitur hoſtia.

SED *contra eſt, quod vſus fidelium habet.*

C RESPONDEO *dicendum, quòd hoc ſacramentum habet triplicem ſignificationem. Vnam quidem reſpectu præteriti, in quantum, ſcilicet, eſt commemoratiuum Dominicæ paſſionis, quæ fuit verum ſacrificium, vt ſuprà dictum eſt, * &* q. 48. artic. 3. *ſecundum hoc nominatur ſacrificium. Aliam autem ſignificationem habet reſpectu rei præſentis, ſcilicet, Eccleſiaſticæ vnitatis, cui homines aggregantur per hoc ſacramentum. Et ſecundum hoc nominatur Communio vel Synaxis. Dicit enim Damaſcenus * 4. lib. quod dicitur Communio, quia communicamus per ipſam Chriſto; & quia participamus eius carne & Deitate, & quia communicamus, & vnimur ad inuicem per ipſam.* Lib. 4. ortho. fid. cap. 15. à medio. *Tertiam ſignificationem habet reſpectu futuri, in quantum, ſcilicet, hoc ſacramentum eſt præfiguratiuum fruitionis Dei, quæ erit in patria. Et ſecundum hoc dicitur viati-* D *cum, quia hic præbet nobis viam illuc perueniendi. Et ſecundum hoc etiam dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia; quia gratia Dei vita æterna (vt dicitur Roma. 6.) vel quia realiter continet Chriſtum, qui eſt plenus gratia. Dicitur etiam in Græco metalepſis, id eſt, aſſumptio, quia, vt Damaſc. * dicit, per hoc filij deitatem aſſumimus.* Lib. 4. ortho. fid. c. 14.

AD *primum ergo dicendum, quòd nihil prohibet idem pluribus nominibus nominari ſecundum diuerſas proprietates, vel effectus.*

AD *ſecundum dicendum, quòd id, quod eſt commune omnibus ſacramentis, attribuitur antonomaſticè ei propter eius excellentiam.*

AD *tertium dicendum, quòd hoc ſacramentum dicitur ſacrificium, in quantum repræſentat ipſam paſſionem Chri-* E *ſti. Dicitur autem hoſtia, in quantum continet ipſum Chriſtum, qui eſt hoſtia ſalutaris: vt dicitur Epheſ. 5.*

COMMENTARIVS.

QVinq; tantùm nomina huius ſacramenti explicat D. Thomas eaque diſtinguit ex diuerſis eius proprietatibus & ſignificationibus: nam quia hoc ſacramentum ſignificat præteritam Chriſti paſſionem, pręſentem gratiam, & vnitatem corporis Chriſti in ſe & cum ſuo capite coniuncti, & futuram gloriam: & hæc omnia non poterant conuenienter vno nomine explicari, ideo plura ſunt illi impoſita; & quatenus ſignificat paſſionẽ, dicitur *ſacrificium*; vt verò ſignificat vnitatẽ Eccleſię, dicitur *communio*; quatenus verò præparat ad gloriam, dicitur, *viaticum*; & ſub eadem ratione, vel quatenus realiter continet Chriſtum,

Chriſtum, qui eſt plenus gratia, dicitur *Eucharistia*, id eſt, bona gratia, ac denique *metalepſis*, id eſt, aſſumptio etiam dicitur, quia per hoc ſacramentum filij deitatem aſſumimus, hæc D.Thom.

Sed vt horum nominum ratio copioſior habeatur (multum enim conferet, ad veritatem & maieſtatem huius ſacramenti explicandam) diſtinguamus inprimis duplicem huius myſterij rationem ſacramenti ſcilicet, & ſacrificij: & quoniam de hac poſteriori in ſecunda principali parte huius materiæ dicendum eſt, illic etiam de nominibus, quæ ad illam pertinent, tractabimus; hic verò de illis, quæ rationem huius ſacramenti explicant: ſunt autem in hoc ſacramento multa, à quibus varia nomina, partim propria, partim metaphorica, ſumpta ſunt. Primum eſt, materia ſenſibilis ex qua hoc ſacramētum conficitur: ſecundum eſt vſus: tertiū effectus: quartum eſt res, quæ in hoc ſacramento continetur, ſcilicet Chriſtus Dominus: quintum denique, ſignificatio ſacramenti.

Primò igitur à materia vocatur: *panis vitæ*, *panis, qui de cœlo deſcendit*, *verus cibus*, *eſca ſpiritualis*, quæ nomina & ſimilia ſumi poſſunt, ex Ioan. 6. & 1. ad Cor. 10. & 11. Ignatius epiſt. 14. *Panem Dei*, vocat: & epiſt. 15. vocat etiam, *panem cœleſtem*, quæ nomina ſunt aliquo modo metaphorica, quia, vt infrà dicemus, poſt conſecrationem, reuera non eſt panis; tamen quia ex pane confectus eſt, & quia ſpecie, & vſu externo figuram retinet panis, vel quia ſpiritualis animæ panis eſt, ideò panis, vel vinum appellatur; & ideò ferè ſemper in Scriptura additur aliquid, quo hæc panis ſignificatio indicetur, aut quaſi eleuetur, vt cùm dicitur: *panis, qui de cœlo deſcendit*, vel, *panis, qui dat vitam mundo*, vel cum articulo, & quaſi per antonomaſiam, *ille panis*, atque ad hoc caput reducuntur alia nomina cibi, vel conuiuij, vt eſt illud apud Tertull. lib. 2. ad vxorem, *conuiuium Dominicum*, quod indicatur Matth. 22. vbi ſub quadam parabola conuiuij hoc myſterium adumbratur: & illud, quod ſumitur ex 1. ad Corinth. 11. *cœna Dominica*. De quo vocabulo his temporibus orta eſt quæſtio: nam hæretici ſolo illo vti volunt, imitantes, vt dicunt, Paulum prædicto loco, contra quos latè diſputat Claudius diſput. 6. c. 1. & contendit tria. Primum, cum Paulus nominat cœnam Dominicam, non agere de hoc ſacramento, ſed de quodam genere prandij, ſeu cōuiuij, quod in primitiua Eccleſiā fieri ſolebat inter fideles ad refectionem pauperum: fiebat enim ex communibus bonis, vel ad oſtenſionem mutuæ charitatis: vnde Agape vocabatur, vt colligitur ex Tertulliano in apologet. cap. 39. & dicebatur Cœna, vel quia hoc nomine vocari poteſt omne conuiuium, vel quia fiebat hora noctis, vt Tertull. indicat; Dominica autem dicebatur, quia fiebat ex charitate, vel ad imitationem Domini, quam expoſitionem aliquantulum immutatam habet ibi Caietan. dicit enim ſermonem eſſe de prandio, vel cœna, quam ſingulis annis faciebant fideles in memoriam cœnæ Dominicæ. Secundò dicit Claudius Patres antiquos non fuiſſe vſos hac voce ad ſignandum hoc ſacramentum: vnde concludit tertiò, nec à nobis vſurpandam eſſe quod noua ſit, & ab hæreticis introducta. Ego verò, quod ad ſecundum punctum attinet, video, antiquos Patres ſæpè hoc nomine appellaſſe ſacramentum hoc, vt conſtat ex Baſilio in regulis breuioribus in 310. Nazianz. orat. 2. vocat *Cœnam Euangelicam*, & Nicetas ſuper Nazianz. oratione 42. §. Et illi quidem, vocat *Cœnam myſticam*, Auguſt. lib. 2. de ſerm. Domini in monte, ca. 12. vocat *Cœnam Dominicam*, idem epiſt. 118. & habetur in capit. Liquido, de Conſecr. d. 2. & ſerm. 33. de verbis Domini, ita exponit parabolam Lucæ 14. de homine, qui fecit cœnam magnam. Potuit autem hoc ſacramentum ita vocari; vel ab inſtitutione, quia in cœna inſtitutum eſt, vel certè, vt dicebam, quia idem eſt cœna, & conuiuium, vt patet ex dicto loco Lucæ, & Apocalyp. 19. *Beati, qui ad cœnam nuptiarū agni vocati ſunt*; Vnde, quod attinet ad locum Pauli, quamuis præcedens expoſitio probabilis ſit, & Græcorum, Chryſoſt. OEcumen. & Theophylacti ibi, & eiuſdem Chryſoſt. in Hom. Oportet hæreſes eſſe, tom. 3. tamen citati Patres intelligere videntur locum illum de hoc ſacramento; & eſt expoſitio ſatis accommodata textui, quam ſequuntur D.Thom. Theodoret. D.Hieron. Anſelm, Gloſſa, & Lyra in Paulum. Denique, quod pertinet ad vſum huius vocis, quamuis in illa, per ſe nullum ſit periculum, tamen hoc tempore, quo hæretici illa abutuntur ad inſinuandos ſuos errores, ſcilicet, vt nec ieiuni, nec ſeruando Eccleſiaſticum ritum, conficiant ſacramentum hoc, ideo vel abſtinendum eſt omnino, vel parcè & prudēter illa vtendum, vt notauit Concil. Colonienſe, tractatu de Euchariſtia, Petrus Soto lect. 1. & alij moderni.

Secundò, ſunt varia nomina ſumpta ex vſu huius ſacramenti; & hinc primum, vocatur hoc ſacramentum *communio*, Græcè Κοινωνία Actuum 2. 1. Cor. 10. Circa quam vocem aduertendum eſt, varios eſſe illius vſus: interdum enim ſignificat participationem, ſeu communicationem fidelium in ſpiritualibus bonis; quomodo in ſymbolo confitemur Sanctorum communionem; aliquando communio ſignificat obiectum, ſeu quaſi formam illam, qua per excommunicationem priuantur fideles; vt conſtat ex decretis, 11. q. 3. & aliis iuribus: in quibus priuari communione non ſignificat tantum priuari vſu huius ſacramenti, ſed interna & externa communicatione fidelium. Tertiò, quaſi per antonomaſiam ſignificat hæc vox vſum huius ſacramenti, vt patet ex Cypria. epiſt. 10. & in expoſitione orationis Dominicæ. Quartò tandem ipſum ſacramentum hoc nomine interdum appellatur, quia eſt cōmunis vnio, ſeu coniunctio fidelium, qui edendo idem corpus Chriſti verum, vnum corpus eius myſticum efficiuntur, iuxta illud Pauli 1. ad Corinth. 10. *Panis, quem frangimus, nonne cōmunicatio Chriſti eſt? vnus panis, vnum corpus multi ſumus; omnes, qui de vno pane participamus.* Ita Damaſce. lib. 4. cap. 14. circa fin. Auguſt. vt Beda refert 1. ad Corinth. 10. & habetur in c. Quia paſſus, de Conſecr. d. 2. & eodem ferè ſenſu dicit Concil. Trid. ſeſſ. 13. c. 8. ſacramentum hoc eſſe, *ſignum vnitatis, vinculum charitatis, pacis & concordiæ ſymbolum*, quia ſingulari modo perficit, & ſignificat vnitatem corporis Chriſti myſtici. Hinc etiā Synaxis appellatur à Dionyſ. c. 3. Eccleſ. Hier. illa enim vox congregationem fidelium ſignificat, vt patet ex Chryſoſt. Hom. 9. ad populum; & propterea accommodatur ad hoc ſacramentum ſignificandum, quia illo potiſſimum fideles, in vnum congregantur; imò ſemper in Eccleſia ad vſum huius ſacramenti potiſſimùm congregari ſolebant in templo, vt conſtat ex 1. Cor. 11. & ex Iuſtino apolog. 2. pro Chriſtianis in fine, & Tertul. lib. de orat. cap. vlt. vbi dicit, ſoluendam eſſe orationem, corpore Domini accepto. Propter hanc etiam mutuam vnionem Ignatius epiſt. 14. ad Epheſ. illud vocat, *gloriā Dei*, & *pacem Chriſti*, & exhortatur fideles, vt crebriùs ad Euchariſtiam congregentur propter vinculum pacis & vnitatis, Cypr. verò ſæpè vocat *pacem*, hoc ſacramentum, vnde apud illum *dare pacem lapſis*, idem eſt, quod ad communionem eos admittere, vt conſtat ex epiſt. 10. & 29. ad Clerum Roma-

num,&30.quæ eſt Cleri Romani ad ipſum.Hinc deniq; olim mos fuit Romanis Pontificibus in ſignum pacis & charitatis mittere Euchariſtiam ad Epiſcopos Romam venientes, vt refert Nicephor.lib.4.hiſtor.c.39.Euſeb.lib.5.c.24.

Nicephor. Euſebius.

Eſt auté hoc loco obiter adnotandum, circa hoc nomẽ communionis, in iure Canonico ſolere interdum diſtingui communionem laicã à clericali, vt in Concil.Elibertino,c.76.Sardicenſi,c.2.Agathenſi,c.50. diſtinguit etiam Syricius Papa epiſt.1.ca.11. Fœlix III. epiſt.1.c.2.in quibus locis Clerici propter aliqua crimina excluduntur à clericali communione, & ad laicam tantùm admittuntur: quæ autem fuerit hæc diuerſitas, quæue harum vocum ſignificatio, obſcurum eſt. Quidam dicunt; communionem ſacerdotalem eſſe illam, quæ fit à ſacerdote, ad complementũ ſacrificij: & conſequenter omnem aliam, quæ extra ſacrificium fit, vocari laicam communionem. Sed hoc nullo modo poteſt conſiſtere: nam in d.Concil. Elibertino diaconus priuatur communione clericali, & laica tantum illi permittitur; at verò diaconus non eſt capax ſacerdotalis communionis in priori ſenſu: ergo. Item in prædictis decretis non ſolùm ſacerdotes, ſed omnes clerici in vniuerſum arcentur à clericali communione, eiſque permittitur ſola communio laica. Secundò, alij per cõmunionem laicam intelligunt communionem in vna ſpecie panis; clericalem verò in duabus: hęc interpretatio difficilis creditu eſt: quia olim; quando citata decreta condita fuere, communio ſub vtraq; ſpecie etiam laicis licebat, & erat in vſu: ergo non erat, cur communio ſub vna ſpecie, laica diceretur: nam clericis, quibus permittebatur cõmunio laica, permittebatur quidquid laicis licebat: at laicis licebat communio ſub vtraq; ſpecie; ergo hoc etiam permittebatur clericis; ergo tota illa erat communio laica. Adde, non conſtare ex aliqua hiſtoria, aliquo tempore, cõceſſam eſſe communionem ſub vtraq; ſpecie omnibus Clericis non ſacrificantibus, negatam verò fuiſſe laicis: ergo non videtur commodè illa diſtinctio explicari ratione vnius, vel duplicis ſpeciei. Tertiò, alij per communionem laicam intelligunt eam, quæ fiebat inter laicos, & in loco laicorum: vt enim legitur in Concilio Tolet. IV. c.17. *Sacerdos & diacnus ante altare communicent; clerus in choro; extra chorum populus*: & in Bracharenſ.I. c.31.ſic ſcribitur: *Placuit, vt intra ſanctuarium altaris ingredi ad communicandum non liceat laicis viris, vel mulieribus, niſi tantùm Clericis, ſicut & antiquis Canonibus inſtitutum eſt.* Clerici ergo aliquando in pœnam ſolùm cum laicis, & in loco laicorum admittebãtur ad cõmunionem; & tũc dicebatur illis permitti tantum laica communio. Sed huic expoſitioni obſtat, quod Fœlix III.ſuprà dicit de quibuſdam: *Eis communio laica tantum in morte reddenda eſt.* At verò cõmunio in morte, cùm non fiat in Eccleſia, nec cum aliis, non poteſt ex ſola locorum diſtinctione, vel ex conſortio laicorum, laica appellari. Et in d.Concil.Sardicenſi, communio laica etiam in fine quibuſdã negatur. Sed dici poteſt, communionẽ quæ cõmuniter omnibus fidelibus concedebatur, dictam eſſe communionem laicam, ſumpſiſſeq; denominationẽ ex loco & conditione laicorum; poſteà verò retinuiſſe illud nomẽ vbicunq; daretur: itaq; cõmunionem laicam aliquibus permitti, nihil aliud erat, quam vt communicarent communi more laicorum; & quando aliquibus hoc concedebatur, ſolùm in fine vitę, tunc dicebatur illis permitti communio laica pro illo articulo; vel addi poteſt, clericos non ſolùm in ſpeciali loco, ſed etiam proprio aliquo ritu, vel indutos aliquibus veſtibus ſacris, vel cum propriis inſignib. ſolitos fuiſſe

Con. Eliber. Sardicenſe. Agathenſe. Syricius Pap. Fœlix III. Conc Tolet. Bracharenſe.

A communicare, qui ritus ex parte obſeruari poterat, etiam in mortis articulo: ita vt tunc etiam diſtinctio aliqua fieret inter clericos & laicos in prædicto ritu, & ita cùm conceditur ſolùm laica communio pro eodem tempore, idem eſt, quod concedi ſolum vulgari ritu laicis communi. Obſcurius ſanè eſt, quod in Concil.Agathenſi, c.2.& 5.de communione peregrina dicitur, quę ſolùm conceditur quibuſdam Clericis in pœnam, & videtur eſſe diſtincta à laica communione, vt patet ex Can.50.eiuſdem Concilij: vnde videtur eadem proportione explicanda: nam fortaſſe peregrinis ſpeciali aliquo ritu dabatur communio, B vel ſeparatim à propriis incolis, vel aliquo alio ſigno, quo denotaretur, eum, cui dabatur, extraneũ eſſe ab illa Eccleſia; qua nota afficiebantur interdum clerici aliqui ob delicta ſua.

Tertiò etiam ex effectu, quia perfectiſſimus & copioſiſſimus eſt, alia plura nomina accipit, Chryſoſt. Hom.45. in Ioan. vocat, *fontem bonorum omnium*, Damaſce.ſuprà, vocat, *carbonem ignitum purificantem animam*, ex Eſai.6.& Auguſt.lib.1.de pecca.merit. ca.24. *vitam* vocat, & dicit hanc fuiſſe vſitatam in Africa appellationem, Ignatius epiſt. 14. etiam ab effectu vocat: *pharmacum immortalitatis, mortis antidotum*, & epiſ. 15. vocat *charitatem*, ac *vitam æternam.* Ex quo etiam capite ſumi potuit Græcum nomen *metalepſis*, quod D.Tho.hic interpretatur, id eſt, aſſumptio, quia per C hoc ſacramentum Deitatem filij ſumimus; propriè verò ſignificat *participationem*, vt vertit Billius apud Damaſc. lib.4. c.14. per hoc enim ſacramentum ſingulari modo Chriſti diuitias & incarnationem participamus: poteſt etiam verti *tranſmutatio*, & optimè conuenit in hoc ſacramentum, vel ab effectu formę; quę ſubſtantiam panis in corpus Chriſti tranſmutat, vel ab effectu ipſius ſacramenti, quia eos, qui illud recipiunt, in Chriſtum ſpiritualiter mutat.

S.Chryſoſt. S.Damaſc. S.Auguſtin. S Ignatius. Billius.

Quartò ex re contenta, dicitur inprimis: *corpus & ſanguis Domini*, aut, *ſacramentum corporis & ſanguinis Domini*, vt conſtat ex c.Multi, 1.q.1.cap.Omnia, de Conſecra.d.2. & Ignatio apud Theodor.dialog.3. vbi Euchariſtiam vocat: *carnem Domini noſtri Ieſu Chriſti*, Au- D guſt.lib.1.de peccat.merit.cap.24. & lib.21. de Ciuit. Dei, ca.20. & Tertul.lib.de oratio.c.vlt. dicit, *Soluendam eſſe orationem corpore Domini accepto*, idem libro de reſurrect. carn. ca.8.& ſæpè aliàs, multa alia infrà referemus agentes de vera præſentia corporis Chriſti. Ex hac verò eadem radice, per antonomaſiam, abſolutè & ſimpliciter dicitur *ſacramentum*, vel, *ſacramentum ſacramentorum*, vel, *ſanctiſſimum & auguſtiſſimum ſacramentum*: vnde Dionyſ. cap.1. de Cœleſt.Hierarc. *ſacroſanctum myſterium* vocat, & c.3.eiuſdem lib. vocat *ſacramentorum conſummationem*, dicitur etiam interdum, *myſteria*, quia penè infinita myſteria in ſe continet: legatur Ambroſ.lib.4. de ſacram.c.3. & lib.5.c.2. & 3.& de Conſecr.d.2.c.1. c.Non oportet. c.Pacem, c. E Peruenit, & alia.

Theodoret. S.Auguſtin. Tertullian. S.Dionyſius. S.Ambroſ.

Quintò, ex ſignificatione ſumpta etiam ſunt multa ex dictis nominibus, vt nomen, *ſacramenti, myſterij, &c.* à Tertul.libro de corona milit. Ambroſ.lib.4.de ſacramen.c.4. Auguſt.1.de peccat.merit.cap.24. ſpecialiter tamẽ ex ſignificatione glorię futurę ad quam viam parat, dictum eſt, *viaticum*, vt D.Tho.hic docet: eſt enim pignus gloriæ & ad illam conſequendam præparat, atque ad difficilimum iter peragendum vires præbet, & ideo Conc.Nice.c.12. vetat, *ne exeuntes è corpore, vltimo & maximè neceſſario viatico priuentur*, idem Concil. Carthag. IV. c.77.& 78. Tolet.I. Can. 14. vide Trid.ſeſſ.13.ca.6. addit etiam Turrianus non tantum viaticum, ſed *viam* etiam appellari, legatur tract.2.de Euchariſt.c.10.

Tertullian. S.Ambroſ. S.Auguſtin. Conc.Nice. Carthagin. Toletanum. Tridentinũ. Turrianus.

Sextò

Sextò tandem vſitatiſſimo nomine vocatum eſt hoc ſacramentum, *Euchariſtia*, id eſt, *bona gratia*, quod nomen, ait D. Tho. ſumptum eſſe vel ex ſignificatione futuræ gloriæ, quia *gratia Dei vita æterna*, vel ex re contenta, ſcil. Chriſto, qui eſt ſumma gratia, Irenæus (S.Irenæus.) verò lib. 6. c. 34. ſignificat ita appellari, quia in gratiarum actionem conſecratur, & offertur Deo. Euchariſteo enim, verbum Græcum, Latinè gratias agere ſignificat. Euchariſtia ergo idem erit, quod gratiarum actio. Et idem ſentit Iuſtin. apolog. 2. pro Chriſtianis, circa fin. & colligitur ex Hierony. exponente verba illa Amos 4. *ſacrificate de fermento laudem*, quod tunc optimè facimus, quando ex pane, Chriſti corpus conficiendo, illud Deo ſanctificamus; vel etiam quando illud in gratiarum actionem ſumimus, iuxta illud: *Quid retribuam Domino? Calicem ſalutaris accipiam.* Quod confirmari poteſt ex Luc. 22. & 1. ad Cor. 11. vbi dicitur, Chriſtum confeciſſe hoc ſacramentum Euchariſtizans, id eſt, gratias agens: quo loco Matthæus & Marcus legunt, Eulogizans, id eſt, benedicens: quam benedictionem fuiſſe ipſammet conſecrationem teſtatur D. Tho. infrà q. 78. artic. 1. vbi de hac re latiùs dicturi ſumus: ſic etiam Cyrillus epiſt. 10. contra Neſtorium in Concil. Epheſin. recepta, *myſticam benedictionem*, ſeu *Eulogiam* hoc ſacramentum, ſeu eius conſecrationem appellat, iuxta illud 1. ad Cor. 10. *Calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Vbi S. Remigius idem aduertit. Poteſt deniq; hoc ſacramentum Euchariſtia appellari ab effectu, quia magnum gratiæ cumulum cõfert, vel certè quia ipſummet, magnum donum Dei eſt, magnaque gratia, de qua nonnulli exponunt illud ad Hebræos 12. *Habemus gratiam, per quam ſeruiamus, placentes Deo*; vt videre licet in Turriano, qui tract. 2. de Euchariſtia, cap. 13. & c. 19. varia Scripturæ teſtimonia congerit, quibus probat hoc ſacramentum in Scriptura ſacra, gratiam appellari, ac denique Cypria. in lib. de lapſis, *ſalutarem gratiam*, illud appellat.

S.Iuſtinus. S.Hierony. D Thom. S.Cyrillus. S.Remigius. Turrianus. S.Cyprian.

ARTICVLVS V.

Vtrùm inſtitutio huius ſacramenti fuerit conueniens.

Ad quintum ſic proceditur. Videtur, quòd non fuerit conueniens inſtitutio iſtius ſacramenti. Vt enim Philoſophus dicit in 2. de generatione, ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Sed per baptiſmum, qui eſt ſpiritualis regeneratio, accipimus eſſe ſpirituale, vt Dionyſius* dicit 2. ca. Eccleſ. Hierar. Ergo per baptiſmum etiam nutrimur. Non ergo fuit neceſſarium inſtituere hoc ſacramentum, quaſi ſpirituale nutrimentum.*

Inf q. 74. ar. 4. co. & ad 1. & q. 80. ar. 8. ad 1. & 4. diſ. 8. q 1. ar 3. & 1. Corp. 11 le. 4. col 4. & l. 5. co. 1. fin. Li. 2. tex. 50. tom. 2. Ca. 2. Eccleſ. Hierar. par. 1. medio.

2. Præterea, Per hoc ſacramentum homines Chriſto vniuntur, ſicut membra capiti. Sed Chriſtus eſt caput omnium hominum, etiam qui fuerunt ab initio mundi, vt ſuprà dictum eſt. Ergo non debuit inſtitutio huius ſacramenti differri vſque ad cœnam Domini.*

Quæſt. 8.

3. Præterea, Hoc ſacramentum dicitur eſſe memoriale Dominicæ paſſionis, ſecundum illud Lucæ 22. Hoc facite in meam commemorationem; ſed memoria eſt præteritorum. Ergo hoc ſacramentum non debuit inſtitui ante Chriſti paſſionem.

4. Præterea, Per baptiſmum aliquis ordinatur ad Euchariſtiam, quæ non niſi baptizatis dari debet. Sed baptiſmus inſtitutus fuit poſt Chriſti paſſionem & reſurrectionem, vt patet Matth. vlt. Ergo inconuenienter hoc ſacramentum fuit ante paſſionem Chriſti inſtitutum.

Sed *contra eſt, quòd hoc ſacramentum eſt inſtitutum à Chriſto, de quo dicitur Marci 7. Bene omnia fecit.*

Respondeo *dicendum, quòd conuenienter hoc ſacramentum inſtitutum fuit in Cœna; in qua ſcilicet Chriſtus vltimo cum ſuis diſcipulis fuit conuerſatus. Primò quidem, ratione continentiæ huius ſacramenti. Continetur enim ipſe Chriſtus in Euchariſtia, ſicut in ſacramento. Et ideò, quando ipſe Chriſtus in propria ſpecie à diſcipulis diſceſſurus erat, in ſacramentali ſpecie ſeipſum eis reliquit, ſicut in abſentia Imperatoris exhibetur veneranda eius imago. Vnde Euſeb. Emiſ.* dicit: Quia corpus aſſumptum ablaturus erat ab oculis, & illaturus ſideribus, neceſſe erat, vt die Cœnæ ſacramẽtum corporis & ſanguinis ſui conſecraret nobis, vt coleretur iugiter per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium. Secundò, quia ſine fide paſſionis Chriſti nunquam potuit eſſe ſalus, ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius. Et ideò oportuit omni tempore apud homines eſſe aliquid repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Cuius in veteri quidem teſtamento præcipuum ſacramentum erat agnus Paſchalis, vnde & Apoſt. dicit 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Succeſſit autem & in nouo Teſtamento Euchariſtiæ ſacramentum; quod eſt rememoratiuum præteritæ paſſionis, ſicut & illud fuit præfiguratiuum futuræ. Et ideò conueniens fuit, vt imminente paſſione, celebrato priori ſacramento, nouum ſacramentum inſtitueret. Vnde Leo* Papa dicit, quòd, vt vmbræ cederent corpori, antiqua obſeruãtia nouo excluditur ſacramento, hoſtia in hoſtiam tranſit, ſanguine ſanguis aufertur, & legalis feſtiuitas, dum mutatur, impletur. Tertiò, quia ea, quæ vltimo dicuntur, maximè ab amicis recedentibus magis memoriæ commendantur; præſertim quia tunc magis inflammatur affectus ad amicos. Ea verò, ad quæ magis afficimur, profundius animo imprimuntur. Quia igitur (vt B. Alex.* Papa dicit) nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quam corpus & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio hac potior eſt, ideò, vt in maiori veneratione haberetur, Dominus in vltimo diſceſſu ſuo à diſcipulis, hoc ſacramentum inſtituit. Et hoc eſt, quod Auguſt.* dicit in libro Reſpon. ad Ianuarium, Saluator, quo vehementius commendaret myſterij huius altitudinem, vltimum hoc voluit arctius infigere cordibus & memoriæ diſcipulorum, à quibus ad paſſionem digreſſurus erat.*

Habetur de Conſec. d. 4. ca. quia corpus aſſumptum, Hom. 4. in Paſcha Domini, nõ longè à prin.

In ſerm. 7. de Paſch. Dom. inter principiũ & med.

Alexan. 1. in epiſtol. ad omnes orthodo. à med. illius to. 1. conc.

In epiſt 118. cap. 6. à med. tom. 2.

Ad *primum ergo dicendum, quòd ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus, non tamen eodem modo nobis aduenientibus. Nam ea, ex quibus ſumus, nobis adueniunt per generationem: eadem autem, in quantum ex eis nutrimur, nobis adueniunt per manducationem. Vnde, ſicut per baptiſmum regeneramur in Chriſto, ita per Euchariſtiam manducamus Chriſtum.*

Ad *ſecundum dicendum, quod Euchariſtia eſt ſacramentum perfectum Dominicæ paſſionis, tanquã continens ipſum Chriſtum paſſum. Et ideò non potuit inſtitui ante incarnationem: ſed tunc habebant locum ſacramenta, quæ erant tantum præfiguratiua Dominicæ paſſionis.*

Ad *tertium dicendum, quod ſacramentum iſtud fuit inſtitutum in cœna, vt in futurum eſſet memoriale Dominicæ paſſionis, ea perfecta. Vnde ſignanter dicit: hæc quotieſcunque feceritis, de futuro loquens.*

Ad *quartum dicendum, quòd inſtitutio reſpondet ordini intentionis. Sacramentum autem Euchariſtiæ, quamuis ſit poſterius baptiſmo in perceptione, eſt tamen prius in intentione. Et ideò debuit prius inſtitui. Vel poteſt dici, quod baptiſmus iam erat aliqualiter inſtitutus in ipſo Chriſti baptiſmo, vnde & iam aliqui ipſo Chriſti baptiſmo erant baptizati, vt legitur Ioan. 3.*

Commentarivs.

Qvamquam videatur D. Tho. proponere abſolutam quęſtionem de conuenientia huius inſtitutionis, re tamen vera ſolùm agit de circumſtantia temporis, in quo illa inſtitutio facta eſt: & meritò; tum quia hoc propriè pertinet ad quæſtionem, An eſt, quam in hac quæſtione verſat; tum quia de conuenientia ipſius inſtitutionis in communi iam ſuprà dixerat: in particulari verò de conuenientia materię & formæ, & præcipui myſterij huius ſacramenti, ſci-

licet realis præſentiæ corporis Chriſti, infrà propriis locis dicturus eſt.

Reſpondet igitur conuenientiſſimè inſtituiſſe Chriſtum hoc ſacramentum in vltima cœna, cùm iam ſuæ paſſioni, & morti eſſet vicinus, quod tribus rationibus ex ſanctis Patribus depromptis elegantiſſimè, & clariſſimè confirmat; neq; eius littera maiori indiget expoſitione: vt res autem magis intelligatur, propriam de ea inſtituemus diſputationem.

Solutiones argumentorum faciles ſunt, pręſertim ſolutio ad 1. in ſolutio. verò ad 2. ſunt illa verba difficilia, Euchariſtia eſt ſacramẽtum perfectum, tanquã continens Chriſtum paſſum; & ideò non potuit inſtitui ante incarnationem. Sed quia de hac re infrà ſum ex profeſſo diſputaturus, hic ſolũ, quoad mentem D. Thom. exiſtimandum non eſt illum loqui de potentia abſoluta, propter ſolam realem Chriſti pręſentiam: id enim eſſet improbabile, vt prædicto loco q. 75. oſtendam. Et non eſt neceſſarium ad intentionem D. Tho. hic, vbi non de poſſibili abſolutè, ſed de eo, quod fuit conueniens, tractat: mens ergo D. Th. fuit docere, primò ſacramentũ hoc, vt eſt ſignum rei pręteritę, ſcil. paſſionis Chriſti, non potuiſſe inſtitui, vt eſſet in vſu ante ipſam paſſionem; quia fuiſſet falſa ſignificatio. Secundò, ſi conſideretur forma huius ſacramenti, quatenus deſignat perſonã Chriſti ſubſiſtentem in natura humana, & per eam loquentem, vt in rigore ſignificant illa verba: *Hoc eſt corpus meum,* ſic impoſſibile eſſe intelligere inſtitutionem talis ſacramenti, cum eadem forma, & ſignificatione, antequam Chriſtus in ſuo corpore exiſteret; quia nõ potuiſſet illud relatiuum, *meum,* referre eodem modo corpus Chriſti: potuiſſet tamen hoc ſacramentum, quatenus eſt quodammodo myſterium realiter continens corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini, ex Dei potentia, & voluntate inſtitui, ante naturalem exiſtentiã humanitatis Chriſti, abſque illa præciſa verborum forma, vel ſignificatione rei præteritæ: in hoc enim nulla contradictio inuoluitur. De ſolutione ad 3. inferiùs dicemus. In ſolutione ad quartum breuiter aduertatur, ſecundam ſolutionem eſſe veram & propriam: certum eſt enim ſacramentum Baptiſmi priùs tempore inſtitutum eſſe, quàm ſacramentum Euchariſtiæ, quamuis præceptum Baptiſmi poſt Chriſti mortem datum fuerit: vt ſuprà in proprio loco tractatum eſt.

DISPVTATIO XLI.

De tempore inſtitutionis huius ſacramenti.

Tertia diſputatio de Euchariſtia.

MVLTA poſſunt ſub hoc titulo comprehendi, quorum reſolutio ex materia de Incarnatione facilè conſtat, ſuppoſito vno principio fidei, ſcil. Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramẽtum in nocte cœnæ, pridie quam pateretur, prout definitũ eſt à Clemente V. cum Concilio Viennenſi, in Clement. vni. de reliquiis, & veneratione Sanctorum, & à Concil. Trid. ſeſſ. 13. ca. 1. & 2. vbi dicit, hanc eſſe antiquorum Patrum traditionem: nam Matth. 26. Mar. 14. Lucæ. 22. dicitur, tunc Chriſtum conſecraſſe panem & vinum, ſuiſque diſcipulis tradidiſſe; & prætereà addidiſſe illa verba: *Hoc facite in meam commemorationem.* Per quę dedit Apoſtolis, & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus poteſtatem & mandatum illud conficiendi, & diſtribuendi fidelibus. Vnde apertè colligitur non effeciſſe illud opus, tanquam vnum ex aliis miraculis, quod ipſe ſolus in ſua perſona effecit; ſed inſtituiſſe illud in ſacramentum perpetuò in Eccleſia manſurum: conſtat etiam non inſtituiſſe illud antea,

Clemens V. Con. Vienn. Conc. Trid.

A & tunc illo fuiſſe vſum; ſed illam fuiſſe primam inſtitutionem, primumque vſum huius ſacramenti; non ſolùm, quia nulla mẽtio talis inſtitutionis ex Euangelio vel ex alia traditione habetur; nam licèt Ioan. 6. hoc ſacramentum fuerit promiſſum, nunquam tamen ante cœnam legitur exhibitum; ſed etiam, quia ex modo narrationis, & verbis Euangeliſtarum ſatis conſtat factum illud fuiſſe nouum, & nunquam antea à Chriſto vſitatum: conſtat ergo tunc primum factam eſſe inſtitutionẽ: nam ibi fuit deſignata materia & forma huius ſacramenti, & data poteſtas illud conficiendi verbis illis: *Hoc facite in meam commemorationem,* vt explicuit Concil. Trid. ſeſſ. 22. ca. 2. vnde B ex tunc etiam cœpit habere vim promiſſio facta à Chriſto Ioan. 6. de effectu, & gratia per hoc ſacramentum conferenda: illa enim ad tempus futuræ inſtitutionis referebatur; qua facta, cœpit quaſi obligare, imò in inſtitutione quodammodo includi: inſtitutum enim eſt hoc ſacramentum, vt memoriale paſſionis Chriſti, & ſignum efficax gratiæ, veruſque animarum cibus.

Ioan. 6. Conc. Trid.

Ex hoc principio facilè definiri poteſt, quo anno, menſe, & die inſtitutum fuerit hoc ſacramentum: conſtat enim inſtitutum eſſe inchoato vltimo anno vitę Chriſti, qui (vt ego opinor) fuit trigeſimuſquartus, licèt aliquorum probabilis opinio ſit, fuiſſe trigeſimumtertium: alię enim opiniones non ſunt probabiles. C Deinde etiam conſtat factam eſſe inſtitutionem, primo menſe lunari, qui iuxta computationem Iudæorum incipiebat in prima luna poſt æquinoctium vernale, qui eſt apud nos menſis, qui dicitur Martius, quamuis interdum partem aliquam etiam menſis Aprilis ſub ſe complectatur. Deniq; conſtat etiam (vt exiſtimo) ſacramẽtum hoc inſtitutum eſſe 14. Luna illius menſis: nam in illa, iuxtà legem Moyſis, cœnandus erat agnus paſchalis: in qua cœna, vt dixi, hęc inſtitutio facta eſt: quod enim Chriſtus ritum illius legis obſeruauerit, & eadem nocte, qua alij Iudæi, cœnauerit, latiſſimè in proprio loco oſtendi ſuprà q. 46. Tria igitur ſolùm poſſunt hoc loco deſiderari. Primum, in qua parte temporis illius decimęquartæ Lunę Chriſtus cum Apoſtolis cœnauerit, & hoc ſacramentũ inſtituerit. Secundum eſt, quo tempore cœnæ, ſeu quo ordine, reſpectu aliarum rerum, D quæ in cœna geſtę ſunt, atque adeò qua hora noctis inſtitutum fuerit hoc ſacramentum. Tertium eſt, quæ fuerit ratio huius inſtitutionis, id eſt, cur fuerit in illam noctem vltimæ cœnę reſeruata.

SECTIO I.

Vtrùm Chriſtus inſtituerit hoc ſacramentum decimaquartà Luna ad exitum tendente, & decimaquinta inchoante.

QVæſtio hæc definita etiam eſt ex principio poſito, quòd Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum eadem nocte, qua vltimam legalem cœnam perfecit, adiuncto alio principio à nobis etiam poſito ſuprà citata quæſt. 46. diſput. 40. ſect. 2. & 3. vbi oſtendimus iuxta præſcriptum legis veteris, Phaſe fuiſſe E comedendum in fine decimęquartæ Lunæ, & initio decimæquintæ: atque eodem tempore fuiſſe à Chriſto Domino vltimam cœnam peractam. Nihilominus tamen, quia poſt editionem præcedentis tomi noua quædam controuerſia inter doctos viros exorta eſt, quorum ſcripta, vel tunc euulgata non fuerant, vel ad manus noſtras non peruenerant: ideò ea diligentiùs hoc loco inquirere & examinare decreui.

Conſiſtit autem punctus difficultatis in expoſitione illorum verborum Exodi 12. *Et ſeruabitis eum,* (id eſt, agnum) *vſque ad quartamdecimam diem menſis huius:*

ſis huius: immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam: & difficultas eſt in illa particula, *ad veſperam*; an de priori, quæ erat principium diei decimæquartæ, vel de poſteriori, quæ finis erat eiuſdem, ſit intelligenda. Hebræi enim dies ſuos (præſertim in ordine ad ſuas feſtiuitates, vel ſolemnitates) à veſpera vſque ad veſperam computabant, iuxta illud Leuit. 23. *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra*: dies autem ille decimusquartus, quamuis feſtiuus non eſſet, tamen ob ſolemnem ritum Phaſe erat celebris, ac venerabilis: ideoque eodem modo à veſpera incipiebat, & in alia veſpera finiebatur: complectebatur ergo duas veſperas: priorem, & poſteriorem; & ideò ambiguum relinquitur, de qua earum intelligendum ſit ſuprà poſitum præceptum. De hac ergo quæſtione breue opuſculum edidit ſapientiſſimus Magiſter meus Luyſius Legionenſis, quod *de vtriſque agni typici, atque veri immolationis legitimo tempore* inſcripſit: in quo demonſtraſſe ſe exiſtimauit de priori, & non de poſteriori veſpera eſſe intelligendum: ſententiamque tam conſtanter defendit, vt contrariam, quamquàm communem & antiquam eſſe fateatur, ex vulgari errore ortam eſſe, initiumque & occaſionem plurium aliorum errorum fuiſſe, affirmet. Hanc opinionem ſecutus eſt ex parte Petr. Lopez de Montoya, lib. annot. in ſacrum Cano. Miſſæ. Fundamẽta ſunt. Primum quia error prædictus (vt ipſe ait) inde ortus eſt, quòd vulgò diei veſperam, poſtremam diei partem eſſe omnes intelligunt; eò quòd noſtri dies noctu terminantur: eſt autem magnus error, inquit, de noſtra conſuetudine dies Hebræorum computare; cùm illi à veſpera orirentur, & ſubſequente mane clauderentur ante veſperam ſubſequentem: ab illa enim iam dies inſequens incipiebat: ergo, cum agnus in veſpera decimæquartæ diei immolari præciperetur, ea ineunte die immolandus erat: quia veſpera non finem, ſed initium diei ſignificabat.

Luyſius Legionenſis.

Secundum ac præcipuum argumentum conficit in hunc modum: quia eo tempore immolabatur ab Hebræis paſchalis agnus, quo primum in Ægypto fuit ab eiſdem immolatus, ſed tunc immolarunt illum ineunte decimaquarta die: ergo illud fuit ſemper legitimum tempus illius celebritatis: cõſequentia eſt euidens, & maior certiſſima ex cap. 12. Exodi, & ex fine illius præcepti, & ſacrificij introducti, in memoriam beneficij ea nocte ſuſcepti, quando Angelus tranſiens percutiebat primogenitos Ægyptiorum; filios autem domos Hebræorum tranſiliebat propter ſignum ſanguinis agni, quo domus Hebræorum erant intinctæ. Minor verò probatur primò ex Ioſepho lib. 2. Antiquitatum, cap. 5. in verbo illo, *appetente autem* (vt ipſe vertit, Græcè enim Εὐσάσης, legitur) *decimaquarta dies omnes ad iter accincti ſacrificabant, & ſanguine domos luſtrarunt*. Secundò ex Scriptura: nam Hebræi dicuntur egreſſi de Ægypto, quando egreſſi ſunt de Rameſſe Ægypti, iuxta illud Exod. 12. *Profectique ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Socoth*; ſed de Rameſſe egreſſi ſunt noctu, ſole occidente, in fine decimæquartę Lunæ, inchoante iam decimaquinta: ergo non potuerunt eadem nocte Phaſe celebrare: ergo celebrauerant illud antecedente nocte, initio Lunæ decimęquartæ. Minor probatur quoad ſingulas partes: nam quod Hebræi noctu egreſſi fuerint de Ægypto, expreſsè legitur Exodi 12. *Nox iſta eſt obſeruabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti*. Quòd verò id fuerit in initio noctis, occidente ſole, additur Deuter. 16. *Immolabis Phaſe veſpere ad ſolis occaſum, quando egreſſus es de Ægypto*. Quòd Phaſe (vt hic author exiſtimat) non erat agnus paſchalis, ſed aliud ſacrificium ex ouibus, & de bobus, vt ibidem dicitur, & ex Num. 28. colligitur. Quod verò illa nox egreſſionis de Ægypto fuerit finis decimęquartæ Lunæ, & initium decimęquintæ, conſtat apertè ex Num. 35. *Profectiq; ſunt de Rameſſe menſe primo, quintadecima die menſis primi*. Vnde dici non poteſt, Hebræos fuiſſe egreſſos poſt occaſum ſolis, finito iam die decimoquinto; aliàs non eſſent egreſſi die decimoquinto; ſed decimoſexto; ergo neceſſe eſt dicere fuiſſe egreſſos occidente ſole, in initio diei decimęquintæ. Atque hinc neceſſario concluditur prior conſequentia, ſcilicet non celebraſſe eadem nocte Phaſe: quia Phaſe comederunt noctu, poſt occaſum ſolis, in propriis domibus, ex quibus iuſſi ſunt non egredi tota illa nocte, in cuius medio Angelus pertranſiuit, interficiens primogenitos Ægyptiorum, vt refertur Exo. 12. Vnde tandem patet vltima conſequentia, neceſſarium, ſcilicet fuiſſe, vt nocte proximè antecedente, quæ fuit initium decimęquartæ diei, agnum cœnauerint: atque ita vnum ferè naturalem diem, inter noctem cœnæ agni, & egreſſionis ex Ægypto, interceſſiſſe. Quod etiam videtur apertè ſcripſiſſe Moyſes Num. 33. *Profecti de Rameſſe in menſe primo in quintadecima die menſis primi, altera die à Phaſe, filij Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis Ægyptiis, & ſepelientibus primogenitos, quos percuſſerat Dominus: nam & in diis eorum exercuerat vltionem*. Et quamquam Scriptura non tam apertè id diceret, res ipſæ, quę geſtę leguntur ab eſu agni, vſq; ad egreſſionem de Ægypto, illud tempus, vt minimùm, requirũt. Nam poſt cœnatum agnum tota illa nocte vſque ad ortum diei intra domos ſuas perſtiterunt, iuxta illud Exodi 12. *Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſque mane*. Poſteà verò (hortantibus Ægyptiis) poſt lucis ortum cœperunt omnes Hebræi ex omnibus vicis, in quibus habitabant, congregari in Rameſſe, vt inde ſimul exirent. Nam, vt dicitur Exodi 12. *Profecti ſunt de Rameſſe ſexcenta ferè millia peditum virorum abſque paruulis, & mulieribus; ſed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis; oues & armenta, & animantia diuerſi generis multa nimis*. Tanta autem multitudo non poterat priùs ſimul ibi habitare; ergo neceſſe fuit ibi denuo congregari: ergo, vt minimum, neceſſarius fuit dies integer, vt poſſent in eum locum conuenire. Addere etiam poſſumus (quod Exodi 12. legitur) filios Iſrael petiiſſe ab Ægyptiis vaſa argentea, & aurea, veſtemque plurimam, &c. quod non potuit nocturno tempore, & poſt mediam noctem fieri: factum eſt ergo diurno tempore inter duas noctes immolationis & egreſſionis.

Exodi 12.

Num. 35.

Num. 33.

Tertium argumẽtum ſumit ex facto Chriſti Domini, cuius occaſione quęſtionem hanc in præſente tractamus: nam Chriſtus celebrauit vltimam cœnam legalem legitimo tempore à lege præſcripto, quando totus populus agnum comedebat: ſed Chriſtus cœnauit cũ diſcipulis in priori veſpera decimęquartæ inchoantis lunæ; ergo illud erat legitimum tempus celebrãdi Phaſe. Maiorẽ nunc ſupponimus, quia certiſſimam eſſe exiſtimamus, vt ſuperiori tomo diximus: minorem verò probat, quia Chriſtus crucifixus eſt proximo die artificiali, ſeu proxima luce, poſt noctem Cœnæ, vt ex Euangelio conſtat; non fuit autem crucifixus decimaquinta die; quia erat feſtiua, & ſolemnis, in qua Hebræis non licebat iudicia exercere: ergo fuit crucifixus decimaquarta currente, quæ erat Paraſceue Paſchæ, vt dicitur Ioan. 19. cœnauerat ergo eadem decimaquarta Luna inchoante. Atque hoc modo melius reſpondet figuratum figuræ: quia nimirum eadem die decimaquarta, quamuis non eadem hora, qua immolabatur agnus,

Ioan. 19.

Crucifixus eſt Chriſtus. Vnde tandem iuxta hanc ſententiam conficitur, typicum Euchariſtiæ ſacrificium eadem decimaquarta Luna inchoante ad veſperam inſtitutum, atque oblatum eſſe: quia eadem nocte, paulò poſt Cœnam legalem, ſacroſanctum Euchariſtiæ myſterium peractum eſt.

Hęc ſententia, quamuis ingenioſè quidem, & magna probabilitatis ſpecie confirmata, non minùs nunc mihi diſplicet, & falſa eſſe videtur, quã in pręcedente tomo viſa fuit: atq; idem iudicium fuit Patris Franciſci Riberę in opere de Templo, & his, quę ad ipſum pertinent, lib. 5. c. 3. Sebaſtianus etiam Epiſcopus Oxomenſis explicans hanc eandem D. Tho. quæſtionẽ, art. 5. & ſequen. q. de Azimo, nu. 20. contrariam ſententiam, tanquam certam ſine diſputatione, quamuis non ſine ſufficiente probatione, affirmat. Dicẽdum eſt ergo, Chriſtum Dominum vltimam Cœnam legalem peregiſſe in poſteriori veſpera decimęquartæ diei, quæ erat illius finis, & initium decimęquintæ: tempore nimirùm à lege præſcripto; & tunc etiam Euchariſtiæ myſterium inſtitutum eſſe. Hanc ſententiam probaui in citato loco, ſacræ Scripturæ, & veterum authoritate; & in Summa ferè nihil addẽdum occurrit; ſed oportet illa eadem ampliùs explicare, roborare, & defendere. Prima ergo probatio, quæ ex Scriptura ſumitur, &, mea ſententia, euidens eſt; fundatur in hoc, quod lex Exo. 12. Leuit. 2. Num. 28. ſolùm ſeptem dies azimorum obſeruare præcipiebat, qui ab eadem veſpera, in qua agnus comedebatur, incipiebant, & in vltima veſpera vigeſimæprimæ diei eiuſdem menſis finiebantur. Vnde neceſſario concluditur, veſperam, in qua incipiebant dies azimorum, fuiſſe finem decimæquartæ Lunæ, & initium decimæquintæ: quia ab illo die vſque ad vigeſimumprimum incluſiuè ſeptem numerantur dies: ſed eſus agni & azimi dies ſimul incipiebant: ergo agnus comedebatur eadem veſpera, quæ erat initium decimæquintæ Lunæ, & finis decimæ quartæ.

Fran. Ribera. *Oxomenſis.*

Ad hanc rationem reſpondet latè Aloyſius; & in Summa negat, dies azimorum propriè dictos incepiſſe ſimul cum eſu agni, ſed poſtridie in prima veſpera ſequentis diei: nam initio decimęquartę Lunę, quando comedebatur agnus, prohibebatur fermentum ſolum in ipſa cœna legali agni; non tamen in reliquo tempore illius diei decimiquarti, in quo non erat prohibitum adhibere fermẽtatum panem ad alias communes epulas: & ideò dies illa decimaquarta non erat ſimpliciter dies azimorum, ſed tantum ſecũdum quid, ſcil. quoad ſacramentalẽ actum Cœnæ legalis: ſeptem autem dies azimorum, qui in Scriptura numerãtur, intelliguntur, de azimis ſimpliciter; in quibus, quoad omnem cibum, fermentũ erat prohibitum. Vnde, ſi in communi loquamur de diebus azimorum, ſiue ſimpliciter, ſiue ſecundum quid, non veretur hic author concedere fuiſſe octo; putatq; eſſe ſententiam Ioſephi lib. 2. Antiquit. c. 5. Hanc verò azimorum diſtinctionem, & ſacræ Scripturæ interpretãdæ rationem meritò improbat Petrus Montoya; dicitque ſe ſcriptas miſiſſe rationes ſuas ad prædictum Aloyſium, illiſq; adeò ipſum permouiſſe, vt ei reſcripſerit, illam expoſitionem dierũ azimorũ ſibi iam diſplicere; aliaq; fuiſſe traditurum in ſecunda eiuſdem libri editione, quam morte pręuentus perficere nõ potuit. Prima ratio eſt; quia dies ille, in quo immolabatur agnus, ſimpliciter vocatur in Scriptura primus dies azimorum: ergo ſimpliciter erat dies azimus; ita vt in eo eſſet omnino prohibitum fermentum: antecedens eſt expreſſum Marci 14. *Erat autem Paſcha & azima poſt biduum*: incipiebant

Petrus Monto.

A ergo ſimul Paſcha & azima ſimpliciter dictum; & expreſſiùs infrà, *Primo die azimorum, quando Paſcha immolabant.* Idem fere Matth. 26. & Lucæ 22.

Videri autem poſſunt hęc Euangeliorũ teſtimonia non conuincere, quia in eis primus dies azimorum vocatur ipſamet decimaquarta Luna: nam eo die venerunt diſcipuli ad Chriſtum interrogantes, *Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha?* ergo nondum inceperant dies ſimpliciter azimi: ergo neceſſe eſt, vt ibi dies azimorum latiùs ſumãtur. Sed inprimis hoc argumentum fortius vrgeri poteſt in contrariam ſententiam: nam ſi agnus immolaretur in initio Lunę decimęquartæ, neceſſe eſt, illa verba, *Vbi vis, pare-*
B *mus tibi comedere Paſcha?* dicta eſſe ab Apoſtolis die decimatertia ante meridiem, vel circum circa: nam ſaltem illud tempus neceſſarium erat ad parandum omnia neceſſaria ad cœnam agni ſequẽte veſpera futuram, & ita iuxta hanc opinionem dies decimętertiæ Lunæ vocaretur prima dies azimorum: & ita etiam in aliquo ſenſu eſſent nouem dies azimorum; vtrumq; autem inauditum eſt. Deinde omiſſa quorundam Græcorum expoſitione, dicentium: primum diem azimorũ ibi ſignificare decimamquintam Lunam, nondum pręſentem, ſed proximè inſtantem: concedo, decimamquartam Lunam ibi appellari primum diem azimorum: hoc autem nihil obſtat argumento facto: quia omnino certum
C eſt, illam diem, de qua Euangeliſtæ loquuntur iuxta hanc expoſitionem non vocari diem azimorũ propter aliquem vſum panis azimi, qui vel in priori veſpera eiuſdem diei præceſſiſſet, vel in toto illo die obſeruandus eſſet: ſed ſolum, quia in fine illius diei naturalis inchoãdus erat azimorum vſus: quia tunc eo die, quo acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum, nondum erat eſus paſchalis agnus, ante cuius eſum non incipiebant panes azimi, nec ſimpliciter, nec ſecundum quid. Quomodocunque ergo exponatur ille primus dies azimorũ, talis appellatur per reſpectum ad azima ſimpliciter, quod in initio decimæquintæ Lunæ incipiebat: & ita iuxta legalem, ſeu cæremonialem dierum computationem, decimaquinta Luna vocatur ſemper primus dies azimorum in veteri
D teſtamento Exodi 12. Leuit. 23. Num. 28. iuxta naturalem verò dierum curſum, totum à parte denominando, decimaquarta Luna dicitur interdum prima dies azimorum in Euangelio, vt etiã annotaui præcedente tomo, diſput. 40. ſect. 2. vbi in eodem ſenſu explicui ſuprà citatum locum Ioſephi de octo diebus azimorum, vt ſcilicet de naturalibus, non de legalibus intelligatur: ita tamen vt omnes dicantur azimi ſimpliciter per reſpectum ad eãdem obſeruantiam, & prohibitionem fermenti: nam reuera hæc appellatio *dierum azimorum* magis in priuatione, & prohibitione fermenti, quam in poſitiuo vſu panis azimi cõſiſtebat, vt ex Deuter. 16. in loco citato præcedentis tomi annotaui. Et confirmari hoc poteſt
E ex illis verbis Lucæ 22. *Appropinquabat autem dies feſtus azimorum, qui dicitur Paſcha.* Vbi certum eſt ſermonem eſſe de die decimoquinto, & ideò de illo non dicit Euangeliſta, erat autem, ſed, *Appropinquabat autem*, neque eum tantùm vocat diem azimorum, ſed diem feſtum azimorum: quia non omnes dies azimorum erant feſtiui, ſed ſolùm primus & ſeptimus ex his diebus, qui erant azimi ſimpliciter, vt eſt euidens in Scriptura: certum eſt autem, Lucam non loqui de die ſeptimo: loquitur ergo de primo ſimpliciter azimo, & tamen illum dicit, appellatum eſſe *Paſcha*, quia nimirum in initio eius occidebatur paſcha, id eſt, agnus: ſic enim ea voce vtuntur Euangeliſtæ, & ipſemet Lucas paulò inferius.

Atque

Atq; hinc ſatis probata relinquitur conſequentia primi argumenti: tum quia ille dies, non ſolum dicitur in Scriptura dies azimorum, ſed etiam dies feſtus azimorum: quod non conuenit, niſi primo dierum inter azimos ſimpliciter: nam ille author, qui finxit, fuiſſe alium priorem diem azimum ſecundum quid, fatetur illum non fuiſſe diem feſtum; tum etiã quia in Scriptura nullum eſt veſtigium illius diſtinctionis azimorum, ſecũdum quid, & ſimpliciter; ſed vbicunque de diebus azimorum loquitur, intelligit illos dies, in quibus erat prohibitum fermentatum; tum denique quia Exo. 12. ſatis apertè dicitur, à primo die fuiſſe prohibitum fermẽtum. *Septem*, inquit, *diebus azima comedetis, in die primo non erit fermentum in domibus veſtris, vſque ad diem ſeptimum, &c.*

Secundum argumentum ſumitur ex traditione, ex qua conſtat, ab ea veſpera, in qua præcipiebatur comedi agnus, fuiſſe ſimpliciter prohibitũ fermentum, etiam in communi prandio & vſu. Propterea enim Eccleſia Latina verius & certiꝰ exiſtimat, Chriſtum Dominum conſecraſſe in pane azimo: quia conſecrauit in eo tempore, quo erat prohibitus fermentatus; hoc autem non aliunde colligit, niſi quia conſecrauit decimaquarta Luna ad veſperam, poſt inchoatam, vel etiam conſummatam cœnam agni: ergo ab illa veſpera erat ſimpliciter prohibitum fermentum, vſque ad vigeſimamprimam diem. Et declaratur vis argumenti: nam, iuxta priorem ſententiam, poſt cœnam agni finitam, licebat vti fermentato in cœna vſuali, ſicut in quolibet alio communi prandio illius diei: Chriſtus autem (vt infrà oſtendimus) conſecrauit Euchariſtiam, poſt finitam cœnam legalem in vſuali cœna, vel proximè ante illam: ergo, ſi iam tunc licebat vti fermentato, veriſimilius eſt, Chriſtum in fermentato pane conſecraſſe, vel ſaltem nullo ſufficiente fundamento, ſed ad ſummum probabili coniectura, potuit Latina Eccleſia credere conſecraſſe in azimo. Addo vlterius non ſolùm hunc fuiſſe ſemper ſenſum Eccleſię Latinę, ſed etiam Gręcæ: nam propterea Gręci exiſtimarunt, Chriſtum in fermentato conſecraſſe; quia crediderunt Chriſtum vno die anticipaſſe legitimum tempus legalis cœnę, in quo nondum erat prohibitum fermentum. Neq; enim ipſi negarunt Chriſtum & Apoſtolos in cœna legali vſos fuiſſe pane azimo: illa enim cæremonia erat lege præſcripta, & neceſſaria ad illud ſacrificium peragẽdum; nec vlla fuit Chriſto occaſio, illam prætermittendi: tamen, quia Græci putant poſt illam cœnam licuiſſe ad fermentum redire, ideò exiſtimant, Chriſtum in fermentato conſecraſſe; atque ita contraria opinio dat Gręcis quidquid ipſi deſiderãt ad ſuam opinionem; & diſcedit ab eis in eo, in quo ipſi cum Latina Eccleſia conueniunt; ſcilicet, iuxta præſcriptum legis non licuiſſe poſt cœnam agni redire ad fermentum: Chriſto autem id licuiſſe (addunt Gręci) quia anticipauit tempus à lege pręſcriptum, in quo nondũ obligabat prohibitio fermenti. Denique addo, non ſolùm ex Latinorum; & Gręcorum, ſed etiam ex traditione Hebræorum conſtare; ſimul cum azimis agni Paſchalis incepiſſe prohibitionem totius fermenti in domibus Iudæorum; atque ideò nullum eſſe diem azimum ſecundum quid abſque azimo ſimpliciter: antecedens patet ex traditione Hebræorum, quam ex principio libri Thalmudici, qui Peſachim, id eſt, Paſcharum, inſcibitur, refert Ianſenius cap. 144. Concordiæ: aiunt enim Hebręos ea nocte, qua agnum cœnabant, ſolitos fuiſſe inquirere fermentum ad lumẽ lucernæ; eò quòd exiſtimarent, è domibus ſuis eſſe eiiciendum tanquam ſibi prohibitum ab eo tempore: & eadem traditio poteſt ſumi ex Ioſepho, loco ſtatim citando. Tertiò tandem in huius veritatis confirmationem expendere, ac ponderare poſſumus verba Exo.12. vbi primum præcipitur ſacrificium agni cum omnibus cæremoniis ad illud pertinentibus; deinde præcipitur obſeruatio feſti azimorum per ſeptem dies integros, à quartadecima die ad veſperam, vſque ad vigeſimamprimam ad veſperam. In quo conſidero, eodem modo dici agnum fuiſſe immolandum decimaquarta die ad veſperam, & azima fuiſſe inchoandum decimaquarta die ad veſperam: vbi euidenter eſt ſermo de azima ſimpliciter; quia eſt ſermo de azima ſeptem diebus integris ſeruando: ergo verba illa, *quartadecima die ad veſperam*, eodem modo ſunt in vtroq; loco intelligenda: gratis enim, & ſine vllo fundamento in vno loco de priori, in altero de poſteriori veſpera intelligeretur: ergo ſimul in eadem veſpera comedebatur agnus, & incipiebat prohibitio fermenti, & azima ſimpliciter.

Atq; ex hoc eodem teſtimonio euidenter, vt exiſtimo, refelluntur duæ aliæ euaſiones rationis factæ, quæ ex illo opuſculo Petri Montoya ſumi poſſunt. Primò enim reſpondet, concedi poſſe, obſeruatos eſſe à Iudæis octo dies azimorum integros & legales; tamen diuerſis rationibus & pręceptis. Primus eorum erat decimaquarta Luna, à prima veſpera vſq; ad finem diei, in quo comedebantur azimi panes propter eſum agni in memoriam tranſitus Angeli percutientis: alij verò ſeptem propter ſpecialem ſolemnitatem azimorum, quę incipiebat proximè poſt decimamquartã Lunam, in principio decimæquintæ; in memoriam egreſſionis de Ægypto, & azimorum panem, quos eodem die in Socoth comederunt. Et de hac tantum poſteriori ſolemnitate loqui Scripturam veterem, vbicunq; numerat tantum ſeptem dies azimorum, & eorum primum vocat celeberrimum, atq; ſanctiſſimum: quem ſemper dicit incipere decimaquinta die, quę fuit dies egreſſionis de Ægypto, vt conſtat Exo.12. & 13. Leuit.23. Deutero.16. Num.28. quibus etiam locis fit mentio decimiquarti diei, tanquam diuerſæ ſolemnitatis, & obſeruationis azimorum, vt patet ex illis verbis Num. *Menſe primo, decimaquarta die, ad veſperam Phaſe Domini eſt; & quintadecima die, ſolemnitas azimorum*; & ex illis Exodi 12. *Primo menſe, decimaquarta die menſis ad veſperam comedetis azima, vſque ad diem vigeſimamprimam eiuſdem menſis ad veſperam.* Sed hæc reſponſio, vt ipſemet eius author videre viſus eſt, magnam vim infert Scripturis, vt patet; primò ex eiſdem verbis proximè ab eodem adductis, *Primo menſe*, &c. poſt quæ ſtatim ſubdit Scriptura, *Septem diebus fermentum non inuenietur in domibus veſtris*: ergo apertè declarat Scriptura ab illa veſpera decimęquartæ Lunæ, vſque ad illam veſperam vigeſimæprimæ, quo tempore immediatè ante pręceperat comedi azima, tantum numerari ſeptem dies; & tamen in illa numeratione etiam cõcluditur, azima comedendum cum agno Paſchali: nam illud erat edendum decimaquarta Luna ad veſperam. Atque hinc conficitur ſecundum argumentum ſuprà indicatum: nam ſicut agnus, ita & panis azimus, præcipitur manducari decimaquarta Luna, ad veſperam: ergo vtrobique eadem veſpera accipienda eſt, propter argumentum ſuprà factum: ergo vel illa eſt ſecunda veſpera (quod intendimus) & ſic impoſſibile eſt numerari octo dies azimorum, vt per ſe cõſtat; vel eſt prima veſpera, & tunc ſequitur, verba etiam illa, *vſque ad vigeſimamprimã eiuſdem menſis ad veſperam*, intelligẽda eſſe de prima veſpera vigeſimiprimi diei: quia eſt idem locutionis modus, & eadem ratio ſignificandi per veſperam initium diei; & quia aliàs

erit voluntaria interpretatio, & æquiuocatio. Atque hoc etiam modo, tantum numerabuntur ſeptem dies azimorum: quamquam ille modus Scripturis etiam repugnet, vt ſtatim oſtendam. Tertiò obſtat huic euaſioni, quod ſine fundamento Scripturæ affirmat, toto die decimęquartę Lunæ fuiſſe prohibitum fermentum, ſupponendo agnum fuiſſe immolatum in initio illius diei; & adhuc ſupereſſe ſeptem integros dies azimorum, à principio decimęquintæ Lunæ inchoandos: quod acutè & cõſideratè perſpexit Aloyſius; & ideò illam ſuam diſtinctionem confinxit. Antecedens patet: nam Exodi 12. vbi latius deſcribitur, & præcipitur ſacrificium agni decimaquarta Luna ad veſperam; pręcipitur quidem vſus azimorum in illa cœna; de reliquo verò tempore illius diei nulla fit mentio, nullaue prohibitio fermenti, donec inferius ſeptem dies azimorũ pręcipiuntur; vbi ſtatim ſubditur: *In die primo non erit fermentum in domibus veſtris, vſque ad ſeptimum*: & inferiùs additur, *Septem diebus fermentatum non inuenietur in domibus veſtris*: & ſimiliter dicitur Leuit. 23. & Num. 28. octaui autem diei nullibi fit mentio. Quarto tandem, nunquã in Scriptura ſacra decimaquarta Luna vocatur primus dies azimorum, ea ratione & modo, quo hæc ſentẽtia loquitur; nam, in teſtamento veteri, primus dies azimorum ſemper ſignificat diem decimęquintæ Lunę feſtiuam, atque ſolemnem, vt manifeſtè patet ex citatis locis. At verò in Euangelio, quamuis interdum dies decimæquartæ Lunæ dicatur dies azimorum: non tamen, quia ab initio eius diei comederetur azima; ſed quia in fine illius erat comedendum, vt patet apertè ex ſuprà dictis: nam quando diſcipuli dicuntur acceſſiſſe ad Chriſtum primò die azimorum interrogantes, *Vbi vis, paremus tibi comedere Paſcha?* nondum inceperat vllum azima, quia nondum aduenerat tempus comedendi agnum. Vnde iuxta hanc etiam ſententiam dicendum eſſet; illam fuiſſe decimamtertiam Lunam currentem: eamque vocari ab Euangeliſtis primam azimorum; ſicque aliquo ſenſu numerari poſſe nouem dies azimorum: quę planè ſunt abſurda in ſcriptura. Neque illa, quę hic author in huius reſponſionis perſuaſionem ex ſacra Scriptura adducit, difficultatem habent: fatemur enim celebritatem Phaſe, & ſolemnitatem azimorum eſſe diuerſas, in præceptis, in actionibus, in finibus ſeu rationibus earum, & aliquo modo in temporibus, non ita vt inter vnam, & alteram tempus aliquod interponeretur, ſed quòd tempus Phaſe, quoad immolationem agni inciperet ad veſperam diei, vergente iam ſole ad occaſum, & ſtatim poſt ſolis occaſum, oriente iam Luna decimaquinta, & agnus ederetur, & ſimul inciperet azimorum ſolemnitas, quæ omnia in pręcedente loco ſuperioris tomi latè tractata & demonſtrata ſunt.

Altera reſponſio prædicti authoris eſt, dies azimorum omnino eſſe tantum ſeptem, eoſque numerari incipere à prima veſpera Lunę decimęquartę; finiri verò in prima veſpera Lunę vigeſimęprimę: & conſequenter, quod Scriptura dicit, ſeptem dies azimorum obſeruandos fuiſſe vſque ad vigeſimamprimam diem ad veſperam, intelligendum eſſe excluſiuè, & de prima veſpera vigeſimiprimi diei, vt idem ſit, inquit, vſq; ad veſperam diei vigeſimiprimi, & vſque ad initium vigeſimiprimi diei, iuxta Hebręorum computationem. Sed hæc interpretatio, & diuinæ Scripturæ, & toti antiquitati repugnat.

Primò enim conſtat ex diuina Scriptura primum diem azimorum non fuiſſe decimamquartam Lunam, ſed decimamquintam; primum (inquam) diem azimorum intrinſecè ac legaliter (vt ſic dicam) quod

A ideò aſſero, quia, vt iam dixi, decimaquarta Luna vocatur in Euangelio primus dies azimorum magis ſecundum naturalem ordinem dierum, quam legalem, & ſolùm quaſi extrinſecè; eò quòd in fine illius diei inciperet azima, non verò quaſi intrinſecè, quia in toto illo die, ſecundum computationem legalem, obſeruatio azimorum, & abſtinentia à fermentato obligaret. Hoc autem, ex nouo teſtamento, iam ſuprà oſtenſum eſt: ex veteri autem teſtamento patet primò ex Leuit. 23. *Menſe primo quartadecima die ad veſperam Phaſe Domini eſt, & quintadecima die menſis huius ſolemnitas azimorum Domini eſt*; incipiebat ergo ſolemnitas azimorum in die decimoquinto; ille ergo e-
B rat primus azimorum; atque idem dicitur Num. 28.

Secundò, dies primus azimorum dicitur ſolemnis & feſtiuus, in quo nullum ſeruile opus agere licebat; eiſdem locis, & Exodi 12. ſed dies decimusquartus non erat feſtiuus, neque in eo neceſſario vacandum erat à ſeruilibus operibus, vt omnes Doctores antiqui, & moderni docent, exponentes verba illa Ioan. 13. *Ante diem feſtum Paſchæ*: nam ille dies feſtus erat decimusquintus, in quo mortuus eſt Chriſtus; & dies qui illum pręceſſit, ſine dubio non erat feſtiuus, quia in tota illa celebritate Paſchali tãtum duo erant dies feſtiui; quorum vnus erat dies decimusquintus, & alter vltimus azimorum, vt patet apertè Leuitici 23. verbis paulò antea citatis, & aliis etiam locis ſępe no-
C tatis. Vnde nullibi legitur prohibitio operum ſeruilium in die Lunæ decimęquartę: & ideò Marci 14. legimus eo die dixiſſe Chriſtum diſcipulis, *Ite in ciuitatem, & occurret vobis homo lagenam aquæ baiulans, ſequimini eum*, &c. vſque ad illud; *Illic parate nobis*: non ergo erant illo die prohibita opera ſeruilia: ergo non erat ille dies feſtus, quia ſine vacatione ab opere ſeruili non eſt dies feſtus, vt per ſe conſtat; & in ſpecie notauit Ioſephus 3. Antiquitatum, cap. 10. atque in hoc conueniunt omnes authores infra citandi: ergo ſub hac voce, *primus dies azimorum*, nunquam intelligitur in teſtamento veteri Luna decimaquarta: ergo initium azimorũ nullo modo ſumi poteſt à prima veſpera Lunę decimęquartę.

Tertiò hinc planè ſequitur; diem vigeſimamprimam non poſſe excludi à numero ſeptem dierum azimorum, ſed illam fuiſſe vltimam ęquè feſtiuam &
D celebrem ac primam; quia ſi dies decimaquinta eſt prima, non poſſunt ab ea numerari ſeptem dies, niſi includatur tota dies vigeſimaprima, vſque ad vltimam eius veſperam.

Ad has verò obiectiones reſpondent, diem decimumquintum non vocari in lege veteri primum azimorum, ſed primum ſolemnitatis azimorum; atque ita eſſe primum, non ſimpliciter in ordine azimorum dierum, ſed ſolùm quoad ſolemnitatem & feſtiuitatem; diem verò ſeptimum vtraque ratione vltimum eſſe; vocari autem ſeptimum non in ordine ad priorem diem feſtum, ſed in ordine ad primum diem azimorum ſimpliciter. Sed in his omnibus (quæ reuera omnibus expoſitoribus contraria
E ſunt) magna vis infertur Scripturę: nam Exodi 12. ſic ſcribitur, *Septem diebus azima comedetis; in die primo non erit fermentum in domibus veſtris*; vbi ſine dubio dies primus abſolutè dicitur in ordine dierum azimorum; quia eorum tantum facta erat mentio, & non alicuius feſtiuitatis; & tamen de hac feſtiuitate proximè ſubiungitur, *Dies prima erit ſancta, atque ſolemnis*: in quibus verbis nõ aliter ſumitur dies prima, quàm in præcedentibus: tum quia eſt quædam velut repetitio eiuſdem diei, & ſanctificatio illius; tum etiam quia eodem modo dicitur ſtatim dies ſeptima, eadem, quæ in priori dierum numero ſeptima erat; tum

tum præterea, quia magna fuiſſet æquiuocatio: tum denique, quia in illis verbis non poteſt vocari dies prima, ratione ſolemnitatis & feſtiuitatis: quia nondum hoc ſtatutum fuerat, ſed illis eiſdem verbis præcipiebatur: eſſet enim ineptiſſimus ſenſus, ſi ita diceretur; prima dies feſtiua erit vobis ſancta & ſolemnis: eſt ergo ſenſus; prima dies azimorum erit vobis ſancta, atque ſolemnis; & dies ſeptima ſimiliter azimorum eadem feſtiuitate venerabilis. Id quod euidentius conſtat ex verbis Nume. 28. *Septem diebus veſcentur azimis: quarum* (vtique prædictarum ſeptem dierum) *prima venerabilis & ſancta erit; omne opus ſeruile non facietis in ea*: ergo eadem, quæ erat prima inter ſeptem dies, erat feſtiua & ſolemnis. Idem colligitur ex Leui. 23. Ex quibus locis aliud conficio argumentum: nam ex prædicta interpretatione ſequitur à primo die feſto azimorum, vſque ad ſecundum diem feſtiuum, qui erat vltimus azimorum, tantum ſex dies numerari: conſequens eſt omnino falſum, tum quia generaliter, quandocunque Iudæi ſolemnitatem aliquam ſeptem diebus celebrabant, primus & vltimus totius ſolemnitatis erant feſtiui, vt patet de Scenopegia Leuit. 23. & Num. 28. Eodem autem modo loquitur Scriptura de azimorum ſolemnitate; tum etiam quia Leuit. 23. & latius Nume. 28. præcipiuntur varia ſacrificia diebus azimorum perficienda; & poſtea ſubiungitur, *Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum*: at verò certiſſimum eſt in die decimæquartæ Lunæ, quando offerebatur agnus, nullum aliud ſacrificium fuiſſe offerendum ad ſolemnitatem azimorum pertinens, vt conſtat Exo. 12. & aliis ſuprà citatis locis: ergo illa ſacrificia incipiebant offerri in decimoquinto die, quæ propterea nondum comederant Iudæi, quando mortem Chriſti procurabant: & ideò de illis dixit Io. cap. 19. *Non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha*. Igitur ſi illa ſacrificia ſeptem diebus erant offerenda, oportet, vt à decimoquinto die feſtiuo, vſq; ad vltimum, ſeptem dies integri numerentur; atque adeò, vt totus vigeſimuſprimus includatur.

Aliud præterea argumentum ex eiſdem locis deſumi poteſt: nam ex prædicta interpretatione ſequitur, manipulum primitiarum fuiſſe offerendum tertia die azimorum: qui Leuit. 23. & Deuter. 16. præcipitur offerri altero die à primo feſto azimorum: ſi ergo ille primus dies feſtus non erat primus azimorum ſimpliciter, ſed ſecundus, ſequitur, diem oblationis manipuli primitiarum fuiſſe tertium: conſequens eſt planè falſum, vt conſtat tum ex omniũ ſententia, tum ex celebratione feſti Pentecoſtes, quod poſt quinquaginta dies numerãdos à die, in quo offerebatur manipulus, celebrabatur: conſtat autem ex die aduentus Spiritus ſancti neceſſarium eſſe eos dies numerare à ſecundo die azimorum, vt latiùs tractaui ſuperiori tomo, diſputat. 45. ſect. 1. tum denique quia id expreſſe affirmat Ioſephus lib. 3. Antiquit. ca. 10. Ex quo loco tota doctrina à nobis tradita manifeſtè confirmari poteſt. *Secunda*, inquit, *azimorum die, quæ eſt menſis huius decimaſexta, frugibus demeſſis, & hactenus intactis incipiunt frui; æquumque rati, Deum huius vbertatis authorem per gratitudinem honorari, hordei primitias offerunt in hunc modum, ſpicarum manipulum igni torrent*, &c. Ecce vbi manipulum dicit offerri ſecunda die azimorum, item eam diem fuiſſe dicit, decimamſextam menſis, quam non potuit vocare ſecundam azimorum in ordine feſtiuitatum; quia non erat feſtiua: ergo in ordine azimorum ſimpliciter: atque ita in eodem ſenſu paulò antea quintamdecimam diem vocauerat, *azimorum feſtiuitatis primam*, vbi *feſtiuitatem azimorum*, vocat, non tantum dies prohibitos à

A ſeruilibus operibus, ſed abſolutè totum ritum azimorum: de quo ſubdit, *Nam hoc feſtum priori* (id eſt, ſacrificio agni Paſchalis) *continenter ſuccedit, duratq; dies ſeptem, per quos panibus non fermentatis veſcuntur, & per ſingulos dies tauri iugulantur duo*, &c. Ex quibus verbis etiam confirmatur ſecunda ratio contra hanc expoſitionem facta: nam ex illis conſtat, ſeptem dies azimorum per ſe numerari; in quibus omnibus propria ſacrificia offerebantur, diſtincta ab agno Paſchali. Satis ergo ex his omnibus conſtant omnia, quæ in hoc primo ac præcipuo fundamento noſtræ ſententiæ aſſumpſimus; ſcilicet ſolum eſſe ſeptem dies azimorum, numerariq; à prima veſpera Lunæ decimæ-

B quintæ, & ſimul cum eſu agni Paſchalis incepiſſe: vnde fit conſequens, tempus immolandi agnum fuiſſe poſteriorẽ veſperam decimæquartæ Lunæ, quæ proximè coniungebatur cum initio decimæquintæ.

Secundò principaliter probatur noſtra ſententia ex verbis ipſiuſmet legis, adiunctis his, quæ antecedunt, & ſequuntur in 12. ca. Exo. Non enim (vt contraria opinio obiiciebat) antiqua hæc, & recepta doctrina fundatur in aliquo vulgari errore, aut circa ſignificationem huius vocis, *veſpera*, aut circa modum computandi dies Hebræorum. Admittimus enim dies Hebræorum, ſaltem cæremoniales (quod præſenti inſtituto ſatis eſt) incipere à veſpera vſque ad veſperam; & conſequenter in quolibet die duas ve-

C ſperas, priorem & poſteriorẽ numerari poſſe, quamquam non omnino eiuſdem rationis: Hebræi enim (vt citato loco præcedentis tomi dixi) duas veſperas diei naturalis numerant. Vna, quæ eſt pomeridiana, maximè à tertia vel quarta hora poſt meridiem vſq; ad occaſum ſolis; & hæc erat propriè poſterior veſpera, & finis diei cæremonialis: Alia veſpera dici poteſt nocturna, ab occaſu ſolis vſq; ad perfectas tenebras, in crepuſculo ſcilicet noctis; & hæc erat propriè initium ſequentis feriæ, ſeu feſtiuitatis; & propriè non pertinebat ad præcedentem, niſi ratione curſus naturalis eiuſdem diei. Quamuis igitur hæc omnia vera ſint, nihil obſtat, quo minùs verba illa huius legis, *Immolabitque hœdum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad*

D *veſperam*, intelligenda ſint de poſteriori veſpera decimæquartæ Lunæ. Primò quidem, quia ibi iuxta veriorem interpretationem ſermo eſt de veſpera pomeridiana ante occaſum ſolis, aut ſaltem illa præcipuè includitur: nam eſt ſermo de immolatione agni, quæ cœnam antecedebat; & fiebat ante ſolis occaſum, vt ex Ioſepho & aliis oſtendi citato loco: ergo illa veſpera neceſſario eſſe debet finis decimæquartæ diei: nam alia ſimilis veſpera, quæ immediatè anteceſſerat, erat pars decimætertiæ diei, non autem decimæquartæ; quia nondum omnino inceperat: incipiebant enim feſtiuitates ſeu ſabbatha ab occaſu ſolis, vt ex Euangelio & ſepultura Chriſti ſatis colligitur.

E Dices, hinc ſequitur, cœnam agni non ſolitam fieri decimaquarta Luna, ſed decimaquinta: quia fiebat poſt occaſum ſolis, iuxta illud, *Et edent carnes nocte illa aſſas igne*. Reſpondetur, ſecundum cõputationem cæremonialem dierum ita eſſe; imò hoc ſatis apertè in ipſa lege continetur: nam de immolatione dicitur debere fieri decimaquarta die ad veſperam: de cœna verò ſolùm dicitur debere fieri nocte proximè ſequente, nulla facta mentione decimæquartæ diei: quia verò de toto illo ritu, vt comprehendit immolationem & cœnam, tanquam de vna morali actione loquitur, quæ durante Luna decimaquarta inchoabatur: ideò, tam loquentes de immolatione, quam de cœna, ſolemus dicere; fieri ſolitam in veſpera decimæquartæ Lunæ, maximè, cum ſecundum natu-

ralem

ralem curſum vtraq; illa veſpera intra eundem diem cōtineretur, & hac ratione dicitur inferiùs in eodem capite, *Quarta decima die ad veſperam comedetis azima,* cùm tamen eſſet comedendum poſt occaſum ſolis, & eſt optimum teſtimonium Leuit. 23. vbi priùs dicitur, *Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit; affligetiſque animas veſtras in eo*; & tamen infrà ſubditur, *Affligetis animas veſtras die nono*; & ad declarandum hanc diuerſitatem additur, *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra*, ac ſi diceretur, ab illis duabus partibus, ſeu veſperis duos naturales dies fuiſſe numeratos.

Secundò argumentor, quia in toto illo capite illa particula, *ad veſperam*, adiuncta alicui diei ſignificat poſtremam illius partem; ergo & in prædicta lege conſequentiæ vis eſt in ſuperioribus probata, & antecedens etiam ex dictis probari poteſt; nam oſtenſum eſt, in illis verbis, *Decimaquarta Luna ad veſperam comedetis azima*, neceſſario eſſe ſermonem de poſteriori veſpera: quia eſt ſermo de azimo ſimpliciter, quod non incipiebat ante initium decimæquintæ Lunæ. Item oſtendimus, in illis verbis, *vſque ad diem vigeſimamprimam eiuſdem menſis ad veſperam*, etiam intelligi poſteriorem veſperam; quia in diebus azimorum neceſſario debet includi totus vigeſimuſprimus dies: imò ad hoc ſignificandum addita videtur illa particula, *ad veſperam*: nam ſi dictum tantum fuiſſet vſq; ad vigeſimamprimam diem in ſenſu excluſiuo, non oportuiſſet quicquam addere: quia ad attingendum vigeſimumprimum diem, neceſſarium erat attingere excluſiuè ſaltem primam veſperam eius, vt per ſe conſtat: addita eſt ergo illa particula, *vſque ad veſperam*, vt ſignificetur percurrendum fuiſſe totum vigeſimumprimum diem vſq; ad finem eius; quod etiam ipſa particula *ad*, denotare videtur, vt patet etiā ex aliis locis Leui. 23. *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra*: & Geneſ. 30. *Redeuntique ad veſperam Iacob de agro*, (id eſt, in fine diei) Ioſue 7. *Cecidit in terram coram Arca Domini vſque ad veſperam*, & hæc eſt perpetua phraſis Scripturæ, vt veſpera diei ſignificet abſolutè finem diei, & fieri aliquid ad veſperam ſignificat fieri in fine diei. Atque hinc ſumo tertium argumentum: nam illa particula, *ad veſperam*, non ſine cauſa addita eſt prædictæ legi; in aliis enim ſolemnitatibus, cùm dies aliquis celebrari præcipitur, abſolutè id fit nulla determinatione facta; ſolum, quando fit mentio Phaſe, determinatur hora, ſcilicet, decimaquarta dies ad veſperam, vt patet in prædicta lege Exodi 12. & Leuit. 23. *Menſe primò, quarta decima die menſis, ad veſperam, Phaſe Domini eſt; & quinta decima die menſis huius ſolemnitas azimorum Domini eſt*; & ſic de cæteris diebus, qui ibi numerantur. Ratio autem huius nulla eſt alia, niſi quia in cæteris diebus integri dies ad talem celebritatem, vel feſtiuitatem pertinebant: aliquidque præcipiebatur totis illis diebus obſeruandum, vt ceſſatio ab operibus ſeruilibus, vel abſtinentia à fermentato, vel aliquid ſimile: in die verò decimæquartæ Lunæ nihil præcipiebatur, præter immolationem Phaſe, in veſpera illius diei efficiendam. Vnde, vt ſuprà dicebam, tota reliqua pars illius diei nec feſtiua erat; quia in ea non erant opera ſeruilia prohibita: neq; ad dies ſpecialium ſolemnitatum pertinens, quia nulla ſpecialis ceræmonia in ea præcipiebatur, ſed erat cōmunis, ſicut cæteri dies: ergo ſolum veſpertinū tempus, & pars illius diei poſtrema ſacra erat, & ad immolationē agni deſtinata.

Hoc argumentum latè proponit Ribera ſuprà 4. loco, quod dicit eſſe tam illuſtre ac validum, vt alia fruſtrà requirantur: multaque eruditè congerit in probando antecedente: in quo nullam rationem du-

A bitandi inuenio: quia neque author præcipuus contrariæ ſententię illud negat, neq; vllus vnquam dixit (quod ego viderim) totum diem decimæquartę Lunæ eſſe feſtiuum; aut in eo fuiſſe opera ſeruilia prohibita: imò neq; totum fuiſſe feriatum aut ſacrum, ob aliquam ceræmoniam ad totum diem pertinentem; niſi fortaſſe qui exiſtimant, illum fuiſſe primū diem azimorum ſimpliciter, quorum ſententiam oſtendimus eſſe improbabilem. Itaq; certum eſt, tantum vnam veſperā illius diei eſſe ſacram. Quod autem illa veſpera fuerit ſecunda, & non prima (quæ eſt argumenti conſequentia) Ribera nō probat, cum tamen, nec per ſe notum ſit, nec neceſſariam connexionem
B habeat cum antecedente: vnde ad illam oſtēdendam neceſſario vtendū eſt argumento facto, quod Ribera in tota illa diſputatione omittit, & mihi videtur eſſe capitale in hac materia, ſcilicet, quod ſi illa veſpera decimæquartæ Lunæ, quæ erat ſacra, fuiſſet prima illius diei, cum tota reliqua pars illius diei non eſſet ſacra nec ferialis, licitum fuiſſet poſt illam veſperam, atq; adeò poſt eſum agni Paſchalis redire ad fermentatum; quia nulla cerēmonialis obſeruātia erat pręſcripta: conſequens autem falſum eſſe iam demonſtratum eſt. Atq; hoc modo poteſt eadem cōſequentia probari ex Innoc. III. lib. 4. de altaris myſterio, c. 4. & Abulenſ. in 2. par. Defenſorij, c. 8. quos ibi Ribera citat, ſed apertius ex Ioſepho lib. 3. Antiquit. ca. 10.
C in illis verbis, *Nam hoc feſtum* (ſcil. azimorum) *priori* (id eſt, ſacrificio agni) *continenter ſuccedit, duratque dies ſeptem, &c.* nullum ergo tempus commune, ſeu non feriatum, intercedebat inter veſperam ad ſacrificium agni deſtinatam, & feſtum azimorū: erat ergo ſecunda, & non prima. Quartò ad hoc ipſum confirmandum expendenda ſunt illa verba Exo. 12. *Nec remanebit quicquam ex eo*, id eſt, agno, *vſque mane, &c.* vbi ſine controuerſia illud, *mane*, ſignificat matutinum tempus diei artificialis proximè ſequentis poſt noctem, in qua comedebatur agnus. Addit autem Ioſeph citato loco illū fuiſſe diem decimūquintū, *Sacrificium* (inquit) *quod tunc exeuntes feciſſe diximus, Paſcha nominatum quotannis inſtaurare lege iubemur, celebramuſque il-*
D *lud per ſodalitia, nihil è victimis in ſequētem diem relinquentes, quæ eſt quintadecima, & azimorum feſtiuitatis prima.* Ergo nox immolationis agni immediatè antecedebat lucem decimiquinti diei. Atque ita intelligunt illud, *mane*, pro quo nihil de agno Paſchali reſeruandum erat. Abulenſ. ſuprà Deuter. 16. q. 1. & in eundem locum Exodi, q. 10. & 19. vbi Hug. Vict. & communiter reliqui expoſitores.

Tertium argumentum directè opponitur tertio argumento contrariæ opinionis: nam de fide certum eſt, Chriſtum mortuum eſſe in artificiali die proximè ſequēte poſt noctem, in qua cœnauit cum diſcipulis ſuis, & ſacramentum Euchariſtiæ inſtituit, vt conſtat ex narratione Euangelica, & ex illis verbis
E Canonis Miſſæ, *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem, &c.* Sed Chriſtus Dominus mortuus eſt Luna decimaquinta circa veſperā: mortuus eſt enim iuxta veram doctrinam in die feſto: ergo cœnauit agnum nocte decimumquintum diem inchoante: cœnauit autem legitimo tempore à lege præſcripto, & ab omnibus Iudæis obſeruato, vt dicta diſput. 40. præced. tom. ſectio. 3. oſtendimus. Vbi ſect. 4. minorem propoſitionem hic aſſumptam probauimus, ſcilicet Chriſtum mortuum eſſe in die feſto, idque authoritate Sanctorum Patrum Græcorum, ac Latinorum confirmauimus, quos hic repetere non eſt neceſſe: quibus Ribera addit Epiphan. lib. 3. contra hæreſes, hæreſi 70. & Chryſ. Homil. 86. in Matth. Heſychium Leuit. 23. & Beda libro de ratione temporum, cap. 45. & Innoc.

&Innoc.li.4.de ſacro altaris myſterio,c.4.affert etiã Eugubinum in duodecimũ ca.Exo.referentẽ,traditionẽ Hebræorum fuiſſe, decima quinta die menſis Niſan redimendum Iſrael in diebus Meſſiæ. Quomodo autem hoc oſtendi poſſit ex Euangelio:quomodo item omnia,quæ à Iudæis facta ſunt in morte Chriſti,rite in die feſto fieri potuerint, eodem loco fuſe ſatis proſecuti ſumus,& alia Euangeliorum loca late explicuimus, & ideo in hoc argumento confirmando,& expediendo tertio argumento contrariæ ſententiæ hic amplius immorari non oportet.Quod enim de concordia inter figuram & figuratum in eo argumento addebatur,nullius momenti eſt;quia nõ oportet,vt figura in omnibus circumſtantiis côueniat cum figurato:ſatis ergo eſt, quod intra eundem naturalem diem immolatio agni naturalis & typici peracta eſt.Eo vel maxime,quod illud ſacrificium agni,non tantum fuit figura ſacrificij cruenti Chriſti, ſed etiam incruenti Euchariſtici.Vnde,cum hęc duo non fuerint in eadem diei hora oblata,non potuit ꝑ eandem figuram vtriuſq; ſacrificij templum exacte, & quoad ipſam horam repręſentari. Quod etiam in contraria ſententia neceſſario fatendum eſt;nam, ꝙ nos dicimus de die quinto decimo, cõparato ad veſperam vltimã diei decimi quarti, ipſi neceſſario dicturi ſunt de die decimo quarto,comparato ad præcedentem veſperam diem decimum tertium terminante.Ex his quæ hactenus tractauimus,& cõfirmata ſufficienter eſt noſtræ aſſertionis veritas, ſimulq; expeditæ ſunt prima,& tertia ratio cõtrariæ opinionis,quæ minoris momẽti videbantur. Solum ſupereſt,vt tertiæ rationi, quæ principale fundamentum illius ſententiæ continet, & non facile difficultatem habet,ſatisfaciamus;& nõ nulla Scripturæ teſtimonia,quæ in ea attinguntur, exponamus. Duabus autem viis in hac re procedere poſſumus,primo cõtraria principia aſſumẽdo,totamq; rationem in noſtræ ſententiæ confirmationem retorquendo. Secundo oſtendendo eam rationem nõ recte colligere;etiãſi, quod aſſumit,concedatur. Priorem viam late perſequitur Franciſcus Ribera citato loco.Sic igitur argumentamur. Eodem ritu, eodemq; tempore immolabant agnum omnes Iudæi vſq; ad Chriſtum: quo patres eorum illum immolarũt primo menſe,ac die, quod de Ægypto exierũt:ſed hi in prima inſtitutione illi⁹ ſacrificij obtulerũt illud in fine decimæ quartæ Lunę,& nocte ſequente agnum comederunt initio decimæ quintæ Lunæ:ergo eodem modo poſtea actum eſt vſq; ad Chriſtum. Minorem probo ex 12. Exodi:vbi prius dicit,*Immolabit eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam*;& Paulo poſt ſubditur; *Et comedent carnes nocte illa aſſas igni*, quod neceſſe eſt intelligi de nocte,quæ immediate ſequebatur, & coniuncta erat cum veſpera immolationis agni; tum q̃a nulla alia certa nox poteſt deſignari;tum etiam quia illud relatiuum, *illa*, demonſtrat noctem iam præſentem & inchoatam in illa veſpera. Vnde de eadem nocte plane intelligitur,quod inferius additur : *Et trãſibo per terram AEgypti nocte illa;percutiamq; omne primogenitum in terra AEgypti.* Item quod infra dicitur. *Factum eſt autem in noctis medio, percuſſit Dominus omne primogenitum in terra AEgypti*;& infra;*Surrexitq; Pharao nocte*,& infra,*Vocatiſq; Pharao Moyſe, & Aaron nocte,ait; Surgite & egredimini, &c.* & infra, *Vrgebantq; AEgyptij populum de terra exire velociter*,& infra, *Et fecerunt ſubcinericios panes azymos: neq; enim poterant fermentari cogentibus exire AEgyptiis,& nullam facere ſinentibus morã.* Quibus omnibus verbis,ſi recte ponderentur,per ſe ſatis veriſimile fit,non potuiſſe Iudæorum egreſſionem per diem integrũ differri vſq; ad ſequẽtem no-

A ctem,præſertim cum Ægyptij eos vrgerent dicẽtes, *Exite,alias omnes moriemur.* Sed apertius hoc inferius declaratur,cum dicitur,*Nox iſta eſt obſeruabilis Domini*; certe nõ alia,niſi ea,quæ toties in eodem capite fuerat repetita,de qua ſubditur,*Quando eduxit eos de terra AEgypti; hanc obſeruare debent omnes filij Iſrael in generationibus ſuis.* Atq; hoc etiam eſt, quod Deut. 16. dicitur. *Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis,vt facias Phaſe Domino Deo tuo:quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus Deus tuus de AEgypto, nocte.* Quo loco negat contraria ſententia ſermonem eſſe de illa nocte,in qua Hebræi cœnarunt agnum,ſed de ꝓxime ſequente:hoc autem eſſe falſum tribus modis B oſtendo.Primo,quia Moyſes in hoc loco alludit ſine dubio ad hiſtoriam,quam in Exodo retulerat,ſed ibi tantum fecerat mentionem noctis cœnæ agni, & nõ proxime ſequentis,neq; vnquam dixerat, Hebræos fuiſſe eductos in ſequẽte nocte,ſed in paſchali: ergo de eadem loquitur in hoc loco. Secundo, quia ſupra manifeſte oſtenſum eſt,noctem illam paſchalem ꝓxime ſubſecutam eſſe lucem decimæ quintæ diei,ex verbis illis Exod.*Nec remanebit quicquam ex eo vſq; mane*,addito teſtimonio Ioſephi explicantis illa de *mane* decimi quinti diei:ſi ergo citata verba Deut. intelligenda ſunt de nocte ſubſecuta poſt illum diem,ſequitur,Hebræos non fuiſſe eductos de Ægypto vſq; ad decimum ſextum diem,ad quem nox ſubſequens C pertinebat,maxime iuxta fundamentum contrariæ ſẽtẽtiæ,ꝙ omnes dies Hebræorum à principio noctis computandi ſunt,hoc autem repugnat illis verbis Exodi.*In eadem enim ipſa die educam exercitum veſtrũ de terra AEgypti*,id eſt,prima die azimorũ, ſeu (quod idem eſt) decima quinta illius menſis. Vnde apertiſſime dicitur Num.33. *Profecti de Rameſſe menſe primo quinta decima die menſis primi,&c.* non ergo poteſt ille locus intelligi de nocte,quę paſchalem noctem ſubſecuta eſt,ſed de ipſamet nocte paſchali.Tertio,quia ibi eſt ſermo de Phaſe celebrando:ergo etiam eſt ſermo de nocte, in qua comedendum erat: ergo,cum redditũ ratio,quia populus nocte de Ægypto egreſſus eſt,de eadem nocte eſt intelligenda. Ad hoc vero D reſponderi poteſt ex Aloyſio ſupra, illud Phaſe, de quo ibi loquitur Moyſes,nõ eſſe agnum paſchalem, ſed ſacrificium aliud, quod ſingulis diebus azimorũ offerri præcipiebatur ad veſperam in gratiarum actionem, & memoriam beneficij ſuſcepti liberationis de Ægypto,quod ſane videtur valde veriſimile ex ipſo textu,nam ſtatim dicitur,*Immolabiſq; Phaſe Domino Deo tuo de ouibus & de bobus in loco,quem elegerit Dominus Deus tuus,vt habitet nomen eius ibi* , nam agnus paſchalis non erat offerendus de bobus, & tamen illud Phaſe dicitur immolãdum de bobus.Item agnus paſchalis nõ neceſſario erat in templo immolãdus,ſed in priuatis domibus,hoc vero Phaſe tantum in templo.Item agnus non coctus, ſed aſſus comedebatur, E de hoc autem dicitur:*Coques & comedes in loco,quem elegerit Dominus.* Tandem agnus præceptus eſt offerri in memoriam tranſitus angeli percutientis, & non egreſſionis de Ægypto,hoc vero Phaſe immolari ꝑcipitur in memoriã egreſſus de Ægypto. Vnde multi ex hoc loco Deut.16.colligunt,nomen,*Phaſe*, non tantum agnum ſed etiam alia ſacrificia paſchalia ſignificare, & iuxta illum interpretantur: alium locũ Ioan.c. 18. *Vt non contaminarentur, ſed vt manducarent Paſcha.* Toletus Ioan. 13. annotat. 3. & 5. Idemque ſecuti ſumus dicto priori tomo diſpu.40.ſect.2.cum Aug.q.24.in Deu. Reſpondetur, negari non poſſe, quin hoc loco aliquid aliud præter paſchalem agnũ ſignificatum ſit,vt argumẽta probant; Augu. etiam teſte citato loco:tantum non propterea negandum

eſt,ibi etiam eſſe ſermonem de agno paſchali, quod ſignificauit Aug. dicens,boues ibi cōmemoratos eſſe propter alia ſacrificia illorum dierum, ſignificans oues eſſe poſitas propter agnum paſchalem.Et coniectura eſſe poteſt,quia,cum ibi fiat quædam cōmemoratio totius ſolemnitatis paſchalis, nō eſt probabile, prætermiſſum fuiſſe ſolemne illorum dierū ſacrificiū:recte ergo intelligi poteſt in prioribus verbis;*Obſerua menſem nouarum frugum,vt facias Phaſe*, ſermonem eſſe de agno paſchali:in ſequentibus autem verbis,*Immolabiſq; Phaſe*,adiungi aliud Phaſe aliorum paſchalium ſacrificiorum, vel certe in toto capite in cōmuni ſumi,vt comprehendit vtrumq;. Quod poteſt ſatis confirmari ex verbis illis: *Et non remanebit de carnibus eius, quod immolatum eſt veſpere in die primo,vſq; mane*:quod ſingulariter dictum eſt de agno. Exo. 12. de aliis autem ſacrificiis hoc non legitur Nu. 28.aut Leuit.23.&ideo addita videntur illa verba,vt non de quocunq; Phaſe,ſed de illo, quod immolabatur veſpere primi diei azimorum, intelligantur, illud autē erat agnus paſchalis.Præterea ſubditur ibidem, *Non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum,ſed in loco,quem elegerit Dominus. &c.* Ex quo loco omnes colligunt,ſacrificium agni paſchalis non potuiſſe extra Hieruſalem offerri: id enim & in Euangelio indicatur,& ex traditione & conſuetudine Hebræorū cōſtat,& docent Ribera, & Tolet.ſupra, & Ianſ.c.129. Concordiæ,& omnes:nullus eſt autem locus in Teſtamēto veteri,vbi hoc præcipiatur,niſi in præſente: ergo illud præceptū Deut.16.comprehendit paſchalem agnum.Et ideo etiam vtitur Scriptura illo verbo,*Coques*,ꝙ generale eſt ex vi ſuæ ſignificationis,ſiue res ſolo igne aſſa ſit,ſiue aqua cocta.Ac deniq; ꝓpter eandem cauſam generalis ratio redditur ex beneficio recepto liberationis ab Ægypto; quomodo dixit D.Th.1.2.q.100.ar.5.ad 2.celebrationem Phaſe fuiſſe ꝓpter beneficiū præteritæ liberationis ex Ægypto.Idem.q.102.art.4.ad 10.& art.5.ad 2. Quocirca,licet rationes prius factæ oſtendant, illud Phaſe alia ſacrificia præter agnum paſchalem comprehendere,non tamen probant nō eſſe etiam ibi ſermonē de agno paſchali. Et hoc ſatis eſt ad vim argumenti facti,nam priora verba ſine dubio intelliguntur potiſſimum de agno paſchali,& conſequenter de ipſamet nocte,in qua,& primū immolatus eſt, & populus ex Ægypto liberatus. Quarto hoc ipſum confirmatur ex illis verbis eiuſdem Exod.12. *Nec remanebit quicquam ex eo vſq; mane*,adiuncta obſeruatione Abulen. Leu.23.q. 6. & Deut.16.q.1. ideo hoc illis fuiſſe præceptū,vt ſignificaretur,eos magna feſtinatione mane fore exituros.Quod ſignificauit Ioſeph lib. 2. antiquit.c.5.dicens, *Peracta cœna reliquias carnium exuſſerunt tanquam exituri.* Quinto addere poſſumus illud Num.33.*Profecti de Rameſſe in menſe primo,in quinta decima die,altera die à Phaſe.* Vbi dies ſignificat mane illud inſequens noctem Phaſe,ad eum modum,quo Ioan.dixit.c.13.*Ante diem feſtum Paſchæ.* Sexto tandem ita hiſtoriam hanc intellexerunt Hiero. Oſeæ.3.Beda,li.de temporum ratione.c.61.& Abulen.ſupra, & omnes expoſitores in Exodum:& ſignificat D.Tho. 1.2.q.102.art.5.ad 2.

Ex quibus authoribus & ex teſtimoniis adductis, colligimus , filios Iſrael egreſſos fuiſſe de Ægypto, noctu quidem,vt aperte dicit Scriptura, non tamen in initio noctis,ſed potius prope tempus matutinū, ita vt hac ratione dici etiam poſſint egreſſi matutino tempore,ſeu mane diei decimæ quintæ, vt loquuntur etiam prædicti Patres.Et ideo nihil etiam contra hoc obſtat præceptum illud,*Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſq; mane*, Exod.12.tum quia proprie dici poſſunt mane exiiſſe,quia prope diem exierunt,

A tum etiam quia recte exponitur,eis fuiſſe præceptū, vt non exirent,donec tranſacta media nocte, prope mane,Deo ita diſponente,vocarentur,&exire compellerentur:vt ſignificat Rupertus lib.2. de Trinit.c. 18.Caiet.& alij expoſitores in Exodum, Maiorē diſcultatem habent illa verba Deut. *Immolabis Phaſe ad ſolis occaſum,quando egreſſus es de AEgypto.* Sed hæc per priora ſunt interpretanda, nam quod prius dictum fuerat,*nocte*,poſtea comprehenditur ſub ſolis occaſu,nox enim ex occaſu ſolis perficitur, eo vel maxime,quod aduerbium illud,*quando*, non oportet, vt determinate deſignet eandem horam, ſed eandem noctem,quæ à veſpertino tempore recoli & hono-
B rari incipiebat:at ſi nūc diceremus venerari nos veſperam reſurrectionis, quando Chriſtus reſurrexit: atq; ita ſatisfactū eſt ad omnia teſtimonia Scripturæ, quæ in illo fundamento adducuntur, Teſtimonium autem Ioſephi iam eſt à nobis expoſitū in citato loco præcedentis tomi,nam verba Græca non habent, *illuceſcente*, ſeu, *appetente decima quarta die* , quæ verba inchoationem diei ſignificant,ſed, *adſtante*, aut potius,*cum veniſſet decima quarta dies*,quæ verba nihil veritati obſtant,quia,quod fit in fine cuiuſcunq; diei, recte dicitur factū eſſe, poſtquam dies ille aduenit, ſeu exiſtente tali die.Atq; eodem modo corrigendū eſt,quod ex Zonara in Chronicon,idem author adducit, quod dicat filios Iſrael egreſſos eſſe de Ægy-
C pto,*decima quinta die,oriente Luna*, quæ eo tempore, ſcilicet in plenilunio in principio noctis oritur. Nō enim ita vertendum eſſet, ſe *decimo quinto Lunari*, ſic enim ait, πέμπτῃ καὶ δεκάτῃ κατὰ σελήνην, id eſt, quinta decima ſecundum Lunam,id eſt,ſecundum Lunarē dierum computationem, vel, ſi quis interpretetur ſecundum Lunam,id eſt,illuminante Luna, non eſt neceſſe intelligi de ortu Lunæ; ſed te toto tempore noctis,quo Luna lucet,præſertim in plenilunio. Ad coniecturam vero vltimam reſpondetur, non fuiſſe neceſſarium integrū diem,vt poſt eſum agni, & Ægyptiorum clamorem,& vehementem commotionem ob primogenitorum interfectionē congregarentur in Rameſſe, quia,admonitione & prouiden-
D tia Moyſis,ante finem decimæ quartæ Lunæ omnes iam erant congregati in Rameſſe,ibiq; per ſodalitia diſtributi:quod ſignificauit Ioſeph lib.2. Antiq.c.5. dicens,*Ille vero*(id eſt,Moyſes) *inſtructos prius ad profectionem & per ſodalitia diſtributos in vno loco continebat.* Loquitur autem de proximis diebus ante decimam quartam Lunam.Si ergo hoc verum eſt, facile intelligitur, ſtatim ſine vlla mora potuiſſe omnes egredi eadem nocte,ſummo mane, ex eodem loco. Imo ſignificat ibidem Ioſeph,tunc etiam Ægyptios dona dediſſe Hebræis,*Donis*,inquit, *Hebræos honorabant, alij quo celerius diſcederent, alij propter vicinitatis conſuetudinem.* Vnde etiam tunc impleri potuit,quod de vaſis aureis,& argenteis Scriptura dicit, quamquam faci-
E lius videtur,quod Aug.dicit.q.45.in Exodum, ante decimam quartam diem petiiſſe Hebræos ab Ægyptiis vaſa aurea & argentea.

Alicui tamen fortaſſe hoc vltimum difficile creditu videbitur,ſcilicet, ante decimū quartum diem cōgregaſſe Moyſen omnes filios Iſrael in vnum oppidum Rameſſes:primo, quia licet Ioſephus ſignificet id,tamē in hac re non cogimur, illi credere,ſicut in multis aliis,quæ hactenus adduximus,quę ſuo tēpore ſeruabant,quorum ipſe poterat eſſe teſtis oculatus,hæc autem erat hiſtoria,quæ lōge ante eius tēpora p̄ceſſerat,q̃ nō potuit,niſi ex Scriptura elicere, in Scriptura autē nulla hui' rei mētio fit,imo,ſi attēte legatur.12.c.Exo.videt̃ ſignificari oppoſitū in illis verbis, *Nullus veſtrum egrediatur oſtium domus ſuæ vſque mane*;

mane; quibus ſignificatur vſque ad eſum agni omnes in propriis domibus permanſiſſe, quod in ſequentibus etiam ſæpius ſignificatur. Et ſaltem certum eſt, eos tunc non habitaſſe in tabernaculis, vel tentoriis, ſed in domibus. Vnde Hieron. Epiſt. 127. ad Fabiolã dicit, filios Iſrael in Socoth primum tetẽdiſſe tabernacula, non eſt autem veriſimile, domos, quæ erãt in Rameſſe, tantam hominum & familiarum multitudinẽ capere potuiſſe. Ac deniq; difficile creditu eſt, Pharaonem, & Ægyptios, qui egrediendi facultatẽ dare Hebræis nolebãt, imo neq; à laboribus & operibus eos vacare ſinebãt, permiſiſſe, illos homines in locũ vnum cõgregari, vt vel diſcederẽt, vel arma ſumere tentarent, alterutrũ .n. facile timere poterãt.

Propter has cõiecturas (quãuis alijs fortaſſe modis expediri poſſint) probabile fit ante cœnam agni filios Iſrael nõ mutaſſe habitacula, neq; aliquod publicum ſignum profectionis dediſſe. Vnde conſequenter dicendum eſt (perſiſtendo in reſponſione, quam proſequimur) non fuiſſe prius vniuerſum populum Iſrael in vnum locum congregatum, vt inde iter inchoaret, ſed ſtatim decima quinta die illuceſcente, ſummo mane, cogentibus Ægyptiis, omnes è domibus ſuis fuiſſe egreſſos, & iter Socoth verſus arripuiſſe, quia ita fuerant à Moyſe præmoniti, & præparati. Quod autem Nu. 33. dicuntur profecti de Rameſſe, altero è duobus modis exponendum eſt, ſcilicet, vel ibi Rameſſen non ſignificare ciuitatem aliquam, ſed regionem, quæ eadem erat cum terra Ieſſen, vt colligi poteſt ex Gen. 47. vbi prius dicitur, dixiſſe Pharaonẽ Ioſeph. *Terra Ægypti in conſpectu tuo eſt, in optimo loco fac eos habitare, & tribue eis terram Ieſſen,* & tamen infra ſubditur, *Ioſeph vero patri, & fratribus ſuis dedit poſſeſſionem in Ægypto in optimo terræ loco Rameſſes, vt præceperat Pharao*; & poſtea ſubdit. *Habitauitq; Iſrael in Ægypto in terra Ieſſen, & poſſedit eam*; in quibus locis terra Ieſſen & Rameſſes pro eadem regione accipi videntur, & in Exo. c. 1, additur, filios Iſrael ædificaſſe vrbes tabernaculorum Pharaoni Phiton, & Rameſſes; prius ergo videtur regio vocata Rameſſes, & ab illa ciuitas poſtea ædificata nomen accepiſſe: non eſt ergo neceſſe in dicto loco Num. accipi pro ciuitate, ſed pro regione. Vel certe, etiam ſi dicamus, Rameſſen ſolum ſignificare ciuitatem vel oppidum, quod ante aduentum Hebræorum paruum erat in ea regione, & ab eis poſtea in ciuitatem ędificatum eſt, dici poteſt, Iſraeliticum populum fuiſſe profectum ex Rameſſe, quia ciuitas illa: vt author eſt Hieronym. in extremis Ægypti finibus erat, & ita omnes ſtatim illuc confluere cœperunt, vt ex Ægypto egrederentur, quod magis in ſequente reſponſione declarabitur.

Vltimus ergo modus ſatisfaciendi omnibus difficultatib. eſſe poteſt, vt ſimpliciter cõcedamus priori ſententiæ, populum Iſrael fuiſſe congregatum in Rameſſe, vt inde ſimul exiret: id enim ſignificat Scriptura, & aperte confirmat Hieronym. dicta Epiſtol. manſione prima his verbis. *Ad hanc vrbem populus congregatus eſt, qui in deſertum exire cupiebat.* Concedo etiã hanc populi congregationem factam eſſe poſt eſum agni propter cõiecturas adductas. Vnde dicendum eſt, cœptam eſſe noctu prope horam matutinam; perfectam vero poſt aliquot horas diei, vt prima etiã ſententia concedit. Nihilominus tamen dicendum eſt, illum diem, in quo hæc congregatio facta eſt, nõ fuiſſe decimam quartam Lunam, ſed decimam quin tam; nam in initio lucis illius diei cœperunt exire de domibus ſuis, & tendere in Rameſſen, illuc autem congregati ſunt ad meridiem, vel paulo poſt, vbi aliquantulum requieuerunt, & primam manſionem fecerunt, vt Hieronymus numerat, & poſtea ad occaſum ſolis, priuſquam decima quinta dies omnino abſolueretur, egreſſus eſt populus de Rameſſe, & hoc modo omnia ſunt facilia, nec quicquam reperio, quod huic modo dicendi & deſcribendi rem hanc, repugnet. Vnde fit liberationem, ſeu egreſſionem populi de Ægypto computari poſſe, vel ab eo tempore, quo perturbatim Iudæi exire cœperunt è domibus ſuis, compellentibus Ægyptiis; vel ab eo tempore, quo ordinate iter agere cœperũt, priori modo terminus à quo illius egreſſionis dicenda eſt terra Ieſſen, ſeu Ægypti; poſteriori autem modo dicitur fuiſſe Rameſſes. Item priori modo propriiſſime dicũtur, nocte egreſſi, poſteriori vero propriiſſime ad occaſum ſolis: vtrumq; autem factum eſt decima quinta die, quia nox illa, & veſpera, eiuſdem diei decimæ quintę fuerunt. Ac tandem, quando liberatio populi ab Ægypto narratur in Scriptura, vt maximum beneficiũ illi populo factum, propriiſſime dicitur noctu acciddiſſe, quia tunc reuera fieri cœpit, quando filij Iſrael cœperunt egredi è domibus ſuis, & iter inchoare, nõ furtim, & occulte, ſed publice, & libere; ipſis etiam Ægyptiis conſentientibus, imo & cogentibus, quãdo vero narratur hiſtoria illius itineris, & manſiones filiorum Iſrael, & modus, quo egreſſi ſunt de Ægypto per turmas ſuas, dicuntur egreſſi de Rameſſe, & ad occaſum ſolis; & ſic etiam propriiſſime intelligi poteſt illud Nu. 33. *Altera die à Phaſe*, id eſt, ab immolatione agni paſchalis: quia reuera ante vnum naturalem diem in fine decimæ quartæ Lunæ ad occaſum Solis fuerat immolatus. Atque hoc modo expediũtur facilime omnia teſtimonia, quæ in fundamento contrarię ſententię adducta ſunt. Relinquitur ergo, Chriſtum Dominum Euchariſtiæ ſacramentum inſtituiſſe hora noctis, inchoata iam decima quinta Luna; ſupereſt, vt de hora, in qua inſtitutum eſt, magis in particulari dicamus.

SECTIO II.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum, ante, vel poſt lotionem pedum.

VT hæc res explicetur, ſupponendum eſt, Chriſtum in illa nocte duplicem vel triplicem cœnam egiſſe cum diſcipulis ſuis. Prima fuit cœna agni, quæ poteſt dici legalis, vetus, ſeu figuratiua. Secunda fuit cõmunio huius ſacramenti, quę poteſt dici cœna myſtica & noua. Tertia cœna dici poteſt communis ſeu vſualis, quas ſtatim ex Euangeliis comprobabo. Prius ergo, quam præſenti quæſtioni reſpondeã, explicare oportet ordinem temporis, qui fuit inter lotionem pedum, & duas alias cœnas, legalem, & vſualem.

In qua re inuenio, quinq; poſſe eſſe dicendi modos. Primus eſt, Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorũ, ante inchoatam omnem cœnam, etiam legalem, & conſequenter ante inſtitutum hoc ſacramentum, quia, vt infra probabimus, inſtitutum fuit, peracta legali cœna, & videtur poſſe hoc colligi ex Ioan. 13. vbi poſt lotionẽ pedum dicitur Chriſtus recubuiſſe ad cœnandum, & dixiſſe poſtea illa verba. *Qui manducat mecum panem*, & poſtea dediſſe Iudæ panem intinctum, quod eſt ſignum, tunc duraſſe cœnã, deinde, quia Ioannes ibidem dicit ſe recubuiſſe inter cœnandum ſuper pectus Ieſu: conſtat autem ex eodem loco, hoc factum fuiſſe poſt lotionem pedũ. Hæc vero ſententia mihi non probatur, quia idem Ioannes eodem 13. capite expreſſe dicit, *Et cœna facta, &c.* ac poſtea deſcribit lotionẽ pedum. Verum eſt, D. Auguſtinum ibi, quem Beda, & D. Thomas ibidem ſequuntur, exponere, *cœna facta*, id eſt, iam parata, & menſa ſtructa, cibis appoſitis, & iam ſedentibus omnibus,

Reiiciunt.

S. Auguſt. Beda. D. Thom.

mnibus,qui cœnaturi erant.Sed reuera expoſitio eſt contra proprietatem & vim illius verbi, vnde, cum nihil ſit,quod nos cogat ad ſic exponendum, perſiſtendum eſt in proprietate litteræ, iuxta communẽ regulam Auguſtini, quem non exiſtimo nobis eſſe contrarium in hoc loco,ſed vel non fuiſſe locutũ de cœna legali,vel nõ intellexiſſe, cœnam nullo modo fuiſſe inchoatam,ſed non fuiſſe omnino abſolutam, quod conſtat ex eodem, tractat. 55. in Ioan. de quo etiam,quomodo ſit intelligendum,ſtatim dicam.

2.Opinio.

Secũdus modus dicendi eſt,lotionem pedum factam eſſe,inchoata iã cœna legali, nondum vero finita,cui videtur fauere illud verbũ Ioã. *Surgit à cœna.*

Improbatur.

Sed neq; hoc mihi placet, tum quia non eſt mihi veriſimile,eſum agni,qui erat ſacramentũ & ſacrificiũ quoddam, interruptũ eſſe per quandam actionem nihil ad illum pertinẽtem,tum pręterea,quia Exodi 12.præceptum erat,*Et comedetis feſtinantes*, quod non ſeruaſſet Chriſtus,ſi in lauandis pedibus immoratus eſſet.

Exod.12.

3.Opinio.

Tertius modus dicendi eſſe poteſt, Chriſtum lauiſſe pedes diſcipulorũ poſt finitam omnem cœnã. Quæ ſentẽtia ſumitur ex Cypriano (ſi ipſe eſt author libri de Cardinalibus Chriſti operibus) ſermone de ablutione pedum,quatenus ibi dicit,Chriſtum poſt inſtitutum hoc ſacramẽtum lauiſſe pedes diſcipulorum:imo etiam,poſtquam Iudas inde diſceſſerat,diſceſſit autem,finita iam cœna, vel in fine illius,vt ex cap.13.Ioan.colligitur:& hanc etiam ſententiam neceſſe eſt aſſerere eos, qui nihil diſtinguunt inter cœnam legalem,& vſualem, ſuppoſitis his, quæ contra primam,& ſecundam ſententiam dicta ſunt.

S.Cypr.

Refutatur.

Sed hæc ſententia nullo modo ſtare poteſt, quia non ſolũ nõ habet fundamẽtum in Euangelio,nam illud verbũ, *cœna facta*,ſatis intelligitur de cœna legali, ſed etiam pugnat cum Euangelio, ex quo euidenter conſtant duo,primum eſt,adfuiſſe Iudam, quando Chriſtus lauit pedes diſcipulorum,vt conſtat ex illo verbo, ꝙ Chriſtus dixit,cum accederet ad lauandum Petrum, *Vos mundi eſtis,ſed non omnes*,& addit Ioan. *Sciebat enim, quis traderet eum, propterea dixit, non eſtis mundi omnes*, aderat ergo Iudas,nam ad præſentes loquitur, & ita omnes Patres in hoc conſentiunt.Secũdum eſt, poſt lotionem pedum iterum Chriſtũ recubuiſſe, & cœnaſſe cum diſcipulis ſuis, quod conuincunt verba, quæ ex Ioan. 13. ponderauimus in fauorem primæ ſententiæ.Vnde hoc argumento conuincimus,pręter cœnam legalem, quæ anteceſſit lotionem pedũ, egiſſe Dominum cœnam vſualem poſt dictam lotionem.Neq; enim dici poteſt,ea,quæ de cœna narrantur poſt lotionem pedum, pertinere tantum ad cœnam myſticam,ſeu inſtitutionem huius ſacramẽti: Primo quidem,quia,vt ex Lucæ 22.colligitur,in illa poſteriori cœna dixit Chriſtus, *Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, quæ verba non poſſunt intelligi de ſacramentali cœna,ſed de vſuali. Secundo,quia ſignum illud proditoris, quod Chriſtus dedit,Ioan.cap.13. *Cui intinctum panem porrexero*, datum eſt in poſteriori illa cœna poſt lotionem pedum, cuius argumentum eſt, quia continuo exiuit Iudas,vt Ioannes narrat: vnde non potuiſſet adeſſe lotioni,niſi eſſet iam facta, ille autẽ panis intinctus non erat Euchariſtiæ ſacramentum,vt ſequenti dubio oſtẽdam,ſed panis cõmunis: ergo durabat tunc cœna vulgaris,& adhuc erat in cœna panis,& ius,vel aliquid ſimile,quo poſſet intingi : ergo neceſſario concluditur, lotionem pedum factam eſſe,antequã eſſet omnino finita cœna vſualis.

Lucæ 22.

Obiectio.

Qui negant vſualem cœnam, reſpondent, Chriſtum dediſſe Iudæ buccellam intinctam, non quia A tunc cœnarent,ſed quia ex præterita legali cœna adhuc ſuper menſam erat panis & vinum, vel condimentum aliquod,in quo poſſet panis intingi,incredibile enim videtur, toties eadem nocte Chriſtum cum diſcipulis cœnaſſe,præſertim, cũ ea nocte grauiſſima eſſent illi negotia peragenda, ac pertractanda,cumq; diſcipuli omnes mœſti eſſent,eo quod ſcirent,Chriſtum ea nocte morti eſſe tradendum. Deniq;,quia eſus agni ad eius noctis refectionem ſufficiens videbatur.

Reſponſio.

Sed nihilominus,ſi attente legãtur, & ad improprios & incongruos ſenſus non traducãtur,quæ Ioannes ſcribit,cap.13. negari non poteſt quin Chriſtus cum diſcipulis poſt lotionem pedum B adhuc cœnauerit. Vnde, cum oſtenſum ſit,cœnam legalem fuiſſe finitã ante lotionem pedum, fit, cœnam vſualem poſtea peractam eſſe, nam de myſtica cœna Ioannes nihil ſcribit,neq; ad illam accommodari poſſunt,quæ dicit. Aſſumptum patet primo ex illo verbo, *Cum recubuiſſet iterum*,ſcilicet,poſt finitam lotionẽ pedum,quod proprie ſignificat, iterum ad menſam ſedere vel accumbere.Deinde,quod id fuerit ad comedendum iterum,patet ex verbis illis. *Sed vt adimpleretur Scriptura,qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum ſuum.* Quæ verba non ſunt dicta à Chriſto, vt relata ex Scriptura, quia nullibi habentur illa verba in veteri teſtamento, ſed dicta ſunt ad ſignificandum id,quod tunc fiebat, tunc er- C go manducabat cum illo panem is,qui ſtatim erat illum traditurus,& illo facto implebatur, quod Pſal. 40. ſcriptum erat, *Qui edebat panes meos,magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Tertio, quia infra dicitur, tunc recubuiſſe Ioannem in ſinu Ieſu , dicit autem idem Ioannes infra,c.21.ſe recubuiſſe in cœna ſuper pectus Ieſu.Quarto,ex ſigno illo, quod poſtea dedit Chriſtus,panis intincti, quia niſi actu comederent, non erat illud ſignum ſatis aptum & vrbanum, neq; veriſimile eſt,manſiſſe ibi tãto tempore poſt cœnã, panem,& ius aliquod:& ita omnes Patres,qui exponunt hæc verba,pro comperto habent tunc duraſſe cœnam.Deniq;,niſi ita dicatur, non poſſunt exponi commode alij Euangeliſtæ , qui dicunt, Chriſtum D inter cœnandum inſtituiſſe ſacramentum hoc:quia, ſi prius omnino abſoluit cœnam,& poſtea interpoſuit lotionem pedum, quomodo dici poteſt fieri inter cœnandum,quod poſt lotionem pedum factum eſt,ſi poſt illam nihil cœnatum eſt? Nec mirum eſt, tunc Chriſtum cœnaſſe cum diſcipulis vſu communi,tum quia vnus agnus non erat tredecim hominibus ſufficiẽs:tum etiam, quia nihil ſine cauſa omittere voluit,ex iis,quæ agere ſolebat: nulla vero tunc occurrebat cauſa, quia inter cœnandum inſtruebat diſcipulos,& non impediebatur,ſed potius occaſionem & opportunum tempus expectabat patiendi. Ac deniq; fieri potuit, vt tam ipſe,quam diſcipuli ea refectione corporali indigerent,ad ſuſtinendos eius E noctis,ac ſequentis diei labores.

Ioan.21.

4.Opinio.

Quartus modus eſt,lotionem factam eſſe poſt inchoatam cœnam vſualem, & antequam eſſet finita. Hanc ſententiam tenent aliqui graues expoſitores Ioannis ex recentioribus,& fundantur ſolum in illo verbo Ioannis , *Surgit à cœna*,inde enim colligitur, Chriſtum non ſtando, ſed diſcumbendo cœnaſſe, quãdo ſurrexit ad lauandos pedes, ergo ſignum eſt, illam non fuiſſe cœnam legalem, ſed vſualem, nam vſitatus modus prandendi ſeu cœnandi eo tempore, erat diſcumbendo,vt colligitur ex Eſther 1. & Tob. 2.at vero in cœna legali, oportebat ſtare, tanquam paratos ad agendum iter,vt colligitur ex Exod.12.& docet Gregor. Niſſen. lib. de vita Moyſis circa medium, & ſignificat Philo Iudæus, lib. de Sacrificio, Cain

Eſther. Tobias. Exod.12.

S.Gregor. Philo Iudæus.

Cain & Abel circa medium. Eſt hæc ſententia pro- A
babilis, mihi tamen ſuaderi non poteſt, quia difficile
creditu eſt, Chriſtum interrupiſſe aliquam cœnam
ad lauãdos pedes: eſt enim hoc præter omnium ho-
minum cõſuetudinem, & neſcio, quid habet inurba-
nitatis, cuius nulla ratio moralis vel figuralis afferri
poteſt, quæ probabilis ſit. Vnde Chryſo. hom. 82. in
S.Chryſoſt. Matth. expreſſe dicit, Chriſtum ante cœnam lauiſſe
pedes diſcipulorum, & Iudę; quod neceſſe eſt intelli-
gi de cœna vſuali, nam de legali non poteſt, vt dixi.
Quod ſi quis velit intelligere de cœna myſtica, à for
tiori ſequitur, quod intendimus, nam hæc fuit poſt
lotionem pedum, vt ſtatim dicam. Deinde cõiectu-
ra illa non eſt ſufficiens, quia valde probabile eſt, B
Chriſtũ diſcubuiſſe in cœna legali. Primo, quia hoc
ſignificant Matthæus, Marcus, & Lucas, dicendo, *re-
cumbentibus illis, accepiſſe Ieſum panem.* Secundo, quia in
Exodo nõ erat præceptum ſtandi ad comedendum
agnum, ceræmonia autem non præcepta non cadit
ſub obligationẽ, imo nec veriſimile eſt fuiſſe addi-
tam, ſed communi more ſolitos fuiſſe cœnare. Ter-
S.Ambroſ. tio, quia Amb. ſuper 15. caput Lucæ, dicit in cœna le-
gali Ioannem diſcubuiſſe in ſinu Ieſu ceruice refle-
S.Chryſ. xa, quod non potuiſſet fieri, ſi ſtarent. Et Chryſoſt.
homil. 69. in Ioan. dicit, Chriſtum non prius lauiſſe
pedes diſcipulorũ, quam cum eis diſcubuerit, quod
neceſſe eſt intelligi de cœna legali; ne contradicat
iis, quæ dixerat Hom. 82. in Matth. vt vidimus, & ita C
Ianſenius. hanc ſententiam tenent Ianſenius & Cæſar Baronius
Cæſar Bar. in annalibus in 34. anno, & alij, quamuis, etiam ſi ad-
mittamus ſtantes cœnaſſe agnum, dici poſſet, poſtea
diſcubuiſſe ad cœnam vſualem; prius vero, quam il-
lam inchoaſſent, admonuiſſe fortaſſe Chriſtum di-
ſcipulos de myſteriis, quæ perficere antea volebat, &
tunc ſurrexiſſe ad lauandos pedes eorum, cœna qui-
dem inſtructa, & parata, nondum tamen inchoata,
accommodando expoſitionem Auguſtini ſupra re-
latam, & ita etiam intelligi poteſt Chryſoſtomus vl-
timo loco citatus.
I. Aſſertio. Reſtat igitur, vt verus ſit quintus modus; iuxta
quam breuiter dicendum eſt primo, Chriſtum in-
ter vtramque cœnam lauiſſe pedes, finita, ſcilicet, le- D
gali, & nondum inchoata vſuali. Hoc concluditur
neceſſario ex dictis, & illius forte litteralis occaſio,
fuit conſuetudo illius temporis, & regionis, in qua
ante commune conuiuium hoſpitibus pedes laua-
bantur, quod non fiebat in cœna legali. Moralis au-
tem ratio fuit, vt nobis Chriſtus daret exemplum,
ſicut ipſe dixit: figuralem ſtatim reddemus.
2. Aſſertio. Secundo enim dicendum eſt, lotionem pedum
factam eſſe ante cœnam myſticam ſeu inſtitutio-
nem huius ſacramenti. Ita docent ſuper Ioan. D.
D.Thom. Thom. ſuper Matth. Euthymius & Lyra, & alij ex-
Euthym. Lyra. poſitores, expreſſe Damaſc. libr. 4. cap. 14. & idem
S.Damaſ. ſentit Auguſtin. locis ſupra citatis, Ambroſ. & Bern-
S.Auguſt. ard. ſtatim citandi, quod non poteſt ex Euangelio E
aperte conuinci, oſtendemus autem ſtatim, inſtitu-
tionem huius ſacramenti factam eſſe, vel inchoata
cœna vſuali, vel certe proxime ante illam, ex quo
poteſt hæc aſſertio concludi. Ratio myſtica ſeu fi-
guralis eſt, quia illa lotione pedum voluit Chriſtus
Dominus ſignificare mundationem animæ, quæ an-
te ſumptionem huius ſacramenti præmittenda eſt,
S.Ambroſ. vt docuit Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur. cap. 6. &
S.Bernard. lib. 5. de ſacram. cap. 5. Bernard. in ſerm. de cœna Do-
S.Cypr. mini, Cyprianus etiam in ſerm. de lotione pedum
dicit, per illam ſignificatum fuiſſe pœnitentię ſacra-
mentum, debuit ergo illa lotio præcedere, ſicut pœ-
nitentia, vel animi emundatio antecedere debet v-
ſum huius ſacramenti.

SECTIO III.

Vtrum hoc ſacramentum inſtitutum ſit, poſtquam Iudas à cœna diſceſſit, vel illo præſente.

QVæſtionem hanc attigit D. Th. infra q. 81. art. 2. D. Thomas.
ſub alio titulo, *An Chriſtus Communicauerit Iudam,*
quam tractat etiam in 4. d. 11. q. 3. ar. 2. & ibi alij Scho-
laſtici, ſenſus vero in idem redit, ſupponimus enim,
ſi Iudas adfuit inſtitutioni, & communioni aliorum
Apoſtolorum, etiam illi communicatum fuiſſe hoc
ſacramentum: quia peccator occultus non excludi-
tur à publica communione huius ſacramenti, vt do-
cet Eugenius Papa ſtatim citandus, & omnes Scho-
laſtici, & dicemus q. 80. Quod ergo nunc quæritur, Status quæſtionis.
eſt, an Chriſtus ſapienter expectauerit Iudæ diſceſ-
ſum ad tanti myſterij inſtitutionem & communica-
tionem, quam quæſtionem hoc loco præmitto, quia
eſt ad intelligendam ſequentem, & totum ordinem
cœnæ neceſſaria.
Prima ergo ſententia eſt, fuiſſe Iudam abſentem 1. Sententia. S. Hilarius.
quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramentũ, ita Hila- Rupertus.
rius can. 30. in Matth. & Ruper. lib. 10. in Matth. in fi- Theophy. Innocent.
ne, & Theophyl. Matth. 26. Innoc. lib. 4. de hoc my-
ſterio. cap. 13. Tacianus in harmonia Euangel. & ha- Tacianus.
betur hæc ſententia, apud Clementem lib. 5. Conſti- S. Clemens.
tut. cap. 16. vbi aperte negat, Chriſtum communi-
caſſe Iudam, citatur etiam pro hac ſententia Hieron. Hierony.
lib. 2. contra Iouinian. & Epiſt. 156. q. 2. & Dionyſ. ca. Dionyſ.
3. de Eccleſiaſt. Hierarch. in principio, cuius verba è
Græco reddita hæc ſunt. *Et ipſe author ſymbolorum iu-
ſtiſſime ſeparat eum, qui non ſicut ipſe, nec pari morum ſimi-
litudine ſacra concœnauerat, docens bene, ſancte, & prout
Deum decebat, quod verus & cum virtute acceſſus ad ſacra
donec accedenti commutationem ad eum, qui eſt ſibi ſimilis.*
Quæ verba ſic interpretatur Turrianus (qui in ſcho Turrianus.
lio ad dictum locum Clementis hanc ſententiã cõ-
ſtanter defendit) quod Chriſtus ſeparauerit Iudam,
ne communionis corporis ſui fieret particeps, eo ꝙ
non ſancte, ſed ſimulate, & ficte adfuerat cum illo ad
comedẽdum ſacra, id eſt, paſchalem agnum, qui ſa-
cramentum, & ſacrificium antiquæ legis erat. Et cõ-
firmat Turrianus hanc ſententiã, quia Chriſtus du-
plici ſigno manifeſtauit peccatũ Iudæ. Primo, quan-
do illi interroganti, *Nunquid ego ſum?* Reſpondit. *Tu
dixiſti.* Secundo, quando dixit Ioanni, *Cui intinctum
panem porrexero, &c.* ergo non eſt veriſimile illo præ-
ſente inſtitutum fuiſſe hoc ſacramẽtum, alias opor-
tuiſſet illum à cõmunione excludere, quia iam erat
agnitus peccator. Hilarius aliam adducit cõfirmatio
nem, quia Chriſtus dixit diſcipulis. *Bibite ex hoc omnes;
non bibam à modo de hoc genimine vitis, donec illud bibã vo-
biſcum nouum in regno Patris mei,* ſed nunquam poſtea
cum Iuda bibit; ergo nec tũc illi ad libandum dedit.
Aliter explicat hanc ſententiam Origen. Ioan. 13. pu- Origenes.
tat enim panem intinctum, quem Chriſtus Iudæ de-
dit, fuiſſe Euchariſtiam, tamen Iudam, illum nõ co-
mediſſe, ſed accepiſſe tantum in manus, ibique reli-
quiſſe, ac ſubito diſceſſiſſe. Secunda ſententia dicit 2. Sententia.
Chriſtum communicaſſe Iudam, quando illi dedit
buccellam intinctam, Ioan. 13. quam videt indicaſſe
Cyril. li. 9. in Ioan. c. 19. & Augu. lib. 5. de baptiſm. c. 8. Cypr.
Dicendum vero primo eſt; Chriſtum Dominum Auguſt.
inſtituiſſe hoc ſacramentum præſente Iuda, illumq;
cum aliis communicaſſe. Hæc eſt ſententia D. Tho.
& cõmunis Scholaſticorum dicta d. 11. & probari po-
teſt primo ex ordine narrationis Matth. & Marc. Di-
cunt enim diſcubuiſſe Chriſtum cum duodecim; &
cœnantibus illis, nimirum duodecim, accepiſſe pa-
nem & inſtituiſſe hoc ſacramentum. Apertius tamẽ
vel (vt Auguſtinus dicit) euidentiſſime hoc videtur

dicere Lucas, cum enim dixiſſet, diſcubuiſſe Chriſtũ eum duodecim & conſecraſſe ac dediſſe illis myſteria, ſubdit, inter præbendum ſacramentum addidiſſe, *Verùtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, erat ergo præſens Iudas; & illa particula, *Veruntamen*, aperte indicat hoc eſſe dictum in ipſa communicatione ſacramenti, nam ſenſus perſpicuus eſt; trado vobis corpus & ſanguinem, quamuis non ignoro inter vos eſſe, qui me tradit. Vnde Sancti aduertunt, illa verba dicta eſſe à Chriſto, tum ad commendandam charitatem ſuam, tum vt emolliret cor Iudæ, vt reſipiſceret, & non indigne communicaret. Confirmari hoc poteſt, quia Iudas adfuit, cum Chriſtus dixit Apoſtolis, *Hoc facite in meam commemorationem*, nã ordinatus fuit Sacerdos, & Epiſcopus, iuxta illud, *Epiſcopatum eius accipiat alter*, quod de Iuda exponit Petrus Actor.1. ergo adfuit inſtitutioni hui⁹ ſacraměti.

Actor. 1.

Probatur ex traditione. Secundo probatur hæc ſentẽtia ex communi traditione & interpretatione Patrum, illam ſupponit Eugenius Papa dicens, Chriſtum non remouiſſe Iudam à communione; idem docet Leo Papa. ſer.3. & 7. de paſſione Domini, Augu. tract. 6. 50. & 62. in Ioan. & lib. 2. contra litteras Petiliani. c. 22. & lib. 1. de adulterinis coniugiis. c. 27. & lib. 5. de bapt. c. 8. item in id Pſalm. 10. *iuſtus autem quid fecit?* & habetur in c. Chriſtus. 1. q. 1. idem etiam expreſſe Epiſt. 163. Ambr. lib. de Apologia Dauid prope finem, Iuſtinianus Imperator in edicto fidei ſuæ ad Ioannem II. Pontificem, circa finẽ, *Iudas*, inquit, *cum putaſſet latere eum, qui occulta hominum cognoſcit, ſacramentis communicauit cum Apoſtolis*. Hugo 2. de ſacramentis par. 8. ca. 4. Rabanus lib. 1. de inſtit. cleric. cap. 32. lib. 2. ca. 36. Cyprianus in ſer. de Cœna Dom. Beda, D. Thom. & alij Ioan. 13. Laurent. Iuſt. li. de triumphali Chriſti agone c. 5. Niceph. li. 1. hiſt. c. 30. Algerus lib. 1. cap. 21. vbi conatur Hilarium interpretari, ſed fruſtra. Eccleſia etiam canit in hymno, *Turbæ fratrum duodenæ datum non ambigitur*, & eadem eſt ſententia Hieronym. qui falſo in cõtrarium citatur, nam Marc. 14. circa illa verba, *biberunt ex eo omnes*; *& Iudas*, inquit, *bibit, ſed non ſaturatur, nec ſitim extinguit ignis æterni, qui indigne ſumit myſteria Chriſti*, idem Pſal. 54. (ſi illius ſunt commentarij) circa illa verba, *Qui dulces mecum capiebas cibos*, illa exponens de Iuda ait, *Cibus dulcis eſt corpus Chriſti, quod ipſe accepit indignus*, idem docuit ex Græcis Origenes tractatu 35. in Matth. & Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & eleganter hom. 2. de proditione Iudæ, & Cyril. lib. 9. in Ioan. cap. 26. Eadem eſt ſententia Dionyſ. cum enim dicit, *Qui ſecum ſacra concœnauerat*, non agnum figuratiuum, ſed verum Chriſtum intelligit, vt omnes Dionyſij commentatores interpretantur, tum quia licet legalis cœna poſſit dici aliquo modo, ſacra, tamen quod præcipue & quaſi per antonomaſiam fuit ſacrum in illa nocte, fuit Euchariſtia: tum etiam quia poſtea nõ dicit ſeparaſſe Iudam à communione, ſed à ſuo & ſuorum conſortio, quando dixit, *Quod facis, fac citius*, vt nimirum oſtenderet dignam Euchariſtię ſumptionem perficere vnitatem, & coniunctionem cum Chriſto, è contrario vero qui indigne ſumit, dignum eſſe, qui à Chriſti conſortio & communione ſeparetur.

Eugenius. Leo Papa. Auguſt. Ambroſ. Iuſtinianus. Hugo. Rabanus. S. Cypria. Beda. D. Thom. Laur. Iuſt. Nicephor. Algerus. Hierony. Origenes. Chryſo. Cyrill.

Probatur ratione. Tertio probat D. Thomas ratione hanc ſententiã, quia non expediebat, vt Chriſtus Iudam peccatorẽ occultum ſine accuſatore & euidente probatione, ab aliorum communione ſepararet. Sed reſponderi poteſt, Chriſtum vere nõ ſeparaſſe à communione, ſed prudenter expectaſſe, vt ipſe diſcederet antequã ſacramentum diſtribueretur, quod fieri poteſt, quia tunc nõ publicatur delictum occultum. Quæ reſpõſio recte oſtendit potuiſſe ita fieri, tamẽ ratio D. Th. A etiam oſtendit hoc non fuiſſe neceſſarium, imo fuiſſe expediens in hac re grauiſſima dare exemplũ Prælatis Eccleſiæ, quomodo circa peccatores occultos ſe gerere debeant, potuit etiam expedire, ad ſignificãdum amorem ſuum erga peccatores, & ſingulariter erga Iudam, quem beneficiis lucrari cupiebat.

Dico ſecundo, Chriſtum non communicaſſe Iudam, quando buccellam panis intinctam dedit, ita docuit Iulius Papa I. in ſuis decretis, cap. 7. & habetur in ca. Cum omne crimen. de Conſec. d. 2. & apud Iuonem 2. par. decreti, cap. 12. Burchardum lib. 5. decreti, cap. 1. idem docuit Concilium Brachar. III. cap. 1. Beda, D. Thom. & Laurent. Iuſtin. locis citatis, & expreſſe Auguſt. tract. 62. in Ioan. & conſtat. Primo, ex B illa ſimplici appellatione panis, *Cui intinctum panem porrexero*, quem Chriſtus tunc non conſecrauit. Secundo, quia nõ decebat Chriſtum intingere Euchariſtiã, fuit ergo ſimplex buccella panis. Quocirca Cyrillus & Auguſtinus ſupra citati, qui contrarium interdum indicant, explicandi ſunt, vt intelligant, vel paulo ante, Chriſtum communicaſſe Iudam, vel certe, quod per illum intinctum panem ſignificata fuerit ficta eius cõmunio, vt Auguſtinus magis indicat, de cuius ſententia ſatis ex aliis locis conſtat, vt vidimus; Origenes vero Ioan. 13. licet contrarium proponat vt probabile, non tamen affirmare audet.

2. Cõcluſio. Iulius Papa. Conc. Brac. Beda. D. Thom. Lauren. Iuſt. Auguſt.

C Dico tertio (& concluditur ex dictis) Chriſtũ inſtituiſſe hoc ſacramẽtum prius, quam illum panem intinctum Iudæ tribuiſſet, quod eſt contra Cæſarem Baronium, in illo anno 34. annalium, vbi contrariũ ſentit, & probat ex quodam rituali libro Hebræorũ, vbi dicitur, illam conſuetudinem dandi panem intinctum, fuiſſe ceræmoniam pertinentem ad ritum cœnæ legalis, ſed, vt vidimus hoc ſacramentum fuit inſtitutum poſt finitam cœnam legalem, ergo. Sed hæc opinio, vt dixi, mihi diſplicet, quia eſt parum conſentanea verbis Euangelij: dicit enim Ioan. poſt buccellam illam acceptam, cõtinuo Iudam exiuiſſe: nõ potuiſſet ergo adeſſe inſtitutioni huius ſacramẽti, ſi facta eſſet poſt buccellam illam traditam. Reſpõderi poteſt, particulam, *cõtinuo*, ſolum ſignificare Iu- D dam non expectaſſe prolixam Chriſti concionem. Sed inprimis hic eſt contra verbi proprietatem ſine fundamento. Deinde eſt contra expoſitionem Sanctorum, Cyrilli, Chryſoſtomi, & Auguſtini, locis citatis, qui dicũt vſq; ad illam horã Chriſtũ ſuſtinuiſſe Iudam, & verbis ac factis procuraſſe, vt reſipiſceret, ex tunc vero, quia iam indigne communicaret, & ſemper magis obdurabatur permiſſum eſſe à dæmone vehementius inſtigari, & ideo ſtatim ad Chriſtũ tradendum exiuiſſe. De qua re legi poteſt Chryſoſt. hom. 1. & 2. de proditione Iudæ, Cyrillus Hieroſoly. Catecheſ. 13. Auguſt. in Pſal. 10. & Epiſt. 163. ille autẽ ritualis liber, quo fundatur Cæſar, apud me non eſt tantæ authoritatis, vt illi fidem adhibeam, quamuis E fieri poteſt, vt illa conſuetudo, non ſolum in cœna legali, ſed etiam in aliis obſeruata fuerit.

3. Concluſio. Chryſoſt. Cyrill. Auguſt.

Reſponſio ad argumenta primæ ſententiæ. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ, ad Patres ibi citatos reſpondetur, plures eſſe in contrariũ, ſolum ille locus Clementis eſt difficilis, tamen vel ille locutus eſt ex propria opinione, & non ex antiqua aliqua traditione, vel certe ille locus non eſt omnino correctus, ſicut de multis aliis illarum Conſtitutionum dicere neceſſe eſt. Ad coniecturam vero reſpõdetur falſum eſſe aſſumptum, vt docet D. Tho. 2. 2. q. 33. ar. 7. ad 2. & conſtat: primo quidem, quia vtrumq; illud ſignum proditoris datum eſt à Chriſto poſt inſtitutam Euchariſtiam, vt partim ex dictis patet, partim ex dicendis dubio ſequenti. Deinde, quia neutrum ſignum fuit publicum, neque ab omnibus diſcipulis intel-

intellectum. Nam verbum illud, *qui intingit mecum manum in paropſide*, commune fuit, multi enim intingebant, ſicut paulò ante dixerat, *qui manducat mecum panem, &c.* & ſignum eſt, quia poſt illud verbum alij hæſitabant, & inquirebant, *Numquid ego ſum?* & Petrus, ac Ioannes hoc ignorantes curioſè inquirebant, & ipſemet Iudas, aut volens iuſtificare ſe ipſum, aut motus conſcientia interrogauit, *Numquid ego ſum?* Cui Chriſtus reſpondit, *Tu dixiſti:* quod verbum vel ſolus ille audiuit, quia poſt illud, adhuc Petrus, & Ioannes ignorabant, vel certè ſolus intellexit. Nam illa dictio iuxta phraſim Hebraicam non eſt affirmantis, ſed ſuſpendentis aſſenſum, & intercidentis ſermonem, ac ſi diceret, ſatis eſt, tu videris, quod docuit Auguſtinus lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 1. & Euthy. in Matth. ſuo cap. 64. & habetur etiam apud Clementem, lib. 5. conſtitut. cap. 15. Denique aliud verbum, *Cui intinctum panem porrexero*, ſoli Ioanni ſupra pectus Chriſti recumbēti ſecreto dictum eſt, vt omnes exponūt. Potuit autem Chriſtus vni, vel alteri manifeſtare peccatū Iudæ, quamuis eſſet occultum; tum quia erat dominus famæ eius, vt Deus; tum etiam, quia poterat id eſſe vtile ad fidei confirmationem, & ſuæ diuinitatis, ac charitatis manifeſtationē. Noluit verò manifeſtare omnibus, ſed in hoc famæ Iudæ proſpicere, licet eius peccatū paulò poſt eſſet omnibus manifeſtandū; quia quoad hoc voluit Chriſtus ſe gerere tantū, vt homo & ſuo facto exemplum nobis præbere: homines autem nō debēt operari iuxta futuros euentus, ſed iuxta præſentem rerum ſtatū. Ad confirmationem Hilarij facilis eſt ſolutio. Reſpondetur enim, ad veritatem & proprietatem illius locutionis, *Donec vobiſcum illud bibam nouum in regno Patris mei*, ſufficere, vt de omnibus, quibuſcū Chriſtus cœnauerat, & ad quos Chriſtus loquebatur, vno ſolum excepto Iuda, verificetur.

(Auguſt. Euthym. Clemens.)

SECTIO IIII.

An hoc ſacramentum ſit inſtitutum ante, vel poſt cœnam, ac deniq; qua hora inſtitutum fuerit.

(1. Sentētia authore carens.) IN hac quæſtione poſſunt eſſe ſex modi dicendi: primus quod fuerit inſtitutum ante inchoatam cœnam legalem: ſed, vt exiſtimo, hic modus à nemine aſſeritur; & eſt omnino improbabilis, vt latè probat Ianſenius, cap. 130. & ex dicendis à fortiori patebit. (Ianſenius.)

(2. Sententia.) Secundus modus eſſe poteſt, vt inſtitutio hęc facta fuerit, inchoata cœna legali, nondum autem finita. Quam ſententiam videtur ſequi Ianſenius ſuprà, & videtur fundatus in hoc, quod non diſtinguit cœnā vſualem a legali, & neceſſarium exiſtimauit aſſerere, ante finitam aliquam cœnam, inſtitutum fuiſſe hoc ſacramentū: in quo rectè aſſeruit, vt videbimus. Tamen eius fundamentū falſum eſt. Vnde eius opinio etiā mihi nō videtur probabilis. Certum enim exiſtimo, iam fuiſſe legalem cœnā finitā, quando ſacramenti huius inſtitutio facta eſt. Quod primò ſequit̃ neceſſariò ex dictis, diximus enim lotionem pedum fuiſſe poſt finitam cœnam illam; & inſtitutionem ſacramenti poſt lotionem pedum fuiſſe effectam: ergo. Secundò argumentum ſuprà aſſumptum ex illo verbo, *& comedetis feſtinantes*, etiam probat cœnam legalem non debuiſſe interrumpi ob inſtitutionem huius ſacramenti. Tertiò videtur hæc eſſe ſententia Conc. Triden. ſeſſ. 22. cap. 1. dicentis, *Celebrato vetere paſchate, nouum inſtituit.* Et Vrbani Papę, Clem, I. de reliquiis & vene. Sanct. *Sumpta*, inquit, *cœna, &c*, eſt etiam expreſſa ſententia Auguſt. Epiſtola 118, & habetur in cap. Liquido. de Conſecratione d. 2. (Conc. Trid. Vrbanus. Auguſt.)

A Denique vniuerſa Eccleſia canit. *Poſt agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicum datum diſcipulis.* Et ſequenti dubio referam plures Patres aſſerentes decuiſſe, celebrata vmbra, tranſire ad veritatem.

Tertius modus dicendi eſt, Chriſtum nō eodem tempore vtrāq; ſpeciem inſtituiſſe, ſed ſpeciem panis inter cœnandū legali cœna, ſpeciem autem vini poſt finitam omnino cœnam, multis interpoſitis aliis rebus, vel actionibus. Hanc dicendi rationem tenet Ioannes à Louanio lib. de communione ſub vtraq; ſpecie, & illum ſecutus eſt Bellarminus lib. 4. de Euchariſtia, cap. 27. ad 2. & poteſt fundari, quia de B conſecratione panis dicunt Matth. & Marcus, *Cœnantibus autem illis accepit Ieſus panem, &c.* de conſecratione autem calicis ait Lucas, c. 22. & Paul. 1. Cor. 11, *Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens*, Sed neq; hic dicendi modus mihi probatur. Primùm enim illa verba Eccleſię, *Poſt agnum typicum, expletis epulis, corpus Dominicum datum diſcipulis.* Apertè loquuntur de ſacramento, quoad ſpeciem panis: alia verò teſtimonia citata abſolutè de toto ſacramento loquuntur; & ſimiliter, quæ referemus ſectione ſequenti, Præterea rationes factæ contra præcedentem ſententiam contra hanc non minus vrgent. Item ſine ſufficienti fundamento fingit hoc myſteriū nō fuiſſe inſtitutum per modum vnius integri ſacrificij & C ſigni: nam ſi prius conſecratū eſt corpus, & conſumptum, poſtea verò actiones aliæ interpoſitæ ſunt, & finita cœna, conſecuta eſt calicis conſecratio, certè non fuit per modum vnius factum totum myſterium, nec modo apto ad componēdum vnum ſignū. Denique fundamentum ex Scriptura ſacra nullum eſt. Nam Matth. & Marcus, tam de conſecratione calicis, quàm corporis dicunt, *Cœnantibus autem illis*, & Lucas poſt conſecrationem calicis ait, dixiſſe Chriſtum, *Veruntamen manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, & omnes referunt vtramque conſecrationem per modum vnius actionis continuæ. Igitur, quod Paulus ait, *ſimiliter & calicem, poſtquam cœnauit*, de toto myſterio intelligendum eſt, ita vt illud aduerbi-D um, *ſimiliter*, ad totum hoc referatur. Quod ſicut panem, poſt cœnam, ſcilicet legalem, conſecrauerat, ita fecit & calicem. Quomodo autem illa duo concilientur, *cœnantibus illis*, & *poſtquam cœnauit*, facile ex dictis patere poteſt. Nam hoc poſterius dictum eſt, propter legalem cœnam; prius verò propter vſualem; vel quia vtraque per modum vnius conſideratur, vt in fine ſectionis dicam. (Ioan. Louan. Bellarmin. Lucæ 22. 1. Cor. 11.)

Quartus modus eſt, hoc ſacramentū fuiſſe inſtitutū finita omni cœna materiali, ſeu corporali. Ita ſentit Claudius de Sainctes repetit. 1. c. 7. & repetit. 6. c. 1. & Cæſar Baronius ſupà, & fundari etiam videntur, quia nō diſtinguunt cœnam legalem ab vſuali. Quod ſi obiicias verbum illud, *cœnantibus autem illis:* E Reſpondere poterunt, illud verbum eſſe exponendum, id eſt, ſtatim finita cœna, & recumbentib. adhuc, ita vt per modum vnius cœnæ id totum factū fuerit. Sed hæc ſententia mihi non probatur. Nam primò falſo nititur fundamento, vt viſum eſt, deinde ex dictis cōnici poteſt, oſtendimus enim, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacramentum antequam Iudas diſcederet; & antequàm illi intinctum panem daret: ergo poſt inſtitutionem adhuc durabat cœna; quādoquidem potuit Chriſtus illud ſignum præbere. Ergo non eſt facta inſtitutio poſt finitam omnem cœnam. (4. Sententia. Claudius. Baronius. Refutatur.)

Quintus modus dicēdi eſt: hoc ſacramentū fuiſſe inſtitutum inter cœnandum vſuali cœna illa videlicet inchoata & nondum finita. Quæ ſententia

in primis habet fundamentum in verbo, *Cœnantibus* A *autem illis*; quod ſi poteſt cum omni proprietate intelligi, non eſt eneruandum. Quibus verbis addi poſſunt illa, quæ ſcribit Lucas, *Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, quæ verba indicant Chriſtum actu fuiſſe in cœna, quando hoc ſacramentum dabat diſcipulis. Videtur etiam fauere D. Auguſt. lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 1. vbi dicit verba illa, *Amen, amen dico vobis, quia vnus ex vobis tradet me*, & illa, *Qui intingit mecum manum in paropſide*, dicta eſſe poſt lotionem pedum; vnde fit, dicta eſſe inter cœnandum cœna vſuali; & tamen ſubdit dicta eſſe ante inſtitutionem Euchariſtiæ: ergo hæc facta eſt, inchoata iam cœna vſuali. Et hæc ſententia eſt valde probabilis, nihilque video, quod ex Scriptura ſacra, vel Patribus contra illam obiici poſſit. Nihilominus mihi difficile creditu eſt, Chriſtū Dominum inſtituiſſe tantum ſacramentum inter vulgares & communes epulas. Videtur enim hoc eſſe præter reuerentiam debitam tanto ſacramento; neque apparet vlla ratio litteralis, aut moralis, propter quam ita fieri debuerit.

Auguſt.

Euchariſtia finita legali, & nondum incepta cœna vſuali fuit inſtituta.

Sextus ergo dicendi modus eſt; Chriſtum Dominum, finita cœna legali, lauiſſe, vt diximus, pedes diſcipulorum; & ea actione abſoluta, iterum recubuiſſe cum diſcipulis; & dixiſſe illa grauiſſima verba. *Scitis, quid fecerim vobis, &c*, vſque ad illa, *Exemplum dedi vobis*, vel, vt Auguſtinus ſuprà vult, vſque ad illud, *vnus ex vobis tradet me*, & fortaſſe tunc interpoſuit alia verba, quæ ſunt apud Lucam, *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum.* Poteſt enim illud, *paſcha*, non ſolum agnum paſchalem, ſed etiam paſchale tempus, vel certè ipſam Euchariſtiam, quæ per illū agnum adumbrabatur, ſignificare: vt exponunt Chriſoſtom. homil. 83. in Matth. Hieronym. Matth. 26. Euſebius in Catena D. Thomæ ibi, & Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 40. Deniq; non eſt incredibile in eodem temporis articulo, Chriſtum diſcipulos de futuris myſteriis inſtruxiſſe; eoſque ad eorum communionem præparaſſe, & ſtatim inſtituiſſe hoc ſacramentum, & diſcipulis dediſſe. Quæ ſententia non aliter confirmatur, niſi quia & cum iis, quæ Euangeliſtæ narrāt, accommodari poteſt, & aliunde conuenientiſſimo ordine omnia cō- D nectit. Nam primùm omnium à legali cœna inchoatum eſt, vt legis præceptum ante alia ſeruaretur, & figura veritatem præcederet, quæ proximè ſtatim ſequi debuit. Interpoſita verò fuit lotio pedum, vt, quanta reuerentia futurum ſacramentum recipiendum eſſet, ſignificaretur, & vt ſacramentorum diuerſitas magis innoteſceret, poſtea verò expletis miſteriis, ad communem cœnam ventum eſt. Quā ſententiam indicat Damaſc. lib. 4. de fide, cap. 14. & iuxta illam rectè intelligitur illud, *cœnantibus autem illis*, vel quia inter vnam, & alteram cœnam, quam totam Euangeliſtæ per modum vnius recenſent, E hoc myſterium peractum eſt, vel certè, quia recumbentibus iam illis ad cœnandum, & menſa iam inſtructa, & parata, ab hoc myſterio inchoatum eſt. Propter quod rectè potuit dicere Chriſtus, *Veruntamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Fateor tamen, Auguſtinum citato loco non ſatis diſtinguere inter cœnam vſualem, & legalem; ſuppoſitis tamen, quæ diximus, non eſt neceſſe verba illa, quibus Chriſtus ſuum proditorem prædicebat, dicta eſſe ante, vel poſt lotionem pedum, aut inſtitutionem Euchariſtiæ, quia partim dici poterunt in cœna legali, partim in vſuali, & partim in initio, partim in fine illius noctis, vt facile eſt ex Euangeliſtis colligere, & ex iis, quæ tractat Ianſenius. c. 130. & 131.

S Chryſoſt. S. Hieron. Euſebius. Tertullian.

Damaſc.

Ianſenius.

Ex quibus omnibus tandem colligitur, quo tempore & hora inſtitutum ſit hoc ſacramentum. Claudius enim ſuprà opinatur poſt multam noctem, ſeu in profundo, aut medio illius inſtitutum eſſe. Ego verò exiſtimo in principio noctis poſt tranſactam vnam, vel ad ſummum, duas horas poſt ſolis occaſum eſſe inſtitutum. Dicitur enim Deut. 16. *Immolabis phaſe veſpere ad ſolis occaſum*; Euangeliſtæ autem dicunt, Chriſtum acceſſiſſe ad immolādum paſcha, *cum facta eſſet hora*, vtique à lege præſcripta. Decebat enim Dominum in lege exequenda ſe diligentiſſimum oſtendere. Cœna autem legalis, & lotio pedum, ad ſummum, per duas horas durare potuerunt, & ſtatim ſecuta eſt inſtitutio Euchariſtiæ, ergo. Et addi poteſt coniectura ex Euangelio. Primò, B quia Ioannes notat, quando Iudas exiuit, fuiſſe iam noctem, quod notari ſolet in principio noctis, non in medio. Deinde poſt illius exitum, Chriſtus habuit longam concionem, & poſtea iuit in hortum, & prolixè orauit, deinde verò comprehenſus eſt; & ab vno ad aliū Pontificem ductus & examinatus, & nihilominus poſteà ſuperfuit magna pars noctis, in qua cotumeliis affectus eſt à miniſtris diem expectantibus, vt illum ante Pilatum ſiſterent. Ergo ſignum eſt, inſtituiſſe Euchariſtiam in initio noctis, vt diximus.

Euchariſtia eſt inſtituta 1. vel 2. hora noctis.

SECTIO V.

C *Vtrùm conuenienti tempore inſtitutum ſit hoc ſacramentum.*

QVamuis ex inſtituentis authoritate ſatis conſtet, opportuniſſimo tempore feciſſe omnia myſteria, quæ operatus eſt, vt tamen eius rei rationem aliquam explicemus, declarandum eſt, quam ob cauſam nō ante incarnationem; neque ante tēpus paſſioni proximum. Sicut Baptiſmus, neq; poſt paſſionem & reſurrectionem, ſicut Pœnitentia, fuerit hoc ſacramentum inſtitutum. Principio igitur non oportuit ante incarnationem inſtitui. Primò, quia antiqua ſacramenta ſignificare debuerunt Chriſtum, vt futurum, non vt præſentem; hoc autem ſacramentum, non ſolum ſignificat præſentem Chriſtum, ſed etiam continet. Secundò, hoc ſacramentum eſt efficaciſſima cauſa, & veluti vberrimus fons gratiæ, & charitatis; abundantia autem gratiæ legi gratiæ reſeruari debuit. Tertiò, eſt certiſſimum pignus gloriæ, cuius ianua nondum erat hominib. patefacta. Quartò, quia non fuit conueniens, vt Chriſti corpus, prius quàm modo connaturali exiſteret, ſub hoc ſacramento conſtitueretur. Ac denique myſterium hoc, incarnationis myſterium ſupponit; imò, vt Chryſoſtomus ſæpè indicat, eſt veluti quoddam illius complementum, quia cum incarnationis beneficium in ſola vna humanitate perfectum ſit, per hoc ſacramentum ineffabili quodam modo aliis hominibus communicatur. Quocirca rationes omnes, quæ afferri ſolent ſuprà q. 1. art. 4. & 5. propter quas conueniens fuit, myſterium incarnationis poſt longa tempora fieri in vltima mūdi ætate, eædem præſenti myſterio applicari poſsūt, ſcilicet, quia non erant homines antea diſpoſiti ad ſuſcipiendum tantum beneficium & quia oportuit myſterium adeò difficile per multa tempora prius prædici, & variis figuris adumbrari, quas articulo ſequenti videbimus. Sed quæri ſolet hoc loco, an potuerit hoc ſacramentum ante incarnationem inſtitui. Sed circa hoc, quæ neceſſaria hoc loco viſa ſunt, notauimus in Commentario art. 5. cætera adiiciemus.

Nō oportuit Euchariſtiā inſtitui an incarnationem.

Chryſoſt.

Dico

Oportuit Euchariſtiam inſtitui ante paſſionem.

Dico ſecundò, oportuiſſe hoc ſacramentum inſtitui ante paſſionem. Primò, quia decuit, vt Chriſtus Dominus maximum amoris ſignum, adhuc in mortali corpore exiſtens, nobis exhiberet, iuxta illud, *Cum dilexeſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, ſicut etiam eodem tempore præbuit maximum humilitatis exemplum, diſcipulorum pedes lauando. Secundò, vt ipſamet inſtitutio & oblatio ſacrificij incruenti eſſet meritoria, & ſatisfactoria, & pretium noſtræ redemptionis: hoc enim non habuiſſet, ſi poſt reſurrectionem, quando iam non erat Chriſtus in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, inſtitueretur. Tertiò, quia decuit, vt memoriale mortis ſuæ ante eandem mortem, nobis relinqueret. Dices, imò, cũ ſit memoriale paſſionis iam peractæ, non videtur potuiſſe inſtitui ante paſſionem, aliàs falſum ſignificaſſet. Reſpondetur, ſignificationem huius ſacramenti ab initio inſtitutionis eius relatã eſſe ad illud tempus, in quo paſſio futura erat, & ideo nõ fuiſſe falſam, ſicut etiam Baptiſmus, licet ante paſſionem fuerit inſtitutus, paſſionem tamẽ Chriſti repræſentat.

Conueniens etiam fuit illã inſtitui in paſſionis ingreſſu & non antea.

Dico tertiò, Opportuniſſimè fuiſſe hoc ſacramentum inſtitutum in ipſo paſſionis ingreſſu, & nõ antea. Huius concluſionis varias rationes affert hic D. Thom. & alij Theologi in 4. d. 8. & breuiter declaratur. Primò, quia decuit, vt in ipſo diſceſſu præcipuum ſignum traderet, ac memoriale ſuæ dilectionis, & imminente paſſione, memoriale illius nobis relinqueret, vt eo tempore altius cordibus infigeretur. Secundò, vt more amantiſſimi Patris in fine vitæ pretioſiorem hæreditatem filiis relinqueret, eamque maximè commendaret, tanquam rem ſibi chariſſimam. Tertiò decuit inuiſibiliter hominib. dari tunc, quando viſibiliter ab eis recedebat. Quartò decuit fieri poſt vltimam legalem cœnam, vt ex ſacramentorum collatione, noui ſacramenti excellẽtia magis innoteſceret; & vt tũc inciperet maximè noui ſacramenti virtus, quando legalia ceſſabant. Hę rationes deſumptæ ſunt ex Chryſoſt. hom. 83. in Matth. & 28. in 1. ad Cor. Hieron. Matth. 26. Aug. Epiſt. 118. ad Ianuarium. Cyprian. ſer. de Cœna Domini. Vltimò accedit litteralis ratio, quia, licet Chriſtus inſtituerit hoc ſacramentum ante paſſionem, tamen reuera noluit, Eccleſiam vti illo, donec ipſe eſſet glorificatus; quia ita decebat maieſtatem tanti ſacramenti, & ideo oportuit, inſtitutionem illius proximè fieri ante paſſionem.

Chryſoſt. Hieron. Auguſt. Cyprian.

Poſſet hoc loco curioſè inquiri, an, ſi Adam non peccaſſet, inſtituturus eſſet Chriſtus hoc ſacramentum. Supponẽdum myſterium Incarnationis fuiſſe futurum, etiã ſi homines in ſtatu innocentiæ perſeueraſſent. Nã ſi contraria ſententia defendatur, nullus locus relinquitur præſenti quæſtioni, vt conſtat. Sed in re incerta, & non admodum vtili, & ab aliis nõ diſputata, immorari nolo. Vnus enim quiſq; poterit facile ex dictis ſuprà de myſterio Incarnationis, in propoſito dubio proportionaliter ratiocinari. Certũ eſt enim, non fuiſſe tunc futurum hoc ſacramentum, vel ſacrificium in ſignum ſeu memoriale paſſionis Chriſti; quia tunc Chriſtus non eſſet paſſibilis. Deinde ex iis, quę in ſimili quæſtione de Incarnatione diximus, conſtare poteſt iuxta modũ prædeſtinationis, quem de facto Deus habuit, nullum habuiſſe decretum circa hoc myſteriũ, ex quo ſequatur, illud fuiſſe futurum, ſi homo non peccaſſet, neque ad hoc aſſerendum poteſt ex Scriptura ſacra, & Patribus fundamentum ſumi. An verò, nõ exiſtente peccato, habiturus eſſet Deus tale decretum, res eſt incerta, quæ adductis coniecturis in A vtramque partem poſſet diſputari. Non eſt autem improbabile, Deum non fuiſſe prætermiſſurum tantum tamque admirabile myſterium, in quo poſt incarnationis opus, eius omnipotentia, & reliqua attributa maximè relucent, etiamſi homines non indigerent remedio contra peccatum; præſertim cum hoc ſacramentum per ſe primò non ordinetur ad tollendum peccatum, ſed ad contrahendũ maius charitatis vinculum, & quaſi ad communicandum cum cęteris hominibus altiſſimum Incarnationis beneficium per ſummam quandam participationem, vt Chryſoſtomus inquit, & probari hoc poſſet. Primò, quia per hoc ſacramentum ipſa humanitas B Verbo coniuncta, realiter coniungit ſuo modo cæteris hominibus: hoc autem eſt quoddam bonum, per ſeſe maximè hominibus expetibile, & quod valde charitatem fouet, & excitat. Secundò, quia poſt factum Incarnationis myſterium, ipſi etiam Angeli diſcunt à ſenſibili humanitate Verbo vnita. Ergo multò magis expediret hominibus perfici & ſanctificari ab ipſo Chriſto, ſub ſenſibili ſacramento inter eos manente. Tertiò conferret hoc, vt homines perfectiſſimum ſacrificium laudis, & gratiarum actionis Deo offerrent, Chriſtum offerendo realiter præſentem. Quartò denique, quia hoc ipſum Euchariſtiæ myſterium, eſt quoddam ex maximis operibus diuinæ omnipotentiæ, quodq; val- C de declarat diuina attributa, ſapientiam, charitatem, &c. propter quæ oſtendenda, Deus operatur. Sed de re incerta hęc ſint ſatis. Poterat etiam hic de alia circumſtantia huius inſtitutionis tractari, de loco, ſcilicet, vel cœnaculo, in quo hoc ſacramentum inſtitutum eſt. Sed de hac re nihil reperio, quod ad ſcholaſticam diſputationem pertineat. De his vero quæ ad hiſtoriam pertinent, legi poteſt Nicephorus, lib. 1. cap. 28. & Cæſar Baronius in annalibus anni trigeſimi quarti.

Chryſoſt. Niceph. Baronius.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm agnus Paſchalis fuerit præcipua figura huius ſacramenti.

D *AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod agnus Paſchalis non fuerit præcipua figura huius ſacramenti: Chriſtus enim dicitur Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech, propter hoc, quod Melchiſedech geſſit figuram ſacrificij Chriſti, offerẽs panem & vinum. Sed expreſſio ſimilitudinis facit, quod vnum ab alio denominetur. Ergo videtur, quod oblatio Melchiſedech, fuerit potiſſima figura huius ſacramenti.*

Inf. q. 80. art. 20. ad 2. & 4. d. 8. q. 1 a. 2. & ar 12. q. 3. a. 1. q. 2. ad 1.

2. Præterea, tranſitus maris rubri fuit figura Baptiſmi, ſecundum illud, 1. Corinth. 10. Omnes baptizati ſunt in nube & in mari. Sed immolatio agni Paſchalis præceſſit tranſitum maris rubri, quem ſubſecutum eſt Manna, ſicut Euchariſtia ſequitur Baptiſmum. Ergo Manna eſt expreſſior figura huius ſacramenti, quàm agnus Paſchalis.

E *3. Præterea, Potiſſima virtus huius ſacramenti eſt, quod introducit nos in regnum cœlorum, ſicut quoddam viaticum. Sed hoc maximè præfiguratum fuit in ſacramento expiationis, quando Pontifex intrabat ſemel in anno cum ſanguine in Sancta Sanctorum: ſicut Apoſtolus probat, Hebr. 9. Ergo videtur, quod illud ſacrificium fuerit expreſſior figura huius ſacramenti, quàm agnus Paſchalis.*

SED contra eſt, quod Apoſtolus dicit, 1. Cor. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus: itaq; epulemur in azymis ſynceritatis, & veritatis.

RESPONDEO *dicendum, quod in hoc ſacramento tria conſiderare poſſumus; ſcilicet, id, quod eſt ſacramentum tantum, quod eſt panis & vinum; & id, quod eſt res & ſacramentum, ſcilicet, corpus Chriſti verum; & quod eſt res tantũ, ſcilicet, effectus huius ſacramenti. Quantum igitur ad id,*

quod

quod eſt ſacramentum tantum, potiſſima figura fuit huius A *ſacramenti, oblatio Melchiſedech, qui obtulit panem, & vinum. Quantum autem ad ipſum Chriſtum paſſum, qui continetur in hoc ſacramento, figuræ eius fuerunt omnia ſacrificia veteris Teſtamenti, præcipuè ſacrificium expiationis, quod erat ſolemniſſimum. Quantum autem ad effectum. fuit præcipua eius figura Manna, quod habebat in ſe omnis ſaporis ſuauitatem (vt dicitur Sap. 16.) ſicut & gratia huius ſacramenti, quantum ad omnia reficit mentem: ſed agnus Paſchalis, quantum ad hæc tria præfigurabat hoc ſacramentum. Quantum enim ad primum, quia manducabatur cum panibus acymis, ſecundum illud, Exodi 12. Edent carnes & acymos panes. Quantum verò ad ſecundum, quia immolabatur ab omni multitudine filiorum Iſrael decimaquarta Luna, quod* B *fuit figura paſſionis Chriſti, qui propter innocentiam dicitur agnus. Quantum verò ad effectum, quia per ſanguinem agni Paſchalis protecti ſunt filij Iſrael à deuaſtante angelo, & educti de Aegyptiaca ſeruitute. Et quantum ad hoc ponitur præcipua figura huius ſacramenti agnus Paſchalis, quia ſecundum omnia ipſum repræſentat.*

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli annexa eſt diſputationi precedenti. Cum enim oſtenſum ſit, non fuiſſe conueniens, vt hoc ſacramentum re ipſa præceſſerit incarnationem, dubitari non immeritò poteſt, an expedierit, vt præceſſerit ſaltem in figura, eo modo, C quo Chriſtus dicitur *agnus occiſus ab origine mundi*. In qua re impius Lutherus irridet piam diligentiam, quam D. Thom. adhibuit in explicandis huius myſterij figuris. Sed ille potius irridendus eſt, cum Paulum contemnat, 1. ad Corinth. 10. dicentem, *Omnia in figura contingebant illis*; qui etiam ſingulariter propter huius myſterij repræſentationem dixiſſe videtur, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, ſcilicet, manna, quod figura fuit huius ſacramenti. Certum ergo eſt, fuiſſe conueniens, ſacramentum hoc præfigurari, prius quàm fieret. Hoc enim ad maieſtatem eius commendãdam pertinuit. Et prætereà, quia cum eſſet difficilimum, paulatim tradi & prædici oportuit. Et ideo Cõcilium Tridentinũ, D ſeſſ. 22. cap. 1. vt certum tradit, præceſſiſſe varias figuras huius ſacramenti, quas Magiſter & Theologi in 4. d. 8. diligenter explicant, præſertim Bonauen. art. 1. per tres quæſtiones. Richar. art. 1. q. 3. Duran. q. 1. alter Duran. in rationali diuinorum offic. lib. 6. c. 69. Gab. lect. 55. & 81. in cano. Vt autem paucis rem hanc complectamur, ad quatuor capita reducũtur figuræ: nam vel ſumptæ ſunt ex ſenſibili ſacramento, vel ex eo, quod in hoc ſacramento eſt res & ſacramentum ſimul, vel ex effectu, vel ex omnibus ſimul.

1. Cor. 10.

Conc. Trid. Magiſter. S. Bonauent. Richard. Duran. Gabriel.

Primò igitur quædam figuræ datæ ſunt ad ſignificandum id, quod in Euchariſtia eſt ſacramentum tantum, id eſt, ſpecies panis & vini: huiuſmodi fuit E oblatio Melchiſedech. Gen. 14. licet Paul. ad Hebr. 7. illam pertractans, hoc myſterium prætermiſerit: cuius rationẽ in 2. tom. reddidimus, cum de Sacerdotio Chriſti ageremus q. 22. Idem ſignificarunt panes propoſitionis, Exodi 40. Leuit. 23. de quibus ſoli mundi edere poterant, 1. Reg. 21. ita Damaſcen. lib. 4. cap. 14. Cyrill. Hieroſolym. Catecheſ. 4. Myſtag. Hieron. ad Tit. 1. Item panis primitiarum, Exodi 23. ex Irenæo, lib. 4. contra hæreſes, cap. 32. Item panis ſubcinericius Heliæ 3. Reg. 19. Eodem ſenſu per figuram prædixit hoc myſterium Dauid, Pſalm. 115. dicens, *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam*; & Pſal. 22. *Calix tuus inebrians, quàm præclarus eſt?* Vt exponit Hierony. Epiſt. 150. ad Edibiam. q. 2. de hoc etiam myſterio interpretatur Cyprian. Epiſt. 63. illud Prouerb. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem, miſcuit vinum, & propoſuit menſam ſuam*, & infrà, *Venite & comedite panem meum, & bibite vinum, quod miſcui vobis*. Denique docet ibidem Cyprianus, panem huius ſacramenti indicatum eſſe in Euangelio in quinque panibus, ex quibus Chriſtus multitudinem, quæ ipſum ſequebatur, ſatiauit Matth. 14. Vinum autem, in vino ex aqua miraculosè procreato, Ioannis 2.

Geneſ. 14. Heb. 7. Exodi 40. Leuit. 23. 1. Reg. 21. Damaſc. Cyrill. Hieronym. Irenæus. 3. Reg. 19. Pſal. 115, 22. Hieron. Cyprian. Prouerb. 9. Matth 14. Ioan. 2.

Secundò fuerunt aliæ figuræ ſignificantes præcipuè effectum, ſeu rem tantum huius ſacramenti, inter quas præcipua fuit manna, & latè interpretãtur Auguſt. Chryſoſt. Cyril. & Theophyl. Ioann. 6. Idem Chryſoſt. homil. 23. in 1. ad Cori. qui in verbo illo, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, intelligit ſignificatum manna, quatenus figura erat huius ſacramenti, vt Theophyl. etiam exponit. Et eandem figuram rectè tractat Ambroſ. lib. 5. de ſacram. cap. 1. & lib. de iis, qui initiantur. cap. 8. & 9. Origen. homil. 7. in Numeros. Greg. Niſſen. lib. de vita Moyſis circa medium. Nam primò manna datum eſt hominibus peregrinantibus in deſerto, vt poſſent ad terram promiſſam pergere. Secundò, habebat omnem ſaporis ſuauitatem, Exodi 16. Tertiò, licet varij varias menſuras colligerent, eandem poſtea inueniebant, eodem cap. 16. Exod. Quartò, fuit cibus de cœlo miſſus, & qui optimè nutriebat, quæ omnia aptiſſimè ſignificant effectum, & excellentiã huius ſacramenti. Ac denique ſicut manna expoſitum fuit dubitationi, Pſalm. 77. *Numquid poterit parare menſam in deſerto? numquid panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo?* & contradictioni, Nu. 21. *Nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo*, ita hoc ſacramentum à principio, dubitationib. & contradictionibus fuit expoſitum. Ioann. 6. *Quomodo poteſt hic carnem ſuam dare ad manducandum?* Deinde huius ſacramenti figura dicitur fuiſſe, etiã ratione effectus, lignum vitæ, quod erat in Paradiſo ad conſeruandã vitam. Sic etiam interpretantur Sancti effectũ mellis, quo oculi Ionathæ aperti ſunt. 1. Reg. 14.

Auguſt. Chryſoſt. Cyrill. Theophyl. Ambroſ. Origen. Greg. Niſſ. Pſal. 77. Num. 21. Ioan. 6. 1. Reg. 14.

Tertiò, aliæ figuræ datæ ſunt ad ſignificandam rẽ contentam, id eſt, Chriſtum, qui eſt res, & ſacramẽtum ſimul, & hoc modo cenſentur fuiſſe figuræ huius ſacramenti omnia ſacrificia legis naturæ, & veteris, vt docent Leo Papa, ſermone 8. de paſſione. Auguſt. lib. 1. contra aduerſar. legis & Prophet. cap. 18. & lib. 17. de Ciuit. cap. 20. omnia enim illa Chriſtũ ſignificabant, præſertim ſacrificium expiationis, vt hic dicit D. Thom. Vbi oportet aduertere, plura ex illis ſacrificiis immediatè ſignificaſſe ſacrificiũ Chriſti cruentum, vt indicauit Paul. ad Hebr. 9. quia verò, cum hoc ſacramentum conficitur, ſimul offertur ſacrificium. Quod memoriale eſt illius ſacrificij, & in vtroq; idem eſt principale offerens, & eadem res oblata, licet modus ſit diuerſus: ideo dicitur in illis ſacrificiis præfiguratum eſſe hoc ſacramentum, quoad rem in illo contentam, quæ eſt res & ſacramentum ſimul. Propter hanc etiam cauſam in veteri Teſtamento corpus Chriſti per panem, & ſanguis per vinum ſignificata ſunt, vt Hierem. 11. *Mittamus lignum in panem eius*, id eſt, *crucem in corpus eius*, vt Tertullianus expoſuit lib. 4. contra Marcionem, cap. 40. & Lactantius lib. 4. inſtitutionum, cap. 18. Hieroymus, & Origenes ſuper Hieremiam. Idem Hieronym dicta epiſto. 150. ſignificari dicit verbis illis Iacob. Geneſ. 28. *Si fuerit Dominus meus mecum, & dederit mihi panem ad edendum, & veſtimentum ad operiendum*: id eſt, Chriſtum, qui eſt panis vitæ, Ioann. 6. & in-

Leo Papa. Auguſt. Heb. 9. Hierem. 11. Tertull. Lactantius.

& indumentum fidelium, qui in ipſo baptizati ſunt, A
geneſ.49. ad Galat. 3. ſic etiam dicitur, Geneſ. 49. *Lauabit in*
S.Cyprian. *vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum:* vt enim inquit Cyprianus, epiſtola 63. *Quando ſanguis vuæ dicitur, quid aliud, quàm vinum calicis Dominici, & ſanguis oſtenditur?* Denique ſignificatus eſt ſanguis calicis Chriſti in ſanguine veteris Teſtamenti, quo Moyſes poſt legem latam aſperſit populum, dicens. *Hic eſt ſanguis Teſtamenti, quem miſit ad vos Deus.*
Exodi 24. Exodi 24. & ad Hebr. 9. Vnde Chriſtus, vt in ſe veritatem impleri oſtenderet, eiſdem verbis dicit,
Matth.26. Matthæi 26. *Hic eſt ſanguis meus noui Teſtamenti:* &
Lucæ 22. Lucæ 22. *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in ſanguine meo.* B

Vltimò eſt inſignis figura agni paſchalis, in quo omnia dicta repræſentata ſunt. Agnus.n. ſignificabat Chriſtum, nō ſolum vt hoſtiam, ſed etiam vt cibum; quia agnus ille non tantum immolari, ſed etiã comedi præcipiebatur, ſanguis verò eius effectum redemptionis Chriſti, per quem à deuaſtante Angelo protecti, & à ſeruitute Ægyptiaca erepti ſumus; panis azimus materiam huius ſacramenti; vna domus Eccleſiam, quæ hoc ſacramento perficitur, & in ſe, & cum Chriſto magis, ac magis vnitur; & ideo in illa ſola hæc hoſtia offerenda eſt, & diſtribuendus hic cibus, ne ſanctum canibus tribuatur, vt elegan-
S.Cyprian. S.Auguſt. ter dixit Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ. Auguſt. ſerm. 150. & 181. de tempore, cap. 12. & lib. 2. contra C
S.Gregor. Tertul. S.Leo. S.Hieron. Heſychius. D.Thom. litteras Petiliani, cap. 37. & Gregor. lib. 35. moral. ca. 7. aliàs 5. qui eandem figuram optimè explicat homil. 22. in Euangelia, Tertull. lib. 4. contra Marcionem, ca. 40. Leo Papa ſerm. 7. de paſſione Hieron. Matth. 26. Heſychius in 23. caput Leuit. D. Thom. 1. 2. q. 102. art. 5. ad 2.

QVAESTIO *LXXIIII.*

De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem, in octo articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de materia huius ſacramenti. Et primò, de ſpecie materiæ: ſecundò, de conuerſione panis & vini in corpus Chriſti: tertiò, de modo exiſtendi corporis Chriſti in hoc ſacramento: quartò, de accidentibus panis & vini, quæ in hoc ſacramento remanent.

Circa primum quæruntur octo.

Primò, vtrùm panis & vinum ſint materia huius ſacramenti.

Secundò, vtrùm ad materiam huius ſacramenti, requiratur determinata quantitas.

Tertiò, vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis triticeus.

Quartò, vtrùm ſit panis acymus, vel fermentatatus.

Quintò, vtrùm materia huius ſacramenti ſit vinum de vite.

Sextò, vtrùm ſit admiſcenda aqua.

Septimò, vtrùm aqua ſit de neceſſitate huius ſacramenti.

Octauò, de quantitate aquæ, quæ apponitur.

POſt explicatam quæſtionem, an ſit hoc ſacramentum, incipit inquirere D. Thomas, quid ſit, & eſſentiam eius explanare; agens prius de materia, poſtea verò de forma huius ſacramenti. Prius verò, quam ad has partes ſpecialiter deſcendamus, expediens viſum eſt, diſputationem præmittere, in qua generatim inquiramus, in quo huius ſacramenti ratio, & eſſentia conſiſtat, ita enim facilior erit poſtea diſputatio de ſingulis partibus ſacramenti.

DISPVTATIO XLII.

De eſſentia, & partibus huius ſacramenti in communi.

SVpponimus ad hoc ſacramentũ conficiendũ multa concurrere; ſcilicet aliquam verborum formam, materiã panis & vini; quæ, dũ cōficitur ſacr͞m partim tranſit, ſcilicet, quoad ſubſtantiã panis & vini, & vt ſic, materia remota dicitur; partim permanet, ſcilicet, quoad accidẽtia, & vt ſic materia proxima appellatur. Pręterea corpus & ſanguinem Chriſti, quæ ſub ſpecieb. conſecratis cōtinent: ac deniq; poſt hæc reperitur vſus huius ſacramenti, quæ omnia in ſequentib. probanda ſunt. Hic ſolum explicandum eſt, quomodo hæc componant hoc ſacramentum; ſeu quid illorũ ad eſſentiã eius componendam intrinſecè pertineat. Nam de omnibus dictis eſt dubium, præterquam de materia remota; de qua, cum non maneat, non eſt inter Catholicos cōtrouerſia. Supponendæ ſunt etiam hoc loco differentiæ huius ſacramenti à reliquis, quas ſuprà diſput. 39. ſect. 2. latè tradidimus.

SECTIO I.

An ſpecies conſecratæ ſint ſacramentum Euchariſtiæ, vel de intrinſeca ratione eius.

DVobus modis videtur eſſe ab aliquibus negatum, ſpecies conſecratas intrinſecè conſtituere, & eſſe de eſſentia ſacramenti Euchariſtiæ. Pri- 1.Opinio.
mus fuit VValdenſis tomo 2. de ſacramentis, cap. 21. VValdenſis.
vbi dicit, in aliis ſacramentis ſolum viſibile ſignũ, inuiſibilem gratiam ſignificans, eſſe ipſum ſacramentum; hic verò ſacramentum eſſe inuiſibilem gratiam, per viſibile ſignum proximè ſignificatam, id eſt, Chriſtum Dominum, quem verba ſignificant, & ſub ſpeciebus conſtituunt, ſpecies autem & continent, & ſignificant. Vnde concludit, ſpecies nec ad eſſentialem conſtitutionem huius ſacramenti pertinere, nec eſſe ſacramentum, niſi per
D quandam analogiam; quia ſunt ſignum ſacramẽti, ſicut color dicitur ſanus, quia eſt ſignum ſanitatis. Fundatur hic author ſolum in quibuſdam Sanctorum teſtimoniis, qui hoc ſacramentum corpus, & ſanguinem Chriſti appellant; quos partim citauimus q. præced. ar. 4. partim allegabimus infrà ſect. 3. vbi verum illorum ſenſum expendemus. Et confirmari pōt hæc opinio, quia ſpecies ſicut nō ſignificant, ita nec efficiunt gratiã ſanctificantem, ſed ſolum ſignificant Chriſtum, quem continent. Chriſtus verò ipſe eſt, qui gratiam confert, iuxta illud, Ioan. 6. *Qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Cum Ioan.6.
enim humanitas ſit inſtrumentum coniunctum, & præſens, ac proximè adſit, non indiget alio inſtru-
E mento; ſpecies ergo nihil efficiunt, ergo non ſunt ſacramentum, nec pars ſacramenti.

Secundus modus, ſeu ſecunda opinio eſt, ſpecies 2.Opinio.
non eſſe partem ſacramenti huius, quia ſolum forma verborum eſt totum ſacramentum. Hæc ſententia tribui ſolet Caietan. qui ſuprà q. 63. art. 6. ita Caietanus.
loquitur; circa Euchariſtiæ ſacramentum duo poſſunt cōſiderari, ſcilicet ipſum ſacramentũ, quod nihil aliud eſt, quàm actio ſacramentalis conſiſtens in conſecratione materiæ, cum ergo conſecratio verbis fiat, ſignificat, ſola verba eſſe Euchariſtiæ ſacramentum. Quæ ſententia tribuitur etiam Marſil. Marſil.
in 4. q. 1. art. 1. & q. 6. artic. 2. & videtur illi fauere D. D.Thom.
Thom. in 4. d. 8. quęſt. 1. artic. 1. quæſtiunc. 1. cum dicit, in ſacramento Euchariſtiæ ſanctificationem

materiæ eſſe ipſum ſacramentum. Et ſuaderi poteſt hæc opinio; quia in hoc ſacramento ſola verba ſunt ſenſibile ſignum, efficax ſummæ gratiæ. id eſt, Chriſti, quem ſignificant, & quodãmodo efficiunt: ſpecies autem, vt dictum eſt, nihil efficiunt. Et confirmatur, quia negari non poteſt, quin verba habeant ſignificationem ſacramentalem; ergo vel ſunt ſacramentum, vel pars ſacramenti: non ſunt autem pars, quia non habent compartem, cum qua vnum totum conſtituant, quia ſucceſſiuum cum permanente non poteſt coniungi ad vnum totum conſtituendum: ergo ſunt integrum ſacramentum & non aliud, quàm Euchariſtia: ergo.

1. Concluſ. Dicendum verò primò eſt, ſolum Chriſti Domini corpus, ac ſanguinem non eſſe integrum Euchariſtiæ ſacramentum. Hæc eſt communis ſententia Doctorum, quos ſtatim referam, & colligitur ex Innocent. III. & ex Concil. Trid. & ex aliis multis Patribus & decretis, quæ ſtatim ad probandam tertiam concluſionem afferam. Ratio verò clara eſt, quia de ratione ſacramenti eſt, vt ſit per ſe ſignum ſenſibile; Chriſtus autem, vt in hoc ſacramento, nõ eſt modo ſenſibili: ergo per ſe ſumptus non poteſt eſſe totum ſacramentum, neceſſe eſt enim, vt intrinſeca eſſentia ſacramenti, aliquod ſignum. Quod ſenſibus obiici poſſit, includatur. Vnde, ſi res aliqua per ſe inſenſibilis interdum eſt pars ſacramenti, neceſſe eſt, vt cum alia per ſe ſenſibili coniungatur, & aliquo modo, ſaltem per accidens, ſentiatur, vt in contritione, & confeſſione videre licet. Sic igitur, corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, nõ poteſt per ſeſe conſtituere ſacramentum, cum ſeclusis ſpeciebus nullum ſignum per ſe ſenſibile maneat, quod ad conſtituendum ſacramentum ſufficiens ſit. Vnde apertè repugnat, ſpecies habere rationem ſacramenti per analogiam ad Chriſti corpus, cum potius ipſum corpus per ipſas tantum ſpecies aliquo modo, ſcilicet ſacramentaliter, ſentiatur; ſpecies autem per ſe ſenſibiles ſint. Propter quod ſancti Patres docent, ipſas ſpecies eſſe ſacramentum tantum; corpus autem Chriſti eſſe rem, & ſacramentum ſimul.

Innoc. III. Conc. Trid.

2. Concluſ. Dico ſecundò, verba conſecrationis non ſunt Euchariſtiæ ſacramentum. Communis eſt concluſio Theologorum, & exiſtimo eſſe certam, colligiq; ex communi loquendi modo Sanctorum, & Conciliorum, appellantium ſpecies ipſas, ſacramentum, vt iam iam videbimus. Præterea dicunt Patres, conſecratione perfici ſacramentum Euchariſtiæ, non autem conſecrationem eſſe ipſum ſacramentum. Aug. lib. 20. contra Fauſtum, cap. 13. *Noſter panis & calix, certa conſecratione myſticus fit nobis, non naſcitur*, & in c. Quia paſſus. de Conſecrat. d. 2. *Myſterium*, dicitur, *pacis, & vnitatis noſtræ in ſua menſa conſecrauit.* Greg. Niſſen. in cap. Quia corpus. eadem diſt. *Neceſſarium erat, vt in die cœnæ ſacramentum nobis corporis & ſanguinis ſui conſecraret*, & ſimilia habet Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, c. 9. & lib. 4. de ſacr. cap. 4. Ac denique in cap. Ego Berengarius; In ſuæ hæreſis abiuratione, iurat ille, ſe credere, poſt conſecrationem, no ſolum ſacramentum, ſed verum corpus & ſanguinẽ Chriſti Domini noſtri in altari manere. Ergo, cum verba tranſeant, & ſacramentum maneat, neceſſe eſt ſacramentum eſſe aliquid, præter verba. Nec poteſt accommodari eorum fuga, qui exponunt manere ſacramentum, quia manet Chriſtus, qui eſt res, & ſacramentum ſimul: quia ibi expreſsè dicitur manere ſacramentum, præter corpus & ſanguinẽ Chriſti, quæ ſunt res & ſacramentum ſimul. Deniq; Cõcil. Flor. expreſsè dixit, per hæc verba hoc confici

Auguſt. Greg Niſſ. Ambroſ. Conc. Flor.

A ſacramentum, Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. dicit, poſt panis & vini conſecrationem, Chriſtum Dominum in hoc ſacramento contineri, ergo præter rem & ſacramentum, ſcilicet Chriſtum, manet ſacramentum continẽs ipſum. Non enim ipſum ſeipſum continet: vnde id dictum eſſe ratione ſpecierum, certum eſt, vt clarius explicatur in c. Firmiter, de ſum. Trinit. & ſid. Cath. vbi dicitur: Chriſtum contineri in altari, ſub ſpeciebus: ſi ergo verba conficiunt Euchariſtiæ ſacramentum, & poſt verba, præter corpus & ſanguinem Chriſti, manet ſacramentum, in quo Chriſtus continetur, non ſunt verba ipſum ſacramentũ. Et confirmatur, quia Euchariſtia eſt ſacramentum

Conc. Trid.

B permanens, quod à fidelibus ſumitur, vt animarum cibus & adoratur, & circumfertur, & pro infirmis ſeruatur, vt Concil. Trident. tradit ſeſſio. 13. per multa capita. Verba autem nec permanent, nec ſumuntur à fidelibus, nec adorantur, circumferuntur, aut ſeruantur: ergo illa, per ſe ſola, non poſſunt eſſe Euchariſtiæ ſacramentum, quia non conueniunt illis proprietates rei permanentis, quæ ſacramento Euchariſtiæ attribuuntur. Et hæc concluſio euidentius conſtabit ex ſequenti. Nec exiſtimo D. Thomam, aut aliquem authorem grauem ſenſiſſe contrarium; quamquam interdum aliqui minus propriè loqui videantur. Quia in re perſpicua non exiſtimarunt de vero ipſorum ſenſu potu-

Conc. Trid.

C iſſe dubitari. Propriè ergo, & in rigore falſum eſt aſſerere, ſacramentum Euchariſtiæ eſſe actionem conſecrandi; & ſi alicubi hoc reperitur, interpretandum eſt, vel de actione, ratione ſui termini, vel in ſenſu cauſali, ſcilicet Euchariſtiam confici conſecratione. Et ita ſeſe exponit apertè D. Tho. illo loco, & infrà hac 3. p. q. 78. art. 8. & ſæpè aliàs; & idem eſt ſenſus Caietani, qui illo loco non tractabat de eſſentia huius ſacramenti, ſed de actionibus, quæ in illo interueniunt, ſcilicet conſecratione, & ſumptione, vt oſtenderet, per neutram illarũ characterem imprimi, de quo ibi diſputabat. Marſil. etiam eodem modo interpretandus eſt. Nam, licet in priori loco obſcurius loquatur; in poſteriori ſatis apertè veritatem docet.

Marſil.

D Dico tertiò, ſpecies conſecratas eſſe Euchariſtiæ ſacramentum, ſeu ad illius conſtitutionem intrinſecè & eſſentialiter pertinere. Propono concluſionem hanc ſub diſiunctione; quia perfecta illius intelligentia pendet ex iis, quæ dicemus duabus ſequentibus quæſtionibus. Vbi oſtendemus, ſenſum vtriuſq; partis rectè intellectũ eodem reuolui. Concluſio ergo eſt communis Theologorum, D. Tho. hic art. 1. ad 2. & 3. & aliorum in 4. diſt. 8. vbi Magiſter etiam hoc ſacramentum dicit eſſe, *inuiſibilis gratiæ viſibilem formam.* Vnde concludit, ipſas ſpecies eſſe ſacramentum tantum, quod prius docuerat Hugo

Species cõſecratæ pertinent ad eſſentiam Euchariſtiæ. D. Thom.

E de S. Victore lib. 2. de ſacramentis p. 8. c. 7. tenet Altiſiod. lib. 4. Summæ, tractatu 5. cap. 1. Alenſ. 4. p. q. 31. memb. 3. Caietan. quæſt. 57. art. 1. in fine, Richar. artic. 1. Viguerius in Summa cap. 16. §. 3. quam Theologorum doctrinam amplexus eſt Innocen. III. in ca. Cum Marthæ, de celebrat. miſſarum, docens ſpecies viſibiles eſſe ſacramentum tantum. Et indicatur etiam in cap. Hoc eſt. de Conſecratione diſt. 2. quod ex Auguſtino deſumptum eſt, partim epiſt. 23. ad Bonifacium, partim aliis locis, & Concil. Trident. ſeſſio. 13. cap. 3. eadem vtitur doctrina, cum docet, commune eſſe huic ſacramento cum cæteris, eſſe inuiſibilis gratiæ viſibilem formam. Et confirmatur, nam ratione ſpecierum, dicitur corpus Chriſti contineri in ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento, eadem ſeſſio. cap. 1. & in cap. Species, de

Hugo Vict. Altiſiodor. Alenſ. Caiet. Richard. Viguerius. S. Auguſt. Conc. Trid.

de Conſecrat. d. 8. & ſæpè aliàs. Nec enim corpus Chriſti ratione ſui ipſius poteſt dici contineri in ſacramento magis, quàm in ſe ipſo: ſunt ergo ipſæ ſpecies ſacramentum; vel certè ſacramentum ipſum componunt, vel intrinſecè conſtituunt. Et alia ſimilia argumenta confici poſſunt ex multis aliis locutionibus de hoc ſacramento, quæ in Concil. Trident. & in variis decretis, de Conſecrat. d. 2. facile reperientur. Ratio vero clara eſt, quia ſpecies viſibiles ſunt ſignum ſacrum. Significant enim Chriſtum, quem continent, ſignificant autem illum, vt animarum cibum, atq; adeò, vt ſanctificantem homines, per modum ſpiritualis nutrimenti: quæ ſignificatio ad rationem ſacramenti poſſet ſufficere: tamen præterea ſignificant gratiã, & charitatem; quia ſignificant vnionem in vno corpore Chriſti myſtico; quæ vnio charitate perficitur. Ac deniq; realiter in ſe cõtinent Chriſtũ, quod genus quoddã cauſalitatis eſt, & fortaſſe ad efficientiam pertinet, vt infrà dicam. Tandem probabile eſt, efficere etiam gratiam, vt inſtrumentum phyſicum Chriſti, nihil ergo deeſt ſpeciebus conſecratis, quo minus poſſint Euchariſtiæ ſacramentum componere, ſeu conſtituere.

Fundamẽta contrariorũ destruuntur.

Fundamentũ cõtrarium opinionũ ex dictis ferè ſoluta ſunt: VValdenſis enim in æquiuoco laboraſſe videtur, nam ex eo, quod corpus & ſanguis Chriſti ſunt res præcipuæ, ex quib. maxima dignitas huius ſacramenti conſurgit, exiſtimauit, accidentia, comparatione illarum, quaſi nihil eſſe, & ideo analogicè eſſe ſacramentũ, cum tamen valde diuerſum ſit agere de rei nobilitate, ac agere de ratione ſacramenti, quia cum de ratione ſacramenti ſit eſſe ſignũ ſenſibile, fieri poteſt, vt in re minùs nobili prius & exactius inueniatur ratio ſacramẽti, ſi illa per ſe ſenſibilis, quàm in re nobiliori, ſi non ſit per ſe ſenſibilis, ſed tantum per aliam, vt in præſenti accidit, ſicut explicatum eſt. Patres verò, quos VValdenſis allegat, licet dicant corpus Chriſti eſſe ſacramentũ, non tamen excludunt ſpecies. Quomodo autem intelligendi ſint, in ſectione 3. dicemus. Ratio verò in fauorem illius ſententiæ facta falſum ſumit, vt viſum eſt, & idem dicendum eſt ad rationem factam pro ſecunda ſententia, de qua plura in ſequenti ſectione dicemus.

SECTIO II.

An forma verborum conſecrationis ſit de eſſentia huius ſacramenti, intrinſecè illud conſtituens.

Quotupliciter accipiatur conſecratio.

CONſecratio duobus modis accipi poteſt. Primò, pro forma verborum, qua hoc ſacramentum conficitur. Secundò, pro actione illa mirabili, qua panis in corpus Chriſti conuertitur. De hac poſteriori non eſt quæſtio; quia conſtat, illam eſſe viam ad cõſtituendum hoc ſacramentum, nõ tamen pertinere intrinſecè ad ipſam rationẽ ſacramenti; quia non eſt forma ſenſibilis, ſed potius inuiſibilis actio eius; ſicut ſpiritualis actio, qua per formã, verbi gratia, Baptiſmi, efficitur gratia in anima, non eſt ſacramentum, ſed potius res ſacramenti, ſeu via ad illam. Intelligitur ergo quæſtio de ipſa forma verborum, de qua non eſt controuerſia inter Catholicos, quin aliquo modo ſit forma huius ſacramenti, vt Concilium Florent. tradit, & infra q. 78. latius dicetur. Difficultas verò eſt, quomodo intelligendum ſit, eſſe formam; ſcilicet, an tanquam formam informantem & conſtituentem ipſum ſacramentum, an verò ſolum, vt formam extrinſecè illud efficientem.

Conc. Flor.

Verba conſecrationis non ſunt ali- quod integrum ſacramentum.

Supponendum ſecundò eſt, illa verba non eſſe integrum aliquod ſacramentũ; quia neq; eſt Euchariſtia, vt oſtendimus, neq; aliud aliquod ab illa diſtinctum, quamquam Gabr. d. 6. ar. 3. dub. 2. contrarium aſſerere voluerit, licet formidando. Sed eſt noua & abſurda ſententia, qua poſita plura eſſent ſacramenta, quàm ſeptem, quod Gabriel conſequenter concedit. Quamuis per reductionem, dicat ad ſeptem omnia reuocari, quod ego ſuprà ſatis improbaui in diſput. 39. & 1. huius materiæ. Ratio etiam à priori adiungi poteſt; quia id, quod eſt integrum ſacramẽtum nouæ legis, eſt proximum ſignum efficax gratiæ ſanctificantis, quam continet, & confert, vt patet ex generali doctrina de ſacramentis nouæ legis. Hæc autem verba non ſunt inſtituta ad conferendam gratiam. Vnde non poſſunt immediatè applicari ad ſanctificationem hominis, ſed ſolum ad ſanctificationem materiæ. Et ideo ſola illa, ac per ſe ſumpta, non poſſunt eſſe integrum ſacramentum nouæ legis, ſicut ſanctificatio Chriſmatis, aut benedictio olei, non poteſt habere integram rationem ſacramenti. Et ita melius docuerat idem Gabr. lect. 35. in canonem, & omnes Doctores, diſt. 8. Et ex his intelligitur facilè ratio dubitandi in propoſita quæſtione.

Quod integrum ſacramentum. Gabriel.

Conſecrationem nec eſſe Euchariſtiã nec eius partem, qui aſſerant. Sotus.

Prima igitur ſententia dicit hanc formam, nec eſſe ſacramentũ nec partem ſacramenti Euchariſtiæ. Poteſt pro hac ſententia referri Sotus in 4. d. 1. ar. 1. ſed ille generaliter in omnibus ſacramentis negat formas eſſe partes intrinſecas, ſed in hoc deceptus eſt, vt ſuo loco oſtendimus. Nec in aliis eſt eadem ratio dubitandi, quæ in iſto. Tenet igitur propriè hanc ſententiam Scot. d. 8. q. 1. ad tertium, quem ſequitur Gabr. ibi. q. vnic. in principio. & lect. 38. in can. Victoria in Sum. numero 52. Ledeſma q. 14. artic. 1. dub. 2. Catherinus Opuſc. 2. de verbis, quibus Chriſtus conſecrauit. Claudius repetit. 4. cap. 12. & optimè omnium Alanus, libro primo de Euchariſtia, cap. 3. 4. & 5. Hi dicunt non eſſe de ratione ſacramenti, vt eſſentialiter atque intrinſecè conſtet rebus & materia, & verbis, vt forma, ſed ſolum, vt ex rebus & verbis conficiatur, quacunq; ratione: quod in hoc ſacramento ſeruatur ſolum, quia verba ſunt neceſſaria ad conficiendum hoc ſacramentũ, per modum formæ extrinſecè efficientis. Et primò ſuadetur ex Concilio Florentino, quod primùm in genere loquens, non dicit omnia ſacramenta conſtare ex materia & forma, ſed omnia tribus perfici, materia, forma, & miniſtro. Ex quo ſolum habetur, illa tria eſſe neceſſaria, non verò eſſentialia, vt de miniſtro dicere neceſſe eſt. Statim verò loquens in ſpecie de hoc ſacramento, dicit: materiam eſſe panem & vinum; formam autem verba; conſtat autem illam materiam non eſſe intrinſecam, & eſſentialem ſacramento in facto eſſe: ſed ſolum eſſe materiam remotam, & quaſi terminum à quo, neceſſarium in fieri. Ergo eodem modo dici poterit forma ſacramenti in fieri; non verò conſtituens illud intrinſecè in facto eſſe. Vnde inferius idem Concilium dicit, hanc eſſe formam, *qua hoc conficitur ſacramentum*, & eodem modo loquuntur Patres ſuprà citati. Eſt ergo hæc forma efficiens, non informans hoc ſacramentum. Vnde arguitur ſecundò ex differentia inter hoc ſacramentum, & reliqua; quia in aliis forma non efficit ſacramentum, ſed effectum ſacramenti, & ideo poteſt per ſe conſtituere ſacramentum; at verò hic forma efficit ſacramentum: ergo non formaliter conſtituit: quia, teſte Ariſtotele, forma informans, & efficiens non coincidunt in eandem numero. Tertiò, quia in aliis ſacramentis non eſt aliud eſſe, quàm fieri; & ideo eiſdem formis ſunt, quibus fiunt; at hoc ſacra-

Scotus. Gabriel. Victoria. Ledeſma. Catherinus. Claudius. Alanus.

Florent.

mentum, præter fieri, habet eſſe permanens; res autẽ permanens cõſtituitur in ſuo eſſe per formam permanentem diſtinctã ab actione, qua fit: quia in tali re aliud eſt eſſe, aliud fieri. Vnde cõfirmat; quia transacta forma, manet in altari integrũ ſacramentum, & non manet compoſitum ex rebus & verbis: ergo nõ eſt hoc compoſitum, ſacramentum; ſed illa tantum res, quæ in altari permanet; & conſequenter verba non ſunt pars extrinſeca ſacramenti, antecedens cõſtat ex decretis ſuprà citatis, quæ in hoc fauent huic ſententiæ; & in eo etiam, quod ſimpliciter vocant ſpecies ſacramentum tantum, nulla facta mentione formæ. Vltima ratio, & tertia differentia eſt, quia in aliis ſacramentis proximè applicatur forma ad ſanctificationem fidelium, quod eſt intrinſecum ſacramento nouæ legis. Vt enim ſuprà vidimus, debet eſſe ceræmonia ad vſum & ſanctificationem fidelium inſtituta; in hoc autem ſacramento forma non eſt proximè ad ſanctificandos fideles, ſed ad ſanctificãdam materiam, quæ in vſum fidelium poſtea futura eſt; non eſt ergo pars ſacramenti, ſicut in Confirmatione, vel Extrema vnctione ſanctificatio ſeu benedictio materiæ, quamuis ſimpliciter neceſſaria ſit, non eſt tamen pars, vel forma ſacramenti, quia remotè tantum ordinatur ad vſum, & ſanctificationẽ fidelium.

Quod ſi quis interroget, cum hæc forma ſit ſignũ ſacrum, ſi non eſt ſacramentum, vel pars ſacramenti, quid ſit? Reſpondet Soto diſt. 8. q. 1. art. 1. eſſe ſacramentale quoddam. Quod non mihi placet: quia habet effectum maximè ſupernaturalem, & ex inſtitutione diuina eſt inſtrumentum efficax, & altioris rationis, quàm ſint ea, quæ ſacramentalia vocantur. Scotus dicit: eſſe viam ad ſacramentum, ſed hoc magis conuenit actioni ipſi, quàm formæ verborum. Melius ergo dicetur forma extrinſeca, & efficiens. Vel certè probabiliter dici poteſt, quod ſit actio ſacrificandi incruentè. Nam, vt infrà dicam, dum hoc ſacramentum conficitur, ſacrificium Deo offertur. Et ex hoc dicendi modo accommodatiſſimè explicatur hæc opinio. Dixi enim ſuprà, agens de ſacramentis in genere, hoc differre inter ſacramentum, & ſacrificium, quod licet vtrumq; ſit ſignũ ſacrum, tamen ſacramentum ordinatur ad vſum, & ſanctificationem fidelium, ſacrificium verò ad offerendum Deo aliquid ſacrum, in ſingularem cultũ eius. Verba ergo conſecrationis proximè ordinata ſunt, ad conficiendum corpus Chriſti, & ſanguinem ſeparatim ex vi verborum; & hoc modo ad immolandum & offerendũ Deo incruente ipſum Chriſtum, in ſingularem cultum ipſius Dei. Et ideo proximè pertinent illa verba ad conſtituendum ſacrificium, & ſunt ſignum ſacrum per modum ſacrificij non per modum ſacramenti. Quia verò id, quod Deo in ſacrificium offertur, poſteà cedit in vſum fidelium, inde fit, vt per hæc verba, & per hanc ſacrificationem conficiatur ſpiritualis cibus qui ſit perfectiſſimum ſacramentum, quo reficiuntur fideles. Ex quo etiam colligitur, poſſe hæc verba dici formam huius myſterij, quatenus ſacrificium eſt. Sacrificium enim conſiſtit in fieri, & in actione; & ideo forma eius merito dici poteſt actio ſacrificandi, nam materia, ſeu quaſi materia eſt res oblata, ſeu in cultum Dei confecta, ſeu ſacrificata; eadem verò forma, quæ informat ſacrificium, efficit ſacramentum. Quia, vt dictum eſt, res ſacrificata manet in cibum, vſum & ſanctificationem fidelium. Et hoc modo explicata hęc ſententia non ſolum probabilis eſt, ſed etiam valde accommodatè explicat hoc myſterium & admirabilem ſapientiam, quam in eo conſtituendo Chriſtus oſtendit.

2. Opinio. Secũda nihilominus ſententia eſt; verba eſſe formam intrinſecè conſtituentem hoc ſacramentum. Hanc videtur tenere Marſil. q. 6. ar. 2. & videtur fauere D. Tho. tum in 4. d. 8. q. 1. art. 1. quæſtiun. 1. tum etiam in tota hac materia; quatenus eodem modo loquitur de forma huius ſacramenti, ſicut de aliis. *Marſil. D. Thom.* Fundamentum autem eſt illud generale axioma Theologorum, ſacramenta nouæ legis conſtant rebus, & verbis; quod intelligendum videtur de conſtitutione intrinſeca, & eſſentiali, vt ſit in omnibus aliis; nam ſi in aliquo hoc negatur, poterit facilè negari in reliquis; & ita tota hæc doctrina de conſtitutione ſacramentorum reddetur incerta. Sed, vt verũ fatear, hoc argumentum non admodum cogit, vt prima ratio præcedentis ſententiæ demonſtrat, nam vbi eſt ſpecialis ratio, & quaſi ſingularis natura ſacramenti, nihil mirũ eſt ſi in illo fiat ſingularis exceptio & propria conſtitutio. Alia ratio adiungi poteſt: quia hæc verba ſunt ſignum ſacrum, & efficax ſummæ gratiæ: quia vim habent conficiendi Chriſtum in hoc ſacramento & ſignificandi illum, vt eſt cibus animarum ſanctificans, ergo hæc verba ſunt ſacramentum, vel pars ſacramenti. Non primum, vt oſtenſum eſt, ergo ſecundum. Sed hæc ratio ex dictis facile ſolui poteſt, dicendo, hæc verba ſignificare per modum ſacrificij, quæ ſignificatio eſt veluti extrinſeca & efficiens in ordine ad ſacramentum. Deniq; ratio eſſe poteſt, quia hæc forma habet circa ſpecies illum effectum ſacramentalem, quem habere poteſt forma ſacramentalis, quia definit, & determinat materiam ad ſacramentalem ſignificationem. Dici tamen poteſt determinare effectiuè conſecrando materiam. Sed ratio eſt probabilis, vt ſtatim explicabo.

Tertia opinio eſſe poteſt, quæ eſt veluti explicatio præcedentis; non verba, ſed quod ex verbis relinquitur, eſſe formam huius ſacramenti, ad modum, quo nonnulli dicunt; Vbi, non eſſe ſuperficiem continentem, ſed quod ex circumſcriptione eius reſultat in locato. *Non verba ſed quod ex verbis relinquitur eſſe formam huius ſacramẽti quidam volunt.* Sed hæc ſentẽtia addit aliquid obſcurius, & non ſaluat modum loquendi Conciliorum, & vix poteſt non incidere in alterutram ex dictis. Interrogo enim, quid ſit illud, quod verba relinquunt circa ſpecies; & an relinquant effectiuè vel formaliter? ſi effectiuè, illud non poteſt eſſe, niſi conſecratio phyſica, quæ conſiſtit in ſeparatione ſpecierum à ſubſtantia, & conuerſione ſubſtantiæ in corpus Chriſti. Et hoc modo iam verba nõ ſunt forma informans, ſed efficiens, vt prima opinio dicebat. Id autem, quod efficiunt, magis ſe tenet ex parte materiæ proximæ, quàm formæ: at verò formaliter nihil relinquunt verba circa ſpecies, niſi fortaſſe denominationem extrinſecã, neque enim, materiam manere determinatam ad talem ſignificationem, poteſt eſſe aliud, quam habitudo rationis, & denominatio extrinſeca, & hoc ipſum dicebat ſecunda opinio: & melius loquebatur, quia Concil. Florentinum non dicit; habitudinem rationis eſſe formam, ſed verba ipſa. Item, quia illa habitudo non eſt quid ſenſibile, ſicut verba. Item, quia in aliis ſacramentis, licet poſſit conſiderari illa habitudo, non tamen dicitur forma, ſed verba. Denique ſi habitudo illa conſideretur ex parte verborum denominãtium materiam, non eſt forma, ſed quaſi informatio extrinſeca verborum. Si autem quaſi paſſiuè conſideretur, ex parte ſpecierum, eſt veluti vnio materiæ ad formam, qualis hic eſſe poteſt.

Iudicium authoris de prædictis ſententiis, & ſecundæ opinionis explicatio.

In hac re dicendum eſt, primam ſententiam rectè A explicare, quidquid in re ipſa efficitur per hanc formam, & modus loquendi illius certè eſt expeditus & facilis, & poteſt optimè ſuſtineri. Secunda verò opinio non negat, quod in re affirmat prima, ſed addit aliquid ſpectans ad modum loquendi, quod non diſplicet. Poteſt verò ſic breuiter explicari: quia per hæc verba aliquid phyſicum, & reale fit in materia conſecrata, ſcilicet, vt ſub illis ſpeciebus realiter Chriſtus contineatur; & quoad hoc, verba ſolum ſunt forma extrinſeca & efficiens; quia verò hic effectus inſenſibilis eſt, ideo ex ſolo illo non intelligitur relinqui materia ſatis definita ad ſenſibilem & ſacramentalem ſignificationem. Et ideo a- B lia ratione intelligi poſſunt illa verba ſacramentaliter informare illam materiam; quia ex conſecratione reſultat quædam ſacramentalis coniunctio inter talem materiam & formam, ratione cuius, ſpecies determinantur per verba, ad ſignificandum, quod continent, & quoad hoc dici poſſunt ſacramentaliter informari per illa; ſicut in Baptiſmo ablutio determinatur per verba ad ſignificandum ſpiritualem ablutionem; & ideo in eſſe ſacramenti talia verba ſunt forma talis materiæ. Simili ergo ratione in præſenti verba poſſunt dici informare materiam, & cum illa conſtituere vnum ſacramentum, quia vero hæc vnio & informatio nõ eſt phyſica, ideo non oportet, vt ſit intrinſeca & C propria, ſed per quandam denominationem extrinſecam. Et eadem ratione poteſt intelligi illa materia manere informata & determinata per illam formam, etiamſi verba tranſierint. Nam ſicut dicitur aliquid formaliter cognitum à cognitione, quæ præteriit; ſic etiam ſpecies manent determinatæ ad hanc ſignificationem, quamdiu moraliter ſubſtant illi formæ: ſubſtant autem non ſolum pro tempore, quo verba proferuntur, ſed quamdiu retinent eandem habitudinem ad illam formam, quæ habitudo non eſt forma, vt alia opinio dicebat; ſed eſt veluti vnio materiæ cum forma, vnde nos non intelligimus ſpecies eſſe conſecratas, & ſignificare, vel continere Chriſtum, niſi quatenus intelligimus circa eas fuiſſe prolata verba formæ. Vnde relatio D ſigni, quæ rationis eſt, intelligi poteſt fundata in ſpeciebus, vt denominatis à tali forma. Et hoc etiam ſatis eſt, vt, licet verba tranſierint, dicatur tamen ſimpliciter manere ſacramentum Euchariſtiæ, vt Concil. Trident. ſæpè in ſeſſione 13. & tota Eccleſia docent. Primò, quia permanet totus Chriſtus, quod eſt præcipuum in hoc ſacramento. Secundò, quia ſicut res ſucceſſiua dicitur eſſe, quia aliquid illius eſt, licet aliquid iam tranſierit, ita hoc ſacramentum, quod ex permanente & ſucceſſiuo conſurgit, dicitur ſimpliciter eſſe, quia aliquid illius eſt, & id, quod in eo præcipuum eſt, durat. Præſer- E tim tertiò, quia in ſpeciebus permanentibus manet tota ſignificatio; verba enim tantum ſignificant, cõtentum ſub illis ſpecieb. eſſe Chriſtum, & hoc idem permanenter ſignificant ſpecies iam cõſecratæ. Vnde fit vltimò, quod, licet verba phyſicè tranſierint, ſemper tamen quodammodo informent, vt diximus, illas ſpecies, quia illæ non ſignificant, niſi vt conſecratæ ſunt, atque adeò, quatenus ſubſtant verbis conſecrationis, quæ præceſſerunt. Neque in iis rebus requirenda eſt maior propinquitas vel præſentia.

Conc. Trid.

SECTIO III.

Vtrum corpus & ſanguis Chriſti intrinſecè & eſſentialiter pertineant ad huius ſacramenti conſtitutionem.

SVpponimus de eſſentia huius ſacramenti eſſe, vt in ſe contineat corpus Chriſti realiter præſens. Hoc enim requirit veritas formæ, & hoc ſignificant ſpecies tali forma conſecratæ, vt latius infra quæſt. 75. oſtendimus. Vnde fit, non eſſe dubium inter Catholicos, quin corpus Chriſti aliquo modo ſit de intrinſeca ratione huius ſacramenti, ſaltem in obliquo, vt aiunt, id eſt, vt terminus illius habitudinis ſeu vnionis, quam ſpecies continentes dicunt ad rem contentam. Difficultas verò eſt, an Chriſtus directè & in recto ingrediatur eſſentiam huius ſacramenti, ita vt non tantum ſpecies ſint ſacramentum, ſed totum veluti compoſitum ex corpore & ſpeciebus. Quidam enim Doctores negant, corpus Chriſti pertinere ad conſtitutionem huius ſacramenti hoc poſteriori modo, ſed ſpecies ſolas eſſe ſacramentum, ita ſentit Marſilius in 4. quæſtione 6. art. 2. Vnde quæſtio. 1. artic. 1. dicit corpus Chriſti non eſſe ſacramentum, ſed annexum ſacramento conſecrationis. Tenet etiam Soto diſtinctione 1. quæſtio. 1. artic. 4. & diſtinctio. 8. quæſt. 1. artic. 1. Et poteſt primò fundari in Patribus, & Conciliis, quæ inprimis, diſtinguendo, vt vidimus, illa tria, rem tantum, &c. dicunt ſpecies eſſe ſacramentum tantum corpus autem Chriſti eſſe rem & ſacramentum ſimul, omnino ergo diſtinguunt corpus à ſacramento, & dicunt ſacramentum eſſe ſignum corporis. Corpus ergo non conſtituit intrinſecè id, quod eſt ſacramentũ tantũ; ſicut nec ſignificat ſe ipſum. Et ſimile argumentum ſumitur ex alia locutione, qua frequenter dicunt corpus Chriſti contineri ſub hoc ſacramento. Item etiam ex alia, quæ habetur in dicto capite. Ego Berengarius, vbi dicitur; poſt conſecrationem non ſolum manere in altari ſacramentum, ſed etiam corpus Chriſti. Secundò argumentor ratione; quia inter corpus & ſpecies nulla eſt vera vnio realis & phyſica, vt infrà dicam, nec etiam ſacramentalis: ergo ex illis duobus non componitur vnum ſacramentum: ergo corpus Chriſti non eſt de intrinſeca ratione huius ſacramenti. Antecedens probatur; quia vt fieret ſacramentalis vnio, oporteret alterum componentium eſſe, vt materiam, alterum, vt formam: ſed corpus Chriſti non poteſt habere rationem formæ, tum quia eſt alia forma, tum etiam, quia non eſt per ſe ſenſibilis, neque habet expreſſam ſignificationem, nec determinat materiam, quæ ſunt de ratione formæ: neque etiam poteſt habere rationem materiæ; tum quia ſpecies ſunt materia, tum etiam, quia materia eſt quid imperfectum. Tertiò, quia ſi totum illud compoſitum eſſet ſacramentum, totum illud eſſet cauſa gratię propria & immediata, ita vt corpus & ſpecies ſimul & proximè attingant effectionem gratiæ; quod & ſuperfluum videtur, & non poſſe ſatis intelligi. Nam, licet Chriſtus operetur, non tamen, vt cauſa propria, ſed vt vniuerſalis, quomodo cum aliis ſacramentis concurrit, & maiorem hic efficaciam fingere, & ſuperuacaneum eſt, & ſine fundamento.

Species ſolas eſſe ſacramentum aſſerunt aliqui. *Marſil.* *Sotus.* *Fundamentum.*

Dicendum verò eſt, Euchariſtiam non eſſe ſolas ſpecies ſacramentales, ſed compoſitũ ex corpore & ſpeciebus, ſeu corpus Domini ſub ſpeciebus cõtentum; atq; adeò corpus & ſanguinem Chriſti intrinſecè, & in recto pertinere ad conſtitutionem huius ſacramenti. Sententia hæc ſatis communis eſt: tenet illam D. Thom. in 4. diſtinctio. 8. quæſt. 1. artic. 1. quæſtiuncula ad 2. vbi apertè dicit, ex ſpeciebus & corpore Domini fieri vnum ſacramentum. Idem apertè Bonauen. in expoſitione litteræ, Caiet. infrà q. 75. artic. 1 in fine. Significat Capreolus diſt. 8. art. 3, ad pri-

Euchariſtiæ ſacramentũ eſt compoſitũ ex corpore Chriſti & ſpeciebus. *D. Thom.* *Bonauent.* *Caietan.* *Capreolus.*

Ledeſma. Alanus. Claudius. ad primum, tenet Victoria in Summa, num. 152. Ledeſma. 1. par. quarti. quæſt. 14. art. 1. in fin. Alanus lib. 1. de Euchariſtia, cap. 3. 4. & 5. Claudius repetit. 2. c. 4. & repetit. 4. cap. 3. vbi dicit, Euchariſtiæ ſacramentum conſtare duabus rebus, ſigno ſcilicet, & carne Chriſti Domini: & cap. 12. multa in hanc ſententiam affert.

Probatur cõcluſio teſtimoniis patrum. Et probatur primò hæc ſententia teſtimoniis antiquorum Patrum, & Doctorum; & primò in cap. Hoc eſt, de Conſecratione diſtinctione 2. dicitur, ſacrificium Eccleſiæ duobus conſtare, *viſibili elementorum ſpecie, & inuiſibili Ieſu Domini carne*; quæ verba Gratianus & Algerus citant ex Diuo Auguſtino; ſed in eo huiuſmodi verba minimè reperiuntur, quamuis epiſtola 23. ad Bonifacium aliquid indicet. Lanfrancus. Iuo. Reperiuntur autem in Lanfranco, ex quo illa refert Iuo. 2. part. decreti cap. 9. S. Damaſc. Damaſcenus etiam lib. 4. cap. 14. *Quia compoſiti ſumus*, inquit, *ex duplici natura, datus eſt nobis cibus, qui eſt Dominus noſter, & ſub ſpecie panis nobis proponitur.* S. Irenæus. Irenæus lib. 4. cap. 34. dicit, *Euchariſtiam duabus rebus conſtare, terrena & cæleſti*, quod non propriè intelligitur, propter compoſitionem Chriſti, ex duplici natura: quamuis ita exponat Claudius. Claudius repetit. 2. cap. 4. quia illa compoſitio conuenit Chriſto ſecundum ſe, Irenæus autem tractat de compoſitione Euchariſtiæ; per rem ergo terrenam intelligit ſpecies, per cæleſtem autem ipſum Chriſtum, qui dicitur, *panis vitæ, qui de cælo deſcendit.* Heſychius. Docuit etiam hanc aſſertionem Heſychius, lib. 6. in Leuiticum, Lanfrancus contra Berengarium à Columna. 11. & Algerus. Algerus lib. 1. de hoc ſacramento cap. 5.

2. Probatur. Patrum locutionibus. Secundò probatur ex aliis ſanctorum Patrum locutionibus. Prima. Prima ſit: nam affirmant hoc ſacramentum confici verbis Chriſti, vt ſuprà vidimus; non conficiuntur autem ſpecies, ſed corpus Chriſti, vel ſaltem compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. Vnde ſimul etiam dicunt id, quod conficitur, eſſe corpus Chriſti, S. Ambroſ. vt videre licet in Ambroſio. 4. de ſacram. c. 5. vbi dicit, *Antequam conſecretur, panis eſt, vbi verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti:* Et lib. de iis, qui initiantur, cap. 9. *Sacramentum* (inquit) *quod accipis, Chriſti ſermone conficitur, & in illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti, non ergo corporalis eſca eſt, ſed ſpiritualis.* Secunda. Secunda locutio eſt, quia dicunt hoc ſacramentum eſſe, *cibum animarum, & panem cæleſtem*, 1. Cor. 11. 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, &c.* Panis aũt cæleſtis non ſunt ſolæ ſpecies, Ioan. 6. ſed præcipuè corpus Chriſti, iuxta illud, Ioann. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*, & ideo ſubdit Paulus ſuprà; qui hunc panem indignè manducat, iudicium ſibi manducat, quia non diiudicat corpus Domini. S. Iuſtinus. Vnde Iuſtinus Apolog. 2. in fine, *Hoc alimentum apud nos* (inquit) *vocatur Euchariſtia*, quàm infrà Tertull. dicit eſſe carnem & ſanguinem Chriſti. Et Tertul. lib. de reſurrectione carnis. *Caro* (inquit) *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, & anima ſaginatur*, & S. Gregor. Gregor. in cap. Multi, 1. quæſtio. 1. *Polluimus* (inquit) *panem, hoc eſt, corpus Chriſti, quando ſordidi accedimus ad altare.* Conc. Trid. Ac denique Tridentin. ſeſſio. 13. cap. 2. ſentit, hoc ſacramentum eſſe cibum illum, & potum, qui à Chriſto inſtitutus eſt, vt nos ſpiritualiter reficiat. Tertia. Tertia locutio eſt, quia hoc ſacramentum dicitur adorandum eſſe latria. Trident. ſeſſ. 13. cap. 5. & can. 6. ſed hoc potiſſimùm eſt verum propter corpus Chriſti. Nam ſpecies licet coadorentur cũ Chriſto, tamen tota ratio adorationis & id, quod per ſe Quarta. primò adoratur, eſt Chriſtus. Quarta ſit, quia id, quod eſt Euchariſtiæ ſacramentum, dicitur offerri Deo in ſacrificium, & è contrario, quod oblatum

A eſt in ſacrificio, manere in ſacramento; ſed totum hoc eſt verum propter Chriſtum, qui propterea dicitur eſſe ſacrificium à Tridentino, ſeſſione 22. cap. 1. ergo. Ac denique tota Eccleſia eodem modo loquitur, de Euchariſtia ac de corpore Chriſti, vt contento ſub ſpeciebus, vtrumque enim dicimur ſumere, & colere, &c. Vnde Paulus, 1. ad Corinth. 11. de hoc ſacramento loquens, *Probet autem* (inquit) *ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Vbi eandem Euchariſtiam *corpus Domini* appellat, ſicut Iohann. 6. dixit Chriſtus, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*
B *Quia panis ille* (vt Auguſtin. ait, lib. annotationum in Iob. cap. 6.) *Sacramentum eſt corporis, & ſanguinis Domini.* Auguſt. Ex quibus omnibus talis poteſt ratio concludi: Euchariſtia eſt id, quod à Chriſto eſt inſtitutum, vt per modum cibi & potus reficiat nos, vt dixit Tridẽt. tin. ſuprà cap. 2. ſed cibus hic non ſunt ſpecies, ſed caro Chriſti ſub ſpeciebus, vt oſtenſum eſt; ergo.

Tertiò principaliter argumentor ratione, quia ex corpore & ſpeciebus fit aliquo modo vnum; ergo ſit vnum ſacramentum; Tertio probatur concluſio ratione. antecedens probatur, tum quia infrà oſtendemus, eſſe aliquam vnionem inter corpus & ſpecies ſi non phyſicam & formalem, ſaltem effectiuam & ſacramentalem: quia ita explicatur; C quia corpus Chriſti ſubſtituitur loco ſubſtantiæ panis: vnde, ſicut ſubſtantia illa cum ſuis accidentibus faciebat aliquo modo vnum, media aliqua vnione, ita corpus Chriſti, licet altiori modo & ratione. Quod etiam colligi poteſt ex illo verbo formæ, *Hoc eſt*, nam illud, *hoc*, ſignificat hoc ſenſibile, tanquam quid vnum. Conſequentia verò prima probatur, tum quia non poteſt ſignari aliud, quod ex corpore & ſpeciebus componatur, niſi ſacramentum Euchariſtiæ, tum etiã, quia illud vnũ eſt vnũ ſignum efficax gratiæ: ergo vnum ſacramẽtum. Antecedens patet, quia illud vnum proponitur, tanquam vnus cibus ſignificans refectionem animæ. Quod rectè explicuit Lanfrancus ſuprà, Lanfrancus. D colum. 6. dicens. *Eccleſia Chriſti ſic panem in carnem & vinum credit conuerti, in ſanguinem, vt tamen ſalubriter credat ſacramentum eſſe Dominicæ paſſionis, diuinæ propitiationis, concordiæ, & vnitatis*, & infrà, col. 13. explicans quendam locum Auguſtini, inquit, *Sacramentum corporis Chriſti, quantum ad id ſpectat, quod in Cruce immolatus eſt ipſe Dominus Chriſtus, caro eius eſt, quam forma panis opertam in ſacramento accipimus.* Itaq; ipſummet corpus Chriſti, ſpeciebus panis opertũ, ſignum eſt ſui ipſius, in forma viſibili, vt latius infrà quæſtio. 75. dicturi ſumus, & eadem ratione ſignum eſt refectionis ſpiritualis, quam in nobis efficit, de qua efficacia dicam ſtatim, ſoluendo argumenta.

E Ad fundamenta cõtrariæ ſententiæ, vt variæ Sanctorum locutiones intelligantur, aduertendum eſt, Ad fundamenta contrariæ ſententiæ reſponſdetur. licet hoc ſacramentum, vt diximus, ſit compoſitum ex corpore Chriſti & ſpeciebus, tamen aliquid præcipuè ei conuenire, ratione corporis, aliquid ratione ſpecierum. Vnde quædam ſunt nomina huius ſacramenti, quæ præcipuè ſignificant corpus, & veluti pro illo ſupponunt; vt eſt, *panis vitæ, ſacrificium, cibus animæ*, & nomen etiam *Euchariſtiæ* videtur eſſe huiuſmodi, & ideo ſimpliciter vocatur *caro Chriſti*, vel *ſanguis.* Alia verò ſunt nomina præcipuè ſumpta à ſpeciebus, vt eſt nomen *ſacramenti*, quamuis hoc propriè totum compoſitum ſignificare poſſit, & pro illo ſupponere, vt cum dicimus, *ſanctiſſimum ſacramentum.* Ad primam Sanctorum locutionem. Iam ergo ad primam locutionem, in qua

ſpecies

A ſpecies dicuntur ſacramentum tantum, reſpondetur; ita vocari, quia ab illis ſumitur ſignificatio ſenſibilis, quæ quodammodo Chriſti corpori communicatur: quia ergo hæc ſignificatio in ſolis ſpeciebus per ſe primò fundatur, ideo dicuntur ſacramētum tantum; nunquam tamen excluditur corpus Chriſti à compoſitione huius ſacramenti. Sicut etiam in ſacramento Pœnitentiæ confeſſio dici ſolet ſacramentum tantum: quia ratio ſigni per ſe ſenſibilis ex illa ſumitur, reſpectu contritionis: & nihilominus non excluditur contritio ab intrinſeca compoſitione illius ſacramenti: quo exemplo etiam intelligitur, quomodo eadem res, quæ vt præciſa à ſigno exteriori, & ſignificata per illud, dicitur res & B ſacramentum ſimul; vt coniuncta ſigno externo, & quaſi informans vel ſanctificans illud, poſſit cum illo componere integrum ſacramentum. Secunda locutio eſt, quia corpus Chriſti dicitur contineri in hoc ſacramento, quę vera eſſe poteſt, tum ratione ſpecierum, tum ratione totius, ſicut anima dicitur, eſſe in corpore & homine. Non tamen dicetur ita propriè corpus Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento, ſicut ſub ſpeciebus. Vnde Tridentin. propriiſſimè locutum eſt, dicens, corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento ſub ſpeciebus ſenſibilibus. Tertia erat ex cap. Ego Berengarius, vbi ſermo eſt contra hæreticum negantem realem Chriſti pręſentiam, & ideò dicentem, poſt conſecrationem in altari manere ſolum ſacramentum, id eſt, ſignum Chriſti, nō Chriſtum. Contra hunc ergo dicitur, manere non tantum ſacramentum, ſed etiam Chriſtum, id eſt, nō ſolum ſignum, ſed etiam rem ſignatam. Vide circa hoc, quæ refert Claudius repetit. 9. cap. 6. fol. 339. in fine, & 340.

Ad ſecundā. *Ad tertiam.*

Solutio primæ rationis contrariorū.

Ad primam rationem reſpōdetur; iam oſtenſum eſſe ex corpore & ſpeciebus, fieri vnū vnione ſaltem ſacramentali. Quomodo autem inter ſe comparentur corpus & ſpecies, & ad illud totum, quod componunt, explicare reſtat. Quidam dicunt, ſe habere, vt partes integrantes. Sed non placet, quia illa compoſitio nullam habet proportionem cum hac. Alij D comparant cum accidente & ſubiecto, habitu & veſtito, loco & locato, continente & contento, in quibus omnibus eſt aliqua ſimilitudo, & proportio, nō tamen proprietas, ſeu identitas, & in illis omnibus etiam eſt quædam ſimilitudo materiæ & formæ. Primò igitur in forma dici poteſt ad argumentum, corpus comparari, vt formam ad ſpecies, tum quia eſt illis nobilius, tum etiam, quia eſt veluti virtus illarum, ſanctificans illas, vt Diuus Thomas ſupra quæſtio. 63. artic. 1. ad 2. Ex qua, iuxta ſolut. ad 3. colligi poteſt, ſicut humanitas ſanctificatur per Verbum illi vnitū, quod hac ratione ſe habet, vt forma eius, ita ſpecies ſanctificari per realem præſentiam, & vnionem corporis Chriſti: & hac ratione comparari, vt formam earum: ac ſi in ſacramento pœ E nitentiæ diceremus contritionem eſſe formam cōfeſſionis dantem illi vitam & ſanctitatem, quamuis tota confeſſio doloroſa comparetur, vt materia ad abſolutionem. Secundò dici poteſt corpus Chriſti ſe habere, vt materiam, tum, quia in compoſitione ex accidenti & ſubiecto, id quod eſt nobilius, ſe habet, vt materia; in hoc autem cibo ſubſtantia eius eſt corpus Chriſti; tum etiam quia in artificialibus ſæpè materia eſt id, quod eſt nobilius, & quod præcipuam vim confert ad agendum: Sacramenti autem compoſitio eſt veluti rei artificialis. Et vtrūque horum eſt probabile, nam cum hæc ratio materiæ & formæ ſolum ponatur in proportione quadam, ſub diuerſis conſiderationibus poteſt ad diuerſa accommodari. Si verò tandem vrgeat aliquis inquirendo quid principalius conſtituat hoc ſacramentum. Reſpondetur, in ratione ſigni viſibilis principalius conſtitui per ſpecies, vt per ſe conſtat, & ita ad rationem ſacramenti, quæ in ratione ſigni conſiſtit, magis pertinere ſpecies, quamuis ad rei nobilitatem, efficacitatem, & ſignificationem, ac pignus diuini amoris, multò magis corpus Chriſti conferat.

D. Thom.

Marſil.

Ad ſecundam rationem primò certum eſt, carnem Chriſti habere in hoc ſacramento præcipuam efficientiam ſacramentalem, vt D. Tho. quæſt. præcedenti docuit, art. 1. ad 1. & quæſt. 27. de verit. articul. 4. circa finem, & communiter Theologi, diſtinctione 8. quamuis enim in contrarium citentur Maior. Gabr. & Marſil. ego tamen non inuenio loca, vbi hoc negauerint, ſed potius hoc apertè ſentit Marſilius, quæſtione 6. artic. 2. & colligi poteſt ex Ioann. 6. *Qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Ratio eſt, quia caro Chriſti eſt inſtrumentum coniunctum diuinitati, & in hoc ſacramento adeſt præcipuè ad ſanctificandos fideles, & per modum cibi hanc ſanctificationem ſignificat, cur ergo non efficiet? Itaque ex hac parte non procedit argumentum.

Caiet.

Ledeſma.

Species efficere gratiam in hoc ſacramento, quā ſit probabile oſtenditur.

De ſpeciebus verò non eſt res adeò certa. Nam Caietan. quæſt. 80. art. 12. dub. 2. negat ſpeciebus hāc C efficientiam, quem ſequitur Ledeſma. 1. parte quarti. quæſt. 14. art. 1. dub. 3. quamuis non ſatis clarè. Iuxta quam ſententiā reſpondendum eſt, inde non ſequi ſacramentum hoc non conſtitui ex ſpeciebus ſenſibilibus, quia de ratione ſacramenti non eſt, vt per omnem ſuam partem gratiam efficiat, ſed per vnam aliquam magis præcipuam; & ideo quamquam hoc ſacramentum ex corpore Chriſti, & ſpeciebus componatur, fieri poteſt, vt tota vis agendi ſit in corpore; ſeu potius, vt ipſum corpus comparetur ad ſpecies, ſicut virtus actiua illarum, vt inſinuauit D. Thomas, quæſt. præcedenti, artic. 1. ad primum, vnde ſicut aliqui dicunt, verba aliorū ſacramentorum, & materiam agere denominatiuè tantum per virtutem impreſſam, ita dici poterunt ſpecies hic agere ſolum per Chriſtum, qui eſt veluti earum virtus. Hactenus tamen non inuenio rationem mihi ſatis probabilem, qua oſtendi poſſit, ſpecies non habere proprium influxum & efficaciam gratiæ in hoc ſacramento: certum eſt enim poſſe à Deo aſſumi, vt inſtrumentum non minus, quàm ablutionem in Baptiſmo, vel alias materias in cæteris ſacramentis. Si autem hoc eſt poſſibile, vnde probari poteſt non factum eſſe, cum hoc ſacramentum ſit dignius cæteris, & ſpecies ſint vera materia, ex qua ipſum componitur? nam quod Chriſti corpus adſit, & efficiat, non obſtat; quia poſſunt ſimul concurrere, quin potius iuuare poteſt; nam ex cōiunctione cum ipſo Chriſto perfectius recipient ſpecies hanc virtutem, vnde Cyprianus ait ſermone de Cœna Domini. *Cibus hic verus & ſyncerus per ſpeciem & ſacramentum nos tactu ſanctificat*, quo etiam ſenſu paulò ante dixerat, viſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum. Confirmatur primò, quia ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant; ſed ſpecies ſignificant vnionem cum Chriſto: ergo illam efficiunt, vel perficiunt. Confirmatur ſecundò, quia ſpecies ſunt ſigna ſacramētalia, ſeu ſacramentum tantū præſens, & commodè applicatū; ſed ſacramentū tantum, efficit rem ſacramenti; ergo. Dicent aūt agere ſpecies in virtute carnis Chriſti; quia hanc virtutem accipiunt propterea quod Chriſtum continent, non quod hæc virtus ſit ali-

S. Cyprian.

Confirmationes.

ſit aliqua res, fluens à carne Chriſti ad ſpecies: hoc A enim ſuperuacaneum eſt, & vix intelligi poteſt, vt latius diximus agendo de ſacramentis in genere: ſed quod ſpecies, eò quod continent Chriſtum, eleuentur, vt ſimul cum ipſo gratiam efficiant, in qua actione tam Chriſti corpus, quàm ſpecies concurrunt, vt inſtrumentum, illud vt coniunctum ſubſtantialiter principali agenti; hæ verò, vt ſeparatum, ſeu accidentaliter vnitum. Virtus autem principalis propriè tantum eſt in Deo. quodammodo tamen dicitur caro Chriſti principale agens, reſpectu ſpecierum; quia eſt coniuncta principali agenti, & quia ratione illius eleuantur ſpecies, & non è contrario. B Et hoc ſolum voluit docere Diuus Thomas in illa ſolut. ad primum. Et hanc ſententiam Richardus. S. Bonauent. D. Thom. docuit Richard. diſtinct. 8. art. 1. quæſt. 1. & eam inſinuat Bonauent. in 2. part. illius diſtinct. art. 2. q. 1. & hanc cenſeo eſſe mentem D. Thomæ infrà. q. 79. artic. 1. ad 2.

Obiectio. Dices, ergo non aliter caro Chriſti in hoc ſacramento efficit gratiam, quàm cum ceteris; quia etiam Solutio. cum Baptiſmo concurrit ad effectum eius, &c. Reſpondetur primum, nō eſſe tam certum ad effectus aliorum ſacramentorum concurrere proximè, & immediatè humanitatem Chriſti, ſicut eſt certum concurrere ad effectum huius ſacramenti: quia hic eſt ſpecialis ratio, cum hic ipſe Chriſtus ſit verè ſacramentum, & non in aliis. C Vnde in cæteris, ad ſummum influit per modum cauſæ vniuerſalis in ſuo genere, hic verò vt particularis, & propria cauſa. Rurſus in reliquis influxus eius pēdet ab ipſo, vt exiſtente in cœlo, in hoc verò pendet ab ipſo, vt realiter hic præſente, & quatenus mediis ſpeciebus contingit ipſum ſuſcipientem. Præterea etiam probabile eſt cum aliis ſacramentis tantum concurrere per ſuam voluntatem; hic verò etiam per contactū ſuæ carnis, & pretioſiſſimi ſanguinis, ita vt ſpecies ſacramentales ſubordinentur ipſi in agendo, & vt authori ſacramentorum per voluntatem ſuam influenti, & vt propriæ cauſæ, ſeu potius concauſæ effectiuæ ſpecialis gratiæ ſacramentalis huius ſacramenti.

SECTIO IIII.

Vtrùm ſumptio Euchariſtiæ ſit ſacramentum, vel pars eius.

Hæreticorū quorundam error. HÆretici, qui dicunt, Chriſtum non eſſe præſentem in hoc ſacramento, niſi quando accipitur, & eſt in vſu, conſequenter dicunt, hoc ſacramentum in vſu conſiſtere, ſicut cętera, atque adeò præcipuam partem eius eſſe vſum ipſum. Nos verò ſupponimus id, quod de fide eſt, & infra probandum, Chriſtum permanenter eſſe in hoc ſacramēto ſtatim poſt conſecrationem. Ex quo conſequēter certum exiſtimo, ante huiuſmodi ſumptionem ſeu vſum, eſſe verum Euchariſtiæ ſacramentum Conc. Trid. D. Thom. conſtitutum, vt ſuprà ex Concilio Tridentino docuimus, & docuit apertè D. Thomas, quæſt. præcedenti, art. 1. ad 3. conſtituens differentiam inter hoc ſacramentum & reliqua, quod hoc perficitur in cōſecratione materiæ, alia verò in vſu. Iam verò difficultas eſt, quomodo vſus ſe habeat ad rationem ſacramenti.

1. Catholicorum ſententia. Prima ſentētia eſt, eſſe partem huius ſacramenti, atq; adeò ante vſum, vel ſacramentum non eſſe, vel certè non eſſe integrū. Sicut ſacramentum Pœnitētiæ conficitur ante ſatisfactionem, & nihilominus ſatisfactio eſt pars ad illius integritatem pertinens. Aureolus. Cuius ſententiæ fuiſſe videtur Aureolus apud Capreol. in 4. d. ar. 2. in argumentis cōtra primā cōcluſionem. Quamuis hic author ſenſiſſe videatur eſſe partem eſſentialē. Ratio eius eſt, quia ſumptio Euchariſtiæ complet ſignificationem, & effectum eius, quia ante ſumptionem, nec gratia confertur, nec perfectè ſignificatur vnio fidelium cum Chriſto: ſed quod ſignificat, & confert gratiam, vel eſt ſacramentum, vel pars eſſentialis ſacramenti: cum ergo hæc ſumptio non ſit ſacramentum integrum, erit pars huius ſacramenti.

Secunda ſententia negat, ſumptionē Euchariſtiæ 2. Sententia. eſſe ſacramentū, vel partē ſacramēti Euchariſtiæ; affirmat verò per ſe eſſe ſacramentū ab Euchariſtia diſtinctū, quamuis per reductionē ſub illo numeret. Gabriel. Ita Gab. d. 8. & probatur; quia in hoc vſu concurrūt omnia, quæ ſunt de ratione ſacramenti; nam eſt cæræmonia ſacra, & ſenſibilis; & fit ex inſtitutione & præcepto Chriſti, vt patet ex illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, & ex illis, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c.* Ac denique non deeſt ſignificatio: quia ſi ad fundamentum ſeu proportionem reſpiciamus, nihil eſt aptius ad ſpiritualem refectionem ſignificandam, quā ipſa ſenſibilis manducatio; ſi verò ad inſtitutionem, etiam hic inuenimus inſtitutionem Chriſti, quia non aliter imponitur ſacramentum ad ſignificandum, quàm inſtituendo cæræmoniam ſacram, quę ad ſanctificationem fidelium ordinetur. In ſacramentis autem nouæ legis, vt hęc ſignificatio ſit efficax, requirit promiſſionem gratiæ, quam etiam in hoc vſu inuenimus, iuxta illud. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Quid ergo obſtare poteſt, quo minus hic vſus ſacramentum ſit? Et cōfirmo: Quia in aliis ſacramentis vſus ipſe eſt ſacramentum; ſolum, quia concurrunt dictæ conditiones: cur ergo non erit idem in præſenti? Dices, quia ipſa res, quæ ad vſum applicatur, eſt ſacramentum. Sed hoc non videtur obſtare; quia illa duo non repugnant inter ſe; ſicut, ſi Chriſma eſſet ſacramentum, vel in eo Chriſtus realiter adeſſet, nihilominus vnctio Chriſmatis, ſi in ea daretur ſanctificatio, ſicut nunc datur, eſſet ſacramentum: imò videretur D eſſe perfectius, quia eſſet vſus ſacer, & ſignum ſacrum, ſicut nunc eſt, & tanto perfectius, quanto res, qua fieret vnctio, ſanctior eſſet, ergo ſimiliter, &c.

Dicendum verò primò eſt, ſumptionem ſeu vſum Sumptio Euchariſtiæ nō eſt ſacramētum Euchariſtiæ, nec pars eius. D. Thom. neque eſſe ſacramentum Euchariſtiæ, nec partem illius. Hæc eſt aperta ſententia D. Thomæ loco ſuprà citato, & infrà, quæſt. 78. artic. 1. ad 2. vbi dicit, ſumptionem eſſe veluti actum ſecundum huius ſacramenti, & hoc modo pertinere ad extrinſecam perfectionem eius, ſicut agere ad perfectionem agentis. Idem ſentiunt alij Theologi, diſtinct. 8. præſertim Capreolus & Soto, & Ledeſma, & hoc Capreolus. Soto. Ledeſma. tempore omnino ita ſentiendum videtur, tum E quia Concilium Tridentinum, ſeſſio. 13. cap. 3. plu- Conc. Trid. rimùm huic ſententiæ fauet; tum etiam propter cauendam hæreſim, quæ realem Chriſti præſentiam ſolum in vſu ponit. Probatur autem primò, quia per 1. Ratio. conſecrationem cōficitur ſacramentū Euchariſtiæ, ſed conſecratio perfecta eſt ante vſum, & independens ab illo: ergo. Secundò ex communibus locuti- 2. Ratio. onibus de hoc ſacramento: dicitur. n. eſſe cibus animæ, ſumi à fidelibus, continere corpus Chriſti, & alia huiuſmodi, quæ nullo modo poſſunt ipſi ſumptioni accommodari. Tertiò, Euchariſtiæ ſacramē- 3. Ratio. tum à ſolo Presbytero integrè conficitur, at verò ad vſum applicari poteſt etiam à Diacono: ſignum ergo eſt, vſum huius ſacramenti nullo modo ad illius conſtitutionem pertinere. Quartò, hic vſus 4. Ratio. non poteſt eſſe pars eſſentialis, aliàs ante illum non

eſſet

eſſet confectum Euchariſtiæ ſacramẽtum, quia abſ-
que eſſentiali parte non poteſt res conſiſtere. Nec
vero eſt pars integralis,quia neque eſt pars formę,vt
per ſe conſtat,nec materiæ,quia Concilia non vſum
panis aut vini,ſed ipſum panem &vinum dicunt eſſe
materiam remotam, ratione ſubſtãtię ſeu quatenus
ſunt materialia elemẽta, proximã vero,ratione ſpe-
cierum continentium Chriſtum.

Sumptio Euchariſtiæ nõ eſt per ſe ſacramentum.

Maior.

Dico ſecundo,Hic vſus ſeu ſumptio Euchariſtię
non eſt per ſe ſacramentum ab aliis diſtinctum. Eſt
communis concluſio,ſicut præcedens,quam Maior
diſtinct.8.quęſtione vnica,more Nominalium pro-
bat, quia ſumptio Euchariſtiæ non diſtinguitur ab
Euchariſtia,ergo non poteſt eſſe diſtinctũ ſacramẽ-
tum. At vero pari modo poſſet inferre,hunc vſum
eſſe ſacramentũ,falſum ergo aſſumit,quia vſus aliq̃d
addit pręter rem, qua vtimur, ſcilicet,aliquẽ motũ,
contactum,vel operationem ex natura rei diſtinctã
ab ipſa re,quæ diſtinctio in aliis ſacramentis ſufficit,
vt ablutio,aut vnctio ſit ſacramentum, verbi gratia,

1. & 2. ratio.

& nõ aqua,aut chriſma.Aliter ergo probatur primo
illa generali ratione, quia alias ſequeretur in rigore
eſſe plura ſacramenta,quam ſeptem. Secundo,quia
ſacramẽtum nouæ legis,quod in vſu conſiſtit, habet
propriam formam,propriumq; effectum ab aliis di-
ſtinctum,imo & proprium miniſtrum neceſſarium
de neceſſitate ſacramenti, Baptiſmo ſolum excepto,
propter ſingularẽ illius neceſſitatem, hic vero vſus,
nec formam habet,nec effectum ab effectu Euchari-
ſtiæ diſtinctum,vt per ſe conſtat: nec requirit certũ
miniſtrum de neceſſitate ſacramẽti,aut ad effectum
præſtãdum omnino neceſſarium:ergo. Maior patet,
tum inductione,tum etiam,quia ſacramenta per ꝓ-
prias formas,& ſacramentales effectus præcipue di-

3.Ratio.

ſtinguũtur.Tertio explicatur hæc ratio, quia ꝓmiſ-
ſio gratiæ huius ſacramenti per ſe non eſt facta ſum-
ptioni, vt cauſæ per ſe eius, ſed Euchariſtiæ,id eſt,
corpori Chriſti ſub ſpeciebus, ſicut ipſe dixit, *Qui
manducat me,& ipſe viuet propter me*, ipſe ergo eſt, qui
per ſe efficit gratiam,ſumptio vero ſolum eſt condi-
tio neceſſaria,ſeu,ſine qua nõ:non eſt ergo ſumptio
ſacramentum,ſed id,quod ſumitur. Vnde etiam fit,
hunc vſum non eſſe ceræmoniam ſacram, per ſe im-
poſitam ad ſignificandum,ſicut nec ad efficiendum
gratiam,quia ſicut promiſſio gratiæ non eſt per ſe il-
li facta,ſed Euchariſtiæ,conſequenter vero redũdat,
& communicatur ſumptioni,vt conditioni ſine qua
non,ita nec per ſe primo eſt inſtituta ad ſignifican-
dum,ſed cõſequenter etiam participat ſignificatio-
nem magis ex neceſſaria connexione,quam ex dire-
cta impoſitione.

Sumptio Euchariſtiæ ſolum eſt applicatio ſacramenti.

Dico ergo tertio,Sumptio Euchariſtiæ ſolum eſt
applicatio ſacramenti,ſeu conditio neceſſaria, vt ſa-
cramentum operetur.Hęc concluſio ſequitur ex di-
ctis,quia ſuppoſitis,quæ diximus,nihil aliud eſſe po
teſt:propria enim,& per ſe actio ſacramẽti eſt inter-
num,ac ſpirituale charitatis augmẽtum,ad hanc ve-
ro actionem neceſſe eſt,vt homini applicetur,eum-
que ſacramentaliter contingat, hoc autẽ fit per mã-
ducationem,& hoc ſenſu dixit D.Thomas, loco ſu-
pra citato,vſum pertinere ad extrinſecam perfectio-
nem huius ſacramenti, ſicut agere ſpectat ad perfe-
ctionem agẽtis,ſub illa enim voce,*agere*,incluſit etiã
applicationem agẽtis ad agendum neceſſariam. Fũ-
damenta vero aliarum opinionum ſoluta ſunt ex di-
ctis, pręterquam vltima cõfirmatio,in qua fit com-
paratio inter vſum huius ſacramẽti & aliorum. Cir-

Diſcrimẽ inter vſum Euchariſtię & aliorum ſacramentorum.

ca quam Ledeſma ſupra exiſtimat, eandem eſſe ra-
tionem de hoc,& de aliis ſacramentis, quia ſicut ap-
plicatio Euchariſtiæ(inquit) nõ eſt Euchariſtia,nec
A per ſe efficit gratiam,ita nec applicatio Baptiſmi eſt
Baptiſmus,nec per ſe gratiam cõfert. Sed in hoc val-
de deceptus eſt, quia conſtat,in Baptiſmo & aliis ſa-
cramentis,quæ conſiſtunt in vſu, applicationem ſa-
cramenti non diſtingui ab vſu ſacramenti. Et ratio
eſt,quia vſus rei non poteſt per alium vſum applica-
ri,ſicut nec poteſt actio alia actione fieri, alias opor-
teret in infinitum procedi. Sic igitur, ſicut ablutio
eſt Baptiſmus,ita etiã eſt applicatio Baptiſmi, id eſt,
inſtrumentalis cauſa gratiæ. Vnde D. Tho.q.præce-
denti,art.1.ad 3.conſtituens differentiam inter hoc,
& alia ſacramenta, dicit, alia perfici in applicatione
materiæ ad hominem ſanctificãdum,& Conc. Trid.

Trident.

B ſeſſ.13.cap.3. eandem differentiam tractans, inquit,
*hoc ſacramentum perfici ante vſum, reliqua vero tunc acci-
pere vim ſanctificandi,cum illis vtimur.* In ipſo ergo vſu
conſiſtit vis,& ratio aliorum ſacramentorum. Vnde
ad confirmationem reſpondetur,negando ſimilitu-
dinem,nam in aliis ſacramẽtis, vſus eſt per ſe primo
inſtitutus ad ſignificandum & ſanctificandum,ablu-
tio enim ſanctificat, quia per ſe eſt ad hoc impoſita,
non quia ipſa aqua ſecundum ſe virtutem aliquam
habeat.In vſu vero huius ſacramẽti ſanctificantur fi-
deles,propter virtutem & efficaciam ipſius cibi: vn-
de alia ſacramenta per ſe inſtituta ſunt, vt fiant,hoc
vero vt ſit,& ſumatur in cibum,ſeruetur in viaticum
& vt pignus hæreditatis æternæ habeatur:ac deniq;

Definitur Euchariſtiæ ſacramentum.

C vt in ſacrificium offeratur.Ex quibus cõcludi poteſt
primo,quid ſit Euchariſtia, ſi phyſice eam deſcribe-
re velimus : eſt enim vel ſpecies conſecratæ, corpus
& ſanguinem Chriſti continentes , vel è contrario
eſt corpus & ſanguis Chriſti, vt contenta ſub ſpecie-
bus conſecratis. Vel deniq; eſt ſacramentalis cibus,
ex corpore & ſanguine Chriſti & ſpeciebus conſtãs,
quolibet enim horum modorũ ſatis explicatur tota
eſſentia huius ſacramenti , præſertim quoad mate-
riam,indicatur vero forma, quatenus per illam ſpe-
cies conſecrantur.

Euchariſtia ſupponit pro toto compoſito ex Chriſto & ſpeciebus.

Secundo colligitur ex dictis, pro quo ſupponat
Euchariſtia, vel ſacramentum Euchariſtiæ abſolute
dictũ:quibuſdã enim placet,vt ſupponat pro ſpecie-
D bus,connotando corpus contentum. Aliis è contra,
vt ſupponat pro corpore, connotando ſpecies cõti-
nẽtes:aliis,quibus ego magis aſſentior, pro toto cõ-
poſito,ſeu cibo ſacramẽtali & ſenſibili. Primo,quia
vt dixi, hoc eſt proprie ſacramentum Euchariſtiæ.
Secundo, quia in materia de ſacramentis in genere
oſtendi,quodlibet ſacramentum,verbi gratia Bapti-
ſmum , ſupponere pro toto compoſito, ad quod ſi-
gnificãdum eſt impoſitum, quãquam in ordine ad
formam videatur eſſe ſpecialis ratio in hoc ſacramẽ-
to,quoad ſuppoſitionem: nam, quia illius forma eſt
quodammodo extrinſeca,& realiter ac phyſice tran-
ſit,& non manet: videtur proprie impoſitum nomẽ
huius ſacramenti,ita,vt iuxta cõmunem vſum, ſup-
E ponat pro re permanente,connotando formã.Ter-
tio , quia in aliis rebus artificialibus ſimilis modus
ſuppoſitionis inuenitur: domus enim ſupponit pro
toto compoſito ex fundamẽtis,parietibus , & tecto,
vt ibidem expoſitum reliquimus. Addendum vero
eſt,licet hæc ſit propria & rigoroſa ſuppoſitio,inter-
dum Euchariſtiæ nomen accipi pro ſpeciebus ipſis,
& ſæpius pro corpore Chriſti,quia hæc omnia parti-
cipant rationem ſacramenti, & ſunt ita inter ſe con-
nexa,vt ſub vno facile aliud intelligatur.

Quid ſit in Euchariſtia res tantũ, ſacramentum tantum, res ac ſacramentum ſimul.

Tertio conſtat facile ex dictis, quid in Euchari-
ſtia ſit res tantum,ſacramẽtum tantum, res & ſacra-
mentum ſimul.Res enim tantum eſt effectus, qui in
ſuſcipiente efficitur, qui eſt gratia & charitas,ſeu v-
nitas corporis Chriſti myſtici; hæc enim omnia idẽ

Caietanus. S.Bonauen.

ſunt, vt recte Caietanus notauit.q.præcedenti, art.1. & prius Bonauẽtura, diſtinctione.8.2.par.ar.2. quęſtio.1.ad vltimum, eſt enim proprius effectus huius ſacramenti, quod per modum cibi & conuiuij inſtitutum eſt, plures inter ſe coniungere, eoſq; vnire tã cum ipſo cibo, quam cum authore cibi, & conuiuij, vt latius in ſequẽtibus, & præſertim q.79. dicturi ſumus. Res & ſacramentum ſimul, eſt corpus Chriſti, quod eſt in ipſa materia, in quo differt ab aliis ſacramentis, in quibus res & ſacramentum ſemper eſt in ſuſcipiente, nam licet in ſacramento pœnitẽtiæ, cõtritio, quæ eſt res & ſacramentum ſimul, ſit in materia, tamen etiam eſt in ſuſcipiẽte. Vnde intelligitur, quod ſicut contritio per ſe ſumpta non eſt ſacramẽtum, ſed vt ſit aliquo modo ſenſibilis per confeſſionem, ita corpus Chriſti per ſe non eſt ſacramentum, ſed vt aliquo modo ſentiri poteſt per ſpecies, res autem dicitur, quatenus ſub illis ſacramentaliter continetur, & ſignificatur. Sacramentum autem tantũ, ſi præciſe ſumatur, ita vt rem ſacramenti nullo modo includat, ſunt ſolæ ſpecies ſenſibiles, ſed hic præciſus conceptus non eſt de ratione ſacramenti, vt in ſacramento pœnitẽtiæ videre licet: id enim quod eſt ſacramentum tantum, eſſentialiter includit contritionem perfectam vel imperfectam, quę eſt res & ſacramentum ſimul: quia non includit illam vt rem, ſeu vt ſignificatam, ſed ſolum vt ſignificãtem, ſeu vt partem integri ſigni ſenſibilis: ſic igitur in præſenti, ſacramentum tantum completum & integrum dici poteſt Euchariſtia, quaten⁹ eſt panis cæleſtis, & perfectum ad completum gratiæ ſpiritualis ſignum.

ARTICVLVS I.

Vtrùm materia huius ſacramenti ſit panis & vinum.

4.diſ.11. q.2. ar.1.q.1.&2. &4. cõtra c. 61.&68 1. Cor.11.li. 5. col.2,& 3.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod materia huius ſacramenti non ſit panis & vinum. Hoc enim ſacramentum perfectius debet repræſentare paſſionem Chriſti, quam ſacramenta veteris legis. Sed carnes animalium, quæ erant materiæ ſacramentorum veteris legis, expreſſius repræſentant paſſionem Chriſti, quam panis & vinum. Ergo materia huius ſacramenti magis debet eſſe carnes animalium, quam panis & vinum.

2. Præterea, Hoc ſacramentum eſt vbiq; celebrandum. Sed in multis terris non inuenitur panis triticeus, & in aliquibus non inuenitur vinum: ergo panis, & vinum non ſunt conueniens materia huius ſacramenti.

3. Præterea, hoc ſacramentum competit ſanis & infirmis: Sed vinum nocet quibuſdam infirmis. Ergo videtur, quod vinum non debeat eſſe materia huius ſacramenti.

Ale 1.in epi. ad omnes orth. à med.ſilius tom. 2. Conc.

SED *contra eſt, quod Alexand.* * *Papa dicit; In ſacramentorum oblationibus panis tantum & vinum aqua permixtum, in ſacrificium offerantur.*

RESPONDEO *dicendum, quod circa materiam huius ſacramenti aliqui multipliciter errauerunt. Quidam enim, qui dicuntur Artotyritæ (vt Auguſt. dicit in lib. de hæreſibus) offerunt panem & caſeum in hoc ſacramento; dicentes; à primis hominibus oblationes de fructibus terræ & ouium fuiſſe celebratas. Alij vero, ſcilicet Cataphrygæ, & Pepuziani, de infantis ſanguine, quem de toto eius corpore minutis punctionum vulneribus extorquent, quaſi Euchariſtiam ſuam conficere perhibentur miſcentes eum farinæ, panemq; inde faciẽtes. Quidam vero, qui dicuntur Aquarij, aquam ſolam ſub ſpecie ſobrietatis in hoc ſacramento offerunt. Omnes autem hi errores, & ſimiles excluduntur per hoc, quod Chriſtus hoc ſacramentum ſub ſpecie panis & vini inſtituit, vt patet Matth. 26. Vnde panis & vinum ſunt materia conueniens huiuſmodi ſacramenti. Et hoc rationabiliter. Primo quidem, quantum ad vſum huius ſacramenti, qui eſt manducatio. Sicut enim aqua aſſumitur in ſacramento Baptiſmi ad vſum ſpiritualis* A *ablutionis, quia corporalis ablutio communiter fit in aqua, ita panis & vinum, quibus communius homines reficiuntur, aſſumuntur in hoc ſacramento ad vſum ſpiritualis manducationis. Secundo, quantum ad paſſionem Chriſti, in qua ſanguis eſt à corpore ſeparatus. Et ideo in hoc ſacramento, quod eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſeorſum ſumitur panis, vt ſacramentum corporis; & vinum, vt ſacramentum ſanguinis. Tertio, quantum ad effectum conſideratum in vnoquoq; ſumentium, quia vt Ambr.* * *dicit ſuper Epiſtol. ad Corinth. hoc ſacramentum valet ad tuitionem animæ & corporis. Et ideo corpus Chriſti ſub ſpecie panis pro ſalute corporis, ſanguis vero ſub ſpecie vini pro ſalute animæ offertur, ſicut dicitur Leui.17. quod anima carnis in ſanguine eſt. Quarto, quantum ad effe-* B *ctum reſpectu totius Eccleſiæ, quæ conſtituitur ex diuerſis fidelibus, ſicut panis conficitur ex diuerſis granis, & vinum fluit ex diuerſis vuis, vt dicit* * *gloſſ. ſuper illud 1. Corinth.10. Multi vnum corpus ſumus, &c.*

1.ad Cor. 11. ſuper illud, hoc populũ nouum teſtamentum, eſt tom.5.

Id habet Beda in hũc locum ex Aug. ex ſerm.2.Paſchæ, tom.1.

AD primum ergo dicendum, quod licet carnes animalium occiſorum expreſſius repræſentent Chriſti paſſionem: tamen minus competunt ad communem vſum huius ſacramenti, & ad Eccleſiaſticam vnitatem ſignificandam.

AD ſecundum dicendum, quod licet non in omnibus terris naſcatur triticum vel vinum, tamẽ de facili ad omnes terras deferri poteſt, quantum ſufficit ad vſum huius ſacramenti. Nec propter defectum alterius eſt vnum tantum ſine altero conſecrandum, quia non eſſet perfectum ſacramentum.

AD tertium dicendum, quod vinum in modica quanti- C *tate ſumptum, non poteſt multum ægrotanti nocere. Et tamen, ſi nocumentum timeatur, non eſt neceſſe, quod omnes accipientes corpus Chriſti, etiam accipiant ſanguinem, vt infra dicetur.*

q.80. art.12.

COMMENTARIVS.

REfutatis erroribus affirmat D.Thom. materiam huius ſacramẽti eſſe panem & vinum, quod primo probat ex facto & inſtitutione Chriſti. Deinde affert optimas coniecturas; nulla tamen expoſitione indigentes, nam licet fortaſſe per ſe ſingulæ non cõcludant, omnes tamen ſimul ſumptæ ſatisfaciunt. Nam prima, quæ aſſumit materiam communi vſui accommodatam fuiſſe conuenientem, quamuis in D vtraque ſpecie locum habeat, multo magis de pane ſatisfacit, quam de vino, & ideo adduntur tertia & quarta ratio, quæ optime oſtendunt congruentiam vini potius, quam aquæ, quia eſt aptius ad ſignificãdum ſanguinem, & animæ ſanctificationem, ac fidelium vnitatem. Secũda vero ratio ſolum probat oportuiſſe duas ſpecies diſtinctas conſecrari, quibus mors Chriſti, in qua anima à corpore ſeparata eſt, diſtinctius ſignificaretur.

In ſolutione ad primum, redditur optima ratio, ob quam non decuit ſacramentum hoc ſub ſpecie alicuius animalis inſtitui, quia non erat materia apta ad vſum, neq; ad Eccleſiæ vnitatem ſignificandam: adde, nec fuiſſe decẽtem ad munditiam huius ſacra- E menti, in quo etiam oſtendi oportebat legalia ſacrificia ceſſaſſe. In ſolutione ad 2. & 3. grauis indicatur difficultas; An liceat interdum vnam ſpeciẽ ſine alia conſecrare, de qua ſtatim dicetur.

ARTICVLVS II.

Vtrùm requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti.

4.d.1.q.2.ar.1.q.3.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod requiratur determinata quantitas panis & vini ad materiam huius ſacramenti. Effectus enim gratiæ non ſunt minus ordinati, quam effectus naturæ. Sed ſicut dicitur * *in ſecũdo de anima, omnium natura conſtantium, poſitus eſt terminus & ratio magnitudinis & augmenti. Ergo multo magis in hoc ſacramento (quod dicitur Euchariſtia, id eſt, bona gratia) requiritur determinata quantitas panis & vini.*

Lib.2.de anima, tex.41. tom.2.

2. Præterea,

2. Præterea, Miniſtris Eccleſiæ non eſt à Chriſto data poteſtas ad ea, quæ pertinent ad irriſionem fidei & ſacramentorum eius ſecundum illud 2. Corint. 10. Secundum poteſtatem, quam dedit nobis Deus in ædificationem, & non in deſtructionem. Sed hoc eſſet ad irriſionem ſacramenti, ſi ſacerdos vellet conſecrare totum panem, qui venditur in foro, & totum vinum, quod eſt in cellario. Ergo hoc facere non poteſt.

3. Præterea, Si aliquis baptiʒatur in mari, non tota aqua maris ſanctificatur per formam Baptiſmi: ſed ſolum aqua illa, quæ corpus baptizati abluitur. Ergo nec in hoc ſacramento ſuperflua quantitas panis, & vini conſecrari poteſt.

SED *contra eſt, quod multum opponitur pauco, & magnum paruo. Sed nulla eſt ita parua quantitas panis aut vini, quæ non poſſit conſecrari. Ergo etiam nulla eſt ita magna, quæ conſecrari non poſſit.*

RESPONDEO *dicendum, quod quidam dixerunt, quod ſacerdos non poſſet conſecrare immenſam quantitatem panis aut vini, puta totum panem, qui venditur in foro, aut totum vinum, quod eſt in dolio. Sed hoc non videtur eſſe verum, quia in omnibus habentibus materiam, ratio determinationis materiæ ſumitur ex ordine ad finem, ſicut materia ſerræ eſt ferrum, vt ſit apta ſectioni. Finis autem huius ſacramenti eſt vſus fidelium. Vnde oportet, quod quantitas materiæ huius ſacramenti determinetur per comparationem ad vſum fidelium. Non autem poteſt eſſe, quod determinetur per comparationem ad vſum fidelium, qui nunc occurrunt: alioquin ſacerdos paucos parochianos habens, non poſſet conſecrare multas hoſtias. Vnde relinquitur, ꝙ materia huius ſacramẽti determinetur per comparationem ad vſum fidelium abſolute. Numerus autem fidelium eſt indeterminatus. Vnde non poteſt dici, quod quantitas materiæ huius ſacramenti ſit determinata.*

AD *primum ergo dicendum, quod cuiuſlibet rei naturalis materia accipit determinatam quantitatem ſecundum comparationem ad formam determinatam. Sed numerus fidelium, ad quorum vſum ordinatur hoc ſacramentum, non eſt determinatus. Vnde non eſt ſimile.*

AD *ſecundum dicendum, quod poteſtas miniſtrorum Eccleſiæ ad duo ordinatur. Primo quidem ad effectum propriũ. Secundo, ad finem effectus, ſecundum autem non tollit primum. Vnde ſi ſacerdos intẽdat conſecrare corpus Chriſti propter aliquem malum finem (puta vt irrideat, vel veneficia faciat) propter intentionem mali finis peccat, nihilominus tamen propter poteſtatem ſibi datam perficit ſacramentum.*

AD *tertium dicendum, quod Baptiſmi ſacramentum perficitur in vſu materiæ, & ideo per formam Baptiſmi non plus de aqua ſanctificatur, quam quantum venit in vſum. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ. Et ideo non ſimile.*

COMMENTARIVS.

VIdetur D. Tho. ſupponere non requiri certam quantitatem minimam, ſeu non habere hanc materiam terminum paruitatis. Vnde in argumento ſed contra, hoc ſumit vt certum, & in corpore potiſſimum agit de magnitudine, ſeu multitudine materiæ, docẽs nullum habere terminum magnitudinis, ſed in quantacunque quantitate, ſimpliciter loquẽdo, poſſe confici hoc ſacramentum, quod probat ex fine inſtitutionis, quia hæc materia eſt ꝓpter vſum, & hic vſus non eſt determinatus, ſed poteſt maiorem & minorem quantitatem requirere, ergo nec materia eſſe debuit determinata. Sed poſſet aliquis reſpõdere, negando vltimam conſequentiam, tum, quia per certam aliquam quãtitatem materiæ poſſet maiori, & minori multitudini fidelium ſatisfieri, ſingulis maiorem vel minorem partem ſpecierum prębẽdo, tum etiã, quia in ſingulis locis poſſet certa quantitas limitari, quæ multitudini fidelium, quæ in tali loco inueniri poſſit, ſufficiat. Reſpondetur, ſacramẽ- A tum hoc non debere conſiderari comparatione facta ad numerum fidelium, qui in vno, vel alio loco exiſtunt, ſeu exiſtere poſſunt, hoc enim eſt accidentarium & extrinſecum, alias ſi alicubi conficeretur maior quantitas, quam ibi poſſet eſſe neceſſaria, non eſſet valida conſecratio: quod erroneum eſt, debet ergo abſolute referri ad fideles, quorum numerus ſimpliciter indefinitus eſt, eſt etiam indifferens portio ſpecierum, quæ ſingulis fidelibus dari poteſt, deniq; iure diuino nõ eſt determinatum, quoties poſſint fideles hoc ſacramẽto vti, & ideo oportuit quãtitatem huius materiæ ex inſtitutione indefinitam eſſe, quoad magnitudinem.

B In ſolutione ad primum, non oportet D. Tho. ita exponere, vt aſſerat omnes res naturales, etiam inanimatas, ex intrinſeca ſua natura terminari ad maximum, id enim non affirmat, quãquam, quia ad rem non pertinebat, principium illud generale nõ explicuerit, ſed optime reſponderit, quidquid de illo ſit, non eſſe tamen eandem rationem de ſacramento, ꝙ cum res artificialis ſit, non ex aliqua naturali forma, ſed ex inſtitutione habet proprietates fini ſuo conſentaneas. Adde, in vniuerſum verum eſſe materiã, cuiuslibet rei naturalis accipere quantitatem determinatã, per comparationem ad determinatam formam, quod ſolum D. Tho. affirmat, ſiue hæc determinatio oriatur ex communi ratione ſpecifica for- C mæ, ſiue aliunde, de quo D. Thom. hic nihil dixit, quia ad diſputationem philoſophicam pertinet, ex qua conſtat principium illud Ariſtotelicum, omniũ natura conſtantium datus eſt certus terminus magnitudinis, & augmenti, de viuentibus proprie intelligendum eſſe.

In ſolutione ad ſecundum docet D. Thom. conſecrationem huius materiæ factam ex malo fine ad irriſionem, vel aliquid huiuſmodi eſſe validam, quia hæc intentio non tollit intentionem vere conſecrãdi, quæ doctrina eſt certiſſima, ſicut certum eſt malitiam miniſtri non impedire effectum huius ſacramenti, prædicta enim intentio ad malitiam tantum pertinet, non ad poteſtatem, vel efficaciam, quæ o- D mnia conſtant ex doctrina tradita, de ſacramentis in genere. Errat ergo vehementer Angelus verbo, Euchariſtia. 1. nu. 21. qui prędictam D. Thomę aſſertionem negare audet.

Angelus.

DISPVTATIO XLIII.

De materia remota Euchariſtiæ in communi.

QVoniã duplex eſt materia remota huius ſacramenti, tripartita erit de illa diſputatio. Primo enim ea, quæ vtrique materiæ cõmunia ſunt, diſputabimus, poſtea de ſingulis dicem⁹, quod D. Th. E in ordine articulorum huius quęſtionis obſeruauit, nam his duobus articulis docet, quæ vtriq; materiæ communia ſunt, in 3. & 4. de materia panis, in aliis quatuor articulis de materia vini tractat.

Diſputatio de Euchariſtia.

SECTIO I.

Vtrum Panis, & Vinum, ſint propria materia huius ſacramenti.

IN hac re variis modis erratum eſt. D. Thom. tres refert errores. Primum eorum, qui conficiebant in pane & caſeo, ex Epiphan. hæreſi. 49. & ex Aug. li. de hæreſi. c. 28. Secundum, Cathaphrigarum in pane ex farina & ſanguine infantis ſubacto conficientiũ, Epipha. ſupra, & hæreſi. 48. in fine Aug. ca. 26. & 27. Damaſc. hæreſi. 48. & 49. His cõiungi poſſunt Gnoſtici, &

Errores circa materiam Euchariſtiæ. Epiphanius. Auguſt.

Damaſce.

ſtici, & Manichæi, quorum errores propter modeſtiã D.Th.hic prætermiſiſſe videt̃,hi enim in ſemine humano corpus Chriſti conficiebant,vt ex Gnoſticis refert Epiphanius hæreſi.26.vel in pane humano ſemine conſperſo,vt de Manichæis refert Aug.c.46. Numerari etiam hic poſſunt Ophitæ,qui, vt idem Aug.refert.c.17. colubrum alebant iuxta altare,qui per incantationẽ ſacerdotis,ſacrificij tempore egrediebatur, & panem lambebat, in quo Euchariſtia conſecrari poſſet,quod etiam refert Tertull.de preſcript.hæreticorum.c.47. Tertia hæreſis à D.Tho.1. elata eſt Aquariorum, qui non in panis,ſed in materia vini errabant,ſolam aquam ad ſacrificium apponendo,vt refert Iſidorus li.4.Etymolog.c.5.&Cypr. Epiſto.63.Clemens Alexand.lib.2.pædago.c.2. circa finem,& lib.1.ſtromatum, vbi hos *hæreticos*, appellat,quia ab Eccleſiæ regula declinant. Chryſ.homil. 83.in Matth.exponens illa verba, *non bibam à modo de hoc genimine vitis*,vbi dicit Chriſtum vino vtẽdo poſt reſurrectionem,eorũ pernicioſam hęreſim deſtruere voluiſſe, qui aqua in myſteriis vtuntur. Et hanc hæreſim tribuit Ebionitis Epiphan.hæreſi.30. Marcianiſtis in 42. Taciano & Encratitis in 47. idem Theodoretus lib.1.hæreticarum fabularum, Manichæos etiam neceſſe eſt in eodem errore fuiſſe verſatos,vinum enim abominabãtur, teſte Aug. li.20.cõtra Fauſtum.c.13.& Leone Papa ſermone.4. quadrageſimæ.cap.4.& 5.His adiungi poſſunt, qui lac loco vini offerebant, vt refertur in Concil. Bracharenſi. III.c.1. vel lac, & mel, vt indicatur in Concilio Carthagin.III.c.24. & damnatur can. 57. Trullano poſt ſextam ſynodum. Ac deniq; qui in ſanguine menſtruo mulieris conficiebant, vt de Gnoſticis refert Epiphanius hæreſi.26.ſed hi omnes errores nullum habent vel apparens fundamentum, quod diſſoluere oporteat.

Iſidorus, Cypr. Clemens Alexan. Chryſoſt. Epiphan. Theodor. S.Auguſt. S.Leo. Carth.

A B

Veritas ergo Catholica eſt, materiam ſimpliciter neceſſariã ad conficiendum corpus Domini eſſe panẽ,vinũ vero ad ſanguinẽ.Eſt de fide, quæ fides colligit̃ primo ex facto Chriſti Matth.26.accipiẽs enim panẽ conſecrauit in illo,& ſimiliter poſtea accipiens calicem,quod vero in calice illo fuerit vinũ, videtur colligi ex verbis,*non bibam à modo ex hoc genimine vitis*, quæ Matth.& Marcus ſtatim poſt conſecrationẽ calicis referũt,& ita eſſe dicta de illo calice conſecrato, indicat Chryſoſt.ſuprà,& exponit Aug.lib.3.de conſenſu Euangeliſtarum c.1. Lucas autem. c.22. aperte diſtinguit duos calices,alium communem, qui præceſſit in cœna legali,& alium cõſecrationis, & refert illa verba ante conſecrationẽ,vnde indicat dicta eſſe de priori calice,vt exponit Hieron.in Matth. Theophyl.& alij in Lucam.Quidquid vero de hoc ſit,Eccleſia tamẽ ſemper intellexit vtrumq; calicem fuiſſe vini,quod præter contextum Euangelicum, ex ipſa voce calicis colligi poteſt, ſignificare enim ſolet in Scriptura ſacra vas cõtinens,vel aptum ad continẽdum vinum,vel è contrario potum vini in vaſe contentum.Vnde Pſalm.22.*calix tuus inebrians,quam præclarus eſt?* Ex hoc autem facto Chriſti colligitur neceſſitas huius materiæ,quia, vt ſupra oſtendimus, in illo facto inſtituit hoc ſacramentum, vnde ſubdidit, *hoc facite*.Et confirmari poteſt illis locis veteris teſtamenti,in quibus ſub pane & vino hoc ſacramẽtum prefiguratum eſt,quæ ſupra retuli. Secundo probat̃ hæc veritas ex definitione Conciliorum, præter tria enim ſupra citata habetur in Florentino in decret. Eugenij,& in Lateranenſi in ca.Firmiter, colligitur ex Tridentino,ſeſſione.13.21.& 22.& ex can.23.Trullano poſt ſextam ſynodum,& ex Concilio Vvormatienſi.c.4.Altiſiodorenſi.c.8.Matiſconenſi.II.c.4.&

Matth.6. S.Chryſ. S.Auguſt. Lucæ 22. Hierony. Theophyl. Pſalm.22. Conc.Flor. Lateran. Vrident. Vvormat. Altſiodo. Matiſconen.

ex. c. Cũ Marthę,de celebratione miſſarum,& aliis, q̃ habent̃ de conſecratione.d. 2. Tertio probari hoc poteſt ex traditione Eccleſiæ, quæ ex Patribus ſupra citatis colligi poteſt,quibus addi poteſt Hieron.in c. vltim:Amos circa finem.Theophy. Marci.14. Amb. 4.de ſacrament.c.3.vbi figuram Melchiſedech accõmodat.Aug.li.20.contra Fauſtum,c.3.vbi refert, ꝓpter hanc conſuetudinem ſacrificãdi ex pane & vino Gentiles impoſuiſſe Chriſtianis, quod Cererem & Liberum colerent,& huc etiam ſpectat, quod refert Iuſtinus martyr Apolog.2.circa finem,& Tertull.de præſcriptionibns hæreticorum.ca.40. dęmonem in inuidiam huius myſterij,panem & poculum cũ quibuſdam incantationibus miſcuiſſe in quibuſdam ſuperſtitionibus gentilium,quas vocabant Mitræ myſteria.Hanc deniq; veritatem docent omnes Patres factum Chriſti,tam ſuper Euangelia, quam ſuper.1. ad Corinth.11.

Hierony. Theophy. S.Ambroſ. Auguſt. Iuſtin.

Quarto,quoniam præcipua ratio huius eſt Chriſti inſtituentis voluntas, adducunt Theologi congruentias,vt videre eſt in D.Tho.hic,& in aliis Doctoribus.d.9.& conſequentibus, Alex.Alenſ.4.part. q.32.memb.1.art.1.Gabr.lectio.35.in can.Summa omnium ad tria capita reuocatur.Primo enim ſuppono,corpus,& ad ſanguinem Chriſti tradi nobis ſub ſpecie ſenſibili,q.a hoc eſt de ratione ſacramẽti,& eſt modus accõmodatus homini ſenſibili,oportuit autem,vt eſſet ſub ſpecie aliena,& non propria,tum ꝓpter exercitium fidei, tum etiam, quia edi & bibi in propria ſpecie,nec eſſet decens,nec fere poſſibile.Secundum caput eſt, has ſpecies accommodatiſſimas fuiſſe panis & vini. Primo,quia ſunt facilimę ad cõmunem vſum fideliũ.Secundo, quia ſunt aptiſſimæ, vt cum reuerentia,& decentia tractentur.Tertio,q.a ſunt accõmodatæ ad ſignificãdum tam corpus Chriſti verũ,q. myſticum,tum,quia corpus hominis pręcipue nutritur pane, & vino,tum etiam ſicut panis ex multis granis conficitur, ita corpus Chriſti verũ ex puriſſimis membris,myſticum vero ex multis fidelibus coadunatur,vt notarunt Cypria.epiſt. 63.& Aug.tractatu 26. in Ioan.ſpecies autem vini conſtat eſſe aptiſſimas ad ſignificãdum ſanguinem, quia vinum eſt calidum,& humidum,& ideo maxime auget ſanguinem,de quo videri poteſt Iſidor.libr.20. Etymol.ca.3.habet etiam proportionem ad ſignificandum corpus myſticum,quatenus ex multis vuæ granis efficitur.Quarto deniq; fuit apta hæc materia,vt ex illa incruentum ſacrificium cõficeretur, & offerretur Deo, tanquam ſupremo Domino, quoniam panis & vinũ ſunt veluti primitiæ creaturarum, ſub quibus in Scriptura ſacra omnia bona comprehendi ſolent.Quam rationem indicauit Irenæus li. 4. contra hæreſes.capit.32.circa finem. Tertium caput eſt, quia oportuit vtramq; ſpeciem aſſumi,& non alterã tantum.Primo,vt dum ſub altera corpus,ſub altera vero ſanguis Chriſti cõficitur,expreſſius illius mors, & diſiunctio corporis ab anima ſignificaretur.Secũdo,vt eſſet integrum cõuiuium ex cibo & potu, quo perfecta animæ refectio repræſentatur. Tertio, vt indicaretur,Chriſtum perfecte redemiſſe corpus,& animam,quæ per panem & vinum repræſentantur. Vnde Ambroſ.1.ad Corin. 11. dicit,carnem ſaluatoris pro ſalute corporis, & ſanguinẽ pro anima noſtra oblatum eſſe,hoc ſacramẽto ſignificari. Quarto etiã ad completam rationem ſacrificij indicari oportuit per has ſpecies Deum eſſe corporis & animæ ſupremum Dominum,& vtrumq; eſſe in laudem & gloriam ipſius referendum.

C D E

Alenſis. Gabr. Cyprianus, Auguſt. Iſidorus. Irenæus. S.Ambro. Obiectio.

Contra hanc veritatem nihil video obiici poſſe, quod difficile ſit, ſolum ex can.3.4.& 5. Apoſtolorũ

poſſet

poſſet nonnullum argumentum ſumi;ibi enim permittuntur offerri in altari, vuæ, oleum,& incenſum, alia vero ꝓhibentur. Sed oportet ibi duo diſtinguere;vnũ,ꝙ offertur in ipſo ſacrificio à Domino inſtituto,in quo nihil offerri debet præter id,ꝙ à Domino pręceptũ eſt,vt ibidem dicit;aliud vero,quod per modũ cęremonię ſeu cuiuſdam ſacramentalis offerri dicit̃ ad altare,& hoc pendet ex inſtitutióne Eccleſiæ,& nõ pertinet ad materiam huius ſacramenti, vt per ſe conſtat;& de hoc eſt ſermo in poſteriori parte illius canonis: agit enim de iis, quæ in gratiarum actionem,vel pro aliqua benedictione ſuſcipiẽda, vel ad ornatum & venerationem ſacrificij ad altare accẽduntur,cremantur,aut ad ſacerdotes afferuntur.

Soluitur.

SECTIO II.

An vtraq; ſpecies panis & vini,ſit de neceſſitate huius ſacra-cramenti,vel tantum præcepti.

QVæſtionem hanc attigit D.Tho. hic,art. 1. ad 2. & quamuis ad doctrinam de forma huius ſacramenti,& de ſacrificio Miſſæ, pertinere poſſet,tamen neceſſaria etiã hoc loco eſt,vt connexionem vtriuſque partis materiæ explicemus. Item, quia vtilis admodum erit ad multa intelligenda,quæ in ſequentibus tractanda ſunt.Poteſt autem in illa attingi aliqd pertinens ad neceſſitatẽ hui' ſacramẽti, aliquid vero ad neceſſitatem præcepti,ne tamen materiam diuidamus,omnia breuiter hoc loco expediemus.

Primum igitur omnium ſumimus ex dictis præcedenti quæſtione,hanc duplicẽ partem materiæ eſſe neceſſariam ad integrã perfectionem, & ſignificationem huius ſacramẽti;quod ergo nũc inquiritur, eſt,an hæc integritas ita neceſſaria ſit, vt non poſſit vna ex his materiis ſine alia conſecrari, & poteſt eſſe quæſtio,vel de neceſſitate ſacramẽti,& poteſtate ſimpliciter;vel de neceſſitate præcepti,& poteſtate licite faciendi.

1.Concluſio. Dico ergo primo,vnam ex iis materiis prius tempore cõſecrari,q̃ aliam,ſtatim enim, ac ſacerdos abſoluit verba conſecrationis panis, adeſt ibi corpus Chriſti,antequam ſanguis conficiat̃. Quod recte docuit Bernard.epiſt.69.ad Guidonem,& Innocent.li. 4.de Ocffiio Miſſæ,ca.23.& D.Th.infra,q.78.ar.6.& in 4.d.8.q.2.ar.2.quæſtiunc.2.vbi fere reliqui Theologi.Durand.q.3.Palud.q.3.art.3. idem D.Tho.diſt. 11.q.2.art.1.quæſtiunc.1.ad 4.& ibi Soto. q.1.artic.6. Alenſ.4.part.q.34.memb.4.ar.1.& colligitur aperte ex conſuetudine Eccleſiæ:ſtatim enim ac perficitur corporis cõſecratio,proponitur populo adorandũ, vt habetur in cap.Sane.de Celebrat. Miſſar. Et ratio colligitur ex Concilio Trident. ſeſſione 13. cap.3.& can.4.dicente,ſtatim poſt conſecrationem eſſe corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini,quod reſpectiue intelligendum eſt,ſcilicet,peracta cõſecratione panis, ſtatim adeſſe ibi corp' Chriſti,&c.Et hoc probat ratio,quam ſubdit,quę eſt primaria & propria huius veritatis, ſcilicet,quia,antequam Chriſtus calicem cõſecraret,dixit, *Hoc eſt corpus meum*,& verum dixit, ergo iam illud erat corpus Chriſti:ergo conſecratur altera materia ex vi veritatis formæ prius tempore, quam altera conficiatur, ſicut enim ſignificatio vnius formæ non pendet ab altera forma,neq; veritas & effectus eius, ſeu conſecratio vnius materiæ pendet eſſentialiter ab alia, & ita hæc pars eſt certa de fide.

Bernard. Innocentius D.Thom. Durandus. Palud. Soto. Alenſis. Trident.

Obiectio. Obiici vero poteſt, quia in Extrema vnctione, quamuis ſint plures partiales formæ, & materiæ,nihil tamen conficit̃, neq; vllus effectus datur,donec omnes partes abſoluãtur, ergo idẽ dici poteſt in ꝓ-

A poſito,neq; erit contra veritatem formæ,quia ex intentione ꝓferentis poteſt omniũ ſignificatio referri ad vltimum inſtans, in quo omnia cõſummata ſint, ſicut in Extrema vnctione fieri neceſſario dicendum eſt. Reſpondet̃ (quidqd ſit de antecedenti quod in quæſtionem verti poteſt, non eſt tamen huius loci) negãdo conſequentiam. Primo ac præcipue,quia hoc pendet ex inſtitutione Chriſti: Chriſtus autem ita inſtituit vnũ ſacramentũ, & non aliud,vt conſtat ex traditione Eccleſiæ.Et inſtari poteſt argumẽtum in ſacramẽto Ordinis, nam in ſingulis Ordinibus aliqs effectus cõfertur,& per partialem formã,& materiam,quaſi partiale ſacramentũ conficit̃. Secundo

Solutio.

B redditur ratio ex ipſis formis, nam in Extrema vnctione eſt tantũ forma deprecatiua, & ideo ex vi ſuæ ſignificationis & veritatis nõ poſtulat,vt ſtatim operetur,ſed pro eo tempore,pro quo fit deprecatio,ſecus vero eſt de forma hui' ſacramenti,q̃ eſt indicatiua,cuius veritas reqrit,vt ita ſit,ſicut per illam ſignificatur. Tertio eſt etiã differentia in effectu,nam in Extrema vnctione effectus eſt in ſuſcipiente,& eſt vnus habens quodãmodo connexionẽ cum omnibus partibus:nã eſt gratia perfecte remittẽs omnia peccata per omnes ſenſus commiſſa, & auxilium adiuuans ad omnes difficultates ęgritudinis ſuperandas, quod per modum vnius confertur. Ac deniq; quia

C licet interdum aliquæ reliquię peccatorũ,aut venialia peccata remitti poſſent ſine aliis, ſæpe tamẽ vnũ & idem peccatum poteſt committi, cooperantibus pluribus ſenſibus,& ideo,abſolute loquendo,hic effectus poſtulat,vt fiat per modum vnius,& indiuiſibilis,abſoluto iam & perfecto ſacramẽto. At vero in præſenti,effectus formæ eſt in ipſa materia, & per ſe ac neceſſario non eſt vnius effectus connexus cum effectu alterius,quia corpus de ſe poteſt eſſe ſeparatum à ſanguine , & è contrario, licet de facto non ſit. Ac deniq; cib' poteſt tẽpore antecedere potum.

2. Concluſio Dico ſecundo,non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſeu conſecrationis vnius partis materiæ, cõſecrationem alterius, ſed poſſe vnam ſine altera conſecrari, ita vt factum teneat: ſequitur aperte ex præcedenti

D concluſione,& ita eam docent omnes authores citati.Et probat D.Bernardus ſupra,quia panis cõſecratur prius tempore,quam vinum: ergo quacunq; ratione, ſiue per ignorãtiam,ſiue per obliuionẽ,& incuriam,ſiue per malitiam,vna materia ſine alia conſecretur, manebit materia conſecrata, ergo non eſt neceſſaria connexio inter has duas materias,quæ ad neceſſitatem ſimpliciter ſacramẽti cõficiendi pertineat.Patet prima cõſequentia,quia confectio ſacramenti non pendet ex futuro effectu, nec præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis, ex futura præſentia ſanguinis ſub ſpeciebus vini, præſertim, cum de fide ſit,vt infra dicemus,conſeruari ſpecies panis conſecratas,etiam ſi conſumptæ ſint ſpecies vini.

Bernard.

E Dici tamen poſſet,verum eſſe,vnum effectum nõ pendere ab alio re ipſa, cum per accidens,ex variis cauſis impediri poſſit, pendere tamen ex intentione operantis,ita vt ſi miniſter à principio intendat,vnã ſolam ſpeciem,& non aliam conficere,nihil efficiat. Sed hoc vanum eſt,& præter ſenſum Eccleſiæ, nam in omni ſacramento, ſi miniſter intendat efficere, quod verba ſignificãt, quodq; de ſe efficere poſſunt circa materiam ſubiectam,illa intentio ſufficit ad effectum,ſed hoc intendit ſacerdos, etiam ſi non intẽdat aliam partem conficere,ergo ſine vlla dubitatione conficit illam partem, quam intendit.Sicut Epiſcopus vere confert vnum Ordinem,etiam ſi intendat nunquam alium conferre.

Obiectio altera. At vero poſſet aliquis inſtare, eſto,hoc verum ſit de pa-

de pane reſpectu vini, nõ tamen ita eſſe è contrario: quia fieri poteſt, vt cõſecratio vini eſſentialiter ſupponat conſecrationem panis, Christus enim hoc ordine conſecrauit. Soluitur. Reſpondetur, ex hoc Chriſti exẽplo, & ex vſu Eccleſiæ, recte colligi hunc ordinẽ eſſe præceptum, vt notauit Sotus. d. 11. q. 1. art. 6. quod eſt etiam rebus ipſis cõſentaneum, quia cibus recto ordine antecedit potum, tamẽ quod hic ordo ſit eſſentialis, omnino falſum eſt. Quocirca, ſi ſacerdos ex malitia prius conſecret vinum, quam panem, vel ſolum vinum, ſine dubio factũ tenebit; quia, vt oſtenſum eſt, vna conſecratio non pendet ab alia, ergo multo minus pendebunt ex ordine. Item ob illam rationem, quod debita forma prolata ſuper debitam materiam, à miniſtro neceſſario, cum ſufficienti intentione, infallibiliter habet effectum. Deniq; quia ſpecies vini conſecratæ conſeruari poſſunt, etiamſi ſpecies panis omnino nõ maneat, ergo etiam in fieri non neceſſario ſupponunt illas, de neceſſitate ſacramenti loquendo.

3. Concluſio. Dico tertio, de neceſſitate præcepti eſſe, vt vna materia non conficiatur ſine alia. Ita docet D. Tho. hic ad ſecundum, & omnes Theologi infra citandi, Innocẽtius. Innocent. li. 4. de myſterio altaris. ca. 23. & habetur in c. Comperimus. de Conſecr. d. 2. vbi dicitur, *non poſſe abſq; grandi ſacrilegio diuidi myſterium:* & vſus Eccleſiæ hoc ſatis probat. Et ratio eſt, quia licet vna materia non ſit de neceſſitate alterius, tamen vtraque eſt de integritate ſacrificij: eſt autem contra rationem, diuinum ſacrificium mutilare. Vnde facile ſoluitur obiectio, quę fieri poteſt, ſcilicet, quia non eſt de neceſſitate præcepti ſumere vtramq; ſpeciem, ergo nec conficere. Primo enim negatur conſequentia, quia ſumptio non eſt ſacrificiũ, ſed vſus ſacramenti: qui quoad rem præcipuam, & fortaſſe etiam, quoad totũ effectum, integer eſt in qualibet ſpecie: at vero conſecratione perficitur ſacrificium, cuius ſignificatio non eſſet integra, niſi in vtraque materia fieret. Vnde dicitur ſecũdo, ſumptionẽ illam, quæ aliquo modo pertinet ad ſacrificium, ſcilicet, quæ ab ipſo preſbytero offerente fit, etiam requirere integritatem, & vtriuſq; ſpeciei communionem, vt infra ſuo loco dicetur, & conſtat ex eodem vſu Eccleſiæ, & ex ca. Relatum. de Conſecrat. d. 2.

SECTIO III.

An ex præcepto diuino vel humano neceſſarium ſit in duplici materia confici hoc ſacramentum.

QVoniam diximus, concurſum vtriuſque materiæ, licet non ſit de neceſſitate ipſius conſecrationis, eſſe tamen de neceſſitate præcepti, explicare oportet, quale ſit hoc præceptum. Prima ſententia dicit, hoc tantum eſſe præceptum Eccleſiaſticum. Indicat D. Thom. in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 1. ad quartum, vbi negat, conſecrandam eſſe alteram ſpeciem ſolam, *tantum, quia eſt contra morem Eccleſiæ.* Tenet etiam Adria. q. 6. de Euchariſtia, vbi ex ſententia Alexan. Alenſis dicit, potius eſſe relinquendum hoc ſacramentum mutilum, & in vna tantum ſpecie cõfectum, quam ſumendum à non ieiuno, vt frequenter accidit, quando ſacerdos poſt ſumptionem calicis intelligit fuiſſe aquam, & non vinum in calice, tunc enim ſolus panis conſecratus fuit, hoc autem non eſſet verum, niſi ſupponeretur, ſolum ex præcepto Eccleſiæ teneri ſacerdotem ad perficiendam conſecrationem in vtraque ſpecie, nam ſi eſſet diuinum præceptum, præferẽdum eſſet alteri præcepto, de non communicando, niſi ante cibum & potum, quod Eccleſiaſticum eſt, & minoris momenti. Maior etiam in 4. d. 9. q. 3. ad tertium, hanc tenet ſentẽtiam, quamuis melius contra Alenſem dicat, in prædicto caſu magis obligare hoc præceptum, quam aliud de ieiuno, quia licet vtrumque Eccleſiaſticum ſit, illud tantum eſt grauius. Item Summa Tabiena, verbo, Euchariſtia. 1. nu. 20. & Piſana, verbo, Euchariſtia. 2. §. 12. In eãdem ſententiam inclinare videtur Nauarrus. c. 25. nu. 91. vocans hoc præceptum Eccleſię, late Claudius de Sainctes, repet. 10. c. 3. & alij, qui exiſtimant, per Eccleſiam poſſe in hoc præcepto diſpenſari, quos infra referam.

Fundamẽtum eſt, nam ſi hoc præceptum eſſet diuinum, vel eſſet extrinſecum inſtitutioni huius ſacramenti, & poſt illam ſpecialiter poſitum, vel intrinſece in illa contentum. Primum horum non videtur dici poſſe probabiliter, quia nec tale præceptũ ſcriptum eſt, nec traditione aliqua probabili conſtare poteſt. Secundum vero refellitur, primo, quia de inſtitutione huius ſacramẽti ſolum habemus factum Chriſti, qui in vtraq; materia confecit, & poſtea ſubdidit illa verba, *Hoc facite:* ſed in neutro horũ continetur intrinſece tale præceptum. Et primo de facto Chriſti patet, quia etiam ibi, non ſolum confecit vtramq; materiam, ſed etiam ex vtraq; omnes circũſtantes communicauit, ex quo facto non colligitur eſſe præceptum, vel dãdi communionem ſub vtraq; ſpecie, vel communicandi circumſtãtes, quando cõficitur hoc ſacramentum. Secundo, quia multi probabiliter exiſtimant, Chriſtum Lucæ. 24. confeciſſe hoc ſacramentum, poſt reſurrectionem, quãdo cognitus eſt à diſcipulis euntibus in Emaus in fractione panis, & tamen conſtat, ibi vnam tantum ſpeciem cõfeciſſe, nulla enim fit mentio vini. Illud vero ſentit Aug. 3. de conſen. Euangeliſt. c. 25. & Epiſt. 59. q. 8. in fine, Heſychius li. 2. in Leuit. c. 9. Theophyl. in Lucam, & ſignificat Chryſoſt. hom. 27. Imperfecti, in fine, tibi de hoc etiam myſterio interpretari videtur locum Actor. 27. vbi Paulus ſumens panem, gratias egit Deo in cõſpectu omnium, & cum fregiſſet, cœpit manducare, & diſtribuere. Sed neq; etiam ex verbo Chriſti, *Hoc facite,* poteſt efficax argumentum ſumi, quia non poteſt illud verbum comprehendere omnia, quæ Chriſtus operatus eſt, & maxime, quia Luc. 22. & 1. ad Corinth. 11. habemus, Chriſtum, poſt ſingulas ſpecies conſecratas, ſemel & iterum dixiſſe verbum illud. Vnde potius ſumi videtur argumentum, Chriſtum dediſſe facultatem ſingulas ſpecies conſecrandi, vel ſimul, vel ſeparatim.

Secundo principaliter argumentor, quia, neque ex integritate ſacramenti, nec ſacrificij, colligi poteſt tale diuinum præceptum. Primum patet, quia ſacramentum poteſt conſeruari, & ſumi in vna tantum ſpecie, & in his non fit contra integritatem ſacramenti: ergo idem erit de confectione ſacramenti, non eſt enim maior ratio de fieri, quam de ipſo eſſe, vel ſumptione. Et ratio communis eſt, quia Chriſtus integer eſt ſub ſingulis ſpeciebus, & ita eſt ſacramẽtum integrum, quoad rem præcipuam, & quoad effectum, & fere quoad ſignificationem, quia ſingulæ ſpecies ſignificant totum Chriſtum & vnionem fidelium, ſolum videtur deeſſe quædam expreſſior ſignificatio, quæ non videtur ſufficiens ad inducendum illud pręceptum, magis in cõſecratione, quam in conſeruatione, vel ſumptione. Et hæc ratio videtur probare etiam alteram partem de ſacrificio, quia in vna ſpecie offertur Deo totus Chriſtus, & ſignificatur paſſio eius, nam hoc ipſo, quod ex vi verborũ conſecratur corpus ſine ſanguine, ſatis indicatur aliquãdo fudiſſe ſuum ſanguinem per paſſionem. Adde, non ſatis conſtare, hoc ſacramentum neceſſario confi-

Marginalia: Soto. — Maior. — Tabiena. — Piſana ſum. — Nauarrus. — Claudius. — Fundamẽtũ primæ opin. — Primum. — Lucæ 24. — S. Auguſt. — Heſychius. — Theophyl. — S. Chryſ. — Act. 27. — Lucæ 22. — 1. Corint. 11. — Secundum. — Adrianus. — Alenſ.

cōficiendum eſſe ſacrificando, poſſet enim, vt videtur, interdum confici extra ſacrificium præciſe, & ꝓpter vſum ſacramenti, quomodo diſtinguunt aliqui iure diuino prohibitum eſſe ſacrificium hoc conficere in vna tantū ſpecie, non tamen conficere ipſum ſacramentum præciſe propter vſum eius.

Marſil. Tho. Argen. Palud. Caietanus. Gabriel. Hoſius. Secunda ſententia affirmat, hoc eſſe neceſſarium ex præcepto diuino. Ita tenet Marſil. citans Thomā de Argent. in 4. q. 6. art. 1. Palud. d. 11. q. 1. ar. 2. conclu. 3. Caiet. infra q. 80. art. 12. Gab. lect. 10. in ca. Littera, D. Hoſius in confeſſione Polon. c. 40. vbi non ſolum dicit eſſe à Chriſto præceptū ſacerdotibus, vt ſimul vtramq; ſpeciem conficiant, ſed etiā vt ſumant, quādo ſacrificant, quamuis laicis hoc non præceperit. Idem ſupponit (Syluester.) Sylueſt. Euchariſtia, 1. q. 5. dum negat, Papam in hoc poſſe diſpenſare, in quod etiam inclinat (Soto. D. Thom.) Soto, d. 9. q. 1. art. 1. in fine, & fauet hic D. Th. art. 1. & 2. & infra q. 80. art. 12. ad 3. vbi ſic inquit: *Repræſentatio Dominicæ paßionis agitur in ipſa conſecratione huius ſacramenti, & ideo non debet corpus ſine ſanguine conſecrari*: in quibus verbis attingit fundamentalem rationem huius ſententiæ, quæ oritur ex ipſa rei natura, ſuppoſita tali inſtitutione, & ſignificatione, quæ videtur ſine dubio probabilior: ad quam explicandam & fundandam;

1. Concluſio. Dico primo, de iure diuino inſtitutum eſſe, vt hoc ſacramentum non conficiatur, niſi offerendo Deo ſacrificium incruentum à Chriſto inſtitutum. Hoc videtur certum ex facto Chriſti cum verbis adiunctis. *Hoc facite in meam commemorationem.* Per quæ, vt Trid. expoſuit ſeſſ. 22. ca. 1. præcepit ſacerdotibus, vt hoc offerret in ſui memoriam, propter quod Eccleſia in canone miſſæ, poſt conſecrationem corporis, & ſanguinis, ſubiungit illa verba: *Hæc, quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* Eſt igitur hæc diuina inſtitutio, vt conſecratio huius ſacramenti fiat offerendo Deo ſacrificium incruentum, quod euidentius ſequitur, ſi verum eſt, ipſam rationem ſacrificij in conſecratione conſiſtere. In omni tamen ſententia exiſtimo, hoc eſſe certum, conſecrationem non eſſe ſeparandam à ſacrificio, ſiue dicamus ipſam eſſe ſacrificium, ſiue in illa inchoari, vel per illam proxime operari ſacrificium, quod ſatis etiam docet traditio Eccleſiæ, quę colligi poteſt, tum ex multis, quę congeruntur de Conſecr. d. 2. tum etiam ex vſu, inauditum enim eſt, aliter confectum eſſe hoc ſacramentum, quam offerendo ſacrificium Deo, niſi fortaſſe inter hæreticos, ſeu Caluiniſtas. Ratio vero à priori eſt voluntas Chriſti inſtituentis explicata, & intellecta ab Eccleſia in illis verbis: *Hoc facite*, vt latius tractabitur infra in materia de ſacrificio, vbi rationes & congruentias huius inſtitutionis afferemus. Errant igitur, qui in pręſenti quęſtione diſtinguunt dicentes, ſacrificando non poſſe confici vnam materiam ſine alia, ne mutilum ſit ſacrificium in vna tantum ſpecie: tamē ſimpliciter conficiendo ſacramentum extra ſacrificium propter alium vſum ipſius ſacramenti, non eſſe iure diuino prohibitū conſecrare vnam materiam ſine alia: ſupponit enim hæc diſtinctio dari alium modum conficiendi hoc ſacramentum, quam ſacrificando, quod erroneum eſt.

2. Concluſio Secundo cenſeo, ex diuina inſtitutione vtramq; ſpeciem ſeu partem materię eſſe de integritate huius ſacrificij ſubſtantiali. Ita cenſent Theologi omnes, & videtur traditione haberi, quæ partim ex vſu colligitur, partim ex decretis Conciliorum, (Concila Toletana.) Toletani, 7. c. 2. Tolet. 11. c. 14. in c. illud, & c. Nihil, 7. q. 1. quibus prouidetur, vt in omni euentu conſecratio integre perficiatur, etiam ſi neceſſarium ſit vt vnus miniſter perficiat, quod alter inchoauit. Et de conſecr. diſt. 2. per duodecim prima capita hoc aperte traditur, tanquam à Chriſto inſtitutum. Idem colligitur ex Concil. Trid. ſeſſ. 22. in princip. cuius verba ſtatim (Trident.) referam. Ratio vero ſeu cōgruentia eſt, quia hoc ſacrificium eſt vnica quædam, & expreſſa repræſentatio ſacrificij cruenti: hæc autem non fit in vna vel altera ſpecie, ſed in vtraq; ſimul, vt recte D. Tho. dixit, illa enim repræſentatio, quæ dicitur fieri per vnam tantum ſpeciem, ſolum eſt implicita, & quaſi ex diſcurſu intelligentis: integra vero & expreſſa repræſentatio non fit, niſi per conſecrationem vtriuſque ſpeciei, quia ſicut illud ſacrificium perfectū non fuit ſine effuſione ſanguinis, ita neq; hoc erit integrum & perfectum, niſi ſacramentaliter in eo ſanguis effundatur, id eſt, ſeparatim à corpore conſecretur: & è cōtrario ſicut ibi nō fuit ſanguis effuſus, niſi à corpore, nec ſacrificium perfectum fuit, niſi per mortē corporis, ita neque hoc perfici poteſt ſine corporis conſecratione, & oblatione. Deniq; in ſacrificio viſibili integro, & perfecto nec ſolum corpus, nec ſolus ſanguis Chriſti, ſed vtrumque offerendū eſt, hoc autem non fit, per ſe loquendo, niſi per vtiuſq; ſpeciei conſecrationem, nam quod totus Chriſtus ſub ſingulis ſpeciebus contineatur, quaſi accidentarium eſt; nſtitutio autem reſpicit, quod eſt per ſe. Tandem à poſteriori hoc explicatur, quia effectus reſpōdens ſacrificio vt ſic, ex opere operato, non confertur, donec vtraque ſpecies conſecrata ſit, quia ſicut noſtra redemptio non fuit cōſummata, niſi in morte Chriſti, ita veriſimile eſt non applicari effectum eius per hoc ſacrificium, donec in eſſe repræſentatiuo, in eo perfecta ſit paſſio, in quo differt effectus ſacrificij ab effectu ſacramenti, nam effectus ſacramenti datur, quam primum ſumitur qualibet ſpecies: ſignum ergo eſt, ſacrificium non eſſe integrum ſine vtriuſque ſpeciei conſecratione. Eſt ergo ex inſtitutione diuina vtraque ſpecies neceſſaria ad ſacrificij integritatem.

Tertio ex his concludo & aſſero de iure diuino præceptum eſſe, vt hoc ſacramentum non conficiatur in vna materia ſine alia. (3. Concluſio) Hæc concluſio ſequitur aperte ex præcedenti, & confirmari poteſt ex Conc. Trid. ſeſſ. 21. c. 1. dicente, laicos & clericos non conficientes non obligari ad vtramq; ſpeciem ſumēdam, indicans, clericos conficientes ad hoc teneri ex diuino iure. Clarius ſeſſ. 23. in princi. dicit, Chriſtū Dominum in nocte cœnæ corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Patri ſuo obtuliſſe: & Apoſtolis, eorumq; in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, præcepiſſe, & can. 2. dicit, Chriſtum illis verbis: *Hoc facite*, inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, & ordinaſſe, vt ipſi, aliique ſacerdotes offerrent corpus & ſanguinem ſuum: & hoc ibidem indicatur in omnibus decretis ſupra citatis, docent enim neceſſarium eſſe, ſub vtraq; ſpecie conficere, nō denuo præcipiēdo, ſed potius explicādo id, quod per ſe & ex iure diuino neceſſarium erat. Cuius etiam ſignum eſt, nam ſemper hæc obligatio præfertur omnibus aliis, quæ ſunt de iure humano, vt obligationi communicandi ante cibum & potum, aut non conficiendi, vel communicandi bis eodem die, &c. A poſteriori etiam eſt apud me efficax argumentum, quia alias, ſtando in ſolo iure diuino, voluntarium eſſet, vnam vel alterā, vel vtramque ſpeciem conficere: vnde non eſſet malum, etiam ſine vrgente cauſa vnam tantum ſpeciem conſecrare: conſequens autem à nullo Doctore Catholico conceditur: ſequela vero patet, quia ſi de hac re non eſt præceptum diuinum, per ſe non erit malum, vno vel alio modo conficere. Vnde cōfirmatur ſecundo, quia, ſecluſo hoc pręcepto, nō poſſet oſtēdi obliga-

obligatio, ſtando in ſolo iure diuino, conſecrandi vnquam ſanguinem ſub ſpecieb. vini, ſed poſſet Eccleſia facere, vt vel nunquam, vel rariſſime conficerent ſacerdotes, niſi in ſolo pane, quod etiam eſt euidẽter falſum, & abſurdum. Ratio vero à priori eſt ſupra tacta, quia de iure diuino & naturali eſt, vt ſacrificium offeratur Deo, integrum, & perfectum: ſed hæc integritas poſita eſt ex inſtitutione diuina in vtriuſq; ſpeciei conſecratione: ergo, cum hoc ſacramentum confici non poſſit, niſi in hoc ſacrificio, ex iure diuino neceſſarium eſt, vt ſine vtraq; ſpecie non conficiatur.

Soluuntur fundamenta contrariæ opin.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ reſpondetur, hoc præceptum intrinſece contentũ eſſe in inſtitutione huius ſacrificij & ſacramenti, hęc autem inſtitutio ex factis, & verbis Chriſti colligenda eſt, non vtcunq; illa conſiderando, ſed contemplando etiam materiam ſubiectam, & adiuncta præcipue traditione & intelligentia Eccleſiæ. Vnde ad priorẽ partem circa Chriſti facta reſpondetur, verum eſſe, non omnes circumſtantias accidentarias, quæ in ea cœna contigerunt, eſſe præceptas; nihilominus tamen ſubſtantiam, & integritatem ſacrificij præceptã eſſe, hæc autem, vt dixi, partim ex ipſis rebus, partim ex traditione diſcernenda ſunt. Ad aliud autem factum Chriſti in caſtello Emaus, ſi tunc vere conſecrauit panem, dicendum eſt, vel etiam conſecraſſe vinum, quamuis illius mentio non fiat, vel vſum eſſe poteſtate excellentię. Probabilius autem eſt non cõſecraſſe, vt Carthuſian. Ianſenius, & alij docent, non eſt enim veriſimile communicaſſe diſcipulos, nõ ſatis diſpoſitos, nec in fide conſtantes. Item, quia ibi nulla fit mentio conſecrationis, neq; eſt ſignũ eius. Vnde Euſeb. Emiſſ. homil. in feriam ſecundam Paſchæ dicit, tunc Chriſtum feciſſe ſolum id, quod facere ſolebat, cum inter diſcipulos ſuos verſabatur. Addit vero D. Th. in 3. diſt. 21. quæſt. 2. ar. 4. quæſtiu. 1. ad 3. & Alenſ. 3. par. quęſt. 22. memb. 2. ar. 1. in fine, & Lyra in Lucam, Chriſtum fregiſſe panem manibus, ac ſi cultello incidiſſet, quod non tam affirmant, quã ab aliis dici teſtantur: eſt enim res incerta. Auguſtin. vero in citatis locis non agit aperte de cõſecratione, ſed de quadam ſignificatione, dicit enim illo facto ſignificatum eſſe à Chriſto, eos illuminari à Deo, qui in vnitate Eccleſię permanẽt. Et idem poteſt dici ad Chryſoſtomum, quamuis illud opus Chryſoſtomi non eſt. Ad aliam partem de illis: *Hoc facite*, reſpõdetur, iam ex dictis conſtare, vnde colligendum ſit, q̃d per illa ſit præceptũ, & fortaſſe ſemel tantum ſunt à Chriſto dicta, licet à Luca per anticipationem poſita ſint, ante narratam conſecrationem vini. Quia tamẽ Paulus bis illa refert, dici poteſt nihilominus, vnicũ latum eſſe pręceptum conficiendi vtramq; ſpeciem, quod paulatim, & quaſi per partes explicatum eſt.

Primum. — Carthuſian. Ianſenius. — Euſeb. Emiſſ. — D. Thom. Alenſ. Lyra. — S. Auguſt.

Ad vltimam rationem negatur eſſe eãdem rationem de ſumptione in vna ſpecie, quia hoc ſacramẽtum non conſiſtit in vſu, & ideo neceſſe nõ eſt, vt vtraq; ſpecies ſumatur, præſertim cũ ſub ſingulis totus Chriſtus accipiatur: at vero ſacrificium conſiſtit in ipſa cõſecratione, & ideo eius integritas requirit, vt vtraq; ſpecies conficiatur, & eadem ratione non poteſt vna ſpecies ſine alia confici, licet poſſit vna ſine alia conſeruari, quod etiam ad reuerentiam, & dignitatem huius ſacramenti pertinet, vt ſaltem cum ſit, integrã, & expreſſam repræſentationem habeat.

SECTIO IV.

Vtrum ſit ita neceſſaria vtraq; materia, vt propter nullam cauſam liceat in altera ſola conficere, etiam ex diſpenſatione Pontificiæ.

A QVatuor inuenio eſſe poſſe ſententias de hac re. Prima affirmat poſſe, & interdum licere abſque diſpenſatione vel authoritate ſuperioris, interpretãdo pręceptum ſupra dictum in aliquo euentu non obligare. Ita Adrianus præcedenti dubio citatus, qui refert Alenſem: idem Maior, diſt. 9. quæſt. 3. ad 5. nec multum diſſentit Palud. diſt. 11. quæſt. 1. nu. 8. Quæ ſententia duobus modis poteſt explicari, & fundari. Primo, quia interdum hoc præceptum conficiendi in duplici ſpecie poteſt concurrere cum alio, vel diuino, vel humano, ita vt vtrumque ſimul ſeruari nõ poſſit, verbi gratia, cum pręcepto communicandi in articulo mortis: ergo in eo caſu, vel erit liberum vnũ B potius, quam alterum obſeruare, vel certe, pro materiæ qualitate, poterit aliquis prudenter interpretari, aliud potius, quam hoc eſſe ſeruandum, id eſt, potius eſſe conſecrandum in vna ſpecie, quam communionem in articulo mortis omittendam. Secũdo poteſt hoc contingere ſi interpretemur præceptum hoc, quod affirmatiuum eſt, ſi in aliquo caſu ſeruari non poſſit ſine periculo mortis, vel alio graui pro tunc non obligare: hoc enim, nõ ſolum in humanis, ſed etiam in diuinis præceptis interdum contingit. Sit exemplum in præcepto de integritate confeſſionis, quod ſine dubio diuinum eſt, & tamẽ interdum licet interpretari prudenter, in aliquo euentu non C obligare, ꝓpter grauem cauſam: ſimiliter ſatisfactio eſt pars requiſita ad integritatem ſacramenti pœnitentiæ, & nihilominus poteſt interdum omitti propter grauem cauſam.

Adrian. Alenſis. Maior. — Paludanus.

Secunda ſententia eſt, authoritate priuata nunquam hoc licere, quia eſt res grauiſſima, tamen authoritate Eccleſiæ, & ex diſpenſatione Põtificis, hoc poſſe interdum fieri ex publica, & grauiſſima cauſa. Refert pro hac ſententia Albertus Mag. libr. de corpore Domini. Tenet Gabriel. lectio. 53. in can. dub. 3. Alanus libro ſecũdo de Euchariſtia, capitulo 20. qui tribuit Alenſi, tenet etiam Claudius repet. 10. cap. 3. Angel. Euchariſtia 1. numero 20. Denique omnes, qui dicunt hoc eſſe præceptum humanum, conſequenter hoc ſunt opinaturi, ſequitur enim euiden- D ter, imo etiam ſequitur, quamuis diſpẽſatio ſine ſufficienti cauſa concedatur, nihilominus validam eſſe. At vero, ſi ſupponamus, præceptum eſſe diuinum, vt diſpenſatio facta teneat, vt minimum neceſſaria erit in hac ſententia cauſa grauis, & ſufficiens. Quod autem, illa exiſtente, ſit in Eccleſia poteſtas ad diſpenſandum, fundari poteſt, nam quamuis ea, quæ pertinent ad ſubſtantiam ſacramentorum, immutabilia ſint, tamen quæ pertinent ad vſum, Eccleſiæ diſpenſationi ſunt commiſſa, vt ea diſpenſet, prout ad Eccleſiæ bonum expedire iudicauerit: hoc enim neceſſariũ fuit, quia pro diuerſitate temporum, & rerum varietate non eadem ſemper expediunt. Et ita videtur colligi ex Concilio Conſtantienſi, ſeſſione deci- E ma tertia, & ex Tridentino, ſeſſione vigeſima prima, capit. ſecundo: ſed hæc diſpenſatio non eſſet circa ſubſtantiam materiæ, ſed circa vſum, ergo, &c. Et confirmatur primo, nam ſæpe hoc modo diſpenſat Eccleſia in iure diuino, primo, in voto, ſecundo, in matrimonio rato, tertio, in præſenti materia, quamuis de iure diuino ſit, vt ſacerdos conficiens ſumat vtramque ſpeciem, tamen Eccleſia hoc interdum immutat, vt patet in ordinatione ſacerdotũ, tunc enim conſecrant, & non ſumunt, niſi vnam ſpeciem. Quarto etiam eſt de iure diuino communicare in articulo mortis, & tamen interdum Eccleſia negat communionem propter iuſtam cauſam. Quinto addere poſſumus in ſacramento Confirmationis, de iure diuino eſſe, vt conferatur ab Epiſcopo, & tamen

2. Opinio. — Albertus. Gabriel. Alanus. — Claudius. Angelus. — Cõc. Cõſtan. Tridentinũ. — Prima opinio ſuper propoſita quæſtione.

& tamen Pontifex interdum diſpenſat, vt ſimplex ſacerdos ſit miniſter. Confirmatur ſecundo, quia Volaterran. (Volater.) libro ſeptimo Geographiæ, capit. de Saxonibus, refert Innocentium Octauum hanc diſpenſationem illi genti conceſſiſſe, & Onuphrius (Onuphrius.) in Chronico anni 1490. idem refert, ſunt etiam qui aſſerant Innocentium Quartum diſpenſaſſe cum Noruegiis, quia in ea regione, propter nimiam frigiditatem, vinum non conſeruatur, ſed ſtatim aceſcit, vt in ſolo pane poſſent cõſecrare. Exiſtimo tamen lapſos eſſe, qui hoc referunt, quia de Innocentio Quarto nihil huiuſmodi in hiſtoriis habetur, decepti ergo ſunt in numero & nomine Pontificis.

3. Opinio. Tertia ſententia eſſe poteſt, quæ cum præcedenti conſentiat, hoc non poſſe fieri authoritate priuata ſed Pontificia, non tamen diſpenſante, quia Papa nõ poteſt diſpenſare in iure diuino, ſed interpretãte tale ius diuinum, occurrentibus talibus circumſtantiis non obligare, habet enim Pontifex in Eccleſia ſummam authoritatem ad interpretãdum diuinum ius, & fuit hæc poteſtas neceſſaria, propter humanarum rerum varietatem. Obiectio. Dices, hanc interpretationem nõ eſſe actum iuriſdictionis, ſed iuris prudentiæ, vel doctrinæ: ergo ſicut licet Pontifici, licebit etiam hominibus doctis, obligationem diuini pręcepti ita interpretari, præſertim ſi ſecludamus humanam prohibitionem, fatemur enim poſſe Pontificem interpretationem hanc ſibi reſeruare. Solutio. Reſponderi poteſt ex D. Thom. 2.2. q. 120. art. 1. ad 3. interpretationem legis in caſu dubio ad Principem pertinere, præſertim ſi cauſa ſit grauis & publica, hęc autem omnia concurrunt in præſenti cauſa.

4. Opinio. Quarta ſententia eſt, quæ abſolute & ſimpliciter negat, hoc eſſe vnquam licitum, tam priuata quam publica authoritate, tam per modum diſpẽſationis, quam interpretationis, & hæc exiſtimatur eſſe opinio D. Tho. & antiquorum; quamquam illi expreſſe hoc non dicant, ſed ſolum ſimpliciter negent licere, nulla facta exceptione. Syluester. Soto. Tenet expreſſe Sylueſt. ſupra, & inclinat Sotus diſt. 9. q. 1. ar. 1. in fine, & fere alij qui ſentiunt hanc eſſe inſtitutionem diuinam, Armilla. ſumma etiam Armilla verbo, Euchariſtia, nu. 10. dicit, Alexandrum VI. voluiſſe diſpenſare & fuiſſe declaratum non poſſe, tamen hic author ſolum dicit, Papam non poſſe diſpenſare, vt ſine vino conficiatur quod intelligit de calice ita vt cõficiatur in aqua, vel in aliquo liquore, quia in eſſentialibus ſacramentorum, vt recte dicit, non poteſt Papa diſpenſare: ſtatim vero refert opinionem aſſerentem, poſſe Papam diſpenſare, vt corpus tantum cõficiatur, vbi non reperitur vinum, quam ſolum dicit eſſe dubiam.

Vt ergo, quid in hac quæſt. probabile videatur, explicemus, ſuppono, aliud eſſe formaliter & quaſi per ſe & ex directa intentione conficere in vna tantum ſpecie: aliud vero quaſi materialiter, & per accidens de facto conſecrare vnam ſpeciem ſine alia. Primum enim requirit, vt ſacerdos ſciens & videns & ex directa intentione velit conficere in vna tãtum ſpecie. Secundum autem proprie accidit, quando ſacerdos bona intentione cogitat in vtraq; ſpecie cõficere, & ex accidenti euenit, vt poſt cõſecratam ſpeciem panis, vel non poſſit, vel de facto aliam ſpeciem non conficiat.

1. Concluſio. Dico ergo primo, interdum accidere poſſe, vt ſine vllo peccato in vna tãtum ſpecie conficiatur hoc ſacramentum, non propter diſpenſationem, vel interpretationem præcepti, ſed propter impotentiam phyſicam, vel moralem implendi illud. Probatio. Hoc per ſe conſtat, quia ex ignorantia inprimis, vel inaduertẽtia inculpabili accidere interdum poteſt, vt aliquis A non ponat vinum in calice, ſed aquam, atq; ita conſecret ſolam materiam panis, & quamuis, quam primum aduertit defectum, debeat illum ſupplere, fieri tamen interdum poteſt, vt hoc nõ aduertat, niſi poſt tranſactam tanti temporis moram, vt iam non poſſit moraliter prius ſacrificium perfici. Deinde accidere poteſt caſus, in quo poſtquam ſacerdos deprehendit nõ eſſe vinum in calice, non reperiatur aliud vinum, vel certe vt non poſſit quæri ſine magno ſcãdalo, aut ſine euidenti periculo vitæ; tunc enim non obligabitur cum tanto detrimento ad quærendum illud: quia non eſt veriſimile, præceptum hoc obligare cum tanto diſcrimine: pręſertim quia in illo caB ſu, formaliter & humano modo loquẽdo, ille ſacerdos non conſecrat in vna ſpecie, ſed permittit, vnam ſpeciem ſolam manere cõſecratam, & omittit aliam, quia moraliter non poteſt illam habere. Cõfirmatur. Et confirmatur à ſimili, nam ſicut tenetur vtramque ſpeciem conficere, ita & ſumere in ſacrificio: ſed ex ſententia omnium, ſi poſt conſecrationem calicis intelligit in eo eſſe vinum mortiferum, non tenetur illud ſumere, etiam ſi fortaſſe non poſſit aliud vinum conſecrare: ergo pari ratione, ſi in dicto caſu non poteſt quærere vinum, ſine periculo vitæ, vel ſine graui ſcandalo (quod non eſt minoris momenti) non tenebitur quærere. Obiectio. Dices, ergo ſi poſt cõſecratam hoſtiam immineret ſacerdoti euidens periculum mortis, ſi deC tineretur conſecrando calicem, poſſet ſine culpa omittere, & conſumere hoſtiam, ac fugere. Solutio. Reſpondetur concedendo id fieri poſſe, atque hunc eſſe ſecundum caſum, in quo verum habet concluſio propter rationes factas, ſcilicet quia non eſt veriſimile, obligare hoc præceptum cum tanto diſcrimine: & quia illa potius eſt permiſſio, quam commiſſio. Hoc autem intelligendum eſt per ſe, & ex vi huius præcepti, id eſt, ſi aliunde non ſequatur ſcandalum, vel cõtemptus noſtræ religionis, quia tunc poſſet quidem teneri ſacerdos ad conſummandum ſacrificium, nõ tam ex præcepto integritatis ſacramẽti, quã ex pręcepto confitendi fidem, & vitandi ſcandalum. Obiectio. Sed vrgebis: ergo ſi aliquis comminetur mortem ſacerD doti, niſi conſecret ſpeciem panis ad communicandum infirmum, abſque ſpecie vini, quia vel non reperitur, vel neceſſitas inſtat, poterit ſacerdos hoc facere ſine peccato ad euitandam mortem. Solutio. Reſpondetur, negando conſequentiam, quia in hoc caſu iam directe committeret contra pręceptum diuinum, & quamuis metu mortis, tamen formaliter intenderet mutilum ſacrificium facere, quod intrinſece malum eſt, & contra præceptum negatiuum, tamen in aliis caſibus ſolum eſt vel omiſſio cuiuſdam præcepti, quod pro eo articulo, cẽſetur non obligare, vel etiam permiſſio, quod ſacrificiũ inchoatum relinquatur, quæ non eſt intrinſece mala. Alio denique modo accidere poſſet, vnam materiam tantum conſecrari, ſi miE niſter ſtatim poſt conſecrationem panis, vel loquelam amitteret, vel iudicium, ſenſum, aut vitam. Et in his caſibus iure ſtatutum eſt, vt per alium ſacerdotem ſacrificium perficiatur, quod ius non conſtat eſſe diuinum, ſed humanum, & ſępe accidere poteſt, vt hoc ipſum ſeruari non poſſit.

2. Concluſio. Dico ſecundo, formaliter, & directe nunquam licet ſacerdoti conficere vnam ſpeciem, ſine alia, abſque diſpenſatione Pontificis, etiam ſi quæuis cauſa grauiſſima interueniat. In hac concluſione conueniunt fere omnes authores citati, paucis exceptis, quorum opinio, quod ad hunc punctum attinet, nõ eſt practice probabilis, non ſolum tenendo hoc eſſe præceptum diuinum, ſed etiam ſi exiſtimetur eſſe Eccleſiaſticum. 1. Probatio. Et primo, quod hoc non liceat pro-

pter

pter priuatam aliquam cauſam, vt v.g. ne aliquis ſine viatico moriatur, conſtat; quia hæc res eſt grauiſſima, & ad debitum Dei cultum, & ſacramenti reuerẽtiam ſpectans, & ideo non eſt tam facile immutãda,
1. Confirma. propria authoritate. Et confirmatur primo, quia in illo caſu non vrget ſpiritualis neceſſitas proximi, q̃a per confeſſionem, vel alia ſacramenta poteſt illi ſubueniri, & ipſe ſua deuotione, & deſiderio poterit vtcunq; Euchariſtiæ defectum compenſare. Neq; etiã vrget, neceſſitas præcepti diuini, quia hoc eſt affirmatiuum, quod non obligat, niſi habita copia ſacramenti, in eo autem caſu, moraliter loquendo, nõ eſt huiuſmodi copia, præſertim quia hoc præceptũ per ſe obligat eum, qui ſuſcepturus eſt ſacramẽtum, nõ vero obligat miniſtrum ad conficiendum, niſi hæc obligatio aliũde oriatur ex iuſtitia, vel charitate: nõ obligatur autem miniſter ex vi harum virtutum ad immutandum debitum conſecrãdi modum, ſolum vt ſubueniat priuatæ perſonæ indigenti, imo neq; id licite facere poteſt; quia maioris momenti eſt integritas ſacrificij, & reuerentia ſacramenti, & conformitas cum vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, quam illa priuata neceſſitas vnius perſonæ. Quod ſi fingamus, eundem, qui conſecraturus eſt, communicaturum eſſe in articulo neceſſitatis: in eo diſtinguenda eſt duplex illa ratio præcepti, & eodem modo excu-
2. Confirma ſabitur. Et confirmatur ſecundo, quia in aliis præceptis Eccleſiaſticis, quę non videntur tanti ponderis, eſt communis ſententia Theologorum, vt infra videbimus, non poſſe prætermitti propter priuatas neceſſitates, vt, v.g. propter communicandum ęgrotum extreme indigentem, non licere conficere ſine veſtibus ſacris, neque poſt ſumptum cibum, aut potum: ergo multo minus hoc licebit facere, omittendo conſecrationem alterius ſpeciei, quæ eſt res multo grauior. Vnde euidentius fit, hoc multo minus licere, ſi hoc eſt præceptum iuris diuini, vt reuera eſt. Deniq; multum refert ad cultum Dei, & reuerentiã huius ſacramenti, vt non detur licentia hæc priuatis hominibus, eorumq; arbitrio ac prudentiæ relinquatur, quia erit euidẽs moralis occaſio ſæpius mutilandi hoc ſacrificium cum maxima irreuerentia & iniuria tanti myſterij.

2. Probatio. Secundo, quod nec propter cauſam communem & publicam hoc liceat, probatur, quia non licet in Eccleſia introducere nouum, & inuſitatum ritum conficiendi aliquod ſacramentum ſine publica Eccleſiæ, aut ſummi Pontificis authoritate, aut vniuerſalis Concilij, quod firmum eſſe non poteſt ſine Põtificis authoritate. Sed, ſi propter aliquam communem cauſam alicuius regionis, vel prouinciæ, liceret conſecrare vnam tantum ſpeciem, oporteret id fieri frequenti, publico, ac ſtabili ritu: ergo nõ poteſt hoc licere ſine authoritate Pontificis. Minor per ſe conſtat, quia niſi ita fieret, nõ ſubueniretur illi communi cauſæ & neceſſitati. Vnde, ſi priuatim, vel raro fieret, iam non publica cauſa, ſed priuata inſpiceretur. Et idem eſſet, ſi non ſemper nec frequenter, ſed aliquando & raro, in tota ciuitate vel prouincia deeſſet vinum, nam illa nõ eſſet cenſenda publica cauſa, ſed potius priuata occaſio. Maior vero conſtat, tum ex iuribus ſupra citatis, & aliis omnibus, quæ de hac materia loquunt: tum etiam, quia alioqui ſequi poſſet magna confuſio in Eccleſia, & ſchiſmata introduci: & hęc concluſio euidentior fiet ex ſequenti.

3 Concluſio cuius prima pars probatur. Dico ergo tertio, licet probabile ſit, poſſe Pontificem in hoc negotio ex publica & cõmuni cauſa diſpenſare, tutius tamen, & verius exiſtimo, non poſſe. Priorem partem probat authoritas plurium Docto-
A rum, quæ ſatis eſt, vt rem faciat probabilem, præſertim cum probabilibus rationibus, & coniecturis vtantur. Dico autem propter communem cauſam, quia propter priuatam non exiſtimo id eſſe probabile, quia nullus grauis author hoc dicit, neq; vnquã in Eccleſia factum eſt, nec poteſt vlla ratione probabili oſtẽdi id fieri poſſe, vt ex dictis facile colligi poteſt, & magis ex dicendis conſtabit, quare ſi aliter fieret, non ſolum eſſet illicita diſpenſatio, ſed etiam non teneret, quia eſſet contra diuinum ius, & ſine ſufficienti cauſa.

Poſterior pars probatur: primo deſtruendo fundamentum contrariæ ſententiæ. Primo quidem, q̃a, 2. Pars probatur. Primo.
B etiam ſi neceſſitatem alicuius regionis admittamus, tamen hoc ſacramẽtum non eſt neceſſitatis, ſed vtilitatis, & ideo ſimpliciter maius bonum Eccleſię eſt, vt ritus ſacrificandi Deo in tota Eccleſia ſit vnus, & idem, perfectus, & integer, quam vt immutari poſſit, propter vnius, vel alterius prouinciæ vtilitatem.

Deinde, ſicut non eſt moraliter admittẽdum, re- Secundo.
gionem aliquam ita carere oleo, vt in illa non poſſit ſacramẽtum Extremæ vnctionis miniſtrari, & propter hanc inopiam, neceſſariam eſſe aliquam diſpẽſationem: ita non eſt, quod admittamus tãtam vini penuriam in aliqua regione, vt non poſſit in ea integrum ſacrificium confici, quia poteſt aliunde facile
C aſportari, &, licet non cõſeruetur diu, poteſt ſæpius, ac frequẽtius portari. Ac deniq;, quamuis gratis demus, fieri poſſe, vt propter hanc cauſam ſacrificium hoc minus frequenter alicubi conficiatur, minus inconueniens hoc eſſet, quam ritum ſacrificandi immutare: ergo moraliter nunquam eſt neceſſaria, nec conueniens hæc diſpenſatio. Vnde, cum poteſtas diſpenſandi moralis ſit, & caſus morales reſpiciat, non eſt cur, propter caſum ſpeculatiuum potius, & confictum, quam moralem & verum, talem diſpenſandi facultatem admittamus.

Tertio hoc confirmat Eccleſiæ vſus, per tot enim Tertio.
annos nunquam talis diſpenſatio neceſſaria, aut vtilis exiſtimata eſt, & nunc experimur in omnibus p̃uinciis, in quibus eſt fides, etiam ſi frigidiſſimæ ſint,
D integre confici hoc ſacramentum abſque tali diſpẽſatione. Illud vero, quod de Innocent. VIII. dicitur, mihi valde ſuſpectum eſt, primũ, quia ſi res vera eſſet, cum non ſit admodum antiqua, extarent aliqua eius veſtigia, vel aliquis huiuſmodi vſus. Secundo, quia, cum eadem neceſſitas nũc eſſe poſſit in illis regionibus, ſi propter eam cum illis diſpenſatum fuiſſet, durante neceſſitate, duraret vſus talis diſpẽſationis: certum autem eſt, nullibi nunc eſſe talem vſum. Tertio eſt ſimile argumentum, quia, ſicut per mille & quadringentos annos, in regionibns illis perfectũ eſt hoc ſacramẽtum ſine tali diſpenſatione, cũ tempore Innocentij VIII. nulla cauſa occurrerit, nõ eſt cur noua diſpenſatio in re tam graui conceſſa exiſti-
E metur. Quarto deniq;, verba Volaterrani præ ſe ferunt falſitatem, vel deceptionem: ait enim, Innocentium permiſiſſe, *ſine vino calicem ſacrificare*, quæ eſt aperta repugnãtia. Et quãuis Onuphrius abſtulerit illam particulam, *calicem*, & ſimpliciter dixerit, *permiſiſſe ſine vino ſacrificare*, non tamen propterea maiorem facit fidem, quia ipſe ex nullo alio, quam ex Volaterrano hoc refert. Vnde, licet referendi modum emendauerit, fidem tamen hiſtoriæ non auxit: Adde, hos authores non dicere Pontificem diſpenſaſſe, ſed permiſiſſe, fieri itaque potuit, vt aliqui auſi fuerint hanc conſuetudinem inchoare, & Pontifex diſſimulauerit & permiſerit, quia temporum occaſio hoc poſtulabat.

Quarto: principalis ratio cõcluſionis eſt, quia Ec- Quarto.

cleſia non poteſt facere, vt vel hoc ſacramentum cõficiatur non offerendo ſacrificium Deo, vel vt ſacrificium non offeratur integrum, & perfectum ex omnibus, quæ ad illius ſubſtãtiam & eſſentiam pertinent, cuiuſmodi eſt in hoc ſacrificio, quod in pane & vino perficiatur. Prima pars ex dictis in præcedenti ſectione patet, quia ex inſtitutione diuina hæc cõſecratio, eſt ſacrificatio, non poteſt autem Eccleſia diuinam inſtitutionem mutare, præſertim in modo conficiendi ſacramenta, & offerendi Deo ſacrificiũ. Secunda verò pars, partim ratione naturali conſtat, quia ad reuerentiam Dei ſpectat, vt ei non offeratur ſacrificium mutilum & imperfectũ, partim ex principijs fidei, quia non minus immutabilis, & conformis diuinæ inſtitutioni eſſe debet ſacrificij cõfectio, quam ſacramenti, cum vtraque ſit ex inſtitutione diuina, ſicut in lege veteri non poſſet vlla ratione diſpenſari, vt immolatio agni fieret in vitulo, vel ex dimidia parte agni, vel ſine aliis ſubſtantialibus conditionibus à Deo præſcriptis: & in lege noua intrinſece malum eſſet inchoare ſacramentum, vt imperfectum relinqueretur, & ſine ſuo effectu.

Quinto. Quinto poteſt hoc generali ratione probari, quia Eccleſia non poteſt diſpẽſare in iis, quę proprie ſunt de iure diuino, vt ſentiunt Vrban. & Sozimus Pontifices, in capite. Sunt quidam, & in capite Contra ſtatuta, 25. q. 1. & latius traditur in materia de legibus, quia inferior non poteſt diſpenſare in lege lata à ſuperiori. Et à poſteriori ſiue ab incõuenienti confirmari poteſt, quia, ſi ſemel admittamus hanc diſpenſationem propriam in diuino iure, nihil erit firmum & immutabile, nec erit maior ratio, cur poſſit diſpẽſari in vno magis, quam in alio, ſi æqualis cauſa intercedere videatur, vt, verbi gratia in præſenti materia ſacramentorum, fingi etiam poſſet in aliqua prouincia nõ reperiri oleum, vel balſamum (quod ſuppono de iure diuino eſſe neceſſarium ad Confirmationem) poſſet ergo Eccleſia diſpenſare, vt Confirmatio, aut Extrema vnctio daretur ſine oleo & balſamo. Nec ſufficit diſtinctio de iis, quæ pertinent ad vſum, vel ſubſtantiam ſacramenti, quia ſi vſus eſſet inſtitutus tali modo iure diuino, tam immutabilis eſſet ſicut ſubſtantia, quia ſubſtantia non aliam neceſſitatem, vel immutabilitatem habet, niſi quã ſecũ affert ius diuinũ. Et ideo Eccleſia ſemper declarauit, non eſſe de iure diuino, vt laici communicent ſub vtraque ſpecie, quod ad vſum pertinet, vt defenderet, potuiſſe ipſammet Eccleſiam facere, vt communicarent ſub vna tantum ſpecie. Eo vel maxime, quod hæc inſtitutio, de qua agimus, non pertinet tantum ad vſum, ſed ad ritum conficiendi ſacramentum, & offerendi Deo ſacrificium, atque adeo ad ſubſtantiã ipſius ſacrificij, quæ non minus immutabilis eſt, quã ſubſtantia ſacramentorum.

4. Concl. Dico quarto, Etiã per modum interpretationis, non poteſt Pontifex declarare, licitum eſſe aliquando per ſe conficere vnam ſpeciem, ſine alia. Hæc cõcluſio ex præcedenti declarari poteſt. Primo, quia nulla poteſt occurrere neceſſitas ſufficiens, ad talem interpretationem, ſicut neq; hactenus occurrit. Secundo, quia non eſſet bona interpretatio, quæ ipſam inſtitutionem diuinam mutaret, & euerteret, alias melius diceretur, in eo caſu poſſe interpretari Pontificem, vt, ſi deficeret vinum vitis, conficeretur ſanguis in vino pomorum, vel in aliquo ſimili liquore, quo homines talis prouinciæ vterẽtur loco vini, hic enim nunquam deeſt. Hæc namque interpretatio videri poſſet accommodatior, quia ſic eſſet integra repræſentatio ſcrificij. Sicut ergo hoc dici non poteſt, quia eſt præter ritum à Chriſto inſtitutum, ita etiam neque aliud. Quocirca maxime animaduertendum eſt, hoc præceptum non qualecunque eſſe, ſed continens inſtitutionem, & modum ſacrificandi præſcribens, cui intrinſece annexum eſt, vt ſi fieri nõ poteſt, ſicut eſt præſcriptum, potius omittatur, quã alio modo fiat: vt videre eſt in omnibus ſimilibus præceptis tam nouæ legis, quam veteris, & ideo non habet ſolam vim præcepti affirmatiui taliter ſacrificandi, ſed in hoc includitur negatiuum, non faciendi aliter: ſicut in præcepto orandi attente, includitur negatiuum non orandi, ſi attentio adhibenda non eſt. Et confirmatur, quia, ſi hoc præceptum ſolum eſſet interpretandum per modum affirmatiui præcepti, quod poteſt in vno tempore obligare & non in alio iuxta occaſiones occurrentes, ſequeretur non ſolum publica poteſtate, ſed etiam ſola doctrina, vel ſcientia poſſe fieri interdum talem interpretationem, præſertim ſi nulla in hoc facta eſſet prohibitio, vt quædam ex argumentis in contrarium factis, conſequenter loquendo, probabiliter contendebant. Et poſſet facile aliis exemplis, & rationibus oſtendi. Intelligendum eſt ergo hoc ius diuinum, tanquam inſtituens modum, & ritum ſacrificandi Deo; ſicut ius diuinnm de conſecrandis, verbi gratia, ſacerdotibus legis nouæ, non ſolum cõtinet præceptum, ſed etiam inſtituit modum, & ritum conſecrandi illos, qui vel ſeruandus eſt, vel ſi in caſu aliquo ſeruari non poteſt, non propterea ritus alius introducendus eſt, ſed potius ab huiuſmodi actione eſt ceſſandum, & idem eſt in cæteris ſacramentis: ergo & in ritu ſacrificandi. Melius ergo explicatur hoc ius, vt habeat vim præcepti negatiui, in quo non tam facile locum habet dicta interpretatio, præſertim in his rebus, quę ex inſtitutione pendent, cum enim aliquid, quod ex ſe non habet aliud eſſe, niſi quod ab inſtitutione accipit, diuino iure inſtituitur, vt tali modo fiat, hoc ipſo prohibetur aliter fieri: quod ſi modo præſcripto fieri nõ poſſit, potius interpretãdum eſt, ceſſandum eſſe ab huiuſmodi actione, quam licere aliter facere, quam inſtitutũ eſt. Sicut, quia ritus Confimrandi, vel vngendi infirmos, iure diuino inſtitutus eſt, vt fiat ex oleo conſecrato ſeu benedicto, ſi caſus occurrat, quo non poſſit fieri vnctio oleo benedicto, ſed communi, non poſſumus interpretari poſſe tunc illo modo fieri, cum nulla ſit talis inſtitutio, ſed potius veriſſime interpretamur in huiuſmodi euentu omittendam eſſe vnctionem, ſic ergo in præſenti materia dicendum eſt.

Et ex his reſponſum fere eſt ad fundamenta contrariarũ opinionum, exempla enim quædam, quæ afferebantur in ſecunda opinione ad probandum, poſſe Papam diſpenſare in iure diuino, partim incerta ſunt, vt eſt illud de matrimonio rato, partim non ſunt ſimilia, vel non ſunt proprie diſpenſationes in iure diuino, tollendo obligationem eius, ſed verſantur circa materiam eius, illam mutando, ſicut in voto ius diuinum tantum eſt, vt, qui votum habet, illud impleat, & hoc ſemper manet integrũ, tamen, quod ego habeam votum, nõ eſt ius diuinum, ſed voluntate mea factum eſt, & in hoc proprie diſpenſat Pontifex, auferendo vel mutando votum. Et idẽ proportionaliter eſt in matrimonio rato, quod quatenus humana voluntate contrahitur, diſpenſari vel diſſolui poteſt. In aliis vero exemplis nulla omnino intercedit diſpenſatio, quia quando plures Ordinati ſacerdotes cum Epiſcopo cõſecrant, cum illo veluti componunt vnum integrum miniſtrum vnius tantum ſacrificij, quod ab omnibus cõficitur, ad cuius perfectionem ſatis eſt, quod ſub vtraq; ſpe- Solutio rationum ſecũdę opinionis.

cie ſumatur à miniſtro eius in vna tantum perſona, quia ita omnes miniſtrant, vt quilibet eorum per ſe ſufficiat, & ſit veluti integer miniſter. Et multo minus intercedit diſpenſatio, quãdo in aliquo caſu negatur alicui communio in articulo mortis: ſed tunc ęgrotus excuſatur ab obligatione ſuſcipiendi, & miniſter Eccleſiæ ab obligatione dandi propter occurrẽtes circũſtantias, vtraq; enim illa obligatio naſcitur ex præcepto pure affirmatiuo, quod nõ pro ſemper obligat.

Addo deniq;, quamuis Papa poſſit diſpenſare aliquando in præcepto aliquo diuino, præcipiente ſolum, & obligante ad aliquem actum, nõ tamen poſſe immutare ius diuinum inſtituens ritum ſacrificãdi, vel conficiendi ſacramentum, pręſertim ſubſtantialem & intrinſecum. Vnde nec in hoc poteſt diſpẽſare, niſi vbi alias conſtet, de ipſo iure diuino factam eſſe aliquam exceptionem, vt de miniſtro Cõfirmationis ſuo loco dicitur. Inſtitutio enim diuina, circa miniſtrum ſacramenti Confirmationis, totum hoc continet, ſcilicet, vt ordinarius miniſter ſit Epiſcopus; cuius loco poſſit ſubſtitui presbyter, quãdo Põtifex iudicauerit expedire, cuius ſignum eſt, quod id non fit per modum diſpenſationis: quia, ſi Papa vellet ſubſtituere diaconum, nõ poſſet. Ad exempla vero, quibus prima opinio vtebatur, ex ſacramento cõfeſſionis deſumpta reſpondetur, non eſſe ſimilia. Primum quidem, quia ſacramentum Pœnitentię eſt maioris neceſſitatis, quam Euchariſtiæ. Deinde, q a iure diuino ſolum formalis integritas eſt de neceſſitate ſacramenti Pœnitentiæ, materialis vero ſolum, quatenus ad formalem neceſſaria eſt, ſimiliter etiam ſatisfactio tunc ſolum neceſſaria eſt, quando æquitas iudicij illam poſtulat, neq; alia ratione eſt de illi⁹ ſacramenti integritate, tunc vero omitti non poteſt ſine aliqua culpa.

Soluuntur argumenta 1. Opinionis.

SECTIO V.

Vtrum de neceßitate huius ſacramenti ſit, vt materia conſecranda ſit præſens miniſtro.

QVæſtionem hanc prætermiſit hoc loco Diuus Thomas, fortaſſe quia ex cognitione formæ pẽdet, tamen, quia conditionem ex parte materiæ neceſſariam inquirit, & eius cognitio ad ſequentes quæſtiones neceſſaria eſt, ideo breuiter eſt expedienda.

1. Concl.

Primum igitur omnium certum eſt, in genere loquendo neceſſariam eſſe ſenſibilem præſentiam huius materiæ, ita docet Diuus Thomas in 4. diſt. 11. q. 2. art. 1. Duran. q. 6. nu. 6. Maior. q. 2. Palud. q. 1. art. 3. Soto d. 9. q. 1. art. 2. Gabr. d. 35. in can. Ledeſm. 1. part. 4. q. 15. ar. 2. Victoria in Sum. nu. 58. & omnes Summiſtæ. Ratio à priori eſt Chriſti inſtitutio, quæ, præter traditionem Eccleſiæ, fundatur in verbis formæ, ſcilicet, quia illa pronomina, *hoc*, vel, *hic*, poſita in forma, ex vi ſuæ ſignificationis, deſignant rem præſentem aliquo modo ſenſibus, quę ratio ſupponit verba huius formæ pferri à ſacerdote formaliter, & ſignificatiue, & non tantum materialiter, ac recitando, quod infra q. 78. probãdum eſt. Dices interdum per illas voces deſignari rem præſentem intellectui, vel imaginationi tantum: Reſpondetur, quia ſacramenta ſunt ſigna ſenſibilia, ideo non tantum intellectui, ſed etiam aliquo modo ſenſibus ſignificãt, ac propterea huiuſmodi termini, in formis ſacramentorum poſiti, indicant rem aliquo modo ſenſibiliter præſentem, vt patet in omnibus, quæ habent ſimiles vel æquiualentes terminos, vt *Baptizo te, Signo te, Per hanc ſacram vnctionem.* Ac deniq; in ſolo matrimonio fit exceptio, quia non habet determinatam formam

D.Thom. Durand. Maior. Palud. Soto. Gabriel. Ledeſ. Victoria. Probatio. Obiectio. Solutio.

A verborum, ſed per modum cuiuſdam cõtractus perficitur, vt alias dicemus. Et confirmatur aſſertio poſita ex vſu & traditione Eccleſiæ, in facto Chriſti fundata, ille enim circa materiam ſibi præſentem verba protulit, & hoc ſemper Eccleſia obſeruauit. Et à poſteriori tandem confirmatur, quia alias poſſet ſacerdos conſecrare totum panem, qui Romæ exiſtit, q eſt abſurdiſſimum. Congruentia deniq; addi poteſt, quia oportet, vt conſecratio ſit humano modo certa, & ideo opus eſt, vt feratur in materiam certam, determinatam, ac præſentem.

Cõfirmatio.

Difficultas vero eſt, quæ, & qualis eſſe debeat hæc præſentia. Et ratio dubitandi eſt, quia pręſentia, vt B nunc loquimur, dicit ordinem ad cognitionem, vel actiue, vel paſſiue, ſicut Deus dicitur eſſe præſens omnibus rebus, quia omnes intuetur, vt dicit D. Th. 1. part. q. 8. ar. 3. & è contrario, res dicuntur eſſe præſentes nobis, quia in conſpectu noſtro ſunt, præſentia ergo ſenſibilis dicit ordinem ad cognitionẽ, ſenſum externum; at vero materia huius ſacramenti nõ requirit huiuſmodi præſentiam, ergo non requirit præſentiam ſenſibilem. Explicatur minor, quia poteſt conſecrari materia, quę nullo ſenſu percipiatur, vt cæcus poteſt conſecrare panem, etiam ſi non tangat vel olfaciat illum. Et ſimiliter hoſtia aut vinum conſecrãtur, vaſe cooperto, vbi nullo ſenſu percipiuntur, & idem eſt de vna formula, quæ ſub aliis exi- C ſtit. Aliunde vero non videtur aliqua ſenſibilis præſentia ſufficiens, nam licet panis viſu percipiatur, ſi tamen nimis diſtet, non poterit conſecrari, & Soto cenſet diſtantiam ducentorum paſſuum nimiam eſſe; quia res ita diſtans non poteſt in rigore demonſtrari pronomine primæ perſonæ, *Hoc*, ſed tertiæ, *illud*. Et eadem ratione nõ ſatis eſt olfactus perceptio, quæ à longa diſtantia prouenire poteſt, & idem eſt de auditu, quãuis hic ſenſus vix poſſit præſenti materiæ accommodari, de tactu vero, & guſtu, non eſt quod dicamus, quia perceptio iſtorum ſenſuum nõ eſt ſimpliciter neceſſaria, qua ergo regula vtendum erit ad definiẽdam hanc præſentiam. Et augetur difficultas, quia ex verbis formæ non poteſt certa regu- D la præſcribi, nam interdum rem ſatis diſtantem his vocibus deſignamus, vt, videntes à longe ciuitatem, dicimus, hæc ciuitas eſt nobiliſſima, ſimiliter de re in arca clauſa, dici ſolet, hoc eſt argentum: quod ſi hoc ſatis eſt, poſſemus totum panem, in aliquo cubiculo clauſum, illo pronomine deſignare, atq; adeo conſecrare. Idem eſt de re à tergo exiſtente, imo de re ſeu perſona, quæ proxime antea hic aderat, iamque diſceſſit, de qua per hos terminos in rigore loqui licet, hic eſt inſignis medicus, vel aliquid huiuſmodi. Sufficientne ergo omnes iſtius modi præſentiæ ad conſecrationem, quibuſue terminis claudenda eſt hæc præſentia? Hinc enim oriuntur illę curioſæ quæſtiones: an poſſit panis à tergo exiſtens conſecrari, an in- E cluſus in arca, vel cubiculo, an viſus à longe, & ſimiles, quæ non facile poſſunt vna regula comprehẽdi, quia res eſt moralis & incerta. Vt autem aliquo modo comprehendatur;

Ratio dubitandi. D.Thom. Soto.

Aduertendum primo eſt, pronomen, *hoc*, ſimpliciter & ſubſtantiue dictum ex vi ſuæ ſignificationis maiorem pręſentiam requirere, quam cum alteri rei adiungitur, hoc conſtat ex vſu, & communi modo concipiendi, & in adductis exemplis id facile videre licet; & ratio adiungi poteſt, quia cum hoc pronomẽ adiectiue ponitur, per ſubſtantiuum definitur ad illam rem indicandam, & hoc ipſo non requirit aliam præſentiam, quam illa res habeat. At vero quando ſimpliciter, & ſubſtantiue dicitur, *hoc*, vel *hic*, eſt valde indifferens, & ſuſpenſa ſignificatio, & ideo oportet,

oportet, vt per ipſam rei præſentiam definiatur, & vt A quaſi nutibus, vel ſignis oſtendatur res, ad quam locutio dirigitur; & ideo in hoc genere loquendo, maior præſentia requiritur, quàm in alio, & ita fit in hoc ſacramento, in cuius forma pronomen *hoc*, ſimpliciter, & ſubſtantiuè prolatum materiam deſignat. Secundò oportet aduertere, interdum per huiuſmodi pronomina deſignari rem abſentem, aut diſtantem, potius ex diſcurſu intelligentis, & antecedentibus & conſequentibus, quam ex vi verborum, quæ deſignatio dici poteſt fieri potius ad intellectum, quàm ad ſenſum, vt patet in exemplis ſuprà poſitis, & ſignum huius rei eſſe poteſt, quod de huiuſmodi rebus proprius & exactius lo- B queremur per pronomina, quæ non indicant præſentiam, vt in exemplo poſito de ciuitate à longè viſa, propriè dicitur, illa eſt ciuitas, ad quam tēdimus, vel quid ſimile. Interdum verò deſignatio fit per quandam metaphoram; vt quando, demonſtrando domum, loquimur de habitatore, dicendo, verbi gratia, hunc hominem eſſe nobiliſſimum, vbi propria deſignatio facienda eſſet, per terminos abſentię potiùs, quàm præſentiæ. In hac ergo materia obſeruandum eſt, vt proprietas formæ ſeruari poſſit in omni rigore; & quoniam materia eſt valde moralis & mutabilis, & ideo ſæpè incerta, & ambigua, plurimū eſt obſeruandus Eccleſiæ vſus, ſeruata verborū proprietate, quàm ſignum hoc requirit, præſertim in C forma practica, & operatiua, quæ maiorem præſentiam materiæ poſtulat.

Prima ergo cōditio huius præſentiæ eſſe videtur, vt materia ſit aliquo modo coram homine, & non omnino a tergo, ita ſentit D. Tho. ſuprà, & ſequuntur Palud. Soto, Victoria, & Ledeſma, ac ferè alij, vno excepto Maiore. Et primò hæc ſententia eſt cōſentanea vſui Eccleſiæ. Secūdò facit proprietas verbi; quia res, quæ nullo modo eſt coram homine, nō poteſt commodè, & propriè deſignari pronomine, *hoc*, præſertim ſimpliciter & ſubſtantiuè prolato, vt conſtat ex communi modo concipiendi omnium: nam, ſi quis interdum aliter loquitur, vel impropriè loqui cenſetur, vel non ex vi ſolius vocis; ſed ex antecedentibus & conſequentib. ad rem talem ſermo- D nem dirigit. Dixi autem, vt aliquo modo ſit coram homine, quia, licet non ſit coram facie, ſi tamē digito, vel alio ſimili ſigno indicetur, videtur per illud fieri ſufficienter præſens, & ſatis propriè deſignari pronomine, *hoc*, quia aliquo modo iā res illa eſt corā homine, quia homo ad illam ex parte ſe conuertit, quamquam res hæc, vt minimum, ſit valde dubia, quia deſignatio tunc non videtur fieri ex vi ſolius vocis, ſed ratione alterius ſigni coniuncti, vnde grauiter peccaret, qui contra vſum Eccleſiæ hoc modo conſecrare auderet, & ſe exponeret periculo nihil faciendi.

1. Conditio.
D. Thom. Palud. Soto. Victoria. Ledeſma.

Secunda conditio eſt, vt nō ſit nimis diſtans, etiā E ſi oculis videri poſſit. Hanc ponunt ferè omnes authores, & præſertim explicat Durandus. Primò, quia res valde diſtans proprius deſignatur pronomine, *illud*, quàm *hoc*. Secundò, quia illa præſentia magis eſt ſpeculatiua, in ordine ad cognitionem, quam practica & in ordine ad operationem, qualis hic requiritur.

2. Conditio.
Durandus.

Sed quæres primò, quantam oporteat eſſe hanc propinquitatē. Quidam aiunt neceſſarium eſſe, vt manibus teneatur; quia ita videtur Chriſtus feciſſe. Alij, quibus Paludanus conſentire videtur, licet actualem tactum non exigant, dicunt tamen debere materiam eſſe ita propinquam, vt tangi poſſit. Alij, vt Viguerius, dicunt neceſſe eſſe, vt verba formæ poſſint reuera peruenire vſque ad materiam, & illā contingere. Sed hæc friuola ſunt. Et inprimis certū eſt ex vſu Eccleſiæ, non eſſe neceſſarium, vt materia actu tangatur, ſeu in manibus habeatur. Conſecramus enim formulas ſuper altare exiſtentes, quamuis in manibus non habeamus. Item verba formæ hoc non requirunt, nec refert, quod Chriſtus ad conſecrandum accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, vt dicitur in Canone miſſæ, & colligitur ex Euangeliis; quia non oportet, vt omnes circumſtantiæ, quæ in facto Chriſti acciderunt, ſint eſſentiales, vel ſimpliciter neceſſariæ, vt per ſe conſtat; imò nec ſatis certum eſt, eo tempore, quo Chriſtus protulit verba conſecrationis, habuiſſe panem in manibus. Potuit enim prius accipere, & frangere, & poſtea in menſa coram diſcipulis ponere, dicens, *Accipite & comedite*, ac poſtea verba conſecrationis proferre. Itaque, licet contrarium fortè probabilius ſit, non tamen propterea eſſet ad conſecrandum neceſſarium, cum veritas materiæ, aut formæ id non requirat. Et eadem ratione non eſt neceſſarium materiam eſſe ita propinquam, vt à miniſtro tangi poſſit, cum neque ex ſignificatione formæ, neque ex alia probabili ratione id colligi valeat. Denique neceſſe non eſt, vt ſonus perueniat, aut peruenire poſſit ad materiam. Primò, quia neque ex vi ſignificationis verborum hoc eſt neceſſarium, vt cōſtat; neq; ob ſacramentalem efficientiam, vt ex doctrina de ſacramentis in genere ſuppono. Secundò, quia ex vſu Eccleſiæ conſtat contrarium: aliàs ſi calix coopertus, vel forma ſub aliis exiſtens conſecrarentur, vel ſi Sacerdos ſubmiſsè loqueretur, & materia aliquantulum, verbi gratia, per duos paſſus diſtaret, nihil fieret, quæ planè ſunt abſurda. Quocirca nulla certa regula præſcribi poteſt, qua hæc propinquitas neceſſaria definiatur, vnde Durandus, Paludanus, & alij dicunt, ſolum Chriſtum, qui hoc ſacramentum inſtituit, poſſe huius præſentiæ certum terminum deſignare: à nobis verò moraliter diiudicandum eſſe. Et ideo in praxi obſeruandum eſt, vt pars ſecura & certa ſemper eligatur, ita vt dubitari non poſſit, quin veritas, & proprietas formæ retineatur, quod maximè fiet, vſum Eccleſiæ ſeruando.

Dubium.
Palud.
Viguerius.
Soluitur.

Secundò quæret aliquis, vtrùm oporteat totā diſtantiam, quæ inter materiam & miniſtrum eſſe poteſt, eſſe oculis peruiam, ita vt nullum corpus opacum interiectum ſit. Et ratio dubitandi pro vtraq; parte ſuprà tacta eſt. Vnde vix poteſt etiam in hoc certa regula aſſignari, ſed relinquendum eſt prudentis arbitrio, & diligenter cauendum, vt proprietas & veritas formæ ſeruetur. Nam reuera non eſt ſimpliciter neceſſarium, vt tota diſtantia oculis pateat; quia non videtur dubium, quin panis vel vinū, velo lineo coopertum conſecrari poſſit; quia hoc nō tollit humanam præſentiam, & propriiſſimè poteſt per illam vocem, *hoc*, deſignari, ſeruata eius proprietate & ſignificatione. Nihilominus tamen exiſtimo, conſecrari non poſſe panem poſt parietem exiſtentem, vt omnes authores docent, quia reuera eſt humano modo abſens: quapropter conſiderandum videtur, an corpus illud, quod interponitur, ſolum ſit, veluti proximum continens, ſeu cooperiens materiam, quia tunc non videtur tollere ſufficientem præſentiam, quia totum illud per modum vnius deſignatur; ſecus verò eſt, ſi abſq; vlla huiuſmodi habitudine interponatur: tunc enim propriam ſententiam excludit.

Dubium 2.
Enodatur.

Tertiò quæri poteſt, an ſufficiat, rem eſſe præſentem per aliquam partem ſui, vt tota poſſit conſe-

Dubium 3.

crari. Videtur enim hoc ſufficere, cum talis res poſſit propriè pronomine, *hoc*, deſignari. In contrarium verò eſt, quia, hoc admiſſo, poteſt aliquis ſimul conſecrare infinitam (vt ita dicam) panis vel vini multitudinem, dummodo per ſuperficiem, vel partem aliquam haberet illam præſentem, eo modo, quo eſt præſens mare, quando ex littore videtur. Reſpondetur, in vniuerſum, ſeu phyſicè loquendo, hoc non ſatis eſſe, quia propriè, & in rigore non eſt mihi pręſens totus aer, qui eſt vſque ad cœlum; nec tota aqua maris, etiamſi aliquam eius partem videam, quia licet in ſe corpus illud continuum ſit, tamen in ordine ad humanam præſentiam id nihil refert. Vnde tota illa pars, quę eminus diſtat, ita eſt abſens, ac ſi eſſet res per ſe ſeparata. Oportet ergo, vt tota materia, ſecundum omnes partes conſecrabiles, ſit aliquo modo practicè & moraliter præſens. Vnde fit, eſſe valde probabile hanc diſtantiam vel præſentiam non eſſe æqualem in omni materia, ſed debere eſſe iuxta proportionem & quantitatẽ magnitudinis eius. Et ideo difficile ſemper eſt certos terminos illius deſignare, ſed ad rem moralem non multùm refert, quia nunquam res ad has anguſtias redigitur, ſed maior eſt ſemper præſentia, quàm in rigore neceſſaria ſit.

Satisfit dubio.

SECTIO VI.

Vtrùm oporteat materiam conſecrandam eſſe certam & definitam.

QVæſtio intelligitur de materia certa in indiuiduo, & particulari; hæc autem certitudo ſeu definitio materiæ ex intentione conſecrantis ſumenda eſt, cum enim materia ſit panis & vinum, abſolutè explicare oportet, an neceſſe ſit, conſecrationem ex intentione miniſtri definiri ad hunc panem, & hoc vinum, in quo refertur opinio Maioris. diſt. 11. quæſt. 2. negantis, neceſſariam eſſe definitam materiam. Sed neque eſt opinio eius, neque alicuius poteſt eſſe.

Maior.

Dicendum eſt ergo, vt conſecratio fiat, neceſſe eſſe materiam in particulari definiri per intentionẽ conſecrantis. Ita docent Doctores omnes citati, & citandi. Ratio eſt, quia actiones circa particularia verſantur. Vnde, niſi in particulari definiatur materia, nihil eſt, quod conſecrari poſſit. Confirmatur, quia intentio operantis debet eſſe practica, & operatiua; non erit autem huiuſmodi, niſi verſetur circa determinatam materiam. Confirmatur ſecundò, quia alias forma nõ ſignificabit effectum, quia non demonſtrabit materiam, quæ conſecratur. Tandem in aliis ſacramentis quæ conſiſtunt in vſu, quia circa ſubiectum ſanctificandum verſantur, neceſſe eſt ſubiectum eſſe certum, & definitum. Nam ſi quis intendat baptizare hominem, & non hunc hominẽ, nihil facit, ergo ſimiliter, &c.

Concluſio.

Et hinc ſequitur primò, ſi quis habeat præſentes octo hoſtias, & intendat conſecrare ſex tantum, non determinando illas, ſed in confuſo, nihil efficere probatur, quia materia illa non eſt definita. Item, ille non conſecrauit omnes, quia hoc non intendit; neque has potius, quàm illas, quia non eſt maior ratio; ergo. Et ita docuit Maior ſuprà, & Durand. diſt. 11. q. 7. Richard. diſt. 10. art. 7. q. 2. & omnes. Dices, poſſet miniſter remittere ſuam intentionem in intentionem Dei, vnde ex voluntate diuina, conſecraret potius tunc has, quàm illas: ſic enim poſſum offerre ſacrificium pro vna anima purgatorij, non determinando illam, ſed voluntatem remittendo in electionem diuinam. Et confirmatur primò, quia hoc modo põt miniſter remittere ſuã intẽtionẽ in intẽtionẽ alterius hominis: vt ſi intendat cõſecrare, ex illis octo, ſex, quas Petrus definierit, ergo ſimiliter. Cõfirmatur ſecundò, quia, ſi in ſacramento Pœnitentiæ Sacerdos intendat abſoluere, non ab omnibus peccatis, præſertim venialibus, ſed a duobus tantum, quamuis illa in particulari non determinet, ſacramentum tenebit. Reſpondetur ad argumentum, illum modum intentionis non eſſe accommodatum hominibus. Oporteret enim expectare diuinam reuelationem, vt conſtaret, quæ materia eſſet conſecrata; & ideo illa intentio eſt impertinens, & inſufficiens. Neque eſt ſimile illud de ſacrificio; tum, quia in eo opere Deus eſt, qui immediatè operatur, & remittit pœnas; & ideo optimè in eius voluntatem remittitur, vt id faciat, prout voluerit; at verò in præſenti, miniſter eſt, qui proximè operatur ſuis verbis, & ideo oportet, vt ipſe ſua intentione definiat materiam; tum etiam, quia ille effectus eſt merè ſpiritualis, quem non oportet eſſe notum hominibus, hic autem eſt conſtitutio ſenſibilis ſacramenti ordinati ad vſum hominum. Vnde ad primam confirmationem reſpondetur; ſi intentio referatur in futuram determinationem alterius, nihil fieri; quia effectus ſacramenti non poteſt eſſe pendens; ſi verò referatur in voluntatem, ſeu determinationem alterius factam, vel faciendã, prius quàm verba proferantur, ſi adhuc illa ſit ignota miniſtro, præter graue peccatum, exiſtimo nihil fieri; quia, ſi determinatio alterius ſit occulta, non poteſt intentio miniſtri, nec ſignificatio verborum, prout ab illo proferuntur, ad certum aliquid referri; & ita nihil poterit deſignari pronomine, *hoc*: ſi autem illi nota eſt alterius voluntas, & illi conformatur, iam habet intentionem ſatis definitam. Ad aliam confirmationem reſpondetur, illam intentionem abſoluentis non verſari circa ſacramentum, ſed circa effectum. Vnde ſi intendit conferre, huic ſacramentum Pœnitentiæ, illud neceſſarium eſt, & ſufficit, vt ſacramentum teneat. Et hoc poſito, quamuis ipſe velit remittere tantum duo peccata venialia, ſacramentum remittet omnia, ſi ſubiectũ ſit diſpoſitum, quia, vt aliàs dixi, intentio miniſtri non poteſt impedire effectum, ſi aliàs habeat intentionem efficiendi ſacramentum. At verò in præſenti deficit intẽtio neceſſaria circa ſacramentũ ipſum, quod per conſecrationẽ materiæ efficitur.

Corollarium ex concluſione deductũ.

Durand. Richard. Obiectio.

Solutio.

Sed obiiciet rurſus aliquis. Ergo ſi Sacerdos conſecraret, cogitans tantum ſe habere vnam hoſtiam, & poſt cõſecrationem inueniat duas, nihil efficit, quia nec ambæ erunt conſecratæ, quia hoc non intendebat; neque vna, quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia. Reſpondetur, vtramque eſſe conſecratam; quia, vt dixi in materia de ſacramentis in genere, illa eſt priuata deceptio, quæ non tollit intentionem debitam, quæ eſſe debet, & moraliter eſt circa hanc materiam præſentem, prout in re proponitur, ſecus eſſet, ſi præcisè vellet miniſter conſecrare hoſtiam, quam oculis videt; ſed hoc nec fit, nec fieri debet. Ita docent authores paulò antea citati, & Syluęſter, Euchar. 2. quæſtion ſexta, qui etiam addunt, ſi è contrario miniſter deferat ad altare plures hoſtias conſecrandas, & poſtea in actuali Conſecratione tantum recordetur eius, quam habet in manibus, omnes nihilominus manere conſeratas, quia ſufficit intentio virtualis, quod etiam docuit Angelus, verbo, Euchariſtia, numer. 27. & Nauar. cap. 25. num. 91. Quod moraliter, & regulariter intelligendum exiſtimo, dummodo omnes illæ hoſtiæ habeant illam pręſentiam, quam iuxta morẽ Eccleſiæ & debitam intentionem miniſtri habere debent. Hæc autem eſſe videtur, vt ſint

Obiectio.

Syluest.

Angelus. Nauar.

ſint ſuper altare ſacrificij, id eſt, ſuper aram; vnde ſi A iuxta illam relinquantur, & prorſus obliuioni tradantur, regulariter non exiſtimarem eſſe conſecratas, &, vt minimum, eſſet res valde dubia. Et hinc iudicium ferri debet de intentione habenda circa materiã calicis. Nam Sacerdos intendere debet conſecrare illud, quod per modũ vnius continui intra calicem exiſtit, vnde ſi aliquæ ſint guttæ, vel extra calicem, vel etiam intrà, ſeparatæ tamen à toto vino, veriſimilius eſt non manere conſecratas, iuxta vſitatam ac debitam intentionem miniſtrorum. Quod tamen multo certius eſt de tota materia, quæ extra calicem reperta fuerit.

Quid ſit dicendum de præſentia materiæ calicis.

Secũdò colligunt authores oẽs, ſi Sacerdos confuſè intendat, cõſecrare dimidiã partẽ hoſtiæ, non ſignando quã earum, nihil efficere. B Et idem eſt, ſi intendat cõſecrare oẽs partes pares, aut impares, quia in his omnib. caſibus nõ determinat materiam; ſecus verò erit, ſi determinatè velit conſecrare hanc partem hoſtiæ, & non illam. Nam, licet grauiter peccet, hoc modo cõſecrando, eſt enim illa grauis irreuerentia, quia vix poterit poſtea ſeparari pars conſecrata à non conſecrata; nihilominus tamen conſecratio valida eſt; quia illa materia certa eſt & definita, & reuera eſt panis, & cõtinuatio cum aliis partibus nõ impedit eſſentialiter; ſicut etiam poſt conſecrationem poteſt vinũ non conſecratũ conſecrato miſceri, & non propterea tolletur conſecratio. C Et in hoc conueniunt oẽs authores ſuprà citati, Durand. Palud. Maior. Richard. d. 11. Ang. Euchar. 1. num. 26. Syluest. verbo, Euchar. 2. & alij Summiſtæ. Solum poſſet hic dubitari de ſuperficie continuante partẽ conſecratam cum reliquis non conſecratis, an maneat ſub illa Chriſtus, & ad partem conſecratã propriè reducenda ſit. Sed de hoc dicemus infrà ſuo loco, pendet enim ex modo, quo Chriſtus eſt ſub indiuiſibili termino quantitatis, & ex aliis, quæ de ſpeciebus conſecratis infra dicenda ſunt.

Durandus. Palud. Maior. Richard. Angelus. Syluest.

Ex dictis verò infert vlterius Maior, ſi Sacerdos intendat conſecrare primam partem ſignatam proportionalem hoſtiæ; verbi gratia, primam quartam partem non verò ſecundam & in reliqua medietate ſimiliter, & ſic in infinitum, conſecrationem eſſe validam, D quia ſemper ſignatur materia certa, & determinata. Vnde infert, poſſe per conſecrationem fieri, vt infinitę partes proportionales ſubſtantiæ maneant inter ſe ſubſtãtialiter diſiũctæ, & alia ſimilia abſurda inde cõcludit. Sed errat manifeſtè, quia illa intentio ſecum ipſa pugnat, & cõtradictionem inuoluit, & tantum abeſt, vt ſit definita, quod potius eſt confuſiſſima, cũ feratur in infinitã multitudinem, quam nulla mens, præſertim humana, põt definitè demonſtrare, imò qui dicit infinitum, dicit quid indeterminatũ. Vnde cum conſecrationem quarundã partium faciat dependentem à conſecratione aliarum, E ſeu à tota intentione, quæ verſatur circa totam multitudinem, nihil prorſus efficit, quia illa intentio eſt, vt dixi, inſufficiens, & repugnans.

Maioris illatio.

Refutatur.

SECTIO VII.

Vtrùm materia quæ conſecrari poteſt, certum terminum paruitatis habeat.

Sicut Philoſophi, agentes de proprietatibus rei naturalis, diſtinguunt duos terminos quantitatis, ſcilicet, magnitudinis, & paruitatis, ita Theologi in præſenti materia; eoſdem inquirunt, vt explicent, quanta ſit materia, quę ſimul conſecrari poteſt. Hic ergo inquirimus, an detur certa quantitas minima panis, aut vini, qua minor conſecrari non poſſit.

Supponendum eſt autem, dupliciter conſiderari poſſe hãc quantitatem panis, ſcilicet, vel per ſe ſeparatam, vel vt coniunctam aliis partib. totius, in quo dupliciter poteſt intelligi conſecrari pars; primò, ſola ipſa ſecundò, ſimul cum toto. Hoc ergo poſteriori modo, ſi pars exiſtens in toto, ſimul cum toto conſecretur, nulla erit adeò modica, vt minor conſecrari non poſſit, quia, ſicut ex Philoſophia conſtat in toto non dari partem minimam, ita certũ eſt in Theologia, cõſecrata tota hoſtia, conſecrari oẽs, & ſingulas partes, nec ſignari poſſe quantitatem minimam conſecratam, quin ſub quacunq; minori totus Chriſtus exiſtat, vt infra dicetur. Duplex ergo ſupeſt dubitatio. Prima, an panis per ſe ſeparatus poſſit in quacunq; minima quantitate conſecrari. Secunda, an pars exiſtens in toto poſſit in illo conſecrari in quacunq; minima quantitate, non conſecrato toto pane. Loquimur autem, exempli gratia, de pane. Nã in omnibus eadem eſt ratio de vino, de quo pari ratione omnia ſunt intelligenda.

Dico primò, Panis conſecrari poteſt in quacunq; quantitate minima, quæ humanis ſenſibus obiici poſſit; ita ſentit D. Thom. hic, & in 4. d. 11. q. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. & ibi Durand. q. 6. Gabriel quæſt. 2. artic. 3. & reliqui ferè omnes, Alenſ. 4. part. q. 34. mẽb. 1. ar. 3. ad ſecundũ, & ratio eſt, quia licet quantitas ſit minima, tamen panis eſt verus, & ſi poteſt obiici ſenſibus, põt per formã ſignari, & poteſt eſſe ſignũ ſenſibile. Paruitas deinde quantitatis non obſtat, quo minus ſub illa totus Chriſtus exiſtere poſſit, vt de facto conſtat in partib. coniunctis in toto, vel etiam in ſeparatis poſt conſecrationem totius; ergo nihil hic deeſt ad materiæ veritatem. Vnde cõfirmatur, nam ſi poſt conſecratam totam hoſtiam, ſeparetur quælibet particula minima, ſub qua poſſit conſeruari ſubſtantia panis, illa manebit cõſecrata, totum Chriſtum in ſe continens: ergo eadem quantitas erit ſufficiens ad conſecrationem, ſi per verba formæ deſignari poſſit. Vnde hæc veritas non pendet ex quæſtione phyſica, an in his rebus homgeneis detur minimũ. Nam ſi non datur, procedunt rationes factæ; ſi verò datur, minimus panis ſenſibilis, ſufficiet ad conſecrationem; minor verò minimo nõ ſufficiet, non ex defectu quantitatis, ſed quia iam nõ eſt panis. Et hoc non eſt contra concluſionem, quæ procedit, quaſi in ſenſu compoſito, ſuppoſito, quod ſit panis.

1. Cõcluſio.

D. Thom. Durand. Gabriel. Alenſis.

Sed dicet aliquis, quid, ſi detur panis in tam parua quantitate, vt, licet conſeruari poſſit, nõ tamen poſſit obiici ſenſibus humanis? Dicunt aliqui, illũ per accidens non poſſe conſecrari, quia non poteſt videri, tamen per ſe loquendo poſſe, ita, vt ſi diuina virtute fieret, vt Sacerdos certò ſciret, aut crederet talem particulam panis eſſe in patena, poſſet in illo conſecratio fieri: quæ opinio ſolet tribui D. Thom. quoniam dicit, paruã aut magnam quantitatem nõ referre ad conſecrationem. Et cõfirmari hoc poteſt argumento facto, quia talis quantitas poſſet in toto conſecrari, & ſeparata maneret cõſecrata: ergo eadẽ ratione poſſet conſecrari per ſe ſeparata. Aliis magis placet, illam materiam non eſſe aptam ad conſecrationem, nec in ea poſſe perfici, etiam in ſuprà dicto caſu, quod tenet Maior dicta d. 11. q. 3. Et ratio eſt, quia ſupponimus, obiectum eſſe tam paruum, vt ſit extra naturale obiectum viſus humani, etiam ſi perfectiſſimus & acutiſſimus in ſua ſpecie ſit, eſt ergo res illa humano modo inſenſibilis, ergo ex hac parte nõ eſt ſufficiens materia ſacramenti, & præterea nõ poteſt pronomine, *hoc*, ſenſibiliter demonſtrari, ergo etiam ex parte formæ non poteſt in ea confici

Dubium.

Maior.

Solutio. conſici. Et hæc ſententia videtur magis rationi conſentanea, nec D.Th.aut alij contrariũ ſentiunt; ſed per ſe loquuntur de quantitate, ſuppoſito. quod materia maneat ſenſibilis. Nam eodẽ modo loquũtur de magnitudine, de qua idem dicendum eſt, vt infra videbimus. De confirmatione autem, quæ difficilis eſt, dicam in ſequenti ſectione.

2. Cõcluſio. Dico ergo ſecundo, Pars panis in toto exiſtens. ſi per ſe ſola conſecretur, confici poteſt in quacunque minima quantitate, quę ſenſibiliter deſignari poſſit. Hæc concluſio ſequitur ex præcedenti. Tractamus enim quid ſit de neceſſitate ſacramenti, non quid liceat. Iam enim diximus non licere, partem in toto conſecrare; tamen, ſi fiat, factum tenet; quia illa pars verè eſt panis, cum quælibet pars, quãtumuis minima ſit verè panis: ergo ſi illa conſecretur, factum tenebit. Oportet tamẽ, vt ſenſibiliter deſignari poſſit; q ia & ratio ſacramenti, & propria ratio huius formæ hoc requirit. Sed eſt hic aduertendum, ſi philoſophicã opinionem teneamus, ſcilicet non dari minimũ in huiuſmodi rebus homogeneis, in concluſione hac nullam eſſe difficultatem; neque oportere limitationem aliquam adhibere. At verò, ſi teneamus in parte per ſe exiſtente, & ſeparata à toto, dari minimum, nõnulli cenſent limitandam eſſe cõcluſionem; quia non putant etiam in toto poſſe conſecrari partem exiſtentem, minorem illa, quæ per ſe & ſeparata poſſet cõſeruari: quia exiſtimant per cõſecrationem diſcontinuari, partem conſecratam à non conſecrata. Quod tamen fundamentum mihi non probatur, quia eſt cõtra ſenſum & nulla eſt ſufficiens ratio cur aſſeratur; tum etiam, quia per cõſecrationem, nõ fit alia immutatio in accidentib. niſi quod ſeparẽtur à ſubiecto & per ſe exiſtant. Ex qua non ſequitur neceſſariò diſcontinuatio, nec corpus Chriſti de ſe magis illam continuationem impedit, quam ſi ſubſtantia panis adeſſet. Confirmatur, quia ſi illæ duæ partes manerent contiguæ, & non continuæ; ex natura rei, trahendo vnam partem, non neceſſariò traheretur alia, quia cum materia illa ſit ſicca, & arida, partes non conglutinantur, nec ſibi cohærent, niſi ratione continuationis, vt experientia docet. Oportebit ergo hic ponere nouum aliud miraculum.

Obiectio. Dices, ſubſtantia, quæ manet ſub illis accidentibus, nõ eſt in ſe continua; nam ſub vna parte eſt ſubſtãtia panis, ſub alia verò eſt ſubſtãtia corporis Chriſti, quæ inter ſe nõ continuantur; at verò iuxta principia philoſophiæ, quando ſubſtantiæ ſunt diuerſæ ſpecie & diſcontinuæ, etiam quantitas eſt diſcreta. Reſpondetur, quidquid ſit de illo principio phyſico, in præſenti non habere locum, quia illa pars accidentiũ, quæ ſeparata manet, ſupplet vicẽ ſubiecti, & eſt ſufficienter applicata & diſpoſita, vt cum altera parte cõtinuetur.

Reſpõdetur obiectioni Dico igitur in dubitatione propoſita, etiam ſi verum eſſet dari in toto partem aliquam panis, quæ ſeparata ab illo conſeruari nõ poſſet, nihilominus poſſe illam ſolam in totò cõſecrari, quia reuera panis eſt, & ibi habet, quidquid neceſſarium eſt, vt ſub illis accidentibus conſeruetur ſubſtantia panis: ſicut ſi vinum conſecratum miſceatur nõ conſecrato, etiam ſi diuidatur in partes, quantumuis minimas, quæ per ſe ſeparatæ conſeruari nõ poſſent, quamdiu tamen vnitę cum aliis poſſent ſub ſe retinere ſubſtantiam vini, conſecrationem etiam retinent & ſanguinem Chriſti: per diuiſionem autem totalem amitterent conſecrationem, ſeu deſineret ſub eis eſſe Chriſtus, quia etiam deſineret ſubſtantia panis, vel vini, quod obſeruandum eſt, vt infra dicemus.

A

SECTIO VIII.

Vtrum hæc materia apta ſit ad conſecrationẽ, in quauis magna quantitate abſque termino.

NOn agimus de materia apta ad conuenientem modum. Supponimus enim in hac re, vt ſine peccato fiat, ſeruandum eſſe vſum Eccleſiæ, & non eſſe permagnam aliquam quantitatem conſecrandam, quia eſſet præter finem, & contra reuerentiam debitam huic ſacramento. Agimus ergo de iis, quæ neceſſaria ſunt, vt conſecratio teneat. Et multò minus pendet hæc quæſtio ex phyſica controuerſia, an iſtæ res inanimatæ terminẽtur ad maximum, quam B quæſtio præcedens, tum propter rationem ibi datam, tum etiam, quia indubitatum eſt, multitudinẽ panis congregatam ex multis diſcontinuis non habere terminum, cum tamen illa tota vna conſecratione confici poſſit.

1. Opinio. Eſt ergo prima ſententia, dari certum terminum in quantitate maxima, quæ conſecrari poteſt, ita tenuit Maior. diſt. 11. q. 1. concluſ. 1. *Maior.* quia ſphæra actiuitatis verborum habet certum terminum, cum verba ſint agens finitum. Sed hæc ratio in diuinis inſtrumentis nullius eſt momenti, vt aliàs dixi. Eundem *Alenſ.* verò ſententiã tenuit Alenſ. q. 34. memb. 1. Bonauẽt. *S Bonauent.* d. 10. ar. 2. q. 4. Ang. Euchariſt. 1. §. 25. ex alio funda- *Angelus.* mento, quia cum hoc ſacramentum ordinetur ad v- C ſum, non videtur data poteſtas, niſi ad conſecrandã quantitatem, vſui fidelium accommodatam, quia hic videtur eſſe prudens modus inſtitutionis huius ſacramenti: nam dare Sacerdotibus abſolutam poteſtatem conficiendi, quantamcunq; materiam velint & inutile eſt, & in grauem iniuriam huius ſacramenti cedere poſſet & hanc ſententiam referens D. *D.Thom.* Thom. opuſc. 59. c. 5. eam probabilem exiſtimat. *2. Opinio.* Secunda ſententia abſolutè & ſine limitatione negat terminum, etiam ſi in infinitum procedatur. Ita videtur opinari & Syluest. Euchariſt. 2. num. 4. *Syluest.* Ledeſma, q. 11. art. 2. *Ledeſma.* & tribui ſolet D. Thom. hic, & in 4. d. 11. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3.

Sed diſtinctione vtendum eſt; aliud enim eſt loqui D de quantitate panis, per ſe, & ex parte magnitudinis tantum; aliud verò ratione præſentiæ neceſſariæ ad veritatem formæ. Nã aliud eſt quærere, quãta materia per ſe, id eſt, ex vi formæ, & poteſtatis ſacerdotalis conſecrari poſſit; aliud verò eſt inquirere, an omnis conditio neceſſaria ad cõſecrationem applicari poſſit ad quantamcunque materiæ quantitatẽ, ſeu magnitudinem.

1. Concluſio Dicendum eſt ergo primò, per ſe, & ex vi formæ, ac poteſtatis, quæ eſt in miniſtro, poſſe conſecrari quamcunq; materiam abſq; vllo termino magnitudinis. Probatur primò, quia ex fide habemus, dediſſe Chriſtum Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi panẽ, & nulla authoritate, vel traditione, aut alio prin- E cipio conſtat, limitaſſe hanc poteſtatem ad certum terminum, ſed potius ſimpliciter; & indefinitè illam tradidiſſe, ergo. Et confirmatur, quia panis in tanta quantitate eſt verus panis, ergo eſt ſufficiens materia ſubiecta huic poteſtati, quia fides nihil aliud docet, quàm panem eſſe materiam. Secundò argumentor, quia hæc determinatio quantitatis non poteſt ſumi ex vſu, vt benè probat hic D. Tho. quia ipſe vſus indefinitus eſt; neque ex forma quia illa optimè poteſt in quãtamcunq; materiam cadere; nec ex intentione miniſtri, quia hæc etiam extendi poteſt ad omnem magnitudinem; neq; ex eo, quod conſecratio tantæ materiæ eſſet inutilis, vel iniurioſa ſacramento: quia hoc pertinet ad bonum, vel prauum vſum, qui non impedit ſubſtantiam ſacramenti, ſi

cætera

cætera neceſſaria concurrant, vt rectè hic D.Thom. ad 2. docet, & cum eo cæteri Theologi, & Patres, quos Gratianus congerit de conſecr. d. 4. de qua re latè tractauimus ſuprà, agentes de ſacramentis in genere; vbi oſtendimus, prauam intentionem miniſtri non impedire veritatem ſacramenti, dummodo verè intendat facere ſacramentum; etiam ſi id faciat per irriſionem. Nam hæc intentio in parua, & in magna materia locum habet. Tertiò, ſi coniectura Alenſis aliquid valeret, etiam probaret, per multas conſecrationes, non poſſe confici, niſi certã quãtitatem panis, vſui fidelium ſufficientem, quod eſt euidenter falſum; tum, quia de fide certum eſt, Sacerdotem verè conficere, etiam ſi poſt primã, aut ſecundã conſecrationẽ, vel poſt quemcunq; numerũ conſecrationum conficiat, quia valor præſentis ſacramenti non pendet ex præterito: niſi quis fortaſſe dicat, præſentem conſecrationem non eſſe validam, niſi vel materia prius conſecrata, iam conſumpta ſit, vel præſens, ſit ad vſum neceſſaria; quod eſt abſurdiſſimum contra vim verborum, & totius Eccleſię ſenſum. Quia valor ſacramenti non pendet ex circũſtantiis extrinſecis, & futuro euentu, ſed ex propriis principiis, & cauſis: ſi ergo adſit vera materia & forma, & miniſter cum debita intentione, conficietur ſacramentum, etiamſi ab eodem, vel à diuerſis Sacerdotibus conſecrationes in infinitum multiplicentur, ſeu repetantur. Conſtat autem, per ſe loquendo, omnem materiam, quæ plurib. conſecrationibus confici poteſt, ſi tota ſimul præſens fiat, vnica verborum prolatione poſſe etiam conſecrari, quia tota poteſt ſignari pronomine, *hoc*; & aliunde eadem eſt efficacia in vna verborum prolatione, quę in infinitis. Non igitur poteſt ſignari terminus huic materiæ per ſe, neq; ex neceſſitate vſus; præſertim cum hæc neceſſitas, & multitudo, vel paucitas communicantium, in infinitum variabilis ſit, & ideo ex illa nihil poſſit certum definiri.

4. Cōcluſio. Dico ſecundò, Si magnitudo materiæ tanta eſſe fingatur, vt non poſſit tota ſimul fieri moraliter præſens, neque etiam poterit vnica forma conſecrari. Ita docet Diuus Thomas, opuſc. 59. cap. 5. Durandus d. 11. quæſt. 6. Gabriel lect. 35. in can. dub. 2. Victoria in Summa, num. 57. Sotus d. 9. art. 2. Viguerius, cap. 16. §. 3. Indicant Caietanus hic, & Paludanus, ac Richard. d. 10. artic. 7. quæſt. 1. & ita eſt exponendus D.Thom. hic, vt Caietan. docet. Conſtat verò concluſio ex ſupra dictis, quia hæc præſentia eſt conditio neceſſaria, vt forma conſecrationis locum habere poſſit. Verum eſt tamen, caſum hunc imaginatione quidem fingi poſſe, re tamẽ vera non poſſe, humano modo loquendo, inueniri. Quis enim fingat tam magnum aceruum panis, aut tantam vini copiam ſimul cõgregatam, vt non poſſit homini præſens fieri? Et ideo D. Thom. meritò ſimpliciter negauit dari terminum magnitudinis in hac materia.

Dubium. Solum ſupereſt difficultas ex ſuperioribus huc remiſſa, quia per multas conſecrationes poſſet confici magna materia vini, quæ poſtea ſimul ſumpta & vnita maneret conſecrata, quamuis non poſſet tota ſimul præſens fieri ſenſibus; ergo eadem ratione poſſet tota ſimul conſecrari. Et idem argumentum erat de termino paruitatis: quia pars minima etiam inſenſibilis, ſi ſeparetur, conſecrata manet, poſſet ergo etiam hoc modo conſecrari; quia cum hoc ſacramentum conſiſtat in facto eſſe, non eſt maior materia neceſſaria ad fieri, quam ad factum eſſe.

Quorundam ſententia. Maior. Propter hanc difficultatem Maior, diſtinct. 11. q. 1. (prout habetur in aliquibus codicibus, in aliis enim deeſt hæc pars) negat aſſumptum: affirmans tam paruas poſſe eſſe particulas ſeparatas, vt deſinat ſub eis eſſe corpus Chriſti, quamuis poſſit adeſſe ſubſtantia panis. Et poteſt hoc ſuaderi, quia ſi pars ſeparata eſt inſenſibilis, ergo non eſt viſibile ſignum; ergo non eſt ſacramentum; ergo non manet in ea Chriſtus. Confirmatur primò; quia non eſt apta ad vſum, & finem huius ſacramenti. Confirmatur ſecundò, quia aliàs ſæpè neceſſe eſſet corpus Domini conculcari, & irreuerenter tractari. Vnde conſequenter infert, per diuiſionem hoſtiæ conſecratæ in minimas particulas, poſſe omnino deſinere ibi adeſſe corpus Chriſti. Addit verò, quod ſi illæ particulæ iterum continuarentur, iterum ſub illis ſpeciebus eſſet corpus Chriſti, ſine noua Conſecratione; quia non poſſunt eſſe eædem numero ſpecies, & continuæ, quæ antea continebant corpus Chriſti, & quod nunc non contineant. Sed inprimis in hoc vltimo non loquitur conſequenter, quia, ſi corpus Chriſti deſinit eſſe ſub illis accidentibus per diuiſionem: ergo incipit ſub illis eſſe alia ſubſtantia, eis proportionata, ſcilicet ſubſtantia panis: ergo, etiam ſi poſtea vniantur illæ particulæ, non poterit ſub illo toto eſſe corpus Chriſti, niſi per nouã tranſubſtantionẽ: ergo & per nouã conſecrationẽ. Niſi fortaſſe dicat per ſolam vnionẽ cuiuſcunq; laici miniſterio factam, in virtute primæ conſecrationis fieri nouam tranſubſtantiationem, quod inauditũ eſt & abſurdiſſimum. Præterea ipſa ſententia Maioris falſa etiam eſt. Nam ex cõmuni ſententia omniũ Doctorũ, quam infrà, q. 75. latius probabimus, ſpecies conſecratæ, ſiue cõtinuę maneant, ſiue diuiſę, tamdiu ſub ſe continent corpus Chriſti, quamdiu ſubſtantia panis ſub eis cõſeruaretur. Vnde Conc. Flor. in decreto Eugenij, & Trident. ſeſſ. 13. can. 3. abſolutè definit manere totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum, ſeparatione facta; cum ergo abſolutè loquantur, non licet nobis reſtringere ad partem maiuſculam, vel minimam, dũmodo in ea veræ ſint ſpecies panis. Vnde idem Trident. can. 4. abſolutè definit. *Si quis dixerit, in particulis conſecratis, quæ poſt communionem manent vel ſuperſunt, non remanere verum Chriſti corpus, anathema ſit.*

Reſpondetur ergo ad vtramque partem difficultatis, hic eſſe differentiam inter fieri, & factum eſſe huius ſacramenti: nam, vt fiat, neceſſe eſt, totam materiam eſſe ſenſibiliter pręſentem miniſtro, & poſſe ſenſibus demonſtrari, pronomine, *hoc*; accidere autem poteſt, vt, vel propter nimiam extenſionem, vel propter nimiam & inſenſibilem paruitatem, non poſſit fieri materia hoc modo pręſens, nec capax ſit, vt in eam cadat forma; at verò poſtquam materia conſecrata eſt, vel per partes, quæ poſtea coniunguntur & componunt nimis grandem magnitudinem; vel in toto, & poſtea ſeparatur in quantitate nimis parua, iam non eſt neceſſaria prolatio formæ, nec præſentia, vt ibi Chriſtus conſeruetur: & ideo, quamdiu ibi conſeruaretur ſubſtantia panis, tamdiu conſeruatur præſentia corporis Chriſti. Exemplum eſſe poteſt de anima rationali, quæ per ſe ſeparata conſecrari non poſſet, ſeu charactere ſignari, coniuncta autem corpori, & quodammodo ſenſibilis effecta, conſecrari poteſt, & poſtea ſeparata conſecrationem retinet.

Ad rationem autem in contrarium reſpondetur, ad priorem partem de termino magnitudinis, ſatis eſſe, quod ſingulæ partes potuerint conſecrari, vt poſtea vnitæ poſſint conſeruari. Ad aliam verò partem de termino paruitatis, ſimiliter dicitur

partem

partem illam minimam, per ſe quidem non eſſe ſenſibilem, eſſe tamen in toto: & hoc ſatis eſſe, vt conſecrari in illo poſſit. & poſtea conſecrata conſeruari. Et idem dicitur ad primam confirmationem. Nam ſatis eſt, vt illa pars in toto poſſit ad vſum huius ſacramenti applicari. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, per ſe loquendo, magis pertinuiſſe ad ſtabilitatem & reuerentiam huius ſacramenti, vt ſpecies conſecratæ, dum manent, indelebilem retineant conſecrationem, & infallibiliter contineant corpus Chriſti; alia verò, quæ ſunt per accidens, adhibita mediocri diligentia morali caueri poſſunt; præſertim, quia vix poſſunt naturaliter particulæ tã minimæ quantitatis ſeparari, vt ſint inſenſibiles, quin ſtatim corrumpantur, vel ex vi ipſius diuiſionis, vel certè ex actione corporis ambientis.

Dubium. Hic verò inquiri poteſt, an, ſi per Dei potentiam eleuaretur oculus ad videndum particulam illã minimam, quæ naturaliter videri non poteſt, vel maximam illam quantitatem, ad quam oculus pertingere non poteſt, an (inquam) tunc poſſet conſecrari? Solutio. Probabile certè eſt nõ poſſe, quia illa materia per ſe eſt inſenſibilis, & abſens ſenſibus. In contrarium verò eſt, quia hic, & nunc iam ſentitur, & poteſt tunc ſigno ſenſibili deſignari, nihil ergo deeſt ad veritatem ſacramenti.

ARTICVLVS III.

Vtrùm requiratur ad materiam huius ſacramenti, quod ſit panis triticeus.

4.d.11.p.2.a.2.q.1.&d.19.q.1 ar.2.q.3. ad 1. & 4. contra.cap. 68.&1.Cor. 11.lec.2. in princ.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non requiratur ad materiam huius ſacramenti, quod ſit panis triticeus. Hoc enim ſacramentum eſt rememoratiuum Dominicæ Paſſionis; ſed magis videtur eſſe conſonum Dominicæ Paſſionis panis hordeaceus, qui eſt aſperior, & de quo etiam Chriſtus, pauit turbas in monte (vt dicitur Ioann. 6.) quàm panis triticeus. Ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

2. Præterea, Figura eſt ſignum ſpeciei in naturalibus rebus. Sed quædam frumenta ſunt, quæ habent ſimilem figuram grano tritici, ſicut far, & ſpelta; de qua etiam in quibuſdam locis panis conficitur ad vſum huius ſacramenti: ergo panis triticeus non eſt propria materia huius ſacramenti.

3. Præterea, Permixtio ſpeciem ſoluit: ſed vix inuenitur farina triticea, quæ alterius frumenti permixtionem non habet, niſi fortè de electis granis ſtudioſè fiat. Non ergo videtur, quod panis triticeus ſit propria materia huius ſacramenti.

4. Præterea, Illud, quod eſt corruptum videtur eſſe alterius ſpeciei. Sed aliqui conficiunt ex pane corrupto, qui iam non videtur eſſe panis triticeus. Ergo videtur, quod talis panis non ſit propria materia huius ſacramenti.

SED contra eſt, quòd in hoc ſacramento continetur Chriſtus, qui ſe grano frumenti comparat, Ioann. 12. dicens: Niſi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipſum ſolum manet. Ergo panis frumenti, ſiue triticeus eſt materia huius ſacramenti.

Art.1. huius q. & q. 66. art.3.

RESPONDEO *dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt. * Ad vſum ſacramentorum aſſumitur talis materia, quæ communis apud homines in talem vſum venit, inter alios autem panes communius homines vtuntur pane triticeo: nam alij panes videntur eſſe introducti in huius panis defectum. Et ideo Chriſtus creditur in huius panis ſpecie hoc ſacramentum inſtituiſſe, qui etiam panis magis confortat hominem; & ita conuenientius ſignificat effectum huius ſacramenti. Et ideo propria materia huius ſacramenti eſt panis triticeus.*

AD primum ergo dicendũ, quod panis hordeaceus competit ad ſignificandam, tum duritiem veteris legis, propter du- A *ritiem panis; tum etiam, quia, vt Auguſt.* dicit in lib. 83 quæſtionum, hordei medulla, quæ tenaciſſima palea tegitur, vel ipſam legem ſignificat, quæ ita data erat, vt in ea vitale animæ alimentum corporalibus ſacramentis obtegeretur, vel ipſum populum nondum expoliatum carnali deſiderio, quod tanquam palea cordi eius inhærebat. Hoc autem ſacramentũ pertinet ad ſuaue iugum Chriſti, & ad veritatem iam manifeſtatam, & ad populum ſpiritualem. Vnde non eſſet materia conueniens huius ſacramenti panis hordeaceus.*

Quæſt61. circa prin.to.4.

AD ſecundum dicendum, quod generans generat ſibi ſimile in ſpecie: fit tamen aliqua diſſimilitudo generantis ad genitum, quantum ad accidentia, vel propter materiam, vel B *propter debilitatem virtutis generatiuæ. Et ideo, ſi quæ frumenta ſunt, quæ ex ſemine tritici generari poſſunt (ſicut ex grano tritici ſeminato in malis terris naſcitur ſiligo) ex tali frumento panis confectus, poteſt eſſe materia huius ſacramẽti. Quod tamen non videtur habere locum, neque in hordeo, neque in ſpelta, neque etiam in farre, quod inter omnia eſt grano tritici ſimilius. Similitudo autem figuræ in talibus, magis videtur ſignificare propinquitatem, quàm identitatem ſpeciei; ſicut ex ſimilitudine figuræ manifeſtatur, quod canis & lupus ſunt propinquæ ſpeciei, non autem eiuſdem. Vnde ex talibus frumentis, quæ nullo modo poſſunt ex ſemine grani generari, non poteſt confici panis, qui ſit debita materia huius ſacramenti.*

AD tertium dicendum, quod modica permixtio non ſol- C *uit ſpeciem, quia id, quod eſt modicum, quodammodo abſumitur à plurimo: & ideo ſi ſit modica admixtio alterius frumenti ad multo maiorem quantitatem tritici, poterit exinde confici panis, qui eſt materia huius ſacramenti. Si verò ſit magna permixtio (putà ex æquo, vel quaſi) talis permixtio ſpeciem mutat. Vnde panis exinde confectus, non erit debita materia huius ſacramenti.*

AD quartum dicendum, quod aliquando eſt tanta corruptio panis, quod ſoluitur ſpecies panis, ſicut cum continuitas ſoluitur, & ſapor, & color, & alia accidentia mutantur: vnde ex tali materia non poteſt confici corpus Chriſti. Aliquando verò non eſt tanta corruptio, quæ ſpeciem ſoluat, ſed eſt aliqua diſpoſitio ad corruptionem, quod declarat aliqualis immutatio ſaporis. Et ex tali pane poteſt confici corpus D *Chriſti: ſed peccat conficiens propter irreuerentiam ſacramenti.*

Et quia amidum eſt ex tritico corrupto, non videtur, quod panis ex eo confectus, poſſit fieri corpus Chriſti; quamuis quidam contrarium dicant.

AFfirmat D. Thom. panem triticeum neceſſarium eſſe huic ſacramento conficiendo, nõ videtur autem rem hanc vt certam definire, ſed quia ita (inquit) creditur Chriſtus in huius panis ſpecie ſacramentum hoc inſtituiſſe. Quod duplici coniectura confirmat; vnam ſumit ex communi huius panis vſu, quia ſcilicet, frequentius homines illo vtũtur; alterã ex maiori proportione ad huius ſacramenti E ſignificationem; quia ſcilicet, hic panis melior eſt ad vitam hominis roborandam & conſeruandam. In ſingulis verò argumentis, & ſolutionibus eorum, ſingulas difficultates attingit, ſtatim diſputandas.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm hoc ſacramentum debeat confici ex pane azimo.

4.d.11.q.2 a. 2.q 3.& 4. cõ.c.68 & opuſc.1.c 61. & Ioan.6. co.2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod hoc ſacramentum non debeat confici ex pane azymo. Debemus enim in hoc ſacramento imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus videtur hoc ſacramentum inſtituiſſe in pane fermẽtato; quia, ſicut legitur Exodi 12. Iudæi ſecundum legem incipiebãt vti azymis in die Paſchæ (ꝙ celebratur decimaquarta luna) Chriſtus autem inſtituit hoc ſacramentum in cœna, quam

quam celebrauit ante diem feſtum Paſchæ, vt habetur Iohannis 13 Ergo & nos debemus hoc ſacramentum celebrare in pane fermentato.

2. Præterea, Legalia non ſunt obſeruanda tempore gratiæ. Sed vti azymis fuit quædam legalis ceræmonia, vt patet Exodi 12. Ergo in hoc ſacramento gratiæ non debemus azymis vti.

Quæſt. 73 ar. 3. ad 3.

3. Præterea, Sicut ſupra dictum eſt,* Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, ſicut Baptiſmus fidei, vt ſupra dictũ eſt. Sed feruor charitatis ſignificatur per fermentũ, vt patet in gloſſa * ſuper illud Mat. 13. Simile eſt regnum cælorum fermento, &c. Ergo hoc ſacramentum debet confici de pane fermentato.

Gloſ. interli. ibi.

4. Præterea Azymum & fermentatum ſunt accidentia panis, non variantia eius ſpeciem. Sed in materia Baptiſmi nulla diſcretio adhibetur circa differẽtiam accidentium aquæ, puta ſi ſit falſa vel dulcis, calida vel frigida. Ergo in hoc ſacramento aliqua diſcretio adhiberi non debet, vtrum panis ſit azymus vel fermentatus.

In decre lib. 3. ti. 41 c. litteras & eſt vltimum illius tituli.

SED contra eſt, quod extra de celebratione * miſſarum capite Litteras, punitur ſacerdos, qui in pane fermentato & ſcypho ligneo miſſarum ſolemnia celebrare præſumpſit.

RESPONDEO dicendum, quod circa materiam huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari, ſcilicet, quid ſit neceſſarium, & quid conueniens. Neceſſarium quidem eſt, vt ſit panis triticeus (ſicut dictum eſt *) ſine quo non perficitur ſacramentum. Non eſt autem de neceſſitate ſacramenti, quod ſit zymus, vel fermentatus, quia in vtroque confici poteſt. Conueniens autem eſt, vt vnuſquiſque ſeruet ritum ſuæ Eccleſiæ in ſacramenti celebratione. Super hoc autem ſunt diuerſæ Eccleſiarum conſuetudines. Dicit enim Beatus Gregorius in regiſtro. Romana Eccleſia offert azymos panes, propterea quod Dominus ſine vlla commiſtione ſuſcepit carnem, ſed Græca Eccleſia offerunt fermentatum, pro eo, quod verbũ Patris indutum eſt carne, ſicut fermentum miſcetur farinæ. Vnde, ſicut peccaret Presbyter in Eccleſia Latinorũ, celebrãs de pane fermentato, ita peccaret Presbyter Græcus in Eccleſia Græcorum celebrans de pane azymo, quaſi peruertens Eccleſiæ ſuæ ritum. Et tamen conſuetudo de pane azymo celebrandi, rationabilior eſt. Primo quidem propter inſtitutionem Chriſti, qui hoc ſacramentum inſtituit prima die azymorum (vt habetur Matthæi. 26. & Marci 14. & Lucæ 22.) qua die nihil fermentatum in domibus Iudæorum eſſe debebat, vt habetur Exodi 12. Secundò, quia panis eſt propriè ſacramentum corporis Chriſti (quod ſine corruptione conceptum eſt) magis, quam diuinitatis ipſius, vt infrà patebit.* Tertiò, quia hoc magis competit ſynceritati fidelium, quæ requiritur ad vſum huius ſacramenti ſecundum illud, 1. Corint. 5. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaque epulemur in azymis ſynceritatis, & veritatis. Habet tamen hæc conſuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter ſignificationem, quam tangit Gregorius.* & in deteſtationem hæreſis Nazareorum qui legalia Euangelio miſcebant.

Arti. præced.

Quæſt. 76 artic. 1.

AD primum ergo dicendum, quod ſicut legitur Exodi 12. ſolẽnitas Paſchalis incipiebat in veſpera quarta decimæ lunæ & tunc Chriſtus poſt immolationem agni Paſchalis hoc ſacramentum inſtituit. Vnde hæc dies à Ioanne dicitur præcedere diem Paſchæ, & à tribus alijs Euangeliſtis dicitur prima dies azymorum, quando fermentatum in domibus Iudæorum non inueniebatur, vt dictum eſt.* Et de hoc ſuprà notatum eſt plenius in tractatu Dominicæ Paſſionis

Loco citato in iſtomet articulo.

AD ſecundũ dicendum, conficientes ex azymo, nõ intendunt ceræmonias legis ſeruare, ſed conformare ſe inſtitutioni Chriſti. Et ideò non iudaizant, alioquin & celebrantes in pane iudaizarent, quia Iudæi panes primitiarum fermentatos offerebant.

In corp. art. Quæſt. 46. ar. tic. 9. ad arg.

AD tertium dicendum, quod fermentum ſignificat charitatem propter aliquem effectum, quia ſcilicet panem facit ſapidiorem & maiorem, ſed corruptionem ſignificat ex ipſa ratione ſpeciei.

A AD quartum dicendum, quod, quia fermentum habet aliquid corruptionis, & ex pane corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum (vt dictum eſt *) ideo magis attenditur circa panem differentia azymi & fermentati, quã circa aquam Baptiſmi, differentia calidi & frigidi. Poſſet enim tanta eſſe corruptio fermenti, quod ex eo non poſſet confici ſacramentũ.

Art 3. huius q. ad 4. arg.

COMMNTARIVS.

QVid panis azimus, quidue fermentatus ſit, ex linguis Græca & Latina, & ex vſu conficiendi panem ſupponendum eſt, ſolet enim quædam maſſę portio fieri ex materia decocta, &, donec aceſcat, cõſeruari, & hæc Græca vocatur, zyme, Latine, fer- B mẽtum ex qua portione, admiſta farinæ ſubactę, panis conficitur, qui Latinè fermentatus dicitur, Græcè Ζυμίτης, quando ergo panis fit ex ſola farina, & aqua naturali abſque admixtione fermenti, dicitur azymus, id eſt, infermẽtatus, ſeu ſine fermento, quo interdum vtebantur Hebræi iuxta ſuæ legis ritus, de hoc ergo mouetur præſens quæſtio ad quam Diuus Thomas multa reſpondet. Primum non eſſe de neceſſitate ſacramẽti, vt panis ſit, hoc vel illo modo cõfectus, quia vtroque modo panis eſt, & id ſufficit. Secundum in vnaquaque Eccleſia ſeruandum eſſe proprium ritum, atq; ita in Eccleſia Græca fermẽtatum panem, in Latina verò azymum eſſe de neceſſitate pręcepti. Tertium eſt, in vtraq; conſuetudine, poſſe C rationes conuenientię inueniri, plures tamen & maiores in vſu panis azymi, pręſertim cùm in illo Chriſtus conſecrauerit. Cætera, quæ D. Thomas habet in ſolutionibus argumentorum, clara ſunt, ſolum notandum eſt, quod in ſolutione ad 4. dicit, tantam eſſe poſſe fermenti corruptionẽ, vt ex eo non poſſit confici ſacramentum, indiget enim declaratione, quam trademus diſputatione ſequenti.

DISPVTATIO XLIV.

D *De materia panis, ceu remota, ex qua conficitur Corpus Chriſti.*

Diſputat. 6. de Euchar.

IN ſuperiori diſputatione diximus neceſſarium eſſe panem ad conficiendum Corpus Chriſti Domini, nũc ſupereſt, vt dicamus cuius naturæ & qualitatis oporteat eſſe hunc panẽ, quæ res Theologis eſt difficilis, quia pendet ex phyſica cognitione ſeminum ſeu granorum, ex quibus panis confici poteſt, de qua re frumentaria breuiter attingemus ſolum quæ neceſſaria fuerint, deinde legi poſſunt Plinius, libro 18. hiſtoriæ, cap. 6. & ſequent. & Varro. lib. 1. de re ruſtica cap. 18. & ſequentibus, & Galenus lib. de Elementorum facultatibus, cap. de tritico, & E alij multi, qui de re ruſtica, vel de re cibaria ſcripſerunt. Nonnihil verò attigit D. Iſidor. lib. 17. Etymolog. cap. 3.

Plinius. Varro. Galenus. S. Iſidorus.

SECTIO I.

Ex quo grano oporteat eſſe confectum panem, vt ſit ſufficiens materia huius ſacramenti.

Quibus ex rebus panis cõfici ſoleat.

VT veniamus ad punctum difficultatis, ſupponendum eſt, panem ex triplici genere rerum confici ſolere. Primò ex fructibus arborũ, vt ex caſtaneis, ficubus, & amygdalis, &c. & apud Indos dicitur confici ex radicibus. Secundò, ex leguminibus, vt ex fabis, &c. quę in ſiliquis aut teguminibus, vel folliculis craſſioribus naſcuntur. Tertiò ex granis, quæ generali appellatione frumenta dicuntur, quamquam enim frumenti vox per antonomaſiam triticum ſignificet, tamen generaliter comprehendit omnia ſemina

mina, quæ falce metuntur, ſeu quæ habent culmum, & ariſtas, & grana ſine ſiliquis.

Secundò ſupponẽdum eſt, panem factum ex fructibus, vel leguminibus non eſſe materiam conſecratonis, in quo conueniunt omnes Theologi, quia hic non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, nomine enim panis intelligunt homines communiter quoddam genus cibi, quod adhibetur, tanquam comes aliorum ciborum, & ideo dictum creditur vel à voce Græca πᾶν, quod eſt, omne, quia eſt veluti generalis cibus, vel à paſcendo, quia illo maximè paſcũtur homines. Vnde in Scriptura ſacra ſolet hac voce omne alimentum hominis ſignificari, at vero panes confecti ex leguminibus, vel fructibus non habent hunc vſum, vt aliis cibis comites adhibeãtur, ſed potius ipſi pane comeduntur, & ideo non ſunt ſimpliciter panes, nec materia huius ſacramenti, eò vel maximè, quod ij non ſunt in communi vſu hominum, ſed interdum fiunt, vel ex accidenti propter defectũ, vel ſola cauſa voluptatis & deliciarum.

In quo ſit difficultas.

1. Opinio.

Tota ergo quæſtio reuocatur ad panem frumentaceum, an quælibet ſpecies eius ſufficiat, vel tantum aliqua vltima vel ſubalterna. Prima enim ſententia affirmat totum hoc genus ſufficere, ſiue panis triticeus ſit, vel hordeaceus, vel ſimiles. Ita docet Gabriel lect. 35. in Can. vbi refert Thomã de Argentina, d. 11. q. 1. qui ſimpliciter affirmare non audet, negat tamen poſſe contrarium ſatis probari, idem Gabriel ibidẽ, art. 7. idem tenuit Caietanus hic, quamquam in Romana impreſſione, pars illa Cõmentarij expuncta ſit. Fundamentum eſt, quia ſi ad inſtitutionem huius ſacramenti recurramus, ſolũ legimus, Chriſtũ accepiſſe panẽ, & in illo confeciſſe, ſi ad Eccleſiæ traditionem, ſolùm docet panem eſſe materiam cap. Firmiter, de ſum. Trin. cap. Cùm Matthæ. de celebra. miſſ. cap. 1. & ſequen. de conſecratione diſt. 2. ergo non licet nobis hanc materiam reſtringere, ſed panis vt ſic, abſtrahit & indifferens eſt ad omnem panẽ frumentaceum, & quilibet panis ex frumento confectus dicitur ſimpliciter panis, ſiue triticeus ſit, ſiue hordeaceus, &c. Vnde vtroq; legimus Chriſtum eſſe vſum, & præſertim de hordeaceo conſtat. Iohannis 6. & aliis locis: ergo. Et confirmatur, nam in Concil. Carthag. tertio. capite 24 & habetur cap. in ſacramento, de Conſecratione, diſt. 2. dicitur: In ſacramentis nihil aliud eſſe offerendum quam de vuis, & de frumẽtis, quodlibet ergo frumentum ſufficit. Secundò eſt vehemens coniectura ſeu congruentia, quia materia ſacramenti debet eſſe certa, ſi autem dicamus genus frumẽti ſufficere, erit certiſſima: ſi verò requiramus aliquam ſpeciem, verbi gratia, tritici erit nimis incerta, tum, quia vix poteſt diſtingui triticum à non tritico, vt à milio, ſpelta & ſimilibus, tum etiã, quia in granis tritici videtur eſſe diuerſitas ſpecifica, & non erit maior ratio admittendi vnam ſpeciem, quã aliam, ſi autem omnes admittantur, eadem ratione poterunt omnes ſpecies frumenti admitti. Et cõfirmatur, quia materia huius ſacramenti debuit eſſe cõmuniſſima, vt in omnibus regionibus facile poſſet reperiri, huiuſmodi autem eſt frumentum in genere: at vero triticum multis in regionibus non reperitur, vt de Æthiopia refert Plinius lib. 18, c. 10. & de nouo orbe idem refertur. Tertiam rationem adhibet Caietanus, quia omnis panis ex quocunque grano confectus ſit, eſt eiuſdem ſpeciei, ſicut ſanguis idem ex diuerſis cibis generatur, materia autem huius ſacramenti non eſt granum, ſed panis: ergo erit ſufficiens ex quocunque frumento fiat.

Gabriel. Argentina.

Con. Carth.

Plinius.

Panis triticeus ſolũ eſt

Dicendum vero eſt, ſolum panem triticeum eſſe ſufficientem materiam, ita vt in alio non perficiatur

A conſecratio. Hæc concluſio eſt iam hoc tempore tam certa, vt ſine temeritate, & erroris periculo negari non poſſit. Eſt communis Theologorum ſententia. D. Thom. hic, & in 4. cont. gent. cap. 69. & in 4. diſt. 11, quæſt. 2. art. 2. ibi Bonauen. 2. p. q. 4. Pal. q. 1. art. 4. Scoti quæſt. 6. Richar. ar. 3. quæſt. 2. Durand. quæſt. 4. Innocent. lib. 4. de myſterio miſſæ, cap. 3. tenentq; reliqui omnes recẽtiores Theologi, & omnes Summiſtæ. Et in Catechiſmo Pij V. dicitur, eſſe hanc Apoſtolicã traditionem. Et probatur vrgentiſſimè ex Concilio Florentino in decreto Eugenij, vbi dicitur, materiam huius ſacramenti *eſſe panem triticeum, & vinum de vite.* Reſpondet Caietanus, illis verbis ſolum ſignificari, panem triticeum eſſe de neceſſitate

materia Euchariſtiæ.

D. Thomas. S. Bonauen. Paludanus. Scotus. Richard. Innocẽtius Catechiſm.

Conc. Flor.

B præcepti, non vero de neceſſitate ſacramenti, & Alanus lib. de Euchar. cap. 11. incertum eſſe dicit, neque audere, ſe temere aſſerere, quo horum modorum intelligendum ſit. Ego verò cenſeo non ſolum ſine temeritate, ſed etiam ſine dubitatione intelligendum eſſe, ibi eſſe ſermonem de neceſſitate ſacramẽti, quia aliàs nihil certum relinquitur in materiis ſacramentorum. Eadem enim ratione poſſet aliquis dicere, aquam naturalem eſſe de neceſſitate præcepti, non tamen ſacramenti, atque nihil ibi eſſe certum, ſi ergo aliæ materiæ intelligunt eſſe de neceſſitate ſacramenti, etiam hæc, eò vel maximè, quod alia particula, ſcilicet, *Vinum de vite*, explicat materiam neceſ-

Alanus.

C ſariam, neceſſitate ſacramenti, ergo eodem modo eſt altera particula intelligenda. Deniq; vbi Concilium illud voluit docere, aliquid eſſe neceſſarium ex præcepto, non vero ſimpliciter, non dixit eſſe materiam ſed adhibendum eſſe, vt cum docere voluit miſtionem aquæ eſſe neceſſariam, quia hæc non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed præcepti, mutauit dicendi modum, inquiens, *materiam eſſe vinum de vite, cui aqua miſcenda eſt.* Secundò probatur, hanc eſſe inſtitutionem Chriſti; quæ licèt non ſit expreſſis verbis in Euangelio declarata, colligi tamen poteſt ex facto Chriſti, adiuncta Eccleſię declaratione, per traditionem, atque obſeruationem perpetuam, nam Chri-

D ſtus Dominus in pane triticeo confecit, vt omnes admittunt, quia non eſt veriſimile panem azymum, qui ad Paſchale feſtum, & ad eſum agni conficiebatur, ex alia materia, quam triticea fuiſſe. Dicit autem Concilium Carthaginenſe dicto capite. *In ſacramento nihil aliud offerendum eſſe, quam quod Chriſtus Dominus tradidit,* ſicut enim tangendo in Baptiſmo ſuo naturalem aquam, illam ad ſacramentum Baptiſmi deſtinauit, ita accipiendo panem triticeum in manus ſuas, & illam conſecrando, ipſum in materiam huius ſacramenti inſtituit. Sicut enim dicendo talia verba, inſtituit illa, vt eſſent forma, ex vi conſequentium verborum, *Hoc facite in meã commemorationem.* Tertiò, licèt ſub nomine frumenti, ſeu frumentorum, varia grana interdum comprehendantur, vt ſuprà dictum

E eſt, frequenter tamen nomen frumenti abſolute dictum, ſolum triticum ſignificat, vt colligitur Geneſ. 44. clarius Deut. 8. *Dominũ Deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum, aquarum, & fontium, terram frumenti, hordei, ac vinearum,* & ſubdit infra, *vbi abſque vlla pænuria comedes panem tuum.* Similia loca ſunt Hieremiæ 4. & Ioel. 1. Vnde, cùm in veteri Teſtamento, nomine frumenti adumbratur hoc ſacramentum, vt patet Pſal. 80. *Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos,* & Pſal. 147. *Qui poſuit fines tuos pacem, & adipe frumenti ſatiat te,* nomine frumenti triticum intelligitur. Vel certè ſi frumentum generatim ſumatur, adeps frumenti dicitur ipſum triticum, quod in idem redit, & ſic etiam intelligit Hierony. locum Hierem. 31. *Confluens ad bona Domini ſuper frumento vino, & oleo*

Geneſ. 14.

Hieremię 4. Ioelis 1. Pſalmo 80. Pſalmo 147.

S. Hierony. Hierem. 31.

Zachar. 9. & oleo. *Super frumento*, inquit, *de quo conficitur panis Domini*, & Zachar. 9. *Quid enim bonum eius; aut quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum?* vbi Hierony. *Frumentum*, inquit, *electorum nos intelligimus Dominum Saluatorem, qui in Euangelio dicit, niſi granum tritici cadens in terram mortuum fuerit, &c.* Sic enim ipſe legit, & ſubdit, *De hoc tritico efficitur ille panis, qui de cœlo deſcendit.* Iohan. 12. Vnde tacitè interpretatur illa Chriſti verba Ioan. 12. *Niſi granum frumenti*, de grano tritici intelligenda. Et ita ex eodem argumentatur hic Diuus Thomas, quia Chriſtus grano tritici ſe ipſum comparauit. Deniq; Iſaiæ 62. idem Hieronymus circa illa verba, Iſaiæ 62. *Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis. Triticum*, inquit, *ex quo panis cœleſtis efficitur, illud eſt, de quo Dominus loquitur, caro mea verè eſt cibus.* Oſeæ 14. De hoc etiam ſacramento multi intelligunt illud, Oſeæ 14. *Viuent tritico, & germinabunt, quaſi vinea memoriale eius, quaſi vinū libani.* Turrianus. De quo teſtimonio videri poteſt Turrianus libro 2. de Pſalmo 71. Euchariſtia, cap. 33. ſolet etiam induci illud Pſal. 71. *Erit firmamentum in terra*, nam Hebræa habent, *erit pugillum frumenti*, ſeu *placenta frumēti*. Vnde antiqui Hebræi ibi intellexerunt, prædici ſacrificium panis, vt ibi notat Ianſenius, & Galatinus, libro 10. de Arcanis, cap. 4. Ianſenius. Galatinus. Quarta cōiectura ſit, quia ſolus panis triticeus eſt panis ſimpliciter hominibus accōmodatus nam ex hordeo & ſimilibus, non tam humanus panis fit, quam belluinus, quamuis nonnunquam ob neceſſitatem cogantur homines illum comedere. Et ita in Scriptura, quando panis non eſt triticeus, additur aliquid, vt hordeaceus, Ioan. 6. & Num. 5. Iohannis 6. Nume. 5. cum verò dicitur panis ſimpliciter, intelligitur triticeus, præſertim ſi de ſacro vſu ſermo ſit. Eſt optimum exemplum ad rem præſentem pertinens, Geneſ. 14. Geneſ. 14. vbi *Melchiſedech obtulit panem & vinum*, omnes enim intelligunt, panem illum triticeū fuiſſe, vnde Damaſ. lib. 4. cap. 14. S. Damaſce. dicit, hoc ſacramētum inſtitutum fuiſſe in eo pane, quo communiter & frequenter homines veſcuntur, hic enim eſt panis ſimpliciter humanus. Vnde ad hoc confirmandum valent omnia, quibus ſuprà probauimus, panem eſſe materiam huius ſacramenti, & teſtimonia Sanctorum ibi citata, & figuræ adductæ, qualis eſt illa, quia panes propoſitionis, qui fuerunt figura huius ſacramenti, ex ſimila, id eſt, ex farina tritici conficiebantur, Leui. 24. Exod. 29. Leuiti. 24. Exodi 29. ergo. Vltimo congruentiæ D. Thom. ſint optimæ, quia ſolus panis triticeus eſt ſatis accommodatus ad effectum huius ſacramenti ſignificandum: adde, ſolum illum decuiſſe excellentiam, & dignitatem huius ſacramenti.

1. Corolariū. Ex hoc ergo principio ſequitur primo; panem cōfectum ex grano, de quo certum eſt non eſſe triticū, certum etiam eſſe, non eſſe ſufficientem materiam huius ſacramenti. Exempla ſunt, hordeum, milium, quod à tritico & hordeo diſtinguitur. Ezech. 4. panicum, oriza, maizium, & quę ſi ſunt alia grana ſimilia, quę certiſſimè non ſunt triticum. Primo ex communi modo loquendi ſapientum in hac materia. Secundo ex communi vſu & appellatione hominum: nunquam enim hæc grana vocant triticum, neque illis vtuntur ad conficiēdum panem hominum & vſualem, niſi ob defectum tritici. Tertio ex colore, figura & aliis proprietatibus & effectibus, & aliquod indiciū eſt, quod ex his granis nunquam generatur triticum, neque illa ex tritico.

2. Corolariū. Secundo ſequitur, omnem panem confectum ex grano, quod reuera conſtat eſſe triticum, quamuis aliter nominetur, eſſe certam materiam huius ſacramenti. Exempla ſunt primum, *ſiligo*, ita D. Thomas hic, quem Caietanus, Soto, Syluelter, & alij ſequuntur, & Plinius libro 28. capite 8. vocat ſiliginem de- S. Thomas. Caietanus. Soto. Sylueſter. Plinius.

A licias tritici, vnde cenſetur eſſe, quod nos, *Candeal*, vocamus, & multi exiſtimant eſſe, quod græcè dicitur ὄλυρα, quamquam hæc vox interdum far, interdum auenam ſignificare dicatur. Vnde à Columella vitium tritici, Columella & eadem ambiguitas fortaſſe eſt in voce, *ſiligo*, quod in his nominibus frumentorum obſerruandum eſt, habent enim ſæpè multiplicem ſignificationem, ex qua oritur inter Theologos in hac materia diuerſa opinio, cum in re fortaſſe non ſit diuerſitas. Et ita exiſtimo accidiſſe in propoſito exemplo. Nam Alenſis, quæſt. 3. membro 4. & Paludanus ſuprà numero 33. negant, poſſe confici ex ſiligine, Alenſis. Paludanus. exiſtimo tamen illa voce ſignificaſſe auenam, B quæ interdum ex tritico per corruptionem generatur, & interdum ſiligo à Latinis nominatur. Circa mentem autem Diui Thomæ ſupereſt hic nonnulla difficultas, propter rationem eius, dicit enim ſiliginem generari interdum ex tritico propter malitiam terræ, quod non videtur conuenire ſiligini, prout à nobis explicata eſt, quia diximus eſſe perfectiſſimum triticū, ſed de hoc dicam inferiùs. Secundum exemplū eſt, alica, ſeu alicaſtrum, quod Columel. lib. 2. de re ruſt. cap. 6. dicit eſſe ſemen trimeſtre, pondere & bonitate præcipuū, vnde Hiſpane dicitur, *Trimeſino*, de quo nulla poteſt eſſe controuerſia, cauenda tamē eſt æquiuocatio vocis, nam alica, aliam etiam ſignificationem habere poteſt. Galenus. Vnde Galenus lib. 1. de ali- C ment. facult. dicit eſſe triticum, vel farris genus, tritico ſimile, de quo farre ſtatim dicemus, interdum verò hæc vox non granum, ſed confectionem quandam ſignificat, vt conſtat ex Calepino & Plinio lib. 18. cap. 11. Calepinus. Plinius

Tertium corolarium. Tertio ſequitur, quandocunq; granum aliquod tale eſt, vt ſit dubium, an ſit triticum, nec ne, panem ex illo confectum eſſe materiam dubiam, quod ſatis eſt, vt practicè & moraliter nunquam in illo conficiēdum ſit, quod ſine vlla exceptione docuit Alanus Alanus. lib. 1. de Euchar. cap. 11. neque ego audeo illam adhibere, quia eſt res grauiſſima, vt huic ſacramēto ſumma reuerentia debetur, vnde cum alias non ſit ſacramentum neceſſitatis ſimpliciter, nulla videtur poſſe D occurrere cauſa moraliter ſufficiens ad conficiendū illud, niſi in materia certa. Exēpla huius rei ſunt tria potiſſima. Primum eſt ſpelta, quam Alenſ. Palud. & Sotus indicant eſſe materiam ſufficientem, quod tū negat D. Thom. hic, & in 4. d. 11. q. 2. art. 2, quæſtiunc. 1. ad 3. & ibi Richard. & Carthuſ. Syluest. Angel. & alij Sūmiſtę. Alenſis. Paludanus. Sotus. D. Thomas. Richard. Carthuſian. Sylueſter. Angelus. Ego, vt verum fatear, non ſatis definite concepi, quid rei ſubſit huic voci, vt poſſim iudicare, ſit triticum nec ne, quia vox illa, quantum aſſequi poſſum, neq; eſt latina, neq; Hiſpana. Eſt autem quoddam genus frumēti, quod latinè, Zea, dicitur, græcè, Ζία, quam vocem exponens Calepinus dicit Hiſpanè vocari, *Spelta*, ego tamen non agnoui hanc vocem in noſtra lingua. Zeam autem dicit eſſe ſpeciem hordei. E D. autem Hierony. Ezech. 4. circa illa verba, *ſume tibi frumentum & hordeum & milium & vitium*, notat loco, S. Hierony. *vitij*, Hiſpa. *arueias*, ſeptuaginta vertiſſe, *olyram*, quod ipſe interpretatur, *auenam*, vel, *Secale*. Et addit Symmachum, & Aquilam vertiſſe *Zeam*, quod ipſe exponit, id eſt, far; addens, gentili Italiæ, Pannoniæque ſermone vocari, *Speltam*, itaque inſinuat Speltam & Zeam, idem eſſe, & non eſſe tritici genus. Plinius enim libro 18. capite 8. Zeam, à tritico diſtinguit, Galenus item lib. 1. de alimentorum facultatibus, variè loquitur, Plinius. Galenus. Dioſcorides etiam libro 2. cap. 80. aliàs 114. Dioſcorides. diſtinguit duplicem Zeam, aliam ſimplicem, aliam, quæ geminis putabiminibus, grana bina iuncta tenet & Hiſpanè vocatur *Ladilla*, & hæc ſine dubio non eſt triticū, ſed genus hordei, & iumentorum pabulū.

Vnde ſi hęc ſit ſpelta, non dubito, quin non ſit materia, de illa verò prima non poſſum ferre iudiciũ, quia res eſt mihi ignota.

Secundum exemplum eſt, far, quod Paludanus & Soto putant ſufficere, quia credunt eſſe ſpeciem tritici optimam, quę Hiſpanè dicitur *Scandia*, ſeu, *Scanda*, apud Aſtures, & aliqui credunt eſſe, quod vulgo dicitur *Candeal*, & idem fortaſſe eſt, quod Alenſis vocauit *Candit*, nam hæc vox non eſt latina, neque ſcio, quid aliud ſignificet. At verò Diuus Thomas, quem Marſil. Syluest. Angel. & alij ſequuntur, negant far eſſe materiam, quia non exiſtimãt eſſe triticum. Vnde certum eſt, hac voce non ſignificaſſe idem, quod præcedentes authores, nam de re illa dubitari non poteſt, quin ſit verum triticum, fortaſſe ergo ſignificarunt aliquam aliam ſpeciem grani nobis ignotam, nã & apud nos in Bœtica dicitur eſſe granum, quod dicitur *Scandia*, & non reputatur triticum, ſed pabulum iumẽtorum, in aliis vero locis dicitur eſſe aliud genus grani diſtinctum ab hordeo, & à tritico, nullum habens putamen, ſeu tunicam, & vulgo appellatur *farro*, quamuis hęc vox interdum apud nos ſignificet etiam farinam hordeaceam, itaque varietas nominum efficit ambiguitatem in rebus, & cum ipſe aliàs non ſatis notæ ſint, tota res fit incerta, ſi tamen loquamur de farre, quod à Latinis dicitur *ſemen adoreum*, far illud ſine dubio ponitur inter ſpecies tritici, vt patet ex Plinio, libro 18. capite 8. vbi dicit eſſe granum duriſſimum, & firmiſſimum: indicans eſſe perfectum valde, & magni ponderis, & Columella libro ſecundo, capite ſexto, dicit Alicaſtrum eſſe ſpeciem farris.

Victoria.

Tertium exemplum eſt typha, Hiſpanè *Centeno*, de quo aliqui putant eſſe ſufficientem materiam. Ita Victoria numero 55. qui dicit, de hoc fuiſſe locutum Diuum Thomam nomine ſiliginis, nam dicit ex grano tritici ſeminato in malis terris naſci ſiliginem, quod eſt verum de typha, non de perfecto tritico, & ita etiam intellexit Diuum Thomam Ledeſma, licèt hanc opinionem deferat. Ratio verò huius ſententiæ eſt, quia exiſtimat typham eſſentialiter eſſe triticum, imperfectum tamen accidẽtaliter. Contrariam ſententiam tenet Ledeſma, & nonnulli Summiſtæ, qui exiſtimant typham reuera non eſſe triticum, quia licèt interdum vitio terræ ex illo generetur, illud tamen eſt per modum corruptionis, ſicut interdum etiam ex tritico oritur auena, aut lolium, & poſſet exponi Diuus Thomas, ne huic ſẽtẽtiæ ſit contrarius, vt loquatur de ſiligine in ſignificatione ſuprà poſita, nam etiam à Latinis dicitur vitium tritici, quia licèt candore & ſapore præſtet, tamen virtute & poteſtate ad nutriendum à tritici perfectione degenerat, quod poteſt interdum ex imperfectione terræ, vel frequẽti ſatione prouenire. Loquendo ergo propriè de *typha*, ſeu, *Centeno*, mihi eſt materia dubia, quia neque ex figura, colore, aut proprietate mihi ſatis conſtat, qualis ſit differentia inter illam & triticum, neque ex eo, quod generetur ex tritico, poteſt alterutrum inferri, quia illa generatio eſſe poteſt, cum ſubſtantiali & cum accidẽtali diuerſitate, qualis autem illa ſit, aliis ſignis inueſtigandum eſt. Vnde licet negatiuè rectè inferatur, illud granum, qnod nunquam generatur ex tritico, non eſſe triticum, tamen affirmatiuè nõ ſequitur illud, quod generatur ex tritico, eſſe triticum. Relinquitur ergo dubia hæc materia, & ideo in praxi illa non eſt vtendum, vt dixi.

Ledeſma.

4. Corolarium.

Quartò ſequitur, quid dicendum ſit de pane confecto ex diuerſis granis, farinis aut maſſis, diſtinctione enim opus eſt, nam ſi omnia iſta ſint triticea, licet ſint diuerſæ ſpeciei, non refert, cum tota illa materia & ſingulæ illius partes ſufficiant, ſi autem mixtio fiat ex aliis frumentis, & maior pars cum notabili exceſſu ſit triticea, cenſeri poteſt ſufficiens materia, quia in vſu omnium hominum ille panis iudicatur triticeus, aliàs panis confectus ex tritico malè purgato, non eſſet ſufficiens, quod eſt plane falſum. Ratio vero eſt, quia illa maior pars, adiuncta contuſione, ſeu coctione, cenſetur alias particulas trahere ad ſuam ſpeciem, & ita confici mixtum eiuſdem rationis cum pane triticeo. Sic vero pars triticea ſit minor, vel etiã æqualis, non erit tota illa materia ſufficiens, vt ſentit hic Diuus Thomas ad 3. & Bonauentura diſtinct. 11. art. 4. quæſt. 4. ad 3. & ratio eſt, quia vel fit perfecta miſtio, & ſic maior pars trahit minorem in ſuam ſpeciem, vel ſi ſit æqualis, vtraque corrumpetur, & fiet vnum tertium diſtinctum, vel ſolum fit miſtio imperfecta, per iuxta poſitionem, & tunc pars illa, quæ fuerit triticea, erit materia, & non alia, tamen propter confuſionem, tota illa materia non erit in vſu conſecranda, legatur Alenſ. quaſt. 32. mem. 4. Maior diſt. 11. quæſt. 3.

S. Bonauent.

Maior. Alenſis.

Solutio primi argumẽti contrariæ ſententiæ.

Ad argumenta contrariæ ſententiæ ſolutio patet ex dictis. Ad primum enim iam oſtenſum eſt nomine *frumenti* & *panis* ſimpliciter dicti, intelligi panem triticeum, & ita eſſe explicatum in Conciliis, & communi conſenſu, & traditione Eccleſiæ. Ad ſecundum reſpõdetur, panem triticeum eſſe ſatis certam, ſatiſque communem materiam, cuius ſignum eſt, quia hactenus practicè & moraliter nunquam fere dubitatũ eſt in particulari, & in indiuiduo de tali materia, neq; alicubi deficit, quia quamuis fortaſſe in aliqua regione non generetur triticum, facile aſportari poteſt. Nec refert ad materiam ſacramenti, quod grana tritici ſpecie differant, necne, quia ſacramenti veritas non pendet ex ſpecifica vnitate materiæ, tantum ergo de illius neceſſitate eſt, quod ſit panis triticeus. Veriſimile tamen eſt, quod Diuus Thomas hic ad ſecundum & Bonauentura & Durandus ac fere alij Theologi ſentiunt, omne triticum eſſe eiuſdem ſpeciei ſubſtantialis, quia inter ea non apparet tanta diuerſitas accidentium aut effectuum, quæ ſubſtantialem diuerſitatem indicet. Ad tertium Caietani reſpondetur, falſum eſſe & incredibile quod aſſumit, tantam enim diuerſitatem experimur, inter farinam hordei, verbi gratia, & tritici, & inter panem hordeaceum & triticeum, quanta eſt inter ipſa grana, vt conſtat ex qualitatibus & effectibus, quos experimur, nec eſt vlla probabilis ratio ad credendum oppoſitum, nam cum proxima materia ſit ſpecie diuerſa, ſola contuſio non ſatis eſt, vt farinæ ſint eiuſdem ſpeciei, cum illa non ſit cauſa per ſe, ſed per accidens, alias quidquid per talem cõtuſionem generaretur, ſiue ex frumentis, ſiue ex petra, aut ex lateribus, aut ex alia quacunque ſimili re fieret, eſſet eiuſdem ſpeciei. Item ſequitur, panem ex granis, vel ex leguminibus confectum eſſe eiuſdem ſpeciei, quia ſanguis inde genitus etiam eſſet eiuſdem rationis. Vnde non eſt ſimile exemplum ſanguinis, quo Caietan. vtitur, quia ſanguis habet principium per ſe & proximum, ac eiuſdem rationis in viuente, à quo generatur, & ab eodem materia cibi, quęcunq; illa ſit diſponitur ac præparatur ad talem formam, mediis aliis tranſmutationibus; at vero farina reſultat ex granis contuſis, per modum cuiuſdam miſtionis, & ibi contuſio ſolum ſe habet, vt conditio ſine qua non, & ideo non ſatis eſt, vt, quod reſultat, ſit eiuſdem ſpeciei, ſed potius eſt diuerſum iuxta qualitatem miſcibilium, & idem proportinaliter eſt de pane, qui media concoctione ex farina, & aqua conficitur.

Bonauent. Durandus.

Sectio

SECTIO II.

Vtrùm materia huius ſacramenti ſit ſolus panis vſualis ex farina triticea, & naturali aqua confectus.

EXplicuimus veluti remotiſſimam materiam, & ſubſtantialem, nunc declarare oportet qualitatem eius, ſeu modum quo confici debeat.

1. Cõcluſio. Dico ergo primò, de neceſſitate huius materiæ eſſe, vt ſit panis ex farina triticea, & ſola naturali aqua coagmentatus, ita Diuus Thomas hic art. 7. ad 3. Paludanus diſtinctione 11. quæſtione 1. numero 53. Richardus art. 2. quæſt. 2. Sotus diſtinctione 9. q. 1. art. 6. ad 3. Angel. verbo, Euchariſtia. 1 nu. 7. Syluest quæſtione 2. Alan. lib. 1. capite 11. Ratio eſt, quia panis communis & vſualis, quo vtuntur homines, vt ſit veluti comes aliorum ciborum, ſolum fit ex materia triticea, & aqua naturali; & vtraque eſt æquè neceſſaria, vt huiusmodi panis coaleſcat; ſed materia huius ſacramenti eſt panis triticeus & vſualis: ergò, confirmatur, nam propter hanc cauſam panis confectus ex farina, lacte, oleo aut ſimili liquore nõ eſt materia huius ſacramenti; quia re vera non eſt panis, ſed aliud genus maſſæ, ſeu placentæ: idem ergo erit, ſi farina ſubacta ſit cum aqua roſacea, aut illa ſimili, intelligi autem debet, ſicut paulò antea de farina dicebamus, ſcilicet vt tota aqua vel maior pars naturalis ſit, nam ſi parua aliqua quãtitas miſceatur alterius aquæ non mutabit ſubſtantiam, quia veriſimile eſt conuerti ab illa maiori parte, præſertim adiuncta coctione, vnde id non impedit quominus, ille panis cenſeatur vſualis; & ideò id non erit contra ſacramẽti veritatem, eſſet tamen illicitum id facere, quia eſt præter Chriſti inſtitutionem, & huius materiæ puritatem. Cum autem dicimus, requiri ſolam farinam & aquam, non excludimus nonnullam ſalis admiſtionem, nam licet hæc in Eccleſia Latina fieri non debeat, propter ea, quæ infrà dicemus de pane azimo, tamen ſi fieret, non eſſet contra ſubſtantiam ſacramẽti, quia vſualis panis fermentatus ita confici ſolet: ſecus verò eſt de butyro, pipere, caſeo, aut alijs rebus ſimilibus, quæ nullo modo miſceri debẽt & ſi in minima quãtitate adiungantur, erit illicitũ cõtra puritatem, & inſtitutionem talis materiæ, ſi verò in maiori, aut in notabili quantitate miſcerentur, eſſet contra ſubſtantiam ſacramenti, quia non fieret panis vſualis, ſed placenta quædam, quæ potius cum pane comedatur, quam ipſa poſſit per modum panis ad alios cibos deſeruire, & ideo in huiuſmodi miſtionibus, non ſola quantitas ſed etiam qualitas attendenda eſt, nam ſi fiat per modum condimenti, & mutet ſaporem, ac vſum panis, tollet veram rationẽ huius materiæ.

Paludanus. Richardus. Sotus. Angelus. Syluester. Alanus.

Caietanus. Contra hanc verò concluſionem ſentit Caietanus hic articulo 7. putat enim ex farina, & aqua roſacea fieri panem eiuſdem ſpeciei cum alio communi, quia ſola illa diuerſitas aquæ non videtur obſtare, quo minus panis confectus ſit eiuſdem ſpeciei, tum quia, per concoctionem exhalatur & conſumitur, tum etiam, quia, licet aliquid maneat, tamen potiſſima ſubſtantia illius miſti eſt farina, quæ eiuſdem rationis manet, & in ſuam naturam trahit humorẽ illum. Hæc opinio aliquibus recentioribus non diſplicet, mihi verò maximè, propter antiquorum authoritatem, & Eccleſiæ vſum, qui eſt in hac re maioris momenti. Reſpondetur ergo primum, non eſſe improbabile, miſta illa ſpecie ſubſtantiali, & phyſica differre, quia alterum miſcibilium diuerſum eſt, & æque concurrit cum alio ad miſtum conficiendum, nam in magna quantitate ponitur, & eſt valde actiuum, quiquid verò ſit de ſpecie phyſica, ſatis eſt, illũ panem non eſſe vſualem, vt non poſſit eſſe materia huius ſacramenti, vt iterum iam dicemus.

2. Cõcluſio. Dico ſecundo, neceſſe eſt, vt hic panis ſit calore ignis concoctus, itaque cruda maſſa non eſt ſufficiens materia. In hoc conueniunt omnes Theologi. Et ratio eſt, quia maſſa non eſt panis, nec cibus, aut alimentum hominum, per ſe loquendo. Dubitant autem Theologi, an hæc maſſa differat ſpecie à pane concocto. Et quidam negant, vt Scotus diſt. 11. quæſt. 6. & Gabriel. lectione 35. in Cano. ſicut caro cruda, & cocta videntur ſpecie differre. Alij vero affirmãt, vt Diuus Thomas quæſtione ſequenti, articulo 6. ad primum, & in 4. diſtinctione 11. quæſtione 1. articulo 1. quæſtione 3. ad tertium, vbi & farinam à tritico, & panem à maſſa, & farina ſpecie diſtinguit, quem ſequuntur Caietanus & alij Thomiſtæ. Et eſt veriſimile, quia cũ maſſa & farina ſint materię facilè tranſmutabiles, credibile eſt, nimio calore ignis ſubſtantialiter mutari, ſicut cum panis, per actionem naturalis caloris in chylum conuertitur, quod etiam indicat diuerſitas accidentium, & operationum, nam licèt vnum & aliud ſignũ non ſufficiat, tamen multa ſimul ſumpta multum indicant. Addit Caietanus rationem Theologicam, ſcilicet, quia, ſi forma panis eſſet accidentalis, maneret poſt conſecrationẽ, quod eſt omnino falſum, vt infrà dicetur. Sed hæc ratio nõ cogit, quia, licèt panis non differat à maſſa ſubſtantialiter nihilominus non eſſet dicendum formam panis eſſe ſolum accidens, ſed eſſe formam ſubſtantialem maſſæ, & ſubſtantiam maſſæ eſſe ſubſtantiam panis, quamuis illa ſubſtantia non habeat rationem panis, niſi coniuncta ſit talibus accidentibus, vt in aliis exemplis infra tractandis neceſſario dicendum eſt. Itaque hæc res Theologica non pendet ex hac quæſtione phyſica, vt bene dixit Scotus, & fatentur vterque Soto & alij Thomiſtæ. Ex hac vero concluſione ſequitur amylum crudum (vt ita dicam) non eſſe materiam huius ſacramenti, quia vt ſic, nec eſt panis, nec eſt cibus humanus: An vero ex illo confici poſſit panis, iam dicam.

Scotus. Gabriel. D. Thomas. Caietanus.

3. Cõcluſio. Dico tertiò, de neceſſitate materiæ huius ſacramenti eſt, vt panis ſit ſolo igni aſſus, ſeu coctus, ita vt ſi ſit oleo aut butyro frixus, aut aqua elixus, non ſufficiat. In hac omnes conueniunt. Et ratio eſt, quia alioqui non erit verus & vſualis panis, ſed erit placenta, laganum, pultes, aut quid ſimile. Vnde Plinius libro 18. cap. 8. dicit, Romanos multo tempore vſos eſſe pulte, & non pane, diſtinguit ergo vnum ab altero. Neque oportet differentiam eſſe ſpecificam, & ſubſtãtialem, ſed ſatis eſt, vt ita dicam, quod ſit vſualis & artificialis. Nõ refert autem, quod panis in furno torreatur, aut ſub cineribus, aut intra aliquod vas ferreum, aut fictile aſſetur, dummodo puro igne coquatur, quia illis modis non fit miſtio alicuius liquoris, neque impeditur vera concoctio, ſed ſolum eſt varietas in proximo continente, ſeu in modo applicandi ignem, & ideo non impediunt, quin fiat verus panis. Vnde intelligitur, amylum confectum per modum pultis, ſeu pulmentarij prout fit in communi vſu illius, non eſſe materiam conſecrationis, quia non eſt panis.

4. Cõcluſio. Dico quarto, Neceſſe eſt vt panis dicto modo cõfectus in ſua ſubſtantia, & natura perſeueret, & in eo cõſecrari poſſit, & eadem ratione neceſſarium eſt, vt farina ex qua conficiendus eſt panis, non ſit corrupta, ſed vt conſeruetur in ſua natura. Ita D. Thom. hic & omnes, quia ſi fiat corruptio iam non eſt panis, ſicut acetum non eſt vinum, & ideo nõ eſt materia, vt dicemus. Sæpe vero difficile eſt iudicare, an panis ſit ſubſtãtialiter corruptus, necne. Et ideo D. Thom. hic

hic ad quartum rectè docet, diligenter conſiderandam eſſe mutationem accidentium, coloris, ſaporis, & an facilè fiat diſſolutio ſeu reſolutio, quaſi in cineres, nam illud eſt maximum corruptionis ſignum. In praxi verò ſeruandum eſt, vt quandocunque ſunt ſigna corruptionis, non fiat conſecratio, propter reuerentiam tanti ſacramenti, quod maximè verum eſt, quando tot ſunt ſigna, vt ſaltem reddant materiam dubiam. Dubitari vero ſolet de pane prius malè cocto, qui poſtea per compreſſionem digitorum, quaſi in maſſam redigitur. Reſpondetur, quod ad vſum pertinet propter reuerētiam, non eſſe vtendum huiuſmodi, vel alia ſimili materia, non exiſtimo tamen in rigore illam eſſe corruptionem ſubſtātialem, quia nulla interuenit actio, quæ ad illam ſufficiens eſſe videatur. Et per hæc iudicandū eſt de ſimilibus caſibus.

Dubium. Reſponſio. Dubiū aliud.

Vnum vero ſupereſt controuerſum dubiolum de pane confecto ex amylo, an ſit ſufficiens materia, multi enim affirmant, quia amylum eſt materia triticea, & poteſt in maſſam aqua ſubactam redigi, & igne aſſari, ita Paludan. diſt. 11. quæſt. 1. art. 4. concluſ. 5. At vero Diuus Thomas hic ad quartum, abſolutè negat, quē eſt ſecutus Scotus, diſt. 11. queſt. Carthuſ. quæſt. 3. dubio vltimo. Victoria num. 55. Ledeſ. Alan. Syluester, Angelus locis ſupra citatis. Ratio eſt, quia exiſtimant omnino corrumpi triticum, quando ex illo conficitur amylum, tranſmutatur enim longe alio diuerſo modo, quā cū ex tritico fit farina, quia & diuerſo modo contunditur, & illi miſcetur aqua, & poſteà lacteus humor colatur, & exſiccatur; deinde vehementi calore ſolis, hæc autem multiplex actio, & tranſmutatio, ad finem valde diuerſum ordinata, magnā facit cōiecturam, materiam illā, ſeu maſſam, quæ dicitur amylum, eſſe valde diuerſæ rationis à farina triticea, & conſequenter, quamuis ex illa poſtea fiat paſta, ſeu maſſa, & coquatur, illam non eſſe panē verum, & vſualem, ſed corruptum; & aliud placentæ genus: non ergo erit materia ſufficiens. Et hæc ſententia eſt valde veriſimilis, & vt minimum, certum eſt, hanc materiam eſſe valde dubiam, vt dixit Diuus Thomas diſtinctione 11. quæſtione 2. articulo 2. queſtione ſecunda ad 3. Et Soto diſtin. 9. quæſtione 1. art. 3. & ideo non eſſet conſultum, neque ſecurum in illa conficere.

Paludanus. Scotus. Carthuſ. Victoria Ledeſma. Alanus. Syluester. Angelus. D. Thomas. Scotus.

SECTIO III.

Vtrùm panis azimus vel fermentatus ſit de neceſſitate ſacramenti.

Dicam ſimul de neceſſitate ſacramēti & præcepti, quia hæc duo D. Thom. coniungit, & vix poteſt vnum abſque alio tractari. Prima ſententia eſt Græcorum, aſſerentium fermantatum panem eſſe de neceſſitate huius ſacramenti, ita vt in ſolo illo, tam licitè, quam valide confici poſſit. Qui error incepiſſe creditur, poſt mille & viginti annos à Chriſti aduentu, vt colligitur ex Leone IX. epiſtola ad Michaelem Patriarcham Conſtantinopolitanum, c. 5. & ex Anſel. lib. de fermentato & azimo, Guidone Carmelita, & Caſtro, verbo, Euchariſtia, hæreſi 2. Et hanc ſententiam tenet Euthymius Mat. 26. Niceph. lib. 1. hiſtoriæ c. 28. & in eodem errore nunc Græcos perſiſtere, colligitur ex Hiere. Patriar. Conſtantinopolitano, in libro reſponſionum ad Lutheranos capite 10. vbi negat in azimo fieri ſacramentum. Fundamentum horum eſt, quia putant, Chriſtū in fermētato pane conſecraſſe, dicunt enim non cœnaſſe agnum decimaquarta Luna, quādo azima incipiebat, ſed Luna decimatertia, quando fermētum durabat. Confirmatur hæc ſententia, quia panis azimus non eſt panis ſimpliciter, ſed ſecundum quid, cuius ſignum eſt, quia non eſt in communi vſu hominum.

1. Sententia Græcorum erronea. Leo IX. S. Anſelm. Guido. Caſtro. Euthymius. Nicepho. Hieremias.

Secunda ſententia referri poteſt, dicens, panem azimum eſſe neceſſarium Latinis de neceſſitate ſacramenti, fermentatum vero Græcis, ita, vt ſi in altero tentent conficere, nihil faciant. Ita docuit quidam Hugo, quem refert & ſequi videtur Gloſſa in capit. Litteras, de celebratione miſſarum, ſed eſt ineptiſſima ſententia & ſine fundamento.

Tertia ergo ſententia eſt, neutrum quidem panem eſt Latinis aut Græcis de neceſſitate ſacramenti, cōuenientiorem tamen, magiſque congruentem materiam eſſe panem fermentatum, quam azimum. Hanc ſequuntur Lutherani & Caluiniſtę, qui dicunt vſque ad Alexandrum tertium Eccleſiam fuiſſe vſam fermentato, illum vero Pontificem, vt aliquid inuſitatum faceret, azimum introduxiſſe, quam cōſuetudinem ipſi deſpicientes, fermentato in ſuis cœnis dominicis (vt vocant) vtuntur. Primò, quia eſt magis vſualis, & aptior ad cibandum hominem, & conſequenter ad ſignificationem ſpiritualem huius ſacramenti. Secundo, quia non licet nobis vti ceræmonia Iudaica. Panis autem azimus eſt Iudaica cerę monia, vnde in ſexta Synodo Canone 11. Trullano prohibentur fideles Iudæorum azima comedere. Ex quo infertur, iuxta hanc errorem, non debuiſſe, nec potuiſſe Eccleſiam Latinam præcipere conſecrationem in azimo, aut prohibere illam in fermentato. Cur enim prohibeat id, quod magis decet? præſertim, quia celebrando in azimo ſemper magis videmur imitari Iudæorum ritum. Vnde eadem met Eccleſia Latina non curauit celebrare Paſcha ſemper in Luna decimaquarta, ne Iudaicum ritum retinere videretur. Confirmatur, quia panis fermētatus eſt perfectus panis: ergo non magis debuit prohiberi, quā vinum album vel nigrum.

6. Synodus.

Quarta ſententia eſſe poteſt, in contrario extremo, panem, ſcilicet, azimūm eſſe de neceſſitate ſacramenti, ita, vt fermentatus non ſufficiat. Hanc tribuunt aliqui Armenis. Tamen, quamuis Nicephorus lib. 18. hiſt. c. 53. referat eos conſecrare, in azimo, non tamen dicit, eos hoc facere ea fide vel opinione, quia putent, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium, ſed eo modo, quo facit Eccleſia Latina, vnde nullum inuenio huius erroris aſſertorem. Fundamentum autem eius eſſe poteſt, quia Chriſtus conſecrauit in azimo, ſed eſt parui momenti, quia inde non fit, illā ſubſtantiam eſſe eſſentialem, quia fortaſſe conſecrauit in vino albo, vnde non ſequitur, illud eſſe ita neceſſariū, vt nigrum non ſufficiat.

4. Senten. Nycephor.

Quinta ſententia eſt, panem azimum, quamuis non ſit de neceſſitate ſacramenti, omnibus tamen eſſe de neceſſitate præcepti, ita, vt peccent Græci conſecrando in fermentato. Ita ſentit Scotus d. 11. q. 6 in fine. Gabriel. lect. 34. in can. Caſtro ſuprà circa finem. Hi ſolùm videtur fundari in traditione Eccleſię Romanæ, cui etiam Græci tenentur conformari. Alij verò videntur hoc fundare in iure diuino, fundato in facto Chriſti, qui in azimo cōſecrauit. Indicat Angel. Euchariſt. 1. num. 6.

4. Senten. Scotus. Gabriel. Caſtro. Angelus.

Sexta ſententia eſt, Latinis eſſe panem azimū neceſſarium neceſſitate pręcepti, Gręcis vero liberum eſſe hoc vel illo vti, ita Pal. d. 11. q. 1. a. 4. conclu. 6. licèt non ſatis clare. Fundamentum eſſe poteſt, quia Eccleſia Latina impoſuit hoc præceptum: ergo Græci poſſunt, ſi volunt illi conformari, eſto, non teneantur, quia Eccleſia Romana noluit illos obligare. Et confirmatur, nam cur tenebuntur ſequi ſuę Eccleſię ritum, cum ſchiſmaticus ſit?

6. Senten. Paluda.

Dico

1. Cõcluſio. Dico primo, tam panis azimus, quam fermentatus, ſufficit ad ſubſtantiam huius ſacramenti. Eſt de fide, vt conſtat ex Concil. Florentino in decreto Eugenij, & ex doctrina Triden. ſeſſ. 13. & ex cap. Ad abolendam, de hæreticis, vbi damnantur, qui dicunt, Eccleſiam Romanam errare in ritu ſacramẽtorum. Vnde Leo IX. in dicta epiſtola ſententiam Græcorum hæreticam vocat. Item Innocent. lib. 4. de myſt. cap. 4. & Anſel. dicta epiſtola de fermentato & azimo, & D. Thom. hic & omnes Scholaſtici, diſt. 11. Alen. 4. p. quæſt. 32. & Gabriel dicta lect. 34. Et quidem, quod panis fermentatus ſufficiat, omnes Catholici confitentur, & traditione conſtat, & ratione probabitur ſtatim. De pane autem azimo probatur primo de facto Chriſti, celebrauit enim Paſcha primo die azimorum, quando cæteri Iudæi immolabant, vt cõſtat ex Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22. illo autem die iam non licebat vti fermentato, vt conſtat Exo. 12. Quinimo, quamuis Chriſtus cœnaſſet 13. Luna, vt Græci volunt veriſimilius eſſet in azimo cõfeciſſe, vt Innocẽtius ſupra notat, & Diuus Thomas 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 2. quæſtiun. 3. quia licèt Chriſtus anticipaſſet, tẽpus tamen ſeruaturus erat omnes ceræmonias illius Paſchæ: ergo ſicut credendum eſt, vſum eſſe lactucis agreſtibus in illa cœna, ita eſt credendum vſum eſſe pane azimo, ſicut lege erat præſcriptum, quod etiam notauit Petrus Comeſtor in hiſtoria Euangelica. ca. 149. Dicere autem poſſunt Græci, in cœna quidem legali vſum eſſe Chriſtum pane azimo, illa tamen finita, ſtatim rediiſſe ad panem fermentatum, quod nondum erat prohibitum. Sed inprimis tam incertum eſt hoc, quam eſt incertum conſecraſſe in vino albo aut nigro, ergo ſicut eſſet erroneum, alterutrũ ex illis vinis præſcribere, propter factum Chriſti, ita & præſcribere panem fermentatum. Ac deinde cum ſupra dixerimus Chriſtum conſecraſſe ante inchoatam cœnam vſualem paulo poſt finitam legalem, veriſimile ſatis eſt conſecraſſe in pane & vino, quæ ſuperfuerant ex cœna legali, denique, ſi ipſi dicunt anticipaſſe Chriſtum legalem cœnam, cur non etiam dicent anticipaſſe totam ceræmoniam illorum dierum, in quibus, poſt inchoatum azima, non licebat ad fermentatum redire?

Conc. Florẽ. Trident. Innocent. S. Anſelmus. Alenſis. Gabriel. Matth. 26. Lucæ 22. Marci 14. Exodi 12. D. Thomas. Pet. Comeſt.

Azymum eſſe vere panẽ probatur. Vltimo probatur ratione, vtraq; pars concluſionis, quia vterque panis eſt ſimpliciter panis, & ita in Scriptura vocatur, de fermentato nos fatemur, de azimo probatur primò ex eiſdem locis cœnæ, *Accepit panem*, &c, & ex Luc. 24. vbi duo diſcipuli dicuntur agnouiſſe Chriſtum in fractione panis, quem neceſſe eſt fuiſſe azimum, quia illud accidit in ſecundo vel tertio paſchę die, & tamen in illis ſeptem diebus non poterat iuxta legem inueniri fermentum in domibus Iudęorum. Exodi 12. & 23. vbi Caietanus hoc notat. Marci etiam 2. dicitur, Dauid comediſſe panes propoſitionis, qui etiã 1. Reg. 21. & 22. panes ſimpliciter vocantur, quos tamen conſtat azimos fuiſſe, vt ſcribit Philo, in lib. de vita contemplatiua, & Ioſeph. l. 3. antiq. c. 10. alias 9. colligitur ex Leui. 2. vbi dicitur, *Omnis oblatio, quæ offertur Domino, abſque fermento fiat.* Vnde Theodor. orat. 10. in Dani. circa illa verba, cap. 10. *Die autem vigeſima, &c.* expreſſe dicit; panis & fermentatus, & non fermentatus vocatur, & idem notarunt ex Scriptura ſacra, D. Thomas 4. diſt. 11. quęſt. 2. art 2. quæſtiuncu. 3. ad 6. & Alenſis, 4. p. quæſt. 32. memb. 3. Ratione item probatur, quia vterque panis conficitur ex farina triticea, & naturali aqua ſubacta & puro igne coquitur, hæc autem tãtum ſunt de ratione panis, vterq; etiam habet proprium vſum panis; nam licèt vnius vſus ſit frequentior, quam alterius, quia eſt delectabilior & aptior, tamen vtriuſque A vſus, eſt propriè vſus panis, ſcilicet, vt cum aliis cibis, tanquã illorum comes adhibeatur. Dices, panis fermentatus eſt corruptus iuxta illud, *modicum fermentũ totam maſſam corrumpit.* Reſpondetur, ſenſus eſt, totã maſſam fermentat, vt habet Græca lectio, non enim ſubſtantialiter corrumpit, ſed alterat & diſponit, vt tali modo fiat. Vnde potius, quando debito modo fit iſta miſtio, maſſa trahit fermentum (ſi fortaſſe ſubſtantialiter differunt) in ſuam naturam, & ita ex toto illo cõpoſito fit verus panis, qui totus eſt aptus ſecundum ſe, ad conſecrationem. Quare merito aduertit Diuus Thomas, ne ſit nimia miſtio fermenti, D. Thomas. Alenſis. qua, ſi maſſam ita corrumperet, vt non eſſet accom- B modata vſui hominum, poſſet id eſſe contra ſubſtãtiam ſacramenti, & multo magis erit, ſi ſolum ipſum fermentum coctum aſſumatur, nam illud neque eſt panis, neque homines illo vti poſſunt.

Illatio ex dictis. Ex quo intelligitur, erroneum etiam eſſe, dicere alterutrum panem eſſe ſimpliciter de neceſſitate ſacramenti in hac vel in Eccleſia Græca aut Latina, nã & ratio facta, & teſtimonia adducta æquè probant de omni Eccleſia, præterquam quod erroneum eſt dicere ſacramenta habere alias eſſentias, in vna parte Eccleſię; ac in alia, aut conſuetudinem aut præceptũ Eccleſiæ poſſe immutare, aut eſſentialiter limitare materias ſacramentorum. Deniq; erroneum eſt dicere, Chriſtum Dominum aliam materiam pro Grę- C cis, aliam pro Latinis inſtituiſſe. Quæ omnia ſupra in materia de ſacramentis in genere probata ſunt.

2. Cõcluſio. Dico ſecundò, conuenientiſſimè Latinam Eccleſiam pane azimo vſam eſſe, habet enim hoc maiores congruentiæ rationes. Eſt certa, & probatur primò authoritate Eccleſiæ Romanæ, quæ ſumma eſt, & à Beato Petro accepiſſe creditur hanc conſuetudinem & cõtinua traditione tenuiſſe. Quod enim noui hæretici dicunt hanc eſſe rem nouam & introductam ab Alexandro tertio impudentiſſimum eſt, & contra omnem hiſtoriæ veritatem, vt conſtat ex citata epiſt. Leon. IX. & ex Innocent. lib. 4. cap. 4. Secundò pro- Leo IX. Inno. 4. batur ex facto Chriſti, quem oſtendimus in azimis conſecraſſe, eò, quod Luna decimaquarta conſecra- D uerit. Tertia ratio congruentiæ ſumitur ex ſignificatione, nam panis azimus ſignificat puritatem, & ſanctitatem Corporis Chriſti, vel puritatem, quam habere debent, qui ad hoc ſacramentum accedũt, iuxta illud 1. ad Corinthios 5. *Itaque epulemur non in fermento veteri, ſed in azimis ſynceritatis & veritatis.* Quarta ratio veluti litteralis ſumitur ex Anſelmo, quia panis a- S. Anſelmus. zimus facilius, purius ac decentius conficitur. Adde etiam ex Diuo Thoma hic ad quartum panem azimum magis eſſe immunem ab omni corruptione.

3. Cõcluſio. Dico tertiò, tam Græcis, quam Latinis licere Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem obſeruare. Hæc concluſio eſt communis & certa. Docet eam Leo nonus dicta Leo 9. epiſtola capite 29. vbi & Latinorum conſuetudinem defendit & ſubdit, eam eſſe Romanæ Eccleſiæ mo- E derationem & prudentiam, vt, cum tam extra, quam intra illam multæ ſint Gręcorum Eccleſiæ, nullam à paterna ſua traditione perturbet, ſed potius eam ſeruare moneat, & ſuadeat, quod etiam nũc in Rom. Eccleſia obſeruari conſpicimus. Vnde conſtat iure diuino neutrum horum eſſe præceptum, quia ſolum Chriſti factum non ſatis eſt ad inducendũ præceptũ, nam licet conſecrauerit in vino albo, verbi gratia, aut hora noctis, non ideo præcepit nos ita cõſecrare, neque ex alio teſtimonio ſcripto aut tradito poteſt huiuſmodi præceptum colligi, & ſupra dicta Romanæ Eccleſię conſuetudo ſatis docet, nullum tale eſſe vniuerſale præceptum, non modo diuinum, verum etiã neque humanum.

Exodi 12. & 23. Caietanus. Marci 2. 1. Reg. 21. Philo. Ioſephus. Leuitici 2. S. Theodor.

Quartò dicitur, tam Græcos, quam Latinos teneri ad ſeruandum ſuæ Eccleſiæ ritum. Hæc eſt cõmunis ſententia, quæ ita explicanda eſt, in primis enim ſacerdos Latinus in Eccleſia Latina conficiens tenetur ſine dubio in azimo conſecrare, non ſolum propter ſcandalum, ſed etiam, quia Eccleſiæ conſuetudo obligationem inducit: vnde in Capite, Litteras de Celebr. miſſa. punitur quidam ſacerdos, quod in fermentato conſecraſſet. Deinde ſacerdotes Græci ſimiliter in ſua Eccleſia conficientes, debent ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem obſeruare; vt cenſet D.Thom. & docent. Caiet. Soto, & alii: Et colligitur ex Concil. Floren. Et ratio eſt, quia Ecclſia Græca in hoc præciſè facto non eſt ſchiſmatica, aliud eſt. n. improbare Eccleſiæ Latinæ conſuedudinem, aſſerendo illam eſſe contra veritatem, & reuerentiam ſacramenti; aliud vero ſeruare ſuam conſuedudinem, quam Eccleſia Romana non improbat, nec reprehendit, vt patet ex Concil. Floren. ſuprà; & ex Leo. Papa in dicta epiſtola, & ex Innoc. libro 4. de hoc myſterio capite 33. illud enim prius pertinet ad ſchiſma & ad hæreſim, & ideo tenentur omnino Græci illud vitare: hoc verò poſterius, non pertinet ad ſchiſma, ſed ad quandam conſuetudinẽ honeſtam, quã ipſa etiam Eccleſia Latina ſeruari vult, vt ex dictis patet: ergo tenẽtur ſacerdotes Græci ſuæ Eccleſiæ conſuetudini conformari.

Conc. Flore.

Illud vero in hac concluſione explicandum ſupereſt, an Latinus ſacerdos in Eccleſia Græca, vel Græcus in Latina reſpectiuè in fermẽtato vel azimo cõſecrare teneatur. Reſpondetur, ſolere in Eccleſia Latina inueniri aliqua monaſteria vel Eccleſias Græcorũ, in quibus Græcorũ ritus ſeruantur & ſimiliter poſſunt inter Græcos inueniri Eccleſię Latinę, in his ergo templis vnuſquiſq; ſeruare debet ſuæ Eccleſiæ conſuetudinẽ, quia perinde ſe habet, ac ſi in propria Eccleſia, Græca vel Latina verſaretur, & hoc aperte docet Leo P. IX. dict. ep. ad Michael. c. 29 & ita etiam habet vſus. Exiſtimo tamen non licere ſacerdoti Latino in huiuſmodi templo Græcorum, quod in Eccleſia Latina exiſtit, quãuis in eo Gręci ritus ſeruentur à Græcis in fermentato conſecrare, quia illud eſt quaſi ſpeciale priuilegiũ Græcis conceſſum. At vero ſi Latinus ſacerdos verſetur in Eccleſia Græca, & in propriis eorum Eccleſiis conficiat optimè faciet eorum mori, ac conſuetudini ſe conformando, iuxta doctrinam Ambroſij ab Auguſtino recitatam, & probatam epiſtola 118. capite 1. epiſtola 119. capite 18. & habetur in capite, Ille diſtinctione duodecima. Intelligo autem hoc verum eſſe ſiue aliquis diu, & tanquam incola inter Græcos habitet, ſiue vt hoſpes, ac peregrinus illac pertranſeat, de quo poſteriori modo potiſſimum loquuntur Ambr. & Auguſt. qui in omnibus his humanis conſuetudinibus, vt ieiunandi, ſeruãdi feſta & ſimilibus, cenſent vnũquemq; peregrinum debere ſe ad illius Eccleſiæ conſuetudinem conformare, in qua actu verſ t. Ex quo videtur vlterius ſequi, nõ ſolùm poſſe licitè, ſed etiam teneri ſacerdotem Græcum tranſeuntem per Eccleſias Latinas in azimo cõſecrare, peccareq; ſi aliter faciat. Atque ita ſentit Ledeſ. in 4. 1. p q. 15. a. 4 dub. 2. Sed rigoroſa eſt hæc ſententia pro peregrinis, & iter agentibus, tum quia Eugen. Papa in litteris Vnionis poſt ſeſſ. vlt. Conc. Floren. ſimpliciter, & ſine limitatione dicit, vnumquemq; ſacerdotem debere conficere in fermentato, vel azimo iuxta Eccleſiæ ſuæ conſuetudinem, tum etiam, quia Leo IX. dict. cap. 29. multum fauet: imo etiam monet, vt vnuſquiſque iuxta ſuæ Eccleſiæ ritum celebrare ſinatur, etiam ſi in alieno ſolo verſetur: tum præterea, quia licèt non ſit certa eſt tamen probabilis opinio eum, qui per locum ali-

Quãdo licet Latino in fermentato, & Græco ſacerdoti in azymo cõſecrare?

S. Ambroſ. S. Auguſt.

A quem tranſit, quamuis bene faciat propriam aliquã illius loci conſuetudinem ſeruando, non tamen ad id teneri, per ſe loquendo, & ſecluſo ſcandalo; vt notauit Gloſſa in cap. Quę contra, d. 8. Ergo & ſacerdos Græcus non tenetur mutare ſuam conſuetudinem, & ſequi contrariam propter ſolam conſuetudinem loci, per quem tranſit: ſecluſo autem hoc titulo nullus alius inueniri põt, quo obligetur. Adde quidquid ſit de alijs conſuetudinibus, hanc, de qua agimus, videri hoc ſenſu & modo introductã, & ab Eccleſia acceptatam, vt vnicuiq; liceat ſuæ Eccleſiæ ritum ſeruare, vbicunque celebrare permittatur, vt ex adductis decretis conſtat & ex praxi: nam Romæ ita

B ſæpe fieri vidimus: & certò ſcimus noſtros Latinos ſacerdotes peregrinantes inter Græcos non ſchiſmaticos, ſed Romanæ Eccleſiæ vnitos, in azymo ſolitos eſſe celebrare; & meritò ſanè ita hæc conſuetudo eſt approbata, quia difficilimum eſſet, ſacerdotem in re tam graui obligari ad mutandam antiquam, & patriam conſuetudinem, ſolum propter tranſitum per aliam Eccleſiam. Vnde etiam confirmatur, nam ſacerdos Latinus tranſiens per Eccleſiam Græcam non obligatur mutare Latinam conſuetudinem, vt omnes fatentur: ergo neq; è contrario Græcus obligandus eſt, &c. quia titulus conſuetudinis par eſt in vtroque. Nam, licèt Romana Eccleſia, quę caput eſt, magis approbet ſuam conſuetudinẽ, quandoquidẽ

C illam amplectitur, tamen ſimpliciter, & quoad obligationem & reſpectiue (vt ſic dicam) æquè approbat vtramque pro Latinis & Græcis, diſtributione accommodata. Denique, quod totum alium miſſæ ritum non tenetur Gręcus tranſiens per Latinos, nec Latinus tranſiens per Græcos mutare illum, vt ſeruet cerę monias eius quod ſi in quo celebrat, quia hoc eſt pęne impoſſibile moraliter loquẽdo: ergo idẽ eſt de hoc ritu. Dico ergo, ſine ſcrupulo poſſe ſacerdotẽ Gręcũ peregrinantẽ per Eccleſiã Latinã, & Latinũ per Græcã, ſuæ Eccleſiæ ritũ ſeruare cũ cõſenſu & facultate paſtorum eius Eccleſiæ, in qua verſatur, quam ipſi, ſi nullum timeant ſcandalum præſtare poſſunt, & debent ſi nulla rationabilis cauſa obſtet. Secus ve-

D ro eſſet, ſi ſacerdos omnino mutaſſet domicilium, quia tunc iam non eſſet reputandus Sacerdos Græcus, etiam ſi ante a eſſet, ſed Latinus, qui iam factus eſſet membrum Eccleſię Latinæ, & ideo, ſecluſo ſpeciali priuilegio debet illi ſe conformare.

Et ex his ſatis reſponſum eſt ad aliarum opinionũ fundamenta. Et ad primã quidem, & ſecundam opinionem nihil denuo dicendum occurrit. Ad tertiã vero dicitur, celebrare in azimo non eſſe Iudaicum ritum, quia non eſt vti azimo, eo modo, & fine, quo Iudæi vtebantur, neque ex veteris legis obligatione quod eſſet propriè ſeruare Iudaicas cerę monias: aliâs ẽt eſſet ceræmonia Iudaica conſecrare in fermẽtato, quia interdum pręcipiebatur Iudæis vti fermẽ-

Reſpõſio ad fundamenta aliarum opinionum.

E tato & non azimo vt conſtat Exodi 7. & 23. & Leuit. 7. & vti aqua in Baptiſmo, dici poſſet ceræmonia Iudaica, quia Iudæi lauacris varijſque baptiſmatibus vtebantur. Idem Græci celebrant ſemper Paſcha luna decima quarta, in quacunq; die hebdomadæ occurrat, nulla habita ratione diei Dominicæ, in quo magis videntur accedere ad Iudaicos ritus; & tamen ſimpliciter nõ Iudaizant; quia non faciunt ex præcepto legis veteris: ergo nihil eſt, quod nobis obijciant. Cur autem Eccleſia Latina hanc conſuetudinem elegerit, iam dictum eſt; & fortaſſe ad vitandum errorem Græcorum, quando nulla alia cauſa ſupereſſet, opotuiſſet præcipere Latinis ſacerdotibus, vt prædictam conſuetudinem obſeruarẽt;

Exod. 7. 23. Leuit. 7.

ſicut

ſicut refert Diuus Thomas, diſt.11.quæſt.2.ar.2.quæſtiunc.3. Leonem Papam ordinaſſe aliquando, vt Latina Eccleſia in fermentato conſecraret ad euitandum errorem Ebionitarum, qui legalia ſeruanda eſſe dicebant, & idem dicunt alij Scholaſtici, non tamen deſignant, quis Leo hic fuerit, neque ego in hiſtoriis inuenio: indicant tamen fuiſſe poſt Innocentium tertium, poſt quem ſolùm fuerit Leo IX. qui in ſua epiſtola defendit conſuetudinem conficiendi in azymo, quam dicit per 120. annos in Eccleſia duraſſe, & Leo decimus, cuius memoria recens eſt, & ſatis conſtat hoc nõ feciſſe. De aliis opinionibus nihil eſt, quod dicamus, nam, probando veritatem, earum fundamenta diſſoluimus.

Dubium. Vnum verò ſupereſt dubium, an ſcilicet liceat Latino ſacerdoti in Eccleſia Latina conſecrare in fermentato, propter aliquam occurrentem neceſſitatem, verbi gratia, ne proximus ſine viatico decedat, vel ne totus populus diu ſacrificio priuetur. Reſpondetur, nulla ratione eſſe talem licentiam concedendam, quia licet præceptum, verbi gratia, communicandi in articulo mortis, ſit de iure diuino, & præceptum conficiendi in azimo ſit humanum, tamen illud primum præceptum affirmatiuum eſt, & ideo nõ obligat pro ſemper, ſed quando commode, & cum debitis circumſtantiis fieri poteſt, & ideo poſito alio præcepto humano præſcribente debitum conficiendi modum, ceſſare poteſt obligatio alterius præcepti, pro aliquo temporis articulo, pro quo modus ille non poteſt obſeruari, quia expedit, vt in hoc ſacramento conficiendo ſumma reuerentia ſeruetur, & ideo oportet vt vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo non facile violetur, ne aperiatur via ad tractandum indignè hoc ſacramentum, & contemnendi Eccleſiaſticas ceræmonias & ritus, ſicut cenſent ferè omnes de conſecratione ſine veſtibus ſacris, & ſimilibus, quæ non continent grauiores ritus, quàm ſit hic, de quo agimus, quæ omnia eo veriora ſunt, quo certum eſt, hoc ſacramentum non eſſe de neceſſitate ſalutis, ſicut Baptiſmus vel Pœnitentia. Hic vero caſus non poteſt moraliter accidere inter Græcos, quia panis fermentatus facilius vbique inuenitur, quã azimus: ſi tamen fingatur occurrere, ſecurius eſſet eandem regulam ſequi, quamquam non eſſet tam certa obligatio, tum quia maius periculũ eſt irreuerentiæ, ſuperſtitionis & ſcandali, in diſcedendo propter priuatas neceſſitates, vel rationes à conſuetudine Eccleſiæ capitalis, quam in diſcedẽdo à conſuetudine alterius partis, & præſertim ſequendo conſuetudinem capitis, tum etiam, quia illa obligatio Græcorum non eſt tam certa, neque tanta, ac tam ſolida authoritate firmata.

Reſponſio.

ARTICVLVS V.

Vtrùm vinum vitis ſit propria materia huius ſacramenti.

4.diſt.11.q.2. art.3. q.1. Et 1.Cor.11.lec. 7.prin.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod non ſit propria materia huius ſacramẽti vinum vitis. Sicut enim aqua eſt materia Baptiſmi, ita vinum eſt materia huius ſacramenti. Sed in qualibet aqua poteſt fieri Baptiſmus; ergo in quolibet vino (putà malorum granatorũ, vel mororum, aut huiuſmodi) poteſt confici hoc ſacramẽtum, præſertim cum in quibuſdam terris vites non creſcant.

*2. Prætereà, acetum eſt quadam ſpecies vini, quod de vite ſumitur, vt Iſidorus * dicit. Sed de aceto non poteſt confici hoc ſacramentum. Ergo videtur, quod vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.*

Innititur lib. 20 Etymo.c. 3. circa med.

*3. Præterea, Sicut de vite ſumitur vinum depuratum, ita etiam agreſta, & muſtum. Sed de his non videtur cõfici hoc ſacramentum ſecundum illud * quod in ſexta Synodo legitur:* A *c. Didicimus, quod in quibuſdam Eccleſiis ſacerdotes ſacrificio oblationis coniungant vuas, & ſic ſimul vtraque populo diſpenſent. Præcipimus igitur, vt nullus ſacerdos hoc vlterius faciat. Et Iulius Papa * reprehendit quoſdam, qui expreſſum vinũ in ſacramẽto Dominici calicis offerunt. Ergo videtur, quod vinum vitis non ſit propria materia huius ſacramenti.*

In 6 ſyn can. 28. & habetur de conſe. d.2.ca Didicimus.

Iulius I. in decr.7. à medio illius, & eſt dec 7. intereius de. 10 quę sũt ab aliis ſeparata.

*SED contra eſt, quod, ſicut Dominus ſe comparauit grano frumenti, ita etiam comparauit ſe viti, dicens, Ioan.15. Ego ſum vitis vera. Sed ſolus panis de frumento eſt materia huius ſacramenti, vt dictum eſt * Ergo ſolum vinum de vite eſt propria materia huius ſacramenti.*

Art.3. huius quæſt.

RESPONDEO dicendum, quod de ſolo vino vitis poteſt confici hoc ſacramentum. Primo quidem propter inſtitutionem B *Chirſti, qui in vino vitis hoc ſacramẽtum inſtituit, vt patet ex eo, quod ipſe dicit Matthæi 26. circa inſtitutionem huius ſacramenti. Nõ bibam amodò de hoc genimine vitis. Secundo, quia ſicut dictum eſt, * ad materiam ſacramentorum aſſumitur id, quod propriè & communiter habet talem ſpeciem. Propriè autem vinum dicitur, quod de vite ſumitur, alij verò liquores vinum dicuntur, ſecundum quandam ſimilitudinem ad vinum vitis.*

Art.3. hu. q.

Tertiò, quia vinum vitis magis competit ad effectum huius ſacramenti, qui eſt ſpiritualis lætitia, quia ſcriptum eſt, quod vinum lætificat cor hominis.

AD primum ergo dicendum, quod illi liquores non dicuntur propriè vinum, ſed ſecundum quandam ſimilitudinem. Poteſt autem verum vinum ad terras illas deferri, in quibus C *vites non creſcunt, quantum ſufficit ad hoc ſacramentum.*

*AD ſecundum dicendum, quòd vinum fit acetum per corruptionem, vnde non fit reditus de aceto in vinum, vt dicitur 8. Meta. * Et ideo ſicut de pane totaliter corrupto non poteſt confici hoc ſacramentum, ita de aceto. Poteſt tamen confici de de vino aceſcenti, ſicut & de pane, qui eſt in via ad corruptionem, licèt peccet conficiens, vt prius dictum eſt. **

Lib.3. Meta. tex.14, to.3.

*AD tertium dicendum, quod agreſta eſt in via generationis, & ideo nondum habet ſpeciem vini & propter hoc de ea non poteſt confici hoc ſacramentum. Muſtum autem iam habet ſpeciem vini, nam eius dulcedo atteſtatur digeſtioni, quæ eſt completio à naturali calore, vt dicitur in 4. Meteor. * & ideo de muſto poteſt confici hoc ſacramentum. Non tamen debent vuæ integræ huic ſacramento miſceri, quia iam eſſet ibi* D *aliquid præter vinum.*

Art. 3. huius q. ad. 4. arg.

Lib. 8. c. 3. parum à princ.

Prohibetur etiam, ne muſtum ſtatim expreſſum de vua, in calice offeratur, quia hoc eſt indecens propter impuritatem muſti, poteſt tamen in neceſſitate fieri, dicitur enim ab eodem Iulio Papa: Si neceſſe fuerit, botrus in calice comprimatur.

Eod. loco in arg. cit. & habetur de cõſ. d.2. c. Cum omne crimẽ in med. & in Con.3. Brac. cap.1.

COMMENTARIVS.

IN corpore articuli affirmat Diuus Thomas, & optimis, & clariſſimis rationibus oſtendit vinum vitis, eſſe materiam neceſſariam huius ſacramenti. In ſolutionibus verò argumentorum, diſcernit ac ſeparat aliquos liquores, qui materia eſſe non poſſunt, quia vel non ſunt ex vuis expreſſi, ſed ſunt aliarum rerum ſucci, vel certè ſi ſunt ex vuis, ſunt iam corrupti, vt acetum, vel nondum ſunt maturi, vt agreſta. E De muſto verò non ſatis apertè loquitur D. Thom. Dicit enim, ſi expreſſum ſit ex vuis, eſſe ſufficientem materiam, quamdiu autem intra vuam eſt, ſolum dicit non debere conſecrari, quia iam ibi eſſet aliquid præter vinum. In qua ratione & modo dicendi videtur indicare Diuus Thomas, illam materiam non eſſe omnino ineptam, atque adeo conſecrationem in ea factam, quoad eam partem, eſſe validam, quamuis debito modo non fiat, & ita videtur intellexiſſe Richar. diſt. 11. art.4. quæſt.2. ad.3. Sed non eſt hæc vera expoſitio, vt bene hic Caietanus ſentit, ſenſus ergo eſt, non debere, id eſt, non poſſe in vuis confici, quia nondum eſt vinum, vt in diſputatione latius dicetur.

Richard. Caietanus.

Articu-

ARTICVLVS VI.

Vtrùm aqua ſit vino permiſcenda.

4.diſ.11.q.2. art.4.q.1. Et 1.Cor.11.lec. 6.cap.5.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod aqua non ſit vino permiſcenda. Sacrificium enim Chriſti figuratum fuit per oblationem Melchiſedech, qui Gen.14. nõ legitur obtuliſſe, niſi panem, & vinum. Ergo videtur, quod in hoc ſacramento non debeat adiungi aqua.

2. Præterea, Diuerſorum ſacramentorum diuerſæ ſunt materiæ. Sed aqua eſt materia Baptiſmi. Ergo non debet aſſumi ad materiam huius ſacramenti.

3. Præterea, Panis & vinum ſunt materia huius ſacramenti. Sed pani nihil adiungitur. Ergo nec vino debet aliquid adiungi.

Ale.1. in epi. ad omnes fideles à med. illius tom.1. Conc.

SED contra eſt, quod Alexander * Papa ſcribit. In ſacramentorum oblationibus, quæ inter miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificium offerantur.

RESPONDEO dicendum, quòd vino, quod offertur in hoc ſacramento, debet aqua miſceri. Primò quidem propter inſtitutionem. Probabiliter enim creditur, quod Dominus hoc ſacramentum inſtituerit in vino aqua permiſto ſecundũ morem illius terræ. Vnde & Prouerbiorum 9. dicitur: Bibite vinũ quod miſcui vobis. Secundo, quia hoc conuenit repræſentationi Dominicæ paſſionis. Vnde dicit Alexander * Papa. Non debet in calice Domini, aut vinum ſolum, aut aqua ſola offerri, ſed vtrumq; permiſtum, quia vtrumq; ex latere eius in paſſione ſua profluxiſſe legitur. Tertiò, quia hoc conuenit ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio populi Chriſtiani ad Chriſtum, quia vt Iulius Papa dicit, * videmus in aqua populum intelligi, in vino verò oſtendi ſanguinem Chriſti. Ergo cũ in calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur. Quartò, quia hoc competit ad vltimum effectum huius ſacramẽti, qui eſt introitus ad vitam æternam. Vnde Ambroſius * dicit in libro de ſacramentis. Redundat aqua in calicem, & ſalit in vitam æternam,

Ale.1. ad epi. ad omnes ortho. à med. illius tõ.1. Cõ.

Habetur de conſ.d.2.ca. Cum omne crimen circa medium.

lib.5. de ſac. c.1. à me. to. 4.

Eod. lib. c.5. 11, tom.4.

AD primum ergo dicendum, quod, ſicut Ambroſ. * dicit ibidem, ſicut ſacrificium Chriſti ſignificatum eſt per oblationem Melchiſedech, ita etiam ſignificatum eſt per aquam, quæ in eremo fluxit de petra, ſecundum illud, 1. Corinth.10. Bibebant autem de ſpirituali conſequente eos petra.

AD ſecundũ dicendum, quod aqua aſſumitur in Baptiſmo ad vſum ablutionis. In hoc autem ſacramento aſſumitur ad vſum refectionis, ſecundum illud Pſalm. 22. Super aquam refectionis educauit me.

AD tertium dicendum, quod panis ex aqua & farina conficitur. Et ideo cum vino aqua miſcetur, neutrum ſine aqua exiſtit.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm permiſtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti.

Inf.q.33.art. 6. ad.4. & 6. & 4.d.11. q. 2.a.4. q.2. & 3. & 1.cor.11. lib. 6. caq.5.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod permiſtio aquæ ſit de neceſſitate huius ſacramenti. Dicit enim Cyprianus * ad Cæcilium. Sic calix Domini non eſt aqua ſola, & vinum ſolum, niſi vtrumque miſceatur, quomodo nec Corpus Domini poteſt eſſe farina ſola, niſi vtrumque, ſcilicet, farina & aqua, fuerit adunatum. Sed admiſtio aquæ ad farinam eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione admiſtio aquæ ad vinum.

2. Præterea, In paſſione Domini, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale, ſicut de latere eius exiuit ſanguis, ita & aqua. Sed vinum, quod eſt ſacramentum ſanguinis, eſt de neceſſitate huius ſacramenti. Ergo pari ratione & aqua.

3. Præterea, ſi aqua non eſſet de neceſſitate huius ſacramenti, non referret, quæcunque aqua huic ſacramento apponeretur, & ita poſſet apponi aqua roſacea, vel quæcunq; alia huiuſmodi aqua, quod non habet vſus Eccleſiæ. Aqua ergo eſt de neceſſitate huius ſacramenti.

A SED contra eſt, quod Cypria. dicit. Si aliquis de anteceſſoribus noſtris, vel ignorãter, vel ſimpliciter non obſeruauit, vt ſcilicet, aquam vino miſceret in ſacramento, poteſt ſimplicitati eius venia concedi. Quod non eſſet, ſi aqua eſſet de neceſſitate ſacramenti, ſicut eſt vinum, vel panis. Non ergo aquæ admiſtio eſt de neceſſitate ſacramenti.

Libro 2. e.r. inter finẽ & medium. innuitur de conſecr. diſt. 2.cap.7.

RESPONDEO dicendum, quod iudicium de ſigno ſumendum eſt ex eo, quod ſignificatur. Appoſitio autem aquæ ad vinum refertur ad ſignificandam participationem huius ſacramenti à fidelibus, quantum ad hoc, quod per aquam miſtam vino ſignificatur populus adunatus Chriſto, vt dictũ eſt. * Sed & hoc ipsũ, quod de latere Chriſti pendentis in cruce aqua profluxit, ad idem refertur, quia per aquam ſignificatur ablutio peccatorũ, quæ fiebat per paſſionẽ Chriſti. Dictum eſt * autem ſupra, quod hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, vſus autem fidelium non eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed eſt aliquid conſequens ad ſacramentum. Et ideò conſequens eſt, quod appoſitio aquæ non ſit de neceſſitate ſacramenti.

Art. præce.

B q.73. ar.1. ad 3.

AD primum ergo dicendum, quod verbum illud Cypriani eſt intelligendum, ſecundum quod dicitur illud eſſe non poſſe, quod conuenienter eſſe non poteſt. Et ſic ſimilitudo illa attenditur quantum ad id, quod debet fieri, non autem quantum ad neceſſitatem, nam aqua eſt de eſſentia panis, non autem de eſſentia vini.

AD ſecundum dicendum, quod effuſio ſanguinis directè pertinebat ad ipſam Chriſti paſſionem, eſt enim naturale corpori humano vulnerato, quod ex eo profluat ſanguis. Sed effuſio aquæ non fuit de neceſſitate paſſionis, ſed ad demonſtrandum effectum paſſionis, qui eſt ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiſcentiæ. Et ideo aqua non ſeorſum offertur à vino in ſacramento, ſicut vinum offertur ſeorſum à pane. Sed aqua offertur, vino permiſta, vt oſtendatur, quod vinum per ſe pertinet ad hoc ſacramentum, tanquam de eius neceſſitate exiſtens, aqua autem, ſecundum quod adiungitur vino.

C

AD tertium dicendum, quod, quia admiſtio aquæ ad vinum non eſt de neceſſitate ſacramenti, non refert, quantum ad ſacramenti neceſſitatem, quæcunq; aqua miſceatur vino, D ſiue naturalis, ſiue artificialis, vt roſacea. Quamuis, quantum ad conuenientiam ſacramenti, peccet, qui aliam aquam miſcet, niſi naturalem & veram, quia de latere Chriſti pendẽtis in cruce aqua vera profluxit, non humor phlegmaticus, vt quidam dixerunt, ad oſtendendum, quod Corpus Chriſti erat verè compoſitum ex quatuor elementis, ſicut per ſanguinem fluentem oſtendebatur, quod erat compoſitum ex quatuor humoribus, vt Innocentius tertius dicit in quadam decretal. Quia verò admiſtio aquæ ad farinam, eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vtpote conſtituens ſubſtantiam panis. ſi farinæ admiſceretur aqua roſacea, vel quicunq; alius liquor, quàm vera aqua, non poſſet ex eo confici ſacramentum, quia non eſſet verus panis.

In decr. li 3. tit. 41. c.8.

E

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm aqua debeat in magna quantitate apponi.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd oporteat aquam in magna quantitate apponi. Sicut enim ſanguis de latere Chriſti ſenſibiliter fluxit, ita, & aqua, vnde dicitur Ioann. 19. Qui vidit, teſtimonium perhibuit. Sed aqua nõ poſſet ſenſibiliter eſſe in hoc ſacramento, niſi in magna quantitate poneretur: ergo videtur, quod aqua debet apponi in magna quantitate.

4.d.11.q.2.a. 4. q. 4 & 1. cor. 11. le. 6. co. 5.

2. Præterea, Parua aqua multo vino admiſta corrũpitur. Quod autẽ corruptum eſt, iam non eſt. Ergo idem eſt apponere parum de aqua in hoc ſacramento, & nihil apponere. Sed non licet nihil apponere. Ergo non licet parum apponere.

3. Præterea, Si ſufficeret parum apponere, per conſequens eſſet ſufficiens, quod gutta aquæ in totum doliũ proiiceretur. Sed hoc videtur ridiculum. Ergo non ſufficit, quod parua quãtitas apponatur.

SED

In decre. li. 3. tit. 41. c. Perniciosus.

Sed contra eſt, quod extra de celebratione Miſſarum dicitur*. *Pernicioſus in tuis partibus inoleuit abuſus, videlicet, quod in maiori quantitate de aqua in ſacrificio ponitur, quam de vino, cum ſecundum rationabilem conſuetudinem Eccleſiæ generalis, plus in ipſo ſit de vino, quam de aqua ponendum.*

De cele. miſ. c. cũ Matth. §. Quæſiuiſti.

Respondeo *dicendum, quod circa aquam adiunctam vino, ſicut Innocentius tertius * dicit in quadam decretal. triplex eſt opinio. Quidam enim dicunt, quod aqua adiuncta vino per ſe manet, vino conuerſo in ſanguinem. Sed hæc opinio ſtare non poteſt, quia in ſacramento altaris poſt conſecrationem nihil eſt, niſi corpus & ſanguis Chriſti (ſicut enim Ambroſius * dicit in libro de Officiis. Ante benedictionem alia ſpecies nominatur, poſt benedictionem Corpus Chriſti ſignificatur) alioquin non totum adoraretur veneratione latriæ. Et ideo alij dixerunt, quod, ſicut vinum conuertitur in ſanguinem, ita aqua conuertitur in aquam, quæ de latere Chriſti fluxit. Sed nec hoc rationabiliter dici poteſt, quia ſecundum hoc, aqua ſeorſum conſecraretur à vino, ſicut vinum à pane. Et ideo ſicut ipſe dicit, aliorum opinio probabilior eſt, qui dicunt, aquam conuerti in vinum & vinum in ſanginem. Hoc autem fieri non poſſet, niſi adeo modicum apponeretur de aqua, quod conuerteretur in vinum. Et ideo ſemper tutius eſt parum de aqua apponere, & præcipuè ſi vinum ſit debile, quia ſi tanta fieret appoſitio aquæ, vt ſolueretur ſpecies vini, non poſſet perfici ſacramentum. Vnde Iulius Papa * reprehendit quoſdam, qui pãnum lineum muſto intinctum, per totum annum ſeruant, & in tempore ſacrificij, aqua partem eius lauãt & ſic offerunt.*

In lib. de his qui myſteriis initiantur, c. 9. à med. to. 4. & habetur de conſ. d. 2. cap. 40.

Iulius I. ſcribendo Epiſc. per Ægytiũ, & habet. de conſe. d. 2. c.

Ad *primum ergo dicendum, quod ſufficit ad ſacramenti huius ſignificationem, quod ſentiatur aqua cum apponitur vino, non autem oportet, quod ſit ſenſibilis poſt miſtionem.*

Ad *ſecundum dicendum, quòd ſi aqua omnino apponeretur, totaliter excluderetur ſignificatio. Sed cum aqua in vinum conuertitur, ſignificatur, quod populus Chriſto incorporatur.*

Ad *tertium dicendum, quod, ſi aqua apponeretur dolio, non ſufficeret ad ſignificationem huius ſacramenti. Sed oportet aquam vino apponi circa ipſam celebrationem ſacramenti.*

De materia iſtorum articulorum diſputabimus ſtatim, textus enim Diui Thomæ non indiget alio Commentario.

DISPVTATIO XLV.

De materia calicis, ſeu remota ex qua conficitur ſanguis Chriſti.

Vinum vitis eſt neceſſaria materia huius ſacramẽ.

Vinum eſſe alteram partem materiæ, ex qua hoc ſacramentum confici debet, in ſuperioribus oſtenſum eſt, nunc ſolum ſupereſt, vt de qualitate, ſeu ſpecie eius, & de puritate ſeu miſtione neceſſaria dicamus. Quoniam vero neceſſitas præcepti, quæ ad hunc vſum materiæ pertinet, valde eſt coniuncta cum neceſſitate ſacramenti, ideo de vtraq; dicemus: ſicut in præcedentibus fecimus,

SECTIO I.

Vtrùm vinum vitis, ſeu ex vuis expreſſum, ſit neceſſaria materia huius ſacramenti.

Omiſſis erroribus, quos in ſuperioribus ſatis tetigimus, primum omnium certum eſt, materiam huius ſacramenti, ſine qua ſanguis confici non poteſt, eſſe vinum vitis. In hac concluſione nulla eſt cõtrouerſia & colligitur ex facto Chriſti, adiuncta Eccleſiæ traditione. Quod enim Chriſtus in hoc vino conſecrauerit, communis ſenſus & traditio eſt, & indicatur in illo verbo, *Non bibam à modo ex hoc genimine vitis*, quamuis enim diuerſas habeat expoſitiones,

A tñ ex illo ſatis colligitur, vinum illius cœnæ fuiſſe vitis, addidit autem Chriſtus, *hoc facite*. Vnde in Concilio Aurelian. IIII. cap. 4. dicitur non eſſe in calice offerendum aliud, quam quod in mandatis ſacratiſſimis Chriſtus tradidit, quod explicans, dicit eſſe illud quod ex fructu vineæ naſcitur. Vnde in Concil. Flo. expreſſe definitur, materiam eſſe vinum vitis, & in Canone 3. Apoſtolorum, prohibetur offerri ſicera, vel aliquid huiuſmodi lo-o vini, & in Concilio Altiſiod. cap. 9. non muſtum, neq; vllum aliud pocu lum, extra vinum & ratio reddi poteſt, quia ſolum hoc eſt ſimpliciter vinum, vt patet ex cõmuni vſu omniũ præſertim Scripturæ, Geneſ. 9. *Noe bibit vinum, &c.*

Conc. Aurel. Conc. Flor. Con. Altiſi.

B Lucæ ſeptimo, *Venit filius hominis, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini.* Ponderat enim Cyprianus epiſt. 63. ſpecialiter ea loca, in quibus adumbratur hoc ſacramentum, vt de oblatione panis & vini Melchiſedech, Geneſis 14. vbi nomine vini, ſine dubio, intelligitur vinum vitis. Vltimò ſunt congruentię. Prima quia hoc vinum, eo, quod ſit calidum & humidum & aptum ad nutriendum, & augendum ſanguinem, eſt etiam aptum ad ſignificandum ſanguinem Chriſti, qui propterea nomine vini interdum ſignificatur in Scriptura, Geneſis 49. *Lauabit in vino ſtolam ſuam & in ſanguine vuæ pallium ſuum*, & Eſaiæ 63. *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcantium in torculari?* Secunda, quia vt inquit Alexand.

S. Cyprian. Geneſ. 14. Geneſ. 49. Eſaiæ 63. Clem. Alex.

C 2. Pędagog. cap. hoc vinum eſt ſimul nutrimentum, & medicamentum, & lætificat cor hominis, & ideo aptiſſimum eſt ad effectum huius ſacramenti ſignificandum.

Obiectio. Reſponſio. Ariſtoteles. Richardus. Soto.

Dices, hoc vinum poteſt eſſe multiplex, & ſpecie diuerſum, vt ſignificat Ariſtot. 4. Metheor. cap. 10. & patet in vino albo & nigro. Reſpondetur, Ariſtotelẽ exponi poſſe de diuerſitate accidẽtali, vt volunt Richar. diſt. 11. art. 3. quæſt. 5. ad 1. & Soto, diſt. 9. quæſt. 1. articulo 5. & eſt veriſimile, quia ſola illa differentia coloris non ſatis indicat ſubſtantialem diuerſitatem

D cum aliàs ſit maxima in effectibus, & aliis proprietatibus ſimilitudo, vt inter homines etiam videre licet. Secundò, etiam ſi ſit ſubſtãtialis & eſſentialis diuerſitas, ad rem Theologicam non refert, ſatis eſt, ſi abſolutè & ſimpliciter vinum ſit, ſecus verò eſt de aliis vinis pomorum, malorum granatorum, & ſimilibus, quæ nõ ſolum ſpecie differunt à vino vitis, ſed quodammodo etiam genere, & non ſunt vina ſimpliciter, ſed ſecundum quid, & idem iudicium eſt de omnibus aliis liquoribus, qui ex herbis aut aliis fructibus conficiuntur.

Succus vuarũ vt ſit materia Euchariſtiæ eſſe debet maturus.

Secundo dicendum eſt, vt ſuccus, ſeu liquor vuarum ſit ſufficiens materia neceſſarium eſſe, vt ſit maturus & ex vuis expreſſus, atque in ſua ſubſtantia

E permanens. Ratio eſt, quia hæc ſunt neceſſaria, vt illud ſit vinum ſimpliciter.

1. Corolariũ.

Vnde fit primò, agreſtam non eſſe materiam, vt D. Thom. & omnes docẽt, & habetur in miſſali Romano, in defectibus miſſæ, & ratio eſt, quia non eſt vinum, imo euidenter differt ab eo ſpecie phyſica, quantum ex effectibus & qualitatibus licet colligere: quidquid vero de hoc ſit, ſatis eſt, non eſſe materiã potabilem, per modum vini, ſicut ſuprà proportionaliter de miſſa dicebamus.

2. Corolariũ. Succus vuarũ nõ põt intra vuas conſecrari. Caietanus. Sotus. Richardus.

Vnde fit ſecundo, ſuccum vuarum prius, quàm exprimatur, non eſſe materiam, nec poſſe in ipſis vuis conſecrari: ita Caie. & Soto, qui hoc modo exponunt D. Thomam, & idem tenet Richardus diſt. 11. art. 2. quæſt. 4. & 3. ratio eſſe poteſt, quia ille ſuccus, quamdiu eſt in vua, eſt continuus aliis partibus, vnde videtur ſpecie differre à muſto iam expreſſo. Sed hoc ſatis incertum eſt, tum, quia, quidquid ſit de continuatione, tamen

ne, tamen ſicut ſanguis eſt in venis, ita idẽ ille liquor, qui poſtea eſt extra vuam, videtur prius formaliter cõtineri intra illam, cuius ſignum eſt, quia, licèt non exprimatur, nec comprimatur vua, ſed tantum pungatur ſeu diuidatur folliculus vuæ, ſtatim diſtillat illum liquorem, qui iam tunc erit ſufficiens materia cõſecrationis. Alia ergo ratio reddi poteſt, quia quãdiu liquor eſt contentus in vua, non eſt per ſe præſens; vnde ſi dicatur, *hoc eſt*, vel, *hic eſt ſanguis*, in rigore per pronomen illud, non ſignificabitur liquor, ſed vua, ſed hæc etiam eſt difficilis ratio, quia ſi muſtum includatur in vaſe vndique clauſo, nihilominus eſt materia conſecrabilis, & mediante continente eſt ſufficienter præſens, & poteſt per pronomen, *hoc*, deſignari. Reſponderi tamen poſſet, illud iam eſſe per ſe ſenſibile, & per accidens eſſe occultum, & ſimiliter iam eſſe totum ſeparatum, quod propriiſſimè ſignari poteſt per modum totius, licet in alio contineatur. At verò liquor clauſus in vua, ſemper eſt per modum partis, & per ſe latens, & quaſi inſenſibilis. Tertia ratio eſt, quia ille liquor pro illo ſtatu non eſt in forma potabili, & ideo nec eſt vinum, nec materia potus, quod eſt neceſſarium in materia calicis, ſeu ſanguinis, iuxta illud, *Bibite ex hoc omnes*. Et confirmatur, quia licèt miſtio aquæ non ſit de neceſſitate huius ſacramenti, tamen de neceſſitate materiæ calicis eſt, vt ſit apta ad hanc miſtionem, ſeu vt illi poſſit aqua miſceri: at vero liquor incluſus in vuis non eſt huiuſmodi. Quę ratio traditur in cap. Cùm omne, de de Conſecratione, diſtinct. 2. ex Iulio Papa & Concil. Brachar. & VVormacien. vbi talis cõſecratio prohibetur, ſicut prohibita fuerat in ſexta Synodo, Canone 28. Trullano & habetur in capite. Didicimus, eadẽ diſtinctione. Non deſunt tamen, qui ex prædicta ratione vltima, & ex dictis iuribus colligant, hãc materiam eſſe quidem eſſe prohibitã, non tamen omnino inualidam. Hęc verò ſentẽtia nullo modo eſt probanda, quia reuera ille humor in vuis non eſt materia potabilis, ſed pars cibi cuiuſdam, & licet prædicta iura expreſſe non dicant, hanc materiam eſſe inualidam, id tamen ſupponunt, & ideo reprehendunt nonnullos, qui illa vti volebant ad communicandum populum. Imo in dicto Canone Trullano, non ſolum vera conſecratio in vuis facta, ſed etiam ceræmonialis quædam benedictio vuarum fieri prohibetur, aut diſtribui ſimul cum Corpore Domini, quãuis permittatur, vt vuarum primitiæ in gratiarum actionem offerantur, & ſeparatim benedicantur, & conuenienti tempore diſtribuantur.

Con. Brac. VVormatię 6. Synodus

Muſtũ expreſſum ex vuis eſt ſufficiens materia non tamẽ conueniens.

Tertiò ſequitur, muſtum ex vuis maturis expreſſum eſſe quidem in rigore ſufficientem materiam, non tamen conuenientem, donec ſit purum & ſatis concoctum. Ita Diuus Thomas hic & omnes, vnde in capite, Cum omne crimen, de Conſecratione, diſtinctione ſecunda dicitur, ſi neceſſe fuerit, poſſe botrum in calice exprimi, & aqua miſceri & ita confici. Ratio verò eſt, quia illud in ſubſtantia eſt vinum, licèt accidentaliter non omnino perfectum, nec purum, quia nondum ſeparatus eſt aqueus humor, flos, & fæx, quæ per decoctionem vini ſecerni ſolent, vt late Plinius libro 23. à principio. Vnde Ariſtoteles 4. Metheor. capite 10. muſtum vocat vinum recens, & Iſidorus libro 20. Etymol. capite 3. dicit, eſſe vinum è lacu ſtatim ſublatum. Vnde in Scriptura ſacra vinum ſolet appellari muſtum. Actor. 2. *muſto pleni ſunt iſti*, Iſa. 49. *Quaſi muſto ſanguine ſuo inebriabuntur*. Item ex effectu conſtat, quia muſtum eſt calidũ, inebriat, & ab intrinſeco ac propria vi purificatur, & concoquitur, ſeque ad perfectum ſtatum reducit. Ergo ſignum eſt ſubſtantialiter eſſe vinum, quoad

Plinius. Ariſtoteles. S. Iſidorus.

A vſum vero reuera eſt materia potabilis, & interdũ bibitur. Ergo nihil illi deeſt, quod ſit de ſubſtantia ſacramẽti, nam illa permiſtio vel imperfectio, quam habet ante plenam decoctionem, ſufficit quidem, vt peccatum ſit in illo conficere, & quidam ex ſuo genere graue, tum propter Eccleſiæ conſuetudinem tum propter indecentiam, & irreuerentiam non tamen eſt ſimpliciter contra ſubſtantiam ſacramẽti, quandoquidem pręcipua ſubſtantia illius potus eſt vinum, ſicut ſi perfectum vinum aliis rebus miſceatur, ſeu condiatur, dummodo ſubſtantia vini maneat, ſufficiens materia erit, quãuis in illo conſecrare non liceat. Referũt vero aliqui, in nõnullis Ec-
B cleſiis eſſe conſuetudinem celebrandi aliquo die anni muſto ex vuis in calice expreſſo. Sed mihi de tali conſuetudine non conſtat: & ſi alicubi eſſet, corrigenda eſſet & tollenda, exiſtimo tamen nullibi eſſe, præſertim ſi intelligatur ſolum illud muſtum aſſumi pro materia, ſed fortaſſe per modum ceræmoniæ in calice habente perfectum vinum aliquæ vuæ exprimuntur, quod minus habet indecentiæ, quamquam vitandum etiam ſit.

Obiectio.

Sed obiicies, quia muſtũ non videtur eſſe materia potabilis, vnde inter homines regulariter ad hũc vſum non deſeruit. Reſpondetur, frequentiùs non bibi propter nimiam fortitudinem & impuritatem, per ſe tamen aptum eſſe ad potum.

Dubium.

C Hic verò dubitari poteſt de illo vino quod dicitur Lora, Hiſpanè aguapis, quia illud non exprimitur ex vuis, ſed poſtquam iam vuæ ſunt expreſſæ illis miſcetur aliqua quantitas aquæ, ex qua miſtione fit huiuſmodi vinum, vnde non videtur habere ſubſtantiam vini, ſed aliquam eius ſimilitudinem, vel qualitatem. Atque ideò Plinius Libro 4. capite 10. dicit non appellari iure vinum; & ita eſt reuera, frequentius loquendo, hanc non eſſe materiam, non poteſt autem hoc generaliter definiri, quia variis modis fit huiuſmodi Lora, vt ibidem Plinius refert, ſed iudicandum de illa erit iuxta maiorem, vel minorem expreſſionem vuarum, & quantitatem aquæ, ex quarum rerum miſtione hic liquor fit, vt
D dixi, ſemper tamen erit graue ſacrilegium in hac materia conficere, propter dubium & irreuerentiam.

Plinius. Solutio.

Quarto ex dictis concluditur, acetum non eſſe materiam huius ſacramenti, quia fit ex corruptione ſubſtantiali vini, vt ex effectibus colligi poteſt; & quia non poteſt iterum in ſpeciem vini redire, & ideo Ariſtoteles 8. metaphy. capite 5. tex. 14. acetum comparat cadaueri, & hæc eſt ſententia Sancti Thomæ & Scholaſticorum fere omnium: & habetur in miſſali Romano. Contrarium tamen ſentit gloſſa de conſecratione, diſtinctione 2. capite 2. & indicat Innocentius libro 4. capite 32. & fauet Iſidor. libro 20. Etymol. capite 3. vbi acetum numerat inter ſpecies vini. Sed ſi hæc ſententia intelligatur proprie de
E aceto, omnino eſt falſa, & improbabilis: ſi vero exponatur cum D. Thoma de vino acido, ſeu aceſcente, quod nondum formam ſubſtantialem amiſit, illud ſufficiens eſſet materia. Quamuis graue peccatum interdum poſſit eſſe in eo cõficere, pro ratione dubij vel irreuerentię, vt rectè dicit Diuus Thomas & Alenſ. quæſtione 32. memb. 8. Et per hæc iudicandum eſt de ſapa, quæ non eſt vinum reuera, cuius ſignum, inquit Ariſto. 4. metheor. capite 9. & 10. eſt, quia non inebriat, vbi illam vocat vinum paſſum ſeu coctum. Adde propriè non eſſe materiam potabilem, ſed potius per modum cibi comeſtibilem. Deniq; ex his iudicandum etiam eſt de quocunq; alio vino corrupto ſeu cocto, ſemper. n. erit iniquum in huiuſmodi materia conſecrare. An vero ſit nulla conſe-

Acetum non eſt materia Euchariſtiæ.

Ariſtoteles. S. Thomas.

conſecratio, ex ſignis corruptionis iudicandum eſt. A Et idem iudicium eſt de omni alio vino, de cuius corruptione dubitari poſſit, propter nimiam aquæ, vel alterius rei miſtionem.

Vinnm cõgelatũ non eſſe materiam ſacramẽti, qui teneant. Armilla. Ledeſma. Alanus.

Solum dicendum ſupereſt de vino congelato, an ſufficiens materia ſit. Aliqui enim negant, vt Armilla verbo, Euchar. num. 19. Ledeſma quæſt. 15. ar. 5. dub. 1. & Alanus lib. 1. de Euchar. cap. 11. Quam ſententiam nonnulli moderni ſequuntur; & duobus modis fundari poteſt. Primò, quia per huiuſmodi congelationem vinum ſubſtantialiter corrũpitur, cuius ſignum eſt, quia perdit colorem, ſaporem, & ſimiles qualitates; & iuxta hoc fundamentum dicendum conſequenter eſt, ſi vinum conſe- B cratum congeletur, deſinere ibi eſſe ſanguinem Chriſti, & ſi vinum congelatum poſtea liquefiat, nõ eſſe ſufficientem materiam; quia cum corruptum fuerit, non poterit per ſolam liquefactionem redire. In quo certè non loquitur conſequenter Alanus dicens; eſſe quidem ſacrilegium in illo conſecrare, quamuis ſit verum vinum. Alio modo poteſt defendi hæc ſententia dicendo, in vino congelato manere quidem vini ſubſtantiam; & ideo, ſi liquefiat, eſſe ſufficientem materiam; tamen dum congelatum eſt, non eſſe aptum conſecrationi: quia non habet formam, & rationem potus, ſicut gelu aquæ, licet ſubſtantialiter aqua ſit, non tamen poteſt eſſe materia Baptiſmi, quia non eſt aptum ad lauandum. C Quid verò iuxta hoc fundamentum dicendũ eſſet, de ſpeciebus poſt conſecrationem congelatis, ſatis incertum eſt. Difficile enim eſt negare permanere ibi Chriſtum; tum, quia tamdiu manet Chriſtus ſub ſpeciebus, quamdiu poſſet conſeruari ſubſtantia panis, & vini; tum etiã, quia, ſi poſtea liquefiat, ibi aderit Chriſtus. In contrarium verò eſt, quia ſi ſub illis ſpeciebus poteſt Chriſtus manere, cur non poterit etiam conſecrari?

Syluester. Angelus. Sotus.

Secunda ſententia affirmat, eſſe materiam; tenet Syluest. Euchariſtia. 2. quæſt. 10. Angel. verbo, Miſſa, num. 23. Soto. d. 9. quæſt. 1. ar. 5. Et hæc ſententia mihi magis probatur: vt verò illam explicem, aduerto, aliud eſſe loqui de vino iam conſecrato, & D poſtea congelato; vel de vino congelato ante conſecrationem, & rurſus illud conſiderari poteſt, vel in illo ſtatu, vel ſi iterum liquefiat.

Vinum conſecratum, ſi congeletur, retinet cõſecrationem.

Primò ergo ferè certum exiſtimo, vinum conſecratum, etiam ſi congeletur, retinere conſecrationẽ & ſanguinem Chriſti. Hoc videtur ſupponi in miſſali Romano, in defectibus miſſæ; vbi dicitur, ſi cõtingat in calice vinum conſecratum congelari, debere liquefieri, & conſumi tanquàm verum ſacramentũ. Ratio verò eſt; quia reuera nõ eſt ſubſtantialiter corruptum, cuius ſignum eſt, quia ſi poſtea liquefiat, habet qualitates & effectus vini; eſt ergo vinum. Si autem fuiſſet corruptum, non poſſet per ſolam liquefactionem, ad vini naturam redire. Et cõ- E firmatur à ſimili, nam oleum, quod non videtur eſſe minus calidum, quàm vinum, non corrumpitur per ſolam congelationem, vt eodem argumento conuinci videtur. Denique nullum eſt maius argumentum, quo oſtendatur, aquam non corrumpi cõgelatione. Addo, vinum, quamuis virtute ſit calidũ, tamen formaliter non requirere tantum calorem, præſertim, quia congelatio, non tam ex frigiditate, quàm ex ſiccitate prouenit: ſi ergo aqua cum non ſit minus humida, quàm vinum, non corrumpitur propter illam ſiccitatem, cur dicetur corrumpi vinum?

Vinũ congelatũ, ſi liquefiat, poteſt conſecrari.

Et ex hoc infertur ſecundò, ſi vinũ congelatum ante conſecrationẽ poſtea liquefiat, illud poſſe eſſe materiam conſecrationis. Hoc cenſeo ferè certum, vt patet ex dictis. Vnde addũt authores ſecũdæ ſententię, nullum eſſe peccatum, in huiuſmodi vino cõſecrare, quod eſt valde probabile, quia reuera nullũ eſt dubiũ. Conſultius tamen exiſtimo nõ conſecrare in illo, ſi fieri poteſt, vnde ſi contingat in miſſa inuenire congelatũ vinũ, ante conſecrationem, etiam poſt oblationem, optimum conſilium erit mutare, & iterum offerre, ac poſtea conſecrare.

Vinũ congelatũ eſſe ſufficientẽ materiam huius ſacramenti.

Vnde tertiò concludo, huiuſmodi vinũ congelatum eſſe ſufficientem materiã. Probatur (præter rationẽ factam, inter referendã primam opinionem) quia illud eſt vinum vitis, & conſequenter per ſe eſt materia potabilis, accidentarium enim eſt, quod ſub illa diſpoſitione potari nõ poſſit; ſatis verò eſt, quod ex ſe, & ab intrinſeco, habet naturã & formam potabilem, ad quam facile & ab intrinſeco redigi poſſit, in quo multùm differt à maſſa, quæ ex ſe reuera non eſt panis: propriè autem exemplum ſimile eſſet in pane iã cocto, qui præ duritie comedi nõ poſſet, niſi mollefieret aliquo modo, qui nihilominus eſſet materia ſufficiens conſecrationis; quia retinet panis ſubſtantiam, & per ſe manducabilis eſt. Et confirmatur, ex differentia inter hoc ſacramentum, & Baptiſmum; nam hoc non conſiſtit in actuali vſu, ſed in materia conſecrata, & ideo ſatis eſt, quod illa materia ſit vinum, licet pro tunc non poſſit applicari, donec liquefiat: at verò Baptiſmus conſiſtit in actuali vſu, & eius materia proxima eſt ablutio, ad quam non poteſt applicari gelu, niſi aliquo modo liquefiat; & ideo, donec in eam formam redigatur, in qua poſſit lauare, non poteſt ad conficiendũ Baptiſmum deſeruire. Adde, vinum congelatum, quãuis nõ omnino liquefiat, ſi in minutiores partes redigatur, poſſe aliquo modo potari, & reuera habere effectum potus, & vini. Nihilominus tamen non credo licere huiuſmodi materiam conſecrare, propter dubium. Eſt enim contraria ſententia vtcunq; probabilis.

SECTIO II.

Vtrùm neceſſe ſit aquam vino conſecrando miſcere.

1. Opinio.

QVæſtio intelligi poteſt de neceſſitate ſacramenti & præcepti. Prima ergo ſententia aſſeruit, miſtionem aquæ eſſe de neceſſitate ſacramenti, ita vt ſi merum vinum quis tentet conſecrare, nihil efficiat, ita refert Bernard. epiſt. 96. & opinatur Armachanus, lib. 9. de quæſtionibus Armenorum, cap. 9. Fundamentum eſſe poteſt, quia illa materia, quam Chriſtus inſtituit, eſt de neceſſitate ſacramenti, ſed vinum aqua miſtum, eſt neceſſarium ex Chriſti inſtitutione: ergo eſt de neceſſitate ſacramenti. Minor probatur primò, quia inſtitutionem colligimus ex facto Chriſti. Inde enim ſuprà intulimus panis & vini neceſſitatem ac inſtitutionem, ſed Chriſtus confecit in vino aqua miſto, vt habet antiqua Eccleſiæ traditio. Iacobus in liturgia, *ſimiliter* (inquit) *poſtquam cœnauit, accipiens calicem & permiſcens ex vino & aqua, &c.* ſimilia verba habet Baſil. in liturg. Clemens lib. 8. Conſtitut. cap. 12. aliàs 17. Irenæus lib. 4. cap. 57. vbi *temperamentum calicis* vocat, & libro quinto, cap. 2. vocat, *calicem miſtum.* Theodoretus dialog. 1. circa medium, *In myſteriorum* (inquit) *traditione corpus panem appellauit, & ſanguinem id quod in calice infuſum & commiſtum erat,* idem Damaſcen. lib. 4. cap. 14. Hieron. Marci 14. Aug. 4. de Trinit. c. 21. referens Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. aliàs epiſt. 63. cuius ſanè verba difficilia ſunt; dicit enim, *contra diuinum mandatum & inſtitutionem fieri, ſi aqua vino non miſceatur,* & infra ſubdit, *ita non poſſe*

S. Bernard. Armachan. S. Baſil. S. Clemens. S. Irenæus. S. Theodor. Damaſc. Hieron. Cyprian.

conſecrari vinum ſolum. ſicut neq; aquam ſolam, ſed vtrumque miſtum. Denique in can. 32. Trullan.& Concil.

6.Synodus. Conc.Aurel. Africanum. Carthag.

Aurelian. 4. cap. 4.& Concil. African.cap.4.& Cõcil. Carthag. III. cap. 24. præcipitur, *vt in ſacramentis corporis & ſanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipſe Dominus tradidit, hoc eſt panis,& vinũ aqua miſtum.*

2.Sententia.

Secunda ſententia extremè contraria negat, aquam eſſe miſcendam vino, atque adeò non ſolum non eſſe neceſſarium, verum etiam neque conueniens, neque fortaſſe licitum. Hunc errorem tribuunt Græcis graues authores, Gloſſa ordin. 1. Corinth. 11.

Innocent. Gabriel. Durand. Guido. Caſtro. Prateol. Sotus. Alanus. Nic. Cauaſil.

Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 22. Gabr. lect. 35. in cano. Durand. diſtinct. 11. q. 5. Guid. Carmel. lib. de hæreſib. Caſtro eodem lib. hæreſ. 7. Prateol. verbo, Græci. Soto diſt. 9. q. 1. art. 6. & Alanus lib. 1. de Euchar. c. 13. vbi refert ex Nicol. Cauaſil. in expoſit. Liturg. aliquos Græcos ſolitos eſſe non ante, ſed poſt conſecrationem, aquam calidam vino miſcere. Ego verò apud illum in eo lib. cap. 8. lego, cõſuetudinem Græcorum eſſe, ante verba conſecrationis infundere in ſacrum calicem vinum, & aquã, dicendo illa verba. *Et ſtatim exiuit ſanguis & aqua*, prout habentur in Liturgia Chryſoſtomi. Aliam autem cõſuetudinem de miſtione aquæ calidæ refert in ca. 37. tanquam cerǽmoniam quandam, quę fieri ſolebat in vſu, ſeu cõmunicatione Euchariſtiæ, ad ſignificandũ Spiritus ſancti effectũ, qui per illam datur: non ergo videntur Græci hanc miſtionem omiſiſſe.

Theoph. Niceph.

Vnde Theoph. Græcus, Ioann. 19. circa finem, hunc errorem tribuit Armenis. Idem Niceph. lib. 1. c. 53. dicit, Armenos non miſcere aquam, vt ſignificent, Chriſtum vnius tantum eſſe naturæ. At verò Græcos illã miſcere, propter duarum naturarũ ſignificationem. Itaq; nõ videtur dubium, quin Græci aquã vino miſceant, vt etiam ex dicto can. 32. Trullano, & Græcis Patribus allegatis, & ſtatim citandis; ac deniq; ex Concil. Florent. in decreto Eugenij certiſſimum eſt: corrigendi ergo ſunt dicti authores, propriũ enim errorẽ Armenorũ Græcis ſimpliciter tribuerunt, vt benè hic Caietan. notauit. Ad hunc verò errorem acceſſit Caluinus, ſolum quia non eſt in Euangelio expreſſum, aquam vino eſſe miſcendam. Lutherus verò in formula miſſę, *Nondum* (inquit) *mecum conſtitui miſcenda ne ſit aqua vino*, vt refert Sander. lib. 7. viſib. Monarch. anno 1549. Fundamentum eſſe poteſt, quia aqua non eſt de neceſſitate ſacramenti, cum materia autem ſacramenti nihil miſcendum eſt, quod materia non ſit, & præſertim in hoc ſacramento, vbi materia conuerti debet in ſanguinem Chriſti.

Conc. Flor.

Sanderus.

Sine aqua poteſt aliquis de facto conſecrare.

Dicendum verò eſt primò, hanc miſtionem non eſſe ita de neceſſitate ſacramenti, quin ſi aliquis tentet conſecrare in ſolo vino, verè conficiat, & cõuertat illud in ſanguinem Chriſti. Eſt certa & cõmunis concluſio D. Thomæ hic, & omnium Theologorum cum Mag. diſtinctio. 11. Alenſ. quæſt. 32. membr. 5. artic. 2. & memb. 6. Innocent. lib. 4. cap. 32. & in eam inclinat Bernard. ſuprà. Et colligitur primò ex Concil. Trident. tota ſeſſio. 13. vbi agens de hoc ſacramento nihil prorſus de aquæ miſtione dixit; poſtea verò ſeſſio. 22. agens de ſacrificio ſolum dixit, Eccleſiam, hanc miſtionem præcepiſſe; indicans eam non eſſe de neceſſitate ſacramenti, ſed eſſe ritum quendam ad cerǽmoniam ſacrificij Miſſæ. Fauet etiam Concilium Florentin. in quo primum ſimpliciter dicitur, materiam eſſe panem, & vinum de vite; poſtea verò ſubiungitur, *Cui*, ſcilicet, *vino, aqua ante conſecrationem miſceri debet.* In quo dicendi modo, ſatis ſignificat, hanc cerǽmoniam non pertinere

Magiſter. Alenſis. Innocen. S. Bernar. Conc. Trid.

Florent.

A nere ad ipſam ſubſtantiam materiæ ſacramenti; & ideo poſtea præcepit, vt Armeni ſeſe cũ vniuerſo orbe conforment: vnde non eos reprehendit, ac ſi nihil cõficiant, ſed ſolum, quia ab vniuerſali conſuetudine diſcordent; & hoc modo interpretatur etiam D. Tho. hic quoddam dictum Cypriani, in citata epiſt. vbi dicit, *eis, qui ſine miſtione aquæ interdum confecerunt, poſſe veniam concedi, quia ex ignorantia fecerunt.* Quibus verbis indicat, eos quidem confeciſſe, & verè ſacrificaſſe, & ex ignorantia à culpa excuſari. Vnde ibidem ſubdit, *ſi vinum ſine aqua conſecretur, incipere ſanguinem Chriſti eſſe ſine nobis*, id eſt, ſine ſignificatione

B noſtræ ſanctificationis; incipit ergo ibi eſſe ſanguis Chriſti. Ratio verò à priori eſt; quia Chriſtus Dominus non inſtituit hanc cerǽmoniam, vt eſſentialem; hoc autem ex Eccleſiæ traditione, & authoritate habemus, quę ſimpliciter docet, vinum eſſe materiam ſufficientem. Vnde in Euangelio, vini tantum fit mentio in illis verbis, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*: ſed vinum purum eſt ſimpliciter vinum; ergo in rigore eſt ſufficiens materia; ergo miſtio aquæ abſolutè non eſt de neceſſitate ſacramenti: & hoc magis ex 3. concluſione conſtabit. Præterea cõgruentia D. Tho. eſt optima; quia miſtio aquæ non ſignificat Chriſtum vel ſanguinem eius, qui eſt potiſſima res huius ſacramenti, quæ ex materia fit virtute formæ; ſed ſignificat effectum, qui fit in ſuſci-

C piente per vſum huius ſacramenti; ſcilicet ſanctificationem fideliũ, vt Cyprian. dixit: ſicut ergo vſus, & effectus cõſequens illum, eſt quid poſterius hoc ſacramento, quod in facto eſſe conſiſtit, ita miſtio aquæ, quæ illum ſignificat, eſſentialis non eſt.

Dices, etiam ſignificat hæc miſtio aquam, quæ de latere Chriſti exiuit, quod videtur pertinere ad primariã ſignificationem huius ſacramenti. Et confirmatur: nam Cyprianus inquit, ſi vinũ ſine aqua cõſecretur, ſignificari Chriſtũ eſſe ſine nobis, aut nos ſine Chriſto; efficitur ergo falſa ſignificatio ſacramẽti, quod eſt cõtra ſubſtantiam eius. Reſpondetur illam ſignificationem non eſſe eſſentialem; quia neq; illa aqua naturalis, quæ exiuit de latere Chriſti, erat

Obiectio.

S. Cyprian.

Solutio.

D ſimpliciter neceſſaria in corpore, vel in ſanguine eius; neq; nunc in calice efficitur ex vi verborum illa aqua, quæ exiuit de latere Chriſti, ſed ſolum ſanguis, vt patet ex verbis formæ. *Hic eſt calix ſanguinis mei.* Ad Cyprianum verò reſpondetur, aliud eſſe ſignificare vnum eſſe ſine alio, aliud verò ſignificare vnum, nõ ſignificando aliud; illud prius poteſt ſignificationẽ efficere falſam: hoc verò poſterius per ſe non reddit ſignificationẽ falſam, ſed aliquã omittit: & ita eſt in præſenti: nam, qui conſecraret vinum ſine aqua, nõ ſignificaret, poſſe nos ſaluari ſine Chriſto, aut Chriſtum non effudiſſe ſanguinem ſuum pro nobis; ſed ſignificaret, ibi eſſe ſanguinem Chriſti, aliam ſignificationem omittendo. Secus verò eſſet, ſi quis ten-

E taret conficere in ſola aqua; nam ille ſignificaret, vt Cyprianus ait, *nos incipere eſſe ſine Chriſto*, id eſt, ſanctificari ſine ſanguine Chriſti. Aliter autem dicitur in ſacramento eſſe ſanguis Chriſti, & aliter dicimur nos ibi eſſe: ille realiter per conuerſionem vini in ipſum; nos tantum ſignificatione per miſtionem aquæ. Et ideo contra ſubſtantiam ſacramenti eſt, ſignificare nos ibi eſſe ſine ſanguine Chriſti; non verò ſignificare ſanguinem, non ſignificando nos.

2. Cõcluſio.

Dico ſecundò, quamuis aqua non ſit de neceſſitate ſacramenti, nihilominus conueniens fuiſſe eam vino miſceri ante conſecrationem. Concluſio eſt de fide, vt conſtat ex Conc. Trullano, Florentino, Trident. & Carthag. Aurelian & Africano ſupra citatis, & ex VVormacienſ. c. 4. Tribur. c. 19. Brachar. III. cap.

Conc. Trull. Florent. Trident. Carthag. Aurelian. African. VVormac. Triburienſ. Bracharenſ.

cap. 1. & ex cap. In quadam, & cap. Cum Marthæ, de Celebratione miſſarum, & ex Iulio. I. capite. Cum omne crimen, de conſecrat. diſtinct. 2. vbi alia decreta referuntur, & ex Alexandro I. epiſt. 1. decret. Ac denique hoc ipſum ex vniuerſali totius Eccleſiæ conſuetudine & traditione habetur, quæ Eccleſiæ conſuetudo & traditio potiſſimum eſt huius veritatis fundamentum: eamque, præter dicta omnia, oſtendunt Iuſtinus martyr apologia 2. pro Chriſtianis, circa finem, vbi proponit antiquum Chriſtianorum ſacrificandi ritum. Ambroſius libro 4. de ſacram. cap. 4. circa finem. Iſidor. lib. 1. de offic. Eccleſiaſt. cap. 18. Auguſtinus tractat. 120. in Ioannem, vbi agens de aqua, quæ de latere Chriſti Domini exiuit, inquit, *Aqua illa ſalutare temperat poculum, aqua illa & lauacrum præſtat & potum.* Optimè Paſchaſ. libro de myſterio ſanguinis & corporis Chriſti, cap. 4. & 11. Beda Marci 14. & Luc. 22. Anſelmus Matthæi 26. Bernardus epiſt. 69. German. Conſtantinop. in Theoria rerum Eccleſiaſticarum, non longe à principio. Samonas Gazenſis Epiſco. in dialogo cum Achmet. Saraceno, citatur denique Gregor. Niſſen. oratione magna catechetica. cap. 27. cuius pars eſt apud Euthymiũ. 2. par. Panopliæ, tit. 21. Rationes ſeu congruentiæ ſunt huiuſmodi. Prima quia Chriſtus Dominus ita feciſſe creditur; vt patet ex D. Cypriano ſuprà, de qua congruentia plura ſtatim dicemus. Secunda, ad repræſentandum aquam, & ſanguinem, quæ de latere Chriſti exiuerunt. & Alexand. Papa, & Auguſt. ſupra, & habetur in cap. 1. de conſecr. d. 2. Tertia, ad ſignificandum effectum huius ſacramenti, qui eſt vnio Eccleſiæ cum Chriſto, quia per aquas ſolent populi ſignificari. Apocal. 17. Quæ ratio eſt etiam Cypriani ſupra, & has omnes attigit Concilium Trident. ſeſſione 22. cap. 7. Quartam addit hic D. Thomas ex Ambroſio lib. 5. de ſacramen. cap. 1. ad ſignificandam gratiam, quę eſt aqua ſaliens in vitam æternam. Quinta eſſe poteſt, quia per aquam & vinum duplex natura Chriſti ſignificatur, quam tetigit Nicephorus ſuprà, & ea vtitur Guilel. Durand. li. 4. Rationalis, cap. 30. Neque eſt omnino reiicienda, eò quod vinum ſanguinem ſignificet. Nihil enim obſtat, quin ſimul poſſit ad diuinitatem ſignificandam adaptari; quod vt retulimus, factum eſt à Gręcis, ad errorem Armenorum confutandum. Sexta, quia hoc ſacramẽtum dari debuit ſub ſpecie cibi & potus, prout ſunt in communi vſu: potus autem communis ac temperatus nõ eſt tantum vinum, ſed etiam aqua; ſumitur ex Gregor. Niſſ. ſuprà, Clemente Alexand. lib. 2. Pędagog. cap. 2. & eſt accommodatè intelligenda; ne nimium probet. Nam etiam vinum purum poteſt eſſe potus communis, & ideò aqua non eſt ſimpliciter neceſſaria; habet tamen congruitatem aliquam. Notat denique Cyprianus ſupra propter hãc miſtionem præfiguratum eſſe hoc myſterium, tum in vino, quod Melchiſedech obtulit, tum in aqua, quæ ex petra fluxit.

[Margin: S. Iuſtinus. S. Ambroſ. S. Iſidor. S. Auguſt. Paſchaſ. Beda. Anſelmus. S. Bernard. Germanus. Samonas. Greg. Niſſ. Apoc. 17. Guilel. Dur. Greg. Niſſ. Clem. Alex.]

3. Cõcluſio. Dico tertiò, hanc miſtionem non ſolum eſſe cõuenientem & licitam, ſed etiam neceſſariam neceſſitate præcepti, licet non ſacramenti. Eſt concluſio certa de fide ex Concilio Florentino, & Tridentin. ſupra, & ex aliis omnibus ſuprà allegatis. Vt autem hæc concluſio à priori & radicitus explicetur, tria dubia circa illam breuiter explicanda ſunt.

Dub. 1. Primum eſt, an hoc præceptum ſit iuris diuini, an humani: graues .n. authores cenſent eſſe de iure diuin. Alenſ. ſuprà. Hoſius in cõfeſſ. c. 14. in initio. & Caſtro verbo, Euchariſtia hæreſ. 7. cui ſentẽtiæ multum fauet Cypria. ſuprà, qui abſolutè vocat hoc, *diuinum mandatum,* Concilium Afric. & Aurelian. quæ vocant *ſacratiſſimum mandatum, & Saluatoris inſtitutionem.* Conc. Carthag. & Trullan. quæ vocant, *diuinam Chriſti traditionem.* Et adiungi poteſt coniectura: quia, niſi Chriſtus præcepiſſet, non eſſet auſa Eccleſia miſcere aliquid materiæ ſacramenti, quod ad perfectionem ſacramenti nõ ſpectat. In nullo enim ſacramento hoc feciſſe legimus.

[Margin: Alenſis. Hoſius. Caſtro. S. Cyprian. Conc. Afric. Aurel. Carthag. Trullan.]

Nihilominus cõtraria ſententia, ſcilicet, hoc prę ceptum eſſe humanũ, eſt communis Doctorum in 4. d. 11. Scot. q. 7. in fine, Durand. q. 5. Soto d. 9. q. 1. ar. 6. paulò ante ſolutionem argumentorum. Ledeſma quæſt. 15. art. 7. Gabr. lect. 35. in can. Guil. ſup. & fauet multùm Tridentinum dicens, hoc eſſe ab Eccleſia præceptum. Nam, licet reſponderi poſſet, eſſe ſimul ab Eccleſia, & à Chriſto præceptum, & Concilium dixiſſe, quod certius eſt, non tamen negaſſe aliud, aut excluſiſſe: nihilominus tamen ille modus loquendi non ſolet vſurpari in rebus, quæ ſunt iure diuino præceptæ. Adiungi etiam poteſt Florentin. quòd nõ reprehendit Armenos omittentes miſtionem hanc, eò quod agerent contra diuinum præceptum, ſed quòd à communi Eccleſiæ conſuetudine diſſentirent. Vnde tota ratio huius pręcepti videtur in hac cõſuetudine poni. Deniq; Alex. Papa, & Cõcil. Tribur. c. 19. ſolum dicunt, hoc eſſe traditum à Patribus. Vltimò adiungi poteſt coniectura, quia ſi hoc eſſet diuinum præceptum, vix poſſet reddi ratio, cur hoc non ſit de neceſſitate ſacramenti: quia hæc neceſſitas ſolum oritur ex inſtitutione & præcepto Chriſti. Vnde in omnib. aliis materiis ſacramẽtorũ quidquid ex inſtitutione & præcepto Chriſti neceſſariũ eſt, eſt etiam de neceſſitate ſacramenti. Et hæc poſterior ſententia ſequenda videtur. Ex qua conſequenter ſequitur, hoc præceptum eſſe per Eccleſiam diſpenſabile. Imò addit Ledeſma ſupà, vrgente neceſſitate, poſſe etiam ſine diſpenſatione hãc miſtionem omitti. Quod mihi non probatur, quia res eſt grauior multo, quàm cõſecrare cum veſtibus ſacris, vt ſuprà ſæpè in ſimilibus dixi. Quod autem ſummus Pontifex diſpenſare poſſit ſimpliciter probabilius eſt; practicè verò exiſtimo, vix poſſe occurrere occaſionem, & cauſam rationabilem, vt talis diſpenſatio licitè concedatur. Quia hæc miſtio eſt res facilima. & quæ vbiq; ac ſemper ſine inconuenienti fieri poteſt. Quid verò dicendum ſit ad fundamenta prioris ſententiæ, ex ſequentibus dubiis patebit.

[Margin: Scotus. Durand. Sotus. Ledeſma. Gabriel. Guil. Duran. Conc. Trid. Florent. Conc. Tribu.]

Secundum dubium eſt, à quo fuerit hoc præceptum traditum, quidam enim exiſtimant, Alexandrum I. hunc ritum inſtituiſſe, & præcepiſſe: vnde in vita eius, quam etiam legit breuiarium Romanum, dicitur iuſſiſſe aquam vino miſceri, propter aquam & ſanguinem, quæ de latere Chriſti fluxerunt, Et ità tenet Guilelm. Durand. ſupra, & Sotus citat in eandem ſententiam Armachan. Sed non rectè, vt exiſtimo. Nam cum ille docuerit hoc eſſe de neceſſitate ſacramenti, neceſſariò dicere debuit eſſe Chriſti inſtitutionem. Verior tamen ſententia eſt, non fuiſſe Alexandrum huius præcepti authorẽ, ſed à temporibus Apoſtolorum hoc præceptum manaſſe. Veriſimile quidem eſt, Alexandrum fuiſſe primum, qui tradidit ſcriptum hoc præceptum; ante ipſum tamen traditione & vſu habebatur in Eccleſia, vt ex liturgia Iacobi, & ex dicto canone 32. Trullan. ex Tridentino, ex ipſo denique Alexandro apertè colligitur: dicit enim ſe *tradere, quod à Patribus acceperat,* & in aliis locis dicitur, Romanam Eccleſiam hoc ab Apoſtolis didiciſſe, ac perpetuò obſeruaſſe. Dub. 2. Reſponſio.

Tertium dubium eſt, an Chriſtus Dominus conſecra- Dub. 3.

Durand. VValdenſ. ſecrauerit in puro vino, vel aqua miſto. Duran. enim q. 5. rem exiſtimat incertam eſſe; VValdenſis autem, lib. de ſacramentalibus tom. 3. c. 32. defendit, Chriſtũ in puro vino abſq; miſtione aquæ conſecraſſe, & citat Chryſoſtomum hom. 83. in Matth. non tamen fideliter: ibi enim Chryſoſt. diſputat contra Aquarios, & vt probet vinum eſſe neceſſarium, contendit, Chriſtum in vino conſecraſſe. An verò illud fuerit miſtum vel purum nihil dicit. Et ita expoſuerunt Patres Concilij Trullani in can. ſuprà citato, hunc locum Chryſoſtomi; citat deinde VValdenſis Ambroſium Luc. 9. in quo nihil inuenio. Affert præterea Hieronymum Marci 14. qui potius dicit contrarium. Refert deniq; Auguſtinũ ſeu authorem libri de Eccl. dog. c. 75. qui non negat, Chriſtũ adhibuiſſe aquam, ſed tacito illo facto Chriſti, refert hanc cõſuetudinem miſcendi aquam vino ad Chriſti paſſionem; ſcilicet, quia aqua ex latere eius cum ſanguine manauit. Vnde ab authoritate negatiua videtur inſinuare, Chriſtum nõ adhibuiſſe aquam: quia ſi hoc exemplũ agnoſceret, ex illo potius conſuetudinem Eccleſiæ probaret, & hoc modo citari poſſunt pro hac ſententia Alexander Papa in citata epiſt. & Innoc. III. in cap. In quadam de Celebratione miſſarum, & propter hanc rationem tenuit hanc ſententiam Paſchaſ. lib. de corpore & ſang. Chriſti, ca. 11. & Raba. lib. eiuſdem tituli. cap. 28.

Chryſoſt. Ambroſ. Hieron. Auguſt. Paſchaſ. Rabanus.

Reſponſio. Chriſtus cõſecrauit in vino aqua miſto. Iacobus. Clemens. Irenæus. Cyprian.

Verior tamen, & ferè certa ſententia eſt, Chriſtũ conſecraſſe in vino aqua miſto: ita enim docent antiquiſſimi Patres, quibus in hac re fides adhibenda eſt: Iacobus in Liturg. Clemens lib. 8. conſtit. cap. 12. alias 17. Irenæus, Cyprian. & alij ſuprà allegati, & conſentiunt ferè omnes Scholaſtici, & multùm inclinauit in hanc ſententiam Conc. Triden. & ad illam accommodari ſolent in ſenſu ſaltem ſpirituali verba illa, Prouerbior. 9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, miſcuit vinum.* Quæ etiam intellexit ita Hebræus Rabi Samuel, opuſc. de aduentu Meſſiæ, ca. 20. in tom. 5. Biblioth. & Hieronym. de quæſtionibus Hebraic. circa li. 1. Paralip. cap. 11. dicit. figurã huius myſterij fuiſſe, quod vinũ aqua miſtum in ſacrificium Domino offerebatur. Ratio reddi poteſt, quia decebat Chriſtum, vti potu temperatiſſimo, atque adeò vino miſto. Hanc rationem reddit Hugo Ætherianus, libro 2. contra Græcos, cap. 16. Sed Scholaſticis non eſt probata. Aliàs poſſet etiam inferri, æqualem vel maiorem partem miſcuiſſe aquæ: tum etiam, quia nihil ad rationem temperantiæ pertinebat, vt in tam modico potu, qui non propter corporis refectionem, ſed propter myſterium ſumebatur, aqua adiungeretur. Igitur præter voluntatem Chriſti, ſi humanam rationem reddere velimus, non eſt alia, niſi quia fortaſſe voluit vti vino, prout erat in communi vſu, ſeu prout erat in menſa. Verior tamen eſt ratio myſtica ſumpta ex ſignificatione. Nam omnes rationes, quæ nunc mouent Eccleſiam, multò magis potuerunt Chriſtum mouere. Nec tamen inde fit, hoc eſſe de neceſſitate ſacramenti, quia non omnia, quæ Chriſtus in cœna fecit, hanc neceſſitatem habent; imò nec neceſſitatem præcepti diuini, vt conſtat de pane azymo & aliis ſimilibus. Hinc verò rectè intelligitur, optima ratione potuiſſe Eccleſiam imitari Chriſtum in hoc facto, etiã ſi ad neceſſitatem ſacramenti non pertineat; & iuxta hanc ſententiam explicari poſſunt Patres, qui hanc vocãt Chriſti traditionem & inſtitutionem: quia ſcilicet ab illius facto, & exemplo, duxit originem, tanquam à cauſa (vt ita dicam) exemplari, & ab aqua, quæ ex latere eius manauit, tanquã à cauſa (vt ita dicam) finali. Quia illud myſterium per hanc miſtionem repræſentatur, & hoc modo omnia commodè expediuntur & conciliantur: nam Patres, qui vnam reddunt cauſam, aliam non excludunt.

Prouer. 9. Rabi Sam. Hieron.

SECTIO III.

Quæ circumſtantiæ ſeruandæ ſint in aqua vino miſcenda.

QVatuor inquiri hoc loco poſſunt. Primum, de qualitate ſeu natura aquæ miſcendæ. Secundũ, de quantitate. Tertium, de tempore. Quartum denique addi poteſt perſona, à qua miſcenda eſt.

Primò igitur certum eſt, illam aquam debere eſſe naturalem ſeu elementarem: ita D. Thom. hic, art. 7. ad 3. Alenſ. 3. part. quæſt. 32. in 5. art. 1. Gabr. lect. 35. in Canon. cæteri Theologi, diſtinctione 11. Rationes ſunt. Prima, Eccleſiæ traditio & conſuetudo: ſecunda, quia Chriſtus hanc aquam miſcuit vino, quod conſecrauit: tertia, quia hæc ſola eſt accommodata ad ſignificationem; tum quia, cũ Scriptura dicit aquarum nomine ſignificari populos, planè intelligit de naturalibus aquis: tum maximè, quia aqua, quæ de latere Chriſti exiuit, fuit vera & naturalis, & vox ipſa, qua Euangeliſta vſus eſt, in proprietate ſignificat, & definitur in cap. In quadam, de Celebrat. miſſ. Vnde fit, eo modo eſſe neceſſariam aquam naturalem, quo miſtio neceſſaria eſt, ſcilicet neceſſitate præcepti, non ſacramenti. Qui verò opinaretur miſtionem aquæ eſſe de neceſſitate ſacramenti, conſequenter dicere teneretur, naturalem aquam eſſe eodem modo neceſſariam, quia rationes ſunt eædem. Addendum verò eſt, ſi quis ſimul cum naturali aqua adiungeret roſaceam, vel aliquã ſimilem, in parua quantitate, inprimis, in omni ſententia, illum nihilominus confecturum ſacramentum, quia habet veram ac neceſſariam materiam. Deinde non peccaturũ contra affirmatiuum præceptum de aqua miſcenda, quia hoc non omittit. Tandem, peccaturum grauiter contra negatiuum præceptum, non miſcendi aliquid in materiis ſacramentorum, præter Chriſti inſtitutionem, & conſuetudinẽ Eccleſiæ. Et ex his iudicandum eſt de qualitate accidentali aquæ, vt quod ſit calida aut frigida, pura, &c. in his enim ſeruanda eſt reuerentia ſacramenti, & ordinaria conſuetudo Eccleſiæ, & nullus nouus ritus introducendus.

Naturalis eſſe debet aqua quæ miſcetur in ſacramento Euchariſtiæ. Alenſis. Gabriel.

Secũdò, quoad quantitatẽ, docent omnes Theologi debere miſceri in parua quãtitate, ſeruata proportione ad quantitatem vini: quæ verò debeat eſſe hæc proportio, nõ eodem modo, nec facile explicatur. Vnum verò eſt certiſſimum, aquam non debere eſſe tantam, vt poſſit corrumpere vinũ, aliàs deficere poſſet materia neceſſaria. Vnde etiam fit, non debere apponi in maiori quantitate, quàm vinum, vt habetur in cap. Pernicioſus, de Celebrat. miſſar. Et ſimiliter eſt certum, non debere eſſe æqualem: quia licet in huiuſmodi miſtionib. ſi aliquid vini conſeruetur, probabile ſit conſecrationem eſſe validam, tamen ille modus miſcendi aquã, & cõſecrandi materiam, eſt indebitus, & præter vſum Eccleſię, & interdum poteſt reddere materiam vel nullã vel dubiam: oportet ergo, vt aqua ſit in minori quantitate, quàm vinum: in quanta verò proportione debeat eſſe minor quantitas, vix poteſt definiri, nam licet in Concilio Triburienſi, cap. 19. dicatur. *Duæ partes ſint vini, tertia aquæ, quia maior eſt maieſtas ſanguinis Chriſti,* tamen Concilium Florentinum dicit, miſcendum eſſe *paululum aquæ, & aquam modiciſſimam,* quibus verbis multo minorem quantitatem indicat. Et hoc etiam videtur Eccleſiæ vſus docere; nec poteſt certior regula præſcribi, quàm vt ſit

Parua quantitas aquæ debet miſceri. Conc. Tribu. Florent.

aqua

aqua in modiciſſima quantitate. Et ratio adiungi A poteſt, quia certum eſt, quamlibet guttulam aquæ, dummodo ſatis ſenſibilis ſit, eſſe ſufficientem, quia illa eſt vera aqua ſenſibilis, & ad ſignificationem ſufficit. Aliunde verò, quo fuerit minor quantitas, eo certius erit, non poſſe corrumpere vinum, ſed potius è conuerſo ipſam facilè poſſe conuerti in vinum, quod fortaſſe neceſſarium eſt, vt debito & conuenienti modo fiat hæc miſtio. Propter quod Guilelmus Durandus, libro quarto ſui Rationalis, cap. 30. arbitrio prudentis Sacerdotis hoc relinquit, dummodo aqua à vino abſorberi poſſit; ſed hoc pendet ex dicendis ſectione ſequente, vbi de illo decreto Concilij Triburienſis plura dicemus. B

Guilel. Dur.

Obiectio.

Solutio.

Sed dicet aliquis, non eſſe veriſimile, Chriſtum hoc modo miſcuiſſe aquam, ſed prout ad temperandum potum vſualem communiter adhiberi ſolet. Reſpondetur, hoc rectè ſolui ex his, quæ ſupra dixi, Chriſtū non inſtituiſſe hoc ſacramentum inter cœnandum cœna vſuali, ac ſi rem communem & vulgarem ageret, ſed ante inchoatā illam, ſingulari attentione, & reuerentia, prout myſterium poſtulabat. Vnde fit, non oportuiſſe, vt vteretur in myſterio vino miſto, modo vſuali, ſed modo myſtico, prout nunc in ſacrificio fit. Et hoc modo intelligendi ſunt Patres, quando vocant hunc calicem miſtū, ſeu dilutum & temperatum aqua: loquuntur enim de myſtica & ſignificatiua miſtione. C

Miſtio aquæ debet fieri tempore ſacrificij.

Tertiò, quod ad tempus attinet, certum eſt primò, faciendam eſſe hanc miſtionem tempore ſacrificij, & in ipſo ſacro calice: itaque non ſat erit, quod domi, vel in dolio fiat; quia illa non eſſet ſacra ceremonia, nec ſacram haberet ſignificationem. Ita D. Thomas hic ad 3. dicens, debere fieri miſtionem in ipſa celebratione ſacramenti, idem ferè Alenſis 4. p. quæſt. 32, memb. 5. art. 2. in fine, vbi inquit, grauiter peccare eum, qui miſcet aquam, antequam myſteria vel præparatio ad ea inchoentur. Gabr. etiam diſtin. 11. quæſt. 2. dub. 4. Richard. artic. 3. quæſt. 6. qui aduertit aquam debere infundi in calice iam habēte vinum; ad cōſecrationem deputatum ex intentione miniſtri: idem Syluest. verbo Euchariſt. D primo. Rurſus, vt minimum, neceſſe eſt fieri miſtionem hanc ante calicis oblationem: ita enim habet vniuerſalis Eccleſiæ vſus, & grauiter peccaret, qui voluntariè hoc omitteret. Si tamen ex negligentia accidat, & ante conſecrationem aduertatur, ſtatim adhiberi debet. Si verò facta iam ſit conſecratio, omittenda eſt miſtio. Quia iam ceſſauit ratio, & tempus præcepti, & ſignificationis. Nec eſt iam aqua ſanguini Domini miſcenda. De toto autem tempore à principio miſſæ, vſque ad oblationem nulla eſt pręcepti neceſſitas. Soto & Syluester magis probare videntur, quod in initio miſſæ fiat, quia eſt maior mora temporis, vt aqua in vinum conuertatur. Alenſis verò dicit in miſſis ſolennibus fie- E ri poſt Euangelium; in priuatis verò ſolere antea fieri. Contrarium autem à multis ſeruatur, ſcilicet, vt in priuatis miſſis fiat poſt Euangelium, in ſolennibus autem antea. In miſſali tamen Romano dicitur fieri debere poſt Euangelium, facta hoſtiæ oblatione: & hic modus eſt ſatis tutus, & ſufficiēs. Denique in hoc, qui ſecutus fuerit ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem, non errabit.

Alenſ.

Gabriel. Richard.

Syluest. Et ante calicis oblationem.

Quis facere debeat hanc miſtionem. Guilel. Dur. Ledeſma.

Circa quartum quis debeat aquam infundere, Guilel. Durand. dicit c. 30. ſolum Presbyterum debere hoc facere; quia ſolus ipſe Chriſtum repræſentat, qui ſuo ſanguine populum redemit. Addit Ledeſma quæſtione 15. artic. 7. dub. 3. debere eſſe eundem Sacerdotem, qui miſſæ ſacrificium offert, quia aliàs non ſignificaretur, quod Eccleſia intendit: ſed neutrum puto ſimpliciter eſſe neceſſarium, ſeu præceptum, quia in miſſali Romano præſcribitur, vt in miſſis ſolennibus Subdiaconus infundat aquam à Sacerdote benedictam in calicem; & in hoc ſunt diuerſæ conſuetudines, præſertim in miſſis ſolennioribus. Vnde in priuatis miſſis tutum eſt ſeruare, quod Ledeſma dicit, in ſolennioribus verò, quod in miſſali Romano habetur, vel quod tenuerit conſuetudo, fieri ſine culpa poteſt.

SECTIO IIII.

Vtrùm aqua vino miſta conuertatur in ſanguinem Domini, & ſub hac intentione miſceri debeat.

PRima ſententia dicit, aquam conuerti non in ſanguinem, ſed in quendam humorem aqueum ſeu phlegma, quod ſecundum hanc ſententiam de latere Chriſti Domini exiuit. Fundamentum eius ſententiæ eſt, quia per miſtionem aquæ & vini ſignificantur aqua & ſanguis, quæ à latere Chriſti fluxerunt: in ſacramentis autem nouæ legis id, quod ſignificatur, vi & virtute ſacramentorum efficitur. Hanc ſententiam refert Innocentius in capite. Cum Marthæ, & in capite. In quadam, de Celebrat. miſſ. & illam damnat, vt abſurdam, erroneam, & Catholicæ veritati contrariam. Primò, quia hæreticum eſt negare, aquam, quæ de latere Chriſti exiuit, fuiſſe veram & naturalem aquam. Eſt enim contra vim verborum Euangelij, & contra communem Sanctorum intelligentiam. Deinde illa aqua, quæ exiuit de corpore Chriſti, non pertinebat ad veritatem & ſubſtantiam illius: aqua enim elementaris non eſt de ratione corporis humani. Vnde omnes Sancti docent, ſupernaturaliter ac miraculoſè manaſſe aquam illam de corpore Chriſti iam defuncti: ergo illa aqua non manet nūc in glorioſo corpore Chriſti: ergo non eſt, quod hæc aqua in illam conuertatur. Præterea verba formæ nō ſignificant talem cōuerſionem: ſed id totum, quod deſignatur pronomine, *Hic*, dicitur eſſe ſanguis: ergo non fit alia conuerſio per illam formam. Deniq; licet ſacramenta efficiant, quod ſignificant, non tamen omnes ceræmoniæ ſacræ, quæ illis adiunguntur, ſimiliter efficiunt. Hæc autem ſolum eſt ceræmonia quædam ſacramentalis, vt dictum eſt.

1. Sententia. Reiicitur.

Negare, aquā quę de latere Chriſti in cruce manauit, fuiſſe veram aquā hæreticum eſt.

Secunda ſententia eſt, aquam vino miſtam non conuerti, ſed manere in propria ſpecie, & natura admiſtam ſpeciebus vini poſt conſecrationem, ita refert Innocentius III. in dicto capite. Cum Marthæ. Fundamentum eſt: quia ſolum vinum immediatè cōuertitur in ſanguinem. Solum enim illud eſt materia, & ſolæ ſpecies eius ſignificāt ſanguinem Chriſti: ergo aqua nō conuertitur immediatè in ſanguinem, cum non ſit materia. Dices, conuerti mediatè, ſcilicet, prius in vinum, & poſtea in ſanginem. Sed contra; quia prior conuerſio nō eſt ponenda ſupernaturalis & miraculoſa: nullum enim eſt fundamētum, neque in forma, neq; in inſtitutione: naturalis autem eſſe non poteſt, quia naturaliter nō conuertitur, nec vinum cenſetur habere tantam naturalem efficaciam, vt tam ſubito aquam in ſe conuertat: præſertim ſi tertia pars aquæ miſceatur, vt Triburien. Concilium permittit: eſt ergo hæc miſtio ſolum imperfecta per iuxtapoſitionem. Et confirmatur, quia fieri à multis dicitur, vt aqua ſic vino miſta filo lineo, aut medulla iunci, vel alio ſimili artificio à vino ſeparetur. Quod ſi obiicias; nam inconueniens eſt aquam miſceri vino, ſi non eſt in ſanguinem conuertenda: Reſpondent, non miſceri, vt conuertatur, ſed ſolū cuiuſdam ceræmoniæ gratia,

2. Sententia.

& propter quandam ſignificationem; cum enim hæc miſtio nō ſit ex Chriſti, ſed ex Eccleſiæ inſtitutione non pertinet ad materiam, neque ad effectum ſacramenti: atque adeò neque ad conſecrationem, & conuerſionem materię, ſed ſolum eſt quædam ſacramentalis cerımonia. Neque ex hoc ſequitur aliqua indecentia, vel aliquod incommodum; quia illa aqua reuera non contingit ſanguinem Chriſti, ſed ſolas ſpecies.

Refutatur. Hanc ſententiam relinquit Innocentius, vt minùs probabilem, & ita eſt ab omnibus Scholaſticis reiecta; à Diuo Thoma hic & aliis, cum Magiſtro, diſtinctio. 11. Alenſi, quæſtione 32. membr. 5. Gabriel. lect. 35. in can. Soto d. 9. q. 1. art. 6. Alan. lib. 1. de Euchariſt. cap. 13. qui omnes docent, aquam infundi calici, vt conuertatur in ſanguinem, atque ita fieri ſæpè, ac frequentiſſimè; & idem docuit Innocent. lib. 4. cap. 32. Raban. ſuprà cap. 4. Et poteſt hæc ſententia authoritate Patrum refutari: dicunt enim aquam vino miſtam *conſecrari, ſanctificari, benedici*, quibus verbis ſignificare ſolent conuerſionem. Vnde in Canonibus à Martino Bracharen. Epiſcopo collectis. can. 55. & habetur in cap. Non oportet. de conſecrat. d. 2. dicitur. *Hæc tria, panem, vinum, & aquam, in typum Chriſti benedici*, & infrà dicitur, *Hæc tria vnum ſunt in Chriſto Ieſu.* Cyprianus dicta epiſtola. 63. dicit, *Calicem Domini, non eſſe vinum ſolum, neque aquam ſolam, ſed vtrumque miſtum, & hoc eſſe, quod ſanctificatur.* Clarius Damaſcen. lib. 4. cap. 14. dicens, *Qui fecit omnia, poſſe ex vino & aqua ſanguinem ſuum conficere.* Ambroſ. lib. 4. de ſacramentis. cap. 4. in fine. *Vinum & aqua* (inquit) *in calicem Domini mittitur, ſed fit ſanguis conſecratione verbi cœleſtis*, & cap. 5. *Ante verba Chriſti calix eſt vino & aqua plenus, vbi verba Chriſti operata fuerint, ſanguis efficitur.* Paſchaſ. dicto lib. cap. 11. expreſsè dicit, non manere aquam, ſed verti in ſanguinem, idem ſentit Alger. lib. 1. cap. 16. circa finem. *Cum* (inquit) *vinum pro Chriſto, & aqua ſacrificetur pro populo, & vtrumque vnus ſanguis fiat, quid niſi vnio capitis, & membrorum ſignificatur?* Ratione præterea argumentor primò; ex veritate formæ; qua abſolutè dicitur. *Hic eſt calix ſanguinis.* Per illud autem pronomē, *Hic*, deſignatur totus ille potus, & liquor, qui in calice continetur: ſi ergo non totus ille eſt ſanguis, forma non eſt ſimpliciter vera. Nam ad veritatem illius locutionis neceſſe eſt, vt id totum, quod deſignatur, nō ſit alia ſubſtantia, niſi ſanguis Chriſti: ſimili enim argumento infra probabimus, nō manere ibi ſubſtantiam vini. Secundò totus calix ſtatim poſt conſecrationem proponitur populo adorandus; ergo ſupponitur, ſub omnibus ſpeciebus illius vini miſti, non eſſe aliam ſubſtantiam, niſi Chriſtum & ſanguinem eius. Tertiò, nam, poſt conſumptionem calicis, Sacerdos cenſetur manere ieiunus; vnde permittitur interdum iterum, atque iterum cōſecrare, ac ſumere, dummodo poſt ſpecies conſecratas nihil ſumat; ergo ſignū euidens eſt, credi ab Eccleſia, totum id, quod eſt in calice conſecrato, manere conſecratum; aliàs, ſumendo ſpecies vini, neceſſario ſumeret Sacerdos veram & naturalem aquam, & ita non maneret ieiunus. Quartò denique, quia planè indecens fuiſſet, & non minus abſurdum miſcere aliquid vino conſecrando, vt ſimul cum vero ſanguine Chriſti Domini in ſua ſubſtantia & natura permaneret: ergo ex intentione Eccleſiæ miſcetur aqua, vt in verum Chriſti ſanguinem conuertenda. Hoc enim non repugnat ſignificationi, ſed illam potius maximè iuuat: quia melius & perfectius ſignificatur vnio Eccleſiæ cum Chriſto: ergo per conſecrationem reuera perficitur hæc conuerſio, aliàs valde eluderetur ac deciperetur Eccleſia in huiuſmodi cerımonia.

Magiſter. Gabriel. Alenſ. Soto. Alanus. Innocent. Raban. Cyprian. Damaſc. Ambroſ. Paſchaſ. Algerus.

Dubium. Difficultas verò ſupereſt, vtrum, vt aqua conuertatur in ſanguinem Chriſti Domini, neceſſe ſit prius conuerti in vinum, vel poſſit immediatè in ſanguinem tranſire. Et tria inprimis ſunt, in quibus ferè omnes Theologi conſentiunt. Primum, ſi aqua conuertatur in vinum, quando profertur forma, certiſſimum eſſe in ſanguinem conuerti: tum quia iam eſt vinum, & conſequenter eſt materia; tum quia omnia allegata hoc maximè probant. Secundum eſt, ſi aqua in debita proportione miſceatur & debito tempore, frequentius accidere, vt conuertatur in vinum ante conſecrationem. Hoc pendet ex principiis philoſophiæ; & explicari poteſt, tum quia vinum propter caliditatem ſuam videtur eſſe maximè actiuum, tum, quia per miſtionem illa aqua in minutiſſimas partes diſtribuitur, & à contrario agente vndique circumdatur, & ideo veriſimile eſt, facile conuerti, vt ſentit etiam Ariſt. 1. de generat. cap. vlt. Tertium, & ad vſum pertinens eſt, Sacerdotem debere aquam miſcere ea intentione, & modo, vt veriſimile ſit poſſe facile in vinum conuerti ante conſecrationem. Ratio eſt, quia in ſacramentis conficiendis, id eſt eligendum, quod certius: ſi autem aqua in vinum tranſeat, certum eſt verti in ſanguinem; ſi autem in ſua ſubſtantia maneat, vt minimum, eſt res valde dubia: ergo curare Sacerdos debet, vt poſſit in vinum conuerti, & hoc docent Eccleſiæ conſuetudo, & Concil. Florent. dum inquit, modiciſſimam aquam eſſe miſcendam: hæc.n. videtur eſſe illius quantitatis ratio potiſſima. Conc. Flor.

Dubium. Controuerſia ergo ſupereſt, ſi interdum contingat tempore conſecrationis aquam non eſſe in vinū conuerſam, vtrùm maneat, an immediatè conuertatur in ſanguinem.

In qua re eſt, tertia ſententia: tunc aquam conuerti in ſanguinē. Quæ opinio ſolet tribui Paſchaſio, & Algero ſuprà: Sed illi nihil dicunt de immediata conuerſione, ſed ſimpliciter loquuntur, ſicut alij Patres; qui eadem ratione videntur huic ſententiæ fauere. Præſertim Ambroſ. & Damaſce. indicant enim aquam manere vſq; ad conſecrationem, & cōuerti, & eodem modo referri poteſt Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 2. dicit enim, panem tranſubſtantiari in corpus, vinum & aquam in ſanguinem; citari etiam poteſt Petrus Soto, qui lect. 14. de Euchar. ſic loquitur, *Neque opus eſt ſcrupuloſè inquirere, vbi aqua appoſita maneat. Totum enim, quod in calice eſt, vinum eſt, & illud conuertitur in ſanguinem Chriſti.* Sed hæc omnia facile explicari poſſunt. Ex omnibus Scriptoribus Catholicis, ſolum inuenio Alanum lib. 1. de hoc ſacramento, c. 13. loquentem hæc verba: *Probabilius eſt, quod omnium pæne Eccleſiaſticorum ſcriptorum iudicio defenditur, aquam modicè infuſam in vini ſubſtantiam prorſus deſinere; & tamen ſi id non fieret, ſed exiſteret aqua in varias & abditas vini partes diffuſa facerent nihilominus vnum non ſpecie, ſed permiſtione, & totum illud modo vinum prædominantem partem obtineret, conuerteretur in ſanguinem Dominicum, idque certa fide tenendum eſt, vtcunq; illud aliud, cum in naturæ obſcuritate poſitum ſit, ignoretur.* Sed exceſſit hic author, præſertim in illo vltimo verbo, quia neque eſt certa fides, nec admodum probabilis opinio, vt dicam.

Ambroſ. Damaſcen. Altiſiodor. Petrus Soto. Alanus.

Fundamenta verò potiſſima huius ſententiæ ſunt eadem, quæ contra ſecundam ſententiam poſuimus: quia ſi neceſſaria eſt conuerſio aquæ in vinum, vt fiat tranſitus in ſanguinem, & ſemper incerta erit talis conuerſio, & ſæpè erit certum non fieri: vtrumque autem videtur eodem modo inpugnari, prædi-

prædictis rationibus, quibus ſecunda opinio impugnata eſt. Sequela, quoad priorem partem, per ſe nota eſt, quia illa naturalis conuerſio eſt valde incerta, præſertim ſi iuxta Cõcilium Triburienſe tertia pars aquæ miſceatur, vel certe ſi vinum ſit natura ſua valde debile, vel nimis denſum, ita vt non poſſit per aquam tam facile diuidi, ac diſtribui; vel, ſi ex accidẽti, ſit nimis frigidum. Altera pars ſequelæ conſtat, ſi, verbi gratia, contingat, in calice non fuiſſe poſitum vinum, & poſtea inſtante iam conſecratione neceſſariũ ſit ponere aquã & vinũ, & ſtatim conſecrare, nã tunc euidens eſt, aquam non eſſe conuerſam in vinum, & certe in facto Chriſti videtur ita accidiſſe, nã vt ex Euangeliis colligi poteſt, ſtatim, ac poſuit vinũ in calice, conſecrauit, & dedit diſcipulis: non ergo expectauit illud tempus conuerſionis aquæ in vinũ. Adde, totam illam moram, quæ eſt à tempore, quo miſcentur vinum & aqua vſque ad conſecrationem, eſſe accidentariam, & pręter inſtitutionem huius ſacramenti ob cerǽmonias Eccleſiæ, ergo & conuerſio aquæ in vinum, quæ in illa mora fit, eſt accidentaria, & abſque illa fieri poteſt conſecratio totius vini aqua miſti. Quod vero eadem incõmoda ſequantur in contraria ſententia, quæ cõtra ſecundam obiecta ſunt, facile patebit diſcurrendo per ſingula. Nã in primis non poſſet adorari totum illud, quod eſt in calice. Deinde etiam ſacerdos non eſſet ieiunus. Item pronomen *hic*, vel non deſignaret totam illam materiam, vel certe forma redderetur falſa, & inefficax. Demum, quia Sancti eodem modo, & eadem certitudine loquuntur de conuerſione aquæ ac vini.

Secundo, principaliter argumentor ratione, quã indicat Alanus, quia poſtquam facta eſt miſtio aquę, quamuis ſubſtantialiter minime ſit cõuerſa in vinũ, totum illud cenſetur vinum per modum vnius potus, vt eſt in vſu, ergo totum illud eſt materia apta vt conuertatur: patet cõſequentia, tum quia Sancti ſolum requirunt vinum aqua miſtum, & tamen communi vſu & appellatione illud eſt proprie vinum aqua miſtum; nam facta conuerſione aquæ in vinum, potius videtur eſſe vinum ſimplex, tum etiam ſecũdo, quia ad conſecrationem corporis tantum requiritur panis triticeus vſualis, & non alius; vnde etiam ſi habeat particulam aliquam confectam ex farina hordeacea, nihilominus tamẽ totum illud ſimpliciter conſecratur: cuius ratio hęc reddi poteſt, quia eſt per modum vnius cibi vſualis, ergo ſimiliter. Tum denique tertio ſic argumentor, quia, ſi Chriſtus dedit nobis vinum aqua miſtum, vt ſufficientem huius ſacramenti materiam, ſine cauſa vel vtilitate voluiſſet, vt omnino aqua prius conuerteretur in vinum, quam in ſanguinem, ergo veriſimilius eſt, his non obſtantibus, eſſe contentum vſuali miſtione.

Nihilominus dicendum cenſeo, aquam non conuerti in ſanguinem, niſi prius in vinum tranſmutetur. Primo, quia, vt dicitur in Catechiſmo Pij Quinti, hæc eſt ſententia omnium Eccleſiaſticorum ſcriptorum, docuit illam D. Thomas hic, & Innocent. libro 4. de hoc myſterio. cap. 32. Rabanus libro de Corpore Domini, cap. 4. Alexand. Alenſis quarta parte q. trigeſima ſecunda, membro. 5. ar. 2. & 3. & reliqui Theologi in 4. d. vndecima, vbi Scotus. q. ſeptima. Richardus ar. 2. q. 5. Maior. quęſtio. 2. Paludanus quæſtio. prima. art. ſeptimo, Bonauent. ſecunda par. diſtinctio. artic. 1. quæſt. tertia, qui aduertit etiã, Chriſtum Dominum non conſecraſſe calicem, donec aqua in vinum fuiſſet cõuerſa, Gabriel ibi quæſtio. 2. & lectio. 35. in canon. qui dicit eſſe indubitatam ſententiam, quam omnes moderni ſcriptores

(Catechiſmus. D. Thom. Innocent. Raban. Alenſis. Scotus. Richard. Maior. Palud. Bonauen. Gabriel.)

A amplectuntur, & Soto diſtinctio. 9. quæſt. 1. artic. 6. dicit, Innocentium III. in capit. Cum Marthæ, de Celebrat. miſſarum, illam vt certiſſimam docuiſſe, tamen reuera Innocentius ſolum illam amplectitur vt probabiliorem ſentẽtiam, quod non parum mouere debet, vt illam amplectamur, ſed illud etiã me maxime mouet, quod cum Innocentius ibi tres referat ſententias de hac conuerſione aquæ, nullam mentionem fecit eius, quæ aſſerit conuerti immediate in ſanguinem, & idem videre licet in omnibus antiquis Scholaſticis, quod eſt manifeſtum indicium, antiquorum omnium ſenſum, & quaſi indubitatam ſententiam fuiſſe, aquam vel manere in ſua ſubſtantia, vel conuerti in vinum, & hoc argumentum in materia ſacramentorum eſt valde efficax. (Soto.) B

Secundum huius communis ſententię fundamẽtum eſſe videtur, quia materia conſecrationis ſolum eſt vinum, cui aqua miſcetur, non vt materia, ſed ſolum per modum ceræmoniæ ad ſignificationem quandam, ſola autem materia eſt, quæ conuertitur, vt per ſe conſtat. Antecedens, præter communem ſenſum, & traditionem Scholaſticorum, habet nonnullum fundamentum in Scriptura, quæ ſolius vini meminit. Deinde multum indicatur in Cõcilio Florentino, vt ſupra aduertebam: nam prius ſimpliciter C dicitur: vinum eſſe materiam, poſtea additur, illi eſſe modiciſſimam aquam miſcendam, inſinuatur etiam in c. Firmiter, vbi ſolum panis & vinum dicuntur conuerti in corpus & ſanguinem Chriſti, & ſimiliter Trident. ſeſſ. 13. can. 2. dicit, panem in corpus, & vinũ tranſire in ſanguinem, & duntaxat manere ſpecies vini, nec mentionem facit aquæ, & ſpecierum eius: ſicut ergo ſolus panis eſt materia proxime conuertibilis in corpus Chriſti, & licet fiat ex farina, & aqua, tamen aqua manens in ſua ſubſtantia, non eſt capax illius conuerſionis, niſi prius tranſeat in ſubſtantiam panis; ita ſolum vinum, quod ex æquo ponitur cum pane vt materia huius ſacramenti, eſt proxime conuertibile in ſanguinem, & non aqua, niſi in ſubſtantiam vini tranſeat. Et hoc eſt, quod Cypr. ſupra citaD tus ait: *Quando vtrumq; miſcetur & adunatione confuſa ſibi inuicem copulantur, tunc ſacramentum ſpirituale, & cœleſte perficitur, ſic vero calix Domini non eſt aqua ſola, aut vinum ſolum, niſi vtrumque ſibi miſceatur, quomodo nec corpus Domini poteſt eſſe ſub farina ſola, aut aqua ſola, niſi vtrumque fuerit adunatum*, vbi ſignificat non magis aquam poſſe cõuerti immediate in ſanguinem, quam in corpus; ſed oportere, vt cum vino coaleſcat in vnum, quod miſtum dicitur, nón quia ſubſtantialiter ſit diuerſum à vino, ſed quia poſtquam partẽ aquæ in ſe conuertit, temperatum manet, & qualitatibus aquæ affectum. (2. Fundam. Conc. Flor. Trident. Cyprianus.)

Tertio hoc declaratur à poſteriori, quia, ſi aqua ex E æquo eſt materia, ac vinum, reddi non poteſt ratio, cur, vel non ſit æque neceſſaria, ac vinũ, vel non poſſit ipſa ſola ac pura immediate conuerti in ſanguinẽ, ſicut poteſt purum vinum. Quod præterea ita declaro, nam ſi ſufficit vinũ miſtum per iuxtapoſitionẽ: ergo etiam ſi miſceatur æqualis, vel maior pars aquę, nihilominus totum illud miſtum cõuertetur in ſanguinem, quia reuera eſt vinum miſtum vſuale, nec reddi poteſt ratio, cur minor quantitas poſſit cõuerti, & non maior. Dici poteſt, aquam nõ poſſe cõuerti, niſi ſaltem accidentaliter ſit alterata à vino, & receperit accidẽtia eius. Sed contra, nam ſaltem ſequitur, ſolam aquam, dummodo habeat accidẽtia vini, etiam ſi non habeat admiſtam ſubſtantiã eius poſſe conuerti, quod eſt omnino falſum. Sequitur deinde, (3. Fundam. Obiectio. Soluitur.)

 ſi con-

ſi cõtingeret vinum & aquam ita miſceri, vt vtriuſq; ſubſtantia periret, & fieret vnum aliquid diſtinctum habens accidẽtia vini, quod in ordine ad cõmunem potum, vel vſum exiſtimaretur vinum lymphatum, nihilominus illud eſſe materiam, quod eſt alienum à ſana doctrina, & definitione Conciliorũ. Imo præterea ſequi videt, ſi paululum aquę roſaceæ miſceatur vino, & recipiat accidentia eius, licet in vinum non tranſeat, poſſe conuerti in ſanguinem Chriſti, quia etiam totũ illud miſtum eſt per modum vnius potus, & ſubſtantia aquę naturalis, per ſe ſumptę, nõ eſt magis materia, quam ſubſtantia aquæ roſaceæ. Et ita nonnulli concedunt hanc ſequelam, ſed reuera conſequens eſt valde abſurdum, & contra omnem antiquitatem. Et confirmatur, nam hac de cauſa introductum eſt in Eccleſia, vt modiciſſima aqua miſceatur, quia reuera exiſtimatum eſt, aquam in ſua ſubſtantia non eſſe materiam. Tandem confirmo, quia ſi aqua durans in ſubſtantia ſua, conuerteretur in ſanguinem Chriſti, eadem ratione ſanguis Chriſti cõtineretur, & conſeruaretur ſub accidẽtibus aquæ: ergo ſi contingeret ſpecies vini aceſcere, ita vt non poſſent conſeruare ſubſtantiam vini, ſpecies autem aquæ integras manere, conſeruaretur ſanguis Chriſti ſub ſpeciebus aquæ, etiã ſi deſineret eſſe ſub ſpeciebus vini. Et eadem ratione, ſi illa aqua poſſet in ſe conuertere vinum, & proportionalis actio inter ipſas ſpecies intercederet, poſſet in illis cõſeruari ſanguis Chriſti: ac deniq;, ſi quacunq; ratione illæ ſpecies aquæ conſecratæ ſepararentur a ſpeciebus vini, retinerent ſub ſe ſanguinem Chriſti, quod eſt reuera inconueniens & abſurdum: cum tamen non poſſit ſatis conſequenter dici, propter ſolam ſeparationem deſinere ibi adeſſe corpus Chriſti, & ſubſtantiam aquæ redire. Signum ergo eſt, ſolum vinũ immediate conuerti in ſanguinem Chriſti.

Argumentorum ſolutio. Ad primum.

Argumenta vero contrariæ ſententiæ non ſunt magni momenti. Ad primum ergo inprimis dicitur, vt in plurimum, ſatis certum, ac veriſimile eſſe, præcedere conuerſionem aquæ in vinum, vt ſupra probatum eſt. Et ad illam experientiam, quã dicitur aquam iterum ſeparari poſſe à vino, reſpõderi poteſt, vel id ſolum contingere, ſi fiat, antequam conuerſio perficiatur, vel certe, vt reſpondet D. Th. in 4. d. 11. in expoſitione litteræ, id, quod ſeparatur non eſt aqua, ſed quidam aqueus humor, cuius ſignum eſt, quod etiam ex puro vino poteſt extrahi. Deinde dicitur, ſi interdum contingat conſecrationem fieri ante conuerſionem aquæ in vinum, non ſequi aliquod incõmodum, magis quidem decet, vt, ſi cõmode fieri poteſt, aqua prius in vinum conuertatur. Et hoc ſenſu intelligenda ſunt & acceptanda, quæ contra ſecundã opinionem dicta ſunt; ſi tamen aliud accidat interdum, non refert. Ad illud vero de adoratione reſpõdetur, nõ adorare fideles quidquid eſt in calice, poſſunt enim interdũ eſſe in calice aliæ res, vt paleæ, &c. adorant ergo id, quod conſecratum eſt, ſeu quod ſub ſpeciebus vini cõtinetur. Ad aliud de ieiunio reſpõdetur, ſatis eſſe, vt probabiliter credatur, aquam eſſe conuerſam in vinum, ſi tamen interdum accideret, certũ eſſe talem conuerſionẽ non eſſe factã, vt in caſu illo, quando inſtante iam conſecratione cognoſcitur, tunc (inquam) conſultius eſſet, vt ſacerdos ſe exiſtimaret non ieiunum, neque iterum conficeret, quamquam, ſi vellet alteri opinioni adhærere, quia totum illud recipitur per modũ vnius ſacramenti, & quia contraria opinio nõ eſt omnino improbabilis, nõ damnarem illum. Ad aliud de forma ſeu pronomine, *hic*, reſpondeo, idem argumentum fieri poſſe, ſi vino ſit admiſta gutta mellis, vel alterius liquoris, vel ſi intra panem lateat particula caſei. Reſpõdetur ergo, ex intentione ſacerdotis, ſeu Eccleſiæ, & Chriſti, ad quam ſacerdos ſe conformat, ſolum deſignari, quod ſub ſpeciebus vini continetur. Vel certe, ſicut hoc dicitur abſolute vinum, licet particulam aquæ admiſtã habeat, ita illud idem dicitur ſanguis Chriſti poſt conuerſionem, licet eandem particulam aquæ habeat admiſtam.

Solutio 2.

Ad ſecũdum argumentũ reſpondetur, nõ quemlibet potum, ſed vini tãtum, eſſe materiam huius ſacramenti, vt oſtenſum eſt, alias ſi argumentum illud eſſet efficax, quicunq; alius liquor eſſet admiſtus vino, ſi tamen conſtitueret vnum potum vſualem, tota illa eſſet materia cõſecrabilis; quod eſt aperte falſum. Et argumentum de pane potius probat contrarium, quando enim aliqua farina hordeacea ita miſcetur triticeæ, vt tandem totum, quod cõficitur, ſit panis triticeus, & eiuſdem rationis, ac ſubſtantię, tũc totum conſecratur, ſi vero cõtingeret, particulã panis hordeacei manere interpoſitã pani triticeo, ſubſtantialiter tamen ab illo diſtinctam, reuera non cõſecraretur. Neq; Sancti dicunt, vinum vtcunq; miſtum eſſe materiam, ſed vinum ſimpliciter, cui dicũt miſcendam eſſe aquam, hanc vero dicunt conuerti in ſanguinem, quia, ſaltem mediate, ita communiter fit; & interdum etiam dicunt, vinũ miſtum aqua conuerti, quia, licet aqua conuerſa ſit in vinum, tamen ſimpliciter vocatur illud vinum miſtum, quia manet affectum, ac temperatum qualitatibus aquæ.

Solutio 3.

Et idem tãdem dicitur ad inſtitutionem Chriſti. Vnde illud argumẽtum retorqueri poteſt, q̃a Chriſtus non inſtituit aquam, vt partem materiæ, cuius ſignum eſt, quia non præcepit illam miſceri, neq; eſt veriſimile, dediſſe poteſtatem ad conuertẽdam materiam, quam non præcepit apponi. Quod ſi fortaſſe alia ſententia dicat, potuiſſe hanc materiam inſtitui, vt ſufficientem, & non vt neceſſariam, & vt ſufficiẽtem tali modo, & non alio: Reſpondeo, potuiſſe quidem id facere Chriſtum, ſed non conſtare id feciſſe; quin potius contrarium. Et diſtinctionem illam, de materia ſufficienti, & neceſſaria, inauditam eſſe in aliis ſacramentis, præterquam pœnitẽtiæ, in quo fuit ſpecialis ratio, in natura rei fundata, vt ibi dicetur.

Si poſt conſecrationem calicis aqua in vinum trãſeat, non fit ſanguis Chriſti.

Et ex his ſequitur primo, ſi poſt conſecrationem contingat, ſpecies conſecratas corrumpere aquam, illam conuerti in ſolum vinum, & non in ſanguinem Chriſti, quia hęc conuerſio non fit, niſi per formam, quæ iam habuit totum ſuum effectum: ſpecies autem conſecratæ virtutem retinent ad generandum vinum, ac ſi ſubſtantia adeſſet, vt ex infra dicendis conſtabit.

Si in momẽto conſecrationis, aqua conuertatur in vinum, nõ tranſit in ſanguinem.

Secundo ſequitur, ſi contingat aquam cõuerti in vinum, in eodem momento, in quo perficitur forma conſecrationis, & conuertitur vinum in ſanguinem in eo caſu aquam conuerti in vinum & non in ſanguinem. Probatur, quia dictum eſt aquam non poſſe immediate tranſire in ſanguinem, in eo autem caſu nec immediate poſſet, quia neq; in eodem momento poteſt fieri duplex conuerſio, alias in eodem inſtãti aqua inciperet eſſe vinum per primum ſui eſſe, & deſineret eſſe vinum, per primum nõ eſſe, quæ eſt aperta implicatio contradictionis, neque poſt illud inſtans poteſt aqua tranſire in ſanguinem, quia iam actio formæ ceſſauit.

Aqua nõ vertitur in ſanguinem, ſi quando profertur pronomen, hic, nõ eſt conuerſa in vinum.

Tertio difficilius eſt, quid ſit dicendum, ſi cõtingat, conuerſionem aquæ in vinum fieri, ante finitam formam; tamẽ poſt illam inchoatam, & poſt dictum pronomen, *hic*, videtur enim probabile tunc cõuerti in ſanguinẽ, quia in inſtanti conſecrationis aqua iam eſt vinum, & tota ſignificatio formæ refertur ad illud

illud inſtans, vt videbimus. In cõtrarium autem eſt, A quia vt conſecratio fiat, oportet materiam eſſe præſentem, quando illo pronomine deſignatur: ergo multo magis neceſſe eſt, vt iam exiſtat. Sicut in conſecratione panis, ſi quis inciperet proferre formam, antequam panis eſſet præſens, vel propinquus, nihil conficeret, quamuis fingamus panem fieri præſentem, antequam abſoluatur forma: quia, licet ſignificatio formæ referatur ad vltimum inſtãs, tamen tota eſt in ordine ad ſpecies, quæ præſentes adeſſe debent, quando tota forma profertur, & hęc ratio videtur mihi vrgẽtior. Et hactenꝰ de materia remota.

QVAESTIO LXXV.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrum in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem, an ſolum ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno.

Secundo vtrum in hoc ſacramento remaneat: ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

Tertio, vtrum ſubſtantia panis, vel vini, poſt conſecracionem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.

Quarto, vtrum panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.

Quinto, vtrum in hoc ſacramento poſt conuerſionem remaneant accidentia panis & vini.

Sexto, vtrum facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramẽto forma ſubſtantialis panis.

Septimo, vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti.

Octauo, vtrum hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem.

Sup. q. 65. ar. 3. cor. prin. & infr. q. 76. per totum. & 4. d. 10. ar. 1. & d. 11. princ. & 4. cont. c. 71. & 1. Cor. 11. le. 5. col. 2. & 4.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod in hoc ſacramẽto, non ſit corpus Chriſti ſecundum veritatem, ſed ſolum ſecundum figuram, vel ſicut in ſigno. Dicitur enim Ioan. 6. quod cum Dominus dixiſſet, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c. multi ex diſcipulis eius audientes, dixerunt: Durus eſt hic ſermo, quibus ipſe dixit. Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quicquam, quaſi diceret, ſecundum expoſitionem Aug. ſuper Pſalm. 98. Spiritualiter intelligite, quod locutus ſum, non hoc corpus quod videtis, mãducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt, qui me crucifigent, ſacramentum aliquod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos, caro autem non prodeſt quicquam.*

In Pſalm. 98. non procul à medio expoſitionis, to. 8. refertur hoc, de conſ. d. 2. c. 45.

2. Præterea, Dominus dicit Matth. vlt. Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus vſque ad conſummationem ſæculi. Quod exponens Auguſt. dicit. Donec ſæculum finiatur, ſurſum eſt Dominus; ſed tamen & hic nobiſcum eſt veritas Domini: corpus enim in quo reſurrexit, in vno loco oportet eſſe, veritas autem eius vbique diffuſa eſt. Non ergo ſecundum veritatem eſt corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſed ſolum ſicut in ſigno.*

3. Præterea, Nullum corpus poteſt eſſe ſimul in pluribus locis, cum nec angelo hoc conueniat, eadem enim ratione poſſet eſſe vbique. Sed corpus Chriſti eſt verum corpus, & eſt in cælo, Ergo videtur, quod nõ ſit ſecundum veritatem in ſacramento altaris, ſed ſolum ſicut in ſigno.

4. Præterea, Sacramenta Eccleſiæ ad vtilitatem fidelium ordinantur. Sed ſecundum Greg. in quadam hom. regulus reprehẽditur, quod quærebat corporalem Chriſti præſentiam. Apoſtoli etiam impediebantur recipere Spiritum ſanctum, propter hoc, quod affecti erant ad eius præſentiam corporalem, vt Auguſt.* dicit ſuper illud Ioan. 16. Si non abiero, paracletus non veniet ad vos. Non ergo Chriſtus ſecundum præſentiam corporalem eſt in ſacramento altaris.*

De regula id habet Greg. homil. 20. in Euang.

Tract. 94. in Ioan à med. tom. 9. lib 8. inter prin. & med. lib.

SED *contra eſt, quod Hilar.* dicit in 8. de Trinit. de veritate carnis & ſanguinis Chriſti, non eſt relictus ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione & fide noſtra caro eius vere eſt cibus, & ſanguis eius vere eſt potus. Et Ambroſ.* dicit. 6. de ſacramentis. Sicut verus Dei filius eſt Dominus Ieſus Chriſtus, ita vera Chriſti caro eſt, quam accipimus, & verus ſanguis eius eſt potus.*

Lib. 6. c. 1. in prin. tom. 4.

B

RESPONDEO *dicẽdum, quod verum corpus Chriſti & ſanguinem eſſe in hoc ſacramento, neque ſenſu neque intellectu deprehendi poteſt ſed ſola fide, quæ authoritati diuinæ innititur. Vnde ſuper illud Luc. 22. Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, dicit Cyrillus. Non dubites, an hoc verum ſit, ſed potius ſuſcipe verba Saluatoris in fide, cum enim ſit veritas, non mentitur. Hoc autem conueniens eſt. Primo quidem perfectioni nouæ legis. Sacrificia enim veteris legis illud verum ſacrificium paſſionis Chriſti continebant ſolum in figura, ſecundum illud Hebræor. 10. Vmbram habens lex futurorum bonorum, non ipſam rerum imaginem. Et ideo oportuit, vt aliquid plus haberet ſacrificium nouæ legis à Chriſto inſtitutum, vt ſcilicet, contineret ipſum Chriſtum paſſum, non ſolum in ſignificatione, vel figura, ſed etiam in rei veritate.* C *Et ideo hoc ſacramentum, quod ipſum Chriſtum realiter continet (vt Dionyſ. dicit. 3. ca. Eccleſ. Hierar.) eſt perfectiuum omnium aliorum ſacramẽtorum, in quibus virtus Chriſti participatur. Secundo hoc competit charitati Chriſti, ex qua pro ſalute noſtra, corpus verum noſtræ naturæ aſſumpſit. Et quia maxime proprium amicitiæ eſt conuiuere amicis (vt Philo.* dicit. 9. Ethico.) ſui præſentiam corporalem nobis repromittit in præmium, dicens Matth. 24. Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ. Interim tamen nec ſua præſentia corporali nos in hac peregrinatione deſtituit, ſed per veritatem corporis & ſanguinis ſui, nos ſibi coniungit in hoc ſacramento, vnde ipſe dicit Ioann. 6. Qui manducat meam carnẽ, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo.* D *Vnde hoc ſacramentum eſt maximæ charitatis ſignum, & noſtræ ſpei ſubleuamentum, ex tam familiari coniunctione Chriſti ad nos. Tertio, hoc competit perfectioni fidei, quæ, ſicut eſt de diuinitate Chriſti, ita eſt de eius humanitate, ſecundum illud Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite. Et quia fides eſt inuiſibilium, ſicut diuinitatem ſuam nobis exhibet Chriſtus inuiſibiliter; ita & in hoc ſacramento carnem ſuam nobis exhibet inuiſibili modo. Quæ quidam non attendentes, poſuerunt corpus & ſanguinem Chriſti non eſſe in hoc ſacramento, niſi ſicut in ſigno. quod eſt tanquam hæreticum abiiciendum, vtpote verbis Chriſti contrarium. Vnde & Berengarius,* qui primus huius erroris author fuerat, poſtea coactus eſt ſuum errorem reuocare, & veritatem fidei confiteri.*

Lib. 9 c. 4 & li. 8. c. 5. to. 5.

Habetur de conſe. d. 2. c. Ergo Berengarius.

E

AD primum ergo dicendum, quod ex hac authoritate prædicti hæretici occaſionem errandi ſumpſerunt, male verba Auguſtin. intelligentes. Cum enim Auguſt.* dicit: Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis, non intendit excludere veritatem corporis Chriſti,* ſed quod non erat manducandum in hac ſpecie, in qua ab eis videbatur. Per hoc autem quod ſubdit, Sacramentum quod vobis commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos, non intendit, quod corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſolum ſecundum myſticam ſignificationẽ, ſed ſpiritualiter dici, id eſt, inuiſibiliter, & per virtutem Spiritus ſancti. Vnde ſuper Ioann.* exponens id, quod dicitur: Caro non prodeſt quicquam, dicit: Sed quo modo illi intellexerunt, carnem quippe ſic intellexerunt manducandam, quomodo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo ſpiritu vegetatur, accedat ſpiritus,*

Præcipue citatus in fin. cor.

In expoſitione Pſal. 98. tom 8.

Vt patet ex verbis præcedentibus locum citat.

Tracta. 27. in Euan. Ioan. inter principium & medium illius, to 9.

ad carnem, & prodeſt plurimum. Nam ſi caro nihil prodeſſet, Verbum caro non fieret, vt habitaret in nobis.

Citatum in articl.2.

AD ſecundum dicendum, quod verbum illud Auguſt. & omnia ſimilia ſunt intelligenda de corpore Chriſti, ſecundum quod videtur in propria ſpecie (ſecundum quod etiam ipſe Dominus dicit Matth.26. Me autem non ſemper habebitis) inuiſibiliter tamen ſub ſpeciebus huius ſacramenti, eſt, vbicunque hoc ſacramentum perficitur.*

AD tertium dicendum, quod corpus Chriſti non eſt eo modo in hoc ſacramento, ſicut corpus in loco, quod ſuis dimenſionibus loco commenſuratur, ſed quodam ſpeciali modo, qui eſt proprius huic ſacramento. Vnde dicimus, quod corpus Chriſti eſt in diuerſis altaribus, non ſicut in diuerſis locis, ſed ſicut in ſacramento. Per quod non intelligimus, quod Chriſtus ſit ibi ſolum ſicut in ſigno, licet ſacramentum ſit in genere ſigni: ſed intelligimus corpus Chriſti hic eſſe (ſicut dictum eſt) ſecundum modum proprium.*

In corp. art.

AD quartum dicendum, quod ratio illa procedit de præſentia corporis Chriſti, prout eſt præſens per motum corporis, id eſt, prout eſt in ſua ſpecie viſibili, non autem prout eſt ſpiritualiter, id eſt, inuiſibili modo & virtute ſpiritus. Vnde Auguſt. dicit ſuper Ioan. Si intellexiſti ſpiritualiter verba Chriſti de carne ſua, ſpiritus & vita tibi ſunt, ſi intellexiſti carnaliter, etiam ſpiritus & vita ſunt, ſed tibi non ſunt.*

Tract.27. in Ioan. parum ante mediũ, tom.9.

COMMENTARIVS.

VEritatem diſtinguit D. Thomas à ſolis ſignis, vmbris, & figuris. Vnde ſenſus huius tituli eſt, an hoc ſacramentum nõ tantum ſit ſignum, & figura, ſed reuera corpus ipſum Chriſti, quod in ipſo realiter contineatur. Et hoc ſenſu affirmat, corp⁹ Chriſti eſſe in hoc ſacramento ſecundum veritatẽ. Quod primum probat verbis Chriſti domini, quæ ſtatim diligentius expendenda ſunt. Deinde adiungit cõiecturas. Prima eſt comparatione nouæ, & antiquę legis, comparantur enim vt vmbra, & veritas, & ideo decuit, vt Chriſtus, qui in veteribus ſacramentis in figura continebatur, in lege noua, & in aliquo eius ſacramẽto vere, ac realiter adeſſet. Quam rationem tetigit Ambroſ. ſuper ad Hebr.10. & egregie Aug. Epiſt.76. ad Caſul. & propterea Chryſoſt. hom. 83. in Matth. dicit, poſt figuram, Chriſtum adiunxiſſe veritatem, & optime Tertull. de reſurrectione carnis, c.20. *Non omnia (inquit) imagines ſunt, ſed & veritas, non omnia vmbræ, ſed & corpora; nam ſi omnia figura quid erit illud, cuius eſt figura?* Ex quibus poteſt ratio facta confirmari, conferendo hoc Euchariſtiæ ſacramentum, cum figuris, quibus in veteri lege præſignificatum eſt: oportet enim, vt illas antecellat, ſicut res imaginem, & corpus vmbram, iuxta doctrinã Pauli. 1. ad Corinth.10. ad Galat.3. & 4. ad Hebr.10. & ad Coloſ. 2. Quam exponit Hieronym. ad Titum. 1. circa illa verba, *Non attendentes Iudaicis fabulis, &c.* at vero parua eſſet excellentia huius ſacramenti, comparatione illorum ſignorum, ſi tantum in figura Chriſtum cõtineret. Quia, ſi res ad ſignificandum impoſitæ conſiderentur, ſæpe in lege veteri erant perfectiores, vt agnus, manna, &c. Si ſignificatio, etiam illæ ſignificabant Chriſtum, & quamuis dici poſſit hoc ſacramentum excellere, tum, quia ſignificat Chriſtum vt præſentem, tum etiam, quia expreſſius ſignificat, q̃ vetera, & fortaſſe, quia gratiam confert, tamen hæc omnia non adæquant perfectionem, & excellentiam nouæ legis, vt ex modo loquendi Scripturæ & Sanctorum colligitur, nam propter hanc cauſam Chriſtus comparando hoc ſacramentum cum manna, Ioan.6. dicit, hunc ſolum eſſe verum cibum, quia eſt caro eius, vt ibi Chryſoſt. & Aug. notarunt, & optime Cyrill. lib.3. in Ioan. c.24. & Ambroſ. li. de myſter. c.9. & eodem modo Cypr. ſerm. de Paſſio. comparans

Ambroſ. Auguſt. Chryſoſt. Tertull.

1. Cor.10. Gal.3. Hebr.10. Coloſſ.2. Hieron.

Ioan 6. Chryſoſt. Auguſt. Cyrill. Ambroſ. Cyprian.

A hoc ſacramentum cum agno paſchali, dicit, illum agnum fuiſſe cõſumptibilem cibum, hoc vero ſacramentum eſſe inconſumptibile. Quam comparationem proſequitur etiam Leo. papa ſerm. 7. de Paſſ. Chryſoſt. hom.45. in Ioan. *Si tantum (inquit) fuit figura, quid ipſa veritas?* idem hom.61. ad popul. & hom. ad Neoph. vbi tantum inquit differre hoc ſacramẽtum à veteri, quantum ſanguis Chriſti, à ſanguine agni paſchalis. Et hoc modo, explicata hæc ratio D. Th. ſatis probabilis eſt, & adiuncta Patrum authoritate, eſt valde efficax. Aliæ præterea duæ rationes, fundatæ in oſtenſione diuinæ charitatis erga nos, & in perfectione noſtræ fidei, ſpei, & charitatis erga
B Deũ, ſunt egregię, non indigent tamen expoſitione.

Leo. Chryſo.

DISPVTATIO XLVI.

An ſit realis præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento.

Diſputatio octaua de Euchariſtia.

HActenus de materia remota huius ſacramenti dictum eſt, nunc ſequitur, vt de ipſo ſacramento, ac proxima materia eius, dicamus: quia vero corpus, & ſanguis Chriſti non ſolum ſunt res, &
C ſacramentum, ſed etiam intrinſece continentur in materia eius proxima, & illud componunt, ac ſunt veluti ſubſtantia eius, ideo optimo ordine ſequitur, vt de hac Chriſti præſentia dicamus, ex hac enim cætera pendent, quæ in hac, & duabus ſequentibus quæſtionibus D. Th. tractat. De hac vero præſentia, tam multa his temporibus ſcripta ſunt, vt fere nihil addi poſſit, præſertim in his, quæ ad eruditionem, & Patrum lectionem pertinent, attingemus igitur ſolum illa, quæ ad Scholaſticum inſtitutum ſatis eſſe videbuntur. Ac primum de hac præſentia dicemus, an ſit, deinde quid ſit, ac tandem, quomodo fiat.

SECTIO I.

D *Vtrum ſit de fide certum, Chriſtum realiter eſſe præſentem in hoc ſacramento.*

PRimum hæreſis illa, quæ hanc veritatem negauit, inter Græcos illos pullulare cœpit, qui veritatem carnis in Chriſto negarunt, vt colligi poteſt ex Theodoreto dialog.3. vbi de illis inquit, *Euchariſtiam & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Euchariſtiam eſſe carnem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti.* Quæ verba refert ex Ignatio, Epiſt. ad Smyrnẽſes, in qua nũc non inueniuntur. Deinde, qui negarunt veram vnionem carnis Chriſti ad Deum, ſcilicet Neſtoriani, conſequenter dixerunt, in hoc ſacramento non eſſe carnem diuinam, & viuificatricem. Vnde Waldenſ. tom.2. c.19. illis tribuit, quod in hoc ſacramen-
E to negauerint eſſe carnem Chriſti, licet faterentur adeſſe carnem alterius ſancti hominis, neſcio cuius. Veriſimilius tamẽ mihi eſt, negaſſe quidem carnem Dei & Verbi, non tamen carnem Chriſti, quem ipſi dicebant eſſe ſanctum hominem purum, vt colligitur ex Anſelmo, quem Waldenſis refert li. de corp. & ſang. Domini, c. vltimo. Et hunc fuiſſe errorem Neſtorij conſtat ex fragmento errorum eius, quod habetur 4. tom. operum Cyrilli in fine. Vnde licet Lanfrancus lib. de Euchariſt. poſt medium, referat fuiſſe quoſdam hæreticos, qui dixerunt, in hoc ſacramento eſſe quidem carnẽ hominis, nõ tamen Chriſti; ſed alterius, vel ſancti, vel peccatoris; ego nullum eius erroris authorem, aut vllam mentionẽ in hiſtoriis inuenio. Poſtea in eadem Eccleſia Græca Iconomachi

Theodor. Ignatius. Waldenſ. Anſelm. Lanfran.

VII. Synod.
Guido.

machi videntur hanc præſentiam negaſſe, vt colligi- A tur ex VII. Synodo, actio. 6. tom. 3. in fine, vnde forte ſumpſit occaſionem Guid. Carmel. vt Armenos faceret huius erroris duces, quod ego verum nõ exiſtimo, neque vllo ſufficienti fundamento dictũ, quin potius nec in tota Eccleſia Græca hæc hæreſis præualuit, aut nimium percrebuit: nam, cum in aliis rebus ab Eccleſia Latina ſæpe diſſenſerit, in hoc tamen dogmate de reali præſentia corporis Chriſti, Græci, & Armeni, tam inter ſe, quam cum Eccleſia Latina conſentiunt, vt ex liturgiis, & ex antiquis Patribus, ac tandem ex Concilio Florentino aperte conſtat.

Prateolus.
Caſtro.
Lindanus.
Guitmund.
Sanderus.
Alanus.
S Antonin.
Gerſon.

Secundo in Eccleſia Latina, primus, qui aperte B hanc hæreſim prædicauit, & defendit, fuit Berengarius, vt hic ait Diuus Thomas, & Prateol. & Caſtro, & Lindan. qui in ſuo dubitat. dialog. 2. eum ſacramentariorum omnium parentem vocat, & idem ſignificat Guitmund. qui eo tempore contra Berengarium ſcripſit lib. de hac veritate. Lanfranc. autem lib. contra Berãgarium indicat, quendam Ioannem Scot. antea librum ſcripſiſſe, hunc errorem continẽtem. Vnde Sander. li. 7. hæreſi 136. ſub annum 1548. dicit Berengarium ab illo libro ſuum errorem hauſiſſe, imo fertur Bertramus vtroq; antiquior librum in huius erroris comprobationem ſcripſiſſe, qui nũc extat & prohibitus eſt in indice Romano. Aduertit autem Sanderus, multos ſuſpicari hunc librũ ab ali- C quo ſacramentario poſt Berengarium fuiſſe ſcriptũ, quia de illo antiquiori tempore nulla in hiſtoriis ſit mentio talis doctrinæ, aut libri, aut authoris eius. Alanus autem lib. 1. de Euchar. cap. 20. & 21. verum eſſe putat, hunc Bertramum fuiſſe ante Berengarium, & huius erroris ſemina in illo libro ieciſſe, & Paſchaſium ac Rabanum contra illum pugnaſſe, cæteroſq; Catholicos Doctores clarius, & accuratius ex illo tempore de hoc ſacramento ſcripſiſſe. Poſtea Henriciani, & Petrobruſiani ſecuti ſunt hunc errorem, vt Prateolus refert, & hi quidem dicebant, Chriſtũ in cœna vere dediſſe corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis: reliquos vero ſacerdotes non habere tam efficacem poteſtatem, ita refert Sander. li. 7. hæreſi. 142. D ex Petro Cluniacenſ. Epiſtola contra hos hęreticos. Albigenſes præterea ſeu Albanenſes eandem Chriſti præſentiã negarunt, vt Antonin. refert 4. par. Theologali, titul. 11. cap. 7. §. 5. & 3. par. hiſt. tit. 19. ca. 1. Deinde hæretici dicti Flagellantes, teſte Gerſone, opuſculo contra illos, poſtea Waldenſes & Wiclef, vt late Thomas Waldenſ. tom. 2. de ſacrament. Deinde Lutherus, quamquam pręſentiam hãc negare auſus non eſt, ſe tamen in eum errorem valde propenſum oſtendit, & veritatem Catholicam tot erroribus immiſcuit, vt ſectatoribus ſuis realem etiam præſentiã negandi occaſionem præbuerit, quod poſtea præſtitit OEcolampadius, quem ſecuti ſunt Zuinglius, Bulinger. Petrus Martyr, at denique Caluinus, qui E occultãdo errorem, mirum in modum illum auxit, cum enim negaret, corpus Chriſti eſſe realiter, ac ſubſtantialiter præſens in hoc ſacramento, ſed ſolum in cœlo, nihilominus abſolute concedebat, ſubſtantiam, & corpus Chriſti ſumi & manducari à fidelibus, ineffabili quodam modo, hunc autem modum, ſolum per fidem & apprehenſionem poſtea explicabat, & ita eius error in re nihil à ſuperioribus differt, non enim intelligit, corpus, & ſanguinem Chriſti realiter adeſſe, & coniungi accidentibus panis, & vini, ſed fide, & apprehenſione piorum fidelium, dicit, hæc tria ita copulari, vt dum corporaliter ſumũtur ſymbola, ſpiritualiter per fidem manducetur Chriſti caro. Vnde etiam dicit ab impiis accipi tantum ſymbola, à piis vero etiam ipſum corpus Chriſti & ſanguinem. Fundamentum huius erroris præcipuum eſt, quia, vt putant, & falſo interpretantur, verba Scripturæ non cogunt, vt hãc Chriſti præſentiam credamus, addunt etiam quædam Patrum teſtimonia & rationes nonnullas, quæ omnia in ſequentibus paulatim examinabimus.

Irenæus.
Tertull.
Epiphan.
Vincen. Lyr.
Theodor.
Cyrill.
Conc. Ephe.
Damaſce.
Anſelmus.
Bernardus.
Hugo Victo

Veritas ergo Catholica eſt Chriſti corpus & ſanguinem vere, realiter, & ſubſtantialiter, ſub ſpeciebus panis, & vini conſecratis, in hoc ſacramento cõtineri. Hæc veritas in ſequentibus ſectionibus, & concluſionibus late confirmanda eſt, nunc ſolum probatur ex vniuerſali Eccleſiæ conſenſu, & definitione. Primum enim omnes ſcriptores Catholici hanc veritatem conſtanter defendunt, & contrariã doctrinam ſtatim ac pullulare cœpit, notarũt & oppugnarunt, vt Catholicæ veritati contrariam, quod eſt ſignum euidens ad diſcernendam hæreſim à Catholica veritate: doctrina enim hæretica nouitatem præ ſe fert, & initium eius notari poteſt. Vnde ſtatim ac orit, ſua nouitate Catholicos offendit, & ideo ab eis ſtatim, vt hæretica refutatur: Catholica vero doctrina ſuam ſemper antiquitatem retinens, abſque contradictione Catholicorum ſuſcipitur, ita tradũt Irenęus lib. 3. contra hæreſ. c. 3. Tertull. de præſcrip. hæreticorum, & lib. 1. contra Marcio. Epiphan. in Anazepha. & Vincen. Lyrin. in ſuo libro contra prophanas nouitates. Ita vero circa hãc veritatem accidit. Doctrina enim, de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ſemper in Eccleſia ſuſcepta eſt, nec aliquod eius initium, poſt Chriſti, & Apoſtolorũ tempora, inuenietur, nam omnes antiquiſſimi Patres illam docent, vt videbimus; at vero contrarius error ſtatim ac pullulare cœpit, notatus eſt ac impugnatus à Patribus, vt de antiquis Græcis ex Theodoreto citauimus. De Neſtorio conſtare poteſt ex Cyrillo, & Concilio Epheſino; de Iconomachis ex VII. Synodo, & aliis Conciliis, quæ ſtatim referam, & Damaſceno, qui tempore Iconomachorum ſcripſit libr. 4. de fide, cap. 14. & Theophylacto illi æquali Matth. 26. & 1. Corin. 10. de Berengario, & ſociis ex Paſchaſio, qui, vt diximus, contra Bertramum ſcripſit, Lanfranco, Guitmundo, Algero, & aliis, qui contra Ioãnem Scot. & Berengariũ ſcripſerunt, Petro Cluniac. epiſtola ſeu lib. de hoc myſterio, contra ſui temporis hæreticos, Anſelmo, Bernardo, qui eũdem errorem ſuis temporibus oppugnarunt, quos Hugo Victor. Magiſt. ſententiarum, & omnes Scholaſtici imitati ſunt, idemque vſque ad noſtra tempora obſeruatum videmus. Antiquiores autẽ Patres cum ſuo tempore contraria hæreſis non eſſet exorta illam ex profeſſo non impugnarunt. Quid vero ipſi de hac veritate ſenſerint, infra videbimus.

Conc. Nice.
Garetius.
Conc. Alex.
7. Synod.

Secundo oſtenditur hic cõſenſus Eccleſiæ ex Cõciliis, &, vt omittam, paſſim ab eis hoc ſacramentum appellari corpus Chriſti, vt videre licet in Concilio Niceno cano. 14. alias 18. & aliis, quæ frequenter occurrunt, & notantur à Garetio libro de vera præſentia corporis Chriſti, claſ. 5. afferam ſolum ea, in quibus hoc definitum eſt. Primo in Concilio Alexandrino cum Cyrillo in Epiſtola ad Neſtor. quæ recipitur, & probatur in Concilio Epheſino tom. 1. cap. 14. cum dictum eſſet, per myſticam oblationem, nos fieri participes ſacræ carnis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſubditur. *Neque enim illam vt carnem communem ſuſcipimus: abſit hoc, neque item vt carnem alicuius hominis ſanctificati, ſed tanquam vere viuificam, ipſiuſq; Verbi propriam.* Secundo, VII. Synodus, action 6. tom. 3. in fine, damnat ſententiam Iconomachorum, qui Euchariſtiam dicebant tãtum eſſe imaginẽ

ſeu

ſeu figuram Chriſti, quam ſententiam abominandam, & extremam dementiam eſſe dicit, & traditioni Apoſtolorum, & omnium Patrum ac veritati & proprietati verborum Chriſti contrariam. Tertio Concilium Verſelenſe (alij Romanum appellant) præſidente Leone IX. Berengarij, & Ioannis Scoti ſententiã & ſcripta damnauit, vt hiſtoriæ referunt; hoc enim Concilium non extat. Quarto idem præſtitit Concilium Turonenſe ſub Victore. II. præſidente Ildebrando Cardinale eius legato, qui poſtea fuit Pontifex Gregorius VII. & eandem veritatem definiuit. Quinto Concilium Rhemenſ. tempore Nicolai. II. contra eandem hęreſim congregatum eſt, in quo Berengarius ſuã hæreſim abiurauit, vt habetur in ſecundo tomo Conciliorum, & in capite. Ego Berengarius. de conſecratione, diſtinctione. 2. Sexto cum Berengarius in ſua abiuratione inconſtãs fuiſſet, coactum eſt Concilium Romanum tempore Gregorij. VII. in quo veritas Catholica iterum definita eſt, & Berengarius etiam iterũ reſipuit, & confeſſionem ſuæ fidei dedit, in qua fertur vſq; ad mortem perſeueraſſe. Legatur Gerſon ſerm. 1. de Cœna Domini, & Sabellicus Æneade. 9. li. 3. Septimo Concilium Conſtantienſe, ſect. 8. & 15. damnauit cõtrarium errorem in Ioanne Hus, & Ioanne Wiclef, ꝙ poſtea Martinus V. confirmauit. Octauo Concilium Lateranenſe ſub Innocent. III. & habetur in c. Firmiter. de ſumma Trinitate. Nono Concilium Viennenſe ſub Clemente. V. Clementina vnica. de reliq̃s & venerat. ſanct. Decimo Concilium Florentinum in decreto Eugenij. Vndecimo copioſius & diſtinctius, quam cætera, Tridentinum ſeſſ. 13. Duodecimo tandem ſunt plura alia Concilia Prouincialia, & Pontificum decreta, quæ referuntur de Cõſecratione, d. 2. & in decretalibus, toto titulo de cuſtodienda Euchariſtia, & titulo de celebrat. miſſar. vbi eſt inſigne capitulum, Cum Marthæ, facit etiam generalis regula, quæ in c. Ad abolendam. de hæreticis, traditur, vbi damnantur, qui de ſacramento corporis & ſanguinis Domini, aliter, quam Catholica Eccleſia, ſentiunt. Quæ omnia ita ſufficiunt ad veritatem Catholicam confirmandam, vt licet hereticis daremus, quod falſo aſſumunt, in Scriptura ſacra expreſſe nõ cõtineri, nullum inde præiudicium, nullum q; periculum veritati fidei crearetur: ad veritatem enim fidei confirmandam, non ſolum Scripturæ ſacræ authoritas, ſed etiam Eccleſiaſtica definitio, & traditio ſufficit.

Con. Verſel. — Turonenſe. — Rhemenſe. — Romanum. — Gerſon. Sabellicus. — Con. Conſt. — Lateranen. — Viennenſe. — Florent. — Trident.

Sed quæri hic obiter ſolet, an ſit hæc veritas inter articulos fidei numerãda, multi enim negant, quod hæc veritas in ſymbolo fidei non contineatur. Aliis vero affirmandum videtur, vt Duran. in 4. d. 10. q. 1. nu. 27. Scot. q. 1. Gabr. lect. 83. in Canon. Ledeſma. 1. part. quarti, q. 16. ar. 1. dubio. 2. Soto d. 9. q. 2. art. 2. q a habetur (inquit) expreſſe in Scriptura ſacra. Quę ratio non ſufficit, vt conſtat, non enim omnia, quæ in Scriptura habentur, inter articulos fidei annumerãtur. Ne igitur quæſtio de nomine eſſe videatur, primum ſtatuamus, quod ad rem pertinet, videlicet, omnes fideles teneri ad hanc veritatem explicite credendam, oportet enim, vt poſſint ſe ipſos probare, & corpus Domini diiudicare, vt. 1. ad Corinth. 11. dicitur, quod tamen, ſine hac fide, præſtare non poſſent, quia ſine illa fieri nõ poteſt, vt debitus honor, ac reuerentia huic ſacramento tribuatur. Deinde dubiũ non eſt, quia hoc miſterium ſpecialem difficultatem habeat, à reliquis diſtinctam. Vnde propter hãc duplicem cauſam poteſt hæc veritas articulus fidei vocari. Addo tamẽ: quia eius cognitio non exigitur, vt ita dicã, propter ſolam fidem, ſeu cognitionem, ſed

Durand. — Scotus. — Gabriel. — Ledeſma. — Soto. — 1. Cor. 11.

A propter vſum, & operationem, & huic ſacramento conueniens adoratio, & reuerentia exhibeatur, ideo non eſſe expreſſe poſitam in ſymbolo, ibi enim poſita ſunt, quæ per ſe ſunt neceſſaria propter fidei perfectionem, non propter vſum, poteſt tamen ad illud reuocari, ſcilicet, ad articulum de omnipotẽtia Dei, vel de ſancta Eccleſia, vt D. Thom. tradit. 2. 2. q. 1. art. 8. ad 6. D. Thom.

SECTIO II.

Vtrum realis Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ex verbis, quibus Chriſtus illud promiſit, ſatis colligatur.

B Stabilita fide huius præſentiæ ex vniuerſali conſenſu & definitione Eccleſiæ, ad maiorem eiuſdem fidei confirmationem, & hæreticorum confutationem, oportet huius fidei fundamẽta ſigillatim oſtendere, ſimulq; hæreticorum obiectionibus ſatisfacere. Vnum autem, ex præcipuis fundamẽtis, eſt Scriptura ſacra, ex qua, quicquid præſenti inſtituto deſeruire poteſt, ad duo capita reducitur, alterũ eſt, inſtitutio ſeu exhibitio huius ſacramenti, de qua in ſequenti ſectione: alterum eſt promiſſio, ſub qua omnis prædictio ſeu adumbratio huius ſacramẽti cõpræhendi poteſt.

Dicẽdum eſt ergo, probabilius eſſe ex promiſſionibus huius ſacramenti ſufficienter probari poſſe C realem Chriſti pręſentiam, non tamen hoc argumẽtum eſſe adeo certum, vt per ſe ſolum ad fidem confirmandam ſufficiat. Hæc aſſertio declaratur, & probatur breuiter, diſcurrendo per loca Scripturæ, in quibus hæ promiſſiones continentur. Et primum omnium ſumi poteſt argumentum probabile ex figuris, quibus in veteri teſtamento excellentia huius ſacramenti indicata eſt, quas ſupra. q. 73. in Cõmentario, art. 6. explicuimus, & probabilitatem huius argumenti, circa textum D. Th. declarauimus. Quibus addi poſſunt, nonnulla verba Prophetarum, in quibus tanta indicatur excellentia huius ſacramenti, & ſacrificij, vt ad merum panem, & vinum accommodari non poſſint, huiuſmodi ſunt verba illa, Malach.
D 1. *Ab ortu Solis vſq; ad occaſum nomen meum glorificatur inter gentes, & in omni loco incenſum offertur nomini meo, & ſacrificium purum, quoniam magnum eſt nomen meum in gentibus dicit Dominus omnipotens.* Quem locum ponderauit Irenæus lib. 4. cont. hæreſ. cap. 32. & plures alij Patres, quos ibi notat Feuardent. & afferemus eos infra, agentes de ſacrificio; Simile argumẽtum ſumi poteſt ex verbis Zachar. 8. *Bibent & inebriabũtur, quaſi vino,* & infra. *Quid enim bonum eius eſt, quid pulchrum eius, niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* Quod teſtimonium de lege Euãgelica, & hoc ſacramento Hieronym. & alij Patres intelligunt, & habet ſine dubio magnam energiã, nam ſi eſſet nudus panis, & vinum, vix afferri poſſet probabilis ratio, ob E quam præferendum eſſet, non ſolum omnibus ſacramentis veteribus, ſed etiam nouis, neq; eſſet, cur in hoc ſacrificio, tam magnificus oſtẽderetur Deus, neque cur tota bonitas & pulchritudo Eccleſiæ, in eo quodammodo ſita eſſe diceretur. Vnde de hoc etiam ſacramento exponuntur myſtice verba illa Pſa. 110. *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors, & miſerator Dominus; eſcam dedit timentibus ſe.* Quamuis enim ad litteram dicta ſint de manna, tamen ſicut illud fuit præcipua figura huius ſacramenti, ita in illis verbis indicata ſunt mirabilia opera, quę in hoc myſterio Deus operatur. Vnde Ambro. ſuper Pſalm. 38. dicit myſteria huius ſacramẽti fuiſſe à Prophetis adumbrata.

Malach. 1. — Irenæus. — Feuardent. — Zach. 8. — Hierony. — Pſalm. 110. — Ambroſ.

Deinde afferre poſſumus ꝓmiſſiones noui teſtamenti,

Matth. 28. menti, in quo duæ ſunt præcipuæ. Altera eſt Matth. 28. *Ecce ego vobiſcum ſum omnibus diebus, vſq; ad conſummationem ſæculi.* Quę verba probabiliter intelligi poſſunt de præſentia, quam ſemper ſe habiturum in Eccleſia ſua, per hoc ſacramentum, Chriſtus promiſit, Conc. Vien. Innocen. vt exponit Clemens V. cum Conc. Viennenſ. in Clementina vnica, de reliq. & venerat. Sanct. Innocent. Laur. Iuſtin. lib. 4. de hoc myſterio c. 44. Laurent. Iuſtin. ſerm. de Euchariſt. Sed, licet probabilis ſit, & propria expoſitio, Ianſen. vt notauit etiam Ianſen. c. 149. Concordiæ, tamē non eſt efficax, quia ſancti Patres ad litteram exponunt hūc locum de præſentia diuinitatis, aut de ſingulari Chriſti prouidentia erga Eccleſiam. Vnde hęretici Matth. 26. huic loco nobis alium opponunt, Matth. 26. vbi Chriſtus dixit, *Me autem non ſemper habebitis,* quod intelligendum (inquiunt) eſt de præſentia corporali. Reſpondemus autem, intelligi quidem de præſentia corporali, ſed viſibili, & per modum quantitatis, vt patet ex verbis antecedentibus. *Pauperes habebitis vobiſcum, me autem non ſemper, &c.*

Præcipua ergo promiſſio, qua maxime ꝓbari po- Ioan. 6. teſt hæc veritas, facta eſt à Chriſto Ioan. 6. quam vt explicemus, ſupponendum eſt, certum eſſe, in principio illius capitis egiſſe Chriſtum de pane materiali, quo turbas prius ſaturauerat, propter quam cauſam turbæ illum ſequebantur, inde vero, ſumpta occaſione, tranſtuliſſe ſermonem ad ſpiritualem cibū, dicens, *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam,* per quem cibum intellexiſſe Chriſtum generatim omne bonum animæ exponunt Chryſo. Auguſt. Chryſ. & alij, Augu. vero tract. 25. intelligit de Chriſto, & de manducatione eius per fidem, & ibi ſubiūgit illa celeberrima verba, *Quid paras dentem & ventrē, crede & manducaſti:* quæ recte potuit eo loco ponere, quia nondum de hoc ſacramento ſermonem inſtituerat. Hinc ergo diſſenſio orta eſt, etiam inter catholicos, an reliqua pars capitis, vbi Chriſtus agit de manducando & bibendo corpore & ſanguine ſuo, intelligenda ſit per metaphoram de Chriſto ſecundum ſe, & de ſpirituali manducatione per fidem, an vero de Chriſto, prout eſt in hoc ſacramento, & de ſacramentali manducatione. Quod vero hic poſterior ſenſus verior ſit, probatur primo, quia antiquā Concilia in hoc ſenſu vſa ſunt, illo loco, vt videre li- Conc. Ephe. Cabilonenſ. Trident. cet in Concil. Epheſ. & VII. Synodo præcedente ſectione citatis, & ex Concil. Cabilonenſ. II. ca. 46. & Trid. ſeſſ. 13. ca. 1. Vnde quando idem Concil. ſeſſ. 21. c. 1. indicat, liberum eſſe varie hunc locum interpretari, iuxta varias Sanctorum expoſitiones, intelligēdum videtur, vel ita, vt vnus ſenſus alium nō excludat, vel certe, vt iuxta omnes verum ſit, non eſſe illo loco præceptam communionem ſub vtraque ſpecie omnibus & ſingulis fidelibus. Deniq; in hoc ſenſu vtitur Eccleſia illo Euāgelio in feſto corporis Chriſti.

Secundo omnes antiqui Patres ita expoſuerunt. Cyprian. Ex Latinis ſit primns Cypria. li. 1. ad Quirin. c. 22. lib. 3. ca. 25. iuncto 26. clarius ſermone de Cœna Domini, declarans quomodo Chriſtus in illa cœna impleuit, quod hoc loco promiſerat, & in expoſitione O- Hilarius. rationis Dominicæ. Secundus, Hilarius. 8. de Trinit. colum. 6. vbi ex illis verbis: *Caro mea vere eſt cibus,* concludit, tam verum eſſe, nos ſumere carnem Chriſti, Ambroſ. quam Verbū aſſumpſiſſe carnem. Tertius. Ambroſ. lib. de myſter. c. 8. in fine, li. 4. de fide. c. 5. clariſſime. 6. Hierony. lib. de ſacramen. ca. 1. Quartus, Hieronym. Matth. 6. circa illa verba, *Panem noſtrum quotidianum,* & optime Ezechiel. 18. circa illa, *Panem ſuum eſurienti dederit.* & Epiſtol. 150. ad Edibiam, q. 62. & ita eſt intelligendus difficilis locus eiuſdem Hieronym. ſuper ad Ephe. 1. circa illa verba, *In quo habemus redemptionem,* ſic enim

A ait. *Dupliciter ſanguis Chriſti & caro intelligitur, vel ſpiritualis illa, atq; diuina, de qua ipſe dixit, caro mea vere eſt cibus, & niſi manducaueritis carnem filij hominis, vel caro quæ crucifixa eſt, & qui lancea effuſus eſt ſanguis.* Quæ verba exponēs Magiſter d. 8. duplex (inquit) eſt caro Chri- Magiſter. ſti, altera contenta in hoc ſacramento, & hæc eſt caro crucifixa, altera non contenta, ſed ſignificata, & hæc eſt corpus myſticū. Sed hæc expoſitio nec quadrat verbis Hierony. nec præſenti teſtimonio Ioannis, quod tractamus. Diſtinguit ergo Hierony. duplicem carnem Chriſti non re, ſed ſtatu, & conditione, vt patet ex ſubſequentibus verbis, ſic enim ait, *Iuxta hanc diuiſionem, & in ſanctis eius diuerſitas carnis, &* B *ſanguinis accipitur, vt alia ſit caro, quæ viſura eſt ſalutare Dei; alia quæ regnum Dei non poſſidebit,* ſicut ergo eadem caro, propter duplicem ſtatum mortalē, & immortalem, dicitur duplex, & altera, ſcilicet immortalis, viſura dicitur ſalutare Dei, altera nempe mortalis regnum Dei poſſidere non poſſe, ita eadem caro Chriſti glorioſa, vel quæ ſub ſpeciebus panis in cibum datur, dicitur ſpiritualis, & diuina, & à ſe ipſa diſtinguit, quatenus in ſtatu paſſibili crucifixa eſt. Quintus ſit Gregor. lib. 7. moral. cap. 4. Sextus, Leo Papa, Gregor. S. Leo. ſerm. 6. de ieiunio ſeptimi menſis, *Dicente* (inquit) *Domino, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, &c. ſic ſacræ menſæ communicare debetis, vt nihil prorſus de veritate corporis & ſanguinis Domini ambigatis, hoc enim ore ſu-* C *mitur, quod fide creditur,* quæ vltima verba ſunt valde notanda contra Caluin. Septimus, Iſidor. lib. de offi- Iſidorus. Tertull. ciis Eccleſiaſt. capit. de ſacrificio. Octauus, Tertull. lib. de Oratione, cap. 6. vbi hunc locum explicat per verba Inſtitutionis. Nonus, Proſper lib. de Promiſſ. Proſper. & Prædic. Dei, par. 1. cap. 39. & part. 3. c. etiam 39. Decimus, Bernard. ſerm. 1. de Paſch. & ſerm. 1. de Vigil. Bernard. Natiuit. in fine. Vndecimus, Laurent. Iuſtinian. lib. Laur. Iuſtin. de Obedientia, cap. 14. Duodecimus, Heſychius lib. Heſychius. Euſeb. Emiſſ. 6. in Leuit. ca. 22. Decimus tertius, Euſeb. Emiſſ. ho- Caſſiodor. mil. 5. de Paſch. Decimus quartus, Caſſiod. in illa verba, Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedech.* Decimus quintus, Auguſtin. quem Auguſt. latius referam, quoniam authores contrariæ ſenten- D tiæ, eius potiſſimum authoritate nituntur. Igitur lib. 3. de conſenſu Euangeliſtarum, ca. 1. dicit, ideo Ioannem in cœna non feciſſe mentionem Euchariſtiæ, quia alio loco prolixū de illa Chriſti ſermonem retulerat, expreſſe etiam ſerm. 46. de verbis Domini, & ſerm. 2. de verb. Apoſt. & in li. quæſtionum in Leuit. q. 57. in fine, vbi recte ponderat, in veteri teſtamento fuiſſe prohibitum edere ſanguinem, in nouo vero, Ioan. 6. præceptum eſſe bibere ſanguinem Chriſti, in hoc ſacrificio. Quod prius notauerat Cyprian. Cyprian. ſerm. de Cœna Domini: eſt autem ponderandum, in antiqua lege, non fuiſſe prohibitum bibere ſanguinem in ſigno, aut in figura, ſeu per fidem, nā potius hoc modo, *bibebant omnes de ſpirituali conſequente eos* E *petra,* vt 1. Corinth. 10. dicitur, prohibebantur igitur bibere realiter, & corporaliter, hoc ergo modo intelligit Auguſt. mandatum eſſe in lege noua ſumere ſanguinem Chriſti: inſignis vero locus Auguſt. eſt, Epiſt. 98. ſed difficilis, & ab hæreticis praue intellectus, *In ipſa* (inquit) *carne hic ambulauit: & ipſam carnem manducandam nobis ad ſalutem dedit, nemo autem illam carnem manducat, niſi prius adorauerit,* & infra interpretans de promiſſione huius cibi locum Ioannis, ſubdit, *Carnaliter illud cogitauerunt, & putauerunt, quod præſciſſurus eſſet Dominus particulas quaſdam de corpore ſuo, & daturus illis, & dixerunt; Durus eſt hic ſermo, ipſi autem erant duri, non ſermo, ille autem inſtruxit eos, dicens, Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt, ſpiritualiter intelligite quod locutus ſum,* & ſubdit difficilia verba, *non hoc cor-*

pus, quod videtis, manducaturi eſtis, & bibituri illum ſanguinem, quem fuſuri ſunt; ſacramentum aliquod commendaui, ſpiritualiter intellectum viuificabit vos. Sed mens Auguſtini ex prioribus verbis conſtat, clare enim dixit, nos manducare eandem carnē, quam de Maria ſumpſit, & reiecit falſam intelligētiam de particulis corporis viſibilis edendis, ex quo concluſit neceſſe eſſe hoc ſacramentum viſibiliter celebrari, & inuiſibiliter intelligi, hoc ergo idem intendit in citatis verbis, quæ eodem modo, quo ſupra citata verba Hieronymi, exponenda ſunt, ſcilicet, *Non hoc corpus, quod videtis*, id eſt non in propria ſpecie illud manducaturi eſtis, ſed ſub aliquo ſacramento, quoad hoc ſpiritualiter intelligendum & credendum, ſic enim idem Auguſtin.lib.11.contra Fauſt.cap.7. dixerat, in Scriptura ſacra nominari rem à qualitate ſeu modo, non à ſubſtantia, vt.1.Corinth.15. Reſurget corpus ſpirituale, ſic ergo caro Chriſti exiſtens in hoc ſacramento dicitur ſpiritualis caro ſeu ſpiritualiter intelligēda. Quod præterea confirmari poteſt ex alio eleganti loco eiuſdem Auguſtin. lib. 2. contra aduerſar.legis & prophet.cap.9. vbi hunc locum interpretando, inquit, *Mediatorem Dei, & hominum hominem Chriſtum Ieſum, carnem ſuam manducandam, bibendumque ſanguinem dantem fideli corde, atque ore ſuſcipimus licet horribilius videatur humanam carnē manducare, quam perimere, & humanum ſanguinem potare, quam fundere.* Vbi notādum eſt verbum illud, *corde & ore*, neceſſe eſt enim non ſolum de ſpirituali, ſed etiam de corporali & ſacramentali ſumptione intelligi, & nihilominus ſtatim ſubdit locutionem illam, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*, eſſe figuratam, quia videlicet non eſt intelligenda de manducatione carnis humanæ, ferino more, & in propria ſpecie, ſed modo ſacramentali, & ſub ſpecie aliena, & eodem modo libro tertio, de Doctrina Chriſtiana, capite decimo ſexto, dicit, in his verbis contineri tropum, id eſt, myſterium, ne ſcelus appareat manducare carnem humanam. Præterea lib.1.de peccat.merit.cap.20. *Audiamus* (inquit) *Dominum, non quidem de ſacramento lauacri, ſed de ſacramento menſæ ſuæ, quo nemo rite niſi baptizatus accedit, dicentem, Niſi manducaueritis carnem, &c.* Vltimo tandem tractat.26. in Ioan. exponens hunc locum, inquit. *Nam & nos hodie accipimus viſibilem cibum, ſed aliud eſt ſacramentum, aliud virtus ſacramenti, quam multi de altari accipiunt, & moriuntur: videte ergo fratres, panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate:* agit ergo de ſacramentali manducatione, propter hanc enim ad altare acceditur, non tamen digne ſine ſpirituali, quia vera fide, & puro corde accedendum eſt. Vnde infra ſubdit, *Qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus procul dubio non manducat ſpiritualiter carnem eius, nec bibit illius ſanguinem, licet premat dentibus ſacramenta corporis & ſanguinis Chriſti.*

S.Athanaſ.

Tertio, Patribus Latinis conſentiunt Græci. Primo enim ita exponit Athanaſ. lib. de human.nat.ſuſcept. vbi ait, *nos habere primitias gloriæ, quia in communionem corporis Domini admiſſi ſumus, ſicut ipſe dixit, Panis quem ego dabo, caro mea eſt. ſpiritus enim viuificans, eſt caro Domini, quia de Spiritu viuificante concepta eſt*, quibus vltimis verbis indicat egregiam expoſitionem illorū verborum Chriſti, *Caro non prodeſt quicquam, verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt*, quam optime etiam proſequitur oratione circa illa verba. *Quicunq; dixerit verbum contra filium hominis, &c.* verſus finem. Denique in ſynopſi Scripturarum lib.4.dicit expreſſe, Chriſtum hoc loco de myſteriis diſſeruiſſe.

Baſilius.

Secundus ſit Baſilius lib. 1. de Baptiſ. parte vltima, & ſerm. 2. de Bap.c.3. & in regul.moral.reg.21. c. 1. &2.

A Tertius Chryſoſt. homil.45. in Ioan. & homil.83.in Matth. vbi aduertit, Apoſtolos non fuiſſe miratos, quando illis tradebantur myſteria, quia iam de illis inſtructi fuerant hoc loco, idem homil.21.ad populum. Quartus Epiphanius hæreſi.55. Quintus elegātiſſime Cyril.Alex.toto libr.4.in Ioan. & lib.10.c.13. & lib.2.de fide ad Regin.circa finem, ſub titulo, *de eo, quod Chriſtus per paternam virtutem reſurrexiſſe dicitur.* Idem de fide ad Theodoſ.circa finem. Sextus Cyrill. Hieroſol.catecheſi.4. Septimus Damaſcen. li. 4.cap. 14. Octauus Theodo.lib.4.hiſtor.c.10. Nonus Clemens Alexand.li.1.de Pedag.c.6. vbi hanc ponit expoſitionem, licet aliam nō reiiciat & ex illo loco

Chryſ. S.Epiph. Cyrill. Alex. Cyril.Hiero. Damaſce. Theodor. Clem. Alex.

B exponēdus eſt alius obſcurus li.2.Pędag.c.2. vbi ſic inquit, *Duplex eſt ſanguis Chriſti alter carnalis, quo redempti ſumus, alter ſpiritualis quo vncti ſumus, & hoc eſt bibere Ieſu ſanguinem, eſſe participem incorruptionis Domini*, illa enim diſtinctio duplicis ſanguinis iam ſupra in Hier. & Auguſtino explicata eſt. Quod vero ſumptionem huius ſanguinis per effectum deſcribit, nō excludit ſacramentalem vſum, ſed indicat hunc ſine ſpirituali non prodeſſe, quod verba ſequentia declarant. *Temperatum enim vinum, ad fidem conuiuio excipit ſpiritus autem deducit ad incorruptionem, amborum autem temperatura, potus ſcilicet, & verbi dicitur Euchariſtia, quæ & laudatur, & bona eſt gratia, & qui per fidem eius ſunt participes, ſanctificātur, & corpore & animo.* Decimus Iuſtin.

C martyr, qui expreſſe ita exponit apolog. 2.pro Chriſtian.In fine. Vndecimus Gregor.Niſſenus homil.8. in Eccleſiaſt.& li.de pfecta Chriſtia. hominis form. Duodecimus Orig.homil.7.in Num. vbi eleganter exponit hunc locum ſimul cum illo Pauli ad Corin. 10. *Omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari. Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducarunt. Antea*, inquit, *in ænigmate fuit Baptiſmus in nube, & in mari, nunc autem in ſpecie, regeneratio eſt in aqua, & Spiritu ſancto, tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in ſpecie, caro Verbi Dei eſt verus cibus, ſicut ipſe dixit, Caro mea vere eſt cibus.* Decimus tertius Theophyl. Alex.in 2. epiſt. paſchali, circa finē in tom.1. Bibliot. Decimus quartus Theoph.Ioan.6. Decimus quintus, Euthym. ſuo

Iuſtinus. Grego. Niſſ. Origenes. Theop. Alex. Theophyl. Euthym.

D ca.9.in Ioan. vbi à verbis illis, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt*, dicit eſſe ſermonem de hoc ſacramento, & ponderat non dixiſſe, *quem do*, ſed, *quem dabo, daturus enim erat in vltima cœna.*

Quarto, omnes fere Scholaſtici cum Magiſt. ſentent.in 4.d.40. hunc ſenſum amplectuntur, & plures antiqui, & recentiores ſcriptores, & expoſitores Euangelij Ioan. Innocent.lib.4.de hoc myſter.c.2.7.9.19.& 28. Paſchaſius lib. de hoc ſacramento c. 9.10. & 19.& in alio opuſculo, ſeu expoſitione Dominicæ cœnæ. Lanfrancus contra Berēgarium, Guitmund. li.3.de hoc myſterio, Adelman. in epiſtola ad Berengarium tom.1.Bibliothecæ. Alger.lib.1.de hoc ſacra. cap.10.11.& 16. qui bene examinat mentem Auguſt.

E Stephan.Eduenſ.li. de ſacrament.altar.cap.17. Waldenſ.tom.2.de ſacram.c.94. Gerſon. li. de commun. laic. Roffenſ. lib. 5. de verit. corp.& ſang. Dom. Rupert.D.Tho.Lyran.& alij ſuper Ioan.

Innocent. Paſchaſius. Lanfrancus. Guitmund. Adelman. Algerus. Steph Eduē. Vvaldenſ. Gerſon. Roffenſ. Rupert. D.Thom. Lyra.

Quinto argumentari poſſumus illo principio generali, quia verba Scripturę proprie intelligēda ſunt, ſi commode poſſint, ex Auguſt.lib.3.de doctr. Chri. ca.10. at vero quidquid in hoc capite dicitur de māducando, & bibendo corpore, & ſanguine Chriſti, ſine inconuenienti, & abſurditate poteſt proprie intelligi, & eſt hic ſenſus conſentaneus Eccleſiæ traditioni, & conſonat optime cum aliis factis, & myſteriis Chriſti, ergo. Et confirmatur ex Auguſtino ſupra, quia ſi præceptiua eſt locutio, & vtilitatem aut beneficentiam iubet, non eſt figurata, ſed illa verba

Auguſt. Chryſoſt.

Niſi

Niſi manducaueritis carnem filij hominis, pręceptiua ſunt:ergo. A

Vnde ſexto argumentari poſſumus ex circumſtātiis litteræ. Primo, quia vt Euthymius & Adelman. ſupra ponderarunt, de futuro dicit, *Panis, quem ego dabo*, quæ verba indicant non loqui de ſe tantum, vt obiecto fidei, vel amoris: quia ſic erat datus, loquitur ergo promittendo aliquid futurum. Dices, promiſit, ſeu prædixit, ſe fore dandum ad paſſionem, & mortem pro nobis. Sed hoc non ſatisfacit, nam dixit, ſe daturum ad manducādum carnem, quam oblaturus erat, pro mundi vita, loquitur ergo de alia promiſſione. Secundo, quia aperte loquitur de mānducatione corporali, & ſenſibili, dum comparat mā- B ducationem ſui corporis cum manducatione manna, quæ ſenſibilis fuit & propria figura huius ſacramenti. Tertio, tam aperta fuerunt verba Chriſti, vt illi, qui eum audiebant, de corporali manducatione illa intelligentes, non autem intelligentes modum, ſcandalizati fuerint dicentes, *Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum?* Chriſtus autem nō ſolum non ſedauit eorum turbationem, negando ſe loqui de mānducatione corporali, ſed potius hoc magis confirmauit, tum addendo præceptum, *Niſi manducaueritis*; tum promittendo effectum huius ſacramenti, *Qui manducat meam carnem*; tum deniq; cōcludendo, *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*. Quæ non videntur eſſe poſſe clariora. Vnde con- C firmatur quarto, quia ſi Chriſtus ſolum ageret de fide in ipſum, non eſſet, cur verbis tam obſcuris vteretur, toties verba, *manducandi & bibendi cibi & potus*, repetendo, ſine maiori explicatione, præſertim cum omnes, etiam diſcipulos ſuos, turbatos videret. Vnde multiplex illa repetitio, maxime cum tanta aſſeueratione firmata. *Amen, amen dico vobis, niſi manducaueritis, &c.* faciunt vehementem coniecturam, Chriſtum proprie, & non tantum per metaphoram fuiſſe locutum. Quinto eſt optima coniectura, quam indicauit Auguſt. lib. 3. de conſen. Euang. ca. 1. quia non eſt veriſimile, Ioannem in toto ſuo Euangelio omiſiſſe ſermonem de hoc ſacramento, ideo ergo in nocte cœnæ prætermiſit inſtitutionem, quia hoc loco D ſatis narrauerat promiſſionem. Alij autem Euangeliſtę oſtendunt Chriſtum impleuiſſe in nocte cœnę, quod hoc loco promiſerat. Vnde ipſa conſonantia Scripturarum, & concordia facti cum promiſſione, indicant, verum eſſe hunc ſenſum. Tandem vltimo, ſi hic locus non intelligitur de hoc ſacramento, nullus eſt alius in Scriptura, in quo datum ſit præceptū de vſu huius ſacramenti, nec in quo facta ſit promiſſio gratiæ, tali ſacramento, non eſt autem veriſimile, hæc fuiſſe ab omnibus Euangeliſtis prætermiſſa.

Hac ergo firmata expoſitione ex hoc loco cōuinci poteſt euidenter realis præſentia Chriſti in hoc ſacramento. Primo, quia hic panis dicitur à Chriſto eſſe is, *qui de cœlo deſcendit*, & dicitur eſſe, *ſua caro, quæ pro mundi vita datur*. Quæ verba eſſe proprie intelligē- E da, ſupra factis argumentis probari poteſt, & aliis, quæ in ſequenti ſectione conficiemus. Secundo, qa præfert hunc panem manna, tum in miraculo, quo vterq; datus eſt præter naturæ ordinem, tum etiam in vſu, & fructu dicens, *Non ſicut manducauerunt patres veſtri manna, & mortui ſunt*, at illi manducabant Chriſtum in ſigno, & figura. Tertio, quia oſtenſum eſt, Chriſtum hic præcepiſſe manducationem realem & corporalem, quod ex eo etiam patet, quia ad hanc manducationem, vt conuenienter fiat, requirit fidē, non agit ergo de manducatione per fidem; agit autē de manducatione corporis, & ſanguinis ſui: quæ nō poſſent vere & realiter manducari, niſi vere & realiter in hoc ſacramento continerentur. Quarto, quia diſcipuli, qui Chriſtum audiebant, ita intellexerūt, & tamen, ſi Chriſtus non eſſet manducandus, niſi in ſigno, & figura, facilime poterat Chriſtus eorum errorem, & ſcandalum auferre: Chriſtus autem nihil huiuſmodi ſignificauit, ſed indicauit potius, altius quoddam myſterium ibi latere in illis verbis, *Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt*; & magis in illis, *Hoc vos ſcandalizat? ſi ergo videritis filium hominis aſcēdentem, vbi prius erat.* Quod dupliciter poteſt exponi. Primo, vt dicatur, nūc conturbamini, cum ergo me videritis aſcendentem in cœlū, tunc intelligetis non eſſe incredibile, quod dico. Secūdo, ſi hoc nunc vobis videtur difficile, quāto apparebit difficilius, poſſe vos manducare carnem meam, poſtquam illam in cœlum aſcendenten videritis? Itaq; aperte viſus eſt confirmare eorum intelligentiam, quoad hoc ſaltē, quod vere & realiter manducaturi eſſent carnē eius. Denique omnes Patres citati in hoc ſenſu hoc teſtimonium intelligunt, pręſertim Hilarius, Leo Papa, Auguſt. Ambroſius, vterq; Cyrillus, & Chryſoſtom. apertius loquuntur.

Sed obiici poteſt, quia multi viri Catholici negāt, hoc loco habuiſſe Chriſtum ſermonem de hoc ſacrament. Caiet. infra. q. 80. artic. vlt. & Ioan. 6. Gabr. lect. 84. in ca. Richard. art. 15. Ioan. à Louanio lib. de communione ſub vtraque ſpecie, Nicol. Cuſan. Epiſt. 7. ad Bohem. Ianſen. ca. 59. Concord. Reſpondetur, horum ſententiam non eſſe hæreticam, & propterea in aſſertione in principio poſita aſſerui, ex hoc teſtimonio, per ſe ſumpto, non ſumi argumentum omnino efficax ad conuincendos hæreticos, eſt vero hęc ſententia parum certe probabilis, ſolumq; excuſari poſſunt, quia bona fide illam viam amplexi ſunt, vt facilius ſoluerent argumētum, quod ex hoc capite ſumi ſolet, cōtra communionem ſub vna ſpecie, quod tamen alia ratione facile expeditur, vt ſuo loco dicemus.

Obiectio. Caietan. Gabr. Richard. Io. à Louan. Nicol. Cuſ. Ianſen. Reſponſio.

Sed obiiciunt primo, quia Chriſtus, in principio illius concionis, de ſpirituali manducatione, & de fide in ſe ipſum aperte loqui videt. Sed hoc nihil obſtat, ſi Chriſti conſuetudinem attendamus, quæ in viris ſpiritualibus, & præſertim in concionatoribus frequens eſſe ſolet, ſcilicet, vt à re aliqua ſenſibili, arrepta occaſione, ad ſpiritualia conuertant ſermonē, & ab vno myſterio in aliud, ſic Ioan. 4. in colloquio cum Samaritana, ex ſenſibili aqua, trāſitum fecit ad aquā viuam, & Lucæ 13. cum Chriſto nuntiatum eſſet, quoſdam Gallilæos eſſe à Pilato interfectos, ipſe reſpondit, *Putatis, quia illi præ omnibus peccatores fuerunt?* & inde occaſionem ſumpſit, pœnitentiam prædicādi: ſimili ergo modo in præſenti ex materiali cibo, tranſitū fecit ad ſpirituałē, & prius in cōmuni diſſerens de ſpirituali cibo, vel de ſe ipſo, vt per fidē mānducando, tandem ſermonē ſuū ad hoc ſacramentum deriuauit, & merito cum ſacramentali mānducatione ſpiritualē cōiunxit, vt ſignificaret, illā ſine hac ꝓdeſſe nō poſſe, ex quo facile ſoluuntur aliæ obiectiones.

Obiectio. Solutio. Ioan. 4. Lucæ 13.

Secunda ergo eſt, quia ipſemet Chriſtus dixit, *Caro non prodeſt quicquam, verba, quæ ego locutus ſum vobis, Spiritus & vita ſunt.* Vnde Patres ſupra citati dicunt, neceſſario in his verbis admittendam eſſe metaphoram, & figuratam locutionem: ergo ipſa etiam manducatio, & potus ſpiritualiter poſſunt intelligi, præſertim cum in Scriptura ſacra frequenter habeant hanc ſignificationem, vt Eccleſ. 15. *Cibabit illum pane vitæ & intellectus*, & cap. 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient*, Reſpondetur, Chriſtum dixiſſe illa verba, vt falſam imaginationē, ac ſenſum audientium tolleret, exiſtimabant enim,

Obiectio. Eccleſ. 15. Solutio.

Chriſti carnem in propria ſpecie manducandã fuiſſe,& in hoc ſenſu dicit, carnem non prodeſſe quidquam,nam,licet Aug.Cyrillus,& alij exponant carnem puram,& à diuinitate ſeiunctam non prodeſſe, magis tamẽ litterę cõſentaneum videtur, quod Cyprianus,& alij dicunt, carnem carnaliter intellectã, id eſt, vt dilaniandam, & animali modo manducandam,non prodeſſe,& in idem recidit quod Chryſo. dixit,carnalem intelligentiam infructuoſam eſſe, & in eodem ſenſu aſſerit Chriſtus Dominus, verba illa ſpiritum & vitam in ſe cõtinere, quia magna myſteria habebant recondita, duo præcipue, ſcilicet,carnem ſuam vere eſſe cibũ, ac vere eſſe manducandã, non tamen in propria ſpecie, ſed altiori & impaſſibili modo,non ad corporum, ſed ad animarum nutritionem,quia caro illa,propter vnionem ad Verbũ viuificatrix eſt animarum. Nec refert, nomen manducationis in aliis locis metaphorice tantum ſumi, quia nõ propterea eſt vbiq; eodem modo interpretandum,imo potius proprie exponendum eſt,quãdo aliud non conſtat ex materia ſubiecta, præſertim quando communis Patrum expoſitio, & Eccleſiæ ſenſus concordant.Adde præterea,in illis eiſdem locis Eccleſiaſt. ſupra citatis, ſaltem in myſtico ſenſu, adumbratum fuiſſe hoc myſterium, vt ibidem Ianſenius aduertit.

Obiectio. Tertio obiiciũt,quia ſæpe ſanctiPatres metaphorice hunc locum interpretantur, vt videre licet in Bernardo tract.de dilig. Deo, nõ longe à principio, & ſerm.3.in Pſalm.*Qui habitat*,Hierony. ſuper Pſalm. 146.vbi de Scriptura ſacra hunc locum exponit,Baſil.epiſt. 141. Orig.homil.7. in Leuit. & tracta.26.in Matt.ſed præſertim in Auguſtino,qui ſæpe figurate, & in ſenſu ſpirituali totum hoc caput exponit,cuius varia loca iam citauimus,& obiter expoſuimus,& alia tractauimus ſupra,diſput.2.& videri etiam poteſt tract.25.& 26.in Ioann.vbi ſæpe dicit Chriſtum mãducari per fidem,& in his verbis eſſe figuram præcipientem paſſioni Domini communicari , vel vniri corpori eius,quod eſt Eccleſia, habet etiam illa verba , *Quid paras dentem,& ventrem? crede & manducaſti:* ſic etiam tract.55.dicit,*ſi manducare eſt refici,quid eſt bibere niſi viuere?*

(Margin: Bernardus. Hieronym. Baſil. Origenes. Auguſt.)

Reſponſio. Reſpondetur primo, metaphoricum ſenſum nunquam excludere litteralem,& ideo,licet ſancti interdum accommodent hunc ſermonem,vt cibus ſit verbum Dei,aut Scriptura,&manducare ſit credere,& intelligere,non intendunt proprietatem litteræ excludere:vnde recte Origen.hom.16.in numeros circa finem,de hac eadem re agens dicit, *Bibimus ſanguinem Chriſti,& ritu ſacramentorum, & cum ſermonẽ eius recipimus.* Secundo quãuis ad litteram explicaretur hic locus de Chriſto,ſecundum ſe, & de mãducatione eius per fidem,& amorem, nõ eſſet,à ſenſu litteræ, & intentione Chriſti excludendum hoc ſacramentum,probabile enim eſt interdum Chriſtũ Dominum eodem ſermonis contextu, de rebus diuerſis diſſeruiſſe,vt Matt.24. multi Sancti exponũt, Chriſtum eiſdem verbis de Hieroſolymitano excidio,& orbis conſummatione tractaſſe,&Ioann.4.in illo verbo,*Aqua,quam ego dabo fiet in eo,&c.* Cypr.lib.3. Epiſtola 3. intelligit, Baptiſmi promiſſionem , alij vero de gratia ſimpliciter intelligunt: itaq; propter analogiam , vel connexionem rerum, potuit facile fieri,vt Chriſtus vtriuſq; intuitu locutus fuerit. Tertio,interdum vocant Patres hunc ſenſum ſpiritualẽ, non vt excludant proprietatem,quam nos expoſuimus,ſed vt ſignificent continere myſterium &ſacramentũ,ſicut ſæpe diximus: & ſimiliter vocant manducationem ſpiritualem, nõ vt excludant ſacramẽtalem,ſed, vel vt excludant ſenſum mere carnalem, & manducationem carnis in propria ſpecie,non vero vt excludant ſacramentalem , vel, vt ſignificent hanc ſine ſpirituali non prodeſſe, ſpiritualem vero poſſe prodeſſe ſine ſacramentali, quando hæc adhiberi non poteſt:vel deniq; vt indicent fructum huius ſacramenti ſpiritualem eſſe,non corporalem. Et hinc oriri potuit illud Aug. *Quid paras dentem & ventrem?* quamuis aliter etiam ſupra expoſitum ſit. Item illud Cypriani,de cœna Dom. *Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus,ſed fide ſyncera panem ſanctum frangimus,& partimur.* Hinc etiam ſæpe hunc cibum ſpiritualem vocant Sancti , vt videre licet in Ambroſio lib.de myſter.cap.9. Theophyl. Ioann.6. Hinc deniq; ſępe ipſum effectũ, ſeu ſpiritualem fructum , manducationem vocant, præſertim Auguſtinus:ſi ergo hæc perpendantur,& diuerſis locis applicentur,nulla ſupererit difficultas.

(Margin: Matth.24. Ioan.4. Cyprian. Ambroſ. Theophyl.)

SECTIO III.

Vtrum ex verbis, quibus Chriſtus inſtituit & exhibuit hoc ſacramentum, conuinci poſſit veritas præſentiæ Chriſti in illo.

Tota difficultas huius ſectionis eſt de illis verbis. *Hoc eſt corpus meum*; Quę duobus modis conſiderari poſſunt. Primo,vt ſunt forma huius ſacramenti. Secundo,vt cõtinent aſſertoinem quandam, authoritate Chriſti confirmatam : hæc enim ratio ſeparari poſſet à priori,ſi Chriſtus neq; illis verbis conſecraſſet,neq;, vt nos illis conſecraremus, inſtituiſſet:ſub priori ratione agemus infra de illis, q.78. vbi diſputandæ erunt ſcholaſticæ quæſtiones de vero ſenſu illius formę;hic vero de poſteriori ratione. Quærimus enim verum ſenſum illius aſſertionis Chriſti, quoniam præcipuum fundamentum eſt , quo nixa Eccleſia, præſentiam Chriſti in hoc ſacramento credit, ac docet. Hæretici ergo negãt ex his verbis poſſe colligi hãc Chriſti præſentiam,& ideo varias metaphoras aut figuratas expoſitiones confingunt. Ex catholicis vero ſolus Caietanus in Commẽtario huius articuli, qui iuſſu Pij.V.in Romana editione expũctus eſt,docuit,ſecluſa Eccleſiæ authoritate verba illa ad veritatem hanc confirmandam non ſufficere.

Dicendum vero eſt,in illis verbis, ſatis aperte docuiſſe Chriſtum, id, quod in ſuis manibus habebat, diſcipuliſque dabat eſſe ſuum corpus: vnde ad illorũ verborum veritatem neceſſarium fuit,vere ac realiter,corpus illud ſub ſpeciebus panis cõtineri, & hoc modo ex illis verbis conuincitur hæc præſentia,ſine qua illorum veritas conſiſtere non poteſt. Tota hæc aſſertio de fide eſt,quę probatur primo ex Conciliis, nam in VII.Synod.act. 6. tom.3. expreſſe refellitur expoſitio hæreticorum,de ſigno corporis hæc verba interpretantium;& ponderatur, non dixiſſe Dominum,*Accipite figuram corporis*, ſed, *corpus meum.* Vnde Trident.ſeſſ.13.c.1. diſertis ac grauiſſimis verbis docet,illa verba proprie, & non per tropum eſſe intelligenda. Dices, ergo eſt hæretica Caietani ſententia? Reſpondetur, hæreticum eſſe, negare, in illis verbis contineri hanc veritatem, & hunc fuiſſe ſenſum à Chriſto intentum, & ſimiliter hæreticum eſſe, negare, illa verba ſufficientia eſſe ſecundum ſe, ad faciendam certam fidem huius myſterij , quia nullum Scripturę teſtimonium poteſt clarius& certius veritatem aliquam confirmare. Nihilominus tamen non eſſet hæreticum, dicere,quoad nos,non ſufficere illa verba, niſi accedat Eccleſiæ traditio & definitio: nam, ſi quis ſecluſa Eccleſiæ authoritate, ſine pertinacia aliter explicaſſet illum locum, nõ eſſet hæreticus,& ideo Concilium Tridentinum ſemper ad-

(Margin: Ex verbis, quæ ſunt forma conſecrationis cõuincitur Chriſti realis præſentia. — VII. Synod.)

per adiunxit Eccleſiæ ſenſum, & Patrum traditionẽ. A Hæc tamen doctrina non ſolum in hoc teſtimonio, ſed in tota Scriptura locum habet, ideo enim eſt neceſſaria in Eccleſia viua regula, quę ſpiritum habeat, & authoritatem interpretãdi Scripturam. Vnde Caietanus, cũ aliquid peculiare indicat eſſe in his verbis, male loquitur, & ideo eius ſententia omnino reiicienda eſt.

Secundo principaliter probatur hic ſenſus ex Patribus, Ambroſ. Hilar. Anſel. Beda, & aliis, exponentibus loca Euangeliorum, & Pauli. 1. ad Cor. 11. Præſertim Chryſoſt. homil. 51. & 83. in Matt. & homi. 60. ad popul. præterea Epiph. *Qui non credit* (inquit) *eſſe verum, ſicut ipſe dixit, is excidit à gratia & ſalute.* Proſper B de prædict. & promiſſ. Dei. par. 2. ca. 25. vbi ait, Chriſtum corpus ſuum portaſſe in manibus ſuis, cum dixit, *Hoc eſt corpus meum.* Origen. tract. 35. in Matt. vbi dicit, hũc panem eſſe ipſum Verbum, & corpus verbi, apertius homil. 9. in Leuit. circa finem. Optime etiam Hieronym. tom. 3. Epiſt. 150. ad Edibiam, q. 2. Gaudent. Brixien. tractat. 2. in Exo. Ambro. 4. de ſacrame. c. 3. 4. & 5. Gregor. Niſſen. in Orat. magna. catechet. apud Euthym. 2. part. Panopl. titul. 21. Cyrill. Hieroſoly. catecheſi. 4. myſtagog. Damaſc. li. 4. c. 14. Qui, quoniam in ea tempora incidit, in quibus hic contrarius error pullulare incipiebat, nõ ſolum expoſitionem veram amplectitur, ſed contrariam diſerte reiicit, quod etiam in Theophyl. obſeruare licet, Matt. 26. & Marci. 14. & eodem modo loquitur Euthym. c. 64. in Matt. vnde recte Nicephor. li. 1. hiſtor. c. 8. *Cum vere* (inquit) *corpus & ſanguinem ſuum eſſe, quaſi fide interpoſita confirmaſſet, &c.* Eſt deniq; egregius locus apud Aug. conc. 1. in Pſalm. 33. vbi tractat verba illa, quæſt. 1. Reg. 21. de Dauid dicta ſunt, & vbi nos legimus, *Collabebatur inter manus eorum*, ipſe legit, *Et ferebatur in manibus ſuis*, & ſubdit, *Quomodo autem hoc in Dauid inuentum ſit, ſecundum litteram, non inuenimus, in Chriſto autem inuenimus, ferebatur enim Chriſtus in manibus ſuis, quando commendans ipſum corpus ſuum ait, Hoc eſt corpus meum, ferebat enim corpus ſuum in manibus ſuis.* Vbi ponderandum eſt verbum illud, *ſecundum litteram*, id eſt, *ſine metaphora*, nam per metaphoram D non dubitaret Augu. quin poſſent verba illa de Dauid exponi.

Ambroſ. Hilarius. Anſelm. Beda. Chryſoſt. Proſper. Origenes. Hierony. Gaudent. Ambroſ. Grego. Niſſ. Cyril. Hiero. Damaſc. Theophyl. Euthym. Nicepho. Auguſt.

Tertio probatur hæc veritas, ex illa regula generali tradita ab Auguſtino 3. de Doct. Chriſt. capit. 7. quod verba Scripturæ proprie intelligenda ſunt, & non per tropum, niſi vbi, vel euidens neceſſitas, vel Eccleſiæ authoritas aliud docet, quod maxime verũ eſt, quando & materia, de qua eſt ſermo, per ſe non eſt apta ad metaphoram, quia nimirũ ſunt dogmata aut præcepta, in quibus tradendis maxime eſt proprietas verborum neceſſaria, vt aliquid certum ac firmũ in Scriptura eſſe poſſit, & alioqui neq; ex circumſtantiis, neque ex aliis locis Scripturæ, neque ex ipſis verbis, & frequentiori vſu eorum talis tropus E vel metaphora colligi poteſt, vt in propoſito accidit Quod probatur diſcurrendo per ſingula.

Auguſt.

Vnde argumentor quarto, ex materia ſubiecta, quia, quando Chriſtus hæc verba protulit, inſtituebat ſacramẽtum, & ſacrificium perpetuo in Eccleſia duraturum, cuius vſum ſtatim præcepit dicens. *Hoc facite, &c.* ergo oportebat verbis propriis hoc explicare, nam ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, & ſi per metaphoram traderentur, omnia redderentur incerta, & ideo hoc ſeruatum reperimus, tam in lege veteri, quam in noua. In illa enim, licet plena ſit figuris, & metaphoris, tamen vbi traduntur cæremoniæ legales, propriis & clariſſimis verbis præcipiuntur; In hac vero quando Chriſtus agens de Baptiſmo aquam nominauit, propriam aquam intelligimus, & ſimiliter, cum dixit, *Quorum remiſeritis peccata*, & ſic de aliis, & in vniuerſum, quãdo Scriptura tradit dogmata fidei, vel præcepta morum, propriis verbis loquitur, & ſi alicubi fortaſſe vtitur metaphora, vel eſt tam clara, & patens vt ſenſui proprio æquiualeat, vel adiungit aliquid, quo metaphoram explicet, vel ꝙ in vno loco figurate dicit, in alio diſerte explicat, vt recte docuit Tertull. li. de reſurrectione carnis, c. 10. 18. & ſequentibus, & Auguſt. li. 2. de Doctrina Chriſtiana ca. 6. & 9. & colligitur ex Irenæo lib. 2. contra hæreſ. ca. 46. Confirmatur, quia Chriſtus Dominus, inſtituendo hoc ſacramentum, vltimam ſuam volũtatem declarauit, iuxta illud. *Hic calix nouum teſtamẽtum eſt in meo ſanguine*; at vero in ſignificatione verborum alicuius teſtamenti non licet à proprietate verborum recedere, niſi vbi manifeſtum eſt aliter ſenſiſſe teſtatorem, vt dicitur in l. Non aliter. ff. de legat. 3. Et naturali ratione per ſe notum videtur, qs enim, ſi teſtator ſibi domum legaſſet, imagine vel figura domus contentus eſſet?

Tertull. Auguſt. Irenæus.

Quinta probatio ſumi poteſt ex circumſtantiis, quę ſolent Scripturę ſenſum explicare, vt dixit Aug. lib. 83. quæſtionum in 69. nam ſermo metaphoricus vſurpari cõſueuit, vel gratia occultandi ſermonem, vel, quando aliquis pro cõcione loquitur, gratia amplificandi, ſeu delectãdi: non autem in communi ſeu C familiari ſermone, vbi ſimpliciter inter amicos de rebus agitur, vel inter magiſtrum & diſcipulos, vel quãdo aliquis vult alios inſtruere, & intelligi cupit. In hoc autem Chriſti ſermone hæ circumſtantiæ ſeruatæ ſunt: agebat enim familiariter cum diſcipulis ſuis, & eos inſtruebat, vt Eccleſiæ eſſent magiſtri, & cum iamiam ab eis diſceſſurus eſſet, teſtamentum cõdebat, loquebatur ergo ſimpliciter ac proprie, ita vt facile poſſet intelligi: vnde paulo poſt dixit illis, *Vos dixi amicos, quia omnia, quæ audiui à Patre meo, nota feci vobis*, & poſtea dixerunt Apoſtoli illi, *Ecce palam loqueris & prouerbium nullum dicis*; ad Apoſtolos enim Chriſtus dixerat Luc. 8. *Vobis datum eſt noſſe myſterium Dei, aliis autem in parabolis.* Præſertim, quia, cum Apoſtoli eſſent ſtatim communicaturi, oportebat vt bene perciperent verba Chriſti, vt cum debita fide, ac reuerentia ſacramentum ſuſciperent. Vnde per illa verba etiam propoſuit illis hoc myſterium, aut illud crederent, ſed ad hęc omnia nõ erant apta verba metaphorica, ſed propria & ſimplicia, ergo ſine dubio ita locutus eſt Chriſtus, præſertim cum non potuerit in illo verbo eſſe tropus, niſi valde obſcurus, & inuſitatus, & Chriſtus nullam eius expoſitionem vel ſignificationẽ addiderit: ſi enim addidiſſet, non prętermiſiſſent illam omnes Euangeliſtæ, & Paulus: fuiſſet enim valde neceſſaria Eccleſiæ, multumq; ad ſubſtantiam huius ſacramenti pertineret. Adde, vehementem eſſe coniecturam, Apoſtolos ita intellexiſſe verba Chriſti, quia nihil omnino interrogarunt, ſolebant enim quando non intelligebant figuratum ſermonem, magiſtro dicere, *Ediſſere nobis parabolam iſtam*: hic autem nihil interrogant, ſed ſtatim fidem adhibent, & communicant: ergo.

Lucæ 8.

Sexto ex aliis locis Scripturæ non poteſt colligi, aliquam figuram vel tropum in his verbis cõtineri, ſed potius contrarium: quin imo vbi fit mentio huius ſacramenti in aliis locis ſemper verborum proprietas magis ac magis indicatur, quod perſpicere licet in illo loco. 1. Corinth. 11. vbi poſt narratam inſtitutionem ſubdit Paulus. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat, & bibit indigne, iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*, vbi plane ſignificat eſſe verum

1. Cor. 11.

rum corpus Domini, & non tantum ſignum eius. Propter hanc enim cauſam, tantam requirit probationem & diſpoſitionem, tantumq; exaggerat peccatum indigne ſumenti hoc ſacramentum, quia, vt Cyprian. Cyprian. ait lib. de lapſis, *Vis infertur corpori Chriſti, & ore ac manibus in Dominum delinquitur*, & elegãter idem proſequitur, tum ibi, tum epiſto. 11. & 75. & optime Baſil. Chryſoſt. Ambroſ. Baſil. ſerm. 2. de Bap. c. 3. & lib. de Baptiſ. in fine Chryſoſt. homil. 83. in Matth. 45. in Ioan. 3. in epiſt. ad Epheſ. Ambroſ. ad Hebr. 10. vbi dicit, hoc peccato *conculcari corpus Domini*. Sumitur etiam ex hoc loco nõnullum argumentum, quia Paulus ait, corpus Chriſti etiam ab indignis ſumi, quod verum eſt non tantum de peccatoribus, ſed etiam de hereticis: ſumitur ergo in ipſo ſacramento realiter, & non tantum per fidem vel ſpiritualem fructum: ergo ſermo Pauli, & conſequenter Chriſti, eſt proprius de ipſomet corpore Chriſti. Vnde eodem ſenſu dixerat Paul. ca. 10. fractionem huius panis, eſſe communicationem ſeu participationem & diſtributionem corporis Domini, & calicem eſſe communicationem ſanguinis eius. Irenæus. Quapropter Iren. lib. 5. contra hæreſ. cap. 2. dicit, *Qui negat, nos communicare proprio ſanguine Chriſti, etiam poſſe negare eſſe redemptos vero ſanguine Chriſti. Quia ſicut Apoſtolus dicit; In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius; ita dicit, calicem Euchariſtiæ eſſe communicatioſanguinis eius, &, qui per metaphoram vnum ſermonem euerterit, poterit etiam alium deſtruere.* Vnde ex his verbis concludit, per hanc communicationem fieri arctiſſimam coniunctionem inter Chriſtum & nos, Epheſ. 5. accommodans etiam illa verba ad Epheſ. 5. *Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius.* Quam coniunctionem late declarant, & ex hoc loco confirmant, Chryſ. Cyrill. Grego. Niſſ. Chryſoſtom. ſupra, & homil. 24. in 1. ad Corinth. Cyrill. libr. 10. in Ioan. cap. 13. Gregor. Niſſe. tract. circa illa verba, *Exiuit ſanguis & aqua.* In quo notanda ſunt illa verba, *Paucæ guttæ ſanguinis, totum mundum reſtaurantes, fiunt hominibus quaſi coagulum lactis, illos cogentes, & coniungentes in vnum.*

Septimo ex ipſis verbis declaratur hæc veritas. Et primum ſuppono, illo pronomine, *Hoc*, deſignaſſe Chriſtum id, quod habebat in manibus, ſeu coram ſe, quodq; diſcipulis dabat, vt ſumerent, vt euidenter patet ex præcedentibus verbis, *Accipite & comedite:* ineptiſſimum enim eſt, quod quidam hæretici dixerunt; Chriſtum de ſe ipſo fuiſſe locutum, ſuum viſibile corpus deſignando, Chriſtus enim tunc non de hoc agebat, ſed de re, quam ad manducandum dabat. Deinde, vt quid tunc aſſeruiſſet diſcipulis, quod ipſi videbant? Denique in forma ſanguinis nullo modo poteſt hoc accommodari. Alij vero interpretantur, *Hoc*, id eſt, *Hic*, ita vt non ſit pronomen, ſed aduerbium locale. Sed præterquam quod hic eſt voluntarius abuſus vocis, quæro, quem locum Chriſtus deſignauerit: an illum, in quo ipſe ſedebat? Et hoc eiſdem argumentis refellitur, quæ nuper facta ſunt, erat enim res prorſus impertinens. An illum, in quo erat panis? Et ita, quod ad præſens attinet, eadẽ vis manet in verbis, quia etiam hoc modo veritas illius locutionis requirit Chriſti præſentiam. Alij cõfingunt, non deſignaſſe Chriſtum aliquam rem permanentem, ſed actionem illam, quæ tunc agebatur. Sed hoc & per ſe eſt incredibile: quomodo enim tota illa actio diceretur corpus Chriſti? & in ſectione vltima huius diſputationis ex profeſſo refelletur, pertinet enim hæc expoſitio ad hæreſim ibi impugnandam. Alij denique fraudulentius dixerunt, vt refert Ianſenius. Ianſen. capit. 59. concordiæ, pronomine, *Hoc*, deſignaſſe Chriſtum ipſos Apoſtolos, ſeu collegium Apoſtolicum, quod appellat corpus ſuum myſticum,

A vt ſenſus ſit, *Accipite & comedite*, vos enim eſtis corpus meum. Sed hæc expoſitio, præterquam quod eſt mere voluntaria, & contra omnes Sanctos, & ſenſum Eccleſiæ, facile refellitur, tum ex verbo illo, quod Chriſtus ſubdidit, *Quod pro vobis tradetur*, quod non poteſt corpori myſtico adaptari, tum ex forma ſanguinis, quæ nullo modo poteſt ad Apoſtolos referri; tum etiam quia Paul. primæ ad Corinth. 11. aperte expoſuit panem cœleſtem, quem Chriſtus tradidit, eſſe corpus eius; tum denique, quia iuxta hanc expoſitionem, non ſolum Chriſti præſentia in hoc ſacramento, ſed totum ipſum ſacramentum prorſus euertitur.

B Secundo ſuppono, vltimã particulam, *meum*, non poſſeſſiue ſumi, ſed naturę proprietatem ſignificare, dixerunt enim quidam hæretici, ſenſum Chriſti in illis verbis fuiſſe, *Accipite & comedite, hoc enim*, id eſt, 1. Cor. 11. hic panis, *eſt corpus meum*, id eſt, res à me creata, & cuius ego ſum Dominus. Sed eſt inepta expoſitio, nam ſi Chriſtus nudum panem dabat, quæ magnificentia aut excellentia in illo dono apparebat, vt oporteret, tanto verborum apparatu dicere, illud eſſe ſuum? Deinde Chriſtus non dixit. Hoc corpus eſt meum, ſed, *Hoc eſt corpus meum*, & vt euidentius ſenſus conſtaret, addidit, *Quod pro vobis tradetur.* Loquitur ergo de ſuo naturali corpore. Item, in forma ſanguinis nullo modo poteſt pronomẽ *meus*, ita torqueri. Alij C exponunt verbum illud, *meum*, per communicationem idiomatum, dicunt enim Verbum aſſumpſiſſe naturam panis, & ratione illius vnionis, vere appellaſſe panem corpus ſuum. Sed contra hunc falſum Refutatio eorum. ſenſum late dicturi ſumus articulo ſequenti, nunc breuiter reiicitur, quia vel illa vnio eſt hypoſtatica, vel non; ſi hoc poſterius dicatur, nulla alia vnio poteſt ſufficere ad veritatem, & proprietatem illius locutionis, ſubſtãtiæ enim naturis & ſuppoſitis diſtinctæ, ac diſparatæ nõ poſſunt inuicem vere prædicari, propter coniunctionem accidentalem, vt in dialectica per ſe cõſtat, & in hoc principio fundat Theologia veritatem Incarnationis. Si prius autem dicatur, & abſurdiſſimum ac hæreticum eſt, talem vnio- D nem hypoſtaticam fingere, & non ſufficit ad veritatem locutionis Chriſti, dixit enim, *Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis tradetur*; at vero corpus panis, etiam ſi fingatur vnitum hypoſtatice Verbo, non eſt pro nobis traditum, ſeu crucifixum; neque etiam per communicationem idiomatum, poteſt ſubſtantia panis dici corpus Chriſti crucifixum pro nobis; & multo minus poterit vinum appellari ſanguis, quia communicatio idiomatum non eſt inter partes & abſtracta. Igitur, *corpus meum*, in illa propoſitione neceſſario ſignificat ipſum corpus naturale Chriſti. Tertio tandem addendum eſt, verbum, *eſt*, quod coniungit illa duo extrema, ſecundum propriam ſignificationem requirere, vt id, quod deſignatur per pronomẽ, E *hoc*, ſit id, quod per prædicatum ſignificatur; ſic igitur ex proprietate verborum illorum neceſſario cõcluditur, illum cibum, quem Chriſtus dedit Apoſtolis, fuiſſe verum corpus eius.

Sed occurrunt multi hæretici, qui licet inter ſe Aliæ explicationes per metaphorã. differant in modo explicandi, omnes tamen in eo conueniunt, vt tranferant hæc verba ad metonimiã & figuratam locutionem, qua iuxta Auguſt. q. 57. in S. Auguſt. Leuit. res repræſentata ſolet de ſigno vel imagine efferri, vt cum viſa imagine Regis, dicimus, hic eſt rex. Vnde quidam exponunt, *hoc eſt*, id eſt, *hoc ſignificat corpus meum*, ſicut Geneſ. 42. dixit Ioſeph. *Septem ſpicæ* Geneſ. 42. Matth. 11. *ſeptem anni ſunt*, & Matth. 11. dixit Chriſtus, *Ioannes ipſe eſt Elias.* Alij vero ponunt metaphoram in prædicato, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, *hoc eſt ſignum corporis mei.*

mei. Sed hæc,& ſimilia omnia in idem recidunt, vt ex doctrina Auguſtini ſupra conſtat: quia etiam ſi figura ponatur in verbo, in prædicatum transfundi neceſſe eſt. Nam idem eſt, *Hoc eſt*, id eſt, *hoc ſignificat*, vel, *hoc eſt ſignificans*, ſeu, *hoc eſt ſignum*, igitur vno & eodem principio refellentur; quia cum hæ metaphoræ ſint contra proprietatem verborum, non ſunt ad libitum fingendæ, niſi vbi, vel res eſt euidentiſſima, vel neceſſitas aut authoritas cogit, aliàs fides noſtra nullum firmum fundamentũ habere poteſt in Scriptura ſacra. Vnde Neſtoriani hæretici, etiam corrumpebant locutiones Scripturæ, in quibus & Deus homo, & homo dicitur Deus, per metaphoram illas explicantes; quia abſurdæ & difficilimæ illis vi- B debantur, ſi propriè intelligerentur: & tamen ex ſola proprietate illorum verborum Eccleſia illos cõuicit, & condemnauit. Quod argumentum generatim contra hæreticos rectè tractat. Tertul. lib. de reſurrect. carnis. Et hic eſt vrgentiſſimum, propter omnia, quę adducta ſunt. Quibus addi poteſt primò, quod ſi Chriſtus Dominus voluiſſet affirmare id quod diſcipulis dabat, eſſe corpus ſuum, nõ potuiſſet, clarioribus verbis id facere. Non enim adiungere debebat. *Hoc eſt propriè*, ſeu, *in veritate*, ſeu quid ſimile; non eſt enim hic vſitatus loquẽdi modus, ſatis enim fuit in ſingulis verbis, quantum fieri potuit explicare proprietatem. Nam in ſubiecto abſtinuit à nominando pane, vel alia re, ſed ſimpliciter dixit, C *hoc*, vt abſolutè deſignari poſſet, quod ſub illis ſpeciebus continebatur. Deinde vſus eſt verbo ſimpliciſſimo, & ſubſtantiali, *eſt*, quod inter omnia minus eſt aptum ad metaphoras, & figuras. Ac denique in prædicato, non contentus proprietate verbi, adiunxit explicationem, *Quod pro vobis tradetur*, quæ nõ conuenit in ſignum corporis, ſed in verum corpus. Secundò addo, quod ſi in illis verbis nullus eſſet tropus, ille eſſet obſcuriſſimus, nullum in his verbis, nec in aliis Scripturæ locis habens fundamentum, nec in communi more loquendi. Non enim ſolemus appellare imaginem, aut ſignum nomine rei ſignificatæ, niſi quandò manifeſtum ac per ſe notum ſupponimus, id, de quo loquimur, eſſe ima- D ginem, aut aliquid aliud ſignificare, quod aũt panis ſignificaret corpus Chriſti, nondum erat Apoſtolis notũ, ſed illa futura erat prima inſtitutio talis ſigni. In prima verò inſtitutione nunquã ſolet talis metaphora vſurpari; eſſet enim obſcuriſſima, & magna erroris occaſio. Vnde maiori ratione potuiſſet Chriſtus de agno paſchali dicere, *Hoc eſt corpus meum*, & de Baptiſmo, *Hic eſt ſanguis meus*, vel, *mors*, ſeu, *ſepultura mea*, & de hoc ſacramento, *hoc eſt Eccleſia mea*, vel, *corpus myſticum meum*, quia illud etiam aptiſſimè ſignificat, ac repræſentat. Tertiò addo, nullum ibi eſſe verbum talem metaphoram indicãs; imò (quod obſeruatione digniſſimũ eſt) tam tres Euangeliſtæ, Matt. Marcus, & Lucas, quam Paulus. 1. ad Cor. 11. cũ hanc E inſtitutionem narrant, licet in aliis diuerſo modo loquantur, cum veniũt ad hęc verba, diligentiſſimè illa referunt, cum omni proprietate, & ſine vlla ferè varietate, & nihil addunt, quod ad eorum explicationem pertineat, ſupponentes ſimpliciter eſſe intelligenda; alioquin in re grauiſſima, & maximi momenti, occaſionem erroris & deceptionis Eccleſiæ tribuiſſent.

Tertull.

Confutatio earum.

Quod verò alij tandem excogitarunt, vt propoſitionem inuerterent, & ſubiectum facerent prædicatum, & prædicatum ſubiectum, ac ſi Chriſtus diceret, *corpus meum eſt hoc*, id eſt, panis, non materialis, ſed ſpiritualis, ſicut Ioannes dicitur Elias, non perſona, ſed ſpiritu; hoc (inquam) nihil eorum cauſam A iuuat. Primò, quia id, quod aſſumitur, eſt planè falſum; quia, vt oſtendi, Chriſtus non de ſe, ſed de illa re, quam Apoſtolis dabat, loquebatur, & ita Paulus aperte expoſuit, cibum ipſum, qui fidelibus datur, eſſe corpus Chriſti, quod expreſſius oſtendunt verba Græca, quæ, aliquantulum mutato ordine verborum, ita habent, *Hoc meum eſt corpus*, & illæ etiam determinationes, *quod pro vobis tradetur*, & *qui pro vobis effundetur*, niſi magna vis litteræ inferatur, ſatis oſtendunt, *corpus meum*, &, *calix ſanguinis mei*, eſſe illarum propoſitionum prædicata. Deinde, quia hoc nihil ad præſens inſtitutum refert, nam cum particularis propoſitio affirmatiua ſimpliciter conuerti poſſit, ſiue dicas, *hoc eſt corpus meum*, ſiue, *corpus meum eſt hoc*, ſi proprietatem verborum retineas, eodem modo veritas confirmabitur; ſi verò per ſolam figuram, & metaphoram interpreteris, eadem argumenta redibunt, Neceſſe eſt enim, vt iſti hæretici ita exponant, *corpus meum eſt hoc*, id eſt, repræſentatur per hoc, vel nutrit ſicut hoc, aut alio ſimili modo; qui ſenſus eiſdem argumentis falſus eſſe conuinci poteſt. Plures hæreticorum inſanias & abſurdas interpretationes refert Sander. lib. 7. de viſibil. Monarch. hæreſi 204. ſub anno 1549. & impugnat latiſſimè Robert. Bellar. loco citato.

Aliorum hæreticorũ interpretatio.

Refellitur.

Sanderus. Bellarmin.

Vltimò confirmatur hæc expoſitio, ſoluendo, quæ contra eam obiici poſſunt. Primò ergo obſtare videtur Paul. 1. ad Corint. 10. vbi dicit, antiquos Patres eandem eſcam manducaſſe, & eundem potum nobiſcum bibiſſe: ex illo ergo loco, explicandus eſt hic, de quo agimus, ſcilicet illam eſcam, quã Chriſtus dedit, tantum fuiſſe figuram: quia ſicut antiqui Patres tantum in figura manducarunt, ita & nos. Hanc obiectionem refert Rupert. Abb. lib. 5. in Ioann. tractans illa verba. *Patres veſtri manducauerunt Manna in deſerto.* Et rectè reſpondet; Paulum non dicere, antiquos Patres eandem eſcam, vel eundem potum nobiſcum manducaſſe, ſed ſolum Hebræos ipſos omnes eandem eſcam manducaſſe, & eundem potum bibiſſe. Nulla enim eſt in textu Apoſtoli particula, qua illa eſca, & potus antiquorum referatur ad noſtram, ſeu dicatur eſſe eadem cum illa de qua Dominus dixit, *Hoc eſt corpus meum*, &, *Hic eſt ſanguis meus.* Neq; enim Apoſtolus potuit eſſe contrarius Chriſto dicenti, *Non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed Pater meus dat vobis panem de cælo verum.* Vnde ſtatim ſubdit Apoſtolus, *Sed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo*, ac ſi diceret, licet omnes eandem eſcam manducauerint, non tamen omnibus æquè profuit. Confert ergo illos inter ſe, non nobiſcum: nam reſpectu noſtri poſtea dicit, *omnia in figura contingebant illis.* Et hic ſine dubio eſt litteralis ſenſus, vt ex ipſo textu, & ex Chryſoſtomo, Theodoreto, & aliis expoſitoribus canſtat. Addi verò poteſt, licet Paulus diceret, antiquos eandem eſcam ſpiritualem nobiſcum manducaſſe, id eſt, Chriſtum, non tamen dicere eodem modo manducaſſe; illi ergo tantum per fidem: nos verò & per fidem, & realiter in ſacramento.

1. Cor. 10.

Rupert.

Secundò obiici poſſunt Patres: Dionyſ. epiſt. 9. ad Titum habet obſcura verba: loquens enim de ſacris ſignis, & tropicis locutionibus ait, *Nec ſanctos Angelos ab illis abſtinuiſſe*, & ſubdit, *Ipſumque Ieſum in parabolis, per typicæ menſæ apparatum, Deifica myſteria tradere.* Secundò, Hieronymus Matthæi 26. inquit, *Poſtquam typicum Paſcha fuerat impletum, aſſumit panem, & ad verum Paſcha tranſgreditur ſacramentum, vt quomodo in præfiguratione eius Melchiſedech panem & vinum offerens fecerat, ipſe quoq; veritatem ſui corporis, & ſanguinis repræſentaret.* Tertiò idem Hierony. Marci decimoquarto.

2. Obiectio ex Patribus. ex Dionyſ.

Hieron.

Accepit, inquit, *Ieſus panem, & benedicens fregit, transfigurans corpus ſuum in panem, quod eſt Eccleſia præſens, quæ accipitur in fide, benedicitur in numero, frangitur in paſſionibus, datur in exemplis, ſumitur in doctrinis, formans ſanguinem ſuum in calicem vino, & aqua miſtum, vt alio purgemur à vitiis, alio redimamur ab eis.* Quartò, ſunt obſcura verba Tertul. li. de anima. c. 17. dicentis, non mutaſſe vinũ ſaporem, *quod in memoriam ſanguinis ſui Dominus conſecrauit*, & difficilius lib. 4. contra Marcio. c. 40. *Panem* (inquit) *corpus ſuum fecit, dicens. Hoc eſt corpus meum, id eſt, hoc eſt figura corporis mei.*

Tertull.

Ad primum reſpõdetur primò; ex alio loco Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. c. 3. non obſcurè colligi ipſum ſenſiſſe hoc ſacramentũ eſſe ipſum Chriſtum. Nam ad ipſum ſacramentum loquens, dicit, *Tu dixiſti, Hoc facite*, & deinde ipſum ſacramentum inuocat, ſicut ipſum Chriſtum. In illo ergo alio loco, cum *Deifica myſteria* appellat, ipſum Chriſtum ſub ſignis ſenſibilibus latentem intelligit, & ideo vocat, *typicæ menſæ apparatum*, quia ſub ſignis ſenſibilibus res diuinæ continentur. Quod verò ibi ait Ieſum in parabolis diuina tradidiſſe, non eſt neceſſe, vt ad verba conſecrationis referatur, ſed ad Chriſti prædicationem: ſunt enim illa duo diuerſa, *in parabolis diuina, & per typicæ menſæ apparatum Deifica myſteria tradere.*

Ad primum locum Hieron. reſpondetur, verbum illud, *repræſentare*, eſſe æquiuocum. Interdum enim idem eſt, quod rem ſignificare; interdum verò idem, quod rem præſentem facere: Hieronym. ergo hoc poſteriori modo illo verbo vtitur, vt clarius conſtat ex eodem Hieronymo, circa illa verba, Pſalm. 109. *Tu es ſacerdos in æternum*, vbi comparans. Sicut hic, Melchiſedech & Chriſtum, dicit; illum obtuliſſe panem; hunc verò corpus & ſanguinem ſuum. Reſponderi poteſt ſecundò, etiam ſi verbum repræſentandi in alio ſenſu ſumatur, non propterea excludi veritatem. Nam Chriſtus dando corpus, dixit, *Hoc facite in meam commemorationem.* Vnde conſecrando corpus & ſanguinem, illius paſſionem repræſentamus. Quam ſolutionem ſæpè repetemus ſectione ſequent. Tertiò deniq; dicitur, Hieron. in eo loco non explicare hęc verba formæ metaphoricè, ſed potius dicere Chriſtum repræſentaſſe veritatem ſui corporis: potius ergo indicat locutum fuiſſe Chriſtum de vero ſuo corpore, quod in pane repræſentauit, ſub ſpecieb. panis illud diſcipulis tribuens. Vnde idem Hierony. in d. epi. 150. q. 2. ad Hedib. hæc eadem verba tractans *Ipſe* (inquit) *Ieſus conuiua, & conuiuium; ipſe comedens, & qui comeditur.* Vnde ad aliud eiuſdem teſtimonium reſponderi poſſet, illos Commentarios in Marcum non eſſe Hieronymi, vt Marian. Victor. & alij adnotarunt. Denique cuiuſcunque ſint, ſenſus myſticos, & non litterales explicant. Dici ergo poteſt, cum in hoc ſacramento ſint plura myſteria, Patres in vno loco explicare quædam, in alio alia. Et licet alicubi aliqua omittant, non tamen negant. In Commentariis igitur in Marcum Hieron. non tam ex profeſſo omnia exponit, quam breues quaſdam annotatiunculas adhibet. Et ideo in illo loco explicuit breuiſſimè, quomodo in hoc ſacramẽto vnitas corporis myſtici repræſentaretur; nõ tamen declarauit litteralem ſenſum verborum Chriſti: neq; etiã illum exclusit, quãquam, cum dicit, *Transfigurans corpus ſuum in panem, & formans ſanguinem ſuum in calicem.* Non obſcurè indicet conuerſionem panis in corpus, & vini in ſanguinem; licet etiam explicuerit diuerſo modo, quã exponi ſoleat. Propriè enim dicitur panis conuerti in corpus, vel etiam transfigurari, vt loquitur Ambr. lib. 4. de fide, c. 6. dicens, *Nos autem quotieſcunq; ſacramenta ſumimus, quæ, per ſacræ orationis myſterium, in carnem transfigurantur & ſanguinem, mortem Domini annunciamus.* Hieronymus verò è contrario aſſerit, corpus transfigurari in panem, quia ſub forma, & ſpecie panis cibus Eccleſiæ efficitur. Et eodem modo dicit, *Formans ſanguinem ſuum in calicem*, id eſt, accommodans & adaptans illum ſub ſpeciebus vini, vt, tãquam verus potus, poſſit in calice ſumi. Ad primum locum Tertulliani reſpondetur, cum inquit, *non mutaſſe vinum ſaporem*, ſatis indicaſſe, mutaſſe ſubſtantiam, non accidentia. Quod verò addit, hoc feciſſe Chriſtum in memoriam ſanguinis ſui, id eſt, paſſionis ſuę, omnino verum eſt, nam hic calix, & eſt ſanguis Chriſti, inuiſibiliter ibi contentus, & eſt memoriale ſanguinis viſibiliter effuſi, ſicut Lucas dixit: *Hic calix nouũ teſtamentum eſt in meo ſanguine*, quia ſcilicet ſanguis contentus in calice, ſub ſpeciebus potus, eſt ſacramentum continens diuinam promiſſionem, ſancitam & fundatam in ſanguine effuſo in paſſione. In alio verò difficiliori loco, primum cum dicit: *panem corpus ſuum fecit*, ſatis apertè veritatem tranſubſtantiationis explicuit, quam aliis etiam locis, quæ ſectione ſequenti referemus, non obſcurè docuit. Cum ergo ſubdit, *Corpus ſuum fecit, hoc eſt, corpus meum, dicendo, id eſt figura corporis mei*, dupliciter explicari poteſt; primò, vt hoc ipſum ſacramentum, quod verè eſt corpus Chriſti, ſpeciebus panis velatum, vocet figuram, id eſt, repræſentationem eiuſdem corporis viſibilis, in propria ſpecie exiſtentis. Hoc enim modo interdum loqui Patres oſtendemus ſectione ſequenti. Optimè verò intelligitur ex loco Ambroſ. li. de ſacram. c. 5. vbi prius inquit, *Dicit Sacerdos, Fac nobis hanc oblationem aſcriptam, rationabilem, acceptabilem, quod eſt figura corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti*; ſtatim verò vim & proprietatem verborum explicans, inquit; *Antequam conſecretur, panis eſt; vbi autem verba Chriſti acceſſerint, corpus eſt Chriſti*, & infra. *Ante verba Chriſti calix eſt vini & aquæ plenus; vbi verba Chriſti operata fuerint, ibi ſanguis efficitur, qui orbem redemit. Ergo videte, quantis generibus potens eſt ſermo Chriſti vniuerſa conuertere. Deinde ipſe Dominus Ieſus teſtificatur nobis, quod corpus ſuum accipiamus & ſanguinem. Numquid debemus de eius fide & teſtificatione dubitare?* Quæ verba non ſolum ad explicandũ Tertullianum, ſed etiam ad veritatem confirmandã aptiſſima ſunt. Secũdò reſponderi põt; Tertullianũ nõ ſacramentũ, ſed panem vocaſſe figuram corporis Chriſti; ita vt particula illa, *id eſt figura corporis mei*, non cadat ſuper prædicatũ *corpus meum*, ſed ſupra ſubiectum, ſcilicet *panem*, quem vocat figuram corporis Chriſti; & hãc figurã dicit effeciſſe Chriſtũ corpus ſuum, dicendo, *Hoc eſt corpus meum.* Docet. n. ibi, in veteri teſtamento, carnem Chriſti, panis nomine metaphorice ſignificatã fuiſſe, & panem fuiſſe figuram corporis Chriſti. Hanc ergo figuram adimpletam dicit eſſe in nouo, quando Chriſtus panem, id eſt, figuram corporis ſui, corpus ſuum fecit. Vnde paulò inferius inter alia dicit, *Nunc ſanguinem ſuum in vino conſecrauit, qui tunc* (id eſt, in lege veteri) *eum in vino figurauit.* Et ita hic locus potius confirmat veritatem. Et eodem modo loquitur lib. 3. contra Marcio. cap. 19. quibus locis Pamel. hunc ſenſum eruditè expendit. Eodem modo exponunt Richard. articulo 13. & alij moderni. Et poteſt etiam accommodari ad verba Ambroſij, paulò ante citata, cum enim figuram corporis & ſanguinis appellat, de pane & vino ante conſecrationem planè loqui videtur, de qua re plura in ſequenti ſectione dicemus.

Ambroſ. Ambroſ. Richard.

Tertia

3. Obiectio ex materia & coniecturis.

Tertia obiectio ſumitur ex materia & coniecturis, materia enim erat ſacramentum quoddam, cuius ratio eſt, vt ſit ſignum & figura: ergo forma, ſeu verba Chriſti fuerunt verba ſacramentalia: ergo ſacramentaliter tãtum & metaphoricè ſignificare intelligenda ſunt: ergo non veritatem, ſed ſignum tãtum ſignificare debent. Confirmatur primò, quia non poſſunt multæ metaphoricæ locutiones in illis verbis vitari. Nam in verbis illis. *Hic eſt calix ſanguinis mei*, omnes figuram metonymiæ admittunt: dum continens pro contento accipitur. Item dicitur, *Hic calix eſt nouum teſtamentum*: cum tamen non ſit, niſi ſignum, & confirmatio teſtamenti. Præterea verbũ, *manducandi*, nõ poteſt intelligi propriè, ſi illud quod manducatur propriè, & non metaphoricè dicatur eſſe corpus Chriſti: quia corpus Chriſti non atteritur dentibus, vt propriè manducari dicatur: ergo neceſſe eſt, mataphoram ineſſe in aliquo illorũ verborum, ſcilicet, aut in verbo, *manducandi*, aut in voce *corpus*, aut enim id quod Chriſtus dabat, propriè mãducandum erat, & ſic non poterat eſſe verum Chriſti corpus: aut ſi hoc erat, non poterat propriè manducari: ergo conuenientius dicitur, metaphorã eſſe in voce, *corporis*, quam in voce, *manducandi*, vt res ſit facilior, & expeditior. Confirmatur ſecundò, quia Apoſtoli ita videntur intellexiſſe verba illa de ſigno corporis, & nõ de vero corpore; aliàs turbati eſſent, & aliquod ſignum admirationis, in tanta rei nouitate præſtitiſſent.

Cõfirmatio prima.

Confirmatio ſecunda.

Reſpon. ad argumentũ.

Ad præcipuum argumentum reſpondetur, variè intelligi poſſe verba Chriſti fuiſſe ſacramẽtalia. Primò, vt ſacramentalia verba dicãtur, id eſt, figurata, quæq; ſolum metaphoricum ſenſum habent; & hoc modo negatur aſſumptum: hoc enim eſt, de quo eſt controuerſia. Secundò, vt ſacramentalia verba dicãtur, quæ myſterium aliquod habent reconditum; & hoc modo fateor verba Chriſti fuiſſe ſacramentalia. Non eſt autem neceſſe, vt propterea caruerint ſenſu proprio: nam hoc familiare eſt verbis diuinis, vt ſub ſenſu proprio altiorem, myſticum, ac reconditum contineant. Tertiò dici poſſunt propriiſſimè ſacramentalia verba, quibus inſtituitur, & efficitur ſacramentum. Et hoc modo fuerunt etiam illa verba ſacramentalia, & habentia ſacram. & myſticam ſignificationem. Tamen hoc etiam ſenſu neceſſe non eſt, vt proprià caruerint, nam in hac potius illa fundata eſt. Nam ad veritatem ſacramenti potius neceſſe eſt, vt huiuſmodi verba in propria ſignificatione vera ſint, vt tandem per eam ſpiritualem effectum ſignificent: & hoc maximè verum eſt in verbis, quibus ſacramentum ſimul inſtituitur, & conficitur, qualia ſunt ea, de quibus diſputamus, vt conſtat à ſimili. Nam cum Chriſtus dixit, *Baptizantes eos*, etiam illa verba fuerunt ſacramentalia: & nihilominus certum eſt propriè eſſe intelligenda, alioqui enim nihil de ſacramentorum inſtitutione certũ haberemus. Adde, propriiſſimam ſignificationem dictoũ verborũ, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe maximè ſacramẽtalem; quia ſignificando hoc contentum ſub ſpeciebus eſſe corpus Chriſti, ſignificant myſterium valde reconditũ, & ad ſanctificationem noſtram ordinatũ, & ita hæc verba eminentiſſima quadam ratione & ſacramentalia ſunt, & propria.

Ad 1. confir.

Titelman.

Ad primam confirmationem reſpondetur; vel in illis verbis nullam eſſe metaphoram, vel eſſe adeò perſpicuam, vt propriæ locutioni ęquiualeat: primũ enim de voce, *calicis* Titelmannus & alij contendũt, ſumi pro ipſo vaſe, quod propriè dicitur calix ſanguinis, quia ſanguinem continet. Deinde quamuis illa vox ſignificet potum ibi contentum, tamen illa valde vſitata ſignificatio, licet ſit translata; & ex adiunctis verbis, *bibendi, & effundendi*, fit magis perſpicua. Denique Matth. & Marcus propriè explicarũt dicendo, *Hic eſt ſanguis*. De altera autem voce, *teſtamenti*; breuiter dicitur, propriiſſimè ſignificare ſignum ſeu inſtrumentum continens ſeu ſignificans voluntatem teſtatoris; & ita, quamuis in præſentia ſignificet ſacramentum continens, ac confirmans diuinam promiſſionem, nulla eſt metaphora, ſed proprietas verbi. Denique verbum, *manducandi*, propriè etiam intelligendum eſt; quia corpus Chriſti per modum cibi verè traiicitur in ſtomachum, per organa oris, & gutturis; & hoc tantum eſt de ratione veræ manducationis. Neq; enim eſt neceſſe, vt ipſum corpus dentibus atteratur; quamuis, ſicut dicitur frangi ratione ſpecierum, ita ratione earundẽ poteſt dici dentibus atteri. Vel certè, cum nõ ſolum corpus, ſed totum hoc ſacramentum manducari dicatur, ſatis ſuperq; eſt, vt in ſpeciebus poſſit dentib. atteri, cum totum per modum cibi in ſtomachum traiiciatur.

Ad 2. confir.

Ad ſecundã confirmationem, ſupra reſponſum eſt ex Chryſoſtomo, Apoſtolos non fuiſſe turbatos in hoc myſterio, quia iã de illo fuerant edocti: Chriſti enim promiſſionem intellexerant, & eius cõplementum auide expectabant. Credendum etiam eſt, Chriſtum illorum mẽtes illuminaſſe, vt ſumma reuerentia tantum ſacramentum ſuſciperent.

4 Obiectio.

Quarta obiectio eſſe poteſt, quia, eſto, demus Chriſtum Dominum propriè eſſe locutum, ipſumque effeciſſe magnum miraculum, conuertendo panem in corpus ſuum, non inde concluditur, nunc eſſe præſentem in noſtro ſacramento. Nam licet Sacerdotes ea verba repetant in memoriam Chriſti, non tamen habent eam efficaciam, quam Chriſtus habuit. Reſpondetur ex Patribus ſupra citatis, præſertim Chryſoſtomo, Cypriano, & Ambroſio, eundem Chriſtum eſſe, qui nunc conficit, & tunc confecit hoc ſacramentum: miniſter enim non in ſua, ſed in Chriſti perſona illa profert verba. Vnde non minus vera, nec minus efficacia nunc ſunt, quàm in nocte cœnæ fuerunt: nam, ſicut ex quo tempore dixit Chriſtus: *Baptizantes eos*, habent miniſtri eius vim ſanctificandi, quia ipſe eſt, qui principaliter baptizat, ita ex quo dixit; *Hoc facite in meam commemorationem*; habent vim efficiendi, quod ipſe fecit. Vnde ſupra oſtendimus, Chriſtum Dominum in eo facto non ſolum miraculosè fuiſſe operatum, ſicut quando conuertit aquam in vinum; ſed ſacramentum inſtituiſſe, quod perpetuò in Eccleſia eſſet duraturum: vt iterum dicemus infra, agentes de forma huius ſacramenti, vbi difficultates alias, ad veritatem huius formæ ſpectantes, enodabimus.

Reſponſio.

SECTIO IIII.

Quid antiqui Patres de vera præſentia Chriſti in hoc ſacramento ſenſerint.

HÆretici huius temporis ſummo conatu, vel potius ſummis fraudibus laborarunt, vt errorem ſuum in antiquorum Patrum ſcriptis reperiri ſuaderẽt. Et ideo prætermiſſis locis apertiſſimis, in quibus veritatẽ docent, quidquid ab eis minus explicitè dictũ eſt, corradunt, ac congerunt: cũ enim antiquis temporib. hi hæretici nondũ orti eſſent, ſancti Patres ſyncerè, & confidenter de hoc myſterio loquebantur; nihil de iſtorum malitia, ac peruerſitate ſoliciti, qui nunc eorum ſcriptis malitiosè abutuntur. Hinc verò in magnam Eccleſiæ vtilitatem factum

factum eſt, vt Scriptores Catholici diligentiſſimè ſententias Patrum collegerint, eorumque de hoc myſterio veram ac ſynceram fidem euidenter oſtenderint. Quapropter ne actum agamus; breuiter caput hoc expediemus. Omnino enim prætermittere non fuiſſet expediens, ne totam hanc diſputationem mutilã ac truncam relinqueremus. Duo ergo breuiter docebimus. Primum, quomodo ex ſententiis Patrum confirmanda ſit hæc veritas; alterum quomodo exponendum ſit, ſi quid in eis reperiatur, quod illi videatur aduerſum, & quædam documenta trademus ad ſacrum Sanctorũ ſenſum aſſequendum.

Alanus. Circa primum, placet valde diſtinctio Guilelmi Alani, lib. 1. de Euchariſt. cap. 23. quædam eſſe Patrum teſtimonia, quæ ſimplicia dici poſſunt; alia, quæ ipſe argumentoſa vocat: priora ſunt illa, quæ ſimpliciter ſacramentum hoc, veritatem corporis & ſanguinis Chriſti appellant, aut in quibus affirmant, nos mãducare Chriſtum, aut corpus vel ſanguinem eius, & ab horum enumeratione abſtinebimus; tum, quod ea ſufficere cenſemus, quæ inter explicanda Scripturæ teſtimonia indicata ſunt, tum etiam quod pæne infinita ſunt, & ab hæreticis eodẽ fere modo, quo teſtimonia Scripturæ, eludantur: in his verò teſtimoniis colligendis diligentiſſimè inſudarunt multi, ſed præſertim Garetius quatuor prioribus claſſib. lib. de vera præſentia corporis Chriſti, & Claud. fere totis ſex primis repetitionib. & vtiliſſimè Robert. Bellarm. toto lib. 2. de hoc ſacramento. Poſteriora, ſeu argumentoſa teſtimonia ſunt, quæ, præter ſimplicem aſſertionem veritatis, argumentũ continent, quo falſam interpretationem excludãt; & hæc perſequitur optimè Alanus ſupra, & eorum capita breuiter indicabo.

Garetius. Claud. Sainctes. Bellarmin.

Damaſc. Primum ſit eorum Patrum, qui expreſsè excludunt ſolam figuram. Huiuſmodi ſunt Damaſcenus lib. 4. cap. 14. *Non eſt figura* (inquit) *panis & vinum. Abſit enim hoc; ſed eſt ipſummet corpus.* Ambroſ. lib. 6. de ſacram. cap. 1. *Sicut verus eſt Dei Filius Dominus noſter Ieſus Chriſtus, non quemadmodum homines per gratiam, ſed quaſi Filius ex ſubſtantia Patris, ita vera caro eſt; ſicut ipſe dixit, quam accipimus, & verus ſanguis eſt, quem potamus.* Et inferius; *Fortè dices, quomodo vera? quia ſimilitudinem video, non video ſanguinis veritatem: primò omnium dixi tibi de ſermone Chriſti, qui operatur, vt poſſit mutare, & conuertere genera inſtituta naturæ.* Expreſsè etiã ita loquitur Theophy. Matth. 26. Marci 14. Ioan. 6. & Euthym. his locis, & Epiph. ille, qui loquitur in VII. Synodo, Action. 6. tom. 3. in fine.

Ambroſ. Theoph. Euthym. Epiphan.

Secundũ caput continet teſtimonia his propinqua; quibus Sancti docent, Chriſtũ in hoc ſacramẽto non ſolum fide, ſed ipſa re nobis coniungi; & non ſolũ per voluntatum concordiã, ſed etiam per corporum contactum, ſeu cõiunctionem nobis copulari: quo nihil potuit expreſſius dici, ad errorem Caluini confutandum. Chryſo. hom. 60. ad populũ; *Semetipſum nobis commiſcet, non fide tantum, ſed & ipſa re,* & ſimilia habet Hilarius nuper citatus, lib. 8. de Trinit. & eleganter Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 13. & 14. & lib. 11. c. 27. inter alia, inquit; *Per myſticam benedictionem corporaliter nobis filius vnitur, vt homo; ſpiritualiter, vt Deus,* & ita exponit illud ad Epheſ. 3. *Concorporeos, & comparticipes:* Alter etiam Cyrill. catech. 4. dicit, hac ratione nos effici Chriſtiferos. Vnde eſt illud Chryſo. hom. de ſancto Philogonio, *præclarius nobiſcum agi, quam cum Magis. Illi enim* (inquit) *viderunt Chriſtum, non tamen ſecum tulerunt: nos autem nobiſcum ferimus.* Certè, ſi de ſola fide ſermo eſt, etiam illi ſecum tulerũt. Vnde etiã eſt præclarum teſtimoniũ Theodoti Anci-

Chryſoſt. Hilarius. Cyril. Cyril. Hier. Theod. Anci.

A rani Orat. de Natiu. Saluat. habita in Concil. Epheſ. tom. 6. Appendice 5. c. 2. vbi ſic inquit, *Ipſe qui tunc Magos ineffabili pietate traxit, claram nunc feſtiuitatẽ conſtituit: non iam in præſepe poſitus, ſed in altari, illud namque præſepe mater factum eſt huius menſæ. Propterea in illo eſt poſitus, vt in iſto comedatur, & fidelibus fiat ſalutis cibus.*

Tertiò his ſunt conſentanea teſtimonia illa, in quibus ſancti exaggerant charitatem Chriſti, quia nec paſtores oues ſuas, nec matres filios ſuis carnibus alunt, ſicut Chriſtus nos paſcit; neque amantes ita ſe tradunt, & coniungunt amicis, ſicut Chriſtus voluit nobis tradi, & copulari: at verò ſi Chriſtus tantum ſignum nobis tradidiſſet, commune hoc eſB ſet omnibus amantibus. Legatur Chryſoſt. hom. 83. in Matth. 45. in Ioann. 24. in 1. ad Cor. 2. 60. & 61. ad populum, huc facit illud Auguſt. epiſt. 120. cap. 27. *Quidam manducantes in ſacramento Chriſtum pauperem, dedignantur eſſe pauperes,* & illud in Pſalm. 33. *Iudæi de Crucifixo obtenebrati ſunt; Chriſtiani verò comedendo crucifixum, illuminantur.*

Chryſoſt. Auguſt.

Quartũ caput continere poteſt ea teſtimonia, in quibus Patres, rationes reddũt, ob quas voluit Chriſtus ſub ſpeciebus panis & vini, & non in propria ſpecie nobiſcum manere, & ad manducandum & bibendum dari; ſcilicet, vt fides probaretur & exerceretur, & vt ſine horrore, caro & ſanguis eius, manducaretur ac biberetur, manifeſtè enim, & abſq; vlla C tergiuerſatione his locis ſupponunt, ipſam veram carnem, & ſanguinem, nobiſcum præſentem adeſſe in hoc ſacramento, vereq; ac realiter à nobis ſumi. Ita verè loquuntur Ambroſ. Damaſc. Thephil. locis citatis; item Ambroſ. lib. 4. de ſacram. c. 4. Aug. in c. Vtrum ſub figura. de Conſecra. d. 2. Cyril. apud D. Thom. in catena. Lucæ 22.

Ambroſ. Damaſc. Theophyl. Auguſt. Cyril.

Quintum caput ſit, Sanctorum dicentium, in hoc ſacramento perficiendo interuenire magnũ quoddam miraculum, & diuinæ omnipotentiæ opus: nã ſi nulla eſt realis præſentia Chriſti, ſed ſola ſignificatio panis, nullum miraculoſum opus ibi interuenit, ſed ſola extrinſeca denominatio, ſeu impoſitio ad ſignificandum. Optima ſunt ad hunc locum confirD mandum verba Chryſoſtomi lib. 3. de ſacerdotio. *O miraculum, o Dei benignitatem, qui cum Patre ſurſum ſedet, in illo ipſo temporis articulo omnium manibus pertractatur.* Nullum autem miraculum, aut ſpeciale omnipotentiæ opus, in hoc ſacramento interueniret, ſi totum in figura & ſigno eſſet poſitum. Quod argumentum mirificè amplificat Ambroſ. lib. 4. de ſacramentis, cap. 4. & lib. de his, qui initiantur, cap. 9. & amplius vrgeri poteſt ex his, quæ dicemus ſectione quinta.

Chryſoſt. Ambroſ.

Admirabilis tamẽ eſt impudentia Caluini, qui (vt refert Claud. repet. 4. c. 4.) hoc eludit argumentum, confitens hoc verè eſſe admirabile opus omnipotẽtiæ Dei; poſtea verò, rẽ explicãdo, diuertens ab exiE ſtentia Chriſti in hoc ſacramento, & à conſecratione ipſius ſacramenti ad participationem Chriſti per fidem & ſpiritualem effectum, qui in ſuſcipientib. efficitur; cũ tamen omnes Patres miraculum ponant, & opus diuinæ omnipotentiæ in ipſius materiæ cõſecratione, & in exiſtentia corporis Chriſti in cœlo, & in terra; & ſimilib. vt euidenter patet ex omnibus adductis, & eſt optimus locus Aug. lib. 3. de Trinit. c. 4. vbi primùm differentiam conſtituit inter alia, quæ Chriſtum ſignificant & hoc ſacramentum. *Quia cætera* (inquit) *non dicuntur eſſe ſanguis & corpus Chriſti, ſicut hoc ſacramentum;* & ſubdit, *Quod cum per manus hominum ad illam viſibilem ſpeciem perducitur, non efficitur tam magnum ſacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu Dei.* At verò, ſi hoc ſacramentum

Auguſt.

ſacramentum ſola ſignificatione perficeretur, nulla inuiſibilis operatio diuini Spiritus in eo conficiendo interueniret. Sunt etiam optima verba Iuſtini Apologia 2. dicentis, *Ea omnipotentia, qua Verbum factum eſt caro, fieri Euchariſtiam carnem Verbi.*

Iuſtinus.

Vnde ſextum caput & euidentiſſimum ſumi poteſt ex his locis, in quibus Patres dicunt, hoc ſacramentum perfici, *per veram conuerſionem panis in corpus*; vel, *panem fieri corpus*; vel, *ex pane fieri*, vel *creari corpus*; & ad perſuadendam hãc diuinam operationem, & conuerſionem, vtuntur exemplis creationis, & conuerſionis aquæ in vinum, & ſimilib. à quorũ recitatione hic abſtinemus, quia diſputatione 11. de hac re latiſſimè acturi ſumus. Et his affinia ſunt teſtimonia, in quibus docent ſubſtantiam panis non manere poſt conſecrationem, nam ex hoc euidenter infertur præſentia: nullúſ enim etiam ex hæreticis dubitat, quin panis non recedat, niſi propter Chriſti præſentiam. Sed illa teſtimonia referemus diſputatione 10.

Septimum caput confici poteſt ex illis locis, in quibus Patres laborant, vt fidelibus perſuadeant, in hoc myſterio non eſſe credendum ſenſibus, ſed Chriſti verbis. Et hunc articulum proponunt tanquam creditu difficilimum, & ideo Chriſti authoritatem & omnipotentiam exaggerant, & magnam fidem requirunt. At verò ſi hic eſſet Chriſtus tantum vt in ſigno, non eſſet maior difficultas in hoc ſacramento, quàm in Baptiſmo & aliis: ita loquuntur Hilarius, Cyrillus, Damaſcenus, & Auguſtinus locis ſæpè citatis, & iterum Auguſt. ſerm. 2. de verbis Apoſtoli, & lib. 3. de Trinit. cap. 10. optimè Chryſ. homil. 51. & 53. in Matthæum, & 60. ad populum; & Sanct. Ephrem. lib. de non ſcrutanda Dei natura, cap. 5. vbi ſic inquit. *Noli ſcrutari inſcrutabilia, nam ſi iſta curioſè rimaris, non iam fidelis vocaberis, ſed curioſus: eſto fidelis & innocens; participa immaculato corpore Domini, fide pleniſſima, certus, quod agnum ipſum integrum comedis.*

Auguſt. Chryſoſt. Ephrem.

Octauũ caput præcedenti addi poteſt ex illis locis, in quibus Sancti Patres ex veritate huius myſterij alia myſteria noſtræ religionis cõfirmant. Sic Irenæ. lib. 4. c. 34. probat, Chriſtum eſſe verum Deum, quia potuit conuertere panẽ in corpus ſuum: & cap. 35. ex eodem myſterio diſputat cõtra negãtes reſurrectionem. Chryſ. hom. 83. in Matth. ex veritate huius ſacramenti confutat eos, qui verã Chriſti carnẽ negant. Eodem modo colligit Leo Papa, epiſt. 23. vbi grauiſſimè docet veritatem corporis & ſanguinis Chriſti, *inter communis ſacramenta fidei, tam vnanimi Eccleſiæ conſenſu teneri, vt etiam in linguis infantium verſetur.* Hilarius deniq; lib. 8. de Trinit. ex illo modo, quo Chriſtus, medio hoc ſacramento, in nobis eſt, & nos in ipſo, reali quadam, & (vt ipſe loquitur) *naturali coniunctione*, explicat, & confirmat, circum inceſſionem diuinarum perſonarum inter ſe.

Irenæus. Chryſoſt. Leo. Hilarius.

Nonum caput addere poſſumus ex illis locis, in quibus Patres diſputant de ſacrificio incruento noui teſtamenti: in quo non ſolum panem & vinũ, ſignificantia paſſionem Chriſti, ſed ipſummet corpus & ſanguinem Chriſti offerri, & incruentè immolari dicunt. De qua re, quemadmodũ inferius ſuo loco ex profeſſo tractaturi ſumus, pauca Sanctorum loca aſſignabimus: docet ergo expreſsè hanc veritatem Cyrill. Alex. in declaratione anathematis. 11. Aug. concio. 1. in Pſal. 33. & Pſal. 38. *Chriſtus offertur in terris, quando corpus eius offertur.* Chryſ. ſupra & hom. 17. ad Hebr. in fine, ante partem moralem, & hom. 2. in ſecundam ad Timoth. vbi dicit eandem eſſe rem oblatam in cruce, & in altari. Gregor. Mag. 4. dialog. cap. 58. Greg. Niſſen. orat. 1. in tertium diem Paſchæ, *Arcano* (inquit) *ſacrificij modo idem eſt Sacerdos, & agnus*; & infra: *peracto ſacrificio corpus ſuum & ſanguinem familiaribus dedit.* Chryſ. & Euthym. dum exponunt illa verba Ioan. 17. *Pro eis ſanctifico me ipſum*, de hoc incruento ſacrificio, id eſt, pro eis iam ſacrifico me ipſum. Duo verò ſunt notanda præcipua teſtimonia: alterũ eſt D. Andreæ Apoſtoli, qui, vt in eius vita, ab Eccleſia recepta legimus, cum à tyranno ad ſacrificandũ idolis induceretur, reſpõdit. *Ego quotidiè ſacrifico Deo agnum immaculatum; & cum carnes illius agni à populo verè fuerint manducatæ, agnus integer perſeuerat.* Et infra dixit, *myſterium hoc non, niſi fide comparari poſſe.* Alterũ eſt Martialis Apoſtolorum diſcipuli, epiſt. ad Brudegal. c. 3. vbi longa diſputatione oſtendit, eãdẽ rem in hoc ſacrificio offerri, quæ in cruce oblata fuit. Quibus addi poteſt Optatus Mileuit. lib. 6. contra Parmen. dicens, *Quid eſt altare, niſi ſedes corporis, & ſanguinis Chriſti?* & infrà, *Illi iniecerunt manus*, id eſt, Chriſto, *in cruce, à vobis percuſſus eſt in altari*, & infra, *Hoc immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis calices, Chriſti ſanguinis portatores.* Teſtimonium etiam Theodoti Ancirani ſupra citatum, egregium eſt ad hanc rem confirmandam.

Cyrill. Auguſt. Chryſoſt. Gregor. Greg. Niſſ. Euthym. Andreas. Optatus. Theodotus.

Decimum ac poſtremum caput inſtitui poſſet ex modo, quo Sancti de hoc ſacramento loquuntur: & ex epithetis, quibus hoc ſacramentum ornant; quæ non niſi propter præſentiã Chriſti illi adaptari poſſunt, ex quibus multa retulimus cum de nominibus huius ſacramenti ageremus: & adiungi poteſt modus loquendi Concilij Chalcedon. act. 3. in damnatione Dioſcorid. vbi priuari dicitur communione *Terribilis myſterij.* Eodem modo loquitur Dionyſ. c. 3. de Eccle. Hierar. & Chryſoſt. lib. 3. de ſacerdotio, vbi vocat hoc, *horrendum myſterium.* Addi poteſt Cyprian. ſermon. de cœna Domini, vbi hunc vocat, *inconſumptibilem cibum*, & Martial. ſupra, qui vocat *panem viuum*, & Orige. homil. 5. in diuerſos, qui vocat *Sanctum & incorruptum cibum, quem cum homo ſumit, Dominus ad ipſum ingreditur.*

Conc. Chal. Dionyſ. Chryſoſt. Cyprian. Origenes.

Contra hanc aũt veritatem multa congerunt hæretici, tã ex Patrib. Latinis, quàm ex Græcis. Primò tamen ac præcipuè de D. Auguſti. authoritate gloriantͤ, in quo hæc potiſſimũ loca videntur difficilia. Primus ſupra explicatus eſt. Continetur enim in illis verbis tract. 25. in Ioan. *Quid paras dentem & ventrẽ?* vbi explicuimus illa verba, *non hoc corpus, quod videtis, manducaturi eſtis.* Secũdus eſt ex lib. 3. de doct. Chriſt. c. 16. vbi inter figuratas locutiones ponit illam, *Niſi manducaueritis; ne flagitium continere videatur*, quia etiam ſupra ſect. 2. explicatus eſt. Tertius ſit ex enarratione Pſal. 3. in principio, vbi dicit. *Dominum adhibuiſſe Iudam ad conuiuium, in quo corporis & ſanguinis ſui figuram commendauit, & tradidit diſcipulis.* Quartus in lib. contra Adimant. Manich. cap. 12. vbi tractans verba Deut. 12. *Non comedes ſanguinem animalium: ſanguis enim eorum pro anima eſt.* Dicit; ibi ſignum nomine ſignati appellari, & ſubdit. *Non enim dubitauit Dominus dicere, Hoc eſt corpus meum; cũ ſignum daret corporis ſui.* Quintus ex epiſt. 23. vbi cũ dixiſſet, ſæpè ſigna nominib. rerũ, quas ſignificãt, appellari, ſubdit. *Sicut ergo ſecundum quendam modum ſacramentum corporis Chriſti, corpus Chriſti eſt, & ſacramentum ſanguinis Chriſti ſanguis Chriſti eſt, ita ſacramentum fidei, fides eſt*, ſicut ergo Baptiſmus reuera nõ eſt fides, ſed ſignũ fidei, ita indicat hoc ſacramentũ verè nõ eſſe corpus Chriſti, ſed ſecundũ quendã modũ, id eſt, ſignũ eius. Sextus ſumi poteſt ex lib. de Catacliſmo, cap. 4. vbi ſic inquit, *Cum mane illud venerit, quod veſperum non habebit, non iam offeretur ſacrificium imaginis agni, ſed ipſe agnus, &c.*

Obiectio.

ſentit

ſentit ergo nunc tantum offerri ſacrificium imaginis agni. Vltimus denique eſt ex 11. de Ciuitat. cap. 20. & 25. vbi ſentit hæreticos & ſchiſmaticos non manducare verè corpus Chriſti, ſed tantum ſacramentum eius, *quia non manducat corpus Chriſti, qui non eſt in corpore Chriſti; quia verè manducare eſt in Chriſto manere, & Chriſtum in ipſo.*

2.ex Cypria. Secundus eſt Cyprianus ſer. de Cœna Domini in fine dicens. *Hæc quoties agimus non dentes ad mordendum acuimus, ſed fide ſyncera panem Sanctum frangimus, & partimur,* & in ſer. de Vnctio. Chriſmat. *Dedit* (inquit) *Dominus noſter in menſa, in qua vltimum cum Apoſtolis participauit conuiuium, propriis manibus panem, & vinum; in cruce verò manibus militum, corpus tradidit vulnerandum, vt in Apoſtolis ſecretius impreſſa ſyncera veritas, ac vera ſynceritas, exponeret gentibus, quomodo vinum, & panis caro eſſet & ſanguis, quibus rationib. cauſæ effectib. conuenirent, & diuerſa nomina vel ſpecies ad vnam reduceretur eſſentiam, & ſignificantia, & ſignificata eiſdem vocabulis cenſerentur.*

3.ex Hiero. Tertius obiicitur, Hieronym. lib. 2. contra Iouinian. dicens, *in typo ſanguinis ſui non aquam obtulit, ſed vinum.*

4.ex Ambr. Quartus, Ambroſius lib. 1. officio. cap. 48. vbi dicit: *hic offerri Chriſtum in imagine; in cœlo in veritate,* & lib. de his, qui initiantur, cap. 8. & 11. vbi dicit, *Euchariſtiam eſſe verum panem, & corpus Chriſti ſignificare.*

5.ex Tertul. Quintus, Tertul. lib. 1. contra Marcio. c. 14. *Panē* (inquit) *quo ipſum corpus ſuum repræſentat.* Alia eius loca ſuprà tractata ſunt circa verba inſtitutionis.

6.ex Clem. Sextus, Clemens lib. 5. conſtit. cap. 13. *Cum dediſſet nobis antitypa myſteria pretioſi corporis & ſanguinis ſui.*

7.Gelaſius. Septimus, Gelaſ. lib. contra Eutyc. in fine, *imago* (inquit) *& ſimilitudo corporis, & ſanguinis Chriſti, in actione myſteriorum celebrantur.*

8.Greg Naz. Octauus, ex Græcis Greg. Nazian. Orat. 11. ad funus ſororis Gorgoniæ, ſacramentum, quod in altari reſeruatur, vocat, *antitypon pretioſi corporis & ſanguinis Domini.*

9.S.Chryſoſ. Nonus, Chryſoſtomus Pſal. 22. *Menſam* (inquit) *iſtam præparauit ſeruis ſuis, vt quotidie in ſimilitudinem corporis, & ſanguinis ſui, panem & vinum ſecundum ordinem Melchiſedech nobis oſtenderet in ſacramento,* & alia ſimilia loca difficilia ſunt in opere imperfecto homil. 11. 17. & 19.

10. Origenes Decimus, Orig. Dialog. 3. contra Megethiū Marcioniſtam in fine 2. parte. *ſub titulo de Chriſto homine vero ex Maria,* ſic inquit, *Si, vt loquuntur iſti, carne deſtitutus erat, & exanguis, cuiuſmodi carnis, cuius corporis, & qualis tandem ſanguinis, ſigna & imagines, & panem, & poculum miniſtrauit, iuſſitq; per illa diſcipulos ſui memoriam renouare?* Et ſuper 15. cap. Matth. vocat hunc panem, *Corpus ſymbolicum, & typicum,* & negat malos manducare corpus Chriſti.

11.Theodor. Vndecimus, Theodor. Dialog. 2. poſt medium, ſic inquit, *Neq; enim ſigna myſtica poſt ſanctificationem recedunt à ſua natura, manent enim in propria ſubſtantia, & figura & forma, & intelliguntur eſſe, quæ facta ſunt.*

12.Euſebius. Duodecimus, Euſeb. lib. 5. de demonſtr. cap. 3. *Sacerdotes* (inquit) *ſpirituale, ſecundum Eccleſiaſticas ſanctiones, ſacerdotij munus obeuntes, vino ac pane corporis illius, ac ſalutaris ſanguinis myſteria repræſentant. Quæ ſanè myſteria tanto ante Melchiſedech Spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus vſus fuerat.* Et lib. 8. demonſt. in fine, ſic inquit. *Rurſus enim ipſe diſpenſationis diuinæ notas ſuis diſcipulis tradidit, dum hortatur, vt ſui ipſius corporis imaginem repræſentent.* & infrà, *vt pane ſui corporis nota vterentur, inſtituit.*

A Vt hæc & ſimilia loca intelligantur, obſeruandū primò eſt, nullum iſtorum Patrum negaſſe vnquam præſentiam corporis Chriſti in hoc ſacramento, neque addidiſſe vnquam dictionem excluſiuam; videlicet eſſe tantum figuram, ſignum, ſeu panem, aut ſola fide, ſolumque ſpiritualiter manducari, aut quippiam ſimile, quod veritati corporis, & ſanguinis Domini repugnet: quin potius aliis locis ferè omnes illi apertiſſimè eam teſtati ſunt, vt vidimus, ſolùm ergo eſſe poteſt difficultas, vel, quia interdū explicāt figuratè, vel ſpiritualiter, quæ dicuntur de vſu huius ſacramenti, de quo diximus ſuprà tractātes locum Ioan. 6. Vel, quia interdum vocant hoc ſacramentum, panem & vinum, de quo dicemus circa art. 2. D. Tho. in diſp. 2. quia hoc nō ſpectat ad quæſtionem de præſentia corporis Chriſti, ſed ad quæſtionem de abſentia panis, quæ diuerſa eſt & ibi tractanda. Vel deniq;, quia interdum vocāt hoc ſacramentū *ſignum, figuram, antitypum,* in quibus vocibus tota difficultas eorum teſtimoniorum, quæ adducta ſunt, præcipuè verſatur. 1. Fundamentū ad reſponſionē huius obiectionis.

B (placed at: art. 2. D. Tho.)

Secundò notandum eſt, hoc ſacramentum ita continere Chriſtum inuiſibiliter ſub ſpecie viſibili, vt ſimul ſit ſignum eius, & repræſentet ipſum, vel pro nobis crucifixum, vel prout in cœlo exiſtit, quatenus hoc ſacramentum pignus eſt gloriæ, vel prout vnitur corpori ſuo myſtico: ſicut ergo priori ratione hoc ſacramentum verè dicitur corpus Chriſti, & veritas, ita poſteriori ratione dici poteſt ſignum, & figura: nam hoc ipſo, quod ſacramentum eſt, ſacrum ſignum eſſe neceſſe eſt, ita notauit Damaſc. lib. 4. de fide, c. 14. in vltimis verbis, dicens, *Figuræ porrò rerum futurarum idcirco dicuntur, non quod non verè corpus, & ſanguis Chriſti ſint, ſed quod nunc quidem diuinitatis Chriſti per ea, participes efficiamur, tunc autem intellectuali modo, ac per ſolum aſpectum.* Anſel. etiam lib. de diu. offic. apud Claud. repetit. 3. cap. 4. his verbis, *Chriſti benedictione panis fit corpus eius; non ſignificatiuè tantum, ſed etiam ſubſtantiuè: neq; enim ab hoc ſacramento figuram omnino excludimus, neque eam ſolam admittimus: veritas eſt, quia Chriſti corpus eſt; figura eſt, quia immolatur, quod incorruptibile habetur.* Hoc ipſum notarūt etiam Lanfrancus contra Bereng. Paſchaſ. in epiſt. de corpore, & ſanguine Domini, Guitmun. lib. 2. & Alger. lib. 1. de hoc ſacramento, vt eiſdem obiectionibus hæreticorum ſatisfacerent. Addo ex Anſelmo, & ex dictis ſuprà diſput. 2. licet in hoc ſacramento verè, & ſubſtantialiter contineatur corpus Chriſti, tamen in modo exiſtendi differre à modo connaturali corporibus, quo ipſemet Chriſtus in propria ſpecie exiſtit. Et ideo, quoad hunc modum, poſſet dici Chriſtus exiſtere in hoc ſacramento, vel incorporaliter, aut inuiſibiliter, aut minus propriè, ſeu figuratè. Et ſic etiam voces, quæ ſignificant Chriſtum eſſe hic, quodammodo dicuntur interdum continere figuram: quia, quoad hunc modum, alium ſenſum habent, quàm ſecluſo hoc myſterio, haberent. Et hac ſola obſeruatione facilimè reſpondetur omnibus dictis locutionibus, applicando illam, prout locus aut contextus poſtularit, vt tamen res ſit facilior, oportet tertiam obſeruationem præmittere.

2. Fundamētum. — C (at: priori ratione) — Damaſc. — Anſel. — D (at: latur, quod incorruptibile) — Lanfranc. Paſchaſius. Guitmund. Alger. — E (at: dum continere figuram)

Tertiò obſeruandum eſt, Patres non poſſe in vno loco omnia dicere, & explicare. Si ergo in omnibus locis explicuiſſent ſolam rationem ſigni, vel figuræ, & veritatem vbique tacuiſſent, poſſet ex illis nōnullum ſumi argumentū; tamen, cum in hoc ſacramento vtrumq; reperiatur, veritas, & figura, quamuis alicubi vſi fuerint voce, vel appellatione figuræ, nullum argumentum eſt, negaſſe veritatem, quam frequen- 3. Fundamtum.

frequentiſſimè & euidentiſſimè aliis locis docuerūt. Præſertim, quia cum nondum eſſet nata hæc hæreſis ſimpliciter, & ſine ſuſpicione calumniæ loquebantur quod in omni materia eſt diligentiſſime obſeruandum, in lectione Sanctorum, vt in ſimili de Chryſoſtomo loquens, notauit Auguſtinus lib. 1. contra Iulianum, cap. 2. his verbis: *Diſputans in Catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur, tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondum litigantibus ſecurius loquebatur.* Quę verba tum ad alios Patres, tum maximè ad Auguſtinū ipſum in præſenti quæſtione accommodare poſſumus. Addo etiā Patres in primitiua Eccleſia, cōſultò quando agebant de ſacramento, obſcurè fuiſſe locutos, tegendo myſterium propter infideles, & gentiles, & ideo libenter vſos fuiſſe nominibus ſymbolicis, vnde Theodor. dialog. 2. poſt medium, *non oportet* inquit, *aperte dicere, eſt enim veriſimile adeſſe aliquos nō initiatos*, & Auguſt. ſer. 2. de verbis Apoſtol. & alij cum loquuntur de hoc ſacramēto, ſæpe interponunt hæc verba: *Norunt fideles*, vel ſimilia, quibus ſatis indicant maius latere myſterium in hoc ſacramēto, quam nudam ſignificationem.

Theodor.

Auguſti.

Ad locos S. Augu. reſpō.

Ex his ergo facile poſſunt omnia citata teſtimonia intelligi, maioris tamen claritatis gratia, breuiter per ſingula diſcurremus. Primus igitur Auguſtini locus ſuprà tractatus eſt, ſimiliter & ſecundus. Quibus addendum eſt, regulam illam, quam loco illo de doctrina Chriſtiana tradit, ſcilicet, *Quando Scripturæ præceptum videtur flagitium continere, figurate eſſe intelligendū*, nec eſſe ita ſumendum, vt ꝓ non vniuſcuiuſq; arbitrio ita liceat interpretari, quando enim Abrahę præceptum fuit, vt filium occideret, vel Oſeę, vt mulierem fornicariam acciperet, poſſent quidem hæc homini videri flagitia, & tamen non propterea metaphoricè, ſed propriè intelligenda ſunt. Vnde idem Auguſtinus libro 2. contra aduerſar. leg. & Proph. capit. 9. *Secundum fidei regulā* (inquit) *proprietas verborum ſeruanda eſt.* Metaphora verò, vel figura ſolū ex ipſamet Scriptura, vel ex ſano Eccleſiæ ſenſu, quantum ad vitandum apparens flagitium fuerit neceſſaria, adhibenda eſt, & ita in præſenti myſterio rei proprietas retinenda eſt, figura vero dicitur eſſe quoad modum, quia Chriſtus non in propria ſpecie, ſed ſub aliena ſumendus eſt, & ita poſſet eadem Auguſtini regula contra hæreticos retorqueri, quia vbi ſine flagitio, vel abſurditate ſeruari poteſt proprietas verborum, retinenda eſt, ſed Chriſtum eſſe præſentem in hoc ſacramento, nullum eſt flagitium, nihilque abſurditatis continet, ſed magnum Dei myſterium ac beneficium: ergo proprie intelligendum eſt. Adde etiam interdum dici, Scripturam figuratè loqui, non quoad verba, ſed quoad rem, quia nimirum in re ipſa latet myſterium, non quia ſit figura, ſeu metaphora in verbis, ſicut cum ait Paulus ad Gallat. 4. per allegoriam dictum eſſe, quod Abraham duos filios habuit, non excludit fidem hiſtoriæ, ſed dicit in illa contineri myſterium: Sic ergo præſentia Chriſti in hoc ſacramento, licèt vera ſit & realis, tamen, quia ſimul eſt ſacramentalis & ſignificatiua ac occulta, ideo etiam figuralis dici poteſt. Ad tertium ex Pſalmo tertio reſpondetur primum, Chriſtum dando hoc ſacramentum, dediſſe ſignum corporis ſui, non tamen vacuum, ſed plenum eodem corpore, dedit enim ſacramētum ſenſibile, quod reuera ſignum eſt corporis in eo contenti, quod etiam eſt ſignum vel figura ſui ipſius in propria ſpecie exiſtentis, vox enim, *figura*, vt dixi non ſemper excludit veritatem, ſicut ad Hebr. 1. dicitur Filius *figura ſubſtantiæ Patris*, non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia per illam Patrem repræſentat: Sic igitur hoc myſterium

Auguſtinus

Gallat. 4.

Hebræo. 1.

A dicitur figura Chriſti, non quia veritate illius careat, ſed, quia illum in propria ſpecie, & paſſionem eius repræſentat. Quartum teſtimonium eundem omnino habet ſenſum. Atque idem iudicium eſt de quinto, illa enim particula, *ſecundum quendam modum*, non excludit veritatem præſentiæ, ſed excludit naturalē modum exiſtendi, quem ſolent habere res, cum abſolutè & ſimpliciter exiſtere dicuntur, ſicut ibidem dicit, *quotidie immolari in ſacramento ſecundum quendam modum*, quia reuera licet quotidie ſacrificetur, non tamen illo modo cruento, quem immolatio præ ſe ferre videtur, qui modus in hoc ſacrificio quotidiano repræſentatur, & ita hoc myſterium, & eſt verum B ſacrificium, & eſt ſacrificium paſſionis Chriſti, ſecūdum quendam modum, ſcilicet repręſentatiuum: ſic ergo hoc ſacramētum, licèt ſit verum Corpus Chriſti, dicitur tamen eſſe illud, ſecundum quēdam modum, per comparationem ad idem Corpus, in propria ſpecie exiſtens, vel quia eſt illud repræſentatiue, repræſentat enim Corpus in cruce pendens, vel quia non illo modo hic exiſtit. Aliter inquit Algerus dict. lib. 1. cap. 5. Auguſtinum loqui de ipſis ſpeciebus ſacramentalibus, quæ quodāmodo dici poſſunt Chriſti Corpus, quia illud continent ac repræſentant, ſicut ibidem ait, Baptiſmum dici fidem, quia illam ſignificat. Vnde Paſchaſius epiſtola, de Corpore & Sāguine Domini, hoc eodē teſtimonio veritatem con- C firmari dicit, quia ſicut Baptiſmus, quamuis dicatur eſſe fides, ſecundum quendam modum, non excludit exiſtentiam fidei in paruulis, ſed potius ſignificat habere illam aliter, quam ſoleant adulti, ſcilicet per ſacramentum & non per proprium actum, ita cum dicitur, hoc ſacramētum viſibile eſſe quodammodo corpus, quia illud ſignificat, non excluditur corporis veritas. Ad ſextum eadem eſt reſponſio, quæ ad præcedentia, ibi enim verbis ſatis perſpicuis Auguſt. dicit, nos comedere agnum per noctem huius ſęculi, & quotidie illum immolare, eiuſq; ſanguinem bibere, cū ergo vocat *ſacrificium imaginis agni*, apertè cōparat cum Chriſto exiſtente in cęlo ſub propria ſpecie, cuius hoc ſacramētum pignus & imago eſt, quamuis D etiam ſit veritas, agnum in ſe continens. Vltimum teſtimonium nullam habet difficultatem, loquitur enim de manducatione Corporis Chriſti, quoad effectum eius, ſeu quoad vnionem, cum corpore myſtico, vt latius infra dicturi ſumus, agentes de vſu huius ſacramenti, quæ omnia eſſe ad mentem Auguſti. nulli poteſt eſſe dubium, qui attentè & ipſa loca, & plura alia, in quibus veritatem Catholicam expreſſe docet, conſiderauerit. Adduximus multa ſupra tractantes locum Iohannis 6. & verba inſtitutionis, & in hac ſectione, quibus addi poſſunt teſtimonia ex tract. 84. in Iohannem. *Quæ menſa eſt potentis, niſi vnde ſumitur Corpus & ſanguis eius, qui animam ſuam poſuit pro nobis?* & 12. con. Fauſt. cap. 10. *Habet magnam vocem Chri-* E *ſti ſanguis in terra cum eo accepto, ab omnibus gentibus reſpondetur, Amen. Hæc eſt clara vox Sanguinis, quam Sanguis ipſe exprimit ex ore fidelium, eodem ſanguine redemptorum,* & c. 20. *Nunc bibitur, quod de latere Chriſti manauit*, & lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 26. vbi panem Catechumenorum negat eſſe Corpus Chriſti, quamuis ſit ſanctificatus, & aliquo modo ſacramentum, atq; adeo ſignum corporis. Tandem ex enarratione in Pſal. 93. *fuderunt pretium ſuum, vt biberent pretium ſuum*, loquitur autem de Sanguine Chriſti fuſo ab hominibus, & huiuſmodi ſimilia paſſim in Auguſtino reperientur.

Algerus.

Paſchaſius.

Auguſt.

Ad Cyprianum reſpondetur, in priori loco ſolum agere de diſpoſitione neceſſaria ad fructum huius ſacramenti ſuſcipiendum, quem ait, non ad corpus,

Reſpōdetur ad loca Cyp.

ſed ad animam præcipuè pertinere. In poſteriori autem loco nihil eſt, quod huic veritati obſtet, niſi fortaſſe, quod ſacramētum hoc panem appellet, diſtinguens illud à corpore in paſſione tradito. Sed hoc nihil obſtat, diſtinguit enim modum tradendi in cruce corpus ſuum in ſpecie viſibili, & in hoc ſacramento per modum cibi & panis, quem infra dicit eſſe carnē Chriſti, & ſic inquit diuerſa nomina ad eandem reduci eſſentiam, ſeu eandem rem indicare, & ſignificantia ac ſignificata eiſdē vocabulis cenſeri, quia & caro panis dicitur, eo, quod per ſpecies panis ſignificatur, & Euchariſtia caro dicitur, quia carnem in ſe continet & ſignificat.

Ad Hiero. Ad Tertul.

Ad Hieronymum & Ambroſium reſponſio conſtat ex dictis, & ex his, quæ ſtatim dicemus, de voce, *antitypa*, nam de vero ſenſu horum Patrum euidenter ex aliis locis conſtat, vt ſæpius viſum eſt in ſuperioribus.

Reſpōdetur ad Tertul.

Ad Tertullianum, quod in eo difficile poterat videri ſupra tractando verba inſtitutionis, explicatum eſt. Locus autem citatus ex primo contra Marcionem in vno ſenſu non eſt nobis contrarius, in alio vero etiam nobis fauet, nam licet fateamur, Chriſtū repræſentaſſe, id eſt, ſignificaſſe corpus ſuum, vt erat in propria ſpecie dando hoc ſacramentum, non ſequitur dediſſe nudum ſignum, abſque re, id eſt, ſine corpore ſuo in illo contento. Alio vero modo, vt ſupra diximus, *repræſentare*, idem eſt, quod rem præſentem facere, ita dicitur Chriſtum repræſentaſſe corpus ſuum in pane, quia illud ſub ſpeciebus panis præſens efficit, & hanc eſſe Tertullianam phraſin, late oſtendit Pamelius eo loco, ſunt autem quam plurima alia Tertuliani teſtimonia, in quibus veram & antiquam huius ſacramenti fidem oſtendit, quæ Pamelius congerit lib. 4. contra Marcionem, capite 40. indicabo autem vnum vel alterum ex apertioribus; libro igitur de idololatria, capite ſeptimo inuehitur in eum Chriſtianum, *qui audet eas manus admouere corpori Domini, quæ dæmoniis corpora conferunt*, agit contra illos, qui poſt idololatriæ lapſum, ad communionem accedere audebant, corpus Domini, prout tunc moris erat, in manibus ſumentes. Vnde ſubdit, *Proh ſcelus ſemel Iudæi Chriſto manus intulerunt, iſti quotidie corpus eius laceſſunt?* Deinde de reſurrectione carn. cap. 9. *Caro*, inquit, *corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur.* Deinde lib. 2. ad vxorem, cap. 5. negat Euchariſtiam eſſe eum panem, qui eſt in communi vſu hominum.

Tertull.

Ad S. Clem.

Ad Clementem partim ex ſupra dictis patet, partim ex dicendis. Et Gelaſij teſtimonium (quāquam, vt infra dicam, ille liber nec Gelaſij Papæ cenſeatur, neque in authoritate habeatur) rectè exponi poteſt in actione myſteriorum celebrari imaginem, & ſimilitudinem corporis & ſanguinis Chriſti pro nobis in paſſione effuſi, quia hoc ſacrificium vere eſt repræſentatio illius, hinc autem nō excluditur veritas huius ſacramenti, vt ſæpè dictum eſt.

Ad S. Grego. Nazian.

Ad Gregorium Nazianzenum de illa voce *antitypa*, non eſt vna omnium ſententia, quidam exiſtimāt antiquos Patres, præſertim Græcos vocaſſe panem, & vinum, *antitypa*, ante conſecrationem: quia tunc ſignificant corpus & ſanguinem Domini in eis conſecranda, non vero poſt conſecrationem: Ita exponitur Baſil. in citato loco ſeptimæ Synodi, quam expoſitionem approbat Damaſce. lib. 4. cap. 24. & Euthy. ſuper Matthæum 26. &, vt ſupra vidimus, ita videtur loqui Ambr. lib. 4. de ſacra. c. 5. cum panem & vinum figuram vocat. At vero recentiores Scriptores rectè conſiderarunt, expoſitionem hanc non poſſe omnibus locis ſanctorum Patrum accommodari. Nazian.

Damaſce. Euthymius. Ambroſ.

A enim in citato loco reliquias ſacramenti in altari cōſecratas, antitypa vocat, & Baſil. in Liturgia poſt cōſecrationem ea voce vtitur. Reſpondet ergo Turrianus circa dictum Clementis locum antitypa non idem eſſe, quod ſigna, ſeu typi, ſed potius ſignificare id, quod ſignis, ſeu typis veteribus ſuccedit, quia illā vim habet præpoſitio illa Græca, *anti*, id eſt, *pro*, iuxta quam expoſitionem, quæ ingenioſa eſt, hæc vox potius exprimit veritatem huius ſacramenti, qua ſignificat, loco antiquarum vmbrarum nobis datum eſſe. Negari vero non poteſt, quin nonnunquam nomen *typi*, inueniatur in Patribus, vt ex Hieronymo paulò ante citaui, & idem reperitur apud Chry-

Turrian.

Chryſoſt. Nazian.

B ſoſtomum hom. 16. in ad Hebræos, & Nazian. Orat. 17. in fine: vox autem *typus*, illam expoſitionem non admittit, quare probabile valde exiſtimo vocem, *antitypa*, in eadem ſignificatione vſurpari, loco, ſcilicet, vocis, *typi*, ſeu figuræ. Vnde dicendum eſt, ſicut de aliis vocibus ſuprà diximus, hoc ſacramentum eſſe ſimul veritatem & imaginem Chriſti, in propria ſpecie exiſtentis, ac pro nobis paſſi, vel etiam ſpecies dici *antitypa*, quia repræſentant corpus, quod continent, & quod hic ſit ſenſus Nazianzeni, apertè cōſtat ex eadem oratione, vbi dicit, Chriſtum Dominum ſuper altare contineri, & ibi adorari, & Oratione 2. de Paſchaſ. quæ eſt 42. *Sine pudore* (inquit) *ac dubitatione corpus ede & ſanguinem bibe, ſi modo vitæ deſiderio teneris*

C *neq; ſermonibus, qui ſunt de carne, fidem abrogans, neque ad eos, qui de paſſione habentur, impingens.*

Ad Chryſoſt.

Ad loca Chryſoſtomi vno verbo reſpondere poſſumus, omnia illa aliena eſſe, & ſuſpectæ fidei, de cōmētariis enim ſuper Pſalmos omnes eruditi ſentiunt non eſſe Chryſoſtomi, quamuis verba ibi citata ſupra dictā expoſitionem admittant: ſimiliter Imperfectum opus Matthæi non eſt Chryſoſtomi, & variis eſt erroribus refertū, vnde creditur ab hæreticis corruptum, legatur Sixtus Senen. lib. 4. Bibliot. & lib. 5. annot. 164.

Sixtus Senē.

Ad Origen.

Ad Originem idem fere dicendum eſt, nam in libris indubitatis Origenis habemus firma teſtimonia veritatis, quæ in ſuperioribus tractata ſunt: illa vero,

D quæ ab aduerſariis adducuntur, ex lib. incertis ſunt, Deinde priora verba exponi poſſunt facilè, ſicut ſuperiora, ex hoc enim ſacramento probat, in Chriſto eſſe veram carnem, cuius hoc ſacramentum eſt ſacrū ſignum, non tamen vacuum, ſed ipſam carnem inuiſibili modo continens. In poſteriori autem loco non videtur eſſe ſermo Origenis de Euchariſtia, ſed de pane benedicto Catechumenorum, de quo Auguſti. ſupra citatus meminit, vel certè, quamuis de Euchariſtia loquatur, intelligit tñ eſſe corpus ſymbolicum ſeu typicum, vel ratione ſpecierū, vel quia corpus illud mirabili aut inuiſibili modo ibi cōtinetur. Quod vero de impiis dicit, intelligitur quoad fructum, & ſpiritualem manducationem, lege Sixtum Senen. lib.

E 6. annot. 66.

Ad Theodo.

Ad Theodoretum reſpondetur, de vera eius ſententia ex aliis locis ſatis conſtare, præſertim q. 27. in Exod. & in hoc eodem loco, quem tractamus paulo ſuperius confitetur credere, in myſteriis ſe participare corpus & ſanguinem Domini. Quod vero poſtea ſubdit de ſignis manentibus de ſenſibilibus accidentibus intelligit, quæ manent in propria entitate, ſeu natura, quam ſubſtantiam vocat, & in priori figura, & forma, vt videri & tangi poſſint: *Intelliguntur autem* (inquit) *ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur, & adorantur, vt quæ illa ſint, quæ creduntur.* Quibus verbis euidēter docet veritatem præſentiæ: Si quid vero eſt obſcuritatis in his verbis, ſolum eſt, quia indicare videtur manere ſubſtantiam panis: Sed de hoc dicemus infra

hoc dicemus infra in propria diſputatio. de hac re: A vbi tum ex hoc loco, tum ex Dialogo 1. oſtendemus, eum non ſenſiſſe manere panem, quoad ſubſtantiã, ſed tantùm, quoad accidentia.

Ad Euſebiũ. Ad loca Euſebij reſpondendum eſt, ſicut ad ſuperiora, ſcilicet in hoc ſacramento repræſentari myſterium Paſſionis Chriſti, quam ibi, *diſpenſationem diuinam*, vocat. Eodem modo appellat actionem huius ſacramenti imaginem, ſeu notam corporis Chriſti, crucifixi, ſcilicet, & paſſi pro nobis.

SECTIO V.*

Vtrum ex diuinis miraculis ſatis poßit hæc Chriſti præſentia comprobari.

Duplex eſt miraculorũ genus. DOcet Diuus Thomas ſupra, quæſt. 29. art. 1. ad 2. duplex eſſe miraculorum genus, quædam miracula fiunt, vt credantur, alia, vt ad credendum iuuẽt, & ſint teſtimonia credibilitatis. Priora ſolent eſſe occulta, quia ſunt ad exercendam fidem, & ad meritum eius. Poſteriora oportet, vt ſint publica & nota, vt ad credendum inducant. Vtrumque autem miraculorum genus in hoc ſacramento inuentum eſt, & vtroque poteſt realis præſentia cõfirmari, ſed diuerſo modo, vt patebit. Nomine autem miraculi, ne ſit in voce æquiuocatio, intelligimus omnem effectum diuinæ omnipotentiæ, ſupra omnes leges naturæ factum, ſiue extraordinariè fiat, ſiue ex aliqua ordinaria poteſtate ſupernaturali hominibus data, cõprehendimus etiam ſingularia aliqua beneficia, ſpecialiter à Deo conceſſa ob fidem, & reuerentiam huius ſacramenti.

Primò igitur, quædam miracula interueniunt in hoc ſacramento, quaſi per ſe, vt ipſum videlicet fiat, & hæc proprie inſtituta ſunt, vt credantur. Vnde ex illis non poteſt probari præſentia, nam potius illorum fides in fide realis præſentię Chriſti in ſacramẽto continetur, & è conuerſo, & ideo, qui vnum crediderit, neceſſe eſt, vt aliud credat. Poteſt tamen valere hic argumentandi locus, ſi ex ſanctis Patribus oſtẽderimus, huiuſmodi miracula, in hoc ſacramẽto conficiendo interuenire. Solent autem numerari à quibuſdam decem, ab aliis vndecim, vel duodecim, vel etiam plura miracula, omnia tamen ad quatuor capita reducuntur. Primum eſt, quod vnico verbo tanta rerum tranſmutatio fiat, vt notauit Ambroſ. (Ambroſius.) 1. de myſt. cap. 9. & ſæpè alias, de quo infra diſputat. 11. Secundum eſt, quod accidentia maneãt ſine ſubſtantia panis vel vini, & aliud ſit, quod viſus, guſtus, & tactus referunt, aliud, quod reuera exiſtit, vt dixit Cyrill. Hieroſol. (Cyril. Hiero. Chryſoſt.) Catecheſ. 4. Chryſo. homilia 85. in Matthæum, de quo plura infra, diſputa. 10. Tertium, quod Corpus Chriſti integrum & perfectum cum tota ſua quantitate ſub minima quantitate panis cõtineatur, ſic enim dixit Epiphanius in Anchorato. (Epiphan.) *Chriſtus vere eſt in hoc ſacramento, cum non ſit illi æquale in quantitate, nec ſimili in figura.* Sed de hoc latius infra q. ſequenti, diſput. 12. Quartum denique, quod idem corpus in diuerſis locis exiſtat. Quod maricolũ variis modis explicant Patres, Chryſoſtomus Homil. (Chryſoſt.) 17. in ad Hebræ. quod in multis locis offeratur Chriſtus, *hic plenus exiſtens, & illic plenus.* & hom. 83. in Mat. *quod idem ſeipſum comedat, ſuumq́ue ſanguinem bibat*, hom. vero 2. ad Popul. & homil. 3. ad Epheſ. in hoc ponit miraculum, quod idem Chriſtus, qui cœlum aſcendit, nobiſcum manſerit in terra, *Elias*, inquit, *aſcendẽs, pallium diſcipulo dimiſit; Filius autem Dei aſcendens, nobis ſuam carnem dimiſit; ſed Elias quidem exutus, Chriſtus autẽ nobis ſuam carnem reliquit, & ipſam habens aſcendit.* Hierony. (Hierony.) epiſt. 150. quæſt. 2. *quod idem ſit conuiua, & conuiuium, comedens, & quod comeditur.* Auguſtinus (Auguſt.) Pſal. 33. *quod idem portet ſeipſum in manibus ſuis.* Item ſermone 2. de verbis Apoſtoli: & in Homil. cita. à Beda 1. ad Corin. 10. & Cyprian. (Cyprian.) ſer. de Cœna Domini, quod idem cibus totus ſumatur à multis, & totus à ſingulis, & ſemper integer perſeueret, quod ex Andrea Apoſtolo ſupra etiam retulimus. Bernardus (Bernard.) ſermone vltimo de Cœna Domini, quod idem corpus ſimul in cœlo & in terris exiſtat. In his autem omnibus nullũ eſſet miraculum, ſi totum negotium fieret, in ſolo ſigno, quod enim miraculum eſt, alicubi eſſe realiter, & alibi in ſigno, aut manducare ſeipſum in imagine, & ſic de aliis.

Secundò, ad comprobandam hanc fidem, facta B ſunt à Deo magna miracula & conceſſa inſignia, & ſingularia beneficia, quæ recenſet Guidmund. (Guidmun. Paſchaſ. Abbas.) lib. 3. de hoc ſacramento ad finem, & Paſchaſ. lib. de corpore & ſanguine Domini, cap. 12. Garetius (Garetius.) 4. & 5. Claſſe ſui lib. Breuiter etiam indicabo grauiora Patrum teſtimonia, in quibus huiuſmodi beneficia diuina, vel miracula continentur. Ambroſius, (Ambroſ. Nazian.) oratione de fratre ſuo Satyro, & Nazian. orat. de ſua ſorore Gorgon. diuina beneficia referunt fide & deuotione huius ſacramenti collata. Proſper (Proſper.) in Dimidio temporis, cap. 6. refert puellam à poteſtate dæmonis liberatam. Gregorius (Gregor.) 2 dialogo, cap. 24. refert. Sanctũ Benedictũ applicuiſſe corpus Domini cuidam corpori C defuncto, quod ſemel ac iterum ab ipſo ſepulchro, diuina permiſſione fuerat expulſum, vt amplius non expelleretur, quod & factum eſt, & lib. 3. cap. 3. refert, Sanctum Agapytum loquendi facultatem cuidam reſtituiſſe, dato illi corpore Domini. Ioannes Diaconus (Ioan. Diaco.) in vita eiuſdem Gregorij refert, mutatam eſſe Euchariſtiam in lapidem in ore cuiuſdam, qui de illius veritate cum illam acciperet, dubitauit: Et idem refert Nicepho. lib. 13. hiſtor. cap. 7. accidiſſe mulieri, quæ hæreſi Macedonij infecta ad hoc ſacramentum acceſſit. Idem Sozom. (Sozom.) lib. 8. cap. 5. alia legi poſſunt in citatis authoribus, ſolum ſunt notanda verba Bernardi, quæ in vita eius lib. 2. cap. 7. leguntur. Cum enim ad expellendum dæmonem corpus Domini patenæ ſuperpoſitum, capiti cuiuſdã D mulieris admouiſſet, dixit: *Adeſt, inique ſpiritus, iudex tuus, adeſt ſumma poteſtas, adeſt ille, qui pro noſtra ſalute paſſurus dixit. Nũc princeps huius mundi eiicietur foras*, & in hac fide præcipiẽs illi exire, coactus eſt obedire. Huc etiam ſpectant variæ viſiones & apparitiones, quę de hoc ſacramento leguntur, in quibus Chriſtus ſub aliqua ſpecie viſibili apparuiſſe dicitur, alterutra ex cauſa, vt inquit Algerus lib. 1. de hoc ſacramẽto, cap. 3. ſcilicet, vel ad confirmandos infirmos in fide, & proteruos deterrendos, vt in vita S. Malachiæ refert Bernardus, & in vita S. Gregorij, Ioannes Diaconus lib. 2. cap. 41. vel vt ipſum amantes, & deſiderantes conſolaretur, vt Paſchaſius (Paſchaſius.) refert lib. de corpore & ſanguine Domni, cap. 4. & plura refert Garet. ſupra.

Obiectio. Solutio. E Dices, potuiſſe Chriſtum præſtare hæc beneficia per hoc ſacramentum, etiam ſi in illo præſens non adeſſet. Reſpondetur, non colligi eius pręſentiam ex ſolis operibus, quatenus miraculoſa ſunt, ſed quatenus fiunt ex fide huius præſentiæ, & veritatis, aut directè in eiuſdem veritatis teſtimonium, & confirmationem, talia enim fuiſſe prædicta miracula conſtat ex prædictis authoribus tam apertè, vt niſi impudentiſſimè, in dubium reuocari non poſſint. Poſtremò in confirmationem huius veritatis afferre poſſumus prodigia, quę in vltionem eorum, qui indigne ad hoc ſacrm accedunt, vel aliàs irreuerenter eo vſi ſunt, Deus eſt operatus. Inprimis enim Paul. (1. Corint. 10.) 1. ad Corint. 10. propter abuſum huius ſacramenti dicit multos obiiſſe, variaſq; ægritudines paſſos eſſe.

Cyprian. Deinde Cypri.in lib. de lapſ.varia huiuſmodi exempla refert,& ſigna diuinitus facta, & inter alia notāda ſunt illa verba. *Sanctificatum in Domini ſanguinē potum, de pollutis viſceribus erupit. Tanta eſt poteſtas Domini, tanta maieſtas*,& illa, *Documento vnius oſtenſum eſt recedere Dominum, cum negatur, quia, dum quidam indignè accederet, cinerē loco Euchariſtiæ inuenit.* S. Optatus. Optatus vero lib. 2.cont.Parmen.refert, quoſdam hæreticos Euchariſtiam ſuis canibus proieciſſe, canes autem in dominos ſuos inſurrexiſſe, eoſq; dilaniaſſe, veluti vindicātes iniuriam corpori Domini factam.

Obiectio. Atq; hinc obiter ſoluitur obiectio, quam magni faciunt Gentiles contra hoc ſacramentum, quia cōſtat ex hiſtoriis,& experientia, tyrannos ac perſecutores Eccleſiæ, ſæpè Eccleſias prophanaſſe. & altaria euertiſſe,& Euchariſtiam etiam conculcaſſe & combuſſiſſe,& tamē Chriſtum ibi exiſtentem, nunquam ſeipſum defendiſſe, atque aliquod mirum opus in hoſtium vindictam effeciſſe: ergo vel eſt impotens ad hoc faciendum, quod nos non dicemus, aut ſine cauſa credimus illum ibi adeſſe. Olim enim Deus in eos, qui in arcam teſtamēti iniurioſi fuerunt, grauiſſimè animaduertit, vt legimus, 1.Reg. cap.5. (1.Reg. 5) Quid ergo facturus eſſet in hoc ſacramento, ſi vere ac realiter in eo contineretur? Reſponſio. Reſpondetur tamen facile ex dictis, quod, licet interdum Deus, iuſto iudicio, vel ad probationem, & exercitium fidei ſuorum ſeruorum, permiſerit, vel templa, vel etiam ipſa ſacramenta ab infidelibus indigne tractari, non propterea exiſtimandum eſt, Chriſtum ab hoc diuino ſacramento abeſſe, quia, quamuis ſacramentum conculcetur, aut comburatur, ipſe impaſſibilis manet,& ob meritum noſtrę fidei non expedit ſemper vti miraculis,& ſignis ad hoſtes fidei coercendos, ſed permittere potius, vt iuxta rerum, ac bellorum varietatem res humano modo ſuccedant, eo vel maxime, quod hoc ſacramentum & maximum miraculum, quod in eo ſit, non eſt ordinatum ad confirmandam vel perſuadendam fidem, ſed potius, vt ſit materia, in qua fides exerceatur, interdum vero, vt diximus, vel ad confirmandos infirmos, vel ad terrendos iniquos vtitur Chriſtus potētia ſua, ſimul oſtendendo ſuam præſentiam in hoc ſacramēto. Auguſt. Ex quo etiam ortum eſt, quod Auguſtinus refert, lib.1.de Ciuita. cap.4. aliquando hoſtes debellatores & victores Chriſtianorum, tantam exhibuiſſe reuerētiam eorum templis, vt fuerint aſylum omnium, ad illa confugientium, ne vel ipſi, vel eorum bona in hoſtium poteſtatem venirent.

SECTIO VI.

Quid ex antiqua hiſtoria & praxi Eccleſiæ, de reali præſentia Chriſti in hoc ſacramento poſſit colligi.

Ratio difficultatis eſſe poteſt, quia in hiſtoriis Eccleſiaſticis multa legimus facta eſſe à fidelibus, & paſtoribus Eccleſiæ, circa vſum huius ſacramenti, quæ non videntur profecta ex fide realis præſentiæ Chriſti in ipſo, aliàs nec conuenientia, nec decentia viderentur. Primum ſit, quod olim Euchariſtia in manibus communicantium etiam laicorum dabatur, Con. Tolet. vt conſtat ex Concil.Tolet.I. cap.14. & habetur 11.q.1.ca.Si quis laicus; vbi excommunicatur, qui accipit Euchariſtiam, & in Eccleſia non conſumit, & ex ſexta Synodo cano.101.in Trullo; vbi prohibentur fideles afferre vaſcula aurea, vel argentea, in quibus recipiant Euchariſtiam, & per ea cōmunicent, ſed manibus propriis. Idem colligitur ex epi. Cornelij Papæ, quam refert Euſeb. lib.6. hiſtor.cap.35.in fine,& Nicepho.lib.6. cap.3. & ex epi. Dionyſ.Alex. (Euſebius. Nicephor.) quam refert idem Nicephor. eodem lib.cap.9. & ex verbis Ambroſij, quia refert idem Nicepho. lib.12.c. 41.illum ad Theodoſium dixiſſe: *Quomodo manus extollis, quæ cæde iniqua diffluunt? Quomodo etiam diuinum Domini corpus eis excipies? Quomodo ſanguinem pretioſum ad os afferes?* Idem refert Theodore.lib.5.Hiſt. cap.17. (Theodor. Cyril. Hiero. Cyprian.) & lib.9.Tripart.cap.30. idem aperte cōſtat ex Cyrill. Hieroſo.orat.5.myſtag. & Cypriano, lib.de lapſis, & Auguſtino, lib.50.hom.in 26. (Auguſt.) *Quanta*, inquit, *ſollicitudine obſeruamus, vt nihil ex ipſo, è noſtris manibus in terram cadat?* & ſermone 252. de tempore, cum inquit, *Omnes viri, quando communicare deſiderant, lauant manus ſuas*, nec ſine cauſa viros nominat: Nam hæc conſuetudo non videtur in fœminis viguiſſe, vt iam dicam.

Secundò ex coniectura, ex eo, quod interdum per laicos ad infirmos Euchariſtia mittebatur, in quo illud factum memoria dignum eſt, quod Dioniſ.Alexan.refert, (Diony.Alex.) in epi. ad Fabian.Antiochen.apud Euſeb.lib.6.hiſt.cap.36.& Niceph.lib.6.cap.6.de Serapione ſene, qui, cum propter negatam in tormentis fidem à participatione ſacramētorum arceretur, & morti eſſet vicinus, puerum ad vocandum Preſbyterum miſit, qui cum etiam ægrotaret, *Puero*, inquit, *exiguam partem Euchariſtiæ dedit præcipiens, vt eam madefactam in os ſenis infunderet, quod puer impleuit.* Quod ſane factum non videtur ex ea fide ortum, qua Euchariſtia Chriſti caro creditur. Huc pertinet, quod Gregor. (Gregor.) narrat, homi.40.in Euangelia, de Sanct.Romula, quæ in mortis articulo conſtituta Euchariſtiam petiit à Redempta magiſtra ſua, quam illi Redempta miniſtrauit.

Tertiò ſimile eſt, quod olim in priuatis domibus Euchariſtia ſeruabatur, vt eam vnuſquiſque acciperet, vt apertè conſtat ex Cypriano, ſermone de lapſis (Cyprian.) non longè a fine,& clarius de ſpectaculis, num.4. *Dimiſſus*, inquit, *& gerens ſecum, vt aſſolet, Euchariſtiam*, indicat etiā Tertul.lib.2.ad vxorem, in illis verbis, (Tertul.) *Non ſciet maritus, quid ſecretò ante omnem cibū guſtes, & ſi ſciuerit, panem non illum credet eſſe, qui dicitur*, idem aperte; lib.de orat.ſub finem, Baſil.in epiſt.ad Cæſarem Patrit. (Baſilius.) *In Alexandria*, inquit, *& Ægypto vnuſquiſq; de populo habet communionem in domo ſua, acceptam à Sacerdote ſacrificante & diſtribuente.* Quod maximè ſeruatum eſſe refert, ab his, qui in eremis ſolitariam vitam agebant. Huc etiam ſpectat, quod refert Hieronym. (Hierony.) epiſt.50.ad Pamach. de Romana conſuetudine quotidie communicandi in propriis, ac priuatis domibus, vt indicat. Et quod dicit Augu.ſermo.252.de tēp. (Auguſtin.) *Omnes mulieres nitida exhibēt linteamina, vbi corpus Chriſti excipiant.* & fortaſſe huiuſmodi linteamen, *dominicale*, dicebatur, atque de eo loquitur Concilium Altiſiodo.capite 42. (Conc. Altiſ.) vbi præcipit, *vt vnaquæque mulier cū communicat dominicale ſuum habeat*, nam capite 36.dixerat. *Non licere fœminis propria manu accipere Euchariſtiam.*

Quartò hoc confirmant, quia priuatim iter agentes, vel in via, vel in mari ſecum Euchariſtiā deferebant, vt conſtat ex Beda in Martyro.18.Kalendas Septemb. (Beda.) vbi de Tharſicio acolytho, refert, interfectum eſſe à Paganis in via, eo quod noluiſſet oſtendere Euchariſtiam, quā ſecum portabat,& Ambroſius, (Ambroſ.) oratione funeb. de fratre ſuo refert, illum, antequam eſſet Preſbyter, ſecum in naui Euchariſtiam portaſſe.

Quintò non parum facere videtur, quod Hieron. (Hieronym.) epiſt.4.ad Ruſt.refert in fine, Corpus Domini in vimineo caniſtro, ſanguinem verò in vitro ſolere ab Epiſcopo confici & ſeruari.

Sextò, hanc etiam partem adiuuat, quod Euſeb. refert lib.5.hiſt.cap.24. fuiſſe antiquam conſuetudinem,

nem, vt Epiſcopus, quando ad ſuam ciuitatem alius Epiſcopus veniebat, ſalutandi gratia, Euchariſtiam ad illum mitteret. Hæc enim & ſimilia non eſt veriſimile fuiſſe in Eccleſia facienda, ſi Euchariſtia verum Chriſti corpus crederetur.

Quod ſeptimo confirmat illa priſca conſuetudo dandi Euchariſtiam infantibus, vt dicam latius infra q. 79. & conſtat ex Cypriano, lib. de Lapſis, Augu. lib. 3. de Trinit. cap. 10. & epi. 23. in quo illud potiſſimum notandum eſt, quod refert Euagrius, lib. 4. Hiſtor. c. 35. de Conſtantinopolitana conſuetudine, vt, ſi aliquæ particulæ Corporis Domini ſupereſſent, pueri impuberes, qui Eccleſiam frequentabant, accerſerentur, vt eas conſumerent. Cyprianus. Auguſti. Euagrius.

Dicendum vero eſt ex antiqua praxi Eccleſiæ, id eſt, ex ſumma veneratione ac religione, qua ſemper hoc ſacramentum in Eccleſia tractatum eſt, non obſcure colligi, hanc fidem de reali præſentia Chriſti in Euchariſtiam perpetuam, ac conſtantem in Eccleſia fuiſſe. Quod variis modis oſtendi ac declarari poteſt. Primò, ex adoratione, quam accedentes ad hoc ſacramẽtum illi ſemper exhibuerunt, *cum timore & tremore tanquam ad Regis corpus accedentes*, vt inquit Clemens libro 2. Conſtitio. cap. 61. ad quod accommodat Augu. epi. 120. cap. 27. illud Pſal. 21. *Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ.* In quem etiã ſenſum tractat hæc verba Concione 1. ſuper eundem Pſalm. Pſal. vero 98. loquens idem Augu. de Carne à Verbo aſſumpta, in qua in hoc mundo ambulauit, inquit: *Et quia ipſam Carnem ad manducandum, ad ſalutem dedit, nemo illam manducat, niſi prius adorauerit.* Sic etiam Chryſoſtomus Homi. 3. in ad Epheſ. *Adora*, inquit, *& manduca.* idem Hom. 3. & 4. de incomprehenſ. Dei natura, & in aliis ſupra citatis. Et huc ſpectat, quod aliis multis in locis grauiſſime docet, ſanctos, ſcilicet, Angelos adſtare his myſteriis, illaque admirari ac venerari, vt videre licet, lib. 6. de ſacerdotio, & Homil. de Euchari. in Enceniis 31. in acta. 60. ad pop. Vnde Gregorius, 4. dialog. capite 58. *Quis fidelium*, inquit, *habere dubium poſſit in ipſa immolationis hora, ad ſacerdotis vocem cœlos aperiri? in illo Ieſu Chriſti myſterio, Angelorum choros adeſſe? &c.* Theodoretus prætereà dialogo ſecundo de his myſteriis loquens, inquit, *Et creduntur & adorantur, quod ea ſint, quæ creduntur.* Ad eundem modum loquitur Ambroſius, l. bro 3. de Spiritu Sancto, cap. 12. & alij, quos infra in propria diſputatione de cultu huius ſacramenti referemus. Nec dici poteſt adorari Euchariſtia ſolum vt ſignum vel imago Chriſti, tum quia citati Patres aperte loquuntur de adoratione Chriſti ſecundum ſe: vnde comparant hanc adorationem cum adoratione Magorum, vt patet ex Chryſoſtomo, Hom. 7. in Matth. & cum adoratione Centurionis, ex Origine Hom. 5. in diuerſos, tum etiam, quia aliàs non magis adorari poſſet Chriſtus in hoc ſacramento, quam in Baptiſmo, & Sancti longe aliter de hoc ſacramento, quam de aliis ſentiunt. Quare Theodoret: diſerte dixit, hæc myſteria adorari, non quia ſignificant, *ſed quia ea ſunt, quæ creduntur*, tum denique, quia non ſolum adorandum, ſed etiam inuocandam dicunt Euchariſtiam. Baſil. enim libro de Spiritu Sancto, capite 27. inuocationem Euchariſtiæ ponit inter Apoſtolicas traditiones, & ita in Canone miſſæ oramus, ad ipſum ſacramentum dicentes, *Agnus Dei qui tollis peccata mundi miſerere nobis*, & idem fit in omnibus antiquis Liturgiis, Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, in quibus illa etiam deprecatio habetur poſt conſecrationem, *Deus propitius eſto mihi peccatori*, & illa, *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* Sic etiam Dionyſius capite 3. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ parte tertia. *O diuiniſſimum* (inquit) *ſacramentum intelligentiæ noſtræ oculos tuo lumine comple.* Similia colliguntur ex Gregor. Nazian. dicta orat. de obitu ſororis Gorgoniæ, & aliis Patrib. ſupra citatis, inuocatio autem & oratio fit ad ipſum Chriſtum, non ad panem, etiam ſi illum ſignificaret. Clemens. Auguſt. Gregor. Theodo. Ambroſ. Chryſoſt. Origen. Baſilius. Dionyſ. Nazian.

Secundo hoc colligitur ex ſumma diligentia, quæ ſemper in Eccleſia adhibita eſt, vt cum maxima puritate ſuſcipiatur hoc ſacramentum, quo pertinet conſcientiæ examen, & præcedens confeſſio, iuxta illud Paul. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.* Item, quod ſolum à ieiunis ſumatur, & alia de quibus infra, queſt. 80. Quod vero interdum hoc ſacramentum, ſeu eius reliquiæ infantibus darentur, non fuit profectum ex minori huius ſacramenti fide, ſed quia fortaſſe exiſtente tunc minori numero & maiori deuotione fidelium, id poterat fieri commodius. Vnde, vt ex Auguſtino 3. de Trinit. cap. 10. colligitur, magna cura adhibebatur, vt vnuſquiſq; pro captu ſuo fideliter, reuerenterq; accederet, poſtmodum vero creſcentibus Chriſtianis populis & deuotione, ac charitate refrigeſcente illa conſuetudo abolita fuit, ob maiorem huius ſacramenti reuerentiam, vt quæſt. 80. copioſius dicemus. Illud vero obſeruatione dignum eſt hoc loco, quanta cura ſemper fuerit adhibita, ne aliqua Euchariſtiæ particula in terram decidat, vt videre licet in capite, Si per negligentiam, de Conſecrat. diſt. 2. vbi grauis imponitur pœna ei, ob cuius negligẽtiam aliquid in terram decidit. De qua etiam re eleganter loquitur Chryſoſtomus epi. 1. ad Innocentium exaggerans facinus cuiuſdam militis, qui altare vſque ad pauimentum ſanguine Domini aſperſerat. Vnde Tertullianus l bro de Coron. mili. capi. 3. *Calicis aut panis noſtri* (inquit) *aliquid decuti in terram anxiè patimur*, & Origen. Hom. 13. in Exod. *Noſtis qui diuinis myſteriis intereſſe conſueuiſtis quomodo cum ſuſcipitis Corpus Domini, cum omni cautela & veneratione ſeruatis, ne ex eo parum quid decidat: ne conſecrati muneris aliquid dilabatur, reos enim vos creditis, & recte creditis ſi aliquid inde per negligentiam decidat.* Sed præcipue notandus eſt locus Cyrilli Hieroſol. Catecheſ. 5. dicentis: *Caue, ne quid inde excidat tibi: quod enim amittes, hoc tanquam ex proprio membro amiſeris*, & poſtea deſcribit modum, quo olim Euchariſtia dabatur in manibus, dicens: *Non expanſis manibus neque disiunctis digitis, ſed ſiniſtram veluti ſedem aliquam ſubiicias dextræ, quæ tantum Regem ſuſceptura eſt & concaua manu ſuſcipe Corpus Chriſti.* Ex quo intelligitur conſuetudinem illam ex magna reuerentia introductam eſſe; quia videbatur opportunus modus, ne aliquid in terram decideret: Poſtea vero propter maiorem decentiam illa conſuetudo eſt immutata, vt conſtat ex Concilio Rotomag. cap. 2. vbi prohibitũ eſt, ne Euchariſtia detur in manibus communicantium, ſed quod ab ipſo ſacerdote ori infundatur, & in Concilio Altiſiod. Canon. 36. omnibus laicis vniuerſaliter prohibetur contactus huius ſacramenti. Chryſoſt. Origenes. Con. Hiero. Conc. Rota. Conc. Altiſi.

Tertiò hoc conſtat ex eo, quod propter reuerentiam Corporis Chriſti exiſtentis in hoc ſacramento, vt res ſanctiſſima ſumma religione tractetur, conſecrati ſemper fuerint in Eccleſia ſacerdotes, vt infra ſuo loco videbimus: illud ſolum ad præſens ſpectat, hoc titulo in ſũma reuerentia habitos eſſe, *quod Chriſti Corpus ſuo ore conficiunt*, vt Hieronym. loquitur epi. ad Heliodorum. Vnde eleganter Gregor. Nazian. oratione 17. ad ciues timore perculſos, inquit: *Num tibi prætereà ſupplicis cuiuſdam libelli loco canicies hæc offerenda erit atque annorum numerus, diuturnumque & labiis expers, hoc ſacerdotium, quod ipſi quoque Angeli puri puriſſimi Dei cultores, tanquam ipſorum cultui minimè impar, fortaſſe veneratione proſequuntur? & infra, Menſam hãc tibi offero,* Hierony. Nazian.

ad quam communiter accedimus, ſalutiſque meæ typos, quos eodem ore perago, quo hanc ad te deprecationem obeo, & de eadem re optime loquitur Chryſoſtomus lib. 6. de ſacerdotio. Et hunc locum confirmat templorum & altarium conſecratio, veſtium, ac ſacrorum vaſorum benedictio, vniuerſus denique cultus religioſus, qui in Eccleſia ſemper ſeruatus eſt. Hæc enim omnia ad Chriſtum in hoc ſacramento contentum referuntur, vt Hieronymus ait, epiſt. ad Theoph. Alexan. vbi inquit, propter conſortium Corporis & Sanguinis Domini, hæc omnia magna veneratione coli, & ea contaminare magnum eſt ſacrilegium, vt ait Optatus, lib. 6. cont. Parmen. Quocirca, licet fortaſſe initio naſcentis Eccleſię propter inopiam fidelium, aut paucitatem miniſtrorum, & templorum, aut certè propter perſecutiones tyrannorũ, permitterentur aliqua in huiuſmodi ſacramẽti adminiſtratione, quæ maieſtati huius ſacramenti minùs cõgruere viderentur, fiebant tamen, vt dixi, & ob neceſſitatem, & ex magna fide, ac pietate Chriſtianorum, qua exterioris ornatus defectus reſarciebatur; poſtea vero Eccleſia ſatis fundata & pace ac facultatibus aucta, incredibile eſt, quanta diligentia in externo cultu, & reuerentia circa vſum, & miniſterium huius ſacramenti adhibita ſit. Vnde in Concilio Cæſaraug. can. 3. anathema fertur in eos, qui ſecum Euchariſtiam deferunt, & in Eccleſia non conſumunt, idem ſignificatur in Concil. Toleta. I. cap. 14. in Concil. autem Rhemenſ. Cano. 2. prout habetur in cap. Peruenit, de conſecra. diſt. 2. prohibetur ne laici deferant Euchariſtiam ad infirmos, ſed ſoli ſacerdotes, in neceſſitate vero id conceditur Diacono, ex licentia Preſbyteri, in Concil. Carthag. 4. cap. 38. Imò in Concil. Roma. 2. ſub Sylueſtro, Cano. 9. prohibentur ſacra vaſa contingere, etiam lectores & oſtiarij. Atque idem prohibetur ſacris virginibus in c. Sacratas. 23. d. & in cap. In ſancta. de Conſe. 1. ex Pio I. epi. 2. & Sothero Papa de qua re latius infra.

Chryſoſt. Hierony. Optatus. Conc. Cęſar. Conc. Tole. Rhemenſ.

Quartò hoc cõfirmat ceræmonia illa de pane benedicto, ſeu Catechumenorum, de quo Auguſtinus, lib. 2. de peccato. merit. cap. 26. *Quod accipiunt quamuis non ſit Corpus Chriſti, ſanctum tamen eſt, quoniam ſacramentum*, id eſt, ſacrum ſignum, *eſt*. Certe ſi Euchariſtia tantum eſſet ſignum Corporis Chriſti, etiam ille panis poſſet dici Corpus Chriſti, quia etiam Chriſtum repræſentabat. Alius ergo fuit ſemper Eccleſiæ ſenſus: Nam, quia Catechumeni capaces non erant veri Chriſti Corporis, dabatur illis veluti quoddam ſignum, & memoriale Euchariſtiæ, vt rem ipſam amplius deſiderarent & expeterent. Quæ ceræmonia ad reliquos fideles baptizatos poſtea extenſa eſt, quando conſuetudo communicandi remitti cœpit. Vnde Pius primus præcepit, vt Preſbyter particulas panis habeat in vaſe nitido, eaſque benedicat, vt qui communicare nollent dominicis ac feſtis diebus, *eulogiam inde acciperent*. Quod decretum habetur in codice quinque librorum, libro 2. capite 117. vt refertur in actis Pij I. tom. 1. Concil. idem habetur in Concilio Nannanenſi. cap. 9.

Auguſt. Con. Nann.

Quintò optimum iudiciũ huius veritatis eſt, quod de Miſſa Catechumenorum ſeruatum eſſe legimus, permittebantur enim Catechumeni adeſſe vſque ad oblationem, prius verò, quam ad conſecrationem perueniretur, exire iubebãtur, vt ex omnibus Liturgiis conſtat. Exiſtimabat enim Eccleſia, eos, qui Baptiſmo non eſſent initiati, ad conſpiciendum hoc myſterium non eſſe ſatis diſpoſitos, vt notauit D. Thomas, infra quæſtione 80. artic. 4. ad 4. ex Diony. capite 7. Eccleſiaſt. Hierar. par. 3. Vnde Auguſtinus tracta. 10. in Ioannem. *Corpus Chriſti eſt manna abſconditum à Catechumenis, quia Ieſus adhuc non ſe credit illis*, & Beda loco ſupra citato Martyrologij refert, miraculo confirmaſſe Deum fidem illius Tharſicij, qui, ne infidelibus Euchariſtiam oſtenderet, mortem ſuſtinuit: Ita enim diſparuit poſtea ſacramentum, vt nec inueniri, nec videri ab eis potuerit. Simile factum alterius Epiſcopi Laurentij refert idem Beda lib. 2. hiſtoriæ Angelicanæ, cap. 5. Et huc pertinet ſupra annotata conſuetudo Patrum antiquorum, qui propter infideles ænigmaticè & obſcurè de hoc myſterio loqui ſolebant, ne Sanctum canibus præbere viderentur.

D. Thomas. Dionyſ. Beda.

A

Sextò ad declarandam hanc veritatem facit, quod licèt, vt dictum eſt, initio naſcentis Eccleſiæ myſterium hoc infidelibus occultaretur, cum tamen inter Chriſtianos frequentiſſimus eſſet illius vſus, nõ potuit omnino latere & cęlari, quare eam opinionem de noſtris conceperunt, quod ad carnes humanas, & infantem quendam manducandum, congregarentur. Vnde Tertull. in Apol. c. 7. *Dicimur*, inquit, *ſceleratiſſimi, de ſacramento infanticidij & pabulo cruda*. Eiuſdem calumniæ meminit Euſebius lib. 4. hiſtor. ca. 8. & lib. 5. capite 1. & Iuſtin. Apolog. 2. ad Antonium in fine, ibi, vt Chriſtianos ab hac calumnia defenderet apertis verbis veritatem huius myſterij Gentibus expoſuit. Huc etiam ſpectat, quod Auerroes Machumetanus, vt Prateolus refert, verbo, Machumetus, num. 16. impios nos appellabat, quod Chriſtum Deũ noſtrum edere diceremus: erat ergo hæc communis vox totius Eccleſiæ. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus dubitandi in principio poſitis.

B C

Tertull. Euſeb. Iuſtinus. Capreol.

SECTIO VII.

Quid poßit ratione naturali de hoc myſterio oſtendi.

QVatuor inquiri poſſunt. Primum an poſſit probari, hoc myſterium eſſe poſſibile. Secundum, an eſſe conueniens. Tertium an eſſe credibile. Quartum, an ita eſſe factum. De duobus vltimis punctis nihil dicendum occurrit, niſi quatenus ex duobus prioribus pendent.

Primò itaque certum eſt, non poſſe ſola ratione probari, hoc myſterium eſſe factum, eſt enim ſupernaturale, & pendet ex libera Dei voluntate, quæ non poteſt ſola ratione, ſed teſtimonio fidei cognoſci, & ideo in omnibus præcedentibus quæſtionibus, omnibus mediis & regulis fidei, probauimus hoc eſſe credendum vt ſuppoſita illa fide, aliquid poſſumus ratiocinari. Secundo certum eſt, eſſe euidens, hoc myſterium eſſe credibile, quod euidenter probant omnia, quæ in ſuperioribus quæſtionibus adducta ſunt, & iuuabunt etiam ea, quæ de poſſibilitate & cõuenientia huius myſterii ſtatim dicemus, qnamq̃ in hoc puncto nihil fere ſit ſpeciale in hoc myſterio magis, quam in aliis Chriſtianæ religionis, de qua in materia de fide generatim oſtenditur, eſſe euidenter credibilem, & ideo probando, myſterium hoc contineri inter ea, quæ fides Chriſtiana proponit, concluditur eſſe euidenter credibile, ſicut & cætera: De primo ergo, & ſecundo puncto breuiter agendum eſt.

D E

Tertio igitur de poſſibilitate huius myſterij, multi ex hæreticis huius temporis cum authoritate & teſtimonio Scripturæ ſacræ, & ſanctorum Patrum deſtituerentur, eò peruenerunt, vt dicerẽt, non potuiſſe Deum facere, vt Chriſtus ſit realiter præſens in hoc ſacramento. Et tria potiſſimum dicunt eſſe impoſſibilia, quæ non poſſunt hoc loco fuſe tractari, quia in ſequentibus, magis explicato myſterio, commodiorem locum habent. Primum eſt, accidentia manere ſine ſubiecto, mutata tota aliqua ſubſtantia, in totam aliam ſubſtantiam, de quo puncto inſtituemus duas poſt ſequentem, diſputationes. Secundum

eſt,

eſt, corpus magnę quantitatis, contineri ſub minima quantitate, & non occupare locum, & eſſe modo indiuiſibili, de quo tota q.76. diſputandum eſt. Tertium eſt, quod Chriſtus manens in cœlo, ſimul ſit in multis & diſtantibus locis, & de hoc dicam fuſe diſputatione ſequenti, oportet enim prius intelligere, quid ſit hæc præſentia, quam Chriſtus hic habet.

Nunc igitur circa hunc punctum ſolum eſt dicẽdum, non poſſe ſola ratione naturali euidenter demonſtrari hoc myſterium eſſe poſſibile, poſſe tamen euidenter oſtẽdi, non demonſtrari impoſſibile. Suppoſita præterea fide aliorum myſteriorum, poteſt ſatis manuduci intellectus, vt videat, hoc non eſſe impoſſibile. Probatur primum, quia nullum eſt naturale principium, ex quo euidenter colligi poſſit, illa tria miracula ſupra poſita eſſe poſſibilia, & licèt admittamus eſſe euidens Deum eſſe omnipotentem, non tamen poteſt ex parte obiecti eſſe euidens in illo non eſſe contradictionem; vt non eſſe contra eſſentiam & naturam accidentis eſſe per ſe, ſeu contra naturã quantitatis, eſſe inextenſam in eo loco aut eſſe in pluribus locis, ſicut etiam non eſt euidens, ſecluſa fide, duo corpora quanta eſſe poſſe penetratiue in eodem loco: itaque hęc & huiuſmodi, abſolutè loquẽdo credita ſunt, non demonſtrata. Probatur autem altera pars, primũ ex principio generali Theologiæ, quod euidenter ſoluit argumenta, contra myſteria fidei, non tantum (vt aiunt) reſpondendo negatiuè argumentis, ſed etiã poſitiuè, oſtendendo nõ poſſe rationem naturalem demonſtrare huiuſmodi opera eſſe impoſſibilia Deo, quia nulla eſt rão q̃ probet eſſe cõtra eſſentiã accidẽtis, verbi gratia ſeparari à ſubiecto, & per ſe conſeruari: imò ratio naturalis optimè intelligit, poſſe naturam accidentis conſiſtere in aptitudine, & non in actuali dependentia, & idem proportionaliter eſt de quantitate, quod euidentius fiet inferius ſoluendo argumenta. Et hinc concluditur tertia pars ꝓpoſita. Primò ratione generali, quia credimus Deum eſſe omnipotentem, & aliunde non videmus in his operibus apertam contradictionem, imò nec rationem illius admodum probabilem, ſed ſolum eſſe intelligimus ſupra naturas rerum: ergo fit valde veriſimile, hæc omnia eſſe poſſibilia Deo. Vnde Patres omnes ſupra citati ſola Dei omnipotẽtia contenti ſunt, ad perſuadendum, hoc myſterium eſſe poſſibile, *quia non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* Deinde admirabilius eſt, ſubſtantialem naturam integram ſe parari à propria ſubſiſtẽtia, quam accidens à ſubiecto, & naturam creatam exiſtere in Verbo increato, quam corpus exiſtens in cœlo, exiſtere ſimul in terra, & Verbum diuinum conſtitui ſub humanitate, & cum illa componere vnam perſonam, quam Corpus Chriſti ſub accidentibus claudi: & ad hunc modum argumẽtari poſſumus ex aliis myſteriis fidei, vt tractando in dictis locis ſingula puncta indicabimus.

Quartò circa conuenientiam delirant magis hæretici, contendunt enim, eſto ſit poſſibilis hæc præſentia; eſſe tamen hominibus inutilem, & potius pernicioſam, & Chriſto Domino iniurioſam. Primum quia quidquid vtilitatis poteſt ex hoc ſacramento ad homines manare cum hac præſentia, poteſt ſine illa operante Deo, per ſigna ab ipſo inſtituta, & concurrente homine per ſuam fidem, quæ ratio operandi eſt ſacramentis magis conſentanea. Secundum patet, quia oportet, *quæ ſurſum ſunt quærere, non quæ ſuper terram*, ad Coloſſen. 3. ergo oportuit Chriſtum tantũ eſſe in cœlo, quo noſtræ cogitationes aſcenderent. pernicioſum ergo eſſet nobis cum illo realiter præſente in terra verſari, nam propterea ipſe dixit. *Expedit vobis, vt ego vadam.* Ioannis decimo ſexto. Denique indignum exiſtimant Chriſtum iam immortalem & impaſſibilem dentibus atteri os & ſtomachum, mortalis hominis ingredi, moueri, conculcari & ſimilia pati, quæ nos de illo in ſacramento dicimus. Similia tamen obiiciebant Pagani contra Incarnationis myſterium, videbatur enim illis indignum, quod Deus Caro fieret, & paſſionibus ac morti ſubderetur, & hominibus videbatur inutile, quia poterat Deus alio modo conferre eis omnia bona, quæ nos dicimus ex Incarnatione prouenire. Quibus Sancti Patres reſpondent, nihil eſſe in illo myſterio, quod non maximè Deum deceat, quia illis paſſionibus nihil læditur, vel immutatur diuina maieſtas, & aliunde bonitatem ſuam, potentiam &c. maxime manifeſtat, & nobis illo modo, & maiora bona, & excellentiora, atq; altiori modo confert; ſic ergo in præſenti prædictis hæreticis reſpondemus. Solutio.

Dicendum ergo eſt, poſſe ratione naturali oſtendi, hoc myſterium fuiſſe valde conueniens, & diuinæ bonitati, ac hominum vtilitati maximè conſentaneum. Ad hanc veritatem probandam, afferri poſſunt rationes omnes, quibus hoc ipſum de myſterio Incarnationis oſtendi ſolet: Eſt enim hoc ſacramentum, quaſi complementum quoddam illius myſterij, vt Chryſoſtomus dixit. Breuiter tamen declaratur primò, quia ad diuinam bonitatem pertinet, vt omnibus modis ſeſe communicet: Ergo ſicut fuit per ſe conueniens, vt totam diuinitatem ſuam humanæ naturæ communicaret, ita fuit conueniens humanitatem illam, & totum illud beneficium, ac myſterium alio admirabili modo reliquis hominibus communicari, vt ſicut humana Chriſti natura ineffabili modo in Verbo exiſtit, & Verbum in ipſa; ita, qui ſuſcipit hoc ſacramentum, ſingulari etiã modo in Chriſto maneat, & Chriſtus in illo, ſicut ipſe dixit, Iohannis 6. Iohannis 6.

Secundò fuit opus diuina ſapientia dignum, in vno ſacramento, veluti Summam & compendium facere omnium ſuorum mirabilium, omniumque donorum ſuorum, ac beneficiorum, præſertim illorum, quæ per Verbi Incarnationem nobis contulit. Nam inprimis ſicut in myſterio Incarnationis humana natura proprio ſuppoſito caruit, ita hic accidentia priuantur ſubiecto ſuo, &, ſicut ibi Verbum ſub humanitate latuit factum homo, vt nos redimeret, ita Verbum Incarnatum, ſub accidentibus panis continetur, factum cibus & panis cœleſtis animarum, vt eas reficiat. Vnde, ſicut per Incarnationem factum eſt, vt Verbum in humanitate aſſumpta ſit in tempore genitum & iniuriis temporis, ac hominum expoſitum ipſo Verbo in ſe impaſſibili, & immutabili permanente, ita Verbum Incarnatum, quatenus ſub hoc ſacramento continetur quotidie conficitur, & in loco humili interdum iacet, & à prauis hominibus iniuriis afficitur, ipſo nihilominus Verbo, eiuſque humanitate glorioſa, impaſſibili, ac immutabili manente. Denique ſicut per Incarnationis myſterium, Chriſtus in vtero B. Virginis ſpiritualis cibus animarum effectus eſt, & per omnes actiones, & paſſiones ſuas vitam eis comparauit: ita per hoc ſacramentum nobis, re ipſa, donatur in cibum, vt vere ac proprie illum intra nos ſumentes, ſuæ redemptionis fructum, hoc eſt, immortalem vitam animæ, & corporis ab ipſo participare poſſimus: Nam, *qui manducat hunc panem, viuet in æternum.*

Tertia ratio ſumenda eſt ex attributo omnipotẽtiæ diuinæ, nam ſi omnia miracula, quæ in hoc ſacramento interueniunt, conſideremus illud fuiſſe conuenien-

uenientiſſimum reperiemus, vt eſſet veluti conſummatio & perfectio omnium diuinorum operum, & ideo Iohannes Euangeliſta initio narrationis Dominicæ cœnæ premittit illa verba: *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus*, in illa enim rerum immutatione, quam Chriſtus in hoc myſterio fecit, hanc ſuam omnipotentiam, & dominium in omnem creaturam ſatis oſtendit, nam & ſubſtantias transmutat, & accidentibus alium exiſtēdi modum tribuit, & corporis molem ad ſimilitudinem ſpiritualis ſubſtantię pręſentem efficit, idemque corpus in variis locis cōſtituit & alia ſimilia operatur, quibus ſe vniuerſę naturæ dominum declarat. Quæ quidem omnia mira Dei opera neque infecta relinqui decuit: neque opportunius, quam in hoc myſterio (quod, vt dicebam ſumma eſt diuinorum mirabilium) fieri potuerunt. Addit Innocen. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 44. ſicut diuina ceatura tribus modis in creaturis exiſtit, ſcilicet, per naturam, per gratiam, & vnionem hypoſtaticam, ita decuiſſe, vt humana Chriſti natura triplicē modum exiſtendi participauerit; ſcilicet perſonaliter in Verbo, viſibiliter in cœlo, ſacramentaliter in altari. vel aliter, naturaliter in corpore mortali, & paſſibili, per gratiam & gloriam in cœlo & ſacramētaliter in hoc myſterio illud denique mirum in modum, hoc diuinæ potentiæ opus exaggerat, quod nō ſemel aut iterum, ſed quotidie hæc omnia operatur, quodue hominibus dederit poteſtatem verbo ſuo hæc omnia efficiendi.

Innocent.

Quarta ratio facilè ſumi poteſt ex aliis diuinis attributis. liberalitatis. miſericordię, & quodammodo etiam iuſtitiæ: non quia talis cibus nobis ex iuſtitia, vllo modo deberetur, ſed, quia nos debemus Deo, vt fidem & obedientiā in credulitate, & digno vſu huius cibi oſtendamus. Vel certè, vt dixit Innocentius ſupra maximè decuit, vt ſicut per cibum homo victus fuerat ac mortalis effectus, ita per cibum ad vitam immortalem reſtitueretur: nullus autem cibus aptior ac potentior ad hunc effectum tribuendum eſſe poterat, quam ille, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo. Quapropter ſicut de illo cibo dictū eſt, *In quacunque die comederis ex eo, morte morieris:* ita è cōtrario, de hoc eſt ſcriptū. *Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum.* Vnde etiā apparet infinita Dei erga homines liberalitas, cum enim immortalis vita non niſi per Chriſtum poſſit nobis communicari, modum excogitauit, quo illi realiter & ineffabiliter coniungamur, vt ab ipſo fonte vitam haurire poſſimus, vt vel hac ratione ſeſe paratiſſimū ad eam nobis præſtandam oſtenderet, in quo etiam ſingularē ſpecimen ſui amoris erga homines dedit, quod ſolo pane ſignificante ſuum corpus non præſtitiſſet, vt ſtatim declarabimus.

Quintam rationem addere poſſumus, quia myſterium hoc ad omnium virtutum incrementū & perfectionem obtinendam variis modis, ac rationibus fuit conuenientiſſimum. Primò propter excellentem gratiam, quæ in illo confertur, quam propter Chriſti præſentiam, abundantiorem & copioſiorem eſſe decuiſſe, dubitari non poteſt. Deinde propter illam rationem generalem, quam Chryſoſtomus citatis locis attigit, cuius ſunt illa verba: *Tanquam leones igitur ignem ſpirantes à menſa illa recedamus, facti diabolo terribiles.* Decet enim eos, qui tali cibo nutriūtur, inſigni vitæ ſanctitate & puritate eſſe conſpicuos. Denique ſi per ſingulas virtutes diſcurramus, innumeras occaſiones, & rationes, eas perfectè exercendi in hoc myſterio inueniemus, ſed præcipue in illis, quæ Deum ipſum attingunt, vt ſunt Theologicę, & inter morales, religio.

Augetur fides.

Sextam igitur ſumamus rationem ex virtute fidei, principio enim in hoc perdifficili myſterio noſtra fides mirabiliter exercetur & creſcit, inter opera enim diuinæ omnipotentiæ, quæ præter ordinem naturæ fiunt (Incarnationis opere excepto) creditu difficilimum cēſetur. Primo, quia non vnum, ſed plura miracula complectitur. Secundò, quia non ſemel, ſed iterum, atque iterum, & quaſi ordinaria lege conficitur. Tertiò, quia non ſolum immediate ab ipſo Deo, ſed ab homine eius miniſtro, per ſupernaturalem poteſtatem ei communicatam, fit. Denique (quod ad fidei exercitium multum refert) quia quotidie ſenſibus obiicitur, & repugnantibus ſenſibus frequentiſſime captiuamus intellectum in obſequium Chriſti. Deinde præter illum vſum fidei, qui in hoc myſterio credendo conſiſtit, fuit hoc etiam aptiſſimum ad exercendam fidem, circa alia fidei myſteria, ad noſtram præſertim redemptionem pertinentia, dicente Chriſto: *Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei memoriam facietis.* Nam licèt hæretici contendant, ſolum ſignum & figuram ad huiuſmodi commemorationem ſatis fuiſſe, nullus tamen, qui rem attēte ac prudenter conſiderauerit, negare poteſt, longe altiori conſideratione, & maiori affectu inuocari in nobis Chriſti & paſſionis eius memoriam, ſi ex fide realis præſentiæ eius, quam ſi ex ſolis figuris, & nudis ſignis, moueamur. Præſertim, quia, vt ſupra dicebamus, quodammodo in hoc myſterio videmus fieri circa Chriſtum inuiſibiliter hic contentum, quæ circa eundem in propria ſpecie, facta eſſe credimus, quia ſicut Caro factus ingreſſus eſt vterum Beatiſſimæ Virginis, ita per hoc miſterium verè, ac realiter intrat corpora noſtra: & ſicut vere credimus iacuiſſe in præſepio. ita verè illum in altari exiſtentem conſpicimus, & ad hunc modum cætera Chriſti myſteria ad viuum hic repræſentantur, præter eam ſignificitionem paſſionis & mortis eius, quæ fit, cum ſanguis ſeparatim à corpore conſecratur. Igitur ad fidei exercitium fuit valdè conueniens hoc myſterium, atque adeo etiam in ratione ſigni & memorialis, eſt longe excellentius hoc ſacramentum, habens Chriſtum realiter præſentem, quam in vmbra tātum. De hac ratione legi poſſunt, quę ſcribit eleganter Alger. lib. 2. de hoc ſacram. cap. 3. & quæ attingunt Cyprian. in ſermone de Cœna Domini, Euſebius Homi. 1. de Paſchate, Auguſt. tracta. 47. in Iohan. & alia quæ ſupra citauimus in Commentario articuli, explicantes rationem D. Thom.

Algerus. Cyprian. Euſeb. Auguſtinus

Augetur ſpes.

Septima ratio ſumitur ex virtute ſpei: nullum enim potuit eſſe, poſt diuinam Incarnationem, Dei donum ac beneficium, ad ſpem roborandam & augendam accommodatius, tum, quia in pignus futurę gloriæ res infiniti valoris nobis datur, tum etiā, quia dum in hac vita mortali tam liberalem erga nos Deū experimur, tamque propenſum, vt nos ſecum intime coniungat, maxime excitamur ad ſperandum perfectiorem vnionem in vita beata futuram, vt enim recte dixit Algerus, libro 2. capite 3. *Quàm vere Chriſtus ſeipſum daturus eſt Sāctis ad gloriam tam vere modo ad omnem gratiam dat ſeipſum Eccleſiæ ſuæ.* Et hinc etiam augetur ſpes, quia hoc cibo roboramur, & contra hoſtes armamur, & facilius poſſumus omnem ſeruilem timorem abiicere, & fiduciam de victoria reportanda concipere: Nam ſicut dæmonum præſentiam horremus, quamuis illos non videamus, & è contrario bonorum Angelorum præſentia & cuſtodia, quā nobis adeſſe credimus (licèt illam nō videamus) vires aſſumimus: Ita multo magis hac Chriſti pręſentia, licèt inuiſibili, firmiter tamen credita, mirum in modum fiducia noſtra augetur & animus ad beati-

beatitudinem obtinendam erigitur, præſertim, quia dum Chriſtum, ſecundum humanitatem etiam præſentem eſſe credimus, maiori quadam familiaritate eum alloquimur, ac frequentius & maiori cum fiducia oramus. Nec vero ex hac præſentia impeditur animus, ne ſurſum aſcẽdat ad Chriſtum in cœlis exiſtentem, ſed potius maxime accenditur, vt eum videre deſideret, quem ſub panis ſpecie nũc habet præſentem & latentem.

Creſcit charitas erga Deum. Octaua ratio petitur ex virtute charitatis, quatenus erga Deum & Chriſtum verſatur, quoniam nihil magis ad amandum excitat, quam amoris ſignificatio, quam in hoc myſterio maximã nobis Chriſtus exhibuit, vt enim Ioannes ait capite 13. *Cum dilexiſſet ſuos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos*, tunc enim ſummum amoris ſignum illis præbuit; tum ſe ipſum in cibum illis præbendo, tum etiam, ſummo amore & deſiderio illum præſtando, iuxta illud, *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum*, quod non tam de legali, quam de hoc vero Paſcha multi intelligendum exiſtimant cum Tertul. lib. 4. contra Marcionem capite quatrageſimo. Ac præterea, quia, vt Chryſoſt. ſæpe perpendit, plus, quàm maternum amorem erga homines indicauit: Matres enim interdum filios ſuos aliis tradunt nutriendos, Chriſtus autem ſuis carnibus filios ſuos alit, & quos ſuo ſanguine redemit, ac ſpiritualiter genuit, eoſdem ſuo cruore nutrit ac paſcit. Deinde maximum amicitiæ ſignum in hoc oſtendit, quod amor non ſolum præſentiam, ſed etiam ſummam, quoad poteſt, coniunctionem exoptat & efficit: Chriſtus autem per hoc myſterium, & nobiſcum manere voluit, & nobis intimè cõiungi, non ſolum affectu, ſed etiam reipſa, vt nimirum hæc poſterior vnio priorem, quæ per ſpiritualem affectum eſt accenderet ac inflammaret. Vnde eadem nocte, qua hoc myſterium Chriſtus inſtituit, orabat ad Patrem. *Vt omnes vnum ſint, ſicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipſi in nobis vnum ſint, ego claritatem, quam dediſti mihi, dedi eis, vt ſint vnum, ſicut & nos vnum ſumus, ego in eis, & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.* Ioan. 17. Vnde eleganter Chryſoſt. hom. 24. in 1. ad Cor. dicit Chriſtum Dominum ob nimium erga nos amorem, non ſolum à nobis videri, ſed etiam tãgi, & deſiderio ſui omnes implere voluiſſe. Et hanc rationẽ confirmant omnia, q̃ de ſupernaturali vnione, quæ per hoc myſterium fit inter nos, & Chriſtũ, Sancti ſcripſerunt, quæ ſuperius attigimus, & infra, quæſt. 79. latius afferemus.

Ioannis 13. Ioannis 17. Chryſoſt.

Nona ratio ſumenda eſt ex eadẽ virtute charitatis, vt inter proximos intercedit, ideo .n. voluit Chriſtus vt oẽs eodem numero cibo aleremur, vt in ipſo tanq̃ in centro omnes coniũgeremur, & ſicut ipſe dilexit nos, ita nos inuicem diligeremus, tanquam membra eiuſdem corporis, quæ eodem pane veſcunt, vt Paul. dicit, 1. ad Cor. 10. Et ad hanc vnitatem ſignificandã, ſeipſum dedit in cibum ſub ſpeciebus earum rerum, quæ ex multis granis in vnum confluentibus coaleſcunt, vt Cyp. & Aug. & alij Patres in ſuperioribus citati notarunt. Hinc ẽt Paul. citato loco ad Cor. & ad Eph. 5. hoc maxime argumento inducit fideles ad animorum concordiã & vnitatem, quia ſcilicet eodẽ Chriſti corpore omnes aluntur, & ideo ẽt in Eccleſia cõmunio huius ſacramenti fuit ſemper ſignum Eccleſiaſticæ vnitatis & concordię, ac propterea, *ſymbolum pacis & vnitatis*, vocatur ab Augu. tra. 26. in Ioan. Accedit ad hanc & præcedentem rationem confirmandam, quod hoc ſacramentum per ſe inſtitutum eſt, ad charitatem nutriendam, ac perficiendam.

1. Cor. 10. Epheſ. 5. Auguſti.

Decima ratio ex virtute religionis petenda eſt, nam inprimis hac ſingulari Chriſti præſentia maximè extollitur & cõmẽdatur Chriſtiana religio. *Nulla enim natio eſt, quæ habeat Deos appropinquantes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis.* Fuit etiam hoc valdè accõmodatum humanæ fragilitati ac conditioni. Cum enim homo ſit ſenſibilis, maximè excitatur ſenſibilibus rebus. Propter quod dixit Auguſt. contra Fauſtum. *Omnium hominum religionẽ aliquibus ſignis & ceræmoniis ſenſibilibus congregari*, quod in Chriſtiana etiam religione ſeruatum eſt, eius tamen excellentia, tum in eo poſita eſt, quod illa ſigna, quibus vtitur, non ſint falſa, ſed vera nec vacua, ſed plena gratia & virtute: tum maximè in eo, quod ipſemet author ſacramentorum in hoc perfectiſſimo myſterio verè ac realiter continetur, cui latriæ cultus abſque vllo periculo, aut ſuperſtitione poteſt & debet exhiberi. Hinc Cyprianus, de cœna Domini. *Sacramento viſibili diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio.* Vnde etiam factum eſt, vt perfectiſſimus actus religionis, qui in ſacrificandi cultu conſiſtit, in religione Chriſtiana infinitam quandam perfectionem & excellentiam habeat. Nam offerimus Deo in ſacrificium & gratiarum actionem, rem infiniti valoris & dignitatis. Eſt enim hæc infinita Dei bonitas & liberalitas, vt ſuis in nos collatis donis velit à nobis viciſſim honorari. Ex quo vlterius effectum eſt, vt perfectiſſimus Dei cultus cum ſumma noſtra vtilitate coniunctus fuerit. Nam, dum Chriſtum in hoc ſacramento accipimus, & ſummum cultum exhibemus Deo, & maxima dona percipimus, ipſumq; ſumere, eſt pro beneficiis acceptis maximas gratias eidem referre, iuxta illud, *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicẽ ſalutaris accipiam.*

Cyprian.

Vndecima ratio colligi poteſt ex D. Tho. 4. cont. Gent. cap. 61. & nititur in eadem perfectione Chriſtianæ religionis & ſtatus Eccleſiæ in lege gratiæ: oportuit .n. præter illud ſacrm ꝙ ad ſpiritualẽ regenerationem fuerat inſtitutum, eſſe in Eccleſia aliud ſacramentum ſenſibile, quo fideles ſpiritualiter nutrirentur, vt enim Chryſo. ait, Hom. 83. in Mat. & 60. ad Popu. & Damaſ. lib. 4. cap. 14. ſi incorporei eſſemus, incorporalia dona nobis ſufficerent, tamen, quia anima corpori coniuncta eſt, oportuit, vt ſenſibili modo nutriretur. Eſt autem hæc differentia inter generationem & nutritionem, quod in generatione non eſt neceſſe, generantem ſubſtantialiter coniungi genito, ſed tantum virtute. At vero in nutritione neceſſe eſt, cibum intimè realiter & corporaliter cõiũgi viuenti, & ideo licet Chriſtus ſit, qui per Baptiſmum principaliter non regenerat, non oportuit ipſum realiter adeſſe præſentem Baptiſmo: at verò in hoc ſacramento, quod per modum nutrimenti datur, oportuit ipſum adeſſe, ac realiter nobis coniungi, & intra nos ſumi, tanquam perfectiſſimum animarum cibum, & hanc rationem illuſtrant egregie quæ Chryſoſt. citatis locis diſputat de bono paſtore, qui gregem ſuam ſua carne & ſanguine alit.

S. Thom. Chryſoſt. Damaſce.

Duodecima ratio adiungi poſſet ex ſimili diſcurſu circa virtutes alias morales, quarum inſignia exempla & motiua in hoc ſacramẽto relucent, vt, verbi gratia, humilitatis, quã in hoc myſterio Chriſtus ad nos deſcendens, ac ſeſe nobis accommodans, ſatis commendat, vt late & elegãter notauit Aug. Pſal. 33. dicens, *Niſi humilis eſſet, ſeq; humiliaſſet Dominus Ieſus, eũ nec manducare, nec bibere potuiſſemus*, & Diuus Thomas Opuſcu. 63. capite 2. par. 3. diuinam humilitatem exaggerans, dicit: *Eadem humilitas incomprehenſibilem Dominum maieſtatis coegit frequenter venire ſub ſpecie panis ad conſolationem fidelium in ſacramento.* Et eodem modo poſſumus in hoc myſterio diuinam patientiam contemplari. Nam in hoc ſacramento ſæpe ab inimicis

Auguſt. S. Thom.

micis ſuis ſe contrectari, & ſuſcipi permittit, apparet etiam diuina munificentia, quia, vt Diuus Thomas, citato loco dicit: *Deus Pater corpus & ſanginem vnigeniti dilecti filij ſui, Domini noſtri Ieſu Chriſti, ſub ſpecie panis & vini ad delectabilem refectionem animarum, tam cōtinue miniſtrauit, in quo totū, quod ipſe eſt, & habet cū Spiritu Sãcto, in ſūmo dedit*, vt ipſe fuſius explicat. Et ad hūc modū poterit quiuis facile de aliis virtutib. ratiocinari.

Ex his igitur omnibus ſatis reſponſum eſt hæreticis dicentibus, myſterium hoc eſſe, aut nobis inutile, aut Deo indignum: errant enim vehementer, non intelligentes, quid Deo dignum, nobis vero vtile ſit. Et ſimilia obiici ſolent à Paganis, contra myſterium Incarnationis, Paſſionis & mortis Chriſti, B quia hæc indigna Deo iudicant. Quibus reſpondemus illis paſſionibus nihil diuinam maieſtatem lędi, ſed amorem ſuum, ſapientiam, bonitatem, & omnipotētiam manifeſtare, & ideo nihil in illis eſſe, quod non maximè Deum deceat. Sic ergo in præſenti dicimus, quidquid in hoc ſacramento circa ſpecies ſacramentales contingat, illęſum & impaſſibile manere Chriſti corpus, & aliunde omnia prædicta attributa eius in hoc opere egregie manifeſtari, & ideo nihil in hoc myſterio eſſe, quod ipſum non maxime deceat. Quod ad noſtram vero vtilitatē ſpectat, iam ſatis oſtenſum eſt, quot vtilitates ex hoc ſacramento nobis proueniant, quas licet Deus poſſit aliis modis in nobis efficere, nullus tamen excogitari potuit a- C ptior, aut Deo dignior.

SECTIO VIII.

Vtrum Chriſtus ſit permanenter in hoc ſacramento poſt conſecrationem, vel tantum in vſu.

QVi admittunt realem præſentiam in hoc ſacramento, dupliciter circa quæſtionem hanc errarunt; quidam enim dicunt, humanitatem Chriſti vbique eſſe ratione Incarnationis, & hi conſequenter aiunt, non habere hic ſpecialem præſentiam ratione huius ſacramenti, ſed eodem modo adeſſe ante & poſt cōſecrationem, licet poſt conſecrationem aliter ſignificetur, quàm antea. Sed hic error non eſt hoc loco impugnandus: pertinet enim ad materiam D de Incarnatione, vbi fundamētum illud de Vbiquitate, hęreticum eſſe oſtendi, & huic etiam myſterio contrarium. Nam inde fit, per verba conſecrationis nihil fieri nec magis hoc, quod ſub ſpeciebus latet, eſſe corpus Chriſti, quàm lignum, & quamlibet rem aliam, niſi forte, quoad ſignificationem, & ideo Cōcil. Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. attente dixit, corpus Chrſti hic eſſe poſt cōſecrationem & omnes Patres ſupra citati ante conſecrationem dicunt eſſe panem, poſtea vero incipere eſſe corpus Chriſti.

Omiſſo ergo hoc errore, alia hæreſis horum temporum eſt, Chriſtum non eſſe in hoc ſacramēto permanenter, neque ante, neque ſtatim poſt conſecrationem, ſed ſolùm in ipſo vſu, quando ad commu- E nicandum ſumitur, vnde colligunt Euchariſtiam, neque conſecrandam eſſe, niſi ſtatim ſit conſumenda, neque ſeruandam eſſe in altari, neque circumgeſtandam, neque adorandam, ſaltem ante vſum. Huius hæreſis author dicitur eſſe Bucerus, cui Lutheranos omnes, imo & Lutherum ipſum fidem adhibuiſſe referunt, Roard. artic. 13. Hoſius lib. 1. contra Brent. Caſtro, verbo, Euchariſtia, hæreſ. 11. Coclæus libro 3. miſcellanearum, tracta. 8. & 9. vbi latè refert huius erroris originem. Sanderus etiam libro 7. de viſibili monar. hæreſ. 205. anno. 1557. refert in conuentu VVittembergenſi, anno 1537. ſubſcripſiſſe in hunc errorē omnia capita Lutheranæ & Zuinglianæ doctrinæ. Lindanus in 4. indice hæreſ. tribuit etiam

Roard. Hoſius. Caſtro. Coclæus. Sanderus. Lindanus.

hunc errorem Neſtorio, citans epiſtolã Cyril. Alex. ad Coloſyrum, alios plures huius hæreſis fautores refert Bellarmin. lib. 4. à principio, vbi per ſex capita latè hunc refellit errorem.

Bellarmin.

Fundamentum huius hæreſis ſolum eſſe poteſt, quia ſacramētum hoc eſt inſtitutum propter vſum, vt patet ex illis verbis. *Accipite & comedite*: ergo tãtum conſiſtit in vſu, ſicut cætera ſacramenta: ſed Chriſtus tantum eſt præſens, quando eſt ſacramentum: Ergo. Et confirmatur, quia cætera ſacramenta ſunt quædam actiones ſacræ, extra quas elementa non ſunt, niſi elementa: ergo idem dicendum eſt de hoc ſacramento, ſi autem hoc ſacramentum ſolum eſt in vſu & actione, Chriſtus erit in illo tantū in vſu, quia tantum eſt in illo, dum eſt ſacramentum.

Dicēdum vero eſt primò, corpus Chriſti fieri pręſens in hoc ſacramento, finita conſecratione, ante vſum. Hæc concluſio eſt de fide, quam infra, quæſt. 78. iterum neceſſario tractaturi ſumus, agentes de forma: nunc breuiter probatur, primò, ex verbis inſtitutionis, nam, vt rectè Concilium Tridentinum ponderauit, priuſquam Apoſtoli Euchariſtiam de manu Domini ſuſcepiſſent, ipſe dixit, *Hoc eſt corpus meum*: ergo veritas illorum verborum requirit præſentiam Chriſti ante vſum, Chriſtus enim non dixit. *Hoc erit Corpus meum*, nec appoſuit conditionem, *ſi ſumatur*, ſed abſolute, & de præſenti dixit, *Hoc eſt corpus meum*: eſt autem verbum eius verum & efficax. Vnde Bucerus ad tuendum ſuum errorem verba formæ peruertit, & ita explicat, *Hoc eſt corpus meum*, id eſt, hęc actio exhibet corpus meum, ſed hęc non eſt expoſitio, ſed voluntaria corruptio verborum, cōtra eorum proprietatem & ſignificationem, & contra totius Eccleſiæ ſenſum, & omnium Patrū expoſitionem: ſic igitur argumentum concluditur. Aut veritas & proprietas verborum retinenda eſt, aut non: ſi non, omnino tollenda eſt præſentia, quia nullum relinquitur fundamentum, ad rem difficilimam credendam, ſi vero primnm, ſecundum fidem Catholicam faciendum eſt: ergo ſtatim conſummatis verbis præſentia credenda eſt, quia hoc requirit veritas, & proprietas verborum. Hinc Irenæus lib. 5. capite 2, *Quando miſtus calix*, inquit, *& fractus panis ſuſcipit verbum Dei, fit Euchariſtia ſanguinis & corporis Chriſti*. Idem Chryſoſtomus Homil. de proditione Iudæ, Ambroſ. lib. de myſt. cap. 9. Adelm. epi. ad Bering. & multi alij comparant efficaciam dictorum verbōū cum efficacia illorum, *Fiat lux, &c.* Confirmari poteſt ex Paulo, 1. ad Corint. 10. dicente, *Calix, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Sentit ergo calicem benedictum, ſeu conſecratum ſanguinem Chriſti continere, & infra, *Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Domini eſt?* Ille ergo panis diuinus, qui diſtribuitur, & datur fidelibus, corpus Chriſti eſt, non igitur fit in ipſo vſu, ſed potius eſſe ſupponitur. Secundo, hæc eſt ſentētia omnium ſanctorum Patrum dicentium, Sacerdotes Domini, ore ſuo, & verbo Chriſti, conficere hoc ſacramentum, & & panem in corpus mutare, quos infra, d. 12. & iterum, quæſt. 78 fuſe ſum allaturus, & ideo nunc ſolum, præter citatos referam Euſebium Emiſſ. Hom. 5. de Paſchate dicentem. *Sacerdos verbo ſuo ſecreta poteſtate conuertit*, & Greg. Niſſ. lib. de S. Baptiſmate, circa principium dicentem. *Panis eſt in initio communis, ſed vbi myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti dicitur, & eſt, & eodem modo vinum, cum ſit res exigui pretij ante benedictionē, poſt ſanctificationē aūt, quæ à Spiritu ſancto procedit, ſanguis eſt Chriſti*. Idem orat. Catecheſ. *Hic panis per verbum Dei ſanctificatur, & in corpus mutatur ſtatim, vt dictū eſt à verbo, Hoc eſt corpus meū.* Tertiò probatur rationibus:

Conc. Trid. Irenæus. Euſe. Emiſſ. Greg. Niſſe.

Prima

Prima & pręcipua ſumitur ex inſtitutione, q̃a Chriſtus non dedit hanc virtutem vſui, ſed verbis, vt ex eorum veritate, & doctrina Eccleſiæ conſtat. Secundo, quia vix poteſt explicari probabili ratione, quando & quomodo incipiat eſſe preſens in vſu. Quęro enim an ſit in tempore, vel in aliquo inſtanti tantum. Item an quamdiu eſt in ore vel in gutture, vel quamdiu applicat à ſacerdote? quidquid enim dicas, nulla ratione aut fundamento fulciri poteſt. Vnde argumentor tertiò, quia natura cibi eſt, vt ſit res permanens, & vt prius ſit, quam comedatur; vnde in conuiuio prius præparantur & apponuntur cibi, quam ſumantur, & ita Patres, vbi de ſacramento hoc diſputant, aliud dicunt eſſe, conficere hoc ſacramentum, aliud diſtribuere.

Dionyſ.

Vnde Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. ca. 3. par. 3. circa finem de miniſtro huius ſacramenti loquens, dicit: *Poſtulare vt tanto miniſterio dignus fiat & vt ſacramenta ſanctè conficiat, & caſtè diſtribuat.* Quartò hoc ſacramentum licèt ſit propter vſum, non tamen eſt ipſe vſus, ſed eſt materia, qua vtendum eſt: & ideo ſupponitur vſui, ac deinde licèt ad vſum, non tamen ſolum eſt inſtitutum ad vſum ſumendi, ſed etiam, vt offeratur in ſacrificium, & ideo prius quam ſumatur adeſt Chriſtus, quando immolatur. Quintò à poſteriori eſt ratio ex vſu Eccleſiæ, quæ prius, quam hoc ſacramentnm diſtribuatur, adorãdum proponit fidelibus: quam eſſe Apoſtolicam traditionem conſtat ex Liturgiis, Iacobi, Baſilij & Chryſoſtomi, & ex Clemente & aliis, quos referemus infra agentes de forma, nunc ſatis ſint verba Dionyſij, de Eccle. Hierar. cap. 3. par. 2. *Pontifex ſacroſancta, & auguſtiſſima myſteria cõficit, & quæ antea laudauerat venerandis operta atq; abdita ſignis in conſpectu agit diuinaq; munera reuerenter oſtẽdens, ad ſacram illorum communionem, & ipſe conuertitur, & reliquos vt communicent, hortatur.* In quibus verbis illud etiam obſeruare licet, aliud eſſe conficere myſteria, aliud ſumere, vel diſtribuere, & illud præcedere, hoc vero ſubſequi: Statim verò poſt confectum ſacramentum, coli prius, quàm ſumatur. Vltimo fundamentum hæreticorum ex dictis expeditũ eſt, quia vt dixi, licèt hoc ſacramentum ſit propter vſum, non tamen eſt ipſe vſus; in quo differt ab aliis ſacramẽtis. Quę differentia ex traditione Eccleſię, & ex propriis naturis ſacramẽtorum & ex formis eorum colligenda eſt: forma enim baptiſmi verbi gratia, actionem & vſum indicat, *Ego te baptizo*: forma autem huius ſacramenti non indicat vſum, ſed præſentiam Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis. *Hoc eſt corpus meum.*

2. Cõcluſio.

Dico ſecundò, corpus Chriſti ſub ſpeciebus permanet, & durat poſt abſolutum ſacrificium, etiam ſi à fidelibus non conſumatur. Eſt de fide, ſequitur enim euidenter ex præcedenti, & ex veritate verborum, vt infra exponam, & ita eſt definita in Trident. Cano. 4. & 6. (Conc. Trid.) Probatur præterea ex praxi & traditione Eccleſiæ. Primò enim fuit perpetua conſuetudo ſeruandi hoſtiam conſecratam in Eccleſia, tum ob fidelium cõſolationem, & ad cultum & adorationem tum maxime, vt ſubueniatur infirmis, ne in extremo periculo priuentur viatico, vt ſignificatur in Concil. Niceno, cap. 12. & 13. clarius in cap. Preſbyter. & cap. Qui bene, de conſecra. d. 2. & in Conciliis Vvormacienſ. & Arelatenſ. & Concilio Lateranenſi, ſub Innocentio tertio, cap. 19. & 20. & in decretalibus extat titulus, & diligentia adhibenda in cuſtodia Euchariſtiæ, & ad hoc confirmandum multa ſumi poſſunt ex his, quæ de praxi Eccleſiæ circa hoc ſacramentum diximus ſupra, ſectione 5. præſertim, quæ ex Ambro. oratione de fratre ſuo Satyro, & ex Gregor. Nazian. oratio. de ſorore ſua Gorgonia adduximus. Quibus addi poteſt Clemens Papa epi. 1. ad Iacobum fratrem

Conc. Nicen. Vvormacienſ. Arelatenſe. Lateranenſ. Clemens.

A Domini, vbi dicit, vnum ex præcipuis Clericorum muneribus eſſe, vt corporis Domini particulas, quæ communicantibus ſæpe ſunt, obſeruent, & in libro 8. conſtitut. capitulo 20. *Poſtquam omnes ſumpſerũt*, inquit, *accipiunt Diaconi reliquias, & portant in Paſtophoria, id eſt, in thalamum*, ita enim vocat Sacrarium, in quo ſponſus animarum collocatur. Optima ſunt etiam verba Cyrilli, epiſto. ad Coloſyr. quæ referam ſtatim concluſione ſequenti. (Cyrill. Amphyloch.) Preterea Amphylochius in vita Baſilij refert, illum fuiſſe ſolitum ſeruare Euchariſtiam in aurea columba, quæ ante altare pendebat, & in fine vitę obtuliſſe ſacrificium, & quandam partem Euchariſtiæ reſeruaſſe, vt eam in viaticum ſumeret: B Sunt etiã in Eccleſiaſticis hiſtoriis multa exẽpla & miracula, quibus hæc veritas euidenter confirmatur: quale eſt illud apud Gregorium Turonenſ. (Greg. Turo.) lib. 1. de gloria mart. capite 86. de Diacono, qui, cum portaret pyxidem Corpus Domini continentem, hoſtia conſecrata exire viſa eſt, & ab altari volare, quoniam Diaconus ille impurus erat, & libidini deditus. Similia videri poſſunt in Beda libro 4. Hiſtor. (Beda.) Angelic. capite 24. & in vita Bernardi, libro 1. capite 11. (Bernard.) & alia plura ad hanc veritatem confirmandam afferunt citati authores, & Claudius repet. 4. capite 12. (Claudius.) Vltimò probatur ratione, quia hoc ſacramentum non conſiſtit in vſu, ſed habet eſſe permanens: ergo, C licèt non ſumatur, permanebit ſacramentum: ergo etiam in eo durabit Chriſti præſentia, quæ tamdiu durat, quamdiu ipſum ſacramentum. Confirmatur congruentiis adductis ſectione præcedenti, quæ hic fere accommodari poſſunt omnes: decuit enim vt Eccleſia Chriſti poſſet habere ſponſum ſuum ſecum præſentem, non tantum in figura, vt olim Synagoga nec apertè & clarè, vt beati, ſed occultè ac rectè, vere tamen & realiter.

Dicendum eſt tertio, tamdiu conſeruari Chriſtũ præſentem ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies illæ ita permanent, vt ſub eis poſſet ſubſtantia panis vel vini conſeruari. Hæc concluſio colligitur fere ex omnibus Theologis, & Catholicis ſcriptoribus, Diuo Thoma, (D. Thomas.) in 4. d. 9. q. 4. artic. 2. quæſtiunc. 1. & infra, q. D 76. artic. 6. q. 77. art. 4. q. 80. art. 3. Alenſ. 4. par. q. 45. (Alenſis.) memb. 1. art. 2. Durando, d. 9. d. 3. ad 1. & d. 12. quæſt. 3. & ibi Richardo, artic. 2. q. 2. & d. 9. art. 1. quæſt. 1. & ibi Paludano, quæſt. 1. & diſt. 12. q. 5. & ibi Scoto, quæſt. 6. Maior. q. 4. Gabr. q. 1. artic. 3. dubio tertio & lect. 84. in canon. Capreolo, d. 13. quæſt. 1. art. 3. & recentioribus omnibus. (Durandus. Richardus. Paludanus. Scotus. Maior. Gabriel. Capreol.) Et inprimis, quod corruptis ſpeciebus deſinat ſub eis eſſe Chriſtus, nullus dubitat, licet nonnulli id male explicent, vt infra q. 76. videbimus. Et ratio eſt, quia nec conſecrantur, nec habẽt rationem ſacramenti, niſi ſpecies panis & vini. Quod vero Chriſtus ſit ibi, quamdiu illæ durant, probatur primo ex verbo Chriſti: *Hoc eſt corpus meum*, habet enim firmam & ſtabilem veritatem: ergo quãdiu hoc E ſenſibile, ſeu contentum ſub his ſpeciebus ſenſibilibus, ſignari poteſt, tamdiu vere dicitur eſſe corpus Chriſti ex vi & efficacia eiuſdem verbi. Vnde Cyrill. (S. Cyrill. Turrian.) Alex. ep. ad Coloſyr. apud Turria. lib. 4. pro epiſtolis Pontificiis, cap. 19. *Inſaniunt* (inquit) *qui dicunt, myſticam benedictionem non ita valere ad conſecrationem, vt remaneant reliquiæ eius benedictionis in alterum diem: non enim alteratur Chriſtus neq; ſanctum eius corpus mutatur, quin potius virtus benedictionis, & viuifica gratia perpetua eſt in eo.* Ex quibus verbis plures huius veritatis cõfirmationes colligi poſſunt. Prima eſt tacta ſupra q. 63. a. 5. quia ſpecies cõſecratæ, quamdiu durãt, conſecratæ permanent: ergo cõtinent corpus Chriſti. Secunda, quia illæ ſpecies manent, quaſi informatæ, & ad ſignificandũ determinatæ à præcedenti forma: ergo quam-

quamdiu durant, ſignificationem retinēt efficaciam A & veritatem: ergo retinent Corpus Chriſti. Tertia, quia hæc præſentia, & quaſi coniunctio Chriſti cum ſpeciebus, eſt veluti quoddam donum gratuitum Dei, quod ex parte Chriſti, aut Dei non auſertur, ſi in altero Extremo non ſit mutatio, ſicut hac ratione vnio hypoſtatica, vel vnio per gratiam aut gloriam, immutabiles ſunt, ſi ex parte alterius extremi ſeu hominis non ponatur impedimentum. Quarta, quia Chriſtus peracta conſecratione permanenter manet ſub ſpeciebus: ergo quādiu manent ſpecies, durat præſentia Chriſti. Patet conſequentia, quia nulla alia lege vel ratione, poteſt definiri tempus, quo illa præſentia duret: ſi enim durantibus ſpeciebus recedit Chriſtus, vel hoc facit pro arbitratu, abſque vlla B certa lege, ſeu promiſſione, & hoc eſſet magnum Eccleſiæ incommodum, aliàs nunquam poſſemus eſſe certi, an duret Chriſtus in hoſtia conſecrata, vel iam receſſerit: Si autem in hoc eſt aliqua certa lex & promiſſio, nulla certè alia excogitari poteſt certior, & Eccleſiæ ſenſui magis conſentanea. Ex quibus ſequitur primò, erraſſe hæreticos, aſſerentes, quando aliquis indigne accedit ad hoc ſacramentum, ſtatim Chriſtum recedere & ſubſtantiam panis redire, antequam comedatur, eſt enim hæc aperta hæreſis, & cōtra Paul. 1. ad Corinth. 11. dicentem, *Qui indigne manducat & bibit*, &c. & in ipſa prima initutione damnata eſt hæc hæreſis, nam in illa manducauit Iudas C Corpus Chriſti, vt ſupra diximus ex ſanctis Patribus, & plura de hac re dicemus infra quæſt. 80. agentes de vſu, legite contra hunc errorem Guitmund. lib. 1. de hoc ſacramento.

1. Corin. 11.

Guidmund.

Sequitur ſecundò, falſam eſſe eſſentiam eorum, qui dixerunt recedere Corpus Chriſti, ſi in lutum cadant ſpecies, vel ſi pollutis manibus attingantur, de quibus in ſequentibus dicturi ſumus latius.

Falſum eſt, Chriſtū recedere ab hoc ſacramento, antequā alterentur ſeu corrūpantur ſpecies.

Hugo Victo.

Sequitur tertiò, errare eos, qui dixerunt, durare Chriſtum ſub ſpeciebus, donec ſumantur, ſtatim vero, ac ſumūtur recedere, antequam alterētur ſeu corrumpantur, ita docuit gloſſ. in c. Tribus gradibus de conſecr. d. 1. & in cap. Non iſte, ibi. & indicant. Hugo Victo. lib. 2. de ſacr. p. 8. cap. 13. & Innoc. lib. 4. de hoc D myſt. cap. 15. ſed hi duo authores explicari quodammodo poſſunt, vt infra in fin. q. 76. dicam, illius vero gloſſæ ſententia nimis falſa eſt, & pias aures offendit. Primum eſt contra mentem omnium Catholicorū, qui ſuſcipientes Chriſtum, tamdiu exiſtimant illum intra ſe retinere, quamdiu conuerſio vel immutatio panis durare potuiſſet, & ideo diligentius ſtudent eo tempore ſe colligere & orationi vacare. Vnde Clem. Papa epiſt. 2. *Qui reſidua corporis, quæ in altari relicta ſunt, conſumunt, non ſtatim ad communes accipiendos cibos conueniant, ne ſanctæ portioni commiſceant cōmunem cibum.* Cōfirmantur ex cap. Si quis, de conſecr. diſt. 2. vbi imponitur pœna ei, qui propter ebrietatē euomuerit Euchariſtiam, vnde ex vſu Eccleſiæ, ſi contingat euomi E ab infirmo, adoratur & habetur, vt verum ſacramentum. Præterea, quia, ſi Corpus Chriſti in pixide exiſtens, durantibus ſpeciebus, non recedit, cur diſcedet exiſtens intra hominem, cum hac præcipuè de cauſa ibi permaneat, vt quodāmodo cum homine corporaliter & familiariter coniungatur, vt Cyrill. Hilar. & alij Patres loquuntur? Confirmatur, quia aliàs aperitur via vt aliquis dicat, Chriſtum reuera non ingredi corpora noſtra, ſed recedere, cum primum ſpecies ad os perueniunt, quod ſi hoc eſt hæreticum, quia Chriſtus dixit: *carnem ſuam manducari*; ita illud eſt omnino falſum, quia ſicut cibus, qui manducatur, intrat corpus manducantis, ita in eo manet, donec conuertatur. Vnde Chriſtus etiam dixit. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, manet in me, & ego in illo.* Denique ante alterationem ſpecierum, non ſuccedit ibi alia ſubſtantia: ergo nec recedit ſubſtantia Chriſti; Antecedens patet, quia nec panis redit ex omnium ſententia, vt infra videbimus, nec ad aliam ſubſtantiam ſunt diſpoſitiones ſufficientes: Conſequentia vero probatur, quia ſpecies non manent vacuæ: prædicta ergo regula certa & inuiolabilis retinenda eſt, alioquin nō poſſunt ſimiles errores facile vitari.

S. Clemens.

DISPVTATIO XLVII.

De eadem præſentia Chriſti in hoc ſacramento, Quid ſit.

De hac re pauca dicunt Theologi, eam enim ex profeſſo non diſputant, ſed attingunt tantum, dum de tranſubſtantiatione diſſerunt: exiſtimo tamen, non parum lucis poſſe huic materiæ afferri, ſi exactè, quid hæc præſentia ſit, intelligitur, & quomodo ad præſentiam Corporis Chriſti in propria ſpecie cōparetur: illud ergo prius in hac diſputatione diligenter explicare curabo, & inquirere, tā rem, quam modum loquendi, qui ex illa conſequitur, declarādo, de altera vero comparatione ſequentem diſputationem inſtituam.

SECTIO I.

An hæc præſentia ſit aliquid reale & intrinſecū Corpori Chriſti, & ab eo aliquo modo diſtinctum.

Omiſſis opinionibus, quoniam eas in ſequentibus attingemus breuius & commodius, dicendum eſt primo, præſentiam hanc eſſe rem aliquam veram ſeu modum realem in rerum natura exiſtentem. Hanc concluſionem exiſtimo eſſe certiſſimam, & communem Theologorum, d. ſt. 10. & 11. vbi Scot. & diſtinctius eam attigit, d. 10. q. 1. d. 11. q. 3. artic. 2. & vt probetur, ſuppono verba Concilij Tridentini, ſeſſio. 13. cano. 1. definientis, Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus, *verè, realiter, ac ſubſtantialiter.* Quibus verbis intendit docere totam rem, totamque ſubſtantiam vere ac proprie exiſtere (vt ita dicam) intra ſpecies, & eſſe intimè propinquam, ſeu indiſtantem ab illis. Et hoc eſſe debet fundamentum totius huius diſputationis, & hoc ipſum confirmant omnia, quæ in præcedenti diſputatione tractata ſunt. Ex hoc ergo concludo primò, Chriſtum eſſe ſic realiter præſentem ſpeciebus, eſt effectus realis in rerum natura: ergo præſentia ipſa eſt aliquid reale. Patet conſequentia, quia per præſentiam fit formaliter præſens realiter; antecedens patet, tum ex ſententiis Patrum aſſerentium, eſſe inſigne opus diuinæ omnipotentię, Chriſtum fieri hic præſentem, tum etiam, quia ſi non eſt realis effectus, nihil erit, niſi fortaſſe aliqua ſignificatio, vel metaphora. Et confirmatur primò, quia ratione huius præſentiæ vere ac realiter Chriſtus à nobis ſumitur, & intra nos exiſtit, ſed hæc & ſimilia aliquid realia ſunt, alioquin incidemus in hæreſim Caluini dicentis ſola fide apprehendi. Confirmatur ſecundò, quia hæc præſentia eſt fundamentum veræ relationis realis, propinquitatis & diſtantiæ: Chriſtus enim exiſtens in altari, realiter eſt nobis propinquior, quā ante conſecrationem: ergo neceſſe eſt, hanc præſentiam aliquid rei eſſe.

Pręſētia Chriſti in Euchariſtia eſt vera res, ſeu modus realis.

Scotus.

Conc. Tridē.

Dico ſecundò. Hæc præſentia realis præter ipſam ſubſtantiam Corporis Chriſti, dicit aliquid intrinſecè illam afficiēs, explicatur & probatur, quia corpus Chriſti eſſe præſens in hoc ſacramento, in primis requirit, vt ſubſtantia corporis Chriſti ibi adſit, & contineatur,

Hęc præſētia dicit aliquid aliud præter ſubſtātiā corporis Chriſti.

tineatur, quod per ſe notum eſt in fide: hoc enim ſenſu probauimus hactenus Chriſti præſentiam. Deinde, illum adeſſe ibi, aliquid eſt, quod ante conſecrationem non erat, & non eſt denominatio extrinſeca in ipſo corpore Chriſti; quia, cùm ante conſecrationem non eſſet Chriſtus, niſi tantùm in cœlo, intelligi non poteſt, vt denuo fiat realiter præſens terræ, & propinquus rebus, à quibus antea diſtabat, illis non mutatis, per ſolam extrinſecam denominationem, abſq; aliquo nouo modo reali in ipſo corpore Chriſti. Confirmatur, quia nulla eſt forma realis extrinſeca, à qua poſſit hæc denominatio prouenire. Dices, poſſe ſumi à ſpeciebus, abſque alio modo inhærente corpori Chriſti, ſicut Verbum diuinū denominatur, Homo, ab humanitate illi vnita, ſine nouo modo in ipſo Verbo exiſtente. Reſpondeo, poſſe quidem Chriſti corpus denominari ab ſpeciebus contentum, vel aliquo modo vnitum illis, & quodammodo etiam panem ſacramentalem, tamen hę denominationes ſupponunt Chriſtum realiter præſentē ſub ſpeciebus, quæ præſentia, non poteſt eſſe tantum denominatio extrinſeca ab illis, ſed requirit nouum modum exiſtendi in ipſo corpore: nam ante conſecrationem, Chriſtus nō erat præſens loco, vel ſpacio, in quo ſunt ſpecies, vel ſpeciebus ipſis; & ideò non poſſunt ſpecies tribuere formaliter corpori Chriſti, vt ſit pręſens, niſi ipſum corpus in ſe aliter ſe habeat, alioquin manēs in ſolo cœlo poſſet denominari extrinſecè pręſens à ſpeciebus; vt in exemplo adducto, ſi Verbum diuinum ante incarnationem non eſſet vbique, impoſſibile fuiſſet realiter coniungi humanitati in vtero B. Virginis, niſi priùs intelligeremus, acquirere ibi modum pręſentię, quo fieret ab humanitate indiſtans, licèt modus vnionis nihil illi poſteà ſuperadderet: nunc autem nō indiguit noua pręſentia, quia per ſuam immenſitatem eſt vbique præſens. Aliter etiam explicatur, nam ſi vera eſſet fictio hęreticorum dicētium, Chriſti humanitatem eſſe vbiq; tunc veriſſimum eſſet, nō oportere, vt per conſecrationem adderetur corpori Chriſti aliqua præſentia, vel modus intrinſecus, ſed ſola denominatio, vel vnio ſpecierum; ipſa tamen vbiquitas eſſet realis & intrinſecus modus in ipſa Chriſti humanitate: nam ratione illius eſſet veluti diffuſa realiter per omnes res, & intimè in illis: ſuppoſita ergo fidei veritate, quod ante conſecrationem humanitas non eſt vbique, nec realiter intra ſpecies, aut indiſtans ab illis, neceſſe eſt, vt hęc pręſentia, quam per conſecrationem acquirit, ſit aliquid intrinſecè afficiens, aut denominās ipſum corpus Chriſti.

Eſt etiam aliquid ex natura rei diſtinctum ab ipſa ſubſtantia Chriſti.

Dico tertio, Hæc præſentia eſt aliquid ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia corporis Chriſti, & ab omnibus accidentibus, quæ in cœlo habet. Probatur, quia neq; ex vi ſubſtantiæ, neque ex vi omnium illorum accidentium fit realiter præſens, aut indiſtans à ſpeciebus illis, immutatis manentibus, ſecundum præſentiam realem ſeu localem; quod tamen habet ex vi huius præſentiæ. Secundò hæc præſentia acquiritur corpori Chriſti, per nouam actionem realem: ergo neceſſe eſt, vt aliquid addat ex natura rei diſtinctum. Simile argumentum eſt, quia hæc præſentia poteſt amitti, integra manente ſubſtantia corporis Chriſti, & omnibus accidentibus, quæ habet in cœlo; & tunc aliquid reale amittitur inhærens corpori Chriſti: ergo neceſſe eſt, eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum ab iis, quæ manent in illo. Qui enim intelligi poteſt, vnum realiter ſeparari ab alio, & per actionem realem poſſe illi addi, abſq; aliqua diſtinctione, quæ in re ipſa ſit? Vnde ſimili argumento concludimus, ſubſiſtentiam diſtingui ex natura rei à natura, A & vnionem humanitatis ab ipſa humanitate, & motum localem à mobili, & figuram à quantitate, & ſic de aliis modis. Vna ſola ſupereſt difficultas; quia hinc ſequitur, corpus Chriſti mutari, cùm conſecratur, quod D. Thom. & Theologi negare videntur. Sed de hac re propria quæſtio eſt inferiùs inſtituenda: nunc breuiter dico, non mutari mutatione, qua aliquid deperdat, ſed qua aliquid tantùm acquirat.

Hæc præſentia ſolum eſt modus corporis Chriſti.

Dico quartò, hæc præſentia non eſt res omninò realiter diſtincta à corpore Chriſti, ſed ſolum modus eius. Probatur primò, quia non eſt neceſſaria alia diſtinctio, imò neque intelligi poteſt, rem fieri pręſentem præſentia entitatiua, per aliam rem à ſe diſtin- B ctam, vt, inductione facta in rebus omnibus, facilè videri poteſt. Et ratio non eſt alia, niſi, quia hæc præſentia eſt tam intima, & propria cuiuſque rei, vt maiorem diſtinctionem non patiatur: ſicut ergo figura, propter eandem cauſam, non poteſt intelligi realiter diſtincta à quantitate: ita neque hæc præſentia à re præſenti; quia non aliter fit præſens, quàm exhibendo ſeipſam. Deinde ita declaro: quia, vt ex metaphyſica conſtat, nullum prædicamētum affert per ſe entitatem ſuam, diſtinctam ab omnibus reliquis, niſi ſubſtantia, quantitas, aut qualitas; reliqua autem omnia ſunt modi iſtorum: hæc autem præſentia non eſt ſubſtantia, quatenus à ſubſtantia corporis diſtin- C guitur, vt per ſe manifeſtum eſt, an verò ſit modus ſubſtantialis infrà dicam; hic enim non refert: quia, licèt eſſet huiuſmodi, non eſſet res omninò diſtincta à ſubſtantia, ſed modus: quòd autem non ſit etiam quantitas, per ſe notum eſt: nam potiùs eſt intellectu difficilimum, quomodo quantitas ſecum admittat hanc præſentiam, vt ex ſequentibus conſtabit. Denique hanc præſentiam non eſſe qnalitatem aliquam conſtat, & ex effectu formali eius, quia ſolùm facit, corpus eſſe hic, vel alibi, hic autem non eſt effectus qualitatis: tū pręterea, quia omnis qualitas, quæcunque illa eſſe fingatur, eſt indifferens ad hanc præſentiam, & poteſt illā mutare, & nunc eſſe hic & poſteà alibi, quod repugnat formali pręſentię vt ſic. Tandē D hęc pręſentia adquiri poteſt, ſine alteratione corporis, per ſolam, quaſi localem mutationem, non eſt ergo qualitas, atque adeò neque entitas omnino realiter à corpore diſtincta, ſed tantùm modus eius.

SECTIO II.

Quid propriè in ſpecie ſua, & cuius prædicamenti ſit hæc præſentia.

Sunt qui dicunt hunc modum eſſe ſubſtantialē. D. Thom.

Prima opinio eſſe poteſt, hanc præſentiam reuocari ad prædicamentum ſubſtantiæ, non vt ſubſtantiam integram, neque vt partem, ſed vt modum ſubſtantialem. Quam opinionem aliqui tribuunt D. Tho. eò quòd quæſtione ſequenti, art. 3. & 4. dixerit, corpus Chriſti eſſe hic per modum ſubſtantiæ, & eodem modo citari poteſt Concil. Trid. quia dixit, cor- E pus Chriſti eſſe hic ſubſtantialiter. Et deinde explicari poteſt, quia corpus Chriſti fit hic per tranſubſtantiationem: ergo adquirit aliquid ſubſtantiale; & non adquirit, niſi hunc modum, ergo. Denique corpus Chriſti ſuccedit hic, loco ſubſtātiæ panis, & ſupplet vicem eius, ſubſtando accidentibus ſine imperfectione: ſed hoc totum eſt munus ſubſtantiæ: ſubſtare enim accidentibus, proprius modus ſubſtantiæ eſſe videtur: erit ergo modus ſubſtantialis. *Conc. Trid.*

Alij eſſe relationem. Scotus.

Secunda ſententia eſſe poteſt, hanc pręſentiam eſſe relationem, ita ſignificat Scotus, d. 10. q. 1. art. 1. & d. 11. q. 1. art. 1. 2. & 3. Vbi hanc præſentiam vocat reſpectum extrinſecus aduenientem, quem ſolùm dicit fieri in corpore per actionem conſecrandi. Sed, vt videbimus, Scotus ſolùm differt in modo loquendi.

Durandus. Alia via tenet hanc ſententiam Durand. d.11.q.1. vbi dicit, hanc ſolùm eſſe præſentiam ordinis, & ita illam ponit ſolùm in quadam relatione ordinis corporis Chriſti ad ſpecies, ratione cuius, ita ſe illis exhibet, vt ſine ſui mutatione, poſſit in illis, aut per illas, aut vbicunque illæ fuerint, operari; ſicut aliàs dixit, Angelum eſſe in loco, vel vbique per præſentiam ordinis, aut Chriſti animam deſcendiſſe ad inferos ſolùm per eandem præſentiam. Prætereà Caieta. q.79. art.6. ſentit eſſe ſacramentale corporis Chriſti, relatiuum eſſe; tribui etiam ſolet hæc opinio Capreol. d. 10.q.1.art.3.ad 5. Durand. contra 2. concl. ſed immeritò, vt videbimus.

Alij eſſe actionem qua Chriſtus ſuſtinet ſpecies vt per ſe ſint. Tertia ſententia eſſe poteſt, hanc præſentiam eſſe actionem corporis Chriſti circa ſpecies, quas effectiuè ſuſtinet, vt per ſe ſint; ſicut ſpiritualis ſubſtantia dicitur eſſe præſens corpori per actionem, vel operationem, quam circa illud exhibet; & eius præſentia nihil aliud eſſe videtur, quàm eius actio, vel operatio: ſic ergo exiſtimari poteſt in præſenti, quia Chriſtus eſt pręſens ſpeciebus modo indiuiſibili, & quaſi ſpirituali & Angelico, cùm non ſit modo quantitatiuo, ſed totus in toto & totus in qualibet parte.

Prima concl. Præsētia hęc non eſt modus ſubſtantialis. Dicendum eſt primò, hanc præſentiam non addere corpori Chriſti modum aliquem ſubſtantialem, qui ad prędicamentum ſubſtantię reuocari poſſit. Hæc concluſio eſt communis Scholaſticorum, vt exiſtimo: omnes enim fatentur, quidquid eſt in hoc ſacramento, præter ſubſtantiam Chriſti, quod pertinet ad modum exiſtendi hic, eſſe accidens in corpore Chriſti. Dicunt verò quidam, eſſe accidens prędicabile, ſeu in modo prædicationis, non verò prædicamentale, ſeu in eſſentia ſua. Hoc autem eſt contra ſenſum Theologorum, vt conſtabit facilè legenti eorum ſcripta, & ex his, quæ tam hic, quàm infrà, diſputantes de tranſubſtantiatione, afferemus. Et ratione patet; quæ primo ſumi poteſt ex ratione modi ſubſtantialis: eſt enim de ratione huius modi, vt ad compoſitionem, ſeu ad complementum ſubſtantiæ intrinſecè pertineat: quia ſi ſubſtantia eſt in ſuo genere omnino integrè completa, & conſtituta, omnis modus illi aduenięs eſt prorſus extra rationem ſubſtantiæ; quod poteſt inductione facta facilè ſuaderi. Vnio enim, verbi gratia, formæ cum materia, modus ſubſtantialis eſt; quia intrinſecè concurrit ad compoſitionem naturæ, ſubſiſtentia ſimiliter eſt modus ſubſtantialis, quia intrinſecè pertinet ad conſtitutionem perſonæ. Vnde in humanitate Chriſti, vt vnio eſſet ſubſtantialis modus, neceſſarium fuit, vt illa mediante fieret alius modus compoſitionis perſonæ: è contrario verò extenſio, verbi gratia, localis, & omnis alius modus ſimilis, non eſt ſubſtantialis, quia iam non pertinet ad conſtitutionem ſubſtantiæ in ſuo genere: eſt ergo illud de neceſſitate, & eſſentia talis modi. Et ratio eſt per ſe nota, quia, niſi modus ſit huiuſmodi, non eſt cur magis pertineat ad ſubſtantiam, quàm omnes modi aliorum prędicamentorum: loquor enim de modo pertinęte ad ſubſtantiam in facto eſſe; vt abſtineam ab ipſo fieri, vel productione ſubſtantiali, quam etiam multi vocant ſubſtantialem modum. Quod, ſi verum eſt, etiam id habet, quatenus aliquo modo cōſtituit ſubſtantiam, ſeu ad illam terminatur. Sed hęc diſputatio nunc noſtra non refert; quia hic modus præſentię non eſt fieri ſubſtantiæ, ſed afficit ſubſtantiam in facto eſſe. Quòd autem modus ſic afficiens ſubſtantiam non pertineat aliquo modo ad complementum, vt ſubſtantialis eſſe: probatur, quia corpus Chriſti tam plenè conſtitutum, & integrum ſubſtantialiter eſt in cœlo, ſine hac pręſentia, ſicut in ſacramento. Item, in A nulla alia re, ſola pręſentia pertinet ad complementum ſubſtantiæ eius (de rebus creatis loquor) vt patet in præſentia Angeli, & in pręſentia, quam corpus Chriſti habet in cœlo. Denique ipſum nomen præſentię hoc denotat, quod nō conſtituit rem exiſtentem, ſed rem, quę iam exiſtit, facit præſentem localiter, vel quaſi localiter, vt ita dicam. Secundò probatur concluſio, quia tria poſſunt intelligi in corpore ſub ſpeciebus. Primum eſt, quod eſt intimè in illis, & realiter indiſtans ab illis. Et de hoc manifeſtum eſt, non poſſe eſſe ſubſtantialem modum, id eſt, pertinentem ad prędicamentum ſubſtantię, ſicut patet à ſimili, in Angelo, & in quātitate; cuius pręſentia non B pertinet ad quantitatem, ſed ad Vbi. Item, quia hæc præſentia, quoad hoc, per mutationem quaſi localem mutatur, ſine ſubſtantiali mutatione, vt ſtatim explicabitur, etiā in corpore Chriſti, quando in hoc ſacramento eleuatur, aut circumfertur. Secundum, quod in hoc ſacramento intelligitur, eſt quidam indiuiſibilis modus exiſtendi corporis Chriſti, quia eſt totum in totis, & totum in qualibet parte ſpecierum. Et hoc non magis poteſt eſſe modus ſubſtantialis, quàm præcedens; quia hæc in re non ſunt duo, ſed tantùm conceptu, per modum genericæ, & ſpecificæ rationis: illa enim ratio præſentiæ, communis eſt ad indiuiſibilem & diuiſibilem pręſentiam: & in corpore Chriſti, prout hic exiſtit, illa præſentia conſti- C tuta eſt in ſpecie præſentiæ indiuiſibilis, quam ſpecificationem infrà ſum latiùs explicaturus: ſi ergo pręſentia illius corporis non eſt ſubſtantialis modus, neque talis præſentia, ſubſtantialis modus erit; ſicut in Angelo præſentia indiuiſibilis, quam habet in loco, non eſt modus ſubſtantialis, tum, quia nullo modo conſtituit ſubſtantiā Angeli, tum etiam, quia hic modus facilè tranſmutatur, cùm tamē Angelus ſubſtantialiter immutabilis ſit. Vnde, ad hoc magis explicandum, aduertendum eſt, duo poſſe in Angelo conſiderari. Vnum eſt, eſſe ſubſtantialiter indiuiſibilem. Et hic modus eſt ſubſtantialis, & eſſentialis in Angelo. Alterum eſt, eſſe in loco, ſeu pręſentem modo indiuiſibili. Et hoc eſt accidentale, & amitti poteſt, vel mutari per modum localem: ſicut è contra- D rio in ſubſtantia corporea eſſe ſubſtantialiter extenſam in ſe, eſt modus ſubſtātialis, & immutabilis: eſſe autem extenſam in loco, ſeu in præſentia ad locum, eſt accidentale: corpus autem Chriſti in hoc ſacramento, non participat indiuiſibilitatem ſubſtantialem Angeli; nec caret ſubſtantiali extenſione; hoc enim cōtradictionem implicat, quia ſubſtantialis extenſio, eſt de intrinſeco conceptu ſubſtantiæ materialis, vt infrà dicam: participat ergo ſolùm modum indiuiſibilis præſentiæ, qui accidentalis eſt in proprio ſubiecto, ſcilicet, in ſubſtantia ſpirituali: ergo multò magis in inferiori, à quo participatur: proprietates enim connaturales ſuperiori naturæ, nō participantur ab inferiori, niſi medio accidente, præſer- E tim ſi talis proprietas accidentalis ſit. Confirmatur, quia etiam quātitas Chriſti participat hunc modum præſentiæ, & tamen non participat modum ſubſtantialem. Deniq; hic modus opponitur directè modo exiſtendi in loco diuiſibiliter, ſeu accidētaliter: ergo eſt accidentalis, ſicut ille, ſunt enim eiuſdem ordinis. Tertiò conſiderari poteſt in corpore Chriſti modus vnionis ad ſpecies ſacramentales. Et hic videri poſſet ſubſtantialis: ſicut in anima rationali informāte corpus, quāuis præſentia ipſa quaſi localis, nō ſit modus ſubſtantialis, tamē modus vnionis ad corpus eſt ſubſtantialis. Sed neque hoc dici poteſt in pręſenti; tum, quia in corpore Chriſti reuera nullus eſt talis modus vnionis, qui ſit aliquid in ipſo, pręter præſentiam & actionem,

actionem, per quam talis præſentia fit, quę non poteſt magis eſſe ſubſtãtialis, quàm ipſa pręſentia; tum prętereà, quia, etiam ſi admitteremus talem modum vnionis, ille non poteſt eſſe ſubſtantialis, vtrumque verò oſtendam ſectione ſequenti. Nec D. Thom. in 1. ſenten. citatus huic contradicit aſſertioni: aliud eſt enim, Chriſtum eſſe hic per modum ſubſtantiæ, aliud eſt, eſſe per ſubſtantialem modum: hoc enim poſterius eſt falſum, vt oſtenſum eſt; priùs tamen eſt verum: tãtùm enim ſignificat, modum illum, quamuis accidentalis ſit, eſſe tamen proportionatum ſubſtantię, ſecundum rationem ſuam, ſeu afficere illam modo accommodato ſubſtantiæ vt ſic, non prout natura quantitatis requirit, ſicut Angelus eſt pręſens per modum ſubſtantiæ, non autem per ſubſtantialem modum. Et idem dici poteſt de illo termino, *ſubſtantialiter*, quo vſum eſt Concil. Triden. quamuis propria mens Concilij ſolùm fuerit, dicere, totam ſubſtantiam Chriſti verè eſſe hic præſentem. Cętera, quæ in illa prima opinione dicebantur, nullius ſunt momenti, vt ex dicendis patebit,

2. Concluſ. Hęc præſẽtia non eſt propriè relatio prędicamentalis. Capreolus.

Dico ſecundo, Hęc pręſentia non eſt propriè relatio prædicamentalis, ſeu ſecundum eſſe, ita docuit Capreol. in 4. d. 10. q. 1. ad argumenta Aureoli, cõtra 1. concl. & Caiet. fortaſſe non contradicit ſed intendit; quod in vltima concluſione dicam: Scotus etiam in re non diſſentit, ſed ſolùm in modo loquendi: ille enim omnes modos abſolutos, qui per aliquam habitudinem à nobis explicãtur, extrinſecos reſpectus vocat, vt modum vnionis humanitatis cum Verbo; & Vbi quantitatis; quibus exemplis hic vtitur. Probatur autem concluſio; quia hæc inprimis non poteſt eſſe relatio rationis, quia oſtenſum eſt, hanc pręſentiam eſſe aliquid reale: Deinde nec poteſt eſſe relatio realis; primò quia eſt fundamentum relationum realium propinquitatis & diſtantiæ, quæ ſine mutatione terminorum reſultant in corpore Chriſti, facta in eo hac pręſentia: illa autem nullum habet fundamentum, ex quo reſultet, ſed potiùs per ſe fieri poteſt propria actione ſeu mutatione, vt etiam Scotus concedit, & ex ſequentibus conſtabit. Rurſus nõ habet terminum realem, à quo eſſentialiter pendeat: nam maximè à ſpeciebus; at verò licèt de facto, deſtructis his ſpeciebus, corpus Chriſti amittat hanc præſentiam, tamen non eſt id eſſentiale: poſſet enim Deus, deſtructis ſpeciebus, immutatum conſeruare corpus Chriſti, vel ſub aliis ſpeciebus, vel ſub nullis: nulla enim repugnantia vel contradictio in hoc intelligitur, ſicut videre licet in duobus corporibus, ſi diuina potẽtia intimè ſibi inuicem pręſentia per penetrationem conſtituantur. Item, in pręſentia, quam Angelus habet in cœlo; & in omni alia ſimili: licèt enim, quoad relationem mutuam (quam ego, ad tollendam æquiuocationem, voco relationem intimæ propinquitatis) manere non poſſit vnum ſine alio, tamen, quoad intrinſecum modum præſentię, quem res habet, quamdiu non mutatur, ſeu quem intrinſecè acquirit, quãdo mutatur localiter, nunquam vna res pendet ab alia, cui eſt propinqua: ergo hæc præſentia nullam habet proprietatem veræ relationis realis. Et confirmari poteſt exemplo pręſentię quantitatis, & præſentiæ Angelicæ, quæ ſine dubio relationes verè dici neutiquàm poſſunt. Neque contra hanc concluſionem aliquid in ſecunda ſententia aſſerebatur, quod reſpõſionem poſtulet. Quod autem

Sentẽtia Durãdi erronea.

Durandus dicebat de præſentia ordinis, non ſolùm falſum, ſed erroneum eſt, ſicut exempla, quæ adducit de deſcenſu ad inferos, per ſolam præſentiam ordinis, & de vbiquitate Angelorum, erronea ſunt, vt ex propriis locis conſtat. In præſenti verò deſtruit Du-

A rand. veritatem realis pręſentiæ, & realis ſumptionis corporis Chriſti in hoc ſacramento; quia illa pręſentia ordinis, tantùm requirit præſentiam ſecundum virtutem, & efficaciam, non ſecundum rei entitatem & ſubſtantiam. Vnde, ſi corpus Chriſti, exiſtens tantum in cœlo per eſſentiã & ſubſtantiam ſuam, haberet ſufficienter virtutem applicatam ad operandum in terra, vel in quolibet corpore diſtãte, ſine ſui mutatione, diceretur illo modo, eſſe præſens omnibus rebus præſentia ordinis; ergo, ſi tantùm hoc modo exiſtit in hoc ſacramento, non eſt verum, eſſe in eo ſubſtantialiter, & reuera indiſtans à ſpeciebus, per

B entitatem ſuam; ſed ſatis erit, quòd habeat applicatam virtutem; quomodo probabile valde eſt, eſſe etiam in baptiſmo, & in aliis ſacramentis; quia, vt ſuprà dixi, probabile eſt, in omnibus, & cum omnibus immediatè operari: illa ergo ſententia Durandi in hoc ſenſu hæretica eſſet: ſi autẽ quolibet alio modo eam interpretetur, procedent rationes factæ.

Hęc præſẽtia non eſt actio Chriſti circa ſpecies.

Dico tertiò, Hæc præſentia non eſt actio aliqua corporis Chriſti circa ſpecies. Probatur, nã interrogo, quænam actio ſit; dicunt aliqui, eſſe actionẽ, qua Chriſtus eleuat ſpecies veluti in actu primo, vt ſint proximum inſtrumentum gratiæ. Sed hæc tantùm ſunt voces, quia illa nulla actio eſt circa ſpecies; quia, ſi eſt actio, aliquid operatur: Chriſtus autem nihil operatur in ſpeciebus, quo in actu primo eleuentur;

C quia, vt ſuprà de ſacramentis in genere dixi, hæc inſtrumenta nullam virtutem inhærentem recipiunt, quæ ſit per modum actus primi: dicuntur ergo ſpecies eſſe eleuatæ ſolùm, quia præſentem continet Chriſtum, ratione cuius habent paratum cõcurſum proportionatũ ad efficiendam gratiam. Alij dicunt, hanc actionem eſſe, qua corpus Chriſti effectiuè ſuſtentat accidentia, vt per ſe ſint; & hęc actio eſt poſſibilis & probabilis; vt dicam dubio ſequenti; tamen eſt incerta, cùm tamen pręſentia certiſſima ſit; quod eſt aliquod indicium, actionem non eſſe pręſentiam ipſam. Deinde certum mihi eſt, talem actionem non eſſe neceſſariam ad præſentiam, quia licèt Deus conſeruet ſpecies ſeparatas, medio corpore Chriſti, ta-

D men poſſet, ſeipſo, immediatè conſeruare, corpore Chriſti immutato manente: hoc enim nõ repugnat, cum intellectus optimè concipiat duas res ſibi inuicem præſentes, ſeu intimè propinquas, ſine mutua actione: ergo ſignum eſt, præſentiam non eſſe actionem. Prætereà illa actio, ſi eſt, non eſt ſubiectiuè in corpore Chriſti, ſed in ſpeciebus: eſt enim per modũ actionis tranſeuntis, quę identificatur cum termino: oſtendimus autem ſuprà, præſertim hanc eſſe in ipſo corpore Chriſti: non igitur eſt actio ab illo fluens. Deniq; hæc præſentia fit virtute, & efficacia verborum: actio autem corporis Chriſti circa ſpecies non fit per actionem verborum; tum, quia ad actionem non eſt alia actio, tum etiam, quia priùs intelligũtur

E verba habere ſuum effectum, & terminum ſuę actionis, & poſteà ſubſequi, ſi quę eſt actio inter corpus & ſpecies; actio ergo non eſt præſentia.

Obiectio.

Obiicies, quia corpus Chriſti eſt hic præſens, ratione conuerſionis panis in ipſum, vt D. Tho. art. ſequenti, & ſæpe aliàs loquitur; ergo cõuerſio eſt ratio huius pręſentiæ: at verò conuerſio eſt actio, ergo. Confirmatur, quia ſubſtantia nõ eſt præſens alicubi, niſi aut per quantitatem, aut per actionem, ſed corpus Chriſti, non eſt hic præſens, ratione quantitatis,

Reſponſio. Scotus.

quia non eſt quantitatiuè, ergo: Reſpondetur ad argumentum, cum Scoto d. 10. q. 2. conuerſionem eſſe veluti viam ad hanc pręſentiam, ſiue per ſe primò, ſiue ſecũdariò ad illam terminetur, de quo poſteà; non eſt tamen ipſa formalis præſentia in facto eſſe; & argumen-

gumentum clarum eſt, quia conuerſio in inſtanti tranſit, præſentia aut permanet. Et hoc argumentum obiter etiā declarat, hanc præſentiam nō eſſe paſſionem aliquam, in corpore Chriſti receptam, ſed terminum illius actionis, quę fit circa corpus Chriſti in hoc ſacramento, ſiue illi actioni propriè reſpondeat paſſio, ſiue non; & ſiue ſit terminus primarius, ſiue conſequens: præſentia enim, vt ex ipſis terminis clarum eſt, non dicit aliquid conſiſtens in fieri, ſed id, quod permanet & factum eſt. Ad confirmationē abſolutè reſpondeo, negando aſſumptionem: tamen ob maiorem claritatem, quādo aliqua ſubſtantia dicitur eſſe alicubi, duplex reſpectus poteſt importari. Primus, qui ſolet dici tranſcendentalis, qui conſiſtit in dicto modo præſentiæ, & hoc ſenſu negaui illud antecedens; quia ſubſtantia non per actionem, ſed per ſeipſam & modum ſibi intrinſecum eſt, vbicunque eſt; ſicut quantitas per ſeipſam, & modum ſuum, eſt, vbi eſt præſens, quamuis extrinſeco corpore non circumſcribatur, vt in vltima ſphæra videre licet. Alio tamen modo dicitur res eſſe alicubi, id eſt, in aliquo corpore extrinſeco, quod contingit, vel à quo circumdatur. Et in hoc modo dicitur vna res eſſe in alia, media quantitate; &, quando deeſt quantitas, dicitur metaphoricè eſſe in alia, vel cōtingere aliam, media actione, & hoc ſenſu dici poſſet corpus Chriſti eſſe aliquo modo in ſpeciebus per actionem, qua illas ſuſtentat: de quā inferiùs dicemus: nunc enim ſolum agimus de propria & intrinſeca præſentia.

Hæc præſētia nō eſt paſſio aliqua.

Præſentia hęc reducitur ad prędicamentum Vbi. D Thom. Capreol. Ferrar.

Dico quartò. Hęc præſentia eſt modus realis corporis Chriſti, qui ad prędicamentum Vbi reducitur, quia maximam proportionem habet cum illo modo, quo res eſt alicubi: ita D. Thom. in 4. d. 10. q. 1. art. 3. q. 1. ad 1. Capreol. ibi. d. 10. q. 1. artic. 3. ad argumenta contra primam concluſionem. Ferrar. 4. cont. Gent. c. 63. & idem ſupponunt omnes authores, qui, ratione huius modi, ſimpliciter dicunt, Chriſtum eſſe in pluribus locis, Hugo Vict. lib. 2. de ſacram. p. 8. cap. 11. Bonau. d. 11. art. 1. q. 1. 2. & 3. Duran. q. 1. Scot. d. 11. q. 1. & 2. Palud. q. 1. Maior, q. 4. Gabr. q. 3. & lect. 43. & 46. in Cano. Alanus li. 1. de Euchar. c. 38. nec ſolùm Scholaſtici, ſed etiam ſancti Patres ita loquuntur, vt videre licet in Chryſoſt. Homil. 24. in 1. ad Corinth. Homil. 16. ad Hebræos, & aliis, quos diſput. præcedenti ſect. 4. citaui. Quin etiam fauet Concilium Trid. ſeſſ. 13. cap. 1. dicens: *Neque hæc inter ſe repugnant, vt Chriſtus in cœlo aſſideat, iuxta modum exiſtendi naturalem, & vt multis aliis in locis ſacramentaliter præſens, ſua ſubſtantia nobis adſit.* Ratione probatur, primò, ex dictis; quia cùm hic modus realis ſit, oportet ad prædicamentum aliquod reuocari, ſed ad nullum aliud pertinere poteſt, vt de ſex primis apertè oſtendimus, & de tribus aliis, Situ, Quando & Habitu eſt per ſe clarum; quia Situs ſupponit Vbi quantitatiuum, & eſt modus eius: Quando verò, quia vel eſt tempus extrinſecum, vel eſt intrinſeca duratio, quæ ſupponit rem, quæ durat, & ita etiam hic duratio præſentiæ ſupponit præſentiam. Habitus verò eſt res extrinſeca, quamquam rereſpectu ſpecierum ſit cum eo aliqua proportio, vt ſtatim dicam. Tantum ergo ſupereſt prædicamentum Vbi. Quòd verò cum eo habeat conuenientiam, ita declaro; quia in corpore exiſtente in loco, præter ſuperficiem ambientem, eſt modus præſentiæ corporis, vt replentis hoc ſpatium, qui modus manet, mutatis ſeu fluentibus ſuperficiebus ambientibus, ſi corpus non mutetur; & corrumpitur, mutato corpore, etiam ſi ſuperficies ambiens eadem ſit: & in vltima ſphæra, quæ non circumſcribitur corpore, optimè intelligitur hic præſentiæ modus; ita ergo in Chriſti corpore intelligimus, intimè adeſſe præ-

Hugo Victo. Bonauent. Durand. Scotus. Paludan. Maior. Gabriel. Alanus. S. Chryſoſt. Conc. Trid.

A ſens ſpeciebus, & ſpatio earum, quod ipſæ replent: hic ergo modus ſimilitudinem habet cum modo locali: quamquam differat à modo proprio quantitatis, quod illa eſt tota in toto, & pars in parte ſpatij; Chriſtus autem eſt totus in toto, & in ſingulis partibus, vt infrà dicemus. Explicari prætereà poteſt, quia in ſubſtantia panis duo conſiderari poſſunt; alterum eſt ſubſtantia ipſa, alterum eſt modus præſentiæ localis, quem ſub ſpeciebus habet: nam, licèt per quantitatem dicatur eſſe in loco, ita, vt repleat & corporaliter occupet illum, tamen propriam pręſentiam per ſeipſam habet, eamque retinere poſſet, per diuinam potentiam, deſtructa quantitate, ipſa ſubſtantia in B cæteris omnibus immutata manente, & cum eadem propinquitate, vel diſtantia ad centrum, vel polos: ſic ergo in ſubſtantia corporis Chriſti, quæ ſubſtantiæ panis ſuccedit, præter rationem ſubſtantiæ, ſimilis modus conſiderandus eſt: & eodem modo explicari poteſt hęc pręſentia, per ſimilitudinem, ſeu proportionem cum præſentia Angeli, ad corpus vel ſpatium in quo exiſtit. Et confirmatur, quia hic modus eſt fundamentum relationis diſtantię, & propinquitatis: hoc autem in corporibus fundamentum pertinet ad prædicamentum Vbi. Deinde hic modus amitti, & acquiri poteſt per mutationē, ſalua rei ſubſtantia, & omni qualitate & quantitate, quod etiam accidit corporibus in mutatione loci, ergo.

C Sed occurrebant hoc loco variæ difficultates. Prima, an, ratione huius præſentiæ, poſſit Chriſtus dici eſſe in loco. Secunda, an circumſcriptiuè, vel definitiuè. Tertia, quomodo hæc præſentia poſſit ſimul eſſe in corpore Chriſti, cum præſentia, quam habet in cœlo. Sed priores duas difficultates tractat Diuus Thomas quæſt. ſequenti. Tertia verò coniuncta eſt cum illis; & ideò commodiùs agemus de omnibus poſt ſect. 1. diſputationis ſequentis, intellecta priùs ſpecifica ratione huius præſentiæ, quam ibi explicabo: lege interim Capreolum d. 10. q. 1. artic. 2. & 3. in argum. Durand. & Aureol. contra primam concluſionem.

Capreol.

Eſſe ſacramētale Chriſti pręter pręſentiam connotat habitudinem ad ſpecies.

Dico tandem vltimò in hac quæſtione, eſſe ſacra-D mantale corporis Chriſti in hoc ſacramento, præter hanc præſentiam, connotare habitudinem aliquam ad ſpecies, ſub quibus continetur. Hanc concluſionem ſumo ex D. Thoma q. ſequenti, art. 7. Et poteſt explicari; quia, quando ſub ſpeciebus mutat locum vel circumfertur, reuera, mutat illum intrinſecum modum præſentiæ, quem hactenus explicuimus; quia alibi eſt, quam antea, & ſubſtantialiter replet diuerſum ſpatium, & mutat relationes propinquitatis & diſtantiæ ſine mutatione terminorum, & tamen non cenſetur mutare ſimpliciter eſſe ſacramentale, quia retinet habitudinem ad eaſdem ſpecies: ſicut enim manet idem ſacramentum, & ex vi eiuſdem E conſecrationis; ita & idem eſſe ſacrāle: ergo ſignum eſt, hoc eſſe ſacrale, non conſiſtere in ſolo illo modo intrinſeco, ſed quaſi formaliter connotare talem habitudinem ad has ſpecies: Quæ etiā habitudo variari poteſt, immutato manente modo intrinſeco pręſentiæ: poſſet enim Deus mutare has ſpecies, & alias loco illarum ſubſtituere, corpore Chriſti eodem modo manente; & tunc mutaretur habitudo ad ſpecies vel denominatio ab illis proueniens, & non per abſolutam mutationem Chriſti, ſed per mutationem alterius, ſcil. ſpecierū, atq; adeò ſine variatione modi intrinſeci præſentiæ. Quæ autem ſit hæc habitudo ad ſpecies, poteſt diuerſis modis explicari. Primò ex Auguſt. 5. de Trin. c. 10. vt ſit habitudo ſignati ad ſignum; quia ratio ſacramenti in ſignificatione conſiſtit, & Chriſtus ſemper per eaſdem ſpecies ſignificatur,

tur, quamdiu ſub illis, & cum illis dicit habitudinẽ A ad eundẽ effectũ ſacramẽtalẽ, ſed hæc ſignificatio ſolum addit relationem fundatatam in prædicto reali modo præſentiæ corporis & continentia ſpecierum. Secundò Capre. & Ferra. ſuprà explicant per comparationem, ad prædicamentum Habitus, ad quod dicunt reuocari hoc eſſe ſacramẽtale, quantum ad hãc habitudinẽ, quia ſicut Habitus eſt quid extrinſecũ, & quodãmodo cõtinet hominem veſtitum, ita ſpecies reſpectu corporis Chriſti, quaſi extrinſecè continent & denominant illud. Tertiò explicari poteſt per relationẽ intimæ propinquitatis; nam licet præſentia nõn ſit relatio, tamen ex illa cõſequitur, ſi adſit terminus cum proportionata præſentia, hoc igitur eſſe ſacramentale corporis Chriſti, prẹter intrinſecam præſentiam, requirit relationem ad ſpecies ſibi etiam præſentes. Quartò etiam explicari poteſt hęc habitudo conſiſtere in vera & reali vnione inter corpus Chriſti, & ſpecies: de quo modo, quia longã habet controuerſiam, ſect. ſeq. inſtituemus. Ex his obiter colligitur, hoc eſſe ſacramentale, prout includit hæc omnia, non fieri per ſe primo per aliquam actionem, ſed fieri fundamentum pręſentiæ, inde vero reſultare alias relationes, vel denominationes.

Capreolus. Ferrar.

Solùm poſſet aliquis quærere, quare modus præſentiæ, qui conſideratur in ordine ad locum, vel ſpatium ſpecierum dicitur eſſe abſolutus, & intrinſecus corpori Chriſti, modus autem præſentiæ, & propinquitatis intimę ad ſpecies dicitur tantum eſſe relatio vel denominatio extrinſeca. Reſpondetur, interrogationem hanc cõmunem eſſe, tam corporibus, quã Angelis, & rebus omnibus, quæ ſibi inuicẽ ſunt præſentes. Ratio ergo breuiter eſt, quia præſentia rerum inter ſe ſupponit modum exiſtendi rei ſecundùm ſe, & in illo fundatur, & ex illo reſultat, & ideo, niſi res, quæ ſibi ſunt præſentes, aliud genus vnionis inter ſe habeant, ex vi ſolius præſentiæ, ſolum dicunt talem modum relationis. Et ſignum à poſteriori eſt, quia mutari poteſt per ſolam mutationem alterius extremi, & ſimiliter acquiri: at verò alius modus pręſentię qui conſideratur in ordine ad ſpatium, non habet alium, in quo fundetur, vel ex quo reſultet, nec terminum realem, à quo pendeat, & ideo eſt modus abſolutus, & intrinſecus illius rei, quã afficit, & ex genere ſuo per ſolam propriam mutationem ſui ſubiecti acquiri & amitti poteſt.

Differentia quę eſt inter præſentiã & propinquitatẽ ad ſpecies explicatur.

SECTIO III.

Vtrùm hæc præſentia includat realem ac veram vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales.

PRæſentia vnius rei ad aliam ex vi, ac præciſa ratione ſua, ſolum requirit indiſtantiam, ac perfectam propinquitatem talium rerum inter ſe, & hanc præſentiam hactenus explicuimus, quid ſit: quoniã certum eſt; hanc ſaltem conuenire corpori Chriſti, reſpectu ſpecierum ſacramentalium: Nunc ergo inquirendum ſupereſt, an præter hanc pręſentiam intercedat vnio, quamquam enim omnis vnio præſentiam requirat vnibiliũ inter ſe, non tamen è conuerſo, omnia, q̃ ſunt ſibi præſẽtia, ſunt inter ſe vnita.

In qua re prima ſententia referri poteſt, affirmans in hoc ſacramento eſſe veram vnionem inter Chriſtum & ſpecies, ineffabilem tamẽ, & incomprehenſibilem. Ita videtur ſentire D. Thom. in 4. d. 11. q. 1. ar. 1. quæſtiun. 1. ad 1. vbi exponit Damaſ. lib. 4. de fide c. 14. dicentem: *Deum coniunxiſſe diuinitatem ſuam pane & vino, & feciſſe ē a corpus & ſanguinem ſuum*; intelligendũ eſſe, quãtum ad ſpecies, quibus Chriſti corpus diuinitati vnitum modo ineffabili coniungitur. Vnde Caiet. hic dici t hunc modum vnionis eſſe ineffabilẽ,

1. Sententia eſt dari verã vnionem inter Chriſtum & ſpecies ſacramentales.

Caietan.

& à Concil. Lateran. vocari, *Cõtinentis & contenti*, & q. 76. art. 6. dicit, inter corpus & ſpecies intercedere nexũ à ſolo Deo factum, quod non poteſt intelligi, niſi de vnione formali; quia vnio effectiua de qua poſtea dicam, non poteſt à ſolo Deo immediate fieri, implicat enim repugnantiam: Vtitur autem Caieta. ibi quibuſdam rationibus parum efficacibus, quas propterea omitto. In eadem ſententia videtur eſſe Aureol. apud Capre. d. 10. q. 1. in argumentis cont. 1. conclu. & idem Capreol. ibi q. 2. ad. 1. Scoti contra 2. conclu. Paiud. q. 3. & vterq; dicit corpus Chriſti, licet non ſit vnitum ſpeciebus, ſicut potentia actui, vniri B tamen tanquam id, quod ſubiecto accidentium ſuccedit, & inſeparabiliter illis cõiungitur vera vnione, quæ imperfectionem excludit, ſic etiam Sotus ibi. q. 1. art. 6. dicit, corpus Chriſti aliquo nexu ſub ſpeciebus contineri, idem ſentit. d. 9. q. 2. a. 1. ad. 2. & 4. Scot. & latiſſimè a. 4. poſt recitatam 3. & 4. opinio. vbi pręter præſentiam localem, requirit vnionẽ vt corpus Chriſti cõtineatur ſub ſpeciebus, eo modo, quo cõtinebatur ſubſtantia, ſecluſa inhærentia, idem ſentit Ledeſma, 1. parte 4. quæſt. 6. articulo 4. dubio 5. qui præter præſentiam, requirit alium modum. Richardus articulo 13. pagi. 260. §. *Intelligitur autem*, dicit. *Ex corpore & ſpeciebus conſtitui vnum ſacramentum, non ſolum vt ex ſigno & ſignato, ſed modo nobis ineffabili, & incomprehenſibili*, & infra dicit, *Intimius coniungi corpus Chriſti* C *ſpeciebus, quam prius vniretur ſubſtantia panis, non ſolum ex Dei voluntate, ſed ex ipſo modo, quo ibi exiſtit*: idem articulo 14. pagi. 301. In eadem ſententia eſt Alanus. libro 1. cap. 34. 35. 36. & 37. vbi licet affirmare non audeat, ſe tamen valde propenſum oſtendit, vt hypoſtaticam vnionem inter ſpecies & Chriſti corpus concedat. Bellarminus libro 3. de Euchariſtia capite 18. & ſe. Iohann. Heſſel. libro de corpore Chriſti fol. 181. dicit: Corpus Chriſti arctius coniungi accidentibus, quam Angelus corpori aſſumpto coniungatur, idẽ ſentit Claudius repetitione 5. capite 3. quatenus dicit corpus Chriſti ſupplere vicem Subiecti, & repeti. 9. cap. 6. fol. 139. pagi. 2. dicit, eſſe vnionem arctiſſimã non inhærentiæ, nec hypoſtaticam, ſed ſacramentalem. D Fundamenta huius ſententiæ varia afferuntur, vt, verbi gratia, quia ex corpore Chriſti & ſpeciebus fit vnum ſacramentum: ergo oportet, vt intercedat vera vnio. Sed hoc & ſimilia non habent difficultatem, quia, vt conſtat, ad compoſitionem ſacramenti non requiritur vnio phyſica inter componẽtia, ſed ſatis eſt propinquitas ſeu præſentia cum mutua relatione: quia ſacramentum non eſt vnum per ſe nec phyſicum, ſed artificiale. Duo igitur ſunt, quæ nonnullam difficultatem habent, primum eſt, quia niſi intercedat vnio inter corpus & ſpecies, fieri non poteſt, vt corpus Chriſti inde excludat formaliter ſubſtantiam panis, per intrinſecam incompoſſibilitatem: Sola enim præſentia realis non eſt for- E maliter incompoſſibilis cum ſubſtãtia, nec cum exiſtentia eius, nec cum vnione quam, cum ſuis accidẽtibus habet; Eſt enim ibi ſubſtantia corporis Chriſti indiuiſibiliter, & per modum ſubſtantiæ: hoc autem modo non repugnat, quod ſit intimè præſens quantitati panis: Conſequens autem eſt falſum, quia alias non poſſet eſſe vera conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quia duo termini, niſi formaliter inter ſe repugnent, non poſſunt, ex vi eiuſdem actionis, ſeu conuerſionis, vnus in alium conuerti. Secundum fundamentum ſumitur ex quadam veluti cõmunicatione idiomatum inter ſpecies, & corpus Chriſti; nam viſis, tactis, fractis, aut motis ſpeciebus, dicitur corpus Chriſti, videri, tangi, frangi, moueri: ergo naſcitur hoc ex aliqua vnione, ſicut ex ſimili

Conc. Later.

Aureol. Capreol. Paludanus.

Sotus.

Ledeſma. Richard.

Alanus.

Bellarmi. Ioan. Heleſs.

Claudius.

communicatione inter humanitatem, & Verbum colligunt ſancti Patres vnionem inter illa, vnde cōparant ſæpe hanc compoſitionem ex carne Chriſti & accidentibus panis, cū illa vnione ex carne & Verbo, vt refert latè Claud.rep.8.c.4.& hoc maximè cōuincit communicatio in motu, nam, motis ſpeciebus, mouetur per accidens corpus Chriſti, quod non poſſet ex natura rei conſequi, niſi vera & realis coniunctio inter ea intercederet: ſimile argumētū ſumi poteſt ex eo, quod, corruptis ſpeciebus, ſtatim deſinit eſſe ibi corpus Chriſti, quia amittit vnionem, ſicut deſineret ſubſtantia panis, cui corpus ſucceſſit, vt ſignificauit D.Thom.q.77.a.4.dicēs. *Corpus Chriſti deſinere eſſe hic, corruptis ſpeciebus, quia ſuccedit ſubſtantia panis.* Item, ex vi huius vnionis, accidentia ſeparata habent vim efficiendi, quidquid poſſent facere coniuncta ſuæ ſubſtantię, vt ait Bonauentura, diſt.11.art.1.q.3. Deniq; ratione huius vnionis, vere ac proprie deſignatur corpus Chriſti, dicendo, *Hoc eſt corpus,* quia illud pronomen proprie nō deſignat, niſi quod realiter continetur & coniungitur cum his accidentibus ſenſibilibus.

S. Bonauent.

Secunda ſententia negat omnem vnionem realem inter Chriſtum & ſpecies, præter inſeparabilem præſentiam ex pacto diuino, ita ſentit Scotus d.10. q.1. Gabriel ibi.art.2. concl.10.& lect.47. in can. vbi dicit, At Okam. Idem Maior, diſt.10.q.6.& Thom. de Argen.q.2.art.vltimo, Petrus de Aliac.quæſt.5.ar.2. quatenus dicunt, corpus Chriſti moueri motis ſpeciebus, ex voluntate, & ex pacto Dei, & eadem eſt ſententia Nominaliū, vt videbimus infra, q.76. qui conſequenter aiunt, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus, tanquam ſub ſigno infallibiliter repræſentāte Chriſtum ibi præſentem. Hæc autem ſignificatio fundatur in impoſitione Chriſti, nō autem in vnione phyſica & reali. Fundamentum huius ſententiæ fuiſſe videtur, quia hoc ſatis eſt ad omnia, quæ de hoc myſterio fides docet, intelligenda, quia ſicut vnitas, & eſſe ſacramenti non oportet, vt dicat neceſſario aliquid phyſicum, præter res, quæ ad ſignificandum imponūtur, ita neq; vnio ſacramentalis requirit propriam & phyſicā vnionem, ſed ſolùm eam propinquitatem, quę ad ſignificationem & effectum ſacramenti ſufficiens fuerit: ergo alia vnio ſuperflua eſt, & non ſatis intelligi poteſt.

2. Sententia negat omnē vnionē realem. Scotus. Gabriel. Okam. Maior. Argentin. Aliacō.

Mihi videtur diſtinctione vtendum, alia eſt enim vnio intrinſeca, quam vocamus formalem, & eſt illa, in qua duo extrema ita coniunguntur phyſicè, vt propriè ac realiter componant vnum, quæ compoſitio ſemper requirit in vtroque, vel altero extremo intrinſecum, & realem modum vnionis, eſſentialiter dependentem ab altero extremo, cum quo eſt compoſitio; ſeu à toto compoſito, quatenus, ipſo deſtructo, non poteſt ille modus conſeruari, ſicut è cōuerſo, poſito illo modo vnionis, neceſſe eſt, vt compoſitum reſultet, quæ omnia ex metaphyſica ſuppono, & ex his, quæ tradūtur in materia de Incarnatione. Præter hanc vero vnionem, poteſt intelligi alia, quam voco effectiuam, & erit, quando duo ita ſunt ſibi intimè præſentia, vt ex efficientia, quam habet vnum circa alterum, non poſſint ſeparari, ac ſi dicamus, ferrū eſſe realiter coniunctū magneti, non ſolū propinquitate locali, ſed vnione effectiua, quia magnes effectiuè illud trahit & continet, ne à ſe ſeparet.

Dico ergo primò, inter corpus Chriſti & ſpecies non intercedit formalis vnio ſeu compoſitio phyſica, ex qua reſultet vnum phyſicum compoſitum, tāquam ex duabus partibus, ſeu extremis vere componentibus. Hæc concluſio, quamuis ab authoribus diſtincte & expreſſe non ponatur, tamen ſub eiſdem

InterChriſtū & ſpecies nō eſt vnio formalis phyſica.

A terminis contrarium doceri non video, imo nec fere tractari, indicatur verò à Capreol.d.10.q.3. Ferrar. 4.cont.Gen.c.63. quatenus dicunt, accidentia comparari ad corpus Chriſti per modum habitus, & rei extrinſecè adiacentis ſeu continentis, idem indicant authores, qui hanc vnionem per ſolam efficientiam explicant, vt infra referam. Poteſt in eandem ſententiam afferri Algerus lib.1. de hoc ſacramento dicens: *In ſacramento, ne dicamus panis formam Chriſto imperſonatam, quia manſura in Chriſti corpore non eſt.* Vbi nomine formæ panis accidentia intelligit, & ideo dicit inferius, illam formam eſſe myſticam, reſpectu Chriſti, non imperſonatam, id eſt, non ipſius perſonæ vnitam.

Capreol. Ferrar.

Algerus.

B Hoc etiam videtur aſſeruiſſe Gloſſa ordinaria 1. ad Corin.11. his verbis. *Quæ remanent de priori ſubſtantia accidentia, ſcilicet, color & ſapor, &c. nec corpus Chriſti afficiunt, nec in eo fundantur.*. Et probatur primò, quia talis vnio nec accidentalis eſſe poteſt, nec ſubſtantialis: ergo nulla: ſicut enim non eſt medium inter ſubſtantiam & accidens, ita neque inter vnionem accidentalem & ſubſtantialem. Niſi fortaſſe quis dicat, eſſe quaſi miſtam & ſubſtātialem ex parte vnius extremi, accidentalem vero ex parte alterius, quod facile refelli poteſt, quia, vt vnio ſit ſubſtantialis, non ſatis eſt id, quod vnitur, eſſe ſubſtantiam, ſed oportet, modum ipſum vnionis eſſe ſubſtantialem, & cōſequenter neceſſe eſt, terminum integrum actionis

1. Corint.11.

Non eſt vnio ſacramētalis

C vnitiuæ eſſe ſubſtātiam, quia de ratione modi vnionis ſubſtantialis eſt, vt ad conſtitutionem, ſeu complementum ſubſtantiæ pertineat: at vero, ſi ex parte vnius extremi vnio eſt accidentalis, non poteſt in alio extremo modus vnionis eſſe ſubſtantialis, nec poteſt tota coniunctio ad ſubſtantialem terminum referri. Et hæc eadem ratio concludit, non poſſe totam hanc vnionem eſſe ſubſtantialem, tum quia, cū aliud extremum ſit accidens, non ordinatur tota vnio ad componendam vnam ſubſtantiam, neque vnum ens per ſe, tum etiam, quia modus vnionis in altero extremorum eſt accidentalis, tùm denique, quia vnio illa non eſt in natura, nec in hypoſtaſi, vel ſubſiſtentia, aut exiſtentia ſubſtantiali, vt ex dicen-

D dis conſtabit: præter hæc autem non datur aliud genus ſubſtantialis vnionis, vt conſtat ex doctrina de Incarnatione, & metaphyſica, quia non eſt aliud genus realis compoſitionis in ſubſtantia.

Supereſt, vt alteram partem probemus, nempe hanc vnionem non poſſe eſſe accidentalem, quod ſic oſtendo, quia in omni vnione reali accidentis & ſubiecti, ſeu quaſi ſubiecti, neceſſe eſt, vt componētia ſeſe aliquo modo afficiāt, & vnum ſit aliquo modo actus alterius, ſaltem ad imitationem formalis & materialis cauſæ, tam intrinſecū enim eſt hoc omni vnioni, ſaltem ex parte alterius extremi, vt etiam inter Verbum diuinum & humanitatem non intelligamus veram & realem vnionem, niſi hoc modo il-

Nec accidentalis phyſica.

E lam explicando, ſed inter corpus Chriſti & ſpecies non intercedit huiuſmodi habitudo, ſeu cōiunctio, vt conſtat: Primò ex parte ſpecierum, quia illæ nihil in ſe habent, in quo pendeant à corpore Chriſti tanquam ab intrinſeco actu, ſeu termino, quia vel illud eſſet ipſa accidentis eſſentia, & hoc non, vt eſt per ſe notū, quia conceptus eſſentiæ eſt primus in re maximèque immutabilis, vel eſſet exiſtentia, & hoc etiam dici non poteſt, quia, vt alias late probaui, nulla res poteſt per alienam exiſtētiam, quin potius nec per entitatem à ſe diſtinctam exiſtere: vt omittam certiſſimum eſſe, accidentia panis non exiſtere formaliter per exiſtentiam corporis Chriſti, alias quędam hypoſtatica vnio ibi interueniet, quod non eſt probabile, nullus enim Catholicorum id auſus eſt

eſt aſſerere. Et eadem ratione probatur, accidentia hæc non habere ſubſiſtentiam à corpore Chriſti, quia in corpore Chriſti non eſt alia ſubſiſtentia, niſi diuina, vt ergo illa accidentia ſubſiſterent, formaliter per ſubſiſtentiam corporis Chriſti, oporteret illa hypoſtatice vniri ſubſiſtentiæ Verbi diuini, quod aſſerere plus, quam temerarium eſſet, quia eſſet nouum & inauditum myſterium ſine fundamento, aut authoritate aſſertum, præterquam, quod agens de myſterio Incarnationis oſtendi, accidens non eſſe capax vnionis hypoſtaticæ, quia non eſt aptum, vt per ſe ſubſiſtat, in accidentibus ergo nullus realis effectus intelligi poteſt, qui ex tali vnione ad corpus Chriſti in eis reſultet. Et eodem diſcurſu excludi poteſt eadem vnio ex parte corporis Chriſti, quod rationes ſequentes clarius demonſtrabunt.

Secunda ratio ſit, quia, vbi eſt vera vnio, eſt etiam in vtroque vel altero extremorum realis modus vnionis, vt dictum eſt, ſed neque in ſpeciebus, neque in corpore Chriſti fingi poteſt hic modus vnionis. Quod inprimis de ſpeciebus probatur, quia facta conſecratione, ſpecies per ſe exiſtunt, vel per ſolam negationem actualis inhærentiæ, vt Scotus & alij volunt, vel per modum abſolutum & poſitiuum per ſe exiſtendi ſubſiſtentiæ ſimilem, & cum actuali inhærentia incompoſſibilem. Sed neuter modus exiſtendi ex his, eſt modus vnionis accidentium ad corpus Chriſti, vt de negatione inhærendi eſt per ſe notum, & de modo per ſe exiſtendi eſt euidens, quia eſt modus omnino abſolutus, vt ſubſiſtentia & independens ab altero vt ab intrinſeco termino. Cuius euidens ſignum eſt, quia poſſunt conſeruari ſpecies conſecratæ, per ſe exiſtentes, abſque corpore Chriſti. Denique ipſa vox per ſe exiſtendi indicat rem, quæ ſic exiſtit, non inniti alteri, atque adeo illum modum ſic exiſtendi per ſe, non requirere vnionem ad alterum: at vero in accidentibus ſeparatis nullus alius poſitiuus modus hactenus excogitatus eſt, preter illum, qui requiritur, vt per ſe exiſtant, imo talis modus oppoſitus eſſet modo exiſtendi per ſe, oporteret enim, vt per illum accidentia eſſent aliquo modo in corpore Chriſti, ſeu niterentur illi, ad ſimilitudinem illius modi, quo humanitas exiſtere dicitur in Verbo, & niti illi, vnde, ſicut ille modus excludit ab humanitate modum per ſe exiſtendi, ita hic ab accidentibus. Quod ita confirmo, quia modus vnionis vnius rei ad alteram, oportet, vt ad illum terminetur, vel vt ad formam, vel vt ad materiam, vel vt ad terminũ, ſeu ſuſtentaculum alterius, nam ſine aliqua huiuſmodi habitudine nec concipi poteſt modus vnionis, nec præter illas aliæ poſſunt excogitari, cum omnia rerum genera ſub illis membris comprehendantur, ſed in accidentibus non poteſt eſſe modus vnionis, qui ad corpus Chriſti, vt ad formam terminetur, vt eſt per ſe notum, neque vt ad materiam, ſeu ſubiectum, alias inhærerent illi, quod eſt abſurdiſſimum, & contra principia fidei, quia aliàs neque ipſa eſſent per ſe, ſed afficerent corpus Chriſti, ipſumque quantum, rotundum, &c. denominarent. Tandem, quod non terminetur hæc vnio ad corpus Chriſti, vt ad ſuſtentans, vel terminans accidentia, ita oſtendi poteſt, quia ſi hic modus vnionis in aliquo accidẽti intelligi poteſt maximè in quantitate panis, quia illa eſt, quę propriè ſeparatur à ſubſtantia, & per ſe exiſtit, ſed in ea non poteſt intelligi hæc habitudo: quod ita oſtendo. Nam tria poſſunt intelligi in quãtitate, primum eſſentia eius, & ratione eius non poteſt dicere hanc habitudinem ad corpus Chriſti, quia illa eſſentia eſt immutabilis. Item, quia eſſentialis habitudo quantitatis eſt habitudo
A cuiuſdam formæ, oſtenſum eſt autem, quantitatem non reſpicere corpus Chriſti, nec vniri illi, per modum formæ. Secundum eſt, extenſio ipſius quantitatis. Et de hac euidentius eſt, non poſſe terminari à corpore Chriſti, nam, ſi ſit extenſio ſecundum ſe, eſſentialiter poſtulat proprios, & intrinſecos terminos ſui generis, ſi ſit extenſio in ordine ad locum, nullum alium intrinſecum terminũ requirit, præter talem modum exiſtendi in loco. Tertium eſt, exiſtentia quantitatis. Et de hac ẽt probatur primò, quia iam exiſtentia quantitatis inniteretur alteri, & conſequenter non propriè & vere per ſe exiſteret, ſicut humanitas, quia vnitur Verbo, vt termino
B ſuſtentanti, nõ per ſe exiſtit. Secundo, quia nihil poteſt eſſe terminus exiſtentiæ alterius, & non per modum ſubiecti, niſi ratione ſubſiſtentiæ: ergo illa vnio quantitatis eſſet immediatè ad ſubſiſtentiam corporis Chriſti, quæ eſt diuina: ergo eſſet quædam vnio hypoſtatica, quod nullus Catholicus admittit. Tertiò, quia omnis res, quæ hoc modo vnitur alteri, dat illi aliquam denominationem tali formæ vel naturæ proportionatam, & ita Verbum vere dicitur homo ab humanitate vnita, & in vniuerſum in omni alia vnione idem inuenitur, quod ex partibus ſeu extremis componentibus oritur denominatio, vel eorum inter ſe, vel ſaltem reſpectu compoſiti: in præſenti autem nihil huiuſmodi fingi poteſt,
C quia corpus Chriſti nullam phyſicam, ac propriam denominationem accipit à quantitate panis. Niſi fortaſſe quis dicat, denominari Chriſtum contentum, vel compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus denominari ſacramentum, vel aliquid huiuſmodi. Sed hæc leuia ſunt, quia huiuſmodi denominationes, ex genere ſuo, realem vnionem non requirunt: vnitas enim ſacramenti, ex quacunque morali, ſeu artificiali compoſitione reſultat, ſi adiungatur impoſitio ad ſignificandum. Ratio etiam continentis & contẽti per ſe ſola non ſufficit, nec huiuſmodi vnionem requirit.

Secundò ex dictis facile concluditur, nec in corpore Chriſti poſſe talem modum excogitari. Primò,
D quia, ſi non eſt in accidentibus, cur erit in corpore Chriſti, cum accidẽtia non minus, imo magis mutabilia ſint, quã corpus Chriſti? non eſt ergo ratio, cur vnio fiat magis per mutationem corporis Chriſti, q̃ accidentiũ. Secundò, quia corpus Chriſti nõ vnitur accidentibus, vt per ſeipſum, quaſi formaliter aut materialiter, ſeu terminatiuè cõferat aliquem effectum realem, vt oſtenſum eſt. Et eiſdem rationibus cõuincitur, non vniri, vt ab illis aliquid accipiat aliquo ex prædictis modis. Vnde neq; illa afficit, neq; ab eis afficitur, nec cum illis componit aliquod compoſitũ phyſicum vere vnũ. Tertiò, quia res, quæ habet modum vnionis ad alterum, vel communicat illi ſuum eſſe, vel in illo habet ſuum eſſe, ſicut humanitas in
E Verbo, vel deniq; ab illo incipit eſſe, quaſi formaliter, ſed corpus Chriſti nec cõmunicat ſuũ eſſe, accidentibus, neq; habet ſuum eſſe in illis, vel ab illis: ergo. Vltimò ille modus in corpore Chriſti non poteſt eſſe ſubſtantialis, vt, quæ adduximus in prima rõne conuincunt. Et præterea, quia cum Chriſtus ſit ſubſtantia, ex omni parte completa, non eſt capax noui modi ſubſtantialis. Deinde quis dicet, modũ vnionis ſubſtantiæ cum accidente eſſe ſubſtantialẽ, cum accidens ad complementum ſubſtantiæ pertinere non poſſit? Tum deniq;, quia alias differret Chriſtus in ſacro à ſeipſo in cœlo ſubſtantialiter ſaltem in modo exiſtendi, quod nullus dicet. Nec vero poteſt eſſe hic modus accidentalis in corpore Chriſti: interrogo.n. ad quod Prædicamentum pertineat, vel reducatur?

nam ſuppono ex communi ratione vnionis, non eſſe A relationem ſecundum eſſe: ad aliud autem prædicamentum reuocari non poteſt, quã maxime ad quantitatem: Omnis enim modus vnionis cum accidente reducit ad illud prædicamentũ accidentis, cum quo fit vnio; hic autẽ, ſi quæ eſt vnio cum corpore Chriſti, proxime cum quantitate fit: ergo ad illam maxime reuocabitur. Sed hoc etiam minime poſſe dici videtur, quia corpus Chriſti non vnitur quantitati, vt danti eſſe quantum: ergo nec vt habẽti propriam prędicamentalem rationem: ergo non poteſt hic intercedere modus vnionis ad quantitatem pertinens. Eſt ergo inintelligibilis talis vnio, & compoſitum ex ea reſultans. Tertia ratio confici poteſt ex parte B termini integri, qui reſultare debet ex omni vnione huiuſmodi, quia neque illud eſt vna ſubſtantia neq; aliquod compoſitum accidentale, quia neque eſt vnum quale, neque vnum quantum aut quid ſimile, neq; omnino habet vnum eſſe reale; dicere autẽ, eſſe vnum ſacramentum, non ſatis eſt, vt ſupra oſtendi.

Replica. Ad hæc vero omnia dici poteſt, concludere quidem, illam vnionem à nobis non poſſe intelligi, neque explicari, neque eſſe ſimilem alicui earum, quas cognoſcimus, non tamen directe & poſitiue cõcludere, eſſe impoſſibilem: Poteſt enim Deus facere vnionem alterius ordinis, licet à nobis non concipiatur.

Solutio. Reſpondetur primo, ſi res eſſet de fide, & ab hominibus doctis aliud dici non poſſet, admittendum C eſſet huiuſmodi reſpõſionis genus: at vero nec fides docet talem vnionem, neque eſt admodum conſentanea principiis fidei, vt exiſtentia per ſe accidentiũ declaratum eſt, & ex alio capite iam declarabo: cur ergo reuocabimur ad has anguſtias, & difficiliora reddemus myſteria fidei? Secundò, ſancti Patres agentes de vnione Incarnationis, quæ difficilior, & omnium altiſſima eſt, non ita reſpondebant infidelibus, ſed curabant explicare, quæ ſit illa vnio, primò dicentes eſſe ſubſtantialem, quia ad ſubſtantiam terminatur. Deinde diſtinxerunt vnionem, in natura & in ſubſiſtentia, & dicentes, illam non eſſe vnionem in natura, concluſerunt, eſſe in ſubſiſtentia indicantes, vnionem illam, quę in nullo genere rerum inue- D nitur, diſcurrendo per omnia, commentitiam eſſe, & impoſſibilem. Ex quo vlterius intulerunt Theologi; impoſſibile eſſe inueniri vnionem ſubſtantialem inter duas naturas ſubſtantiales, & completas, vt ſic, id eſt, niſi vniantur in vna perſona, & è contrario, non poſſe perſonã perſonę ſubſtãtialiter vniri, quia non poteſt ex duabus naturis completis vna natura, neque ex duabus perſonis vna perſona reſultare, ac deniq; quia non poteſt eſſe vnio ſubſtantialis, ex qua non reſultet vna ſubſtantia. Sic ergo nos concludimus, non poſſe eſſe veram vnionem realem, ex qua non reſultet vna aliqua res, nec veram vnionem intrinſecam ac formalem ex ſubſtantia & accidenti, ex qua non reſultet vnum in aliquo genere accidentis. E Et ita tandẽ concludimus, non ſolum negatiue, non intelligi talem vnionem, ſed & poſitiue intelligi implicare, & ideo nõ eſſe poſſiblem, quia dr̃ eſſe vera vnio realis, in quã nec ratio nec modus, nec terminus talis vnionis cõuenire poteſt. Loquor aũt ſemper de intrinſeca ac formali vnione, vt terminorũ æquiuocationem excludam. Solet enim interdum vocari vnio accidentalis, quæ ſolum eſt per contactum, vel extrinſecam habitudinẽ, vt eſt inter veſtem, & rem veſtitam: locum & locatum, calamum & manum, & ſimiles, quæ reuera non ſunt proprie vniones, & cõpoſitiones, de quibus agimus, ſed ſolum propinquitates quædam, ſeu habitudines aliquę, vel extrinſecę denominationes.

Euaſio. Impugnatur. Vnde excluditur aliorum euaſio, qui dicunt hic intercedere vnionem, qualis eſſe ſolet inter cauſam principalem & inſtrumentum cõiunctum: nam ratio inſtrumenti, per ſe ſumpta ſolum requirit cõtactum, habitudinem, vel concomitantiam quandam, non aũt propriam vnionem phyſicam, niſi id, quod eſt inſtrumentum, ſecundum ſuum eſſe, prius vniatur ad componendũ vnum ens cũ altero, quod eſſe dicitur principalis cauſa, ſicut manus dr̃ inſtrumentum coniunctum hominis, vnitum tñ illi ad cõponendum vnum corpus, & corpus dicitur coniũctũ inſtr̃m animæ, cũ qua tamen vnitur ad cõponendam vnã naturam & humanitas eſt organũ coniũctum Verbi, cũ quo prius vnitur ad componendam vnam perſonam, ac deniq; calor dicitur eſſe inſtr̃m cõiunctum ignis, cui prius vnitur ad exiſtẽdum in ipſo, & cõponendum vnum calidum: Itaq; ratio inſtrumẽti non facit vnionem propriã, ſed interdũm conſequitur ex vnione, vnde quando non ſupponitur vnio in eſſe, ex qua conſequatur, ſolũ intercedere poteſt inter inſtrumentum & cauſam extrinſecã vel effectiua aliqua cõiunctio, vt eſt inter baculum & manum, & inter Angelum & corpus aſſumptum, quę tamen inſtrumenta interdũ dicuntur ſeparata, quia ſunt ſuppoſita diſtincta à principalibus cauſis, quamuis alio modo dicantur coniuncta, quatenus indigẽt actuali vſu, ſeu influxu principalis cauſæ, & vterque modus põt accõmodari ſpeciebus, reſpectu corporis Chriſti, quia licet non ſint ſuppoſitum: tamen, quatenus per ſe exiſtunt, habẽt ſe ad modum ſuppoſiti diſtincti, indigent tamen actuali vſu, & influxu corporis Chriſti præſentis intimè, vt efficiant gratiam.

Probabile eſt inter Chriſtũ & ſpecies intercedere vinculum reale per efficientiam. Dico ſecũdò, Probabile eſt inter Chriſtum & ſpecies intercedere reale vinculum per efficientiam & quaſi attractionem vnius ad alterum. Hæc aſſertio eſt conſentanea omnibus Theologis in prima ſentẽtia citatis, cum enim ſpecialem vnionem hic eſſe affirment, & illa non poſſit eſſe formalis, videntur ſaltem intelligendi de effectiua, quæ ſatis etiam eſt ad ad eorum dicta interpretanda, imò nonnulli eorum ita diſerte expoſuerunt, vt Claud. de Sainct. repet. 9. (Claudius.) c. 6. fol. 114. pag. 2. vbi ita Aug. exponit. Palacius in 4. (Palatius.) d. 11. diſp. 1. poſt ſecundam concluſionem, Guiliel. etiam (Guil. Pariſiẽ.) Pariſien. tracta. de Euchar. §. 1. fol. 14. dicit, corpus Chriſti ſuſtẽtare accidentia ſine inhęrẽtia, quod non videtur poſſe, niſi de efficientia intelligi, cum hic non intercedat hypoſtatica vnio. Secundò, vt ratione hoc oſtendamus, duo declaranda ſunt. Primum eſt, hoc genus vinculi eſſe poſſibile, alterum ita eſſe de facto.

Probatur vnionem eſſe ǽtiuam inter corpus Chriſti, & ſpecies ſacramẽtales eſſe poſſibilem. Primum ita declaro, nam ſpecies conſecratæ effectiue conſeruantur, ſine ſubiecto, ſingulari & ſupernaturali actione Dei, qua ſupplet ſubiecti defectum: ergo poteſt Deus hunc effectum ſeu actionem efficere per Chriſti corpus, tanquam per inſtrumẽtum: conſtat enim ex doctrina tradita ſuprà in materia de ſacramentis in genere, & de Incarnatione, Deum poſſe vti creatura, vt inſtrumento ad actionem ſupernaturalem. Eadem autem ratio eſt de hac, quæ de cæteris. Niſi fortaſſe quis dicat, actionem hanc, qua ſpecies ſeparatæ conſeruantur, eſſe creationi ſimilem, quatenus eſt actio abſque ſubiecto, ſicut cõſeruatio animæ ſeparatæ eſt veluti quædam continuata creatio, & ſi Deus produceret actum ſeparatũ, eſſet vera creatio. Reſpondetur, etiamſi hoc verum ſit, non repugnare, creaturam eſſe huius actionis inſtrumentum, vt prædictis locis oſtendi. Deinde pręter hanc actionem, quæ ad exiſtentiam accidentis terminatur, poteſt in accidenti ſeparato intelligi modus per ſe ſubſiſtendi, qui propria actione fit, quę

non

non eſt creationi ſimilis, ſed verſatur circa entitatem ipſius accidẽtis, vt in ſubiecto: huius ergo actionis poterit eſſe inſtrumentum corpus Chriſti. Denique præter exiſtentiam, & modum exiſtendi, eſt in accidenti localis præſentia, quæ fieri, & conſeruari poteſt per actionem ad localem mutationem pertinentem: & hanc etiam actionem poteſt efficere corpus Chriſti, veluti trahendo ad ſe accidentia; ita vt ſecundum præſentiam realem ab ipſo ſeparari non poſſit, ſicut magnes ad ſe trahit ferrum, & tractum, quaſi continet ſibi præſens & coniunctum: hæc ergo actio poteſt ſine dubio communicari corpori Chriſti. Eodem autem genere argumentandi ſeu ratiocinandi, oſtendi poteſt, ſpecies poſſe effectiuè quaſi attrahere ad ſe corpus Chriſti & conſeruare realem præſentiam & indiſtantiam cum ipſis, quod exẽplo magnetis ſuprà explicui: & eiſdẽ rationibus facilè oſtendi poteſt, & ex dicendis etiam conſtabit.

Probatur illã eſſe de facto. Secũdò ergo probatur ita eſſe de facto, argumentis factis in principio huius ſectionis: nam ad veritatem omnium ferè locutionũ, quæ ſunt de hoc ſacro, hæc vnio, & ſufficiens, & neceſſaria videtur. Primò enim dicitur corpus Chriſti ſupplere vicẽ ſubſtantiæ panis, ſecluſa inhærentia, quod veriſſimum erit, ſi corpus Chriſti effectiuè ſuſtineat accidentia, quæ panis materialiter ſuſtinebat. Secundò rectè dicentur ſpecies inſtrumentũ coniunctũ corporis Chriſti, quia ab illo ſuſtinẽtur, & quaſi omnipotenti manu tenentur: vnde ſupernaturalẽ vim, ſeu cõcurſum ad operandũ accipiunt. Tertiò dicũtur ſpecies continere corpus Chriſti in c. Firmiter, de Sum. Trinit. quod hac etiã ratione propriiſſimè intelligitur, quia non ſolũ, reſpectu noſtri illud quaſi circumdant, ſed etiã efficacia ſua intra ſe cõtinent, ita vt ab illis ſeparari non poſſit: in quo etiã magis ſaluatur ſimilitudo accidentium, reſpectu propriæ ſubſtantiæ. Quartò, corruptis accidentibus, amittit corpus Chriſti ſacramentalem præſentiã: cuius rei optima & intrinſeca ratio redditur, ſi verum eſt, illã ab efficacia accidentium pendere, quod magis cõſentaneum eſt, quã totam huius rei cauſam in extrinſecum Dei pactum & voluntatẽ reuocare: in quo etiã magis ſeruatur proportio accidentis cum ſubſtantia. Vnde etiam fit, vt hæc accidentia aptiſſimè ſignificent corpus Chriſti, quod continent, eiuſq; pręſentiam, quam efficiunt: vt in hoc etiã ſeruetur vniuerſalis lex ſacrorum nouæ legis, efficere, nimirũ, quod ſignificant. Quintò cõſtat, motis accidentibus, moueri corpus Chriſti, quod vel reuocãdum etiã eſt in ſolum pactum diuinum; & ita, nõ tam mouebitur, vel trahetur corpus Chriſti, tractis ſpeciebus, quã ipſe ſeipſum mouebit, vt comitetur ſpecies; vel certè neceſſaria eſt hæc vis in ſpeciebus, qua ad ſe trahant corpus Chriſti, nihil huic motioni reſiſtẽs; ſicut ſi magnes habeat ferrum ſibi coniunctum, qui magnetem attraxerit, ferrum etiam ſecum feret. Conuenientius autem eſt, vt dixi, omnes huiuſmodi effectus in proximas cauſas reuocare, quam in ſolam Dei ordinationem. Nec verò ad hunc poſtremum effectum ſatis eſt, quod corpus Chriſti habeat efficientiam circa ſpecies, cõſeruando illas; quia ex hac pręciſa efficientia, non ſequitur, quod propter intrinſecam connexionem Chriſtus moueatur, motis ſpeciebus, ſicut in exẽplo magnetis & ferri conſtat. Nam, licèt quis moueat ferrum, non propterea ſecum attrahet magnetem: & idem eſſe exiſtimo in corpore aſſumpto ab Angelo; quia, licèt illo corpore moto, videatur, noſtro modo concipiendi & loquẽdi more, per accidens moueri Angelus; tamen, reuera non mouetur ex vi motus corporis, ſed potiùs ipſe ſe mouet, vt corpus comitetur: quia nihil ipſe patitur à corpore, nec propriè ab illo continetur, ſed ipſe potiùs illud continet, ac mouet: ita ergo eſſet in præſenti, ſi accidẽtia in corpus Chriſti prædictam efficaciam non haberent. Et ratio eſt, quia cauſa vt ſic, non pendet à ſubiecto, circa quod operatur: & ideò, licèt illud remoueatur, ipſa non neceſſariò trahetur ex vi talis motus, ſi non habet cum illo coniunctionem aliam: neceſſarium ergo eſt hanc ponere. Sextò tandem hoc declaratur: quia, vt ſuprà oſtendimus, eſſe ſacramantale corporis Chriſti, præter intrinſecum modum præſentiæ, includit inſeparabilem, quãdam habitudinem & coniunctionem ad ſpecies; ita vt, inſeparabilis pręſentia mutua corporis & ſpecierum ſit de ratione huius ſacramenti; ergo oportuit, hanc coniunctionem fieri per intrinſecum vinculum, quoad fieri poſſet: nam licèt cõſiſtere poſſit, loquendo de abſoluta Dei potentia, ex ſolo pacto extrinſeco, & efficacia diuinę voluntatis, tamen meliùs dicitur fieri per cauſas ſecundas, quando commodè fieri poteſt: hoc enim & diuinæ prouidentiæ magis eſt conſentaneum, & ad maiorem huius ſacramenti perfectionem, & efficaciam pertinet. Et per hæc ſatis reſponſum eſt rationibus in principio factis: nam de aliis locutionibus, quæ ibi attinguntur, dicemus plura in ſectione ſequenti.

Sed ſuperſunt nonnullę difficultates, circa poſteriorem aſſertionem. Prima eſt, quia, vel hęc coniunctio effectiua, eſt de intrinſeca ratione, & vnitate huius ſacramenti, vel non: ſi non, ſuperflue & ſine cauſa ponitur; quia ſola illa vnio hic aſſerenda eſt, quæ ad ipſius ſacramenti conſtitutionem pertinet. Si autem dicatur primum, ſequitur primò, hoc ſacramentum non confici per actionem verborum, quia vnio effectiua non poteſt fieri per actionẽ quaſi extrinſecam alterius, ſed per mutuam actionem extremorum, quæ inter ſe vniuntur, vt in præſenti vniantur corpus & ſpecies per actionem corporis in ſpecies, & ſpecierum in corpus: illæ autem actiones non poſſunt fieri per actionem verborum; repugnat enim vnam actionem per aliam fieri: tum, quia hoc ipſo, quod actio eſt fieri termini, intrinſecè & eſſentialiter eſt fieri ſui ipſius: tum etiam, quia aliàs procederetur in infinitum. Ex quo ſequitur ſecundò, hoc ſacramentum confici, & conſtitui in primo inſtanti, in quo terminatur prolatio verborum; patet ſequela: quia in eo inſtanti fit actio verborum, per quam efficitur tota conſecratio: ergo tunc verba efficiunt præſentiam corporis Chriſti ſub ſpeciebus, ſeparando illas à proprio ſubiecto, & per ſe conſtituendo: ergo in eo inſtanti non eſt vnio effectiua; ergo non eſt integrè ſacramentum conſtitutum. *Prima difficultas circa prædicta.*

Reſponderi poteſt primo, non eſſe inconueniens in eodem inſtanti, in quo verba efficiunt conſecrationem, efficere ſimul corpus, & ſpecies inter ſe; vel eundem terminum efficiendo per actiones diuerſas, vel certè, quod verba priùs natura attingant ſubſtantiam corporis Chriſti, quam pręſentiam; illa verò ſubſtantia, quaſi producta vi verborum, ſtatim efficiat ſeparationem ſpecierum à ſubſtantia panis; è contrario verò ſpecies efficiant pręſentiam corporis Chriſti ſecum. Hæc reſponſio eſt probabilis; ſed mihi non omnino placet. Primò, quia non videtur negandum, quin virtute verborũ fiat præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus; tum quia hoc ſignificant verba, *Hoc eſt, &c.* tum etiã quia actio verborũ in corpus Chriſti, vel formaliter terminatur ad ſolam pręſentiam, vel certè taliter fit, vt neceſſario contingat ipſam præſentiam, vt diſput. 11. latiùs dicam. Et ſimiliter negandum non eſt, quin verba effectiuè expellant, *Solutio probabilis.*

pellant ſubſtantiam panis,& conſequenter ſeparent accidentia;aliàs non fieret conuerſio virtute verborum. Deinde non rectè dicitur, corpus & ſpecies ſimul cum verbis efficere eoſdem terminos; quia vel efficerent, vt cauſæ, ſeu inſtrumenta totalia; & hoc ſuperfluum eſt,& ſine fundamẽto dictum;quia corpus, & ſpecies non poſſunt inter ſe habere actionem, niſi vt actio verborum iam ad illa intelligitur terminata; ad quid ergo ipſa efficient illud idem, quod virtute verborum factum inueniunt? hoc enim eſt ingens miraculum, quod multis videbitur impoſſibile, &, vt minimum, eſt valde ſuperfluum: Vel intelligentur corpus & ſpecies efficere cum verbis vt inſtrumenta partialia. Et hoc etiam dici non poteſt; tum, quia tota conſecratio fit virtute verborum, vt infrà videbimus; tum etiam, quia cum corpus,& ſpecies non poſſunt efficere,niſi vt conſecrata, ſeu confecta per verba, non poſſunt coefficere ipſi actioni, vt ſit: terminus enim non poteſt eſſe actionis principium.

Solutio vera primæ difficultatis.

Dicendum ergo videtur, in eo primo inſtanti nõ eſſe mutuam effectionem inter corpus & ſpecies: eſt enim hæc notãda differentia inter vnionem formalem & effectiuam; quod vnio formalis conſiſtit in aliquo modo intrinſeco vtriq;, vel alteri extremorum, qui, quantum eſt ex modo exiſtendi, quem habet, poteſt eſſe terminus actionis vnitiuæ. At verò vnio effectiua ſolum conſiſtit in actione, cuius terminus non eſt aliquis modus vnionis, præter exiſtentiam,& prҽſentiam mutuam extremorum inter ſe. Vnde hæc vnio, quatenus eſt actio extremorum inter ſe, non poteſt eſſe terminus alterius actionis, vt argumentum ſuprà factum rectè concludit: quia ergo in inſtanti, quo finiuntur verba, non eſt niſi actio verborum, & terminus eius, ideò non intercedit tunc mutua actio inter corpus, & ſpecies. Quapropter conſequenter negandum eſt, huiuſmodi actionem eſſe de intrinſeca cõſtitutione huius ſacramenti: ſed ſolum id, quod per illam fieri ſeu conſeruari poteſt, quod in eo inſtanti perfectum eſt ex efficacia verborum; poſteà verò, id eſt, immediatè, poſt illud inſtans, incipit cõſeruari per efficaciam extremorum inter ſe; quod non pertinet quidem ad rationem ſacramenti, quia nõ in fieri, ſed in facto eſſe conſiſtit: pertinet tamen ad perfectionem eius, vt per intrinſecam efficaciam ſuam intercedat intima quædam, & indiſſolubilis coniunctio inter ea, ex quibus coaleſcit;& hanc habet in primo inſtanti, ex virtute formҽ, ſub qua pro illo inſtanti totum ſacramentum exiſtit; poſt illud verò inſtans perſeuerat illa coniunctio, per mutuam actionem extremorum inter ſe, quam efficiunt, veluti per virtutem relictam à forma ex vi conſecrationis.

Aliter explicari poſſet, quamuis res eodem reuoluatur; eſſe de ratione huius ſacramenti, vt hoc vinculum inter Chriſtum, & ſpecies ſit per actionem propriam & intrinſecam ipſius ſacramenti, ſeu alicuius partis eius, & ideò in primo inſtanti conſecrationis immediatè fieri virtute formæ: poſteà verò conſeruari mutuò ab ipſis rebus, quæ ſacramentum componunt, quaſi ex virtute in eis relicta, ratione formæ,& conſecrationis.

Secunda difficultas circa prædicta.

Secunda difficultas eſt, quomodo ſpecies & corpus Chriſti poſſint inter ſe inuicem agere, & in eodem genere cauſæ efficientis alterum ab altero mutuò pendere: quia cauſa efficiens ſupponitur ad actionem, tam ſecundũ exiſtentiam, quam ſecundum omnes cõditiones ad agendũ requiſitas: ergo, vt corpus Chriſti agat in ſpecies ſupponitur exiſtẽs,& prҽſens hic; quia in hoc ſacramento Chriſtus non agit, A niſi vt exiſtens hic; & è conuerſo; vt ſpecies agant in corpus Chriſti, ſupponuntur eſſe, & tali modo eſſe, ſcil. non inhærentes, ſed ſubſiſtentes; tum, quia, vt alibi latiùs probaui, priùs natura res exiſtit,& ſubſiſtit, quã operetur; tum etiã quia ſpecies nihil agunt, niſi vt cõſecratæ,& à ſubſtantia ſeperatæ; loquendo de actione ſacramentali & ſupernaturali: ergo vel ſpecies non poſſunt in hoc modo exiſtendi dependere à corpore Chriſti, ſibi prҽſente: vel, ſi pendent, non poſſunt ipſæ aliquid efficere circa corpus Chriſti; quia iam in illo ſupponitur, quidquid per illas effici poſſet. Dices fortaſſe, ſupponi ibi Chriſtum conſtitutum, & ſpecies ſeparatas in illo inſtanti verB borum. Sed hoc non ſatisfacit; quia illa actio, qua Chriſtus conſeruat ſpecies, ſupponit ipſum ſub ſpeciebus: ergo vt ſic, non poteſt pendere ab ſpeciebus. Vnde D. Thom. infrà q.76.art.6.ad 3. diſertè negat, Chriſtum pendere ab ſpeciebus: eſt enim eadem ratio de conſeruatione, & de prima effectione; quia conſeruatio ſupponit principium agendi, non vt præextitit in tempore, vel inſtanti immediatè præcedenti, ſed vt priùs natura, pro eodem inſtanti, in quo agit, conſeruando. Aliter dici poſſet; ad hanc vnionem effectiuam non oportere, vt ſit iſta efficientia reciproca, ſed ſatis eſſe ex parte alterius extremi; vt, verbi gratia, quod Chriſti corpus effectiuè ſuſtentet ſpecies, quamuis nihil efficiant circa corC pus Chriſti, vel è contrario. Sed hoc etiam mihi non placet: quia, vt videbimus, ſi quæ ſunt coniecturæ, quæ probant hanc vnionem effectiuam, non minùs procedunt ex parte vnius, quam alterius extremi: fortaſsè magis vrgent ex parte ſpecierum, cùm tamen non videatur corpori Chriſti neganda hæc efficientia, quæ ad perfectionem pertinet. Adhuc dici poſſet aliter, non repugnare, de potentia abſoluta aliqua duo à ſe mutuo pendere in genere cauſæ effectiuæ. Sed hoc, vel reuera eſt falſum, vt argumentum factum probat: vel, ſi aliquo modo eſt poſſibile, ſupponit multa miracula non neceſſaria, de quibus modò agendum non eſt. Reſpondetur ergo, in ordine ad diuerſa, non eſſe inconueniens, eſſe muD tuam efficientam inter aliqua duo: nam & habitus efficit actum, & actus habitum intendit: ſic igitur declarari poteſt in præſenti hæc mutua efficientia: nam, in primis, vt veriſimilius ſuppono, ſpecies non attingere ſeu conſeruare effectiuè ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti, vt infrà dicemus; non eſt tamen neceſſe, vt ſpecies eandem efficientiam habeant, quia magis expediens fuit, vt ipſæ, quatenus conſecratæ, & ſeparatæ ſunt, pendeant & ſuſtententur à corpore Chriſti: & ideò ordine naturæ ſupponunt corpus Chriſti ſubſiſtens independenter ab ipſis: ſic igitur corpus Chriſti poteſt per ſuam ſubſtantiam,& entitatẽ, quæ ab accidentibus panis non E pendet, efficere in eadem accidentia, & conſeruare illa, tum in exiſtentia, tum in modo exiſtendi, tum etiam in præſentia: at verò ſpecies poſſunt efficere circa corpus Chriſti præſentiam, ſeu coniunctionem, aut attractionẽ ad ſe, quia non eſt neceſſe, quod illa actio corporis Chriſti circa ſpecies ſupponat hanc præſentiam, vt conditionem neceſſariam ad agendum: hæc enim conditio, vt ſuprà oſtendimus, in diuinis inſtrumentis non neceſſario ſupponitur; imò interdum fit actio ſine tali præſentia: in præſenti verò, quamuis actio non fiat, niſi à corpore Chriſti præſente, illa tamen præſentia concomitanter, ſeu conſequenter ſe habet, non verò vt principium, ſeu conditio ſimpliciter neceſſaria, quæ ad actionem ſupponatur: ſic enim ille modus præſentiæ corporis Chriſti poteſt immediatè pendere à ſubſtantia

S. Thomas.

ſtantia eius: ergo & mediantibus ſpeciebus, quia eſt A eadem ratio, quoad hoc; quoniam efficientia illius præſentiæ ſupponit ſubſtantiam, non tamen præſentiam ipſam.

Obiectio. Sed dices tandem, quomodo poſſunt ſpecies ad ſe trahere corpus Christi? oportebit enim, vt illæ qualitatem aliquam imprimant. Solutio. Reſpondetur primùm, ſi ea qualitas ſolùm eſt, veluti impetus motioni accommodatus, non eſt magnum inconueniens illam admittere, quia non eſt qualitas corruptiua, nec maiorem imperfectionem affert, quàm ipſe motus, vel præſentia localis. Secundò tamen dicitur, non eſſe hanc qualitatem neceſſariam: poteſt enim effectio proximè ad ipſam præſentiam terminari, ſicut Deus B ſolus poteſt illam efficere, ſine impreſſione qualitatis: & ſicut fortaſſe Angelus mouet cœlum, ſine impreſſione alicuius impetus: hic enim neceſſarius eſt, quando vis agentis non poteſt proximè attingere effectum, alioquin ſicut poteſt impetus immediatè efficere motum, ita & vis agentis, ſi ſit ſatis propinqua, & proportionata.

Ad fundamenta ſecundæ ſententiæ ex dictis patet reſponſio. Ad fundamenta verò primæ opinionis nunc breuiter dicitur, neq; ad veram rationem conuerſionis, neque ad aliquid aliud, eſſe neceſſariam maiorem vnionem inter Christum, & ſpecies, quam à nobis explicata eſt. Reliqua verò, quę ibi attinguntur, partim in ſequenti ſectione, partim in ſua diſpu- C tatione de tranſubſtantiatione tractabuntur.

SECTIO IIII.

Quæ denominationes, & quaſi idiomatum communicationes conſequantur corpus Chriſti ex hac præſentia.

Proponūtur variæ rationes, quæ in Euchariſtia reperiuntur, ſub quibus varia prædicata illi tribuuntur.

HÆc quæſtio proponitur, ad explicandum modum loquendi in hac materia, qui in huiuſmodi myſteriis eſt cognitu neceſſarius; tum ad exactiùs intelligendam rem ipſam, tum ad vitandos errores. Aduertendum ergo eſt, cùm Chriſtus ſit in hoc ſacramento verè, realiter, & ſubſtantialiter, quædam poſſe de illo hic exiſtente abſolutè, & ſimpliciter dici, ratione ſuę ſubſtantiæ; quædam verò ratione mo- D di exiſtendi hic; quædam propter coniunctionem ad ſpecies, & propter relationes, quę inde cõſequuntur; quædam denique, ratione ipſarum ſpecierum: quæ duplicia eſſe poſſunt: alia, quæ reuera conueniunt corpori, quamuis mediis ſpeciebus: alia, quæ reuera ſolùm ſpeciebus inſunt; denominant tamen corpus, veluti per quandam idiomatum communicationem, quorum omnium exempla in ſequentibus proponam. Similis ferè diſtinctio intelligi poteſt in ipſis ſpeciebus: manent enim in hoc ſacramento accidentia panis, alio tamen modo; vnde quædam de illis poſſunt dici propter id, quod ſunt; quędam propter modum exiſtendi, quem habent, quædam propter id, quod continent, vel repræſentant; quædam E deniq; propter eam ſubſtantiam, quam antea continebant, & ex natura ſua poſtulabant. Hic præſertim agimus de locutionibus, pertinentibus ad corpus Chriſti, de quibus nonnullas regulas trademus: nam quæ ad ſpecies pertinent, pendent ex his, quæ de abſentia ſubſtantię panis in ſequenti diſputatione dicturi ſumus; indicabimus tamen modum applicandi dictas regulas, quia ferè eſt eadem proportio, ſuppoſita fidei veritate. Primò ergo dicemus de Chriſto, poſteà de ſpeciebus. Circa Chriſtum autem ea, quæ ad abſolutas prædicationes pertinent, faciliora ſunt.

Omnia prædicata abſoluta, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, dicuntur de illo dicũtur vt eſt in Euchariſtia.

Vnde dico primò: Omnia prædicata eſſentialia, ſeu ſubſtantialia, & accidentalia omnino abſoluta, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, dicuntur de eo, prout eſt in hoc ſacramento. Aduertendum eſt: aliud eſſe, aliquod prędicatum dici de Chriſto hic exiſtente, aliud verò conuenire illi, prout hic exiſtit. Primum eſt verum de omni prędicato conueniente Chriſto quacunq; ratione: quia ſolùm denotat, eam formam conuenire ſubiecto hic exiſtenti, non verò conuenire hic, ſeu formam ipſam eſſe in illo, prout eſt hic: & hoc modo de Chriſto in ſacramento exiſtente verè dicitur eſſe in cœlo, & eſſe in loco naturali modo, &c. quia eſt idem omnino Chriſtus: at verò in poſteriori modo prædicationis denotatur prædicatũ quod dicitur de Chriſto, prout eſt hic, ſeu formam, quę per tale prædicatum ſignificatur, eſſe hic præſentem: & hoc ſenſu, intelligitur concluſio, quæ tam eſt certa, quàm certum eſt totam Chriſti ſubſtantiam, & omnia accidentia abſoluta, & connaturalia illi, eſſe in hoc ſacramento; de quo dicendum eſt infrà q. 76. & ita Chriſtus, prout eſt hic, verè, ac propriè dicitur homo, Deus, ſapiens, pulcher, & ſimilia.

Prædicata quæ reſpiciunt localem modum, nõ prędicantur de Chriſto, vt eſt in Euchariſtia; ſecus quæ reſpiciunt ſacramẽtalem.

Dico ſecundò; Prędicata, quæ ſignificant modum exiſtendi, ſi reſpiciant localem modum, non poſſunt dici de Chriſto, prout eſt in hoc ſacramento: ſi verò ſignificent modum ſacramẽtalem, verè de illo affirmantur. Itaq; poterit dici Chriſtus eſſe hic, ſubſtantialiter, & realiter, quia hæc ſolum denotant præſentiam realem; & poterit item dici eſſe hic indiuiſibiliter totus in toto & in ſingulis partibus: quia hæc & ſimilia indicant verum modum ſacramentalis præſentiæ: non poterit autem dici eſſe hic extenſus, aut circumſcriptus, quia non habet hic realem modum exiſtendi: & eodem ſenſu, nõ poterit dici eſſe localiter hic: an verò in alio ſenſu dici poſſit, infrà q. 76. dicemus, vbi de hoc, & de aliis modis inquirendum eſt. Hæc verò prædicatio, *eſt hic corporaliter*; æquiuoca eſt: nam ſi ſolum ſignificet veram præſentiam corporis, vera eſt; ſicut propter eſſentiam ſubſtantiæ, dicitur, eſſe ſubſtantialiter: ſi verò illud *corporaliter* dicat modum proprium exiſtendi corporis in loco, neganda eſt: & hoc modo dicunt interdum Sancti, non ſumi hic Chriſtum carnaliter, ſed altiori modo, vt diſput. præced. ſect. 2. & 9. tractatum eſt: & idem iudicium eſt de hac voce, *naturaliter*: abſolutè enim eſt hic Chriſtus ſupernaturali modo, atque ita ſupernaturaliter. Interdum verò dicunt Sancti, verè, ac naturaliter hic eſſe, & à nobis ſumi; vt explicent, realem eius naturam hic adeſſe; vt idem ſit naturaliter, quod verè, ac realiter.

Ea etiã, quæ indicãt vnionem aliquã Chriſti ad ſpecies, dicuntur de illo, hic exiſtente.

Dico tertiò, Prædicata quędam, quæ indicant vnionem aliquã Chriſti ad ſpecies, per modum continentiæ, ſeu mutuæ realis præſentiæ, verè ac propriè dicuntur de Chriſto vt hic exiſtẽte. Sic dicitur Chriſtus contineri ſub ſpeciebus, & ſimilia: & ratio eſt, quia verè intercedit aliqua vnio, ſaltem per effectionem & inſeparabilem, ac intimam præſentiam: ergo ab hac poteſt redundare aliqua denominatio ad Chriſtum ex ſpeciebus: ſi enim ex loco circumſcribente denominatur corpus locatum, ſeu cõtentum, & ex habitu veſtitum, quid mirum, quod Chriſtus ſub ſpeciebus exiſtens aliquam proportionatam denominationem ab eis ſumat?

In quo difficultas conſiſtat oſtenditur.

His poſitis, quæ clariora ſunt, difficultas eſt, de quibuſdam prędicatis, quæ ſignificant mutationem, vel aliquid ſimile in accidentibus; quomodo dici poſſint de corpore Chriſti, quaſi per communicationem idiomatum; huiuſmodi ſunt, frangi, moueri, tangi, videri, & ſimilia, de quibus duplex poteſt eſſe opinio.

1. Sententia.

Prima, quæ ſine vlla diſtinctione affirmat, has locutiones verè ac propriè dici de corpore Chriſti: ita docere

VValdenſ. docere viſus eſt VValdenſ.tom.2.de ſacram.53. & ſequentibus; & tom.3. de ſacramentalibus,c.41.& 42. eum ſecutus eſt Cano lib.5. de locis, c.vlt.ad vltimũ, & in eandem ſententiam inclinant Ruard. artic. 14. pagina 301.& Soto d.10.q.2.art.7. idem etiam ſentit Alan.lib.1.de Euchar. c.37. qui nimius videtur in ea opinione tuẽda. Fundamentum eorum eſſe potuit, quia Sancti Patres hæc omnia indifferenter prædicant de corpore Chriſti, ſcil.videri, cõtrectari, frangi, ac dentibus atteri, vt videre licet in Chryſ.Hom. 45.in Ioan.& 24.& 46.in primã ad Cor.83.in Matth. & 61.ad Populum, Cyril.12.in Ioan.c.58.Greg.hom. 22.in Euangel.Theophyl. & aliis expoſitoribus,1.ad Corin.11. circa illud verbum, *Quod pro vobis frangitur*, Alger.lib.1. de hoc ſacramento,ca.18. vbi in eandem ſentẽtiam Auguſt.refert, & fauet verbum Clementis in epiſt.1. habetur in c.Tribus, de Conſecrat.d.2. vbi appellat, *fragmenta corporis Domini*, deniq; Actor. 2.Lucæ 22.primę ad Corint.10. videtur vſurpari illa locutio, *Panis, quem frangimus*. Tandem (quod difficilius eſt) Berengarius in ſua profeſſione fidei coactus eſt confiteri, *corpus Chriſti verè eſſe in altari, frangi, & ſenſibilibus manibus ſacerdotum contrectari, ac dentibus atteri*: fidei autem profeſſio & hæreſis abiuratio propriis ſermonibus fieri debet.

Cano. Ruard. Soto. Alanus. Chryſoſt. Cyrillus. Gregor. Theophyl. Algerus. Clemens. Actor.2. Lucæ 22. 1.ad Cor.10.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt, quæ è cõtrario,ſine diſtinctione dicit has omnes locutiones eſſe improprias, metaphoricas, & ſolùm per quandam extrinſecam denominationem dici de corpore Chriſti. Quæ ſententia meritò tribui poteſt Durand.in 4.diſt.10.q.3. quatenus negat, eas etiam voces, quæ mutationem localem ſignificant, propriè, ac verè dici de Chriſto in hoc ſacramento, quia reuera (inquit) in ſe non mutatur, etiam per accidens, ſed ſolum denominatione extrinſeca. Et fundatur in eo errore, quem ſuprà ex eodem retulimus, ſcil. Chriſtum non eſſe hic pręſentem, niſi ſola præſentia ordinis: vnde citato loco negat, hic verè, & realiter contineri: vnde conſequenter etiam negat, verè, & realiter moueri, in quo cum illo ſentit Caiet.infrà q.76.art.6. non quidem ex illo erroneo fundamento; ſed ex alio falſo metaphyſico principio: exiſtimat enim, Angelos, & quamlibet ſubſtantiã non exiſtentem in loco quantitatiuè, nõ mutare locum per mutationem intrinſecam ſibi inhærentem, ſed per denominationem extrinſecam.

Durand. Caietanus.

Diſtinctione tamen opus eſt: in hoc enim ſacramento quædam ita fiunt circa ſpecies, vt ex eis conſequẽter fiat, ſeu tranſeat aliqua mutatio ad corpus Chriſti in ſeipſo: quædam verò ita fiunt circa ſpecies, vt in eis tantùm verſentur, & non tranſeant ad corpus Chriſti in ſe, exempla poſteà ſubiiciam.

Ea quæ circa ſpecies ita fiunt vt vere ac proprie tranſeat aliquid ad corpus Domini, cũ omni proprietate de illo dicũtur. Dico ergo quartò in hac ſectione, pręédicata prioris generis, quatenus ſignificare poſſunt mutationem aliquam verè, ac propriè factam in corpore Chriſti, cum omni proprietate de illo dicuntur. Ratio eſt clara, quia vnaquæq; res propriè denominatur à mutatione in ipſa facta ſeu recepta, etiã ſi contingat ex mutatione alterius redundare. Exempla ſunt, primum in terminis ſignificantibus mutationem localem: veriſſimè enim, ac propriiſſimè dicitur corpus Chriſtus eleuari, circumferri; & proptereà etiam dicitur propriè manducari; quia hæc vox mutationem localem indicat: ſolum eſt obſeruandum, quod ſicut pręſentia realis corporis Chriſti, licèt nõ ſit proprium Vbi quantitatiuum, ſignificatur tamen terminis localibus, vt eſſe hic, & ibi, quia non habemus alias voces, quibus veritatem illius pręſentię ſignificemus; ita hanc mutationem, licèt non ſit proprius motus phyſicus, quantitatiuus, ſignificamus

A vocibus indicantibus motum localem, quia non habemus alias, quibus declaremus, hanc veram, realem & ſucceſſiuã mutationẽ, quæ fit in corpore Chriſti; & hoc modo dicimus huiuſmodi locutiones eſſe proprias, vt rectè notauit Petrus Soto, lect.6.de Euchariſtia, & eſt communis Theologorum ſententia in 4.d.10.vbi Scot.q.5.& 6.Richard.art.4.q.1. Palud. & Capr.q.3.Maior q.6.Argent.q.2.art.vlt. Marſil.q. 7.art.3.concl.4.Gabr.lect.46.in Canon.& alij, quos ſtatim referam; &, ſine dubio, eſt aperta ſententia D. Thomæ, q.ſequenti, art.6. vbi dicit, Chriſtum moueri per accidens, motis ſpeciebus; ad eum modum, quo mouetur anima, moto homine; & in vniuer-B ſum, motis nobis, mouentur ea, quæ ſunt in nobis. Et contra Durandũ ſufficiens argumentũ eſt, quod ex falſo, & erroneo fundamẽto procedit: definitum eſt enim ca.Firmiter, & in Trid. ſeſſ.13. quòd autem in aliquo continetur, vel mouetur moto illo, vel deſinit ſub illo cõtineri. Contra Caietanum verò fieri poſſunt argumenta omnia, quæ de Angelis fiunt, & in vniuerſum fieri poſſunt de omni eo, quòd mutat pręſentiam realem, & conſequenter propinquitatẽ, vel diſtantiam: oſtendimus enim, hanc præſentiam eſſe aliquid reale in re pręſenti: ergo non poteſt mutari, ſine vera mutatione ipſius rei. Deinde mutata præſentia, mutantur relationes, & non propter mutationes terminorũ, vt ſuppono; ergo propter mu-C tationem ipſius ſubiecti, ſeu fundamẽti, quod in illo eſt. Tandem in ipſa voce eſt repugnantia; cum dicitur, aliquid mutari, per ſolam extrinſecã denominationẽ, aliàs Deus mutaretur, cum creat; & Verbum cum eſt vnitũ humanitati. Et ratio eſt, quia mutatio propriè eſt actus mobilis, ſeu ſubiecti; & ideò nihil propriè. ac verè dicitur mutari, niſi quod eſt ſubiectum motus, vel ſecundũ ſe totum, vel ſecundũ partem. Neq; Durand.& Caietan. contra hoc obiiciunt aliquid, quod difficultatẽ faciat, vt ex infra probandis, ſeu tractandis cõſtabit. Solum eſt aduertendum; hoc exemplum debere intelligi, quãdo ſpecies mutant locum, ita vt nouum aliquem locũ acquirant; qa ſi motu circulari intra omnino idem ſpatiũ mo-D ueãtur, probabile eſt, tunc corpus Chriſti Domini non mutari, vt multi ex citatis authoribus docent, pręſertim Maior q.6. quia ibi tantũ fit mutatio loci ſpecierum, ſecundũ partes, in quibus totus Chriſtus exiſtit, & ideò neceſſe nõ eſt, in ipſo fieri motũ. Quæ ratio rectè probat, talem motum nõ eſſe neceſſariũ; & ideò veriſimile eſt, nõ fieri: non eſſet tamen difficile defendere, etiã in illo modo poſſe Chriſti corpus moueri, qa poſſet mutare partiales modos præſentiæ: ſed non eſt, quod in hoc immoremur. Secundum exemplũ eſt, in deſitione huius pręſentię corporis Chriſti, corruptis ſpeciebus, hoc enim propriè & verè dicitur: quia verè fit in Chriſto aliqua mutatio amiſſiua illius pręſentię: cũ enim illa aliquid rea-E le ſit in corpore Chriſti, illa amiſſa aliter ſe habet corpus Chriſti, quã antea: ergo mutatũ eſt. Propter hæreticos verò, qui hoc ſacr̃m blaſphemant, cautè loquendum eſt, quãuis enim propriè dicatur corpus Chriſti amittere pręſentiã, ſeu deſinere eſſe hic, non tamen abſolutè dicendum eſt deſinere eſſe, nec corrumpi, nec digeri, ſeu mutari in ſubſtantiã aliti, quia hæc ſignificant corruptionem ſubſtantialem. Vnde etiam fit, eas transmutationes, quæ fieri ſolent circa materiam panis, poſt corruptionem panis, & accidentium eius, nullo modo poſſe denominare Chriſti corpus, cùm poſt corruptionem ſpecierum, iam præſens non adſit, & omnis hæc denominatio ſupponat hanc præſentiam, de qua re legite VValdenſem tom.2.c.65.& Claudium repetit.5.c.3.

Petrus Soto. Scotus. Richard. Paludanus. Capreol. Maior. Argentina. Marſilius. Gabriel. D.Thom. Conc. Trid. VValdenſ. Claudius.

Atque

Aduerbia localia ſimpliciter poſſunt de Chriſto dici.

Atq; hinc ſequitur primo, quid dicendum ſit de aduerbiis localibus, vt eſſe hic, vel alibi, vel in pluribus locis, ſimpliciter enim ita loqui poſſumus; quia non habemus alia verba, quibus hanc præſentiam ſignificemus; & quia illæ voces non neceſſario ſignificant modum exiſtendi alicubi circumſcriptiue, ſeu cum locali extenſione quãtitatis, ſic enim etiam dicimus, eſſe hic, vel alibi. Deniq; ita loquũtur Sancti, & Theologi, quos ſupra retuli; & eodem modo dicimus etiam, Chriſtum cõtineri ſub ſpeciebus, includi in tabernaculo, habitare in Eccleſia, & ſimilia.

Similiter & nomina ſignificantia propinquitatem, vel diſtantiam.

Secundò colligitur, nomina ſignificantia relationem propinquitatis, vel diſtantię proprie ac vere dici de corpore Chriſti per intrinſecam denominationem. Hoc per ſe clarum eſt, quia, cum realis præſentia ſit verus modus corporis Chriſti, eſt ſufficiens fundamentum huius relationis, imo ex intrinſeca ratione harum denominationum neceſſe eſt, illas proprias eſſe, & intrinſecas, ſaltem ratione fundamenti; vnde ſi alias ſit res capax relationis realis, non eſt cur illa non conſurgat. Solum eſt in relationibus, quæ ſignificant diſtantiam, cauenda æquiuocatio quædam, in verbo enim diſtandi, includitur negatio præſentiæ ad rem alteram, ſeu ad alium locum: cum autem Chriſtus propter hanc pręſentiam in vno loco, non priuetur præſentia in aliis locis, ideo licet ſit propinquus terræ, non diſtare dicetur à cœlo, & eadem ratione non dicitur proprie diſtare à ſe ipſo, q.a non poteſt à ſe ipſo ſeparari, quamuis modus exiſtẽdi, quem habet in cœlo, poteſt diſtare à modo, quem habet in ſacramento, & è contrario.

Tertio colligitur, propter has denominationes, nõ eſſe neceſſariam vnionem formalem, quia quod vnum mutetur ad motum alterius, non ſemper ꝓuenit ex vnione formali; ſed ex quacunq; connexione etiam effectiua oriri poteſt, vt ex ſe conſtat: & ſimiliter, quod aliquid amittatur, deficiente altero, indicat quidem neceſſariam dependentiam, non tamen neceſſario formalem vnionem. Vnde quod ex illo exemplo colligit Henricus, quodlib. 1. q. 5. ſpecies eſſe corpori Chriſti rationem formalem exiſtẽdi hic, ſi proprie, & in rigore ſumatur, non eſt verũ, vt ex dictis conſtat. — Henricus.

Quæ fiunt circa ſpecies, & non ponũt mutationẽ in Chriſto, non proprie dicuntur de illo.

Dico quinto, Quæ ſunt circa ſpecies, & non ponunt aliquam mutationem in ipſo corpore Chriſti, neq; attingunt ipſum in ſe, non proprie illud denominant, ſed interdum nullo modo, interdum vero ſolum per aliquam metaphoram, vel extrinſecã denominationem. Ratio primæ partis eſt, quia cũ corpus non ſit proprie vnitũ ſpeciebus, vnione formali, ſi ad ipſum non pertingit forma denominans, non eſt cur ipſum proprie denominet propter ſolas ſpecies, quod aperte confirmabunt exempla ſecundę, & tertiæ partis. Probatur ergo ſecunda pars, quia licet ſpecies calefiant, vel alterentur, non dicitur corpus Chriſti alterari, ſicut in cap. In quadam, de Celebrat. miſſ. dicitur non madefieri, etiam ſi madefiant ſpecies panis, cum mittuntur in calicẽ. Et confirmatur, quia corpus Chriſti nõ denominatur quantum, rotũdum, aut album, ab ipſis ſpeciebus panis, ſub quibus ipſum manet, ergo nec denominabitur calidum à calore in eis exiſtente, ſiue antiquo, ſiue de nouo facto, ergo nec denominabitur calefieri. Et confirmatur ſecundo, quia actiones procedentes ab ſpeciebus non tribuũtur corpori, aut ſanguini Chriſti, vt non dicitur ſanguis frigefacere, etiam, ſi ſpecies frigidiſſimæ ſint, & hæc exempla oſtendunt, non intercedere formalem vnionem, nec denominationes alias in illa fundari: alias iſtæ etiam denominationes ex illa orirentur: eſſet enim æqualis ratio, ſicut etiam

A videm⁹ fieri in myſterio Incarnationis, dicitur enim, Verbum, ratione humanitatis vnitum, & ambulare, & mori, & calefieri, &c.

Exempla tertiæ partis concluſionis ſunt, primum de fractione, quod enim corpus Chriſti frangi, aliquo modo dicatur, probant adducta in prima ſententia, quod vero illa locutio metaphorica ſit, & non ꝓpria, colligitur ex D. Th. infra. q. 77. art. 7. in corp. & ad 3. vbi dicit, Chriſtum proprie dici manducari, nõ ſic autem frãgi: ſed tm̃ rõe ſpecierum, in qua doctrina, & differentia confirmat vtramq; concluſionem noſtram, idem optime docet in 4. diſt. 12. q. 1. artic. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. & ibi Bonau. ar. 3. q. 1. Alenſ. q. 420. B membr. 1. Gabr. lect. 80. in can. Victo. in ſum. nu. 69. & Petrus Soto dicta lect. 6. & bene Innoc. lib. 4. c. 9. & 10. vbi aduertit, Berengarium hæreticum coactum eſſe vti in ſua confeſſione, nomine contrectationis, fractionis, quia ipſe antea doloſe fatebatur hæc fieri circa corpus Chriſti, ſed poſtea explicabat, id eſt, in ſigno corporis Chriſti, & ideo compulſus eſt fateri, fieri non circa nudum ſignum, etenim hoc ſenſu dictum eſt, fieri circa corpus, id eſt, circa ſacramentũ, quod vere, & realiter cõtinet corpus. Ratione patet, quia fractio, proprie & in rigore ſignificat diuiſionẽ, & diſcontinuationem partium; quam conſtat non fieri in partibus corporis Chriſti. Ratio autem metaphoræ eſſe potuit, vel, vt per illam locutionẽ magis declaretur realis præſentia: vel, quia fractio nunquam fit, ſine motu locali; & ita cum ſit fractio, corpus Chriſti vere mouetur, & ita aliquid participat de fractione; vel quia fractio ad diſtributionem ordinatur, præſertim quando eſt ad vſum, vt eſt illa, de qua fit mentio in Scriptura; corpus autem Chriſti proprie diſtribuitur, & ita ſumi potuit fractio pro diſtributione, vel certe quia cum frangũtur ſpecies, ipſa præſentia corporis Chriſti, quæ antea tantũ erat vna in actu, & plures in potentia, per fractionem fit plures in actu, & ita, quodammodo, diuiditur, quod Soto ſupra notauit. Deniq;, quia hæc locutio metaphorica eſt, interdũ ſimpliciter negatur, ne ad ipſum Chriſti corpus referri videatur, & ita dicit Eccleſia; D *Nulla rei ſit ſciſura, ſigni tantum ſit fractura*, Et; *non confractus, non diuiſus, integer accipitur*, de quo legatur Guitmund. lib. 1. de hoc ſacramento, parum à principio, & Vvaldenſ. tom. 2. ca. 39. & Roffenſ. lib. 2. contra OEcolampad. cap. 34. — D. Thom. Bonauent. Alenſis. Gabriel. Victoria. Petrus Soto. Innoc. Guitmund. Vvaldenſis. Roffenſis.

Secũdum exemplum huic ſimile eſt de contactu, ſeu contrectatione ſenſibili corporis Chriſti, nã ꝓprius contactus ſolum eſt inter res extenſas in ordine ad locũ, quarum extrema ſunt ſimul, & hoc modo non poteſt in hoc ſacramento eſſe verus ac proprius cõtactus circa corpus Chriſti, quin potius neque ipſæ ſpecies ipſum proprie tangunt, vt recte dixit Henric. quodlib. 1. q. 5. & Richar. diſt. 10. ar. 4. q. 2. & Capreol. quæſt. 1. ad 3. contra primam concluſio-E nem, & inſinuauit Altiſiod. lib. 4. tract. 5. c. 4. dicens, quod ſpecies tantum aſſiſtunt corpori Chriſti, & velant ipſum: quia tamen, vt ſupra diximus, quodammodo comparantur ſpecies ad corpus, ſicut habitus ad rem veſtitam, quemadmodũ dicimur tãgere hominem, tãgendo eius veſtem, ita dicimur quodammodo tangere Chriſtum tangendo ſpecies, & præſertim vſurpatur hæc locutio ad explicandam magis realem præſentiam, vt late Claud. repet. 5. c. 3. — Henricus. Richard. Capreol. Altiſiod. Claud.

Tertium exemplum eſt ſimile de miſtione, dicit enim corpus Chriſti miſceri ſanguini, vt in canone dicimus; *Fiat commiſtio corporis & ſanguinis.* Proprie autem miſtio per iuxtapoſitionem videtur includere duo, & diuiſionem miſcibilium in partes, & contactũ partiũ inter ſe. Quæ duo poſſunt interuenire in-

ter ſpecies vini,& panis;non autem inter ipſum corpus,& ſanguinem: hæc autem dicuntur inter ſe miſceri, quatenus ex vi verborum conſecrationis, ſub partibus ſpecierum panis, eſt corpus: & ſub partibus ſpecierum vini, eſt ſanguis: & illæ miſcentur inter ſe:& ita quodammodo fit miſtio inter corpus & ſanguinē,ſecundum præſentiam ſacramentalem. Vltimo dicitur corp' Chriſti videri per ſpecies, non quidem proprie,& in ſe, hoc enim modo Chriſti corpus eſt hic inuiſibile, propter quod interdum inuiſibile vocatur ab Augu. in c. Nos autem,&c. Hoc corpus, de Conſec. d.2. Et ſic etiam dicunt Sancti in hoc ſacrto, aliud videri, aliud credi. Amb. li. de myſt. c.9.& Cyri. Hieroſ. catecheſ.4. dicit ergo videri, ſicut de contactu dixi, ad explicandam magis realem præſentiam, dicuntur enim interdum videri, quæ ſolum in proximo continente, vel per accidens ſub aliquo ſigno, in quo realiter continentur, percipiuntur viſu; quomodo interdum in Scriptura dicuntur videri Angeli, in corporibus aſſumptis, ad hunc ergo modum dicitur videri corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & ſic etiam interdum dicitur viſibiliter ſumi, vt eſt apud Aug. ſerm.2. de verbis Apoſtoli, legatur D. Tho. infra. q.76. art.7. Hugo de ſancto Victor. lib.2. de ſacramen. par.8. cap.7. Raban. lib. de corp. & ſanguin. Dom. c.26. Claud. repet.4. c.6.

Auguſt. *Ambroſ.* *Cyrill.* *Auguſt.* *D.Thom.* *Hugo.* *Raban.* *Claud.*

Solutio argumentorum.

Atq; hinc facile patet reſponſio ad fundamenta vtriuſq; opinionis, & præſertim ad illam interrogationem; ſi hæ locutiones ſint metaphoricæ, cur Berengarius in ſui erroris abiuratione, illis vti coactus ſit, cum fidei profeſſio verbis maxime propriis fieri debeat. Reſpondetur enim primo, id factum eſſe, q̄a metaphora illorum verborum eſt ſatis perſpicua,& aliunde eſt aptiſſima ad explicandam veram Chriſti præſentiam. Deinde ex Innoc. ſupra, c.10. q̄a ille hęreticus fatebatur hæc fieri circa corpus Chriſti in ſacramento, doloſe tamen; intelligebat enim fieri ſolū in ſigno, ſub quo negabat, vere Chriſtum contineri, & ideo cōpulſus eſt confiteri realiter fieri circa Chriſtum, id eſt, circa ſacramentū, in quo Chriſtus realiter continetur, nam, quia ſacramentum hoc conſtat ex corpore Chriſti,& ſpeciebus: ideo, quę fiunt in illo, ratione ſpecierum, dicuntur quodammodo fieri circa corpus Chriſti.

Ex his vero ſequit̄, has locutiones, cum metaphoricæ ſint, nō eſſe admodum extendendas, nec pręter vſum Sanctorū, ne alicui fortaſſe erroris occaſio detur, ꝓpter quod vitamus eas, vel locutiones, vel denominationes ab accidentibus ſumptas, quæ indicare poſſunt, talia accidentia Chriſto inhærere, ideo non dicimus, corpus Chriſti eſſe rotundū, aut albū, calefieri, aut frigefieri, alteratis ſpeciebus, & eadem ratione nō dicitur obdurari corpus Chriſti, aut aceſcere ſanguis, licet hæc fiant circa ſpecies. Et hæc etiā exempla confirmant, priores denominationes non eſſe proprias, nec fundatas in vera, ac formali vnione inter Chriſtum & ſpecies, alioquin eadem ratio eſſet de omnib. prædictis. Et hinc obiter etiam intelligit̄, an hæ locutiones ſint admittendæ, *hoc album*, vel, *hoc rotundum eſt corpus Chriſti*, de quib. late agit Waldenſ. tom.2. de ſacr. c.52. vbi ſimpliciter & in rigore falſas eſſe exiſtimat, quia illud ſubiectum; *album*, vel, *rotundum*, in rigore ſupponit pro ſubiecto illorū accidentium,& illud non eſt corpus Chriſti, ſicut etiam, hæc eſt in rigore falſa, *hoc quantū eſt corpus Chriſti*, quia hoc quantum ſupponit pro hac re extenſa, & hęc quidem eſt dialectica proprietas locutionis, ſi ſola proprietas illorum terminorum connotatiuorum attēdatur: tamen, ſi illud pronomen, *hoc*, extrahat ſubiectum ad illam rigoroſam ſignificationem,& ſignifi-

Vvaldenſis.

A cet contentum ſub hoc albo, vel quanto, verus erit ſermo,& idem iudicium eſt de his, *hoc ſenſibile eſt corpus Chriſti.* E contrario vero, an corpus Chriſti, prout eſt hic, poſſit dici ſenſibile, vel tangibile ꝓprie,& nō metaphorice, diſtinctione opus eſt: nam, ſi illa verba ſignificēt proprietatē corporis, ſecundū ſe, verę ſunt propoſitiones, ſi aūt modum exiſtendi, erunt falſæ, quo ſenſu dixit Aug. in ca. Nos autē, de Conſec. diſt. 2. *Sumere nos in ſacramento res inſenſibiles, carnem, & ſanguinē Domini.* Corpus ergo Chriſti, ꝙ hic eſt, viſibile eſt,& tangibile: nō eſt tamē ꝓprie viſibile, vt eſt hic, quāuis metaphorice dicatur ratione ſpecierum viſibiliter ſumi, vt Aug. ſer.2. de verbis Apoſtoli loquit̄.

Auguſt.

B Dico ſexto, Quæ conueniunt corpori Chriſti ſecundum ſe, non poſſunt dici de ſpeciebus, niſi valde metaphorice & improprie, eo modo, quo nomen rei ſignificatæ tribuitur ſigno. Ratio eſt clara, quia corpus Chriſti eſt res omnino diſtincta ab ſpeciebus, neq; ita illis vnitur, vt ſua attributa illis communicet. Iuxta hanc concluſionem interpretantur multi, quod alibi dixit Auguſt. *Sacramentum corporis Chriſti, quodammodo dici corpus Chriſti.*

Dico ſeptimo, Quæ conueniunt pani pręciſe, ratione ſuæ ſubſtantiæ, non dicuntur proprie de hoc ſacramento, ſed vel nullo modo, vel per metaphorā. Ratio eſt, quia hic non adeſt ſubſtantia. Vnde fit, vt hoc ſacramentum non poſſit dici abſolute, & ſimpliciter panis, ſed vel metaphorice, quia ex pane cōfectum eſt; vel, quia ſub accidētibus panis datur, vel cum addito, ſignificationē eleuante, vt cum dicitur, *panis vitæ, qui de cœlo deſcendit.*

C Dico vltimo, Denominationes, quæ conſequuntur actionem mutuam inter Chriſtum & ſpecies, ꝓprie de ipſis dicūtur ſeruata proportione. Ratio eſt, quia, vt diximus, vera actio inter ipſa intercedit: vnde proprie dicitur Chriſtus ſuſtentare ſpecies, ſi effectionem ſignificet, & eodem ſenſu dicuntur ſpecies continere Chriſtum,& eadem ratio eſt, de relationibus cōſequentibus actionem, ſeu mutuam realem præſentiam.

D DISPVTATIO XLVIII.

De comparatione vtriuſq; præſentiæ, ſacramentalis, & naturalis corporis Chriſti.

DOcet Catholica fides, Chriſtū Dominum ſimul exiſtere in hoc ſacramēto, & in cœlo,& in nocte cœnę ſimul extitiſſe in cœnaculo, modo ſibi connaturali & viſibili cū diſcipulis ſuis, & poſt conſecrationem, ſub ſpeciebus panis, modo ſacramentali.

Ad explicandam ergo propriam rationem,& differentiam ſacramentalis præſentię, de qua nobis ſermo eſt, oportet illam cum naturali, ſeu quantitatiua E præſentia conferre, vt ex vtriuſque collatione, eſſentia & propria definitio prædictæ ſacramentalis præſentiæ magis conſtet,& multa principia explicētur, quæ ad ſoluendas plures difficultates in hoc myſterio occurrētes plurimum conferent. Poſſunt autem hæ pręſentię comparari, aut in vnitate,& diſtinctione, aut in dependentia vnius ab alia: aut in oppoſitione,& repugnantia, aut demum in concomitantia quadam, de quibus ſigillatim dicemus.

SECTIO I.

Vtrum ſacramentalis præſentia corporis Chriſti ſpecie differat à naturali ſeu quantitatiua.

SEnſus huius quæſtionis ſatis conſtat ex præmiſſa terminorum expoſitione. Vt autem ratio difficulta-

Conuenientię inter præſentias naturalem & ſacramentalem Chriſti.

cultatis aperiatur, nonnullæ conuenientiæ, & differentiæ harum præſentiarũ prę oculis ponendæ ſunt. Primo itaq; conueniunt, quia vtraq; eſt intrinſecus, & realis modus corporis Chriſti: ſicut de ſacramẽtali præſentia, diſput. pręced. probatũ eſt: de quãtitatiua vero conſtat ex philoſophicis principiis, quæ in 4. Phyſic. traduntur. Secundo conueniunt, nam vtraq; harum præſentiarum poteſt eſſe formalis, ac per ſe terminus alicuius mutationis: nam præſentia naturalis eſt terminus motus localis intrinſecus, & maxime proprius, vt conſtat ex phyſicis: præſentia vero ſacramentalis, cum ſit modus corpori adueniens, & non neceſſario conſequẽs exiſtentiam eius: conſtat eam fieri poſſe per aliquã mutationem, vel propriã, vel improprie dictam; prout comprehendit omnem actionem nouã, vt latius infra ſumus diſputaturi, de tranſubſtantiatione tractãtes. Tertio conueniunt, quia vtraq; harum præſentiarum eſt fundamentum propinquitatis, & diſtantiæ, vt per ſe manifeſtum eſt in quantitatiua præſentia: de ſacramentali vero, & in ſuperioribus declaratũ eſt, & videt̃ res certa ex principiis fidei: non enim nũc contendimus, an hęc propinquitas, vel diſtant ita ſit vera relatio realis prędicamentalis: nihil enim ad myſteriũ fidei explicandũ ſpectat: ſed agimus de reali propinquitate, quæ per modum relationis facilius intelligitur, & explicatur, vel per negationem quandam indiſtantiæ: atq; hoc modo conſtat ex doctrina fidei, Chriſti corpus per ſacramentalem præſentiam fieri indiſtans ab ſpeciebus panis, & conſequenter fieri propinquũ aliis corporibus, quibus ipſæ ſpecies panis propinquæ ſunt.

Differentiæ plures inter eaſdem proponuntur.

Differunt autem hæ præſentiæ, primo; quia corpus quantũ, naturali modo exiſtẽs in loco, ita occupat ſpatium, quod replet, vt ab illo neceſſario excludat omnem aliam quantitatẽ, naturali modo extenſam & exiſtentem in loco: hac enim ratione, quando vnum corpus ingreditur aliquẽ locum, inde expellit corpus ibi præexiſtens: neq; naturaliter fieri poteſt, vt ſibi penetrent̃: at vero in ſacramẽtali præſentia nõ ita contingit: nam per illam ita fit Chriſtus præſens, vbi fuerat ſubſtantia panis, & vini, vt ab illo loco nõ excludat totam panis, & vini quantitatem, ſed relinquat eam cum eadem extenſione, & loci occupatione, ꝗ antea habebat. Hoc enim modo docet fides: peracta conſecratione, eſſe Chriſtum pręſentem intime quantitati panis, & vini, ſecundum omnes eorum dimenſiones, ſicut antea erat eorum ſubſtantia. Præſentia ergo ſacramentalis Chriſti non eſt incompoſſibilis in eodem loco vel ſpatio cum naturali pręſentia alterius corporis quanti.

Secundo differunt, quia per naturalem præſentiã corpus extenditur in ordine ad locum, ita vt totũ ſit in toto, & pars in parte: quia, ſicut totũ corpus excludit totum aliud corpus ab eodem loco, quia cum illo penetrari non poteſt: ita pars corporis excludit à ſuo partiali loco aliam eiuſdem corporis partem: quia etiam earum quantitates partiales penetrari nõ poſſunt, ſuppoſito, quod nulla fiat mutatio in raritate, aut denſitate, at vero per ſacramẽtalem præſentiam ita fit præſens Chriſti corpus, vt nullam recipiat extẽſionem, aut commenſurationẽ in ordine ad quãtitatem panis, vel alterius corporis, cui ſit præſens. Supponimus enim ex fide, Chriſtum eſſe totum ſub ſpeciebus panis, & vini, & ſub ſingulis partibus earũ, vt infra, q. 76. latius probandum eſt. Vnde fit, partes corporis Chriſti, ſic pręſentes, non ſe excludere mutuo ab eodem ſpatio: nã, vbi vna eſt, ibi ſunt omnes aliæ & conſequenter fit, non habere eas extẽſionem in ordine ad ſpatium ſeu locum cui ſunt præſentes. Et hęc differentia ſequit̃ ex priori, nam, ſi tota quan-

A titas corporis Chriſti non excludit ab eodem ſpatio quantitatem panis, multo minus neceſſe eſt, vt quãtitas vnius partis corporis Chriſti excludat reliquarum partium quantitatem.

Atq; hinc oritur tertia differentia: nam præſentia quantitatiua duplicem habet extẽſionem: vnam ex parte ſubiecti, quia partialiter vna eſt præſentia manus, alia pedis, alia capitis, &c. aliam in ordine ad ſpatium, ſeu per commenſurationem partium corporis præſentis ad partes ſpatij, veri, vel imaginarij, cui eſt pręſens: quia ſingulæ partes ſunt in diuerſis partibus ſpatij: at vero ſacramẽtalis præſentia corporis Chriſti, quamuis ex parte ſubiecti diuiſibilitatem quan- B dam, & extenſionem habeat, quia eſt tali ſubiecto proportionata; alia enim eſt partialis præſentia in manu, alia in pede, alia in capite, &c. quia in rigore, & de potentia abſoluta loquendo, poſſet manere vna ſine alia, in quo differt hæc præſentia à præſentia ſubſtantiæ angelicæ, quæ ex parte ſubiecti omnino eſt indiuiſibilis, eo quod ſubiectum non habeat partes: nihilominus tamen per comparationem ad ſpatium, hæc ſacramentalis pręſentia non eſt intrinſece diuiſibilis: quia præſentia totius corporis, & omniũ partium eius nõ habet neceſſariam habitudinem ad diuerſas partes ſpatij, neq; ad ſpatium diuiſibile: q̃a, vt diximus, vbi per hanc præſentiam conſtituitur vna pars corporis, ibi ponitur totum corpus: quia in C ordine ad ſpatium pars non eſt extra partem, ſed omnes eſſe poſſunt etiam in indiuiſibili: eſt ergo hæc pręſentia, ſub hac ratione, ſuo modo indiuiſibilis.

Obiectio. Dices, Etiam in ordine ad ſpatiũ eſt hæc præſentia diuiſibilis: alia enim eſt partialis præſentia, ꝗ habet corpus Chriſti in vna parte ſpecierum ſacramẽtalium, ab ea, ꝗ habet in alia parte ſpecierũ: cuius ſignum manifeſtũ eſt, quia poteſt vna pars ab alia ſeparari, conſumpta, vel ſeparata parte ſpeciei. *Solutio.* Reſpõdetur; Ideo dixi, per ſe, & intrinſece, quia hmõi latitudo talis præſentiæ non eſt ſimpliciter neceſſaria, cũ præſentia totius corporis ſaluari poſſit in ordine ad indiuiſibile ſpatiũ; &, quia, ex vi talis præſentiæ, partes rei præſentis non dicunt habitudinem ad di- D uerſas partes ſpatij, & in hoc conſiſtit propria differentia, quam conſtituimus inter ſacramentalẽ, & naturalem præſentiam corporis quãti: huic autẽ differẽtiæ, ſeu proprietati non repugnat, quod eadẽ pręſentia poſſit habere diuiſibilitatẽ aliquã in ordine ad ſpatiũ, nõ per commenſurationem partium corporis, ad partes ſpatij, ſed quaſi ꝑ reduplicationẽ eiuſdẽ corporis in pluribus partibus ſpatij, vt probat argumentum factum: quæ diuiſibilitas etiã in præſentia ſubſtantiæ angelicæ reperiri poteſt, vt per ſe conſtat.

Ex his ergo orit̃ ratio dubitandi in propoſita quęſtione; an ſcilicet, prædictæ differentiæ ſint ſufficiẽtia ſigna eſſentialis diuerſitatis inter has præſentias, vel tantum accidentalis. Videntur enim omnia, quæ E dicta ſunt, ſaluari poſſe de potentia Dei abſoluta per ſolam accidentalem variationem, vel repetitionem naturalis, & quantitatiuæ præſentiæ: non eſt ergo, ꝙ fingamus nouum quendam modum præſentię differentis in ſpecie, qui vix poterit mente concipi, aut intelligi. Antecedens declaratur, nam omnes differentiæ aſſignatę ſolum in hoc fundantur, ꝙ Chriſti corpus eſt totum in toto, & in qualibet parte ſpatij: ſed hoc fieri poteſt per naturalem pręſentiam quãtitatis partium omnium eiuſdem corporis ſe ſe inuicem penetrantium in eodem ſpatio: ergo nihil aliud neceſſarium eſt: nam, quando Deus ponit duo corpora penetratiue in eodem loco, non dat illis nouũ modum præſentię localis: ſed, conſeruando potius naturales præſentias, quæ naturaliter ſimul eſſe non

poſſent,facit,vt actu non ſe excludant ab eodem loco;ſicut,ſi conſeruaret duas qualitates contrarias in eodem ſubiecto,non tolleret,nec mutaret poſitiuos effectus formales earum, ſed impediret tantum repugnantiam:atq; ad eundem modum,vt Deus conſtituat quadrupedale corpus in bipedali ſpatio,non eſt neceſſe, vt mutet naturalem modum præſentiæ, ſed ſolũ,vt faciat,dimidiam partẽ illius corporis cũ altera parte ęquali penetrari,&eodem modo poterit totum illud corpus in ſpatio pedali cõſtitui; & in dimidia parte illius,& in qualibet minori parte,etiam ſi in infinitum minuatur : ergo per ſolam penetrationẽ partiũ,& per quantitatiuam præſentiam,quaſi repetitam,& multiplicatam in toto corpore,& in omnibus partib.eius,in ordine ad omnes partes ſpatij poteſt optime fieri prædictus effectus exiſtentiæ totius corporis in toto, & in ſingulis partib⁹ ſpatij.Atque ita videntur nonnulli Scholaſtici hoc myſteriũ explicare,præſertim Soto in 4.diſt.10.q.1.art.4. poſt argumenta Ochami, & Gabriel lect. 43. in Canonẽ.

Soto. Gabr.

Præſentia ſacramentalis Chriſti in Euchariſtia differt eſſentialiter à pręſentia naturali.

Nihilominus dicendum eſt,ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti in Euchariſtia eſſe modum quendam ſupernaturalem, eſſentialiter, & ſpecifice diuerſum,à modo præſentiæ,quem quantitas habet in loco,quãdo illud replet,& occupat,modo ſibi cõnaturali.Hanc cõcluſionem ſumo ex communi doctrina Theologorum in 4.diſt.10.docentium(vt infra videbimus)quãtitatem corporis Chriſti priuari in hoc ſacramento extenſione in ordine ad locum; quæ extẽſio nihil aliud eſt,quam præſentia naturalis illius ꝓpria,& quantitatiua:at vero,ſi præſentia corporis Chriſti in ſacramento non eſſet diuerſæ rationis à pręſentia naturali quantitatis,eſſet vera extẽſio in ordine ad locum:non ergo careret corpus Chriſti in ſacramento tali extenſione, ſed potius haberet illam ſæpius repetitam, & multiplicatam, & ſic poſſet eſſe totum in toto,& in qualibet parte ſpatij, ſeu ſacramẽtalium ſpecierum. Deinde ſignificat hãc ſententiam D.Th.tota quæſt.ſequente, dum docet,hãc pręſentiam non eſſe per modum quantitatis,ſed per modum ſubſtantiæ : eſſeq; adeo ſupernaturalem,vt non poſſit etiã ab intellectu angelico naturaliter videri:quomodo dicunt alij authores,hanc præſentiã, non ſolum eſſe ſupra naturam,ſed etiam ſupra intellectũ.Altiſiod.li.4.ſum.tract.5.c.4. Alenſis 4. par.q. 40.memb.3.ar.4.Bonau.in 4. diſt.10.ar.1.q.1. At vero,ſi modus huius præſentię non eſſet diuerſæ rationis,& ſpeciei,à modo naturalis præſentiæ quantitatis:reuera non eſſet ſupernaturalis,ſed ſolum multiplicatio,& penetratio talium præſentiarum in eodẽ corpore,& in omnibus partibus eius eſſet ſupernaturalis,in fieri potius (vt ſic dicam) quam in aliqua re facta. Vnde neq; per ſe eſſet angelo inuiſibilis,quia quælibet præſentia naturalis, & conſequenter quælibet multitudo earum,poteſt ab angelo naturaliter cognoſci:ſicut,quãdo duo corpora penetratiue ſunt in eodem loco, poteſt vtrumq;, eorumq; præſentia mutua,& intima ab angelo naturaliter cognoſci.Pręterea ratione ſic argumentor ex principiis poſitis:q̃a naturalis pręſentia quantitatis,eſſentialiter includit extenſionem partiũ in ordine ad locum: ſed præſentia ſacramentalis corporis Chriſti non includit hanc extenſionẽ:ergo eſſentialiter differũt. Maior cõſtat ex Philoſophia,& ex ipſis terminis:nam,licet extenſio in ordine ad locum, non ſit de eſſentia quantitatis,tamen eſt de eſſentia illius præſentiæ localis,quæ naturaliter debet quantitati:& eſt etiam paſſio eius: imo formaliter & eſſentialiter ſunt vna & eadẽ paſſio.Minor autem,& eſt cõmune axioma Theologorum,vt dixi,& declaratur variis modis. Primo,quia,

D.Thom.

Altiſiod. Alenſis. Bonauen.

A ſi illa præſentia includeret in ratione ſua extenſionẽ in ordine ad locum:partes etiam corporis Chriſti,ex vi & natura talis præſentiæ, ſe ſe mutuo excluderent ab eodem loco, & præſentia totius corporis Chriſti naturaliter pugnaret cum quantitate panis, eamque à ſuo loco expelleret,niſi ſpeciali miraculo diuinitus impediretur: hęc autem omnia ſunt abſurda,& præter finem,& rationem huius myſterij. Secũdo, quia ſi illa præſentia haberet extẽſionem in ordine ad locum:ex vi vnius tantum præſentiæ eſſet corp⁹ Chriſti totum in vno integro loco , & pars in parte eius. Vnde , vt omnes partes corporis eſſent in ſingulis partibus ſpatij,neceſſarium eſſet, vt per iteratam ſeu B repetitam præſentiam, & extenſionem, vna pars cõſtituatur, vbi eſt alia;ita vt, ſi per vnam præſentiam localem intelligitur, caput corporis Chriſti eſſe in ſuprema parte ſpecierum ſacramentalium , & pes in infima,per aliam præſentiam intelligantur è contrario pedes eſſe in ſuperiori parte,& caput in inferiori, atque in hunc modum in infinitum variari, & multiplicari,&penetrari pręſentias,donec partes omnes corporis in omnibus partibus loci coincidant : hoc enim totum neceſſario ſequitur ex alio dicendi modo,vel potius pręſupponitur ad eam partium penetrationem, quam illa ſententia fingit : conſequens autem videtur valde abſurdum, tum,quia iuxta hãc rationem explicandi præſentiam Chriſti in ſacra- C mento , neceſſe eſſet intelligere in corpore Chriſti varios ſitus & poſitiones valde indecentes : nam ſecundum vnam præſentiam eſſet rectus, ſecundum aliam vero inuerſus omnino,& ſimilia quæ incredibilia ſunt:tum etiam,quia oporteret, has præſentias eſſe multitudine infinitas, vt poſſent ſingulæ partes corporis in ſingulas partes ſpatij cadere:nam hę partes in infinitum diuidi poſſunt: vnde fit,vt ſitus corporis intra idem ſpatium poſſint in infinitum variari, vt per ſe conſtat: vt ergo omnes partes corporis per huiuſmodi iteratam pręſentiam adſint omnibus ſpatij partibus,neceſſarium eſſet, tales præſentias ſimul eſſe actu infinitas , quod eſt , reuera inconueniens:nam illæ præſentiæ eſſent in re ipſa diſtinctæ, D & poſſent à Deo ſeparari,atque vna ſine aliis conſeruari,quia per accidens,& ex ſola Dei voluntate multiplicantur. Tertio hic modus præſentiæ, & omnis hæc præſentiarum multiplicatio non eſſet ſatis, vt totum Chriſti corpus & omnes eius partes conſtituerentur in quolibet puncto indiuiſibili hoſtiæ; cum tamẽ hoc neceſſarium ſit ad huius myſterij veritatem,vt infra oſtẽdemus. Sequela patet, quia per quantitatiuam præſentiam, includentem extenſionem in ordine ad locum,non cadit,ſeu reſpondet in puncto ſpatij , niſi punctum indiuiſibile corporis exiſtentis in ſpatio : ergo etiam ſi illæ præſentiæ varientur & multiplicentur cum eadem extenſione, nunquã partes corporis erũt in indiuiſibili puncto E ſpatij;ſed,ad ſummum, varia indiuiſibilia corporis Chriſti puncta erunt, & quaſi ſe penetrabunt in eodem puncto hoſtię conſecratę,atq; ita non,vbicunque eſt aliquid corporis Chriſti, ibi eſt totum Chriſti corpus,quod eſt valde abſurdum.

Vltimo vix poteſt intelligi , corpus grandioris quantitatis,retinẽs extenſionem aliquam in ordine ad locum,aſque vlla condenſatione conſtitui in minori loco;ſine imperfectione magna, & quaſi confuſione,ſeu complicatione totius corporis, & partiũ eius:ꝙ abhorret mens cogitare in corpore Chriſti: non eſt ergo hæc præſentia hoc infimo modo cogitanda,ſed altiori, magiſque abſtracto ab huiuſmodi materialib.imperfectionibus:nam,quod hoc magis deceat tale myſterium,per ſe notum eſt,ꝙ vero nullam in-

lam inuoluat repugnantiam, ex dicendis conſtabit.

1 Illatio. D.Thom. Ex hoc autem infero primo, cum D.Thom. in 4. diſt. 10. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. & 3. hanc præſentiam ſacramentalem eſſe participationem quandam præſentiæ localis, quam habent ſpirituales ſubſtantiæ in locis ſuis; non quod omnino ſint eiuſdem rationis, differunt enim ex parte ſubiectorum, quibus accommodantur, nam præſentia angelica realiter ſpiritualis eſt, & indiuiſibilis ex parte ſubiecti: hæc vero præſentia corporis Chriſti eſt materialis, & diuiſibilis ex ſubiecto, ſed quod hæc præſentia imitet illam in hoc, quod ex natura ſua fit abſq; extenſione ſui ſubiecti in ordine ad locũ, totumq; illud indiuiſibiliter conſtituit in loco, ſeu ſpatio ſecundum comparationem corporis ad ſpatiũ, & in hoc cõſiſtit ꝓpria ratio huius præſentiæ, & eſſentialis differentiæ eiꝰ à quãtitatiua præſentia naturali, vt declaratũ eſt.

2. Illatio. Secundo infero ex dictis, hanc præſentiam nõ ſolum differre à naturali præſentia quantitatiua, ſed etiam ab illa naturali præſentia, quã materialis ſubſtantia habet, ſub quantitate ſua. Supponendo enim ſubſtantiam materialem, & quantitatem eſſe res omnino diſtinctas, conſequenter etiam ſtatuendum eſt, quamquam ſimul ſint, & ſe ſe comitẽtur, habere tamẽ præſentias, re ipſa, diſtinctas: quia vniuſcuiuſq; rei præſentia eſt intrinſecus modus eius: vnde, & ſeparari, re ipſa, poſſunt: ſicut nunc, quando ſubſtãtia panis deſinit eſſe, manente quantitate, non ſolum perit ſubſtantia panis, ſed etiam præſentia eius, ſeruatur autem quantitas cum ſua præſentia: & è contrario poſſet Deus deſtruere quantitatem panis, & præſentiam eius, conſeruata ſubſtantia, in eadẽ præſentia & reali propinquitate, & diſtantia ad res alias: nulla enim in hoc inuoluitur repugnantia, vt latius Philoſophi docent, & in ſequentibus etiam attingemus: habet ergo ſubſtantia materialis, ſub quantitate, ſuam propriam realem præſentiam localem. Inferimus ergo ex dictis, ſacramentalem præſentiam corporis Chriſti, etiam eſſe diuerſæ rationis ab hac præſentia ſubſtantiæ materialis: quia hæc præſentia connaturalis materiali ſubſtantiæ per ſe non habet indiuiſibilitatem aliquam, etiã in ordine ad ſpatiũ: nam, licet, ſeparata quantitate à ſubſtãtia per potentiam Dei, poſſent omnes partes ſubſtantiæ in eodem indiuiſibili puncto collocari: quia, ablata quãtitate, non neceſſario ſe expellerent ab eodem ſpatio, cum hic effectus à quãtitate naturaliter proueniat: tamẽ hoc accidentarium eſſet, & non ſimpliciter neceſſarium: quia etiam poſſet talis ſubſtantia conſtans ex partibus ſubſtantialibus entitatiue diſtinctis habere illas præſentes ſpatio diuiſibili, ita vt tota ſubſtantia eſſet in toto, & pars in parte ſpatij: quia hoc ipſo, ꝙ plures entitatiuę ſunt, non eſt neceſſarium, vt, vbi vna eſt, ſit & alia: ſicut duo angeli, licet quantitatẽ non habeant, tamen, quia diſtincti ſunt, poſſunt etiam diuerſis locis eſſe præſentes: ſic igitur præſentia hæc naturalis ſubſtantiæ materiali, ex natura ſua conſtituit ſubiectum ſuum præſens, cum extenſione quadam, ita, vt ſit totum in toto, & pars in parte: at vero ſacramentalis præſentia, natura ſua potius poſtulat, vt totum ſubiectum ſuum faciat indiuiſibiliter præſens, ita, vt ibi ſit totum, vbi fuerit pars eius, & conſequenter totum ſit præſens in toto, & totum in ſingulis partibus ſpatij ad modum præſentiæ ſpiritualis, cuius hæc eſt participatio, vt dictum eſt.

Deinde poteſt hæc differentia aliter exponi, nam ſubſtantia materialis, ex vi præſentiæ, ſibi connaturalis, & adæquatæ, nunquam poteſt eſſe tota in toto ſpatio, & tota in qualibet parte eius: nã, ſi ſit coniuncta quantitati, coextenditur illi, & commenſuratur, A vt per ſe conſtat: ſi vero fingatur talis ſubſtantia, ſine quantitate, aut omnes eius partes entitatiuæ cõfluerent ad eũdem punctum (vt quidam putant eſſe neceſſarium, & nos ſolum credimus eſſe poſſibile) & tunc tota quidem ſubſtantia & omnes eius partes eſſent præſentes in eodem loco, non tamen eſſet tota in qualibet parte, quia ſpatium, ſeu locus non haberet partes, cum indiuiſibilis eſſe ſupponat: ſi autẽ talis ſubſtãtia maneret præſens ſpatio diuiſibili, & extenſo (prout etiam credimus eſſe poſſibile) tunc tota ſubſtantia eſſet præſens toti, & pars parti: quia hæc ſubſtantia non eſt nata, natura ſua, ad exiſtendũ, veluti replicata in pluribus locis integris, vel partiali- B bus: & ideo, ſi habet præſentiam ad ſpatium diuiſibile & extenſum, per diuerſas partes ſuas eſt pręſens diuerſis partibus ſpatij: &, ſi habet compoſitionẽ partium in ordine ad ſpatium, neceſſario habet etiam compoſitionem ex parte ſubiecti, & ſecundũ diuerſas partes eius ad diuerſas partes ſpatij comparatas: at vero ſacramentalis præſentia ex natura ſua apta eſt conſtituere ſubiectum totũ in toto ſpatio, & totũ in qualibet parte eius. Vnde, quando reſpicit ſpatium indiuiſibile, habet quidem compoſitionem, & diuiſibilitatem quandam ex parte eius, non tamen iuxta extenſionem partium ſubiecti, ſed altiori modo, ſcilicet, per quandam repetitã præſentiam totius ſub- C iecti in omnibus partib. ſpatij. Vnde etiam fit, vt hęc naturalis præſentia materialis ſubſtantiæ nõ pugnet cum naturali pręſentia quantitatis, ſed potius ex natura rei coniuncta ſit cum illa, vt diximus, præſentia autẽ ſacramentalis, ex natura ſua, excludit quantitatiuã, ſeu naturalẽ pręſentiã quantitatis: quia impedit extenſionem eius in ordine ad locum. Sunt ergo hæ præſentię ex natura ſua valde diuerſæ: atq; ita cõſtat, ſacramẽtalem præſentiam eſſe prorſus ſupernaturalem, nec poſſe eſſe connaturalem alicui corpori, ſeu quãtitati; ſicut non poſſunt ſpirituales proprietates eſſe cõnaturales materialib. ſubſtantiis, vt tales ſunt.

Tertio ex dictis infertur reſolutio dubij ſupra tacti: an hæc præſentia ſacramentalis dicenda ſit localis, nec ne. Quod poteſt magis ad quęſtionem de no- D mine, quam de re ſpectare: nam, ſi per localem præſentiam intelligamus propriũ locum, ſeu, Vbi, phyſicum, conſtat, hanc præſentiam non eſſe localẽ: qa huiuſmodi Vbi, ſi ſit intrinſecum nihil aliud eſt, quã pręſentia quantitatiua, connaturalis corpori quãto, quã diximus eſſe diuerſæ rationis à præſentia ſacramentali: atq; hoc modo dici ſolet, Chriſtum nõ eſſe in hoc ſacramento localiter pręſentem: & eodẽ ſenſu dicit interdum Auguſt. Chriſtum tantũ habere vnã Auguſt. præſentiam localem. 20. contra Fauſtum, capite 11. Sic etiam D.Thomas, infra quæſt. ſequente ar. 5. negat, Chriſtum eſſe in hoc ſacramento, tanquam in loco: quia, neq; habet intrinſecum Vbi phyſicum, vt declaratum eſt: neq; etiam habet proprium locum E extrinſecũ ambientem: nam, vel ille eſſet ipſa quantitas, ſeu ſpecies panis, & hoc non, quia Chriſtus nõ eſt in illis ſpeciebus, per modum locati extrinſecus circumdati, ſed per modum ſubſtantiæ, intime ſub eis exiſtentis: vel eſſet extrinſeca ſuperficies, ambiẽs ſpecies panis, & hæc non cõparatur ad corpus Chriſti per propriam eius quantitatem, ſed per alienam, ſibi non inhærentem, & ideò non eſt propriè locus eius: ſic igitur in hac proprietate & rigore ſtãdo, neque hęc pręſentia localis eſt, neque ratione illius dicitur Chriſtus hic eſſe localiter. At vero, ſi per localem præſentiam intelligamus quamlibet realem, & ſubſtãtialem pręſentiam, ratione cuius res hic adeſt, potius, quam alibi: ſic huiuſmodi præſentia, localis eſt, ad eum modum, quo præſentia angeli, exiſtentis

in ſuo loco, localis eſt: nam huiuſmodi denominatio non connotat aliquem modum phyſicum, ſeu quãtitatiuum occupandi ſpatium, ſed modum ſubſtantialem, aut entitatiuum, ratione cuius fit, vt ſpatium illud, cui res dicitur eſſe præſens, non ſit omnino vacuum, ſed tali re, vel ſubſtantia plenum, & hoc modo loquuntur ſæpe Patres, quos præcedentibus diſputationibus retulimus, de hac ſacramentali Chriſti præſentia dicentes, ratione illius Chriſtum eſſe hic, & eſſe potius in hoc loco, quam in alio. Atq; hoc ſenſu dici etiam poteſt, Chriſtum eſſe hic, aliquo modo, localiter, vt recte notauit Alenſis 4. pa. q. 40. memb. 3. ar. 7. & explicatur facile per proportionem ad locũ angelorum: nam, ſi conſideremus id, quod eſt quaſi intrinſecũ Vbi, habet hic Chriſtus ſuam realem præſentiam, quæ eſt intrinſecus modus corporis eius: ſi autem (iuxta multorum ſententiam) conſideremus extrinſecũ locum, qui, reſpectu Angeli, eſt aliquod corpus, cui virtutẽ ſuam, ſeu operationem applicat, ſic ſpecies ipſæ ſacramẽtales dici poterunt quaſi angelicus locus corporis Chriſti: quia, & in eis mirabiliter operatur, vt inferius dicemus, & ibi habet ſpeciali modo applicatam virtutẽ ſuam, vt per eas ſpecies noſtram ſalutem operetur.

Alenſis.

Atq; hinc etiam obiter expeditur aliud dubium, ſcilicet, an corpus Chriſti, ratione huius præſentiæ, ſit capax relationis realis propinquitatis, vel ad ipſas ſpecies, vel ad locum ſpecierum, vel ad alia corpora: Capreolus enim in 4. diſt. 10. q. 3. ad 4. Durandi, dubius eſt. Palud. vero, ibidem, quæſt. 3. in partem affirmantem magis inclinat: ego vero nullam rationem dubitãdi inuenio, ſi ſupponamus, relationẽ propinquitatis fundatam in præſentia quantitatiua, aut in qualibet alia creata, eſſe realem, quod hic diſputandum non eſt, ſed ſolum dicendum, eãdem eſſe rationem, de hac præſentia, & de reliquis creatis: nam etiã hæc ſacramentalis præſentia, eſt finita, & poteſt eſſe terminus alicuius mutationis: & ratione illius poteſt res magis vel min9 ab aliis realiter diſtare, vt in principio huius diſputationis diximus.

Capreol. Palud.

1. Difficultas contra ſupra dicta.

Supereſt, vt quibuſdam obiectionibus & difficultatibus ſatisfaciamus, quæ, licet inferius quæſt. 76. tractari poſſent, hic vero ſunt neceſſariæ, vbi rei eſſentiam, & poſſibilitatem huius præſentiæ conſideramus. Videtur ergo impoſſibile, vt corpus quantũ recipiat talẽ modum præſentiæ, qualem nos deſcripſimus, quia huiuſmodi corpus eſſentialiter eſt diuiſibile, & extenſum: ergo non poteſt indiuiſibiliter conſtitui in rerum natura: ſicut è contrario, quia ſpiritus eſt intrinſece indiuiſibilis, non poteſt diuiſibiliter, & extenſe in loco conſtitui.

Secunda.

Secundo non poteſt quantitas concipi in rerum natura ſine figura: quia eſt intrinſecus termin9 eius: rurſus neque figura intelligi poteſt ſine extenſione, in ordine ad locum, quia ex illa conſurgit: vnde per mutationem eius mutatur, & cõſequenter, omnino ablata extenſione locali, omnino etiam auferetur figura: ſicut ergo hoc eſt impoſſibile manente quantitate, ita etiã illud: ergo impoſſibile eſt, intelligere in corpore quanto præſentiam omnino excludentem localem extenſionem: ergo differentia à nobis aſſignata eſt etiam impoſſibilis.

Tertia.

Tertio, ſi corpus diuiſibile eſſet indiuiſibiliter in loco, poſſet diuidi in omnem ſuam partem, quod tamẽ eſt impoſſibile. Sequela patet, nam, cum in ſe maneat intrinſece diuiſibile, poterit à Deo diuidi: cum vero indiuiſibiliter exiſtat, non eſt maior ratio, cur ex vna parte potius, quam ex alia diuidatur: diuidetur ergo in omnem partem.

Quarta.

Quarto, quia, ſi humanum corpus eſſet indiuiſi- A biliter in loco, modo à nobis explicato, non magis diſtaret vna pars ab alia, quam reliquæ, id eſt, manus à capite, verbi gratia, quam humerus: cõſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, quia omnes partes æque eſſent præſentes, etiam indiuiſibili puncto ſeu ſpatio: ergo & inter ſe ęque diſtabunt: falſitas autem cõſequentis probatur: quia hoc eſſet contra naturalem compoſitionẽ talis corporis: deſtrueretur enim debita organizatio eius, quæ intrinſece requirit talem ordinem, ſcilicet, vt talis pars mediet inter alias, & conſequenter vt extremæ partes magis inter ſe diſtent, quam ab ea, quæ interiacet.

Quinta.

Quinto, quia ex modo, quo explicuimus hanc B Chriſti præſentiam, ſequitur, illam eſſe compoſitam ex infinitis præſentiis perfectis, & diuiſibilibus ac æqualibus ex parte ſubiecti: hoc autem compoſitionis genus vix poteſt mente concipi. Sequela declaratur, nam corpus Chriſti totum eſt præſens, quaſi continue, ſpeciebus, ſeu quantitati vnius hoſtiæ, & omnibus partibus, lineis, ac punctis eius: ergo & ex parte corporis Chriſti neceſſe eſt, intelligere vnam præſentiam quaſi continuam, & diffuſam per totam hoſtię quantitatem, & ex parte ipſius hoſtię in ſingulis partibus, & punctis eius, neceſſe eſt intelligere integram præſentiam totius corporis Chriſti diuiſibilẽ ex parte eius, quam, neceſſe etiam eſt, in infinitum C multiplicari, ſicut partes proportionales ſpecierum quantitatis, vel puncta eas cõtinuantia infinita ſunt: conſtabit ergo illa integra præſentia corporis Chriſti ex illis præſentiis infinitis æqualibus, & diuiſibilibus ex parte ſubiecti, adeoq; integris, & perfectis, vt poſſit vnaquæq; illarum per ſe eſſe ab aliis ſeparata: poſſet enim corpus Chriſti totum conſeruari præſens in qualibet parte minima ſpecierum per ſe ſola, imo & in quolibet puncto. Vltimo obiici poteſt Auguſt. Epiſto. 57. ad Dardanum, dicens, *Spatia tolle corporibus, & nuſquam erunt, &, quia nuſquam erunt, neque erunt*: ſentit ergo non poſſe intelligi corpus exiſtens, & nullum ſpatium occupans.

Auguſt.

Quorundam reſponſio refertur & refellitur.

His & ſimilibus argumentis conuincuntur heretici, qui negant, eſſe poſſibilem hanc Chriſti pręſen- D tiam, nonnulli vero ex Catholicis negant, hanc pręſentiam conuenire quantitati corporis Chriſti, de qua procedunt argumenta facta, ſed ſoli ſubſtantię, quam dicũt eſſe in hoc ſacramento ſine quantitate, vt opinatur Durãdus; & idem ex parte ſentiunt Nominales; quamuis diuerſo modo, & ex diuerſis principiis, cum quibus diſputandum eſt infra, q. 76. eſt enim hæc Durandi ſentẽtia pluſquam falſa, vt ibi videbimus. Alij vero ex Catholicis, quãuis negare non audeant, quantitatẽ corporis Chriſti eſſe in Euchariſtia, & pręſentem fieri per ſacramentalẽ pręſentiã; tamen, vt effugiant argumenta facta, dicũt, quantitatem illam non tribuere corpori Chriſti effectum ſuum formalem, ſed ſolum eſſe illi intime pręſentẽ. E Quia non repugnat (inquiunt) accidens eſſe intime coniunctum ſubiecto, quaſi in actu primo, & nõ exercere in illo cauſalitatem formalẽ, quę eſt veluti actus ſecundus, qui ſuſpendi poteſt, ſaltem per ſuſpẽſionem diuini concurſus. Ita refert Ledeſma in 1. par. 4. quęſt. 17. art. 3. Hęc tamen ſententia intellecta de proprio, & primo effectu formali quãtitatis, de quo reuera loquitur, & omnino falſa eſt, & inutilis ad difficultates poſitas expediendas. Prior pars probatur, quia, non ſolum certum eſt, quantitatem corporis Chriſti in hoc ſacramẽto eſſe, ſed etiam eſt æque certum, corpus Chriſti in ſacramento eſſe quantum: atque adeo quantitate affectum, & informatum: imo ideo certum eſt, quantitatem in ſacramento eſſe: qa neceſſe eſt dicere, corpus Chriſti ibi eſſe quantum, vt poſ-

vt poſſit eſſe figuratum, organicum & pulchrum. Quod ita declaratur: nam, vel quantitas corporis Chriſti inhæret illi exiſtenti in ſacramento: vel non; ſi ineſt; ergo neceſſe eſt, vt in illo habeat ſuum effectum formalem: quia non ineſt, niſi vt forma. Vnde talis inhæſio includit in ſuo intrinſeco, & eſſentiali conceptu vnionem per modum formæ cũ dependentia à ſubiecto, in genere cauſæ materialis: vnde ex vtroque reſultat vnum compoſitum ex ſubiecto ſeu potentia, & actu formali. Vnde in hoc ſenſu implicat contradictionem, accidens actu inhærens ſubiecto priuari omni effectu formali ſuo, conſeruata actuali inhæſione: nec maior Dei concurſus requiritur ad effectum formalem, quam ad actualem inhæſionem in ſubiecto. Si autem quantitas illa nón inhæret corpori Chriſti, erit tantum concomitanter præſens; quod, licet nõ ſit impoſſibile, eſt tamen impertinens, & ex nullis principiis fidei colligi poteſt: quia quantitas hic nõ adeſt, niſi, vt afficit corpus, & illud neceſſariò comitatur ratione naturalis vnionis, quam cum illo habet, quæ eſt per inhærentiam & informationem: ablata ergo hac vnione, nullum eſt principium ad aſſerendum, adeſſe hic quantitatem corporis Chriſti. Denique probatꝰ poſterior pars, ſcilicet, hanc ſententiam eſſe inutilem ad argumenta ſoluenda: quia, licet demus quantitatem poſſe priuari ſuo effectu formali, reſpectu ſubſtantiæ: tamen cum ipſa quantitas intrinſecè, & per ſe ipſam quanta ſit, non poteſt priuari intrinſeca partium compoſitione, & extẽſione: quia in ea conſiſtit propria entitas eius: & in ea procedere poſſunt omnia ferè argumenta facta: imò aliqua eorum præſertim quintum, accommodari poſſunt ad ſubſtantiam ipſam materialem, etiam quantitate priuatam.

Reſponſio altera communis examinatur.

Alia reſponſio ſatis vulgaris eſſe ſolet, duplicem extenſionem conuenire corpori, ratione quantitatis: vnam, ratione ipſarum partium in ſe, ſeu inter ſe; alteram in loco, ſeu in ordine ad locum: & priorem eſſe proprium effectum formalem quantitatis inſeparabilem ab illa: poſteriorem verò eſſe veluti proprietatem, vel paſſionem conſequentem, quæ impediri poteſt. Vnde exiſtimant, ſolui poſſe facile argumenta facta, quia ſolum procedunt in corpore quanto habente extenſionem in ordine ad locum. Sed, vt omittam, nonnulla ex argumentis factis, præſertim quintum, procedere de corpore, quocunque modo extenſo, etiam in ordine ad ſe, prædicta diſtinctio, quamuis rectè explicata fortaſſe vera ſit, tamen difficultate non caret. Interrogo enim quid ſit, quantitatem extendere partes ſubſtãtiæ in ordine ad ſe: aut enim eſt facere, vnam partem ſubſtantiæ non eſſe aliam entitatiuè, & formaliter; & hoc non poteſt pertinere ad effectum formalem quantitatis, ſed potius ordine naturæ præſupponitur, vt quantitas materiali ſubſtantiæ poſſit inhærere. Primò quidem; quia vniuerſim nulla entitas, ſiue ſit tota, ſiue pars, poteſt ab alia entitatiuè ſeu realiter diſtingui per aliam entitatem, tanquã per cauſam formalem diſtinctionis, ſed per ſe ipſam: nam vnaquæq; res per id, quod eſt, ab alia diſtinguitur: nã diſtinctio ſupra entitates eorum, quę diſtinguũtur, ſolũ addit negationẽ. Secũdò, quia entitas ſubiecti ſubſtantialis, ordine naturæ, prior eſt, quã accidens illi inhærens: ergo eſt etiam prior, quam quantitas: ergo, vel illa entitas, prout ſic præſuppoſita, eſt indiuiſibilis, entitatiuè; & hoc non; quia aliàs nõ poſſet extendi entitatiuè per quantitatem ſuperuenientem, quomodo enim poſſet quantitas multiplicare partes entitatis in re ſecundum ſe indiuiſibili

A entitatiuè? Vel illa entitas ſecundũ ſe, & prout ſupponitur quantitati, eſt entitatiuè diuiſibilis in partes ſubſtantialiter diſtinctas: & ita non poterit talis extenſio partium ſecundum ſe & in entitate ſua eſſe effectus formalis quantitatis quia quantitas in nullo genere cauſæ, etiam materialis, vel efficientis poteſt ſupponere ſecundum ordinem naturæ effectum ſuum formalem, nec ſubiectum ipſum quantitatis, quoad entitatem ſuam, eſt effectus formalis quantitatis, ſed quantum ad aliquid additũ ſuę entitati: diſtinctio autem entitatiua partium nihil addit ſupra entitatem earum, præter negationem, vt dictum eſt. Tertiò à poſteriori declaratur; quia, ſi B Deus, deſtructa quantitate, conſeruaret materialẽ ſubſtantiam corporis humani, entitas materię, quæ nunc eſt in manu, maneret entitatiuè diſtincta ab entitate materiæ, quæ eſt in pede, vel in capite: implicat enim, entitates prius diſtinctas, & realiter manentes, coaleſcere in vnam indiuiſibilem entitatem: nam quamuis poſſint poni ſimul in vno puncto, vel indiuiſibili ſpatio, tamen vna non poteſt eſſe alia, cum ſint entitates diſtinctæ. In hoc ergo ſenſu non poteſt eſſe effectus formalis quantitatis, facere partem ſubſtantiæ extra partem eſſe in ordine ad ſe. Vnde vlterius colligi videtur; ſi extenſio partium, vel quod vna ſit extra aliam, eſt effectus formalis quantitatis, ſolum poſſe id eſſe in C ordine ad locum, vel ſpatium. Probatur; quia hoc non poteſt intelligi abſolutè, & in ſe, vt demonſtratum eſt neque etiam in ordine ad aliquod ſubiectũ; quia partes materiæ, quæ per quantitatem extenduntur, non ſunt in ſubiecto, ſed potius ipſę ſunt primum ſubiectum: ergo erit in ordine ad ſpatium, vel locum, quia nihil aliud excogitari poteſt, erit ergo primarius effectus formalis quantitatis facere, vt vna pars ſubſtantię ſit extra locum, ſeu ſpatium alterius, & ita deſtruitur communis illa diſtinctio & obiectiones factæ ſuam vim retinẽt. Nec refert quod quidam dicunt, quantitatem extendere partes ſubſtantię, non entitatiuè, ſed quantitatiuè. Nam hoc vel eodem reuoluitur, vel in ſolis verbis D conſiſtit, & idem per idẽ explicat: interrogabo enim, quid ſit extendere quantitatiuè, &, quicquid reſpondeatur, procedẽt, ſine dubio, argumẽta facta.

Communis ſententia explicatur & aſſignatur vera ſolutio difficultatũ.

Igitur, non impugnando, ſed explicando potius cõmunem ſententiam, dicendũ exiſtimo, materialẽ ſubſtantiã, nõ habere à quantitate intrinſecè, ac formaliter entitatiuã extenſionem, ſeu diſtinctionem, & coniunctionem ſuarum partium ſubſtantialium, ſed eam habere per intrinſecam ſuam entitatem, vt argumenta facta concludunt. Habet autem ſubſtãtia à quantitate hanc corpoream molem, quam nos per effectus explicamus, & per ordinem ad locum, & ad ſenſus noſtros. Primum itaque habet hæc ſubſtantia à quantitate ita occupare locum, vt vna pars E excludat aliam ab eodem ſpatio; & conſequenter, vt inter ſe localiter diſtent: & ſimiliter inde habet ſubſtantia corporea, vt aliam ſimilem ab eodem loco excludat, & inpenetrabilis ſit & alteri corpori reſiſtat, quamdiu non diuiditur, & loco pellitur. Poſſunt autem hæc omnia dupliciter intelligi in ſubſtantia quanta: primò aptitudine tantum, ſeu potentia proxima, Secundò, in actu exercito, vt ſic dicam. Priori modo pertinet ad primarium effectum quantitatis, inſeparabilem ab illa, etiã per diuinam potentiam: nam hoc ipſo, quod corpus eſt quantũ, aptum eſt, natura ſua, ſic occupare ſpatium: vndẽ conſequuntur cætera, quæ numerauimus, nec põt priuari hac naturali aptitudine, retenta quantitate: neque è contrario poteſt intelligi ſubſtantia habere

hanc aptitudinem, niſi prout eſt affecta quantitate, & ratione illius. Poſteriori autem modo non pertinent hæc ad primarium effectum formalem quantitatis, ſed ſunt veluti proprietates naturales conſequentes, quæ proinde impediri poſſunt, conſeruata quantitate. Et iuxta hæc duo membra explicari poteſt communis diſtinctio de extenſione in ordine ad ſe, vel in ordine ad locum: nam prior illa aptitudinalis diſpoſitio dici poteſt extenſio quædã corporis, ſecundum ſe: quia ratione illius aptum eſt occupare ſpatium extenſum, & ſemper in ſe retinet illam extenſionem, ſeu diſpoſitionem; quamdiu retinet quantitatem, ſiue actu ita occupet locum, ſiue non: poſterior verò dici poteſt extenſio in ordine ad locum: quia conſideratur ſecundum actualem modum, quo corpus occupat ſpatium extenſum per commenſurationem, ſeu extenſionem partium, reſpectu illius.

Reſpondetur in cõmuni ad omnes difficultates propoſitas.

Argumenta ergo facta procedunt de corpore quanto, actu occupante locum, modo extenſo, proprio, & connaturali quantitati: corpus autem Chriſti in hoc ſacramento, quamuis, reuera, quantum ſit & in ſe ita diſpoſitum, vt, ſuæ naturæ relictum, locũ eſſet prædicto modo occupaturum, ac repleturum; diuina tamen virtute recipit altiorem modum præſentiæ, impediturque, ne, modo ſibi connaturali & extenſo, ſpatium repleat. Hoc autem eſſe poſſibile, quamquam directè demonſtrari non poſſit, quia eſt valde ſupernaturale myſterium; ſatis tamẽ eſt, quod non demonſtretur impoſſibile, neque poſſit vlla ratio ad impoſſibile probandum afferri, quæ non poſſit ſufficienter diſſolui; vt ex dicendis conſtabit: neque enim amplius in myſteriis fidei exigendum eſt. Deinde ratione ſola naturali vtendo, afferre poſſumus coniecturas, quibus hoc fiet aliquo modo, credibile. Prima, quia actu occupare locum, eſt quid diſtinctũ ab eſſe quantum: vnde & ab Ariſtotele in diuerſis prædicamentis conſtituuntur, & illud prius mutari poteſt, altero immutato manente, quoad intrinſecum eſſe quantitatis. Vnde hoc eſſe quantum comparatur ad localem præſentiam, vt principium, & vt prius ad poſterius: quid ergo mirum, ꝙ poſſit Deus, id, quod eſt prius, ſine poſteriori conſeruare? Secundò addit Scotus, quod corpus quantum, conſeruata eadem quantitate, poteſt priuari hoc, & illo loco, ſeu ſpatio, & quocunque ſigillatim, ſeu determinatè ſumpto, quamuis confuſè neceſſariò ſit in aliquo loco: ergo non eſt, quod per potentiam Dei abſolutam aliquid amplius non poſſit fieri: atque adeò quod poſſit corpus quantum priuari extenſa, ſeu quantitatiua loci repletione. Quam rationem aliqui Theologi impugnant, & poſſet facilè fieri, ſi, vt ratio efficax, adduceretur: ſed non ita ſumenda eſt, ſed vt ſuadens, & manu ducens intellectum ad ita iudicandum, quamdiu demonſtrata nõ fuerit implicatio contradictionis. Atq; eodem ſenſu poteſt afferri tertia coniectura: quia experimur, media condenſatione naturaliter fieri, vt corpus, quod prius erat extenſum per grande ſpatium, & totum illud quantitatiuè replebat, poſtea contineatur in breuiſſimo ſpatio, nulla deperdita quantitate, vt eſt opinio probabilior: quid ergo mirum, quod poſſit Deus, abſque condenſatione media conſtituere corpus grandioris quantitatis ſub minori, vel etiam in ſpatio non extenſo, & ſine vlla actuali extenſione locali?

Præter has coniecturas poſſumus alias ſumere ex aliis principiis fidei pro his, qui illa recipiunt. Prima eſt; quia Deus conſtituit duo corpora quanta intra eundem locum penetrando illa: vt conſtat ex myſteriis natiuitatis, & reſurrectionis Chriſti; & ſuperiori tomo latè tractatum eſt contra Durandum: ergo è contrario poterit etiam Deus conſeruare corpus, quantum in rerum natura, abſque actuali modo connaturali occupandi locum. Probatur conſequentia, quia, ſicut eſt proprietas corporis quanti occupare locum; ita etiam non admittere aliud corpus in eodem loco. Secunda ſimilis eſt; quia tam intrinſecum eſt ſubſtantiali naturæ proprium ſubſiſtere: & accidentali formæ proprium inhærere, ſicut corpori quanto occupare locum: ſed poteſt Deus cõſeruare naturam ſubſtantialem ſine propria ſub-
B ſiſtentia, & formam accidentalem ſine propria inhærentia: ergo & quantitatem ſine propria & connaturali præſentia. Tertiam coniecturam addere poſſumus ex illis verbis Chriſti, Matth. 19. *Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum*; & infra, *Apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Quæ verba ita exponunt, Hilar. Hieronym. Chryſoſt. Origen. & alij in illum locum, & Auguſt. epiſt. 89. q. 4. vt ex eis colligant, poſſe Deum conſtituere corpus cuiuſuis magnitudinis in quouis minimo loco, tota corporis mole conſeruata: vtrumque enim mẽbrum illorum verborum in ſenſu compoſito (vt ſic dicam) intelligendum eſt; nimirum, diuitem, reti-
C nendo diuitias, difficile ſaluari, id tamen eſſe poſſibile per diuinam gratiam: ſicut fieri naturaliter nõ poteſt, vt camelus habens tantam corporis molem per foramen acus pertranſeat, id tamen eſſe poſſibile per potentiam Dei. Vnde idem Auguſtin. lib. de ſpiritu & littera, c. 1. & 5. hoc exemplo vtitur, vt probet multa Deo eſſe poſſibilia, quæ naturam ſuperant, & Greg. Naz. orat. 36. *Illud, inquit, impoſſibile dicitur, quod naturæ quidem eſt impoſſibile, Deo autem volenti poſſibile, quo in genere illud eſt, eundẽ hominem bis naſci non poſſe, & acu camelum admitti: quid enim prohibet, quo minus hæc fiant, ſi Dei voluntas ita tulerit?* Ex his ergo ita concluditur ratio: naturalis proprietas quãtitatis, non ſolum eſt occupare locum, ſed etiam oc-
D cupare locum ſibi æqualem & coextenſum: & nihilominus facere poteſt Deus, vt magnum corpus non occupet locum æqualem, ſed multo minorem, vt ex adducto teſtimonio conſtat: ergo eadem ratione, poteſt facere, vt ſimpliciter non occupet locũ, ſed altiori modo præſens fiat.

Matth. 19. — Hilarius. Hieron. Chryſoſt. Origenes. Auguſt. — Nazianz.

Ad ſingulas obiectiones. Reſponſio ad primam.

Supereſt ſigillatim reſpondere ad obiectiones factas. Ad primam reſpondent aliqui Theologi, quãuis corpus purè creatum ſit incapax modi exiſtendi in loco indiuiſibiliter, tamen corpus Chriſti factum eſſe capax illius modi propter vnionem ad Verbũ. Ita ſignificat Alenſ. 4. part. q. 40. memb. 3. ar. 3. Sed meritò impugnatur à D. Thom. in 4. diſt. 10. q. 1. ar. 1. ſi de propria capacitate intelligatur: quia hypo-
E ſtatica vnio nihil ad hoc confert per ſe, ac formaliter; nec naturam corporis quanti immutat: poſſet ergo Deus hunc exiſtendi modum corpori nõ vnito ſibi hypoſtaticè communicare: quia nulla eſſet maior repugnantia. Poteſt autem intelligi in corpore Chriſti maior quædam congruentia, vt in eo potius, quàm in alio hoc myſterium perfectum ſit ratione vnionis, ſicut alia ſupernaturalia dona illi ſunt communicata propter eandem vnionem; & fortaſſe de hac congruentia locutus eſt Alenſis. Alij reſpondent, quantitatem corporis Chriſti eſſe capacem huius modi: quia non eſt hic per ſe primò, ſed concomitanter ad ſubſtantiam; & ita eſt ad modum eius. Quæ ratio exiſtimatur eſſe D. Thom. infra. q. 72. Sed non eſt hæc mens eius, vt ibi exponam: neq; etiam eſt ratio neceſſaria aut ſufficiens; tum, quia etiam

Alenſis. D. Thom.

etiam in prima creatione materialis ſubſtantię, quãtitas conſequitur ſubſtantiam, & tamen ſecum affert naturalem modum, quem ſubſtantiæ communicat: tum etiam, quia, licet per ſe primò faceret hic Deus præſentem quantitatem aliquam, vel ſimul cũ ſubſtantia, vel per ſe ſeparatam, poſſet Deus illi tribuere modum exiſtendi in loco indiuiſibiliter: quia non eſſet maior repugnantia, quam nunc ſit in corpore Chriſti. Ex parte igitur quantitatis ratio ſumenda eſt ex dictis; ſcilicet, quia eſſentia quantitatis ſolum eſt eſſe natura ſua diuiſibilem, & ex ſe poſtulare extenſionem in loco, & hoc inſeparabile eſt ab illa: at verò actu occupare locum diuiſibiliter, non eſt illi eſſentiale, ſed eſt veluti effectus quidam, quem non repugnat ab illa ſeparari per diuinam virtutem & omnipotentiam, quæ eſt prima radix & cauſa huius myſterij: de quo tractans Concilium Tridentinum, ſeſſione 13. cap. 1. inquit, *Corpus Chriſti eſſe ſacramentaliter præſens, ea exiſtendi ratione, quam etſi verbis exprimere vix poſſumus, poſſibilem tamen eſſe Deo, cognitione per fidem illuſtrata aſſequi poſſumus*, & Chryſoſtomus homil. 83. in Matth. *Credamus*, inquit, *Deo neque repugnemus, etiam ſi ſenſui vel cogitationi videatur abſurdum*, & Damaſc. lib. 4. cap. 14. *Hoc*, inquit, *Deus operatur ſupra omnem ſermonem, & intelligentiam*. Hoc etiam modo dixit Cyrillus lib. 4. in Ioan. cap. 3. *Verba illa Capharnaitarum, Quomodo poteſt hic nobis carnem ſuam dare ad manducandum? eſſe verba infidelium, diuinæ omnipotentiæ detrahentium.* Vnde rectè dixit Hugo de Sanct. Vict. lib. 2. de ſacram. part. 8. c. 9. *Quæris quomodo? Cogita facientem*; *quia omnipotens eſt, & non eſt mirabile.* Ac denique, eodem ſenſu, dixit Innocent. lib. 4. de hoc myſt. cap. 9. *Credere iubemur, diſcutere prohibemur*; ſcilicet, diſcuſſione impugnante veritatem, & diuinam omnipotentiam in dubium reuocante. Negatur ergo hoc eſſe impoſſibile, aut eſſe contra intrinſecam naturam, & eſſentiam quantitatis. Neque eſt ſimilis aut par ratio in exemplo ibi adducto de re indiuiſibili reſpectu modi exiſtendi in loco extenſo extensè, & diuiſibiliter. Et ratio differentiæ eſt, quia extenſio rei, in ordine ad locum, ſupponit neceſſariò extenſionem rei in ſe, quoad diſtinctionem partium; & ideo repugnat, eſſe diuiſibiliter in loco, quod in ſe eſt indiuiſibile: quomodo enim habebit partes in loco, ita vt vna ſit in vna parte loci, & alia in alia, quod in ſe nõ habet partes? Itaque, ſicut eſſe in loco, ſupponit eſſe, ita eſſe diuiſibiliter extenſum in loco, ſupponit eſſe in ſe diuiſibile, & conſtans partibus, & ideo ſine hoc, quod prius eſt, repugnat eſſe illud, quod eſt poſterius, & ab illo eſſentialiter pendet: ſicut in vniuerſum non poteſt eſſe modus ſine re, cuius eſt modus, à qua pendet eſſentialiter. At verò è contrario rem extenſam in ſe, eſſe etiam extenſam in loco, eſt quid poſterius, à quo illud prius eſſentialiter nõ pendet; & ideo facile intelligi poteſt, quod, licet res habeat in ſe partes, non habeat illas loco diſtantes, ſed omnino ſimul. Non eſt ergo ſimilis ratio, quin potius ex illo exemplo poſſet ſumi alia coniectura ad veritatem fidei confirmandam: nam ſubſtantia indiuiſibilis poteſt naturaliter eſſe præſens ſpatio, & loco diuiſibili, modo ſpirituali, & indiuiſibili: ergo mirum non eſt, quod per diuinam potentiam poſſit corpus diuiſibile totum conſtitui & fieri præſens loco indiuiſibili, modo etiam indiuiſibili ac ſupernaturali.

Trident. Chryſoſt. Damaſc. Cyril. Innocent.

Ad ſecundã. Ad ſecundam de figura, varia reſpondent Theologi, præſertim Nominales, quæ hic referre & impugnare ſuperuacaneum duco, præſertim cum attingẽda inferius ſint, q. 76. Dico igitur iuxta diſtinctionem datam; in ſe, vel in ordine ad locum; duplicem etiam figuram intelligi poſſe in corpore, verbi gratia, humano. Vna dici poteſt organica, quæ prouenit ex intrinſeca compoſitione quantitatis; alia dici poteſt ſitualis aut localis: nã ſicut quantitatiua præſentia corporis in ſpatio, eſt quidã modus habẽs ſuam propriam extenſionem; ita in ea intelligi poteſt propria figura. Vnde hæc intrinſecè pendet ab extenſione in loco, & ſolũ mediante illa conuenit quantitati: prior verò intrinſecè pendet ex quantitate ſecundum ſe & ratione extenſionis ac compoſitionis, quã in ſe habet, prius quàm intelligatur locum occupare. Chriſtus ergo in hoc ſacramento habet hanc intrinſecam figuram: nõ verò alteram extrinſecam ſeu ſitualem. Quæ doctrina declaratur in primis exemplo, nam manus extenſa vel plicata diuerſam figuram habet in ordine ad locum, quamuis ſemper eandem figuram organicam retineat: atque idem ferè videre licet in corpore hominis ſtantis, vel ſedentis. Ratione deinde declaratur, quia figura circularis, verbi gratia, eſt illa, cuius extrema æquè diſtant à centro: pupilla ergo oculi, quamuis in loco non ſit, adhuc intelligitur eſſe circularis: quia partes quantitatis eius ita ſunt in ſe cõpoſitæ, vt tanta quãtitas ſit in vna parte, ſicut in alia, à centro vſque ad vltimam lineam earum: atque idem eſt proportione ſeruata de cæteris partibus: rectè ergo mente cõcipitur, poſſe corpus retinere ſuam intrinſecam, & organicam figuram, quamuis nullam habeat ſitualem. Hinc etiam facile intelligitur, argumentum factum procedere de figura ſituali, nõ de organica: illa enim eſt, quæ ratione ſolius motus localis mutari poteſt: hæc autem minimè, per ſe loquendo, quod ideo addo, quia per accidens contingere poteſt ex motu locali ſequi alterationem, & ex alteratione cõdenſationẽ, vel rarefactionem aliquã & conſequenter mutationem intrinſecæ & organicæ figuræ. Denique intelligitur ex dictis, etiam ſi Chriſtus in cœlo ſtet, aut ſedeat; in hoc ſacramento on habere eas figuras, ſeu poſitiones, quæ intrinſecè dependẽt ab Vbi phyſico & quantitatiuo. Addunt verò Bonauent. in 4. diſt. 10. & Vict. in Summ. num. 64. quamuis Chriſtus in hoc ſacramento non habeat poſitionem, ſeu figuram partium in ordine ad locũ: piè tamen poſſe à fidelibus cogitari ſeu apprehendi ſub figura Crucifixi; vel alia ſimili: quia quælibet pars corporis Chriſti eſt in qualibet parte hoſtiæ. Quod intelligẽdũ eſt de ſimplici, & veluti de apprehenſione præciſiua, non de compoſitiua, affirmante huiuſmodi figuram de corpore Chriſti ſub ſacramento exiſtente.

S. Bonauen. Victoria.

Ad tertiam. Maior. Ad tertiam de diuiſione, Maior in 4. diſt. 10. concedit vtramque Sequelam, ſcilicet, & Chriſti corpus poſſe diuidi in hoc ſacramento, & cõſequenter fieri, vt in omnem ſuam partem diuidatur. Soto verò ibid. artic. 4. vt euitet hoc poſterius conſequens, quod reuera, abſurdum eſt & impoſſibile, negat etiã prius: nimirum, poſſe diuidi corpus Chriſti, prout in hoc ſacramento exiſtit, quia non eſt corpus diuiſibile, etiam de potentia Dei abſoluta, niſi ſit actu extenſum in ordine ad locum. Sed, quamquam hoc verũ ſit, loquendo de materiali illa diuiſione, quæ fit, verbi gratia cultello, vel alio ſimili corpore interpoſito inter partes alterius continui: nã ad huiuſmodi diuiſionẽ neceſſariũ eſt, vt corpus, quo fit diuiſio, expellat aliquam partem alterius corporis à ſuo loco, quod fieri nõ poſſet, niſi vtrumq; corpus eſſet quãtitatiuè in loco: nihilominus tamẽ, generalius ac formalius loquendo de diuiſione, vt dicit ſolũ ſeparationem vnius partis ab alia, ſeu diſcontinuationem partium

Soto.

partium inter ſe, nulla eſt repugnantia, quod Deus diuidat corpus ſacramentaliter exiſtẽs, vel annihilãdo quaſdam partes corporis eius, & conſeruando alias, vel deſtruendo tantum terminos, quibus continuantur, & conſeruando illas terminis propriis terminatas. & ſimul in eodem ſpatio exiſtentes. In hoc enim nulla eſt repugnantia: & alioqui illa partium compoſitio, vel vnio cõuenit corpori quanto ſecũdum ſe, & non ratione localis extenſionis: ergo ratione illius poterit etiam diuidi, quamuis non ſit localiter extenſum. Deniq; ad omnem extenſionem ſequitur propria diuiſibilitas: ſicut ergo corpus manet in ſe extenſum, quamuis nõ ſit extenſum in loco; ita manet aliquo modo diuiſibile, neque inde ſequitur diuiſio in omnem partem: quia poſſet facilè deſtrui terminus continuans quaſdam partes, & nõ terminus continuans alias: neque ad hoc oportet aliam rationem quærere, præter voluntatem, & potentiam diuinam.

Ad quartã. Ad quartam de diſtantia partium, Nominales concedunt, in corpore Chriſti exiſtente in Euchariſtia, non magis diſtare pedem à capite, quàm collum. Ita Ocham & Aliaco in 4. q. 4. Soto verò, Ledeſma. & alij hoc grauiter reprehendunt: quia putant, ſequi confuſionem magnam in corpore Chriſti, & deſtrui organizationem eius. Vnde Maior in 4. q. 3. hanc ſententiam ſequens, rectè diſtinguit duplicem diſtantiam: vna dici poteſt quantitatiua: altera localis ſeu ſitualis: prior ſequitur ex intrinſeca extenſione; quam quantitas habet in ſe; & conſiſtit in hoc, quod inter partes tanta quantitas intercedat, & cum tanta denſitate, vel raritate, quanta ſufficit ex natura rei ad occupandum tantum ſpatium: poſterior verò conſiſtit in hoc, quod partes actu occupent partes ſpatij ita inter ſe diſtantes. Loquendo ergo de priori diſtantia, ſic partes corporis Chriſti non æquè inter ſe diſtant. Magis enim diſtat pes à capite, quàm collum: nam collũ illi immediatè copulatur: pes verò minimè, ſed inter ipſum; & caput intercedit tota quantitas corporis: at verò tractando de poſteriori diſtantia, ſic verum eſt, partes corporis Chriſti æquè inter ſe diſtare: quia omnes ſunt indiuiſibiliter præſentes eidẽ ſpatio, propter quod rectè dixit Hilarius, *Vbi eſt pars, ibi eſt totum*, cap. Vbi pars. de Conſecrat. diſt. 2.

Ocham. Aliaco. Soto. Ledeſma. Maior. Hilarius.

Ad quintam. Ad quintã de compoſitione vnius præſentiæ ex infinitis partibus, ſeu componentib: concedendum eſt totum i[illegible], q̃ infertur, & ſufficienter in obiectione probatur: hac enim de cauſa dixit D. Tho. in 4. d. 10. q. 1. art. 3. quæſtiun. 3. ad 1. eſſe Chriſtum in hoſtia ſemel in actu, & infinities in potentia: nam primum eſt verũ, propter vnam præſentiam, quaſi cõtinuè diffuſam per totum ſpatiũ, quod ſpecies ſacramentales occupant: ſecundũ autem eſt verum, propter integram præſentiam totius corporis Chriſti in qualibet parte, & quouis puncto ſpecierũ ſacramẽtaliũ: neq; ex huiuſmodi compoſitione ſequitur aliquod abſurdum, aut aliquod infinitum in actu, propterea quòd in ſingulis punctis hoſtiæ intelligimus eſſe integras præſentias totius corporis Chriſti in ſe diuiſibiles & inter ſe æquales, ex quibus altera præſentia adæquata cõponitur: quia oportet ibi diſtinguere duas extenſiones ſeu diuiſibilitates talis præſentiæ, quæ ſunt diuerſarũ rationum. Vna eſt ex parte ſubiecti altera ex parte ſpatij, vt ſupra dictum eſt: præſentia ergo quam corpus Chriſti habet in ſingulis partib. hoſtiæ, licet ex parte ſubiecti ſit indiuiſibilis, tamen in ordine ad ſpatium, ſeu punctũ, comparatur indiu[illegible] & ſub hac ratione componit, & continuat alteram præſentiam totalẽ, & integram, quaſi continuè diffuſam, & extenſam per totam hoſtiam: & ideo non conſurgit ex illis præſentia actu infinita in aliqua extenſione: quia non componunt illam, prout diuiſibiles ſunt, ſed prout ſunt indiuiſibiles. Vnde ſecundum eam extenſionem, quam hæc præſentia habet per totum ſpatium hoſtiæ, non inuenientur in ea infinitæ partes, æquales & non cõmunicantes. Poteſt huius rei aliquale exemplum in naturalibus reperiri; in extenſione ſcilicet caloris per ſubiectum, adiuncta intenſione eiuſdem in ſingulis partibus & punctis ſubiecti: nam in ſingulis partibus, & punctis eſt aliquid caloris diuiſibile ſecundum intenſionem, quod poteſt etiam eſſe æquale, ſi calor ſit æquè intenſus in omnibus partib. ſubiecti; & nihilominus ex illis omnibus nullum infinitum reſultat; quia quantitates illæ intenſionis & extenſionis ſunt diuerſarum rationum; & illi gradus caloris, qui intelliguntur eſſe in ſingulis punctis ſubiecti, non concurrunt ad componendam quantitatem extenſiuam caloris, niſi prout in eo genere ſunt indiuiſibiles.

D.Thom.

Ad ſextam. Ad ſextam ex authoritate Auguſt. Reſpondetur, locutum eſſe ſecundum naturalem curſum rerum, non in ordine ad diuinam potentiam.

SECTIO II.

Vtrùm ſacramentalis præſentia eſſentialiter pendeat à naturali, vel illam neceſſariò ſupponat.

Senſus quæſtionis. VT intelligatur quæſtionis titulus, & tollatur æquiuocatio, in qua videtur laboraſſe Caietanus infra citandus, ſupponendum eſt; aliud eſſe loqui de eſſe naturali corporis Chriſti, aliud de naturali præſentia, ſeu exiſtentia in loco: ſunt enim hæc duo ex natura rei diſtincta, & ſeparabilia. Quando enim corpus localiter mouetur, mutatur naturalis præſentia; non tamen mutatur ipſum eſſe naturale corporis; quod non eſt aliud, quàm ipſamet ſubſtantia corporis quantitate affecta; vltra quam addit naturalis præſentia talem modum occupandi locum, corpori quanto connaturalem. Hic ergo non mouemus quæſtionem de eſſe naturali corporis Chriſti: nam extra controuerſiam eſt, omnem præſentiam, tam naturalem, quàm ſacramentalem eſſentialiter pendere à corpore, quod fit præſens, & ab exiſtentia ſeu actuali entitate illius, tanquam à ſubiecto, quod modificat: eſt enim præſentia modus rei præſentis: id autem, quod tantum eſt modus alicuius rei, non poteſt eſſe ſine re, quam modificat: quia non eſt res per ſe diſtincta, ſecum ferens propriam entitatem: hac enim ratione nõ poteſt intelligi figura, ſine re figurata: nec ſeſſio, ſine ſedente, nec vnio, ſine re vnita, & ſimiliter, neq; præſentia, ſine re præſente, hoc ergo ſenſu certum eſt, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti neceſſariò ſupponere naturale eſſe, ſeu exiſtere corporis Chriſti, & ab illo, vt à ſubiecto, eſſentialiter pendere: neq; oppoſitum vnquam docuit Scotus, quicquid illi falſo Caietanus imponat. Comparamus ergo in hac quæſtione vnã præſentiam ad aliã, & inquirimus, an corpus Chriſti, vt recipere poſſit ſacramentalem præſentiam, neceſſariò alicubi habere debeat naturalẽ præſentiam, ſeu modũ exiſtendi in loco, ita vt præſentia ab hac neceſſariò pendeat.

1 Sententia docet, ad præſentiã ſacramentalẽ requiri præſentiam naturalem alicubi. Caiet. Altiſiod. Prima ſententia affirmat, quã defendit Caiet. infra. q. 76. ar. 2. quamquam in diſcurſu quæſtionis & probationibus ad alium ſenſum à nobis indicatum diuertat. Idem ſentire viſus eſt Altiſiodorenſ. lib. 4. ſum. tract. 5. c. 5. q. 6. dum ait, exiſtentiam Chriſti extra ſacramentum comparari ad exiſtẽtiam in ſacramento, ſicut primam & ſecundam: & ideo, illa ablata

hanc

hanc etiam auferri. Ex quibus verbis ſic poteſt formari ratio: nam, ſi deſtrueretur exiſtentia corporis Chriſti extra ſacramentum, deſtrueretur etiam in ſacramento: ergo ſignum eſt, hanc præſentiam pendere ab illa: nam, ſi non penderet, manere poſſet illa deſtructa: antecedens eſt communis ſententia Theologorũ, & ſequitur ex alio principio, quod, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum exanimaretur, intra ſacramentum etiam fieret exanime: propterea quod anima tantum eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, ratione naturalis vnionis, quã extra ſacramentum habet cum corpore. Vnde poteſt hoc cõfirmari ex alio principio fidei, quod corpus Chriſti tale ponitur in hoc ſacramento, quale eſt extra ſacramentum, ſcilicet, paſſibile, vel impaſſibile; viuum, &c. ergo ſignum eſt, ſacramentalem præſentiam habere originem, & dependentiam à præſentia naturali.

2. Sententia hoc negat. Scotus. Maior. Soto. Ledeſma. Gabr.

Secunda ſententia negat, eſſe huiuſmodi dependentiam, vel naturalem cõnexionem inter has præſentias. Ita tenent in 4. diſt. 10. Scotus q. 4. Maior. q. 7. Soto q. 1. artic. 2. & d. 8. artic. 5. Ledeſma q. 14. artic. 5. & q. 16. artic. 4. dub. 6. Gabriel. lect. 47. in Canon. Et fundari poteſt primò à contrario, quia naturalis præſentia non pendet à ſacramentali: quia nullam habet connexionem cum illa, vt in omnib. nobis patet, & in corpore Chriſti ante inſtitutionem huius ſacramenti, & poſt diem iudicij: & nunc etiam contingere poſſet, manere corpus Chriſti cum præſentia naturali, ſine ſacramẽtali, ſi omnes hoſtiæ cõſecratæ eodem tempore conſumerentur: ergo & è conuerſo, ſacramentalis præſentia non pendet à naturali, neq; illam neceſſariò ſupponit. Probatur cõſequentia: nam intercedit eadem ratio: ideo .n. naturalis præſentia non pendet à ſacramentali: quia nullam habet habitudinem ad illam; neq; in vllo genere cauſæ eſt effectus illius: ſed idẽ eſt de præſentia ſacramẽtali reſpectu naturalis: quia hæc nõ eſt cauſa illius, nec conditio neceſſaria in aliquo genere cauſę vt illa ſit: ſunt enim diuerſorum ordinum, & vna non reſpicit aliam, vt ſubiectum; ſed vtraq; immediatè reſpicit ipſum corpus: ſunt ergo diſparatæ, nullamq; inter ſe habent connexionem; ſed, ad ſummũ poſſunt concomitanter ſe habere in eodem ſubiecto per diuinam potentiam, ſicut duæ præſentiæ ſacramentales, vel duæ naturales, de qua re paulò inferius diſputaturi ſumus. Et hanc ſententiam ſimpliciter veram eſſe exiſtimo, vt tamen rem totam accuratius explicemus, aduertendum eſt, dupliciter intelligi poſſe, ſacramentalem præſentiam pendere à naturali; primò eſſentialiter & intrinſecè, ad eum modum, quo relatio pendet à termino, vel modus à re, cuius eſt modus, &c. alio modo extrinſecè tanquã ab efficiẽte principio, vel à conditione neceſſaria, quæ ad aliquam extrinſecã cauſalitatẽ reuocet.

Præſentia ſacramentalis non pendet eſſentialiter à naturali.

Dico primò, Sacramentalis præſentia nõ pendet à naturali, dependentia intrinſeca, ſeu formali, & eſſentiali. Probatur ſufficienter fundamento ſecundæ opinionis. Quod vltra declaratur primò, quia hæc pręſentia nullam habet habitudinem intrinſecam ad illam, ſed eſt reſpectu illius omnino abſoluta: nõ eſt ergo vnde ab illa intrinſecè, & ęſſentialiter pendeat. Secundò, quia comparando has duas pręſentias inter ſe, potius in modo ſuo dicunt repugnantiam. Nam vna dicit extenſionem in ordine ad locum, alia indiuiſibilitatem. Dices, quamuis hæc argumenta probent, hanc præſentiam non pendere ab illa ex immediata habitudine ſui, poſſe tamen pendere ratione ſubiecti: vel, quia corpus Chriſti, quod eſt ſubiectum præſentiæ ſacramentalis, eſſentialiter pendet à ſe ipſo alibi exiſtente naturali modo: vel certè, quia pendet, non à ſe, ſed à naturali præſentia, quam alibi habet: vnde fit, vt ſacramentalis præſentia, quæ à ſuo ſubiecto pendet, neceſſariò etiam pẽdeat ab alia præſentia naturali, ſine qua tale ſubiectum eſſe non poteſt.

Euaſio.

Impugnatur.

Sed neutrum horum dici poteſt probabiliter: primum enim corpus Chriſti, vt in ſacramento exiſtens, non poteſt intrinſecè & eſſentialiter pendere à ſe ipſo, vt exiſtente in cœlo: nam eſt vnum & idem, habens eandem eſſentiam æquè abſolutam in vno loco, atque in alio. Vnde corpus Chriſti, vt exiſtens in Euchariſtia, non magis dicit habitudinem ad ſe, vt exiſtens in cœlo, quam è contrario; ſicut exiſtens in vna hoſtia conſecrata non dicit habitudinem ad ſe, vt exiſtens in alia: & idem eſſet ſi vnum corpus modo quantitatiuo exiſteret ſimul in duobus locis. Deinde non poteſt corpus Chriſti ſecundum ſuam ſubſtantiam & exiſtentiam pendere ab vlla præſentia locali, ſiue ſacramentali, ſiue naturali, nam illa extrinſecus tantum illi poteſt aduenire per diuinam potentiam & efficaciam: hæc verò licet ex natura rei intrinſecus illi conueniat, non tamen vt intrinſeca cauſa eius; neque vt terminus alicuius habitudinis eſſentialis & intrinſecæ; ſed vt proprietas vel effectus manans ab ipſa, media quantitate. Vnde, ad ſummum fit, aptitudinem quandam radicalem, ad ſic exiſtendum in loco, eſſe eſſentialem tali corpori quanto, non verò dependentiam aliquam ab ipſamet pręſentia naturali. Vnde ſuperius ex hoc ferè principio probabamus, poſſe Deum alicubi cõſeruare corpus, abſque actuali extenſione in ordine ad locum. Et eadem ratione concluditur, poſſe illud conſeruare realiter exiſtens, etiam ſi nullibi habeat actualem extenſionem in loco, quia, non magis eſt neceſſarium, vt alicubi eam habeat, quam vbicunque exiſtit: nulla enim ratio huius maioris neceſſitatis fingi, aut excogitari poteſt: ergo poteſt exiſtere corpus quantum in rerum natura, ſine vlla præſentia naturali: non ſolum ergo non habet ab illa eſſentialem dependentiam, verum nec connexionem ſimpliciter neceſſariam, in ordine ad potentiam Dei abſolutam: multò ergo minus ſacramentalis, & ſupernaturalis pręſentia habet huiuſmodi dependentiam vel connexionem cum naturali, vel immediatè, vel mediante ſubiecto ſuo. Neq; verò fingi etiam poteſt, ſacramentalem præſentiam intrinſecè, & eſſentialiter pẽdere à ſuo ſubiecto, vt exiſtente alibi naturali modo. Hoc enim gratis, & ſine vllo fundamento eſſet confictũ, quia hic modus ſacramentalis pręſentię, ſufficienter terminatur in ipſo corpore Chriſti, prout hic ſub ſpeciebus ſacramentalibus exiſtente; nam illud vt ſic, afficit, & in illo vt ſic, excipitur, & conſeruatur, quod ergo alibi alio modo exiſtat accidentarium eſt huic pręſentię, quæ reuera non dicit habitudinem ad illud ſub tali ratione.

Palud. Caietan.

Atque hinc ſatis concluditur, quod in ſuperioribus iterum tactum eſt; potuiſſe hoc myſterium Euchariſtiæ perfici à Deo, prius quàm Chriſti corpus in propria ſpecie exiſtens cõciperetur, aut incarnaretur, licet oppoſitum ſignificent Palud. in 4. diſt. 8. queſt. 1, artic. 3. & Caietanus ſupra. Probatur ex dictis, quia poteſt corpus Chriſti exiſtere ſacramentaliter, etiam ſi nullibi exiſtat naturaliter: ergo potuit etiam primò produci, & vniri Verbo ſub ſpeciebus ſacramentalibus, etiam ſi antea nullo modo exiſteret, quia eadem eſt ratio de prima productione, & de quacunque exiſtentia, ſiue conſeruatione. Item, quia

quia corpus Chriſti cum præſentia ſacramentali nõ pendent ex præſentia naturali eiuſdem corporis, neqne ab ipſo corpore, vt alibi naturaliter exiſtentet ergo poſſet Deus, infinita ſua efficacia, efficere corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis, etiam ſi alibi non præextitiſſet. Sed obiicit Caietanus: nam tũc eſſet præſentia, ſine re præſente: & relatio, ſine fundamento: ſeu modus, ſine ſubiecto: quæ ſunt impoſſibilia. Probatur ſequela: quia præſentia ſacramentalis nõ addit ſupra exiſtentiam corporis Chriſti in propria ſpecie, niſi relationem, ſeu modũ præſentiæ: ergo, ſi poteſt eſſe hic modus ſine illa exiſtentia in propria ſpecie, erit tunc præſentia ſine re præſente, &c. Semper tamen verſatur Caietanus in eadem æquiuocatione: quia non diſtinguit inter corpus Chriſti exiſtens, & corpus Chriſti exiſtens in propria ſpecie: cum tamen hæc diſtincta ſint aliquo modo: illud enim prius, abſtractius eſt: corpus enim Chriſti exiſtens in rerum natura præſcindit à modo exiſtendi in propria ſpecie, vel ſub aliena. Vnde, ſicut corpus Chriſti, prout in cælo, eſt verè exiſtens, ita prout in ſacramento, eſt verè exiſtens etiam ſi ibi tantum eſſe ſupponatur, & non alibi. Quocirca falſum eſt præſentiam ſacramẽtalem addere modum ſupra corpus Chriſti exiſtens in propria ſpecie: hoc enim ſignificat, ſupponere illum modum exiſtendi in propria ſpecie, & addere alium, quod eſſe falſum oſtendimus. Nam illi duo modi exiſtendi non habent inter ſe intrinſecum ordinem: & quoad hoc dici poſſunt diſparati. Propriè ergo dicendum eſt, præſentiam ſacramentalem addere modum ſupra corpus Chriſti exiſtens vt ſic, ſicut etiam præſentia naturalis addit modum ſupra corpus Chriſti exiſtens, ſolumque differunt; quod hic modus eſt naturalis, ille verò ſupra naturam. Ac propterea non ſequitur in prædicto caſu; dari præſentiam, ſine re præſente, aut relationem ſeu modũ, ſine fundamento: quia nunquam eſt præſentia ſacramentalis, ſine corpore Chriſti exiſtente, non alibi, ſed ibi ſub ſpeciebus ſacramentalibus: & ipſummet ibi eſt res præſens, & fundamentum, ſeu potius ſubiectum talis modi ſeu relationis. Quocirca, licet hęc præſentia ſacramentalis non addat ſupra ſubſtantiam, & quantitatem corporis Chriſti, niſi modum, tamen ſub ſpeciebus ſacramentalibus non eſt tantum ipſe modus, ſed corpus ipſum Chriſti realiter exiſtens, tali modo affectum: & hoc ipſum eſſet ſub ſpeciebus, etiam ſi alibi non exiſteret: tunc autem neceſſarium eſſet ſubſtantialiter produci corpus Chriſti ſub ſacramento: hoc autem nullum eſt inconueniens, vt per ſe conſtat, & à fortiori patebit ex his, quæ infra de tranſubſtantiatione dicemus.

Obiectio

Solutio.

Corpus Chriſti poteſt cõſeruari in Euchariſtia, etſi alibi omnino eſſe deſinat.

Secundò infertur conſequenter ex dictis, poſſe conſeruari corpus Chriſti in ſacramẽtõ, etiam ſi extra illud omnino eſſe deſinat: ꝙ ſupra Scotus docuit, & ſequitur manifeſtè ex principiis poſitis, quia nõ eſt maior connexio vel dependentia in conſeruatione, quã in prima effectione: ſi ergo potuit in principio fieri corpus Chriſti in ſacramento, & non extra, poterit etiam poſtea conſeruari. Patet etiam à contrario, prout ſupra in ſimili argumentabamur: nam Chriſtus nunc exiſtens in ſacramento, & in cælo, deſinit eſſe in ſacramento, quin deſinat in cælo, & exiſtens in multis hoſtiis deſinit in vna, quin deſinat in alia; & ſi vnum corpus poſſet exiſtere in pluribus locis quantitatiuè, poſſet deſinere in vno loco, & non in alio, & è conuerſo, quia, nec neceſſarium eſſet inchoatum miraculum perpetuò conſeruari, nec eſſet maior ratio de vno loco, quàm de

A alio, ergo ſimiliter ſimul exiſtens in cælo, & in ſacramento, licet ibi, & omnino extra ſacramentum eſſe deſineret, poſſet in ſacramento conſeruari: quia, non eſt inter hæc maior dependentia aut connexio, per ſe, & intrinſecè, vt oſtenſum eſt.

Reſponſio ad fundamẽtum primæ ſententiæ.

Contra hãc autem illationem maximè procedit fundamentum primæ ſententiæ: at quod conſequenter concedendum eſt aſſumptum in ſanõ ſenſu intellectum, ſcilicet non neceſſariò deſtrui corpus Chriſti in ſacramento, ſi extra deſtruatur. Sed, quod ad modum loquendi attinet, aduertendum eſt, in eo caſu, quo Chriſti corpus conſeruaretur in ſacramento, & non extra, non poſſe propriè di-B ci deſtrui ſimpliciter ſeu annihilari corpus Chriſti, quia ſupponitur abſolutè conſeruari ſubſtantialiter, & in exiſtentia reali: ſolum ergo amitteret vnam præſentiam localem, quod fieri poſſet per localem mutationem priuatiuam, ſicut, quando abſciſſa manu, ibi deſinit eſſe anima, non annihilatur ibi, nec propriè deſtruitur, ſed amittit partialem modum præſentiæ, ſeu informationis: & idem eſt de angelo, qui prius bipedali ſpatio præſens aderat, & poſtea dimidiam partem relinquit, & in alia ſola manet, non enim in altera deſtruitur, ſeu annihilatur, ſed localiter tãtum mutatur priuatiua mutatione. Quod ſi quis contendat, conſeruari corpus Chriſti extra ſacramentum per actionem ſub-C ſtantialem, diſtinctum ab ea, qua in ſacramento cõſeruatur, & conſequenter non poſſe extra ſacramẽtum deſinere, niſi per ſuſpenſionem illius ſubſtantialis actionis, quæ ad annihilandum ſufficeret; dicendum eſt (hoc gratis conceſſo) illam ſuſpenſionem actionis conſeruatiuæ per ſe ſufficere ad annihilationem, ſi terminus eius alibi non conſeruetur, tamen, quia iam ſupponitur alibi conſeruari, ideo non poteſt dici annihilari, quia terminus eius non tranſit ſimpliciter in nihilum, vt multi etiam nunc dicunt, quando corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſeruari deſinit, de qua re ſæpius redibit ſermo in diſputationibus ſequentibus de trãſſubſtantiatione.

Obiectio.

Solutio.

D Ad argumentum autem, quod vlterius vrgebatur in fundamento illius primæ ſententiæ, ſcilicet, quia ſequitur pari ratione poſſe ſeparari animam à corpore Chriſti extra ſacramentum, & non in ſacramento, atque adeò poſſe idem corpus eſſe mortuũ in propria ſpecie, & viuum ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quod videtur inuoluere contradictionem. Ad hoc, inquam, Scotus negat ſupra Sequelam, nam ex hoc, quod Chriſti corpus ſimpliciter eſſe deſinat extra ſacramentum, & non intra: nulla contradictio, vel repugnantia ſequitur; ſed ſolum, quod corpus Chriſti ſit in vno loco & non in duobus, ſeu quod habeat vnum modum tantum exiſtẽ-E di & non duos; quod nullum eſt inconueniens: ex hoc verò, quod extra ſacramentum animam amittat, & intra ſacramentum retineat, ſequitur prædicta contradictio, quod ſimul viuat, & non viuat. Sed quamquam fortaſſe ex natura rei, ſeu iuxta modum prouidentiæ magis rebus naturalem, ita ſit dicendũ, atque id etiam ſuadeat naturalis concomitantia, quam in hoc ſacramento eſſe confitemur, vt infra dicemus: nihilominus tamen reſpectu diuinæ potentiæ, non arbitror implicare contradictionem, quod, ſeparata anima à corpore extra ſacramentũ, in illo non ſeparetur, vt ſentit Palacius, qui alios refert in 4. diſtinct. 8. diſputat. 4. & infra latius dicturi ſumus. Et breuiter declaratur, quia eadem materia in diuerſis locis exiſtens poteſt diuerſis formis informari, ſicut eadem quantitas in diuer-

Palacius.

ſis

ſis locis exiſtens poteſt affici diuerſis modis; & in vno eſſe extenſa in ordine ad locum, & non in alio. Item, quia, cum materia & forma ſint res diſtinctæ, poteſt materia poni in diuerſis locis & non forma: ſicut Durand. dixit, materiã corporis Chriſti in ſacramento eſſe, non verò quantitatem: quod, licet ſit falſum, nemo tamen dicet implicare contradictionem. Tandem, quæ eſt contradictio, quæ ſequitur? Dices, hoc corpus eſſe viuum, & non eſſe viuum, Sed reſpondetur, has contradictorias nõ eſſe ſimul veras: nam negatiua falſa eſt, quia, vt corpus dicatur non viuere, oportet, vt nullibi viuat: vt autem dicatur viuere, ſatis eſt, quod alicubi viuat: quia affirmatio ſolum facit ſenſum particularem: negatio verò ſimpliciter omne deſtruit: & facit ſenſum vniuerſalem: ſolum ergo poteſt inferri, quod idem corpus hic non viuat, quamuis alibi viuat: & hæc non magis eſt contradictio, quàm, quod hic currat, & alibi quieſcat: vel hic ſtet, & alibi ſedeat, ſed de hoc, vt dixi infra latius. Atque hæc ſint ſatis de intrinſeca dependentia.

Probabile eſt, de facto præſentiam Chriſti ſacramentalem pendere à naturali aliquo modo.

Dico ſecundò, quamuis præſentia ſacramentalis corporis Chriſti in Euchariſtia ex natura rei nõ pẽdeat à naturali modo exiſtendi alibi, tamen nunc de facto probabile eſt, aliquo modo pendere ab illo in genere cauſæ efficientis. Prior pars conſtat, tũ ex dictis: tum quia, cum hæc præſentia ſit ſupernaturalis, ex natura ſua non habet aliam cauſam, à qua pẽdeat, præter ſolum Deum, cui omnis creatura ſubiicitur ſecundum obedientialem potentiã: igitur nec ſubſtantia creata, nec quantitas, nec naturalis præſentia eius poſſunt ex natura rei aliquid efficere ad p̃ſentiam ſacramentalem. At vero ſicut poteſt Deus res alias efficere per inſtrumenta creata, ita etiam poteſt efficere hãc præſentiam per huiuſmodi inſtrumentum, quia nulla eſt hic ſpecialis repugnantia: ſic igitur põt diuinũ Verbum vti ſuo corpore aſſumpto, & alibi naturaliter exiſtente, vt organo vel inſtrumento coniuncto ad efficiendum eiuſdem corporis præſentiam in Euchariſtia, quia etiam in hoc nulla eſt ſpecialis repugnantia: nam etiam naturaliter poteſt Angelus in vno partiali loco exiſtens efficere præſentiam ſuæ ſubſtantiæ in alia parte loci, retenta priori. Et idem contingit in anima, quando per augmentationem, cuius ipſe eſt principium efficiens, ad nouas partes informandas quodammodo extẽditur. Quid ergo mirum, quod de potentia abſoluta poſſit Deus efficere per corpus Chriſti iam exiſtens in eo loco præſentiã eiuſdem corporis in ſacramento? Ratio autem eſt clara; quia illud corpus, quantũ eſt de ſe, poteſt eſſe aptum inſtrumentum ad quemcunq; ſupernaturalem effectum: & aliunde ſupponitur iam præexiſtens: & hic effectus huius præſentiæ non habet aliunde repugnantiam cum exiſtentia eiuſdem corporis, neq; cum præſentia eius in alio loco, vt nunc ſupponimus: ergo ex nullo capite eſt repugnantia.

Atq; hinc probata manet poſterior concluſionis pars, ſuppoſito alio principio probabili, ſupra poſito in materia de ſacramentis in genere; Chriſtũ Dominum ita eſſe authorẽ ſacramentorum omniũ per humanitatem ſuam, vt non modo ea inſtituerit, ſed etiam cum omnibus illis actu concurrat per eandẽ humanitatem ad effectus eorum: ita vt ipſa humanitas ſit quaſi principale, & vniuerſale inſtrumentũ coniunctum; ſacramenta verò ſint inſtrumenta ſeparata, & particularia, nã ex his principiis rectè cõcluditur, Chriſtũ per humanitatem in cœlo exiſtentem actu concurrere in omni conſecratione Euchariſtiæ cum verbis formæ ad efficiendam ſui corporis A ſacramentalem præſentiam in Euchariſtia, quod clarius patuit in nocte cœnæ; vbi ipſemet Chriſtus viſibiter menſæ accumbens ſe ipſum præſentẽ fecit ſub ſpeciebus panis & vini, quę conſecrauit. Hoc ergo modo intelligitur facile præſentia ſacramentalis pendere à naturali, non ex neceſſitate intrinſeca, ſed ex Dei arbitrio volentis vti hoc inſtrumento ad talẽ præſentiam efficiendam. Vnde dupliciter hoc fieri potuit: primò, ſecundum emanationem per ſe vnius pręſentiæ ab alia, ita, vt ipſamet præſentia naturalis intelligatur per ſe influere, vt inſtrumentum in ſacramentalem: quod fieri quidem potuit: nihil tamen eſt, quod nos cogat ad credendũ, ita factum eſ- B ſe: nec per ſe eſt admodum veriſimile. Secundò ergo modo fieri potuit, quod vna præſentia pendeat ab alia, tanquam à conditione neceſſaria, ita vt ſacramẽtalis præſentia per ſe propriè fiat à corpore Chriſti præexiſtente: cõditio autem neceſſaria ſit, vt modo naturali in propria ſpecie præexiſtat, atq; hoc ſatis eſt ad diſcurſum factum, & ad intentam concluſionem. Neq; enim dici poteſt, quod, licet ſupponatur exiſtens alibi, non tamen modo naturali, ſed ſacramentali: hoc enim falſum eſt, tum quia præſentia ſacramentalis in alio loco eſt merè accidentalis, & contingens: tum etiam, quia Chriſtus non cõcurrit cum omnibus ſacramentis, vt ſacramentum eſt, C ſeu prout in hoc ſacramento continetur, ſed vt naturali modo exiſtit: hæc ergo præſentia ſupponitur vt conditio neceſſaria ad effectionem huius ſacramenti. Aliqui verò addunt, etiam poſſe hic intercedere depẽdentiam quodammodo in genere cauſæ exemplaris: quia, nimirum, corpus Chriſti talẽ conſtitui debet in ſacramento, quoad conditiones intrinſecas & independentes à loco, quale extra ſacramentum in propria ſpecie exiſtit, quod mihi nõ omnino diſplicet, quamuis hoc cauſalitatis genus metaphoricum potius ſeu morale, quàm proprium & phyſicum eſſe videatur: vnde intercedere nõ poteſt ex ſola natura rei, ſed ſolum ex diuino pacto ac inſtitutione, ac deniq; magis pertinet ad concomitantiam, quam ad dependentiam, vt latius dicemus D ſecti. 5. & 6. Et ita omnino ſatisfactum eſt fundamento primæ ſententiæ, quoad vltimam partem eius. Fundamentum autem ſecundæ ſententiæ nihil vrget contra hanc concluſionem: quia ſolum procedit de dependentia intrinſeca, & in ordine ad potentiam abſolutam: concluſio verò loquitur de dependentia extrinſeca ſecundum inſtitutionem factam.

Ex dictis expeditur obiter vulgare dubium, an, ſi nunc Chriſtus non exiſteret homo in rerum natura, per verba conſecrationis poſſet verè confici hoc ſacramentum ex vi præſentis inſtitutionis, & corpus Chriſti fieri præſens ſacramentaliter in E Euchariſtia. Palacius enim ſupra refert Scotum in 4. d. 10. q. 4. affirmantem. Tamen Scotus ibi præcipuè loquitur non de extrinſeca dependentia, nec de inſtitutione, quæ facta eſt, ſed de intrinſeca depẽdentia & eſſentiali, & de connexione neceſſaria vtriuſque præſentiæ, quamquam interdum videatur ſermonem extendere etiam in prædicto ſenſu, ſi tamen in ſuis principiis conſequenter loquatur, non poteſt ita ſentire, nam ipſe tenet, verba conſecrationis nullam habere vim productiuã corporis Chriſti, etiam de ſe, ſed tantum adductiuam; ſi autem corpus Chriſti alibi non eſſet, non poſſet adduci, nec etiam poſſet produci virtute verborum iuxta dictam ſententiam: ergo non poſſet fieri ſacramentaliter præſens, quia, vt ſupra dictum eſt, hæc præſentia eſſe non poteſt ſine reali & ſubſtantiali exiſtẽ-

Palacius. Scotus.

tia corporis Chriſti, aut præexiſtente, aut denuò A producta: & ita eſſet, reuera, conſequenter dicendum, quamquam fundamentum illud ſolidum non ſit, vt dicemus de tranſubſtantiatione diſputantes. Palacius ergo ſupra negat in prædicto caſu poſſe fieri ſacramentalem præſentiam ex vi præſentis inſtitutionis, & virtutis, quam verba de facto habent: & reddit rationem, quia verba nunc tantum habent virtutem conuertendi panem in corpus Chriſti; & ideò virtus eorum neceſſariò ſupponit, vt corpus, in quod fit conuerſio, præexiſtat: alioquin non eſſent verba tantum conuerſiua, ſed etiam productiua. Sed hæc ratio per ſe ſumpta non cogit: quia virtutem aliquam eſſe conuerſiuam, non excludit, quod B ſit etiam productiua, quantum eſt de ſe, ſed potius id videtur includere, & præterea addere habitudinem ad poſitiuum terminum, ex quo fiat actio: poſſet autem rectè intelligi conuerſio panis in corpus Chriſti, etiam ſi corpus antea non præexiſteret: ergo ex hoc capite nihil obſtaret, quo minus hæc conuerſiò fieret per hæc verba ex vi præſentis inſtitutionis. Aliunde ergo videtur mihi, verba de facto non habere hanc virtutem: quia nimirum habent illam dependentem in agendo ab humanitate Chriſti præexiſtente, vt ab inſtrumento coniuncto & principali, reſpectu omnium actionum, & effectuum ſacramẽtalium. Vnde, ſicut cauſa particularis nihil ageret, non exiſtente vniuerſali, à C qua pendet in agendo, nec calamus ſine manu; ita nec verba ſacramentalia ſine Chriſti humanitate, Quod, cum generaliter, & conſequenter ita dicendum ſit in omnibus formis ſacramentorum, prout de facto ſunt inſtitutę, multo ſpecialiori ratione verum habet in verbis conſecrationis; tum quia maximè proferuntur & verificantur in perſona Chriſti loquentis, vt infra. q.78. artic. 1. dicam, tum etiam, quia relatiuum illud, *meum*, manifeſtè refert corpus Chriſti præexiſtens: quamquam hęc poſtrema ratio non omnino conuincat, vt ex materia de tranſubſtantiatione conſtabit.

Reſponſio.

Licet Chriſtus non eſſet viuus, reciperet præſentiã ſacramentalem ex forma de facto inſtituta. Ledeſma.

Ex hac verò reſolutione intulerunt aliqui, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum non exiſteret viuũ, D non poſſe virtute verborum, vt de facto inſtituta ſunt, recipere ſacramentalem præſentiam. Quod tenuit Gloſſ. in cap. Timorem. de Conſ. diſt. 2. & probabile exiſtimat Ledeſm. q. 17. artic. 1. dub. 5. qui tamen non vtuntur fundamento à nobis inſinuato, ſed aliis, ſcilicet, vel quia verba videntur deſignare corpus viuum, quale erat, cum primò prolata ſunt; vel quia, cum corpus Chriſti in Euchariſtia ſit viuificans, non poteſt eſſe niſi viuum, vel quia Chriſtus non contulit poteſtatem miniſtris ad cõſecrandum, niſi pro eo tempore, quo ſuum corpus iam eſſet ſuſcitatum, & viuificatum, vel deniq; addere poſſumus, quia concurſus, quem corpus Chriſti cõferre debet ad efficiendam ſuammet ſacramentalem præſentiam, pendet ex vita eius. Sed hæc ſententia falſa eſt, & communi doctrinæ Theologorũ contraria. Primumq; fundamentum eius repugnat communi doctrinæ, probatæ in Concilio Trident. quod in hoc ſacramento nõ eſt viuũ corpus Chriſti ex vi verborum, ſed per concomitantiam: ergo verba vi ſua non ſignificant corpus viuum. Secundũ etiam fundamentum futile eſt, quia corpus Chriſti, etiã exanime, erat viuificatiuum animarũ: quia hoc non habet ex vnione ad animam, ſed ex vnione ad verbũ, quam ſemper retinuit. Adde, illud eſſe quid poſterius, ideoq; ex illo non pendere efficaciã verborum. Tertium item fundamentum temerè aſſertum eſt. Nam Chriſtus in nocte cœnæ ſimpliciter dixit, *Hoc facite*; & illis verbis dedit miniſtris hãc poteſtatem: ergo temerè limitatur ad tempus, poſt reſurrectionem Chriſti, contra communem doctrinam, vt patet ex Trident. ſeſſ. 22. Quartum itẽ fundamentum, licet minus improbabile ſit (quia ſacramentorum efficacia videtur pendere ab humanitate Chriſti: humanitas autem includit vnionem animę & corporis) tamen hoc eſt valde debile: quia etiam anima vel corpus inter ſe ſeparata, & verbo vnita, poſſunt ad huiuſmodi efficaciã ſufficere. Quocirca veriſſima eſt ſententia communis in prædicto caſu, verbi gratia, in triduo, fuiſſe corpus Chriſti capax ſacramẽtalis præſentiæ; & tam in ipſo Chriſto, quàm in verbis fuiſſe ſufficientẽ virtutem, ad illam efficiendã, ex vi præſentis inſtitutionis, vt D. Tho. infra q.76. ar.1. & 2. & q.81. ar.4. & reliqui oẽs docẽt: quia nihil deeſt ad hunc effectũ, nam, & in miniſtro eſſet character ſacerdotalis, ſicut fuit in Apoſtolis, ex quo Chriſtus dixit, *Hoc facite*, & verba ſufficienter ſignificabant, & verificari poterãt de corpore Chriſti, prout tunc erat, & erant efficacia ex vi inſtitutionis; ſi aliunde non erat impedimentum: nullum autem erat, quia ex parte Chriſti, vt dictũ eſt, erat ſufficiens inſtrumentũ coniunctum ad huiuſmodi efficientiam. An verò Chriſtus tunc concurreret per corpus exanime, vel per animam, Problema eſſe poteſt; nã vtrũq; fuit poſſibile: magis tamẽ videtur hoc animę tribuendũ: nam illa maximè videtur retinere virtutẽ efficiendi miracula, illuminandi angelos, efficiendi gratiã, &c. ſicut, ſi in triduo daretur Baptiſmus, ſine dubio eſſet verũ ſacramentũ, & gratiã daret, ad quam, ſi neceſſarius eſt ſpecialis humanitatis Chriſti cõcurſus, tunc certè per animã dandus videretur. Idem ergo in præſenti dicendũ eſt. Propter ꝙ Petr. Soto lect. 5. de Euchariſt. ſententiam hanc ex principiis fidei colligi affirmat.

D. Thom. Dubiolum. Reſponſio. Petrus Soto. Dubium.

Sed quęret tandem aliquis, an nunc de facto idem dicendum ſit de conſeruatione corporis Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus; quod ſcilicet, ſi Chriſtus ſub propria ſpecie eſſe deſineret, etiam in ſacramento amitteret ſacramentalem præſentiam. Videtur enim, non eſſe eandem rationem de conſeruatione, & de prima effectione, vt patet diſcurrendo per oẽs rationes ſupra adductas. Primum enim, etiam ſi demus fieri Chriſtum præſentem ſub ſpeciebus per actionem adductiuam: & ideo neceſſariò alibi ſupponi, vt adduci poſſit: tamen poſtquam ſemel adductus eſt, non eſt neceſſe, vt alibi præſens duret, ad hoc, vt altera præſentia ſacramentalis conſeruetur: ſimiliter, licet demus, hanc actionem ita eſſe cõuerſiuam, vt nullo modo, etiam de ſe ſit productiua: & ideo dicatur neceſſariò ſupponere in alio loco corpus, quod terminare debet conuerſionem, tamen, poſtquam ſemel eſt facta conuerſio, iam non eſt, E cur duret illa dependentia. Tandem, quamuis hæc præſentia in fieri pendeat ex Chriſti humanitate alibi exiſtente in propria ſpecie, tamen, poſtquam facta eſt, non pendet in conſeruari; ſicut neq; pendet à verbis ſacramentalibus, per quæ facta eſt: nã Chriſtus Dominus in his effectibus nihil iam operatur, niſi mediis ſacramentis. Sicut etiam gratia baptiſmalis in fieri pendet à Baptiſmo; & conſequenter à Chriſti humanitate: tamen, finito Baptiſmo, poſtea in conſeruari tantum pendet à Deo: ſic ergo in præſenti dicendum eſt de effectu verborum conſecrationis, qui eſt præſentia ſacramentalis Chriſti. Et hic diſcurſus, ac dicendi modus, eſt, reuera, valde probabilis, iuxta quem dicendum eſt, ex vi dependentiæ, ſeu cauſalitatis effectiuæ non eſſe amiſſurum Chriſtum præſentiam ſacramentalem,

Reſponſio.

Trident.

talem, etiam ſi naturalem, vel quantitatiuam prorſus amitteret. Nihilominus tamen ex alio capite id affirmari poſſet, ſcilicet ratione cauſalitatis exēplaris ſupra explicatæ. quā, probabile eſt, hic intercedere ex inſtitutione diuina, vel certè (quod idem eſt) ratione concomitantiæ, de qua fuſius dicendum eſt in fine huius diſputationis, vbi quæſtiunculas alias huc ſpectantes expediemus: quia licet non ſint omnino neceſſariæ, nō tamen poſsūt prorſus omitti, tum propter materiæ complementum; tum etiam, quia non ſunt omnino inutiles ad myſterium declarandum. Addo denique facile etiam poſſe defendi, præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti perpetuo pendere in conſeruari ab actuali influxu humanitatis Chriſti exiſtētis in cœlo: quod ſi ita eſt, facilè conſequitur, ablato illo principio influente, auferēdum eſſe hunc effectum ſacramentalis præſentiæ, & eadem ratione explicari poſſet, quomodo, ablata vita à corpore Chriſti extra ſacramentum, conſequenter auferenda eſſet in ſacramento: ſcilicet, quia vt in ſacramento exiſtens, pēdet ab influxu ſui ipſius, naturali modo exiſtentis; & ſic de aliis proprietatibus. Et hanc quidem viam nō exiſtimo impoſſibilem, ſed incertam, & nouam: nam Theologi nunquam rem hanc declarant per rationem dependentiæ, ſed concomitantiæ tantum, de qua ſtatim dicturi ſumus.

SECTIO III.

Vtrùm ſacramentalis præſentia & naturalis ſimul poſſint eidem corpori conuenire ex natura rei; & conſequenter, an per hanc præſentiam res definiatur loco.

Senſus quæſtionis.

Diximus non eſſe neceſſarium, has duas præſentias ſimul ineſſe eidem corpori, etiam ſi alterutra inſit, ſequitur explicandum, an poſſint in eodem corpore coniungi, vel iuxta naturam rei, quod hic expediendum eſt, vel per potentiam Dei abſolutam quod dicetur ſectione ſequente. Poſſet autē præſens quæſtio, ſeu comparatio extendi, & ad naturales præſentias ſeu quantitatiuas inter ſe, & ad ſacramentales inter ſe: an ſcilicet plures earum ex natura rei poſſint eidē corpori ineſſe; & (quod propoſitum eſt) ad præſentiam ſacramentalem cum locali.

Vnū corpus vnum locum vnica præſentia naturaliter occupat.

Prima autem comparatio nihil difficultatis habet. Nam per ſe clarum eſt nullum corpus poſſe ex natura rei ſimul occupare, niſi vnum locum ſibi adæquatum, & vnica præſentia connaturali: quia per finitam quātitatem ad vnum finitur, ac terminatur locum, eiq; commenſuratur: hæc enim eſt naturalis proprietas quantitatis.

Poſſibile eſt, idem corpus exiſtens ſacramentaliter habere ſine nouo miraculo plures præſentias ſacramentales.

In ſecunda comparatione eſt ſatis veriſimile, ſuppoſitis principiis fidei, huiuſmodi ſacramentalem præſentiam ex natura ſua poſſe ſimul multiplicari in eodem corpore in ordine ad diuerſa ſpatia; nō tamen eſt omnino certum, ſed dubium. Prior pars declaratur. Nam licet hic modus præſentiæ, ſupernaturalis ſit corpori, habet tamen ipſe ſuam propriam eſſentialem rationem, quæ poteſt dici propria eius natura: ratione cuius habere etiam poteſt proprietates naturales, non quidem corpori ſecundum ſe, ſed ipſi modo præſentiæ, ſeu corpori vt affecto tali modo. Sicut lumen gloriæ, quamuis ſupernaturale ſit intellectui humano, habet tamen ſuam propriam eſſentiam & naturam; ratione cuius viſio illi eſt connaturalis, vel etiam intellectui, vt informato tali lumine. Hoc igitur modo connaturale eſt huic præſentiæ ſacramentali facere corpus, cui ineſt, eſſe præſens totum in toto, & totum in qualibet parte: quia ex vi ſuæ ſpeciei, & eſſentiæ

A habet hanc indiuiſibilitatem, & inextenſionem ſecundum comparationem ſubiecti ſui ad ſpatium, cui ſit præſens: nam hac ratione dicebamus ſupra, præſentiam hanc ſacramentalem ſpecie differre à quantitatiua ſeu naturali. Atq; hinc vlterius probabile fit, huic præſentiæ ex natura eius nō repugnare, quominus in eodem corpore multiplicetur in ordine ad diuerſa & ſeparata ſpatia: primò quidem, quia, ſicut nūc de facto corpus Chriſti in vna hoſtia eſt totum in toto, & totum in qualibet ſpatij parte: ita etiam de facto, totum eſt ſimul præſens in multis & diſtantiſſimis ſpatiis: ergo, ſicut dicimus, illud primum eſſe connaturale huic præſentiæ, ita dicen-

B dum eſt de hoc ſecundo: quia nulla eſt repugnātia, quin ſit aliquis modus, cui poſſit hoc eſſe cōnaturale; & alioqui per ſe expedit, vt myſterium hoc, quod lege ordinaria ac ſtabili ita duraturū erat, iuxta rerum naturas, quoad fieri poſſet, & paucioribus miraculis perficiendū inſtitueretur. Secundò, quia, ſi eſt connaturale huic præſentiæ, vt in vno ſpatio cōtinuo tota præſentia ſubiecti ſit in toto ſpatio, & tota in qualibet parte: ergo iam ibi eſt tota in duobus locis partialibus componentib. vnum: ergo eadem ratione eſſe poterit in duobus totalibus & diſcontinuis: patet conſequentia, quia hoc ferè nihil addit difficultatis: nec continuitas ſpatij videtur quicquā

C conferre ad rationem indiuiſibilis præſentiæ. Tertia ratio huic non diſſimilis eſſe poteſt, quia hęc pręſentia, neque ex ratione formali ſua neque ex ſubiecto terminatur ad aliquod ſpatium determinatæ magnitudinis: ſed poteſt ſubiectum ſuum facere præſens in maiori, & in minori ſpatio in infinitum: ita vt, conſiderata vi, & natura huius præſentiæ, poſſet illo modo corpus Chriſti fieri præſens vniuerſo orbi: ergo multò magis poterit fieri ſimul præſens in duabus partibus diſtantibus: nam certè videtur hoc minus miraculoſum, minuſque difficile. Antecedens, quoad primam partem declaratur; nam per hanc præſentiam non coextenditur corpus ſpatio, ſed iterum atque iterum quaſi replicatur corpus in qualibet parte, vel termino ſpatij; &

D ideo ex vi talis modi præſentiæ nulla eſt ratio, cur ad hunc potius, quam ad alium terminum ſpatij limitetur. Altera verò pars antecedentis declaratur. Nam Angelus, qui habet proportionalem modum præſentiæ, quia eſt totus in toto, & totus in qualibet parte, licet ex parte modi non ſibi determinet certam loci magnitudinem, tamen ex parte ſubiecti illam determinat: quia ille modus præſentiæ eſt connaturalis tali ſubiecto, & cōmenſuratur perfectioni eius; & ideo perfectior Angelus ex natura ſua poteſt maiori ſpatio fieri præſens, quàm minus perfectus; non eſt autē ita in præſenti: quia corpus, quod fit ſacramentaliter præſens, natura ſua nō

E eſt aptum ad hanc præſentiam; & ita neque ex natura ſua poſtulat terminum illius, ſed eſt capax illius ſolum ſecundum potentiam obedientialem, ſecundum quam nullum habet terminum, ſed tantum poteſt recipere, quantum Deus poteſt in ipſo facere, ſeu quantum non implicat fieri; & ideo neq; ex hac parte poteſt terminus huius pręſentiæ aſſignari; & eadem ratione concludi poteſt, hanc præſentiam, neque ex ſe, neque ex ſubiecto ad vnum ſpatium terminari.

Oppoſitum etiā eſſe probabile oſtenditur.

Ex his ergo ſatis declarata eſt prior pars aſſertionis: nihilominus explicatur altera: quia hoc ipſum, ſcilicet, præſentias multiplicari in eodem ſubiecto diſcretè, & abſq. vlla continuatione ex parte ſpatij addit per ſe nouā difficultatem, ratione cuius poteſt hoc non eſſe connaturale huic præſentiæ, etiam ſi alio-

alioqui poſſit eſſe tota in toto, & tota in qualibet parte, quaſi continuè: ergo ex hoc principio nõ ſatis cõcluditur, alterũ eſſe connaturale. Antecedens patet primò, in anima, vel angelo: nã anima poteſt informare vnũ integrũ corpus, ita vt ſit tota in toto, & tota in qualibet parte: nõ tamen ſimul põt informare duo corpora diſcreta, etiam ſi ſimul ſumpta nõ ſint grandioris quantitatis, quàm illud vnum. Angelus idem ſimul eſſe poteſt naturaliter præſens in grandi ſpatio cõtinuo, totus in toto, & totus in qualibet parte eius: & tamen iuxta ſententiam magis receptam non poteſt ſimul naturaliter eſſe præſens in pluribus ſpatiis multo minoribus omnino diſtantibus, ac diſcretis. Quod ſi ad fontem perfectionum B omnium recurramus, Deus ipſe naturali ſua immẽſitate eſt præſens rebus omnib. quaſi continuè, & omnibus imaginariis ſpatiis, nec poteſt habere hanc præſentiam, quaſi diſcretam, ita vt ſit in reb. inter ſe diſtantibus, & non in locis, ſeu ſpatiis interiectis: cũ ergo omnis præſentia participatio ſit diuinæ pręſentiæ & immenſitatis: veriſimile eſt, non poſſe ſaltem ex natura rei non creſcere in eodem ſubiecto, niſi per modum vnius continuæ præſentiæ. Tandẽ nonnulla ratio addi poteſt, quia, quando eadem res ſit præſens in locis diſtantibus quocunque modo, & qualicunque præſentia, quodammodo eadem manens multiplicatur, & quaſi à ſe ipſa ſeiungitur, quod ſpecialem habet difficultatẽ; quamquam ergo ex illa proprietate exiſtendi totum in toto, & totum in qualibet parte, quam admittimus eſſe connaturalẽ huic præſentiæ, probabiliter colligatur altera exiſtendi in pluribus locis, non tamen euidenter, & certò; & ideo res eſt ſatis dubia, an hoc ſit connaturale huic præſentiæ. Sicut etiam è contrario, ex eo, ꝙ Chriſtus in hoc ſacramento ſit præſens multis hoſtiis, non poteſt ex vi ſolius rationis efficaciter cõcludi, poſſe in vna hoſtia eſſe totum in tota, & totum in qualibet parte, modo ſacramentali, à nobis explicato: quia, cum ſumitur, Chriſtum eſſe in multis hoſtiis, vel intelligitur eſſe in eis prædicto ſacramentali modo; & ſupponitur probandũ: vel intelligitur præciſè de reali præſentia, quæcunq; illa ſit; & D ſic eſt quidem probabilis illatio, vnum miraculum ex altero colligendo; non tamen eſt ſimpliciter neceſſaria: nam, quod corpus quantum indiuiſibiliter in loco conſtituatur, maiorem quandam difficultatem habere videtur, ſaltem ex hoc capite, quod hoc maximè videtur repugnare cum natura, vel intima proprietate quantitatis. De his ergo rebus vix põt à nobis iudicium ferri ſecundum naturas earum: ſed ratio eorum, quæ circa illas facta eſſe credimus, ſumenda eſt ex potentia facientis, de qua dicemus ſectione ſequente.

Præſentia naturalis & ſacramentalis, vni corpori ſimul cõuenire, naturaliter repugnat.

Atque hinc ferè conſtat, quid dicendũ ſit de tertia comparatione ſacramentalis præſentiæ cum naturali, de qua eſt quæſtio propoſita: quamquam enim hæ præſentiæ ſint diuerſorum ordinum, & altera earum omnino ſit ſupra corporis naturam, & ideo vix poſſint prædicto modo comparari: nihilominus dicendum ſimpliciter videtur, ex natura rei non poſſe has præſentias in eodem ſubiecto coniungi. Probatur, quia inprimis non poteſt hoc eſſe connaturale ex parte ſubiecti: tum quia illud natura ſua non eſt capax præſentiæ ſacramentalis ſolius: ergo neque illius ſimul cum locali; tum etiam quia hoc ipſo, quod corpus finitum eſt, præter naturam eius eſt, vt ſit realiter præſens extra locum ſibi adęquatum. Deinde non poteſt hoc eſſe connaturale ex parte præſentiæ quantitatiuæ; tum, propter rationem indicatam, ſcilicet, quia ratione A illius ſit, vt corpus circumſcribatur loco, & conſequenter naturaliter non ſit extra illum; tum etiam, quia actualis extenſio in loco ex natura rei pugnat cum indiuiſibilitate. Vnde tandem concluditur, hoc non poſſe eſſe connaturale ex parte præſentiæ ſacramentalis; tum propter rationem factam; quia cum hic modus includat inextenſionem in ordine ad locum, natura ſua videtur pugnare cum alio modo; tum etiam, quia cum faciat ſubiectum pręſens in ſpatio diſtincto, videtur etiam hoc ipſo pugnare cum alia adęquata præſentia, etiamſi diſtinctę rationis ſit: quia reuera conſtituit ſubiectum in diſtincto ſeu maiori ſpatio, quam naturaliter eſſe poſſit; & hoc etiam confirmant ea, quę in ſecunda comparatione adduximus.

Dubium.

Vltimò ex dictis definiri poteſt dubium ſupratactum de hac præſentia corporis Chriſti in Euchariſtia, an ratione illius dicendum ſit, corpus Chriſti, eſſe ibi definitiuè, nec ne: nam Theologi variè loquuntur. Quidam affirmant eſſe Chriſtum in qualibet hoſtia definitiuè. Ita ſignificat Gabr. 4. d. 10. quæſt. vnica. artic. 2. concluſ. 7. & idem videtur ſentire Paludan. ibi. q. 3. artic. 2. licet prima facie videatur docere contrarium: ait enim, propriè non eſſe definitiuè corpus Chriſti in vna hoſtia, quia ſimul eſt in aliis; ſubiungit tamen, quod ſi vna tantum eſſet hoſtia conſecrata, in alia eſſet definitiuè. Probari autem poteſt hæc opinio, ſi iuxta dicta in ſecũda comparatione teneamus, ex natura rei vnam pręſentiam ſacramentalem non admittere alias omnino diſtinctas in eodem ſubiecto: nam hinc ſequitur, ex vi vnius præſentiæ definiri, & determinari corpus Chriſti, vt ſit hic & non alibi, quantum eſt ex natura talis præſentiæ: hoc autem ſufficit, vt dicatur eſſe ibi definitiuè, etiam ſi de facto ſit in aliis locis per diuinam potentiam: nam hoc non immutat propriam rationem vniuſcuiuſque præſentiæ. Sicut corpus Chriſti nunc eſt in cœlo definitiuè, quia ex vi illius præſentiæ non poteſt naturaliter eſſe alibi: quamuis de facto etiam ſit alibi per diuinam potentiam & altiori modo: imò quamuis ſimul eſſet alibi etiam modo quantitatiuo. Nihilominus ibi eſſet definitiuè, & circumſcriptiuè: quia ex natura rei illo tantũ loco circumſcribi poterat & contineri. Dicet fortaſſe aliquis, quamuis ex vi talis præſentiæ nõ poſſit Chriſtus eſſe alibi, id eſt, in alio loco omnino diſtincto, poſſe tamẽ eſſe in maiori ſpatio; & ideo non eſſe definitiuè, vbi nunc eſt. Sed contra primò quia ex modo, quo incipit eſſe in hac hoſtia, ſcilicet per conuerſionem panis in ipſum, nõ poteſt eſſe in maiori ſpatio, quam occupet quãtitas panis. Secundò, quia inde, ad ſummum, poteſt concludi, non eſſe Chriſtum ibi definitiuè adæquatè, ſicut quando angelus eſt in loco inadæquato tantum, reuera, eſt ibi definitiuè, quamuis inadęquatè. Tertiò, quia ex vi huius præſentiæ poteſt Chriſtus moueri localiter: non mouetur autem, niſi quod definitur loco. Quartò, quia illa pręſentia eſt aliquis modus exiſtendi in loco, vt ſupra dictum eſt, & nõ circumſcriptiuè: ergo ſaltem definitiuè. Alij verò Theologi negant, Chriſtum, ex vi huius pręſentię eſſe definitiuè in ſacramento, quod ſentit D. Thomas, q. ſequente, artic. 5. Alenſis 4. p. q. 40. membr. 3. artic. 6. §. 1. Ægid. tract. de Euchariſtia propoſ. 3. 4. & 5. Soto & alij diſtinctione 10. Et probari poteſt; quia Chriſti corpus, ex vi huius præſentiæ, non eſt in loco: ergo neque eſt in loco definitiuè. Item, ita eſt in vna hoſtia, vt ſit etiam in aliis: ergo in nulla eſt definitiuè. Sed tota hæc diſſenſio videtur eſſe magis

Gabriel. Palud.

Reſpondent aliqui Chriſtum eſſe definitiuè in qualibet hoſtia.

Alij negant.

D. Thom. Alenſis. Aegidius. Soto.

Author aſſentitur 2 ſententiæ.

magis de modo loquendi, quàm de re, vt hæ rationes oſtendunt; mihi tamen ſimpliciter videtur proprius ac verius dici, Chriſtum, ex vi huius præſentiæ, non eſſe definitiuè in loco: non tamen cenſeo faciendam eſſe vim in illa particula, *eſſe in loco*: quia, vt ſupra dixi, ſi ſtrictè ſumatur pro loco phyſico, ſic nulla eſt quæſtio: quia hoc modo etiam Angelus non eſt in loco definitiuè, neque vllo modo: latius ergo ſumenda eſt, prout dicit eſſe realiter præſens alicubi: quomodo verè Chriſtus ibi eſt, ratione huius præſentiæ, vbi ſpecies conſecratæ exiſtunt; & adhuc hoc modo negamus ibi eſſe definitiuè, ad quod explicandum vis facienda eſt in propria ſignificatione huius, *definitiuè*. Duobus enim modis ſumi poteſt, primò, vt includit negationem actualis præſentiæ in alio loco; in quo ſenſu vti videntur hac voce Paludan. & alij: ſicut multi etiam authores vtuntur hac voce, *circumſcriptiuè*, vt dicam quæſt. ſequente, ſed non eſt proprius, vt patet ex his; quæ circa primam opinionem dicta ſunt; & tamen conſtat, etiam in hoc ſenſu, Chriſtum in nulla hoſtia conſecrata eſſe definitiuè: quia ſimul eſt, & in aliis; & in cœlo. Secundò accipi poteſt illa vox, vt includit negationem aptitudinis, ſeu poteſtatis, exiſtendi ſimul in alio ſeu in maiori loco; poteſtatis, inquam, intrinſecæ & connaturalis, per quam intrinſeca rei natura menſuranda, & denominanda eſt, non per extrinſecam Dei potentiam. Et hoc, reuera, eſt neceſſarium, vt res propriè dicatur eſſe definitiuè in loco, & ideo Chriſtus ex vi huius præſentiæ non poteſt propriè dici eſſe definitiuè in loco: vel quia ex vi vnius præſentiæ ſacramentalis non poteſt ſimul habere alias diſcretas, etiam eiuſdem ordinis ex natura rei, vt ſupra probabiliter dicebamus; vel certè, quia huiuſmodi præſentia, neque ex ratione formali ſua, neque ex parte ſubiecti habet terminum magnitudinis, vt ſupra etiam eſt oſtenſum: nam, quod loco definitur, ita clauditur terminis illius loci, vt iuxta rei naturam extra illos eſſe non poſſit, vt ex vi illius vocis conſtat. Et ideo Deus non definitur loco: quia eius immenſitas nullis terminis clauditur. Sic ergo præſentia hæc, quia natura ſua, nullo certo termino finitur, non poteſt ratione illius res propriè loco definiri; neque adæquatè; quia nunquam habet adæquatum terminum, neq; inadæquatè; quia nunquam talis præſentia eſt pars, vt dicit habitudinem ad præſentiam adæquatam, & definitiuam in illo ordine. Vnde facile patet reſponſio ad argumenta primæ opinionis.

Solutio argumentorum 1. opinionis.

Ad primum reſpondetur, ſolum probare, hãc præſentiam de facto eſſe finitam ad quantitatem panis, vel vini; non verò quod ex natura ſua ſit præſentia definitiua: quia poſſet fieri per conuerſionem ex maiori, & maiori quantitate panis, in maiori, & maiori ſpatio in infinitum. Ad ſecundum reſpondetur, non eſſe ſimile de Angelo: quia, licet interdum non ſit in loco adæquato, tamen eſt in parte eius, & ideo poteſt aliquo modo dici eſſe tunc definitiuè inadæquatè: nõ ſic autem Chriſtus, vt dictum eſt: quia nunquam hæc præſentia eſt pars adæquatæ præſentiæ in illo genere. Ad tertium reſpondetur, ſolum probare, quod, actu ſemper ſit Chriſtus in loco finito, ratione huius præſentiæ. Nam hoc ſatis eſt, vt ſecundum illam poſſit mutationem recipere. Ad quartum reſpondetur, hunc modum eſſendi in loco, nec definitiuè, nec circumſcriptiuè dici poſſe: neque enim neceſſe eſt, vt ſub his membris omnes modi eſſendi in loco contineantur; vt patet in Deo, qui neutro illorum modorũ in loco eſt; ſed immenſè: ad quam perfectionem

A non attingit etiam hæc præſentia: quia neque eſt, neque eſſe poteſt actu infinita: eſt autem quædam ſingularis participatio eius: quia, quantum in ſe eſt, poteſt in infinitum augeri, vt eleganter tractat Algerus lib. 1. de Euchariſt. cap. 14. Eſt ergo hæc præſentia altioris ordinis; & non menſuratur ex incapacitate naturali creaturæ, ſed ex obedientiali ſub omnipotentia Dei, & ideo non habet ſpeciale nomẽ impoſitum: dicatur ergo hic modus eſſendi in loco ſacramentaliter.

SECTIO IIII.

B *Vtrùm de potentia abſoluta plures & diſtinctæ præſentiæ reales in ſpatiis diſtantibus poſſint eidem corpori conuenire.*

Quibus modis accipi poſſit quæſtio.

IN hac quæſtione poſſunt illæ tres comparationes tractari, quæ in præcedente: poteſt enim eſſe quæſtio prima de pluribus præſentiis ſacramentalibus; ſecunda, de pluribus, vna naturali, & alia vel aliis ſacramentalibus; tertia, de pluribus naturalibus, ſeu quantitatiuis. Prima, & ſecunda ſunt propriè Theologicæ, & ſolum cum hæreticis eſt nobis controuerſia. Tertia etiam à philoſophis tractari ſolet; ſed imperfectè, & ex principiis alienis; & ideo hic prætermitti non poteſt, præſertim quia hæretici magnam vim in ea faciunt, & ex opinione Catholicorum veritatem Catholicam impugnant.

Negant hæretici corpus eſſe poſſe in duplici loco ſimul.

C Hæretici ergo abſolutè negant, eſſe poſſibile, idem corpus ſimul eſſe in duobus locis quocunque genere præſentiæ: & ideo negant realem præſentiam Chriſti in ſacramento Euchariſtiæ: quia, cum de fide certum ſit, Chriſti corpus eſſe realiter præſens in cœlo, impoſſibile putant, quod ſimul ſit in aliqua hoſtia conſecrata, nedum in multis, ac penè infinitis. Probant autem ſuam ſententiam ex verbis Angeli, Matthæi 28. *Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis, non eſt hic, ſurrexit enim*: quæ cauſalis collectio non eſſet bona, ſi potuiſſet Chriſtus ſimul eſſe in alio loco, & in ſepulchro. Secundò afferunt Patres negantes, idem corpus poſſe eſſe ſimul in duobus locis; quod videtur præcipuè docere Auguſtin. epiſt. 3. & 57. & 20.

Auguſt. Anſelm.

D cap. 11. & magis ex profeſſo Anſelm. in Monolog. c. 20. Tertiò argumentantur ad hominem; quia Catholici docent, non poſſe idem corpus eſſe modo naturali & quantitatiuo in multis locis: ergo multò minus eſſe poteſt modo quantitatiuo, ſeu naturali, & ſacramentali: nam in hoc poſteriori miraculo includuntur omnes difficultates & repugnantiæ, quæ in priori excogitari poſſunt; & præterea additur ſpecialis difficultas in hoc, quod corpus ſit in vno loco extenſum, & in alio inextenſum: antecedens probant ex his, quæ adducemus in ſequenti opinione.

Ex catholicis quidam negãt duas præſentias quãtitatiuas eidem corpori poſſe ſimul conuenire de potentia abſoluta Dei.

Eſt ergo altera Catholicorum ſententia negantium, duas præſentias quantitatiuas adæquatas & diſcontinuas poſſe ſimul eidem corpori conuenire etiam de potentia Dei abſoluta; quamuis de aliis præſentiis ſacramentalibus, vel ſolis, vel cum vna naturali id negare non poſſint, propter Catholicam fidem, oppoſitum docentem. Hanc ſententiam indicat D. Thom. hic ad 3. & expreſsè quodlib. 3. art. 2. & in 4. d. 10. q. 1. artic. 1. & diſt. 44. q. 2. artic. 2. quæſtiunc. 3. ad 4. vbi etiam Bonauent. art. de dote ſubtilitatis. q. 1. Capreol. d. 10. q. 1. art. 3. Palud. q. 1. Durand. q. 1. nu. 30. & 31. & q. 4. nu. 8. & d. 44. q. 6. ad 1. Sed hic author in hac materia grauiter fallitur, quia, dum ait, præſentiam ſacramentalem ſolũ eſſe præſentiam ordinis, verè negat, eſſe veram præſentiam realem. Et eandem ſententiam tenet Henric. quodli. 9. q. 32. Godof. quodlib. 13. q. 4. Ægid. quodlib. 1.

D. Thom. D. Bonauen. Capreol. Palud. Duaand.

Heruæus. Catth. Soto.

q. 1. quodlib. 2. q. 17. & Theorem. 3. de Euchariſtia. A Herue. quodl. 11. q. 13. Ferrar. 4. cont. gen. c. 68. Carthag. in 4. d. 13. q. 3. dub. 1. ac denique Soto, qui in 4. phyſ. contrarium docuerat, hic ſubdubitat, magiſq; in hanc partem propendet. d. 9. q. 1. art. 1. ad 3. & diſt. 10. q. 1. art. 5. & eodem modo ſentit Ledeſma. q. 16. art. 1. Fundamenta huius ſententiæ commodius poſtea proponentur, oſtendendo eadem adduci poſſe contra Catholicam fidem, & vix poſſe differentiam probabilem aſſignari.

Ledeſma.

Idem corpus ſimul poteſt eſſe in duplici loco diſtāti per diuerſas præſentias ſacramentales.

Dico primò, Idem corpus poteſt ſimul eſſe præſens locis diſtantibus præſentia ſacramentali indiuiſibili. Concluſio eſt in fide, quæ ſufficienter probatur ex myſterio Euchariſtiæ; & ex his, quæ in ſuperioribus adducta ſunt ad probādam realem præſentiam Chriſti in hoc ſacramento: nam inde credimus, Chriſtum eſſe realiter præſentem in omnibus hoſtiis, quæ in variis, & diſtantibus Eccleſiæ locis conſecrantur: non eſt ergo hæc præſentia ad vnum locum coarctanda, vt ſenſus & traditio Eccleſiæ ſatis probant; & illa verba Chriſti; & factum ipſum primæ inſtitutionis. Nam Chriſtus eodē tempore cōmunicauit Apoſtolos; vnde ſimul erat præſens in omnibus particulis panis, quas ſingulis tribuit; quod autem hoc non implicet contradictionem, ex ſola ratione naturali non poteſt euidenter probari: poſſunt tamen facilè ſolui argumenta, quæ afferri poſſunt ad probandum hoc eſſe impoſſibile, vt infra videbimus: poſſunt etiam adduci nonnullæ coniecturæ, quas in tertia concluſione afferemus de præſentia quantitatiua, quæ eandem vel maiorem vim habent in hac ſacramentali. Tandem probare poſſumus ex alio myſterio huius ſacramenti, quod ſupra oſtendimus, non implicare contradictionem, ſcilicet, Chriſtum ex vi huius præſentiæ eſſe totum in toto & totum in qualibet parte ſpecierum ſacramentalium, ante diuiſionem earum: ergo etiam poſt diuiſionem poteſt manere totus in quauis parte diuiſa. Quia nulla ferè maior eſt difficultas: ergo etiam ſi illæ partes diuiſæ loco ſeparentur, manebit Chriſtus ſub qualibet earum; & ita erit ſimul in locis diſtantibus. Patet conſequentia eadem ratione, quia etiam in hoc nihil ferè eſt maioris difficultatis; &, ſi quid eſt, facilè vinci poteſt per diuinam potentiam: quia nullam nouam contradictionem inducit: imò videtur quid conſequens ad prius miraculum. Atque ex hac concluſione ſequitur, coniungi ſimul in eodem corpore Chriſti diſtinctas præſentias ſacramentales in ordine ad diuerſa ſpatia, quæ occupant variæ ſacramentales ſpecies. quo, licet non ſit tam apertè de fide, mihi tamen eſt indubitata veritas, quæ neceſſariò conſequitur ex principiis fidei, quod rectè vidit Paludan. in 4. d. 10. q. 3. num. 22. quia hæ præſentiæ ſunt modi ita diſtincti in corpore Chriſti, vt vnus corrumpi poſſit, alio manente; & è contrario: &, vt ſecundum vnum poſſit Chriſtus moueri, & ſecundum alterum non moueri: ergo neceſſe eſt, illos eſſe modos re ipſa, numero ſaltem, diſtinctos, ſicut ſunt duæ præſentiæ, quæ ſucceſſiuè fiūt in corpore Chriſti.

Idem corpus etiam duplici loco diſtāti poteſt adeſſe, vni ſacramentaliter, alteri naturaliter.

Dico ſecundò. Non eſt impoſſibile, idem corpus eſſe ſimul in diuerſis locis diſtantibus, in vno, naturali & quantitatiuo modo; & in alio vel aliis ſacramentaliter. Hæc concluſio eſt etiam de fide, eodemque modo probatur ex hoc myſterio: quia de fide eſt, Chriſtum in nocte cœnæ propter ſacramentalem præſentiam, quam ſub ſpeciebus panis habere cœpit, non amiſiſſe viſibilem; nec naturalem modum exiſtendi in loco, per quem erat præſens in propria ſpecie, diſcipulis ſuis. Et eodem modo de fide certum eſt, nunc exiſtere in cœlo in propria ſpecie, quamuis ſimul ſit in terra in ſacramento: habet ergo ſimul vtramque præſentiam; quas à fortiori conſtat ex ſupra dictis eſſe in re ipſa diſtinctas: cum non ſolum numero, ſed etiam ſpecie differant: & multò magis in vna fiat mutatio; altera immutata manente. Poteſt etiam concluſio hæc probari ex præcedente: quia reuera nullam maiorem repugnantiam intellectus in hoc concipit, quod Chriſtus ſit hic ſacramentaliter, & in cœlo quantitatiuè, quam in hoc, quod ſit hic, & Romæ ſacramentaliter: nam tam verè & realiter adeſt B præſens per ſacramentalem præſentiam, ſicut per quantitatiuam; quod autem vna pręſentia pateat ſenſibus & non alia, aut quod vna coextendatur ſpatio, & repleat illud materiali modo, alia verò, modo altiori, non auget difficultatem vel repugantiam in hoc miraculo, ſed potius in altero: quia tunc priuatur corpus in vtroque loco naturali modo exiſtendi in loco: iuxta hanc verò concluſionem ſolum caret illo in altero loco. Quocirca omnes rationes & congruentiæ, ac argumentorum ſolutiones, quæ afferri poſſunt pro concluſione præcedente, & fient in ſequente, eodem modo valent ad hanc concluſionem confirmandam: deniq; illa eſt ſufficiens ratio; quia ex hoc, quod corpus C quantum, & alicubi extenſum in ordine ad locum alibi ponatur ſine tali extenſione cum ſacramentali præſentia, nihil fit directè repugnans eſſentiæ quātitatis, aut modo propriè occupandi ſpatium, quem alicubi addit: nam horum ratio ſolum in hoc cōſiſtit, quod tale corpus conſtet partibus quantitatiuè diſtinſtis, & per eas occupet aliquod ſpatium cum commenſuratione ad illud, diuerſas illius partes ſuis etiam diſtinctis partibus occupando: ſed nihil horum deſtruitur ex hoc, quod tale corpus ſimul ponatur alibi, ſine huiuſmodi locali extenſione: ergo ex hoc capite iſtud non repugnat, neque ex vllo alio oſtendi poteſt, vt facilè conſtabit reſpondendo obiectionibus: non eſt ergo hoc D impoſſibile; neque extra diuinæ omnipotentiæ obiectum.

Idem corpus pōt per Dei potentiā duo loca occupare quantitatiue, etiam diſtantia.

Dico tertiò. Non eſt impoſſibile, idem corpus ſimul conſtitui iu duobus locis diſtantibus, & in vtroque, modo naturali & quantitatiuo. Hanc ſententiam tenet Hugo de Sanct. Victor. lib. 2. de ſacramen. p. 8. cap. 11. vbi tamen non tam accuratè, & ſcholaſticè diſtinguit de modo exiſtendi in loco, ſed ſimpliciter docet, idem corpus per diuinam potentiam poſſe eſſe in multis locis; quomodo loquuntur etiam plures Sancti, tractantes de præſentia reali in hoc ſacramento, quos ſupra retulimus. Diſtinctius, & formalius docuerunt hanc ſententiam Alexan. Alenſ. 4. p. q. 11. artic. 1. §. vlti. E aliàs q. 44. membr. 7. Scotus in 4. d. 10. per multas quæſtiones, præſertim in 2. Richard. artic. 2. q. 2. Maior. q. 2. Gabriel. q. 1. articul. 2. & lect. 46. in Cano. Marſil. in 4. q. 7. artic. 3. dub. 2. Ocham. q. 4. Aliacus. q. 5. artic. 2. Adam. q. 5. art. 3. Aureol. apud Capreol. d. 10. q. 1. Palacius. d. 11. diſp. Ruard. quamuis ſubdubitans art. 15. contra Luth. Alan. lib. 1. de hoc ſacr. c. 38. Claudius de Sainctes repet. 4. de Euchar. c. 4. & 7. Bellar. lib. 3. de Euchar. c. 3. & 4. & ferè communiter reliqui moderni Scriptores Theologi, qui hoc tempore ſcripſerunt, præſertim contra hęreticos. Eſt enim hæc opinio non ſolum aptior ad reſpondendum hæreticis, & veritatem Catholicam tuendam; ſed etiam iudicio meo, tam neceſſariò, tamque euidenter conſequens illam, vt

Alenſ. Scotus. Richard. Maior. Gabriel. Marſil. Ocham. Aliacus. Adam. Aureolus. Palacius. Ruard. Alanus. Claudius. Bellarmin.

mirabile ſemper mihi viſum fuerit, contrariam ſententiam grauiſſimis Theologis perſuaderi potuiſſe. Probatur ergo concluſio, primo, ratione nuper facta: quia, quod idem corpus alicubi exiſtens quantitatiuo modo, alibi ſimul eodem modo ponatur, non eſt contra intrinſecam rationem quantitatis, neque eſt contra rationem intrinſecam illius naturalis modi exiſtendi in loco, quem corpus quantum in vno loco habere ſupponitur: ergo ſimpliciter non repugnat: conſequentia probatur, quia à priori nullum aliud principium, ſeu caput repugnãtiæ excogitari poteſt: inconuenientia vero, quæ à poſteriori inferri poſſe videntur, facile inferius diſſoluentur. Maior autem per ſe videtur nota ex ſupra dictis: quia ratio integra quantitatis prior eſt, quam extenſio eius in ordine ad locum: ergo, ſicut hac ratione dicimus, priuari huiuſmodi extenſione, non eſſe contra rationem quantitatis; ita dicendum eſt, recipere vnicam vel plures extenſiones huiuſmodi, non eſſe contra rationem quantitatis: quia hoc etiã eſt quid poſterius, ſicut illud, & certe minus diſſonans naturæ quantitatis, quatenus minus videtur à natura vniuſcuiuſque rei alienum, recipere duplicatas (vt ſic dicam) proprietates naturales, quã omnibus priuari: ſicut magis violentum eſt terræ priuari motu deorſum, quam duplo intenſius moueri, quã naturaliter poſſit: ac denique, ſi ſolum res ipſa attente conſideretur, facile intellectus concipit, quantitatem ex hoc, quod in multis locis ponatur, nihil eorum amittere, quę ad rationem ſuam, ſuumque effectum formalem intrinſece pertinet.

Obiectio. Dices, quantitatem ex ſe reddere corpus aptum, vt in vno tantũ loco extendatur; vnde, ſi in multis ſimul extenſiue ponatur, vel mutabitur, vel augebitur effectus formalis quantitatis nõ mutata forma, vel recipiet corpus plures actus, ſine capacitate ad illos, ſed ad vnum tantum: vtrumq; autem horum impoſſibile eſt.

Solutio. Sed hoc nullius momenti eſt: laboratur enim in æquiuoco, non diſtinguendo capacitatem naturalem, ab obedientiali; nec capacitatem ad plures actus diuiſim, aut copulatim ſumptos, per quantitatem enim redditur corpus naturaliter capax vnius tantum extenſionis in loco, non quidem determinate, ſed cõfuſe: quia poteſt hanc vel illam extenſionem recipere in hoc, vel illo, aut quouis alio ſpatio, atque ita diſiunctim, ſeu diuiſiue capax naturaliter eſt pluriũ extenſionum, & quamuis ſimul tantum poſſit naturaliter vnum recipere, tamen ſucceſſiue poteſt habere plures. Vnde fit, vt cum hac capacitate naturali coniuncta eſſe poſſit capacitas obedientialis, vt ſupernaturaliter poſſit recipere ſimul & coniunctim ea, quæ naturaliter tantum poterat ſucceſſiue aut diſiunctim habere: & ita in hoc non fit contra capacitatem ſimpliciter quantitatis, ſed ſupra naturalem capacitatem eius: neq; augetur aut immutatur formalis effectus eius: quia cum illo intrinſece coniuncta eſt hæc obedientialis capacitas. Quæ doctrina non eſt hic ſpecialiter inuenta, ſed neceſſario eſt generaliter ab omnibus admittẽda in rebus omnibus, quæ habent potentiam obedientialem ad aliquos actus vel effectus, vt in ſuperficie recipiẽte ſimul per potentiam Dei albedinem & nigredinem intenſas, quas ſolum poterat naturaliter recipere ſucceſſiue, & in intellectu recipiente viſionẽ Dei, & in præſente materia, in corpore quanto recipiente ſimul cum præſentia quantitatiua vnius loci, præſentiam ſacramentalem in alio, cuius non erat naturaliter capax.

Supereſt probanda altera pars antecedentis, ſeu minor propoſitio in principali argumento aſſumpta, ſcilicet, hoc etiam non repugnare cum intrinſe-

A ca ratione modi exiſtendi quantitatiue in vno loco, quod facile etiam patet ratione ſupra indicata: nam ratio huius modi ſolum in hoc conſiſtit, vt corpus quantum ita ſit præſens ſpatio, vt ex vi modi, quo illud replet, habeat extenſionem partium in illo, ita vt vna aliam excludat à ſuo partiali loco: ſed hoc totum integrum manet, etiamſi corpus ſic exiſtens in hoc loco, alibi in alio ſpatio ſimili modo conſtituatur: quia per hoc non amittit extẽſionem in alio loco, nec aliquid aliud, quod intrinſece illi adueniat: imo hoc ipſum eſt, quod hæc ſententia affirmat, eſſe poſſibile; ſcilicet, multiplicari huiuſmodi præſentiæ modum, alia ſimili præſentia integra, & immutata B manente.

Obiectio. Sed obiiciunt, intrinſecam rationem huiuſmodi præſentiæ non ſatis explicari per totum illud poſitiuum, quod nos propoſuimus, ſed includere etiam negatiuum, ſcilicet, quod corpus ita claudatur terminis illius loci, quem occupat, vt extra illos nõ ſit: vnde hoc ipſo, quod alibi eſſe ponitur, directe fit aliquid repugnãs priori modo exiſtendi in loco, & rationi eius: quod ſic etiam patet, nam eſſe in loco quantitatiue, idem eſt, quod eſſe in loco circumſcriptiue, ſed de ratione eius, quod circumſcribitur, eſt, vt non ſit extra terminos circumſcribentis, vt ex ipſa voce patet, & ideo etiam id, quod circũſcribitur, dicitur definiri loco.

Solutio. Sed hæc obiectio, aut facit vim in ſolis verbis, aut petit principiũ, & ipſum C ſumit, quod probandum eſt. Si enim affirmat, & ſumit, de ratione modi exiſtendi in vno loco quantitatiue eſſe, vt illudmet corpus non ſit extra illum locum, vel actu non habeat aliam rationem ſimilem, petit principium, vnde enim hoc probatur, aut probari poteſt? nam, conſiderata tota intrinſeca natura, & ratione poſitiua illius modi, ex illa non ſequitur intrinſece hæc negatio, præſertim in ordine ad abſolutam Dei potentiam: vnde enim conſtat hæc connexio, aut quo modo colligi poteſt? cum totum illud poſitiuum ſatis intelligatur ſine tali negatione, vt declaratum eſt, ſi vero ſolum affirmat & ſumit, de ratione illius modi tantum eſſe, facere rem præſentẽ prędicto modo in vno ſpatio, hoc quidem veriſſimũ eſt, tamen ex eo ſolum ſequitur, vnam rem vel vnum D modum præſentiæ tantũ eſſe in vno loco; &, ad ſummum, etiam ſequitur, naturaliter vnius modi talis pręſentię eſſe capacem: non vero inde inferri poteſt, non poſſe eandem rem per plures modos ſimiles eſſe in pluribus locis, aut per potentiam Dei non poſſe illos modos recipere. Quod ſi tandem fiat vis in illa voce, *circumſcriptiue*, dico illam vocem recte explicatam ſolum dicere naturalem terminationem & adæquationem locati ad locum, quo circumſcribitur. Vnde ex vi illius vocis ſolum ſignificatur, rem, quæ circumſcribitur loco, naturaliter ſolum eſſe, ac poſſe eſſe in illo, cui ſignificato non repugnat, quod ſupernaturaliter ſit extra illum. Quod ſi quis tandem E pertinaciter contendat, illa voce ſignificari, id, quod eſt circũſcriptiue in loco, de facto non eſſe, nec poſſe eſſe alibi, etiam per diuinam potẽtiam: primum hoc dato, nego idem eſſe, eſſe quantitatiue in loco, & circumſcriptiue: quia in hoc poſteriori additur quædã negatio, quæ non eſt de ratione prioris. Vnde, illa ſuppoſitione facta, recte ſequitur, Deum non poſſe vnum corpus ponere circumſcriptiue in multis locis: quia hoc nihil aliud eſt, quam dicere, Deum non poſſe facere, vt idem corpus ſimul ſit intra vnum tãtum locũ, & in multis: quod friuolũ valde eſt, & impertinens ad noſtram aſſertionem. Deinde vero dicit, illam vocis ſignificationẽ falſo fingi, & gratis cõfictam ad implicandã & confundendam quæſtionem. Alioq; eodem modo dicere poſſet aliquis, de ratione

eſſendi in loco circumſcriptiue eſſe,vt corpus,quod ita eſt in aliquo loco,in alio eſſe nō poſſit, etiam definitiue ſeu ſacramentaliter. Secundo principaliter ſuaderi poteſt concluſio naturalibus exemplis: nam angelus(idem eſt de anima) poteſt virtute naturali eſſe totus in toto aliquo loco,& tot⁹ in qualibet parte:quid ergo mirum,quod Deus virtute ſupernaturali aliquid ſimile poſſit operari in corpore, conſtituendo totum illud in diuerſis locis? Quod ſi dicas, angelum ſolum poſſe eſſe illo modo in ſpatio continuo,non vero in diſcretis. Reſpondetur, illud eſſe incertum, & ſub opinione: nam multi opinantur, poſſe angelum virtute ſua eſſe in locis diſtinctis, qui adæquatam virtutem angeli non excedant:extra cōtrouerſiam autem eſſe debet, aliquid maius dādum eſſe diuinæ potentiæ, præſertim cum ex ſola locorū diſcōtinuatione nulla appareat ſpecialis implicatio contradictionis,vt ſæpe in ſuperioribus dictum eſt: quia,vt recte Auguſt.ait li. de cura pro mortuis agēda.c.16.& 17. *Alij ſunt humanarum limites rerum, alia diuinarum ſigna virtutum:alia ſunt, quæ naturaliter;alia,quæ mirabiliter fiunt.* Ex quo principio pro comperto ibidem habet, poſſe animas Sanctorum ſimul eſſe in cœlo,& in terra, quando hic aliquid mirabiliter operantur;quamuis dubitat, an de facto ita fiat. Vnde etiam concluditur,poſſe Deum conſtituere angelū in locis diſtantibus,etiam ſi ſingula eorum adæquata ſint: quia, licet hoc excedat naturalem virtutem angelicam, non tamen eſt, cur ſuperet diuinam potentiam. Et hoc etiā ſatis perſuadet myſterium Euchariſtiȩ,in quo prȩſentia,quæ multiplicatur,eſt indiuiſibilis,& ſimilis angelicæ,& per tot ſpatia extenditur,vt immenſe excedant ſpatium, quod naturaliter poteſt Chriſti corpus occupare:ergo idem poſſet facere Deus circa angelicam ſubſtantiam, dando ei plures præſentias diſtinctas & diſtantes, ita vt ſingulæ earum eſſent connaturales; collectio autem, vel multitudo eſſet præternaturalis: ergo eodem modo poſſet dare corpori plures præſentias connaturales in modo & ratione earum,quamuis collectio earum ſupernaturali modo fiat. Probatur hæc vltima conſequentia: nam,quod res ſit ſpiritualis vel materialis,& præſentia naturalis ſit indiuiſibilis vel diuiſibilis,videtur valde materiale, & impertinens ad inferendam implicationem contradictionis: quia etiam res ſpiritualis ſuo definitur loco,&extra ſpatium adæquatum naturaliter eſſe non poteſt, &, quando ita conſtituitur,quodammodo à ſe diuidi videtur,& ſimul habet relationem diſtantiæ, & propinquitatis ad eaſdem res, & poteſt hic moueri, & alibi quieſcere.Deniq; habet plures adæquatas præſentias,quam naturaliter poſſit:ergo, formaliter rem conſiderando,eadem eſt difficultas, & quod corpus ſuum locū occupet modo materiali & ſenſibili, nullam inducit ſpecialem contradictionem.

Exemplis naturalibus cōfirmatur concluſio.

Tertio argumentari poſſumus ex aliis ſupernaturalibus exemplis, & omiſſis Trinitatis & Incarnationis myſteriis; quia illud factum non eſt,neq; ſub operibus Dei cadit, hoc vero licet ſit factum & excellentius, tamen videtur eſſe alterius ordinis; & ideo nō poſſe ab illo proprium argumentum proportionale,ſeu à ſimili ſumi, poſſumus tamen hinc aliquo modo argumentari, iuxta opinionem D. Thō. aſſerentis,poſſe Deum eandem humanam naturam hypoſtatice ponere in multis perſonis: quod multo ſane videtur difficilius, quam idem corpus poni in duobus locis. Vnde aliud etiam poteſt confici argumentum,nam poteſt Deus facere, vt eadem accidētalis forma inhæreat multis ſubiectis: non eſt enim hoc difficilius, quam eandem ſubſtantialem naturā

Item exemplis ſupernaturalibus,

A vniri multis perſonis. Item poteſt facere, vt idem effectus ſimul pendeat à pluribus cauſis totalibus, vt probabilior eſt opinio; & è contrario, vt eadem cauſa ſimul producat plures effectus adæquatos virtuti ſuæ: quia non eſt hoc difficilius, quam ſupernaturalem effectum producere: ergo poterit etiā vnum corpus in diuerſis locis ponere: tenet autem proportio argumenti in hoc, quod in omnibus illis exemplis, aut res afficitur ſimul pluribus modis,cū ex natura ſua tantum vnius ſit capax,aut aliquid amplius agit,vel patitur ſupernaturaliter, quam poſſit naturaliter. In hoc autē opere,de quo diſputamus, nullum aliud mirabile reperitur, niſi alterutrum ex

B his. Fortius tamen argumētum ſumemus ex aliquo ſupernaturali effectu, quem conſtat, Deum effeciſſe,huiuſmodi autem eſt penetratio duorum corporum:nam Deus facit,duo corpora in vno loco adæquato eſſe: ergo poteſt idem corpus conſtituere in diuerſis locis adæquatis: probatur conſequentia,q̃a ſicut naturaliter vnum corpus tantum eſt in vno loco,ita etiam naturaliter in vno loco tantum eſt vnū corpus. Reſpondet D. Thom. negando conſequentiam, quia de ratione vnius, duo (inquit) ſunt, primum,eſſe indiuiſum in ſe;ſecūdnm, eſſe diuiſum à quolibet alio : & primum eſt magis intrinſecum, quam ſecundum, quando autem duo corpora ponuntur in vno loco,ſolum fit, vt inter ſe non ſint di-

Euaſio.

C uiſa,ſi autem idem poneretur in duobus locis,diuideretur à ſe ipſo, & ita in hoc magis fit contra rationem vnius, quam in illo. Sed hæc reſponſio probari certe non poteſt; primo, quia ſi eſſet ſolida,reuera idem probaret de qualibet præſentia reali,etiam ſacramentali: nam licet corpus per hanc præſentiam non repleat ſpatium quantitatiuo modo,tamen vere & proprie per illam eſt in terra eadem res,quæ eſt in cœlo;& hic caret modo, quem ibi habet:ergo etiā dicetur diſtare,ſeu diuidi à ſe ipſa. Deinde, inquiro, in quo ſit vis illius rationis, nam ſi ſit ſermo de propria diuiſione,vel indiuiſione entitatiua, ſicut repugnat vnam entitatem manentem vnam,eſſe diuiſam in duas,ita æque repugnat duas entitates manentes

Improbatur.

D duas, eſſe vnam indiuiſam: quia,licet fieri poſſit, vt ex duabus entitatibus fiat vna compoſita, tamē duȩ, vt ſic,non poſſunt eſſe vna ſimplex entitas: eſt ergo, quoad hoc,æqualis repugnantia. Si autem ſolum ſit ſermo de diuiſione & indiuiſione quoad locū, prout reuera eſſe debet, quia nunc tantum de loco tractamus,ſic rem eſſe vel non eſſe diuiſam quoad locum, nihil refert ad rationē vnius, quæ ex ipſa rei vnitate vel quantitate cōſurgit, nō ex mō exiſtendi in loco. Vnde, ſicut duo corpora exiſtentia in eodem loco, non propterea fiunt vnum corpus,imo neq; habent vnum & eundem locum intrinſecum præſentiæ localis,ita neque vnum corpus exiſtens in duobus locis,eſſet diuiſum in multa corpora, ſed haberet tan-

E tum diuerſos modos præſentiæ localis: nihil ergo in hoc fieret contra rationem vnius, atq; ita in ſua vi manet conſequentia facta: quia, ſicut quantitas natura ſua terminatur vno loco, ita expellit aliud corpus ab eodem loco:ergo, ſicut Deus vnam difficultatem ſuperat,ita poteſt vincere aliam. Aliter reſpōdet Bonauentura, negando etiam conſequentiam, & rationem differentiȩ addit:nam,quod vnum corpus quantum,in vno tantum loco exiſtere poſſit,ex eo prouenit,quod finitum eſt: Deus autem non poteſt facere, quin ſit finitum: imo (vt ſupponimus) Deus non aufert quantitatem eius, & ideo non poteſt illud n.ſi in vno loco conſtituere, quod autem duo corpora in vno loco naturaliter eſſe nō poſſint, ex eo prouenit, quod habent molem, quam Deus poteſt

Reſpōſio alia

poteſt quãtitati auferre; & ideo facere etiam poteſt, vt duo corpora ſint in eodem loco. Sed hæc reſpõſio non eſt magis ſolutio, quam præcedens: & à ratione poſteriori incipiendo, interrogo; quid nominê molis intelligat? nam, ſi per molem intelligamus ipſam quantitatis extenſionem in ſe, ratione cuius natura ſua poſtulat diuerſum ſpatium quod repleat, aut vna pars reſpectu aliarum, aut vnum corpus reſpectu alterius, hoc modo verum eſt, ideo duo corpora, natura ſua apta eſſe ſe expellere ab vno loco, quia habent molem: quamquam id actu non faciant ſine actuali extenſione in loco: falſum autem eſt, quantitatem poſſe priuari mole in hoc ſenſu: quia ſic habere molem eſt intrinſeca ratio quantitatis, & ad eius primarium effectum formalem pertinet, vt ſupra oſtẽſum eſt, & multo magis falſum eſt, corpora ſe penetrantia priuari huiuſmodi mole, vt à fortiori patebit ex dicendis. Si autem per molem intelligamus actualem in loco extenſionem (nam præter hæc duo nihil aliud excogitari poteſt) ſic verũ eſt, poſſe quãtitatem priuari huiuſmodi mole; falſum autem, hinc prouenire, quod penetratio corporum ſit poſſibilis: nam corpora, quę Deus ponit penetratiue in eodem loco, non priuantur propriis extenſionibus in ordine ad locum, vt conſtat de corpore Chriſti & Virgineo, quando in partu ſe ſe penetrarunt; & de eodem Chriſti corpore & de lapide ſepulchri in Reſurrectione. Imo, vt ſit propria penetratio, neceſſario ſupponitur, vtrumq; corpus eſſe extẽſiue in loco, & nihilominus diuinitus fieri, vt non ſe impediant; & ideo corpus Chriſti non proprie ſe penetrat cum ſpeciebus panis: quia non eſt ibi extenſiue, ſed altiori modo. Vnde retorqueri poteſt argumentũ hoc modo; nam, licet impenetratio corporum ex mole quãtitatis proueniat naturaliter, nihilominus, nõ ablata mole, Deus facit corpora penetrari; ergo, licet naturalis limitatio ad vnũ locum ex eo proueniat, quod quantitas finita eſt, poterit Deus, non ablato, neque mutato quantitatis termino, idem corpus in pluribus locis cõſtituere. Vnde, ſi altera pars rationis Banauenturæ efficax eſſet, eadem probaretur, non poſſe Deum eleuare creaturam ad aliquid agẽdum pręter virtutem ſuam finitam: quia eam limitationẽ in agendo habet ex eo, quod finita eſt, quod Deus non tollit: probaretur etiam, angelum vel animam non poſſe conſtitui à Deo extra ſphæram finitæ perfectioni eius adæquatam: imo etiam ſequeretur, non poſſe Deum ponere corpus Chriſti ſacramentaliter extra locum, quem habet in cœlo: quia etiam ille locus eſt adęquatus quantitati finitæ corporis Chriſti, ex qua prouenit, vt naturaliter limitetur ad illã præſentiam. Quocirca, vt res finita, quæ natura ſua limitatur ad certam præſentiam, vel ſpatium, ſupernaturaliter poſſit recipere ſimul aliam præſentiam eiuſdẽ rationis, vel alterius; non oportet, vt infinita fiat; vel, vt quantitas eius augeatur; ſed ſolum vt eadem res cum tota ſua quantitate finita, iterum, atque iterum quaſi replicetur, & plures modos exiſtendi recipiat.

Soluitur.

Quarto principaliter argumentari poſſumus ex veritate huius myſterij, & ex præcedentibus concluſionibus, nam potuit Deus corpori habenti quantitatiuam & naturalem pręſentiam, dare alibi præſentiam realem & ſupernaturalem & alterius ordinis: ergo potuiſſet etiam dare aliam naturalem & eiuſdẽ ordinis: probatur conſequentia, quia nulla poteſt maior repugnantia aſſignari, vt euidentius ſtatim patebit in ſolutionibus argumentorum, & nũc breuiter declaratur. Primo, qui præſentia hæc ſupernaturalis, tam vera & realis pręſentia eſt, ſicut naturalis. Vnde æque poteſt eſſe fundamentum propinquitatis, & diſtantiæ realis: hoc autem eſt, quod per ſe videtur pertinere ad repugnantiam, quæ inter duas præſentias reales intercedere videtur: non enim tantum repugnant, quia duæ ſimiles, & eiuſdem rationis ſunt; ſed ex hoc pręciſe & maxime, quod duæ diſtinctæ, & reales ſunt in vna omnino, eademque re: quæ tota difficultas verſatur inter naturalem, & ſacramentalem præſentiam. Et præterea augetur ex eo, quod ſacramentalis præſentia pugnare videtur cum naturali conditione quantitatis. Item ex eo, quod illæ duæ præſentiæ videntur habere conditiones repugnantes; extenſionem, & inextenſionem in loco. Vnde non ſolum videntur hæc eſſe æque poſſibilia, verum etiã hoc, de quo agimus, eſſe multo facilius ac poſſibilius. Secundo oſtendi poteſt illa conſequentia, excludendo omnes rationes differentiæ, quæ inter hæc duo miracula poſſunt aſſignari: ſed hoc melius etiam fiet in ſolutionibus argumentorum. Tertio tandem per ſeſe videtur incredibile, potuiſſe Chriſtum realiter adeſſe in ſacramento viſibili inuiſibiliter, & tamen non poſſe ibi ſe oſtendere viſibiliter, ſi velit, niſi cœlum deſerat. Atq; hic afferri etiam poſſent varię Chriſti apparitiones in terra, quæ poſt aſcenſionem eius factæ ſunt per veram, ac realem ſenſibilem pręſentiam, vt multi exiſtimãt; cum tamen probabile etiam ſit, tunc cœleſtem locũ nõ deſeruiſſe, propter quod plures ex citatis authoribus, non ſolum exiſtimant, hoc eſſe poſſibile, ſed etiam de facto Chriſtũ ſępius fuiſſe in pluribus locis in propria & viſibili ſpecie, de qua re videri poſſunt, quæ ſuperiori tomo dixi diſput. 51. ſect. 4.

Reliquum eſt, vt argumentis in oppoſitum ſatiſfaciamus. Et primum expediamus ea, quæ ex hæreticis adduximus. Ad primum ex verbis Angeli, *Non eſt hic: ſurrexit enim*, reſpondetur primo, verba non continere propriam argumentationem, ſed ſimplicem narrationem eorum, quæ geſta erãt; præſertim quia Angelus loquebatur mulieribus, iuxta mentem earum, quæ Chriſtum mortuum in ſepulchro quærebant, cum tamen iam omnino viueret. Vnde ſecundo dicitur, etiam ex vi conſequentiæ illam eſſe optimam, loquendo familiari ſermone humano, in quo, non quid Deus poſſit facere, ſed quid ſit conſequens ex ipſis rebus conſideramus. Tertio, Angelus non ita intulit, eſt alibi, ergo non eſt hic: ſed ita; ſurrexit, ergo nõ eſt hic, quæ illatio eſt formalior: quia reſurgere non ſolũ ſignificat incipere alibi viuere, ſed quod illud idem corpus, quod hic mortuum iacebat, hinc viuum egreſſum fuerit, & ita ex vi illius verbi non ſolum ſignificatur eſſe alibi, ſed etiam non manere ibi.

Solutio primi argumenti facti pro prima ſentẽtia, ab hæreticis.

Ad ſecundum ex teſtimoniis patrum, iam ſupra dictum eſt, Auguſt. loqui iuxta naturas rerum, non autẽ explicare, quid Deus poſſit, vel non poſſit. Anſelmus vero in citato loco non definiendo, ſed argumentando procedit. Vnde c. 21. fatetur, diſcurſum prius à ſe factum nihil concludere, addit vero ibi, in creaturis, quę loci ſpatium non excedunt, verum eſſe, non poſſe vnam ſimul eſſe in pluribus locis: quod recte intelligitur, conſiderata naturali virtute earũ; nam ſecundum hanc, loci ſpatium non excedunt.

Ad ſecundũ

Ad tertium, primum dicimus, non eſſe, quod hæretici Catholicorum authoritate abutantur: nam hi ſolũ negant, corpus eſſe poſſe in plurib. locis quãtitatiue, quia circa hoc nihil eſt expreſſe reuelatum, & ex principiis philoſophicis, & non nullis differentiis inter huiuſmodi opus, & aliud myſterium nobis reuelatum: ita eis probabiliter ſeu apparenter viſum eſt, nunquam tamen ipſi auſi fuiſſent, propter phyſicas apparentes rationes veritatem reuelatam negare, quod hæretici faciunt.

Ad tertium.

Dein-

Deinde dicimus, Catholicos authores eam opinionem ſequẽtes deceptos in ea re fuiſſe, & infirmis rationibus, quibus ſuam ſententiam probare conati ſunt, præter intentionem ſuam, veritatem fidei impugnaſſe, quibus ante omnia obiicimus verba illa Augu. 22. de Ciuit. c. 11. *Ecce qualibus argumentis omnipotentiæ Dei humana contradicit infirmitas, quam poſsidet vanitas.* Deinde ſigillatim eſt huiuſmodi rationibus ſatisfaciendum, in quo duo præſtanda ſunt, primum eſt, fere omnes eodem modo procedere de pręſentia ſacramentali, & de quantitatiua: ſecundum, contra neutram earum quicquam concludere.

Ad 1. argum. Catholicorũ pro ead.

Prima ergo ratio Catholicorum apud D. Thomã eſt; quia, ſi vnum corpus poſſet eſſe in duobus locis, eadẽ ratione poſſet eſſe in multis, & in toto vniuerſo, & vbiq; quod affirmare, ait D. Thom. hæreticum eſt: quia eſſe vbique eſt ita proprium Dei, vt ex hac proprietate ſufficienter probent Sancti, Filij & Spiritus ſancti diuinitatem, vt patet ex Augu. li. 6. contra Maximinũ. c. 21. & Fulgẽtio lib. 2. ad Traſimund. cap. 17. Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto. ca. 7. & Baſil. lib. de Spiritu ſancto. cap. 22. Sed hæc ratio apparentius conuerti poteſt contra myſterium Euchariſtiæ: nam, ſi corpus Chriſti ſacramentaliter poteſt eſſe præſens multis locis: ergo omnibus: ergo vbique, ſi autem de fide eſt, creaturam non poſſe eſſe vbique, non ſolum eſt ſecũdum præſentiam quantitatiuam, ſed etiam ſecundum quamcunque præſentiam realem, etiam indiuiſibilem, & angelicam: nam etiam de re ſpirituali creata erit de fide non poſſe eſſe vbique: alioqui ex illa proprietate non colligeretur diuinitas Filij, & Spiritus ſancti. Addo deinde, multo apparentius ſequi hanc vbiquitatem in præſentia ſacramentali, quam in locali, quia quod proprie eſt vbique, debet eſſe totum in omni loco, quod non neceſſario haberet corpus extenſum in loco, quamuis eſſet replicatum per omnia loca: quia in ſingulis eorum non eſſet totum in omnibus partibus loci, & maxime in indiuiſibilibus punctis, at vero ſi per ſacramentalem præſentiam corpus eſſet in omnibus ſpatiis, magis proprie corpus eſſet vbique: quia totum eſſet in omnibus partibus, & in omnibus indiuiſibilibus. Reſpõdeo igitur, recte poſſe facere Deũ, vt idem corpus ſit præſens extẽſo vel inextenſo modo omnibus rebus & ſpatiis creatis, & cuicunq; loco maiori, & maiori, etiam ſi in infinitum aſſignet: nego tamen inde ſequi, creaturã eſſe immenſam: tum, quia ad immenſitatem nõ ſatis eſt rem eſſe actu præſentem omnibus rebus creatis, ſeu ſpatiis realibus, ſed neceſſarium eſt, eſſe actu præſentem omnibus ſpatiis imaginariis, quod à nobis melius ita explicatur, oportere, ſcilicet, rem ita eſſe in ſe diſpoſitã per ſuam præſentiam, vt ſine ſui mutatione poſſit eſſe præſens omnibus rebus, ſeu ſpatiis creabilibus, etiã ſi in infinitum creſcant, ſeu multiplicentur, ad quod neceſſe eſt, vt talis præſentia ſit in ſe actu infinita, & hæc eſt, quæ nomine immenſitatis ſignificatur, & eſt propria Dei, & non poteſt communicari creaturæ. Neque oppoſitum ſequitur ex prædictis myſteriis: quia, licet ſequatur, poſſe Deum ponere idem corpus in pluribus, & in pluribus locis in infinitum, aut ponere illud realiter pręſens in maiori & maiori ſpatio in infinitum, nõ ſequitur, poſſe illi conferre pręſentiam actu infinitam, vel præſentias multitudine infinitas: quia ab infinito in potentia, ſeu ſyncategorematice, ad infinitum in actu, ſeu categorematice nulla eſt conſecutio, vt per ſe conſtat. Tandem addo, licet hoc, quod dixi, probabilius ſit, ſcilicet non poſſe Deum facere huiuſmodi infinitum in actu in præſentia ſeu præſentiis eiuſdem corporis propter

A generalia principia ſeu inconuenientia de infinito, non tamen eſſe de fide, ſicut non eſt de fide, nõ poſſe Deum facere alia infinita creata in actu, neque tunc illa præſentia creata eſſet proprie immenſitas, vel quia non eſſet proprietas connaturalis talis rei, ſeu corporis, ſed extrinſecus participata, vel quia non eſſet omnino neceſſario & immutabiliter ei conueniens, quæ ſunt de ratione propriæ immenſitatis, &c. huiuſmodi eſt immenſitas Filij, & Spiritus ſancti, ex qua recte colligitur, ipſos eſſe Deum. Simile quid dici ſolet de æternitate per eſſentiam, & participata.

Ad ſecundũ.

Secunda ratio etiam D. Th. eſt; quia, ſi idem corpus eſſet in duobus locis, vnum corpus eſſet in ſe diuiſum, quod eſt contra rationem vnius. Sed iam ſupra oſtẽdimus, & rationem hanc eodem modo poſſe obiici contra ſacramentalem præſentiam, & nihil contra alterutram concludere: quia ex duplici locali præſentia eiuſdem rei non ſequitur eandem rem in ſe eſſe diuiſam, ſed præſentias inter ſe diuiſas & diſtinctas, ineſſe eidem rei, hoc autem nullo modo eſt contra rationem vnius ex parte ſubiecti, ſed ex parte modi: nos autem non dicimus modum eſſe vnum, ſed duos in vno ſubiecto. Et eodem modo ſoluẽdum eſt, quod alij obiiciunt, quod idem à ſe ipſo diſtaret: hoc enim non ſequitur de eodem ſecundum idẽ, ſed ſecundum diſtincta Vbi, ſeu diſtinctas præſentias, & ita nullum eſt inconueniens: imo diſtantia proprie non eſt ſecundum entitatem, ſed ſecundum locũ, & ita, vbi ſunt loca diuerſa, ratione illorum intelligi poteſt diſtantia, quamuis res locata eadem ſit.

Ad tertium.

Tertia ratio eſt, quia ſequitur hæc implicatio: nimirum, quod res ſit extra aliquod ſpatium, quia eſt in alio loco; & quod non ſit extra illud, quia in illo eſt circumſcriptiue. Sed de hac etiam ratione ſupra oſtenſum eſt, eodem modo applicari poſſe contra præſentiam ſacramentalem corporis Chriſti, ratione cuius eſt extra locum, quem in cœlo occupat, in quo tamen eſt circumſcriptiue, & conſequenter definitiue. Reſponſum etiam eſt, illam negationem ſimpliciter ſumptam nõ eſſe de ratione circumſcriptionis, neque ex illa neceſſario ſequi in ordine ad omnipotentiam Dei, ſed ſolum ſecundum naturalem capacitatem corporis, ſeu creaturæ.

Ad quartũ.

Quarta ratio ſupra eſt ex Bonauentura tacta, quia quantitas occupat locum quaſi formaliter, & eſt finita: ergo omnino limitata ad vnum locum replendum: ergo manente quantitate eodem modo finita non poteſt plura replere. Et confirmatur, quia non poteſt quantitas eſſe extẽſa in ordine ad locum, niſi ſit extenſa in ordine ad ſe: ergo nec poteſt eſſe bis extenſa in ordine ad locum, niſi ſit bis extenſa in ſe: ſed hoc poſterius non poteſt conuenire vni, & eidem quantitati: ergo neque prius. Ad hanc vero rationẽ in ſuperioribus etiam demonſtratum eſt, quomodo etiam deficiat in Euchariſtię myſterio, & in aliis operibus omnipotentię Dei, & pro omnibus reſponſum eſt, finitam quidem quantitatem, natura ſua eſſe limitatam, tamen ſupra naturam ſuam iterari poſſe in diuerſis ſpatiis, & in eis recipere plures modos extenſionis in ordine ad locum, atque hoc ſatis eſſe, vt plura ſpatia ſimul repleat, quam naturaliter poſſit. Vnde ad confirmationem negatur conſequentia, quia extenſio in ſe eſt proprium fundamentum, & radicalis ratio formalis extẽſionis in ordine ad locum, & quaſi adæquatum ſubiectum illius modi exiſtendi in loco, & ideo nullus talis modus eſſe poteſt ſine tali fundamento: quia non poteſt res habere partes in loco, niſi prius ipſa conſtans ex partibus intelligatur: illo autem fundamẽto ſemel ſuppoſito

poſito iam res eſt capax extenſionis in ordine ad locum vnius aut plurium ſecundum capacitatem naturalem, vel obedientialem, vt ſupra declaratum eſt: quia poſtquã res habet partes in ſe, nihil repugnat, quod eas habeat in diuerſis partibus diuerſorum locorum, ſicut ſubſtantia Angeli non poteſt intelligi exiſtens tota alicubi, niſi præintelligatur habens ſuã ſubſtantiam; qua ſuppoſita per eam fit capax, vt non tantum ſemel ſit tota alicubi, ſed etiam, vt naturaliter ſit tota in toto, & tota in qualibet parte, ſupernaturaliter vero etiam in pluribus locis adæquatis.

Ad quintum

Quinta ratio, quia alioqui poſſet idem corpus bis poni in eodem loco, quod vix poteſt mente concipi: Sequela patet; quia, ſi poteſt ſimul habere duas præſentias inter ſe diſtantes, cur non etiam indiſtantes? Reſpondetur inprimis, fieri poſſe idem argumentum de præſentia ſacramentali: &, quod in ea fuerit reſponſum, dicetur in alia. Deinde, Maior, ſupra negat ſequelam: fortaſſe, quia præſentia ſumit vnitatem, & diſtinctionem ex ordine ad ſpatiũ, quod occupat, & ideo in ordine ad diuerſa ſpatia facile intelligi poſſunt diuerſæ præſentiæ, etiam ſi ſubiectum idem ſit: ſi autem ſubiectũ ſit idem & reſpectu eiuſdem ſpatij, non videtur eſſe poſſe niſi vna, & eadem præſentia.

Solutio maioris.

Reiicitur.

Sed hæc ratio inprimis non procedit in præſentiis diuerſarum rationum: quia illæ ſecũdum ſe diſtinguuntur, poterit ergo in eodem ſpatio idem corpus eſſe ſemel quantitatiue, & iterum ſacramentaliter, vt ſi Chriſtus appareret intra hoſtiam extenſus & in propria ſpecie, conſeruata ſacramentali præſentia, quam antea habebat; deinde non procedit illa ratio in præſentiis totalibus quantitatiuis, ſi ſecũdum diuerſas partes reſpiciant diuerſa ſpatia partialia, vt ſi idem homo ſemel ſit rectus in vno ſpatio, & iterum contrario modo, ſeu inuerſis partibus, quia iam eſt habitudo aliquo modo diuerſa ad ſpatium, vt patet in motu circulari, in quo fere hoc tantummodo fit loci mutatio. Deniq; abſolute verum non eſt, in eodem ſubiecto non poſſe eſſe præſentias numero diuerſas in ordine ad idem omnino ſpatium: nam ſucceſſiue conſtat naturaliter id accidere: ſuppono enim, corpus, quod recuperat omnino eundẽ locum, ſeu ſpatium, quod prius amiſerat, non recuperare eundem numero modum præſentiæ: nam idem numero nunquam redit per naturam: quod autem cauſæ naturales ſucceſſiue facere poſſunt, Deus, qui in agendo à tempore non pendet, poteſt facere ſimul, & ideo probabilius exiſtimo poſſe Deũ, bis, & pluries conſtituere idem corpus in eodem loco circumdante, ſeu in eodem ſpatio, multiplicando in illo modos præſentiæ numero diſtinctos, non aliunde, quam ex ſe ipſis, ſeu ex ſuis modalibus entitatibus.

Ad ſextum.

Sexta ratio eſſe ſolet, quia non poteſt idem corpus eſſe in diuerſis temporibus: ergo neq; in diuerſis locis. Hanc rationem non inuenio apud Catholicos authores, ſed eam aliqui referunt ex hæreticis, & reuera æque procedit contra myſterium Euchariſtiæ, vt per ſe conſtat. Eſt autem frigidiſſima ratio: aut enim eſt ſermo de tempore extrinſeco, aut de intrinſeca vniuſcuiuſque rei duratione. Rurſus, tempus extrinſecum multiplicari poteſt vno modo, iuxta probabilem opinionẽ, in diuerſis ſubiectis, ſeu motibus: & hoc modo, ſicut duo tempora poſſunt ſimul eſſe ſeu currere; ita poteſt vna res eſſe ſimul in multis temporibus, ſeu illis commenſurari: alio modo multiplicari poteſt hoc tempus ſecũdum diuerſas partes eiuſdem ſubiecti, ſeu motus: quomodo multiplicantur dies, & anni: & hoc modo non poteſt eadẽ res ſimul eſſe in diuerſis temporibus: quia

A talia tempora ipſa inter ſe non poſſunt eſſe ſimul: eo quod in ſuo proprio conceptu includunt ſucceſſionem, in quo eſt aperta differẽtia inter tempus, & locum: eo tamen modo, quo illa tempora habent eſſe, ſcilicet, vnum poſt aliud, poteſt eadem res permanens ſecundum eandem omnino durationem in eis eſſe, ſeu illis coexiſtere. At, ſi loquamur de duratione intrinſeca illi (vt opinor) non poteſt in eadem re ſecundum idem eſſe multiplicari: quia non eſt modus extrinſecus rei ſuperadditus, ſicut præſentia localis, ſed ipſamet rei entitas ſeu exiſtentia, ſolumque ratione ab ea diſtinguitur.

Ad ſeptimũ.

Septima ratio, quia ſequitur idem corpus quantũ B eſſe æquale corpori maiori, & minori, & conſequenter æquale, & inæquale eidem, quod manifeſtam repugnantiam inuoluit: ſequela probatur: quia corpus quantitatiue exiſtens in loco, eſt æquale loco, teſte Ariſtotele: ergo, ſi eſt in duobus locis, eſt æquale vtrique loco ſimul: ergo eſt etiam maius quolibet illorum locorum per ſe, vel è contrario vterque locus ſimul erit maior, quam locatum. Atque hæc ratio inter omnes nonnullis philoſophis maxime placet: quia hæc non poteſt ita apparenter accommodari myſterio Euchariſtiæ: quia ſecundum illum modum præſentiæ non eſt commenſuratio inter locum, & locatum. Sed, reuera, etiam hæc ratio eſt valde friuola, &, omiſſo myſterio Euchariſtiæ, manifeſte retorqueri C poteſt ex alio miraculo penetrationis duorum corporum in eodem loco: nam, ſicut locatum eſt æquale loco, ita locus locato: eſt enim relatio mutua: ergo, quando duo corpora ſunt penetratiue in loco, locus eſt æqualis vtrique illorum, & vtrumque illorum ſimul æquatur loco: quia ſimul commenſuratur illi: & tamen vtrumq; ſimul eſt maius, quam quodlibet illorum per ſe: ergo idem locus eſt æqualis maiori & minori locato, ſcilicet vnicuiq; illorum corporum per ſe, & vtriq; ſimul. Conſtat autem, hãc argumentandi rationem eſſe ſophiſticam. Quod aliter in hunc modum declaratur, fingamus enim duo corpora ſe penetrantia in eodem loco: vnum & idem corpus intra ſe continere, vt v.g. duo vaſa omnino æqualia & eiuſdem figuræ penetratiue exiſtentia in D eodem loco eandem aquam continere, ſeu circumdare: quo poſito neceſſe eſt, fateri, vnum corpus eſſe in duobus locis materialibus, id eſt, ſumendo locum tantum pro ſuperficie extrinſeca continente: & tunc redit idem argumentum: nam illud locatum æquale eſt illud duobus locis: nam hæc æqualitas potiſſimũ intercedit ſecundum ſuperficies continentem & cõtentam: ergo erit idem locatum æquale ſingulis locis, atq; vtriq; ſimul. Quod ſi dicãt, facta tali penetratione, vnum corpus eſſe ęquale duobus, quia ſunt per modum vnius, & non occupant maiorem locũ quam vnum eorum tantum, vel (quod idem eſt) eſſe æquale vtriq;, quoad extẽſionem in loco: hoc ipſum E declarat prioris argumẽti fallaciam, nam eodẽ modo vnum corpus exiſtens in duobus locis eſt æquale illis, quoad extenſionem in loco, ſeu quia eſt in illis per modum plurium, ſeu per plures extenſiones in loco, & ideo tantum ſpatiũ, occupat, quantum duo corpora ęqualia. Ratio autẽ à priori huius deceptionis eſt, quia non diſtinguitur duplex extenſio quãtitatis, altera in ſe, altera in ordine ad locũ, neq; duplex æqualitas, quę in eis poteſt fundari. Nã ſecundũ eam extenſionem ſeu dimenſionem, quam habet quantitas ſecundum ſe, non poteſt eadem quantitas eodem modo in ſe diſpoſita ſecundum condenſationem vel raritatem, eſſe æqualis maiori & minori quantitati, & duabus quantitatibus æqualibus ſimul ſumptis: quia, ſicut hęc extẽſio conſiſtit in hoc, quod

quod inter talia extrema tanta quantitas mediet in A vno corpore, ſicut in alio: & à poſteriori à nobis explicatur per naturalem aptitudinem ad occupandum locum quantitatiuum: ita æqualitas ſecundum hanc eãdem extenſionem conſiſtit in aptitudine ad occupandum æqualem locum, ſeu ſpatium, & quia hęc aptitudo tantum eſt vnica, ideo non poteſt, niſi vnam relationē ęqualitatis, vel inęqualitatis reſpectu eiuſdem fundare. Atq; ita etiamſi vnum corpus ſit in duobus locis, non erit ſecundum hanc extenſionem æquale vtrique ſimul ſumpto: quia nunquã eſt aptum ex natura ſua occupare tantum locum, quantum duo corpora ſimul ſumpta, qua ratione non poteſt vere dici, quantitatem hoſtię eſſe ęqualē B quantitati corporis Chriſti: quia hęc de ſe potens eſt occupare maiorem locum, quamuis actu non occupet in Euchariſtia, & eadem ratione duo corpora penetratiue exiſtētia in eodem loco, ſimul ſumpta nō ſunt ęqualia illi, ſed maiora: quia natura ſua apta ſunt ad occupandum maiorem locum. Alia vero æqualitas, vel inęqualitas conſiderari poteſt ſecũdum extenſionem in ordine ad locum: & hoc modo poteſt corpus idem, exiſtens in duobus locis, eſſe ęquale ſingulis, per ſingulas extenſiones, quas in illis habet & vtrique ſimul per ambas etiam ſimul: quia hęc ęqualitas nihil aliud eſt, quã relatio fundata in hoc, quod idem corpus tantum ſpatij occupet, quantum duo: ſicut è cõtrario, ſi duo corpora penetratiue ponantur in eodem loco, eſt ſimilis æqualitas: quia non plus ſpatij occupant, quam vnum: hæc autem nulla inducunt inconuenientia, ſed explicant tantum ipſa myſteria, & ſupernaturalia opera, quæ dicimus eſſe poſſibilia. Sicut etiã ex natura rei ſatis magnum inconueniens videri poteſt, quod duo corpora quanta, non ſint inter ſe æqualia neq; inæqualia, quod tamen factum eſt in myſterio Euchariſtiæ, ſecundum extenſionem ad locum, quia, ſicut corpus Chriſti ibi eſt, ſine tali extenſione, ita etiam ſine relationibus, quæ in ea fundantur: ſic igitur è cõuerſo corpus recipiens plures extenſiones locales in diuerſis ſpatiis, poteſt in hoc æquari pluribus locis, & tunc non ſecundũ idem eſt æquale vni, & multis, aut maiori, vel minori quantitati, ſed ſecundum vnam, vel plures extenſiones locales. Atque hinc facile ſoluuntur alia incommoda, quæ hinc inferri ſolent, ſcilicet, quod ſequatur, idem corpus poſſe eſſe æquale ſibi ipſi: & conſequenter poſſe circũdare & continere ſe ipſum: & vlterius poſſe eſſe ſibi continuum, vel contiguũ. Sed hæc omnia nullam habent difficultatem: quia æqualitas in eodem ſecundum diuerſas extenſiones nihil habet incõmodi: ſimiliter ſi corpus idem poteſt eſſe in diuerſis locis diſtãtibus, etiam in propinquis, & ideo nullum eſt incõueniens, quod extrema eius ſint ſimul, & conſequenter, ꝙ ſecũdũ diuerſas, vel etiã ſecundũ eandē ſuperficiē, bis exiſtentē in eodem indiuiſibili ſpatio ſe ipſum circũdet, vel cõtingat: aut, ſi Deus etiã velit, nihil repugnat, ꝙ ſecundũ diuerſas partes eadem quantitas ſibi ipſi continuetur, ablatis ſuperficiebus terminantibus, & data vna communi, vt, ſi Deus poneret eũdem hominem ſupra ſe ipſum, poſſet Deus facere, vt non ſolum pedes ſuper caput, ſed etiam, vt continuarentur illi.

Act 8. Ledeſma.

Vltima ratio ſumi ſolet ab incõuenientibus, quę ex actionibus & paſſionibus oriuntur: quam late proſequitur, & in ea magnam facit vim Ledeſma hic: quia ſequitur, inquit, quod idem homo ſimul poſſit viuere, & mori, calefieri, & frigefieri, & (quod obſcurius eſt) peccare in vno loco, & mereri in alio: & in vno amare Deum, & in alio odiſſe: fidelis in vno, & in alio hæreticus. Quod ſi obiicias, quia eadem incommoda inferri poſſunt in myſterio Euchariſtiæ: reſpondetur, non eſſe eandem rationem: quia corpus in loco extenſum, eſt expoſitum his mutationibus, & paſſionibus: corpus autem ſacramentaliter exiſtens, eſt incapax illarum. Sed hoc non ſatis conſiderate dictum eſt, primo quidem, quia res exiſtens modo ſacramẽtali eſt capax ſaltem ſpiritualiũ actionũ animæ, ergo in illa poterunt ſaltē illa incommoda ſequi; quod in vno loco amet, in alio odio habeat: in vno credat, in alio diſcredat. Deinde, quamuis res exiſtens modo ſacramentali, vt ſic, ſit incapax materialium alterationũ & paſſionum: tamen, ſi alibi exiſtit quantitatiue, ibi poterit pati, aut interfici, ſicut potuit Chriſtus in nocte cœnæ, etiam ſi alias præſens conſeruaretur: tunc ergo eodem modo poſſunt inferri illa incommoda, quod in propria ſpecie pateretur, & non in ſacramento: & hic viueret, ibi interficeretur. Hæc ergo & ſimilia æque procedunt contra fidei myſterium: quę non tam illud impugnant, quam poſtulant, vt declaremus, quomodo in his omnibus ſentiendum, & loquendum ſit, ſeu quid in his omnibus conſequatur, ſuppoſito myſterio, quod in duabus ſequentibus ſectionibus præſtabimus.

SECTIO V.

Vtrum res habens duas præſentias, eaſdem proprietates vtrobique neceſſario habeat.

C HÆ proprietates quædam ſunt, quæ intrinſecam habitudinem dicunt ad præſentiam realem, ſeu localem, vt ſtare, ſedere, localiter moueri, aut quieſcere, & ſimiles: quædam vero ſunt, quæ per ſe non pendent à loco, vel præſentia reali, quas omnino abſolutas à loco vocabimus, vt ſunt omnia Prædicata eſſentialia & ſubſtantialia, vel Qualitates, vt eſſe album, vel nigrum, vel aliquid ſimile. De prioribus nulla eſt controuerſia: quia hoc ipſo, quod corpus in diuerſis locis conſtituitur, habet aliquam varietatem in ipſis proprietatibus. Nam inprimis neceſſe eſt, vt modus ille præſentiæ, qui eſt in vno loco, non ſit in alio, neque è conuerſo: quia vnaquæque præſentia ita reſpicit in ſpatium illud, quod replet, vel cui adeſt, vt extra illud eſſe nõ poſſit, ſed ſtatim corrumpatur, vel mutetur, vt ſatis oſtenditur in motu D locali, per quem amittitur, vel acquiritur Vbi, & modus pręſentię, ſolum quia eadem res mutat ſpatium, quod replet: hoc enim eſt magis per ſe, & intrinſecũ, quam mutare circumdantē ſuperficiē, vt patet in vltima ſphæra mobili, ſi nulla alia ſupra illam exiſteret: atque in hoc fundatur immutabilitas loci phyſici, de qua Phyloſophi cum Ariſtotele tractant in 4. Phyſicorum: cuius primaria ratio ſumenda eſt ex natura talis modi, quæ intrinſece & ex ſe poſtulat hanc immutabilitatem, & inuariabilem habitudinem ad talem locum ſeu ſpatium: hinc ergo fit, vt ea, quæ intrinſece fundantur in his modis præſentiæ, variari poſſint in diuerſis locis, vt ſunt quieſcere, moueri, &c. quod eſt per ſe notum, & euidenter conuincitur in myſterio Euchariſtiæ. E

Difficultas eſt de aliis proprietatibus abſolutis: de quibus vlterius diſtinguimus, interdum præcedere, & adhærere corpori, vt in loco exiſtenti, prius quam alibi cõſtituatur, vt nunc cõtingit in corpore Chriſti: interdum vero accidere poteſt, vt poſtquam res eſt in pluribus locis, in altero eorũ nouam proprietatem ſeu formam acquirat, de hoc poſteriori modo dicam ſectione ſequente: hic ſolum diſputamus de prioribus formis, ex quibus quædam eſſe poſſunt intrinſecæ & connexæ cum natura talis rei, ſeu corporis; quædam vero poſſunt eſſe intrinſecus ſeu per accidens adiunctæ, rurſus corpus ipſum poteſt, aut ſi-

aut ſimul poni in duobus locis, aut prius in vno & poſtea in alio: idque aut per actionem adductiuam, aut per aliam actionem ſubſtantialem, de ſe productiuam, vt poſtea dicam.

His poſitis, tres videtur eſſe opiniones: prima ſimpliciter & ſine vlla diſtinctione affirmat, eſſe neceſſarium, vt res exiſtens in duobus locis, in vtroq; habeat omnes proprietates abſolutas, quas habet in quolibet eorum. Quod videtur ſentire Scot. in 4. diſt. 10. quæſt. 4. quia repugnat, prædicata priuatiuè oppoſita ſeu contradictoriè eidem rei ſimul conuenire: ſi autem idem corpus in vno loco haberet proprietatem ſeu formam, quam non habet in alio, idē eſſet, verbi gratia, ſimul cæcus & videns, aut videns & non videns. Hæc enim ſatis videntur dicere, loci diuerſitatem impedire oppoſitionē priuatiuam ſeu contradictoriam: quia hæ proprietates conueniunt rei abſolute & ſecundum ſe, abſtrahendo à loco: ergo de illa vt ſic prædicantur, vel negantur: ergo nihil ad contradictionem refert, quod in vno vel alio loco prædicentur, aut negentur. Præſertim (ait Scotus) quia reſpectus extrinſecus adueniens non poteſt variare abſolutas prædicationes: Præſentiæ autem diuerſæ ſolum ſunt quidam reſpectus extrinſecus aduenientes: ergo non variant huiuſmodi prædicationes.

2. Sententia. Secunda opinio eſt extremè contraria, non ſolum de potentia abſoluta ſed etiā ex natura rei poſſe idem corpus exiſtens in duobus locis habere in vno aliqua accidentia huiuſmodi, quæ non habet in alio. Ita indicat Alenſ. 4. par. quæſt. 44. memb. 7. Latiùs Maior in 4. diſt. 10. quęſt. 4. Ocham quęſt. 4. Fauet Innocent. lib. 4. de hoc myſterio cap. 12. & Hugo Vict. lib. 2. de ſacramentis par. 8. cap. 3. quatenus ſentit corpus Chriſti in nocte Cœnæ, non fuiſſe ſub ſpeciebus panis mortale, ſicut erat in propria ſpecie: ſed glorioſum & impaſſibile. Ratio autem ſolum eſt, quam ſupra indicabamus, quia ex hoc non ſequitur contradictio, quæ ſecluſa, nulla eſt talis repugnantia ſpecialis.

Alenſis. Maior. Ocham. Innocent. Hugo Victo.

3. Sententia. Tertia opinio media eſt, de potentia abſoluta rectè poſſe fieri, vt idem corpus habeat quaſdam proprietates in vno loco, & non in alio propter rationem dictam: tamen ex natura rei omnes proprietates huiuſmodi comitari idem corpus vbicunque ſit. Ita tenet Marſil. in 4. q. 7. art. 3. Soto diſt. 10. q. 1. art. 5. Gab. q. 1. a. 2. & lect. 46. in Can. qui opinionem Scoti ita interpretantur, ex quæſt. 2. illius in prædicta diſt. 10. tamen quęſtionibus ſequentibus aliquid amplius ſentit, vt dixi: & hoc etiam vt minimum ſentit D. Thom. quæſt. 81. art. 4. Fauet etiam Conc. Trident. ſeſſ. 13. approbans cōmunem doctrinam, quod quædam exiſtunt in hoc ſacramento per concomitantiam tantum, de qua dicturi ſumus, q. 76. ex ea enim ſequi videtur, habiturum Chriſtum in hoc ſacramēto omnes proprietates, quas habet extra ſacramentum, quæ non pendent ex hac, vel illa præſentia, idq; per naturalem concomitantiā, quæ in prædicta connexione fundari videtur. Et hæc opinio ſimpliciter mihi placet: ad eam vero exactius explicandam.

Marſil. Soto. Gabriel. D. Thomas. Trident.

Dico primò; ſimpliciter non repugnat, de potentia abſoluta, idem corpus habere aliquam propietatem vel formam in vno loco, quam nō habet in alio dummodo talis forma vel proprietas à parte rei diſtinguatur à tali corpore, & alioqui ſit ab ipſo ſeparabilis. Hæc poſterior pars per ſe nota eſt, quia niſi huiuſcemodi ſit proprietas, neq; in vno tantum loco exiſtens corpus poterit eſſe ſine tali proprietate: quia ſupponitur inſeparabilis, ſeu indiſtincta ab illo: oportet ergo ſupponere, abſolutè loquendo, ſeparabilem eſſe, quod habere non poterit, niſi aliquo

A etiam modo ſit à parte rei ab illo diſtincta. Hoc igitur poſito, probatur prior pars: primò argumento ſumpta ex ipſamet locali præſentia, quæ eſt modus quidam ipſius corporis ex natura rei ab ipſo diſtinctus & ſeparabilis. Vnde fit, vt corpus Chriſti, verbi gratia, quamuis in ſacramento habeat totam ſubſtantiam & quantitatem, quam habet in cœlo, nihilominus poſſit non habere ibi illum modum pręſentiæ, quem habet in cœlo, & è contrario non habere in cœlo modū, quem in Euchariſtia habet: ergo non implicat cōtradictionem, idem fieri in quacunq; alia proprietate abſoluta æque diſtincta ac ſeparabili. Probatur conſequentia, quia, quoad poſſibilitatem,
B eadem eſt ratio, quamuis non ſit eadem, quoad neceſſitatem, id eſt, in illis modis localibus, non ſolum poſſibile, ſed etiam neceſſarium eſt, vt non ſimul cōſtituātur in omnibus locis propter rationem ſpecialem ſupra dictam, quia ab intrinſeco habent talem determinationem & immutabilitatem, quæ neceſſitas non eſt in aliis proprietatibus ſic abſolutis à loco: tamen ex neceſſitate illarum colligitur poſſibilitas in aliis: tum, quia eadem cōtradictio eſſe videtur in his & in aliis, vel ſi in his non eſt, neq; in aliis erit: tum etiam, quia neq; ex identitate ſubiecti, neque ex diſtinctione vel indiſtinctione proprietatum poteſt colligi maior repugnantia. Confirmatur alio exemplo: nam anima rationalis vnita capiti, vel manui,
C non habet in hoc loco, vbi eſt manus, illum modum vnionis, quem habet in capite, quia hic modus pendet intrinſecè ab illo ſubiecto, cum quo fit vnum, & ideo eſſe non poteſt, niſi vbi eſt illud, & tamen iſti modi vnionis per ſe non pendent à præſentia locali, vt conſtat, quia quamuis totus locus mutetur, ſemper ſeruatur idem modus vnionis, ſeu informationis: ergo etiam in his modis, qui per ſe à loco non pendent: poteſt eadē omnino res habere vnum modum in vno loco, quē non habet in alio. Quod ſi hoc naturaliter poſſibile eſt, vt contingit in re ſpirituali & in ordine ad modos & loca partialia, mirum non eſt, quod de potentia Dei abſoluta hoc nō repugnet in re corporea in ordine ad integra loca omnino di-
D uerſa. Secundò ſumi poteſt argumentum ex diuerſis temporibus ad loca diuerſa: nam idem corpus exiſtens in temporibus diuerſis poteſt in vno habere proprietatem huiuſmodi, quam non habet in alio: ergo idem erit in pluribus locis. Patet conſequentia, quia, ſicut pōt ſeparari in vno tēpore, & nō in alio, ita in vno loco, & nō in alio. Fateor eſſe differentiā, quia quā ſeparatē in vno tēpore, omnino ſeparatur à tali ſubiecto actu exiſtente, quā vero ſeparatur in vno loco tm̄, non omnino ſeparatur à ſubiecto, vt actu exiſtente, ſed tantum vt exiſtente hic. Veruntamen hæc differentia non obſtat rationi factæ, quia ſimilitudo ſeu proportio, non in hoc ponitur, ſed in hoc ſolum, quod ſicut ſubiectum poteſt in vno tempore dura-
E re, in quo non durat proprietas, quia eſt diſtincta & ſeparabilis: ita etiam ſubiectum poteſt poni in vno loco, in quo non ponatur proprietas, quia eſt diſtincta, & ſeparabilis. Tertiò eſt optima ratio ſupra facta, quia hoc non inuoluit contradictionem, vt exempla ſupra adducta declarant, & ſupra etiam ſectione 3. dictum eſt, quia, ſi contradictio propriè, & ſimpliciter fiat (& idem eſt de priuata oppoſitione) ſemper altera pars eſt falſa, ſcilicet, quæ abſolutè negat proprietatem conuenientem rei in aliquo loco: ſi vero fiat cum loci determinatione, ſic non eſt contradictio, quæ eſſe debet eiuſdem de eodem ſecundum idem. Neq; contra hoc obſtat replica Scoti, ſcilicet, quod hęc prędicata abſtrahūt à loco: duobus enim modis poteſt intelligi; primo, quod

hæ proprietates per ſe non pendēt à loco, & hoc eſt verum, ſecundo, quod non requirant præſentiam localem proportionatam præſentiæ ſubiecti, vt illi inhæreant & hoc eſt falſum, quia ante omnia oportet, vt ſint ſimul loco, & indiſtātia: ex hoc capite prouenit, vt non ſit contradictio, rem eſſe hic albam, & nō Romæ, quia licet ſubiectum ſit vtrobique præſens, poteſt albedo non habere vtramq; præſentiam, ſed vnam tantum, quia, cum ſit res abſoluta, & ex natura rei diſtincta, poteſt multiplicari in ſubiecto, & nō in forma, & per hoc ſatis reſponſum eſt ad totū fundamentum primæ opinionis.

2. Cōcluſio. de potētia ordinaria vbicunque ponitur aliquod corpus, ponūtur oēs eius proprietates connaturales & intrinſecæ.

Dico ſecundò, proprietates intrinſecæ & connaturales tali rei ſeu corpori, de potentia ordinaria, ſeu B iuxta naturam ſuam, neceſſario inſunt rei, vbicunq; exiſtat. Hoc probat argumentum tertiæ opinionis ſumptum ex concomitantia, quæ in hoc ſacramento reperitur. Et ratio eſt primo, quia iſtæ proprietates conſequuntur rem neceſſaria quadam connexione, ſeu dimanatione: Ergo ſine nouo miraculo non poteſt res alicubi eſſe ſine illis. Secundò, quia non poteſt res naturaliter exiſtere ſine his proprietatibus: neque ex natura rei ſatis eſt, quod in loco diſtante illas habeat, quia vnaquæque forma ſibi ſolum habet ſuum formalem effectum, vbi præſens exiſtit, ſicut etiam, vt accidens alicubi naturaliter exiſtat, non ſatis eſt, quod alibi inhæreat ſubiecto, ſed neceſſe eſt, vt, vbicunque exiſtit, ibi ſit in ſubiecto: idem ergo erit in alia quacunq; proprietate, ſeu naturali exiſtendi modo.

Si tale corpus per actionē adductiuam ponatur in alio loco ab eo in quo prçexiſtebat, neceſſario trahit omnes ſuas proprietates de potētia ordinaria.

Dico tertio, Si corpus prius exiſtens alicubi poſtea ponatur ſimul in alio loco ſolùm per actionem adductiuam, ex natura rei affert ſecum omnes ſuas proprietates, quas in priori loco habebat, atq; ita ſecundum potentiam ordinariam neceſſario habebit eaſdem proprietates in vtroque loco. Probatur, quia hæ proprietates etiamſi accidentariæ ſint, tamē ſupponuntur realiter inhærentes, & vnitæ: & alioqui ſunt independentes in ſuo eſſe à tali loco: ergo ſicut Ariſtoteles dixit, motis nobis moueri ea, quę ſunt in nobis, ita nos dicere poſſumus, adducto illo corpore in alium locum, adduci ea, quæ ſunt in ipſo propter realem vnionem, quæ non diſſoluitur propter talē mutationem. Et confirmatur, nam, quando motio adductiua talis eſt, vt auferat rem ab vno loco, & transferat in alium, tunc neceſſario transfert illam cum huiuſmodi proprietatibus omnibus, vt per ſe conſtat: ergo idem erit, etiamſi per adductionem nō priuetur res priori loco, quia ratio concomitantiæ, quæ eſt connexio, eadem eſt, cuius nonnullum naturale veſtigiū eſſe poteſt, in ſubſtantia angeli, quando ex inadæquata parte ſui loci, ſe extendit ſuo modo ad vlteriores partes, nam ſecum defert ſuas potentias, & actus, & quicquid in ſe habet, præter partialem modum præſentiæ.

Si tamen ſimul in duplici loco ponatur, nō habet cum illis iſtā quaſi neceſſariam connexionem.

Dico quartò, Si idem corpus ſimul ponatur in pluribus locis, aut, ſi per actiones ſubſtantiales diuerſas in eis conſtituatur, etiamſi altera earum prius exiſtat, quā alia, fere ex voluntate Dei pendet, quod in vtroque loco habeat, vel non habeat eaſdem qualitates ſeu proprietates extrinſecas, ſeu accidentales, magis tamen congruum, & naturis rerum magis cōſentaneum eſſe videtur, vt eaſdem vtrobiq; recipiat. Probatur primò, quia hæ proprietates neque ex re ipſa intrinſece ſequuntur, neq; ei ſunt debitæ ex natura rei, vt ſupponitur: ergo, quando res fit, vt aliquam habeat ex his proprietatibus, neceſſaria eſt noua actio, quæ non ſolum eſt diſtincta ab actione, qua fit ſubiectum, ſed etiam nullam habet connexionem cum illa: ergo quod de facto coniungantur, A ex voluntate & concurſu extrinſeci agentis pendet ergo ſimiliter, quod coniungantur in vno loco, & non in aliis, vel quod actio accidentalis cōiungatur cum vna actione ſubſtantiali, & non cum alia, pendet ex voluntate Dei, quia hæc ſupernaturaliter operatur. Dices, quamuis hæc proprietas abſolutè nō ſit debita, tamen ex ſuppoſitione, quod ineſt, ſeu datur in vno loco, debetur in alio. Reſpondetur hoc declarare vtcunque alteram partem concluſionis: nam hoc debitum non poteſt eſſe omnino intrinſecum & connaturale, quia iſta proprietas intrinſeca & connaturalis non eſt, & ideo non tollit, quin pendeat ex Dei voluntate: videtur autem eſſe debitum quoddam congruitatis: eſt enim magis conſentaneū naturis rerum, vt cum identitate ſubiecti, identitas proprietatum ſeruetur, quantum fieri poſſit. Item quia non eſt naturæ rei conſentaneum, vt idem ſubiectum habeat contrarias formas, etiam in diuerſis locis: ergo neque vt habeat ſimul formam & priuationem eius. Tandem hoc etiam perſuadet cōmunis doctrina ſupra data de concomitantia, quę in hoc ſacramento intercedit, vt latius, q. 76. dicturi ſumus.

SECTIO VI.

Vtrum mutatio facta in aliquo corpore neceſſario fiat in omnibus locis, in quibus illud exiſtit.

C Onſtat ex dictis quæſtionem hanc non tractari de mutatione locali: quia cum hæc nihil aliud quam effectio præſentiæ, ſeu ipſamet præſentia, aut Vbi in fieri, ſicut vna præſentia eſt in vno loco, & nō in alio: ita poteſt fieri vel mutari in vno loco, & non in alio, & ita Chriſtus mutat præſentiam in ſacramento, & non in cœlo, & ſuo modo anima in manu, & non in capite: imo, licet contingat ſimul moueri in duobus locis, vt mouetur Chriſtus in duabus hoſtiis, non eſt idem motus vtrobiq;, ſed diuerſus, quia ad diſtinctam præſentiam terminatur. Eſt ergo quæſtio de aliis mutationibus, in qua ſuppoſitis, quę præced. ſect. dicta ſunt, nulla videtur eſſe difficultas in ordine ad diuinam potentiam: quia huiuſmodi mu- D tatio ſuperueniens rei exiſtēti in loco, ſemper terminatur ad aliquid ex natura rei diſtinctum & ſeparabile à ſubiecto: diximus autem, terminū ipſum poſſe eſſe in ſubiecto in vno loco, & non in alio, quia quoad hoc, non eſt minor repugnantia in mutatione, quam in ipſo termino. Solum ergo ſupereſt inquirendum, quid ex natura rei conſequatur, & hoc ipſum eſt, quod de Euchariſtia inquiri ſolet, an ſi Chriſtus extra ſacramentum calefieret, vel doleret, eaſdē mutationes in ſacramento pateretur. In qua re D. Thom. quæſt. 76. art. 1. & quæſt. 81. art. 4. ſimpliciter affirmat, conſiderando præciſe in his mutationibus id, quod eſt abſolutum à motu locali: idemque ſentit Scot. d. 10. q. 2. & 4. & frequentius ibi Theolo- E gi, & Altiſiodor. lib. 4. ſum. tracta. 5. cap 5. q. 6. Ægid. Theore. 46. de Eucha. Petrus Soto lect. 6. de Eucha. & fauet Innocent. lib. 4. de hoc myſt. c. 6. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſubiectum mutationis idem eſt, & mutatio, quæ in eo fit, non pendet à loco.

1. Sententia. D. Thomas. Scotus. Altiſiodor. Aegidius. Petrus Soto Innocen.

Secunda vero ſententia negat, hoc ſequi ex natura rei, indicat Hugo Vict. & Alex. Alenſ. citati ſect. præced. Tenet Maior. d. 10. q. 5. Palac. d. 11. q. 1. Ledeſ. q. 16. art. 1. dub. 3. Ruard. art. 15. Fundamenta afferemus poſteà.

2. Sententia. Hugo Victor. Alenſis. Maior. Palac. Ledeſma. Ruard.

Dico ergo primò, Ex ſola virtute agentis naturalis mutatio facta in vno loco non ſit in aliis locis diſtantibus, in quibus idem corpus exiſtit. Hæc concluſio probabitur meliùs, deſcendendo ad ſpecificas mutationes, & per eas ſigillatim diſcurrendo. Hæc

Agēs naturale mutās corpus in vno loco nō mutat in alio, ex vi ſuæ virtutis.

ergo

Hæc ergo mutatio poteſt eſſe, aut per actionē tranſeuntem, aut per immanentē: & prior poteſt ad tria capita reuocari, quæ ſunt alteratio, augmētatio propria, vel impropria, & generatio: ſub poſteriori vero membro continētur omnes actus ſenſuum externorum & internorum, intellectus, appetitus, & voluntatis. Probatur ergo primo de alteratione, quia ſi corpus exiſtat hic & Romæ, & hic calefiat ab igne, ex virtute illius agentis non poteſt illa calefactio Romę fieri, quia ignis non habet virtutem naturalem ad agendum, niſi intra ſuam ſphæram: non ergo poteſt calefactionem ſeu calorem Romam tranſmittere.

Euaſio. Dices, quamuis agens per ſe conſideratum non habeat hanc virtutem: nihilominus hunc effectum ſequi ex neceſſitate materiæ, quia, quod actioni huius agentis hic ſubiicitur, idem omnino eſt Romæ.

Impugnatur. Sed contra; primo quia hic effectus, quod hic calor adſit, Romæ eſt nouus effectus realis: ergo neceſſario eſſe debet ab aliqua cauſa efficiēte, quæ habeat vim effectricem illius, ſed hanc non habet ignis ex ſe, neque identitas ſubiecti, eam illi confert: ergo. Secundo ex illa actione ſequetur, quod ille calor habeat duas præſentias reales, vnam hic, alteram Romæ; ſed hic eſt effectus valde ſupernaturalis: ergo non poteſt illum efficere ignis virtute ſua, etiam ſi ſubiectum ſit idem in vtroq; loco. Quin potius, ſi ad agendum illum calorem in illo ſubiecto in vno loco, omnino neceſſarium eſſet, illum efficere in vtroque loco potius dicendum eſſet, ignem non poſſe omnino efficere illū calorem, ſola virtute naturali etiam in vno loco, quam poſſe in vtroq;: quia facilius eſt, virtutem naturalem impediri ab agendo, quam eleuari ex ſola conditione materialis ſubiecti ad agendum aliquid ſupra totam naturę virtutem. Quod autem nec hoc ſit neceſſarium dicere, probatur tertio ex motu locali; nam ſuppoſita exiſtentia eiuſdem corporis in duobus locis, poteſt agens virtute naturali illud mouere localiter in vno loco, quamuis non poſſit illum, & eundem motum transferre in alterum locum: ergo ſimiliter poterit calefacere illud in vno loco, quamuis non poſſit calefactionem illam mittere in alium locum; ſignum eſt enim, ſolam identitatem ſubiecti non ſufficere, vt mutatio in eo facta in vno loco tranſeat in aliū, ſi aliunde obſtet aliquod impedimentum; hoc autem impedimentum in mutatione locali prouenit non ſolum ex defectu virtutis actiuæ, ſed etiam ex ratione ipſius mutationis, & termini eius; in alteratione autem ſufficienter prouenit ex defectu virtutis agentis. Quarto & vltimo eſt ſpecialis ratio in hoc myſterio, vt calefactio facta in corpore Chriſti exiſtentis, verbi gratia, in cœnaculo, non poſſet virtute agentis naturalis tranſire in idem corpus ſub ſpeciebus panis exiſtens: quia oporteret, calorem illum recipere modū ſacramentalē exiſtendi ſub ſpeciebus, totumq; exiſtere in toto, & totū in qualibet parte, & puncto; hoc autem neq; ab agente, naturali virtute, neque ex vi materialis alterationis fieri poteſt: quia ille modus ſacramentalis, ſupernaturalis eſt & altioris ordinis. Et confirmatur; nam propter hanc maximè cauſam non poteſt corpus Chriſti, vt in hoc ſacramento exiſtit, immediate pati ab agente naturali: ergo nec mediate, id eſt, media alteratione facta in eodem corpore, in eodem loco: nam effectus idem futurus eſt ſub ſacramento, ſiue immediate, ſiue mediate fieri dicatur; præſertim, quia ſemper requirit propriā & immediatam actionem, per quam fiat.

Secundo probatur cōcluſio in motibus ad quantitatem, quos ſub nomine augmentationis propriè vel impropriè dictæ, ad quam diminutio reducitur, A complexi ſumus: poteſt enim hic motus triplex intelligi. Primus eſt, per modum continuationis, vel diuiſionis, vt, cum aqua aquę infunditur, vel ab aqua ſeparatur, & de hoc conſtat, non neceſſario conſequi ex vno loco ad alium, quia fit per motum localem vel ipſius corporis, vel alterius, quod interponitur inter partes eius: oſtenſum eſt autem, mutationem localem nōn transferri ex vno loco in alium. Vnde, ſi eadem aqua eſſet hic & Romæ in duplici vaſe, poſſet hic affundi, & in vaſe hic exiſtente diminui, & nō Romæ. Et eadem ratione, quamuis perforarentur manus Chriſti in cruce, ex vi talis agentis naturalis non perforarentur in Euchariſtia; quia per ſe ac formaliter B ſolum eſt quædam diuiſio continui, motu locali facta; ac ſimili modo, quāuis in propria ſpecie effunderet ſanguinem, non egrederetur hic ſanguis ex corpore, prout in Euchariſtia exiſteret, quia illa effuſio ſolum erat mutatio localis, quæ non neceſſario tranſit in alium locum, præſertim facta modo extenſo, & quantitatiuo, cuius non eſt capax corpus ſacramentaliter exiſtens: manet ergo ſanguis in ſacramento intra corpus & continuus reliquo ſanguini, ſicut erat antea: quia nulla eſſet facta in eo mutatio, & quia cum ſit res liquida, manens intra venas cum alio ſangnine, non poteſt, vt videtur, non manere continua. Aliud genus huius mutationis eſſe poteſt condenſatio & rarefactio, ſed de hoc eſt eadem C ratio, quæ de alteratione & mutatione locali, quia in ſe ac formaliter reuera eſt alteratio quædam: habet autem adiunctam mutationem localem, interdum antecedentem, interdum conſequentem. Tertius motus ad quantitatem eſt propria augmentatio & diminutio, & de hoc eſt mihi res euidentior, quod factus in corpore in vno loco non neceſſario fiat in alio, aut factus in corpore Chriſti extra ſacramentum, non neceſſario fiat in ſacramento, quamuis contradicat Scotus, diſt. 10. quæſt. 6. Probatur autem, quia hoc augmentum non fit ſine coniunctione extrinſeci corporis, ſcilicet, nutrimenti, ſeu materiæ eius: ſed poteſt eſſe corpus in duobus locis, & nutrimentum tantum in vno: ergo applicabitur nutrimentum D viuenti in vno loco & non in alio: ergo cōtinuabitur illi in vno loco, & nō in alio. Reſpondet Scotus, tunc neceſſario fieri, vt materia & quantitas cibi in alterum etiam locum transferantur. Sed hoc, vt Maior notauit, incredibile eſt, præſertim ex virtute ſola agentium naturalium, primò, quia ibi nullum eſt agens, quod habeat tantam virtutem. Secundo, quia illa mutatio materiæ, ſeu corporis quanti in alium locum diſtantem, ſubita & inſtantanea, ſiue tranſitu per medium eſt, vt multis videtur, impoſſibilis, vel ſaltem, vt verius eſt, difficilima, & valde ſupernaturalis: à quo ergo agente naturali, vt ſic fieri poteſt? Tertiò, quia ſi ignis exiſtens hic & Romæ, hic generet ignem ex ſtupa, non ſibi illum E continuando, nemo dicet, ignem illum denuo genitum, ſtatim incipere eſſe hic & Romæ; quia ſtupa, ex qua genitus eſt, vt ſupponitur, non erat Romæ; neq; eſt alia cauſa vel ratio, à qua illuc ſit tranſlatus: ergo eadem ratione, quamuis ignis ille genitus continuaretur generanti, non propterea inciperet eſſe Romæ, quia vt oſtendimus, continuatio, quæ in vno loco fit, non neceſſario fit in alio: ſic igitur poſſet ignis ille per iuxtapoſitionem augeri in vno loco & non in alio: ergo eadem ratione poſſet viuens per intus ſumptionem; quia reuera eſt fere eadem ratio. Quarto accedit ſpecialis difficultas in hoc myſterio, ſi corpus Chriſti augeretur extra ſacramentum, quia oporteret, illam partem materiæ & quantitatis additam, modum ſacramentalem accipere, ſicut

cut dictum eſt de alteratione: nam eodem modo hic applicari poteſt ratio ibi poſita.

Tertiò probatur concluſio in integra ſubſtantiali mutatione, qualis eſt verbi gratia corruptio: de generatione enim nihil eſt, quod dicamus: quia, ſi ſupponitur corpus iam exiſtens in multis locis, clarum eſt, virtute naturali, de qua nunc agimus, non poſſe alibi generari: nam de virtute ſupernaturali infrà dicemus, agẽtes de tranſubſtantiatione. Quòd ergo corruptio vel mors poſſet euenire eidem corpori in vno loco, & non in alio, probatur primò ex dictis; quia eadem fere ratio eſt de corruptione, ac de diminutione, in qua intercedit partialis corruptio. Secundò, quia ſæpè corruptio fit ex diuiſione continui, ſemperque per actionem præuiam: vtraque autem harum mutationum poteſt fieri in vno loco, & non in alio. Tertiò naturali exemplo animæ, quæ in vno loco eſt vnita vni parti materiæ, & non alteri, cui eſt tantum vnita in alio loco. Vnde fit, vt poſſit ſeparari, & amittere vnionem in vno loco, & non in alio: ergo eadem ratione poſſet diuina virtute eſſe in vno loco vnita vni corpori, & in alio alteri: & tunc, licet ſepararetur ab vno per actionem alicuius agentis naturalis, non propterea neceſſariò ſepararetur ab alio: ergo pari ratione è conuerſo poteſt materia in vno loco eſſe vnita, & non in alio, & tunc, quamuis ab vna forma ſepararetur in vno loco, non ſepararetur ab alia in alio. Ac tandem fere eadem ratione concluditur, quod, ſi in duobus locis ſit vnita eidem formæ, poſſit in vno ab ea ſeparari, virtute agentis naturalis, & alteri vniri, & non in alio: nam eſt fere eadem ratio, ſuppoſitis præſertim, quæ dicta ſunt de alteratione: nulla eſt enim hic ſpecialis repugnantia; nam quod eadem materia in diuerſis locis ſit ſub diuerſis formis ſimpliciter non repugnat, vt recte
Gabriel. notauit Gabriel, lectione 47. in Canonem, contra Scotum, carpens illum, quod non conſequenter fuerit locutus: nam in quarto, diſtinctione decima, quæſtione 2. concedit, quod licet corpus Chriſti viuum & animatum fuerit ante Incarnationem, in Euchariſtia, potuiſſet in propria ſpecie ex puris ſanguinibus Virginis ſubſtantialiter concipi; ad hoc autem neceſſarium fuiſſet, vt prius eadem materia eſſet informata anima Chriſti in Euchariſtia & forma ſanguinis in vtero Virginis, vt ex illa poſſet Chriſtus concipi & generari, neque in hoc, reuera, eſt vlla implicatio contradictionis. Quo fit, vt, ſi cauſæ naturales applicentur corpori in vno loco, & non in alio, poſſint illud corrumpere, & aliud ex illo
Suaſio. generare in vno loco, & non in alio. Dices, eſto, non implicet contradictionem, eandem materiam eſſe ſimul ſub diuerſis formis, tamen naturaliter ſaltem hoc repugnat, ſiue materia ſit in vno loco, ſiue in multis. Vbique enim eandem capacitatem habet, & eandem numero potentiam, quæ vnica forma repletur. Ergo ſi idem numero corpus exiſtit in duobus locis, ex eadem numero forma & materia compoſitum, non poteſt virtute alicuius agentis naturalis corrumpi in vno loco, & non in alio. Probatur conſequentia, quia non poteſt expellere formam in vno loco, niſi introducendo aliam; non poteſt autem introducere aliam, quamdiu in alio loco manet prior forma in eadem materia, aliàs naturaliter maneret materia ſub duabus formis. Atque idem argumentum fieri poteſt de alteratione, quia idem ſubiectum non eſt capax contrariarum formarum: ergo etiam in diuerſis locis poſitum, non poteſt eas recipere, quia capacitas ſubiecti non augetur propter locorum multitudinem:

A Ergo non poteſt in vno loco calefieri, quin expellatur frigiditas ab illo ſubiecto, non in vno loco tantum, ſed in quolibet: ergo neceſſe eſt, vt calor etiam ex vi talis calefactionis incipiat eſſe in omnibus locis, in quibus eſt ſubiectum. Ad priorem partem aliqui, propter illud argumentum concedunt, non poſſe agens naturale in vno loco tantum exiſtens corrumpere aliud compoſitum exiſtens in pluribus locis, quia non poteſt omnino expellere formam ab illa materia, vbicunque eſt, eo, quod non poſſit actionem ſuam extendere ad diſtantem locum, & ideo etiam non poſſe expellere illam formã in loco propinquo, propter rationem factam, quia
Reſponſio.
B non poteſt illa forma expelli hic, niſi vbique & omnino expellatur, quia alioqui agens naturale introducetet aliam formam. Sed hæc opinio creditu difficilis eſt; ſcilicet, ſtupam in medio ignis poſitam non eſſe comburendam, ſolum ex eo, quod ſit in alio loco diſtante, vel ſeparato ab igne, aut Chriſtũ Dominum non potuiſſe in Cruce interfici, ſi in triduo eſſet in ſacramento viuus. Ratione item argumẽtor, quia ſicut non poteſt naturale agens actionem ſuam tranſmittere in corpus illud, prout in loco diſtante exiſtit, ita idẽ corpus alibi exiſtens, non põt reſiſtere virtuti talis agentis: ergo ſi agens habet virtutem ad ſuperandum, & corrumpendum illud corpus in loco propinquo tantum exiſtens, poterit corrumpere,
Impugnatur.
C illud etiã ſi alibi exiſtat. Aliter ergo dici poteſt in eo caſu agens naturale poſſe corrumpere immediate tale corpus, prout eſt ibi propinquum, cõſequenter tamen, & ex neceſſitate materiæ expelli formam ab illa etiam in loco diſtante, ne materia maneat ſub diuerſis formis. Quod ſi obiicias, quia non poteſt agens introducere ſuam formam in loco diſtante, reſponderi poterit, vel propter hanc cauſam materiam deſinere eſſe ſimpliciter, & annihilari in loco diſtante, quia nec poteſt retinere propriam formam priorem, cum alibi aliam recipiat, nec poteſt ibi recipere aliam formam, per quam conſeruetur; vel certè magis philoſophice dicendum eſſe, Deum tunc ſuppleturum defectum agentis naturalis, &
D introducturum ibi formam in materia, per quam ibi poſſit conſeruari. Aliter dici poſſet è contrario; in eo caſu agens naturale poſſe diſponere corpus ſibi propinquum vſque ad corruptionem, ita vt forma ſubſtantialis expellatur ex defectu diſpoſitionis conſeruantis, non poſſe tamen ex virtute naturali introducere ſuam formam, ſolum quia in eodem ſubiecto eſt alia forma incõpoſſibilis, quam non poteſt ſimpliciter expellere, ideoque oportere, vt aut Deus ſuppleat defectum agentis ad introducendam talem formam, aut quod materia ſimpliciter deſinat eſſe ob defectum formæ. Sed neuter horum modorum mihi probatur, nam in primis quod in eis dicitur, Deum ſupplere defectum
Secunda.
Improbatur.
E agentis, non pertinet ad hanc concluſionem, ſed ad ſequentem, nec ſaluat, quod naturale agens ſola naturali virtute poſſit corrumpere corpus exiſtens in duobus locis, vel ſibi ſimile ex illo generare. Deinde ratio ſupra facta, quod illud paſſum propter ſolam exiſtentiam in loco diſtãte non poſſit magis reſiſtere agenti ſibi propinquo in alio loco, quam ſi ibi tantum eſſet: hæc (inquam) ratio conuincit, non ſolum poſſe expellere formam repugnantem, ſed etiam poſſe introducere ſibi ſimilem in illa materia. Quod etiam confirmatur; nam, ſi poteſt expellere aliam formam, neceſſe eſt, vt poſſit introducere diſpoſitiones repugnantes, de quibus tamem eadem ratio eſt, ac de ipſa forma, vt probat argumentum factum de alteratione. Quod autem è contrario poſſit huiu-

huiuſmodi agens naturali virtute expellere contrariam formam in loco diſtante, & ibi non introducere ſuam, non videtur conſequenter dici, tum, quia eadem eſt difficultas, quomodo virtute naturali agit in diſtans, ſiue ad corrumpendum, ſiue ad generandum, tum maxime, quia vna forma non expellitur, niſi ratio alterius, qua introducitur: ergo, ſi ex ſola identitate materiæ neceſſario ſequitur expulſio in vtroque loco, ſequetur etiam introductio, &, ſi recurramus ad diſpoſitiones prçuias, de eiſdẽ fiet proportionale argumentum, quod etiam in eis non fit immutatio, ſeu remiſſio in aliquo loco, niſi quatenus in eodem fit alteratio ad contrariam formam. Vltimò, tandem hæc omnia videntur ſatis impugnari exemplo ſupra adducto de aliis contrariis, ſeu oppoſitis, quę immediate conſequuntur motum localem, vel etiam alterationem aliquam, vt ſunt, eſſe denſum & rarum, ſedere & ſtare, quæ nec ſe impediunt in diuerſis locis, nec vnum eorum, prout in loco diſtante exiſtit, impedit virtutem agentis in alio.

Vera ſolutio. Quocirca dici poteſt vltimo, quod licet abſolutè & ſimpliciter, nullaque facta ſuppoſitione, materia eadem non poſſit recipere varias formas virtute agentis naturalis, tamen facta ſuppoſitione, quod ſit in multis locis, & quod Deus relinquat naturalia agentia operari præciſa virtute ſua, conſequenter ſequi, vt eadem materia poſſit à variis agentibus naturalibus varias formas recipere, quia eadem materia in tantum non poteſt plures formas ſimul recipere, in quantum ipſæ formæ inter ſe formaliter pugnant: potentia enim paſſiua Subiecti de ſe indifferens eſt ad recipiendam quamcunque formam alteri non repugnantem: formæ autem, vt actu ſibi repugnent, & vt vna expellat aliam, vendicant, vt non ſolum circa idem Subiectum verſentur, ſed etiam in eodem loco. Nam vel hæc repugnantia eſt effectiua, vel formalis. Si effectiua, conſtat requirere loci approximationem, quia agens & patiens debent eſſe ſimul, vel ſaltem intra certam Sphæram. Si formalis, vt verius eſt, multo magis requirit intimam præſentem localem: Nam hic effectus priuatiuus expellendi aliam formam, ſed ſecundarius, vt ſupponit poſitiuum effectum informandi; hic autem effectus fieri non poteſt, niſi forma intime præſens ſit in loco, vbi eſt materia: ergo repugnantia formalis inter formas ſolum eſt reſpectu eiuſdem Subiecti & loci, vbi altera forma præſens adeſt: quod ergo vna materia exiſtens in diuerſis locis habeat varias formas, non eſt contra naturalem repugnantiam harum formarum, & ideo mirum non eſt, quod talis effectus ſequi poſſit ex actione plurium agẽtium naturalium, ſuppoſito priori miraculo, per quod ablata fuit prima radix repugnantiæ. Neque hoc eſt admirabilius, quam quod idem corpus poſſit naturaliter moueri & quieſcere, ſedere & ſtare, denſari & rarefieri, ſuppoſito priori miraculo. Atque hæc omnia applicari poſſunt ad quamcunque alterationem & ad qualitates contrarias (actus vitales excipio, de quibus ſtatim) quæ inter ſe non pugnant actu, niſi ſunt ſufficienter propinquæ, vt vna alteri formaliter reſiſtat, quod non habent, niſi ſint in eodem, ideo & circa Subiectum idem verſentur.

Quarto loco explicanda eſt concluſio poſita in actibus vitalibus, inter quos & alias mutationes, hæc eſt differentia, quod intrinſecè manant ab eadem potentia in qua recipiuntur, & ideo de eis eſt ſpecialis difficultas, nam hoc ipſo, quod idem homo, verbi gratia, eſt in diuerſis locis, eſt in vtroque loco agens & patiens huiuſmodi actus, & æque ſibi propinquũ: quia eſt omnino idem, & ideo quicquid in hoc genere agit & recipit in vno loco, videtur neceſſario agere & recipere in alio, hic enim ceſſat difficultas poſita in aliis generibus, ſcilicet, quod non poſſint tranſmittere actiones ſuas ad loca diſtantia. Sicut, ſi idẽ ignis, & idem lignum eſſent ſimul hic, & Romæ, & æquè ſibi propinqua, tunc neceſſario ſequeretur calefactio in vtroque loco. Quæ quidem ratio conuincere videtur in aliquibus actibus, ſed non in omnibus. Diſtinctione ergo opus eſt, nam quidam ſunt actus immanentes, qui pendent non tantum à potentia, ſed etiam ab obiectis loco propinquis, & actu immutantibus ipſas potentias, vt ſunt actus ſenſuum externorum, & in his habet etiam concluſio poſita locum, quod actus, verbi gratia, viſionis hoc loco factus, nõ neceſſario ſit in alio realiter pręſens, quia pendet ab obiecto præſente: obiectum autem, quod hic eſt præſens, non eſt alibi: item ſpecies cauſata ab obiecto hic, non eſt alibi, propter rationẽ ſupra factam, quia non poteſt tranſmittere ſuam actionem in diſtans: ergo virtus actiua viſionis non eſt in alio loco, quia ipſa ſpecies eſt partialis virtus: ergo neque actus erit neceſſario in vtroque loco ex vi naturalis virtutis actiuæ. Alij vero ſunt actus, qui non pendent ab aliquo obiecto, vel agente extrinſeco localiter applicato, vt ſunt actus interiores, memoriæ, intellectus, voluntatis & appetitus, & in his veriſimile eſt neceſſario fieri in vtroque loco, vbi idem homo exiſtit, propter rationem factã, ad quam tamen ſupponendum eſt, totam virtutem actiuam talium actuum per ſe neceſſariam ad eos efficiendos eſſe in vtroque loco. Quod in voluntate & appetitu ſemper accidit, quia iuxta probabilem ſententiam tota actiua virtus eſt in ipſis potentiis: obiectum autem non effectiue, ſed finaliter, & metaphorice mouet, non localiter applicatum, ſed per cognitionem ex ſympathia potentiarum, quæ in eadem anima radicatur. In intellectu autem & phantaſia neceſſariũ eſſet, vt ſpecies impreſſa in vtroque loco fieret, quod quidem fortaſſe naturaliter non fieret, ſpeciebus comparatis per ſenſus externos, maximè, ſi verum eſt effectiuè cauſari ab ipſis, vel ab exteriori ſenſatione in interiori ſenſu, & à phantaſmate in intellectu: Nam ſi fortaſſe ſpecies intelligibilis ſolum ſit ab intellectu agente, phantaſma autem ſolum requiritur per modum exemplaris, per ſympathiam etiam potentiarum, ſic probabile eſt, ſpeciem intelligibilem reſultare in vtroque loco, quamuis obiectum ſenſibile in vno tantum loco applicetur: quia virtus per ſe actiua & receptiua ipſius ſpeciei, eſt eadem in vtroque loco, & in vtroque ſufficienter excitatur ſeu mouetur à phãtaſmate per modum exemplaris, & per ſympathiam potentiarum, quę à diſtantia loci non pendet, vt iam dicam.

Actiones ſenſuũ externorum non eædem neceſſario erunt in vtroque loco ſi corpus in duplici ponatur.

Quid ſentiẽdũ de ſenſuũ interiorũ actibus, voluntatiſq; ac appetitus.

Atque hinc probabile fit, in huiuſmodi actibus vitalibus non poſſe eſſe duos actus cõtrarios, odij & amoris, aſſenſus & diſſenſus, in eadem potentia, tum quia talis actus naturaliter ſemper eſt in vtroque loco, tum etiam, quia huiuſmodi actus nõ ſolum pendet à potentia, vt à ſubiecto recipiente, ſed etiam, vt à principio agente: eadem autem potẽtia non habet vim naturalem ad efficiendum ſimul actus contrarios, in quo multum differt virtus actiua à paſſiua: nam hæc indifferens eſt, vt ab agente recipiat, iuxta virtutem eius, dũmodo formæ inter ſe non pugnẽt, illa vero eſt ab intrinſeco limitata in ſua virtute, quę non creſcit propter exiſtentiam in pluribus locis. Dices, has rationes ad ſummum procedere, ſecundum potentiam naturalem: ſupernaturalem autem videtur ſequi, poſſe eſſe ſimul in diuerſis locis, quia ſupernaturaliter poteſt virtus actiua confortari, & qui-

Actus cõtrarios nõ poſſe eſſe naturaliter in eadem potentia exiſtenti in duplici loco probabile eſt.

quilibet actus in vno loco tantum conſtitui. Quod videtur cōcedere Gabriel, in 4. diſtinctione decima, articulo tertio, dubio tertio, non tantum in homine exiſtente in diuerſis locis, ſed etiam in eodem, quod frequens eſt apud Nominales. Ego autem ſuppono, inter actus vitales contrarios eſſe tantā repugnantiā, vt etiā per potentiam Dei abſolutam non poſſint eſſe in eodem Subiecto & loco ſimul, quia ſe ſe omnino deſtruunt ex parte obiecti; vnus enim deſtruit obiectum alterius. Vnde fit, vt cum aliæ qualitates contrariȩ ſimul eſſe poſſint in gradibus remiſſis, hoc repugnet naturaliter actibus vitalibus contrariis. Vnde probabilius etiam cenſeo, non poſſe huiuſmodi actus contrarios eſſe ſimul, in eodem Subiecto etiam in diuerſis locis, quia licet concedam, poſſe Deum ponere vnum ex his actibus in vno loco, & non in alio, vbi eſſet idem Subiectum, tamen inde impediret actum ſibi contrarium in eodem Subiecto, etiam in alio loco, non per meram informationem & incompoſſibilitatem formarum, ad quam eſſet neceſſaria præſentia localis, ſicut in aliis contrariis, ſed ex parte obiecti, deſtruēdo illud per ſympathiam eiuſdē animæ, ſeu potentiæ exiſtentis in vno loco ad ſe ipſam, vt exiſtentem in alio loco, nam, ſicut eadem anima apprehendens aliquid, per imaginationem excitatur ad amandum per appetitum, quamuis illi actus imaginandi, & appetendi non ſint in eodem loco corporis, ſolum quia radicantur in eadem anima, & intimè ab illa fluunt, ita opinor, quod ſi idem homo hic & Romæ eſſe intelligatur, quamuis hic tantum haberet actum imaginationis, vel intellectus, quod aliquod apprehenderetur bonū, per illum ſufficienter excitaretur, vt poſſet illud Romæ appetere: quia illa ſympathia potentiarum non pendet ex loco, ſed ex identitate animȩ, in qua illæ potentiȩ & actus radicantur: eſt enim eadem ratio & proportio. Vnde vlterius, ſicut mutata apprehenſione intellectus, vel imaginationis neceſſe eſt mutari actum appetitus, quia mutatur obiectum: ita in prædicto caſu, hoc ipſo, quod homo alicubi iudicet, hoc eſſe falſum, deſtruitur in eodem intellectu veritas, reſpectu illius obiecti, & ita deſtruitur obiectum, reſpectu aſſenſus contrarij: & idem eſt de omnibus ſimilibus contrariis. Quæ tandem ſympathia, & correſpondētia actionum vitalium, ſic poteſt explicari, quia ſi ego nunc Romæ ſimul exiſterem, quamuis nō haberē hîc realiter præſentem ſenſibilem viſionem, quā haberem Romæ, nihilominus hic poſſem narrare, quæ Romæ geruntur: vnde quodammodo dici poſſem hinc videre, quod ſatis eſt, vt hîc poſſem narrare, quia ad hoc non eſt neceſſaria propinquitas ſeu identitas loci, quia nunc etiam lingua loquitur, quæ oculus videt, quia ab eadem mouetur anima, quamuis loco diſtent, quod idem eſſet, etiam ſi fingatur homo tantȩ magnitudinis, vt longe amplius inter ſe diſtarent: huiuſmodi ergo conſonantia eſt ex parte obiectorum in reliquis actibus vitalibus.

Vltimò addendum eſt in hac materia, quamuis agentia naturalia per ſe non ſufficiant ad immutandum eodem modo corpus in diuerſis locis exiſtens, magis tamen congruum & conſentaneum naturis rerū videri, vt ſuppoſito priori miraculo Deus ſuppleat defectum cauſarum naturalium præbeatq; concurſum ſufficientem, vt talis immutatio eodem modo in omnibus locis fiat. Hæc eſt conſentanea Diui Thomæ, & aliis authoribus citatis in prima ſententia, & idem ſentit Alenſis, qui rationibus indicat, quia alias magna confuſio & perturbatio rerum ſequeretur, quæ non decet ordinem diuinæ ſapientiæ. Item, quia alioqui multa ſequerentur, præter naturalem ordinem rerum, vt quod eadem materia ſit ſub diuerſis formis, &c. quæ omnia euitantur poſito huiuſmodi concurſu, conſentaneo priori miraculo. Præterea in hoc myſterio neceſſarium eſt hoc dicere, ſuppoſita communi doctrina, quod corpus Chriſti in hoc ſacramento, eadem per concomitantiam habeat, quæ extra ſacramentum recipit: quod hic ſpeciali ratione neceſſe eſt fieri ſingulari concurſu Dei, propter ſacramentalem modum ſupernaturalem, vt ſæpe ſupra indicatum eſt. Ad quod ita inſtituendum, fuit etiam hic ſpecialis ratio, tum propter excellentiam & maieſtatem corporis Chriſti: tum etiam, quia hoc ſacramentum eſt memoriale & ſignum eiuſdem corporis in propria ſpecie exiſtētis, & ideo decuit, vt eodem modo eſſet in hoc ſacramento, quo extra, quoad omnia abſoluta, quæ à loco non pendent.

Atque hinc expeditur dubium, ſuprà huc remiſſum, ſi corpus Chriſti extra ſacramentum corrumperetur, vſque ad reſolutionem in elemento, ita vt iam nullo modo maneret corpus humanum, an nunc deſineret eſſe omnino in ſacramento. Scotus enim in 4. diſtinctione decima, quæſtione ſexta, affirmat, vt rectè in vno ſenſu. Dico autem hypotheſim eſſe impoſſibilem, ſuppoſita inſtitutione facta in hoc ſacramento, & ſtatu illius corporis, quem ipſa ſupponit. Vnde ex illa hypotheſi impoſſibili videntur ſequi contradictoria: Nam ex vi præſentis inſtitutionis abſolutè, & ſine vlla conditione verū eſt, tamdiu corpus Chri cōſeruari ſub ſpeciebus, quamdiu illæ poſſunt ſubſtantiam panis conſeruare, & ex hoc principio Chriſtus ſemper ibi manebit, quicquid extra ſacramentum circa corpus eius fieri fingatur: Aliunde vero, quia iuxta eandem inſtitutionem corpus in ſacramento debet eſſe ſubſtantialiter conforme ſibi ipſi extra ſacramentum, & quia in ſacramento eſſe non poteſt, niſi corpus humanum, quod ſignificant verba formæ, ideo etiam ſequitur in eo caſu corpus Chriſti non manſurum ſub ſacramento, & hoc ſimpliciter verum eſt: alia autem promiſſio, quod Chriſti corpus tamdiu durat ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies ipſȩ durant, inuoluit cōtradictionē, ꝙ Chriſti corpus in propria ſpecie perſeueret: & duret in ratione corporis humani, quod quia perpetuo ita futurum eſt ex abſoluta lege & promiſſione diuina, ideo alia etiam promiſſio tranſit in abſolutam ſimpliciter, & alia cōditionalis procedit ex hypotheſi impoſſibili, ſuppoſita inſtitutione, prout facta eſt.

Dubium. Solutio. Scotus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem. Dicit enim Damaſcenus † in quarto libro. Quia conſuetudo eſt hominibus comedere panem & vinum bibere, coniugauit eis Deus diuinitatē, & fecit ea corpus & ſanguinem ſuum, & ita panis communicationis non panis ſimplex eſt, ſed vnitus diuinitati. Sed coniugatio eſt rerum actu exiſtentium. Ergo panis & vinum ſimul ſunt in hoc ſacramento cum corpore & ſanguine Chriſti.

2. Præterea, Inter Eccleſiæ ſacramenta debet eſſe conformitas. Sed in aliis ſacramentis, ſubſtantia materiæ manet, ſicut in Baptiſmo ſubſtantia aquæ, & in Confirmatione ſubſtantia chriſmatis. Ergo & in hoc ſacramento eſt ſubſtantia panis & vini.

3. Præterea, panis & vinum aſſumūtur in hoc ſacramento, in quantum ſignificant Eccleſiaſticam vnitatem, prout vnus panis fit ex multis granis, & vnum vinum ex multis racemis.

Inf ar. 6 cor. & q. 77. ar. 1. & 5. & 4. d. 11. q 1. arti. 1. q 1. & diſ 12. p. 1 art. 1 q. 3. & 4. cont. ca. 63. in prin & quodl. 7. a 9. & quod. 9. a. 5. ad 3. & 1. co. 11. lect 4. col. 6. & lect. 9. col 5.

† Li. 4. c. 14. in me tract 26. in Ioan inter med. & finē. to. 9 colligitur ex li. 4 c. 4. & l 6. c. 1. t. 4. refertur de conſ d. 2. ca. Omnia.

cenis, vt Augu. dicit in lib. de Symb. Sed hoc pertinet ad ipſam ſubſtantiam panis & vini. Ergo ſubſtantia panis & vini remanet in hoc ſacramento.

SED *contra eſt, quod Ambroſ. dicit in lib de ſacram. Licet figura panis & vini videatur, tamen nihil aliud, quam caro Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credenda ſunt.*

RESPONDEO *dicendum, quod quidam poſuerunt poſt cõſecrationem, ſubſtantiã panis & vini in hoc ſacramento remanere. Sed hæc poſitio ſtare non poteſt. Primò quidem, quia per hanc poſitionem tollitur veritas huius ſacramenti, ad quã pertinet, vt verum corpus Chriſti in hoc ſacramento exiſtat, quod quidem ibi non eſt ante conſecrationem. Non autem aliquid poteſt eſſe alicubi, vbi prius non erat, niſi vel per loci mutationem, vel per alterius conuerſionem in ipſum, ſicut in domo aliqua de nouo incipit eſſe ignis, aut q̃a illuc defertur, aut ibi generatur. Manifeſtum eſt autem, quod corpus Chriſti non incipit eſſe in hoc ſacramento per motum localem. Primò quidem, quia ſequeretur, quod deſineret eſſe in cœlo, non .n. quod localiter mouetur, peruenit de nouo ad aliquẽ locum, niſi deſerat priorem. Secundo, quia omne corpus localiter motum, pertranſit omnia media, quod hic dici non poteſt. Tertio, quia impoſſibile eſt, quod vnus motus eiuſdẽ corporis localiter moti terminetur ſimul ad diuerſa loca, cum tamen in pluribus locis corpus Chriſti ſub hoc ſacramento ſimul eſſe incipiat, & ideo relinquitur, quod non poſſit aliter corpus Chriſti incipere eſſe de nouo in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum. Quod autem conuertitur in aliquid, facta conuerſione non manet. Vnde relinquitur, q̃ ſalua veritate huius ſacramenti, ſubſtantia panis poſt conſerationẽ remanere non poſſit. Secundo, quia hæc poſitio contrariatur formæ huius ſacramenti, in qua dicitur, hoc eſt corpus meum, q̃ nõ eſſet verũ, ſi ſubſtãtia panis ibi remaneret: nunquam .n. ſubſtantia panis eſt corpus Chriſti, ſed potius eſſet dicendũ, hic eſt corpus meum. Tertiò quia cõtrariatur venerationi huius ſacramenti, ſi aliqua ſubſtãtia creata eſſet ibi, quæ non poſſet adoratione latriæ adorari. Quartò, quia contrariatur ritui Eccleſiæ, ſecundum quem poſt corporalem cibum non licet ſumere corpus Chriſti, cum tamen poſt vnam hoſtiam conſecratam liceat ſumere aliam. Vnde hæc poſitio vitanda eſt tanquam hæretica.*

AD *primum ergo dicendum, quod Deus coniugauit diuinitatem ſuam, id eſt, diuinam virtutem, pani & vino, non vt remaneant in hoc ſacramento, ſed vt faciat inde corpus & ſanguinem ſuum.*

AD *ſecundum dicendum, quod in aliis ſacramentis non eſt ipſe Chriſtus realiter, ſicut in hoc ſacramento manet ſubſtantia materiæ, non autem in iſto.*

AD tertium dicendum, quod ſpecies, quæ remanent in hoc q. 87. art. 3. & 4. *ſacramento (vt infrà dicetur) † ſufficiunt ad ſignificationẽ huius ſacramẽti, nã per accidẽtia cognoſcitur ratio ſubſtãtiæ.*

COMMENTARIVS.

Cõcluſio D. Thomæ eſt negatiua.

NEgat D. Thom. manere in hoc ſacramento ſubſtãtiam panis & vini. Quæ aſſertio, certa & facilis eſt. Rationes tamen, quibus D. Thom. illam probat, magnam habẽt difficultatem, quia vero ſingulæ fere ſingulas quæſtiones requirunt, in ſequente diſputatione cõmodius diſputabuntur. Solutiones autem argumentorum ſunt faciles. De teſtimonio vero Damaſc. quod in ſolutione ad 1. explicatur, dicemus in ſequentibus.

DISPVTATIO XLIX.

De abſentia panis & vini ab hoc ſacramento.

Diſputat. de Euchariſtia.

POſtquam diximus de pręſentia corporis Chriſti, quæ eſt veluti terminus ad quem conſecrationis huius ſacramenti, antequam modum, quo hęc pręſentia fit, & rationem tranſubſtantiationis explicemus, oportet dicere de abſentia panis, quæ A eſt veluti terminus à quo eiuſdem conſecrationis, intellecto enim vtroq; termino, facilius erit tranſitum vnius ad alium cõtemplari: loquar autem ſemper, breuitatis gratia, de ſubſtantia panis, quia in omnibus eadem ratio eſt de ſubſtantia vini.

SECTIO I.

Vtrum de potentia abſoluta potuerit Chriſtus fieri hic realiter præſens, manente ſubſtantia panis.

Senſus quæſtionis exponitur.

PRæmittimus hanc quæſtionem, quoniam valde confert ad explicãdam rationem, propter quam negamus manere in hoc ſacramento ſubſtantiam panis: Agimus autem de poſſibili abſolute & ſimB pliciter, ac ſine reſpectu ad determinata verba, per quæ fiat conſecratio, ſalua eorum veritate: De hoc .n. ſectione ſequente dicturi ſumus: hic vero generaliter inquirimus de quocunque modo actionis diuinæ, & de quocunque inſtrumento, quo Deus vti velit, aut ſi malit ſine illo operari. Denique ſuppono, ſermonem eſſe præciſe de præſentia, non de vnione corporis Chriſti cum accidentibus panis; quæ, & eſt incerta, & per ſe non pertinet ad doctrinam fidei, quamquàm de illa etiam nonnihil obiter attingemus. Ratio itaque dubitandi eſt, quia Diuus Thomas hic ex ſola præſentia corporis Chriſti colligit abſentiam ſubſtantiæ panis, quæ collectio nulla eſſet, ſi cum præſentia Chriſti ſimul eſſe poſſet ſubC ſtantia panis. Et eodem modo procedit in quarto diſtinctione 11. quæſtione 1. articulo 1. quæſtiuncu. 1. in corpore, & ad 3. & 4. contra Gent. capite 63. Quibus locis hac ratione vtitur. Non poteſt aliquid incipere eſſe alicubi, niſi aut per motum localem, aut per conuerſionem alterius in ipſum: ergo nec corpus Chriſti incipere poteſt eſſe in hoc ſacramento, niſi alterutro ex his modis, ſed non poteſt incipere per motum localem. Primò, quia neceſſario deſineret eſſe in cœlo. Secundò, quia neceſſario tranſiret per omnia loca media. Tertiò, quia non poteſt ſimul incipere eſſe in diuerſis locis, cum vnus motus ad vnum locũ terminetur. Ergo neceſſario incipit in hoc ſacramẽto per cõuerſionẽ panis in ipſum: D quod autem in aliud conuertitur, deſinit eſſe: ergo.

D. Thomas.

Quorundam opinio.

Propter hæc antiqui diſcipuli Diui Thomæ aſſeruerunt, fieri non potuiſſe de potentia abſoluta, vt corpus Chriſti haberet ſub accidentibus realem præſentiam ſacramentalem, quam nunc habet, manente ſub eiſdem ſubſtantia panis: & quidam eorum omnem præſentiam negant fuiſſe poſſibilem. Alij, licet fateantur, potuiſſe Deum facere aliquam, non tamen eiuſdem rationis cum illa, quæ nunc eſt. Ita ſentit Heruæus in 4. diſtinctione 10. quæſtione 1. artic. 1. Paludanus diſtinct. 11. quæſt. 2. artic. 1. & 2. Capreol. quæſt. 1. art. 3. ad 3. Scotus cont. 1. conclu. qui ſecundam adhibet rationem, quia, ſi corpus Chriſti (inquit) fieret hic præſens, ſine conuerſione panis E in ipſum, vel haberet præſentiam per ſuam quantitatem, vel per ſuam ſubſtantiam, vel per vtramque: non primum, nec tertium, aliàs eſſet corpus Chriſti hîc quantitatiuè, & conſequenter non poſſet eſſe in pluribus locis, neq; etiam ſecundum, quia ſubſtantia materialis, vt abſtrahit à quantitate, non poteſt fundare genus aliquod præſentiæ, quia, ſi abſtrahit à quantitate, abſtrahit ab actione: ergo ab omni cõtactu quantitatiuo & virtuali: ergo ab omni præſentia. Idem videtur ſentire Ferrar. 4. contra Gentes, capite 63. qui tertiam indicat rationem, quia impoſſibile eſt, relationem eſſe ſine ſuo fundamento: Sed relatio præſentiæ, quam Chriſtus nunc habet, fundatur in conuerſione panis in ipſum. Ergo. Eiuſdem opinionis videtur fuiſſe Marſilius, in 4.

Heruæus. Paludan. Capreol.

Ferrar.

Marſil.

S. Bonauent. in 4.q.8.art.1.concluſ.4. Bonauentura. d.11.art.1.q.1. & clarius.q.3. Ex quibus ſumitur quarta ratio, quia impoſſibile eſt, aliquid incipere eſſe, vbi antea non erat, ſine ſui mutatione, vel mutatione alterius in ipſum: ſed Chriſtum non incipit eſſe hic per ſui mutationem: ergo neceſſaria omnino fuit mutatio in ſubſtantia panis. Tandem in hanc ſententiam inclinare videtur Alan.lib.1.cap.35.

Alanus.

1.Concluſio. Scotus. Durandus. Richard. Gabriel. Maior. Caietan. Soto. Ledeſma. Ferrar. 3.Concluſio.

Dico tamen primò, potuiſſe Deum facere verè & realiter præſentem Chriſtum intra panem, conſeruata, imo & mutata manente ſubſtantia panis. Hæc eſt communior ſententia Theologorum in 4. diſt. 10.Scoti. quæſt.1.§. Quantum ad iſtud, & latius, diſt. 11. quæſtio.3. Durandus quæſt.1. Richardus articulo 1.quæſt.1. Gabrie. Maio.& aliorum, & ex Thomiſtis eam tenet Caie.hic, Soto. diſt.9.quæſt.2.art.2. Ledeſ. quæſt.16.art.2. & tandem idem dicit Ferrar. ſuprà ad 4.Scoti, contra 2.dictum D.Thom. Antequam vero hanc concluſionem probem.

Dico ſecundò, potuiſſe Deum dare hanc præſentiam corpori Chriſti omnino eiuſdem rationis cum illa, quam nunc habet, & cum omnibus intrinſecis conditionibus eius, id eſt, vt nullam haberet non amittendo eam, quam habet in cœlo, & vt per eam eſſet totum in toto, & totum in qualibet parte panis, & cum intima & inſeparabili diſtantia ab ipſo, ablata ſolum ea actione, qua accidentia ſeparantur à ſubiecto, vel etiam cum illa, ſi Deus vellet ſimul conſeruare præſentem ſubſtantiam panis, non vnitam accidentibus. Ita ſentiunt prædicti Doctores, licet non tam diſtincte mentem ſuam declarent, videtur tamen res adeo clara, vt nulla appareat dubitandi ratio. Primò, quia nulla intercedit contradictio. Quod ita oſtendo, quia nec ratione ipſarum rerum, ſeu terminorum, id eſt, corporis Chriſti & ſubſtantiæ panis, nec ratione modi, ſeu actionis vel mutationis, per quam debet hic conſtitui corpus Chriſti, intercedit hæc repugnantia: ergo reuera nulla eſt. Prior pars videtur per ſe euidens: Primò, quia etiam quantitatiuo modo non repugnat vnum corpus fieri intimè præſens alteri, conſeruata illius ſubſtantia. Secundo, quia hic de facto quantitas corporis Chriſti fit intimè præſens quantitati panis, illa manente & conſeruata, neque eſt ex parte ipſarum rerum repugnantia: ergo multò minus eſt inter ſubſtantias, ſi ſolas ipſas, & earum præſentias intimas conſideremus. Tertiò, quia hic eſt ſubſtantia corporis Chriſti per modum ſubſtantiæ indiuiſibiliter præſens: Huiuſmodi autem præſentia indiuiſibilis ſubſtantiæ non repugnat, nec excludit formaliter præſentiam alterius ſubſtantiæ ab eodem loco ſeu ſpatio, hac enim ratione ſubſtantia Angeli poteſt eſſe præſens intimè in quauis alia ſubſtantia, & materialis ſubſtantia ſi priuaretur quantitate, non excluderet aliam ſubſtantiam ex loco, vbi ipſa eſt, quia hoc eſt, quod potiſſimè facit quantitas naturæ ſuæ relicta, quibus rationibus conuincor ad dicendum, non ſolum de potentia Dei abſoluta, ſed etiam ex natura rei, ſi ſolum conſideremus vim præſentiæ, & formalem incompoſſibilitatem abſtrahendo ab efficacia & veritate verborum, præſentiam corporis Chriſti non expellere formaliter ſubſtantiam panis phyſica expulſione, de quo latius dicam diſputatione ſequenti. Aliud membrum, ſcilicet, hoc non repugnare ex parte viæ, ſeu mutationis; probatur primò in genere, quia, vt recte notauit Scotus, duæ partiales mutationes poſſunt hic intelligi, alia priuatiua, qua ſubſtātia panis tranſit ab eſſe ad non eſſe, alia poſitiua, qua corpus Chriſti ex non præſente fit præſens: ſed iſtæ non ſunt eſſentialiter connexæ,

A nec termini vnius, cum terminis alterius: erog poſſunt ſeparari: ergo corpus Chriſti non neceſſario fit hic ex ſubſtantia panis, quia ſolùm hic terminus à quo, eſt ſimpliciter neceſſarius in tali mutatione. Deinde magis in particulari, quia repugnantia conſtituebatur in hoc, quod, ſi ſubſtantia panis non deſinit, nulla eſt actio, vel mutatio, per quam hic fiat corpus Chriſti: oſtendam duos modos eſſe poſſibiles, & quoniam ad diſputationem de tranſubſtantiatione multùm cōferent, eos diligenter explicabo.

Manente ſubſtantia panis poſſet Chriſtus illi intime adeſſe per actionē ſubſtantialem.

Dico ergo tertiò, potuiſſe Chriſtum fieri ſubſtantialiter præſentem intra panem per actionem ſubſtantialem per ſe primo terminatam ad ſubſtan-
B tiam corporis Chriſti per modum creationis, vel conſeruationis, ad quam talis præſentia conſequatur. Probatur, nam ſi Chriſti corpus alibi non exiſteret, poſſet creari à Deo cum noua præſentia locali abſque alterius rei deſitione: ergo etiam poſſet creari hic, intra ſubſtantiam panis, cum hac præſentia ſacramentali, abſque deſitione ſubſtantiæ panis, quia, neque ex parte termini à quo, neque ex parte termini ad quem, neque ex formali repugnantia ſubſtantiarum eſſet contradictio, vt oſtenſum eſt: ergo etiam ſi corpus Chriſti alibi exiſtat, poterit per ſimile genus actionis fieri præſens intra ſubſtantiam panis. Probo conſequentiam, quia eadem res poteſt duplici actione produci, aut conſeruari: vn-
C de, licet ſupponatur exiſtens alicubi vna actione, poteſt alibi idem eſſe recipere per aliam actionem, quæ de ſe eſſet ſufficiens rei productio, ſi non ſupponeretur exiſtens, tunc autem non denominabitur productio, quia hæc vox, connotat ordinem ad terminum à quo, qui ſit priuatio, ſeu negatio ſimpliciter exiſtentiæ termini ad quem, quia produci ſignificat adduci de non eſſe ſimpliciter ad eſſe, ſed denominatur quaſi conſeruatio, quia conſeruatio eſt influxus eiuſdem eſſe, quod antea erat, & hoc conuenit illi actioni. Nec refert, quod conſeruatio propriiſſimè eſt eadem actio cum productione, quatenus permanet & durat, influendo idem eſſe, quod in primo inſtanti produxit, vt cōſtat ex Diuo Tho-
D ma prima parte, quæſtione 104. articulo primo ad quartum, quia etiam poteſt per nouam actionem conſeruari id, quod per alteram actionem fuerat productum, vt, ſi lumen productum ab vna lucerna conſeruaretur ab alia, & in hoc myſterio conſeruaret Deus quantitatem ſeparatam, alia actione ab illa, quæ antea fuerat producta: at vero ſicut fieri poteſt, etiam naturaliter, vt res conſeruetur per diſtinctam actionem à productione, ceſſante priori actione, ita, ſaltem ſupernaturaliter fieri poteſt, vt conſeruetur per nouam actionem abſque ceſſatione prioris.

D.Thomas.

Quoniam vero ex hoc principio pendet, non ſolum ratio facta, ſed multa etiam dicenda de tran-
E ſubſtantiatione, oportet illud fundare ac declarare. Primò igitur ponendum eſt ex Philoſophia, fieri poſſe diuina virtute, vt idem effectus ſimul à duabus cauſis totalibus producatur: dicuntur autem cauſæ totales, quando vnaquæque actu efficit actione ſufficiente ad totum producēdum, quas non repugnat fieri ſimul, quia vna non deſtruit aliam, neq; aliunde eſt ſpecialis repugnantia, aut implicatio contradictionis, vt ſuo loco oſtendimus.

Idē effectus à duabus cauſis totalibus ſimul poteſt produci ſupernaturaliter.

Hinc fit ſecundò, vt ſi effectus fiat à duabus cauſis totalibus, neceſſarium eſſe, vt fiat duabus actionibus diuerſis, quia ſi cauſa eſt totalis, neceſſe eſt, vt dixi actionem eſſe per ſe ſufficientem ad effectum, ita, vt quamuis alia, & melior tolleretur, ex vi talis agentis & actionis, fieret effectus tam perfectus, & integer,

Hoc aūt fieri debet duabus actionibus diuerſis ac ſufficiētibus ſigillatim.

teger, ſicut ab vtraque producebatur: nam, ſi cauſa non ſit huiuſmodi, nõ erit totalis, ſed partialis, cum indigeat conſortio, & adiutorio alterius: ergo neceſſe eſt talem cauſam agere actione propria & integra, diſtincta ab actione totali alterius cauſæ. Patet conſequentia, tum, quia actio dicit habitudinem intrinſecã ad agens, & ita ab illo pendet, vt in uariato agente non poſſit variari actio, vt ſupra agentes de inſtrumentis declarauimus, tum etiam, quia vna deſtructa poteſt manere alia & è contrario, quia poteſt vnum agens ceſſare ab agendo, alio perſeuerante in actione, & idem omnino eſſe in effectum influente: hoc autem ipſo, quod agens ceſſat ab agendo, perit eius actio, quia ſi antea agebat, & nunc non agit, neceſſe eſt, aliquam mutationem eſſe factam, vel in cauſa vel in effectu, vel in actione, ſed non in cauſa, quæ per tranſeuntem actionem non mutatur, & præſertim, quia ſuppono ceſſare ab actione per ſuſpenſionem diuini concurſus, neque in effectu, vt eſt res facta, quia ſuppono, integre conſeruari ab alia cauſa totali: ergo in actione: Ergo poteſt vna actio deſinere, manente alia, & è conuerſo: ſunt ergo diſtinctæ.

Vnus effectus põt duplici actione totali conſeruari.

Ex quo vlterius concludo, ſicut poteſt vna res ab initio productionis ſuę fieri à duobus agentibus duplici actione totali, ita, licet in principio producta ſit vna actione, poſſe dinceps duplici actione conſeruari: nam, ſi duæ illæ actiones poſſunt ſimul fieri & durare, cur non poterit vna poſt aliam incipere, & poſtea ſimul durare? Præterea naturaliter fieri poteſt, vt res producta per vnam actionem, per aliam conſeruetur, ceſſante priori: cur ergo fieri non poterit per potentiam abſolutam Dei, vt res producta per vnam actionem ſimiliter conſeruari per aliam actionem, non ceſſante priori? Nam, ſi quæ eſſet repugnantia, maximè quia illæ duæ actiones ſimul durarent: ſed in hoc non eſt, quia poſſent ſimul à principio durare, vt oſtẽſum eſt. Dices, quomodo poteſt intelligi noua actio, ſi nihil nouũ facit in termino? actio enim non eſt ſine termino: ergo neq; noua actio ſine nouo termino. Reſpondetur, idem quæri poſſe, quando eadem omnino res incipit conſeruari per nouam actionem, deſinente priori: vt ergo actio ſit noua, ſatis eſt, quod eadem res incipiat habere nouam dependentiam, quam antea non habebat, etiam ſi nouum eſſe non recipiat, ſed illud ipſum per influxum alterius cauſę, & hoc ſenſu falſum eſt, nihil fieri in termino per illam actionem, ſi fieri late ſumatur, vt extendatur ad conſeruationem, & alium quemcunque influxum.

Obiectio.

Solutio.

Res in vno loco producta, poteſt in alio ſimul poni per actionẽ terminatam ad eius ſubſtãtiam.

Quartò hinc colligo, poſſe rem factam & exiſtentem in vno loco, de nouo in alio conſtitui per actionem nouam terminatam ad ſubſtantiale eſſe ipſius rei conſeruatæ in tali loco. Probatur, quia eadem res poteſt conſeruari duplici actione, vt dictum eſt: ergo cum poſſit ſimul poni in diuerſis locis (vt ſuppono) poterit in vno conſeruari per vnam actionem, & in alio per aliam. Probatur conſequentia, quia, cum duæ actiones, & inter ſe, & à termino ex natura rei diſtinguantur, poterit per vnam earum res fieri, & cõſeruari in vno loco, & per aliam in alio.

Obiectio.

Dices, talis actio per ſe primo terminatur ad ſubſtantiam, vt ſic abſtrahendo ab hoc vel illo loco: ergo neceſſario terminatur ad illam, vbicunque eſt: ergo etiam, ſi res ſit in duobus locis, vel in vtroq; fiet aut conſeruabitur ſubſtantialiter per eandem actionem, vel ſi non ponatur duplex actio, vtraque terminabitur ad rem ſecundum ſe. Et confirmatur non poſſe eſſe, niſi vnam, aliàs poſſit Deus, etiam in eodem loco conſeruare vnam rem duabus actionibus diſtinctis & totalibus. Reſpondetur ad argumentum, primò, diſtinguendo antecedẽs: nam actio ſubſtantialis poteſt dici abſtrahere ab hoc, vel illo loco, quia de ſe non poſtulat potius hunc, quam alium, & hoc ſenſu tranſeat antecedens, quia non eſt ad rem, alio modo poteſt dici abſtrahere, quia cum ſit actio, non magis eſt præſens in hoc loco, quam in alio, & hoc ſenſu eſt falſum, quia actio ſeu paſſio, aut dimanatio ſeu dependentia habet etiam ſuam præſentiam, & neceſſario alicubi fit, & tantum ponit effectum, vbi ipſa fit, non eſt autem neceſſe, vt dixi actionem eſſe in pluribus locis, etiam ſi in illis ſit res facta, quia poteſt eſſe in illis, non vt eſt per illam actionem ſolam, ſed vt eſt, vel conſeruatur per plures: igitur in hoc modo productionis nulla eſt repugnãtia. Secundo, admiſſo antecedenti in priori ſenſu, nulla eſt conſequentia; nam licet actio terminetur ad ſubſtantiam, & ideo neceſſarium ſit, ibi eſſe ſubſtantiam, vbi ſubſtantialiter eſt actio, per quam conſeruatur, quia, vt ſuppono, actio identicè eſt in ipſo termino, & in illa entitate ratio eſſentialis, & prorſus inſeparabilis eſt illa, quæ conſtituit terminum in ſuo eſſe reali ſeu ſubſtantiali; ac denique, quia non poteſt actio influere in terminum, niſi vbi ipſa eſt, non tamen è contrario neceſſe eſt, vt, vbicunque eſt res facta per aliquam actionem, ibi ſit omnis actio per quam fit, vel conſeruatur. Cum enim actio ſit veluti modus rei, ad quam terminatur, & ex natura rei ab ea diſtinctus, nihil obſtat, quo minus alicubi ſit talis res, vbi non eſt illa actio, ſed alia, per quam eadem res fit & conſeruatur, vt enim ſupra oſtendimus, poteſt res in vno loco carere aliquo modo exiſtendi, quo non caret in alio, quando modus ex natura rei ab ea diſtinguitur. Quæ omnia apertè confirmantur in ordine ad tempus ſeu durationem, quia, licet, quando durat actio, duret terminus per illam factus, tamen è contrario fieri poteſt, vt, ceſſante actione conſeruante, res nihilominus duret, & conſeruetur per aliam actionem, vt patet in lumine producto ab vna lucerna, & conſeruato ab alia: ergo ſicut hæc poſſunt tempore ſeparari, ita & loco.

Solutio.

Secunda.

Ad confirmationem reſpondetur, concedendo ſequelam; nam ſicut Deus poteſt efficere eundem effectum per duas cauſas ſecundas totales: ita poſſet ſe ſolo eundem effectum facere per duas actiones totales, quia, quod poteſt facere per cauſas ſecundas efficientes, poteſt ſe ſolo præſtare. Dices, quando cõcurrunt duæ cauſæ ſecundæ habent actiones, vnde diſtinguantur; at vero reſpectu ipſius ſolius Dei minime. Reſpondeo, ad hoc ſufficere eminentiam diuinæ virtutis, quæ efficaciam habet ad agendum pluribus actionibus inter ſe diſtinctis, ſicut poteſt Deus creare rem vnam vna actione & annihilare illam, ac poſtea eam reproducere alia actione diſtincta, quia ad agendum hac vel illa actione, non determinatur à loco, tempore, vel circumſtantiis, ſed à ſua libera voluntate. Addo, ad præſentem difficultatem non refert hoc, ſed ſatis eſſe, quod in vno loco poſſit res immediatè conſeruari à ſolo Deo, in alio vero fieri ſeu conſeruari medio inſtrumẽto creato: nam hoc ſatis eſt, vt oporteat actiones eſſe diſtinctas, vt tractando de actione ſacramentorum in genere latius diximus.

Obiectio.

Solutio.

Vltimo ex his colligitur primus modus, quo fieri potuit præſens hæc ſubſtantia corporis Chriſti abſq; deſitione ſubſtantiæ panis, ſcilicet, per modũ productionis, ſeu cõſeruationis ſubſtantialis hic factæ de nouo; ex qua non ſequitur deſitio panis, nam cum

cum iſtæ ſint duæ veluti mutationes partiales, altera A priuatiua, altera poſitiua, circa res omnino diſtinctas; poteſt p diuinam potentiã vna ab alia ſeparari. Nec exiſtimo Diuum Thomam hoc negaſſe, ſed ſub conuerſione, hanc actionem comprehendiſſe, quia reuera, propria ac ſubſtantialis conuerſio non eſt, ſine huiuſmodi actione, vt infra oſtendam: imo hæc actio eſt potiſſima, quæ in conuerſione intercedit; ſicut, ſi Deus introduceret formam ignis in ligno, efficiendo, vt forma ligni non recederet, illa actio quamuis tunc non conuerteret lignum in ignem, tamen de ſe eſſet conuerſiua, & ita nomine conuerſionis comprehenderetur: ſic igitur in præſenti intelligi poteſt D. Thom. quomodo autem cum hac B expoſitione conſonent cætera, quæ docet, dicam in ſequentibus.

Concluſio. Dico quartò, de potentia Dei abſoluta potuiſſe fieri pręſens corpus Chriſti in hoc ſacramento, conſeruata ſubſtantia panis per actionem ſeu mutationem accidentalem, ſcilicet, per actionem adductiuam, ſeu mutatiuam quaſi localem, id eſt, per quam tantum acquiratur illa præſentia realis, per quam Chriſtus dicitur eſſe hic. Quod oſtendo primo, quia hęc pręſentia realis, quã habet corpus Chriſti in hoc ſacramento, eſt modus realis & accidentalis ipſius corporis, habens ſimilitudinem, ſeu proportionem cum Vbi; ſed hic modus eſt per ſe primo producibilis per actionem per ſe, & formaliter ad ipſum C terminatam, ſicut ſupra etiam dixi, & conſtat à ſimili de motu locali, & eius termino: imo etiam patet in mutatione locali, quæ quotidie fit in corpore Chriſti iam exiſtente ſub ſpeciebus: ergo potuiſſet à principio hic conſtitui per ſimilem mutationem, non excludendo ſubſtantiam panis, quia cum illa non habet neceſſariam aut formalem repugnantiam, vt patet ex dictis in prima concluſione. Secundo ſpecialiùs id probatur excludendo difficultates, quæ hic ſequi videbantur, quia, ſi aliquid obſtaret, maximè quod Chriſtus acquirit hanc præſentiam non amittendo illam, quam habet in cœlo, ſed hoc non obſtat, vt patet euidentibus exemplis naturalibus; Angelus enim exiſtens in loco inadæquato D acquirit de nouo præſentiam in alia parte loci, non amittendo priorem, vnde intelligitur, dari poſſe mutationem localem acquirendi locum abſq; mutatione amittendi locum, ſimiliter anima hominis per nutritionem acquirit nouam præſentiam & vnionem partialem non amittendo priorem. Ratio à priori eſt, quia quod mobile deſerat vnum locum, quando alium acquirit, ex eo tantum prouenit, quod non poteſt eſſe ſimul in diuerſis locis: Nam, ſi poſſit, non erunt termini inter ſe repugnantes, & ideo ad vnum acquirendum, non erit neceſſarium alium deſerere, vt patet in dictis exemplis de Angelo & anima, ſed in noſtro propoſito, hæc præſentia ſacramentalis non repugnat cum E locali, quæ eſt in cœlo, nec cum alia ſacramentali, quæ eſt in alio loco, in ordine ad diuinam potentiam: ergo poteſt fieri per mutationem localem per ſe terminatã ad illam præſentiam in corpore Chriſti, abſque amiſſione alterius præſentiæ, vel Vbi: Nam cum hi termini non habeant inter ſe repugnantiam, acquiſitio vnius non repugnabit cum conſeruatione alterius. Et confirmatur; nam ſuppoſito, quod poſſit Deus ponere vnum corpus in duobus locis quantitatiue, poterit etiam corpus, quod iam eſt in vno loco, conſtituere in alio, ſolum de nouo faciendo in illo illud nouum Vbi, quod alibi acquirit abſque alia actione productiua ſubſtantiæ: Poteſt enim per eandem vtrobique conſeruari, ponendo illam in vtroque loco, vbi ponitur terminus, ſicut neceſſario dicendum eſt in angelo, & in anima exiſtente in toto, & in qualibet parte, & in eodem angelo, & in quouis corpore, quando localiter mouetur: eadem enim actione ſubſtantiali cõſeruatur à Deo, quæ prout eſt in termino, ſequitur illum quocunq; ierit, & ſimiliter deſinit eſſe in alio loco, quia corpus illum amittit. Si autem res ipſa poſſet in vtroque loco manere, etiam actio ſubſtantialis in vtroque conſtitueretur: Sola ergo mutatio localis per diuinam potentiam facta, ſufficeret ad acquirendum locum illum, non perdendo priorem, quia illi duo termini in ordine ad diuinam potentiam non repugnant: vnde illa mutatio non eſſet proprie inter terminos poſitiuos, ſcilicet, ex vno loco ad alium; ſed inter priuatiuos, ſcilicet, ex non eſſe ibi, ad eſſe ibi: ergo ſimiliter in pręſenti myſterio fieri poterat, quia ſpecifica pręſentiæ diuerſitas nihil refert, cum eadem ſit ratio & proportio inter mutationes & terminos.

Obiectio. Dices, poteſt aſſignari differentia, quia fortaſſe non poteſt corpus Chriſti eadem actione ſubſtantiali hic conſeruari, qua conſeruatur in cœlo, ſicut poteſt corpus in duobus locis quantitatiue exiſtens. Solutio. Reſpondeo, hoc eſſe per accidens ad præſentem quæſtionem, & ideo non eſſe hic examinandum, quod tamen præſtabimus infra, tractantes de tranſubſtantiatione, nam ad præſentem difficultatem ſufficit, quod præcedat, etiam ſi fingamus Chriſtum eſſe in cœlo eo modo, quo eſt in ſacramento, vel per eandem ſubſtantialem actionem. Obiectio. Neque obſtat huic mutationi, quod per eandem acquiratur locus diſtans, ſine tranſitu per medium: Solutio. Nam hoc totum poteſt cadere ſub diuinam potentiam: imo multi cenſent, Angelum id poſſe facere naturaliter: Quid ergo mirum, quod poſſit Deus idem facere in corporibus? Præſertim, quia, cum in hac mutatione non deſeratur vnus locus ad acquirendum alium, non eſt propriè tranſitus à loco in locum, in quo videatur requiri tranſitus per medium, ſed eſt quaſi ſimplex productio noui loci, ſiue nouæ præſentiæ in ſubiecto præexiſtente, ad quam non eſt neceſſarius tranſitus per mediũ cum non comparetur ad priorem terminum tanquam ad terminum à quo. Dices: Comparatur tanquam ad ſubiectum, quod inde adducitur, & ideo videtur debere, adduci per medium. Reſpondetur, diuinam virtutem non eſſe ad hoc alligatam, cũ in illo modo non ſit repugnãtia, vel implicatio, quia non fieret tunc mutatio ſucceſſiua, ſed ſimplex, ac momentanea acquiſitio vnius præſentiæ ſine amiſſione alterius.

Altera obiectio cum ſua ſolutione. Denique non obſtat, quod corpus Chriſti ſimul acquirat multas ex his præſentiis, hinc enim ſolum fit, debere etiam ibi intercedere mutationes diſtinctas pro diuerſitate terminorum, cum quibus identificantur: omnes tamen eſſe poterunt eiuſdem rationis, ſcilicet, per modum mutationis localis acquiſitiuæ: ſicut enim non repugnat, idem corpus habere ſimul multas præſentias huiuſmodi, ita non repugnabit illas ſimul acquirere.

Vnde tandem concludo, per hoc genus mutationis potuiſſe hic poni corpus Chriſti, ſine deſitione ſubſtantiæ panis, quia neque ex formali ratione talis mutationis eſſentialiter requiritur illa deſitio, cum mutatio localis per ſe non tranſmutet ſubſtantias, neq; ex ipſarum rerum incõpoſſibilitate neceſſario ſequitur: oſtenſum eſt enim nõ eſſe inter eas formalem repugnantiam, præſertim in ordine ad diuinam potentiam.

Adra-

Reſpõſio ad rationem & authoritatẽ D. Thomæ.

Ad rationem D. Thom. quatenus contra noſtram ſentẽtiam fieri poteſt, iam reſponſum eſt. Ad authoritatem eius fateor difficile reſponderi poſſe, non negando illam, quia, ſi dicamus, locutũ eſſe de proprio ac naturali motu locali, ac de propria conuerſione, non video quomodo ſufficienter numeret omnes modos poſſibiles, quibus præſentia corporis Chriſti fieri poterat, & conſequenter quomodo recte concludat, ſi vero cum Caietano, & Soto dicamus, locutum eſſe de abſoluta potentia, & non de ordinaria, non videtur vitari difficultas: nam, cum hoc myſterium per abſolutam Dei potentiã factum ſit, ſi non oſtenditur omnis alius modus impoſſibilis de potentia abſoluta, quomodo poteſt concludi, alium modum eſſe neceſſarium? Item cur dicemus, vnum modum magis, quam alium eſſe de potentia ordinaria, vel abſoluta, niſi quia Chriſtus voluit hoc modo potius facere, quam illo? nam ſecundum ſe omnes ſunt ſupernaturales, & miraculoſi, & ſi Chriſtus elegiſſet alium ex poſitis à nobis, ille nec certe diceretur poſſibilis ſecũdum legem ordinariam. Nihilominus tamen hæc expoſitio D. Thom. neceſſario eſt admittenda: nam fere in omnibus articulis & quæſtio. ſequentibus ſimilibus rationibus vtitur, quæ neceſſario ita explicandæ ſunt, vt videbimus: ſenſus ergo illius in tota hac materia fuit, primum, vt in tota hac materia nullum miraculum admittamus, quod in verbis, quibus conficitur, non neceſſario cõtineatur & inferatur ex illis, ac deinde, quoad fieri poſſit, pauciora multiplicetur miracula. In præſenti ergo ſupponit ipſe, Deum non facere nouas rerum creationes, & ideo rectè ſumit rem, quæ alicubi non eſt, ſolum poſſe ibi conſtitui per actionem localem, vel conuerſionẽ, quia in rebus non inueniuntur alij modi, & cum alter illorum hic ſufficiat, non oportet addere noua miracula; comparando autem illos duos modos inter ſe, iudicauit Diuus Thomas plura multiplicari miracula, ſi ponatur, hoc fieri per mutationem localem, quod eſt probabile; examinabitur autem amplius diſputatione ſequente.

Ad argumẽtũ Capreoli.

Ad ſecundam rationem Capreoli reſpondeo, eſſe nullius momenti: quia corpus Chriſti nunc de facto eſt hic præſens per ſuam ſubſtantiam, & per ſuam quantitatem, non quantitatiue, ſed concomitantem ſubſtantiam, & imitantem illam in modo præſentiæ ipſa tamen præſentia reuera ineſt in ipſa ſubſtantia, & quantitate: in vtraque tamen immediate, & hoc ſenſu dico, eſſe præſentem per ſuam ſubſtantiam & quantitatem, quamuis primario adſit ſubſtantia, & conſequenter quantitas. Ratio autem formalis exiſtendi hic, eſt ille intrinſecus modus præſentiæ, qui licet inſit quantitati, non tamen eſt quantitatiuus, quia non eſt connaturalis quantitati, ſed ſupernaturalis: Hoc autem totum dici poſſet, etiam ſi cum præſentia Chriſti maneret ſubſtantia panis. Cum autem dicit, ſubſtantiam ſecundum ſe abſtrahere à quantitate, & conſequenter ab actione, & conſequenter à præſentia, male infert in vtraque conſequentia: Tum, quia ſubſtantia ſpiritualis per ſe eſt capax præſentiæ, etiam ſi nihil agat: Subſtantia autem materialis, quamuis naturaliter illam non habeat, niſi per quantitatem: tamen ſupernaturaliter poteſt illam recipere per ſe, & immediate, vel cum quantitate, vel ſine illa, pro Dei arbitrio: Tum etiam, quia licet ſubſtantia materialis abſtrahens à quantitate, naturaliter non ſit capax actionis, tamen ſupernaturaliter poteſt illam habere, vt nunc de facto habet corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & poſſet habere, etiam ſi ibi maneret ſubſtantia, ſi aliunde

A ex parte actionis, vel termini non ponatur aliquid repugnans.

Ad argumẽtum Ferrar.

Ad tertiũ Ferrarienſis, quod eſt infirmius, reſpondetur, relationem præſentiæ non fundari in conuerſione, quæ in inſtanti fit, & tranſit, quæq; non tantum includit præſentiæ acquiſitionem, ſed etiam poſitionem alterius rei; quæ deſitio per accidens ſe habet ad hanc relationem, quæ per ſe, & immediatè ſolum fundatur in modo exiſtendi corporis Chriſti, qui nunc fit, vel reſultat per conuerſionem. Vnde, ſi ille idem modus per aliud genus actionis, vel mutationis fieret, eandem relationem fundaret: oſtenſum autem eſt, eundem modum præſentiæ poſſe fieri B ſine conuerſione; ſicut corporibus, fundamentũ relationis propinquitatis eſt ipſum Vbi; quod vero tale Vbi per ſe acquiſitum ſit per motum localem, vel conſtitutum per creationem, vel generationem, nihil refert ad relationem illam.

Ad argumẽtũ Bonauẽt.

Ad quartum Bonauenturę & aliorum reſpondetur, corpus Chriſti incipere eſſe hic ſine mutatione, qua perdat aliquid eorum, quæ habet in cœlo, non tamen ſine mutatione, qua acquirat aliquid in ſacramẽto, & hanc mutationem poſſet ſeparare Deus à mutatione ſubſtantiæ panis, vt dictum eſt.

SECTIO II.

Vtrùm de facto deſinat ſubſtantia panis ſub ſpeciebus, poſt cõ- C *ſecrationem.*

In Euchariſtia manere ſubſtantiam panis ſimul & corpus Chriſti aſſerit hæretici Guidmundus.

OMnes hæretici, qui negarũt præſentiam corporis Chriſti, affirmarunt, ſubſtantiam panis manere; ſed & Berengarius, poſtquam realem Chriſti præſentiam confiteri coactus eſt, in alium incidit errorem, vt Chriſtum ſimul cum ſubſtantia panis eſſe diceret; ita colligitur ex Guidmundo libro primo de hoc myſterio in principio, & fortaſſe, cum in prioribus Conciliis coactus eſſet præſentiam Chriſti fateri, poſtea in Concilio Romano ſub Gregorio ſeptimo etiam conuerſionem ſubſtantialem confiteri compulſus eſt, vt notat VValdenſis tom. 3. capitulo 43. & Laurentius Sur. 3. tom. Conciliorum, in fine Concilij Romani, ſub Nicol. II. In quo

VValdenſ. Sur.

D errore aduertendum eſt, dupliciter affirmari potuiſſe. Primò, vt ſit ſenſus, corpus Chriſti eſſe ſimul cum ſubſtãtia panis ſolum ſecundum intimam præſentiam & aliquam accidentalem habitudinem. Secundò, vt non ſolum ſint ſimul, ſed etiam ſubſtantia panis ſit ibi hypoſtatice vnita Chriſto; non conſtat autem, quo ſenſu Beringarius eum aſſeruerit: magis tamen videtur priorem ſenſum tenuiſſe, quem ſecutum eſſe Valerianum illum, ad quem Anſelmus ſcripſit epiſtolas de fermentato & azymo, & de differentia ſacramentorum, vt refert VValdenſis ſupra capitulo 65. Et eundem errorem tenuit Ioann. Hus. Vt colligi poteſt ex Concilio Conſtanti. ſeſſione decima quinta. Lutherus etiam, quem mul-E ti ex ſuis ſunt ſecuti, hanc hæreſim excitauit. Fundamentum horum eſſe potuit, quia ad veritatem verborum Chriſti. *Hoc eſt corpus meum, &, Caro mea vere eſt cibus,* & ſimilium ſatis eſt, Chriſtum eſſe præſentem, quamuis ſubſtantia panis adſit. Ergo non eſt cur hoc negetur. Patet conſequentia, quia non ſunt miracula ſine neceſſitate multiplicanda: Hic autem nulla eſt neceſſitas, cum oſtenſum ſit, potuiſſe vtramque ſubſtantiam ſimul manere; nec ad myſterium, neque etiam ad finem myſterij, vel vtilitatis eius; nam ſola præſentia Chriſti ad omnia ſufficit. Et confirmatur, primum, quia in Scriptura ſæpe hoc ſacramentum vocatur panis. Ioan. 6. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt:* manet ergo panis, qui dicit caro propter intimam coniunctionẽ & penetrationem, & ſicut

Damaſcen. Actor.2 1. Corint.10. Matt.6. Cyprian. Auguſt. Gelaſius. Chryſoſt. Theodor.

& ſicut ferrum ignitum ſolet vocari ignis. Quo exemplo vtitur Damaſ. lib.4. de Fide. cap.14. ſic Acto.2. 1. ad Corint.10. *Panis, quem frangimus*, & cap.11. *Sic de pane illo edat*, Matt.6. dicitur *Panis quotidianus*, vt exponunt Cypr. de oratione Dominica; & Auguſt. lib.2. de ſermone Domi. cap.12. & Damaſ. ſupra. Confirmatur ſecundò teſtimoniis Patrum, in quibus tria ſunt, quę videntur difficultatem habere. Primum eſt Gelaſ. lib.2. cont. Eutyche. in fine, *Sacramenti*, inquit, *corporis & ſanguinis Chriſti diuina res eſt, & tamen eſſe non deſinit ſubſtantia, vel natura panis & vini.* Alterum eſt Chryſoſt. epi. ad Cæſar. monach. vbi inquit. *Poſt conſecrationem liberari panem ab appellatione panis, & dignum fieri appellatione Dominici corporis etiamſi natura panis in ipſo permaneat.* Tertium eſt Theod. dial.1. non longè à principio. *Symbola & ſigna quæ videntur, nomine corporis & ſanguinis honorauit, non naturam mutans, ſed naturæ gratiam adiiciens.* Et alia verba ſimilia ex dial.2. tractauimus ſuprà, diſputa.8. ſect.4.

Alius error dicētiū Christū in Eucharistia vniri hypoſtatice panis naturæ.

Secundus error affirmat, manere naturam ſubſtantialem panis, non autem eius ſuppoſitum, ſed illam naturam hypoſtaticè vniri Chriſto. Huius authorem fuiſſe Iohann. quendam Pariſienſem refert VValdenſ. ſuprà, & ſunt, qui exiſtiment, Rupertum Abbatem fuiſſe huius ſententiæ authorem, quia in lib. de diuinis officiis, qui illi tribuuntur, lib.2. cap.9. inuenitur hic error; author autem illius operis, licèt prius ignoratus fuerit, & poſtea exiſtimatus fuerit fuiſſe Valeran. vt patet ex VValdenſ. ſupra cap.47. & 93. tamen reuera fuit Rupertus, vt conſtat ex Tritemio, & ex cõmuni omnium conſenſu; in prædicto autem capite habentur eadem, quæ VValdenſ. Valerano tribuit; & licèt ipſe Valeranum referat in ſenſu primi erroris; tamen verba Ruperti potius videntur hunc poſteriorem indicare. Adde, quod eodem lib.2. cap.2. ſic inquit. Nec duo corpora dicuntur, aut ſunt, hoc, quod de altari, & hoc, quod acceptum eſt de vtero Virginis, quia videlicet vnũ idemque Verbum ſurſum eſt in carne & hic in pane: Circa quæ verba aduertendum eſt, hunc errorem tribus modis, potuiſſe affirmari. Primò, quod hîc ſit caro Chriſti, & illi immediate vniatur hypoſtaticè panis ſubſtantia; Verbo autem media carne, & hoc modo videtur aſſeruiſſe hunc errorem. Iohan. Pariſienſ. Secundò quod hic ſit caro Chriſti; panis vero natura non vniatur illi immediatè, ſed Verbo, & ita maneāt inter ſe vnitæ hypoſtatice, & hunc ſenſum à nemine explicatum inuenio, licèt inſinuetur à Ruperto in aliquibus locis citandis. Tertiò, quod caro Chriſti humana, reuera, non ſit hic, ſed ſola natura panis aſſumpta hypoſtaticè à Verbo, ratione cuius vnionis dicatur corpus Chriſti, & hunc ſenſum videtur indicare Rupertus in citatis verbis, & in aliis, quæ ſubiungit, *Vnitas Verbi vnitatē efficit ſacrificij: ſimiliter enim vnum verbum, & olim carnem de Maria Virgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit*, & in dicto cap.9. *Verbum quod humanam acceperat naturam, idem in carne manens panis & vini accipiebat ſubſtantiam, vita media panem cum ſua carne, & vini cum ſuo iungebat ſanguine.* Vbi ſentit, panem & carnem Chriſti vniri inter ſe, medio Verbo. Idem lib.5. in Ioan. circa illa verba. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Sicut Verbum caro factum eſt, non mutatum in carnem: ita Verbum caro factum, panis viſibilis fit, non mutatum in panem, ſed aſſumendo, & in vnitatem perſonæ ſuæ transferendo panem*, & lib.2. in Exod. cap.10. *Totum attribuatis operationi Spiritus ſancti, cuius effectus non eſt deſtruere, vel corrumpere ſubſtantiam, quam in ſuos vſus aſſumit ſubſtantiæ bono permanenti, quod erat, inuiſibiliter adiicere, quod non erat, ſicut naturam humanam non deſtruxit, quando eam aſſumpſit, ſic*

A *ſubſtantia panis & vini, ſecundum exteriorem ſpeciem, quinque ſenſibus ſubiectam non mutat aut deſtruit, cum eidem Verbo in vnitatem corporis eiuſdem, quod in cruce pependit, & ſanguinis, quem de latere ſuo fudit, iſta coniungit.* Picus etiam Mirandul. in Apolog. quæſtione 6. quamuis abſolute hunc errorem non defendat, exiſtimat tamen, non repugnare Scripturis, & abſtrahendo à Conciliis, & Patribus, eſſe ſufficientem ad omnia, quæ Scriptura dicit de hoc myſterio, & hoc videtur eſſe fundamentum potiſſimum huius ſententiæ, quia veritas illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, propriiſſimè ſaluatur hoc modo. Et confirmatur, quia Sancti Patres in hunc modum videntur explicare interdum hoc myſterium. Euſebius Emiſſ. Homilia 5. de Paſch. Ambroſius libro 4. de ſacramentis, cap.4. Iuſtinus Apolog.2. *Sicut per Verbum Dei caro factum, Ieſus Chriſtus carnem & ſanguinem pro ſalute noſtra habuit; ſic etiam per verbum precationis, ſacratam ab ipſo alimoniam illius Incarnati Ieſu carnem, & ſanguinem eſſe didicimus.* Difficilius Damaſcenus libro 4. capi.14. *Quoniam ita fert hominum vſus atque conſuetudo, vt panem edant vinumque & aquam bibant, idcirco diuinitatem ſuam cum ipſis coniunxit eaque corpus & ſanguinem ſuum fecit.* Alia refert Claudius repetione octaua, capitulo quarto. Rurſus confirmatur, quia inter Chriſtum & panem eſt idiomatum communicatio: ipſe enim Chriſtus dicitur panis, & panis dicitur caro Chriſti: Ex hac autem communicatione hypoſtaticam vnionem in myſterio Incarnationis colligimus.

Picus Mirandulanus.

B

Ambroſius. Iuſtinus.

Damaſcen.

C

Subſtātia panis & vini nō eſt in Euchariſtia vnita Verbo diuino

Dicendum eſt ergo primò; panis ſubſtātiam non manere in hoc ſacramento vnitam hypoſtaticè verbo Dei. Hæc concluſio eſt de fide, quam teſtimoniis ſtatim confirmabimus. Rationibus verò late illam confirmat Durandus diſtinctione 10. quæſtione 1. Paludanus diſtinctione 11. quæſtione, 2. Probatur tamē breuiter, quia, vel illa vnio facta eſſet immediatè inter ſubſtantialem naturam panis, & Verbum, aut inter corpus Chriſti, & naturam panis: At neutrum dici poteſt. Probatur prior pars, primò, quia aliàs ita eſſet Verbum impanatum, ſicut fuit incarnatum;

Durand. Paludan.

D quod eſt abſurdiſſimum, & inauditum in Scripturis & Patribus. Quis enim dicat, Verbum tam verè ac propriè eſſe panem, ſicut eſt homo? & cum in natura humana ſemel tantum incarnatum fuerit, in natura panis quotidie impanari? Secundò, interrogo, ad quid ponatur hæc hypoſtatica vnio, inter panem & Verbum? Dices, vt ſit vera illa locutio; *Hoc eſt corpus meum*: nam ibi deſignatur panis, vnde neceſſe eſt, vt adſit: vt autem illi conuenire poſſit tale prædicatum, neceſſarium eſt eſſe vnitum Verbo. Sed contra, quia, ſi propter hanc ſolùm vnionem eſſet vera locutio; *Hoc eſt corpus meum*, ergo ex vi illorum verborum non eſſet hic realiter præſens corpus humanum Chriſti: nam, ſi illud, *Hoc*, deſignat panē, qui
E dicitur corpus Chriſti, propter hanc vnionem, eodē modo dici poſſet, etiam ſi corpus humanum Chriſti hic non adeſſet: conſequens autem eſt hęreticum, vt ſupra oſtēſum eſt, & repugnat verbis à Chriſto ſubiunctis, *Quod pro vobis tradetur*, quia etiā ſi panis fuiſſet aſſumptus, non poſſet dici corpus, quod pro nobis traditum eſt in cruce. Niſi fortaſſe aliquis dicat, illud verbum, *tradetur*, non eſſe referendũ ad paſſionem, ſed ad ipſam ſacramentalem diſtributionem. Quod poſſet quidem accommodari Lucæ dicenti: *Quod pro vobis datur.* Sed nihilominus prior ſenſus eſt verior, magiſq; à Chriſto intentus, vt ex ipſo myſterio, & ex omnibus Patribus conſtat, atq; ex verbis illis Ioan.6. *Panis quē ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita:* nam propter ſolam vnionem in eodem ſuppoſito

non

non poſſet panis appellari caro; ſicut non poteſt corpus Chriſti appellari anima. Ac præterea ex verbis calicis. *Hic eſt ſanguis meus*, euidentius hoc cõſtat; nam, licèt vinum eſſet hypoſtaticè vnitum Verbo, nõ poſſet dici ſanguis Chriſti propter ſolam vnionem, ſicut caput Chriſti non poteſt dici pes, vel manus eius, licèt omnia ſint immediatè vnita Verbo: quia hæ voces, quæ ſignificant partes, non ſupponunt pro ſuppoſito, in quo fit idiomatum communicatio. Et eadem ratione, licèt Verbum aſſumeret duas naturas, Angelicam, verbi gratia, & humanam, non poſſet vna de alia prædicari, licèt inter concreta eſſet communicatio idiomatum: ergo ad veritatem illorum verborum neceſſaria eſt realis præſentia ſanguinis, & corporis. Quòd ſi dicas, eſſe quidem hæc realiter præſentia, ſimul tamen vnita pani in eadem perſona; hoc facilè excluditur, tum ratione facta de vnione hypoſtatica; tum quia tollitur hoc modo omnis ratio tranſubſtantiationis, & conuerſionis, contra doctrinam Eccleſiæ: tum etiam, quia ex illo errore ſequitur, ad veritatem horum verborum præcisè, *Hoc eſt corpus meum* non eſſe neceſſariam realem præſentiam corporis Chriſti, quod eſt contra fidẽ. Quocirca ille ſenſus explicatus iuxta dictum errorem omnino eſt falſus atque confictus; imò in rigore nõ eſt verus propter ſolam vnionem hypoſtaticam vtriuſque naturæ in Verbo Dei, vt partim ex dictis conſtat, & ex dicendis circa ſecundam cõcluſionem magis declarabitur.

Poſterior pars, ſcilicet, non potuiſſe ſubſtantiam panis vniri hypoſtaticè Verbo diuino, medio corpore Chriſti, probatur primò rationibus illis generalibus, quia alia vnio hypoſtatica præter Incarnationem, inaudita eſt, tum, quia hoc modo tollitur conuerſio & tranſubſtantiatio; tum etiam, quia neq; illa vnio ſatis eſſet, vt panis diceretur corpus Chriſti, aut vinum ſanguis. Secundò ſpeciali ac propria ratione: quia vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona, ſeu ſubſiſtentia: in Chriſto autem homine abſtracta ſeu præciſa ſubſtantia Verbi, nulla manet ſubſiſtentia in humana natura, ſed ſola natura: ergo non poteſt fieri vnio hypoſtatica immediatè in tali natura, ſeu in corpore, aut in partibus eius; ſed, ſi aliqua fit, neceſſe eſt, vt immediatè fiat in ſubſiſtentia Verbi, tanquam in termino vnionis, vt prior dicendi modus aſſerebat, qui improbatus eſt.

2. Concluſio de fide. Subſtantia panis & vini nullo modo manet in hoc ſacramento.

Dico ſecundò, ſubſtantia panis, vel ſuppoſitum eius nullo modo manet in hoc ſacramento. Hanc concluſionem docuerunt omnes Scholaſtici cum D. Thom. hic, & Magiſt. in 4. d. 10. & 11. (Magiſter.) quæ etiam eſt ab Eccleſia definita de fide, primum in Conciliis congregatis cõtra Berengarium, de quibus ſuprà dictum eſt. Solum eſt in eis conſiderandũ, in prioribus Conciliis non fuiſſe hoc tam apertè declaratum: quia Berengarius nondum mentem ſuam, & errorem hunc ſatis prodiderat: poſteà verò ad retractandum hunc errorem coactus eſt in Concil. Romano ſub Gregor. (Conc. Rom.) VII. conuerſionem ſubſtantialem expreſsè confiteri, vt notarunt VValdenſ. tom. 2. de ſacram. c. 43. (VValdenſ.) Surius 3. tom. Concil. in Scholio ad Concil. Rom. ſub Nicol. (Surius.) II. Apertiùs hanc tradidit veritatem Concil. Lateran. (Conc. Later.) ſub Innoc. III. & habetur in cap. Firmiter, de Sum. Trinit. & fide Cathol. Deinde in Conſtantienſi, ſeſſ. 8. vbi damnantur errores VViclef. dicentis, manere in Euchariſtia ſubſtantiam panis & vini, & accidentia panis non eſſe ſine ſubiecto. Refert etiam Ioan. Cochlæus (Cochlæus.) in hiſtoria Huſſitarum, lib. 1. anno, 1413. fuiſſe congregatum Concil. Romanum contra Ioan. Hus: & eoſdem errores in eo fuiſſe damnatos. Idem tradit Concil. Florent. in Litteris vnionis, & Triden. A ſeſſ. 13. cap. 4. & Can. 2. Secundò probatur hæc veritas ex Sanctis Patribus: omnes enim qui nomine conuerſionis, tranſmutationis vel tranſubſtantiationis, vſi ſunt, hanc veritatem ſupponunt: citabimus autem illos diſputatione ſequente. Expreſſiora verò teſtimonia ſunt ſequentia. Primùm, Irenæi lib. 4. c. 34. (Irenæus.) *Qui eſt antea panis, percipiens inuocationem Dei, iam non communis panis eſt, ſed Euchariſtia, ex duabus rebus conſtans, terrena, & cœleſti*, id eſt, ex corpore Chriſti, & accidentibus panis. Secundò, Iuſtinus Apol. 2. in fine, (Iuſtinus.) *Non vt vulgarem panem, & commune poculum hæc ſumimus*; & infrà dicit hęc mutari per verbum precationis. Tertiò, Cyrillus Hieroſol. Catech. 3. myſtag. (Cyril. Hiero.) *Hoc ſciens ac pro B certiſſimo habens panem hunc, qui videtur, non eſſe panem, etiam ſi guſtus panem eſſe ſentiat.* Quartò, Chryſoſtom. (Chryſoſt.) Homil. de Euchar. in encœniis, *Num vides panem? num vinum? num ſicut reliqui, cibi in ſeceſſum vadit, abſit; ne ſic cogites, &c.* quibus euidenter hanc veritatem confirmat. Quintò, Gregorius Nyſſenus lib. de Sancto baptiſmo, (Greg. Nyſſe.) non longè ab initio. *Panis iſte panis eſt in initio communis; ſed vbi eum myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti dicitur & eſt.* Euſeb. Emiſſen. Hom. 1. de Paſchate, (Euſeb. Emiſ.) *Antequam conſecrentur, ſubſtantia illic eſt panis & vini: poſt verba autem Chriſti, corpus & ſanguis eius eſt; nec dubitet quiſquam nutu potentiæ, & præſentia maieſtatis in Dominici corporis tranſire poſſe naturam, cùm ipſum hominem videat artificio cœleſtis miſericordiæ Chriſti corpus effectum.* C Septimò, Ambroſius de ſacram. cap. 4. (Ambroſius.) *Panis hic panis eſt ante verba ſacramentorum; ſed vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti.* & lib. de iis qui myſter. cap. 9. *Probemus igitur, non hoc eſſe, quod natura formauit, ſed quod benedictio conſecrauit, maioremq; vim eſſe benedictionis, quam naturæ; quia benedictione ipſa natura mutatur.* Et in cap. Omnia, de Conſecrat. d. 2. ex Ambroſ. hæc verba referuntur, *Licèt figura panis & vini hic ſit, nihil tamen aliud, quam corpus Chriſti & ſanguis poſt conſecrationem credendum eſt.* Quæ licèt non ad verbum, in ſententia ſumpta ſunt ex lib. 4. de ſacram. c. 4. & 5. & lib. 6. cap. 1. Octauò, Auguſtin. in ca. vtrum ſub figura, de Conſecrat. (Auguſtin.) diſtinct. 2. *Fideliter fatemur ante conſecrationem panem eſſe, & vinum, quod natura formauit; poſt conſecrationem verò carnem Chriſti, & ſanguinem eſſe quod benedictio conſecrauit.* Et ſer. non. 28. de verbis Domini. *Ante verba Chriſti, quod offertur, panis dicitur; vbi Chriſti verba D deprompta fuerint, iam non panis dicitur, ſed corpus appellatur*: & ibidem ait vocari hunc panem, *non communem, ſed ſuperſubſtantialem.* Sunt etiam optima verba Auguſtini, quæ refert, & ſe vidiſſe teſtatur VValdenſis, (VValdenſ.) tomo 2. de ſacrament. cap. 83. ex tractatu Auguſt. de corpore & ſanguine Domini. *Nec dubitare debet aliquis, quod panis & vinum mutantur in veram ſubſtantiam Chriſti, ita vt non remaneat ſubſtantia panis vel vini.* Nonò, Remig. Pſal. 21. (S. Remigius.) *Panis*, inquit, *& vinum à Chriſtiana veritate dicuntur, non quòd naturam panis, & vini poſt conſecrationem retineant, ſed quod nutriant.* Decimò Beda (Beda.) libro de myſter. Miſſæ, *Ibi forma panis videtur, vbi ſubſtantia panis non eſt.* Vndecimò, Bernardus de Cœna (Bernardus.) Domini, *Hoſtia, quam vides, iam non eſt panis, ſed caro E mea; ſimiliter liquor iſte quem vides, iam non eſt vinum ſed ſanguis meus: quemadmodum illius ſpecies cernuntur, quarum res, vel ſubſtantiæ ibi non eſſe creduntur; ſic res veraciter, & ſubſtantialiter creditur, cuius ſpecies non cernitur.* Denique Petrus Cluniacenſis contra Petrobruſianos, dicit; (Petrus Cluniacenſis.) reſeruari ſpecies panis, & vini, *Vt appareat in ipſo ſacramento panis, & vinum quod non eſt & lateat oculos carnis caro & ſanguis, quod eſt.* Vnde Claud. de ſacr. tit. 9. Ruard. artic. 4. Alan. lib. 2. c. 34. Bellarm. lib. 3. c. 18. & ſeq. (Claudius. Ruard. Alanus. Bellarm.)

Tertiò, fundamentum huius fidei ſumitur à grauioribus Theologis ex verbis Chriſti; *Hoc eſt corpus meum*, vt videre licet in D. Thom. hîc, & in 4. contra (D. Thom.) Gentes,

Gentes. capite 63. & in 4. diſtinctio. 11. quæſt. 1. & aliis Theologis ibi, vno vel alio exceptis, & in aliis recentioribus, & ab omnibus ita explicatur: Quia, ſi maneret panis, finita conſecratione, non poſſet vere dici. *Hoc*, quod in manibus habent, *eſſe Corpus Chriſti*, ſed ſolum dicere potuiſſet Chriſtus; Hic eſt corpus meum, illud enim pronomen, *hoc*, quod ſubſtantiale eſt, præſertim ſubſtantiuè ſumptum, non poteſt per aduerbium locale explicari, quia non eſſet expoſitio ſed corruptio propriæ ſignificationis vocis: Non ergo deſignat locum, ſed ſubſtantiam præſentem, & ſub accidentibus contentam: ergo, ſi ibi maneret ſubſtantia panis, ex vi ſuæ ſignificationis deſignaret illam: Ergo reddetur tota propoſitio falſa, quia falſum eſt dicere, panem eſſe corpus Chriſti, ſola enim intima præſentia non ſatis eſt, vt vnum poſſit de alio verè prædicari. Quando enim Chriſtus exiuit de vtero, vel de ſepulchro, intimè erat præſens cum lapide, quando in illo erat penetratiuè, & tamẽ nõ poterat verè dici, ſignato lapide, Hoc eſt corpus Chriſti: Ergo etiam ſi intercederet aliqua vnio, ſi illa non eſſet hypoſtatica, non ſatis eſſet ad veritatem, & proprietatem illius ſermonis, vt anima non dicitur corpus, nec ſignato corpore verè dici poteſt, hoc eſt anima, etiam ſi intimè ſit illi præſens & vnita, quia ſi non ſit identitas inter Prædicatum, & Subiectum, ſaltem in ſuppoſito, pro quo vtrumque ſupponit, non poteſt vere vnum prædicari de alio, vt in Dialectica eſt, principium per ſe notum, & in Theologia fides myſterij Incarnationis hoc principio potiſſimum nititur, & multa etiam, quæ ad myſterium Trinitatis ſpectant, & de hoc myſterio idem oſtenſum eſt ſupra diſputatione 8. vbi excluſimus metaphoras, ac improprias interpretationes, ad quas etiam hoc loco hæretici recurrũt, in quibus refellendis, quia eiuſdem rationis ſunt, amplius immorari non expedit.

Scotus. Durand. Paludan. Sed hæc ratio non conuincit Scotum in quarta diſtinctio. 11. quæſt. 3. nec Durandum quæſt. 1. num. 14. nec Paludan. quæſt. num. 24. dicunt enim, quamuis ſub ſpeciebus maneret ſubſtantia panis dummodo cum illa ſimul adeſſet ſubſtantia corporis Chriſti vere ac propriè potuiſſe à Chriſto dici, *Hoc eſt Corpus meũ*: quia potuiſſet per illud pronomẽ deſignari id, ꝙ ſpeciebus continetur, & illud reuera eſſet corpus Chriſti, quamuis etiam eſſet ſubſtantia panis. Quod ſi dicas facta illa hypotheſi non ſolum corpus eſſet contentum ſub ſpeciebus, ſed etiam aggregatum ex corpore & ſubſtantia panis: hoc autem totum aggregatum non poſſe verè dici corpus Chriſti: reſpondebunt; non oportere, vt hoc pronomine demonſtretur totum id, quod ſub ſenſibilibus accidẽtibus, continetur, ſed ex intentione loquentis poſſe, ſalua omni proprietate, & veritate verborum, quãdo res plures ſub eiſdem accidentibus continentur, definiri, ac determinari pronomen illud ad deſignandam vnam, & non aliam rem; præſertim quando ea res, quæ ſignatur, eſt præcipua, & maioris æſtimationis, ſicut, ſignato marſupio, verè dicimus, hoc eſt aurum, quamuis aliquid argenti ibi etiam incluſum ſit. Adde, quando ſubſtantia vna intra aliam continetur, rectè deſignari pronomine, *hoc*, etiam ſi ſola ſubſtantia continens per ſua accidentia ſenſibus obiiciatur, vt prædictis exemplis conſtat. Poſſet autem hic manere ſubſtantia panis, & intra illam contineri corpus Chriſti, atque ita in ea, ſeu per eam deſignari. Sed horum authorum ſententia & multum fauet huius temporis hæreticis, & nullo modo defendi poteſt: Nam Concilium Tridentinum ſeſſione 13. capite 4. expreſſe probauit, prædictum fun-

Trident.

A damentum & verborum Chriſti expoſitionem dicens: *Quoniam Chriſtus redemptor noſter, corpus id quod ſub ſpeciebus panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, conuerſionem fieri totius ſubſtãtiæ panis, &c.* Quibus verbis aperte docet, ex veritate verborum Chriſti collegiſſe Eccleſiam deſitionem ſubſtantię panis: ergo ex veritate verborum, prout ab Eccleſia intellecta ſunt, colligitur abſentia panis. Et cõfirmat, quia ſi nec ſola præſẽtia ſacramẽti corporis Chriſti, nec veritatis verborum eius abſentiam panis poſtularent gratis & ſine fundamento videretur hoc aſſertum ac perſuaſum Eccleſiæ. Dici tamen poteſt, Eccleſiam non fundari in veritate verborum B ſecundum omnem ſenſum, quem habere poſſunt per ſe, & nude ſumpta, ſed ſecundum illum ſenſum, quem Eccleſia intellexit. Sed licet hoc ſit probabile, nihilominus veriſſimum etiam eſt, Eccleſiam interpretatam eſſe illa verba in ſenſu maximè proprio, quem verba præ ſe ferunt. Vt autem intelligatur vis huius rationis, & ſatisfiat obiectionibus, ſupponendum inprimis eſt, illud pronomen *hoc*, applicari poſſe, vel ad rem, quæ natura ſua, aut ex arte & vſu aliam continet, & tunc in propria ſignificatione deſignare poſſe ſubſtantiam contentam ſub alia ſubſtantia, vt patet in exemplo adducto de marſupio, & idem eſt de dolio, cum dicimus, hoc eſt vinum, vel oleum, interdum vero applicatur rei ſeu ſubſtantiæ, quæ C non eſt apta continere aliam, vt eſt, verbi gratia, triticum, & res ſimilis, & tunc ex vi & proprietate ſua, deſignat illam ſubſtantiam, quæ proximè ſub illis accidentibus continetur, neque poteſt aliam deſignare, ſermonis proprietate, ac veritate retenta: quia vt ſupra diximus, pronomen *hoc*, prout in hac forma vſurpatur, eſt ſignum ſenſibile demonſtrans rem ad ſenſum, & non indicat directe & proprie ipſa accidentia (niſi fortaſſe Prædicatum interdum hoc requirat) ſed demonſtrat ſubſtantiam materialem, ſub accidentibus latentem, ac proxime ſub illis contentam. Vnde, quando talis ſubſtantia de ſe non eſt apta ad continendam aliam, nec accidẽtia nata ſunt continere talem ſubſtantiam, ex vi illius vocis de-D ſignatur illa ſubſtantia, quæ ſub talibus accidentibus continetur: Cum ergo panis de ſe non ſit res apta nata ad continendam aliam, neque in hunc vſum aſſumi ſoleat, ſi ſub accidentibus illius adeſt ſubſtantia panis, illa demonſtratur ex vi & proprietate talis pronominis. Et declaratur; nam ſi quis in pomo, aurum includeret, & deinde diceret, hoc eſt aurum, in proprio & ſimplici ſermone non cenſeretur verum dicere, quia, cum pomum non ſit de ſe res apta, nec vſurpata ad continendam aliam, abſolutè cenſeretur demonſtrare id, quod proximè ſub accidentibus pomi continetur, ſimile autem eſt in præſente.

Dices, hoc argumento probaretur, non poſſe vl-E lo modo deſignari in proprietate ſermonis, corpus Chriſti ſub ratione ſubſtantiæ contentæ ſub his accidentibus, quia illud pronomen natura & vi ſua deſignat ſubſtantiam, quæ ſit proprium ſubiectum illorum accidentium: hæc enim eſt vſitata ſignificatio, & intelligentia illius vocis. Reſpondetur, hinc potius cõfirmari, quod intendimus, quamdiu enim ſub illis accidentibus ſubſtantia panis continetur, non poteſt excludi à propria & vſitata ſignificatione, ac demonſtratione illius pronominis, poſtquam verò illa in aliam conuertitur, quæ vice illius ſub eiſdem accidentibus ſubeſt, iam non ſubſtantia panis, ſed illa, quę loco illius ſubſtituit illo ſigno propriiſſime demonſtratur: quia nihil aliud eſt quod ibi iam demonſtrari poſſit. Denique confirmatur, quia cum prono-

Scoti & aliorum ſentẽt. de inefficacia verborũ conſecrationis ad conuerſ. tẽdũ panem in Chriſtũ expungitur.

Euaſio.

Inpugnatur.

Replica.

Reſponſio.

pronomen, *hoc*, ſubſtantiam ipſam ſub accidentibus A preſentem oſtendat, & non locum, vel partem eius (niſi admittatur magna improprietas, & æquiuocatio) de ſe cadit in totam ſubſtantiam ſub accidentibus contentam; ac totam illam demonſtrat, & ideo, qui, demonſtrato ligno, diceret, hoc eſt materia prima, falſũ eſt in rigore dicere, q̃a, licèt ibi ſit materia, tamẽ illud totum, quod ibi cõtinetur, non eſt materia; ſi autem Deus, ablata forma, ſub illis accidentibus cõſeruaret ſolam materiam, iam verè diceretur, hoc eſt materia, quia, licèt illa accidentia de ſe non ſint nata illam ſolam continere, tamen hic, & nunc, iam de facto nihil aliud continent: ita ergo dicendũ eſt in præſenti. Deniq; licet demus hæc omnia per ſe B non ſufficere ad conuincendum intellectum, tamen vt ſuprà dicebam, nemo negare poteſt, quin hic ſenſus ſit proprior, & ſimplicior: Eccleſia autem à Spiritu ſancto edocta intellexit, Chriſtum Dominum in hoc ſyncero ac proprio ſenſu fuiſſe locutũ, & non ſine myſterio fuiſſe vſum illis pronominibus ad ſuã ſubſtantiam ſub accidentibus deſignandam accommodatis. Huic rationi addi poſſunt cõgruentiæ. Prima, quia non expediebat ad ſignificationẽ huius ſacramenti ibi manere ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti: neceſſarium enim erat, vt ſubſtantia ibi manens per ſua accidentia primario ſignificaretur: decuit autem ſolum Chriſtum ſignificari, ita, vt querenti, quid hoc ſit, ſimpliciter reſpondeatur eſſe corpus Chriſti, nõ panem. Secundo, hoc decuit propter adorationẽ, vt ſimpliciter & abſolute exhiberi poſſet, ſine vlla occaſione & periculo erroris, & idololatriæ, vt rectè D. Tho. expoſuit. Tertiò, vt hoc modo myſterium hoc, eſſet mirabilius, magisq; declarans diuinam potẽtiam, ac denique, vt Chriſti caro, quaſi ſubſtituta loco ſubſtantiæ panis, quodam modo magis proprio fieret panis, ac cibus noſter iuxta illud. *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt.* Et ex his omnibus intelligitur, doctrinam datam procedere, tam de tota ſubſtantia panis, quàm de ſingulis partibus integrantibus illius, quia, quando conſecratur tota hoſtia, ſingulæ partes conſecrantur, & tranſmutantur in corpus Chriſti, quod totum ſub ſingulis partibus partibus ſpecierum exiſtit.

Ad fundamẽ tũ primi erroris reſponſio. Ad fundamentum igitur primi erroris, negatur, veritatem verborum Chriſti propriè ac ſimpliciter poſſe ſubſiſtere, ſi ſubſtantia panis ſub ſpeciebus manere dicatur, vt declaratum eſt. Ad primam confirmationem primò iam reſponſum eſt, materialem panem non poſſe verè ac propriè dici corpus Chriſti, neq; ad hoc ſufficere intimam preſentiam, neque Damaſcenus ad hoc vtitur exemplo carbonis igniti, ſed ad declarandum, hunc cœleſtem panem eſſe corpus Chriſti diuinitati vnitum. Vnde dicitur ſecundò, hoc ſacramentum interdum vocari panem, vt ſupra etiam, (cum de nominibus eius ageremus) notauimus primò, quia ex pane confectus eſt, & E ſpeciem & figuram ſenſibilem panis refert, & panis vſum retinet: cibat enim hominem & nutrit. Ita Remig. ſupra. Et in Scriptura ſæpe res, quæ fit per conuerſionem, ac mutationem alterius in ipſam, appellatur nomine rei conuerſæ, vt Ioannis 2. *Cum vidiſſet Architriclinus aquam vinum factam*, vbi ipſum vinum adhuc aqua appellatur: Sic etiam Exodi ſeptimo, Virga Aaron in ſerpentem conuerſa, virga appellatur, & Geneſ 2. Dixit Adam. *Hoc nunc os ex oſſibus meis.* Secũdo vocatur panis, quia in Scriptura ſacra omnis cibus, præſertim ſi ſit ſolidus, ac perfectus hoc nomine ſolet appellari, quomodo manna, quod fuit potiſſima figura huius myſterij, panis vocatur Pſalmo ſeptuageſimo ſeptimo, Sapientiæ 16. quamquam

Ioannis. 2.

Exodi 7.

Geneſ 2.

non abſolute panis, ſed cum addito, panis angelorum dicatur, quod etiam in hoc ſacramento obſeruandum eſſe ſupra annotauimus. Quandocunque enim vocatur panis, aliquid additur, quod excellentiam huius panis indicet. Vnde dicitur tertiò, ipſum Chriſtum, qui ſub ſpecie panis datur, vocari panem vitæ, cœleſtem, & ſuperſubſtantialem, vt notarunt Cyprianus, Auguſtinus & Damaſcenus ſupra relati: S. Damaſ. Vnde Damaſcenus: *Cibus, inquit, panis ipſe vitæ, hoc eſt, Dominus noſter Ieſus Chriſtus*, & ſimilia habet Ambroſius 5. de ſacramentis capite 4. & in capite. Omnia. de Conſecratione, diſtinctione ſecunda dicens. *Panem ipſum, quem ſumimus in myſterio, illum vtique intelligo, qui manu Spiritus ſancti formatus eſt in vtero Virginis, & igne paſſionis coctus in ara crucis.* Vnde eleganter Hieronymus, ſuper ad Titum 2. declarans verbum Græcum, ἐπιούσιον interpretatur, id eſt, precipuum, egregium, peculiarem, videlicet, qui deſcendens, ait, *Ego ſum panis vitæ, qui de cœlo deſcendi*, & ſimilia habet Ezechielis decimo octauo circa illa verba, *Panem ſuum eſurienti dederit.* Denique Chriſtus ipſe, Ioannis ſexto, videtur ſatis apertè ita expoſuiſſe, tum citatis verbis, quæ ponderauit Hieronymus, tum in illis, *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt.* Vnde Paulus, 1. ad Corinthios, *Panis, quem frangimus*, id eſt, quem ſacrificamus & diſtribuimus, *nonne communicatio corporis Chriſti eſt?*

S. Ambroſ.

S. Hierony.

Ioannis. 6.

Replica. Sed vrgent Hæretici, quia Euangeliſtæ dicunt, C *Cœnantibus eis accepit Ieſus panem, & benedixit ac fregit, deditque diſcipulis ſuis.* Vbi quatuor ponunt verba, *accepit, benedixit, fregit, dedit*; ſed tria priora referunt ad verum materialem panem: ergo & vltimum. Reſpõdetur primum, ſi verbum, *benedixit*, conſecrationem ſignificet, falſum eſſe aſſumptum, ſed ſenſum eſſe, accepit panem, conſecrauit, id eſt, in corpus ſuum mutauit, & tunc fregit ac dedit. Deinde, ſi concedamus, benedictionem illam non eſſe cõſecrationem, ſed aliquid præuium, & ſimiliter fractionem illam factam eſſe circa materialem panem, dicendum eſt, verbum illud, *dedit*, poſitum eſſe per anticipationẽ: prius enim dixit: *Accipite, hoc eſt corpus meum.* Vnde idem, ſenſus redit, ſcilicet, dedit panem, non qualis D antea erat, ſed conſecratum & ad ſacramentalem vſum; paratum, ſicut Geneſeos 18. dicitur de Abraham. *Tulit vitulum deditque puero, & coxit illum, & poſuit coram eis*: Vbi conſtat, non fuiſſe omnino eundum vitulum, quem tulerat, & quem poſuit coram eis, ſed ſubſtantialiter mutatum; tum, quia per modũ vnius, & vna veluti continuata actione illa omnia fiebant, & circa tandem rem ſecundum externam ſpeciem: ideo etiam eadem continuata ſerie verborum narrantur.

Solutio.

Geneſ.

Ad ſecundam cõfirmationem, ex teſtimoniis Patrum. Primum erat ex Gelaſio, ad quod primum dicitur, veriſimilius eſſe, iſtum librum non eſſe Gelaſij Papæ, quod aliqui inde coniectant, quia in Concilio Calcedonenſi, cum multa alia ex Patribus contra Eutychetem referantur, nulla in eo fit mentio eius libri Gelaſij. Sed melius ſumerent coniecturam ex eo, quod author illius libri ſcribens contra Eutychetem, nullam facit mentionem Concilij Calcedonenſis: Fuit enim Gelaſius poſt illius Concilij tempora: vnde non ponderat opus eius à Concilio allegari: Si autem Gelaſius Papa eſſet author illius libri, non eſt veriſimile prætermiſſurum authoritatem Concilij Epheſini & Calcedonenſis, ac Leonis Pape à quibus ille error potiſſimè damnatus eſt. Accedit, in eo libro multum laudari Euſebium Cæſarieſem, cuius opera G. laſij Papæ inter apochtypha recenſuit. Denique Theodoretus qui, antiquior eſt Gelaſio Papa in dialogo contra Eutychetem multa

ex illo libello ſumpſiſſe videtur, & ideò veriſimile eſt, authorem illius libri fuiſſe Gelaſium Cæſarienſ. S.Hieron. Cano. Claud. Græcum Scriptorem, cuius meminit Hieronymus, lib. de Scriptoribus Eccleſ. Ita opinatur Cano, libro 6. de locis, capite vltimo ad 9. & Claudius repetitio. 8. cap. 4. Secundo tamen hic exponi poſſunt illa verba, vt author Biblioth. Sanct. annotauit, non deſinere naturam panis, quoad proprietates & effectus panis, quia eodem modo nutrit ſicut antea, quæ expoſitio eo facilius admitti poteſt, quod in aliis verbis ibi indicat transmutationem panis in corpus Chriſti, dum dicit, *Panem & vinum in diuina tranſire.* Ad verba ſecundo loco ibi citata ex Chryſoſtom. eadem expoſitio accommodari poteſt, præſertim cum conſtet, Chryſoſtomum aliis locis veram de tranſubſtantiatione doctrinam docuiſſe, vt Homilia 83. in Matth. & ſæpe alibi; vera tamen reſponſio eſt, illum Iohannem Conſtantinopolitanum, cui illa epiſtola tribuitur, non fuiſſe Chryſoſtomũ, ſed quendam alium, vt late oſtendit Claudius ſuprà, & latius Turrianus libro primo de Euchariſtia capite 18. Ad tertium ex Theodoreto optimè quadrat expoſitio data, Arrianus. cum inquit, *Non naturam mutans*, ſcil. quoad externam ſpeciem & ſenſibilem: verè enim illa, quæ manent, ſunt accidentia panis, quamuis non in pane maneant, ſed ſub illis poſitum ſit corpus Chriſti: vnde ibidem ait. *Non eſſe attendendum ad naturam eorũ, quæ videtur, ſed credendum mutationi, quæ hic fit ex gratia.*

Ad fundamẽtum ſecundi erroris. Bellarmi. Soto. Ad fundamẽtum ſecundi erroris, primum, quod ad Rupertum attinet, Robertus Bellarminus Sotum reprehendit, quod Rupertum excuſare voluerit ab errore: non ſolum enim putat, non poſſe excuſari ab errore, ſed etiã fuiſſe primum authorem erroris de impanatione per hypoſtaticam vnionem. Ego vero nec inuenio, vbi Soto eum excuſauerit, nam potius in eo loco, quem ipſe citat, ſcilicet in 4. diſt. 9. quæſt. 2. art. 2. illi tribuit hunc errorem. Deinde cenſeo, nõ fore reprehenſione dignum eum, qui varia huius authoris dicta obſeruãdo, eum piè interpretari ſtuduerit: ſunt enim in prædictis eius locis multa, quæ indicare poſſunt, illum non habuiſſe erroneum ſenſum. Primò & præcipuè, quia ſæpè vtitur nomine conuerſionis maximè Iohannis 6. vbi ſæpius & veriſſimè & elegantiſſimè explicat hoc myſterium & tractans illa verba: *Pater meus dat vobis panem de cœlo verum*, dicit: *Panem in veram ſubſtantiam corporis Chriſti diuina virtute conuerti.* Quod verò non loquatur de pane, quod fiat corpus Chriſti ratione vnionis patet; tum, quia idem dicit de vino, ſcilicet, verti in ſanguinem, quod per ſolam vnionem non poſſit eſſe verum, tum etiam quia dicit, illud corpus eſſe ipſum, & quod de cœlo deſcendit, & ſumptum eſt ex Virgine, quia Chriſtus dixit, *Hoc eſt corpus, quod pro vobis tradetur*; quod etiam non poteſt verificari de corpore panis ratione vnionis, vt nos etiam ſupra argumentabamur. Præterea ibidem dicit, hæreticos decipi, eo, quod panis & vinum nihil de externa ſpecie mutarint, propter quod putant non eſſe verè facta corpus & ſanguinem Domini, & ſubdit, *Crede, quia panis iſte ſenſibilis, & vinum, quamuis nihil de exteriori ſpecie mutatum ſit, in alium tranſierint, & in illum cibum potumque conuerſa ſint, qui Angelorum victus eſt.* Denique tractans eadem verba, panis, quem ego dabo caro mea eſt, inquit, *Panem, vt vitam det æternam, in carnem ſuam transmutari*: Nomina autem conuerſionis, & transmutationis non videntur cum hypoſtatica vnione quadrare: nunquam enim ille dixit, humanitatem eſſe conuerſam in diuinitatem propter hypoſtaticam vnionem: Videtur ergo poſſe pie explicari ſuppoſitis prædictis eiuſdem authoris verbis, & cõ-A iecturis, ſi diſtinguamus in pane, ſubſtantiam & ſpeciem ſenſibilem, & intelligamus, Chriſtum eſſe factum panem non materialem, ſed panem vitæ, aſſumendo panem, non quoad ſubſtantiam, ſed quoad ſpeciem ſenſibilem, quam ſibi aliquo modo vniuit. Vnde in citato loco Exodi apertè dicit, *Panem ſecundum exteriorem ſpeciem, quæ ſenſibus ſubiicitur, non mutari*; quod inferius explicans dicit, panem non eſſe mutatum in carnis ſaporem, nec vinum in ſanguinis horrorem. Denique non minus expreſſa videntur verba Theodoreti & tamen pie exponimus propter alias eiuſdem ſententias: Cur ergo non poterit idem fieri in Ruperto? Poſtremo, ſi alicui vi-B dentur tam expreſſa verba Ruperti, vt expoſitionem non patiantur, non immoror: Potuit enim errare, ſi tamen errauit, à culpa & pertinacia excuſatur, quia nondum erat res tam apertè explicata & definita, quoad hanc partem de abſentia ſubſtantiæ panis. Nam præſentiam corporis Chriſti ille nunquam negauit, & hoc ipſum aliqui de Theodoreto reſpondent: Vnius enim, vel alterius Doctoris lapſus non poteſt Catholicæ veritati præiudicare.

Prætermiſſa ergo authoritate Ruperti, ad rationem factam negatur, proprietatem ac veritatẽ verborum Chriſti requirere hipoſtaticam vnionem panis, vel cum ea ſola ſaluari poſſe, vt probatum eſt. Ad ſanctos verò Patres, comparantes hoc ſacramen-C tum cum myſterio Incarnationis, reſpondeo, eos vti illa comparatione, vel, vt vnum opus admirabile, ac diuinum credibile faciat per aliud mirabilius, & diuinius, vel, vt per quandam proportionem, & analogiam vnum per alium explicent: intercedit enim quædam analogia; quia Chriſtus aliquo modo coniungitur accidentibus panis, & ratione illorum denominatur panis. Quod vero non intendant docere vnionem eſſe ſimilem, & eiuſdem rationis conſtat, quia docent, Chriſtum non eſſe materialem panem, quo corpus reficitur, ſed cœleſtem ac diuinam reficientem animas, tenet ergo illa ſimilitudo ſolum in hoc, quod, ſicut in Chriſto ſunt duæ naturę, ex quibus conſtat, ita in Euchariſtia ſunt duæ D res, ſcilicet, corpus Chriſti & ſpecies panis, ex quibus aliquo modo inter ſe coniunctis hic diuinus panis & Euchariſtiæ ſacramentum coaleſcit, vt ſupra diſputatione quarta ex Irenæo, Auguſtino, & aliis Patribus comprobauimus, eſſentiam huius ſacramenti declarando, & nonnulla etiam adduximus diſputatione 10. ſectione 3. explicando vnionem, quæ inter Chriſti corpus & ſpecies ſacramentales intercedit.

Sed quæret aliquis (eſto, ita ſit, ſubſtantiam panis Dubium. non manere ſub ſpeciebus cum corpore Chriſti) an ſit de fide certum, non manere in rerum natura; Poſſet enim alibi manere cum accidentibus aliis, vel, ſi non tota ſubſtantia, ſaltem materia eius ſub E forma aeris, vel alia ſimili, & hoc ſatis eſſet ad veritatem verborum Chriſti: Non eſt ergo, vnde ſit de fide certum, ſubſtantiam illam omnino ac ſubſtantialiter deſinere: pręſertim, quia, vt infra videbimus, Scotus & alij cenſent, hoc ſatis eſſe ad conuerſionẽ, Scotus. & tranſubſtantiationem, ſcilicet; vt ſubſtantia expellatur, ne ſub his accidentibus maneat, & alia loco illius inducatur, ſiue ſubſtantialiter vna fiat, & alia deſinat, ſiue non. Reſpondeo, nihilominus certum Solutio. omnino eſſe; ſubſtantiam panis & vini ſubſtantialiter deſinere eſſe, in qua ſententia omnes Theologi conueniunt, ita explicantes hoc myſterium; Patres etiam, & Concilia in hoc ſenſu docent, fieri conuerſionem ſubſtantialem, & ipſa ratio conuerſionis ſubſtantialis hoc requirit, vt infra videbimus. Ratio verò

verò eſt ferè eadem, ſcilicet, quia veritas verborum Chriſti hoc requirit, ſi non fingantur noua miracula, quæ ſine ratione & authoritate temere fingenda non ſunt: non poteſt enim tota ſubſtantia materialis priuari quantitate & omnibus accidentibus ſuis, quin naturaliter deſinat eſſe ſubſtantialiter: quia ergo hic ſubſtantia panis expellitur, ne ſub ſuis accidentibus maneat, pro comperto habuit Eccleſia ab Spiritu ſancto edocta, ſimpliciter non manere in rerum natura, quod præſertim certiſſimum eſt de tota ſubſtantia: quid verò de materia ſentiendum ſit, in ſequenti ſectione dicam.

SECTIO III.

Vtrum aliqua pars phyſica ſubſtantiæ panis & vini maneat ſub ſpeciebus conſecratis.

IN ſuperiori ſectione oſtenſũ eſt, non manere ſuppoſitum, neque integram naturam panis & vini. Nunc videndum ſupereſt, de partibus naturæ, materia, ſcilicet, & forma; poſtea verò dicemus de exiſtentia & ſubſiſtentia, & de gradibus communibus & genericis; nam de his omnibus, etiam inter Catholicos, nonnulla ſententiarum diuerſitas reperta eſt. De partibus verò integrantibus non oportet mouere quæſtionem: nam eadem eſt de illis ratio, quæ de tota ſubſtantia: quia ſingulæ earum in totum Chriſtum conuertuntur: vnde de ſingulis verificantur verba, *Hoc eſt corpus meum*: in ſingulis ergo ſubſtantia panis & vini cõuertitur. Igitur circa partes eſſentiales eſt prima opinio, poſt conſecrationẽ manere formam panis, vt D. Thom. infra refert, art. 2. & ſunt, qui hanc opinionem tribuant Scoto, d. 12. q. 6. Maior, q. 1. Gab. q. 2. & lect. 25. in Cano. eò quod ſentiant formam, qua panis conſtituitur in eſſe panis, eſſe accidentalem. Ex quo ſequi videtur illam formam manere poſt conſecrationem, ſicut manet cætera accidentia: ſed hi authores non dicunt manere formã ſubſtantialẽ illius rei ſeu ſubſtantiæ, quæ eſt panis: quocirca, nec authorem aliquem inuenio, qui hanc ſententiam defenderit nec rationem, qua niti potuerit.

Sententia aſſerentium manere formam panis, & non materiam, in Euchariſtia. D. Thom. Scotus Maior. Gabriel.

Secundus error eſt, manere materiam panis. quæ ſit ſubiectum accidentium & totius conuerſionis. Hæc fuit antiqua ſententia, vt refert Bonauen. d. 11. artic. 1. q. 2. & Scot. q. 3. art. 2. & tribuitur Ægid. Theorema. 1. & 2. Sed præcipuus eius defenſor fuit Durand. d. 11. q. 3. qui potiſſimum motus eſt, vt myſterium conuerſionis panis in corpus Chriſti faceret intelligibile: eſt enim propria conuerſio, quando ſubiectum manet idem ſub vtroq; termino & confirmat, quia Patres explicant, hanc conuerſionem per illam, quę fiebat in alimento, quando Chriſtus conuertebat illud in corpus ſuum, vt conſtat ex Damaſc. lib. 4. cap. 14. & Theoph. Ioan. 6. Vbi propterea conuerſionem hanc transformationem appellãt; & ſimiliter comparant hanc conuerſionem cum aliis conuerſionibus formalibus; aquæ in vinum, virgæ in ſerpentem &c. vt patet in Ambroſ. lib. de miſt. cap. 9. Cyril. Hieroſol. Catech. 4. myſtag. Gregorius Niſſenus in Orat. Catech. & aliis infra citandis.

Altera eſt oppoſita, manere materiam & nõ formã. Bonau. Scotus. Aegid. Durand.

Principio ſtatuendum eſt fidei fundamentum, ex quo cætera omnia definienda ſunt; ſcilicet, poſt cõſecrationem tantum manere accidentia panis, ſub quibus Chriſtus continetur; Hæc propoſitio ſub his terminis iam eſt de fide: priora enim Concilia præſertim Romanum contra Bereng. coactum, & Lateranen. ſub Innocent. III. in cap. Firmiter de Sum. Trinit. & fid. Cathol. & Conſtant. ſeſſione 8. & 15. & Florent. in decreto Eugenij ſolum definierant, ſubſtantiam cõuerti; poſtea verò additum eſt, totã ſubſtantiam conuerti, ſic enim Trid. ſeſſio. 13. cap. 4. docet, totam ſubſtantiam panis conuerti in corpus, & totam ſubſtantiam vini in ſanguinem Chriſti: non enim ſine myſterio addit Concil. particulam, *totam*, vt nimirum ſignificaret, quidquid ſubſtantię eſt in pane, totum id conuerti; quod magis explicans Cano. 2. dixit, myſterium hoc perfici per conuerſionẽ totius ſubſtantiæ panis & vini; & addit, *manentib. dumtaxat ſpeciebus panis*, vbi accidentia ſpecies vocat, iuxta vſitatum Theologorum morem. Vnde Concil. Colonienſe part. ſeptima, cap. 15. rectiſſimè dixit. *Quid enim panis, vinique ſpecies poſt conſecrationem ſunt, niſi ſpecies ſacramentales, & accidentia ſine ſubiecto? & ſimiliter* in cap. Omnia, de Conſecrat. diſtinctione 2. ex Ambroſio dicitur, *poſt conſecrationem nihil aliud manere, niſi accidentia panis, & corpus Domini.* Ratio autem huius veritatis petenda eſt ex inſtitutione, voluntate & verbis Chriſti, vt in ſequẽtibus magis explicabimus afferendo congruentias huius inſtitutionis.

De fide eſt, facta conſecratione, ſolum manere in Euchariſtia accidentia panis. Conc Rom. Lateranen. Lateran Conſtantiẽ. Florent. Trident. Colonien.

Et hoc ſuppoſito, dico primò; poſt conſecrationem non manere formam ſubſtantialem panis, & vini. Eſt certa ſecundum fidem; & ita in eã conueniunt omnes Theologi cum Diuo Tho. hic art. 6. & in 4. diſtinct. 11. vbi Bonauent. artic. 1. quæſt. 2. Richar. artic. 1. q. 2. & reliqui. Hugo Vict. lib. 2. p. 8. cap. 9. Innocent. lib. 4. de hoc myſt. cap. 8. & 19. & probatur ex principio poſito, quia forma ſubſtantialis nõ eſt accidens: ſed, ſecundum fidem, poſt conſecrationẽ non manent, niſi accidentia: ergo. Et confirmatur primò, quia alias non eſſet tranſubſtantiatio integra: quia non eſſet conuerſio totius ſubſtantiæ, ſed alterius tantum partis. Confirmatur ſecundò, quia vel illa forma maneret in materia; & ita nõ maneret illa forma, ſed totus panis; vel ſeparata; & hoc fieret, vel quia eſſet naturale tali formæ; & hoc dici non poteſt, alias illa forma eſſet immaterialis; vel ex ſpeciali miraculo, & hoc etiam dici non poteſt; quia nullum habet fundamentum, neque in forma huius ſacramenti, neque in alia ratione, vel authoritate; neque vtile aut conueniens eſt huic myſterio: accidentia enim conſeruantur; quia ſenſibus percipiuntur; & ita deſeruiunt ad occultandum myſterium; & conſeruandum fidem Chriſti. At verò ſubſtantialis forma, cum omnino inſenſibilis ſit, non poteſt ad rationem ſacramenti deſeruire; & cum ipſa ex natura ſua indigeat materia ſuſtentante, non magis poteſt per ſe eſſe, vel rationem ſubiecti ſubire, quam quãtitas: ergo, nulla ratione manet, & iuxta hunc diſcurſum interpretandæ ſunt rationes, quas D. Thom. affert infra art. 6.

1. Cõcluſiõ. Poſt cõſecrationem non manent formæ panis & vini, & eſſe de fide S. Thõ. Hugo. Innoc.

Sed quæres, quid ſi aliquis negaret, formam panis eſſe ſubſtantialem; & ideo affirmaret, manere formam panis; numquid in fide erraret? Thomiſtæ enim videntur eam ſententiam, vt erroneã damnare, vt videre licet in Caietan. hic artic. 6. Soto diſtin. 9. quæſt. 2. artic. 6. Ledeſma quæſt. 6. art. 6. & eodem ferè modo loquitur Bellarm. lib. 3. cap. 11. & 14. Reſpondeo, dupliciter poſſe intelligi illam aſſertionẽ, primò, ſi, iuxta antiquum Philoſophorum errorem, quis arbitretur, panem, & vinum, & huiuſmodi res alias non conſtitui, & deſtingui per formas ſubſtantiales, ſed ſolum per accidentia, quibus ſubſtat vnũ & idem ſubiectum, ſiue illud appelletur materia prima, ſiue ſimplex quædam ſubſtãtia cõpleta; & hoc ſenſu inuenio Greg. de Valentia lib. 2. de tranſubſt. capit. 7. explicantem in hunc modum ſententiam Ruperti locis in ſuperiori ſectione citatis, vt dicat,

Dubium. Caietan. Soto Ledeſma. Bellar. Valentia.

aſſeruiſſe Rupertum, non mutari in conſecratione naturam & eſſentiam panis: quia non mutantur accidentia, quibus formaliter cõſtituitur in eſſe panis. Sed non video, quid eum mouerit ad hoc tribuendum Ruperto: quia in locis ibi citatis nullum habet fundamentum; & ipſe non citat locum alium: neque ego inuenire potui, vbi Rupertus neget, formas ſubſtantiales, aut veram tranſmutationem ſubſtantialium rerum naturalium. Itaque hæc ſententia non eſt Ruperti; & illam aſſerere plus eſſet quam temerarium: nam præter apertum errorem in Philoſophia, pugnat cum multis principiis fidei. Quapropter certum eſt, aliquam formam ſubſtantialem hic transmutari. Alio ergo ſenſu negare quis poſſet; illam eſſe formã ſubſtantialem propriam panis, ſed communem maſſæ ac pultibus, & aliis id genus: proprium verò conſtitutiuum panis vt ſic, eſſe accidens aliquod: quia panis vt ſic, nõ dicit ſolum rem naturalem, ſeu ſubſtantialem, ſed artificialem, quæ forma accidentali completur atque hoc ſenſu, etiam ſi ſolo accidentia maneant, poſſet quis dicere, formam panis manere; ſicut poſſet dici manere formam domus, conſeruata quãtitate cum eadem figura, etiam ſi tota ſubſtantia lignorũ, ac lapidum periret. & hoc ſenſu in re nihil eſt periculi: pendet.n. ex re philoſophica valde dubia: nam fides ſolum docet, totam ſubſtantiam panis quæ eſt ſub illis accidentibus, conuerti & deſinere eſſe; an verò illa ſubſtantia vt ſic, ſit panis, vel tantum vt affecta aliquo accidente, nihil de hoc docet fides: qui tamen ſic opinaretur, dicere deberet manere formam artificialem panis non tamen formam abſolutè. Nam per formam panis iam omnes intelligunt formam illius ſubſtantię, quæ eſt panis; & ſimpliciter probabilius eſt, panem ſubſtantialiter, differre à maſſa, vt ſupra diximus.

Reſponſio.

2. Concluſ.

Poſt conſecrationem non manet materia panis, & oppoſitum eſt error in fide. Palud. Caietan. Soto.

Dico ſecundò; Poſt conſecrationem non manere materiam panis. Conclu. eſt de fide, & ſententia Durandi error in fide reputatur à grauiſſimis Theologis, Palud. Caietan. Soto, & aliis, &, vt ego exiſtimo. etiam tempore Durandi erat hæreſis: quia tunc etiam erat de fide tranſubſtantiari panem in corpus Chriſti ex definitione Concil. Lateren. ſub Innocentio III. & ex traditione Sanctorum: quamquam ipſe hæreticus non fuerit, quia ſine contumacia id aſſeruit, & cum ſubiectione ad Eccleſiam: addunt verò aliqui, etiam hoc non fuiſſe de fide, quia adhuc in Philoſophia non eſt certum materiam eſſe partem quidditatis ſubſtantiæ materialis: ſed hoc nihil iuuat; quia quicquid ſit de quidditate ſub hac voce, tamen omnino indubitatum eſt, materiam eſſe partem ſubſtantiæ, & ſubſtantialiter componere panem: qui ergo dicit totam ſubſtantiam, materiam etiam includit. Sed Concil. Trident. apertius hoc declarauit addendo particulam excluſiuam, & dicendo, *dumtaxat manere accidentia*, euidens autem eſt materiam non eſſe accidens. Præterea argumentor ratione, quia, ſi materia panis manet vel manet informata aliqua forma, vel non: poſterius nec Durand. dicit, nec in alicuius mentem venire potuit. Quæram enim rurſus: an in illa materia maneant ſubiectiuè accidentia panis; & hoc dici non poteſt ſine hæreſi, quia de fide eſt, accidentia manere ſine ſubiecto. & præterea eſt contra veritatem formæ: quia proximè contentum ſub his accidentibus non eſſet corpus Chriſti, ſed materia panis: vel maneret illa materia ſine accidentibus panis, & ſine vlla forma ſubſtantiali; & hoc eſſet nouum inuſitatum miraculum, impertinens omnino ad hoc ſacramentum, & ſine vllo fundamento; vel manet illa materia

A informata aliqua forma ſubſtantiali; & hoc dici non poteſt: quia, neque illa eſſe poteſt forma panis, alioqui maneret panis; neque aliæ quæcunque, præter animam Chriſti; quia, præterquam quod eſſet impertinens, & ſine vllo fundamento, non minus certum eſt, non manere ſub illis accidentibus ſubſtantiam cuiuſcunque alterius rei, quàm panis, vt patet; tum ex neceſſitate formæ, cum ex ſeparatione accidentium ab omni ſubiecto. Deniq; non poteſt illa forma eſſe anima Chriſti (quæ eſt ſententia Durandi) primò, quia iã nõ eſſet tranſubſtantiatio, ſed transformatio per verã corruptionẽ panis, & generationem noui corporis, vel ſaltẽ nouæ partis corporis Chriſti, quod eſt contra Eccleſiæ traditionem

B & definitionem, & eſt per ſe abſurdiſſimum: quid enim indignius eſt, abſurdius, quam exiſtimare, glorioſam animã, & impaſſibile corpus Chriſti eſſe nunc in continua reſolutione partium materialiũ? Quotieſcunq; enim conſecratur ſacramentum; anima Chriſti incipit informare nouam materiã; & quoties ſpecies ſacramentales corrumpuntur, corrumpetur pars corporis, anima Chriſti informati: alioqui oporteret nunc Chriſti animam informare penè infinitam materiæ molem: vnde rurſus fit, ex vero corpore Chriſti generari vermes per veram corruptionem eius, vel partis illius: quæ omnia Duran. non ducit incommoda cũ ſint abſurdiſſima. Quin

C potius ait etiam poſt Chriſti reſurrectionem, accidiſſe, vt cum Chriſtus comedebat, alimentum conuerteretur in ſubſtantiam corporis glorioſi, nõ neceſſitate, ſed poteſtate, & voluntate: ſed in hoc etiam valde errat. Nam, licet Chriſtus verè comederit poſt reſurrectionem, ad veritatem corporis viuentis demonſtrandam, non tamen in ſubſtantiã Chriſti cibus ille conuerſus eſt, de quo ſuperi. tom. dictum eſt.

Secundò quæro à Durando; Vtrum anima Chriſti in Euchariſtia ſimul informet corpus, quod habet in cœlo & materiam panis; vel ſolam panis materiam ita vt ſub illis ſpeciebus corpus ipſum Chriſti quod eſt in cœlo non contineatur, ſi hoc poſte-

D rius dicat; eſt plane hæreticum, vt patet ex verbis Chriſti, *Quod pro vobis tradetur*, &, *Qui pro vobis effundetur*, quæ ſupra, contra Impanatores adduximus; omnia, quæ ibi dicta ſunt, ad hoc improbandum ſufficiunt: oſtendunt enim, illud idem corpus, quod in cœlo eſt, quodque in Cruce pependit, eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus: ſi verò primum dicat, ponit quoddam miraculum, quod nec in verbis Chriſti habet fundamentum (nam ipſe ſolum dixit, hoc eſſe corpus ſuum, quod crucifigendum erat pro nobis) neque in aliqua authoritate vel ratione; & ſine vlla prorſus neceſſitate: quia vel negare debet conuerſionem in ipſum Chriſti corpus,

E quod pro nobis traditum eſt, quod etiam eſt hæreticum; vel ad illam explicandam nihil confert hoc aliud corpus ex materia panis de nouo productum: & præterea ponit quid monſtroſum, & non minus abſurdum, quam ſit impanatio, quod recte notauit Alan. lib. 1. cap. 35. oportebit enim, vt Chriſtus in ſacramento, vel habeat duo corpora: vel vnum maius, quàm habeat in cœlo. Neque fundamentũ Durandi alicuius eſt momenti, vt ex dictis patet, & latius diſput. ſequent. Exempla verò, quibus Sancti vtuntur, non afferuntur, vt in omnibus ſint ſimilia; imò, quia nullum huiuſmodi inueniri poteſt, varia vſurpant, vel hanc eſſe veram & realem conuerſionem, vel poſſe Deum ſupernaturales conuerſiones efficere, vel vt declarent, hic eſſe per conuerſionem verum ac proprium corpus Chriſti.

Alan.

Quod

Quod vero hæc conuerſio alterius rationis ſit ab omnibus conuerſionibus naturalibus, variis nominibus, ac rationibus declarãt, vt ſequente diſputatione videbimus.

Obiectio.

Sed dicet aliquis, non eſſe de fide, eſſe, vel non eſſe materiam in rebus: quomodo ergo poteſt eſſe de fide, hic non manere materiam? Reſpondetur, per ſe & directe eſſe de fide, hic non manere particulam aliquam panis, quicquid illa ſubſtantia ſit: vnde poſita materia in rebus, vt neceſſario in lumine naturæ ponenda eſt, ſequitur iuxta principia fidei, non poſſe manere materiam.

Reſponſio.

Obiectio altera.

Dices tandem, quid ſi aliquis confiteretur, materiam panis non manere ſub accidentibus panis: negaret tamen ſubſtãtialiter deſinere eſſe, ſed manere, verbi gratia, in aere circumſtante ſub forma eius, contra hoc enim non procedunt rationes factę, neque ex verbis formæ poteſt aliud colligi. Reſpondetur, hunc non eſſe tam clarum errorem in fide, eſſe tamen valde temerarium id aſſerere contra omniũ Scholaſticorum doctrinam, & contra id, quod videtur docere Patres, & Concilia, & præterea, quia eadem ratione poſſet quis dicere, conſeruari in rerum natura totam ſubſtantiam panis, tamen alio in loco & ſub aliis accidentibus, quod eſt contra veritatem conuerſionis & tranſubſtantiationis, vt infra oſtẽdam, ac præterea eſt nouũ genus miraculi, ſine fundamento: ſubſtantia enim panis ſeparata à ſuis accidentibus naturaliter eſſe deſinit. Rurſus materia illius, cum non diſponatur ad aliam formam, non poteſt naturaliter illam recipere: ergo ex hoc myſterio neceſſario ſequitur ſubſtantialis deſitio totius ſubſtantiæ, & materiæ eius, ſi non fingantur temere noua miracula.

Solutio.

SECTIO IIII.

Vtrum poſt conſecrationem maneat aliquis realis modus, ſeu gradus, vel entitas metaphyſica ſubſtantiæ panis.

Subſiſtentiã panis manere in Euchariſtia docent aliqui.

DVas, ſeu tres falſas ſententias circa hanc quæſtionem reperio. Prima eſt, manere poſt conſecrationem ſubſiſtentiam panis, deſtructa natura integra eius. Ita ſenſit Godofr. quodl. 8. q. 16. vt refert Palud. diſtinct. 12. quæſt. 3. & Picus Mirand. in Apolog. quæſt. 9. defendit, hanc ſententiam eſſe poſſibilem, nihil affirmando. Fundamentum eſt, quia ſubſiſtentia eſt diſtincta à natura: ergo poteſt conſeruari ſine illa. Rurſus, tãtum illud deſinit in pane, quod conuertitur in corpus Chriſti: ſed in corpus Chriſti non poteſt conuerti ſubſiſtentia, ſed ſola natura: quia in Chriſto ſola natura humana eſt creata, ſubſiſtentia vero eſt increata, in quam non poteſt fieri conuerſio: ergo conuertitur natura, & manet ſubſiſtentia, quæ deſeruiet, vt per illam ſubſiſtant accidentia.

Alij manere exiſtentiam.

Secunda opinio eſſe poteſt, manere exiſtentiam ſubſtantialem panis, quam hoc tempore moderni aliqui Thomiſtæ defendunt. Et fundari poteſt, ſupponendo duo principia metaphyſica, primum eſt, exiſtentiam eſſe realitatem omnino diſtinctam; ex quo colligunt, poſſe conſeruari ſine eſſentia, ſicut è contrario in humanitate Chriſti exiſtimant conſeruatam eſſe eſſentiam ſine exiſtentia propria. Vnde applicari poteſt fundamentum factum pro prima ſententia: quia in Chriſto Domino ſolum eſt eſſentia creata & non exiſtentia, quia conuerſio ſolum fieri poteſt in id, quod creatum eſt: quod autem nõ conuertitur ex pane, manet poſt conſecrationem, ergo manet exiſtentia panis. Secundum principium eſt, accidentia non habere proprias exiſtentias, ſed exiſtere eodem eſſe, quo exiſtit ſubſtantia, in qua ſunt, ex quo fit, neceſſariam hic eſſe exiſtentiam panis, vt per illam exiſtant accidentia, quæ manent: quia, vt D. Tho. docet infra, q. 77. exiſtunt per idem eſſe, quod antea habebant.

Tertia opinio negat, manere aliquid ſubſtantiæ panis ſub eadem differentia ſpecifica, ſub qua antea erat; Affirmat tamen, hanc indiuiduam entitatem, vel ſubſtantiam, quæ antea erat panis, per conuerſionem fieri corpus Chriſti, & ita manere.

Alij, manerẽ eandem ſubſtãtiam, quæ antea erat panis, factam per conuerſionem corpus Chriſti. Henricus. Caietan.

Hanc ſententiam inſinuat Henric. quodl. 9. q. 9. & quodl. 11. quæſt. 4. pręcipue tamen tribui ſolet Caiet. qui multum illam inſinuat infra, art. 3. circa ſolutionem ad 3. vbi ſępe repetit, manere, quod erat panis, & explicat illud relatiuum, *quod*, referre ſubſtantiam, & veram realitatem, quæ manet, & eſt corpus Chriſti, & infra concludit, pronomen, *hoc*, in verbis conſecrationis deſignare hanc ſubſtantiam, quæ eſt panis, non ſub eſſe panis, ſed abſolute, & illam dicit eſſe corpus Chriſti in fine prolationis verborum, ſimilia vere habet in articul. 4. Vbi in primo dubio dicit, id, quod erat panis, per conuerſionem fieri id, quod eſt corpus Chriſti, & in fine dicit, illud relatiuum, *quod*, referre eandem ſubſtantiam, & hanc ſententiam Caieta. & modum loquendi eius, approbat Richard. artic. 14. circa principium, VValdenſ. etiam interdum videtur ita loqui, tom. 2. de ſacr. ca. 48. 68. 69. imo & D. Thom. in 4. diſtinct. 11. q. 1. art. 2. ad. 1. dicit, in hac conuerſione terminum à quo, ſcilicet, ſubſtantiam panis, conuerti in terminum ad quem, ſcil. corpus Chriſti, *non vt ſit ſub ipſo, ſed vt ſit ipſummet.* Adducit etiam Caietan. locutiones Ambro. 4. de ſacram. cap. 4 & 5. vbi ſic inquit, *Si tanta vis fuit in ſermone Domini Ieſu vt inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius erit, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur?* Sæpe etiam Patres, vt diſput. ſequente videbimus, dicunt, panem fieri corpus Chriſti; & in capit. Berengarius, dicitur, panem, & vinum, quæ in altari ponuntur poſt conſecrationem eſſe corpus, & ſanguinem Chriſti. Quę verba non poſſunt in alio ſenſu vera eſſe. Fundamentum vero huius ſententiæ eſſe poteſt, quia, niſi ſaltem hoc modo ſubſtantia, ſeu entitas panis maneret in corpore Chriſti nulla eſſet conuerſio, ſed annihilatio potius panis. Et confirmari poteſt ex D. Th. infra q. 77. artic. 5. & in 4. d. 12. quæſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 4. vbi dicit, non poſſe reproduci panem conuerſum in corpus Chriſti, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſum: quod non poteſt eſſe verum, niſi quia entitas, & ſubſtantia panis manet aliquo modo in corpore Chriſti; in quo abſorbetur, & imbibitur: quia, ſi ſubſtantia panis omnino deſiiſſet, quid impediret, quominus Deus poſſet illam iterum producere, abſque mutatione corporis Chriſti?

Richard. VValdenſ. S. Thom.

Trident.

1. Concluſ. Non manet ſubſiſtentia. Conſtantienſ.

Dico primo, in hoc ſacramento non manere ſubſiſtentiam, ſeu ſuppoſitalitatem panis. Probatur primo ex verbis Concil. Trident. nam hæc ſubſiſtentia non eſt accidens: dixit autem Concilium, manere dũtaxat accidentia. Deinde, quia ſi ſubſiſtentia dicitur manere, vt aiebat Godofred. vt ſit verum, ac proprium ſubiectum accidentium, illud eſt contra fidem traditam in Concil. Conſtant. ſeſſio. 8. Si vero dicitur manere, vt terminet, & ſubſiſtere faciat accidentia, illud in primis non eſt neceſſarium: quia non oportet, vt accidentia illa ſubſiſtant propria ſubſiſtentia ſubſtantiali. Deinde non eſt poſſibile, tam ex parte accidentium, quam ex parte ſubſiſtentiæ creatæ. Primum patet, quia, ſi accidentia terminarent, & ſubſiſterent tali ſubſiſtentia, oporteret fieri nouum miraculum vnionis cuiuſdam hypoſtaticæ inter

quantitatem panis,& ſubſiſtentiam panis, nam ſine hac vnione noua, non poteſt intelligi quantitas illa ſubſiſtens tali ſubſiſtentia magis poſt conſecrationem quam antea: prius enim non erat quantitas vnita ſubſiſtentiæ immediate, ſed rei ſubſiſtenti ratione naturæ, & propterea non ſubſiſtebat, ſed inhærebat:ergo,ſi poſtea ſubſiſtit, & terminatur noua ſubſiſtentia,oportet, vt noua vnio, quaſi hypoſtatica facta ſit:at vero accidens non eſt capax talis vnionis,vt in materia de Incarnatione diximus; oſtēdendo,hac de cauſa accidens non eſſe immediate aſſumptibile à Verbo;&, licet non eſſet omnino impoſſibile,eſſet vanum,& ſuperfluum,tantum & tam nouum miraculum ſine fundamento affirmare.Secundum patet, quia iuxta veriorem ſententiam, ſubſiſtentia eſt modus naturæ, & non res, omnino realiter ab illa diſtincta: quando autem duo ſe habent tanquam res & modus, licet, res poſſit manere ſine modo,non tamen modus,ſine re:quia non affert ſecum entitatem propriam, ſed ex intrinſeca ratione ſua identificatur rei, cuius eſt modus, vt agendo de ſubſiſtentia,latius in materia de Incarnatione declarauimus.

Ad fundamēta primæ opinionis reſpōſio. Neque contra hanc concluſionem obſtat fundamentum primæ opinionis: iam enim oſtenſum eſt non obſtante diſtinctione ſubſiſtentiæ à natura, nō poſſe ſubſiſtentiam manere,deſtructa natura, &, quamuis poſſet,in præſenti myſterio nō eſſet neceſſarium. Ad aliam vero confirmationem, ſcilicet, ſubſiſtentiam panis, non poſſe conuerti in ſubſiſtentiam corporis Chriſti, quæ increata eſt & ideo manere, negatur conſequentia: primo, quia facere poteſt Deus, vt ſuppoſitum integrum conuertatur in naturā alterius corporis.Deinde,quia,ſicut ſubſiſtentia corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento, non ex vi conuerſionis, ſed per concomitantiam, ita intelligi poteſt,ſubſiſtentiam panis deſinere eſſe, non ex vi conuerſionis,formaliter loquendo,ſed per cōcomitantiam, ſcilicet, quia ipſa natura panis deſinit eſſe, ſine qua non poteſt manere ſubſiſtentia panis.

2. Concluſio Non manere exiſtentiam panis. Dico ſecundo,poſt conſecrationem non manere exiſtentiam ſubſtantialem panis. Hæc concluſio eſt omnium Theologorū,pręter eos, quos ſupra commemorauimus. Probatur primo ex principiis fidei: vnum eſt, quod tota ſubſtantia panis conuertatur, nomine vero totius ſubſtantiæ non intelligitur eſſentia abſtracta, & præciſa ab exiſtentia,ſed intelligitur ſubſtantia completa, prout erat in rerum natura, quæ maxime exiſtentiam includit, tanquam proprium & intrinſecum actum conſtituentem hāc entitatem in eſſe actualis entitatis;imo ſicut productio,ita & conuerſio potiſſimum fit ratione exiſtentiæ,vt alibi latius tractatum eſt.Alterum eſt,poſt cōſecrationem dumtaxat manere accidentia, vt Conc. Trid.dixit:exiſtentia autem ſubſtantię panis non eſt accidens,vt omnes, quotquot ſunt Philoſophi,docent,& eſt per ſe euidens: quia, vel eſt ipſamet entitas ſubſtantiæ,vt ſubſtantia actualis eſt,vel intrinſecus actus ſub ea ratione illam conſtituens. Reſpondet tamen quidam author ad hanc Concilij definitionem, quod qui ad pauca reſpiciunt, facile halucinantur;ſi enim(inquit)Sophiſticus argumentator attenderet, eo ipſo, quod Concilium definit,accidentia manere,definire etiam,manere cum exiſtentia, videret, conſequentiam ſui argumenti nullam eſſe: quia dictio excluſiua non excludit à concomitantibus:vnde non excludit exiſtentiam:ad fidei autem myſterium nihil refert, quod illa exiſtentia ſit

Euaſio.

A res diſtincta à ſubſtantia, nec ne. Sed,ſi quis attente conſideret,facile,vt exiſtimo,intelliget,hanc fugam non eneruare vim teſtimonij Concilij Trident.verum eſt enim,illud nōn excludere exiſtentiam accidentium; quod tamen non excludat exiſtentiam ſubſtantiæ, falſum eſt. Quod ſi licet alicui dicere, exiſtentiam ſubſtantiæ non excludi:quia eſt connexa cum exiſtentia accidentis, pari ratione poſſet alius aſſumere licentiam dicendi, manere,illam rem, quæ eſt forma panis;quia poſſet in metaphyſica opinari,formam eſſe ipſam exiſtētiam rei, vel omnium proprietatum eius; & Durandus poſſet confingere, materiam eſſe exiſtentiam quantitatis, & ideo manere. Deinde conſequenter poſſet quis opinari,manere ſubſtantiam panis, quod prorſus falſum eſt; & tamen neceſſarium ſequitur, loquendo magis probabiliter,& conſequenter in illa ſententia, quæ neceſſario ſupponit,exiſtentiam eſſe rem diſtinctam à ſubſtantia, & ſeparabilem ab illa: qui autem hoc ſentiunt,probabilius & conſequentius dicunt, exiſtentiam ſubſtantialem eſſe ipſam ſubſiſtentiam. Vnde vlterius ex illo principio poſſet quis opinari in materia de Incarnatione, manere in humanitate Chriſti ſubſiſtentiam creatam,non vt per illam ſubſiſtat humanitas, ſed vt per eam exiſtant accidentia;, cum Concilia negant, manere ſubſiſtentiam in humanitate Chriſti, poſſet eſſe licentia explicandi, non manere vt ſic, id eſt, vt reſpicit humanitatem,& terminat illam;manere autem,vt reſpicit accidentia. Deniq; non deberent hi authores negare, manere in humanitate Chriſti exiſtentiam ſubſtantialem creatam, ſaltem vt per eam exiſtant accidentia,niſi velint dicere, etiam accidentia humanitatis exiſtere per exiſtentiam increatam Verbi: atque adeo tam immediate eſſe vnita Verbo, ſicut animam & corpus:quod inauditū eſt, & improbabile: Concil.ergo Tridentinum, abſolute excludendo quicquid ſubſtantiale eſt, ſatis ſignificauit, nullum ſubſtantialem actum eſſe neceſſarium, vt accidentia exiſtant,& conſeruentur.

Impugnatur

Secundo prncipaliter probatur concluſio ex metaphyſicis principiis. Primum enim, quod ſubſtantia pereat, & maneat exiſtentia eius, impoſſibile eſt; cum nihil aliud ſit perire, quam amittere eſſe exiſtentiæ: nam eſſe eſſentiæ immutabile eſt, niſi ratione exiſtentiæ. Dicent; ſubſtantiam amittere eſſe, non quia ipſum eſſe in ſe deſtruatur, ſed quia, deſinat actuare hanc naturam, vel ſubſtātiam. Sed hæc reſponſio fingit ſubſtantiam eſſe velut ſubiectum exiſtentiæ, hanc vero eſſe actum realiter diſtinctum ab illa; quod in prima philoſophia,& in materia de Incarnatione probaui eſſe impoſſibile; quia actualitas exiſtentiæ eſt ita intima rei, prout eſt vera, realis, & actualis entitats, vt nullo modo diſcerni poſſint tanquam actus, & potentia receptiua: quia ſeparata exiſtentia, etiam per intellectum, ſolum intelligitur manere potentia obiectiua: nam, ſi intelligitur manere aliquid actu ens, illud eſt exiſtens; ſed de hoc latius dictis locis: vnde ex hoc principio,falſum eſt fundamentum, quo nitebatur illa ſententia; ſcilicet, accidentia realiter diſtincta à ſubſtantia, realiter exiſtere per ipſam exiſtentiam ſubſtantiæ:quia in vniuerſum impoſſibile eſt, quod aliqua entitas exiſtat per entitatem à ſe realiter diſtinctam. Sed, non ſolum poſito hoc principio, ſed etiam admiſſo,quod exiſtētia ſit res diſtincta ab eſſentia, eſt falſum illud fundamentum, quia ſuppoſita illa diſtinctione,exiſtentia comparatur ad eſſentiam,vt actus ad potentiam:ſicut ergo eſſentiæ ſubſtantiæ,& accidentis ſunt diuerſarum rationum, & ordi-

Euaſio. *Impugnatur*

ordinum, ita requirunt actus, re ipſa diſtinctos: loquor enim de accidentibus, quæ realiter à ſubſtantia diſtinguuntur. Vel aliter comparatur eſſentia ad exiſtentiam, ſicut principium vel radix ad actum, vel terminum ab illa manantem, aut ſicut principium formale ad effectum formalem, quaſi ſecundarium: ergo ſi principia ſunt omnino diuerſa, erunt et diuerſę exiſtētiæ. Deniq; exiſtētia ſubſtantię eſt exiſtētia ſimpliciter, & natura ſua poſtulat intrinſecū terminum ſubſiſtentiæ: exiſtentia autem accidentis natura ſua eſt imperfecta, & poſtulat per modum termini vnionem ad alterum, à quo ſuſtentetur: ſunt ergo diſtinctæ, vt apertè docuit Diuus Thomas in his articulis, & in tota hac quæſtione, & ſupra quæſt. 17. articulo 2. & 4. contra Gent. capite 14. & ſæpè aliàs, & Caietanus de ente & eſſent. capite 7. & Palud. Soncin. 7. metaph. quæſt. 5. & Scotus in 2. diſtinctio. 12. quæſt. 1.

D. Thom. Caietan. Soncinas.

Dubium. Bannes 1 pa. q. 4. artic. 2. dub. 2.

Sed quæres, qua certitudine tenenda ſit hæc concluſio; nam Dominicus Bannes, cum in priori editione primæ partis ſimpliciter docuiſſet, exiſtētiam ſubſtantialem panis manere, vt per eam exiſtant accidentia panis, in poſteriori ita illam retractauit, vt tamen probabiliter poſſe ſuſtineri dicat, ſolum, quia probabile eſt, accidentia non habere exiſtentiam præter exiſtentiam ſubſtantiæ, & dicit, ſe conſuluiſſe Theologos doctiſſimos, qui ita cenſuerint. Ergo vero, cum multum de hac re cogitauerim, nunquā in eam ſententiam adduci potui, vt crederem eam opinionem eſſe probabilem: imò nec tolerabilem in Theologia, & cum plures etiam, eoſque doctiſſimos de hac re conſuluerim, neminem aliter ſentientem inueni: quin potius legi apud Picū Mirand. in citato loco, cum ipſe de hac re Romæ quæſtionem mouiſſet, à pluribus Theologis iudicatum eſſe, non poſſe ſine errore defendi, manere in hoc ſacramento exiſtentiam ſubſtantialem, quibus ipſe contradicere non eſt auſus, loquendo de myſterio, prout factum eſt, licèt contenderit potuiſſe aliter fieri. Deinde, etiā in metaphyſica, illa opinio, quod accidentia realiter à ſubſtantia diſtincta, non habeāt propriam exiſtentiam, reuera, non eſt probabilis, quia nec ratione firma vtitur, neque habet authorem grauem. Nam licet fortaſſe Sotus in phyloſophia id interdum inſinuauerit, non tamen rem ex profeſſo diſputans & examinans, & poſtea in 4. diſputatione 10. tota quæſtione ſecunda contrarium aperte ſupponit. Ac denique, quamuis illa opinio eſſet probabilis, non tamen omne id, quod ex metaphyſica opinione probabile colligitur, eſt in Theologia probabile, alioqui etiam dici poſſet, eſſe probabile, manere materiam in hoc ſacramento, quia manet quātitas, & probabile eſt, materiam eſſe eandem rem cum quantitate, vel formam panis manere, quia opinio eſt, formam illam eſſe accidentalem, quod tamen ſimpliciter damnatur à Thomiſtis, vt alienum à doctrina fidei & facile eſſet ſimilia exempla afferre, quæ docent, quādo ex opinione metapyhſica ſequi videtur aliqnid in Theologia, quod doctrinæ fidei non eſt conſentaneum, ſed videtur aduerſum, aut quærendam eſſe probabilem viam ad vitandum tale conſequens, & negandam conſecutionem, vel ſi hæc inueniri non poteſt, illud eſſe ſufficiens argumentum ad iudicandum, illam opinionem metaphyſicam eſſe improbabilem potius, quam è cōuerſo. Theologia enim, quæ ſuprema ſapientia eſt, iudicat de inferioribus doctrinis, & illas corrigit, non è contrario. Quocirca idem iudicium ferendum eſt in præſenti controuerſia, ſi ex illo principio metaphyſico vitari nullo modo poteſt, quin ſequatur, exiſtētiam ſubſtantialem manere in hoc ſacramento, hoc eſt, ſufficiens argumentum, vt illud iudicetur improbabile, ſi tamen quis mordicus vellet illud defendere, potius debet negare conſequentiam, & dicere, naturaliter quidem accidentia exiſtere illo modo, tamē ablata ſubſtantia, Deum illis conferre nouam exiſtentiam, qua exiſtant, & licèt prædictus author dicat, eum deſipere, qui ita ſentit, & mihi quidem abſolutè loquendo idem videatur, ſuppoſito tamen illo alio errore, exiſtimo fore, vt hoc modo minus deſipiat.

Mirand.

Sotus.

Dico tertio, Poſt conſecrationem non manet eadem numero entitas, vel ſubſtantia, quę fuit panis ſub eſſe corporis Chriſti. Hæc eſt aperta ſententia Diui Thomæ hic, & artic. 3. ad 3. & art. 4. & 8. vbi negat, in tranſmutatione, quæ fit in hoc ſacramento, manere aliquid commune vtrique termino, præter accidentia panis & vini. & idem in 4. diſt. 11. quæſt. 1. articulo 4. & eam late defendit Soto. diſt. 9. quæſt. 2. articu. 4. Ledeſma, quæſt. 16. artic. 4. qui contrariam ſententiam Caietano tribuunt, & eam impugnant: ſed fortaſſe Caietanus, licèt in modo loquendi minùs propriè & cautè loquatur, tamen in re non ſentit contra hanc concluſionem, vt apertiùs explicabo in cōmentario arti. 4. D. Thom. vbi Caietanus nonnulla dicit, quæ non poſſunt vera eſſe, niſi ſuppoſita hac ſententia, præſertim illud, ſcilicet, quod poſſit à Deo reproduci idem numero panis, abſque conuerſione corporis Chriſti, in ipſum, quod etiam docent Capreol. in 4. diſt. 11. quęſt. 1. art. 3. ad 1. Scoti contra 2. concluſionem, & Ferrar. 4. contra Gent. capite 63. qui proinde poſſunt pro hac ſententia afferri: Nam aperte ſupponunt totalem diſtinctionem numericā inter corpus Chriſti & panem, etiam vt ſunt hæ ſubſtantiæ, ſeu entitates: non ergo manet hęc entitas panis in corpore Chriſti. Probatur autē primò ex principiis fidei: ſequitur enim ex illa ſententia, primò, non totam ſubſtantiam panis conuerti, quia, quod manet, non conuertitur: Dicitur autem manere illa ſubſtantia, prout hæc ſubſtantia vel entitas eſt. Sequitur ſecundò, non manere duntaxat accidentia panis, quia hæc entitas vel ſubſtantia panis non eſt accidens, & manere dicitur. Sequitur tertiò non eſſe omnino idem corpus Chriſti, quod eſt in cœlo, & quod eſt in ſacramento quoad entitatem, vel ſubſtantiam ſuam, quod eſt contra fidem; patet ſequela, quia corpus, quod eſt in ſacramento, eſt illa entitas, vel ſubſtantia, quę fuit panis: corpus autem, quod eſt in cœlo, non eſt illa ſubſtantia, neq; illa entitas, quia non eſt creatum ex illa. Quin potius ſequitur quartò, hæc corpora ſaltem numero diſtingui, quod ita declaro, quia ante conſecrationem hęc entitas panis diſtinguebatur numero à corpore Chriſti, quod eſt in cœlo, & tamen poſt conſecrationem dicitur manere eadem numero entitas, vel ſubſtantia ſub eſſe corporis Chriſti in ſacramento: ergo corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento, eſt res, & ſubſtātia numero diſtincta ab eodem corpore prout eſt in cœlo, non enim poteſt manere eadem numero entitas, & non diſtingui numero ſuo realiter ab eo, à quo per ſe ipſam diſtinguebatur. Quin potius cū per conuerſionem dicatur hæc entitas, vel ſubſtantia mutare ſpecificationem ſuam, & ita ex pane tranſire ad eſſe corporis Chriſti, neceſſe eſt, vt illud eſſe corporis Chriſti, quaſi indiuiduetur per hanc ſubſtantiam, quam contrahit. Vlteriuſque ſequitur quintò ſub diuerſis ſpeciebus ſacramentalibus multo magis eſſe corpora Chriſti numero diſtincta, quia ſub illis erant panes numero diſtincti, non ſolum in eſſe panis, ſed etiam in eſſe huius entitatis & ſubſtantiæ: vnde poſita

1. Concluſio.

D. Thom.

Soto. Ledeſma.

Capreol. Ferrar.

poſita fide, quod in omnibus his ſacramentis eſt idē corpus Chriſti, ſequitur vlterius non ſolum idē corpus Chriſti, eſſe in pluribus locis, ſed etiā eſſe plures entitates realiter inter ſe diſtinctas, q͂ eſt myſterium quodāmodo maius myſterio Trinitatis: quia vna res finita, erit idem realiter cum innumeris rebus abſolutis & infinitis, quę antea inter ſe tam eſſentia, quā ſuppoſito diſtinguebantur.

Secundo principaliter probatur cōcluſio ex principiis metaphyſicis. Primò, quia non poteſt, mutata eſſentia rei, manere eadem numero entitas: quia per illam conſtituitur in eſſe huius entitatis, ſed hæc entitas vel Subſtantia, quæ eſt panis, eſſentialiter eſt panis: Non enim conſtituitur hæc entitas per ſola prædicata tranſcendentalia, ſeu generica, ſed per propria & ſpecifica: Ergo. Secundum principium, quod ex hoc colligitur, eſt, non poſſe fieri trāſmutationem realem inter differentias ſpecificas, manente eodem indiuiduo generis ſub illis, tāquam ſubiecto manente ſub vtroque termino, vt, quod ex leone fit equus, manente eodem indiuiduo animal: quia hæc compoſitio eſt metaphyſica, & extrema non realiter, ſed ratione formali tantum diſtinguuntur: Ergo fieri non poteſt, vt maneat hæc entitas, vel eadem numero ſubſtantia, quę fuit panis, ſub eſſe corporis Chriſti, quod ſi non manet eadem numero entitas vel ſubſtantia, vt ſic, nihil omnino manet de ſubſtantia & entitate panis, neque vt erat panis, neque vt erat hæc ſubſtantia, aut hoc ens. Nam indiuiduum ſubſtantiæ, vel entis, quod ſub illis accidentibus incipit, omnino eſt numero diſtinctum. Tandem confirmatur, quia, ſi hic fieret tranſmutatio ſolum in his, quę ſunt propria panis & non in his, quæ ſunt communia, etiam ſi ſubſtantialia ſint, conſequenter dicendum eſſet manere materiam, vt materia prima eſt, & eandem formam ſub communi ratione formæ.

Reſpōſio ad fundamentū 3. ſententiæ.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ non poteſt exactè reſponderi vſque ad ſequentem diſputationem, vbi explicabimus, quomodo panis non annihilatur, ſed vere conuertitur in corpus Chriſti, & explicabimus locutiones inter terminos huius cōuerſionis, docendo cum D. Thom. hic art. 4. & q. 78. artic. 5. panem non proprie fieri corpus, ſed ex pane corpus. Confirmatio vero ibi adducta potius contrarium perſuadet, nam certum eſt, poſſe Deum, cōſeruato corpore Chriſti in ſacramento, iterum producere, ſeu creare eandem ſubſtantiam panis, quæ tranſubſtantiata fuerat, vt docent Caietan. Capreolus & Ferrar. locis citatis: ſignum eſt ergo, illam entitatē panis non manere proprie in corpore Chriſti, nec realiter, nec formaliter, ſed ſolum eſſe conuerſam in illud. & ideo dicitur id, quod erat panis, eſſe nunc corpus Chriſti, ſumendo vagè illud relatiuum, *quod*, quantum ad rationem continenti ſub ſpeciebus, ſub quibus corpus Chriſti, quaſi loco panis conſtituitur, & quodāmodo illius officium ſubit, ac propter eandem cauſam dici poteſt ſecundum naturæ ordinem, non poſſe eandem numero ſubſtantiam panis redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quia deberet redire ſub eiſdem numero accidentibus, & ita explicant D. Thom. prędicti authores, & de eadem re iterum dicemus in ſequentibus.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur.

4. d. 11. q. 1. a. 2. & 4 cont. c, 63. & quod 5. artic. 11. & quod. 9. ar. 5. ad 3 & 1. cor. 11. lect. 5. col. 5.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti, annihiletur, A *aut in priſtinam materiam reſoluatur. Quod enim eſt aliquid corporale, oportet alicubi eſſe. Sed ſubſtantia panis, quæ eſt quiddam corporale, non manet in hoc ſacramento (vt dictum eſt) nec etiam eſt dare aliquem locum, vbi ſit. Ergo non eſt aliquid poſt conſecrationem. Igitur aut eſt annihilata, aut in præiacentem materiam reſoluta.*

Art. præced.

2. Præterea, Illud quod eſt terminus à quo, in qualibet mutatione non remanet, niſi fortè in potentia materiæ, ſicut cum ex aere fit ignis forma aeris non manet, niſi in potentia materiæ & ſimiliter, quando ex albo fit nigrum. Sed in hoc ſacramento ſubſtantia panis & vini ſe habet ſicut terminus à quo, corpus autem vel ſanguis Chriſti, ſicut terminus ad quē: dicit enim † Ambroſius in libro de officiis. Ante benedictionem B *alia ſpecies nominatur: Poſt benedictionem corpus Chriſti ſignificatur. Ergo facta conſecratione, ſubſtantia panis vel vini non manet, niſi forte reſoluta in ſuam materiam.*

In lib. de his qui myſteriis initiātur c. 9. à med to. 4. refertur de cōſe. d. 2. ca. Ante.

3. Præterea, Oportet alterum contradictorium eſſe verū. Sed hæc eſt falſa, facta conſecratione, ſubſtantia panis, vel vel vini eſt aliquid; Ergo hæc eſt vera, ſubſtantia panis vel vini eſt nihil.

SED contra eſt, quod Auguſtinus † dicit in libro 83 quæſtionum. Deus non eſt cauſa tendēdi in non eſſe. Sed hoc ſacramentum diuina virtute perficitur. Ergo in hoc ſacramento nō annihilatur ſubſtantia panis aut vini.

Lib 83. q. q. 21. to. me. to. 4.

RESPONDEO *dicendum, quod quia ſubſtantia panis* C *vel vini non manet in hoc ſacramento, quidam impoſſibile reputantes, quod ſubſtantia panis vel vini in corpus, vel ſanguinem Chriſti conuertatur, poſuerunt quod per conſecrationem ſubſtantia panis vel vini vel reſoluitur in præiacentem materiam, vel quòd annihilatur. Præiacens autem materia, in quam corpora mixta reſolui poſſunt, ſunt quatuor elementa. No enim poteſt reſolutio fieri in materiam primam ita quod ſine forma exiſtat, quia materia ſine forma eſſe non poteſt. Cum autem poſt conſecrationem, nihil ſub ſpeciebus ſacramenti remaneat, niſi corpus & ſanguis Chriſti, oportebit dicere, quod elementa in quæ reſoluta eſt ſubſtantia panis vel vini, inde diſcedant per motum localem, quod ſenſu perciperetur. Similiter etiam ſubſtantia panis vel vini manet vſque ad vltimum inſtans conſecrationis. In vltimo autem inſtanti conſecrationis iam eſt ibi ſubſtantia corporis vel ſanguinis Chri-* D *ſti, ſicut in vltimo inſtanti generationis iam ineſt forma. Vnde non erit dare aliquod inſtans, in quo ſit ibi præiacens materia Non enim poteſt dici, quod paulatim ſubſtantia panis vel vini reſoluatur in præiacentem materiam vel ſucceſſiue egrediatur de loco ſpecierum, quia ſi hoc inciperet fieri in vltimo inſtanti ſuæ conſecrationis, ſimul ſub aliqua parte hoſtiæ eſſet corpus Chriſti cum ſubſtantia panis, quod eſt contra prædicta. † Si vero hoc incipiat fieri ante conſecrationem, erit dare aliquod tempus, in quo ſub aliqua parte hoſtiæ neque erit ſubſtantia panis, neque erit corpus Chriſti, quod eſt inconueniens. & hoc ipſemet perpendiſſe videntur. Vnde poſuerunt aliud ſub diſiunctione, ſcilicet, quod vel annihiletur, vel in præiacentem materiam reſoluatur. Sed nec hoc poteſt eſſe,* E *quia non eſt dare aliquem modum, quo corpus Chriſti verum eſſe incipiat in hoc ſacramento, niſi per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum, quæ quidem conuerſio tollitur, poſita vel annihilatione ſubſtantiæ panis, vel reſolutione in præiacentem materiam. Similiter etiam non eſt dare, vnde talis reſolutio, vel annihilatio in hoc ſacramento cauſetur, cum effectus ſacramenti ſignificetur per formam. Neutrum autem horum ſignificetur per hæc verba formæ; Hoc eſt corpus meum. Vnde patet, prædictam poſitionem eſſe falſam.*

In iſto art & præced.

AD *primum ergo dicendum, quod ſubſtantia panis vel vini, facta conſecratione neque ſub ſpeciebus ſacramenti manet neque alibi. Non tamen ſequitur, quod annihiletur. Conuertitur enim in corpus Chriſti. Sicut non ſequitur. Si aer, ex quo generatus eſt ignis, non ſit ibi vel alibi, quod ſit annihilatus.*

AD

AD ſecundum dicendum, quod forma, quæ eſt terminus à quo, non conuertitur in aliam formam, ſed vna forma ſuccedit alteri in ſubiecto, & ideo prima forma non remanet, niſi in potentia materiæ. Sed hic ſubſtantia panis conuertitur in Corpus Chriſti, vt ſupra dictum eſt. † Vnde ratio non ſequitur.

Incorp. ar. & in præc.

AD tertium dicendum, quod licet poſt conſecrationem hæc ſit falſa, ſubſtantia panis eſt aliquid, id tamen in quod ſubſtantia panis eſt conuerſa, eſt aliquid. Et ideo ſubſtantia panis non eſt annihilata.

COMMENTARIVS.

Cõcluſiones D. Thom. Prima eſt panẽ in Euchariſtia nõ annihilari. Secunda, nõ reſolui in præiacẽtem materiam.

RESPONDET D. Thomas duabus aſſertionibus. Prima eſt, panem non annihilari; quia verba formæ tantum efficiunt, quod ſignificant: non ſignificant autem annihilationem, ſed conuerſionem panis in corpus Chriſti, cui annihilatio repugnat; q̃a terminus annihilationis eſt non eſſe ſimpliciter, terminus aũt cõuerſionis eſt aliud eſſe. Altera eſt, panẽ non reſolui in præiacentem materiam; quam eadem fere ratione confirmat; quia videlicet verba formæ, neq; ſignificant hanc reſolutionem in præiacentem materiã, ſed ſolùm conuerſionem in corpus Chriſti: ex qua non modo non ſequitur illa reſolutio, ſed etiam cum illa ſtare non poteſt, quod longo diſcurſu Diuus Thomas declarat, cuius littera ſatis eſt perſpicua. Solùm eſt tam in hoc, quã in alijs articulis huius materiæ obſeruandum, quod & Caiet. infrà notauit, quæſtio. 77. artic. 5. non eſſe mentem D. Thom. docere, eſſe ſimpliciter impoſſibilia, vel cõtradictionẽ implicantia, quæ aſſumit, ſenſum illius eſſe, in hoc myſterio non eſſe ſine fundamento fingenda, vel multiplicanda miracula, ſed ea ſolum aſſerenda, quæ ex verbis ſeu ſignificatione formæ, ſuppoſita fide & interpretatione Eccleſiæ, neceſſario conſequũtur, & ideo omnia, quæ huiuſmodi nõ ſunt, & naturali virtute fieri non poſſunt, dicuntur in hac materia impoſſibilia, quamuis abſolutam contradictionem nõ implicent: & ita facile exponi poſſunt multa, quæ tam in hoc articulo, quam in aliis huius materiæ dicuntur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrùm panis poſſit conuerti in Corpus Chriſti.

Infr. ar. 6. eo. & art. 8 cor. & ad 3. & 4. d. 11, q. 1. art. 2. q. ad 1. & q. 3. ad 3. & a. 3. q. 1. per. to. & 4. cont. c. 63. & quodli. 5. a. 11. & opuſ. 2. cap. 8. & 1. cor. 11 lect. 4. cor. 6. & lect. 3. col. 3. Lib. 3. tex. 6. tom 2. In c. de Subſtan. to. 1.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod panis non poſſit conuerti in corpus Chriſti. Conuerſio enim quædam mutatio eſt. Sed in omni mutatione oportet eſſe aliquod ſubiectum, quod prius eſt in potentia, & poſtea eſt in actu, vt enim dicitur. 3. Phyſic. † Motus eſt actus exiſtentis in potentia. Non eſt autem dare aliquod ſubiectum ſubſtantiæ panis & corporis Chriſti, quia de ratione ſubſtantiæ eſt, quod ſit non in ſubiecto, vt dicitur in Prædicamentis. * Non ergo poteſt eſſe, quod tota ſubſtantia panis conuertatur in corpus Chriſti.*

2. Præterea, Forma illius, in quod aliquid cõuertitur, de nouo incipit eſſe in materia eius, quod in ipſum conuertitur, ſicut cum aer conuertitur in ignem, prius non exiſtentem, forma ignis incipit de nouo eſſe in materia aeris, & ſimiliter cum cibus conuertitur in hominem, prius non exiſtentem, forma hominis incipit eſſe de nouo in materia cibi. Si ergo panis cõuertitur in corpus Chrſti, neceſſe eſt, quod forma corporis Chriſti de nouo incipiat eſſe in materia panis, quod eſt falſum. Non ergo panis cõuertitur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

3. Præterea, Ea quæ ſunt ſecundum ſe diuerſa, nunquam vnum eorum fit alterum, ſicut albedo nunquam fit nigredo. Sed Subiectum albedinis fit ſubiectum nigredinis, vt dicitur in, 1. Phyſic. Sed ſicut duæ formæ contrariæ ſunt ſecundum ſe diuerſæ (vtpote principia formalis differentiæ exiſtentes) ita duæ materiæ ſignatæ ſunt ſecundum ſe diuerſæ, vtpote exi-

A *ſtentes principia materialis diſtinctionis. Ergo non poteſt eſſe, quod hæc materia panis fiat hæc materia, qua indiuiduatur corpus Chriſti. Et ita non poteſt eſſe, quod ſubſtantia huius panis conuertatur in ſubſtantiam corporis Chriſti.*

Ex homi, 10. Refertur de cõſ. d. 2. c 35. Quia corpus aſſumptum.

*SED contra eſt, quod * Euſebius, Emiſſ. dicit. Nouum tibi, & impoſſibile eſſe non debet, quod in Chriſti ſubſtantiam terrena, & mortalia conuertuntur.*

In med. ar. 1. huius q.

*RESPONDEO dicendum, quod ſicut ſupra dictum eſt, * cum in hoc ſacramento ſit verum corpus Chriſti, nec incipiat ibi eſſe de nouo per motum localem, cum etiã nec corpus Chriſti, ſit ibi, ſicut in loco (vt ex dictis patet *) neceſſe eſt dicere, quod incipiat ibi eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ panis in ipſum.*
B *Hæc tamẽ conuerſio non eſt ſimilis cõuerſionibus naturalibus, ſed eſt omnino ſupernaturalis, ſola Dei virtute effecta. Vnde Ambroſius * dicit in libro de Sacramentis. Liquet, quòd præter naturæ ordinem, Virgo generauit, & hoc, quod conficimus corpus, ex Virgine eſt, quid ergo quæris naturæ ordinem in Chriſti corpore, cum præter naturam ſit ipſe Dominus IESVS partus ex Virgine? Et ſuper illud Iohannis 6. Verba quæ ego locutus ſum vobis (ſcilicet, de hoc ſacramento) ſpiritus & vita ſunt, dicit Chryſoſtomus, id eſt, ſpiritualia ſunt, nihil habentia carnale, neque conſequentiam naturalem. ſed eruta ſunt ab omni tali neceſſitate quæ in terra & à legibus, quæ hic poſitæ ſunt. Manifeſtum eſt enim, quod omne agens agit in quantum eſt actu. Quodlibet autem agens creatum, eſt determinatum in ſuo actu, cum ſit determinati generis, & ſpeciei,*
C *& ideo cuiuslibet agentis creati actio fertur ſuper aliquem determinatum actum: determinatio autem cuiuslibet rei in eſſe actuali, eſt per eius formam. Vnde nullum agens naturale, ſeu creatum, poteſt agere, niſi ad immutatonem formæ, & propter hoc omnis conuerſio, quæ fit ſecundum leges naturæ, eſt formalis. Sed Deus eſt actus infinitus (vt in prima parte habitum eſt) vnde eius actio ſe extendit ad totam naturam entis. Nõ igitur ſolum poteſt perficere cõuerſionem formalem vt ſcilicet diuerſæ formæ ſibi in eodem ſubiecto ſuccedant, ſed conuerſionem totius entis, vt, ſcilicet, tota ſubſtantia huius conuertatur in totam ſubſtantiam illius. Et hoc agitur diuina virtute in hoc ſacramento. Nam tota ſubſtantia panis conuertitur in totam ſubſtantiam corporis Chriſti, & tota ſubſtãtia vini, in totam ſubſtantiam ſanguinis Chriſti. Vnde hæc*
D *conuerſio non eſt formalis ſed ſubſtantialis, nec continetur inter ſpecies motus naturalis, ſed proprio nomine poteſt dici trãſubſtantiatio.*

Art. 2. huius quæſt.

In lib. de his qui myſteriis initiantur, c. 9. parũ à me. tom. 4.

Homi. 46. in Iohan. non multũ ante med. tom. 3.

Quæſt. 7. a. 1. & 25. ar. 2.

AD primum ergo dicendum quod obiectio procedit de mutatione formali, quia formæ proprium eſt in materia, vel ſubiecto eſſe. Non autem habet locum in conuerſione totius ſubſtantiæ. Vnde cum hæc conuerſio ſubſtantialis importet quendam ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt ſicut in ſubiecto, in vtraq; ſubſtantia, ſicut ordo & numerus.

AD ſecundum dicendum, quod illa obiectio procedit de cõuerſione formali ſeu mutatione, quia oportet ſicut dictum eſt, formam eſſe in materia, vel ſubiecto. Non autem habet locum
E *in conuerſione totius ſubſtantiæ, cuius non eſt accipere aliquod ſubiectum.*

Incor. & a. 3.

AD tertium dicendum, quod virtute agentis finiti non poteſt forma in formam mutari, nec materia in materiam. Sed virtute agentis infiniti, (quod habet actionem in totum ens) poteſt talis conuerſio fieri, quia vtrique formæ & vtrique materiæ eſt communis natura entis, & id, quod eſt entitatis in vna, poteſt actor entis conuertere in id, quod eſt entitatis in altera, ſublato eo, per quod ab illa diſtinguebatur.

COMMENTARIVS.

Cõcluſio D. Tho. eſt panem cõuerti in Corpus Chriſti.

QVamuis de poteſtate ſit quæſtio, mens tamen Diui Thomæ eſt, inquirere, an reuera in hoc ſacramento talis conuerſio fiat: Vnde reſpondet, non

non ſolùm poſſibilem, ſed etiam neceſſariam eſſe hanc conuerſionem, vt Chriſtus hic eſſe incipiat, ſine mutatione locali, quam concluſionem colligit ex principiis poſitis in artic.2. Deinde verò declarat, hanc conuerſionem eſſe ſupra omnem naturæ ordinem: quia virtute agentis naturalis ſolùm poteſt fieri conuerſio formalis, quæ fit per ſucceſſionem formarum in eodem ſubiecto: quia naturale agens (inquit) cùm ſit finitum, & habeat determinatum eſſe per formam ſuam, ſolum agit ad immutationem formæ, id eſt, ſolùm poteſt agere ex præſuppoſito ſubiecto; & ideò tantùm poteſt conuertere & immutare, aliquid inducendo, & expellendo formam à ſubiecto: in hac autem conuerſione fit transmutatio totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam, nullo manente communi ſubiecto; & ideò ſupernaturalis eſt, & ſingularem rationem habet, & ſpeciali nomine tranſubſtantiatio dicitur, ac denique à ſolo agente virtutis infinitę fieri poteſt.

Obiectio cōtra D.Thom. In ſolutione ad 1. & 2. videri poteſt D.Thom. docere contraria: nam in priori dicit, conuerſionem hanc fieri in vtraque ſubſtantia, panis, ſcil. & corporis Chriſti tanquam in ſubiecto; in poſteriori verò ſimpliciter negat, hanc conuerſionem habere ſubiectum. Solutio. Dicendum verò eſt, mentem D.Thom. eſſe; hanc conuerſionem, prout eſt effectio quædam vel tranſitus vnius ſubſtantiæ in aliam, non habere proprium ſubiectum, ex quo fiat, vel quod maneat ſub vtroque termino, vt eleganter explicat infrà artic.8. Cum ergo in hac ſolutione ad primum dicit, conuerſionem eſſe in terminis tanquam in ſubiecto, non loquitur de ipſa conuerſione propriè, & ratione ſui, ſed ratione ordinis & ſucceſſionis ſubſtantiarum, quam connotat, vel includit: verba enim illius ſunt, *Cùm hac conuerſio ſubſtantialis importet quendam ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in alteram, eſt in vtraque ſubſtantia, ſicut in ſubiecto, ſicut ordo & numerus.* Non ergo formaliter ipſa conuerſio, ſed ordo illam Replicatio. conſequens dicitur eſſe in vtraque ſubſtantia. Dices, ſubſtantia panis non manet in inſtanti conuerſionis: quomodo ergo poteſt eſſe ſubiectum ordinis? Solutio. Reſpondetur, hic ordo, & ſucceſſio, cùm ſit inter ens, & non ens; ſolum eſt relatio rationis, fundata in quadam denominatione extrinſeca: cuius relationis & denominationis rectè intelligitur eſſe quaſi ſubiectum id, quod præteriit, vt conſtat in omnibus rebus, quæ inter ſe habent ordinem prioris & poſterioris; in ſucceſſione temporis; & in terminis à quo, & ad quem, omnis mutationis, ſeu conuerſionis. Circa ſolutionem ad 3. habet Caiet. longum commentarium; breuiter tamen duo in ea ſolutione explicat D.Thom. Primum eſt, cur poſſit Deus totum ens omnino in aliud commutare, & cōuertere, quod non poſſent agentia creata; & rationem, inquit eſſe, quia ratio entis vtrique termino eſt communis, & Deus eſt author totius entis: ſicut ergo omne ens obedit Deo, tam ad agendum, quàm ad patiendum omne id, quod non inuoluit contradictionem; quia ſubditur Deo, vt authori, ita (inquit D. Thomas) poteſt Deus omnino conuertere vnum ens in aliud, quia eſt vtriuſque author; vnde conſtat, D.Thom. loqui de ente creato: conſtat etiam, rationem eis communem eſſe omni ſupernaturali transmutationi, & non ſolius tranſubſtantiationis propriam: quia reuera non poterat aliam magis propriam afferre. Secundò indicat D. Thomas modum huius conuerſionis, dicens; poſſe authorem entis conuertere id, quod eſt in vna re, in id, quod eſt in altera, ſublato eo, per quod diſtinguuntur; in quo verbo fundare videtur Caiet. ſententiam ſuprà tractatam: ſenſus tamen D.

A Thomæ non eſt obſcurus: ſolùm enim dicit, totam entitatem vnius rei poſſe conuerti in aliam, ſublatis propriis prędicatis rei conuerſæ, & manentibus in re, ad quam fit conuerſio, prędicatis communibus vtrique termino; non quidem eiſdem numero (nunquam enim id D.Thom. excogitauit) ſed gradu, aut genere: quod eodem fere modo accidit in conuerſione formali: ſolùmque eſt differentia, quia in ea manet idem numero ſubiectum commune, quod non manet in hac conuerſione: & Caiet. etiam certè non videtur ab hac expoſitione alienus, dicit enim; hanc conuerſionem non eſſe intelligendam per abſtractionem, vel ſeparationem vnius gradus, vel rationis formalis ab alia, ſcilicet, ſuperioris ab inferiori, ita vt intelligatur manere gradus ſuperior, & fieri conuerſio in inferiorem: ſic enim (inquit) non conuerteretur tota ſubſtantia: non ergo intelligit manere eandem rem numero ſecundum gradum ſuperiorem: aliàs non poſſet fieri conuerſio, niſi prædicto modo. Vnde inferius ſubdit, panem ſecundum ſpecificam rationem ita conuerti, vt neque in ſe, neque in ſuo ſimili maneat: ſecundum rationem autem, in qua communicat cum alia re, manere non in ſeipſo (ſic enim, inquit, non conuerteretur) ſed in ſibi ſimili; & propterea dicitur ſaluari formalis ratio eius: non ergo videtur Caiet. malè ſenſiſſe de re ipſa, nonnullas verò locutiones habet, quæ omnino vi-

C tandæ videntur: dicit enim *poſt conuerſionem panis entitas conuerſa, entitas quædam eſt,* quod D.Thom. nuſquam dixit; ſed potiùs, ſubſtantiam, vel entitatem panis poſt conuerſionem non eſſe aliquid, quia iam tranſiit in aliam entitatem. Alia propoſitio Caiet. eſt, *Res conuerſa ita ſaluatur ſecundum commune, vt eorum prædicationem ſuſcipiat.* Quod non video, quomodo poſſit eſſe verum; quia ſicut panis non eſt panis, ita neque ſubſtantia, neque ergo ita ſeruantur prædicata communia, vt de re conuerſa dici poſſit; ſed vt dici poſſint de re, in quam fit conuerſio: & fortaſsè hoc dicere voluit Caietanus.

ARTICVLVS V.

D Vtrùm in hoc ſacramento remaneant accidentia panis & vini, poſt conuerſionem.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod in hoc ſacramento non remaneant accidentia panis & vini. Remoto enim priori, remouetur & poſterius. Sed ſubſtantia eſt naturaliter prior accidente, vt probatur 7 Metaphyſ. Cùm igitur, facta conſecratione, non remaneat ſubſtantia panis in hoc ſacramento, videtur, quod non poſſint remanere accidentia eius. Sup art.2.ad 3 & in 1.q. 76.ar.1. ad 3. & 4. d.12.q. 1.ar.1.q.2. Et d 12.q.1. art. 1 quæ.2 & 1. Corinth.11. lect.5.col 2. & ſi & col.6. Lib.7.tex.4. tom.3.

2. Præterea, In ſacramento veritatis non debet eſſe aliqua deceptio. Sed per accidentia iudicamus de ſubſtantia. Videtur ergo, quòd decipiatur humanum iudicium: ſi remanentibus accidentibus, ſubſtantia panis non remaneat. Non ergo

E *hoc eſt conueniens huic ſacramento.*

*3. Præterea, Quamuis fides noſtra non ſit ſubiecta rationi, non tamen eſt contra rationem, ſed ſupra ipſam, vt in principio huius operis dictum eſt. * Sed ratio noſtra habet ortum à ſenſu, ergo fides noſtra non debet eſſe contra ſenſum.* 2.2.q.10.ar. 1.ad 1. *Eſt autem contra ſenſum, dum ſenſus iudicat eſſe panem, & fides credit eſſe ſubſtantiam corporis Chriſti. Non ergo hoc eſt conueniens huic ſacramento, quòd accidentia panis ſubiecta ſenſibus maneant, & ſubſtantia non maneat.*

4. Præterea, Illud, quod manet conuerſione facta, videtur eſſe ſubiectum mutationis. Si ergo accidentia panis manent conuerſione facta, videtur, quòd ipſa accidentia ſint conuerſionis ſubiectum, quod eſt impoſſibile: nam accidentis non eſt accidens. Non ergo in hoc ſacramento debent remanere accidentia panis & vini.

SED

Refertur de conſe. d. 2. c. Nos autem. SED *contra eſt, quod Auguſt.* * *dicit in lib. ſent ent. Proſperi. Nos in ſpecie panis & vini, quam videmus, & res inuiſibiles, id eſt, carnem & ſanguinem honoramus.*

RESPONDEO *dicendum, quod ſenſu apparet, facta conſecratione, omnia accidētia panis & vini remanere. Quod quidem rationabiliter per diuinam prouidentiam fit. Primò quidem, quia non eſt conſuetum hominibus, ſed horribile carnem hominis comedere & ſanguinem bibere. Et ideo proponuntur nobis caro & ſanguis Chriſti ſumenda ſub ſpeciebus illorum, quæ frequentius in vſum hominibus veniunt, ſcilicet, panis & vini. Secundo, ne hoc ſacramentum ab infidelibus irrideretur, ſi ſub ſpecie propria Dominum noſtrum manducaremus. Tertiò vt dum inuiſibiliter corpus & ſanguinem Domini noſtri ſumimus, hoc proficiat ad meritum fidei.*

In propoſ. 1. habetur hic liber inter opera Ariſtel. tom. 3. AD *primum ergo dicendum, quod ſicut dicitur in lib.* * *de cauſis; effectus plus dependet à cauſa prima, quā è cauſa ſecunda. Et ideo virtute Dei, qui eſt cauſa prima omniū, fieri poteſt, vt remaneant poſteriora, prioribus ſublatis.*

AD *ſecundum dicendum, quod in hoc ſacramento nulla eſt deceptio, ſunt enim ibi ſecundum rei veritatem accidētia, quæ ſenſibus diiudicantur. Intellectus autē, cuius eſt proprium obiectum ſubſtantia (vt dicitur in 3. de anima* *) *per fidem à deceptione præſeruatur.* L. 3. tex. 26. tom. 2.

Et ſic patet reſponſio ad tertium: Nam fides non eſt contra ſenſum: ſed eſt de eo, quod ſenſus non attingit.

AD *quartum dicendum, quod hæc conuerſio non proprie habet ſubiectum, vt dictum eſt* *, *ſed tamen accidentia, quæ remanent, habent aliquam ſimilitudinem ſubiecti.* Art. 4 huius q. ad. 1. & 2.

COMMENTARIVS.

In hoc articulo nihil circa corpus eius occurrit notandum: quia tam aſſertio, quàm congruentiæ Diui Thomæ ſatis perſpicuæ. In ſolutione autem ad primum, rationem indicat, ob quam poteſt accidens à ſubſtantia ſeparari, quam infra, quæſt. 77. artci. 1. ex profeſſo diſputat. In ſolutione vero ad 2. & 3. agit de cognitione ſubſtantię, quæ ex ſenſibilibus ſpeciebus conſecratis acquiri poteſt; de qua re dicemus cōmodius infrà quæſtione. 77. diſpu. 16. ſect. 1.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm facta conſecratione remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis.

Inf. q. 77. ar. 1. & 6. cor. & 4 d 11. q 1 a. 1. q. 3. & d 12. q. 1. ar. 2 q. 3. cor. & quod. 9. art. 5. ad 3. & 1. co. 11 le. 4. fine

AD *ſextum ſic proceditur. Videtur, quod facta conſecratione, remaneat in hoc ſacramento forma ſubſtantialis panis. Dictum eſt enim* *, *quod facta conſecratione, remanent accidentia. Sed cum panis ſit quoddam artificiale, etiam forma eius eſt accidens. Ergo remanet, facta conſecratione.* Art. præced

2. Præterea, Forma corporis Chriſti eſt anima, dicitur enim 2. de anima, * *quod anima eſt actus corporis phyſici potentia vitam habentis. Sed non poteſt dici, quod forma ſubſtātialis panis cōuertatur in animam. Ergo videtur, quod remaneat, facta conſecratione.* Lib. 2 tex. 4. & 6. tom. 3

3. Præterea, Propria operatio rei ſequitur formam ſubſtantialem eius. Sed illud, quod remanet in hoc ſacramento, nutrit, & omnem operationem facit, quā faceret panis exiſtens. Ergo forma ſubſtantialis panis remanet in hoc ſacramēto, facta conſecratione.

SED *contra, Forma ſubſtantialis panis eſt de ſubſtantia panis. Sed ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti, ſicut dictum eſt.*† *Ergo forma ſubſtantialis panis non manet.* Artic. 2. & 4. huius q.

RESPONDEO *dicendum quod quidam poſuerūt, quod facta cōſecratione, non ſolum remanent accidentia panis, ſed etiam forma ſubſtantialis eius. Sed hoc eſſe non poteſt. Primò, quia ſi forma ſubſtantialis panis remaneret, nihil de pane cōuerteretur in corpus Chriſti, niſi ſola materia. Et ita ſequeretur, quod non conuerteretur in corpus Chriſti totū, ſed in eius materiam, quod repugnat formæ ſacramenti, qua dicitur, hoc eſt corpus meum. Secundò, quia ſi forma ſubſtantialis panis* A *remaneret in materia, aut à materia, ſeparata. Primū autem eſſe nō pōt, qa remaneret in materia panis, tūc tota ſubſtātia panis remaneret & eſt cōtra prædicta.*† *In alia aūt materia remanere nō poſſet, qa ppria forma nō eſt niſi in ppria materia. Si aūt remaneret à materia ſeparata, iā eſſet forma intelligibilis actu. & etiam intelligens: Nam omnes formæ a materia ſeparatæ ſunt tales. Tertiò eſſet incōueniēs huic ſacramento. Nam accidentia panis in hoc ſacramento remanent, vt ſub eis videatur corpus Chriſti, non autem ſub propria ſpecie, ſicut ſuprà dictum eſt.*† *Et ideo dicendum eſt, quod forma ſubſtantialis panis non remanet.* Art. 2. hu. q. Arti. præced.

AD *primum ergo dicendum, quod nihil prohibet arte fieri aliquid, cuius forma non eſt accidens, ſed forma ſubſtantialis* B *ſicut arte poſſunt produci ranæ & ſerpentes, talem enim formam non producit ars virtute propria ſed virtute naturalium principiorum. Et hoc modo producit formam ſubſtantialem panis, virtute ignis decoquentis materiam ex farina & aqua confecta.*

AD *ſecundum dicendum, quod anima eſt forma corporis, dans ei totum ordinem eſſe perfecti, ſcilicet, eſſe, & eſſe corporeum, & eſſe animatum, & ſic de aliis. Conuertitur igitur forma panis in formam corporis Chriſti, ſecundum, quod dat eſſe corporeum, non autem ſecundum quod dat eſſe animatum tali animâ.*

AD *tertium dicendum, quod operationum panis, quædam conſequuntur ipſum ratione accidentium, ſicut immutare* C *ſenſum. Et tales operationes inueniuntur in ſpeciebus panis poſt conſecrationem, propter illa accidentia, quæ remanent. Quædam autem operationes conſequuntur panem, vel ratione materiæ, ſicut, quod conuertatur in aliquid, vel ratione formæ ſubſtantialis, ſicut eſt operatio conſequens ſpeciem eius, puta, quod confirmat cor hominis. Et tales operationes inueniuntur in hoc ſacramento, non propter formam, vel materiam quæ remaneat, ſed quia miraculoſe conferuntur ipſis accidentibus, vt infra dicetur.*

COMMENTARIVS.

Hic articulus ex ſecundo expeditus erat, tamen, D. Thomas illum mouit propter ſpecialem errorem impugnandum, quem in illo refert: negat ergo manere formam ſubſtātialem panis, & tres ra- D tiones affert, quarū prima ſolum in probabili proportione fundatur, quia cum tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam conuertatur, neceſſe eſt materiam & formam in formam conuerti, de qua proportione intra dicemus.

Secunda ratio eſt difficilis: infert D. Thomas, ſi maneret forma panis à materia ſeparata, illam fore intelligibilem actu, & intelligentem: quod tamen non ſequitur, ſi illa forma non ex natura ſua, ſed per diuinam omnipotentiam ſeparata maneat, ſed vt ſuprà dixit Diuus Thomas his rationibus contentus eſt, probando hoc non eſſe fieri iuxta rerum naturas: nam ſupponit, non eſſe aſſerenda miracula, quæ nec in verbis formæ fundamentum habent, neque my- E ſterio deſeruiunt, & ad hoc inducit tertiā rationem, quę optime probat, inutilem eſſe futuram huiuſmodi formæ ſeparationem, & miraculoſam conſeruationem. In ſolutione ad 2. & 3. aliqua dicit, quæ pertinent ad explicandum terminum conuerſionis, & operationis accidentium, quæ ſeparata manent, quæ non poſſunt vſque ad quæſtionem 76. & 77. recte explicari.

ARTICVLVS VII.

Vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti.

Sup. art. 3. c. 50 & infr. q. 78. ar. 2. & 5. co. & 4. d. 11. q. 1. art. 2. cor

AD *ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod iſta conuerſio non fiat in inſtanti, ſed ſit ſucceſſiua. In hac enim conuerſione prius eſt ſubſtantia panis, & poſtea ſubſtantia corporis Chriſti. Non ergo vtrumq; eſt in eodem inſtanti, ſed in duobus in-*

& arti.3.q 2. per tot. Et 4. cont.c.73. bus inſtantibus. Sed inter quælibet duo inſtantia eſt tempus A medium. Ergo oportet, quod hæc cōuerſio fiat ſecundum ſucceſſionem temporis, quod eſt inter vltimum inſtans, quo ibi eſt panis, & primum inſtans, quo ibi eſt corpus Chriſti.

2. Prætereà, In omni conuerſione eſt fieri, & factū eſſe. Sed hæc duo non ſunt ſimul; quia, quod fit, non eſt, quod autem factum eſt, iam eſt. Ergo in hac conuerſione eſt prius & poſterius, & ita oportet, quod non ſit inſtantanea, ſed ſucceſſiua.

Lib.4.cap 5. parū à princ. tom.4. 3. Prætereà, * Ambroſius, dicit in lib. de ſacramen. quòd iſtud ſacramentum Chriſti ſermone conficitur. Sed ſermo Chriſti ſucceſſiuè profertur. Ergo hæc conuerſio fit ſucceſſiuè.

SED contra eſt, quòd hæc conuerſio perficitur virtute infinita, cuius eſt ſubitò operari.

RESPONDEO dicendum, quod aliqua mutatio eſt inſtantanea triplici ratione. Vno quidem modo ex parte formæ q̃ eſt terminus mutationis. Si.n. ſit aliqua forma, quæ recipiat magis & minus, ſucceſſiue acquiritur ſubiecto, ſicut ſanitas. Et ideo, quia forma ſubſtantialis non recipit magis & minus, inde eſt, quod ſubito fit eius introductio in materia. Alio modo ex parte ſubiecti, quod quandoque ſucceſſiuè præparatur ad ſuſceptionem formæ, & ideo aqua ſucceſſiuè calefit. Quando verò ipſum ſubiectum eſt in vltima diſpoſitione ad formam, ſubitò recipit ipſam, ſicut Diaphanum ſubitò illuminatur. Tertio modo ex parte agentis, quod eſt infinitæ virtutis. Vnde ſtatim poteſt materiam ad formam diſponere. ſicut dicitur Marci 7. quod cùm Chriſtus dixiſſet: Ephata, quod eſt, adaperire, ſtatim apertæ ſunt aures hominis, C & ſolutum eſt vinculum linguæ eius. Ex his tribus rationibus hæc conuerſio eſt inſtantanea. Primò quidem, quia ſubſtantia corporis Chriſti, ad quam terminatur iſta conuerſio, non ſuſcipit magis neque minus. Secundò, quia in hac conuerſione non eſt aliquod ſubiectum, quod ſucceſſiuè præparetur. Tertiò, quia agitur Dei virtute infinita.

AD primum ergo dicendum, quod quidam non ſimpliciter concedunt, quod inter quælibet duo inſtantia ſit tempus medium. Dicunt enim, quod hoc habet locum in duobus inſtātibus, quæ referuntur ad eundem motum, non autem in duobus inſtantibus, quæ referūtur ad diuerſa. vnde inter inſtans, quod menſurat finem quietis, & aliud inſtans, quod menſurat principium motus, non eſt tempus medium. Sed in hoc decipiuntur, quia vnitas temporis & inſtantis, vel etiam pluralitas eorum, non accipitur ſecundum quoſcunque motus, ſed ſecundum primum motum cœli, qui eſt menſura omnis motus & quietis. Et ideo alij hoc concedunt in tempore, quod menſurat motum dependentem ex motu cœli. Sunt autem quidam motus ex motu cœli non dependentes, nec ab eo menſurati, ſicut in prima parte dictum eſt * de motibus Angelorum: Vnde inter duo inſtantia, illis motibus reſpondentia non eſt tempus medium. Sed hoc nō habet locum in propoſito quia quamuis iſta conuerſio ſecundum ſe non habeat ordinem ad motum cœli, cōſequitur tamen prolationē verborū, quam neceſſe eſt motu cœli menſurari. Et ideo neceſſe eſt inter quælibet duo inſtantia, circa iſtam conuerſionem ſignata, eſſe tempus medium. Quidam ergo dicunt, quod inſtans, in quo vltimo eſt panis, & inſtans in quo primò eſt corpus Chriſti, ſunt quidem duo per comparationem ad menſurata, ſed ſunt vnum per comparationem ad tempus menſurans, ſicut cum duæ lineæ ſe contingunt, ſunt duo puncta ex parte duarum linearum. Vnum autem punctum ex parte loci continentis. Sed hoc non eſt ſimile, quia inſtans & tempus particularibus motibus non eſt menſura intrinſeca, ſicut linea & punctus corporibus, ſed ſolum extrinſeca, ſicut corporibus locus. Vnde alij dicunt, quod eſt idem inſtans re, ſed aliud ratione. Sed ſecundum hoc ſequeretur, quod realiter oppoſita eſſent ſimul, nam diuerſitas rationis non variat aliquid ex parte rei. Et ideo dicendum eſt, quod hæc conuerſio (ſicut dictum eſt *) perficitur per verba Chriſti, quæ à ſacerdote proferuntur, ita, quod vltimum inſtans prolationis verborum eſt primum inſtans, in quo eſt in ſacramento corpus Chriſti, in toto autem tempore præcedente eſt ibi ſubſtantia panis, cuius temporis non eſt accipere aliquod inſtans proxime præcedēs vltimum, quia tempus non componitur ex inſtantibus conſequenter ſe habentibus, vt probatur. 6. Phyſic.* Et ideo eſt quidem dare primum inſtans, in quo eſt corpus Chriſti. Non eſt autem dare vltimum inſtans in quo ſit ſubſtantia panis, ſed eſt dare vltimum tempus. Et idem eſt in mutationibus naturalibus, vt patet per Philoſ. in 8. Phyſ.*.

1 p.q 53. a.3. — In cor.art. — Lib. 6 Phyſ. in princi.lib. per to. tex. 10.a. — Lib. 6.te.7 & tom.2.

AD ſecundum dicendum, quod in mutationibus inſtantaneis ſimul eſt fieri, & factum eſſe. Sicut ſimul eſt illuminari & illuminatum eſſe. Dicitur enim in talibus factum eſſe ſecundum quod iam eſt, fieri aūt ſecundum quod ante non fuit. In ſolu. ad 1. in iſto art.

B AD tertium dicendum, quod iſta conuerſio (ſicut dictum eſt *) fit in vltimo inſtanti prolationis verborum tunc enim completur verborum ſignificatio, quæ eſt efficax in ſacramentorum formis. Et ideo non ſequitur, quod iſta conuerſio ſit ſucceſſiua.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti. 4.d.11, q. 3. art.4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur quod hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti. Omne enim id, ex quo fit aliquid, eſt id quod fit illud. ſed non conuertitur: Dicimus enim, quod ex albo fit nigrum, & quod album fit nigrum, & licet dicamus, quod homo fiat niger, non tamen dicimus quod ex homine fiat nigrum, vt patet in 1. Phyſ.* Si ergo verum eſt, quod ex pane fiat corpus Chriſti, verum erit dicere quod panis fiat corpus Chriſti. Quod videtur eſſe falſum, quia panis non eſt ſubiectum factionis, ſed magis eſt terminus. Ergo non vere dicitur, quod ex pane fiat corpus Chriſti. Lib.1.c.5.

2. Prætereà, Fieri terminatur ad eſſe, vel ad factum eſſe. Sed hæc nunquam eſt vera, panis eſt corpus Chriſti, vel panis factus eſt corpus Chriſti, vel etiam panis erit corpus Chriſti. Ergo videtur, quod nec etiam hæc ſit vera, ex pane fit corpus Chriſti.

3. Prætereà, Omne id, ex quo fit aliquid, conuertitur in id, quod fit ex eo. Sed hæc videtur eſſe falſa panis conuertitur in corpus Chriſti, quia hæc cōuerſio videtur eſſe miraculoſior, quam creatio mundi, in qua tamen non dicitur, quod non ens conuertitur in ens. Ergo videtur, quod etiam hæc ſit falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

D 4. Prætereà, illud, ex quo fit aliquid, poteſt eſſe illud Sed hæc eſt falſa, panis poteſt eſſe corpus Chriſti. Ergo & hæc eſt falſa, ex pane fit corpus Chriſti.

SED contra eſt, quod Ambroſius * dicit in libro de ſacramentis. Vbi accedit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti. Lib.4 cap 4. cir.prin. t. 4.

RESPONDEO dicendum, quod hæc conuerſio panis in corpus Chriſti, quantum ad aliquid, conuenit cum creatione & cum tranſmutatione naturali, & quantum ad aliquid differt ab vtroque. Eſt enim commune his tribus, ordo terminorum, ſcilicet, vt poſt hoc ſit hoc (in creatione enim eſt eſſe poſt non eſſe, in hoc ſacramento, corpus Chriſti poſt ſubſtantiam panis, in tranſmutatione naturali album poſt nigrum vel ignis poſt aerem) & quod prædicti termini non ſint ſimul. Conuenit autem conuerſio, de qua nunc loquimur, cum creatione, E quia in neutra earum eſt aliquod commune ſubiectum vtrique extremorum, cuius contrarium apparet in omni tranſmutatione naturali. Conuenit vero hæc conuerſio cum tranſmutatione naturali in duobus, licet non ſimiliter. Primò quidem, quia in vtraque vnum extremorum tranſit in aliud (ſicut panis in corpus Chriſti, & aer in ignem) non autem non ens conuertitur in ens. Aliter tamen hoc accidit vtrobique. Nam in hoc ſacramento tota ſubſtantia panis tranſit in totum corpus Chriſti, ſed in tranſmutatione naturali materia vnius ſuſcipit formam alterius, priori forma depoſita. Secundò conueniunt in hoc, quod vtrobiq; remanet aliquid idem, quod non accidit in creatione. Differenter tamen, nam in tranſmutatione naturali remanet eadem materia, vel ſubiectum; in hoc autem ſacramento remanent eadem accidentia. Et ex his poteſt accipi, qualiter differenter in talibus loqui

*loqui debeamus. Quia enim in nullo prædictorum trium extrema ſunt ſimul, ideò in nullo eorum poteſt vnum extremũ de alio prædicari per verbum ſubſtantiuum præſentis temporis, non enim dicimus, nõ ens eſt ens; vel panis eſt corpus Chriſti; vel aer eſt ignis vel album eſt nigrum. Propter ordinem vero extremorum poſſumus vti in omnibus, hac præpoſitione, ex; quæ ordinem deſignat, poſſumus enim verè & propriè dicere, quod ex non ente fit ens, & ex pane corpus Chriſti, & ex aere ignis vel ex albo nigrũ. Quia verò in creatione vnũ extremorum non tranſit in alterum, non poſſumus in creatione vti verbo conuerſionis, vt dicamus, quod non ens conuertitur in ens. Quo tamen verbo vti poſſumus in hoc ſacramento, ſicut in tranſmutatione naturali. Sed quia in hoc ſacramento tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam mutatur, propter hoc hæc conuerſio propriè tranſubſtantiatio vocatur. Rurſus, quia huius conuerſionis non eſt accipere aliquod ſubiectũ, ea, quæ verificantur in conuerſione naturali ratione ſubiecti, non ſunt concedenda in hac conuerſione. Et primò quidem manifeſtum eſt, quod potentia ad oppoſitum conſequitur ſubiectum, ratione cuius dicimus, quod album poteſt eſſe nigrum, & aer poteſt eſſe ignis, licet hæc non ſit ita propria, ſicut prima. Nam ſubiectum albi (in quo eſt potentia ad nigredinem) eſt tota ſubſtantia albi: non enim albedo eſt pars eius, ſubiectum autem formæ aeris, eſt pars eius: vnde cum dicitur, aer poteſt eſſe ignis, verificatur ratione partis per Synechdochen. Sed in hac conuerſione, & ſimiliter in creatione, quia nullum eſt ſubiectum, nõ dicitur, ꝙ vnũ extremum poſſit eſſe aliud, ſicut, quod non ens poſſit eſſe ens, vel, quod panis poſſit eſſe corpus Chriſti. Et eadem ratione non poteſt propriè dici, quod de nõ ente fiat ens, vel quod de pane fiat corpus Chriſti, quia hæc præpoſitio, de, deſignat cauſam cõſubſtantialem, quæ quidem conſubſtantialitas extremorum in tranſmutationibus naturalibus attenditur penes conuenientiã in ſubiecto. Et ſimili ratione non conceditur, quod panis erit corpus Chriſti, vel quod fiat corpus Chriſti, ſicut neque conceditur in creatione, quod non ens erit ens, vel quod non ens fiat ens, quia hic modus loquendi verificatur in tranſmutationibus naturalibus ratione ſubiecti, putà, cum dicimus, quod album fit nigrum, vel album erit nigrum. Quia tamen in hoc ſacramento, facta conuerſione, aliquid idem manet, ſcilicet accidentia panis (vt ſupra dictum eſt *) ſecundum quandam ſimilitudinem, aliquæ harum locutionum poſſunt concedi, ſcilicet quod panis ſit corpus Chriſti, vel panis erit corpus Chriſti, vel de pane fit corpus Chriſti, vt nomine panis non intelligatur ſubſtantia panis, ſed in vniuerſali, hoc, quod ſub ſpeciebus panis continetur, ſub quibus prius continetur ſubſtantia panis, & poſtea corpus Chriſti.*

Arti. 2. huius quæſt.

A D *primum ergo dicendum, quod illud, ex quo aliquid fit, quandoque quidem importat ſimul ſubiectum cum vno extremorum tranſmutationis, ſicut cum dicitur, ex albo fit nigrum, & ſic etiam dici poteſt hoc fit illud, id eſt, album fit nigrum, quandoque vero importat ſolum oppoſitum vel extremum, ſicut cum dicitur, ex mane fit dies, & ſic non conceditur, quod hoc fiat illud, id eſt, quod mane fiat dies. Et ita etiam in propoſito, licèt propriè dicatur, quod ex pane fiat corpus Chriſti, non tamen propriè dicitur, quod panis fiat corpus Chriſti, niſi ſecundum quandam ſimilitudinem, vt dictum eſt.* †.

In corpo. art.

A D *ſecundum dicendum, quod illud, ex quo fit aliquid, quandoque erit illud propter ſubiectum, quod importatur. Et ideo cum huius conuerſionis non ſit aliquod ſubiectum, non eſt ſimilis ratio.*

A D *tertium dicendum, quod in hac conuerſione ſunt plura difficiliora, quam in creatione, in qua hoc ſolum difficile eſt, quod aliquid fit ex nihilo, quod tamen pertinet ad proprium modũ productionis primæ cauſæ, quæ nihil aliud præſupponit. Sed in hac conuerſione non ſolum eſt difficile, quod hoc totum conuertitur in illud totum, ita quod nihil prioris remaneat (quod non pertinet ad communem modum productionis alicuius cauſæ) ſed etiam habet hoc difficile, quod accidentia remaneant, corrupta ſubſtantia, & multa alia, de quibus in ſequentibus agetur.* † *Tamen verbum conuerſionis recipitur in hoc ſacramento, non autem in creatione, ſicut dictum eſt.* †. Quæſt. 77. In corp.

A D *quartum dicendum, quod ſicut dictum eſt, potentia pertinet ad ſubiectum, quod non eſt accidere in hac conuerſione. Et ideo non conceditur, quod panis poſſit eſſe corpus Chriſti: non enim hæc conuerſio fit per potentiam paſſiuam creaturæ, ſed per ſolam potentiam actiuam creatoris.*

HIc explicat Diuus Thomas modum loquendi de hac conuerſione, de qno dicemus ſectione pænultima ſequentis diſputationis, explicata prius ipſa re.

DISPVTATIO L.

De tranſitu ſeu conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti; quæ tranſubſtantiatio dicitur.

IN ſuperioribus diſputationibus explicatum eſt, quid in conſecratione huius ſacramenti fiat. Nunc exponendum eſt, quomodo & per quam actionem ſeu mutationem fiat: diximus enim, in hac conſecratione eſſe ſucceſſionem quandam duarum ſubſtantiarum, quarum altera deſinit eſſe, & habet rationem termini à quo; altera vero incipit eſſe ſub ſpeciebus, & habet ratiõe termini, ad quem principaliter tendit cõſecratio: videndum ergo ſupereſt, qualis ſit hæc ſucceſſio, ſeu tranſitus, quæ res Theologis omnibus difficilima viſa eſt, quia & omnino ſupernaturalis eſt, & nullam ſimilem habet in natura. Quoniam vero tota pendet ex doctrina fidei, primum ſtatuemus, quid de hac conuerſione fides doceat; deinde, vt fidei doctrinam declaremus, proponemus ea, quæ ſunt de ratione veræ conuerſionis, ac poſtea ſingula in hoc myſterio inueſtigabimus, ac tandem, quomodo de hac conuerſione loquendum ſit, docebimus.

SECTIO I.

An ſacramentum Euchariſtiæ perficiatur per veram conuerſionem, & tranſubſtantiationem.

PRimò hęretici, qui, vel negant pręſentiam Chriſti, vel affirmant præſentiam ſubſtantiæ panis conuerſionem tollunt, & in hoc inter ſe cõueniunt Lutherani & Caluiniſtæ, & alij ſupra relati, qui omnes in tranſubſtatiationis nomen inuehuntur, illud appellantes nouum, barbarum, & portentoſum. Secundò, qui negant, manere ſubſtantiam panis, concedunt tamen alquid illius manere, admittunt quidem conuerſionem, tranſubſtantiationem tamen euertunt, licet fortaſſe nomen tranſubſtantiationis retineant, ſed de his erroribus, & de eorum fundamentis nihil noui dicendum occurrit, quia non habẽt noua fundamenta, ſed ex falſis principiis conſequenter pullulant. Lutheranorũ & Caluiniſtarũ hæreſis circa trãſubſtantiationẽ.

Dico ergo primò; Sacramentum Euchariſtiæ conficitur per veram conuerſionem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti. Hæc aſſertio eſt de fide; nam licet ſub his verbis non habeatur in ſcriptura, ea tamen docet Eccleſia ab Apoſtolis edocta, docens ſimul, ita eſſe intelligenda verba formæ, & in vero ſenſu eorum, hanc veritatem contineri. Hinc Concilium Florentinum dixit, *Subſtantia panis in corpus, ſubſtantia vini in ſanguinem conuertitur*, fuſius Tridentinum ſeſſione decima tertia, capite quarto dicens. *Quoniam Chriſtus corpus ſuum id, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, idque nunc denuo ſancta Synodus declarat, per* 3. Concluſ. Euchariſtia. cõficitur per verã conuerſionẽ panis & vini in corpus Chriſti, & eſt de fide.

per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri, & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius. Hanc verò eſſe Eccleſiaſticam traditionem, vt Concilium dixit, conſtat ex antiquiſſimis Patribus: nomine enim *conuerſionis* vtitur Ambroſius, libro 4. de ſacramentis capite 5. & libro 6 capite 1. & libro de Myſteriis, capite 9. vtitur nomine *transmutationis*, quod perinde eſt. Idem Cyprianus ſermon. de Cœna Domini, in illo verbo, *Non effigie, ſed natura mutatus.* Idem Damaſcenus libro 4. capite 14. Chryſoſtomus Homilia de proditione Iudæ, & Homil. 83. in Matth. Cyrillus Hieroſol. Catecheſ. 4. myſtag. & Cyrillus Alexandrin. in epiſtola ad Coloſſ. ium, apud Diuum Thomam, in Catena Lucæ 22. Gregorius Niſſenus oration. Cateche. capite 37. Heſychius lib. 6. in Leuit. cap. 22. Origenes 8. contra Celſum, dicit, *Panem fieri corpus ſanctum per precationem.* Quod etiam dixit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem. cap. 40. quod magis proprie dixit Auguſtinus in capit. Vtrum ſub figura. de conſecratione, diſtinctione 2. Corpus & Sanguinem Chriſti virtute Spiritus ſancti ex panis & vini ſubſtantia effici, & Gaudentius Brixienſ. tractatu 2. in Exod. *De pane effici corpus, & de vino ſanguinem*, & infra, *Ne terrenum putes, quod cœleſte effectum eſt per eum, qui tranſit in illum, efficit illud corpus ſuum, & ſanguinem.* Sic Euſebius Emiſſ. Homilia 5. de Paſchate dixit. *Sacerdotem viſibiles creaturas in ſubſtantiam corporis & ſanguinis Chriſti ſecreta poteſtate cōuertere.* Et ibidem ait. *Panem tranſire in naturam Domini corporis*, & eadem voce *tranſitus* vſus eſt Remig. 1. ad Corinth. 10. Anſel. vero epiſtola de corpore & ſanguine Domini, *Migrare*, dicit *panem in corpus.* Fulbertus vero epiſtola ad Bereng. dixit, *transfundi*, Alger. dixit, *traiici & transferri*, in libro de hoc ſacramento Theophyl. Matth. 23. & Marci 24. & *conuerti* dixit, & *tranſelementari*, & Iohannis 6. dixit, *transformari*, & ſimilia verba ſæpe habet Rupertus libro 5. in Iohannem & plures loquendi formulas antiquiſſimas, quæ hāc conuerſionem aperte indicant, referam in progeſſu huius diſputationis, quæ adduximus etiam diſputa. præced. ſection. 2. hanc veritatem confirmant, & ex veritate ibi tradita, petenda eſt ratio huius concluſionis. Nam ad veritatem verborum Chriſti neceſſe eſt, vt in fine illorum, contentum ſub ſpeciebus iam non ſit panis, ſed corpus Chriſti: ergo neceſſe eſt, vt panis, deſierit, & vice illius corpus Chriſti ſucceſſerit: ergo facta eſt conuerſio vnius in aliud. Probatio huius vltimæ conſequentiæ pendet ex omnibus dicendis in hac diſputatione: nam ex hac notione naſcitur aliud dubium, ſcilicet, an poſſint verba Chriſti eſſe vera, abſque vera conuerſione.

S. Ambroſ. S. Cyprian. S. Damaſce. S. Chryſoſto. S. Cyril. Hie. S. Cyri. Alex. S. Gre. Niſſe. Heſychius. Origen. Tertullian. S. August. Gaudentius. Euſeb. Emiſ. Remigius. Anſelmus. Fulbertus. Algerus. Theophyl. Rupertus.

2. Concluſ. Prædicta cōuerſio eſt vera tranſubſtantiatio.

Dico ſecundò; ſacramentum Euchariſtiæ confici per veram tranſubſtantiationem panis in corpus, & vini in ſanguinem Chriſti. Hæc concluſio non continet rem diſtinctam à præcedente, ſed ſolum ponitur ad explicandam vocem, qua vſum eſt Conciliū Lateranenſe ſub Innocentio tertio, capite primo, vbi ſub hac voce fidem huius ſacramenti credendam proponit, & capite 3. anathematizat eos, qui aliter ſentiunt, & eandem rem probauit Concilium Florentinum in decreto Eugenij, quamuis non omnino ſub eadem voce, ſed illis verbis, *Subſtantia panis in corpus Chriſti, & ſubſtantia vini in ſanguinem conueritur.* Clarius Tridentinum ſuprà dixit. *Quæ conuerſio conuenienter & proprie à ſancta Catholica Eccleſia tranſubſtantiatio eſt appellata*, & Canone quarto. *quam conuerſionem Catholica Eccleſia aptiſſimè tranſubſtantiationem appellat.* Ratio vero huius concluſionis eſt eadem, quæ præcedentis, quod ad rem attinet, quin hic commu-

Florent. Trident.

A tatur tota ſubſtantia in totam, quod ſingulare eſt huic conuerſioni: habet ergo propriam & ſpecificam rationem, diſtinctam ab aliis conuerſionibus ex præſuppoſito ſubiecto: hanc ergo rationē illa voce ſignificamus. Quod vero attinet ad nomen, ratio eſt, quia cum hîc tranſeat tota ſubſtantia in totam ſubſtantiam, quod in nulla alia conuerſione accidit, nullum erat nomen conuerſiones alias ſignificans, quod propriam rationem huius conuerſionis indicaret: quapropter neceſſarium fuit, nouum excogitare nomen, quod illam explicaret, tum, vt ſimpliciter poſſemus de hoc myſterio loqui, tum ad notandos & cauendos nouos errores circa hoc myſte-B rium inſurgentes. Quocirca, licet antiqui Patres vſi fuerint variis nominibus, vt vidimus inter explicandum hoc myſterium, omnia tamen illa, vel generalia ſunt, vt nomen, *conuerſionis, mutationis, tranſitus & migrationis*, vel accidentariæ mutationi magis ſunt accommodata, vt nomen *transfigurationis*, & ſi quæ ſunt ſimilia: ſolum illud nomen, *tranſelementatio*, quo vſus eſt Theophylactus, magis accedere videtur ad proprietatem myſterij explicandam: quia ſignificat mutationem vſq; ad prima elementa, etiam vſque ad materiam primam, tamen illa vox & durior eſt, & non ſatis accommodata, ſignificare enim poteſt conuerſionem vnius elementi in aliud, vel reſolutionem miſti in elementa; at vero tran-C ſubſtantiatio propriiſſime & accommodatiſſimè ſignificat tranſitum, ſeu conuerſionem totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam. Neque eſt nouum in Eccleſia ad confutandas Hæreſes & explicanda myſteria noua inuenire nomina, quæ res antiquas proprie ſignificent, & veritatem Catholicam ſatis exprimant, & ſic olim inuentum eſt. Ὁμοούσιος, ſeu conſubſtantialis, & nomen θεοτόκος, Deipara, ſic etiam Euangeliſta mutationem Chriſti in externo ſplendore & ſpecie, transfigurationem vocauit eodem ergo Spiritu ducta Eccleſia mutationem ſubſtantiarum tranſubſtantiationem appellauit.

Ex hac fidei doctrina colligitur primò, corrigendos eſſe Scholaſticos, qui hanc doctrinam de con-D uerſione hac, ſeu de tranſubſtantiatione non ad modum antiquam eſſe dixerūt, inter quos ſunt Scotus d. 10. q. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum & diſtinctione 11. quæſtione 3. & Gabriel lectione 41. in Canone. Conſtat enim ex dictis, & ex definitione Concilij Tridentini, & ex Concilio Romano ſub Gregorio ſeptimo ſupra relato, rem ipſam antiquiſſimam eſſe, ac perpetuo in Eccleſia creditam, quamuis fortaſſe ſuperioribus temporibus non fuerit tam aperte explicata, ſicut modo eſt.

Scotus. Gabriel.

Secundò infero, ſi quis confiteatur præſentiam corporis Chriſti, & abſentiam panis, neget tamen veram conuerſionem vnius in aliud, in hæreſim labi, quia Eccleſia Catholica non ſolum duo priora, E ſed etiam hoc tertium definit ac docet, ſicut in miraculo facto à Chriſto, Iohannis 2. non ſolum de fide eſt, illis hydriis prius fuiſſe aquam impoſitam, & poſtea inuentum illic fuiſſe vinum, ſed etiam eſt de fide, aquam conuerſam eſſe in vinum, ſi quis tn̄ confitendo rem totam, vocem trāſubſtantiationis abiiceret, vt ineptam & barbaram, in re ipſa non exiſtimo eſſe hæreticū, quia vſus vocis per ſe non pertinet ad obiectū fidei, eſſet tamē valde temerarius, ſcandaloſus, ac pias aures offenderet, ac deniq; in externo foro habendus eſſet vehementer de hæreſi ſuſpectus.

SECTIO II.

Quæ ſint ad veram conuerſionem & tranſubſtantiationem neceſſaria.

Cõuerſio nõ eſt relatio.

HÆc quæſtio magna ex parte Philoſophica eſt, abſque illius tamẽ cognitione non poteſt explicari hoc myſterium, nec reddi ratio veritatis traditę. Suppone̅dum vero inprimis eſt, quid nomine conuerſionis ſignificetur, ſignificat enim hæc vox tranſitum vnius rei in aliam, vt conſtat ex communi conceptione hominum: Ex hac autem communi conceptione intulerunt aliqui, conuerſionem tantum eſſe relationem talium rerum, ſeu terminorum inter ſe, & adducunt Diuum Thomam hic, articulo quarto, ad primum dicentem, conuerſionem ſubſtantialem importare ordinem ſubſtantiarum. Sed hoc, ſi de propria relatione intelligitur verum eſſe non poteſt, vt oſtendemus: potius igitur ex prædicta vocis ſignificatione ſumendum primò eſt, ad conuerſionem neceſſarium eſſe, vt ſit inter duas res poſitiuas, quarum altera habeat rationem termini à quo, & altera, ad quem, quia ab vna fit tranſitus in aliam, quod videre licet in omni conuerſione, ſi Inductio fiat. Et confirmatur, quia in hoc diſtinguitur cõuerſio à ſimplici productione, in qua non ſequitur alterius diſitio, vel corruptio, & à ſimplici deſitione & corruptione, quæ non terminatur ad alterius rei productionem, creatio enim non eſt conuerſio, neque etiam annihilatio, neque illuminatio, vel obtenebratio: Eſt autem propria conuerſio, quando ex calido fit frigidum, &c. Dices, motus localis fit inter terminos poſitiuos, & tamen non eſt conuerſio, quia vnum ibi non conuertitur in aliud: Reſpondetur primò, non diximus omnem tranſitum inter terminos poſitiuos eſſe conuerſionem, ſed è contrario, omnem conuerſionem eſſe inter terminos poſitiuos. Deinde illa etiam mutatio poteſt dici conuerſio non loci in locum, aut Vbi in Vbi, quia vt Diuus Thomas docet, conuerſio non eſt inter formas, ſed inter compoſita aut concreta: Non enim conuertitur albedo in nigredinem, ſed album in nigrum, & ſimiliter in præſenti ex ſedente fit ſtans, & ex exiſtente in loco ſuperiori, fit exiſtens in loco inferiori.

Obiectio. Reſponſio.

Obiectio.

Sed poteſt rurſus obiici, quia generatio ignis eſt propria conuerſio, & tamen, ſi res attente conſideretur, nõ fit ex termino poſitiuo, ſed priuatiuo, quia prius natura expellitur forma ligni, per diſpoſitiones præcedentes, & ita, cum ſit ipſa generatio ſubſtantialis, iam non fit propriè ex ligno, ſed ex non igne. Propter hoc dicunt aliqui, naturalem conuerſionem, præſertim ſubſtantialem, non eſſe propriam conuerſionem, & in hoc ſuperari à ſupernaturali conuerſione, quæ ſubito fit, & ſine alteratione præuia, vt quando Chriſtus conuertit aquam in vinum, vel Deus fœminam in ſtatuam ſalis. nam ibi propriè fit tranſitus à ſubſtantia in ſubſtantiam. Sed inprimis in hoc nulla eſt differentia, quæ ad rem ſpectet: nam iſtæ ſupernaturales conuerſiones in exemplum adductæ verè ſunt conuerſiones formales, & non differunt à naturali conuerſione in ſubſtantia, ſed in modo, vt Diuus Thomas docuit, in 2. diſtinctione 18. quæſtione 1. articulo 3. ad 4. & in 4. diſtinctione 17. quæſtione 1. articulo 5. quæſtiuncula 1. Modus autem ille ſolùm eſt, quod ſubitò & immediate fit, quod ab agente naturali, non niſi paulatim, & interdum fortaſſe per multas transmutationes fieri poſſet: tamen ſicut in naturali conuerſione præcedunt diſpoſitiones, quæ prius incipiunt, & in inſtante generationis conſummantur, ita in hac ſupernaturali conuerſione formali, in ipſomet inſtante conuerſionis ſubito fiunt integræ diſpoſitiones, quæ natura etiam antecedunt formam ſubſtantialem, & eodem modo dici poſſunt expellere contrariam: ergo reuera nulla eſt differentia: Nam quod illæ diſpoſitiones prius fuerint inchoatæ, nec ne, nihil refert ad veritatem, & proprietatem conuerſionis ſubſtantialis, quę in momento fit. Et confirmatur, quia propriiſſimè dicitur, viuens conuertere alimentum in ſubſtantiam ſuam. Reſpondetur ergo, etiam ſi diſpoſitiones aliquo modo dicantur in ſuo genere expellere formam, propriè tamen vnam formam ſubſtantialem expellere aliam, formaliter, & ex vi generationis vnius ſequi corruptionem alterius, & hoc ſatis eſſe ad veram conuerſionem. Et addo vlterius, etiam ſi lignum corrumperetur per ſolam alterationem, quæ extrinſecè tantum ad generationem terminaretur, illud fore ſufficiens ad veram conuerſionem, quia ſimpliciter illa res fieret ex termino poſitiuo, aliquo modo ſibi repugnante, & talis terminus non deſineret eſſe, niſi ex illo alius fieret, quod ſatis eſt ad conuerſionem, ut magis ex dicendis conſtabit.

Aliquorum euaſio. Impugnatur. D.Thomas. 1. Reſponſio.

Secunda conditio neceſſaria, ad conuerſionem, eſt, vt vnus terminus, ex quo fit conuerſio, aliquo modo deſinat eſſe, & alius, ad quem fit conuerſio, aliquo modo fiat, ſeu incipiat eſſe. Hæc etiam aſſertio communis eſt, & fere per ſe nota ex ſignificatione vocis; patet enim prior pars, quia, quod cõuertitur, tranſit in aliud: ergo neceſſe eſt, vt aliquo modo deſinat eſſe. Item in omni mutatione terminus à quo deſinit, ſed res, quæ conuertitur, habet in hoc tranſitu rationem termini à quo: ergo neceſſe eſt, vt aliquomodo eſſe deſinat. Denique ſi nullo modo eſſe deſineret, nullo modo mutaretur, nec propriè, nec impropriè, ſed maneret, ſicut antea: ergo nulla eſſet ratio, ob quam ex tali re diceretur fieri alia, magis, quam ex aliis rebus, quæ immutatæ etiam manent. Altera pars, de termino ad quem, fere eiſdem modis probari poteſt, quia cõuerſio vt dixi, nõ eſt pura corruptio, vel deſitio, ſed includit poſitiuum trãſitũ, vel effectionem aliquam poſitiuam: ergo neceſſe eſt, vt per eam aliquid fiat in re, ad quam conuerſio tendit: nam inpoſſibile eſt, intelligere poſitiuum influxum cauſæ efficientis, quin illi reſpondeat aliquo modo fieri, & factum eſſe in aliqua re. Secundo, quia hoc inuenitur in omni termino ad quem, cuiuſcunque alterius mutationis: ergo & in hoc. Tertio quia, ſi ille terminus eodem modo ſe haberet, ſicut antea, non eſſet ratio, propter quam alia res diceretur in eum conuerſa, magis, quam in res alias, quia talis denominatio nullum habet in re fundamentum, ſed gratis eſt conficta. Quod ita oſtendo & declaro, quia, cum res aliqua dicitur eſſe terminus, in quem alia eſt conuerſa, vt hæc denominatio eſt intrinſeca tali termino, & ſic neceſſe eſt ſumi ab aliqua re in ipſo exiſtente, quæ in illo fiat, noua vel nouo modo, cum denominatio ſit noua, & quæ antea non erat, ſed ex conuerſione prouenerit, ergo, quoad hoc, neceſſe eſt, talem terminum eſſe aliquo modo de nouo factum, vel illa denominatio eſt per ſe extrinſeca, & tunc vlterius interrogo, an ſumatur à forma reali poſitiua, licet extrinſeca; de qua forma vlterius inquiram, vbi ſit, & quæ ſit, & an facta ſit de nouo & nihil poterit in his omnibus reſponderi probabiliter, &, quicquid dicatur, talis forma, vel compoſitum, in quo illa fuerit, erit potius terminus conuerſionis, quam res alia, quæ dicitur extrinſecè denominari, quia realis effectio non tendit per ſe ad intrinſecam denominationem, vel ſumitur extrinſeca hæc denominatio ſolum à deſitione alterius termini, & hoc etiam non poteſt, quia illa deſitio eſt quid priuatiuum, à quo non poteſt ſumi denominatio poſitiua, eſſe autem terminum ad quem conuerſio-

nis eſt aliquid poſitiuum, neque etiam intelligi poteſt, quæ alia denominatio, etiam priuatiua, redundet in terminum ad quem, ex ſola deſitione termini à quo, quandoquidem ille nulla re priuatur propter deſitionem alterius.

Euaſio. Dicunt aliqui, poſſe vnam rem conuerti in aliam, ſolum, quia deſinit in illam; ita vt deſitio vnius non terminetur ſimpliciter ad nõ eſſe, ſed ad aliam rem: poteſt autem hoc modo terminari (inquiunt) ad aliam rem, quæ antea exiſtebat, etiam ſi in illa nihil de nouo ponatur, nec nouum eſſe, nec nouus modus, nec noua dependentia. Cuius ſententiæ videtur eſſe Caietan. ſuprà, quæſtione ſecunda, articulo primo, & Scotus in 4. diſtinctione 10. quæſtione 1. articulo 2. & in quodlibet. 10. Ille enim, etiam in hoc ſacramento, videtur diſtinguere actionem conuerſiuam ab adductiua, & priorem explicare videtur dicto modo, & ita eum intelligunt diſcipuli eius, vnde inferunt, poſſe fieri actionem conuerſiuam panis in corpus Chriſti, manente corpore in cœlo, & eodem modo, quo antea, ſi actioni conuerſiuæ non coniungatur adductiua, & conſequenter Caietanus concedere videtur poſſe aliquid conuerti in Deum.

Caieta. Scotus.

Impugnatur. Sed hæc ratio, & prędicta ratione facta, & ſuiſmet illationibus ſatis confutatur: Interrogo enim, quid ſit, deſitionem vnius rei terminari ad aliam, ſi in illa, nec rem, nec dependentiam nouam ponit: Illud enim terminari non poterit eſſe aliquid intrinſecum in illo termino ad quem, quia in illo nihil ponit de nouo: Si autem eſt aliquid extrinſecum, illud eſſe non poteſt, niſi ſola priuatio, quæ non poteſt denominare talem terminum, cum non priuet illum, neque extrinſeco aliquo, neque intrinſeco. Deinde, illud, quod in termino ad quem, ſupponitur actioni, quatenus ſupponitur, non eſt terminus, quia, vt ſic, nullo modo fit, ſed potius, vt ſic ſe habet ad modum ſubiecti: Ergo, ſi actio conuerſiua terminatur ad præexiſtentem, illa quatenus præexiſtens, non poterit eſſe terminus. Ergo oportet, vt ſit terminus, quatenus aliquid de nouo, vel nouo modo in illa fit; non poteſt enim eſſe terminus actionis realis, ſolum quatenus de nouo extrinſece denominatur, quia neceſſe eſt, vt actio realis poſitiua, habeat realem, & intrinſecum terminum, qui per illam fiat, à quo poterit reſultare denominatio extrinſeca, patet antecedens argumento facto, quia actio eſt realis influxus cauſæ efficientis, cui reſpondet realis effectus. Nam, ſi datur facere, illi reſpondet fieri, & fieri reſpondet factum eſſe. Nec valet diſtinctio aliorum de actione conuerſiua, vel non conuerſiua: quia actio conuerſiua, ſi eſt vera actio, vt reuera eſt, & ſtatim etiam probabimus, neceſſe eſt, vt illi conueniat id, quod eſt de eſſentia actionis realis vt ſic. Prætereà, ſi corpus Chriſti, verbi gratia, in cœlo poſt deſitionem panis, eodem modo prorſus ſe habet, quo corpus Virginis, quare panis magis conuerſus eſt in illud, quàm in corpus Virginis? Certè, neque ex parte corporis, neque ex parte panis, reddi poteſt ratio. Sed dicere poſſunt, quia ex intentione agentis, hæc deſitio panis terminatur ad corpus Chriſti, & non ad corpus Virginis. Sed quid refert intentio agentis? aut qualis illa eſſe poteſt, ſi in re nihil operatur? Hîc verò nihil operatur, quia non ponit maiorem habitudinem in hac deſitione, reſpectu vnius corporis, quàm reſpectu alterius, quia neque ipſa deſitio in ſe aliter ſe habet, cum ſit mera negatio, vel priuatio, neque ipſum corpus aliter etiam ſe habet, vt prædicta ſententia ſupponit. Denique, quod aliqua creatura poſſit conuerti in Deum, eſt ſatis falſum & abſurdum, & contra Diuum Thomam in illa quæſtione, articulo ſecundo, & fere cõtra omnes Doctores, vt poſtea videbimus.

Alia euaſio etiam refuta tur. — Euaſio. — Impugnatur. — D. Thomas.

Tertio ex prædictis colligitur, in omni reali conuerſione neceſſariam eſſe, vt minimum, vnam realem actionem, & duas partiales mutationes, vel quaſi mutationes. Hoc totum manifeſtum eſt in omni conuerſione formali, tam naturali, quàm ſupernaturali. Quod autem hoc ſit ſimpliciter de neceſſitate conuerſionis realis vt ſic, facile poteſt ex dictis probari. Et primò patet prior pars de actione: quia, vt dicebam, conuerſio differt à mera deſitione, vel corruptione: ergo conuerſio non fit per ſolam ſuſpenſionem influxus cauſæ agentis: quia ex hac deſitione pręciſe non ſequitur, niſi pura deſitio vel corruptio: ergo requirit cõuerſio poſitiuũ influxũ cauſæ agẽtis: ergo requirit actionem. Quod præterea tam notum videtur ex terminis, vt ſuperfluum ſit illud probare: quia conuerſio paſſiua ſine conuerſione actiua, nec mente concipi poteſt, & minus intelligi poteſt conuerſio actiua ſine reali actione. Dixi autem, vt minimum, quia in dubium verti poteſt, an neceſſariũ ſit, actionem hanc eſſe vnam tantum, vel poſſint interdum eſſe plures, quaſi partiales, & inter ſe connexæ: in conuerſionibus enim formalibus vna actio ſufficit, per quam fit terminus ad quem, & conſequenter expellitur etiam formaliter terminus à quo, & hoc fortaſſe inuenitur in omni alia actione tam naturali, quàm ſupernaturali extra hoc myſterium, hic vero habet ſpecialem difficultatem, quam infra tractabimus, quia pendet ex dicendis.

Altera pars concluſionis de duplici mutatione ſatis patet ex dictis, quia in conuerſione ſunt duo termini, & vnus tranſit aliquo modo de eſſe ad non eſſe: fit ergo in illo mutatio priuatiua, de hoc nullus dubitat, quia, quod conuertitur, quatenus conuertitur, non manet, vt ſupra dixit Diuus Thomas, art. 2. & ex ipſa voce eſt per ſe notum, alter verò terminus, ſcilicet, ad quem, aliquo modo fit, ſeu tranſit de non eſſe ad eſſe, vt probaui: ergo ex parte illius eſt mutatio poſitiua, dixi autem, vel quaſi mutationes: quia iuxta phyſicam proprietatem mutatio præſupponit Subiectum, & hoc modo eſt quidem neceſſaria mutatio in omni conuerſione formali, quia in ea fit ſolum mutatio, ratione formæ, manente eodem Subiecto ſub vtroque termino: Non poteſt autem hoc eſſe de ratione conuerſionis vt ſic, quia poteſt dari conuerſio, quæ non ſit ex ſubiecto: latius ergo poteſt dici mutatio, omnis inceptio, vel deſitio rei, quia, quod incipit, aut deſinit, aliter ſe habet, quam antea, & hoc ſenſu diximus, neceſſariam eſſe in omni conuerſione duplicem mutationem, vel quaſi mutationem. Atque hinc conſtat, conuerſionem nõ poſſe dici relationem, ſi propriè loquamur, quia conuerſio actiua, eſt actio, vt oſtenſum eſt: conuerſio autem paſſiua, prout ſe tenet ex parte termini, non poteſt eſſe ſola relatio prædicamentalis, vt iam etiam oſtendimus; ſed neceſſario eſſe debet dependentia, vel fieri vnius termini cum deſitione alterius & confirmatur, quia, ſi eſt relatio, vel eſt inter terminos conuerſionis inter ſe, vel inter terminum ad quem ſeu ſuppoſitiuum terminum conuerſionis, & ipſum agens, primum dici non poteſt, quia illa relatio tantum poteſt eſſe relatio rationis, quæ eſt inter ens, & non ens, quis autem dicat, realem conuerſionem eſſe tantum relationem rationis? Præterea, quãuis fingatur eſſe relatio realis, neceſſarium eſſet antecedere fundamentum eius, ex quo conſequeretur: Non eſt autem aliud, niſi ipſa conuerſio. Idem argumentum fieri poteſt in alio membro, ſi dicatur hæc relatio eſſe inter terminum conuerſionis, & cau-

& cauſam agentem, quia etiam oportet, talem relationem fundari in ipſa emanatione talis termini ab agente, ſiue illa emanatio dicat aliquam dependentiam ex natura rei diſtinctam ab ipſo termino, ſiue eſſentialiter in formali ratione eius incluſam, hoc enim ad pręſentem quæſtionem non pertinet dummodo intelligamus, hanc conuerſionem paſſiuam non conſiſtere propriè in illa relatione, ſed in fundamento eius, concurrentibus aliis conditionibus, ſtatim declarandis.

Dubium.

Sed occurrit in hac conditione grauis difficultas, an oporteat in conuerſione ſubſtantiali hanc duplicem mutationem eſſe ſubſtantialem ex parte vtriuſque termini, vel alterius: Sunt enim in hoc varię ſententiæ. Quidam enim exiſtimant, requiri mutationem ſubſtantialem ex parte rei conuerſæ, non vero ex parte eius, in quam fit conuerſio. Ita videtur ſentire Okam in 4. quæſtio. 6. dub. 3. quem aliqui recentiores ſequuntur, fundati ſolum in nomine conuerſionis, quod potiſſimè ſignificare videtur habitudinem termini à quo, qui, dum conuertitur, non manet, ſed præſertim videtur inuentus hic dicendi modus ad explicandum hoc myſterium; in quo nulla ſubſtãtialis mutatio fieri videtur in termino ad quẽ, cum tamen hic fiat conuerſio ſubſtantialis. Sed nihilominus hæc ſententia mihi non probatur. Primò quidem, quia neq; ad hoc myſterium explicandum eſt neceſſaria, vt infra oſtendam, neque in aliqua alia conuerſione naturali, aut ſupernaturali habet fundamentum: ſemper enim conuerſio ſubſtantialis ad aliquam ſubſtantiam terminatur, vel ad al quod eſſe ſubſtantiale, quod de nouo acquiratur, ſaltem reſpectu totius compoſiti, quod dico propter generationem hominis, vel propter conuerſionem alimenti in hominis ſubſtantiã, in qua, licèt non fiant de nouo eſſentiales partes, ex quibus conſtat terminus ad quem talis conuerſionis, vniuntur tamen ſubſtantialiter, & ita de nouo fit aliqua ſubſtantia. Et declaratur, nam, ſi fingeremus per alterationem fieri corruptionem ſubſtantiarum, & tamen formæ ſubſtantiali non ſuccedere aliam ſubſtantialem formam, ſed ſolum qualitatem aliquam conſeruantem materiam, nullus diceret eſſe conuerſionem ſubſtãtialem, ſed ſolam corruptionem, ſicut opinati ſunt multi, ponentes formam corporeitatis, & aſſerẽtes, interdum manere materiam cum ſola illa, ablata ſpecifica forma. Secundò, quia in conuerſione conſiderari poteſt, vel actio, quæ dici poteſt conuerſio actiua, vel paſſio, ſiue paſſiua conuerſio, ſi de actione ſit ſermo, illa neceſſario eſt accidẽtaria, quando terminus ad quem, eſt accidens, quia actio totam ſuam rationem & entitatem habet ex termino ad quem. Si verò loquamur de conuerſione paſſiua, illa, vt dicebam, conſtat ex duplici mutatione, quæ partim fit in termino à quo, partim in termino ad quem: Si ergo illa, quæ fit in termino ad quem, eſt accidentalis, licèt illa, quæ fit in termino à quo, ſit aliquo modo ſubſtantialis, cur tota conuerſio dicetur ſubſtantialis, cum acquiſitio termini ad quem, ſit per ſe intenta. Deſitio vero termini à quo, ſit per accidens conſecuta, cumque illa mutatio, quæ eſt ad terminum ad quem, ſit poſitiua, altera ſit tantum priuatiua, ac denique cum omnis alia mutatio ſuam rationem præcipue ſumat ex termino ad quem: Et confirmatur: nam, quis dicat fore conuerſionem ſubſtantialem, ſi ſubſtantia panis conuerteretur in ſolam quantitatem corporis Chriſti, fore vero accidentalem, ſi quantitas conuerteretur in materiam, ſeu ſubſtantiam? Ratio autem fundata ſolum in nomine conuerſionis, non videtur eſſe vllius

Okam.

A momenti, quia conuerſio vtramq; habitudinem ſignificat, nec magis importat deſtructionem vnius termini, quam alterius effectionem, & contrarium gratis & ſine fundamento aſſumitur.

Propter has ergo rationes, poteſt eſſe ſecundus dicendi modus, ad conuerſionem ſubſtantialem per ſe requiri, vt in termino ad quem, fiat mutatio, ſeu inceptio ſubſtantialis, ſiue in termino à quo, fiat, ſiue non: & hoc videri poteſt veriſimilius, quia terminus ad quem, eſt præcipuus, & per ſe intentus. Sed nihilominus etiam hoc non placet, quia neque hoc deſeruit ad præſens myſterium, in quo clarior eſt mutatio ſubſtantialis in termino à quo, quam in termino ad quem, neq; afferri poterit aliud genus conuerſionis ſubſtantialis, in quo hoc reperiatur. Deinde quia cõuerſio, licet reſpiciat terminum ad quem, per ſe & directe, inuoluit tamen terminum a quo, & vtriuſq; mutatione quodãmodo cõponitur, & ideo ſicut ſubſtantia ex ſubſtantiis componitur, ita hæc conuerſio ſi ſubſtantialis ſit, ex mutationibus ſubſtantialibus componi debet, & nomen ipſum conuerſionis ſubſtantialis, ſignificare videtur, ſubſtantiam eſſe, quę conuertitur, vnde ſi ex accidentali termino fieret res ſubſtantialis, eſſet quidem illa ſubſtantialis productio, non tamen propriè ſubſtantialis conuerſio.

Falſum eſt etiã quod requiratur ex parte termini ad quem.

Tertia ergo ſententia eſſe poteſt, de ratione conuerſionis ſubſtantialis eſſe, vt ſubſtantia ſuccedat ſubſtãtiæ, non per inceptionem, vel deſitionem, aut mutationem ſubſtantialem earum, ſed per hoc ſolũ quod inter eas fiat talis transmutatio, vt altera vice alterius ſubſtituatur. Ita ſentit Scotus in 4. diſtinct. 11. quæſtione 3. articulo. 2. §. Quantum ergo ad iſtum articulum, & indicat etiam Ocham ſuprà dubio 6. & Ferrar. 4. contra Gent. cap. 63. cum enim Diuus Thomas dixiſſet, conuerſionem ſubſtantialem eſſe ſubſtãtialem ſucceſſionem, ipſe exponit eſſe ſucceſſionem vnius ſubſtantiæ poſt aliam. Iuxta quam ſententiam, vt magis intelligatur, ſi Deus ita transmutaret duos panes inter ſe, vt ſubſtantiam huius ſub accidẽtibus illius & è conuerſo ſubſtantiã illius ſub accidentibus huius poneret, eſſet mutua conuerſio ſubſtantialis vnius in alterum. Quod ſi obiicias, quia ibi nihil ſubſtantiale fit, nec deperditur. Reſpondet, hanc non dici conuerſionem ſubſtantialem à termino acquiſito, vel prædito, ſed à rebus vel ſubſtantiis, inter quas fit tranſmutatio, quia nimirum ſunt ſubſtantiæ. Et aliqui addunt, mutari tunc ſubſtantiam in officio ſubſtantiæ, quod eſt ſuſtẽtare accidentia & hoc ſatis eſſe, vt cõuerſio ſit ſubſtantialis. Hic modus dicendi præſertim inuentus eſt propter hoc myſterium, in quo non videtur poſſe inueniri terminus ſubſtantialis, vt ex dubio quarto conſtabit, ex quo infert conſequenter Scotus, ad conuerſionem ſubſtantialem, quæ hic fit, per ſe non requiri, vt ſubſtantia panis ſimpliciter deſinat eſſe, ſed ſolùm, vt fiat extra hæc accidẽtia, an vero inde ſequatur deſitio ſimpliciter aliunde petendum eſſe. Poteſt autem hæc Scoti ſententia apparenter confirmari ex Concilio Tridentino, ſeſſione decima tertia, capite quarto, dicente. Quoniam Chriſtus corpus ſuum, id, quod ſub ſpeciebus panis offerebat, vere eſſe dixit, ideo perſuaſum ſemper in Eccleſia Dei fuit, per conſecrationem panis & vini, conuerſionem fieri, &c. Ex quibus verbis ſic argumentor. Ex ſola veritate verborum Chriſti colligitur vera conuerſio, vt aperte docet Concilium. Sed ad veritatem verborum Chriſti ſatis eſt, quod ſubſtantia corporis Chriſti in fine prolationis verborum ſit ſub accidentibus & ſubſtantia panis, iam ibi non ſit: ergo hoc pręciſe ſufficit

B

C

Sentẽtia Scoti eſt, quod nõ ſit de ratione cõuerſionis ſubſtantialis actio vel mutatio ſubſtãtialis. Scotus. Ocham. Ferrar.

D

E

ad veram conuerſionem:poſſunt autem illa duo fieri per ſolam ſucceſſionem ſubſtantiarum ſub illis accidentibus, quacunque ratione facta ſit, id eſt, ſiue ſubſtantia panis in nihilum redacta ſit, ſiue alibi cõſeruata, & ſimiliter, ſiue Chriſti corpus ibi fuerit productum, ſiue aliunde adductum.

Refutatur prędicta ſententia.

Hæc tamen ſententia mihi etiam diſplicet, quia, niſi abutamur vocibus, illa non eſt conuerſio ſubſtantialis,ſed commutatio ſubſtantiarum,quod non ſatis eſt ad conuerſionem ſubſtantialem,alias quandocunque vna ſubſtantia alteri ſuccedit ſolum in loco,aut ſitu aut alio accidentali munere, conuerſio fieret ſubſtantialis; quod eſt contra communem ſenſum omnium, & contra rationem: quia cum dicitur conuerſio ſubſtantialis,illa differentia ſubſtantialis dicit ſpeciẽ,non ſubiectũ conuerſionis,ſicut & dicitur mutatio localis;at vero quãdo cõmutatio eſt inter ſubſtantias in re accidentali, licet ſubiectũ cõuerſionis ſit ſubſtantia, tamen ſpecies conuerſionis non eſt ſubſtantialis; vt ſi Chriſtus mutaret aquam in vinum,inuiſibiliter transferendo in alium locum ſubſtãtiam aquæ, & inde adducendo vinum, & illud conſtituendo in locum aquæ: nullus diceret, eſſe conuerſionem ſubſtantialem: Vnde Auguſtinus libro 18. de Ciuit. cap. 18.hanc aſſignat differentiam inter conuerſiones miraculoſas ac veras, quas Deus facit;& apparentes,quæ fiunt à dæmone;quod illę fiunt per veram, & ſubſtantialem rerum conuerſionẽ:hæ vero per ſolam inuiſibilem translocationem, quam merito negat eſſe veram conuerſionem. Tota autem transmutatio, quæ in hac opinione aſſeritur, reuera non eſt niſi translocatio quædam. Illud autẽ quod addebatur de officio ſubſtantiæ, nihil iuuat: quia totum illud officium accidentale eſt,vt conſtat ex Dialectica; & infra etiam dicam.Vnde in illo caſu de transmutatione inter duos panes, commutatio non fit, niſi ex vno compoſito accidentali in aliud; quæ tota fieri poſſet per mutationem accidentium; vt,ſi Deus priuaret aliquam ſubſtantiam omnibus ſuis accidentibus, mutaretur compoſitum accidentale,& ſubſtantia ipſa mutaret modum ſubſtandi accidentibus; & tamen ibi ſine dubio nulla fieret mutatio ſubſtantialis; in prædicta autem transmutatione duarum ſubſtantiarum ſub accidentibus, reuera, nihil aliud fit: Nam, quod hæc transmutatio fiat mutando ſubſtantias, ſecundum præſentiam,vel mutando accidentia, non excedit rationem accidentalis mutationis: vnde non propterea erit mutatio ſubſtantialis. Addo, hoc etiam non poſſe applicari ad præſens myſterium, quia corpus Chriſti, ex vi conuerſionis præciſe, non participat illum modũ ſubſtandi accidentibus,vt in præcedentibus tactum eſt,& dicemus iterum ſtatim dubio 4.

S. Auguſt.

Reſpõſio ad obiectionem Scoti.

Ad obiectionem in fauorem Scoti factam, reſpondetur, duobus modis colligi poſſe ex veritate verborum formæ huius ſacramenti, fieri hanc conuerſionem ſubſtantialem. Primò, quia nulla alia ratione etiam per potentiam Dei abſolutam, poſſunt verba illa fieri vera, niſi intercedente vera, propriaq; ſubſtantiali conuerſione,& hic ſenſus non eſt intentus à Concilio. Quis enim dicat, Concilium Triden. docuiſſe aut ad ſuam doctrinam tradendam ſuppoſuiſſe,quamcunq; ſubſtantiarum commutationem eſſe veram conuerſionem ſubſtantialem? aut fieri non poſſe à Deo, niſi per eiuſmodi conuerſionem? hoc enim totum pendet ex principiis metaphyſicis, & philoſophicis, & ad fidei doctrinam non eſt ſimpliciter neceſſarium. Secundo modo intelligendum eſt, ex veritate verborum collegiſſe Eccleſiam, hic fieri conuerſionem vnius ſubſtantiæ in aliam, quia A à Spiritu ſancto & ab Apoſtolis, Patrumque traditione edocta intellexit Deum feciſſe hoc myſteriũ (ſicut cætera aliquo modo ſimilia perficere ſolet) modo ſibi maximè proprio,& conuenienti,ipſiſque rebus, ac verborum ſignificationi maximè accommodato:hic autem modus eſt, vt fiat per conuerſionem propriam ac ſubſtantialem, vt in ſequentibus latiùs exponemus. Dices ergo illatio, quam Concilium facit,ex veritate verborum, non procedit ſimpliciter, ſed ex aliqua ſuppoſitione, ſcilicet, quod hic Deus operetur modo maxime connaturali, & conuenienti, & quod hic modus, ſcilicet, per conuerſionem talis ſit.Reſpondeo,nullo modo poſſe illationem B illam tenere, niſi aliquod principium ſupponatur, in quo illa fundetur, vt in priori ſenſu ſupponebatur illud principium, vbicunq; fit commutatio ſubſtantiarum ſub eiſdem accidentibus, eſt vera conuerſio ſubſtantialis,vel illud; verba formæ non poterant de abſoluta potentia Dei verificari, niſi per veram conuerſionem: quia ergo non eſt veriſimile, docuiſſe Concilium, Eccleſiam fundaſſe doctrinam ſuã de conuerſione in ſolis his principijs mataphyſicis, quæ valde infirma ſunt,& dubia, ideo nos dicimus, non fundari illam illationem in ſola ratione phyſica, ſed in traditione Eccleſiæ;quæ non ſolum naturali diſcurſu, ſed diuinitus illuſtrata, intellexit, quia Chriſtus in ſenſu proprio, & vero dixit, C hoc eſſe corpus ſuum; ideo illud dicendo, effeciſſe ſimul conuerſionem vnius ſubſtantiæ in aliam. An verò ita illud effecerit, quia erat ſimpliciter neceſſarium,vel quia erat conuenientius, vel connaturalius, de hoc Eccleſia nihil dixit; quia nihil ad fidem pertinebat, ſed Theologorum diſputationi reliquit. Aliter ergo dici poſſet; Eccleſiam ſolum docuiſſe, hic fieri commutationem ſubſtantiarũ, quæ omnino neceſſario ſequitur ex veritate verborum; hancque vocaſſe conuerſionem: quia hæc vox in propria ſignificatione quamcunque rerum cõmutationem ſignificare poteſt. An verò ibi intercedat ſubſtantialis actio, vel mutatio phyſica, & propria, de hoc non oportet Concilium aliquid definiuiſ- D ſe, quià ad fidem nihil referebat; & ita licet hanc commutationem vocauerit conuerſionem,& tranſubſtantiationem, nunquam tamen appellauit ſubſtantialem conuerſionem, & poſſet aliquis dicere, eſſe conuerſionem ſubſtantiarum, non ſubſtantialem: Quia illa vox ſignificat ſubiectum, hæc vero intrinſecam differentiam, & proprium ac formalem terminum conuerſionis, & hoc modo nos loquimur de conuerſione ſubſtantiali. An vero cum hoc rigore & proprietate in hoc myſterio interueniat, hactenus dictum non eſt, dicetur autem inferius.

In ſubſtãtiali conuerſione terminus à quo, & ad quem aliquã debẽt ſubire mutationem ſubſtantialẽ.

Dicendum eſt ergo,ad veram conuerſionem ſubſtantialem requiri, vt ex parte vtriuſque termini fiat E aliqua mutatio vel deſitio,aut inceptio, aut denique noua aliqua dependẽtia ſubſtantialis,id eſt,ad ipſum eſſe ſubſtantiale aliquo modo terminata. Hanc concluſionem colligo ex Diuo Thoma,tota hac quæſt. ab art.2.& Bonauentura in 4.d.10.art.1. q.1. & ex aliis multis, quos referam ſtatim dub.4.& huius rei probatio ſatis conſtat ex dictis contra alias ſententias, neque eſt in hoc alia difficultas, niſi illa, quæ eſt in explicando, quomodo hæc conditio poſſit habere locum in hoc myſterio.

S.Thomas. S.Bonauen.

Horũ terminorum mutationes inter ſe aliqualiter connecti debent.

Quarta principalis conditio neceſſaria ad conuerſionem eſt,vt terminus à quo,& ad quem, ſeu mutatio vnius & alterius habeant inter ſe aliquam cõnexionem ſeu ordinem,ita vt vna ex altera aliquo modo ſequatur.In hoc etiã videntur omnes conuenire,

Et ra-

Et ratio eſt clara, quia, niſi ſit habitudo inter res illas inter quas dicitur eſſe conuerſio, non habebunt rationem termini à quo, & ad quem. Illa autem habitudo debet in aliqua cõnexione fundari, alias ſolum quaſi ex accidente contingeret, vt, quãdo vnum deſinit, alterum incipiat, quod non ſatis eſt ad rationem conuerſionis. Præterea conuerſio dicit aliquid quodammodo compoſitum, ex mutatione vtriuſq; extremi, vt dictum eſt; ergo oportet, vt illæ mutationes ſint aliquo modo vnitæ, quæ vnio non poteſt intelligi, niſi ratione alicuius connexionis, aut habitudinis per ſe inter illas, alioquin ſolum eſſent, veluti aggregatum quoddam per accidens duarum ſimplicium mutationum, vt ſi in eodem inſtante, in quo aer, verbi gratia, fit calidus, amittat lucem, non eſt conuerſio, licet ſit aggregatio duarum mutationum vnius productiuæ alicuius rei, & alterius deſtructiuæ. Tandem tertio patet Inductione, in omnibus conuerſionibus naturalibus: agens enim naturale non conuertit vnum in aliud, niſi ex præſuppoſito ſubiecto, in quod inducit formam, & expellit aliam, quæ expulſio, atq; adeo conuerſio non eſt, niſi quia ex natura rei ſequitur ex tali actione. Et idem videre licet in conuerſionibus ſupernaturalibus, vt aquæ in vinum, & mulieris in ſtatuam ſalis, & ſimilibus, quæ formales ſunt, & licet quoad modum ſint ſupernaturales, tamen quoad ſubſtantiam terminorum ſunt naturales, & ideo facile intelliguntur imitari conuerſiones naturales, quoad hanc conditionem, quæ ſequitur ex repugnantia terminorum. Habet tamen hæc conditio in hoc myſterio ſingularem difficultatem, qui erit ſecundus punctus in hac diſputatione explicandus.

Hi termini, tertium aliquod, circa quod verſentur, requirũt.

Quinta conditio eſt, vt præter terminos à quo, & ad quem, ſit aliquod tertium commune vtrique termino, circa quod & termini formales ſibi ſuccedant, & aliquo modo repugnent, ac denique fiat tota conuerſio. Ita colligitur ex D. Thoma hic præſertim articulo 5. & 4. contra Gent. capite 63. & idem ſentit Soto. diſtinctione 9. quæſtione 2. articulo 2. ad tertium. Ledeſma, quæſtio. 16. articulo 2. ad 11. Scoti, & artic. 4. dubio 3. & 4. Durandus diſtinct. 11. quæſt. 2. & probatur primò Inductione, nam in conuerſione formali manet materia, ſed Subiectum cõmune ſiue conuerſio naturaliter fiat, ſiue ſupernaturaliter: & in conuerſione locali, ſi intelligatur conuerſio fieri inter duo locata, quatenus vnum excluditur, & aliud introducitur, manet locus aliquo modo communis: ſi vero fiat inter diuerſa loca, neceſſe eſt, vt fiat in eodem Subiecto. Deniq; etiam in hoc myſterio ſunt accidentia panis aliquo modo cõmunia vtriq; termino, ſub quibus fit conuerſio. Ratio verò reddi poteſt, quia connexio, repugnantia, aut ordo per ſe inter terminos conuerſionis non poteſt conuenienter intelligi: niſi ratione alicuius rei communis, vtrique in qua, vel ſub qua vnus introducitur, & expellitur alius. Et quoniam in hac conuerſione fere nulla eſt difficultas, quæ ad hoc myſterium pertineat, & ad præcedentes non reuocetur; idcirco ſolum eſt notanda differentia inter conuerſionem formalem, & hanc ſacramentalem, quod in formali, id quod eſt commune vtriq; termino, eſt Subiectum ſeu receptaculum formæ, & pars integri termini, quem cum forma componit; at vero in hac conuerſione, id, quod eſt commune, ſcilicet accidentia, nec ſunt ſubiectum talis conuerſionis, nec pars integri termini, quia conuerſio propria, non fit ex compoſito accidentali, ad compoſitum accidentale, ſed ex ſubſtantia ad ſubſtantiam, vt Concilium Tridentinum cum antiquis Patribus loquitur; accidentia vero non componunt ſubſtãtiam, nec ſunt partes eius. Vnde fit, quod ad modum loquendi ſpectat, vt in conuerſione formali minime dicatur forma cõuerti in formam, vt Diuus Thomas hic annotauit, licet forma ſuccedat formæ in materia, ſed dicitur compoſitum conuerti in compoſitum, quia terminus integer, qui proprie fit, vel deſinit, eſt compoſitum: At vero hic propriè ſubſtantia ipſa condiſtincta ab illo tertio, quod manet, id eſt, ab accidentibus, eſt, quæ conuertitur, & ſimiliter ſubſtantia eſt, quæ per ſe intenditur, & quæ ſuo modo fit per ſe per hanc conuerſionem.

Quidquid eſt de ratione cõuerſionis, eſt itẽ de ratione tranſubſtãtiationis.

Vltimò conſtat ex dictis, ea omnia, quæ ſunt neceſſaria ad veram conuerſionem requiri etiam ad veram tranſubſtantiationem, & præterea neceſſarium eſſe, vt in tota ſubſtantia fiat commutatio, & conuerſio in aliam ſubſtantiam. Primum conſtat, quoniam tranſubſtantiatio ſub conuerſione continetur, tanquam ſub genere: Omnia autem, quæ ſunt de ratione generis, ſunt de ratione ſpeciei. Secundum vero patet, quia hæc conuerſio differt ab omnibus aliis in eo, quod eſt conuerſio totius ſubſtãtiæ, vt nomen ipſum præ ſe fert, & Concilia explicarunt.

SECTIO III.

An in hac conuerſione intercedat vera & realis actio, quæ circa Corpus Chriſti verſetur.

Explicatis omnibus, quæ ſunt de ratione veræ conuerſionis, oportet, vt ſigillatim inquiramus; quo modo illa omnia in hac conuerſione reperiantur. Quoniam vero diximus in omni conuerſione in primis neceſſariam eſſe actionem agentis, à qua omnis tranſmutatio quodammodo incipit. Ideo primum omnium de hac re quæſtionem inſtituimus. Non defuerunt enim, qui negarent, in hac conuerſione intercedere actionem aliquam, ſed ſolam relationem Ordinis Chriſti ad ſpecies, qui occaſionem ſumere potuerunt ex verbis Diui Thomæ, articu. 4. ad 1. dicentis, hanc conuerſionem ſubſtantialem importare ordinem ſubſtantiarum, quarum vna conuertitur in aliam. Item in articulo 4. ad 2. & artic. 8. vbi dicit, tranſubſtantiationem ſimilem eſſe creationi in hoc, quod non fit ex Subiecto; at vero creatio iuxta doctrinam D. Thom. quia non fit ex Subiecto, nihil ponit in creatura, præter relationem. Præterea in 4. diſ. 11. quæſt. 1. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 1. ponit differentiam inter hanc, & tranſmutationem naturalem, quod in naturali intercedit actus imperfectus inter Subiectum, & vltimum ac perfectum terminum. *tranſmutatio autem huius cõuerſionis*, inquit, *non ponit aliquem actum imperfectum, ſed ſolum ſucceſſionẽ quandam perfectorum, non ſolum actuum, ſed rerum ſubſiſtentium*, ac poſtea explicat hanc ſucceſionem eſſe relationem Ordinis, quam dicit ſecundum rem eſſe in pane, qui mutatur: in corpore autem Chriſti tantum ſecundum rationem, quia immutatum manet. Et hæc poteſt eſſe ratio fundamentalis huius ſententiæ, quia corpus Chriſti non mutatur: Non enim incipit hic eſſe per ſui mutationem, ſed per mutationem panis in ipſum. Ergo non eſt neceſſaria aliqua actio, quæ ad illud aliquo modo tendat. Confirmatur: quia vel talis actio eſſet in corpore Chriſti, & hoc non, quia non mutatur vel in pane, & hoc non, quia in inſtante conuerſionis iam non eſt panis, neque vero in accidentibus eſſe poteſt, quia neque illa ſunt Subiectum conuerſionis, neque poſſet actio in illis recepta circa corpus Chriſti verſari: ergo nulla eſt talis actio.

Sunt qui dicant in trãſubſtãtiatione nullam actionem intercedere.

In hac quæſtione poſſunt multa includi, quæ oportet diſtinguere, ne in æquiuoco laboremus. Primum

Varij huius quæſtio. ſen.

ſus explanatur. mum eſt, an in hoc myſterio neceſſario interueniat aliqua actio, quæ verſetur circa corpus Chriſti, aut illud aliquo modo attingat. Secundum an hæc actio ſit in ipſo corpore Chriſti, vel in aliqua alia re creata; vel tantum in ipſo Deo: certum eſt enim, creationē eſſe ſolius Dei, cum ſit actus vltimus potentiæ actiuæ; cumque per illam aliquid fiat, tamen in quęſtione verſatur, an hæc actio ſit in Deo, vel in creatura. Tertium, quod in quæſtionē vocari poteſt, eſt, ſupponendo, interuenire hic aliquam actionem, an illa ſit tranſubſtantiatio, vel intrinſeca illi, an vero ſolū ſit præuia, & antecedens ipſam tranſubſtantiationē, atque illam inducens, & hæc quæſtio videtur mihi de nomine, ſuppoſitis his, quę de conuerſione in genere dicta ſunt, vt ſtatim explicabo. Ex his ergo quęſtionibus, prima eſt hoc loco præcipuè intenta, quia ad explicandum miſterium maxime pertinet, breuiter tamen reliquas attingemus.

In hac cōuerſione datur aliqua vera actio qua corpus Chriſti ſub panis ſpeciebus cōſtituatur. Dico ergo primò, in hac conuerſione neceſſariam eſſe aliquam actionem realem, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis cōnſtituatur, & hoc ſenſu dicimus, actionem hanc verſari circa Corpus Chriſti. Hanc concluſionem exiſtimo prorſus certam, ſi ipſi termini intelligantur, ſuppoſita ipſius myſterii veritate & ita in ea cōſentiunt oēs Theologi, vt ſectione ſequente referam. Probatur primo ex omnibus Patribus loquentibus de hoc myſterio: dicunt enim Chriſtum, quando conſecrauit, effeciſſe, quod dixit, & panem effeciſſe corpus ſuum, & Chriſtum conſtitui ſub ſpeciebus, eſſe opus diuinæ omnipotentiæ: & ſimilia multa, quæ videbimus ſectione ſequente, & neceſſario includunt actionem realem: quid enim eſt actio, niſi effectio? aut quomodo poteſt diuina omnipotentia operari, ſine actione, ſeu operatione? Confirmatur exemplo creationis, Incarnationis aut alterius miraculoſæ conuerſionis, quibus exemplis vtuntur Patres ad hanc rem illuſtrandam, & in illis omnibus, quatenus ſunt à Deo, vt à cauſa efficiente, neceſſario interuenit aliqua actio, quæ ſit, veluti actus vltimus omnipotentiæ diuinæ. Ergo ſimiliter in propoſito. Vltimo eſt ratio à priori, quia Chriſtū Dominum eſſe ſub accidentibus panis & vini, eſt aliquis effectus realis, qui antea non erat, & in ipſo corpore Chriſti exiſtens: ergo neceſſe eſt, vt ſit per aliquam actionem factus: antecedens ſatis probatum & declaratum fuit ſupra diſputatione nona: conſequentia vero conſtat, primò inductione in omnibus aliis effectibus, tā naturalibus, quam ſupernaturalibus: vbicunque n. eſt nouus effectus, noua actio neceſſaria eſt. Deinde, quia ſi res nunc eſt, antea non erat: ergo eſt effecta: ergo per influxum cauſæ agentis, ergo per actionem, quia nomine actionis nihil aliud intelligimus, quā actualem influxum cauſæ agentis.

Euaſio. Poſſet tamen reſpondere aliquis, verum quidem eſſe, poni corpus Chriſti ſub ſpeciebus per aliquam actionem, non tamen per actionem, quæ circa ipſū corpus Chriſti verſetur, ſed circa panem, conuertendo ipſum in corpus Chriſti, ſeu expellendo ipſum. Sed hoc nullo modo poteſt conſiſtere: quia panem expelli, ſeu deſinere eſſe, eſt terminus à quo, & priuatiuus: ergo circa illum per ſe nō verſatur actio poſitiua, quæ eſſentialiter reſpicit terminum poſitiuum, quem efficit, ſeu ad quē tendit. Deinde quāuis intelligi poſſit poſitiua actio circa accidentia panis, ſeparans illa à ſubſtantia, & ita conſequenter expellens ſubſtantiam, tamen per totam illam actionē vt ſic, nō fit, vt corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus, poſſet enim tota illa actio fieri ſine hoc termino, vel certè cum alio termino, ſi Deus vellet, expulſa ſubſtantia panis ponere ſub illis accidentibus aliam ſubſtantiam; & non corpus Chriſti. Vnde confirmatur ratio facta, nam Chriſtum conſtitui ſub ſpeciebus, eſt nouus effectus in rerum natura, & non ſequitur ex alio effectu: nullus enim talis fingi poteſt: cum ex deſitione panis non conſequatur: quinimo ſi aliqua eſt conſecutio, potius deſitio panis ſequitur ex introductione corporis Chriſti, quā è contrario: ergo neceſſaria eſt actio, quæ verſetur circa ipſū corpus Chriſti. (Impugnatur)

Actio illa nō eſt prolatio verborū conſecrationis. Et hinc tandem infertur, hanc actionem non eſſe prolationem verborum conſecrationis, vt colligitur ex Diuo Thoma infra quæſtione 78. articulo 4. & eſt per ſe notum, quia prolatio illorum verborum, eſt actio per ſe ſenſibilis, & naturalis, hæc autem actio conuerſiua eſt ſupernaturalis, & inſenſibilis: vnde illa actio antecedit iſtam: quia actio, qua proferuntur verba ad verba ipſa terminatur, vt ſunt ſonus quidam, habens aliquod eſſe factum: at vero verba ipſa prolata per hanc actionem ſunt inſtrumentum ad efficiendam tranſubſtantiationem: cum tamen non ſint inſtrumentum ad productionem ſui ipſius: ſunt ergo hæ actiones diſtinctæ, quod recte explicatur in formis aliorum ſacramentorum, quatenus gratiam efficiunt: actio enim productiua gratiæ, diſtincta eſt à prolatione formæ, cum ſit actio ſupernaturalis, pendens ab ipſa forma prolata tanquam ab inſtrumento diuino; huic enim actioni correſpondet in forma huius ſacramenti actio conuerſiua panis in corpus Chriſti. Tandem tota actio, quæ eſt prolatio verborum, reperitur in non ſacerdote, vel in ſacerdote proferente verba, abſque intentione conſecrandi: & non eſt actio illa conſecratiua, quæ terminatur ſeu verſatur circa corpus Chriſti; ergo ſunt valde diſtinctæ. Neque in tota hac doctrina rationem dubitandi inuenio, aut nouam difficultatem, cui reſpondere neceſſarium ſit.

Talis actio nō eſt in Deo proprie ſed in effectu. Dico ſecundò; Hęc actio non eſt in ipſo Deo propriè, ſed eſt aliquid creatum in ipſo effectu, per quod pendet à ſua cauſa. Hæc concluſio cōmunis eſt creationi, & aliis actionibus Dei ad extrà & ideo nō eſt hoc loco latius probanda; ſufficit illa ratio, quod actio nihil aliud eſt, q̃ emanatio effectus ab agēte, vt ſic; ſed hæc emanatio eſt in effectu: confirmatur in præſenti, quia hæc actio eſt à verbis, vt ab inſtrumento: ergo neceſſe eſt, vt ſit creatum quid. De qua re iterum occurret ſermo ſectione. 5. & infra quæſtione. 76.

Tranſubſtatio, vt & reliquę actiones, vt paſſiua, & vt actiua poteſt cōſiderari. Dico tertio; Sicut in omni effectu diſtinguitur productio actiua & paſſiua, & in omni conuerſione conuerſio actiua, & paſſiua, ita in tranſubſtantiatione deſtinguenda eſt tranſubſtantiatio actiua, & paſſiua, quia in ea reperitur agens efficiens illam, cuius effectio dicetur tranſubſtantiatio actiua, ex parte vero effectus reperitur conuerſio vnius rei in aliam, & hæc optimè dicitur tranſubſtantiatio paſſiua, illa igitur actio intrinſeca eſt tranſubſtantiationi actiuæ, vt ex terminis conſtat, & inducit tranſubſtantiationem paſſiuam, ſicut actio inducit paſſionē. An vero illa actio ſit tota tranſubſtantiatio actiua, vel cum illa requiratur alia actio, dicam poſtea ſectione 6. & ſequentibus. Addendum vero eſt, etiam tranſubſtantiationem paſſiuè intellectam non conſiſte- proprie in ſola relatione prædicamentali, ſed in dependētia effectus à cauſa, quæ eſt per modum cuiuſdā fieri, quia ſi eſt actio poſitiua, aliquid per eā fit, & ideo neceſſe eſt, vt illi reſpondeat fieri, quaſi paſſiuū: ergo tranſubſtantiatio quaſi paſſiua primario conſiſtit in hac dependentia, ſeu fieri vnius termini, cum deſitione, aut ex deſitione alterius. Et confirmatur:

matur, quia in hoc effectu intelligi poteſt relatio inter ipſos terminos, & hæc non habet rationem conuerſionis realis, tum, quia eſt tantum relatio rationis, tum, quia ipſius relationis oportet eſſe aliquod fundamentum, & illud non eſt, niſi ipſa conuerſio: poteſt etiam intelligi relatio ipſius termini facti ad cauſam agentem, & hæc etiam ſupponit, vt fundamentum, emanationem & dependentiam talis termini à tali cauſa, ſiue illa dependentia ſit ex natura rei diſtincta ab ipſo termino, ſiue non, de hoc enim nunc non agimus, nec ad rem præſentem attinet: illa ergo emanatio, & dependentia eſt prior relatione; in illa ergo per ſe primò conſiſtit conuerſio paſſiua: nam intellecta, præciſe tali emanatione cum deſitione alterius termini, intelligitur facta conuerſio ante intellectam omnem aliam relationem; & in hoc etiam nullam inuenio difficultatem, quam ſoluam; niſi fortaſſe ſit quæſtio de nomine, dependentiam ipſam appellando relationem. Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, falſo niti fundamento: nam reuera in corpore Chriſti fit aliqua mutatio per hoc myſterium, vt poſtea latius dicturi ſumus.

SECTIO IIII.

Qualis ſit hæc actio, & quis terminus formalis eius.

Ratio dubij proponitur.

RAtio dubij eſt, quia formalis terminus actionis, videtur eſſe id, quod de nouo fit in effectu: in corpore autem Chriſti nihil fit de nouo, niſi præſentia realis ſub ſpeciebus: illa ergo erit formalis terminus actionis huius: ergo tota actio erit accidentalis quædam mutatio. In contrarium vero eſt, quia actio accidentalis, & quæ ſolum eſt, quaſi totalis quædam motio, ſeu noui loci acquiſitio, non ſatis eſt, ad conuerſionem realem, & tranſubſtantiationem.

Terminũ huius actionis eſſe præſentiam Chriſti dixerunt aliqui. Scotus.

Propter hanc difficultatem Theologi in explicanda hac actione & termino eius, valde diuiſi ſunt. Prima ſententia eſt huius actionis terminum eſſe præſentiam corporis Chriſti, & actionem ipſam eſſe adductiuam huius corporis ad hunc locum. Hæc opinio tribuitur Scoto in 4.d.10.quæſt.1.§.Quantum ergo ad iſtud argumentum, & diſt.11.q.3.§.Quantum ergo ad iſtum articulum, & q.4.& in quodlib. quæſt. 10. Verum eſt, ſententiam Scoti eſſe obſcuriorem; diſtinguit enim ille duplicem actionem, alteram cõuerſiuam, quam dicit terminari ad ſubſtantiam corporis Chriſti ſecundum ſe, nulla facta in illo mutatione, neque in aliquo modo, ſeu dependentia eius; alteram adductiuam, terminatam ad præſentiam, non tamen ſatis explicat; an hæ duæ actiones modo de facto concurrant ad conuerſionem, an vero ſint duo modi diſtincti conuerſionis ſeu tranſubſtantiationis poſſibilis, vnus, quo incipiat eſſe ſubſtantia, quæ antea ſimpliciter non erat, ad quem dicat eſſe neceſſariam actionem ſubſtantialem, quæ ad ſubſtantiam ipſam terminetur, alius, quo ſubſtantia, alibi exiſtens, hic fiat pręſens, & huiuſmodi eſſe dicat, qui de facto eſt inſtitutus, & in eo ponat ſolã actionem adductiuam, cuius formalis terminus eſt præſentia; adæquatus vero eſt ſubſtantia præſens ſub ſpeciebus. Sed omiſſa nunc priori actione conuerſiua, non eſt dubium, quin iuxta hanc ſententiam poſterior ſufficiat ad conſecrationẽ efficiendam, prout de facto fit, & ita ſequuntur omnes Scotiſtæ in 4.d. 10.11. Tartaret.ibi. quæſt.4.& quodlib.10. quæſt.1.§. Et ſi dicas. Leuchet.in 4.diſt.11.quæſt.4. art.2.§. Vlterius, quantum ad iſtum articulum. & §.Contra iſta Guiliel. de Rubio.quæſt.1.art.3. & multi ex Nominalibus, vt Maior.quæſt.1. Franciſcus Mayron.quæſt. penultima. Ocham.q.6. Petrus de Aliaco. quæſt.6. Eandem ſententiam indicat Palud.d.11.q.3.a.2.num. 24. vbi dicit, terminum huius actionis eſſe modum corporis Chriſti in altari, & infra dicit, panem non conuerti in corpus Chriſti ſecundum eſſe intrinſecum additum, ſed in modũ eſſendi eius in ſacramento. Quæ verba refert, & approbat Capreol.ibi.ad ſecundum. Durand. cont.2.conclu. Item Ledeſ.q.16. art.2.ad 9.Scoti,& a.4.dub.3.ad 5.dicit enim, ad conuerſionem ſolum requiri ſucceſſionem ſubſtantiarum, & nouum modum eſſendi in ſubſtantia, quę alteri ſuccedit. Ex aliis vero Theologis fauẽt huic ſententiæ Alenſ.34.mem.3.a.1.& 2. Bonauen.d.10.a.2.q. 1. Marſil.quæſt.8.art.2. concl.7.&8. dicunt enim per hanc actionem non fieri, quod non erat, ſed, quod alicubi erat, poni alibi. Item per cõſecrationem corpus Chriſti non accipere eſſe, ſed accipere eſſe hic. Nec multum diſcordat D.Thom.q.78.art.5.dicens, per conſecrationem non fieri, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, iam enim hoc antea erat, ſed fieri, vt contentum ſub his ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Denique Moderni ſcribentes contra hæreticos, libenter hanc ſententiam amplectuntur, quia facilitatem quandam præ ſe fert, vt videre licet in Ioan.Heſſels. lib.de corpore Chriſti fol.77.&213.Claud. rep.7.cap. 6. Guiliel. Pariſ. tractatu de Euchari.§.1. paulo ante finem Bellar.lib.2.de Euchari.capite.18. Fundamentum eſt, quod in principio quęſtionis eſt indicatum. præterea, quia hoc ſatis eſt ad veritatem verborum, quia, ſi Chriſtus vere fiat pręſens ſub ſpeciebus, nihil amplius ex hac parte requiritur; ergo nihil aliud eſt ponendum, patet conſequentia, quia, vt Tridentinum docuit, tota hæc actio & conuerſio ſolum excogitata eſt, quatenus in verbis Chriſti fundamentum habet, & ad eorum veritatem eſt neceſſaria, ad quod ſine dubio, ſatis eſſe videtur, quod corpus Chriſti adducatur ſub ſpeciebus, & inde expellatur ſubſtantia panis. Ad rationem vero dubitandi in contrarium poſitam reſpondebit hæc opinio, ad eſſentiam tranſubſtantiationis ſatis eſſe conuerſionem, ſeu ſucceſſionem ſubſtantiarum ſub eiſdem accidentibus, ſiue hæc vocetur conuerſio ſubſtantialis, ſiue tantum conuerſio ſubſtantiarum: Neutrum enim poteſt ex Conciliis definite colligi: Solum enim dicunt, ſubſtantiam conuerti in ſubſtantiam quod poteſt eſſe verum, non ratione termini formalis de nouo producti, ſed ratione termini adæquati, qui neceſſario debet includere ſubſtantiam, quæ loco alterius ſubſtituatur, quod etiam ipſum nomen tranſubſtantiationis præ ſe ferre videtur, quia illa particula, *trans*, de ſe tranſitum ſignificat, vt patet in his verbis, *transferre, tranſmutare, tranſuadere*. Vnde applicata ſubſtantiis, vt fit per eam vocem, *tranſubſtantiatio*, ſignificat tranſitum vnius ſubſtantiæ in aliam, qui veram rationem ſubſtantiæ obtinebit, ſiue ſubſtantia producatur de nouo, ſiue adducatur. Ex quo tandem fit, vt iuxta hanc opinionem, *tranſubſtantiatio*, denominata ſit, non à termino formali, ſed à materiali, ſeu ſubiecto, circa quod fit terminus formalis, ſicut lapidare: quemadmodum enim, ſi intelligeremus accidentia panis eſſe vacua omni ſubſtantia & poſtea ſub illis introduci ſubſtantiam aliquam, dici poſſet hoc ſenſibile ſubſtantiari illa actione, ita quando fit ſub illis mutatio ſubſtantiarum, poteſt dici tranſubſtantiatio, quæ ſententia ſic explicata non eſt omnino improbabilis.

Tartaret. Leuchet. Rubionus. Maior. Mayron.

Ocham. Aliaco. Palud.

Capreolus. Ledeſma.

Alenſis. S. Bonauen. Marſil.

D. Thom.

Ioan. Heſſels. Claudius. Guiliel. Bellarmi.

Alij eſſe vnionẽ Chriſti cum accidẽtibus.

Secunda ſentẽtia dicit, formalem terminum huius actionis eſſe vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales, quam vnionem dicit eſſe ſub-

ſtantia-

ſtātialem modum in ipſo corpore Chriſti, quo ſupplet vicem ſubſtantiæ panis, & ſuſtentat accidentia, eodem modo, quo ſubſtantia panis ſecluſa inhærentia. Ita ſentit Soto. d. 9. q. 2. art. 2. ad 2. Scoti. vbi dicit, per conſecrationem fieri corpus Chriſti præſens, ſed taliter contentū ſub ſpeciebus, qualiter panis continebatur, ſecluſa inhærentia, & hoc exiſtimat ſatis eſſe ad tranſubſtantiationem; idem latiùs, art. 4. §, Igitur conuertendo. Idem Palacius in 4. d. 11. diſp. 1. Indicat Ledeſma. quæſt. 16. articu. 1. dubio vltimo. & Capreo. diſtinctione 11. ad. 1. & 3. Scoti contra prim. concluſionem & ad 1. Durandi, cont. 2. & ad argum. Scoti, Durandi, & Aureoli, contra 3. concluſionem & Claud. rep. 4. cap. 4. & rep. 5. & 7. capite 6. Sed clariſſimè omnium docuit hoc Alanus. libro 1. capite 34. 35. 36. & 37. Fauet D. Thom. infrà quæſtione 78. art. 5. in verbis ſuprà citatis per verba conſecrationis non fieri, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti; iam enim hoc antea erat; ſed fieri, vt contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti: Ergo ſentit, terminum huius actionis ſolùm eſſe, contineri, vel vniri corpus Chriſti ſpeciebus. Et quidem, ſi ſupponamus, dari hanc vnionē corpori Chriſti ad ſpecies, videtur ſatis conſequenter loqui hęc opinio: quia neceſſe eſt vnionem hāc fieri per aliquam actionem. ergo fit per illam actionem, qua conficitur hoc ſacramentum: quia, cum hoc ſacramentum componatur ex corpore Chriſti, & ſpeciebus, intrinſecè includit hanc vnionem: ergo neceſſe eſt, illam fieri per actionem, qua conficitur hoc ſacramentum: ergo fit per tranſubſtantiationem: quia per tranſubſtantiationem intelligimus cōfici ſacramentum Euchariſtiæ: ergo formalis terminus actionis tranſubſtantiantis eſt hic modus vnionis. Quod explicatur exemplo Incarnationis: ibi enim diſtinguimus actionem, qua fit Incarnatio, & terminum formalem eius, qui eſt modus vnionis humanitatis ad Verbum, ex qua reſultat, hic Deus homo, qui eſt integer terminus illius actionis, quæ ſubſtantialis eſt, quia modus ille eſt ſubſtantialis; & in generatione hominis, actio, qua ex embrione fit homo, eſt ſubſtantialis conuerſio. & tñ per eam formaliter non fit de nouo, niſi modus vnionis animę ad corpus, vnde reſultat homo: ſic igitur hic fiet modus vnionis corporis Chriſti ad ſpecies, vnde reſultat hoc ſacramentum: Quamquam enim ſuppoſita hac ſententia, intelligi poſſit modus vnionis, tā ex parte ſpecierū, quam ex parte corporis Chriſti; & ideo neceſſaria ſit actio, qua vterque fiat, vel reſultet, tamen, conſequenter in ea loquendo, dicendum eſt, actionem hanc, vt eſt tranſubſtantiatio actiua, directè verſari circa corpus vniendo illud ſpeciebus, vt etiam verba ipſa formæ præ ſe ferunt, *Hoc eſt corpus meum*, & ideo talem actionem propriè formaliter terminari ad hunc modum vnionis, vt eſt in corpore Chriſti.

Soto. Palac. Ledeſm. Capreol. Claud. Alan. S. Thomas.

Impugnatur præcedens opinio.

Vt verò neceſſe non ſit iterum ad hanc opinionem redire, quæ, vt à præcedente diſtinguitur, mihi non videtur fere probabilis, primum neceſſe eſt, vt præter hanc actionem vnitiuam, quam fingit, ponat actionē adductiuam, & terminum eius, prout præcedens ſententia aſſerebat, quia, quandocunque res aliqua alteri vnitur, vbi antea non erat, neceſſe eſt, vt vel ibi fiat denuo & producatur, vel vt aliunde illuc adducatur. Exemplis res conſtat, nam, quando anima rationalis vnitur materiæ, quia non eadem actione, qua vnitur, fit, neceſſe eſt, vt alia actione, prius natura ibi fiat, & creetur, & in reſurrectione, quia de nouo non creatur, neceſſe eſt, vt ad eum locum, in quo vniēda eſt, corpori afferatur. Ratio eſt, quia vnio requirit præſentiam vniendorum, & actio

A vnitiua vt ſic, non facit illam: prærequirit ergo illam, vt etiam exemplo Incarnationis conſtat: Nam Incarnatio actio ſolum facit vnionem inter humanitatem & Verbum, & ideo ſupponit actionem, qua fit ipſa humanitas, ſeu anima & corpus, per quam conſequenter fit, vt ſit præſens Verbo, quod propter immenſitatem vbique eſt præſens. & hoc modo intelliguntur illa Extrema apta, & ſatis applicata ad vnionem: cum ergo iuxta hanc ſententiam corpus Chriſti nullo modo fiat, aut producatur per conſecrationem, & ante illam non ſit præſens, vbi ſunt ſpecies panis, nō poteſt illis vniri, niſi prius illuc adducatur: ergo neceſſario hæc ſententia ſupponere

B debet totam actionem & terminum, quem prima ſententia probat. Secundò, id, quod addit hæc opinio, vel procedit ex falſo fundamēto, vel non poteſt cōſiſtere, nec ad myſteriū explicandū conferre. Probatur, quia, ſi ſupponat vnionē formalem inter corpus & ſpecies (vt videtur) falſum ſupponit, vt ſuprà probatum eſt, & prætereà, licet hanc admittamus vnionem, & illam concedamus eſſe terminum tranſubſtantiationis, non aſſequitur, quod intendit, ſcilicet, aſſignare terminum ſubſtantialem huius actionis, quia hæc vnio non poteſt eſſe ſubſtantialis modus, ſed accidentalis, vt ſupra probauimus, ſicut ſubſtantiam actu ſubſtare accidentibus, non poteſt in ea eſſe modus ſubſtantialis, quan-

C doquidem ad accidens terminatur, & ad componendum ens per accidens, & non ſubſtantiale, ordinatur. Adde, quod illa opinio aſſerit, vniri corpus Chriſti accidentibus eodem modo, quo ſubſtantia panis, ſecluſa inhætentia, apertam implicare contradictionem, quia ille modus cōſiſtebat in hoc, quod ſubſtantia vniatur accidentibus per modum ſubiecti, & in genere cauſę materialis, repugnat ergo auferri hoc genus cauſalitatis, & remanere eundem modum vnionis: excluſo autem hoc modo vnionis, qui fit per modum cauſæ materialis, nullus alius intelligi poteſt ſupereſſe, niſi per efficientiam, vt ſuprà oſtenſum eſt.

Quorundam aliorū placitum improbatur.

Non deſunt autem, qui, licèt, ſolam vnionem

D effectiuam in hoc ſacramento admittant, nihilominus illam dicant terminum formalem huius actionis, quia per illam datur corpori Chriſti, vt ſuppleat officium ſubſtantiæ panis, quod non facit, niſi ſuſtentando accidentia, ſub quibus continetur, etiam ſi effectiuè ſolum illa ſuſtineat. Sed hic dicendi modus defendi non poteſt, quia vnio effectiua non fit, niſi per actionem, vt ſuprà declaratum eſt: actio vero non poteſt eſſe formalis terminus alterius actionis, quia eſſentialiter includit, vt ſe ipſa fiat, dum per illam terminus fit, alioquin procederetur in infinitum. Nec dici poteſt, illam actionem vnitiuam vocari terminū alterius actionis, non quia per ſe primò ad illam terminetur, ſed quia conſequatur

E terminum alterius actionis, ſicut dici ſolet generatio, terminus alterationis, vel illuminatio, terminus motus ſolis. Hoc (inquam) dici non poteſt, primò, quia interrogo, quis ſit ille alius tetminus, ex quo ſequitur hæc actio, & ille potius erit terminus formalis huius actionis. Secundò, quia nulla eſt hic neceſſaria conſecutio. Nam illa vnio effectiua, ſi eſt, non ideo eſt, quia ſit neceſſaria ſimpliciter, ſed ex ordinatione diuina propter maiorem perfectionem: ergo abſque tali vnione, manebit integra actio, & formalis terminus eius. Quidam dicunt, hāc actionem eſſe debitam corpori Chriſti, ex vi modi, quo hic exiſtit. Sed hoc infrà erit latius examinandum. Nunc enim ad præſentem quæſtionem non multum refert, quia etiam, ſi id demus

non

non eſt ſatis, vt illa actio dicatur formalis terminus actionis tranſubſtantiatiuæ & multo minus ſufficiet, vt dicatur terminus ſubſtantialis. Tertio, quia ſupra oſtendi, hanc vnionem effectiuam, prout eſt actio corporis Chriſti & ſpecierum, non inchoari intrinſece in inſtante conſecrationis & tranſubſtãtiationis, ſed immediate poſt illud; & tamen in illo inſtante intrinſece eſt terminus illius actionis tranſubſtantiatiuę: ergo. Quarto, quia vnio effectiua includit actionem corporis Chriſti circa ſpecies, & è contrario: ergo, vel dicitur eſſe terminus huius actionis, prout eſt actio corporis Chriſti circa ſpecies, & hoc dici non poteſt, quia illa actio non eſt in corpore Chriſti, nec in eo ponit aliquid, ſed in ſpeciebus; & præterea tota eſt accidentalis, vel eſt actio ſpecierum circa corpus Chriſti; & hoc etiam dici nõ poteſt, quia illa actio non eſt, niſi conſeruatio præſentiæ localis, quæ etiam eſt accidentalis: imo ſolum eſt cõſeruatio termini facti per adductionẽ. Quinto, hæc vnio effectiua proxime eſt à corpore Chriſti, & ab ſpeciebus: at vero actio tranſubſtantiatiua, & terminus eius, immediate fit virtute verborum: ergo illa vnio non eſt terminus illius actionis.

Alij illius actionis terminum Chriſti corpus eſſe aſſeuerãt, quod multipliciter explicant. Prima explicatio confutatur.

Tertia ergo principalis ſententia eſt, proprium ac formalem terminum huius actionis eſſe ipſam ſubſtantiam corporis Chriſti. Quia vero tota illa ſubſtantia pręexiſtit ante conſecrationem, ideo difficile viſum fuit explicare, quomodo poſſit eſſe terminus nouæ actionis: vnde orti ſunt varij modi explicandi hanc ſententiam, quos oportet referre antequam authores afferamus. Primus eſt: ſubſtantiã corporis Chriſti ſecundum ſe præexiſtere, per hanc vero actionem fieri, quatenus ſupplet officium ſubſtantiæ panis. Sed hic modus non differt à ſecundo modo explicandi primam ſententiam, nuper improbato, in quo enim poteſt dici, corpus Chriſti ſupplere munus ſubſtantiæ panis, niſi quia fortaſſe ſuſtentat accidentia; & continetur ſub illis? oſtenſum eſt autem, totum hoc non pertinere ad terminum formalem huius actionis.

2. Reiicitur.

Alter modus eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti conſiderari poſſe, vel ſecundũ ſe, & hoc modo præexiſtere, & non eſſe terminum huius actionis, vel prout id, quod erat panis, nunc incipit eſſe corpus Chriſti, & hoc modo non præexiſtere, ſed fieri per actionem hanc conuerſiuam, & hunc modum indicat Henri. Caiet. & Richar. diſput. ſuperiori, ſect. 4. citati. Vnde Caiet. hic ar. 4. dicit, ſubſtantiam panis, vt conuerſam, ſeu id, quod erat panis, aliquo modo pertinere ad terminum ad quem huius actionis. Sed hic modus, vel incidit in errorem ſupra improbatũ diſput. præced. ſect. 3. vel in opinionem Scoti: nam, ſi ille terminus, *id quod erat panis*, deſignet aliquam rem indiuiduam, & ſubſtantialem, quæ prius fuerit panis, & poſtea fiat corpus Chriſti, deuoluitur in priorem errorem, & deſtruit hanc trãſubſtantiationem in verum corpus Chriſti: quia ponit terminum à quo, manere aliquo modo in ſubſtantia ſua, ex quo fit, non poſſe conuerti in verum corpus Chriſti, vt ſupra ſatis probatum eſt: ſi vero, *id quod erat panis*, nõ deſignet aliquam rem indiuiduam, & ſubſtãtialem, quæ maneat ſub vtroq; termino, ſed quaſi ſingulare vagum in ordine ad ſpecies, ſcilicet, ſub ratione contenti ſub illis, quomodo explicandas eſſe ſimiles locutiones, vt veræ ſint, docuit Diuus Thomas hic, artic. 4. & 5. d. 11. quæſt. 1. art. 5. quæſtiunc. 1. ad 1. Si, inquam, hoc modo exponatur, hæc opinio, non differt ab opinione Scoti: quia in re ſolum dixit, ſubſtãtiam corporis Chriſti, vt contentam ſub ſpeciebus eſſe adæquatum terminum huius actionis, &

Henr. Caiet. Richard.

A conſequenter formalem terminum eius, ſolum eſſe, Chriſtum contineri ſub ſpeciebus loco panis: hoc autem totum eſt accidentale, & in re nihil addit, niſi præſentiam realem ſub ſpeciebus: ſed hoc ipſum confuſius explicatur coniungendo terminũ ad quem, cum termino à quo, cum enim dicitur, per hanc actionem fieri, vt id, quod erat panis, ſit ſubſtantia corporis Chriſti, nihil aliud dicitur, quã fieri, vt contentum ſub ſpeciebus, ſit corpus Chriſti, cum antea eſſet ſubſtantia panis, non autem explicatur, quid per hoc fiat in corpore Chriſti, præter rationem contenti ſub ſpeciebus, quæ in illo non ponit, niſi præſentiam realem.

3. Modus explicandi.

B Tertia explicatio eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti eſſe terminum huius actionis, quatenus in eam eſt conuerſus panis: dicitur autem panis conuerſus in illud corpus, non quia illud de nouo fiat, vel conſeruetur; neque quia aliquid etiam additum ſit, ſed ſolum quia deſitio panis terminatur in ipſum abſq; illius mutatione. Quod ſi inquiras, quid ſit, deſitionem panis terminari in ipſum corpus, quidam reſpondent, ſubſtantiam panis imbibi, & quaſi abſorberi in ſubſtantiam corporis Chriſti: hanc enim vim habet actio conuerſiua. Alij vero dicunt, hoc myſterium eſſe ininueſtigabile, & non eſſe amplius inquirendum. Et hanc ſententiam videntur ſupponere Theologi, qui putant conuerſionem hanc C fieri ſine vlla mutatione in corpore Chriſti, vt videtur loqui D. Thom. in tota hac quæſtione, & alij, quos referam ſectione ſequẽte, & multi exiſtimant, Scotum non diſſentire ab hac ſententia: quia licet ponat actionem adductiuam, videtur ſimul ponere aliam priorem conuerſiuam, quæ terminetur ad corpus Chriſti, ſolum priori modo. Et ita illum exponunt Tarteret. d. 10. artic. 1. & Angles. in 4. par. 1. q. 5. de Euchar. Sed hæc explicatio videtur mente concipi non poſſe, propter ea, quæ ſect. 1. tractaui: quia, ſi ex vi huius actionis ſubſtantia corporis nullo modo aliter ſe habet, quam antea, impoſſibile eſt, conuerſionem panis terminari ad ipſam, vt ibi late probaui, & patet breuiter: quia, ſi in Chriſti corpore D nihil reale denuo poſitum eſt, totum id, quod de illo denuo dicitur, eſt denominatio extrinſeca, de qua nec explicari poteſt, in quo fundetur, vel à qua forma oriatur; vel quomodo terminet actionem. Secundum, eſto, admittamus hanc denominationem, & Chriſtum, vt ſic denominatum, eſſe terminum huius actionis, neceſſario fit formalem terminum non eſſe ſubſtantiam, ſed aliquid accidentarium. Probatur, quia ſubſtantia corporis Chriſti ſecundum ſe negatur eſſe terminus huius actionis: quia hoc modo ſupponitur actioni; ſed hæc ratio procedit de omni modo ſeu actione reali, ac ſubſtãtiali: quia ſecundum omnem illum ſupponitur actioni iuxta hanc ſententiam: ergo ſub nulla ratio- E ne ſubſtantiali eſt terminus huius actionis. Rurſus dicitur ſubſtantia Chriſti eſſe terminus, ſolum quatenus in eam eſt conuerſus panis, ſeu in quantum deſitio panis terminatur ad ipſam: ergo terminus formalis huius actionis non eſt vllo modo ſubſtantia Chriſti, ſed ſolum illa denominatio, qua ſubſtãtia corporis Chriſti dicitur eſſe id, in quod conuerſus eſt panis, ſeu forma, à qua prouenit illa denominatio cui ſubſtantia corporis Chriſti ſupponitur, vt ſubiectum, cui accidit, & omnino extrinſeca eſt talis denominatio: ergo iuxta hanc ſententiam formalis terminus eſt aliquid accidentarium, eo modo quo extrinſeca denominatio poteſt dici accidentalis: vt, ſi quis diceret terminum viſionis Dei eſſe ipſum Deum vt viſum, non aſſignaret pro-

Tarteretus. Angles. Exploditur.

pro termino formali aliquam ſubſtantiam,& ſi quis A fingeret terminum calefactionis eſſe corpus, vt ad illud terminatur calefactio, ita tamen vt calefactio nihil in ipſo corpore poneret, præterquam quod repugnantia diceret, vt ſect. 2. probaui, tamen non aſſignaret pro termino formali calefactionis ipſum corpus, ſed denominationem aliam. Tertio, quia, ſi ex vi talis modi conuerſionis, ſubſtantia corporis Chriſti nullo modo ſe habet aliter, quam prius: ergo ex vi illius non conſtituetur ſubſtantia corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis: quia talis conuerſio eodem modo poteſt fieri iuxta hãc ſententiam in corpus Chriſti in ſolo cœlo manens, & ideo Scotus ponens talem conuerſionem, addit actionem adductiuam: ergo illa conuerſio prorſus eſt inutilis ad hoc myſterium, & ad veritatem verborũ Chriſti, nam illa ſola facta non ſatis erit ad verborum veritatem, & quamuis illa fiat, ex illa, vt ſic, non ſequitur neceſſario adductio, ſed per ſe, & quaſi noua omnino cauſalitate facienda eſt: quod ſi hæc fiat, illa ſufficiet ad veritatem verborum ſine tali conuerſione: ergo impertinens eſt talis modus cõuerſionis, etiam ſi eſſet poſſibilis.

4. Explicatio. Quartus modus explicandi hanc ſententiam eſt, formalem terminum huius actionis eſſe ſubſtantiã corporis Chriſti, non quia nunc de facto hæc actio influat eſſe ſubſtantiale in illud corpus, ſed quia de ſe efficax eſt ad illud influendum, ſi alibi non exiſteret, & hoc ſatis eſt, vt hæc actio dicatur nunc trãſubſtantiatio, ſicut abſolutio ſacramentalis ſimpliciter eſt abſolutio, etiam quando actu non confert gratiam, & remiſſionem peccati. Hanc opinionem indicat Soto, d. 9. q. 2. art. 4. in ſolutio arg. quamquam illi non omnino acquieſcat. In hoc autem dicendi modo magna eſſe poteſt æquiuocatio: poteſt enim explicari iuxta ea, quæ dicemus in vltima ſententia; vel ſi aliter intelligatur, nihil in eo dicitur, quod ad rem pertineat: aliud enim eſt loqui de virtute verborum, quæ ſignificat actũ primum: aliud de actione, quæ ſignificat actum ſecundum: hic non agimus de virtute, ſed de actione: quia actualis conſecratio, & tranſubſtantiatio non ſolum requirit virtutẽ, ſed actionem, & de hac actione inquirimus, quem terminum habeat. Quod autem hæc opinio dicit, ad ſummum accommodari poteſt virtuti, nõ actioni. Quod patet primo, exemplo quo vtitur; nam ſi interdum abſolutio ſacramentalis eſt informis, & non habet effectum gratiæ, & remiſſionis peccati, licet de ſe virtutem habeat ad efficiendam gratiam, tamẽ hic & nunc, quando eſt informis, ſicut non habet effectum gratiæ, ita neque actionem. Secundo, ex ipſa re, quia, loquendo de actione, implicat dicere, eſſe aptam ad influendum in aliquem terminum, & non actu influere: quia actio nõ dicit actum primũ, ſed ſecundũ; nec poſſe agere, ſed agere: ergo ſi actio eſt non ſolum in potentia, ſed etiam in actu, neceſſe eſt, vt actu influat in terminum: quia in hoc actuali influxu conſiſtit eſſentia eius. Confirmatur, & explicatur; quia aut verba conſecrationis nunc actu influunt in ſubſtantiam corporis Chriſti, aut non. Si primum; male ergo negatur ab hac opinione, & hoc inquirimus, quomodo fiat. Si ſecundum; ergo nunc de facto verba nõ habent actionem, quæ ad ſubſtantiam corporis Chriſti terminetur: ergo, ſi hæc actio eſt neceſſaria ad tranſubſtantiationem, nunc de facto non fit tranſubſtantiatio per verba: eſto, concedamus, in illis eſſe virtutem ad faciendam illam, ſi eſſet neceſſarium; vel, ſi hæc actio non eſt neceſſaria ad tranſubſtantiationem, ſine cauſa fingitur illa virtus in verbis, cum talis actio, neque ad tranſubſtantiationem neceſſaria ſit, neque per verba ſit vnquam efficienda. Vnde oritur tertia ratio, quod falſo fingatur talis virtus ſine actione, nã hæc virtus, ſi eſt, non eſt naturalis, ſed obedientialis & inſtrumẽtalis, vt per ſe conſtat: virtus autem obedientialis in inſtrumento diuino præter naturalem entitatem ipſius inſtrumenti non addit, niſi diuinam eleuationem, ſeu auxilium proportionatum illi actioni. Verba igitur conſecrationis non eleuantur, vt inſtrumentum, niſi ad actionem quam actu efficiunt, & ſine cauſa finguntur habere paratum diuinum auxilium ad actionem, quam nunquam effectura ſunt, neque ſecundum ordinariam B legem poſſunt efficere, præſertim cum ſupra oſtenderimus, hæc verba, ſicut, & omnia alia ſacramenta, pendere in ſua actione ab exiſtentia humanitatis Chriſti, & influxu eius. Quarto ita rem totam declaro & confirmo; nam, poſita illa hypotheſi, quod Chriſti humanitas alibi non exiſteret, vel hæc verba efficerent ſubſtantiam corporis Chriſti per actionem, quam nunc habent, vel per nouam aliam: ſi primum, ergo non tantum ſunt factiua, ſed actu faciunt illam ſubſtantiam; ſi ſecundum, rurſus interrogo, an illa actio ſit neceſſaria ad tranſubſtantiationem, vel non: ſi eſt neceſſaria: ergo ſine illa non fit tranſubſtantiatio: ergo nunc de facto non fit, ſi non eſt neceſſaria: ergo falſo dicuntur verba habere C virtutem ad hanc actionem, cum verba tantum habeant virtutem ad tranſubſtantiandum. Ex his facile patet quid ſit dicẽdum ad exemplũ prædictæ ſententiæ: actio enim effectiua gratiæ non eſt neceſſaria ad conſtituendum ſacramentum pœnitentiæ: ſed potius manat ab illo iam cõſtituto, & ideo, quãdo impeditur effectus propter obicem, ceſſat actio, manente ſacramẽto, quod de ſe dicitur habere virtutem ad illam actionem, quia ad illam eſt inſtitutum, & de facto illam habet, ſi non ponatur obex; at vero in pręſenti, actio de qua agimus, eſt ſimpliciter neceſſaria ad conſtituendum hoc ſacramentum; & ex parte materię impediri non poteſt, ſi ſit verus panis, & ex parte miniſtri, ac verborum concurrant omnia neceſſaria. D

Quintus ergo modus explicandi hanc ſententiã eſt, ſubſtantiam corporis Chriſti eſſe terminum huius actionis: quia verba conſecrationis reuera influunt de facto ipſum eſſe ſubſtantiale in corpus Chriſti, & conſequenter habent veram actionẽ ſubſtantialem, quæ nunc dicitur eſſe per modum conſeruationis, quia aliunde ſupponitur eadem res, alibi antea exiſtens, & in hunc modum poſſet illa actio dici eſſe ſufficiens productio termini, ſi alibi nõ eſſet; nunc vero de facto ſolum habere rationem cõſeruationis, iuxta dicta ſupra diſput. præced. ſect. 1. vbi late oſtendi, hunc modum actionis eſſe poſſibilem. Quod vero de facto ita fiat, docuit in terminis E Gab. d. 11. quæſt. 1. ar. 3. dub. 2. & lect. 40. in Can. Deinde neceſſe eſt, vt Diuus Thomas hoc ſenſerit, quãuis aperte non explicuerit, nam ſupra art. 2. & fere in tota hac q. & ſequente negat, Chriſti corpus incipere eſſe in hoc ſacramento per mutationem localem: negat ergo, fieri præſens per actionem adductiuam: quia illa reuera non eſt, niſi quædam mutatio localis, cum per ſe primo tantum terminetur ad præſentiam, quæ, vt diximus ad prædicamentum, Vbi, pertinet, excluſa autem actione adductiua, non ſupereſt, niſi prædicta ſubſtantialis actio, vt declaratum eſt, & hoc modo citari etiam poſſunt pro hac ſententia Altiſiodorenſis lib. ſum. tractatu 5. cap. 3. Richard. in 4. diſt. 11. artic. 1. quæſt. 1. Palud. q. 2. artic. 1. & alij, qui negant, actionem hanc eſſe ſimilem acquiſi-

Soto.

Modus quintus explicãdi hanc ſententiam exponitus.

Gabriel.

Altiſiod. Richard. Paludan.

acquiſitioni noui loci. Deinde alia etiã ratione neceſſe eſt, vt D.Tho. in hac ſit opinione, quia negat, actionem hanc eſſe ex præſuppoſito ſubiecto, & in hoc dicit eſſe ſimilem creationi; at vero, ſi actio hæc eſſet adductiua, eſſet ex præſuppoſito ſubiecto, ergo non eſt adductiua, ſed potius de ſe productiua, ſeu conſeruatiua corporis Chriſti, quod hic fit præſens: quia vt ex dictis patet, non poteſt fingi aliud probabile medium. Illud vero, quod hic aſſumitur, docuit D. Thom. hic articul.3. in corpore & ad.2.& in 4.diſtinct.11.articul.2. quæſtio.1. idem Bonauent. diſtinction. 10. articul. 2. quæſtion.1. Alenſ. 4. part. quæſt.43. membr.3. articul.1. Henric. quodlibet. 9. quæſtion.8. Referri etiam poſſunt, qui dicunt, panem conuerti in corpus Chriſti, quod antea exiſtebat, vt Bonauent. in 4. d. 11. artic. 1.q.1.in fine, & q.3. vbi expreſſe dicit, terminum finalem huius conuerſionis nõ eſſe aliquid de nouo factum, ſed prius exiſtens; quod etiam ſentit Marſil. q. 8. art. 1. concluſ.2. cuiuſdam incidentis dubij, & in fine quæſtionis in ſolut. ad ſecundum, & 4. In quibus authoribus, & in aliis etiam aduertendum eſt, dicere quidem eos, nihil denuo fieri in corpore Chriſti præter modum præſentiæ ſub ſpeciebus, non tamen dicere, hunc modum eſſe formalem terminum conuerſionis, ſed ipſummet corpus ſeu ſubſtantiam Chriſti. Quin potius Capr. d.11. ad 2. Durandi cont.2.concl. approbat ſententiam quandam Paludani, *dummodo intelligatur*, inquit, *terminum huius conuerſionis non eſſe ſolum reſpectum, aut modum, ſed ſubſtantiã ſub modo eſſendi*, ꝙ clarius explicat in ſolutione ad 1. Scoti cont. 1. concl. dicẽs; *ſicut generatio per ſe primo terminatur ad ſubſtantiam, cõſequenter vero ad proprietates, & locum ſubſtantiæ genitæ; ita actionem hanc per ſe primo terminari ad ſubſtantiam corporis Chriſti, conſequenter vero ad præſentiam illius ſub ſpeciebus.* Idem dicit Ferrar. 4. contra gent. c.63. circa 2. dictum D.Thom. & ad 3. Scoti. Denique omnes, qui abſolute dicunt, hanc actionem eſſe ſubſtantialem, & terminum eius eſſe ſubſtantiam, poſſunt pro hac ſentẽtia referri, quia illud nõ poteſt aliter ꝓbabiliter explicari: docuit vero hoc aperte D.Thom. hic, arc.3. in corpore, & ad 3. & ar. 4. vbi in hoc, docet, conuerſionem hanc conuenire cum conuerſione formali, differre tamen, quia ibi formalis terminus eſt forma; hic vero tota ſubſtantia. Idem docet Altiſiodor. ſupra Alenſ. q. 38. memb. 4. Albert. d. 11. & ibi Richard. articul.1.q.1. Paludan. q.2. num.1.

D.Thom. Bonau. Alenſis. Henricus. Marſilius. Capreol. Ferrar. Altiſiod. Alenſis. Albertus. Richard. Palud.

probatur ex modo loquẽdi Sanctorũ Patrum.

Secundò principaliter oſtendo, hunc dicendi modum eſſe valde conſentaneum antiquis Patribus. Primo, quia vbique explicant hoc myſterium per verba, quæ effectionem ſubſtantialem, & actionem ad ſubſtantiam terminatam indicant. Cyprian. ſerm. de Cœna Domini, dixit, *Panem in carnem, & vinum in ſanguinem mutari*, & infra. *Panis iſte non effigie, ſed natura mutatus, omnipotentia Dei factus eſt caro*, & clarius inferius. *Qui vſque hodie* (de Chriſto loquitur) *veriſſimum, & ſanctiſſimum corpus ſuum creat & ſanctiſſimum, & benedicit, & piè ſumentibus diuidit.* Vbi alludit ad illa verba Canonis Miſſæ. *Hæc omnia Domine ſemper bona creas, ſanctificas, benedicis, & præſtas nobis, &c.* Ambroſ. lib. 3. de ſacram. c. 4. *Panis iſte panis communis eſt ante verba ſacramentorum, vbi aduenerit conſecratio, de pane fit corpus Chriſti*, & infra. *Ergo didiciſti, quod ex pane fiat corpus Chriſti.* Auguſtin. c. Vtrum ſub figura. de conſec. d.2. dicit, *Per Spiritum ſanctum potentialiter creari, & ex ſubſtantia panis effici.* Damaſ. lib. 4. ca. 14. *Panem & vinum, carnem, & ſanguinem ſuum fecit.* Gauden. tractatu 2. in Exod. *De pane efficit corpus.* Adelman. Epiſtola ad Berengar. *Chriſtus per hos ſacerdotes, corpus, & ſanguinem ſuum creat.* Nota ſunt etiam illa verba Hieronymi, quæ infra agentes de forma latius tractabimus *Sacerdotes ore ſuo corpus Chriſti conficiunt.* Vnde Beſſar. lib. de verb. conſecration. *Tota* (inquit) *Trinitas, hoc corpus altaris creat.* Quæ ſane verba omnia, non loci acquiſitionem, ſed ſubſtantialem actionem & mutationem indicant. Secundo, aliquando ex parte termini ad quem, hoc diſtinctius explicant, Euſeb. Emiſſen. homil.5. de Paſchate dixit, *Creaturas in Dominici corporis tranſire naturam*, non dixit, in præſentiam, ſed in naturam; & ſimile eſt, quod infra ſubdit, *Viſibiles creaturas conuerti in ſubſtantiam corporis Chriſti.* Quo loco etiam notanda ſunt verba Concilij Trid. dicentis: *Subſtantiam mutari in ſubſtantiam.* Tertio, ſemper vtũtur Sancti exemplis conuerſionum ſubſtantialium ad hoc myſterium explicandum: Ambr. ſupra vtitur exemplo virgæ conuerſæ in colubrum. Cyrill. Hieroſol. catech.4. & Cyprian. Epiſt.63. vtuntur exemplo conuerſionis aquæ in vinum. Auguſt. apud VValdenſ. tomo 2. cap.83. Conuerſione vxoris Loth in ſtatuam ſalis, Irenæus lib. 4. c.34. alias affert tranſmutationes naturales: *Num per verbum* (inquit) *Dei lignum fert fructum, & ſemen emortuum tranſit prius in herbam, deinde in ſpicam, tandem in plenum fructum.* Denique Damaſcen. & Anſelm. ſupra explicant per conuerſionem alimenti in ſubſtantiam viuentis, & ſpecialiter Gregor. Niſſen. orat. Catech. cap.37. & Theophyl. Ioan.6. exemplum ponit in illa conuerſione panis in corpus Chriſti, quæ fiebat in eius nutritione vel augmento. Quę fere omnia congerit Innocent. lib.4. de hoc myſt. c.7.

Cyprian. Ambroſ. Auguſt. Damaſ. Gaudentius Adelman. Hierony. Beſſarion. Euſeb. Emiſ. Trident. Cyrill. Hier. Cyprian. VValdenſ. Irenæus. Damaſc. Anſelm. Greg. Niſſen. Theophyl.

Cõfirmatur rationibus.

Tertio principaliter perſuadetur hæc ſententia rationibus. Prima & præcipua eſt, quia per ſolam actionem adductiuam reuera non explicatur vera conuerſio ſubſtantialis & tranſubſtantiatio, ſed ſolum tranſlocatio quædam, vt ſupra, ſectio.2. explicatum reliquimus: eſt autem de fide, hanc eſſe veram conuerſionem, & valde conſentaneum fidei eſt aſſerere, eſſe ſubſtantiarum conuerſionem, nam reuera nomen *tranſubſtantiationis*, hoc præ ſe fert: & idem ſignificat ſatis conuerſio ſubſtantię in ſubſtantiam, vt loquuntur Concilia: quando enim vna ſubſtantia ſolum ſuccedit loco alterius, non poteſt proprie dici vna conuerti in aliam: ergo hoc myſterium non ſatis explicatur per ſolam adductionem, ſed non poteſt præter adductionem excogitari alia actio ſubſtantialis, niſi prout in hac vltima ſententia explicatur, vt conſtat: quia euidenter refutauimus omnes alios modos, qui vel dici, vel fingi poſſunt. Quod vero hic modus poſſibilis ſit, ſupra diſput. præcedente, ſect. 1. ſatis probatum eſt. Tandem, quod hic ſufficiat ad veram actionem tranſubſtantiationis, probatur: quia hoc modo interuenit hic actio influens verum eſſe ſubſtantiale in terminum ad quem, quæ ex ratione & ſpecie ſua ſufficiens eſſet ad rem producendam, etiam ſi alibi non eſſet: ergo hoc ſatis ſuperque eſt ad tranſmutationem ſubſtantialem: nam ea, quę ſunt per accidens, nõ mutant ſpecificam naturam rei.

Secundo poteſt probabiliter ſuaderi, hanc actionem eſſe neceſſariam: quia ſola actio ſubſtantialis, qua Chriſti corpus conſeruatur in cœlo, non videtur ſufficiens ad conſeruandum illud, prout eſt in ſacramento: quia hic exiſtit modo pręternaturali corpori: vnaquæque autem res, vt conſeruetur ſine modo naturali, maiorem influxum requirit à cauſa agẽte: quia neceſſe eſt, vt cauſa efficiens ſuppleat efficacia ſua defectum naturalis modi, ſi autem mutatur influxus cauſæ agentis, mutatur actio. Exemplo res declaratur, nam, quando accidens exiſtit extra ſubiectum, neceſſe eſt, vt diſtincta actione conſer-

uetur, ab illa, qua conſeruabatur in ſubiecto: quia ex A diuerſo modo exiſtendi, neceſſario ſequitur diuerſitas actionis, quæ ſuppleat defectum ſubiecti, vt latius quæſtione. 77. dicemus. Deinde, ſi Deus conſeruat materiam ſine forma, vel ſubſtantiam materialem ſine quantitate, vel aliis diſpoſitionibus accidentariis, neceſſe eſt, vt mutet actionem conſeruatiuam: quia per efficientiam oportet, vt ſuppleat defectum formæ, vel diſpoſitionum, ſine quibus non poſſet materia vel ſubſtantia naturaliter conſeruari. Vnde, ſi vno loco conſeruaret eandem materiam, vel ſubſtantiam naturali modo, in alio vero ſine forma, vel diſpoſitionibus naturalibus, neceſſarium eſſet, vt diuerſis actionibus in illis diuerſis B locis illas conſeruaret: cum ergo ſubſtantia corporis Chriſti, tali modo ſupernaturali ſit in ſacramento, vt cum illo naturaliter eſſe non poſſit, videtur veriſimile, actionem, qua hic conſeruatur ipſa ſubſtantia, eſſe diuerſæ rationis, ab ea, qua conſeruatur in cœlo. Quod præterea hoc modo explicari, & confirmari poteſt: nam illa met actio ſeu dependentia ſubſtantialis corporis Chriſti in cœlo ex natura ſua poſtulat extenſionem in ordine ad locum, ita vt, ſicut terminus eius ex natura ſua poſtulat eſſe totius in toto, & pars in parte; ita illa actio ſeu dependentia natura ſua, poſtulet ſimilem extenſionem partium, proportionatam ſuo termino: at vero actio ſubſtã- C tialis, qua hic conſtituitur ſeu conſeruatur ſubſtantia corporis Chriſti, ex ſe eſt quodammodo indiuiſibilis, conſtituens totum ſuum terminum, vbicunque eſt aliquid eius. Vnde fit, vt etiam ipſa quantitas, conſequens talem terminum, ſic ſubſtantialiter effectum, amittat ſuum naturalem exiſtendi modum, & accommodetur ſuo ſubiecto ſic effecto: ergo talis actio eſt diuerſæ rationis ab alia, quæ eſt in cœlo. Sed, quamuis hic diſcurſus ſit probabilis, quia reuera non ſatis percipitur actio mere accidentalis, & localis, per quam ſubſtantia materialis præexiſtens ſub quantitate præciſe, ac ſecundum ſe adducatur ad alium locum, vt in eo exiſtat, modo ſubſtantiali & indiuiſibili, & ratione illius adducatur quantitas, ac ſimilem eſſendi modum recipiat, & fa- D cilius intelligitur hoc fieri per modum nouæ cuiuſdam actionis ſubſtantialis, & quaſi productionis illius nouæ ſubſtantiæ, ſub altiori ratione exiſtendi, ad quam cõſequantur cæteræ proprietates, tali modo exiſtendi accommodatæ, quamuis (inquam) hic diſcurſus nonnullam apparentiam habeat, non tamen ſatis oſtendit neceſſitatem huius actionis: actio enim, per quam agens influit in effectum, tunc neceſſario variatur, variato modo exiſtendi talis effectus, quando modus eſt de intrinſeca ratione illius actionis ſeu dependentiæ effectus à cauſa, vt contingit in exemplo accidentis in ſubiecto, vel extra ſubiectum conſeruati. Nam actio illa, qua accidens fit ex ſubiecto, eſſentialiter pendet ab illo, & ideo, vt E fiat extra ſubiectum, longe diuerſam actionem, & altiorem vim agendi requirit; at vero quando modus exiſtendi ipſius rei factæ non eſt de intrinſeca ratione actionis, ſeu dependentiæ illius rei à ſua cauſa efficiente, ſed aliquid omnino poſterius, quamquam ille modus exigendi varietur; &, ablato modo naturali, tribuatur rei modus ſupernaturalis, non propterea erit neceſſaria diuerſa actio terminata ad exiſtentiam rei, ſed ſatis erit, adiungere actionem, qua ſupernaturalis modus fiat, & impediatur naturalis, vt videtur fieri in myſterio Incarnationis, & eadem ratio videtur eſſe in præſenti, & modus præſentiæ non eſt de intrinſeca ratione actionis magis, quam termini, ſed eſt proprietas accidentariò conſequens, & ideo, vt mutetur hic modus, non videtur ſimpliciter neceſſarium, mutari actionem terminatam ad ſubſtantiam rei, ſed adiungere aliam, qua fiat modus ſupernaturalis, & naturalis impediatur.

Tertio igitur argumẽtor, retorquendo argumẽtum Scoti, quod erat, quia verba ſufficienter verificantur per actionem adductiuam, contra quod eſt, quia ſufficienter melius ac proprius verificantur per actionem productiuam, vel quaſi productiuam: ergo, licet concedamus, vtrumque modum eſſe poſſibilem, non recte ipſe infert fieri priori modo. Quod autem potius inferendum ſit, fieri poſteriori modo, declaratur inprimis, quia omnes mutationes miraculoſę, quas à Deo factas legimus, poſſent, quoad omnia quæ ſenſibiliter fiunt, ſaluari per transmutationem localem, vt, verbi gratia, in conuerſione aquæ in vinum, ſi aqua præexiſtens alibi, eſſet tranſlata, & vinum aliunde inuiſibiliter adductum, id ſatis eſſet, vt Chriſtus ſuppleret defectum vini, & nihilominus fatemur, & veriſſimum ac certiſſimũ eſt, illud factum eſſe per conuerſionem ſubſtantiæ: & idem eſt de omnibus ſimilibus conuerſionibus vt ſupra annotaui ex Augu. 18. de Ciuitate, c. 18. diſtinguente in hoc, veras Dei conuerſiones ab apparentibus dæmonis: ergo idem dicendum eſt de hac conuerſione, quam perfectiſſimo modo fieri oportet. *Auguſt.*

Quod ſi quis dicat, de illo miraculo nuptiarum, dictum eſſe ab Euangeliſta, *Vt vidit Architriclinus aquam vinum factam*, & inde ſumptam eſſe conuerſionem, hoc ipſum confirmat intentionem noſtram: quia, ſi præciſe conſideremus verba Chriſti, ſcilicet, *Haurite nunc, &c.* & effectum ſenſibilem, ſcilicet, vbi erat aqua, inuentum eſſe vinum, ex hoc pręciſe non poterat euidenter cõſtare, an eſſet factum per adductionem, vel per conuerſionem, & nihilominus Euangeliſta in illis verbis, *aquam vinum factam*, intelligitur explicaſſe, factum eſſe miraculum per conuerſionẽ. Sed eodem modo explicat Eccleſia, panem fieri corpus, ſeu ex pane fieri corpus per veram conuerſionem ſubſtantiæ in ſubſtantiam, ergo. Et ratio vtriuſque reddi poteſt, vel propria, & intrinſeca tranſmutatio, facta in rei ſubſtantia, veluti ex natura ſua poſtulat, vt ſubſtantiali modo fiat, & non per localem adductionem: vel quia hic modus operandi, præterquam, quod eſt ipſis verbis magis accommodatus, eſt etiam magis conſentaneus diuinæ omnipotentiæ. Quod item à ſimili confirmatur: quia etiã deſitio panis, quæ in hoc myſterio fit, ſi diuinam omnipotentiam attẽdamus, non fuit neceſſario ſubſtantialis: poterat enim Deus, ſalua veritate illorum verborum, *Hoc eſt corpus meum*, illam ſubſtantiam extra locum ſuorum accidentium conſeruare, vel nudam, vel ſub aliis accidentibus, vel certe, ſaltem quoad materiam, conſtituendo illam ſub alia forma: & nihilominus de facto interuenit in hoc myſterio deſitio totius ſubſtantiæ panis, quia hoc magis eſt conſentaneum ipſis rebus, ſuppoſito myſterio, cur ergo nõ eodem modo philoſophabimur de termino ad quem? *Obiectio. Reſponſio.*

Vnde ſumitur ſecunda coniectura, quia hic modus ex ſuo genere eſt nobilior, & perfectior, &, ſi aliunde conſideretur rei difficultas, non eſt minus difficile intellectu, quod in ſubſtantia materiali pręexiſtente modo quantitatiuo, & naturali, per actionem mere localem adducatur per ſe primo ipſa ſubſtantia, vt condiſtincta à quantitate, vt in alio loco exiſtat modo indiuiſibili, & ratione illius adductionis adducatur quãtitas ad ſimilem modum pręſentiæ; ergo facilius intelligitur fieri ex vi alicuius actio-

actionis ſubſtantialis, qua ſubſtantia ſecundum ſe fiat,& conſequenter recipiat talem modum exiſtēdi,& inde cōſequenter aliæ proprietates cum ſimili exiſtendi modo. Deinde difficile eſt ad intelligendū quomodo verba operentur independenter ab exiſtentia corporis Chriſti in cœlo, illud inde adducēdo,& tamen nihil imprimendo in illo, vt ibi eſt: neq; reſpiciendo illud, vt ſic, tāquam ſubiectum actionis ſuæ, ſi tamen actio eſt productiua ipſius ſubſtantiæ, facile intelligitur non pendere ab ipſa, vt alibi exiſtente, formaliter loquendo, ſed terminari ad illam, vt ad proprium terminum, non quatenus ibi exiſtit, ſed ſecundum ſe, ſeu quatenus exiſtit in ſacramento. Tertio, eſt magis accommodatum verbis conſecrationis, *Hoc eſt corpus meum*, quæ non localiter (vt ita dicam) ſed ſubſtantialiter ſignificant: vnde non indicant aliquid huc adduci, ſed per modum ſubſtātiæ, hoc, quod ſignificatur, eſſe corpus Chriſti: nec ſignificant aliquod efficere circa corpus Chriſti, vt eſt in Cœlo, ſed circa hunc panem, transmutando illum in corpus Chriſti: ergo hic modus actionis, magis eſt accommodatus modo ſignificandi horū verborum, quam adductio ſola. Et hoc videntur indicare Sancti Patres, quando negant, Chriſtum venire de cœlo, vt ſub ſpeciebus panis conſtituatur, ſed hoc fieri per conuerſionem panis in ipſum: in quo genere obſeruatione digna ſunt verba Eccleſiæ Orientalis in cenſura doctrinæ Lutheranorum nuper ad eos miſſæ. c. 10. *Eccleſiæ ſanctæ iudicium eſt panem & vinum in corpus & ſanguinem Chriſti virtute Spiritus ſancti tranſire ac immutari, non quod Chriſtus deſcendat de cœlo, vt in Euchariſtia præſens adſit, ſed quod per transmutationem, & tranſitionem panis in ipſum corpus fiat præſens.* Quæ verba fere ſumpta ſunt ex Damaſcen. lib. 4. de fide. cap. 14.

Damaſ.

Obiectio.

Sed, vt hoc amplius explicetur, inſtare poſſumus in fauorem Scoti: nam hæc actio ſubſtantialis ſic explicata, ſola non ſufficit ad cōficiendum hoc myſterium, ſine alia adductiua, illa vero ſufficit ſine hac; ergo illa tantum eſt ponenda. Antecedens explicatur, quia ſubſtantia corporis Chriſti ſecundum ſe non conſtituit hoc ſacramentum, ſed vt præſens ſub ſpeciebus, illa vero actio ſubſtantialis attingit ſubſtantiam ſecundum ſe, non vero præſentia: eſt ergo neceſſaria alia actio, per quam fiat præſentia; ſi autē hæc ſola fiat, ſubſtantia Chriſti erit præſens in ſacramento, quod ſatis erit, vt illud ſit conſtitutum.

Reſponſio.

Reſpondetur, poſita illa actione ſubſtantiali, nullam eſſe neceſſariam actionem adductiuam, imo, neque proprie actionem aliam; ſicut, quando creatum fuit cœlum, ex vi talis actionis conſequenter poſitum eſt in tali loco, vel ſpatio, abſque adductione, vt per ſe conſtat: nam adductio connotat rem adductam alibi præexiſtere: illa ergo præſentia localis intelligi poteſt, vel reſultare ex ſubſtantia, prout nunc producta: vel certe (quod clarius eſt) ſicut in re facta intelligitur eſſe realis præſentia, ita & in actione, ſeu dependentia, quæ hic nunc fit, & non alibi. Vnde ſicut per illam actionem, ſecundum ſe conſideratam, reſultat eſſe ſubſtantiale: ita ex præſentia eius conſequitur, vt terminus eius hic potius, quam alibi fiat, ita vt præſentia actionis ſit quaſi fieri præſentia termini, & ita nulla multiplicatur actio, ſed illud ſolum aſſeritur, quod in omni actione neceſſarium eſt, ſcilicet, vt alicubi fiat. Addo præterea, ſacramentum Euchariſtiæ non conſtare ex ſola præſentia, ſed ex ſubſtantia corporis Chriſti præſente, & ideo verba non ſolum habere vim ad efficiendam præſentiam, ſed etiam ad efficiendam ſubſtantiam præſentem debito modo, & ordine; ſcilicet, primario A ſubſtantiam, & conſequenter præſentiam. Quod ita vlterius declaro contra Scotum, quia negari non poteſt, quin, ſi hic eſt ſubſtantia corporis Chriſti, hic etiam ſit actio, vel dependentia, per quam conſeruatur ſubſtantialiter exiſtens in rerum natura, præſertim cum Scotus fateatur, exiſtētiam corporis in hoc ſacramento non pendere intrinſece, ac formaliter ab exiſtentia eiuſdē corporis in alio loco: ergo prout eſt hic, ſufficienter conſeruatur actione propria, cōſeruante ſubſtantiam: hæc autem actio intelligi poteſt, hic adeſſe, vel concomitanter adducta cum termino, hic facto præſente per ſolam actionem adductiuam, vel è contrario, quod ipſa actio conſeruatiua B per ſe primo hic fiat, & præſentia ſit modus eius, qui cōſequenter reſultet in termino. Sed hic poſterior modus eſt magis proprius ad ſaluandam conuerſionem ſubſtātialem: ergo ille potius eſt aſſerendus: & poſſet defendi, etiam ſi illa actio ſubſtantialis, qua hic conſeruatur corpus Chriſti, ſit omnino eadem, qua conſeruatur in cœlo, hic repetita, & quaſi de nouo facta. Sed magis hoc neceſſarium eſt, ſi ſupponamus, quod quæſt. 78. probandum eſt, verba conſecrationis efficere phyſice & actiue, quicquid eſt in hoc ſacramento: nam ex hoc neceſſario ſequitur, actionem illam eſſe diuerſam, quia, vt diximus agentes de ſacramentis in genere, actio, quæ fit ab agente principali ſolo, vel mediante aliquo inſtru- C mento, neceſſario eſt diſtincta.

Difficultates aliquot circa dicta enodātur.

Superſunt tamen circa doctrinam traditam nonnullæ difficultates: nam ſi Chriſtus hic conſtituitur per actionem terminatam ad ſubſtantiam, & de ſe productiuam, ſequitur, verba habere vim ad ponendum hic corpus Chriſti, etiamſi alibi non exiſteret: conſequens eſt falſum: ergo. Sequela patet, quia actio de ſe productiua ponit ſuum terminū, etiam ſi alibi nō ſit. Item, quia ſi hæc actio neceſſario ſupponit corpus alibi, & tale illud ponit ſub ſpeciebus, quale eſt in propria ſpecie, id eſt, viuens hic, ſi alibi viuat, vel exanime, ſi alibi ſit mortuum, ſignum eſt, nō hic illud producere, ſed aliunde adducere: minor vero patet, tum ex dictis ſupra diſp. 10. tum etiam ex D verbis formæ, *Hoc eſt corpus meum*, quæ manifeſte ſupponunt præexiſtentiam illius corporis, tum deniq; quia ſi per verba fieret corpus in ſacramento, alibi non præexiſtens, vel fieret mortuum, vel viuum: neutrum dici poteſt, quia de ſe ad neutrum terminum ſunt determinata: ſed nunc poſſunt efficere aut mortuum, aut viuum, prout in re extiterit: in eo autem caſu non eſſet, à quo determinarentur. Ex quo etiam ſumitur coniectura: quia, cum hæc verba ad conſtituendum Chriſtum in ſacramento, ſupponant illum extra ſacramentum: vt etiam ſumitur ex pronomine illo, *Hoc eſt corpus meum*, cumq; tale conſtituant corpus in ſacramento, quale eſt extra ſacramentum, argumento eſt, non efficere corpus in ſa- E cramento, ſed afferre tantum: Reſpondetur breuiter, negando ſequelam: poteſt enim dupliciter intelligi, hanc actionem pendere à corpore Chriſti extra ſacramentum, vno modo intrinſece, & quaſi à ſubiecto propter imperfectionem ipſius actionis, ſi formaliter tendat ad efficiendum accidens, & ideo ſupponat corpus, circa quod verſetur: Alio modo poteſt intelligi pendere extrinſece, vel propter inſtitutionem diuinam, vel certe propter dependentiam in genere cauſæ efficientis: quamuis ergo actio ſubſtantialis non pendeat, nec ſupponat corpus Chriſti priori ratione, poteſt tamen pendere & ſupponere illud poſteriori modo, quia eadem actio ſecundum ſpeciem, ſeu rationem formalem poteſt fieri per hoc, vel illud inſtrumentum: ita vt diuerſitas

tas inſtrumentorum materialis ſit, & non cauſet eſſentialem diuerſitatem in actione: hoc igitur modo pendet, vt ſupra dixi, actio, qua fit hoc ſacramentum, à corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, & ideo illa actio eſſe non poteſt ſecundum præſentem inſtitutionem, ſi corpus illud in propria ſpecie non exiſtat. Ad argumentum ergo negatur ſequela, propter rationem dictam. Et ſimiliter ad confirmationem, negatur illa coniectura: poteſt enim illa neceſſitas oriri ex alio capite: quod non deroget perfectioni huius actionis, & rationi tranſſubſtantiationis.

Alia difficultas.

Sed ex hac ſolutione oritur alia difficultas: nam ſequitur idem corpus ſubſtantialiter efficere, ſeu conſeruare ſeipſum, & ſubſtantialiter actionem pendere effectiue à ſuo termino: hoc autem videtur valde abſurdum, & contra prima philoſophiæ principia: quia, ſi idem poſſet efficere ſe ipſum, eſſet antequam fieret, nec poſſent ex effectibus inferri exiſtentiæ cauſarum efficientium: Reſpondetur, impoſſibile eſſe, idem efficere ſeu conſeruare ſeipſum ſecundum primam rationem exiſtendi: vel ſecundum primam dependentiam vel primum influxum cauſæ efficientis, per quam ſufficienter conſtituitur vel conſeruatur in rerum natura, & hoc eſt, quod demonſtrant principia philoſophiæ: quia cauſa efficiens ſupponitur exiſtens & independens à ſuo effectu, quomodo dixit D. Thom. infra q. 78. artic. 4. ad 2. non potuiſſe corpus Chriſti, vel aliquid ab illo procedens, eſſe inſtrumẽtum ad ſuam primam formationem ex matre: & eodem modo eſt efficax ratio argumentandi ab effectibus ad cauſas efficientes; at vero, ſi poſtquam res ſemel ſufficienter exiſtit per actionem & influxum totalem vnius cauſæ, per aliam actionem diſtinctam, quaſi iterum fiat, ſeu conſeruetur, nullum eſt inconueniens, quod eadem res, vt iam facta, poſſit eſſe inſtrumentum ad hanc actionem: quia iam ceſſat tota ratio, quæ obſtare videbatur, cum res illa ſupponatur exiſtẽs ante talem actionem, & aliunde poſſit Deus vti quacunque re, vt inſtrumento, ad omnem ſubſequentem actionem; quia ad hoc eſt potentia obedientialis in creatura, & aliunde nulla eſt contradictio, & ita fit in præſenti myſterio: propter quod dixerũt alij Patres ſupra citati, Chriſtum Dominum quotidie corpus ſuum creare.

Aliæ difficultates hic erant de hac actione, an ſit creatio nunc. Item, an per illam fiat materia ſola corporis Chriſti, vel forma, vel ſola vnio compoſiti. Item, an per illam fiat etiam vnio hypoſtatica. Ex quibus prima difficultas tractabitur commode dubio ſequenti, aliæ vero pertinent ad quæſtionem 76.

SECTIO V.

Vtrum hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti.

Quidã volũt actionẽ tranſubſtãtiationis non eſſe mutationem in Chriſti corpore ſed in pane, alij vero eſſe mutationem corporis Chriſti.

Ratio dubitandi eſt, quia Chriſtus Dominus cum ſit in ſtatu gloriæ & impaſſibili, non mutatur vllo modo ab eo ſtatu: ergo incipit eſſe in hoc ſacramento, ſine ſui mutatione: ergo actio, per quã hic conſtituitur, non eſt vera mutatio eius. Atque ita videntur loqui, & ſentire antiqui Theologi, qui etiam hinc colligunt neceſſariam mutationem panis: quia oportet, nouum myſterium fieri per mutationem in aliquo factam, & non per mutationem factam in corpore Chriſti; ergo ſaltem per mutationem panis in ipſum. Ita ſentit D. Thom. hic, præſertim art. 4. ad 1. & in 4. diſtinction. 11. quæſt. 1. artic. 3. quæſtiuncula 1. in corpore, & ad 3. Vbi Capreol.

D.Thom.

Capreol.

A idem docet ex doctrina D. Thom. quæſt. 1. articul. 2. concluſ. 3. & in eius defenſione, Bonauent. diſtin. 10. articul. 1. quæſt. 1. ad 2. & Richard. diſtinction. 11. ar. 1. quæſt. 5. & 6. Alenſ. 4. part. quæſtion. 34. membr. 3. Marſ. quæſt. 8. artic. 1. Soto diſtinctio. 9. quæſt. 2. art. 4. paulo ante ſolutiones argumentorum. Alij vero abſolute affirmant, actionem hanc fieri per mutationem corporis Chriſti. Ita loquitur Scotus, diſtin. 10. quæſt. 1. §. Quantum ergo ad iſtud argumentum, & infra ſolut. ad 1. Palud. quæſt. 3. num. 14. 15. & 16. Capreol. quæſt. 3. ad 4. & 5. Durand. cont. 2. conclu. Gabr. art. 2. concluſ. 8. & lect. 40. in Canon. Ocham in 4. q. 6. & quodlib. 6. q. 4. qui abſolute vocat hanc B mutationem localem, quomodo etiam loquitur Gabr. lect. 46. in Can. & fere eodem modo loquuntur Nominales omnes.

Bonauent. Richard. Alenſ. Marſilius. Soto. Scotus. Paludan. Capreol. Durand. Gabriel. Ocham.

Hæc quæſtio, ſuppoſitis his, quæ in ſuperiori dicta ſunt, facile expediri poteſt: oportet enim diſtinguere, quid per ſe primo fiat per hanc actionẽ, quid vero ſecundario conſequatur. Item oportet recolere, quod ſupra dictum eſt, mutationem poſſe ſumi proprie, & in rigore, vt dicit paſſionem denuo factã circa præſuppoſitum ſubiectum, vel generaliter, vt dicit quamcunq; rei inceptionem, vel deſitionem, vel nouum modum ſe habendi. Deniq; in ſuperioribus etiam notauimus, mutationem poſſe fieri, amittendo, vel ſolum acquirendo.

C Primo ergo certum eſt, hic non poſſe eſſe quæſtionẽ de mutatione, qua corpus Chriſti, prout eſt in cœlo, aliquid amittat eorum, quæ ibi habet: certũ deinde eſt, in hoc ſenſu nõ fieri per mutationẽ corporis Chriſti: quia, vt in hoc ſacramento conſtituatur, nec deſerit illum locum, neque aliquid aliud, quod ibi habeat. Et hic poteſt eſſe vnus ſenſus authorum, quos in principio citaui, & hoc etiam ſolum probat ratio dubitandi ibi poſita.

Certum eſt per tranſubſtantiationẽ fieri aliquã mutationẽ late ſumptã in Chriſti corpore.

Secundo etiam eſt certum, per hãc actionem fieri aliquam mutationẽ late ſumptam in corpore Chriſti; quia ex vi illius aliter ſe habet, quã prius, primo quidem, & per ſe, quia in ſuo eſſe ſubſtantiali habet aliquam dependentiam, quam antea non habebat: D quia per nouum influxum cauſæ agẽtis recipit idem eſſe ſubſtantiale; ſecundario vero, & conſequenter, quia acquirit nouam præſentiam realem, quam antea non habebat, vt in ſuperioribus explicatum eſt. Nec vero ad hanc mutationem ſufficit mutatio in pane: primo quidem; quia, ſi ſit ſermo de ſubſtantia panis, mutatio, vel quaſi mutatio, quæ in illa fit, eſt priuatiua, ſeu negatiua, & terminatur ad non eſſe: ergo ab illa vt ſic, non poteſt Chriſtus denominari mutatus, & poſitiue aliter ſe habens, quam antea: ſi vero ſit ſermo de accidentibus panis, licet admitteremus, in illis factam eſſe mutationem poſitiuam, tamen neque ab illa corpus poteſt denominari mutatum, cum longe ſit diuerſus terminus mutatio- E nis, reſultans in corpore Chriſti, ac in accidentibus panis, vt ex ſupra dictis cõſtat; nam illa præſentia, quæ eſt in corpore Chriſti, eſt quid diſtinctum ab omni modo accidentium: non poteſt ergo totũ hoc myſterium perfici per ſolam mutationem accidentium. Secundo, quia oſtenſum eſt, de nouo non ſolum eſſe in corpore Chriſti denominationem aliquam extrinſecam, aut propriam relationem: ergo non poteſt fieri per ſolam mutationem alterius in ipſam. Quinimo, ſi præciſe loquamur de eo, quod fit in corpore Chriſti, vt id fieret, non eſſet neceſſaria mutatio alterius in Chriſtum: quia poſſet hic fieri, vel cõſeruari ſubſtantia corporis Chriſti, & præſentia eius, abſq; mutatione vlla facta in ſubſtantia, vel accidentibus panis, vt ex ſupra dictis ſatis patet.

Tertio

Nõ eſt mutatio propriè dicta illa actio ſubſtantialis tranſubſtãtiationis.

Tertiò ergo addendum eſt, actionem hanc ſubſtantialem, per quam hic fit, ſeu conſeruatur corpus Chriſti, nõ eſſe mutationem propriè dictam, ſed ſolum actionem ſeu dependentiam quandam. Hunc etiam ſenſum fortaſſe intendunt primi authores ſupra citati, & ſequitur ex dictis, quia propria mutatio fit ex præſuppoſito ſubiecto; hæc autem actio non fit ex ſubiecto: nam licet fiat ex pane, non tamen tãquam ex ſubiecto, ſed tanquam ex termino à quo: vnde ſubſtantia panis nullo modo eſt ſubiectũ huius actionis: ergo. Et confirmatur ex D. Thom. 1. part. q. 45. dicente, creationem non eſſe mutationem: quia non fit ex præſuppoſito ſubiecto: hic verò art. 8. dicit, hanc actionem in hoc eſſe similẽ creationi, quod non fit ex præſuppoſito ſubiecto, ergo eſt in hoc etiam illi ſimilis: quia non eſt propriè mutatio.

Imo nec altera illa quæ eſt acquiſitio præſentiæ localis.

Quartò denique hinc concluditur, acquiſitionẽ præſentiæ, quæ conſequenter hic fit, non eſſe propriè mutationem localem, ſed acquiſitionem ſimplicem, concomitantem alteram actionem. Et explicatur exemplo: nam, quando res creatur, conſequenter acquirit aliquem locum, vel præſentiam: quæ acquiſitio non dicitur propriè mutatio localis: quia non per ſe fit, ſed concomitanter; & quia nõ propriè facit, vt res aliter exiſtat in loco, quam antea, ſed ſimpliciter conſtituit rem in loco: ſed ad eundem modum ſe habet hæc actio ex vi ſua: quia, vt dictum eſt, per ſe primò facit ſubſtantiam, reliqua conſequenter; & ita de ſe facit hanc præſentiam, ac ſi corpus Chriſti alibi non præexiſteret: ergo. Et confirmatur: nam propter hanc cauſam antiquiores & grauiores Theologi negant Chriſtum conſtitui in hoc ſacramento per mutationem localem, vt videre eſt in D. Tho. q. ſequente, art. 6. Alex. Alenſ. 4. p. q. 38. memb. 4. art. 4. Capreol. & Palud. d. 10. q. 3. & aliis authoribus ibi: qui negare non poſſunt, hic fieri acquiſitionem localis præſentiæ, negant tamen eſſe propriè mutationem localem, quæ non per ſe fit, ſed concomitanter ad actionem ſubſtantialem.

D. Thom. Alenſ. Capreol. Paludanus.

Dubium vtrũ actio trãſubſtantiationis ſit creatio.

Vna tantum circa hæc ſupereſt difficultas, præſertim circa tertiam concluſionem; nam ex illa ſequi videtur, actionem illam, per quam hic fit corpus Chriſti, eſſe creationem; quia eſt actio ex vi ſolius cauſæ efficientis ſine concurſu cauſæ materialis, in quo cõſiſtit eſſentia actionis creatiuę, quæ propterea dicit eſſe ex nihilo, quia fit ab agente ex nullo ſubiecto. Nec ſatis eſt, ſi quis dicat, non eſſe creationem, quia terminus eius non fit omnino de nouo; ſed quaſi conſeruatur; tum quia actio conſeruatiua quæ terminatur ad totum ens, reuera in ſubſtantia ſua eſt creatio, & ſolum denominatur conſeruatio, vt denotetur, non incipere de nouo, ſed permanere, & durare, quæ antea inceperat; tum etiam, quia huic actioni per ſe, & formaliter conſideratæ accidentarium eſt, quod terminus eius alibi præexiſtat, vt ex dictis conſtat: ergo illa de ſe, & in ſubſtantia ſua erit vera creatio, quamuis nunc denominetur potius conſeruatio, propter terminorum præexiſtentiã. Neque etiam ſatisfacit, ſi quis reſpondeat, non eſſe creationem: quia fit ex pane, aut vino; quæ ſunt aliquid, cum tamen creatio debeat eſſe ex nihilo: tum, quia illa particula, *ex*, quando creatio dicitur ex nihilo, ſolum dicit habitudinem cauſæ materialis, id eſt, ex nullo ſubiecto, hic autem ſignificat habitudinem tantum termini à quo: ergo illud non repugnat creationi; tum etiam, quia, vt ſupra dixi, tota hæc actio de potentia abſoluta potuiſſet fieri

A conſeruata ſubſtantia panis: tunc ergo non fieret ex pane: ergo illud nunc non eſt eſſentiale huic actioni: alias non eſſet ſeparabile, etiam de potentia Dei abſoluta. Solum ergo dicitur fieri ex pane nũc; quia ex ordinatione diuina non fit hæc actio, ſine deſitione panis; ordinatio autem diuina non mutat naturam rei; ergo eiuſdem rationis eſt hæc actio, cuius eſſet ſi non deſineret ſubſtantia panis. Tunc autem eſſet creatio; quia fieret ex nihilo, & tanquam ex ſubiecto, & tanquam ex termino à quo: ergo & nunc eſt vera creatio. Conſequens autem videtur falſum, inprimis, quia D. Thom. hic artic. 8. dicit actionem hanc eſſe ſimilem creationi, diſtinctam tamen ab illa. B Vnde Sancti Pates, arguentes tanquam à maiori ad minus, ex creatione colligunt, hanc actionem eſſe poſſibilẽ, ſentiunt ergo eſſe diſtinctã, & minoris virtutis, quam ſit creatio. Aſſumptum patet ex Ambroſio lib. 4. de ſacram. cap. 4. & Inno. lib. 4. de hoc myſter. cap. 7. & eodem modo loquuntur Scholaſtici. Alenſ. 34. membr. 3. Bonauent. Richard. Capreo. & Palud. Marſil. & Soto locis paulò ante citatis. Et confirmatur, quia deſitio panis non eſt annihilatio; ergo nec confectio corporis Chriſti erit creatio.

Ambroſ. Innocent. Alenſ. Bonauen.

Ad hanc difficultatem primò reſponderi ſolet, actionem hanc non eſſe creationem, quia nõ attingit corpus Chriſti in quantum ens, ſeu ſecundum C totam rationem entis, quam in ſe habet, ſed ſolum in quantum corpus, quia per hanc actionem, nec fit materia, nec forma, ſed ſolum vnio earum inter ſe, hoc enim ſatis eſt, vt illa actio ſit ſubſtantialis, & cõſequenter ſufficit ad ſaluandam rationem tranſubſtantiationis. Sed hæc reſponſio mihi non probatur; & inprimis repugnat illi D. Thomas, tum quia dicit, actionem tranſubſtantiatiuam non præſupponere ſubiectum, illa autem actio explicata iſto modo ſupponit materiam, vt ſubiectum, circa quod verſatur; tum etiam, quia dicit, in hac conuerſione materiam tranſire in materiam & formam in formam, & totum in totum: apertè ergo ſentit tam materiam, quam formam fieri, ſeu attingi per hanc aD ctionem. Secundo ratio tranſubſtantiationis hoc poſtulat, quia illa actio explicata dicto modo, vt non ſit creatio, erit generatio quædam ſubſtantialis, ergo non eſt tranſitus in totam ſubſtantiam ſimpliciter, ſicut è contrario, ſi ex parte termini à quo eſſet deſitio panis per ſeparationem formæ à materia, manente tamen in rerum natura ipſa materia, eſſet corruptio quædam totius compoſiti, non tamen ſufficiens deſitio ad tranſubſtantiationẽ. Tertiò, quia ad intelligendum illum modum actionis, ſunt multiplicandæ multæ actiones valde miraculoſæ; non poteſt enim illa vnio inter materiam & formam corporis Chriſti fieri virtute verborum, niſi ſub ſpeciebus; quia, extra illas nihil operanE tur illa verba, ergo neceſſe eſt, illam materiam, & formam præſupponi ſub ſpeciebus ad illam vnionem; quia, vt ſupra dixi, non poſſunt aliqua vniri intimè, niſi vbi ſunt præſentia, ergo, vel fiunt ibi ſubſtantialiter eadem virtute verborum, & habetur intentum; vel adducuntur alia priori actione diſtincta; & ita iam multiplicãtur actiones, & additur nouum miraculum; quia partes alibi vnitæ, inde adducuntur, ſine vnione, vt ſola vnio ſubſtantialiter alibi fiat. Et præterea inquiro, an illa adductio fiat virtute verborum, vel non, ſi non; ergo verba non efficiunt totum id, quod neceſſarium eſt ad ſuam veritatem, quod eſt contra eorum officium; ſi verò fit eorum virtute, procedunt argumenta ſupra facta contra actionem adductiuam:

Reſpondetur non eſſe creationem.

Impugnatur.

nam illa probant, verba hic operari quicquid operantur ſine dependentia intrinſeca, & formali à corpore Chriſti alibi exiſtente, tanquam à ſubiecto vel termino à quo.

Poteſt reſpōderi eſſe creationem non tamen per modum creationis.

Alia ergo reſponſio eſſe poteſt; concedendo illam actionem eſſe creationē: Patres enim ſupra citati ſic illam vocant; & nullum ex hoc videtur ſequi inconueniens: ſed in hoc oportet non diſcedere à communi modo loquendi omnium, licet fortaſſe in re non ſit diuerſitas: quia reuera hic influxus ſubſtantialis habet in ſubſtantia ſua, quicquid habet influxus creatiuus, vt argumenta in principio facta probant: tamen in hoc myſterio non fit per modum creationis, non ſolum quia non fit res omnino de nouo, ſed per modum conſeruationis; ſed pręcipuè, quia fit per modum conuerſionis vnius in aliud; ita vt ex vi illius modi, quo fit hic corpus Chriſti à tali agente, requiratur res aliqua poſitiua, ex qua fiat, & ſub qua fiat, ita vt verba nō habeant virtutē ad efficiendū alio modo illud corpus. Et ex hac parte virtus eorum deficit à ratione virtutis creatiuæ, eſtque inferior, quia eſt magis limitata. Et eadem ratione actio ipſa non appellatur creatio, ſed conſeruatio, vel tranſubſtantiatio: quia de ratione creationis eſt, vt nullo modo ſupponat rem poſitiuam, ex qua, vel circa quam, aut ſub qua fiat; ſed ſolum, ac præciſè cauſam agentem. An verò hoc cauſet diuerſitatem eſſentialem in ipſis actionibus poſitiuis præciſè cōſideratis, authores nihil dicunt: & fortaſſe non eſt talis diuerſitas. Oportet tamen cautè loqui & explicare propriam vniuſcuiuſque rationem modo prædicto.

Obiectio.

Sed hic tandem vrgebit aliquis; quia, ſi hæc actio eſt ſine ſubiecto vllo modo, cū ſit prior natura ſuo termino, non poterit eſſe in illo, neq; extra ipſam cauſam agentem fieri: Reſpondeo, eandem difficultatem eſſe de creatione, propter quam multi putāt, actionem creatiuam, non eſſe extra Deum, ſed iuxta noſtram ſententiam non poteſt hoc in præſenti accommodari. Exiſtimamus enim illam actionem eſſe à verbis, & non à ſolo Deo: non poteſt autem eſſe ſubiectiuè in verbis, vt per ſe conſtat; quia, vt ſupra oſtendi, eſt actio diſtincta à prolatione verborum; & eſt omnino tranſiens reſpectu illorum: neque etiam poteſt eſſe in Deo: quia actio exiſtens in Deo, non poteſt eſſentialiter pendere a verbis; & præterea in vniuerſum non ſatisfacit hęc reſponſio: quia eadem difficultas eſt de dependentia veluti paſſiua creaturæ à Deo, quam dubium non eſt eſſe in ipſa creatura. Propter quod alij dicunt, hanc dependentiam ita eſſe in creatura, aut nullo modo, etiam ex natura rei, ab ea diſtinguatur, ſed ſit formaliter, & eſſentialiter ipſa creatura, quod tamen pręſenti difficultati accommodari non poteſt: quin conſtat, hāc dependentiā non eſſe eſſentialem corpori Chriſti; quia ſine illa exiſtebat antea; & hoc quidem argumentum conuincit aliam etiam dependentiam, quam habet in cœlo, non eſſe eſſentialem, quia ſine illa poſſet conſeruari per ſolam dependentiam, quā habet in ſacramento hoc, mediis verbis. Et idem argumentum fieri poteſt in accidentibus; quæ vna actione, & dependentia conſeruantur in ſubiecto, alia verò diſtincta extra ſubiectum: hinc enim euidēter, neutram illarum dependentiarum eſſe eſſentialem illi formæ, verbi gratia, Quantitati. Et idem argumētum fieri poteſt in creatura, quæ diuerſis modis, & actionibus fieri poteſt; vel conſeruari.

Reſponſio.

Reſpōdetur ergo, hanc actionem, dependentiam, ſeu fieri; eſſe extra cauſam agentem; non propriè tanquam in ſubiecto, ſed identicè, vt in re, cum qua identifi- A catur: eſt enim quaſi modus ſeu via ad terminum, in quo manet: vnde hæc via, quatenus præintelligitur termino, non præintelligitur in ſubiecto, ſed veluti in ſe, quaſi via quædam ſubſtantialis, & quodammodo fieri per ſe, ſeu in ſe; & hoc nullum habet incommodum: quia ſatis eſt, quod in eodem inſtanti illudmet fieri identificetur cum re facta: imò in hoc differt hæc actio à propria & rigoroſa mutatione.

Obiectio.

Dices, ſi illa actio eſt prior natura, quam terminus, & vt ſic, eſt accidens, quia non eſt ſubſtantia, & videtur eſſe propriè de prædicamento Actionis: ergo vt ſic, oportet, vt ſit in aliquo ſubiecto: quomodo B ergo intelligi poteſt prior natura, & abſque ſubiecto?

Reſponſio.

Reſpondetur primum, non oportere actionem ſeu dependentiam illam intelligi per modum accidentis, ſed per modum cuiuſdam ſubſtantialis vię ad ſubſtantiam, quæ reducitur ad prædicamentum Subſtantiæ, ſicut de motu dicit Ariſtoteles in Poſtpræd. quatenus via quædam eſt, reduci ad prædicamentum ſui termini. Secundò, ſi quis velit illam conſtituere in prædicamento Actionis: dicat, non oportere in illo priori illam concipere, vt in aliquo ſubiecto, ſed vt ab aliquo agente, & quod habet eſſe ita diminutum, vt in eodem inſtante requirat ſubſtantialem terminum, cui per identitatem coniungatur. Quæ reſponſio eſt probabilis, ſed altera C eſt verior. An verò de actione generatiua eodem modo loquendum ſit, non eſt hoc loco diſſerendum.

SECTIO VI.

Vtrùm panis eſſe deſinat ex vi actionis, qua corpus Chriſti ponitur ſub ſpeciebus, vel ex vi alterius.

EXplicato termino ad quem, huius actionis, & modo effectionis eius, ſequitur, vt explicemus terminum à quo, & modum deſitionis illius, & in hoc vltimo eſt tota difficultas: nam de re ipſa, quæ deſinit, iam ſupra dictum eſt, eſſe totam ſubſtantiam panis, & vini, quæ omnino ſubſtantialiter eſſe deſinit in rerum natura. De modo ergo eſt prima D ſententia, eadem omnino actione, qua corpus Chriſti Domini ſub ſpeciebus conſtituitur, expelli atq; deſinere eſſe ſubſtantiam panis. Ita ſentit Caietan. hic ar. 4. & Soto d. 9. q. 2. ar. 4. Ledeſma 1. part. 4. q. 16. artic. 4. Fundamentum eſſe poteſt, quia de ratione veræ conuerſionis eſt, vt ex vi effectionis termini ad quem, expellatur aut deſtruatur terminus à quo, & conſequenter, vt eadem actione, qua vnus fit, alius deſtruatur; vt videre licet inductiuè in omnibus conuerſionibus extra hanc: ergo. Et confirmatur, primò, quia, ſi per hanc actionem non deſtruitur panis: ergo per nullam aliam, ergo per ſolam ſuſpenſionem influxus cauſæ agentis cōſeruantis; ergo annihilatur, quia annihilatio nihil aliud eſt, quam deſitio totalis per ſuſpenſionem in- E fluxus. Confirmatur ſecundò, quia Concilia & Sancti ex præſentia corporis Chriſti colligunt abſentiam panis: intelligunt ergo, introductionem vnius eſſe formalem expulſionem alterius, & conſequenter eadem actione fieri.

1. Sententia. Caietan. Soto. Ledeſma.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, panis ſubſtantiam non deſinere eſſe per illam actionem, qua efficitur corpus Chriſti, neque per vllam aliam poſitiuam: ſed ſolum ex pacto, & voluntate Dei, qui ſtatuit, non conſeruare panis ſubſtantiam, ſtatim ac corpus Chriſti ſub accidentibus panis conſtitueretur. Ita ſentit Scotus in 4. d. 11. q. 4. quem ibi ſequūtur Scotiſtæ, Maior. quæſt. 1. Gabr. q. vnica, & lect. 40. & 41. in Canon. Ocham in 4. q. 6. dub. 7. Ang. Euch.

2. Sententia. Scotus. Maior. Gabr. Ocham. Angelus.

Euch.1.numer.31. Fundamentum eſt, quia nulla res deſinit eſſe primò per actionem poſitiuam: omnis enim poſitiua actio per ſe tendit ad dãdum aliquod eſſe: ad deſtruendum autem, ſeu ad tollendum eſſe, non, niſi ex accidente, & conſequenter, quatenus vnum eſſe alteri repugnat; quod docuit etiam Diuus Thomas 1. part. q. 104. artic. 3. ad 1. ſed in præſenti eſſe corporis Chriſti non repugnat cum ſubſtantia panis; nec fingi poteſt aliqua alia res, quæ poſſit eſſe terminus actionis poſitiuæ, quæ cum illa ſubſtantia repugnet: ergo nulla eſt actio poſitiua, per quam illa ſubſtantia expelli poſſit: ergo ſolum poteſt deſinere, quia non conſeruatur à cauſa agente: Inter has tamen ſententias media via tenenda eſt.

Probabilius eſt panẽ deſinere ex vi actionis poſitiuæ. D.Thom. Capreol.

Dico ergo primò; Probabilius eſt, panis ſubſtantiam deſinere eſſe ex vi alicuius actionis poſitiuæ. Ita ſentit Diuus Thomas in his articulis, & clarius in 4. d. 1. quæſt. 1. artic. 4. quæſtiuncul. 1. ad 6. & diſtinctione 8. quæſtione 2. articul. 3. ad 5. Capreol. diſtinctione 1. ad argumenta Scoti contra 3. concl. Et hæc concluſio probabitur à priori ſtatim, declarando, qualis eſſe poſſit hæc actio: nunc ſolum probatur, quia ad veritatem verborum neceſſe eſt, vt ſubſtantia panis excludatur, vt in ſuperioribus probatum eſt; ſed hæc verba habent efficaciam ad veritatem efficiendam, quam ſignificant: ergo poſſunt effectiuè expellere ſubſtantiam panis: ergo poſſunt expellere ex vi alicuius actionis realis: patet conſequentia, quia, ſi illa ſubſtantia non expellitur per actionem, quicquid verba efficiant, non deſtruetur; ſed, ad ſummum intelligi poterit, deſinere eſſe illam ſubſtantiam, quia Deus ſuſpendit influxum ad præſentiam talis actionis; non quia actio hoc requirat ex natura ſua, ſed quia ex inſtitutione diuina ita ordinatum eſt. Ex quo etiam ſequitur, non poſſe ita propriè ſaluari rationem conuerſionis, nec ſatis explicari, cur illa ſubſtantia non annihiletur.

Non tamẽ deſtruitur per eandem actionem, qua introducitur corpus Chriſti.

Dico ſecundò, Subſtantia panis non deſtruitur per eandem omnino actionem, qua introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, ſed per aliam diſtinctam. Hæc concluſio ſumitur ex D. Thom. & Capreol. citatis locis, quatenus dicunt: verba conſecrationis non attingere effectiuè introductionem corporis Chriſti ſub ſpeciebus in ſe, ac per ſe, ſed ſolũ quaſi diſpoſitiuè, quatenus effectiuè expellunt ſubſtantiam panis: quicquid enim ſit de veritate huius dicti, quod infra, q. 88. examinandum eſt, in illo tamen euidenter ſupponitur concluſio poſita; quia non ſolum cenſetur actio diſtincta, qua introducitur corpus Chriſti, & qua expellitur ſubſtantia panis, ſed etiam hæc poſterior cenſetur eſſe talis, vt poſſit per ſe, ac immediatè fieri per inſtrumentum, ſcilicet, per verba; prior verò minimè. Ratio verò concluſionis ſumenda eſt, partim ex dictis ſupra, diſput. 9. ſectio. 3. partim ex dictis diſputat. præcedenti ſectione 1. ſubſtantia enim panis, & ſubſtantia corporis Chriſti inter ſe non repugnant formaliter & intrinſecè, propria phyſica repugnantia: ergo actio effectiua vnius, non eſt phyſicè & intrinſecè deſtructiua alterius. Patet conſequentia ex fundamento poſito in opinione ſecunda, quod actio non tendit ad deſtruendum, ſed id facit tantum cõſequenter, quatenus termini inter ſe repugnant: antecedens verò declaratur; quia, ſi illæ duæ ſubſtantiæ abſolutè conſiderentur, ſine ordine ad aliquod tertium, nullam repugnantiam habent in ſuo eſſe: quia hoc modo nulla ſubſtantia alteri ſubſtantiæ repugnat: vt ergo intelligantur repugnare,
A neceſſe eſt, vt ſumantur in ordine ad aliquod tertium, quod in præſenti eſſe non poteſt, niſi, vel ſpatium, ſeu locus, in quo ſunt ſpecies ſacramentales; nam ibi introducitur corpus Chriſti, & expellitur ſubſtantia panis: vel ſunt ipſæmet ſpecies ſacramentales: neutrum autem dici poteſt. Primùm de loco ſeu ſpatio conſtat ex dictis: quia præſentia localis corporis Chriſti in hoc ſacramento talis eſt, vt ſit modo indiuiſibili, & conſequenter, vt non expellat inde aliam ſubſtantiam ex natura ſua; imò neque aliam quantitatem, vt de facto fit. Quod ſi quis fingat, potuiſſe à Deo fieri talem modum præſentiæ, qui ex natura ſua repugnet cum præſentia
B ſubſtantiæ materialis, non verò cum præſentia quantitatis, neque cum præſentia alterius ſubſtantiæ ſpiritualis; mihi quidem & voluntariè dictum videtur, & nulla ratione concipi, aut explicari poſſe. Nam, ſi ille modus eſt indiuiſibilis ex ſe, cur excludet aliam ſubſtantiam? Item vna pars ſubſtantiæ corporis Chriſti non excludit aliam ab eodem omnino ſpatio, licet vtraque materialis ſit. Item ſubſtantia materialis ſolum, ratione quantitatis habet repugnantiam localem cum quacunque alia re: ergo, ſi corpus Chriſti ſic præſens nõ repugnat quantitati panis, non repugnabit ſubſtantiæ. Alterum membrum de ſpeciebus ſacramentalibus probatur: quia ſecluſa præſentia, non
C poſſunt duæ ſubſtantiæ repugnare in ordine ad accidentia, niſi propter aliquam vnionem cum illis, quia, videlicet vnio vnius, expellit vnionem alterius: ſed hoc dici non poteſt in præſente; tum quia oſtenſum eſt in ſuperioribus, corpus Chriſti non habere vnionem formalem cum accidentibus panis: vnio autem effectiua non ſatis eſt, quia etiam demonſtratum eſt, illam non eſſe formalem terminum tranſubſtantiationis; tum etiam, quia licet daremus eſſe aliquam vnionem formalem inter corpus Chriſti & ſpecies panis, illa non eſſet talis, quæ formaliter diſſolueret vnionem inter illa accidentia, & ſubſtantiam panis: quia per talem vnionem, accidentia illa non conſtituerentur per
D ſe: ergo neque ex vi illius ſepararentur à ſubiecto: ergo ex vi illius non expelleretur ſubſtantia panis ab illis accidentibus: quia non expellitur, niſi quando accidentia ſeparantur ab illa, & per ſe conſtituuntur. Dici tamen poteſt, repugnare his accidentibus, habere ſimul duas vniones, quamuis diuerſarum rationum, alteram cum corpore Chriſti, alteram cum ſubſtantia panis: & ideo facta vna, ex natura rei diſſolui aliam. *Reſponſio.* Quæ reſponſio, vt verum fatear, non poteſt ſatis impugnari, *Improbatur.* quamuis nec amitti etiam, debeat: quia, cum illa vnio, quæ ſuperaddi dicitur, ſupernaturalis ſit, ſolum conuenit ſubiecto ſecundum capacitatem obedientialem: ergo, ſi ex modo ſuo & effectu
E formali non habet directam repugnantiam, & oppoſitionem cum alia vnione naturali, propter ſolam multitudinem non repugnabunt. Quod verò ad rem pertinet, eſt, quia nulla fingi poteſt talis vnio.

Euaſio.

Sed adhuc poſſunt duo alij modi excogitari, quibus ſubſtantia corporis Chriſti per ſe ipſam, & ratione ſuæ præſentiæ dicatur formaliter expellere ſubſtantiam panis. Prior eſt, ſi dicamus, ſubſtantiæ corporis Chriſti ſic præſenti, ſub accidentibus ex natura & conditione illius præſentiæ debitum eſſe, vt alia ſubſtantia ſub illis accidentibus non conſeruetur. Quod ſi ita eſt, ſatis erit ad expulſionem formalem: quia non alia ratione calor expellit formaliter frigus, niſi quia poſito calore

calore in ſubiecto illi debetur, vt frigus ibi nõ conſeruetur: illud autem ita eſſe veriſimile fit ex communi ratione ſubiecti & accidentis: nam vni accidẽti vnum tantum ſubiectum debetur; vnde hoc ipſo, quod vnum loco alterius conſtituitur, debitum eſt, vt aliud excludatur. Hic modus poteſt quidem facile ſuſtineri, quia, cum non omnino nobis conſtet, qualis ſit, cuiuſue naturæ hæc præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento; nõ eſt etiam euidens, quid illi ex natura eius debitum ſit. Mihi tamen, quantum ex his, quæ cognoſcimus, philoſophari licet, videtur ille modus voluntarius: quia nullum habemus fundamentum ad aſſerendum, hoc eſſe debitum illi præſentiæ; quia ratio præſentiæ ſubſtantialis hoc non poſtulat, vt oſtenſum eſt. Quod verò dicitur, hanc ſubſtantiam ſubſtitui loco alterius ſubiecti, ſi formaliter, & propriè de ratione ſubiecti intelligatur, falſum eſt: quia corpus Chriſti nõ eſt ſubiectum accidentium panis: ſi latè, & impropriè de ſupplente vicem ſubiecti in quocunque genere cauſæ, iã non erit ſermo de excluſione formali, ſed de effectiua: quia corpus Chriſti non ſupplet vicem ſubiecti formaliter, ſed effectiuè, & per illam effectionem non poteſt formaliter excludere ſubſtantiam panis, vt per ſe conſtat, & in ſequente cõcluſione commodius dicetur. Denique, licet verum ſit, quando vnum expellit aliud formaliter, intercedere illud naturale debitum non conſeruandi vnum ſimul cum alio, tamen hoc ipſum debitum ſupponit naturalem repugnantiam, vel contrarietatem inter ea, quæ ſeſe mutuo excludunt. Oſtenſum eſt autem, hic non reperiri hanc repugnantiam, vel ſaltem nullum eſſe fundamentum ad affirmandam illam: illud ergo, quod de hoc debito dicitur, gratis & voluntariè dictum videtur

Impugnatur.

Euaſio alia.

Alter modus poſſet excogitari; ſcilicet, quamuis illa duo ex natura rei formaliter nõ repugnent, tamen diuina virtute fieri, vt ſeſe formaliter excludant: nam, ſicut è contrario facere poteſt Deus, vt quæ ex natura rei formaliter repugnant, & ſe excludunt, actu non ſe excludant: ita è contrario videtur fieri poſſe, vt, quæ non ſe excludunt formaliter ex natura rei, ſe excludant formaliter ex obedientia Dei. Cur enim poteſt Deus eleuare aliquid ad deſtruendum aliud effectiuè per potentiam obedientialem, & non poterit idem facere formaliter? Reſpondetur, hoc inuoluere cõtradictionem, ſi ſermo ſit de vera expulſione formali. Poteſt quidem Deus facere, vt poſito hoc, infallibili lege aliud tollatur; etiam ſine alia actione, vel cauſalitate poſitiua ex parte alterius: ſed hoc non ſatis eſt ad intrinſecam formalem expulſionem, de qua loquimur: nam de alia, quæ eſt ex lege, vel pacto Dei, nulla poteſt eſſe quæſtio. Tamen, quod ea, quæ ex natura ſua non repugnant, nouam repugnantiam formalem & intrinſecam habeant per ſolam potentiam obedientialem, id intelligi non poteſt; quia hæc repugnãtia ſolum oriri poteſt ex poſito effectu formali: hic autem creſcere non poteſt, nec mutari per potentiam obedientialem, non mutata, neque aucta forma: & ideo non eſt ſimile de efficientia. Nam poteſt eleuari res ad efficiendum aliquid, quod ex natura ſua facere non poterat; & ex illa actione poteſt naturaliter & intrinſecè ſequi deſtructio alterius: at verò forma non poteſt eleuari ad dandum nouum effectum formalem per potentiam obedientialem, & ideo neque ad nouam expulſionem alterius: maximè quia hic loquimur, ſuppoſito eodem effectu, vel quaſi effectu formali præſentiæ corporis Chriſti.

Refellitur.

A Stante autem eadem actione poſitiua, vel productiua vnius; poteſt ex illa ſequi deſtructio alicuius, quæ ex natura ſua, & intrinſecè non ſequatur, aliàs erit ſolum ex pacto Dei. Denique non eſt ſimile aliud, quod adducebatur; quia nulla eſt repugnantia, quod Deus alicui non conferat actu, quod ex natura ſua illi debitum eſt; quia per hoc non mutatur rei natura, ſed ſolum non expletur, ſeu ſatiatur in omnibus: tamen, quod alicui intrinſecè, & ex vi ſuæ entitatis fiat de nouo debitum id, quod ex natura rei debitum non erat, non mutata rei entitate ſeu natura, id concipi non poteſt: quia hoc debitum nihil aliud eſt, quam intrinſeca condi- B tio, vel proportio talis rei, vel naturæ cum tali actu: non eſt ergo poſſibilis ille modus formalis repugnantiæ.

Subſtãtia panis deſinit eſſe per realem actionẽ, qua accidenti ab illa ſeparantur.

Dico tertiò, ſubſtantia panis expellitur per realẽ actionem, qua accidentia ab illa ſeparantur, & per ſe conſtituuntur. Hæc concluſio ſumitur ex D. Tho. & Capreolo locis citatis, & à ſufficiente enumeratione. Duo verò ſunt in illa explicanda. Primum eſt, qualis ſit hęc actio, & quis terminus eius per ſe: nam ſeparatio vnius ab alio, videtur tantum conſiſtere in carentia vnionis; quæ non poteſt eſſe terminus actionis poſitiuæ. Duobus tamen modis poteſt explicari hæc actio: Primò, quia accidentia panis, quãdo à ſubiecto ſeparantur, non ſolum priuantur in- C hærentia, ſed etiam accipiunt poſitiuum modum per ſe exiſtendi: hæc igitur actio per ſe primò efficit in his accidentibus huiuſmodi modum; qui formaliter repugnat cum actuali inhærentia, & vnione accidentium in ſubiecto; quia vnus modus includit negationem alterius; & ideo ex vi huius actionis ſeparantur hęc accidentia à ſuo ſubiecto: & hic modus eſt facilis. Solum habet difficultatem, quia ſupponit ſententiam de illo modo poſitiuo, quæ non eſt certa. Satis verò eſt, quod ſit probabilis, & fortaſſe eſt probabilior, vt videbimus infra. q. 77. Secundus modus explicandi hanc ſententiam, eſt, quod terminetur ſolum ad conſeruandum entitatem ipſorum accidentium abſolutè, & ſine depen- D tia à ſubiecto per modum creationis: etiam ſi illis nullum poſitiuum modum ſuperaddat. Et in hoc modo explicandi non eſt dubium, quin talis actio interueniat de facto, vt infra etiam. q. 77. demonſtrabimus. Difficile verò eſt, quomodo hæc actio præciſè ſumpta repugnet formaliter actuali inhærentiæ, & vnioni accidentium cum ſubiecto, & excludat illam: quia ſolum terminatur ad entitatem formæ conſeruandam illa alia actione, & alio modo, quam antea conſeruaretur: rectè autem intelligi poteſt, quod maneat ſub priori modo. & conſeruetur priori actione, qua in ſubiecto conſeruabatur, & ſimul etiam conſeruetur actione ſuperaddita, quia, vt ſupra diximus, non repugnat, eandem rem ſimul E conſeruari duplici actione, totali, præſertim quando naturalis eſt, & aliàs naturaliter additur. Maximè, quia non deſunt, qui exiſtiment, nunc de facto accidentia conſeruari ſeu fieri à Deo per actionem creatiuam, & ab agente naturali ſimul per actionem eductiuam. Sed hoc vltimum mihi improbabile eſt: illud verò prius eſt probabile ſupernaturaliter loquendo, dici tamen poteſt, ſatis eſſe, ex natura rei eandem rem non eſſe capacem illius duplicis actionis, vt vna poſita ex natura rei, eſſet alia. Sed neque hoc plane ſatisfacit. Primò quidem, qua illa actio conſeruatiua accidentium per ſe, & ſine dependentia à ſubiecto, cum non ſit connaturalis accidenti, ſed tantum per diuinam potentiam, non poteſt dici, illa poſita, deberi accidenti, vt priuetur naturali modo

modo conſeruationis ſuæ, ſicut, licet infundatur homini ſcientia infuſa, non ideo debitum eſt, vt priuetur naturali: & idem eſt de omni perfectione naturali, & ſupernaturali, quando inter eas non eſt formalis repugnantia: quæ inter prædictas minimè videtur eſſe, ſi in terminis earum non inueniantur modi repugnantes. Adde, modum vnionis inhærentiæ eſſe quid diſtinctum ab entitate accidentis, qui non conſeruatur per aliam actionem, qua conſeruatur accidens indepĕdenter à ſubiecto. Nec verò eſt, cur per illam deſtruatur, ſi per illam nihil fit repugnans illi vnioni, etiam ſi per illam fiat ipſa entitas accidentis alio modo non pendente ab vnione. Denique, eſto, verum ſit, videri ſuperfluam actionem conſeruatiuam accidentis, ſine dependentia à ſubiecto, ſi accidens adhuc manet vnitum ſubiecto, tamen inde non tam fit, vnam actionem excludi per aliam formaliter, quam ſupponere deſtructum ſubiectum; & ideo adiungi talem actionem, ne accidentia ſimul pereant. Prior ergo modus videtur ſolidior: quamuis, cui poſterior placuerit, poterit illum ſuſtinere.

Quomodo remotis accidentibus ſubſtantia naturaliter deſinat eſſe, exponitur.

Alterum explicandum in hac tertia concluſione erat, quomodo, ſeparatis accidentibus à ſubſtantia, ſtatim illa ex natura rei naturaliter deſinat eſſe. Quod per principia philoſophiæ declarandum eſt; vel quia remotis accidentibus, tolluntur diſpoſitiones neceſſariæ ad conſeruandam vnionem formæ ſubſtantialis cum materia; & ideo ſtatim ſoluitur illa vnio, & conſequenter deſinit eſſe forma ſubſtātialis, quæ à materia pendebat; &, quia hæc actio nō eſt talis, vt per eam introducatur alia diſpoſitio, vel forma in materiam, conſequenter etiam fit deſitio ipſius materiæ, quæ, ſine forma naturaliter eſſe non poteſt; vel certè, quia etiam eſt naturale materiæ, vt, ſine quantitate conſeruari non poſſit: per hanc autem actionem priuatur omni quantitate. Poteſt autem hoc explicari, vel per modum dependentiæ; quia, ſcilicet materia pendet aliquo modo, vel in aliquo genere cauſæ à forma, vel quantitate ſua; vel per naturalem quandam connexionem, & connaturale debitum: quia videlicet, ita poſtulat materia naturalem modum exiſtendi cum quantitate, & forma, vt ſi omnino illo priuetur, non debeatur illi conſeruatio naturalis ſub alio exiſtendi modo: quomodò dici poteſt, animam naturaliter eſſe non poſſe ſine intellectu & voluntate, ita vt, ſi illis priuetur, naturaliter etiam poſtulet priuari eſſe ſuo, & conſeruatione in rerum natura. Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo poſſit tota ſubſtantia panis deſinere per actionem poſitiuam; & ſolutum eſt fundamentum ſecundæ ſententiæ. Ad fundamentum ergo primæ cum prima confirmatione, dicemus fuſius duabus ſectionibus ſequentibus. Ad ſecundam verò confirmationem dicitur, nunquam Concilia, aut Patres, ex ſola præſentia corporis Chriſti per ſe ſumpta colligere deſitionem panis; ſed ex veritate verborum: vt apertè conſtat ex Tridentino. Vnde, rectè colligitur, vtrumque fieri ex efficacia verborum, non verò fieri eadem indiuiſibili actione.

Ad fundamentum contrarium reſpōdetur.

Obiectio.

Sed dicunt aliqui, etiam ſi verum ſit, neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ad expellendum ſubſtantiam panis, diſtinctam ab ea, qua fit hic corpus Chriſti, tamen illam actionem ex natura rei ſequi, poſita altera actione, ſeu termino eius, id eſt, ex corpore Chriſti hic præſente; & ideo dici poſſet, ex vi prioris actionis, per quam conſtituitur hic corpus Chriſti, deſtrui ſubſtantiam panis, non primariò, ſed effectiuè.

Solutio.

Sed hoc, licet videatur piè excogitatū ad inueniendum aliquem modum, quo omnia, quæ ſunt neceſſaria ad tranſubſtantiationem, dicātur eſſe connexa in vna actione; tamen reuera, non eſt fundatum, nec poteſt illius ſufficiens ratio reddi. Quo enim fundamēto dicitur, ex corpore Chriſti hic præſente naturaliter ſequi hanc actionem deſtructiuam panis? nam illa actio neque eſt naturalis corpori ſecundum ſe, vt eſt per ſe notum, quia eſt mirabilis actio & ſupernaturalis; neque etiam eſt naturalis præſentiæ ſacramentali; quia illa præſentia per ſe non eſt magis actiua; quàm alia præſentia localis. Præterea illa actio conſeruatiua accidentium ſine ſubiecto, eſt per modum cuiuſdam creationis: quomodo ergo dici poteſt, manare naturaliter ex corpore Chriſti, aut illi eſſe naturaliter debita, ex eo ſolum, quod ita ſacramentaliter exiſtit? Denique; nulla virtus excogitari poteſt in illo corpore, cui ſit connaturalis illa actio; ſed eſt ſolum inſtrumentalis, per potentiam obedientialem eleuata iuxta diuinum beneplacitum, & inſtitutionem. Vnde verius fortaſſe eſt, in primo inſtante conſecrationis non eſſe illam actionem à corpore Chriſti, ſed à ſolis verbis: non eſt ergo neceſſaria naturalis connexio phyſica inter has actiones, ſed tota eſt ex diuina inſtitutione & lege, quam ex veritate verborum, prout ab Eccleſia intellecta ſunt, colligimus.

SECTIO VII.

Vtrùm ſubſtantia panis annihiletur.

Qui dicāt in Euchariſtia panem annihilari. Gabr. Maior. Ocham. Angelus.

HÆc quæſtio ex pręcedente expedienda eſt, qui enim negāt, panem deſinere per actionem poſitiuam, conſequenter non verentur cōcedere, ſubſtantiam panis annihilari. Ita Gabriel d. 11. 1. & in Canon. lect. 40. & 41. Maior etiam. diſt. 11. quęſt. 1. Ocham in 4. quæſtio. 6. dub. 7. Angel. verb. Euchariſt. 1. num. 31. quos etiam quæſtio. pręcedente citauimus. Tribuitur etiam Scoto. d. 11. quæſt. 4. ſed ille, licet in re non differat, tamen modum loquendi vitare conatur, & fortaſſe tota quæſtio eſt de modo loquēdi. Durandus item idem ſentit; ſupponendo, materiam panis deſinere: nam in eius ſentētia non fit annihilatio, ſed corruptio panis. Hāc verò opinionem probabiliorem exiſtimat Albertus, d. 10. art. 6.

Durand. Albertus.

Fundamentum huius opinionis eſſe poteſt, primò, quia ſubſtātia panis omnino deſinit eſſe, nihilo illius manente, & non deſinit ex vi alicuius actionis poſitiuæ, per quam deſtruatur, ſed per ſolam ſuſpenſionem diuini concurſus, quo conſeruabatur: ergo annihilatur, maior de fide eſt: minor ſupponitur ab his authoribus ex rationibus factis in pręcedente ſectione: conſequentia verò patet, quia neque ex parte termini, neque ex parte modi, aliquid ibi deeſt ad rationem annihilationis.

Ledeſma.

Reſpōdet Ledeſma q. 16. artic. 4. ex parte termini deficere aliquid ad annihilationem; quia manent accidentia ſicut è contrario, ſi Deus deſtruat omnia accidentia per ſuſpenſionem influxus, conſeruando ſubſtantiam, non annihilabuntur, ſolum quia manet ſubſtātia. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, quia accidētia ſunt extrinſeca ſubſtantiæ; vnde non mutant modū productionis, vel deſitionis eius. Quocirca, ſi Deus nunc produceret integrā ſubſtantiam panis ſub accidentib. pręexiſtentibus, illa nihilominus eſſet creatio, quia eſſet productio ſubſtantiæ ex nihilo: ergo è contrario deſitio ſubſtantiæ, quamuis maneant accidentia, erit annihilatio. Quapropter non eſt eadem ratio in exemplo adducto, quia accidens pendet à ſubſtantia tanquam à ſubiecto, de cuius potentia educitur; & ideo, quando deſtruitur,

non eſt annihilatio, ſed corruptio accidẽtalis compoſiti; manente ſubiecto tanquam materia, ex qua educitur accidens: at verò ſubſtantia per ſe eſt, & nõ in accidentibus: vnde, quando tota deſinit eſſe per ſuſpenſionem influxus, quo ab efficiente cauſa conſeruabatur tale eſſe, illa per ſe primò eſt deſitio totius ſubſtantiæ, nullo manente ſubiecto; & ideo eſt propriiſſimè annihilatio; cuius ſignum etiam eſt, quia ex vi talis deſitionis ex natura rei omnia accidentia deſinerent: quod autem miraculosè conſeruentur, non mutant prioris deſitionis modum. Cõfirmatur, & explicatur: quia annihilatio propriè opponitur creationi: ſed omnis productio rei abſque præſuppoſito ſubiecto, eſt creatio; quamuis contingat, accidens vel formam ſupponi; vt patet, ſi poſt creatam animam Deus crearet materiam, vniendo illam animæ præexiſtenti, vel (ſicut infra dicemus) nunc de facto in hoc ſacramento, quando in illo deſinit eſſe corpus Chriſti, Deus creat materiam, & ponit illam ſub quantitate præexiſtente: ergo deſitio rei vſq; ad primũ ſubiectũ, ſeu quæ nullũ ſubiectum, vel potentiam paſſiuam relinquit in re quæ deſinit eſſe, eſt annihilatio. Vnde confirmatur ſecundò, quia ſubſtantia conſeruatur à Deo per actionem creatiuam: ergo deſinit per ſuſpenſionem illius actionis: ergo per annihilationem: nam, ſicut corruptio opponitur generationi, ſeu conſeruationi formæ in ſubiecto; ita annihilatio creationi: nihil enim aliud eſſe videtur, quàm ſuſpenſio influxus de ſe creatiui.

Prædicta ſententia nõ eſt improbabilis. Soto.

Hanc ſententiam ſic explicatam non exiſtimo dignam cenſura aliqua, vel nota; imò neq; eſſe omnino improbabilem, & valde miror, quam ob cauſam Dominicus Soto, d. 9. q. artic. 4. ante ſolutionem argumentorum dixerit, annihilationis opinionẽ minimè citra errorem ſuſtineri poſſe: cũ enim hæc ſit opinio grauium, & Catholicorum Doctorum, & habeat probabilia fundamenta, & probabiliter ſaluet omnia, quæ docet fides, non video, quo fundamento, aut ratione poſſit ita notari. Præſertim cũ Innocen. lib. 4. de hoc myſt. cap. 20. hanc attingẽs opinionem, etiam probabilem cenſeat. Dicet fortaſſe, annihilationis nomen & rationem pugnare cum ratione, & nomine conuerſionis: at prædicti authores facile hoc negabunt: quia, licet totus trãſitus panis in corpus Chriſti, vt includit duas mutationes, & plures terminos, non poſſit dici annihilatio: quia altera illarum mutationum tẽdit ad terminum poſitiuum; tamen altera mutatio præciſè ſumpta, quæ fit in ſubſtantia panis, ſeu termino à quo, poteſt iuxta hanc ſententiam dici annihilatio, quia eſt tranſitus in nihilũ: non enim repugnat, eandem ſubſtantiam omnino deſinere eſſe, & vt ſic annihilari; & illi ſuccedere aliam ſubſtantiam, & vt ſic, conuerti; ſicut in tranſmutatione rerum naturalium, eadem res ſimul corrumpitur, & conuertitur in aliam: quia & deſinit eſſe ſubſtantialiter per ſeparationem formæ à materia, & illi formæ ſuccedit alia forma in eadem materia. Vnde, licet totus ille tranſitus vnius rei in aliam, non ſit corruptio, ſed conuerſio, tamen altera mutatio præciſè ſumpta, quæ fit in termino à quo, eſt corruptio. Sic ergo exiſtimat hæc opinio dici poſſe in pſente cõuerſione.

Verior tamẽ ſententia docet panẽ non annihilari. Magiſter. Albert. Bonauen. Richard. Capreol. Palud. Scotus. Innocent. Alenſis. Altiſiod. Hugo.

Nihilominus tamen verior ſententia eſt, panem non annihilari. Ita docet D. Thom. hic & grauiores Theologi cum Magiſt. in 4. d. 11. Alberto, Bonauent. Richard. Capreol. Palud. & inclinat etiam Scotus, q. 4. & Innocent. paulò ante citatus. Tenet Alenſ. 4. part. q. 38. memb. 3. Altiſiodor. li. 4. Sum. tract. 5. cap. 2. Hugo Victor. lib. 2. de ſacram. part. 8.

A cap. 9. Henric. quodlib. 9. q. 9. quodl. 11. q. 4. Ægid. Theorem. 1. & 34. de Euchariſt. Rationes autẽ variæ redduntur, propter quas hæc deſitio non eſt dicenda annihilatio; & quidem, qui dicunt, ſubſtantiam panis, vel aliquid eius aliquo modo manere, facilè ſe expediunt, dicentes, non annihilari, quia non omnino deſinit eſſe. Sed hæc ratio ſupponit fundamentum erroneum; & ideo ad reddendam rationem, ſtatuendum inprimis eſt, illam ſubſtantiam ita deſinere, vt nihil omnino illius maneat. Quocirca poſt conuerſionem ita iam non eſt, ac ſi eſſet annihilata, vel ac ſi nulla ſubſtantia ſub accidentibus panis illi ſucceſſiſſet. Denique poſt conB uerſionem verè poſſet à Deo iterum creari, & conſequenter ex nihilo produci, ita ergo deſiit eſſe, ac ſi eſſet annihilata, quantum attinet ad negationem exiſtendi. Quod autem hoc non ſatis ſit ad propriam annihilationem in genere oſtendi poteſt; quia ad annihilationem non tantum attendendum eſt, ad quid tandem terminetur rei deſitio, ſed etiam qualis fuerit modus mutationis ſeu deſitionis rei; ſicut in corruptione naturali, etiam forma ita tranſit in non eſſe, vt poſt corruptionem verè ſit nihil; cuius ſignum etiam eſſe poteſt, quia poſſet à Deo iterum creari ex nihilo; & tamen non dicitur annihilari propter modum deſitionis, quia ad corruptionem compoſiti deſinit eſſe, manente ſubC iecto, de cuius potentia eſt educta: ſic ergo in præſente, quamuis poſt tranſubſtantiationem iam ſubſtantia panis verè ſit nihil, non ſequitur neceſſariò eſſe annihilatam; ſi aliunde ex modo deſitionis poteſt ſufficiens ratio reddi, in quo difficultas.

Henricus. Aegidius. Prima ratio illa defendẽdi improbatur.

Similiter & ſecunda.

Secundò dicunt aliqui panem non annihilari, quia ita tranſit in ſubſtantiam corporis Chriſti, vt in illa veluti imbibatur, & abſorbeatur. Sed, vt ſupra dixi, hæc tantum ſunt verba, quibus nihil rei ſubeſt: quia in corpore Chriſti nihil manet ſubſtantiæ panis, ſed ſolum quædam habitudo rationis ad illam, quatenus illi ſuccedit ſub eiſdem accidentibus: qui reſpectus rationis non refert ad tollendam annihilationem, niſi aliquid aliud addatur. Tertiò, D alij affirmant, panem non annihilari, quia non omni modo deſinit eſſe, quia manet in potentia obedientiali corporis Chriſti ſub ſpeciebus. Ita Palud. in 4. diſt. 11. q. 3. art. 2. num. 23. & ibi Capreol. ad 1. Scoti contra 2. concluſ. Sed hanc ſententiam improbat Ferrar. 4. cont. gent. capitul. 63. & meritò. Quia, vel intelligitur manere panis in potentia obedientiali actiua corporis Chriſti; & hoc non eſt ad rem: quia virtus actiua eſt omnino extrinſeca rei, quæ deſinit eſſe: vnde non impedit, quo minus annihiletur, vel non ſit vt, licet Deus annihilaret cœlum, nihilominus maneret in potentia actiua Dei, & in potentia obedientiali actiua, cuiuſcunque inſtrumenti diuini: Vel intelligitur de potentia obeE dientiali paſſiua; & hoc modo eſt falſum: quia totus panis, qui deſiit eſſe etiam ſecundum materiam, non poteſt educi de potentia paſſiua corporis Chriſti: quia repugnat, materiam primam recipi in potentia paſſiua: Vel vocatur potentia obedientialis quælibet ratio termini à quo, poſitiui; ita vt dicatur panis manere in potentia obedientiali corporis Chriſti, ſolum quia ex illo produci poteſt, tanquam ex termino poſitiuo conuerſionis. Et hæc inprimis impropriiſſimè dicitur potentia obedientialis: deinde, etiam ſi Deus annihilet cœlũ, manet illo modo in potentia obedientiali terræ, quia per conuerſionem terræ in ipſum, poteſt reproduci. Deinde, quamuis admittamus cum D. Thom. q. 77. art. 5. & in 4. diſt. 12. quæſt. 1. artic. 2. quæſtiuncul. 4. illam

Item tertia. Palud. Capreol.

numero

numero ſubſtantiā panis, cui ſucceſſit corpus Chriſti ſub ſpeciebus, non poſſe modo accomodato naturis rerum reproduci, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam: quia debet produci ſub eiſdem dimenſionibus, & propter hanc rationem dicatur ſpecialiter manere in potentia obedientiali corporis Chriſti; adhuc in hoc ſenſu per illum obſcurum & improprium loquendi modum non explicatur alia ratio, propter quam panis non annihiletur: niſi quia illi ſuccedit ſubſtantia corporis Chriſti ſub illis eiſdem ſpeciebus. Quam rationem ipſi improbant in Scoto. Quod autem eorum verba nihil aliud in re contineant, probatur, quia Chriſtus non continet panem in potentia obedientiali propria, vt probatum eſt, ſed ſolum eſt terminus, qui loco alterius introducit, & excludēdus dicitur, vt iterum ibi fiat ſubſtantia, quæ deſierat.

Quarta etiā reiicitur.

Quartò ergo alij dicunt, panem non annihilari, ſolum quia ex intentione agentis tota illa mutatio ordinatur ad eſſe termini poſitiui ſub illis ſpecieb. omnis enim mutatio ſumit ſuam rationem, & denominationem à termino ad quem. Ita Ferr. ſupra, & Scoto nō diſplicet hæc ratio; neq; eſt omnino cōtemnenda: habet tamen nonnullam difficultatem: quia, licet illa ratione rectè explicetur, totam conuerſionem non eſſe annihilationem, tamen quod illa pars huius mutationis, quæ eſt deſitio panis, non ſit annihilatio, ſolum quia ordinatur ad introductionem alterius rei, non videtur ſatis perſuaderi illa ratio: ſicut in generatione hominis antecedit ordine naturæ creatio animæ, quæ ad illam generationem ordinatur, & nihilominus vera creatio eſt, quia eſt productio ex nihilo: ergo ſimiliter, ſi hæc deſitio panis ſit in nihilum, quamuis ad præſentiam corporis Chriſti ordinetur, erit annihilatio. Et hoc maximè vrget, ſi illa deſitio ſolum per ſuſpenſionem diuini concurſus & introductio corporis Chriſti eſt per actionem omnino diſtinctam, non habens vllam connexionem realem & phyſicam cum illa deſitione; vt, ſi Deus ſtatueret in inſtante, quo homo moritur, & generatur cadauer, ſuſpendere illum concurſum, quo rationalem animam in eſſe conſeruat, illa eſſet vera annihilatio animæ, quamuis in re ſimul fieret cum productione alterius rei. Nihilominus tamen reſponderi poteſt, hæc exempla non eſſe ſimilia; quia in illis creatio vel deſitio animæ non componit vnam integram conuerſionem cum aliis mutationibus, ſed eſt quid antecedens, vel conſequens conuerſionem, & ad illam quodammodo vltimatè terminatur; & ideo non habet rationem annihilationis: annihilatio enim dicit mutationem quaſi integram & totalem, quæ omnino deſinit in non eſſe. Vnde hoc ipſo, quod ordinatur ad conuerſionem poſitiuam, & illam quodammodo componit, deficit à ratione annihilationis.

Vltima probatur.

Quinta ratio, quæ mihi videtur præcipua, reddi poteſt; quia panis non deſinit per meram ſuſpenſionem concurſus Dei, ſed ex vi actionis poſitiuæ & phyſicæ quam ſupra explicauimus. Eſt enim cōtra rationem annihilationis; vt per poſitiuam actionem fiat, ſeu conſequatur, vt ſentit D. Thom. 1. p. quæſt. 104. artic. 3. ad tertium, & Scotus in 4. d. 11. q. 4. in vltimis verbis. Ratio verò eſt, quia actio poſitiua neceſſariò terminatur ad poſitiuum terminum, &, ſi ex illa ſequitur deſitio alicuius rei, nō poteſt omnino deſtrui totum id, quod per ſe ſupponitur ad talem actionem; & ideo non poteſt habere rationem annihilationis. Et explicatur hæc ratio, quia omnis actio realis, vel eſt in ſubiecto, vel

D. Thom.

Scotus.

A ſine ſubiecto; ſi eſt in ſubiecto, non deſtruit illud: præſertim ſi loquamur de actione ſubſtantiali, cuius ſubiectum ſit materia: & eadem ratio eſt de omni actione, cuius ſubiectum eſt res ſimplex, quæ deſtrui non poteſt per actionem in ſe receptam: quia actio, præſertim momentanea, non deſtruit aliquid niſi in inſtante, quo exiſtit: ergo, ſi in illo inſtante eſt in ſubiecto neceſſe eſt, vt in eodem inſtante exiſtat ſubiectum: ergo impoſſibile eſt, per illam actionem deſtrui ſubiectum: ergo illa actio non poteſt eſſe deſtructio totalis illius rei, quam per ſe ſupponit: vnde non erit vera annihilatio: talis ergo actio non poteſt eſſe annihilatio; ſi verò actio B ſit ſine ſubiecto, illa terminatur ad rem non receptam in ſubiecto; & conſequenter ex ſola ſua vi & efficacia non infert totalem deſitionem alicuius rei; quia per actionem non deſtruitur alia res, niſi in quantum eſt incompoſſibilis cum termino talis actionis. Si autem actio & terminus eius non reſpiciunt aliquod ſubiectum, non habebunt repugnantiam in exiſtentia cum alia re: quia duæ res vt ſic abſolutè conſideratæ non repugnant ſimpliciter, niſi in ordine ad aliquo tertium, quod ſit ſubiectum, vel quaſi ſubiectum: & ideo inter ſubſtantias vt ſic, id eſt, quatenus ſubſiſtentes ſunt, non eſt contrarietas nec oppoſitio; qua vna, hoc ipſo quod eſt, deſtruat aliam, ne ſit in rerum natura: imò C neque contrariæ qualitates hoc modo inter ſe pugnant, niſi in ordine ad idem ſubiectum: ergo ex actione, quæ nullo modo reſpicit ſubiectum, non poteſt intrinſecè ſequi vllo modo deſtructio alterius rei.

Et confirmatur hæc ratio, applicādo illam præſenti myſterio: deſinit enim ſubſtantia panis per actionem, qua ſeparantur accidentia ab illa: ergo ex vi actionis per ſe primò non deſtruitur ſubſtantia, vt totum quoddam eſt, ſed deſtruitur compoſitum ex illa ſubſtantia & accidentibus, & conſequenter illa ſubſtantia deſinit omnino eſſe, non tamen propriè annihilatur: quia non deſinit, vt totū quoddam per ſe, ſed vt quædam pars illius compoD ſiti, manente alio extremo in rerum natura, quod eſt veluti ſubiectum illius actionis, præſertim, ſi actio illa efficit in quantitate modum per ſe exiſtendi, formaliter repugnantem actuali inhærentiæ. Nam explicata hoc modo illa actio, optimè dicitur verſari in quantitate, tanquam in ſubiecto. At verò ſi ſequamur alium dicendi modum, quod quātitas ſolum conſeruatur per actionem independentem à ſubiecto, & ex vi illius ſeparatur ab illo, non poterit dici propriè quantitas ſubiectum talis actionis, ſed ſolum terminus: quia illa actio ſolum fit per modum creationis, quod videtur obſtare diſcurſui facto, & ideo ſupra exiſtimaui hunc modum dicendi dubium & difficilem. Dici tamen poteſt, E huiuſmodi agendi modum ſolum poſſe eſſe cauſam deſitionis alterius rei, quando ex illo ſequitur diſſolutio alicuius compoſiti, cuius alterum extremum componens ex vi illius diſſolutionis deſinit eſſe; & tunc eandem vim retinet ratio: quia neceſſe eſt, alterum extremum manere conſeruatum per talem actionem: vnde fit, vt illa non ſit annihilatio. Et iuxta hanc rationem poteſt explicari, & accommodari alia ratio, quæ dari ſolet; ſcilicet, panem ea ratione non annihilari quia aliquid eius manet, nimirum accidentia. Hæc enim ratio ſi ſolum ex parte termini, qui deſinit eſſe, conſideretur, apparebit inſufficiens: quia accidentia ſunt valde extrinſeca ſubſtantiæ & ideo ſubſtantia poteſt per ſe creari ſine accidentibus, vel ſub accidenti-

Cōfirmatur.

dentibus præexiſtentibus; & ideo videtur etiam A poſſe annihilari, ſi per ſe primò deſinat eſſe, etiam ſi accidentia eius aliàs conſeruentur in eſſe. At verò explicata ratio hæc ex parte modi actionis, ſeu deſitionis, eſt probabilis, & coincidit cum præcedente; ſcilicet, hanc non eſſe annihilationem, quia fit ex vi cuiuſdam actionis conſeruantis accidentia per ſe exiſtentia, & conſequenter deſtruentis ſubſtantiam, non per ſe primò, vt totum quoddam eſt, ſed vt componebat vnum cum accidentibus, quæ manent.

Obiectio. Sed inſtabit aliquis; quia, licet verum ſit, ex hac actione immediatè ſequi diſſolutionem illius compoſiti; tandem verò fit totalis deſtructio ſubſtan- B tiæ panis, ita vt nihil illius maneat. Reſponſio. Reſpondetur, iam hoc pertinere ad quæſtionem de nomine: in omni enim vera, vel etiam probabili ſententia, ſupponi debet, ſubſtantiam panis ita deſinere, vt nihil illius maneat: vnde poſt conuerſionem illa ſubſtātia omnino non eſt, ac ſi eſſet annihilata, vel ac ſi nihil ſub accidentibus illi ſucceſſiſſet: quia, reuera, poſt conuerſionem illa ſubſtantia eſt omnino nihil, cuius euidens ſignum eſt, quia poſſet iterum à Deo creari ex nihilo: ſi ergo propter hanc ſolam cauſam dicatur annihilatio, erit quæſtio de nomine: impropria tamen erit locutio: quia ad rationem annihilationis non tantum eſt attendendum, ad quid tandem terminetur rei deſitio, ſed etiam qualis fue- C rit modus mutationis vel deſitionis, ſicut in corruptione rei naturalis, forma tandem ad hoc terminatur, vt omnino ſit nihil; cuius etiam ſignum eſt, quia poteſt ex nihilo creari, & nihilominus non annihilatur; quia ſolum deſinit ad diſſolutionem compoſiti: ergo idem etiam erit in præſenti dicendum. Et hinc colligitur differentia inter corruptionem & annihilationem: nam, quia illa opponitur generationi, quæ fit per vnionem formæ cum materia, quæ eſt ſubiectum illius actionis, ideo poteſt proximè ac neceſſariò ſequi corruptio ex generatione: at verò annihilatio propriè opponitur creationi, & dicit deſtructionem entis, in quantum ens, ſeu quatenus habet eſſe per creationem: creatio au- D tem non verſatur circa ſubiectum, & ideo eſſe rei, quatenus ab illa pendet, non poteſt deſtrui per actionem illi eſſe repugnantem, ac propterea non poteſt ſequi annihilatio ex actione poſitiua, ſicut ſequitur corruptio. Et ex his ſatisfactum eſt rationi dubitandi initio huius ſectionis poſitæ.

Obiectio altera. Sed obiicit aliquis, quia ſequitur, panem non fore annihilandum, etiam ſi corpus Chriſti illi non ſuccederet; patet ſequela, quia etiam tunc deſineret ſubſtantia, non per ſuſpenſionem influxus, ſed per actionem poſitiuam, ex qua per accidens ſequitur deſtructio illius: conſequens autem videtur falſum; tum quia ferè omnes contrarium ſentiunt, dū dicunt, illam non eſſe annihilationem, quia eſt cō- E uerſio in ſubſtantiam corporis Chriſti; tum etiam, quia ſi illa non eſt conuerſio, neque eſt annihilatio, neque corruptio, quid tandem erit, vel quomodo appellabitur illa deſitio? Tandem, quia, ſi intelligeremus, per alterationem expelli formam ſubſtantialem à materia, & illi non ſuccedere aliam, propter hanc cauſam materiam omnino deſinere eſſe, fateremur illam annihilari, licet illa deſitio per accidens conſecuta ſit. Reſpōdetur Reſpondetur, concedendo, etiam in eo caſu, illam non eſſe propriè, & in rigore annihilationem: quia vt dixi annihilatio eſt deſitio totius entis ſecundum ſe; per hanc autem actionem non deſinit ſubſtantia, quaſi per ſe, vt eſt quoddam totum, ſed quatenus componit vnum cum accidentibus; ex quo tandem ſequitur, vt omnino non ſit. Neque eſt inconueniens, quod illa deſitio ſit innominata: nam etiam actio, qua ſeparantur accidentia à ſubiecto, & per ſe conſtituuntur, innominata eſt, & nunc etiam non habet proprium nomen: quia nomen conuerſionis non ſignificat illam partialem mutationem priuatiuam, ſed tranſitum vnius rei in aliam: illa autem mutatio generali nomine vocatur deſitio ſubſtantiæ; ſicut in motu locali deſcenſus, verbi gratia, ſignificat tranſitum à ſuperiori ad inferiorem locum; in quo includitur amiſſio vnius loci, & acquiſitio alterius, quæ ſunt partiales mutationes, propriis nominibus carentes. Addi præterea poteſt, etiam in eo caſu deficere ex alio capite rationem annihilationis: quia illa actio ſeparatiua accidentium à ſubiecto quodammodò ad hoc terminatur natura ſua, vt ſub illis alia ſubſtantia introducatur: nam, cum accidentia ſint propter ſubſtātiam, connaturale illis eſt, vt non ſint vacua omni ſubſtantia; atque adeò, vt, ſi aliquando ſeparentur, non propter ſe tantum ſeparentur, ſed vt altiori modo alteram ſubſtantiam contineant: illique deſeruiant: hoc igitur modo illa actio ordinatur ad conuerſionem; & ideo deſitio, quæ per illam fit, nō eſt annihilatio, etiam ſi per accidens non conſummetur conuerſio. Neque eſt ſimile illud aliud de materia; tum, quia ibi totalis fieret deſitio, ita vt nihil omnino maneret; tum, quia ex ipſo hoc ſequitur, illud non poſſe fieri ex vi alicuius actionis, quæ fit in inſtante deſitionis materiæ: quia oporteret talem actionem recipi in ſubiecto, quod eſſet impoſſibile, ſi iam in illo inſtante materia nō eſſet; neque eſſet aliquod accidens ſeparatum, vt ſupponitur: deberet ergo fieri per ſolam ſuſpenſionem diuini influxus.

SECTIO VIII.

An prædicta actio & deſitio ſubſtantiæ panis ad rationē conuerſionis & tranſubſtantiationis ſufficiant.

Ratio dubij. Ratio dubitandi poteſt eſſe duplex. Prima eſt, quia hæc actio non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis, cum ſolum verſetur circa accidentia, quibus præbet modum per ſe eſſendi. Altera & maior dubitatio eſt; quia hæc actio non eſt ex natura rei cōnexa cum actione effectiua præſentiæ corporis Chriſti; quia vna non ſequitur neceſſariò ex alia; nec terminus vnius ex termino alterius: ſupra enim oſtendimus, poſſe hic conſtitui ſubſtantiam corporis Chriſti, manente ſubſtantia panis; & eadem ratione poſſe Deum conſeruare per ſe accidentia, excludendo ſubſtantiam panis, non introducendo corpus Chriſti, neque aliquod aliud: vnde tandem videtur hic non fieri vnum ex alio, ſed vnum poſt aliud; quod non ſatis eſt ad rationem conuerſionis.

Propter hanc difficultatem dixerūt aliqui Theologi, ad rationem conuerſionis non eſſe neceſſariam connexionem inter amiſſionem vnius termini, & effectionem alterius, ita vt ex ſola rei natura vnū ex alio ſequatur, ſed ſatis eſſe, quod ex lege & pacto Dei connectantur. Ita ſentit Scotus in quodli. 10. Gabr. lect. 40. in cano. Maior, in 4. d. 11. q. Guil. de Rub. quæſt. 1. artic. 3. Palac. diſput. 2. in fine. & idem ſentit Capreol. ibi, citans varia loca D. Thom. quæſt. 1. artic. 1. concluſ. 3 Ferrar. 4. contra gen. ca. 63. Ledeſma 1. p. 4. q. 16. dub. 3. in fin. Quod ſi obiicias; quod diuina lex, ſeu ordinatio nō mutat rerum naturas; Scotus. Gabriel. Maior. Guilel. Palac. Capreol. Ferrar. Ledeſma.

naturas; & ideo, ſi vnius inceptio, & alterius deſitio non habent ex ſe connexionem ſufficientem ad cõuerſionem, etiam ſi Deus ſtatuat, non facere vnam abſque alia, non propterea fore meram conuerſionem. Reſpondere poterunt: primò, in naturalibus rebus, quæ naturis rerum coaptantur, id verũ eſſe; tamen ſupernaturales, & miraculoſas mutationes, quæ ſolum ex omnipotentia agentis menſurantur, non habere aliam naturam neque aliam legem, niſi quam Deus ſtatuit; & ideo, quia hoc opus eſt omnino ſupernaturale, & Deus ſtatuit, vt non fieret, niſi tranſmutando vnam rem in aliam; id ſatis eſſe, vt hæc actio cenſeatur vera conuerſio, etſi ex pluribus actionibus non habentibus inter ſe naturalem connexionem componatur. Vel ſecundò dicere poterunt hanc conuerſionem non eſſe omnino phyſicam & naturalem, ſed ſacramentalem & artificialem: & ideo mirum non eſſe, quod actio, per quam fit, nõ ſit ſimpliciter vna, ſed ex multis partialibus conſtans per artificialem compoſitionem, ſicut eſt ædificatio domus, & ſimiles. Et ad hanc ſatis eſt connexio illarum duarum mutationum ex pacto, ſeu inſtitutione diuina. Quod ita poteſt explicari. Quia, quod ſacramenta phyſicè cauſent, non eſt vndequaque certum; & quamuis ſupponatur, cauſare phyſicè aliquos effectus; nihilominus neceſſariò fatemur, aliqua etiam cauſare tantum moraliter; quando, vel effectus ipſe talis eſt, vt phyſicè cauſari non poſſit, vel quando alia ratio ſufficiens occurrit ad impediendam cauſalitatem phyſicam: ſic igitur in præſente myſterio actiones, & mutationes, quibus fit præſens corpus Chriſti, & accidentia panis per ſe conſtituuntur, & à ſubſtantia ſeparantur, & ipſa ſubſtãtia excluditur, ac deſinit eſſe, efficiuntur phyſicè; quia in rebus ipſis nulla eſt repugnantia; at verò connexio per internas actiones non eſt phyſica: quia inter terminos earum nulla eſt repugnantia intrinſeca, & formalis: nam cum non ſit conuerſio formalis & totalis, termini non reſpiciunt ſubiectum aliquod, nec tertium aliquod, ſub quo formaliter repugnent: ſolum ergo eſt connexio ſacramentalis, & quaſi artificialis ex inſtitutione diuina; quæ ſufficit, & conſentanea eſt termino huius conuerſionis, qui non eſt vnum ſimpliciter, ſed artificiale, includens corpus Chriſti & ſpecies, quod etiam ſufficit ad propriiſſimam veritatem verborum formæ, & rerum omnium, quæ Concilia & Patres de hac conuerſione docent. Et hic modus dicendi ſic explicatus, non eſt certè improbabilis. Ad maiorem tamen magiſque propriam huius rei explicationem duo addenda videntur.

Explicatur & probatur relata ſententia. Primò igitur addi poteſt, non eſſe de ratione cõuerſionis ſimpliciter dictæ, vt illæ mutationes inter ſe neceſſariò connexæ ſint propter formalem terminorum repugnantiam, ſed ſatis eſſe, vt vna ad alteram ordinetur, & propter illam fiat ex intentione agentis naturis rerum magis conſentanea: quia nulla eſt ratio, quæ probet, aliud eſſe de ratione cõuerſionis. Nam, licet in omnibus conuerſionibus formalibus id fortaſſe reperiatur propter ſpecialem rationem talis conuerſionis, quæ ſit circa idem ſubiectum, non eſt tamen, cur hoc attribuamus omni cõuerſioni vt ſic: quia vbi eſt ſingularis modus cõuerſionis, ibi etiam poteſt eſſe alia ratio vinculi, ſeu ordinis inter mutationes, ex quibus conſtat conuerſio; vt in translocatione, quæ non fit circa idem ſubiectum propriè, ſed inter diuerſa corpora, reſpectu eiuſdem ſpatij, ſeu continentis, inuenitur quodammodo alius modus tranſmutationis; nam

A vnum corpus expellit aliud, non tantum formaliter, ſe etiam effectiuè; & fortaſſe prius effectiuè, quam formaliter: vnde alia actione, & mutatione recedit vnum, & alia introducitur aliud: interdum enim Angelus, v. g. omittit vnum partialem locum, vt alterum acquirat; quæ poteſt dici vera conuerſio, ſeu commutatio locorum; quamuis fortaſſe illa loca non repugnent ſimul eidem Angelo: ſuppono enim, eſſe inadæquata. Denique ratio eſt, quia tota hæc connexio harum mutationum ſolum exiſtimatur neceſſaria, ne illæ videantur concurrere, quaſi per accidens, ſed habeant inter ſe aliquod vinculum, & vnionem: ſed ad hoc ſatis eſt, vt

B ſint per ſe ordinatæ, & vna ad aliam tẽdat. Quod autem in hac conuerſione hoc reperiatur, ita explicari poteſt. Nam inprimis actio, qua excluditur ſubſtantia panis, ad introductionem corporis Chriſti ordinatur; propter quod non malè dixit Soto. d. 9. q. 2. artic. 4. poſt recitatam quartam opinionem, expulſionem illius ſubſtantię eſſe, quaſi modum ad introductionem alterius; & in idem ferè redit, quod dicit Ferrar. 4. cont. Gent. c. 63. circa tertium dictum D. Tho. illam expulſionem eſſe diſpoſitionem ad aliam introductionem. Et ſupra declaraui, hoc habere aliquod fundamentũ in ipſis naturis rerum, ne accidentia maneant vacua omni ſubſtantia; & aliunde conſentaneũ etiam eſt, vt ſub eiſdem accidentib.

Soto. *Ferrar.*

C non contineantur duæ ſubſtantiæ corporales, & integræ: Vnde, cum hic introducitur ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſub illis accidentibus contineatur, & per illa ita ſignificetur, vt ſimpliciter & abſolutè hoc ſenſibile poſſit dici eſſe corpus Chriſti, & non aliud quid; valde conſentaneum, & quaſi debitum huic myſterio eſt, vt ad introductionem corporis Chriſti expellatur alia ſubſtantia; vel vt hæc expulſio ad illam introductionem ordinetur.

Secundò adiungi poteſt, ad rationem conuerſionis nõ oportere, vt effectio vnius termini, & deſtructio alterius coniũgantur, propter formalem repugnantiam terminorum ſecundum ſe, ſed ſatis eſſe, vt

D ratione agentis ſint neceſſariò coniuncta. v. g. ſi ignis non poſſet producere ignem ex ligno, niſi corrumpendo illud, non propter formalem repugnantiam formarum ſubſtantialium, ſed propter ſolas diſpoſitiones præcisè ſumptas: quia videlicet non poteſt introducere formam ignis, niſi mediis diſpoſitionibus deſtruentibus diſpoſitionem ligni, & cõſequenter expellentibus formam ligni; hoc præcisè conſideratum ſufficiet, vt ignis dicatur conuertere vnum in aliud: quia ſimpliciter vnum expellit, & introducit aliud, & eius virtus determinata eſt ad agendum hoc ordine, & modo; ſiue hoc oriatur ex cauſalitate formali, ſiue ex diſpoſitiua, vel effectiua;

E & ſiue id fiat vna ſimplici actione, ſiue duabus ſubordinatis: cur enim ſicut conuerſio eſt compoſita ex duplici mutatione, non poterit interdum componi ex duplici actione ſubordinata, & connexa, ſaltem in ordine ad talem cauſam, quæ non poteſt aliter producere talem effectum? Ad hunc ergo modum intelligi poteſt in præſenti, verba non habere vim ad agendum vnum terminum, niſi expellendo alium; & quia non poteſt expelli, niſi per aliam actionem, ideo non poſſe vnam efficere, niſi veluti præmittendo aliam; ſeu in ordine ad aliam; & ideo meritò dici, virtutem verborum eſſe cõuerſiuam, & non agere, niſi conuertendo: quod totũ fundatur quidem in ſignificatione verborum, & conſequenter in diuina lege, tanquam in prima radice, proximè tamen fundatur in vir-

tute verborum: quia ſicut, poſita inſtitutione, verba reuera habent virtutem ad agendum, quod ſignificant, ita in illa virtute connectuntur neceſſariò illæ duæ actiones, vel mutationes, quod ſatis eſt ad rationem conuerſionis: nam, ſicut illa eſt virtus actiua phyſica, ita etiam eſt virtus conuerſiua non naturalis ſed obedientialis; cuius ratio non eſt ex pura rerum natura, ſed ex modo, quo ad agendum aſſumitur, & ex auxilio, ſeu modo concurſus, quem habere poteſt ſecundum legem ordinariam, ſumenda eſt.

Et hinc obiter colligitur; primò, qua ratione exiſtimata fuerit neceſſaria conuerſio ad conficiendũ hoc myſterium, prout nunc à Chriſto inſtitutum eſt: tota enim hæc neceſſitas fundata eſt in neceſſitate verborum, cui eorum efficacia eſt accommodata: ſunt enim verba practica, quæ virtutem habent, vt ſeſe vera efficiant in ſimpliciſſima ſignificatione ſua; & ad hoc fuit neceſſaria conuerſio ſubſtantialis, vel ſimpliciter, vel iuxta modum agendi perfectiorem, & magis accommodatum, vt explicatum eſt.

Secundò colligitur reſponſio ad primam difficultatem poſitam: nam ad rationem conuerſionis ſubſtantialis ex parte termini à quo, ſatis eſt, quod deſitio eius ſit ſubſtantialis, ſiue ſequatur proximè ex actione ſubſtantiali, ſiue ex accidentali: hoc enim non refert: quia illa actio formaliter, & intrinſecè non eſt de conceptu ſubſtantialis conuerſionis, ſed ſola deſitio: poteſt autem ſubſtantia deſinere eſſe per actionem accidenialem, quatenus ab accidentibus pendere, vel cum eis neceſſariò connexionem habere poteſt: quia vt res deſinat eſſe, non eſt neceſſaria ſpecialis actio præter eam, qua deſtruitur aliud, à quo ipſa pendet: quia deſitio, vt ſic, non fit per actionem, ſed potius per carentiam actionis: ſecus verò eſt de productione & effectione ſubſtantiæ, quia illa fieri non poteſt per actionem accidentalem: quia requirit actionem, quæ directè tendat dandum eſſe ſubſtantiale.

Tertiò infertur, ſi Deus de potentia abſoluta efficeret corpus Chriſti præſens ſub accidentibus panis, conſeruando ſimul ſubſtantiam panis, illam actionem tunc non fore conuerſionem, vt per ſe cõſtat; quia non fieret ex termino poſitiuo deſtructo; nihilominus tamen illa actio, quoad totam poſitiuam rationem ſuam, eiuſdem eſſet rationis cũ actione, quæ nunc fit circa corpus Chriſti; quia ad eundem terminum, eodem modo, & ex eodem termino à quo priuatiuo tenderet: actio autem vt ſic ex his principiis ſumit rationem ſuam. Quod etiam in naturalibus actionibus & conuerſionibus videre licet: conuerſio enim vltra rationem productionis ſolum addit reſpectum & ordinem ad terminum à quo, poſitiuum; qui non eſt de neceſſitate actionis vt ſic; ſed interdum neceſſariò coniungitur ex parte materiæ, circa quam verſatur actio, vt calefactio, ſi fiat in ſubiecto carente omni frigore, eſt ſimplex actio, non conuerſio; ſi verò fiat ex ſubiecto frigido, erit cõuerſio frigidi in calidum; & tamen illa actio poſitiua, tendens ad calorem, eiuſdẽ rationis eſt, cum inter eoſdem intrinſecos terminos, & eodem modo verſetur. Idem ergo, & maiori ratione eſſet in præſenti myſterio in prædicto caſu: quia ſolum deeſſet mutatio termini à quo, & etiã illa actio, per quam terminus ille nunc excluditur. Quocirca cum authores interdum ex præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento colligunt conuerſionem, intelligendi ſunt, vel, ſuppoſita veritate verborum, & efficientia illis accommodata; vel iuxta modum actionis, vel mutationis magis accommodatum naturis rerum, vt ſæpè explicatum eſt.

Quartò ſequitur, totam hanc conuerſionem vno inſtante ac momẽto perfici, ita vt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus, ſit primum nõ eſſe ſubſtantiæ panis; & primum eſſe per ſe exiſtentiæ accidentium & ſeparationis eorum à ſubiecto: in his enim omnibus non poteſt eſſe ſucceſſio: quia non prius conſecratur vna pars materiæ, quam alia; nec prius, etiam per inſtans, introducitur corpus Chriſti, quam expellatur panis, vel è contrario. Quia in nullo momento, aut accidentia ſunt vacua vtraque ſubſtantia, aut vtramque ſimul ſub ſe continẽt: Vnde vehementer errant, qui corpus Chriſti incipere ibi per primum ſui eſſe, ſubſtantiã autem panis deſinere per vltimum ſui eſſe dicunt: nam, ſi loquuntur propriè, & in ordine ad eandem menſuram, & ad idem indiuiſibile inſtans noſtri temporis, ſequitur in aliqua duratione reali ſimul eſſe ſub accidentibus ſubſtantiam panis, & corpus Chriſti, quod eſt erroneum. Quod ſi inquiras, quod ſit illud inſtans, reſpondet D. Thom. art. 7. & cum illo cæteri Theologi d. 11. eſſe illud, in quo ſenſus verborum conſumatur, ſicut in genere dictũ ſupra eſt de formis ſacramentorum: eſt enim eadem ratio. Solet verò hic referri Altiſiod. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 2. quod dicat, hanc conuerſionem non in inſtante, ſed ſucceſſiuè perfici: ſi tamen attentè legatur, hoc non affirmat, nec ab aliquo probabiliter affirmari poteſt. Altiſiod.

Quintò ſequitur ex dictis, hanc conuerſionẽ omni ex parte eſſe ſupernaturalẽ, ſcilicet, ex parte actionũ, quæ in ea interueniunt, & ex parte terminorum, qui per illas fiunt. Denique ex parte agentis, quia per materialia verba fit à Deo tam admirabilis tranſmutatio. Et propter has cauſas Sancti ſupra citati hoc opus valde exaggerant, tanquam vnum ex maximis omnipotentiæ Dei.

Solet verò à Theologis quæri, quod ſit maius opus, creationis, aut incarnationis aut tranſubſtantiationis, quod ex parte attigit hic D. Tho. art. 8. ad 3. & latius in 4. d. 11. q. 1. Gabr. ibi ar. 3. Bonauen. d. 10. art. 1. q. 1. ad 2. Alenſ. q. 34. memb. 3. & Innoc. lib. 4. de hoc myſt. c. 7. Sed, quod ad Incarnationem attinet, non eſt dubiũ, quin ſit maius opus; niſi fortaſſe quatenus in hoc myſterio ipſa Incarnatio quodammodo iterum fit, de quo dicemus q. ſequente: nam, licet demus, ita eſſe, tamen illud eſt ſolum concomitanter, & præter rationem tranſubſtantiationis, vt ſic. De creatione autem iam in ſuperiorib. dictum eſt, & D. Thom. ſupra fatetur, in hoc myſterio eſſe plura mirabiliora, magiſque naturas rerum ſuperantia, quam in creatione. D. Thom. Gabriel. Bonauen. Alenſ. Innocent.

Denique ſolet quæri, an hoc opus dicendum ſit propriè miraculum: aliqui enim Theologi negare videntur, vt videre licet in Alber. diſt. 11. artic. 3. & Carth. ibi, quæſtio. 1. & ratio eſt, quia, quod cõſuetum eſt, & quaſi ordinaria lege ſtatutum, non eſt miraculum, vt docuit etiam Caietan. quæſt. 105. ar. 8. quia miraculum dicitur, quaſi admirationem inducens, quod autem ordinaria lege, & conſuetudine fit, non efficit admirationem: & ideo iuſtificatio impij non eſt miraculum. Alij verò exiſtimant, hanc conuerſionem dicendã eſſe miraculoſam: quibus fauet D. Thom. 2. 2. q. 1. art. 8. ad 6. Et ratio eſt, quia hoc opus non ſolum eſt admirabile, ſed etiam eſt compendium quoddam admirabilium operum Dei: vnde de ſe natum eſt cauſare maximam admirationem, licet per accidens fortaſſe in fidelibus, vel propter conſuetudinem, vel quod non ſatis attentè rem conſiderant, hunc effectum non habeat. Dub. alter. Albertus. Carth. Caietan.

Sed

Solutio. Sed hæc controuerſia eſt de modo loquendi: res enim de ſe ſatis conſtat.

SECTIO IX.

Quomodo loquendum ſit de hac conuerſione, ſiue tranſitu vnius rei in aliam.

HÆc quæſtio mouetur à Theologis propter varios modos loquendi Sanctorum Patrum, eamque optimè expediuit D. Thom. in art. 8. cuius doctrina ad tres breues regulas reducitur. Prima eſt: Propoſitiones ſignificantes ſucceſſionem terminorum, ſeu tranſitũ vnius in alium, eſſe veras, & proprias: huiuſmodi ſunt, *ex pane fit corpus*; quia illa particula, *ex*, latiſſimè patet, & non neceſſariò dicit habitudinem cauſæ, vel principij, ſed ſucceſſionis, vel termini à quo: vnde dicimus, *cœlum fieri ex nihilo*, &, *ex nocte diem*. Similes ſunt illæ locutiones: *panis conuertitur in corpus*, ſeu, *tranſit in corpus*: & hæ locutiones ſunt valde vſitatę inter Sanctos Patres, vt conſtat ex adductis ſect. 1. huius diſputationis. Et ratio etiam eſt ex dictis manifeſta; quia illis verbis nihil aliud ſignificatur, quam habitudo & ſucceſſio terminorum inter ſe: ſed hæc habitudo & ſucceſſio reuera interuenit inter ſubſtantiam panis, & corpus Chriſti: ergo locutiones illæ, quæ hoc ſignificant, veræ ac propriæ ſunt.

Secunda regula eſt, Propoſitiones, quæ denotant ſubiectum ſubſtantiale, ſeu materialem cauſam cõmunem vtrique termino, impropriæ ſunt, & in rigore falſæ. Vnde, ſi alicubi inuentæ fuerint in probatis authoribus, piè explicandæ ſunt. Ratio regulæ clara eſt, quia in hac conuerſione nullum eſt ſubiectum, commune vtrique termino: ergo propoſitiones, quæ illud ſupponunt, nituntur falſo fundamẽto: ſunt ergo falſæ. Primum exemplum ſit in hac propoſitione, *De pane fit caro Chriſti*: nam illa particula, *de*, in rigore ſignificat conſubſtantialitatem, atq; ita in illa locutione ſignificatur, aliquam materiam, vel ſubſtantiam panis tranſire in corpus Chriſti, vel communicari corpori Chriſti. Ita ſumitur ex communi doctrina Theologorum, in 1. diſt. 16. & in 3. d. 4. & D. Thom. in 1. p. q. 41. artic. 3. & hac 3. p. q. 32. articulo 2. Nihilominus tamen reperitur illa locutio apud Ambroſ. 4. de ſacramen. cap. 4. dicentem, *Vbi acceſſerit conſecratio, de pane fit caro Chriſti*; & eodem modo loquuntur nonnulli ex ſupra citatis, qui non vtuntur illa particula in tanto rigore, ſed in ſenſu primæ regulæ; ita vt idem ſit dicere, *de pane*, quod, *ex pane*. Secundum exemplum eſt, *Panis fit caro & vinum fit ſanguis*, quæ quidem in formali conuerſione verificantur ratione ſubiecti communis; & quidem in conuerſione accidentali ſunt propriiſſimæ: quia manet idem ſuppoſitum ſub vtroque termino; & ſic dicimus, calidum fieri frigidum: tamen in conuerſione ſubſtantiali, etiam formali, videntur minus propriæ: quia non manet idem ſuppoſitum commune. Nihilominus tamen habent aliquod veritatis fundamentum, quia manet eadem materia communis; atque hoc modo dicitur, Ioann. 2. *Cum vidiſſet, aquam vinum factam*: ergo in conuerſione totali; vbi non eſt commune ſubiectum, in rigore non eſt propria, nec vera illa locutio. Poteſt autem altero è duobus modis explicari. Prior eſt, vt non tam panis dicatur fieri corpus, quã corpus fieri panis; non quidem ſumendo panem ſpecificè pro tali cibo materiali, ſed pro cibo reficiente hominem, & præſertim pro illo cibo, qui ſub forma panis datur. Quomodo 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, &c.* & multæ locutiones, quæ ſunt Ioann. 6. poſſunt in hunc modum explicari; & in VII. Synodo, act. 6. tom. 3. circa finem dicitur, *verè nos confiteri, diuinum corpus panem fieri*. Sic etiam Ambroſ. lib. 5. de ſacram. c. 3. *Non iſte panis eſt* (inquit) *qui vadit in corpus, ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit*. Sic Cyprian. ſerm. de Cœna Domini. *Ipſe enim & panis, & caro, & ſanguis, idem cibus, & ſubſtantia, & vita factus eſt Eccleſiæ ſuæ*. Secunda explicatio eſt iuxta ſenſum primæ regulæ, vt ſcilicet, verbum illud explicetur tranſitiuè, ſcilicet, *Panis fit corpus*, id eſt, *tranſit in corpus*. Sicut Damaſcen. lib. 4. de fide. cap. 14. dicit. *Panis ipſe ac vinum in corpus & ſanguinem Dei immutantur*: nam verbũ faciendi valde commune eſt; & ad ſignificandam quamcunque ſimilem habitudinem inter terminos conuerſionis extendi poteſt: ſic exponendus eſt Auguſtin. citatus à Beda, 1. ad Corinth. 11. & habetur in cap. Non omnis; de conſecrat. d. 2. cum ait, *Non omnis panis, ſed accipiens benedictionem Chriſti, fit corpus Chriſti*. Sic etiam exponi poteſt Cyrill. Catech. 4. & alij ſtatim citandi.

(Margin: 1. Cor. 11. — Ioann. 6. — VII. Synod. — Ambroſ. — Cyprian. — Damaſc. — Beda. — Cyrillus.)

Tertia regula fit ferè præcedenti ſimilis. Propoſitiones, in quibus id, quod erat ante conſecrationem affirmatur de corpore Chriſti, & generatim, quæ ſignificant aliquid commune vtrique termino manere, vt veræ ſint, non debent ſumi pro re aliqua, vel ſubſtantia indiuidua, ſed abſtractiuè pro re contenta ſub accidentibus panis, aut vini. Sic exponenda eſt hæc locutio. *Panis, & vinum poſt conſecrationem ſunt verum corpus, & ſanguis Chriſti*, quæ habetur in cap. Ego Bereng. de conſecrat. d. 2. & apud Damaſcen. lib. 4. de fide. cap. 14. *Quomodo poteſt, qui panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione*. Et illa, *Panis fit corpus, & vinum ſanguis, conſecratione*, & ſimiles reperiuntur apud Innocentium lib. 4. de hoc myſterio, cap. 6. & apud alios Patres ſupra citatos. Ratio ergo prioris partis huius regulæ eſt; quia præter accidentia nulla res indiuidua manet communis vtrique termino; ipſa autem accidentia in recto, & propriè de nullo terminorum prædicantur: non enim quantitas dici poteſt eſſe id, quod erat panis: ergo iſtæ locutiones non poſſunt eſſe verę, ſi ſubiectum earum ſupponat pro re aliqua ſingulari communi vtrique termino. Et hinc facile patet altera pars regulæ: quia termini huius conuerſionis inter ſe conueniunt in ratione contenti ſub his ſpeciebus: ergo, vt locutio illa ſit vera, oportet, vt ſubiectũ præciſè ſupponat pro contento: & hoc modo ſunt veræ, quamuis non admodum propriè: quia illud ſubiectum in rigore priorem modum ſupponendi indicat: vſurpatur tamen ad indicandam proprietatem veræ conuerſionis, ſcilicet, quod in ea maneat aliquid commune vtrique termino, quæ prædicto modo in hac conuerſione ſaluatur, vt in ſuperioribus explicatum eſt; & tota hæc doctrina in his regulis contenta, facilis eſt, & communis Theologorum in 4. d. 11. vbi etiam videri poteſt D. Thom. q. 1. ar. 4. & Bonauent. artic. 1. q. 6. Scotus, q. 3. Albert. art. 6. Alenſ. 4. p. q. 39. memb. 2. & 3. Gabr. lect. 49. Soto, d. 9. q. 2. art. 8.

(Margin: Damaſc. — Innocent. — D. Thom. — Bonauen. — Scotus. — Albertus. — Alenſ. — Gabriel. — Soto.)

SECTIO X.

Vtrùm quodlibet poſſit conuerti in quodlibet.

HActenus explicuimus myſterium Euchariſtiæ, nunc ad complementum doctrinæ, generaliter dicendum eſt; an poſſit hæc conuerſio alio modo fieri: & in vniuerſum an poſſit quælibet res in aliam conuerti. Theologi enim abſolutè, & ſine diſtinctione affirmant: indicat D. Thom. hic art. 4. ad tertium, dicens, Deum propter infinitam virtutem, quam habet ſupra omne ens, poſſe totum ens

Caietan. Soto. Scotus. Richard. Palud. Capreol. Maior. Gabriel. Bellarmin.

ens in aliud totum conuertere hoc ipſo, quod in ratione entis conueniunt. Quæ ratio inter quælibet entia procedit. Sentit ergo D. Tho. diuina virtute poſſe quodlibet conuerti in quodlibet, & ita exponit, & latè defendit Caietan. ibi, & Soto, d. 9. q. 2. artic. 4. in fine: tenet Scotus, d. 11. q. 1. artic. 2. quæſt. 2. in principio, & quodlib. q. 10. Idem ſentit Richard. diſt. 10. artic. 3. quæſt. 1. Paludan. d. 11. quæſt. 3. num. 3. Capreol. articu. 3. ad 1. Durandus cont. 2. concluſ. Maior quæſt. 1. artic. 3. Guil. Rub. q. 1. artic. 3. Gabr. q. 2. & lect. 40. in Cano. Quam ſententiam debere eſſe fidelibus indubitatam lib. 3. de Euch. ca. 13. dicit Bellar. Sed non exiſtimo poſſe quæſtionem hanc ita generatim ſumptam commodè definiri, & explicari.

Vt ergo res tota intelligatur, diſtinguenda ſunt varia genera rerum, & conuerſionum: ſunt enim in rebus ſubſtantiæ, & accidentia: & inter ſubſtantias quædam ſunt compoſitæ ex materia & forma, aliæ ſimplices, & integræ, vt Angeli; & partiales, vt materia, & forma. Accidentia verò conſiderari poſſunt, vel per ſe, vt ſunt quædam entia ſimplicia, & completa, vel vt cum ſubiecto vnum aliquid componunt. Rurſus conuerſio vna eſt formalis, quæ fit per ſucceſſionem diuerſarum formarum in eodem ſubiecto: altera intelligi poteſt materialis, vt ſi vnum compoſitum conuertatur in aliud ex parte materiæ, ſeu ſubiecti, manente eadem forma: altera eſſe poteſt totalis ex parte vtriuſque extremi, quæ intelligi poteſt, vel inter ſimplicia entia integra inter ſe, vel inter ens ſimplex, & compoſitum ſubſtantiale: vel etiam accidentale. Altera denique conuerſio eſſe poteſt totalis ex parte tantum alterius extremi, vt ſi tota aliqua ſubſtantia conuertatur in materiam, vel formam alterius: & in his omnibus poteſt eſſe magna varietas, materialis potius, quàm formalis.

Dico ergo primò; Conuerſio formalis, vel materialis propriè eſſe non poteſt inter res ſimplices, neque inter rem ſimplicem & compoſitam. Probatur ex definitione conuerſionis formalis; eſt enim illa, quæ fit inter duas res; ratione formarum, manente eodem ſubiecto, vel materia communi vtrique: ergo hæc conuerſio eſſentialiter poſtulat in vtroque extremo compoſitionem ex materia ſeu ſubiecto, & forma, proportionatam conuerſioni. Confirmatur, quia ſi vterque terminus ſit ſimplex, per modum integræ ſubſtantiæ, aut per modũ materiæ non poterit informare ſubiectum, & ita non poterit eſſe terminus huius conuerſionis: ſi autem intelligatur eſſe res ſimplex per modum formæ ſeparatæ à materia, vel naturaliter, vt eſt anima rationalis, vel diuina virtute, vt ſi Deus conſeruaret aliã formam per ſe exiſtentem; & tunc, ſi illa forma iterum vniatur materiæ, excludendo ab illa aliam formam, fit quidem conuerſio, non inter res ſimplices, ſed inter compoſita, ad quę per ſe primò terminatur actio, vel corruptio: ergo nunquam huiuſmodi corruptio fieri poteſt, ſi alter terminus eſt omnino ſimplex. Et hic diſcurſus eadem proportione procedit in conuerſione, quam materialem vocabimus.

Obiectio. Sed contra, fingamus materiam ſine forma, & Angelum illi præſentem ſeu vnitum illi, vt motorem: hoc poſito Deus poſſet conuertere illum Angelum in animam rationalem vniendo illam materiæ, vel in animam equi: ergo illa eſſet conuerſio formalis, & tamen fit ex re ſimplici in compoſitam. Reſpondetur, ſi talem modum conuerſionis admittamus, illam non eſſe propriè conuerſionem formalem,

Solutio.

A ſed potius eſſe tranſubſtantiationem Angeli in animam, cum qua coniungitur ſimplex productio alterius compoſiti. Quod quidem rectè dicitur, ſi anima illa ſit rationalis, quæ prius natura fit, quàm vniatur: & diſtincta actione: at verò in aliis formis materialibus, quæ nec prius, nec alia actione fiunt, quàm vniantur, non videtur hoc habere locum, cũ ex parte termini, ad quem terminatur conuerſio, tantum ſit vna actio, quæ non ad formam, ſed ad cõpoſitum per ſe primò terminatur: & ideo videtur tunc illa conuerſio, quaſi miſta ex tranſubſtantiatione & conuerſione formali. Et fortaſſe verius eſt, illam non fore veram & propriè conuerſionem, vt B amplius ex dicendis conſtabit.

Dico ſecundò; Vt fieri poſſit conuerſio formalis inter res aliquas compoſitas, etiam de potentia Dei abſoluta, duas conditiones concurrere neceſſe eſt. Prima, vt vna forma ita cum alia pugnet aliquo modo, vt ad introductionem vnius altera excludatur. Secunda eſt, vt ſubiectum ſit capax vtriuſque formæ, ſaltem capacitate obedientiali. Probatur primò exemplis: nam, licet cœlum conſtet materia & forma, ſi tamen illa materia non eſt capax formæ ignis; aut è contrario; ſi forma ignis nullo modo poteſt conferre in illa materia ſuum effectum formalem, non poſſet cœlũ cõuerti in ignem, C & idem eſt de compoſitis accidentalibus: nam album vt ſic, non poteſt conuerti in iuſtum aut ſapiens, quia ſubiectum albedinis proprium non eſt capax ſapientiæ, aut iuſtitiæ. Et eiſdem exemplis declaratur altera conditio. Nam quia albedo nullum ordinem habet cum ſapientia aut iuſtitia, non poteſt compoſitum ex vna talium formarum in compoſitum ex alia conuerti. Et ſimiliter, ſi fingamus, nullam eſſe formam, aut modũ poſitiuum, ex quo ſequatur deſitio luminis, non poterit lucidum vt ſic, per conuerſionem in aliud deſtrui, ſed tantum per ſimplicem corruptionem; ratio verò vtriuſque partis eſt, quia huiuſmodi conuerſio per ſe fit inter compoſita, quorum vnum deſinit, & aliud per conuerſionem fit: ergo, vt locum habeat talis conuerſio, neceſſe eſt, vt poſſit fieri cõ- D poſitio ex ſubiecto ſeu materia, & forma, ad quam introducendam alia expellitur: ergo ad hanc conuerſionem neceſſariò ſupponendum eſt ſubiectum, quod vnam formam amittat, & ſit capax alterius: concurrentibus autem his duabus conditionibus, fieri poteſt hæc conuerſio inter quaſcunque res, cum neque in ſubiecto, neque in terminis ſit repugnantia.

Dico tertiò; Vt conuerſio materialis ſeu ex parte ſubiecti fieri poſſit, duæ etiam conditiones neceſſariæ ſunt. Prima eſt, vt fiat inter compoſita ex ſubiecto & forma realiter diſtincta. Altera eſt, vt forma, ſub qua fit conuerſio, apta ſit afficere ſubiectum vtrumq; & conſequenter, vt vtrumque ſubiectum ſit E capax talis formæ. Ratio verò primæ conditionis eſt, quia, ſi forma non ſit res diſtincta, ſed tantum modus, non poterit conſeruato tali modo, ſeu forma, deſtrui ſubiectum, quia eſſentialis ratio illius entitatis eſt ipſa ratio ſubiecti, & ideo non poteſt conſeruari illa entitas, deſtructa ratione ſubiecti: non conſeruata autem illa entitate, non poteſt cõſeruari modus eius: quia per ſe non habet propriam entitatem, in qua conſeruetur; & hac ratione non poteſt iſtud ſubiectum conuerti in aliud ſub eadem numero ſubſtantia, vna natura alteri ſuccedente: quia, deſtructa natura non poteſt conſeruari ſubſiſtentia, quæ tantum eſt modus eius: & eadem ratione non poteſt hic globus conuerti in alium, ſucce-

ſuccedentibus ſibi quantitatibus ſub eadem nume- A ro figura. Ratio vero alterius conditionis eſt eadem, quæ præcedentis concluſionis, quia etiam terminus iſtius conuerſionis eſt compoſitum ex forma manente, & ſubiecto illi ſuccedente: ergo neceſſe eſt, vt forma poſſit vniri vtrique ſubiecto, & conſequenter, vt vtrumque ſubiectum ſit capax formæ: quia ſine vnione inter ipſa non fiet compoſitum: ſi autem forma non ſit apta ad informandum ſubiectum, vel hoc non ſit capax eius, non poterit inter ea formalis vnio intercedere: ſuppono enim ex tractatis diſput. 47. non poſſe interuenire aliud genus vnionis: & ex dictis hac diſput. ſect. 4. ſumo, ſolam vnionem effectiuam nihil referre ad terminum huius conuerſio- B nis, tum quia non facit veram conuerſionem, tum etiam, quia conſiſtit in actione, quæ non poteſt eſſe terminus actionis: requiritur ergo illa duplex conditio ad hoc genus conuerſionis; illis vero concurrentibus, poterit fieri à Deo hæc conuerſio inter quaſcumque res: quia nulla eſt repugnantia ex parte alicuius termini, nec aliunde, vt patebit facile applicando conditiones omnes conuerſionis ſupra expoſitas.

Dubium. Reſponſio. Sed quæres, an hæc conuerſio ſit tranſubſtantiatio. Reſpondeo primo, ſi ſit conuerſio ex parte ſolius materiæ, quia, v.g. ſub eadem forma vna materia alteri ſuccedit, & ita ex vno compoſito fit aliud, illa non erit tranſubſtantiatio: quia non erit conuerſio C totius ſubſtantiæ: ſi vero ſit commutatio totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam ſub eiſdem accidentibus, diſtinctione opus eſt; quia variis modis poteſt hoc accidere: Primo, per ſolam adductionem totius ſubſtantiæ, & quaſi localem expulſionem alterius. Secundo, per vnius adductionem, & deſitionem alterius ſubſtantialem. Tertio è contrario per productionem vnius, & ſolam localem expulſionem alterius; & hos tres modos exiſtimo non ſufficere ad tranſubſtantiationem, vt ſupra dixi. Quarto intelligi poteſt, hoc fieri per ſubſtantialem, totamque deſitionem vnius ſubſtantiæ & effectionem alterius, & hæc erit vera tranſubſtantiatio, ſiue cum illa actione coniungatur actio vniens ipſam ſubſtantiam cum accidentibus, ſiue non: vtroque enim modo fieri poteſt, D & neuter tranſubſtantiationi repugnat.

Solum eſt aduertendum, huiuſmodi conuerſionem totius ſubſtantiæ, non eſſe proprie conuerſionem materialem, de qua nunc loquimur: quia conuerſio materialis proprie dicta, eſt, quæ per ſe primo fit in compoſitum ex parte tantum materiæ, quatenus eſt pars illius compoſiti: in ſupra dicta vero conuerſione totali per ſe primo fit tota ſubſtantia: vnio vero, vel compoſitio illius cum accidentibus, eſt accidentalis, & extrinſeca, ſiue conſequatur, ſiue non.

4. Concluſio. Dico ergo quarto; Quælibet res exiſtens ſub accidentibus realiter à ſe diſtinctis, ſi ab illis in ſuo eſſe pendeat, poteſt conuerti in aliam, quæ loco illius E ſub eiſdem accidentibus conſtituatur ac fiat. Hæc cōcluſio in primis probatur exemplo præſentis myſterij, quia nulla maior repugnantia in qualibet alia re oſtendi poteſt, ſiue ſubſtantias materiales inter ſe comparemus, ſiue ſpirituales inter ſe, ſiue materialem & ſpiritualem, ſiue ſpiritualem & materialem, quod omnium difficilimum eſt. Explico breuiter ſingula: primum enim membrum de ſubſtātiis materialibus facile eſt: quia eſt prorſus eadem ratio in omnibus aliis, quæ in pane & vino, & corpore ac ſanguine Chriſti. Vnde obiter colligo, eadem proportione poſſe vnam quātitatem conuerti in aliam diuina virtute, v.g. ſub eadem albedine, vt ex eiſdem principiis conſtat.

Secundum membrum eſt difficilius, quia ſubſtātiæ ſpirituales vix habent accidentia, quæ ab illis poſſint ſeparari: nihilominus tamen, ponendo, intellectum, & voluntatem diſtingui re ipſa à ſubſtantia angeli, probabile ſit, poſſe ab illa ſeparari, & conſequenter poſſe aliam ſubſtantiam ſpiritualem ſub illis accidentibus conſtitui, vel per modum ſubiecti, vel per intimam præſentiam cum vnione aliqua effectiua, ſimili ſacramentali.

Tertium membrum facilius eſt, ſuppoſito myſterio Euchariſtiæ: quia, ſicut loco ſubſtantiæ panis fit ſub accidentibus ſubſtantia corporis Chriſti per veram actionem conuerſiuam; ita fieri poteſt quælibet ſubſtantia angelica, quę realem præſentiam, & ſimilem vnionem habeat cum illis accidentibus: nulla eſt enim maior repugnantia: nam, licet corpus Chriſti materiale ſit, tamen hic ſit, & conſtituitur ad modum rei ſpiritualis.

Quartum membrum propterea difficilimum eſt, quia non ſolum pendet ex ſeparatione accidentium ſpiritualium à ſubſtantia ſpirituali, ſed etiam ex eo, quod non apparet, quomodo ſub accidentibus ſpiritualibus ſubſtantia materialis conſtitui poſſit. Nihilominus tamen multi exiſtimant, hanc conuerſionem ſpiritus in corpus non implicare apertam contradictionem; quia ſub accidentibus angelicis poteſt etiam conſtitui ſubſtantia materialis, vel per modum ſubiecti, vt quidam volunt, vel ſaltem per intimam præſentiam: & aliquem modum vnionis effectiuæ, quamquam hæc non ſit eſſentialis conuerſioni, ſed eam conſequatur. Ex quibus facile patet, idem iudicium eſſe (ſicut in primo membro dixi) de accidentibus, quæ ſub aliis à ſe realiter diſtinctis exiſtunt. Nam ſua illis commutari ſeu conuerti poſſunt. Quæ omnia eodē mō intelligi, & applicari poſſunt ad conuerſionem, vel accidentium inter ſe, vel accidentis in ſubſtantiam, vel ſubſtantiæ in accidentia, dummodo tranſitus fieri poſſit ſub aliqua re vtriq; termino communi: eſt enim eadem ratio, vt facile conſideranti patebit.

Dico quinto; Si aliqua res omnino deſtruatur, ita vt nihil illius maneat, id eſt, nec ſubſtantia, ne accidens aliquod, non poteſt proprie in aliam conuerti. Declaratur, ne forte diſputemus de modo loquendi: poteſt enim Deus aliquam ſubſtantiam cum omnibus accidentibus eius deſtruere, & loco illius aliam conſtituere: de quo nullus poteſt dubitare: quod vero hoc non ſufficiat ad propriam rationem conuerſionis, ſed ſolum ſit ibi annihilatio vnius ſubſtantię, & creatio alterius, ſintq; ſubſtantiæ ſibi ſuccedentes ex voluntate diuina, patet ex ſupra dictis, quia nulla alia cōnexio vel ordo inuenitur inter duas illas mutationes, vel quaſi mutationes, neque deſitio illa ſequitur ex vi alterius actionis, ac denique non ſibi ſuccedunt illæ duæ res in aliquo tertio, in quo aliquo modo ſibi repugnent.

Dices, ſi in eodem corpore continente Deus omnino mutaret corpus contentum in aliud, illud poſſet ſufficere ad rationem conuerſionis, etiam ſi nulla alia res maneret communis vtrique termino, vt, verbi gratia, ſi Deus in loco vnius cœli, verbi gratia, octauæ ſphæræ produceret aliud corpus cœleſte, ex natura rei neceſſaria eſſet expulſio corporis cœleſtis quod nunc ibi eſt, & conſequenter ſequeretur deſitio ſubſtantialis illius; quia non poſſet per ſolam motionē localem diſcedere, quia non poſſet penetrare alios cœlos, neque illos diuidere, vt tranſiret: ergo hoc ſatis eſſet ad conuerſionem, quandoquidem ex vi productionis vnius, ſequitur deſitio alterius. Reſpōdetur, introductionem vnius corpo- Solutio. Obiectio.

 ris in

ris in aliquem locum per ſe & ratione formali non ſufficere ad conuerſionem, ſed ad translocationem: quia ex vi illius ſolum ſequitur localis mutatio in alio corpore. Quod ſi fortaſſe ob alia corpora interiacentia, & impedientia, non poſſit corpus extra locum ſuum moueri, non poterit ſubſtantialiter deſtrui ab alio corpore introducto, præſertim, ſi illud, quod antea erat, ſit incorruptibile, ita vt neque diuidi, neque comminui poſſit. ſed potius impedire, ne aliud illud introducatur. Vnde, ſi Deus velit aliud corpus ibi creare abſque penetratione, oportet, vt prius, ſaltem natura, ſuſpendat influxum, quo conſeruabat aliud corpus, vt deſinat eſſe, & cedat alteri corpori ibi creādo.

Replica.

Sed contra, quia eſto, hæc omnia vera ſint, vt reuera eſſe videntur, illud ſatis erit ad rationem conuerſionis, quia non eſt de ratione conuerſionis, vt ex vi productionis vnius termini deſinat alius, vt agens, prout potuerit, deſtruat vnum, & faciat alium, præſertim ſi ad talem actionem, prout hic & nunc fit, neceſſaria ſit talis deſitio.

Soluitur.

Reſpondetur, explicando hoc modo has mutationes, & earum conuerſionem, ſaluari aliqualiter rationem conuerſionis; tamen eo modo, quo ibi eſt conuerſio, manere ſub vtroque termino aliquid cōmune vtrique, quod licet non ſit proprie accidens illis inhærens, eſt tamē per modum accidentis, quatenus circumdat, & continet vtrumque, nam ex hac circumſcriptione oritur repugnantia, & conſequenter connexio inter inceptionem vnius, & deſitionē alterius.

Altera replica.

Sed vrgebis, fingamus, illam conuerſionem non fieri circa aliquod corpus continens, vel circumdans, ſed ſolum in eodem ſpatio, vt ſi Deus totum hunc mundum ſubito tranſmutaret in alium, conſtantem alia materia, & aliis corporibus, ac ſubſtantiis.

Reſponſio.

Reſpondetur, illam non fore propriam conuerſionem, ſed annihilationem vnius, & creationem alterius, quia ſolo Dei arbitrio ſimul coniungerentur; &, ſi viderentur habere aliquod veſtigium conuerſionis, ſolum eſt, quatenus aliquo modo concipiuntur illi termini cum habitudine ad idem ſpatium.

Et hinc obiter colligo non poſſe vnam rem in alteram conuerti, quin res, in quam fit conuerſio, ſuccedat in præſentia rei conuerſæ, ita vt ibi fiat præſens, vbi alia erat, quamquam Scotus.d.10.q.1.& Durand.d.11. contrarium ſentiant, dicentes, quando cōuerſio fit in rem præexiſtentem, potius trahi rem conuerſam ad locum & conditionem eius, in quam conuertitur. (Scotus, Durand.) Exemplum ponit Durand. in alimento, quod, vt conuertatur in ſubſtantiam aliti, trahitur vbi alitum eſt. Sed non ſatis perpenderunt & cōſiderarunt: nam Patres omnes, vt magis explicarent præſentiam Chriſti, vſi ſunt nomine conuerſionis: ſupponentes, ſi panis conuertitur in ſubſtantiam Chriſti, neceſſarium fore, vt Chriſtus fiat præſens, vbi erat panis: Quod recte etiam docuerunt Scholaſtici.d.11.Richard.art.1.q.12.ad 2. Capreol. ad 5.Scoti contra 5.concl.Gabr.q.1.art.2.Maior.q.1.Palacius diſput. 1.concl.2. Ferrar. 4. cont. gent.c.63.& eodem ſenſu dixit D.Thom.& docent omnes diſcipuli eius, cōuerſionem eſſe rationem huius præſentiæ: quia eſt quaſi via, ex qua neceſſario ſequitur talis præſentia, vt in ſuperioribus explicatum eſt. (Richard. Capreol. Gabriel. Maior. Palacius. Ferrar. S.Thom.) Præterea, quod Scotus dicit, poſſe fieri conuerſionem panis exiſtentis in terra in corpus Chriſti exiſtens in cœlo, prout ibi eſt, nulla mutatione in eo facta, nec mente concipi poteſt, cum nihil omnino reſultet in illo termino, nec ſit aliqua ſucceſſio, aut vera habitudo realis inter illas res.

Deinde exemplum, quo vtitur Durandus, nō eſt ad rem, vel potius cōfirmat, quod intendimus: quia

A viuens conuertit alimentum in ſe, non vt præexiſtens eſt, ſed prout nouam partem acquirit, ſecundū quam reuera acquirit partialem præſentiam ibi, vbi erat materia alimenti, in inſtante, in quo fit illa partialis conuerſio. Ratio denique eſt, quia conuerſio proprie, vt ſupra dictum eſt, non fit in rem, vt præexiſtit, ſed vt terminat conuerſionem, & conſequēter vt recipit aliquo modo eſſe per illam, & quoniā conuerſio debet fieri circa aliquod commune vtrique termino, in quo ſibi repugnant, ideo neceſſe eſt, vt reſpectu illius, ſibi ſuccedant in reali præſentia.

Obiectio.

Dices, fieri poſſe, vt in inſtante conuerſionis res illa, circa quam fit conuerſio, in alium locum transferatur. B v.g. ſi ſpecies panis, quæ, dum proferuntur verba hic ſunt, in inſtante, quo perficitur conſecratio, diuina virtute ponantur alibi, tunc nihilominus erit vera conuerſio, & tamen corpus Chriſti non ſuccedet ibi, vbi fuit panis.

Solutio.

Reſpondetur primo, illud fieri non poſſe naturaliter, deinde in eo caſu, quaſi materialiter variari præſentiam: nam formaliter Chriſtus ſuccedit ſub eiſdem ſpeciebus, ſub quibus erat panis, & ita ibi fit præſens, vbi adeſſet ſubſtantia panis, ſi tunc maneret, & hoc per ſe pertinet ad rationē cōuerſionis, & ita eſt intelligendum, quod diximus.

Ex his dico ſexto, quamlibet creaturam poſſe in aliam conuerti, non quidem omni genere conuerſionis, ſed vno aut altero, vnicuique rei accommodato pro earum diuerſitate. C Hæc aſſertio conſtat ex dictis. Solum poteſt obiici Auguſt.lib.6. ſuper Geneſ.ad litteram.c. 9.& 12. & lib. de Immortalitate animæ.c.15.& 16.& Boetius lib.de duabus naturis, qui negant, corpus poſſe conuerti in animam, vel in ſpiritum. (S.Thom. Boetius.) Sed hi Patres loquuntur de conuerſione naturali cuicunque rei, vel certe diſputant de eo genere conuerſionis, in quo ex vna ſubſtantia fit altera: non ſolum vt ex termino à quo, ſed vt ex ſubiecto vel parte, quæ maneat in termino conuerſionis.

Vltimo addo, omnia hæc, quæ de rerum conuerſionibus diximus, intelligenda eſſe inter res creatas: nam inter Deum & creaturam nulla poteſt eſſe conuerſio: quia, nec Deus poteſt conuerti in creaturam, vt eſt per ſe euidens, quia non poteſt mutari, nec D deſinere eſſe, vt recte docuit S. Thom. ſupra, q.2.artic. 1.& 4. contra Gent. c.31. & VValdenſ. tom. 2. de ſacra.c. 20. nec creatura poteſt conuerti in Deum, vt communior Theologorum ſententia docet in 4. d. 11.Palud.q.2.nu.16.Cap.ad 2.Scoti cont.3.concl.Scotus,q.2. & quodlib.8.art. 1.& 2.Gab.q.2.art.1.& lect. 40.in Canon. Henric. quodl. 11. q.4. Sotus,d.9.q.2. art.4.Ledeſ.q.16.art.4.dub.5. (S.Thom. VValdenſ. Palud. Capreol. Scotus. Gabriel. Henricus. Soto. Ledeſma.) Ratio vero eſt clara ex ſupra dictis, quia in termino ad quem conuerſionis, neceſſario fit aliquis modus mutationis, inceptionis, aut nouæ dependentiæ: quia ſola denominatio extrinſeca non ſufficit: illa vero omnia Deo repugnant, vt recte etiam docuit D.Tho.ſup.q.2.art.1. E vbi hoc explicuimus. Cōfirmatur primo, quia Deus non poteſt ſuccedere ſubſtantiæ deſinenti eſſe, ratione nouæ præſentiæ: quia ante omnem creaturæ mutationem eſt vbique præſens: nec ratione noui modi exiſtendi ipſius Dei: quia repugnat immutabilitati eius, nec ratione nouæ vnionis alterius ad ipſum, q͂a illa vnio nō poteſt eſſe niſi hypoſtatica, & tunc non fieret conuerſio ſecundum ſe, ſed in aſſumpta natura: hic autem loquimur de conuerſione in Deum, ſecundum propriam entitatem increatā, vt ſi Deus aſſumeret naturam, quæ prius exiſtebat in propria perſona, poſſet quodammodo dici perſona creata conuerti in diuinam: proprie tamen formalis terminus illius conuerſionis eſſet vnio illius naturæ ad perſonam diuinam: nam ex ſubſiſtente in ſe fieret vni-

ret vnita, & ita illa eſſet quaſi conuerſio formalis: A quia in eadem humanitate ſuccederet modus vnionis modo ſubſtantiæ; & ita conuerſio propriè non eſſet in perſonam diuinam ſecundum ſe: poſſet tamen Deus ſuccedere quodammodo ſubſtantiæ creatæ in officio ſuſtentandi accidentia per efficiētiam, vt ſi, deſtructa ſubſtantia panis, conſeruaret Deus ſe ſolo accidentia eius: ſed hoc non ſatis eſt, vt dicatur panis conuerti in Deum: quia nullo modo ſe habet, vt terminus actionis ſeu conuerſionis, ſed ſolum vt principium efficiens illam mutationem: alias etiam nunc panis tranſubſtantiaretur in diuinitatem: quia illa eſt principalis cauſa effectiue ſuſtentans accidentia, ſine ſubiecto. Contra hanc vero partem opinatus eſt Caiet. ſupra. q. 2. ar. 1. & Maior. d. 11. q. 1. quia ſicut poteſt Deus aſſumere corpus, teſte Auguſt. 3. de Trinit. c. 12. vel fieri homo ſine ſui mutatione, ita exiſtimant, poſſe eſſe terminum conuerſionis ſine ſui mutatione. Sed non eſt ſimile: quia Deus dicitur aſſumere corpus vel per ſolam efficiētiam, vel quia terminat vnionē corporis ad ipſum, quod facere poteſt, ſine ſui mutatione, per mutationem alterius; at vero non poteſt eſſe terminus actionis realis, quia includit intrinſecam dependentiam talis termini ab agente per actionem illam, quę dependentia repugnat Deo.

Nonnulli cōtrarium tenuerunt.

Caiet. Maior.

QVAESTIO LXXVI.

De modo, quo Chriſtus eſt in hoc Sacramento; in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de modo, quo corpus Chriſti exiſtit in hoc ſacramento.

Et circa hoc quæruntur octo.

Primo, vtrū totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.

Secundo, vtrum totus Chriſtus ſit ſub vtraque ſpecie ſacramenti.

Tertio, vtrum totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierū.

Quinto, vtrum corpus Chriſti moueatur ad motum hoſtiæ, vel calicis poſt conſecrationem.

Septimo vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Octauo vtrum verum corpus Chriſti remaneat in hoc ſacramento, quando miraculoſe apparet ſub ſpecie pueri, vel carnis.

ARTICVLVS I.

Vtrum totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod non totus Chriſtus cōtineatur ſub hoc ſacramēto, Chriſtus enim incipit eſſe in hoc ſacramēto per conuerſionē panis & vini, ſicut dictū eſt. Sed manifeſtum eſt, quod panis & vinum non poſſunt conuerti, neque in diuinitatem Chriſti, neque in eius animā. Cum ergo Chriſtus exiſtat ex tribus ſubſtantiis, ſcilicet diuinitate animæ & corpore (vt ſupra habitum eſt*) videtur quod totus Chriſtus non ſit ſub hoc ſacramento.*

Inf. q. 97. ar. 1. ad 3 & 4. d. 10 artic 2. & quo. 7. art. 3. & lo 6. lec. 6. fin. Quæſt. 75. ar. 6. Quæſt. 2.

2. Præterea, Chriſtus eſt in hoc ſacramento, ſecundum quod competit refectioni fidelium, quæ in cibo & potu conſiſtit, ſicut ſupra dictum eſt. Sed Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus. Ergo ſolum caro & ſanguis Chriſti continentur in hoc ſacramento. Sunt autem multæ aliæ partes corporis Chriſti puta, nerui, oſſa, & alia huiuſmodi. Non ergo totus Chriſtus continetur ſub hoc ſacramento.*

Quæſt. 74. art. 1.

3. Præterea, Corpus maioris quantitatis non poteſt totum contineri ſub minoris quantitatis menſura. Sed menſura panis & vini conſecrati eſt multo minor, quam propria menſura corporis Chriſti. Non poteſt ergo eſſe quod totus Chriſtus ſub hoc ſacramento contineatur.

SED *contra eſt, quod Ambr.* dicit in lib. de offic. in illo ſacramento Chriſtus eſt.*

RESPONDEO *dicendum, quod omnino neceſſe eſt confiteri ſecundum fidem Catholicam quod totus Chriſtus ſit in hoc ſacramento. Sciendum tamen quod aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramento dupliciter. Vno modo, quaſi ex vi ſacramenti, alio modo ex naturali concomitantia. Ex vi quidem ſacramenti eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti id, in quod directe* B *conuertitur ſubſtantia panis & vini præexiſtens prout ſignificatur per verba formæ, quæ ſunt effectiua in hoc ſacramento: ſicut & in cæteris mutationibus puta cum dicitur: hoc eſt corpus meum vel, hic eſt ſanguis meus. Ex naturali autem concomitantia eſt in hoc ſacramento illud, quod realiter eſt coniunctum ei, in quod prædicta conuerſio terminatur. Si enim aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicunque eſt vnum realiter, oportet & aliud eſſe. Sola enim operatione animæ diſcernuntur, quæ realiter ſunt coniuncta.*

Refertur de conſe. d 2. c. Ante benedictionē. &c. In ſacramento. Et habetur de his qui myſteriis initiātur. c. 5.

AD primum ergo dicendum quod quia conuerſio panis & vini non terminatur ad diuinitatem, vel animam Chriſti, conſequens eſt, quod diuinitas, vel anima Chriſti non ſit in ſacramento ex vi ſacramenti ſed ex reali concomitantia. C *Quia enim diuinitas corpus aſſumptum nunquam depoſuit, vbicunque eſt corpus Chriſti, neceſſe eſt & eius diuinitatem eſſe, & ideo in hoc ſacramento neceſſe eſt eſſe diuinitatem Chriſti, concomitantem eius corpus. Vnde in ſymbolo Epheſino* legitur. Participes efficimur corporis & ſanguinis Chriſti, non vt communem carnem percipientes, nec viri ſanctificati & Verbo coniuncti ſecundum dignitatis vnitatem, ſed vere viuificatricem & ipſius Verbi propriam factam. Anima vero realiter ſeparata fuit à corpore, vt ſupra dictum eſt.* Et ideo, ſi in illo triduo mortis fuiſſet hoc ſacramentum celebratum non fuiſſet ibi anima Chriſti, nec ex vi ſacramenti nec ex reali concomitantia. Sed quia Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur (vt dicitur ad Romanos ſexto) anima eius ſemper eſt realiter corpori eius vnita. Et ideo in hoc* D *ſacramento corpus quidem Chriſti eſt ex vi ſacramenti, anima autem Chriſti ex reali concomitantia.*

Habetur in conci. Epheſ. 1 in Epiſtol. ad Neſtoriū, à medio illius. Et refertur de conſ. d. 2. c. Neceſſariæ Quæſt 50. ar. 13. 3. & 4.

AD ſecundum dicendum, quod ex vi ſacramenti ſub hoc ſacramento continetur quantum ad ſpecies panis, non ſolum caro, ſed totum corpus Chriſti, ſcilicet oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Et hoc apparet ex forma huius ſacramenti, in qua dicitur, hæc eſt caro mea, ſed; hoc eſt corpus meum. Et ideo cum Dominus dixit Ioannis ſexto: Caro mea vere eſt cibus, caro ponitur ibi pro toto corpore, quia ſecundum conſuetudinem humanam videtur eſſe magis manducationi accommodata, prout, ſcilicet, homines carnibus animalium veſcuntur communiter, non autem oſſibus, vel aliis huiuſmodi.

AD tertium dicendum, quod, (ſicut ſupra dictum eſt)* E *facta conuerſione panis in corpus Chriſti, vel vini in ſanguinem accidentia vtriuſque manent. Ex quo patet, quod dimenſiones panis vel vini non conuertuntur in dimenſiones corporis Chriſti, ſed ſubſtantia in ſubſtantiam. Et ſic ſubſtantia corporis Chriſti, vel ſanguinis, eſt ſub hoc ſacramento ex vi ſacramenti, non autem dimenſiones corporis, vel ſanguinis Chriſti. Vnde patet quod corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, & non per modum quantitatis. Propria autem totalitas ſubſtantiæ continetur indifferenter in parua, vel magna quantitate, ſicut tota natura aeris in magno, vel paruo aere: & tota natura hominis, in magno vel paruo homine Vnde & tota ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti continetur in hoc ſacramento poſt conſecrationem, ſicut ante conſecrationem continebatur ibi tota ſubſtantia panis & vini.*

Quæſt. 75. ar. 5.

COM.

COMMENTARIVS.

Senſus artic. Senſus tituli huius articuli (vt à ſequente diſtinguatur) eſt, an ſub toto ſacramento, ſiue ſub ſingulis ſpeciebus, ſiue ſub vtraque ſimul ſumpta contineatur totus Chriſtus, id eſt, perſona eius, & integra humanitas, quę corpus, animam, & quidquid eſt de veritate humanæ naturæ comple ctitur. Hoc ergo ſenſu affirmat D. Thomas totum Chriſtum eſſe in hoc ſacramento; Quod hac ratione oſtendit, nam in hoc ſacramento eſt corpus, & ſanguis Chriſti, nã hoc ſaltem neceſſarium eſt, ad verborum formæ veritatem: ergo etiam in hoc ſacramento ſunt cætera omnia, quæ corpori, & ſanguini Chriſti in re ipſa coniuncta ſunt, vt ſunt anima & diuinitas, & alia ex quibus totus Deus homo conſtat: vnde obiter colligit D. Tho. quamquam in hoc ſacramento ſit totus Chriſtus, non tamen eodem modo fieri, ſeu poni in ipſo: ſed quædam ex vi verborum, alia per concomitantiam: quæ omnia in ſequente diſputatione copioſius ſunt explicanda.

Vis rationis D. Tho. exponitur. Nunc vero propoſitio illa, in qua illatio, & totus ferè diſcurſus D. Thomæ nititur, declaranda eſt, ſcilicet, ſi aliqua duo ſunt realiter coniuncta, vbicunque eſt vnum realiter, oportet & aliud eſſe. Videtur enim hoc principium repugnare his, quę à nobis fuſe tractata ſunt, diſput. 48. Et adhuc difficilior eſt alia propoſitio, qua præcedentem probat D. Thom. ſcilicet, quia ſola operatione animæ diſtinguuntur, quæ realiter coniuncta ſunt. Contra hanc ergo rationem obiicit Durand. in 4. diſt. 10. quæſt. 2. Quia, licet illud principium verum ſit in his rebus, quæ localiter ſunt alicubi: non tamen in his, quæ tantum ſunt per habitudinem ordinis, ſicut eſt angelus in corpore: nam inde fit, vt poſſit habere præſentiam ad vnum & aliud corpus, quamuis ipſa corpora inter ſe ſimilem pręſentiæ habitudinem non habeant. Sed hæc obiectio Durandi nullius eſt momẽti, procedit enim ex falſo errore: exiſtimat etenim, præſentiam hanc ſacramentalem corporis Chriſti ſolum eſſe per habitudinem, neſcio quam, extrinſecam, & operatiuam, & non eſſe tam veram, propriam, & realem, ac eſt præſentia ſenſibilis ſeu quãtitatiua, quod, vt ſupra dixi, eſt contra fidei veritatem, quam Diuus Thomas ſupponit: & ideo colligit concomitantiam præſentiæ ex coniunctione ſeu vnione rerum inter ſe. Nam, ſi huiuſmodi res inter ſe vnitæ habent concomitantiam in loco ſenſibili, & quantitatiuo, non id prouenit eo modo præſentiæ, ſed ſimpliciter ex veritate præſentię realis, quæ includit intimam propinquitatem, & indiſtantiam rerum inter ſe vnitarum.

Durandus.

Difficultas contra illam. Maior difficultas eſt, quam nuper inſinuabamus, quia, vt propoſitio à D. Thoma aſſumpta aliquam vim habeat, videtur intelligenda etiam de potentia Dei abſoluta, per quam hoc myſterium factum eſt, & ita ad hoc tendere videtur probatio eius: at vero ſupra oſtendimus, illud principium non eſſe verum in ordine ad potentiam Dei abſolutam. Deinde falſum eſt, quæ realiter ſunt coniuncta, ſola operatione animæ diſcerni, aliud enim eſt eſſe idem, aliud eſſe realiter vnita, materia enim & forma, quamuis realiter vnita ſint, non ſunt idem, ſed re ipſa diſtinguntur, & non ſola animæ operatione, ex quo in ſuperioribus concludebamus; conſeruata vnione earum in vno loco, poſſe vnam earum in altero loco poni, ſine alia. Tandem inductione etiam hoc oſtendi poteſt, nam anima & caput realiter ſunt vnita, & tamen in re ipſa ita diſcernuntur, vt alicubi ſit anima vbi non eſt caput, ſimiliter humanitas Chriſti realiter

A eſt vnita Verbo, & tamen non vbicunque eſt Verbum, ibi eſt humanitas, nam Verbum eſt vbique, nõ humanitas: & in triduo anima & corpus erant realiter vnita Verbo, & tamen Verbum erat in inferno, & nõ corpus: & ſimiliter Verbum erat in ſepulchro & non anima. Reſpondet Caietanus, propoſitionem D. Tho. intelligendam eſſe, non de quacunque habitudine coniunctorum, ſed de habitudine continentis, & contenti: ſi enim ex duobus realiter coniunctis vnum alicubi continetur, neceſſe eſt contineri & reliquum. Sed hæc diſtinctio & reſponſio Caietani data eſt ab ipſo ad obiectionem Durandi, vnde per habitudinem continentis nihil aliud ſignificare videtur, quam habitudinem ſeu modum veræ & propriæ præſentiæ realis. Vel, ſi aliud ſignificat, nec ipſe explicuit, quid illud ſit, nec à nobis intelligitur, quid addat continentia ſupra realem præſentiam, niſi denominationem extrinſecam aut efficiẽtiam aliquam, quæ non poteſt maiorem concomitantiam requirere inter res vnitas, quam præſentia: neque D. Tho. illud poſuit in propoſitione ſua, ſed voluntarie additum eſt. Nec denique deſeruit propoſito: quia Chriſtus non aliter continetur ſub ſpeciebus, quam ratione præſentiæ realis, vt in ſuperioribus oſtenſum eſt: quod ſi per illam continentiam, nihil aliud, quam realis præſentia ſignificetur, non ſoluuntur argumenta facta, quæ de quacunque reali præſentia procedunt, vt patet ex eiſdem exemplis: quia anima continetur in pede, & in manu, & tamen ibi non continetur caput. Quod ſi dicas, continentiam non dicere quamcunque præſentiam, ſed adęquatam, ſicque non contineri animam in pede, quia non eſt in illo adæquate: cõtra hoc eſt, quia hoc modo eneruatur totus diſcurſus, & petitur principium; nam pari ratione dicam corpus Chriſti non contineri ſub ſpeciebus, quia non eſt adęquate ſub illis, cum ſit etiam in cœlo: & ideo non oporteret, vt ibi ſit anima, licet ibi ſit corpus.

Solutio Caietani.

Impugnatur

B

C

Solutio vera. Aliter ergo reſponderi poteſt, inprimis Diuum Thomam loqui non ſimpliciter de potentia abſoluta, ſed de ordinaria: quia, licet hoc ſacramentum D per omnipotentiam Dei factum ſit, ſupponit tamẽ, Deum in eo non facere plura miracula, quam neceſſaria ſint ad perfectionem ſacramenti. Rurſus propter exempla adducta addẽdum neceſſario eſt, priorem propoſitionem intelligi de his, quæ adæquata vnione realiter vniuntur: neq; in hoc petitur principium, ſicut paulo antea obiiciebã: quia hic non eſt ſermo de adæquata præſentia, ſicut in priori reſpõſione, ſed de adæquata vnione, quæ à præſentia diſtincta eſt: & ex adęquata vnione dicimus inferri neceſſariam concomitantiam in mutua præſentia rerum vnitarum, quando vero vnio non eſt adæquata, concomitantia non eſt mutua, ſed ſolum ex parte inferioris extremi, vt in dictis exemplis, vbicunque E eſt humanitas, ibi eſt Verbum, quamuis non è contrario, & vbi eſt caput, ibi eſt anima, licet non è conuerſo. Vnio autem adæquata dicitur, quando vnum reſpicit aliud, vt adæquatum terminum ſuæ habitudinis, & è conuerſo; vel quia aliquo modo habent inter ſe mutuam dependentiam, & hoc modo corpus organicum adæquate vnitur animæ, non vero anima capiti, vel alicui parti eius, nec humanitas Verbo, quia, licet pendeat ab ipſo, non tamen è contrario. Atque hęc reſponſio eſt ſatis probabilis, tamẽ vlterius addi poteſt (& colligitur etiam ex dictis) propoſitionem D. Thom. intelligendam eſſe de his, quæ realiter coniuncta ſunt, & coniuncta permanent, nec priuantur vnione vel coniunctione, vt alicubi conſtituantur; ſic enim impoſſibile eſt, quæ realiter

realiter coniuncta ſunt, loco ſeparari, niſi priuentur vnione, ſaltem alicubi: ſupponit autem D. Tho. ex fide, corpus Chriſti ita nunc eſſe coniunctum animæ, vt nunquam, & nullibi priuari poſſit hac vnione, quia ſemper & vbiq; eſt viuum & immortale: & ſimiliter ſupponit, illud corpus ita eſſe vnitum diuinitati, vt nullibi priuari poſſit illa vnione: quia vbicunq; eſt, eſt corpus diuinum, ac deificum, quod patet ex ſolutione ad 1. ex qua hæc interpretatio facile ſumi poteſt. Atque in hoc ſenſu prior propoſitio vera erit, etiam de potentia abſoluta, quia fieri non poteſt, vt res realiter alteri coniuncta vt ſic, id eſt, retinens & ſecum deferens hunc modum vnionis, ſit, vbi non eſt alia, cui vnitur: quia talis coniun- B ctio intrinſece requirit intimã præſentiam alterius rei, cui fit coniunctio, & ab illa omnino pendet, & ſic non procedunt inſtantiæ adductæ, vt per ſe conſtat, quia Verbum non habet modum vnionis ad humanitatem, quo priuari poſſit, ſed tota vnio eſt ex parte humanitatis; & ideo, vbicunque eſt humanitas, ibi eſt Verbum, quia ibi eſt vnio, non tamen, vbicunq; eſt Verbum, ibi eſt humanitas, quia non neceſſario ibi eſt vnio: anima vero, licet habeat vnionẽ ad corpus & ad ſingulas partes eius, tamen, quia illa vnio, reſpectu ſingularum partium non eſt totalis, ideo, non vbicunq; eſt anima, ibi eſt vnio ad ſingulas partes. Vnde fit, vt poſſit eſſe anima alicubi ſine vnione ad hanc vel illam partem corporis, & conſe- C quenter quod alicubi ſit anima, vbi non ſit caput, vel pes, &c. Tandem hinc facile intelligitur ſenſus poſterioris propoſitionis D. Thomæ: non enim eſt ſenſus, quæ realiter coniunguntur, ſola ratione diſtingui, hoc enim tam aperte falſum eſt, vt non potuerit in D. Thomæ mentem cadere: ſed eſt ſenſus, quæ realiter coniuncta ſunt, ſola operatione animæ ſeparari, præſcindi, aut cogitari vnum eorum alicubi, ac ſi ibi aliud non exiſteret.

De ſolutione ad primum ſatis dictum eſt: quid vero ſit in hoc ſacramẽto ex vi verborum; quid autem per concomitantiam, quod in illa, & in ſolutione ad 2. tangitur, in ſequẽte diſputatione tractandum eſt: quod vero tangitur in ſolutione ad 3. de modo exi- D ſtendi Chriſti in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, partim in ſuperioribus eſt dictum, partim dicetur in diſputatione 52.

ARTICVLVS II.

Vtrum totus Chriſtus contineatur ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti.

Inf q 78. art. 6. ad 2. & q. 79. ar 1. ad 3. & q. 80 art. 12. ad 2. & 4. d 11 q. 2. art. 1 q 1. ad 2. Et Ioa 6 lec. 7. cap. 2 & 1. Cor 11 lec. 6. cor. 2.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod non ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti totus Chriſtus contineatur. Hoc enim ſacramentum ad ſalutem fidelium ordinatur, non virtute ſpecierum, ſed virtute eius, quod ſub ſpeciebus continetur; quia ſpecies erant etiam ante conſecrationem, ex qua eſt virtus huius ſacramenti. Si ergo nihil continetur E *ſub vna ſpecie, quod non contineatur ſub alia. Sed totus Chriſtus continetur ſub vtraque, videtur quod altera illarum ſuperfluat in hoc ſacramento.*

Art. præced.

2. Præterea, dictum eſt, quod ſub nomine carnis omnes aliæ partes corporis continentur, ſicut oſſa, nerui, & alia huiuſmodi. Sed ſanguis eſt vna partium humani corporis: ſicut patet per Ariſtotelem * in lib. de generat. animal. Si ergo ſanguis Chriſti continetur ſub ſpecie panis. ſicut continentur ibi aliæ partes corporis, non deberet ſeorſum ſanguis conſecrari, ſicut neq; ſeorſum conſecratur aliqua alia pars corporis.*

Lib. 1. de generat. animal. lib. c. 2. to. 4.

3. Præterea Quod iam factum eſt, iterum fieri non poteſt. Sed corpus Chriſti iam incepit eſſe in hoc ſacramento per conſecrationem panis. Ergo non poteſt eſſe, quod de nouo incipiat eſſe per conſecrationem vini. Et ita ſub ſpecie vini non conti- A *nebitur corpus Chriſti, & per conſequens nec totus Chriſtus. Non ergo ſub vtraq; ſpecie totus Chriſtus continetur.*

SED *contra eſt, quod 1. Corinth. 11. Super illud. Et calicem dicit gloſſ.* quod ſub vtraq; ſpecie, ſcilicet, panis & vini, idem ſumitur. Et ita videtur ſub vtraq; ſpecie totus Chriſtus eſſe.*

Gl. ord. ſuper illud, Accipite & manducare.

RESPONDEO *dicendum, certiſsime tenendum eſſe, quod ſub vtraq; ſpecie ſacramenti totus eſt Chriſtus, aliter tamen & aliter. Nam ſub ſpeciebus panis, eſt quidem corpus Chriſti ex vi ſacramenti; ſanguis autem ex reali concomitantia, ſicut ſupra dictum eſt de anima & diuinitate Chriſti. * Sub ſpeciebus vero vini, eſt quidem ſanguis Chriſti, ex vi ſacramenti, corpus autem Chriſti ex reali concomitantia,* B *ſicut anima & diuinitas, eo quod nunc ſanguis Chriſti non eſt ab eius corpore ſeparatus, ſicut fuit tempore paſsionis & mortis. Vnde ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum celebratum ſub ſpeciebus panis, fuiſſet corpus Chriſti ſine ſanguine; & ſub ſpeciebus vini, ſanguis ſine corpore, ſicut erat in rei veritate.*

Artic. præce. ad 1.

AD primum ergo dicendum, quod quamuis totus Chriſtus ſit ſub vtraq; ſpecie, non tamen fruſtra. Nam primo quidem hoc valet ad repræſentandam paſsionem Chriſti, in qua ſeorſum fuit ſanguis à corpore ſeparatus. Vnde & in forma conſecrationis ſanguinis, fit mentio de eius effuſione. Secundo, hoc eſt conueniens vſui huius ſacramenti, vt ſeorſum exhibeatur fidelibus corpus Chriſti in cibum, & ſanguis in potum. Tertio, quantum ad effectum, ſecundum quod ſupra di- C *ctum eſt,* quod corpus exhibetur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ.*

Quæſt. 74. artic. 1.

AD ſecundum dicendum, quod in paſsione Chriſti (cuius hoc ſacramentum eſt memoriale) non fuerunt aliæ partes corporis ab inuicem ſeparatæ ſicut ſanguis, ſed corpus indiſſolutum permanſit, ſecundum quod legitur Exod. 12. Nec os illius confringetis. Et ideo in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur ſanguis à corpore, non autem aliqua alia pars ab alia.

*AD tertium dicendum, quod ſicut dictum eſt, * corpus Chriſti non eſt ſub ſpecie vini ex vi ſacramenti, ſed ex reali concomitantia. Et ideo per conſecrationem vini, non fit ibi corpus Chriſti per ſe, ſed concomitanter.*

In corp. art.

COMMENTARIVS.

D IVxta dicta in præcedente articulo hic titulus intelligendus eſt de vtraque ſpecie, non collectiue, ſed diſtributiue, ita vt reſolutio ſit, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus panis, & vini: & ita eſt facilis tota doctrina corporis articuli, quę fundatur in eodem principio poſito præcedente articulo: vnde nihil circa hanc litteram occurrit notandum præter ea, quæ de re ipſa diſputanda ſunt.

Ex argumentis D. Thomæ ſolum ſecũdum nonnullam habet difficultatẽ: ſic enim colligit; ſanguis eſt pars integralis corporis humani: ſed aliæ partes humani corporis non conſecrantur ſeparatim à toto corpore: ergo nec ſanguis debet ita cõſecrari: pa- E tet conſequentia, quia, ita continetur ſanguis ſub ſpeciebus panis, ſicut aliæ partes. Reſpondet autem negando conſequentiam, eo quod in ſanguine ſpecialis ratio intercedat: quoniam ſanguis ſeparatus fuit, & à corpore effuſus: aliæ vero partes non fuerunt à corpore Chriſti ſeparatæ: ad repræſentãdum autem hanc ſeparationem, prout cõueniens fuit ad expreſſiorem paſſionis Chriſti ſignificationem, ſanguis ſeorſum à corpore conſecratur. Quæ reſponſio optima eſt ad ſatisfaciendum priori parti argumenti, & præcipue intentioni eius: adhuc tamen ſoluenda ſupereſt altera pars difficultatis, quæ in vltima probatione inſinuatur, ſcilicet, quod ſanguis eodem modo ſit ſub ſpeciebus panis, quo aliæ partes, ſcilicet, ex vi verborum, nam ex vi illorum eſt totũ corpus

Pus cum ſuis partibus conſtans. Reſponderi tamen poteſt, negando conſequentiam: quia, non eſt eodẽ modo pars: aliȩ enim ſunt partes in actu, ſanguis vero tantum in potentia. Sed non placet mihi hæc reſponſio: nam, ſi partes actu dicantur, quæ anima informantur, nihil ad præſens refert: quia ipſamet anima non eſt hic ex vi verborum; ſi vero dicantur, quæ actu componunt, & conſtituunt corpus, etiam ſanguis poteſt dici actu pars. Et confirmatur: nam hac ratione Verbum diuinum aſſumendo corpus humanũ, aſſumpſit etiam ſanguinem: quia aſſumpſit totum, & quidquid eſt de veritate, & integritate eius aliter ergo reſpondet D. Thom. hic, quamuis implicite & ſubobſcure; ſicut ſanguis ſeorſim à corpore conſecratur, quia ab illo fuit effuſus & ſeparatus; ita etiam è contrario corpus ex vi verborũ non conſecrari, vt conſtans ex ſanguine, ſed præciſe vt eſt quid ſeparabile ab ipſo: & vt ſic, non includit ſanguinem, vt partem ſui, eſt enim ſauguis pars non corporis humani vtcunque, ſed viui: corpus autem humanum vt ſic & vt conſecratur ex vi verborum, præſcindit, ſeu abſtrahit à mortuo & viuo, & ideo ſanguis non eſt ſub ſpeciebus panis ex vi verborum: & idem eſt de aliis humoribus, qui cum ſanguine fluunt, & miſcentur; ſecus vero de aliis partibus ſolidis, quæ ſunt de integritate corporis humani, in quocunque ſtatu exiſtat.

DISPVTATIO LI.

De his, quæ ſunt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

Diſputat. 15. de Euchariſtia.

CVm dictum ſit, Chriſtum ſub ſpeciebus panis & vini realiter contineri, Chriſtuſque plura includat, diuinitatem ſcilicet, & humanitatem, quæ anima & corpore, eiuſque partibus conſtat, & accidentibus etiam ornata eſt, videndum ſupereſt an hæc omnia ſint realiter præſentia in hoc ſacramento & quo titulo, ac ratione. Duplex enim diſtingui ſolet; ſcilicet, vis verborum, & concomitantia rerum; ita vt duobus modis poſſit aliquid eſſe præſens in hoc ſacramento; ſcilicet, aut ex vi verborum, aut per concomitantiam. Dicemus ergo primum abſolute, quid hic ſit præſens; deinde quid ex vi verborum; ac tandem quid per concomitantiam.

SECTIO I.

Vtrum tota Chriſti ſubſtantia ſit ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

SOlet hoc loco adduci error Neſtorij, negantis hic adeſſe totum Chriſtum: ſed ille quidem, cum Chriſtum à Deo perſonaliter ſepararet, conſequenter cenſere debuit in hoc ſacramento nullo modo eſſe verã diuinitatem: circa humanitatem vero nihil inuenio in hoc ſpecialiter erraſſe, carnem à ſanguine, aut corpus ab anima in hoc ſacramẽto ſeparando. Fuerũt vero alij hȩretici, dicti Intinctores, prout refert VValdenſ. tom. 2. c. 87. qui panis ſpecies tinctas ſpeciebus vini ad complementum communionis dabant; vnde exiſtimaſſe creduntur, ſanguinem non eſſe ſub ſpeciebus panis, illa vero conſuetudo damnata eſt à Iulio I. in c. Cum omne crimen. de cõſecr. d. 2. Hinc etiam Alan. lib. 1. de Euchar. c. 41. hũc errorem tribuit hȩreticis exiſtimantibus neceſſariã eſſe communionem ſub vtraq; ſpecie: videtur enim in hunc errorem incidere, quia non credunt, ſub ſingulis ſpeciebus eſſe totum Chriſtum. Sed hæc

VValdenſ.

Alanus.

A collectio incerta eſt, nam ex aliis cauſis moueri potuerunt. Denique Lutherum fuiſſe huius erroris magiſtrum, refert Eckius homil. 32. de ſacram. eumque aliquos Lutheranos nunc ſequi refert Bellarmin. lib. 4. de Eucha. c. 21. Clauium etiam & alios, qui negant realem Chriſti præſentiam, eodem modo loqui neceſſe eſt: quia, ſi Chriſtus hic tantum eſt vt in ſigno, id tantum erit ſub ſingulis ſpeciebus quod per illas ſignificatur.

Eckius. Bellarmin.

Dicendum vero eſt, totum Chriſtum, totamque ſubſtantiam eius eſſe in hoc ſacramento, & ſub ſingulis ſpeciebus eius. Eſt de fide, & primo colligi poteſt ex verbis Chriſti. Ioan. 6. *Ego ſum panis viuus, &c.* & B infra, *Qui manducat me, viuet propter me*; ergo ſub ſpeciebus panis totus Chriſtus continetur, & manducatur, & eodem modo loquuntur Sancti Patres, agentes de hoc ſacramẽto; prout manducatur in pane, vel prout permanet in altari, abſque ſpeciebus vini: ſic loquitur Auguſt. ſerm. 2. de verbis Apoſtoli, vbi ait, eundem Chriſtum, qui in cœlo ſedet, eſſe in altari: & Ambr. lib. de Myſter. ca. 9. *In illo ſacramento Chriſtus eſt, quia corpus eſt Chriſti*, & lib. 5. de ſacram. c. 3. *Veniſti ad altare, accepiſti corpus Chriſti: audi dicentem ſanctum Dauid: & ille in ſpiritu hæc myſteria præuidebat, & lætabatur, & nihil ſibi abeſſe dicebat.* Similiaq; ſumi poſſunt ex Dionyſio c. 3. de Eccleſ. Hierar. & Nazian. orat. de Sancta Gorgonia, & Cyrillo Hieroſol. Cate- C cheſ. 4. vbi hac de cauſa dicit, Chriſtianos, manducando corpus Chriſti, fieri Chriſtiferos. Hoc etiam confirmant illa verba, quibus ex vſu Eccleſiæ vtuntur fideles ante communionem, *Domine non ſum dignus, &c.* vt obſeruauit etiam Origen. hom. 6. in diuerſos. Dices, etiam Chriſtus dicitur iacuiſſe in ſepulchro, quamuis ibi non eſſet ſanguis, neq; anima. Reſpondetur, non eſſe locutiones nude, & abſtracte conſiderandas, ſed iuxta intentionem loquentium, & omnibus circumſtantiis penſatis: ſic autem conſtat, Chriſtum locutum fuiſſe de ſe ipſo viuente, & perfecto Deo ac homine, cum dixit *Qui mãducat me, &c.* vnde ibid. ait, *Panis Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo*, & iterum, *Ego ſum panis viuus, qui de* D *cœlo deſcendi*, dici enim poteſt panis viuus, quia in eo datur caro eius non mortua, ſed viua: & de cœlo deſcendiſſe dicitur, propter diuinum ſuppoſitum. Atque idem eſt ſenſus Sanctorũ Patrum: dicunt enim, Chriſtum ita eſſe hic, ſicut in cœlo, itaq; illum ſub ſpeciebus panis exiſtentem alloquuntur, & ad eum orationes fundunt, ac ſi in propria ſpecie videretur. Accedit, quod ex illa locutione, etiã in ſenſu minus proprie ſumpto, ſaltem cõcluditur, diuinum Chriſti ſuppoſitum eſſe ſub ſpeciebus panis ſimul cum corpore: quod ex eo eſt, quod in propria ſpecie ei vnitur; nũquamq; ab eo ſeparatur: pari ergo ratione conclude, nõ eſſe hic corp⁹ ſine anima & ſanguine, aut è conuerſo, propter realem coniunctionem, E quam in re ipſa habet. Vnde hic optime accommodari poteſt illud 1. Ioã. 4. *Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt*: ſoluit enim quicunq; alicubi ſeparat, aut humanitatem à diuinitate, aut corpus à ſanguine. Secundo principaliter probatur concluſio ex definitione & traditione Eccleſiæ, nam in Concil. Conſtan. ſeſſ. 13. & Baſil. ſeſſ. 30. dicitur veritas hæc firmiſſime & ſine dubitatione tenenda; quȩ traditur etiam in Florent. in decreto Eugenij, & definitur in Trident. ſeſſ. 13. c. 3. & canone 1. & 3. & ſeſſ. 21. c. & habetur etiam in c. Qui mãducat. c. Singuli. c. vbi pars. c. 3. In uitat, & aliis, de Conſecrat. d. 1. eamq; explicuit Auguſt. in homilia quam refert Beda 1. ad Corinth. 10. & Euſebius Emiſſenus homil. 5. de Paſchate; & alios infra referemus, qui non ſolum ſub ſingulis ſpecie-

Totus Chriſtus eſt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ. 1. Probatio ex Patribus. Auguſt. Ambr. Dionyſ. Nazian. Cyrillus. Origenes. 1. Ioan. 4. 2. Probatio ex conciliis & Eccleſiæ traditione. Concilium Conſtantie. Baſilienſ. Florent. Trident. Auguſt. Emiſſenus.

ſpeciebus, ſed etiam ſub ſingularum partibus dicunt Chriſtum totum contineri. Tractando etiam de cõmunione ſub vna ſpecie, afferemus alios dicentes; ideo vnam ſpeciem ſufficere laicis, quia ſub ea totus Chriſtus continetur. Tertio probatur ratione D. Thomę, quæ iam ſatis explicata eſt: nullo enim modo decuit, glorioſum & diuinum Chriſti corpus, alicubi eſſe exanime, aut ſine vnione ad Verbum: præſertim cum in hoc ſacramento ſit ad homines ſpiritualiter viuificandos; quam vim habet caro illa ex vnione ad Verbum, vt Concil. Epheſ. dixit. Adde deniq; non eſſe conſentaneum naturis rerum, vt corpus alicubi viuum, alibi ſit ab anima ſeparatum; neq; quod corpus animatum ſit exangue. Sunt ergo ſub qualibet ſpecie eſſentiales partes humanitatis Chriſti, ſunt etiam inter ſe vnitæ, quia ad hoc etiam neceſſarium eſt, vt ſit ibi totus Chriſtus: ſunt præterea partes omnes ſubſtãtialiter integrãtes corpus Chriſti eo modo coniunctæ, qui ad perficiendum corpus humanum neceſſarius eſt: quia corpus Chriſti non eſt mutilum, nec monſtroſum, ſed pulchrum & ornatum; & ideo capillos etiam habet, & barbam; quia hæc etiam pertinent ad integritatem, & intrinſecũ ornamentum humani corporis: ſunt denique cum ſanguine reliqui humores, quia omnes ſunt de veritate corporis humani, ideoque in glorioſo corpore exiſtunt. De aere vero, qui intra corpus humanum, etiam glorioſum includitur, & aliquas partes poroſas vel concauas repleat vt locutioni deſeruiat, dubitari poteſt, an ſit etiam in hoc ſacramento, cum per ſe nõ pertineat ad corporis compoſitionem, & alioqui hic non ſit neceſſarius, vel ad replẽdam aliquod vacuũ, vel ad loquendum: quia Chriſti corpus, prout eſt hic, nec loqui poteſt, nec per ſpatium quantitatiue extenditur. Nihilominus contrariũ videtur probabilius, & in vniuerſum omnem ſubſtantiam: quæ eſt intra corpus Chriſti glorioſum, præſentem fieri in hoc ſacramento: quia aliquo modo eſt de neceſſitate & perfectione humani corporis: Chriſti autem corpus hic eſt omni ex parte perfectum, & ſufficiens ad omnes actiones; quamuis ratione modi exiſtendi illas non exequatur. Secus vero dicendum eſt de aliis rebus mere extrinſece & accidentaliter adiunctis, quales fuerunt in nocte cœnæ veſtes, quę nullo modo componunt humanum corpus, ſed adiacent extrinſecus: item ſaliua, cibus indigeſtus, & excrementa, quæ tunc fortaſſe erant in corpore Chriſti omnino per accidens: nam ad compoſitionem, & perfectionem corporis Chriſti nõ pertinebant, quod notarunt Soto in 4. d. 10. q. 1. art. 2. Ledeſm. q. 17. artic. 2.

Con. Epheſ.

Soto. Ledeſma.

SECTIO II.

Vtrum in Euchariſtia ſit quantitas corporis Chriſti cum reliquis accidentibus.

IN præcedente ſectione diximus de tota ſubſtantia, & omnibus partibus eius: hic dicendum eſt de omnibus accidentibus, quam rem attingit D. Thom. infra art. 4. ſed eam anteponimus, vt inſtitutum ordinem obſeruemus, & plures quæſtiones inter ſe fere connexas facilius expediamus. Punctus autem controuerſiæ verſatur circa quantitatem, & alia accidentia, quæ ratione illius, vel per ipſam, ſubſtantiæ corporeæ inſunt: nam de accidentibus ſpiritualibus nulla eſt difficultas, quin ſint in hoc ſacramẽto; quia nec locum occupant, neque ab illo pendent, neque ab extrinſeco agente, ſed ipſa Chriſti anima, ad cuius perfectionem pertinent ac proinde illam comitantur, vbicunque exiſtit. De quantitate vero eſt prima opinio, negans eſſe præſentem in Euchariſtia quan-

1. Opinio negans in Euchariſtia eſſe Chriſti quãtitatem.

A titatem corporis Chriſti, ſed ſolam ac nudam ſubſtantiam materiæ anima informatam. Ita docet Durand. in 4. d. 10. q. 2. & probabile cenſent Maior. q. 2. Gabr. art. 2. concl. 2. & lect. 43. in Cano. Ocham. in 4. q. 4. & tract. de Eucha. ca. 29. Eſt autem magnum diſcrimen inter hos authores, nam Durand. diſtinguit realiter quantitatem à ſubſtantia, & putat, in ſacramento poni realitatem ſubſtantiæ, ſine re, & forma quantitatis: quia putat primarium effectum formalem quantitatis eſſe ipſam extenſionem in loco, ſeu quantitatiuam occupationem, & impenetrabilitatẽ, propter quod exiſtimat implicare contradictionem ſubſtantiam quantitate affectam, vel non occupare B locum, vel in eodem loco cum alia quantitate penetrari. Vnde vlterius infert, nullam qualitatem, ſeu proprium accidens abſolutum, à materiali ſubſtãtia realiter diſtinctum, illique media quantitate inhærens eſſe in hoc ſacramento, qualia ſunt color, calor, & ſimilia. At vero Ocham, & Nominales, non cenſent, quantitatem eſſe vnam rem à ſubſtantia, & aliis accidentibus diſtinctam; ſed eſſe, vel ipſam ſubſtantiam, vel modum eius, ita vt ſubſtantiam eſſe quantam, nihil aliud ſit, quam habere hanc extenſionem localem, ratione cuius corpus habet molem ſenſibilem, & naturaliter impenetrabilem; ex quo principio colligunt, ſubſtantiam carentem hac extenſione non eſſe actu quantam, ſed potẽtia tantum: quia caC ret illo modo actuali, quo ſit quãta, & ita conſequẽter loquuntur de corpore Chriſti, quod in ſacramẽto extenſione caret: quamquam interdum dicant, identice habere hic rem illam, quæ eſt quantitas; nõ tamen formaliter quantitatem; cuius rationem in illo modo & extenſione ponunt, de qualitatibus vero aliter ſentiunt: quia putant, eas habere proprias quantitates diſtinctas à ſubſtãtia & quantitate eius: vnde dicũt, eſſe in hoc ſacramẽto ſine propriis quãtitatibus: ſic enim ſunt modo accommodato, vt inhærere poſſint ſubſtantię, tanquam immediato ſubiecto ſuo. Et hic modus Nominalium, licet in eo, quod ſupponit, magis falſus ſit, tamen opinio Durandi, quod ad præſens attinet, multo eſt periculoſior, grauioremq; errorem continet: Nominales eD nim ſolum dicunt, carere corpus Chriſti aliquo modo, quẽ habet in cœlo; quod in aliquo ſenſu omnes dicunt, vt videbimus: vnde ſolum in modo loquendi videntur differre à communi ſententia, vocando illum modum, quantitatem. Durandus vero dicit, carere corpus Chriſti in ſacramento aliqua forma reali propria & accidentaria; & quod difficilius eſt, dicit carere omnibus qualitatibus propriis, & connaturalibus. Solet autẽ hoc loco referri alia opinio, & tribui Ægidio, & Carthuſiano; ſcilicet, eſſe in Euchariſtia quantitatem corporis Chriſti, non tamen conſtituere illud quantum. Verum, neq; illi authores hanc ſententiam docent, vt conſtat ex Carthu. in E 4. d. 10. q. 1. & 3. vbi Ægid. etiam refert; neq; in re ipſa poteſt habere aliquam probabilitatis ſpeciem, niſi fortaſſe ſit abuſus terminorum, ipſum eſſe extẽſum in loco vocãdo eſſe quantũ, ſeu effectũ formalẽ quãtitatis, vt facile patere poteſt ex dictis ſupra, diſp. 48.

Durandus. Maior. Gabriel. Ochamus.

Carthuſian. Ægidius.

Dicendum ergo eſt, corpus Chriſti in Euchariſtia habere ibi pręſentem ſuam quantitatem, qua afficitur, & vere quãtum ibi conſtituitur. Eſt communis ſententia; tenet D. Thom. hic, art. 4. & in 4. d. 10. q. 1. ar. 2. quæſtiunc. 3. Bonauen. ar. 1. q. 2. Richar. artic. 1. q. 2. Palud. q. 2. Scot. q. 1. §. De ſecundo. Maior. q. 3. Heruæus, q. 1. arti. 3. Sotus, q. 2. art. 4. Alenſ. 4. p. q. 40. memb. 3. art. 4. Altiſiodor. lib. 4. ſummæ, tract. 5. c. 4. Marſi. in 4. q. 7. ar. 1. Ledeſ. q. 17. art. 4. Henric. quodl. 1. q. 5. Ægidius quodl. 1. q. 4. quodl. 2. q. 17. & Theorem.

Corpus Chriſti habet in Euchariſtia ſuam quantitatem. S. Thom. Bonau. Richard. Paludan. Scotus. Maior. Heruæus. Soto Alenſis.

Altiſiod. Marſilius. Ledeſm. Henricus. AEgidius. Ferrar. Impugnātur Nominales.

rem. 10. & 33. de Euchar. Ferrar. 4. cont. gent. ca. 64. atque idem docuit Innocent. lib. 4. de Myſter. Euchar. cap. 8. Probatur autem in hunc modum; quia, vel procedimus in opinione negante, quantitatem diſtingui realiter à re quanta; vel in alia, quæ affirmat, eſſe rem prorſus diſtinctam à ſubſtantia, & materia prima: in vtraq; autem ſententia, neceſſario dicendum eſt, Chriſti corpus habere hic ſuam quantitatem: ergo. Probatur prior pars contra Nominales qui reuera non loquuntur conſequenter: confundunt enim ipſum Vbi intrinſecum cum quantitate: quia nihil aliud dicunt eſſe quantitatem, quã ipſam in loco extenſionem, ſeu actualem loci occupationem, quæ non diſtinguitur ab ipſo Vbi; hoc autem B eſſe per ſe falſum, conſtat: quia per omnem loci mutationem, mutatur Vbi intrinſecum, & extenſio in loco, ſaltem hæc numero in indiuiduo, & tamen nõ mutatur quantitas in indiuiduo: ergo non ſunt omnino idem, ſed quantitas & eſſe quantum eſt aliquid prius, quã actualis repletio loci, quod naturaliter ſubeſt ſucceſſiue variis vbicationibus, ſeu extenſionibus in loco; & ad illas comparatur, vt potẽtia ad actum, ſeu vt actus primus ad ſecũdum. Quod ſi fortaſſe hoc totum concedant; inquiram vlterius an illud eſſe quantum, quod ſupponitur, & permanet ſub variis vbicationibus, ſit ex natura rei diſtinctum à ſubſtantia, necne. Si non eſt diſtinctum, eſt C inſeparabile ab illa; & conſequenter neceſſe eſt, vt corpus Chriſti in ſacramento habeat illud eſſe quãtum. Si vero diſtinguitur, aut tanquam res à re, & hoc ipſi negant, aut tanquam modus, & tunc non habent Nominales aliquod fundamentum, quo talem modum magis diſtinguant ex natura rei modaliter à ſubſtantia, quam proprie & in rigore realiter, vt rem à re, & ita reuera ſolum ipſi explicãt modum aliqualiter diſtinctum & ſeparabilem ſecundũ extenſionem localem. Deinde eſto, admittamus hũc modum ex natura rei diſtinctum, nullum eſt fundamentum ad negandum, corpus Chriſti in ſacramẽto ſecum afferre talem modum: quia non eſt modus pendens à loco, ſed prior omni loco, idemque permanens variatis locis: & alioqui eſt magis intrinſece D coniunctus corpori Chriſti quam alia accidentia vel qualitates eius, quas ipſi Nominales concedunt comitari in ſacramento corpus Chriſti. Quod ſi fortaſſe dicant, hunc modum poſſe quidem manere ſine hac vel illa extenſione ad locum, non vero ſimpliciter ſine vlla extenſione, hoc iam reuocatur, ad quæſtionem de poſſibili, quæ cum Durando communis eſt, & fuſe eſt à nobis in ſuperioribus tractata, diſputat. quadrageſima octaua, vbi oſtendimus, poſſe quantitatem per potentiam Dei abſolutam priuari omni actuali extenſione in ordine ad locum. Nec Nominales in prædicto ſenſu hoc negant, ſed quia non admittunt rem aliquam, vel realem modum inter ſubſtantiam, & actualem extenſionem in E loco. Vnde neceſſe eſt, vt, vel fateantur, ſubſtantiam per ſe ipſam formaliter eſſe quantam, & conſequenter corpus etiam Chriſti in ſacramento eſſe quantũ, vel certe formaliter fieri quantam per ipſam actualem extenſionem in loco; & conſequenter quantitatem nihil aliud eſſe, quam actualem ipſam extenſionem, &, hac mutata, mutari etiam quantitatem, quo nihil abſurdius dici poteſt.

Impugnatur Durand.

Procedendo autem in alia ſententia, ponente quantitatem realiter diſtinctam à materia, fit argumentum contra Durandum ex D. Thoma ſupra, articulo 1. Quia ſubſtantia corporis Chriſti ita eſt realiter coniuncta ſuæ quantitati, vt ab ea nullatenus vſquam ſeparetur: ergo, vbicunque eſt ſubſtantia,

A ibi eſt quantitas: ergo etiam in ſacramento. Reſpondet Durandus, negando ſecundam conſequentiam; quia Chriſtus non eſt in ſacramento localiter, ſed tantum ſecundum præſentiam ordinis, & ideo quãuis ſubſtantia eius, & quantitas nuſquam localiter ſeparentur, ſeparari poſſunt ſecundum præſentiam ſacramentalem; quia poteſt ſubſtantia habere quandam habitudinem & ordinem ad hoc ſacramentum, quem non habet quantitas. Sed hæc reſponſio Durandi, & ex alio errore procedit, & ſane in ea non conſequenter loquitur. Primum patet, quia talem ponit præſentiam ordinis, vt videatur deſtruere veritatem realis præſentiæ, qua ſubſtantia corporis Chriſti intime ſit contenta ſub ſpeciebus panis, & ab illis realiter indiſtans. Secundum patet, quia, ſi hæc præſentia ſacramentalis ſolum eſſet cuiuſdam ordinis, & habitudinis extrinſecæ, facilimum intellectu eſſet, Chriſti corpus non ſolum habere illam habitudinem ratione ſubſtantiæ, ſed etiam ratione quantitatis. Suppoſita autem ſana doctrina de veritate, ac proprietate huius præſentiæ realis ſacramentalis, conſequenter iuxta contrariam ſententiam concedendum eſſet, ſubſtantiam corporis Chriſti, licet in cœlo ſit realiter vnita quantitati, tamen, prout eſt in ſacramento, eſſe ſeparatam ab illa: quia ibi caret illa, & vnione ad illam: hoc autem, quamuis ſecundum potentiam Dei abſolutam non ſit impoſſibile, tamen concedere, ita factum eſſe, eſt valde abſurdum. Primo, quia in ſuperioribus oſtenſum eſt, non eſſe impoſſibile, eſſe hic corpus quantum, quamuis non ſit in loco extenſum, & alioqui magis eſt decens, magiſque connaturale, vt materia ſecum deferat ſuam quantitatem, ſuamque vnionem cum illa vbique retineat: non eſt ergo, cur negetur ita factum eſſe. Secundo, quia alias eadem ratione dicetur, eſſe in ſacramento corpus ſine anima, quia etiam hoc non eſt impoſſibile, neque eſt maius inconueniens, materiam corporis Chriſti carere alicubi anima, quam quantitate, quæ eſt paſſio magis intrinſeca, & ex natura rei inſeparabilem vnionem habens cum illa. Atque idem fere argumentum fieri poteſt de ſubſiſtentia diuina; quia non eſt illa maior ratio concomitantiæ. Fortiuſque fiet argumentum de ſanguine, quod, nimirum ſequatur, non eſſe ſub ſpeciebus panis; quia multo minus vinculum habet cum corpore, quam intrinſeca eius quantitas. Quod ſi Durandus ſemel fatetur, animam Chriſti ſub ſpeciebus panis informare materiam, etiam ſi ibi nec quantitate, neque qualitate in temperamento ſit diſpoſita, multo facilius concedere poſſet, & deberet, informare materiam corporis, etiam ſi non habeat coniunctam materiam ſanguinis, quia ſanguinis coniunctio in corpore viuo ſolum requiritur ad debitam & connaturalem talis corporis diſpoſitionem. Ac denique, ſi de ſua præſentia ordinis Durandus conſequenter loqueretur, dicere etiam facile poſſet, ſanguinem ad ſpecies vini habere habitudinem ordinis, quam non habet corpus, & è contrario corpus ad ſpecies panis, atque ita in ſententia Durandi fere omnis concomitantia deſtruitur. Tertio (& hoc argumentum etiam procedit contra Nominales) ſequitur ex dicta ſententia, in corpore Chriſti, prout eſt in ſacramento, nullam eſſe organicarum partium diſtinctionem; & illud compoſitum ex anima & materia nuda quantitate, vel nullas habere partes, vt multi putant; vel, quamuis habeat entitatiuas, vt verius eſt, omnes illas eſſe quaſi homogeneas & omnino ſimiles: quia, ſecluſa quantitate, & proprietatibus, quæ neceſ-

neceſſario illam ſupponunt, non poteſt intelligi in corpore diuerſitas partium organicarum. Quod quidem in opinione Durandi, negantis etiam qualitatem temperamentum, eſt per ſe euidens; ponendo autem cum Nominalibus in illo corpore qualitates, poſſet intelligi in partibus aliqua diuerſitas ex vario temperamento qualitatum, non tamen ſufficiens; quia inprimis non poſſet intelligi diuerſa figura, vt ipſi fatentur; eſt autem hæc vna ex diſpoſitionibus neceſſ riis ad organizationem, & ad functiones vitales. Deinde non poſſet intelligi denſitas, & raritas, neque durities, cum tamen ſine his, non poſſit ſatis intelligi organizatio vitalis; neque diſtinctio propria inter os & carnem, &c. Ponere autem corpus Chriſti in ſacramento ita confuſum & homogeneum abſurdiſſimum eſt; tum, quia anima non eſt apta ad informandum huiuſmodi corpus, neque ipſum eſt capax vitæ, ſicut nec vitalium actionum, tum etiã, quia tale corpus careret omni pulchritudine, & eſſet valde monſtroſum; tum maxime, quia hoc pugnat cum proprietate illorum verborum Chriſti, *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*: quia vera caro nõ eſt ſine tali temperamento & tali denſitate, & diſpoſitione; neque aliter poteſt diſtingui ab oſſe, & aliis membris, vt diximus.

Atq; ex his probationibus intelligi poteſt, concluſionem poſitam non ſolum procedere de quantitate, ſed etiam de modis quantitatis abſolutis & independentibus à loco, & intrinſecis ac conaturalibus corpori humano, & membris eius, vt ſunt talis denſitas vel raritas, aut figura &c. Item de qualitatibus ſimiliter cõnaturalibus humano corpori in ſpecie, & in tali indiuiduo, vt ex rationibus factis ſatis patet. Item de his omnibus non in abſtracto tantum (vt ſic dicam) ſed in concreto, ſeu quoad realem vnionem & informationem corporis Chriſti ita vt ei prout exiſtenti in Euchariſtia, ſuos effectus formales conferant: nam ad hoc ponuntur hęc omnia in ſacramento, vt rationes factæ oſtendunt, & alioqui impertinenter & ſine cauſa ibi eſſe dicerentur.

Dubium. Sed inquires, qua certitudine tenenda ſit hęc doctrina, prout à nobis explicata eſt, & qua cenſura reiicienda ſit contraria. Aliqui enim ſententiam Durandi hæreſis damnant. Sed non inuenio expreſſam

Solutio. contra illam definitionem, nec teſtimonium Scripturæ irrefragabile: imo nec quod omnino euidenter ex principiis reuelatis conuinci poſſit: nam fere omnes rationes factæ ex aliquib. philoſophicis principiis pendent, veris quidem, ac fere certis, non tamen omnino euidentibus: & ideo nimia mihi videtur hæc hæreſis cenſura; non tamen omnino diſplicet cenſura Alexandri Alenſis, qui erroneam illam vocat; & ſaltem videtur mihi temeraria: quia & eſt contra torrentem Doctorum, & ſine vlla neceſſitate, vel vrgente fundamento admittit in hoc ſacramento multa indecentia, & abſurda, parumque cõſentanea modo loquendi Scripturæ, Conciliorum & Sanctorum Patrum, qui vbique docent eſſe hic corpus Chriſti, quale eſt in cœlo, aut quale erat in nocte cœnę iuxta verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur, &. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur*: quia nec tradi poteſt corpus non affectum quantitate, nec effunditur ſanguis, niſi liquidus, & conſequenter tali modo quantitatis, & talibus diſpoſitionibus temperatur. Eſt ergo hæc doctrina Theologice certa, quamuis non de fide.

Quæſitum. Sed quęret aliquis vltimo, an hęc doctrina ad aliqua etiam extrinſeca accidentia extendenda ſit. Reſpondetur, non vniuerſaliter, neque cum æquali certitudine: itaque inter hæc accidentia, & eſt præſentia localis, & accidẽtia, quæ ab ea intrinſece pendent, vt ſunt motus localis, relationes propinquitatis & diſtantiæ, &c. & hæc non concomitantur corpus Chriſti in hoc ſacramento; non enim habet hic præſentiam quam habet in cœlo; tum, quia præſentia non transfertur de loco ad locum, vt ſupra dictũ eſt; tum, quia hoc ſpecialiter repugnat illi præſentiæ extenſæ & diuiſibili, reſpectu indiuiſibilis præſentię huius ſacramenti; & hoc docuit D. Thom. infra ar. 5. ad 3. Alia vero ſunt accidentia independentia quidem à loco, tamen mere contingenter euenientia, vt eſt nunc in cœlo ſpecies viſibilis ad actus videndi hoc vel illud obiectum, vel in terra aliquis calor, vel frigus & de his Maior d. 10. q. 5. negat eſſe in hoc ſacramento: quia pendent ab extrinſeca cauſa, quæ alibi eſt propinqua, & non hic, quæ opinio non eſt ita improbabilis, ſicut opinio Durandi, vel Nominalium: quia hoc non eſt contra connaturalem diſpoſitionem, & perfectionem corporis Chriſti; neque contra communes locutiones Scripturæ & Sãctorum. Nihilominus probabilior eſt contraria ſententia, quam D. Thom. inſinuat dicto art. 5. ad 3. quam cæteri authores communiter ſequi videntur, quia etiam hic habet locum, realis cõcomitantia: & nihil eſt quod illam impediat, præſertim cum in ſuperioribus oſtenſum ſit, magis connaturale eſſe corpori in duobus locis exiſtenti, vt in vtroque loco habeat, quicquid in altero eorum denuo recipit, de qua re videnda ſunt: & ad hunc locum applicanda, quæ ſupra diſput. 48. de hac re tractata ſunt.

SECTIO III.

Vtrum caro & ſanguis Chriſti ſint ſub ſpeciebus ſacramentalibus ex vi verborum, vel per concomitantiam.

LVtherus, vt referunt Ruardus artic. 13. & Cochlæus lib. 2. Miſcellanearum, cap. 9. irriſit hanc diſtinctionem de iis quæ exiſtunt in hoc ſacramento ex vi verborum, & de iis, quæ exiſtunt per concomitantiam; quam omnes Scholaſtici recipiunt; eam vero approbauit Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 3. non quod modum illum loquendi tanquam de fide certum definire intendat, ſed rem ſolam: hæc enim eſt, quæ directe ad doctrinam fidei pertinet; ſcilicet totum Chriſtum ſub ſingulis ſpeciebus contineri; & ita hoc ſolum tradit ſub anathemate, canon. 1. & 3. Quia vero hæc fides optime explicatur per illum duplicem modum conſtituendi aliquid in hoc ſacramento, ideo Concilium, ad declarandum myſterium, ea diſtinctione vſum eſt. Quocirca licet nõ ſit aperta hæreſis illam negare, eſt tamen ingens temeritas, & magnus error; præſertim cum ex principiis fidei non obſcure colligatur, vt ex dicendis cõſtabit. Id ergo dicitur poni ex vi verborum in Euchariſtia; cuius præſentia ad verborum veritatem neceſſaria eſt, ſeu (quod perinde eſt) quod præciſe per verba ſignificatur: nam tam veritas, quam efficacia ſignificationi reſpondet: verba enim efficiunt conuerſionem, quam vere ſignificant: vnde etiam dici poteſt eſſe ex vi verborum id, quod per ſe terminat conuerſionem, quod quomodo intelligendum ſit poſtea trademus. Vnde è contrario per cõcomitantiam dicitur eſſe, quidquid in hoc ſacramento ponit, non quia ſit ſimpliciter neceſſarium ad veritatem verborum, ſed quia habet realem vnionem cum [illegible], quod neceſſarium eſt ad verborũ veritatem: an vero id, quod tantum eſt per conco-

mirantiam, nihilominus etiam fiat per verborum A efficaciam; dicemus poſtea.

Hac explicata diſtinctione, dicendum eſt primo, ſub ſpeciebus panis eſſe corpus Chriſti Domini ex vi verborum. Concluſio eſt de fide, definita in Concilio Tridentino ſupra, & ab omnibus Catholicis Doctorib. recepta, & ſatis per ſe clara, ſuppoſita veritate huius myſterij: quia verba formæ, qua conſecratur panis, nihil aliud immediatius ſignificãt, vel ad ſuam veritatem requirunt. Difficultas autem eſt in explicando, quid complectatur ea vox, *Corpus Chriſti*: includere enim poteſt materiam, formam, & accidentia: & de forma quidem, & accidentibus dicemus duabus ſectionibus ſequentibus. Hic igitur B circa materiam certum inprimis videtur, totam illam materiam, quæ in nocte cœnæ, quando Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, cõſtituebat ſeu integrabat corpus eius, cœpiſſe eſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus panis; & hoc conuincit illa particula, *meum*, nam illa determinat ſignificationem ad illam materiam, quę tunc erat Chriſti, dicitur autem fuiſſe Chriſti, quia corpus eius tunc componebat. Vnde obiter primo colligitur corpus quod hic eſt ex vi verborum, non dicere materiam in communi, vt abſtrahit ab hac vel illa indiuidua materia; nec dicere ſolum communem illum gradum corporis quod eſt ſubalternũ genus prædicaměti ſubſtãtiæ, vt ſentire viſus eſt Picus Mirandulanus in Apologia, quęſtion. 6. quia non qualibet materia, ſed hæc tantum indiuidua, Chriſti corpus compoſuit; & ſimiliter corpus in illa generalitate ſumptum non petit hanc determinatam & indiuiduam materiam, quam petit corpus Chriſti, quod hic eſt ex vi verborum. Et ratio adhiberi poteſt quia hæc ſunt verba practica, & operatiua, & ideo oportet, vt, tam ex ſua ſignificatione, quam ex intentione operantis, indiuiduũ corpus ſignificent, ſaltem ex parte materiæ: quia omnis actio circa ſingulare verſatur. Vnde vlterius colligitur, non tantum partem aliquam, ſed materiam omnium partium organicarum, quæ tunc erant in corpore Chriſti, cœpiſſe eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi verborum; ita docet D. Th. hic art. 1. d. 1. ad 2. & reliqui Doctores in 4. diſtinctione. 10. & Alexander Alenſis. 4. part. quæſtion. 38. memb. 5. Gab. lect. 42. in Canon. & Ægidius Theorem. 30. de Euchariſt. qui non ſolum docet, materiam harum partium, ſed etiam ipſaſmet partes organicas fuiſſe in ſacramento ex vi verborum, quod nos ſupra inſinuauimus contra Durand. & Nominales: tum, quia illa particula *meum*, determinat corpus humanum; corpus autem humanum intrinſece requirit, vt ſit organicum; tum etiam, quia propria caro non intelligitur, ſine organizatione: eſt autem ſub ſpeciebus panis ex vi verborum propria, & vera caro, iuxta illud, *Caro mea vere eſt cibus. &c.* Et ideo Sancti indifferenter dicunt, conuerti panem virtute verborum in corpus, vel carnem Chriſti. Vnde illud Ambroſ. 4. de ſacrament. capitul. 4. *De pane fit caro Chriſti.* Et Cypria. ſermon. de Cœna Domini dicit, Chriſtum conſecraſſe his verbis, *Hæc eſt caro mea*, intelligens, carnẽ (à parte totum ſignificando) interdum totũ corpus hominis indicare, iuxta illud, *Caro mea requieſcet in ſpe*: atque adeo, tam propriam carnis partem, quam cæteras, quę totum corpus componunt, ex vi talium verborum ſub ſpeciebus panis conſtitui. Dices, aliquæ ſunt partes, quarum licet vna vel altera à corpore ſeparetur, nihilominus permanebit verũ corpus humanum; vt digitus, aut brachiũ, &c. ergo ſine illis vera eſſent illa verba *Hoc eſt corpus meum*, ergo illæ non erunt hic ex vi verborum, iuxta definitionem ſupra datam. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia corpus Chriſti proferentis illa verba non erat mutilum, ſed perfecte integrum, & ideo tale corpus ſignificatur, & determinatur per illa verba, *Corpus meũ*. hę aũt partes omnes neceſſarię ſunt in corpore humano integro & perfecto: omnes ergo conferunt ad perfectam & integram veritatem illorum verborũ: ſunt igitur omnes ex vi verborum, & ad omnes per ſe terminatur conuerſio, non ſigillatim, ſed vt omnes componunt vnum totum perfectum. Dices vlterius, licet hæ partes requirantur in corpore viuo, non tamen in mortuo: hic autem non eſt corpus viuum ex vi verborum: ergo neq; illę partes. Reſpondetur negando ſimpliciter maiorem, quia corpus, etiam mortuum, prout ſuo modo humanum eſt ſuam requirit partium integritatem ne truncum ſit, vel mutilum: illæ ergo partes, quæ ſunt de integritate huius corporis perfecti in vtroq; ſtatu, vitæ, aut mortis, dicuntur hic eſſe ex vi verborũ; nam vt ſupponimus, corpus hic præſcindit à mortuo & viuo, & huiuſmodi videntur eſſe partes ſolidæ: aliæ vero quæ dici poſſunt partes fluidæ, vt ſunt humores, non pertinent ad corpus exanime, ſed tantum ad corpus viuum, ad cuius naturalem conſiſtentiam requiruntur. & ideo neceſſe non eſt huiuſmodi partes eſſe ſub ſpeciebus panis ex vi verborum, vt infra dicetur. Sed quid tandem C dicendum eſt de præputio corporis Chriſti, quod in ipſo non erat, quando primum dixit, *Hoc eſt corpus meum*; ergo tunc non fuit re ipſa poſitum in ſacramento ſub ſpeciebus panis: ergo nec nunc ponetur ex vi verborum ſed ad ſummũ, per concomitantiã: quia tunc exercuerunt verba Chriſti totã vim ſuam. Nihilominus contrarium videtur probabilius, ſcilicet prępuiũ Chriſti, ſeu materiam eius nunc poni ſub ſacramento ex vi verborũ: quia reuera pertinet ad integritatem illius corporis & de ſubſtantia eius, & ita etiam in prima conſecratione futurum fuiſſe, ſi tunc corpori non deeſſet: quia, reuera, clauditur ſub perfecta corporis ſignificatione. Quocirca, ſicut interdũ ponitur aliquid in hoc ſacro per cõcomitantiam, quamuis veritas verborũ id non requi- D rat quia in re ipſa eſt coniunctũ corpori Chriſti, ita è contrario interdũ aliquid quod fieri poteſt ex vi verborum, non fit, quia in re ipſa deeſt corpori Chriſti in propria ſpecie exiſtẽti: quia iuxta inſtitutionem, tale corpus ponitur in ſacramento, quale in ſe eſt.

Dico ſecundo, Sanguis Chriſti Domini eſt ſub ſpeciebus vini ex vi verborũ. Hæc concluſio eodem modo tractanda eſt, quo præcedens: eſt enim eadem definitio Cõcilij, & eadem communis doctrina, eademque ratio, vt per ſe conſtat. Quid vero nomine ſanguinis ſignificetur, quoad formam & accidẽtia, dicetur poſtea, quoad materiam vero dicẽdum eſt, ſanguinem, qui fit ex vi verborum in calice, conſtare debere ex illa ſingulari materia ex qua fuit totus E ſanguis, quẽ Chriſtus in corpore ſuo habuit in nocte cœnæ, vt ſatis declarant illa verba; *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur.* Sed ex his eiſdem verbis ſumpſerunt aliqui occaſionem dicendi, non totum ſanguinem corporis Chriſti cœnantis cum diſcipulis eſſe hic ex vi verborum, ſed ſolum illum quem in paſſione effudit; credunt enim, aliam ſanguinis copiam remanſiſſe in venis, vel in iecore, qui non conſecraretur in triduo: quia non fuerat in paſſione effuſus, verba enim Chriſti limitata fuerunt ad illũ ſanguinẽ; ergo nec nunc conſecratur ex vi verborũ. Imo fortaſſe neq; vllo mõ nũc conſecraſ: nã in corpore Chri glorioſo minor copia ſanguinis eſſe videtur, quã fuit in nocte cœnę in corpore paſſibili: quia non

Margin notes: Mirandul. — S Thom. Alenſ. Gabriel. Ægidius. — Ambroſ. Cyprian. — Obiectio. — Solutio. — Inſtantia. — Enodatur. — Dubium. — Reſponſio. — Sanguis Chriſti ex vi verborum eſt ſub ſpeciebus Vini.

non requiritur nunc in alimentum, ſicut tunc: ille A autem ſanguis pręcipue creditur reaſſumptus in reſurrectione, qui in paſſione fuit effuſus. Vnde iuxta hanc opinionem ſatis erit dicere, nunc eſſe ex vi verborum in calice totum ſanguinem in paſſione effuſum; & totum etiam, qui nunc eſt in corpore Chriſti glorioſo: nam creditur eſſe omnino idem. Sed quãquam hæc vera ſint, etiam exiſtimo verum, in nocte cœnæ fuiſſe ex vi verborum ſub ſpeciebus vini totum ſanguinem, qui tunc erat in corpore Chriſti: quia eſſentialia verba formæ ſunt hæc, *Hic eſt ſanguis meus*, & Concilium Triden. abſolute docuit, ſanguinem Chriſti fuiſſe in calice ex vi verborum: hæc autem indefinita ſignificatio æquiualet vniuerſali: ne- B que eſt veriſimile, Chriſtum intentione ſua potius vnam partem ſanguinis aſſignaſſe, quam aliam, cum verba totum ſignificent. Neque obſtant verba illa, *Qui pro vobis effundetur*; tum, quia pium eſt, & valde probabile, Chriſtum, totum ſuũ ſanguinem in paſſione effudiſſe: cuius teſtes ſunt aqua & ſanguis, quæ de latere eius fluxerunt; tum etiam, quia (quicquid de hoc ſit) illa particula non eſt de eſſentia formæ, vt infra dicam, neq; addita eſt ad limitandam quantitatem ſanguinis conſecrandi, ſed ad commendandum valorem, & efficaciam huius ſanguinis, & indicandum finem, propter quem illa conſecratio ſit, ſcilicet, in memoriam noſtræ redemptionis, quæ effuſione illius ſanguinis peracta eſt. Exemplo res de- C claratur: nam, cum conſecratur oleum ad infirmos vngendos, quamuis in ipſa benedictione ſæpe fiat mentio huius finis; non ideo tantum illa pars olei benedicta creditur, qua poſtea perficitur vnctio, ſed ſimiliter totum oleum: ſic igitur Chriſtus totũ ſanguinem ſuum ſimpliciter conſecrauit: quia illo nos erat redempturus, ſiue illum poſtea totũ effuderit, ſiue non. Quapropter, ſi in triduo vinum conſecraretur, totus ſanguis, tam qui effuſus eſt, etiam ſi eſſet per varia loca diſperſus, quam ſi quis in corpore mãſit, in calice eſſet ſub ſpeciebus vini: nunc vero conſecratur totus, qui eſt in corpore glorioſo, qui non eſt, cur cenſeatur minoris quantitatis, quam fuit in nocte cœnæ; quia licet non requiratur per modum alimenti, tamen corpus glorioſum eſt purius ab o- D mnibus excrementis, & loca illa, quæ excrementa occupabant, plena ſunt ſanguine, & puriſſimis humoribus.

Dubium. Sed quæres obiter, an hic ſanguis ſit ex vi verborum, per modum vnius continui ſub ſpeciebus vini: & eſt ratio dubij, quia contingit extra ſacramentum illum ſanguinem eſſe diſcontinuum, & per varia loca diſperſum: ita autem eſt in ſacramento, ſicut extra, vt ſæpe dictum eſt: eſſet ergo tunc ſanguis in ſacramento diſcontinuus & diuiſus: ergo vis verborũ non requirit illam vnitatem & continuitatem. Reſpondetur eſſe hoc probabile, neque aliquod incõ- E ueniens ex illo ſequi; nihilominus tamen poſſe contrarium facile defendi; nam hic ſanguis ſine dubio per modum vnius per formam ſignificatur, atq; ita etiam cõficitur. Vnde, ſi vlterius addamus, ex vi verborum fieri, vt totus ille ſanguis ſub ſpeciebus ſit ſibi coniunctus, & loco indiſtans, probabile etiam fit debere eſſe continuum, quia res liquidæ, & eiuſdem rationis, & loco indiſtantes, ſtatim continuantur: diuiſio autem illa, quæ interdum reperiri poteſt inter partes ſanguinis, pręciſe oritur ex diſtantia locali; & ideo neceſſe non eſt, vt ſanguis, qui eſt in ſacramento, in hoc imitetur modum exiſtendi, quem idem ſanguis habet extra ſacramentum, vt patet ex doctrina ſupra tradita de proprietatibus rei pluribus locis exiſtentis.

Soluitur.

Dico tertiò; Corpus non eſt ſub ſpecie vini, nec ſanguis ſub ſpecie panis ex vi verborum; ſunt tamen per concomitantiam. Prior pars negatiua non ponitur expreſſe à Concil. Trident. niſi quatenus ex altera affirmatiua inferri poteſt; eam tamen docent communiter Theologi cum Magiſtro in 4. d. 10. D. Thom. hic, Alenſ. 3. par. quæſt. 38. memb. 5. Bonaue. diſtinction. 11. articul. 1. quæſt. 4. Marſil. quæſt. 8. art. 2. & Gabr. lect. 42. in Canonem. Et patet ex terminorum expoſitione ſupra data: quia, neque verba conſecrationis panis quicquam de ſanguine dicunt; neque verba calicis aliquid de corpore. Vnde in triduo illorum veritas integra, & efficax eſſet ſine præſentia ſanguinis ſub ſpecie panis, &c. ergo. Et confirmatur ex fine talis inſtitutionis; quia eſt expreſſa repræſentatio mortis Chriſti: vt enim effuſio ſanguinis, & ſeparatio animæ à corpore expreſſius repręſentaretur, voluit Chriſtus, corpus & ſanguinem ex vi verborum ſeorſim conſecrari: nam quia re ipſa ſeparari iam non poterant: quoniam Chriſtus reſurgens à mortuis iam non moritur, ſaltem in modo, & vi conſecrationis decuit ſeparationem repræſentari. Quapropter nõ videtur mihi probabile, quod Scoto viſum eſt in 4. d. 10. q. 4. ad ſecũdum, ſcilicet, eſſe ſanguinem in hoſtia ex vi verborum: non quidem, vt terminum integrum conſecrationis, ſicut eſt in calice, ſed vt partem integri termini, nam ſanguis eſt pars corporis. Sed ad hoc iam reſpõſum eſt in Comment. ar. 2. & in hac ipſa ſectione, circa concluſionem primam; ſanguinem nõ eſſe partem corporis, prout eſt in hoſtia ex vi verborum: quia ſanguis ſolius corporis viui pars eſt: hic autem nõ eſt viuum ex vi verborum. Vnde facile etiam conſtat, idem dicendum eſſe de aliis humoribus, & de ſpiritibus vitalibus; hęc enim ſub neutra ſpecie ſunt ex vi verborum; quia non ſunt partes corporis aut ſanguinis vt ſic: vnde nec ſunt per ſe neceſſaria ad veritatẽ vtriuſq; formę.

3. Concluſio, nec corpus ſub ſpecieb. vini, nec ſanguis ſub panis ſpecieb. eſt ex vi verborum, eſt tamen per concomitantiam.

Magiſter. Alenſis. Bonauent. Marſilius. Gabriel.

Scoti dictum reiicitur.

Altera pars concluſionis, quoad rem ipſam de fide certa eſt: vt conſtat ex Concilio Trid. & ex hactenus tractatis, oſtendimus enim totũ Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus: eſt ergo corpus in calice, & ſanguis in hoſtia. Vnde ad hoc probandum interdũ ſanguis miraculoſe ab hoſtia manauit, vt referunt Vincentius in Speculo hiſtoriali li. 30. c. 24. & Alenſ. 4. par. quæſt. 53. membr. 1. & propter eandem cauſam dicuntur fideles ſumere ſanguinem ſub ſpeciebus panis, iuxta illud Oſeæ. 14. vt legunt ſeptuaginta Interpretes. *Bibent, & inebriabuntur frumento, & florebunt quaſi vinea; & memoriale eius. quaſi vinum Libani.* Modus autẽ loquendi ſeu explicandi hanc rẽ cõcluditur ex dictis, nam ſanguis eſt in hoſtia, & corpus in calice, & non ex vi verborum, vt oſtenſum eſt: ergo per cõcomitantiam. Rogabis, qualis ſit hæc concomitantia, vel in qua reali connexione fundetur, nulla enim realis vnio inter corpus & ſanguinem intercedere videtur, ſed tantum localis continentia, eſt enim ſanguis in corpore, tanquam in vaſe, hæc autem cõiunctio ſola non ſatis eſſe videtur ad concomitantiam ſacramentalem. Reſpondetur, ſi vera eſſet opinio dicens ſanguinem informari anima, facilis eſſet reſponſio, oporteret enim ſanguinem aliqua ex parte eſſe continuum cæteris partibus, & ita eſſet facilis concomitantia, tamen, quia illa opinio falſa eſt, dicendum aliter eſt; concomitãtiam conſiſtere in naturali dependentia, quam corpus viuum & ſanguis habeant inter ſe, ratione cuius poſtulent, vt ſint inter ſe connexa & cõmiſta; quia neq; corpus in naturali ſtatu ſuo poteſt conſeruari ſine ſanguine, neque ſanguis extra corpus conſeruari poteſt incorruptus, neque in proprio & connaturali ſtatu: vnde

Vincent. Alenſis. Oſeæ. 14.

Soluitur.

A mutuo ſe fouent, & iuuant, vel per effectionem, vel aliis modis. Vnde fatemur, localem continentiam per ſe ſolam non ſufficere: nam, ſi in triduo pars aliqua ſanguinis intra corpus remanſiſſet & fieret conſecratio, nulla eſſet concomitantia, vt ſentit D. Tho. hic, art. 2. quia tunc non eſſet inter illa prædicta naturalis connexio: ſicut ſupra etiam de corpore & veſtibus dicebamus.

SECTIO IIII.

Vtrum ex vi verborum ſit in hoc ſacramento aliqua forma ſubſtantialis.

QVæſtio hæc tractari ſolet ſpecialiter de corpore Chriſti, prout ſub ſpeciebus panis continetur; B fortaſſe quia illa ſpecies, & prior & notior, ac vſu frequentior; & ita etiam à nobis prius diſſeretur; & deinde ad ſanguinem facile applicabitur reſolutio; quia quæſtio, reuera, communis eſt vtriq; ſpeciei, vt à nobis propoſita eſt.

Prima opinio negat in Euchariſtia eſſe aliquam formam ſubſtantialem ex vi verborum. Gabriel. Marſilius. AEgidius. Maior.

Prima itaq; opinio negat, aliquam formam ſubſtantialem eſſe hic ex vi verborum, ſed ſolam materiam primam; tenet Gabr. lect. 42. in Canon. & in 4. diſtinction. 11. quæſt. 1. artic. 1. Marſil. quæſt. 8. art. 2. in fine. Ægidius Theorem. 28. 29. & 30. Maior diſtinct. 10. quæſt. 5. in principio, citatur etiam Palud. quæſt. 3. artic. 3. num. 32. ſed immerito. Fundamentũ, C quia corpus cum forma panis, non ſignificat compoſitum, ſed alteram partem phyſicam compoſiti, illo modo, quo dicitur homo cõſtare ex corpore, & anima; vel quo Ariſtoteles dixit, animam eſſe ***actum corporis phyſici, organici***; ergo ex vi illius formæ ſolum illud corpus fit in ſacramento, quod eſt pars phyſica, & eſſentialis humanitatis: hoc autem nullam includit formam, ſed ſolam materiã. Aſſumptum declaratur primo; quia hoc ſatis eſt ad propriiſſimam ſignificationem illius formæ. Secũdo colligi poteſt ex illa particula, ***meum***, quę non proprie indicat totũ compoſitum ſub aliquo præciſo gradu metaphyſico, ſed proprie partem aut rem phyſicam; vt ſi quis dicat, hoc eſt animal meum, proprie deſignabit aliquod animal, quod poſſidet, non tamen proprie ſe D ipſum ſub præciſo gradu animalis; ſed potius diceret, ego ſum hoc animal. Chriſtus ergo, dicendo, ***Hoc eſt corpus meum***, deſignauit partem phyſicam humanitatis, quæ eſt materia. Tertio, quia in triduo fuit materia corporis Chriſti ſine vlla forma ſubſtantiali, vt prædicti authores putãt: ergo, ſi tunc fieret cõſecratio, ſola materia eſſet ſub ſpeciebus panis, & in illa ſaluaretur tota veritas, & efficacia formæ, ergo ſola illa eſt ex vi verborum. Quod ſi quis dicat, aſſumptum eſſe falſum, reſpondetur, vim argumenti non hinc dependere: quia, ſaltem conditionalis eſt vera, quod, ſi materia corporis Chriſti ita permanſiſſet, conſecratio etiam prædicto modo fieret, quod ſatis eſt ad vim verborum explicãdam. Quarto, quia E nulla forma ſubſtantialis poteſt hic eſſe ex vi verborum, quia neq; anima, quia nõ eſt hic corpus viuũ ex vi verborum, nec forma cadaueris: quia etiam nõ eſt mortuum ex vi verborum, nec aliqua forma phyſica, communis vtrique, quia nulla eſt: nec forma communis abſtracte ſeu logice ſecundum aliquem gradum metaphyſicũ: quia (vt ſupra dicebamus cõtra Mirandulanum) communis gradus non poteſt eſſe terminus actionis realis, qualis ſignificari debet per verba huius formæ, quæ practica ſunt, & intendi ab operante ſeu conſecrante. Quod tandem confirmat, quia alias ex vi horũ verborũ nõ eſſet ſemper idẽ numero corpus ſub his ſpeciebus contra vim illius vocis ***meũ***, q̃ deſignat ſingulare, & indiuiduũ corpus.

Secunda opinio ex vi verborum ponit formam corporeitatis. Scotus. Richard. Ocham. Henricus.

Secunda opinio eſt, eſſe hic ex vi verborum formam corporeitatis, vt loquuntur Scotus, d. 10. q. 4. d. 11. quæſt. 3. ar. 2. Richar. ar. 2. q. 2. Ocham. in 4. quæſt. 6. vel formam mixti, vt loquitur Henricus quodlib. 3. q. 6. & 8. quodlib. 9. q. 8. & 9. qui eis fundamẽtis niti debent, quibus præcedens opinio, addendo, ***corpus***, in prædicta forma panis, non ſignificare tãtum corpus quantitatiuum, ſed ſubſtantiale, quod non ſolam materiam includit, ſed etiam formam conſtituentem illud ſub ratione corporis: huiuſmodi autẽ forma iuxta hanc opinionẽ eſt ſpecialis forma phyſica, diſtincta ab anima, quæ ſola (ſecundum Scotũ) manſit in corpore Chriſti in triduo. Quocirca, qui opinaretur, partes organicas diſtingui partialibus formis ſubſtantialibus, diſtinctis ab anima, & prioribus, independentibus ab illa, conſequenter diceret, etiam illas eſſe hic ex vi verborum; atque idem cenſerent de formis elementorum, qui exiſtimant, eas eſſe formaliter in miſto. Ego vero ſuppono has omnes opiniones philoſophicas eſſe falſas, quibus ſublatis, nullus in Theologia relinquitur locus huic ſecundæ ſententiæ, & ideo nihil amplius de illa dicam: quia non eſt hic locus latius examinandi & improbandi, illa philoſophica fundamenta: procedemus ergo ſupponendo, tantũ eſſe in humano corpore vnam formam ſubſtantialem, quæ eſt anima.

Reiicitur.

Tertia docet ex vi verborum eſſe ibi animam vt anima eſt. Heruæus.

Hinc ergo orta eſt tertia opinio affirmãs, eſſe hic ex vi verborum animam, vt anima eſt. Quæ tribuitur Heruæo opuſculo de pluralitate formarum ad argum. 143. qui dicit quidem, hic eſſe animam propter vnionem ad Verbum; non tamen eſſe hic viuificantem & informantem corpus. In quo ſenſu, eſt opinio falſa & impertinens; primo, quia, ſi non informat corpus, adhuc ſupereſt quæſtio, an ex vi verborum ſit aliqua forma informans, vel ſola materia. Secundo, quia, ſi non informat, eſt impertinens ad veritatem verborũ: non ergo erit hic ex vi verborũ: vnio enim ad Verbum, ad hoc nõ ſatis eſt, quia ipſamet vnio ad Verbum, nõ eſt ex vi verborum, ſed per concomitantiam, vt infra dicetur: imo talis vnio neque ad cõcomitantiam ſufficeret: quia nõ, vbicunq; eſt Verbum, ibi eſt anima; & ideo in triduo, licet anima eſſet vnita Verbo, non propterea fuit per cõcomitantiam in ſepulchro, vbi erat corpus, etiam vnitum Verbo. Vt ergo hęc opinio aliquid ad rem afferret, dicere deberet, hic eſſe ex vi verborum corpus Chriſti viuum, & ideo eodem etiam modo eſſe animam. Poteſt autem aſſumptum ſuaderi, primo, quia, cum Chriſtus dixit, ***Hoc eſt corpus meum***, ſuum corpus deſignauit, prout tunc erat: ergo, ſicut tunc erat viuum, ita ſignificatur, & conficitur ex vi illorum verborum. Secundo, quia ſignificatio illorum verborũ debet eſſe vniuoca & particularis, vt poſſit eſſe efficax, & practica: ergo debet determinate ſignificare corpus viuũ: nam, ſi diſiunctim ſignificaret corpus viuum, vel mortuũ, haberet ſignificationem æquiuocam; nam, teſte Ariſtotele, caro, os, & ſimilia ęquiuoce dicuntur de corpore viuo, & mortuo. Tertio, quia in cap. In quadam. de Celebrat. Miſſar. dicitur corpus Chriſti eſſe humanum: quia informatur anima: ***corpus***, autem illa forma ſignificat corpus humanum; & in hac ſignificatione prolatum fuit hoc verbum à Chriſto: nõ ergo poteſt in alia proferri. Quod ſi obiiciatur, quia iuxta hæc nõ poſſet hæc forma in triduo vere proferri, nec quicquam efficere. Reſpondendum conſequenter eſt, vel concedendo totum, vt ſupra ex quadam Gloſſa retulimus, vel certe dicendum eſſet, quod etiam tunc verba efficerent corpus Chriſti viuum, ſicut illud ſignificant: quia, cum non ſint tantum adductiua, ſed etiam effectiua

non

non ſemper illud efficiunt, quale in propria ſpecie A exiſtit, ſed quale illa ſignificant.

Quarta dicit eſſe ibi animam, vt dat eſſe corporeũ præciſe.

Quarta ſententia eſt, hic eſſe ex vi verborum formam ſubſtantialem, vt præciſè dantem eſſe corporeum, non quod talis forma in re ipſa ſit phyſicè diſtincta à forma ſpecifica, ſed quod ſit ipſamet forma ſpecifica, quæ à parte rei fuerit in tali corpore, non ſecundum propriam rationem ſuam, ſed ſecũdum præciſam rationem, qua conſtituit corpus. Quocirca, ſi in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, fuerit anima rationalis, illa erit in hoc ſacramento ex vi verborum, non tamen vt anima eſt, ſed vt eſt forma corporis. Hæc eſt opinio D. Thomæ, præcedenti quæſt. articul. 6. ad 2. ſed non eo- B dem modo illam Thomiſtæ interpretantur: quidã enim dicunt, *corpus*, in forma conſecrationis ſupponere tantum pro materia, connotare autem animam, vt dat eſſe corporeum. Ita Soto diſtinctione 10. quæſt. 1. articu. 1. Ledeſma, quæſtio. 17. articulo 1. dubit. 4. Palacius diſtinctione 8. diſputatione 4. concluſione 4. qui refert Auerroem in paraphraſi Metaphyſ. Sed hic modus loquendi mihi non videtur neceſſarius, nec D. Thom. conſentaneus: hic enim 1. part. quæſtione 76. articul. 4. ad 1. ſimpliciter dicit, corpus per animam conſtitui in eſſe corporis, ſicut in eſſe viuentis: nemo autem dicet, viuens ſupponere pro materia connotando animam: ratio autem eſt, quia compoſitum ex materia, & forma ſub- C ſtantiali vt ſic, eſt per ſe vnum; quod per modum abſolutum ſignificatur per vocem corporis, ſicut per vocem viuentis, aut animalis: ſicut ergo hæ voces non ſupponunt pro materia prima connotando formam, ſed pro ſubſiſtente in tali natura compoſita ex materia & forma ſub tali gradu, ita corpus non ſupponit pro materia, connotando animam, vt dantem eſſe corporeum, ſed pro natura corporea, id eſt, compoſita ex materia, & forma dãte eſſe corporeum. Quocirca ſine cauſa æquiparant prædicti authores in hac ſuppoſitione corpus cum albo: alioqui, ſicut hæc eſt vera locutio, album eſt homo, vel nix; ita etiam hæc eſſet vera, corpus eſt materia, & pura potentia, quod eſt præter commu- D nem loquendi modum: dicitur enim corpus materiale, non materia ipſa. Ratio autem differentiæ eſt, quia compoſitio ex ſubiecto & albedine eſt accidentalis, & illa forma aduenit ſuppoſito conſtituto, quod in illa ſubſiſtit; & ideo pro illo tantum ſupponit vox *album*: *corpus* verò dicit compoſitum per ſe vnum & ſubſtantiale; cuius forma non aduenit ſuppoſito conſtituto, ſed ex illa cum materia reſultat: quod proinde non in ſola forma, vel materia ſubſiſtit, ſed in tota natura ipſius compoſiti; & propterea etiam, *album*, eſt terminus connotatiuus, de formali ſignificans albedinem & connotans ſubiectum; *corpus* verò eſt terminus abſolutus, adæqua- E tè ſignificans naturam corpoream. Vnde ſi corpus non ſumatur per modum partis, ſed in vi concreti, & per modum totius, illique tribuendum ſit aliquod formale ſignificatum, illud certè non erit forma phyſica ſubſtantialis, dans eſſe corporeum, ſed integra natura metaphyſica, conſtans ex materia & forma ſubſtantiali vt ſic: ſicut *homo* de formali ſignificat, nõ animam rationalem, ſed humanitatem. Tandem hoc plane conſtat in forma calicis: quis enim dicat, ſanguinem ibi ſupponere pro materia prima, & non pro ſubſiſtente in tali natura cõpoſita ex maieria & forma ſanguinis? ergo idem æquali vel maiori ratione dicendum eſt de corpore in forma conſecrationis panis. Aliter ergo explicatur hęc ſententia; ſcilicet, directè, & ex vi verborum

Soto, Ledeſma. Palacius.

eſſe hic corpus ſubſtantiale, quatenus dicit compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali dante eſſe corporeum: & ita illam defendunt Caiet. circa dictã ſolut. ad 3. D. Thom. Palud. in 4. d. q. 3. circa finem, Capreol. d. 10. quæſt. 2. artic. 3. ad argumenta Scoti contra primam conc. & mihi videtur vera ſententia, quam vt ſigillatim probem, ſequentes concluſiones ſubiicio.

Caietan. Palud. Capreol.

Prima ſit, In hoc ſacramento eſt forma ſubſtantialis, & non ſola materia, ex vi verborum. Probatur ex propria ſignificatione verborum: corpus enim ſubſtantiale, vt dictum eſt, non eſt ſola materia, ſed compoſitum aliquo modo ex materia & forma. Quod aptius declaratur ex forma ſanguinis: nullus enim dicet ſanguinem eſſe ſolam materiã; aut poſſe intelligi ſine propria forma ſubſtantiali: ergo eadem ratione corpus includit ſuam formam: eſt enim par ratio: quia corpus illud eſt humanum; & includit carnem & oſſa, &c. & ideo ex vi verborum eſt hic caro, vt ſupra dicebamus: non magis autem poteſt intelligi caro, quam ſanguis ſine forma ſubſtantiali. Denique ſola materia non ſufficit ad veritatem verborum; ergo non ſola eſt ex vi verborum: antecedens patet; tum, quia materia non eſt corpus, vt oſtenſum eſt; tum etiam, quia hic eſſe nõ poteſt corpus Chriſti, niſi aut mortuum, aut viuum: in neutro autem ſtatu includit ſolam materiam; vt de corpore viuo eſt per ſe notum; & de mortuo oſtenſum latè eſt in ſuperiori tomo: corpus enim Chriſti mortuum naturali modo extitit, excepta vnione hypoſtatica: materia autem non poteſt naturaliter exiſtere ſine omni forma: ergo id etiam, quod commune eſt corpori humano, viuo ac mortuo, ſcilicet, quod ſit conſtans ex materia & forma ſubſtantiali aliquo modo organica, eſt hic ex vi verborum. Vnde oritur duplex confirmatio: quia in hoc ſacramento fit propria tranſubſtantiatio: ergo ex vi verborum non terminatur ad ſolam materiam, ſed ad compoſitum ſubſtantiale: ergo nõ ſolum materia, ſed tale compoſitũ eſt hic ex vi verborum. Secunda confirmatio eſt, quia terminus actionis, quam verba ex vi ſua efficiunt, eſſe debet aliquid, quod naturaliter poſſit exiſtere ex vi ſuę ſubſtantiæ, ſed non eſt huiuſmodi ſola materia: ergo nõ ſola illa fit ex vi verborum.

In Euchariſtia eſt formã ſubſtantialis & non pura materia, ex vi verborũ.

Secunda concluſio, Anima, vt anima eſt, non eſt hic definitè ac determinatè ex vi verborum. Hæc concluſio videtur certior, quam præcedens: nam Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 3. diſertè docet, animam eſſe ſub vtraque ſpecie per concomitantiam. Et ſatis concluditur illa ratione: quia corpus Chriſti non eſt hic viuũ ex vi verborum; tum, quia aliàs etiam ſanguis eſſet in hoſtia ex vi verborum; quia corpus viuum includit ſanguinem, vt partem ſui; conſequens autem eſt contra Concilium Trid. tum etiam, quia in forma nulla fit mentio viui, aut mortui, ſed corporis, quod vt ſic, ab vtroque ſtatu præſcindit. Neq; illa particula, *meum*, aut tota forma prolata à Chriſto viuente, determinat ſignificationem ad corpus viuum: ſed ſolum ad corpus proprium, de quo tanquam de vno & eodem ipſemet homo viuens loqui poteſt, præſcindendo ab illius vita aut morte. Nam, ſicut Chriſtus dixit, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur*, potuiſſet addere, ſepelietur, & reſurget, ſicut Pſalm. 19. dicitur in perſona Chriſti. *Caro mea requieſcet in ſpe*. Et ita Sancti loquuntur de hoc ſacramento, dicentes, illud corpus eſſe in Euchariſtia, quod natum eſt ex Virgine, pependit in Cruce, iacuit in ſepulchro, & glorioſum reſurrexit: Ambroſ. 4. de ſacrament. cap. 4. & 6. Auguſtinus

Anima vt anima eſt, nõ eſt determinatè in hoc ſacramento ex vi verborum Tridentinũ.

Ambroſ. Auguſtin.

 citatus

Paſchaſ.

citatus à Beda, 1. ad Corinth. Paſchaſius, & alij: corpus ergo illud, quod Chriſtus appellauit ſuum, indifferens eſt ad mortuum, & viuum: ſolumque dicit proprium corpus humanum. Tandem hoc cõuincit illa ratio de conſecratione facta in triduo virtute horum verborum. Euaſiones enim ſupra datæ probabiles non ſunt. Prima namque in ſuperioribus reiecta eſt: oſtendimus etenim tunc reuera potuiſſe corpus conſecrari: & hic addi poteſt, quod de illo corpore iacente in ſepulchro veriſſimè dicitur, *hoc eſt corpus Chriſti*, & anima Chriſti ſpiritualiter, vel ſenſibiliter per aliquod corpus loquens, verè dicere poſſet, *Hoc eſt corpus meum*, ſignando idem corpus, ꝙ iacebat in ſepulchro: ergo eadem ratione potuiſſet tunc Sacerdos verè dicere in perſona Chriſti ſuper panem, *hoc eſt corpus meum*; intendendo illum cõuertere in illud corpus, quod verè dici poterat corpus Chriſti. Et idem etiam eſt manifeſtum in ſanguine: nam ſanguis effuſus verè propriè dicitur ſanguis Chriſti, & ab ipſo verè vocaretur ſanguis meus. Quod ſi de ſanguine admittitur, tunc potuiſſe conſecrari ſeparatum à corpore, non poteſt vlla veriſimilitudine negari de corpore à ſanguine ſeparato. Altera verò reſponſio, quod tũc fieret corpus Chriſti viuum, & non tale, quale erat in propria ſpecie, præterquam, quod repugnat torrenti Doctorum, in multas incidit difficultates, quas non poterit explicare: quale enim eſſet illud corpus, glorioſumne, an mortale? neutrum dici poteſt, cum fundamento: ſanguis item vel cõſecraretur tunc corruptus, qualis ſtatim eſt extra corpus, vel in ea naturali diſpoſitione, quam habet in corpore? ſi enim primum dicatur, non conſequenter proceditur, ſi autem dicatur ſecundum, dicendum conſequenter eſſet, tunc etiã futurum fuiſſe corpus ſub ſpeciebus vini, atque ita euertitur tota concomitantiæ ratio. Ac tandem, ſi corpus Chriſti in propria ſpecie exiſtens non ſit, quaſi menſura & exemplar eiuſdem exiſtentis in ſacramento, nihil certum dici poteſt de proprietatib. & conditionibus, quas huiuſmodi corpus in ſacramento habet: nam, vt dixi, ratio concomitantiæ tollitur, & alioqui vis verborum indifferens manet ad multa huiuſmodi: ergo neceſſariò dicendum eſt, tale fuiſſe conſecrandum corpus in triduo, quale tunc erat in propria ſpecie, & conſequenter vim & veritatem verborum nõ requirere corpus viuum.

Ex vi verborum eſt Euchariſtia forma ſubſtantialis quatenus ſufficit conſtituere corpus organicum humanum.

Tertia igitur concluſio ſit, ex vi verborum eſſe hic formam ſubſtantialem, quatenus ſufficiens eſt ad conſtituendum corpus organicum humanum, quæ, licet ſecundum hanc rationem præſcindat à propria ratione animæ vel formæ cadaueris, tamen in re ſemper eſt anima, vel forma cadaueris. Tota hæc concluſio conſequitur ex duabus præcedentibus, & probationibus earum, & ex aliis rationibus contra alias ſentẽtias adductis, & iuxta illam exiſtimo declarandam eſſe D. Thomæ mentem: cum enim dicit; formam panis conuerti in formam corporis Chriſti, ſecundum quod dat eſſe corporeum, non oportet intelligi de eſſe corporeo communiſſimo: quia reuera non tantum eſt hic ex vi verborũ corpus vt ſic (quod alij nobis obiiciunt, ac ſi id diceremus) ſed eſt corpus vt tale aliquo modo, ſcilicet, vt organicum, & præterea non vt organicum in communi, ſed tali organizatione, ſcilicet, humana: quia hic eſt ex vi verborum corpus humanũ: ergo etiam eſt hic ex vi verborum forma ſubſtantialis; non vt eſt forma corporeitatis præciſè: quia vt ſic, abſtrahit ab organica vel non organica, neque vt eſt forma organica præciſè: quia vt ſic, abſtrahit ab humana, vel non humana: erit ergo forma corporis organici

A humani vt ſic, quæ ex vi ſui conceptus præſcindit ab anima & forma cadaueris humani, vtraque enim requirit aliquam organizationem propriam & accõmodatam corpori humano. Duplex enim in hoc corpore intelligitur organizatio. Vna perfecta & connaturalis; altera imperfecta, & in via corruptionis; vt conſtat ex Ariſtot. 1. de Gener. tex. 37. & inter vtramque concipi poteſt propria conuenientia, nõ tantum ratione accidentium, ſed etiam ratione formæ ſubſtantialis, quę, ſi indiuiſibilis ſit, vt eſt anima, eſt (vt ita dicam) eminenter heterogenea; ſi autem eſt diuiſibilis, vt forma cadaueris, erit formaliter heterogenea, conſtans ex partibus aliquo modo diuerſis,

B iuxta diuerſum temperamẽtum, quod in diuerſis partibus materiæ requirit: ſic igitur corpus humanum, propriis membris conſtans, poteſt concipi vt abſtrahens quidem à viuo & mortuo, non tamen vt commune cuicunque corpori, ſed ſolum vt humano: ergo, vt ſic, includit formam corporis, non quamcunque, ſed talem, quæ habeat formaliter vel eminenter humanam organizationem, ſeu illam in membris corporis requirat. Et ideo, vt in ſuperioribus dicebamus, forma cinerum, etiam in eadem numero materia recepta, non ſufficeret ad verificandã formam huius ſacramenti: ſi enim corpus Chriſti per impoſſibile in cineres fuiſſet redactum, non cõſtitueretur in ſacramento ſub illa diſpoſitione, neq;

C illius præſentia ad verborum veritatem ſatis fuiſſet. Quamquam illa forma etiam eſſet forma dans eſſe corporeum. Et idem argumentum fieri poteſt de formis elementorum, & aliis ſimilibus: neceſſariò ergo illud eſſe corporeum determinandum eſt ad eſſe humanum, iuxta modum explicatum. Atque hinc ſatis patet vltima concluſionis pars: formam ſcilicet, quæ hic eſt ex vi verborum, ſecundum propriam quidem rationem præſcindere à ratione animæ: quia poteſt ſaluari in forma cadaueris: & è conuerſo: tamen in re ſemper eſſe, aut animam, aut formã cadaueris: quia corpus propriè humanum tantũ poteſt altera ex his formis conſtare: quod magis declarabitur, ſoluendo argumenta aliarum opinionũ,

D vbi expediemus difficultatẽ hinc emergentẽ, ſcilicet quõ verba attingat effectionẽ huiuſmodi formæ.

Ad argumẽta primæ opinionis reſponſio.

Ad primum igitur argumentum pro prima opinione, negatur, ſolam materiam ſufficere ad propriam ſignificationem & veritatem verborum conſecrationis: quia, vt dictum eſt, ſola materia non eſt corpus, niſi includat formã, ſaltem ſub aliquo gradu ſeu conſideratione: itaque ita etiam à multis explicatur definitio animæ, quod ad hunc locum non ſpectat. Ad ſecundum reſpondetur, concedendo, corpus ſuum deſignaſſe Chriſtum ſub ratione partis, non tamen inde fit, deſignaſſe ſolam materiam; ſed vt includit formam, præſcindẽdo à ratione animę, vt anima eſt. Dico autem ſignificari hoc modo

E corpus Chriſti per modum partis: quia in re, ſola materia eſt vna pars phyſica, & tota forma eſt altera; quæ vnam et realiter & indiuiſibiliter, & conſtituit corpus, & tale corpus; à nobis tamen præſcinditur, & ſignificatur, ac ſi eſſent in re formæ diſtinctæ: & ideo ita nunc ſignificamus corpus per modũ partis; ac ſi verè forma corporeitatis eſſet diſtincta ab anima, vt Scotus putauit: hic autem modus ſignificandi ſufficit ad proprietatem illius locutionis, *Hoc eſt corpus meum*. Ad tertium iam dictum eſt, in triduo non fuiſſe materiam corpus Chriſti ſine forma, & ex hypotheſi conſtat etiam ex dictis, illam cõditionalem eſſe falſam, videlicet, ſi ita tunc exiſteret materia Chriſti ſine forma, de illa ſufficienter verificari verba formæ. Quocirca, poſita illa hypotheſi, idẽ dicen-

dicendum eſſet, quod ſupra dicebamus de eo caſu, in quo corpus Chriſti in cineres eſſet redactum; quod, ſcilicet, talis ſuppoſitio repugnat inſtitutioni, quæ ſimpliciter facta eſt ex certa præſuppoſitione; quod verum ac primum Chriſti corpus non erat defuturum in rerum natura, & ſub propria ſpecie exiſtens: vnde, cum illa ſuppoſitio ſit impoſſibilis in ſenſu compoſito, in eodem poſſunt ex ea cõtradictoria inferri, ſcilicet, & quod fieret conſecratio propter inſtitutionem, & quod non fieret, quia non eſt in rerum natura verum Chriſti corpus. Vel, ſi quis velit ſimpliciter admittere, quod tunc fieret conſecratio ex ſola materia, conſequenter diceret, futuram tunc fuiſſe imperfectam & mutilam, qualis eſſet, ſi fingeretur corpus Chriſti carens brachio, aut ſimili parte.

Dubium primum circa quartum argumentum primæ opinionis.

Quartum argumentum petit nonnulla dubia. Primum eſt, an efficientia verborum attingat formam ſubſtantialem, quæ de facto ponitur in hoc ſacramento: duplex enim excogitari poteſt modus dicendi. Primus eſt, verba attingere, & efficere ſolam materiam: Deum autem ſupplere inefficaciam verborum, introducendo formam. Probatur, quia verba non poſſunt efficere formam ſecundum propriam ſpecificam rationem eius; alioqui anima, vt anima, eſſet ex vi, & efficacia verborum: ergo nullo modo poſſunt illam efficere. Dices ex Diuo Thoma ſupra, formam panis conuerti in animam, vt forma corporis eſt, non vt anima eſt; & ita etiam verba per ſuam virtutem & actionem attingere animam ſub vna ratione, & non ſub alia. Sed hoc non videtur poſſe intelligi; tum quia forma in ſe & phyſicè ſumpta indiuiſibiliter eſt eadem nec gradus ille genericus diſtinguitur in re ab ſpecifico: ergo non poteſt intelligi actionem realem & phyſicam, qualis eſt actio verborum, attingere vnum & nõ aliud; tum etiam propter rationem in argumento factam, quia actiones terminantur ad res ſingulares, prout in re ipſa exiſtunt; in re autem non exiſtit ratio generica, niſi media ſpecifica. Confirmatur primò hic modus dicendi, quia alia quæ hic ſunt per concomitantiam, vel non fiunt ſpeciali actione, vt diuinitas, vel ſi indigent ſpeciali actione, fit à Deo, & non à verbis, vt infra dicitur; ergo idem dicendum eſt in præſente de anima, vt anima. Confirmatur ſecundò; nam, ſi in triduo conſecratus eſſet panis, ibi fuiſſet corpus ſine anima: ſi autem ille panis conſecratus vſque ad diem reſurrectionis conſeruaretur, inciperet eſſe anima ſub illis ſpeciebus, vt eſt communis doctrina D. Thom. infra quæſt. 81. & Doctorum in 4. diſtinctione 10. vbi Scotus quæſtione 4. Capreol. quæſtione 2. articul 3. Gabr. lect. 42. in Can. tunc autem non inciperet eſſe anima per actionem verborum, quæ iam non eſſent: ergo per actionem Dei: ergo idem nunc dici poteſt. Nihilominus alter dicendi modus verior mihi videtur; ſcilicet, eam formam corporis Chriſti, quæ in ſacramento ponitur, ibi fieri, ſeu adduci ex efficacia verborum, à quibus fit vna completa actio conuerſiua, quæ complete terminatur ad corpus Chriſti conſtans ex materia & tali forma; ita tenet Capreol. ſupra ad argumenta Aureoli, & Scoti contra primam concluſ. & idem videntur ſentire reliqui Thomiſtæ, Caietan. præcedente quæſtion. articul. 5. & 6. Hiſpalenſis in 4. diſtinctione 10. quæſtio. 1. articulo 4. ad ſecundum Aureoli & Scoti, & Soto quæſt. 1. articul. 1. ad 1. Et probatur conuertendo rationem prioris ſententiæ; nam hic eſt forma ſubſtantialis ex vi verborum, vt oſtenſum eſt: ergo fit in ſacramento per efficaciam, & actionem verborum: quia verba ſacramentorum efficiunt, quod ſignificant: quod autem eſt in ſacramento ex vi verborum, eſt ex propria ſignificatione verborum: ergo ex efficacia, & actione eorum: ſed non poteſt actio terminari ad formam ſub ratione communi, & non ſub ſpecifica: ergo terminatur ad totam formam phyſicam, prout in re eſt. Secundò, quia verba perficiunt totam tranſubſtantiationem actione ſua: ſed tranſubſtantiatio non terminatur ad materiam ſolam; neque ad compoſitum ſub gradu generico tantum, ſed ad corpus Chriſti, prout in re ipſa conſtituitur ſub ſpeciebus panis: quia actiones phyſicæ terminantur ad res ipſas ſingulares, & phyſicas, prout in ſe exiſtunt; præſertim actio trãſſubſtant atiua, quæ poſtulat, vt ſit à tota ſubſtãtia in totam ſubſtantiam. Quocirca ad rem intelligẽdam, & ſoluendum contrarium fundamentum, oportet diſtinguere, ex D. Thoma infra quæſt. 81. ar. 2. ad tertium, aliud eſſe poni in ſacramento aliquid ex vi verborum, aliud verò poni per efficientiam verborum: hoc enim latius patet, quàm illud: nam ex vi verborum ſolum dicitur eſſe illud, quod præciſè neceſſarium eſt ad veritatem verborum: per efficientiam autem eſt omne illud, quod à parte rei identicè coniunctũ eſt cum veritate verborũ, ſeu cũ eo, quod ad illa eſt neceſſarium: Chriſtus enim dedit virtutem verbis ad perficiendam veritatem, quã ſignificant, & conſequenter ad efficiendum omne id, ſine quo res ſignificata fieri non poteſt: quia ergo verba ſolum ſignificant corpus ratione quadam de ſe indifferente, ideo ſub ea ratione tantum dicitur eſſe in ſacramento ex vi verborum: tamen, quia in re fieri non poteſt, niſi ſecundũ rationem ſpecificam, ideo virtus actiua verborum ad illam etiam extenditur, prout in re fuerit neceſſarium nõ ex parte ſignificationis verborum, ſed ex parte ipſius termini. Ad fundamentum ergo prioris modi negatur aſſumptum; & ad probationem negatur ſequela; quia, vt dictum eſt, aliquid eſt ex actione verborum, quod non eſt ex vi verborum: quia non eſt abſolutè neceſſarium ad veritatem eorum, ſed ſolum ex ſuppoſitione, quod Chriſti corpus in propria ſpecie taliter exiſtit. Et ad hunc modum exponendum cenſeo D. Thomam; cum dicit, conuerti formam panis in animam, vt non animam, ſed vt formam corporis; ſcilicet, quantum eſt ex neceſſitate verborum ſecundum ſe, nõ ſecundum id, quod ex parte rei eſt neceſſarium. Vnde ad primam confirmationem reſpondetur, non oportere omnia, quæ ſunt hic per concomitantiam, fieri eodem modo: & quicquid de aliis ſit, tamen, quando id, quod dicitur eſſe per concomitantiam, in re non diſtinguitur ab eo, quod eſt ex vi verborum, neceſſe eſt etiam fieri per actionem verborum. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, in eo caſu, animam poni ſub ſpeciebus panis diuina virtute, tamen ratione verborum præcedentium, quæ tunc non effecerunt animam; quia, quoad hoc, fuerunt quaſi impedita, quia anima non erat in corpore Chriſti in propria ſpecie: virtus autem verborum ex inſtitutione limitata eſt ad agendum talem formam, qualem corpus Chriſti habuerit in propria ſpecie: inde autem non rectè infertur, nunc verba non habere virtutem ad efficiendam animam; ſed potius contrarium poteſt inde inferri. Sicut dici ſolet de effectu ſacramenti, qui datur, recedente fictione; quod non fit tunc ab ipſo ſacramento, quia iam non exiſtit; datur tamen ratione illius, quia ipſum per ſe erat cauſaturum talem effectum, ſi ſubiectum non eſſet impeditum.

Scotus. Capreol. Gabriel.

Solutio dubij.

Secundò

Dubium 2. Secundò petitur in dicto argumento, quomodo forma ſecundum gradum abſtractum & communẽ poſſit eſſe hic ex vi verborum; aut quomodo actio verborum determinetur ad talem formam in ſpecie & indiuiduo efficiendam, cum ſignificatio practica, & actio phyſica debeant verſari circa ſingularia. Solutio. Reſpondetur, virtutem verborum conſideratam velut in actu primo, & potentialiter (vt ſic dicam) habere quaſi pro adæquato ſubiecto corpus humanum; id eſt, conſtans ex materia & forma ſufficiente ad conſtituendum corpus humanum; & ſecundum hanc adæquatam habitudinem cõſiderandam eſſe formam, quæ hic dicitur eſſe ex vi verborum; & hoc modo nullum eſt inconueniens, virtutem verborum terminari ad aliquid abſtractum & commune: nam hoc in omnibus ferè potentiis & virtutibus reperitur; præſertim in his, quæ ſunt indifferentes ad plures effectus, vel obiecta inadæquata, quæ comprehenduntur ſub aliqua ratione communi & abſtracta, quæ dicitur eſſe adæquata tali virtuti vel præſentiæ. At verò in actu ſecundo ſemper actio verborum determinatur ad agendam hãc vel illam formam in particulari, ſicut aliæ virtutes vniuerſales in particulari ſemper efficiunt hunc actum, aut effectum: Hæc autem determinatio in præſente ſumenda eſt ex ſtatu, ſeu forma, quam in propria ſpecie habet corpus Chriſti; & radicaliter eruitur ex inſtitutione, per quã data eſt virtus verbis ad tale corpus efficiendum, quale in re ipſa extiterit: proximè verò ſumi poterit ex intentione operantis, quæ debet eſſe inſtitutioni conformis, & ſemper talis eſt ſub aliqua ſaltem ratione vniuerſali, quamuis interdum ex errore priuato alia eſſe videatur.

Dubium 3. Tertiò petitur in eodem argumento, an corpus, quod per hæc verba ſub ſacramento conſtitui poteſt, ſemper ſit idem numero, vel etiam ſpecie: nam ex his, quæ diximus, conſequi videtur, non ſemper eſſe idem numero, neque ſpecie; quia non ſemper eadem ſpecifica forma conſtituitur: vnde vlterius fit conſequens, tranſubſtantiationem, quæ per hæc verba fieri poteſt, non eſſe ſemper eiuſdem rationis ex parte termini ad quem: nam in triduo haberet terminum ſpecie diſtinctum ab eo, quem nunc habet: erit ergo tranſubſtantiatio diuerſa, ſicut eſſet tranſubſtantiatio facta in lignum, vel aurum; & ſicut eſt diuerſa creatio equi, & leonis ex parte terminorum, quamuis in modo conueniant. Solutio. Capreol. Hiſpalenſis. Reſpondetur ex prædictis authoribus, præſertim Capreolo, & Hiſpalenſi, eſſe quidem idem numero corpus, quod ſub ſpeciebus panis per actionem verborum conſtitui poteſt in quocunque ſtatu eo modo, quo eſt idem numero corpus Chriſti mortuum & viuum; eſt autem huiuſmodi corpus idem ex parte ſuppoſiti, materiæ & quantitatis; non autem ex parte formæ, vt latius dixi in ſuperiori tomo: hoc autem ſufficit, vt humano modo de illo loquamur, tanquam de eodem numero; quamuis in rigore phyſico reuera non ſit idem numero compoſitum ex parte formæ. Atque eodem modo concedendum eſt, corpus Chriſti in triduo, & viuum, & ſpecie differre ex parte formæ, & conſequenter tranſubſtantiationem in vtroq; ſtatu factam ex parte termini, ad quẽ conuerſio terminatur, eſſe diuerſam: neque ex hoc ſequitur vllum inconueniens, quia cum hac diſtinctione ſaluatur veritas verborum in vtroque ſtatu, vt declaratum eſt.

Ad argumenta tertiæ opinionis reſponſio. Et ex his patet etiam reſpõſio ad argumenta tertiæ opinionis. Ad primum enim iam declarauimus, quo modo, licet Chriſtus viuens illa verba protulerit, *Hoc eſt corpus meum*, non propterea in particulari locutus fuerit de ſuo corpore viuo, vt ſic; quia verba quæ protulit, ex præciſa ſua ſignificatione indifferẽtia ſunt ad corpus viuum & mortuum indicandum, & vtrumque potuit Chriſtus appellare ſuum, vt explicuimus. Vnde patet etiam reſponſio ad ſecundũ: non eſt enim neceſſe, propriam æquiuocationem in hac forma admittere; quia, licet oculus, caro, &c. ſecundum proprias & ſpecificas rationes æquiuocè talia dicantur in corpore viuo & mortuo, quo ſenſu locutus eſt Ariſt. 2. de anima, & D. Thom. 1. p. q. 76. artic. 8. nihilominus tamen in vtroque corpore, vt conſtat ex tali materia, & forma, quæ ſufficit ad rationem corporis humani vt ſic, poteſt intelligi aliqua ratio communis, ſub qua ſit vniuoca ſignificatio huius vocis. Ad tertium verò, ex c. In quodam; de Celebr. Miſſ. reſpondetur, ibi non dici, animam vt ſic, eſſe de veritate, aut neceſſitate corporis humani vt ſic, neq; corpus Chriſti eſſe humanum, quia anima informatur; ſed potius è contrario, animam non fuiſſe viuificaturam illud corpus, niſi eſſet humanum: Chriſtumque eſſe verum hominem, quia anima & humano corpore conſtat. Ariſt. D. Thom.

Secundò, ex prædictis facile eſt definire, quid dicendum ſit de forma ſubſtantiali ſanguinis, quæ per verba conſecrationis conſtituitur ſub ſpeciebus vini: nam eodem modo & proportione explicanda res eſt. Si enim verum eſt, ſanguinem informari anima, diſtingui ſuo modo poteſt ſanguis veluti viuens à mortuo, qui dici poteſt veluti cadauer ſanguinis; quos neceſſe eſt ſecundum proprias rationes ſpecificè differre: conueniunt tamen ſub communi ratione ſanguinis humani: vterque enim abſolutè, & ſimpliciter ſanguis humanus dicitur. Sic igitur ex vi verborum erit hic ſubſtantialis forma conſtitutiua ſanguinis humani vt ſic: tamen in particulari ſemper erit, aut anima, aut forma ſanguinis effuſi, iuxta ſtatum, quem ſanguis ipſe in propria ſpecie habuerit, ſicut dictum eſt de corpore. Supponendo autem, ſanguinem non informari anima, duobus modis procedi poteſt; Primò, ſuſtinendo, ſanguinem, quamdiu verus ſanguis eſt, ſemper retinere eandem ſpecie formam, ſiue in corpore, ſiue extra corpus ſit. Vnde fit conſequens, illam formam poni in hoc ſacramento ex vi verborum: quia illa determinate eſt iuxta hanc opinionẽ de ratione ſanguinis, quem verba ſignificant. Alter modus, & fortaſſe probabilior, eſt, ſanguinem, quãuis non informetur anima, nihilominus diſtinctam formam habere, quando eſt intra corpus viuentis in ſua naturali diſpoſitione, & poſtquam eſt effuſus; præſertim poſt aliquam moram, & poſt immutatam naturalem diſpoſitionem, quam in corpore viuentis habet: & iuxta hanc ſententiam eodẽ modo philoſophandum eſt, ac ſi ſanguis informaretur anima; quia eſt omnino eadem proportio. Atque hinc facile ſoluitur obiectio, quæ hic fieri poſſet; ſcilicet, quod ſi ex vi verborum tantum eſt forma ſubſtantialis, vt dat eſſe corporeum, non eſſet alia forma ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, quam ſub ſpeciebus panis: quia ſub vtriſque eſt forma, vt dat eſſe corporeum. Reſpondetur autem negando ſequelam; quia, vt diximus, non eſt hoc intelligendũ de forma, vt dante eſſe corporeum in communi, ſed in ratione corporis humani, vel ſanguinis humani: hæc autẽ forma, etiam ſub hac præciſa ratione, non eſt eiuſdem rationis in corpore & in ſanguine; & ideo non ſequitur, eandem formam eſſe ex vi vtrorumque verborum ſub vtraq; ſpecie.

Tertiò iuxta principia poſita expediri facile poteſt

teſt dubitatio facta in ſuperioribus, ſcilicet, per quã actionem ponatur ſanguis ſub ſpeciebus panis; & corpus ſub ſpeciebus vini; an ſcilicet, per actionem conuerſiuam, quæ ipſis verbis fit, vel per aliam, quam Deus coniungat cum actione verborum. Dicendum eſt enim; ſicut ſanguis eſt in re ipſa ſubſtantia diſtincta à corpore, quamuis habeat rationem partis reſpectu totius viuentis, ita neceſſariam eſſe diſtinctam actionem, ſaltem partialem, per quam ſanguis fiat ſub ſpeciebus panis, & corpus ſub ſpeciebus vini; præſertim, cum non tantum materia, ſed etiam forma hæc duo diſtinguantur. Simpliciter tamen & abſolutè, ſicut corpus viuum hominis vna dicitur ſubſtantia conſtans corpore & ſanguine, ita vna eſt actio totalis & integra, qua totum hoc ſub ſpeciebus panis, aut vini conſtituitur: atque ita probabilius exiſtimo, totum hoc fieri per efficientiam ipſorum verborum, & per actionem tranſubſtantiatiuam. Nam, licet ex vi verborum, quibus conſecratur corpus, abſolutè loquendo, non ſit neceſſarius ſanguis; tamen, quando in re ipſa neceſſarium eſt, corpus, quod fit per verba, eſſe animatum, & viuens, iuxta Chriſti inſtitutionem, ex eadem habent verba efficaciam ad efficiendum quicquid eſt de neceſſitate corporis animati, & viui, iuxta modum explicatum de forma ſubſtantiali; qui ſimiliter applicandus eſt ad efficientiam corporis ſub ſpeciebus vini: nam in his omnibus eſt eadem proportionalis ratio. Legatur Innocent. lib. 4. de hoc Myſt. cap. 19. Alenſis & Scotus, locis ſupra citatis, qui videntur alium ſequi dicendi modum. Sed quod diximus, videtur probabilius, quamuis non ſit tam certum, ſicut quod de anima diximus: quia non eſt inter corpus & ſanguinem illa identitas, quæ eſt inter formam ſecundum communem vel ſpecificam rationem conceptam; & ita in præſente concomitantia non eſt tanta neceſſitas, ſicut in illa. Eſt autem magna congruentia: quia non repugnat, inſtitutionem factam fuiſſe illo modo; & alioqui expediebat verba habere illam virtutem & efficaciam, vt ſimpliciter poſſent terminum ſuum, prout, in re ipſa neceſſarium eſſet, ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere: & ita poteſt hoc dici neceſſarium ad neceſſitatem verborum, non ſimpliciter, ſed ex ſuppoſitione.

Innocent. Alenſ. Scotus.

Dub. alterũ.

Vltimò expeditur obiter ex dictis aliud dubium: quando ſcilicet panis conuertitur in corpus Chriſti, & vinum in ſanguinem, an materia conuertatur in materiam, & forma in formam, vel ſimpliciter totum in totum: nam D. Thom. quodlib. 5. artic. 11. ad primum, negat partem eſſentialem conuerti in partem, ſed ſimpliciter totum in totum: idem Alenſ. 4. part. quæſtione 10. membr. 5. artic. 3. §. 6. latè Soto, diſtinctione 9. quæſtione 2. articulo 5. circa finem. Ledeſma, quæſtione 16. articulo 4. dub. 2. & videtur fuiſſe ſententia Innocent. lib. 4. de hoc Myſter. capitul. 8. ratio eſſe poteſt; quia vnica actione introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, & expellitur ſubſtantia panis: ergo ſimpliciter totum conuertitur in totum; neque eſt vlla ſpecialis ratio, propter quam materia potius dicatur conuerti in materiam, quam in formam, vel è contrario. Nihilominus idem D. Thom. quæſtione præcedent. articul. 4. ad tertium, & articul. 6. ad ſecundum ſentit, ita totum conuerti in totum, vt materia conuertatur in materiam, & forma in formam: idem in 4. diſtinctione 11. quæſt. 1. artic. 1. & Scotus quęſtione 3. circa finem. Paludanus quęſtione 1. articu. 1. quæſtione 3. art. 2. Capreol. quæſt. vnica. art. 3. ad 1. Durandi contra primam concluſ. Richardus art. 1. quæſt. 2. Marſil. q. 8. art. 2. & Henric. quodlib. 9. quæſtione 9. Et videntur fundari ſolum in quadam debita proportione: quia totum non conuertitur in partem, nec pars in totum: ergo totum in totum, & pars in partem: ergo materia in materiam, & forma in formam. Sed hęc diſſenſio videtur eſſe de modo loquendi: nam actio, qua introducitur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, cum ſit accommodata ſuo termino adæquato, non poteſt eſſe omnino ſimplex, cum terminus ipſe ſimplex non ſit: prout ergo illa actio vna eſt, qua per ſe primò fit totum, rectè dicitur totum conuerti in totum: quia verò ad integram tranſubſtantiationem non ſatis eſt, integram ſubſtantiam introduci, niſi etiam integra ſubſtantia expellatur, & conſequenter materia eius & forma, ſi ex eis conſtat, vt alterius materia & forma introducatur, & ideo ſatis etiam accõmodate dicitur, materiam conuerti in materiam, & formam in formam: neque in hoc modo locutionis aliquod inconueniens inuenio.

D. Thom. Alenſis. Soto. Ledeſma. Innocent. Reſolutio. D. Thom. Scotus. Palud. Capreol. Durand. Richard. Marſil. Henricus.

SECTIO V.

Vtrùm quantitas & accidentia humanitatis Chriſti ſint in hoc ſacramento ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Dubij ratio expeditur.

Ratio dubitandi eſt, quia ex vi verborum eſt in hoc ſacramento corpus organicum, vt ex Diuo Thoma, & aliis ſupra docuimus: ſed corpus organicum in ſuo intrinſeco conceptu & ratione includit quantitatem, & alia accidentia: ergo hęc ſunt ex vi verborum. Minor probatur, quia corpus organicum in ſuo conceptu includit membrorũ diſtinctionem in figura, denſitate, & raritate, atque adeò in quantitate & magnitudine; quo argumento ſupra concludebamus contra Durandum, hæc omnia fieri præſentia in hoc ſacramento: eadem igitur, ſeruata proportione, concluditur debere eſſe ex vi verborum. Confirmatur & explicatur, nam, ſi Chriſtus dixiſſet, *hoc eſt corpus quantum meum*, ſine dubio quantitas hic fieret ex vi verborum: quia in ipſis verbis expreſſe contineretur: ſed quamuis non ita explicitè, implicitè ſaltem idem continetur in illis verbis: quia, qui dicit corpus humanum, & heterogeneum, dicit corpus quantum: imò loquendo familiariter, & iuxta communem vſum, prout Chriſtus locutus eſt, nomine corporis non intelligunt homines nudam ſubſtantiam, ſed habentem molem, & quantitatem; præſertim, cum addiderit Chriſtus illa verba, *Quod pro vobis tradetur*: non enim tradi aut pati poterat corpus, niſi quantum.

Gabriel. Nominales dicunt ex vi verborum eſſe in ſacramento aliqua accidẽtia. Ægidius.

In hac re Gabriel, & Nominales locis citatis in præcedenti ſectione, propter difficultatem tactam ſentire videntur, hæc accidentia eſſe ex vi verborum in hoc ſacramento. Qui non de omnibus accidentibus, ſed de his tantum, quæ videntur eſſe de ratione corporis, aut ſanguinis humani, vt ſic, loquuntur. Aliter verò Ægidius Theor. 28. & ſequentibus; licet neget, quantitatem eſſe hic ex vi verborum; affirmat tamen, modum quantitatis eſſe ex vi verborum; quia ſaltem ille modus eſt de ratione corporis heterogenei, licet non ſit quantitas ipſa. Sed difficile eſt intelligere, quid appellet modum quantitatis: nullus enim modus quantitatis intelligitur, niſi per modum extenſionis, aut ſecundum ſe, aut in ordine ad locum: ſed in præſente non poteſt eſſe ſermo de extenſione in ordine ad locũ: quia hæc, nec ex vi verborũ, neque per concomitantiam conuenit corpori, vt in hoc ſacramento exiſtenti; neque eſt vllo modo de ratione

ratione corporis humani ſeu organici: extenſio autem in ordine ad ſe, eſt effectus formalis quãtitatis, modo in ſuperioribus explicato: ergo repugnat, hũc modum conuenire corpori in ſacramento exiſtenti ex vi verborum, & non quantitatem ipſam; quia effectus formalis conuenire non poteſt, niſi mediante forma. Quod ſi fortè ſit ſermo de extenſione entitatiua ipſius materiæ, illa non eſt modus quantitatis; neque eſt accidens aliquod, ſed eſt modus ſubſtantialis, ſeu ipſamet naturalis entitas materialis ſubſtantiæ; niſi fortè vocetur modus quantitatis, quia à nobis concipitur per habitudinem quandam, ſeu analogiam, & proportionem ad quantitatem: quæ erit impropria locutio. Non eſt tamen contendendum de vocibus, quando res conſtant.

Quantitas, & quæ illam cõſequuntur, ſunt in hoc ſacramento per concomitantiam. Caietan. Soto. Ledeſma.

Dicendum eſt igitur, quantitatem; & reliqua accidentia, quæ quantitatem conſequuntur, vel diſponunt materiam ad hanc formam, eſſe in hoc ſacramento per concomitantiam, & non ex vi verborum. Ita docet S. Thom. hic art. 4. quem ſequuntur ibi omnes Thomiſtæ, Caietan. Soto, Ledeſma, & communiter Doctores in 4. d. 10. Et ratio Diui Thom. eſt optima, quia tranſubſtantiatio, quæ fit virtute verborum, non terminatur ad quantitatem vel alia accidentia, ſed ad ſolam ſubſtantiam: ergo non ſunt hic accidentia ex vi verborum, ſed ſola ſubſtantia: ſunt ergo per concomitantiam: hæc vltima conſequentia eſt per ſe nota: quia ſupra oſtenſum eſt hic eſſe quantitatem & accidentia, & præterea etiam oſtenſum eſt, quicquid hic adeſt, altero ex dictis duobus modis fieri. Primum autem antecedens probatur à D. Thoma, ex termino à quo; quia, ſcilicet, qui conuertitur, eſt ſola ſubſtantia panis, & non quantitas: ergo tranſit per ſe in ſubſtantiam, & non in quantitatem. Deinde optimè confirmatur verbis Concilij Triden. ſeſſ. 13. cap. 4. vbi *Sancta Synodus declarat, per conſecrationem panis & vini conuerſionem fieri totius ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti Domini noſtri; & totius ſubſtantiæ vini in ſubſtantiam ſanguinis eius: quæ conuerſio propriè tranſubſtantiatio appellatur.* Ex quibus verbis alia etiam ratio deſumitur ex natura talis actionis, quæ, cum ſubſtantialis ſit, ſolum ad ſubſtantialem terminum per ſe terminatur. Prima denique conſequentia declaratur, & probatur in hunc modum: diximus enim in ſuperioribus, aliud eſſe fieri aliquid in ſacramento per efficaciam verborum, aliud ex vi ſignificationis verborum: licet autem non omne id, quod in ſacramento fit per efficientiam verborum, ſit etiam ex vi ſignificationis eorum, tamẽ è contrario, quicquid eſt ex vi verborum, neceſſe eſt, vt per ſe fiat ex efficientia verborum: quia potiſſima & primaria virtus verborum, eſt ad efficiendum id, quod per ſe primò ſignificant; ergo quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex primaria efficientia verborum: ergo è contrario accidentia, quæ hic non ſunt ex primaria efficientia verborum, non poſſunt eſſe ex vi verborum. Quæ ratio vniuerſaliter concludit de omnibus accidentibus: quia tranſubſtantiatio ad nullum accidens per ſe terminatur, ſed ad ſolam ſubſtantiam.

Trident.

Dubium.

Sed quæres, quiſnam ſit hic concomitantiæ modus, & per quam actionem ponatur hic quantitas, vel quodlibet accidens: Reſpondetur, non eſſe in omnibus eandem radicem; & conſequenter, neque eundem concomitantiæ modum: quantitas enim, & alia accidentia, quæ ſunt intrinſecè connaturalia huic ſubſtantiæ, ponuntur in hoc ſacramento, non ſolum, quia inſunt in tali ſubſtantia, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſed etiam quia quodammodo per ſe conueniunt huic ſubſtantiæ, & intrinſecè illam comitantur. Quo fit, vt talia accidentia, quamuis non per ſe fiant per actionem tranſubſtantiatiuam, concomitanter tamen & ſecundariò fieri cenſeantur: quia naturaliter reſultant ex primario termino illius actionis, ſicut per creationem animæ, dicuntur concreari intellectus, voluntas; vel quantitas per materiæ creationem. Alia verò ſunt accidentia, quæ ſolum ponuntur per concomitantiam in hoc ſacramento, quia realiter inhærent in eodem corpore, vel anima extra ſacramentum, quamuis non ſint intrinſeca, ſed merè contingentia ſeu accidentia: hæc autem eſſe poſſunt duplicia; quædam per efficientiam intrinſecam ipſius animæ Chriſti, vt ſunt actus vitales eius, viſio, amor, &c. & hæc fiunt in hoc ſacramento per eandem actionem ab anima Chriſti, per quam fiunt in cœlo, alia verò ſunt omnino ab extrinſeco agente, vt ſunt habitus infuſi, dotes gloriæ, ſpecies intentionales ſenſuum externorum, & hæc non videntur fieri in hoc ſacramento, niſi per ſpecialem Dei actionem: quia hęc concomitantia eſt magis extrinſeca, vt in ſuperioribus declaratum eſt, præſertim in hac diſputatione, ſectione 2. & ſupra diſputatione 48. An verò ad hanc ipſam actionem verba inſtrumentaliter concurrant, incerta res eſt: nam, licet id ſit poſſibile, tamen ex ſola inſtitutione non ſatis colligitur, an ita fiat, de quo iterum redibit ſermo ſectione ſequente.

olutio.

Reſponſio ad rationem dubitandi.

Ad rationem dubitãdi in principio poſitam, duo dici poſſunt. Vnum eſt, duplicem diſtingui poſſe organizationem: vnam ſubſtantialem, & alteram merè quantitatiuam, & priorem eſſe hic ex vi verborum, non autem quantitatiuam. Subſtantialis autem organizatio, quæ obſcurior eſt, explicari poteſt ex parte formæ & ex parte materię: & quidem ex parte formæ, ſi illa ſit diuiſibilis & extenſa per partes in partibus materiæ, conſiſtit in hoc, quod non omnes partes talis formæ ſunt omnino eiuſdem rationis, ſed partialiter diuerſæ: nam inde prouenit, quod in diuerſis partibus materiæ diuerſas diſpoſitiones requirat: ſi autem forma ſit indiuiſibilis, vt anima rationalis, ſolum virtute & eminenter continet huiuſmodi organizationem, quæ per ordinem etiam ad diſpoſitiones à nobis explicatur, quatenus diuerſas illas requirit in diuerſis materiæ partibus. Ex parte autem materiæ intelligi aliquo modo poteſt hæc organizatio, quia maior multitudo materiæ intelligitur eſſe in vna parte, quàm in alia: quæ diuerſitas poteſt in illa ſubſtantia intelligi, etiam præciſa quantitate. Quamuis enim hæc varietas ex natura rei comitetur quantitatem, & quodammodo per illam fiat, nihilominus, ſi intelligeremus corpus animalis priuari quantitate, & ſubſtantiam in reliquis manere immutatam, manerent plures materiæ in oſſe, quàm in carne: maiorque vnio inter manum & digitum, quam inter digitos inter ſe: & ſic de aliis partibus. Poteſt etiam hoc explicari iuxta opinionem aſſerentem, nõ manere eandem quantitatem in genito & corrupto: ſed fieri reſolutionem vſque ad materiam primam: tũc enim in inſtanti generationis materia ſecundum ſe, & præciſa omni quantitate, præintelligitur formæ, & abſolutè loquendo, prius natura forma ingreditur materiam, quam quantitas, quæ iuxta hãc opinionem ex forma reſultat: materia autem ſic pręintellecta non eſt vniformis ſecundum omnes partes, ſed neceſſe eſt, vt alium modum præintelligatur habere in vna parte, quam in alia: inde eſt, vt aliter

Vide vers. f. 51.

aliter informetur in vna parte, quam in alia; vel ſi forma eſt diuiſibilis, vt aliam partem recipiat vna pars materiæ, & aliam alia, & inde etiam ſi vt variæ diſpoſitiones in materiæ partibus conſequantur, proportionatæ his, quæ immediatè præceſſerũt. Hic modus dicendi eſt probabilis, ſed inprimis eſt valde obſcurus: quia illa diuerſitas in ſola ſubſtantia non ſatis concipitur, in quo conſiſtat, ſecluſa quantitate, niſi fortaſſe in modo præſentiæ, quæ eſt valde extrinſeca & per accidens. Deinde non videtur omnino ſatisfacere: quia organizatio debita corpori humano non tantum eſt illa ſubſtantialis, ſed etiam accidentalis, vt ſupra dicebamus contra Durandum. Et ideo vlterius addendum eſt ſecundò, concedendo, quantitatem, & accidentia eſſe de ratione corporis organici, vt organicum eſt, non tamen eſſe de ſubſtantia illius corporis ſimpliciter, ſed eſſe proprietatem vel diſpoſitionem debitam tali ſubſtantiæ, & ideo non oportere, vt hic ſint ex vi verborum; quia verba per ſe ac formaliter ſolam ſubſtantiam ſignificant; ſicut illam tantum per ſe primò efficiunt: quaſi concomitanter verò poſſunt dici ſignificare etiam accidentia, quatenus illa ſunt neceſſaria tali corpori, vt eſſe poſſit in rerum natura, cum tali eſſe ſubſtantiali. Quapropter, quamuis hæc accidentia intrinſeca propriè non dicantur hic adeſſe ex vi verborum, dici tamen poſſunt neceſſitate quadam conſequi ex veritate & proprietate talium verborum. Vnde hæc concomitantia quodammodo maior eſt, quàm concomitantia animę, vt anima eſt: quamuis aliunde videatur eſſe minor; nimirum, quia eſt minor identitas inter quantitatem, & ſubſtantiam, quàm ſit inter animam, vt anima, & vt dat eſſe corporeum. Dico autem, ex alio capite concomitantiam quantitatis videri maiorem; quia non ex ſuppoſitione aliqua, ſed ſimpliciter ex intrinſeca natura, & neceſſitate corporis humani, vt ſic, &, vt quantitas conſequitur ad actionem verborum; anima verò, vt anima, non concomitatur ex neceſſitate ſimpliciter, ſed ſolum ex ſuppoſitione, quod in propria ſpecie tale corpus animatum exiſtat.

SECTIO VI.

Vtrùm Verbum, Diuinitas, aut aliæ perſonæ ſint in Euchariſtia ex vi verborum, vel per concomitantiam.

Trident. Verbum diuinum eſſe ſpeciali modo in Euchariſtia, multis probatur.

HÆc quæſtio præcipuè tractanda eſt de Verbo diuino. Nam ex illius deciſione facilè reliqua conſtabunt. Eſt ergo inprimis certum de fide, eſſe diuinum Verbum in Euchariſtia ſpeciali modo, quod colligitur ex Concilio Tridentino, ſeſſione 13. Canon. 1. definiente, eſſe hic corpus eſſe ſanguinem Chriſti, vna cum anima & diuinitate, non enim poteſt hic eſſe diuinitas ſpeciali modo, niſi ratione ipſius Verbi; ſicut non eſt vnita diuinitas humanitati niſi ratione Verbi: tandem de fide eſt, in Euchariſtia eſſe totum Chriſtum, vt ſupra oſtenſum eſt; ſed totus Chriſtus dicit Verbum ſubſiſtens in natura diuina & humana: ergo totum hoc præſens eſt in hoc ſacramento. Vnde eodem modo certum eſt corpus Chriſti eſſe in hoc ſacramento vnitum Verbo, ſeu (quod idem eſt) eſſe hic, non tantum ſubſtantiam corporis & ſanguinis, ſed etiam vnionem ipſam hypoſtaticam, quam ad Verbum habet, quod colligit hic Diuus Thomas ex Concilio Epheſino, quadam epiſtola ad Neſtor. dicente, *Nos accipere in Euchariſtia carnem Chriſti non vt communem, neque vt alicuius viri ſancti carnem, ſed vt verè viuificatricem, & ipſius verbi propriam factam.* Eſt ergo in Euchariſtia caro Chriſti, vt propria Verbi A effecta eſt: ſed eſt facta propria Verbi per vnionem: eſt ergo in hoc ſacramento vt vnita Verbo: ergo eſt etiam hic ipſa vnio. Item eſt hic caro Chriſti, vt viuificatrix: ſed eſt viuificatrix ratione vnionis: ergo eſt hic vt vnita. Tandem ratio declarata in articulo 1. hoc conuincit: quia caro Chriſti eſt realiter, & inſeparabiliter vnita Verbo: ergo, ſicut nunquam eſt, niſi vnita; ita etiam nuſquam eſt, niſi vnita: ergo vbicunq; eſt, habet vnionem ad Verbũ: fuiſſet enim, non ſolum indecens & indecorum, verùm etiam magnum miraculum & minimè neceſſarium (vt omittam, an ſit poſſibile) vt idem corpus in vno loco eſſet vnitũ Verbo, & in alio careret vnio- B ne; & conſequenter in proprio ſuppoſito exiſteret: ergo dicendũ eſt, habere hoc corpus in ſacramento eandem vnionẽ ad Verbũ, quam habet in cœlo. Et propter hanc cauſam dicitur eſſe hic Verbum ſpeciali modo; quia ad illud terminatur hæc vnio: Verbũ enim diuinum, cum ſit immenſum, non poteſt in ſe nouam realem præſentiam alicubi acquirere; & ideo non dicitur eſſe ſpecialiter in ſacramento, quia in eo nouum modum exiſtendi ſibi intrinſecum, acquirat: ergo ſolùm propter rationem extrinſecam, ſeu propter nouum titulum, ſcilicet, quia in hoc ſacramento eſt, vt terminus humanitatis ſeu corpori, quod in ipſo ſacramento exiſtit ipſi vnitum: ergo tam Verbum, quàm vnio ad Verbum, ſunt in hoc C ſacramento.

Argumenta quibus probatur eſſe ibi ex vi verborum.

Supereſt explicemus, quomodo hic eſſe incipiant, & primum de vnione: nam inde facile conſtabit, quid dicendum ſit de Verbo. Primò ergo videri poteſt, vnionem illam debere hic eſſe ex vi verborum: quia hoc requirit vis illius verbi, *corpus meum*; nam Verbum diuinum eſt, quod loquitur & dicit: hoc eſſe corpus ſuum: non eſt autem ſuum, niſi propter vnionem: ergo perinde eſt ac ſi dicat, hoc eſſe corpus ſibi vnitum: ergo ex vi talium verborum, neceſſe eſt, vt hic ſit corpus vnitum: ergo vt ſit vnio ipſa. Secundò, corpus propriè ſignificat naturam corpoream ſubſiſtentem, ſupponit autem pro ſubſiſtente in natura corporea: ergo ex vi verbo- D rum eſt hic corpus ſubſiſtens, & non ſubſiſtentia propria: ergo ſubſiſtentia Verbi, ſed corpus nõ ſubſiſtit ſubſiſtentia Verbi, niſi mediante vnione: ergo oportet, vt etiam vnio ſi hic ex vi verborum. Tertiò, ex parte termini à quo, non ſolùm conuertitur ex vi verborum natura ſubſtantialis panis, ſed etiam ſubſiſtentia panis: ergo etiam ex parte termini ad quem, non ſolum eſt hic aliqua natura, ſed etiam aliquid ſubſiſtens: nam terminus ad quem, proportionaliter reſpondet termino à quo, & ipſamet ratio totalis tranſubſtantiationis, & perfectæ ſubſtantialis actionis, requirit in completo termino ad quem, ſubſiſtentem vt ſic. Ac denique, vis etiam fieri poteſt in illa particula, *hoc*, nam, vt infra dice- E tur, deſignat id, quod ſub his accidentibus continetur: vnde ex vi ſua ſubſtantiuè ſumitur, & aliquid ſub his accidentibus ſubſiſtens deſignat: ergo ex vi illius neceſſe eſt, vt ſit hic corpus Chriſti ſubſiſtens: ergo vnitum ad ſubſiſtendum in Verbo diuino, quia non eſt ſubſiſtens propria ſubſiſtentia. Et ad hoc confirmandum etiam poſſent induci verba Concilij Epheſini ſupra citata, & rationes ex illis deſumptæ.

Raiones, quibus oppoſitũ oſtenditur.

In contrarium autem videtur, nõ poſſe hic vnionem eſſe ex vi verborum, ſed tantum per concomitantiam; Primò quidem quia, ſi vnio eſſet ex vi verborum, etiam Verbum eſſet ex vi verborum: conſequens eſt falſum: ergo & illud ex quo ſequitur. Sequela videtur euidens; tum quia vnio non poteſt

teſt eſſe ſine termino vnionis: vbi ergo vnio eſt ex vi verborum, etiam terminus eius, qui eſt Verbum; tum etiam, quia ſi vnio hic eſt, ſolum eſt, quia eſt nexus inter corpus & Verbum; ex quibus reſultat hoc mirabiliter compoſitum ex hac natura corporea & Verbo: ergo hoc compoſitum erit hic per ſe primò, ex vi verborum. Nam hic eſt terminus adæquatus illius actionis, per quam fit vnio: ergo vtrumque componentium erit hic ex vi verborum: ergo Verbum erit ex vi verborum. Falſitas autem conſequentis oſtendi poteſt; primò ex Concilio Tridentino, ſeſſione 13. cap. 3. vbi inter ea, quæ ſunt per concomitantiam in hoc ſacramento, videtur ponere diuinitatem: neque eſt, quod aliquis vim faciat in diuinitatis voce, quæ naturam, non ſuppoſitum ſignificat, ac ſi Concilium ſentiat naturam diuinam eſſe hic per concomitantiam, non tamen Verbum ipſum: nam hoc videtur eſſe præter mentem Concilij; ſed ſub diuinitate comprehendit Verbum, quod idem eſt cum illa; tũ, quia nullam aliam mentionem Verbi facit, cum tamen ibi numeret omnia ſubſtantialia, quæ ſunt in Chriſto, & inde concludat, totum Chriſtum eſſe in hoc ſacramento: ergo neceſſe eſt, vt ſuppoſitum diuinum ſub diuinitate includat: alioqui non ſufficienter omnia numeraſſet, nec integram doctrinam tradidiſſet; tum, quia aliàs dicturum erat, diuinitatem eſſe hic concomitanter, ratione Verbi; non autem reddit hanc rationem, ſed, *propter admirabilem*, inquit, *illam eius cum corpore & anima hypoſtaticam vnionem:* quæ ratio propria eſt Verbi, ad quod per ſe terminatur illa vnio; quin potius in prædictis verbis indicat Concilium, ipſammet vnionem eſſe hic per concomitantiam. Secundò conſtat falſitas eiuſdem conſequentis ex communi ſententia Doctorum, aſſerentium Verbum eſſe hic tantum per concomitantiam: vt patet ex D. Thoma hic artic. 1. ad primum, & Innocent. lib. 4. de hoc Myſterio, c. 19. Marſil. in 4. quæſt. 8. articul. 2. Durando. d. 10. quæſt. 2. & aliis Doctoribus communiter ibi, & d. 11. Tertiò; quia Verbum diuinum non poteſt eſſe terminus per ſe actionis verborum ſacramentaliũ, ſeu conuerſionis: ergo non poteſt hic poni ex vi verborum. Antecedens patet, quia nihil poteſt in diuinitatem conuerti: & conſequenter neque in Verbum diuinum, quod eſt ipſa diuinitas, & æquè immutabile: conſequentia verò probatur; quia, vt ſupra oſtenſum eſt, quicquid eſt ex vi verborum, eſt etiam ex actione verborum. Dicet aliquis, ſatis eſſe conuerſionem terminari formaliter ad naturam corporis, vt vnitam Verbo: ita vt ſicut intelligimus materiam panis conuerti in materiam corporis, & formam in animam, vt dantem eſſe corporeum, ita intelligamus, ſubſiſtentiam panis conuerti in vnionem corporis ad Verbum, non verò eſt neceſſe, ipſum Verbum fieri per talem actionem; ſicut per actionem, qua generatur homo, fit vnio formæ ad materiam, cum tamen per illam actionem non fiat materia. Hoc autem videtur ſatis, vt dicatur, Verbum hic eſſe ex vi verborum: quia Verbum eſſe hic, vt dixi, non eſt acquirere nouam præſentiam, vel aliquid intrinſecum ſibi; ſed eſt acquirere nouam rationem exiſtendi hic, quæ in ipſo, vt eſt hic, ſolum addit relationem rationis & denominationem extrinſecam terminantis humanitatem: hanc autem denominationem acquirit ex vi verborum, ſi verba vi ſua ponunt hic corpus vnitum: hoc ergo erit ſatis, vt Verbum dicatur hic eſſe ex vi verborum. Sed contra, quia, licet Verbum non acquirat de nouo præſentiam realem in hoc ſacramento, illa tamen præſentia ſimpliciter neceſſaria eſt, vt Verbum verè ſit in hoc ſacramento; verba autem non poſſunt ex vi ſua hanc præſentiam efficere: ergo non poſſunt, ſimpliciter loquendo, virtute ſua ponere hic diuinũ Verbum.

Trident. — *S. Iſido. Innocent. Marſil. Durand.*

In hac re, quamuis rationes in vtramque partem factæ non conuincant, ſimpliciter dicendum cenſeo primò, vnionem corporis Chriſti ad Verbum non poni in hoc ſacramento ex vi verborum, ſed per concomitantiam. Ratio eſt, non quia ſit impoſſibile, illam vnionem fieri ex vi verborum, ſeu per actionem verborum, vt multi exiſtimant; nam, ſi Chriſtus per hæc verba voluiſſet conſecrare, *Hoc eſt corpus Verbo Dei vnitum*, aut per hęc, *Hoc eſt Chriſtus*, aut per alia ſimilia, ex vi talium verborũ eſſet in ſacramento, non ſolum corpus, vel humanitas, ſed etiam vnio corporis vel humanitatis ad Verbum, ſeu totus Chriſtus, hoc enim formaliter verba ſignificarent, & conſequenter idem efficerent per actionem ſuam: neque enim repugnat actionem diuini inſtrumenti attingere hanc vnionem, vt latius dixi in primo tomo huius tertiæ partis. Ratio ergo ſolum eſt, quia verba, quibus de facto Chriſtus conſecrauit, formaliter non ſignificant vnionem ad Verbum: nam, licet fingamus, corpus in ſacramento non habere vnionem ad Verbum, verè poſſet Chriſtus de illo dicere, *Hoc eſt corpus meum:* quia illud relatiuum, *meum*, in rigore ſolum denotat identitatem illius corporis cum corpore, quod ratione vnionis eſt corpus Verbi; non verò denotat, corpus illud habere talem vnionem, vbicunque exiſtit: neque hoc requiritur in rigore ad veritatem talium verborum: ergo, ſi ita fit, vt verè ſit, eſt ſolum propter concomitantiam ſupra explicatam.

Vnio corporis Chriſti ad Verbum, in hoc ſacramẽto tantum eſt per concomitantiam.

Secundò conſequenter dicendum eſt cum Theologis ſupra citatis, Verbum diuinum eſſe hic per concomitantiam, non ex vi verborum. Hæc concluſio non eſt etiam ita probanda, ac ſi oppoſitum repugnaret, vt ratio ſuperius facta in contrarium procedere videtur, quæ propterea mihi non placet: nam in prædictis caſibus, ſi Chriſtus conſecraſſet his verbis, *Ego ſum hoc*, vel, *Hoc eſt Chriſtus*, ex vi talium verborũ id, quod demonſtraretur ſub ſpeciebus, eſſet Deus homo, ergo ex vi talium verborum eſſet Verbum ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Neque ad hoc eſſet neceſſarium, vt realis præſentia de nouo fieret in verbo, ſed ſolum, quod Verbum nouo modo ibi eſſe inciperet per præſentiam corporis, ſeu humanitatis ſibi vnitæ, ſicut in inſtanti Incarnationis cœpit Verbum nouo modo eſſe in vtero Virginis, & nunc etiam dicitur Verbum per concomitantiam exiſtere ſub ſpeciebus ſacramentalibus; non quia nouam præſentiam accipiat, etiam per concomitantiam; ſed ſolum per nouam rationem exiſtendi, quæ in illo ſolum addit denominationem quandam, vt rectè ſupra dicebatur: poſſet autem hoc ipſum, quod nunc eſt per concomitantiam, eſſe ex vi aliquorum verborum, vt oſtenſum eſt: ergo ad hoc non eſt neceſſarium, vt ipſa realis præſentia Verbi de nouo fiat. Et ratio à priori eſt; quia, licet hæc præſentia reuera ſit neceſſaria, tamen ex ſe ſupponitur ex naturali immenſitate Verbi; & ideo non oportet, quod verba vi ſua illam efficiant, ſed ſolum quod addant quicquid ex parte corporis, vel humanitatis deeſt. Aliter ergo probanda eſt hæc concluſio ex præcedente: nam verba non poſſunt ex vi ſua efficere, vt Verbum incipiat nouo modo eſſe ſub ſpecie-

Verbum diuinum eſt ſpecialiter in hoc ſacramẽto tantũ per concomitãtiam.

ſpeciebus ex parte ipſius Verbi; debent ergo id efficere ex parte humanitatis: conſtat autem, ex parte humanitatis, id non efficere, quia non efficiunt vnionem, vt oſtenſum eſt: quia proxima ratio, ob quam Verbum dici poteſt hic eſſe nouo modo, eſt ipſa vnio: ergo nullo modo verba hoc efficiunt ex vi ſua: ergo ſolum per concomitantiam. Et confirmatur, quia ex vi formalis & præciſæ ſignificationis verborum, non eſt neceſſe, vt id, quod eſt ſub accidentibus panis, ſit Deus; quia verba hoc non ſignificant: ergo non eſt ibi diuina perſona ex vi verborum.

Reſponſio ad argumenta prioris opinionis.

Ad primam autem rationem pro priori opinione iam ſatis dictum eſt. Ad ſecundam autem, & tertiam duobus modis reſponderi poteſt. Prior eſt, corpus, quod ſub ſpeciebus panis ponitur ex vi verborum, non eſſe ſubſiſtens, vt ea voce ſignificatur, ſed tantum eſſe partem quandam ſubſtantialem naturæ ſubſiſtentis: corpus enim pars eſt humanitatis: verè enim dicitur humanitas ex corpore & anima componi; & tamen humanitas, vt ſic, non includit ſubſiſtentiam; & anima etiam, licet in re ſubſiſtat, tamen vt ſignificatur hac voce, *anima*, non ſignificatur vt ſubſiſtens, ſed tantum vt pars. Vnde, ſi per poſſibile vel impoſſibile, corpus & anima Chriſti dimitterentur à Verbo, & ſine noua ſubſiſtentia conſeruarentur, nihilominus eſſent verum corpus, & anima: ergo in ſignificato corporis, vt ſic, non includitur ſubſiſtentia; ergo ex vi verborum formæ nulla ſubſiſtentia, nec propria, neque aliena, ponitur in hoc ſacramento. Et quamuis concedamus, in re ipſa nunquam eſſe poſſe naturam corporis ſine aliqua ſubſiſtentia, non inde fit, ſubſiſtentiam formaliter ſignificari, aut fieri ex vi verborum, ſed ſolum neceſſariò comitari veritatem & efficientiam eorum. Et confirmatur, quia corpus Chriſti verè & propriè dicitur conceptum ex Virgine, quamuis non habuerit ſubſiſtentiam ex vi illius actionis, per quam conceptum eſt, ſed per aliam, qua vnitum eſt Verbo, quæ in eodem inſtanti ſimul fuit cum altera; & ſimiliter anima Verbi creata dicitur in primo inſtanti per actionem creatiuam, & tamen per illam non fuit ſubſiſtens, nec vnita Verbo: ſic ergo, quamuis per actionem tranſubſtantiatiuã, quæ fit virtute verborum, fiat hic corpus Chriſti, non eſt neceſſe, vt ex vi illius fiat, ſubſiſtens, ſed per aliam actionem concomitantem. Hæc reſponſio eſt probabilis, præſertim in forma conſecrationis panis; quia vox, *corpus*, admittit illam ſignificationem partis eſſentialis, præſcindendo à ſubſiſtentia. Sed nihilominus adhuc ingerit difficultatem aliud argumentum ſumptum ex particula, *hoc*: quæ licet poſſit dici demonſtrare hoc ens, vel hoc contentum, tamen reuera demonſtrat illud, per modum ſubſiſtentis: indicat enim hunc cibum, ſeu hoc edulium, quod ſubſiſtens eſt, & vt tale demonſtratur. Deinde in forma calicis ſanguis reuera videtur ſignificare rem ſubſiſtentem: ſicut vinum, aqua, & alia huiuſmodi. Quocirca, perſiſtendo in hac reſponſione, non eſſet negandum per has formas ſignificari res ſubſiſtentes, ſed dicendum eſſet, non ſignificari formaliter ſubſiſtentiam earum, ſed ſubſtantiam, ſeu ſubſtantialem naturam, ſicut homo, licet ſignificet rem ſubſiſtentem, non tamen ſignificat de formali ſubſiſtentiam, ſeu humanitatem ſubſiſtentem. Et hoc ſatis eſt, vt actio verborum non terminetur formaliter, & per ſe ad ſubſiſtentiam, ſed ſolum ad ſubſtantiam corporis, ex qua conſequitur ſubſiſtentia naturalis: vel eam comitatur vnio ad diuinam

A ſubſiſtentiam. Alter dicendi modus eſſe poſſet; concedendo, ex vi verborum fieri hic corpus ſubſiſtens, non tamen ſubſiſtentia Verbi aut connaturali corpori; ſed præciſe: quia licet in re ſemper debeat eſſe ſubſiſtens, altero ex prędictis modis, tamen neuter eorum eſt determinatè neceſſarius ex vi verborum: nam idem numero corpus poteſt ſubſiſtere, & ſubſiſtentia creata, & increata, ſicut ſupra dicebamus de forma corporis vt ſic; quod licet ſub hac præciſione ſit hic ex vi verborum, nihilominus, vt anima eſt, eſt tantum per concomitantiam: ſic ergo dici poterit de ſubſiſtentia; ſcilicet, quod licet ſub hac præciſa ratione ex vi verborum requiratur, nihilominus ſubſiſtentia diuina, vt talis eſt, ſolum ſit hic per comitantiam: ſicut Beata Virpo, concipiendo hunc hominem, neceſſariò concepit rem ſubſiſtentem: quod verò hac ſubſiſtentia ſubſiſtat, ſcilicet, diuina, fuit quaſi cõcomitans, & non ex vi Virgineæ conceptionis. Atque hæc reſponſio eſt etiam probabilis, & facile defendi poteſt, quamuis non inuenio aliquẽ Theologorum hoc aſſerentem in ſubſiſtentia, ſicut in anima.

Declaratur per quam actionem ponatur Verbũ & vnio hypõſtatica.

Ex his autem duobus reſpondendi modis colligere licet, per quam actionem ponatur ſub ſpeciebus ſacramentalibus vnio corporis, vel ſanguinis ad Verbum, & conſequenter Verbum ipſum: hæc C enim duo in præſente idem ſunt: nam Verbum ſolum ratione vnionis dicitur hic nouo modo exiſtere. Neceſſe eſt igitur, vnionem hic fieri per actionem diuerſam ab illa actione, qua hic fit ſubſtantia corporis vel ſanguinis: quia, ſicut actio creatiua animæ, ſeu humanitatis, ſecundum ſubſtantiam ſupponitur actioni vnitiuæ: quia ſubſtantia ipſa ſupponitur vnioni, ita actio cõuerſiua, quæ eſt ad ſubſtantiam corporis & ſanguinis, diſtincta eſt ab actione, qua fit vnio eorum in ſacramento: nam etiam hic ſubſtantia ſupponitur vnioni; & non neceſſariò ex illa reſultat; & ideo neceſſaria eſt actio ſpecialis, qua hæc fiat, ſeu ponatur: ſiue talis actio ſit eadem cum actione, qua Deus conſeruat hanc vnionem humanitatis in cœlo, iterum poſita in ſacramento, ſiue ſit alia diſtincta, quod ad præſentem quæſtionem nihil refert, & incertum eſt. Atque eodem modo eſt incertum, an hæc actio, qua fit vnio in ſacramento, ſit hic per efficientiam verborum, an non: vtrumque enim eſt poſſibile, & neutrum colligi poteſt ex principiis certis. Quamuis iuxta priorem modum reſpondendi ſupra poſitum probabile ſit, fieri à ſolo Deo; quia eſt per meram concomitantiam valde extrinſecam: iuxta poſteriorem autem modum videtur probabile ſatis, debere fieri per verba; quia eſt magis intrinſeca concomitantia, & ſaltem ſecundum communem rationem neceſſaria ad perfectam verborum veritatem, quod explicandum eſt ad modum ſupra dictum de forma ſubſtantiali.

Secundò, poteſt obiter ex dictis expediri dubium, quod attigit Innocentius dicto libro de hoc myſter. cap. 19. an per communicationem idiomatum poſſit dici panis tranſubſtantiari in Verbum; vel Chriſtus conſecrari, ſicut dicitur manducari, vel in altari offerri: non enim offertur Chriſtus, niſi quatenus conſecratur: per conſecrationem enim offertur, ſi autem Chriſtus offertur, & conſecratur, etiam Verbum, nam, quod de Chriſto dicitur, per communicationem idiomatum, dici poteſt etiã de Deo. Vnde in oblatione cruenta, quæ facta eſt in cruce, ſicut oblatus eſt Chriſtus, ita & Deus, & Verbum, ergo ſimiliter in hac incruenta,

nam ex parte rei oblatæ non eſt, minus digna & infinita, quam illa: ſicut ergo ibi Deus mortuus eſt, ita hic eſt conſecratus, & manducatus, ſic Cyrillus libro quarto in Ioann. cap. 18. & libro 11. cap. 23. dicit, in Euchariſtia nos ſuſcipere filium Dei, & Theodoretus dialogo 2. citans Ignatium, & explicans Canonem vndecimum Concilij Epheſini, dicit nos ſuſcipere carnem Verbi, ſeu potius carnem Verbum. Et eodem ferè modo loquitur Theophylactus, Ioannis ſexto, & Hilarius libro octauo, de Trinitate. Et hinc vlterius ſequi videtur, concedendum eſſe, panem tranſubſtantiari in Verbũ; quia conſecrari dicitur aliquid, aut tanquam terminus à quo; & hoc modo non dicitur de Chriſto, nec de Verbo, ſed de pane, aut vino; aut tanquam terminus ad quem: ergo non poteſt, niſi hoc modo dici de Verbo: ergo, ſi Verbum conſecratur, eſt terminus, in quem tranſit panis. In contrarium verò eſt, quia per hanc actionem tranſubſtantiatiuam reuera non fit Verbum, nec talis actio vllo modo terminatur in ipſum: non ergo poteſt propriè panis dici conuerti in Verbum. Item panis ſolum dicitur conuerti in id, quod hic fit ex vi verborum: ſed Verbum non fit hic ex vi Verborum: ergo. Præterea, ratione partis propriè & in rigore non eſt communicatio idiomatum; & ideo non dicitur Verbum eſſe caput, aut ſanguis; ſed hic corpus ſignificatur per modum partis, vt dictum eſt: ergo. Tandem, licet anima Chriſti fuerit creata, & in eodem inſtanti aſſumpta, non tamen dicitur Verbum creari, vel quia anima eſt pars, vel quia illa creatio non attingit vnionem, ſed ad illam præſupponitur: ergo ſimiliter in præſente. In hoc dubio Marſilius in 4. quæſtione 8. articulo ſecundo, cenſet illas locutiones non eſſe admittendas: ego tamen nullum inconueniens in eis reperio: ſed videntur à Patribus vſitatæ, & conſentaneæ principiis poſitis in materia de Incarnatione: ſicut enim Deus dicitur conceptus ex Virgine, quia corpus, ſeu humanitas, eodem inſtanti, quo ex Virgine procreata fuerant, aſſumpta ſunt à Verbo diuino, quamquam actione diſtincta; ita dici poteſt Verbũ in hoc ſacramento conſecrari: quia caro Chriſti, quæ hic conficitur, non terminat actionem verborum, vt in ſe ſubſiſtens, ſed in Verbo: nam in eodẽ inſtanti, in quo incipit eſſe ſub ſpeciebus, incipit eſſe vnita Verbo. Patet conſequentia à paritate rationis, quia vtraque eſt actio ſubſtantialis, quæ per ſe tendit ad rem ſubſiſtentem; & ideo illam propriè denominat: præſertim, quia nihil includit repugnans Verbo diuino ſecundum ſe, ſicut creatio, eò vel maximè, quod licet ex vi verborum non ſignificetur totus Chriſtus, tamen de facto ſemper totus Chriſtus conſtituitur ſub ſpeciebus per actionem verborum: & ideo rectè dicitur conſecrari: quia hoc nihil aliud eſt, quàm per actiones verborum in ſacramento conſtitui: quod autem de Chriſto ſimpliciter dicitur, poteſt etiam dici de Verbo. Atque hoc, certius & notius eſt de illis denominationibus, quæ ſupponũt conſecrationem iam factam, vt ſunt manducari, moueri, &c.

Cyrillus. Theodoret. Theophyl. Hilarius. Marſil. Solutio dubij.

Tertiò ex dictis conſtat, quid ſit dicendum de diuinitate, prout ſignificat propriè naturam diuinam ratione diſtinctam à Verbo. Dicendum eſt enim, eſſe ſpeciali modo in hoc ſacramento; vt eſt certum ex definitione Concilij Tridentini dicentis, diuinitatem hic eſſe, ratione admirabilis vnionis inter ipſam, & humanitatem. Nam, licet diximus, ſub diuinitate Verbum comprehendi, non excludenda eſt, neque excludi poteſt ipſa natura,

Trident.

A quæ propriiſſimè diuinitatis voce ſignificatur. Et ex re ipſa ſumitur clara ratio: quia Verbum diuinum intimè, & eſſentialiter includit diuinitatem. Item, quia Chriſtus dicit ſubſiſtens in duplici natura, diuina, & humana. Item, quia licet per vnionem hypoſtaticam proximè diuina natura vnita ſit ſubſiſtentiæ diuinæ: hinc tamen ſimul ac neceſſario effectum eſt, vt duæ naturæ vnitæ ſint in vna ſubſiſtentia Verbi: non ergo poteſt hic eſſe totus Chriſtus, & Verbum, ratione vnionis, quin ſit etiam ipſa diuinitas. Vnde etiam concluditur, non eſſe hic ex vi verborum, ſed per concomitantiam mediatam ſecundum rationem; ad eum modum,
B quo vnio hypoſtatica dicitur terminata immediate ad ſubſiſtentiam relatiuam, & conſequenter ad naturam abſolutam: ſic enim concomitantia, quæ in hac vnione fundatur, proxime & immediate eſt reſpectu Verbi, conſequenter verò, reſpectu diuinæ naturæ.

Quartò & vltimò conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de Patre & Spiritu ſancto; an, ſcilicet, ſpeciali titulo & ratione deſinat in hoc ſacramento: hoc enim dubium expediendum eſt ex alio principio poſito in primo tomo, tractatu de Incarnatione, videlicet, quamuis vnio hypoſtatica nullo modo terminata ſit ad Patrem, vel Spiritum ſanctum, nihilominus, ratione illius effectum eſſe, vt Pater,
C & Spiritus ſanctus ſpeciali modo ac titulo ſint in Chriſti humanitate, vel quia in ea ſingulariter operantur, vel quia neceſſariò ibi adſunt, vbi adeſt diuinitas: cum ergo præſens concomitantia tota fundetur in hypoſtatica vnione, prædicto modo & ratione extendi poteſt ad has perſonas, & nulla alia via. Vnde nec verba habent vllam vim, vt ſpeciali modo hic eas conſtituant, nec per ſacramentales ſpecies ſignificantur, nec ab actionibus ſacramentalibus denominantur: non enim Pater offertur, aut Spiritus ſanctus manducatur, quia hæ perſonæ non ſunt vnitæ humanitati per modum ſuppoſiti, licet propter naturalem connexionem, quam
D habent cum perſona Verbi, mediante diuina natura, neceſſariò ſint vbi eſt illa, non tamen terminando eandem vnionem, in qua prædictæ denominationes fundantur. Quocirca, licet Pater, & Spiritus ſanctus ob rationem ſuperius factam dici poſſint eſſe hic per concomitantiam, aliter tamen, quam Verbum & Diuinitas, nam Verbum eſt immediate tanquam proprium ſuppoſitum humanitatis; Diuinitas vero ſecundum rationem quidem mediate, ſecundum rem autem immediatè; quia eſt idem cum verbo, & in illo vere eſt humanitati vnita, Pater autem & Spiritus ſanctus omnino mediatè, etiam ſecundum rem, realiter enim diſtinguuntur à Verbo, & ideo cum humanitate non habent
E vnionem realem, ſed ſolum intimam pręſentiam, ratione iam dicta.

Pater & Spiritus ſanctus ſunt per concomitãtiam in Euchariſtia, ſed non ſicut Verbum.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non ſit totus Chriſtus ſub qualibet parte ſpecierum panis vel vini. Species enim illæ diuidi poſſunt in infinitum. Si ergo Chriſtus totus eſt ſub qualibet parte ſpecierum prædictarum, ſequeretur quod infinities eſſet in hoc ſacramento, quod eſt inconueniens; nam infinitum repugnat non ſolum naturæ, ſed etiam gratiæ.

4.d.10.art.3. q.3.&d.12. q.1.ar.3.q.2. ad 3.&4 tex. c.67.Er quo. 1.art.8.corp. fin.

2. Præterea, Corpus Chriſti cum ſit organicum, habet partes determinatè diſtantes; eſt enim de ratione organici corporis

A *corporis determinata diſtantia ſingularum partium ab inuicem, ſicut oculi ab oculo, & oculi ab aure. Sed hoc non poſſet eſſe, ſi ſub qualibet parte ſpecierum eſſet totus Chriſtus; oporteret enim, quod ſub qualibet parte eſſet qualibet pars & ita vbi eſſet vna pars, eſſet & alia. Non ergo poteſt eſſe, quod totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte hoſtiæ, vel vini contenti in calice.*

3. Præterea, Corpus Chriſti ſemper veram retinet corporis naturam, nec vnquam mutatur in ſpiritū. Sed de ratione corporis eſt, vt ſit quantitas poſitionē habens, vt patet in† Prædicamentis. Sed ad rationem huius quantitatis pertinet, quod diuerſæ partes in diuerſis partibus loci exiſtant. Non ergo poteſt eſſe (vt videtur) quod totus Chriſtus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.

In c. de quantitate tom. 1.

B *SED contra eſt, quod † Auguſt. dicit in quodam ſermone; Singuli accipiunt Chriſtum Dominum, & in ſingulis portionibus totus eſt, nec per ſingulas minuitur, ſed integrū ſe præbet in ſingulis.*

Refertur de conſec. d. 2. c Singuli.

RESPONDEO dicendum, quod, ſicut ex ſupra dictis patet, † quia in hoc ſacramento ſubſtantia corporis Chriſti eſt ex vi ſacramenti, quantitas autem dimenſiua ex vi realis concomitantiæ, ideo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ, id eſt, per modum, quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus; non autem per modum dimenſionum, id eſt, non per modum illum, quo quantitas dimenſiua alicuius corporis eſt ſub quantitate dimenſiua loci. Manifeſtum eſt autem, quod natura ſubſtantiæ tota eſt ſub qualibet parte dimenſionum, ſub quibus continetur, ſicut ſub qualibet parte aeris eſt tota natura aeris, & ſub qualibet parte panis eſt tota natura panis. Et hoc indifferenter, ſiue ſint dimenſiones actu diuiſæ (ſicut cum aer diuiditur, vel panis ſecatur) vel etiam ſi ſint actu indiuiſæ, diuiſibiles verò potentia. Et ideo manifeſtum eſt, quod totus Chriſtus eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis, etiam hoſtia integra manente & non ſolum, cum frangitur, ſicut quidam dicunt, ponentes exemplum de imagine, quæ apparet in ſpeculo, quæ apparet vna in ſpeculo integro, in ſpeculo autem fracto, apparent ſingulæ in ſingulis partibus. Quod quidem non eſt omnino ſimile, quia multiplicatio huiuſmodi imaginum accidit in ſpeculo fracto propter diuerſas reflexiones ad diuerſas partes ſpeculi; hic autem non eſt niſi vna conſecratio, propter quam corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento.

Art 1 huius q. & ar. præc.

C *AD primum ergo dicendum, quod numerus ſequitur diuiſionem. Et ideo quamdiu quantitas manet indiuiſa actu, neque ſubſtantia alicuius rei eſt pluries ſub dimenſionibus propriis, neque corpus Chriſti ſub dimenſionibus panis, & per conſequens, neque infinities, ſed toties, in quot partes diuiditur.*

D *AD ſecundum dicendum, quod illa determinata diſtantia partium in corpore organico fundatur ſuper quantitate dimenſiua ipſius: ipſa autem natura ſubſtantiæ præcedit etiam quantitatem dimenſiuam. Et ideo, quia conuerſio ſubſtantiæ panis, directè terminatur ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſecundum cuius modum propriè & directè eſt in hoc ſacramento corpus Chriſti, talis diſtantia partium eſt quidē in ipſo corpore Chriſti vero ſed non ſecundum hanc diſtantiam comparatur ad hoc ſacramentum: ſed ſecundum modum ſuæ ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt. †*

In corp. art.

E *AD tertium dicendum, quod ratio illa procedit de natura corporis, quam habet ſecundum quantitatem dimenſiuam. Dictum eſt autem, † quod corpus Chriſti comparatur ad hoc ſacramentum, non ratione quantitatis dimenſiuæ, ſed ratione ſuæ ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt. †*

In cor. & art. 1. huius q.

In cor. art.

DE materia huius articuli multa dicta ſunt in ſuperioribus diſputatione 48. vbi præcipue tractauimus omnia, quæ in ſolutionibus argumentorum tangit D. Thom. cætera exponemus diſputatione ſequente.

DISPVTATIO LII.

De his, quæ ſunt ſub ſingulis partibus ſpecierum panis, & vini.

DIXIMVS, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus panis & vini: quia verò ipſæ ſpecies extenſæ ſunt, partes habent; ideo neceſſe eſt, vt de ipſis etiã dicamus: quia verò hæ partes ſpecierũ eſſe poſſunt, vel diuiſæ, vt ſunt partes hoſtiæ poſt fractionem, vel continuæ, vt ante fractionem, quãdo aliquo indiuiſibili termino copulantur, ideo dicemus prius de partibus diuiſis, quia in eis res eſt clara; deinde de continuis; ac tandem de ipſis indiuiſibilibus terminis quantitatis.

Diſputatio decimaquarta de Euchariſtia.

SECTIO I.

An totus Chriſtus ſit ſub ſingulis partibus ſpecierum; poſt earum diuiſionem.

HÆc quæſtio videri poteſt ſuperflua, ſuppoſitis his, quæ in præcedente diſputatione dicta ſunt: oſtendimus enim, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus ſacramentalibus panis, & vini: quod de ſingulis indiuiduis harum ſpecierum neceſſariò intelligendum eſt: quia nec Chriſtus eſſe poteſt ſub ſpeciebus in communi ſeu abſtractè ſumptis; neq; eſt maior ratio de vno earum indiuiduo, quam de alio: eſt ergo ſub omnibus: ſed hoc ipſo, quod partes ſpecierum ſunt actu diuiſæ, iam nõ ſunt partes; ſed tot ſunt indiuidua, quot per diuiſionem reſultant: ergo nullus eſt locus quæſtioni propoſitæ: conſtat enim ex ſuperiori reſolutione ita debere eſſe Chriſtum ſub his partibus diuiſis, quemadmodũ eſt ſub ſingulis indiuiduis ſpecierum ſacramentalium.

Vt ergo quæſtionis ratio & difficultas aperiatur, aduertendũ eſt, tribus modis accidere poſſe, ſpecies ſacramentales panis & vini eſſe actu diuiſas: primò ante conſecrationem & in conſecratione ipſa, ita vt diſtinctis etiam conſecrationibus, ſeu verborũ prolationibus cõſecratæ fuerint, quomodo ſunt diſtinctæ duæ hoſtiæ in diſtinctis ſacrificiis conſecratæ, & de his potiſſimum intelligitur doctrina tradita in præcedente diſputatione, & de eis maximè procedit ratio dubitandi hic facta. Et accedit alia, quod per quamlibet formam totum Chriſti corpus, vel ſanguis indicatur.

Secundò modo contingit, ſpecies eſſe actu diuiſas ante conſecrationem, atque etiam, dum conſecrantur, in ipſa tamen conſecratione vnica forma conſecrari; vt, quando Sacerdos vnica verborum prolatione plures hoſtias, vel plures calices conſecrat; & de his poteſt iam eſſe nonnulla maior dubitandi ratio: quia in hoc caſu magis videntur hæ ſpecies partes vnius ſacramenti, quàm in priori, nã licet, ea conſideratione, qua in ſuperioribus dicebamus, totum Euchariſtiæ ſacramentum eſſe vnum tantum, poſſunt quælibet hoſtiæ actu diuiſæ, & ſeorſim conſecratæ dici partes vnius ſacramenti, tamen ſecundum ſe ſingulæ ſpecies illarum ſunt integræ & totales, quantum in præſenti materia eſſe poſſunt; at verò in hoc poſteriori caſu magis videntur partes vnius ſacramenti, quia vnica forma informantur. Vnde etiam fit, vt per eam formam ſemel tantum indicetur, ſeu ſignificetur totus Chriſtus, vt ſub illis omnibus ſpeciebus contentus; & ideo maior eſſe poteſt dubitandi ratio, an ſub omnibus illis ſpecieb. ſimul ſumptis totus Chriſtus ſimul

A ſimul actu contineatur, vel toties, quot ſunt ſpecies actu diuiſæ, Nihilominus in hoc etiam caſu certiſſima eſt reſolutio ſuperius tradita: totum ſcilicet, Chriſtum eſſe ſub huiuſmodi ſpeciebus ſingulis, vt à fortiori conſtabit ex his, quæ in tertio puncto dicemus. Et declaratur breuiter; quia ſub ſingulis ſpeciebus actu diuiſis eſt aliquid corporis Chriſti; ergo eſt totus Chriſtus: antecedens conſtat, quia illæ omnes ſpecies manent conſecratæ, vt de fide cōſtat, ex vſu Eccleſiæ, & ex facto Chriſti, qui vnica verborum prolatione totum conſecrauit panem, quem diſcipulis diſtribuit, & vt ſupra vidimus, prius panem ipſum in fruſta diuiſit, vel ſi prius conſecrauit, & poſtea diuiſit, à fortiori idem inferri poteſt, vt iam dicam: ergo ſub omnibus illis ſpeciebus ſic conſecratis non manet ſubſtantia panis, ſed corpus Chriſti. Conſequentia verò probatur; tum ex dictis de præſentia ſacramentali corporis Chriſti; quæ, natura ſua, ita eſt indiuiſibilis, vt ibi totum conſtituat, vbi partem; tum ex dictis de concomitantia, quia non poteſt corpus Chriſti eſſe in fruſta diuiſum, ſaltem propter incorruptibilitatem ſuam, & realem partium vnionem; tum denique quia non eſt maior ratio, cur vna pars corporis ſit ſub his ſpeciebus, quam alia: eſt ergo totum corpus ſub ſingulis. Neque contra hoc obſtat ratio dubitandi poſita, tum quia, licet huiuſmodi hoſtiæ, ſeu ſpecies diſtinctæ per eandem formam conſecrentur, tamen quatenus diſcontinuæ ſunt, & panis ſub eis exiſtens erat quoddam totū, dici poſſunt integra quædam indiuidua ſpecierum ſacramentaliū, ſaltem phyſicè, & ideo neceſſe eſt, ſub illis totū Chriſtum contineri; tū etiā quia, licet verū ſit, illas eſſe partes vnius ſacramenti, hoc ipſum eſt, ꝙ contendimus, adeſſe totum Chriſtū in partib. actu diuiſis. Neq; ēt refert, ꝙ per vnicam formā ſemel tantum in tota materia totus Chriſtus deſignari videatur: quia ex vi talis formæ manent ſingulæ hoſtiæ conſecratæ, & ideo de ſingulis tota forma verificatur, quia per totā illam, & per efficientiā eius conſecrantur. Vnde fit, vt pronomē, *hoc*, quamuis totā illam materiā demonſtret per modum vnius cibi, tamen ex Chriſti inſtitutione & debita miniſtri intentione non ſolum deſignet totam collectionē, ſed etiam quamlibet partem eius, ita vt illa ſit, veluti indiuiſibilis forma tota in toto, & tota in ſingulis partibus ſuo modo exiſtens, & veritatem habens, vt magis ex ſequentibus patebit.

Diuiſa hoſtia poſt conſecrationem, in ſingulis partibus manet Chriſtus.

Tertio modo contingit, ſpecies eſſe actu diuiſas ſolum poſt conſecrationem, vt quando vna hoſtia cōtinua, vel vnus calix prius conſecratur, & poſtea frangitur, ſeu diſtribuitur in plures; & tunc adhuc videtur eſſe maior dubitandi ratio; quia illæ ſpecies ex vi prioris conſecrationis non fuerūt ſpecies totales & integræ, & ideo ex principiis poſitis diſputatione præcedente non ſatis videtur colligi in ſingulis earum eſſe totum Chriſtum. Nihilominus de fide etiam certum eſt, ſub ſingulis partibus huiuſmodi totum Chriſtum contineri. Hoc enim ſenſu definit hanc veritatem Concil. Trid. ſeſſ. 13. can. 3. dicens, ſub vnaquaque ſpecie, & ſub ſingulis cuiuſque ſpeciei partibus, ſeparatione facta, totum Chriſtum cōtineri: quod prius docuerat Côc. Flor. in decreto Eugenij, & habetur etiā in c. Singuli, ꝙ hic citat D. Tho. in argumento: Sed contra ex Auguſtino eſt autem Ambroſij, vel Hieronymi, vel incerti authoris, vt in decreto Gregoriano notatur. Vbi alia decreta referuntur. cap. Qui manducat, cap. Vbi pars. vbi Hilarius Papa, dicit figuram huius myſterij præceſſiſſe in Manna, de quo dicitur, *Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus parauerat, habuit minus: non enim eſt quantitas viſibilis in hoc æſtimanda myſterio, ſed virtus ſacramenti ſpiritualis.* Vnde Baſilius in epiſtola ad Cæſaream Patritiam, *Idem eſt,* inquit, *virtute, ſiue vnam partem quis accipiat, ſiue plures,* & Euſebius Emiſſenus, homil. 5. de Paſchate. *Euchariſtiæ ſancta perceptio non in quantitate, ſed in virtute conſiſtit: nam corpus, Sacerdote diſpenſante, tantum eſt in exiguo, quantum eſſe conſtat in toto.* & alia congerit Caniſius in Catechiſmo, tit. de Euchariſt. §. 8. Ratio verò eſt, quia poſt huiuſmodi diuiſionem & ſeparationem factam, aut Chriſtus deſinit omnino eſſe ſub illis partibus diuiſis, aut pars corporis eius ſub vna ſpecie, & pars ſub alia, aut totus Chriſtus ſub ſingulis: primum & ſecundum dici non poſſunt: ergo neceſſario dicendum eſt tertium. Probatur prima pars minoris, primò ex facto Chriſti iuxta probabilem opinionem aſſerentem, prius conſecraſſe, poſtea fregiſſe; quod ſaltem in ſpeciebus calicis, videtur omnino certum: non enim duodecim calices conſecrauit; nec in eodem calice toties conſecrationem repetiuit, ſed vnica conſecratione eam quantitatem vini in vno calice conſecrauit, quæ omnibus ſufficeret, quibus propterea dixit, *Accipite & diuidite inter vos:* ſinguli ergò ſumendo partē ſpecierum à reliquis partibus diuidebant; & tamen verū Chriſti ſanguinē ſumebant: ergo per diuiſionem non amittunt ſpecies conſecrationē, ſed ſub eis diuiſis corpus & ſanguis Chriſti manent. Hoc etiā cōfirmat vſus Eccleſiæ, nam inprimis in Miſſa frangitur hoſtia, & nihilominus poſt fractionē quælibet pars conſecrata manet: alioqui Sacerdotes poſtea nō acciperet corpus Chriſti, ſimiliter ſolet frangi hoſtia ad cômunicandos fideles: reliquiæ etiam, ſeu minimæ particulæ, quæ interdum ab hoſtia conſecrata cadunt & ſeparantur, magna veneratione ſeruantur, aut ſumuntur, tanquam Chriſti corpus continentes. De qua re multa in ſuperioribus ex antiqua traditione adduximus. Ratio denique eſt, quia, dum conſecratur hoſtia integra, omnes eius partes etiam conſecrantur: neque enim poſſet conſecrari totum, non conſecratis partibus integrantibus ipſum, vt per ſe conſtat: ſed per ſolam diuiſionem non amittunt partes conſecrationem; tum, quia, ſi in initio ipſius conſecrationis diuiſio iam facta fuiſſet, non impediret, quo minus fieret omnium illarum conſecratio; ergo nec poſtea impedire poteſt, quo minus conſeruetur: tum etiam, quia, ſi ſub illis accidentibus eſſet ſubſtantia panis, licet fieret diuiſio, ſub ſingulis partibus diuiſis conſeruaretur panis ſubſtantia: ergo etiam conſeruatur corpus Chriſti. Patet conſequentia ex quodam principio ſupra poſito, & probato, diſputatione 46. tamdiu corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis manere, quamdiu ſub eiſdem naturaliter poſſet ſubſtantia panis conſeruari. Altera autem pars minoris facile probari poteſt ex dictis in ſecundo puncto: quia, nec corpus Chriſti poteſt eſſe in partes diuiſum, neque etiam poſſet reddi ratio, ob quam magis vna pars eſſet ſub vna parte ſpeciei, quàm alia, quod euidentius conſtabit ex ſectione ſequente: hoc enim pendet ex his, quæ ibi dicemus: ita enim manet Chriſtus in partibus diuiſis ſpecierum, ſicut antea erat in eiſdem coniunctis.

Trident. Florent. Baſilius. Euſe. Emiſſ. Caniſius.

Dubium.

Solum poteſt hic oriri dubium, ſi pars aliqua ſpecierum tam minima ſepararetur, vt ſub ea non poſſet naturaliter ſubſtantia panis & vini conſeruari. Quæ res pendet ex alia philoſophica quæſtione, an huiuſmodi Entia naturalia homogenea terminentur ad minimum: nam, ſuppoſita opinione hoc affirmante, rectè dicitur conſequenter, ſub

ſub tali particula non manere Chriſti corpus: neq; A hoc repugnat ſuperius dictis: quia illa particula ꝓprie nō eſſet pars ſpecierum panis: ſupponendo autem, vt fortaſſe verius eſt, non dari terminum minimum in huiuſmodi rebus, Maior in 4. d. 11. q. 3. adhuc docet poſſe ſeparari tam minimam particulam ſpecierum, vt ſub ea non poſſit conſeruari corpus Chriſti, quamuis poſſet conſeruari ſubſtātia panis; vt verbi gratia, ſi tam ſit minima vt nullo ſenſu percipi poſſit. Sed hæc ſentētia eſt falſa, & præter generalem doctrinā fidei, ſeu quædam exceptio eius ſine fundamento: nā illud de perceptione ſenſus, eſt valde per accidēs: nam ſatis eſt, ꝙ illa res ſit per ſe, & natura ſua ſenſibilis, vt dictum eſt ſupra diſp. 43. ſect. 7. B

Maior.

SECTIO II.

Vtrum ſit totus Chriſtus ſub ſingulis partibus inter ſe continuus.

1. Sententia.

PRima opinio eſt, in vna hoſtia integra ſemel tātum eſſe totum Chriſtum, & partibus hoſtiæ nō totum corpus, ſed partes eius reſpondere. Tribuitur Altiſiodorenſi lib. 4. Summæ tract. 5. c. 4. ſed excuſari poſſet, quia ſolum dicit, ante fractionem per ſe eſſe Chriſtum in toto, & nō in partibus: poſt fractionem vero per ſe etiam eſſe ſub ſingulis partibus diuiſis. Hanc vero opinionem plane ſupponit Albertus in 4. d. 13. art. 11. non enim probat, ante diui- C ſionem, non eſſe totum Chriſtum ſub ſingulis partibus ſpecierum, ſed id potius ſupponit; & rationē inquirit, cur poſt diuiſionē ſit totus in ſingulis partibus; & nō affert aliam rationem, niſi quia ante diuiſionem ſolum ſignificatur Chriſtus per ſpecies continuas per modum vnius cibi; & ideo ſemel tantum eſt ſub illis, poſt diuiſionem vero ſignificatur vt plures cibi; & ideo oportet, vt pluries etiam ſit ſub talibus ſpeciebus. Confirmari hoc poteſt, quia hoc ſatis eſt ad veritatem formæ, & ad omnem doctrinam fidei: non enim ſine cauſa Concilia ſupra citata addunt illam particulam, *ſeparatione facta*; & alioqui hoc modo fit hoc myſterium facilius, & intelligibilius: quia non cogimur dicere corpus quā- D tum eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte abſque vlla extenſione in ordine ad locum: quod in hoc myſterio eſt difficilimum intellectu.

Altiſiod.

Albertus.

2. Sententia.

Secunda ſententia eſt, ante diuiſionem eſſe Chriſtum in toto, & totum in ſingulis partibus, quę tantam habent quantitatem, vt ſi ſepararentur à toto, poſſet in eis conſeruari ſubſtantia panis, in illis vero partibus minimis ſemel tantum eſſe Chriſtum totum in toto, & partē in parte minore minima ſeparabili. Tribuitur Alex. Alenſ. 4. p. q. 40. memb. 3. art. 5. & Bonau. in 4. d. 10. artic. 1. q. 1. Gabr. lect. 80. in Can. dub. 4. in fine: qui dicūt, totum Chriſti corpus non eſſe infinities in hoc ſacramento, ſed in aliquo numero finito: quia minima, ex quibus conſtat E tota hoſtia, ſunt in aliquo numero finito. Et ita hęc opinio in eo, in quo cum præcedente conuenit, habet idem fundamentum, nam excuſat prædictum inconueniens, & non admittit corpus abſolute eſſe totum in toto, & in qualibet parte: neque quod ſit omnino inextenſum in loco. Quoad id vero, in quo hæc ſententia differt à præcedente, fundari poteſt, quia in ea parte, ſub qua totus Chriſtus poteſt poſt ſeparationem conſeruari, eſt etiam totus ante ſeparationem: quia ſeparatio non mutat conſecrationē, vt dicemus; ſed poteſt totus conſeruari in parte minima ſeparata: ergo. Et hinc etiam poteſt altera pars probari, quia ſub ea parte, ſub qua non poteſt totus Chriſtus conſeruari poſt ſeparationem, neq; etiam eſt totus ante ſeparationem, propter eandem rationem. Et præterea, quia ibi non poteſt eſſe ſubſtantia panis per modum totius: ergo neq; etiam eſt, cur ibi ſit totus Chriſtus. Sed hæc ſententia in eo, in quo à præcedenti differt, ſupponit falſam philoſophicam ſententiam de minimo naturali in homogeneis: & adhuc illa ſuppoſita, non eſt veriſimilis; tum quia illa minima poſſunt infinitis modis deſignari, præſertim in pane & vino, quæ homogenea ſunt: quia illa minima inter ſe communicant in partibus, quæ omnes ſunt eiuſdem rationis. Vnde non poteſt aſſignari ratio, cur totus Chriſtus ſit potius in hoc minimo, quam in illo, ſeu in tot minimis deſignatis hoc modo, potius quā in alio; tū maxime, quia, quādo diuiditur hoſtia, poſſunt diuidi illa minima, quia pars minimi cōſeruari poteſt aliis vnita: imo ſemper neceſſe eſt, vt aliquod minimum diuidatur ſecundū aliquam deſignationem. Finge etiam hoſtiam conſtare tribus aut quinq; minimis, & diuidi poſtea in partes æquales: cōſeruatur ergo poſtea corpus Chriſti in tota illa quantitate ex minimo & dimidio conſtante: quia in tota illa ſubſtantia panis conſeruaretur; ſi ergo in vno minimo eſt ſemel totum Chriſti corp⁹, quomodo erit ſub alia dimidia parte minimū? Itaq; hęc poſterior opinio incidit in omnes difficultates prioris opinionis, & auget præterea multas, quibus ſatisfacere non poteſt: nam contingere ſæpe poteſt vt fractio hoſtiæ fiat, diuidendo illa minima, in quibus iuxta hanc opinionem corpus Chriſti eſt totum in toto, & pars in parte: quare neceſſe erit, aut poſt diuiſionem Chriſti corpus ſecundum aliquam partem eſſe ſub aliqua parte ſpecierum abſque integritate & coniunctione aliarum partium ſuarum, vel certe ratione diuiſionis mutare totum modum exiſtendi, quem in illis minimis habebat: & adhuc hoc non ſatis erit, quotieſcunque hoſtia, quæ manet integra, non conſtat præciſe ex tot minimis, ſed pręterea includit aliquam quantitatem minorem minima: quia dici non poterit, quomodo in illa ſit corpus Chriſti. Suppoſita ergo aliqua extenſione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, minus veriſimiliter loquitur hæc ſententia, quam præcedens.

Alenſ.
Bonauent.
Gabriel.

Impugnatur hæc ſententia quatenus à prima differt.

Dicendum vero eſt, ante diuiſionem ſpecierum ſacramentalium totum Chriſtum eſſe in tota quantitate, & totum ſub ſingulis partibus quantumuis minimis, & eiuſdem quantitatis. Hæc eſt ſententia communis Theologorum; tenet D. Thom. hic Scotus, Richard. Palud. Maior, & alij in 4. d. 10. Marſil. q. 7. art. 1. Henric. quodlib. 1. q. 5. Ægid. quodlib. 1. q. 4. Heruæus quodlib. 1. ar. 3. Gab. lect. 43. in Can. & idem ſentit Hugo Victor. li. 2. de ſacram. part. 8. c. 11. Innocent. lib. 4. de hoc myſter. cap. 8. Fauet Concil. Trid. nam licet Can. 3. addat particulam illam, *ſeparatione facta*, tamen cap. 3. vbi eandem tradit doctrinam, illam omittit, ſimpliciterq; dicit, *Totus & integer Chriſtus ſub panis ſpecie, & ſub qualibet ipſius ſpeciei parte: totus item ſub vini ſpecie, & ſub eius partibus exiſtit*. Fauent deniq; varia decreta citata ex d. 2. de Conſecrat. in quibus hæc veritas abſolute, & ſine prædicta limitatione docetur: & præſertim prædictum cap. Vbi pars, ibi enim generatim dicitur, totum Chriſti corpus adeſſe, vbi eſt pars eius: ſed ante diuiſionem ſub qualibet parte ſpecierum eſt aliqua pars corporis Chriſti: ergo ibidem eſt totum Chriſti corpus.

Chriſtus in quibuslibet partibus hoſtiæ cōſecratæ quantūuis exiguis, totus exiſtit.
S. Thom.
Scotus.
Richard.
Paludan.
Maior.
Marſil.
Henric.
AEgidius.
Heruæus.
Gabriel.
Hugo Victor.
Trident.

Rationes autem huius veritatis variæ traduntur. Prima poteſt ſumi ex dictis ſupra diſputatione 48. quia Chriſtum exiſtere hoc modo in ſacramento, non eſt impoſſibile, vt ibi oſtenſum eſt: quia extenſio in ordine ad locum eſt omnino extra rationem quantitatis, & poſterior illa, atque adeo ſeparabilis,

Scotus. ab illa: de quo late Scotus, diſtinct. 10. quæſt. 1. vbi varias rationes congerit, quæ hoc, ad ſummum, ſuadent; non tamen hoc ſufficit ad inferendum, quod intendimus: quia etiam fuit poſſibilis alius modus, quem prima ſententia docet, vt ex dictis in eadem diſputatione conſtare poteſt. Et ideo addendum vlterius eſt, hoc non ſolum eſſe poſſibile, ſed etiam decentius, magiſq; cõſentaneum principiis fidei. Hoc autem probatur, quia alias Chriſtus eſſet extenſus in ordine ad locum ſub minori, & homogenea quantitate: hoc autem fieri non potuit conuenienteac decente modo: ergo. Sequela per ſe conſtat ex declaratione aliarum opinionum, quia nihil aliud eſt eſſe extenſum in ordine ad locum, quam habere totam B quantitatem in tota quantitate loci, & partem in parte: minor vero probatur; quia, ſi magna quantitas corporis eſt ſub minima quantitate ſpecierum, neceſſe eſt, quod aliquæ partes corporis Chriſti ſint per cõdenſationem aut penetrationem ad eundem locum redactæ, licet aliæ inter ſe loco diſtent: quia alias impoſſibile eſſet, maiorem quantitatem in minimo ſpatio collocari, ſed ſolum in adæquato, quod natura ſua data eſt occupare: non enim alia de cauſa illud naturaliter occupat, niſi quia tot partibus æqualibus conſtat, & quælibet earum nata eſt occupare tantum locum diſtinctum à loco alterius: ſi ergo totum hoc integre ſeruatur, impoſſibile eſt, grãde corpus ad minus ſpatium reduci: neceſſe eſt; ergo, C vt partes aliquæ illius corporis, vel condenſentur, vel in eodem ſpatio penetrentur. Primum autem horum, ſcilicet, condenſatio, repugnat incorruptibilitati corporis Chriſti, & naturali diſpoſitioni eius: ſecundum autem etiam includit imperfectionem, nam cogitur contraria opinio admittere id, quod vitare intendebat, nimirum, quod partes corporis quanti inter ſe loco nõ diſtent; & alioqui hoc ipſum fieri dicit modo maxime materiali, & imperfecto. Atque idem argumentum fieri poteſt, ſi ponamus, fieri conſecrationem vnius panis maioris quantitatis, quam ſit corpus Chriſti: vt enim corpus Chriſti totam illam quãtitatem occupet per vnam tantum præſentiam extenſam, neceſſe eſt, aut corpus ipſum D Chriſti rarefieri in ſe, aut aliquas partes eius conſtitui in pluribus locis partialibus, & ſibi adæquatis; aliter enim concipi non poteſt. Accedit, quod, cum ſpecies panis ſint homogeneæ, & nullam habeant determinatam figuram, ſed poſſint eſſe, vel circulares, vel angulares, &c. corpus autem Chriſti ſit heterogeneum, & determinatæ figuræ, fieri non poteſt, ſecundum commenſurationem & extenſionem localem adæquate ſibi reſpondeant, niſi corpus Chriſti, ſeu aliquæ partes eius in ſe mutentur, & indecente modo conſtituantur; vt poſſit totum ad figuram circularem adæquate redigi, aut, vt poſſit plures angulos panis implere, & alia huiuſmodi. Poſſunt etiã E hic afferri incommoda ſupra illata de variis poſitionibus corporis phyſici in ordine ad locum, & de ſitibus indecentibus, &c. Denique, ſi hoc dicatur, nulla poteſt reddi ratio, cur vna pars corporis Chriſti ſit potius in hac parte ſpecierum, quam in alia, aut cur partes, quædam corporis inter ſe penetrentur, & nõ aliæ, ſed totum reuocandum erit ad Chriſti beneplacitum.

Secunda ratio principalis ſumi poteſt ex dictis ſectione præcedente, nam poſt diuiſionem Chriſtus totus eſt in ſingulis partibus: ergo ita erat ante diuiſionem: ſed, licet diuiſio procedat in infinitum, ſemper totus Chriſtus erit in quibuſcunque partibus diuiſis: ergo etiam ante diuiſionem totus Chriſtus eſt in ſingulis partibus, quæ in infinitum diuidi poſ-A ſunt: probatur vtraq; conſequentia, quia ſola ſeparatio non mutat conſecrationem, nec cõſtituit corpus Chriſti, vel aliquam partem eius, vbi antea non erat. Atque idem argumentum è contrario fieri poteſt de continuitate: nam contingit, duas ſpecies cõſecratas in duplici calice, in vno coniungi & copulari, prius autem erat totus Chriſtus in ſingulis illis ſpeciebus: ergo & poſtea, nam propter ſolam continuationem non amittit Chriſtus præſentiam, quam antea habebat, nec mutat illam. Reſpondere quis poteſt, ſeparationem eſſe conditionem, ſine qua nõ, vt Chriſtus habeat repetitam præſentiam ſpeciebus. Sed hoc eſt mere gratis & voluntarie dictum: nulla enim ratio huius neceſſitatis afferri poteſt. Quod præterea in hunc modum declaratur: nam, ſumpta hoſtia integra, poteſt Sacerdos ſolam dimidiam eius partem conſecrare, vt ſupra dictum eſt: tunc ergo eſſet totus Chriſtus ſub illa dimidia parte; ergo, vt ſit totus Chriſtus in aliqua parte hoſtiæ, non oportet, vt ſit actu diuiſa. Rurſus poſſet ibidem idem Sacerdos alteram partem denuo conſecrare: ergo etiam in illa eſſet totum corpus Chriſti: quia hoc etiã exigit veritas formæ: eſſet ergo totus Chriſtus in ſingulis illarum partium, quamuis cõtinuis. Idemque argumentum de quibuſcunque aliis partibus fieri poteſt: quia, quod per plures conſecrationes intelligitur fieri poſſe circa eandem materiam continuam, intelligendum eſt fieri poſſe per vnam: quia tam efficax eſt vna forma cadens in totam aliquam materiam, ſicut plures, in pluribus hoſtiis diuiſis, quæ tam efficaciter & integre vna forma conſecrantur, ſicut multis, vt ex dictis in præcedente ſectione conſtat.

Vnde adiungi poteſt tertia ratio, fundata in vero ſenſu verborum formæ, & ex modo conuerſionis, quæ ex efficacia eorum fit ex pane & vino, quæ eſt materia remota in ſe homogenea, & eiuſdem rationis in omnibus ſuis partibus. Verba enim æque cadunt in totam hanc materiam, & in quamlibet partem eius, & vi ſua conuertunt illam in corpus Chriſti: ergo æque conuertunt illam totam, & quamlibet partem eius in totum corpus Chriſti: ergo eſt totũ corpus Chriſti in tota illa materia, & in qualibet parte eius. Maior declaratur, nam, quando profero, *Hoc eſt corpus, &c.* per illud pronomen æque deſigno totam hanc quantitatem panis, vt cõtinentem corpus Chriſti, nec magis deſigno vnam partem, vt cõtinentem caput, quam pedes; & ſic de cæteris partibus: hoc ergo appello, indifferenter deſignare totũ & partes. Hinc autem probatur, prima conſequẽtia (cætera enim omnia clara ſunt) primo, quia non eſt maior ratio, cur vna pars ſubſtantiæ panis conuertatur in hanc partem corporis Chriſti potius, quam in aliam: verbi gratia, in caput potius, quam in pedes, &c. Neq; hoc poteſt ex intentione miniſtri determinari, vt per ſe manifeſtũ eſt: abſurdum eſt autẽ expectare ſemper, vt à Deo determinetur, cum effectus ſacramentorum ex inſtitutione certi debeant eſſe & definiti. Secundo, quia ſacramentorum effectus ſignificationi reſpondent, ac proportionati ſunt; ſpecies autem ſacramentales ſignificant Chriſtum, quem continent; & quælibet pars ſpecierum indifferenter ſignificat quamlibet partem corporis Chriſti, ſeu Chriſtum ipſum, qui eſt panis vitæ: ergo indifferenter continent quamlibet partem, vel potius totum corpus Chriſti. Atque idem argumentũ fieri poteſt ex parte formæ, vt dicebam: nam illud pronomen, *Hoc*, indifferenter indicat totam hoſtiã, & partem eius; ſicut, qui profert eandem formam ſuper plures hoſtias, indifferenter indicat ſingula, &

earum aggregatum: ſicut ergo quoad hoc, eadem eſt A ratio de partibus hoſtiæ continuis, vel diſiunctis, ita etiam quoad hoc, vt Chriſtus ſit in toto, & in qualibet parte, tam continua, quam diſiuncta.

Quarto loco addi poteſt ratio, qua hic D. Thom. vſus eſt, eamq; Scotus, Gabriel, Ocham, & Aureol. impugnant, defendunt autem Capreolus. d. 10. q. 2. & ibi Sotus, & Caiet. & Ferrar. 4. contra gen. cap. 67. eiuſque expoſitionem ex commentario huc remiſi, quæ ex ratione proxime præcedente pendet. Eſt autem hæc ſumma rationis D. Tho. In Euchariſtia eſt per ſe, & ex vi verborum ſubſtãtia corporis Chriſti, quantitas vero ſolum ex reali concomitantia: ergo totum Chriſti corpus in hoc ſacramento ad eum B modum eſt, quo ſubſtantia eſt ſub dimenſionibus quantitatis, & non ad eum modum, quo dimenſiones quantitatis ſunt in loco: ſed natura ſubſtantiæ, tota eſt ſub tota quantitate, & tota ſub qualibet parte ſuarum dimenſionum: tota enim natura panis eſt ſub qualibet parte ſpecierum panis: ergo totũ Chriſti corpus eſt ad eundem modum ſub dimenſionibus panis tam continuis, quam diuiſis: eſt ergo totum ſub qualibet parte earum. In quo diſcurſu duplex præcipua difficultas occurrit. Prima eſt circa illam conſequentiam; ſubſtantia eſt hic ex vi verborum; quantitas, per concomitantiam: ergo Chriſti corpus eſt hic per modum ſubſtantiæ, & nõ per modum quantitatis: hæc enim conſequentia, nec à D. C Thoma probatur, nec per ſe nota eſt ex parte materiæ & ſi ad ſyllogiſticam formam reuocetur, fundata eſt in hoc principio; quod, quicquid eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, non eſt ſecundum proprium modum, ſed ad modum alterius, quod ex vi verborum eſt; quod tamen videtur falſum, vt patet inductione, nam Verbum hic eſt per concomitantiam, & tamẽ non propterea eſt ad modum ſubſtantiæ corporeæ; & è contrario, ſubſtantia corporis eſt ex vi verborum, & tamen non eſt naturali modo, ſed in Verbo. Item anima eſt per concomitantiam, & nihilominus eſt ſecundum modum ſuum, ſcilicet, ſpirituali modo. Item ratione patet, quia quantitatẽ eſſe per cõcomitantiam, nihil aliud eſt, quam naturaliter reſultare ſeu comitari ſubſtantiam corporis D Chriſti, ad quam per ſe terminatur conuerſio, quæ fit virtute verborum: ſed hinc non ſequitur, debere quãtitatem priuari ſuo effectu formali, aut proprietate connaturali, vt patet in ſimili forma: nam etiam in creatione ſubſtantia corporis, vel materia per ſe terminat creationem, quantitas autem etiam fit ibi per concomitantiam: concreatur enim, & reſultat ex materia, ſeu tota ſubſtantia corporea. Ac tandem quamuis hic eſſet quantitas ex vi verborum, vt ſi cõſecratio fieret his verbis, *Hoc eſt corpus meum ſua quantitate affectum*, nihilominus poſſet corpus Chriſti eſſe totum in toto, & totum in qualibet parte per conuerſionem factam virtute talium verborum: non eſt E enim dubium, quin poſſet eſſe hæc Chriſti inſtitutio: imo hæc eſſet magis accommodata myſterio, & ſignificationi ſpecierum, & ipſius formæ; è contrario vero quamuis quantitas ſit per concomitãtiam, & tranſubſtantiatio fiat per eadem verba, per quæ nunc fit, potuiſſet corpus Chriſti nõ eſſe hic totum in toto & in qualibet parte, ſed cum aliqua extenſione, prout altera opinio affirmat: illud enim, quãuis de facto ita non ſit, tamen non implicat contradictionem, ſed ex inſtitutione pendet: ergo principium illud, quod quantitas hic ſit per concomitantiam inſufficiẽs eſt, & impertinens ad inferendum, totum Chriſti corpus eſſe in qualibet parte.

Capreol. Soto. Caiet. Ferrar.

Secunda difficultas eſt circa poſteriorem partem rationis D. Thom. de modo exiſtendi ſubſtantiæ ſub dimenſionibus: fit enim tranſitus æquiuocus à natura ſubſtantiæ ad ſubſtantiæ entitatem; quæ valde diuerſa ſunt: ſub quantitate enim ſubſtantiæ materialis, & ſub qualibet parte eius, dici poteſt eſſe tota natura, ſeu eſſentia talis ſubſtantiæ; & adhuc hoc nõ videtur vniuerſaliter verum, ſed tantum in ſubſtantiis homogeneis: ſic enim quęlibet pars panis eſt panis, & pars vini eſt vinum; & ideo dicitur tota natura talis ſubſtantiæ eſſe ſub qualibet parte dimenſionũ: in heterogeneis autem nõ ita eſt: nõ enim pars quælibet hominis eſt homo. loquendo autem de entitate ſubſtantiæ, etiam in homogeneis, non ita contingit, quod tota entitas ſubſtãtię ſit ſub qualibet parte dimenſionum, vt plane conſtat in pane, nam, licet pars dimenſionum eius corrumpatur, non corrumpitur tota ſubſtantia panis, quoad entitatem eius, quamuis corrumpatur aliquid eius: non ergo tota entitas eius erat ſub qualibet parte dimenſionum: neque hic modus exiſtendi eſt connaturalis aut debitus ſubſtãtiæ hoc ſolo quod ſubſtãtia eſt, ſed ſubſtãtia ſpiritualis hoc habet ex ſe, quia ſpiritualis eſt, & partibus caret: materialis autem, quatenus materialis eſt, non poſtulat talem modum exiſtendi, ſed potius poſtulat natura ſua, vt nõ ſit tota entitas eius, vbi eſt pars eius; quamuis ad hunc effectum obtinendum poſtulet etiam quantitatem, in præſente autem corpus Chriſti, in quod fit conuerſio, non ſuccedit ſubſtantiæ ſpirituali, ſed materiali ſubſtantię panis, cuius entitas non tota erat in qualibet parte dimenſionum, neque hunc modum exiſtendi natura ſua poſtulabat: ergo, licet corpus Chriſti illi ſuccedat, non erit tota entitas eius ſub qualibet parte dimenſionum panis.

Omitto alia argumẽta, quæ prædicti diſcipuli D. Thom. referunt, & ſolutiones eorum. Et reſpondeo breuiter, rationem D. Tho. non eſſe ſumendam, vt abſolute & per ſe demonſtratiuam: in his enim myſteriis, quæ ex voluntate, & omnipotentia Dei pendent huiuſmodi rationes petendæ non ſunt: eſt ergo conuenientiſſima ratio ad explicandam inſtitutionem, quæ facta eſt, & rationem eius. Ad hoc ergo ſumitur illud principium; quantitatem eſſe hic per concomitantiam, & non ex vi verborum, non quia hoc ſit ſimpliciter neceſſarium, vt totũ Chriſti corpus ſub qualibet parte ſpecierum conſtituatur, nec quia hoc ex illo neceſſario conſequatur, ſed quia, illo ſuppoſito, facilius intelligitur, quãtitatem accõmodari ſubſtantię & non è conuerſo, & ita facile patet reſponſio ad priorem difficultatem. Circa poſteriorem vero explicare oportet, quid ſit, eſſe per modum ſubſtantiæ: argumenta enim ſupponunt, hunc modum eſſe modum præſentiæ localis, quem ſubſtantia ex natura ſua poſtulat: ſed nõ eſt hic ſenſus D. Thom. & ideo difficultas procedit ex falſo fundamento. Corpus igitur Chriſti eſſe hic per modum ſubſtantiæ, nihil aliud eſt, quam recipere modum præſentię, proportionatum naturæ ſubſtãtiali panis, nam, quia corpus Chriſti ſuccedit ſubſtantiæ panis, & natura panis talis eſt, vt ęque ſit tota in toto, & tota in qualibet parte ſuarum dimenſionum, ideo recte D. Tho. colligit, totam ſubſtantiam corporis Chriſti debere eſſe ſub qualibet parte dimenſionum panis, quia ſubſtantia Chriſti incipit eſſe hic ex vi conuerſionis panis in ipſam, quam verba ita efficiunt, vt abſolute indicent totum corpus, & nihil aliud requirant, quam panem, vt ex illo Chriſti corpus efficiant. Nulla eſt ergo ęquiuocatio in diſcurſu D. Thom. non enim eſt neceſſe, vt tota entitas panis ſit ſub qualibet parte ſuarum dimenſionum; ſed ſolum

ſolum vt tota natura panis ſub illa ſit, quia conuerſio in totum corpus Chriſti per ſe non requirit tantā entitatem panis, ſed ſimpliciter, panem, quem cum verba reperiant ſub qualibet parte dimenſionum, ibi totum Chriſti corpus conſtituunt, quod abſolute & indifferēter indicant. Igitur (vnico verbo) corpus Chriſti eſſe per modum ſubſtantiæ, eſt, eſſe per illum modum, quo natura ſubſtantialis præexiſtens ſub illis dimenſionibus erat. Quod autem Chriſti corpus hūc modum habeat, colligendum eſt ex modo conuerſionis, quem ipſa verba indicant: eſt enim magis conſentaneus ſignificationi eorum & ipſius materiæ, vt in ſuperioribus declaratum eſt. Quod vero quantitas ipſius corporis Chriſti non impediat talem modum exiſtēdi ipſius corporis ſub ſpeciebus panis, ſed potius induat & participet illum, optime declarat D. Thomas ex eo, quod verba per ſe primo, & ex inſtitutione ſua ad hoc tendunt, vt ſubſtantiam corporis Chriſti loco ſubſtantiæ panis, & modo accommodato naturæ illius, ſub eius ſpeciebus conſtituant: quantitatem autem ſolum concomitanter ponunt; & ideo, ſi naturalis, ac proprius modus quantitatis repugnat modo ſacramentali, quem verba requirunt in ſubſtantia corporis Chriſti, non debet ſubſtantia propter quantitatem hoc modo priuari, ſed potius è contrario, naturalis modus quantitatis impediri debet propter ſubſtantiā. Quocirca, licet neceſſarium non ſit, vt id, quod eſt in hoc ſacramento per concomitantiam, ſuo naturali modo priuetur, erit tamen hoc neceſſarium, quando modus cōnaturalis talis rei pugnat cum ſacramentali modo, quem verborum forma, ſeu actio trāſubſtantiandi in ſuo primario termino requirit, atque hinc explicatur melius fundamentum rationis D. Thomæ, magiſque declaratur, & expeditur prior difficultas.

Sed quæres, quam ſit certa ſententia & aſſertio à nobis confirmata. Bonauentura ſupra, ſolum dicit eſſe probabiliorem, & vtiliorem ad fidem defendendam. Alenſis autem dicit eſſe verā & ſanam doctrinam: ſed hi duo authores non loquuntur de exiſtentia totius corporis Chriſti in omnibus partibus hoſtiæ ſimpliciter, ſed in qualibet parte minima: quo ſenſu, vt dixi, eorum opinio, non ſolum non eſt vera & ſana doctrina, ſed inter omnes opiniones eſt minus probabilis; alij ergo exiſtimāt ſententiam à nobis cōfirmatam eſſe de fide, vt Ledeſma hic, q. 17. ar. 3. dub. 4. & Palacius, in 4. d. 10. diſpu. 1. concl. 1. Sed argumenta, quæ proferunt, vel ſolum probant de partibus actu diuiſis, vel ad ſummum conuincunt eſſe cōcluſionem valde conformem principiis fidei. Itaque non exiſtimo, rem eſſe tam certam, vt contraria ſit hæreſis: non enim ſine cauſa Concilia, Florent. & Trident. in propria & expreſſa fidei definitione addiderunt illam particulam, *ſeparatione facta*; ſed illam plane addidiſſe videntur, vt à definitione fidei abſtinerent, ſeu, vt definitionem ſuam limitarent. Vnde non placet etiam, quod Soto dicit, tam certum eſſe totum Chriſtum eſſe ſub qualibet parte ſpecierum ante diuiſionem, ſicut poſt; nam oppoſitum colligitur ex prædictis Conciliis, & ex antiquis Theologis, qui non cenſuerunt contrariam ſententiam hæreticam, poſt quorum tempora non eſt expreſſe damnata, vt hæretica, neque contraria de fide definita: eſt ergo concluſio noſtra Theologice tam certa; vt contraria ſit, vel erronea, vel errori proxima, vt hoc probant omnia, quæ adduximus, & Concil. Triden. doctrina.

Ledeſma. Palacius. Florent. Trident. Soto.

Reſpōſio ad arg. 1. ſent.

Ad fundamenta ergo primæ ſententiæ reſpondetur; & inprimis ad rationem Alberti, quod, licet per
A ſpecies continuas repræſentetur Chriſtus per modum vnius cibi, non tamen repręſentatur, vt extenſus, ſed potius vt indifferenter exiſtens in toto, & in partibus: neq; enim vnitas cibi repugnat huic modo præſentiæ; ſicut etiam corporis humani vnitas ſeu continuas indicat vnam animam, non tamen propterea indicat illam, vt extenſam: poteſt enim eſſe vna, & tota in toto, & tota in qualibet parte. Ad confirmationem negatur, alium modum ſufficere, aut aptiorem eſſe ad doctrinam fidei declarandam, vt ſatis à nobis demonſtratum eſt. Ad fundamenta ſecundæ opinionis fere eadem eſt reſponſio, præterquam ad illud inconueniens, quod corpus Chri-
B ſti eſſet infinities repetitū in eadem hoſtia, ad quod reſponſum iam eſt in ſuperioribus cum D. Thom. in 4. d. 10. q. 1. ar. 3. quæſtiunc. 3. ad 1. Chriſtum ſemel eſſe in actu, ſub tota quantitate ſpecierum: in potētia vero eſſe infinities in ſingulis partibus, quod nullum eſt inconueniens: quia ſicut partes continui ſunt infinitæ, ita poſſunt eſſe & partiales præſentiæ, vt patet etiam in anima, quatenus tota in qualibet parte corporis exiſtit. Vocatur autem hæc infinitas in potentia, non quia Chriſtus totus non ſit reuera actu præſens ſingulis partibus, ſed quia partiales illæ præſentiæ, licet ſint totales ex parte ſubiecti, ſunt partiales ex parte ſpatij ſeu quantitatis panis & actu ſunt inter ſe vnitæ, vnamq; integrā præſentiā com-
C ponūt. Et fortaſſe Alexander, Bonauentura, & Gabriel, in re non diſſentiunt, ſed in modo loquendi: Gabriel concedit eſſe Chriſtum in hoſtia infinities ſyncategorematice, & alij dicunt præſentias Chriſti in hoſtia tantum eſſe finitas in potētia, quia per diuiſionem ſpecierum ſolum poſſunt fieri præſentiæ in actu plures, vſque ad certum numerum finitum, ſcilicet vſque ad tot minima, quod ſunt in hoſtia: quia, ſi vlterius procedat diuiſio, non conſeruabitur ibi præſentia corporis Chriſti in minoribus partibus, aut in maiori numero præſentiarum: non tamen negāt hi authores, quamdiu illæ minores partes ſunt in toto, in eis eſſe totum Chriſtum, & conſequenter ſaltem per deſignationem, negare non poſſunt, quin in illis ſit totus Chriſtus infinities in
D potentia; & hoc ſatis eſt ad myſterij veritatem: & in hoc ſenſu illa opinio Alenſis in Theologia non cōtinet errorem, ſed ſolum pēdet ex falſo philoſophico principio de termino quantitatis, quoad minimum in rebus homogeneis, quod nos non admittimus. Ex quo etiam facile reſpondetur ad vltimam rationem illius ſecundæ opinionis, negatur enim eſſe in pane aliquam partem, ſub qua ab aliis diuiſa non poſſit ſubſtantia panis, & conſequenter præſentia etiam Chriſti, conſeruari: tamen, hoc etiam dato, negatur conſequentia; quia, licet illæ partes per ſe nō ſufficiant, vt in eis ſeparatis ſit totus Chriſtus, vel tota entitas panis, tamē quando ſunt in to-
E to, ſicut ſufficiunt, vt in eis ſit tota natura ſeu eſſentia panis; ita etiam, vt ſit in eis totus Chriſtus: quia propter modum conuerſionis, & propter altiorem modum præſentiæ: quem habet, nō poteſt eſſe præſens ſecūdum partem, ſed ſecundum ſe totum: ſicut in corpore humano eſt aliqua pars minima, in qua ſeparata non poteſt anima conſeruari, tamen, quādiu illa eſt in toto, neceſſe eſt, vt tota anima in illa ſit propter modum entitatis, ſeu præſentiæ, quem habet: ſic ergo de corpore Chriſti philoſophandū eſt.

SECTIO III.

Vtrum totum Chriſti corpus ſit in terminis, ſeu punctis indiuiſibilibus ſpecierum panis.

PRima ſentētia negat, quam conſequenter tenet Albertus in 4. d. 13. art. 10. ex authoribus vero, qui 1 Opinio negat. Albert.

Scotus, Richard, Ægidius.

qui tenent, Chriſtum eſſe in ſingulis partibus continuis, tenent hoc Scotus, d.10.q.9.d.11.q.4. paulo ante ſolutiones argumentorum, Richard. d. 10. arti. 6.q.2. Ægidius Theorem.11.& 20.de Euchar. Duobus autem modis poteſt hæc opinio fundari, & defendi. Primo, ſi negentur hæc puncta indiuiſibilia eſſe aliquid poſitiuum in rerum natura exiſtens, affirmando præter partium quantitatem ſolum addere negationem quãdam, hoc enim ſuppoſito, manifeſtum eſt, nec totum Chriſti corpus, neq; aliquid eius, eſſe ſub huiuſmodi punctis: nam Chriſtus ſolum eſt, vbi aliquid ſubſtantiæ panis fuit, vel ſaltem vbi manet aliquid quantitatis panis: ſi ergo punctũ nihil eſt quantitatis panis ſed potius dicit negationẽ partium eius, non erit ibi Chriſtus, ſed potius erit etiam negatio corporis Chriſti. Sed, quamuis in hoc diſcurſu, quoad illationem recte procedatur; tamen fundamentum, vt exiſtimo, eſt in philoſophia valde falſum: nam, licet hęc puncta dicantur eſſe in potentia, & non in actu, ad eum modum, quo partes vnitæ dicuntur eſſe in potentia in cõtinuo, & non in actu, in quibus locutionibus termini illi, *in potentia, & in actu,* ſumuntur in ordine ad actualem diuiſionem, non in ordine ad actualem exiſtentiam, ita vt eſſe in potentia, non excludat eſſe in actu in rerum natura, ſed excludat eſſe in actu diuiſum, & ſeparatum à toto; licet ergo puncta hoc modo dicãtur eſſe entia in potentia: quia nec ſeparata ſunt à toto, nec naturaliter ſeparari poſſunt; tamen negari non poteſt, quin in ipſo toto aliquid entitatis habeant, qua totum ipſum aliquo modo componunt, partes eius terminando, aut copulando. Hoc ergo principio ſuppoſito, poteſt aliter citata opinio fundari. Primo, quia videtur impoſſibile, corpus in ſe extenſum, & magnæ molis cum tota ſua organizatione, quantitate, & figura in puncto collocari. Secundo, quia ſubſtãtia panis non erat in puncto, cum naturaliter extenſa ſit: corpus autem Chriſti ſolum ſuccedit, vbi ſubſtantia panis erat. Tertio, quia alias poſſet Sacerdos ſolum indiuiſibile conſecrare, vt. v.g. ſi intendat cõſecrare ſolam vltimã ſuperficiem, quæ ſenſibus immediate obiicitur, aut punctum, in quo hoſtia perfecte ſphærica tangit planum, & ſimilia, quæ videntur abſurda. Quarto, quia alias, quoties frãgitur hoſtia, ſicut corrumpitur vna linea, vel ſuperficies continuans, & reſultant duæ terminãtes: ita Chriſti corpus amitteret præſentiam, quam habebat in priori ſuperficie, & acquireret duplicem ſimilem in duabus ſuperficiebus; quod repugnare videtur ſuperius dictis: quia propter ſolam ſeparationem, nec præſentia mutatur, nec noua fieri poteſt, niſi per conſecrationis verba. Et argumentum ſimile fieri poteſt, quando è contrario ſpecies conſecratæ, prius diuiſę, continuari incipiunt.

Totum Chriſti corpus eſt in indiuiſibilibus, quantitatem terminantibus, & continuãtibus. Capreol. Soto.

Dicendum nihilominus eſt, totum Chriſti corpus & ſanguinem intrinſece, ac realiter eſſe in omnibus terminis & punctis ſpecierum ſacramentalium, non quidem per ſe primo, & adęquate, ſed neceſſaria quadam conſecutione. Ita docuit Capreol. in 4.d.10. q.4.artic.3.ad 2.Scoti, contra.1.concl. & Soto in 4.d. 49.q.4.art.6.ad argumentum Durandi, vbi dicit nõ licere Theologo hoc negare. Et declaratur primo exemplo angeli, vel animæ; quo D. Thomas & alij authores in hac materia vtuntur; qui proinde vidẽtur idem ſentire, quamuis diſtincte non explicent. Angelus itaq; cum præſens adeſt loco, totus in toto, & in qualibet parte, continua quadam præſentia, neceſſe eſt, vt ſit etiã totus intrinſece præſens in ſingulis punctis illius ſpatij, ſeu loci continui: quia intelligi non poteſt, præſentiam angeli eſſe in ſe conti- A nuã, & vnitam, niſi ſimili modo reſpondeat omnibus partibus, & terminis alterius extremi: ſic ergo in præſenti nõ poteſt corpus Chriſti eſſe continue pręſens toti quantitati panis, niſi aliquid etiã corporis Chriſti ſit intrinſece & realiter præſens omnib. terminis & punctis illius quantitatis: vbi autem eſt aliquid corporis Chriſti, ibi eſt totum corpus, vt ſæpe dictum eſt. Reſpõderi poteſt ex Richardo ſupra, dupliciter poſſe aliquid eſſe pręſens puncto: vno modo intrinſece, quia eſt ſub illo, vt ita dicam, quaſi penetratiue, & hoc modo non eſt neceſſe, id, quod eſt totum in ſingulis partibus eſſe etiam totũ in punctis, quia nec partes ipſæ hoc modo contingunt puncta. B Alio modo poteſt id cõtingere extrinſece, quia immediate ante adeſt, ſeu cõtingit punctum, ſicut partes lineæ, quæ immediate cõtinuantur puncto, poſſunt dici eſſe præſentes illi: & eodem modo corpus Chriſti poteſt dici eſſe præſens omnibus punctis: quia, ſicut indiuiſibile additum non facit maius, ita nõ cauſat diſtantiam; & ideo, quod eſt præſens parti immediatæ, poteſt dici eſſe præſens puncto. Sed hoc non ſatisfacit; tum, quia in adducto exemplo de angelo, nõ ſatis eſt, angelum eſſe illo extrinſeco modo in ſingulis punctis, ſed etiam intrinſece per intimam præſentiam; tum etiam, quia hoc eſt omnino neceſſarium, vt ipſa præſentia totius corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis ſit in ſe continua, & vnita: ha- C bet enim illa extẽſionem quandam, & compoſitionem partium ex parte ſpatij, vt ſupra dictum eſt, oportet ergo, vt partes illæ aliquo communi termino copulentur, qui terminus ex parte ſpatij neceſſario futurus eſt indiuiſibilis: alioqui non eſſet terminus, ſed partibus cõſtaret: ergo ille neceſſario reſpondet & eſt intime præſens alicui termino ſeu puncto ſpecierũ ſacramentaliũ: habet ergo ibi Chriſtus intimã & indiuiſibilem præſentiã; & cõſequenter totus ipſe ibi adeſt. Cõfirmatur ac declaratur: quia, niſi partes ipſius præſentiæ intelligantur ſic vnitæ, neceſſe eſt, illam præſentiã eſſe diuiſam in omnẽ ſuã partem: ꝙ omnino repugnat: & ideo æque repugnat, eſſe totũ Chriſti corpus præſens in omnibus partibus ſpecierum, & non eſſe intime in omnibus punctis earum.

D Secundo declaratur exemplo durationis: nam ſi duratio angeli ſine vlla interruptione coexiſtit tempori noſtro continuo, neceſſe eſt, vt tota ſit non ſolũ in omnibus partibus noſtri temporis, ſed etiam in inſtantibus eius; nec poteſt mente cõcipi, quod duratio angeli coexiſtat omnibus partibus eius, & non etiam inſtantibus; aut, ſi alicui non coexiſtit, neceſſe eſt, vt ſaltem in illo interrumpatur duratio, ita vt in illo verum ſit dicere, angelum nõ eſſe: idem ergo eſt in præſentia locali: eſt enim omnino eadem proportio quoad hoc, quod, ſicut duratio angeli ſine interruptione perſeuerat, quamdiu tempus continue diſcurrit, ita corpus Chriſti, ſeu præſentia eius con- E tinue diffunditur per totam quantitatem continuã ſpecierum panis. Atque hoc ipſum ex ſolutionibus argumentorum magis conſtabit.

Reſpõdetur ad argument. 1. opinionis.

Ad primam ergo rationem alterius opinionis negatur, eſſe impoſſibile, corpus quantum in indiuiſibili puncto collocari; quin potius impoſſibile eſt, Chriſti corpus eſſe totum in toto, & in qualibet parte abſque propria penetratione & extenſione in ordine ad locum, quin ſit etiam in punctis, ſeu terminis, quibus partes ſpecierum ſacramentalium continuantur: quomodo autem hoc poſſibile ſit, ſuperius in diſput.48. fuſe tractatum eſt. Ad ſecundum argumentum reſpondetur; potius illo concludi contrarium, nam, ſi quantitas corporis, vt ſit continua, indiget his terminis indiuiſibilibus, neceſſe eſt, vt in

ipſa

ipſa ſubſtantia ſeu materia, aliqua indiuiſibilia ſubſtantialia illis proportionata reſpondeant; vt declarari poteſt applicando rationem factam; quia ſubſtantia materiæ exiſtens ſub quantitate, adæquate eſt illi coextenſa, & altera alteri ad inuicem eſt intime, & continue præſens: ergo neceſſe eſt, vt, vbicunque eſt aliquid quantitatis, qualecunque illud ſit, aliquid etiam materiæ proportionatè reſpondeat. Et confirmatur primo; quia præciſa quantitate, poſſet intelligi & conſeruari ſubſtantia materiæ, in qua, vt ſupra dixi, neceſſario manerent omnes partes entitatiuæ, quæ antea præfuiſſent: quia illæ, cum ſint diſtinctæ, non poſſunt in eandem coaleſcere indiuiſibilem entitatem: manerent ergo partes entitatiue diſtinctæ, & non inter ſe omnino diuiſæ (quia nō eſt poſſibile, manere continuum diuiſum in omnem ſuam partem) ergo vnitæ propriis ſubſtantialibus terminis, quia illa vnio non eſſet per modum actus & potentiæ, ſed per modum integritatis entitatiuæ, proportionatę integritati quantitatis. Confirmatur ſecundo, quia cum quantitas ſecundum ſe totam ſit accidens ſubſtantiæ, neceſſe eſt, vt ex parte ſubſtantiæ correſpondeat aliquid ſubſtantialiter & entitatiue indiuiſibile, quod ſit proportionatum ſubiectū indiuiſibilium quantitatis: ſicut è contrario, quia albedo cōtinue extenditur, & ſubiectatur in ſuperficie, neceſſe eſt, vt indiuiſibilibus quātitatiuis ipſius ſuperficiei reſpondeant in albedine aliqua indiuiſibilia talis qualitatis, quæ in illis recipi poſſint. Hoc ergo principio ſuppoſito, ſequitur, aliquod indiuiſibile materiæ panis præfuiſſe ſub indiuiſibilibus terminis quantitatis eius, & conſequenter aliquod etiā indiuiſibile formæ ſubſtantiali panis: quia talis forma extenſa eſt, & continue diffuſa per totam materiam: quia nihil in materia intelligi poteſt, quod in pura potentia maneat ſine ſubſtantiali actu proportionato: præfuit ergo aliquid ſubſtantiale panis ſub indiuiſibilibus terminis quantitatis, quod poſt factam trāſubſtantiationem non manet, ſed illi termini quantitatis ſine proprio ſubiecto relinquuntur: ergo ſuccedit ſub illis corpus Chriſti, in quod conuertitur illud indiuiſibile ſubſtantię panis, quod ſub eis erat, quidquid illud ſit: ſiue illud vocetur ſubſtantia, ſiue initium aut terminus ſubſtantię: hoc enim ſpectat ad modum loquendi, & ad præſens inſtitutum parum refert, hoc vel illo modo loqui: nā, ſi panis vocetur, aperte ſequitur conuertendū fuiſſe in corpus Chriſti; ſi autem ſolum appelletur terminus ſubſtantialis panis, dicendum eſt, conſecutione quadam, & quaſi per concomitantiam, conuerti in corpus Chriſti: quia nec poſſunt partes omnes ſubſtantiæ panis conuerti ſine ſuis terminis ſubſtantialibus, nec poteſt huiuſmodi terminus, conuerti in aliquid corporis Chriſti, quin ibi adſit totum. Ad tertium poſſet aliquis concedere ſequelam, quia nihil contradictionis in eo caſu inuoluitur. Quod ſi fortaſſe videtur inconueniens, etiam caſus ibi excogitatus, eſt moraliter impoſſibilis, & ſatis indecens. Melius vero negatur ſimpliciter, ſequela, quia, vt dixi, Chriſrus non eſt per ſe in his indiuiſibilibus, ſed quaſi per concomitantiam, & ideo ablato eo, quod eſt per ſe, neceſſe eſt, quod concomitatur, auferri: ſicut enim ſubſtantia materialis intrinſece poſtulat ſuam extenſionem, & non habet indiuiſibilia, niſi propter integritatem, & continuitatem in ipſa extenſione: ita hæc Chriſti præſentia intrinſece & per ſe poſtulat extenſionem in ſpeciebus panis; in indiuiſibilibus autem tantum eſt propter integritatem ipſius præſentiæ: quapropter in ſolis illis eſſe non poteſt, ſaltem ſecundum præſentem inſtitutionem.

A Ad quartum reſpondetur, nullum eſſe inconueniēs, mutata ſeparatione ſeu continuatione ſpecierum ſicut mutatur termini ipſarum ſpecierum, ita etiam mutari, aliquo modo, pręſentiam Chriſti, quoad terminos ſuos: quia hoc intrinſece, & ex natura rei ſequitur ex illa ſeparatione, vel continuatione: neque hoc eſt proprie mutari præſentiam, ſed præſentiæ terminum: & ita hoc non repugnat ſuperius dictis, vbi agebamus de præſentia ſimpliciter, vel per ſe, quæ abſolute non pendet à continuitate, vel diuiſione ſpecierum.

ARTICVLVS IIII.

B Vtrum tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod non tota quātitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento. Dictum eſt enim, † quod totum corpus Chriſti continetur ſub qualibet parte hoſtiæ conſecratæ. Sed nulla quantitas dimenſiua tota continetur in aliquo toto, & in qualibet parte eius. Ergo eſt impoſſibile, quod tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti contineatur in hoc ſacramento. 4.d.10, ar. 1. q.3. & 4. d.12, q.1. ar. 2, q 1. corp. 4 & concl. c. 63. 64 & 67. Et quo. 7. ar. 8. cor. Art. præced.

2. Præterea, Impoſſibile eſt, duas quantitates dimenſiuas eſſe ſimul, etiam ſi vna ſit ſeparata, & alia in corpore naturali, vt patet per † Philoſ. in 3. Metaph. Sed in hoc ſacramen- Lib.3. tex 9.
C *to remanet quantitas dimenſiua panis, vt ſenſu apparet. Non ergo eſt ibi quantitas dimenſiua corporis Chriſti.*

3. Præterea ſi duæ quantitates demenſiue inæquales iuxta ſe ponantur, maior extenditur vltra minorem. Sed quantitas dimenſiua corporis Chriſti, eſt multo maior, quam quantitas dimenſiua hoſtiæ conſecratæ, ſecundum omnem dimenſionem. Si ergo in hoc ſacramento ſit quantitas dimenſiua corporis Chriſti cum quantitate dimenſiua hoſtiæ, quantitas dimenſiua corporis Chriſti extendetur vltra quantitatem hoſtiæ, quæ tamen non eſt ſine ſubſtantia corporis Chriſti. Ergo ſubſtantia corporis Chriſti erit in hoc ſacramento, etiā præter ſpecies panis: quod eſt inconueniens; cum ſubſtantia corporis Chriſti non ſit in hoc ſacramento, niſi per conſecrationem panis, vt dictum eſt. † Impoſſibile ergo videtur, quod Art.1. huius q.
D *tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti ſit in hoc ſacramento.*

SED *contra eſt, quod quantitas dimenſiua corporis alicuius, non ſeparatur ſecundum eſſe à ſubſtantia eius; Sed in hoc ſacramento eſt tota ſubſtantia corporis Chriſti, vt ſupra habitum eſt.† Ergo tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramento.* Art. præced.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt †) dupliciter aliquid Chriſti eſt in hoc ſacramento. Vno modo ex vi ſacramenti, alio modo ex reali concomitantia.* Art.1. huius q da.1. *Ex vi quidem ſacramēti, quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento. Ex vi enim ſacramenti eſt in hoc ſacramento illud, in quod directe conuerſio terminatur. Conuerſio autem, quæ fit in hoc ſacramento, directe terminatur*
E *ad ſubſtantiam corporis Chriſti, non autem ad dimenſiones eius. Quod patet ex hoc, quod quantitas dimenſiua panis remanet facta conſecratione, ſola ſubſtantia panis tranſeunte. Quia tamen ſubſtantia corporis Chriſti realiter non diuiditur à ſua quantitate dimenſiua, & ab aliis accidentibus, inde eſt, quod ex vi realis concomitantiæ, eſt in hoc ſacramento tota quantitas dimenſiua corporis Chriſti, & omnia accidentia eius.*

AD primum ergo dicendum, quod modus eſſendi cuiuslibet rei determinatur ſecundum id, quod eſt ei per ſe, non autem ſecundum id, quod eſt ei per accidens; ſicut corpus eſt in viſu, ſecundum quod eſt album, non autem ſecundum, quod eſt dulce, licet idem corpus ſit album, & dulce. Vnde & dulcedo eſt in viſu ſecundum modum albedinis, non ſecundum modum dulcedinis. Quia igitur ex vi huius ſacramenti eſt in altari

altari ſubſtantia corporis Chriſti, quantitas autem dimenſiua eius eſt ibi concomitāter, & quaſi per accidens; ideo quantitas dimenſiua corporis Chriſti eſt in hoc ſacramēto, non ſecundum proprium modum (vt ſcilicet ſit tota in toto, & ſingulæ partes in ſingulis partibus) ſed per modum ſubſtantiæ, cuius natura eſt tota in toto, & tota in qualibet parte.

AD ſecundum dicendum, quod duæ quantitates dimenſiuæ non poſſunt naturaliter ſimul eſſe in eodem: ita quod vtraque ſit ibi ſecundum proprium modum quantitatis dimenſiuæ. In hoc autem ſacramento quantitas dimenſiua panis eſt ſecundum proprium modum; ſcilicet, ſecundum commenſurationem quandam, non autem quantitas dimenſiua corporis Chriſti, ſed eſt ibi per modum ſubſtantiæ, vt dictum eſt. † (In cor. art. & art. 1.)

AD tertium dicendum, quod quantitas dimenſiua corporis Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundum modum commenſurationis, qui eſt proprius quantitati, ad quem pertinet, quod maior quantitas extendatur vltra minorem; ſed eſt ibi per modum iam dictum. † (In cor. art.)

HIc articulus explicatus eſt diſputatione præcedente, ſect. 2. & 3.

ARTICVLVS V.

Vtrum corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento, ſicut in loco.

(Inf. ar. 6. cor. & ad. 1. & 4. d. 10. ar. 1. ad 5. 6. 7. & 8. & art. 3. q. 2. ad 2. & 4. con. cap. 64. fid. Et quo. art. 22. ad 2.) *AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento, ſicut in loco. Eſſe enim in aliquo definitiue, vel circumſcriptiue, eſt pars eius, quod eſt eſſe in loco. Sed corpus Chriſti videtur eſſe definitiue in hoc ſacramento (quia ita eſt vbi ſunt ſpecies panis vel vini, quod non eſt in alio loco altaris) videtur etiam ibi eſſe circumſcriptiue, quia ita continetur ſuperficie hoſtiæ conſecratæ, quod nec excedit, nec exceditur. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.*

2. Præterea, Locus ſpecierum panis non eſt vacuus (natura enim non patitur vacuum) nec eſt ibi ſubſtantia panis, vt ſupra habitum eſt, † ſed eſt ibi ſolum corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti replet locum illum. Sed omne quod replet locum aliquem, eſt in eo localiter. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter. (Quæſt. præc. art. 1. 2. & 3.)

3. Præterea, Sicut dictum eſt, † in hoc ſacramento eſt corpus Chriſti cum ſua quantitate dimenſiua, & cum omnibus ſuis accidentibus. Sed eſſe in loco, eſt accidens corporis, vnde & ibi connumeratur inter nouem genera accidentium. Ergo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter. (Art. præce. & 3. huius q.)

SED *contra eſt, quod oportet locum & locatum eſſe æqualia, vt patet per † Philoſ. in 4. Phyſ. Sed locus, vbi eſt hoc ſacramentum, eſt multo minor, quam corpus Chriſti. Ergo corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco.* (Li. 4. Phyſic. tex 30. to. 2.)

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut iam dictum eſt †) corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento ſecundum proprium modum quantitatis dimenſiuæ, ſed magis ſecundum modum ſubſtantiæ. Omne autem corpus locatum eſt in loco ſecundum modum quantitatis dimenſiuæ; in quantum ſcilicet commenſuratur loco ſecundum ſuam quantitatem dimenſiuam. Vnde relinquitur, quod corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco, ſed per modum ſubſtantiæ, eo ſcilicet, modo, quo ſubſtantia continetur à dimenſionibus. Succedit enim ſubſtantia corporis Chriſti in hoc ſacramento ſubſtantiæ panis, vnde ſicut ſubſtantia panis non erat ſub ſuis dimenſionibus localiter, ſed per modum ſubſtantiæ, ita nec ſubſtantia corporis Chriſti, non tamen ſubſtantia corporis Chriſti eſt ſubiectum illarum dimenſionum, ſicut erat ſubſtantia panis. Et ideo ſubſtantia panis, ratione ſuarum dimenſionum localiter erat ibi, quia comparabatur ad locum illum, mediantibus propriis dimenſionibus. Subſtantia autem corporis Chriſti comparatur ad locum illum, mediantibus dimenſionibus alienis, ita quod è conuerſo dimenſiones propriæ corporis Chriſti comparantur ad locum illum, mediante ſubſtantia, quod eſt contra rationem corporis locati. Vnde nullo modo corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento localiter.* (Ar. 3. huius q.)

AD primum ergo dicendum, quod corpus Chriſti non eſt in hoc ſacramento definitiue, quia ſic non eſſet alibi, quam in hoc altari, vbi conficitur hoc ſacramentum, cum tamen ſit & in cœlo in propria ſpecie, & in multis aliis altaribus ſub ſpecie ſacramenti. Similiter etiam patet, quod non eſt in hoc ſacramento circumſcriptiue, quia non eſt ibi ſecundum commēſurationem propriæ quantitatis, vt dictum eſt. † (Art. 3 & 4. huius q.) *Quod autem non eſt extra ſuperficiem ſacramenti, nec eſt in alia parte altaris, non pertinet ad hoc, quod ſit ibi definitiue, vel circumſcriptiue ſed ad hoc, quod incepit ibi eſſe per conſecrationem & conuerſionem panis, & vini, vt ſupra dictum eſt.* † (Quæſt. præc. tit. 3. & 4.)

AD ſecundum dicendum, quod locus ille in quo eſt corpus Chriſti, non eſt vacuus, neque tamen proprie eſt repletus ſubſtantia corporis Chriſti, quæ non eſt ibi localiter ſicut dictum eſt. † (In corp. art.) *Sed eſt repletus ſpeciebus ſacramentorum, quæ habent replere locum, vel propter naturam dimenſionum, vel ſaltem miraculoſe ſubſiſtunt per modum ſubſtantiæ.*

AD tertium dicendum, quod accidentia corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento (ſicut ſupra dictum eſt †) ſecundum (Ar. præced.) *realem concomitantiam. Et ideo illa accidentia corporis, ſunt in hoc ſacramento, quæ ſunt ei intrinſeca. Eſſe autem in loco, eſt accidens per comparationem ad extrinſecum continens. Et ideo non oportet, quod Chriſtus ſit in hoc ſacramento ſicut in loco.*

COMMENTARIVS.

MAteria huius fuſe tractata eſt ſupra diſput. 47. & 48. vbi declarauimus, hic non poſſe eſſe quæſtionem de re, ſed de modo loquendi. Sumit itaque D. Thom. hic, *eſſe in loco* in rigore phyſico, prout dicit commenſurationem inter locum & locatum in ratione continentis, & contenti; & hoc ſenſu negat inprimis, corpus Chriſti eſſe ſub quantitate panis tanquam in loco: quod eſt veriſſimum, quia corpus Chriſti non eſt ſub illis ſpeciebus modo quantitatiuo; neque ab eis continetur ſecundum extrinſecum contactum vltimæ ſuperficei, quo modo ſolet locus continere locatum; ſed eſt intime in omnibus illis, & omnibus earum partibus per mirabilem quandam ſubſtantialem præſentiam, quod D. Tho. appellat eſſe in eis per modum ſubſtantiæ: quia (vt ſupra declaratum eſt) corpus Chriſti ſuccedit ſub ſpeciebus ſubſtantiæ panis, quæ non erat ſub eis, vt in loco, ſed per modum ſubſtantiæ: quamuis enim quantitas ſit ſuæ ſubſtātiæ fundamentalis ratio exiſtendi in loco, non tamen eſt locus eius, vt per ſe conſtat, ſed eſt prior: vnde ſubſtantia cum mouetur, ſecum defert ſuam quantitatem, non autem ſuum locum. Hinc vero addit ſecundo D. Thomas, Chriſtum non eſſe in loco ipſarum ſuperficierum, mediantibus ipſis; ne videatur in omnibus eſſe ſimilitudo inter ſubſtātiam panis, & corpus Chriſti, quod illi ſuccedit: intercedit enim differentia; quia ſubſtātia panis, quamuis non ſit ſub quantitate, vt in loco, tamen, illa mediante, dicitur eſſe in loco ambiente, vel continēte quantitatem ſuam: quia eſt proprium ſubiectum illius quantitatis, & per illam habet propriam extenſionem & dimenſionem: corpus autem Chriſti non eſt ſub quantitate panis, vt ſubiectum eius, nec per illam extenditur, & ideo nec ratione illius dici poteſt eſſe in loco eiuſdem quantitatis. At-

quę hinc vlterius in ſolutione ad. 1. negat, corpus Chriſti eſſe hic circumſcriptiue aut definitiue; quod etiam veriſſimum eſt, vt prædicto loco declarauimus; non ſolum ſumendo exiſtentiam in loco in rigore prædicto, ſed etiam latius ea voce vtendo, pro quacunque vera & reali præſentia, quo modo loquimur, cum dicimus, Chriſtum eſſe hic; hoc enim modo negari non poteſt, quin poſſit Chriſtus eſſe hic localiter alio excellentiori, & quodammodo ſpirituali modo, qui non eſt proprie definitiuus, aut circumſcriptiuus, ſed ſacramentalis, vt ibidem declaratum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrum corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento.

4.d.10 art.1. q.4 Et opuſc. 11.art 3 4. Lib.2.ca 3. in declaratione 24. loci, tomo.1.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti ſit mobiliter in hoc ſacramento. Dicit enim † Phil.2.Top. quod motis nobis, mouentur ea, quæ in nobis ſunt. Quod quidem eſt verum, etiam de ſpirituali ſubſtantia animæ. Sed Chriſtus eſt in hoc ſacramento, vt ſupra habitum eſt. † Ergo mouetur ad motum ipſius.

Ar.1. huius q

2. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui erat figura huius ſacramenti, non remanebat quicquam vſque mane, ſicut præcipitur Exod.12. Ergo neque etiam, ſi hoc ſacramentum reſeruetur in craſtinum, erit ibi corpus Chriſti. Et ita non eſt immobiliter in hoc ſacramento.

C

3. Præterea Si corpus Chriſti remaneat ſub hoc ſacramēto etiam in craſtino, pari ratione remanebit & per totum ſequens tempus: non enim poteſt dici, quod deſinat ibi eſſe, ceſſantibus ſpeciebus: quia eſſe corporis Chriſti non dependet à ſpeciebus illis. Non autem remanet ſub hoc ſacramento Chriſtus per totum tempus futurum. Videtur ergo, quod ſtatim in craſtino, vel poſt modicum tempus deſinat eſſe ſub hoc ſacramento. Et ita videtur, quod Chriſtus mobiliter ſit in hoc ſacramento.

SED *contra. Impoſſibile eſt idem eſſe motum, & quietum quia ſic contradictoria verificarentur de eodem. Sed corpus Chriſti in cœlo quietum reſidet. Non ergo eſt mobiliter in hoc ſacramento.*

D RESPONDEO *dicendum, quod cum aliquid eſt vnum ſubiecto & multiplex ſecundum eſſe, nihil prohibet ſecundum aliquid moueri, & ſecundum aliquid immobile permanere, ſicut corpori eſt aliud eſſe album, & aliud eſſe magnum: vnde poteſt moueri ſecundum albedinem, & permanere immobile ſecundum magnitudinem. Chriſto autem non eſt idem eſſe ſecundum ſe, & eſſe ſub hoc ſacramento: quia per hoc quod dicimus, ipſum eſſe ſub hoc ſacramento, ſignificatur quædam habitudo eius ad hoc ſacramentum. Secundum igitur hoc eſſe non mouetur Chriſtus per ſe ſecundum locum, ſed ſolum per accidens: quia Chriſtus non eſt in hoc ſacramento, ſicut in loco, ſicut prædictum eſt.† Quod autem non eſt in loco, non mouetur per ſe in loco, ſed ſolum ad motum eius, in quo eſt. Similiter autem neque per ſe mouetur ſecundum eſſe, quod habet in hoc ſacramento, quacumque alia mutatione: puta, quantum ad hoc, quod deſinat eſſe ſub hoc ſacramento: quia illud, quod de ſe habet eſſe indeficiens, non poteſt eſſe deficiendi principium: ſed alio deficiente, hoc deſinit eſſe in eo: ſicut Deus cuius eſſe eſt indeficiens & immortale, deſinit eſſe in aliqua creatura corruptibili per hoc, quod creatura corruptibilis deſinit eſſe. Et hoc modo, cum Chriſtus habeat de ſe eſſe indeficiens & incorruptibile, non deſinit eſſe ſub ſacramento neque per hoc, quod ipſum deſinat eſſe. neque etiam per motum localem ſui (vt ex dictis patet †) ſed ſolum per hoc, quod ſpecies ſacramenti deſinunt eſſe. Vnde patet, quod Chriſtus, per ſe loquendo, immobiliter eſt in hoc ſacramento.*

Art. præced. — E — Ar. præced.

AD primum ergo dicendum, quod ratio illa procedit de motu per accidens; quo, ad motum noſtri, mouentur ea, quæ

A *in nobis ſunt. Aliter tamen ea, quæ per ſe poſſunt eſſe in loco, ſicut corpus; & aliter ea, quæ per ſe non poſſunt eſſe in loco, ſicut formæ, & ſpirituales ſubſtantiæ. Ad quem modum poteſt reduci, quod dicimus Chriſtum moueri per accidens ſecundum eſſe, quod habet in ſacramento, in quo non eſt, ſicut in loco.*

AD ſecundum dicendum, quod hac ratione moti videntur fuiſſe quidam, ponentes, quod corpus Chriſti non remaneat ſub hoc ſacramento, ſi in craſtinum reſeruetur. Contra quos Cyrillus dicit. Inſaniunt quidam dicentes, myſticam benedictionem ceſſare à ſanctificatione, ſi quæ eius reliquiæ remanſerint in diem ſubſequentem, non enim mutatur ſacratum corpus Chriſti, ſed virtus benedictionis, & viuificatiua gratia, iugis in eo eſt. Sicut etiam omnes aliæ conſecrationes immobiliter manent, permanentibus rebus conſecratis. propter quod non iterantur. Veritas autem licet figuræ reſpondeat, tamen figura non poteſt eam adæquare.

B

AD tertium dicendum, quod corpus Chriſti remanet in hoc ſacramento, non ſolum in craſtino ſed etiam in futuro, quouſque ſpecies ſacramentales manent. Quibus ceſſantibus, deſinit eſſe corpus Chriſti ſub eis: non quia ab eis dependeat, ſed quia tollitur habitudo corporis Chriſti ad illas ſpecies. per quem modum Deus deſinit eſſe dominus creaturæ deſinentis.

COMMENTARIVS.

DE duplici genere mutationis mentionem facit D.Thom. in articulo, ſcilicet, de mutatione locali, & de mutatione, qua deſinit eſſe corpus Chriſti præſens in hoc ſacramento; & de vtraque dicit duo. Primum eſt, non poſſe corpus Chriſti per ſe mutari huiuſmodi mutationibus, de locali probat; quia Chriſti corpus, vt eſt in ſacramento, non eſt per ſe in loco: ergo nec per ſe poteſt mutare locum. Quæ ratio probat quidem de motu phyſico proprie ſumpto, non tamen de mutatione proportionata præſentiæ, quam hic habet, quæ eſt etiam mutatio localis ad eum modum, quo motus localis in angelo reperitur: cur ergo non poterit corpus Chriſti ſecundum hanc mutationem per ſe moueri, ſicut angelus per ſe mouetur localiter? Reſpondetur, hanc mutationem non eſſe ſimpliciter impoſſibilem, vt argumentum probat; D.Thom. autem loqui iuxta præſentem inſtitutionem: ita enim corpus Chriſti nunc habet hanc præſentiam in ſe, vt illam habeat quaſi alligatam ſpeciebus, à quibus in hac præſentia ſuo modo pendet, & ab eis continetur: & cum eis vnum quodammodo componit, & ideo quoad hunc motum, non eſt de illo corpore iudicandum, ſicut de re ſpirituali per ſe ſeparata à corpore; ſed vt de re coniuncta quantitati, ſicut erat ſubſtantia panis, quæ conuerſa fuit in corpus Chriſti; & ideo recte dicitur corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non poſſe per ſe localiter mutari. Atq; hinc probat D.Tho. eandē concluſionem de altera mutatione: quia Chriſtus nō poteſt deſinere eſſe ſub ſpeciebus per motum localem, qui per ſe fiat in ipſo, vt dictum eſt: nec per deſitionem ſimpliciter, quæ in ipſo immediate contingat: quia corpus Chriſti eſt de ſe indeficiens & incorruptibile: ergo nullo modo poteſt per ſe deſinere eſſe ſub ſpeciebus, ita vt hæc deſitio ab ipſo corpore Chriſti incipiat (vt ſic dicam) & non ab ſpeciebus: quod eſt certiſſimum de lege ordinaria, & iuxta pręſentem inſtitutionem: nam de potentia abſoluta recte poſſet fieri, vt facile ex dictis patet, & conſtabit amplius ex ſequentibus diſputationibus.

Chriſtum non moueri per ſe in Euchariſtia, ſed per accidens docet S.Thom.

Secundo ait D. Thom. poſſe corpus Chriſti per accidēs mutari vtroq; genere mutationis, quia, mutatis localiter ſpeciebus mutatur etiam corpus Chriſti; & corruptis etiam ſpeciebus, deſinit ibi eſſe corpus

pus Chriſti. Eſt autem aduertẽdum, dupliciter poſſe explicari hanc mutationem per accidens. Primò, vt tota mutatio inhæreat in ſolis ſpeciebus, corpus autem Chriſti ſolum extrinſece ab ea denominetur. Secũdo vt mutatio primo quidem fiat in ſpeciebus, inde autem reſultet in corpus Chriſti, & ideo dicatur per accidens illi conuenire, quamuis in ipſo reuera fiat, & ſuo modo ei inhæreat. Caietanus ergo priori modo explicat D.Thom. quia exiſtimat, res, quæ non ſunt quantitatiue in loco, ſolum illo modo mutari. Sed, vt omittam, hanc ſententiam eſſe in ſe falſam, & impoſſibilem, ſine vllo fundamento eam tribuit D.Thomæ. Primo, quia D.Tho. abſolute dicit, Chriſti corpus per accidens mutari; quod non poſſet dici propter ſolã extrinſecam denominationem: quia mutari, non eſt aliter denominari, ſed aliter ſe habere, ſeu eſſe, quam prius; & ideo Deus, quãuis deſinat eſſe in creatura illa corrupta, non mutatur, nec per ſe, nec per accidens, quia totum illud eſt ſola extrinſeca denominatio in Deo. Secundo, quia alias poſſet corpus Chriſti per accidens mutari, non ſolum mutatione locali; ſed alteratione, & alia ſimili; quia calefactis ſpeciebus ſacramentalibus, per denominationem extrinſecam poſſet etiam dici corpus Chriſti calefieri; eſſet enim eadem ratio, quod tamen eſt falſum, vt conſtat ex ſupra tractatis, diſputat. 47. & ideo non immerito D.Th. aliarum mutationum hic mẽtionem non fecit: quia nec per ſe, nec per accidens poſſunt vere conuenire corpori Chriſti, vt ibidem tactum eſt, & diſputatione ſequẽti dicetur: cum ergo has mutationes affirmat illi conuenire, non loquitur ſecundum ſolam denominationem extrinſecam, ſed alio modo dicto. Tertio, quia alias idem corpus Chriſti, ſecundum idem eſſe quod habet in cœlo, poſſet dici per accidens mutari, quia nõ repugnat, idem ſecundum idem eſſe intrinſecũ, manere immutatum, & extrinſecus aliter denominari: conſequens autem eſt contra mentem D.Thomæ: non enim ſine cauſa in principio corporis articuli præmiſit illam diſtinctionem, quod, quando in eodem ſubiecto eſt duplex eſſe, non repugnat ſecũdum vnum mutari, & non ſecundum aliud; & loquitur de eſſe proprio & inhærẽte, vt ſunt eſſe albũ, & nigrum; in quibus ponit exemplum; & non de extrinſeca denominatione tantum. Sub quo principio ſumit, corpus Chriſti habere aliud eſſe in cœlo, & aliud in ſacramento, quod non de eſſe ſubſtantiali, ſed de locali, ſeu de præſentiali (vt ſic dicam) intelligendum eſt, vt per ſe conſtat. Atque ita concludit, quamuis non mutetur ſecundum eſſe, quod habet in cœlo, poſſe mutari, quamuis per accidens, ſecundum eſſe, quod habet in ſacramẽto: agit ergo de mutatione intrinſeca & propria, quamuis ex alio reſultante. Tandem in ſolutione ad primum id manifeſte declarat, nam dicit; hunc motum per accidens eſſe ſimilem illi, quo mouetur anima, moto corpore, vel, quo motis nobis, mouentur ea, quæ ſunt in nobis: conſtat autem, mutationem in his nõ eſſe ſolam extrinſecam denominationem. Atque ita intellexiſſe videntur Diuum Thomam Capreol. & Palu. in 4. diſtinct. 10. quæſt. 3. (Capreol. Palud.) Sed obiici poteſt pro Caietani ſententia argumentum. Sed contra, D. Thom. ſic enim argumentatur; Impoſſibile eſt idem moueri & quieſcere, ſed corpus Chriſti quieſcit in cœlo: ergo non poteſt moueri in ſacramento: hæc enim ratio abſolute concludit de motu proprie afficiente ipſum corpus, ſiue per ſe in illo fiat, ſiue per accidens reſultet. Secundo, quia D.Th. circa finem corporis articuli, ad explicãdam mutationem, quæ fit in corpore Chriſti, cum deſinit eſſe in hoc ſacramẽto, vti- A tur exemplo Dei deſinentis eſſe in creatura per mutationem eius: conſtat autem deſitionem hanc in Deo ſolum eſſe denominationem extrinſecam. Ad primum reſpondetur, inprimis argumentum. Sed contra apud D.Tho. non eſſe ſemper efficax, & præſertim hic conſtat, D.Thom. in principio art. tacite ſoluiſſe, aut explicaſſe argumẽtum illud, dicentem, ſecundum idem eſſe nõ poſſe idẽ ſimul quieſcere & moueri, poſſe tamen ſecundum diuerſa eſſe: igitur argumento illo ſolum concluditur, corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non eſſe mobile proprio locali motu oppoſito illi quieti, ſeu locali eſſe, quod habet in cœlo, & hoc verum eſſe tali motu tam per ſe, quã B per accidens: non autem procedit argumentum de mutatione oppoſita quieti ſacramentali (vt ſic dicã) nam ſecundum hanc rationem non quieſcit corpus Chriſti, quando mutari dicitur per accidens, modo ſuperius declarato. Ad ſecundum reſpondetur, exẽpla non eſſe applicanda niſi ſecundum id, in quo afferuntur, quia non ſemper ſunt in omnibus ſimilia: D.Tho. autem ſolum affert illud exemplum, quoad hoc, quod, ſicut deſitio Dei in creatura non poteſt incipere à deſitione Dei, cuius eſſe eſt indeficiens, ita nec deſitio corporis Chriſti ſub ſpeciebus incipit ab ipſo, & in hoc eſt aliqualis ſimilitudo, in aliis vero neque eſt, neque eſſe poteſt.

C In ſolutione ad ſecundum & tertium tangit D. Thomas quæſtionem, quamdiu præſentia corporis Chriſti ſub ſpeciebus duret, quę in ſuperioribus tractata eſt, diſput. 48. ſect. 8.

ARTICVLVS VII.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato.

Ad ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit videri ab aliquo oculo, ſaltem glorificato. Oculus enim noſter impeditur à viſione corporis Chriſti in hoc ſacramento exiſtentis, propter ſpecies ſacramentales ipſum circumuelantes. Sed oculus glorificatus non poteſt ab aliquo impediri, quin corpora quælibet D *videat, prout ſunt. Ergo oculus glorificatus poteſt videre corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento.*

(Inf. art. 8. eõ. & 4. d. 10 ar. 2. q. 2. ad 3. & ar. 4 q. 1. per to. & q. 4. ar. 2. & in expo: lib. ad 1. 2. & 4.)

2. Præterea, Corpora glorioſa Sanctorum erunt configurata corpori claritatis Chriſti: vt dicitur Phil. 3. Sed oculus Chriſti videt ſe ipſum, prout eſt in hoc ſacramento. Ergo pari ratione quilibet alius oculus glorificatus poteſt ipſum videre.

3. Præterea, Sancti in reſurrectione erunt æquales angelis: vt dicitur Luc. 20. Sed angeli vident corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento: quia etiam dæmones inueniuntur huic ſacramento reuerentiam exhibere & ipſum timere. Ergo pari ratione oculus glorificatus poteſt Chriſtum videre, prout eſt in hoc ſacramento.

Sed contra, *Nihil idem exiſtens, poteſt ſimul ab eodem* E *videri in diuerſis ſpeciebus. Sed oculus glorificatus ſemper videt Chriſtum, prout eſt in ſua ſpecie, ſecundum illud Iſai. 33. Regem in decore ſuo videbunt. Ergo videtur, quod non videat Chriſtum, prout eſt ſub ſpecie huius ſacramenti.*

Respondeo *dicendum, quod duplex eſt oculus, ſcilicet corporalis proprie dictus, & intellectualis, qui per ſimilitudinem dicitur: à nullo autem oculo corporali corpus Chriſti poteſt videri prout eſt in hoc ſacramento. Primo quidem, quia corpus viſibile per ſua accidentia immutat medium. Accidentia autem corporis Chriſti ſunt in hoc ſacramento mediante ſubſtantia, ita, ſcilicet, quod accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem, neque ad hoc ſacramentum neque ad corpora, quæ ipſum circumſtant. Et ideo non poſſunt immutare medium, vt ſic ab aliquo corporali oculo videri poſſint. Secundo, quia ſicut ſupra dictum*

Art.1.huius q.ad.3. *eſt,* † *corpus Chriſti eſt in hoc ſacramento per modum ſubſtantiæ. Subſtantia autem inquantum huiuſmodi, non eſt viſibilis oculo corporali, neq; ſubiacet alicui ſenſui; ſed nec etiam imaginationi; ſed ſoli intellectui, cuius obiectũ eſt quod quid eſt: vt dicitur in 3. de anima.* † *Et ideo proprie loquendo, corpus Chriſti ſecundum modum eſſendi, quem habet in hoc ſacramento neque ſenſu, neque imaginatione perceptibile eſt, ſed ſolo intellectu, qui dicitur oculus ſpiritualis. Percipitur autem diuerſimode à diuerſis intellectibus. Quia enim modus eſſendi, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis, à ſupernaturali intellectu, ſcilicet diuino, ſecundum ſe viſibilis eſt, & per conſequens ab intellectu beato, vel angeli, vel hominis qui ſecundum participatam claritatem diuini intellectus videt ea, quæ ſupernaturalia ſunt, per viſionem diuinæ eſſentiæ: ab intellectu autem hominis viatoris non poteſt conſpici niſi per fidem; ſicut & cætera ſupernaturalia. Sed nec etiam intellectus angelicus ſecundum ſua naturalia ſufficit ad hoc intuendum. Vnde dæmones non poſſunt videre per intellectum Chriſtum in hoc ſacramento niſi per fidem, cui non voluntarie aſſentiunt, ſed ad eam euidentia ſignorum conuincuntur: prout dicitur Iac. 2. Quod dæmones credunt, & contremiſcunt.*

Li 3. de anima. tract. 26. tom. 2.

AD primum ergo dicendum, quod oculus noſter corporeus per ſpecies ſacramentales impeditur à viſione corporis Chriſti ſub eis exiſtentis, non ſolum per modum tegumenti, ſicut impedimur videre id, quod eſt velatum quocunque corporali velamine, ſed quia corpus Chriſti non habet habitudinem ad medium, quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus.

AD ſecundum dicendum, quod oculus corporalis Chriſti videt ſeipſum ſub ſacramento exiſtentem, non tamen poteſt videre ipſum modum eſſendi, quo eſt ſub ſacramento, quod pertinet ad ſolum intellectum. Nec tamen eſt ſimile de alio oculo glorioſo, quia etiam ipſe oculus Chriſti eſt ſub hoc ſacramento, in quo non conformatur ei alius oculus glorioſus.

AD tertium dicendum, quod angelus bonus, vel malus non poteſt aliquid videre oculo corporeo, ſed ſolum oculo intellectuali. Vnde non eſt ſimilis ratio, vt ex dictis patet.† In corp. art.

Commentarius.

QVamuis in titulo articuli ſecundum verborum proprietatem ſolum videatur proponi quæſtio de viſu corporeo, tamen D. Thom. in corpore articuli extendit ſermonem ad viſum intellectualem. Vnde duplici aſſertione reſpondet. Prima eſt, non poſſe corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri aliquo oculo corporeo. Quam duabus rationibus probat. Prima eſt; quia corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, non poteſt mutiplicare ſpecies per medium: ergo non poteſt imprimere ſpeciem in oculo: ergo non poteſt videri: conſequentiæ notæ ſunt, antecedens probatur, quia corpus non multiplicat ſpecies, niſi per accidentia ſua: ſed corpus Chriſti, prout eſt in ſacramento, non poteſt per accidentia immutare medium: ergo. Probatur minor; quia accidentia corporis Chriſti nõ habent immediatam habitudinem ad hoc ſacramentum, neq; ad corpora, quæ ipſum circumſtant: quia non ſunt in ſacramento, niſi mediante ſubſtantia. Et in ſolutione ad primum, magis hoc explicat, dicens, ipſum corpus Chriſti non habere habitudinem ad mediũ quod circumſtat hoc ſacramentum, mediantibus propriis accidentibus, ſed mediantibus ſpeciebus ſacramentalibus. Secũda ratio eſt; quia Chriſtus eſt in ſacramento per modum ſubſtantiæ: ſubſtantia autẽ non eſt viſibilis oculo corporeo; ſcilicet, per ſe, ita vt aut per propriã ſpeciem illum immutet, aut ſit pro-

Chriſtum nõ poſſe videri oculo corporeo, prout eſt in Euhariſtia, probat D. Thomas.

A prius ac per ſe terminus, in quem viſio tendat: ergo nec modus, quo Chriſtus eſt in hoc ſacramento, videri poteſt oculo corporeo; ergo nec ipſum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, videri poteſt. Tertia ratio videtur inſinuari in ſolutione ad primum, quod corpus Chriſti hic videri non poteſt, quia tegitur ſpeciebus panis, ſicut imago, quamdiu latet ſub aliquo velo, videri non poteſt. Omnes tamen hæ rationes patiuntur difficultatem, & (contrario ordine incipiendo) tertia quidem ratio non approbatur à D. Thoma, ſed potius reiicitur: ita enim accipienda ſunt illa verba ſolutionis ad primũ. *Non ſolum per modum tegumenti, ſed quia &c.* id eſt, non

B quod ſola illa ratio tegumenti ſufficiat ad impediendam viſionem, ſed quia ipſum corpus, prout eſt hic viſibile non eſt: quod enim ſola quantitas panis non ſufficiat tegere corpus Chriſti, conſtat, quia corpus Chriſti non eſt tantum in profundo panis (vt ſic dicam) ſed in ipſa etiam ſuperficie; quomodo ergo poteſt tegi ab illa, cum illa non interponatur inter oculum & corpus Chriſti; ſicut, ſi imago eſſet penetratiue in eodem loco, in quo eſt velum, non poſſet ab illo occultari; ſed, ad ſummum poſſet perturbari viſio, & quodammodo oculus confundi, quia vtrumque corpus ſimul, ſpecies ſui ſimul multiplicaret.

In ſecunda vero ratione eſt nonnulla difficultas, primo quidem, quia Diuus Thomas videtur transgredi à metaphorica locutione ad propriam: nam,

C quod Chriſti corpus dicatur hic eſſe per modum ſubſtantiæ, ſolum, videtur eſſe quædam metaphorica locutio, & accommodata proportio: nam, reuera, modus, quem hic habet corpus Chriſti, non eſt ſubſtantia, ſed accidens, neque eſt proprius alicuius ſubſtantiæ: quomodo ergo ex eo, quod ſubſtantia non eſt viſibilis, infert Diuus Thomas, neque hunc modum eſſe viſibilem? Secundo, quamuis demus, probaſſe D. Thomam, illum modum non eſſe viſibilem; nõ recte infert, corpus ipſum nõ eſſe viſibile: poſſet enim videri, non viſo modo, cum ex natura rei diſtinguantur: ſicut in ſolutione ad ſecundum,

D dicit idem Diuus Thomas, oculum Chriſti in ſacramento videre ſe ipſum, quamuis non videat modum, quo eſt in ſacramento. Ad primum reſpondetur, D. Thom. non intellexiſſe modum hunc corporis Chriſti in ſacramento eſſe ſubſtantiam, ſed eſſe talem, qui per ſe conuenire poteſt ſubſtantiæ ſecundum ſe: & vt præſcindit ab accidentibus corporalibus; & ideo dicit eſſe per modum ſubſtantiæ, & hinc recte infert, quod ſi ſubſtantia ipſa, vt abſtracta ab accidentibus corporalibus, non eſt viſibilis, neque etiam per accidentia corporalia eſt in ſe ipſa viſibilis, ergo etiam hic modus non erit in ſe, & proprie viſibilis: eſt argumentum quaſi proportionale, & ſatis efficax, quod ad hoc principium reuocandum

E eſt, quo talis modus eſt ſupra naturam omnis accidentis viſibilis, & alterius rationis ac ordinis. Ad ſecundum reſponderi poteſt, D. Thomam ſemper poſuiſſe concluſionem cum illa reduplicatiua, corpus Chriſti, prout eſt hic, videri non poteſt: de corpore autem ipſo abſolute nihil dicit in littera articuli, tamen in ſolutione ad ſecundum plane explicat concluſionem, etiam de ipſo corpore abſolute & ſimpliciter, & ideo dicendum eſt, reſpectu viſionis corporalis non poſſe ſeparari corpus à modo; & ideo, ſi modus eſt inuiſibilis, etiam ipſum corpus in ſacramẽto eſt inuiſibile, cuius rationem poſtea in diſputatione tractabimus. Vbi etiam examinabimus, quomodo intelligendum ſit id, quod ex ſolutione ad ſecundum afferebatur; oculum ſcilicet,

Chri-

Chriſti in ſacramento videre ſe ipſum: proprie enim ac per ſe loquendo fortaſſe verum non eſt; ſed, ad ſummum, per concomitantiam: ſenſus autem D. Thomę, quoad hoc melius cum reipſa explicabitur. Maior difficultas eſſe videtur in prima ratione, quid enim refert, quod accidentia corporis Chriſti ſint hic mediante ſubſtantia, vt nō poſſint medium immutare? nam illa mediatio ſolum eſſe poteſt in cauſalitate, ſeu in fieri, quatenus accidentia hic fiunt per concomitantiam cum ſubſtantia corporis Chriſti, tamen ita fiunt, vt ipſa reuera hic ſint tam proprie ſicut ipſa ſubſtantia. Vnde in facto eſſe dici poſſunt immediate hic eſſe per propriam præſentiam: ergo illa mediatio nihil obſtare poteſt, quominus talia accidentia poſſint medium immutare, ſicut etiam anima, vt anima eſt, mediante corpore, & omnia accidentia exiſtunt mediante ſubſtantia, vel quantitate; quod non impedit actiones eorum. Deinde obſcurum eſt, quid ſit, accidentia corpori Chriſti, aut corpus Chriſti mediis ſuis accidentibus non habere habitudinem immediatam ad medium, quod ſpecies ſecramentales circumſtat: quæ eſt enim hæc habitudo? aut enim eſt habitudo agentis ad paſſum; & ſic petitur principium, aut eſt habitudo propinquitatis & indiſtantiæ; & ſic falſum eſt, quod aſſumitur, nam accidentia corporis Chriſti reuera h bent immediatam habitudinem præſentiæ ad circumſtantia corpora. Reſpondetur, propriam cauſam & radicem, ob quam hæc accidentia non ſunt actiua propriarum ſpecierum viſibilium, eſſe, quia non ſunt hic modo naturali, & quantitatiuo, vt infra dicemus; & hoc ipſum circumſcripſit D. Thomas illis verbis declarando cauſam, ob quam illa accidentia habent talem exiſtendi modum; ſcilicet, quia ſunt mediante ſubſtantia corporis Chriſti, quod ex vi conuerſionis, per quam hic ponitur, eſt hic per modum ſubſtantiæ: itaq; ſola mediatio cauſalitatis non ſufficeret ad impediendam actionem, vt probat argumentum, ſed illa mediatio, qua trahuntur accidentia ad ſupernaturalem modum exiſtendi ipſius ſubſtantiæ. Et hoc ipſum ſignificare voluit D. Tho. addens. *Ita quod accidentia corporis Chriſti non habent immediatam habitudinem ad corpus circumſtans:* quæ verba non intelliguntur de habitudine agentis & paſſi, nec de communi habitudine præſentiæ, vt ratio etiā facta probat, ſed de habitudine coextenſionis, ſeu commenſurationis, aut continentiæ, ſeu contactus quantitatiui, quæ eſt conditio neceſſaria ad phyſicam actionem.

Aſſerit tamē eſſe viſibile ab intellectu

Secunda aſſertio D. Thomæ eſt, corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento, eſſe viſibile ab intellectu diuino, & ab intellectu creato ſupernaturaliter eleuato per viſionem beatam, non tamen ab intellectu creato virtute naturali. Prima pars relinquitur à D. Thom. vt per ſe nota. Secunda etiam ſatis clara eſt, ſolum eſt aduertendum, licet D. Thom. addat illam particulam *per diuiſionem diuinæ eſſentiæ*, non tamen eſſe reſtringendam concluſionem ad ſolam illam formaliter: ac ſi pręſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento ſolum poſſit videri in Verbo per ipſam formalem viſionem Verbi: eſt enim hoc falſum, & ſine fundamento: nam etiam poteſt videri in proprio genere per ſpecies & lumen infuſa, ſicut alia ſupernaturalia entia: non enim hic modus præſentiæ magis ſupernaturalis eſt, aut infinitus. Item, quia virtus diuini intellectus ad videndam hanc præſentiam ſufficienter participari poteſt per claritatem, & ſpeciem ſupernaturalem, proportionatam, & accōmodatam tali rei. D. Tho. ergo, vel, gratia illuſtrioris exempli, viſionis beatæ meminit, vel, cum dicit, *per viſionem*, intelligit, vel formaliter, vel cauſaliter: omnis enim ſcientia per ſe infuſa ſupernaturalium rerum cenſetur, ſaltem, ſecundum legem ordinariam eſſe propria beatorum, & cauſari aliquo modo ex viſione Dei. Tertia pars concluſionis, vt probata relinquitur à D. Thoma ex eo, quod modus exiſtendi Chriſti in ſacramento, eſt penitus ſupernaturalis: quod autem huiuſmodi eſt, cognoſci non poteſt ab intellectu creato virtute naturali: de qua re fuſius ſtatim eſt diſputandum.

DISPVTATIO LIII.

De his, quæ Chriſtus agere poteſt, aut pati, prout eſt in hoc ſacramento.

Diſputatio decima quīta de Euchariſtia.

POſtquam tractauimus, an ſit, quid ſit præſentia ſacramētalis Chriſti, & quibus rebus & quomodo conueniat, ſequebatur dicendum de proprietatibus, quæ illam conſequuntur, hæ autem nullæ ſunt præter relationes quaſdam propinquitatis vel diſtantiæ, aut ſimiles; de quibus in ſuperioribus actum eſt, nihilque addendum occurrit: ſolum igitur ſupereſt dicendum de actionibus & paſſionibus, quæ poſſunt Chriſto Domino conuenire ratione huius pręſentię, ſeu mediante illa, complectimur autem non ſolum tranſeuntes actiones, ſed etiam immanentes; nec ſolum propriam mutationem ſeu receptionem, ſed etiam denominationes illis ſimiles ex extrinſeca actione immanente prouenientes, vt eſſe viſum, cognitum, &c. vt hoc modo diſputemus omnia, quæ D. Thomas in his duobus vltimis articulis attigit.

SECTIO I.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento poſſit localiter moueri.

VT à quæſtione de modo loquendi abſtineamus, ſupponendum inprimis eſt, hic non eſſe ſermonem de motu proprie phyſico; qui requirit extenſionem ſecundum partes ſubiecti in ordine ad ſpatium, & terminatur ad Vbi quantitatiuum, ſeu circumſcriptiuum, conſtat enim corpus Chriſti non eſſe hic mobile hoc genere motus, cum hic non habeat illum extenſionis ſeu locationis modum, agimus ergo de motu proportionato ſacramentali pręſentiæ, quem poſſumus etiam ſacramentalem, & quaſi immaterialem appellare. De quo omnes conueniunt, poſſe corpus Chriſti aliquo modo hic mutari, quomodo aūt, vel à quo, id à nobis explicandū eſt. Nam de modo, Caieta. hic ait, ſolum dici mutari per denominationem extrinſecam propter mutationem, quæ fit in ſpeciebus, de motore autem Scotus diſtinct. 10. & Gabr. lect. 47. in Canonem exiſtimant, à nemine poſſe moueri, niſi a Deo, vel à ſe ipſo, neque per ſe, neque mediis ſpeciebus, quia tractis, ſeu motis ſpeciebus, non neceſſario trahitur, vel mouetur Chriſti corpus virtute naturali. Quo fit, vt, iuxta hanc opinionem, non poſſit Chriſti corpus per accidens moueri, etiam ab ipſo Deo, quia nulla eſt inter ſpecies & Chriſtum colligatio ſufficiens ad hoc genus motus, poterit ergo tantum per ſe moueri ab habente ſuperiorem virtutem.

Caietan. *Scotus.* *Gabriel.*

Aliorum vero ſententia, & communior eſt, corpus Chriſti, vt eſt hic, à nemine poſſe per ſe moueri, niſi fortaſſe à Deo miraculoſe, per accidens au-

tem poſſe moueri à quocunque agente, qui virtutem habeat ad mouendas localiter ſacramentales ſpecies. Hæc videtur eſſe ſententia Diui Thomæ hic, quem ſequuntur Paludan. & Capreol. diſtinct. 10. quæſtione 3. Richard. articul. 4. quæſtione 1. Gabriel quæſtione vnica, articulo 3. dubio 4. Marſil. quæſtione 7.

Paludan. Capreol. Richard. Gabriel. Marſil.

1. Concluſio

Dico primo; Corpus Chriſti exiſtens in hoc ſacramento mutari poteſt ſecundum localem præſentiā mutatione propria, & in ipſomet corpore Chriſti recepta. Hæc concluſio, quoad mentem D. Thomæ probata eſt in commentario articuli ſexti, quoad rem verò ipſam probata eſt ſupra, diſputatione quadrageſima ſeptima, ſectione quarta, quod hic repetere non eſt neceſſe.

2. Concluſio

Dico ſecundo; Corpus Chriſti, prout eſt in ſacramēto, poteſt per ſe moueri localiter à Deo; Loquor de potētia abſoluta, nam iuxta legem ſtatutam ſuppono, corpus Chriſti nunquam ſeparari ab ſpeciebus nec moueri, niſi motis illis: ſi autem Deus vellet in hac lege diſpenſare, poſſet transferre corpus Chriſti in alium locum, relinquendo ibi ſpecies, vel conſtituendo Chriſti corpus ſub aliis accidentibus vel ſub nullis: quia in his omnibus nulla eſt contradictio, neque repugnantia. Poſſet etiam ſimul quidem mouere totum ſacramentum, vt ex Chriſti corpore & ſpeciebus ſacramentalibus conſtat, imprimendo tamen primo ac per ſe motum in corpus Chriſti, & efficiendo, vt ipſum corpus concomitanter & per accidens ſecum traheret ſpecies: nam in hoc etiam nulla eſt difficultas, ſuppoſita vnione, quam ſupra diximus eſſe inter corpus Chriſti, & ſpecies: neque in hac concluſione inuenio difficultatem vllam, nec Theologum aperte cōtradicentem.

3. Concluſio

Dico tertio; Corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter moueri localiter ab intrinſeco à propria anima, & interna virtute motiua naturali, neque per ſe, neque per accidens: Loquor de naturali virtute, quia, ſi anima Chriſti conſideretur, vt inſtrumentum Verbi, & operetur per virtutem miraculorum effectricem, poteſt ſuum corpus in hoc ſacramento exiſtens primario mouere, vel deſerendo ſpecies, vel ſecum illas deferendo: quia ſicut non repugnat, hoc fieri à Deo, vt principali operante, ita neque à creatura, vt inſtrumento eius: quia non eſt in hoc maior repugnantia, quam in aliis ſupernaturalibus effectibus, in quo genere communicata eſt Chriſti humanitati omnipotentia quædam inſtrumentalis, vt in primo tomo huius tertiæ partis dictum eſt. Quocirca, licet nunquā fuerit Chriſtus vſus hac poteſtate priori modo, id eſt, deſerendo ſpecies, & non corrumpendo, nec transmutando illas: quia hoc neque ab hominibus videri poterat, neque ſciri, niſi per reuelationem, neque ad fidei confirmationem vtile eſſe poterat, cum non poſſet ſenſibus percipi; nec fortaſſe expediens, quia magis neceſſarium eſt, ſtatutam legem de reali præſentia Chriſti, durantibus ſpeciebus, eſſe omnino infallibilem, & immutabilem; nihilominus tamen exiſtimo alio poſteriori modo, ſcilicet, deferendo ſecum ſpecies, interdum fuiſſe Chriſtum vſum hac poteſtate. Legimus enim interdum hoſtiā conſecratam, nullo deferente ſua ſponte fuiſſe motam, vel ad aliquem iuſtum & Dei amicum, vt communicare poſſet, vt de Sancta Catharina Senenſi, & de aliis fertur; & legi poteſt Sozomenus lib. 6. Hiſt. capit. 29. vel vt infidelium iniuriam euitaret, & pertinaciam confunderet. Quāquam enim dicere quis

A poſſet, in his caſibus moueri ſpecies conſecratas ab angelis, tamen etiam potuit Chriſti corpus interno impetu ferri, ſecumque ſpecies deferre. Quod autem hoc fieri non poſſit naturali animæ virtute, probatur, quia non poteſt anima mouere corpus ſuum, niſi per membra organica quibus non poteſt vti, vt in hoc ſacramēto ſunt: quia naturalis motus horum membrorum requirit extenſionem eorum in loco, ita vt in diuerſis locis partialibus exiſtant, & vnum impellat aliud: membra autem corpus Chriſti non exiſtunt hoc modo in hoc ſacramento. Dices hanc rationem ſolum procedere de motu progreſſiuo, aut ei ſimili, in quo neceſſe eſt, vnam partem prius moueri, quam aliam, & aliquam quieſcere,

B vt aliæ moueantur; non autem in motu ſimplici, aut impulſiuo (vt ita dicam) qui vno impetu fit, ad quem non eſt neceſſaria extenſio organorum in loco, ſed ſola vis imprimens impulſum, ſeu motum. Reſpondetur, non poſſe animam mouere corpus ſuum hoc genere motus: duobus enim tantum modis poteſt à nobis hic motus intelligi; ſcilicet, aut per aliquem vehementem contactum phyſicum, aut per imperium efficax alicuius voluntatis habentis huiuſmodi virtutem motiuam ſibi ſubordinatam. Primus autem modus non habet locum in toto corpore humano, reſpectu ſui ipſius: quia non poteſt idem corpus, ſecundum ſe totum, ſeipſum

C contingere, vt per ſe conſtat. quia contactus ſupponit diſtinctionem, vel ſaltem exiſtentiam quantitatiuam in loco, & multiplicationem illius: & ideo, quāuis ſecundum diuerſas partes poſſit aliquo modo anima impellere corpus ſuum, vt per ſaltum, tamen ad hoc ipſum neceſſaria eſt extenſio partium in loco, & aliquod genus contactus phyſici, vel partium inter ſe, vel cum corpore circumſtante; & ideo huiuſmodi motus non poteſt habere locum in corpore ſacramentaliter tantum exiſtente. Secundus etiam modus mouendi eſt præter virtutem naturalem animæ informantis corpus: non enim poteſt anima ſolo imperio voluntatis, vel appetitus totum ſuum corpus transferre ab vno loco in aliū,

D ita vt nec moueat vnam partem, mediante alia, ſed totum per ſe primo, nec corpus ad illum motum concurrat, ſed tantum paſſiue recipiendo illum; tota vero efficientia ſit in anima, quamuis enim huiuſmodi genus motus repugnantiam nō inuoluat, vt aliqui putant & ſupernaturaliter communicetur corporibus glorioſis, vt præcedente tomo dixi, tamen ipſa experientia docet, excedere naturalem animæ virtutem. Conſtat igitur, non poſſe corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, ſe ipſum per ſe mouere virtute naturali: & inde à fortiori fit, neq; per accidens poſſe: quia multo minus poteſt mouere ipſas ſpecies ſacramentales: quas, nec phyſice contingere poteſt, vt ex ſupra dictis patet: neque ad nutum vo-

E luntatis mouere, loquendo de virtute naturali: vtrumque enim per ſe ſatis clarum eſt.

Corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtēs non poteſt per ſe moueri ab aliquo agente extrinſeco naturali.

Dico quarto; Corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento, non poteſt naturaliter per ſe moueri ab aliqua virtute naturali ſeu agēte extrinſeco, id eſt, primario illi imprimendo motum, & nō per ſpecies. Hæc concluſio de agentibus corporalibus eſt per ſe manifeſta, quia hæc non poſſunt mouere alia corpora, niſi, aut trahēdo, quod faciunt (vt creditur) præuia aliqua alteratione, & impreſſione alicuius qualitatis, aut impellēdo, quod faciunt per cōtactum phyſicum: neutro autem modo poſſunt mouere corpus Chriſti immediate & per ſe; quia neque illud poſſunt tangere, vt ſæpe dictum eſt, neque alterare, vt ſectione ſequente dicam. De virtute autem motiua angelo-

angelorum poteſt eſſe nonnulla dubitatio: quia illi poſſunt mouere corpus, ſine phyſico contactu, per virtualem, medio voluntatis imperio, nec ſolum corpora, ſed etiam ſpiritus ſic mouere poſſunt: cur ergo non poterunt mouere etiam corpus Christi hic; ſi ſupernaturali virtute non reſiſtat? Nihilominus etiam de angelica virtute videtur probabilior concluſio poſita, quia dupliciter intelligi poteſt Chriſtum hinc mutari; primò, purè priuatiuè, amittendo præſentiam, quam hic habet, & nullam aliam acquirendo, & hoc non poteſt fieri ab angelo: quia huiuſmodi mutationis genus non poteſt fieri per actionem poſitiuam: quia neceſſe eſt, vt omnis poſitiua actio tēdat ad aliquem terminum poſitiuum, quod eſt contra rationem mutationis purè priuatiuæ: ſolum ergo poteſt fieri per ablationem concurſus, vel alicuius cauſæ conſeruantis: angelus autem nullum influxum habet in hanc præſentiam corporis Chriſti, quem auferre poſſit: nec aliquam cauſam afferre poteſt, è qua illa præſentia pendeat, niſi fortaſſe ſpecies ſacramentales: à quibus ſi mutatio incipiat, iam non per ſe fiet in corpore Chriſti, vt nunc loquimur. Alio modo poteſt fieri hæc mutatio, ſcilicet, efficiendo in corpore Chriſti, aliam præſentiam incompoſſibilem huic, & ſic mutando illud: ſed neque ad hoc habet angelus naturalem virtutem: quia illa præſentia eſt ſupernaturalis huic corpori: ergo non poteſt fieri ab angelo naturali virtute. Dices, quamuis hic modus præſentiæ ſit ſupernaturalis corpori Chriſti, & ideo non poſſit angelus illum efficere in corpore Chriſti, niſi in eo præſupponatur, tamen poſtquam Chriſti corpus ſupponitur ita exiſtens, non videtur adeò ſupernaturale, vel difficile, illud corpus transferre ab vno loco in alium, mutando habitudinem ad ſpatium, & propinquitatem, vel diſtantiam ad alia corpora. Reſpondetur: Si huiuſmodi præſentia, ſecūdum ſpeciem ſuam, ſuperat naturalem virtutem angelicam, in quolibet indiuiduo ſuperabit: quia, & tota ſpecies clauditur in quolibet indiuiduo, & actio per ſe primò circa indiuiduum verſatur: ſicut ergo angelus non poteſt virtute naturali conferre corpori primam ſacramentalem præſentiam; ita neque corpori iam habenti vnam præſentiam ſacramentalem, poteſt dare alteram, vt priorem auferat: quia non eſt minus ſupernaturalis ſecunda, quàm prima, & quod prima præceſſerit, nihil refert: quia nec dedit corpori naturalem aptitudinem ad ſimilem præſentiæ modum, neque auxit virtutem cauſæ agentis, nec minuit perfectionem, aut difficultatem effectus: nam ipſamet præſentia prior appetit ſuam conſeruationem, & ſuo modo reſiſtit formaliter alteri præſentiæ ſibi incompoſſibili: excedit ergo hic effectus naturalem virtutem etiam angelorum.

Obiectio.

Reſponſio.

Poteſt per accidēs moueri Chriſtus ab eo qui localiter poteſt mutare ſacramentales ſpec.

Dico vltimò, Suppoſita inſtitutione huius ſacramenti, prout facta eſt, poteſt corpus Chriſti per accidens moueri ab eo, qui poteſt ſpecies conſecratas ſecundum locum mutare. Hoc ſæpè eſt in ſuperioribus tactum: quia aliàs, nec Sacerdos poſſet eleuare corpus Chriſti, nec nos manducaremus illud. Ratio autem concluſionis reddenda eſt ex vnione ſupra poſita inter corpus Chriſti, & ſpecies ſacramentales: communicatur enim diuinitus his ſpeciebus virtus trahendi, & coniungendi ſibi corpus Chriſti, & conſequenter conſeruandi ſacramentalem præſentiam eius, & efficiendi aliam ſimilem; quod in ſuperioribus probatum eſt. Hinc autem fit, vt motis ſpeciebus, prout naturaliter moueri poſſunt ab agente naturali, illæ ſecum deferant

A corpus Chriſti; quod propterea dicitur per accidens moueri ab eo, qui mouet ſpecies; quia licet reuera fiat mutatio in ipſo corpore Chriſti, illa per ſe & immediatè fit ab inſtrumentaria virtute ſpecierum; ab alio autem non niſi remotè, & per accidens. Secluſa autem hac virtute, & connexione inter ſpecies, & corpus Chriſti, impoſſibile eſſet, agens aliquod creatum mouere corpus Chriſti, etiam per accidens: tum quia nulla eſſet ratio, cur Chriſti corpus comitaretur motum ſpecierum, ſi cum eis non eſſet dicto modo coniunctum; tum etiam, quia, quomodocunq; Chriſtus dicatur moueri, per ſe, aut per accidens, neceſſe eſt, vt mutet

B præſentiam, & quod vnam amittat, & alteram acquirat: ergo neceſſe eſt, vt aliqua virtute fiat talis præſentia: non poteſt autem fieri à naturali virtute per ſe, vt probatum eſt; nec per accidens, niſi ſit aliqua alia cauſa, quæ per ſe illam efficiat: cuius actio reſultet ex naturali mutatione alterius agentis naturalis: hæc autem cauſa non poteſt eſſe, niſi ſpecies ſacramentales, vt per ſe notum eſt. Ex quo diſcurſu vlterius concludo, ad huiuſmodi mutationem per accidens corporis Chriſti, vt fieri poſſit ab agente naturali, non ſufficere formalem vnionem inter ipſum & ſpecies; non ſolum quia illa fortaſſe eſt impoſſibilis, vt ſupra dixi; ſed etiam, quia licet admitteretur, illa ſola eſſet inſufficiens ad hunc

C effectum ſine vnione effectiua. Quia quantumuis corpus Chriſti, & ſpecies dicantur eſſe formaliter vnita, ſemper tamen manent diſtincta, habentq; præſentias omnino diuerſarum rationum: nam in ſpeciebus eſt quantitatiua, & naturalis: ergo, vt hoc compoſitum ex corpore, & ſpeciebus poſſit moueri, neceſſe eſt, vt in mouente ſit virtus actiua vtriuſque præſentiæ, quam non habet agens creatum naturali virtute: ergo, ſi in ipſis ſpeciebus non eſſet virtus actiua in corpus ad trahendum illud, non poſſet extrinſecum agens mouere totum hoc compoſitum ex corpore & ſpeciebus: quare conſequenter potius dicendum eſſet, nō poſſe mouere ipſas ſpecies; quia nec poſſet diſſoluere

D vnionem, nec cum ſpeciebus trahere corpus Chriſti: eſt ergo neceſſaria hæc effectiua vnio. Et ideo dixi in concluſione, ſupponendam eſſe inſtitutionem, & vnionem inter corpus & ſpecies, qualem factam eſſe cenſemus. Dices; etiam ſuppoſita hac vnione effectiua, non ſequi ex illa corpus Chriſti poſſe naturalitrr moueri; ſed potius ſequi, ipſas ſpecies non poſſe naturaliter moueri ab agente naturali, quia illamet vnio & coniunctio eſt ſufficiens ad reſiſtendum illi, & quia ex motione naturali non poteſt neceſſariò ſequi ſupernaturalis mutatio, & quaſi attractio corporis Chriſti. Vel certè alia ratione videri hoc poteſt ſupra virtutem naturalis motoris; quia quantitas eſt hic ſeparata à ſubſtātia,

E & ideo nō videtur naturaliter capax mutationis localis ab agente phyſico naturali, magis quàm eſſet ſola ſubſtantia ſine quantitate exiſtens. Reſpondetur ad priorem partem, negando aſſumptum; quia nec ex parte corporis Chriſti, nec ex parte ſpecierum, eſt in hoc aliqua reſiſtentia: ſuppoſita namque prædicta inſtitutione, ſpecies neceſſitate quadam ſimili agentibus naturalibus ſemper trahunt ad ſe corpus Chriſti, & agunt ſeu conſeruant præſentiam eius: cui actioni corpus Chriſti non reſiſtit, ſed per obedientialem potentiam eam cum indifferentia recipit: conſequenter, quando mouentur ſpecies, neque ipſæ reſiſtunt illi motui ratione prædictæ actionis, quia non priuantur illa; & virtus earum indifferens eſt ad hanc numero præſentiam,

Obiectio.

Reſponſio.

 vel

vel aliam ſimilem efficiendam, nec corpus etiã Chriſti reſiſtit ſpeciebus, vt dictum etiam eſt, nec motori earum: quia, cum hic non exiſtat modo quantitatiuo nec ratione ponderis aut grauitatis, neque alio titulo poteſt reſiſtere. Neque mirum eſt, quod ex naturali motione per accidens ſequatur aliqua naturalis actio, tanquam à cauſa applicante: ſic enim ſpecies ſacramentales applicatæ ad hanc, vel illam animam, diuerſam numero gratiam in illis efficiũt: atque ita in præſente applicatæ per motum localem ad hunc, vel illum locum, ſeu ad hoc vel illud ſpatium, conſequenter efficiunt hanc vel illam numero præſentiam in corpore Chriſti. Ad poſteriorem partem reſpondet Diuus Thomas hoc articulo 5. ad 2. quantitatem ſeparatam è ſubſtantia, hoc ipſo, quod miraculosè ſubſiſtit, naturaliter replere locum, in quo eſt; & ideo naturaliter etiam poſſe impelli & moueri: quia naturaliter reſiſtit alteri corpori in eodem loco; & naturaliter etiam poſſe trahi, ſicut poteſt etiam tangi & alterari. Et ideo non eſt ſimile de ſubſtantia carente quantitate; quia illa non ita repleret locum, vt poſſet tangi, aut alterari.

SECTIO II.

Vtrum corpus Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, aliquam aliam actionem phyſicam efficere poſſit, vel recipere.

NOn agimus de Chriſti corpore glorioſo, quod propter dotes gloriæ inalterabile eſt, & impaſſibile propria paſſione corruptiua: ſed agimus de Chriſti corpore ſolum ſecundum ſuam præciſam naturam conſiderato, & ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituto, prout in nocte cœnæ fuit. De quo poteſt tractari hæc quæſtio in ordine ad abſolutam Dei potentiam; & ſic etiam non habet difficultatem: quia Deus in actione ſua non pendet à loco, tempore, aut modo exiſtendi. Vnde ſine difficultate poſſet qualitatem quamcunque imprimere in corpus Chriſti, ſimul illam efficiendo, & modum ſacramentaliter exiſtendi illi præbendo. Eadem ratione poſſet Chriſti corpus corrumpere, & in illa materia aliam formam introducere, vel etiam poſſet illo corpore vti, vt inſtrumento ad quamcunque actionem efficiendam circa alia corpora: ſicut nunc illo vtitur ad ſanctificandas animas eorum, qui illo veſcuntur: & iuxta aliquorum ſententiam, etiam in eorum corpora aliquam actionem habet, vt, vel ad ſtatum gloriæ, vel ad virtutem operandam, melius illa diſponat, in quo ſaltem certum eſt nullam eſſe repugnantiam: quia Deus non requirit in inſtrumento ſuo extenſionem in loco. Omiſſa ergo quæſtione de diuina potentia, præſens diſputatio ſolum eſt de naturali virtute, de qua eſt prima ſententia generatim affirmans poſſe naturalia agentia, alterare, & immutare Chriſti corpus in hoc ſacramento exiſtens, ipſumque ſimiliter poſſe extrinſeca corpora propinqua alterare per calorem ſuum, frigiditatem, & ſimiles qualitates. Ita ſentiunt Nominales. Ocham in 4. q. 4. Aliaco. q. 5. artic. 2. Maior, d. 10. q. 5. Gabr. lect. 45. in Canonem. Ratione: quia Chriſti corpus non fit incapax harum actionum vel paſſionum propter modum exiſtendi in ſacramento: ſed nihil eſt aliud, quod poſſit hanc actionem vel paſſionem impedire: ergo. Probatur maior, quia localis præſentia, reſpectu actionum & paſſionum ſolũ requiritur, vt conditio neceſſaria, vt agens & paſſum ſint propinqua: ſed quod huiuſmodi præſentia ſit ſacramentalis, non impedit hanc propinquitatem: ſed illam quodammodo auget: nam, dum tota res

1. Sententia affirmat.

Ocham. Aliaco. Maior. Gabriel.

A conſtituitur in qualibet parte, & in quolibet puncto loci, tota ſecundum omnem ſuam partẽ eſt propinquior agenti vel paſſo: ergo non eſt cur hic modus præſentiæ actionem vel paſſionem impediat: ſicut, ſi duo corpora eſſent in eodem loco penetratiuè, ille exiſtendi modus mutuam inter ea actionem non impediret, ſed augeret potius: ignis enim velocius combureret lignum ſic intimè penetratũ, quã in ſuperficie tantum applicatum. Atque eadem ratione poſſent illa duo corpora ſimul agere in aliud ſibi propinquum, & ab eodem pati, ſi ſufficiens virtus agendi in illo eſſet: idem ergo dicunt hi authores de corpore Chriſti; præſertim cum exiſtiment, B ſacramentalem eius exiſtendi modũ ſolum in quadam omnium ſuarum partium penetratione conſiſtere. Dices; accidentia panis poſſe impedire huiuſmodi actionem vel paſſionem naturalem. Sed hoc nullius momenti eſt, tum, quia ipſamet accidentia ſunt capacia huius actionis & paſſionis, vt q. 77. dicetur; tum etiam, quia corpus Chriſti æquè eſt præſens ſeu propinquum circumſtantibus corporibus, ac ipſæ ſacramentales ſpecies.

Secũda ſententia extremè cõtraria, negat Chriſti corpus ſacramentali modo exiſtens, eſſe naturaliter capax huiuſmodi actionum, & paſſionum. Ita ſentit D. Thō. hic, & infra q. 91. artic. 4. Scotus in 4. d. 10. q. 9. Richar. ar. 5. q. 2. Palud. q. 4. Capreol. q. 4. ar. 3. ad C argum. Scoti contra 1. concluſ. vbi plura D. Thom. teſtimonia congerit. Carth. quæſt. 4. Marſil. q. 8. art. 3. Ægid. Theorem. 46. de Euchar. & omnes moderni: qui non afferunt aliud fundamentũ, niſi quia modus exiſtendi in loco quantitatiuus & connaturalis corporibus, eſt neceſſaria conditio ad huiuſmodi actiones & paſſiones: quia hæc naturalia agẽtia agunt per cõtactum. Et hæc ſententia mihi probatur, non videtur tamen æquè certa de actionibus, ſicut de paſſionibus.

2. Sententia negat. D. Thom. Scotus. Richard. Palud. Capreol. Carthuſ. Ægid.

Dico ergo primò, corpus Chriſti, vt in Euchariſtia exiſtit, nihil pati poſſe ab extrinſecis agentibus, ſola naturali virtute operantibus. Probatur primò ex fundamento adducto, quod eſt probabile. Se- D cunda ratio etiã probabilis adiungi ſolet, quia corporeà non patiuntur naturaliter, niſi per quantitatem; ſicut è contrario, agentia naturalia non agunt immediatè in ſubſtantiam, ſed in quantitatem: ſed corpus, prout in hoc ſacramento exiſtit, ſupplet vicem ſubſtantiæ panis, & ideo quantitas eius eſt etiam hic per modum ſubſtantiæ: vnde tantum media quantitate panis actionibus externorum agentium ſubiicitur: ergo illa ſolum poſſunt agere in hoc ſacramentum, ratione quantitatis panis, non verò in corpus Chriſti, & in quantitatem eius immediatè & ſecundum ſe. Tertia verò ratio eſt, quæ mihi videtur potiſſima, & maximè rem declarans: nam huiuſmodi actio naturalis agentis, cum ſit tranſiens, E recipitur in paſſo, ſicut & terminus eius: omne autẽ quod recipitur, ad modum recipientis accommodatur; vt ergo talis actio poſſet recipi in corpore Chriſti, deberet recipi per modum eius, ita vt ſicut ipſum eſt indiuiſibiliter præſens, & totum in qualibet parte, ita actio, vel qualitas, quæ in eo fieret, acciperet ſimilem indiuiſibilem præſentiæ modum, & tota eſſet præſens in qualibet parte ſpatij ſeu ſpecierum ſacramentalium: ſed nullũ agens naturale poteſt efficere actionem ſuam vel terminum eius cum tali modo exiſtendi: nam, ſicut corpus natura ſua poſtulat modum exiſtendi in loco extenſo, ita etiã qualitates & paſſiones eius; & ſicut hic modus ſacramentalis eſt ſupernaturalis corpori, ita & qualitatibus & actionib. eius: agentis autem naturalia, nihil ſuper-

Chriſti corpus in Euchariſtia pati nõ põt ab agentibus extrinſecis naturali virtute operantibus.

ſupernaturale efficere poſſunt virtute naturali : ergo non poſſunt efficere actionem, paſſionem, aut qualitatem cum tali modo: ergo abſolutè non poſſunt hæc efficere in corpore Chriſti in Euchariſtia exiſtente. Patet conſequentia, quia non poſſunt hæc fieri in corpore Chriſti ſine tali modo. Quæ ratio eadem ferè eſt cum illa, qua probauimus ſect. præceden. non poſſe agens naturale mouere localiter corpus Chriſti, vt eſt in hoc ſacramento: & propter eandem dicebamus in ſuperioribus, qualitaté factam in corpore Chriſti in propria ſpecie exiſtente, non poſſe per concomitantiam poni in hoc ſacramento ex ſola virtute agentium naturalium. Atque hinc vlterius ſequitur, inter heterogeneas partes corporis Chriſti, prout in hoc ſacramento exiſtunt, non poſſe eſſe mutuam actionem & paſſionem: quia omnes hic ſunt indiuiſibili modo, ſicut totum: vnde & qualitates earum eodem modo exiſtunt; & ſi de nouo recipiantur, ad eundem modum recipi debent: & ideo, ſicut non poſſunt recipi in toto per virtutem naturalis agentis, ita neq; in parte: igitur neque vna pars poteſt pati ab alia: eſt enim eadem ratio, cum partes ipſæ etiam operaturæ ſint per ſolam naturalem virtutem. Atque hinc vlterius fit, corpus Chriſti, vt eſt hic, non poſſe nutriri, augeri, aut minui: tũ, quia hæc non fiunt naturaliter ſine alteratione partiũ corporis Chriſti; oſtenſum eſt auté non poſſe alterari: tũ etiam, quia non poteſt illi applicari nutrimentũ per intus ſumptioné, prout ad vitalem nutritioné neceſſariũ eſt, & quamuis fingamus, nutrimentũ diuinitus applicari, oporteret exiſtere modo indiuiſibili, ſicut exiſtit corpus Chriſti; alioqui non poſſet eſſe intra illud: ſic autem applicatũ nõ magis pati poſſet, quã ipſummet corpus Chriſti: non poſſet ergo alterari, diſtribui, aut in corpus Chriſti conuerti: nõ poteſt ergo corpus Chriſti, vt eſt hic, naturaliter nutriri, & conſequenter neq; augeri: quia auctio intrinſecè requirit nutritioné; nec minui, quia diminutio requirit propriarũ partium alterationem. Vnde tandem fit, non poſſe Chriſti corpus, prout eſt hic, corrumpi, ſeu interfici: quia, neq; ab intrinſeco corrumpi poteſt, cum inter partes eius nulla poſſit eſſe actio; neq; ab extrinſeco per alterationem, quæ eſt illius incapax; nec per diuiſionem ſeu partium ſectionem: quia hæc non fit naturaliter, niſi per motũ localem vel interpoſitioné alterius corporis, quæ neceſſariò ſupponit extenſioné in loco, præter hos autem modos nullus eſt alius, quo humanum corpus corrumpi poſſit. Et fortaſſe hoc ſenſu dixit Hugo de Sanct. Vict. quem in ſuperioribus citaui, in nocte cœnæ fuiſſe corpus Chriſti in ſacramento impaſſibile: nam potuit hoc dici non propter dotem gloriæ, quam Chriſti corpus tunc non habuit, ſed propter modum exiſtendi, vt declaratum eſt.

Hugo.

Probabile eſt Chriſtum nõ poſſe habere actioné tranſeuntem, vt eſt in Euchariſtia.

Dico ſecundò, probabile eſt Chriſti corpus, vt eſt in hoc ſacramento, non poſſe naturaliter habere actionem tranſeuntem in extrinſecum corpus: quamquam hoc magis ſit dubium. Ratio meæ dubitationis oritur ex differentia inter agens & patiens: actio enim tranſiens & paſſio recipitur in paſſo, non verò in agente: vnde fit, vt neceſſariò recipiatur ad modum patientis, & conſequenter, vt participet modum exiſtendi eius: non eſt autem neceſſe, vt induat modum exiſtendi agentis, quia non eſt in illo, ſed ab illo: ab eo autem, qui exiſtit modo ſpirituali, poteſt manare actio corporali extenſoque modo recepta in paſſo; quia, quidquid recipitur, ad modum recipientis recipitur. Quamuis ergo corpus Chriſti ſit ſupernaturali modo in Euchariſtia, poſſet ab illo prodire actio, non recipiens illum modum: ergo ex hac parte non repugnat, huiuſmodi actionem fluere à corpore Chriſti: hæc autem erat potiſſima repugnantia in ipſa paſſione: nam altera ratio de receptione paſſionis, media quantitate, nõ habet hic locum: quia immediata ratio agendi nõ eſt quantitas, ſed qualitas aliqua: alia verò ratio de contactu quantitatiuo non videtur admodum vrgens: nam hic contactus non eſt per ſe ſimpliciter neceſſarius, ſed ſolum, ſuppoſita imperfectione modi exiſtendi in loco, quem habent corpora, abſolutè tamen ſufficit virtualis contactus cum ſufficiente propinquitate per realem præſentiam, vt patet in agente ſpirituali. Igitur, quod agens naturale nunc debeat eſſe extenſum, quamquam ex natura rei neceſſarium ſit, non tamen ex neceſſitate ipſius actionis, ſeu virtutis actiuæ, vt ſic, ſed ex neceſſitate materiæ, ratione cuius non poteſt corpus naturale alio modo naturaliter exiſtere. Hæc igitur eſt dubitandi ratio, quæ certè oſtendit, & prædictas rationes in præſente non conuincere, & rationem Nominalium, quoad hanc partem, eſſe probabilem. Nihilominus probatur concluſio, primò, quia in re incerta non eſt recedendum à communi ſententia, quam grauiores Theologi ſequuntur. Secundò, quia de facto conſtat experientia, corpus Chriſti non alterare ſpecies ſacramentales ſub quibus eſt, nec corpus tangentis, aut recipientis ipſum; non eſt autem hoc tribuendum ſoli Chriſti voluntati, aut ſpeciali miraculo, ſi, ſuppoſito priori myſterio, poteſt huius effectus probabilis & naturalis ratio reddi; non enim facile ſunt multiplicanda miracula. Tertiò, quia probabile eſt, ſicut corpus, & qualitas naturalis natura ſua poſtulant extenſum modum occupandi locum, vt exiſtere poſſint; ita eundem modum poſtulare, vt naturaliter agere poſſint, quia modus agendi conſequitur modum eſſendi; & quia materiale agens & patiens debent eſſe proportionata, & quia actio ipſa, cum ſit materialis & extenſa, videtur eam conditionem poſtulare in agente proportionato, & eiuſdem ordinis.

SECTIO III.

Vtrum Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit virtute naturali actus immanentes exercere.

Diſtinguamus tres ordines horum actuum; ſcilicet, ſenſuum externorum; internorum cum appetitu ſenſitiuo; intellectus cum voluntate; & ſupponamus, non eſſe hic ſermonem per concomitantiam, ſed per directum & primarium vſum harum potentiarum in hoc ſacramento. De ſenſibus ergo exterioribus Nominales citati ſectione præcedente conſequenter concedunt, poſſe hic Chriſtum videre, audire, &c. quia, ſi ab aliis agentib. pati poteſt, multo facilius poterit recipere ab obiectis ſenſibilibus intentionales ſpecies; & ſi in alia agere poteſt, etiam actione materiali, multo magis poterit agere in ſe ipſum actione quodammodo immateriali, qualis eſt ſenſatio. Alij verò conſequenter etiam negant, poſſe Chriſtum in hoc ſacramento exercere huiuſmodi actus; & ſunt nonnulli, qui etiam de potentia Dei abſoluta, negant id fieri poſſe: quia fieri non poteſt, vt corpus inextenſum in loco videatur ab aliis: ergo etiam fieri non poteſt, vt ipſum alia videat.

Variæ opiniones circa quæſtionem hanc.

Dico tamen primò, Chriſtus, vt eſt in hoc ſacramento, non poteſt naturaliter exercere actus ſenſuum externorum. Ita tenet Diuus Thomas, & alij

Naturaliter non poteſt Chriſtus exercere actus ſenſuum externorum, vt eſt in ſacramento Euchariſtiæ. Aegidius. Henricus. Antonin.

alij authores, & præterea Ægidius Theorem. 16. A Henric. quodlib. 5. q. 6. Antonin. 3. part. titulo 13. cap. 6. §. 13. Et probatur duplici via iuxta principia poſita. Prima via eſt ex parte ſpecierum, quia non poſſunt ſenſus Chriſti hic exiſtentis recipere has ſpecies ab obiectis externis: ſine illis autem nō poſſunt actus elicere, vt ſupponitur ex libris de Anima. Aſſumptum patet, quia pati non poteſt ab extrinſecis agentibus, vt oſtenſum eſt: eadem autem ratio eſt de his ſpeciebus, quia etiam illæ natura ſua petunt extenſionem in ordine ad locum: vnde etiam modus exiſtendi in hoc ſacramento eſt illis ſupernaturalis: vnde fieri non poteſt naturaliter ab obiectis. Secunda ratio ſumitur ex parte ipſorum actuum, idque duplici titulo; ſcilicet, quia etiam hic actus eſt materialis & extenſus natura ſua: hic autē recipitur in corpore Chriſti modo indiuiſibili, & ſupernaturali; & præterea, quia hic actus eſt effectiuè ab ipſomet ſenſu, qui etiam eſt potentia materialis & extenſa. Vnde natura ſua requirit modum extenſum & diuiſibilem, vt operari poſſit: de qua ratione, plura ſtatim. Atque ex his rationibus fit, Chriſti oculum in hoc ſacramento, ſicut non poteſt alia videre, ita nec poſſe ſe ipſum, nec ſuū corpus videre; & idem eſt de tactu, & de quolibet alio ſenſu: nam rationes factæ eodem modo hic procedunt: quia etiam reſpectu proprij corporis non eſt aptus oculus hic exiſtens, vt immutetur per ſpeciem; atque efficiat actum, neque etiam, vt tribuat illi modum ſupernaturalem exiſtendi. Addi etiam poſſet alia ratio ex parte obiecti: de qua dicam ſectione ſequente. Alias verò addunt Henricus & Scotus ſumptas ex principiis Perſpectiuæ, quæ in eis videri poſſunt.

Supernaturaliter poteſt Chriſtus in Euchariſtia externorum ſenſuum actus elicere.

Dico ſecundò; De potentia abſoluta nihil repugnat, quo minus ſenſus Chriſti externi hic exerceāt ſuas operationes; neque eſt improbabile, id facere nunc circa obiecta propinqua. Nam primo ſupra diximus veriſimilius eſſe habere hic Chriſtum per concomitantiam ſpecies, & actus ſenſuum externorum, quos habet in cœlo: ſicut ergo hic recipit ſpecies diſtantium obiectorum, eorum ſcilicet, quæ in cœlo quantitatiuo modo exiſtens videt, ita poſſet recipere ſpecies propinquorum obiectorum, vel Deo per ſe illas conferente, vel eleuante obiecta ad efficiendas illas: in neutro enim horum eſt maior repugnantia; & vterque modus ſufficeret ad ſentiendum per tales ſpecies, quantum eſt ex parte earum, etiam ſi Chriſtus alibi non eſſet quantitatiuo modo, vel ſi ibi non reciperet tales ſpecies: id enim impertinens eſt ad operandum hic per ſpecies hîc receptas. Rurſus eadem ratione poſſet Deus eleuare virtutem actiuam oculi, vel ad agendum, ſine extenſione connaturali, vel ad efficiendum actū, dando illi modum indiuiſibilem, & ſupernaturalem exiſtendi. Nam in hoc nulla eſt etiam repugnantia maior in actu hic directè facto, quam in actu, qui ponitur hic per concomitantiam: quia etiam ille fit à potentia, vt eſt hic, & ſimiliter in ea recipitur, & in ea habet ſuum effectum formalem: nam in hoc etiam nulla poteſt eſſe difficultas, cum talis potentia, & actus ex natura ſua ſint ad hoc proportionata, & alioqui ſupponatur etiam hic habere diuina virtute proportionatum modum exiſtendi indiuiſibilem & ſacramentalem: nulla ergo eſt repugnantia, aut difficultas, propter quam hoc fieri non poſſit; ſi alioqui obiectum ipſum per ſe ſit ſenſibile, vt ſupponimus: nam interdum propter conditionem aliquam poterit eſſe inſenſibile; & tunc aliud erit iudicium ferendum, vt dicemus ſectione ſequenti.

Eodē modo loquendū eſt de ſenſibus internis, ac de externis dictum eſt.

Atque ex his conſtat, quid dicendum ſit de ſenſibus interioribus, & appetitu ſentiente: nam de potentia abſoluta idem dicendum eſt, vt facile conſtat ex dictis: de naturali autem potentia aliqui exiſtimant, non eſſe eandem rationem de his ſenſibus, quæ de externis, ſaltem quoad eos actus exercendos, ad quos iam habet ſufficientes ſpecies ſeu phātaſmata: quia in eis non pendent ab extrinſecis agētibus. Dico tamen, etiam ſi interior ſenſus Chriſti in hoc ſacramento ſit phantaſmatibus, ſeu ſpeciebus in actu primo conſtitutus, non poſſe naturaliter illis vti; neque actum ſecundum elicere: quia, licet in ſenſu interiori non procedat prior ratio facta de B ſenſibus exterioribus, tamen poſterior eandē vim habet: quia etiam actus ſecundus ſenſus interioris (& quoad hoc idem eſt de appetitu) eſt materialis, & naturaliter fieri non poteſt, niſi à principio materiali & extenſo, & cum modo etiam exiſtēdi quātitatiuo & extenſo, & conſequenter etiam in ſubiecto, eodem modo exiſtente: quæ omnia deficiunt, ſuppoſita ſacramentali exiſtentia corporis Chriſti in ſacramento. Reſpondent aliqui, hoc ipſo, quod interior ſenſus cum ſuis ſpeciebus exiſtit ſacramētali modo, habere virtutem ad efficiendum actum ſibi proportionatum, & eodem modo exiſtentem: quia ratione ſuæ naturæ, & entitatis poteſt actus entitatem elicere: rationi autem modi exiſtendi poteſt C actio ſimilem modum communicare. Sed hoc non rectè dictum eſt; primò quidem, quia ſupra dictum eſt, materialem potentiam requirere extenſionem in loco, vt poſſit ſuammet virtutem naturalem exercere; & per modum indiuiſibiliter exiſtendi in ſacramento impediri, ne hoc etiam poſſit, ergo ſimiliter ſenſus interior, ratione modi exiſtendi impeditur, ne poſſit vti naturali virtute actiua: ergo hac ratione neque actum, quoad entitatem poteſt efficere. Secundò, quia hic modus præſentiæ non eſt actiuus ſui ſimilis, ſicut, Vbi, non eſt ratio agendi aliud Vbi; ſed, ad ſummum, eſt conditio, ſine qua nō: ergo modus præſentiæ ſacramentalis, quem habet potentia, non dat ei virtutem ad efficiendum ſimi- D lem modum in actu. Eò vel maximè, quod hic modus, cum ſit ſupernaturalis, ſolum ineſt rei materiali per potentiam obedientialem; & ideo à ſolo Deo, vel à creatura, vt inſtrumento Dei, fieri poteſt. Confirmatur tandem, quia aliàs corpus Chriſti hic exiſtens poſſet calefacere naturaliter aliud corpus ſimili modo exiſtens, & ſibi propinquum; vel ab illo calefieri: quod ſatis abſurdum eſt, vt à fortiori conſtat ex dictis. Sequela patet: quia eadem proportione dici poſſet, calorem vnius corporis ratione ſuę entitatis poſſe efficere ſimilem calorem in alio corpore, quoad entitatem illius; ratione verò modi ſupernaturalis, quem ipſe habet, poſſe efficere alium calorem ſimili modo exiſtentem: ſicut ergo E hoc falſum eſt & impoſſibile, ita id, de quo nunc agimus.

Euaſio aliquorum.

Impugnatur.

Idem iudiciū eſt, quoad hoc de intellectu & voluntate, ſi nō ſupponatur aliquod aliud miraculum.

Vltimò conſtat ex dictis, quid dicendum ſit de intellectu, nam inprimis intellectus humanus coniunctus corpori, ſacramentali modo exiſtenti, vt ſic, non poſſet naturaliter nouas ſpecies acquirere: quia naturaliter ſolum poteſt illas, acquirere per ſenſus, corpus autem illud non poſſet vti ſenſibus, vt dictū eſt. Deinde præciſè vt ſic exiſtens, & ſecluſo omni alio miraculo, ſeu ſupernaturali priuilegio, nō poſſet vti ſpeciebus prius acquiſitis, quia intellectus nō poteſt naturaliter intelligere, neque vti ſpeciebus, quas in memoria retinet, niſi cum conuerſione ad phantaſmata, id eſt, niſi ſimul phantaſia cooperetur cum intellectu, vt experientia docet, & ſcientia de ani-

de anima: oſtenſum eſt autem, in eo ſtatu non poſſe eſſe vſum phantaſmatum: ergo neque intelligibilia recipi: loquor de ſpeciebus acquiſitis: quia, ſi intellectus habeat ſpecies aliquas per ſe infuſas, cum lumine ſeu auxilio proportionato, rectè poteſt illis vti ſine conuerſione ad phantaſmata; & ideo bene poſſet illis vti Chriſtus Dominus in hoc ſacramento, ſine nouo miraculo: quia ex parte ipſius intellectus, vel actus eius, nulla eſt repugnantia: nam, cum ſint ſupernaturales, naturale illis eſt, eſſe modo indiuiſibili totum in toto, & totum in qualibet parte: vnde neque intellectus caret ex hac parte modo connaturali ad operandum, nec actus indiget aliquo modo ſupernaturali, vt de nouo fiat, etiam in ſacramento. Atque idem dicendum eſt, quoad naturales actus, & vſum ſpecierum acquiſitarum, ſi ſupponatur, animam informantem corpus aliunde habere ſupernaturalem vim ad intelligendas quaſcunque res, & quocunque modo, ſine conuerſione ad phantaſmata, vt cenſentur habere omnes animæ, glorioſa corpora informantes, & ideo dixi in principio, ſecluſo omni alio miraculo vel priuilegio ſupernaturali. Locutus ſum etiam de intellectu, vt præciſè exiſtente in ſacramento: nam, ſi ſimul alibi exiſtat naturali modo, vt nunc exiſtit Chriſtus, & extitit in nocte cœnæ; tunc, quia in propria ſpecie poteſt conuerti ad phantaſmata, id ſatis erit, vt in ſacramento poſſit exercere actus intellectus cum conuerſione ad phantaſmata in propria ſpecie; idque non ſolum quia illa conuerſio ad phantaſmata erit etiam per concomitantiam in ſacramento, ſed etiam ſi non eſſet, vel prius natura quàm ſit, propter radicationem harum potentiarum in eadem anima, & ſympathiam earum, quæ ſufficit ad prædictam conuerſionem ad phantaſmata ſufficientem ad intellectionem: nam diſtãtia vel propinquitas localis ipſorum actuum videtur nimis accidentaria ad hunc effectum: ſicut variis exemplis oſtendi poteſt, quæ ſuperius diſputatione 48. tractauimus.

SECTIO IV.

Vtrùm corpus Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, poſſit naturaliter videri oculo corporeo.

DIctum eſt de omni genere actionis, & paſſionis, ſeu receptionis propriæ: ſupereſt dicendum de paſſiuis denominationibus, quæ ad corpus Chriſti pertinent, ratione actuum immanentium, qui circa illud verſantur. In qua re non eſt difficultas de actibus appetitus: quia hi, neque immediatè pendent ab aliqua efficientia, ſeu impreſſione obiecti, neque repræſentant obiecta ipſa, ſed ſolũ ſunt veluti quidam motus in obiecta, ſuppoſita eorum cognitione: & ideo non eſt dubium, quin poſſit Chriſtus amari & diligi, prout eſt in hoc ſacramento, ſi eius cognitio ſupponatur: tota ergo difficultas verſatur circa cognitionem; quæ hic tractabitur de ſenſitiua; in ſequen. verò ſectio. de intellectiua, quoad ſenſus exteriores cum ex ſupra dictis conſtet, Chriſtum, vt hic eſt, non poſſe loqui, certum etiam eſt, non poſſe audiri; in aliis verò tribus ſenſib. multiplicatio ſpecierum non fit ſine materiali contactu & actione, quam corpus Chriſti hic exercere non poteſt. Et, ſi aliquando poſſunt ſpecies huiuſmodi tantum intẽtionaliter multiplicari, vt in odoratu: eadem ferè ratio erit de illo, quæ de viſu; & ideo de hoc ſenſu ferè omnes Theologi tractant præſentem quæſtionẽ; ex cuius reſolutione facile etiam conſtabit, quid ſit de interiori ſenſu dicendum.

A Prima itaq; ſententia affirmat, Chriſti corpus, vt hic exiſtens, & cũ ſuo modo ſacramentali, poſſe naturaliter videri oculo corporeo: diuinitus tamẽ nũc impediri propter fidem. Ita tenent Nominales citati ſectione 3. eiſdem locis. (1. Sententia.) Fundantur, quia, vel ad videndum non requiruntur ſpecies, vel Chriſti corpus poteſt illas efficere, ſicut de quacunq; alia actione tranſeũte ipſi opinantur, ergo in oculo ſufficienter propinquo Euchariſtiæ ſufficiens erit virtus naturalis ad videndum corpus Chriſti: ergo poterit videri: quia nihil eſt, quod poſſit exercitiũ illius virtutis impedire; quia neque ex parte ipſius oculi, neque ex parte medij poteſt aliquid huiuſmodi aſſi- B gnari, vt per ſe conſtat: neque ex parte ſacramentalium ſpecierum, vt ſupra in commentario art. 7. oſtenſum eſt: nec denique ex parte ipſius corporis Chriſti: nam, ſi quid eſſet, eſſet maximè modus ipſe exiſtendi: nihil enim aliud fingi poteſt: modus aũt ille, licet fortaſſe poſſit eſſe in cauſa, vt viſio minus ſit clara & diſtincta: non verò poteſt omnino illam impedire: quia ſolum efficit, vt omnes partes corporis ſint æquè propinquæ viſui, & per eandem lineam, & non per vnam tantum, ſed per infinitas, prout Chriſtus infinities in potentia exiſtit totus in infinitis partibus: ex quo fit, vt æqualiter, & variis modis multiplicentur ſpecies ab omnibus partib. corporis, quod non poteſt non parere aliquam C confuſionem in viſione, ita vt non videatur Chriſtus diſtinctè ſecundum ſuam figuram, & organizationem; non tamen omnino impeditur ſpecierũ multiplicatio: & ideo ſaltem videri poterit per modum cuiuſdam obiecti lucidi. Sicut, ſi duo homines eſſent penetratiuè in eodem loco non impediretur eorum viſio, ſed ſolum, ne tam diſtinctè, & clarè vnuſquiſque videretur.

Secunda ſententia eſt, naturaliter nõ poſſe videri corpus Chriſti in hoc ſacramento, miraculosè tamẽ poſſe: (2. Sententia.) ita ſentit D. Tho. in 4. d. 10. q. 1. ar. 4. quæſtiuncula 1. (D. Thom.) vbi loquitur de oculo glorificato, & negat ordinariè videri corpus Chriſti in ſacramento per mi- D raculũ autem poſſe: idem. d. 11. q. 3. art. 1. ad 4. atque idem poteſt ſumi ex hoc ar. 7. ad 2. vbi D Thom. ait, oculum Chriſti videre ſe ipſum ſub ſacramento exiſtentẽ; & idem dicit in priori loco citato ex 4. ad 2. non eſt autem maior ratio de Chriſti oculo, quàm de quocunque alio miraculosè eleuato. Vnde etiam Alenſ. 4. p. q. 40. mem. 3. art. 8. §. 2. dicit, B. Virginem (Alenſ. Marſil.) ſpeciali priuilegio videre hic corpus Chriſti; & de (Bonauent.) oculo Chriſti tenet idem Marſil. in 4. q. 7. art. q. ad 4. (Scotus VValdenſ.) & generaliter tenet eandem opinionem Bonauent. (Victoria.) d. 10. q. vlt. Scotus, q. 9. VValdenſ. tom. 2. de ſacram. (Soto.) c. 65. Vict. in Sum. n. 70. Soto, & omnes recentiores Thomiſtæ. Fundamentum huius opinionis, quoad priorem partem de potentia naturali ſumendum E eſt ex duab. ſectionib. proximè præcedentib. quoad poſteriorem verò de potentia ſupernaturali, ſolum eſt, quia nulla eſt implicatio contradictionis, cum Deus poſſit ſpeciem & ſufficientem vim actiuã dare oculo, & alioqui Chriſti corpus ſit obiectum viſibile cum ſit coloratum, & lucidum.

Tertia opinio negat hoc poſſe fieri, etiam de potentia abſoluta. (3. Sententia. Palud.) Tenent Palud. & Capreol. d. 10. q. (Capreol.) vlt. Hiſpalenſ. ibi. quæſt. 1. articul. 3. ad 6. contra 5. (Deza.) concluſ. Richard. artic. 5. q. 2. (Richard.) fundamentum eſſe debet. quia corpus Chriſti, vt eſt hic, non eſt obiectũ viſibile. Hi tamen authores omnes non diſtinguunt inter corpus Chriſti, & modum exiſtendi in ſacramento, quod nobis videtur inprimis diſtinguendum, vt diſtinctius quæſtioni reſpondeamus: aliud enim

enim eſt quærere, an corpus Chriſti cum modo ſacramentali videri poſſit oculo corporali; aliud eſt, an, quamuis modus ipſe ſit inuiſibilis, corpus tamē ipſum præciſe & ſecundum ſe videri poſſit, non viſo modo.

Modus exiſtēdi ſacramētaliter, videri non poteſt oculis corporeis, etiā de potentia Dei abſoluta.

Dico ergo primò, modus, quo hic exiſtit corpus Chriſti, omnino inuiſibilis eſt oculo corporali, non ſolum ex natura rei, ſed etiam de potentia Dei abſoluta. Explicatur & probatur concluſio. Quia tribus modis poteſt aliqua res dici viſibilis; vno modo, per accidens, ſicut dicitur viſibilis ſubſtantia materialis; & de hoc non eſt hic ſermo; tum, quia eſſe aliquid iſto modo viſibile, eſt valde propriū: nam viſus reuera non attingit, nec in ſe concipit, aut ſibi repræſentat rem, quam ſolum per accidens videre dicitur, ſed videt formam, quæ cum tali re coniuncta eſt, ſeu quæ in tali re ſubiectatur; quia tamen videt per modum vnius, dicitur per accidens videre ſubiectum ipſum, aut aliam formam in illo inhærentem, vt hic attigit D. Thom. art. 4. ad 1. hic autem modus ſacramentalis non comparatur ad formam viſibilem, vt ſubiectum eius: vnde hac ratione non poteſt per accidens videri; an verò videri per accidens poſſit, vt forma ſimul coniuncta in eodem ſubiecto, coincidit cum alio membro quæſtionis poſitæ; an poſſit videri corpus habens talē modum exiſtendi, viſo eius colore, & non viſo ipſo modo in ſe ipſo. Secundo modo dicitur res propriiſſimè viſibilis per ſe primò, tanquam proprium obiectum viſus, vt lux, vel color; & hoc modo certum eſt, hunc modum nō eſſe natura ſua viſibilem: quia neque eſt color, neque lux: præter lucem autē, aut colorem, nihil poteſt per ſe viſum immutare. Quo fit, vt nec de potentia abſoluta fieri poſſit vt viſus per ſe primò ac propriè in hunc modum feratur, vel ab eo immutetur, tanquam à proprio obiecto; quia omnino repugnat, vt huiuſmodi vitales potētiæ extra ſua obiecta adæquata ferantur: hic autem modus præſentiæ non continetur ſub obiecto adæquato viſus; quia, vt dictum eſt & per ſe conſtat, neque eſt lux, nec per ſe lucidum, aut coloratum; ſed eſt quidam modus per ſe conueniens ſubſtantiæ, vt ſic, & concomitanter potens conuenire tam quantitati, quàm cuilibet qualitati. Tertio modo quaſi medio poteſt aliquid eſſe viſibile, nec omnino per accidens, nec per ſe primò, ſed per ſe ſecundò, tanquam ſenſibile commune, quo modo videntur motus, aut quies, aut magnitudo rei, &c. & ad hūc ordinem reuocanda eſt quantitatiua præſentia corporis viſibilis, ſiue ſub quantitate rei comprehendatur, ſiue (quod veriſimilius videtur) ad motum & quietem reuocetur. Nam hæc præſentia nihil aliud eſt, quam ipſum Vbi, à quo ferè non diſtinguitur motus localis, niſi vt fieri & factum eſſe, ſeu tanquā quædam ſucceſſio diuerſorum Vbi; quies autem ſecundum id poſitiuum, quod in ea eſſe poteſt per ſe viſibile, nihil aliud eſt, quàm idem Vbi perſeuerās, quod nec videri poteſt, niſi mediante colore, vel luce, nec omnino per accidens videtur, ſed per ſe viſu percipitur, vt experiētia ipſa docet. Videmus enim, hominem eſſe hic præſentem, & ſedere, aut ſtare, moueri, aut quieſcere; quæ in ſe videri non poſſent, niſi videretur etiam per ſe ipſa præſentia. De hoc igitur genere viſionis ſeu viſibilitatis maximè apparere poſſet, eſſe viſibilem modum præſentiæ ſacramentalis, ſaltem quatenus modificat ipſum colorem, vel lucem corporis Chriſti. quod autem neque hoc modo ſit naturaliter viſibilis, per ſe notum videtur; quia hic modus, neque eſt connaturalis colori, neque color ſic affectus aptus eſt ad ſuas natura-

A les actiones præſtandas; & hoc à fortiori ex dicendis conſtabit. Quod autem nec de potentia abſoluta poſſit hic modus ſic videri, probatur ratione proportionali ſupra facta: quia ſicut non poteſt viſus ferri ad per ſe primò videndum aliquid, quod omnino ſit extra latitudinem proprij obiecti adæquati, ita non poteſt eleuari ad videndum per ſe ſecundò aliquid, quod omnino eſt extra latitudinem communis ſenſibilis; ſed huiuſmodi eſt modus præſentiæ ſacramentalis, quæ ſub nullo ſenſibili communi continetur; cum ſit alterius ordinis à quantitate, & ab omni Vbi quantitatiuo: imò hoc ipſo, quòd hic modus eſt per ſe indiuiſibilis, eſt etiam per
B ſe inſenſibilis, & extra ordinem rerum ſenſibilium: vnde per ſe poteſt conuenire ſubſtantiæ, vt ſubſtantia eſt: imò ſecūdum genus ſuum ſoli ſpirituali ſubſtantiæ, natura ſua, conuenit, diuinituſque communicatur ſubſtantiæ materiali, & conſequenter accidentibus eius. Atque hæc ratio apud me etiam concludit, hunc modum exiſtendi corporis Chriſti ſeu corpus ipſum, vt tali modo affectum, non poſſe cadere ſecundum proprium conceptum, vel ſecundū propriam imaginem, aut repræſentationem in ſenſum internum, ſeu phantaſiam, non ſolum naturaliter, verùm nec ſupernaturaliter. Primum eſt per ſe euidens; quia nō magis poteſt formare imaginatio, qualis ſit hic modus, quam qualis ſit ſubſtantia in
C ſe, vel qualis ſit angelus, vel præſentia eius. Secundū autem patet proportionali ratione ſupra facta, quia hic modus eſt extra latitudinem obiecti adæquati imaginationis, vel ſenſus interioris. Item propter hanc cauſam non poteſt eleuari imaginatio ad formandum proprium idolum ſubſtantiæ vel angeli, prout in ſe eſt: hic autem modus eſt quadam ratione eiuſdem ordinis, cum ex ſua eſſentia ſolum poſſit eſſe connaturalis ſubſtantiæ ſpirituali: ergo, &c.

Non poteſt Chriſtus naturaliter videri, vt in Euchariſtia eſt.

Dico ſecundò, Naturaliter nō poteſt videri corpus Chriſti in Euchariſtia exiſtens, præciſo modo; imò probabile eſt, etiam de potentia abſoluta id repugnare: prima pars eſt mihi certa, & ſatis clara. Pri-
D mò, quia dictum eſt ſupra, corpus Chriſti ſic exiſtēs, nullam poſſe naturaliter habere tranſeuntem actionem: non igitur poterit ſui ſpeciem viſibilem in medio, vel in oculo imprimere: non eſt ergo ſic naturaliter viſibile. Secundò euidentius, quia hoc ipſum, ſcilicet, videri obiectum non viſa eius præſentia ſeu modo præſentiæ, eſt omnino præter naturas rerum, iuxta quas non poteſt oculus videre ſuum ſenſibile proprium, niſi prout in re eſt affectum ſuis ſenſibilibus communibus, vt non poteſt videre colorem, niſi prout in re eſt affectus tali extenſione vel præſentia. Maximè, quia non poteſt ſenſibilis oculus videre, niſi per modum intuitionis: intuitiua autem cognitio, præſertim ſenſitiua, tendit in rē
E prout exiſtentem, & ſecundum omnes conditiones exiſtentiæ: intelligi ergo non poteſt, quod talis intuitio ita naturaliter tendat in rem, vt præſcindat ab intrinſeco modo realis præſentiæ. Atque hinc declaratur poſterior pars concluſionis: nam, ſi oculus à Deo eleuatus videt corpus Chriſti, vel videt illud ſub ſpeciebus, vel abſtrahendo ab omni loco & præſentia: neutrū autem horum dici poteſt: ergo. Probatur prima pars minoris, quia, ſi videtur corpus Chriſti ſub ſpeciebus, ergo formaliter & per ſe videtur, vt ſub eis præſens: ergo videtur præſentia, quam ſub illis habet: quia hæc eſt formalis ratio exiſtendi ibi: non poteſt autem per ſe videri aliquod quaſi concretum, quin ſimul per ſe videatur forma, qua formaliter cōſtituitur. Item, quia Chriſtus ſub ſpecie-

ſpeciebus non videtur, vt extenſus: ergo non videtur pars eius ſub parte ſpecierum, & totus in totis: ergo videtur totus ſub ſingulis partibus: ergo neceſſe eſt, vt modus præſentiæ videatur. Dices, diuinitus poſſe fieri, vt videatur ibi, quaſi extenſus. Reſpondetur, aliud eſſe loqui de apparente viſione, aliud de propria & vera viſione, quæ repræſentat rem, prout reuera eſt in ſe: hoc enim loco de hac poſteriori viſione diſputamus, hoc autem modo impoſſibile eſt, videri corpus Chriſti in ſacramento; & videri quaſi extenſum: quia, cum in ſe non habeat talem extenſionis modum, iam non videretur, prout eſt in ſe, priori autem modo nihil repugnaret Deum imprimere in oculo ſpeciem corporis Chriſti, per quam videretur, ac ſi eſſet præſens & extenſum in tali diſtantia, vt notauit D. Tho. in 4. d. 10. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. nam ſpecies viſibilis non ita pendet ab obiecto, quin poſſit Deus per ſe ſolum illam efficere, & conſeruare in oculo, neque actus viſionis ita pendet ex vera præſentia & exiſtentia obiecti, quin fieri poſſit ab oculo informato ſpecie, etiam ſi obiectum in re ipſa non exiſtat; cuius veſtigium habemus etiam in naturalibus, in viſione colorum apparentium in nubibus, ex refractione lucis, & in ſpeculo, in quo videtur apparere obiectum per ſpecies in eo reflexas, ac ſi ibi eſſet, vel ipſummet vel imago eius depicta, de quo genere viſionis multa ſcribunt Scotus hic, diſtinct. 10. q. 5. & 9. & Durand. in Prologo ſententiarum, quæſt. 3. Gabriel quæſt. 1. artic. 3. dub. vltimo: ſed nihil referunt ad præſentem quæſtionem: quia, vt dixi, non agimus de apparente viſione, ſed de vera, & quæ in obiecto, prout in re exiſtit, verè fundetur. Dices, cum totum Chriſti corpus ſit in ſingulis partib. ſpecierum, fieri poterit, vt totum illud corpus, nõ prout in ſingulis partib. exiſtit, ſed tantum prout eſt in toto, efficiat ſpeciẽ ſui ita vt prout eſt in vna parte ſpecierũ, efficiat per vnã partem; verbi gratia, per caput, & vt eſt in alia parte, per aliam, verbi gratia, manum, & ſic de aliis: atq; ita fiet, vt totum videatur, quaſi extenſum. Reſpondetur, argumentum procedere, ac ſi Chriſtus exiſteret in ſacramento per partium penetrationem cum extenſione aliqua; non autem ita eſt, ſed exiſtit altiori modo, & indiuiſibili, vt ſuprà dixi, & ideo fieri nullo modo poteſt, vt videatur cum extenſione, ſi videtur, prout eſt in re, quare, etiam ſi fingatur, tantum partes corporis videri in partibus ſpecierum, ſemper videbuntur, vt indiuiſibili modo exiſtentes: nunquam ergo videbitur totum, vt extenſum ex vi talis viſionis.

D. Thom.

Scotus. Durand. Gabriel.

Supereſt probãda alia pars propoſitionis aſſumptæ, ſcilicet, per hanc viſionem nõ poſſe videri corpus Chriſti abſtrahendo à ſpeciebus, ſeu à loco ſpecierũ, quia videtur repugnare materiali ſenſui hoc modo abſtrahere in actione & cognitione ſua: primò, quia aliàs poſſet etiam eleuari ad videndum colorem in communi, abſtrahendo ab hoc & illo indiuiduo coloris. Secundò, quia actus vidẽdi intrinſecè eſt viſio intuitiua, aut per modum intuitionis: de ratione autem huiuſmodi cognitionis eſt, vt tendat in rem, vt actualiter exiſtentẽ, & ſub conditionibus exiſtendi. Tertiò, quia videtur impoſſibilis ille modus abſtractionis. Neceſſe eſt enim, vt videatur corpus Chriſti, aut extenſum, aut inextenſum, neq; inter hæc videtur poſſe dari medium, cum immediatam contradictionem includere videantur, nã licet dici poſſit, reſpectu ipſius rei includere huiuſmodi immediatam contradictionem, & nihilominus reſpectu mentis poſſe conſideratione vtrũque præſcindi, & rem ſolã conſiderari; nihilominus in potentia viſiua, quæ valde materialis eſt, non videtur poſſe reperiri hoc medium; quia ille modus præſcindendi eſt valde ſpiritualis, & excedens capacitatem & obiectum oculi materialis. Dices, extenſio in loco, ſeu præſentia realis, nõ eſt ratio, ſed tãtũ cõditio neceſſaria obiecti viſibilis; ergo poterit Deus facere, vt obiectum ſine tali cõditione videatur. Aut è contrario, quia color corporis Chriſti de facto eſt affectus tali modo præſentiæ ſacramentalis, & ad hoc eleuatur per diuinam potentiam; eadem ratione poterit eleuari oculus ad videndum colorem ſic affectum; nam hoc ipſo, quod ille eſt modus coloris, etiam ſi ſupernaturalis ſit, videtur comprehendi ſub latitudine communis ſenſibilis, ſeu viſibilis; quia eſt aliquid ipſius coloris, nec refert, quod ſit quid ſupernaturale, quia diuina virtute poteſt potentia eleuari ad obiectum ſupernaturale, quando illud comprehenditur aliquo modo ſub naturali obiecto talis potentiæ; vt de intellectu conſtat. Propter has coniecturas & ſimiles, quæ facile excogitari poſſunt, dixi tantum, hanc partem eſſe probabilem, quia implicatio contradictionis non eſt tam aperta, quin poſſit aliquis contrarium opinari. Nihilominus, quod diximus, veriſimilius videtur, & ad priorem partem reſpondeo, præſentiam obiecti non eſſe tantum conditionem per accidens requiſitam in obiecto viſus, ſed eſſe obiectum per ſe viſibile, tanquam ſenſibile commune, quod ſeparabile non eſt ſenſibili proprio in actuali viſione intuitiua, præſertim materiali & ſenſitiua. Ad aliam partem reſpondetur, pręſentiam ſacramentalem nullo modo contineri ſub obiecto ſenſibili, proprio vel communi: non enim præſẽtia, vt ſic, ſed talis, id eſt, extenſa & quantitatiua eſt vnũ ex ſenſibilibus communibus obiecti viſibilis & ideo ſacramentalis præſentia, quæ indiuiſibilis eſt, nullo modo ſub hoc ſubiecto continetur. Nec refert, quod poſſit eſſe ſupernaturalis modus coloris: quia non omnis modus coloris eſt per ſe viſibilis, vt patet de intenſione & ſimilibus. Atque hinc tandẽ conſtat, quid ſit, quoad hoc, dicendum de ſenſu interiori, ſeu imaginatione: quia in illa facile intelligi poteſt, formari idolum corporis Chriſti, præſcindendo à modo ſacramentali: ſed tunc non cognoſcetur Chriſtus in ſacramento, nec prout eſt in ſacramento, ſed tantum cognitione quadam abſtractiua; ad quam, impertinens eſt exiſtentia Chriſti in ſacramento: & ideo ſimpliciter dicendum eſt, Chriſtum in ſacramento nullo ſenſu, etiam interiori, apprehendi poſſe, ſed ſolum fingi aliquo modo quantitatiuo.

Chriſtus nullo ſenſu etiã interiori percipi poteſt, vt eſt in Euchariſtia.

Ad fundamentum primæ opinionis reſponſio patet ex ſupra dictis: ſupponit enim falſum, quoad omnes partes, ſcilicet, vel quod ſpecies intentionales non requirantur ad videndum, vel quod illæ naturaliter fieri poſſint à corpore inextenſo in ordine ad locum, aut quod repræſentare poſſint talem modum exiſtendi, aut corpus ipſum, præſcindendo ab omni præſentia, & ſitu. Ad fundamentum ſecundæ ſententiæ negatur, corpus Chriſti tali modo exiſtens eſſe obiectum viſibile: neque enim ſatis eſt, quod ſit coloratum, niſi exiſtat modo accommodato viſioni. Ad D. Thomam autem ibi citatum ſolum reſpondeo, in hac tertia parte nũquam illam ſententiam docuiſſe. Solum indiget explicatione, quod hic dicit; oculum Chriſti videre ſeipſum ſub ſacramento: Capreol. enim diſtinctio. 10. quæſtio. 4. ad 7. contra primam concluſionem, & Caietanus hic, exponunt, oculum Chriſti videre ſe, non per ſe, ſed per accidens, quod diuerſo modo

Reſpõſio ad fundamenta primæ opinionis.

Capreol. Caietan.

explicant: Caiet. enim ait, oculum Chriſti ita videre ſe, vt ſtatim intellectus videat modum: ſed hoc eſt gratis dictum; quia hoc non eſt videri per oculum, Chriſtum in ſacramento, ſed per intellectum. Et præterea, quia oſtenſum eſt, non poſſe oculum videre ſe in ſacramento, non videndo modum; quia quoad hoc non eſt alia ratio de oculo ipſius Chriſti, quam de quolibet alio. Capreolus vero ait, videre Chriſtum in hoc ſacramento quædam corporalia ſigna, quæ ſunt teſtimonia præſentiæ eius: & ſumpſit occaſionem ex D. Thoma, tum à ſimili ex 1.p.q.12.ar.3.ad 2.vbi hac ratione dicit, oculum beati quodammodo videre Deum; tum ex alia antiqua lectione huius loci, quæ ſic habet, *Oculus Chriſti videt ſe ipſum in ſacramento, quantum pertinet ad intellectum.* Sed hæc etiam expoſitio eſt gratis conficta; nihil enim fingi poteſt, quod ibi videat oculus corporalis Chriſti, quod ſit ſignum præſentiæ ſacramentalis eius: neque enim videt abſentiam ſubſtantiæ panis, nec ſuſiſtentiam accidentium, neque aliquem alium ſenſibilem effectum ſupernaturalem: quia reuera nullus eſt, & ſi eſſet, poſſet æque videri ab alio oculo glorificato: & tamen D. Thom. plane conſtituit differentiam inter Chriſtum & alios beatos. Adde, veram lectionem non habere particulam illam, *quantum pertinet ad intellectum*; nec congrue poſſe coniungi cum cætero contextu, nec cum intentione D. Thomæ, qui aperte ſolum loquitur de corporali viſione, vera reſponſio eſt, cum D. Thomas dicit Chriſtum in ſacramento videre ſe ipſum, illud, *in ſacramento*, non eſſe coniungendum cum obiecto viſionis, quod ſignificatur illa particula, *ſe ipſum*, ſed cum oculo vidente: qui etiam ſub ſacramento habet viſionem ſui ipſius, nō prout in ſacramento eſt, ſed prout in propria ſpecie exiſtit. Habet autem hic illam viſionem, non per ſe primo hic elicitam, ſed per concomitantiam: nam quia in cœlo habet viſionem ſui, illa viſio in ſacramento per concomitantiam ponitur. Et ideo merito dixit D. Thomas, per hanc viſionem videre oculum Chriſti ſe ipſum, non tamen modum quo in ſacramento exiſtit: quod non ideo dictum eſt, quia oculus Chriſti videat ſe, ſeu corpus ſuum præciſe, & abſtrahendo ab omni modo præſentiæ localis: hoc enim diximus fieri non poſſe in corporali oculo: intelligendum ergo eſt, ideo oculum Chriſti videre ſe, non tamen modum ſacramentalem, quia videt ſe præſentem in cœlo, & extenſum in loco, prout ibi exiſtit. Atque hinc etiam optime intelligitur ratio differentiæ, inter oculum Chriſti, & aliorum beatorum: nam *Chriſti oculus* (inquit) *videt ſe in ſacramento, quia ibi eſt*, oculi vero aliorum beatorum non vident Chriſtum in ſacramento, quia ibi non ſunt: quæ ratio aperte declarat, illam particulam, *in ſacramento*: referendam eſſe ad oculum videntem, non ad obiectum viſum: ſic enim ratio eſt efficax, & alio ſenſu eſſet impertinens: nam ſi obiectum eſſet in ſacramento videndum, & eſſet viſibile ab aliquo oculo corporali, quid referret, quod oculi beatorum non eſſent in ſacramento, vt illud videre non poſſent? cum neceſſe non ſit, oculum videntem eſſe in eodem loco, vbi eſt obiectum viſum, igitur non eſt ſermo de obiecto viſo in ſacramento, ſed de oculo vidente in ſacramento, ſeu (ad tollendum æquiuocationem) ex ſacramento. Ratio autem huius neceſſario ſumenda eſt ex concomitantia, vt dixi: nam, quia oculus Chriſti ſimul eſt extra & in ſacramento, ideo per concomitantiam habet in ſacramento actum viſionis, quem habet extra: oculi autem aliorum beatorum, licet ſint extra ſacramentum, non tamen intra illud: & ideo non habet in eis locum concomitantiæ ratio: & hanc expoſitionem ſignificauit etiam D. Tho. in 4. diſtinction. 10. quæſtion. 2. artic. 2. quæſtiuncula 1. & 2. ad 3. Ægidius Theorema. 16. & 17.

SECTIO V.

Vtrum Chriſtus, prout eſt in hoc ſacramento, poſſit cognoſci ab intellectu creato.

PRincipio ſupponendum eſt, non eſſe ſermonem de cognitione fidei, quæ obſcura eſt, & alterius teſtimonio nititur, nam per ſe conſtat, poſſe hoc myſterium cognoſci per fidem, non ſolum diuinam, & ſupernaturalem, ſed etiam humanam, & naturalem, ſi quis velit ex humano tantum teſtimonio id credere. Imo non tantum fide voluntaria, ſed etiam fide coacta, ſeu neceſſitante intellectum, poteſt interdum naturaliter credi hoc myſterium, præſertim ab angelo, ſecundum illud Iacobi, *Dæmones credunt, & contremiſcunt*, ſicut enim in aliis myſteriis fidei, euidentibus ſignis & miraculis, ac teſtimoniis coguntur dæmones credere vera eſſe, quæ fides docet, ita etiam in hoc myſterio, vt in articul. 7. expreſſe docuit D. Thomas; imo addit Bonauent. d. 10. q. vltim. ad 1. quem imitatur VValdenſis, tom. 2. de ſacrament. cap. 62. aliquando etiam intellectum humanum, & ſenſibus coniunctum certis indiciis cognoſcere, eſſe ibi corpus Chriſti. Quod quidem, ſi ſolum intelligatur iuxta generalem doctrinam, qua probabile eſt, aliquos Sanctos, viſis miraculis, Chriſti habuiſſe euidentiam in teſtificante myſteriorum fidei, non habet hic aliquid ſpeciale; ſi vero intelligatur, aliquos conſequi huiuſmodi cognitionem per indicia aliqua, aut effectus, quos in ipſius ſacramenti vſu experiuntur, in hoc ſenſu ſuſpecta eſt illa doctrina, & plena periculi, niſi caute intelligatur, quæ enim ſunt huiuſmodi indicia præſentiæ Chriſti? ſenſibilia enim nulla ſunt; & ſi quæ interdum ſunt, poſſent à dæmone cauſari; ſpiritualia vero in ipſomet ſacramento nulla etiam excogitari poſſunt, in ſuſcipiente vero interdum ſunt aliqui boni motus, quos poſſet Chriſtus cauſare, etiam ſi in ſacramento realiter præſens non adeſſet, ſimpliciter ergo ex his effectibus nulla haberi poteſt rei euidentia, ſuppoſita tamen certa fide realis præſentiæ Chriſti, ex huiuſmodi effectibus, adiunctis etiam Spiritus ſancti donis, ſapientiæ & intellectus, fit hæc veritas ita euidenter credibilis, vt intellectus fere non indigeat motione voluntatis ad illam credendā, quia ipſa experientia & affectu ita inducitur intellectus, vt neceſſitari quodammodo videatur ad aſſentiendum, quamuis reuera, non ſit neceſſitas ſimpliciter, ſed magna quædam promptitudo & facilitas.

Bonau. VValdenſ.

Secundo ſupponendum eſt, non eſſe difficultatem vllam de cognitione ſupernaturali euidente ac per ſe infuſa: nam, vt in commentario diximus, duobus modis poteſt Deus infundere ſcientiam huius myſterij. Primo, per viſionem beatam, quo modo non ſolum poteſt, ſed etiam credibile eſt, omnes beatos videre in Verbo hoc myſterium, quamquam Gabr. lectio. 45. in Canonem in fine hoc limitet ad eos tantum, quia in via huius myſterij fidem habuerunt, ſed mihi veriſimilius eſt, hunc eſſe vnum ex effectibus diuinæ prouidentiæ, qui ex generali perfectione ſtatus beatifici omnibus beatis patet in Verbo, magis enim hoc pertinet ad perfectionem illius ſtatus, quam videre genera & ſpecies rerum naturalium, quod omni-

Chriſtus in Euchariſtia exiſtēs cognitione ſupernaturali videri poteſt, & actuà beatis omnibus videtur. Gabriel.

omnibus beatis commune eſt; neque eſt credibile, omnes ferè, qui in lege gratiæ ſaluantur, etiam ſi infimi ordinis ſint, videre hoc myſteriũ in Verbo, angelus verò, & omnes antiquos Patres, etiam ſi ſanctiſſimi fuerint, non videre illud; ſolum quia in via expreſſam eius reuelationem nõ habuerunt: ſed de hoc latius alibi. Secundo modo poteſt ſupernaturaliter infundi ſcientia huius myſterij, infundendo ſpeciem propriam, repræſentantem Chriſtum in ſacramento, & modum exiſtendi, quem ibi habet, & modum, quo accidentia exiſtunt: & vinculum; ſi quod eſt, inter Chriſtum & accidentia panis, & dando lumen & auxilium vſui talis ſpeciei accommodatum; & in hoc etiam genere ſcientiæ nulla eſt repugnantia: imo in primo tomo oſtendi, Chriſti animã habere illam; idemque piè credendum eſt de B. Virgine in ſtatu gloriæ: de aliis autem beatis res eſt incerta: & hæc vocari poteſt ſcientia perfecta in proprio genere.

Tertius tamen modus excogitari poſſet huius ſcientiæ infuſæ, imperfectæ tamen in illo ordine, & per effectus: quæ appellatur à dialecticis ſcientia, Quia. Et quidem, ſi ſunt aliqui ſupernaturales effectus, qui neceſſariam habeant connexionem cum hac reali præſentia Chriſti in ſacramento, non eſt dubium, quin illa ſcientia ſit poſſibilis: ergo tamen nõ ſatis capio, qui ſint, vel eſſe poſſint tales effectus, & ideo exiſtimo, ſaltem de facto, nullos fieri à corpore Chriſti, vt eſt in ſacramento qui non poſſent fieri ab eodem, ſine tali præſentia ſacramentali, niſi forte quis dicat, ipſum net dependentiæ modum, quo nunc fluit ſacramentalis gratia à corpore Chriſti, ita pendere eſſentialiter ab hac præſentia, vt, quãuis ipſa gratia poſſit aliter fieri, non tamen ille modus dependentiæ; & ideo, cognito illo modo dependentiæ, prout in ſe eſt, ex illo poſſe à poſteriori cognoſci præſentiam Chriſti.

Sed hoc, licet acutum videatur, non tamen ſolidum: quia, licet fortaſſe ille modus dependentiæ eſſentialiter pendeat à corpore Chriſti, non tamen à præſentia ſacramentali: illa enim non eſt ratio agendi, etiam inſtrumentalis; ſed ſolum eſt conditio requiſita, non tam ex natura rei, quàm ex inſtitutione diuina. Vnde, licet illa dependentia dicat habitudinem ad corpus Chriſti, eſſentialiter tamen fortè non reſpicit illud, vt propinquum vel diſtans, & multo minus, vt exiſtens in hoc vel illo ſpatio. Ac denique, licet dicat habitudinem ad inſtrumentum creatum, fortaſſe ex vi rationis ſpecificæ talis dependentiæ, non magis reſpicit hoc inſtrumentum, quam aliud. Itaque nullum effectum inuenio, ex quo poſſit hæc ſcientia à poſteriori infundi. Vnde, ſecluſa euidentia in teſtificante, nullam exiſtimo eſſe poſſe de hoc myſterio mere abſtractiuam, & per extrinſeca ſigna, ſecluſo proprio lumine, & ſpecie ipſius myſterij, at hæc de ſupernaturali cognitione.

Chriſtus vt in Euchariſtia exiſtit, nõ poteſt cognoſci euidenter lumine naturali.

Tertiò, de naturali, cognitione ſupponendũ eſt, id, quod à fortiori ſequitur ex dictis, nõ poſſe Chriſti corpus in ſacramento exiſtens euidenter cognoſci lumine naturali, cognitione abſtractiua per ſigna vel effectus: quod quidem in intellectu humano corpori cõiuncto per ſe notum eſt: accipit enim cognitionem per ſenſus: nullus eſt autem ſenſibilis effectus, qui ex præſentia corporis Chriſti in ſacramento oriatur, ex quo, vel ipſamet præſentia, vel exiſtentia ipſius corporis, vel abſentia panis, vel ſubſiſtentia accidentium, probabiliter colligi poſſit, ne dum euidenter. Quæ ratio eadem proportione, poteſt ad intellectum ſeparatum, ſeu angelicum applicari: quia ſimiliter nullus eſt inſenſibilis, ſeu ſpiritualis effectus, ex quo in huiuſmodi cognitionem deueniri poſſit.

Solum poſſet aliquis dubitare: quia angelus videt euidentia naturali, non eſſe ſubſtantiam panis ſub accidentibus eius: ergo & videt accidentia eſſe ſine ſubiecto, quod inde neceſſariò ſequitur, & ex eodem effectu poteſt ſatis manifeſte elicere, ibi adeſſe corpus Chriſti, primum antecedens patet ex Ariſtotele. 2. de anima dicente, viſum, qui naturaliter cognoſcit præſentiam lucis, percipere etiam tenebras, quod eadem proportione applicari poteſt ad omnem potentiam & obiectum, præſertim ad intellectum, qui per actum poſitiuum poteſt aliquo modo cognoſcere priuationem: intellectus ergo angelicus, qui naturaliter videt præſentiam ſubſtantiæ, quando adeſt, videt etiam abſentiam eius, quando non adeſt, non ſolum per priuationem actus, id eſt, quia caret inſtitutione eius (ſicut contingit in corporali viſu) ſed etiam, quia per poſitiuum actũ cognoſcit, ideo à ſe non videri, quia ibi non eſt: nã ſibi eſt euidens, quod ſi adeſſet, poſſet illam videre: neque aliter cognoſcit angelus abſentiam aliarũ ſubſtantiarum, quando corrumpuntur, niſi quia non videt illas in rerum natura exiſtentes. *Dubium.*

Reſpondetur primum: Licet hoc concederemus de abſentia panis, non eſſet magnum inconueniens; quia, licet illa carentia ſupernaturali modo fiat in hoc ſacramento, tamen in ſe, & in facto eſſe (vt ſic dicam) non eſt aliquid ſupernaturale, ſed aliquid mere naturale: quia ſolum eſt negotio cuiuſdam entis naturalis: ſicut è contrario, licet Deus ſupernaturali modo produceret angelum per tranſubſtantiationem, vel hominem per reſurrectionem, poſtea naturaliter poſſet videri, vt actu exiſtens: idem ergo eſt proportionaliter de deſitione. Vnde conſequenter etiam nullum erit inconueniens, angelum cognoſcere accidentia panis exiſtere, & carere actuali inhærentia ad ſubſtantiam: nam vtrumque hoc naturalis ordinis eſt; illud poſitiuum, ſcilicet, ipſa actualis entitas accidentium; hoc priuatiuum cuiuſdam formæ, ſeu modi naturalis, qualis eſt actualis inhærentia accidentis. Quod, ſi hæc accidentia ſeparata habent modum poſitiuum ſubſiſtendi, illum non oportet cognoſci ab angelo: quia neq; habet naturalẽ ſpeciem eius, neque ex aliis effectibus ſufficienter manifeſtatur: quia poteſt Deus variis modis conſeruare hæc accidentia ſine actuali inhærentia in ſubſtãtia panis. Vnde etiam fit, multò minus hinc conſequi, cognoſcere angelum ex his effectibus præſentiam corporis Chriſti ſub illis ſpeciebus, ſecluſa alia fide: quia hoc non ſequitur immediatè ex abſentia panis: cum poſſit Deus alia accidentia conſeruare omni ſubſtantia carentia. *1. Solutio.*

Secundò dicitur, etiam ipſam abſentiam ſubſtantiæ panis, vel vini non eſſe ſatis euidentem angelo euidentia naturali: quia, quamuis ſit euidens non videri ab ipſo, tamen non eſt euidens, non videri, quia non eſt, poſſet enim illa non videre, quia diuinitus impediretur; poteſt ergo merito dubitare, vnde ſibi proueniat, quod ſubſtantiam panis ibi non videat? an, quia non eſt, vel quia Deus ſecum non concurrat? neutrum ergo horum poteſt definitè ac euidenter iudicare. Vnde quoad hoc, magna eſt differentia inter poſitiuam productionem ſubſtantiæ naturalis modo ſupernaturali, & deſitionem: nam productio habet terminum poſitiuum, qui per propriam ſpeciem & imaginem poteſt euidenter, & directè in ſe videri: carentia verò non videtur in ſe directè poſitiuè: ſed per formalem vel virtualem diſcur- *2. Solutio.*

diſcurſum, inferendo rem non eſſe, quia non videtur: quæ illatio non ſemper eſt euidens, quando illa carentia cognitionis poteſt habere aliam cauſam eiuſdem rationis & ordinis. Vnde non eſt eadem ratio de omni alia abſentia ſubſtantiæ, quæ fit per naturalem deſitionem, ſeu corruptionem: quia ibi videri poſſunt cauſæ & principia, corruptionis: & alioqui nulla videntur principia, ſeu naturales cauſæ, quæ ad exiſtentiam talis ſubſtantiæ ſufficiant; & ideo euidens eſt, talem ſubſtantiam non eſſe: quia, licet poſſet contingere, vt aliter res ſe haberet, Deo ſupernaturali virtute impediente, vel immutante ordinem rerum naturaliũ, tamen hoc non tollit naturalem euidentiam, quando nullum eſt principiũ, vel fundamentum in natura ad ſuſpicandum, vel iudicandum, ibi interuenire aliquem ſupernaturalem effectum: at verò in pręſente nullum apparere poteſt principium deſitionis huius ſubſtantiæ: imò aliunde videntur euidenter adeſſe ſufficientes diſpoſitiones, & cauſæ ad conſeruandam illam ſubſtantiam, nullumque adeſſe principium ſufficiens naturale deſitionis eius. Vnde fit euidens illam non deſiuiſſe naturaliter, & conſequenter etiam eſt euidẽs, carentiam intuitionis eius, non eſſe ſine aliqua ſupernaturali cauſa vel myſterio; & ideo non poteſt definitè ſciri naturaliter, quo modo ſupernaturalis cauſa id effecerit, cum poſſit variis modis illud præſtare. Et hæc de cognitione per extrinſecos effectus.

Supereſt præcipua quæſtio de cognitione rei directa per propriam ſpeciẽ & naturale lumen, quodcunque illud ſit. Poteſt autem de duobus dubitari, quæ ſectione præcedente diſtinximus, ſcilicet, vel de præſentia corporis Chriſti ſub ſacramento, vel tantum de exiſtentia eius in rerum natura: ſunt enim hæ duæ quæſtiones valde diuerſæ. Prima eſt, an angelus, verbi gratia, per ſpecies ſuas naturales poſſit naturaliter videre corpus Chriſti eſſe ſub ſpeciebus panis, intuendo illud ibi, circa quam multi affirmant, poſſe angelum virtute naturali cognoſcere euidenter, & in ſe hoc myſterium, intuendo corpus Chriſti ſub ſpeciebus & modum exiſtendi, quem ibi habet. Ita tenet Scotus in 4. diſtinctio. 10. quæſtio. 8. Maior, quæſt. 5. Palacius diſputat. 3. concluſ. 7. Ocham in 4. q. 5. Gabr. lect. 45. in Can. Ægidius Theorem. 16. Fundamentum huius ſententiæ eſt: quia nihil eſt in corpore Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, quod latere poſſit naturalẽ virtutem angeli, præter modum exiſtendi: ſed hic non: ergo. Probatur minor primò: quia ille modus eſt res quædam finita: ergo nõ eſt cur neceſſario excedat in ratione intelligibilis naturalem virtutem intellectiuam angeli. Secũdò, quia ſi quid obſtaret, maximè, quia ſupernaturaliter fit. ſed hoc nõ refert: quia etiam duo corpora ſe penetrantia in eodem loco ſupernaturaliter ita conſtituuntur, & tamẽ poſtquam ita ſunt, poſſunt ab angelo virtute naturali videri: ita verò ſe habent omnes partes corporis Chriſti hic, vt ſupra vidimus ex horum authorum ſententia. Tertiò, addũt hi authores, nihil creatũ eſſe ſimpliciter ſupernaturale, ſed tantum reſpectiuè. ſcilicet, reſpectu huius vel illius naturæ, vt in præſente; modus hic exiſtendi, quãuis ſit ſupra naturam corporis, tamen abſolutè non eſt quid ſupernaturale: quia non eſt ſupra naturam angeli, non ergo repugnabit ab angelo naturaliter cognoſci. Præſertim, quia ſecundum Scotum, angelus accipit ſpecies à rebus: poterit ergo accipere etiam à corpore Chriſti ſic exiſtente. Tandem maximè videtur vrgere argumentum de Chriſti anima: modus enim exi-

Quorundam opinio.

Scotus. Maior. Palac. Ocham. Gabr. Aegid.

A ſtendi, quem in ſacramento habet, non eſt illi ſupernaturalis; quia naturale illi eſt, eſſe totam in toto, & in qualibet parte: ergo poterit angelus intueri animam Chriſti hic: ergo & vnionem eius ad corpus: ergo & corpus ipſum, quaſi per concomitantiam, vt ſic dicam.

Nihilominus dicendum eſt, non poſſe intellectũ creatum virtute naturali videre modum exiſtendi, quem corpus Chriſti habet in ſacramento, & cõſequenter neque intueri corpus Chriſti, vt eſt ſub ſpeciebus, ſeu cognoſcere clarè, quod ibi ſit: hæc enim omnia ſunt inter ſe connexa: quia ille modus eſſentialiter nihil aliud eſt, quam præſentia, quam B hic habet; quæ præſentia eſt ratio exiſtendi hic, & ideo, niſi modus ipſe in ſe videatur, non poteſt clarè videri corpus ſub ſpeciebus exiſtere. Hanc ergo cõcluſionem tenet D. Thom. hic, & Bonauent. in 4. d. 10. quæſt. vltima. Richard. artic. 5. q. 1. Durand. q. 4. & Thomiſtæ omnes. Paludanus, Capreolus, Heruæus, Soto, Caietanus, & Henric. quodlib. 11. quæſt. 12. Antonin. 3. part. titul. 13. capit. 6. §. 13. Et probatur primò, ſupponendo, intellectum corpori coniunctum non poſſe accipere ſpecies à corpore Chriſti, vt hic exiſtit, vt ex ſupra dictis patet, quia non poteſt recipere ſpecies, niſi per ſenſus: ſenſus autem non poſſunt immutari à corpore Chriſti vt eſt hic: intellectum autem ſeparatum, nõ accipere C ſpecies à rebus, ſed habere illas congenitas: & cõſequenter ſolum poſſe naturaliter cognoſcere ea, quorum habet naturales ſpecies congenitas, ſeu quorum ſpecies ei debentur ex natura rei, quod ſuppono ex prima parte. Tunc ſic: intellectus angelicus (& idem eſt de quolibet creato) non habet ex natura ſua ſpeciem illius modi, quo Chriſtus exiſtit in ſacramento: quia talis ſpecies non debetur ei ex natura rei: ergo non poteſt illum naturaliter cognoſcere: antecedens patet primò, quia ille modus eſt ſupernaturalis ſimpliciter, vt ſupra oſtenſum eſt: non enim pertinet ad naturalem ordinem: angelo autem ſolum debentur ſpecies rerũ pertinentium ad ordinem naturæ. Secundò, quia D angelus, aut cognoſcit accidentia per ſpecies ipſius ſubſtantiæ, ſeu ſubiecti, aut per diſtinctas & proprias ſpecies: priori modo non cognoſcit hanc præſentiam ſacramentalem per ſpeciem corporis Chriſti naturalem: quia talis modus non habet coniunctionem naturalem cum corpore Chriſti, ſed potius ex natura rei videtur illi repugnare, maximè comparando hunc modum ad quantitatem ipſam. Poſterior autem modus cognoſcendi accidens per propriam ſpeciem diſtinctam ab ſpecie ſubiecti, vel non eſt connaturalis angelo, vt multi putant, vel, ad ſummum, pertinet ad naturalem ordinem intelligendi, quando accidens tale eſt, vt conueniat E ſubiecto ſecundum naturalem capacitatem eius ita vt ex illo, & accidente reſultet vnum compoſitum naturale, pertinens ad naturæ ordinem. Tertiò, quia ea, quæ poteſt angelus naturaliter intueri, quando exiſtunt, poteſt etiam naturaliter cognoſcere eſſe poſſibila, antequam exiſtant, cognoſcendo eorum eſſentiam & naturam per proprias eorum ſpecies: ſed non poteſt angelus cognoſcere hoc myſterium eſſe poſſibile, nec ſcire rationem & eſſentiam huius præſentiæ ſacramentalis, priuſquã fiat: quod Deus decreuiſſet, nunquam hoc myſterium facere, fortaſſe nunquam aſcendiſſet in cogitationem angeli illud eſſe poſſibile: vnde Sancti Patres illud vocant ineffabile, & ſupra omnem intellectum.

Creatus intellectus naturali virtute nec modũ quem in Euchariſtia habet Chriſti corpus nec corpus ipſum ibi eſſe cognoſcere põt.

D. Thom. Bonauen. Richard. Durand. Palud. Capreol. Heru. Soto. Caietan. Henric. Antonin.

Dici autem poſſet, dupliciter poſſe angelum cognoſcere

Euaſio.

gnoſcere hunc modum; primò per ſpeciem quantitatis, quia per illam videtur quãtitas corporis Chriſti exiſtens, & nõ cum proprio modo: ergò cùm alio illi repugnante: ſunt enim hi duo modi immediatè oppoſiti, nec poteſt vnus, niſi per alium excludi. Sed inprimis adhuc incertum eſt, an per illam ſpeciem videatur quantitas exiſtens ex vi ſolius exiſtentiæ, quam habet in ſacramento. Deinde illo dato, non rectè infertur ex negatione poſitiuum, id eſt, ex eo, quod angelus non videat modum extenſum, videre modum indiuiſibilem, vt patere poteſt ex dictis ſectione præcedente; & conſtat etiam in humanitate Chriſti, quæ naturaliter videbatur exiſtens ab angelo, & in ea non videbatur modus propriæ ſubſiſtentiæ; & non propterea videbatur modus vnionis ad aliam ſubſiſtentiam, cum tamen duo illi modi etiam ſint immediatè oppoſiti, & vnus nõ niſi per alium excludatur. Et ratio eſt; quia, licet reſpectu ipſius rei ita ſit; tamen reſpectu cognitionis poteſt per ſolam abſtractionem, ſeu præciſionem: vnum cognoſci ſine alio, ſicut paulò antea dicebamus interdum poſſe modum ſeu proprietatem alicuius rei latere, ſeu non cognoſci; non quia in re nõ ſit, ſed quia cognitio ad illam non extendatur, vel ex defectu virtutis, vel ex alio impedimento. Quocirca, cum hic modus ſit aliquid poſitiuum, & alterius ordinis à quantitate corporea, non eſt veriſimile, poſſe videri per ſolam ſpeciem naturalem quantitatis abſque alio principio. Secundo ergo modo dici poſſet, hunc modum præſentiæ conuenire in communi ratione ſua cum modo ſubſtantiæ ſpiritualis, quæ tota eſt in toto, & tota in qualibet parte, cuius angelus habet propriam ſpeciem; & hoc ſatis eſſe, vt angelus vtendo ſimul illa ſpecie, & ſpecie corporis poſſit cognoſcere illum modum, vt exiſtentem in corpore. Sicut, ſi Deus poneret formam cœli in materia ignis, vel formam ignis in materia cœli: quamuis angelus non habeat vnam ſpeciem naturalem, repræſentantem illud compoſitũ: coniungendo tamen ſpecies partium, & ſimul illis vtendo, poſſet illud cognoſcere. Sed inprimis valde dubito de veritate exempli: quia, ſicut totum non dicit tantum partes, ſed prętera vnionem earum; ita ad cognoſcendum totum, non ſatis eſt habere ſpecies partium, niſi adſit ſpecies, quã vnio earum repræſentetur: vnio autem inter materiam cœli, & formam ignis per nullam ſpeciem naturalem repręſentatur. Præterea in præſente eſt ſpecialis ratio; nã hic modus præſentiæ in corpore Chriſti, licet ſecundum quandam communem rationem videatur cõuenire cum ſpirituali modo angelorum, tamen re ipſa, in ſpecifica ratione eſt valde diuerſus, quia reuera eſt materialis, & habet extenſionem quandã ex parte ſubiecti, quamuis habeat inextenſionem in habitudine omnium partium ad idem ſpatium, ac tandem illud compoſitum ex corpore, & tali modo eſt omnino præter ordinem naturæ: vnde nec per vnam, nec per plures ſpecies naturales repræſentatur.

Reiicitur. *Alia euaſio.* *Reiicitur.*

Reſpõſio ad argumenta propoſita. Ad fundamenta ergo reſpondetur. Ad primum negando conſequentiam; quia, licet res ſit finita, hoc ipſo, quod ad ordinem naturæ non pertinet, ſatis eſt; vt excedat naturalem virtutem intellectiuã angeli. Dices, hactenus probatum non eſſe, hũc modum non poſſe cognoſci ab angelo ex defectu virtutis intellectiuæ, ſed ex defectu ſpecierum: quod videtur valde diuerſum: nàm, licet demus huiuſmodi ſpeciem non eſſe angelo naturaliter debitam, tamen, ſi illi detur, naturali virtute poterit illa vti ad cognoſcendum talem modum: non ergo deeſt illi virtus intellectualis propriè loquendo. Reſpondetur, hunc eſſe alium modum dicendi; & reſpondẽdi, aliis fortaſſe probabilem; mihi tamen non probatur, nec videtur conſequenter dictum: quia, vt Philoſophus ait, omni potentiæ paſſiuæ naturali reſpondet potentia actiua naturalis; vnde ſi angelus haberet naturalem virtutem ad cognoſcendũ hunc effectum, deberet reſpondere illi aliquod principium naturale, quo poſſet capacitas eius naturalis in actum reduci; & conſequenter illi eſſet debita ſpecies, tanquam actus primus, & proprium principium, quo poſſet comparare actum ſecundum: dico ergo, ſicut ſpecies eſt ſupernaturalis angelo, ita etiam requireret lumẽ intellectuale ſuperioris ordinis, quo poſſet tali ſpecie vti, vt latius in genere tractaui in primo tomo diſputando de ſcientia beata, & infuſa animæ Chriſti. Ad ſecundum reſpondetur; hunc modum, non ſolum eſſe ſupernaturalem in modo, quo fit, ſed in ſe, & in facto eſſe: neque eſt ſimile de penetratione corporum, vt ſæpe dixi. Ad tertium reſpondetur, illud dogma eſſe falſum; ſunt enim multæ res ſimpliciter ſupernaturales, & hic modus ſecundum propriam ſpeciem ſuam nulli rei poteſt eſſe connaturalis: quia, neque corporibus; vt per ſe conſtat, neque ſpiritibus: quia, vt dixi, eſt longè diuerſæ rationis à naturali modo illorum. Ad vltimum de anima, probabile valde eſt poſſe angelum vel animam ſeparatam, videre animam Chriſti exiſtentem ſub ſpeciebus ſacramentalibus, quoad ſubſtantiam eius, exiſtentiam, & localem præſentiam; non tamen inde fit, poſſe videre corpus: quia ſunt res diſtinctæ, & nihil repugnat videri vnam non viſa alia, ſi in vna eſt impedimentum; & non in alia: de vnione verò ad corpus probabilius eſt non poſſe videri naturaliter, vel quia non poteſt videri non viſo corpore, vel certè, quia illa vnio ex natura ſua coextenditur corpori, vnde etiam reſpectu illius, modus ille exiſtendi totam in toto, & in qualibet parte, eſt ſupernaturalis; & ideò ratione talis modi videri non poteſt, prout eſt in ſacramento, nec repugnat videri animam cũ ſua præſentia locali, non viſa vnione: quia ſunt ex natura rei diſtinctæ, ſicut humanitas Chriſti, videtur exiſtens, & pręſens, non viſa vnione eius ad Verbum, vt paulò antea dicebamus.

Dubium. Hinc verò oritur ſecunda quæſtio ſupra propoſita, videlicet, ſi fingeremus Chriſti corpus non exiſtere alibi in rerum natura, niſi in ſacramento, vtrùm angelus per naturalem ſpeciem, quam habet corpus Chriſti, poſſit naturaliter cognoſcere illud corpus exiſtere in rerum natura, eſto non poſſit cognoſcere vbi, vel quomodo exiſtat: authores enim non tam diſtinctè hoc diſputant, multi tamen ex citatis pro noſtra ſententia abſolutè videntur negare omnem cognitionem corporis Chriſti ex vi talis exiſtentiæ: & poteſt ſuaderi; quia viſio rei exiſtentis per propriam ſpeciem non poteſt eſſe niſi intuitiuã: viſio autem intuitiuã non ſatis concipitur, niſi res alicubi præſens videatur; quia hæc eſt conditio maximè intrinſeca & inſeparabilis à productione, & exiſtentia rei: non enim poteſt res produci, niſi alicubi producatur, & vt ſupra dicebam, cum cognitio intuitiua tendat ad naturalem exiſtentiam, vt ſic, non videtur poſſe naturaliter ſeparari à conditionibus neceſſariis ad exiſtendum.

1. Sententia.

2. Sententia Caietani. Nihilominus Caietan. hic articul. 7. ad primum Scoti, ſentit poſſe angelum per ſpecies & lumen naturale cognoſcere exiſtentiã corporis Chriſti, quãuis non videat modum, quem in ſacramento habet,

Aegid.

idem ſignificat Ægid. Theorem. 29. & poteſt declarari exemplo Incarnationis, quo ſæpè vſi ſumus: nam dæmon videt Chriſti humanitatem exiſtentem, præſcindẽdo à modo ſubſiſtentiæ, vel vnionis: ergo eadem ratione poſſet videre corpus Chriſti exiſtens, præſcindendo à modo præſentiæ: probatur conſequentia: quia naturæ ſubſtantiali actu exiſtenti tam intrinſecus eſt ex natura rei modus ſubſiſtentiæ, ſicut modus pręſentiæ ipſimet ſubſtantiæ, vel quantitati; imò quodammodo videtur magis intrinſecus, quia eſt ſubſtantialis, & ad complementum ſubſtantiæ pertinens: & aliunde etiam, tam neceſſarium eſt, vt natura ſubſtantialis habeat alterum ex his duobus modis, ſubſiſtentiæ, vel vnionis, ſicut eſt neceſſarium, corpus quantum habere hanc vel illam præſentiam: eſt ergo eadem ratio. Neque enim refert, ſi dicatur, præſentiam eſſe modum abſolutum, & independentem ab alio, vt ſubiecto, & termino, præterquam ab ipſo corpore quanto: & ideo neceſſarium eſſe ſimul cum illo cognoſci: modum autem vnionis eſſe quodammodo reſpectiuum, & dependere à Verbo, ſine quo videre non poteſt: hæc enim differentia, quamuis, quoad aliquid vera ſit, parum referre videtur ad præſentem cauſam. Tum quia, licet modus vnionis terminetur ad Verbum, poteſt fortaſſe videri, non viſo Verbo intuitiuè, ſed tantum abſtractiuè, ſub ratione perſonæ terminantis illum modum vnionis: tum etiam quia, licet concedamus, hoc titulo eſſe minus cognoſcibilem modum vnionis virtute naturali, nobis ſatis eſt, quod etiam ratione ſupernaturalitatis, vt ſic, cognoſci non poteſt: & hæc ratio ſufficit, vt poſſit videri natura exiſtens. Non viſo vnionis modo: ſed eadem ratio locum habet in modo præſentiæ ſacramentalis: quia ſupernaturalis etiam eſt: ergo eadem ratio: Tum denique, quia argumentum illud oſtendit, ex parte obiecti non eſſe repugnantiam, quo minus naturaliter videatur exiſtentia alicuius rei, non viſo modo eius, ſiue abſolutus ſit, vt eſt ſubſiſtentia, ſiue reſpectiuus, vt vnio: ergo, ſi ex parte potentiæ eſt ſufficiens principium ad videndum exiſtentiam, & non modum, nõ repugnabit, videri vnum, non viſo alio, ſiue ille modus ſit abſolutus, ſiue reſpectiuus; imò ſiue naturalis ſit, ſiue ſupernaturalis, vel etiam ſi in re ipſa deſit, ſiue non, nam etiam in natura habente propriam ſubſiſtentiam poſſet Deus facere, vt angelus videret exiſtentiam talis naturæ, & non ſubſiſtentiam, vel non dando ſpeciem magis repræſentantem, vel non magis concurrendo. Atque hinc ſumitur ratio à priori huius ſententiæ, quia exiſtentia, & modus præſentiæ ſunt ex natura rei diſtincta, & exiſtentia eſt ſecundum ſe prior, & alioqui ex parte angeli eſt ſufficiens principium naturale ad cognoſcendam exiſtentiam; ſcilicet, ſpecies propria illius corporis, & naturale lumen; & non habet principium ad cognoſcendum modum præſentiæ: ergo poteſt naturaliter cognoſcere ſubſtantiam, & exiſtentiam talis corporis, & quantitatem eius independenter à modo præſentię. Et confirmatur, quia intellectui, cum ſit ſpiritualis potentia, non repugnat præſcindere rem à modo, & exiſtentiam à præſentia locali, ſiue illa cognitio vocetur ſimpliciter intuitiua, ſiue ſecundum quid, quia terminatur ad exiſtentiam, vt actu exercitam, & ſecundum quid abſtractiua, quia præſcindit ab aliqua conditione exiſtentiæ.

Approbatur & explicatur ſecunda ſententia.

Atque hæc poſterior opinio videtur efficacioribus niti fundamentis, & difficultatibus omnibus A ſatisfacere. Solum addo, quando corpus Chriſti exiſtit, non ſolum in ſacramento, ſed etiam extra, modo naturali, & quantitatiuo, angelum per ſpeciem eius naturaliter videre illud in propria ſpecie exiſtens, quia totum illud obiectum cadit ſub illã ſpeciem & proprium actum eius: vnde non poſſet tũc angelus lumine naturali per illam ſpeciem cognoſcere, corpus Chriſti alibi exiſtere, quaſi iteratũ ſeu repetitum, quia in hac multiplicatione præſentiæ, non multiplicatur exiſtentia ſubſtantiæ, vel quantitatis, ſed eſt prorſus eadem: ergo angelus per naturalem ſpeciem illius corporis, quatenus repræſentat exiſtentiam eius, non poteſt cognoſcere illam exiſtentiam, vt replicatam: ſeu per modũ plurium, ſed B præcisè vt vnam. Rurſus per illam ſpeciem, quatenus repræſentare poteſt præſentiam localem, non repræſentatur, niſi vna præſentia, ſcilicet, naturalis, non autem ſacramentalis, nec per illam, nec per aliam ſpeciem, vt ſupponimus: ergo nullo modo poteſt angelus naturaliter cognoſcere corpus Chriſti eſſe in rerum natura, quaſi bis exiſtens, quod proprius dicitur bis præſens: & conſequenter, ſi alicubi videt illud præſens, ſcilicet, vbi eſt modo naturali, non poteſt naturaliter percipere, an alibi exiſtat. Et hac ratione, loquendo de facto, nullus angelus poteſt lumine naturæ cognoſcere exiſtentiam corporis Chriſti, ratione ſacramentalis præſentiæ, quia C ſemper poteſt videre illud in propria ſpecie exiſtens: ſi autem fingeremus, corpus Chriſti omnino amittere naturalem, ſeu quantitatiuam præſentiam, conſeruata ſacramentali: tunc poſſet angelus per alium actum percipere, corpus Chriſti adhuc manere exiſtens in rerum natura, quamuis ipſe non videat, vbi ſit.

DISPVTATIO LIIII.

De modo, quo Chriſtus deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus.

Disputatio 16. de Euchariſtia.

DIſputationem hanc breuiſſimè attigit. D. Tho. in hoc art. 6. cęteriq; Theologi perpauca de illa diſputant; habet tamẽ non parum difficultatis: & ideo diligentius examinanda eſt, optimeque in hunc locum cadit: eſt enim hoc ferè poſtremum, ꝙ de hac Chriſti præſentia deſiderari poteſt.

SECTIO I.

An corpus Chriſti, cum in Euchariſtia eſſe deſinit, mutetur, acquirendo aliquid, vel amittendo.

1. Opinio.

D PRima ſententia eſſe poteſt, corpus Chriſti in huiuſmodi deſitione nullo modo mutari, ſed mutationem totam fieri circa ſpecies, & ab ea denominari corpus Chriſti, deſinens eſſe ſub ſpeciebus. E Hæc opinio tribuitur D. Thomæ hic, ſed iam oſtendimus, non eſſe hanc eius mentem, indicant eã Alenſ. 1. p. q. 45. memb. 1. artic. 2. Marſil. in 4. q. 7. ar. 1. ad 6. Ledeſma q. 17. artic. 6. dub. 5. & 6. & clarius Caietanus hic artic. 6. Fundamentum eſſe poteſt, quia ad illam denominationem ſufficit mutatio facta in ſpeciebus, ſicut ſufficit in Deo, vt dicatur deſinere eſſe in creatura, & alioqui eſt hoc magis cõſentaneum perfectioni corporis Chriſti, quod impaſſibile eſt, & immutabile. Et confirmatur: quia non põt explicari, quale ſit hoc mutationis genus.

Alenſis Marſil. Ledeſma. Caietan.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſt extremè contraria, ſcilicet corpus Chriſti ex vi huius deſitionis mutari quadam mutatione ſubſtantiali ex genere ſuo: quia ex vi huius deſitionis amittit non ſolum præſentiam loca-

localem; ſed eſſe ſimpliciter, ſi alibi non exiſteret, quod eſt per accidens ad intrinſecam rationem talis mutationis, ratio autem huius eſt, quia corpus Chriſti ex vi huius deſitionis non transfertur in alium locum: ergo ita deſinit eſſe hic, quod, ſi alibi non eſſet, ſimpliciter deſineret eſſe: ergo talis deſitio ex ſe, eſt deſitio exiſtentiæ ſubſtantialis: quia repugnat ſubſtantiam manere & non alicubi exiſtere. Et confirmatur ex ſupradictis de conuerſione & effectione huius ſacramenti; diximus enim, hic poni corpus Chriſti per ſubſtantialem actionem, quæ reuera, dat ſubſtantiale eſſe, & denuo daret, ſi alibi non eſſet, quod ei accidentarium eſt: ergo eodem proportionali modo philoſophandum eſt de deſitione: quia reſolutio compoſitioni opponitur cum proportione debita; & ita illud eſſe amittit corpus Chriſti per deſitionem in hoc ſacramento, quod per effectionẽ eius acquiſierat, quantum erat ex vi actionis.

3. Opinio. Tertia ſententia eſt, Chriſtum deſinere eſſe ſub ſpeciebus per mutationem localem, qua ex hoc ſacramẽto in alium locum transfertur, ſcilicet, in cœlũ. Quo fit, vt hęc mutatio nõ ſit tantum priuatiua, ſed acquiſitiua alicuius loci; Tribuitur Marſil. d. q. 7. ar. 1. ſed falſo Ledeſma etiam tribuit Canoniſtis: quia interdum dicũt, Chriſtum auolare in cœlum, vt patet ex Gloſſa in c. Tribus gradibus. de Conſec. d. 2. ſed illa locutio recte poteſt per metaphoram intelligi, vt auolare dicatur in cœlum, quia ibi tãtum manet: ſicut è contrario dicit interdum Gregorius aperiri cœlos, & Chriſtum deſcendere, quando Euchariſtia conſecratur. Non defuere tamen moderni Theologi, qui hanc ſententiam publice defenderint, ac docuerint, qui conſequenter aiebant, Chriſtum ex ſacramento aſcendere in cœlum motu continuo, habereque præſentiam in cœlo toties repetitam, quoties Euchariſtia conſumpta eſt poſt inſtitutionem eius. Fundamẽtum eſt fere idem, quod ſecundæ ſententiæ, licet diuerſo modo: quia, niſi corpus Chriſti hoc modo mutetur, neceſſe eſt fateri, illud ſubſtantialiter mutari, quantum eſt ex vi huius mutationis, & conſequenter, vel annihilari, vel conuerti in corpus humanum, aut aliam ſubſtantiam: vtrumq; autem eſt valde abſurdum: Sequela probatur argumẽtis ſecundæ opinionis. Et declaratur præterea in hũc modum, quia in Euchariſtia nõ ſolum eſt præſentia, ſed eſt ſubſtantia corporis, vt ſubiectum præſentiæ, ergo, ſi per hanc deſitionem perditur præſentia, & corpus non alio transfertur, non ſolum deſtruitur præſentia, ſed ipſa etiam ſubſtantia.

Aliqua mutatio eſt in Chriſti corpore deſinẽte eſſe ſacramentaliter. Dico primo, corpus Chriſti non deſinere eſſe ſub ſpeciebus ſine aliqua mutatione facta in ipſo. Probatur primo, quia præſentia realis eſt aliquid in corpore Chriſti, vt in proprio ſubiecto, quod intrinſece afficit: ſed amittit hanc præſentiam: ergo amittit aliquem realem modum ſe intrinſece afficientem; ergo aliter ſe habet, quam prius: ergo mutatur. Secundo, hac ſeu proportionali ratione ſupra oſtendimus Chriſti corpus non poni in ſacramento ſine aliqua mutatione in ipſo facta, qua aliquid acquirit, quod antea non habebat: ſed ſimiliter amittit hic aliquid, quod antea habebat: ergo mutatur. Tertio, Chriſti corpus de potẽtia abſoluta poſſet deſinere eſſe pręſens ſub ſpeciebus ſacramentalibus, nulla facta mutatione in ipſis ſpeciebus, neque ſuccedente ibi aliqua alia ſubſtantia, nulla enim in hoc poteſt excogitari implicatio contradictionis: ſed tunc deſineret eſſe per ſui mutationem: quia non eſſet facta mutatio in alio, à quo poſſet denominari: ergo & nunc mutatur. Probatur conſequentia, quia reuera, idem nunc amittit, quod tunc amitteret, & nihil minus: & in hoc conſiſtit ratio mutationis. Quod autem cũ hac coniungatur, vel non coniungatur mutatio ſpecierum, accidentarium eſt, pendens ex inſtitutione diuina, vnde nõ variat rationem mutationis in ipſo corpore Chriſti. Quarto, à priori patet, quia in corpore Chriſti mutatur relatio propinquitatis vel diſtantię ad alia corpora, nulla facta mutatione in terminis, ergo oportet, vt mutatio fiat in ipſo fundamento, & corpore Chriſti, quia mutatio in ſolis ſpeciebus non ſatis eſt; tum, quia per ſe formaliter non eſt neceſſaria, vt oſtendi, tum etiam, quia ſola nõ ſufficit, vt patet, ſi corruptis, vel mutatis ſpeciebus, adhuc vellet Deus cõſeruare præſentiã corporis Chriſti, vt ſine controuerſia facere poſſet. Quinto declaratur exemplo animæ rationalis, quãdo abſcinditur pars corporis, & ibi eſſe deſinit; nam illa deſitio non fit ſine aliqua mutatione facta in anima, per quam amittit partialem vnionẽ, & præſentiam: ergo ſimili modo philoſophandum eſt de corpore Chriſti. Vltimo declarat ex differentia, quæ eſt inter Deum deſinentẽ eſſe in creatura, illa deſtructa, & corpus Chriſti deſinẽs eſſe ſub ſpeciebus; nam, licet Deus deſinat eſſe in creatura, non tamen deſinit eſſe ibi, vbi erat creatura: hoc enim conuenit Deo ratione immenſitatis, quæ eſt immutabilis in ipſo, quod ex relationibus diſtantiæ, vel propinquitatis à poſteriori intelligitur: nam omnes creaturæ eandem retinent habitudinem propinquitatis ad Deum, præter illam, quę deſinit eſſe, cui ſi aliqua ſucceſſit, tam intime eſt cõiuncta Deo, vel Deus in ipſa, ſicut quæ anteceſſit: ſi autẽ nulla illi ſucceſſit, (vtpote quæ annihilata fingitur) ita manet Deus in ſe diſpoſitus, vt ſine ſui mutatione, poſſit eſſe in creatura, quotieſcunq; ibi fiat: qua ratione dicitur Deus manere in illo ſpatio imaginario, quod creatura replebat. Atq; hinc etiam eſt, vt non poſſit Deus deſinere eſſe in creatura, niſi illa mutetur, etiam pręciſa per intellectum, ratione cauſalitatis, & præciſe conſiderata immenſitate, ratione cuius impoſſibile eſt, quin Deus maneat, vbicunque manet creatura, hæc autem omnia lõge diuerſo modo contingunt in corpore Chriſti, quia non ſolum deſinit eſſe in ſpeciebus, ſed etiam deſinit eſſe ibi, vbi erant ſpecies, ſeu (quod idem eſt) deſinit eſſe in regenita ex ſpeciebus; &, ſi illæ iterum ibi reproducerentur, non inciperet eſſe in illis ex vi prioris præſentiæ, ſed neceſſaria eſſet noua conſecratio, & ideo mutãtur relationes in ipſo corpore Chriſti, & vt ibi eſſe deſinat, nõ ſufficit (ex natura rei loquẽdo, & ſecluſa inſtitutione) nec ſimpliciter neceſſaria eſt ſpecierum mutatio, vt oſtendi, eſt ergo neceſſaria mutatio in ipſo corpore Chriſti, & ita obiter ſatisfactũ eſt fundamento primæ ſententiæ.

Chriſtus nihil acquirit per hanc mutationem. Dico ſecundo, Chriſtus per hanc mutationem nihil omnino acquirit, ſed amittit tantum præſentiam ſacramentalem, eſt itaque hæc mutatio priuatiua tantum, non acquiſitiua, hoc videntur ſupponere Theologi omnes, diſtincte vero id attigit Palud. diſtinctione 9. quæſtion. 1. Maior. diſtinction. 10. quæſtion. 6. dubitat. vltim. Marſil. quæſtion. 7. articul. 1. in fine. Gabr. lectio. 84. in Canon. Ledeſma dicto dubio 5. & patet rationibus factis ſectione pręcedenti, omnes enim probãt, Chriſtum amittere aliquid per hanc mutationem, non autem acquirere. Deinde nihil probabiliter cogitari, aut affirmari poteſt, quod reuera, acquirat; & quoniam de rebus omnium prædicamentorum, præter Vbi, id eſt per ſe notum, & à nemine contrarium eſt affirmatum, ideo de ſolo Vbi; probatur primo. Quia ſi Chriſtus cum deſinit eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus acquirit aliud Vbi, vel illud eſt proprium, &

Palud. Marſilius. Gabriel. Ledeſma.

quantitatiuum, vel eſt eiuſdem rationis cum præſentia ſacramentali, ita vt in illo ſit totus in toto, & totus in qualibet parte modo indiuiſibili. Hoc poſterius eſt omnino alienum à doctrina fidei, quæ ſicut tãtum docet, Chriſtum eſſe hoc modo ſub ſpeciebus panis, & vini, ita ſimpliciter & virtute negat, alibi habere huiuſmodi genus præſentiæ: alias etiam poſſet quis fingere, Chriſtum manere cum eodem modo exiſtendi; vbi erant ſpecies panis, ſimul cum alia re ibi genita: quia non eſt maior ratio ad fingendum, manere alibi cum illo modo exiſtendi, quam ibi; & ſimilia deliramenta facile fingi poſſent. Quapropter in huiuſmodi rebus doctrina fidei, quæ aliquid ſingulare affirmat, habet vim excluſiuã. Si autem dicatur primum, ſcilicet, Chriſtum hinc transferri in alium locum, vbi connaturali ſeu quantitatiuo modo exiſtat, inquiram rurſus, quis nam ſit ille locus; an cœleſtis, quem nũc habet, vel aliquis alius? Ad quod inprimis nihil poteſt cum fundamẽto reſponderi; quia, quicquid dicatur, nec ratione probari, nec teſtimonio vllo confirmari poterit: Deinde poteſt facile impugnari, nam ſi quis gratis affirmet, illum locum eſſe diſtinctum ab illo loco cœleſti, quẽ Chriſtus occupauit per aſcenſionem ſuam, ſequitur, nunc eſſe actu Chriſtum circumſcriptiue ſeu quantitatiue in pluribus locis; imo in tot locis, quot fuerunt conſecrationes Euchariſtæ factæ poſt aſcenſionem eius in cœlum: nam qua ratione dicitur ſemel fuiſſe tranſlatus in locum diuerſum, eadem ratione dicẽdum erit, ſemper ita fieri. Si vero alia pars eligatur, eodem modo inquiri poterit, an in illo loco exiſtat modo diuerſo, ſeu ſitibus diuerſis; & hoc habet fere idem inconueniens, & prętera non poterunt non ſequi indecentiſſimi ſitus in corpore Chriſti, vt cuilibet recte cogitanti facile patebit. An vero exiſtat prorſus eodem modo & ſitu? & adhuc inquiram, an in illo habeat plura vbi, ſeu plures pręſentias omnino ſimiles in ſpecie, & in habitudine ad ſpatium, numero tamen diuerſas? Et hoc eſt quodammodo maius miraculum, quam ſimul eſſe circumſcriptiue in pluribus locis, & ſpatiis diſtinctis, vt patet ex ſupra tractatis diſputatione. 48. Et præterea eſt miraculum prorſus inutile, & ſine fundamento. Aut tandem dicitur, cum ad cœlum peruenit, ibi poſtea manere in eodem ſitu, & cũ eodem vbi, quod antea habebat; & hoc nihil prorſus eſt; ſed videtur contradictio: nam inde concluditur, per hanc deſitionem nihil denuo acquirere, quod intendimus: ſolum enim retinet idem vbi, quod ante conſecrationem habebat: quomodo ergo dicitur illuc tranſlatus ex ſacramento? Item, quia in illo vbi cœleſti nulla eſt facta mutatio iuxta hanc reſponſionem: ergo non eſt terminus ad quem alicuius mutationis, niſi forte quis dicat, in illo vbi cœleſti additas eſſe plures dependentias; quod eſt prorſus impertinens: quia neque aliquid confert ad amittendam ſacramentalem præſentiam, quod ibi cœleſte fiat per vnam, vel plures actiones, neque ad aliquid aliud id vtile eſt, neque talis miraculi eſt aliquod fundamẽtum, aut veſtigium, ſicut de aliis dictum eſt. Adde præterea, ſimilem diſcurſum fieri poſſe ex parte ipſius motus, ſeu tranſitus ab vno loco in alium: nam vel eſt diſcretus, ſine trãſitu per medium; & hoc modo, reuera, nullus eſt trãſitus: quia in inſtanti, in quo primum deſinit eſſe Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus, Chriſtus non eſt in medio, vt nunc reſponſum eſt: neque etiam in vltimo termino habet nouum vbi, vt præcedente diſcurſu concluſum eſt: ergo nullus eſt tranſitus: vel eſt motus cõtinuus per medium, & tunc inquiro, quomodo Chriſtus eſt in medio, poſtquã deſinit eſſe ſub ſpeciebus? quia nec poteſt eſſe modo ſacramentali, nec quantitatiuo, vt patebit applicando priorem diſcurſum factum. Præterea ex termino ad quem, poſſet diſcurſus fieri non admodum diuerſus: nam, cum in termino ad quem, ſit Chriſtus totus in toto, & totus in qualibet parte, & aliquando ſit in vna hoſtia continua, aliquando in diuerſis, vel propinquis, vel loco diſtantibus, inquiri poterit, an amittendo has omnes præſentias habeat ſemper eandem mutationem acquiſitiuam, vel diuerſam. Quod ſit ſemper eadem, non videtur dici poſſe propter rationes factas in primo diſcurſu, & quia termini à quibus ſunt valde diſtincti, & interdum diſtantes, & nullam habent connexionem neceſſariam cum aliquo termino poſitiuo: ſi vero dicantur eſſe diuerſæ, non poterit dici, an ex ſingulis hoſtiis, ſiue diſtantibus, ſiue propinquis diſcedat per diſtinctas mutationes poſitiuas, nec ne, vel ſi ex ſingulis hoſtiis, cur non ex ſingulis partibus eiuſdem hoſtiæ? aut ſi ex diuiſis partibus, cur non ex coniunctis, cum in vtriſque æque ſit totus Chriſtus, aut ſi ex ſingulis etiam coniunctis, quomodo non procedetur in infinitum? itaque nihil ſolidum, nihil firmum affirmari poteſt. Ac denique de nocte cœnæ, quando Chriſtus nondum erat in cœlo, inquiram, quo tranſiuit, quando: conſumptis ſpeciebus panis per calorem naturalẽ, deſiit eſſe ſub illis: nihil enim video, quod reſponderi poſſit, quod non male ſonet in fide: nã quis audeat cogitare, nedum dicere, Chriſtum, quando à Iudæis tenebatur, & cruci tradebatur, alibi ſimul fuiſſe?

Dico ergo tertio, hanc mutationem tantum eſſe priuatiuam loci mutationẽ, ſeu, quaſi localem. Hæc concluſio ſequitur ex dictis, & partim etiam ſuadetur argumentis ſecundæ ſententiæ: nam præter Sanctorum omnium, & Theologorum mentem eſt, dicere, fieri in corpore Chriſti mutationem aliquam ſubſtantialem; neque id videtur decens, & conſentaneum dignitati illius corporis; etiam ſi non dicatur re ipſa amittere aliquid ſubſtantiale, ſed ſolum, quantum eſt ex parte deſitionis: relinquitur ergo, tantum eſſe mutationem localem: nam de aliis mutationum generibus nulla eſt dubitandi ratio; oſtẽſum eſt aũt nõ eſſe mutationem poſitiuam: erit ergo tantum mutatio localis priuatiua. Deinde (vt ſimul ſoluamus fundamenta ſecundæ & tertiæ opinionis) conſtat, hanc mutationem non eſſe impoſſibilem, & eſſe ſufficientem ad hoc myſterium. Primum patet exemplis naturalibus: nam angelus exiſtens in loco adæquato poteſt relinquere partem eius, & in alia parte manere, nihil de nouo acquirendo, & tunc fit in eo aliqua mutatio, nam aliter ſe habet, quã prius; & tamen illa nõ poteſt eſſe, niſi mutatio localis, qua amittitur, & non acquiritur aliquid loci; idemque erit, ſi fortaſſe angelus ſimul eſſe poteſt in partialibus locis diſtantibus, nam poteſt vnum amittere, & in alio ſolo manere. Idem etiam eſt de anima, quæ vnam partem corporis amittit, nam, reuera, aliquo modo mutatur, cum aliter ſe habeat, quam prius; & tamen nihil acquirit, ſed perdit, quamquam (quia anima non amittit tantum præſentiam localem, ſed etiam partialem vnionem, quæ modus ſubſtantialis eſt) ex hac parte dici illa poteſt ſubſtantialis mutatio, tamen pure priuatiua. Alterum membrum aſſumptum patet, quia omnes rationes, quibus ſupra probauimus, mutationem hic fieri in corpore Chriſti, non probant de alia mutatione, ergo hæc ſufficit. Item, quia Chriſtus, vt exiſtit in hoc ſacramento, non pendet ab ſpeciebus, niſi quoad præſentiam, non vero quoad ſubſtantiæ conſeruationem, vt ſupra di-

Hæc mutatio eſt priuatiua loci.

præ dictum eſt: neque in eo aliquid aliud permanet, quod fuerit de nouo per conſecrationem ei additũ: ergo nihil aliud amittitur per deſitionem: ſed amiſſio præſentiæ eſt quædam localis mutatio pure priuatiua, vel quaſi localis (ne ſit quæſtio de nomine iuxta ſuperius explicata) ergo.

Dubium.

Solum ſupereſt reſpondere, quid fieret in eo caſu, ſi Chriſtus non eſſet in propria ſpecie, ſed tantum ſub vna hoſtia, & ibi eſſe deſineret. Ledeſma nõ male reſpondet, hypotheſim eſſe impoſſibilem iuxta præſentem inſtitutionem; & ideo, caſu poſito, petenda eſſet alia inſtitutio, quæ talis eſſet, qualem Deus vellet. Addit vero Marſilius ex vi talis deſitionis non deſiturum Chriſtum in rerum natura, ſed in aliquo loco futurum: in quo tamen, vel quomodo, fortaſſe penderet ex ipſius Chriſti arbitrio, qui fortaſſe tunc neceſſario eligeret alium locum, quod eſt etiam rebus ipſis naturalibus & exemplis ſupra adductis cõſentaneum: nam, quando angelus exiſtit in duobus locis partialibus, facile poteſt vnum dimittere per mutationem pure priuatiuam; ſi tamen ſit in vno tantum, non poteſt totum illum dimittere, quin acquirat alium, quia non poteſt ſeipſum in nihilum redigere: ſic ergo in præſenti philoſophandum eſt.

Reſponſio.

SECTIO II.

Vtrum Chriſto deſinente eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus, ſemper aliqua ſubſtantia ſuccedat.

Quorundam placitum.

NOnnulli authores docuerunt, recedere corpus Chriſti ab ſpeciebus ſacramentalibus, etiam ſi in eis nulla mutatio facta ſit, quæ ad introductionẽ nouæ ſubſtantiæ poſſit eſſe ſufficiens; quod duobus modis aſſertum eſt; primo, ſemper ita fieri quotieſcunque homo accidit ad ſumendum hoc ſacramentum: quia ſtatim ac ſpecies ore ſumentis attinguntur, vel ſaltem ſtatim atq; in ſtomachum traiiciuntur, prius quam alterentur, Chriſtus recedit. Ita ſentit Gloſſ. cap. Tribus gradibus. de Conſecrat. d. 2. nec cenſet improbabile Bonau. in 4. d. 13. ar. 2. q. 2. ſaltem finita manducatione, ante ſpecierum alterationem, & fauet Hugo de Sanct. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 8. c. 13. Innoc. lib. 4. de hoc myſterio. ca. 15. citantur etiam Ambroſ. lib. 1. de ſacram. ca. 4. & Auguſt. ſerm. 28. de Verbis Domini, quia Dicunt, *Panis iſte non eſt ille, qui vadit in corpus, ſed ille, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit.* Secundus modus aſſerendi hanc ſententiam eſt, hoc non eſſe regulare, ſed in aliquibus caſibus ita fieri, quando videretur indecens, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus etiam ſi non ſit in eis facta alteratio ſufficiens ad panis, vel vini corruptionem: vt quando hoſtia conſecrata in locum immundum proiicitur; aut quando à mure comeditur, & in hunc modum magis inclinat Bonauent. ſupra. & Gloſſa. 1. ad Corinth. 11. & Vvaldenſis tomo. 2. de ſacramentis. c. 60. qui ſolum videntur in quadam pietate fundari. Iuxta hos ergo dicendi modos videtur plane ſequi, deſerere Chriſtum interdum ſacramentales ſpecies, etiam ſi nulla ſubſtantia in eis ſuccedat, quamquam non defuerunt, qui dicerent, Deũ tunc ſub eis creare ſubſtantiam panis & vini, vel eãdem numero quæ antea fuerat, reproducere; quod probabile iudicat Magiſt. d. 13. Innocen. lib. 4. c. 12.

Gloſſa. Bonauent. Hugo. Innocent. Ambroſ. Auguſt. Vvaldenſ. Magiſter. Innocen.

Dico primo, nũquam corpus Chriſti deſerere ſacramentales ſpecies, niſi, quãdo ibi ſuccedit alia ſubſtantia in qua ſubiectetur quantitas, quæ mãnet, ſiue ſit eadem omnino, ſiue alia ſimilis. Hæc eſt certa & communis ſententia Theologorum, quam ſignificat, D. Th. hic ar. 7. infra; quæſt. 80. artic. 4. clarius in 4. diſtinction. 9. quæſt. 1. articul. 2. quæſtiuncula. 1. &

Nunquam ſpecies deſeritur à Chriſto niſi ſuccedente aliqua ſubſtantia. D.Thom.

A ibi Albertus articul. 5. Alenſ. 4. part. quæſt. 45. memb. 1. articul. 2. Palud. diſtinct. 12. quæſt. 1. Durand. quæſt. 3. Richard. articul. 2. quæſt. 2. Scot. quæſt. 6. Capreol. diſtinction. 13. quæſt. 1. artic. 3. Gabr. diſtinction. 12. quæſt. 1. art. 3. dub. 2. & 3. & lect. 84. in Canon. dub. 1. Probatur, quia ſupra diſputatione 46. ſect. vlt. oſtendimus, tamdiu Chriſtum manere ſub ſpeciebus conſecratis, quamdiu ibi maneret ſubſtantia panis: ſed ſubſtantia panis ibi maneret, quamdiu alia forma ſubſtantialis ibi non introduceretur, ſeu alia ſubſtantia generaretur: quia ſubſtãtia panis aut vini naturaliter non deſinit, niſi per corruptionem: nulla autem ſubſtantia corrumpitur, niſi eius corruptio B ſit alterius generatio: ergo non recedit ſubſtantia Chriſti, niſi ibi ſuccedat alia ſubſtantia. Secundo, quia, vel in accidentibus cõſecratis fit alteratio ſufficiens ad corruptionem panis, vel non fit; ſi fit ſufficiens, ex vi illius aliqua alia ſubſtantia generabitur, non minus, quam ſi ibi adeſſet ſubſtantia panis, vt quæſtione ſequente oſtendemus, experientiaq; ipſa docet: quia neceſſarium hoc fuit ad fidei noſtræ cõfirmationem: ſi autem non fit prædicta alteratio, nõ deſineret ibi ſubſtantia panis: ergo, nec recedit ſubſtantia Chriſti. Tertio, quamdiu accidentia ſunt ſine ſubiecto, ſub illis eſt Chriſtus: ergo, quando recedit, oportet, vel accidentia annihilari, quod nunquam fit, vel ſuccedere ſubſtantiam, in qua ſubiiciantur: C antecedens probatur, quia ſupra dictum eſt, accidẽtia conſeruari, ſine ſubiecto, ab ipſo corpore Chriſti: Item, quia, quamdiu accidentia ſeparata durant, manent etiam conſecrata: quamdiu autem conſecrationem retinent, ſignificant Chriſtum præſentem, & ſub ſe contentum ex vi ſignificationis formæ qua conſecrata fuerunt, quæ ſignificatio ſemper eſt vera, & ideo iuxta communem ſenſum Eccleſiæ perinde eſt dicere, accidentia eſſe ſine ſubiecto, & Chriſtum ſub illis eſſe: quia hæc duo cenſentur ſemper eſſe connexa.

Albertus. Alenſ. Paludan. Durand. Richard. Scotus. Gabriel. Capreol.

Dico ſecundo, Chriſto recedenti ab hoc ſacramento nunquam ſuccedit ſubſtantia panis & vini, ſed ſemper aliqua alia. Ita D. Thom. quæſtion. 77. ar- D ticul. 5. Et colligitur ex dictis authoribus, & eiſdem principiis: primo, quia Chriſtus non hinc recedit, donec talis fiat alteratio in accidẽtibus, quæ ad corrumpendum panem, vel vinum ſufficeret, ergo non poteſt ibi ſuccedere alia ſubſtantia panis, aut vini, patet conſequentia, quia alteratio corrumpens ſubſtantiam panis, non diſponit ad alterius panis generationem; ſunt enim hæc oppoſita; ſed ad aliam ſubſtantiam generandam, cui ſunt connaturalia talia accidentia, illa ergo ſuccedet corpori Chriſti, nunquam enim introducitur hic ſubſtantia, niſi quæ ex natura rei eſt accommodata accidentibus. Secundo, ſi ſubſtantia panis interdum ſuccedit, vel eſſet eadem numero, vel diuerſa, non eadem, vt D. E Tho. ſupra ait, quia non poſſet eadem numero ſubſtantia panis redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quæ eſt impoſſibilis: Quæ ratio eſt difficilima, quia illa conuerſio, nec neceſſaria, nec impoſſibilis videtur, de qua re dicam in commentario illius articuli; nunc ſufficiens ratio ſit, quod reproductio eiuſdem numero ſubſtantiæ eſt ſpeciale miraculum; quod in hoc ſacramento fingendum non eſt, niſi vbi neceſſitas cogat, quæ hic nulla eſt, nam, vt infra oſtendemus, productio ſubſtãtiæ, quæ ſuccedit corpori Chriſti, à naturali agente aliquo modo fieri poteſt. Denique, facta alteratione neceſſaria, non manent eadem numero accidentia, quæ ad priorem ſubſtantiam conſeruandam erant requiſita, non ergo redibit eadem numero; neque etiam

Chriſto recẽdenti ab ſpeciebus ſemper ſuccedit alia ſubſtantia à ſubſtantia panis, & vini.

Probatur primo.

Probatur ſecundo.

etiam alia numero diſtincta, quia ſubſtātiæ ſolo numero diſtinctæ non ita inuicem alterantur, vt vna aliam corrumpat. Vnde per corruptionem vnius nunquam diſponitur materia ad generationem alterius, intra eandem ſpeciem. Solum poſſunt duo caſus excogitari. Vnus eſt, in quo videtur ſuccedere eadem numero ſubſtantia; ſcilicet, ſi panis conſecratus in pultes redigeretur: tunc enim nō maneret ibi Chriſtus: quia ſub tali materia conſecrari non poteſt: ergo nec conſeruari: neque illa immutatio ſufficeret ad corrumpēdum ſubſtantiam panis, quæ antea erat: quia ibi ſolum mutatur forma & vſus panis, non ſubſtantia: quod ſatis eſt, vt ibi non poſſit fieri conſecratio, vt ſupra diximus, redibit ergo tunc eadem numero ſubſtantia panis. Alter caſus eſt, in quo redire videtur ſubſtātia vini, numero, aut ſpecie diuerſa, vt ſi ſpecies vini albi conſecratæ corrumpantur à vino rubro non conſecrato, generabitur ſub eis ſubſtantia vini aut numero, aut ſpecie diſtincta. Ad primum reſpondetur, ſi ſupponamus, immutationem talem eſſe, quæ non ſufficeret ad corrumpendam ſubſtantiam panis præexiſtentem, non deſinere ſub eis eſſe corpus Chriſti: quia illa immutatio ſolum eſſet per miſtionem quandam accidentalem factam per iuxtapoſitionem, & diuiſionem in minimas particulas: diximus autem ſupra, manere Chriſtum in ſpeciebus panis, etiam diuiſis in particulas adeo paruas, vt ſentiri non poſſint. Quocirca, ſicut minima & inſenſibilis particula in principio non poſſet ſufficere ad conſecrationem faciendam, quia non poſſet ſenſibiliter demonſtrari per formam, & tamen poſtquam conſecrata eſt, retinet corpus Chriſti, donec ſufficienter immutetur vſque ad corruptionem panis; ita in propoſito caſu dicendum erit, illam materiam in pultes redactam non ſufficere in principio ad conſecrationem: quia non proponitur ibi forma cibi apti vt comendatur: poſtquam vero conſecrata ſemel fuit, permanere ibi corpus Chriſti, donec alteretur ſufficienter, vſque ad corruptionem panis. Ad alterum caſum dicendum eſt, diuerſas eſſe philoſophorum opiniones de differentia inter vinum album, & rubrum: ſi ergo non differunt ſpecie ſubſtantiali, ſed in accidentibus tantum dicendum eſt, nunquam vinum album à rubro ſubſtantialiter transmutari, ſed tantum in accidentibus aſſimilari; & tunc, licet ſpecies vini albi conſecrati ita alterentur à vino rubro, non deſinit ſub eis eſſe corpus Chriſti: quia nec deſineret ſubſtantia vini; & ita non oportebit, vt aliqua ſubſtantia ſuccedat numero diſtincta. Si vero hæc vina ſpecie differunt, poterit rubrum, corrumpere ſubſtantialiter albū, & generare ſibi ſimile, & tunc cōcedendum eſt, in prædicto caſu ſuccedere corpori Chriſti ſubſtantiam vini ſpecie diſtinctam: concluſio autem poſita intelligenda erit de ſubſtantia panis & vini eiuſdem omnino rationis ſpecificæ cum illa, ex qua facta eſt conſecratio.

Dubium.

Tertio probatur concluſio ex refutatione fundamenti primæ ſententiæ.

Tertio principaliter probatur vtraq; concluſio, excludendo illos caſus, quos fingebat prior ſententia: nam inprimis dicere, ſtatim ac ſpecies conſecratæ, ſunt intra os ſumentis, recedere Chriſtum, hæreticum eſt, contra veritatem illorum verborum. *Accipite & manducate, hoc eſt, &c.* & illorum. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, &c.* nam comedere, & bibere, non ſignificant, intra os ſumere, ſed intra corpus traiicere: ſi ergo Chriſtus ſtatim recederet, nec comedi poſſet, nec bibi: de qua re latius dicetur infra quæſtion. 80. vbi oſtendemus, etiam in quibuſdam hæreticis fuiſſe damnatā, quod de ſolis peccatoribus aſſererent, non ſumere corpus

A Chriſti: ſed recedere ſtatim ac ore ſuo ſpecies attingerent: Rurſus, quod Chriſtus recedat ſtatim ac ſpecies deglutiuntur, antequam alterentur, nullo fundamento aſſertum eſt, & eſt contra generale principium ſupra demonſtratum; & eſt contra propriam rationem cibi, qui non transmutatur, niſi per actionem ipſius ſumentis. Alij vero ſpeciales caſus ficti ſunt ex falſa quadam pietate: quia, quāuis in eis permaneat corpus Chriſti ſub ſpeciebus, nihil indignū patitur, cum ſit hoc modo impaſſibili, nec magis læditur ex his, quæ circa ſpecies fiunt, quam Verbum diuinum ex his, quæ humanitas eius paſſa eſt. Vnde quidam ex Catholicis, non tam videntur negare rē, B quam modum loquendi; vt, verbi gratia, quādo hoſtia conſecrata comeditur à mure, negant comedi corpus Chriſti, non quia ibi non ſit, ſed quia illa, vt aiunt, non eſt ſacramentalis ſumptio, ſed in hoc etiā ſine cauſa timuerunt, quia denominationes, quæ tātum indicant motum localem vel terminum eius, proprie tribuuntur corpori Chriſti, à quocunque fiant, huiuſmodi autem eſt illa, quæ reuera, eſt ſacramenti comeſtio, quicquid ſit de nomine ſacramentalis ſumptionis, de quo poſtea ſuo loco dicemus.

SECTIO III.

An hæc ſubſtantiarum ſucceſſio ſit conuerſio, vel tranſubſtantiatio.

C Ratio dubitandi eſt, quia eſt tranſitus totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam ſub eodem ſenſibili, nihil ergo deeſt; quia nec deeſt terminus ad quem, cum fiat productio totius ſubſtantiæ, nec terminus à quo, cum tota aliqua ſubſtantia recedat, neque aliquid commune vtique termino, quia ſpecies accidentales ſunt communes; nec connexio inter vnius termini introductionem, & expulſionem alterius, quia hæc etiam reperitur, ſaltem ex pacto Dei, quia non poteſt aliter mutari corpus Chriſti, vt oſteſum eſt, quod eſt aliquo modo in ipſis rebus fundatum, tum ex parte accidentium, ne vacua maneāt; ſicut, adueniente Chriſto, recedit ſubſtantia panis, D ne duplicem ſubſtantiam contineant; tum ex parte agentis, quod, expellendo accidentia, diſponit ad alterius ſubſtantiæ introductionem, hæc autem connexionis ratio ſufficit ad rationē conuerſionis, quia neceſſe non eſt, vt ſemper ſit per formalem incompoſſibilitatem terminorum. Propter hæc aliqui moderni auſi ſunt concedere, corpus Chriſti conuerti, & tranſubſtantiari in noſtram ſubſtantiam, quando illud communicamus. Quæ ſententia confirmari poteſt ex alia, à multis Theologis recepta; poſſe, ſcilicet corpus Chriſti, vt eſt in ſacramento conuerti in aliquam ſubſtantiam, etiam ſi in cœlo maneat; quod alij dicunt poſſe conuerti ſecundum eſſe ſacramentale, quod hic habet, etiam ſi non conuertatur ſe- E cundum eſſe ſimpliciter, quod habet in rerum natura. Ita Palud. in 4. d. 11. q. 3. nu. 23. Capreol. q. 1. artic. 3. ad 1. Scoti; & ad. 1. & 7. Durandi, contra ſecundam concl. Caiet. hic. q. 75. art. 4. ad 3. Durandi, & infra. q. 77. art. non apparet autem, quo alio modo poſſit cōuerti corpus Chriſti in aliam ſubſtantiam ſibi ſuccedentem, quam nunc fiat. Nihilominus dicendum eſt, in huiuſmodi ſubſtantiarum ſucceſſione nō fieri tranſubſtantiationem, neque vllam propriam conuerſionem. Hæc concl. probari inprimis poteſt authoritate negatiua omnium Theologorum, nullus enim eorum, vel antiquorum Patrum, talem cōuerſionem agnouit, in re autem adeo graui, non eſt tutum, nouum aliquid introducere, præſertim, quia concedendum conſequenter eſſet, Chriſti corpus, conuer-

Qui dicant Chriſti corpus tranſubſtantiari in noſtram ſubſtantiam, cū deſinit eſſe in ſacramento.

Oppoſita ſententia tenenda eſt.

conuerti in corpus ſumentis, ſeu in carnem aut vermem, quæ pias aures offendunt, & aliena ſunt à modo loquendi ſanctorum Patrum, qui potius dicunt, Chriſtum nos in ſe conuertere, quam ipſum in nos conuerti. Imo addit D. Tho. q. ſequente artic. 5. & in 4. d. 12. q. 1. ar. 2. quæſtiuncula 4. & ibi Richard. arti. 2. q. 2. impoſſibile eſſe, corpus Chriſti in aliud conuerti; quod ſaltem eſt verum de potentia ordinaria, & ſecundum virtutem agentium naturalium, ſuppoſita Chriſti impaſſibilitate, & modo, quo in hoc ſacramento exiſtit. Ratio autem huius veritatis reddi poteſt, primo ex parte accidentium, ſuppoſita opinione, quæ negat, eandem numero quantitatem & cætera accidentia manere in genito, quæ fuerant in corrupto: nam, ſi hoc verum eſt, nihil manet commune, ſub quo fiat conuerſio: quæ tamen ratio nititur fundamento minus probabili, vt ego exiſtimo. Addi vero poteſt; quamuis maneat quantitas eiſdem qualitatibus affecta, id tamẽ eſſe modo quodam accidentario ad rationem conuerſionis: non enim ideo manet, vt ſub illa fiat conuerſio, neq; quia actio, quæ ibi interuenit, per ſe hoc requirat, ſed quia hoc eſt conſentaneum naturæ eius: quia ſupponitur in materia prima ſubiectari, & ideo, quod eadem quãtitas maneat, admodum accidentarium videtur ad rationem conuerſionis.

D. Thom. Richard.

Secũda ratio ſumi poteſt ex parte termini à quo, quia ex vi modi, quo Chriſtus hic deſinit, non mutatur ſubſtantialiter, ſed localiter tantum: ergo hic non interuenit conuerſio totius ſubſtantiæ. Hęc vero ratio duobus modis ſolui poſſe videtur: primus eſt dicendo, ad conuerſionem ſufficere, terminum ad quem, eſſe ſubſtantialem; nam ab hoc termino omnis actio & conuerſio ſpeciem ſumit. Etenim, ſi iuxta opinionem Scoti ad tranſubſtantionem ſufficit accidentalis & localis mutatio ſeu actio adductiua ex parte termini ad quem, multo magis ſufficiet in termino à quo, mutatio amiſſiua præſentiæ ſacramentalis, quia magis neceſſarius eſt terminus ad quem, aut certe, ſi hoc nõ ſufficit ad propriam tranſubſtãtiationem, ſaltem ſufficere poterit ad aliquod genus propriæ conuerſionis, ſiue illa ſubſtantialis dicatur, ſiue mixta ex accidentali, & ſubſtantiali. Sed hæc reſponſio non ſatisfacit, primo quidem; quia conuerſio, vt conuerſio, intrinſecam dicit habitudinem ad terminum à quo, & ad quem, vt ſupra dictum eſt; & ideo, ſi ſubſtantia aliqua non tranſit in aliam ſecundum eſſe ſubſtantiale, non poteſt conuerſio ſubſtantialis intelligi. Deinde, quia illa mutatio amiſſiua loci, ſeu præſentiæ per ſe clauditur intra ſuos terminos, qui ſunt præſentia, quæ amittitur, & carentia eius, vel alia ei incompoſſibilis: nullo modo ordinatur ad productionem alicuius ſubſtantiæ, neque eſt pars alicuius conuerſionis. Vnde, quod ibi ſuccedat alia ſubſtantia, accidentarium eſt; poſſetq; fieri, aut per meram creationem, aut per aliam mutationem localem adductiuam; & hic fit per phyſicam quandam generationẽ ſuppoſita materiæ creatione, vt infra dicetur.

Reſponſio. Impugnatur

Secunda reſponſio eſſe poteſt: ex parte termini à quo, aliquid ſubſtantiale deperdi, ſcilicet, vel ſpecialem dependentiam ſubſtantialem corporis Chriſti, iuxta opinionem aſſerẽtem neceſſariam eſſe ſpecialem actionem ſubſtantialem ad conſeruandũ Chriſti corpus in ſacramento propter ſpecialem modum exiſtendi, quem ibi habet; vel certe amitti modum aliquem ſubſtantialem, quem (iuxta aliquorum opinionem) acquirit corpus Chriſti per tranſubſtantiationem quod ſatis erit ad conuerſionem ſubſtantialem; ſicut, quando homo moritur, fit vera conuerſio formalis in cadauer, quamuis partes eſſentiales hominis ſolum ſubſtantialem modum vnionis amittant. Sed hæc reſponſio ſupponit etiam falſas opiniones, quę à nobis in ſuperioribus reiectæ ſunt: & præterea, vt vera fiat conuerſio ſubſtantialis, neceſſe eſt, vt ex vi alicuius actionis tendentis aliquo modo ad ſubſtãtialem terminum, deſtruatur in termino à quo, illud eſſe, cui aliud ſuccedit: hic autem non ita fit: quia actio, quæ hic interuenit, ſolum eſt alteratio quædam naturalis, tendens ad generationem alicuius rei; & ad hoc expellens diſpoſitiones panis conſeruatiuas. Vnde natura ſua nõ ordinatur, niſi ad formalem conuerſionem, quæ eſſe poteſt inter panem, & aliam ſubſtantiam: non autem ad conuerſionem corporis Chriſti in aliquid aliud: quia neque ex natura ſua id habet, neque ex inſtitutione diuina, neque per illam aliquid fit, quod per ſe ſufficiat ad aſtruendum illud eſſe: quod Chriſtus habet in ſacramento, qualecunque illud ſit: nec per illam diſſoluitur aliquod compoſitum phyſicum, ad cuius diſſolutionem corpus Chriſti neceſſario deſineret eſſe: non ergo fit mutatio hic per modum conuerſionis, ſed ad præſentiã rei, quæ generatur, Chriſtus voluntarie diſcedit, iuxta legem & inſtitutionem ab eo ſtatutam.

Altera reſpõſio. Impugnatur.

Vnde poteſt tertia ratio formari ex parte termini ad quem; qui, ſi materialiter (vt ſic dicam) conſideretur, non eſt determinatæ rationis, ſeu ſpeciei, ſed pro diuerſitate agentium, & alterationum poteſt eſſe qualibet res ex pane & vino generabilis; ſi autem conſideretur formaliter vt producibilis, ſic proprie terminat generationem ſubſtantialem, quæ ſolum pertinet ad conuerſionem formalem, qua non poteſt hic corpus Chriſti conuerti, vt per ſe notum eſt: ſi autem cõſideretur productio materię primę, quę prius natura ad hanc generationem ſubintroducitur, per nullam conuerſionem fit, ſed per creationẽ, vt infra dicetur: nullus eſt ergo hic terminus ad quẽ, qui fiat per cõuerſionem corporis Chriſti in ipſum.

Quarto inter mutationes, & actiones, quę hic interueniunt, nulla eſt connexio, nec ſubordinatio ad conuerſionem neceſſaria, ſed ſunt omnino diuerſarum rationum & ordinum; & vnaquæque eſt in ſuo genere completa ſolumque ex Chriſti arbitrio, & inſtitutione ita coniunguntur, vt quotieſcunque ab agente naturali talis mutatio fiat, ipſe ſuam ſacramentalem præſentiam deſerat, vt declarari breuiter poteſt: hæc enim omnia hoc ordine hic interueniũt, ſcilicet, alteratio ſpecierum vſq; ad talem gradum, quæ naturaliter fit virtute agentis naturalis, creatio materiæ; vnio eius cum præexiſtente quantitate & accidentibus; eductio formæ ſeu generatio compoſiti, & amiſſio præſentiæ corporis Chriſti, in quibus facile perſpici poteſt, quaſdam eſſe ſupernaturales, alias naturales; quaſdam accidentales, alias ſubſtãtiales; & inter eas nullum eſſe per ſe ordinem, neq; intercedere ibi aliquam virtutem actiuam, cui illæ omnes ſubordinentur, ſed ſolum ex voluntate diuina coniungi, partim ad occultandum fidei myſterium, partim ad ſupplendum naturæ defectum: non eſt igitur in hoc tranſitu ſeu ſucceſſione ſubſtãtiarum vera conuerſio, ſed ſolum plurium mutationum & actionum aggregatio.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum, quando in hoc ſacramento apparet miraculoſe caro vel puer, ſit ibi vere corpus Chriſti.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod quando in hoc ſacramento miraculoſe apparet caro vel puer, non ſit ibi vere

4. d. 10. art. 2. q. 2. ad 5. & art. 4. q. 2. &

3.Et opuſ.58. c 11. Ar præce. ad 3.arg. *vere corpus Chriſti. Corpus enim Chriſti deſinit eſſe ſub hoc ſacramento, quando deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales: vt dictum eſt.* Sed quando apparet caro vel puer, deſinunt eſſe ſpecies ſacramentales. Ergo non eſt ibi vere corpus Chriſti.*

2. Præterea, Vbicunq; eſt corpus Chriſti, vel eſt ibi ſub ſpecie propria, vel ſpecie ſacramenti. Sed quando tales apparitiones fiunt, manifeſtum eſt, quod non eſt ibi Chriſtus ſub ſpecie propria (quia in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur, qui permanet integer in forma, qua aſcendit in cœlum: cum tamen id, quod miraculoſe apparet in hoc ſacramento, quandoq; videatur vt quædam parua caro, quandoq; autem, vt paruus puer) manifeſtum eſt etiam, quod non eſt ibi ſub ſpecie ſacramenti, quæ eſt ſpecies panis vel vini. Ergo videtur, quod corpus Chriſti nullo modo ſit ibi.

3. Præterea Corpus Chriſti incipit eſſe in hoc ſacramento per conſecrationem & conuerſionem, vt ſupra dictum eſt. Quæſt.75.ar.2. *† Sed caro & ſanguis miraculoſe apparens, non ſunt conſecrata, nec conuerſa in verum corpus & ſanguinem Chriſti. Non ergo ſub his ſpeciebus eſt corpus vel ſanguis Chriſti.*

SED *contra eſt, quod tali apparitione facta eadem reuerentia exhibetur ei, quod apparet, quæ primo exhibebatur. Quod quidem non fieret, ſi vere non eſſet ibi Chriſtus, cui reuerentiam latriæ exhibemus. Ergo etiam tali apparitione facta, Chriſtus eſt ſub hoc ſacramento.*

RESPONDEO *dicendum, quod dupliciter contingit talis apparitio, qua quandoq; in hoc ſacramento miraculoſe videtur caro, aut ſanguis, aut etiam aliquis puer. Quandoque enim hoc contingit ex parte videntium, quorum oculi immutatur tali immutatione, ac ſi expreſſe viderent exterius carnem, vel ſanguinem, vel puerum, nulla tamen immutatione facta ex parte ſacramenti. Et hoc quidem videtur contingere, quando vni videtur ſub ſpecie carnis vel pueri, aliis tamen videtur ſicut & prius ſub ſpecie panis; vel quando eidem ad horam videtur ſub ſpecie carnis, vel pueri, & poſtmodum ſub ſpecie panis. Nec hoc tamen pertinet ad aliquam deceptionem, ſicut accidit in Magorum præſtigiis, quia talis ſpecies diuinitus formatur in oculo, ad aliquam veritatem figurandam; ad hoc ſcilicet, quod manifeſtetur vere corpus Chriſti eſſe ſub hoc ſacramento ſicut etiam Chriſtus, abſq; deceptione, apparuit diſcipulis euntibus in Emaus. Dicit enim Auguſt.* Lib.2.ca.vlt. non procul à prin. tom.4. *† in lib. de quæſt. Euangeſt. quod cum fictio noſtra refertur ad aliquam ſignificationem, non eſt mendacium, ſed aliqua figura veritatis. Et quia per hunc modum nulla immutatio fit ex parte ſacramenti, manifeſtum eſt quod non deſinit Chriſtus eſſe ſub hoc ſacramento, tali apparitione facta. Quandoque vero contingit talis apparitio, non per ſolam immutationem videntium, ſed ſpecie, quæ videtur, realiter exterius exiſtente. Et hoc quidem videtur eſſe, quando ſub tali ſpecie ab omnibus videtur, & non ad horam: ſed per longum tempus ita permanet. Et in hoc caſu quidam dicunt, quod eſt propria ſpecies corporis Chriſti: nec obſtat, quod quandoque non videtur ibi totus Chriſtus, ſed aliqua pars carnis, vel etiam videtur, non in ſpecie iuuenili, ſed in effigie puerili: quia in poteſtate corporis glorioſi eſt, quod videatur ab oculo non glorificato, vel ſecundum totum, vel ſecundum partem, & in effigie vel propria, vel aliena: vt infra † dicetur.* Nõ abſoluit morte præuẽtus, ſed vide in ſent. lib.2. d.44 q 2. art.4. *Sed hoc videtur eſſe inconueniens; primo quidem, quia corpus Chriſti non poteſt in propria ſpecie videri, niſi in vno loco, in quo diffinitiue continetur. Vnde cum videatur in propria ſpecie & adoretur in cœlis, ſub propria ſpecie non videtur in hoc ſacramento.*

Secundo quia corpus glorioſum, quod apparet, vt vult, poſt apparitionem cum voluerit diſparet, ſicut dicitur. Luc. vlt. quod Dominus ex oculis diſcipulorum euanuit. Hoc autem, quod ſub ſpecie carnis in hoc ſacramento apparet diu permanet: quinimo legitur quandoque eſſe incluſum. & multorum Epiſcoporum conſilio in pyxide reſeruatum, quod nefas eſſet de Chriſto ſentire ſecundum propriam ſpeciem. Et ideo dicendum eſt quod, manentibus dimenſionibus, quæ prius fuerant, fiat miraculoſe quædam immutatio circa alia accidentia (puta figuram & colorem, & alia huiuſmodi) vt videa- A *tur caro, vel ſanguis, aut etiam puer. Et, ſicut prius dictum eſt, † hoc non eſt deceptio, quia fit in figuram cuiuſdam veritatis, ſcilicet, ad oſtendendum, per hanc miraculoſam apparitionem quod in ſacramento eſt vere corpus & ſanguis Chriſti.* In ipſomet artic. *Et ſic patet, quod remanentibus dimenſionibus, quæ ſunt fundamenta aliorum accidentium, vt infra † dicetur, remanet vere corpus Chriſti in hoc ſacramento.* Quæſt. ſeq. art.2.

AD primum ergo dicendum, quod facta tali apparitione ſpecies ſacramentales quandoque quidem totaliter remanent in ſe ipſis, quandoque autem ſecundum id, quod eſt principale in eis: vt dictum eſt.† In cor. art.

AD ſecundum dicendum, quod in huiuſmodi apparitionibus (ſicut dictum eſt †) non videtur propria ſpecies Chri- In cor. art. B *ſti, ſed ſpecies miraculoſe formata, vel in oculis intuentium, vel etiam in ipſis ſacramentalibus dimenſionibus, vt dictum eſt. †* Ibidem.

AD tertium dicendum, quod dimenſiones panis & vini conſecrati manent, immutatione circa eas miraculoſe facta, quantum ad alia accidentia, vt dictum eſt. † Quæſt.75.ar.5.& 6.

COMMENTARIVS.

DVplicem ſenſum facere poſſunt verba huius tituli. Vnus eſt, an in his apparitionibus id, quod exterius videtur, ſit verum Chriſti corpus. Alius eſt, an facta huiuſmodi apparitione ſub ſpeciebus ſic immutatis, maneat adhuc Chriſti corpus. Et hunc poſteriorem ſenſum videtur maxime intendere D. C Tho. quamquam illi reſpondendo alteri etiam obiter ſatisfacere videatur. Vt igitur quæſtioni reſpondeat, diſtinguit duplicem modum harum apparitionum: nam interdum fiunt ſine immutatione ſpecierum ſacramentalium per ſolam immutationem vel impreſſionem ſenſibilium ſpecierum factam in ſenſu videntis, aliquando vero fiunt per veram mutationem ſpecierum ſacramentalium. Qua diſtinctione ſuppoſita, tria reſpondet. Primum eſt, quando apparitiones fiunt primo modo, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, & reuera, non videri in propria ſpecie, quod eſt clariſſimum, nec noua indiget probatione. Secundo ait, in ſecundo modo apparitionum, id, quod videtur, non eſſe verum corpus Chriſti: quia non poteſt eſſe in propria ſpecie ſimul D in cœlo, & in hoc ſacramento: maxime quia id, quod ſic apparet ſæpe, diu permanet eodem modo; clauſum in pyxide: quod nefas, inquit, eſſet de corpore Chriſti ſentire. Tertio ait tunc nihilominus manere corpus Chriſti ſub ſpeciebus: quia illa immutatio fit ſolum in qualitatibus, manente eadem quantitate, circa quam fiunt, ſeu in qua fundantur: manentibus autem dimenſionibus permanet etiam corpus Chriſti in hoc ſacramento. Hæc eſt ſumma doctrinæ D. Thomæ, quæ magna indiget examinatione, & expoſitione, quam commodius trademus diſput. ſequente.

E

DISPVTATIO LV.

De apparentibus mutationibus, quæ in Euchariſtia contingunt.

DIximus de veris mutationibus; quæ communi & ordinaria lege in hoc ſacramento, & Chriſti corpore fieri ſolent: optimo ergo ordine ſequitur, vt dicamus de his, quę ſenſibus apparent, & extraordinarie fiunt, & primum videbimus, quot modis accidant, deinde quomodo corpus Chriſti attingant, ac denique quid in huiuſmodi euentibus agendum ſit. Diſpu 17. de Euchariſtia.

SECTIO

SECTIO I.

Quot modis fieri ſoleant huiuſmodi mutationes, quæ in Eucharistia apparent.

PRimum omnium ſtatuendum eſt, negari non poſſe, quin ſæpius huiuſmodi mutationes contigerint, quia nõ ſolum eas referunt graues authores, Paſchaſius lib. de Euchar. ca. 14. Guitmundus lib. 3. de eodem ſacramento, Garetius Claſſe 6. verum etiã adhuc extant, & oculis conſpiciuntur veſtigia harũ mutationum, quæ ante multos annos miraculoſe factæ ſunt, vt in Hiſpania, Darocæ, & Abulæ, & aliis locis. Secundo obſeruat Paſchaſius ſupra, huiuſmodi apparitiones, quando à Deo procedunt, frequentius ordinari ad confirmandam fidem de reali præſentia Christi in hoc ſacramento, quod non ſemper eodem modo fit, vt ſtatim dicam, nam interdũ fiunt ad confundendum infideles, & præſertim huius veritatis impugnatores; aliquando ad terrendos peccatores, qui indigne accedunt: nonnunquam ad confirmandos debiles, ac infirmos in fide; ſæpe vero ad amicos conſolandos, ac recreandos. Quocirca ad diſcernendum, an viſio, quæ apparet diuina ſit, vel illuſio dæmonis, aut tantum propriæ imaginationis debilitas, prudenter conſiderandus eſt, & fructus viſionis, & diſpoſitio videntis, & alij effectus, ſeu circumſtantiæ occurrentes.

Paſchaſius. Guitmund. Garetius. Sentaten.

Tertio, cum dictum ſit, has immutationes fieri ad confirmandam fidem de præſentia Christi, oportet obſeruare, interdum apparitionem fieri in teſtimonium præſentiæ; non quæ tunc duret, ſed quæ præceſſit; huiuſmodi autem ſunt illæ, quas ex Cypriano, Nizephoro, & aliis ſupra retulimus, diſp. 46. videlicet, Euchariſtiam interdum verſam eſſe in lapidem in ore indigne ſumentis; interdum in cineres, & ſimilia, & tunc dubitari nõ poteſt, quin deſinat Christi corpus eſſe ſub ſpeciebus ſacramẽtalibus, ſubitoque virtute diuina vere generari ibi rem illam, quæ apparet, & tam veram ac realem, tantamque mutationem fieri in accidentibus panis, vt iam ſub eis eſſe non poſſit ſubſtantia panis ſed lapidis, aut alterius ſimilis, quæ apparet. Hoc enim Deo facile eſt, eſtq; magis conſentaneum fini talium mutationum; ſcilicet, ad confundendum peccatorem, & ſignificandum Christum ab eo fugere propter infidelitatem, vel impuritatem eius. Idem etiã indicat modus harum mutationum: ſunt enim permanẽtes, neq; amplius ſpecies ſacramentales apparent, vt antea erant, neq; ſub aliarum rerum ſpecie: atque ita ſentit Cyprian. in lib. de lapſis, nec D. Thom. contrarium hic ſentit, quia in his mutationibus nunquam apparet Christus, vel caro Christi, ſed potius res adeò diuerſæ, & à natura carnis & omnis cibi alienæ, vt vel hac ipſa tanta mutatione, ſatis ſignificetur, Christum diſceſſiſſe. Aliæ igitur mutationes fiunt ad ſignificandam actualem Christi præſentiam; de aliis vero incertum eſſe poteſt, cuiuſmodi ſunt eę; de quibus D. Thom. proprie loquitur, & à nobis dicetur.

Cyprian.

Eſt igitur circa hæc obſeruandum quarto, multiplex poſſe eſſe viſibile ſignum, quo inuiſibilis præſentia corporis Christi confirmatur; poſſunt vero ad duo capita reuocari. Vnum eſt, quando hoc fit cũ viſibili præſentia Christi, aut carnis vel ſanguinis eius, vt quando circa ſpecies ſacramentales apparet ſplendor, vel audiuntur angeli laudantes, vel adorãtes Dominum, vt legimus apud Cyprianum lib. de lapſis, & apud Chryſoſtomum lib. 6. de Sacerdotio. huc etiam pertinet, quod ipſæmet ſpecies conſecratæ aliquando viſæ ſunt ſuo impulſu moueri; vt quãdo ab infidelibus proiectæ ſunt in ignem, & ipſę abſque vlla læſione ſurſum motæ ſunt. Itẽ huc ſpectat, quod interdum conculcatę; & lapidibus contuſę integrę & quaſi intactæ permanſerunt: item quod aliquando ita patenæ adhæſerunt, vt, nec frangi, nec diuelli potuerint, propter indiſpoſitionem indigne accedentis. Atq; in hoc toto priori genere mutationum nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, quin ſub illis ſpeciebus Christus permaneat: quia nulla in eis facta eſt alteratio, nec mutatio, quæ ad corruptionem panis ſufficeret: eſtq; hoc magis conſentaneum fini talium miraculorum, in quorum confirmationem ſępe contingit, ſpecies ſic immutatas, verbi gratia, patenæ adhærentes longo tempore conſeruari. Quo etiam fit, vt temporis ſucceſſione poſſit tanta corruptio fieri, vt ibi iam non maneat corpus Christi, & nihilominus conſeruari ſemper poteſt cum reuerentia id, quod exterius permanet, quaſi in monumentum & teſtimonium prioris miraculi, & ob reuerentiam ſacramenti, quod ibi præceſſit. Solum igitur ſuperſunt immutationes, quæ fiunt cum apparẽte oſtẽſione Christi, aut corporis vel ſanguinis eius. De quibus ſolis non ſine cauſa D. Tho. quæſtionem propoſuit, & illius varia exempla referunt authores citati, & Amphylochius in vita Baſilij refert, quendam Hebræum ſolitum fuiſſe videre, quendam infantem ad comedendum dari iis, quibus hoc ſacramentum dabatur.

Cyprian. Chryſ. Amphyl.

Quinto obſeruanda eſt diſtinctio à D. Thom. data, quod huiuſmodi viſio interdum fit per immutationem obiecti, interdum per immutationem ſolius potentiæ, aut organi, ſeu medij. Adhibet autem D. Tho. duplex ſignum ad hoc diſcernendum; primum eſt, ſi eodem tempore vni vel alteri apparet talis immutatio; alij vero ſolum vident ſpeciem panis, ſicut antea, tunc enim ſignum eſt, immutationem illam nõ eſſe factam in obiecto, nam ſi eſſet, omnibus eodem modo oſtenderetur, niſi nouum adderetur miraculum, quod non eſt ſine cauſa fingendum, aut dicendum. Secundum ſignum eſt; ſi immutatio breui tempore duret, & ſpecies conſecratæ iterum ſtatim videantur abſque vlla mutatione, ſicut in principio erant; quod ſignum minus certum aliquibus videtur: quia facile fieri poteſt, vt reuera ſit immutatio facta in obiecto, quod poſtea iterum ad propriam formam redeat; & ita aliquando accidiſſe referunt Gabriel. lect. 41. in Canon. & Palacius. d. 10. diſp. vlt. circa finem. Sed nihilominus ſignum à D. Tho. datum eſt moraliter ſatis veriſimile: quia facilius eſt ita fieri, & quando ex aliis coniecturis aliud non cõſtiterit, ita certe exiſtimandum eſt: quia in omnibus his rebus, quæ miraculoſe apparent, id ſemper iudicandum eſt fieri, quod facilius eſt, magiſq; conſentaneum apparẽtibus ſignis, & ad finem ipſius apparitionis eſt ſufficiens. Dices; ergo omnes apparitiones, quæ hoc modo fiunt, virtute dæmonis efficientur: quia ſunt deceptoriæ, ſolum enim ſunt quædam ſenſuum illuſiones. Reſpondetur ex D. Thom. hic, & Auguſt. lib. 2. Quæſtionum Euangelicarum, & lib. contra mendacium, cap. 9. negando ſequelam, quia in huiuſmodi apparitionibus nullum miſcetur mẽdacium: quia, licet in obiecto non fiat id, quod ſenſui apparet, tamen ea immutatio, quæ in ſenſu fit, ad aliquam veritatem ſignificandam ordinatur: *nam quando ſimulatio* (inquit Auguſt.) *ad aliquid verum ſignificandum refertur, non eſt mendacium.* Adde; poſſe huiuſmodi apparitionem fieri per aliquam immutationem obiectiuam factam in medio, ad eum modum, quo fiunt in nubibus apparẽtes colores, & tũc nulla eſt deceptio ex parte agentis, ſecluſa intentione decipiendi, vt non decipit pictor, qui tam perfe-

Gabriel. Palacius. Obiectio. Solutio. Auguſt.

ſe depingit imaginem, aut florem, vt alteri veram rem eſſe appareat. Deinde vero dicitur, verum eſſe huiuſmodi apparitiones poſſe ſæpe fieri virtute dæmonis & ideo neceſſariam eſſe ſpirituum diſcretionem, ad quam, vt dixi, multa cõſiderare neceſſe eſt, & quod eſt præcipuũ, orationibus ad Deum, & prudentium conſilio vti: quin potius interdum poſſunt accidere ex vehemente imaginatione, aut læſione, vel debilitate phantaſiæ: de quo recte videri poteſt Alexand. Alenſ. 4. p. q. 53. mem. 4. art. 3. de hoc igitur toto genere apparitionum nihil dicẽdum relinquitur, quod ad præſentem materiam pertineat: quia manifeſtũ eſt, non obſtantibus his viſionibus, Chriſtum Dominum manere eodem modo præſentem sub ſpeciebus ſacramentalibus: quia, vt ſupponitur, nulla eſt in eis facta mutatio, & ſimiliter certum eſt, non videri veram carnem aut ſanguinem Chriſti: cũ id, quod apparet, non ſit in obiecto, ſed ſolum appareat eſſe propter immutationẽ factam in ſenſu. Solum igitur ſupereſt dicendum, de alio genere harum apparitionum quæ fiũt, veram & realem mutationẽ factam in ſpeciebus ſacramentalibus: nam, quod aliquando ita fiant, nemo dubitat, præſertim, quando duæ illæ conditiones concurrunt; ſcilicet & quod omnibus videntibus eodem modo apparent ſpecies ſacramentales, & quod diu ita permanent, quid ergo tunc appareat, quæue mutatio in talibus ſpeciebus, explicandum eſt.

Alenſis.

SECTIO II.

Vtrum vera Chriſti caro, aut ſanguis aliquando in Euchariſtia videatur.

PRima ſententia affirmat, quoties per realem immutationem ſpecierum apparet videri Chriſtus ſub ſpecie pueri, aut carnis, vel ſanguinis, reuera videri Chriſtum; ita opinatur Alenſ. 4. p. q. 53. memb. 4. art. 3. Gabr. lect. 51. in Canon. Palac. d. 10. diſputat. vlt. circa finem, qui præcipue hoc affirmat, quando ſpecies apparens breui tempore durat: omnes tamen modeſte, & magna cum dubitatione loquuntur. Fundari potuerunt, quia inprimis hoc non eſt impoſſibile: quia, vt diximus, poteſt idem corpus ſimul eſſe, & conſequenter videri ſimul in duobus locis: item poteſt corpus glorioſum ſeſe, prout voluerit, humanis ſenſibus manifeſtare in maiori, vel minori quantitate, & ſecundum vnam partem, & non ſecundum aliam, quod maxime verum eſt in corpore Chriſti, qui quandam omnipotentiam participat circa corpus ſuum: poteſt ergo, vel retinens ſacramentalem præſentiam, vel illam mutans, ſi voluerit, incipere eſſe in Euchariſtia modo quantitatiuo, oſtẽdendo humano viſui partem, & non totum, aut ſub hac vel illa figura, ſicut ſe oſtendit Magdalenæ, aut diſcipulis euntibus in Emaus. Deinde, ſi modus hic eſt poſſibilis, videtur etiam conuenientior: quia hæc oſtenſio fit in veritatis teſtimonium, aut in ſingularem fauorem, & ſolatium alicuius iuſti: veritas autem confirmanda eſt veris, & non tantum apparentibus indiciis aut ſignis: iuſto etiam non erit vera conſolatio rem tantum apparentem, & non veram Chriſti carnem videre: imo videtur ei creari quoddam idolatriæ periculum, nam adorabit, vt carnem Chriſti, quæ vere non eſt.

Alenſ. Gabriel. Palacius.

In miraculoſis apparitionibus carnis vel ſanguinis in Euchariſtia nec verũ corpus, nec ſanguis Chriſti apparet. S. Thom. Richard. Durandus. Paludan. Carthuſian. Marſil. Antonin. Ægidius.

Dicendum eſt tamen primo, in huiuſmodi appationibus non videri Chriſtum Dominum in ſe, nec carnem eius, & ſanguinem. Ita D. Tho. hic, & communiter Theologi in 4. d. 10. Richard. art. 5. q. 2. Durand. Palud. & Carthuſ. q. 4. Marſil. q. 7. art. 3. dub. 5. Antonin. 3. p. ti. 13. c. 6. §. 14. Ægid. Theor. 33. & omnes Thomiſtæ. Et colligitur ex Paſchaſio & Guitmundo ſupra, Lanfranco lib. de hoc ſacram. circa medium. Et probatur, quia, vel hæc immutatio diu permanet ita vt caro, aut ſanguis Chriſti ſemper ibi videri, diuque in pyxide cõſeruari videatur, aut cito tranſit, & ſacramentales ſpecies eodem modo, ſicut antea, apparent; quando priori modo fit, *nefas eſt credere*, dixit D. Thom. illud, quod apparet, & pyxide clauditur, eſſe carnem Chriſti in propria ſpecie exiſtentem, & reuera non eſt veriſimile; quia, & eſt valde indecens, & non neceſſarium: primum patet, quia tangi facile poteſt, & contrectari ab hominibus: imo experientia docet, diuturnitate temporis mutari, & tabeſcere id, quod caro aut ſanguis eſſe videbatur, quod non poteſt vlla ratione carni Chriſti attribui. Vnde Alenſis, & Gabriel concedunt, non eſſe veram carnem Chriſti, quando in ea talis mutatio fit: aiunt tamen, tunc eſſe ſignum, priorem apparitionem non eſſe factam virtute Dei, ſed dæmonis: ſed hoc gratis eſt dictum, & contra plures antiquas traditiones: nam multis in locis referũtur aliqua miracula huiuſmodi, quæ, & ex ratione, ob quam facta ſunt, & ex effectibus eorum, vera eſſe non dubitantur: & tamen in eis prædictis effectus aperte conſpicitur. Deinde, quæ eſt ratio, ob quam hoc ſemper dæmoni tribuatur, cum in hoc nulla ſit intrinſeca malitia, nullaue deceptio? Vnde facile probatur altera pars ſupra aſſumpta; ſcilicet, hoc non eſſe neceſſarium, quia neque ad vitandam deceptionem, vt à ſimili patet ex dictis in fine ſectionis præcedentis, neque ad commouendos animos aut mentes fidelium, quia, ſi id tantum, quod in ſenſibus fit, conſideretur, eundem effectum parit in anima, ſiue obiectum ſenſibile tale ſit in ſe, quale apparet, ſiue non; ſi autem conſideretur fides animæ, quæ his ſignis excitatur, hæc non indiget illa ſenſibili præſentia carnis Chriſti. Quod ſi ſit ſermo de his apparitionibus, quæ breui tempore durant, habent etiam in eis locum rationes factæ, & præterea probabiliſſimum eſt, nõ fieri tunc vllam immutationem in obiecto. Deinde, quis facile credat, quando viſus eſt ſanguis ab hoſtia fluere, illum, eſſe ſanguinem Chriſti, & in terram, vel linteum cadere, & ſimiliter, quando calix viſus eſt repleri Chriſti ſanguine, ibi eſſe verum ſanguinem Chriſti extra venas corporis, ita vt, & tangi & bibi poſſit? Et ſimile eſt, quando apparet, quaſi fruſtum carnis; quod illa ſit vera caro Chriſti? nam per ſe ſe apparẽt indecentia, ſiue multo, ſiue breui tempore durẽt, & nulla eſt neceſſitas tot multiplicandi miracula.

Secundo dicendum eſt, in huiuſmodi apparitionibus id, quod videtur, non ſolum non eſſe carnem & ſanguinem Chriſti in propria ſpecie, verum etiam non eſſe veram carnem aut verum ſanguinem, ſed colore tantum & figura eum referre. Probatur fere eodem diſcurſu, nam hoc ſatis eſt ad ea omnia ſaluãda, quæ apparent, & ad omne id, quod per hæc intẽditur, & nõ multiplicantur miracula ſine cauſa. Deinde, quia nec probabiliter cogitari poteſt, quod illa ſit caro humana, alterius autem animalis non eſt decens. Tandem, quia, ſi res tota cito tranſit, non eſt in obiecto neceſſaria mutatio, vt ſæpe dictum eſt: ſi autem diu permanet, non eſt ad hoc apta vera caro, quę cito corrumperetur, niſi ſpeciali miraculo conſeruaretur: ſatis ergo eſt, vt ibi obiiciatur aliquid affectum colore & figura carnis. Rogabis, vbi inhæreant illa accidentia carnis, quæ ibi apparent? Ægidius reſpondet, ſpecies ſacramentales conuerti in dimenſiones carnis. Sed hoc eſt impertinens, quia, ſi ſit ſermo de quantitate, eiuſdem rationis eſt in pane & carne; non eſt ergo neceſſaria talis conuerſio, vt omittam,

Nec vera caro, vel ſanguis in talibus apparitionibus cõſpicitur.

Dubium.

omittam, an, proprie loquẽdo, ſit poſſibilis. Richar. dicit illa accidentia inhærere in quodam corpore circumdante ſpecies ſacramentales: ſed hoc eſt negare, quod ſupponimus; ſcilicet, immutationẽ fieri in ſpeciebus; & deinde hoc non eſt veriſimile, quãdo id, quod apparet, eſt eiuſdem figuræ & quantitatis cum ſpeciebus ſacramentalibus.

Solutio. D. Thom. ergo ait, illum colorem adhærere ipſiſmet ſpeciebus ſacramentalibus, quod eſt facilimum, & ſufficiens; quando, vt dicebam, quod apparet, eſt eiuſdem figuræ & magnitudinis, cuius erant ſacramẽtales ſpecies; aut, ſi eſt in maiori magnitudine, non eſt tanta, quin per rarefactionem ſpecierum fieri potuerit; quando vero multo maius eſt augmentum, neceſſario dicendum eſt, aut immutationem ſimul factam eſſe in corpore circumſtante, aut certe ſacramentales ſpecies fuiſſe corruptas iuxta ea, quę ſectione ſequente dicemus.

Ad fundamẽta oppoſitæ opinionis. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ reſponſum iam eſt, hic nullam interuenire deceptionem: negari enim non poteſt in omni opinione, quin res aliter appareat, quam ſit: apparet enim caro ſeparata à cæteris partibus corporis, & ſanguis ſi eſſet in vaſe extra venas, & tamen neutrum in re ita eſt: fit ergo hic aliquid, quaſi in externa imagine, ſine deceptione, imo ad veritatis cõfirmationem; ad quod ſufficit, quod ibi interuenit aliquod opus diuinitus factum, quamuis non fiat ibi vera caro, aut ſanguis, & idem ſufficit ad quemlibet alium effectũ, vt iam dixi: adoratio vero, quæ ibi fit, non ſiſtit in eo, quod ſenſibiliter apparet, ſed per illud tranſit ad verum Chriſti corpus, aut in ſacramẽto latens, aut in propria ſpecie exiſtens.

SECTIO III.

Vtrum Chriſti caro & ſanguis maneant ſacramentaliter ſub ſpeciebus, in quibus ſenſibiliter apparent.

1. Sententia. Chriſti carnem & ſanguinem non manere quãdo ſub ſpeciebus illa viſibiliter apparent. Durandus. Palacius.

DVæ ſunt ſententiæ extreme cõtrariæ; prima abſolute negat, manere in ſacramento corpus Chriſti poſt prædictam immutationem. Ita tenet Durand dicta q.4. num.10. Fundamentum eius eſt, quia ſub ſpeciebus ſic immutatis non poteſt ſubſtãtia panis conſeruari: nam ſub accidentibus carnis non poteſt manere ſubſtantia panis, & idem fere ſentit Palacius ſupra, quamuis addat; ſi talis mutatio non ſit facta in tota hoſtia, ſed in parte, ſimpliciter dicendum eſſe, manere ibi corpus Chriſti, ſaltem ratione alterius partis, quæ immutata permanſit.

Secũda extreme oppoſita. Secunda opinio eſt, Chriſtum manere ſub ſpecieb. ſacramentalibus, quamuis facta ſit mutatio in qualitatibus, dummodo eadem quantitas perſeueret. S.Thom. Hæc videtur eſſe opinio Diui Thomæ hic, & in quarto, diſtinctione.10. quæſtione.1. articul.4. quæſtiuncula.2. quem ita interpretantur & defendunt Palud. Capreol. Paludan. diſtinctione 12. quæſtione 5. & Capreol. quaſtion.1. ad argumenta contra ſecundam concluſionem. & ex parte conſentit Caiet. hic; addit vero, tunc manere ſpecies in eadem quantitate, quando manet eiuſdem magnitudinis; quãdo vero multum augentur, vt quando calix, in quo erat modicum vinum ſanguine plenus apparet; tunc inquit, immutatam eſſe quantitatem, & ideo non manere ibi Chriſtum. De qua poſteriori parte poſtea dicetur. Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia quantitas eſt primum fundamentum ſpecierum panis: & ideo quamdiu illa manet, Chriſti etiam præſentia conſeruatur.

1. Concluſ. Si mutatio eſt tanta, vt non patiatur ibi formam panis non patitur etiam Chriſti præſentiam. S.Thom.

Dicendum vero eſt primo, Quotieſcunque fit tanta immutatio in qualitatibus harum ſpecierum, A vt ſub eis non poſſit conſeruari ſubſtantia panis & vini, non manet ſub eis Chriſtus, ſiue maneat eadẽ quantitas, ſiue non. Hoc principium poſitum eſt à nobis in ſuperioribus, & eſt expreſſe D.Thom. quęſtione.77. art.4. & illud probat Palacius ſupra, & alij authores in ſuperioribus citati: hic autem ſolum proponitur ad refellendam ſententiam Palud. & Capreoli, prout ab eis intelligi videtur: aut enim procedimus in opinione aſſerẽte, quantitatem eſſe in toto compoſito, & deſtrui ac mutari illo corrupto, aut in opinione contraria: neutro autem modo poteſt opinio hæc conſtanter defendi. Probatur prior pars: nam, ſi quantitas eſt in toto compoſito B & cum illo deſtruitur: ergo facta alteratione ſufficiente ad corrumpẽdum ſubſtantiale compoſitum panis & vini, deſtruetur quantitas; ergo, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, implicat in adiecto, dicere, facta mutatione in qualitatibus neceſſariis ad conſeruandam ſubſtantiam panis, manere quãtitatem panis: quia iam non maneret ſubſtantia panis: vnde abſolute concluditur, non poſſe manere corpus Chriſti; quia ſolum tamdiu manet, quamdiu maneret ſubſtantia panis, vt ſupra probatum eſt; & facile patet: quia hæc alteratio eſt ſufficiens diſpoſitio ad alterius ſubſtantiæ generationem: ergo, reuera, generatur, quia ex ſpeciebus ſacramentalibus ita fit alterius rei generatio, ſicut fieret ex vero pane: er- C go nõ poteſt iam manere ſubſtantia corporis Chriſti; & conſequenter concludi poteſt iuxta opinionem, in qua procedimus, non manere quantitatem panis: quia cum noua ſubſtantia congenita fuit noua quantitas, & antiqua ex conſequenti deſtructa eſt. Poſterior pars aſſumptæ propoſitionis patet, nam, ſi quantitas eſt in materia prima, & manet in genito eadem, quæ erat in corrupto, non poteſt eſſe neceſſaria tranſmutatio ſeu deſitio quantitatis panis vt deſinat hic eſſe corpus Chriſti; alias nũquam eſſe deſineret: quia iuxta hanc opinionem quantitas non corrumpitur, ſed manet ſemper coæua materiæ: quia nec per ſe corrumpi poteſt à contrario, quia illud non habet, nec per accidens ad corru- D ptionem ſubiecti, cum non ſit in compoſito corruptibili, ſed in materia incorruptibili, & eadem ratione in hoc myſterio, poſtquam generatur aliquid ex ſpeciebus panis, manebit eadem quantitas, quæ fuerat in pane, in re genita, vt infra latius dicetur: ergo iuxta hanc etiam opinionem dici nullo modo poteſt, mutatis qualitatibus, propter ſolam quantitatem conſeruari Chriſti præſentiam. Nec refert, quod quantitas ſit fundamentum accidentium panis, ſolum enim dicitur fundamẽtum, quia eſt ſubiectum eorum, nõ quia per ſe ſufficiat ad panis ſubſtantiam conſeruandam, & conſequenter neque ad conſeruandam præſentiam corporis Chriſti, nam ſola quantitas non eſt ſignum ſenſibile panis, & vi- E ni; ſed vt eſt talibus qualitatibus affecta, & conſequenter neque eſt ſufficiens ſignum ſub ſe continens corpus & ſanguinem Chriſti. Atque ita concluditur generalis ratio cõcluſionis, quia facta prędicta immutatione qualitatum, non maneret ſubſtantia panis, ſed generaretur alia, ergo nec manet corpus Chriſti, ſed generatur alia ſubſtantia, ſiue maneat eadem quantitas, ſiue non, ſicut eadem ratione, ſi duę qualitates in tali gradu, ſimul eſſent neceſſariæ ad conſeruandam ſubſtantiam panis, & vna corrumperetur infra illum gradum, quamuis alia maneret, deſineret ibi eſſe corpus Chriſti, quia per ſimilem alterationem corrumperetur ſubſtantia panis, ſicut ergo non ſufficit, quod maneat vna qualitas ſine alia neceſſaria, ita non ſatis eſt, quod

maneat eadem quantitas ſine neceſſariis qualitatibus. Reſpondet Ægidius Theorem. 23. hoc quidem eſſe regulare, & ſecundum legem ordinariam ita fieri, tamen in his apparitionibus diſpenſari, vt Chriſtus conſeruetur ſub quantitate, ſine qualitatibus neceſſariis ad cõſeruandam ſubſtantiam panis. Sed, qui affirmat diſpẽſationem in diuina lege, oportet, vt illam oſtendat, aut probet; alias temere loquitur: deinde ex hoc ſequeretur, Chriſtum manere ſacramentaliter ſub quodam ſigno ab ipſo non inſtituto. Item alia accidentia, præterquam panis & vini, manere ſine ſubiecto; & alia, quæ inaudita ſunt. Quo modo autem exponendus ſit D. Thom. hic, ſtatim dicam.

Hoc itaque poſito principio, ſolum ſupereſt examinare, an ad prædictas apparitiones neceſſaria ſit tanta qualitatum immutatio, vt ſub eis non poſſit ſubſtantia panis conſeruari: quod à nobis certe difficile diiudicari poteſt: nam, licet nos per accidentia cognoſcamus ſubſtantiam, & per accidentium mutationem ſubſtantialem tranſmutationem factam eſſe coniectemus, difficile tamen eſt, præſertim in his rebus inanimatis, diſcernere, quando accidentalis tranſmutatio ſit tanta, vt ſubſtantialem etiam ſecum habeat coniunctam: vtendo tamen coniectura, veriſimilius videtur, regulariter non fieri in his apparitionibus tantam mutationem accidentium panis, quæ ad ſubſtantiam corrumpendam ſufficiat: vnde conſequenter fit, manere hic corpus Chriſti ſacramentaliter poſt prædictam apparitionem, vt D. Thom. hic ſentit. Probatur, quia mutatio in accidentibus communibus non ſufficit ad corrumpendam ſubſtantiam, niſi fiat in propriis: ſed hic præcipua immutatio fit in accidentibus communibus, vt ſunt color, qui poteſt eſſe diuerſus in indiuiduis eiuſdem ſpeciei; & in eodem facilius mutari poteſt, quamuis non omnino diſſoluatur temperamẽtum primarum qualitatum, ad conſeruandam ſubſtantiam neceſſarium, vt tractat Soto. d. 10. quæſtione prima, articul. octauo. vbi refert. etiam per artem id ſæpe fieri, & idem facile eſt in figuræ mutatione; & hæc duo fere ſufficiunt, vt appareat caro, ſanguis, & ſimilia: accidentia autem magis intrinſeca & propria ſunt odor & ſapor, quæ non neceſſario mutantur propter has apparitiones; & multo minus è conuerſo ſentiuntur ibi ſimiles proprietates carnis aut ſanguinis, huiuſmodi etiam eſt tanta condenſatio: nam reuera ob nimiam rarefactionem corrumperetur ſubſtantia: ſed hæc regulariter non intercedit, præcipue quando apparent ſpecies in eadem magnitudine, quod fortaſſe intellexit D. Thomas hic, cum dixit manere eaſdem dimenſiones; ſcilicet cum eadem denſitate; & conſequenter, cum temperamẽto ad illam neceſſario: ita enim exponendus eſt, ne ſibi contrarius videatur; quam expoſitionem Caietanus etiam ſua diſtinctione, & exceptione indicat; cuius ſententia, quoad caſum illum, ſeu exceptionem, ſcilicet, quando immutatio apparet facta in multo maiori magnitudine, quam erant ſpecies, probabilis eſt; & ideo dixi, regulariter, ſeu frequenter: quia non repugnat aliquando aliter accidere, vt in eo caſu: quia videtur nimia rarefactio in ſpeciebus fieri: quamuis (vt ſupra dicebam) etiam poſſet, dici, in eo caſu non rarefieri ſpecies, quæ, ſi tangantur, videntur ſentiri æquè denſæ; ſed ex corpore circumſtante adiungi partem aliquam eiſdem coloribus affectam, vt illa magnitudo appareat: & cõſequenter manere Chriſtum ſub ſpeciebus, non vero in reliqua parte corporis circumſtantis. Præterea hoc modo ſunt hæ apparitiones proportionatæ

Soto.

A fini earum: nam, vel fiunt ad confirmandam fidem præſentiæ corporis Chriſti, & ita conueniens eſt, vt illa duret; vel ad ſolatium alicuius iuſti, quod non eſſet ſolidum, ſi Chriſtus diſcederet, quoad veram præſentiam ſacramentalem: ſolumque appareret ſecundum ſenſibilem repræſentationem. Tandem huic ſententiæ ſic expoſitæ videtur conſentanea Eccleſiæ conſuetudo, quę hoſtias conſecratas immutatas in colore carneo, aut ſanguineo diu conſeruat, & veneratur, vt verum Euchariſtiæ ſacramentum.

Dices, hoc nimium probare: quia interdum tam diuturno tempore conſeruatur, vt in eis non poſ-
B ſit ſubſtantia panis conſeruari ſine corruptione. Reſpondetur, fortaſſe interdum diuinitus conſeruantur, ſicut aliæ Sanctorum reliquiæ, maxime quando eodem modo, & eiuſdem omnino coloris ſemper apparẽt: fortaſſe etiam ſubſtantia panis, ſi ab extrinſecis corrumpentibus multum actiuis reſeruetur, longo tempore durare poteſt: non eſt denique negandum, aliquãdo poſſe diuturnitate temporis apparere ſufficientia ſigna corruptionis: quod obſeruandum eſt, vt iam tunc non adhibeatur veneratio, quæ corpori Chriſti ibi exiſtẽti dari ſolebat, ſed quæ dari poteſt ſigno, ſeu veſtigio corporis Chriſti, quod ibi fuit.

C
SECTIO IIII.

Quid agendum ſit, quando apparent huiuſmodi mutationes in Euchariſtia.

PRimo inquiri poteſt, quid ſit agendum, quoad adorationem talium ſpecierum, & hoc iam eſt ſufficienter explicatum, & fere eandem doctrinam habet Caietanus hic.

Secundo inquiri poteſt, quid ſit agẽdum, quoad vſum: & dicendum eſt, non eſſe conſumendas, ſed conſeruandas in loco decẽte & ſacro, quamdiu ſunt ſub tali forma. Ita D. Thom. hic, & in 4. d. 10. quæſtione 1. articulo. 4. quæſtiuncula. 3. & cæteri Theologi. Et vſus Eccleſiæ id confirmat, & ratio, quia ſub
D illa forma nõ poſſunt ſine horrore ſumi; & quia tũc non proponuntur ſub ſpecie cibi humani, nempe ſub ſpecie panis & vini, ſub quibus tantum Chriſtus ſumi voluit, vt argumentatur D. Thom. ex capit. De hac. de conſecratione, diſtinctione ſecunda. Fateor tamen, rationes has non concludere, hoc eſſe proprie & rigoroſe præceptum, ſeu prohibitum, quia poſſet eſſe miniſter, qui nullum haberet horrorem, nec deſunt ibi omnino ſpecies panis & vini, vt probatum eſt, ſub quibus Chriſtus ſumatur: Chriſtus autem nunquam prohibuit ſumere corpus ſuum propter ſolam huiuſmodi mutationem, neq; etiam eſt vllum expreſſum Eccleſiaſticum præceptum, nihilominus tamen ſeruanda eſt Eccleſiæ cõſuetudo,
E à qua non licet facile diſcedere, præſertim quia hoc conferre poteſt ad maiorem ſacramenti reuerentiam, & ad vitandum omne periculum horroris & vomitus, &c. Dixi autem, quamdiu ſunt ſub tali forma, quia ſi ad priorem redeant, tunc conſumi poſſunt, quia ceſſant rationes factæ, & eſt probabile, non eſſe factam mutationem in ſpeciebus, ſed in oculis, qua ratione colligit D. Thom. ſi immutatio appareat vni, & non alteri, poſſe ſpecies conſumi, quia non eſt facta in illis, idem autem eſt, etiam ſi ſit facta, & poſtea ceſſet, & nudę ſpecies panis ac vini appareant, ſicque refert Paſchaſius ſupra accidiſſe cuidam viro ſancto, qui, cum ſimilem viſionem vidiſſet, rogauit Deum, vt ad formam ſacramenti rediret, quod poſſet conſumere, atque ita

Species circa quas fiũt prædictæ mutationes eſſe conſeruandas. S. Thom.

factam

Guitmund. Garecius. Pet. Diacon. factum eſt, & ſimilia legi poſſunt apud Guitmundum & Garecium ſupra, & Petrum Diaconum in vita Gregorij.

Vltimo quæri poteſt, quid aget ſacerdos, ſi poſt perfectam conſecrationem vtriuſque ſpeciei, talis accedat immutatio? Reſpondetur, ſi in aliqua parte nihil eſt immutatum, illud conſumi poteſt, & ſatis erit ad perfectionem illius ſacrificij: ſi autem nihil conſumi poteſt corporis & ſanguinis, dicunt quidam eſſe neceſſarium ex præcepto conſecrare iterum & conſumere alias ſpecies. Ita Antoninus ex Alberto.3.parte, titulo.16.capit. 6.§.14. quia eſt præceptum diuinum, vt Sacerdos conſumat ſacrificiũ, & videtur fauere D. Thom. ſupra. Nihilominus verius eſt, hoc non eſſe præceptum, ſed conſilium, & ita eſſe exponendum Diuum Thom. cenſent Palud. & Caieta. Soto diſtinctione 13. queſtione. 1. articulo. 4. Syluester, verbo, Euchariſtia.3. in fine. Victoria in Summa, numero.70. & ratio eſt, quia in eo caſu non poteſt impleri illud præceptum in inchoato ſacrificio, ſeu in ſpeciebus conſecratis: denuo vero conſecrare alias, non eſſet prius ſacrificium conſummare, ſed aliud inchoare, quod ex vi prioris conſecrationis preceptum non eſt, prout nunc loquimur: nam aliunde, & per accidens poſſet tunc occurrere aliud preceptum, vt, verbi gratia, audiendi Miſſam, vel quid ſimile: de quo hic non agimus, & fortaſſe probabilius eſt, etiam ex illis preceptis non oriri talem obligationem, maxime, ſi verum eſt, conſumptionem ſpecierum non eſſe de ſubſtantia ſacrificij, vt infra dicemus.

(Antonin. Albertus. Soto. Syluest. Victoria.)

QVAESTIO LXXVII.

De remanentibus in ſacramento accidentibus, in octo articulos diuiſa.

Deinde conſiderandum eſt de accidentibus in hoc ſacramento.

Et circa hoc queruntur octo.

Primo, vtrum accidentia, quæ remanent, ſint ſine ſubiecto.

Secundo, vtrum quantitas dimenſiua ſit ſubiectum aliorum accidentium.

Tertio, vtrum huiuſmodi accidentia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum.

Quarto, vtrum poſſint corrumpi.

Quinto, vtrum ex eis poſſit aliquid generari.

Sexto, vtrum poſſint nutrire.

Septimo, de fractione panis conſecrati.

Octauo, vtrum vino conſecrato, poſſit aliquid permiſceri.

ARTICVLVS I.

Vtrum accidentia remaneant ſine ſubiecto in hoc ſacramento.

(Supra. q. 75. art. 5. Et 1. d. 47. art. 4. co. Et 4. d. 12. q. 1. art. 1. & 4. contra. c. 63. & 65. & quo. 3. artic. 1. Et quodl. 4. ar. 5. Et opuſ. 2. c. 8. & 1. Cor. 21. lect. 3. col. 5.)

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod accidentia non remaneant in hoc ſacramento ſine ſubiecto. Nihil enim inordinatũ, aut fallax debet eſſe in hoc ſacramẽto veritatis. Sed accidentia eſſe ſine ſubiecto, eſt contra rerum ordinem, quem Deus naturæ indidit: videtur etiam ad quandam fallaciam pertinere, cum accidentia naturaliter ſint ſigna naturæ ſubiecti. Ergo in hoc ſacramento non ſunt accidentia ſine ſubiecto.

2. Præterea, Fieri non poteſt, etiam miraculoſe, quod definitio rei ab ea ſeparetur, vel quod vni rei conueniat definitio alterius rei (puta, quod homo manens homo, ſit animal irrationale) ad hoc enim ſequeretur, contradictoria eſſe ſimul vera: hoc enim, quod ſignificat nomẽ rei, eſt definitio, vt dicitur in 4. Metaphyſ.† Sed ad definitionem accidentis pertinet, quod ſit in ſubiecto: ad definitionem vero ſubſtantiæ, quod per ſe ſubſiſtat, non in ſubiecto. Non ergo poteſt miraculoſe fieri, quod in hoc ſacramento ſint accidentia ſiue ſubiecto. (Li. 4. Metap. tex. 28. tit. 3.)

3. Præterea, Accidens indiuiduatur ex ſubiecto. Si ergo accidentia remanent in hoc ſacramento ſine ſubiecto, non erunt indiuidua, ſed vniuerſalia: quod patet eſſe falſum, quia ſic non eſſent ſenſibilia, ſed intelligibilia tantum.

4. Præterea, Accidentia per conſecrationem huius ſacramenti, non adipiſcuntur aliquam compoſitionem. Sed ante conſecrationem non erant compoſita, neque ex materia & forma; neque ex quo eſt, & quod eſt. Ergo etiam poſt conſecrationem non ſunt compoſita altero horum modorum, quod eſt inconueniens: quia ſic eſſent ſimpliciora, quam angeli: cum tamen hæc accidentia ſint ſenſibilia. Non ergo accidentia remanent in hoc ſacramento ſine ſubiecto.

SED contra eſt, quod Gregor. † dicit in homilia Paſchali, quod ſpecies ſacramentales ſunt illarum rerum vocabula, quæ ante fuerunt, ſcilicet panis & vini. Et ita cum non remaneat ſubſtantia panis & vini, videtur, quod huiuſmodi ſpecies remaneant ſine ſubiecto. (Refertur de conſec. d. 2. c. Species.)

RESPONDEO dicendum, quod accidentia panis & vini (quæ ſenſu deprehenduntur in hoc ſacramento remanere poſt conſecrationem) non ſunt ſicut in ſubiecto, in ſubſtantia panis & vini, quæ non manet (vt ſupra † habitum eſt) neque etiam in forma ſubſtantiali, quæ non manet, & ſi remaneret, ſubiectum eſſe non poſſet, vt patet per Boetium in libro de Trinitate. Manifeſtum eſt etiam, quod huiuſmodi accidentia non ſunt in ſubſtantia corporis & ſanguinis Chriſti, ſicut in ſubiecto, quia ſubſtantia humani corporis nullo modo poteſt his accidentibus affici, neque etiam eſt poſſibile, quod corpus Chriſti glorioſum, & impaſſibile exiſtens, alteretur ad ſuſcipiendas huiuſmodi qualitates. (Quæſt. 75. ar. 3. & 6.) (In lib. de Tri nitat. antẽ med.)

Dicunt autẽ quidam, quod ſunt, ſicut in ſubiecto, in aere circumſtante. Sed nec hoc eſſe poteſt. Primo quidem, quia aer non eſt huiuſmodi accidentium ſuſceptiuus. Secundo, quia huiuſmodi accidentia non ſunt, vbi eſt aer, quinimo ad motum harum ſpecierum aer depellitur. Tertio, quia accidentia non tranſeunt de ſubiecto in ſubiectum, vt, ſcilicet, idem accidens numero, quod primo fuit in vno ſubiecto, poſtmodum fiat in alio, accidens enim numerum accipit à ſubiecto; vnde non poteſt eſſe, quod idem numero manens, ſit quandoque in hoc, quandoque in illo ſubiecto. Quarto quia cum aer non ſpolietur accidentibus propriis, ſimul haberet accidentia propria, & aliena: Nec poteſt dici, quod hoc fiat miraculoſe virtute conſecrationis, quia verba conſecrationis hoc non ſignificant, quæ tamen non efficiunt, niſi ſuum ſignificatum. Et ideo relinquitur, quod accidentia in hoc ſacramento manent ſine ſubiecto. Quod quidem virtute diuina fieri poteſt. Cum enim effectus magis dependeat à cauſa prima, quam à cauſa ſecunda, Deus, qui eſt prima cauſa ſubſtantiæ & accidentis, per ſuam infinitam virtutem conſeruare poteſt in eſſe accidens, ſubtracta ſubſtantia, per quam conſeruabatur in eſſe, ſicut per propriam cauſam, ſicut etiam alios effectus naturalium cauſarum poteſt producere ſine naturalibus cauſis, ſicut humanum corpus formauit in vtero Virginis, ſine virili ſemine.

AD primum ergo dicendum, quod nihil prohibet aliquid eſſe ordinatum ſecundum communem legem naturæ, cuius tamen contrarium eſt ordinatum ſecundum ſpeciale priuilegium gratiæ, vt patet in reſuſcitatione mortuorũ, & in illuminatione cæcorum, prout etiam in rebus humanis quædam aliquibus conceduntur ex ſpeciali priuilegio, præter legem communem. Et ita etiam, licet ſit ſecundum communem naturæ ordinem, quod accidens ſit in ſubiecto, ex ſpeciali tamen ratione, ſecundum ordinem gratiæ accidentia ſunt in hoc ſacramento ſine ſubiecto propter rationes ſupra inductas.†

AD ſecundum dicendum, quod cum ens non ſit genus, hoc ipſum

ipſum quod eſt eſſe, non poteſt eſſe eſſentia ſubſtantiæ, vel accidentis. Non eſt ergo definitio ſubſtantiæ, ens per ſe ſine ſubiecto: nec definitio accidentis, ens in ſubiecto: ſed quidditati ſeu eſſentiæ ſubſtantiæ competit habere eſſe, non in ſubiecto: quidditati autem, ſiue eſſentiæ accidentis competit habere eſſe in ſubiecto. In hoc autem ſacramento non datur accidentibus, quod ex vi ſuæ eſſentiæ non ſint in ſubiecto ſed ex diuina virtute ſuſtentante. Et ideo non deſinunt eſſe accidentia, quia nec ſeparatur ab eis definitio accidentis, quæ eſt aptitudo ad ſubiectum, quæ ſemper manet in iis, non actualis inhærentia: nec competit eis definitio ſubſtantiæ.

AD tertium dicendum, quod huiuſmodi accidentia acquiſierunt eſſe indiuiduum in ſubſtantia panis & vini, qua conuerſa in corpus & ſanguinem Chriſti, remanent virtute diuina accidentia in illo eſſe indiuiduato, quod prius habebãt. Vnde ſunt ſingularia & ſenſibilia.

*AD quartum dicendum, quod accidentia huiuſmodi, manente ſubſtantia panis & vini, non habebant ipſa eſſe, nec alia accidentia, ſed ſubiecta eorum habebant huiuſmodi eſſe per ea, ſicut nix eſt alba per albedinem. Sed poſt conſecrationem ipſa accidentia, quæ remanent, habent eſſe; vnde ſunt compoſita ex eſſe, & quod eſt (ſicut in prima parte de angelis dictum eſt *) & cum hoc habent compoſitionem partium quantitatiuarum.*

1.part.q.51. art.2.&3.

Commentarivs.

CIrca titulum articuli aduertendum eſt, non eſſe ſermonem de ſingulis accidentibus ſed de tota collectione, ſeu aggregato, aut compoſito accidentium panis, & vini, quæ poſt conſecrationem manent: atque hoc ſenſu facilis eſt reſponſio articuli, manere, ſcilicet, hæc accidentia ſine ſubiecto; quia manent ſine propria ſubſtantia, quamuis non ſingula eorum careant proprio inhæſionis modo, vt in ſequente articulo D. Tho. docet. Niſi quis velit potius de ſubiecto diſtinguere: aliud eſt enim ſubiectũ proximum, cui accidens immediate inhęret, de quo procedunt, quæ diximus; aliud vero eſt ſubiectum remotum, id eſt, ſuppoſitum, quod ex natura rei omnia accidentia ſuſtentat, ſiue illi immediate inhæreãt, ſiue quædam mediis aliis, & hoc modo omnia, & ſingula accidentia carent huiuſmodi ſubiecto. Vtrumque autem horum ſufficienter oſtenſum eſt ex illo principio fidei; ſubſtantiam, ſcilicet, panis & vini ſub eis non manere: D. Thom. autem, ad magis confirmandum veritatem, diſcurrit per alia ſubiecta, quæ fingi poſſent, & ſingula excludit. Vnum eſt, forma ſubſtantialis panis, de qua eadem eſt ratio, quæ de tota ſubſtantia: quia ſimiliter non manet, & quoad hoc idem eſt de materia panis. Addit vero D. Thomas, quod licet forma maneret, non poſſet eſſe ſubiectum accidentium, quod ſatis eſt, ſi ex natura rei intelligatur, & ſine nouo miraculo, quod fingere non eſt neceſſe, quamquam etiam de potentia abſoluta facile poſſet defendi, hoc non eſſe poſſibile: quia, & formæ materiali deeſt intrinſeca capacitas paſſiua, & receptiua accidentium, & in ipſis accidentibus deeſt intrinſeca habitudo ad tale ſubiectum, & formalis aptitudo ad illud informandum: ſed non libet in hac diſputatione, quæ præſenti myſterio nihil deſeruit, amplius immorari. Aliud ſubiectũ, quod fingi poſſet, eſt corpus ipſum Chriſti, quod etiam Diuus Thom. excludit, tum ex generali ratione humani corporis, quod huiuſmodi accidentibus affici non poteſt; tum ex ſpeciali ratione corporis glorioſi, quod impaſſibile eſt & alterari non poteſt: vtrumq; autem horum intelligendum eſt iuxta connaturalem conditionem, ſeu ſtatum talis corporis: quia, reuera, illud non implicat contradictionem; eſſet tamen valde præternaturale, & indecens, ac monſtroſum corpori humano, præſertim glorioſo; & ideo nullo modo eſt tribuendum corpori Chriſti. Addo tamen, ſpecialem repugnantiam inuoluere, vt Chriſti corpus hic exiſtat modo indiuiſibili, & inuiſibili, & tamẽ, quod illi inhæreat quantitas panis, occupans locum modo extenſo & diuiſibili. Tertium ſubiectum excogitari poſſet, corpus, quod ſpecies ſacramentales circumſtat (de aliis enim, quæ remotius diſtant, nõ poteſt hoc fingi, vel à fortiori illa excluduntur, illo excluſo) hoc ergo excludit D. Thomas quatuor facilimis rationibus, quæ in eo legi poſſunt: nã ipſemet explicat, eis non probari, hoc eſt ſimpliciter impoſſibile in ordine ad diuinam potentiam: ſed fieri non poſſe ſine alio extraordinario miraculo; quod neq; ex forma talis ſacramenti colligi poteſt, nec gratis fingẽdum eſt: cum ſacramenti forma ſolum efficiat, quod ſignificat, quod eſt valde notandum ad explicandas ſimiles rationes Diui Thomæ in tota hac materia. Obſeruandum vero exiſtimo circa ſecundam ex his rationibus; omnino repugnare, etiam de potentia abſoluta, quantitatem panis inhærere aeri circumſtãti, ſuppoſitis his, quæ credimus & viſu experimur de his accidentibus: credimus enim, neque ſubſtantiam aeris, neque vllam aliam, præter corpus Chriſti eſſe intime intra quantitatem panis penetratiue, ſeu realiter ibi præſens ſecundum totam profunditatem ſuam: nam, ſicut ex veritate formæ ſacramenti huius excludiť ſubſtantia panis, aut vini, ita & quælibet alia peregrina ſubſtantia, præter corpus Chriſti, quantitas autem inhærere nulli poteſt ſubſtantię, niſi intime illi ſit præſens, ſicut nec forma materiæ, quia hoc intrinſece includitur in huiuſmodi compoſitione. Rurſus experimur, quãtitatem hoſtiæ conſecratæ ſolum eſſe contiguam aeri circumſtanti illam, & ideo facile experimur moueri, eumque diuidere, & à ſuo loco pellere, quod facere non poteſt forma in ſubiecto, in quo inhæret; relinquitur ergo, nullum eſſe ſubiectum, in quo talia accidentia poſſint ſubiectari.

Vltimo vero probat D. Tho. diuina virtute poſſe ita conſeruari, quia poteſt Deus cauſalitatẽ ſubiecti ſupplere. Sed obiici poteſt, quia quantitas maxime pendet à ſubiecto, vt à cauſa materiali, quicquid ſit de dependentia in genere cauſæ efficientis: Deus autem, licet ſupplere poſſit efficientiam cauſarum ſecundarum, non tamen cauſalitatem materialem, ſicut nec formalem, quæ intrinſecæ ſunt. Reſpondetur, Deum non poſſe ſupplere cauſalitatem materialem, vel formalem, quæ conſiſtit in intrinſeca compoſitione ex ſubiecto & forma, quia hoc, & imperfectionem includit, & repugnantiam inuoluit, poteſt autẽ Deus ſupplere cauſalitatẽ quandã, quæ conſiſtit in extrinſeco influxu, ſeu adhæſione vnius ad aliud prioris generis eſt cauſalitas materię, & formæ reſpectu compoſiti, quod ſine illis neque intelligi poteſt, quia alias eſſet compoſitum, quia ſupponitur eſſe, & non eſſet, quia deeſſent componentia, poſterioris autem generis eſt mutua cauſalitas, quã ad inuicem habent inter ſe materia & forma, nam neutra alteram componit, & vtraque aliquo modo pendet ex conſortio alterius, quod Deus ſupplere poteſt per vim actiuam, & creatiuam, quia neque in Deo hoc ponit imperfectionẽ, ſed ſupponit potius perfectionem, neque in rebus ipſis eſt repugnantia, quod de accidentibus reſpectu ſubiecti, de quibus nunc eſt ſermo, probat D. Thom. ſoluendo argumenta, quibus apparens repugnãtia oſtendi poſſet.

Solutio ad primum eſt facilis, indicatur vero in ea eſſe cõtra naturam accidentis, quod ſit ſine ſubiecto,

ſubiecto, intelligendum eſt autem eſſe ſupra naturam aut præter ordinariam legem naturæ, aut eſſe quendam modum exiſtendi, contrarium illi, quem natura ſua poſtulat; aut denique eſſe contra naturam, quod talis modus ſit ei connaturalis, niſi naturale vocetur creaturæ, quidquid Deus circa illam operatur, vt Auguſtin. loquitur, 26. contra Fauſtum, cap. 3. vbi etiam addit, poſſe Deum dici agere contra naturam, quando agit contra vſitatum curſum naturæ; propriè verò dicitur agere præter, vel ſupra naturam.

Auguſt.

Secundum argumentum Diui Thomæ eſt proprium & vulgare in hac materia: quia eſt contra eſſentiam accidentis eſſe ſine ſubiecto: quia eius eſſe eſt ineſſe, propter quod dixit Ariſtotel. 1. Phyſicor. text. 39. *Affectus eſſe inſeparabiles, & abſurdam eſſe mentem, quæ ea quærit, quæ fieri nequeunt*, ſcilicet, accidentium ſeparationem. At communis ac facilis reſpõſio eſt, aptitudine ineſſe, pertinere ad eſſentiam accidentis, non tamen actu ineſſe: ſed hunc eſſe modũ comitantem talẽ eſſentiam: ſicut in ſubſtantia non eſt de eſſentia eius ſubſiſtẽtia, ſed modus ſubſtantię: de qua ſolutione videri poteſt Scotus in 4. diſtinct. 12. vbi latè conatur oſtendere, nõ eſſe de eſſentia accidentis actu inhærere, cũ habeat entitatem abſolutam, diſtinctam ab entitate ſubſtantiæ, quarum vna non eſt de eſſentia alterius, ſaltem intrinſecè; ſed ad ſummum, vt terminus alicuius tranſcendentalis habitudinis: eſt ergo hoc ſatis probabile, etiam in ratione naturali, præter fidei certitudinem, & quamuis non ſit omnino euidens, tamen manifeſtiſſimũ eſt, non poſſe contrarium demonſtrari. Ariſt. verò locutus eſt ex natura rei: ſic enim accidentia ſunt inſeparabilia: indigent enim naturaliter concurſu ſubiecti, vt conſeruentur: & in idem recidit, quod D. Thom. in ſolutione dicit, ſcilicet, eſſe in ſubiecto, nõ eſſe de eſſentia accidentis, ſed eſſe talem naturam, cui competat eſſe in ſubiecto, quantum ex ſe, ſeu, quod ex vi ſua non poſſit ſine ſubiecto conſeruari.

Ariſtot. B Scotus. C

In ſolutione ad tertiam explicat D. Thom. quomodo poſſint accidentia indiuiduata conſeruari ſine ſubiecto, cum ab illo indiuiduentur; & dicit, rationem eſſe, quia iam acquiſierunt indiuiduationẽ in tali ſubiecto, in qua poſtea conſeruantur: non eſt autem dubium, quin à principio potuerint creari eadem indiuidua accidentia, ſine tali ſubiecto: dicuntur autem habere tunc aptitudinalem habitudinẽ ad tale ſubiectum, & inde indiuiduari. Veritas autẽ eſt, intrinſecè vnumquodq; accidens eſſe tale indiuiduum ex vi ſuæ entitatis, & per illam diſtingui ab alio ſimili in ſpecie, etiam ſi contingat habere habitudinem ad idem numero ſubiectum, eique inhærere, ſaltem ſucceſſiuè: reſpectu verò naturalium agentium dicitur accidens indiuiduari à ſubiecto, non ſolo, ſed talibus circumſtantiis applicato; neque intrinſecè, & in facto eſſe, ſed extrinſecè, & in fieri; quia, ſcilicet, à tali ſubiecto, & circumſtantiis determinatur hoc agẽs naturale, ad efficiendum hoc: Deus verò non indiget extrinſeco determinante; & ideo poteſt, quando, & quomodo voluerit, quodlibet indiuiduum producere; & ita poteſt creare indiuidua accidentia extra ſubiectum, & ſimiliter conſeruare: non nego tamen, eſſe probabile hoc accidens numero tantũ dicere habitudinem ad hoc numero ſubiectum, quãuis è contrario non omne accidens, quod dicit habitudinem ad idem ſubiectum, ſit idem numero; nec dubitari poſſe videtur, quin poſſit Deus ſimul & eodem loco creare duo accidentia numero diſtincta,

D E

A habentia ordinem ad idem numero ſubiectum; ſed de hoc aliàs.

Solutio ad quartum cautè legenda eſt, & intelligenda; cum enim ait D. Thom. accidentia in ſubiecto non habere eſſe, non intendit negare propriam & accidentalem exiſtentiam accidentium: id enim eſſet improbabile; ſed ſolum docet, huiuſmodi exiſtentiam non conuenire accidenti, vt ei, quod habet eſſe, ſed eſſe talem, quæ indiget ſuſtentante, ꝗ propriè dicitur (ait D. Thom.) habere tale eſſe per talem formam, vbi clarè concedit, formam accidentalem afferre eſſe ſecum, & conferre illud tali ſubiecto. Vnde, cum ſubdit, accidentia poſt conſecrationem habere eſſe, non intelligit acquirere nouam exiſtentiam, vt aperte conſtat ex eodem, art. inſequente, ſed ſolum bonum modum habendi illam, ratione cuius dicuntur aliqualiter ſubſiſtere & eſſe compoſita ex eſſe, & quod eſt: quod magis in diſputatione explicabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis, vel vini, ſit aliorum accidentium ſubiectum.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quod in hoc ſacramento quantitas dimenſiua panis vel vini non ſit aliorum accidentium ſubiectum. Subiectum enim accidentis non eſt accidens: nulla enim forma poteſt eſſe ſubiectum, cum ſubiici pertineat ad proprietatem materiæ. Sed quantitas dimenſiua eſt quoddam accidens. Ergo quantitas dimenſiua non poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium.

4. di. 12 q. 1. art. 1. q. 3. & 4. co. ca. 62. col. 2. &c. 64. & 1. Cor. 11. le. 4 co. 5. in fin.

2. Præterea, Sicut quantitas indiuiduatur ex ſubſtantia, ita etiam & alia accidentia. Si ergo quantitas dimenſiua panis aut vini remanet indiuiduata ſecundum eſſe prius habitum, in quo conſeruatur, pari ratione & alia accidentia remanent indiuiduata ſecundum eſſe, quod prius habebant in ſubſtantia. Non ergo ſunt in quantitate dimenſiua, ſicut in ſubiecto, cum omne accidens indiuiduetur per ſuum ſubiectum.

3. Præterea, Inter alia accidentia panis & vini, quæ remanent: deprehendentur etiam ſenſu rarum & denſum, quæ non poſſunt eſſe in quantitate dimenſiua propter materiam exiſtente; quia rarum eſt, quod habet parum de materia ſub magnis dimenſionibus; denſum autem, quod habet multum de materia ſub paruis dimenſionibus, vt dicitur 4. Phyſicorum.† Non ergo videtur, quod quantitas dimenſiua poſſit eſſe ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.

Li. 4. tex. 84. tom. 2.

4. Præterea, Quantitas à ſubiecto ſeparata, videtur eſſe quantitas matehmatica, quæ non eſt ſubiectum qualitatum ſenſibilium. Cum ergo accidentia, quæ remanent in hoc ſacramento ſint ſenſibilia, videtur, quod non poſſint eſſe in hoc ſacramento, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis & vini remanente poſt conſecrationem.

SED contra eſt, quod qualitates non ſunt diuiſibiles, niſi par accidens, ſcilicet, ratione ſubiecti. Diuiduntur autem qualitates, remanentes in hoc ſacramento, per diuiſionem quantitatis dimenſiuæ, ſicut patet ad ſenſum. Ergo quantitas dimenſiua eſt ſubiectum accidentium, quæ remanent in hoc ſacramento.

RESPONDEO *dicendum, quod neceſſe eſt dicere, accidentia alia, quæ remanent in hoc ſacramento, eſſe, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis, vel vini remanente. Primò quidem per hoc, quod ad ſenſum apparet aliquid quantum ibi eſſe coloratum, & aliis accidentibus affectum, nec in talibus ſenſus decipitur. Secundò, quia prima diſpoſitio materiæ eſt quantitas dimenſiua; vnde & Plato † poſuit primas differentias materiæ, magnum & paruum. Et quia primũ ſubiectum eſt materia, conſequens eſt, ꝗ omnia*

Apud Ariſt. li. 1 Met. 1 ex 6. & 7

omnia alia accidentia referantur ad ſubiectum, mediante quantitate dimenſiua (ſicut & primum ſubiectum coloris dicitur eſſe ſuperficies) ratione cuius quidam poſuerunt, dimenſiones eſſe ſubſtantias corporum, vt dicitur in primo Metaphiſ. † *Et quia ſubtracto ſubiecto, remanent accidentia ſecundum eſſe, quod prius habebant, conſequens eſt, quod omnia accidentia remaneant fundata ſuper quantitatem dimenſiuam. Tertiò, quia cum ſubiectum ſit principium indiuiduationis accidentium, oportet id, quod ponitur aliquorum accidentium ſubiectum, eſſe aliquo modo indiuiduationis principium. Quantitas autem dimenſiua eſt quoddam indiuiduationis principium: eſt enim de ratione indiuidui, quod non poſſit in pluribus eſſe: Quod quidem contingit dupliciter: Vno modò, quia non eſt natum eſſe in aliquo, & hoc modo formæ immateriales ſeparatæ, per ſe ſubſiſtentes, ſunt etiam per ſe ipſas indiuiduæ: Alio modo ex eo, quod forma ſubſtantialis vel accidentalis eſt quidem nata in aliquo eſſe, non tamen in pluribus, ſicut hæc albedo, quæ eſt in hoc corpore.*

Lib. 1 tex. 1. 9. & ſeq to. 3

Quantum igitur ad primum, materia eſt indiuiduationis principium omnibus formis inhærentibus; quia cum huiuſmodi formæ, quantum eſt de ſe, ſint natæ in aliquo eſſe; ſicut in ſubiecto, ex quo aliqua earum recipitur in materia, quæ non eſt in alio, ideo nec forma ipſa ſic exiſtens, poteſt in alio eſſe.

Quantum autem ad ſecundum, dicendum eſt, quod indiuiduationis principium eſt quantitas dimenſiua. Ex hoc enim aliquid eſt natum eſſe in vno ſolo, quod illud eſt in ſe indiuiſum, & diuiſum ab omnibus aliis. Diuiſio autem accidit ſubſtantiæ, ratione quantitatis, vt dicitur in 1. Phyſic. † *Et ideo ipſa quantitas dimenſiua eſt quoddam indiuiduationis principium huiuſmodi formis, in quantum ſcilicet, diuerſæ formæ numero ſunt in diuerſis partibus materiæ. Vnde & ipſa quantitas dimenſiua ſecundum ſe habet quandam indiuiduationem: ita quod poſſumus imaginari plures lineas ſeparatas eiuſdem ſpeciei, differentes poſitione, quæ cadit in ratione huius quantitatis: conuenit enim dimenſioni, quod ſit quantitas poſitionem habens. Et ideo potius quantitas dimenſiua poteſt eſſe ſubiectum aliorum accidentium, quàm è conuerſo.*

Li. 1. Phy. tex. 15. tom. 2.

AD primum ergo dicendum, quod accidens per ſe non poteſt eſſe ſubiectum alterius accidentis, quia per ſe non eſt. Secundum verò quod eſt in alio, vnum accidens dicitur eſſe ſubiectum alterius, in quantum vnum accidens recipitur in ſubiecto, alio mediante, ſicut ſuperficies dicitur eſſe ſubiectum coloris. Vnde, quando accidenti datur diuinitus, vt per ſe ſit, poteſt etiam per ſe alterius accidentis ſubiectum eſſe.

AD ſecundum dicendum, quod alia accidentia, etiam ſecundum quod erant in ſubſtantia panis, indiuiduabantur, mediante quantitate dimenſiua, ſicut dictum eſt. † *Et ideo potius quantitas dimenſiua eſt ſubiectum aliorum accidentium remanentium in hoc ſacramento, quam è conuerſo.*

In corp. art.

AD tertium dicendum, quod rarum & denſum ſunt quædam qualitates conſequentes corpora ex hoc, quod habent multum vel parum de materia ſub dimenſionibus: ſicut etiam omnia alia accidentia conſequuntur ex principiis ſubſtantiæ. Et ideo, ſicut ſubtracta ſubſtantia, diuina virtute conſeruantur alia accidentia, ita ſubtracta materia, diuina virtute conſeruantur qualitates materiam conſequentes, ſicut rarum, & denſum.

AD quartum dicendum, quod quantitas mathematica non abſtrahit à materia intelligibili, ſed à materia ſenſibili, vt dicitur 7. Metaphyſic. † *Dicitur autem materia ſenſibilis ex hoc, quod ſubiicitur ſenſibilibus qualitatibus. Et ideo manifeſtum eſt, quod quantitas dimenſiua quæ remanet in hoc ſacramento ſine ſubiecto, non eſt quantitas mathematica.*

Li. 7. cap. 31. tex. 3.

A COMMENTARIVS.

RESPONDET Diuus Thomas quantitatem panis vel vini eſſe ſubiectum aliorum accidentiũ, quæ remanent. Quæ aſſertio ſupponit duo principia; vnum eſt, quantitatem ſubſtantiæ eſſe ſpecialem formam realiter ab illa diſtinctam, quæ ſeparari & conſeruari poſſit ſine illa: de quo hic D. Tho. nihil dicit, ſed tacitè illud ſupponit, quod & nobis faciendum eſt, ne rebus philoſophicis implicemur. Secundum principium eſt, quantitatem eſſe primam materiæ diſpoſitionem; qua mediante recipit alias formas accidentales, ita vt proximè illi inhæ-B reant, ſicut color in ſuperficie, vt ipſa experientia videtur oſtendere: & poteſt etiam declarari, quia per eandem ſubſtantiæ quantitatem extenduntur aliæ qualitates, & omnes, quantitatiuas dimenſiones recipiunt; & hoc non fit, quia informentur quantitate: ergo erit è contrario, quia illæ immediate inhæreant quantitati. Ex his ergo optimè concludit Diuus Thomas in ratione ſecunda, ablato ſubiecto primario, ſeu fundamentali accidentium, quod eſt ſubſtantia, ſolum mutari quantitatem, quoad exiſtendi modum, reliqua verò eodem modo manere in quantitate fundata: quia nullam aliam mutationem neceſſe eſt fieri ad veritatem huius myſterij. Et hoc confirmat in prima ratione ſa-C tis probabili, & ſenſibili experientia, qua videmus manere ibi quoddam quantum coloratum, &c. Tertiam verò rationem adhibet valde metaphyſicam, quam pertractare non eſt neceſſe: inuoluit enim longam diſputationem de principio indiuiduationis ab hoc loco ſatis alienam. Neque in ſolutionibus argumentorum aliquid declarandum occurrit.

Quantitatẽ in Euchariſtia eſſe ſubiectum reliquorum accidentium ſentit D. Thom.

DISPVTATIO LVI.

De modo exiſtendi accidentium panis & vini poſt conſecrationem.

DIximus in ſuperioribus, hoc Euchariſtiæ ſacramentum ex parte materiæ D duobus conſtare; corpore, ſcilicet & ſanguine Chriſti realiter præſente; de quo hactenus dictum eſt; & accidentibus panis & vini; de quibus ſubinde dicendum ſequitur. Duo autem in illis conſideranda occurrunt. Vnum eſt eorum eſſe; aliud, quo modo agant, & patiantur: illud prius declarabimus in hac diſputatione; poſterius verò in ſequente.

Diſput. 18. de Euchariſtia.

SECTIO I.

Quæ accidentia panis & vini poſt conſecrationem maneant ſine ſubſtantia.

E SVpponimus vt certum, manere aliqua accidentia panis & vini conſecratione peracta, quod nõ ſolum fide certum eſt, vt patet ex Concilio Tridentino, ſeſſione decimatertia, canone ſecundo, ſed etiam ſenſibus eſt manifeſtum. Quamquam non defuerit vnus Petrus de Aliaco, qui dixerit, ſenſibus non ſatis iudicari, an illa ſint vera, vel apparentia; poſſeque probabiliter negari: quod ſi verum eſt, nullum plane iudicium ob ſenſuum experimentũ, poteſt eſſe certum, etiam in obiectis propriis ac per ſe ipſorum ſenſuum. Quo nihil poteſt dici abſurdius: ad hanc ergo certitudinem ſatis eſt, vt naturaliter ſit euidens ibi non poſſe eſſe deceptionem, & alioqui nullum ſit fundamentum ad fingendum miraculum; præſertim, cum illud fingere contra fidem ſit, &

Trident.

Aliaco.

ſit;& contra veritatem ſenſibilis ſacramenti. Atque A hinc vlterius colligitur, hæc accidentia, quæ in hoc ſacramento videntur, eſſe eadem numero, quæ in pane & vino præfuerunt: de quo minus certum exiſtimari poteſt ſenſuum iudicium: quia non minori ſenſuum apparentia ſeu experimento videntur manere eadem numero accidentia in corpore mortuo, quæ immediatè antea fuerant in viuo; & tamen multis Philoſophis viſum eſt, non eſſe eadem: nihilominus in præſenti res eſt euidentior; quia neque in ipſis, neque in ſubiecto eorum facta eſt aliqua naturalis mutatio, quæ ſenſibus, aut ratione naturali diſcerni poſſit; & eſt etiam res certa in doctrina fidei, vt patet ex Concilio Tridentino B loco nuper citato, Florentin. in decreto Eugenij, Conſtantienſi ſeſſio. 8. Lateran. in cap. Firmiter. de Sum. Trinit. & ex communi traditione Sanctorum, quos ſupra retuli tractando de reali præſentia Chriſti in Euchariſtia, & aliorum, qui referuntur de conſecrat. d. 2. cap. Quia corpus. cap. Quia paſſus. cap. Forte. cap. Sanguis. cap. Hoc eſt. cap. Vtrum ſub figura. Omnes enim docent, ſub eiſdem accidentibus corpus & ſanguinem Chriſti contineri, ſub quibus prius ſubſtantia panis & vini continebatur. Idemque docet Hugo de Sanct. Vict. 2. de ſacrament. part. 8. cap. 7. D. Thom. hic, & ſupra q. 75. articul. 5. & optimè 4. contra Gent. cap. 36. Alenſ. 4. part. q. 40. Gabr. lect. 44. in Canon. & reliqui Theologi in 4. d. 12. Ratio verò ſeu congruentia huius eſt, quia inprimis, ad rationem ſacramenti neceſſarium fuit, vt ſub ſigno ſenſibili Chriſtus ſumeretur. Secundò, quia oportuit Chriſtum manere ſub aliena ſpecie, vt fides conſeruaretur & exerceretur, propriis ſenſibus diuinam authoritatem præferendo; propter quod ſacramentum hoc, quaſi per Antonomaſiam, dictum eſt *myſterium fidei, quia in eo aliud videtur, & aliud traditur*, vt dicitur in c. Cum Marthæ. de Celebratione Miſſarum. Vnde, & vtile fuit, vt hoc myſterium infidelibus eſſet occultum: item fuit ratione ſacramenti, vt poſſet manducari, & bibi; tum in ratione ſacrificij, vt poſſet in altari offerri, & neceſſarium ad conuenientē D vſum fideliū tum incruētè immolari. Ad hæc aūt omnia ſufficiunt & aptiora ſunt eadem numero accidentia, quæ in pane & vino extiterunt, & facilius fuit, illa eadem conſeruari, quàm illis deſtructis, alia omnino ſimilia ſine ſubiecto creari; fuit etiam hoc magis expediens ad veritatem conuerſionis, vt aliquid vtrique termino commune maneret: ac denique ipſa verba formæ hoc indicant, & ad ſuam veritatem requirunt, vt pronomen, *Hoc*, poſſit aliquod indiuiduum ſenſibile deſignare, quod in principio & termino prolationis idem ſit, ſaltem per habitudinem ad eadem numero accidentia. Atque hinc vlterius concludo, & ſumo vt certum, manere poſt conſecrationem eadem numero accidentia, nō ſolū quoad eſſentiā, ſed etiam quoad exiſtentiā, vel quia exiſtentia (iuxta veram ſententiam) nihil eſt, niſi actualis entitas rei: vnde fieri non poteſt, vt maneat eadem numero entitas eſſentiæ realis & actualis ſub diuerſis exiſtentiis, vt in primo tomo de Incarnatione latè tractaui; vel, etiam ſi demus, diſtingui in re ipſa exiſtentiam ab eſſentia actuali, poſſeque variari exiſtentiam in eadē numero eſſentia, nihilominus hic nulla eſt neceſſitas, nec ratio probabilis ad hoc aſſerendum, & multiplicanda miracula, quia non magis pendet à ſubiecto exiſtentia connaturalis accidenti, quàm eſſentia: vnde nulla eſt ratio, cur vna maneat, & nō alia; & alioqui, ſaltem ex natura rei, vt eſſentia accidentis, & cuiuſcunque formę conſeruentur eadem in indiuiduo, & in entitate ſua, neceſſe eſt, vt eandem exiſtentiā retineat: manent ergo eadē numero accidentia, quoad eſſentiam: & exiſtentiam. Ex his autem, quæ diximus, non probatur, omnia accidentia panis & vini poſt conſecrationem manere, ſed ſolum aliqua, præſertim ea, quæ externis ſenſibus per ſe percipi poſſunt: & ideo explicandum ſupereſt, quid in hoc certò tenendum ſit. Soto enim in 4. d. 9. q. 1. artic. quinto, cenſet eſſe errorem, negare, quod maneant omnia accidentia panis & vini, etiam propriæ paſſiones: nam, licet Concilia indefinitè dicant, manere accidentia, ſeu (vt ipſa loquuntur) ſpecies panis & vini, tamen in huiuſmodi locutionibus, quæ doctrinales ſunt, indefinita æquiualet vniuerſali. In contrarium verò eſt ratio nuper facta: item, quia multi exiſtimant, eſſe aliquas proprias paſſiones ita intrinſecas, vt non poſſint à ſubiecto ſeparari; & quædam eſſe accidentia, quę à ſubſtantia nō diſtinguuntur, vt res omnino diſtinctæ, ſed tantum, vt modi quiet manere nō poſſunt, deſtructo ſubiecto.

Flor. Conc. Conſtantin. Lateran

Hugo. D. Thom. Alex. Gabriel.

Dicendum eſt ergo primò, certum eſſe, ablata ſubſtantia panis & vini poſt conſecrationem, manere omnia accidentia, quæ per ſe poſſunt ſenſibus 1. Cōcluſio. percipi, hoc probant, vt dixi, omnia, quæ ex Conciliis & Patribus adduximus, & experientia ipſa, quæ neceſſaria fuit, vt myſterium fidei eſſet occul- C tum: quia, ſi aliquod accidens per ſe ſenſibile non maneret; ergo poſſet hoc naturaliter cognoſci quadam naturali, ſeu morali euidentia: nam, ſi ante conſecrationem ſentiretur, verbi gratia, odor vini, & ſtatim poſt verba conſecrationis prolata non ſentiretur, eſſet humano modo euidens fuiſſe ablatum: ergo eodem modo eſſet euidens, ad præſentiam illorum verborum aliquam realem mutationem ibi eſſe factā: ergo myſterium conſecrationis aliquo modo experimento cognoſceretur. Quæ ratio poteſt eodem modo fieri in obiecto cuiuſcunque ſenſus, imò & in communibus ſenſibilibus, vt figura, &c. nam de iis etiam ſatis euidenter iudicat ſenſus, præcipuè quando ſunt ſatis applicata, & nullum intercedit impedimentum. Sed an ſit eadem certitudo & euidentia de quantitate. Reſpondeo, loquendo in communi, eſſe eandem: quia hoc modo quantitas eſt vnum ex ſenſibilibus communibus: vnde euidenter percipimus manere aliquid extenſum, habens molem, loco impenetrabile, & hoc vocamus quantum, & conſequenter habens quantitatem: an verò illa quantitas ſit aliqua res diſtincta à qualitatib. ipſis, & conſequenter, an ſit quantitas ſubſtantię, vel accidentium tantum, quæ manet, non poteſt ſenſibus percipi, neque in hoc eſt aliquid de fide certum, ſed in opinione Theologorum verſatur: eſt autem, vt in Commentario dixi, probabilius, vnam eſſe quantitatem ſub- E ſtantiæ & qualitatum omnium in ea exiſtentiū, quæ eſt res ab omnibus illis diſtincta, quam neceſſe fuit in hoc ſacramento manere; tum, vt omnes qualitates haberent corpoream molem, qua poſſent occupare locum, tangi, videri, &c. tum, vt retinerent in ſe coniunctionem aliquam, naturalemq; vnionem. Denique, vt eſſent loco impenetrabiles: nam hoc, reuera, habent ab huiuſmodi quantitate: nam, ſi hoc per ſe haberent, nulla poſſet naturalis ratio reddi, ob quam duę albedines in duabus hoſtiis cōſecratis exiſtentes eſſent inter ſe loco impenetrabiles, & tamen calor, & color, ſapor, & odor, in eadem hoſtia poſſent in eodem loco penetrari: cum ſint tamē corporeæ & extenſæ quatuor qualitates, ſicut duæ albedines: quæ ratio applicari facilè pōt ad oſten-

oſtendendum, non habere accidentia quantitatem ſuam diſtinctam à quantiate ſubſtantiæ;& conſequenter illam eſſe vnum accidens realiter ab omnibus illis diſtinctum.

2. Cõcluſio. Dico ſecundò; Non eſt certum manere poſt conſecrationẽ alia accidentia panis & vini, præter prædicta per ſe ſenſibilia: probabilius tamen videtur, manere omnia, quæ habent entitatem propriam diſtinctam ab entitate ſubſtantię. Probatur prior pars quia Concilia aut Patres non potuerunt habere aliquod certum fundamentum, præſertim Theologicum, ad id definiendum in eo ſenſu: ergo non ſunt in eo ſenſu intelligendi: Antecedens patet, quia ad occultandum myſterium fidei nihil aliud eſt neceſ- B ſarium: neque vllo experimento aliud conſtare poteſt: neque etiam ſunt alia principia, ex quibus colligi poſſit. Vnde ipſo modo loquendi hoc inſinuarunt Concilia: nam hac ratione videntur appellaſſe hæc accidentia panis & vini, ſpecies ſacramentales; ſcilicet, vel quia per ſpecies ſenſibiles percipi poſſunt, vel quia in externa ſpecie eo modo ſubſtãtiam referunt, quo ſenſibus percipi poteſt. Obiectio. Dices; fides docet in hoc myſterio fieri ſolam tranſubſtantiationem, per quam ſola ſubſtantia deſinit: ergo ex principio ſatis certò colligi poteſt, nullum accidens deſinere. Solutio. Reſpondetur, negando conſequentiam: nam, licet ex vi tranſubſtantiationis per ſe non deſinat niſi ſubſtantia, quod tamen cum illa conco- C mitanter deſinat aliquod accidens, non repugnat tranſubſtantiationi: nam, quoad hoc, non videtur maior ratio de termino à quo, quam de termino ad quem: nam tranſubſtantiatio, ita eſt ad ſubſtantiam, ſicut ex ſubſtantia; & tamen huic rationi non repugnat, quod cum illo termino ad quem, concomitanter veniant accidentia: ergo ſimiliter non repugnabit, quod concomitanter recedant, ſeu eſſe deſinant cum termino à quo, ſaltem aliqua, ſi in eis eſt ſpecialis ratio aut difficultas.

Obiectio. Aliter obiici poteſt, quia ſunt in pane & vino quædam proprietates occultæ, quæ, licet non ſint per ſe ſenſibiles, ſunt tamen principia ſenſibilium diſpoſitionum, quib. corruptio & generatio fit; er- D go neceſſe eſt has manere; alioqui non eſſent æquè actiua ſenſibiliter accidentia, quæ manent; atq; ita poſſet myſterium hoc ſenſibili experimento aliquo modo cognoſci. Solutio. Reſpondetur, hanc eſſe probabilem rationem, quæ iuuat ad poſteriorem partem concluſionis probandam: non eſſe tamen certam: quia certum non eſt dari huiuſmodi proprietates occultas: id enim præter alios Philoſophos negat Claudius. Claudius de Sainctes, repetit. 6. c. 2. quia temperamentum primarum qualitatum ſufficit ad huiuſmodi actiones: fortaſſe tamẽ probabilius eſt, huiuſmodi proprietates eſſe admittendas. Vinum enim vehementius calefacit, quam ſolus formalis calor ipſius vini poſſe videatur calefacere: eis verò admiſ- E ſis, neceſſariò fatendum eſt, manere in hoc ſacramento: & prima concluſio intelligenda erit de accidentibus per ſe ſenſibilibus formaliter vel eminẽter: nam, quod ad præſens attinet, eadem eſt vtrorumq; ratio, eademq; neceſſitas, vt ratio facta ꝓbat.

Nihilominus poſterior pars concluſionis eſt cõformis doctrinæ Conciliorum, Sanctorum, & Theologorum, eamque latè probat Ferrar. 4. cont. gen. Ferrar. cap. 65. Et probatur in hunc modum: quia omnia hæc accidentia, aut ſunt quantitas, aut qualitates, materiales, aut modi aliqui accidentales, qui cum quantitate, aut qualitate realiter identificantur, vt ſunt Vbi quantitatiuum, figura, relationes aliquæ, & alia huiuſmodi: ſed oſtenſum eſt, quantitatem A manere, & de quibuſdam qualitatibus id eſt certũ, vt dixi; eſt autem ferè eadem ratio de omnibus; tũ, quia omnes inhærent proximè quantitati: vnde illa conſeruata, conſeruant eandem inhærentiam, qua poſſunt in eſſe conſeruari: tum etiam quia oſtenſum eſt, manere omnes qualitates formaliter per ſe ſenſibiles, & omnes etiam proprietates occultas, quæ poſſunt eſſe principia ſimilium qualitatum: at verò præter has qualitates, nullæ aliæ videntur poſſe excogitari in pane aut vino. Obiectio. Denique, quamuis aliæ eſſe fingantur, non erit difficilius, illas conſeruari, quàm cæteras; neque erit vlla ſpecialis ratio, cur potius deſtruantur. Dices, fortaſſe eſſe proprias quaſdam paſſiones magis intimè pen- Solutio. dentes à ſubſtantia. Sed hoc gratis dictum eſt: quia tam intrinſeca proprietas materiæ, ſeu corporis eſt quantitas, quam eſſe poteſt vlla qualitas, reſpectu panis & vini; & ſimiliter connaturales & intrinſecæ proprietates habent eandem naturalem vnionem & dimanationem, quam poſſunt aliæ qualitates habere: ergo eadem eſt omnium ratio. Tandem relationes, aut alij modi accidentales cum fundentur in quantitate, vel qualitate, eiſque ſolis proxime adhæreant, non ſolum manere poſſunt, ſed etiam neceſſariò manent, manentib. quantitate & qualitatibus, niſi ſpeciali actione corrumpantur; quod eſt extrinſecum, & per accidens ad tranſubſtantiationem, quam ſolam hic conſideramus. Loquimur autem de modis accidentalibus propriis, qui ad aliquod ex Prædicamentis pertinent: nam loquendo de modo inhærentiæ, hic manere non poteſt, vt infra dicam, ſaltem in quantitate, quia eſſentialiter eſt modus vnionis; de cuius intrinſeca ratione eſt, vt pendeat à termino talis vnionis, qui in præſenti eſt ſubſtantia; & ideo, illa ablata, non poteſt manere quantitatis inhærentia.

3. Concluſ. Dico tertiò; Si qui ſunt in ſubſtantia modi accidentales, qui non ſunt re omnino ab illa diuerſi, ſed tantum modi ex natura rei diſtincti, hi non manent poſt conſecrationem in hoc ſacramento, huiuſmodi eſſe poſſunt modus præſentiæ; modus vnionis materiæ ad quantitatem, & aliquæ relationes: de quibus omnibus ita ſentiunt Scot. Duran. Scotus. Durand. Gabriel. Gabr. & alij, dicta diſtinct. 12. nam, licet diuerſis vtantur vocibus, ſcilicet, relationum tranſcendentalium, aut prædicamentalium, aut reſpectuum extrinſecus aduenientium, vel modorum; illis tamen omnibus eandem rem ſignificant: ratio autem omnium eſſe debet, quia huiuſmodi accidentia conſeruari non poſſunt, deſtructa ſubſtantia. Sed in huius rei reddenda ratione laborant prædicti authores: quia etiam de his accidentibus dici poteſt, eſſentiam eorum non eſſe actu in eſſe, ſed aptitudine, & conſequenter poſſe conſeruari ſine ſubiecto. Dico tamen non eſſe eandem rationem de his, & de reliquis. Nam cętera accidentia, aut ex propria ratione ſua ſecum afferunt propriam entitatem, & realitatem, in qua poſſunt conſeruari: vt ſunt quantitas & qualitas: aut ſunt modi huius enitatis, quæ eſt quantitas vel qualitas, in qua ſufficienter conſeruari poſſunt: hi autem modi, de quibus agimus, ex proprio conceptu non afferunt propriam entitatẽ; & ideo eſſentialiter requirunt entitatem, quam immediatè afficiant, vt conſeruari poſſint: illa autem entitas eſt ſubſtantia, quę cum includat in ſua eſſentiali ratione, quod ſit ſubſtantia, nullo modo conſeruari poteſt, ratione ſubſtantiæ deſtructa. Eſt enim hoc metaphyſicum principium obſeruandum: In omni re quæ variis modis affici poteſt ex natura rei ab illa diſtinctis, dari vnam rationem eſſentialẽ, & in-

& inuariabilem, ſine qua talis res conſeruari nõ poteſt, quamuis in cæteris rationibus, & modis poſſit eſſe varietas. Ex quo fit, vt res illa manere poſſit in rerum ratura cum ſua ratione formali eſſentiali ſine aliis rationibus modificantibus ipſam, non poſſit autem manere ſub ratione alicuius modi, ſine primaria ratione eſſentiali tali entitati; & conſequenter fit, vt nec modus poſſit manere ſine tali re, quã modificat: quia cum per ſe non conſtituat propriam entitatem, eſſentialiter pendet ab entitate ſui ſubiecti, & cum ſit tantum modus, non inhæret per aliũ modum, ſed per ſe ipſum vnitur: vnde fit, vt in ſuo conceptu includat actualem vnionem, & non tantum aptitudinalem.

SECTIO II.

Quænam mutatio fiat in quantitate, vt poßit ſine ſubiecto conſeruari.

AD explicandum modum, quo ſacramentales ſpecies ſine ſubſtantia exiſtunt, à quantitate incipimus, quæ eſt cæterorum fundamentum: nam de illa certius eſt, ſine ſubiecto manere: quia in nulla ſubſtantia eſſe poteſt, vt in art. 1. D. Tho. ſatis probatum eſt, neq; eſt aliud accidens quantitate prius, in quo ipſa ſubiectari poſſit, vt per ſe conſtat ex Philoſophia: nec deniq; inter ſubſtantiam & accidens aliquod medium excogitari poteſt, quod ſit quantitatis ſubiectum. Quocirca, cum de fide ſit, accidentia in hoc ſacramento manere ſine ſubiecto, vt vniuerſa Eccleſia ſentit, & Concilia citata definiunt, quod ſaltem de tota collectione accidentium verum eſſe, neceſſe eſt, vt ſupra diximus; maximè verificandum eſt de illo accidente, quod eſt primum, & reliquorũ fundamentum, quod eſt quantitas. Cum ergo certũ ſit, quantitatem ſine ſubiecto manere in eadem entitate numero quoad eſſentiam, & exiſtentiam, vt dictum eſt ſupra, explicandum ſupereſt, quæ mutatio in ea ſit neceſſaria, vt ita conſeruetur, id eſt, qua re priuetur, aut quid ei addatur, aut in fieri, quoad actionem, & dependentiam, per quam ſic conſtituitur, & conſeruatur, aut in facto eſſe, quoad modum per ſe exiſtendi.

Difficultas grauis circa quantitatem ſeparatam à ſubſtantia.

1. opinio circa illam.

Prima ſententia eſſe poteſt, nullam prorſus in ea mutationẽ intrinſecam fieri, neq; priuatiuam, neque poſitiuã, neq; in fieri, neq; in facto eſſe; ſed ſolum deſtrui ſubiectum, & inde quaſi per extrinſecã denominationem dici manere per ſe ſine ſubiecto: qui modus dicendi plures partes includit, quas omnes ſimul non inuenio apud aliquem authorem, & ideo oportet ſigillatim de eis dicere. Primò itaq; negat hæc opinio, priuari quantitatem aliquo reali modo, quem in ſubiecto ſuo habet: quia in ſubiecto nihil habet, niſi entitatem ſuam, id eſt, eſſentiam, & exiſtentiam, quam Deus conſeruat, non conſeruãdo ſubiectum, ſicut poſſet conſeruare tectũ domus immutatum, deſtruendo fundamenta, & parietes; & tunc nihil poſitiuum auferret à tecto, ſed ſolum per deſtructionem aliorum diceretur conſeruare tectũ, quaſi per ſe ſine fundamentis, quibus nitatur. Dices, priuari quantitatem inhærentia: Sed contra; nã etiam in prædicto exemplo poſſet dici tectum priuari contactu, & ſuſtentatione, ſicut autem his verbis non ſignificatur aliqua res intrinſeca, qua tectũ priuetur, ſed denominatio, &, ad ſummum, quędam extrinſeca cauſalitas; ita per illud verbum, *inhærentia* nulla res denotatur intrinſeca quantitati, ſed cum exiſtentia eius connotatur ſubiectum, illam ſuſtentans & conſeruans: dicitur ergo auferri inhærentia, ablato ſubiecto, non quia à quantitate tollatur aliquid præter ſubiectum, ſed quia illa denominatio ſeu connotatio tollitur, id eſt, quia illa exiſtentia iã non conſeruatur ab eodem ſubiecto, in quo prius nitebatnr.

Secundò negat hæc opinio addi quantitati à ſubiecto ſeparatæ modum aliquem poſitiuum, quo per ſe exiſtat, ſed à ſola negatione ſubiecti ſic denominari. Hoc opinatur Scot. d. 12. q. 1. & 6. inclinant Richard. ar. 1. q. 2. Palud. q. 1. & tertia. Marſil. q. 9. art. 4. ad 4. indicat etiam Soto, d. 10. q. 2. art. 2. impugnat enim Caiet. contrarium ſentientem. Et D. Tho. hic, cum ſolum dicat accidentia cõſeruari ſine ſubiecto, diuina virtute ſuſtentante; nullum alium poſitiuũ modum ponere videtur. Et probatur, quia hic modus poſitiuus, nec facile intelligi põt, neq; eſt neceſſarius: nã ex præciſo cõceptu negationis ſubiecti, & inhærentiæ ſatis denominatur accidens eſſe per ſe: non eſt ergo ſuperfluè multiplicãdus hic modus: ſicut anima rationalis, cũ ſeparatur à corpore per ſolam negationem vnionis, ſeu informationis, dicitur per ſe eſſe, ſeu ſeparata: nam, licet aliqui cenſeant illi addi poſitiuum modum ſubſiſtendi, tamen Scotus illum negat, & ſaltem probabilius eſt illum non accipere ratione ſeparationis, ſed eundem habere etiam in corpore: quia natura ſua eſt res ſubſiſtens: ac denique, licet antea illo modo careret, & poſtea ex ſeparatione reſultaret, illud eſſet ex ſpeciali ratione: quia anima natura ſua conſeruatur ſeparata; & ideo poſitiuè ſubſiſtit, & quaſi ſe ipſam ſuſtinet: quãtitas autem non eſt nata ex ſe ſic exiſtere, ſed tantũ virtute agentis extrinſeci ſeparata durat; & ideo nullum intrinſecum modum requirit, ſed ſolum extrinſecum influxum cauſæ agentis. Poſſumus autem in fauorem huius ſententiæ argumentari: nam hic poſitiuus modus in quantitate videtur impoſſibilis: quia, ſi talis modus adderetur quantitati, neceſſariò futurus eſſet accidentalis: ſed huiuſmodi eſſe non poteſt: ergo. Maior patet, tum ex principio fidei: quia in accidẽtibus Euchariſtiæ nihil ſubſtantiale manet, nec denuo ponitur præter Chriſtũ; tum etiam, quia cum quantitas ſit accidens, non eſt capax modi ſubſtantialis: neque è contrario ſubſtãtialis modus ſeparabilis eſt à ſubſtantia, quam adæquatè reſpicit, non vt res diſtincta, ſed vt modus tãtum, vt à fortiori patet ex dictis in fine ſectionis precedentis. Minor autem patet, quia nullum põt eſſe accidens, cui ex natura ſua repugnet ineſſe ſubiecto. Eſt enim hoc cõtra eſſentiam accidentis: huic autem modo intrinſecè repugnat inhærere: quia, cum ſit modus per ſe exiſtendi, habet quaſi formalem effectum directè & immediatè actuali inhærentiæ contrarium: ſicut è conuerſo actuali inhærentię repugnat, vt per ſe ſit.

Scotus. Richard. Palud. Marſil. Soto.

Tertiò negat hæc opinio mutari in quãtitate actionem ſeu dependentiã, per quam in eſſe conſeruabatur, quod duob. modis defendi poteſt; primò coniungendo hanc partem ſimul cum præcedentibus, vt, ſi concludatur, nullã in quantitate fieri mutationem; & in hoc ſenſu fundari debet, quia Deus eadẽ omnino actione, qua conſeruat quãtitatem in ſubiecto, poteſt illam conſeruare ſine ſubiecto, ſolum continuando eandem actionem ſeu influxum, ergo nihil aliud eſt neceſſarium. Antecedens declaratur, altero è duobus modis, prior eſt; quia quãtitas, præſertim ſi eſt in materia prima, nõ conſeruatur ab illa effectiuè, ſed tantum materialiter; ergo ſolus diuinus influxus ſufficiens eſt in genere cauſæ efficientis ad conſeruandum quantitatem. Suppono enim, nullam aliam cauſam ſecundam efficientem per ſe interuenire in hac actione; ergo, ſi Deus illlum met

influxum

influxum conſeruat, ſufficiet ad quantitatem ſine Subiecto conſeruandam, miraculum ſolum in hoc conſiſtet, quod ille fluxus non eſt quantitati debitus, niſi in Subiecto: Deus autem vult illum, etiam extra Subiectum dare, & iuxta hunc modum nulla mutatio actionis, ſeu dependentiæ huic interuenit, nec poſitiua nec negatiua. Alio modo declaratur ab aliquib. illud antecedens: Nam in omni re creata eſt intrinſeca & eſſentialis dependentia à Deo, per quã ſolam poteſt ſufficienter è nihilo educi, quia eſt vera creatio, & per eandem ſolam poteſt ſimiliter in eſſe conſeruari: quantitas ergo cum ſit forma creata, habet hanc dependentiam eſſentialem à Deo, etiam cũ inhæret Subiecto, quamuis pręter eam habeat aliam dependentiam non eſſentialem, per quam educitur de potentia Subiecti, ſeu conſeruatur dependenter ab illo: ergo cum ſeparatur à Subiecto, ſufficienter conſeruari poteſt per priorem dependentiam eſſentialem, abſque vlla noua actione: Vnde iuxta hunc modũ hic quidem nõ interuenit poſitiua mutatio, ſed additio noui influxus, ſed intercedit priuatiua mutatio, ſeu ablatio illius actionis, qua conſeruabatur quantitas dependenter à materia, quaſi per continuatã eductionẽ ex illa, repugnat enim eſſe actionem eductiuam, vbi non eſt Subiectum. Vnde tandem fit (quod mirabile eſt) minori influxu, ſeu paucioribus actionibus conſeruari quantitatẽ ſine Subiecto, quam in illo.

Aliter vero principalis modus negandi ſpecialem actionem nouam, qua conſeruetur quantitas ſeparata, inſinuatur à Caiet. hic: ſupponit tamen principium contrarium, quoad ſecundam partem ſupra tractatam, ſcilicet quantitati ſeparatæ addi poſitiuum modum, quo per ſe exiſtat, quo addito, dici naturali modo poſſe quantitatem conſeruari, ſicut antea conſeruabatur in ſubiecto per idem genus actionis, & dependentiæ, quia modus ille ſupplet vicem Subiecti, & dat quandam ſubſtantialem vim quantitati: & ideo quamuis ſupernaturaliter accipiat illũ exiſtendi modum, tamen illo ſuppoſito (ait Caiet.) naturaliter conſeruatur.

Quantitas à ſubiecto ſeparata priuatur modo poſitiuo reali & intrinſeco.

Dico primò, quantitatem ſeparatam priuari poſitiuo, reali & intrinſeco modo, quem in Subiecto habebat, qui appellatur actualis inhærentia, ſeu modus vnionis. In hac concluſione videntur conſentire authores citati in ſecunda parte præcedentis opinionis, & alij ſtatim citandi, quia hæc inhærentia, vel vnio non eſt in quantitate ſola denominatio à Subiecto, ſed internus modus eius, quod ſic patet, quia in omni compoſito ex partibus ſeu actu & potentia, realiter diſtinctis, pręter entitates partium ſeu componentium, vnio eſt aliquid reale diſtinctum ab illis, & in vtroq; vel altero eorum intrinſecè exiſtens: ergo idem dicendum eſt in hoc compoſito ex materia & quantitate: ergo talis modus vnionis, vt minimum, eſſe debet intrinſecus quãtitati, ſiue alius correſpõdeat in materia, ſiue non: ergo neceſſe eſt, quãtitatem, cum ſeparatur à Subiecto, priuari hoc intrinſeco modo. Primum antecedens cum prima cõſequentia probatur, quia eſt omnium eadem ratio, poſitis enim rerum natura, materia & anima, Verbo & humanitate, quantitate & ſubſtantia non reſultat compoſitum, niſi aliquid aliud addatur, nimirum quòd illa ſint vnita: ergo hoc addit aliquid præter vnibilia, quod non poteſt eſſe, niſi in illis, vel aliquo illorum. Nec poteſt dici, ſolum addi intimam præſentiam & indiſtantiam eorum inter ſe, nam exiſtẽte huiuſmodi præſentia poteſt non eſſe vnio, vt euidenter patet in Verbo & humanitate, & in Angelo intime exiſtente in corpore, & eodem modo poſſet A Deus ponere animam intime præſentem corpori & non informantem illud: & hoc diſcurſu in materia de Incarnatione probatum eſt, vnionem hypoſtaticam eſſe aliquid ex natura rei diſtinctum à Verbo, & humanitate, & neceſſario eſſe in humanitate, cum non poſſit eſſe in Verbo.

Iam ergo probatur ſecunda conſequentia: quia, ſi modus vnionis inter materiam & quantitatem non eſt in materia prima, ſeu ſubſtantia, neceſſe eſt, vt ſit in quantitate: ſuppono enim hanc vnionem non poſſe eſſe aliquam rem, ſeu formam habentem propriam entitatem omnino realiter diſtinctam ab vtroque componente, ſeu vnibili, ſed tantum poſſe B modum quendam illorum, vel alterius eorum, tum, quia eſt ſuperuacaneum addere nouam entitatem, cum modus hic ſufficiat ad diſcurſum factum, tum etiam, quia ad vniendam illam formam requireretur alia vnio, cum enim eſſet entitas diſtincta, eſſet ſeparabilis ab vtroque extremorum, tum denique quia alias nõ immediate vnirentur talia vnibilia inter ſe, ſed in illo tertio, quod in præſente dici nõ poteſt, quia quantitas & ſubſtantia immediate vniuntur, ſicut actus & potẽtia: de qua re legi poſſunt, quæ de vnione humanitatis ad Verbum diximus in primo tomo: nam, quoad hoc, habent præſentem proportionem. Si vero quis contendat, vnionem hanc eſſe intrinſecum modum in ſubiecto ipſo ſeu materia: eſto, hoc ita ſit, non propterea negari poteſt cõ- C ſequẽter, etiam ex parte quãtitatis eſſe modum ipſi intrinſecum, tum, quia, nõ repugnat, vniones quaſi partiales eſſe in vtroque componente, quando vtrũque mutabile eſt: hac enim ſola ratione in Verbo diuino negatũ partialis vnio: q̃a immutabile eſt, & noui modi incapax: hic autem vtrumque componentium eſt mutabile, neque eſt maior ratio, cur in materia hic modus ſit intrinſecus, quam in quantitate, tum etiam, quia quantitas magis pendet è ſubſtantia, quam è conuerſo, ergo hęc vnio, quę eſt cum dependentia, & ideo inhærentia dicitur, magis eſſe debet in forma, quæ pendet, quam in ſubiecto, à quo pendet. Denique, quia vnio formæ ad ſubiectum fit D per actionem magis intrinſecam ipſi formæ, quam ſubiecto: hic autem quantitas eſt forma accidentalis ſubſtantiæ: eſt ergo illi intrinſecus modus vnionis, ſeu inhærentia ad ſubſtantiam.

Atq; hinc euidens relinquitur vltima illatio: quia implicat contradictionem, deſtructo altero, vnibilium manere vnionem: deſtructa ergo ſubſtantia nõ manet in quantitate vnio, quam cum illa habebat: quid autem hic modus ſit, non ſpectat ad hunc locũ explicare, nam commune eſt omnibus accidẽtibus, imo & omnibus vnionibus, & ideo, vt ſupra dixi, quæ de vnione ad Verbum tractaui, applicari poſſunt ad reliquas, proportione ſeruata: oſtendi autẽ, hunc modum non eſſe relationem ſecundum eſſe, E ſed modum abſolutum, quamuis per modũ relationis explicari ſoleat, propter dependentiam, quam habet, non ſolum à ſubiecto, ſed etiam ab altero extremo, cum quo fit vnio, propter quod fortaſſe ab Scoto vocatur relatio extrinſecus adueniens. Qui tamen ſine cauſa dicit, hanc inhærentiam quantitatis pertinere ad prædicamentum paſſionis: paſſio enim cõſiſtit in fieri, ſeu in actuali mutatione ſubiecti: hęc aũt inhærẽtia habet eſſe permanẽs & in facto eſſe, & ad illud potius terminatũ actio, ſeu paſſio vnitiua, quãuis in accidentibus, q̃ connaturali mõ fiũt, hæc actio nõ ſit diſtincta ab illa, qua fit ipſamet entitas formæ, quę vnit, hic ergo inhærentię modus, prout eſt in quantitate, ad prędicamentum quantitatis reuocatur, quia ſpectat ad formalem cauſalitatem,

tem: & idem eſt, proportione ſeruata, in cæteris accidentibus: in communi verò ad nullum prædicamentum ſpectat, ſed eſt veluti tranſcendens, quod pluribus prædicamentis commune eſt. Ad fundamentum autem contrariæ partis præcedentis opinionis iam reſpõſum eſt; falſum eſſe, quod ſine probatione aſſumit: exemplum autẽ illud de parietib. & tecto non eſt ſimile; tum, quia ibi non eſt formalis & intrinſeca vnio, ſed localis tantum propinquitas, & contactus; tum etiam, quia ibi non eſt propria cauſalitas intrinſeca, ſed ſolum reſiſtentia quædam, qua vnum impedit aliud, ne à ſuo loco illud depellat: quod ſi eſt aliqua cauſalitas effectiua, tantum erit reſpectu illius Vbi, in quo tectum detinetur, & hanc neceſſe eſt mutari, mutato ſuſtentante, & per alterius efficientiam ſuppleri.

Probabile eſt quantitatem ſeparatã recipere modũ poſitiuum quo per ſe exiſtat. *D. Thom.*

Dico ſecundò; Probabile eſt, quantitatem, quæ ſeparata conſeruatur, poſitiuè mutari recipiendo modum per ſe eſſendi, actuali inhærentiæ repugnãtem. Hanc concluſionem dico tantum eſſe probabilem, quia demonſtrari non poteſt; & opinio Scoti non difficile poſſet defendi: hæc tamen mihi magis probatur; quia videtur eſſe opinio D. Thomæ, artic. 1. ad 4. dicit enim, in quantitate ſeparata eſſe nouam compoſitionem ex eſſe, & quod eſt, vbi nõ loquitur de compoſitione de eſſe & eſſentia, quia hæc etiam erat in quantitate inhærente: item quia indicat, hanc compoſitionem aduenire ipſi exiſtentiæ: non poteſt autem intelligi compoſitio, niſi addatur aliquid, quod cum præexiſtente compoſitionem faciat. Vnde art. 2. ad primum, dicit, diuinitus dari accidentibus, vt per ſe ſint, & in 4. d. 12. q. 1. artic. 1. quæſtiuncula 3. dicit dari quantitati, vt per ſe ſubſiſtat, & ita explicant & defendunt Caiet. hic, Ferrar. 4. contra gent. cap. 66. Richard. artic. 14. pag. 295. Rationes, quas Caietanus adducit, ſunt ad explicandam neceſſitatem, & vtilitatem huius poſitiui modi ex effectibus eius; & omnes huc tendunt, quod põſito hoc modo, quantitas naturaliter conconſeruabitur ſeparata: ſine hoc autem modo erit violenter. Rurſus, poſito hoc modo, abſque nouo miraculo poterit ſuſtentare reliqua accidentia, & noua recipere, & vicem materiæ ſubire, vt pati poſſit & tranſmutari, præſertim in raritate & denſitate; quæ intrinſecam habitudinem dicũt ad materiam: Denique, poſito hoc modo, poteſt quantitas eſſe principium non tantum vt quo, ſed vt quod: quia iam non tantum erit quo aliquid eſt, ſed etiam id, quod eſt: ſecluſo autem hoc modo, nõ poſſent hæc fieri ſine multis miraculis. Deinde adhibet Caietan. varia exempla quibus hoc explicet & ſuadeat, quæ vel magis obſcura, vel minus certa ſunt, quàm id, de quo agimus; & ideo illa omitto.

Caietan. *Ferrar.* *Richard.*

Vt autem huius concluſionis ſenſus, & vis rationis intelligatur, aduertendũ eſt, duob. modis poſſe intelligi, addi aliquid quantitati ſeparatæ, vt per ſe ſit: primò, vt id, quod additur, ſit res aliqua ex ſe habens propriam entitatem realiter à quãtitate diſtinctam; ſecundò, vt ſolum ſit quidam modus ex natura rei, ſeu formaliter diſtinctus à quantitate; non tamen addens propriam entitatem omnino realiter diſtinctam: prior ſenſus tribuitur Henric. quodl. 4. q. 7. 16. & 36. & quodlib. 8. q. 37. ſed reuera, id non docet: Caiet. verò, quãuis non diſtinctè ſic explicet ſuam ſententiam, tamẽ indicat illam, tum in diſcurſu & rationibus ſuis: dicit enim, hanc entitatem ſupplere vicem materiæ, & eſſe quaſi inſtrumentum eius, ſicut ſemen, aut calor eſt inſtrumentum ſubſtãtiæ, licet in alio genere; tum etiam, quia ſupra dixit, ſubſiſtentiam naturæ ſubſtantialis eſſe entitatem omnino realiter diſtinctam ab illa: videtur autem hic cum eadem proportione loqui. Ego verò non loquor in hoc ſenſu in concluſione põſita, nec mihi videtur veriſimilis: quia nulla eſt neceſſitas talis entitatis: omnia enim, quæ Caietanus accumulat, in quocunque ſenſu non admodum vrgent, in hoc verò nihil omnino ſuadent: nam quantitas propriè non eſt principium agendi, niſi quatenus ſuſtentat qualitates, quæ ſunt principia agendi: non ergo magis indiget hac entitate ad hoc munus agendi, quàm ad illud ſuſtentandi: ad ſuſtentandum autem ſolum neceſſe eſt, vt ipſa quantitas in ſua entitate & exiſtentia conſeruetur: nam, quacunque ratione id fiat, naturaliter, & ſine nouo miraculo ſequitur, vt ſuſtentet reliqua accidẽtia: quia quantitas per ſuam entitatem recipit, & in ſe habet inhærentia reliqua accidentia: ergo hoc ipſo, quod entitas quantitatis conſeruatur, conſeruabit in ſe reliqua accidentia ſibi inhærentia, quod eſt ſuſtentare illa, & per eandem entitatem ſuam ſimiliter conſeruatam poterit alterari, ſeu tranſmutari ſecundum hæc accidentia: quia idem poteſt eſſe principium recipiendi in fieri, quod eſt principium retinendi, ſeu ſuſtentandi formam in facto eſſe, ad quam terminatur illud fieri: omnes autem tranſmutationes, quæ in quantitate ſeparata fiunt, terminantur ad qualitates, quæ in illa recipiuntur: nam ad formam ſubſtantialem ipſa propriè non tranſmutatur, vt inferius dicam.

Henric.

Igitur ad hæc omnia non magis indiget quantitas illa entitate, quàm ad exiſtendum ſeparata: ergo ex illis omnibus non poteſt probari neceſſitas talis entitatis: neque etiam probatur ex ſola conſeruatione quantitatis ſeparatæ in exiſtentia ſua: nam ſine tali entitate facilè concipitur quantitas exiſtens per influxum Dei ſine ſubiecto. Imò non facile intelligitur, quomodo entitas illa deſeruire poſſit ad ſuſtentandam quantitatem: inquiro enim, an illa ſit ſubſtantia, vel accidens. Primum dici non poteſt ſecundum fidem: quia in ſpeciebus conſecratis nulla eſt ſubſtantia, præter Chriſtum: hæc autem entitas, cum per ſe dicatur afferre propriã realitatem diſtinctam à cęteris, ſi ſubſtantialis eſt, erit vera ſubſtantia, & cum materialis ſit, erit, aut materia, aut forma, aut compoſitum: ſi autem dicatur eſſe accidens, erit vera ac propria accidentalis forma, cum dicatur habere propriam entitatem: potius ergo indigebit ipſa alio ſuſtentante, quàm ſuſtẽtare poſſit quantitatem: redibitque de illa quæſtio, quomodo per ſe ſit, atq; ita poterit in infinitũ procedi: item orietur quæſtio, in quo genere cauſæ ſuſtentet illa entitas quantitatem, nam, ſi id faciat in ratione ſubiecti, ſeu materialis cauſę, erit quantitas inhærens, & non per ſe; ſi in ratione efficientis, eſt impertinens, nam ad hoc ſufficit virtus diuina, vt principalis, & virtus verborum; ſeu corporis Chriſti, vt inſtrumentalis: ſi verò ſolum eſt in ratione termini, impertinens etiam eſt res ſic diſtincta, ſed ſufficit intrinſecus modus, ſicut aliàs dictum eſt de ſubſiſtentia ſubſtantiali.

Tandem illa entitas, cum materialis ſit, debet eſſe extenſa, & corpoream molem habere: ergo neceſſe eſt, vt per quantitatem illam habeat: ergo oportet, vt, vel quantitas illi inhæreat, quod omnino falſum eſt; vel illa inhæreat quantitati, quod huic poſitioni repugnat, cum dicatur ipſa ſuſtentare quantitatem. Concluſio ergo poſita à nobis eſt in poſteriori ſenſu; & quamuis etiam in illo non ſatis probetur illis coniecturis Caietani, vt oſtẽdi poteſt applicando diſcurſum factum, eſt tamen per ſe

facilis,& valde credibilis; primò ex proportione ad ſubſiſtentiam ſubſtantiæ: eſt enim illa realis modus poſitiuus, quo natura ſubſtantialis terminatur, vt per ſe ſit: cum ergo hic quantitas ſeparetur,vt per ſe ſit veriſimile eſt,illi dari realem modum proportionatum: nam,per ſe eſſe,non dicit tantum priuationem;aliàs vix poſſet probari, ſubſiſtẽtiam eſſe plus, quam priuationem.Secundò,quia hi modi non diſtincti realiter à rebus,ſed tantum ex natura rei, facilè in eis reſultant, quando priuantur aliis contrariis modis; imò ſæpe experimur,non auferri vnum ex his modis, præſertim connaturalem, niſi addito alio oppoſito;nec facile intelligimus poſſe aliter fieri; ſic enim aufertur ab humanitate Chriſti modus ſubſiſtentiæ, poſito in illa modo vnionis ad Verbũ: & à quantitate corporis Chriſti aufertur modus extenſionis in ordine ad locum,poſito modo indiuiſibiliter exiſtendi in loco: ſicut etiam in naturalibus nõ aufertur à corpore quanto vnum Vbi,niſi detur aliud; neque à corpore ſedente, vel ſtante aufertur talis ſitus,niſi detur alius; & è linea recta non aufertur rectitudo, niſi detur obliquitas, vel ſimilis modus: ſic ergo, cum à quantitate auferatur inhærentia.quæ eſt modus poſitiuus connaturalis illi,veriſimile eſt.dari illi in alium modum immediatè oppoſitum,quo per ſe ſit.

Tertiò,hoc maximè declaratur in his modis, qui ſunt veluti vltimi termini illius rei, quam afficiunt; nam ablato vno,ſtatim reſultat alius,ne res ſine termino maneat: ſic diuiſa linea, & ablato puncto continuante, reſultant alij terminales; & hac ratione non poteſt quantitas priuari vna figura, quin aliam recipiat:quia figura eſt,quaſi terminus quantitatis: ſic etiam ſubſiſtentia eſt terminus exiſtentiæ ſubſtantialis; & ideo non aufertur,niſi addito alio termino, media vnione: è contrario verò inhærentia ſuo modo eſt connaturalis terminus exiſtentiæ accidentalis: & ideo non aufertur,niſi addito alio termino oppoſito, quem vocamus modum per ſe eſſendi. Tandem, quicquid ſit, an hoc ſit ſimpliciter neceſſarium in ordine ad potentiam Dei abſolutam, negari non poteſt, quin ſit poſſibilis: quæ eſt enim repugnantia. Nam quæ ſupra inſinuabatur in fauorem Scoti,ſcilicet, quod repugnet, modum accidentalem carere naturali ordine ad ſubiectum, reuera nulla eſt, tum quia ſtatim oſtendemus neceſſariò eſſe concedendum in quantitate ſeparata alium modum habentem huiuſmodi naturam;tum etiam quia,licet hic modus non poſſit eſſe connaturalis formæ accidentali,ſupernaturaliter tamen poteſt ei aduenire: quia Deus poteſt facere, vt accidens aliqualiter participet modum exiſtendi ſubſtantiæ per quendam modum,qui formaliter, (vt ſic dicam) ſimilitudinem habeat cum ſubſtantiali modo: materialiter autem & entitatiuè ſit accidentalis, ad quod ſatis eſt,quod afficiat & terminet entitatem accidentalem, quamuis aliud ſubiectum nõ reſpiciat.Quod ſi hic modus eſt poſſibilis,negari nõ poteſt,quin perfectiori ratione ſeparetur quantitas affecta illo modo, quam per ſolã negationem inhærentiæ,quia ille modus aliquid perfectionis affert,imò maioris perfectionis videtur, quam inhærentia,propter maiorem cum ſubſtantia ſimilitudinem. Atq; hoc ſenſu fient probabiles coniecturæ Caiet.pręſertim illa, quod quantitas ſic terminata, minus violenter erit,magiſq; cõnaturali modo,meliuſq; diſpoſita ad actiones & paſſiones,nec ſolũ erit actu nõ inhærẽs ſubiecto, ſed etiam erit incapax inhæſionis ex vi talis modi exiſtendi, quem habet, in quo intelligitur differre ab anima ſeparata,nã hæc,

A licet careat actuali informatione, non tamen habet poſitiuũ modũ repugnantem informationi: vnde quoad id incompleta manet,& quaſi interminata,& violenter; quantitas verò ſeparata recipit modũ incompoſſibilem inhęrentiæ, vt ſecundum eum ſtatũ terminata maneat,& in ſtatu,quaſi cõnaturali, ſuppoſito miraculo. Deniq; hic modus neceſſarius eſt, vt poſſit quantitas per poſitiuam actionem ſeparari à ſubſtantia, quod ſupra diximus conuenientius dici,ad vitandam in hoc myſterio ſubſtantiæ annihilationem,meliuſq; rationem conuerſionis, & tranſubſtantiationis explicandam. Argumenta verò facta in fauorem opinionis Scoti in his,quæ diximus,

B ſoluta ſunt.

Dico tertiò; Cum quantitas à ſubſtantia ſeparatur,neceſſe eſt actionem mutari, qua conſeruatur à Deo,ita vt ceſſet actio, qua prius in ſubſtantia conſeruabatur,& per nouam aliam in ſe cõſeruetur. Ad hanc concluſionem probandam ſuppono primò; quantitatem,& omnem formam, quæ in ſubiecto, & dependenter à ſubiecto à Deo conſeruatur,vnica tantum actione conſeruari: vanum eſt enim plures actiones conſeruatiuas totales fingere,cum vna ſufficiat. Inauditum etiam eſt, formam,quæ educitur de potentia ſubiecti, ſimul per aliam actionem verè ac propriè creari:hoc enim modo fieri ex natura ſua proprium eſt animæ rationalis: alioqui,ſicut hæc

Quantitate à ſubiecto ſeparata mutatur actio quæ illa in ſubiecto conſeruabatur.

C cõſeruatur ſeparata,ita aliæ naturaliter conſeruarẽtur,quia,licet ceſſaret actio cõſeruatiua ex ſubiecto, non tamen conſeruatiua per modũ creationis: quæ per ſe ſufficere dicitur,& non eſt cur pendeat ab alia actione,cum tantũ concomitanter ſe habeãt.Quod aũt dicebatur de dependentia eſſentiali, intellectũ de vnica & determinata depẽdentia actuali per modum creationis, falſum omnino eſt, vt ſupra etiam attigi tractando de ſacramentis in genere. Secundò ſuppono, actionẽ qua conſeruatur quantitas depẽdenter à ſubiecto, vel extra ſubiectum, tantum inter ſe differre, quantũ differunt generatio ſeu eductio formæ de potentia materiæ, & creatio eius: ita enim inter ſe comparantur actiones conſeruatiuæ, ſicut productiuæ inter ſe:nam conſeruatio per ſe &

D in eodem ordine,nihil aliud eſt,quam actio productiua durans:ſed productio quantitatis extra ſubiectũ eſſet creatio,quia eſſet productio ex nihilo:productio vero quantitatis in, & ex ſubiecto, non eſt creatio,ſed eductio talis formæ de potẽtia ſubiecti, alterationi ſeu potius augmẽtationi ſimilis:ſunt ergo illæ actiones inter ſe omnino diuerſę: ergo eadẽ diuerſitas eſt inter actionẽ,qua quantitas conſeruatur ſeparata, vel dependẽter à ſubiecto:nã illa eſt ad modũ creationis,hæc ad modũ eductionis, cũ quãtitas ex natura ſua à materia pẽdeat.Ex his ergo manifeſtè concluditur aſſertio poſita nam,ablata materia,neceſſe eſt,tolli actionem,qua in ea quãtitas cõ-

E ſeruabatur; tum, quia per illam ſolũ conſeruabatur quantitas dependenter à materia; tum etiam, quia illamet actio eſſentialiter pendebat à concurſu materiæ,in hoc enim differt ab actione creatiua;neque ad hanc actionem poteſt quicquam conferre modus per ſe eſſendi datus quãtitati;tum, quia ille nullo modo habet vicem cauſæ materialis,reſpectu talis actionis;tum etiam,quia ille modus ordine naturæ ſupponit exiſtentiam quantitatis, vt poſſit illam terminare, & conſequenter, etiam ſupponit actionem per quam conſeruatur: non eſt ergo illa actio eadem, quæ antea erat cum concurſu materiæ: oportet ergo, vt ſit alia per modum creationis, quæ, nec ſit ex ſubiecto, nec ſit quantitati connaturalis. Atque ita facile intelligitur, quomodo

Deus

Deus ſuppleat cauſalitatem ſubiecti per nouam actionem altioris ordinis: intelligitur, etiam hanc actionem eſſe aliquid ex natura rei diſtinctũ à quantitate ipſa, cum poſſit illi aduenire, & ab illa ſeparari: eſt ergo modus eius, de quo negari non poteſt, quin nullam dicat habitudinem ad ſubiectum, ſed ſolum ad terminum, qui eſt quantitas ipſa: quia actio creatiua intrinſecè & eſſentialiter poſtulat independentiam à materiali cauſa.

SECTIO III.

Vtrùm alia accidentia panis & vini, quæ cũ quantitate manent poſt conſecrationem, mutent exiſtendi modum.

QVæſtio intelligitur de qualitatibus, quæ proprias entitates habent. Nam de relationibus & aliis modis nulla eſt difficultas, quin in ſuis fundamentis maneant. De qualitatibus ergo Nominales conſequenter dicunt, omnes mutare exiſtendi modum, & manere per ſe ſeparatas: quia negant eſſe vnam aliquam quantitatem ſubſtantiæ, quæ maneat, in qua reliqua accidentia poſſint inhærere, & nõ eſt vlla ratio, ob quam vna qualitas magis in alia ſit, quam è contrario. Ita Ocham trac. de Euchar. c. 28. & in 4. q. 7. Aliaco q. 5. Maior, d. 12. q. 2. Gab. lect. 44. in Canon. At verò Marſilius in 4. q. 9. art. 2. admittens, propriam quantitatem à ſubſtantia diſtinctã, negat, qualitates manentes in ea inhærere; fortaſſe, quia exiſtimauit, cum hæ omnes ſunt in ſubiecto, neutram alteri inhærere: quia nihil poteſt ſubſtare, niſi quod ſubſiſtit, vt Ariſtot. indicat 4. metaph. tex. 14. & patet, quia nullum afferri poteſt ſignũ huius inhæſionis: nam, ſicut quantitas eſt alba, ita albedo eſt quanta: ergo vel mutuò ſibi inhærent, quod eſt impoſſibile, vel neutra alteri, cum ſit æqua ratio: ſolum ergo, quia in eodem ſubiecto vniuntur, mutuò ſe denominant. Atque hinc neceſſariò ſequitur qualitates omnes mutare exiſtendi modum: quia amittunt inhærentiam, quam in ſubſtãtia habebãt. Vnde concludit Marſilius, acquirere modum per ſe eſſendi. Poſſet autem alius fingere, quod, licet ex natura rei non inhæreant quantitati, poſtea verò diuinitus fit, vt inhæreant: ita vt non mutent inhærentiam in per ſe exiſtentiam, ſed vnam inhærentiam in aliam, vt maneant magis vnita & colligata quantitati, & vt hæc ſubeat vicem materiæ, poſſitq; alterationibus ſubeſſe.

Ocham. Aliaco. Maior. Gabr. Marſil. — Ariſt. — Marſil.

Dico primò, qualitates panis & vini poſt conſecrationem inhærere quantitati. Ita D. Thom hic & in 4. d. 12. vbi Bonauen. ar. 1. q. 3. ar. 2. q. 3. Richard. ar. 1. q. 2. Scotus, q. 2. & 5. Durand. q. 1. Palud. q. 3. Capr. Soto, & alij moderni. Alenſ. 4. par. q. 40. memb. 1. & 2. Henric. quodlib. 8. quæſt. 17. Ægid. Theorem. 45. Ferrar. 4. contra gentes, capit. 65. Probatur primò, quia neceſſe eſt, ſacramentales ſpecies manere inter ſe vnitas: alias ſolum haberent inter ſe intimã præſentiam, & quaſi penetrationem: vnde ex natura rei non moueretur vel traheretur calor, verbi gratia, mota albedine, aut è contrario: quia non habent inter ſe colligationem; ſed qualitates non vniuntur inter ſe immediate, quia nec poſſunt vniri per modum actus & potentiæ propter rationem Nominalium: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia; & quia neutra, reſpectu alterius habet rationem ſubiecti, aut formæ, neque inter eas fingi poteſt aliud genus immediatæ vnionis, vt ex his, quę dicemus è fortiori conſtabit: ergo oportet, vt in aliquo tertio vniantur: ergo in quantitate: quia nullũ poteſt cogitari aliquid aptius, magiſque proportionatum: nam non poteſt eſſe ſubſtantia, vt ex principiis fidei

Qualitates panis & vini poſt cõſecratione quantitati vnitæ manent. Bonauen. Richard. Scotus. Durand. Palud. Capreol. Soto. Alenſ. Henric. Aegid. Ferrar.

A conſtat: nec qualitas, cum ſit eadem omnium ratio: ergo quantitas; nam de cæteris prædicamentis nulla poteſt eſſe ſuſpicio: ergo vniuntur in illa tanquam formæ in ſubiecto, quia ſcilicet, omnes inhærent illi: probatur hæc vltima conſequentia: quia, ſi omnes qualitates in quantitate vniuntur, neceſſe eſt, vt ſingulæ qualitates immediatè vniantur cum quantitate ipſa: non poteſt autem inter eas aliud genus vnionis excogitari, niſi formæ & ſubiecti: nam effectiua vnio nulla eſt, niſi miraculosè ſine fundamento fingatur: neque etiam alia vnio formalis, quia nullum aliud compoſitionis genus inter ſe habere poſſunt, vt facile ẽt patebit, accommodando hic diſcurſum

B ſupra factum de vnione inter corpus Chriſti & ſpecies. Secundò probatur, quia neceſſe eſt, qualitates eſſe in aliquo ſubiecto: aliàs nõ poſſent ſpecies conſecratæ naturaliter alterari, nec calor & frigus inter ſe pugnarent, nec quantacunque vnius intenſio, alterius remiſſionem cauſaret, quia formaliter ſolum inter ſe pugnant in ordine ad idem ſubiectum, ſed non poſſunt eſſe in alio, niſi in quantitate: ergo,

Dices eodem argumento probaretur quantitatẽ eſſe in ſubiecto, quia aliàs non poſſet naturaliter rarefieri, aut condenſari, quod conſequenter concedit Scotus, diſtinctione 12. quæſtione 4. quia putat per rarefactionem acquiri nouam quantitatem: *Obiectio. — Scotus.*

C Caietanus verò hic admittens idem fundamentum conatur nihilominus defendere, quantitatem ſeparatam poſſe naturaliter rarefieri; ſed mihi non ſunt intelligibilia, quæ dicit: negatur ergo conſequentia ex Diuo Thoma hic artic. 2. ad tertium, ſed potius ſequitur, raritatem & denſitatem eſſe in quantitate, vt in ſubiecto: nam quantitatem rarefieri, non eſt acquirere quantitatem, ſed modum quendam, qui eſt qualitas, ſeu diſpoſitio illius, vt ex Philoſophia ſuppono. *Solutio.*

Tertiò argumentor, retorquendo rationem factam pro Marſilio; quia experimur, albedinem exiſtentem in ſpeciebus conſecratis, eſſe ita extenſam in loco, vt penetrari non poſſit ab alio corpore: er-

D go hoc habet ratione quantitatis: ergo, vel quia quantitas eſt in ipſa, vt in ſubiecto, quod nullus dicet, quia quantitas eſt propinquior materiæ, magiſque participat rationem potentiæ receptiuæ, quam qualitas, quæ formam conſequitur; vel quia ipſa eſt in quantitate, vt in ſubiecto, quod intendimus, quia non poteſt excogitari alius modus, quo id fiat, quia ſola concomitantia in præſentia locali, non ſufficeret ad illum effectum, nam poſſet pelli quantitas, & penetrari qualitas, ſi tantum concomitanter ibi eſſent: imo nec qualitas poſſet habere extenſionem in ordine ad locum, niſi quia inhæret ſubiecto habenti talem extenſionem; ſimileque

E argumentum ſumitur ex eo, quod ſuperficies, eſt & videtur alba: niſi enim afficeretur albedine, nõ poſſet in ea talis effectus eſſe, aut apparere, quia ſola cõcomitantia non ſufficit, alioqui etiam aliæ qualitates inter ſe afficerentur aliquo modo propter ſolam concomitantiam.

Dico ſecundò; Hæc inhærentia qualitatũ in quãtitate in ſpeciebus conſecratis, nõ eſt ex ſpeciali miraculo, ſed quia ante conſecrationem erat, & per illam non tollitur, ſed manet. Ita docent conſequenter prædicti authores, poteſtq; à poſteriori probari, argumento in præcedente concluſione facto: nã experientia ibi adducta præſertim vltima, æquè procedit de his accidentibus in ſubiecto exiſtentibus; & poteſt ita declarari, quia aliter vniuntur in eodẽ ſubiecto ſuperficies, & albedo, quam albedo & calor: *Inhærentia qualitatum in quantitate poſt conſecrationem eadem, quæ ante perſeuerat.*

 ſed

ſed albedo & calor, licet non vniantur immediate inter ſe, vniuntur tamen in vno tertio, ſcilicet, ſubiecto: ergo albedo & ſuperficies magis debent inter ſe vniri, quam in illo tertio: ergo immediate; & conſequenter vt potentia & actus. Maior probatur illa experiētia, quod calor propter ſolam vnionem, quā habet in ſubiecto cum albedine, non fit per ſe viſibilis, ſed tantum per accidens: ſuperficies vero fit aliquo modo per ſe viſibilis, vt ſenſibile commune, ſaltem ſecundum extenſionem, quam cauſat in ipſa albedine: ergo eſt inter hæc maior vnio, ratione cuius proprietates ſuas aliquo modo ſibi inuicem cōmunicant.

Secundo ſolet ratio à priori reddi: quia hæ qualitates non recipiuntur, niſi in materia, ſeu ſubiecto extenſo: ergo recipiuntur media quantitate: ergo recipiunt̄ proxime in ipſa: hæc vero ſecunda conſequentia, vt exiſtimo, non eſt formalis: nam ex vi antecedentis ſolum ſequitur, quantitatem eſſe diſpoſitionem præuiam, ſeu medium quo; prout fortaſſe eſt reſpectu ſubſtantialis formæ; non vero ſequitur eſſe medium quod; ſicut nō eſt reſpectu formæ ſubſtantialis. Addendum ergo eſt, quantitatem in materia eſſe præuiam cæteris accidentibus; & alioqui eſſe proportionatam illis, vt in ea recipiantur: accidens enim poteſt eſſe proportionatum ſubiectum proximum reſpectu alterius accidentis; ſic enim potentiæ animales & rationales ſunt ſubiectum proximum ſuorum actuum, & habituū: quia ſunt ex ſuo genere potentiæ paſſiuæ & proportionatæ talibus formis: ſic ergo quantitas eſt tanquam potentia paſſiua reſpectu qualitatum corporalium: eſt enim in hoc ſimilis materiæ primæ, cuius eſt proprietas, eſſe aptam, vt afficiatur his accidentibus: ſicut experientia etiam monſtratum eſt: & ipſæ etiam qualitates, cum ſint materiales, aptiſſime recipiuntur in quantitate, vt ab illa recipiant corpoream molem & extēſionem. Tandem hoc etiam confirmatur ex myſterio Euchariſtiæ; quod hoc modo facilius intelligitur: nam, ſi qualitas ex natura ſua non eſſet forma quantitatis, fortaſſe nec ſupernaturaliter poſſet eleuari ad informandam illam, quia forma non habet effectum formalem extra adæquatum ſubiectum ſuum: qua ratione non poteſt vna qualitas informare aliam, ad quam non dicit naturalem habitudinē, vt albedo colorem, aut intentio voluntatem. Dices, nulla ſubſtantia poteſt alteri inhærere: ergo nullum accidēns poteſt alteri ſubſtare. Reſpondetur, vt primum ſubiectum aptum de ſe ad ſuſtentandum accidens tanquam primum fundamentum, ſic conceditur conſequentia; & hoc modo eſt proprium ſubſtātiæ ſubſtare accidentibus; & de eodem dixit Ariſtoteles; accidens non accidere accidenti; ſcilicet, niſi in ordine ad aliquod ſubiectum vtriq; cōmune, & eodem ſenſu dici ſolet ſola ſubſtantia ſubiectum quod, accidens vero ſubiectum quo; quamuis in quantum accidens vere inhæret accidēti, dici poteſt vnum eſſe ſubiectū quod alterius, vt intellectus ſuorum actuū, & quātitas qualitatū; & hoc modo ſubſtare, neq; eſt propriū ſubſtantiæ, nec excedit naturam accidentis.

Nulla fit mutatio per conſecrationem in qualitatibus panis & vini.

Dico tertio, per cōſecrationem nulla fit mutatio in qualitatibus ex pane & vino remanentibus. Probatur; quia non mutant inhærentiam, & conſequēter non acquirunt modum per ſe: ergo nulla in eis fit mutatio. Dices, amittere vnionem, quam cū ſubſtantia habebant. Reſpondeo, immediate nullam habebant, ſed media quantitate: & ideo in ſe nō mutantur, ſed in quantitate: ſicut, ſi humanitas deſineret eſſe vnita Verbo, accidentia eius non mutarent modum exiſtendi: quamuis dicerentur deſinere eſſe

A vnita Verbo media humanitate, quia ſolum per illā vniebantur Verbo: hoc autem intelligendum eſt, quantum ad modum vnionis: nam quantum ad modum dependentiæ effectiuæ, ſi aliquæ proprietates panis & vini effectiue pēdent in conſeruari à forma ſubſtantiali, ablata illa, neceſſe eſt, dependentiam illam ab alio agente ſuppleri, & conſequenter dependentiam mutari, & eadem ratione, deſtructa ſubſtātia, & conſeruata quantitate, naturaliter & ſine nouo miraculo conſeruantur accidentia, quæ effectiue à ſubſtantia non pendebant: quia non habebant immediatam vnionem cum illa: ſicut etiam poſteà ſimilia accidentia naturaliter recipiuntur in quantitate, vt, verbi gratia, cum ſpecies calefiunt: at vero accidentia, quæ pendebant effectiue à ſubſtantia, nō conſeruant̄ naturaliter, niſi De⁹ efficientiā ſuppleat.

B

Dubium.

Obiter vero hic inquiri ſolet, an ſupernaturaliter poſſint qualitates per ſe conſeruari, ſeparatæ non ſolum à ſubſtantia, ſed etiam à quantitate: aliqui enim negant hoc eſſe poſſibile, vt Ægid. Theorem. 36. & ſequentibus, Heruæus quodlib. 11. quęſt. 29. & videtur eſſe opinio D. Thomæ quodlib. 7. articu. 10. quia qualitas (inquiunt) ſeparata, neque eſſet indiuidua, neq; haberet, quo diſtingueretur ab aliis, ſicut habet quantitas, quæ ex ſe, & natura ſua eſt principium diſtinctionis, vt hic ait D. Tho. articul. 2. Vnde. 1. par. quæſtione 50. articul. 4. dicit, ſi albedo eſſet ſeparata, C non poſſet ſecundum numerum multiplicari. Mihi tamen hæc opinio eſt incredibilis, præſertim ſuppoſitis myſteriis fidei, & contrarium docent reliqui Theologi citati concluſ. 1. & ſpecialiter Capreol. d. 12. q. 1. Marſil. q. 9. Ferrar. 4. contra gentes ca. 65. Soto d. 10. q. 2. art. 2. Ledeſma quæſt. 18. artic. 2. & ratio eſt quia, ſi quantitas conſeruatur à Deo, cur non poteſt qualitas? neque enim magis eſt de eſſentia qualitatis actu inhærere quantitati, quam ſit de eſſentia quantitatis actu inhærere materię. Illud vero quod de indiuiduatione dicebatur, valde friuolū eſt: quia melius poteſt vna qualitas per ſuam entitatem numero & realiter diſtingui ab alia, quam vna quantitas ab alia: quia qualitas magis habet de actualitate, actus D autem eſt, qui diſtinguit: vnde impoſſibile eſt, quod Capreolus & Ferrar. ſignificant, poſſe quidem albedinem ſic ſeparatam conſeruari, illam tamen non fore indiuiduam, & quia impoſſibile eſt, aliquid realiter exiſtere, & non eſſe ſingulare & indiuiduum, & ſpecialiter repugnat, eandem qualitatem, quæ prius inhęrebat, poſtea ſeparatam conſeruari, & tamen non eſſe indiuiduam, ſicut antea erat, cum eandem entitatem retineat, eo vel maxime, quod, licet non ſit in ſubiecto, retinet habitudinem ad ſubiectum, per quam poteſt intelligi indiuidua, ſicut de anima rationali ipſi docent. D. Thom. autem in prima parte (quicquid ſit de illo quodlibeto) non loquitur ſolum de ſeparatione actualis exiſtētię formę à maE teria, ſed de omnimoda abſtractione, quę abſtrahat formam etiam ab habitudine ad materiā, qualis eſſe non poteſt in albedine, neque in indiuiduo, neque in ſpecie, ſed reperitur in angelis, de quibus alia quęſtio eſt.

AEgidius. Heruæus.

ARTICVLVS III.

Vtrum ſpecies, quæ remanent in hoc ſacramento, poſſint immutare aliquid extrinſecum.

4. d. 12. q. 1. ar. 2, q. 1. & 2

Ad tertium ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies, quæ remanent in hoc ſacramento, non poſſunt immutare aliquid extrinſecum. Probatur enim 7. phyſic. quod formæ, quæ ſunt in materia, fiunt à formis, quæ ſunt in materia, non autem à formis, quæ ſunt ſine materia, eo quod ſimile agit in ſibi ſimile. Sed ſpecies ſacramentales ſunt

ſpecies

ſpecies ſine materia, quia remanent ſine ſubiecto, vt ex dictis, Ar.1.huius q. *patet.* Non ergo poſſunt immutare materiam exteriorem, inducendo aliquam formam.*

*2. Præterea, Ceſſante actione principalis agentis, neceſſe eſt, quod ceſſet actio inſtrumenti, ſicut quieſcente fabro, non mouetur martellus. Sed omnes formæ accidentales agunt inſtrumentaliter in virtute formæ ſubſtantialis, tanquam principalis agentis. Cum ergo in hoc ſacramento non remaneat forma ſubſtantialis panis & vini (ſicut ſuprà habitum eſt *) videtur, quod formæ accidentales remanentes, agere non poſſint ad immutationem exterioris materiæ.* q.75.art.2.& 3.

3. Præterea, Nihil agit vltra ſuam ſpeciem, quia effectus non poteſt eſſe potior cauſa. Sed ſpecies ſacramentales omnes ſunt accidentia. Non ergo poſſunt exteriorem materiam immutare, ad minus ad formam ſubſtantialem.

SED *contra eſt, quod, ſi non poſſent immutare exteriora corpora, non poſſent ſentiri. Sentitur enim aliquid per hoc, quod immutatur ſenſus à ſenſibili, vt dicitur ſecundo de anima.†* Lib.2.tex 51. 74.121.10.2.

RESPONDEO *dicendum, quod quia vnumquodq; agit, in quantum eſt ens actu, conſequens eſt, quod vnumquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ſe habeat ad agere. Quia igitur ſecũdum prædicta,* ſpeciebus ſacramentalibus datum eſt diuina virtute, vt remaneant in ſuo eſſe, quod habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente, cõſequens eſt, quod etiam remaneant in ſuo agere, & ideo omnem actionem, quam poterant agere, ſubſtantia panis & vini exiſtente, poſſunt etiam agere, ſubſtantia panis & vini tranſeunte in corpus & ſanguinem Chriſti. Vnde non eſt dubium, quod poſſunt immutare exteriora corpora.* Ar.1.huius q. ad 3.

AD *primum ergo dicendum, quod ſpecies ſacramentales, licèt ſint formæ ſine materia exiſtentes retinent tamen idem eſſe, quod habebant prius in materia. Et ideo ſecundum ſuum eſſe aſſimilantur formis, quæ ſunt in materia.*

AD *ſecundum dicendum, quod ita actio formæ accidentalis dependet ab actione formæ ſubſtantialis, ſicut eſſe accidentis dependet ab eſſe ſubſtantiæ. Et ideo, ſicut diuina virtute datur ſpeciebus ſacramentalibus, vt poſſint eſſe ſine ſubſtantia, ita datur eis vt poſſint agere ſine forma ſubſtantiali, virtute Dei, à quo ſicut à primo agente, dependet omnis actio formæ, & ſubſtantialis & accidentalis.*

AD *tertium dicendum, quod immutatio, quæ eſt ad formam ſubſtantialem, non fit à forma ſubſtantiali immediatè, ſed mediantibus qualitatibus actiuis, & paſſiuis, quæ agunt in virtute formæ ſubſtantialis. Hæc autem virtus inſtrumentalis conſeruatur in ſpeciebus ſacramentalibus diuina virtute, ſicut & prius erat. Et ideo poſſunt agere ad formam ſubſtantialem inſtrumentaliter. Per quem modum aliquid poteſt agere vltra ſuam ſpeciem, non quaſi virtute propria, ſed virtute principalis agentis.*

COMMENTARIVS.

Concluſio D Tho. eſt ſpecies ſeparatas poſſe habere omnes actiones, quas haberet in ſubiecto.

RESpondet Diuus Thomas, ſpecies ſeparatas poſſe habere omnem actionem, quam in ſubſtãtiis panis & vini habere poſſent, & ratio eius eſt, quia retinent idem eſſe; ſubintelligendum vero eſt, retinere illud cũ modo ſuo naturali ad actionem phyſicam accommodato, nam etiam corpus Chriſti habet ſuum eſſe, & tamen non poteſt naturaliter habere omnem actionem ſuam: quia non habet illud modo accomodato ad augendum: hoc autem non diſtinctè explicuit Diuus Thomas, quia per ſe facile erat ex præcedentibus articulis, quantitas enim non eſt principium agendi, ſed ſuſtentat qualitates, quæ ſunt actionum principia; qualitates autem, vt diximus, non mutant exiſtẽdi modum: & quamuis mutarent, quoad inhærentiam, ita, vt per ſe eſſent, hoc non poſſet impedire actionem; tum quia modus per A ſe exiſtendi eſt ſatis accommodatus ad agendum; tum quia in humanitate Chriſti nihil impedit eius actiones, quod non in ſe ſubſiſtat, ſed in Verbo vltimò, concluſio intelligenda eſt de illis actionibus, quarum principia adæquata ſunt accidentia: Nam, ſi quæ eſt actio, ad quam præter concurſum accidẽtis requiratur immediatus concurſus formæ ſubſtantialis, aliter erit de illa philoſophandum, vt in ſequente diſputatione dicemus, vbi explicabimus ſolutiones ad ſecundum & tertium, in quibus hoc D. Thom. tetigit.

ARTICVLVS IIII.

B Vtrùm ſpecies ſacramentales poſſint corrumpi. Inf art.5.co. Et 4.d.12.q.1.a 2.q.1. Et 4.cont.c.66.

A*D quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales corrumpi non poſſint. Corruptio enim accidit per ſeparationem formæ à materia. Sed materia panis non remanet in hoc ſacramento, ſicut ex ſuprà dictis patet * Ergo huiuſmodi ſpecies non poſſunt corrumpi.* c.75 a.2 & 6.

2. Præterea, Nulla forma corrumpitur, niſi per accidens, corrupto ſubiecto: vnde formæ per ſe ſubſiſtentes in orruptibiles ſunt, ſicut patet in ſubſtantiis ſpiritualibus. Sed ſpecies ſacramentales ſunt formæ ſine ſubiecto, ergo corrumpi non poſſunt

3. Præterea, Si corrumpuntur, aut hoc erit naturaliter aut miraculosè. Sed non naturalter, quia non eſt ibi aſ- C *ſignare aliquod corruptionis Subiectum, quod maneat corruptione terminata: ſimilter etiam nec miracluoſe, quia miracula, quæ ſunt in hoc ſacramento, fiunt virtute conſecrationis, per quam ſpecies ſacramentales conſeruantur: non eſt autem idem cauſa conſeruationis & corruptionis. Ergo nullo modo ſpecies ſacramentales corrumpi poſſunt.*

SED *contra eſt, quod ſenſu deprehenditur, hoſtias conſecratas putrefieri & corrumpi.*

RESPONDEO *dicendum, quod corruptio eſt motus ex eſſe in non eſſe. Dictum eſt autem ſuprà † quod ſpecies ſacramentales retinent idem eſſe, quod prius habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente. Et ideo, ſicut eſſe horum accidentium poterat corrumpi, ſubſtantia panis & vini exiſtente: ita etiam poteſt corrumpi, illa ſubſtantia abeunte. Po-* Art. præced. D *terant autem huiuſmodi accidentia primò corrumpi dupliciter: Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem, ſicut per alterationem qualitatum, & augmentum, vel diminutionem quantitatis. Non quidem per modum augmenti, vel diminutionis, qui inuenitur in ſolis corporibus animatis (qualia non ſunt ſubſtantia panis & vini) ſed per additionem, vel diuiſionem. Nam ſicut dicitur tertio Met. per diuiſionem vna dimenſio corrumpitur, & fiunt duæ: per additionem autem è conuerſo, ex duabus fit vna. Et per hunc modum manifeſtè poſſunt corrumpi huiuſmodi accidentia poſt conſecrationem, quia & ipſa quantitas dimenſiua remanens poteſt diuiſionem & additionem ſuſcipere, & cum ſit ſubiectum qualitatum ſenſibilium (ſicut dictum eſt †) poteſt etiam eſſe ſubiectum alterationis earum, putà, ſi alteretur co-* Ar.2 huiusq. E *lor aut ſapor panis aut vini. Alio modo poterant corrumpi per accidens per corruptionem ſubiecti, & hoc modo poſſunt corrumpi etiam poſt conſecrationem. Quamuis enim ſubiectum non remaneat, remanet tamen eſſe, quod habebant huiuſmodi accidentia in ſubiecto, quod quidem eſt proprium, & conforme ſubiecto. Et ideo huiuſmodi eſſe, poteſt corrumpi à contrario agente, ſicut corrumpebatur ſubſtãtia panis vel vini, quæ etiam non corrumpebatur, niſi præcedente alteratione circa accidentia.*

Diſtinguendum tamen eſt inter vtrumque modum harum prædictarum corruptionum: Quia cum corpus Chriſti & ſanguis ſuccedant in hoc ſacramento ſubſtantia panis & vini, ſi fiat talis immutatio ex parte accidentium, quæ non ſuffeciſſet ad corruptionem panis & vini, propter talem immutationem non deſinit corpus & ſanguis Chriſti eſſe ſub

hoc ſacramento, ſiue fiat immutatio ex parte qualitatis (putà cum modicùm immutatur color aut ſapor panis vel vini) ſiue ex parte quantitatis, ſicut cum diuiditur panis, aut vinum in tales partes, quod adhuc in eis poſſit ſaluari natura panis aut vini.

Si verò fiat tanta immutatio, quod fuiſſet corrupta ſubſtantia panis & vini, non remanent corpus & ſanguis Chriſti ſub hoc ſacramento, & hoc ſiue ex parte qualitatum, ſicut cum ita immutatur color & ſapor, & aliæ qualitates panis & vini, quod nullo modo poſſent compati naturam panis aut vini; ſiue etiam ex parte quantitatis, putà, ſi pulueriſzetur panis, vel vinum in tam minutas partes diuidatur, vt iam non remaneat ſpecies panis vel vini.

Ad *primum ergo dicendum, quod ad corruptionem per ſe pertinet, quod auferat eſſe rei, vnde in quantum eſſe alicuius formæ eſt in materia, conſequens eſt, quod per corruptionem ſeparetur forma à materia. Si vero huiuſmodi eſſe non eſſet in materia; ſimile tamen ei, quod eſt in materia, poſſet per corruptionem auferri, etiam materia non exiſtente, ſicut accidit in hoc ſacramento, vt ex dictis patet.*† (In corp. art.)

Ad *ſecundum dicendum, quod ſpecies ſacramẽtales, licèt ſint formæ non in materia, habent tamen eſſe, quod prius in materia habebant.*

Ad *tertium dicendum, quod corruptio illarum ſpecierum non eſt miraculoſa, ſed naturalis. Præſupponit tamen miraculum, quod eſt factum in conſecratione, ſcilicet, quod illæ ſpecies ſacramentales retineant eſſe ſine ſubiecto, quod prius habebant in ſubiecto, ſicut & cæcus miraculosè illuminatus, naturaliter videt.*

COMMENTARIVS.

Titulus art. duobus modis intelligi poteſt, primò indefinite, vtrum aliquę ſpecies ſacramentales, & ſic eſt facilis, nam ſufficienter intelligitur, quo ad qualitates, & hic ſenſus videtur conſentaneus his, quæ D. Thom. docet in artic. 5. & 8. in quibus ſignificat, quantitatem non corrumpi. Secundò poteſt intelligi titulus vniuerſaliter de omnibus ſpeciebus, & hunc ſenſum videtur indicare D. Thom. in progreſſu articuli; eſt autem difficilior propter quantitatem: abſtrahamus ergo ab vtroque ſenſu, & intelligamus, hanc quæſtionem ad eum modum, quo D quæſtio præcedentis art. definita eſt, an ſcilicet, ita poſſint corrumpi accidentia ſeparata, ſicut poterant coniuncta, & hoc ſenſu intelligetur quæſtio vniuerſaliter de omnibus accidentibus. Huic autem ſenſui conſentanea eſt reſponſio Diui Thomæ, ſcilicet, ita poſſe eſſe horum accidentium deſtrui ſine ſubſtantia, ſicut in ſubſtantia poterat, quam explicat Diuus Thom. diſtinguendo duplicem modum corruptionis, per ſe, & per accidens, & vtrumque concluſioni applicando. De corruptione autem per ſe nulla eſt difficultas, neque in qualitatibus, quæ per alterationem fiunt, & corrumpuntur, quæ alteratio hic fieri poteſt media quantitate, vt ſubiecto; neque in quantitate ipſa, eo ſenſu, quem D. Thom. explicat, ſcilicet, E non de propria corruptione, ſed de diuiſione ſolùm per quam continuum, vt ſic, poteſt dici corrumpi; ſic enim quantitas ſeparata diuiſibilis per ſe eſt, non minus, quàm dum erat coniuncta. At vero de corruptione per accidens, quæ eſt ad corruptionem ſubiecti, difficilius intelligitur concluſio, tam in qualitatibus, quam in quantitate; in illis quidem, quia non habet aliud ſubiectum, niſi quantitatem: ergo non poſſunt per accidens corrumpi, niſi corrupta quantitate; hæc autem corrumpi non poteſt; vt ſuprà ſignificatum eſt: vnde in quantitate ſeparata, eſt difficilior hic modus corruptionis, quia illa non habet ſubiectum: non ergo poteſt corrumpi ad deſtructionem ſubiecti. Vnde vlterius eſt ſpecialis

Cõc. D. Tho. eſt eodẽ modo poſſe corrũpi accidentia omnia ſeparata, ſicut & coniuncta ſubiecto.

A difficultas circa rationem Diui Thomæ, ſcilicet, hæc accidentia poſſe per accidens corrumpi, quia licet non maneat ſubiectum; manet tamen idem eſſe accidentium; hoc enim non ſatis eſſe videtur, quia hoc genus corruptionis non oritur tantum ex ipſo eſſe, vt ſic, ſed ex dependentia illius è ſubiecto: ergo ablata hac dependentia, non poterit illud eſſe corrumpi illo genere corruptionis.

Reſpondetur diſcurſum Diui Thomæ, partim in philoſophico principio, partim in Thologico fundari: ſupponit itaque ex philoſophia, accidentia per accidens corrumpi ad corruptionẽ ſubſtantiæ, quod abſolute verum eſt, non deſcendendo ad omnia & B ſingula accidentia, de quo hic Diuus Thomas nihil dicit. Deinde ex Theologia, quamuis in Euchariſtia non ſit ſubſtantia panis; Chriſti tamen corpus ita ſubſtitui loco illius, vt tam diu conſeruetur ſub accidẽtibus, quamdiu ſubſtantia panis conſeruaretur, & è contrario ita deſinant accidentia, ablata præſentia corporis Chriſti, ſicut deſinerent ablata ſubſtantia; atque hinc rectè concludit non minus corrumpi poſſe hic accidentia per accidens, quam corrumperentur, præſente ſubſtantia; quia retinent idem eſſe, & quodammodò eandem dependentiam; quia licet non ſit omnino eiuſdem rationis; eſt tamen eiuſdem proportionis quoad hoc, quod ablato corpore Chriſti, illa accidentia deſtruuntur, quæ de- C ſtruerentur, ablata ſubſtantia panis. Vnde hanc corruptionem per accidens non eſt neceſſe intelligi de ea, quæ eſt ad corruptionem ſubiecti propriè & in rigore ſumptam, ſed, aut de tali ſubiecto, aut de eo, quod aliquo modo ſupplet vicem illius; & ita eſt ſufficienter reſponſum ad omnes difficultates tactas. Quæ vero accidentia hoc modo corrumpantur, an omnia, vel aliqua, hic Diuus Thomas diſertè non explicat: Dicemus tamen diſputatione ſequente, poſt ſequentium articulorum explicationem, in quibus aliud Diuus Thomas inſinuat. Et hęc ſufficiant etiam de ſolutionibus argumentorum.

ARTICVLVS V.

Vtrum ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid poſſit generari.

A*D quintum ſic proceditur. Videtur, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus nihil poſſit generari. Quod enim generatur, ex aliqua materia generatur. Ex nihilo enim nihil generatur, quamuis ex nihilo fiat aliquid per creationem. Sed ſpeciebus ſacramentalibus non ſubeſt aliqua materia, niſi corpus Chriſti, quod eſt incorruptibile. Ergo videtur, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus non poſſit generari.*

Inf. c. 8. ad ſecund. Et d. 4. 12. q. 2. ar. 2. q. 4. Et. 4. contra c. 66. Et quo. 9. a. 5. ad 3. Et 1. co. 11. lect. 4. fin.

2. Præterea, Ea, quæ non ſunt vnius generis, non poſſunt ex ſe inuicem fieri; non enim ex albedine fit linea. Sed accidens & ſubſtantia differunt genere. Cum ergo ſpecies ſacramentales ſint accidentia, videtur, quod ex eis non poſſit aliqua ſubſtantia generari.

3. Præterea, Si ex eis generetur aliqua ſubſtantia corporea, illa ſubſtantia non erit ſine accidente. Si ergo ex ſpeciebus ſacramentalibus generetur aliqua ſubſtantia corporea, oportet quod ex accidente generetur ſubſtantia & accidẽs, duo ex vno, quod eſt impoſſibile. Ergo impoſſibile eſt, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus aliqua ſubſtantia corporea generetur.

Sed *contra eſt, quod ad ſenſum videri poteſt, ex ſpeciebus ſacramentalibus aliquid generari, vel cineres, ſi comburantur, vel vermes, ſi putreſiant, vel pulueres, ſi conterantur.*

Respon-

RESPONDEO *dicendum, quod cum corruptio vnius ſit* A
Lib.1.tex.17. tom.2. *generatio alterius, vt dicitur in primo de generatione,* † *neceſſe eſt, quod ex ſpeciebus ſacramentalibus, aliquid generetur, cum corrumpantur, vt dictum eſt.* † Art.Preced. *Non enim ſic corrumpuntur, vt omnino diſpereant, quaſi in nihilum redigantur, ſed manifeſte aliquid ſenſibile eis ſuccedit. Quomodo autem ex eis aliquid generari poſſit, difficile eſt videre. Manifeſtum eſt enim, quod ex corpore & ſanguine Chriſti, quæ ibi veraciter ſunt, non generatur aliquid, cum ſint incorruptibilia. Si autem ſubſtantia panis, aut vini remaneret in hoc ſacramento, vel eorum materia, facile eſſet aſſignare, quod ex eis generatur illud ſenſibile, quod ſuccedit, vt quidam po-*
q.75.ar.2.ad 6. *fuerunt. Sed hoc eſt falſum, vt ſupra habitum eſt.* † *Et ideo quidam dixerunt, quod ea, quæ generantur, non fiunt ex* B *ſpeciebus ſacramentalibus, ſed ex aere circumſtante. Quod quidem multipliciter apparet eſſe impoſſibile. Primò, quia ex eo generatur aliquid, quod prius alteratum & corruptum apparet. Nulla autem alteratio vel corruptio prius apparuit in aere circumſtante, vnde ex eo vermes, vel cineres non generantur. Secundo, quia natura aeris non eſt talis, quod ex eo per tales alterationes talia generentur. Tertio quia poteſt contingere in magna quantitate hoſtias conſecratas comburi, vel putrefieri; nec eſſet poſſibile tantum de corpore terreno ex aere generari, niſi magna & valde ſenſibili inſpiſſatione aeris facta. Quarto, quia idem poteſt accidere corporibus ſolidis circumſtantibus (putà, ferro aut lapidibus) quæ integra remanent poſt prædictorum generationem. Vnde hæc poſitio ſtare non poteſt, quia contrariatur ei quod ad ſenſum* C *apparet: Et ideo alij dixerunt, quod redit ſubſtantia panis, & vini in ipſa corruptione ſpecierum; & ſic ex ſubſtantia panis & vini redeunte generantur cineres, aut vermes, aut aliquid huiuſmodi. Sed hæc poſitio videtur eſſe impoſſibilis. Primò quidem, quia ſi ſubſtantia panis & vini, conuerſa eſt in corpus &*
Quæſt 75.ar. 4.ad 2. *ſanguinem Chriſti (vt ſupra habitum eſt* † *) non poteſt ſubſtantia panis & vini redire, niſi corpore & ſanguine Chriſti iterum conuerſo in ſubſtantiam panis vel vini, quod eſt impoſſibile; ſicut ſi aer ſit conuerſus in ignem, non poteſt aer redire, niſi iterum ignis conuertatur in aerem. Si vero ſubſtantia panis aut vini ſit annihilata, nō poteſt iterum redire, quia quod in nihilum decidit, non redit idem numero, niſi forte dicatur redire prædicta ſubſtantia, quia Deus de nouo creat aliam nouam ſubſtantiam loco primæ. Secundo videtur hoc eſſe* D *impoſſibile, quia non eſt dare, quando ſubſtantia panis redeat.*
Art.4. huius q.&q.76.ar. 8.ad3. *Manifeſtum eſt enim ex ſupra dictis,* † *quod manentibus ſpeciebus panis & vini, manent corpus & ſanguis Chriſti, quæ non ſunt ſimul cum ſubſtantia panis & vini in hoc ſacramento, ſecundum præhabita.* † Ar.2,hu.q. *Vnde ſubſtantia panis & vini non poteſt redire, ſpeciebus ſacramentalibus manentibus. Similiter etiam nec eis ceſſantibus, quia iam ſubſtantia panis & vini eſſet ſine propriis accidentibus, quod eſt impoſſibile. Niſi forte dicatur, quod ipſo vltimo inſtanti corruptionis ſpecierum, redit, non quidem ſubſtantia panis & vini (quia illud idem inſtans eſt, in quo primo habent eſſe ſubſtantiæ generatæ ex ſpeciebus) ſed materia panis & vini, quæ magis de nouo creata diceretur, quam rediens, propriè loquendo. Et ſecundum hoc poſſet ſuſtineri prædicta poſitio. Verum quia non* E *rationabiliter videtur dici, quod miraculoſe aliquid accidat in hoc ſacramento, niſi ex ipſa conſecratione, ex qua non eſt, quod materia creetur, vel redeat; melius videtur dicendum, quod in ipſa conſecratione miraculoſe datur quantitati dimenſiuæ panis & vini, quod ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Hoc autem eſt proprium materiæ, & ideo ex conſequenti datur prædictæ quantitati dimenſiuæ omne illud, quod ad materiam pertinet. Et ideo quicquid poſſet generari ex materia panis vel vini ſi adeſſet, totum poteſt generari ex prædicta quantitate dimenſiua panis, vel vini, non quidem nouo miraculo, ſed ex vi miraculi prius facti.*

AD *primum ergo dicendū, quod quamuis non ſit ibi materia, ex qua aliquid generetur; quantitas tamen dimenſiua ſupplet vicem materiæ, vt dictum eſt.*

AD *ſecundum dicendum; quod illæ ſpecies ſacramentales ſunt quidem accidentia, habent tamen actum & vim ſubſtātiæ, vt dictum eſt,* † Ibidem.

AD *tertium dicendum, quod quantitas dimenſiua panis & vini retinet naturā propriā, & accipit miraculoſe vim & proprietatem ſubſtantiæ. Et ideo poteſt tranſire in vtrumque, id eſt, in ſubſtantiam, & dimenſionem.*

COMMENTARIVS.

QVamuis D. Thomas proponat quæſtionem, an hæc generatio fiat, præcipuè tamen intendit explicari, quomodo fiat, nam, quod fiat, dubium non eſt, cùm experimentis conſtet: difficultas ergo circa modum eſt: quia generatio ſubſtantialis, de qua eſt ſermo, non fit, niſi ex materia; hic autem nulla eſt materia, ex qua fiat, cum conſtet ex corpore Chriſti fieri non poſſe. Refert ergo primo opinionem aſſerentem id, quod ex ſpeciebus conſecratis generari videtur, ex aere circumſtante, ſeu materia eius fieri, quam opinionem dicit eſſe contrariam ei, quod ad ſenſum apparet, quod reuera ita eſt, ſatiſque ab ipſo quatuor rationibus explicatur. Secundò refert opinionem aſſerentem, redire ſubſtantiam panis, vt ex illa aliquid aliud generetur, quam duabus rationibus impugnat, quarum prima eſt valde difficilis, quia in ea ſumit D. Thom. ſubſtantiam panis, ſi annihilata eſt, non poſſe eandem numero redire per creationem, ſi autem in Chriſti corpus conuerſa eſt, non poſſe redire, niſi per conuerſionem corporis Chriſti in ipſam, quæ omnia dicit eſſe impoſſibilia; hoc autem videtur eſſe planè falſum, quia certum eſt poſſe Deum reproducere per creationem idem indiuiduum etiam ſi in nihilum redactum ſit, vt idem D. Thom. docet. quodl. 4. art. 5. & alis locis, vt fuſe tractaui precedente tomo in materia de reſurrectione. Deinde conſtat, quamuis lignum, verbi gratia, ſit conuerſum in ignem, poſſe Deum idem numero lignum producere, non per conuerſionem ignis in ipſum, ſed per creationem, quia nihil eſt, quod limitet potentiam Dei ad vnum agendi modum. Tandem certum mihi eſt, non eſſe impoſſibile Deo, conuertere corpus Chriſti in priorem ſubſtantiam panis, vt etiam in ſuperioribus dixi. Cum ergo Diuus Thomas dicit, hæc eſſe impoſſibilia, non eſt intelligendus de potentia abſoluta: ſic enim eſſe improbabilis eius ſententia, ſed intelligendus eſt, non poſſe fieri ſine nouis miraculis, quæ cum conſecratione non habent neceſſariam connexionem, & ita exponit Caietan. & in ſuperioribus præſertim in cōmentario artic. 1. notauimus, hanc eſſe D. Thomæ mentem in hac materia. Fateor tamen, ſtante hac expoſitione, rationem nō eſſe admodū efficacem, quoad illationem; ſatis vero eſt, eſſe probabilem. Secunda vero ratio eſt optima & efficax, quia ſubſtantia panis non poteſt redire ante inſtans, in quo fit generatio alterius ex ſpeciebus ſacramentalibus, quia toto illo tempore non recedit corpus Chriſti, quia toto illo tempore non eſt facta alteratio, quæ ſufficeret ad corrumpendam ſubſtantiam panis: nam, ſi facta fuiſſet, prius etiam fuiſſet generatio, cum corruptio, vnius ſit generatio alterius. Rurſus nec redit ſubſtantia panis in eo inſtanti, quo fit generatio: quia tunc iam eſt facta alteratio ſufficiens ad corrumpendum panem: vnde nec iam ſunt propriæ diſpoſitiones ad ſubſtantiam panis requiſitæ, nec materia prima eſt in eo inſtanti capax formæ panis, cum habeat formam alterius rei: quæ ex illa in eodem inſtanti generatur.

Tertiò refert D. Thom. opinionem aſſerentem in inſtanti corruptionis ac generationis redire, ſeu

creari materiam panis & vini, vt ex illa fiat generatio, quam etiam reiicit D.Thom. ſolum, quia non eſt aſſerendum in hoc myſterio miraculum, quod non accidat ex ipſa conſecratione, *ex qua*, inquit, *non eſt, quod materia creetur, vel redeat.*

Cō. D. Thomæ generationem factā ex accidentibus Eucharistiæ fieri ex quātitate vt ex ſubiecto.

Quartò itaq; concludit, hanc generationem fieri ex ipſa quantitate, quæ per conſecrationem miraculoſe accepit, quod ſit primum ſubiectum ſubſequentium formarum. Quæ ſententia difficilima eſt, & ideo in ea explicanda varij ſunt diſcipuli D.Thomæ. Duplicem enim poteſt habere ſenſum, primus eſt planus & ſimplex, quem verba præ ſe ferunt, ſcilicet, ſolam quanititatem eſſe ſubiectum huius generationis; ita vt res genita non conſtet ex forma, & B propria materia, ſed ex forma & quantitate, loco materiæ, & ita intellexerunt D.Thomam omnes, qui illum impugnant, & ex ſectatoribus, Ferrarienſis. 4. contra Gentes, capite 66. & verba D.Thomæ hic aperte hoc ſonant: primò, quia dicit, quantitati dari, vt ſit primum ſubiectum, quod eſt proprium materiæ, ideoque dari illi omne illud, quod ad materiam pertinet. Secundo, quia dicit fieri generationem ex quantitate, ſine nouo miraculo; at vero quacunque ratione aliqua materia, præter quantitatem neceſſaria ſit, non poterit fieri, ſine nouo miraculo. Nam ſi dicas, neceſſariam quidem eſſe nouam actionem, non tamen eſſe neceſſariū nouum miraculum, quia ſequitur ex vi prioris conſecrationis: contra hoc eſt, C quia ſi hic eſſet ſenſus D. Thomæ, malè impugnaſſet tertiam ſententiam: nam ſimiliter in ea dicendum eſſet, creationem ſeu reditum materiæ, eſſe ex vi prioris conſecrationis; quid eſt enim eſſe ex vi prioris conſecrationis, niſi quod ex vi inſtitutionis hæc actio eſt cum illa connexa, vt myſterium ſit omnino ſenſibus occultum? Hoc autem dici poteſt de quacunque actione, ſiue hæc actio vocetur reditus, ſiue creatio, ſiue conuerſio: parum enim hoc refert, magiſque ad modum loquendi, quam ad rem pertinet. Vnde ſumitur tertium argumentum: Nam D. Thomas impugnando tertiam opinionem, abſolutè negat redire materiam, quod generale eſt, ſiue dicatur redire per creationem, ſiue per conuerſionem, ſiue D quocunque alio modo, vt expreſſe declarat quodli. 9. articulo 5. ad tertium. Vbi etiam exponit, non loqui ſolum de eadem numero materia, quæ prius fuit, neque in hoc conſtitui vim rationis, ſed ſimpliciter de materia, quia non poteſt redire, niſi per nouam actionem miraculoſam. Secundò in ſolutione ad primum expreſſe negat, ibi eſſe materiam ex qua fiat generatio: affirmat vero quantitatem ſupplere vicem eius, & in ſolutione ad ſecundum addit, licet quantitas ſit accidens, habere vim, & actum ſubſtantiæ, & in ſolutione ad tertium, clariſſimè ſubdit; quantitati, retenta propria natura, accidere miraculoſe vim & proprietatem ſubſtantiæ, & in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1. articulo 2. quæſtiuncula 4. dicit, ſicut datur quantitati, vt ſubſiſtat, ita etiam dari, vt ſubiiciatur alteri formæ. Præterea idem D.Thom. 4. contra Gentes, cap. 66. expreſſe reprobat opinionem dicentem, accidentia miraculoſe conuerti in ſubſtantiam; vnde concludit ſola accidentia ad generationem ſubſtantialem ſufficere. Nihilominus alij Thomiſtæ alium ſenſum adhibent, nimirum, quantitatem panis in inſtanti generationis, reuera, non manere, neque per ſe ipſam ſubiici formæ ſubſtantiali, aut ſubſtātialiter componere ſubſtantiam genitam, ſed in illo inſtanti conuerti in materiam quantam, ex qua proximè fit generatio, & ideo dici, quantitatem accipere vim ſubſtantiæ, quia accipit vim tranſeundi in ſubſtantiam, non quod ipſa accipiat vim actiuam huiuſmodi conuerſionis: hoc enim eſt impoſſibile, cū ipſa ſit terminus à quo eiuſdem conuerſionis, & deſinat eſſe per illam, ſed quod ex vi inſtitutionis ſequatur hæc cōuerſio, & quātitati datum ſit, vt media conuerſione, ſuppleat abſentiam materiæ: ita expoſuit D.Thom. Capreol. in 4. q. 12. ad argumenta cont. 3. concluſ. quem ſecuti ſunt Caiet. Soto, & alij, qui potiſſimum moti ſunt hac ratione, quia hæc opinio in priori ſenſu eſt incredibilis: nam ſi littera D.Thomæ ſyncere inſpiciatur, aliquantulum violenta videtur: fauent tamen vltima verba art. in ſolutione ad 3. cum enim D.Thom. dixiſſet manere quantitatem in propria natura, & accipere proprietatem ſubſtantiæ, ſubdit. *Et ideo poteſt tranſire in vtrumque, id eſt, in ſubſtantiam & dimenſionem:* nam verbum *tranſire;* conuerſionem ſignificat, & ita ponderauit Capreol. quamquam, ſi conſideretur argumentum, & cum illo coniungatur ſolutio magis videtur ſignificare productionem, ſeu eductionem formæ ſubſtantialis & accidentalis ex vna quantitate; de hac enim re argumentum procedebat, & in ſolutione explicat, quomodo hoc fiat, ſuppoſito priori miraculo. Et ſimilem æquiuocationē habent verba ſequentis articuli in corpore, & ad 2. vbi D.Tho. ait, ſpecies ſacramentales conuerti in ſubſtantiam & ſpecies rerum, quæ ex eis generantur, tamen in 4. loco ſupra citato, præſertim in ſolutionibus argumentorum videtur apertius huic ſenſui fauere. Quapropter ſatis obſcura eſt in hac re mens D. Thomæ, nec video, quomodo poſſit ſatisfieri omnibus difficultatibus in expoſitis; vnde in 4. ſententiarum, præſertim ſolutione ad 4. hunc poſteriorem ſenſum indicat; in hac vero tertia parte magis in priorem inclinat; de re vero ipſa in diſputatione ſequente dicemus.

Ferrar.

Capreol. Caietan. Soto.

ARTICVLVS VI.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint nutrire.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod ſpecies ſacramentales non poſſint nutrire. Dicit enim Ambroſ. † *in libro de ſacramentis. Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus, ſed panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtātiam fulcit: ſed omne quod nutrit, vadit in corpus. Ergo panis iſte non nutrit. Et eadem ratio eſt de vino.*

4. d. 12. q. 1. a 2. q. 5 & 4. cōtra ca. 66. Et 1. Cor. 11. lect. 4 fin. Li 5. de ſacr. c. 4. in me. tom 4.

2. Præterea, Sicut dicitur 2. de Generatione ex eiſdem nutrimur, ex quibus ſumus. Species autem ſacramētales ſunt accidentia, ex quibus homo non conſtat; non enim accidens eſt pars ſubſtantiæ. Ergo videtur, quod ſpecies ſacramentales nutrire non poſſint,

Li. 2. tex. 54. tom. 2.

3. Præterea, Philoſophus 2. † *de anima dicit, quod alimētum nutrit, prout eſt ſubſtantia quædam, auget autem, prout eſt aliquid quantum. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſubſtantia. Ergo non poſſunt nutrire.*

Li. 2. tex. 47. tom. 2.

Sed contra eſt, quod Apoſt. 1. Cor. 11. loquens de hoc ſacramento, dicit. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Vbi E *dicit Gloſ.* †, *quod notat illos, qui poſt celebrationem ſacri myſterij & conſecrationem panis & vini, ſuas oblationes vendicabant, & aliis non communicantes ſoli ſumebant, ita vt inde etiam inebriarentur. Quod quidem non poſſet contingere, ſi ſacramentales ſpecies non nutrirēt. Ergo ſpecies ſacramentales nutriunt.*

Gloſ. ord. ibi

RESPONDEO *dicendum, quod hæc quæſtio difficultatem non habet, præcedenti quæſtione ſoluta. Ex hoc enim (vt dicitur 2. de Anima) cibus nutrit, quod conuertitur in ſubſtantiam nutriti. Dictum autem eſt,* † *quod ſpecies ſacramentales poſſunt conuerti in ſubſtantiam aliquam, quæ ex eis generatur. Per eandem autem rationem poſſunt cōuerti in corpus humanum, per quam poſſunt conuerti in cineres, vel in vermes, & ideo manifeſtū eſt, quod nutriunt. Quod autem quidam dicunt, quod non verè nutriunt, quaſi in corpus humanum*

Lib. 2 de Anima tex. 35. & 46. tom. 2. Art. præced.

humanum conuertantur, ſed reficiunt & confortant quadam ſenſuum immutatione (ſicut homo confortatur ex odore cibi, & inebriatur ex odore vini) ad ſenſum patet eſſe falſum. Talis enim refectio, non diu ſufficit homini, cuius corpus propter continuam deperditionem reſtauratione indiget; & tamen homo diu ſuſtentari poſſet, ſi hoſtias & vinum conſecratum ſumeret in magna quantitate. Similiter etiam non poteſt ſtare, quod quidam dicunt, quod ſpecies ſacramentales nutriunt propter formam ſubſtantialem panis & vini, quæ remanet; tum, quia non remanet, vt ſupra † habitum eſt: tum quia non eſt actus formæ nutrire, ſed magis materiæ, quæ accipit formam nutriti, recedente forma nutrimenti. Vnde dicitur † in 2. de anima, quod nutrimentum in principio eſt diſſimile, in fine autem ſimile.

q.75. ar.6. — Li. 2. de ani. tex. 45. to. 2.

AD primum ergo dicendum, quod facta conſecratione dupliciter poteſt dici panis in hoc ſacramento eſſe. Vno modo ipſa ſpecies panis, quæ retinet nomen prioris ſubſtantiæ, vt Grego.† dicit in homil. Paſchali. Alio modo poteſt dici panis myſticus de cœlo deſcendens. Ambroſ.† ergo cum dicit, quod iſte panis non tranſit in corpus, accipit panem ſecundo modo, quia ſcilicet, corpus Chriſti non conuertitur in corpus hominis, ſed reficit mentem eius, non autem loquitur de pane primo modo dicto.

Refertur de conſe. d. 2. c. Species. — Loco cit. ar.

AD ſecundum dicendum, quod ſpecies ſacramentales, etſi non ſint ea, ex quibus corpus hominis conſtat, tamen in ea conuertuntur, ſicut dictum eſt.†

In cor. art.

AD tertium dicendum, quod ſpecies ſacramentales, quāuis non ſint ſubſtantia, habent tamen virtutem ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt.†

Ibidem.

ARTICVLVS VII.

Vtrum ſpecies ſacramentales frangantur in hoc ſacramento.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur quod ſpecies ſacramentales non frangantur in hoc ſacramēto. Dicit enim Phil.† 4 Meteor. quod corpora dicuntur frangibilia propter determinatam diſpoſitionem pororum; quod non poteſt attribui ſacramentalibus ſpeciebus. Ergo ſacramentales ſpecies non poſſunt frangi.

4. d.10. art.1. ad 1. & d. 12. q.1. art.3. q.1. & 2. & 4. cōt. c.67. Et op.2 c.8. Et 1. con. 31. lect.9. co. 6. — Li q. in Summa 3. cap.2. ante med.

2. Præterea, Fractionem ſequitur ſonus. Sed ſpecies ſacramentales non ſunt ſonabiles. Dicit enim Philoſ.† 2. de anima, quod ſonabile eſt corpus durum, habens ſuperficiem lenem. Ergo ſpecies ſacramentales non franguntur.

Lib. 2. ex tex. 77. & 78. l. 2.

3. Præterea, Eiuſdem videtur eſſe manducari, frangi, & maſticari. Sed verum corpus Chriſti eſt quod manducatur, ſecundum illud Ioan.6. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem: ergo corpus Chriſti eſt quod frangitur & maſticatur. Vnde in confeſſione Berengarij † dicitur, Conſentio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & corde & ore profiteor, panem & vinum, quæ in altari ponuntur, poſt conſecrationem, verum corpus & ſanguinem Chriſti eſſe, & in veritate manibus ſacerdotum tractari frangi, & fidelium dentibus atteri. Non ergo fractio debet attribui ſacramentalibus ſpeciebus.

De conſec. d. 2. c. Ego Berengarius.

SED contra eſt, quod fractio fit per diuiſionem quanti. Sed nullum quantum ibi diuiditur, niſi ſpecies ſacramentales; quia neque corpus Chriſti, quod eſt incorruptibile; neque ſubſtantia panis, quæ non manet, neque ſubſtantia vini. Ergo ſpecies ſacramentales franguntur.

RESPONDEO dicendum, quod apud antiquos circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod non erat in hoc ſacramento fractio ſecundum rei veritatem, ſed ſolum ſecundum aſpectum intuentium. Sed hoc non poteſt ſtare, quia in hoc ſacramento veritatis ſenſus non decipitur circa ea, quorum iudicium ad ipſum pertinet, inter quæ eſt fractio, per quam ex vno fiunt multa, quæ quidem ſunt ſenſibilia communia, vt patet in lib.† de anima. Vnde alij dixerūt, quod erat quidem ibi vera fractio, ſine ſubiecto, † exiſtēte. Sed hoc etiam ſenſui contradicit. Apparet enim in hoc ſacramento aliquid quantum, prius vnum exiſtens, poſtea in multa partitum, quod quidem oportet eſſe ſubiectum fractionis. Non autem poteſt dici, quod ipſum corpus Chriſti verum frangatur. primo quidem, quia eſt incorruptibile & impaſſibile, Secundo, quia eſt totum ſub qualibet parte (vt ſupra habitum eſt †) quod quidem eſt contra rationem eius, quod frangitur. Vnde relinquitur, quod fractio fit, ſicut in ſubiecto, in quantitate dimenſiua panis ſicut & alia accidentia. Et ſicut ſpecies ſacramentales ſunt ſacramentum corporis Chriſti veri, ita fractio huiuſmodi ſpecierum eſt ſacramentum Dominicæ paſſionis, quæ fuit in corpore Chriſti vero.

Li. 2. tex. 64. & 33. tom. 2. — Alias non habetur, ly, exiſtente. — q.76. ar 3.

AD primum ergo dicendum, quod ſicut in ſpeciebus ſacramentalibus remanet rarum & denſum (vt ſupra dictum eſt †) ita etiam remanet ibi poroſitas, & per conſequens fragilitas.

ar. 2. huius, q. ad 3.

AD ſecundum dicendum, quod denſitatem ſequitur duritia. Et ideo, ex quo in ſpeciebus ſacramentalibus remanet denſitas, conſequens eſt, quod remaneat ibi duritia, & per conſequens ſonabilitas.

AD tertium dicendum, quod illud, quod manducatur in propria ſpecie, ipſum & frangitur & maſticatur in ſua ſpecie. Corpus autē Chriſti non manducatur in ſua ſpecie, ſed in ſpecie ſacramentali. Vnde & ſuper illud Ioan.6. Caro non prodeſt quicquam, dicit Auguſt.† Hoc eſt intelligendum ſecundum illos, qui carnaliter intelligebant: carnem quippe ſic intellexerunt, quo modo in cadauere dilaniatur, aut in macello venditur. Et ideo ipſum corpus Chriſti non frangitur, niſi ſecundum ſpeciem ſacramentalem. Et hoc modo intelligenda eſt confeſſio † Berengarij, vt fractio & attritio dentium referatur ad ſpeciem ſacramentalem, ſub qua vere eſt corpus Chriſti.

Tract. 27. in Io. inter prin & med. to. 9. — Poſita in arg. 2.

COMMENTARIVS.

QVæſtio huius articuli, quantum ad rem ſpectat, non habet difficultatem, nam res eſt ſenſibus nota: nam cum ſpecies ſacramentales continuę ſint, & extenſę in ſe, & in ordine ad locum, facile poſſunt diſcontinuari, & hoc eſt frangi; dicuntur autem eſſe ſubiectum fractionis, quia ſunt ſubiectum motus, quo fractio fit & terminantur terminis, qui inde reſultant. Quod vero ſpectat ad denominationem, reſpectu corporis Chriſti, tractatum eſt ſupra diſputatione 10. de Euchariſtia, ſeu 48. ſect. 4. vbi ſolutionem ad 3. huius articuli explicatam reliquimus.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum aliquis liquor poſſit vino conſecrato commiſceri.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod vino conſecrato non poſſit aliquis liquor miſceri. Omne enim, quod permiſcetur alicui, recipit qualitatē ipſius. Sed nullus liquor poteſt recipere qualitatem ſacramentalium ſpecierum, quia accidentia illa ſunt ſine ſubiecto, vt dictum eſt.† Ergo videtur, quod nullus liquor poſſit permiſceri ſpeciebus ſacramentalibus vini.

4. diſt. 11. q. 1 ar. 2 p 6 & quo 10. ar 3 — ar. 1. huius.

2. Præterea, Si aliquis liquor permiſceatur illis ſpeciebus, oportet, quod ex his fiat aliquid vnum. Sed non poteſt fieri aliquid vnum, neque ex liquore (qui eſt ſubſtantia) & ſpeciebus ſacramentalibus, quæ ſunt accidentia, neque ex liquore & ſanguine Chriſti, qui ratione ſuæ incorruptibilitatis neque additionem recipit, neque diminutionem. Ergo nullus liquor poteſt admiſceri vino conſecrato.

3. Præterea, Si aliquis liquor admiſceatur vino cōſecrato, videtur quod etiam ipſum efficiatur conſecratum, ſicut aqua, quæ admiſcetur aquæ benedictæ, efficitur benedicta. Sed vinum conſecratum eſt vere ſanguis Chriſti. Ergo etiam liquor permiſtus eſſet ſanguis Chriſti. Et ita aliquid

fieret

fieret ſanguis Chriſti aliter, quam per conſecrationem, quod eſt inconueniens. Non ergo vino conſecrato poteſt aliquis liquor permiſceri.

4. Præterea, Si duorum vnum totaliter corrumpatur, non erit miſtio, vt dicitur in 1.† de generatione. Sed ad permiſtionem cuiuſcunque liquoris, videtur corrumpi totalis ſpecies ſacramentalis vini, ita quod ſub ea deſinat eſſe ſanguis Chriſti, tum quia magnum & paruum ſunt differentiæ quantitatis, & diuerſificant ipſam, ſicut album, & nigrum, colorem; tum etiam, quia liquor permiſtus, cum non habeat obſtaculum, videtur vndique diffundi per totum, & ita deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, qui non eſt ibi ſimul cum alia ſubſtantia. Non ergo aliquis liquor poteſt permiſceri vino conſecrato.

Li. 1. à tex. 82 vſque ad, 90. tom. 2.

SED *contra eſt, quod ad ſenſum patet, alium liquorem vino permiſceri poſſe poſt conſecrationem ſicut & ante.*

RESPONDEO *dicendum, quod iſtius quæſtionis veritas manifeſta eſt ex præmiſſis. † Dictum eſt enim ſupra, quod ſpecies in hoc ſacramento remanentes, ſicut adipiſcuntur virtute conſecrationis modum eſſendi ſubſtantiæ, ita etiā conſequuntur modum agendi & patiendi, vt ſcilicet, agere & pati poſſint, quicquid ageret, vel pateretur ſubſtantia, ſi ibi præſens exiſteret. Manifeſtum eſt autem, quod ſi eſſet ibi ſubſtantia vini, liquor aliquis poſſet ei permiſceri. Huius tamē permiſtionis diuerſus eſſet effectus, & ſecundum formam liquoris, & ſecundum quantitatem. Si enim permiſceretur aliquis liquor in tanta quantitate, quod poſſet diffundi per totum vinum, totum fieret permiſtum. Quod autem eſt commiſtum ex duobus, neutrum miſcibilium eſt, ſed vtrumque tranſit in quoddam tertium ex his compoſitum. Vnde ſequeretur, quod vinum prius exiſtens, non remaneret. ſed ſi liquor permiſtus eſſet alterius ſpeciei (puta, ſi permiſceretur aqua) ſolueretur ſpecies vini, & eſſet liquor alterius ſpeciei ſi autem eſſet eiuſdem ſpeciei liquor adiunctus (puta, ſi vinum permiſceretur vino) remaneret quidem eadem ſpecies, ſed non remaneret idem numero vinum, quod declarat diuerſitas accidentium, puta ſi vnum vinum eſſet album, & aliud rubeū. Si vero liquor adiūctus, eſſet tam paruæ quantitatis, quod nō poſſet perfundi per totum, non fieret totum vinum permiſtum, ſed aliqua pars eius. Quæ quidem non remaneret eadem numero propter permiſtionem extraneæ materiæ; remaneret tamen eadem ſpecie non ſolum, ſi paruus liquor permiſtus, eſſet eiuſdem ſpeciei, ſed etiam ſi eſſet alterius ſpeciei, quia gutta aquæ multo vino permiſta, tranſit in ſpeciem vini, vt dicitur. 1.† de generatione. Manifeſtum eſt autem ex prædictis, † quod corpus & ſanguis Chriſti remanent in hoc ſacramento, quamdiu illæ ſpecies manent eædem numero: conſecratur enim hic panis, & hoc vinum. Vnde ſi fiat tanta permiſtio liquoris cuiuſcuqnue, quod pertingat ad totum vinum conſecratum, & fiat permiſtum, erit aliud numero, & non remanebit ibi ſanguis Chriſti. Si vero fiat tam parua alicuius liquoris adiunctio, quod non poſſit diffundi per totum, ſed vſque ad aliquam partem ſpecierum, deſinet eſſe ſanguis Chriſti ſub illa parte vini conſecrati; remanebit tamen ſub alia.*

ar. 1. & 2. huius q. — Li. 1. tex. 34. 39 & 88. to. 2 — Art. 4. huius q. & q. 76. ar. 6. ad 3.

AD *primum ergo dicendum, quod Innocen. III. † dicit in quadam Decret. quod ipſa accidentia vinum appoſitum videntur afficere, quia ſi aqua fuerit appoſita, vini ſaporem aſſumit: contingit igitur, accidentia mutare ſubiectum; ſicut & ſubiectum contingit accidentia permutare; cedit quippe natura miraculo, & virtus ſupra conſuetudinem operatur. Hoc tamen non eſt ſic intelligendum, quaſi idem numero accidens quod prius fuit in vino ante conſecrationem, poſtmodum fiat in vino appoſito, ſed talis permutatio fit per actionem: Nam accidentia vini remanentia, retinent actionem ſubſtantiæ ſecundum prædicta, & ita immutando, afficiunt liquorem appoſitum.*

In decret. li. 3. ti. 41. c. Cū Marthæ. §. Quæſiuiſti. — In corp. art.

AD *ſecundum dicendum, quod liquor appoſitus vino conſecrato, nullo modo miſcetur ſubſtantiæ ſanguinis Chriſti, miſcetur tamen ſpeciebus ſacramentalibus. Ita tamen quod permiſtione facta corrumpuntur prædictæ ſpecies, vel in toto, vel in parte, ſecundum modum, quo ſupra dictum eſt, † quod ſpeciebus illis poteſt aliquid generari. Et ſi quidem corrumpantur in toto, nulla iam remanet quæſtio, quia iam totum erit vniforme. Si autem corrumpantur in parte, erit quidem vna dimenſio ſecundum continuitatem quantitatis, non tamen vna ſecundum modum eſſendi, quia vna pars eius erit ſine ſubiecto, alia erit in ſubiecto, ſicut ſi aliquod corpus conſtituatur ex duobus metallis, erit vnum corpus ſecundum rationem quantitatis, non tamen vnum ſecundum ſpeciem materiæ.* Ibid.

B AD *tertium dicendum, quod ſicut Innocen. III. dicit in Decretali prædicta, † ſi poſt conſecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non tranſit in ſanguinem, neque ſanguini commiſcetur. ſed accidentibus prioris vini commiſtum, corpori, quod ſub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfuſum. Quod quidem intelligendum eſt, quando non fit tanta permiſtio liquoris extranei, quod ſanguis Chriſti deſinat eſſe ſub toto, tunc enim dicitur vndique circumfundi, non quia tangat ſanguinem Chriſti ſecundum eius proprias dimenſiones, ſed ſecundum dimenſiones ſacramentales, ſub quibus continetur. Nec eſt ſimile de aqua benedicta, quia illa benedictio nullam immutationem facit circa ſubſtantiam aquæ, ſicut facit conſecratio vini.* Loco citat. in ſolu. 1. arg.

C AD *quartum dicendum, quod quidam poſuerunt: quod quantumcunque parua fiat extranei liquoris permiſtio, ſubſtantia ſanguinis Chriſti deſinit eſſe ſub toto, & hoc ratione inducta. † Quæ tamen non cogit, quia magnum & paruum diuerſificant quantitatem dimenſiuam, non quantum ad eius eſſentiam, ſed quantum ad determinationem menſuræ. Similiter etiam liquor appoſitus adeo poteſt eſſe paruus, quod ſua paruitate impediatur, ne diffundatur per totum, & non ſolis dimenſionibus, quæ licet ſint ſine ſubiecto, tamen obſtant alteri liquori, ſicut & ſubſtantia, ſi ibi adeſſet, ſecundum ea, quæ præmiſſa ſunt.* In argum.

DISPVTATIO LVII.

D *De his, quæ poſſunt ſpecies ſacramentales agere & pati.*

QVoniam materia huius diſputationis philoſophica valde eſt; eam breuiter expedire curabimus, primoque dicemus de actione tam intētionali, quam materiali; poſtea de paſſione tam accidentali, quam ſubſtantiali. Diſputatio decima nona de Euchariſtia.

SECTIO I.

Vtrum ſpecies ſacramentales poſſint conſecratæ efficere, quicquid poterant non conſecratæ. E

DIco primo; Poſſunt ſpecies conſecratæ efficere omnem actionem intentionalem, quam antea poterant. Ita D. Thom. hic, & ſupra, q. 75. articul. 5. & omnes Theologi. Et patet experientia, quæ neceſſaria fuit ad occultandum myſterium, & fidem conſeruandam. Ratio vero iam eſt facta in commentariis, quia tota ratio agendi huiuſmodi actionum eſt accidentalis forma, quæ eadem, eodemque modo perſeuerat: quod autem quantitas per ſe ſit, vel in ſubiecto, nihil refert ad hanc actionem, præſertim quia ipſa non imprimit ſpeciem ſui, ſed modificat qualitates per ſe primo ſenſibiles eodem modo, quo antea. Atque hinc expeditur pro-

Species conſecratæ poſſunt facere omnem actionem intētionalem, quam non conſecratæ efficere poſſunt.

prolixa diſputatio, quam Soto perſequitur. 2.articul.5.de notitiis ſenſitiuis & intellectiuis ſpecies ſacramentales poſſunt in nobis efficere: vbi contendit, poſſe tam in ſenſu, quam in intellectu, cauſare non ſolum notitiam accidentis, ſed etiam ſubſtantiæ. Dicendum autem eſt, idem omnino poſſe efficere in quacunque potentia poſt conſecrationem, quod antea poterant: quia per ſe nihil aliud poſſunt, quam efficere ſpecies in ſenſibus externis, in quo eandem vim ſemper habent, vt dixi. Vnde fit, has ſpecies non poſſe per ſe cauſare notitiam ſubſtantiæ, ſed accidentis per modum cuiuſdam concreti, vt huius albi, aut rubei: quia etiam ante conſecrationem non habebant maiorem vim, B vt recte docet D. Thom. ſupra, quæſt. 75. artic.5.& 1.part. quæſt.57.articul.1. ad 2.& 1.2. quæſt.31.& ideo omnes Philoſophi docent, ſubſtantiam non ſentiri per ſe, ſed tantum per accidens: vnde euidens eſt, ſenſum non poſſe diſcernere clare & in ſe, præſentiam vel abſentiam ſubſtantiæ ſub eiſdem accidentibus: quia eadem notitia de hoc obiecto ſenſibili formatur in ſenſu externo, quę idem, & eodem modo repræſentat, ſiue adſit ſubſtantia, ſiue non. Quo tādem fit, idem proportionaliter eſſe dicendum de ſimplici notitia apprehenſiua, quæ per exteriores ſenſus in interioribus, vel in intellectu cauſatur: quia etiam illa præciſe ſumpta non repręſentat ſubſtantiam in ſeipſa, ſed tantum hoc quantum, vel C hoc album: inde vero intellectus per diſcurſum colligit, ſub his accidentibus eſſe aliquod ſubiectum, quod illa ſuſtentat; & ad hunc modum peruenit ad aliqualem ſubſtantiæ notitiam, ſaltem connotatiuam, quam aliqui intuitiuam vocant propter præſentiam accidentium; alij abſtractiuam, quia non eſt propria rei, vt in ſe eſt. Quomodocunque autem vocetur, ſpecies ſacramentales ita ad illam concurrunt, & miniſtrant, quantum eſt ex ſe, ac ſi non eſſent conſecratæ, vt in homine infideli videre licet; nam in fideli fides corrigit diſcurſum, vt non iudicet, ibi eſſe ſubſtantiam, ſeu (quod idem eſt) non concipiat ſubſtantiam tanquam ibi exiſtentem. Et hinc etiam explicatur facile, quo D modo in hoc ſacramento nulla ſit deceptio, etiam ſi maneant ſpecies, ſine ſubſtantia, quam ſignificare, & referre videntur: dicendum eſt enim illas de ſe eandem offerre ſenſibus notitiam, in quo neminem decipiunt (vt ſic dicam) quod homo autem inde diſcurrens decipiatur: per accidens eſt, & fide poteſt eam deceptionem præuenire.

Species conſecratæ poſſunt efficere omnē accidētalem alterationem, quā ante conſecrationem.

Dico ſecundo; Species conſecratæ poſſunt efficere omnem accidentalem alterationem, quam antea poterant. Eſt etiam communis, & habet idem fundamentum; quia tota ratio agendi in huiuſmodi alteratione eſt aliqua qualitas; quantitas vero per ſe non concurrit, ſed ſolum vt ſuſtentans qualitatem. Quod ſi interdum ad actionem aliquam E videtur per ſe concurrere, vt ad imprimendum impetum, ad diuidendum aliquid, vel ſuo loco pellendum, id non facit abſque qualitatibus, quibus eſt affecta, vt ſunt ſiccitas, durities, grauitas, & ſi quid ipſa per ſe iuuat. etiam ſeparata poteſt idem conferre: quia non id facit per inhærentiam, ſed per entitatem ſuam, quæ manet. Nec refert, quod hæ actiones tribuantur quantitati: nam, vt ſignificauit D. Thom. in 4. diſtinct.12. quæſt.1. arti.1. quæſtiuncul. 3.& Caietan. hic, & alij, illud ſolum eſt ſecundum quandam denominationem, qua actiones dicuntur eſſe ſubſiſtentium: quantitas enim hic ſuo modo ſubſiſtit in his accidentibus & ideo ita dicitur calefacere ſicut aqua calida, in qua tota ratio calefaciendi eſt calor.

Species conſecratæ, poſſunt ſubſtantiam corrumpere & generare.

Dico tertio; Species conſecratæ poſſunt ſubſtantiam corrumpere & generare. Eſt etiam communis, & ſequitur ex præcedentibus, nam hæc accidentia poſſunt alterare ſubſtantiam: ergo poſſunt in ea alteratione eouſque procedere, vt illam corrumpant. Patet conſequentia, quia eadem eſt ratio de initio, & progreſſu alterationis: imo, cæteris paribus, ac per ſe loquendo, quo in eadem parte alteratio magis ac magis intenſiue procedit, eo facilius agens in ea progreditur: quia ſemper eſt minor reſiſtentia in paſſo, & plura ſunt, quæ iuuant ipſum agens, ergo poſſunt hæc accidentia alterando diſponere ſubſtantiam ad corruptionem vnius, & generationem alterius. Et confirmatur, quia hoc etiam fuit neceſſarium, vt hoc myſterium magis eſſet occultum, verum eſt, minorem hic eſſe neceſſitatem, quia ſenſus minus percipit ipſius ſubſtantiæ tranſmutationem, præſertim quod panis non videtur adeo actiuus, vt poſſit generare ſibi ſimilem, & quamuis vinum hoc poſſit, tamen ſenſus nunquam ſatis percipit, an perueniat alteratio ad corruptionem ſubſtantialem; maxime, cum ſemper antecedat imperfecta miſtio, qua confunduntur partes vtriuſque miſcibilis, vt ſenſu non diſcernantur. Denique, eſto, ſit neceſſarium, hanc generationem conſequi ex alteratione ſenſibili, quadam naturali conſecutione, eo quod non poſſit aſſignari gradus, in quo ceſſet alteratio, veluti ſponte ſua, & ſine impedimento, & priuſquam agens agat, quantum poteſt, nihilominus tamen non eſt neceſſariū, vt ſequatur ex virtute ſpecierum, ſed ex virtute alicuius agētis ſuperioris ſupplentis earum defectum, ſæpe enim ita contingit in phyſicis alterationibus & generationibus.

Quæſitum.

Vnde hoc loco quæri ſolet, qua virtute efficiant accidentia conſecrata formam ſubſtantialem, nam non videntur habere ſufficientem vim naturalem, cum ſint imperfectiora. Quæ dubitatio pendet ex celebri quæſtione phyſica, quomodo accidentia attingant ad productionem ſubſtantiæ, qui enim opinantur, eductionem formæ ſubſtantialis immediate fieri à forma accidentali, vt eſt virtus ſubſtantiæ, ita tamen, vt quamuis ſubſtantia præſens ſit, immediate nihil influat per ſubſtantialem formam, facile & conſequenter dicunt, eodem modo operari nunc ſpecies conſecratas, quia qualitas manens eſt eadem virtus ſubſtantiæ, & abſentia ſubſtantiæ non minuit actionem, quia, cum eſt præſens, non auget illam, ſed tantum conſeruat, & ſuſtentat qualitates, quod ſupplet Deus in hoc ſacramento, & hæc videtur eſſe D. Thomæ ſententia hic, articul. 3. ad. 3. quam Caietan. ſequitur, & Capreol. in 4. diſtinctione 12. quæſtione vnica Paludan. quæſtio.4. Richard. articul. 3 quæſtion. 2. Ferrar. 4. contra. gent. capit. 66. Soto, & recentiores. Alij exiſtimant, accidentia, vel ſolum attingere diſpoſitionem vltimam, eductionem autem formæ ſubſtantialis ſolum fieri, vel à forma ſubſtantiali ſimili, vel à ſuperiori principio; vel certe, ſi accidentia aliquid immediate influunt in ſubſtantialem formā, ſola tamen non ſufficere, quacunque ratione conſiderentur, niſi forma ſubſtātialis actu iuuet, & immediate etiam influat. Et hi conſequenter dicunt, accidentia quidem conſecrata conferre ad generationē ſubſtantialem, totum influxum, quem darent ſubſtantiæ coniuncta; tamen quia ille non ſufficit, neceſſarium eſſe, vt Deus ſuppleat illam efficacitatem, quam ſubſtantia præſens conferret. Ita procedit Sco-

S. Thom. Caietan. Capreol. Palud. Richard. Ferrar. Soto.

Scotus. Durand. Bonau. Ocham. Alenſ. Gabriel. Richard. Palud.

dit Scotus, diſtinct. 12. quæſt. 1. Durand. quæſt. 2. Bonauent. artic. 2. quæſt. 3. Ocham. quæſt. 7. Alenſ. 4. p. quæſt. 40. memb. 2. art. 3. Gab. lectio. 45. in Canonem qui dicit, accidentia concurrere partialiter, & Deum ſupplere reliquum. Et hoc tenet etiam Richard. art. 14. pag. 295. nec cenſetur ab hac ſententia alienus D. Thom. hic, arti. 3. ad 2. dum ait, accidentia conſecrata efficere formam ſubſtantialem virtute Dei; quod imitatus etiam eſt Paludanus dicta quæſtione 4. Neque in hoc ponitur aliquod nouum miraculum: ſed eſt naturalis modus concurrendi primæ cauſæ, qui debetur ex ſuppoſitione prioris miraculi: nam, vt ſupra dicebam, ſæpe in naturalibus corruptionibus, & generationibus id accidit, quod agens proximum poſſit alterare & corrumpere, non vero per ſe ſolum ſubſtantialem formam efficere, & tunc naturalis ordo poſtulat, vt id ſuppleatur per influxum cauſarum vniuerſalium præſertim primæ.

Difficultas ſpecialis ſoluitur.

Et iuxta hæc expedienda eſt ſpecialis difficultas hic occurrens, quando contingit ſpecies vini frigefieri, verbi gratia, præter naturalem vim & diſpoſitionem, poſt a vero remoto agente, & ſuæ naturæ relictas ſe reducere ad priſtinum calorem connaturalem ſubſtantię vini, à quo principio fiat illa alteratio: quia naturaliter eſt ab intrinſeca forma ſubſtantiali per naturalem reſultãtiam. Nam quod quidam reſpondent fieri à generante, non ſatisfacit, quia oportet aſſignare immediatum principium agendi, ſiue actio tribuatur generanti, ſiue non, quod magis pertinet ad verborum denominationem, quam ad rem. Nec poteſt dici, principium illud eſſe qualitatem ipſam, quæ intenditur: quia in proprio ſubiecto nunquam qualitas remiſſa eſt vis actiua ſuæ intenſionis. Neque etiam ſatis eſt dicere, hanc reductionem fieri ab alia qualitate virtuali ſeu proprietate occulta: nam hæc etiam remitti poteſt, vt experimẽto conſtat in vino, quando ad corruptionem tendit; vnde de illa redibit quæſtio. Dicendum ergo eſt, in eo caſu, quando omnes qualitates remiſſæ ſunt, & reducenda eſt ad priſtinum ſtatum illa, quæ immediatam habet dimanationem à forma, neceſſarium eſſe, vt Deus ſuppleat efficientiam formæ: quia connaturale principium illius actionis ibi deeſt; deficiente forma.

SECTIO II.

Vtrum ſpecies conſecratæ poßint mutari, aut corrumpi.

Species conſecratæ ab agente naturali alterari poſſunt.

De motu locali nulla poteſt eſſe quæſtio: quia ſpecies hæ ita ſunt in loco, & illum occupant, ac ſi ibi eſſet ſubſtantia; & ideo ita etiam moueri poſſunt, vt re ipſa experimur. Secundo certum eſt, huiuſmodi ſpecies poſſe alterari virtute naturalis agẽtis; quamuis Nominales, qui negant qualitates, quæ in his ſpeciebus manent, inhærere quantitati, ſed per ſe eſſe, conſequenter negare debeant poſſe naturaliter intendi & remitti; & ideo neceſſarium illis ſit multiplicare miracula: nam experientia conſtat, has ſpecies calefieri, &c. ſi ergo id non poteſt fieri virtute agentis naturalis, oportet, vt ſupernaturaliter à Deo fiat ad myſterium occultandum. At vero, ſuppoſitis, quæ diximus, has ſcilicet qualitates eodem modo inhærere quantitati, quo ante conſecrationem inhærebant, facile intelligitur, poſſe ab agente naturali in eadem quantitate intendi, vel de nouo produci: quia ex parte quantitatis, eſt ſufficiens potentia paſſiua, ex qua educantur: quia immediate in illa recipiuntur, & ab illa pendent, & in ſuo eſſe conſeruantur: ergo fieri etiam poſſunt ex illa, quia nihil aliud eſt educi de potẽtia ſubiecti, quam in illo

A fieri cum dependentia in fieri & in eſſe ab illo. Tertio de motu augmẽtationis, vel diminutionis ipſius quantitatis res eſt etiam facilima, ſi augmentum & diminutionem à productione & corruptione ſeparemus: tribus enim modis intelligi poteſt, quantitatem panis & vini augeri, aut diminui: primo per rarefactionem, vel condenſationem, & de hoc iam in ſuperioribus diximus, hoc non eſſe proprium augmentum, vel diminutionem quantitatis, quia per hunc modum nulla pars quantitatis additur, vel demitur, ſed ſolum mutatur qualitas, ſeu quidam modus ipſius quantitatis: vnde fit, vt nouis etiam terminis terminetur, & maiorem vel minorem locum

Item augmẽtari vel diminui.

B occupet, vt diſputatione præcedenti, ſect. 3. attigimus. Secundo, per diuiſionem, vel additionem, ſeu nouam continuationem, & hoc modo etiam eſt per ſe notum, ſpecies ſacramentales poſſe diuidi, atque ita diminui; proprie vero continuatio, ſeu additio non tam facile fit, præſertim in ſpeciebus panis, propter earum duritiem & ſiccitatem: nam ea, quæ liquida ſunt, vt vinum, facilius continuantur: quia tamen hoc naturaliter non fit ſine miſtione, de qua eſt ſpecialis difficultas, tractabimus illam in vltima ſectione huius diſputationis. Tertio modo fit diminutio per corruptionem alicuius partis, de qua eadem eſt ratio, quæ de corruptione totius: augmentum autem huic corruptioni contrarium, non fit

C niſi per miſtionem, de qua infra, vt dixi.

Solum ergo ſupereſt hic dicendum de corruptione, an locum habeat in quãtitate conſecrata; in qua quæſtione exiſtimo, diuerſo modo eſſe procedendum, iuxta diuerſa principia philoſophica de ſubiecto, & natura quãtitatis. Eſt enim opinio ſatis communis, quantitatem ineſſe toti compoſito, & ita eſſe per accidens corruptibilem ad corruptionem eius, & nouam aliam cum regenita comproduci; & iuxta hanc opinionem conſequenter hic dicendum eſt, facta in his ſpeciebus alteratione ſufficiente ad corruptionem panis, quantitatem corrumpi per accidens: nõ quia de facto pereat ad corruptionem ſubiecti, quod non habet, ſed quia ex natura rei ita deſi-

D neret, ſi ſubiectum adeſſet: hic autem, ſuppoſito myſterio, ſeruatur naturalis ordo in reliquis omnibus, quoad fieri poteſt. Item quia corrumpitur ad deſitionem præſentiæ corporis Chriſti, quod loco propriæ ſubſtantiæ quantitatem conſeruabat. Denique quia in termino illius alterationis ſubſtantia noua ſuccedit, ſecum afferens quantitatem nouam, quæ aliam ſecum nõ admittit, & ideo neceſſe eſt, præexiſtentem perire: & hæc cenſetur eſſe ſententia D. Th. hic. art. 4. quam ſequuntur Caiet. hic, & Caprecol. d. 12. q. 1. & Palud. quæſt. 4. Carth. q. 2. Richar. ar. 2. q. 2. art. 4. quæſt. 2. Scotus, quæſt. 5. Durand. quæſt. 2. Ægidius Theorem. 43. & 44. Soto, & omnes Thomiſtæ.

S. Thom. Caietan. Capreol. Palud. Carthuſian. Richard. Scotus. Ægidius. Soto.

E Eſt autem differẽtia inter hos authores; primum in cauſa huius corruptionis; Scotus enim & Durandus dicunt corrumpi ſolum ex pacto Dei, qui ſtatuit illã non conſeruare, niſi ſub talibus accidentibus; & ideo ſuſpendit influxum facta illa alteratione, quia aliunde nulla poteſt reddi cauſa huius corruptionis: quia cum hæc quantitas ſit primum ſubiectum alterationum, quæ hic fiunt, nõ magis poteſt per illas deſtrui ex natura rei, quam materia prima per generationem, ſeu corruptionem ſubſtantialem; præſertim quia quantitas de ſe independens eſt à qualitatibus, & eſt æque indifferens, & quaſi in potentia neutra ad qualcunq; qualitates, & hoc ſane eſt ſatis conſequenter dictum, ſi ſupponatur corpus Chriſti, vt eſt ſub hac quantitate, nullo modo concurrere ad conſeruandam illam per ſe exiſtentem. At vero ſupponen-

ponendo Chriſti corpus non ſubiectiuè, ſed effectiue ſupplere vicem ſubſtantiæ, & conſeruare quantitatem, facile videtur, ſicut remoto ſole, deſtruitur lumen aeris, quod in ſuo eſſe à præſentia ſolis pendebat, ita ablata ſacramentali præſentia corporis Chriſti, perire quantitatem: quæ ab illo, vt à principio conſeruante pendebat: hoc tamen totum neceſſario reuocandum eſt ad inſtitutionem & pactum diuinum: quo ſtatuit Deus, non conſeruare ibi præſentiam Chriſti, niſi ſub diſpoſitionibus panis & vini. Secundo eſt differentia circa modũ ſeu qualitatẽ huius deſitionis: nam, quidam dicũt annihilari quãtitatem, vt Ocham in 4. q. 7. quia deſinit ſolũ ex defectu cauſæ effectiuæ conſeruantis: ſed illa conſeruatio erat per actionem per ſe creatiuam, vt ſupra dictum eſt: ergo illa ſuſpenſio ſeu carentia actionis, eſt annihilatio. Item, quia illa deſitio omnino ſiſtit in non eſſe & in nihilo; neque eſt ibi vlla actio poſitiua tendens ad aliquod eſſe, ex quo ſequatur huiuſmodi non eſſe: hoc autem ſolum eſt de ratione annihilationis. Multi verò ex Thomiſtis dicunt, deſinere quantitatem per conuerſionem in materiam, quæ ibi ſuccedit. Sed, quicquid ſit de hoc modo loquendi, de quo dicam ſectione ſequente, certum eſt talem conuerſionem non poſſe fieri virtute agentis naturalis, prout ipſi affirmare videntur: quia in illa conuerſione nullum eſt ſubiectum, circa quod verſari poſſit naturalis actio; neque etiam terminus ad quem illius conuerſionis poteſt à naturali agente fieri: melius tamen poteſt hæc deſitio vocari corruptio per accidens, prout D. Thom. loqui videtur, ſi ad quantitatem eius ſententia extendatur, propter rationes factas.

Multo vero aliter philoſophandum eſt iuxta opinionem aliam, quæ affirmat, quantitatem in ſola materia recipi, & ab ea ſola pendere in genere cauſæ materialis; ideoque manere eandem numero in genito & corrupto, eſſeque ingenerabilem & incorruptibilem, ſicut eſt materia, & cum ea ſola concreari poſſe, & coannihilari, ſi materia annihiletur: nam iuxta hanc opinionem dicendum eſt, quantitatem ſpecierum ſacramentalium non corrumpi, etiam ſi alteratio fiat vſque ad corruptionem panis, primo quidem, quia ſi ſubſtantia adeſſet, quantitas nõ corrumperetur per illam alterationem: ergo nec nunc deſtruitur, patet conſequentia, quia, vt dixi, in hoc myſterio, ſuppoſitis his, quæ per ſe ad ipſum pertinent, in reliquis, quoad fieri poteſt, naturalis ordo ſeruatur. Secundo, quia, ſicut ſubſtantiæ panis ſucceſſit corpus Chriſti conſeruans quantitatem, ita præſentiæ corporis Chriſti ſuccedit aliqua materia, cui poteſt illa quantitas vniri, & naturaliter conſeruari: ergo non deſtruitur, ſed in ea conſeruatur: quia hoc eſt magis conſentaneum naturis rerum. Tertio, quia iuxta illam philoſophicam opinionem de quãtitate, reliquæ etiam qualitates, quibus diſponitur materia ad introductionem nouæ formæ, non pereunt, ſed manent in re genita: ergo etiam hic, quãdo generatur aliquid ex ſpeciebus conſecratis, manent diſpoſitiones in re de nouo genita: ergo multo magis quantitas, quæ eſt ſubiectum earum: & hanc ſententiam tenet Alenſ. 4. par. quæſt. 49. memb. 2. ar. 4. §. 1. & Henri. quodlib. 8. quęſt. 36. Ferrar. 4. contra gent. capit. 66. tenet quidem manere quantitatem; quamuis non ex prædicto fundamento, ſed quia ſupernaturaliter ſubit vicem materiæ, de quo ſtatim, & videtur fauere huic opinioni Diuus Thomas hic, art. 5. & in 4. diſtinct. 12. q. 1. ar. 3. quæſtiunc. 3. ad 2. Et fundamentum illud philoſophicum mihi ſemper probabilius viſum eſt, ex quo in Theologia etiam

Alenſis. Henr. Ferrar.

A hæc opinio eſt magis conſequens, & facilius omnes difficultates expedit.

SECTIO III.

Vtrum ex ſpeciebus conſecratis poſſit aliqua ſubſtantia generari, vel nutriri.

PRima ſententia negat, ex his ſpeciebus fieri generationem, vel nutritionem: quia deeſt materia ex qua fiant, vnde ad experientias apparentes dicit hæc opinio, id, quod penetrari videtur, reuera non eſſe id, quod apparet, vel ſi eſt, miraculoſe creari à Deo, dicit etiam, hominem poſſe confortari odore, B vel alteratione earum ſpecierum, non verò proprie nutriri. Ita ſentit Algerus lib. 2. de hoc ſacram. cap. 1. Guitmundus lib. 2. de hoc myſter. & VValdenſis tomo 2. de ſacram. cap. 26. qui addunt, non decere, hominem his ſpeciebus nutriri: quia oporteret aliquid etiam earum in ſeceſſum mitti. Hæc verò opinio antiquata iam eſt, & vt improbabilis omnino ab ſcholis reiecta: quia omnino præter rationem eſt, experientias negare: conſtat enim, ex hoſtiis conſecratis vermes generari, & non minus comburi, quam non conſecratas: in quibus effectibus non eſt tantum externa ſpecies, ſeu apparẽtia: quia ſunt permanẽtes, & eodem ſemper modo fiunt. Item, ſi Deus eſt author eorũ, tam facile poteſt illos vere efficere; ſicut C fingere: & alioqui eſt magis conſentaneum ad veritatem myſterij occultandam: ſi vero naturale agens eos efficit, nõ poteſt eos fingere, aut ſimulare, & hoc poſterius eſt magis rationi conſentaneum: quia non ſunt hic plura miracula fingenda, quam ſint neceſſaria: non eſt autem neceſſarium, vt ſolus Deus totum effectum operetur, vt videbimus. Atque eadem experientia ſumi poteſt ex nutritione, nam, ſi homo integrum panem conſecratum comedat, nõ ſolum confortabitur; ſed etiam nutrietur, & ſaturabitur eodem modo, quo id aſſequeretur pane non conſecrato.

Algerus. Guitmund. VValdenſ.

Secundo, hac relicta ſententia, circa difficultatẽ, quæ authores eius mouit, ſcilicet, ex qua materia fiat D hæc mutatio, eſt alia opinio docens, nullam eſſe neceſſariam materiam, ſed ſolam quantitatem ſufficere, vt ſubſtet formæ ſubſtantiali aduenienti, ſiue de potentia eius educatur; ſiue per nutritionem vniatur. Hæc, vt dixi videtur eſſe opinio D. Thomæ hic, quam ita exponit & ſequitur Ferrar. dicto cap. 66. & eam tenet Henric. quodlib. 8. q. 36. & Viguerius in Summa. verſ. 9. de Euchar. & Ruar. ar. 14. Soto etiã & Ledeſma citant Ægidium Theore. 44. & 45. Dionyſ. autem Carth. d. 12. q. 2. oppoſitũ illi tribuit. Fundamentum non eſt aliud, niſi quia hoc ſufficit, & eſt magis conſentaneum, vt ex vi prioris conſecrationis reliqua fiat naturali modo, ſine nouis miraculis.

Ferrar. Henric. Viguer. Ruard. Soto. Ledeſma. Ægid. Carthuſian. Oppoſitũ placet authori.

Hæc vero opinio mihi videtur omnino falſa & E incredibilis: dicendum eſt ergo ſolam quantitatem non ſufficere, ſed neceſſariam eſſe aliquam materiã, ex qua hæc generatio fiat: ita docet omnes authores ſtatim citandi. Et probatur prior pars, primo, quia forma ſubſtantialis non poteſt habere ſuum effectũ formalem circa aliquod accidens, cum quo non habet proportionem, neque habitudinem: alias poſſet etiam vna forma informare aliam, vel qualitatem aliquam. Secundo, quia inter quãtitatem & formam non poteſt eſſe ſubſtantialis vnio; tum, quia, cum quantitas ſit accidens, vnio etiam illius, vel cum illa neceſſario eſt accidentalis, & compoſitum ex illa nõ poteſt eſſe ſubſtantiale, nec poteſt eſſe ignis, aut carbo vel quid ſimile, quia de ratione eſſentiali huius compoſiti eſt ſubſtantialis materia; propter quod

Ariſtot. dixit Ariſtot. 1. Phyſicorum, impoſſibile eſſe ſubſtãtiam componi ex non ſubſtantiis. Et confirmatur, nam impoſſibile eſt, qualitatem eleuari, vt formaliter ſuppleat vicem formæ ſubſtantialis, & ſubſtantialiter aliquid componat: ergo ſimiliter eſt impoſſibile, vt quantitas eleuetur ad propriũ munus materiæ, & ſubſtantialem cauſalitatem eius. Tertio, etiã ſi daremus, hoc eſſe poſſibile, tamen illo poſito, ſequuntur multo plura miracula, quod tamen vitari intenditur. Probatur, quia inprimis eductio formæ ſubſtantialis de potentia quantitatis, non poſſet fieri ab agente naturali, propria virtute: quia quantitas non eſt in potentia naturali ad huiuſmodi formam, quicquid ſit de obedientiali, ſicut non poteſt agens naturale virtute ſua educere formam ignis de materia cœli, quia non eſt in potentia naturali ad illam, ſuppoſita opinione, quod ſit alterius rationis à materia generabilium. Item, quia alias etiam nunc ignis educeret formam ignis ex quantitate ligni, eamque ipſi vniret: quia eãdem capacitatem habet hæc quãtitas, & eſt propinquior igni.

Euaſio. Fortaſſe dicetur, in quantitate ex ſola natura rei, ſeu ſecũdum ſe ſumpta, non eſſe capacitatem naturalem ad huiuſmodi formam, & actionem ſeu paſſionem: at vero in quantitate eleuata, quę per conſecrationem accepit vim ſubſtantiæ, eſſe huiuſmodi capacitatem, & ideo ſuppoſito illo miraculo agens naturale poſſet naturaliter ex illa educere formam.

Impugnatur Sed hoc inprimis intelligi non poteſt: quia quantitati per conſecrationem nihil additum eſt, neque immutatum, præter exiſtendi modum, tamen in entitate ſua eadem omnino eſt: at vero capacitas paſſiua non eſt in quantitate, ratione modi eſſendi, ſed ratione ſuæ entitatis: ergo, ſi antea non habebat capacitatem naturalem, nec poſtea habebit: quæ eſt enim illa eleuatio aut quæ vis materiæ? Si enim diceretur, eſſe in potentia obedientiali, & ratione cõſecrationis manere quaſi in potentia proxima, fortaſſe non eſſet tam euidens contradictio, quamuis reuera, etiã hoc ſit falſum, propter argumenta priora: tamen quod res, quæ non habet capacitatem naturalem ex ſe incipiat habere illam, non mutando entitatem vel naturam, intelligi non poteſt, ſicut in cauſis agentibus repugnat, quod non habet naturalem virtutem agendi, inciperet habere iam per ſolã ſuam entitatem, ſine ſui mutatione: imo nec poſſet agere per potentiam obedientialem, niſi hæc intime innata in ipſa re præſupponeretur. Adde, etiam, hoc poſito, non vitari inconueniens illatũ, ſcilicet, quod maiora miracula multiplicẽtur: nam reuera, maius eſt hoc, quam quod creatur materia, vel quodcunq; ſimile, & prætcrea durabit quantitas per ſe exiſtens, & ſine ſubiecto, non ſolum quamdiu durat hoc ſacramentum, ſed etiam in omnibus rebus, quæ ex illa generantur, &, quamuis plurimæ tranſmutationes in illa fierent, ſemper ita maneret, quia nõ eſt maior ratio de vna generatione, quam d reliquis: ac deinde tota materia prima, quæ ab inſtitutione huius ſacramenti vſque nunc tranſubſtantiata eſt, deficiet in orbe, & loco illius ſola quantitas erit ſubſtituta: vnde fiet, vt magna pars naturalium rerum iam non conſtet materia & forma, ſed quantitate & forma: quæ nec ſubſtantialia entia erunt, neque accidentalia, ſed monſtra quædam naturæ.

Dubiũ quoddam diſſoluitur. Vnde etiam contingere poſſet, vt illa quantitas per varias tranſmutationes informaretur alia forma panis & conſecraretur: quomodo ergo tunc fieret tranſubſtantiatio? quia, ſi totum compoſitum trãſmutaretur, non maneret quantitas; ſi ſola forma, nõ eſſet tranſubſtantiatio. Dicendum ergo eſſet ex tali

A pane non poſſe fieri conſecrationem, quod reuera, non male diceretur: quia ille non eſſet panis, cum non conſtaret ex principiis eſſentialibus panis, ſed tunc idem conſequenter dicendum eſſet de quacũque re genita ex huiuſmodi ſpeciebus, quod reuera non ſit ſubſtantia illa, quæ apparet, ſed ſemiſubſtãtia, vt ſic dicam. Vnde, ſi contingeret, hominem lõgo tempore ſolis ſpeciebus conſecratis nutriri, ſucceſſu temporis, aut totum, aut fere totũ ſubſtantiale corpus amittere, maneretque anima ſolam quantitatem informans, & ſimilia monſtra poſſunt facile excogitari, & maximum omnium eſt dicere, hæc omnia naturaliter ſequi ex priori miraculo ſolius cõ- B ſecrationis. Neceſſario ergo dicendum eſt, in inſtanti, quo huiuſmodi generationes fiunt ex ſpeciebus conſecratis, aliquam veram, & ſubſtantialem materiam ibi exiſtere, ex qua fiant.

Sed quænam eſt hæc materia? Circa hoc fuit tertia opinio antiqua, eſſe aliquam antea præexiſtentẽ in aliquo corpore, & tunc denuo poni ſub ſpeciebus ſacramẽtalibus in illo inſtanti generationis. Et quidam dixerunt, eſſe quandam partem materiæ ipſius corporis Chriſti, vt refert Algerus ſupra, quod maxime videbatur dici poſſe, ſi vera eſſet ſententia Durandi, quod materia panis manet in corpore Chriſti: ſed hic eſt error in fide, quia Chriſti corpus nunc eſt incorruptibile, & impaſſibile. Vnde non poteſt par- C tem materię acquirere, & multo minus perdere. Vnde Durandus, qui primum temere dixit, non eſt auſus dicere ſecundum. Alij vero dixerunt, illam materiam eſſe corporis circumſtantis, vel alterius ſimilis, quam optime impugnat D. Tho. hic, vt in cõmentario articuli quinti vidimus, quib. addere poſſumus, quando hoſtia conſecrata in ignem iniecta comburitur, ibi totum corpus circumſtans habere rationem agentis, & non patientis, non poteſt ergo aliquid generare ex ſuamet materia. Solum poſſet quis fingere, Deum aliunde ſumere materiam ex aliquo corpore, & in eodem inſtanti illam ſub ſpeciebus ſacramentalibus conſtituere, at vero, licet hic modus non ſit impoſſibilis Deo, non eſt tamẽ aptus D neque conueniens præſenti myſterio, primum, quia oporteret alteram rem in alio loco diuinitus corrũpi: non enim cõſtituenda eſt eadem materia in duobus locis ſub duabus formis. Secundo neceſſe eſſet, materiã illam in inſtanti, & miraculoſo modo trãſferri ab alio loco in locum ſpecierum. Tertio conſequenter etiam dicendum eſſet, deeſſe in his generabilibus rebus totam materiam, quæ hactenus per conſecrationẽ tranſubſtantiata eſt, quod magnũ videtur inconueniens. Quarto denique oporteret, aut duplicem quantitatem deſtrui, vt vna fieret in re genita ex ſpeciebus conſecratis, iuxta opinionem aſſerentem, quantitatem corrumpi ad corruptionem ſubſtantiæ, aut iuxta contrariam ſententiam, opor- E teret vel duas quantitates manere in eadem materia, quod eſt ſatis abſurdũ, vel alteram ſine cauſa naturali à ſolo Deo corrumpi. Vnde etiam fieret, tantã quantitatem deeſſe nunc in hoc orbe generabilium rerum, quanta fuit in toto pane & vino ſimul ſumptis, quæ hactenus cõſecrata ſunt, nulla æqualis magnitudinis alteri ſuccedẽte, quę ſine dubio eſſet magna diminutio huius inferioris vniuerſi corporei.

Dicendum eſt igitur (quod omnes Theologi citandi ſentiunt) in inſtanti generationis, quæ fit ex ſpeciebus conſecratis, prius natura, quam talis generatio fiat, poni ſub illis ſpeciebus quandam materiam primam, quæ immediate ante illud inſtans in rerum natura non exiſtebat: hoc enim neceſſario ex dictis concluditur: oſtenſum eſt enim, aliquam materiam

primam eſſe neceſſariam ſub illis ſpeciebus, ſeu in loco earum, quia ibi fit generatio. Rurſus oſtenſum eſt, illam non fuiſſe præexiſtentem, neque ibi neq; alibi in illo proximo tempore, quo fiebat alteratio, quoue Chriſti præſentia durabat, ergo neceſſe eſt ibi de nouo fieri.

Alenſ. Bonauent. Innocent.

Rurſus deinde inquirẽdum ſupereſt an hæc materia ſit eadem numero, quæ prius fuit ſub talibus ſpeciebus, & tranſubſtantiata eſt, vel alia. D. Thomas enim hic ſignificat, non eſſe eandem numero, quia idem numero reproduci, eſt nouum miraculum, quod non eſt ponendum ſine neceſſitate. Mihi tamen (quamuis res ſit incerta) veriſimilimum eſt, eſſe eandem numero, & in hoc ſenſu intelligendam exiſtimo quorundam veterum ſententiam dicentium, redire ſubſtantiam panis vt ex ea fiat generatio quod tenuit Alexand. Alenſis, 4. parte, quæſtione 40. membr. 2. articulo 4. & Bonauentura diſtinctione 12. artic. 2 quæſt. 1. & Innocent. libr. 4 de hoc myſterio. cap. 11. non eſt enim veriſimile, eos locutos eſſe de tota ſubſtantia panis. tum, quia hoc ſenſu eſt res valde improbabilis vt Diuus Thomas cõuincit in articulo, tum etiam quia ad talem generationem impertinens eſt, quod redeat forma panis, cum potius illam corrũpi neceſſe ſit. At vero, quod eadem materia redeat, coniectura eſſe poteſt; primo reſpectu naturæ vniuerſalis, quia ſic nulla fiet propter hoc myſterium mutatio in materia rerum generabilium, & corruptibilium, ſed eadem ſemper durabit. Secundo reſpectu naturæ particularis quia manet eadem quantitas numero: cui connaturale eſt eſſe in hac materia eique inniti. Tandem reſpectu Dei æque facile eſt, eandem materiam facere, ſicut diuerſam, vnde non eſt maius miraculum, nec proprie eſt nouum, quia congruente quadam neceſſitate connexum eſt cum ipſo myſterio.

Palud. Heruæus. Hiſpal.

Soto. Scotus. Durand. Maior. Marſil. Gabriel ÆGidius.

Vlterius autem interrogãdum ſupereſt, per quã actionem fiat hæc materia, Thomiſtæ enim, vt aliquo modo Diuum Thomam interpretentur, contendunt fieri per conuerſionem, vt in commẽtario ar. 1. 5. citaui quod tenet etiam Paludan. diſtinct. 12. quæſtione 2. Heruæus, quæſtio. 1. articul. 3. & Hiſpal. quæſt. 1. notab. 4. qui addit, nõ ſolum materiam ſed totum compoſitum fieri per conuerſionem quantitatis in ipſum quod eſt improbabile, & ſine fundamento, vt à fortiori patebit ex dicendis, & refutatũ etiam à D. Thoma ex profeſſo. 4. contra gent. c. 66. Alij dicunt, illam materiam congenerari, ita loquitur Soto ſupra. Reliqui vero authores citati dicunt, iterum creari, ſeu per creationem reproduci. Scot. diſtin. 12. q. 5. Durand. q. 2 Maior. quæſt. 4. Marſil. q. 8. ar. 4. Gabr lect. 45. in Canon. Ægidius Theorem. 44. & 45. & alij cõmuniter. Et hoc ſine dubio verius eſt, primo quidem, quia exiſtimo quãtitatem panis non deſinere eſſe per hanc generationem, ſed manere in re genita, non ergo conuertitur. Secundo, quia, etſi non maneat, negari nõ poteſt, quin ſit ibi neceſſaria noua actio, generatione prior ordine naturæ, per quã hæc materia fiat quia educitur de non eſſe ad eſſe, prius quam ex illa fiat generatio, hæc autem actio non eſt ex præſuppoſito ſubiecto, quia quantitas non eſt ſubiectum prius, vt per ſe conſtat, eſt ergo creatio. Neque eſt vlla ratio, ob quam appelletur conuerſio, etiam ſi deſinat eſſe quantitas, quia neq; ibi relinquit aliquid commune, circa quod fiat conuerſio & quia rationes omnes, quibus ſupra probatum eſt corpus Chriſti non conuerti in talem materiam, idem probant de quantitate, quia non eſt maior connexio inter actionem, qua producitur materia, & deſitionem quantitatis, quam ſit inter illam actionem, & deſitionem, vel abſentiam corporis Chriſti. Tandem, ſi ratio conuerſionis aliquid in re ipſa addit creationi, illud eſt magis miraculoſum, quam ſola creatio, nec poteſt probabiliter dici, naturaliter ſequi ex priori miraculo. Quod autem poſt alteratione ſub illis accidentibus fiat creatio materiæ, eſt maxime cõnaturale, ſuppoſito priori myſterio, & indigentia, quæ ex illo naſcitur in rebus ipſis naturalibus ad ſuas generationes & corruptiones: ſicut in generatione hominis naturale eſt, vt Deus creet animam poſt ſufficientem alterationem in materia diſpoſita. Atque hic etiam conſtat, quam ſit falſum dicere, materiam cõgenerari, quoad entitatem ſuã de qua agimus, nam quoad vnionem id dici poſſet, ſicut anima rationalis, quoad vnionem dici poteſt congenerari, non vero ſecundum ſe. quod magis patebit ex ſequente puncto.

Richard.

Adhuc enim inquirendum ſupereſt à quo agente fiat hęc materia: Richard. enim, d. 12. ar. 2 q. 2. dicit fieri ab agente naturali ex poſſibilitate materiæ quę ibi manſit. Quod friuolum valde eſt quia illa poſſibilitas nihil eſt, niſi potentia obiectiua, vnde nõ excludit creationem, quæ non poteſt fieri ab agente naturali. nam potentia ſubiectiua repugnat materię primę, cum ipſa ſit primum ſubiectum, ſtatimq; inquiremus, an hæc poſſibilitas ſit ſubſtantia vel accidens: primum eſſe non poteſt tum quia repugnat myſterio, quod aliq. a ſubſtãtia manſerit; tum, quia neceſſe eſt vt ſit materia aut forma aut compoſitũ: ſi vero eſt accidens, quomodo poteſt eſſe ſubiectũ ex quo fiat materia? Soto diſt. 10. q. 2. ar. 6. (& ſignificat etiam Hiſpalenſis ſupra) dicit, materiam illam comproduci ab agente naturali, idque naturaliter, ſuppoſito primo miraculo. Sed, ſi loquuntur proprie de virtute naturali, dicunt rem plane impoſſibilem: quia prius miraculum non dedit virtutem naturalem igni, aut ſimili agenti ad producendum aliquid ex nullo ſubiecto, cum potius tota neceſſitas huius materię ſit, vt poſſit naturale agens ex ſubiecto aliquo formam ſubſtantialem educere: ſi autẽ non loquãtur de virtute connaturali ipſi agenti ſecundum ſe, ſed potius ipſi myſterio, ita vt ratione illius debitus ſit naturali agenti concurſus, quo poſſit materiam producere, hoc gratis & ſine fundamẽto dicitur: nam, licet hic modus agendi non ſit impoſſibilis tamen neceſſe eſt vt in eo concurrat naturalis cauſa ſolum vt inſtrumentum Dei, & non qualecunq;, ſed creationis quod omnium difficilimum eſſe cenſetur, hoc autem eſt magnum miraculum, quod non eſt fundatũ in conſecratione: quia non oportet, vt agens creet materiã, etiam ſi à Deo creãda ſit: nõ eſt ergo aſſerendũ hoc miraculũ ſine maiori fundamento, vt etiã Sotus fatetur; ſit ergo hæc actio à ſolo Deo abſq; vllo inſtrumento ſeparato: probabile tamen eſt, humanitatẽ Chriſti ad illam concurrere vt inſtrumentum coniunctum: de qua re nonnulla dixi in primo tomo ad q. 13. D. Thomę.

Soto.

Scotus.

Vltimo inquiri poteſt, quomodo ex hac materia poſſit naturale agens educere formam, & aliquid generare Et ratio dubitandi eſt, quia illa materia de nouo creatur à Deo in eodem inſtãte, in quo fit generatio agens autem naturale non poteſt tam ſubito illam diſponere, nec ſine diſpoſitione præuia poteſt naturaliter formam ex illa educere. Propter hãc enim rationem Scotus, q. 6. & alij ex citatis authoribus exiſtimant, agens naturale non concurrere ibi ad generationem ſubſtantialem, nec ſolam materiã primam creari tunc à Deo, ſed totam ſubſtantiam compoſitam, cui debita ſunt illa accidentia. Sed immerito ita opinantur. Iuxta noſtram ergo ſententiã

qua credimus, manere eandem quantitatem in genito & corrupto, dicendum eſt, præter actionem creatiuam materiæ, de qua iam diximus, duas alias hic eſſe conſiderandas actiones: Vna eſt, qua ſpecies ſacramentales, ſiue quantitas panis præexiſtens vnitur materię, hic enim eſt nouus effectus realis, qui ſpecialem cauſalitatem requirit, poteſt autem intelligi fieri altero è duobus modis, prior eſt per naturalem reſultãtiam ex intrinſeca natura ipſius materiæ & quantitatis, nam cum in illo inſtanti deſinat ibi eſſe corpus Chriſti, conſequenter deſinit eſſe in quantitate modus ille per ſe exiſtendi, quem habebat ſeparata, & aliunde materia prima in eodem inſtanti fit per creationem intime præſens tali quantitati, & ideo ablato iam omni impedimento, ex naturali propenſione & inclinatione, quam ad inuicẽ habent, propria virtute copulantur & vniuntur, & hic modus ſubtilis eſt, & probabilis. Alter vero modus facilior eſt, vt à Deo ſpeciali actione vniantur, nam actio pure vnitiua, & non eductiua quantitatis de potentia materiæ, non eſt naturalis, vnde nõ poteſt reſultare ex ſola natura materiæ & quantitatis: neq; ab aliquo agente naturali fieri: ſi vero (vt probabile eſt) actio vnitiua, quæ ibi interuenit, eſt eiuſdem rationis cum eductiua, ſeu cum illa, qua naturaliter conſeruatur quantitas in materia, illa nõ poteſt eſſe à quantitate: quia reſpectu illius nõ ſupponitur prius natura exiſtens: neq; etiam eſſe poteſt ab aliquo extrinſeco agente naturali: quia præſupponitur alterationi eius, & quia, iuxta hanc opinionẽ, quam proſequimur, quantitas naturaliter ſolum fit per concreationem cum materia, & ſimiliter cõſeruatur: fit ergo prędicta vnio per actionem Dei, quę, ſuppoſito myſterio, dici poteſt naturalis: quia debetur materiæ ſic creatæ ſub illa quantitate: ſicut deberetur illi concreatio quantitatis, ſi non ſupponeretur quantitas exiſtens. Altera actio, quę hic interuenit, eſt eductio formæ ſubſtãtialis rei genitæ, verbi gratia, vermis, aut vnio animæ rationalis in nutritione hominis, & hæc naturali virtute fit ab agẽte naturali, quod eſt facilimum, ſuppoſitis, quæ diximus: nam, facta vnione quantitatis ad illam materiam, manet etiam diſpoſita per qualitates, quæ in illa inhærebant, & media quantitate, illi coniuncta manent, & ab eodem agente introductæ fuerant, & ideo nullum eſt impedimentum, quo minus idem agens ſuam formam introducat. Atque idem facile defendi poteſt, iuxta opinionem aſſerentem, fieri reſolutionem vſq; ad materiam primam, iuxta quã conſequenter dicendum eſt, in omni naturali corruptione & generatione manere materiam primam ſpoliatam quantitate & qualitatib. omnibus, quæ immediate ante illud inſtans in illa præceſſerunt, & nihilominus dicitur manere diſpoſita, vt agens hãc formam in illa introducat, vel potius per habitudinem, neſcio quam, ad totam alterationem præcedẽtem, & diſpoſitiones, quæ immediate antea anteceſſerunt, vel negatiue, quia per hoc, quod manet non repugnans, neque indiſpoſita, agens potens eſt ad agendum in illa, quantum poteſt, in vno inſtanti, & conſequenter ad introducendam formam ſubſtantialem cum vltima diſpoſitione eius. Ad eundem autem modum loquendum eſt in hoc myſterio iuxta hanc ſententiam, vel quod Deus introducit materiam, vbi præfuit quantitas cum eadem ſigillatione & habitudine, ac ſi illa quantitas toto tempore antecedente inhæſiſſet materiæ, vel certe creari tũc materiam nudam & non repugnantem, in quam proinde operatur agens tota virtute formam ſubſtantialem introducendo.

A

SECTIO IIII.

Vtrum ſpecies ſacramentales poßint miſceri, & an tunc deſinat ibi ſanguis Chriſti.

HÆc quæſtio proponitur propter difficilem doctrinam D. Thomæ in arti. 8. & melius faciliuſque explicabitur in ſpeciebus vini: nam regulariter ſolum illæ poſſunt proprie miſceri, eo quod liquidæ ſint. Dupliciter autem ſolent liquores miſceri, primo imperfecte per diuiſionem in minutiſſimas partes, earumque localem interpoſitionem, & nonnullam alterationem mutuam, quæ ad ſubſtantialem corruptionem non perueniat. Secundo fieri B poteſt cum tranſmutatione ſubſtantiali, vel vnius miſcibilium in alterum, quod prædominatur, quæ potius eſt corruptio vnius, & generatio, vel adgeneratio, ſeu accretio alterius, quam miſtio, vel cum tranſmutatione vtriuſq; in vnum tertium, ſi debita proportione miſceantur, & hanc vocauit propriã miſtionem Ariſtot. 1. de gener. text. 88. & lib. 2. text. 48. Ariſtot.

Secundo ſuppono, inter liquores eiuſdem ſpeciei ſolum poſſe fieri imperfectam miſtionem, quia vnus non poteſt corrumpere alium ſubſtantialiter, nec per diuiſionem in minimas particulas, nec per nimiam alterationem. Prior pars probatur, vel quia in his rebus homogeneis non datur minimum, vel C certe, quia licet detur minimum exiſtens, non autẽ inexiſtens, in præſente autem, quamuis diuiſio fiat in minutiſſimas partes, illæ non manent per ſe ſeparatæ, ſed ſtatim vniuntur aliis partibus eiuſdem ſpeciei, cum quibus miſcentur, vt patet, cum vna aqua alteri infunditur: nam quomodocunq; partes ſeſe diuidant, & interponant, nulla fit corruptio: nã eadem facilitate, qua diuiduntur, vniuntur; Poſterior autem pars de alteratione patet, quia nulla res corrumpit alteram ſuæ ſpeciei, vt in alia ſpecie aliam producat, cum omne agens tendat ad producendũ ſibi ſimile, neq; etiam corrumpit illam, vt in eadem ſpecie producat aliud indiuiduum, quia agens non intendit indiuidualem ſimilitudinem, quam conſe- D qui non poteſt, ſed ſpecificam, quæ iam præſupponebatur. Dices, hoc ſolum procedere, quando res ſunt ſimiles in ſubſtantia & accidentibus, vt ſunt duo vina alba, non vero quando, licet ſint ſimilia in ſubſtantia, ſunt diſſimilia in accidentibus, vt ſunt vinum album & rubrum, tunc enim videtur poſſe vinum, aliud corrumpere, vt producat aliud ſibi ſimile, non tantum in ſubſtantia, ſed etiam in accidẽtibus. Sed hoc non videtur recte dici, nam cum tota diſſimilitudo tũc ſit in accidentibus, ſatis erit, quod poſſit vnum accidentaliter aliud immutare, vt illud ſibi reddat omnino ſimile, quæ immutatio ad alterius ſubſtantialem corruptionem non erit ſufficiens, quia, cum ſubſtantiæ ſint omnino ſimiles & E homogeneæ, accidentia vnius ſufficiunt ad conſeruandam formam ſubſtantialem alterius, & è conuerſo, de quo latius in philoſophia, ex cuius principiis adiunctis Theologicis ſupra poſitis præſens quæſtio definienda eſt.

Omiſſis ergo opinionibus, dico primo; Species vini conſecrati poſſunt miſceri cum alio liquore eiuſdem, vel alterius ſpeciei tantum imperfecte, & tunc non deſinit ſub eis eſſe ſanguis Chriſti. Probatur prima pars experientia, & ratione, quia hæ ſpecies ſunt facile diuiſibiles, & penetrabiles, & quia eis fieri poteſt, quicquid ex vino fiebat, quia ita ſe gerit quantitas affecta illis accidentibus, ac ſi eſſet ſubſtãtia, & ideo nihil obſtat, quod ſecundum Ariſtotelem accidens non poſſit miſceri ſubſtantię, *Species vini conſecrati poſſunt miſceri vino eiuſdem ſpeciei, & tunc non deſinit ſanguis eſſe ſub eis.*

quia

quia tunc non miſcetur quantitas per modum accidentis, ſed per modum ſubſtantiæ, tanquam per ſe exiſtens; & hinc patet ſecunda pars, quia ſemper hæc miſtio in principio pro aliquo tempore eſt imperfecta, quando alteratio non potuit vſq; ad corruptionem ſubſtantialem perducere. Et inde etiam concluditur pars vltima, nam quamdiu alteratio nõ eſt tanta, quæ ad corruptionem vini ſufficiat, manet ibi ſanguis Chriſti, vt ſupra probatum eſt: ſed quamdiu miſtio eſt imperfecta, alteratio eſt huiuſmodi: ergo manet ibi ſanguis Chriſti. Dices, ergo miſcetur ſanguis Chriſti alteri liquori. Reſpondetur, proprie loquendo non miſceri, vt hic dicit D. Thom. artic. 8. ad 2. quia miſtio non tantum dicit mutationẽ localem ſed etiam diuiſionem, interpoſitionem, & alterationem partium, quæ non fiunt in corpore Chriſti: vnde, ſi alicubi reperiatur illa locutio, eſt metaphorica, & per extrinſecam quandam denominationem: ſicut dicitur frangi corpus Chriſti, iuxta ſupra dicta diſputatione 48. ſect. 4.

Si ſpecies vini cõſecratæ perfecte miſceantur cum liquore ſpecie diſtincto, non manet ibi ſanguis Chriſti.
S. Thom. Durand. Paludan. Richard. Capreol.

Dico ſecundo; Species conſecratę perfecte miſceri poſſunt cum liquore ſpecie diſtincto, & tunc non manet ſub eis ſanguis Chriſti. Ita D. Thom. dicto ar. 8. & in 4. diſtinctio. 12. vbi Durand. quæſt. 3. Palud. q. 5. Richard. articul. 4. q. 1. Capreol. diſtinct. 13. quæſt. 1. ad argumenta contra ſecundam concluſionem, & prior pars conſtat ex dictis, quia facta miſtione imperfecta cum liquore ſpecie diſtincto, poteſt tanta alteratio fieri in ſpeciebus conſecratis, quanta ſufficeret ad vinum corrumpendum, & aliam rem generandam, iuxta dicta, ſectione præcedente: ergo tunc fiet generatio ſeu miſtio perfecta. Et inde etiam cõcluditur vltima pars, quia iam tunc non manſiſſet ibi ſubſtantia vini; ergo nec manet ſanguis Chriſti. Rogabis, quid fiet, ſi in huiuſmodi miſtione cum liquore ſpecie diſtincto (verbi gratia, cũ aqua) virtus actiua ſpecierum ſacramentalium prædominetur, & aquam corrumpat? Dicunt aliqui totam illam manere conſecratam & conuerſam in ſpecies vini: quia ſi in principio ante conſecrationem facta fuiſſet illa alteratio, poſtea per verba tota illa materia conſecraretur: ergo idem poſtea fiet virtute prioris conſecrationis, ſicut, ſi pars aquæ non benedictæ cum alia benedicta miſceatur, tota manet benedicta cap. Quod in dubiis. de Conſecra. Eccleſ. vel altaris, nihilominus dicendum eſt, tunc quidem ex illa particula extranea, quæ miſcetur, generari vinum, iuxta dicta in prima ſectione huius diſputationis; ſub illius tamen accidentibus non eſſe ſanguinem Chriſti: quia præcedentia verba conſecrationis tantum potuerunt cõſecrare materiam ſibi præſentem: hæc autem materia, nec tunc erat præſens, imo neq; erat materia, quia non erat vinum: ſpecies autem conſecratæ non poſſunt poſtea alias ſpecies conſecrare: quia non eſt eis data hæc vis, ſed tantum verbis conſecrationis. Neque eſt ſimile de aqua benedicta: quia eius conſecratio ſolum eſt per quandam extrinſecam denominationem ab Eccleſia inſtitutam, quæ voluit, eam extendi, & ad partes poſtea admiſtas, ſeu voluit eam fieri ſolum per contactum ſeu admiſtionem cum alia aqua benedicta: hæc autem conſecratio fit per realem tranſmutationem, & ſupernaturalem actionem, ad quam efficiendam ſolis verbis virtus & efficacia data eſt.

Dubium. Solutio.

Sub ſpecieb. conſecratis miſtis vino non cõſecrato manet ſanguis Chriſti.
Scotus. Bonau. Alenſis.

Dico tertio; Quando ſpecies conſecratæ miſcentur vino non conſecrato, ſub eis ſemper manet ſanguis Chriſti. Eſt communis ſententia, quam tenent Durand. Richard. & Palud. paulo antea citati, Scot. diſt. 12. q. 4. Bonauent. art. 1. quæſt. 2. & ſignificat Alenſ. 4. par. 40. membr. 2. arti. 3. & Innocent. lib. 4. de hoc myſter. cap. 32. & idem in re ſentiunt recentiores Thomiſtæ. Soto, Ledeſma hic, & Victor. in Sum. num. 64. & colligitur ex c. Cum Marthæ. de celebrat. Miſſar. vbi in §. Quæſiuiſti, dicitur; Si poſt calicis cõſecrationem aliud vinum mittatur in calicem, non tranſire in ſanguinem, ſed commiſtum manere cum ſpeciebus conſecratis. Supponit vero hæc concluſio, omnia vina eiuſdem ſpeciei, & ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, non ſubſtantialiter, ſed accidentaliter tantum tranſmutari, & conſequenter tantum poſſe inter ſe imperfecte miſceri: vnde concluditur ratio; nam ſpecies conſecratę, tantum imperfecte miſcentur vino non conſecrato: quia non magis alterantur, quam ſi ibi eſſet ſubſtantia vini: ſed, quamdiu miſtio eſt imperfecta, ibi manet ſanguis Chriſti, vt dictum eſt in prima concluſione, quia ibi etiam maneret ſubſtantia vini: ergo, quandocunque fit miſtio inter ſpecies conſecratas & aliud vinum, non amittitur conſecratio, etiam ſi minima qualitas maiori miſceatur, & longo tempore duret. Sed obſtat authoritas D. Thomæ, qui contrarium docere videtur hic, & in 4. diſtinct. 12. articu. 2. quæſtiuncula prima, & quodlib. 10. artic. 3. Exponi tamen poteſt, primo, quod tantum loquatur de vinis diſtinctæ qualitatis, inter quæ eſt alteratio. Sed reuera D. Thomas abſolute loquitur, & non fundatur in ratione alterationis, ſed ſolum, quia per diuiſionem fit diſtinctum indiuiduum, & ideo dicit deſinere ibi eſſe Chriſtum. Quæ ratio æque procedit in vinis eiuſdem qualitatis, imo etiam procedit in diuiſione hoſtiæ, vel calicis: quia etiam tunc fiunt duo indiuidua, & ita non manebit Chriſtus ſub partibus diuiſis, quod eſt contra fidem. Sicut ergo hic dicuntur fieri plura indiuidua, quoad terminos quantitatis, non tamen, quoad ſubſtantiam, quæ eadem manet ſub eis diuiſis, quæ erat ſub coniunctis, & ideo ſub vtriſq; manet Chriſtus, ita dicendum eſt de miſtione ſpecierum. Adde etiam, in vinis diſtinctæ qualitatis non eſſe veram illam ſententiam: quia, vt dixi, non fit inter ea alteratio, vſque ad corruptionem ſubſtantialem. Aliter ergo Victoria & Soto dicunt, ſententiam D. Thomæ intelligi, quando ſpecies conſecratæ per miſtionem diuiduntur in partes minores minimis. Sed hoc etiã reiectum eſt, quia illæ partes minores non manerent per ſe ſeparatæ, ſed vnitæ alteri vino, cum quo miſcentur, ergo ſub eis conſeruaretur vinum: ergo ſanguis Chriſti. Reſpondent alij, poſſe vinum, cui miſcetur ſpecies, eſſe adeo craſſum, vt non poſſint ſpecies diuiſæ ſtatim illi continuari, & in hoc caſu loqui D. Thom. Sed hoc eſt plane voluntarium, & præterea recte Soto notauit in eo caſu, ſi non poteſt fieri continuatio, multo minus poſſe fieri tantam diuiſionem ſpecierum, quæ ad corruptionem ſufficiat, præſertim quia hæc omnia ſupponunt opinionem valde incertam, quod vinum terminetur ad minimum. Quocirca nullam expoſitionẽ, quę mihi ſatisfaciat, inuenio, nec ratio eius quicquam conuincit, vt probatum eſt, ratio autem concluſionis videtur conuincens, & ideo hæc opinio magis probatur.

Innocent. Soto. Ledeſma. Victoria.

S. Thom.

Sed quæres, quid fiet de illo vino non conſecrato: finge enim in magno dolio vini non conſecrati apponi paucam quantitatem ſpecierum conſecratarum. Aliqui affirmant, illud exiſtimandum & habendum, vt vinum commune. Ita ſentiunt Paludan. Soto. Sed mihi certe non probatur, quia eſt contra reuerentiam debitam ſpeciebus conſecratis; & ideo exiſtimo, ſeparandum, & ad ſacros vſus reſeruandum, quia, vt Richardus dixit, totum manet quodammodo benedictum, ratione contactus, & licet non

non fiat contactus in omnibus, & ſingulis partibus, tamen propter periculum & dubium prædicta diligentia adhibenda eſt.

QVAESTIO LXXVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ, in ſex articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de forma huius ſacramenti.

Et circa hoc quęruntur ſex.

Primo, quæ ſit forma huius ſacramenti.

Secundo, vtrum ſit conueniens forma conſecrationis panis. B

Tertio, vtrum ſit conueniens forma conſecrationis ſanguinis.

Quarto, de virtute vtriuſque formæ.

Quinto, de veritate locutionis.

Sexto, de comparatione vnius formæ ad aliam.

ARTICVLVS I.

Vtrum hæc ſit forma huius ſacramenti, hoc eſt corpus meum, &, hic eſt calix ſanguinis mei.

4.d.8.q.2. art.2.& 3.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit forma huius ſacramenti, hoc eſt corpus meum; &, hic eſt calix ſanguinis mei. Illa enim verba videntur pertinere ad formam huius ſacramenti, quibus Chriſtus corpus ſuum & ſanguinem conſecrauit. Sed Chriſtus antea benedixit panem acceptum, & poſtea dixit: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum (vt habetur Matth.26.) & ſimiliter fecit de calice. Ergo prædicta verba non ſunt forma huius ſacramenti.

Refertur de conſec d.c. Quia corpus aſſumptum.

2. Præterea, Euſebius Emiſſenus dicit, † quod inuiſibilis ſacerdos creaturas in ſuum corpus conuertit, dicens: Accipite, & comedite, hoc eſt corpus meum. Ergo totum hoc videtur pertinere ad formam huius ſacramenti. Et eadem ratio eſt de verbis pertinentibus ad ſanguinem.

3. Præterea, in forma Baptiſmi exprimitur perſona miniſtri, & actus eius cum dicitur: Ego te baptizo. Sed in præmiſſis verbis nulla fit mentio de perſona miniſtri, nec de actu eius. Ergo non eſt conueniens forma ſacramenti.

4. Præterea, Forma ſacramenti ſufficit ad perfectionem ſacramenti, vnde ſacramentum Baptiſmi quandoq; perfici poteſt ſolis verbis formæ prolatis, omnibus aliis prætermiſſis. Si ergo prædicta verba † ſunt forma huius ſacramenti, videtur, quod aliquando poſſit hoc ſacramentum perfici his ſolis verbis prolatis, & omnibus aliis prætermiſſis quæ in miſſa dicuntur. Quod tamen videtur eſſe falſum: quia vbi verba alia prætermitterentur, prædicta verba † acciperentur ex perſona ſacerdotis proferentis, in cuius corpus & ſanguinem panis & vinum non conuertuntur. Non ergo prædicta verba ſunt forma huius ſacramenti.

In arg.1 poſita.

Ibidem.

SED *contra eſt, quod Ambroſ. † dicit in lib. de ſacramentis: Conſecratio fit verbis, & ſermonibus Domini IESV: nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo defertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Vbi autem venitur, vt conficiatur venerabile ſacramentum, iam non ſuis ſermonibus ſacerdos vtitur, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Ergo ſermo Chriſti hoc conficit ſacramentum.*

Li.4.c.4 paulo a prin, to. 4.

RESPONDEO *dicendum, quod hoc ſacramentum ab aliis ſacramentis differt in duobus, primo quidem quantum ad hoc, quod hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: alia vero ſacramenta perficiuntur in vſu materiæ conſecratæ. Secũdo quia in aliis ſacramentis conſecratio materiæ conſiſtit ſolum in quadam benedictione ex qua materia conſecrata accipit inſtrumentaliter quandam ſpiritualem virtutem quæ per miniſtrum, qui eſt inſtrumentum animatum, poteſt ad inſtrumenta inanimata procedere. Sed in hoc* A *ſacramento conſecratio materiæ conſiſtit in quadam miraculoſa conuerſione ſubſtantiæ, quæ à ſolo Deo perfici poteſt. Vnde miniſter in hoc ſacramento perficiendo non habet alium actum, niſi prolationem verborum. Et quia forma debet eſſe conueniens rei, ideo forma huius ſacramenti differt à formis aliorum ſacramentorum in duobus; primo quidem, quia formæ aliorum ſacramentorum important vſum materiæ, puta baptizationem, vel conſignationem: ſed forma huius ſacramenti importat ſolam conſecrationem materiæ, quæ in tranſubſtantiatione conſiſtit: puta, cum dicitur, hoc eſt corpus meum, vel, hic eſt calix ſanguinis mei. Secundo quia formæ aliorum ſacramentorum proferuntur ex perſona miniſtri, ſiue per modum exercentis actum: ſicut cum dicitur: Ego te baptizo, vel, Ego te Confirmo: ſiue modum imperantis, ſicut in ſacramento Ordinis dicitur: Accipe poteſtatem, &c. ſiue per modum deprecantis, ſicut cum in ſacramento Extremæ vnctionis dicitur: Per iſtam vnctionem, & noſtram interceſſionem, &c. Sed forma huius ſacramenti profertur quaſi ex perſona ipſius Chriſti loquentis, vt detur intelligi, quod miniſter in perfectione huius ſacramenti nihil agit, niſi quod profert verba Chriſti.*

AD primum ergo dicendum, quod circa hoc eſt multiplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod Chriſtus, qui habebat poteſtatem excellentiæ, in ſacramentis, abſque omni forma verborum hoc ſacramentum perfecit, & poſtea verba protulit, ſub quibus alij poſtmodum conſecrarent. Quod videntur ſonare verba Innocent. III. † dicentis. Sane dici C *poteſt, quod Chriſtus virtute diuina confecit, & poſtea formam expreſſit, ſub qua poſteri benedicerent. Sed contra hoc expreſſe ſunt verba Euangelij, in quibus dicitur, quod Chriſtus benedixit, quæ quidem benedictio aliquibus verbis facta eſt. Vnde prædicta verba Innocent. ſunt opinatiue magis dicta, quam determinatiue. Quidam autem dixerunt, quod benedictio illa facta eſt quibuſdam aliis verbis, nobis ignotis. Sed nec hoc ſtare poteſt quia benedictio conſecrationis nunc perficitur per recitationem eorum, quæ facta ſunt. Vnde, ſi tunc per hæc verba non eſt facta conſecratio, nec modo fieret. Et ideo alij dixerunt, quod illa benedictio eiſdem etiam verbis facta eſt, quibus modo fit, ſed Chriſtus ea bis protulit: Primo quidem ſecrete ad conſecrandum, ſecundo manifeſte ad inſtruendum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia ſacerdos con-* D *ſecrat, proferens hæc verba, non vt à Chriſto in occulta benedictione dicta, ſed vt publice prolata. Vnde, cum non habeant vim huiuſmodi verba, niſi ex Chriſti prolatione, videtur, quod etiam Chriſtus manifeſte ea proferens conſecrauerit. Et ideo alij dixerunt, quod Euangeliſtæ non ſemper eundem ordinem in recitando ſeruauerunt, quo res ſunt geſtæ, vt patet per Auguſtinum † in libr. de conſenſu Euangeliſtarum. Vnde intelligendum eſt, ordinem rei geſtæ ſic exprimi poſſe: Accipiens panem benedixit, dicens: hoc eſt corpus meum, & deinde fregit, & dedit diſcipulis ſuis. Sed idem ſenſus haberi poteſt, etiam verbis Euangelij non mutatis, nam hoc participium, dicens, concomitantiam quandam importat verborum prolatorum ad ea, quæ præcedunt. Non autem oportet quod hæc concomitantia intelligatur ſolum, reſpectu vltimi verbi* E *prolati, quaſi Chriſtus tunc iſta verba protulerit, quando dedit diſcipulis ſuis. Sed poteſt intelligi concomitantia reſpectu totius præcedentis, vt ſit ſenſus, dum benediceret frangeret, & daret diſcipulis ſuis, hæc verba dixit: Accipite, &c.*

Habetur in verb. de ſacro altaris myſterio c.6, circa fin.

Lib.2, colligitur ex c.30. & 11 & 44. tom.4.

AD ſecundum dicendum, quod in his verbis: Accipite & comedite, intelligitur vſus materiæ conſecratæ, qui non eſt de neceſſitate huius ſacramenti (vt ſupra habitum eſt †) & ideo nec verba ſunt de ſubſtantia formæ. Quia tamen ad quãdam perfectionem ſacramenti pertinet materiæ conſecratæ vſus (ſicut operatio nõ eſt prima ſed ſecũda perfectio rei) ideo per omnia iſta verba exprimitur tota perfectio huius ſacramenti. Et hoc modo Euſebius intellexit † his verbis confici ſacramentum, quantum ad primam, & ſecundam perfectionem ipſius.

Quæſt.74. art.7.

Loco citato in arg.

AD

A *AD tertium dicendum, quod in ſacramento Baptiſmi miniſter aliquem actum exercet circa vſum materiæ, qui eſt de eſſentia ſacramenti, quod non eſt in hoc ſacramento. Et ideo non eſt ſimilis ratio.*

AD quartum dicendum, quod quidam dixerunt, hoc ſacramentum perfici non poſſe, prædictis verbis prolatis, & aliis prætermiſſis: præcipuè quæ ſunt in Can. Miſſæ. Sed patet eſſe falſum, tum ex verbis Ambroſ.† ſupra inductis; tum etiam quia Canon Miſſæ non eſt idem apud omnes, nec ſecundum omnia tempora, ſed diuerſa ſunt à diuerſis apposita. Vnde dicendum eſt quod ſi Sacerdos ſola verba prædicta proferret cum intentione conficiendi hoc ſacramentum, perficeretur hoc ſacramentum, quia intentio faceret, vt hæc verba intelligerentur, quaſi ex perſona Chriſti prolata, etiam ſi verbis præcedentibus hoc non recitaretur. Grauiter tamen peccaret Sacerdos ſic conficiens hoc ſacramentum, vtpote ritum Eccleſiæ non ſeruans. Nec eſt ſimile de Baptiſmo, quod eſt ſacramentum neceſſitatis, defectum autem huius ſacramenti poteſt ſupplere ſpiritualis manducatio, ſicut Auguſtinus † dicit.

In argu. Sed contra.

Tra. 26 in Io. tom. 9. Colligitur etiam ex eo quod ex Aug. refertur de con. ſecrat. d. 4. Nulli.

COMMENTARIVS.

DISPVTATVRVS D. Thomas de forma Euchariſtiæ, ex generica conuenientia ſacramentorum ſupponit, hoc ſacramentum habere formam: ex differentia verò inter hoc ſacramentum & reliqua, propriam eius formæ rationem colligit. Dicit ergo primò, formam huius ſacramenti debuiſſe materiæ conſecrationem ſignificare. Probatur, quia forma ordinatur ad complendum & conſtituendum ſacramentum: ſed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: ergo debuit forma hanc conſecrationem ſignificare. Vnaquæque enim forma debet ſignificare, quod facit; in quo differt hæc forma à formis reliquorum ſacramentorum: nam alia in vſu conſiſtunt: vnde illorum formę non conſecrationem materiæ ſignificant, ſed vſum, nec confectionem materiæ, ſed effectum aliquem, qui fit in ſuſcipiente, vt in Pœnitentia, *Ego te abſoluo*; in Ordine, *Accipe poteſtatem. &c.* in Matrimonio; *Accipio te in meum*, vel, *in meam*: in aliis enim tribus apertum eſt formam ſignificare vſum materiæ. Reſpondetur, hoc ipſum in prædictis etiam materiis quodammodo reperiri, nam, cum in Pœnitentia, materia remota ſunt peccata, proxima verò, confeſſio peccatorum, quæ eſt veluti quædam iudicialis confeſſio, proprius illius vſus eſſe videtur, vt iuxta ipſius qualitatem & merita, condemnetur reus, vel abſoluatur; & hoc illa forma ſignificat. Et in ſacramento Ordinis interior poteſtas datur per aliquod ſignum, ſeu inſtrumentum poteſtatis exterius exhibitum; & hoc totum ſignificant verba formæ: vnde vſum materiæ ſignificant, qui in illo ſacramento eſt traditio, ſeu contactus talis inſtrumenti. Denique in Matrimonio, cum materia ſit mutua traditio corporum, & forma ſignificet acceptionem illius traditionis, ſignificat vſum materiæ, qualis in talem materiam cadere poteſt.

Cõcluſio D. Tho. formã Euchariſtiæ, materiæ conſecrationem ſignificare.

Addit deinde Diuus Thomas in aliis ſacramentis formam proferri in perſona miniſtri exercentis aliquem actum; in hoc verò, formam proferri in perſona Chriſti; vt ſignificetur, in hoc ſacramento miniſtrum nihil agere, niſi verba Chriſti proferre. Quæ differentia explicatu difficilis eſt; primò, quia in aliis etiam ſacramentis miniſter profert formam in perſona Chriſti; vt enim inquit Auguſtinus ſuper Ioannem. *Cum Petrus baptizat, Chriſtus eſt, qui baptizat*, & ſimiliter quando Sacerdos abſoluit, in perſona Chriſti abſoluit. Secunda ratio difficultatis eſt; nam, ſicut in aliis ſacramentis miniſter profert verba à Chriſto inſtituta, & prolata, & per illa efficit effectum verborum, ita in hoc ſacramento: ergo nulla eſt differentia, nam, quod in aliis ſacramentis miniſter non ſolum proferat formam, ſed etiam applicet materiam, & impertinens eſt ad hanc differentiam, & non vniuerſale. Cum hoc in Pœnitentia non ſeruetur. Reſpondetur ad priorem partem; dupliciter poſſe aliquem loqui in perſona alterius; primò, vt miniſtrum eius, ad operandum poteſtate ab ipſo data, ita vt ratione huius poteſtatis, verba de ipſa perſona miniſtri veritatem habeant; & hoc modo loquitur miniſter aliorum ſacramentorum in perſona Chriſti, non excludendo B propriam, vt cum dicit, *Ego te baptizo*; *Ego te abſoluo.* Secundò, loquitur aliquis in perſona alterius præciſè, vt repræſentans illum; ita vt tota veritas verborum, non ad perſonam miniſtri, ſed eius, in cuius perſona loquitur, referenda ſit: ſic enim aiebat angelus in perſona Dei, *Ego ſum Deus*; & hoc modo loquitur miniſter huius ſacramenti in perſona Chriſti, cum dicit. *Hoc eſt corpus meum.* Quæ doctrina ſupponit, miniſtrum non tantum materialiter, ſed formaliter etiam proferre illa verba; quod infra diſputandum eſt. Hinc ad alteram partem difficultatis reſpondetur; verum eſt enim, in modo inſtrumentaliter operandi non eſſe differentiam inter miniſtrum huius ſacramenti, & aliorum, C vt probat obiectio. Differentia ergo intenta à D. Thoma eſt, quod in ſacramento miniſter ita profert verba, quæ Chriſtus protulit, vt illud ipſum tantum ſignificet, quod Chriſtus ſignificauit; in aliis verò profert verba tanquam propria, ſignificans actionem propriam, quam ipſe exercet. Quæ differentia ſupponit aliam, nam hic interuenit ſpecialis actio circa materiam, quæ licet ſit à miniſtro, vt inſtrumento, principaliter tamen eſt à Deo, iuxta doctrinam Diui Thomæ, infra, artic. 4. ad primum, in aliis verò ſacramentis, ſi quæ eſt actio miniſtri circa materiam, ab illo eſt, vt à principali agente, quia ſolum eſt actio quædam exterior, & quia verba miniſtri ſignificant hanc actionem, ideo non tantum lo- D quitur miniſter, vt proferens verba Chriſti, ſed etiam in propria perſona, vt ſignificans actionem propriam.

Formam Euchariſtiæ proferri à ſacerdote in perſona Chriſti, non ſic in aliis ſacramẽtis, ex opinione S. Tho.

Obiectio.

Solutio.

Ex hac tota doctrina concluſio à D. Tho. intenta, eſſe videtur, formam huius ſacramenti, ita debuiſſe ſignificare conſecrationem materiæ; vt in perſona Chriſti proferatur, & verificetur, vtrumque autem fit illis, verbis. *Hoc eſt corpus meum, &c.* & ideo eſt hæc conuenientiſſima forma.

DISPVTATIO LVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ in communi.

E IN hoc ſacramẽto ſicut eſt duplex materia, ita & eſt duplex forma partialis; & ideo ſicut diſputantes de materia, prius quæ communia ſunt vtriq; parti poſtea vnicuiq; propria, tractauimus, ita nunc agentes de forma, eandem methodum obſeruabimus. Dicemus ergo primò de hac forma in communi, deinde de forma panis, poſtea de forma calicis.

Diſpu. 16 de Euchariſtia.

SECTIO I.

Quibus verbis Chriſtus Dominus conſecrarit.

QVoniam veritas huius formæ ex facto Chriſti Domini potiſſimum ſumenda eſt, ideo à quæſtione ad diſputationem iſtã exordimur: quam attigit D. Thomas hic in ſolutione ad 1. vbi tres de illa

1. Sententia. ſententias refert. Prima negat, Chriſtum conſecraſſe aliquibus verbis, ſed ſola voluntate, & tactu, vel alio ſigno externo, prout voluit, vtens ſua excellentiæ poteſtate. Ita Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, c. 6. Idem Innocent. & Archidiaconus in cap. Qui ſcelerate. de Conſecrat. d. 2. Guiliel. Durand. in Rationali, lib. 4. cap. 44. num. 15. citantur etiam Gotfred. Mayronius: & alij. Eraſm. annot. in c. 14. Marci, & 1. ad Corinth. 11. Catherin. opuſcul. de hac re in Concil. Trident. edito. Quam ſententiam cenſent probabilem Gabr. lect. 36. & 48. in Cano. Armach. lib. 9. de quæſtion. Armen. cap. 5. Petrus Aliac. in 4. queſt. 5. qui falsò illam tribuit Scoto. Fundamentũ huius ſententiæ fuiſſe videtur, quia quando Chriſtus protulit illa verba, iam conſecrauerat, vt patet ex contextu Euangeliſtarum. *Accepit Ieſus panem benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens; Accipite & manducate, hoc eſt corpus meum*; ergo prius benedixit, quam conſecrauerit, ſed illa benedictio ex communi ſententia fuit conſecratio: ergo. Quod argumentum maximè vrget in contextu Marci, vbi prius dicitur, Apoſtolos bibiſſe ſanguinem, quàm Chriſtus dixerit illa verba, *Hic eſt ſanguis meus.* Et confirmari ſolet, quia hæc verba, *Hoc eſt corpus meum*, vt vera ſint, ſupponunt conſecrationem factam; tum, quia Chriſtus præmiſit, *Accipite & comedite*, quæ verba ſupponunt iam habuiſſe in manibus cibum, quem ad cõedendum dabat; tum, quia ſi iam non fuiſſet factum ex pane corpus, ſed efficiendum eſſet per verba, nõ dixiſſet Chriſtus, *hoc eſt*, ſed, *hoc ſit corpus meum.* Maximè cum aliàs pronomen illud, *hoc*, nihil poſſet ſignificare, de quo verè diceretur, eſſe corpus Chriſti. Quod ſi dicas, idem argumentum fieri poſſe in conſecratione, quæ nũc fit à Sacerdote: Reſpondet Innocentius, non eſſe eandem rationem, quia nunc profertur recitatiuè tantum, & materialiter.

Innocent. Archid. Durand. Eraſm. Cather. Gabr. Armach. Aliaco.

2. Sententia. Secunda opinio conuenit cum præcedente, dum negat, Chriſtum prædictis verbis cõſecraſſe; differt tamen, quia affirmat conſecraſſe aliis. Fundamentũ eſſe poteſt, quia prima opinio non probauit, Chriſtum ſine vllis verbis conſecraſſe; ſed tantum non conſecraſſe illis. *Hoc eſt, &c.* Aliunde verò, vt argumentatur D. Thom. verbum illud, *benedixit*, ex propria ſignificatione requirit, vt benedictio aliquibus verbis fiat; fuit autem illa benedictio conſecratio, vt dictum eſt. Confirmatur ex Iuſtino, Apol. 2. in fine, vbi prius dicit conſecrationem fieri per verbũ precationis, & gratiarum actionis; poſtea verò ſubdit Chriſtum Dominum, ſumpto pane actiſque gratiis, dixiſſe, *Hoc eſt corpus meum:* ſentit ergo prius aliis verbis conſecraſſe.

Iuſtinus.

3. Sententia. Tertia ſententia eſt, Chriſtum cõſecraſſe illis verbis, *Hoc eſt corpus meum*, ita tamen, vt bis ea protulerit, ſemel ſecretò, antequam panem acciperet, daretque diſcipulis, iterum publicè, vt Euangeliſta refert. Vnde fit iuxta hanc ſententiã, nõ conſecraſſe Chriſtũ illis verbis, prout ab ipſo prolata ſunt, quando ab Euangeliſtis referuntur. Et in hoc conuenit hæc ſententia cum præcedentibus propter primum fundamentum primæ ſententiæ, differt tamen à prima, & conuenit cum ſecũda, dum dicit, Chriſtum aliquib. verbis conſecraſſe; propter ipſius ſecundæ ſentẽtiæ fundamentũ, ſed differt ab hac ſecunda, quia affirmat Chriſtum non aliis verbis, ſed eiſdem conſecraſſe. Et quidem, quod ad hoc attinet, fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, vel quia nulla alia verba poſſunt eſſe commodiora; vel quia alia ſine vllo, aut Scripturæ aut rationis fundamento, fingeretur; vel denique, quia oportuit, vt ea forma Chri-

A ſtus vteretur, quam erat Eccleſiæ traditurus. Vnde, quando dixit Apoſtolis, *Hoc eſt corpus meum*, ac poſtea, *Hoc facite in meam cõmemorationem*, illis manifeſtauit, & quod ipſe fecerat, & quod illos facturos ſtatuerat.

Dicendum eſt tamen, Chriſtum conſecraſſe, prædictis verbis ſemel prolatis, prout ab Euangeliſtis referuntur. Hæc ita certa eſt meo iudicio, vt contraria non poſſit abſque temeritate defendi, eſt communis Theologorum cum D. Thom. hic, & Magiſtro d. 8. quos latius referam ſectione ſequente. Eãdem docent omnes expoſitores Euangeliorũ, quique hoc tempore contra Lutheranos ſcribunt. Pro-

Chriſtus cõſecrauit ſemel proferẽdo verba; Hoc eſt corpus meum. D. Thom. Magiſter.

B batur primò authoritate Eccleſiæ, quæ in Canone Miſſæ, in verbis illis, *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem in ſanctas ac venerabiles manus ſuas, fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens; Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum*, plane ſignificat, Chriſtum illis verbis prædicto modo prolatis cõnſecraſſe: ſimul enim Sacerdos, factum Chriſti & refert, ac repræſentat, & imitatur: Concilium item Florentinum dicit, formam huius ſacramenti eſſe verba, *quibus Chriſtus confecit*, vel (vt alia exemplaria habent) *quibus ſaluator confecit hoc ſacramentum*, & in c. Cum Marthæ. de Celebr. Miſſ. dicitur *Chriſtus formam huius ſacramenti expreſſiſſe, cum panem & vinum in ſuum corpus, & ſanguinem tranſubſtantiauit.* Denique Trident. ſeſſ. 13. cap. 1. *Chri-*

Conc. Flor.

C *ſtus* (inquit) *in cœna hoc ſacramentum inſtituit, cum poſt panis viniq; benedictionem, ſe, ſuum corpus illis præbere ac ſuum ſanguinem, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt.* Si ergo tunc inſtituit, tunc etiam conſecrauit: quia non aliter inſtituit, quàm efficiendo conſecrationem, ritu, & verbis, quibus nos poſtea vti voluit, vt illis verbis declarauit, *Hoc facite in meam commemorationem*, quod ſtatim indicauit idem Concil. cap. 3. & 4. ſentiens, illorum verborum prolationem fuiſſe panis & vini conſecrationem.

Trident.

Secundò, principaliter probatur antiquorum Patrum traditione. Tertullianus libro quarto, contra Marcionem, cap. 4. *Acceptum panem, corpus ſuum illum fecit, Hoc eſt corpus meum, dicendo*, & libro de oratione,

Tertull.

D cap. 6. *Corpus eius in pane cenſetur, Hoc eſt corpus meum.* Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, *Ante verba illa, cibus communis erat, ſed ex quo à Domino dictum eſt, hoc eſt corpus meum, &c.* Ambroſius lib. 4. de ſacramentis, cap. 4. & 5. & lib. de his, qui initiantur, capite nono. Euſebius Emiſſen. homilia 5. de Paſchate, & habetur in cã. Quia corpus. de conſecratione, diſt. 2. Auguſtin. apud Bedam 1. ad Corinth. 10. & in cap. Vtrum ſub figura. de conſecratione. diſtin. 2. Author homil. de corpore & ſanguine Chriſti, quæ habetur inter opera Hieronymi tomo 9. *Chriſtus* (inquit) *verbo ſuo panem ſua poteſtate conuertit, dicens, Accipite, &c.* Omnium apertiſſimè, & elegantiſſimè Chryſoſtom.

Cyprian. Ambroſ. Emiſſen. Chryſoſt.

E homil. 2. de prodit. Iudæ, & homilia ſecunda in Epiſtol. 2. ad Timoth. & homil. 83. in Matthæum, & homilia 60. ad Pop. quibus locis inter alia dicit, Sacerdotes nunc eiſdem verbis cõficere, quibus Chriſtus, proferendo illa in perſona illius, factoque ſuo factum illius repræſentando: quare, vt imago reſpondeat prototypo, neceſſe eſt dicere, Chriſtum ita conſecraſſe, ſicut nunc repræſentatur, & in Canone Miſſæ refertur.

Tertiò probatur, nam omnes aliæ opiniones loquuntur ſine fundamento Scripturæ, traditionis, aut Eccleſiæ: nam ex Euangelio non poteſt colligi alius modus conſecrationis, quam per illa verba, &c. qui alium modum fingit, omnino diuinat. Nec minus voluntariè, & ſine fundamento dicitur, Chriſtum dixiſſe bis illa verba, præſertim cum nõ fuerit neceſ-

neceſſarium. Nam ſemel dicta, erant ſatis efficacia, & ad noſtram inſtructionem ſufficientia; vt ex ſequentibus ſectionibus euidentius conſtabit: in quibus ſatisfiet etiam fundamentis aliarum opinionum. Quarto accedit congruentia; quia decuit, vt verba illa ex Chriſti facto, ſolemnem ritum huius ſacramenti continente, vim trāſubſtantiandi acciperent. Item, oportuit, vt verba prius ab ipſo Chriſto prolata haberent efficaciam, quam poſteà habitura erant, cùm in eius perſona dicerentur. Denique decuit vt ſacramentum hoc, quod omnium diuiniſſimum eſt atque ſanctiſſimum, primum omnium ab ipſo Chriſto proprio ac ſacramentali ritu conficeretur; & hoc etiam ſumi poteſt ex ratione ſacrificij: decuit enim, vt Chriſtus primus omnium illud incruente offerret, ac conficeret eo modo, quo in Eccleſia, & conficiendum, & offerendum erat.

SECTIO II.

Vtrum Benedictio Chriſti, & gratiarum actio, fuerit ipſa conſecratio

QVoniam opinionum diuerſitas, quę in præcedente ſectione tractata eſt, ex ordine verborū, quibus Euangeliſtæ Chriſti factum referunt, & ex varia intelligentia benedictionis Chriſti, & gratiarum actionis, orta eſt; ideo, quo cuncta enucleatius intelligantur, res hæc diligenter explicanda eſt.

1. Opinio. D. Thom. Durand. Marſil. Gabr. Beſſarion. Hugo Card. Remigius. Brunus. Lyran. Cyril.

Prima igitur opinio aſſerit, gratiarum actionem & conſecrationem idem eſſe. Diuus Thomas hic ad primum. Durand. d. 8. q. 2. ad 3. Marſil. q. 6. artic. 1. Gab. lect. 36. in Cano. Beſſarion. titul. de verbis conſecrationis. Et probatur primò hęc ſententia ex Catechiſmo Pij Quinti titul. de Euchariſt. poſt medium, & ex ſacræ Scripturæ expoſitoribus illam ſequuntur, Hugo Cardin. Marci 14. Remigius. 1. ad Corinth. 10. Brunus, & Lyran. cap. 11. Ac primum conſecrationem appellari nomine benedictionis ſuaderi poteſt ex Paul. ibi. cap. 10. vbi calicis conſecrationem, benedictionem appellat, dicens, *Calix, cui benedicimus, nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt?* Quare Cyrill. epiſt. 10. ad Neſtorium conſecrationem vocat, *myſticam benedictionem*, & lib. 4. in Ioann. cap. 17. & lib. 10. cap. 13. ipſummet ſacramentum, *benedictionem myſticam*, appellat; & lib. 9. cap. 17. & 19. eodem ſenſu dicit, Iudam benedictionem ſpreuiſſe, quam dæmon timuit. Sic etiam Chryſoſt. hom. 25. in 1. ad Cor. *Cum benedictionem*, inquit, *dico, Euchariſtiam dico*, & Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, cap. 9. *Hic eſt panis, quem benedictio conſecrauit; maior eſt vis benedictionis, quam naturæ; quia benedictione etiam natura ipſa mutatur.* Et adiungi poteſt coniectura, quia in ſacra Scriptura benedictio non ſolam deprecationem ſignificat, ſed ēt ſanctificationē, vel effectionem, vel collationē alicuius boni: vnde dicitur Deus benedixiſſe creaturas, quando eis vim ad ſuam propagationem dedit; dicitur etiam benedixiſſe Abraham, quando illum ditauit, vel ſanctificauit: ergo, ſi illa benedictio Chriſti ad panem referatur, rectè intelligitur facta per ſanctificationem panis. Et confirmatur, nam Euangeliſtæ illius benedictionis meminerunt, non aūt benedictionis, qua vel agnus Paſchalis, vel alij cōmunes cibi benedici ſolebant: ergo ſignū eſt, annotaſſe illam benedictionem, vt ſingularem; atq; adeò vt ſacramentalem & cōſecratiuam; & non tantū eſſe locutos de communi, & ceræmoniali ſeu deprecatiua benedictione. Deniq; quod hæc eadem benedictio ſeu conſecratio, ſit etiā gratiarum actio, colligi poteſt ex Iuſtin. Mart. apol. 2. in fine, Irenæo lib. 4. cap. 57. qui dicunt, hoc ſacramentum confici gratiarum actione. Vnde Cypri. epiſt.

Chryſ. Ambroſ. Iuſtinus. Irenæus. Cyprian.

A 63. dicit, *Chriſtum accepto calice benedixiſſe* (cū tamen Euangeliſtæ dicant, *gratias egiſſe*) ſignificans vtrumque idem eſſe, & ſimiliter Hieronym. 1. ad Corinth. 11. exponit, *Gratias egit*, id eſt, *benedixit*. Et poteſt hoc confirmari ex vſu Scripturæ ſacræ; primo his locis Euangeliorum, quia Euangeliſtæ indifferenter loquuntur, & vtuntur verbo benedicendi, & gratias agendi: Marcus enim & Matthæ. in conſecratione corporis, vtuntur verbo, ἐυλογέω, in conſecratione autem calicis verbo, ἐυχαριςέω, Vnde Chryſoſtomus homil. 83. in Matthæ. verbum, ἐυλογέω, per gratiarum actionem explicat. Idem Euthym. capit. 64. in Matth. Theoph. Matth. 36. Origenes tract. 35. B in Matth. Præterea ex aliis etiam locis hoc idem colligitur. Matth. enim cap. 25. dicit, Chriſtum gratias egiſſe ſuper ſeptem panes & duos piſces, & tamen Marcus, ca. 8. circa panes vtitur verbo, ἐυχαριστέω, circa piſces verò verbo, ἐυλογέω, Paulus item 1. ad Corinth. 14. ſic inquit: *Si benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam, quid dicas, neſcit: quoniam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non bene ædificatur.* Vbi apertè, quod in priori verſu dictum erat, benedicere, in poſteriori vocatur, gratias agere: vnde in priori eſt verbum, ἐυλογέω in poſteriori ἐυχαριστέω, &, vbi vulgata habet, *ſuper tuam benedictionem*, Græca habet, *ſuper tuam Euchariſtiam*: ſunt ergo idem bene-C dictio, & gratiarum actio; Et, ſi benedictio, eſt conſecratio, etiam erit gratiarum actio. Confirmari poteſt quia hæc conſecratio, eſt quædam ſacrificatio: ſed hoc ſacrificium eſt laudis, & gratiarum actionis: ergo rectè ipſa conſecratio dici poteſt quædam gratiarum actio.

Hieron. Chryſoſt. Euthym. Theophyl. Origen.

Soluitur obiectio contra prædictam ſententiam facta.

Quod ſi contra hanc ſententiam obiiciatur; quia Euangeliſtæ dicunt, Chriſtum prius benedixiſſe panem, poſtea verò protuliſſe illa verba, *Hoc eſt corpus meum*; reſpondetur primum, Euangeliſtas in ea narratione ſeruaſſe ordinem, non quo res factæ ſunt, ſed quo melius & commodius poterant explicari; nam, cum in aliquo contextu multa verba coniunguntur, ad rem breuiter & conciſè explicandam, ſi aliquid addendum eſt vni verbo, quod aliis non D conuenit, ne rumpatur filum orationis, non fit additio in medio, ſed in fine, quia facile intelligi poteſt, cui verbo debeat accommodari, quod ſæpè in Euangeliis fieri docet Auguſtin. lib. 2. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 30. 31. & 44. Sic ergo in præſente, cum coniungantur illa quatuor verba. *Accepit Ieſus panem, benedixit, fregit deditque diſcipulis ſuis*, in fine facta eſt illa additio, *Dicens, Hoc eſt corpus meum*: quæ cum verbo, *benedixit*, quod per anticipationem prius poſitum fuerat, conſtruenda eſt; vt ſenſus ſit *benedixit, dicens, Hoc eſt corpus meum.* Ex quo ſenſu potius colligitur, benedictionem illam fuiſſe conſecrationem. Et poteſt hic ſenſus confirmari, quia apertum E eſt, in illa narratione Euangeliſtarum aliqua per anticipationem dicta eſſe. Eſt enim prius, conſecraſſe, quam ſacramentum Apoſtolis porrexit; cum tamen prius Euangeliſtę dicant, porrexiſſe; poſtea referant verba conſecrationis. Deinde Marcus prius dicit, Apoſtolos bibiſſe calicem, poſtea verò refert verba conſecrationis; cum tamen hæc præceſſiſſe dubium non ſit, tum ex aliis Euangeliſtis, tum ex re ipſa: quia ſaltem per inſtructionem oportuit Apoſtolos prius audire, quid illud eſſet, quàm ſumerent.

Auguſt.

2. Opinio. Bonauen. Soto.

Secunda opinio eſt, benedictionem illam, & gratiarum actionem fuiſſe diſtincta à conſecratione: non verò inter ſe. Ita Bonauen. diſtinct. 8. artic. ſecundo, quæſtion. tertia, ad primum. Soto diſtin. 13.

quæſtion.

Armach. Beda. Caietan. Titelm. Ianſen.

quæſtion. prima, artic. 2. ad primum. Armach. lib. 9. de quæſt. Arme. ca. 5. & inter expoſitores Euang. Beda, Marc. 14. Gloſſ. ordin. Caietan. & Titelman. Matth. 26. Ianſen. cap. 131. Concordiæ. Cuius ſententiæ poſterior pars, ſcilicet, gratiarum actionem & benedictionem inter ſe non eſſe diſtinctas, ſatis ſumitur ex præcedentibus rationibus, atque teſtimoniis; quod verò illæ à conſecratione diſtinguantus, in ſequentibus opinionibus melius confirmabitur.

3. Opinio. Alan.

Tertia igitur opinio eſſe poteſt, benedictionem & conſecrationem non eſſe diſtinctas, vt aſſerebat prima ſententia cum ſuis fundamentis, ſed gratiarũ actionem à conſecratione diſtingui. Indicat Alan. lib. 1. de Euchar. cap. 23. concludit enim in fine: benedictionem nihil aliud fuiſſe, quam conſecrationem, cum in principio dixiſſet, gratiarum actionẽ, præparatorium quid fuiſſe ad operationem tanti myſterij; neque fuiſſe nudam laudem; ſed ſimul aut inuocationem aliquam, aut orationem, complexam eſſe. Explicatur ex aliis Chriſti factis: ſolebat enim, operaturus aliquid magnum, præmittere gratiarum actionem, vt Ioan. 6. Matth. 15. multiplicaturus panes, & Ioan. 11. Lazarum ſuſcitaturus. Poteſt etiam hæc ſententia ſuaderi ex proprietate verbi, agendi gratias, & benedicendi, vel conſecrandi: conſecratio enim propriè refertur ad panem, vt per ſe conſtat, benedictio autem, licet interdum ſit idem quod gratiarum actio, tamen ex propria ſignificatione latius patet; &, prout ab Euangeliſtis hæ voces vſurpantur, videtur ab illa eſſe diuerſa. Quod ita declaro. Nam, benedicere, idem eſſe videtur, ꝙ imprecari, vel impertiri aliquod bonum alicui. Vnde, relatum ad diuerſas res vel perſonas, varia ſignificat: nam, ſi Deus eſt, qui benedicit, ſignificat efficacem benedictionem, qua bonum aliquod impertitur: ſi verò homo benedicit rei inferiori, ſignificat deprecationem alicuius boni, & hic vſus eſt frequentiſſimus in Scriptura, vt patet Geneſ. 27. 47. & ſæpè aliàs. Vnde quia Chriſtus ſimul Deus eſt & homo, cum dicitur benedictionem impertiri rei inferiori, poteſt vtrumque ſenſum reddere; verbi gratia, Lucæ 9. & Marci 8. dicitur, benedixiſſe panibus: quod poteſt intelligi, vel precatione præuia, vel poteſtate, qua illos multiplicauit. Si verò homo eſt, qui benedicit, & benedictio ad Deum refertur, propriè ſignificat laudem Dei, vel gratiarum actionem, vel quamcunq; grati animi ſignificationem, vt patet; tum ex frequente vſu Scripturæ ſacræ, Gen. 24. Exodi 13. Deuter. 8. *Vt, cum comederis, & ſaturatus fueris, benedicas Domino Deo tuo pro terra optima, quam dedit tibi*; tum etiam, quia homo non poteſt alia ratione Deum benedicere, quam, aut bona eius prędicando, aut beneficia eius recognoſcendo, aut gloriam & honorem eius putando. Sic igitur benedictio relata tamen ad creaturam, præſertim irrationalem, non poteſt eſſe gratiarum actio, vt per ſe conſtat. Iam verò in præſenti myſterio benedictio illa Chriſti, non in Deum, ſed in panem cecidit, vt patet, tum ex illis verbis, *Accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditq; diſcipulis ſuis*, quæ omnia ad panem referuntur; tum etiam ex Paulo 1. ad Corinth. 10. dicente, *Calix, cui benedicimus, &c.* ergo illa benedictio non fuit gratiarum actio: ergo, ſi benedictio fuit conſecratio, vt dictum eſt, neceſſario concluditur, gratiarum actionem ab illa diſtingui.

Ioan. 6. Matth. 15. Ioan. 11. Geneſ. 27. & 47. Lucæ 9. Marci 8. Geneſis 24. Exodi 13. Deut. 8. 1. Cor. 10.

4. Opinio.

Quarta opinio eſt, tria iſta eſſe inter ſe diſtincta, quæ mihi valde probabilis, ac veriſimilis eſſe videtur.

1. Cõcluſio.

Sed, vt explicem; Dico primò, benedictionem

A

fuiſſe aliquid diſtinctum à conſecratione, & velut præparationem quandam ad illam. Hanc partem eligo cum authoribus ſupra citatis, præſertim propter Concil. Trident. ſeſſione 13. cap. 1. dicens, *Redemptorem noſtrum hoc ſacramentum in cœna inſtituiſſe, cũ poſt panis, viniq; benedictionem, ſe ſuum corpus illis præbere, ac ſuum ſanguinem, diſertis ac perſpicuis verbis teſtatus eſt.* Ergo, teſte Concilio, protulit Chriſtus verba cõſecrationis poſt benedictionem: ergo fuit illa benedictio aliquid diuerſum à conſecratione. Secundò hoc confirmo ex Canone Miſſæ, & ex omnibus liturgiis: ante conſecrationem enim ſemper benedictio aliqua cerẹmonialis præmittitur, quæ eſt veluti præparatio ad conſecrationem; & fieri ſolet ſimul, cum profertur verbum, *benedixit*. Tertiò, hæc interpretatio conſentanea eſt narrationi Euangeliſtarũ, & propriæ ſignificationi illius verbi; & facilimè, ac ſine vlla figura explicat contextum: & nullum habet incommodum, neque vllam difficultatem: cur ergo retinenda non eſt? Denique per ſe veriſimile eſt, Chriſtum Dominum ante operationem tanti myſterij præparaſſe animos diſcipulorum, illoſque eleuaſſe præmittendo inſignem aliquam orationem, & inuocationem, ſicut aliis locis ſupra adductis feciſſe legimus, & ex dicendis amplius conſtabit.

Trident.

B

2. Concluſ.

C

Dico ſecundò; Probabilius videtur, gratiarum actionem fuiſſe diſtinctam à conſecratione. Hoc rectè probant, quæ in tertia ſententia adducta ſunt, & videtur communior Patrum ſententia. Anſelm. Matth. 16. & 1. Corinth. 10. apertè dicit, gratiarum actionem præmiſſam fuiſſe ante conſecrationem. Idem Theophyl. & Euthym. cap. 64. in Matth. Beda, Lucæ 22. & Iuſtinus dicta Apolog. 2. in fine, diſertè inquit, *Chriſtum, actis gratiis dixiſſe; Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Chryſoſtomus etiam homilia 83. in Matthæum, & 28. in 1. ad Corinthios dicit, illam gratiarum actionem fuiſſe actum gratitudinis ad Deum pro beneficiis ſuæ humanitati collatis; vel etiam pro laboribus, ſeu doloribus pro ipſo ſuſceptis. Vnde etiam formatur ratio. Nam

D

illa gratiarum actio propriè refertur ad Deum; conſecratio verò ad panem, ſunt ergo actiones diſtinctæ.

Anſelm. Theoph. Euthym. Beda. Iuſtinus. Chryſoſt.

3. Concluſ.

Dico tertiò; Benedictio panis, & gratiarum actio ſecundum proprias rationes & ſignificationes diſtinctæ fuerunt; quamuis ſimul, & fere vna & eadẽ actione perfectæ fuerint. Ratio prioris partis ſupra tacta eſt in tertia opinione; quia gratiarum actio ſecundum propriam rationem refertur ad Deum, benedictio autem (de qua Euangeliſtæ loquuntur) ad panem. Vltima verò pars, & ſimul tota concluſio explicatur, quia vno orationis contextu ſimul, & gratiæ Deo agi poſſunt, & bonum aliquod creaturæ

E

poſtulari: quæ oratio ſub priori ratione erit gratiarum actio; ſub poſteriori verò benedictio illius rei, cui bonum deprecamur, exemplum eſt Geneſis 24. vbi Melchiſedech benedicens Abrahæ dixit, *Benedictus Abraham Deo excelſo, qui creauit cœlum & terram, & benedictus Deus excelſus, quo protegente, hoſtes in manibus tuis ſunt.* Alterum exemplum eſt apud Paulum, 1. ad Timoth. 4. vbi agens de cibis, quos creauit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione, inquit: *Nihil reiiciendum, quod cum gratiarum actione recipitur: ſanctificatur enim per verbum Dei, & orationem.* Denique Ioan. 11. vnico verbo videtur Chriſtus cõiunxiſſe gratiarum actionem & imprecationem, dicens. *Pater, gratias ago tibi, quoniam audiſti me.* Sic igitur in præſente myſterio, vt Anſelmus ſupra notat, videtur benedixiſſe, gratias agendo Patri; & gratias egiſſe,

Geneſ. 24. 1. Tim. 4. Ioan. 11.

egiſſe, benedicendo panem: quia ſimul & vnica o-ratione, & gratias egit, & perfectionem tanti myſterij deprecatus eſt. Quod videtur ſignificaſſe Eccleſia in Can. Miſſæ, cum dicit, *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem in ſanctas, ac venerabiles manus ſuas, & eleuatis oculis in cœlum, ad te Deum Patrem ſuum omnipotentem, tibi gratias agens, benedixit*; & poſtea ante calicis conſecrationem. *Item, tibi gratias agens, benedixit*; quibus verbis non obſcurè ſignificatur, & gratiarum actionem anteceſſiſſe conſecrationem, & cum illa coniunctam fuiſſe panis benedictionem: quia illa gratiarum actio, non nudam laudem, ſed etiam orationem ſeu inuocationẽ aliquã continebat. Quod etiam confirmari poteſt ex vſu Græcorũ, qui in ſua Anaphora, id eſt, diuiniori Miſſæ parte, dicunt; Chriſtum, cum gratias egit, & in cœlum aſpexit, ſimul ſumpſiſſe panem, eleuaſſe ac oſtendiſſe Deo Patri, vt nomen Domini, ac Spiritus ſancti virtutem ſuper eum, inuocaret, & ita benedictionem adhibuiſſe ad propoſitorum donorum commutationem poſtulandam, & ita Nicephorus libro primo hiſtoriæ capite 28. dicit, Chriſtum benedixiſſe panem per gratiarum actionem, & ſanctificationem. *Niceph.*

Sed obſeruãdum hoc loco eſt; cauendos eſſe hæreticos huius temporis, qui hac ſententia abutuntur. Ita enim diſtinguunt hanc benedictionem, & gratiarum actionem à conſecratione, vt dicant, nihil aliud fuiſſe, quam communem benedictionem, quæ ad vſualem cœnam & cibos communes adhiberi ſolet, quod ideo confingunt, vt dicant, Chriſtum per verba conſecrationis nullum admirabile opus effeciſſe, propter quod illam benedictionem & gratiarum actionem præmiſerit, in quo manifeſtè errant, & contra omnium Patrum, & Eccleſiæ interpretationem; & contra vim verborum Euangelij: ideo enim fit ſpecialis mẽtio huius benedictionis, & gratiarum actionis, quia etiam ipſa fuit ſingularis; cõtinens ſingularem inuocationem, & præparationem ad diuinum & mirabile myſterium; & ideo ſingulari ritu & modo facta dicitur: ſcilicet, ſigillatim circa panem & vinum; & aſſumendo prius illa in manibus, & eleuando oculos in cœlum: quæ omnia indicant, illam nõ fuiſſe vulgarem benedictionem; quia illa in principio tantum cœnæ fieri ſolet, & nõ circa ſingulos cibos, neque ritu ita ſolemni, ac tanto verborum apparatu.

Ex his etiam facile intelligi poteſt, quare conſecratio interdum à Patribus vocetur benedictio, vel gratiarum actio. Poteſt enim ita vocari, non quia nulla gratiarum actio, vel benedictio diſtincta illã antecedat; contrarium enim obſeruari videmus in communi ritu Eccleſiæ, de quo Sancti ſupra citati potiſſimum loquuntur; ſed quia interdum actio ſacramentalis à circumſtantiis nomen accipit, ſicut Confirmatio appellatur interdum *manus impoſitio*: & preterea, quia tota illa præcedens inuocatio ad ſanctificationem panis ordinatur, quæ ſuo etiam modo eſt benedictio efficax, & operatiua.

De ordine verborũ, accepit, benedixit, fregit, dedit. Vltimò ex dictis rectè intelligitur, illa quatuor verba, quæ ab Euangeliſtis ponuntur circa panem; Videlicet, *Accepit, benedixit, fregit, dedit*, eundem ordinem in re tenuiſſe, quem habent in ipſa narratione, quamquam non omnia antecedere potuerint prolationem verborum conſecrationis: nam prius conſecrauit, quam daret panem: licet enim, vt rectè dixit D. Thomas, ſimul potuerit dare, & verba cõſecrationis proferre, id tamen verum eſt, morali, nõ metaphyſica concomitantia: quia, ſcilicet, ſimul cœpit porrigere, & quaſi offerre panem, ac verba proferre: ſecundum phyſicam autem durationem verius eſt, prius abſoluiſſe verba conſecrationis, quam panem vel vinum diſcipulis dederit, vt expreſſe docet Tridentin. ſeſſ. 13. cap. 3. Nec verò timendum eſt, quod obiicit Soto, ne videlicet multitudine actionum Chriſtus impediretur: nam perfectiſſima attentione poterat ſimul has actiones omnes exercere. Hoc ergo ſenſu, plane facileque exponitur, quod dictum eſt, *Accepit, benedixit, fregit, dedit*, dicens, *accipite, &c.* *D. Thom.* *Tridenſ. Soto.*

Quamquam de illo verbo *fregit*, controuerſia ſit, num fuerit poſitum per anticipationem. Volunt enim aliqui fractionem factã eſſe poſt conſecrationem; & conſequenter ibi eſſe anticipationem; quia Eccleſiæ vſus ita habet; & illa fractio, myſtica videt & ſignificatiua, ſicut nunc eſt; & ideo videtur facta circa corpus Chriſti. Contra quod obiicit Soto, quia eſſet periculum, ne in fractione aliquæ particulæ dilaberentur. Sed hoc leue eſt: id .n. Chriſtus facile vitare poſſet, vel ita frangendo, vt nec minutæ partes laberentur, vel frangendo ſuper patinam, & poſtea reliquias conſumendo: idem enim periculũ excogitari poſſet, etiam ſi fractio anteceſſiſſet, quia totus panis, qui erat in patina, conſecratus fuit; & veriſimile eſt, ibi fuiſſe micas, vel ex quocunq; cõtactu facile capere potuiſſe.

Nihilominus Bonauent. & alij ſupra citati exiſtimant, fractionem anteceſſiſſe, quia illa figuralis nõ fuit, ſed vſualis, & licet hoc ſit etiam incertũ, eſt tamen valde probabile, & indicatur à Clemente PP. lib. 8. Conſtitut. cap. 12. & ordo contextus valde fauet: vbi autem nulla ratio cogit, non oportet illũ immutare, præſertim cum ab Euangeliſtis, & Paulo tanta conſenſione obſeruatus ſit. Itaque poſtquam Chriſtus accepit & benedixit panẽ, illum in partes ſufficientes diſtribuit, & in patina accommodatè poſuit, ac porrexit diſcipulis ſuis, dicens verba conſecrationis, quibus finitis, ſinguli partem ſuam acceperunt, & communicarunt. *Bonauent.* *Clement.*

SECTIO III.

An illa verba, quibus Chriſtus conſecrauit, ſint forma, qua hoc ſacramentum in Eccleſia perficitur.

Nomine *forma*, intelligimus verba illa, quibus fit præſens corpus Chriſti in hoc ſacramento in omni conſecratione, quæ à miniſtris Chriſti fit, iuxta eius inſtitutionem. Primum igitur quidam hæretici negarunt, ad conficiendum hoc ſacramentum requiri determinata verba; in quem errorem referri poſſunt Ophitæ, qui non vtebantur vllis verbis, ſed incantationibus quibuſdam, vt videre eſt apud Auguſt. hæreſi. 17. Hæretici etiam huius temporis, vel non vtuntur verbis: vel, ſi quæ recitant, id quidem faciunt propter inſtructionem, non verò propter conſecrationem, qui non ſolum de hoc, ſed etiã de reliquis ſacramentis ita ſentiunt. Legatur Ruard. artic. 14. Hoſius lib. 1. contra Brentium, & in confeſſion. cap. 39. Clitouæus lib. 2. Antiluther. cap. 19. Claud. repet. 7. c. 5. Secũdò alij hæretici, Chriſti verbis prætermiſſis alias formas conſecrandi confinxerunt. Pauperes de Lugduno ſepties recitata oratione dominica, & quibuſdam aliis precationibus, panem & vinum benedicebant, vt teſtes ſunt Guido Carmelita de hæreſib. c. 9. & Prateolus verb. Pauperes de Lugduno, n. 12. Quamquam Caſtro verb. Eucha. hæreſ. 3. & Claud. repet. 7. c. 5. eos liberent ab hac nota, quia nec Æneas Syluius in hiſtor Bohemor. c. 25. nec D. Antonin. 4. p. hiſtor. titul. 11. cap. 7. nec Directorium Inquiſitorum. 2. p. q. 14. qui accuratè referunt horum hominum errores, huius mentio- *Varij hæreticorum errores circa formam cõſecrationis.* *Auguſt.* *Ruard. Hoſius. Clitouæus. Claudius.* *Guido. Prateo. Caſtro. Syluius. Antonin.*

mentionem fecerunt. Refert item Claudius, Anabaptiſtas ſolitos eſſe conſecrare his verbis, *Accipe, ede, memento Domini,* Hoſius vero lib. 1. cont. Brentium, & idem Claud. referunt, quoſdam nouatores mutaſſe verba conſecrationis in hæc. *Hic eſt panis meus.* Alios verò prætermiſſis eſſentialibus verbis ſolum dicere, *Accipite, comedite, hoc facite in meam commemorationem.* Alios legere caput ſextum Ioannis. Alios caput. 11. 1. ad Cor. 11. Alios hoc relinquere miniſtrorum arbitrio, prout magis ad ædificationem fidelium expedire cenſuerint. Quibus non parum fauet Eraſmus, qui. 1. ad Corinth. exoptat, vt in ſacra Scriptura nobis eſſet expreſſum, quibus verbis Chriſtus conſecrauit, quibuſque nos conſecrare oporteat. Antiquorum verò hæreticorum deliramenta videri poſſunt in Irenæo lib. 1. contra hæreſes. cap. 9. Epiph. hæreſ. 34.

Alij errores circa efficaciã verborũ.

Tertia ſententia eſſe poteſt, illa verba quibus Chriſtus conſecrauit, eſſe neceſſaria, non tamen ſufficere, niſi quædam alia addantur. Quod variis modis affirmari poteſt; primò, de quibuſdam verbis Euangeliſtarum, quæ à Chriſto dicta non ſunt, & ab Eccleſia in ſacrificio referuntur. *Qui pridie, quam pateretur,* &c. Secundò de quibuſdam verbis, quæ ab ipſo Chriſto dicta ſunt, etſi illis non conſecrauerit; vt ſunt illa: *Accipite & comedite,* vel, *bibite,* & illa; *Hoc facite in meam commemorationem.* Et de hoc duplici capite ſequentib. diſputationib. dicendum eſt. Tertiò intelligitur hæc ſententia de quibuſdam precationibus, quæ poſt illa verba adduntur ab Eccleſia. Ita ſentiunt quidam Græci, Nicolaus Cabaſilas in expoſitione liturgiæ, cap. 29. & 30. Marcus Epiſcopus Epheſinus, lib. de verbis conſecrationis. Hieremias Patriarcha Conſtantin. in cenſura Lutheranæ doctrinæ, cap. 10. Hi dicunt, non confici hoc ſacramentum ſtatim ac verba Chriſti proferuntur, ſed poſt quaſdam orationes Eccleſiæ. Fundantur, quia in Liturgia Iacobi poſt prædicta verba precatur Deum Sacerdos, vt mittat Spiritum ſanctum ſuper dona ſancta propoſita, vt ſuperueniens ſancta & glorioſa ſua præſentia ſanctificet, & efficiat hunc panem corpus ſanctum Chriſti, & calicem hunc pretioſum ſanguinem Chriſti, & poſtea gratias agit Deo, quod hæc dona perficere, ſanctificare, & in odorem ſuauitatis acceptare dignatus eſt. Ergo hæc oratio ſupponit, ante hanc Spiritus ſancti inuocationem, conſecrationem non eſſe factam, etiam ſi verba Chriſti recitata ſint. Idem argumentum ſumi poteſt ex Clement. lib. 8. Conſtitut. cap. 12. alias 17. Et præſertim videtur hoc confirmari ex Baſilio; nam poſt illa verba, *Hoc eſt corpus meum,*; vocat panem & vinũ *antitypa corporis & ſanguinis Chriſti.* Dixit autem Damaſcenus lib. 4. cap. 14. & Epiphan. in 7. Synod. act. 8. tomo 3. hæc dicta eſſe *antitypa* à Baſilio, ante conſecrationem, non poſt. Tandem hinc ortum videtur, quod antiqui Patres dicunt, conſecrationem perfici inuocatione Spiritus ſancti, precatione, vel oratione. Vnde nunc etiam orat Eccleſia in Canone Miſſæ, vt hoc ſacramento fiat corpus & ſanguis Chriſti, & in abiuratione Berengarij ſub Gregorio VII. hæc verba leguntur. *Ego Berengarius corde credo, & ore profiteor panem & vinum, quæ ponuntur in altari per myſterium ſacræ orationis, & verba Redemptoris, ſubſtantialiter conuerti.* Sic etiam Cyrillus Hieroſolym. Catecheſ. 3. ad hoc alludere viſus eſt, cum dixit, *Poſt Spiritus ſancti inuocationem panem illum non eſſe panem communem.* Et Ambroſ. 4. de fide. Gratian. cap. 5. *per ſacræ orationis myſterium* dicit *transfigurari panem in corpus.* Iuſtin. Apolog. 2. in fine. *Myſtica,* inquit, *prece.* Irenæus lib. 4. cap. 32. *Inuoca-*

Cabaſilas. Marcus. Hieremias. Clemens. Baſilius. Damaſc. Cyril. Ambroſ. Iuſtinus. Irenæus. Hieron.

A *tione Dei.* Hieronym. epiſtola 85. ad Euagrium. *Ad quorum preces Chriſti corpus conficitur.* Similia habet Auguſt. lib. 3. de Trinit. cap. 4. & epiſt. 59. ad 5. quæſtionem. Difficilia ſunt verba Procli Epiſcopi Conſtantin. opuſc. de traditione Miſſæ, *Per has preces Spiritus ſancti aduentum expectabant; vt eius diuina præſentia propoſitum in ſacrificio panem, & vinum aqua permiſtum, ipſum illud corpus & ſanguinem Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti efficiat.* Nec, diſſimilia ſunt verba Samonæ Gazenſis Epiſcopi, in diſceptatione de corpore & ſanguine Chriſti. *Sacerdos panẽ ſuper menſam ſanctam deponit, & comprecando inuocatione ſancta, Spiritus ſanctus deſcendit panem in corpus Domini commutat.* Cumque ſibi obie- B ciſſet, quod Chriſtus non indiguit precatione reſpondet, Chriſtum, vtpote Deum, ſtatim ac dixit, *Hoc eſt corpus meum,* conuertiſſe panem in ſuum corpus, Sacerdotes autem, qui tantum miniſtri ſunt eius, indigere precatione.

Auguſt. Proclus. Samonas.

Dicendum verò eſt primò: hoc ſacramentum ſolis verbis à Sacerdote prolatis confici, ita vt verba in omni proprietate & rigore ſumpta ſint ad hunc effectum neceſſaria. Eſt certa concluſio ex definitione Concil. Florentin. vbi dicit verba eſſe formam, qua conficitur hoc ſacramentum: vtitur autẽ propriè nomine verborum; ſicut in Baptiſmo, Confirmatione, & aliis ſimilibus ſacramentis; & ita vniuerſa Eccleſia intelligit: & eſt antiqua traditio C Sanct. Patrum. Vnde Irenæus lib. 5. cap. 2. *Quando miſtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia corporis & ſanguinis Chriſti.* Et Gregor. Niſſen. in ſerm. Catech. cap. 37. dicit, *panem in corpus mutari per verbum Dei.* Hieronym. epiſt. 1. ad Heliod. *Sacerdotes,* inquit, *proprio ore corpus Domini conficiunt:* quæ verba habentur etiam in epiſt. 1. Pontiani PP. & apud Damaſc. epiſt. 3. ad Stephanum, cap. 9. & Fælicem II. epiſt. 1. in principio. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti inſtitutione, quę ex illius facto, quo verbis conſecrauit, & verbis, quæ adiunxit, *Hoc facite,* & Eccleſiæ declaratione ſatis conſtat. Congruentia verò ſumi poteſt, primò ex generali ratione ſacramentorum nouæ legis, quæ habere oportuit expreſſam ſignificationem: verba autem expreſſius ſignificant, D quam res. Secundò, quia verba ſunt aptum inſtrumentum ſenſibile, vt, ſicut ipſe dixit, & factum eſt, ita miniſter in perſona eius loquendo operetur, ſicut Ambroſius dixit.

Euchariſtia ſolis verbis ſacerdotis conficitur & non aliàs. Conc. Flor. Irenæus. Niſſen. Hieron. Damaſc.

Dico ſecundò; Verba, quibus hoc ſacramentum conficitur, ſunt certa, & præſcripta. Eſt de fide ex eodem Concil. Florent. Indicatur etiam in Triden. ſeſſ. 13. Probatur ex doctrina ſacramentorum in genere: requiruntur enim in omnibus ſacramentis formę certæ & determinatæ, non tantum propter inſtructionem, ſed etiam propter conſecrationem & inſtitutionm ſacramenti. Optimum eſt teſtimonium Auguſt. 2. contra Fauſtum. *Panis noſter & ca-* E *lix non quilibet, ſed certa conſecratione myſticus fit nobis: proinde ꝙ non ita fit, quamuis ſit panis & calix, non ſacramentum eſt religionis, ſed alimentum refectionis, niſi quod benedicimus & gratias agimus Domino in omni munere ſuo.* Origen. Matth. 15. *Non materia panis, ſed ſuper illum dictus ſermo eſt, qui prodeſt; &c.* Et hoc ſenſu ſæpè inquiunt Patres hoc ſacramentum confici, *verbis cœleſtibus, verbis Dei, verbis Chriſti;* quorum ſtatim teſtimonia referam. Rationes ſunt eædem, quæ præcedentis concluſionis. Prima, quia Chriſtus ita fecit, faciendumque præcepit & inſtituit. Secunda, quia oportuit, verba ſacramẽtorum eſſe certa & præſcripta; tum, propter certiorem, & expreſſiorem ſignificationem; tum, propter maiorem effectus certitudinem. Quæ ratio in hoc ſacramento maximè locum

Conſecrationis verba certa ſunt & præſcripta. Trident. Auguſt. Origen.

locum habet, nam, cum præſentia Chriſti per verba fiat, vt de illa certi eſſe poſſimus, oportuit, verba eſſe definita, ac certa, vt, illis prolatis certum eſſe poſſit, Chriſti corpus adeſſe. Intelligenda eſt autem hæc concluſio de certis verbis, non quoad materialem ſonum, ſed quoad ſenſum & ſignificationem, iuxta doctrinam de ſacramentis in genere; quę in ſequentibus magis explicabitur, magiſque ad præſentem formam accommodabitur. Hinc conſtat delirium eſſe hæreticorum, hoc ſacramentum confici legendo epiſtolam aliquam, aut partem Euangelij: Tum, quia antiquior eſt ritus conſecrationis, quam, vel Epiſtolæ Pauli, vel Ioannis Euangelium: Tum quia ſæpe hæc non leguntur, vel certe à Diacono, vel ſub- B diacono: Demum, quia in Euangelio Ioannis, nec habetur inſtitutio huius ſacramenti, nec forma, ſed promiſſio dumtaxat: In Epiſtola autem ad Corint. narratur inſtitutio huius ſacramenti, quę ex tali narratione non pendet; ſed eadem eſſet, quamuis Paulus illam Epiſtolam nunquam ſcripſiſſet.

Verba conſecrationis, eadē ſunt, quibus Chriſtus confecit. Florent. Trident.

Dico tertio; Verba ſufficientia, & neceſſaria ad hoc ſacramentum conficiendum ſunt illa, quibus Chriſtus illud confecit. Eſt de fide ex eiſdem Conciliis, Florentino dicente. *Forma huius ſacramenti ſunt verba Saluatoris, quib. hoc confecit*, vel (vt alia exemplaria habent) *confecit ſacramentum.* Trident. ſeſſi. 13. c. 3. & colligitur ex capite. Cum Marthę. de celebratione Miſſarum, vbi dicitur. *Chriſtum conficiendo hoc ſacra-* C *mentum expreſſiſſe formam, qua hoc ſacramentum conficitur.* Vnde in capite. Vtrum ſub figura de Conſecratione diſtinct. 2. *Credendum eſt* (inquit Auguſtinus, vel Paſchaſius) *quod verbis Chriſti ſacramenta conficiantur, cuius enim potentia creantur prius, eius vtique verbo ad melius procreantur. Reliqua omnia, quæ Sacerdos dicit aut Cleri chorus cantat, nihil aliud quam laudes, & gratiarum actiones ſunt aut certe obſecrationes, & fidelium petitiones: vnde Sacerdos dicit prius Euangeliſtarum verba, aſſumens; Qui pridie, quam pateretur, & c. porrò deinceps ſunt verba Dei poteſtate, & omni efficientia plena. Accipite & manducate, Hoc eſt corpus meum: in hoc ergo corpus illud creatur.* Sic etiam Auguſtinus ſermone 28. de verbis Domini, *Ante verba Chriſti panis dicitur, vbi Chriſti verba de-* D *prompta fuerint, iam non panis, ſed corpus appellatur.* Clarius Ambroſius. 4. de ſacramentis capite. 4. *Quomodo poteſt quod panis eſt, corpus eſſe Chriſti? Conſecratione. Conſecratiò igitur cuius verbis eſt & cuius ſermonibus? Domini Ieſu. Nam reliqua, quam dicuntur, laus Deo defertur, &c. Vbi venitur, vt conficiatur venerabile ſacramentum iam non ſuis ſermonibus Sacerdos, ſed vtitur ſermonibus Chriſti. Chriſti ergo ſermo hoc conficit ſacramentum.* Idem repetit cap. 5. & lib. de iis, qui initiantur, cap. 9. & lib. de Benedict. Patriarch. c. 9. Chryſoſt. homil. 2. in 2. ad Timot. in fine, inquit. *Sicut verba, quæ locutus eſt Chriſtus, eadem ſunt, quæ Sacerdotes nunc quoque pronunciant, ita, & oblatio eadem eſt.* Et homil. de proditione Iudæ. *Hoc eſt*, inquit *corpus meum, hoc verbo propoſita conſecran-* E *tur.* Et Cyprianus ſermone de Cœna Domini. *Ex quo à Domino dictum eſt. Hoc facite in meam commemorationem; hæc eſt caro mea, & hic eſt ſanguis meus quotieſcunque his verbis, & hac fide actum eſt, panis ipſe ſubſtantialis, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque profecit.* Sic etiam Heſych. lib. 6. in Leuit. c. 22. *Per virtutem Chriſti, & verborum à Deo prolatorum,* dicit, *ſacrificari ea, quæ in altari proferuntur.* Similia ſumi poſſunt ex Iuſtino Apolog. 2. & Cyrill. Hieroſo. Catech. 4. & aliis ſupra citatis. Ratio eſt eadē, quam præcedentium concluſionum. Prima, quia Chriſtus, poſtquam ſuis verbis confecit, dixit, *Hoc facite.* Reſpondent hæretici, non dixiſſe, Hoc dicite: ſed, *Hoc facite,* id eſt, conſecrate. Sed contra: quia ipſum

Auguſtin. Ambroſ. Chryſoſt. Cyprian. Heſych. Iuſtin. Cyrill.

A loqui, eſt quoddam operari: ergo etiam illud poteſt comprehendi ſub illo verbo. *Hoc facite.* Deinde, licet verum ſit, illis verbis præcepiſſe, vt conſecrarent, tamen etiam præcepit modum: quia alias non poſſet illis conſtare, quomodo conſecraturi eſſent: non præcepit autem alium modum, niſi quem ipſe exercuit. Vnde egregie Damaſcenus lib. 4. c. 14. *Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum; &, hic eſt ſanguis meus; &, hoc facite in meam commemorationem: atque omnipotenti eius præcepto, donec ipſe veniat, hoc efficitur (his enim verbis vſus eſt, donec veniat) ac pluuia huic nouæ ſegeti per conſecrationem exiſtit Sancti Spiritus vi inundās* Denique, cum præcepit ritum baptizandi, non dixit, *Dicite, Ego te baptizo in nomine Patris*; ſed ſolum; *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* ergo, ſicut ex materia ſubiecta, & apoſtolica traditione intellexit Eccleſia, illis verbis præſcriptam fuiſſe formam & ritū baptizandi; ita maiori ratione in præſente, ex facto Chriſti, & ſubiunctis eius verbis, *Hoc facite*, intelligimus, præſcriptum eſſe ritum conſecrandi. Et confirmatur, quia alioqui incertum reliquiſſet Chriſtus, quomodo facienda eſſet conſecratio. Vnde inutile eſſet pręceptum conſecrandi, ſi modum non docuiſſet: ergo neceſſario dicendum eſt, vtrumque verbis illis intendiſſe. Secundo eſt congruentia, quia Sacerdos conficit in perſona Chriſti, vt dicit Concilium Florentinum & explicabimus ſect. ſequen. ergo nulla verba aptiora ſunt ad conficiendum, quam illa quibus Chriſtus confecit. Præterea, quia, cum hoc ſacramentum ſit admirabilius, & maxime declarans Chriſti omnipotentiam, maxime etiam decuit, vt verbis eiuſdem Chriſti conficeretur: & ideò de nullo ſacramento legimus, quod illud ſimul inſtituerit & fecerit; ſeu quod conficiendo, illud inſtituerit, niſi de hoc. Vnde neque alia verba inſtituit, niſi illa, per quæ confecit. Quod ſi, cum baptizatus eſt, vt Patres dicunt, vim regeneratiuam, contulit aquis, multo magis, cum conſecrauit verbis, quæ tunc protulit, largitus eſt conſecrandi vim.

Damaſceñ.

Prima illatio ex dictis.

Ex his ſequitur primo; ad conſecrandum non eſſe neceſſariam totum canonem Miſſæ, loquendo de neceſſitate ſacramenti; nam de eccleſiaſtico præcepto poſteà dicemus. Patet, quia nec Chriſtus totum canonem dixit, cum conſecrauit; nec in Eccleſia ſemper fuit in vſu totus canon, neque eodem modo. Nam, licet ab initio naſcentis Eccleſiæ aliquid eius inchoatum fuerit, tamen non ſemper integre ac perfecte fuit præſcriptus, ſed temporis ſucceſſu auctus eſt, partimque mutatus, vt conſtat ex antiquis liturgiis, & ex Dionyſio cap. 3. Eccl. Hierar. & Iuſtin. Apolog. 2. & Clem. lib. 8. conſtitut. ca. 12. & 17. Quinimò addit Greg. lib. 7. Regiſtri. epiſt. 63. tempore Apoſtolorum, ſolam orationem Dominicam adiungi ſolitam verbis conſecrationis. De qua re videri poteſt Gab. lect. 5. in Canon. & Guili. Durand. lib. 4. Ration. cap. 34.

Dionyſ. Iuſtin. Clem. Gregor. Gabriel. Durand.

Secunda.

Secundo ſequitur, non omnia verba & orationes quæ in Miſſa proferuntur, ante verba, quibus Chriſtus conſecrauit, eſſe ſimpliciter neceſſaria ad conficiendum hoc ſacramentum, ſiue ſint verba Eccleſię, vt illa *Communicantes, & memoriam venerantes, &c.* ſiue Euangeliſtarum; vt illa, *Simili modo, poſtquam cœnatum eſt, &c.* Patet iiſdem rationibus; quia verba Eccleſiæ nec ſemper adhibita ſunt, nec Eccleſia poteſt inſtituere aliquid neceſſarium. Vnde Dionyſ. Clem. Ambroſ. & alij Patres ſupra citati aperte docent, orationes omnes, quæ antecedunt verba Chriſti, eſſe, (vt ita dicam) cæremoniales, & pręuias, non vero ſimpliciter neceſſarias. Et ex eiſdem Patribus & rationibus conſtat altera pars de verbis Euangeliſta-

rum & Pauli; quia Chriſtus ad conſecrandum non A dixit illa, ſed fecit id, quod per ea refertur: oſtenſum eſt autem, ſola verba Chriſti eſſe ſufficientia ad conſecrandum. Et confirmatur, nam antequam Euangeliſtæ,& Paulus ſcriberent ſimilia verba, fiebat in Eccleſia conſecratio, & tamen non recitabantur ea verba. Tandem, quod ſignificatur per illa verba, non eſt eſſentiale, nec neceſſarium ad cōficiendum hoc ſacramentum: non enim eſt neceſſe, vt Sacerdos accipiat panem in manus; neque vt præmittat aliam benedictionem, nec gratiarum actionem: ergo nec verba ipſa erunt ſimpliciter neceſſaria. Contra hanc partem referri ſolet opinio Scoti, quam tractabimus diſputatione ſequēte, in principio. B

Tertiò. Tertiò ſequitur, nec verba, nec orationes, quæ adiunguntur poſt verba Chriſti, eſſe neceſſaria ſimpliciter ad conſecrandum. Hoc eſt iam omnino certū de fide, & primū conſtat ex principio poſito, quod hoc ſacramentum conficitur verbis Chriſti; vt Cōcil. Flor. dixit, & Sancti ſupra citati; ergo tantū verba Saluatoris ſunt neceſſaria. Confirmatur primò, quia ſtatim, ac Chriſtus dixit, hoc eſſe ſuum corpus, vel ſanguinem, cœpit eſſe verum, quod dixit, & conſecratio perfecta fuit, vt docuit Trident. ſeſſio. 13. c. 4. & ſtatim ſubiunxit, *Hoc facite in meam commemorationem*, quæ verba ſine dubio non ſunt neceſſaria ad conſecrationem, cum ſupponāt factam: ergo multo minus quælibet alia neceſſaria erunt. Patet conſequentia, quia implendo verbum illud Chriſti, *Hoc facite*, ſufficienter fit conſecratio. Sed fortaſſe pro Græcis aliquis dicet, Chriſtum ante illa verba panem benedixiſſe, quam benedictionem probabile eſt, vt ſupra vidimus, fuiſſe orationem ſiue deprecationem aliquam præuiam, qua tanti myſterij ſanctificationem à Patre poſtulauit: ſic igitur dicet, ex facto Chriſti colligi, aliquam orationem, vel deprecationem eſſe neceſſariam, quamuis fortaſſe neceſſarium non ſit, vt fiat his verbis, aut illis: nam idē eſt ſubſtantialis ſenſus, vt in variis liturgiis videre licet. Vnde etiam Catherin. opuſc. de verbis conſecrationis circa finem exiſtimat, deprecationem eſſe neceſſariā, quamuis interdum anteponi poſſit, interdum poſtponi aliis verbis Chriſti. Et conſequenter ſentit, quando deprecatio anteponit̄, vt nunc fit in Eccleſia Latina, ſtatim poſt verba Chriſti, incipere ipſum eſſe in ſacramento; ſi verò poſtponatur, nō incipere, donec fiat deprecatio, in quo grauiſſimè errat, vt dicam ſtatim.

Tridentin. Catherin.

Cæterum hæc Græcorum fuga facilè refellitur; tum, quia valde incertū eſt, fueritne Chriſti benedictio oratio præuia, à conſecratione diſtincta, & qualis fuerit: verba aūt ad cōſecrationem neceſſaria, certa eſſe oportet; tū etiam, quia eſto, admittamus illam orationem, nullo fundamento dicitur, neceſſariā eſſe, cum adhiberi potuerit ſolū propter exemplum, vt miraculi magnitudinem commendaret, vt Ioan. 11. & aliàs ſæpè facere ſolebat. Præſertim, quia non omnia, quæ tunc fecit Chriſtus, de neceſſitate conſecrationis ſunt; aliàs omnino neceſſarium erat ſumere panem in manus, leuare oculos, gratias agere, & ſimilia: ergo ex traditione Eccleſiæ, & præciſa verborum ſignificatione ac veritate eſt diſcernendum, quid ſit ſimpliciter neceſſarium: Eccleſia autē nunquam iudicauit, aliam deprecationem eſſe neceſſariam, cum nec ſemper illam adhibuerit, nec ſemper eodem modo illa vſa fuerit; neque eodem tempore. Vnde ſecundo confirmatur; quia, ſicut in facto Chriſti, ita etiam nunc in conſecratione, quæ fit per miniſtros Chriſti, ſtatim poſt illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, nullo ſuperaddito, eſt Chriſtus præſens ſub ſpeciebus panis: ergo alia verba neceſſaria non ſunt. Antecedens de fide eſt, & ſatis conſtat ex vſu Eccleſiæ, nam ſtatim, illis verbis finitis, Chriſti corpus adorandum populo proponitur: Reſpondet Catherinus: in Eccleſia Latina ita fieri, quia iam præceſſerat deprecatio, quod temere & ſine fundamento dictū eſt; tū, quia Eccleſia & Patres non tribuunt efficaciā deprecationi præcedenti, ſed verbis Chriſti; tū etiam, quia nullus Catholicorū cenſet, aliquā orationem ex his, quę præcedunt in Canone Miſſæ ante verba Chriſti, eſſe ita neceſſariam, vt ſi fortaſſe, vel obliuione, vel malitia mutetur, conſecratio non teneat: quia non eſt defectus eſſentialis, ſed ceræmonialis dumtaxat. Præterea, quia etiam in Eccleſia Græca creditum eſt, adeſſe Chriſtum poſt ipſius verba, etiam ſi deprecatio poſtea ſubiiceretur: quod rectè probat Beſſarion. lib. de verbis conſecrationis; quia etiam ex vſu antiquorum Græcorū ſtatim ac verba Chriſti ſuper oblata proferebantur, populo adoranda proponebantur; quod ex antiquis liturgiis colligere licet, præſertim Baſilij, & Chryſoſt. in quib. ſtatim poſt illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, oſtenditur populo corpus Chriſti, & populus reſpondet, *Amen*, quaſi huic veritati conſentiens, nā, vt rectè dicit Leo Papa ſermo. 6. de ieiunio ſeptimi menſis, *Fruſtra ab illis reſpondetur, Amen, qui non credunt adeſſe verè corpus & ſanguinem Domini.* Vnde in Miſſa Æthiopum poſt verba conſecrationis dicit populus, *Amen, amen, amen, credimus & confidimus, te laudamus Deus noſter, hoc verè corpus tuum eſt*, & ſimilia repetunt poſt verba calicis. Denique Græci in Florent. ſeſſ. 25. hanc veritatem confeſſi ſunt: nam ex eorum antiquis Patrib. Chryſoſt. Damaſc. Cyril. & euidenter colligitur. Vltimo confirmatur hæc veritas; quia in omni ſacramento verba formæ ſufficiunt ad effectum ipſius formæ, neque indigent alia precatione adiuncta, vt conſtat ex doctrina de ſacramentis in genere; & de Baptiſmo ſpecialiter docuit Auguſt. lib. 6. de Baptiſm. cap. 25. & eſt eadem ratio de reliquis, nam, licet in Extrema vnctione requiratur oratio deprecatiua, tamen illa non eſt adiuncta formæ, ſed eſt ipſa forma ſic à Chriſto inſtituta propter ſpecialem rationem illius ſacramenti: deprecatio autē ab Eccleſia adiuncta nunquā requiritur ad efficaciam formæ: ergo multo minus requiritur in hoc ſacramento. Probatur conſequentia, non ſolum à paritate rationis, ſed etiam ex maiori nobilitate huius ſacramenti; & quia in eo ſpeciali modo operatur miniſter in perſona Chriſti, & vtitur verbis eius, repræſentans illum. Item, quia aliàs valde ambigua, & indeterminata eſſet hæc forma, & efficacia eius. Vnde enim conſtaret, quando eſſet facta oratio, vel deprecatio neceſſaria? Denique veritas illorum verborum valde eſſet incerta; neque ex illa ſatis poſſet conuinci infallibilis Chriſti prēſentia: quia ſæpe nō fieret, ſi non eſſet facta ſufficiens deprecatio: & tunc eſſet falſa forma. Vel, ſi dicatur eſſe, quaſi ſuſpenſa, donec fiat precatio, eadem ratione poterit dicere alius hæreticus, eſſe ſuſpenſam vſque ad vſum, vel ad aliud tempus, pro vniuſcuiuſque placito. Vnde (vt hoc obiter dicamus) propter hanc rationem inter alias non oportet, formam huius ſacramenti eſſe deprecatiuam; quia cum talis forma non ſignificet, ita eſſe, vel futurum eſſe, quod poſtulatur, ex modo ſuo non indicat infallibilem effectum, quamuis aliunde poſſit eſſe infallibilis ex pacto diuino. Oportuit autem, formam huius ſacramenti, ita ſignificare Chriſti præſentiam, vt ex veritate eius infallabilis eſſet talis præſentia.

Ioann. 11. Beſſarion. Leo. C Florentin. Auguſt. D E

Ad

Ad fundamẽtum tertiæ opinionis, ſolutiones variæ. Prima.

Ad fundamentum tertiæ ſententiæ (reliquæ enim nullum habent) ſunt qui exiſtiment, vt refert ſupra Beſſarion, orationes poſitas eſſe olim ante verba conſecrationis: nunc autem ordine liturgiarum inuerſum eſſe. Quæ reſponſio inuenta eſt ad vitandam argumenti vim: ſed nulla coniectura nititur, quin potius Græci in Concilio Florentino conceſſerunt, ſe illum ritum ſeruare, quem à Patribus acceperant. & German. Conſtantinopol. coætaneus Damaſceno, in Theoria rerum Eccleſ. illas preces ponit poſt conſecrationem. Denique apud Clementem eodem ordine collocantur. Quapropter variæ adhibentur à Beſſarione & ab aliis reſponſiones. Prima, vt illa deprecatio non tam intelligatur in ſenſu deprecatorio, quàm gratulatorio, quemadmodum cum oramus, vt Deus ab angelis laudetur, & vt ſit infinite beatus ac glorioſus. Cui reſponſioni addi poteſt, voluiſſe Patres hac oratione explicare ſimul, & Spiritum ſanctum eſſe authorem huius doni, & affectum ſuũ, quo vehementer exoptant illud: & ideò per modum deprecationis illam orationem protuliſſe.

Damaſcen.

Clemens.

Secunda.

Secundò additur, eos non petere, vt denuo conficiatur ſacramentum, ſed vt permaneat, & conſeruetur Chriſtus in illo; non quia neceſſaria exiſtimetur oratio, vel quia dubitetur, an illa præſentia Chriſti ſub ſpeciebus duratura ſit, ſed ſolum ad explicandũ affectum, quaſi per exaggerationem quandam, ſicut etiam nunc ante conſecrationem petit Eccleſia, vt fiat corpus Chriſti: & vt illa oblatio benedicta, adſcripta, & rata habeatur: non quia formidet de effectu verborum, neq; quia exiſtimet, illam orationem eſſe neceſſariam, ſed vt fateatur, authorem illius operis eſſe Spiritum ſanctum, ſimulque affectum ſuum explicet, ad hunc ergo modum poteſt explicari oratio poſt conſecrationem facta. Sicut Marci. 15. mulieri cui ſanitatẽ contulerat dixit Chriſtus. *Vade in pace, & eſto ſana à plaga tua*, vbi nõ concedit nouũ beneficium, ſed oſtendit beneplacitum ſuum, vt ſanitate ſibi conceſſa fruatur: ita ergo potuit Eccleſia, illa oratione diuinum hoc beneplacitum poſtulare. Quæ reſponſio placuit Gentiano Herueto in præfatione ad lib. Nicolai Cabaſilæ.

Tertia.

Tertio, intelligendo orationem illam deprecatorie & per illam poſtulari conſecrationem, dicunt aliqui, quamuis poſterius tempore fiat, tamen referri ad ipſummet tempus conſecrationis, nam, licet hæc ſucceſſiue fiant, quia non põt homo ſimul omnia explicare, tamẽ ita geruntur, vt ad idem inſtans conſecrationis referantur: quomodo Gabriel lect. 54. in Canone exponit illam orationem canonis Miſſæ, *Fiat commiſtio & conſecratio*; ſed illa oratio alium habet ſenſum, vt ſtatim dicemus, &, vt verum fatear, hæc tertia expoſitio captu eſt difficilis.

Gabriel.

Quarta.

Quartò ergo, & præcipue exponitur illa deprecatio, vt per illam non poſtuletur conſecratio corporis Chriſti veri, ſed myſtici, id eſt, non petitur, vt fiat ſacramentum, ſed vt ita fiat, vt illis proficiat, qui ad illud adorandum, vel ſuſcipiendum accedunt. Et hãc reſponſionem dederunt Patres Græci in Concilio Florent. & patet ex ipſis verbis: apud Clementem enim dicitur, *Vt oſtendat panem hunc corpus Chriſti*, non dicit, *vt faciat*, ſed *vt oſtendat*, ſcilicet in effectu, & ideò concludit, *vt qui eum participauerint, in pietate firmentur*. Sic etiam Baſilius. *Orat venire Spiritum ſanctum ſuper nos, & ſuper propoſita munera, & benedicere ea & ſanctificare, & oſtendere corpus Chriſti, nos autem de vno pane & calice participantes coadunet inuicem, &c.* Chriſoſt. ſic inquit. *Fac panem iſtum pretioſum corpus Filij tui, &*

Baſil.

Clemens.

A *quod eſt in calice iſto, pretioſum ſanguinem, vt fiat cõmunicantibus in emundationem animæ.* Hic eſt ergo ſcopus illarum omnium orationum. Vnde Iacobus ſic inquit. *Ne propter me, & peccata mea repudies populum tuum, benigne Domine, miſerere noſtri Domine, & mitte ſuper nos & ſuper hæc dona Spiritum ſanctum tuum*, & concludit. *Vt ſint nobis ex iis ſumentibus in remiſſionem peccatorum.* Et in eundem ſenſum dicebatur antea in Canone Miſſæ illa oratio. *Fiat commiſtio & conſecratio corporis & ſanguinis tui accipientibus nobis in vitam æternam*: quæ ad tollendam ambiguitatem mutata eſt in hunc modum. *Hæc commiſtio, & conſecratio corporis & ſanguinis Domini fiat accipientibus nobis in vitam æter-*
B *nam.*

Iacobus.

Ad Patres, qui dicunt, conſecrationem perfici precatione, vel gratiarum actione, primum dicitur: ſępe ſignificari per has voces totum Miſſæ officium, in quo fit corporis & ſanguinis Domini conſecratio: ſolent enim ſæpe Sancti appellare ſacramentum, vel effectionem ſacramenti à cerȩmoniis, quæ in illo peraguntur: quando vero oportet diſtinguere Eccleſiaſticas preces à verbis conſecrationis: ſatis diſtincte & expreſſe id faciunt, vt vidimus. Deinde ipſamet conſecratio in actu exercito (vt ſic dicam) eſt quædam inuocatio Spiritus ſancti, & deprecatio: nam, quia ex promiſſione & inſtitutione Chriſti, Spiritus ſanctus aſſiſtit his verbis ad perficiendum con-
C ſecrationem, ideò miniſter huius ſacramenti profert illa verba, nixus in virtute Spiritus ſancti: & ideò implicite inuocat illum, quod quia commune eſt omnibus formis ſacramentorum, ideò hoc eodem modo de omnibus Sancti loquuntur. Quod autem conſecratio ſit etiam gratiarum actio, iam in ſuperioribus dictum eſt, nam hoc eſt ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, quod ipſa conſecratione perficitur, & offertur. Alij denique Patres intra doctrinam traditam exponendi ſunt. Quod ſi interdum videntur requirere preces Eccleſiæ, exponendum eſt ex quadã congruitate & decentia; tum, vt miniſter ſacramenti fateatur indignitatem & infirmitatem ſuam, tum etiam, vt populus ad deuotio-
D nem excitetur: de loco autem Damaſceni ibi citato, in ſuperioribus dictum eſt, etiam poſt conſecrationem vocatam eſſe à Patribus *antitypon*, quando autẽ Damaſcenus ibi citat Baſilium, fortaſſe non meminit huius loci liturgiæ; vel in oratione, qua ipſe vtebatur, non erat verbum, *antitypon*. Nam quod ipſe non dubitauerit, quin ſtatim poſt verba Chriſti perficiatur conſecratio, ex aliis eius verbis manifeſte oſtenſum eſt.

SECTIO IV.

Vtrum forma huius ſacramenti proferatur à miniſtro, recitando, vel etiam ſignificando.

PRima ſententia eſt, miniſtrum recitare, quid
E Chriſtus dixerit, atque adeò in verbis miniſtri nõ oportere aliam veritatem quærere, niſi ſolum, quod Chriſtus talia verba protulerit. Ita Innocent. lib. 4. de hoc myſt. c. 17. Durand. in 4. d. 8. q. 2. ad 1. Maior ibi ad 2. Gloſſ. in cap. Timor. de conſecrat. d. 2. Ocham quodlib. 2. q. 1. Cath. opuſc. quibus verbis Chriſtus conſecrauerit, & Picus Mirand. in Apolog. q. 10. Et hanc opinionem ſatis probabilem eſſe exiſtimant Gab. lect. 48. in Canon. Ledeſm. q. 19. art. 5. Fundamentũ eſt, quia Sacerdos non poteſt ſignificatiue vere dicere, *Hoc eſt corpus meum*, quia illud nullo modo eſt corpus Sacerdotis. Dices illud *meum*, referri ad Chriſtum, in cuius perſona Sacerdos loquitur, ſicut cum angelus in perſona Dei dicebat, *Ego ſum Deus*. Sed contra: quia ex ipſo modo, quo Sacer-

1 Sententia. Innoc. Durand. Maior. Gloſſa. Ocham. Mirand. Gabriel. Ledeſmã.

dos loquitur, oſtendit ſe non agere perſonam alterius, ſed referre quæ alter locutus eſt: ſic enim inquit, *Qui pridie, quam pateretur, accepit panem fregit, deditque diſcipulis ſuis, dicens: Hoc eſt corpus meum*: ergo aperte refert, quod alter dixit. Et deinde (vt Durandus ponderauit) ſubiungit verbum de futuro. *Qui pro vobis effundetur, vel, quod pro vobis tradetur, vt* Græci addunt, quæ verba nunc formaliter prolata falſa eſſent: quia iam nunc non eſt effundendus ſanguis Chriſti: eſt ergo tota illa materialis tantum recitatio.

2. Sententia.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, Sacerdotem, etiam ſi priora verba Canonis, vſque ad illud verbum, *dicens*, tantum recitando proferat, tamen quando verba conſecrationis profert, iam nullo modo recitando, ſed ſignificando loqui. Ita Marſil. q. 6. art. 1. 2. p. dub. 6. in fine. Gab. dicta lect. 48. Fundamentum eſt, quia repugnat, eadem verba ſimul materialiter, & formaliter proferri: tum quia non poteſt idem homo ſimul in propria, & in aliena perſona eiſdem verbis loqui: tum etiam, quia illi duo modi proferendi requirunt diuerſam & æquiuocam ſignificationem in verbis; vt in præſente; ſi Sacerdos refert, quid Chriſtus dixerit, verba Chriſti deſignabunt illas numero ſpecies panis, quæ fuerunt in manibus Chriſti: ſi vero formaliter & ſignificatiuè loquitur, deſignabunt ſpecies, quæ ſunt in manibus ipſius Sacerdotis: repugnat ergo ſimul coniungi illos duos modos in eodem ſermone.

Marſil. Gabr.

3 Sententia. Bonau. Aegid. Soto.

Tertia opinio eſt, Sacerdotem materialiter & formaliter dicere verba conſecrationis; indicat D. Tho. hic art. 5. expreſſius tenet Bonauent. d. 8. 2. p. art. 1. q. 1. Ægidius Theorem. 42. Clarius Soto, d. 11. q. 1. art. 5. qui tamen videtur diſtinguere inter proferre materialiter, & proferre recitatiuè: ait enim Sacerdotem proferre hęc verba, & ſignificatiuè, & recitatiue, non tamen materialiter, & ſubdit, D. Thomā non reprobare dictum Innocentij, quatenus dicit accipi hæc verba recitatiuè, ſed quatenus dicit accipi materialiter. Quæ verba alicui videri poterunt inuoluere repugnantiam: ſed non ita eſt ſi termini intelligantur: quia Soto accipit illud, materialiter, quaſi priuatiuè, ita vt idem ſit quod recitatiuè, abſque vlla præſente ſignificatione. Omiſſis autem verbis, vt rem exponamus, conſiderandū eſt, aliud eſſe loqui de his verbis, prout nunc dicuntur à Sacerdotibus in canone Miſſæ, & aliud prout neceſſarium eſt ea proferri ad ſacramentum conficiendum.

Dico ergo primo, nunc de facto Sacerdos ita profert verba conſecrationis, vt referat ac recitet, quid Chriſtus dixerit. Hæc eſt euidens ex ipſo contextu Canonis Miſſæ, *Benedixit, fregit, deditque diſcipulis ſuis dicens: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum.* Vbi in tribus primis verbis refert Sacerdos, quid Chriſtus fecerit, in verbo autem illo, *dicens*, refert, quid dixerit: vnde illa duo verba *Accipite & comedite*, recitatiue proferuntur: ergo idem eſt de immediatè ſequentibus, *Hoc eſt corpus meum*; Cur enim contra omnium conceptionem dicemus ſubito præſcindi, ac prætermitti hiſtoriæ recitationem? Et confirmatur, primò ex illa particula, *enim*; nā ſi illa nō ſumitur recitatiue, incongruè, & abſq; vllo ſenſu adiungitur: quia prout hîc & nunc profertur, nihil formaliter ſignificare poteſt, cum reddat cauſam præcedentium verborum, quæ ſolum recitando fuerunt prolata. Confirmatur ſecundo, quia vt verus ſit totus ille ſermo Sacerdotis, neceſſe eſt, vt Chriſtus protulerit illa verba, *Hoc eſt enim corpus meum*: quia reuera, & Sacerdos hoc affirmare intendit, & qui audiunt, ita intelligunt: ergo reuera eſt recitatio.

Verba quib. conſecrauit Chriſtus Dominus, recitat Sacerdos.

A Dico ſecundo, verba conſecrationis non tantum recitando, ſed formaliter etiam ſignificando proferuntur à Sacerdote. Hanc concluſionem, præter authores ſupra citatos, in ſecunda & tertia opinione, tenet Alexan. Alenſ. 4. p. quæſtio. 33. membr. 3. artic. 2. §. 1. Richard. diſt. 8. art. 3. q. 1. vbi idem ſentit Scotus, quæſtio. 2. Paludan. Capreol. & alij, Ocham quodlib. 2. quæſt. vlt. Ratio Diui Thomæ eſt, quia, ſi verba nō proferrentur formaliter, nō applicarentur ad materiam præſentem, & ita non perficeretur ſacramentum. Quam rationem impugnant Richar. & alij, quia potuiſſet Chriſtus inſtituere, vt verba ſolum materialiter prolata haberent vim ſacramentalem, & ita poſſent applicari ad materiam per intentionem miniſtri, ſuppoſita inſtitutione. Tamen D. Tho. non loquitur de potētia Dei abſoluta, ſed ſuppoſita ordinaria lege gratiæ; & hoc modo eſt ratio ſolida: quia ſacramenta efficiunt, quod ſignificant: ergo, vt verba efficiant cōſecrationem pręſentis materiæ, oportet, vt illam ſignificent; vel è contrario, ſi illam non ſignificant, nec etiam efficiunt, & hic eſt ſenſus rationis D. Thom. Et amplius explicatur; quia, ſi illa verba ſolum materialiter proferrentur, ex veritate illorum nō poſſet colligi, hoc, quod nūc eſt in manibus Sacerdotis, eſſe verum corpus Chriſti, quia illa, hoc non ſignificant. Dices, colligi hoc ex veritate verborum Chriſti; nam ipſe formaliter illa protulit. Contra, quia ex illis ſolum colligitur id, quod fuit in manibus Chriſti, fuiſſe corpus eius, quia verba Chriſti formaliter ſumpta ſolum illud ſignificabant. Dices, ex facto Chriſti colligi, idem fieri in manibus Sacerdotis; quia ipſe Chriſtus dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*: ſed certè, ſi Sacerdos tantum recitat verba Chriſti, & veritas verborum, vt à Sacerdote proferuntur, non requirit præſentiam realem, valde eneruantur huius fidei fundamenta, dum ad ſolam facti Chriſti ſimilitudinem reuocantur: nam poſſet aliquis dicere ſimilitudinem tantum eſſe in externa cęræmonia & recitatione verborum, non in efficacia, & potentia: multo ergo congruentius dicitur, accipi verba formaliter. Vnde Conc. Trid. cum ex veritate verborū colligit præſentiam, & cum dicit, quędam eſſe hic ex vi verborum, non loquitur tantum de verbis, vt à Chriſto prolata ſunt, ſed etiam vt à Sacerdote proferuntur. Sancti præterea propter hanc cauſam dicunt, Sacerdotem loqui in perſona Chriſti, vt virtute verborum conficiat. Sic Chryſoſtom. hom. 83. in Matth. & homil. 2. in 2. ad Timoth. eundem eſſe dicit, qui nunc conſecrat, quique per os Sacerdotis eadem verba pronuntiat: ſic etiam Ambroſ. 4. de ſacram. c. 4. *Quando peruenit*, inquit, *Sacerdos ad conficiendum ſacramentum, iam non ſuis, ſed vtitur ſermonibus Chriſti.* Et confirmatur primo à poſteriori; quia aliàs ex vi talis formæ non eſſet neceſſaria præſentia materiæ; quia ſi Sacerdos nō profert ſignificatiuè; ergo per pronomen *hoc*, non deſignat aliquid, ſed ſolum refert, quid Chriſtus dixerit, & deſignauerit. Confirmatur ſecundò; quia aliàs formaliter ac propriè non vteremur nunc ea forma, qua Chriſtus vſus eſt, ſed ſolum in materiali ſono verborum: quia Chriſtus vſus eſt illis verbis, vt ſunt propoſitio ſignificans verū, vel falſum; nos verò materialiter tantū illa ſumimus, vt extremum cuiuſdā propoſitionis, in qua affirmamus, Chriſtum illa dixiſſe. Confirmatur tertio, quia in omnibus aliis ſacramentis nouæ legis verba formaliter proferūtur: ergo maiori ratione, & altiori modo, id debuit ſeruari in hoc ſacramento, quod excellentius eſt. Hoc vero ex ſequente concluſione amplius conſtabit.

Cōſecrationis verba nō recitatiue tantum, ſed ſignificatiue ſimul à Sacerdote proferuntur.

Alex. Richard. Scotus. Palud. Capreol. Ocham.

Trident.

Chryſoſt.

Ambroſ.

De neceſſitate conſecrationis eſt quod verba ſignificatiue proferantur, non vero quod recitentur.

Dico tertio, de neceſſitate cōſecrationis eſt, quod A hæc verba formaliter proferantur, non vero quod recitentur, Chriſtum ea protuliſſe. Hæc poſterior pars probari facile poteſt, quia, ſi ſacerdos nulla alia proferat verba, niſi ſola illa, quibus corpus conficitur, ſufficient ad conſecrationem: ſed, ſi ſola illa proferat, non referet, Chriſtum illa dixiſſe: quia non conficit propoſitionem, qua id affirmet: ergo recitatio illa, ſeu materialis prolatio, non eſt de neceſſitate ſacramenti. Dicet aliquis fortaſſe, ex intentione miniſtri poſſunt tunc materialiter tantum proferri; vt, ſi non intendat aliquid affirmare, ſed ſolum proferre verba ſimilia iis, quæ Chriſtus protulit: Reſpondetur, & hanc intentionem vix eſſe poſſibilem, B ſi miniſter, re uera intendit præſentem panem conſecrare; & eſto, ſit poſſibilis, conſtat nulla ratione eſſe neceſſariam. Quod præteteà explicatur, probando ſimul formalem ſignificationem eſſe neceſſariam; quia neceſſe eſt, vt ſacerdos intendat conficere præſentem panem: ergo neceſſe eſt, vt hoc ipſum intendat, cum dicit, *Hoc eſt &c.* quod eſt, formaliter verba illa proferre. Patet conſequentia, quia non poteſt aliter hunc panem conficere, & tranſmutare in corpus Chriſti, niſi hoc ſignificando per verba, quæ profert: quia in ſacramentis nouæ legis non ſunt ſeparabilia illa duo; ſcilicet, proferre ad efficiendum, & ad ſignificandum: imò hoc ſecundum eſt quaſi fudamentum alterius: & magis eſſentiale ſacramento, vt ſic.

Obiectio.

Dices; ergo qui priorem opionem ſequitur, cum intendat verba illa materialiter tantum proferre, non conficiet:

Solutio.

Reſpondetur, aliud eſſe opinari, aliud intendere; licet ergo quis opinetur, illa verba materialiter proferre, tamen re ipſa intendit, ea proferre, prout Chriſtus inſtituit: vnde, licèt quis ex priuato errore intenderet materialiter proferre, tamen quia ſemper habet intentionem faciendi, prout Chriſtus inſtituit, neceſſariò habet implicitam intentionem proferendi verba formaliter, & ſignificatiuè; nec prior intentio hanc poſteriorem excludit, ſed hæc potius illam corrigit.

Obiectio altera Solutio.

Dices; quid ſi expreſſa intentione excluderet formalem ſignificationem verborum, ita vt omnino nolit aliquid verbis illis affirmare. Reſpōdetur, dummodo ſemper retineat generalem intentionem, exiſtimās, ob priuatum errorē, vnam non eſſe contrariam alteri verè conficiet; quia ſemper ſubmittet particularem intentionem, quæ materialis eſt, alteri vniuerſali, quæ eſt veluti formalis, & non procedens ab aliquo errore, ſed ex abſoluta voluntate conficiendi ſacramentum; & ideò eſt omnino efficax: male autem faceret miniſter habendo illam intentionem, & abutendo ſua priuata opinione, prȩſertim, cùm, vel nihil, vel parum probabilis ſit; quod ſi adeò eſſet temerarius, vt directè excluderet generalem intentionē, ſi ſuæ priuatæ repugnaret, id eſt, ſi intenderet non proferre verba formaliter, etiam ſi ex Chriſti inſtitutione ita proferenda ſint, tunc nihil conficeret, quia non habet debitam intentionem ſcilicet, formaliter loquendi, & proferendi verba, quȩ aliqua ratione neceſſaria eſt; ſed hic modus intentionis non pōt moraliter accidere, quin potius exiſtimo, quidquid ſpeculatiuè opinentur miniſtri huius ſacramēti, practicè tamen nullum eſſe, qui cum incipit proferre formam, *Hoc eſt corpus meum,* non intendat demonſtrare id, quod in manib. vel coram oculis habet; atque ita formaliter, & ſignificatiuè loqui.

Ad fundamēta primæ opinionis reſponſio.

Ad fundamenta primæ opinionis iam reſponſum eſt, illud pronomen, *meum*, non referre Sacerdotem, ſed Chriſtum, in cuius perſona miniſter loquitur. Ad primam verò confirmationem in contrarium reſpondetur, illam probare, Sacerdotem etiam loqui recitatiuè; non verò, non loqui ſignificatiuè. Ad ſecundam Durandi, prima expoſitio eſt, verba hæc, *qui pro vobis effundetur*, non ſignificare effuſionem cruentam, quæ facta eſt in paſſione; ſed incruentam, quæ fit in ſacramento, vt ſenſus ſit; *Qui pro vobis effundetur,* id eſt, ad bibendum dabitur ſeparatim à corpore ex vi verborum; vel certè, vt referatur ad effectum: quia cum ſanguine Chriſti abluamur, quando illū ſuſcipimus, merito pro nobis effundi dici poteſt; quæ expoſitio indicatur de conſec. d. 2. c. Si quotieſcunque. ex Ambroſ. lib. 4. de ſacra. vlt. & eam videtur probare Cano. 12. de locis, c. 12. Melius Ianſen. c. 121. concord. dicit, effundi in ſacramento, non eſſe dari ad bibendum, ſeu in nobis infundi; hoc enim modo non effunditur, ſed de ſe ſupponit potius peccata remiſſa. Igitur effundi in ſacramento, eſt, offerri & libari Deo in ſacrificium. Cui expoſitioni fauet, quod in Græcis codicibus de præſente legitur, *effunditur*; & præſertim apud Lucam, non ſolum dicitur ſanguis effundi, ſed calix, quod propriè indicat effuſionem ſacramentalem. Et ita etiam in præſenti legitur in VII. Synodo, act. 6. tomo 3. in fine, legiſſe etiam ita videntur, Theoph. Euthym. & alij Græci. Secunda expoſitio, quæ communior, ſine dubiò, magiſque litteralis eſt, Chriſtum fuiſſe locutum de cruenta effuſione, quæ, quia iam proxime inſtabat, C de præſente etiam ſignificari potuit; quamquam rectè Vulgatus interpres ad exprimendū ſenſum magis litteralem, de futuro verterit; & ita legunt & exponunt, non modo Latini Patres, ſed etiam Græci, Baſil. Damaſc. Chryſ. ſuperius citati, & Scholaſtici, præſertim D. Th. ar. 3. ſequente. Hac ergo expoſitione ſuppoſita, ad Durādi argumentū reſponderi pōt, primò, ſicut loquitur Sacerdos in perſona Chriſti, ita ſua intentione fieri præſentē illi tempori, in quo Chriſtus illa verba protulit; atque ita illa verba de futuro referri ad tempus, pro quo dicta fuerunt; ſicut nunc interdum orat Eccleſia. *Veni Domine, & noli tardare.* Sed hoc non placet, quia eſt ſenſus valde metaphoricus: & ſolum eſt verus per quandam repræſentationem, D & multum poteſt derogare veritati huius ſacramenti: nam ſimiliter poſſet quis dicere, illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, non referri ad præſens tempus, ſed ad illud, pro quo Chriſtus illa protulit. Verius ergo dicitur, illa verba de futuro non eſſe de eſſentia formæ, & ideò non proferri formaliter, ſed materialiter tantum. ſicut enim verba, quæ proximè præcedunt, *Accipite & comedite*, quia non ſunt de eſſētia, proferunt̄ tantum materialiter & immediate poſt illa Sacerdos induit perſonam Chriſti, & iam non tantum recitatiuè, ſed formaliter loquitur, ita finitis eſſentialibus verbis formȩ deponit perſonam Chri: quia iam expleuit munus, quod ſub ea ratione exercebat, & materialiter tantum ſenſum, recitationemque E proſequitur. Neque eſt inconueniens, in eodem contextu orationis, quædam verba inter media ſignificatiuè proferri, cum antecedentia & ſubſequētia ſolum proferantur materialiter: quia tota illa oratio continua vnum integrum ſenſum reddit: quia omnia verba recitatiuè proferuntur; quędam tamen ex illis ſumi poſſunt vltra hunc ſenſum ſignificatiue propter myſterium, quod operantur, & hoc nullam parit confuſionem, vel æquiuocationem: quia ratio ipſius myſterij, & intentio ſacerdotis exterioribus ſignis indicata vtrumq; ſenſum facile admittit.

Ambroſ. Cano. Ianſen.

7. Synod. Theophyl. Euthym.

D. Thom.

Vnde ad fundamentum ſecundæ opinionis negatur, eſſe impoſſibile idem verbum proferri recitatiue & ſignificatiue, quando vtrumque poteſt cadere ſub intentionem loquentis, & accommodari verbis, vt,

vt, ſi quis dicat, Chriſtus docuit orare, dicens, *Pater noſter,&c.* poteſt ſimul recitare factum Chriſti,& orare; & ita ſecundum diuerſos reſpectus poteſt loqui in perſona aliena,& in propria; in propria, quatenus verba alterius refert; in aliena quatenus perſonam alterius induit,& repræſentat; vt, ſi Regium conſilium hoc modo ſententiam proferat his vel ſimilibus verbis. *Nobis iniunctum eſt, vt ſententiam feramus: dicentes, Ego Rex in hac cauſa dico, &c.* Aliud exemplum eſt, ſi quis ita loquatur, *Ariſtoteles dixit, quod ego etiam dico, Mundus fuit ab æterno:* ille ſimul recitatiuè proferret illa verba, mũdus fuit ab æterno, & ſignificatiuè; nam ſic loquẽdo hæreticus eſſet. Hoc ergo non eſt impoſſibile; & ita in propoſito fit ex intentione Sacerdotis, qui intendit, & verba Chriſti referre, & circa materiam ſibi præſentem ſignificare & facere effectũ ſimilẽ illi, quẽ Chriſtus effecit,& ſignificauit. Dices, illũ duplicẽ ſenſum rectè coniungi, quando in vtroq; verba habent eandẽ omnino ſignificationem vt ſeruatur in omnibus allatis exemplis: hic verò habet ſpecialem difficultatem, propter pronomẽ illud, *Hoc*, q aliud demonſtrat in ore Chriſti, aliud in ore Sacerdotis:. Reſpondetur, ſatis eſſe, verba eſſe eadẽ,& eiuſdẽ formalis ſignificationis, & demonſtrare idem proportionaliter; ſcilicet, corpus Chriſti, vt cõtentũ ſub ſpecieb. præſentib. reſpectiuè. Vnde nõ repugnat, Sacerdotẽ ſimul, & eodem verbo referre, Chriſtum dixiſſe: Hoc, quod ſibi erat præſens, eſſe corpus ſuũ; & ſimul affirmare, hoc, q ſibi eſt præſens, eſſe corpus Chriſti; præſertim, quia illa verba, *Hoc eſt corpus meum,* conſiderari poſſunt, vel vt continuata cum præcedentibus, vel præciſè, & abſolutè, ac ſi ſola dicerentur; & priori modo tenent materialiter, poſteriori verò formaliter.

SECTIO V.

Quomodo ſint vera verba formæ, ſi quidem non ſupponunt conſecrationem factam.

HAnc quæſtionem attigit Diuus Thomas, artic. 5. ſed quia communis eſt vtrique formæ, & ad earum intelligentiam neceſſaria, neceſſe eſt illam hoc loco expedire. Ratio igitur difficultatis eſt, quia verbum, *eſt*, indicatiui modi, coniungit extrema pro tempore, in quo profertur: ergo ſi in illo inſtanti non eſt facta conſecratio, non erit vera illa propoſitio; ergo, vt ſit vera, oportet, vt, cum incipit proferri, ſupponatur conſecratio facta. Maior patet, quia copula de præſente non indicat tempus præteritum, vel futurum, ſed illud, pro quo profertur. Vnde non videtur ſatisfacere communis reſponſio, ſcilicet, ad veritatem illius propoſitionis ſatis eſſe, quod in primo non eſſe verborum, ita ſit, ſicut per illam ſignificatur; quia illud inſtans non eſt pręſens, ſed futurum, reſpectu talis locutionis. Et patet exemplo, nam, ſi quis diceret, *Hoc eſt album*, de re, quæ erat alba, quando copula prolata eſt, verum diceret, etiam ſi contingeret in fine verborum rem illam iã non eſſe albã: è contrario verò; ſi tempore, quo propoſitio proferebatur, non erat alba, licet in fine ſit alba, propoſitio eſſet falſa: quia iam tunc propoſitio, nec eſt, nec ſignificat. Propter hanc difficultatem dixerunt quidam Theologi, propoſitionem illam nudè & ex vi verborum conſideratam eſſe falſam; ex intentione tamen proferentis habuiſſe veritatem, quia retulit ſignificationẽ illius verbi, *eſt*, ad illud inſtans, in quo iam propoſitio non erat. Ita ſentire videtur Scotus in 4. d. 9. quæſt. 2. art. 3. 5. Aliter ergo, & Gabriel lectione 48. in Cano. littera. R. Marſilius in 4. quæſtio. 6. art. 1. Maior. diſtinct. 8. quæſt. vnica

1. Sententia. — Scotus. Gabr. Marſil. Maior.

Hæc vero ſententia, vt propoſita eſt, nullo modo probari poteſt: nam verba illa Chriſti in omni rigore, & proprietate, vera eſſe oportet; quia, ſi locutio non ſit vera in propria verborum ſignificatione, quam habent ex inſtitutione ſua, & communi vſu. non fiet vera propter ſolam intentionem loquentis: quid enim refert intentio, niſi verbis ipſis verus ſenſus exprimatur? & fortaſſe Scotus & Gab. non aliter cenſuerunt, vt explicabimus. — Reiicitur.

Secunda opinio dicit, illam locutionem eſſe veram: quia ſenſus illius eſt, *hoc eſt, vel, proxime futurum eſt corpus meum.* Ita Richardus diſt. 8. articulo 3. quæſtio. 1. ad. 5. Sed etiam diſplicet; tum quia verbum, *eſt*, in rigore non ſignificat illam diſiunctionem, ſed tantum de præſente: tum maxime, quia iuxta illam interpretationem non poteſt ex veritate verborum colligi, Chriſtum eſſe præſentem in hoc ſacramento in fine prolationis verborum; quod eſt contra Conſilium Trident. Sequela patet, quia illud membrum diſiunctionis, *vel proxime futurum eſt*, latius poteſt ampliare. — 2. Sententia. Richard.

Tertia ſententia eſt, illam locutionem eſſe veram, quia in primo non eſſe illius, ita eſt, ſicut per illam ſignificatur, licet antea non fuerit; & hoc ſatis eſſe in omni rigore & proprietate ad veritatem cuiuſcunque propoſitionis de præſente, quia tota ſignificatio huiuſmodi propoſitionis refertur ad inſtans, quod eſt terminus prolationis eius: quia ante illud non eſt completa, cum pendeat ex prolatione omniũ dictionum ſic coniunctarum: vnde ante illud inſtans, ſignificatio eſt quaſi inchoata & incompleta, & ſuſpenſa, vt exemplis facile declarari poteſt, vt, ſi quis dicat, *Adam eſt mortuus*, verum dicit; & tamen illa propoſitio non poteſt eſſe vera, cum profertur copula; nam potius, ſi ibi ſiſtatur, erit falſa, quia ſignificabit Adam eſſe: eſt ergo ſignificatio, & veritas ſuſpenſa, donec abſoluatur prædicatum: & idem eſt in præſente, nam cum dixit Chriſtus. *Hoc eſt corpus*, adhuc erat ſuſpenſa ſignificatio: quia poſſet adiungere aliam determinationem, ſcilicet, *Petri*, vel, *Pauli*, ergo, donec abſoluit, *meum*, ſuſpenſa erat ſignificatio: completur ergo in primo non eſſe verborum. Ita Ocham quodlib. 2. q. vlt. & quodl. 30. q. 11. Quæ opinio, quod ad rem Theologicam pertinet, veritatem continet: ſed modus explicandi diſplicet. Primum, quia aliud eſt, ſignificationem propoſitionis compleri in fine prolationis eius, & tunc incipere eſſe veram & falſam; aliud verò eſt totã ſignificationem propoſitionis, & copulæ referendam eſſe ad illud inſtans; primũ enim eſt veriſſimum & rectè explicatũ: quia vt Ariſtotel. dicit, primo de Interpret. copula ſignificat compoſitionem, quã ſine extremis non eſt intelligere: ſecundũ verò nõ eſt vniuerſaliter verũ, quia nõ ſemper vniuntur extrema pro illo inſtanti, ſed pro alio tempore, vt in propoſitionibus de præterito, aut de futuro plane conſtat,& in propoſitionibus de præſente patebit ex dicendis. Deinde non placet quod illud inſtans vocetur, primum non eſſe propoſitionis: quia cum propoſitiò in illo inſtanti incipiat eſſe vera, oportet, vt in eo aliquo modo ſit. — 3. Sententia. Reiicitur etiam Ocham.

Quocirca, vt rem breuiter explicemus, ſuppono primò, inſtans in quo conſummatur ſenſus propoſitionis, eſſe aliquo modo intrinſecum ipſi propoſitioni, ita vt in illo verè ſit, imò potius primum in quo incipit eſſe abſoluta propoſitio. Ita D. Thom. hic. articul. 5. ad 3. & in 4. diſtinct. 8. quæſt. 2. art. 3. ad 6. & 7. & Caiet hic. Et probatur argumento facto quia propoſitio in eo inſtanti incipit eſſe vera, vel falſa: quia veritas indiuiſibiliter cõſurgit ex tota ſigni- — Inſtans conſummatiuũ ſenſus propoſitionis, intrinſecũ eſt ipſi propoſitioni. D. Thom. Caietan.

ſignificatione & vnione extremorũ: ergo in illo inſtãte eſt,ſeu incipit eſſe propoſitio. Patet conſequẽtia:tum, quia non eſt propoſitio donec verum vel falſum ſignificet; tum etiam quia veritas ineſt propoſitioni, vt ſubiecto: præterea magis phyſice hoc declaratur, quia propoſitio vocalis, de qua loquimur,eſt ſonus articulatus, qui licet ſucceſſiue cauſetur ex motu labiorum, & linguę, tamen in inſtante terminatur,ita vt tantus ſonus,vt ſic,incipiat eſſe in inſtante, ſicut tantus calor, vel tantus ignis,& in vniuerſum terminus tantæ quantitatis, qui in inſtãte perficitur, propoſitio autem tunc primo exiſtit, cum tantus ſonus articulatus eſt,in quo inſtante adhuc ille ſonus durat,& habet eſſe,ergo etiam propoſitio in illo inſtante realiter exiſtit. Quod tandem confirmatur ex effectibus,quia in eo inſtante mouet intellectum, illique obiicitur, vt proprium eius cõceptum formet, quia tunc primo complete ſignificat, ſed hæ ſunt proprietates rei exiſtentis, ergo in illo inſtanti realiter exiſtit propoſitio. Denique ſupra agentes de ſacramentis in genere oſtendimus, formas ſacramentorum, quæ ſunt propoſitiones quædam, habere eſſe in inſtanti, quo conſummantur. Vnde facile ſoluit obiectio, ſi quis dicat, res ſucceſſiuas incipere per vltimum non eſſe, & deſinere per primum non eſſe. Dicendum eſt enim,illud eſſe verum in rebus, quę cõſiſtunt in continua quadam ſucceſſione: eſſe autem propoſitionis non eſſe huiuſmodi, ſed potius incipere, quando ſucceſſio terminatur, præſertim quia ſonus, licet ſucceſſiue fiat, cito tranſeat,non tamen omnino in ſucceſſione cõſiſtit, ſed poteſt interdum habere plures partes ſimul durantes.

Verbum, eſt, indicat tẽpus præſens, & ad eius veritatem ſatis eſt vnum inſtans.

Secundo ſuppono, verbum, *eſt*, indicare tempus præſens: quia tum tempus non eſt præſens ſecundum aliquam partem diuiſibilem, niſi ratione inſtãtis,ideo ad illius verbi ſignificationem, & ad veritatem propoſitionis ex tali verbo compoſitæ, ſatis eſt vnum inſtans,quia quod in inſtante eſt,vere ac proprie eſſe dicitur. Quapropter ad veritatem huiuſmodi propoſitionis de Indicatiuo, nõ eſt neceſſe, vt ſignificatũ eius pro aliquo tempore ſucceſſiuo exiſtat, niſi interdum ſpecialis ſignificatio verbi, aut pręċdicati hoc requirat,generatim tamen loquendo, ſatis eſt,quod in aliquo inſtante ſit:nam licet huiuſmodi propoſitio ſucceſſiue & in tempore à nobis proferatur,quia non poſſumus, niſi per motum loqui,tamen per hanc ſucceſſiuam locutionem explicare poſſumus id, quod in inſtante fit, aut exiſtit. Quod autem oporteat eſſe hoc inſtans, pro quo veritas propoſitionis de præſente metienda eſt, nõ facile explicatur,nec videtur poſſe in omnibus verbis ſeu propoſitionibus, eodem modo declarari: quia, licet omnium propoſitionum veritas in inſtante terminante propoſitionem eſſe incipiat,non tamen ſemper ab illo inſtante menſuratur. Nam inprimis verba ſignificantia motũ,qui ſucceſſiue fit,non poſſunt niſi tempore mẽſurari. Deinde quædã ſunt verba, quæ, dum proferuntur, proprie verificantur,vt in hac propoſitione, *ego loquor,* quæ dum profertur, quaſi per ſe ipſamet vera eſt:alia aũt ſunt verba,quorum veritas menſurari non poteſt pro tempore vel inſtante,quo proferuntur, ſed pro immediate antecedente,vel ſequente,iuxta intentionem loquentis, vt in hac propoſitione,*ego taceo*, nam, cũ quis illam profert,tacere non poteſt. Vnde ſenſum eius eſſe oportet,*hactenus tacui*,vel,*iam tacere incipio*,& idem iudicium eſt de,*ego dormio*,*ego bibo*, & ſimilibus,quæ ſignificant actum, vel priuationem locutioni repugnantẽ,imo ex accõmodatione vſus ſolet hic ſermo

De variis modis,quibus verificatur verbum, eſt.

A ad alia verba extendi,vt ſi dicas,*ego venio*,id eſt *ſtatim veniam*:*ego eo*,id eſt,*ſtatim ibo*. Alia deniq; ſunt verba quorum veritas pro vno inſtanti exiſtit, vel exiſtere, poteſt,vt ſunt illa,quæ non ſignificant motũ,ſed vel actionem inſtantaneam vel exiſtentiã rei permanẽtis, & ad id exiſtimo in omni proprietate & rigore ſermonis ſufficere quodlibet inſtãs eorum, quæ coexiſtunt prolationi propoſitionis, vt ex illo poſſit veritas propoſitionis menſurari:quia nullum temp⁹ poteſt ad hominẽ magis præſens deſignari, & ad illam præſentiam ſufficit vnum inſtans, ſiue illud cõtinuatiuũ ſit,ſiue terminatiuum ꝓpoſitionis,&fortaſſe etiam initiatiuũ ſufficit: quia, ſi res exiſtit,cum
B homo incipit loqui, vel dum loquitur, ſatis proprie affirmare poteſt, rẽ illam eſſe. Quocirca,ſicut in ꝓpoſitione indefinita,& termino cõmuni conſtante, vt vera ſit,ſatis eſt, vt verificetur pro vno ſingulari, quodcunq; illud ſit,ita vt hæc propoſitio indicantis modi,de præſente ſit vera, ſufficit vnũ inſtans prolationis,quodcunq; illud ſit; & intra hanc latitudinẽ poteſt valere intẽtio proferentis,vt ad vnum, vel ad aliud inſtans dirigat ſui ſermonis ſignificationem, præſertim,quia vltimũ inſtans propoſitionis aliquo modo pendet ex intentione proferentis, quatenus poteſt addere pręċdicato vnã,vel alteram determinationẽ,à quibus pendeat ſermonis veritas, quæ nulla eſt,donec extrema propoſitionis ſint integre prola-
C ta,quia (vt recte Caietanus dixit) ſunt veluti ſuſpenſa,quatenus ſunt partes talis compoſitionis; ſtatim vero,ac prædicatũ omnino abſoluitur, incipit propoſitio ſuam veritatem,vel falſitatem habere. Quæ doctrina generalis eſſe mihi videtur, tam ad propoſitiones ſpeculatiuas,quam ad practicas,ſeu operatiuas:quamquam multi Theologi inter eas diuerſitatem conſtituant,quod propoſitiones practicæ verificentur pro vltimo inſtante, ſpeculatiuæ vero pro inſtante, in quo incipiunt proferri, quia, cum tantum explicent mentis conceptionem, ſupponunt iam rem conceptam eſſe. Ita videre licet in Palud. d.8.q.3,art.1.concluſ.3 Capreol.ibi ad primum contra.1.concluſ. Ferrar.4. contra gent.c.63.in fine:ſed, Palud. Capreol. Ferrar.
D quod dixi,eſt magis conſentaneum D.Thomæ citatis locis,& ita ſentiunt Caietan.Soto,& alij:& ex diſcurſu facto ſatis patet, & in præſente myſterio declarari poteſt:nam,ſi eodem tempore, quo Sacerdos dicit, *Hoc eſt corpus meum,* dicat laicus, *Hoc eſt corpus Chriſti,* quamuis ſermo vnius ſit operatiuus, alterius vero ſolum ſpeculatiuus,ſeu oſtenſiuus, vterque tamen verus eſt:quia in inſtante, in quo vtraque propoſitio abſoluitur, habet conformitatem cum re, quam ſignificat:ſolum eſt differentia, quod quando locutio eſt operatiua, ipſa facit ſuam veritatem,non vero quando eſt tantum oſtenſiua. Vnde etiam fit, vt, quando locutio eſt operatiua ſeu conuerſiua, neceſſario referat ſuam veritatem totam ad vltimũ
E inſtans, quia in eo operatur, & non antea: quando vero locutio eſt ſpeculatiua, de ſe non determinatur ad illud inſtans, ſed eſt indifferens vt pro ratione rei ſignificatæ in vno, vel alio inſtante verificetur, & hoc ſenſu accipienda ſunt, quæ Caietan.hic docet, & eadem fere ſentit Gab. & Scotus non contradicit, & eandem doctrinam videtur amplecti Carthuſ.diſtinct.10.quæſt.5.Ledeſma. quæſt.19.art. 5.dub.vlt. Gabriel. Soto. Carthuſian. Ledeſma.

Ex his ergo facilime explicari poteſt, quo ſenſu locutio illa Chriſti vera eſſe potuerit: nam inprimis ad eius veritatem neceſſarium fuit, vt ſaltem in vltimo inſtante prolationis ita eſſet, ſicut per illam ſignificabatur. Deinde conſtat etiam ex dictis,hoc ſatis fuiſſe ad illius propoſitionis veritatẽ, imo nõ po-

tuiſſe aliter propoſitionẽ illam verificari, quia erat locutio practica & conuerſiua. Dices, quid, ſi Deus in illo inſtante impediret conuerſionem? Dicunt aliqui, etiam tunc futuram propoſitionem veram, quia ſenſus eſt. *Hoc eſt corpus Chriſti ex vi verborum, ſi aliunde non impediatur*, ſicut eſt etiam vera propoſitio, *Ego te abſoluo*, etiam ſi propter impedimentum non maneat pœnitens abſolutus. Sed illa hypotheſis cõtradictionem inuoluit, ſuppoſita Chriſti locutione, & inſtitutione: quia, ſicut impoſſibile eſt, Chriſtum mentiri, ita impoſſibile eſt, ipſo dicente, *Hoc eſt corpus meum*, Deum impedire conuerſionem, vel ad illam non concurrere. Vnde ego exiſtimo, poſita illa hypotheſi, propoſitionem tunc eſſe falſam, quia ſenſus B illius non eſt vllo modo conditionatus, ſed omnino abſolutus, ſimpliciter ſignificans, hoc ita eſſe, & ſimiliter inſtitutio, & efficacia horum verborum eſt ſimpliciter abſoluta, & infallibilis, ſi à debito miniſtro, debita intentione, & ſuper debitam materiam proferantur.

SECTIO VI.

An prædicta Chriſti verba, ratione ſuæ veritatis hoc myſterium perficiant.

Ex dictis ſectione præcedente dubiũ inter Theologos controuerſum oritur, an illa verba efficiant conuerſionem, vt vera. Et eſt ratio dubij, quia, ſi efficiunt conuerſionem, prius natura ſunt, quam C corporis Chriſti ſit ſub ſpeciebus, cum prius natura efficiant, ergo efficiũt prius natura, quam ſint vera, quia non ſunt vera, donec Chriſtus intelligatur ſub ſpeciebus, quia veritas conſiſtit in conformitate ad rem ſignificatam: vnde non poteſt eſſe prior natura, quam illa, ſicut non poteſt eſſe relatio prior natura, quam terminus. In cõtrarium vero eſt, quia, ſi verba non efficiunt vt vera, efficiunt vt falſa: patet ſequela, quia efficiunt, quatenus ſignificant: ergo prius natura ſignificant, quam efficiant: ergo in illo priori naturæ ſignificant vere vel falſo, quia neceſſe eſt ſignificationem terminari ad rem ſignificatam: ergo, vel terminatur ad illam, vt eſt in re, & ſic erit vera, vel non, & ita erit falſa.

Primus modus dicendi refellitur. D Ad hanc difficultatem aliqui dicunt, verba non prius natura ſignificare, aut eſſe vera, vel falſa, quam efficiant, quia ſignificatio, cum ſit tantum extrinſecã denominatio in verbis, non poteſt eſſe ratio agendi, & ideo, quamuis verba, quæ ſignificant, efficiant, non tamen efficiunt, quatenus ſignificant, ac propterea, quamuis verba, quantum ad realem entitatẽ ſuam, prius natura ſint, quam efficiant, non tamen prius natura ſignificant: quia ſignificatio concomitanter ſe habet ad efficientiam, non cauſaliter. Sed hæc reſponſio fugit potius, quam declaret difficultatem: quia, licet verba non efficiant phyſice per ſignificationem, ſed per ſuam entitatem, ſignificatio tamen eſt aliquo modo conditio ex parte diuinæ in- E ſtitutionis præuia, & neceſſaria ad illam cauſalitatem: eſt enim conditio, ſine qua Deus non vteretur verbis, vt inſtrumento. Hoc ergo modo dicendum eſt, verba prius natura ſignificare, quam efficere. Et confirmatur primo, quia ſacramentum prius natura eſt ſacramentum, quam efficiat: ergo prius natura eſt ſignum. ergo, cum hæc verba ſint ſacramentalia, prius natura ſignificant, quam efficiant. Confirmatur etiam ex diſtinctione communi Theologorum, & Concil. Trident. quædam in hoc ſacramento fieri ex vi verborum, quædam per concomitantiam, quæ diſtinctionis membra ex ſignificatione verborum diſtinguũtur, ergo ordine naturæ ſupponitur ſignificatio ad efficientiam, & eſt velut ratio & menſura eius. Dicunt aliqui, has rationes procedere de ſignificatione in actu primo non vero in actu ſecundo. Sed non video, quomodo poſſit hæc diſtinctio præſenti inſtituto accommodari, quia ſuppoſita inſtitutione verborum, & debita eorum prolatione, non apparet, quomodo in eis poſſit diſtingui ſignificatio in actu primo & ſecundo, niſi actus ſecundus vocetur actualis motio alicuius intellectus ad cognoſcendam rem ſignificatam. Sed hæc eſt impertinens, quia neque eſt neceſſaria ad rationem ſacramenti, neque ad efficientiam: ſignificatio ergo, de qua loquimur, tantum conſiſtit in aptitudine, quam res habet ex impoſitione ad repræſentandum aliquid: non eſt ergo in ea diſtinctio actus primi & ſecundi.

Secundus modus dicendi impugnatur Soto. Secundo ergo Soto ſupra reſpondet, conuerſionem panis & veritatem verborum ad inuicem eſſe priorem & poſteriorem in diuerſis generibus cauſarum, nam conuerſio, inquit, eſt prior in genere cauſæ materialis, veritas autem eſt prior in genere cauſę efficiẽtis, & exemplum ponit in apertione feneſtrę, & ingreſſu aeris. Sed hæc doctrina, & generaliter obſcura eſt, & illo exemplo non bene explicatur, nam licet impulſus aeris ſit prior in genere cauſæ efficiẽtis, quam apertio feneſtræ, tamen ingreſſus aeris nõ eſt proprie prior in illo genere. Ac deniq; quicquid ſit de aliis materiis, in pręſente non bene accommodatur, neque expedit difficultatem poſitam: quia, cum veritas conſiſtat in adæquatione ad rem, non poteſt eſſe cauſa efficiens ſui termini, nec prior natura illo in aliquo genere cauſę: quia relatio nullo modo poteſt eſſe prior natura ſuo termino. Dicunt aliqui, cum veritas ſit relatio rationis, nihil obſtare, quominus intelligatur prius natura, quam terminus eius. Sed hoc dici non poteſt de propoſitione ſignificante exiſtentiam rei actualem, & præſentem, quia veritas eius conſiſtit in adæquatione ad illam, vt exiſtentem, & ad hoc nihil refert, quod veritas ſit relatio rationis, vel realis. Et his rationibus confutatur opinio, quam indicat Capreolus ſupra, ad 1. cont. 5. concl. ſcilicet, verba illa, vt vera, eſſe cauſam exiſtentiæ Chriſti in ſacramento, & ita etiam vt vera, eſſe prius natura; & in nullo genere eſſe poſteriora, etiã vt vera, quia res ſignificata nullo modo eſt cauſa veritatis propoſitionis: & hoc vltimum docuit etiã Ledeſma ſupra. Sed non videtur eſſe conſentaneum Ariſtoteli dicenti, ex eo, quod res eſt, vel non eſt, propoſitionem eſſe veram, vel falſam; ſicut enim poſito fundamento & termino, reſultat relatio, ita, poſita propoſitione, & re ſignificata, reſultat veritas per illam: ergo, &c. Capreol. Ledeſm.

Tertius modus dicendi reiicitur. Caietan. Tertio, Caietanus diſtinguit veritatem ſpeculatiuam, & practicam, & dicit, verba illa vtramque habere veritatem, tamẽ, vt ſunt vera practice, eſſe cauſam præſentiæ Chriſti, & hanc veritatem antecedere natura ſuum obiectum, quia eſt cauſa illius, tamẽ vt ſic, ſeu in illo priori naturæ non eſſe vera ſpeculatiue, ſed hanc veritatem reſultare poſterius natura, poſito effectu. Sed in hac opinione non eſt facile ad explicandum, quid ſit veritas illa practica in huiuſmodi verbis: quia illa verba, licet ſignificent aliquid quod non erit ſine operatione eorum, non tamen ſignificant modo practico, neq; aliter, quam ſignificarent ante inſtitutionem, à qua nunc habent efficaciam: veritas autem fundatur in ſignificatione, & modo ſignificationis, ergo in illis verbis nulla eſt veritas practica, niſi fortaſſe ipſa efficacia verborum dicatur veritas practica, quæ magis erit veritas in cauſando quam in ſignificãdo. Et confirmatur quia ſi eſt veritas, debet cõſiſtere in conformitate ad rem ſigni-

ſignificatam;ſed illa verba, vt priora natura,nullam conformitatem habent: ergo neq; veritatem. Minor patet,quia in illo priori nõ intelligitur eſſe terminus,quem reſpicit ipſa conformitas. Confirmatur denique, quia (quidquid ſit de veritate practica) interrogo,an verba efficiãt,prout vera ſpeculatiue, necne? & redit difficultas in principio tacta: quia illa verba efficiunt,quatenus ſignificant, non tantum practice,ſed etiam ſpeculatiue: ergo quatenus vere, vel falſo ſignificant.

Sententia Scoti proponitur.

Quarto,Scotus loco ſupra citato dicit, verba non efficere, vt vera, quia ex efficientia eorum reſultat eorum veritas: imo indicat, totam ſignificationem propoſitionis prius duratione eſſe,quam illius veritatem,eo modo,quo inſtans eſt duratione poſterius tẽpore,quod ipſum immediate antecedit: quia ipſe exiſtimat, ſignificationem propoſitionis perfici in tempore, veritatem autem eius incipere eſſe in primo non eſſe propoſitionis. Hoc tamẽ vltimum ipſe ſolum dubitando proponit, tamen iuxta ea,quæ ſupra diximus,ſtare non poteſt,tum,quia ſupra oſtendimus, illud inſtans, in quo propoſitio incipit eſſe vera,nõ eſſe extrinſecum,ſed in illo propoſitionem intrinſece durare, & conſummari ſignificationem eius,tum etiam,quia,ſi admittamus,totam propoſitionem,& ſignificationem eius conſummatam eſſe in tempore antecedente, neceſſe eſt, vt dicamus,in eodẽ fuiſſe veram vel falſam: quia, vel ſignificatum eius referebatur ad tempus,pro quo ipſamet propoſitio proferebatur,& ſic neceſſe eſt,vt pro eodẽ tempore habuerit cõformitatem, vel difformitatem ad rem ſignificatam,& conſequenter,vt fuerit vera,vel falſa:vel referebatur ad inſtans, quo terminatur ipſa propoſitio, & redit fere idem argumentum: quia ſi in eo inſtante ita res eſt, ſicut per propoſitionem ſignificatur,propoſitio fuit vera,ſi vero res ita nõ eſt, fuit falſa. Vnde nunquam fuit veritas vel falſitas ſuſpenſa,ſed determinata ad alterutram partem, ſicut in propoſitionibus de futuro, licet earum ſignificatio referatur ad futurum tempus, nihilominus earũ veritas & falſitas nõ eſt ſuſpenſa, ſeu indifferens,ſed determinata iuxta exigentiam obiecti.

Ex parte probatur. Durand. Carthuſian. S.Thom.

Prior vero pars huius ſententiæ, probabilis eſt, quam videtur etiam ſequi Durand.d.8.q.2.& Carth. q.5.& fauere videtur D.Th.hic,ar.5.ad 3.& Et poteſt ita explicari,nam ſignificatio propoſitionis ſignificantis exiſtentiam rei, non pendet ab exiſtentia rei ſignificatæ,veritas autem pendet ab exiſtentia rei ſignificatę. Vtrumq; facile patet ex Dialectica, quia propoſitio ex vi ſuæ impoſitionis ſignificat ſiue ita ſit,ſiue nõ ſit; ꝙ per illam ſignificatur,indeque oritur,quod Dialectici dicũt,eãdem propoſitionẽ poſſe eſſe veram & falſam, ſucceſſiuẽ,veritas autem nõ conuenit propoſitioni ex vi ſolius impoſitionis,ſed requirit præterea conformitatem cum re ſignificata.

Ex quo principio ſequitur primo, poſſe propoſitionem vt ſignificãtem intelligi prius natura, quam exiſtat res ſignificata, quia tam impoſitio,quam ſignificatio eius eſt independens ab illa re, & fieri poteſt; vt res ipſa dependeat, in aliquo genere cauſæ à propoſitione ſignificante.

Sequitur ſecundo,poſſe propoſitionem prius natura ſignificare, quam vera, vel falſa eſſe intelligãt: quia eſt magis independens in ſignificando, & quia comparatur ad veritatem,vt ſubiectum ad proprietatem,vel ſicut vniuerſale, ſeu indifferens, ad particulare,ſeu determinatum. Neq; cõtra hoc procedit ratio in principio facta, tum quia ſignificatio,vt ſic, terminatur ad rem ſecundum ſe,abſtrahendo à conformitate vel difformitate rei ſignificatæ, tum etiã, quia prioritas naturę ſolum eſt prioritas dependentiæ:vnde non recte colligitur,in aliquo inſtante vel ſigno propoſitionem ſignificare,in quo non ſit vera vel falſa: ſed ſolum poteſt inferri, aliquid pendere à ſignificatione propoſitionis,quod nõ pendeat à veritate,& ab aliquo pendere veritatẽ, a quo non pendeat ſignificatio;ac denique veritatem reſultare à ſignificatione & effectu eius, quæ omnia vera ſunt,& abſque difficultate.

Sequitur tertio, illam Chriſti propoſitionem,*Hoc eſt corpus meum*,efficere pręſentiam Chriſti,non quia vera eſt, ſed vt vera ſit, & conſequenter, licet prius natura ſignificet,quam efficiat,non tamen prius natura eſt vera, efficit enim rem, quam ſignificat,& ex illo effectu reſultat cõformitas in ipſa ad rem ſignificatam:& quia hoc totum eſt in illo eodem inſtante, hoc ſufficit ad illius veritatem: quod aperte docuit D.Th. ſupra, & Scotus,Durand.Carth.locis citatis,& explicatur exemplo,nam, ſi calor in inſtanti faciat calorem,conſequenter facit,vt reſultet ſimilitudo inter calores,non tamen facit calorem, quatenus ſimilis eſt,licet ex efficientia reſultet ſimilitudo.

Addo deniq; vltimo, hæc omnia recte procedere de propria veritate ſpeculatiua, ſeu enunciatiua. Quod vero Caietanus addit de veritate practica, nõ omnino reiiciendum eſt,ſed dici poteſt, hæc forma efficere, quia, vera practice eſt: quia illa propoſitio efficaciam habet infallibilem, vt ſuam veritatẽ efficiat,ratione cuius poteſt aliquo modo dici vera practice,quia veritas conſiſtere videtur in conformitate ad intẽtionem & poteſtatem loquentis: vnde poteſt eſſe prior, quam conformitas ad rem ſignificatam,vt cum quis dicit, hoc à me fiet, intentione faciendi,practice verum dicit, licet fortaſſe cum re ſignificata non ſit conformitas ſpeculatiua: quia de facto futura non eſt, & quamuis de facto contingat habere vtramq; conformitatem, tamen poteſt vna præintelligi natura prior, & independentior altera. Sic igitur illa verba Chriſti poſſunt dici vera practice etiam prius natura,quam efficiant,quia erãt conformia intentioni loquentis,à qua prius natura prodeunt, quam efficiant, & vt ſic ſunt vera, quia prodeunt ab intentione efficaci, & cum ſufficiente virtute ad ſuam veritatem efficiendam, & ita poſſunt dici efficere, quia vera practice ſunt. In his igitur formarum verbis primo intelligitur materialis verborum ſonus,deinde ſignificatio, poſtea conformitas cum intentione & poteſtate loquentis, quæ eſt veritas practica, ex hac ſubinde ſubſequitur efficiẽtia,& conſequenter præſentia corporis Chriſti, ac tandem ſpeculatiua veritas, quæ conſurgit, poſito illo effectu,qui eſt terminus conformitatis.

SECTIO VII.

Quid deſignetur in forma per pronomen, hoc, *vel,* hic.

De ſenſu harum formarum diximus multa ſupra diſputatione 46. agentes de reali præſentia corporis Chriſti in hoc ſacramento: vbi concluſimus, illo pronomine, *hoc*, deſignaſſe Chriſtum id, quod habebat in manibus, & diſcipulis tradebat, in quo Catholici omnes conueniunt, diſſentiunt tamen in explicando in particulari, quid illud ſit,an ſubſtantia panis,an accidentia,an corpus Chriſti,an aliquid commune.

Prima ſententia. Primus modus explicandi hanc ſententiam.

Prima ſententia eſt,pronomen, *hoc*, deſignare panem. Quod variis modis exponitur,primo, vt,reuera deſignet panem, quatenus in ſua ſubſtantia adhuc permanet:totam autem propoſitionem non eſſe ſub-

Bonauent. Ocham. VValdenſ.

ſe ſubſtantiue, ſed tranſitiue interpretandam, ſcili- A cet, *hoc eſt corpus*, id eſt, tranſit in corpus, ſeu ex hoc fit corpus. Ita Bonauent. d. 8. par. 2. & idem fere docet Ocham. in 4. d. 8. & Holcot. q. 3. inſinuat etiā VValdenſ. to. 2. cap. 50. in fine. Sed hæc opinio nullo modo à Catholicis ſuſtinenda eſt: corrumpit enim propriam ſignificationem verbi, *eſt*, quod ſi ſemel permittatur, nulla eſt vis in huiuſmodi verbis ad probandam realem præſentiam corporis Chriſti, vt ex ſupra dictis patet. Item probari non poterit, ſubſtātiam panis hic non manere, quia, ſicut ipſi exponūt, *hoc*, id eſt, panis, tranſit in corpus, ita hæreticus poterit exponere, *hoc*, id eſt, panis, retinet, vel repræſentat corpus. Præterea illud pronomen, *hoc*, poſitum in B recto, & ſubſtātiue ſumptum, non recte accommodatur ad rem præſentem, prout eſt nota ſenſibus, & per ſe patet, vt ſignato Petro, non recte dicitur, *hoc eſt doctor*, vel quid ſimile, ſed, hic, quia illud pronomen, *hoc*, ſic vſurpatum deſignat rem ſub conceptu valde confuſo & vniuerſali, ſub quo non recte deſignatur res, quæ ſenſibus clare & diſtincte nota eſt: ergo non deſignauit Chriſtus illo pronomine panē: quia eſt res maſculini generis, & per ſe nota ſenſibus.

Secūdus modus explicandi ſuperiorē ſententiam.

Secundus modus explicandi eſt, illud pronomen deſignare ſubſtantiam panis, nō vt eſt in ſe, ſed vt eſt conuerſa in corpus Chriſti, in termino prolationis verborum. Ita referunt antiqui Theologi. Sed hoc nihil eſt dictū: quia in inſtanti conuerſionis nō C eſt panis, ſed corpus Chriſti, & panis vt conuerſus, nihil eſt, niſi corpus Chriſti.

Tertius modus explicandi prædictā ſententiā impugnatur.

Tertius modus eſt, pronomen, *hoc*, deſignare ſubſtantiam panis, non vt panis eſt, ſed vt hæc ſubſtantia, vel hoc ens. Sed hæc explicatio ſuppponit falſam ſententiam ſupra improbatā, quod eadem res vel ſubſtantia, quæ prius erat panis, fit poſtea corpus Chriſti: nullo ergo mō illud pronomen poteſt deſignare panis ſubſtantiam, cum illa non poſſit vere dici, eſſe corpus Chriſti, niſi metaphorice explicando ſignificationē verbi, *eſt*, quod ſecundum rectam fidem fieri non poteſt.

2. Sententia.

Secunda principalis opinio eſt, pronomen, *hoc*, deſignare accidentia, ſeu ſpecies panis: quia illud pronomē deſignat rem ſenſibilem, quæ eſt eo tem- D pore, quo fit deſignatio, & manet, quando perficitur ſignificatio verborum: in hoc autem myſterio nihil eſt in principio prolationis verborum, & permanet in fine præter accidentia. Hæc opinio tribuitur D. Tho. hic art. 2. & Ruard. art. 13. Sed longe alia eſt D. Thomæ ſententia, vt videbimus.

S Thom. Ruard.

Hæc vero opinio, ſi intelligat, ſola accidentia proprie & in recto deſignari, eadem ratione reiicitur, qua præcedens, oportet enim, vt corrumpat propriam ſignificationem verbi, *eſt*, quia accidentia panis non ſunt corpus Chriſti: exponetur ergo *hoc eſt*, id eſt, hoc cōtinet corpus Chriſti, quod eſt dare anſam ſacramentariis, vt explicent, *hoc eſt*, id eſt, hoc ſignificat corpus Chriſti. Si vero hæc opinio intelligat, deſignari E accidentia non in recto, ſed in obliquo, verum quidem dicit, ſed non explicat difficultatem, ſcilicet quid ſit illud, quod ſub accidentibus in recto deſignetur.

3. Sententia.

Tertia ſententia dicit, pronomen, *hoc*, deſignare corpus Chriſti: quæ variis modis intelligitur. Primo, vt intelligatur corpus Chriſti, prout eſt in ſe, & in propria ſpecie, quem ſenſum indicat Ocham. quodl. 2. q. vlt. clarius Maior diſt. 8. q. vnica, in ſolutione 2. argumenti, dub. 4. qui dicit, poſſe demonſtrari corpus Chriſti prout eſt in cœlo, intendendo, quod prolatis verbis incipiat eſſe ſub hoſtia hæc. Sed hic ſenſus nullo modo poteſt adaptari verbis, quia verba non dicunt, hoc eſſe, vel incipere eſſe ſub his accidentibus, ſed, hoc eſſe corpus meum. Vnde ſupra, contra hæreticos argumentabamur, ſi pronomen, *hoc*, demonſtraret corpus, vt eſt in propria ſpecie, locutionem hanc fore valde friuolam, quia ſolum indicaret rem per ſe notam & claram, ſcilicet corpus Chriſti eſſe corpus Chriſti, & nihil pertinentem ad rem, de qua Chriſtus agebat, cum ſacramentum panis & vini diſcipulis diſtribuebat: vnde iuxta illam expoſitionem, nec præſentia corporis Chriſti, nec tranſmutatio panis ex vi verborum ſignificaretur. Addo deniq;, cum corpus Chriſti, prout nunc eſt in propria ſpecie, ſit abſens, non poſſe proprie deſignari pronomine, *hoc*.

Ocham.

4. Sententia.

Quarta ergo opinio ſit demonſtrari illo pronomine, *hoc*, corpus Chriſti prout eſt ſub accidentibus panis in termino prolationis verborum. Ita ſentiūt Alenſ. q. 43. memb. 3. ar. 2. §. 1. Maior ſupra, Marſil. in 4. q. 6. ar. 1. dub. 7. Gab. lect. 48. & 52. in Canonem. Richard. d. 8. art. 3. q. 1. Angel. verb. Euchariſt. 1. Ex quibus authoribus Alenſis & Maior dicunt, deſignari corpus Chriſti, vt ſignificatum per accidentia panis, vt ſenſus ſit, *hoc, quod ſignificatur his accidentibus eſt corpus meum*. Sed accurate hoc interpretandum eſt, quia abſolute dictum continere poteſt ſenſum hæreticum: quia poſſet corpus Chriſti ſignificari per accidentia panis, etiam ſi non eſſet præſens, & verum eſſet dicere, quod ſignificatur per hæc accidentia, eſt corpus Chriſti, ſed hi authores catholice explicant, demonſtrari corpus, vt ſignificatum per accidentia, tanquam realiter præſens, & contentum ſub illis, & in idem fere redit, quod Marſilius & alij exponunt, ſenſum verborum eſſe, *hoc, in quod panis conuertitur, eſt corpus Chriſti*, non formaliter ſub ratione termini cōuerſionis: hoc enim gratis & ſine fundamento diceretur, ſed materialiter, quia, ſcilicet, demonſtratur corpus Chriſti. Fundamentum autem huius opinionis ſic explicatę eſt, quia in propoſitionibus practicis & effectiuis, ſubiectum, ſi ſit aliquod pronomen demōſtratiuum, demonſtrare ſolet ipſum prędicatū, ſed talia ſunt verba cōſecrationis: ergo in eis ſubiectum, *hoc*, demonſtrat prædicatum, quod eſt corpus Chriſti. Maior patet, primum exemplis, ſi quis deſcribendo circulum dicat, *hoc eſt circulus*, vel ſi Chriſtus ad conuertendam aquam in vinum diceret, *hoc eſt vinum*, vel ſi Deus daret virtutem his verbis, *hic eſt angelus*, ad producendum angelum: in his enim intelligitur ſubiectum demonſtrare prædicatum. Ratio eſt, quia in hoc genere locutionis eſt veluti ſuſpenſa ſignificatio, & demonſtratio ſubiecti, donec abſoluta ſit propoſitio: includit enim quandā neceſſariam habitudinem ad prædicatum ipſum. Optimum exemplum eſſet, ſi Chriſtus conſecraſſet his verbis: *hoc corpus meum vobis trado*, non conficiendo conuerſionem vſq; ad vltimum inſtans verborum, quod non fuit impoſſibile, & tunc recte intelligitur, ſubiectum demōſtratum fuiſſe corpus Chriſti, quāuis non adſit, donec abſoluantur verba, vel, ſi tranſmutando propoſitionem diceret, *corpus meum eſt hoc*, vel ſicut in Græcis exemplaribus legimus. 1. ad Corinth. 11. *Hoc meum eſt corpus*, vbi particula, *meum*, licet prius proferatur, ad corpus refertur: ergo neceſſe eſt totam ſignificationem extremorum eſſe ſuſpenſam, donec abſoluat propoſitio, & ita nihil obſtat, quominus demonſtratio ſubiecti ad prædicatum ipſum referatur: ſicut in hac propoſitione, *pater reſpicit filium*, ſubiectum perfecte percipi nequit ſine prædicato. Contra hanc vero ſententiam obiici ſolet, tum quod iuxta illam interpretationem propoſitio eſſet identica; tum etiam, quia per hanc formam non fit, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, ergo neque hoc

Alenſ. Maior. Marſil. Gabriel. Richard. Angel.

forma ſignificat quod facit: ergo in illo ſubiecto nõ demonſtratur corpus Chriſti, tum denique, quia in propoſitionibus, in quibus ſubiectum demonſtrat prædicatum, ſi res ſignificata non ſupponatur toti propoſitioni, poterit quidem demonſtrari ad intellectũ, non tamen ad ſenſum: quia ſenſui non oſtenditur, niſi, quod iam eſt præſens, & exiſtit: hic autem fit demonſtratio ad ſenſum: ergo, cum corpus Chriſti non adſit, quando pronomen, *hoc*, profertur, non poterit per illud demonſtrari. Sed hæc ſatis probabiliter diſſolui poſſunt. Primo enim non magis ſequitur, hanc propoſitionem eſſe identicam, quam omnem aliam, in qua ſubiectum demonſtrat prędicatum, vt in hac, *Hic eſt filius meus dilectus*; quia, vt propoſitio non ſit identica, ſatis eſt, rem eandem magis confuſe demõſtrari per ſubiectum, quam per prędicatum. Ad ſecundum reſpondetur, per actionẽ ſubſtantialem, præſertim quæ non fit ex præſuppoſito ſubiecto, non fieri proprie, vt vnum ſit aliud, ſed fieri vt aliquid ſit, & ita in præſente non fit, vt corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, ſed vt corpus Chriſti ſit ſub ſpeciebus. Quocirca, licet per verba ſignificetur id, quod fit, nõ tamen eo modo, quo fit: ſignificatur enim complexe, & attribuendo vnum alteri: fit autem actione ſimplici, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus cõſtituitur: ac propterea, licet ſubiectũ demonſtret prædicatũ, non ideo in illa propoſitione ſignificatur, corpus Chriſti fieri corpus Chriſti, ſed ſignificatur, corpus Chriſti eſſe, quod per actionem conuerſiuam fit, ſicut in illo exemplo, ſi per hæc verba, *hic eſt angelus*, fieret angelus, non propterea ſignificaretur angelum fieri angelum, ſed angelum eſſe, qui fit. Ex quo obiter optima reddi poteſt ratio, ob quã in hac forma melius dictum eſt, *hoc eſt*, quam, *hoc ſit corpus meum*; quia, cum dicĩt aliquid fieri tale, ſignificatur tendentia vnius res ad aliam, & diſtinctio aliqua inter rem & terminum, ad quem tendit, at vero cum dicitur, hoc eſſe tale, non ſignificatur talis habitudo, ſeu diſtinctio. Ad tertium reſpõderi poteſt, vt fiat demonſtratio ad ſenſum, ſatis eſſe, rem, quæ demonſtratur, fieri ſenſibiliter præſentem in fine prolationis verborum, vt, cum Chriſtus dixit: *hoc eſt præceptum meum, vt diligatis inuicem*, non videtur tantũ facta demõſtratio ad intellectum, ſed etiam ad ſenſum, quia demõſtratum eſt præceptum, quod audituiſtatim obiectum eſt. Et poteſt etiã addi, inchoari quidem ſignificationem per demonſtrationem factam intellectui: terminari vero ad demonſtrationẽ factam ſenſui, quod in omni ſententia videtur neceſſario dicendum, ſaltem ſecundum ordinem naturæ, vt ſcilicet, hæc verba prius natura demonſtrẽt ad intellectum, quam ad ſenſum: quia verba hoc faciunt, quod ſignificant, id autem ſignificant, quod deſignant; illud ergo deſignant, quod faciunt, prius ergo natura deſignant, quam efficiãt, quia prius natura, ſignificant, quam efficiant, vt ſupra dictum eſt: ergo illa deſignatio, vt ordine naturæ antecedit, fit ad intellectum, nondum ſit res facta præſens ſenſibus. Et hæc ſententia ſic explicata & defenſa, eſt valde probabilis, & abſq; vllo inconueniente.

Quinta ſententia. Quinta tamen ſententia eſt, illo pronomine formaliter ac per ſe primo deſignari aliquid commune ſubſtantiæ panis ac corpori Chriſti, commune (inquam) non ſecundum rem: illud enim nullum eſſe poteſt, vt ſupra contra Caietanum diſputatum eſt, ſed ſecundum rationem, ſeu denominationem, nimirum ſub ratione contenti ſub his accidẽtibus, ita vt ſenſus ſit, hoc, quod ſub his accidentibus, cõtinetur, eſt corpus meum. Ita ſentit Guitmund. libr. 2. de hoc myſterio in fine, & videtur eſſe ſententia D. Th. hic ar. 5. & in 4. d. 8. q. 2. art. 1. ad 1. quæſt. 4. ad 1. Scoti, q. 2. art. 3. Durand. q. 2. ad 1. Capreol. arti. 3. ad 1. Scoti, contra primam concl. & ad argumenta cont. 5. concluſ. Palud. q. 3. & aliorum ibi, Antonin. 3. part. tit. 13. c. 5. §. 4. & Ferrar. 4. contra gent. c. 63. Caietan. tom. 2. opuſc. tractatu 2. c. 7. Ianſenij, c. 131. Concord. Soto d. 11. q. 1. art. 5. Altiſiodor. lib. 4. tractat. 5. cap. 2. Ægid. Theore. 42. Victor. in Sum. num. 75. Ledeſma. q. 19. ar. 5. & eandem ſequitur Bellarm. lib. 1. de Euchariſt. ca. 11. & Richar. & multi alij ex authoribus citatis in præcedente ſententia non multũ ab hac diſcrepant. *Scotus. Durand. Capreol. Palud. Antonin. Ferrar. Caietan. Ianſen. Soto. Altiſiod. Ægid. Victoria. Bellarm. Ledeſma. Richard.* Fundamentum huius ſententiæ eſt, quia iuxta hanc explicationem, & veritas illius propoſitionis eſt facilima, & accommodatiſſima proprię ſignificationi verborum, & valde apta ad explicandam conuerſionem, quæ per hæc verba ſignificatur, & efficitur. Explico ſingula, quia pronomen, *hoc*, ſubſtantiue ſumptum, demonſtrat ſubſtantiam, quæ mediis accidentibus ſenſibus obiicitur, vt conſtat ex vſu vocis: in illis autem verbis Chriſti, pronomen, *hoc*, ſubſtantiue ſumitur, cum locum habeat integri ſubiecti in propoſitione illa: ergo deſignat, ſeu demõſtrat in confuſo ens ſiue ſubſtantiam contentam ſub illis ſpeciebus. Dices, rationem hanc non poſſe accommodari formæ calicis, vbi pronomen, non ſubſtantiue, ſed adiectiue ſumitur, cum dicitur, *Hic calix nouum teſtamentum eſt*. Reſpondetur, apud Matthæum & Marcum in textu Græco non legi, *hic eſt*, ſed, *Hoc eſt ſanguis meus noui teſtamenti*, & ita fuiſſe vertendum cenſet Ianſenius. c. 131. Concordiæ, & refert Cyprian. Epiſt. 63. ita legẽtem. Refertur etiam Iuſtinus Mart. Apol. 2. in fine: Latinus tamen interpres vulgatus in maſculino vertit, *Hic eſt*, & ita legunt antiqui Patres omnes & vniuerſa Eccleſia, vt videre licet in omnibus liturgiis, quæ in lib. 4. Biblioth. referuntur, & apud Cyprian. & Iuſt. citatis locis, ita etiam habent emendatiores codices. Et poteſt reddere eũdem ſenſum: nam etiam pronomen maſculini generis poteſt ſubſtantiue accipi, vt apud Matth. c. 17. *Hic eſt filius meus dilectus*, & Exodi. 16. vbi interrogantibus Hebræis, *Quid eſt hoc?* Reſpondit Moyſes, *Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit*. Quod ſi hęc adiectiue interpretemur ſubintelligendo aliquid, verbi gratia, hic homo, vel hic cibus eodem mõ interpretabitur terminos huius formę, vt cum, dicitur, *Hic eſt ſanguis*, ſubintelligi poterit, hic potus, vel hic calix, ſicut expreſſius habent Lucas & Paulus. Et eadem ratione in forma panis ſubintelligi poteſt, cum dicitur, *hoc eſt corpus*, hoc edulium, vel hoc ens contentum ſub his ſpeciebus, & ita redit idem ſenſus, quem hęc opinio & ratio facta intendunt, quia ſemper ſubintelligitur demonſtrari aliquid ſub ratione communi ipſi pani & corpori Chriſti, vino ac ſanguini, nimirum, ſub ratione cibi, vel potus, edulij aut calicis, vel entis ſub his ſpeciebus contenti.

Deinde hinc patet, hanc interpretationem eſſe accommodatam proprię ſignificationi verborum: quia & pronomen, *hoc*, ſtatim ac profertur, demonſtrat id, quod pręſens eſt ſenſibus: ergo demonſtrat contentũ ſub his accidẽtibus, quæ præſupponũtur, & ſubiiciuntur ſenſibus, & demonſtrat illud ſub ratione confuſa, ſcilicet, cõtenti ſub ſpeciebus, quæ ratio tũc etiã præſupponitur exiſtens, licet non in eadem re indiuidua, & materiali, in qua permanet in termino prolationis verborum: propoſitio tamẽ eſt vera ac propria, quia nõ deſignatur hęc res materialis ſub propria ratione, ſed ſimpliciter aut formaliter ſub ratione contenti ſub ſpeciebus, quod in fine prolationis eſt corpus Chriſti. Dices, imo videtur pronomen, *hoc*, deſignare ſubſtantiam illam, quæ *Obiectio.*

tunc

tunc eſt ſub accidentibus, quando ipſum profertur: quia illa eſt tunc præſens, & pronomen, *hoc*, demonſtrat rem præſentem, imo proprie videtur demonſtrare hoc ſenſibile, in quo includitur ſubſtantia, quatenus vnum cõcretum cum accidentibus componit. Et augetur difficultas, quia pronomen, *hoc*, ex propria impoſitione tantum deſignat ſubſtantiam, cui hæc accidentia inhærent, quæ ſolum eſt ſubſtantia panis. Reſpondetur ex doctrina tradita, præcedẽte ſectione, pronomen, *hoc*, poſſe conſiderari; primo, per ſe, vt eſt ſimplex quidam terminus habens ſignificationem incomplexam, & hoc modo ſignificatio eius eſt vaga & multiplex, & quaſi æquiuoca: cum enim ſigno, *hoc*, ibi ſiſtendo, ex vi talis vocis poſſum deſignare, vel ſolum accidens, vel ſolum ſubſtantiã, vel compoſitum ex vtroque. Quapropter dum profertur talis propoſitio, ſuſpenſa eſt ſignificatio illius termini, donec abſoluta propoſitione determinetur. Secundo ergo poteſt cõſiderari ſignificatio huius vocis, quatenus eſt extremum alicuius propoſitionis, & componit vnum integrum ſignificatum eius, quod non eſt, donec abſoluatur propoſitio, quia, vt Ariſtoteles dixit, propoſitio ſignificat aliquid, quod ſine extremis non eſt intelligere, & hoc modo ſignificatio talis termini non eſt integra, donec abſoluatur propoſitio. Ad difficultatem ergo propoſitam reſpondetur, illud pronomen, *hoc*, non deſignare ſubſtantiam panis, cum primum profertur, cum tunc habeat, quaſi ſuſpenſam, & indefinitã ſignificationem ſuam; tãtum ergo deſignat hoc ſenſibile ſeu contentum ſub ſpeciebus, quacunque ratione ſub illis exiſtat; in fine tamen prolationis determinatur ratione prædicati ad ſignificandum, vel ſupponẽdum pro re contenta ſub accidentibus, cui tale prædicatum poſſit conuenire.

Solutio.

Et hinc deniq; oſtenditur, hãc interpretationem eſſe aptam ad ſignificandam conuerſionem, quæ per hæc verba fit. Primum, quia per hæc verba hoc efficitur, ſcilicet, vt contentum ſub ſpeciebus ſit corpus Chriſti. Deinde, quia, cum in omni conuerſione requiratur aliquid vtriq; termino commune, hoc apte ſignificatum eſt per ſubiectum huius propoſitionis. Vna tantum videtur supereſſe difficultas in hac ſententia, quia iuxta prædictam interpretationem, hæc propoſitio, *Hoc eſt corpus meum*, non eſt ſingularis, ſed indefinita, æquiualens huic, contentum ſub his ſpeciebus, eſt corpus meum: conſequens eſt contra proprietatem pronominis demonſtratiui, *hoc*, quod, ſicut ſignificat ſingularem rem, ita & ſingularem propoſitionem conſtituit, præſertim, cum ſit demonſtratio ad ſenſum. Soto reſpondet, interdũ per hæc pronomina non demonſtrari rem indiuiduam, ſed communem, vt cum quis dicit, *hæc herba naſcitur in horto meo*, illud pronomen, non ſignificat hanc numero herbam, ſed herbam huic ſimilem. Quod exemplum videtur accommodatum, ſaltem ad probandum, huiuſmodi pronomen demonſtratiuum non ſemper demonſtrare directe, & quaſi in recto rem ſingularem & præſentem; ſed ſatis eſſe, quod demonſtret aliquid cum habitudine ad rem ſingularem præſentem, vt in prædicto exemplo demõſtratur herba, quatenus eſt ſimilis huic, quæ ſenſibus obiicitur. Et ita in præſente ex parte contenti, vt ſic, eſt quaſi in definita propoſitio; tamen ex parte ſpecierum, in ordine ad quas fit demonſtratio ſenſibilis, eſt ſingularis: quia demonſtratur contentum ſub his numero ſpeciebus, vnde ſub formali ratione contenti poteſt quodã mõ dici idem numero deſignari, quia eſt eadem numero forma, ſub qua continetur.

Difficultas. Soluitur.

A Hæ duæ vltimæ ſententiæ ſunt probabiles, & magis in modo loquendi, quam re ipſa differunt: vltima vero ſimpliciter probanda eſt, quia conſtat, pronomen, *hoc*, non ſignificare corpus Chriſti ſecundũ propriam rationem eius, licet in prolationis verbõrum termino ſupponat pro illo tantum, & de illo verificetur prædicatum. Conſtat inſuper, in principio prolationis pronomen, hoc, neque demonſtrare definite ac determinate corpus Chriſti, neq; omnino carere ſignificatione, ſeu demonſtratione aliqua: quia ſtatim demonſtrat aliquo modo accidentia, ſeu aliquid habens connexionem ſeu habitudinem ad illa, quod optime explicatur ſub ratione contenti ſub illis: ergo diſtincte nunquam deſignat corpus Chriſti, materialiter autem demonſtrat illud in eo inſtanti, in quo abſoluitur ſignificatio verborum. B

Vltima ſententia adprobatur, penultima vero probabilis iudicatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum hæc ſit cõueniens forma conſecrationis panis, *Hoc eſt corpus meum*.

Ad ſecundũ ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma cõſecrationis panis, hoc eſt corpus meum. Per formam enim ſacramenti debet exprimi ſacramenti effectus. Sed effectus, qui fit in conſecratione panis, eſt conuerſio ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti, quæ magis exprimitur per hoc verbum, Fit, quam per hoc verbum, Eſt. Ergo in forma conſecrationis deberet dici, hoc fit corpus meum. C

Sup. q. 60. art. 8. cor. & q. 35 art 2. cor & inf. q. 83. art. 4. ad. 1. & q. 84. ar. 3. cor. Et 4. d. 8. q 2 articu. 1. vl. t. & 2. & ar. 4. q. 3. & 1. co. 11. lec. 5. co. 4

2. Præterea, Ambroſ. † *dicit in lib. de ſacramentis; Sermo Chriſti hoc conficit ſacramentum, quis ſermo Chriſti? hic, quo facta ſunt omnia, iuſſit Dominus & facta ſunt cœli & terra. Ergo & forma huius ſacramenti conuenientior eſſet per verbum imperatiuum, vt diceretur, hoc ſit corpus meum.*

Lib. 4. ca. 4. non procul à prin. tom. 4.

3. Præterea, Per ſubiectum huius locutionis importatur illud, quod cõuertitur, ſicut per prædicatũ importatur cõuerſionis terminus. Sed ſicut eſt determinatum id, in quod ſit conuerſio (non enim fit conuerſio, niſi in corpus Chriſti) ita eſt determinatum id, quod conuertitur, non enim conuertitur in corpus Chriſti, niſi panis. Ergo ſicut ex parte prædicati ponitur nomen, ita ex parte ſubiecti debet poni nomen, vt dicatur, hic panis eſt corpus meum.

D *4. Præterea, Sicut id, in quod terminatur conuerſio, eſt determinata natura (quia eſt corpus) ita etiam eſt determinata perſona. Ergo ſicut ad determinandam naturam, dicitur corpus, ita ad determinandam perſonam, deberet dici, hoc eſt corpus Chriſti.*

5. Præterea, In verbis formæ non debet poni aliquid, quod non ſit de ſubſtantia eius. Inconuenienter ergo additur in quibuſdam libris hæc coniunctio, enim, quæ non eſt de ſubſtantia formæ.

Sed *contra eſt, quod Dominus hac forma in conſecrando eſt vſus, vt patet Matth. 26.*

Respondeo *dicendum, quod hæc eſt conueniens forma conſecrationis panis. Dictũ eſt enim,* † *quod hæc conſecratio conſiſtit in conuerſione ſubſtantiæ panis in corpus Chriſti. Oportet* E *autem formam ſacramenti ſignificare id, quod in ſacramento efficitur. Vnde & forma conſecrationis panis debet ſignificare ipſam conuerſionem panis in corpus Chriſti. In qua tria conſiderantur, ſcilicet, ipſa conuerſio, & terminus à quo, & terminus ad quem. Conuerſio autem poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo, vt in fieri, alio modo, vt in facto eſſe. Non autem debuit ſignificari conuerſio in hac forma, vt in fieri, ſed vt in facto eſſe. Primo quidem, quia hæc conuerſio non eſt ſucceſſiua (vt ſupra dictum eſt* † *) ſed inſtantanea. In huiuſmodi autem mutationibus fieri, non eſt niſi factum eſſe. Secundo, quia ita ſe habent formæ ſacramentales ad ſignificandum effectum ſacramenti, ſicut ſe habent formæ artificiales ad repræſentandum effectum artis. Forma autem artificialis, eſt ſimilitudo vltimi effectus, in quem fertur intentio artificis, ſicut forma artis in mente ædificatoris, eſt forma domus*

Art. præced. q. 75. art. 7

domus ædificata principaliter, ædificationis autem per conſequens. Vnde & in hac forma debet exprimi conuerſio, vt in facto eſſe ad quod fertur intentio. Et quia ipſa conuerſio exprimitur in hac forma, vt in facto eſſe, neceſſe eſt, vt extrema cõuerſionis ſignificentur, vt ſe habẽt in facto eſſe cõuerſionis. Tunc aũt terminus ad quẽ habet propriam naturã ſuæ ſubſtantiæ, ſed terminus à quo, non manet ſecundum ſuam ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum accidentia, quibus ſenſui ſubiacet, & ad ſenſum determinari poteſt. Vnde conuenienter terminus conuerſionis à quo, exprimitur per pronomen demonſtratiuum relatum ad accidentia ſenſibilia, quæ manent: terminus autem ad quem, exprimitur per nomen ſignificans naturam eius, in quod fit conuerſio. Quod quidem eſt totum corpus Chriſti, & non ſola caro eius, vt dictum eſt.

q. 75. ar. 2. 2. † *Vnde hæc forma eſt conuenientiſſima, hoc eſt corpus meum.*

AD primum ergo dicendum, quod, fieri non eſt vltimus effectus huius conſecrationis, ſed factum eſſe, vt dictum eſt.
In cor. art. † *Et ideo hoc potius exprimi debet in forma.*

AD ſecundum dicendum, quod ſermo Dei operatus eſt in creatione rerum, qui etiam operatur in hac conſecratione, aliter tamen & aliter. Nam hic operatur effectiue & ſacramentaliter, id eſt, ſecundum vim ſignificationis. Et ideo oportet in hoc ſermone ſignificari vltimum effectum conſecrationis per verbum ſubſtantiuum indicatiui modi & præſentis temporis. Sed in creatione rerum operatus eſt ſolum effectiue, quæ quidem efficientia eſt per imperium ſuæ ſapientiæ. Et ideo in creatione rerum exprimitur ſermo diuinus per verbum imperatiui modi, ſecundum illud Geneſ. 1. Fiat lux, & facta eſt lux.

AD tertium dicendum, quod terminus à quo, in ipſo facto eſſe conuerſionis, non retinet naturam ſuæ ſubſtantiæ, ſicut terminus ad quem, & ideo non eſt ſimile.

AD quartum dicendum, quod per hoc pronomen, meum, quod includit demonſtrationem primæ perſonæ (quæ eſt perſona loquentis) ſufficienter exprimitur perſona Chriſti, ex cuius perſona hæc proferuntur, vt dictum eſt. † (arti. præced. & art. 1.)

AD quintum dicendum, quod hæc coniunctio, enim, apponuntur in hac forma ſecundum conſuetudinem Romanæ Eccleſiæ à beato Petro Apoſtolo deriuatam, & hoc propter continuationem ad verba præcedentia. Et ideo non eſt de forma, ſi. ut nec verba præcedentia formam.

Commentarius.

Sententia D. Thomæ, verba conſecrationis eſſe aptiſſima ad ſignificandã conuerſionẽ panis in Chriſti corpus.

DEclarat D. Thomas, hæc verba eſſe aptiſſima ad ſignificandam conuerſionem panis in corpus Chriſti, Primo, quia non debuit ſignificari, vt in fieri, ſed vt iam facta, quoniam fit in inſtanti, & non prius fit, quam ſit facta. Quod intelligendum eſt, ordine temporis, non naturæ, & ideo addit ſecundam cauſam, ſcilicet, quia forma artis, vt ſit perfecta, repræſentat opus, quale eſſe debet in termino actionis, non quale eſt in fieri: quod, ſeruata proportione, expediens fuit, ſeruari in forma huius ſacramenti. Dices, cur ergo non ſeruatur in formis aliorum ſacramentorum, quæ etiam in inſtante operantur, & etiam ſignificant ſuos effectus, vt in fieri, *Ego te abſoluo: Ego te baptizo?* Reſpondeo ex D. Thom. art. 1. ad 3. & in 4. d. 8. q. 2. art. 1. quæſtiuncula 3. & Gab. lect. 83. in Can. in aliis ſacramentis materiam conſiſtere in vſu, & in fieri: quia ergo forma accommodatur materiæ, neceſſe eſt, vt ſignificet per modum actionis, vel paſſionis, at vero hæc forma cadit in rem permanentem, & eam conſecrat conſecratione durabili & permanente, & ideo accommodatiſſime ſignificat per modum rei iam exiſtentis. Ex quo vlterius D. Thom. infert, debuiſſe per hanc formam ſignificari extrema conuerſionis, prout ſunt in termino ad quẽ conuerſionis, quod optime explicatur per vocem ſignificantem naturã eius, quia in eo inſtante vere & realiter adeſt corpus Chriſti ſub accidentibus: terminus autem à quo, ſcilicet, panis, quia non manet ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum accidentia, ideo non debuit ſignificari per nomen ſignificans naturam eius, ſed per pronomen demonſtratiuum, *referens* (inquit D. Thom.) *accidentia ſenſibilia, quæ manent.* Quo vltimo verbo non intendit docere pronomen, *hoc*, demõſtrare ſola accidentia, ſed cum ordine ad hæc accidentia, deſignari quaſi in confuſo id, quod ſub eis latet & continetur, & per ea ſenſibus obiicitur, atq; ita eſt perſpicuus textus D. Thomę: ſolutiones autem argumentorum non indigent expoſitione.

Gabriel.

DISPVTATIO LIX.

De forma conſecrationis panis.

SVppoſitis, quæ in ſuperiori diſputatione dicta ſunt, duo ſolum declaranda ſuperſunt: Primum eſt, quæ verba ſint præciſe de eſſentia huius formæ: Alterum, quæ ſit eius propria ratio & ſignificatio.

Diſputatio 21. de Euchariſtia.

SECTIO I.

An ſolum hæ quatuor voces, Hoc eſt corpus meum, *ſint de neceſſitate & eſſentia huius formæ.*

Quatuor hęc verba hoc eſt corpus meũ, ſunt de eſſentia cõſecrationis panis.

QVod hæc quatuor ſint de eſſentia eſt certum, & extra controuerſiam ex dictis in diſputatione præcedente, quia hæc potiſſimum ſignificant effectum huius formæ, & Chriſtus Dominus his præſertim conſecrauit, & ideo ab omnibus Euangeliſtis, qui deſcribunt inſtitutionem huius ſacramenti, & à Paul. 1. Corinth. 11. hæc ſumma diligentia obſeruata ſunt abſque variatione vlla, quod etiam fit in omnibus liturgiis, & in Canone Miſſæ: quæſtio ergo ſupereſt, an præter hæc ſit aliquid aliud eſſentiale, & poteſt eſſe controuerſia de antecedentibus, vel de conſequentibus, vel denique de interpoſitis.

2. Sententia.

Prima igitur ſententia eſt, aliqua verba antecedentia eſſe de neceſſitate huius ſacramenti, & quidam dicunt, omnia illa, *Qui pridie, quam pateretur, &c.* eſſe neceſſaria. Scotus diſtinct. 8. quæſtio. 2. articulo 2. Angel. verb. Euchariſt. num. 14. Scotus tamen non dicit, hæc omnia eſſe de eſſentia formæ, ſed exiſtimat eſſe neceſſaria, vt forma poſſit ſignificatiue proferri in perſona Chriſti: quia, niſi miniſter illa verba pręmittat, non poterit conſtare, an in propria vel aliena perſona loquatur. Sed hæc ſententia, hoc modo explicata, eſt certe improbabilis. Primo, quia ſupra oſtenſum eſt omnia illa, quæ non ſunt verba Chriſti non eſſe de neceſſitate huius ſacramenti: omnia autem illa verba: *Qui pridie, quam pateretur, &c.* non ſunt verba Chriſti: ergo. Deinde, quia per illa verba non indicat Sacerdos, ſe inducere perſonam Chriſti, cum tũc non vtaẽ verbis eius, ſed potius referat, quid ipſe fecit, vtens verbis Euangeliſtarum. Ac denique, quia, quod miniſter loquatur in perſona Chriſti, nõ pendet ex antecedentibus verbis ſed ex intentione, quam poſtulat veritas verborum, quæ profert. Vnde hoc ipſo, quod illa verba profert vt vera, neceſſe eſt, vt in perſona Chriſti loquatur: quia alias non poſſent eſſe vera. Sicut angelus repræſentans Deum ſimpliciter loquitur, *Ego ſum Deus*, & Concilium regium loquitur maieſtate regia, induens perſonam Regis in actu exercito (vt ita dicam) quamuis non præmiſerit alia verba, quibus in actu ſignato declarauerit, ſe loqui in perſona Regis. Quod euidenter patet in ſacramento pœnitentiæ, vbi miniſter abſolute dicit, *Ego te abſoluo*, vbi vt miniſter Dei loquitur, & ne-

Scotus. Angelus.

Improbatur.

& neceſſarium non eſt, vt verba aliqua præmittat, quibus hoc ſignificet, & idem fere eſt de aliis ſacramentis. De illis ergo verbis, quæ non ſunt Chriſti, nulla poteſt eſſe contentio. De illis autem duobus, *Accipite, & comedite*, quæ ſunt Chriſti, non nihil poteſt eſſe dubitationis: quia nonnulli ex Sanctis citatis, omnibus his dicunt confici ſacramẽtum, Ambroſ. 4. de ſacrament. cap. 5. *Ante conſecrationem panis eſt, vbi autem verba Chriſti acceſſerint, eſt corpus Chriſti*, explicans autem hæc verba, ſubdit: *Audi dicentem, Accipite & edite, hoc eſt corpus meum.* Et eodem modo videtur loqui Euſebius Emiſſe. ſupra, & alij, & in Concil. Florentin. ſeſſio. 25. ſub finem legimus. *Ex panis autem tranſmutatione Latinis quærentib. cur Græci poſt hæc Dominica verba; Accipite & manducate, hoc eſt corpus meũ, quibus profecto verbis ſacramentũ confici creditur hac etiam vtantur oratione. Et fac panem hunc &c.* & infra reſponderunt Græci, ſe firmiter credere, verbis illis dominicis ſacramentum confici.

Ambroſ. Emiſſen. Florent.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt Græcorum dicentium, eſſe de eſſentia illud verbum, *quod pro vobis tradetur*, ſeu, *traditur*, vel, *frangitur*, In omnibus enim liturgiis additur hoc verbum aliquo ex his modis, Iacob. *Quod pro vobis frangitur, & datur in remiſſionem peccatorum.* Baſil. *Quod pro vobis frangitur in remiſſionem peccatorum.* Idem Clem. lib. 8. conſt. c. 17. Damaſcen. lib. 3. de fide c. 14. Chryſoſtom. *Quod pro vobis tradetur in remiſſionem peccatorum.* Et Ambroſ. 4. de ſacrame. dicit. *Quod pro vobis confringetur.* Et habent Græci fundamentum in Luca & Paulo: Lucas enim de præſente; addit, *Quod pro vobis datur*, vel, vt Ambroſius & alij legunt, *Quod pro vobis frangitur.* Paul. vero. 1. ad Corinth. 11. etiam addit eandem particulam, quæ in Græco legitur per participium præſentis. Chryſoſtomus vero & Theodoretus de futuro legunt. *Quod pro vobis tradetur*: ſicut Vulgata legit, & Durand. diſt. 8. quæſt. 2. refert, ſe vidiſſe eadem verba in lithurgia Baſilij: ergo hæc particula vno vel altero modo neceſſaria eſt, quandoquidem illa Chriſtus eſt vſus, & videtur eſſe determinatio prædicati, & pars eiuſdem propoſitionis, illa autem varietas non refert, quia non eſt eſſentialis: facile enim poteſt eundem ſenſum reddere, ſicut in præcedenti diſputatione dicebamus de verbis, quæ adduntur in forma ſanguinis. Vnde Alex. Papa Epiſtol. 1. c. 4. ait. *Chriſtum nos docuiſſe conficere hoc ſacramentum, cum accepto pane, dixit, Accipite & manducate, hoc eſt enim corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et confirmatur ſecundo, nam ſaltem videtur neceſſarium propter rectam rationem, hanc particulam addere: quia, illa poſita, nullum ſequitur incommodum, & tollitur periculum: illa vero ablata, eſt periculum nihil faciendi, ſi fortaſſe eſt neceſſaria: cur ergo Latina Eccleſia non elegit tutiorem partem?

Clemen. Damaſc. Chryſoſt. Ambroſ. Durand. Alex. Papa.

3. Sententia. Tertia ſententia eſſe poteſt, præter illas quatuor voces, eſſe neceſſariam particulam, *enim*, quę illis interponitur: quę ſententia neceſſario ſequitur ex alia, quæ aſſerit, antecedentia verba eſſe neceſſaria: quia coniungit propoſitionem hanc cum præcedentibus verbis, & illa addita, vel mutata, multũ variatur locutionis ſenſus: poſita enim hac particula, ſenſus fit cauſalis, qui in rigore plura requirit ad veritatem propoſitionis, quam ſi fiat ſimplex aſſertio. Vnde abſolute, & in omni opinione concludi poteſt, hanc particulam eſſe neceſſariam: nõ enim addidiſſet Eccleſia vocem variantem ſenſum propoſitionis, niſi exiſtimaſſet eſſe neceſſariam. Et confirmatur: nam Eccleſia in Canone Miſſæ refert, illam dixiſſe Chriſtum: ergo cenſenda eſt neceſſaria. Tandem, quia, cũ interponatur verbis formæ, componit illam, & cum illa concurrit ad effectum eius: ergo.

A Dicendum tamen eſt primo; Verba antecedentia illud pronomen, *hoc*, etiam ſi ſint à Chriſto prolata, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti. Eſt communis ſententia Theologorum cum D. Thom. hic, & in 4. diſtinction. 8. Durand. quæſtion. 2. Richard. articul. 3. quæſtion. 1. Alenſ. quæſtion. 33. membr. 3. articul. 1. Gab. lect. 38. in Card. Beſſar. opuſ. de verbis Conſecrat. ſub finem, & reliqui omnes, & Patres ſtatim citandi. Ratio vero eſt: quia illa duo verba, *Accipite & comedite*, de quibus eſt controuerſia, nec ſunt per ſe neceſſaria tanquam de eſſentia formæ, neque per accidens, vt neceſſaria conditio ex parte miniſtri. Hoc poſterius ſatis probatum eſt contra Sco- B tum. Et pręterea patet, quia illa verba ſolum recitãtur nunc materialiter à Sacerdote, & ideo ſolum cadunt in illam numero actionem, quam Chriſtus exercuit, & de illa tantum verificantur: ergo nulla eſt ratio, cur ſint conditio neceſſaria ad pręſentem actionem miniſtri. Illud vero prius probatur, quia qualis ſit eſſentia formæ, ex inſtitutione Chriſti petendum eſt, qualis autem fuerit Chriſti inſtitutio, ex Scriptura ſacra, aut ex Eccleſię traditione, præcipue eſt ſumendum, aut aliqua ratione coniectandũ, ex nullo autem capite iſtorum poteſt oſtendi, illa verba eſſe de eſſentia, ſed potius contrarium, ergo. Declaratur minor propoſitio, quia, licet Matthęus, & Paulus referant, Chriſtum dixiſſe illa verba, *Acci-* C *pite, & comedite*, tamen Marcus alterum omittit, & ſolum ponit verbum, *Sumite*, Lucas vero vtrumque omittit, ſic enim ait. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit & dedit eis, dicens. Hoc eſt corpus meum*; ergo ſignum eſt hęc verba non eſſe eſſentialia, quia credibile eſt, ſingulos Euangeliſtas integre narraſſe inſtitutionẽ, quoad ea, quę eſſentialia ſunt. Adde, Eccleſiam in Canone Miſſę addere verbum, quod omnes Euangeliſtę omiſerunt, ſcilicet, *Accipite & comedite ex hoc omnes.* Secundo idem probatur ex traditione & authoritate Eccleſię, quam, quia latius referam ſtatim, nunc ſufficiat Concilium Florentinum, quod ſic loquitur. *Forma huius ſacramenti, ſunt verba Saluatoris, quib. hoc conficitur ſacramentũ: ſacerdos. n. in perſona Chri-* D *ſti loquens hoc conficit ſacramentum.* Sentit ergo Concilium ſolum illa verba eſſe formam, quę proferuntur à ſacerdote in perſona Chriſti, ſed illa verba, *Accipite & comedite*, non proferuntur in perſona Chriſti, ſed tantum materialiter, & recitatiue, alias non eſſent vera, ergo. Tertio, eſt optima ratio D. Thomę, quia hęc verba non ſignificant aliquid intrinſecum vel eſſentiale huic ſacramento, ſed aliquid poſterius, & extrinſecum, id eſt, non ſignificant cõſecrationem, & pręſentiam Chriſti, ſed vſum & diſtributionem, quę non eſt de neceſſitate huius ſacramenti, vt ſupra dictum eſt, ergo illa duo verba non ſunt de eſſentia formę. Vnde contraria ſententia occaſionem prębet hęreticis, qui dicunt, hoc ſacramentum non cõ- E fici, niſi in vſu.

Verba antecedentia pronomen, hoc, non ſunt de neceſſitate Euchariſtiæ. Durandus. Richard. Alenſ. Gabriel. Beſſar.

Dico ſecundo; Verba, quæ conſequuntur poſt illud pronomen, *meum*, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti. Eſt de fide, probatur ex vſu Eccleſię Romanę, quæ ſine illis verbis conſecrat corpus Chriſti, ſi autem illa verba eſſent de neceſſitate, intolerabilem errorem Eccleſia committeret, careret enim vera conſecratione, veroque Euchariſtiæ ſacramento, quod aſſerere hęreticum eſt. Cap. Ad abolendam, de hæret. Secundo, Matthæus & Marcus illa verba omittunt, & tamen credendum eſt, vnumquemque Euangeliſtarũ ſufficienter narraſſe inſtitutionẽ. Ponamus enim, quod verum eſt, Matthæum ante Lucã ſcripſiſſe, & Eccleſiam conſecraſſe iuxta formam à Matthæo traditã, ſine dubio ſufficienter conſecraſſet,

Verba prolata poſt illud pronomen, meum, non ſunt de neceſſitate huius ſacramenti.

ſet: imo ex hoc principio exiſtimo ortum eſſe, vt Ec- A cleſia Latina, illa verba inter conſecrandum omiſerit. Nam vſus conſecrationis prior fuit in conſuetudine Eccleſiæ, quam Euangelium eſſet ſcriptum. Quocirca, ſicut Matthæus & Marcus illa verba ſola referunt, ita D. Petrus Eccleſiæ Romanæ ſolum tradidit ad conſecrãdum, verba illa, *Hoc eſt corpus meum*, & ideo illa ſola ſemper habita ſunt, vt eſſentialia, & ſufficientia ad conſecrandum. Tertio, accedit ratio, quia illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſine ſequentibus ſufficienter ſignificant realem præſentiam corporis Chriſti, & conuerſionem panis in ipſum: ergo ſufficienter illam efficiunt, ergo illa ſola ſunt de neceſſitate formæ. Et hinc concluditur, non ſolum non eſ- B ſe de neceſſitate ſacramenti, ſed nec etiam de neceſſitate præcepti, vtrumq; enim confirmat vſus Eccleſiæ, & ratio, quia nullum tale extat præceptum diuinum, cum neq; in Scriptura habeatur, neq; traditione conſtet. Quod autem neq; Eccleſiaſticum ſit, per ſe notum eſt. Et hinc à fortiori cõſtat, illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, non eſſe neceſſaria, tum, quia Eccleſia illa omittit, &, quamuis ſimilia proferat, id tamẽ facit poſt calicis conſecrationem, poſtquam hoſtia populo adoranda propoſita eſt, tũ etiam, quia Matthæus & Marcus illa non ponũt immediate poſt conſecrationem corporis, de qua nũc agimus. Tum deniq;, quia illa verba non ſignificant effectum formæ huius ſacramenti, ſed poteſtatem C ac præceptum conſecrandi hoc ſacramentum, illudque in ſacrificium offerendi.

Quæri verò poteſt; eſto, illa particula, *quod pro vobis traditur*, nõ ſit neceſſaria, cum tamen conſtet, Chriſtum illam dixiſſe; an rectè faciant Græci addendo particulam illam. Reſpondetur, per ſe non eſſe malum, illam addere, quia neq; eſt contra vllum præceptum, neq; aliunde intrinſece malum. Eſt tamẽ malum, illam addere, vt neceſſariam, & damnare eos, qui illam non addunt: quia hæc exiſtimatio ſeu intentio continet errorem in fide. Sed quæres rurſum, an Græci addentes illam particulam vt neceſſariam, vere conficiant, videntur enim velle introducere errorem, & formam, quam Chriſtus nõ inſtituit, quod D derogat veritati ſacramenti. Reſpondetur tamẽ, eos rite conficere, quia vera forma vtuntur à Chriſto inſtituta, & id, quod addunt, non corrumpit verũ ſenſum illius formæ, & ideo, licet illud addãt, vt neceſſarium, & errorem inducant, non tamen agunt contra veritatem ſacramenti. Rurſus tamen quæri poteſt, an quando illa particula coniungitur cum forma, vel in conſecratione Græcorum, vel in ipſamet conſecratione Chriſti, dici poſſit de ſubſtantia formæ, vel cõcurrere ſacramentaliter ad effectum formæ. De hoc dicam diſp. ſequen. ſect. 1. quia, quoad hoc, eadem eſt ratio de hac, & de forma calicis.

Dubiola aliquorum enodantur.

Dico tertio, Particula, *enim*, nõ eſt de eſſentia hu- E ius formæ, & conſequenter nec de neceſſitate ſacramenti. Ita D. Th. hic ad 4. Alex. ſupra, reliqui Theologi diſtinction. 8. & 11. Probatur, quia licet illa particula, *enim*, à Chriſto Domino dicta fuerit, vt ex Can. Miſſæ colligitur, in quo nullus error eſt, vt traditur in Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 4. & Can. 6. & ideo credendum ſit, ex traditione Apoſtolorum additam eſſe, vt colligitur ex cap. Cum Marthæ. de celebrat. Miſſ. tamen, cum Euangeliſtæ & Paulus illam prætermiſerint, non tenue indicium eſt, non eſſe neceſſariam. Secundo, quia illa particula nullo modo cõfert ad ſignificandum effectum formæ: ergo neq; ad illum efficiendum: ſacramenta enim id efficiunt, quod ſignificant: ergo non eſt pars formæ. Tertio, quia illa non dicitur à Sacerdote ſignificatiue, ſed tantum recitatiue materialiter: quia illa reddit cauſam rei, quæ ſignificatur per præcedentia verba: vnde, cum præcedentia non dicatur, niſi materialiter, nec particula, *enim*, poteſt aliter dici; ergo hac ratione non eſt pars formæ. Rurſus, quatenus cauſaliter coniungit verba ſequentia cum præcedentibus, reddit cauſam illorum verborum, *Accipite & comedite*; quæ ſignificant vſum huius ſacramenti: reddit ergo rationem huiuſmodi vſus: ergo, ſicut vſus non eſt de neceſſitate materiæ, vel ſacramenti, ita nec particula, *enim*, quæ indicat rationem talis vſus, erit de neceſſitate formæ, vel ſacramenti. Ex quo vlterius colligo, hanc particulam non eſſe de integritate formæ, cum non ſignificet formalem eius ſignificationem. Ita ſignificat. D. Tho. hic & diſtinction. 8. quæſt. 2. artic. 1. quæſtiunc. 2. ad ſecundum, vnde etiam fit, non cõcurrere ad effectum formæ, vt notauit Soto diſtinct. 11. q. 1. ar. 3. quia effectus ſolum fit à forma. Item, quia illa particula non magis concurrit, quam verba præcedentia, *Accipite, & comedite*, propter quæ ſolum hæc particula additur, & ſine quibus congrue addi non poſſet.

Particula, enim, nõ eſt de eſſentia huius formæ.

Tridents.

Particula, enim, nõ eſt de neceſſitate formæ. Soto.

Sed quæres, an ſaltem ſit præceptum Eccleſiaſticum addere illam? Reſpondetur, affirmando, ex cõmuni omnium ſententia, qui dicunt, peccatum eſſe, illam particulam omittere, contra perpetuam, ac vniuerſalem Eccleſiæ conſuetudinem. Vnde Richar. d. 8. art. 3. q. 1. abſolute dicit, hoc eſſe peccatum. Vict. in Sum. nu. 74. dicit eſſe malum. Petrus Soto lectione 2. de Euchariſt. dicit, eſſe addendam ex præcepto, & eſſe peccatum non parui faciendum illam omittere; non tamen explicant eſſe mortale. Id vero affirmant expreſſe Gab. d. 8. q. 3. Holcot. in 4. d. 3. citantur etiam Angel. verb. Euchariſt. 1. §. 22. Gerſon in Floreto, c. de Eucha. & aliqui ex Summiſtis, at vero Marſil. in 4. quæſtio. 6. ar. 1. part. 2. dub. 3. ſolum dicit eſſe mortale, ſi ex contemptu omittatur, clarius Ledeſma dicit non eſſe mortale, ſecluſo contemptu, *quia materia*, inquit, *leuis eſt*. Imo addit Soto in 4. diſtin. 1. q. 1. art. 8. etiam ſi ex contemptu omittatur, non eſſe certum, eſſe mortale, quia etiam contemptus poteſt eſſe veniale peccatum ex leuitate materiæ. Mihi vero hæc materia non adeo videtur leuis eſſe, nam licet particula, *enim*, leuiſſima ſit, illa tamen addita vel ſubtracta, ſermonis ſenſus multum variatur, quod in re tam graui non adeò videtur exigui momenti, & ideo, quamuis excuſarem à culpa mortali eum, qui ex negligentia, vel inaduertentia culpabili, eam omitteret, non tamen eum, qui ex contemptu: quia talis contemptus, & Eccleſiæ, & eius inſtitutis iniurioſus eſt. Poſſet vero timeri huiuſmodi cõtemptus in eo, qui ſciens, & aduertens, eam pro libito prætermitteret.

Dubium.

Richard. Victoria. Soto.

Gabriel. Holchot. Angel. Gerſon. Marſil. Ledeſm. Soto.

Soluitur.

Vltimo ex his concludo, ſolas illas quatuor voces, *Hoc eſt corpus meum*, eſſe de eſſentia, neceſſitate, & forma huius ſacramenti, ita vt ſi quis illas ſolas debita intentione proferat ſuper debitam materiam, ſine dubio perficiat ſacramentum, licet peccet ex alio capite, quia id facit Eccleſiæ vſu prætermiſſo. Ita D. Thom. Alex. Bonauent. & alij Theologi ſupra citati, & Chryſoſt. homil. de proditione Iudæ, dicens, *Hoc eſt corpus meum, hoc verbum res propoſitas transſmutat*: Damaſc. lib. 4. capit. 14. *Dixit Deus, Hoc eſt corpus meum, & donec ipſe veniat, hoc efficitur, &c.* Et cætera, quæ ſupra adducta ſunt ex Patribus, qui dicunt, hoc ſacramentum confici verbis Chriſti, quæ ipſius præſentiã ſignificant, & licet aliqui eorum non ponant hæc præciſa verba, ſed alia etiam, vel antecedentia vel ſequentia, non ideo exiſtimant, omnia eſſe neceſſaria, ſed propter maiorem quandam perfectionem, vt D.

Solæ illæ quatuor voces, hoc eſt corpus meum, ſunt de eſſentia formæ ſacramentalis.

Chryſ. Damaſc.

Thomas dixit de illis verbis, *Accipite & comedite*, nam, A quia hoc ſacramentum ordinatur ad vſum, ideo ad quandam ſignificationem magis expreſſam pertinet, quod hoc etiam inter conſecrandum ſignificetur, non tamen propterea ſunt illa verba neceſſaria. Neque oportet aliam probationem adiungere, nam hæc concluſio ſequitur euidenter ex præcedentibus. Vnde in Miſſalibus Romanis hæc ſola verba maioribus characteribus deſcribuntur: nec refert, quod particula, *enim*, eodem mō ſcribatur: quia id fit, quoniam aliis eſt interpoſita in eadem propoſitione, nō quod ſit æque neceſſaria. Rurſus, licet in aliis verbis committantur defectus aliqui, dummodo in his nō fiant, ſine dubitatione creditur perfecta conſecratio, & ideo ſtatim corpus Domini populo ad adorandum proponitur: ergo certum eſt, hæc verba ſufficere, etiam ſi præciſe proferantur: & improbabile prorſus eſt hoc amplius in dubium reuocare. B

Reſponſio ad fundamēta aliarum opinionum. Capreol. Durand. Ledeſm.

Ad fundamenta ergo aliarum opinionum reſpōſum eſt, præſertim ad fundamenta primæ, & tertiæ. Addit Capreol. diſtinction. 8. quæſtion. 1. articul. 3. ad 6. Durand. cont. 2. concluſ. quem ſequitur Ledeſma, quæſtion. 19. art. 1. dub. 2. Chriſtum non dixiſſe illa verba, *quod pro vobis tradetur*, immediate poſt conſecrationem corporis, ſed ante, vel poſtea, quod fieri quidem potuit, & non repugnat Euangelio, quia non eſt neceſſe, omnia fieri eodem ordine, quo narrantur. Sed vnde ipſi hoc collegerint, non video: C Lucas enim & Paulus omnia deſcribunt in contextu, & illud relatiuum, *quod*, indicat immediatam conſecutionem, ſicut in verbis illis, *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur*. Quod vero alij Euangeliſtæ, verbum illud præmiſerint, nullum indicium eſt, non eſſe dictum à Chriſto eodem ordine, quo ab aliis narratur. Eſt autem certum, non dictum fuiſſe à Chriſto vt eſſentiale, & vt ſæpe dictum eſt & notarunt Richard. diſtinct. 8. art. 3. q. 2. ad 1. & Marſi. q. 6. articul. 1. veriſimile eſt, nullum Euangeliſtarum, qui inſtitutionem narrauit, verbum aliquod eſſentiale prætermiſiſſe. Addi ergo potuit, tum ad magis exprimendam corporis veritatem, tum ad paſſionis commemorationem: cur autem Eccleſia Latina verbum illud omittat, iam explicatum eſt: indubitata enim fide tenet, illa verba ſufficere, quod vſu eorum voluit comprobare, & ſatis exiſtimauit determinationem ſimilem adiungere in forma calicis, in cuius conſecratione repræſentatio paſſionis Chriſti conſummatur.

Richard. Marſil.

SECTIO II.

An ſingula verba huius formæ ita ſint apte & conuenienter tradita, vt mutari nullo modo poſſint.

QVoniam veriſimle eſt, in ſingulis verbis, quibus tantum ſacramentum cōficitur, myſterium latere, ſingulorum rationem reddere neceſſe eſt, ex E quo etiam conſtabit, quomodo poſſit interdum loco vnius aliud ſubſtitui.

Primo igitur in ſubiecto illius propoſitionis poſitum eſt pronomen, *hoc*, quod veluti indefinite ſignificat: quia, cum his verbis ſignificanda eſſet conuerſio panis in corpus, oportuit in ſubiecto eius aliquid poni, quod ad demonſtrandum panem vel corpus de ſe eſſet indifferens: nam ſi à principio nominaretur panis, in fine eſſet falſa propoſitio, & cōtraria veritati ſacramenti: quia panis non eſt corpus Chriſti, ſi autem à principio expreſſe ac definite nominaretur corpus Chriſti, & locutio eſſet impropria, & identica, & non tam ſignificaret conuerſionem panis in corpus, quam identitatem ipſius corporis ſecum, ac denique omnino eſſet prætermiſſus in hac ſignificatione terminus à quo. Oportuit ergo ſubiectum illud eſſe aliquo modo indifferens, & commune vtrique termino, vt in fine probationis per prædicatum determinaretur ad ſupponendum pro termino ad quem: hoc autem fieri non potuit commodius per aliam vocem, quam per pronomen demonſtratiuum. Quia, licet per aliam orationem, aut circumlocutionem hoc poſſet explicari; non tamen aliquo ſimplici ac præciſo termino ita proprio, & aliunde fuit aptiſſimus ad demonſtrandam præſentiam materiæ ſubiectæ, quod in practica, & efficaci prolatione verborum neceſſarium fuit.

Si quis loco pronominis, hoc, ponat, illud, nihil efficiet, ſecus ſi poneret, iſtud.

Vnde infero, ſi quis loco pronominis, *hoc*, dicat, *illud*, non ſolum male facturum, ſed etiam nihil effecturum, quia non retinet idem ſignificatum formæ: quia pronomen, *illud*, ex vi ſuæ ſignificationis non demōſtrat materiam præſentem, vnde in tali mutatione prætermittitur res valde neceſſaria, & practica ſignificatio huius formæ. De hoc vero pronomine, *iſtud*, non videtur eadem ratio, vt notauit Soto ſupra, diſtinction. 1. quæſtion. 1. articul. 8. quia interdum vſurpatur ad demonſtrandum rem præſentem vt ex vſu Latinæ linguæ conſtat. Si quis vero huic particulę adiungeret aliquid aliud, reſpiciendum eſſet ad ſenſum, an maneat idem, nec ne. Nam, ſi diceret, *hoc contentum ſub his ſpeciebus eſt corpus Chriſti*, verus ſenſus maneret, & ideo forma eſſet valida, ſi autem diceret, *hoc quod eſt panis*, vel, *hic panis eſt corpus Chriſti*, nihil efficeret: quia mutaretur ſenſus, & hæc proportione quadam accommodanda ſunt ad omnia idiomata, iuxta regulas ſupra traditas de ſacramentis in genere.

Soto.

Si loco, hoc, cōſtituatur, hic, aduerbium, nihil efficietur, ſi vero ponatur, hic, pronomen, peccabitur, attamen conficietur ſacramētum.

Secundo colligitur, quid dicēdum ſit, ſi quis mutet pronomen, *hoc*, in, *hic*, duplici enim ſenſu id fieri poſſet. Primo, vt illud, *hic*, ſit aduerbium locale, & hoc modo conſtat, mutationem non ſolum eſſe iniquam, ſed etiam eſſe contra ſubſtantiam ſacramenti, quia facit, vt forma non ſignificet conuerſionem ſubſtātialem. Si autem vox, *hic*, ſit pronomen, inprimis peccatum eſſet, tālem mutationem facere; tum, D quia eſt in re graui, & contra conſuetudinem, tum etiam quia, vt minimum, redderet ſenſum dubium, probabilius tamen cenſeo, illam non eſſe mutationem ſubſtantialem. Primo, quia poteſt illud pronomen ſubſtantialiter ſumi, vel ſub illo intelligi cibus: hæc autem forma, *hic cibus eſt corpus meum*: eſt ſufficientiſſima, ſicut & hæc etiam, *Hæc res eſt corpus meum*. Pręterea quia, ſi in aliquo idiomate, corpus eſſet maſculini generis, nō eſt dubium, quin illud pronomē poſſet mutari in maſculinū: ergo etiam ſi in lingua Latina, illa mutatio faciat compoſitionem legibus grammaticæ repugnantem, tamen, ſi in communi modo loquendi reddat eundem ſenſum, non eſt cōtra ſubſtantiam ſacramenti, ſicut ſi diceretur, *corpus meus*, vt in forma Baptiſmi, *In nomine Patria, Filia, &c.* & in forma Pœnitentiæ, *Abſoluo tibi*, Dubitari vero ſolet, an ſi fieret hęc mutatio, *Ecce corpus meum*, eſſet ſubſtantialis mutatio: videtur enim eſſe idem ſenſus: nam illud *ecce*, æquiualet pronomini & verbo. Probabile fortaſſe eſt hoc, non eſt tamen dubium, quin eſſet peccatum talem mutationem facere, & mihi eſt valde veriſimile, eſſe mutationem ſubſtantialem, quia vt minimum, mutatur explicita ſignificatio in implicitam. Deinde illa locutio non videtur ſignificare conuerſionem, ſicut alia.

Dubiū quoddā ſoluitur.

In formaEuchariſtiæ aptiſſime collocatur verbum, eſt.

Dico ſecundo, aptiſſime poſitum eſſe in hac forma verbum ſubſtantiuum, *eſt*, hoc recte declarat D. Thomas in articul. duplici ratione ibi explicata, quibus

quibus adiungi poteſt, nullum aliud verbum po- A tuiſſe poni, ſalua proprietate ac veritate verborum: nam vel tale verbum ſignificaret effectionem, vel tranſitum vnius in aliud: reliqua enim non poſſunt eſſe accommodata, vt per ſe notum eſt: ſed neq; etiā illa duo ſunt apta. Patet, quia, ſi diceretur, *hoc fit corpus*, vel pronomen, *hoc*, demonſtraret panem, & ſic in proprietate verborum propoſitio eſſet falſa, quia panis non fit corpus, ſed ex pane fit corpus, vel demonſtraret corpus Chriſti, & hoc etiam dici non poſſet, quia corpus Chriſti non fit corpus Chriſti, vel deniq; demonſtraret contentum ſub ſpeciebus, vt ſic: & hoc modo locutio adhuc nō eſſet ſatis propria: quia eſſe contentum eſt veluti accidentaria de- B nominatio, reſpectu corporis Chriſti, & ideo non poteſt proprie dici contentum fieri corpus, ſed potius à contrario corpus fieri contentum, ſicut proprie corpus fit album, album autem proprie non fit corpus. Deniq; in actione ſubſtātiali, pſertim q̄ nō fit ex præſuppoſito ſubiecto, nunquam proprie dicitur vnum fieri aliud. Præterea, ſi diceretur, hoc trāſit in corpus meum, ſeu alio æquiualente verbo, eſſet quidem propria locutio, ſed oporteret pronomen, *hoc*, deſignare panem, qui eſt terminus à quo, & nullo modo terminum ad quem, & præterea oporteret addere particulam, *in*. ac deniq; adhuc eſſet imperfecta ſignificatio quia, cum tranſitus vel conuerſio paulatim fieri ſoleat, non ſatis ſignificaretur, C an ſimul cum verbis perficiatur conuerſio. Oportuit ergo verbum illud, non tranſitum, ſed exiſtentiam termini ad quem, per identitatem inter ſubiectum, & prædicatum ſignificare, vt recte dixit Alex. Alenſ. q. 33. membr. 3. artic. 2. §. 2. Bonauent. diſtinct. 8. 2. part. articul. 1. quæſt. 1. Dices, ſicut in Baptiſmo, vel Pœnitentia, hæc eſt accommodata forma, *Ego te baptizo*, *Ego te abſoluo*, ita hic poſſet eſſe optima forma, *Ego te conſecro*, vel, *conſecro hunc panem in corpus meum*: quia, ſicut hic ſanctificatur materia per actionem miniſtri, ita ibi ſanctificatur ſubiectum per actionem eiuſdem. Reſpondetur, potuiſſe Chriſtum hoc modo inſtituere hoc ſacramentum, ſi voluiſſet, ſed nō eſſet forma tam propria, tam pręciſa, breuis, D ac ſubſtantialis, quia enim hæc conuerſio ſubſtantialis eſt, & in inſtante fit, & per eam ſacramentum parmanens & durabile efficitur, non potuerūt hæc omnia commodius per aliud verbum ſignificari, quam per verbum, *eſt*.

Alenſis. Bonauent.

Ex his intelligitur primo, quomodo verba hæc ſignificent conuerſionem, vt paſſim Theologi dicunt, & videre eſt in D. Th. Alenſ. Bonau. Richar. & aliis, tam hic, quam præced. ſect. citatis, non autem eſt intelligendum, verba hæc ſignificare conuerſionem expreſſe & formaliter: quia conuerſio dicit actionem, ſeu trāſitum, & nullum eſt verbum in forma, ꝙ hoc formaliter ſignificet: intelligendum ergo eſt, ſignificare virtualiter, & quaſi in actu exercito: E nam affirmādo, hoc eſſe aliud, quam antea erat, virtute affirmatur, factam eſſe conuerſionem vnius in aliud, & hic eſt ſenſus Concilij Trid. ſeſſ. 13. c. 4.

Trident. Probabile eſt, ſi verbū, eſt, mutetur in aliud nihil effici.

Secundo ſequit, ſi verbum, *eſt*, mutetur in quodcunq; aliud, inprimis graue eſſe peccatum, quia eſt res valde grauis, & deinde veriſimile eſſet, talē mutationem eſſe ſubſtantialem, ideoque non fieri ſacramentum, quia, neceſſario ſenſus formæ ſubſtantialiter variatur.

Vnde vltimo infero, falſam eſſe ſententiam aſſerentem, ablato verbo, *eſt*, poſſe fieri conſecrationē, ſi quis dicat hoc modo, *Accipite & comedite hoc corpus meum*. Imo non defuerunt hæretici, qui dicerent, Chriſtum hoc modo conſecraſſe, quibus fauet Eraſmus. 1 ad Corinth. 11. dicens in Græcis codicibus ita legi apud Paulum & non cum verbo, *eſt*. Sed falſum inprimis eſt, in Græcis codicib. deeſſe illud verbum, *eſt*, vt cuiuis erudito facile conſtare poteſt. Deinde erroneum eſt dicere, Chriſtum cōſecraſſe illo modo, & non affirmando, *Hoc eſt, &c.* vt conſtat ex omnibus tractatis, diſp. præced. Præterea ea ſententia fauet hæreticis dicentibus, Chriſtum eſſe hic tātum in vſu, & ideo illa forma eſt ſine dubio inſufficiens, quia illud verbum, *Accipite & comedite*, nō pertinet ad formā conſecrationis, & ſignificat aliquid, quod non eſt de illius neceſſitate: vnde mutat ſenſum formæ ſubſtantialis.

Eraſmus.

Dico tertio, recte poſitum eſſe in hac forma nomen, *corpus*. Primum enim, quia ad repræſentandam paſſionem, voluit Chriſtus corpus & ſanguinem ſeorſum conſecrare, ideo nō eſt vſus nomine ſignificante totum, ſed ſolum corpus, à quo ſanguis ſeparatus eſt, & effuſus: magis autem eſt vſus nomine corporis, quam carnis, qua caro proprie condiſtinguitur ab oſſibus & neruis, *corpus* vero, totum heterogeneum corpus complectitur; item non ſola caro, ſed totum corpus pro nobis eſt paſſum. Denique hoc ſacramentum etiam ſignificat vnitatem corporis myſtici, quod ex diuerſis ordinibus, quaſi partibus heterogeneis conſtat. Ita docent Theologi ſupra citati. Sed quid ſi fiat mutatio nominis corporis in nomen carnis, eritne mutatio ſubſtantialis? Cyprian. quidem ſerm. de Cœna Domini dicit, Chriſtū conſecraſſe his verbis, *Hæc eſt caro mea*: ſentit ergo verba eſſe æquiualētia, nam etiam Chriſtus Ioan. 6. dicit, *Caro mea vere eſt cibus*, & Eccleſia canit, *Verbo carnem efficit*. Ac deniq; in Scriptura per eam vocem ſignificatur, vel totus homo, vt Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt*: vel totum corpus hominis, Pſal. 1. *Caro mea requieſcet in ſpe*. At vero Scholaſtici cenſent illam eſſe mutationem ſubſtantialem, vt Alenſ. dicta quæſtio. 36. membr. 3. articul. 3. & Gabr. lectio. 38. in Canon. quia in rigore & proprietare ſermonis voces illæ nō ſunt ſynonymæ, ergo ex vi verborum non reddunt eundem ſenſum, ergo eſt mutatio ſubſtantialis. Et confirmatur primo, quia illa vox, *caro*, in propria ſignificatione ſua non explicat adæquatum terminū huius conuerſionis, qui ex vi verborum hic ponitur, ergo non eſt ſufficiēs. Neq; enim ſatis eſt, quod interdum per ſynechdochē caro ſumatur pro toto homine, vel corpore, quia in forma hac vis & proprietas verborum ſeruanda eſt, alioqui etiam dici poſſet, illo verbo ſignificari totam Chriſti humanitatem, quia corpus, vel caro per eandem figuram ſinechdochē totum ſignificare ſolet. Et hæc ſententia mihi videtur multum probabilis, & ſaltem certū eſt, illam formam fore valde dubiam, & grauiter peccaturum, qui eam fecerit mutationem, Chriſtus autem Dominus Ioan. 6. hoc ſacramentum vocauit carnem ſuam, quia tunc non tradebat verba formæ, ſed potius tractabat de vſu huius ſacramenti, & in ordine ad vſum recte explicatur nomine carnis, quia homines carne veſci ſolent.

Recte poſitū eſt in hac forma nomen illud, corpus

Alenſ. Gabriel.

Ex quo tandem concluditur, hanc mutationem, *hæc eſt ſubſtantia mea*, multo eſſe maiorem, magiſque ſubſtantialem, quia terminus ille non ſignificat id, quod virtute verborum conficitur, ſed eſt valde cōmunis, ita vt ratione totius, vel ratione ſanguinis, aut animæ, vel alterius partis dici potuiſſet. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus.

Dico quarto, particulā illam, *meum*, quæ, eſt determinatio prędicati, aptiſſime adiunctam eſſe, quia non potuit prædicatum illud, *corpus*, indeterminatū relinqui, alias, neq; ex vi verborum fieret præſentia cor-

Partic. meū aptiſſime poſita eſt in forma Euchriſtiæ.

corporis Chriſti, neque alia conuerſio: quia de pane vere dici poſſet, *Hoc eſt corpus*. Quia vero Chriſtus fuit primus, qui confecit hoc ſacramentum, & illud conficiendo inſtituit, non potuit commodius verba ad ſuum corpus determinare, quam per pronomen, *meum*, decuit etiam, vt Sacerdotes hoc modo conficerent potius, quam dicendo, *hoc eſt corpus Chriſti*, vt ex ipſo modo loquendi conſtaret, eos, non in propria, ſed in Chriſti perſona loqui, quod maxime congruebat dignitati ac maieſtati huius ſacramenti. Quæres, quid ſi Sacerdos diceret, *hoc eſt corpus Chriſti?*

Dubium. Reſpondetur primum, grauiſſime peccare, mutando verba Chriſti, & ab Eccleſiæ conſuetudine diſcedendo. Item, ſi illa verba coniungeret cum præcedētibus verbis Canonis, in rigore falſum diceret, vt colligitur ex D.Tho. in 4.diſt.8.q.2.art.1. quæſtiun. 4. ad 4. quia Chriſtus non dixit illa verba. Deinde exiſtimo, illam formam non fore ſufficientem, quia licet videantur eandem rem ſignificare, tamen in modo ſignificationis longe eſt diuerſa, cum ad eius veritatem neceſſe ſit, Sacerdotem loqui in perſona Chriſti, ad aliam vero ſatis ſit, loqui in propria. Cętera, quę de huius formę mutatione dici poſſunt, videri poterunt in Alexand. Alenſ. 4.p.q.33. memb. 3. art. 3. Gab. lect. 39. in Canon. & in iis, quę de ſacramentis in genere dicta ſunt.

(Soluitur. — S.Thom.)

ARTICVLVS III.

Vtrum hęc ſit conueniens forma conſecrationis vini; hic eſt calix ſanguinis mei, &c

(4.d.8.q 2.ar. 2,q 2.&3. Et 1,co.11.le 6. co.3.4.&5.)

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod hæc non ſit conueniens forma conſecrationis vini, hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Sicut enim panis conuertitur in corpus Chriſti ex vi conſecrationis, ita & vinum in ſanguinem Chriſti, ſicut ex prædictis patet. Sed in forma cōſecrationis panis, ponitur in recto corpus Chriſti, nec aliquid aliud additur incōuenienter; ergo in hac forma ponitur ſanguis Chriſti in obliquo, & additur calix in recto, cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei.* (Quęſt.76.ar 1.& 2.)

2. Præterea, Non ſunt maioris efficaciæ verba, quæ proferuntur in conſecratione panis, quam ea, quæ proferuntur in conſecratione vini, cum vtraque ſint verba Chriſti. Sed ſtatim dicto, hoc eſt corpus meum, eſt perfecta conſecratio panis: Ergo ſtatim cum dictum eſt, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt perfecta conſecratio ſanguinis, & ita ea, quæ ſequuntur, non videntur eſſe de ſubſtantia formæ, præſertim cum pertineant ad proprietates huius ſacramenti.

3. Præterea, Teſtamentum nouum pertinere videtur ad internam inſpirationem, vt patet ex hoc, quod Apoſtolus ad Heb. 8. introducit, verba, quæ habentur Hierem. 31. Conſummabo ſuper domum Iſrael teſtamentum nouum, dando leges meas in mentem eorum. Sacramentum autem exterius viſibiliter agitur. Inconuenienter ergo in forma ſacramenti dicitur noui teſtamenti.

4. Præterea Nouum dicitur aliquid ex eo, quod eſt prope principium ſui eſſe; æternum autem non habet principium ſui eſſe. Ergo inconuenienter dicitur, noui & æterni, quia videtur contradictionem implicare.

5. Præterea, Occaſiones erroris ſunt hominibus ſubtrahendæ ſecundum illud Iſaiæ 57. Auferte offendicula de via populi mei. Sed quidam errauerunt, æſtimantes myſtice ſolum eſſe corpus & ſanguinem Chriſti in hoc ſacramento. Ergo in hac forma inconuenienter ponitur myſterium fidei.

(Quæſt.73.ar, 2.ad 3.) *6. Præterea, Supra dictum eſt,* quod ſicut baptiſmus eſt ſacramentum fidei, ita Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis. Ergo in hac forma magis debet poni charitas, quā fides.*

7. Præterea, Totum hoc ſacramentum, & quantum ad corpus, & quantum ad ſanguinem, eſt memoriale Dominicæ paſſionis, ſecundum illud 1. Corinth. 11. Quotieſcunq; manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis. Non ergo magis debuit in forma conſecrationis ſanguinis fieri mentio de paſſione Chriſti, & eius fructu, quā in forma conſecrationis corporis, præſertim cum Luc 22. Dominus dixerit, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.

*8. Præterea, Paſſio Chriſti (vt ſupra habitum eſt *) ad ſufficientiam profuit omnibus, quantum vero ad efficientiā, profuit multis. Debuit ergo dici: Qui effundetur pro omnibus, aut pro multis; ſine hoc, quod adderetur, pro vobis.* (Quæſt.48.& 49.art.2.)

9. Præterea, Verba, quibus hoc ſacramentum conficitur, efficaciam habent ex inſtitutione Chriſti. Sed nullus Euangeliſta recitat, Chriſtum hæc omnia dixiſſe. Ergo hæc non eſt conueniens forma conſecrationis vini.

SED contra eſt, quod Eccleſia ab Apoſtolis inſtructa, vtitur hac forma in conſecratione vini.* (Declarabat. miſſarum.ſs, Cū Matthæ.)

*RESPONDEO dicendum, quod circa hanc formam eſt duplex opinio. Quidam enim dixerunt, quod de ſubſtantia formæ huius eſt hoc ſolū, quod dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei non autem ea, quæ ſequuntur. Sed hoc videtur inconueniens, quia ea quæ ſequuntur, ſunt quædam determinationes prædicati, id eſt ſanguinis Chriſti: vnde pertinent ad integritatem eiuſdem locutionis. Et propter hoc ſunt alij, qui melius dicunt, quod omnia ſequentia ſunt de ſubſtantia formæ vſque ad hoc quod poſtea ſequitur: Hoc quotieſcunque feceritis, quo pertinet ad vſum huius ſacramenti: vnde non eſt de ſubſtantia formæ. Et inde eſt, quod ſacerdos eodem ritu & modo, ſcilicet, tenendo calicem in manibus, omnia hæc verba profert. Lucæ etiam 22. interponuntur verba ſequentia verbis præmiſſis, cum dicitur; Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. Dicendum eſt ergo, quod omnia prædicta * verba ſunt de ſubſtantia formæ. Sed per prima verba, cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificatur ipſa conuerſio vini in ſanguinem eo modo, quo dictum eſt * in forma conſecrationis panis. Per verba autem ſequentia deſignatur virtus ſanguinis effuſi in paſſione quæ operatur in hoc ſacramento. Quæ quidem ad tria ordinatur. Primo quidem & principaliter ad adipiſcendam æternam hæreditatem ſecundum illud Hebræ. 10. Habentes fiduciam in introitu Sanctorum in ſanguine Chriſti. Et ad hoc deſignandum dicitur, noui & æterni teſtamenti. Secundo ad iuſtitiam gratiæ, quæ eſt per fidem, ſecundum illud Rom. 3. Quem propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, vt ſit ipſe iuſtus & iuſtificans eum, qui ex fide eſt IESV Chriſti, & quantum ad hoc, ſubditur, myſterium fidei. Tertio autem ad remouendum impedimenta vtriuſque prædictorum, ſcilicet peccata, ſecundum illud Hebræ. 9. Sanguis Chriſti emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, id eſt, à peccatis. Et quantum ad hoc ſubditur: Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* (Poſita in arg. 1. — Art. præced.)

AD primum ergo dicendum, quod cum dicitur, hic eſt calix ſanguinis mei, eſt locutio figuratiua. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo ſecundum metonymiam; qua ponitur continens pro contento, vt ſit ſenſus; hic eſt ſanguis meus contentus in calice, de quo fit hic mentio, quia ſanguis Chriſti in hoc ſacramento conſecratur, in quantum eſt potus fidelium, quod non importatur in ratione ſanguinis, & ideo oportuit hoc deſignari per vas huic vſui accommodatum. Alio modo poteſt intelligi ſecundum metaphoram, prout per calicem ſimilitudinarie intelligitur paſſio Chriſti, quæ ad ſimilitudinem calicis inebriat, ſecundum illud Threnor. 3. Repleuit me amaritudinibus: inebriauit me abſynthio. Vnde & ipſe Dominus paſſionem ſuam calicem nominat. Matth. 26. dicens: Tranſeat à me calix iſte. Vt fit mentio in ſanguine ſeorſum à corpore conſecrato, quia ſeparatio ſanguinis à corpore fit per paſſionem.

*AD ſecundum dicendum, quod quia (vt dictum eſt *) ſanguis ſeorſum conſecratus expreſſe paſſionem Chriſti repræſentat, ideo potius in cōſecratione ſanguinis fit mentio de effectu paſſionis quā in cōſecratione corporis, quod eſt paſſionis ſubiectum. Quod etiam deſignatur in hoc, quod Dominus dicit.* (In cor.art. & q.76.art.2. ad 1.)

dicit. Quod pro vobis tradetur, quaſi diceret: Quod pro vobis paßioni ſubiicietur.

AD tertium dicendum, quod teſtamentum eſt diſpoſitio hæreditatis. Hæreditatem autem cœleſtem diſpoſuit Deus hominibus dandam per virtutem ſanguinis Ieſu Chriſti, quia vt dicitur Hebr. 9. Vbi eſt teſtamentum, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Sanguis autem Chriſti dupliciter eſt hominibus exhibitus. Primò quidem in figura, quod pertinet ad vetus teſtamentum. Et ideo Apoſtolus ibidem concludit. Vnde nec primum teſtamentum ſine ſanguine dedicatum eſt. Quod patet ex hoc, quod ſicut dicitur Exodi 24. Lecto omni mandato legis à Moyſe, omnem populum aſperſit, dicens: Hic eſt ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus. Secundò autem eſt exhibitus in rei veritate, quod pertinet ad nouum teſtamentum. Et hoc eſt, quod Apoſtolus ibidem præmittit, dicens: Ideo noui teſtamenti mediator eſt Chriſtus, vt morte intercedente, repromißionem accipiant, qui vocati ſunt æternæ hæreditatis. Dicitur ergo hic ſanguis noui teſtamenti, quia iam non in figura, ſed in veritate exhibetur, vnde ſubditur, qui pro vobis effundetur. Interna autem inſpiratio ex huius ſanguinis virtute procedit, ſecundum quod paſſione Chriſti iuſtificamur.

AD quartum dicendum, quod hoc teſtamentum eſt nouum ratione exhibitionis. Dicitur autem æternum, tam ratione æternæ Dei præordinationis, quam etiam ratione æternæ hæreditatis, quæ per hoc teſtamentum diſponitur. Ipſa etiam perſona Chriſti, cuius ſanguine teſtamentum diſponitur, eſt æterna.

AD quintum dicendum, quod myſterium hic ponitur, non quidem ad excludendam rei veritatem, ſed ad oſtendendam occultationem; quia & ipſe ſanguis Chriſti occulto modo eſt in hoc ſacramento: & ipſa paßio Chriſti occulte fuit figurata in veteri teſtamento.

AD ſextum dicendum, quod dicitur, myſterium fidei, quaſi fidei obiectum, quia quod ſanguis Chriſti ſecundum veritatem ſit in hoc ſacramento, ſola fide tenetur: ipſa etiam Chriſti paßio per fidem iuſtificat. Baptiſmus autem dicitur ſacramentum fidei, quia eſt quædam fidei proteſtatio. Hoc autem eſt ſacramentum charitatis, quaſi ſignificatiuum & effectiuum.

In ſolut. ad 1. & locis ibi citatis.

*AD ſeptimum dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) ſanguis ſeorſum conſecratus à corpore, expreßius repræſentat paßionem Chriſti & fructum ipſius. Et ideo potius in conſecratione ſanguinis, fit mentio de paßione Chriſti, & fructu ipſius, quam in conſecratione corporis.*

AD octauum dicendum, quod ſanguis paßionis Chriſti, non ſolum habet efficaciam in Iudæis electis, quibus exhibitus eſt ſanguis veteris teſtamenti, ſed etiam in Gentilibus: nec ſolum in Sacerdotibus, qui hoc conficiunt ſacramentum, vel aliis, qui ſumunt, ſed etiam in illis, pro quibus offertur. Et ideo ſignanter dicit, pro vobis Iudæis, & pro multis, ſcilicet, Gentilibus: vel, pro vobis manducantibus, & pro multis, pro quibus offertur.

*AD nonum dicendum, quod Euangeliſtæ non intendebant tradere formas ſacramentorum, quas in primitiua Eccleſia oportebat eſſe occultas, vt dicit Dionyſ. in * in fine Eccleſiaſt. Hierarch. ſed intenderunt hiſtoriam de Chriſto texere. Et tamen hæc omnia ferè verba ex diuerſis Scripturæ locis accipi poſſunt. Nam quod dicitur, hic eſt calix, habetur Lucæ 22. & 1. Corinth. 11. Matth. autem 26. dicitur, hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remißionem peccatorum. Quod autem additur; æterni; & iterum; myſterium fidei, ex traditione Domini habetur, quæ ad Eccleſiam per Apoſtolos peruenit, ſecundum illud, 1. Corinth. 11. Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis.*

c. 7. Eccl. hierar. p. 3. inter med. & fin.

COMMENTARIVS.

De ſententia S. Thom. verba quæ ſunt à pronomine

DVo præſtat D. Thom. in hoc articulo. Primò docet, de ſubſtantia huius formæ non tantum eſſe illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſed etiam ſequentia, vſque ad illud excluſiuè, *Hæc quotieſcunque feceritis*. Deinde explicat ſignificationem & rationẽ ſingulorum verborum, & hæc poſterior pars articuli eſt perſpicua, in priori verò obſcurum eſt, quid intelligat D. Thomas per ſubſtantiam formæ. Recentiores quidam Thomiſtæ diſtinguentes inter eſſentiam & ſubſtantiam formæ, dicunt, D. Thomam non loqui de eſſentia, ſed de ſubſtantia: vocãt autem de eſſentia id, ſine quo effectus formæ non poteſt ſubſiſtere; atq; ideo, quod eſt ſimpliciter neceſſarium ad ſacramentum, de ſubſtantia autem vocant, quod ex inſtitutione Chriſti requiritur ad integritatem & effectum formæ; quamquam, ſi deſit, non propterea ſacramentum ſit nullum. Ita exponunt Diuum Thomam, Soto, Ledeſma & alij. Nec propter aliam cauſam ita eum interpretantur, niſi quia rem ipſam non valent alio modo defendere. Sed, quicquid ſit de veritate ipſius rei, tamen hæc Diui Thomæ interpretatio eſt valde aliena ab eius mente, vt conſtat, tum ex antiquorum Thomiſtarum expoſitione, tum ex aliis locis Diui Thomæ: vbicunque enim agit de formis ſacramentorum, id vocat de ſubſtantia formæ, quod eſt de eſſentia eius, vt patet ſupra quæſtione 60. articulo octauo. Vbi in communi de forma ſacramenti ſic inquit: *Si diminuatur aliquid eorum, quæ ſunt de ſubſtantia formæ ſacramentalis, tollitur debitus ſenſus verborum; & ideo non perficitur ſacramentum*: & ad eundem modum loquitur quæſtione ſexageſima ſexta, & ſæpè aliàs. Tum etiam ex hoc eodem articulo, non ſolum in corpore, ſed etiam in argumento ſecundo, cum ſolutione: vbi declarat, priora verba, ſine ſequentibus non habere efficaciã, & in ſolutione ad nonum, vbi dicit, Euangeliſtas non tradidiſſe formas ſacramentorum, indicans, illa præcedentia verba ſine ſequentibus non eſſe formam ſacramenti. Senſus ergo Diui Thomæ eſt, omnia illa verba eſſe de eſſentia & neceſſitate ſimpliciter huius ſacramenti, quod clarè etiam explicuit in quarto, diſtinctione octaua, quæſtione ſecunda, articulo ſecundo, quæſtiuncula prima. Vnde abſolutè dicit, omnia illa verba eſſe de forma. Et ad tertium ait, omnia illa, quæ per illas particulas ſignificantur, eſſe eſſentialia ſanguini Chriſti, prout in hoc ſacramento conficitur, id eſt, prout effuſo in paſſione pro nobis, & lect. 6. in cap. 11. 1. ad Corinth. expreſſe dicit, hæc omnia verba eſſe de neceſſitate formæ, & illis omnibus conſecrationem perfici, nec ſufficere ſola ea, quæ à Paulo, & Euangeliſtis referũtur: eſt ergo hæc aperta mens Diui Thomæ, veritatem autem & rationes eius poſtea examinabimus.

hic, vſque ad hæc quotieſcunque, &c. eſſe de ſubſtantia formæ calicis.

Interpretatio aliquorũ Thomiſtarũ reiicitur.

DISPVTATIO LX.

De forma conſecrationis ſanguinis.

Diſpu. 22. de Euchariſtia.

PRIMVM omnium nonnulla ſupponẽda ſunt, quæ eiuſdem rationis ſunt cum tractatis in diſputatione præcedente. Vnum eſt, verba illa antecedẽtia, quæ in Canone leguntur. *Simili modo, poſtquam cœnatum eſt*, vſq; ad illa, *Hic eſt enim, &c.* non eſſe de neceſſitate ſacramenti: nam quædam ſunt verba Euangeliſtæ, de quibus diſputatione decima nona dictum eſt; illa verò, quæ ſunt Chriſti, ſcilicet, *Accipite & bibite*, eandem rationem habent, quam ſimilia, quæ dicuntur circa corpus; de quibus diſputatione præcedente diximus. Alterum eſt, particulam, *enim*, nõ eſſe de eſſentia, quamuis Matthæus referat Chriſtum illam dixiſſe,

propter eaſdem rationes tractatas diſputatione præcedente. Vltimum denique eſt, illud verbum, *hoc facite*, ſiue *Hæc quotieſcunq; feceritis, in mei, &c.* & omnia, quæ poſtea ſequuntur non eſſe eſſentialia, vt ſatis etiam conſtat ex dictis. Tria ergo alia explicanda ſuperſunt; Primò, quæ verba ſint eſſentialia. Deinde, quæ ſit eorum ratio. Tertiò, quare illis adiuncta ſint aliqua non eſſentialia.

SECTIO I.

Vtrum hæc ſola verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *vel*, hic eſt ſanguis meus, *ſint de eſſentia huius ſacramenti.*

QVod hæc ſint eſſentialia, certa fides eſt: eſt enim eadem de his ratio, quæ de illis, *Hoc eſt enim corpus meum*: quia ſignificant conuerſionem vini in ſanguinem, quod amplius explicabitur ſectione ſequente, præſens ergo controuerſia eſt de verbis ſequentibus; *Noui & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.*

1. Sententia. De quibus prima ſententia eſt; hæc omnia eſſe de ſubſtantia & eſſentia huius ſacramenti. Hæc eſt opinio Diui Thomæ, vt explicuimus; & ita eam interpretantur & defendunt Capreol. diſtinct.8.q.1.art.3 ad argum. contra.4. concluſ. Paludan. quæſt.3. Heruæus diſtinct.10. quæſt.2. Anton.3. part. titul.13. cap.15.§.4. Syluester, verbo, Euchariſt.1. quæſt.6. Armil. verbo, Euchariſt. num.14. Viguer. in inſt. cap.16. Petrus Soto lect.2. de Eucha. vbi hanc dicit eſſe certam ſententiam & tutam, eandem tenet Gerſon. Alphab. 26. in fine, & inſinuatur ab Innocent. lib.4. de hoc myſt. cap.5. dicente, Eccleſiam accepiſſe ab Apoſtolis hanc verborum formã: Apoſtolos autem à Chriſto. Fundamenta pro hac ſententia tria inſinuantur à Diuo Thoma. Primum eſt, quia Luc.22. hæc poſteriora verba interponuntur prioribus: ſic.n. dicitur, *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine*: ergo ſignum eſt, omnia eſſe eſſentialia. Secundum eſt, ex conſuetudine Eccleſiæ, quia, ſcilicet, Sacerdos eodem ritu & modo, tenendo calicem in manibus, hæc omnia verba profert; & ideo omnia eiſdem characteribus ſingulariter deſcribuntur. Cui adiungi poteſt, quod in Concil. Florent. in decreto Eugenij in fine, omnia illa verba ponuntur in forma ſanguinis, vt refert Barth. Miranda. in ſua ſumma (in tomis enim Conciliorũ non inueniuntur tres clauſulæ, quas ibi Miranda addit, neſcio ex quo codice) Concil. item Colonienſ. part.7. cap.14. & in Enchiridio Chriſtian. inſtit. titul. de ſacrament. Euchariſtiæ, omnia hæc verba poſuit in forma, & ſubiunxit, *Reliqua, quæ dicuntur, vel ad vſum ſacramenti pertinent, vel laudes, vel gratiarum actiones ſunt, vel certe obſecrationes, & fidelium petitiones; tam autem apertus eſt Chriſti ſermo, quo hoc ſacramentum conficitur, vt planè inſani ſint, qui eũ deprauare contendunt.* Sentit ergo, illa verba eſſe eſſentialia, ac omnibus iis confici ſacramentum. Ac denique in Catech. Pij Quinti, omnia illa verba dicuntur eſſe forma huius ſacramenti. Vnde eiuſdem Pij Quinti opera commentarius Caetani circa hunc articulum, in quo Diui Thomæ opinionem deſerebat, expunctus eſt.

D. Thom. Capreol. Palud. Heruæus. Antonin. Syluest. Viguer. Pet. Soto. Gerſon. Innoc. Miranda. Colonienſ. Concilium.

Tertiò inſinuat Diuus Thomas rationem; quia tota illa eſt vna integra propoſitio, & omnia illa verba, *Noui & æterni teſtamenti, &c.* ſunt determinatio prædicati; & ideò, donec illa omnia finiantur, non eſt abſoluta propoſitio: ergo omnia illa pertinent ad integritatem eiuſdem locutionis: ſunt ergo de eſſentia. Et confirmatur primò; quia illa verba deter- A minant ſacramentalem ſignificationem; nam, quia hoc ſacramentum eſt repræſentatio paſſionis Chriſti, debuit hoc exprimi in forma; & ideò oportuit illam determinationem in forma ponere; magis autem adhibita eſt in forma ſanguinis, quàm corporis: quia & in paſſione ſanguis eſt ſeparatus à corpore, & in conſecratione ſanguinis ſeparata à conſecratione corporis conſummatur hæc repræſentatio. Confirmatur ſecundò, quia per illam determinationem, *qui pro vobis effundetur*, ſignificatur eſſe ſacrificium, quod in conſecratione ſanguinis perficitur: eſt ergo illa determinatio eſſentialis. Et hæc opinio eſt valde probabilis, & magnæ authoritatis, cui Scotus B diſtinct.8. quæſt.2. art.2. contradicere non eſt auſus, ſed rem dubiam reliquit; quamquam eo loco multa etiam, quæ certa ſunt, in dubium reuocet; & eodem modo dubitant Gabriel diſtinctione 9. quæſtione 3. & lectio.53. in Canon. Angelus, & Roſſel. Euchar.1. & Nicolaus de Nirſe tractatu 6. de Euchar. quæſtione 1.

Prædicta opinio eſt valde probabilis. Scotus. Gabriel. Angelus. Nirſe.

2. Sententia. Secunda opinio principalis & extremè contraria, eſt, ſola illa verba, *Hic eſt ſanguis meus*, vel æquiualentia eſſe eſſentialia, ſubſtãtialia, ac neceſſaria, atq; adeò in ſolis illis eſſe vim effectricem huius ſacramenti. Hæc eſt communior antiquorum Scholaſticorum cum Magiſtro in 3. diſtinct.8. Bonauent.2. parte, artic.1. quæſt.2. ad 1. Maior. quæſt. vnica, Aliaco. C quæſt.5. Aureol. apud Capreol. ibi, Carthuſ. quæſtione 2. licet cum formidine, & eodem modo Marſil. quæſt.6. artic.1. Alenſ. quæſt.33. memb.4. art.1. & 3. ad 3. Henric. quodlib.9. quæſt.10. Albert. lib. de ſacrific. Miſſ. capit. vltim. quem refert Gabriel ſupra. Caietan. hîc, Vict. in ſumma, num.74. qui dicit, illa poſteriora verba eſſe de perfectione formæ, ſicut pronomen, *Ego*, in forma Baptiſmi, & in hanc ſententiam inclinat Innocent. lib.4. capit.6. & 17. dum ait, *Sacerdotem his verbis conficere, Hoc eſt corpus meum, Hic eſt ſanguis meus.* Probatur primò hæc ſententia ex ſcriptura, quia, vt in ſuperioribus ſæpe dictum eſt, veriſimile eſt, Euangeliſtas retuliſſe omnia verba eſſentialia ad conſecrationem, tam in forma ſanguinis, quam corporis: ſed ſinguli Euangeliſtæ omittũt D aliqua ex prædictis verbis; & quædam in nullo eorum reperiuntur: ergo non ſunt de neceſſitate ſacramenti. Maior conſtat, quia ſinguli Euangeliſtæ narrant factum & inſtitutionem Chriſti, & vnuſquiſque, eorum ſubdit. Chriſtum dixiſſe, *Hoc facite in meam commemorationem*: neceſſarium ergo videtur, vt ſinguli narrent inſtitutionem, ſaltem quoad eſſentialia: conſtat autem, omnes omiſiſſe particulã, *myſterium fidei*, &, *æterni*, Matthæus item & Lucas particulam *pro vobis*, omiſerunt, Marcus, *in remiſſionem peccatorum.* Paulus denique ex omnibus illis verbis ſolum illud, *noui teſtamenti*, retinet, reliqua prætermittit. Vnde hæc ratio de omnib. illis verbis E procedit, præterquam de illo, *noui teſtamenti*, quod à nullo prætermiſſum eſt; tamen à paritate rationis ſumi poteſt argumentum: quia illud verbum non magis ſignificat ſubſtantiam ſacramenti, quam reliqua, ſed ſignificat potius effectum, vel vſum. Ad hoc argumentum reſpondet Diuus Thomas hîc, & Scholaſtici, Euangeliſtas non aſſumpſiſſe onus tradendi formas ſubſtantiales ſacramentorum, ſed ſolum narrandi & texendi hiſtoriam; & ideò non eſſe neceſſarium, vt omnium verborum eſſentialium mentionem fecerint. Sed profectò non videtur hoc ſatisfacere: quia, licet verũ ſit, primariò voluiſſe narrare hiſtoriam, tamen, cùm ipſa hiſtoria contineat ſacramenti inſtitutionem, & præceptum celebrandi illud, cùmque ipſi mentionem faciant illius

Magiſter. Bonauent. Maior. Aliaco. Aureolus. Carthuſ. Marſil. Henricus. Albertus. Caietanus. Victoria. Innoc. Euaſio. Impugnatur.

præce-

pti, *Hoc facite*, credibilius eſt, integrè, ſaltem quoad eſſentialia, narraſſe, quid faciendum ſit; quod ſatis videtur inſinuare Paulus illo verbo, *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis.* Dices: hac ratione poſſe concludi, illam particulam, *calix*, non eſſe de eſſentia, quia Marcus illius non meminit, ſed tantum dixit, *Hic eſt ſanguis meus.* Reſpondeo, verum eſſe, illam materialiter ſumptam nõ eſſe neceſſariam, ſed ſolum quoad ſenſum; vnde, quia in re idem eſt, *ſanguis*, &, *calix ſanguinis*, quidquid horum dicatur, ſufficit, quantum ad ſacramenti neceſſitatem pertinet; & ideo Euangeliſtæ vtroque modo hoc referunt, ita vt certum eſſe videatur, quomodo Chriſtus ſit locutus.

Secundum & vrgentiſſimum argumentum pro hac ſententia ſumitur ex Eccleſiæ conſuetudine, & authoritate: quamquam enim Eccleſia Romana omnia illa verba eodem tenore proponat: quia in eis contineri formam certiſſimum eſt, tamen inde non fit, Eccleſiam Romanam ſentire illa omnia eſſe de neceſſitate formæ: nam particula, *enim*, eodem modo proponitur, & profertur; cum tamen certiſſimũ ſit, non eſſe de ſubſtantia formæ. Sed, quod caput eſt, omnes liturgiæ antiquæ Græcorum omittunt particulam, *æterni*, &, *myſterium fidei*, vt videre licet in Iacobo, Baſilio, & Chryſoſtomo, & eandem particulam, *myſterium fidei*, omittit Concilium Colonienſe, part. 7. cap. 14. (Colonienſ. Concilium.) Æthiopes verò in ſua Miſſa, cuius author dicitur fuiſſe Matthæus, hac forma vtũtur, *Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis effundetur, & pro redemptione multorum*: in qua, præter duas dictas particulas, omittitur etiam, *noui teſtamenti.* Præterea apud Clementem, lib. 8. Conſtit. cap. 12. aliàs 17. (Clemens.) habentur hæc verba notanda. *In qua nocte tradebatur, cum accepiſſet panem ſanctis manibus ſuis, ſuſtuliſſetque oculos ad te Deum ſuum ac Patrem, ac fregiſſet, dedit diſcipulis ſuis, dicens. Hoc eſt myſterium noui teſtamenti, accipite ex eo, & comedite; hoc eſt corpus meũ, quod pro multis frangitur in remiſſionem peccatorum. Similiter & calicem, dicens, Bibite ex eo omnes, hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Ex quo contextu inprimis colligitur, verba illa, *myſterium fidei, & noui teſtamenti*, non eſſe partem alicuis formæ, ſed præambula ſicut illa, *Accipite & comedite.* Deinde colligitur, illa verba *qui pro vobis effundetur*, non magis eſſe neceſſaria in forma ſanguinis, quàm illa, *quod pro vobis tradetur*, ſint neceſſaria in forma corporis. Ad hæc reſpondet Capreolus, Deum diſpenſaſſe cum illis Eccleſiis, in quibus illæ particulæ omiſſæ ſunt. Sed hoc, qua facilitate dicitur, eadem reiiciendum eſt: eſt enim voluntarium, atque ridiculum; nullum enim fundamentum habet; neque vnquam talis diſpenſatio viſa eſt, quæ eſſentialem ritum ſacramenti in diuerſis Eccleſiis mutet: alioqui melius diceretur à principio fuiſſe diuerſas formas diuerſis Eccleſiis traditas, quod tamen abſurdiſſimum eſſet, & erroneum. Paludanus igitur alter reſpondet, in omnibus his liturgiis, & Eccleſiis, formas eſſe inſufficientes: vnde concedit, Græcos illis ſolis vtentes non conficere. Sed eſt pluſquam temeraria ſententia contra vniuerſalem traditionem, quæ illas liturgias recipit & probat, vt videre eſt in ſexta Synodo. Deinde, ille fuiſſet intolerabilis error in magna parte vniuerſalis Eccleſiæ, quem Eccleſia Romana minimè permittere debuiſſet: nunquam autem Eccleſia Romana reprehendit, vel notauit Grecos de hoc errore. Quin potius in Concilio Florentino, ſeſſione vltima, in fine apertè ſupponitur, Græcos ritè conficere corpus & ſanguinem Domini, formis, quib. ipſi vtuntur, & ab eis ſolum quæritur, cur poſt illas formas addant orationes, quibus videntur conſecrationem poſtulare, Græcique reſponderunt: ſe firmiter credere, illis verbis confici ſacramentum, quod Latinis ſummè placuit: neque vllam aliam controuerſiam de forma habuerunt cum Græcis, ſed ſolum circa materiam de azymo, & de miſtione aquæ. Propter quod Eugenius in litteris vnionis nulla verba poſuit; ſed generatim dixit, hoc ſacramentum confici verbis Saluatoris. Et confirmatur tandem, quia ex vſu Eccleſię Latinæ omittentis in forma corporis particulam illam, *quod pro vobis tradetur.* rectè concludimus, illam particulam non eſſe de

B eſſentia: ergo ſimiliter ex vſu aliarum Eccleſiarum ab Eccleſia Romana tolerato, ſi non æquali, magna ſaltem certitudine, cenſendum eſt, illa verba, quæ à multis Eccleſiis omittuntur in forma ſanguinis, nõ eſſe de eſſentia, ſed ſola illa, quę ab omnibus Eccleſiis proferuntur.

Tertio argumentari poſſumus Patrum authoritate. Ambroſius 4. de ſacramentis, capite 5. (Ambroſ.) tantum ponit hæc verba, *Accipite & bibite, hic eſt enim ſanguis meus.* Euſeb. Emiſſen. in cap. Quia corpus. de Conſecratione, (Emiſſen.) diſtinctione 2. dicit, Chriſtum conuertiſſe vinum in ſanguinem ſuum, dicendo, *Hic eſt ſanguis meus.* Cyprian. ſerm. de Cœna Domini. (Cyprian.) *Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite in meam commemora-*

C *tionem, Hæc eſt caro mea, & Hic eſt ſanguis meus, quotieſcunque his verbis, & hac fide actum eſt, panis iſte, & calix benedictione ſolemni ſacratus, ad totius hominis vitam ſalutemque proficit.* Similiter Iuſtinus Apolog. 2. in fine, (Iuſtinus.) ſicut ponit ſola illa verba, *Hoc eſt corpus meum* ita & illa ſola, *Hoc eſt ſanguis meus.* Chryſ. autem homi. de pro- (Chryſ.) ditione Iudæ in conſecratione corporis horum meminit verborum, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis tradetur.* Et ſimiliter in conſecratione ſanguinis tantum dicit, *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur*: ſatis indicans, non magis neceſſariam eſſe determinationem, in vna forma, quàm in alia: vnde inferius vim facit in ſolis illis verbis. *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt ſanguis meus.* Et eodem modo procedit Da- (Damaſc.)

D maſcenus lib. 4. cap. 15. vbi prius dixit, Chriſtum conſecraſſe, dicendo, *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur; hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur:* poſtea verè indicans, quæ ſunt verba eſſentialia, inquit, *Sicut Deus, dicendo, Fiat lux, fecit lucem: ita dicendo, Hoc eſt corpus meum; & hic eſt ſanguis meus; perfecit hoc ſacramentum, & quoniam dixit, hoc facite, omnipotente eius præcepto, donec ipſe veniat, hoc efficitur.*

Quartò argumentor ratione; quæ, licet ex ſe ſola non ſufficiat in re, quæ ex diuina inſtitutione & voluntate pendet, tamen, ſuppoſita ſufficiente authoritate allata, magnũ pondus habere poteſt. Præcipua ergo ratio ſit: quia verba ſacramentorum ef-

E ficiunt, quod ſignificant; ſed hæc verba ſola, *Hic eſt ſanguis meus*, vel, *hic eſt calix ſanguinis mei*, ſignificant conuerſionem; ergo illam efficiunt: ergo illa ſola ſunt eſſentialia. Et confirmatur; quia in primo inſtante, quo hæc verba abſoluuntur, conſtituunt propoſitionem integram, & non poſſunt eſſe falſa, neque quando à Chriſto prolata ſunt, neque quando in perſona eius ritè proferuntur: ergo in primo inſtante efficiunt: ergo, quidquid poſtea profertur, non eſt eſſentiale, cùm non ſit neceſſarium ad veritatem ſacramenti. Reſponderi poterit; verba ſacramentorum efficere ſacramentaliter, & prout inſtituta ſunt: verba autem huius formæ non eſſe inſtituta ad ſignificandã conuerſionem in ſanguinem Chriſti abſolutè, ſed vt effuſum, aut confirmantem nouum teſtamentum; & ideo donec comple-

completa eſt tota hæc ſignificatio, nihil efficere. Vnde ad confirmationē conſequenter dicetur, verba illa, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vt in hac forma proferuntur, non continere propoſitionem integram, ſed inchoatam: quæ omnia, quæ ſequuntur, ſunt determinatio & pars prædicati; & ideo, donec conſummetur propoſitio, non eſſe ſignificationem veram, nec falſam, ſicut in forma Baptiſmi, licet quis dicat, *Ego te baptizo*, nondum ſignificabit verum aut falſum ſacramentaliter, donec perficiat formam, & dicat, *In nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti*: quia totum hoc eſt pars illius propoſitionis ſacramentalis; Et confirmatur tota hæc reſponſio, quia non repugnabat, Chriſtum inſtituere hanc formam hoc modo, vt per ſe non totum videtur; &, ſi tunc obiiceretur ratio facta, neceſſario ſoluenda eſſet prædicto modo; ergo ſignum eſt, non eſſe efficacem.

Sed ad hæc omnia iam dictum eſt, rem, quæ pendet ex ſola Chriſti inſtitutione, non poſſe ſola ratione conuinci, neque in hoc ſenſu afferri rationem prædictam; ſed ſolum vt coniecturam, & congruentiam: nam in ſacramentis verba, quæ ſufficienter ſignificat effectum proprium ac primarium, ſolent etiam inſtitui, vt ſufficientia ad talem effectum efficiendum, conſtituendumq; ſacramentum; quod ſi interdum fit aliqua additio, eſt propter aliquā ſpecialem cauſam, vt in forma Baptiſmi, & Confirmationis, additur inuocatio Trinitatis; quia ſunt ianua, & profeſſio fidei: hic autem illa verba ſufficienter ſignificant effectum, & nulla eſt ratio ſufficiens, vt fieret illa additio tanquam neceſſaria ad veritatē ſacramenti, vt patet, quia illa verba, *noui & æterni teſtamenti*, ſignificant aliquid accidentarium, & extrinſecum, quod conſequenter ſe habet, & non fit propriè per illa verba: ergo non ſunt hæc eſſentialia. Simili enim ratione probauit D. Thom. ſupra, illa verba, *Accipite & comedite*, non eſſe de eſſentia, quia ſignificant vſum, qui eſt poſterior, & extrinſecus. Et idem ferè argumentum fieri poteſt de illis verbis, *qui pro vobis effundetur*. Sed de illis præterea eſt ſpeciale argumentum; quia illa, vt ſupra dixi, non dicuntur formaliter à Sacerdote, ſed referuntur materialiter. Aliàs enim non eſſent vera, quia iam nunc non eſt effundendus ſanguis: verba autem formæ eſſentialia dicuntur ſignificatiuè & formaliter à Sacerdote. Quod ſi dicantur proferri formaliter, & intelligi, de effuſione ſacramentali, præterquam quod ſenſus nō eſt ita proprius, redit argumentum factum, quod hoc modo non ſignificant, niſi vſum vel effectum, quem ſacramentum confert ſuſcipienti, quæ ſunt extrinſeca.

Tandem, non videtur contemnenda illa coniectura; quia in forma corporis, determinatio illa, *quod pro vobis tradetur*, non eſt de ſubſtantia formæ, vel quia ſumitur materialiter, vel quia non ſignificat de nouo aliquid ſubſtantiale, ſed ſolum vſum, vel effectum: ergo idem erit in forma ſanguinis: quia reuera in illo verbo, *Hic eſt ſanguis meus*, includitur, quod ille ſit ſanguis noui teſtamenti, & effuſus in remiſſionem peccatorum: ergo, quidquid poſtea additur, non eſt ſubſtantiale, propter eaſdem cauſas.

Præter has opiniones extremas, inuenio tres alias medias, quæ licet, mea ſententia, parum ſint probabiles, tamen, vt veritas magis conſtet, commemorandæ ſunt. Tertia ergo opinio affirmat, præter illa verba, *Hic eſt ſanguis meus*, eſſe eſſentiale verbum illud, *noui teſtamenti*; non verò cætera omnia. Ita ſentit Armachanus, lib. 9. de quæſtionibus Armeno- 3. Sententia. Armach.

A rum, capit. 3. & 4. & aliqui addiderunt, etiam illud verbum, *myſterium fidei*, eſſe de eſſentia, vt referunt Marſilius quæſtione 6. artic. 1. 2. parte illius, & Gabriel lect. 35. in Canon. Sed hoc poſterius, non video, quo fundamento niti poſſit, cum omnes rationes factæ pro ſecunda ſententia æquè contra hoc procedant. Opinio autem Armachani aliquo modo fundari poteſt in conſenſione Euangeliſtarum omnium, & Pauli: omnes enim illud verbum commemorant, & ſubiungunt, Chriſtum dixiſſe, *Hoc facite*. Præterea, hic magis vrget argumentum illud Diui Thomæ, quod Lucas interponit illud verbum, dicens: *Hic calix nouum Teſtamentum eſt in meo ſanguine*. Vnde Tertullianus lib. 1. contra Marcion. cap. 40. cum dixiſſet, Chriſtum corpus ſuum confeciſſe, dicendo, *Hoc eſt corpus meum*, ſubdit, *Sic calicis mentione teſtamentum conſtituens, ſanguine ſuo obſignauit*. Sed hæc ſententia non loquitur conſtanter, nec expedit difficultates propoſitas in ſecunda. Licet vnam vel alteram euitet; præcipua tamen eſt, quod non omnes Eccleſiæ, aut liturgiæ particulam illam, *noui teſtamenti*, adiungunt, vt vidimus: ſecluſa autem traditione Eccleſiæ, nulla eſt ratio ſufficiens, ob quam illa particula cenſeatur eſſentialis: nec enim ſatis eſt, quod omnes Euangeliſtæ illius meminerint: quia non omnia, quæ ipſi narrant dixiſſe Chriſtum, ſunt de eſſentia, ſed illa ſola, quæ proprium ſacramenti effectum ſignificant, & ex vſu & traditione Eccleſiæ colliguntur eſſe eſſentialia. Illud autem verbum, *noui teſtamenti*, neque pertinet ad ſignificandum effectum, neque ex communi vſu & conſenſu Eccleſiæ conſtat, eſſe eſſentiale. Marſil. Gabriel. B Tertull. C Reiicitur.

Quarta ſententia eſt quorundam, qui dixerunt, illa verba poſtrema, *Qui pro vobis, & pro multis effundetur, in remiſſionem peccatorum*, eſſe eſſentialia; verba autem intermedia non eſſe eſſentialia, ſed proferri ad explicandum magis myſterium; ſcribi autem, & dici eodē tenore, & ritu, ſolū quia interponuntur in medio, ſicut particula *enim*. Quod ergo hæc non ſint eſſentialia, probat hæc opinio argumentis ſecundæ ſententiæ. Quod autem poſtrema verba eſſentialia ſint, probat; quia hoc myſterium eſt ſacrificium incruentum, quod eſt commemoratio, & repræſentatio cruenti ſacrificij: ergo de neceſſitate formæ illius eſt, quod in ea fiat expreſſa mentio effuſionis ſanguinis Chriſti, quod per illam particulam fit: & ideo omnes Euangeliſtæ illam ſcribunt. Sed hæc etiam opinio, & leue habet fundamentum, & inconſtanter procedit, quia, ſi fundamenta ſecundæ opinionis efficaciter probant verba intermedia non eſſe eſſentialia, idem neceſſariò concludunt de poſterioribus verbis: eodem enim modo de illis procedunt, præſertim illud, quod non ſolum Paulus illa omiſit, & Euangeliſtæ aliqua prætermittunt, ſed etiam multæ Eccleſiæ ſine illis conſecrant; vt patet ex liturgiis ſupra adductis, & ex verbis Clementis, & ex aliis citatis. Adde, quod ſi hæc verba eſſent eſſentialia; non interpoſuiſſet Eccleſia tot verba nō eſſentialia. Neque eſt ſimile de particula, *enim*, quia, & breuiſſima eſt, & ad hiſtoriam narrandam neceſſaria. Præterea, cur magis hæc additio ſeu determinatio cenſenda eſt neceſſaria in ſanguine, quàm in corpore, vt ſupra argumentabamur? Denique nullus Scholaſticorum hac diſtinctione vſus eſt, affirmans, quædam ex his verbis neceſſaria eſſe, & non alia. 4. Sententia. D Reiicitur. E

Quinta ergo opinio eſt quorundam recentium Thomiſtarum, qui conuicti argumentis ſecundæ ſenten- 5. Sententia.

ſententiæ, concedunt, nulla eſſe verba eſſentialia, neq; de neceſſitate ſimpliciter huius ſacri, pter illa, *Hic eſt ſanguis meus*, ſeu, *Hic eſt calix ſanguinis mei*; Nihilominus tamen addunt; verba ſequentia eſſe de integritate & ſubſtantia formæ; quia ex inſtitutione Chriſti omnia dicenda ſunt, vt forma ſit integra, & quando dicuntur, ad conſecrationem concurrunt, quæ non perficitur, donec illa omnia abſoluantur, ſi miniſter debita intentione conficiat; intendendo ſcilicet agere, prout Chriſtus inſtituit, vel fecit. Non ſunt tamen hæc verba ſimpliciter neceſſaria; quia, licet, non proferantur, & miniſter velit ſolis aliis conficere, tenebit conſecratio, quamuis male faciet. Quod ita declaratur; quia, quando omnia illa verba proferuntur, ſunt per modum vnius integræ propoſitionis, cuius veritas non ſubſiſtit, donec tota proferatur; & ideo tunc omnia ſunt de integritate formæ; & effectus non fit vſque ad vltimum inſtans prolationis omnium: quia vſq; ad illud eſt quaſi pendens, & ſuſpenſi ſignificati; cuius ſignum eſt; quia ſi poſt illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, aliquis adderet hanc determinationem *pro angelis effuſi*, vel quid ſimile, redderetur falſa propoſitio, & nihil conficeretur: ergo neque eſt abſolutus ſenſus, neque fit effectus, donec abſoluatur tota determinatio prædicati. At verò, quando ſolum proferuntur illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, illa perfecta eſt oratio; cuius ſenſus abſoluitur in fine eius; & ideo tunc fit effectus; atque ita fit, vt illa forma per ſe poſſit eſſe ſufficiens; & conſequenter, vt alia verba non ſint ſimpliciter neceſſaria & eſſentialia; quamuis ſubſtantialia ſint. Quod non eſſe nouum, exemplis declaratur. Nam particula, *enim*, & particula, *calix*, ſubſtantialis eſt, & tamen non eſt ſimpliciter neceſſaria. Secundò, ait Soto, dum profertur in hac forma pronomen, *meum*, vltima particula poteſt breuiori & prolixiori ſono proferri; & tamen, cum prolixius profertur, totus ſonus eſt de ſubſtantia, & concurrit ad effectum, licet dimidia pars eius ſufficeret ad eſſentiam. Tertiò, in forma Baptiſmi, vel Pœnitentiæ, pronomen, *Ego*, non eſt de eſſentia; & tamen, cum profertur, de ſubſtantia eſt, & concurrit ad effectum. Quartò, quando Baptiſmus fit trina merſione, omnes ſunt de ſubſtantia, licet non de eſſentia. Et clarius in ſacramento Pœnitentiæ, confeſſio vnius peccati venialis eſſet ſufficiens ad eſſentiam in eo, qui non habet conſcientiam mortalis, & tamen, ſi fiat confeſſio plurium venalium, tota erit de ſubſtantia, & integritate ſacramenti. Hanc opinionem ſic explicatam defendunt Soto, Ledeſma, & alij, qui potiſſimũ moti ſunt ad ita dicendum, ne viderentur D. Thomæ contradicere.

Soto. Ledeſma.

Reiicitur prędicta opinio.

Sed hæc opinio inprimis aliena eſt à mente Diui Thomæ, vt in Comment. oſtendi; & ita nõ aſſequitur, quod intendit. Secundò, fingit quid nouum & inauditum in formis ſacramentorum ſine vllo fundamento; vt ex reſponſione ad eius fundamenta patebit. Tertiò, ſi verum eſt, vt reuera eſt, & ipſi fatentur, illa verba non eſſe de eſſentia, neque de neceſſitate formæ, conſequenter etiam dicendum eſt, non eſſe ex inſtitutione aut præcepto Chriſti, vt adiungantur, vel coniungãtur verbis formæ; in quo authores prædicti non loquuntur conſequenter. Patet, quia Eccleſiarum vſus, & authoritas, quæ docet, hæc non eſſe eſſentialia, docent, non eſſe præcepta à Chriſto: quia ius diuinum eſt immutabile. Neque eſt credibile, magnam partem Eccleſiæ, & grauiſſimos Patres ignoraſſe hoc ius diuinum, aut Eccleſiam Romanam hunc errorem toleraſſe. Adde, ſi hoc eſſet diuinum præceptum, gratis negaretur de eſſentia formæ: quia in nulla forma alicuius ſacramẽti inuenitur aliquid ex præcepto Chriſti addẽdum, quod non ſit eſſentiale, quia nõ aliter inſtituit Chriſtus eſſentiam ſacramenti, quam præcipiendo, vt ita fieret: ergo non dicuntur hęc verba ex præcepto Chriſti; ergo neque ex inſtitutione: quæ enim hic poteſt eſſe inſtitutio, ſi non eſt præceptum? Niſi quis fortaſſe dicat, inſtituiſſe Chriſtum, vt hæc verba dici poſſint, & veluti conſilium dediſſe, vt dicantur, quaſi ad melius eſſe, quod eſt gratis dictum, & ſine exemplo aut fundamento: neque ad rem præſentem pertinet, vt oſtendam. Præterea, hoc modo omnes ceræmoniæ ſacramentorum ab Eccleſia inſtitutæ poſſunt dici, ex inſtitutione Chriſti; quia Chriſtus inſtituit, vt poſſint fieri, & eſt melius. Item, cur etiam illa additio. *quod pro vobis tradetur*, non dicetur ex inſtitutione Chriſti? & in vtraque forma, verba illa, *Accipite & comedite*, vel, *bibite*; & ſic de aliis: ergo ratione inſtitutionis, vel præcepti Chriſti, non poſſunt hæc verba dici de ſubſtantia, & integritate formæ. Quartò, nec ratione efficientiæ: quia, ſi verũ eſt, Chriſtum nec inſtituiſſe, nec præcepiſſe, vt hæc verba dicerentur, neceſſarium eſt, dicere (ſi verba conſecrationis calicis debita intentione proferantur) illa verba nihil efficere. Probatur primò, quia, ſi Chriſtus non præcepit, vt illa verba dicerentur, neque ea inſtituit, vt ſacramentalia nullam illis cõtulit virtutem agendi: vnde ergo habent illam? quia verba nõ poſſunt habere efficaciam, niſi ex inſtitutione Chriſti; neque Eccleſia poteſt illam conferre; neque credibile eſt, quòd efficacia verborum ex ſolo vſu humano pendeat; nec denique Chriſtus hanc efficaciam contulit, niſi illis verbis, quæ ad ſacramentaliter ſignificandum inſtituit.

Vnde argumentor ſecundò, quia ſuppoſita Chriſti inſtitutione, verba ſacramentorum agunt per modum naturæ; & ideo agentes de ſacramentis in genere diximus, non eſſe in poteſtate miniſtri, applicando materiam & formam ſufficientẽ cum intentione ſacramentum conficiendi, ſuſpendere effectum ſacramenti, etiam ſi maximè velit & intẽdat nihil efficere vſque ad tale tempus: ergo, ſi illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, ſunt ſufficientia, & cadunt ſuper debitam materiam, debita intentione, non poteſt voluntas miniſtri, aut Eccleſię vſus impedire, quin illis finitis, conſecratio perficiatur. Tertio, ſi ſola additio facta poſt prædicatum ſimplicis propoſitionis, ſatis eſt, vt dicamus, effectum non fieri, donec additio illa finiatur, ſequitur primò, Chriſtum Dominum non conſecraſſe corpus illis ſolis verbis, *Hoc eſt corpus meum*, nec commutaſſe panem in corpus, donec abſoluit verba ſequentia, *quod pro vobis tradetur*, & conſequenter ſequitur, omnia illa eſſe de ſubſtantia illius conſecrationis; conſequens autem videtur ſatis abſurdum; aliàs Eccleſia Latina non conficeret eiſdem verbis, quibus Chriſtus, neque proferret omnia ſubſtantialia verba, quæ ipſe protulit. Sequitur etiam, additionem illam, qua vtitur Eccleſia Græca, eſſe de ſubſtantia illius formæ, & de eius integritate; & conſequenter Eccleſiam Latinã habere mutilam formam corporis, ſaltẽ quoad ſubſtantialem integritatem eius, quod non eſt mediocre abſurdum. Dices, non ſufficere, quod Chriſtus addiderit determinationem aliquam, ſed, quod addiderit, cum intentione ſuſpendendi ſignificationem, & effectionem ſacramentalem, vſque ad finem totius prolationis; & hanc intentionem habuiſſe in verbis calicis, non autem in verbis corporis. Sed quàm hoc voluntariè, & ſine fundamento dicatur,

per

per ſe notum eſt. Ac præterea, ſi ita eſſet, ſine cauſa negaretur, omnia illa verba eſſe eſſentialia ac ſimpliciter neceſſaria, quia ſi Chriſtus ea intentione ea protulit, aut illis confecit, & ſtatim ſubdidit, *hoc facite*; quomodo illa verba non ſunt eſſentialia, & de neceſſitate præcepti diuini? Rurſus, quis dicat, Græcos aliis, vel paucioribus verbis conſecraſſe, quàm Chriſtum? Ac denique quis credat, Chriſtum, omnibus illis verbis conſecrando, omnia inſtituiſſe, & omnibus dediſſe virtutem ad efficiendam conſecrationem, ſimulque voluiſſe, aut permiſiſſe, vt pauciora verba ſufficerent, cùm huius rei nullum ſit exemplum, nullum teſtimonium, nullaue ratio ſufficiés? Et confirmatur; nam pari ratione poſſet quis dicere, quamuis Chriſtus inſtituerit ad baptizandum illa verba, *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti*, nihilominùs, ſi aliquis hæc ſola proferat, *Ego te baptizo*, illa ſola ſufficere: quia tunc conſtituunt integram propoſitionem: quæ videtur baptiſmi effectum ſignificare. Vel è contrario poſſet alius dicere in forma abſolutionis, eſſe ſubſtantialem illam additionem, *In nomine Patris & Filij, & Spiritus ſancti*; quæ vſu communi adhiberi ſolet, & non perfici effectum, donec illa abſoluatur: quia eſt quaſi ſuſpenſa integra ſignificatio totius propoſitionis. Et eadem ratione, poſſet quis in forma calicis addere hæc verba, *Hic eſt ſanguis meus infiniti valoris*, vel quid ſimile, & dicam nõ fieri conſecrationẽ, donec illa determinatio abſoluatur, & ita illa verba dici ſubſtantialia; quod ſatis abſurdum eſt. Quod ſi quis dicat, hæc exempla non eſſe ſimilia: quia huiuſmodi additiones non ſunt ex verbis Chriſti: hoc ſanè nihil refert, quia verba non ſunt de ſubſtantia formæ, quia ſunt à Chriſto dicta; ſed quia ſunt à Chriſto inſtituta, vt per ea fiat conſecratio. Deinde, licet exempla adducta per ſe non conuincant, ſunt tamen efficacia ad refellendum fundamentum contrariæ ſententiæ: quia omnis determinatio prædicati, vndecunque ſumpta ſit, poteſt dici ſuſpendere ſignificationem propoſitionis, & mutare veritatem eius. Nam ſi quis diceret. *Hic eſt ſanguis veteris teſtamenti*, aut, *Verbo non vnitus*, tota propoſitio falſa redderetur: ergo, ſi hoc ſatis eſt ad ſuſpendendam efficaciam: id fiet, etiam ſi additio ſumpta non ſit ex verbis Chriſti: nullus autem, vt exiſtimo, hoc concedet: aliàs fieret effectus, poſtquam verba Chriſti omnino non exiſtunt, per aliquod aliud voluntariè additum.

Illa verba, hic eſt calix ſanguinis mei, vel æquiualentia ſunt de eſſentia formæ, & de ſubſtantia eius.

Quocirca dicendum eſt in hac quæſtione primò: ſola illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, vel æquiualentia, eſſe de eſſentia, neceſſitate, ac ſubſtantia huius formæ, & in illis ſolis eſſe totam efficaciam; atque adeo in vltimo inſtante prolationis eorum perfici tranſubſtantiationem vini. Hæc omnia conuincunt rationes factæ pro ſecunda ſententia, & contra tres vltimas. Neque fundamenta primæ opinionis noua indigent ſolutione; quia oſtenſum eſt, neque ex Scriptura, neque ex Eccleſiæ vſu aliud haberi. Ratio verò ſumpta ex determinatione prædicati, qua etiam nitebatur vltima opinio, manifeſtis exemplis reiecta eſt, eò vel maximè, quod huiuſmodi additio non ſemper ſuſpendit ſignificationem aut veritatem propriè præcedentis propoſitionis ſimplicis; ſed interdùm eſt per modum alterius partis formaliter, aut virtute componentis vnam hypotheticam propoſitionem; & tunc non ſuſpenditur veritas; & hoc ſenſu intelligendum eſt, dixiſſe Chriſtum, *Hoc eſt corpus meum*, & poſteà ſubiunxiſſe, *quod pro vobis tradetur*; ſimpliciter affirmando primum, & quaſi copulando ſecundum, & idem omnino dicendum eſt

A de verbis calicis; quæ prout nunc proferuntur à Sacerdotibus, minorem difficultatem habent: quia illa additio; *qui pro vobis effundetur*, ſolum materialiter refertur; & ideo non ſuſpendit veritatẽ formæ eſſentialis, quę formaliter profertur. Et hoc argumentũ etiam probat illa verba, neque eſſe eſſentialia, neque ſubſtantialia, propriè loquendo. Neq; exempla, quibus vltima opinio vtebatur ad diſtinguenda verba eſſentialia à ſubſtãtialibus, ſunt ad rem, nam pronomen, *Ego*, in forma baptiſmi, neq; eſſentiale eſt, neq; ſubſtantiale, teſte D. Tho. ſuprà, q. 66. art. 5. ad 3. Nomen autem *calicis*, quatenus concurrit ad ſignificationem eſſentialem, eſſentiale eſt, neque poteſt ſine B illo perfici conſecratio, niſi quatenus mutari poteſt in ęquiualens, quod commune eſt omnium formarum verbis. Secundum autem exemplum Soti non eſt ad rem, cum primum enim perficitur ſenſus formæ, perficitur etiam conſecratio, ſiue vltima ſyllaba breuius, ſiue diutius protrahatur, & idem eſt in ablutione baptiſmi; cum primum enim eſt eſt ſufficiens ablutio, ſi forma integra ſit prolata, perficitur ſacramentum, &, quidquid poſteà fit, non eſt de ſubſtantia ſacramenti, niſi ſit quæſtio de nomine. Denique exemplum de confeſſione non eſt ad rem; quia materia ſacramenti pœnitentiæ non eſt definita ad hæc vel illa peccata, ſed eſt ſim- C pliciter confeſſio; vel omnium mortalium, quæ fuerint in conſcientia pœnitentis, vel venialium, quæ pœnitens clauibus ſubiicere voluerit; & ideo quoad hoc definire tantam vel talem materiam, pendet partim ex conſcientia, partim ex voluntate pœnitentis; at verò forma ſacramenti eſt certa, & definita ex inſtitutione Chriſti. (D. Thom.)

Reliqua verba, quæ, poſt pronomen, mei, ſequuntur, ſunt de neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici.

Addo verò vltimò, de neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici eſſe, præſertim in Latina Eccleſia, vt omnia illa verba proferantur in conſecratione ſanguinis. Hæc eſt communis eſſentia, quæ probari poteſt; vel quia in re aliquo modo dubia, elegenda eſt via certior, cùm ſine incommodo poſſit fieri; vel certè, quia in re adeò graui, Eccleſiæ conſuetudo & traditio habet vim præcepti; & iuxta hanc aſſertionem D conantur aliqui exponere D. Thomam quod ſolum intellexerit, illa verba eſſe de neceſſitate præcepti, & quodammodo de ſubſtantia formæ non formaliter, ſed materialiter, quatenus relatiuè proferuntur, & neceſſaria ſunt ad narrãdum integrè verba Chriſti. Sed eſt dura expoſitio, & præter mentem D. Thomę, vt in commentario articuli dixi. Quocirca non exiſtimo, iniuriam fieri D. Thomæ, ſi propter multarum Eccleſiarum, & Liturgiarum authoritatem ab eius opinione diſcedamus, quam ſine dubio ipſe mutaſſet, ſi vel prædictas liturgias, vel aliarum Eccleſiarum vſum agnouiſſet. Quod enim non agnouerit, ſignum eſt, quod nullam earum mentionem E in articulo faciat. Vnde, cum aliis argumentis vtcũque ſatisfaciat; de hoc nihil dicit: nec inuenio, quid probabiliter reſponderi poſſet,

SECTIO II.

Vtrum hæc verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſint eſſentialia & immutabilia.*

Diximus, hanc formam eſſe ſimpliciter neceſſariam, ſupereſt, vt ſingulorum verborum eius rationem & immutabilitatẽ explicemus. Ex his autem quinque verbis tria ſunt eiuſdem rationis cum ſimilibus verbis conſecrationis formæ panis, ſcilicet, pronomen, *hic*, quod, vt ſupra diximus, potuiſſet in neutro poni, quamuis nunc propter cõſuetudinem Eccleſiæ, peccatum eſſet talem mutationem facere: item verbum, *eſt*, & pronomen, *mei*. Hæc igitur

tur explicata ſunt ex dictis in præcedente diſputatione.

Certum eſt, poſſe loco horum verborum, calix ſanguinis poni tantũ verbum ſanguinis.

Solum ergo exponenda ſunt illa verba, *calix ſanguinis*. Et primò dubium non eſt, quin loco illorum poni poſſit ſola vox, *ſanguis*, in recto, dicendo, *Hic eſt ſanguis meus*, ſicut Matthæus & Marcus dixerunt; quia his verbis ſufficienter ſignificatur conuerſio vini in ſanguinem Chriſti. Et in ſenſu aliis æquiualente, vt iam dicam. Quocirca non immeritò dubitari poteſt, cur Eccleſia Latina prætermiſſis verbis Matthæi & Marci, quæ clariora erant, & ſine figuris ac metaphoris, elegerit potius vti verbis illis obſcuris, ac metaphoram continentibus. Videtur enim melius fuiſſe vti verbis propriis; tum propter maiorem claritatem, & vniformitatem inter vtramque formam; tum, ne hinc ſumerent occaſionem hæretici metaphoricè interpretandi cætera verba harum formarum. Sed inprimis ſufficit Romanæ Eccleſiæ authoritas, vt credamus, conuenientiſſimum fuiſſe, vti his verbis: deinde Paulus & Lucas nomen *calicis* poſuerunt; & veriſimile eſt; Petrum huiuſmodi verba Romanæ Eccleſiæ tradidiſſe. Et congruentia adiungi poteſt, quia illa vox propriè ſignificat ſanguinem, vt potabilem; & ita in voce, *ſanguinis*, nulla eſt metaphora, & accommodatè ſignificatur, prout eſt ſub altera ſpecie huius ſacramenti. Deinde vox, *calix*; quamuis metonymicè poſſit exponi, vt accipiatur pro re contenta in calice, vt idem ſit *calix ſanguinis*, quod *potus ſanguinis*, ſeu *ſanguis in calice contentus*, tamen hæc acceptio tam eſt vſitata & frequens, vt omnino clara ſit, & propriæ ſignificationi æquiualeat; & hæc eſt cõmunis expoſitio Theologorum cum D. Thom. hic: & in 4. d. 8. vbi Bonauent. 2. part. artic. 1. q. 2. Richar. art. 3. quæſt. 2. ad 5. Palud. quæſt. 1. Gabr. lect. 52. in Canon. Anton. 3. p. titul. 13. cap. 5. §. 4. Cauendum verò eſt, quod aliqui dicunt, calicem quidem ſumi metonymicè pro contento, nõ tamen pro ſanguine, ſed pro vino, vt ſenſus ſit. *Hoc eſt vinum ſanguinis*, id eſt, quod conuertitur in ſanguinem. Nam hoc modo eſſet impropria, & in rigore falſa locutio in termino prolationis eius; eſſet enim affirmatiua propoſitio, de ſubiecto non ſupponente: quia tunc non eſt vinum, quod cõuertendum eſt in ſanguinem, ſed tantum eſt ſanguis, in quem conuerſum eſt vinum. Vel, vt eſſet vera locutio, fatendum eſſet, tunc non eſſe factam conuerſionem, quod falſum eſt. Itẽ, verba in proprietate ſumpta non habent illã ſignificationem, ſed voluntariè ſic exponuntur. Probabile autem eſt, quod dixit Titelmanus in expoſitione Canonis, *calicem* propriè ſumi pro vaſe ipſo, vt ſenſus ſit; *Hoc eſt vas ſanguinis mei*, id eſt, *continens meum ſanguinem*. Quæ expoſitio, quoad ſenſum coincidit cum prima illa, tamen prima eſt magis viſitata, & accommodata modo loquendi. Sicut, cum dixit Chriſtus. *Qui dederit calicem aquæ frigidæ, &c.* non eſt ſenſus, qui dederit vas continens aquam: non enim oportet dare ipſum vas ad obtinendum illud præmium, ſed aquam cõtentam in vaſe. Addit verò Diuus Thomas, quem alij ſequuntur, retentum eſſe nomen calicis ad metaphoricè ſignificandam paſſionem, quæ per ſeparatam vini conſecrationem ſignificatur: Quia nomine calicis ſolet in Scriptura paſſio ſignificari, vt conſtat Matthæi 20. & Ioannis 6. quæ tamen metaphora ita intelligenda eſt, vt non excludatur alia ſignificatio immediata, & quaſi propria, & cum illa coniungatur.

D. Thom. Bonauen. Richard. Palud. Gabr. Antonin.

Titelm.

Sed quæres, an nunc liceat mutare illa verba, *Hic eſt calix ſanguinis mei*, in hęc, *Hic eſt ſanguis meus*: conſtat enim, hanc non eſſe mutationem ſubſtantialem; tum quia multi Patres eam formam tradunt, tum etiam, quia apertiſſimè ſignificat cõnſecrationem; & in re eundem habet ſenſum: vnde videri poteſt licita hæc mutatio, tum quia ferè nulla eſt, tum etiam, quia veriſimile eſt, Chriſtum fuiſſe hac forma vſum, vt ex Matthæo & Marco colligi poteſt. Nihilominus tamen in Eccleſia Latina non exiſtimo, poſſe fieri hanc mutationem ſine graui peccato, vt Soto, & alij affirmant; non ſolum propter ſcandalum, ſed etiam propter Eccleſiæ conſuetudinem & traditionem; à qua non licet in re tam graui diſcordare. At verò, ſi in Eccleſia Græca, vel alia regione eſſet conſuetudo vtendi illis verbis, ſine vllo peccato poſſet obſeruari. De Chriſti autem facto non ſatis conſtat, an ipſe vſus fuerit vno, vel altero dicendi modo: quia in ſacra Scriptura vterque habetur. Quamquam enim ipſe alterutro tantum dicendi modo vſus fuerit, tamen, cum idem ſit ſenſus, ſalua hiſtoriæ veritate, potuit illius factũ vtroque modo referri: veriſimile autem eſt, vſum fuiſſe voce *calicis*, quia præter Lucam & Paulum, traditio Apoſtolica hoc magis indicat.

Graue peccatum eſt, mutare verba, Hic eſt calix, &c. in hæc, Hic eſt ſanguis meus, licet nulla ſit ſubſtantialis mutatio.

Dubium.

Tandem quæres; Quid ſi mutatio fiat in illa verba Luc. *Hic eſt calix nouum teſtamentum in ſanguine meo*, vel, vt Paulus dixit, *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine?* Aliquibus enim videtur hæc mutatio ſubſtantialis, & illa verba non ſufficere: quia nõ videntur ſignificare conuerſionem, neque in illis videtur affirmari de hoc contento in calice, quod ſit ſanguis Chriſti, ſed quod ſit teſtamentum, quod videtur eſſe quid extrinſecum & metaphoricum. Nihilominus cenſeo verius eſſe, illam mutationem nõ eſſe ſubſtantialem, ſed formam à Luca & Paulo poſitam, eſſe in rigore ſufficientem: quia, vt ſæpe dixi, veriſimilius eſt, quemlibet Euangeliſtam, & Paulum, retuliſſe ritum eſſentialem, præſertim cũ Paulus dicat, ſe referre traditionem; quam, qui ſeruauerit, verum ſacrementum conficiet, iuxta illud. *Hoc facite in meam commemorationem.* Item quia, reuera, ſenſus illorum verborum eſt idem in ſubſtantia; etſi aliquid accidentarium addatur: affirmatur enim in illa propoſitione, hunc calicẽ eſſe ſanguinem Chriſti, quo nouum teſtamentum ſtabilitum eſt, & confirmatum. Addo verò, graue eſſe peccatum, illã mutationem facere; tũ, propter rationes nuper factas; tum, propter nonnullum periculum; tum denique, quia licet Euangeliſta referendo hiſtoriam, interponat illam particulam *teſtamentum*, inter eſſentialia verba, quia magis refert modo hiſtorico, quàm rituali, tamen in ritu ſacrificandi non licet mutare ordinem: & contextum verborum eſſentialium, quem Eccleſia ſeruat.

Solutio.

SECTIO III.

Vtrum Eccleſia conuenienter addiderit huic formæ aliquas particulas.

Ratio dubitandi eſſe poteſt; quia non omnia illa verba habentur in Euangelio. Item quia, vt diximus, non omnia ſunt eſſentialia: ergo non debuerunt coniungi cum forma eſſentiali, & præſertim ſub eodem tenore, & ritu.

Omnia verba, quæ in calicis cõſecratione profert Eccleſia, à Chriſto Domino in eadẽ cõſecratione ſunt prolata.

Dicendum verò eſt; primò, omnia illa verba eſſe prolata à Chriſto. Hæc eſt communis ſententia; & mihi certa, etſi illam in dubium reuocet Palacius diſtinctione 8. quæſtione 1. Tenet D. Thom. hic, Alenſ. 4. parte quæſtio. 33. articulo 1. Bonauentura, Scotus, Paludanus, & reliqui Doctores, diſtinctione 8. & ferè omnes Theologi citati in ſectione ſecunda. Durandus lib. 4. Ratio. capitul. 41. idem ſignificat, licet non expreſſe affirmet, Innocentius in

Palac. D. Thom. Alenſ. Bonau. Scotus. Paludanus. Durand.

in capitul. Cum Marthæ. de celebr. Miſſar. Vbi inquit, licet non omnia illa verba ab Euangeliſtis referantur, referri tamen fere omnia, & cætera traditione conſtare, eſſe dicta à Chriſto. Quod etiam cõfirmat Canon Miſſæ illis verbis. *Similiter & calicem, poſtquam cœnauit, dicens, Hic eſt calix, &c.* vbi omnia verba ſubſequentia referuntur, vt dicta à Chriſto. Hoc igitur certum eſt. An verò dicta fuerint eo ordine, quo in Canone proferuntur, non eſt certum; quia neque ſcriptum eſt, neque traditum; neque oportet, vt quæ referuntur, eodem ordine geſta ſint. Vnde & Euangeliſtæ in ordine referendi hæc & alia verba, varij ſunt, & Clemens Papa loco ſupra citato illo ordine indicat fuiſſe dicta: ergo hoc ad veritatem & ſubſtantiam myſterij non refert.

Omnia hæc verba ſunt cõueniẽter poſita in forma conſecrationis.

Dico ſecundò, illa omnia verba conuenienter fuiſſe coniuncta in forma conſecrationis. Eſt etiam certa concluſio, quæ primò ſufficienter probatur ex vſu Eccleſiæ. Secundò, in formis aliorum ſacramentorum interdum aliquid adiungitur ad maiorem ornatum, vel expreſſiorem ſignificationem: vt in forma abſolutionis adiungi ſolet inuocatio Trinitatis, & ſimiliter in forma Extremæ vnctionis adduntur aliquæ particulæ. Tertiò, quia illa omnia ſunt verba Chriſti, & magis explicant effectum, dignitatem, & excellentiam huius ſacramenti, & ſacrificij; vt rectè hic explicat Diuus Thomas in ſolutionibus argumentorum; & Alenſis ſupra, artic. 4. Et declaratur breuiter diſcurrendo per ſingula verba.

Alenſis.

Singulatim explicantur verba addita formæ calicis. Hebr. 9.

Prima ergo particula eſt, *Noui & æterni teſtamenti*, quæ dupliciter exponi poteſt. Primò, hunc eſſe ſanguinem Chriſti, quo nouum teſtamentum firmatum eſt: quia, vt dicitur ad Hebr. 9. *Neque per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, æterna redemptione inuenta; & ideo Noui teſtamenti mediator eſt: vbi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris.* Secunda expoſitio colligitur ex eiſdem verbis Pauli; teſtamentum enim nouum dicitur promiſſio æternæ hæreditatis, iuxta illud, *Noui teſtamenti mediator eſt, vt repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis.* Nam in teſtamento veteri, quatenus tale erat, præcipuè fiebant temporales promiſſiones: in nouo autem factum eſt nouum quoddam promiſſionis genus; & ideo nouum teſtamentum dicitur. Quia homines interius renouat. Dicitur autem æternum, & quia æterna bona promittit, & quia hoc teſtamentum, & ſacrificium ſanguinis Chriſti, quo firmatum eſt, vſque ad finem ſæculi durabit: neque illi alia lex, aut ſacrificij genus ſuccedet: & propterea hic ſanguis dicitur eſſe noui teſtamenti, quia hoc ſacrificium proprium eſt nouæ legis, & non eſt ſanguis hircorum, aut vitulorum, ſicut erat in ſacrificiis veteris legis.

Secunda particula eſt, *Myſterium fidei*; In qua primum indicatur, hoc ſacramentum eſſe vnum ex myſteriis fidei maximè reconditis & abditis; in quo aliud videtur, aliud ſub ſpeciebus latet. Vnde hæc particula additur in fine conſecrationis totius ſacramenti, ad altitudinem huius ſacramenti explicandam: vel certè, quia in conſecratione ſanguinis expreſſius repræſentatur paſſio Chriſti, quæ eſt maximum myſterium à ſeculis abſconditum, & in omnibus veteribus ſacrificiis præfiguratum: in hoc verò, quoad rem oblatam, verè ac realiter contentum, quoad ipſam verò effuſionem ſanguinis, mirabiliter repræſentatum.

Tertia particula eſt; *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*; De quibus verbis nonnulla ſunt in ſuperioribus dicta: an, ſc. legendum ſit, *effunditur*, vel, *effundetur*, & an explicandum ſit de effuſione cruenta in paſſione, vel de ſacramentali. Et diximus, proprium, & litteralem ſenſum eſſe de reali effuſione facta in paſſione: quo poſito, difficiles ſunt illæ particulæ. *Qui pro vobis, & pro multis.* Et communis expoſitio eſſe videtur, per illas nõ explicari ſufficientiam, ſed efficaciam paſſionis Chriſti; & ideo dicitur, *pro vobis*, ſcilicet, qui præſentes eſtis, *& pro multis*, id eſt, pro aliis etiam electis, & prædeſtinatis. Ita exponunt Paludanus, Richard. & alij, vt habetur hæc expoſitio in Catechiſmo Pij V. & ratio adiungi poteſt, quia hoc ſacrificiũ incruentum, inſtitutum eſt ad applicandum meritum & valorem paſſionis Chriſti: applicatio autem magis pertinet ad efficaciam, quàm ad ſufficientiam: & ideo illa potius per hæc verba ſignificata eſt. Sed contra hoc obſtare poteſt; quia, ſi illa particula, *pro vobis*, refertur ad præſentes Apoſtolos, inter eos erat Iudas reprobus; ergo non poteſt ſignificare efficaciam, ſed ſufficientiam. Et ideo alij ita concedunt, quibus fauent Chryſoſtomus & Theophylact. dum ita exponunt, *pro vobis*, ſcilicet, diſcipulis meis, qui præſentes eſtis; &, *pro multis*, id eſt, pro aliis omnibus: nam omnes etiam multi ſunt. Vel aliter cum D. Thom. *pro vobis*, id eſt, pro Sacerdotibus, qui offerunt, *& pro multis*, id eſt, pro laicis omnibus, pro quibus offertur. Vel aliter, *pro vobis*, id eſt, Iudæis, ex quibus Apoſtoli erant, *& pro multis*, id eſt, pro gentibus, ex quibus maiori ex parte erat Eccleſia congreganda. Quæ omnes expoſitiones accommodari poſſunt, ſiue intelligamus, hic eſſe ſermonem de effuſione ſanguinis Chriſti, quoad ſufficientiam; quod eſt valde probabile; ſiue, quoad efficaciam tantum, quod frequentius Scholaſtici docent. Et defendi etiam poteſt, dicendo, *pro vobis*, non ſupponere pro omnib. Apoſtolis præſentibus, ſed pro electis, quibus, reuera, ſanguis Chriſti profuturus erat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prædictis verbis formarum inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis.

*AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod prædictis verbis † formarum non inſit aliqua vis creata, effectiua conſecrationis. Dicit enim Damaſcenus * in quarto libro. Tota virtute Spiritus ſancti fit conuerſio panis in corpus Chriſti, ſed virtus Spritus ſancti eſt virtus increata: Ergo nulla virtute creata horum verborum conficitur hoc ſacramentum.*

Inf. ar. 5. cor. Et 4. d. 1 q. 1. ar. 4 q 2 & d. 8. q. 2. ar. 3. & d. 10 in ex poſ lit. ad 6, & 7. Ar. 2. & 3. Li. & ortho. fid. c. 14. circa medium.

2. Præterea, Opera miraculoſa non fiunt aliqua virtute creata, ſed ſola virtute diuina, vt in prima parte habitum eſt. † Sed conuerſio panis, & vini, in corpus & ſanguinem Chriſti, eſt opus non minus miraculoſum, quam creatio rerum, vel etiam formatio corporis Chriſti in vtero virginali, quæ quidem nulla virtute creata fieri potuerunt. Ergo neque hoc ſacramentum conſecratur aliqua virtute creata dictorum verborum.

1. p. q. 110. ar. 4.

3. Præterea, Prædicta verba † non ſunt ſimplicia, ſed ex multis compoſita, nec ſimul, ſed ſucceſſiue proferuntur. Conuerſio autem prædicta (vt ſupra dictum eſt †) fit in inſtanti, vnde oportet, quod fiat per ſimplicem virtutem. Non ergo fit per virtutem horum verborum.

Poſita in art. 2. & 3. in argum. 1. q. 75. art. 7.

SED contra eſt, quod Ambroſius † dicit in libro de Sacramentis. Si tanta eſt vis in ſermone Domini Ieſu, vt inciperent eſſe, quæ non erant, quanto magis operatorius eſt, vt ſint, quæ erant, & in aliud commutentur. Et ſic, quod erat panis ante conſecrationem, iam corpus Chriſti eſt poſt conſe-

Li. 4. c. 4. ante med. to. 4.

conſecrationem, quia ſermo Chriſti in aliud creaturam mutat.

RESPONDEO *dicendum, quod quidam dixerunt, nullam virtutem creatam eſſe, nec in prædictis verbis † ad tranſubſtantiationem faciendam, nec etiam in aliis ſacramentorum formis, vel etiam in ipſis ſacramentis ad inducendos ſacramentorum effectus. Quod (ſicut ſupra habitum eſt †) & dictis Sanctorum repugnat, & derogat dignitati ſacramentorum nouæ legis. Vnde, cum hoc ſacramentum ſit præ cæteris dignius (ſicut ſupra dictum eſt †) conſequens eſt, quod in verbis formalibus huius ſacramenti ſit quædam virtus creata ad conuerſionem huius ſacramenti faciendam: inſtrumentalis tamen, ſicut & in aliis ſacramentis, ſicut, ſupra dictum eſt. † Cum enim hæc verba ex perſona Chriſti proferantur, ex eius mandato conſequuntur virtutem inſtrumentalem à Chriſto, ſicut & cætera eius facta vel dicta habent inſtrumentaliter ſalutiferam virtutem, vt ſupra dictum eſt.* †

Ar. 2 & 3. poſitis in arg. 1. — q. 62, art. 1. 3. 4. — q. 65 ar. 3. — q. 52, ar. 1. & 4. — q. 62, art. 4.

AD primum ergo dicendum, quod cum dicitur, ſola virtute Spiritus ſancti panem in corpus Chriſti conuerti, non excluditur virtus inſtrumentalis, quæ eſt in forma huius ſacramenti, ſicut cum dicitur, ſolus faber facit cultellum, non excluditur virtus materiæ.

AD ſecundum dicendum, quod opera miraculoſa, nulla creatura poteſt facere, quaſi agens principale; poteſt tamen ea facere inſtrumentaliter, ſicut ipſe tactus manus Chriſti ſanauit leproſum. Et per hunc modum verba Chriſti conuertunt panem in corpus Chriſti. Quod quidem fieri non potuit in conceptione corporis Chriſti, qua corpus Chriſti formabatur, vt aliquid à corpore Chriſti procedens haberet inſtrumentalem virtutem ad ipſius corporis formationem. In creatione etiam non fuit aliquod extremum, in quod inſtrumentalis actio creaturæ poſſet terminari; vnde non eſt ſimile.

Poſita in ar. 2 & 3. in ar. 1.

AD tertium dicendum, quod prædicta verba; † quibus fit conſecratio, ſacramentaliter operantur. Vnde vis conuerſiua, quæ eſt in formis horum ſacramentorum, conſequitur ſignificationem, quæ in prolatione vltimæ dictionis terminatur; Et ideo in vltimo inſtanti prolationis verborum, prædicta verba conſequuntur hanc virtutē; in ordine tamen ad præcedentia. Et hæc virtus eſt ſimplex, ratione ſimplicis ſignificati, licet in ipſis verbis exterius prolatis, ſit quædam compoſitio.

COMMENTARIVS.

Sententia D. Tho. ineſſe verbis virtutem effectiuam conſecrationis.

HÆc quæſtio dupliciter intelligi poteſt; primò de vi verborum, an ſit res aliqua, vel qualitas, ſuperaddita ipſis. Secundo abſolutè de virtute efficiente verborum, id eſt, an verè & realiter efficiant. Priorem ſenſum indicare videntur verba tituli articuli, poſterior autem eſt verus; & in eo intelligenda eſt reſolutio D. Thomæ affirmantis, eſſe in his verbis virtutem effectiuam conſecrationis, idem enim cenſet D. Thomas de hac forma, quod de omnibus aliis ſacramentis nouæ legis, & de formis eorum, de quibus in ſuperioribus explicuimus, quid D. Thomas cenſuerit.

In ſolutione ad ſecundum duo notanda ſunt. Primum eſt, quod Diuus Thom. ait, non potuiſſe in conceptione Chriſti aliquid concurrere ad ipſius Chriſti formationem. Duo enim in illa conceptione intelligi poſſunt; primum eſt diſpoſitio & organizatio, vſque ad animæ introductionem: ſecundum eſt vnio ad verbum. Primum licet, quoad modum miraculoſè factum ſit; quoad terminum verò totum fuit naturale; & ita fieri poteſt, vt aliqua cauſa ſecunda effectiue ad illud concurrerit, non quidem, vt inſtrumentum eiuſdem corporis Chriſti; ſed, vel vt cauſa ſecunda, quæ aliquid in eo inſtante operari poterat ſaltem diſpoſitiuè, vel vt inſtrumentum à Deo eleuatum. Secundum, ſcilicet, vnio ad verbum, fieri non potuit à cauſa ſecunda propriè: exiſtimo tamen non repugnare fieri à creatura, vt ab inſtrumento Dei: nec D. Thomas hoc loco id negat; ſed ſolum, potuiſſe creaturam, vt inſtrumentum humanitatis Chriſti, concurrere ad conceptionem & formationem corporis ſui: fieri enim non poteſt, vt aliqua res concurrat ad ſuam abſolutam, ſeu primariam productionem; vt etiam in ſuperioribus dictum eſt. Secundo eſt in eadem ſolutione aduertendum; D. Thomam obiter attingere differentiam inter inſtrumentum tranſubſtantiationis & creationis: quia in creatione, inquit; nihil extrinſecum ſupponitur, ad quod poſſit actio inſtrumenti terminari, ſeu in quo poſſit verſari, ſicut in tranſubſtantiatione ſupponitur panis. Quę verba obſcuriſſima eſſe videntur, quia actio inſtrumenti propriè & per ſe non terminatur ad extremum, quod deſinit eſſe, quod propriè eſt terminus à quo, ſed ad extremum, quod incipit eſſe, quod eſt terminus ad quem: qui etiam in creatione reperitur. Quod vero in tranſubſtantiatione ſupponatur materia, ex qua, tanquam ex termino à quo, fiat aliud, non videtur referre, vt ſit poſſibile inſtrumentum tranſubſtantiationis, non vero creationis: quia illa materia, quæ ſupponitur in tranſubſtātiatione, non eſt ſubiectū illius actionis, per quam fit terminus ad quem, ſed illa actio eſt ſimilis creationi ſine ſubiecto, vt ſupra diſputatum eſt. Quocirca exiſtimo non poſſe aſſignari rationem ſufficientem differentiæ, niſi negando inſtrumentum tranſubſtantiationis attingere proprium terminum tranſubſtantiationis, & actionem, per quam fit; de qua re dicimus ſtatim, diſputatione ſequente.

In ſolutione ad 3. docet D. Tho. verba ſacramentorum efficere in vltimo inſtanti prolationis: quæ res in materia ſacramentorum in genere diſputata eſt

ARTICVLVS V.

Vtrum prædictæ locutiones ſint veræ.

4. d. 8. q. 2. art. 8. q. 4.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod prædictæ locutiones non ſint veræ. Cum enim dicitur; hoc eſt corpus meum, ly, hoc eſt demonſtratiuum ſubſtantiæ. Sed ſecundum prædicta, quando profertur, hoc pronomen, hoc, adhuc eſt ibi ſubſtantia panis, quia tranſubſtantiatio fit in vltimo inſtanti prolationis verborum. Sed hæc eſt falſa, panis eſt corpus Chriſti; ergo & hæc eſt falſa; hoc eſt corpus meum. Artic. 2.

2. Præterea, Hoc pronomen, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum. Sed ſpecies ſenſibiles, quæ ſunt in hoc ſacramento, neque ſunt ipſum corpus Chriſti; neque accidentia corporis Chriſti. Ergo hæc locutio non poteſt eſſe vera, hoc eſt corpus meum.

*3. Præterea, Hæc verba (ſicut dictum eſt *) ſua ſignificatione efficiunt conuerſionem panis in corpus Chriſti. Sed cauſa effectiua præintelligitur effectui. Ergo ſignificatio horum verborum præintelligitur conuerſioni panis in corpus Chriſti. Sed ante conuerſionem hæc eſt falſa; hoc eſt corpus meum: Ergo ſimpliciter eſt iudicandum, quod ſit falſa. Et eadem ratione de hac locutione: hic eſt calix ſanguinis mei &c.* Art. præc.

Sed contra eſt, quod hæc verba proferuntur ex perſona Chriſti, qui de ſe dicit, Ioan. 14. Ego ſum veritas.

RESPONDEO *dicendum, quod circa hoc multiplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod in hac locutione, hoc eſt corpus meum, hæc dictio, hoc, importat demonſtrationem vt conceptam, & non vt exercitam, quia tota iſta locutio ſumitur materialiter, cum recitatiuè proferatur. Recitat enim Sacerdos, Chriſtū dixiſſe, hoc eſt corpus meum.*

A *Sed hoc ſtare non poteſt, quia ſecundum hoc, verba hæc non applicarentur ad materiam corporalem præſentem, & ita non perficeretur ſacramentum: dicit enim Auguſtinus ſuper Ioannem. Accedit verbum ad elementum, & fit ſacramentum.* (Tract.80.in Ioan.à med tom.8.) *Et præterea ex hoc totaliter non euitatur difficultas huius quæſtionis; quia eædem rationes manent circa primam prolationem, qua Chriſtus hæc verba protulit; quare manifeſtum eſt, quod non materialiter, ſed ſignificatiuè ſumebantur: & ideo dicendum eſt, quod etiam quando proferuntur à Sacerdote, ſignificatiuè, & non tantum materialiter ſumuntur. Nec obſtat, quod Sacerdos ea recitatiuè profert, quaſi à Chriſto dicta. Quia propter infinitam virtutem Chriſti, ſicut ex contactu carnis ſuæ vis regeneratiua peruenit non ſolum ad illas aquas, quæ Chriſtum tetigerunt, ſed ad omnes vbique terrarum, per omnia futura ſæcula: ita etiam ex prolatione ipſius Chriſti, hæc verba virtutem conſecratiuam ſunt conſecuta, à quocunque Sacerdote dicantur, ac ſi Chriſtus ea præſentialiter proferret. Et ideo alij dixerunt, quod hæc dictio, hoc, in hac locutione facit demonſtrationem, non ad ſenſum, ſed ad intellectum; vt ſit ſenſus, hoc eſt corpus meum, id eſt, ſignificatum per hoc eſt corpus meum. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia cum in ſacramentis, hoc efficiatur, quod ſignificatur, non fieret per hanc formam, vt corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento ſecundum veritatem, ſed ſolum ſicut in ſigno; quod eſt hæreticum, vt ſupra dictum eſt.* (Q.75.art.1.) *† Et ideo alij dixerunt; quod hæc dictio, hoc, facit demonſtrationem ad ſenſum; ſed intelligitur hæc demonſtratio non pro illo inſtanti locutionis, quo profertur hæc dictio, ſed pro vltimo inſtanti locutionis, ſicut cum aliquis dicit, nunc taceo, hoc aduerbium, nunc, facit demonſtrationem pro inſtanti immediatè ſequenti locutionem. Eſt enim ſenſus, ſtatim his verbis dictis, taceo. Sed nec hoc ſtare poteſt, quia ſecundum hoc, huius locutionis eſſet ſenſus, corpus meum, eſt corpus meum. Quod prædicta locutio non facit; quia hoc fuit etiam ante prolationem verborum. Vnde nec hoc prædicta locutio ſignificat. Et ideo aliter dicendum eſt, quod, ſicut prædictum eſt,* (In iſto art. in argu.3.& art. præc. ad 3.) *† hæc locutio habet virtutem factiuam conuerſionis panis in corpus Chriſti. Et ideo comparatur ad alias locutiones, quæ habent ſolum vim ſignificatiuam, & non factiuam, ſicut comparatur conceptio intellectus practici, quæ eſt factiua rei, conceptioni intellectus noſtri ſpeculatiui, quæ eſt accepta à rebus. Nam voces ſunt ſigna intellectuum ſecundum Philoſophum.* (Li.1.per hier. in princ. lib. tom.1.) *† Et ideo ſicut conceptio intellectus practici non præſupponit rem conceptam, ſed facit eam; ita veritas huius locutionis non præſupponit rem ſignificatam, ſed facit eam, ſic enim ſe habet verbum Dei ad res factas per verbum. Hæc autem conuerſio non fit ſucceſſiuè, ſed in inſtanti, ſicut dictum eſt.* (Ar.2.huius q.& q.74. to.7.) ** Et ideo oportet quidem intelligere prædictam locutionem, ſecundum vltimum inſtans prolationis verborum, non tamen ita, quod præſupponatur ex parte ſubiecti, id quod eſt terminus conuerſionis, ſcilicet, quod corpus Chriſti, ſit corpus Chriſti; neque etiam illud, quod fuit ante conuerſionem, ſcilicet panis, ſed id quod communiter ſe habet, quantum ad vtrumque, ſcilicet contentum in generali ſub iſtis ſpeciebus. Non enim faciunt hæc verba, quod corpus Chriſti ſit corpus Chriſti, neque quod panis ſit corpus Chriſti, ſed quod contentum ſub his ſpeciebus, quod prius erat panis, ſit corpus Chriſti. Et ideo ſignanter non dicit Dominus, hic panis eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum ſecundæ opinionis: neque, hoc corpus meum eſt corpus meum, quod eſſet ſecundum intellectum tertiæ opinionis; ſed in generali, hoc eſt corpus meum, nullo nomine appoſito à parte ſubiecti, ſed ſolo pronomine, quod ſignificat ſubſtantiam in communi, ſine qualitate, id eſt, forma determinata.*

AD primum ergo dicendum, quod hæc dictio, hoc, demonſtrat ſubſtantiam, ſed abſque determinatione propriæ naturæ, ſicut dictum eſt.

AD ſecundum dicendum, quòd hoc pronomen, hoc, non demonſtrat ipſa accidentia, ſed ſubſtantiam, ſub accidentibus contentam, quæ primò fuit panis, & poſtea eſt corpus Chriſti. Quod licet non informetur his accidentib. tamen ſub eis continetur. (In cor.art.)

AD tertium dicendum, quòd ſignificatio huius locutionis præintelligitur rei ſignificatæ ordine naturæ, ſicut cauſa naturaliter eſt prior effectu. Non tamen ordine temporis, quia hæc cauſa ſimul habet ſecum ſuum effectum. Et hoc ſufficit ad veritatem locutionis.

COMMENTARIVS.

B MAteria huius articuli ſuperius diſputatio.58. tractata à nobis eſt, quia eſt communis vtrique formæ huius ſacramenti; & ibi explicuimus etiam hunc articulum. In quo D.Thom. primum reiicit opiniones aſſerentes, vel verba harum formarum referri tantum materialiter, vel pronomen, *hoc*, demonſtrare id, quod ſignificatur per panem, vel demonſtrare corpus Chriſti abſolutè & ſimpliciter: ac tandem concludit, locutiones eſſe veras & effectiuas ſuæ veritatis; & in eis pronomen demonſtrare contentum ſub ſpeciebus. Quæ omnia in ſuperioribus explicata ſunt. Et iuxta ſupra dicta intelligenda ſunt, quæ Diuus Thomas dicit in ſolutio. ad 1. demonſtrari, ſcilicet, per pronomen, *hoc*, ſubſtan-
C tiam ſub accidentibus contentam, quæ primò fuit panis, poſtea corpus Chriſti; non enim eſt intelligendum, ſignare rem aliquam communem; nec ſolam rationem communem: ſed rem ſingularem ſub ratione communi, & ita quoad hanc rationem cõmunem dicitur ſubſtantia contenta, prius fuiſſe panis, deinde corpus Chriſti, nõ verò quoad rem, quæ in termino actionis demonſtratur.

ARTICVLVS VI.

Vtrum forma conſecrationis panis conſequatur ſuum effectum, antequam perficiatur forma conſecrationis vini.

D *AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod forma conſecrationis panis non conſequatur ſuum effectum, quouſque perficiatur forma conſecrationis vini. Sicut enim per conſecrationem panis incipit eſſe corpus Chriſti ſub hoc ſacramento, ita per conſecrationem vini incipit eſſe ſanguis. Si ergo verba conſecrationis panis haberent ſuum effectum ante conſecrationem vini, ſequeretur, quod in hoc ſacramento inciperet eſſe corpus Chriſti * ſine ſanguine, quod eſt inconueniens.* (4. d.8.q.2.a. 4.q.2.& d. 11.q.2.ar.1. q.1.ad 4. Et 1.co.11.lc.6. co.1.) (Aliàs exangue.)

2. Præterea; Vnum ſacramentum, vnum habet complementum; vnde licet in Baptiſmo ſint tres immerſiones, non tamen prima immerſio conſequitur ſuum effectum, quouſque tertia fuerit terminata. Sed totum hoc ſacramentum eſt vnum, vt ſupra dictum eſt. (Q.73.ar.2.) ** Ergo verba, quibus conſecratur* E *panis, non conſequuntur ſuum effectum ſine verbis ſacramentalibus, quibus conſecratur vinum.*

3. Præterea, In ipſa forma conſecrationis panis, ſunt plura verba, quorum prima non conſequuntur effectum, niſi prolato vltimo, ſicut dictum eſt. (Ar.4.huius q.ad3.) ** Ergo pari ratione, nec verba, quibus conſecratur corpus Chriſti, habent effectum, niſi prolatis verbis, quibus ſanguis Chriſti conſecratur.*

SED contra eſt, quod ſtatim dictis verbis conſecrationis panis, hoſtia conſecrata proponitur populo adoranda. Quod non fieret, ſi non eſſet ibi corpus Chriſti; quia ſic ad idololatriam pertineret. Ergo verba conſecrationis panis ſuum effectum conſequuntur, antequam proferantur verba conſecrationis vini.

RESPONDEO *dicendum, quod quidam Doctores dixerunt, quod hæ duæ formæ, ſcilicet, conſecrationis panis & vini, ſe in-*

ſe inuicem expectant in agendo, ita, ſcilicet, quod prima non perficit ſuum effectum, antequam proferatur ſecunda. Sed Art. 2. & 5. huius q. *hoc ſtare non poteſt, quia (ſicut dictum eſt *) ad veritatem huius locutionis, hoc eſt corpus meum, requiritur præter verbum præſentis temporis, quod res ſignificata ſimul tempore ſit cum ipſa ſignificatione locutionis; alioquin ſi in futurum expectaretur res ſignificata, apponeretur verbum futuri temporis, non autem verbum præſentis, ita, ſcilicet, quod non diceretur, hoc eſt corpus meum, ſed hoc erit corpus meum. Significatio autem huius locutionis completur ſtatim, completa locutione horum verborum, & ideo oportet rem ſignificatam ſtatim adeſſe. Quæ quidem eſt effectus huius ſacramenti; alioquin locutio non eſſet vera. Eſt etiam hæc poſitio contra ritum Eccleſiæ, quæ ſtatim poſt prolationem verborum, corpus Chriſti adorat. Vnde dicendum eſt, quod prima forma non expectat ſecundam in agendo, ſed ſtatim habet ſuum effectum.*

Poſitam initio corp. *AD primum ergo dicendum, quod ex hac ratione videntur fuiſſe decepti, qui prædictam* poſitionem poſuerunt. Vnde intelligendum eſt, quod facta conſecratione panis, eſt quidem corpus Chriſti ibi ex vi ſacramenti, & ſanguis ex reali concomitantia: ſed poſtmodum per conſecrationem vini, fit ibi è conuerſo, ſanguis Chriſti ex vi ſacramenti: corpus autem ex reali concomitantia. Ita, quod totus Chriſtus* Q. 76. art. 1. & 2. *eſt ſub vtraque ſpecie, ſicut ſupra dictum eſt.*

AD ſecundum dicendum, quod hoc ſacramentum eſt v- Q. 78. ar. 2. *num perfectione (ſicut ſupra dictum eſt *) in quantum, ſcilicet conſtituitur ex duobus, ſcilicet, cibo & potu; quorum vtrumque per ſe habet ſuam perfectionem. Sed tres inmerſiones Baptiſmi ordinantur ad vnum ſimplicem effectum. Et ideo non eſt ſimile.*

AD tertium dicendum, quod diuerſa verba, quæ ſunt in forma conſecrationis panis, conſtituunt veritatem vnius locutionis, non autem verba diuerſarum formarum. Et ideo non eſt ſimile.

Littera D. Thom. eſt perſpicua, res verò ipſa ſatis diſputata eſt ſupra diſputat. 45. cum de materia remota huius ſacramenti ageremus.

DISPVTATIO LXI.

De cauſa efficiente ſacramenti Euchariſtiæ, & efficacia formæ, ac miniſtri.

Diſpu. 23. de Euchariſtia. EXPLICVIMVS hactenus inſtitutionem, & eſſentiam huius ſacramenti, ſupereſt, vt de cauſis & effectibus eius dicamus. Ex cauſis autem ſola efficiens proxima explicanda ſupereſt: materialis enim & formalis ſimul cum eſſentia ſacramenti explicatæ ſunt: finalis verò partim declarata eſt in ſuperioribus, vbi rationes huius inſtitutionis & præſentiæ Chriſti reddidimus; partim explicabitur ſimul cum effectu, cum quo ferè coincidit. De cauſa autem efficiente principali, quæ eſt Deus, & de organo illi coniuncto, quod eſt Chriſti humanitas, nihil ſupereſt dicendum præter ea, quæ ſupra dicta ſunt de ſacramentis in genere; & de dependētia corporis Chriſti, prout eſt in hoc ſacramento, à ſe ipſo, prout eſt in propria ſpecie. Solum ergo ſupereſt dicamus de verbis ſacramentalibus, quæ ſunt veluti proxima cauſa efficiens huius ſacramenti: quod optimè in hunc locum cadit, vt poſt explicatam huius formæ ſubſtantiam, eiuſdem efficaciam declaremus. Eſt enim ſingulare in hoc ſacramento, vt eadē verba, quæ ſunt forma eius, ſint principium conſecrationis materiæ, qua hoc ſacramentum perficitur; & ita etiam ſimul explicabimus & cauſam ſacramēti, & effectum formæ eiuſdem ſacramenti; qui omnino diſtinctus eſt ab effectu, qui poſtea fit à ſacramento, quando ad vſum applicatur: cum autem in verbis nihil ſupernaturale fiat, non eſt neceſſe ſpecialem eorum cauſam explicare: non habent enim aliam præter eam, quam habere ſolent verba humana. Quia vero hæc verba, non à quolibet homine prolata, ſed iuxta Chriſti inſtitutionem ſunt verba ſacramentalia, & efficacia ad efficiendum ſacramentum; ideo ad explicandum exactè hanc efficientiam, neceſſe eſt nonnulla attingere de miniſtro, à quo neceſſe eſt, hæc verba proferri, vt efficacia ſint. Nam, licet D. Tho. infra quæſtione. 82. de miniſtro diſputet, tamen hoc loco pauca ex illis attingemus, quæ ad ſubſtantiam declarandam videbuntur neceſſaria; reliqua verò, quæ pertinent ad miniſtrum ſacrificij, vt ſic, vel ad partem moralem & præcepta, quæ in miniſtrum cadunt, inferius ſuo ordine tractabuntur.

SECTIO I.

Vtrum verba conſecrationis ſint cauſa phyſica præſentiæ corporis Chriſti in hoc ſacramento.

DIximus in ſuperioribus, duas actiones concurrere ad efficiendum hoc ſacramentum, alteram circa corpus Chriſti, vt hic eſſe incipiat: alteram circa accidentia, ſeu circa panem, vt hinc expellatur. Vt ergo diſtinctè explicemus efficaciam horum verborum, de vtraque actione ſigillatim dicemus. Et ſuppono, nullum Catholicum dubitare, quin verba aliquo modo efficiant totum hunc effectum: quia, illis prolatis, infallibiliter fit effectus, vnde quaſi applicant virtutem diuinam ad illum efficiendum. Quæſtio ergo eſt de propria efficientia phyſica, & quidem Theologi, qui negant cæteris ſacramentis efficientiam gratiæ, maiori ratione negabunt his verbis hanc efficaciam: quia, vel eſt maior, vel certè æqualis ratio, vt videbimus. In hac præterea ſententia videtur eſſe Diuus Thomas in diſtinct. 1. quæſtio. 1. articul. 4. quæſtiunc. 1. ad 6. D. Thom. vbi diſtinguit duo in tranſubſtantiatione, & terminum à quo, & ad quem: & dicit, quamuis verba attingant receſſum à termino à quo, non tamen acceſſum ad terminum ad quem, & diſtinctione octaua quæſtione 2. articul. 3. ad 5. dicit, totam actionem verborum verſari circa ſubſtantiam panis, non tamen attingere terminum ad quem. Quam ſententiam ſequitur Capreolus eadem diſtinct. 1. q. 1. Ad 1. Aureoli. contra 3. concluſ. & diſtinct. 8. art. 3. ad 3. Scoti contra 3. concluſ. Bonauent. etiam diſtinct. 10. articul. 1. quæſtio. 3. negat, verba efficere corpus Chriſti hic. Idem Gabr. lect. 47. in Cano. Abul. in c. Matth. 17. quæſt. 119. Catherin. opuſc. 1. de verb. conſecrat. in fine, & alij recentiores: & poſſunt pro hac ſententia adduci nõnulla Sanctorum teſtimonia. Damaſc. lib. 4. cap. 14. ſoli Spiritui ſancto tribuit actionem hanc, qua Chriſti corpus conficitur, & comparat cum cõceptione Verbi Dei ex Virgine: nam ſicut ibi ad præſentiam verborum, quibus B. Virgo cõſenſum ſuum expreſſit Spiritus ſanctus corpus Chriſti condidit: Ita hic, prolatis à Sacerdote verbis, Spiritus ſanctus corpus Chriſti cõſecrat. Chryſ. homil. 2. de prodit. Iudæ, *Sacerdotis ore verba proferuntur, ſed Dei virtute conſecrantur & gratia,* & homil. 83. in Matth. *Non ſunt humanæ virtutis opera: qui tunc in illa cœna confecit, ipſe quoque nunc operatur, ipſe perficit, miniſtrorum ordinem tenemus, qui vero hæc ſanctificat, & tranſmutat, ipſe eſt.* Et infra. *Non enim illam Chriſtus, hanc homo quiſque facit, ſed vtramque ipſe Chriſtus.* Ambroſius lib. 4. de ſacramentis, cap. 4. prius dicit, *Hoc ſacramentum confici ſermone Domini Ieſu.*

Capreol. Bonauen. Gabriel. Abul. Cathe in. Chryſoſt.

Statim vero inquirens, *quis ſit hic ſermo*, reſpondet, *eſſe illum, quo creata ſunt omnia.* Sentit ergo, ſolo diuino imperio, & voluntate confici hoc ſacramentum. Ratione poteſt confirmari: primò, quia hoc ſufficit ad veritatem verborum & huius ſacramenti; & non eſt neceſſe, multiplicare miracula, & difficultates ſine neceſſitate. Secundò, quia, vt ſupra dictum eſt; actio, qua hic fit corpus Chriſti, eſt ſine ſubiecto, & ſimilis creationi, non ergo poteſt per verba fieri magis, quàm creatio. Tertiò; quia, ſi verba concurrerent effectiuè, etiam humanitas Chriſti haberet ſimilem efficientiam; quia verba ſunt veluti inſtrumentum ipſius humanitatis: ergo humanitas efficeret ſe ipſam, quod videtur aperte repugnare.

Verba ſua virtute efficiunt conuerſionem & cõſecrationem. Florentin. Ttident. Damaſc.

Dico primo, verba virtute ſua efficere conuerſionem & conſecrationem. Hæc eſt ſententia Theologorum, quos ſtatim referam. Et fauent Concil. Floren. & Trid. ſeſſ. 13. capit. 3. quæ hoc modo loquuntur. Neque aliter loquuntur antiqui Patres; Damaſcenus enim ſupra, ita tribuit hanc actionem Spiritui ſancto, vt ſimul dicat, verba Chriſti eſſe efficacia; & ſimiliter Chryſoſtomus dicit, his verbis confici hoc ſacramentum; & ibidem comparat & æquat efficientiam horum verborum cum efficientia aquæ baptiſmi: ibidem etiam expreſſe dicit, Chriſtum in nocte cœnę effeciſſe hoc myſterium; & nunc etiam efficere per verba miniſtrorum, qui in perſona Chriſti loquuntur. Manifeſtior eſt ſententia Ambroſij, qui ſæpe repetit, ſermonem Chriſti eſſe efficacem; & quamuis comparet hoc verbum cum verbo Dei, quo creauit mundum; non tamen excludit efficaciam verbi ſenſibilis; ſed potius illo exemplo declarat; omne Chriſti verbum eſſe efficax, & habere vim operandi, Augu. 2. contra Fauſt. c. 3. *Panis*, inquit, *certa conſecratione myſticus fit nobis.* Præterea ſupra diſputatione 58. cum ageremus de verbis formæ, multas ſimiles Sanctorum locutiones retulimus; & aliàs diſputatione ſecunda tractantes de actione, qua hic conſtituitur corpus Chriſti. Quæ omnes fundamentum habent in verbis Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem.* Nã illud verbum tantundem valet, ac ſi diceret, *Conſecrate, offerte, ſumite, diſtribuite*, vt Sancti oẽs exponunt, vt eleganter tractat Paſchaſ. lib. de hoc ſacram. capit. 15. ergo miniſtri huius ſacramenti verè faciunt conſecrationem: non autem faciunt, niſi per verba: ergo verba efficiunt conſecrationem, & conuerſionem panis in corpus Chriſti. Tandem ſimpliciter eſt de fide, ſacramenta nouæ Legis eſſe cauſas gratiæ, & efficere, quod ſignificant: ergo proportionali modo idem abſolute dicendum eſt de forma huius ſacramenti: efficere, nimirum, quod ſignificat: & conſequenter efficere conſecrationem, & conuerſionem panis in corpus, & vini in ſanguinem.

Auguſt.

Paſchaſ.

Probabilius eſt phyſice verba concurrere ad prædictum effectum.

Dico ſecundò, probabilius eſſe, hæc verba propriè, per ſe ac phyſicè concurrere ad hunc conſecrationis effectum. Ita ſentit Diuus Thomas hic, & Alexander 4. parte, quæſtione 24. membro 1. articulo 2. Albertus diſtinctione 8. articulo 6. Caetanus Soto, & reliqui, qui ſacramenta conſtituunt cauſas phyſicas. Et confirmari põt hæc concluſio ex omnibus dictis in genere de efficacia ſacramentorũ; quia, ſi in aliis ſacramentis verba ſunt operatiua, cur non in hoc, quod eſt omnium maximum ac nobiliſſimũ? Neque enim in eo eſt maior repugnantia; quia, vt ibidem diximus, non repugnat, dari inſtrumentum creationis, vt etiam conuincit ſacramentorum efficientia. Neque operis excellentia aut difficultas ſufficit, vt hoc negetur: quin, ſi in re non eſt repugnantia, potius propter hanc cauſam ita aſſerendum eſt;

A præſertim cum in hoc ſenſu proprius ac perfectius verba Scripturæ & Sanctorum intelligantur. Præterea in priori tomo latè oſtendimus: humanitatem Chriſti, quando miracula operabatur, facto aut verbo ſuo propriè ac phyſicè ipſa effeciſſe; ergo eadem, vel maiori ratione, quando in nocte cœnæ confecit hoc ſacramentum, propriè ac phyſicè illud eſt operatus. Dicunt autem Sancti, eandem efficaciam habere hoc verbum, quoties in perſona eius, & ex præcepto illius profertur: ergo.

Verba phyſice efficiunt corpus Chriſti in hoc ſacramento.

Dico tertiò, hæc verba phyſicè efficere corpus Chriſti, ſeu pręſentiam eius in hoc ſacramento. Hæc concluſio eſt conformis citatis authoribus; & videB tur ſequi ex duabus præcedentibus. Primò, quia verba efficiunt totum, quod ſignificant, ſignificant autem realem præſentiam corporis Chriſti. Secundò, quia aliàs non efficient tranſubſtantiationem; neque conuerſionem: quia quod non attingit terminum ad quem alicuius actionis, non poteſt efficere talem actionem. Quomodo enim verba conuertent panem in corpus Chriſti, ſi efficacitate ſua non poſſunt illud attingere? Reſpondent Capreolus & alij, ſicut ſacramenta dicuntur efficere gratiam, non quia illam attingant, ſed quia efficiunt characterem, vel ornatum quendam, qui eſt diſpoſitio ad gratiam, ita dici, hæc verba efficere conuerſionem, & tranſubſtantiationem, quia efficiunt quandam diſpoſitionem ad illã, expellendo ſubſtantiam panis; licet C non attingant ipſum corpus Chriſti. Sed primò, exemplum, quod adducitur de ornatu, falſum eſt & improbabile; & licet verum eſſet, ſicut verum eſt, in quibuſdam ſacramentis dari characterem, tamen ſola efficientia illius non ſatis eſſet, vt ſacramenta dicerentur efficere gratiam, ſi illam nõ attingerent: quæ omnia ſupra probata ſunt, cum ageremus de ſacramentis in genere. Præterea, ſi verba non attingunt corpus Chriſti, quod directè ac propriè ſignificant, gratis dicitur, attingere accidentia panis, vel excludere ſubſtantiam, cum hoc etiam ſupernaturale ſit, & eandem difficultatem habeat, vt infra videbimus. Tandem, nulla in hoc ſpecialis repugnãD tia, aut difficultas. Nam, quæ adduci poteſt de creatione, ſeu de actione ſine ſubiecto, à me facile expeditur; quia exiſtimo, non repugnare dari inſtrumentum creationis: neque aliter puto poſſe hanc ſententiam ſuſtineri, ſuppoſitis his, quæ ſupra de tranſubſtantiatione diximus. Nam, ſi quis diceret tranſubſtantiationem fieri per ſolam actionem adductiuam, poſſet aliquam rationem differentiæ aſſignare: quamquam aliunde poſſet vrgeri difficultas, ex parte actionis præuiæ inſtrumenti, quia, vel neceſſaria eſt, vt inſtrumentum poſſit eleuari, vel non. Si non, poterit ergo creatura eſſe inſtrumentum creationis, quia ſolum ponitur repugnantia in defectu actionis præuiæ; ſi verò illa eſt neceſſaria, nihil E hic poterunt efficere verba; quia non habent actionem præuiam. Reſpondent aliqui, habere verba ſignificationem propriam: & hanc ſatis eſſe per modum actionis præuiæ. Sed hoc nihil refert, quia ſignificatio tantum eſt quid rationis, vel quædam extrinſeca denominatio; & idem dici poſſet de inſtrumento creationis. Alij verò dicunt, verba habere actionem præuiam, quia poſſunt ſpecies intentionales multiplicare in auditu. Sed refellitur eodem modo: tum, quia hæc actio eſt impertinens: non enim verſatur circa panem, neque circa corpus Chriſti: tum etiam, quia idem poteſt dici de inſtrumento creationis. Et idem eſt de aliorum reſponſione, qui dicunt, ipſam prolationem verborum eſſe actionem præuiam miniſtri: nam quidquid

Capreolus. Euaſio.

Impugnatur.

quid ſit de hoc modo loquendi, idem dici poteſt de creatione. Cenſeo igitur, in inſtrumentis diuinis nō eſſe neceſſariam actionem præuiam, atque adeo poſſe vſque ad creationem extendi.

Alia vero ſpecialis difficultas de modo, quo Chriſtus alibi exiſtens concurrit ad effectionem ſeu conſecrationem ſui corporis, in alio loco ſupra diſp. 12. tractata eſt, & expedita, ſuppoſita enim exiſtentia rei per actionem totalem, & indepēdentem ab ipſa, nō implicat contradictionem, poſſe per aliam actionē conſeruare ſe ipſam, vt ibi latius explicauimus. Quibus vnum ſolum addendum occurrit; fere idem neceſſario dicendum eſſe in opinione eorum, qui dicunt, verba tantum eſſe cauſam moralem, ſeu conditionem ſine qua nō, quia negari non poteſt, quin hæc cauſalitas verborum, qualiſcunque illa ſit, ſupponat exiſtentiam Chriſti in propria ſpecie: quia ab illius meritis, & inſtitutione manat; ergo Chriſtus vt realiter præexiſtens & operans, eſt cauſa ſuæ exiſtentiæ in hoc ſacramento: ergo eadem ratione poteſt eſſe cauſa phyſica, quia in hoc genere cauſalitatis non eſt alia repugnantia niſi præexiſtentia. Dices, ad conſecrationem, prout nunc fit, non præſupponi Chriſtum, vt præexiſtentem in hoc inſtanti ex vi talis cauſalitatis, & per ſe: ſed ſupponi tantum præextitiſſe aliquando. Sed contra vrgeo difficultatem in ipſa nocte cœnæ, quando ipſemet Chriſtus protulit verba conſecrationis, tunc enim pro eodem tempore neceſſaria erat exiſtētia humanitatis Chriſti, quæ conſecrationem ordine naturæ antecederet: quia verba phyſice pendebant ab illa, & ita conſecratio, licet dicatur moraliter tantum fieri à verbis, præſupponit tamen phyſicam cauſalitatem humanitatis in verba ipſa: & hoc ſatis eſt, vt humanitas præſupponatur ante verba ipſa, & ante conſecrationem, etiam pro illo inſtante, in quo fit, quia pro illo verbum conſecratorium phyſice ab humanitate Chriſti pendebat: ergo in omni ſententia, actio, qua fit hic corpus Chriſti, ſupponit exiſtentiam eiuſdem corporis, per aliam actionem totalem, & conſequenter non repugnat actionem conſecratiuam ab eodem corpore, vt præexiſtente oriri.

Sed inquiri poteſt, per quid agant verba. D. Thomas hic ſignificat, agere per qualitatem ipſis inditam, vt ſit illis virtus agendi, idem diſtinct. 8. quæſt. 2. articul. 3. Alenſ. quæſt. 34. membr. 1. & 2. Sed in materia de Incarnatione, & de ſacramentis in genere ſatis multa diximus contra hanc qualitatem, quæ omnia hic applicari poſſunt. D. Thomas autem exponi poteſt, ſicut à Caietan. exponitur, quod in ipſis verbis eſt virtus, non quæ ſit qualitas diſtincta, ſed quod ſit potentia obedientialis ipſorum verborum eleuata, & ſufficiente concurſu ad agendum applicata, vt dictis locis late declarauimus.

Dubium. S Thom. Alenſis. Soluitur.

SECTIO II

Vtrum verba, phyſice efficiendo, expellant ſubſtantiam panis.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia verba non poſſunt effectiue expellere ſubſtantiam, directe ac per ſe operando in ipſam ſubſtantiam panis: quia, cum illa ſubſtantia deſinat eſſe non poteſt eſſe terminus per ſe alicuius actionis, neque etiam poſſunt effectiue expellere conſequenter, & introducendo corpus Chriſti: quia illi termini non ſunt formaliter repugnantes, vt ſupra diximus: cauſa autem effectiue introducens rem aliquam, non expellit effectiue aliam, niſi quatenus illæ duæ res ſunt formaliter inter ſe repugnantes: neque etiam poſſunt illam expellere per actionem, quæ verſetur circa accidentia panis: quia illa, vel eſt actio in ſubiecto: & ſic ſupponit ſubſtantiam: vnde non poteſt eſſe deſtructiua illius: vel eſt actio extra ſubiectū, & ita erit per modum creationis: quæ repugnat inſtrumento creato. Et præterea non apparet, quomodo talis actio ita repugnet ſubſtantiæ, vt deſtruat illam.

In hac re Scotus, & alij qui dicunt, ſubſtantiam panis annihilari, conſequenter negare tenentur, verba poſſe expellere ſubſtantiam panis per propriā ac phyſicam efficientiam: quia non exiſtimant, panem deſinere ex vi alicuius actionis, aut rei incompoſſibilis ipſi: ſed ex ſolo pacto Dei. Aliorum vero opinio eſt, verba quidem expellere effectiue ſubſtātiam, non per actionem, quæ verſetur circa accidentia panis, ſed per operationem, quæ eſt ſupra ſubſtātiam panis. Ita ſentit D. Thom. in 4. d. 8. q. 2. art. 3. ad 5. vbi dicit, verba conſecrationis nō eſſe cauſam eorum, quæ ſunt in termino ad quem, neq;, quod accidentia ſint ſine ſubiecto: habere tamen operationem ſupra ſubſtantiam panis, quæ inde expellitur. Idem Capreolus ibi.

1. Sententia, Scotus. — 2. Sententia, S. Thom. — Capreol.

Dicendum, vero eſt primo, verba effectiue expellere ſubſtantiam panis. Hæc concluſ. eſt D. Tho. Capreol. & aliorum, quos retuli ſect. præcedente, præſertim Alberti in 4. diſt. 8. Et probanda eſt ex principiis poſitis in ſect. præcedente. Primo, quia verba efficiunt conuerſionem, vt Sancti docent, ſed conuerſio includit vtriuſque termini mutationem, & tranſitum ab vno in alium: ergo. Secundo, quia verba efficiunt, quod ſignificant, &, cum ſint practice vera, efficiunt quidquid neceſſarium eſt ad ſuam veritatē ſed ſignificāt, hoc eſſe corpus Chriſti: & ad ſuā veritatē requirūt, vt nulla alia ſubſtantia ſub his accidentibus contineatur: ergo hoc totum efficiunt. Tertio, quia hæc efficientia non repugnat, vt iam declarabimus.

Subſtantia panis effectiue expellitur à verbis, Albert.

Dico ſecundo; Non poſſunt verba expellere ſubſtantiam effectiue, niſi per aliquam actionem realem, ex qua neceſſario & ex natura rei ſequatur deſitio ſubſtantiæ panis. Probatur, quia dupliciter poteſt cauſa efficiens rem aliquam deſtruere; primo, priuatiue, ſeu negatiue, ſuſpendendo influxum, quo illa res conſeruabatur in eſſe. Et hic modus, quāuis ad cauſam efficientem pertineat, tamen non tam eſt per efficientiam, quam per negationem efficientiæ, & in præſente locum non habet: quia, cum ſubſtantia panis non pendeat effectiue à verbis, non poteſt deſinere eſſe per ſuſpenſionem influxus verborum, quia nullus erat. Alio ergo modo poteſt cauſa efficiens deſtruere aliquam rem, per actionem, ſcilicet, poſitiuam. Nec inter hos duos modos poteſt inueniri medium, cum contradictoriè diſtinguantur: ergo, excluſo priori modo à verbis conſecrationis, ſi effectiue expellunt, neceſſe eſt, vt id faciant poſteriori modo, id eſt, per actionem poſitiuam, quā ex natura rei conſequatur deſitio ſubſtantiæ: quia, ſi non ſequitur ex natura rei, reuera, non ſequitur ex vi talis cauſæ proprie ac phyſice efficientis, ſed ſolum ex pacto & lege Dei ſuſpendentis influxum ad præſentiam eius.

Subſtantia panis expellitur per verā actionem realem.

Dico tertio; Hæc actio verborum, per quam expellit ſubſtantia panis, non eſt alia, niſi illa, per quā talia accidētia per ſe conſtituūtur, illa vero eſt ſufficiens. Ita videtur ſentire D. Thom. hic & mutaſſe ſententiam, quam in 4. docuerat, & ita ſignificant Soto, Ledeſm. & alij. Et probatur prior pars, quia inprimis non poteſt eſſe actio, quæ ad ſubſtantiam, vel præſentiam corporis Chriſti terminatur, vt argumen-

Hæc actio expulſiua ſubſtantiæ panis eſt illa eadē qua accidentia per ſe conſtituuntur. Soto. Ledeſm.

gumentum in principio factum probat, ſuppoſitis iis, quæ de tranſubſtantiatione diximus. Neq; etiam poteſt eſſe actio, quæ in ipſa ſubſtantia panis verſetur, quia hæc actio non eſt, niſi in ipſo inſtanti conſecrationis, quod inſtans eſt primum non eſſe ſubſtantiæ panis, & primum eſſe huius actionis: ergo nõ poteſt hæc actio in illa ſubſtantia recipi, aut circa illam verſari. Aut enim eſſet circa illam, vt ſubiectum & hoc nõ, cum iam non ſit illa ſubſtantia, quando incipit eſſe hæc actio: Vel vt circa terminum proprium; & hoc etiam dici non poteſt, quia ille terminus non eſt res poſitiua, ſed deſitio & carentia ſubſtantiæ, hęc autem non poteſt eſſe terminus actionis poſitiuæ, cum quo poſitiuo actio idem eſt realiter, & ad quam per ſe primo tendit: vnde repugnat, talem actionem directe verſari circa terminum, quem deſtruit. Relinquitur ergo à ſufficiente partium enumeratione, hanc actionem debere circa accidentia panis verſari: quia ibi non poteſt alius poſitiuus terminus excogitari: ſed per eam actionem non fit ſola entitas eorum: quia non eſt cum illa incompoſſibilis ſubſtantia panis: fit igitur in eis modus ille, per quem talia accidentia per ſe conſtituuntur. Reſpõdet Capreolus, actionem hanc eſſe illam, per quam accidentia ſeparantur à ſubiecto, non vero eam, per quam per ſe conſtituuntur. Sed hæc duo inter ſe repugnant, quia ſeparatio duarum rerum dupliciter fieri poteſt, primo deſtruẽdo omnino, alteram ipſarum, ſicut deſtruitur ſubſtantia, & hoc non poteſt per ſe primo fieri per actionem poſitiuam, ſed neceſſe eſt, vt per eam fiat aliquis terminus, ex quo talis deſtructio ſequatur, quem hic inquirimus. Alio modo fieri poteſt, diſſoluendo modum vnionis, ſicut hic fit ex parte accidentiũ, & de hoc redit eadem ratio: quia, cum hæc diſſolutio vnionis, ſit quædam priuatio, & quaſi corruptio modi vnionis, non poteſt eſſe primo & per ſe terminus actionis poſitiuæ: neque poteſt effectiue fieri, niſi quatenus ſequitur ex tali termino, ſi vero verba effectiue ſeparant accidentia à ſubſtantia panis, priuant illa actuali inhærentia, quæ eſt modus vnionis ad ſubſtantiam: ergo faciunt in illis aliquid repugnans actuali inhærentiæ, quod nihil eſt, niſi eſſe per ſe: ergo non recte dicitur, verba effectiue ſeparare accidentia, & non efficere, vt per ſe ſint.

Capreol. Euaſio.

Reiicitur.

Sed ſtatim hic ſeſe inſinuat difficultas, quia hoc eſſe per ſe accidentium, eſt etiam priuatio quædam, vnde redire poteſt eadem ratio facta. Sed de hac difficultate ſupra diſputat. 56. diximus, hunc modum per ſe, eſſe poſitiuum, quod argumento facto poteſt confirmari retorquendo illud: nam, ſi ille non eſt poſitiuus modus, vix intelligi poteſt, quomodo verba ſeparent accidentia à ſubſtantia. Scio, dici poſſe, verba incipere conſeruare accidentia per actionem independentem à ſubiecto, & creationi ſimilem, & hunc modum dependentiæ ex natura rei repugnare cum actuali inhærentia, vt iam in ſuperioribus inſinuauimus, vbi hoc diximus eſſe probabile: quamuis nec ita ſatisfaciat, neq; etiam ſi admittatur, neceſſe eſt alterum modum excludi: nam vtrumq; poſſunt verba circa hæc accidentia efficere.

Dubium.

Solutio.

SECTIO III.

A quo proferri debeant verba conſecrationis, vt efficacia ſint.

Certum inprimis eſt, horum verborum efficientiam eſſe infallibilem, ſi rite proferantur: quia effectus ſacramentorum diuina promiſſione, & virtute nituntur; & ideo de ſe infallibiles ſunt: efficacia A autem horum verborum ſacramentalis eſt, & in diuino illo verbo fundatur, *Hoc facite.* Solum ergo inquiri poteſt, quid neceſſarium ſit, vt hæc verba recte proferantur, & conſequenter, quæ conditiones ſint neceſſariæ, vt infallibiliter habeant effectum. Poſſunt autem hæ conditiones aſſignari, aut ex parte ipſorum verborum, aut ex parte materiæ, cui applicantur, aut ex parte proferẽtis ſeu miniſtri. Ex priori capite nulla cõditio neceſſaria eſt, præter eas, quas agentes de forma, tractauimus: ſolum enim neceſſe eſt, vt eſſentialia verba integre, & ſine ſubſtantiali mutatione, vel corruptione proferantur: hoc enim huic ſacramento cum reliquis commune eſt. Ex ſe- B cundo ſimiliter capite nihil addendum occurrit iis, quæ de materia remota huius ſacramenti diximus. Si enim illa ſit ſubſtantia panis, aut vini debite applicata, ſeu præſens, ac certa & definita, nihil aliud ex parte illius neceſſarium eſt, vt effectus verborum ſit infallibilis. In quo notanda eſt differentia inter hanc & alias formas ſacramentales, aliæ enim operãtur ſuum effectum ſimul cum materia ſacramenti in ſubiecto, & ex ſubiecto ſcilicet homine ſuſcipiente ſacramentum. Vnde fit, vt effectus poſſit impediri ex obice, ſeu indiſpoſitione hominis ſuſcipientis, & ideo in aliis formis ſacramentorum conditio eſt neceſſaria ex parte ſubiecti, vt habeant effectum, vt ſcilicet ſuſcipiens non ponat obicem, at vero forma C huius ſacramenti non operatur in homine recipiẽte ſacramentum, ſed in ipſa materia, ſeu circa ipſam, & ex ipſa tanquam ex termino à quo, quæ materia non poteſt ponere obicem, & ideo, vt effectus ſit infallibilis, nulla ſpecialis conditio ex parte materiæ neceſſaria eſt. Cauendus tamen hic eſt error quorundam hæreticorum, qui, vt refert Guitmund. lib. 1. & 3. de hoc ſacram. dixerunt, quando materia, quæ ad conſecrandum aſſumitur danda eſt indignis, verba non habere ſuum effectum circa illam. Hæc enim ſententia hæretica eſt, & ex hæretico fundamento ꝓcedit, ſcilicet indignos, & peccatores, nõ vere mãducare corpus Chriſti, quod infra refellemus. Et, ex illo præterea errore ſequitur alius; ſcilicet, iniquos D ſacerdotes non conficere, quia conficiunt, vt ipſi ſumant. Pręterea, quia alias nũquam eſſet certa, etiam humano modo, conſecratio huius ſacramenti: penderet enim ex futuro euentu, cui ſcilicet, danda eſſet hoſtia, digno, vel indigno, quod ſolus Deus pręſciẽtia ſua poſſet diſcernere: non ergo poſſet à nobis adorari hoſtia conſecrata, neque iudicari, ſub qua eſſet Chriſtus. Denique in aliis ſacramentis vera ſubſtantia ſacramenti cõſiſtit, etiam ſi indignis tribuãtur, ergo multo magis hæc verba operabuntur circa materiam huius ſacramenti, etiam ſi poſtea indignis applicandum ſit: quia hęc applicatio extrinſeca eſt huic ſacramento, & quid poſterius: ergo ex hac parte nulla conditio neceſſaria eſt, vt effectus formæ ſit E infallibis.

Guitmund.

Supereſt ergo, vt dicamus de tertio capite; ſimulque explicemus, quæ ſint neceſſaria in miniſtro huius ſacramenti: hæc enim duo diſputatione coniuncta ſunt, vt ſupra inſinuaui.

Dico primo; Vt hæc verba ſint efficacia, neceſſe eſt, vt à Sacerdote conſecrato, & rite ordinato proferantur. Hoc eſt de fide, vt conſtat ex communi conſenſu & traditione Eccleſię, & Conciliorum definitione. Niceno. 1. c. 14. Lateran. in c. Firmiter. Florent. in Decret. Eugen. Tridentin. ſeſſio. 22. & 24. Et idem docent omnes Patres citati tam in hac diſputatione. ſectio. 1. quam diſputat. 20. ſection. 4. & 5. Vbicunque enim agunt de efficacia verborum Chriſti, ſimul cum verbis ſacerdotalem dignitatem & poteſta-

Flor. Trident.

Chryſoſt. Hierony. poteſtatem coniungunt, & exaggerant, vt latius, quam cæteri, proſequitur Chryſoſt. lib. de Sacerdotio, præſertim 3. Vnde Hieronym. ex hoc maxime dignitatem Sacerdotum commendat, *quod ore ſuo Chriſti corpus conficiunt.* Hinc etiam Clem. li. 2. Conſt. cap. 28. alias. 31. dicit, *laicum, qui ſine Sacerdote tentat ſacrificare, vel offerre, nihil facere.* Et Cyprian. Epiſtol. 77. ſolis Sacerdotib. tribuit ſacrificare & offerre, & Iſidor. in cap. Perlectis. diſtinct. 25. Hæc autem fidei traditio fundata eſt in verbis Luc. 22. *Hoc facite*, quibus inter alia hoc præcipue Apoſtolis Chriſtus pręcepit, vt conſecrarent, & offerrẽt: hoc enim ipſe pręcipue egerat, præcipiendo autem, poteſtatẽ ad conſecrandum dedit, quia, niſi poteſtatem daret, rem impoſſibilem præciperet. Vnde fit, non omnibus id præcepiſſe, ſed quibus poteſtatem dedit; neque omnibus poteſtatem dediſſe, ſed quibus ipſe dixit; *Hoc facite*, quod non dixit, niſi Apoſtolis, & in eorum perſonis, illorũ ſucceſſoribus in ſacerdotali dignitate, qui non ſunt, niſi qui ab illis rite ordinati ſunt, & poteſtatem acceperunt. Vnde Iuſtin. Martyr, apologia. 2. *Apoſtoli*, inquit, *in ſuis ſcriptis, quæ vocantur Euãgelia, ſic ſibi mandaſſe Ieſum tradiderunt, ſumptoque pane, actiſque gratiis dixiſſe, Hoc facite.* Et eodem modo exponit factum & verba Chriſti Clemens lib. 8. Conſtit. c. vlt. & ita ſemper intellexit vniuerſa Eccleſia ab Apoſtolis edocta. Et hæc eſt ratio à priori huius veritatis, vt notauit D. Th. q. 82. art. 1. Nam hæc poteſtas non eſt naturalis homini, ſed ſupernaturalis, vt per ſe conſtat, oportet ergo, vt ſit à Chriſto conceſſa: nullibi autem data eſt omnibus hominibus, aut omnibus fidelibus & baptizatis, ſed ſolis Eccleſiæ paſtoribus. Congruentia vero eſt; tum, quia ad tantum & tale miniſterium, oportebat miniſtros eſſe ſingulari modo conſecratos, & ſanctificatos; tũ etiam, quia, vt Paulus inquit ad Hebr. 9. munus ſacerdotale non eſt omnibus hominibus commune, ſed eis, qui ſpecialiter à Deo aſſumuntur, & pro hominibus conſtituuntur in his, quæ ſunt ad Deum.

Clemens. Cyprian. Iſidorus. Iuſtin. Clem. Hebræ. 9.

Contra hanc autem veritatem multa obiiciunt hæretici, contendentes omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, & habere poteſtatem ad conficiendum hoc ſacramentum, quamuis ea vti non debeant, niſi à Republica, vel communitate ad hoc miniſterium deſignati ſint. Sed contra hanc hæreſim dicemus inferius agentes de ſacramento Ordinis: interim videantur, qui contra hæreticos Lutheranos his temporibus ſcripſerunt. Ruard. articul. 17. Roffen. articul. 13. Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. cap. 16. Item VValdenſ. lib. 2. de ſacrame. capit. 7. & 28. Legi etiam poteſt Epiphan. hęreſi. 78. & 79. vbi refert, & improbat hæreſim dicentium, mulieres poſſe conficere, ſeu offerre.

Ruard. Roffenſ. Bellarm. VValdenſ.

Sed quæres, an ſaltem in caſu neceſſitatis, vel ex aliqua diſpenſatione, poſſit ab alio, quam à Sacerdote, hoc ſacramentum confici. Reſpondetur non poſſe, quod etiam de fide, certum eſt, quia Concilia non tantum definiunt, Sacerdotem eſſe miniſtrum ordinarium conſecrationis, ſed etiam neceſſarium. Et idem docet Eccleſiæ vſus, ac traditio: nunquam enim in Eccleſia aliter viſum eſt fieri propter vllam neceſſitatem aut diſpenſationem. Legimus quidem in articulo neceſſitatis interdum eſſe Euchariſtiam miniſtratam à laico, vel diacono, quæ tamen prius eſſet à Sacerdote conſecrata, quia, cum ſacramentum ſemel factum permaneat in vſu & applicatione non poteſt eſſentialiter pendere à conditione, vel qualitate applicantis, ſed ſolum illa erit neceſſaria, vt recte ac debite fiat, vt explicabimus latius infra tractantes de præceptis huius ſacramenti ad miniſtros pertinentibus. Non legimus autem propter vllam neceſſitatem conſecratam eſſe Euchariſtiam ab alio, quam ab eo, qui ſit ſacerdos. Sed potius legimus, vrgentibus neceſſitatibus, magna diligentia curatum eſſe à paſtoribus Eccleſię, vt Chriſtiana plebs non careret Sacerdotibus ne ſimul etiã hoc ſacramento priuaretur, vt ex antiquis hiſtoriis refert Robertus Bellarminus ſupra. Ratio vero eſt eadem, quia poteſtas ad hoc ſacramentum conficiendum eſt ſupernaturalis, & datur in conſecratione Sacerdotis, ſine poteſtate autem non poteſt actio exerceri. Congruentia autem eſt, quia, cum hoc ſacramentum non ſit neceſſitatis ſimpliciter, non oportuit, vt propter alicuius neceſſitatem, eius conſecratio aliis, quam ſacerdotibus, committi poſſet. Et confirmatur, nam, licet Pœnitentia ſit magis neceſſarium ſacramentum, nihilominus non poteſt in neceſſitate ab alio, quam à Sacerdote confici: ergo. Sed contra: ſicut eſt dictum Apoſtolis, *Hoc facite*, ita eſt eis dictum, *Ite, baptizate*, ſed in caſu neceſſitatis poſſunt alij, quam Sacerdotes baptizare: ergo. Reſpondetur, negando conſequentiam. Ratio ſupra data eſt, cum de Baptiſmo ageremus: propria enim poteſtas conſecrandi, datur in Ordinatione, vt conſtat ex forma & materia ſacramenti Ordinis: poteſtas autem baptizandi non proprie tunc datur, ſed ius. Ratio vero eſt propter maiorem neceſſitatem ſacramenti Baptiſmi, & à priori, eſt inſtitutio Chriſti, quam traditio manifeſtauit.

Obiectio.

Dico ſecũdo; Vt verba formæ huius operentur, neceſſe eſt vt proferatur à miniſtro cum debita intentione faciendi ſacramentum, ſeu, quod Chriſtus inſtituit, aut quod Eccleſia facit. Hæc concluſio eſt de fide; & probanda eſt ex fundamentis adductis in materia de ſacramentis in genere; multa vero, quæ ad illam explicandam hic tractari poſſent, petenda ſunt, vel ex diſputatione de materia remota, vbi declarauimus, quomodo miniſter dirigere debeat intentionem ad certam & definitam materiam, vel ex diſputatione de forma, vbi expoſuimus, quomodo intendere debeat proferre verba formaliter & non materialiter tantum. Solum eſt hoc loco addendum ex Gabr. lectio. 52. in Can. circa finem, quoſdam aſſeruiſſe, ſi quis ſacerdos ignoret verum ſenſum horum verborum, eum ex intentionis defectu nõ vere conſecrare; quia ille accommodat ſuam intentionẽ ſenſui verborum, quem putat eſſe verum: vnde, ſi in ſenſu formæ errat, conſequenter deficiet in vera & neceſſaria intentione, quam opinionem ipſe tribuit Alexandro Alenſ. Sed tamen Alenſis 4. part. quæſtione 33. memb. 4. articul. 2. ſolum dicit, ex neglig<ẽ>tia Sacerdotis poſſe interdum fruſtrari effectũ verborum, & huiuſmodi negligentiam eſſe peccatum mortale, non vero explicat, qualis ſit hæc negligentia. Quocirca dicendum eſt, vt etiam Gabriel dicit, ignorantiam Sacerdotis, imo quamcunq; intentionem erroneam priuatam ac particularem, non impedire effectũ verborum, dummodo integre proferãtur & ex generali intentione faciẽdi, quod Chriſtus inſtituit, quia hæc intentio corrigit quamcunque aliam particularem, quæ ſolum materialiter ſe habet, altera vero eſt quaſi formalis, vt latius dictũ eſt de ſacramentis in genere.

Verba vt efficiant proferenda ſunt cum debita intentione conſecrandi. Gabriel.

Vltimo addendum eſt, vt hæc verba ſint efficacia nõ eſſe neceſſarium, vt proferantur ab homine ſancto, aut fideli; ſed ſatis eſſe, quod characterem ſacerdotalem habeat, reliquę enim conditiones accidentariæ ſunt, & characterem ſacerdotalem non delet, eſt enim

Non neceſſario requiritur ad verbo rum efficaciã quod proferantur ab homine ſancto & fideli.

eſt enim indelebilis, ex Tridentin. ſeſſion. 7. & ſeſſ. 23. capitul. 4. character autem manens eſt ſufficiens poteſtas. Ita docet D. Thō. infra quæſtione 82. articul. 5. & 8. Et eſt concluſio de fide ex iis, quæ tradita ſunt ſupra, in ſimili quæſtione de ſacramentis in genere.

Dubium an hæretici Ordinati rite, conficiant Euchariſtiã.

Occurrit tamen hic ſpecialis difficultas ibi omiſſa, ex nonnullis decretis ac teſtimoniis Pontificum & Sanctorum, qui de hæreticis & ſchiſmaticis ſpecialiter docere videntur, eos nō poſſe conficere cōſecrationem. Vnde Innocent. Epiſtola. 18. & 22. *Solum baptiſma*, inquit, *illis ratum eſſe permittimus*, Gregor. libr. 4. Epiſtol. 5. capitul. 49. & habetur in capit. Accedens, 50. diſtin. idem indicat ſpecialiter de degradatis, vt ibi Gloſſa affirmat, & 1. quæſtione 1. in multis decretis conſecrationes hæreticorũ, & ſchiſmaticorum irritæ dicũtur, vt ibidem ſignificat Gratianus poſt cap. Manus, c. Dictum eſt, & cap. Quod quidam. Fauet etiam Auguſt. 2. contr. Creſc. Gram. capit. 13. vbi ait, *Extra Eccleſiam non eſſe verum ſacrificiũ, nec verum Sacerdotium*. Hieronym. Agæi 2. & Oſeæ. 7. vbi dicit, *panem hæreticorum eſſe pollutum*, & Soph. 3. *Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiunt & ſanguinem populi eius diuidunt, impie agunt in legem Chriſti, putantes Euchariſtiam imprecantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe tantum ſolemnem orationem, & non ſacerdotum merita.* Propter quæ Magiſter in 4. diſtinct. 13. dicit, hæreticos vel ſchiſmaticos, qui extra Eccleſiam exiſtunt, etiam ſi ſint rite ordinati, & debita intentione verba proferant, non conficere. Sed eſt erronea ſententia, quam merito reiecerunt cæteri omnes Theologi ibi. Eſt enim contra manifeſta principia fidei. Ex quibus conſtat, verum Sacerdotem propter hæreſim, vel aliquam pœnam, aut cenſuram Eccleſiæ, neque amittere characterem, neque eſſe incapacẽ illius, vt conſtat ex Trident. ſeſſ. 7. Can. 9. Propter quod Sacerdotes, qui ab hæreſi ad Eccleſiã redeunt, non iterum ordinãtur, vt conſtat ex VII. Synodo act. 1. & habetur in c. Conuenientib. 1. q. & ex Vrbano Papa, in c. Ordinationes, 9. quęſt. 1. & cōſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ, vt late tractat Hieronym. dialog. contra Luciferian. & Auguſtin. lib. 2. contra Parmen. capitul. 13. Sed per characterem ſacerdotalem datur poteſtas ad conficiendum corpus Chriſti: ergo ſi is, qui habet huiuſmodi characterem, rite proferat verba eſſentialia ſuper debitam materiam, infallibiliter conficiet ſacramentũ: quia, vt recte dixit Nicol. Papa, ad Conſulta Bulgar. cap. 17. *Non poteſt aliquis, quantumcunque pollutus ſit, ſacramenta diuina polluere.* Capitul. Sciſcitantib. 15. quęſtione 8. capitul. Chriſtus. capitul. Non nocet. cum multis aliis 1. quæſtione 1. Cum ergo canones interdum dicunt, ordinationes hæreticorum eſſe irritas, intelligendi ſunt, vel quoad debitum vſum, quia Eccleſia eos ſuſpendit, & prohibet, ne ad ſacerdotalia munera admittantur: quamquam eorum actus, qui iuriſdictionem nō requirunt, irritare non poſſit, qui ſenſus plane colligitur ex Vrbano Papa in dicto capitul. Ordinationes, & ex Innocent. Epiſtola. 22. & ex Concilio Niceno. 1. can. 1. can. 8. vbi Epiſcopi, qui reuertuntur à Nouati hæreſi, in ſua dignitate admittuntur, & idem dicunt prædicti Pōtifices, fieri poſſe in aliis, ſi, vel bona fide ordinati ſint, vel ratio ſufficiens, aut neceſſitas id requirat: vel interdum poſſunt hi Canones exponi de ordinationibus, quæ non fiunt debito ac eſſentiali ritu: nam conſecrationes factæ à miniſtris ſic ordinatis, omnino irritæ ſunt, & huiuſmodi ſunt ordinationes, quæ nunc fiunt à miniſtris Lutheranorum, & Caluiniſtarum. Quid vero dicendum ſit de miniſtro huius ſacramenti, vt ſacrificium eſt, dicemus infra in proprio loco.

Innocent. Gregor. Auguſt. Hieronym. Magiſter. Trident. Auguſt.

SECTIO IIII.

Vtrum plures formæ poſſint efficere conſecrationem eiuſdem materiæ, ſimul, aut ſucceſſiue.

HÆc quæſtio tractatur de miniſtro à D Thom. infra, quæſt. 82. articul. 3. eius vero difficultas præcipue conſiſtit in efficacia, ac veritate verborum, & communis fere eſt cæteris ſacramentis, & ita diſputata eſt ſuperius, cum de Baptiſmo ageremus: hoc vero loco tractatur à Theologis occaſione cuiuſdam conſuetudinis Eccleſiæ, quæ in Romana, & in multis aliis obſeruatur: olim enim Cardinales ſimul cum Papa concelebrare ſolebant, & conſecrare eandem hoſtiam, & tunc idem faciunt Sacerdotes nouiter Ordinati cum Epiſcopo Ordinante, nam omnes ſimul verba conſecrationis proferunt ſuper eadem materia. Dupliciter ergo tractari poteſt hæc quæſtio: primo de poſſibili, ſcilicet, quid in hoc modo conſecrationis fieri poſſit. Secundo de facto, ſcilicet, quid in prædicta conſuetudine fiat.

Prior pars definiri breuiter poteſt ex dictis ſupra de Baptiſmo. Primo enim certum eſt, non poſſe plures miniſtros concurrere ad conſecrandum hoc ſacramentum, vt cauſas partiales ex parte formæ, ita vt vnus proferat partem formæ, alius aliam partem: quia tunc neuter eorum proferret formam, neque ex verbis diuerſorum hominum vna forma componi poteſt, vt prædicto loco latius probatum eſt. Dico autem, ex parte formæ, quia ex parte materiæ fieri poteſt, vt vnus conſecret partem vnius hoſtię, alius vero reliquam partem, ſi vterque certam ac definitam partem ſua intentione deſignet, vt ſupra diximus, agentes de materia, tunc vero illi non ſunt proprie cauſæ partiales, quia vnuſquiſq; ſuam cōſecrationem, vt integra cauſa, perficit, ſed ex parte materiæ accidentarium eſt, quod ſpecies conſecratæ ſint continuæ inter ſe, & ideo ex hac parte quælibet earum conſecrationum videtur eſſe partialis reſpectu eiuſdem hoſtiæ.

Non poſſunt concurrere plures miniſtri ad conſecrandum, ſi vnuſquiſque partẽ ſolum formæ proferat.

Dico ſecundo; Etiam ſi duo ſacerdotes integre proferant formam, & vnuſquiſque habeat intentionem cōnſecrandi, ſi tamen alter eorũ prius tempore abſoluat formam, quam alius, non poſſunt illę duæ formę efficere conſecrationem eiuſdem materiæ, ſed altera tantum. Ita ſentiunt Durand. Caiet. Richard. Soto, Ledeſma, & alij, infra citandi. Quorum ſententia mihi veriſſima videtur, quamuis nōnulli ex antiquioribus contradicere videantur. Ratio eſt, quia integra forma conſecrandi cadens ſuper debitam materiam, cum primum perficitur, conſtituit, ſeu conficit ſacramentum, ergo forma poſtea ſuperueniens nihil poteſt efficere. Patet conſequẽtia, tum quia iam inuenit factum, tum etiam, quia iam non cadit ſuper debitam materiam: quia materia conſecrationis non eſt res prius conſecrata, ſed panis vel vinum. Antecedens vero declarat, quia quando ſacerdotes hoc modo proferunt formas, vel vterq; eorum habet intentionem abſolutam conſecrandi independenter ab alio, & tunc ſine vlla dubitatione, qui primo abſoluit, cōſecrat, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad conficiendum ſacramentum, vel vterque habet intentionem non conficiendi ſine alio. Et hoc variis modis poteſt cōtingere, primo, vt vterque velit partialiter concurrere, & nullo modo eſſe cauſa integra conſecrationis. & hæc intentio fortaſſe in vniuerſum eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, quia Chriſtus hoc non inſtituit, ſed vniuſcuiuſque ſacerdotis verba voluit

Non poſſunt plures ſacerdotes hoſtiã conſecrare, ſi alter prius altero abſoluat verba formæ.

eſſe

eſſe cauſam integram & ſufficientem, ſicut in ſimili de Baptiſmo diximus; aut ſaltem eſt contra ſubſtantiam ſacramenti, hoc intendere; quando formæ nõ in eodem inſtante abſoluũtur, ſed altera prius tempore, quam altera: quia præter inſtitutionem Chriſti, & contra veritatem huius formæ, eſt, vt non efficiat, cum primum eius ſignificatio abſoluitur, quia illius veritas cum illius efficacia coniuncta eſt, & ab illa quodammodo pendet. Et eadem ratione eſt cõtra Chriſti inſtitutionem, vt vna forma non faciat ſine concurſu alterius, quæ præceſſit: igitur miniſtri, qui hoc modo intenderent conficere, nihil efficerent. Alio modo poſſet vnus ſacerdos intendere nõ conſecrare ſine alio, intentione quaſi conditionata, B ita vt vnuſquiſque intendat conficere, ſi alius iam abſoluit verba & non alias, & tunc is, qui primo abſoluit, non conficit, quia tantum habet conditionatam intentionẽ, & conditio impleta non fuit, quando abſoluta fuit forma: & ideo neq; tunc fecit ſacramentum ex defectu intentionis; neque poſtea quia iam forma euanuit, vt latius dictum eſt in materia de ſacramentis in genere, ille vero, qui poſterius abſoluit, conficit, quia, licet habuerit conditionatam intentionem, tamen conditio iam erat impleta, & ita conditio tranſit in abſolutum: ergo, quicquid Sacerdotes intendant facere, non poſſunt plures formæ, quæ ſucceſſiue, & non in eodem inſtante conſummantur, eandem conſecrationem efficere. Neq; C hic locũ habet diſtinctio vulgaris de ſimultate metaphorica aut morali, quia verba in eodem Metaphyſico, ſeu Phyſico inſtante, in quo abſoluuntur, conſecrationem perficiunt, neque eorum efficientia ſuſpendi poteſt per minimum vel breuiſſimum tempus: quia hoc eſſet contra eorum veritatem, ergo nihil refert, quod alia verba cẽſeantur ſimul moraliter abſolui, ſi reuera, intercedit vel breuiſſimum tempus inter vltimum inſtans vnius & alterius formæ, quia iam inueniũt factum, quicquid facere poterant, & cadunt in materiam iam conſecratam. Cõfirmatur, tam concluſio, quam totus hic diſcurſus; quia, ſi duæ formæ, quarum vna prius abſoluitur, D quam alia, poſſent eiuſdem materiæ conſecrationẽ efficere; etiam vnus miniſter poſſet duabus formis repetitis ſucceſſiue eiuſdem materiæ conſecrationẽ efficere, proferendo proxime & immediate vnam poſt aliam, & per intentionem ſuſpendendo efficiẽtiam prioris, donec poſterior abſoluatur: conſequẽs eſt abſurdiſſimum, & contra omnium communem conſenſum: Sequela autem à paritate rationis facilime probari poteſt.

Si plures formæ ſimul ab ſoluantur, omnes efficiunt ſacramentum.

Dico tertio; Si duæ formæ ſimul & in eodem inſtante abſoluantur, vtraque efficit conſecrationem, etiam ſi in eandem materiam cadant. Hæc eſt communis ſentẽtia; probatur, quia ſupponimus, vtramque proferri à debito miniſtro ſupra debitam materiam, & debita intentione: ergo vel vtraque efficit E vel neutra: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia, at non eſt dicendum neutram efficere, quia ibi concurrunt omnia neceſſaria ad ſacramentum, & nihil eſt contra ſubſtantiam eius, ergo vtraque efficit.

Dubium.

Quæres, an ſingulæ efficiant, vt cauſæ totales, vel partiales; id eſt, an efficiant vna ſola actione dependente ab vtraque vel duabus, quarum vnaquæque integra ſit, & à ſua forma pendeat.

Solutio.

Reſpondetur, vtrumque modum eſſe poſſibilem, & incertum eſſe, quomodo fiat. Videtur autem magis conſentaneum inſtitutioni & veritati verborum, vt vnaquæq; forma ſua integra actione efficiat, ac ſi alia non concurreret: quãuis alias videatur rerum naturis magis cõſentaneum, vt cauſæ, quæ per ſe ſingulæ efficerent, ſi A ſimul applicentur ad vnum & eundem indiuiſibilem effectum, non agant duabus veluti ſuperfluis actionibus, ſed vna.

Difficultas vtrum ſit bona conſuetudo conſecrãdi plures in eadem materia, quam Eccleſia Romana in ſacerdotum ordinationes eruat; Quidam negat.

Ex his definienda eſt altera pars quæſtionis, quid de facto fiat in prædicta Eccleſiæ conſuetudine. Et ratio difficultatis eſt, quia, humano modo loquẽdo, non poſſunt omnes illæ formæ in eodem inſtante phyſico abſolui, ex quo videtur ſequi, illam conſuetudinem eſſe contra rectam rationem, quia expoſita eſt multis periculis. Primo, vt Epiſcopus, qui eſt principaliter ſacrificans, nihil conficiat. Secundo, vt à multis proferantur verba ſuper materiam conſecratam. Tertio, vt multi inaniter ac fruſtra verba proferant, nihil efficiendo. Propter hæc quidam nõ verentur hanc conſuetudinem improbare; quia, licet Romana Eccleſia, vt particularis quædam Eccleſia, illam ſeruet, tamen non obſeruatur in vniuerſa Eccleſia, vt de Moguntina Gabr. refert. Ita vere ſentit Durand. diſtinct. 13. queſt. 3. & in eadem ſententia citatur Albertus in Sum. Piſan. verb. Euchar. 3. & in eandem inclinat Gabr. lect. 6. in Can. Angel. Euchariſt. 2. §. 3. nec multum repugnant Soto diſtinct. 3. art. 3. & Palacius, quæſt. 4. ſed nullo modo ſentiendũ eſt, illam conſuetudinem eſſe malam, ſimpliciter loquendo: id enim valde eſſet temerarium; tum, propter Eccleſiæ Romanæ authoritatem à multis Pontificibus approbatam, tum, quia quam plures aliæ Eccleſiæ eandem conſuetudinem obſeruant.

Gabriel. Durandus. Albert. Angel. Soto. Palacius.

Alij explicãt modum quo debeat fieri.

Alij ergo Theologi, vt hanc conſuetudinem defendant, dicunt, omnes Sacerdotes, qui cum Epiſcopo proferunt verba, debere illa proferre cum intentione conſecrandi, ita tamen, vt referant intentionẽ ſuam ad illud inſtans, in quo Epiſcopus abſoluit verba conſecrationis, in quo omnes conſecrant, ſiue prius, ſiue poſterius verba abſoluant. Hæc fuit ſententia Innocentij, lib. 4. de hoc myſter. capitul. 25. quem D. Thomas hic ſequi videtur, quæſt. 82. art. 2. Alenſ. quæſtione 36. membr. 8. Palud. diſtinctione 3. quæſt. 4. Soto, Ledeſma, & alij Thomiſtæ. Victor. in Sum. numero 88. Sylueſt. Euchariſt. 2. quæſt. 13. & alij fere Summiſtæ. Sed hæc ſententia non videtur poſſe conſiſtere cum his, quæ ſupra diximus. Quia dupliciter poteſt explicari intentio horum Sacerdotum, primo, vt ſit abſoluta, vt illam explicant Paludan. & alij, & hoc modo eſt impoſſibilis, quia ſi Sacerdotes habent intentionem conſecrandi, & prius abſoluunt verba, quam Epiſcopus, non poſſunt eorum efficaciam ſuſpendere, vt oſtenſum eſt, neque hoc eſt in poteſtate totius Eccleſiæ. Sicut, ſi quis vellet ſuſpendere actionem verborum conſecrationis formæ panis, donec proferat formam ſanguinis, non poſſet: vel, ſi duo conuenirent ad conſecrandas duas hoſtias, ſinguli ſingulas, ita tamen, vt neuter conficeret, donec alius abſolueret; nihilominus fieret conſecratio abſolutis verbis, & in omni ſacramento, abſoluta materia, & forma, non poteſt vniuerſa Eccleſia retardare effectum eius, ſicut nec poteſt impedire illum, ſi ex parte ſubiecti & materiæ non eſt impedimentum. Reſpondet Paludanus ſupra, in hoc ſpeciali caſu, Dei diſpenſatione fieri, vt virtus præcedentium verborum conſeruetur in aere, donec omnes formæ abſoluantur & tunc omnium virtus ſimul operetur. Sed hæc, vt recte dixit Durandus, ridicula ſunt, & ſine fundamento conficta, eo vel maxime, quod virtus verborum non eſt res aliqua, præter verba, & quamuis eſſet aliqua qualitas, illa non poſſet ſine nouo miraculo conſeruari tranſeuntibus verbis; aut de ſubiecto in ſubiectum migrare.

Innocent. Alenſ. Paludan. Soto. Ledeſm. Victoria. Sylueſt. Reiiciuntur.

grare. Deinde, ſi hoc modo fieret, non oporteret diligentiam adhibere, vt omnes cum Epiſcopo proferrent, vel ſaltem curandum potius eſſet, vt omnes ante Epiſcopum abſoluerent verba, quandoquidem dicuntur non eſſe operatiua priuſquam Epiſcopus abſoluat, verba autem Epiſcopi expectatura non ſunt reliquos. At vero vſus Eccleſiæ non ita habet, ſed adhibet potius diligentiam, vt, vel omnes ſimul abſoluant, vel ſaltem nullus ante Epiſcopum. Alio modo explicari poteſt hæc intentio, vt ſit conditionata, vt verbi gratia, quod Sacerdotes conſecrantes cum Epiſcopo, intendant cõſecrare ſub hac conditione, ſi Epiſcopus iam abſoluit verba, & ita videtur explicare hanc ſententiam Victor. numero 88. Sed hinc neceſſario ſequitur iuxta dicta, vt nec illi conſecrent, qui prius tempore, neq; illi, qui poſterius, quam Epiſcopus, verba abſoluunt, ſed ad ſummum illi, qui in eodem phyſico inſtante cum illo verba perficiunt, quod pauciſſimis continget, & ita non euitantur omnia ſupra dicta incommoda, nam intentio conficiendi ſacramentum ſub cõditione, quæ moraliter fere ſemper impediet efficaciam formæ ſacramentalis, vitioſa eſt, & præter rationem, quin potius vti intentione conditionata & non abſoluta, ſine neceſſitate vrgente, etiam & merito videtur eſſe contra debitum modum conficiendi ſacramentum.

Sed dicunt aliqui, in eo caſu omnes Sacerdotes cum Epiſcopo quaſi componere vnum integrum miniſtrum, & ideo eum primo conficere, qui primo abſoluit verba, quicunque ille ſit, omnes tamen dici referre intentionem ſuam ad vnum inſtans, quia omnes intendunt ſimul abſoluere verba, quocirca ſi aliquando accidit, quod vnus prius abſoluat, quam alius, eſt præter intentionem, & ita moraliter loquendo, eſt per accidens, & quicquid inde ſequitur, vt, verbi gratia, quod vnus conſecret corpus ſolum, alius ſolum ſanguinem; & alius, ſcilicet Epiſcopus, ſumat vtramque ſpeciem, qui fortaſſe neutram confecit. Hæc, inquam, & ſimilia, non reputantur incommoda, tum quia ſunt per accidens, tum etiam, quia omnes concurrunt per modum vnius miniſtri integri, qui ſimpliciter facit totum, quamuis per diuerſa verba & ora veluti perſonalia. Sed hic dicendi modus mihi diſplicet, quia reuera eſt inconueniens, vt Epiſcopus, qui eſt principalis offerens, & ſacrificans, non conficiat, & reliqua omnia, quæ cõſequuntur, reuera, ſunt magna incommoda: neque poſſunt dici moraliter per accidens, & præter intentionem, cum voluntarie adhibeatur intentio, quæ moraliter impleri non poteſt. Præterea illa collectio miniſtrorum, ſeu potius ille miniſter collectus ex multis perſonis, eſt præter inſtitutionem Chriſti, & præter veritatem verborum, quæ ab vnaquaq; perſona integre proferuntur.

Aliorum modus hanc cõſuetudinem defendendi refertur & refellitur.

Richard. Caietan. Angel.

Aliorum ergo ſententia eſt, ſolum Epiſcopum proferre verba formaliter, & cum intentione conſecrandi, alios vero materialiter illa referre in ſignũ poteſtatis ſibi conceſſę, & in memoriam illius cœnę, in qua Chriſtus cum Apoſtolis cœnauit, eiſque eandem poteſtatem conceſſit. Ita ſentit Richard. diſtin. 13. articul. 2. q. 1. Caietan. q. 82. articul. 2. Angel. verb. Euchariſt. 2. §. 3. & ex antiquo Pontificali Romano referuntur verba quibus hoc indicatur, ſcilicet, *Ordinati dicant, ac celebret.* Ratio eſt, quia hoc modo tolluntur omnia incommoda, & ſufficit ad intentionem & conſuetudinem Eccleſiæ. Et confirmatur: quia illi non communicant ſub vtraque ſpecie: ergo non communicant, vt ſacrificantes: ergo non ſacrificant, & conſequenter non conficiunt. Sed obſtat,

A quia in Pontificali Romano admonetur Epiſcopus, vt alte & paulatim dicat verba, vt alij poſſint ſimul cum illo dicere, & omnes adhibent diligentiam, vt, quoad fieri poſſit, ſimul abſoluant: ergo ex modo ipſius conſuetudinis videtur colligi, omnes proferre verba ad conſecrandum. Præterea, in conſecratione Epiſcopi, plures Epiſcopi ſimul proferũt verba, & Caietanus fatetur, omnes proferre formaliter, & ad conſecrandum, cum tamen ex Pontificali Romano non poſſit hoc magis colligi de his Epiſcopis, quam de illis ſacerdotibus, & incommoda fere ſunt eadem, ſi recte ponderentur. Et idem argumentum eſt de conſuetudine, quam Innocentius ſupra refert,

B vſitatum fuiſſe aliquando in Eccleſia Romana, vt interdum Cardinales ſimul cum Pontifice conſecrarent. Ad hæc vero dici poteſt in hac opinione, adhiberi in hac cæremonia huiuſmodi modum & diligentiam, quia non ſatis conſtat in particulari, qua intentione debeant proferri verba, & ideo ſecuriorem partem eligunt, quoad fieri poſſit.

Quocirca in hac re, quæ valde lubrica eſt, mihi placet conſilium Caietani, vt ſcilicet, hi ſacerdotes intendant proferre verba meliori modo, quo poſſunt: huiuſmodi autem exiſtimo, inprimis, vt nullo modo præſumant præuenire Epiſcopum in conſecrãdo, quia reuera hoc eſt magnum incommodum,

C & contra intentionem Eccleſiæ, vt rationes factæ probant, deinde habeant intentionem conditionatam, vt Victoria aiebat, ſeu potius & diſiunctam, vel conſecrandi ſimul cum Epiſcopo, ſi poſſunt; ſin minus, tantum materialiter verba proferendi, & ita euitantur incommoda omnia, quæ inferebantur.

SECTIO V.

An hæc virtus actiua principalius ſit in verbis, quam in miniſtro.

Quorundam opinio.

HOc dubium moueo propter nonnullos ex antiquis Theologis, qui illud tractant & definiunt, hanc virtutẽ eſſe in verbis & in miniſtro, ſimpliciter

D tamen principalius eſſe in miniſtro, tum, quia eſt ſimilior principali agenti, tum etiam, quia eius virtus eſt permanens, & ad plures effectus extenditur: ſecundum quid vero principalius eſſe in verbis, quia propinquius attingunt effectum. Ita Alexand. quæſtione 34. membr. 2. quem ſequitur D. Thom. diſtinct. 8. q. 2. articul. 3. ad 9. Richard. articul. 3. quæſtio. 3. Ne tamen fortaſſe ſit quæſtio de nomine, oportet nonnulla ſupponere, quæ ad rem pertinent. Primum eſt, virtutem verborum non eſſe qualitatem illis ſuperadditam. Secundum eſt, characterem ſacerdotis, qui videtur eſſe virtus miniſtri, licet ſit qualitas phyſica illi inhærens, non tamen habere proprium & immediatum influxum phyſicum, vel

D. Thom. Alenſ. Richard.

E in verba, cum in illis nihil fiat, vel in effectum verborum, ſeu conſecrationem, cum hæc immediate ſit tantum ab ipſis verbis, vt etiã prædicti authores docẽt, & D. Th. hic q. 78. ar. 1. qui etiam docet, ſacerdotem non habere aliam immediatam actionẽ in cõnſecratione, niſi prolationem verborum, neq; per aliã actionem aut influxum influere in conſecrationem niſi per verba, & eorum actionem. Quod præterea confirmari poteſt teſtimoniis Sanctorum Patrũ dicentium; Sacerdotes proprio ore cõficere hoc ſacramentum per verba Chriſti. Ac deniq;, quia omnis alius influxus ſuperuacaneus eſt, & ſine fundamento confictus, vt latius generatim dixi in materia de charactere, vbi propter hãc cauſam docui, characterem non eſſe potentiam phyſicam, cum non habeat influ-

influxum phyſicum immediatum, vt oſtenſum eſt; neque remotum aut mediatum; quia hic ſupponit ſemper aliquem immediatũ, in quo fundetur. Quo modo enim poteſt intelligi, efficaciam alicuius potentiæ, mediatè redundare in aliquid, niſi immediatè quippiam aliud attingat? at probatum eſt, characterem non habere influxum ſeu actionem immediatam, cum illam non habeat, neque in verba, neque in effectum verborum, & nihil aliud ſit, in quod poſſit immediatè agere: ergo neque mediatè aliquid phyſicè agit: ergo non eſt potentia phyſica, ſed moralis, ſeu potiùs ſignum, ſeu quaſi ſigillum pacti diuini, quo ſtatuit, & promittit, ſemper concurrere cum verbis Sacerdotis ad effectum conſecrationis.

Virtus conſecratiua radicaliter ſolum eſt in miniſtro, formaliter in verbis.

His ergo de re ipſa ſuppoſitis, neceſſariò dicendum videtur in præſente quæſtione, virtutem inſtrumentalem ac phyſicam, qua fit conſecratio, intrinſecè ac realiter eſſe tantum in verbis, vel potiùs eſſe ipſa verba, vt dictum eſt: & ita ceſſat comparatio, quæ ſupponit, hanc virtutem in vtroq; comparationis extremo; nos autem dicimus eſſe in altero: at verò ſecundum quandam rationem ſeu denominationem poteſt dici hæc virtus principalius eſſe in miniſtro, radicaliter, & quaſi poteſtatiuè; tum, quia ipſe eſt, qui operatur per verba; tum, quia ab intentione eius pendet virtus verborum, & ita illi data eſt poteſtas conſecrandi, & vtendi illo inſtrumento, cum voluerit; tum etiam, quia illi debitus eſt concurſus ad ſic operandum; verbis autem nõ niſi quatenus ſunt ab illo, & ab eius intentione procedunt: neque hac in re inuenio difficultatem aliquam, quæ explicatione indigeat, & iuxta hæc exponenda ſunt, quæ D. Thom. docet infrà, quæſt. 82. art. 1. ad 1.

DISPVTATIO LXII.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum, & de variis modis ſumendi illud.

Diſputat. 24. de Euchariſtia.

EXplicatis cauſis huius ſacramẽti, priuſquàm ad eius effectus accedamus, oportet de ſuſcipiente, quod eſt ſubiectum, in quo ſacramentum hoc operatur, nonnulla dicamus; ſimulq; dicemus de vſu, non vt in præceptum cadit, ſed prout per illum applicatur ſacramentum ad operandum: quamquam enim ſingulare ſit in hoc ſacramento, quòd vſus eius ab illius ſubſtantia diſtinguatur, tamen, vt ſuprà diſp. 42. dixi, habet ſe huiuſmodi vſus tanquam applicatio agentis ad paſſum: quia ergo hęc applicatio antecedit effectum, reſpectu cuius ſuſcipiens eſt cauſa materialis, optimè diſputatio hæc in hunc locum cadit.

SECTIO I.

Quid ſit, & quot modis fiat ſumptio huius ſacramenti.

Euchariſtia ſumi poteſt ſpiritualiter, vel ſacramẽtaliter. Hilarius. Raban. Auguſtin.

HÆc quæſtio diſputatur à D. Thom. q. 80. artic. 1. & aliis Theologis d. 9. vbi omnes cum Hilario lib. 8. Trinit. Raban. de Corp. & ſang. Domini, ca. 26. & Auguſt. variis locis, quæ referuntur de Conſecrat. d. cap. Quid eſt, cap. Qui manducat, cap. Qui diſcordat; & aliis; diſtinguunt duplicem vſum huius ſacramenti; in ſacramentalem & ſpiritualem. Quam partitionem hæretici huius temporis reiiciunt; quia errant in fundamento de reali Chriſti pręſentia in hoc ſacramento; & ita ſolam ſpiritualem Chriſti manducationem per fidem agnoſcunt. Illam tamen diuiſionem probauit Concilium Trident. ſeſſ. 13. ca. 8. ſeſſ. 22. & ſacramentalis manducatio euidenter colligitur ex facto Chriſti inſtitutione huius ſacramenti, & ex verbis eius, Ioan. 6. vt in ſuperioribus

Trident.

Ioan. 6.

A oſtenſum eſt; & ex Paulo, 1. ad Corinth. 11. Vt tamen, hæc diuiſio, eiuſque membra explicentur, oportet priùs ſingula aliis modis ſubdiuidere. 1. Corint. 11.

Spiritualis ſumptio ſacramẽti huius eſt per votum vel deſiderium ortum ex viua fide. Alenſ.

Secundò ergo ſpiritualis ſumptio diuidi poteſt in ſpiritualem tantùm, & in ſpirituale & ſacramentalem ſimul. Priori modo ſpiritualis ſumptio propriiſſimè ſumpta eſt, quæ fit per votum ſeu deſiderium huius ſacramenti, vt ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. colligitur; & ex vſu omnium Theologorum, & præter citatos rectè tractat Alenſ. q. 43. memb. 3. Quia, vt verè ac propriè dicatur ſpiritualis vſus ſacramenti, oportet, vt ad ipſam Euchariſtiam formaliter terminetur: cùm autem non terminatur per a-
B ctum corporis, ſed per actum animæ, nullus eſt actus, qui hanc denominationem poſſit ſuſcipere, niſi deſiderium, & propoſitum; quia in actibus humanis ſolum propoſitum, vel deſiderium efficax cenſetur aliquo modo actui externo æquiualere, quando hic exerceri non poteſt. Eſt autem obſeruandum ex Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 8. non omne deſiderium, ſeu propoſitum huius ſacramenti cenſeri ſpiritualem ſumptionem eius, ſed ſolum illud, quod ex fide viua proficiſcitur: quia hæc non tantum dicitur ſumptio ſpiritualis, quia ſpirituali actu ſeu modo fit, ſed præcipuè, quia parit fructum ſpiritualem maioris vnionis cum Chriſto: hunc verò fructum non habet, niſi ex charitate oriatur. Quocirca, ſi quis
C in peccato exiſtens deſideret Euchariſtiam ſumere, ita vt in obiecto illius deſiderij coniungat vſum ſacramenti cum ſtatu, quem tunc habet; id eſt, ſi deſideret ſumere in eo ſtatu, non ſolum non ſpiritualiter manducabit, ſed etiam grauiter pèccabit. Si verò non ita componat obiectum, ſed deſideret ſumere in meliori ſtatu; actus quidem non erit malus, tamen non perueniet ad rationem ſpiritualis ſumptionis propter rationem dictam, niſi fortaſsè appelletur ſumptio ſpiritualis mortua, & ſecundum quid. Denique ſciendum eſt, hoc deſiderium ſeu votum haberi poſſe vel explicitè, vel implicitè, ſicut in baptiſmo, & in aliis ſacramentis contingit:
D nam vtroq; modo poteſt deſiderium ad hoc ſacramentum terminari, vel in ſe & in particulari, vel in alio, & in communi; vt deſiderando ſeruare omnia mandata Chriſti, vel omnibus modis vniri Chriſto. Vnde obiter colligitur, hanc ſumptionem ſpiritualem ſolum habere locum in lege Euangelica propriè; quia, ſicut in illa ſolum inſtitutum eſt hoc ſacramentum, ita & omnis eius vſus. Itaque illa ſpiritualis manducatio antiquorum Patrum, quam latè explicat Auguſtin. tract. 26. in Ioan. ex illo 1. ad Corinth. 10. *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*; non eſt propriè ſpiritualis manducatio huius ſacramenti; quia illi ſanè non deſiderabant ſumere hoc ſacramẽtum; ſed eſt figurata & materialis man- Auguſtin.
E ducatio: nam quia illi deſiderabant Chriſtum in illis ſacramentis præfiguratum, illum ſpiritualiter manducaſſe dicuntur: & ſimiliter omnis vnio cum Chriſto, vel deſiderium Chriſti, ſolet dici ſpiritualis ſumptio huius ſacramenti; largè tamen ac materialiter; quia Chriſtus res eſt huius ſacramenti, vt ſuprà diſputat. 2. latè dictum eſt. Vnde tandem colligi poteſt multiplex diuiſio ſpiritualis manducationis; ſed illa eſt præcipuè notanda ad tollendam æquiuocationem; quòd alia eſt ſpiritualis mãducatio Chriſti abſolutè; alia verò Chriſti in hoc ſacramento, ſeu ipſius Euchariſtiæ; quam ſuprà indicaui iuxta quæſtion. 73. & optimè eam tractat Palud. diſt. 9. diſpu. 2. Prior enim fit per fidem & charitatem, & abſolutè terminatur ad Chriſtum ſecundum ſe; & ideò omni tempore fuit neceſſaria; poſterior verò terminatur pro-

propriè ad hoc ſacramentum, & ad vſum eius: eſtq; propriè ad vſum eius, vt dixi.

Dubiũ, vtrũ ſumptio ſpiritualis Euchariſtiæ habeat fructũ præter meritum operantis.

Sed quæri poteſt circa hanc ſumptionem purè ſpiritualem, an habeat fructum preter omne meritum operantis, hæretici enim noſtri temporis dicunt, non eſſe minus fructuoſam, quam ſi cum ſacramentali coniuncta ſit; vt refert Hoſius lib. 1. contra prolegomena Brentij. Qui error damnatur in Trident. ſeſſ. 13. cap. 8. & Can. 8. & à Diuo Thoma refellitur quæſtio. 80. artic. 1. ad 3. Quæ cenſura intelligenda eſt fieri in eos, qui negant ſumptionem ſacramentalem aliquid addere merito operantis: nam hæc eſt aperta hæreſis contra efficaciam ſacramentorum. Aliter verò poſſet quis opinari, ſacramentum eſſe adeò efficax, vt non ſolum re ipſa ſuſceptum, ſed etiam ſolo animo & deſiderio applicatum, habeat ſacramentalem efficaciam: & non eſt tam aperta hæreſis; quia non defuerunt Catholici, qui dicerent, hoc ſacramentum hoc modo operari; ſaltem in extrema neceſſitate; vt quando ægrotus non poteſt ſacramentaliter ſumere; præſertim quando petit, adorat, ac veneratur ſacramentum; vt referunt Soto diſtinct. 12. quæſt. 2. artic. 1. Ledeſm. quæſt. 22. art. 4. Alij verò dixerunt, ſacramentum operari quidem hoc modo gratiam aliquam maiorem, quam reſpondeat merito operantis, non tamen tantam, quantam conferret ſacramentaliter ſumptum, nec tam propriè ex opere operato; quia non per efficientiam phyſicam; & ita ſentit Ledeſma. Sed hæc omnia ſunt falſa & improbabilia, & apertè contra Diuum Thomam ſuprà, Alenſ. quæſtion. 41. memb. 3. artic. 3. & contra rationem: quia promiſſio effectus ſacramentalis non eſt facta deſiderio, ſed manducationi. Item, quia ſi quis prius deſideret ſacramentum, & poſteà re ipſa ſumat, non minorem effectum ſacramentalem recipiet in re, quam ſi antea non deſideraſſet, ſi cætera ſint paria: ſignum eſt ergo, ſacramentum nihil priùs contuliſſe, ratione deſiderij, alioqui idem ſacramentum plures conferret effectus eiuſdem rationis ex opere operato. Ex quo vlteriùs inferri poteſt; ſi quis poſt ſuſceptũ ſacramentum gaudeat, & delectetur in conſideratione ſumptionis, inde etiam nouum obtinere effectum ex opere operato; quia non eſt minus efficax ſacramentum ſuſceptum, quam ſuſcipiendum; neq; actus minùs bonus, gaudium, quàm deſideriũ, de qua re plura diximus in ſimili quæſtione agentes de baptiſmo. Quocirca, quando Tridentinum ſuprà dicit, *illos, qui voto cœleſtem panem edunt fide viua, quæ per dilectionem operatur, fructum eius & vtilitatem ſentire,* non eſt intelligendum de fructu ex opere operato; ſed merito operantis; qui dicitur fructus huius ſacramenti, vel obiectiuè, quia ex illius deſiderio & amore percipitur, vel generali quadã ratione, quaten⁹ omnis vnio per gratiã dicitur effectus huius ſacramenti; quia eſt effectus Chriſti, qui in hoc ſacramento continetur.

Hoſius. Trident. Soto. Ledeſm. Reſpõdetur non habere. Alenſ.

Tertiò rurſus diuiditur ſacramentalis ſumptio, in ſacramentalem tantum, & ſpiritualem & ſacramentalem ſimul; & ita perficitur trimembris diuiſio, quam tradit Trident. dicto cap. 8. & intelligitur bimembris, quam poſuit D. Thom. hic, art. 1. qui in hoc ſenſu locutus videtur. Vt verò explicetur diuiſio, oportet aduertere, ſumptionem ſacramentalem omnino ſumi interdum materialiter, pro quacunque ſumptione ſacramenti, etiam ſi fiat ſine propria cognitione eius, vt quæ fit à bruto animali, vel ab homine exiſtimante hoſtiam non eſſe conſecratam; & de hac manducatione in hoc loco non eſt ſermo: quia, vt dixit D. Thomas, eſt veluti per accidens: vnde impropriiſſimè dicitur vſus ſacramenti, vt ſacra-

A mentum eſt: interdum verò contingere poteſt, vt ſacramentum hoc ſumatur intentione & cognitione; tamen ab homine incapace effectus illius; vt quando ſumitur ab homine non regenerato per baptiſmum; & hæc etiam ſumptio cenſetur materialis, quia per illam non applicatur ſacramentum, vt ſacramentum eſt, ſubiecto ſibi proportionato. Sacramentalis ergo ſumptio propriè ac formaliter dicitur, realis manducatio ſacramenti Euchariſtiæ, cum aliqua intentione ſumendi illud in ſubiecto capaci, & proportionato. Nam, ſicut in aliis ſacramentis, quę cõſiſtunt in vſu, capacitas & intẽtio ſumentis, ſunt de neceſſitate ſacramenti, ita hic ſunt de ne-

B ceſſitate ſumptionis ſacramentalis propriè dictæ: & ſicut in aliis ſacramentis, in adultis requiritur propria intentio formalis, vel virtualis, explicita, vel implicita; in paruulis verò ſufficit intentio Eccleſiæ, ita etiam hic, vt inferiùs dicemus. Hæc igitur ſacramentalis ſumptio, ſi fiat ſine fructu ſpirituali, dicitur ſacramentalis tantùm; ſi verò fiat cum fructu, dicitur etiam ſpiritualis; ſiue ita determinetur ab effectu, ſiue ab ſtatu, & diſpoſitione, cum qua fit. Quocirca, ſicut poteſt manere ſacramentum ſine effectu, vel debita diſpoſitione, ita poteſt eſſe in pręſenti ſumptio ſacramentalis tantùm ſine ſpirituali. Hic verò inquiri poterat de ſumptione, qua Chriſtus ſeipſum communicauit, an dicenda ſit ſacra-

C mentalis tantùm, vel ſimul ſpiritualis, ſed de hoc dicetur infrà.

Ex quibus vltimò concluditur, ſacramentum hoc perfectius applicari, quam reliqua, quæ in exteriori vſu alicuius elementi conſiſtunt: in aliis enim applicatio fit per ſolum externum contactum; hic verò fit per internam ſumptionem, & vitalem actionem, & quodammodo per guſtum, qui eſt ſenſus perfectior, quàm tactus; & ita apllicatio eſt proportionata ſacramento, quod perfectius eſt, & per modum cibi ſumitur, vt latiùs tractat Durand. d. 9. q. 1. Durandus.

SECTIO II.

Vtrùm ſoli homines poſſint hoc ſacramentum manducare.

Homo poteſt Euchariſtiã manducare.

D HÆc quæſtio per ſe eſt facilis, & fere in ſuperioribus expoſita; & ideò breuiſſimè expediri poteſt. Primò ergo certum eſt, homines poſſe hoc ſacramentum manducare; nomine ſacramenti non ſolùm ſpecies intelligendo, de quibus experientia notum eſt; ſed etiam corpus Chriſti, de quo dicitur: *Niſi manducaueritis carnem filij hominis,* &c. quia ad hoc eſt inſtitutum hoc ſacramentum, vt ab homine manducetur Chriſtus Dominus, & per hoc ſacramentum in nobis ſit, & nos in ipſo: vt hinc excludatur error dicentium; diſcedere corpus Chriſti ſtatim ac ori admouetur, qui bis in ſuperioribus impugnatus eſt.

Creaturæ homine ſuperiores non poſſunt Euchariſtiam manducare.

E Secundò eſt certum, hoc ſacramentum non poſſe ſumi à creaturis homine ſuperioribus; hæ enim non ſunt niſi Angeli: Angeli autem non habent corpora, vt corporaliter manducare poſſint. Dices, poſſe aſſumere corpora, & in eis manducare. Reſpondetur, etiam in aſſumptis corporibus nõ propriè manducare; quia motus ille, prout eſt in corpore, non eſt vitalis actio; illa ergo non eſſet propriè ſumptio ſacramenti, ſed quędam alia mutatio localis. Loquimur autem de ſumptione ſacramentali: nam ſpiritualiter interdum dicuntur Angeli mãducare Chriſtum, quatenus ei per charitatem vniuntur: quamquam neque hoc modo poſſint ſpiritualiter ſumere hoc ſacramẽtum propriè loquendo; quia, cum non ſint capaces ſacramenti, non poſſunt habere votum, aut deſiderium eius.

Tertiò

Creaturæ homine inferiores ſacramentaliter proprie ſumere nequeunt Euchariſtiam.

Tertiò eſt certum, inferiores creaturas homine, vel omnino non poſſe, vel ſaltem non propriè & ſacramentaliter poſſe ſumere hoc ſacramentum. Patet, quia, quæ nõ viuunt, nullo modo poſſunt ſumere, cum nõ poſſint comedere: & hinc fit, corpus hominis mortuum iam non eſſe capax huius ſacramẽti; quæ autem viuunt, & comedere poſſunt, licèt materialiter valeant ſpecies ſacramentales, & conſequenter corpus Chriſti, manducare, vt in ſuperiore diſput. 55. traditum eſt: nõn tamen formaliter, ſeu ſacramentaliter, vt ex præcedente ſectione conſtat. Quocirca ſententia quorundam Catholicorum, qui abſolutè negant bruta manducare corpus Chriſti;

VValdenſ.

vt Waldenſ. tom. 2. cap. 60. & aliorum vel omnino reiicienda eſt, vel piè explicanda. Nam certum eſt; ſpecies ſacramentales poſſe à mure manducari, & comedi, ſicut alium panem, vt experientia conſtat, & in hoc fingere aliquod miraculum, eſt vanum, & ſine fundamento. Deinde etiam eſt certum, corpus Chriſti non diſcedere, ſed intrare, quò intrant ſpecies; quia, cùm manducatio ſolum importet motum localem, propriè conuenire poteſt, & denominare corpus Chriſti, iuxta principia ſuprà poſita, & hoc ſenſu erroneum eſſet negare, bruta manducare corpus Chriſti, ſaltem materialiter. Piè verò exponi poſſunt illi authores, quòd hoc negant; ſolum quia illa ſumptio formaliter & ex intentione ſumentis, non eſt ſacramentalis.

SECTIO III.

Vtrùm omnes homines adulti poſsint recipere hoc ſacramentum.

EX iis hominibus, quidã ſunt baptizati, alij non: quidam iuſti, vel re ipſa, vel in exiſtimatione & conſciẽtia ſua, cum diſpoſitione aliqua ad iuſtitiam ſufficiente; alij ſunt peccatores, id eſt, qui in ſtatu peccati permanent, nec ſatis diſponuntur, vt ab illo mundentur, etiam per ſacramentum: ita enim nunc hac voce vtemur. Rurſus ex parte ſumptionis diſtinguere poſſumus ſacramentalem tantum ab ea, quæ ſimul ſpiritualis eſt.

Euchariſtia poteſt ſumi ſacramentaliter tantum à peccatore homine. VValdenſ. Caſtro. Origenes.

Dico primò; Homines peccatores accipere poſſunt Euchariſtiam ſacramentaliter, non verò ſpiritualiter. Hæc poſterior pars conſtat ex dictis de effectu: prior verò pars eſt de fide. Circa quam aliqui olim errauerunt, vt ſuprà diſput. 17. & 23. annotauimus & videre licet in Waldenſi tom. 2. c. 60. Caſtro verb. Euch. hæreſi 11. Cui errori videtur fauere Orig. Matthæ. 15. circa id, *Non quod intrat per os*, vbi inquit, *malos non accipere Verbum incarnatum*, niſi exponatur de ſumptione ſpirituali, ſicut exponenda ſunt alia Sanctorum teſtimonia, quę ſtatim indicabimus. Sed concluſio poſita eſt de fide, vt conſtat ex 1. ad Corin. 11. *Qui autem manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Ridicula enim eſt interpretatio hæreticorum dicẽtium; manducare indignè, qui manducat externa ſigna, & ineptum ſe præbet ad manducandum corpus. Paulus enim expreſsè dicit, manducare indignè totum ſacramentum, non diiudicando illud, nec ſe diſponendo iuxta dignitatem eius; & ita exponunt Chryſoſtom. Ambroſ. Anſel. D. Tho. deniq; omnes Græci & Latini. Præterea Chryſoſt. Homil. 83. in Matth. 45. in Ioan. Origenes Homil. 2. in Pſal. 37. Hieron. Malach. 1. & alij Sancti, qui hanc veritatem docent, hoc eodem teſtimonio nituntur. Auguſt. lib. 1. contra Creſcon. c. 25. in fi. lib. 2. cont. litteras Petil. c. 47. & epiſt. 120. c. 27. & lib. 5. de bapt. ca. 8. *Corpus*, inquit, *Domini, & ſanguis Domini erat illis, quibus dicebat Apoſtolus, manducat & bibit indignè, &c.* Et hinc Cypr. ſerm. de Cœna

Chryſoſt. Origenes. Hieronym. Auguſtin.

A Domini, inquit, *In ſceleratum os panis ſanctificans introiuit:* hinc etiam Hierony. lib. 2. cont. Iouinian. verſus finem; *Æqualiter, omnes corpus Chriſti accipimus; quamquam pro accipientium meritis diuerſum fiat, quod vnum eſt.* Hinc denique Eccleſia canit, *Sumunt boni, ſumunt mali, ſorte tamen inæquali, vitæ vel interitus.* Ratio ſumenda eſt ex illo principio ſuprà poſito, corpus Chriſti manere ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies panis manent: nam hinc manifeſtè ſequitur, peccatores, dum ſumunt ſpecies, ſumere corpus Chriſti. Deinde cætera ſacramenta rata ſunt, etiam cùm ab iniquis ſuſcipiuntur, ſi nihil eſſentiale illi deſit; ergo & hoc ratum permanet, etiam ſi ab iniquo ſumatur:

B quia propter hanc cauſam nihil eſſentiale illi deeſt. Pręterea hoc ſacramentum ratum eſt, etiam ſi ab iniquo Sacerdote fiat: ergo eadem ratione ratum durabit, cum ab illo ſumitur. Ad hæc alias daretur occaſio erroris ſuprà impugnati, Euchariſtiam verè non confici, quando ab iniquo ſumenda eſt, & ita penderet conſecratio à futuro euentu, & omnia eſſent ambigua, & incerta, nec poſſet aliquis certiùs credere, ſe accipere Chriſtum, quam ſe eſſe iuſtum. Certum ergo eſt, omnes, quantumuis peccatores, reuera accipere corpus Domini ſacramentaliter: quod, tam de baptizatis, quam de non baptizatis verum eſt aliquo modo, propter principium ſuprà poſitum, quamquam ſit aliquod diſcrimen in forma-

C litate ſumptionis, vt ſic dicam, & in aptitudine ſeu capacitate, reſpectu ſumptionis ſpiritualis iuxta dicta in 1. ſect. & quæ ſtatim ſubiiciam. Quocirca, ſi apud Auguſtinum, vel alium Patrem interdum reperiatur, peccatores non ſumere rem huius ſacramenti, ſeu non vere illud ſumere, intelligendi ſunt & de re tantum ſacramenti quæ eſt gratia, & de ſpirituali ſumptione ſeu fructuoſa, & quæ animam reficiat; & ita intelligendus eſt Auguſt. tract. 28. & 29. in Ioan. & ſermo. 2. de verbis Apoſtoli, & lib. 22. de Ciuit. Dei, c. 25. & ſæpe aliàs. Auguſtin.

Omnes homines adulti, baptizati, & iuſti poſſunt ſumere Euchariſtiã & ſacramentaliter & ſpiritualiter per ſe loquẽdo.

Dico ſecundo; Omnes homines adulti, baptizati, iuſti, poſſunt recipere hoc ſacramentum ſacramentaliter & ſpiritualiter, loquimur per ſe, ſecluſis aliis impedimentis corporis, & ita eſt concluſio certa, & per ſe clara: quia, quod pertinet ad ſumptionem ſa-

D cramentalem, à fortiori cõſtat ex dictis de peccatoribus, & ex dictis ſuprà de permanente duratione Chriſti ſub ſpeciebus: quod verò pertinet ad ſpiritualem ſumptionem, conſtabit ex dicendis infrà de effectibus. Solùm poteſt eſſe difficultas de amentibus ſeu phreneticis, ſed hæc facilè expeditur ex dictis, & dicendis ſectione ſequente. Nam, ſi ſint amentes perpetui nõ reputantur adulti, ſed tanquam infantes; ſi autem prius habuerunt rationis vſum, de illis iudicandum eſt iuxta illum ſtatum, in quo inuenti ſunt, quando iudicium rationis amiſerunt. Vnde ſi tunc erant iuſti, habebant virtualem huius ſacramenti voluntatem, & ita ſunt capaces illius. An verò expediat illis conferre, alia quæſtio eſt, infrà

E tractanda cum D. Tho. q. 80. art. 9.

Dubium.

Vnica tantum ſupereſt dubitatio de hominibus iuſtis non baptizatis, vt ſunt Catechumeni, an formaliter & propriè ſint capaces ſacramentalis & ſpiritualis ſumptionis huius ſacramenti. Nam Marſ. in 4. q. 6. art. 2. dicit, in caſu neceſſitatis Catechumenum ſuſcipere hoc ſacramentum; vnde ſentit, tunc eum recepturum propriiſſimè ſacramentaliter & ſpiritualiter hoc ſacramentum: alioquin non poſſet ſine graui peccato illud ſumere. Et huic ſententiæ videtur fauere Innocent. in cap. Veniens, de baptiſmo: expreſsè enim dicit, Euchariſtiam ſumi poſſe à non baptizatis. Marſil. Innocent.

Homines iuſti nō baptizati non poſſunt ſumere ſacramentaliter Euchariſtiam.

Sed hæc ſententia ſingularis eſt, & aliena à principiis receptis ab omnibus Theologis: baptiſmus enim eſt ianua ſacramentorum, & Eccleſiæ, & per illum recipit homo characterem, qui eſt potentia ad recipienda ſacramenta, & effectum eorum: qui ergo non habet hunc characterem, non eſt capax alicuius ſacramentalis effectus, & conſequenter neque ſumptionis propriè ſacramentalis vel ſpiritualis. Quocirca, ſicut qui caret charactere Ordinis, quantumuis ſit iuſtus nō poteſt conficere hoc ſacramentum: quia ille character eſt veluti potentia actiua illius effectus; ita neque, qui caret baptiſmi charactere, eſt capax huius ſacramenti prædicto modo: quia ille character eſt quaſi potentia paſſiua cæterorum ſacramentorum. Ac denique, ſicut homo non genitus ſeu productus, non capax eſt cibi & nutrimenti; ita neque homo non regeneratus per baptiſmum, eſt capax huius ſacramentalis cibi; quamquam ergo hi Catechumeni, quatenus comedere poſſunt, poſſint etiam velut materialiter ſumere hoc ſacramentum, non tamen propriè ſacramentaliter, id eſt, cum ordine ad ſpiritualem ſumptionem. Innocentius autem in d. cap. Veniens, non ſcripſit illa verba, docendo, ſed diſputando; vnde ex reſolutione totius capitis potius noſtra ſententia confirmatur: concludit enim ante baptiſmum, ſacramenta cætera non eſſe valida. Deinde intelligi poteſt de ſumptione merè materiali ac fructuoſa, ſicut ibidem ait, ante baptiſmum eſſe homines capaces coniugij: quod eſt verum materialiter in ratione contractus, non autem formaliter in ratione ſacramenti.

SECTIO IV.

Vtrùm infantes poſſint hoc ſacramentum ſuſcipere.

Omittamus in primis ſumptionem purè corporalem ſeu materialem; quia certum eſt, ſi poſſint comedere, poſſe etiam hoc modo ſumere: omittamus præterea ſumptionem purè ſpiritualem, quæ fit per propoſitum ſeu deſiderium, quia huius paruuli non ſunt capaces: vnde, licèt dicatur interdum ab Auguſtino, & Diuo Thoma, ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum; latè ac metaphoricè intelligendum eſt; vel quia per baptiſmum ſpiritualiter vniuntur Chriſto, & corpori eius; vel quia per habitualem iuſtitiam, quam in baptiſmo recipiunt, cenſentur appetere perfectam vnionem cum Chriſto, & habere ius ad hoc ſacramentum, & veluti voluntatem ſumendi illud, vt notarunt Caiet. q. 73. art. 3. Palacius d. 9. diſput. 2. Omittamus rurſus paruulos non baptizatos, de quibus eadem ratio eſt, quæ de adultis: eſt igitur quæſtio de baptizatis infantibus, ſub quibus perpetuò amentes comprehenduntur, & de ſumptione propriè ſacramentali & ſpirituali ſimul, ſeu quæ propter ſpiritualem fiat.

Caietan. Palac.

Prima ſententia eſt, infantes non eſſe capaces huius ſacramenti. Tenet Maior diſt. 9. ad 2. Petrus Soto lect. 8. de Euchariſt. Cather. opuſ. de Commun. paruul. & Dominicus Soto, in hanc partem eſt propenſus; vide illum: poteſt tribui Caietano quęſt. ſequente, qui ad effectum huius ſacramenti requirit actualem deuotionem, cuius paruuli non ſunt capaces. In hanc ſententiam inclinat Alenſ. q. 49. memb. 5. Gab. d. 9. q. 2. artic. 3. dub. 4. & Palud. q. 4. in fine. Sed hi ſolùm dicunt non eſſe dandam Euchariſtiam paruulis. Fundamentum prædictæ ſententiæ eſt, quia hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis; ergo eſt accommodatum iis ſolummodo, qui poſſunt actus ſpiritualis vitæ exercere, quod paruuli nō poſſunt. Et confirmatur ex illo 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, &c. ergo, qui ſe probare

1. Sentent. Maior. Petr. Soto. Catherinus. Dom. Soto. Alenſ. Gabr. Paludanus.

A non poteſt, nec de illo pane edere poteſt. Confirmatur deniq; ex vſu Eccleſiæ, quę non dat paruulis hoc ſacramentum: datura autem eſſet, ſi exiſtimaret illis futurum eſſe vtile.

Secunda ſententia eſt, infantes eſſe capaces huius ſacramenti propriè ac ſpiritualiter. Tenet Soto d. 2. q. 2. art. 9. Ledeſm. q. 21. artic. 9. dub. 5. Vict. num. 84. Cordub. lib. 1. q. 8. Alenſ. lib. 2. de Euchar. ca. 37. inſinuant Ruar. art. 15. Hoſius in Confeſ. ca. 40. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramentum confert gratiam non ponentibus obicem: ſed hi paruuli non ponunt obicem; & corporaliter verè manducant, vt ſuppono, vel, ſi ſint tam paruuli, vt manducare non B poſſint, ſaltem poſſunt bibere: ergo, ſi manducent, vel bibant, recipient effectum, & conſequēter manducabunt propriè ac ſpiritualiter. Secundo ex vſu Eccleſiæ, qui eſt interpres inſtitutionis Chriſti: conſtat enim fuiſſe conſuetudinem in multis Græcis, & Latinis Eccleſiis, vt Euchariſtia daretur infantibus ante vſum rationis; id approbantibus ſanctiſſimis, pariter & doctiſſimis Epiſcopis, vt conſtat ex Dionyſio cap. 2. de Eccleſiaſt. Hierarch. par. 2. & 3. nam, licèt Diuus Thomas quæſt. 80. artic. 9. eum interpretetur loqui ſolum de adultis, tamen ibi Dionyſius in communi loquitur de baptizatis, quibus dicit, ſolitam fuiſſe dari Euchariſtiam ſtatim poſt baptiſmum & ſacram vnctionem, quod etiam refert C Iuſtin. apol. 2. in fine. Cyprian. lib. 2. epiſt. 3. Ambroſ. libro de myſt. cap. 8. Præterea idem Dionyſius cap. 7. part. 3. ſub finem, nullam videtur expoſitionem admittere: ſic enim ait, *Illud verò, quod pueri quoque, qui nondum poſſunt intelligere diuina, ſacri baptiſmatis, altiſsimorumque communionis ſacroſanctæ ſignorum participes fiant, videtur quidem profanis irridendum.* Et infrà; *Tradit autem puero ſancta myſteria Pontifex*; *vt nutriatur in ipſis, neque vitam aliam habeat, niſi hanc, quæ diuina inſpiciat ſemper, & quæ huiuſmodi ſancta communione proficiat.* Præterea Cyprian. lib. de lapſis; narrat miraculum, quod accidit: puella, cui cum datum eſſet ſacramentum, illud traiicere non potuit: quia idolo- D thyta prius manducauerat: & apertè ſupponit, illam non habuiſſe vſum rationis, neq; peccaſſe in illo facto. Cuius etiam videtur meminiſſe Auguſt. epiſ. 23. ad Bonif. qui etiam epiſt. 107. apertè dicit, infantes Euchariſtiam manducaſſe: idem ſignificat lib. 4. de Trinit. c. 10. & clarè lib. de Eccleſ. dogm. c. 52. Omitto alia teſtimonia, quę afferri poſſent ex libro contra Pelagian. quia illa poſſunt facilè exponi de manducatione ſpirituali, ſeu metaphorica, quæ fit per baptiſmum. Ad hæc, optimus locus apud Clemen. lib. 8. Conſt. ca. 20. vbi dicit, pueros ſolitos eſſe communicare cum plebe: pueri enim propriè appellari videntur, qui nondum ratione vtuntur; & eadem conſuetudo inſinuatur in Concilio Tolet. 11. cap. 1. 1. cum dicitur, eum, qui ob infirmitatem, neceſſita- E tem, mentis incapacitatem, vel infantiam, ſuſceptam Euchariſtiam euomuerit, puniendum non eſſe: ſupponit ergo, ſolere infantes ſumere Euchariſtiam: non poteſt ergo negari hęc cōſuetudo: quamuis in tota Eccleſia ſuſcepta non fuerit, nec fortaſsè fuerit admodum frequens & generalis, cùm maior illius mentio apud veteres non reperiatur. Illa verò conſuetudo prudens fuit eo tempore, quod apertè colligitur ex Concilio Trid. ſeſſ. 2. ca. 4. dicente, eos Patres pro ſui temporis ratione probabilem cauſam ſui facti habuiſſe. Quamobrem admittendum non eſt, illos Patres non tam conſuetudinem illam ſeruaſſe, quàm toleraſſe; quia non poterant plebi reſiſtere: hoc enim, & repugnat Cōcilio, & in ſe inuoluit repugnantiam; quia hæc ipſa tolerantia ſupponit conſue-

2. Sentent. Soto. Ledeſm. Victo. Cordu. Alenſ. Ruard. Hoſius.

Dionyſ.

Iuſtinus. Cyprianus. Ambroſius.

Auguſtin.

Clemen.

Conc. Tolet.

Trident.

conſuetudinem. Reuocemus ergo rem ad primam originem, quando illa conſuetudo introduci cœpta eſt: non eſt enim veriſimile, quod cœperit introduci propter plebis perturbationem & ſeditionem: nulla enim huius rei mentio in veterum monumentis habetur; imò Dionyſ. dicit, ſolos profanos irridere ſolitos illum morem. Addo, non debuiſſe Sanctos Patres, conſuetudinem illam non ſolum permittere, ſed etiam obſeruare & exequi, propter populi tumultum, ſi ſancta & licita non eſſet: non eſſet autem honeſtum, dare ſacramentum infantibus, niſi formaliter, & ſpiritualiter eſſent capaces illius, & fructus eius. Reſpondent aliqui, potuiſſe dari ſolum, vt propter Chriſti præſentiam & contactum, quodammodo ſanctificarentur, & contra dæmonum inſidias munirentur. Sed hoc non placet; tum quia ſacramentum per ſe eſt dandum propter ſuum primarium effectum, & non aliàs; tum etiam, quia vel ille effectus erat ex opere operato, & ſic, qua ratione vnus admittitur, poteſt admitti alius; vel ſolum propter impetrationem; vel alio modo; & ad hoc non erat neceſſaria manducatio, ſed ſufficere poterat, vel oratio; vel ad ſummum, extrinſecus contactus; vel præſentia in templo, vbi adeſt Chriſtus; vel quid ſimile; tum denique, quia, ſi id eſſet verum, potuiſſet etiam dari Catechumenis, quod nunquam in Eccleſia factum eſſe legimus. Alij tandem dicunt, veteres Patres introduxiſſe illam conſuetudinem: quia, vel exiſtimabant, vel dubitabant, an ſacramẽtalis manducatio Euchariſtiæ eſſet paruulis neceſſaria ad ſalutem, vt latè tractat Claud. rep. 6. c. 7. Sed hæc ratio primò ſupponit, illam conſuetudinem de ſe non fuiſſe rationabilem, ſed ſolum ob ignorantiam; quod non eſt conſentaneum Concilio Trident. Deinde ex illa met exiſtimatione ſequitur, illos crediſſe, hoc ſacramentum eſſe fructuoſum paruulis: cur enim arbitrarentur eſſe neceſſarium, quod non exiſtimabant eſſe fructuoſum? Non videtur ergo dubium, quin iudicauerint, Euchariſtiam dare gratiam infantibus, & ideò illis eam dediſſe: quod apertis ferè verbis docet Dionyſius ſuprà. Tertiò eſt ratio à priori, quia in illis habet locũ promiſſio Chriſti: *Qui manducat me, viuet propter me, & in me manet, & ego in eo.* Dices, paruulos non poſſe manducare ſpiritualiter. Sed inprimis hæc verba Chriſti de corporali manducatione intelliguntur, & propter illam promittitur ſpiritualis: hoc autem modo pueri poſſunt ſpiritualiter manducare. Deinde ſpiritualis manducatio actualis, non eſt neceſſaria; habitualis autem etiam in pueris locum habet. Denique ſacramentum Confirmationis dat ſuum effectum paruulo, cur ergo non etiam Euchariſtia? quia infans nõ minùs poteſt nutriri, quam augeri; nec pro tempore magis indiget auxilio, vt fidem profiteatur, aut hoſtibus fidei reſiſtat, quam deuotione & dulcedine Euchariſtiæ; neutrius enim eſt capax pro illo ſtatu. Simile argumentum fieri poteſt de ſacramento Ordinis, quod iuxta probabilem ſententiam datum paruulis, ratum eſt.

Claudius.

Infantes capaces ſunt Euchariſtiæ ſumendæ, propriè ac ſpiritualiter.

Quocirca hæc poſterior ſententia eſt ſine dubio probabilior: habet enim maius authoritatis põdus; & rationis. Vnde ad fundamentum alterius reſpondetur, hunc cibum nutrire conuertendo alitum in ſe; & ideò, vt ſuum effectum conferat, ſatis eſt, vt ab eo, qui viuit ſpirituali vita, comedi poſſit. Paulus autem in citato loco de adultis loquitur; de infantibus autem ſatis eſt, quod Eccleſia illos probet, ſi poſt baptiſmum velit illis Euchariſtiam conferre.

Ob rationabiles cauſas

Quòd verò Eccleſia hoc nunc non faciat, non eſt, quia paruuli ſunt incapaces, ſed quia hoc nunc magis expedit ad decentiam & reuerentiam ſacramenti; quæ aliquali vtilitati paruulorum præferenda eſt. In principio enim Eccleſiæ, quando minor erat fidelium numerus, faciliùs poterant vitari incommoda, quibus illa conſuetudo expoſita eſt; poſtmodum verò, creſcente numero fidelium, & præſertim, cum refrigeſcente charitate, minori cura ac diligentia ſacramenta adminiſtrarentur, non potuerunt huiuſmodi pericula alia ratione conueniente vitari; & ideò meritò Eccleſia contrariam conſuetudinem amplexa eſt: de qua re iterum redibit ſermo, cum de præcepto communionis agemus.

Eccleſia nũc denegat paruulis Euchariſtiam.

QVAESTIO LXXIX.

De effectibus Sacramenti Euchariſtiæ, in octo articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de effectibus huius ſacramenti.*

Et circa hoc quæruntur octo.

Primò, vtrùm hoc ſacramentum conferat gratiam.

Secundo, vtrùm effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

Tertiò, vtrùm effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

Quartò, vtrùm per hoc ſacramentum remittatur peccatum veniale.

Quintò, vtrùm per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

Sextò, vtrùm hoc ſacramentum homines præſeruet à peccatis futuris.

Septimò, vtrùm hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

Octauò, de impedimento effectus huius ſacramenti.

ARTICVLVS I.

Vtrùm per hoc ſacramentum conferatur gratia.

AD *primum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramentum non conferatur gratia. Hoc enim ſacramentum eſt nutrimentum ſpirituale. Nutrimentum autem non datur, niſi viuenti. Cum ergo vita ſpiritualis ſit per gratiam, non competit hoc ſacramentum, niſi habenti gratiam. Non ergo per hoc ſacramentum confertur gratia, vt primò habeatur: ſimiliter etiã nec ad hoc, quod augeatur, quia augmentum ſpirituale pertinet ad ſacramentum Confirmationis, vt dictũ eſt.* † *Non ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.*

Inf. artic. 4. contra & 4. d. 12 q. 2. art. 8. q. 1. ad 2.

quæſt. 72 art. 1. & 7.

2. *Prætereà, Hoc ſacramentum confertur, vt quædam ſpiritualis refectio. Sed refectio ſpiritualis magis videtur pertinere ad vſum gratiæ, quàm ad gratiæ collationem. Ergo videtur, quòd per hoc ſacramentum gratia non conferatur.*

3. *Præterea, Sicut ſuprà dictum eſt,* * *in hoc ſacramento corpus Chriſti offertur pro ſalute corporis, ſanguis autem pro ſalute animæ. Sed corpus non eſt ſubiectum gratiæ, ſed anima, vt in ſecunda parte* * *habitum eſt. Ergo ad minus, quantum ad corpus, per hoc ſacramentum gratia non confertur.*

q. 74. ar. 2. & 76. ar. 2. ad 2.

1. 2. q. 110. artic. 4.

SED *contra eſt, quòd Dominus dicit Ioan. 6. Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita. Sed vita ſpiritualis eſt per gratiam. Ergo per hoc ſacramentum gratia confertur.*

RESPONDEO *dicendum, quòd effectus huius ſacramenti debet conſiderari; primò quidem & principaliter ex eo, quòd in hoc ſacramento continetur, quod eſt Chriſtus. Qui ſicut in mundum viſibiliter veniens contulit mundo vitam gratiæ (ſecundum illud Ioann. 1. Gratia & veritas per* IESVM *Chriſtum facta eſt) ita in hominem ſacramentaliter veniens, vitam gratiæ operatur, ſecundum illud Ioan. 6. Qui manducat me, viuet propter me. Vnde & Cyrill.* * *dicit; Viuificatiuum Dei Verbum, vniens ſeipſum propriæ carni, fecit ipſam viuificatiuam; decebat enim cum noſtris quodammodo vniri corporibus per ſacram eius carnem & pretioſum ſanguinem, quæ accipimus in benedictionem viuifi-*

Lib. 4. in Ioan cap. 13. & 14.

catiuam in pane & vino. Secundò conſideratur ex eo, quòd per hoc ſacramentum repræſentatur; quod eſt paſſio Christi, ſicut ſupra dictum eſt. (q. 86. artic. 2. ad 1. & 2. & q. 74. art.) *† Et ideò effectum quem paſſio Chriſti fecit in mundo, hoc ſacramentum facit in homine. Vnde ſuper illud Ioan. 18. Continuò exiuit ſanguis & aqua, dicit Chryſoſt.* (Homi 84. in Ioan. circa med. to. 3.) *† Quia hinc ſuſcipiunt principium ſacra myſteria, cùm acceſſeris ad tremendum calicem, vt ab ipſa bibiturus Chriſti coſta, ita accedas. Vnde & ipſe Dominus dicit, Matthæi 26. Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſsionem peccatorum. Tertiò conſideratur effectus huius ſacramenti ex modo, quo traditur hoc ſacramentum; quod traditur per modum cibi & potus. Et ideò omnem effectum, quem cibus & potus materialis facit, quantum ad vitam corporalem (quod ſcilicet, ſuſtentat, auget, reparat, & delectat) hoc totum facit hoc ſacramentum, quantum ad vitam ſpiritualem. Vnde Ambroſ.* (Lib. 5. c. 4. in me. to. 4.) *† dicit in libro de ſacramentis: Iſte panis eſt vita æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit. Et Chryſoſt.* (Homi. 45. in Ioan. à med. illius to. 9.) *† dicit ſuper Ioan. Præſtat ſe nobis deſiderantibus, & palpare, & comedere, & amplecti. Vnde & ipſe Dominus dicit Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Quartò conſideratur effectus huius ſacramenti ex ſpeciebus, in quibus traditur hoc ſacramentum. Vnde Auguſtin.* (Tracta. 26. in Io. non multum remote à fine to. 9.) *† ibidem dicit; Dominus noſter corpus, & ſanguinem ſuum in eis rebus commendauit, quæ ad vnum aliquid rediguntur ex multis: namque aliud, ſcil. panis, ex multis granis in vnum conſtat; aliud, ſcilicet, vinum, in vnum ex multis acinis confluit. Et ideò ipſe alibi dicit ſuper Ioan.* (Tracta. 26. in Io. inter fi. & med. illius to. 9.) *† O ſacramentum pietatis, ô ſignum vnitatis, ô vinculum charitatis. Et quia Chriſtus, & eius paſſio, eſt cauſa gratiæ, & ſpiritualis refectio, & charitas ſine gratia eſſe non poteſt, ex omnibus præmiſsis manifeſtum eſt, quòd hoc ſacramentum gratiam confert.*

AD *primum ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum ex ſe ipſo virtutem habet, gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante ſuſceptionem huius ſacramenti, vel niſi ex aliquo voto ipſius; vel per ſe ipſum, ſicut adulti; vel voto Eccleſiæ, ſicut paruuli, ſicut ſuprà dictum eſt.* (q. 73. artic. 3.) *† Vnde ex efficacia virtutis ipſius eſt, quod etiam ex voto ipſius aliquis gratiam conſequatur, per quam ſpiritualiter viuificetur. Reſtat igitur, vt, cum ipſum ſacramentum realiter ſumitur, gratia augeatur, & vita ſpiritualis perficiatur. Aliter tamen, quàm per ſacramentum Confirmationis; in quo augetur & perficitur gratia ad perſiſtendum contra exteriores impugnationes inimicorum Chriſti. Per hoc autem ſacramentum augetur gratia, & perficitur ſpiritualis vita, ad hoc, quòd homo in ſeipſo perfectus exiſtat per coniunctionem ad Deum.*

AD *ſecundum dicendum, quòd hoc ſacramentum confert gratiam ſpiritualiter cum virtute charitatis. Vnde Damaſcen.* (Libro 4. orthod. fid. ca. 14. à med.) *† comparat hoc ſacramentum carboni, quem Iſaias vidit, Iſaiæ 6. Carbo enim lignum ſimplex non eſt, ſed vnitum igni: ita & panis communionis non ſimplex panis eſt, ſed vnitus diuinitati. Sicut Gregor.* (Homil. 30. in Euang. non longe à prin.) *† dicit in Homil. Penteco. Amor Dei non eſt otioſus: magna enim operatur, ſi eſt. Et ideò per hoc ſacramentum, quantum eſt ex ſui virtute, non ſolùm habitus gratiæ & virtutis confertur, ſed etiam excitatur in actum, ſecundum illud 2. Corinth. 5. Charitas Chriſti vrget nos. Et inde eſt, quòd ex virtute huius ſacramenti anima ſpiritualiter reficitur per hoc, quòd anima ſpiritualiter delectatur, & quodammodo inebriatur dulcedine bonitatis diuinæ, ſecundum illud Cant. 5. Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſsimi.*

AD *tertium dicendum; quòd, quia ſacramenta operantur ſalutem, quam ſignificant: ideò ſecundum quandam aſsimilationem dicitur, quòd in hoc ſacramento corpus offertur pro ſalute corporis, & ſanguis pro ſalute animæ; quamuis vtrumque ad ſalutem vtriuſque operetur, cùm ſub vtroque totus ſit Chriſtus: vt ſuprà dictũ eſt.* (q. 76. artic. 1. & 2.) *† Et licèt corpus non ſit immediatũ ſubiectum gratiæ, ex animo tamẽ redundat effectus gratiæ ad corpus, dum in præſenti membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Deo (vt habetur Roma. 6.) & in futuro corpus noſtrum ſortietur incorruptionem, & gloriam animæ.*

A

COMMENTARIVS.

TItulus huius articuli de gratia ſanctificante, quæ à charitate non ſeparatur, intelligendus eſt, vt ex communi vſu huius vocis, maximè præſenti materia, & fine corporis articuli, ſatis conſtat. Quoniam verò gratia ſanctificans in primam & ſecundam diuidi ſolet, ſeu in eam, quæ datur, cùm primò infunditur, vel in augmentum eius, in præſente quæſtione abſtractè & præcisè ſumitur gratia pro quocunque gradu eius. Et hoc ſenſu reſpondet Diuus Thomas ſacramentum Euchariſtiæ dare gratiam dignè ſumentibus. (Concluſio S. Thomæ, Euchariſtiam dare gratiam dignè ſumẽtibus.) Quam aſſertionem probat quatuor optimis rationibus, quæ ſupponunt quidem inſtitutionem & promiſſionem Chriſti, ex qua B tota hæc efficacia pendet: declarant autem, quam fuerit conueniens, hæc efficacia, quàmque accommodata & quaſi connaturalis huic ſacramento, tam ratione rei contentæ, quam ratione rei repræſentatæ, quàm denique ratione ſignorum ſenſibilium, ſub quibus hoc ſacramentum perficitur, ad vſumque applicatur. Prima ergo ratio, & ſecunda in hoc fundantur, quòd Chriſtus hic contentus, & paſſio eius in hoc myſterio repræſentata, eſt primum atque efficaciſſimum principium gratiæ. Contra quas rationes obiici poteſt, (Obiectio.) quia, ſi efficaces ſunt, ex eis concludi poteſt, hoc ſacramentum per ſe & directè conferre gratiam primam, quia Chriſtus in hunc C mundum veniẽs, huiuſmodi primam gratiam contulit hominibus per paſſionem ſuam: ergo etiam ſacramentaliter veniens eandem gratiam conferet. Item, ſimili ratione probatur, hoc myſterium non tantum dare gratiam, vt ſacramentum eſt, ſed etiam, vt eſt ſacrificium: quia repræſentatio paſſionis potiſſimùm fit in hoc myſterio, vt ſacrificium eſt. Reſpondetur, (Solutio.) his rationibus, vt dixi, ſolùm probari; eſſe in hoc ſacramento, quantum eſt ex parte rei contentæ & repræſentatæ, ſufficientem rationem, & fundamentum, vt illi data ſit efficacia ad ſpiritualem vitam hominibus conferendam: quia verò Chriſtus & paſſio eius eſt (vt ſic dicam) generalis fons gratiarum omnium, non poteſt ex hoc ſolo fundamento D colligi, & definiri modus gratiæ, quæ per hoc ſacramentum datur. Neque hoc Diuus Thomas intendit. Sed conſideranda vlteriùs eſt ſpecialis ratio, huius ſacramenti, in quo non venit Chriſtus ad nos redimendos, ſicut in propria ſpecie venit, ſed ad nos ſpiritualiter reficiendos & nutriendos; & ideò non oportet, vt ſacramentaliter veniens conferat primam gratiam per ſe loquendo, vt ſtatim art. 3. idem Diuus Thomas declarat. Quid verò de effectu ſacrificij dicendum ſit, infrà tractabitur; nunc breuiter negatur ſequela, loquendo propriè de effectu gratiæ ex opere operato: quia, nec paſſio Chriſti per ſe operatur gratiam huiuſmodi, donec applicetur; non E applicatur autem, quoad hunc effectum per ſacrificium vt ſic, ſed per ipſum ſacramentum. Atque ex his manet expoſita tertia ratio, quæ fundatur in ratione cibi, ſub qua hoc ſacramentum datur; & optima eſt ad explicandam proportionem, quæ eſt inter hoc ſacramentum, & effectum proprium eius, qui eſt nutritio ſpiritualis vitæ; & ita hac potiſſimum ratione vtuntur Concilium Florentinum & Tridentinum. Et hæc congruentia optimè confirmatur quarta ratione, fundata in propria natura ſpecierum panis & vini, quæ ſunt res, quæ ex plurimorum granorum vnione, ſeu coniunctione coaleſcunt. De qua re nonnulla ex Auguſt. & Cypriano ſuprà adduximus, cùm ageremus de materia remota huius ſacramenti.

In ſolutione ad primam indicat Diuus Thomas quæſtio-

quæſtionem, an concluſio poſita, de prima vel ſecunda gratia intelligenda ſit; & ſignificat de vtraq; veram eſſe: nam hoc (inquit) ſacramentum realiter ſumptum per ſe confert gratiæ augmentum, & perficit ſpiritualem vitam, quam ſupponit. Primam autem gratiam non ita confert per ſe loquendo, quia ſupponit illam; tamen de ſe efficax eſt illius: imò nulla prima gratia datur, niſi ex voto huius ſacramenti: quod ad efficaciam illius maximè attinet. Hæc in ſumma Diuus Thomas. In qua doctrina id, quod vltimo loco dicitur, maximam difficultatem habet: quia ex eo ſequi videtur, hoc ſacramentum eſſe per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, eſſeque medium ad ſalutem neceſſarium, quod in ſuperioribus improbatum eſt. Sed, vt in ſuperioribus etiam ſignificaui, in huiuſmodi locutionibus de hoc ſacramento cauenda eſt maximè æquiuocatio, quam hic etiam Caietanus rectè declarauit: aliud eſt enim loqui de hoc ſacramento, ratione rei in ipſo contentæ, & omnium, quæ illi ſecundum ſe conueniunt; aliud verò ſecundum propriam rationem & vſum huius ſacramenti. Priori modo attribuuntur huic ſacramento, quæ Chriſto Domino ſecundum ſe conueniunt, & hoc modo rectè dicitur, eſſe de ſe efficax primæ gratiæ; & ab illo manare omnem gratiam, & omnem primam gratiam dari aliquo modo per votum huius ſacramenti, id eſt, per affectum ad Chriſtum, & deſiderium vnionis cum ipſo: tamen hoc ſenſu & modo non loquimur formaliter de hoc ſacramento, ſed materialiter, vel (vt ita dicam) per quandam communicationem idiomatum: nam, quia hoc ſacramentum eſt corpus Chriſti, ideò, quæ conueniunt corpori Chriſti, dicuntur de hoc ſacramento, non tamen ratione propriæ inſtitutionis, nec ratione vſus ſacramentalis eius, ſed tantùm ratione rei contentæ, ſeu incluſæ. Alio autem modo conuenit per ſe huic ſacramento, conferre augmentum gratiæ: quia eſt vitalis cibus hominum ſpiritualiter viuentium, vt partim hic, partim artic. 3. Diuus Thomas explicuit; & bene Durand. in 3. diſtinct. 9. quæſt. 4. ad primum, & huiuſmodi effectus propriè & formaliter tribuitur huic ſacramento: nam eſt proprius effectus ſacramentalis eius: ſic autem nec prima gratia per ſe loquendo, neque effectus gratiæ aliorum ſacramentorum tribui poteſt huic ſacramento, aut voto eius ſecundum proprium vſum ſacramentalem illius; & hoc modo procedunt, quæ ſuprà tradidimus, tractando de neceſſitate huius ſacramenti. Dices; ergo æquiuocè loquitur Diuus Thomas de hoc ſacramento in hac ſolutione. Reſpondetur, non eſſe propriè æquiuocationem, ſed virtualem quandam argumentationem: nam ex efficacia Chriſti hic contenti ſecundum ſe, colligit Diuus Thomas efficaciam ſacramentalem eiuſdem Chriſti, quatenus hic ſacramentaliter continetur ac ſumitur: nam, cùm ex ſe habeat virtutem ad omnem gratiam conferendam, rectè colligitur, multò magis habere virtutem ad conferendam per ſacramentalem vſum huius ſacramenti gratiam tali ſigno & vſui accommodatam. De differentia autem, quam D. Thom. ponit inter effectum ſacramenti Euchariſtiæ & Confirmationis, ſatis eſt dictum ſuprà.

Qua ratione intelligẽdus ſit D. Thom. dicens, Euchariſtiam conferre primam gratiã.

In ſolutione ad ſecundum addit Diuus Thomas, hoc ſacramentum non ſolùm perficere habitus gratiæ & charitatis, ſed etiam actualem gratiam, & ſpiritus delectationem ac ſuauitatem dare: quod non aliter probat, niſi quia amor Dei magna operatur, ſi adeſt; & ideò, cùm hoc ſacramentum perficiat charitatem, de ſe etiam excitabit ad actualem amorem:

Effectus Euchariſtiæ.

A Quæ ratio, ſi efficax eſt, idem probat de omnibus ſacramentis, quæ virtutem habent ad gratiam & charitatem augendam, niſi dicamus, eſſe in hoc ſpecialem rationem; tum, quia per ſe primò inſtitutum eſt ad charitatem nutriendam & augendam; tum etiam, quia, cum detur per modum cibi & potus, ex propria ſua ratione poſtulat, vt ſpiritualem delectationem & fructum afferat; & hoc inſinuauit Diuus Thomas in fine ſolutionis, accommodans verba illa Canticor. 5. *Comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſsimi.*

In ſolutione ad 3. addit D. Thomas, hunc effectum gratiæ, quem Euahariſtia habet in anima, aliquo modo in corpus redundare, vel in hac vita, in B qua corpus efficitur organum animæ ad opera iuſtitiæ perficienda; vel in futura, in qua corpus gloriam animæ participat; de qua re propriam diſputationem ſtatim inſtituemus.

ARTICVLVS II.

Vtrùm effectus huius ſacramenti ſit adeptio gloriæ.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd effectus huius ſacramenti non ſit adeptio gloriæ: effectus enim proportionatur ſuæ cauſæ: Sed hoc ſacramentum competit viatoribus, vnde & viaticum dicitur: Cùm igitur viatores nondum ſint capaces gloriæ, videtur, quòd hoc ſacramentum non cauſet adeptionem gloriæ.

Inf. q. 80. art. 2. ad 1. & 10. an. 6.

C *2. Præterea, Poſita cauſa ſufficienti, ponitur effectus. Sed multi accipiunt hoc ſacramentum, qui nunquam peruenient ad gloriam: vt patet per Auguſt. * 21. de Ciuit. Dei. Non ergo hoc ſacramentum eſt cauſa adeptionis gloriæ.*

Lib. 21. c. 25. in fi. to. 5.

3. Præterea, Maius non efficitur à minori, quia nihil agit vltra ſuam ſpeciem. Sed minus eſt, accipere Chriſtum ſub ſpecie aliena, quod fit in hoc ſacramento, quàm frui eo in ſpecie propria, quod pertinet ad gloriam. Ergo hoc ſacramentum non cauſat adeptionem gloriæ.

SED *contra eſt, quod dicitur Ioan. 6. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Sed vita æterna, eſt vita gloriæ. Ergo effectus huius ſacramenti eſt adeptio gloriæ.*

RESPONDEO *dicendum, quod in hoc ſacramento poteſt conſiderari, & id, ex quo habet effectum; ſcilicet, ipſe* D *Chriſtus contentus, & paſſio eius repræſentata; & id, per quod habet effectum, ſcilicet, vſus ſacramenti; & ſpecies eius. Et quantum ad vtrumque competit huic ſacramento, quod cauſet adeptionem vitæ æternæ. Nam ipſe Chriſtus per ſuam paſſionem aperuit nobis aditum vitæ æternæ, ſecundum illud Hebr. 9. Noui teſtamenti mediator eſt, vt morte intercedente, quo vocati ſunt, accipiant repromiſsionem æternæ hæreditatis. Vnde & in forma huius ſacramenti dicitur; Hic eſt calix ſanguinis mei, noui & æterni teſtamenti. Similiter etiam refectio cibi ſpiritualis, & vnitas ſignificata per ſpecies panis & vini, habentur quidem in præſenti, ſed imperfectè; perfectè autem in ſtatu gloriæ. Vnde Auguſtinus * dicit ſuper illud Ioan. 6. Caro mea verè eſt cibus; Cùm cibo & potu id appetant homines, vt non eſuriant, neque ſi-* E *tiant, hoc veraciter non præſtat, niſi iſte cibus & potus, qui eos, à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit in ſocietate Sanctorum, vbi pax erit, & vnitas plena atque perfecta.*

Tracta. 26 in Euang. non multum remotè à fin. tom. 9.

AD *primum ergo dicendum, quod ſicut paſſio Chriſti, in cuius virtute hoc ſacramentum operatur, eſt quidem cauſa ſufficiens gloriæ, non tamen ita, quod ſtatim per ipſam introducamur in gloriam, ſed oportet, vt priùs ſimul compatiamur, vt poſteà ſimul glorificemur (ſicut dicitur Romano. 8.) ita hoc ſacramentum non ſtatim nos in gloriam introducit, ſed dat nobis virtutem perueniendi ad gloriam, & ideò viaticum dicitur. In cuius figuram legitur 3. Regum 19. quòd Elias comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, vſque ad montem Dei Oreb.*

A D *ſecundum dicendum, quòd ſicut paßio Chriſti non habet ſuum effectum in his, qui ſe ad eam non habent, vt debent: ita per hoc ſacramentum non adipiſcuntur gloriam, qui indecenter ipſum ſuſcipiunt. Vnde Auguſtinus * dicit ſuper Ioan. exponens illa verba: Aliud eſt ſacramentum, & aliud virtus ſacramenti: Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur. Panem ergo cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate. Vnde non eſt mirum, ſi illi, qui innocentiam non ſeruant, effectum huius ſacramenti non conſequantur.*

Tracta. 26. in Ioan. parum à med. to. 9. & gloſſ. ord. ſuper illud 1. Corinth. 11. probet.

A D *tertium dicendum, quòd hoc, quòd Chriſtus ſub aliena ſpecie ſumitur, pertinet ad rationem ſacramenti, quod inſtrumentaliter agit. Nihil autem prohibet, cauſam inſtrumentalem producere potiorem effectum, vt ex ſuprà dictis *patet.*

q. 77 artic. 3. ad 3. argum.

COMMENTARIVS.

IN hoc articulo, ſi res attentè conſideretur, non declaratur nouus effectus huius ſacramenti diſtinctus ab eo, qui articulo præcedente poſitus eſt, & ab illo, quem art. 6. D. Thomas docet: conſtat enim, ſacramentum hoc non conferre gloriam immediatè, ſed gratia, per quam anima in ſe ipſa perficiatur, gloria verò in futura vita danda reſeruetur; ſolùm ergo adeptio gloriæ poteſt tribui huic ſacramento in ſemine & radice; vel quia conferendo gratiam dat ius ad gloriam, quod ſuo modo commune eſt omnibus ſacramentis; vel quia non ſolùm dat gratiam, ſed etiam dat ſpeciale auxilium ad perſeuerandum in illa, vt dicitur art. 6. gratiæ enim vſque in finem conſeruatæ debetur gloria; & ideò ſpecialiter hic effectus huic ſacramento tribuitur; & ita ſunt faciles rationes D. Thomæ & ſolutiones argumentorum. In quarum prima ſatis apertè prædictum ſenſum D. Thomas exponit.

ARTICVLVS III.

Vtrùm effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis.

4 d. 9 arti. 3. q. 2 cot. fi. & d. 12. q. 2. art. 2. q. 2.

AD *tertium ſic proceditur. Videtur, quòd effectus huius ſacramenti ſit remißio peccati mortalis; dicitur enim in quadam Collecta; Sit hoc ſacramentum ablutio ſcelerum. Sed ſcelera dicuntur peccata mortalia. Ergo per hoc ſacramentum peccata mortalia abluuntur.*

*2. Præterea, Hoc ſacramentum agit in virtute paßionis Chriſti, ſicut & baptiſmus. Sed per baptiſmum dimittuntur peccata mortalia, vt ſuprà * dictum eſt. Ergo & per hoc ſacramẽtum; præſertim, cum in forma huius ſacramenti dicatur; Qui pro multis effundetur in remißionem peccatorum.*

q. 69. art. 1.

*3. Præterea, Per hoc ſacramentum gratia confertur, vt dictum eſt. * Sed per gratiam iuſtificatur homo à peccatis mortalibus, ſecundum illud Rom. 3. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius. Ergo per hoc ſacramentum remittuntur peccata mortalia.*

Art. 1. huius quæſt.

S E D *contra eſt, quod dicitur 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit. Dicit autem Gloſ. ibidem, quòd ille manducat & bibit indignè, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat; & talis manducat, & bibit ſibi iudicium, * id eſt, damnationem. Ergo ille, qui eſt in peccato mortali, per hoc, quòd accipit hoc ſacramentum, magis accumulat ſibi peccatum, quàm remißionem ſui peccati conſequatur.*

Gloſ. interlinear. ibi.

R E S P O N D E O *dicendum, quòd virtus huius ſacramenti poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ſecundum ſe; & ſic hoc ſacramentum habet virtutem ad remittendum quæcunque peccata ex paßione Chriſti, quæ eſt fons & cauſa remißionis peccatorum.*

Alio modo poteſt conſiderari per comparationem ad eum, qui recipit hoc ſacramentum prout in eo inuenitur, vel non inuenitur impedimentum percipiendi huius ſacramenti effectum. Quicunque autem habet conſcientiam peccati mortalis, habet in ſe impedimentum percipiendi effectum huius ſacramenti, eò quod non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti; tum quia non viuit ſpiritualiter, & ita non debet ſpirituale nutrimentum ſuſcipere, quod non eſt niſi viuentis: tum quia non poteſt vniri Chriſto (quod ſit per hoc ſacramentum) dum eſt in affectu peccandi mortaliter. Et ideò, vt dicitur in lib. † de Eccleſiaſticis dogmatib. ſi mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quàm purificetur. Vnde hoc ſacramentum in eo, qui ipſum percipit in conſcientia peccati mortalis, non operatur remißionem peccatorum. Poteſt tamen hoc ſacramentum operari remißionem peccati dupliciter. Vno modo non perceptum actu, ſed voto, ſicut cùm quis primo iuſtificatur à peccato: Alio modo etiam perceptum ab eo, qui eſt in peccato mortali, cuius conſcientiam, & affectum non habet. Fortè enim primò, non fuit ſufficienter contritus: ſed deuotè & reuerenter accedens, conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remißionem peccati.

C. 53 parum à princ. to. 3. inter opera Auguſt.

A D *primum ergo dicendum, quòd petimus, vt hoc ſacramentum ſit ablutio ſcelerum, vel eorum, quorum conſcientiam non habemus (ſecundum illud Pſal. 18. Ab occultis meis munda me Domine) vel, vt contritio in nobis perficiatur ad ſcelerum remißionem; vel etiam, vt nobis robur detur ad ſcelera vitanda.*

A D *ſecundum dicendum, quòd baptiſmus eſt ſpiritualis generatio, quæ eſt mutatio de non eſſe ſpirituali in eſſe ſpirituale, & datur per modum ablutionis. Et ideò, quantum ad vtrumque non inconuenienter accedit ad baptiſmum, qui habet conſcientiam peccati mortalis. Sed per hoc ſacramentum homo ſumit in ſe Chriſtum per modum ſpiritualis nutrimenti; quod non competit mortuo in peccatis. Et ideò non eſt ſimilis ratio.*

A D *tertium dicendum, quòd gratia eſt ſufficiens cauſa remißionis peccati mortalis, non tamen actu remittit peccatum mortale, niſi cùm primò datur peccatori. Sic autem non datur in hoc ſacramento. Vnde ratio non ſequitur.*

COMMENTARIVS.

PRæcipua aſſertio Diui Thomæ in hoc articulo eſt, hoc ſacramentum non remittere peccatum mortale ei, qui ad illud ſuſcipiendum accedit cum conſcientia peccati mortalis. Ad intelligendum autem ſenſum D. Thomæ, oportet declarare, quid ſit accedere cum conſcientia peccati mortalis. Aliqui enim exiſtimant, accedere cum conſcientia mortalis peccati, nihil aliud eſſe, quam accedere cum affectu actuali, vel virtuali ad peccatum mortale. Quæ expoſitio fundari poteſt in textu D. Thomę: nam probat prædictam concluſionem hac ratione: *Quia non poteſt vniri Chriſto (quod ſit per hoc ſacramentum) qui eſt in affectu peccandi mortaliter; & ideò, vt dicitur in lib. de Eccleſiaſt. Dogmat. ſi mens in actu peccandi eſt, grauatur magis Euchariſtiæ perceptione, quam purificetur.* Vnde concludit; *Hoc ſacramentum in eo, qui ipſum percipit in conſcientia peccati mortalis, non operatur remißionem peccati:* ergo iuxta mentem D. Thomæ idem ſunt accedere cum conſcientia, & cum affectu peccati, vel ſaltem vnum aliud includit: alioqui non rectè argumentatur. Nihilominùs dicendum eſt, aliud eſſe, accedere cum conſcientia, aliud cum affectu peccati, vt rectè docuit Caiet. hic; & expreſsè colligitur ex ſolutione ad 2. vbi D. Thom. dicit, poſſe aliquem accedere ad baptiſmum, habentem conſcientiam peccati mortalis; & tamen non indignè accedere, nec ponere obicem: impoſſibile autem eſt, accedere cum affectu ad peccatum mortale, & non indignè accedere: imò, ſi quis habet conſcientiam peccati mortalis, non ſatis eſt, vt non habeat affectum ad tale peccatum, ſed neceſſe eſt, vt accedat cum aliqua deteſtatione eius, vt non ponat obicem baptiſmi ſacramento, vt in ſuperioribus

Concl. Diui Thomæ per Euchariſtiã non remitti peccatum mortale ei, qui accepit cum conſcientia talis peccati.

Aliud eſſe accedere cũ conſcientia peccati, aliud cum affectu ad peccatum.

bus demonſtratum eſt contra Caietanum, qui etiam hic oppoſitum indicat: ergo habere conſcientiam peccati iuxta mentem D. Th. nō eſt habere affectum peccati; ſed eſt accedere cum ſcientia & cognitione proprij peccati mortalis priùs commiſſi, & adhuc perſeuerantis, quoad maculam & reatum in anima ob defectum doloris ſeu deteſtationis ſufficientis ad expulſionem eius, quo modo accedit cum cōſcientia peccati, etiam ille, qui accedit cum attritione cognita, quia accedit iudicans ſe adhuc eſſe in peccato. Et confirmatur hæc expoſitio primò, ex vi, & proprietate ipſius nominis *conſcientiæ*, quòd non affectū, ſed ſcientiam & dictamen practicum ſignificat. Secundò, quia hoc modo eſt vera & facilis differentia, quam D. Thom. ponit inter baptiſmum & Euchariſtiam, quæ alia ratione intelligi non poſſet; ſcil. quod Euchariſtia interdum poteſt hominem iuſtificare, dummodo conſcientiam & affectum peccati excludat; baptiſmus autem vt iuſtificet, non neceſſe eſt, vt excludat conſcientiam, ſed ſatis eſt, quod affectum peccati excludat, non tantum negatiuè, ſed etiā contrariè per aliqualem deteſtationem, vt dixi. Tertiò, quia D. Thom. in prima ratione probat ſuam aſſertionem: quia non eſt conueniens ſuſceptor huius ſacramenti, qui ſpiritualiter non viuit: nō viuit autem ſpiritualiter quicunque habet conſcientiam peccati mortalis, quãuis non habeat affectum eius. Tādem, id expreſsè expoſuit D. Th. infrà q. 80. ar. 4. ad 5. vbi, vt aliquis dicatur, accedere ſine conſcientia peccati, non ſolum requirit, vt accedat ſine affectu, aut cum aliquali deteſtatione peccati, ſed etiam vt accedat cum inculpabili ignorantia ſui peccati, exiſtimans in ſimili, quòd verè contritus accedit.

Neque contra hanc expoſitionem obſtat modus loquendi D. Th. in ſecunda ratione: ſupponit enim ex priori ratione, eum, qui ad hoc ſacramentum accedit cum conſcientia peccati mortalis, hoc ipſo accedere cum actuali affectu peccati: quia in eo ipſo, quod ita vult accedere, actualiter peccat; & ideò in præſente materia cōfundit illa duo, accedere cū conſcientia, & cum affectu peccati. Ex hac ergo expoſitione ſequitur, iuxta mentem D. Tho. nullum, qui in peccato mortali exiſtit, conſequi illius remiſſionem per hoc ſacramentum, ſi abſq; illius contritione accedat, aut vera, aut ſaltem inuincibiliter exiſtimata. Addit verò D. Thom. in fine art. poſteriorem concluſionem; poſſe interdum per hoc ſacramētum remitti peccatum mortale, ſi quis reuerenter illud ſumat in ſtatu peccati mortalis, de quo non ſatis in re ipſa conteritur, quamuis (inculpabiliter tamen) exiſtimet, ſe eſſe contritum; *tunc enim*, inquit, *conſequetur per hoc ſacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remiſſionem peccati.* Vbi non intelligendum, contritionem intrinſecè perfici per mutationem ipſius actus, quæ in eodem inſtante fieri non poteſt, ſed per infuſionem habitus gratiæ, vel charitatis, vt in ſuperioribus dictum eſt. Hanc verò concluſionem D. Thomas non probat, quia ſupponit, facilè poſſe à ſimili probari ex dictis in artic. 1. & in hoc eodem articulo, in quo D. Thom. repetit diſtinctionem ibi declaratam de hoc ſacramento ſecundum ſe, ſeu ratione rei contentæ in ipſo: ratione cuius ait eſſe ex ſe ſufficiens ad remittenda omnia peccata, & illa de facto remittere in voto ſuſceptum, quæ omnia neceſſario intelligenda ſunt iuxta ſenſum ibi declaratum, ſcilicet, quòd tribuantur huic ſacramento per communicationem idiomatum, ratione Chriſti in ipſo cōtenti. Hinc verò ſatis probabiliter colligitur, cùm Chriſtus ſecundum ſe ſit efficax ad remittendum peccatum, etiam in hoc ſacra-

A mento habere eandem efficaciam, ſi ex parte ſuſcipientis non ſit impedimentum; cuiuſmodi nullum eſt in eo, qui abſque conſcientia, & cum deteſtatione peccati, reuerenter communicat.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm per hoc ſacramentum remittantur peccata venialia.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramentum non remittantur peccata venialia. Hoc enim ſacramentum, vt Auguſt. * *dicit ſuper Ioan. eſt ſacramentum charitatis. Sed venialia peccata non contrariantur charitati: vt in ſecunda parte* * *habitum eſt. Cùm ergo contrarium tollatur per ſuum contrarium, videtur, quòd peccata venialia per hoc ſacramentum non remittantur.*

Inf. q. 87. art. 5 cor. & 4. d. 12. q. 2. arti. 1. q. 1. cor. & artic. 2. q. 1. per totum.

Tracta. 26. in Ioan. à med. tomo 9. Et refertur de Conſec. d. 2. c. Hoc ſacramentum.

1. 2. q. 88. art. 1. & 2.

B *2. Prætereà, Si peccata venialia per hoc ſacramentum remittuntur, qua ratione remittitur vnum, remittuntur & omnia. Sed non videtur, quòd omnia remittantur, quia ſic frequenter aliquis eſſet abſque omni peccato veniali, contra id, quod dicitur 1. Ioan. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Non ergo per hoc ſacramentum remittitur aliquod peccatum veniale.*

3. Præterea, Contraria mutuò ſe expellunt. Sed peccata venialia non prohibent à perceptione huius ſacramenti, dicit enim Auguſtinus * *ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt; Innocentiam, inquit, ad altare apportate, peccata, etſi ſint quotidiana, non* C *ſint mortifera. Ergo neque peccata venialia per hoc ſacramentum tolluntur.*

Tracta. 26 in Ioan. parum à med. to. 9.

SED *contra eſt, quod Innoc. III.* * *dicit, quòd hoc ſacramentum venialia delet, & cauet mortalia.*

In libro 4. de ſacro myſterio altaris, c. 44. ante me.

RESPONDEO *dicendum, quòd in hoc ſacramento duo poſſunt conſiderari; ſcilicet, ipſum ſacramentum, & res ſacramenti. Et ex vtroque apparet, quòd hoc ſacramentum habet virtutem ad remiſſionem venialium peccatorum. Nam hoc ſacramentum ſumitur ſub ſpecie cibi nutrientis. Nutrimentum autem cibi eſt neceſſarium corpori ad reſtaurandum id, quod quotidie deperditur per actionem caloris naturalis. Spiritualiter autem quotidie aliquid in nobis deperditur ex calore concupiſcentiæ per peccata venialia, quæ diminuunt feruorem charitatis, vt in ſecunda parte* * *habitum* D *eſt. Et ideò competit huic ſacramento, vt remittat peccata venialia. Vnde & Ambroſius* * *dicit in libro de ſacramentis, quòd iſte panis quotidianus ſumitur in remedium quotidianæ infirmitatis. Res autem huius ſacramenti eſt charitas, non ſolùm quantum ad habitum, ſed etiam quantum ad actum, qui excitatur in hoc ſacramento, per quod peccata venialia ſoluuntur. Vnde manifeſtum eſt, quòd virtute huius ſacramenti remittuntur peccata venialia.*

2. 2 q. 24. artic. 10.

Lib. 5. ca. 4. à med. tom. 4.

AD *primum ergo dicendum, quòd peccata venialia, etſi non contrariantur charitati, quantum ad habitum, contrariantur tamen ei, quantum ad feruorem actus, qui excitatur per hoc ſacramentum, ratione cuius peccata venialia tolluntur.*

E AD *ſecundum dicendum, quòd illud verbum non eſt intelligendum, quin aliqua hora poſſit homo eſſe abſque omni reatu peccati venialis; ſed quia vitam iſtam Sancti non ducunt ſine peccatis venialibus.*

AD *tertium dicendum, quod maior eſt virtus charitatis, cuius eſt hoc ſacramentum, quàm venialium peccatorum. Nam charitas tollit per ſuum actum peccata venialia, quæ tamen non poſſunt totaliter impedire actum charitatis. Et eadem ratio eſt de hoc ſacramento.*

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Thomas, Euchariſtiam remittere venialia peccata, & aſſignans duplicem rationem huius veritatis, duplicem modum inſinuat, quo fieri poteſt hic effectus. Vnus eſt, immediatè conferendo ex opere operato remiſſionem peccati venialis,

venialis, abſque mutatione actualis diſpoſitionis in homine exiſtentis, ſicut articulo præcedente dicebamus, interdùm remitti peccatum mortale per hoc ſacramentum. Secundus modus eſſe poteſt mediatus, nimirum, ſi ratione ſacramenti fiat actualis immutatio in homine, qua perficiatur talis actus charitatis, quo expellantur venialia peccata. D. Tho. ergo vtrumq; modum docere videtur. Et primum probat in prima ratione ex ipſo ſigno ſenſibili talis ſacramenti, quod in cibo & potu confertur: nam proprium eſt cibi inſtaurare, quod per actionem caloris deperditur: per calorem autē fomitis quodammodò imminuitur virtus charitatis, non in ſe ipſa, ſed propter adiuncta impedimenta venialium peccatorum: hæc ergo tolluntur virtute huius ſpiritualis cibi & potus. Secundum autem modum probat ſecunda ratione; quia hoc ſacramentum habet ex ſe vim excitandi actualem feruorem charitatis; & ideò hoc etiam modo poteſt tollere venialia peccata. Et iuxta hæc facilis eſt ſolutio ad 1. vbi D. Tho. ait peccata venialia impedire feruorem charitatis, qui excitatur per hoc ſacramentum; & ideò per illud tolluntur: hęc enim verba poſſunt ad vtrumque dictum ſenſum accommodari; ſcilicet, quòd hoc ſacramentum tollit peccatum veniale, excitando feruentem actum charitatis illi repugnantem, vel è contrario, quòd remittit peccata venialia, vt ipſa charitas expedita ſit ad feruenter operandum. Vnde falsò aliqui tribuunt D. Thom. quòd aſſerat per hoc ſacramentum non remitti peccatum veniale, niſi mediante actu charitatis formaliter illi repugnante; hoc enim D. Thom. nunquam dixit, neq; verum eſt, vt in diſputatione ſequente oſtendetur.

Explicatur ſolutio ad 2.

In ſolutione ad ſecundum D. Thomas indicat, per hoc ſacramentum non remitti aliquod peccatum veniale, quin remittantur omnia: hoc etiam in argumento ſumpſerat; & id tacitè concedit: nam propterea reſpondet, poſſe hominem aliqua hora eſſe ſine vllo peccato veniali, quamuis non poſſit totam vitam ſine venialibus peccatis tranſigere. Sed non eſt hoc intelligēdum vniuerſaliter, ſed permiſſiuè tantùm: itaque poteſt hoc ſacramentum remittere omnia venialia, & hoc intendit Diuus Thomas in reſponſione ſua: non eſt tamen neceſſe, vt, quandocunque aliqua remittit, remittat omnia; quia poteſt homo obicem ponere quorundam remiſſioni, & non aliorum; vt latiùs in materia de Pœnitentia dicturi ſumus.

ARTICVLVS V.

Vtrùm per hoc ſacramentum tota pœna peccati remittatur.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramētum tota pœna peccati remittatur. Homo enim per hoc ſacramentum ſuſcipit in ſe effectum paſſionis Chriſti, (vt dictum eſt) ſicut & per baptiſmum. Sed per baptiſmum percipit homo remiſſionem omnis pœnæ, virtute paſſionis Chriſti, quæ ſufficienter ſatisfecit pro omnibus peccatis, vt ex ſuprà dictis † patet. Ergo videtur, quòd per hoc ſacramentum homini remittatur totus reatus pœnæ.*

4. diſt 1. q. 4 art. 1. q. 2. ad 3. & d. 12. q. 2. art. 2 q. 3. art. 1. & 2. q. 69. art. 2.

2. Prætereà, Alexander Papa dicit, † Nihil in ſacrificiis maius eſſe poteſt, quàm corpus & ſanguis Chriſti. Sed per ſacrificia veteris legis, homo ſatisfaciebat pro peccatis ſuis; dicitur enim Leuit. 4. & 5. Si peccauerit homo, offert hoc, vel illud pro peccato ſuo, & remittetur ei. Ergo multò magis hoc ſacramentum valet ad remiſſionem omnis pœnæ.

Alexan. 1. in epiſt ad omnes orthod. poſt med. illius.

3. Prætereà, Conſtat, quòd per hoc ſacramentum aliquid de reatu pœnæ dimittitur, vnde & in ſatisfactionem, aliquibus iniungitur, quod pro ſe Miſſas faciant celebrari. Sed qua ratione vna pars pœnæ dimittitur, eadē ratione & alia, cùm A *virtus Chriſti, quæ in hoc ſacramento continetur, ſit infinita. Ergo videtur, quòd per hoc ſacramentum tota pœna tollatur.*

SED *contra eſt, quod ſecundum hoc non eſſet homini alia pœna iniungenda, ſicut nec baptizato iniungitur.*

RESPONDEO *dicendum, quòd hoc ſacramentum ſimul eſt ſacrificium & ſacramentum. Sed rationem ſacrificij habet, in quantum offertur; rationem autem ſacramenti, in quantum ſumitur. Et ideò effectum ſacramenti habet in eo, qui ſumit; effectum autem ſacrificij in eo, qui offert, vel in his, pro quibus offertur. Si igitur conſideretur vt ſacramentum, habet effectum dupliciter. Vno modo, directè ex vi ſacramenti; alio modo, quaſi ex quadam concomitantia, ſicut & circa continentiam ſacramenti dictum eſt. † Ex vi* Quæſt 76. art. 1. & 2. B *quidem ſacramenti directè habet illum effectum, ad quem eſt inſtitutum. Non eſt autem inſtitutum ad ſatisfaciendum, ſed ad ſpiritualiter nutriendum per vnionem ad Chriſtum & ad membra eius, ſicut & nutrimētum vnitur nutrito. Sed quia hæc vnitas fit per charitatem, ex cuius feruore aliquis conſequitur remiſſionem non ſolùm culpæ, ſed etiam pœnæ; inde eſt, quòd ex conſequenti per quandam concomitantiam ad principalem effectum homo conſequitur remiſſionem pœnæ, non quidem totius, ſed ſecundum modum ſuæ deuotionis, & feruoris. In quantum verò eſt ſacrificium, habet vim ſatisfactiuam. Sed in ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis. Vnde Dominus dicit, Lucæ 21. de vidua, quæ obtulit duo æra, quòd plus omnibus miſit. Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate ſufficiat ad ſatis-* C *faciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna.*

AD *primum ergo dicendum, quod ſacramentum baptiſmi directè ordinatur ad remiſſionem pœnæ, & culpæ, non autem Euchariſtia; quia baptiſmus datur homini, quaſi commorienti Chriſto; Euchariſtia autem, quaſi nutriendo & perficiendo per Chriſtum: Vnde non eſt ſimilis ratio.*

AD *ſecundum dicendum, quod alia ſacrificia & oblationes non operabantur remiſſionem totius pœnæ, neque quantum ad quantitatem oblati, ſicut hoc ſacrificium; neque quantum ad deuotionem hominis, ex qua contingit, quòd etiam hic non tollitur tota pœna.*

AD *tertium dicendum, quod hoc, quòd tollitur pars pœnæ, & non tota pœna per hoc ſacramentum, non contingit ex* D *defectu virtutis Chriſti, ſed ex defectu deuotionis humanæ.*

COMMENTARIVS.

SVmma doctrinæ Diui Thomæ in hoc articulo eſt, Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt, non remittere pœnam directè, & ex opere operato, ſed ſolum indirectè & concomitanter; quatenus, excitat actum charitatis, per quem remittitur hæc pœna, non ſemper tota, ſed iuxta quantitatem & feruorem ipſius charitatis; at verò in quantum ſacrificium eſt, *remittit* (inquit) *pœnam offerentibus, vel pro quibus offertur; non tamen ſemper totam, ſed iuxta eorum deuotionem & diſpoſitionem.* Quæ poſterior pars ſolùm eſt hic aduertenda, & notanda: nam inferiùs in ma- E teria de ſacrificio ex profeſſo diſputanda eſt, vbi examinabuntur etiam, quæ hic Caietanus notat. Circa priorem verò partem ſolum eſt aduertendum, longè diuerſo modo loqui Diuum Thomam hic de hoc effectu remittendi pœnam, quàm præcedenti articulo locutus fuerat de remiſſione venialis culpæ: ibi enim ſimpliciter docuit, hoc ſacramentum remittere venialia peccata directè & ex opere operato: hic autem ſimpliciter hoc negat: quia ſolùm mediante actu hominis communicantis fieri putat huiuſmodi remiſſionem. Ratio autem differentiæ reddi poteſt, & ab ipſo etiam Diuo Thoma indicatur; quia quælibet culpa, etiam venialis, repugnat aliquo modo perfectioni amicitiæ, & vnionis charitatis; & ideò

Concluſio D. Tho non remitti directè pœnam per Euchariſtiā ex opere operato, ſed indirectè & non totam, ſed iuxta qualitatem & feruorem charitatis.

Ratio cōcluſionis declaratur.

&ideò ſacramentum hoc, quod ad hanc vnionem perficiendam inſtitutum eſt, quamlibet culpam directè & virtute ſua deſtruit: reatus autem temporalis pœnæ non eſt contra perfectionem charitatis; & ideò non ita directè tollitur per hoc ſacramentum, ſed ſolùm per quandam concomitantiam, medio actu charitatis, quam in ſumente excitat, vt dictum eſt.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm per hoc ſacramentum præſeruetur homo à peccatis futuris.

4.d.12.q 2. art.3.q.2.ad 1.&d.45.q. 2.art.3.q.ad 3.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd per hoc ſacramẽtum nõ præſeruetur homo à peccatis futuris. Multi enim dignè ſumentes hoc ſacramentum poſteà in peccatum cadunt. Quod non accideret, ſi hoc ſacramentum præſeruatet à peccatis futuris. Non ergo effectus huius ſacramenti eſt, à peccatis futuris præſeruare.

Art.4.4. huius q.ad 3.

1.2.q.24.art. 11.

*2. Prætereà, Euchariſtia eſt ſacramentum charitatis, vt ſuprà * dictum eſt. Sed charitas non videtur præſeruare à peccatis, quia ſemel habita poteſt amitti per peccatum, vt in ſecunda parte * habitum eſt. Ergo videtur, quod nec hoc ſacramentum præſeruet hominem à peccato.*

3. Prætereà, Origo peccati in nobis eſt lex peccati, quæ eſt in membris noſtris, vt patet per Apoſt. Roma. 7. Sed mitigatio fomitis, qui eſt lex peccati, non ponitur effectus huius ſacramenti, ſed magis baptiſmi. Ergo præſeruare à peccatis futuris, non eſt effectus huius ſacramenti.

SED *contra eſt, quod Dominus dicit Ioan. 6. Hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt ſi quis ex ipſo manducauerit, non moriatur. Quod quidem manifeſtum eſt non intelligi de morte corporali. Ergo intelligitur, quod hoc ſacramentum præſeruet à morte ſpirituali, quæ eſt per peccatum.*

RESPONDEO *dicendum, quòd peccatum eſt quædam ſpiritualis mors animæ. Vnde hoc modo præſeruatur aliquis à peccato futuro, quo præſeruatur corpus à morte futura. Quod quidem fit dupliciter. Vno modo, in quantum natura hominis interius roboratur contra corruptiua: & ſic præſeruatur à morte per cibum & medicinam. Alio modo per hoc, quòd munitur contra exteriores impugnationes, & ſic præſeruatur per arma, quibus munitur corpus. Vtroque autem modo hoc ſacramentum præſeruat à peccato. Nam primo quidem per hoc, quòd Chriſto coniungit per gratiam, roborat ſpiritualem vitam hominis, tanquam ſpiritualis cibus & ſpiritualis medicina, ſecundum illud Pſal. 103. Panis cor hominis confirmat: & Auguſtinus * dicit ſuper Ioannem. Securus accede, panis eſt, non venenum. Alio modo, in quantum eſt quoddam ſignum paſſionis Chriſti, per quam victi ſunt dæmones, repellit omnem dæmonum impugnationem. Vnde Chryſoſtomus * dicit ſuper Ioannem: Vt leones flammam ſpirãtes, ſic ab illa menſa diſcedimus terribiles effecti diabolo.*

Tract.26.in Ioan à med. tom.9.

Homil.45.in Ioan. à med. illius tom.3.

AD *primum ergo dicendum, quod effectus huius ſacramenti recipitur in homine ſecundum hominis conditionem, ſicut contingit de qualibet cauſa actiua, quod eius effectus recipitur in materia ſecundum modum materiæ. Homo autem in ſtatu viæ eſt huius conditionis, quod liberum arbitrium eius poteſt flecti in bonum & malum. Vnde licèt hoc ſacramentum, quantum eſt de ſe, habeat virtutem præſeruatiuam à peccato, non tamen aufert homini poßibilitatem peccandi.*

AD *ſecundum dicendum, quod etiam charitas, quantum eſt in ſe, præſeruat hominem à peccato, ſecundum illud Roman. 13. Dilectio proximi malum non operatur. Sed ex mutabilitate liberi arbitrij contingit, quòd aliquis poſt habitam charitatem peccat, ſicut & poſt ſuſceptionem huius ſacramenti.*

AD *tertium dicendum, quod licèt hoc ſacramentum non directè ordinetur ad diminutionem fomitis, diminuit tamen fomitem ex quadam conſequentia, in quantum auget charitatem; quia, ſicut Auguſtin. * dicit in lib. 83. quæſtionum,*

q.36. paulo à princ.

A *augmentum charitatis, eſt diminutio cupiditatis. Directè autem confirmat cor hominis in bono; per quod etiam præſeruatur homo à peccato.*

LIttera D. Thom. ſatis clara eſt, rem autem ipſam poſteà diſputabimus.

ARTICVLVS VII.

Vtrùm hoc ſacramentum proſit aliis, quàm ſumentibus.

Suprà q.79. art.3 ad 8. & præſenti q. ar.5. corp. Et 4.d.12 q.2. art.2. q.2. ad 4.&d 45 q. 2.art.3.q.1. ad 3.& Ro.6. l.6.fi.

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quòd hoc ſacramentum non proſit niſi ſumenti. Hoc enim ſacramentum eſt vnius generis cum aliis ſacramentis, vtpotè aliis condiuiſum; ſed alia ſacramenta non proſunt niſi ſumentibus, ſicut effectum baptiſmi non ſuſcipit, niſi baptizatus. Ergo nec hoc ſacramentum prodeſt aliis, niſi ſumentibus. B

2. Prætereà, Effectus huius ſacramenti eſt adeptio gratiæ, & remißio culpæ, ad minus venialis. Si ergo hoc ſacramentum haberet effectum in aliis, quàm in ſumentibus, poſſet contingere, quòd aliquis adipiſceretur gratiam, & gloriam, & remißionem culpæ, abſque actione & paßione propria, alio ſumente vel offerente hoc ſacramentum.

3. Prætereà, Multiplicata cauſa multiplicatur effectus. Si ergo hoc ſacramentum prodeſſet aliis, quàm ſumentibus, ſequeretur, quòd magis prodeſſet alicui, ſi multi ſumerent hoc ſacramentum, multis hoſtiis in vna Miſſa conſecratis. Quod non habet Eccleſiæ conſuetudo, vt ſcilicet multi communicent pro alicuius ſalute. Non ergo videtur, quod hoc ſacramentum proſit, niſi ſumenti. C

SED *contra eſt, quod in celebratione huius ſacramenti fit pro multis aliis deprecatio. Quod fruſtra fieret, niſi hoc ſacramentum aliis prodeſſet. Hoc ergo ſacramentum non ſolum ſumentibus prodeſt.*

Artic.5. huius q.

RESPONDEO *dicendum, quòd (ſicut prius * dictum eſt) hoc ſacramentum non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam eſt ſacrificium. In quantum enim in hoc ſacramento repræſentatur paßio Chriſti, qua Chriſtus obtulit ſe hoſtiam Deo (vt dicitur Epheſ. 5.) habet rationem ſacrificij; in quantum verò in hoc ſacramento traditur inuiſibilis gratia ſub viſibili ſpecie, habet rationem ſacramenti. Sic ergo hoc ſacramentum, ſumentibus quidem prodeſt, & per modum ſacramenti & per modum ſacrificij, quia pro omnibus ſumentibus offertur.* D *Dicitur enim in Canone Miſſæ: Quotquot ex hac altaris participatione ſacroſanctum filij tui corpus & ſanguinem ſumpſerimus; omni benedictione cœleſti & gratia repleamur. Sed aliis, qui non ſumunt, prodeſt per modum ſacrificij, in quantum pro ſalute eorum offertur. Vnde & in Canone Miſſæ dicitur; Memento Domine, famulorum, famularumq; tuarum, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc ſacrificium laudis, pro ſe ſuiſq; omnibus, pro redemptione animarum ſuarum, pro ſpe ſalutis & incolumitatis ſuæ. Et vtrumque modum proficiendi Dominus expreßit, dicens, Matth. 26. & Lucæ 22. Qui pro vobis, ſcilicet, ſumentibus, & pro multis, ſcilicet aliis, effundetur in remißionem peccatorum.*

AD *primum ergo dicendum, quòd hoc ſacramentum præ* E *aliis habet, quod eſt ſacrificium, & ideò non eſt ſimilis ratio.*

AD *ſecundum dicendum, quòd ſicut paßio Chriſti prodeſt quidem omnibus, quantum ad ſufficientiam, & ad remißionem culpæ, & adeptionem gratiæ & gloriæ, ſed effectum non habet, niſi in illis, qui paßioni Chriſti coniunguntur per fidem & charitatem; ita & hoc ſacrificium, quod eſt memoriale Dominicæ paßionis, non habet effectum, niſi in illis, qui coniunguntur huic ſacramento per fidem & charitatem. Vnde & Auguſtin. * dicit ad Renatum: Quis offerat corpus Chriſti, niſi pro his, qui ſunt membra Chriſti? Vnde & in Canone Miſſæ non oratur pro his, qui ſunt extra Eccleſiam: illis tamen prodeſt plus vel minùs, ſecundum modum deuotionis eorum.*

In li. de anima, & eius origine, cap. 9. tom.7.

AD *tertium dicendum, quod ſumptio pertinet ad rationem ſacramẽti; ſed oblatio pertinet ad rationem ſacrificij. Et ideò*

ideò ex hoc, quod aliquis ſumit corpus Chriſti, vel etiam plures, non accreſcit alij aliquod iuuamentum. Similiter etiam ex hoc, quòd ſacerdos plures hoſtias conſecrat in vna Miſſa, non multiplicatur effectus huius ſacramenti, quia non eſt niſi vnum ſacrificium. Nihil enim plus eſt virtutis in multis hoſtiis conſecratis, quàm in vna, cùm ſub omnibus, & ſub vna non ſit, niſi totus Chriſtus. Vnde nec ſi aliquis ſimul in vna Miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, participabit maiorem effectum ſacramenti. In pluribus verò Miſſis multiplicatur ſacrificij oblatio. Et ideò mulplicatur effectus ſacrificij & ſacramenti.

Commentarivs.

Concluſio, Euchariſtiã vt ſacramentum eſt, ſolũ prodeſſe ſumentibus, vt ſacrificium vero, etiam non ſumentibus.

DOctrina huius artic. maximè ſpectat ad materiam de ſacrificio, & ideò in proprium locum illam remittemus: nam de Euchariſtia, quatenus ſacramentum eſt, ſimpliciter docet Diuus Thomas, ſolis prodeſſe ſumentibus, quod ex opere operato intelligẽdum eſt, vt latiùs in diſputatione dicemus: de eadem verò Euchariſtia, quatenus ſacrificium eſt, dicit prodeſſe offerentibus, & pro quibus offertur, etiam ſi non ſumant, quod ſolum probat ex vſu Eccleſiæ: quia etiam pro aliis non ſumentibus offertur hoc ſacrificium, vt conſtat ex Canone Miſſæ, & iuxta hæc explicat illa verba Chriſti, Lucæ 22. *Qui pro vobis & pro multis effundetur*: de quibus ſuprà diſputatione 60. ſatis dictum eſt. Cætera, quæ D. Thomas docet, tam in corpore articuli, quàm in ſolutionibus argumentorum, valdè notanda ſunt pro his, quæ infrà dicemus de eſſentia & effectibus huius ſacrificij: nam ferè omnia ipſe inſinuat, quamuis breuiſſimis verbis, quæ ibi commodiùs expendemus, & ponderabimus. (Lucæ 22.)

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm per veniale peccatum impediatur effectus huius ſacramenti.

4.d.11.q.2. art.1.q.3. & artic.2.q.1. ad 2. Tract. 26. in Ioan. poſt med. tom.9. & habetur de Conſecr. d.2.c.64.

*AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd per veniale peccatum non impediatur effectus huius ſacramenti. Dicit.n. Auguſt. * ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna, &c. Panem cœleſtem ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate, peccata, etſi ſunt quotidiana, non ſint mortifera. Ex quo patet, quod venialia peccata, quæ quotidiana dicuntur, ſpiritualem manducationem non impediunt. Sed ſpiritualiter manducantes, effectum huius ſacramenti percipiunt. Ergo peccata venialia non impediunt effectum huius ſacramenti.*

*2. Præterea, Hoc ſacramentum non eſt minoris virtutis, quàm baptiſmus. Sed effectum baptiſmi (ſicut ſuprà * dictum eſt) impedit ſola fictio, ad quam non pertinent peccata venialia: quia, ſicut Sap. 1. dicitur, ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum; qui tamen per peccata venialia non fugatur. Ergo neque effectum huius ſacramenti impediunt peccata venialia.* (q.69.art.9.)

3. Præterea, Nihil, quod remouetur per actionem alicuius cauſæ, poteſt impedire eius effectum. Sed peccata venialia tolluntur per hoc ſacramentum. Ergo non impediunt eius effectum.

SED *contra eſt, quod Damaſc. * dicit in 4. lib. Ignis eius, quod in nobis eſt deſiderij, aſſumens eam, quæ ex carbone, id eſt, ex hoc ſacramento eſt, ignitionem, comburet peccata, & illuminabit corda noſtra, vt participatione diuini ignis, ignitamur, & deificemur. Sed ignis noſtri deſiderij vel amoris impeditur per peccata venialia, quæ impediunt feruorem charitatis, vt in ſecunda parte * habitum eſt. Ergo peccata venialia impediunt effectum huius ſacramenti.* (Li.4.ortho. fid.cap.41.à med. — 1.2.q.81.art.4.&2.2.q.24.art.10.)

RESPONDEO *dicendum, quòd peccata venialia dupliciter accipi poſſunt. Vno modo, prout ſunt præterita, alio modo, prout ſunt actu exercita. Primo quidem modo peccata* A *venialia nullo modo impediunt effectum huius ſacramenti. Poteſt enim contingere, quòd aliquis poſt multa peccata venialia commiſſa, deuotè accedat ad hoc ſacramentum, & plenariè huius ſacramenti conſequatur effectum. Secundo autem modo peccata venialia non ex toto impediunt huius ſacramenti effectum, ſed in parte: dictum eſt enim, * quòd effectus huius ſacramenti non ſolùm eſt adeptio habitualis gratiæ vel charitatis, ſed etiam quædam actualis refectio ſpiritualis dulcedinis. Quæ quidem impeditur, ſi aliquis accedat ad hoc ſacramentum, per peccata venialia mente diſtractus. Non autem tollitur augmentum habitualis gratiæ vel charitatis.* (Artic 1. & 2. huius q.)

AD *primum ergo dicendum, quòd ille, qui cum actu ve-* B *nialis peccati ad hoc ſacramentum accedit, habitualiter quidem manducat ſpiritualiter, ſed non actualiter. Et ideò habitualem effectum huius ſacramenti percipit, non autem actualem.*

AD *ſecundum dicendum, quòd baptiſmus non ita ordinatur ad actualem effectum, id eſt, feruorem charitatis, ſicut hoc ſacramentum. Nam baptiſmus eſt ſpecialis regeneratio, per quam acquiritur prima perfectio, quæ eſt habitus, vel forma. Hoc autem ſacramentum eſt ſpiritualis manducatio, quæ habet actualem delectationem.*

AD *tertium dicendum, quòd illa ratio procedit de venialibus præteritis, quæ per hoc ſacramentum tolluntur.*

Commentarivs.

Concluſio, peccata venialia præterita non impedire; actualia vero impedire effectum deuotionis non gratiæ communionis.

C REſpondet D. Thomas, peccata venialia præterita, ſeu in habitu ſolo manentia per ſe nullum effectum huius ſacramenti impedire: actualia verò venialia peccata, id eſt, quæ quis actu committit, vel quibus diſtractus eſt, cum actu communicat, impedire quidem effectum actualis deuotionis, non autem effectum augmenti gratiæ vel charitatis; cuius rationem ſignificat in ſolutione ad 1. quia, qui ſic recipit hoc ſacramentum, habitualiter quidem ſpiritualiter manducat, non tamen actualiter. Vnde in ſolutione ad tertium, etiam indicat, veniale peccatum habituale non impedire remiſſionem ſui ipſius; actuale autem impedire ſui remiſſionem: quia repu- D gnat, peccatum tolli, dum actu committitur: alioqui ſimul eſſet, & non eſſet: vnde, cùm dicitur, peccatum veniale habituale non impedire ſui remiſſionem, neceſſariò intelligendum eſt, non de peccato ſic exiſtente in eodem inſtante, in quo datur effectus ſacramenti: nam hoc eandem repugnantiam inuoluit; ſed de peccato immediatè anteà exiſtente: quodque in eodem etiam inſtante duraret, niſi per ſacramentum auferretur.

DISPVTATIO LXIII.

De effectibus, quos hoc ſacramentum Euchariſtiæ efficit in anima.

Diſputatio vigeſimaquinta de Euchariſtia.

E POSTQVAM de eſſentia huius ſacramenti, & de omnibus cauſis eius diſputatum eſt, ad abſoluendam priorem partem huius tractationis, quæ veluti ſpeculatiuam cognitionem huius ſacramenti continet, ſolùm ſupereſt, vt de effectibus eius dicamus. Poſſunt autem hi effectus in anima, & in corpore intelligi: dicemus ergò priùs de effectibus animę, q. plures ac certiores ſunt; deinde, quidnam corpori conferat hoc ſacramentum, explicabimus. Et, quoniam effectus ſacramenti coniunctus eſt cum diſpoſitione ſuſcipientis, ſimul de illa dicemus, non quatenus ſub præceptum cadere poteſt; hoc enim ad moralem partem ſpectat; ſed quatenus ad effectum ſacramenti poteſt eſſe neceſſaria.

SECTIO

SECTIO I.

Vtrum hoc ſacramentum conferat gratiam ſanctificantem, vel augmentum eius.

Errores circa præſentem quæſt. Theodor. Origen. Prateol. Caſtro.

PRimus error fuit, hũc cibum nec prodeſſe quicquam, nec obeſſe. Ita ſenſerunt Meſſaliani, vt refert Theodore. lib. 4. hiſt. cap. 10. & lib. 7. Tripart. c. 11, Huic errori fauet Orig. in id Matth. 15. *Non quod intrat per os*, &c. niſi pie exponatur. Prateol. etiam & Caſtro hunc errorem Armenis tribuunt, dicentibus, hoc ſacramentum prodeſſe corpori, nõ animę. Et hęretici huius temporis idem ſentiunt de hoc ſacramento, quod de Baptiſmo; tantum, ſcilicet, prodeſſe, vt obiectum excitãs fidem, quod poſſet etiam B facere panis non conſecratus, ſi ad aliquid ſignificandum imponeretur. Vnde admiratione dignum eſt, quod hi hęretici alium errorem extreme contrarium poſtea confinxerint, tribuentes huic ſacramento, quod peccata mortalia, etiam ſine vlla pœnitẽtia, poſſit remittere, de quo dicemus latius ſect. ſequente.

Euchariſtia per ſe cõfert gratię augmẽtum. D. Thom. Magiſt. Alenſ. Marſilius. Gabriel. Antonin. Ruard. Cliton. Hoſius. Claud. Pet Sot. Caniſ. Torrenſ. Bellarm.

Dico primo, hoc ſacramentum per ſe ex propria inſtitutione conferre gratiæ augmentum, vt magis ac magis hominem cum Chriſto vniat. Hęc concluſio eſt de fide, vt docent Scholaſtici omnes, D. Tho. hic & Magiſt. d. 9. & 12. Innoc. li. 4. de hoc myſt. c. 44. Alenſ. 4. p. q. 41. Marſ. in 4. q. 6. ar. 4. Gab. lect. 85. in Can. Antonin. 3. p. tit. 14. c. 12. Et omnes recentiores, C qui contra hæreticos ſcribunt, Ruard. art. 15. Clitoуæus. lib. 2. de hoc ſacram. c. 8. Hoſius in confeſ. c. 39. & 40. Claud. repet. 6. c. 12. Petr. Soto lect. 11. de Euch. Caniſ. in Cathec. tit. de Euch. §. 9. Torrenſ. in confeſ. Auguſt. c. 6. de Euch. §. 10. & 11. Bellar. lib. 4. de Euchariſt. c. 27. Et probatur primo, quia hoc ſacramentum confert gratiam ex opere operato: ergo per ſe maxime confert gratiæ augmentum. Antecedens conſtat primo ex duobus principiis fidei, nimirum, omnia ſacramenta nouæ Legis conferre gratiam, & Euchariſtiam eſſe ſacramentum nouæ Legis. Secundo ex Ioan. *Qui manducat me viuet propter me*, &, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*, &, *Qui manducat hunc panem, viuet in* D *æternum.* Quam Chriſti promiſſionem ita intelligũt Patres. Vnde in Conc. Epheſ. in epiſt. Cyrill. ad Neſtorium ſic dicitur. *Ad myſticam benedictionem accidimus & ſanctificamur, participes facti pretioſi corporis & ſanguinis Chriſti.* Et infra, *manducamus carnem Chriſti, vt vere viuificatricem, & ipſius Verbi propriam factam.* Et Baſil. ſerm. 1. de Baptiſ. c. 13. *Qui per Baptiſmum regeneratus eſt, participatione diuinorum myſteriorum deinceps nutriri debet.* Similia habet ſerm. 14. de Paſſi. Domini. & Cyrill. lib. 4. in Ioan. c. 16. & optime omnium Chryſ. lib. 6. de Sacerdotio, & homil. 45. in Ioan. & homil. 83. in Matth. *Maiori*, inquit, *deſiderio, quaſi lactentes pueri gratiam Spiritus ſugamus: vnus ſit nobis dolor, vna mœſtitia, ſi* E *hoc alimento ſpirituali priuemur.* Optime etiam Cypri. ſerm. de Cœn. Dom. dicens, *Panis hic per ſpeciem & ſacramentum res tactu ſanctificat, fide illuminat, veritate Chriſto conformat*: ſignificans, præter opus ſuſcipientis, hoc ſacramentum tactu ſuo ſanctificare animam ſicut Matth. 9. ad tactum fœminę dixit Chriſtus, *Ego ſenſi virtutem ex me exiiſſe*, plura alia in ſequentib. referemus. Tertio definitur hæc veritas, & explicatur hic effectus in Conc. Florent. in Decreto Eugenij, & Trident. ita explicante ſupra citata verba Ioan. ſeſſ. 15. c. 2. Et idem habetur in Conc. Viennenſ. ſub Clemen. V. & habetur in Clem. vnica, de reliq. & venerat. Sanct. Et colligitur etiam ex Conc. Later. ſub Innoc. III. quod habetur in ca. Firmiter, de Sum. Trin. & fide. Cath. ex cap. Cum Marthæ, de celebr. Miſſ.

(Marg.: Cyrillus. Baſil. Cyrill. Chryſoſt. Cyprian. Matth. 4. Florent. Trident. Viennenſ.)

A Quarto adiungitur ratio, quia, hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi & potus, iuxta illud. *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus* Ioan. 6. & illud. *Accipite, manducate, & bibite*: ſed propria ratio cibi eſt, vt conferatur ad nutrimentum & augmentum viuentis, ergo hic cibus datur ad nutrimentum, & augmentum ſpiritualis vitæ. In quo eſt notanda differentia inter cibum corporalem, & hũc ſpiritualem, quod ille nõ ſemper auget, quando nutrit: quia viuens non ſemper eſt in ſtatu augmenti, etſi nutriri poſſit: quia nõ ſemper plus acquirit, quã perdat, at vero in hoc ſacramento idem eſt nutrire & augere gratiam, quia gratia nunquam remittitur, B & vbicunq; eſt nutritio, ſeu additio ſine remiſſione, neceſſe eſt fieri augmentum. (Ioan. 6.)

Obiectio. Dices, augere gratiam, eſt communis effectus ſacramentorum nouæ Legis, eorum præſertim, quæ inſtituta non ſunt ad remittendum mortale peccatum: ergo in hoc nihil habet proprij Euchariſtia. Cõfirmatur, quia etiam ſacramentum Cõfirmationis ordinatur ad augendam ſpiritualem vitam. Sed (Solutio.) inprimis nos hactenus non diximus, hunc eſſe proprium effectum Euchariſtiæ, ſed ſolum, eſſe effectũ eius. Deinde etiam in hoc habet aliquid proprium Euchariſtia: quia reliqua ſacramenta viuorum non ordinantur per ſe primo & directe ad nutriendam charitatem propter ſolam maiorem perfectionem C eius, maioremq; vnionem cum Chriſto; ſed ordinãtur ad ſpeciales effectus, propter quos cõferunt ſpecialia auxilia, & aliquod augmentum gratiæ; at vero hoc ſacramentum per ſe primo ordinatur ad perficiendam vnionẽ cum Chriſto, & cum corpore eius, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane; & de vno calice participamus*, qui effectus, vt in ſuperioribus ſæpe notauimus, ex Auguſt. & Cypriano, in ipſis ſpeciebus ſacramentalibus ſignificatur, quæ ex pluribus rebus in vnam coaleſcentibus conficiuntur. Et propter hanc etiam cauſam dicunt Patres, reliquos cibos conuerti in ſubſtantiam aliti, cui ſimiles redduntur, hunc vero cibum in ſeſe conuertere hominem ſe mãducantem, quia illum ſanctiorem ac puriorem reddit, ſibiq; ſimiliorem ac magis vnitum. Et hinc etiam patet ad confirmationẽ, nam etiam ſacramentum Confirmationis datur ad determinatum effectum, vt ſupra tractantes de illo ſacramento latius diximus, & attigit etiam D. Thom. hic art. 1. ad 1. & latius Alenſ. 4. p. q. 41. memb. 2. (S. Thom. Alenſ.)

Euchariſtia non eſt per ſe primo inſtitutaad conferendã primam gratiã & remittendum peccatũ mortale. Scotus. Durand. Richard. Palud. Marſ. Innocen. Trident. Florent.

Dico ſecundo; Hoc ſacramentum non eſt per ſe inſtitutum ad cõferendam primam gratiam, nec remittendum mortale peccatũ, ſimul hæc duo coniũgo, quia ita ſunt in re coniuncta, vt vel conſtituant vnicum effectum gratię, vel certe per modum vnius, & ab eiſdem cauſis prodeant, vt ex materia de iuſtificatione conſtat. Hæc ergo concluſio communis eſt Theologorum in 4. d. 9. & 12. Scoti, Durand. Richa. E Palud. Marſ. q. 6. art. 4. & eandem tenet D. Tho. hic, art. 3. Innocen. lib. 4. de hoc myſt. 44. Et late probata eſt ſup. diſp. 2. de hoc ſacramento. Nunc breuiter cõfirmatur, nam Conc. Trid. ſeſſ. 13. c. 2. dicit, hoc ſacramentũ præſeruare à mortalibus, & remittere venialia: ſatis ergo aperte ſignificat, nõ eſſe per ſe inſtitutũ ad remittendum mortale, vnde enumerans alios effectus huius ſacramenti, iſtius nunquam meminit & eodem fere modo loquitur Concil. Florent. & alia, infra referenda. Secundo confirmatur ex Eccleſiæ conſuetudine, conſueuit enim nunquã præbere hoc ſacramentum niſi eis, quos exiſtimat mundatos eſſe à peccato per Baptiſmum, vel Pœnitentiam, & prohibet dari publicis pœnitentibus, donec abſoluantur, Concil. Nicen. cap. 21. & Concil. Ancyran. c. 4. & 5. de (Ancyrano. Nicenum.)

5. de qua re frequens ſermo eſt apud Cyprianum in epiſtolis eius, ergo nunquam Eccleſia ſenſit, Euchariſtiam eſſe remedium per ſe inſtitutum ad tollendũ mortale peccatum. Vnde argumentor tertio, quia ſacramentum non ſupponit effectum, ad quem dandum, per ſe primo eſt inſtitutum: ſed Euchariſtia, vt poſſit ſuum effectum præſtare, per ſe ſupponit hominem iuſtum, vt ſect. ſequente demonſtrabimus: ergo. Quarto, cibus non ordinatur de ſe ad viuificãdum, ſeu ſuſcitandum mortuum, ſed ad nutriendũ, vel confortandum hominem iam viuum: atqui hoc ſacramentum eſt inſtitutum per modum cibi & potus: ergo. Reliqua videantur citato loco, quæ ex hoc repetere neceſſe non eſt.

1. Obiectio ex forma calicis.

Sed contra hanc concluſ. obiici poſſunt inprimis verba formæ calicis, *Qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum*: & verba illa Ioan. 6. *Hic eſt panis, qui dat vitam mundo.* Ex quibus formari poteſt hæc ratio, fundata etiam in teſtimonio Concil. Epheſ. ſupra citato: quia in hoc ſacramẽto ſumitur Chriſtus, qui peccata remittit, & tactu ſuo viuificat mortuos: ergo, ſicut hoc ſacramentum per ſe & ex ſua inſtitutione Chriſtum continet, ita per ſe & ex ſua inſtitutione habet virtutem dandi vitam gratiæ, & remittendi peccata mortalia.

Conc. Epheſ. 2. Ex cõciliis. Trident. Florent.

Secundo obiici poteſt Concil. Floren. dicẽs; hoc ſacramentum incorporare nos Chriſto, & Triden. ſupra, can. 5. dicens, *Si quis dixerit, vel præcipuum fructum huius ſacramenti eſſe remiſſionem peccatorum, vel ex eo non alios effectus prouenire, anathema ſit*: ſupponit ergo, hoc ſacramentum habere hunc effectum, quamuis non ſolum, nec pręcipuum.

3. Ex patrib. Chryſ.

Tertio obiici poſſunt frequentes Patrum locutiones, Chryſoſt. homil. 83. in Matth. comparans hoc ſacramentum cum veteri agno, *Si hoc*, inquit, *remiſſionem peccatorum facit, ſicut certe facit, ſuperuacaneum illud omnino eſt.* Et homil. 45. in Ioan. *Hic noſtrarum animarum ſalus eſt, hoc lauatur anima, hoc ornatur.*

Ambroſ.

Ambroſ. libro de bened. Patriar. c. 9. *Panis hic, remiſſio peccatorum eſt* & ſerm. 15. in Pſalm. 118. *Accedat*, inquit, *ad illud poculum, quo inebriatur affectus fidelium, & lætitiam induat de remiſſione peccati.*

Cyprian.

Cyprian. ſerm. de Cœn. Dom. *Hæc ebrietas non accendit, ſed extinguit peccatum*, & inf. *In huius præſentia non ſuperuacue mendicant lachrymæ veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam.* Et epiſtol. 63. dicit, *hoc ſacramento fieri, vt mœſtum pectus ac triſte, quod prius peccatis ingentibus premebatur, diuinæ indulgentiæ lætitia reſoluatur.*

Damaſ.

Damaſ. lib. 4. c. 14. *Iis, qui ſacramentum hoc per fidem digne ſuſcipiunt, in peccatorum remiſſionem, & vitam æternam animique & corporis præſidium cedit, omne incommodum propulſat eamque vim habet, vt ſpurcitiam omnem abſtergat, neq; in quibus ſumus peccatis conſideret, ſed ægrotos curat, colliſos redintegrat, &, ſicut paſtor bonus, qui animam ſuam pro ouibus ſuis poſuit, ab omni nos erigit caſu.*

Cyrillus. Auguſt. 4. Ex ratione.

Similia ſunt apud Cyril. lib. 4. in Ioan. c. 16. 17. & Auguſt. c. cum omne crimen, de Conſec. d. 2. & plura ſtatim. Quarto non repugnat, eãdem rem eſſe cibum, & pharmacum: ergo hoc ſacramentum poteſt per ſe ex vi ſuæ inſtitutionis vtramq; rationem habere: quia licet peccatum mortale ſit mors animę, quatenus tollit vitam gratiæ, tamen quatenus nõ ſtatim affert vltimam & deſperatam mortẽ, nec tollit omnem motum ſpiritualis vitæ, dicitur, animæ infirmitas, quæ vt ſic poteſt per pharmacum repelli. Vnde Eccleſia & Sancti vtramq; rationem & denominationem huic ſacramento attribuunt: in Miſſa enim orat Eccleſia, vt hoc ſacr̃m, *ſit fortitudo fragilium, & ablutio ſcelerum*, & in omnibus liturgiis habentur ſimiles orationes.

Ignatius.

Vnde Ignatius epiſ. 14. ad Epheſ. in fine, *Frangentes*, inquit, *panẽ quod pharmacum immortalitatis eſt, mortis antidotum, vitamq;*

A *in Deo concilians per Ieſum Chriſtum, medicamentũ purgans vitia, & omnia pellens mala.*

Chryſoſt.

Chryſ. homil. 4. in Matth. *Omnis morbus hoc remedio extinguitur.* Cypr. dicto ſerm. de Cœna, *Panis hic ad totius hominis vitam ſalutemq; proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates exiſtens*; & infra, tribuit huic ſacro vim nutriendi, & viuificandi, dicens, *Panis propter nutrimenti congruentiam: ſanguis propter viuificationis efficientiam.* Et infra. *Vt penetrans omnia huius medicamenti virtus, ſanaret quidquid morbi carni vel ſpiritui veteris vitæ adlinierat corruptela.*

Auguſt. Ambroſ. Cyrillus.

Augu. ſerm. 28. de verbis Dom. *Qui vulnus habet, medicinam requirat: vulnus eſt, quia ſub peccato ſumus, medicina eſt cœleſte &* B *venerabile ſacramentum*, eodem modo loquitur Ambr. 1. ad Corinthios 11. & Cyrillus, quarto in Ioannem cap. 17.

Ad 1. Reſponſio.

Ad primam obiectionem reſpondetur, verba illa formæ non ſignificare, bibi ſanguinem in remiſſionem peccatorum, ſed fuiſſe effuſum in remiſſionem peccatorum: nunc vero offerri & conſecrari, vt fructus illius paſſionis nobis applicetur. Deinde ex illis verbis, ad ſummum, habetur, hoc myſterium, quatenus ſacrificiũ eſt, conſecrari & offerri in remiſſionem peccatorũ, quomodo autem hoc poſſit fieri per ſacrificium, infra ſuo loco dicemus. Ad teſtimoniũ ex Ioan. 6. dici poteſt, in illis verbis. *Panis enim Dei eſt, qui de cœlo deſcendit, & dat vitam mundo*, nondum Chri- C ſtum locutum eſſe de hoc ſacramento, ſed abſolute de ſeipſo ſub metaphora panis. Sed quia in ſequentibus habentur verba de hoc ſacramento fere æquiualentia, dicendum eſt, hoc ſacramentum dare vitã eo modo, quo cibus, ſcilicet, conſeruando & nutriẽdo illam. Vnde Cypria. ſupra. *Sicut panis communis, vita eſt corporis, ita ſuperſubſtantialis, vita eſt animæ.* Adde, interdum etiam reparare vitam, quamuis non per ſe, & ex propria inſtitutione, vt iam dicam.

Ad Concilia.

Ad ſecundum, Concilium Florent. vt etiam in ſuperioribus dixi, manifeſte declarat, ſe loqui de augmento gratiæ: Tridentinum generaliter loquitur de remiſſione peccatorum, abſtrahendo à mortalibus vel venialibus, de quibus prius iam explicuerat, D quid circa illa hoc ſacramentum operaretur.

Ad Patres.

Ad tertium ex Patribus reſpondetur primo, Sanctos in communi loqui de hoc myſterio, vt ſacramentum, & vt ſacrificium eſt, & ita dicere, valere ad remiſſionem vel emundationem peccatorum, loqui etiam generatim abſtrahendo à mortalibus, vel venialibus peccatis, ſub quibus pœnas etiam peccatorum comprehendunt. Vnde intelligi poſſunt, vel de remiſſione venialium, quoad culpam, vel de remiſſione mortalium, quoad reatum pœnæ temporalis, vel etiam quoad culpam, vel mediate tantum, & per modum impetrationis boni motus; ſcilicet, contritionis, qua tollatur peccatum mortale, vel immediate quidem & ex opere operato, non tamen per ſe, E ſed ex accidente, vt poſtea exponemus. Deniq; hoc ſacramentum dicitur eſſe medicina contra peccata, quia adiuuat, & præſeruat, ne committantur. Quibus modis D. Tho. hic, art. 3. ad 1. explicat illam orationem Eccleſiæ, *Sit ablutio ſcelerum.*

Ad rationem.

Vnde ad quartum reſpondetur, hoc ſacramentũ poſſe quidem dici medicinã & pharmacum, vel leuiores morbos curans, vel pręſeruans à grauioribus, vel imbecillitatem ex eis relictam, aut alios defectus expellens. Non oportuit autem, vt etiam eſſet medicina inſtituta ad remittẽdum mortale peccatũ: quia & decuit illud ſupponi abſolute & ſimpliciter remiſſum, & eſſe alia remedia neceſſaria ac per ſe ſufficientia ad illum effectum. Vnde, licet in Chriſto ſecundum ſe ſit virtus ad omnes illos effectus, noluit

tamen

tamen per ſe ipſum, quatenus eſt ſub hoc ſacramento, applicari, niſi ad effectus inſtitutioni huius ſacramenti conſentaneos.

Interdum Euchariſtia confert gratiam primã & delet peccatũ.

D.Thom. Paludan. Richard. Scotus. Alenſ. Gabriel. Antonin. Sylueſt. Vega. Claud. Bellarm. Pet Sot. Ianſen. Palacius. Ledeſm.

Dico tertiò; Interdum hoc ſacramentum confert gratiam primam, & peccatũ mortale delet. Hæc eſt ſententia D.Thom. hic, & q.80.art. 4. ad 3.& in 4.d. 9.q.1.ar.3.quæſtiunc.2.& d.12. q.1.ar. 3.Palud. d.9.q. 1.nu.14.Richard.art. 2. q.1. & d.12.art. 5.q. 1. Indicat Scotus, d.9.q.vnica.Alenſ.q.46.memb.3.art. 2. in fi. dicit enim, *Quandoque gratia collata in hoc ſacramento vnit non vnitum*, quæ verba ꝓbat Gab. lect. 8. in Can. in eandem ſententiam inclinat lect.85.Tenet etiam Anton.3.p.ti.14.c.12.§. 6. Sylueſt. verb. Euchariſtia. Victoria in Summa, num.76. Vega lib. 9. in Trid.ca. 34.Claud.repet.6.cap.10. Bellarmin.lib 4. Pet. Soto lect.12.de Euchariſt.Ianſen.in Concor.Euang.c.131. Palac.in 4.d.9.diſp. 4. Ledeſm.hic q.20. ar.3.& plures alij, quos in ſect.ſequenti referam. Et poſſunt in fauorem huius ſententiæ referri omnia, quæ ex Patribus attulimus in obiectionibus factis contra præcedentem aſſertionem: quia, licet hoc ſacramentum non ſit per ſe primo inſtitutum ad remittenda peccata mortalia, tamẽ propter excellentiam rei, quam in ſe continet, veriſimile eſt, poſſe etiam viuificare mortuos, quando illi non omnino obſiſtunt ſpirituali vitæ, ſicut caro Chriſti tactu ſuo mortuos viuificabat: hoc enim exemplo ad hãc rem vtitur Cyrill. li.4. in Ioan.c.14.& in eodem ſenſu poſſunt accommodari reliqua dicta Patrum. Ratio vero ſumi poteſt primò ex generali ratione ſacramenti nouæ legis: definiunt enim Concilia, omnia hæc ſacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem, ergo per ſe, & ex vi generica ſacramenti nouæ legis conuenit omnibus ſacramentis nouæ legis, vt faciant ex attrito contritum, quia omnia ſunt inſtituta ad conferendam gratiam. Sed hoc fundamentum valde infirmum mihi videtur: quia ſacramenta hæc non habent vim conferendi gratiam, niſi ex Chriſti inſtitutione: Chriſtus autem non fecit aliquam inſtitutionem ſacramẽti in communi, ſed ſingularum ſpecierum, ſcilicet, Baptiſmi, Confirmationis, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & aliorum: ergo conferre gratiam non conuenit ſingulis ſacramentis ratione generis, ſed ratione ſuæ ſpeciei, & propriæ inſtitutionis, quia vero ſingula inſtituta ſunt ad aliquam gratiam conferendam, inde fit, quod conferre gratiam omnibus cõmune ſit, eo modo, quo gratiã abſtrahit à prima vel ſecunda, prout loquitur D.Tho.hic, ar.1. eodem enim ſenſu loquuntur Concilia, cum dicunt, ſacramenta nouæ legis conferre gratiam. Quocirca non exiſtimo (quidquid alij dicant) poſſe concluſionem hanc certo fundamento probari, nam ſine vlla dubitatione res pendet ex Chriſti voluntate & inſtitutione, quæ in hac parte nõ eſt nobis manifeſtata certa aliqua authoritate, neque ex reuelatis poteſt certa ratione colligi. Solum ergo eſt coniectura, quia, cum ipſe inſtituerit ſacramenta, vt ſint organa, per quæ illius merita nobis applicentur, & gratia conferatur, veriſimile eſt, etiam inſtituiſſe, vt eam conferant omnibus, qui impedimentum non ponunt, & ſunt diſpoſiti ad illam ſuſcipiendam: fieri autem poteſt, vt aliquis carẽs gratia, accedat bona fide, & cum ſufficiente diſpoſitione ad gratiam: ergo probabilius eſt, eum conſequi gratiam in ſacramenti ſuſceptione. Huic autem generali rationi, quæ communis eſt omnibus ſacramentis, adiungi poteſt alia ſupra indicata ex propria ratione huius ſacramenti, in quo Chriſtus ipſe continetur, qui eſt fons vitæ, & ideo veriſimile eſt, habere efficaciam ad vitam ſpiritualem conferendam, ſaltem quando homo non eſt

A omnino indiſpoſitus, & bona fide accedit, vt iam explicabimus.

Oppoſitum multis placere oſtenditur

Gabriel. Bonau. Alenſ.

Contra hanc vero concluſionem ſentiunt multi & graues Theologi, Gabr.in 4. d.9.q.2. art.2. cõnt.1. Indicat ibi Bonauent.art.2.q.3.vbi dicit, eum, qui accedit digne ſecundum probabilem exiſtimationem, non peccare, neque gratiam conſequi. Idem ſentit d.12.art.4.q.2.Idem Alenſ.q.41. memb.3.& art. 2. ad vltim.qui tamen dicit, licet tunc ſacramentum non conferat gratiam, pie credi poſſe, Deum illam conferre, vel donũ aliquod, quo homo ſe ad illam præparet. In eadem opinione eſt Maior d.9.q.1.qui non ſolum ait eum, qui ſine gratia accedit ad hoc ſacra-

Maior.

B mentum, non conſequi illam, ſed etiam ſemper peccare mortaliter. Sed hoc poſterius eſt falſum, & improbabile, de quo ſectione ſequente dicam. Hi vero authores fundãtur, vel in generali ratione ſacramẽtorum omnium, quia exiſtimant, nullum facere hominem ex attrito contritum: quia peccatum remitti non poteſt ſine vera cõtritione, vel certe, quia putant hoc non facere, niſi ea ſacramenta, quæ dicuntur mortuorum: alia enim, cum hanc vim nõ habeant ex propria inſtitutione, non eſt, vnde talem efficaciam habeant. Sed primum eſt omnino falſum vt conſtat ex dictis de Baptiſmo, de Pœnitentia vero ſuo loco dicetur. Secundum vero ſolum probat,

C ſacramẽta viuorum per ſe, & iuxta propriam diſpoſitionem, quam ſecundum propriam inſtitutionem requirunt, hoc non facere, vt latius diximus, agentes de ſacramentis in genere, quocirca vtrumque in ſua inſtitutione includunt, & quod per ſe hoc non efficiant, neq; ad hunc finem ſuſcipiantur, & quod ex accidente id poſſint præſtare, intercedente bona fide, aut aliqua diſpoſitione ſufficiente. Tertio vero obiici poteſt ratio fundata in propria natura huius ſacramenti, quia cibus nunquam reſuſcitat mortuũ, neq; per ſe, neq; per accidens. Reſpondetur tamen, id verum eſſe de cibo materiali, qui conuertitur in ſubſtantiam aliti: ſecus vero eſſe de illo, qui alitum in ſe conuerteret hominem etiam mortuum, ſi alioqui non reſiſtit, nec obicem ponat, præſertim, cum

D non ſit ita mortuus, quin poſſit aliquem actum vitæ exercere & manducare cibum, non tantum corporaliter & materialiter, ſed etiam aliquo modo ſpiritualiter, ſuſcipiendo illum fide, reuerentia, & diſpoſitione debita.

SECTIO II.

Quam diſpoſitionem requirat hoc ſacramentum in ſuſcipiente, vt primam gratiam conferat.

Lutheri hæreſis.

IN hac re hæretici dicunt, nullam eſſe neceſſariam diſpoſitionem, niſi fidem; imo addit Lutherus, neminem eſſe melius diſpoſitum ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quam qui habet conſcientiam pec-

E catis grauatam ac perturbatam, dummodo credat ſibi non imputari peccata per Chriſtum, quam fidem dicunt ipſi, excitare hoc ſacramentum, & hunc ſolum eſſe effectum eius. Sed miſſum faciam hunc errorem, quia aliis in locis magis propriis impugnatus eſt ſupra in tractatu de ſacramentis in genere, & in materia de iuſtificatione, videri etiam poſſunt Bellarm.lib.4.de hoc myſt.c.17. Claud. repet.10.c.2. & quæ dicemus, etiam ſufficient ad eiuſdem erroris improbationẽ. Inter Catholicos ergo eſt prima ſententia affirmans, eum, qui bona fide accedit ſine actuali conſcientia peccati mortalis, imo probabiliter exiſtimans ſe accedere in gratia, ex ignorantia inculpabili, per hoc ſacramentum iuſtificari, etiam ſi nullam aliam diſpoſitionem habeat. Ita ſentit Du-

Bellerm. Claud

1. Catholicorum opinio.

Durand. Palud. Antonin. rand.d.9.q.4.Palud.q.2.Antonin.3.p.tit.12.c.6.§.7. Fundamentum eſſe poteſt, quia ſacramenta dant gratiam non ponentibus obicem;ſed ille, qui ſic accedit,non ponit obicem, cum non peccet ſic accedẽdo:ergo iuſtificatur:poſſuntq; pro hac ſententia citari Soto d.11.q.1.art.4.& Ledeſma hic, & Cather. 1. ad Corinth. 11. quatenus non agnoſcunt in hoc ſacramento acceſſum medium abſq; peccato, vel gratia:ſed exiſtimãt,omnem eum,qui non peccat mortaliter,cum ſumit hoc ſacramentum,iuſtificari.Maior etiam diſt.9.quæſt.1.alia via negat ſtatum mediũ: quia,vel is (inquit)qui accedit ad hoc ſacramẽtum, facit ꝙ in ſe eſt, vt accedat in gratia, & ſic iuſtificatur ante ſacramenti vſum, & accedit iuſtus; vel non facit quod in ſe eſt, & ſic peccat mortaliter, accedendo.

Soto. Ledeſm. Catherin. Maior.

2. Opinio. Secunda opinio dicit,ad conſequendam primam gratiam in hoc ſacramento, ſufficere attritionem, etiam ſi homo habeat conſcientiam peccati mortalis non remiſſi. Cuius ſententiæ fundamentum poteſt duobus modis explicari.Primo,quod hoc ſacramẽtum ſit per ſe inſtitutum ad remiſſionem peccati mortalis,ſimul cum ſacramento Pœnitentiæ, vel Baptiſmi, ſeruato hoc ordine, vt Baptiſmus præcedat, vel etiam Pœnitentia, ſi peccatum mortale eſt poſt Baptiſmum commiſſum; ita tamen, vt effectus tribuatur ex voto huius ſacramenti.Vnde fit,ſi contingat,alterum illorum ſacramentorum non cõferre primam gratiam, per hoc dari poſſe, etiam ſi homini conſtet prior defectus, dummodo de peccato doleat,ſaltem vera attritione. Sed hoc fundamentũ inprimis non poteſt habere locum reſpectu Baptiſmi,quia,ſi quis non eſt baptizatus,non eſt capax effectus huius ſacramẽti,vt ſupra dixi; ſi autem eſt baptizatus, vel in Baptiſmo eſt iuſtificatus, & ita non habet locum quæſtio,reſpectu eorum peccatorum, quæ antea cõmiſit, vel non iuſtificatur in Baptiſmo, & tunc,vel peccauit in ipſa fictione,aut poſtea,& ſic iam eſt in ſtatu, quo indiget ſacramento pœnitentiæ,iuxta ſupra tradita deBaptiſmo,vel ſolum habet peccata ante Baptiſmum commiſſa, & tunc ſi de illis doleat per attritionem,etiam cognitam, iuſtificabitur ante ſuſceptionem Euchariſtiæ ex vi prioris Baptiſmi: ergo reſpectu Baptiſmi præciſe nunquã poteſt dari caſus,in quo Euchariſtia deleat peccata,quę per Baptiſmum delenda fuere cum ſola attritione cognita. Atque idem diſcurſus, proportione ſeruata,fieri poteſt in ſacramento pœnitentiæ,ſi in re ipſa prius ſuſceptum ſit, quam Euchariſtia,& poſt illud nullum nouum peccatum mortale commiſſum ſit. Solum ergo poteſt hoc habere locum in eo caſu,in quo aliquis habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non valet: & adhuc in eo caſu prædictum fundamentum valde improbabile eſt, quia ſupra ſatis demonſtratum eſt, hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad remittenda peccata mortalia. Aliter ergo fundatur hæc opinio, quia, vel attritio eſt ſufficiens diſpoſitio,vt homo iuſtificetur per hoc ſacramentum, vel non: ſi non, etiam ſi exiſtimetur contritio,non ſequetur effectus: quia ea exiſtimatio non auget diſpoſitionem: & ita hoc ſacramentum nunquam conferet primam gratiam,ſi autem attritio eſt ſufficiens diſpoſitio, etiam ſi cognita ſit,ſufficiet: quia falſa exiſtimatio non confert ad effectum ſacramenti. Dices, teneri hominẽ ad accedendũ cũ contritione: & ideo neceſſe eſſe, vt ſaltem exiſtimet impleuiſſe ſe hoc præceptum, nec aliunde ponat obicem gratiæ.Sed contra,nam inprimis conſtat de tali præcepto: quia, licet confeſſio præcepta ſit ante communionem,tamen, eum, qui non poteſt confiteri, teneri conteri nullibi præceptum eſt. Deinde nec videtur neceſſarium: quia, ſi demus hominem iuſtificari cum ſola attritione, & ſacramento,quando conſummatur vſus ſacramenti, iam eſt iuſtus,& ita non facit irreuerentiam ſacramento: ergo ex ſola natura rei, & dignitate ſacramenti non poteſt colligi,quod ſit maior diſpoſitio ſub præcepto, ſed neque de ſpeciali præcepto poſitiuo conſtat: ergo. Et confirmatur:nam præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem diuinum eſt; & tamen in eo caſu, in quo id fieri non poſſet, non eſt illa diſpoſitio neceſſaria ad effectum ſacramenti, ergo,etſi demus contritionem eſſe præceptam, ſi tamen quis non poſſit habere illam propter vehementem aliquam paſſionem, vel paruum habitum, poterit excuſari,& in illo erit attritio,ſufficiens diſpoſitio. Tãdem,demus,hominem ignorare inuincibiliter illud præceptũ, & bona fide accedere cum attritione cognita, probabiliter putantem id ſibi licere, ille non peccat accedendo: ergo, ſi attritio alias eſt ſufficiens diſpoſitio.iuſtificabitur.

Vera ac ſupernaturalis attritio peccati commiſſi requiritur,vt Euchariſtia recepta conferat primã gratiam.

Dico tamen primo, vt hoc ſacramentum cõferat primam gratiam, neceſſariam eſſe verã ac ſupernaturalem attritionem peccati cõmiſſi.Itaque nõ ſatis eſt ignorantia,ſeu obliuio inculpabilis peccati,ſi re-uera, illud habet homo, & non deteſtatur illud;nec ſatis eſt,deteſtari imperfecto actu mere naturali, & ex humano motiuo. Hæc concluſio probata latius eſt ſupra in materia de Baptiſmo: nam,quæ ibi diximus,fortius & efficacius probant de hoc ſacramento,quod non ita eſt inſtitutum ad delendum peccatum ſicut Baptiſmus. Et fundamentum breuiter eſt quia pœnitentia infuſa de peccato commiſſo, & in re ipſa habita,etiam in lege gratiæ, eſt medium ſimpliciter neceſſarium ad remiſſionem peccati mortalis,quæ neceſſitas non eſt ablata per ſacramentorum inſtitutionem, ſed potius hæc diſpoſitio neceſſaria eſt,vt obex tollatur, hæc autem pœnitentia eſſe nõ poteſt, niſi vel contritio, vel ſupernaturalis attritio, quæ ex motiuo ſupernaturali procedat, & in omnia peccata commiſſa cadat, quod fundamentum in materia de pœnitentia latius probandum eſt.Pręterea his probatur,quæ de Baptiſmo diximus.

Requiritur vltra, bona fides qua putet accedens ſe eſſe in gratia.

Dico ſecundo,vt hoc ſacramentum conferat primam gratiam,non ſatis eſt prædicta attritio, niſi accedat ſimul bona fides, quæ per ſe loquendo,in hoc conſiſtit, vt quis ignoret ſtatum ſuum, & exiſtimet ſe in gratia accedere, ac denique non habeat conſcientiam peccati mortalis, de quo non exiſtimet ſufficientem ſe pœnitentiam egiſſe. Hanc concluſionem exiſtimo certam, contrariam vero, neque eſſe probabilem, neque ſine temeritate poſſe affirmari. Primo enim omnes Theologi ita docent, & neminem ex ſcriptoribus legi, qui contrarium doceret.Id patet ex Diuo Thoma, hic, articul.3.vbi hoc explicatum eſt, & ex Alenſ. Bonauent. Gabr. locis citatis in fine præcedentis ſectionis, qui à fortiori hoc docent, cum requirant contritionem. Authores item citati hic in prima ſententia magis requirunt hanc bonam fidem, quam ipſam attritionem. Omnes denique,qui dicunt, hoc ſacramentum interdum conferre primam gratiam, hanc primam conditionem requirunt, vt videre eſt in ſupra citatis,& in Adriano quæſt.1.de Euchariſt.Caietan.hic, Gabr.lect. 85.in Canon.Soto d.12.q.1.artic. 4.qui dicit,hanc eſſe D.Thomę ſententiam,& omnium.Patres etiam omnes hanc primam cõditionem requirunt,vt quis digne accedat ad hoc ſacramentum, & tunc maxime explicant, hominem indigne accedere,cum accedit cum cõſcientia peccati mortalis.Vnde con-

Adrian. Caietan. Gabriel. Soto.

de concluditur ratio in hunc modum. Qui indigne ſumit Euchariſtiam, non iuſtificatur: ſed qui ſumit cum ſola attritione cognita, indigne ſumit: ergo no iuſtificatur. Maior eſt de fide ex illo 1. ad Corinth. 11. *Qui manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans, &c.* Minor colligitur ex eodem loco 1. ad Corinth. 11. *Probet autē ſe ipſum homo*; vbi non agit de probatione fidei, ſed probatione morum, vt conſtat ex contextu; *Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt*, vbi non infidelitatem, ſed vitia reprehendit. Et hęc eſt expoſitio omnium Sanctorum: omnes enim (vt etiam Concilium Trident. notauit) colligunt ex hoc loco, debere hominem, priuſquam accedat ad hoc ſacramentum, examinare ſuam conſcientiam, *vt puro corde* (ſicut Chryſoſt. dixit homil. 51. in Matth.) *accedat*. Et ita etiam exponunt idem
Chryſoſt. Chryſoſt. Theodor. & omnes expoſitores ibi. Idem colligitur ex eodem Chryſoſt. hom. 83. Matth. *Adeat nullus crudelis, nullus immiſericors, nullus impurus quouis modo*; & inf. *Dæmoniaco peior eſt, qui peccati ſibi conſcius accedit*: & ibidem ſic loquit̃ ad Sacerdotes. *Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis*: quāto ergo magis delinquet is, qui non alium permittit, ſed ipſemet accedit cum tali conſcientia? Similia habet idem Chryſoſt. homil. 45. in Ioannem. *Si pure acceſſeris, ad ſalutem acceſſiſti, ſi in praua conſcientia, ad pœnam & ſupplicium.* Idem late & eleganter in 1. ad Corinth.
Damaſc. Baſil. hom. 21. & 60. ad populum. Damaſ. lib. 4. c. 14. *Summo cum metu, & pura cōſcientia.* Baſil. ſerm. de Bapt. p. 3. *Purus ab omni inquinamento carnis & ſpiritus*: & lib. 2. c.
Cyrillus. 3. & in reg. compend. explic. in 172. Cyril. lib. 3. in Ioan. c. 37. *Oportet omnibus viribus à peccato mundari & recte viuendi iactis fundamentis, magna cum fiducia ad ſumendam vitam concurrere.* Iuſtin. Apol. 2. in fine. Dio-
Iuſtin. Dionyſ. Origen. Auguſt. nyſ. c. 3. de Eccleſ. Hierarch. p. 3. in principio, & fine Orig. Matth. 15. circa id, *Non quod intrat per os.* Auguſt. ſerm. 1. de temp. & lib. de Eccleſiaſt. dogm. cap. 53. &
Ambroſ. tract. 26. in Ioan. *Innocentiam ad altare portate.* Ambr. lib. 6. in Luc. c. 9. *Nemo cibum accipit Chriſti, niſi qui fuerit antea ſanatus; & illi, qui vocantur ad cœnam prius vocatione ſanantur*: & infra: *Vbique igitur myſterij ordo ſeruatur, vt prius per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur: poſt alimonia menſæ cœleſtis exhibeatur.* Et lib. 7. in c. 15. Lucæ, ponderat in parabola de filio prodigo, prius patrem dediſſe filio ſtolam gratiæ, poſtea ad epulas vituli ſaginati illum introduxiſſe, *vt carnem Domini ſpirituali opimam virtute per gratiam ſacramenti myſteriorum conſortio reſtitutus epuletur. Nemo enim niſi timuerit Deum, niſi ſignaculum ſpirituale cuſtodierit, vel receperit, ſacramentis debet intereſſe cœleſtibus.* Quæ vide-
Tertull. tur Ambroſ. mutuaſſe ex Tertull. lib. de Pudicitia. c. 9. vbi circa eandem parabolam ſic loquitur. *Recordatur patris Dei, ad eum redit, veſtem priſtinam recipit, ſtatum ſcilicet, eum, quem Adam tranſgreſſus amiſerat, annulum quoque accipit, quo fidei pactum interrogatus obſignat; atque ita exinde opimitate Dominici corporis veſcitur.* Gre-
Gregor. gor. lib. in 1. Reg. c. 1. circa illa verba, *Repleti prius pro panibus ſe locauerunt. Salutem*, inquit, *non percipiunt in comeſtione ſalutaris hoſtiæ, quia ea, quibus ſe repleuerant, flagitia portant in mente*, & infra ponderās dictaverba Pauli, *Probet autem ſe ipſum homo. Quid eſt*, inquit, *hoc loco ſe probare, niſi, euacuata peccatorum nequitia, ſe probatum ad Dominicam menſam, & purum exhibere?*
Heſych. Cyprian. Idem fere Heſych. lib. 7. in Leuit. cap. 16. Ac denique Cyprian. lib. 3. Epiſtol. 14. explicans, quid ſit indigne ſumere, inquit; *Id eſt, nondum pœnitentia acta, nondum facta exomologeſi*: idem Epiſtol. 15. & 16. & lib. de lapſis.

Ex quibus omnibus conſtat, iuxta communem
A Patrum doctrinam, debere hominem, vt digne accedat ad hoc ſacramentum, purum à peccato mortali accedere: ergo, qui cognoſcit, ſe eſſe in peccato mortali, indigne accedit, & conſequenter non recipit effectum ſacramenti. Nec poſſunt hi Patres exponi, vt loquātur de eo, qui non ſolum ſe agnoſcit in peccato, ſed etiam permanet in affectu peccati, quia, vt probaui exponendo ar. t. D. Thomæ, nō dicitur aliquis habere conſcientiam peccati mortalis ſolum, quando eſt in affectu peccati mortalis, & in eo ſtatu permanet: ſicut etiam docent Sancti & Theologi peccare mortaliter Sacerdotem, qui cum conſcientia peccati mortalis miniſtrat ſacramentum, quod
B non poteſt intelligi de eo, qui eſt in affectu peccati: alias, qui miniſtraret ſacramentum in ſtatu peccati cum attritione cognita, non peccaret mortaliter, q̃ abſurdiſſimum eſt. Deinde, quia requirunt hominē purum, & mundum, & in ſtatu gratiæ, vt ex eorum verbis ſatis conſtat, & plura ad hoc probandum afferemus infra agentes de præcepto.

Tertio hoc ipſum probatur ex generali ratione illorum ſacramentorum, quæ dicuntur ſacramenta viuorum, & ad peccatum mortale tollendum per ſe non ordinantur: omnia enim illa requirunt, vt homo in gratia accedat ad ſacramentum, vt ſupra ſuo loco probatum eſt: quia ſancta ſancte tractāda ſunt: ſi enim ad dandum ſacramentum requiritur gratia
C in miniſtrante, cur non magis in ſuſcipiente, quando tale ſacramentum inſtitutum non eſt, vt mortuos viuificet? Et confirmatur, quia alias ad omnia ſacramenta liceret accedere cum attritione cognita, & omnia iuſtificarent hominem ſic accedentem: cōſequens inauditum eſt, & abſurdiſſimum, nam in re morali & graui magnam licentiam præbet hominibus ſine fundamento, & præter naturam & inſtitutionē talium ſacramētorum, cum enim hoc ex voluntate Chriſti pendeat, & nulla authoritate probari poſſit, hanc fuiſſe eius voluntatem, & ex fine proprio talium ſacramentorum hoc colligi non poſſit, neq; ex reuerentia, quæ ſacramentis, & rebus ſacris debetur, valde temere dicitur, hoc eſſe licitum, vel
D fructuoſum: ſi ergo hoc generaliter de omnibus affirmari non poteſt; neque de hoc in particula poterit, cum ſit etiam ſacramentum viuorum, & ſanctius reliquis. Vnde argumentor quarto ex propria ratione huius ſacramenti: oſtenſum enim eſt, hoc ſacramentum non eſſe per ſe inſtitutum ad delendum mortale peccatum, ſed ad nutriendum charitatem: ergo contra rationem propriā huius ſacramenti eſt, quod recipiatur, vt deleat peccatum, & primam charitatem conferat, per ſe, & ex directa intentione recipientis: ergo ſimiliter eſt contra rationem huius ſacramenti, & contra diſpoſitionem ei debitam, vt recipiatur in ſtatu peccati mortalis, & cum conſciētia eius. Quod etiam confirmat ratio ſupra facta, ſci-
E licet, cibum natura ſua præſupponere vitam, quam poſſit nutrire & augere: hoc autem ſacramentū inſtitutum eſt per modum cibi ad animam nutriendam: ergo ex ratione ſuæ inſtitutionis præſupponere debet ſpiritualem vitam, quæ eſt per gratiam & charitatem: ergo accedere ad hoc ſacramentum ex certa ſcientia ſine gratia & charitate, eſt graue peccatum directe pugnans cum fine & inſtitutione eius. Addo vltimo, eſſe etiam contra dignitatem tanti ſacramēti, ad quod digne ſuſcipiendum angelica puritas merito poſſet requiri: ergo mirum non eſt, q̃ ab homine peccatore exigatur, vt, quod in ſe eſt, faciat, vt in gratia & abſque peccato accedat, & hac ratione, vt infra videbimus, præcipitur huiuſmodi peccatori, vt, ſi poteſt, confeſſionem præmittat; ſci-

licet, vt prius ſe ad gratiam diſponat via & modo certiori: ergo multo magis eidem præcipitur, vt quando cõfiteri non poteſt, alia via, ſcilicet, per cõtritionem, in ſtatu gratiæ conſtitui procuret: ergo quãdo ſciens & videns, hoc non implet, indigne accedit, & obicem ponit, & effectum ſacramenti recipere non poteſt.

Poteſt quis in Euchatiſtiæ receptione, nec mortaliter peccare, nec gratiã conſequi.

Ex his infero, poſſe interdum dari ſtatum mediũ in recipiente hoc ſacramentum, id eſt, vt in ipſa receptiõne, nec mortaliter peccet, nec fructum gratiæ conſequatur, quod recte docuerunt Bonauen. Gab. Marſil. Adrian. & Caiet. locis citatis. Patet, quia poteſt homo exiſtens in peccato mortali accedere ad hoc ſacramentum recipiendum, non ſolum ſine cõtritione, ſed etiam ſine vera attritione abſque noua culpa: ergo in illo dabitur prædictus medius ſtatus: quia, nec peccat mortaliter, vt ſupponitur, nec recipit gratiam: qui nullam habet ſufficientem diſpoſitionem iuxta dicta in prima concluſione. Antecedens patet primo, ſi fingamus aliquem accedere cũ probabili aut inculpabili exiſtimatione contritionis, qui non ſolum contritus non ſit, verum etiam nec ſupernaturaliter attritus; hoc enim impoſſibile non eſt. Deinde accidere etiam poteſt, vt aliquis ſit naturaliter oblitus mortalis peccati prius commiſſi, vel quod ex naturali inaduertentia non exiſtimet, ſe eſſe in malo ſtatu, ſed bona fide accedat; aut etiam contingere poteſt, vt credat eſſe veniale peccatum, quod reuera, fuit mortale: nam, licet aliqui ex dictis authoribus ſignificent, illam ignorantiam non poſſe eſſe ita inuincibilem, vt excuſet, & regulariter fortaſſe ita ſit, maxime quando illa ignorantia eſt iuris; nihilominus abſolute non repugnat, interdum hãc ignorantiam excuſare; tum, quia poteſt eſſe ignorãtia facti proueniens ex naturali obliuione, vt, verbi gratia, qui exiſtimat iuraſſe verum ſine neceſſitate, & tamen iurauit falſum ſine ſufficiente diligentia, de qua poſtea naturaliter nõ cogitat: Tum etiam, quia ſæpe accidit, vt ignorantia, quę reſpectu vnius actus immediate ab ea procedentis non excuſat, reſpectu alterius actus remote ſeu mediate reſultantis excuſet, vel potius ſit ſufficiens excuſationis occaſio: quia tranſacta priori culpa, commiſſa ex tali ignorantia, iam homo facile obliuiſcitur, aut non aduertit ad præcedentem culpam, vel effectus eius: ita ergo poteſt facile in præſenti accidere. Tandem, alius caſus excogitari poteſt, in quo accidat hic medius acceſſus, ſcilicet, ſi aliquis ex ignorantia probabili putet ſe non peccare, accedendo ad hoc ſacramẽtum cum conſcientia peccati, ſine affectu eius, vel etiam cum attritione illius, quam ſe habere exiſtimat probabiliter, cum tamen in re illam non habeat: hic enim & à culpa excuſaretur propter ignorantiam, & effectu priuaretur propter diſpoſitionis defectum. Addit vero Gabr. lect. 8. in Canon. citans Durandum in 4. diſtinct. 10. q. 10. quæ non extat, & Gerſon. tract. de poll. noct. conſi. 2. in prædictis caſibus, præſertim, qui ex obliuione prouenire poſſunt, virtute ſacramẽti fieri, vt homo veniat in cognitionem, ſeu memoriam peccatorum, vt ſic poſſit ad gratiam diſponi. Sed hoc non habet fundamentum, quia nullibi eſt promiſſio talis cognitionis, vel memoriæ; nec talis effectus deſeruire poteſt ad fructum gratiæ per ſacramentum ſuſcipiendum: quia, vel illa memoria peccati datur ante ſacramentum ſuſceptum, & ſic iam non datur ratione ſacramenti, vel poſt ſacramentum ſuſceptum, & ſic iam non deſeruiet ad fructum gratiæ ſuſcipiendum. Dices, dari in ipſo inſtãte, in quo finitur ſuſceptio ſacramenti, ſeu in quo danda eſſet gratia, ſi homo eſſet diſpoſitus. Sed hoc

Cabriel. Durandus. Gerſon.

A inprimis non eſt ſatis, vt ipſa ſuſceptio ſacramenti fiat cum debita diſpoſitione: qui in eo inſtanti iam eſt finita communio, & deinde non eſt morale, vt in eo inſtante peccata reuocentur in memoriã, & debita diſpoſitio ſtatim concipiatur, & experientia ipſa docet, non ita fieri: alioqui, quoties homo bona fide actuali accedit, adhibita morali diligentia, vt peccatorum ſuorum recordetur, ſi neque tunc, neque in ipſa communione, neque poſt illam, talia peccata in memoriam veniant, poterit eſſe ſecurus & certus, quod nulla habeat peccata, quorum non habuerit ſufficientem dolorem, quod tamen falſum eſt.

Dub. vtrum in eo medio ſtatu homo accedat digne vel indigne. Talis hõ in eo ſtatu cõſtitutus in ſua exiſtimatione digne accedit, indigne.

Sed quæres, an in eo ſtatu medio homo accedat B digne, vel indigne, nam ſi indigne, peccat; ſi digne, non carebit gratia. Similis interrogatio eſt, an ponat obicem, vel non ponat, nam, ſi ponit, peccat, ſi non ponit, conſequitur effectum. Item (Maior interrogat) vel facit, quod in ſe eſt, quantum probabiliter exiſtimat, ſe debere facere, & ſic iuſtificabitur: vel nõ facit, & ſic nõ excuſabitur à peccato, quia talis ignorantia nõ poteſt dici inuincibilis. Reſpondetur, huiuſmodi hominẽ in re accedere indigne, & ideo non conſequi effectum, tamen in exiſtimatione ſua accedere digne, & ideo excuſari à peccato. Similiter dicitur, in re ipſa ponere, vel potius non tollere obicẽ, ſcilicet, peccatum commiſſum, nullo modo deteſtatum, & ideo non conſequi effectum, tamen in exiſti- C matione ſua probabili non ponere obicem. Similiter dicendum eſt, illum hominem in re non facere, quod in ſe eſt, quamuis probabiliter exiſtimet facere, & ideo, licet excuſetur à nouo peccato, non tamẽ iuſtificatur: quia ad hoc non ſatis eſt probabilis exiſtimatio medij neceſſarij, niſi re ipſa tale mediũ vere applicetur, prout poteſt, ac neceſſariũ eſt. Et per hæc reſponſum eſt ad fundamentum primæ opinionis.

Ad fundamẽta 1. & 2. ſententiæ reſpõſio.

Ad fundamentum ſecundæ opinionis reſpondetur, attritionem quidem de ſe eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum ſacramenti ſuſcipiendum, per ſe tamen non eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad dignum vſum huius ſacramenti, & ideo, probabilẽ exiſtimationem cõtritionis poſſe conferre ad excu- D ſandam culpam & obicem indignæ ſumptionis. Vnde autem conſtet, neceſſarium eſſe ſtatum gratiæ ad dignam ſumptionem huius ſacramẽti, iam declaratum eſt, & plura dicemus infra agentes de præceptis huius ſacramenti. Nec coniectura ibi adducta eſt alicuius momenti, quia ipſa inſtitutio & ratio huius ſacramenti poſtulat, vt iuſtificatio ſupponatur, & nõ expectetur per ipſum ſacramentum. Caſus autem ille, qui in confirmatione ponitur, de homine qui cõtritionem habere non poſſit, admittendus non eſt, quia ſemper eſt in poteſtate hominis de peccatis cõteri cum diuina gratia. Vnde, ſi ex ſua malitia, vel fragilitate, non vult conari ad contritionem habendam, potius debet à communione abſtinere, quam E ſic accedere. Ad vltimum vero caſum de homine, qui probabili fide & ignorãtia putat ſufficere ad dignam ſumptionem attritionem cognitam, dicendum eſt. illum reuera, conſecuturum primam gratiã per hoc ſacramentum: quia illa ignorantia etiam excuſat à peccato, & obice indignæ ſumptionis: dictũ eſt autem, attritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem ad effectum ſacramenti, quacunque ratione aliunde obex non ponatur: hoc tamẽ eſt per accidens ratione ignorantiæ iuris, & ideo in ſecunda concluſione addidi particulam *per ſe*, ad excludendam hanc ignorantiam, quamuis dici poſſit illa attritio æquiualere attritioni exiſtimatæ contritioni, quia exiſtimatur ſufficiens diſpoſitio tam ad gratiam, quam ad dignum vſum ſacramenti.

SECTIO

SECTIO III.

Quæ diſpoſitio neceſſaria ſit ad augmentum gratiæ per Euchariſtiam conſequendum.

Ex dictis in præcedenti ſectione conſtat, in primis neceſſariam eſſe habitualis gratiæ diſpoſitionē, vt hoc ſacramentum conferat interioris gratiæ effectum: & ex re ipſa cōſtat, non poſſe habitualem gratiam augeri, niſi exiſtere ſupponatur. Sicut autem, quælibet gratia, quantumuis minima, efficit hominem ſimpliciter iuſtum, & augeri poteſt, ita quælibet in hoc genere ſufficit vt hoc ſacramentum ſuum effectum conferre poſſit. Quamquam de facto, vt minimum, requiratur gratia baptiſmalis, vel B qualis in principio infunditur, vel ſaltem qualis per pœnitentiam reparari poteſt. Nihil autem obſtabit, quod hæc gratia coniuncta ſit cum vitiorum habitibus, aut cum venialibus culpis habitualibus, aut cum quocunq; temporalis pœnæ reatu: quia hæc omnia non impediunt, quo minus homo verè viuat ſpirituali vita, & in ea nutriri & augeri poſſit. De hac ergo diſpoſitione habituali nihil ſupereſt dicēdum, ſed quęſtio ſupereſt de actuali; an ſcilicet, aliqua neceſſaria ſit, vt per Euchariſtiam gratia augeatur. Poteſt autem eſſe quæſtio de duplici diſpoſitione: vnā vocare poſſumus priuatiuam, quæ eſt carentia omnis venialis culpæ: alteram poſitiuam, quæ ſit aliquis actus deuotionis ſeu honoris. C

1. Sententia. Prima itaq; ſententia eſt, vt Euchariſtia ſuū proprium effectum conferat, neceſſariam eſſe poſitiuā diſpoſitionem actualis deuotionis, quæ ſimul adſit in ipſa ſumptione: carentiam autem venialis peccati non eſſe per ſe neceſſariam, ſed solū quatenus tale peccatum, actualem deuotionem impedire poteſt. Ita ſentit D. Thom. in 4. d. 12. q. 2. ar. 1. quæſtiunc. 3. Alenſ. 4. p. q. 41. memb. 3. ar. 2. Anton. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 8. Bonau. d. 12. ar. 2. q. 1. Durand. q. 4. ad 2. Palud. q. 1. ar. 2. & d. 4. q. 5. Sylueſt. verb. Euchar. in fine. Caiet. hic, & Petrus Soto lect. 12. de Euchar. Fundamentū huius opinionis non poteſt ſumi ex ſola natura rei: nam, cū tractemus de effectu ex opere operato, conſtat ex natura rei non pendere ex merito operantis, D neque ex actu eius, niſi quatenus neceſſarius eſſe poteſt ad tollendum obicem peccati: petendum ergo eſt ex Chriſti voluntate & inſtituitione; quæ fundari inprimis poteſt in Sanctorum locutionibus: vbicunque enim de hoc ſacramento loquūtur, magnā deuotionem requirūt, vt patet ex Baſil. lib. 1. de Baptiſ. c. vlt. & in reg. breu. in 172. & ex aliis ſtatim citādis. Secundò poteſt ratione fundari, tum in dignitate & maieſtate tanti ſacramenti, quod, cum ſit infinitę excellentiæ, meritò ab homine poſtulat actualē reuerentiā, cum ad illud ſumendum accedit; tum in fine eiuſdem ſacramenti, qui eſt nutritio charitatis, ratione cuius non ſolum habitum, ſed exercitiū eius requirit: quia amicitia multis actibus maximè E fouetur & creſcit: tum denique in materia & modo, quo ſacramentum hoc applicatur ad vſum, ſcilicet, per modum nutrimenti: cibus enim non nutrit, niſi medio actu ipſius viuentis: ergo, vt hoc ſacramentū ſpiritualiter nutriat, congruum eſt, vt aliquis actus ſumentis concurrat. Tertiò argumentatur Caietan. ab effectu: quia multi Sacerdotes in ſtatu gratię quotidiè communicant, quos neceſſe eſſet, magnū cumulum gratiæ, & charitatis comparare, ſi nihil aliud ad effectum huiuſmodi eſſet neceſſariū: at verò experientia ferè conſtat, eos non conſequi tale charitatis augmentum: quia, ſi illud haberent, darent aliquod indiciū eius; aut aliquo modo in virtute proficerent: quia charitas non eſt otioſa, vbi eſt; ergo.

D. Thom. Alenſ. Antonin. Bonauen. Durand. Palud. Syluest. Caietan. Soto.

Baſil.

A Secunda ſententia extremè contraria eſt, vt Euchariſtia conferat ſuum proprium effectum neceſſarium per ſe eſſe, vt homo in ipſa, ſeu cum ipſa ſumptione ſacramenti actualiter non peccet, etiā venialiter; non verò eſſe neceſſariam aliam diſpoſitionē actualem poſitiuam, niſi quatenus neceſſaria eſſe poteſt ad actuale peccatum veniale vitandum: nam, ſi quis voluntariè accedat diſtractus, aut ſine vllo bono motu ſeu diſpoſitione, nō poteſt ab aliqua veniali culpa irreuerentiæ excuſari; & hac ratione poterit effectus impediri. Ita Marſ. in 4. q. 6. art. 4. circa finem. Fundari poteſt, quia aliàs fieri poſſet, vt homo ſimul creſceret in gratia & venialiter peccaret: imò, vt per ipſummet actum venialis peccati in gratia creſceret: nam ipſemet actus ſumendi ſacramentum poteſt eſſe veniale peccatum ex defectu finis, vel alterius circumſtantiæ debitæ: quæ ratio communis eſt omnibus ſacramentis. Secundò, poteſt ad hanc ſententiam applicari ferè totum fundamentum primæ ſententiæ, ſeruata proportione. Tertiò videtur huic ſententiæ fauere Aug. de Eccl. dogm. c. 53 & tract. 26. in Ioan. 2. Sententia. Marſil. Auguſt.

Ex his poſſet tertia opinio elici, affirmans, vtrūq; eſſe directè & per ſe neceſſarium ad effectum ſacramenti, ſcilicet, carentiam omnis actualis peccati, & actualem deuotionem. Quam ſententiam non inuenio apud vllum authorem. Poſſet tamen fundari rationibus vtriuſque ſententiæ ſimul applicatis: quę non ſolum inter ſe non repugnant, verùm potius eandem vim, & proportionalem efficaciam habent: ita vt, ſi vnum illorum propter eas rationes affirmandum ſit, conſequenter etiam alterum aſſerendum videatur. 3. Sententia.

Quarta nihilominus & vera ſententia eſt, neutrā harum diſpoſitionum eſſe per ſe neceſſariam ad augmentum gratiæ per Euchariſtiæ ſumptionem cōſequendam. Quæ ſigillatim & per partes probanda eſt. 4. Sententia.

Dico ergo primò; Peccatum veniale actu concomitans ſumptionem huius ſacramenti, non impedit gratiæ & charitatis augmentum. Ita D. Tho. hic, art. 8. Alenſ. dicta. q. 41. membr. 1. ar. 1. vbi dicit, hoc ſacramentum, non quidem remittere illud peccatū veniale, cuius actualem affectum homo habet, dū commnicat; remittere autem alia venialia peccata non obſtante illo affectu; eadem autem ratio eſt de augmento gratiæ, quæ de remiſſione aliorum venialium. Eandem aſſertionem tenet Gabr. lect. 85. in Canon. Adrian. quæſt. 1. de Euchar. Soto d. 12. q. 2. art. 8. Ledeſma q. 20. articulo 1. dub. 4. & articul. 8. Victor. in Summ. num. 66. Cordub. lib. 1. quæſtio. Theol. quæſt. 8. Et poteſt vtcunque confirmari ex Conc. Trid. ſeſſ. 13. cap. 7. vbi ad effectum huius ſacramenti ſolum requirit pœnitentiam & confeſſionem peccati mortalis: & ita explicat verba Pauli 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſe ipſum homo.* Ratio eſt, quia, vel is, qui accedit ad hoc ſacramentum in gratia cum peccato veniali, dignè accedit, vel indignè. Si dignè; ergo recipit effectum ſacramenti: quia iam non ponit obicem. Si indignè: ergo iam non tantū venialiter, ſed etiam mortaliter peccat, quando ita ſuſcipit ſacramentum. Dicetur fortaſſe, illum accedere digne habitualiter, indignè autem actualiter per culpam tantum venialē; & hoc ſatis eſſe, vt gratiā non accipiat, & ponat obicem, etiam ſi de nouo mortaliter nō peccet: quia, licet ſe ipſum priuet aliquo augmento gratiæ, nec ſacramento, neq; alicui graue irrogat iniuriā. Sed hæc euaſio refutatur primò, quia gratis & ſine fundamento dicitur, peccatū veniale poſſe per ſe impedire augmentum gratiæ, Veniale peccatum actu concomitās ſumptionem Euchariſtiæ non impedit eius effectū. D. Thom. Alenſ. Gabr. Adrian. Soto. Ledeſma. Victor Cordub. Trident. Euaſio. Refutatur.

præſtandum ab alia cauſa ſufficiente & actualiter applicata: quia peccatum veniale hoc non habet ex ſe, & ex natura ſua; neq; ſpecialiter hoc habet in hoc ſacramento ex ſingulari inſtitutione Christi. Primum patet, quia peccatum veniale in cæteris ſacramentis hoc non impedit, vt omnes fatentur, neq; in augmento ex opere operãtis, ſi homo ſimul cum actu ſimpliciter bono & merito habeat concomitanter aliquam culpã veniale. Et ratio à priori eſt, quia peccatum veniale nõ pugnat cum gratia habituali; neq; cum quocunq; augmento eius in facto eſſe: ergo neque etiam in fieri, ſi aliunde poſſit ſimul applicari cauſa ſufficiens. Peccatum enim mortale ideo ex ſe eſt obex effectui gratiæ ſacramenti, quia ex natura ſua non poteſt ſimul eſſe cum illa: ergo è contrario, ſi peccatum veniale ex natura ſua ſimul eſſe poteſt cum quocunque augmento gratiæ habitualis, ex ſe non erit obex reſpectu talis effectus. Secundum autem, id eſt, quod hoc non habeat in hoc ſacramento ex ſpeciali Chriſti inſtitutione, probatur; tum, quia nullo fundamento conſtat de tali inſtitutione, neq; ex Scriptura, neque ex Patribus; & ideo non eſt aſſerendum ſine ſufficiente fundamẽto aliquid extraordinarium & nouum in re tam graui; tum etiam, quia talis inſtitutio non fuiſſet conueniens, neq; fragilitati hominum accommodata: veniale enim peccatum leuis res eſt, & facile ab homine committitur; & ideo non eſt veriſimile, voluiſſe Chriſtum, vt tantum fructum huius ſacramenti impediat. Secundò, ſi peccatum veniale eſſet obex, magis certè conſequenter diceretur, accedere ad hoc ſacramentum cum tali diſpoſitione, eſſe peccatum mortale, & indignam ſumptionem huius ſacramenti: quia accipere ſacramentum, ponendo obicẽ principali effectui ſacramenti, eſt grauis irreuerentia, & abuſus ipſius ſacramenti.

Vnde poſſet aliquis aliter ſubterfugere principalem rationem factam, elegẽdo alteram partem, ſcilicet, eum, qui accedit cum veniali peccato, indignè accedere, & mortaliter peccare; nihilominùs tamen hoc totum tribui peccato veniali, quia illud eſt prima cauſa & totalis huius impedimenti, & grauioris lapſus, qui ex illo ſequitur. Sed hoc in primis eſt cõtra mentem omnium authorũ, qui de hac materia ſcripſerunt: deinde eſt per ſe improbabile: nam inquiro, in quo conſiſtat illud peccatum mortale; aut enim in hoc, quod ponitur obex effectui ſacramẽti: & hoc non: nam, vel talis obex eſt ipſum veniale peccatum, vel mortale: primum ſufficienter improbatũ eſt; ſecundum pugnat cum ipſa reſponſione, quia, ſi peccatum mortale eſt obex, nõ ideo mortaliter peccatur, quia ponitur obex, ſed potius ideo ponitur obex, quia mortaliter peccatur: oportet ergo aliam priorem rationem aſſignari, propter quam mortaliter peccetur. Aut ergo in eo acceſſu mortaliter peccatur, propter iniuriam, quæ fit ſacramento, venialiter peccando, dum ipſum actualiter contingitur, & ſumitur: Et hoc non, quia talis iniuria ſacramenti, leuis eſt, ſicut peccatum ipſum veniale leue eſt: nam iniuria ipſius Dei poteſt eſſe leuis ex leuitate materiæ, ergo etiam iniuria ſacramenti: accedere autem cum peccato veniali, leuis materia eſt: ergo ſolum peccatum veniale non poteſt eſſe ratio talis peccati mortalis: & conſequenter impedire non poteſt augmentum gratię per hoc ſacramentũ conferendum. Vnde infero, idem dicendum eſſe, etiam ſi ſumptio ipſa ſacramenti peccaminoſa ſit ex aliqua leui negligentia ſeu culpa, quia eodem modo tunc procedit dicta raio, quod tale peccatum veniale nõ eſt obex repugnans effectui gratiæ: neque etiam poteſt tol-

A lere vim, & efficaciam ipſi ſacramento ſeu vſui eius: quia licet ille actus, vt eſt ab homine, denominetur malus, & vt ſic non ſit fructuoſus ex merito operantis, tamen de ſe bonus eſt, & poteſt eſſe inſtrumẽtum Dei, ſeu (in præſente materia) applicatio ſacramenti; quod ſemper eſt eiuſdem ſanctitatis, & efficacitatis ad dandam gratiam cuicunque non ponenti obicem.

Dico ſecundò; Nulla actualis diſpoſitio neceſſaria eſt, vt hoc ſacramentum conferat augmentum gratiæ & charitatis. Ita ſentiunt Vict. Soto, & alij recentiores, qui non putant hoc eſſe alienum à mente D. Tho. Et probatur, nam inprimis, ſi homo ſit pror-

Actualis deuotio non requiritur, vt Euchariſtiã conferat ſuã propriam gratiam.

B ſus incapax talis actualis diſpoſitionis, vt contingit in infantibus, amentibus, aut phreneticis, carentia talis diſpoſitionis non poteſt in eis impedire hunc effectum: aliàs omnino irrationabile eſſet, eis dare hoc ſacramentum. Quid enim magis contra rationem, quam dare ſacramentum ei, qui eſt incapax effectus eius? conſequens autem omnino falſum eſt, vt præcedẽte diſputatione oſtendimus: & dicemus iterũ cum Diuo Thoma, circa quæſtionem 80. Vlterius igitur hinc addo, etiam ſi homo ſit ſui compos, & rationis vſum habeat, ſi tamẽ in ipſa actuali ſumptione ſacramenti, quaſi naturalem obliuionem patiatur ex diſtractione omnino inuoluntaria; & ideò

C careat actuali diſpoſitione, non propterea priuari hoc fructu ſacramenti: quia tunc non eſt magis in poteſtate talis hominis talis diſpoſitio, quam ſi non haberet libertatem: ergo, ſi in aliis actus ille non eſt neceſſarius propter impotentiã, etiam in huiuſmodi homine non erit neceſſarius: nec carentia eius poteſt dici obex, cùm non ſit aliquid voluntarium, humanum, quod ſi non eſt obex; ſacramentum habebit ſuum effectum: quia infallibile eſt, ſacramenta dare gratiam non ponentibus obicem: quia non conferunt illam per actum operantis, ſed per ſe ipſa. Atque hinc tandem concluditur, idem eſſe dicendum, etiam ſi carentia talis diſpoſitionis actualis voluntaria ſit, vt probari facilè poteſt, coniungendo omnia, quę diximus: quia aut illa carentia eſt obex,

D præciſè propter priuationem actus: & hoc non, vt ex dictis in primo & ſecundo puncto conſtat: aut propter culpam, quæ eſt in voluntaria carentia: & hoc etiam non, quia talis culpa non eſt mortalis, ſecluſo contemptu, ex omnium ſententia: quia non eſt grauis irreuerentia: culpa autem venialis non eſt obex; vt in prima concluſione oſtenſum eſt.

Secundo principaliter probatur concluſio, quia hæc actualis diſpoſitio non eſt ex natura rei neceſſaria ad effectum huius ſacramenti, neque etiam ex inſtitutione Chriſti: ergo nullo modo. Maior euidẽs eſt, tum quia tota efficacia huius ſacramẽti non poteſt ex ſola rei natura definiri, ſed pendet ex inſtitutione, tam quo ad ſuum eſſe, quam quoad quantita-

E tem effectus; & quoad modũ: tũ etiam, quia augmentum habitualis gratiæ & charitatis fieri poteſt ſine vllo actu: ergo, conſiderando tantùm naturam rei, etiam poteſt fieri per hoc ſacramentum, ſine vlla diſpoſitione. Minor vero probatur: nam, vbi eſt talis inſtitutio? In Scriptura enim non habetur, nam Chriſtus ſolum dixit. *Qui manducat me, viuet propter me*; Paulus autem explicuit, hoc eſſe intelligendum de manducante dignè: declarat autem eũ dignè manducare, qui prius probat ſe ipſum, & ſic de pane illo edit: addit verò Concilium Tridentin. ex doctrina Patrum, illam probationem in hoc cõſiſtere, *Vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati quantumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat*, in quibus omnibus

omnibus nulla eſt mentio actualis diſpoſitionis; cũ tamen illa probatio ſui ad dignam manducationem ſufficiat, per quam vita comparatur. Neq; aliud inſtitutionis genus ab aliquo Concilio, aut Pontifice, aut ab aliquo Sanctorum Patrum traditur: nam, licet omnes hortentur ad accedendum ad hoc ſacramentum cum magna reuerentia, & deuotione, nullus tamen docuit, actualem diſpoſitionem neceſſario debere ſimul concurrere cum ipſa ſumptione, vt illa dignè vel fructuosè fiat. Ac denique nulla eſt ſufficiens ratio, vel congruentia, ad coniectandum, voluiſſe Chriſtum, pios & iuſtos homines ad has anguſtias redigere: quia facilimum eſt homini, ita diſtrahi, vt nullam actualem attentionem, vel deuotionem habeat: aut omnino ſine culpa, aut certè ex leui culpa, quæ non ſatis eſt ad impediendum fructum ſacramenti.

Et confirmo, ac inquiro; quænam ſit iſta actualis diſpoſitio, quæ ex Chriſti inſtitutione neceſſaria eſt. Aut enim in intellectu eſt neceſſaria actualis fides huius myſterij: & hoc dici non poteſt; nam ſi quis dum communicat, ſolum cogitet de Deo, vt illi gratias agat, vel de Chriſti amore, vt eum redamet: aut de propriis peccatis, vt de eis doleat; quodcunq; horum, vel quiduis aliud ſimile, ſatis erit ex parte intellectus, nõ ſolum ad fructuoſam, ſed etiam ad deuotam, & reuerentem ſumptionem: & eadẽ ratione ex parte volũtatis nõ poteſt determinari certus actus, qui neceſſarius ſit, vt ex ſimili diſcurſu facile cõſtare poteſt. Dicere autem, in communi ſaltem requiri, vt accedatur cum aliqua attentione, & bono affectu ad res diuinas, in tantum eſſe poteſt verum, in quantũ omnes actus ſacri hoc modo exercendi ſunt, vt debitè, & pro dignitate, & cum maiori vtilitate fiant. Quod autem hoc ſit ſimpliciter neceſſariũ ad effectũ ſacramenti ex opere operato, nec ex communicatione actus ſacri colligi poteſt, vt in cæteris ſacramentis conſtat, nec ex ſpeciali ratione huius ſacramenti, quod de ſe, & ex peculiari inſtitutione ad feruorẽ charitatis excitat. Vnde, ſi aliqua actualis diſpoſitio eſſet neceſſaria, illa deberet eſſe per propriũ actũ charitatis: cum ergo id neceſſarium non ſit, ſignum eſt, nullã actualem diſpoſitionem eſſe ſimpliciter neceſſariam ad effectum, quamuis ſit valde vtilis. Vnde cõfirmatur vltimò, quia, ſi peccator, exiſtimans ſe eſſe contritum, accedat ad hoc ſacramentũ cum ſola attritione actuali, iuſtificabitur; iuxta dicta in præcedentib. ergo, qui accedit in ſtatu gratiæ, etiam ſi non habeat actualem diſpoſitionem, conſequetur augmentum. Patet conſequentia, quia dignius communicat iſte, quam ille; & quia melius diſpoſitus eſt iuſtus per ſolam iuſticiã ad augmentum eius, quàm peccator attritus per attritionem ad ipsã iuſticiam conſequendam, cæteris paribus ex parte ſumptionis ſacramenti. Quod amplius in hunc modum declaratur, nam ſola attritio, vt ſic, ſolum eſt diſpoſitio, vt per peccatũ nõ ponatur obex effectui ſacramenti, nã ad ipſam quidẽ ſumptionem non eſt ſufficiens diſpoſitio; & ideo requiritur ignorantia excuſans defectum diſpoſitionis; & nihilominus hoc eſt ſatis ad effectum ſacramenti; quia non ponitur obex; ergo multo magis ſufficiet gratia, quæ non ſolum tollit obicem, ſed etiam diſponit ad dignam ſumptionem; ſaltem quantum, ex præcepti rigore neceſſarium eſt. Ac denique in peccatore communicante, nõ ſolum attritio actualiter concurrens in ſumptione ſacramenti, ſed etiam, quæ præceſſit, & moraliter manet, ſufficit, vt in ipſa ſumptione ſacramenti remittatur peccatũ; ergo multo magis in homine iuſto, vt fructum ex cõmunione percipiat, ſufficiet præcedens deuotio, aut pia voluntas communicandi, vel aliquid ſimile. Atq; hinc tandẽ concluditur in homine iuſto cõmunicante nõ dari ſtatum medium, ita vt nec iuſticiam communicando amittat, neque in illa creſcat: quia, ſi iuſtus permanet, dignè communicauit, & obicem non poſuit: ergo in gratia creuit: nam hic effectus per ſe oritur ex hoc ſacramento. Vnde moraliter loquendo ſemper ita fiet, nam ſi homo prius erat iuſtus, nõ eſt cur iuſticiam communicãdo amittat, niſi propter extrinſecas cauſas; vt ſi illi prohibitum ſit communicare, vel tali tempore, vel tali loco, vel à tali perſona, vel tali modo; aut alia quacunq; ratione ob cõſcientiã erroneam, putet ſe peccare communicando, & nihilominus accedat: aut denique ſi ex aliquo contẽptu graui ad hunc panem, tanquã ad communẽ cibum, accedat. In quibus caſib. prius, quàm homo accedat, & re ipſa cõmunicet, per voluntatẽ ſic communicandi peccauit mortaliter, & gratiam amiſit. Et ideo vix fieri poteſt, quin ille, qui in ipſamet ſacramentali cõmunione iuſtus inuenitur, iuſtior euadat, dummodo circa aliam materiam non habeat in eodem inſtante prauam aliquam cogitationem, & deliberatum conſenſum, quod eſt valde per accidens ad ea, de quibus nunc agimus.

Ad fundamẽta 1 opinionis reſpõſio.

Ad fundamenta primæ opinionis reſpondetur, nullum eſſe probabile veſtigium talis inſtitutionis: Baſilius enim & reliqui Sancti nihil aliud docent, quam quod à nobis explicatum eſt. Ad ſecundum verò reſpondetur, Chriſtum non ſolum reſpexiſſe ad dignitatem huius ſacramẽti, ſed etiam ad hominis fragilitatem: & ideo propter dignitatem ſacramenti, voluit hominem accedere cum iuſticia: propter hominis verò fragilitatem, deuotionem actualem requiſiuit ſolummodo, vt vtiliorem & magis fructuoſam, nõ vt neceſſariam, & hoc eſt magis cõſentaneũ finis huius ſacramenti, quod non tantum ad actualẽ charitatem, ſed etiã ad habitualẽ augendam per ſe primò ordinatur. Vnde, vt hoc modo ſpiritualiter nutriat hominem, ſatis eſt ipſamet ſacramentalis ſumptio, quæ ſuo modo actus eſt ſpiritualis vitæ: eò vel maximè, quod in alimento corporali nutritio fit per actionem viuentis circa alimentũ: hic autem nutritio fit in actione cibi circa alitũ: & ideo non eſt tam neceſſaria actio ex parte ſumentis. Ad tertium reſpondetur, illam experientiam nullius eſſe momenti: quia habitus infuſi, & eorum augmentum non poſſunt experientia cognoſci: quia per ſe ac formaliter nec mortificant paſſiones, nec excludunt vitiorũ habitus, nec venialia peccata impediunt: & ideo fieri poteſt, vt homo, qui per ſacramenti frequentiam multũ in gratia creſcit, in ratione viuendi & exercendi virtutes non admodũ mutetur: quãq̃ ſi huiuſmodi homo diu in gratia perſeuerat: & omnia mortalia peccata euitat, ſatis in hoc effectu manifeſtatur frequentis communionis efficacia.

Ad fundamenta 2 ſententiæ.

Ad primũ & ſecundum fundamentum ſecundæ ſententiæ, iã eſt reſponſum ex dictis. Ad tertium ex Auguſtino, reſpondetur, in priori loco noſtrã confirmare ſententiam, quia ſolum requirit, vt mens ſine affectu peccandi ſit; & vt (ſi prius peccauit) ſufficientem ſui peccati pœnitentiam præmittat: in ſecundo autem loco nihil aliud requirit ad ſpiritualiter manducandum, niſi vt innocentiam ad altare portemus; & præcedentium peccatorum pœnitentiã præmittamus. Hæc aũt intelligenda ſunt cũ debita proportione; nam de peccato mortali ſunt ſimpliciter neceſſaria; de veniali autem ſunt vtilia; & ad vitandam omnem culpam etiam venialem, ſuo modo

modo neceſſaria, nõ tamen ad omnem fructum ſacramenti recipiendum.

SECTIO IV.

Quando conferat Euchariſtia hunc gratiæ effectum in ipſa ſumptione.

ANtequàm de aliis effectibus huius ſacramenti tractemus, oportet declarare tempus & modum, quo ſacramentum hoc prædictum gratię effectum conferat: nam, ſimul etiam explicabitur, quãtus ſit hic effectus in ſingulis communicantibus, & an in omnibus ſit æqualis. Poſſunt autem quatuor tempora in præſente diſtingui. Primum, ante ſumptionem ſacramentalem Euchariſtiæ. Secundum tempus eſt ipſius ſumptionis ſeu manducationis. Tertium eſt, poſt manducationem, quamdiu præſentia Chriſti durat in homine. Quartum eſt, poſtquam tranſmutatis ſpeciebus, iam Chriſti præſentia ceſſauit. De primo ergo tempore nihil eſt in præſente dicendum: quia illud nec confert, nec ſufficit ad effectum ex opere operato per hoc ſacramentum recipiendum. Nam, licet hæretici dicant, Euchariſtiam, antequam manducetur, poſſe excitare fidem, & ſic conferre ſuum effectum; tamen certum eſt, effectum huius ſacramenti non in eo conſiſtere, ſed in vera infuſione gratiæ, quæ non eſt promiſſa, niſi manducantibus ſacramentum, Ioan. 6. Vnde, licet aliqui Catholici interdum ſignificent, effectum huius ſacramenti dari per votum ipſius, ante ſacramẽtalem manducationem eius, tamen hoc non eſt intelligendum de proprio effectu ex opere operato, ſed formaliter de ſimili effectu gratiæ, vel augmento charitatis, vt ſæpe in ſuperiorib. dictum eſt: quoad hoc enim eadem eſt ratio de omnibus ſacramentis. Hic ergo dicendum eſt de ſecundo tempore, poſtea verò de reliquis.

Ioan. 6.

Principio igitur conueniunt authores omnes; hunc gratiæ effectum conferri nõ ponenti obicem in ipſa ſumptione. Primò quidem, quia manducanti facta eſt promiſſio, vt dixi: ergo in manducatione datur. Secundò, quia neque ante manducationem datur, vt probaui; aliàs daretur per quemlibet contactum: aut per viſionem Euchariſtiæ: neque eſſet neceſſaria ſumptio ad effectum, quæ omnia ſunt abſurda. Neq; poſt ſumptionem aliquid eſt, quod expectetur: quia ſanè iam homo manducauit, & licet ſtatim moreretur, vel non poſſet alterare, ſeu digerere ſpecies, conſequeretur effectum. Tertiò, quia alia ſacramenta dant ſuum effectum in vſu; ergo & hoc, cum applicatur ad vſum: applicatur autem per manducationem. Quia verò manducatio in quodã motu ſucceſſiuo conſiſtit, difficultas eſt, an in toto illo, aut in qua parte, aut in inſtãte eius, detur hic effectus. Ratio autem dubitandi eſt; quia nõ poteſt dari in toto motu, nam gratia ſacramentalis vno inſtante perficitur: quæ ratio enim probat de qualibet parte illius motus. Neque etiam poteſt dari in inſtante initiatiuo; quia cum illud ſit vltimum non eſſe, nondum in illo manducatio facta eſt: neque etiam dari poteſt in aliquo inſtante continuatiuo, tum, quia nullum eſt primum; & de cæteris non eſt maior ratio de vno, quàm de alio; tum etiam, quia in nullo illorum eſt perfecta manducatio. Nec denique in inſtante terminatiuo; tum, quia in illo iam non eſt manducatio; tum maximè, quia nullum poteſt ſignari primum inſtans, in quo Chriſtus ſit mãducatus: quia Chriſtus eſt in toto, & in qualibet parte ſpecierum: ſed non datur prima pars ſpecierum, quæ manducata ſit: ergo nec datur primum inſtans

Effectus Euchariſtiæ cõfertur ſumẽti in ipſa ſumptione.

A in quo Chriſtus manducatus ſit: ergo nec poteſt dari primus aut certus terminus manducationis, in quo detur hæc gratia.

Circa hanc difficultatem Maior in 4. diſtinct. 9. quæſtione 1. duos dicendi modos excogitauit; ad quos examinandos ſupponendum eſt ex tractatis ſupra de ſacramentis in genere, & ex communi ſententia, hoc ſacramentum maiorem gratiam conferre homini, melius diſpoſito, non ſolum ex opere operantis, vt ſignificant Victoria in Summ. numero 76. de Euchariſt. & Ledeſma in 4. part. 1. quæſtione 22. articulo 4. ſed etiam ex opere operato; vt docet Diuus Thomas quæſt. 69. articu. 8. Alenſ. 4. par. q. B 21. membr. 3. & alij Doctores in 4. diſtinctione 4. quos ſupra retuli, & referunt ac ſequuntur Corduba libro ſecundo, quæſt. Theol. quæſtione 3. Soto, diſtinct. 6. quæſt. 1. artic. 6. & fauet multum Concil. Trident. ſeſſ. 6. vt citato loco de ſacramentis in genere annotaui; vbi etiam oſtendi, hanc eſſe conuenientiorem rationem inſtitutionis, magiſque accommodatam ad humanos mores, & ad modum efficiendi cuiuſcunque cauſæ, quæ, cæteris paribus, magis operatur in paſſum melius diſpoſitum. Hoc ergo ſuppoſito, primus modus dicendi Maioris eſt, hoc ſacramentum dare ſuum effectum in inſtante manducationis, in quo inuenit hominem melius diſpoſitum. Sed hic modus eſt voluntariè confictus; C & non ſatisfacit. Primò; quia ante omnia neceſſe eſt, vt ſufficiens manducatio, ſeu applicatio ſacramenti facta ſit; quia ante illam, etiam ſi homo ſit optimè diſpoſitus, multoque melius, quam in ipſa ſumptione futurus ſit, non recipiet effectum, quia nondum recepit ſacramentum; ſi autem iam ſupponitur ſacramentum ſufficienter applicatum, & homo eſt ita diſpoſitus, vt non ponat obicem, non expectabit ſacramentum meliorem diſpoſitionem futuram, ſed ſtatim dabit ſuum effectum. Primò, quia agit ad modum cauſæ naturalis. Secundò, quia omnia ſacramenta conferunt effectus ſuos ſtatim, ac applicantur ad vſum; qui vſus de ſe eſt certus & determinatus independenter à futura diſpoſitione ſumentis. Tertiò, quia effectus ſacramenti non debet D pendere ex præſcientia Dei de futura meliori diſpoſitione ſumentis: alioqui ex ſimili præſcientia futuri obicis poſſet impediri effectus. Tandem hic modus non eſt vniuerſalis, quia ſæpiſſimè accidere poteſt, vt toto illo tempore ſit vniformis diſpoſitio ſumentis: quid ergo tunc dicendum erit?

Maior.

Victor Ledeſma. D. Thom. Alenſ.

Cordu. Soto.

1. Modus dicendi reiicitur.

Secundus modus dicendi huius authoris eſt, hoc ſacramentum conferre gratiam ſucceſſiuè toto tẽpore ſumptionis. Quem modum impugnat Soto duabus rationibus. Prima eſt ſupra tacta inter arguendum: quia gratia datur in inſtanti. Secunda, quia alia ſacramenta conferunt effectus ſuos in inſtanti. Hæ tamen rationes non videntur conuincere: E quia licet productio formæ ſit inſtantanea, intenſio & augmentum poteſt eſſe in tempore propter applicationem agentis, vel alias occaſiones; vt plane conſtat in productione & intenſione loci; & idem accidere poteſt in augmento gratiæ, quod fit per continuum meritum operantis: nam, cum meritum ſit ſufficiens cauſa talis augmenti, ſi meritum continuè maius eſt, vel propter perſeuerantiam in eodem actu, vel propter continuã intenſionem maiorem eiuſdem actus, etiam maius augmẽtum eiuſdem gratiæ erit continuum: cum ergo effectus per ſe huius ſacramenti ſit augmentum gratiæ & charitatis, ex parte talis effectus non repugnabit ſucceſſiuè dari, ſi ex parte ipſius cauſæ aliqua ſufficiens ratio talis ſucceſſionis aſſignetur. In quo (vt de ſecũda ratio-

2. Modus dicendi Maioris.

ratione dicamus) non eſt eadem ratio huius, & aliorum ſacramentorũ: alia enim ſucceſſiuè fiunt & tráſeunt, & in inſtante, in quo cõſummantur, conferũt effectum; & quia amplius non ſunt, actionem continuare non poſſunt; quia tantum ſunt in vſu, & tũc ſimpliciter eſſe incipiunt, quando vſus perficitur, & ſtatim etiam deſinunt; & ideo non poſſunt agere in tempore: at verò hoc ſacramentum eſt permanens, & factum ſupponitur ante vſum: applicatur autem ad agendum per ipſum vſum; & totũ integrum permanet toto tempore manducationis & vſus, & in qualibet parte & inſtanti illius temporis; & ideo ex hoc etiã capite non repugnabit, quin toto illo tempore agat. Rationem autem huius ſucceſſionis nullã aliam Maior aſſignat, niſi quia Chriſtus ita ſtatuit; dare ſcilicet gratiam in tota manducatione huius ſacramenti, iuxta illud, *Qui manducat me, viuet propter me*: quia non maior ratio de vna parte, vel inſtanti manducationis, quam de aliis. Vnde ſentit, hunc modum efficientiæ ſucceſſiuæ eſſe vniuerſalem in hoc ſacramento, qualitercunque ſit ſubiectum diſpoſitum. Sed hæc ſententia ſic explicata mihi omnino diſplicet. Primò quidem, quia nullo ſufficiente fundamento nititur; nam, quod Chriſtus promiſerit gratiam manducantibus hoc ſacramentum, nullum argumentum eſt, dandam eſſe gratiam toto tempore mãducationis; ſicut quod promittitur fieri in hac hora, non neceſſario intelligitur cõtinuè efficiendum per totam horam, ſed intra illam, ſiue in toto, ſiue in parte, ſiue in inſtante illius fiat. Secundò, quando cauſa eſt efficax, & ſubiectum æquè diſpoſitum applicatur ſufficienter, ſtatim agit quantũ poteſt; & ideo tunc non eſt ſucceſſio: ſed Chriſtus inſtituit hoc ſacramentum, ſicut & cætera, cõferendo illi virtutem & modum cauſandi maximè proportionatum perfectioribus cauſis: ergo irrationabiliter hic fingitur ſucceſſio in actione ex ſola volũtate Chriſti, ſi in rebus ipſis nullum eſt fundamentum, vel ratio talis ſucceſſionis: ſæpè autem nullum eſt huiuſmodi fundamentum, quia ſacramentum ſemper eſt idẽ, & æquè efficax; totumq; ſufficienter applicatur in quacunque parte vel inſtante manducationis, nec per ſucceſſiuã manducationem magis ac magis applicatur: quia totum eſt in quolibet puncto illius: ergo, ſi alioqui ſubiectum ſit æquè diſpoſitum, nulla erit ratio ſucceſſionis. Tertiò, neceſſe eſt aſſignare aliquod inſtans manducationis, in quo incipiat fieri huiuſmodi affectus, vt per ſe conſtat: inquiro ergo, an illo inſtante incipiat tantum extrinſecè actio ſacramenti per vltimum non eſſe, vel intrinſecè per primum ſui eſſe. Si hoc ſecundum dicatur; neceſſe eſt etiam dicere, ſimul quoq; tunc fieri aliquem gradum gratiæ, vel aliquam partem, qua verè augeatur gratia præexiſtens: ergo gratis dicitur, poſtea cõtinuari illam actionem, & amplius augeri effectum, ſi ſubiectum non eſt amplius diſpoſitum. Si verò dicatur primum, non videtur poſſe generaliter defendi, quia interdum datur prima gratia per hanc manducationem, quæ ſemper in inſtanti, & non ſucceſſiuè fit, & præterea explicare deberet hic author, quod ſit illud inſtans manducationis, in quo incipit actio ſacramenti. In hoc enim verſatur præcipua ratio huius difficultatis, quã ipſe in vtroq; dicendi modo in explicatam reliquit. Tandem ſequitur ex hac opinione, eum, qui hoſtiam maioris quantitatis recipit, cæteris paribus, recipere maiorem effectum, quia tunc manducatio longiori tempore durat: ergo, ſi totò illo tẽpore durat actio, magis augebitur gratia; & idem erit de illo, qui lentius accipit cibum & potum. Reſpondet Maior negando

Abſolute reiicitur modus prædictus.

A ſequelam; quia illa actio, quamuis maiori tempore duret, non ſit æquè intenſè: quia Deus (inquit) certum eundemque gradum gratiæ ſtatuit dare per quamcunque manducationem Euchariſtiæ. Vnde, ſiue manducatio breuiori, ſiue longiori tẽpore duret, ita Deus accommodat velocitatem vel tarditatem actionis ſuæ, vt in fine vtriuſq; manducationis idem gradus effectus ſit. Sed hæc reſponſio impugnata eſt ex dictis; tum quia eſt voluntaria, tum etiam quia, effectus & actio ſacramenti, vt ſæpe dixi, eſſe debet determinata, & non pendens ex accidentariis euentibus, præſertim corporalibus, nihilque ad effectum ſacramenti pertinentib. vt ſunt quantitas hoſtiæ, vel difficultas traiiciendi illam.

B Vt ergo rem totam aperiamus, ſupponẽdum eſt, neceſſariò aſſignandum eſſe aliquem terminum indiuiſibilem diuidentem manducationem à nõ mãducatione antecedente; qui terminus non ſolum in tempore (quod manifeſtum eſt) ſed etiam in ipſis partibus, ſeu organis humani corporis intercedit; nam, cum manducatio conſiſtat in tranſitu cibi per guttur ad ſtomachum, quamdiu cibus eſt in ore, nondum manducatur propriè, quia nondum traiicitur: quando vero iam ad ſtomachum peruenit, iam etiam non manducatur, quia iam traiectus eſt; ergo neceſſe eſt intercedere aliquem terminum indiuiſibilem, quem Deus vel angelus nouit, & nos C mente concipimus, diuidentem totum ſpatium, quaſi externum, in quo cibus non manducatur ab interno ſpatio gutturis, per quod dum cibus actu, & intrinſecè tranſit tunc propriè & intrinſecè manducatur. Vnde etiã neceſſe eſt, in duratione, & ſucceſſione temporis aſſignare aliquod inſtans, in quo cibus peruenit ad prædictum terminum; quod inſtans diuidit non manducationem à manducatione tanquam finis vnius, & initium alterius; nam vſque ad illud inſtans nondum cibus manducatur: quia nondum ab ore traiicitur: tunc autem incipit extrinſecus terminus manducationis: quia immediatè poſt illud traiicietur. Quo etiam fit, vt illo inſtante incipiat ſacramẽtalis actio huius ſacri cibi, quia ante illud certum eſt non inchoari, cum ante illud in-D ſtans non manducetur. Quomodo autem in illo inſtante incipiat, aut fiat hic effectus, id explicandum relinquitur.

Aliquis terminus debet dari indiuiſibiliter diuidens mãducationem à non mãducatione.

Circa quod dicendũ inprimis videtur, ſacramentum Euchariſtiæ conferre totum ſuum effectum ſimul & non ſucceſſiuè, ſi ex parte ſubiecti nulla ſit ratio ſucceſſionis, ob ſucceſſiuum augmentum diſpoſitionis. Hæc concluſio, quoad priorem partem, eſt communis, vt ex authorib. citatis & citandis, conſtat: quam ſufficienter probant, quæ contra Paludanum adduximus; præſertim illa ratio: cauſa efficax ſimul producit totum effectum ſuum, quando nec in paſſo, nec ex parte effectus eſt repugnãtia; hoc aũt E ſacramentum eſt cauſa de ſe efficax; & gratia de ſe producibilis eſt in inſtante in quocunque gradu, cũ ſit qualitas permanens: & maximè cum non habeat proprium contrarium poſitiuum. Denique ex parte ſubiecti ſupponitur eadem diſpoſitio, ſeu indifferentia. Propter quod addidi poſteriorem concluſionis partem: nam, ſi ex parte ſubiecti ſit aliqua varietas, non repugnabit, vt cenſeo, effectum ſacramenti ſucceſſiuè augeri, vel ſucceſſione continua, vel diſcreta: hæc autem varietas non eſt conſideranda in materiali ſeu corporali applicatione ſacramẽti ſecundum pauciores vel plures partes ſpecierum, vt Maior exiſtimaſſe videtur: hoc enim nihil refert; quia, cum totus Chriſtus, totumque ſacramentum hoc ſit in qualibet parte, quælibet applicatio de ſe ſufficit

Euchariſtia ſimul & non ſucceſſiue confert ſuũ effectum.

ſufficit ad totum effectum, ſi cætera ſint paria. Igitur varietas, quæ ad rem pertinet, conſideranda eſt in diſpoſitione recipientis: nam cùm hoc ſacramẽtum det maiorem gratiam meliùs diſpoſito, ſi ſubiectum circa finem manducationis ſit meliùs diſpoſitum, quàm in initio, maiorem gratiã recipiet, quã ſi non fuiſſet magis diſpoſitum: illam autem gratiam non recipiet ſimul, ſed ſucceſſiuè, ergo. Maior patet; primò, quia totum tempus manducationis eſt tempus aptum, vt conferatur gratia: ergo datur iuxta perfectiſſimam diſpoſitionem concurrentem in quacunque parte manducationis. Secundò, quia, ſi contingeret peccatorem in initio manducationis non eſſe ſufficienter contritum & in progreſſu manducationis perficere contritionem ſuam, non priuaretur effectu ſacramenti; quia abſolutè loquendo iam dignè manducat, & non ponit obicem ſacramento in ipſo vſu eius: ergo maiori ratione, qui in principio fuit diſpoſitus, & in fine magis perfecit diſpoſitionem ſuam, non priuabitur maiori fructu reſpondente maiori diſpoſitioni. Tandem hoc à fortiori conſtabit ex his, quæ dicemus ſequentibus ſectionibus, vbi oſtendemus, quando communio fit per plures ſumptiones partiales & diſcretas augeri effectum per ſecundam, ſi aucta eſt diſpoſitio ſubiecti, nam, ſi hoc verum eſt, idem erit in præſente, nam quod ſpecies ſint continuæ, vel diſcretæ, valde accidentarium eſt & per accidens ad propriam rationem & efficaciam huius ſacramenti. Minor autem propoſitio, nimirum quod huiuſmodi augmentum talis effectus debeat neceſſario fieri ſucceſſiuè, probatur facile: quia cum in principio manducationis ſacramenti, ſubiectum ſit diſpoſitum & ſine obice, ſtatim recipiet aliquam gratiam proportionatam ſuę diſpoſitioni, quia nihil eſt, quod impediat, vt probatum ſatis eſt contra primum modum dicendi Maioris: ſed poſteà ſequente tempore, vt ſuppono, augetur diſpoſitio, & cum illa effectus: ergo prius tempore fit vna pars huius effectus, quam alia: hoc autem ipſum eſt fieri ſucceſſiuè. Atque hinc etiam conſtat, hanc ſucceſſionem interdum eſſe poſſe continuam; interdum vero diſcretam, vt ſi diſpoſitio continuè augeatur, continuè etiam augebitur effectus propter rationem factam, quæ eadem proportione applicanda eſt. Poteſt autem diſpoſitio continuè augeri duobus modis. Vnus eſt per continuam intenſionem maiorem eiuſdem actus; poſſunt enim vitales actus continuè augeri, ſicut aliæ qualitates. Alius modus eſt ſolum per continuam durationem eiuſdem omnino actus; nam licet talis actus non fiat melior phyſicè, tamen propter maiorem perſeuerantiam, ſeu continuationem illius, fit diſpoſitio moraliter melior; vt conſtat ex 1. 2. q. 18. nam qui toto illo tempore, quamdiu ſacramẽtum traiicit, in actu amoris Dei vt quatuor perſeuerat, digniori certè & laudabiliori modo manducat; quam qui in initio tantùm manducationis ſimilem actum habuit, & ſtatim ab illo deſtitit: ergo ille maius recipiet augmentum charitatis: ergo illud augmentum continua ſucceſſione fiet in illo tempore, quia & eſt eadem ratio de toto illo tempore; & in toto illo continuè creſcit diſpoſitio: Nec tamen ſequitur, hoc augmentum fore infinitum; quia ipſius etiam diſpoſitionis augmentum finitum eſt moraliter; & fit per partes proportionales tempori correſpondentes, vt latius alibi dictum eſt, de merito per continuationem actus. Per diſcretam autem ſucceſſionem poteſt hoc augmentum fieri, ſi prius in vno inſtante communicans habeat vnum actum & poſteà in alio inſtante habeat aliquem æqualem, vel maiorem, in tempore autem medio ceſſet ab operando, vt facile conſtabit applicando doctrinam datam: iuxta quam etiam intelligendum eſt hoc augmentum nõ eſſe conferendum iuxta æqualitatem ad ſingulos actus, ſed iuxta proportionem & exceſſum vnius ad alium; vel phyſicum, ratione maioris intenſionis; vel moralem, ratione multiplicationis plurium actiuum. Neq; contra hunc modum ſucceſſiuæ actionis video rationem aut difficultatem alicuius momenti, quamuis aliquibus difficilis videatur: ſi quæ tamen hic poteſt eſſe difficultas, ſtatim explicabitur; & qua ratione poſſit etiam contrarium
B defendi.

Dico ſecundò, quamuis hoc ſacramentum ſimul conferat totum effectum ſuum; probabile nihilominus eſt non conferre illum in primo aliquo inſtante noſtri temporis, ſed ſolum in intrinſeca duratione indiuiſibili coexiſtente alicui tempori noſtro, & non alicui primo inſtanti. Declaratur, quia dictum eſt, dari vnũ terminum indiuiſibilem diuidentem ſpatium, per quod fit manducatio, ab alio, in quo non fit; & conſequenter dari etiam vnum inſtans, in quo cibus peruenit ad illum terminum, ꝙ eſt vltimum non eſſe manducationis: ergo neceſſe eſt dicere; in illo inſtante nondũ eſſe effectum ſacramenti: quia ſacramentum non agit, donec mandu-
C cetur: ſed tunc non manducatur: ergo neque tunc agit; & eadem ratione concluditur, acturum eſſe immediate poſt illud inſtans, quia immediate poſt illud iam manducatur; ergo in ordine ad noſtrum tempus incipit agere hoc ſacramentum per vltimũ non eſſe actionis, ſeu effectus. Et confirmatur: nam poſt illud inſtans non poteſt aſſignari aliquid, in quo primò agat hoc ſacramentum: quia, quolibet ſignato, præceſſit aliqua manducationis pars ſufficiens ad actionem: ergo, vel per nullam partem mãducationis fit actio, & ita nunquam fiet; vel ante quamlibet ſignatam, iam facta eſt: quia non eſt maior ratio de vna, quam de alia: tantum ergo incipit extrinſecè in ordine noſtrum tempus. Quod verò
D in intrinſeca duratione ſua ſit indiuiſibilis, patet; quia intrinſecè eſt tota ſimul, & non pars poſt partem, vt in prima concluſione oſtenſum eſt. Neque repugnat durationem in ſe indiuiſibilem incipere coexiſtendo ſucceſſiuè tempori noſtro: ſicut non repugnat eodem modo eſſe, quia tota coexiſtit toti tempori, & tota etiam eſt in qualibet parte, vel inſtante intrinſeco noſtri temporis, quod commune eſt aliis rebus permanentibus, & indiuiſibiliter incipientibus, poſt inſtans noſtri temporis, vt conſtat ex Philoſophia. Solum poteſt hic obſtare, quia neceſſariò fatendum eſt, illam actionem ſacramenti durare pro aliquo tempore noſtro: non poteſt autẽ
E certum tempus aſſignari pro quo duret: quia quocunque ſignato minus ſufficit; ſolum autem videtur durare tempore neceſſario ad effectum. Quia aliud ſuperfluum eſt & gratis confictum. Reſpondetur, concedendo primam ſequelam, & conſequenter neceſſario eſſe determinandum aliquod certum tempus noſtrum, pro quo duret illa actio: quia oportet illud tempus eſſe finitum, & inter duo inſtãtia clauſum: ergo certum & determinatum: hæc autem determinatio altero tantum è duobus modis videtur poſſe intelligi. Primò, quod illa actio duret toto tempore manducationis ſacramenti, non per modum nouæ productionis continuæ, vt dicebat Maior, ſed per modum conſeruationis: quia non eſt maior ratio de vna parte, quàm de alia, & quia toto illo tempore adeſt eadem cauſa cum eodem genere applicationis. Secundò dici poteſt, neceſſarium

Probabile eſt Euchariſtiã non conferre ſuum effectũ in primo aliquo inſtanti noſtri temporis.

Obiectio.

Solutio.

rium fuiſſe, vt Chriſtus in ſua inſtitutione determinauerit ſuo arbitrio & voluntate, quanto tempore duratura eſſet talis actio, quia non poterit alia ratione determinari.

Probabile eſt hanc actionẽ fieri in inſtãti noſtri temporis.

Dico tertiò, probabiliter etiam defendi poſſe, hũc effectum fieri in inſtanti etiam noſtri temporis: hoc ſuadet opinio Theologorum, qui frequentius ita ſentire videntur. Itẽ obiectio nu per facta cõtra precedentem concluſionem; nã reſponſiones datæ non omnino ſatisfaciunt; & ſaltem ſuadent, ſi per momentaneam omninò actionem ſatis poteſt hec efficientia intelligi, ſuperfluam eſſe illam diuturnam, vel voluntariam conſeruationem eiuſdem actionis. Denique hoc per ſe loquendo eſt magis connaturale rei permanẽti. Modus autem declarandi inſtans, in quo fit hæc actio, poteſt eſſe triplex.

1. Modus explicandi cõcluſionem.

Primus eſt; vt hic effectus fiat in illo primo inſtante, in quo cibus peruenit ad illum terminum diuidentem ſpatium internum, per quod fit manducatio, ab externo. Solum poteſt contra hoc obſtare ratio facta in ſecunda concluſione, quia in illo inſtanti, nondum manducatur Chriſtus, quia nondum manducatur panis: hec enim denominatio non redundat in corpus, niſi mediis ſpeciebus panis: corpus autem Chriſti, non confert gratiam, niſi manducatum. Dici verò poteſt, quod totum corpus Chriſti eſt in qualibet parte ſpecierum, & in qualibet ſuperficie, vel puncto earum. Ideo, cum primum peruenit ad prædictum terminum, dare gratiam ſacramentalem; quia cum ille terminus ſit continuans interiorem partem gutturis cum exteriori, eſt intrinſecus vtrique earum; & ideo iam totus Chriſtus dici poteſt ſufficienter, & intrinſecè applicatus ad illum effectum. Quod ita poteſt commodè explicari. Nam, quando cibus materialis manducatur, quamuis, cum primum attingit illum terminũ nõdum traiiciatur, nec mãducetur, quaſi materialiter quoad motum localem; tamen quoad aliquam vim agendi vel patiendi, tunc incipit eſſe ſufficienter applicatus, ita vt, vel tunc primò attrahi poſſit, vel alterari ab interiori virtute nutritiua, cum antea non poſſet; nam hæc applicatio in inſtante perficitur, & ita formaliter, & quoad vim agendi, vel patiendi dici poſſet manducatio intrinſecè incipere: ſic igitur in eodem inſtante incipiet ſpiritualis nutritio, quæ fit per hoc ſacramentum; & incipiet ſimul tota: quia hæc nutritio eſt ab ipſo cibo, & non ab homine, qui nutritur; verus autem cibus eſt ipſe Chriſtus, qui totus iam tunc eſt applicatus.

2. Modus explicandi cõcluſionem.

Secundus modus eſſe poteſt; non incipere hanc actionem, donec ſpecies ſacramentales incipiant deglutiri, ita vt non ſolum attingant, ſed etiã pertranſire incipiant prædictum terminũ, à quo incipit propria manducatio. Quia verò in illa mãducatione ſeu tranſitu ſunt infinita inſtantia, ad aſſignandũ vnum, in quo, & manducatio duret, ſeu continuetur; & fiat effectus, dici poteſt, illum non eſſe vltimum, quia in eo iam non eſt, nec continuatur mãducatio; ſed eſſe vnum aliquod intermedium, illud videlicet, in quo maxima pars ſpecierum deuorata eſt: quia tunc iam videtur manducatio virtute perfecta; quoniam illa pars, que traiecta eſt, ſufficiens eſt ſuo pondere alias ſecum trahere. Sed hic modus videtur valde incertus, & voluntariè excogitatus. Item fortaſſe nõ ſemper poteſt dari punctum, vel inſtans primũ, in quo pars maior ſpecierum manducata ſit; ſed dabitur inſtans, in quo medietas ſpecierum primùm ſit traiecta, & immediatè poſt illud tranſibit maior pars: vnde, ſicut non datur maxima pars poſt medietetẽ, ita nec dabitur primum inſtans, in quo aliquid maius medietate manducatum ſit. Denique inde fieret, propter ſolam ſpecierum magnitudinem differri effectum, cæteris paribus, quod non videtur rationabile. Item poſſunt inferri alia incommoda, quæ in tertio modo proponam.

3. Modus explicandi cõcluſionem.

Tertius modus eſt; effectum non dari vſque ad illud primum inſtans, in quo tota hoſtia, ſeu formula manducata eſt, ſeu in quo ſtomachum attigit, & finitur motus manducationis. Et ratio reddi poteſt, quia non cenſetur manducatio, & vſus ſacramenti perfectus vſque ad illud inſtans: promiſſio autem facta eſt manducationi, ſcilicet, perfectæ: antea enim Chriſtus manducatus non eſt: quia Chriſtus in illa hoſtia habet vnam præſentiam totalem: & ideo, donec ſecundum totam illam præſentiam tranſierit ab ore vſque ad ſtomachum, non dabit effectum. Quod ſi hic modus verus eſt, ceſſant omnia ſupra dicta de ſucceſſiua actione huius ſacramenti in manducatione ipſa, quia iam non poteſt eſſe varia diſpoſitio in ſubiecto manducante, ſed tota erit cõſummata in illo inſtante. Sed hic modus, hoc ſenſu explicatus, eſt valde rigoroſus, & plures cõtinet difficultates, quas ſtatim attingam, ſed illa eſt maximè propria, quod in illo inſtante iam Chriſtus non manducatur, ſed manducatus eſt: Chriſtus autem non tantum promiſit gratiã ei, qui ſe manducauit, ſed manducanti ſe. Quod ita declaro. Finge hominem, qui ſacramentales ſpecies reuerenter accepit, & ab ore traiecit, mori prius, quam ſpecies ad ſtomachum perueniant; ille iuxta prædictam ſententiam periret ſine effectu ſacramenti: quia periit ante perfectum vſum eius, & ante illud inſtãs, in quo daturum erat ſuum effectum: conſequens autem videtur contra Chriſti promiſſionẽ, *Qui manducat mẽ, viuet propter me*: nam de illo homine verum fuit dicere, hic dignè manducat Chriſtum.

Et ideo poſſet, hic modus leniri, & aliter declarari, dicẽdo, nõ expectati tantum temopris, vt detur effectus, ſed ſolum, quod tota ſacramentalis formula, ſeu buccella pertrãſeat ſupra dictum terminum, in quo incipit manducatio, ita vt illud inſtans, in quo vltima ſuperficies ſacramenti attingit intrinſecè terminum illum, ſit illud, in quo datur effectus: quia iam totũ ſacramentum & manducatur, & intrinſecè manducatum eſt: & hoc ſenſu eſt hic modus aliquantulum probabilior, & in eo locum habent, quæ ſupra dicta ſunt de ſucceſſione actionis: quia poſt illud inſtans, ſupereſt magna pars manducationis, in qua poteſt diſpoſitio ſubiecti perfici. Sed etiam in hoc ſenſu ſunt difficultates. Primò enim, etiam hic habet locum illa difficultas, quod magnitudo ſpecierum retardaret effectum cæteris parib. Secunda eſt, quod ſola etiam continuitas ſpeciei retardaret effectum. Finge enim, aliquem accipere hoſtiã in plures partes diuiſam, prius vnam, & poſtea aliam; tunc poſt traiectionem primæ particulæ ſtatim daretur effectus; & tamen ſi manducaſſet hoſtiam integram, quamuis traieciſſet partem continuam æqualem vel maiorem alteri diuiſæ, non ſtatim acciperet effectum iuxta hanc ſententiam, donec totam hoſtiam traiiciat: ergo per ſolam continuationẽ retardaretur effectus, vel omnino etiam impediretur, ſi cõtingeret hominem mori in eo inſtanti; conſequens autem eſt valde abſurdum: quia continuitas vel diuiſio ſpecierum eſt valde accidẽtaria ad vſum, & fructum huius ſacramenti, cum æquè adſit Chriſtus in partibus continuis, & diuiſis, & æquè ſit vnum ſacramentum, & vna communio, vt ex ſequente ſectione conſtabit. Et hæc ratio con-

uincit de quacunque particula ſpecierum, quantũuis minima, vel ſeparata, vel deſignata in toto continuo. Item, quia vtroq; modo verum eſt dicere, hũc hominem iam manducare totum Chriſtum, quamuis non manducauerit totam quantitatem ſpecierum; promiſſio autem gratiæ facta eſt manducanti Chriſtum. Quocirca tota hæc res videtur incerta, & Chriſti Domini ſapientię & arbitrio remittenda, omnibus tamen penſatis, ex tribus his modis primus videtur minora habere incommoda, ſatiſque probabiliter explicari per analogiam ad materialẽ nutritionem, magiſq; commendare efficaciam huius ſacramenti, Chriſtique in gratia communicanda largitatem.

SECTIO V.

Vtrùm plures ſpecies ſacramentales eiuſdem rationis ſucceſſiuè manducatæ conferant vnum, & eundem effectum, & quando illum tribuant.

QVæ in præcedenti ſectione diximus, procedunt de vnica manducatione Euchariſtię, tam morali, quam phyſica; contingit autem ſumi idem ſacramentum per partes, ita vt prius tempore manducetur vna pars ſpecierum, & illa manducatione finita, alia tempore poſterior fiat, quæ licet ſit alia phyſice, non tamen moraliter, vt ſupra diximus, agentes de vnitate huius ſacramenti. Nam, ſi communiones ſint moraliter etiam diſtinctæ, non eſt dubiũ, quin in ſingulis dentur diuerſi effectus. Sed quando cõmunio eſt vna moraliter, & fit prædicto modo per partes, difficultas eſt tam de effectu, quam de tempore, in quo datur. Agimus autem nunc de partibus ſpecierum eiuſdem rationis, quales ſunt ſpecies panis inter ſe collatæ, vel ſpecies vini inter ſe; partes autem diuerſarum rationum, erunt ſpecies panis & vini inter ſe comparatæ, de quibus in ſequenti ſectione eſt dicendum.

Ratio autem difficultatis eſt, quia effectus datur per partes in ſingulis ſumptionibus; & hoc nõ, quia vel in ſingulis partialibus ſumptionibus daretur tantus effectus, quantus in vna earum daretur, ſi ſola fieret per modum totius; vel minor: Primum dici non poteſt: quia aliàs per illas ſumptiones darentur plures effectus integri non minus, quam ſi illæ eſſent plures communiones moraliter diſtinctæ; ꝙ eſt planè abſurdum. Secundum etiam dici non poteſt; quia vna illarum ſumptionum non poteſt impedire aliam, quo minus in ea totus effectus detur, qui dandus eſſet, ſi ſola illa fieret. Aut hic effectus datur ſimul totus in vna ex his ſumptionibus, & hoc etiam eſt difficile; quia, ſi hic effectus datur in prima ſumptione partiali, cur ſequentes ſunt priuãdæ omni effectu? ſi verò datur in ſecunda, aut vltima, ſi plures ſint; cur prima ſumptio priuanda eſt effectu, quem haberet ſi ſola fieret?

Idẽ conſequitur effectus per vnam cõmunionẽ ſiue ſumatur hoſtia tota, ſiue per partes ſucceſſiue.

In hac re primò ſtatuendum eſt in huiuſmodi communione, cæteris paribus ex parte ſumentis, non dari maiorem gratiæ effectum, quam ſi tota communio ſimul phyſicè fieret, vel in vna forma continua ſpecierum. Hoc ſumitur ex D. Thoma hic, artic. 7. ad tertium, vbi dicit. *ſi aliquis ſimul in vna Miſſa multas hoſtias conſecratas ſumat, non participabit maiorem effectum ſacramenti,* & rationem reddit: *quia non plus virtutis eſt in multis hoſtiis conſecratis, quam in vna cum ſub omnibus & ſub vna non ſit, niſi totus Chriſtus.* Loquitur autem ſine dubio de ſimultate morali, & non tantum de phyſica; quia hæc eſt impertinens, & quia vix contingit, plures hoſtias ſimul manducari eodem phyſico tempore. Et confirmatur præterea,

D. Thom.

A quia vel illa eſt duplex communio moraliter, vel vna. Non primum, quia aliàs illicita eſſet talis communio, quia non licet bis eodem die communicare: eſt ergo vna communio, vt latius etiam citato loco dictum eſt: ergo vnus datur effectus per ſe ac integer & totalis. Confirmatur ſecundò, quia aliàs fructuoſius eſſet Sacerdotibus ſumere partes hoſtiæ fractæ ſucceſſiuè vnam poſt aliam, quam ſimul vtramque, quod eſt vanum, & dicto ſuperſtitioſum.

Euchariſtiæ effectus datur totus ſimul per ſe loquendo.

Dico ſecundò; Hic effectus non datur per partes in ſingulis ſumptionibus, ſed ſimul totus per ſe loquendo; hoc conuincit ratio dubitandi in principio facta; & à fortiori ſequitᷣ ex dictis ſectione præcedente: nam quando ſpecies ſunt continuæ, effectus datur ſimul totus, per ſe loquendo: ergo idem erit, etiam ſi ſpecies ſint diſcõtinuæ, vel in ipſa ſumptione diſcontinuentur, vt ſi quis vno hauſtu cõtinuo bibat totum calicem, vel pluribus, id impertinens eſt, vt effectus detur ſimul, aut per partes; quia vt ſæpè dixi, continuitas vel diſcretio ſpecierum nõ variat effectum, & hæc aſſertio magis patebit ex ſequenti. Dico autem, per ſe loquendo, quia ex diſpoſitione ſubiecti poteſt eſſe aliqua ſucceſſio, iuxta dicta in præcedenti ſectione, vt ſtatim etiam explicabitur. B

Hic effectus datur in prima ſumptione partiali.

Dico tertiò, hũc effectum dari in prima ſumptione partiali, & in primo inſtanti eius iuxta modum, quem elegimus præcedenti ſectione. Priorem partẽ probat ſufficienter ratio dubitãdi in principio poſita; addendo, quod ſæpè dixi, effectum ſacramenti non debere pendere à futuro & cõtingente euentu; quod enim poſt primam illam ſumptionem partialem futura ſit alia, contingens eſt, & accidentariũ: non ergo inde pendere debet effectus, qui ſine dubio daretur in prima ſumptione, ſi illa eſſet ſola. Confirmatur, & declaratur: nam fingamus, Sacerdotem ſucceſſiuè ſumentem partes hoſtiæ fractæ, mori, ſumpta prima, antequam poſſit ſumere ſecũdam: numquid priuaretur effectu ſacramenti? Non quidem. Nam, ſi voluntariè decreuiſſet ſumere ſolã illam partem, conſequeretur effectum: ergo multò magis, ſi ob impotentiam ſolam illam ſumat: datur ergo effectus in prima partiali ſumptione. Nec recurrendum eſt ad præſcientiã Dei de partiali ſumptione futura: nam hoc eſt impertinens ad effectum ſacramenti, vt differatur, vel ſtatim detur. Et confirmatur: quia in prima ſumptione eſt manducatus totus Chriſtus, ita in illa iam habet locum promiſſio gratiæ. Et ad hunc modum applicari poſſunt omnes rationes factæ in ſectione præcedente. Quibus etiã probanda eſt poſterior pars concluſionis: quia eadem eſt ratio de communione vna moraliter, vel etiam phyſicè; & de ſpeciebus continuis vel diſcretis: nam quacunque ratione totus Chriſtus primum manducatur, vel applicatur, confert effectum. Item, quia non poteſt aſſignari aliud tempus, vel inſtans primæ ſumptionis partialis, in quo dari poteſt hic effectus. C D E

Obiectio.

Sed contra: quia in ſacramento Extremæ vnctionis non datur effectus vſque ad vltimam vnctionem, vt ſuo loco dicetur, & docet Diuus Thomas in additionibus, quæſtio. 30. articu. 1. ad 3. ergo ſimiliter in præſente. Item, quia hæc communio, eſt, moraliter loquendo, vna, conſtans ex multis communionibus: ergo recipit complementum ſuum in vltima, quæ eſt tanquam forma totius: ergo vſque ad illam non datur effectus, quia hic non datur vſque ad completum vſum ſacramenti. Tandem, quia aliàs per ſecundam & tertiã huius ſacramenti ſumptionem

ptionem nihil prorſus fieret, cum tamen vtraque A hæc ſacramenti ſumptio ſit tã vera manducatio Euchariſtiæ, ſicut prima. Reſpondetur ad primum argumentũ, id verum eſſe, ſi loquamur de vltima vnctione eſſentiali ſacramento; & ideo non eſt omnino quoad hoc, ſimilis ratio; quia vſque ad illam vltimam vnctionem ſacramento eſſentialem non eſt ipſum Extremæ vnctionis ſacramentũ: in præſenti autem totum Euchariſtiæ ſacramentum eſt à principio, vt ſupra abunde ſatis declaratũ eſt. Ad ſecundum autem, quod obiiciebatur, dicimus, id eſſe verum, loquẽdo de tota ſumptione, quoad ſpecies ſacramentales, non verò quoad manducationem ipſius Chriſti, in quo eſt tota virtus huius ſacramenti, B & totus eſt in toto, & totus in ſingulis partibus; & ideo non oportet expectare complementum totius manducationis, quãtum ad ſpecies viſibiles, vt à fortiori patet ex dictis, præcedente ſectione. Ad tertiũ reſpondetur, illud nullum eſſe inconueniens, nam hę ſumptiones, licet phyſicè diſtinctæ ſint, non ſunt tamen conſiderandæ, vt integræ communiones, ſeu vſus ſacramenti: ſed vt integrantes vnam communionem moralem, per quam vnus datur effectus, quem non eſt neceſſe dari per totã illam per ſe primò, ſeu per omnes partes eius; ſicut cætera ſacramẽta, quæ cõſiſtunt in vſu, non agunt per omnes partes, ſed vltimum terminum, in quo conſummantur: hoc autem ſacramentum è contrario, quia factum C ſupponitur, & ſtatim in initio totum applicatur, ideo in ipſo etiam initio manducationis operatur. Vnde, ſicut in manducatione, quæ vnico continuo motu fit, circa eaſdem ſpecies continuas, vel ſimul ſumptas, non eſt inconueniens, quod in poſterioribus partibus manducationis nihil noui fiat, ſed effectus tribuitur toti, ratione partis: ita in manducatione, quæ fit per partiales motus diſcretos, nullum eſt inconueniens in poſterioribus ſumptionib. nihil noui fieri: quia etiam ex illis omnibus fit vnum totum, quod per partem ſuo modo operatur: & quia in hoc continuitas, vel diſcretio nihil refert, vt ſæpè dictum eſt.

Solutio.

Addo tamen, hæc eſſe intelligenda & limitanda D iuxta doctrinam datam in præcedente ſectione, id eſt, per ſe loquendo, & quantum eſt ex parte ſacramenti; exiſtenteq; eadem diſpoſitione ex parte ſubiecti; nam ſi hæc varietur, ſeu perficiatur, fieri põt, vt aliqua gratia detur in poſteriori ſumptione partiali, quæ non eſt data in priori. Vnde, ſi contingat, Sacerdotem ſucceſſiuè ſumentem partes hoſtiæ, dum ſumit priorem partem, habere obicem, ſeu non eſſe attritum, cum verò ſumit partem poſteriorem, iam eſſe diſpoſitum & contritum, recipiet effectum gratiæ in ſecunda ſumptione partiali, quem non ſumpſit in prima. Probatur, quia ille iam manducat corpus Chriſti Domini dignè: ergo recipiet effectum. E Item quia dictum eſt, virtutem conferendi gratiã ita applicari per manducationem, vt ęquè applicetur per totam, & per quamlibet partem eius, quia ſemper applicatur totus Chriſtus; ſed in vna parte huius ſumptionis applicatur hæc virtus ſubiecto rectè diſpoſito: ergo confert effectum. Item, quia ſi prior ſumptio non præceſſiſſet ſequens daret effectum ſubiecto diſpoſito: ſed quod prior præceſſerit non impedit, quia peccatum, quod in ea commiſſum eſt, per pœnitentiam etiam deleri poteſt. Tandem, in cæteris ſacramentis, quamuis in principio ablutionis, verbi gratia, vel prolationis verborum homo ſit indiſpoſitus, ſi in inſtante, in quo perficitur ſacramentum, iam eſt diſpoſitus, recipit effectũ: ergo erit idem in præſente: nam, quoad hoc, eſt eadem ratio: quia hoc ſacramentum, licet totum ſit in priori ſumptione, eſt etiam totum cum eadem virtute in poſteriori.

Ex quo vlterius fit, ſi in priori ſumptione ſubiectum fuit dignè diſpoſitum, tamen remiſsè, recipere tunc effectum proportionatum tali diſpoſitioni; ſi tamen in ſecunda ſumptione habeat intenſiorẽ, ſeu perfectiorem diſpoſitionem, augeri etiam, ſeu intendi ſacramenti effectum, probatur: quia eſt eadem proportio hominis indiſpoſiti nunc ad ſeipſum poſtea diſpoſitum; & hominis nunc remiſsè diſpoſiti, ad ſeipſum poſtea intensè diſpoſitũ: nam, quod in priori caſu nulla data ſit gratia, in poſteriori autem data ſit aliqua, quamuis remiſſa, non refert; quia gratia danda per ſacramentum, non eſt abſolutè determinata, ſed iuxta diſpoſitionem recipientis; ſed in priori ſumptione ſacramentum non egit, quantum poteſt facere in ſubiecto intenſe diſpoſito; ergo illud, quod defuit, operabitur in ſecunda ſumptione, quando ſubiectum iam ſic eſt diſpoſitum. Patet conſequentia; quia adhuc durat tota virtus ſacramenti, & ſufficiens applicatio eius ad agendum. Quod ita ſecũdò declaratur & probatur, quia ex omnibus illis partialibus ſumptionibus coaleſcit vna integra communio; ergo in illa datur effectus proportionatus optimæ diſpoſitioni, quam ſubiectum habet in illa communione: tum, quia de illo homine ſic communicante verum eſt dicere, non ſolum quod dignè communicat; ſed etiam, quod tam dignè, ſeu cum tanta perfectione communicat; tum etiam, quia virtus ſacramenti, & applicatio eius ad operandum, in tota communione durat, & in ſingulis partibus eius, ſed optima diſpoſitio huius ſubiecti communicantis, non eſt tantum remiſſa, ſed etiam intenſa: ergo effectus datur, non ſolum proportionatus priori, ſed etiam poſteriori. Præterea, ſi in prima ſumptione adfuiſſet intenſior diſpoſitio, datus fuiſſet intenſior effectus; ergo, ſi adeſt in ſecunda, ratione illius intendetur inchoatus effectus. Denique cæterea argumenta hic poſſunt applicari; ſcilicet, quod ſi prior ſumptio nõ præceſſiſſet, aut in illa nullus fuiſſet datus effectus, poſtea daretur iuxta diſpoſitionem intenſam. Item, quod in aliis ſacramentis, licet in principo diſpoſitio ſit remiſſa, ſi in termino ſit intenſa, datur gratia proportionata illi: idem eſt ergo in præſente. Nec video difficultatem alicuius momenti, quę contra hanc doctrinam obiici poſſit.

SECTIO VI.

Vtrum per ſpecies ſacramentales diuerſarum rationum, vt ſunt panis, & vini, detur idem effectus gratiæ, & quando.

DVplex poteſt eſſe ſenſus huius quæſtionis; vnus eſt, comparando ſingulas ſpecies inter ſe; vt ſenſus ſit, an, ſi duo communicent, vnus in ſola ſpecie panis, alius in ſola ſpecie vini, æqualem & omnino eiuſdem rationis effectum recipiant, cæteris paribus ex parte ſumentium. Alter ſenſus eſt, comparando ſumptionem vtriuſque ſpeciei ad ſumptionem vnius tantum, ſiue panis, ſiue vini; quo ſenſu coincidit quæſtio cum illa celebri; an, cæteris paribus, plus gratiæ detur communicantibus ſub duabus ſpeciebus, quam ſub vna, & in hoc poſteriori ſenſu tractatur quæſtio ab omnibus authoribus, in priori autem vix ab aliquo attingitur. Cenſeo tamen, poſteriorem multum è priori pendere, & ideo hunc prius eſſe tractandum, ac explicandum.

Circa priorem ergo partem quæſtionis aduertendum eſt; aliud eſſe loqui de gratia habituali abſolutè,

ſolutè, aliud verò formaliter de illa, vt ſacramentalis eſt: nam, licet hæc non addat ipſi gratiæ habituali aliquam rem intrinſecam, vel nouum aliquem habitũ, addit tamen reſpectum ad ſpeciale aliquod munus, propter quod datur illa gratia habitualis: vel ad aliquem ſpecialem actum, cum proprio & peculiari auxilio actuali: quo modo, licet omnia ſacramenta conferant gratiam habitualem eiuſdem rationis, tamen diuerſa ſacramenta dicuntur dare gratias ſacramentales formaliter diuerſas; & interdum per duas partes vnius integri ſacramenti contingit dari diuerſas gratias ſacramentales, vt per Diaconatum, & Sacerdotium. Vtrumque igitur explicare neceſſe eſt circa has partes huius ſacramenti.

Sumptio cuiuſcunq; ſpeciei Euchariſtiæ per ſe ſola ſufficit ad dandam gratiam aliquã habitualem & ſacramentalem.

Dico ergo primò; Sumptio cuiuſcunque ſpeciei huius ſacramenti, etiam ſi per ſe ſola ſumatur, eſt ſufficiens ad dandam aliquam gratiam habitualem, & ſacramentalem. Eſt certa, & indubitata hæc concluſio. Nam de ſpecie panis certa fides eſt, vt conſtat ex vſu, & conſuetudine Eccleſiæ, atque etiam ex verbis Chriſti Domini, dicentis. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* De ſpecie autem vini, quamuis non ſint verba Chriſti adeò expreſſa, eſt tñ omnino eadem ratio, vt omnes Catholici Doctores, de hac materia ſcribentes, tanquam certum, ſupponere videntur, ſed maximè omniũ huic ſententiæ fauet Concilium Tridentinum, ſeſſione 21. cap. 1. vbi docet, laicos, & Clericos non conficientes, non teneri ad communicandum ſub vtraq; ſpecie, *neque vllo pacto, ſalua fide, dubitare poſſe, quin illis alterius ſpeciei communio ad ſalutem ſufficiat.* Eſt enim conſiderandũ Concilium non ſine cauſa, nec nominaſſe, nec determinatè locutũ fuiſſe de ſpecie panis, quãuis de illa eſſet tota cum hæreticis controuerſia, ſed indefinitè dixiſſe, *alterius ſpeciei*, vt ſignificaret eandem eſſe rationem de qualibet earum, vt quæuis per ſe ſufficere cenſenda ſit; & conſequenter quamlibet per ſe poſſe gratiam ad ſalutem ſufficientem dare. Et eodem ſenſu cap. 3. ſubdit, licet Chriſtus ſub duabus ſpeciebus hoc ſacramentum inſtituerit, *fatendum tamen eſſe etiam ſub altera tantum ſpecie totum, atque integrum Chriſtum, verumque ſacramentum ſumi.* Vbi illa particula, *altera*, in eodem ſenſu neceſſariò eſt intelligenda, ſcilicet, vt indifferenter de qualibet ſpecie vera ſit; quia de fide eſt, ſub ſingulis ſpeciebus eſſe totum Chriſtum, & hanc doctrinam fidei intendit tradere Concilium. Vnde in eodem ſenſu vlterius ſic concludit. *Ac propterea quod ad fructum attinet, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem eos d fraudari, qui vnam ſolam ſpeciem accipiunt*: ergo ſicut hoc verum eſt de accipientibus vnam tantum ſpeciem panis, ita etiam de accipientibus vnam tantum ſpeciem vini: nam verba Concilij, licet indefinita, doctrinalia ſunt, & vtrique ſpeciei communia. Secundò ſumitur hæc ſententia ex omnibus Patribus, qui, quoad effectum gratiæ conferendum, eodem modo loquuntur de calice, quo de pane. Vnde Ambroſ. 4. de ſacram. cap. 6. lib. 5. c. 3. dicit, bibendo ſanguinem inebriari hominem ſpiritualiter, eiq; peccata remitti, & Cypr. lib. 1. epiſt. 63. dicit, ſubeunti martyrium prius eſſe dandum ſanguinem Domini, vt vires accipiat ad effundendum pro ipſo ſanguinem. Tertiò interdum vſitatum fuit in Eccleſia aliquibus dare ſolam ſpeciem vini, vt infra dicemus, agentes de præcepto: ergo ſupponebatur, vt certum, per illam dari gratiã. Quartò illa ſpecies eſt verũ ſacramentũ; vnde ſignificationem habet ſacramentalem: quia etiam ſumptio vini ſignificat refectionem animi, ſpiritualem cordis lætitiam, charitatis feruorem, &

Ambroſ.

Cyprian.

A vnionem membrorum Chriſti in vno corpore, inter ſe, & cum capite; & ideo notarunt Cyprianus & Auguſt. ſicut panis eſt vnũ quid, cõſurgens ex multis granis tritici, ita vinũ eſſe vnum quid, conſurgẽs ex multis granis vuæ: ergo & hæc ſpecies, etiam per ſe ſumpta, habet efficaciam ſacramentalem; nam ſacramenta nouæ legis efficiunt, quod ſignificant. Vltimò hæc efficientia conuenit his ſpeciebus propter rẽ, quam continent: ſed æquè cõtinetur totus Chriſtus ſub ſpeciebus vini, ſicut ſub ſpeciebus panis: ergo æquè datur gratia per illas. Atque hoc modo facile intelligitur facta promiſſio, Ioan. 6. ſumptioni Chriſti ſub ſpeciebus vini, ſicut ſub ſpeciebus panis: B nam verba illa. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam*, non copulatim tantum, ſed copulatiuè, ſunt intelligenda, ita vt de ſingulis membris diuiſim, & diſtributiuè veritatem habeant, vt patet ex ratione, quam Chriſtus ſubdit, *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Vtrumque enim horum non ſolum collectiuè, ſed etiam diuiſiuè, & diſtributiuè verum eſt, ſicut etiam illud, quod ſuperius Chriſtus dixerat; *Qui venit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam.* Igitur vtriq; ſpeciei per ſe & ſigillatim facta eſt promiſſio. Nec refert, quod nunquam Chriſtus dixerit ſimilia verba ſeparatim de calice, C ſicut de pane; tum, quia ſatis poterat ex vno aliud intelligi; tum etiam, quia id accidere tunc potuit, vel quoniam ſermo de ea re fuit occaſione miraculi de quinque panibus; vel quia de Manna inciderat ſermo, quod manducatum fuit, non potatum: tum denique, quia fortaſſe Chriſtus præſignificare voluit vſum panis futurũ eſſe frequentiorem, & communi populo Eccleſiæ aptiorem.

Per ſumptionẽ vnius ſpeciei, æqualis cõfertur gratia ac per ſumptionem alterius, cæteris paribus.

Dico ſecundo, per ſumptionẽ vnius ſpeciei æqualem conferri gratiam habitualem, ac per ſumptionem alterius, cæteris parib. Hæc cõcluſio, vt exiſtimo, ſequitur apertè ex præcedente, quia nulla eſt ratio, cur vni ſpeciei tribuatur maior effectus gratiæ, quam alteri, quia promiſſio eſt eadem, & eiſdem verbis; dignitas rei contentæ ſimiliter eadem; ſignifica- D tio etiam æqualis eſt: nullo ergo fundamento dici poteſt, maiorem gratiam conferri per vnam ſpeciẽ, quàm per aliam. Vnde Concil. Trid. æquè de vtraq; definit, eum, qui vnam tantum earum ſumit, nullà gratia ad ſalutem neceſſaria priuari, quod intellectũ de neceſſitate ſimpliciter eſt certiſſimum, quia hæc neceſſitas in præſente, ſolum eſſe poteſt neceſſitas præcepti: oſtendemus autem inferius, præceptum communionis ſufficienter impleri, ſtando in ſolo iure diuino, ſumpta quacunque ſpecie ſacramenti; Si autem intelligamus illa verba Concilij de neceſſitate morali, ſeu ad melius eſſe, profecto qua ratione hoc ſacramentum ab eodem Concilio dicitur anti- E dotum præſeruans à mortalibus; & à Concil. Alexand. auxilium oportunum, ſine quo vix poteſt homo in gratia conſeruari, eadem ratione id ipſum dici potuit de ſpecie vini per ſe ſumpta: & quidem de ſpecie panis probatur; quia aliàs Eccleſia non ſatis prouideret fidelibus laicis, dando illis ſolam panis ſpeciem. De ſpecie aũt vini ſumitur argumentum à paritate rationis, & ex ratione, quam Concil. Trid. vt præcipuum fundamentum, poſuit; quando dixit, ſub ſingulis ſpeciebus contineri totum Chriſtum, *Omnium gratiarum fontem*, vt intelligamus; ſub quacunque ſpecie hũc fontem ſumamus, poſſe nos ex illo haurire omnem gratiam ad ſalutem, vel neceſſariam, vel perutilem ac ſufficientem.

Dico ergo tertiò, per vnam harum ſpecierũ non conferri

Non confertur per vnam ſpeciem gratia ſacramẽtalis, diſtincta formaliter ab eâ quę per aliam datur.

conferri gratiam aliquam ſacramentalem formaliter diuerſam ab ea, quæ per aliam datur. Hæc etiam ſequitur ex præcedentibus; & eiſdem fundamentis oſtendi poteſt. Primò ex verbis Chriſti, quæ æqualem promiſſionem continent: ſunt autem accuratè notanda verba illa. Qui venit ad me non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet in æternum: nam, vt Auguſt. notat, venire ad Chriſtum, & credere in illum idem ſunt: nam fide viua ad Chriſtum accedimus, & tamen huic actui tribuitur, ſatiare famem, & extinguere ſitim ſpiritualem, vt intelligamus (ait Auguſt. tract. 25. in Ioan.) in ſpiritualibus non eſſe aliud, famem, quam ſitim; neque aliis bonis, ſeu gratiis depelli, quod etiam notauit idem Auguſt. exponens verba Pſal. 103. *Panis cor hominis confirmat.* & ſignificat Cyprianus ſerm. de Cœna Domini, & colligitur ex illo Eccleſiaſtici 24. *Qui edunt me, adhuc eſurient, & qui bibunt me, adhuc ſitient*, & ex verbis Chriſti Matthæi 5. *Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam*: nam ſi eadem eſt materia famis & ſitis ſpiritualis, ſcilicet, ſapientia, vel iuſtitia, idem etiam erunt potus & cibus ſpiritualis: idem ergo erit appetitus vtriuſque ſiue nomine famis, ſiue nomine ſitis metaphoricè ſignificetur. Cũ igitur hæ duæ ſpecies panis & vini ad ſatiandam famem, & extingendam ſitim ſpiritualem referantur, ad eundem etiam ſacramentalem effectum inſtitutæ ſunt, quamuis ſub diuerſo ſigno ſemper repræſentetur.

Auguſt.

Cyprian.

In quo etiam adiungere poſſumus; quamuis hæ partes, quoad res ſenſibiles & materialia ſigna diuerſæ ſint, tamen quoad rationem & modum ſignificandi, formaliter etiã cõuenire, quia ſignificãt per modum vnionis, vel vnius rei coaleſcentis ex multis granis, vel nutrimenti, quod per vnionem coniungitur & vnitur ſumenti: ergo conueniunt etiã formaliter in effectu. Præterea, eandem rem ſub ſe cõtinent & applicant; Chriſtum ſcilicet, omnium gratiarum fontem: ergo omnis gratia, quæ per vnã datur, poteſt dari per aliã: quia virtus conferendi gratiam potiſſimum eſt in re cõtenta. Præterea, ſi ſacramentales gratiæ harum ſpecierum eſſent diſtinctæ, aut eſſet propter habitudinem ad diſtincta munera (& hoc nõ, quia vtraque ordinatur ad nutriendam charitatem & conſequenter ad accendendũ feruorem eius; & efficiendam vnionem cum Chriſto) aut eſſet propter habitudinem ad diuerſa auxilia; & hoc etiam non: quia vtraq; ſpecies confert auxilia eiuſdem rationis, æqualia & ad eundem finem ordinata, & ideo quælibet earum, vt dicebam, ſufficienter adiuuat hominem ad perſeuerandum in vita gratiæ; alioqui, ſi aliquod auxiliũ daretur per vnam ſpeciem, quod non per aliam, nunquam poſſet auxiliũ illud obtineri ex opere operato, per alteram ſpeciẽ quacunque deuotione & frequentia receptam. Atque ita ex hac parte nunquam poſſet ſatis ſubuenire ſpirituali hominis neceſſitati, qui omnibus his auxiliis indiget ad finem charitatis nutriendæ, & cõſeruandæ. Addo denique, non poſſe facile cogitari, aut explicari, qualis ſit hic effectus formaliter diuerſus, aut quodnam auxilium detur per vnam ſpeciem, quod non poſſit dari per aliam: nam ſi quis, verbi gratia, fingat, per ſumptionem panis confirmari ſpiritualiter cor, per ſumptionem autem vini lætificari, hoc nihil rem explicat: quia his verbis metaphoricis eadem res ſignificatur: quia eadem charitas eſt, qua & confirmatur cor. & in Domino lætificatur; ergo.

Obiectio.

Sed contra, quia hæ duæ ſpecies ſunt partes heterogeneæ eiuſdem ſacramenti: ſunt ergo diuerſarum rationum, ergo cõferunt effectus diuerſarum rationum. Confirmatur primò, quia ita contingit in aliis

A ſacramentis cõſtantib. ex huiuſmodi partibus integrantibus, vt ſunt in ſacramento Ordinis diſtincti Ordines, & in Pœnitentia, confeſſio, verbi gratia, & ſatisfactio. Confirmatur ſecundò, ex Ambroſ. 1. ad Corinth. 11. dicente, carnem Domini eſſe propter ſalutem corporis, ſanguinem propter ſalutem animæ. Reſpondetur ad argumentum has ſpecies eſſe diuerſarum rationum, quoad res ad ſignificandum impoſitas, non verò quoad ſignificationem, vel rem ſignificatam, vt declaratum eſt, & ideo nõ eſt neceſſe, vt habeant effectus diuerſarum rationum; ſicut in Baptiſmo, verbi gratia, ablutio, & verba ſunt diuerſarum rationum prædicto modo: & in Pœniten-

Ambroſ.

Solutio.

B tia, confeſſio, & contritio; tamẽ in ratione ſigni habent eãdem ſignificationem: ſicut etiam in actionibus moralibus, ſcriptura & verbum, ſunt diuerſa inſtrumenta ſignificantia, nõ tamen formaliter diuerſa in ſignificatione; & ideo ſi de eis æquè conſtet æqualem vim habent; & ratio eſt, quia efficacia ſacramenti correſpondet ſignificationi, magis, quam rei ſignificanti materialiter cõſideratæ; & ideo, ſi eſt eadem formalis ſignificatio, non eſt cur effectus ſit formaliter diuerſus. Ad primam confirmationem reſpondetur, non eſſe ſimilia exempla, quæ afferuntur, nam diuerſi Ordines ſacri ordinantur & ad diuerſos fines & ad munera diſtincta, & ita etiam habent ſignificationes diuerſarum rationum: ſatisfa-

C ctio verò directè ſolum ſignificat remiſſionem pœnæ temporalis, cum tamẽ confeſſio, vel abſolutio ſignificet per ſe remiſſionem culpæ; an verò per ſatisfactionem ſacramẽtalem aliqua ſpecialis gratia cõferatur, ſuo loco tractandum eſt. Ad ſecundam cõfirmationem reſpondet hic D. Thomas, artic. 1. ad 3. illud eſſe dictum ab Ambroſio per quandam accommodationem: alioqui enim certum eſt, corpus Domini ſub ſpecie panis maximè operari ad ſalutem animæ.

Ex dictis in priori parte huius ſectionis, facilè intelligitur ratio dubitandi circa poſteriorem partem ſupra poſitam. Videtur enim ex dictis ſequi, maiorẽ gratiam dari per ſumptionem duarum ſpecierum, quàm vnius tantum, quia vtriq; per ſe & ſigillatim

Dubium, vtrum cõmunicãti ſub vtraque ſpeciẽ plus gratiæ cõferatur quam cõmunicanti ſub vna.

1. Sententia affirmat.

D ratione ſui promiſſa eſt gratia, vt in priori parte ex verbis Chriſti demonſtratũ eſt: ergo, ſiue vna harũ ſpecierum ſeparatim ab altera ſumatur, ſiue coniũcta cum altera, ſemper confert propriam gratiã ſibi promiſſam: quia neque vna impedit alteram, neque è contrario, neque promiſſio alicui earum facta eſt ſub ea conditione, vt ſeparatim, & non coniunctim cum altera ſumatur: ergo per ſumptiones ſingulalarum ſpecierũ, cæteris paribus, dabitur duplo maior gratia, quam per ſumptionem vnius tantũ. Secundò, quia effectus ſacramenti correſpõdere ei debet ſecundum id, quod ex vi propria in ſe continet; nam hoc eſt in eo per ſe; reliqua per accidens, ſed,

E licet nunc totus Chriſtus ſit per concomitantiam ſub ſingulis ſpeciebus tamen ex vi verborum ſub vna eſt caro & non ſanguis; in altera verò è cõtrario: ergo ex vi verborum plus continent duæ ſpecies quàm vna: ergo plus etiã operantur. Vnde, ſi in triduo vtraque ſpecies ſimul ſumeretur, plus efficeret quàm vna tantum, propter dictam rationem; ergo etiam nunc ita fit, quia promiſſio eſt eadem, neque augetur, aut minuitur effectus propter res per concomitantiam contentas, alioqui nunc per vnã ſpeciem plus gratiæ daretur, quam in triduo per duas, quia cõtinet animam Chriſti, quam in triduo ambæ ſpecies non continerent. Tertiò, vtraque ſpecies ſimul ſumpta perfectiorem ſignificat effectum, quam alterutra tantum: ergo & confert. Patet conſequen-

tia, quia in ſacramẽtis nouæ legis efficacia, adæquata eſt ſignificationi, quia efficiunt, quod ſignificant. Antecedens verò probatur, quia ſumptio vtriuſque ſpeciei repræſentat integrum cõuiuium, & ita ſignificat perfectam animæ refectionem, quam vna ſpecies ſola non ſignificat. Item, per vtramque ſpeciem ſignificatur expreſſius ac diſtinctius paſſio Chriſti, quam per alteram tantũ. Quartò, quia ſi eadem gratia quæ daretur, ſumpta vna ſpecie, datur ſumptis ambabus, vel illa datur, dum manducatur panis, vel dum bibitur calix; vel partim per vnã ſpeciem, partim per aliam: nihil autem horũ poteſt, aut ſine difficultate, aut ſatis probabiliter dici, vt patebit facile, applicando argumenta præcedentibus ſectionibus B tacta. Propter hæc fuit multorũ Catholicorum opinio, plus gratiæ dari per duas ſpecies, quam per vnã tantum. Quam viri graues referunt tenuiſſe plures ex Patribus, qui Concil. Trident. affuerunt, & ideo idem Concil. ſeſſ. 21. ca. 3. cautè dixiſſe, fideles, eò ꝙ communicent ſub vna tantum ſpecie, nulla gratia ad ſalutem neceſſaria defraudari: & tribuitur hæc opinio Bonauent. & aliis authoribus, qui, reuera, hoc non ſentiunt, vt ſtatim oſtendam. Eam verò tenet Alex. Alenſ. 4. part. quæſt. 32. membr. 1. artic. 2. aliàs q. 11. art. vlt. §. 3. & ex modernis Caſalius lib. 2. de Cœna, & calice Domini, & afferri ſolet in fauorẽ huius ſententiæ Clem. VI. qui in quadam Bulla ad Regem Galliæ, anni 1341. ei concedit, vt communi- C cet ſub vtraque ſpecie ad gratiæ augmentum. Hæretici etiam, qui nullum effectum huius ſacramenti agnoſcunt, niſi excitationem fidei, conſequenter dicent, hunc effectum melius fieri per duas ſpecies, quam per vnam. Sed hoc iam ſatis reiectum eſt. Sed & illi hæretici, qui damnant Eccleſiæ conſuetudinem communicandi laicos ſub vna tantum ſpecie, libenter hanc ſententiam amplectuntur, vt exaggerent malè facere Eccleſiam, priuãdo laicos illo gratiæ augmento. Sed non eſt, quod hac Catholicorum ſententia ſuũ tueantur errorem, quia, etiam ſi hæc ſententia vera eſſet, non malè feciſſet Eccleſia, nec priuaſſet fideles aliquo fructu, quem ipſi non poſſent facili diligentia cõpenſare: nam cum hæc ma- D ior gratia ſolum diſtinguatur, quaſi materialiter & numericè, frequẽtius communicando ſub vna ſpecie poſſet comparari: vnde, cum alioqui illa gratia, vt danda per ſpeciem vini, nõ ſit ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem, nulla eis ſit iniuria, nullumque ſubeunt detrimentum. Sicut per duas communiones maior gratia datur, quam per vnam tantum; & nihilominus meritò prohibuit Eccleſia bis eodem die communicare propter reuerentiam ſacramẽti. Hæc ergo opinio nullum errorem in fide continet, ſed probabilis eſt, vt fatentur etiam multi ex authoribus iam citatis.

Trident. Bonauen. Alenſ. Caſalius. Clemens.

2. Sententia tenenda, negat per ſe loquendo, dari maiorem gratiam ſumenti vtramque ſpeciem, quã ſumenti vnã tantum. D. Thom. Bonau.

Nihilominus dicendũ eſt, nõ dari per ſe loquendo, ac cæteris paribus ex parte ſumentis, maiorem E gratiam per ſumptionem vtriuſq; ſpeciei, quam alterius tantum. Hæc eſt ſententia D. Thom. infra, q. 80. art. 12. ad 3. vbi dicit, laicos communicãtes in vna tantum ſpecie, non pati aliquod detrimentum: quia totus Chriſtus ſub quacunque ſpecie continetur. Clarius opuſc. 58. c. 29. dicit, ſanginem Chriſti à laicis ſumptum ſub ſpecie panis, eſſe eis tam vtilem, tamque dulcem, ſicut Sacerdotibus ſub ſpecie vini. Idem tenet Bonauent. in 4. diſtinct. 11. 2. part. ar. 1. quæſt. 2. vbi dicit, ſumpta vna ſpecie, ſumi totum ſacramentum, quoad efficientiam: eodem modo loquitur Richard. ibi art. 4. q. 6. Expreſſius Gabr. lect. 84. in Can. Latiſſimè Caietan. infra quæſtio. 84. art. 12. Soto, diſtinctione 12. quæſtione 1. articul. 12. Ruard. art. 15. & Roffen ſ. art. 16. contra Luther. Petr. Soto, lect. 10. de Euchar. Caſtro. verb. Euchariſt. hæreſi vlt. Caniſius. §. 4. de Euchariſt. Clau. rep. 6. de de Euchariſt. cap. 3. Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt. cap. 23. Alan. lib. 1. Euchariſt. cap. 39. Et alij communiter, qui his temporibus contra Lutheranos ſcripſerunt; & quidam ex eis exiſtimant, rem iam eſſe indubitatã poſt Concil. Trid. ſeſſ. 21. & Conſtant. ſeſſ. 13. Sed ex his nulla maior certitudo huius opinionis colligitur, quàm antea erat, quia ſolum approbant, & definiunt, ſanctam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ, communicandi laicos ſub vna tantũ ſpecie, quæ veritas independens eſt à prædictis opinionibus; tum propter rationem ſupra allatam; tum, quia, licet fideles priuarentur aliquo fructu gratiæ, id fieri poſſet propter reuerentiam ſacramenti, ſicut de facto nunc priuantur infantes. Et, quamuis prædicta Concilia in confirmationem ſuæ doctrinæ inter alia afferant, quod totus Chriſtus æquè continetur ſub vna ſpecie, ac ſub vtraque, nõ tamen dicunt, æquè etiam agere: imò Concil. Trid. quod de effectu gratiæ locutum eſt, limitationẽ addit de gratia neceſſaria ad ſalutem, vt ab opinionibus abſtineret, ſicut ſupra notaui. Ruardus autem refert, Conc. Baſilienſe conceſſiſſe Bohemis communionem ſub vtraque ſpecie, dummodo hos articulos confiterentur. Primus eſt, cõmunionem ſub vtraq; ſpecie non eſſe præceptam. Secundus, communionem ſub vna ſpecie non eſſe prohibitam. Tertius, non plus ſumi ſub duabus ſpeciebus, quàm ſub vna. Qartus ſub vna ſpecie ſumi corpus & ſanguinem Chriſti. Ex quibus tertius videtur intelligendus de effectu; nam quartus eſt de re contenta. Vnde diſtingui nõ poſſent, niſi in tertio ſermo eſſet de effectu. Aſſerit ergo in illo articulo Concilium, nõ plus gratiæ accipi ex cõmunione duarũ ſpecierum, quam vnius, ſed neq; hoc teſtimonium cogit; non ſolũ quia hoc Concilium, certam authoritatem non habet, & maximè in hac parte, quæ nec doctrinam fidei continet, neque in actis eius Concilij nũc extat; ſed etiam, quia hæc dicta expoſitio, neque eſt neceſſaria, neq; admodũ conſentanea, citatis verbis: nam verbum ſumendi in tertio & quarto articulo in eadem ſignificatione interpretandum videtur; nimirum eſſe de ſumptione ſacramenti, prout neceſſario ſumitur in quarto articulo; & hæc eſt propria ſignificatio illius vocis, iuxta commnnem vſum; nec neceſſe eſt, illos articulos aliter diſtingui, quàm quia vnus eſt veluti concluſio alterius, & magis explicitè proponit, quod in alio implicitè continetur: nam etiam primus & ſecundus articulus in re ferè idem ſunt; & ſolum prędicto modo diſtinguuntur.

Richard. Gabr. Caiet. Soto. Ruard. Roffenſ. Pet. Soto. Caſtro. Caniſius. Claud. Bellar. Alan.

Concluſio ergo poſita nõ poteſt certa aliqua authoritate probari: & ideo nõ eſt certa, ſed ſolũ probabilior, magiſq; rationabilis opinio: nam, cum hæc res pendeat ex Chriſti intentione, ſecluſa authoritate, qua de Chriſti voluntate certò conſtat, non põt ſola ratione hæc veritas cõuinci: quia nullũ eſt principiũ fidei, ex quo poſſit neceſſario concludi. Quod verò hoc ſit veriſimilius, probari põt ex illo principio, totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus, ex quo Concil. Trid. concludit, fideles communicantes, in vna ſpecie, nulla gratia neceſſaria ad ſalutem priuari: quia Chriſtus ibi contentus eſt fons gratiarum omnium; ergo eadem ratione poſſumus nos ſimpliciter concludere; nullum effectum gratiæ dari per duas ſpecies, qui non detur per vnam: quia etiam Chriſtus eſt fons, & præcipua cauſa totius gratiæ, quę per has ſpecies datur. Dices, ſub duabus ſpeciebus, bis contineri Chriſtum; in vna autem ſemel tantum,

Obiectio

tantum, & ideo per eas his conferre gratiam, ſemel autem tantum per vnam: & ideo, ſi per vnam ſpeciẽ datur vnus gradus gratiæ, per duas dari duos. Sed contra: nam etiam ſub duabus hoſtiis bis continetur Chriſtus: ergo, ſi ſucceſſiue ſumantur eo modo, quo vna hoſtia & calix, dabit ſub eis Chriſtus duas gratię portiones: hoc autem eſt falſum, vt ſupra vidimus: quia illa materialis diuiſio eſt per accidens, & moraliter eſt vna communio: ſed in præſenti etiam duæ ſpecies ſunt veluti duæ partes materiales, quarum ſumptio eſt tantum vna moralis communio Chriſti; ergo eſt de illis eadem ratio. Vrgebis, multiplicationem hoſtiarum eſſe omnino per accidens: quia ſunt partes eiuſdem omnino rationis, quibus accidit, eſſe continuas, vel diſcretas, duas vero ſpecies, cum ſint diuerſarum rationum, per ſe poſtulare diſtinctionem, ſeu diſcretionem, & multiplicationem ſumptionis: & ideo non eſſe eandem rationem. Sed contra: nam tota hæc diuerſitas eſt valde accidentaria, & impertinens ad multiplicandos effectus duarũ ſpecierum: quia inprimis oſtẽſum iam eſt, duas ſpecies ſolum materialiter diſtingui, non in re contenta abſolute & ſimpliciter, neque in effectu ſignificato, neq; in virtute agẽdi, quæ æqualis eſt in quacunque parte, & in toto etiam ex vtraq; ſpecie compoſito: ergo non eſt, vnde multiplicentur effectus ſeu portiones: nam ſola multiplicatio materialium inſtrumentorum ad hoc non ſufficit, vt patet in ablutione & verbis Baptiſmi, vel in pluribus Baptiſmis, ſi contingat eundem hominem à pluribus baptizari: quia propter ſola inſtrumenta non creſcit virtus agendi, & conſequenter neque effectus. Secunda ratio aliter confici poteſt, quamuis fortaſſe in re in eãdem coincidat: quia vnum ſacramentum, quamuis ex multis partibus conſtet, ſi ad vnum finem, & formalem effectum ordinatur, vnum etiam habet adęquatum, & quaſi indiuiſibilem effectum, ad quem totum ſuo modo cõcurrit, aut per ſe primo, aut per aliquid ſui; modo, ſcilicet accommodato ſuæ naturæ & applicationi: ſed Euchariſtia, vt conſtans ex duabus ſpeciebus, eſt tantum vnum integrum ſacramẽtum, ordinatum ad eundem finem, & formalem effectum vnionis cum Chriſto, & feruoris charitatis: ergo habet vnum tantum & indiuiſibilem effectum gratiæ. Maior quoad omnes partes probata eſt in ſuperioribus: minor vero certiſſima etiam eſt, vt patet inductione in omnibus ſacramentis: & ex dictis etiã in prima parte huius ſectionis: quia vnum ſacramentum huiuſmodi vnam habet ſignificationem adæquatam fini, & formali effectui, ad quem ordinatur, ergo abſolute vnum etiam habet effectuum adæquatum gratiæ quaſi materialem, ſeu indiuidualem.

Solutio.

Obiectio. Dices, totum quidem ſacramentum vnum habere adæquatum effectum, tamen non totum illum dari ſumpta vna tãtum ſpecie. *Soluitur.* Sed inprimis hoc excluditur ratione ſæpe facta, quia virtus, perfectio, & ſignificatio huius ſacramenti talis eſt, vt æque ſit tota in toto & in ſingulis partibus propter pręſentiam totius Chriſti in illis. Deinde ad hanc euaſionem excludendam, dixi, huiuſmodi effectum eſſe quodam modo indiuiſibilem, quia non datur per partes, ſed ſimul totus, quam primum ſacramẽtum eſt ſufficienter applicatum: quando ergo Sacerdos ſumit duas ſpecies, non recepit duas partes gratiæ: vnam, dum ſumit hoſtiam; aliam, dum ſumit calicem; vt ex eis cenſeatur conſurgere adæquatus effectus ſacramenti; ſed ſimul recipit totum effectum: ergo idem totus effectus recipitur (cæteris paribus) quandocunque tale ſacramentum recipitur, ſiue in vna, ſiue

A in multis ſpeciebus ſumatur. Præſertim quia in hoc ſacramento iuxta modum eius ſupra explicatum effectus totius ſacramenti datur in initio applicationis eius: ergo idem totalis effectus tunc datur, ſiue ſumptio poſtea conſummanda ſit in ſolo pane, ſiue in ſolo calice, ſiue in vtroque: quia vt ſæpe dixi, effectus ſacramenti, & quantitas eius, non pendent ex futuro euentu. Atque hæc ſententia, magis explicata & confirmata manebit ex argumentorum ſolutionibus.

Ad fundamẽta primæ ſententiæ. *Ad primum.* Ad primum reſpondetur, eandem omnino eſſe promiſſionem, quę facta eſt huic ſacramento toti, & ſingulis ſpeciebus eius: & ideo æque impleri in quocunque digne ſumente Chriſtum in hoc ſacramento, ſiue ſumat totum ſacramentum, quoad ſignum B ſenſibile, ſiue alteram ſpeciem tantum, quia ſicut tota perfectio ſacramẽti eſt in toto, & in qualibet parte, ita promiſſio vna eſt, quæ æque cadit in totum, & in quamlibet partem: quo ſenſu intelligenda ſunt illa verba, *qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ, in me manet, & ego in illo.* Et ideo dicunt Sancti, tantam virtutem eſſe in ſingulis partibus huius ſacramenti, quantam in toto, vt ſupra citaui diſput. 51. ſect. 1. & 2. & optimum eſt teſtimonium Paſchaſij lib. de corp. Chriſti. c. 14. vbi comparans hoc ſacramentum cum manna, inquit. *Si ergo in figura vnicum alimentum omnia præſtabat, quanto magis ipſum Chriſti* C *corpus ſanguine plenum, vnica ſpecie ſumptum, omnia perficiet?* Quando ergo duæ ſpecies ſimul ſumuntur, neutra priuatur effectu ſibi promiſſo, neq; vna impedit alteram, neque alicui diximus promiſſionem factam eſſe ſub conditione alterius, ſed vna promiſſio vtrique facta intelligitur in toto, ſeu ratione totius, & hæc adimpletur, & idcoque neque augetur, nec multiplicatur effectus. *Paſchaſius.*

Ad ſecundũ. Ad ſecundum reſpondetur, nihil ad effectum referre, quod aliquid Chriſti ex vi verborum ſeu per concomitantiam ſub ſpeciebus contineatur, ſed ſatis eſſe, quod totus Chriſtus ibi contineatur: nam, licet reſpectu præciſe ſignificationis & veritatis verborum, reliqua quæ comitantur, videantur ibi eſſe D per accidens, non tamen reſpectu inſtitutionis, aut intentionis inſtituentis, qui per ſe intẽdit, ac voluit totus eſſe ſub ſingulis ſpeciebus, & ideo promiſſio gratiæ, facta huic ſacramẽto, æque cadit in omne id, quod totum Chriſtum continet: vnde eodem modo dixit Chriſtus, *Qui manducat meam carnem, &c.* &, *Qui manducat me.* Quid vero dicendum eſſet in illo caſu de triduo ibi propoſito. Claud. repet. 10. cap. 3. ſentit, minorem gratiam tunc fuiſſe dandam per vnam ſpeciem, quam per duas, imo & minorem tunc fuiſſe dandam per vtramque ſpeciem, quam nunc per vnam: & fundatur in hoc, quod tunc redemptio non erat conſummata. Sed hoc fundamentum parui momenti eſt: quia reuera, redemptio conſumma- E ta eſt in morte, tum etiam, quia ſufficiebat mors prę uiſa ad dandum ęqualem effectum, ſicut credẽdum eſt fuiſſe datum in Baptiſmo, ante & poſt mortem Chriſti, & per Euchariſtiam Apoſtolis in nocte cœnæ, & poſtea, quia inſtitutio vna eſt, & vna promiſſio; nec eſt, cur multiplex fingatur pro diuerſis temporib. eo vel maxime, quod pro illo tempore tridui nullus erat futurus vſus Euchariſtiæ, & ideo non eſt veriſimile, ſpecialem effectum pro illo tempore Chriſtum inſtituiſſe. Et hoc argumentum videtur concludere, nihil firmum, aut certũ dici poſſe de illo caſu: quia, cum nunquam eſſet in re ponendus, nihil pro illo Chriſtus ſtatuit, tamen, ſi coniectare licet, quid facturus fuiſſet Chriſtus, ſi dandus aliquando eſſet ille caſus, videtur veriſimile, quod in argumen- *Claud.*

tò ſumitur, minorem gratiam fuiſſe dandam in vna ſpecie, quam in duabus, & poteſt ſumi argumentum à contrario ex Concil. Trident. nam, ſi affirmatio eſt cauſa affirmationis, negatio erit cauſa negationis: ſi ergo cauſa, cur detur totus effectus in vna ſpecie, eſt, quia ibi continetur totus Chriſtus; vbi non contineretur totus, non daretur totus effectus. Neq; hoc, etiam ſi admittatur, obſtabit noſtræ concluſioni: quia tunc oporteret id fieri ex noua aliqua inſtitutione, nunc autem iudicium ferendum eſt iuxta præſentem inſtitutionem. Quocirca, cum præſens inſtitutio generalis ſit, omniaque tempora comprehendat à nocte cœnæ, ſiue in aliquo futurus fuerit vſus huius ſacramenti, ſiue non (hoc enim eſt per accidens) probabilius dicitur, etiam in triduo, dandum fuiſſe æqualem effectum per vnam ſpeciem. Primo quidē, quia ita eſt à principio ſimpliciter, & ſine exceptione inſtitutum. Secūdo, quia alias, vt ſupra argumentabar, etiam nunc daretur plus gratiæ per vnam ſpeciem, quam tunc per duas propter animam, quæ ibi continetur. Tertio, quia licet in triduo non eſſet corpus Chriſti ſub ſingulis ſpeciebus, quantum ad naturam humanam, ſeu partes eius, eſſet tamen totus, quantum ad diuinum ſuppoſitum: quo modo verum eſt, totum Chriſtum iacuiſſe in ſepulchro & deſcendiſſe ad inferos: tota autem dignitas, & efficacia huius ſacramenti eſt ex infinito ſuppoſito: caro enim Chriſti non eſt efficax, niſi vt diuina eſt, vt dixit Cyrill. libro 4. in Ioan. c. 14. & 17. & ſanguinis eius eſt infinitum pretium propter vnionem ad Verbū, & ideo etiam propter dignitatem eiuſdem ſuppoſiti non minueretur effectus. Neque contra hoc obſtat ratio ſupra facta; vel quia poteſt ad prædictum ſenſum accommodari, vel certe, quia cauſa ibi ſumpta non eſt adæquata, ſed eſt clarior & certior, præſertim quoad nos.

Cyrill.

Ad tertium reſponſio Caietani reiicitur.

Ad tertium reſpondet Caietanus concedendo, in vtraque ſpecie eſſe perfectiorem ſignificationem; & negando conſequentiam de efficientia: quod dicit, eſſe ſpeciale in hoc ſacramento, quia in eo viſibile ſignum non eſt gratiæ inſtrumentum, ſed ſolus Chriſtus. Sed hæc reſponſio primo aſſumit falſum: nam ſupra oſtēdimus in principio huius materiæ, ſpecies ſenſibiles huius ſacramenti eſſe inſtrumentum gratiæ, non minus quam in ceteris, nec eſſe rationem vllam, cur hac perfectione priuentur. Deinde nō videtur id multum referre ad argumenti ſolutionem: nam, quicquid ſit de effectione phyſica, negari non poteſt, quin ſpecies moraliter concurrant, applicando Chriſtum verum cibum: ergo dabit Chriſtus effectum ſignificationi ſpecierum accommodatum. Reſpōdetur ergo, poſſe nos loqui de ſignificatione, aut ex parte rei ſignificatæ, aut ex modo tantum ſignificandi; priori modo non eſt perfectior ſignificatio in duabus ſpeciebus, quam in vna: quia vtraq; ſignificat animæ refectionē & vnionem, quæ eadem eſt ſignificata in ſingulis, & in ambabus ſpeciebus ſimul; in modo vero ſignificandi eſt perfectior, & expreſſior modus in duabus ſpeciebus, quam in vna, & hoc ſenſu eſt verum antecedens ibi aſſumptum, nec aliud concludunt probationes ibi adductæ; Illo autem ſic conceſſo, negatur conſequentia: quia ad perfectionem effectus ſacramētalis attendenda eſt perfectio ſignificationis ex parte rei ſignificatæ, non autem ex ſolo modo ſignificandi: quia ſacramenta efficiunt quod ſignificant, non prout ſignificant, nec modus ſignificandi eſt conditio neceſſaria ad agendum; ſed ſignificatio ipſa; ſicut Baptiſmi effectus expreſſius ſignificatur per trinam merſionem, quam per vnam, vt tractat Cypria. lib. 4. Epiſt. 7. & expreſſius per formam, quam per materiam, vt D. Tho. ſupra docuit, & tamen nō propterea datur perfectior effectus per vnum, quam per aliud. Adde, expreſſam illam ſignificationem, quæ in conſecratione ſeparata duplicis ſpeciei reperitur ad repræſentandam ſeparationem animæ Chriſti à ſuo corpore, vel effuſionem ſanguinis in paſſione, magis pertinere ad rationem ſacrificij, quam ſacramenti, & ideo ad ſummum illa ratione cōcludi poſſe, effectum ſacrificij vt ſic, nō dari per conſecrationem vnius ſpeciei, ſed vtriuſque, de qua re inferius diſputaturi ſumus.

Vera proponitur,

Cyprian.

A

Ad quartum

Quartum argumentum petit, cum ſumitur vtraque ſpecies, quando detur effectus, quidam enim aiunt, dari poſt ſumptum calicem, quia tunc cōſummatur ſumptio ſacramenti. Ita Claud. repet. 10. c. 3. Alij dari in ſumptione hoſtiæ ſeu primæ ſpeciei. Soto, diſtinct. 13. quæſt. 1. art. 12. Palacius, q. 5. concluſ. 7. Ledeſm. 2. par. 4. q. 31. art. 2. Alij putant eſſe problema, vt idem Ledeſma, 1. par. 4. q. 21. articul. 12. dub. 3. & Bellarmin. lib. 4. de Euchariſt. cap. 23. Mihi vero ſecundus modus dicendi verus videtur, qui probandus & explicandus eodem modo eſt, quo ſupra id fecimus circa duplicem partialem ſumptionē hoſtiæ diuerſæ, aut duplicem hauſtum eiuſdem calicis: nam non aliter iudicandum eſt de duplici ſpecie, quam de duabus partibus eiuſdem ſpeciei: vt rationes ſupra factæ probant. Vnde, ſi Sacerdos cum ſumit hoſtiam eſt diſpoſitus, ſtatim accipit fructum gratiæ, vt patet, quia iam digne accipit corpus Chriſti. Item, quia, ſi acciperet illam ſpeciem ſine intentione ſumendi aliam (vt in die Paraſceues) ſtatim acciperet totum effectum nō expectato calice: ergo idem erit, etiā ſi habeat intentionem ſumendi aliam ſpeciem: quia illa intentio, neq; abſtulit virtutem ſacramento, neq; poſuit obicem in communicante, nec eum fecit deterioris conditionis, vt ei differatur effectus: vnde etiam poſſet accidere, vt interdum eo priuaretur, ſi cōtingeret, vel ipſum mori, vel calicem prorſus effundi ante ſumptionem eius: nam dicere, in his euentibus Deum ſpecialiter præuenire ex præſcientia futuri euentus, eſt præter legem ſacramentorum, vt ſæpe dictū eſt: datur ergo effectus, ſtatim in ſumptione corporis; quod ſi diſpoſitio ſubiecti nullo modo creſcat, per ſumptionem calicis nullus nouus effectus dabitur. Nec propterea priuatur ſacramentum ſuo effectu: quia illud nō eſt ſacramentum per ſe diſtinctum à priori, ſed ex vtroq; vnum componitur, cui tribuitur effectus, operatur enim totū illud, per aliquid ſui, cum primum poteſt. Neq; etiam eſt inutilis illa ſumptio calicis tum, quia, etiam ſi non ſit vtilis ſumēti ex opere operato, pertinet ad perfectionem ſacrificij per quandam integritatem ſacramēti, & ad diuinum cultum, & hoc ſatis eſt; & inde etiā reſultare poteſt fructus ex opere operantis. Adde, & accedenti poſſe etiam conferre ad aliquem fructum ex opere operato: nam, ſi communicans melius ſit diſpoſitus in ſumptione calicis, quam fuit in ſumptione hoſtiæ, augebitur in illo effectus cum debita proportione, vel, ſi contingat in ſumptione hoſtiæ habere peccatum mortale non ſatis deteſtatum, & ante ſumptionem calicis dolorem perfici, vitā gratiæ conſequetur, quam prius non obtinuerat, quia iam digne communicat, & bibit ſanguinem Chriſti, vt latius ſectione præcedente dictum eſt.

B

Claud.
Soto.
Palacius.
Ledeſm.
Bellarm.

C

D

E

SECTIO VII.

Vtrum Euchariſtia conferat aliquem effectum gratiæ poſt ſumptionem, quamdiu Chriſti præſentia durat.

Hanc quæſtionem propono propter celebrem opinionem, quæ tribui ſolet Caiet. q. 79. art. 1.

Quidam affirmāt, quā-

cam

diu Chriſtus eſt intra corpus ſumētis, in illum continue gratiā influere.
Caietan. Gabriel. Maior. Paludan. Ruard. Ioan 9.

eam tamen prius docuit Gabr.ſi attente legatur,lectio.85.in Canon.& Maior.in 4.diſtinct.9. quæſtione 1.argumento 5.& Paluda.in 4. diſtinct. 17. quæſt. 8.num.30.& eam poſtea ſecutus eſt Ruard.articu.15. Hi enim authores affirmāt, quamdiu Chriſtus præſens eſt intra corpus eius,qui digne communicauit, gratiam continue in illum influere, accommodantes illud Ioan.9. *Quamdiu ſum in mundo,lux ſum mundi.* Congruentiæ pro hac ſententia eſſe poſſunt(neque enim habet firmiora fundamenta) Prima, quia hoc ſacramentum inſtitutum eſt per modum cibi : vbi concludit Concil. Florent. quos effectus operatur in corpore cibus materialis, eos ſecundum proportionem operari in anima hoc ſacramentum:pari ergo modo concludere poſſumus, etiam in modo & diuturnitate operationis imitari hoc ſacramētum, materialem cibum:ſed cibus materialis nō tantum operatur,dum ſumitur, ſed, quamdiu durat in ſtomacho, nutrit & confortat: ergo idem cenſendum eſt de hoc ſacramento. Secunda, nam cur dicemus tunc ibi eſſe Chriſtum quaſi otioſum, cum habeat vim ſanctificandi, & paſſum ſatis proportionatum, & applicatum? Dicunt aliqui, excitare tunc hominem ad deuotionem. Sed contra, quia, ſi confert hunc effectum ex opere operato, tanquam ſacramentalem, ſemper hic effectus ſupponit effectum communis gratiæ ſanctificantis: ergo influet illam; ſi vero ille effectus non ſit, vt ſacramentalis,non eſt certus & infallibilis,ſed gratis aſſeritur.

Qualiter ab aliis reprehēdantur.
Soto. Ledeſm. Victoria. D.Thom.

Hanc vero opinionē grauiter reprehendunt recentiores Thomiſtæ,Soto d.11.q.2.art.1. Ledeſma q. 20.artic.1. Victor.in Sum.num.79.& putant,eſſe contra D.Thomam q.80.art.8. ad 6. dicentem : Maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramēti : quia tunc perficitur ſacramenti effectus. Rationes etiam afferunt varias.Summa omnium eſt,quia hoc ſacramentum confert gratiam per manducationem & potum,quatenus conſiſtunt in vſu ſumentis,poſtea enim tantum ſequitur digeſtio ſpecierum,quæ non eſt actio humana,ſed mere naturalis & phyſica, quę nihil refert ad effectum ſacramenti, nam ſolus ille contactus,qui permanet inter ſpecies & hominem, non ſatis eſt ad effectum: alioqui etiam,ſi fingamus Euchariſtiam poni intra corpus hominis abſque, manducatione, id ſatis eſſet, vt conferret effectum: vel è contrario,dicere quis poſſet,effectum inchoari à primo contactu , quo in ore recipit homo Euchariſtiam,vel labiis illam contingit.Inferūtur prętere a ex hac ſententia varia incommoda. Primum, iuſtificari hominem per hoc ſacramētum, qui indigne manducauit illud,ſi,durante Chriſti præſentia, ſatis de peccato ſuo doluit. Secūdum,ſi digne accepit,augeri gratiam continue lōgo aliquo tempore. Tertiū,peccare hominem mortaliter nō ſolum indigne ſumendo , ſed etiam indigne Chriſtum intra ſe retinendo,id eſt,perſeuerando in peccato toto eo tempore,quo Chriſtus in ipſo adeſt,quia in toto illo ponit obicem ſacramento:&Chriſtum retinet in uaſe immundo:tenebitur ergo pro toto eo tempore cōteri,ſeu tollere obicem. Quartum,quia ſequitur per ſe vtilius eſſe cæteris paribus, communicare in maiori ſpecierum quantitate,vt plus durent in ſtomacho:vt ita Chriſtus maiorem gratiam conferat, & hinc ſequuntur ſuperſtitiones illæ,Inquiſitorum iudicio merito punitæ in his Sacerdotibus, qui ſuis deuotis plures formas tribuunt. Imo etiā ſequitur, ſolum ob debiliorem vim digerendi ſpecies fieri,vt conſequatur homo maiorem gratiæ fructum.

Authores prædictæ opinionis non eſſe tam acerba reprehenſione dignos oſtenditur.

In hac re mihi inprimis videtur, prædictam opinionem non eſſe tanta reprehenſione dignam,quia A certum eſt,potuiſſe Chriſtum Dominum hoc modo,& ſub hac lege inſtituere hoc ſacramētum, quia nullam inuoluit repugnantiam, nec indecentiam; imo ſpeciem quandam benignitatis & pietatis præ ſe fert: non conſtat autem,Chriſtum non ita inſtituiſſe,nec à prædictis authoribus probatur : imo, ſi aliquo apparente argumento id probari poteſt, ab eis prætermittitur. Illud autem eſt, quia promiſſio gratiæ ſolum videtur facta huius ſacramenti manducationi,iuxta illud, *Qui manducat meam carnem & bibit meum ſanguinem in me manet,& ego in eo.* Hoc autem non multum ſuadet, nam gratia ibi promittitur manducanti, & bibenti,non ratione manducationis,ſed ratione cibi mādu cati : nam manducatio B ipſa non eſt ratio agendi, ſed conditio per modum applicationis : applicatio autem,non tantum ſolet eſſe vtilis ad effectum,quamdiu eſt in fieri,ſed etiam ratione ſui termini, quamdiu ille durat, recte ergo poſſet illa promiſſio ſic declarari; vt ſub manducatione,terminus eius ſeu cibus,vt manducatus, quatenus ſic durat,comprehendatur. Et eodem modo poſſumus D. Tho. interpretari; præterquam quod illo loco obiter tantum loquitur, & ita affirmat vnum,quod certum eſt, & aliud,quod eſt incertum, non negat. Ratio autem Soti non cogit, ſed potius videtur petere principium. Aſſumit enim, hoc ſacramentum conferre gratiam in ſola manducatione,aut in libero vſu ſumentis , quod eſt contradi- C ctorium eius, quod contraria ſententia affirmat, ſcilicet, non tantum in manducatione,prout dicit motum,ſed in termino eius gratiam dare. Nec refert,quod eo tempore iam ex parte hominis non ſit actio corporalis libera circa ſacramentum; ſed phyſica,& naturalis digeſtio; quia tunc non datur gratia propter actionem ipſius hominis,ſed propter ſacramentum & præſentiam eius, non qualemcunq;, ſed vt terminantem manducationem, & conſtituētem Chriſtum in ratione cibi manducati; vt explicatum eſt iuxta vim promiſſionis,& ideo non eſt ſimilis ratio de quolibet contactu antecedente manducationem : nec de alia præſentia,quæ miraculoſe D fieri poſſet intra corpus ſine manducatione. Alia vero incommoda, quæ inferuntur,vel incommoda non ſunt : vel non inferuntur, ſi res ipſa,prout debet,explicetur:de quo ſtatim dicemus.

Non augeri gratiā in ſumēte Euchariſtiam, quamdiu ipſa durat in corpore, ſi diſpoſitio illius nō perficiatur.

Dico ſecundo,ſi eo tempore,quo Chriſti pręſentia durat,prius quam tranſmutentur ſacramentales ſpecies, diſpoſitio hominis non perficiatur, nullum gratiæ augmentum ei confertur. Hæc concluſio ſequitur à fortiori ex dictis in præcedentibus ſectionibus,nam ſi in ipſiſmet ſumptionibus partialibus non augetur gratia,non aucta diſpoſitione ſumentis, multo minus augebitur per ſolam durationem præſentiæ ſacramentalis: quia certius eſt, gratiam conferri in manducatione,quam poſtea. Secundo, E quia ſi præſentia Chriſti manducati poteſt interdū conferre ad effectum gratiæ , ſolum eſt, quatenus cum ipſo motu manducationis complet vnum integrum vſum ſacramenti, tanquam intrinſecus terminus eius,ſed per vnum vſum,ſeu per vnam communionem, vnus tantum effectus datur, qui ſimul totus fit,ſi ex parte ſubiecti, ſit eadem diſpoſitio, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo. Tertio,hoc probant duo inconuenientia ſupra illata;ſcilicet, ſecūdum & vltimum:nam,reuera,oſtēdunt inſtitutionem eo ſenſu explicatam non fore ita conuenientem,cur enim homini, qui poſt actualem communionem ſtatim diſtrahitur,vel dormit, eſſet gratia continue augēda,quādiu Chriſti præſentia durat? præſertim, cum hæc duratio præſentiæ poſſet eſſe maior tantū caſu,

vel

vel propter accidentales cauſas, vt ſupra dicebamus.

Probabile eſt augeri gratiam ſacramentalem quãdiu Chriſtus durat in corpore ſumentis, ſi ille magis ac magis ſe diſponat.

Dico tertio; Si eo tempore, quo Chriſtus eſt realiter præſens intra hominem, ipſe homo ſeſe magis ac magis diſponat, valde probabile eſt augeri in illo ſacramentalem gratiæ effectum. Hoc ſenſu videntur locuti Maior & Gab. & Caiet. Et ſuadetur ſatis coniecturis adductis inter referendum primam opinionem, & circa primam concluſionem in defenſionẽ eius. Et vrgeri poteſt amplius illa ratio, ꝙ promiſſio gratiæ præcipue ſit facta huic ſacramento propter Chriſtum manducatum iuxta illud, *Qui manducat me, viuet propter me*; & illud, *Qui manducat meam carnẽ, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Vbi

Auguſt.

Auguſt. tract. 26. inquit, *Manducare Chriſtum eſt illum manentem in ſe habere*: & poteſt fieri etiam coniectura ex manducatione materiali, quando enim illa dicitur neceſſaria ad vitam, non præcipue tribuitur ipſi manducationi, vt ſignificat actualem motum, ſed præcipue ratione termini: ergo hoc etiam ſenſu recte intelligitur promiſſio facta huic ſacramento: ita vt, cum dicitur, *Qui manducat hunc panem, viuet*: non intelligatur dictum ſolum ratione motus manducationis, ſed etiam ratione ipſius panis manducati, quatenus manducante manet: ergo toto illo tempore eſt hic panis efficax gratiæ, ſi in ſumente inueniat diſpoſitionem. Præterea, videtur hic modus inſtitutionis aptiſſimus ad excitandos homines ad deuotionem, & reuerentiam exhibendam huic ſacramento, ſaltem eo tempore quo in ipſis permanet: nã hoc maiori cura & diligentia prǽſtabunt, ſi ſpem habeãt maioris fructus: imo videtur tempus illud magis accommodatum, vt homo interius ſe totum colligat, & ad fructum ex hoc cibo hauriendum diſponat: nam illo breui tempore, quo eſt occupatus circa ſumptionem exteriorem, non poteſt circa interiores actus tam attẽte verſari. Eſt etiam ex parte ipſius ſacramẽti hic modus inſtitutionis valde conueniẽs, tum, vt maiorem habeat efficaciam, tum etiam, vt intelligamus: totam efficaciam tribuendam eſſe ipſi ſacramento: nam manducatio ſolum eſt applicatio cauſæ, & ideo, ſi, dum applicatur, operatur, etiã applicatum manens, potens eſſe debet ad operandum, quantum eſt de ſe, ſi ſubiectum ſit diſpoſitum.

Ad fundam. ſecundæ opinionis reſpõſio.

Deniq; cõtra hanc ſententiam ſic expoſitam, nihil vrgent obiectiones contrariæ opinionis, nam ad D. Tho. & rationem, reſponſum iam eſt: ad incommoda vero facile dicitur, primum, non ſolum non eſſe inconueniens, ſed etiam maxime dignũ Chriſti benignitate & efficacia in redimẽdo, & ſaluando hominem: nam, ſi ad hunc finem venit in hominem per hoc ſacramentum, vt illum ſibi vniat, & in itinere veniens (vt ſic dicam) nõ inuenit illum diſpoſitum: antequam vero diſcedat, homo ſe conuertit ac diſponit, cur non operabitur in illo effectum propter quem ad eum, ſacramentaliter venit? Eſt etiam hoc valde accõmodatum humanæ fragilitati, & ad ſpem eius erigendam aptiſſimũ, vt per ſe manifeſtũ eſt. Secundum etiam prædicto modo intellectum non eſt inconueniens, ſed potius conuenientiſſimum: nam ſi toto illo tempore cõtinue augeatur diſpoſitionis perfectio, & conſequenter gratia, ex opere operãtis, quod inconueniens eſſe poteſt, vt etiam augeatur ex opere operato? Item, cum homo hunc panem comedat, vt ex illo ſpiritualiter nutriatur; ſi toto illo tempore circa panem illum vitaliter operatur, vt ex illo fructum capiat, quid mirum, quod talis nutritio continue toto illo tempore fiat? Ad tertium concedo, per ſe loquendo eſſe in homine illam obligationem: neq; in hoc oſtenditur vlla ratio abſurdi vel inconuenientis: nam, ſi ſtatim poſt communionem,

A nem, quando homo eſt certus adhuc in ſe Chriſtum habere, mortaliter peccet, ſine dubio grauem iniuriam Chriſto facit, & ſpecialem malitiam inde contrahit; ergo, qui illo etiã tempore perſeuerat in peccato mortali, per ſe loquendo, in hoc ſpecialiter peccat. Hoc autem peccatum nõ eſt diſtinctum ab ipſa indigna ſumptione, ſed eſt idemmet factum grauius ex hac circumſtantia: dico autem, per ſe, quia ob inaduertentiam facile poteſt homo excuſari ab hac malitia, præſertim, cum ſit valde incertum tempus, pro quo durat ſacramentalis Chriſti præſentia. Adde etiam, hanc opinionem non eſſe certam, & ideo propter ignorantiam, vel cõtrariam opinionẽ pro-

B babilem, interuenire poſſe prędictam excuſationẽ. Ad quartum, negatur ſimpliciter ſequela: nã iuxta noſtram ſententiam effectus non augetur præciſe propter diuturniorem præſentiam, ſed propter meliorem diſpoſitionem recipientis. Vnde; ſi tota illa diſpoſitio in vno inſtante haberetur, ſimul totus, obtineretur effectus: quod ergo ibi ſit ſucceſſio, & duratio, eſt per accidens ex defectu diſpoſitionis; & ideo non ſequitur ex hac ſententia, ſuperſtitioſe, & introducendo ritus ab Eccleſiæ conſuetudine alienos, curandum eſſe, vt præſentia Chriſti in homine magis duret, ſed potius ſequitur, magnam diligentiã eſſe adhibẽdam, vt homo perfectius ſe diſponat, reliqua etiam per accidens ſunt, vt cõſtat etiam ex di-

C ctis de ſucceſſiua ſumptione, continua, vel diſcreta.

SECTIO VIII.

Vtrum hoc ſacramentum habeat effectum gratiæ poſt tranſactam ſumptionem & præſentiam Chriſti, ſcilicet, recedente fictione.

Certum eſt, ſi tempore ſumptionis homo recepit totum gratiæ effectum, quem per hoc ſacramẽtum accipere poteſt, nihil ſupereſſe quod poſtea fiat, loquẽdo de effectũ gratiæ habitualis, prout nũc loquimur. Vnde in hoc eadem eſt ratio huius ſacramenti, & cæterorum: nam per ſe loquendo omnia cauſant gratiam, quando applicantur ad vſum, non

D vero poſtea, niſi forte per accidens, ſi cõtingat; prius effectum impediri, propter obicem, poſtea vero fieri, remoto obice. Solum igitur in hoc ſenſu poteſt præſens quæſtio tractari, an in eo, qui ficte Euchariſtiam accepit, poſtea recedente fictione, incipiat habere effectum, etiam ſi manducatio, & præſentia ſacramentalis Chriſti omnino tranſacta iam ſint. Quã quæſtionem ſuperius attigimus diſputatione 8. ſectione 3. Vnde hic pauca addenda occurrunt. Quidam ergo ſentiunt, Euchariſtiam habere effectum, recedente fictione, quod in particulari, & in ſpecie de hoc ſacramẽto pauci affirmant, ſed ſolum hi, qui generaliter hoc tribuunt omnibus ſacramentis, vt Petrus Soto lectio 4. de Baptiſm. & lectio. vltim. de

Quorundam opinio.

Pet. Sot.

E ſatisfact. & alij, quos prædicto loco citaui. Vnde poteſt argumentũ ſumi; nam, ſi cætera ſacramenta hoc habent, cur non etiam hoc, quod ſicut eſt cæteris dignius, ita debet eſſe efficacius? Aliter Caiet. hic, artic. 1. quæſtio. 79. ſub diſtinctione videtur reſpondere, hoc enim ſacramentum per ſe dat augmentum gratiæ, per accidens autem contingit, vt interdum det etiam primam gratiam. Quantum ad augmentum igitur, ait, hoc ſacramentum habere effectum, recedente fictione, ſeu impedimento, quodcunque illud ſit: nam iuxta ſuam opinionem, ſi quis tempore actualis manducationis diſtractus eſt, & ſine actuali diſpoſitione, nõ recipit augmentum; ſi tamen poſtea ſe diſponat, conſequetur (inquit) illud augmentum; quod non aliter probat, niſi quia, licet prius

Caietan.

non

non receperit in actu illud augmentum, recepit, inquit, habitualiter; ſeu clarius recepit ius, vt poſtea, remoto obice, detur. At vero quantum ad primam gratiam, ſentit, non dari poſtea, remoto obice, ſi ille durauit toto tempore ſumptionis, comprehendẽdo totam durationem præſentiæ Chriſti: quia ſi quis inquit tempore ſumptionis, non reſuſcitatur ad vitam non apparet, quare deinceps ex virtute huius ſacramenti reſuſcitabitur. Sed hæc ratio non eſt magni momẽti: quia facile poteſt reddi ratio, quia prius non fuit diſpoſitus, & poſtea ſe diſpoſuit, ſicut ipſe neceſſario eſſet reſponſurus in priori membro, ſi eadem interrogatio ab eo fieret. Vnde nulla etiam videtur ſufficiens reddi ratio differentiæ inter illa duo membra: nam, licet verum ſit; hoc ſacramentum per ſe conferre augmentum gratiæ, per accidens autem primam gratiam, cur tamen ſicut recedente fictione, habet effectũ augmenti, eodem mõ ſcilicet per ſe, non habebit etiam effectum primæ gratiæ eodem modo, ſcilicet per accidens? cum vterq; modus ſit ex opere operato, & ratione ſacramenti ſuſcepti poſſit comparari ius ad vnum, ſicut ad aliud. Denique alia ſacramenta viuorum, quæ habent effectum, recedẽte fictione, vt Confirmatio, & Extrema vnctio, ſicut dant augmentum gratiæ, recedente fictione, ita & primam gratiam, ſeruata proportione, quamuis per accidens illam conferant: imo reuera, ſolum primã gratiam conferunt, recedente fictione: quia, reſpectu ſolius augmenti nunquam ponitur fictio, vt in ſuperioribus dictum eſt: ergo in præſente, vel vtraque gratia datur, recedente fictione, vel neutra, quod ſine dubio verius eſt.

Euchariſtiã non confert, ſuum effectum recedente fictione, ſi præſentia Chriſti deſinit in ſumẽte.

D.Thom. Durand. Maior. Bonauent. Paludan. Alenſ.

Dicendum eſt ergo, hoc ſacramentum non habere effectum, recedẽte fictione, ſi iam omnino deſiit ſumptio, & præſentia Chriſti in ſumente, quod tenet D.Tho. in 4.d.4.q.3.art.3. quæſtiuncula 3. ad 3. & ibi Durand. q.4. Maior. q.2. Bonauen. art.2. q.3. ad penult. & d.12. 2. part. articul. 1. q. ad vlt. & ibi Palu. q.4. Alenſ. 4. part. q. 10. memb. 7. art. 3. §.11. memb. 8. art. 3. §.1. Soto diſt. 6. q. 1. art. 8. diſt. 11. q. 2. art. 1. Medina Cod. de Pœnit. tracta. 2. 46. de Pœnit. extra gratiã impleta. Syluest. verb. Baptiſm. 4. nu. 12. Cano. relect. de Pœnitent. part. 1. Cordub. lib. 1. quæſt. Theolog. quęſtione 2. Fundamentum poteſt in hunc modum explicari: quia, ſi authoritatem ſpectemus, nulla eſt, vnde aliud colligi poſſit: nullus enim Sanctorũ hoc docuit: imo Paulus de indigne communicante dixit, iudicium ſibi manducare & bibere: nunquam autem dixit talem communionem poſtea eſſe poſſe illi vtilem. Si autem coniecturis vtendum eſt, non eſt conſideranda ſolum excellentia & perfectio ſacramenti, ſed etiam reuerentia illi debita, & neceſſitas aliqua huiuſmodi efficacię, recedente fictione: in cæteris enim ſacramentis oritur hæc neceſſitas ex eo, quod, vel iterari non poſſunt, aut ſimpliciter, aut pro aliquo ſtatu, vel quia ſunt ad ſalutem media neceſſaria: hoc autem ſacramentum, & frequentiſſime iterari poteſt, & effectus eius non eſt ſimpliciter ad ſalutem neceſſarius: ergo nulla eſt neceſſitas, ob quã habeat effectum, recedente fictione: magis autem ſpectat ad reuerentiam tanti ſacramenti, vt homines intelligant, ſi ficti, aut non ſatis diſpoſiti ad illud accedant, non ſolum fructu, ſed etiam ſpe fructus ex tali communione priuari. Et confirmatur ſpecialiter contra Caietan. nam ſi is, qui priuatur augmento gratiæ propter actualem diſtractionem, poſtea illud recipit, quando aduertit, & ſe diſponit, ergo ſimiliter, qui acceſſit cum remiſſa diſpoſitione, ſi poſt omnino tranſactam ſumptionem, intenſiorem a-

Soto. Medin. Syluest. Cano Cordub.

A ctum habeat, recipiet etiam intenſiorem effectum ſacramenti, ob præcedentem communionem, quod dicere ridiculum eſt, ſic enim poſſet in infinitum procedi, & quotidie recipere poſſemus gratiam ex opere operato, propter omnes communiones in vita factas, ſi vnum actum deuotionis eliceremus omnibus ſuperioribus intenſiorem: Sequela autem patet à paritate rationis, ſeu potius à fortiori, quia ſicut prior poſuit obicem totius effectus per carentiam totius diſpoſitionis, ita poſterior poſuit obicem intenſo effectui propter carentiam intenſę diſpoſitionis: ergo quando illam adiunxerit, ſuppletur illi quicquid de perfectione effectus ei defuit: B quod enim aliquem effectum receperit per remiſſam diſpoſitionem, non propterea fit peioris conditionis, vt non poſſit id, in quo defecit, reſarcire. Et confirmatur, nam, ſuppoſita opinione Caietani, ſi is, qui nullam diſpoſitionem habuit, poſtea per intenſum actum ſe diſponat, recipiet effectum intenſæ diſpoſitioni proportionatum: ergo multo magis, qui remiſſam diſpoſitionem habuit, ſi poſtea intenſiorem addat, recipiet quicquid effectus ſibi defuit: ſicut ergo hoc falſum eſt, ita & primum. Poſſet quidem reſponderi iuxta probabilem opinionem ſupra tractatam de Baptiſmo, diſputation. 28. ſectione 4. quandocunque datur gratia, recedente fictione, dari minimam gratiam, & non iuxta perfectionem C diſpoſitionis, per quam fictio tollitur: & ideo, quando nihil gratiæ datum eſt ex defectu diſpoſitionis, aliquid poſtea recuperari, habita diſpoſitione: quãdo vero aliqua gratia in principio comparata eſt: nihil eſſe, quod poſtea redeat per ablationem fictionis ſeu obicis. Sed, licet illa opinio ſit valde probabilis, ſupponendo (quod verum eſt) ſolam carentiam actualis deuotionis non eſſe obicem, ſed peccatum aliquod non deteſtatum, tamen ſupponendo (vt Caietanus ſupponit) ſolam carentiam actualis diſpoſitionis impedire gratiam ſacramenti, & hanc reſtitui, habita tali diſpoſitione, idem cõſequenter dicendum eſſet de intenſione diſpoſitionis, quod de tota diſpoſitione, cum debita propor- D tione. Verius ergo eſt, nunquam augmentum gratiæ dari per hoc ſacramentum, ſeu ratione illius, poſtquam omnino eſſe deſiit, ſeu tranſactum eſt: idemque eſſe dicendum de prima gratia, non ſolum, quia per accidens datur per hoc ſacramentum, ſed etiam propter alias rationes ſupra adductas.

Sed contra, nam gratia ſemel habita per hoc ſacramẽtum, & poſtea per peccatum perdita, per pœnitentiam reparatur: ergo etiam gratia per peccatum impedita in ſuſceptione huius ſacramenti per pœnitentiam reſtituetur. Reſpõdetur, negando cõſequentiam: quia gratia ſemel habita, re ipſa tam fuit applicata propter merita Chriſti; & ideo eſt de E ſe perpetua, & dat ius ad gloriam cum effectu obtinendam, ſi homo in gratia deceſſerit, vt latius dicturi ſumus in materia de Pœnitentia: at vero quando gratia fuit à principio impedita, nunquam homo acquiſiuit dominium eius; nec ius ad perpetuitatem eius, & gloriæ illi correſpondentis, ſi in gratia deceſſerit: quia merita Chriſti non fuerunt ei re ipſa applicata. Quocirca lõge alia eſt ratio reuiuiſcẽtiæ meritorum, quæ fundatur in lege, & promiſſione, ſub qua meremur de condigno apud Deum, alia vero efficaciæ ſacramenti recedente fictione, quæ colligenda eſt ex propria natura, & inſtitutione ſacramenti: quod in hoc ſacramento fieri nullo modo poteſt. Neque certe eſt veriſimile, perditum Sacerdotem, qui quotidie indigne communicat, per vnum

Solutio.

vnum actum pœnitentię in fine vitæ, conſequi omnem gratiam, quam ex opere operato obtinuiſſet, ſi digne communicaſſet.

SECTIO IX.

Vtrum Euchariſtia det aliquem effectum gratiæ actualis, & quando illum conferat.

QVÆ hactenus diximus, ad habitualem gratiam & virtutes ac dona, quæ illam conſequuntur, pertinent, reliquum eſt, vt de gratia actuali pauca dicamus; de qua ſpecialis ratio difficultatis: quia hęc gratia conſiſtit in actibus noſtris, qui ex noſtra libertate pendent: ergo non poteſt infallibiliter dari per hoc ſacramentum. Item, quia alioqui experiremur in nobis gratiam illam, quod tamen nō ita eſt. Deniq;, quia nullibi facta eſt huic ſacramento, magis quam cæteris, huius gratiæ promiſſio.

Euchariſtia de ſe eſt efficax ad excitādam deuotionem & feruorem. D.Thom. Ioan. 6. Florent. Clemens. Ambroſ. Cyprian. Tertull. Pſalm. 79.

Nihilominus dico primo, hoc ſacramentum de ſe efficax eſſe ad excitandum animi deuotionem & charitatis feruorem cum ſpeciali ſpiritus ſuauitate ac dulcedine. Et hæc eſt gratia quædam actualis, quā confert hoc ſacramentum: quæ eſt ſententia D. Th. hic artic. 1. ad 2. & communis Scholaſticorum. Et poteſt ex Sciptura, & Patribus ita colligi: nam Ioan. 6. de hoc ſacramento dicitur, *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*: vnde colligit Concilium Florentinum, hunc cibum ſpiritualiter cōferre eos effectus, quos corporalis cibus confert materialiter: quorum vnus eſt, oblectare viuentem, & vires confortare, & Clemens V. cum Cōcilio Vienenſi, de reliquiis & venerat. Sanctor. *In hoc*, inquit, *ſacramento habetur omne delectamentum, & omnis ſaporis ſuauitas ipſaque dulcedo Domini degustatur.* Sic etiam Ambroſ. ſermon. 15. in Pſalm. 118. dicit, *hoc ſacramentum inebriare affectus fidelium, vt curam ſæculi huius, metum mortis ſolicitudinemque deponant*: & ad hoc probādum nonnulla ex Scripturis congerit lib. de myſter. capitul. 8. & plura Cyprian. Epiſtola 63. & ſermon. de Cœna Domini. & Eccleſia accommodat illud Geneſ. 49. *Pinguis eſt panis eius, & præbebit delitias Regibus.* Vnde etiam eſt illa locutio Tertulliani. *Caro corpore & ſanguine Chriſti veſcitur, vt anima de Deo ſaginetur.* lib. de reſurrection. carnis, capitul. 8. Denique accommodari ſolent verba illa Pſalm. 79. *Pluuiam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam, animalia tua habitabunt in ea: paraſti in dulcedine tua pauperi Deus*, hæc enim, & multa alia ſimilia, quæ de manna ſcripta ſunt, recte huic ſacramento attribuuntur, cum conſtet, manna fuiſſe vnam ex potiſſimis figuris huius ſacramenti. Ex his ergo ſatis probabiliter, & ſenſui Eccleſiæ cōformiter, intelligimus, Chriſtum ex vi inſtitutionis promiſiſſe hunc effectum huic ſacramento: hic autem effectus requirit actualem gratiam, quia ſpiritualis dulcedo non eſt ſine animæ attentione, & affectione actuali. Eſt autem hic effectus maxime conueniens fini huius ſacramenti, quod ordinatum eſt ad nutriendam, & fouendam diuinam amicitiam, quę potiſſimū fit feruentioribus actib. amoris ac deuotionis. Tandem, vt Tridentinum dixit, Chriſtus in hoc ſacramento diuitias amoris ſui erga homines veluti effudit: ergo etiam debet in eo exiſtens, eoſdem homines ad ſui amorem viciſſim & peculiari modo excitare.

Euchariſtia confert etiā actuale auxiliū ad peccata vitanda. D.Thom. Innocent. Trident. Ioan. 6. Cyrill. Cyprian. Pſal. 21. Bernard. Chryſ. Cyrill.

Dico ſecundo; Sacramentum hoc confert etiam ex opere operato actuale Dei auxilium, & fauorem ad peccata vitanda; & tentationes ſuperandas. Ita ſentit D. Thom. hic artic. 3. ad 1. & artic. 4. citans Innocent. li. 4. de hoc myſter. ca. 44. & ſignificat Con-
A cil. Tridentin. ſeſſ. 13. cap. 2. dicens, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt antidotum, quo à mortalibus peccatis præſeruemur, & à venialibus liberemur: & colligi poteſt ex verbis illis Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*: adiuncta expoſitione Cyrilli ſupra tractata, declarantis hæc verba de vitæ ſpiritualis conſecratione, ad quam ſacramentum hoc eſt medium adeo vtile, vt poſſit dici moraliter neceſſarium; quam indicauit etiam Cyprian. in expoſit. orationis Dom. dicens, *Vt manifeſtum eſt, eos viuere, qui corpus eius attingunt, & Euchariſtiam iure communicationis accipiunt: ita contra timendum eſt & oran-*
B *dum, nedum quis abſtentus ſeparatur à Chriſti corpore, procul remaneat à ſalute comminante ipſo, & dicente, Niſi ederitis carnem filij hominis, & biberitis ſanguinem eius, non habebitis vitam in vobis.* Sentit igitur, hoc ſacramentum eſſe adeo efficax, ad vitam gratiæ conſeruandam, vt, qui ab illo abſtinent, in magno periculo illam amittendi verſentur. Propter quod fortaſſe dixit idem Cyprianus Epiſtol. 54. *non eſſe idoneum ad martyrium, qui ab Eccleſia non armatur ad prælium: quia mens deficit, quam recepta Euchariſtia non erigit & accendit.* Vnde ad hoc propoſitum accommodari ſolet illud Pſalm. 21. *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me.* Vnde Bernard. ſermon. de Cœna Domini, *Hoc ſacramentum* (inquit) *minuit ſenſum*
C *in minimis, & in grauioribus tollit omnino conſenſum*: & plura ſimilia legi poſſunt in Chryſoſtom. homil. 51. in Matt. 45. in Ioan. & 24. in 1. ad Corint. 11. & in Cyrillo lib. 3. in Ioan. cap. 37. & alij, quos diſputatione ſequente, ſectio. 3. referam, & ſupra etiam agentes de neceſſitate huius ſacramenti, nonnulla adduximus. Quod autem hic effectus non fiat, niſi per auxilia actualia, conſtat: quia quodammodo pertinet ad donum perſeuerantiæ, eſt enim quædam inchoatio vel participatio eius, certum eſt autem ex materia de gratia, donum perſeuerantiæ dari per auxilia actualia, per eadem ergo fit hic effectus. Sub auxiliis autem actualibus comprehendimus omnē rationem diuinæ prouidentiæ, qua ita gubernat &
D protegit hominem, vt, vel illum à tentationibus liberet, vel ad eas ſuperandas vires præbeat, ſiue hoc faciat per illuminationes intellectus, ſiue per varios voluntatis motus, ſiue remouendo exteriores occaſiones peccandi, ſiue aliis modis.

Ad rationes dubitandi reſponſio.

Vt autem rationibus dubitandi ſatisfaciamus, aduertendum eſt primo, hæc auxilia actualia, quædam eſſe omnino præuenientia liberum conſenſum, de quibus non procedit difficultas tacta, quia etiam ſi requirant hi actus conſenſum vitalem noſtrarum potentiarum, nihilominus poteſt tota illa motio, quæ ſpeciali modo fit à Deo, tribui ſacramēto: quia ratione illius datur, ſiue ſacramentum ad talem effectum phyſice concurrat, ſiue tantum mo-
E raliter, de quo ſatis eſt in ſuperioribus dictum. Hinc vero fit, vt etiam conſenſus liber, qui poſteà à voluntate ſequitur, ſicut eſt effectus gratię Dei, ita etiā fit effectus huius ſacramenti, non quidem ſolius, ſed concurrente ſimul libertate voluntatis, excitatæ tamen, & adiutę per auxilium datum, ratione ipſius ſacramenti. Nec refert, quod effectus hic non ſit infallibilis abſolute, quia ad effectum ſacramenti ſatis eſt, quod ex parte illius ſit infallibilis, ſi ex parte recipientis, diſpoſitio vel conditio neceſſaria adhibeatur. Sicut autem ad effectum habitualis gratiæ neceſſaria diſpoſitio eſt, vt non ponatur obex, ita ad hunc effectum gratiæ actualis neceſſaria diſpoſitio erit, vt liberum arbitrium non reſiſtat, ſed gratiæ cooperetur. Dices, hoc, ad ſummum, eſt verum de gra-

de gratia cooperante ad actualem conſenſum liberum, non vero de excitante, nam hæc, vt dixi, non pendet ex conſenſu libertatis, ſed antecedit illum, ſi ergo hæc gratia eſt effectus ſacramentalis, erit infallibilis: hoc autem nō ita eſſe videtur, vt experientia oſtendit. Circa hoc eſt ſecundo aduertendum, cum hic effectus gratiæ actualis excitantis non ſit propter ſe, ſed propter aliud, ſcilicet, ꝓpter actus ſupernaturales liberos, & humanos, non ſemper dari ſtatim, quando recipitur ſacramentum, ſed tempore opportuno: quia tunc eſt vtilis, vel moraliter neceſſarius, vel ad vitandum peccatum, vel ad feruorem charitatis: & ideo, ſi infallibilitas illa referatur ad tempus ſumptionis ſacramenti, non eſt neceſſe, vt omnis effectus ſacramentalis ſit infallibilis pro eo tempore, etiam ſi ex parte hominis nullus ſit obex, vt conſtat ex doctrina generali ſupra data de ſacramentis, ſi autem infallibilitas referatur ad tempus opportunum, ſic effectus eſt infallibilis: quia pro eo tempore eſt promiſſus: opertet autem, vt homo digne receperit Euchariſtiam (quia, vt dixi, in hoc ſacramento non reuiuiſcit effectus, ſi cum obice ſuſceptum fuit) & quod poſtea homo prædicto tempore opportuno non ſe reddat indignum huius effectus per aliquod peccatum, aut aliam cauſam impedientem talem motionem Dei. Vnde fit, nullum argumentum poſſe ex experientia ſumi ad iudicandum, an hic effectus ſit infallibilis, nec ne; tum, quia non poteſt homini ſatis conſtare, an digne ſuſceperit ſacramentum, tum etiam, quia neſcit, an poſtea ponat obicem, vel impedimentum aliquod, ignorat etiam, quando ſit illud tempus cōmodum & opportunum. Deinde non raro hoc auxilium gratię conſiſtit in aliquo effectu diuinę prouidentiæ, quem homo ſæpe non aduertit, ſæpe etiā comprehendere non poteſt. Ac denique, quando hoc auxilium conſiſtit in actu vitali ipſius hominis, quamuis poſſit illum in ſe experiri, non tamen poteſt ſatis diiudicare, qualis ſit ille actus: neque vnde veniat: aut quo vadat, & ideo multo minus experiri poteſt, an, quando ſentit in ſe talem motionem, illa ſit effectus huius ſacramenti, necne: quando vero illam motionem in ſe non ſentit, an id proueniat ex impedimento aliquo, vel quia tunc non eſt illi expediens. Et ideo non eſt, cur conſcientiæ timoratæ, & qui moralem diligentiam adhibent, vt digne accedant ad hoc ſacramentum, contriſtentur, aut nimium timeant, ſi fortaſſe, dum communicant, nec feruorem illum charitatis, nec dulcedinem ac ſuauitatem illam ſentiant, quam dicimus eſſe effectum huius ſacramenti: quia, quamuis digne communicent, poſſunt non recipere hunc fructum, vel quia fortaſſe tunc illis non expedit, præſertim quatenus interdum redundat in inferiorem appetitum, vel quia etiam ſine peccato graui poteſt hic effectus impediri: quia homo negligenter accedit, aut quia naturaliter diſtractus eſt.

SECTIO X.

Vtrum Euchariſtia remittat venialia peccata & temporales pœnas, eam digne ſumentibus.

> Peccata venialia remittuntur ex opere operato per Euchariſtiam. Magiſt. D.Thom. Bonauent. Innocent. Con.Colon.

De peccatis venialibus vera eſt ſententia D. Th. quam ſupra in commentariis explicauimus, ex opere operato remitti per hoc ſacramentum, quam etiam docuit Magiſter in 4. diſtinct. 12. & ibi D. Th. articul. 2. quæſtiuncula 1. Bonauent. 2. part. articul. 5. quæſtion. 2. & reliqui Theologi, & Innocent. lib. 4. de hoc myſter. cap. 44. & optime Concil. Colonienſe, Catechiſ. Pij V. dum tractant de hoc ſacramento, & ſumitur etiam ex Patribus, Ambroſ. lib. 4. de ſacramen. cap. 6. & Auguſt. cap. Vtrum ſua figura, & Gregor. in capit. Quid ſit ſanguis. de Conſecrat. diſtinct. 2. Bernard. dicto ſerm. de Cœn. Dom. cuius verba ſectione præcedente citaui, cum Chryſoſt. & Cyril. & alios referam diſputatione ſequente, ſectione prima, & fauet Conc. Trident. ſeſſione 13. cap. 1. dum aliter loquitur de hoc ſacramento, reſpectu venialium peccatorum, & mortalium: dicit enim *liberare nos à venialibus, præſeruare autem à mortalibus*, ſentit igitur, à venialibus non ſolum præſeruare, ſed etiam ab eis iam commiſſis nos liberare: quod facere non poteſt, niſi remittendo illa. Ratio à priori petenda eſt ex inſtitutione, quam omnia adducta probant, quam vero congrua hæc inſtitutio, quamque conſentanea perfectioni ac fini huius ſacramēti, & per ſe ſatis notum eſt, & optime à D. Th. in art. explicatur.

> Ambroſ. Auguſt. Gregor. Bernard. Chryſ. Cyrill. Trident.

Sed quæres, quænam diſpoſitio neceſſaria eſt ex parte ſumentis, vt Euchariſtia conferat hunc effectum. Reſpondetur inprimis, non eſſe neceſſariam talem ac tantam diſpoſitionem actualem, quę per ſe ſufficeret ad veniale peccatum tollendum per formalem repugnantiam, aut condignam ſatisfactionem, qualis eſſet ferues actus charitatis, aut formalis deteſtatio talis peccati propter Deum. Nam ſi tam perfecta diſpoſitio eſſet neceſſaria, per illam eſſet ablatum peccatum veniale; & ideo ſacramētum nunquam hunc effectum conferet ex opere operato, niſi forte mediate & remote, quatenus auxilium ad talem actum datur per ſacramentum, & tunc iam ille actus non eſſet diſpoſitio ad ſacramentum, ſed potius effectus eius, & adhuc ille modus nō eſt ſufficiens, vt dixi circa litteram D. Tho. ex mente eius: ſic enim illa remiſſio, quaſi per accidens tantum eſſet ab hoc ſacramento, cum tamen finis & perfectio eius per ſe & directe requirat huiuſmodi effectum. Adde, ſacramentum hoc tollere peccatum mortale ſine actuali diſpoſitione, quæ per ſe ſola ſufficiat ad expellēdum illud: multo ergo magis poterit venialia peccata ita tollere, cum magis per ſe ſit ad illa remittenda inſtitutum: eo vel maxime, quod hic effectus communis eſt aliis ſacramentis, vt in ſuperioribus tactum eſt, & latius dicetur in materia de Pœnitentia: ergo perfectius & proprius cōuenit huic ſacramento, cuius eſt, debiles confortare, & languores ſanare, vt D. Thom. ait, opuſc. 59. cap. 5. Ad hunc ergo effectum duo tantum videntur neceſſaria ex parte ſumentis, vnum, vt ſit in ſtatu gratiæ, & propter dignam ſumptionem ſacramenti, & quia non poteſt veniale peccatum ſine mortali remitti, aliud eſt, vt non inueniat actualem affectum talis peccati, vt ſupra dictum eſt: præter hæc autem nihil aliud eſt neceſſarium: ſed infundendo ſuam gratiam ſacramentalem, ſimul Euchariſtia delet venialia, & hoc eſt ꝓpriè illa tollere ex opere operato, & ſic diſtinguit hic effectus à præcedēte, alias confundunt.

> Dubium de diſpoſitione requiſita ad hunc effectū Solutio.

Vnde vlterius de remiſſione temporalis pœnæ concluditur, non dari per Euchariſtiam ex opere operato, vt ex mente Thom. ſupra explicuimus, & ex differentia, quam ponit inter remiſſionem culpæ venialis, & pœnæ temporalis: nam illa ſimpliciter tollitur per hoc ſacramentum: hęc vero non, ſed iuxta valorem actus ipſius hominis. Et propterea neque Scriptura, neq; Concilia aut Patres huius effectus meminerunt, quod ſatis eſt, vt ſine fundamento non aſſeratur præſertim, cum neque ex augmento gratiæ colligi poſſit, vt per ſe conſtat, neq; ex fine huius ſacramenti, quia reatus pœnæ non includit malitiam moralem impedientem feruorem charitatis.

> Non dimittitur pœna tēporalis ex opere operato per Euchariſtiam.

tatis. Adde, Euchariſtiam, quatenus ſacrificium eſt, per ſe ordinatam eſſe ad remiſſionem pœnę temporalis, & ideo neceſſe non fuiſſe, vt ſub ratione etiam ſacramenti ad eundem effectum ordinaretur.

Atque hinc tandem concluditur, Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt (nam de ſacrificio poſtea dicemus) non habere effectum aliquem ex opere operato, niſi in ſolis ſumentibus: nam, ſi aliquem habere poſſet, maxime effectum remiſſionis pœnæ temporalis: ſed hunc non habet etiam in ipſis ſumentibus: multo ergo minus poterit eundem habere in aliis: ergo neq; vllum alium. Maior & vltima conſequẽtia patent, tum ex generali doctrina ſupra data de ſacramentis; tum etiam inductione: quia conſtat gratiam ſanctificãtem, & omnia dona, quę ad illam pertinent, & remiſſionem culpæ, non poſſe aliis donari, etiam quando comparantur ex merito operantis, nedum quando ex opere operato: quia ſemper dantur ad propriam ſanctificationem, vel operantis, vel recipientis ſacramentum, & ita promiſſio gratiæ, ſemper reſpicit ſolum recipientem, iuxta illud, *Qui manducat me, viuet propter me*, &, *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, &, *in me manet, & ego in eo:* effectus autem non excedit promiſſionem. Vnde etiam ipſum ſacramentum in vſu & applicatione ſua ſolum ſignificat ſanctificationem ipſius ſumentis: maxime in hoc ſacramẽto, quod datur per modum cibi, qui ſolum manducãti prodeſt. Adde etiã, ſi hoc ſacramentum remitteret pœnam temporalem ſumenti, nihilominus, vt ſacramentum eſt, non poſſet ea voluntas ſuſcipientis effectum illum alteri communicare: quia omnis effectus, quicunque ille ſit, datur ſuſcipiẽti, vt proprium eius beneficium ac priuilegium; & ita fit in Baptiſmo, Pœnitentia, & aliis ſacramentis; nec contrarium docuit D. Th. in 4. diſtinct. 45. q. 2. art. 3. quæſtiunc. 1. ad 3. nam ibi non agi de ratione ſacri, ſed ſacrificij, hic autem apertius diſtinguens, & loquens de hoc ſacramẽto, vt ſacr̃m eſt, negat habere effectum in alio, præterquam in ſumente; idem docet ſuper caput 6. Ioan. lectione 6.

Obiectio. Dices, interdum fideles non ſolum pij, ſed etiam docti, pro aliis communicant, & pro animabus Purgatorij, quibus talis communio, ſi ad remiſſionem pœnæ prodeſſe non poteſt, nullum fructum afferre valet. Vnde impertinens eſſet, & ſuperſtitioſa talis relatio, vel oblatio communionis pro anima Purgatorij.

Solutio. Reſpondetur, ideo dixi, *ex opere operato*, nam aliis modis actus communicandi pro aliis oblatus illis prodeſſe poteſt, eſt enim actus religionis, vnde ex opere operantis de ſe eſt ſatisfactorius coram Deo, & ita poteſt pro alio offerri, quoad ſatisfactionẽ ex opere operantis, & illi prodeſſe per modum ſuffragij. Deinde eſt etiam actus meritorius, & ita etiam poteſt aliis prodeſſe per modum meriti de cõgruo, vel per modum impetrationis. In quo cenſetur hoc ſacramẽtum habere ſpecialem efficaciam, vel quia, cum excitet ad feruorem charitatis, ex hac parte habere poteſt ille actus maiorem cõgruitatem ad meritum, & impetrationem, vel quia propter realem Chriſti præſentiam & coniunctionem, familiarius & feruentius ſolet tunc ad illum & per illum oratio fundi, vt D. Thom. citato loco notauit.

DISPVTATIO LXIIII.

De effectu, quem ſacramentum Euchariſtiæ habet in corpore.

Diſpu. 26. de Euchariſtia. POſtquam dictum eſt de effectibus animæ, ſupereſt, vt inquiramus, an etiã in corpore habet ſacramentum hoc aliquos effectus, & primo dicemus de tempore huius vitæ, deinde de ſtatu A glorioſo reſurrectionis, ex quibus tandem quæſtionem illam his temporibus controuerſam, definiemus, de vnione corporali, inter Chriſtum in hoc ſacramento exiſtentem, & corpus hominis manducantis illum.

SECTIO I.

Vtrum ſacramentum Euchariſtiæ in corpore ſuſcipientis aliquid efficiat.

DVo poſſunt eſſe dicendi modi extreme contrarij. Prior eſt, hoc ſacramentum efficere in corpore quaſdam qualitates, per quas corpus Chriſti dicitur vniri corpori noſtro, ſicut in anima efficit B gratiam, per quam Spiritus diuinus ſpiritui noſtro coniungitur. Quod ſi inquiras, quænam ſint iſtæ qualitates, reſpõderi põt, eſſe participationes quaſdam dotum gloriæ, per quas quodammodo caro noſtra diſponitur ad immortalitatem, quæ eſt effectus huius ſacramẽti, vt poſtea dicemus, ita vt ſicut gratia eſt ſemen, & pignus beatitudinis animæ: ita hæ qualitates ſint pignora quædam gloriæ corporis. Huius ſententiæ non inuenio authorem, aliqui vero ex recentioribus conati ſunt eam defendere, & in hunc modum explicare vnionem corporalem, quam Sancti aliqui fieri aſſerunt per dignam communionem huius ſacramenti, & hoc eſt præcipuum huius ſentẽtiæ fundamentum. Quod ita poC teſt cõfirmari, nam hoc ſacramentum aliquid amplius conferre debet corpori digne communicantis, quam eius, qui indigne communicat, quia aliter illi coniungitur: ſed nihil eſt quod conferat, niſi huiuſmodi qualitates: ergo. 1. Sententia.

Poſterior ſententia eſt, hoc ſacramentum nihil omnino efficere in corpore, ſed ſolum in anima, quam docuit Turrecremata in cap. In Chriſto Pat. de Conſecr. diſt. 2. & Petrus Martinez in Epiſt. Iudę, loco. 23. & ſumi poteſt ex D. Thom. hac q. art. 1. ad 3. dum ait, hoc ſacramentum non operari in corpus, niſi quatenus effectus gratiæ in corpus redundat, cum membra noſtra exhibemus arma iuſtitiæ Dei. D Et fauent Sancti, qui negant, hoc ſacramentum eſſe inſtitutum, vt corporalem effectum conferat, ſed ſpiritualem tantum, vt videtur loqui Cypria. ſerm. de Cœn. Dom. Damaſc. lib. 4. de fide. c. 14. & Cyrill. Hieroſol. catech. 4. myſtag. Fundamẽtum vero huius ſententiæ eſt, quia omnes promiſſiones à Chriſto factæ ſuſcipientibus hoc ſacramentum ſunt ſpirituales, & ſi aliquæ pertinent ad corpus, reſpiciunt vitam futuram, non præſentem, vt Ioan. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, & ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Sed inter has ſententias media via tenenda eſt. 2. Sententia. Turrecrem. Martinez. Cyprian. Damaſc. Cyrill. Ioan. 6.

Dico ergo primo; Hoc ſacramentum non efficit in corpore qualitates aliquas ſupernaturales, per quas illud ad gloriam diſponat, ſeu corpori Chriſti E cõforme efficiat. Hãc concluſionẽ exiſtimo ita certam, vt contraria opinio non ꝓbabilis, ſed noua temeritas iudicãda ſit, nã, licet antiqui Theologi doctrinã hanc expreſſe nõ doceãt, tamen cum harum qualitatũ nullã mentionẽ fecerint pro cõperto habuerũt illas nõ dari; neq; aliquo ꝓbabili fundamẽto fingi poſſe, quia neq; vlla extat de hoc effectu ꝓmiſſio; vt conſtat, neq; enim in Euangelio Ioan. c. 6. aut alibi eſt ſcripta, neq; ab Eccleſia, vel Patribus eſt tradita. Neq; etiã eſt vlla neceſſitas vel vtilitas huius effect⁹: quidq̃d ſit de poſſibilitate eius, hęc. n. nõ eſt ſatis, vt affirmemus abſq; alio fundamento de facto cõferri, quia nõ omnia, quæ ſupernaturaliter & miraculoſe in homine fieri poſſunt per hoc ſacr̃m fiũt. Aſſumptum vero ita declaratur, quia illæ qualitates fingi Euchariſtia non efficit in corpore qualitates ſupernaturales.

fingi poſſunt, vel immediate in corpore ſeu materia, vel in potentiis animæ, quæ in corpore inhærent; ſi priori modo ponantur, vt prior opinio ſentire videtur, ſunt prorſus inutiles, quia neq; in hac vita deſeruiũt ad opera virtutis, quia non ſunt operatiuæ; neq; ad pulchritudinem vel ornatum corporis, quia neq; viſu, neq; alio corporis ſenſu percipi poſſunt. Rurſus, neq; ad perfectionem vitæ futurę quicquam conferre poſſunt; quia, corrupto corpore per mortem, ipſæ etiam corrumpetur, in quo magna eſt differentia inter eas & gratiam, quæ eſt in anima, nam hæc eſt perpetua, & ita eſt in hac vita ſemen vel pignus glorię, vt eadẽ perſeuerans in beatitudine conſummetur: quod de his corporis qualitatibus dici non poteſt; niſi quis fingat, poſt mortem conſeruari in cadauere, & in vermibus, & in quacumq; re alia, quæ ex illa materia generetur, quod per ſe ſatis abſurdum eſt & incredibile. Vt autem hę qualitates dicantur infundi in potentiis animæ ſenſitiuæ, oportet, vt ſint aut ſpecies aliquæ, aut virtutes infuſæ. Et quod ad ſpecies attinet, ſi aliquæ infunderentur, experimento cognoſci poſſent. Et eadem ratione poſſet quis fingere imaginarias viſiones ſeu phantaſmata, quæ ratione huius ſacramenti tribuerentur. Atq; idem argumentum eſt de habitibus infuſis per accidens, nam hi, ſi ſint ſtudioſi, moderãtur paſſiones, & excludunt vitiorum habitus; qui tamen nõ tolluntur per ſolum vſum huius ſacramenti, ſine exercitio virtutis. Denique, illa ratio his omnibus effectibus communis eſt, quod nimirum nõ infunduntur per accidens, niſi miraculoſe, aut per modum gratię gratis datæ, & neuter modus agendi eſt attribuendus ſacramentis, niſi de promiſſione conſtet. De virtutibus autem per ſe infuſis, ſi quæ fortaſſe ſunt in appetitu ſenſitiuo, nihil eſt, quod dicamus, quia huiuſmodi effectus non eſt à gratia gratum faciente diſtinctus, ſed ſub illa continetur.

Euchariſtia habet aliquã efficaciam in corpore digne ſuſcipiẽtis.

Dico ſecundo, hoc ſacramentum habere aliquam efficaciam in corpore digne ſuſcipientis, moderando fomitem peccati, & alios bonos affectus in ſenſitiuo appetitu excitando, vt promptius ac iucundius homo virtutem operetur. Hæc aſſertio colligitur ex communi modo loquendi Theologorum & Patrũ, dicentium hoc ſacramentum ardorem concupiſcẽtiæ extinguere, fomitem minuere, deuotionem augere. Sic fere loquitur D. Thom. hic ar. 1. ad 3. & ar. 6. ad 3. & opuſc. 58. c. 21. & opuſc. 59. c. 6. Richard. in 4. diſtinct. 9. art. 1. quæſt. 2. Gabr. lect. 85. in Can. Soto diſt. 11. quæſt. 2. ar. 5. Gerſon. ſer. 9. ſuper Magnificat. Et ex Patrib. Cyril. Hieroſol. Catech. 4. myſtag. *Animam (inquit) & corpus ſanctificat.* Damaſ. lib. 4. c. 14. *Cedit (inquit) in animæ & corporis præſidium*, & infra, *corpus & ſanguis Chriſti eſt ad animæ & corporis noſtri incolumitatem tendens* Chryſ. hom. 4. in Matthæum. *Quo nam (inquit) modo ab hac tam noxia peſte liberabimur?* (diſputat de paſſione iræ) *ſi illam vtique potionem bibamus, quæ omnes intra nos vermes ſerpenteſque mortificat. Et quodnam, inquies, iſtud eſt poculum, quod eam vim habeat? Pretioſus, ſcilicet, Chriſti ſanguis, ſi cum fiducia ſumatur*, idem hom. 51. in Matth. & 45. in Ioan. Cyrill. lib. 3. in Ioan. c. 37. & li. 4. ca. 17. *Sedat, cum in nobis manet Chriſtus ſæuientem membrorum noſtrorum legem. pietatem corroborat, perturbationem animæ extinguit.* Multa ſimilia habet Cypri. in ſerm. de Cœn. Dom. ſic etiam Gregor. Niſſen. orat. Catech. c. 37. hoc ſacramentum vocat, *ſalutare medicamentum prauas noſtri corporis affectiones corrigens*, & eodem modo dixit Bernardus ſerm. de Cœn. Dom. *Hoc ſacramentum minuit ſenſum in minimis*, & Ambroſ. ſerm. 15. in Pſalm. 118. Hoc ſacramento ait, *inebriari affectus fidelium, vt curas ſæculi huius, metum mortis, ſolicitudinemque deponant.* Atque in hunc fere modum de hoc ſacramento exponit Hierony. Zachar. 9. verba illa, *Et vinum germinans virgines*, & ideo in Catechiſmo Pij V. dicitur, *Hoc ſacramentum ſenſum libidinis cohibere.* Atque idem late tradit Conciliũ Colonienſe, fol. 78. cuius optima ſunt verba, ſed vitandæ prolixitatis cauſa ea omitto.

(Marginalia: D. Thom. Richard. Gabriel. Soto. Gerſon. Cyrill. Damaſc. Chryſ. Cyrill. Cyprian. Niſſenus. Ambroſ. Hierony. Conc. Colo.)

Ratione declaratur, quia dupliciter hic effectus intelligi poteſt. Primo, ſolum indirecte; quia, dum augetur charitas, concupiſcentia minuitur, & hunc modum indicat S. Thomas, quem Soto ſequitur. Et hic modus eſt verus, non tamen ſufficiens ad veritatem aſſertionis poſitæ, quia non requirit efficientiã aliquam circa corpus. Alter ergo modus eſt directe per actionem aliquam circa ipſum corpus, qui etiã variis modis intelligi poteſt. Primo, per redundantiam ex affectibus voluntatis, ita tamen, vt ea redundantia ſit intenta ex propria inſtitutione huius ſacramenti, cuius efficacia tales affectus excitantur in voluntate, vt ex eis redundet in appetitum moderatio concupiſcentiæ, & omnis terrenæ voluptatis. Secundo intelligi poteſt, per actionem propriam circa imaginationem vel appetitum, qua excitentur phãtaſmata, & humores, vel ſpiritus animales ita cõmoueantur, prout ad huiuſmodi effectus neceſſarium, vel magis accommodatum eſt: & hi duo modi ſunt faciles, & vix inter ſe diſtinguuntur, & ad quandam gratiam excitantem pertinent. Tertius vero modus addi poteſt, nimirum per alterationem corporis, ſeu temperamenti eius. Nam, quia motus fomitis & cõcupiſcentiæ multum pendet ex temperamento & materiali actione, ſeu alteratione eius, intelligi poteſt, hoc ſacramentum habere hanc vim moderandi hoc temperamentum, remittendo verbi gratia, nimium calorem, atque hoc modo paulatim ardorem libidinis extinguendo, ſiue hoc fiat immediate ab ipſo ſacramento, modo ſupernaturali, ſiue applicando aliquam cauſam naturalem, ex qua talis effectus ſequatur. Sicut Extrema vnctio, altero ex prædictis modis, ſalutem corporis confert. Et iuxta piam aliquorum opinionem idem interdum efficit hoc ſacramentum, ſi ad ſalutem animę expediat, & aliquãdo præſtat corporis robur, ad opera virtutis exercẽda neceſſarium, vt ſignificat Laurent. Iuſtin. ſerm. de Euchar. Claud. repet. 6. ca. 10. Et hic modus eſt pius quidem & probabilis, ſed incertus. Illud autem certius affirmari poteſt, ratione huius ſacramenti conferri hanc fomitis moderationem per ſpecialia Dei auxilia, & extrinſecam prouidentiam ſeu gubernationem, per quæ fit primum, vt in homine excitentur cogitationes & affectus ad eum finem valde accommodati; deinde, vt tollantur omnes occaſiones extrinſecæ, quæ prauos motus in homine mouere poſſunt, & illæ potius offerantur, quæ omnem temperantiam, ac moderationem afferãt. Deniq;, vt arceantur dæmones, ne fomitis incendium augeant, vt Chryſ. dicit, hom. 45. in Ioan. His ergo modis ſacramẽtum hoc, vel phyſice, vel certe moraliter, corpus ipſum moderatur, & ad operandum virtutem, ac vitandum malum magis habile, magiſq; diſpoſitum reddit. Et hinc ſumi poteſt propria ratio huius effectus, quia hoc ſacramẽtum inſtitutum eſt, vt antidotum ad præſeruandum hominẽ à malis, vt ſupra dictũ eſt. Vnde, quia fomes peccati eſt veluti primus fons & origo peccatorum, non poteſt ſuauius, neq; efficacius ſacramentum hoc, hominem à malis præſeruare, quam fomitem ipſum mitigando, & ad operandum bonum, hominem cõfortando. Merito ergo huiuſmodi effectus huic ſacramẽto tribuitur. Et ex his expedita ſunt fundamenta aliarum opinionũ.

(Marginalia: Lauren. Iuſt. Claud. Chryſoſt.)

 Nam,

Nam,quæ prima afferebat, & parum ſunt vrgentia, & ad ſummum confirmant hanc poſteriorem concluſionem,contra quam non procedunt,quę adducta ſunt in ſecūda ſententia, quia totus hic effectus, quem in corpore fieri diximus, ad ſpiritualem fructum ordinatur, & hac ratione ſpiritualis dici poteſt,& inter auxilia gratiæ, quibus homo præſeruatur à malis,comprehendi.

SECTIO II.

Vtrum reſurrectio vel gloria corporis ſit ſpecialis effectus huius ſacramenti.

Ioan.6. Con. Nicen. Ignatius. Cyrill. Claud. Chryſ. Greg. Niſſe. Cyprian. Tertul. Irenæus.

RAtio dubitandi eſt, quia de hoc effectu fit ſpecialis promiſſio ſumentibus hoc ſacramentum, B Ioan. 6. *Qui manducat hunc panem, viuet in æternum*, & *Qui manducat me, viuet propter me.* Et, *Qui manducat meam carnem,& bibit meum ſanguinem habet vitam æternam,& ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.* Eſt ergo hic effectus ſpecialiter promiſſus huic ſacramento, ergo aliquam propriam & ſpecialem cauſalitatem circa illum habet.Propter quam fortaſſe cauſam Concil. Nicenum, hoc ſacramentum vocauit *ſymbolum reſurrectionis*, & Ignatius Epiſt. 14. ad Epheſ. vocat. *pharmacum immortalitatis*,Cyrill.vero lib.4.in totam. c.16.vocat, *Cibum nutrientem ad immortalitatem, & vitam æternam*, quòd latius explicat c. 15.& lib. 10. c.13. vnde Chryſ.li.6.de ſacerdotio dicit,*animas eorum, qui hoc ſacramentum in fine vitæ ſuſcipiunt, ab Angelis propter aſſumptum illud ſacramentum, hinc recta in cœlum deduci: eorum vero corpora, ſatellitum more ſtipantibus Angelis cuſtodiri in vitam æternam.* Greg. aut Niſſ. dicta orat. catech.cap.37.addit, *Corpus noſtrum non poſſe conſequi immortalitatem,niſi huic corpori immortali Chriſti fuerit cōiunctum*, & ſimilia fere habent Cypr. ſerm.de Cœn. Dom.& Tert.lib.de reſurrect.car.Ac deniq; Iren. li. 4.contra hæreſ.c.34.ad probandam futuram reſurrectionē,ex vſu hujus ſacramenti argumentum ſumit, *Quomodo dicunt carnem in corruptionem deuenire & non percipere vitam, quæ à corpore Domini & ſanguine alitur*,& infra, *Quemadmodum qui eſt terra panis percipiens inuocationem Dei,iam non communis panis eſt,ſed Euchariſtia ex duabus rebus exiſtens,terrena & cœleſti;ita & corpora noſtra percipientia Euchariſtiam iam non ſunt corruptibilia: ſpem reſurrectionis habentia.* Atq; ſimilem ſententiam habet lib.5.c.2.

In contrarium autem eſt,quia gloria corporis reſpondet glorię animæ,ſicut beatitudo animæ reſpōdet gratiæ,& charitati;& ſicut hoc ſacramētum neq; habet,neq; habere poteſt aliam efficaciam circa gloriam animæ præter eam, quam habet circa gratiam & charitatem, ita neq; aliter poteſt efficere gloriam corporis,quam gloriam animæ. Vnde concluditur de primo ad vltimum, hoc ſacramentum non aliter conferre immortalē vitam corporis,quam nutriendo & cōſeruando gratiam & charitatem, quæ in virtute & in ſemine omnia illa continent, iuxta illud Ioan.4. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.*

Ioan.4. Hæreſis circa præſentē quæſtionem. Auguſt. D.Thom.

In hac re plures poſſunt excogitari modi dicendi. Primus eſt:immortalem vitam corporis ita eſſe promiſſam huic ſacramento, vt certum ac ſimpliciter infallibile ſit,eum,qui ſemel communicat,æternam vitam eſſe conſecuturum, atq;ita ſenſerunt aliqui, quorum ſententiam crimine hęreſeos damnat Aug. 21.de Ciuit.c.25.quia,vt recte docuit D.Tho. hic. q. 79.art.6.ad 1.& 2.hoc ſacramentum non aufert poſſibilitatem peccandi, neque ſuſcipientem ſtatim in gratia confirmat, vt ipſa etiam experientia euidentius eſt, quam vt probatione indigeat. Rurſus non confert infallibiter pœnitentiā finalem ei,qui ſemel cōmunicauit,vbi enim eſt de hac re lex,aut promiſ-A ſio?Et ipſo rerū euentu,& experientia, eſt etiam hoc fere euidens,eademq; eſt cōmunis traditio,& ſenſus totiꝰ Eccleſiæ,Promiſſio ergo vitæ æternæ facta huic ſacro, intelligit ſicut promiſſiones alię de effectibus ſacrorum,quæ includunt ſubintellectam conditionem,ſcilicet,ſi per hominem non ſteterit,vel,ſi non ponat obicem;ſeu,quantum eſt ex parte ſacramēti.

1. Sententia.

Prima ſententia excogitari poteſt, aſſerens ratione huius ſacramenti conferendam eſſe corporibus aliquam ſpecialem perfectionē gloriæ & immortalitatis; ita vt in hoc, futura ſit aliqua differētia inter eos, qui in hac vita participes facti ſunt huius ſacri, & alios,qui hoc beneficio nō ſunt potiti,nam illi afficientur ſingulari aliqua pulchritudine, vel aliqua alia qualitate,ad eum modum,quo martyrio vel caſtitati reſpondet ſingularis aureola. Sed hæc ſententia,ſi quemadmodum poteſt pie cogitari, ita poſſet authoritate aliqua fundari, exiſtimari poſſet probabilis,quia vero nullum habet fundamentum, relinquenda eſt,nam in Scriptura ſacra, quod ad præſens attinet, tantum promittitur huic ſacramento vitæ immortalitas,quę cōmunis eſt omnibus beatis. Nec Sancti Patres explicāt ſpecialem aliquam dotem vel aureolam,vel aliquid ſimile ſpecialiter cōferendum corporibus eorū, qui in hac vita vſi ſunt hoc ſacramento; ſed, ad ſummum dicunt, illa corpora, quæ coniunguntur corpori Chriſti,per hoc ſacramentū, C participatura gloriam,& immortalitatem illius,quā etiam participabunt omnia viua membra eius,iuxta illud. *Reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ.*

2. Sententia.

Secunda ſententia eſſe poteſt, reſurrectionem & vitam corporis immortalem non aliter eſſe effectū huius ſacramenti, niſi quatenus ſequitur ex effectib. gratię, quos in hac vita confert, ſicut ratio in principio facta ſuadebat. Hoc poteſt explicari dupliciter. Primo ratione generali,quia,dando gratiam, dat ius ad vitam æternam animæ, & corporis. Sed hoc non videtur eſſe ſatis ad ſatisfaciendum omnibus teſtimoniis in principio adductis, quia hoc cōmune eſt omnibus ſacramentis,& præcipue Baptiſmo & Pœ- D nitentiæ,hæc enim per ſe conferunt primam gratiā, atque adeo primū ius ad gloriam, quod reliqua ſacramenta augent & corroborant. Secundo ergo id explicatur ratione ſpeciali; quia hoc ſacramentum datū ſpecialiter eſt ad perſeuerandum in gratia, & vt in fortitudine huius cibi peruenire poſſimus vſq; ad montem Dei.3.Reg.19.& hac ratione adeptio glorię & cōſequenter vitæ æternæ, poteſt ſpecialiter attribui huic ſacramēto:ſicut in ſtatu innocētiæ immortalitas vitæ tribuebatur cibo ligni vitæ, & efficaciæ illius.Atq; in hūc modum recte etiā intelligitur differentia,quam Chriſtus conſtituit Ioan.6.inter māna & panem hunc in illis verbis.*Patres veſtri manducauerunt manna & mortui ſunt: qui manducat hunc panem,* E *viuet in æternum.*Nam,ꝙ attinet ad pręſentem vitam, neuter ex his cibis præſeruat à corporali morte, ꝙ vero pertinet ad vitam, quam poſt reſurrectionem ſperamus,manna de ſe nullo modo illam præſtabat, quia de ſe nihil ad ſpiritualem vitam conferebat,hic autem panis,conſeruando nunc ſpiritualem vitam, confert ſeu iuuat ad obtinendam immortalem vitā corporis, quæ ſpirituali vitæ animæ reſpondet. Et hæc ſententia eſt valde probabilis, ſed iuxta illam nullum hinc habemus ſpecialem effectum huius ſacramenti diuerſum ab illis,quos ſupra poſuimus.

Ioan.6.

3. Sententia.

Tertium ergo modum addere poſſumus,reſurrectionem & immortalitatem corporis eſſe ſpecialem effectum huius ſacramenti, quia, licet ratione illius non cōferatur corpori aliquod donum, quod ratione gra-

ne gratiæ, vel goriæ animæ, non debeatur, dabitur tamẽ proprio & ſpeciali titulo; ſcilicet, propter ſpecialem coniunctionem cum Chriſto factam per hoc ſacramentum. Et in primis hunc modum eſſe poſſibilem facile declaratur, tum ratione generali, quia non repugna eandem rem pluribus titulis promitti & deberi; tum etiam exemplis, nam Chriſto debebatur corpori reſurrectio & gloria, & ratione vnionis, & propter gratiam & gloriam animæ; & nihilominus, ſpeciali titulo, fecit ſibi debitam illã gloriam per ſua merita. Deinde, hunc modum fuiſſe congruentem, ita declaratur, quia ad augendam noſtrã ſpem & deuotionem, ac reuerentiam ad hoc ſacramentum, decuit Chriſtum ſpecialiter promittere immortalitatem corporibus, quæ corpori Chriſti per illud coniunguntur. Item, vt ſignificaretur efficacia viuificæ carnis Chriſti, quæ futura eſt proxima cauſa noſtræ reſurrectionis, & vitæ immortalis. Propter quod dixit Cyrill. dicto lib. 10. in Ioan. c. 13. & li. 11. cap. 27. *Non poterat aliter corruptibilis hæc natura corporis ad immortalitatem & vitam perpetuam traduci, niſi naturalis vitæ corpus illi coniungeretur*, vbi verbum illud *non poterat* non ſignificat neceſſitatem, ſeu impoſſibilitatem ſimpliciter, ſed congruentiam & maximã decẽtiam vel etiam neceſſitatem quandam, ſuppoſita diuin. ordinatione: ſic enim neceſſarium fuit, carnem humanam Verbo diuino, quod eſt fons vitæ, coniungi, vt per illam mors vinceretur, & corpora noſtra immortalitatem acquirerent. Et ideo etiã decuit, corpora noſtra carni Chriſti coniungi per hoc ſacramentum, tãquam principio, & origini ſuę immortalitatis: & cõſequenter etiam decuit, vt hoc ſpeciali titulo debeatur immortalitas huiuſmodi corporibus. Denique hæc ſpecialis promiſſio videtur ſatis indicari locis citatis in principio huius ſectionis. Et fortaſſe hac de cauſa dicitur hoc ſacramentum datum, *vt pignus fœlicitatis & gloriæ*, vt dicit Trident. ſeſſ. 13. c. 2. Et Chryſoſt. hom. 45. in Ioan. vbi ſic facit Chriſtum loquẽtem. *Ego autem mea carne alo, quos genui, me eis exhibeo, omnibus faueo, omnibus optimam de futuris ſpem præbeo. Qui in hac vita ita ſe nobis exhibet, multo magis in futura.* Hic ergo modus explicandi hũc effectum pius eſt & probabilis, in quo non occurrit difficultas aliqua explicanda, quia, reuera non continet nouum effectum, ſed ſolum nouũ modum promittendi, ſeu nouum titulum & rationem conferendi eundem effectum, vnde fit, eos, qui non ſuſcipiunt hoc ſacramentum, vel, qui ante inſtitutionem eius vixerunt, non priuari aliqua perfectione gloriæ animæ, vel corporis, ſi alias pfectione gratiæ & charitatis non ſint inferiores: ſed ſolum priuari illo ſpeciali titulo: quia ſcilicet, non dabitur eis gloria propter ſpecialem promiſſionem factam huic ſacramẽto, quod parum, vel nihil refert ad perfectionem gloriæ, quãquam fortaſſe aliquod accidentale gaudium poſſit inde accreſcere his, qui huius ſacramenti participes fuerint. Vnde tandem colligo, ſi hic poſterior modus verus eſt, ſolum habere locum in his, qui re ipſa hoc ſacramentum ſuſcipiunt, non vero in aliis, etiã ſi voto & deſiderio illud ſuſcipiant: quia ille ſpecialis titulus fundatur in ſacramentali & reali coniunctione inter Chriſtum, & eum, qui digne cõmunicat. Vnde hic effectus ſub hac ratione eſt proprie ſacramentalis, qui non ſolet conferri per ſolum votum, vel deſiderium ſacramenti; ſicut etiam alij effectus gratię, qui per hoc ſacramentum conferuntur ex opere operato, non dantur eis, qui tãtum ſpiritualiter & in voto hoc ſacramentum recipiunt, niſi etiam ſacramentaliter communicent. Sic ergo in præſenti dicendum eſt de hoc effectu gloriæ ſub

Eius poſſibilitas probatur.

Cyrilus.

Tertull.

Chryſ.

A hoc titulo dato; nam ſub ea ratione eſt, veluti effectus ex opere operato huius ſacramenti. Ex quo fit, communionem huius ſacramenti non ſolum in voto, ſed etiam in re, eſſe medium neceſſarium ad obtinendum hunc effectum ſub hoc titulo, quamquam non ſit neceſſarium abſolute, ad obtinendam ipſam gloriam, vel immortalitatem, vt in ſuperioribus latius dictum eſt.

SECTIO III.

Vtrum per ſuſceptionem huius ſacramenti fiat aliqua vnio realis inter corpus Chriſti, & corpus ſuſcipientis.

B HÆc ſola quæſtio ſupereſt de effectibus huius ſacramenti, de qua, licet in Sanctis Patribus nonnulla veſtigia reperiantur, tamen ab Scholaſticis ex profeſſo diſputata non eſt, propter cauſam inferius explicandam. His autem temporibus accuratius diſputatur, nam multi viri Catholici in odium hæreſis negantis veram præſentiam Chriſti in hoc ſacramento, ſimpliciter docent in ſumptione huius ſacramenti, fieri vnionem inter corpus Chriſti & ſuſcipientis, quam realem, naturalem, ſubſtantialem, atque etiam corporalem, interdum vocant. Qui potiſſimum fundantur in nonnullis Sanctorum Patrũ locutionibus. Chryſ. hom. 88. in Matth. ſic ait, *Nos ſecum, vt ita dicam, in vnam maſſam reduxit; neq; id fide ſolum, ſed re ipſa nos ſuum corpus efficit.* Et hom. 45. in Ioã. C *Vt non ſolum per dilectionem, ſed re ipſa, in illam carnem cõuertamur, per cibum hunc efficitur quem nobis largitus eſt*, & hom. 55. ad pop. *Manduca me, dixi; bibe me, te ſurſum habeo, & deorſum tibi connector, non ſatis eſt tibi, quod tui primitias ſurſum habeo; hoc non tuum ſatiat deſiderium: &, deorſum rurſum deſcendo, nec ſimpliciter tibi commiſceor, ſed connector, manducor, paulatim attenuor, vt magna fiat commiſtio, temperies, & vnio, nam quæ vniuntur in propriis permanent terminis; ego vero tecum contexor, nolo deinceps eſſe quicquam interualli; vnum vtrumque eſſe volo.* Atque ſimiles locutiones habet hom. 60. & 61. ad pop. Cyrill. Alexan. lib. 4. in Ioan. c. 17. *Qui manducat* (inquit) *carnem meam, & bibit ſanguinem meum, in me manet, &* D *ego in illo: ſicuti enim ſi quis liquefacta cera aliam ceram infuderit, alteram cum altera per totum commiſceat neceſſe eſt: ita ſi quis carnem & ſanguinem Domini recipit, cum ipſo ita coniungitur, vt Chriſtus in ipſo, & ipſe in Chriſto inueniatur.* Apertius ac fuſius lib. 10. c. 13. *Non negamus recta nos fide, veritateque ſyncera Chriſto ſpiritualiter coniungi, ſed nullam nobis coniunctionis rationem ſecundum carnem cum illo eſſe; id profecto pernegamus, idque à diuinis Scripturis omnino alienum dicimus. Quis enim dubitabit, Chriſtum etiam ſic vitem eſſe, nos vero palmites, qui vitam inde nobis acquirimus? Audi Paulum dicentem, quia omnes vnũ corpus ſumus in Chriſto, omnes enim de vno pane participamus. An fortaſſis putat aduerſarius Chriſti ignotam myſticæ benedictionis virtutem eſſe, quæ cum in nobis fiat, nonne* E *corporaliter facit, communicatione carnis Chriſti, Chriſtum in nobis habitare? Cur enim membra fidelium membra ſunt Chriſti?* & infra: *Conſiderandum eſt, non habitudine ſolum, quæ per charitatem intelligitur, Chriſtum in nobis eſſe verum etiam & participatione naturali*, & poſtea ſubiungit exemplum ceræ liquefactæ, ſuperius poſitum, & lib. 11. c. 26. *Conſiderandum* (inquit) *eſt ſi ad vnitatem conſenſus & voluntatis, naturalem etiam inuenire poſſumus, per quam nos inter nos, & omnes Deo colligemur, fortaſſis enim etiam corporali vnione coniungimur*, & inferius ſubdit, *Quod autem corporalis hæc vnio ad Chriſtum participatione carnis eius acquiratur, ipſe rurſus Paulus de myſterio pietatis diſſerens: teſtatur, dicens, eſſe gentes cohæredes & concorporales, & comparticipes promiſſionis in Chriſto*, & cap. 27. *Corporaliter filius per benedictionem myſticam nobis*

1. Sententia.

Chryſoſt.

Cyrillus.

vt homo, vnitur ſpiritualiter autem, vt Deus. Fuſe etiam de hac re loquitur Irenæus lib. 5. contra hæreſes, c.2. dicens. *Quando miſtus calix & fractus panis percipit verbum Dei, fit Euchariſtia corporis, & ſanguinis Chriſti, ex quibus augetur & conſiſtit carnis noſtræ ſubſtantia, quomodo carnem negant capacem eſſe donationis Dei, quæ ſanguine & corpore Chriſti nutritur, & membrum eius eſt: quemadmodum & Beatus Apoſtolus ait, in ea, quæ eſt ad Epheſeos epiſtola, quoniam membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus, non de ſpirituali aliquo & inuiſibili homine dicens hæc; ſpiritus enim neque oſſa, neque carnes habet; ſed de ea diſpoſitione, quæ eſt ſecundum verum hominem, quæ ex carnibus, & neruis, & oſſibus conſiſtit, quæ de calice, qui eſt ſanguis eius, nutritur, & de pane, qui eſt corpus eius, augetur.* Quæ omnia, & alia quæ ibi ſubiungit, corporalem vnionem ſignificant, & ideo lib.4.cap.34. *Offerimus,* inquit, *ei, quæ ſunt eius; communicationem & vnitatem prædicantes carnis & ſpiritus,* ſic etiam Gregor. Niſſen. orat. Catech. cap. 37. *Sicut parum fermenti ſibi aſſimilat totam conſperſionem: ita corpus à Deo morte affectum, cum fuerit intra noſtrum, totum ad ſe transmutat, & transfert.* Damaſc. li.4.c.14. agens de hoc ſacramento, inquit. *Per illud purgati, corpori Domini ipſiusque ſpiritui vnimur, ac Chriſti corpus efficimur.* Ex Latinis Leo Papa, Epiſtol. 23. & habetur de Conſecratione, diſtinctione 2. cap. In quibus, *In illa* (inquit) *myſtica diſtributione ſpiritualis alimoniæ hoc ſumitur, vt accipientes virtutem cœleſtis cibi in carnem ipſius, qui caro noſtra factus eſt tranſeamus.* Ac ſimilia habet Auguſtin. in cap. Chriſtus paſſus. de Conſecratione, diſtinct.2. *Humana* (inquit) *caro, quæ erat peccato obnoxia, & ideo mortua, carni eius mundæ vnita & incorporata, vnumque cum illo effecta, viuit de ſpiritu eius, ſicut viuit corpus de ſpiritu ſuo.* Cui conſonat illud lib.7.Confeſſ. cap. 10. *Cibus ſum grandium; creſce, & manducabis me: nec tu me in te mutabis, ſicut cibum carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me.* Inſignior vero locus eſt apud Hylarium lib. 8. de Trinit. & habetur in cap. In Chriſto Pater. de Conſecrat. diſtinctin. 2. vbi, vt probet inter diuinas perſonas eſſe non tantum vnionem per conſenſionem voluntatis, ſed etiam vnitatem naturalem, argumentum ſumit ab hoc ſacramento, dicens: *Interrogo, vtrum per naturæ veritatem hodie Chriſtus in nobis ſit, an per concordiam voluntatis? ſi enim vere Verbum caro factum eſt, & nos vere Verbum carnem cibo Dominico ſumimus, quo modo non naturaliter manere in nobis exiſtimandus eſt, qui & naturam carnis noſtræ iam inſeparabilem ſibi homo natus aſſumpſit, & naturam carnis ſuæ ad naturam æternitatis ſub ſacramento nobis communicandæ carnis admiſcuit? ita enim omnes vnum ſumus, quia & in Chriſto Pater, & Chriſtus in nobis eſt.* Propter has ergo, & ſimiles Patrum locutiones, multi authores ſimpliciter concedendum exiſtimant, fieri corporalem vnionem inter nos & Chriſtum per hoc ſacramentum, quomodo videtur loqui Algerus lib. 1. de hoc ſacramento. c. 3. & Guitmund. lib.3. de veritate Euchariſtiæ, tractans prædictum Hylarij teſtimonium. Et VValdenſ. tom. 2. de ſacramen. c. 24. 59. & 95. & Turrecrem. in cap. In Chriſto Pater. de Conſecrat. diſtinct. 2. qui citat Albertum in tractat. de corp. & ſangu. Dom. Roffenſ. lib. 4. contra OEcolampad. cap.21, & ſequentibus, & lib.5. in principio, Richard. articul.13. Hoſius in Confeſſi. Polon. cap.42. Claud. de Sainctes repet.5.cap.1. & 2. Turrian. lib. 1. de Euchariſt. cap.8. & 9. & lib.2.cap.5. 6. & 7. Bellarmin. li. 1. de Euchariſt. cap.11. & lib.2. cap. 12. Alanus lib. 1. de hoc ſacramento. c.8. & latius cap.28. Ianſen. in concordia Euang. cap.59. Tolet. Ioan. 6. annotat. 29. & c. 17. annot. 13. Denique recentiores omnes, qui de hoc ſacramento contra hæreticos ſcribunt, hoc fere

Irenæus. Greg. Niſſe. Damaſc. Leo. Auguſt. Hylarius. Algerus. Guitmund. VValdenſ. Turrecrem. Roffenſ. Richard. Hoſius. Claud. Turrian. Bellarmin. Alanus. Ianſen. Toletus.

A modo loquuntur. Quo autem ſenſu aſſeratur hæc vnio ab his authoribus, & quomodo explicetur, inferius dicam.

2. Sententia. Nihilominus hæc ſententia multis Theologis viſa eſt improbabilis, & aliena à dignitate & maieſtate huius ſacramenti, quod non propter corporalem coniunctionem, ſed propter ſpiritualem, inſtitutum eſt, dicente Chriſto, quando hoc ſacramentum promiſit, *Verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt.* Vnde Cyprian. ſerm. de Cœna Dom. *Fidei noſtræ* (inquit) *infirmitas edocetur viſibilibus ſacramentis ineſſe vitæ æternæ effectum, & non tam corporali, quam ſpirituali tranſitione Chriſto nos vniri,* & infra. *Sicut* B *in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas, ita ſacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni circa ſacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus ſacramenta ſunt, ſincerior pateret acceſſus ad participationem ſpiritus, non quod vſque ad conſubſtantialitatem Chriſti, ſed vſque ad ſocietatem germaniſſimam eius hæc vnitas perueniſſet,* & infra. *Noſtra & ipſius coniunctio, nec miſcet perſonas, neque vnit ſubſtantias ſed affectus conſociat, & confœderat voluntates* Damaſc. etiam lib.4.c.14. poſt verba ſuperius citat. ſubiungit, *Hoc ſacramentum appellari communionem, quia per illud cum Chriſto commercium habemus ac carnem ipſius & & diuinitatem percipimus, atque adeo nos inter nos communicamus, atque copulamur, quoniam enim ex vno pane* C *participamus, omnes vnum Chriſti corpus & vnus ſanguis, & alij aliorum membra efficimur, Chriſtique concorporei exiſtimus.* Infra vero hanc vnionem declarans addit. *Nam ſi omnino hoc affert iſtud ſacramentum, vt Chriſto, & aliis vniamur, non eſt dubium, quin omnibus, qui nobiſcum illud percipiunt, animo ac voluntate copulemur; ex voluntate quippe coniunctio hæc exiſtit, non autem citra animi noſtri ſententiam, omnes enim* (vt Apoſtoli verbis vtar) *vnum corpus ſumus, quoniam ex vno pane participamus.* Quibus verbis ſatis explicat Damaſcen. hanc vnionem ſolum eſſe affectiuam & ſpiritualem. Nec diſſimilia ſunt, quæ tradit Cyrill. Hieroſol. catech. 4. myſtag. cum dicit. *Sumpto corpore & ſanguine Chriſti effici nos comparticipes corporis, & ſanguinis* χριστοφόροι γινόμεθα, & D addit, *ſic Chriſtophori erimus, cum eius corpus & ſanguinem in membra noſtra receperimus, atque ita, vt Beatus Petrus dicit, diuinæ naturæ conſortes efficiamur.* Vbi, propter ſacramentalem ſuſceptionẽ, non agnoſcit aliã vnionem, præter ſpiritualem, quæ fit per gratiam. Accedit, ꝙ nec D. Thomas, neq; vllus Scholaſticorũ, qui exacte, & cum proprietate, effectus ſacramenti explicarunt, mentionẽ vllam huius vnionis corporalis fecerunt, quæ ſit effectus huius ſacramẽti. Quod ideo addo, quia diſtinguunt, & merito, effectum huius ſacramenti ab vſu ſeu manducatione eius, effectus enim ſupponit vſum tanquã rationem ſeu cõditionem neceſſariã, vt effectus fiat. Vnde, licet vſus poſſit dici conſiſtere, vel fieri per quandam vnionẽ corporalem, ſeu potius per materialem cõtactum, inter E nos & Chriſtum, mediis ſpeciebus, tamẽ poſt huiuſmodi vſum, nullum agnoſcũt effectum huius ſacramenti, qui poſſit dici corporalis, aut realis vnio.

Cyprian. Damaſc.

Ratione etiam poteſt hæc ſententia confirmari, quia, vt ſupra dixi in ſimili, agens de eſſentia huius ſacramenti, hic non poteſt intelligi vnio realis & phyſica, niſi vel formalis, ſeu per modum compoſitionis, vel effectiua per influxum alicuius effectus, neutra autem poteſt in præſenti habere locum. De priori patet, quia neq; ex corpore Chriſti & noſtro fit vnum corpus, vera & reali vnitate: quia neque vniuntur ad componendam vnam naturam, neque vnam perſonam, neque habent realem modũ vnionis vnius ad alterum, nec denique fit aliqua corporalis

talis trãſmutatio alterius in alterũ, quæ omnia ſunt per ſe euidentia, nec ſine temeritate negari poſſunt; nulla ergo excogitari poteſt phyſica vnio formalis. De poſteriori verò ſeu effectiua, eſt inprimis argumentum; quia probabile eſt, quod S. Thom. indicat, hoc ſacramentum nihil directè influere in corpus: ſecluſo autem influxu reali, nulla eſt vnio effectiua. Deinde, etiam ſi demus, agere directè in corpus, nõ quælibet effectio ſufficit ad vnionem effectiuam; nã licet ſol illuminet aerem, non propterea dicitur illi vniri, oportet ergo, vt effectio talis fiat, vt per eam vna res aliam ad ſe trahat, & ſibi præſentem vel ſecũ coniunctam habeat. Hoc autem ſacramentum non habet huiuſmodi actionem in corpus noſtrum: ſed ſi quid agit, id ſolum pertinet ad diminutionem fomitis, aut quid ſimile, vt ſupra dictum eſt. Quin potius, ſi talis effectus fit per hoc ſacramentum, non neceſſe eſt fieri eo tempore, quo præſentia Chriſti durat in ſuſcipiente, ſed tempore oportuno. Nam hic effectus non datur per modum habitus, ſed per modum auxilij, vel ſpecialis cuſtodiæ, & prouidentiæ diuinæ: huiuſmodi autem effectus (vt ſupra dictum eſt, tam in hoc, quàm in cæteris ſacramentis) non ſemper dantur in ipſo vſu, ſed tempore oportuno: ergo propter ſolum hunc effectum dici non poteſt, quod intercedat hic vnio effectiua. Atque hinc ſumi poteſt alia confirmatio huius ſententiæ: quia, ſi aliqua eſt hic corporalis vnio, vel illa durat ſolum, quamdiu Chriſti præſentia durat ſub ſpeciebus, vel etiam poſtea, hoc poſterius dici non poteſt. Qualis enim corporalis vnio fingi poteſt inter me, & Chriſtum exiſtentem in cœlo? aut quæ alia manere poteſt poſt communionẽ & ſacramentalem Chriſti præſentiam tranſactã, quæ antea non eſſet, ſi erat eadem fides & charitas ad Chriſtum? Si autem dicatur primũ, id eſt, cõtra mẽtem Sanctorum, quos prior ſententia in ſuum fauorem afferebat. Illi enim dicunt, vnionem, quæ inter nos & Chriſtum fit per ſuſceptionem huius ſacramenti, eſſe illam, qua totum Eccleſiæ corpus Chriſto, vt capiti coniungitur; & quatenus efficimur membra eius; quin etiam dicunt, hanc vnionẽ non ſolum perfici inter nos & Chriſtum, ſed etiam inter noſmetipſos, qui ſumus membra eius, quatenus inter nos coniungimur, & vnimur. Item teſtimonia Pauli, quibus iidem Sancti confirmant ſuam ſententiam, non loquuntur de vnione tranſeunte, (vt ſic dicam) cum ſpeciebus ſacramentalibus, ſed permanente, & durabili, cuiuſmodi eſt illud, 1. ad Corinth. 10. *Quoniam vnus panis, vnum corpus multi ſumus omnes, qui de vno pane participamus*, vbi ex vnitate panis, colligit vnum eſſe corpus, quia ille panis eſt Chriſtus, quam hanc in ſuo corpore efficit vnitatẽ: illa verò vnitas non durat ſolum, quamdiu panis ille manducatur, vel quamdiu ſacramentaliter permanet in nobis. Et ſimile eſt illud ad Epheſ. 5. *Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius*, quæ verba de hoc myſterio interpretantur dicti ſancti, præſertim Irenæus, qui etiam comparat hanc vnionem cum illa, quæ eſt inter virum & vxorem, qua efficiuntur vna caro, de qua Paulus ibidem ait, *Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico, in Chriſto & in Eccleſia*, quæ vnio non durat ſolum eo tempore, quo eſt inter coniuges corporum coniunctio, ſed illo actu quodammodo perficitur; permanet autem poſtea: idem ergo eſt, ſi exemplum analogiæ aliquid valet in hoc myſterio. Quod ſi hoc tandem concedatur, videtur apertè concludi, hanc vnionem non eſſe corporalem, ſed ſpiritualem tantum & myſticã, quia nulla eſt alia, quæ duret inter nos & Chriſtum, tranſactis ſeu corruptis ſacramentalibus ſpeciebus.

1. Corin, 10. Epheſ. 5. Irenæus.

A B C D E

Vltimò confirmari poteſt hæc ſententia, quia, ſi fit corporalis vnio inter noſtrum corpus, & hoc ſacramentum, diſtincta ab ipſa ſuſceptione, & quantitatiuo cõtactu, vel illa fit cum toto corpore, & omnibus partibus hominis communicantis, vel tantum cum illa parte, ad quam ſacramentales ſpecies perueniunt, neutrum horum poteſt dici probabiliter. Non quidem primum; quia realis & corporalis vnio ſupponit mutuam præſentiam realem ſeu propinquitatem, & indiſtantiam eorum, quæ vnienda ſunt. Non etiam ſecundum; tum, quia non eſt maior ratio de illa parte, quam de alia, præſertim de illis, quas ſacramentum tangit, cum manducatur; & maximè, cum probabile ſit, effectum ſacramenti dari in ipſomet motu manducationis, cum primum deglutiuntur ſpecies; tum etiam, quia illa vnio non poteſt fingi per modum continuationis quantitatis, nec per efficientiam ſacramentalem circa illam partem corporis magis, quàm circa alias. Fertur, Cardinalem Mendozam Burgenſem in libro, quem de hac vnione ſcripſit, quem præ manibus habere non potui, docuiſſe, Chriſtum ſacramentaliter manducatum, non ſolum fieri realiter præſentem in loco, quem ſacramentales ſpecies poſſent naturaliter occupare, ſed quodammodo diffundi per totum corpus hominis, vt toti illi & omnibus partibus eius realiter vniatur, ſeſeque illi immiſceat. Verùm hæc cogitatio non ſolum improbabilis, & abſurda eſt, ſed etiam plus quam temeraria, quia vel dicendum eſſet Chriſtum ex vi communionis huius ſacramenti eſſe realiter præſentem, etiam vbi non ſunt præſentes ſpecies ſacramentales; & hoc eſt contra receptam, & ſanam doctrinam, qua docemur, Chriſtum ita contineri ſub ſpeciebus, vt eas comitetur, & per illas ſuo modo in loco conſtituatur, & ſacramentaliter duret quamdiu illæ durauerint: Vel oportebit dicere, ipſas ſpecies diffundi per totum corpus hominis, & penetrari cum omnibus partibus eius, quo nihil abſurdius poteſt excogitari, magiſque alienum à communi ſenſu omnium Theologorum, & totius Eccleſiæ; & eſt fingere miraculum inutile, & ſine fundamento, nam de hoc ſacramento ſcriptum eſt; manducandum eſſe & bibendum, quod fit per determinatas vias, & partes corporis, illa verò diffuſio, & penetratio, aliena eſt à veritate manducationis. Non eſt ergo neceſſaria ad effectum, ſeu vnionem, quam efficit hoc ſacramentum.

Tota hæc cõtrouerſia, quamuis à multis magna contentione diſputetur, videtur magis in verbis, quam in re aliqua verſari, ſi certa fidei principia ſtabiliantur, præſertim tria, vel quatuor. Primum eſt; in vſu huius ſacramenti nos nõ tantum ſuſcipere Chriſtum in figura, aut per fidẽ, ſed verè ac realiter per os corporeum. Hoc conſtat ex dictis ſupra de præſentia reali Chriſti in hoc ſacramento, & hoc eſt, quod potiſſimum intendũt docere aliqui ex Sãctis in priori ſentẽtia citatis, & hãc vocãt corporalẽ vnionem, quia eſt verè corporalis ſumptio, dicitur etiam naturalis, vt diſtinguitur contra vmbratilem, aut per ſolam figuram, vel ſignum, & ſic de aliis nominibus. Hæc verò vnio, vt dixi, quantum ad hoc, non eſt effectus ſacramenti huius, ſed potius vſus eius, prout in vſu includitur motus manducationis, & phyſicus terminus eius, nam per illum motum deſcendunt ſpecies, & ſub illis Chriſtus vſq; ad certum locũ ſtomachi: vnde hæc vnio, quoad hoc, cõmunis eſt peccatoribus indignè manducantib. ſacramentaliter corpus Chriſti, quamuis nullũ effe-

Enodatio quæſtionis.

ctum illis conferat. Ac denique in hoc ſolum conſiſtit naturalis illa vnitas Chriſti in nobis, de qua Hilarius loco citato loquitur; nã illa vnitas naturalis nihil aliud eſt, quã quod vna & eadem caro Chriſti verà ac naturalis, verè etiam ac realiter ſit in nobis per prædictam realem præſentiam ac manducationem. Secũdò, exiſtimo omnino certum, præter hanc propinquitatem, vel contactum inter corpus noſtrum, & Chriſti, mediis ſpeciebus ſacramentalibus, non interuenire materialem aliquam vnionem phyſicam ac veram, & hoc exiſtimo conuincere argumenta ſecundæ ſentẽtiæ. Neq; aliquis ex authoribus, qui in priori citantur, contrariũ dicere auſus eſt, ſed omnes diſertè explicant, non eſſe hoc ſenſu concipiendam hanc vnionem. Tertiò eſt certum, illam vnionem, quæ in ipſo vſu fit per contactum ad ſpecies, non fieri immediatè in omnibus partibus corporis communicantis, ſed ſolum in determinata parte, ad quam ſpecies ſacramentales perueniunt, hoc etiam ſatis probatum eſt. Quartò eſt certum, ex hac ſacramentali manducatione & corporali receptione carnis Chriſti, ſequi in his, qui dignè illã ſumunt, ſpiritualem vnionem cum Chriſto, ſeu perfectionem eius, & omnes effectus ſupra numeratos, qui omnes ad perfectionem huius vnionis tendũt, & ideo ſpirituales ſunt, vt in ſuperioribus diximus. Et hæc ſunt, quæ ad rem ipſam explicandam ſpectant.

Inter Chriſti corpus, & ſumẽtis Eucharistiam nulla interuenit realis vnio præter contactum & præſentiam realem.

Ex quibus infero, nullam vnionem realem fieri per hoc ſacramentum, quæ aliquid in re ipſa addat vltra condignam ſacramentalẽ receptionem huius ſacramẽti, & ſpirituales eius effectus ſupra numeratos. Et hoc ſenſu veriſſima eſt ſecunda ſententia ſupra poſita, quæ ex omnib. adductis ſufficienter conuincitur. Oſtenſum eſt enim, præter ſacramentalem receptionem corporis Chriſti, & ſpirituales effectus ab illa manantes, nihil aliud in toto hoc myſterio, & eius participatione, interuenire.

Nihilominus addo vltimò, ratione ſacramentalis vnionis ſpirituali coniunctę, poſſe dici Chriſtũ nobis vniri magis, quam per ſolam ſpiritualem vnionem, vel ſacramentalem ſolam. Hoc addo, vt explicem locutiones Sanctorum, & aliorum recentiorum authorum, quas in eodem ſenſu, paucis quidem verbis, diſtinctius tamen, quàm cæteri, explicuit Franciſcus Toletus loco ſupra citato: Et declaratur breuiter, quia, quando Chriſtus dignè ſumitur, realiter coniungitur ſuſcipienti, quia verè ac propriè intra ipſum conſtituitur, & quaſi quodam corporali amplexu apprehenditur. Ex quo fit, vt quamdiu Chriſtus ibi adeſt, quantum eſt ex ſacramentali virtute eius, excitet ſuſcipientem, vt diligat, & affectu etiam complectatur eum, quem corporaliter habet præſentem. Ac rurſus ex eadem corporali ſumptione, & quaſi permiſtione, vt Sancti loquuntur, relinquitur (etiam poſt tranſactam realem Chriſti præſentiam) moralis quædam habitudo inter Chriſtum & ſuſcipientem, nam ratione illius contactus, ſpeciali titulo, cenſetur hic eſſe, quaſi aliquid Chriſti, & Chriſtum habere ſpecialẽ curam non ſolum animæ, ſed etiam corporis eius; vt illud ſanctificet, ſuæq; gloriæ particeps faciat, quæ habitudo non manet in eo, qui indignè communicauit, quia obicem poſuit effectui ſacramenti: propterea, licet dentibus premat ſacramentum, & realiter Chriſtum intra ſe ſuſcipiat, non tamen dicitur hoc ſpeciali modo vniri Chriſto, nec in eo manere, & Chriſtus in ipſo, vt ponderant Auguſt. & D. Th. in hæc verba Ioan. 6. & idem Aug. ſerm. 2. de verbis Domini, neque etiam manet illo modo, & ſub illo

Ratione ſacramentalis vnionis Chriſti cum ſumente ſimul cum ſpirituali vnione, dicitur Chriſtus magis vniri nobis, quam ratione alterius ſigillatim ſumptæ.

A titulo in eo, qui nunquam communicauit, etiam ſi ſpiritualiter Chriſtus coniunctus ſit, vt infra dicam. Igitur, cõſideratis omnibus, quæ in hoc myſterio, & in vſu & effectu eius interueniunt, rectè explicantur per modum ſpecialis vnionis ſumptio carnis Chriſti, & effectus illius. Neq; alium ſenſum potuerunt intendere Patres citati, quia nullus alius eſt ꝓbabilis, nec doctrinæ fidei cõſentaneus. Quod ſi inquiras, qualis ſit dicenda hæc vnio, multi dicunt, poſſe vocari ſubſtantialem, quia eſt inter ſubſtãtias; & corporalem, quia eſt inter corpora. Sed primum nõ placet, quia inter ſubſtantias poteſt eſſe vnio accidentalis; & quia valde impropriè dicitur, eſſe ſub-

B ſtantialem vnionem inter Chriſtum & Eccleſiam, vel inter virum & vxorem: Secundum etiam non omnino probatur, quia inter Chriſtum & Ioannem Baptiſtã, verbi gratia, vel alios iuſtos, qui fuerũt ante hoc ſacramentum eſt aliqua vnio, quæ tantum eſt ſpritualis, licet non tantum ſit inter animas, ſed etiam inter corpora; ſicut enim poſſunt corpora ſpiritu informari, ita & ſpirituali nexu ſeu affectu vniri. Nihilominus tamen in bono ſenſu poteſt hæc vnio corporalis dici, quia quodammodo fundatur in illa corporali permiſtione, ſeu ſuſceptione ſacramenti; maximè tamẽ ſpititualis eſt, quia, & præcipuũ vinculum eius eſt ſpirituale, & ipſa corporalis ſuſceptio debet etiã ſpiritualiter fieri, id eſt, ſanctè & dignè, vt

C hæc vnio fiat. Vnde etiam dici poteſt hæc vnio realis, & naturalis, ſenſu ſupra expoſito, ſcilicet, vt excludantur ſola ſigna, & figuræ; & vnio, quæ eſt per ſolã apprehenſionem fidei, aut affectus. Propriè verò poteſt hæc vnio vocari myſtica, ſeu moralis, fundata aliquo modo in corporali vinculo, ſeu miſtione, huiuſmodi enim eſt vnitas illa, quæ eſt inter cõiuges; per quam explicant hanc vnionem prædicti Patres, & indicat etiam Aug. lib. 2. contra aduerſarium legis, & Prophetarum, cap. 9. Auguſt.

Vnde nõ placet, quod Alanus & alij ex citatis authorib. dicunt, quando re ipſa nõ poteſt ſuſcipi hoc ſacramentum, ad perficiendum hanc vnionem, ſufficere, quod ſacramentum hoc in voto ſuſcipiatur, Alanus.

D quia hoc ſatis eſt, vt homo fiat viuum Chriſti membrum, & vniatur illi, & corpori eius, quod eſt Eccleſia; hoc (inquam) non placet, quia illa vnio eſt merè ſpiritualis, & non fundatur in reali coniunctione corporis Chriſti cum noſtro: & ideo non poteſt vocari corporalis, & naturalis; quia per votũ ſacramẽti non eſt corpus Chriſti verè, ac naturaliter intra noſtrum, quare illa vnio nõ eſt propriè effectus ſacramentalis huius ſacramenti, qui, vt ſæpè dixi, nõ datur ex ſolo voto, ſed ex reali vſu. Quod ſic facile ex dictis explicatur, quia ille ſpecialis titulus, quo caro noſtra manet ſub protectione Chriſti, quia carni eius commiſta fuit, & illa moralis habitudo, quæ ex

E hoc contactu relinquitur, non intelligitur eſſe in eo, qui ſolo voto Chriſtũ ſuſcepit. Sicut igitur ſacramentales effectus proprij huius ſacramenti, quatenus tales ſunt, non dantur, niſi per realem vſum eius, ita neque iſta vnio aliter perficitur, quia, reuera, per hanc vnionem nihil aliud explicatur, quam ipſa realis ſuſceptio ſacramenti cum ſuis effectib. Quod etiam explicari poteſt illo exemplo matrimonij, quia vir & vxor propriè & perfectè non efficiuntur vna caro, donec re ipſa, carnaliter cõmiſceantur, vt latius in materia de matrimonio tractatur. Quod ſi quis dicat, etiam per ſolum vinculum matrimonij fieri aliquo modo vnam carnem, quia accipiunt ius ad commiſtionem carnalem; præterquam quod id impropriè dicitur, quia illud vinculum non eſt carnale, ſed morale, tamen illo admiſſo, & ad præſentẽ mate-

materiam illud applicando, talis ſeu proportionalis vnio inter nos & Chriſtum, non fit per hoc ſacramentum, ſed per Baptiſmum, per quem accipimus ius ad corporalem vnionem, quæ fit in hoc ſacramento. Ex quo tandem infero, quod, licet ex hac vnione optimè & à fortiori, colligatur vnitas corporis myſtici cum Chriſto, & membrorum eius inter ſe, quomodo videtur argumentari Paulus 1. ad Corinth. 10. iuxta Sanctorum interpretationem ſupra traditam, quam ibi Haymo latius explicat, & attingit Theodor. tam ibi, quàm ad Epheſ. 5. non tamen è contrario neceſſaria eſt hæc ſacramentalis, vel corporalis vnio ad vnionem myſticam Eccleſiæ, & membrorum eius cum Chriſto & inter ſe, quia ad hanc ſufficit vnio omnino ſpiritualis, quam includit, & ſpeciali modo cauſat realis & cōdigna ſuſceptio huius ſacramenti: addit verò aliquid pertinens ad ſpecialem gratiam ſacramentalem, quod ſimpliciter neceſſarium non eſt, ad conſtituendum membrum Chriſti viuum, corpori eius ſpecialiter coniūctum, vt conſtat de omnibus iuſtis, qui ante inſtitutionē huius ſacramenti fuerunt, atque etiam de illis, qui ſine reali vſu huius ſacramenti ſalui facti ſunt, & maximè, ſi nec Baptiſmum re ipſa ſuſceperunt. Et hæc ſint ſatis de locutione potius myſtica, quam omnino propria & rigoroſa.

DISPVTATIO LXV.

De adoratione huic ſacramento debita.

Diſpu. 27. de Euchariſtia.

HActenus doctrinam ſpeculatiuam ad hoc ſacramentum pertinentem, proſecuti ſumus; reliquum eſt, vt partem moralem aggrediamur, quæ verſabitur circa actus; quos nos circa hoc ſacramentum exercere poſſumus, aut debemus, propria enim materia moralis doctrinæ ſunt actus humani; hoc autem ſacramentum, vt ſæpe diximus, prius in ſuo eſſe conſtituitur, quàm ad vſum applicetur. Vnde fit, vt duobus modis poſſimus nos circa illud operari: prior eſt, exercendo aliquos actus circa ipſum ſacramentū, prout in ſe exiſtit ante vſum: poſterior eſt, vtendo ipſo ſacramento. Et hunc poſteriorem modum proſecutus eſt D. Thom. tota q. 80. priorem verò prætermiſit, propter hanc fortaſſe cauſam, quia ille modus operandi non poteſt eſſe, niſi per aliquos actus religionis ſeu cultus; de quib. non videbatur hic neceſſaria ſpecialis diſputatio, quia ſuppoſitis principiis generalibus de adoratione, Chriſto Domino, & rebus ſacris debita, ſupra q. 25. traditis, & ſuppoſita veritate realis præſentiæ Chriſti in hoc ſacramento, nihil noui de hac re ſupereſſe videbatur. Nihilominus tamē ad huius materię complementū, neceſſariū eſt, hanc breuem diſputationem præmittere; tum, vt hæreticis huius temporis ſatisfaciamus; tum, vt generalia principia ad præſentem materiam diſtinctius applicemus.

SECTIO I.

Vtrùm licitum, vel præceptum ſit, Euchariſtiam adorare.

Hæreſes circa præſentem quæſtionē.

HÆretici, qui negant realem Chriſti præſentiam, idololatriæ ſcelus eſſe dicunt, cultum aliquem huic ſacramento tribuere, præſertim latriæ. Nonnulli etiam negant, etiam ſi Chriſtus in eo adſit, eſſe adorandum, quia non eſt adorandus, niſi vbi ipſe vult adorari; nunquam autem nos docuit, vt in Euchariſtia eum adoraremus: nec legimus Apoſtolos in nocte cœnę panem aut calicem, quem Chriſtus eis porrexit, adoraſſe. Alij verò ex hæreticis ſolū negant hoc ſacrm̄ ante vſum debere adorari, quia ne- A gant præſentiam Chriſti in illo eſſe permanentem; ſed tantum in ipſo vſu, atq; damnant cultum, quem Eccleſia prębet huic ſacramento, vel in miſſa, quando ſtatim poſt conſecrationem eleuatur, & populo adorandum proponitur, vel quando in proceſſionibus circumgeſtatur, & colitur; vel quando eidem in pyxide conſeruato reuerētia exhibetur. Vltima ſententia eſſe poteſt, mente diſcernendum eſſe Chriſtum à ſenſibili ſigno; & Chriſtum quidem adorandum eſſe, non tamen ſacramentum, quia ſpecies illæ ſunt res creatæ, & inanimes, & conſequenter incapaces adorationis, neque enim ſatis eſt, vt Chriſtus ſub illis ſit, quia etiam Deus eſt in anima tanquam in B templo ſuo, & tamen adoratur Deus, & non anima.

Chriſtus adorandus eſt in Euchariſtia, ſicut ſi in propria ſpecie videretur. Trident.

Dico primò; Chriſtum in hoc ſacramento exiſtētem non minori veneratione, ac cultu dignum eſſe, quam ſi in propria ſpecie clarè, & ſenſibiliter ibi conſpiceretur. Hæc aſſertio eſt de fide, quam definit Con. Trid. ſeſſ. 13. cap. 5. & Can. 6. & in eius confirmationem adducit; Chriſtum eſſe in terris adoratum, & ab Angelis, ad Hebr. 1. & ab hominibus. Matth. 2. & 28. Lucæ 24. & Ioann. 6. atque etiam in cœlis, Apoc. 5. & 7. ſubdit autem Concilium, eandem eſſe rationem de Chriſto exiſtente in hoc ſacramento, quia eadem eſt eius excellentia, eadem maieſtas. Differentia autem in modo exiſtendi naturali, vel ſacramentali, ſenſibili aut inſenſibili, ni- C hil refert, quia adoratio non nititur ſenſibus, ſed fide; alioqui nec Deus ipſe eſſet adorandus, quia non clarè à nobis videtur, ſed tantum creditur. Nam, quod hæretici aiunt, Chriſtum non eſſe adorandū, niſi vbi ipſe vult adorari, ſi intelligant, neceſſarium eſſe, vt Dei voluntas ſpeciali præcepto, aut reuelatione nobis manifeſtata ſit, vanum eſt, & contra omnem Scripturam, & rationē: Magi enim vbi habuerunt ſpeciale præceptū, vel reuelationem, vt Chriſtum in præſepe adorarent, niſi vbi intellexerunt, & crediderunt ipſum eſſe Deum, ac Regem ſuum? Et idem eſt dicendum de cæco, qui à Chriſto illuminatus procidit, & adorauit ipſum, & de cæteris ſimilibus. Et ratio generalis eſt, qui ex diuina & natu- D rali lege tenemur Deum colere, & ſancta ſanctè tractare; ergo, poſita fide ac reuelatione, Chriſtum verum Deum ac ſummè ſanctum hic adeſſe, non eſt noua reuelatione neceſſaria, vt adorandus ſit. Quapropter meritò Sancti omnes ex reali præſentia Chriſti colligunt adorationem, & è conuerſo nos ſupra à poſteriori argumentantes, ex perfecta adoratione & latria, quæ Chriſto in hoc ſacramento tribuitur, illius realem præſentiam probauimus, vbi multa ex ſanctis Patribus adduximus, quibus addi poſſunt; Chryſoſt. homil. 61. ad populū. 83. in Matth. 24. & 1. ad Corinth. Cyrill. Hieroſol. catech. 5. myſtag. *Accede* (inquit) *pronus, adorationis in modum, & venerationis*, & Damaſ. lib. 4. ca. 14. dicens, *Veneramur i-* E *pſum, tum animæ, tum corporis puritate.* Idem Euſeb. Emiſſen. homil. 5. de paſchate. Et Aug. de conſecr. d. 2. *Nos autem* (inquit) *in ſpecie panis & vini, quam videmus, res inuiſibiles, id eſt, carnem, & ſanguinem honoramus*, & in concione 1. ſuper pſal. 21. tractans illa verba, *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt.* Et confirmatur ex antiquo ritu & cōſuetudine Eccleſiæ eleuandi hoſtiā ſtatim poſt conſecrationem, nam licet ea cæremonia myſticam etiā habeat ſignificationē vel moralē; poteſt enim ſignificare, vel eleuationem Chriſti in cruce, vel reſurrectionem, aut aſcenſionē eius, vt ſignificat Concil. Epheſin. in epiſt. ad Neſtorium, & Auguſtin. ſermone 28. de verbis Apoſt. poteſt item ſignificare internum cultum, & eleuationē mentis ad Deū, quomodo etiam in lege veteri oblata

Chryſoſt.

Damaſc. Emiſſen. Auguſt.

Con. Epheſ. Auguſtin.

oblata eleuabantur ſuper altare, coram D o. Exodi A 23. Leuit. 8. Num. 5. licet hæc (inquam) vera ſint; tamen propria & litteralis ratio huius actionis eſt, vt populus fidelis, qui credit ſtatim poſt conſecrationem Chriſtum hic adeſſe, ipſum adoret, vt conſtat ex omnibus Liturgiis, & ex Dionyſ. de Eccleſ. Hierar. cap. 3. par. 2. *Pontifex* (inquit) *auguſtiſſima myſteria conficit, &c. quæ ante laudauerat, in apertum agit, diuina munera reuerenter oſtendens*, & Baſil. lib. de Spiritu ſancto, c. 27. *Inuocationis verba, cum oſtenditur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis Sanctorum in ſcripto nobis reliquit?* Vbi docet eſſe traditionem nō ſcriptam, non ſolum venerandi, ſed etiam orandi & inuocandi Chriſtum in Euchariſtia, quando à Sa- B cerdote eleuatur. Et ad hanc conſuetudinē alludit Chryſoſtomus homilia 36. in 1. ad Corinth. homil. 3. ad Epheſ. homilia 61. ad populum, cum ait, *Cum vela videris retrahi, tunc ſupernè cœlum aperiri cogita*, pluraque alia de hac eleuatione, & adoratione eruditè congerit Durand. libro 2. de ritibus Eccleſ. ca. 40. Huc etiam ſpectat, quod Sancti dicunt, ad verba conſecrationis cœlos aperiri, & Angelorum multitudinem ad Chriſtum adorandum deſcendere, vt videre eſt in Gregor. 4. dialog. cap. 58. Chryſoſtomus lib. 6. de Sacerdotio, Ambroſ. circa id Lucę 1. *Apparuit ei Angelus.* Auguſtin. lib. de corpore Chriſti, vt Magiſter citat in 4. diſtinct. 13. Innocentius lib. 2. de hoc myſt. cap. 24. & lib. 5. cap. 6. denique idem C confirmat alia traditio Eccleſiæ, quam præ manib. habemus, eiuſque initium ignoramus, quod, ſcilicet, omnes, qui communicaturi ſunt, pius adorent Chriſtum in hoc ſacramento. quod factum ſemper legimus in omnib. liturgiis, Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, & apud Auguſtinum, & alios Patres ſupra citatos. Neque oportet, vt rationem aliam huius aſſertionis adiungamus, quoniam à Concil. Trident. ſatis explicata eſt.

Dionyſ. — Baſil. — Chryſoſt. — Durand. — Gregor. Chryſoſt. Ambroſ. Auguſt. Innoc.

Dico ſecundò; Non ſolum Chriſtus ſub ſpecieb. exiſtens, ſed etiam totū ſacramentum viſibile, vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat, vnico latriæ actu adorandum eſt. Concluſio eſt certiſſima, quæ inprimis probatur ex vſu Eccleſiæ, quę abſolutè totum ſa- D cramentum adorat, vnde etiam canit, *Tantum ergò ſacramentum, veneremur cernui.* Et Conc. Viennenſe. in Clem. vnica, de reliquiis & vener. Sanct. inter alia inquit, *O adorandum, ac reuerendum excellentiſſimum ſacramentum.* & Trident. non ſub nomine Chriſti, ſed ſacramenti docet, adorandum eſſe hoc ſanctiſſimū ſacramentum, & Alexan. Papa epiſt. 1. cap. 4. ſub nomine oblationis loquens de hoc ſacramento, dicit. *Pura mente ſumendam eſſe, atque ab omnibus venerandam, & ſicut potior eſt cæteris; ita potius excoli, & venerari debere.* Optime Cypr. ſer. de cœna Domini. *Sicut in perſona Chriſti humanitas videbatur, & latebat diuinitas: ita ſacramento viſibili ineffabiliter diuina ſe infudit eſſentia, vt eſſet religioni ad ſacramenta deuotio, & ad veritatem, cuius corpus ſacramenta ſunt, ſyncerior pateret acceſſus.* Et Euſeb. Emiſſen. hom. 5. de paſchate, *Vt coleretur* (inquit) *per myſterium, quod ſemel offerebatur in pretium.* Auguſt. epiſt. 118. ſer. 28. de verbis Apoſt. hoc vocat *cœleſte ac venerabile ſacramentum*, & 20. contra Fauſt. cap. 13. vocat hoc. *ſacramentum religionis, cui longe diuerſus cultus debetur, quam communi pani aut vino.* Item Ambroſ. 4. de ſacram. capitul. 4. *De cœlo* (inquit) *iſta ſacramenta venerunt, &c.* Et ſimilia multa legi poſſunt in Patrib. ſupra citatis, quæ Gabriel & alij per Synechdochen interpretantur; per ſacramentū intelligendo Chriſtum, qui eſt res, & ſacramentum; quia eſt id quod eſt præcipuum in hoc ſacramento, ſed, cum poſſint proprie & ſimpliciter verificari, non oportet ad metaphoras recurrere, præſertim cum ex illo metaphorico ſenſu facile colligi poſſit, quod intēdimus. Ratio ergo huius aſſertionis, partim ex dictis de ſubſtantia huius ſacramenti; partim ex principiis de adoratione ſumenda eſt; diximus enim hoc ſacramentū eſſe vnum quid, ex Chriſto & ſpeciebus coaleſcens; ergo hoc totum ſacramentum poteſt vno actu adorari; quo primò & per ſe adoretur Chriſtus, qui eſt vnicum ſuppoſitum huius ſacramenti, ad quod per ſe tendit adoratio; coadoratur autem ſpecies, tanquam Chriſto coniunctæ, & cum illo vnum componentes. Quod exemplis declaratur: diximus enim in materia de adoratione, quando adoratur perſona Imperatoris, coadorari tronum, vel purpuram eius; imò per veſtem vel calceum adorari perſonam: quia, licet intentio adorantis prius tendat in perſonam, tamē actio adorandi, præſertim externa, ſæpe immediatius verſatur circa veſtem; quam deoſculando, perſonam veneratur, maior autem coniunctio vel habitudo, eſt in hoc ſacramento inter Chriſtū & ſpecies, quæ ſunt veluti thronus, in quo Chriſtus continetur, ſeu quaſi veſtimētum, quo tegi voluit. Quæ ratio locupletari poteſt ex multis, quæ de venerando tactu & oſculatione Euchariſtię cum reuerentia & timore, tractat Chryſ. homilia 5. in Matth. 45. in Ioan. 20. in 1. ad Corinth. Gregorius Nazian. oratione de ſorore Gorgonia, Petrus Chryſol. ſerm. 33. & 34. & alia videri poſſunt apud Claud. repet. 9. cap. 6. vbi ad tuendam hanc concluſionem fingit, ſpecies non habere diuerſam exiſtentiam ab exiſtentia corporis & ſanguinis Domini. Sed hoc falſum eſt, vt ex ſuperioribus conſtat, ſi in rigore intelligatur; & non eſt neceſſarium, quia ad prædictā coadorationem ſpecierum ſufficit vnio accidentalis ſeu ſacramentalis ſupra explicata, vt ex adductis exemplis, à fortiori probari poteſt. Neque exiſtimo, prędictum authorem in metaphyſico rigore eſſe locutum, ſed dixiſſe, ſpecies non habere aliam exiſtentiam, qnia non habent aliud ſuppoſitum, à quo ſuſtententur, præter Chriſtum.

Latrię cultus non ſolum Chriſto, ſed etiam toti ſacramento, vt ex Chriſto & ſpecieb. conſtat, deferendus eſt. — Conc. Vien. Alexan. Cyprian. Emiſſen. Auguſt. — Auguſtin. — Ambroſ. — Chryſoſt. Nazian. Pet Chryſol. Claud.

Dico tertiò, hoc ſacramentum non tantum interiori, ſed etiam exteriori & viſibili cultu, eſſe adorandum. Hæc aſſertio eſt æquè certa ac præcedentes, & ſequitur ex illis. Et ratio ſumi poteſt primò, ex parte rei, quæ adoratur, quæ quodammodo conſtat ex re ſenſibili & inſenſibili: nam, licet Deus, qui omnino ſpiritualis eſt, poſſit non ſolum ſpiritu, ſed etiam corpore adorari: tamen maiori quadam ratione, ac proportione id conuincitur, quandò res, quę adoratur, habet aliquo modo ſpeciem viſibilem, & interius latentem excellentiam inuiſibilem. Secundò, ex parte hominum adorantium, qui animo & corpore cōſtant: & ideo animi & corporis actibus colere debent hoc ſacramentum. Ter- E tiò hoc conſtat ex vſu & traditione Eccleſiæ, de qua legi poſſunt citati Patres, præſertim Chryſoſtom. homi. 7. 19. & 52. in Matth. & 21. in Acta, & 24. in 1. ad Corinthios. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſ. 5. myſtagog. & Dionyſius capitul. 3. de cœleſt. Hierarch. Iacobi, Baſil. Chryſoſtomi, in Liturgiis, & quæ piè ſatis ordinat Honorius III. in capitul. Sane. de Celebratione Miſſarum. Vbi Sacerdotibus mandat, vt Euchariſtiam *honorificè tractent, & plebem doceant, vt, cum in Celebratione miſſarum eleuatur hoſtia ſalutaris, reuerenter inclinet, idem faciens, cum eam defert Presbyter ad infirmum.* Et poſtea præcipit, quo cultu & honore deferenda ſit Euchariſtia ad infirmos. Hoc verò obſeruandum eſt, quod in materia de adoratione diximus, actiones, vel geſtus corporis, quibus exterior hic cultus deferri ſolet, de ſe indifferentes

Euchariſtia non tantum interiori, ſed etiam exteriori cultu adorari debet. — Chryſoſt. Cyril. Dionyſ.

ferentes eſſe, & ex intentione interna vel impoſitione, aut communi vſu pendere. Hoc ergo eſt etiam in præſenti externa adoratione obſeruandum. Nam pro varietate conſuetudinum diuerſi ſunt ritus colendi hoc ſacramentum, ad cauendam autem ſuperſtitionem, & indecentiam, publicè ſeruanda eſt vniuſcuiuſque Eccleſiæ conſuetudo: ſecretè verò vniuſquiſque illis actibus vti poteſt, qui & nullo modo indecentes ſint, & ad humilitatem & reuerentiam oſtendendam, & vnicuique ad deuotionem excitandam accommodati videantur.

Laudabilis eſt vſus Eccleſiæ, proponendi & circumferendi publicè Euchariſtiam.

Et ex hac concluſione colligitur, laudabilem eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, quæ hoc diuinum B ſacramentum publicè interdum proponit, vel circumfert per vias, & loca publica cum ſolemni pompa, cultu, ac veneratione. Ita docet ac definit Concilium Tridentinum, ſeſſione decimatertia, capitulo quinto; & Canon. ſexto, vbi huius conſuetudinis optimas rationes inſinuat, prima: *Vt Chriſtiani homines ſingulari ac rara quadam ſignificatione gratos, & memores teſtentur animos erga communem Dominum,* cuius rei, & figuram, & exemplum habemus 2. Regum 6. & 7. vbi Dauid ludebat coram arca Domini, quando totus populus ſolemni pompa illam circumducebat. Et ſimile prorſus exemplum habemus in tertio libro Regum, capite octauo. Secundò ait Concilium, *hoc diuino beneficio, mortis Chriſti victoriam, & triumphum repræſentari,* indicans, quando Eccleſia Catholica publica deuotione ac lætitia hoc admirabile ſacramentum Euchariſtiæ colit ac veneratur, gaudere & quaſi triumphalem diem agere pro glorioſa victoria, quam Chriſtus Dominus de inimicis reportauit. Tertiò, inquit, *oportuiſſe victricem veritatem, de mendacio & hæreſi triumphum agere, vt eius aduerſarii in conſpectu tanti ſplendoris, & in tanta vniuerſæ Eccleſiæ lætitia poſiti, vel debilitati & fracti tabeſcant, vel pudore affecti & confuſi aliquando reſipiſcant.* De qua re optima figura legi poteſt, Ioſuæ cap. 6.

2. Reg. 6. — 3. Reg. 8. — Ioſuæ 6.

Omnes tenentur præcepto ad non tractandam Euchariſtiã irreuerenter.

Secundò ex dictis facile intelligi poteſt, quomodo hæc adoratio in præceptũ cadere poſſit. Hactenus enim ſolum explicatum eſt, quam ſit ſancta, & laude digna, Duplex ergo præceptum hic intelligi poteſt, negatiuum ſcilicet, & affirmatiuum. Negatiuo præcepto prohibemur iniuriam aliquam aut irreuerentiam huic ſacramento irrogare: & hoc præceptum naturale eſt, & diuinum; Nam intrinſecè malum eſt, rem honore dignam irreuerenter tractare. Hoc autem præceptum explicatur in particulari in multis decretis iuris canonici, quæ prohibent, aliquid indecens agere circa hoc ſacramentum; vel immediatè, vt effundendo, vel proiiciendo in terram, vel ita incautè cuſtodiendo, vt vel corrumpi poſſit, vel à muribus comedi, vel ab hoſtibus fidei conculcari; vel mediatè, vt irreuerenter tractãdo, vel immundè, vaſa, aut veſtes, & res alias ad cultum huius ſacramenti deputatas, de qua re legi poſſunt multa, quæ habentur extra, de celebrat. miſſar. & de cuſtod. Euchar. & de conſecrat. d. 1. & 3. præſertim in cap. Si per negligentiam. & cap. Si quis per ebrietatem. & cap. Qui non bene. In quibus nonnullæ pœnæ imponuntur his, qui aliquid negligenter vel irreuerenter egerint contra hoc ſacramentum, quæ nec ferè ſunt in vſu, neque incurruntur ex obligatione, donec à ſuperiori imponantur, cuius prudenti arbitrio commiſſa ferè iam eſt huiuſmodi pœna, vt D. Tho. infra ſignificat, q. 83. artic. 6. ad. 7.

D. Thom.

Affirmatiuum præceptum erit; exhibendi interA dum honorẽ aliquẽ huic ſacramento. De quo præcepto non eſt dubiũ, quin ſit nobis impoſitum: conſequitur etiã ex natura rei, ex inſtitutione huius ſacramenti, ꝙ nobis datũ eſt, vt illud tractemus, & eo vtamur, hinc enim fit, vt pro illius dignitate & maieſtate tractandũ ſit. Ex quo facile intelligere licet, quando obliget hoc præceptum, cum enim affirmatiuum ſit, licet ſemper obliget, non tamen pro ſemper, ſed tẽpore opportuno. Illud aũt præſcribi põt: Primò in generali, quandocunq; talis occurrit occaſio exhibendi honorem, vt eam prætermittere ſit quidã virtualis contemptus, & moraliter exiſtimetur irreuerentia quædam, & non pura negatio, ſed B priuatio ſeu omiſſio, aut ablatio honoris debiti, quod humano exemplo explicari poteſt: quia, licet non teneamur ſemper Regem honorare, tamen ſi præſens nobis fiat, vel cum eo loqui velimus, & nullam ei reuerentiam exhibeamus, meritò cenſebitur inhonoratio quædam: multo ergo maiori ratione quippiam ſimile in hoc ſacramento reperitur, vt omittam rationẽ ſcandali, quæ ſemper adiungitur, ſi publicè in huiuſmodi opportunitate adoratio omittatur; imò ſi frequenter id fiat, ſuſpicionem poſſet alicuius infidelitatis vel erroris generare. Secundò ex hoc generali principio poſſumus in ſpeciali, aliqua tempora deſignare; primũ ac præcipuũ eſt, quãdo accedimus ad ſacrificandum, vt eſt per ſe maniC feſtũ; tum, quia ille eſt perfectiſſimus actus exterior religionis, & ſupremus Dei cultus; tum etiam, quia illa actio eſt maximè ſacra, quæ circa hoc ſacramentum exerceri poteſt. Secũdum ſimile huic eſt, quãdocunq; fideles ad communicandum accedunt, vt rationes factæ, & Eccleſiæ cõſuetudo probant. Tertium eſt, quando hoc ſacramentum ab Eccleſia proponitur adorandũ, vt quando eleuatur in miſſa, vt ſignificatur in dicto cap. Sanè, de celebr. miſſar. ex quo colligitur, hanc eſſe Eccleſiæ intentionem. Et ratio facta idem probat, quia tunc eſt tempus maximè opportunum. Quartum eſſe poteſt, ſi ſacramẽtum nobis occurrat, aut præſens fiat, vt in eodem capitulo ſignificatur, & idem erit in omnibus ſimilib. Addendum verò eſt, ſecluſo formali contemptu, & D ſcandalo, huiuſmodi omiſſionem per negligentiam aliquam, non eſſe mortale peccatum, regulariter loquendo, propter materiæ leuitatem. Et interdum nulla erit culpa, ſi vel propter naturalem in aduertentiam, vel ob vrgentem neceſſitatem inuoluntaria cenſeatur.

Præceptum affirmatiuũ eſt de honore aliquo Euchariſtiæ exhibendo.

SECTIO II.

Vtrum hoc ſacramentum debeat abſolutè adorari.

DVplex poteſt eſſe huius quæſtionis ſenſus; prior erit, ſi abſolutam adorationem à reſpectiua diſtinguamus, quæ diſtinctio conſideratur ex parte obiecti, prout ſecundum ſe adoratione dignum eſt, E vt latius expoſuimus in primo tomo huius tertiæ partis de adoratione tractantes. Poſterior ſenſus erit, ſi abſolutam adorationem ſumamus, prout diſtinguitur à conditionata, quæ diſtinctio conſideratur ex parte adorantis, ſeu ex modo, quo res adoranda ei proponitur, ſeu ab ipſo cognoſcitur; & hic poſterior ſenſus eſt præcipuè intentus hoc loco; nam prior expeditus ferè eſt ex dictis in ſectione præcedenti, adiunctis generalibus principiis de adoratione; tamen, vt doctrina ſit clarior, pauca adiiciemus.

In priori ergo ſenſu dicẽdũ eſt, ſimpliciter hoc ſacramentum adorandũ eſſe, adoratione latriæ abſoluta & perfecta, qua per ſe adoretur Chriſtus, coadorentur autem ſpecies. Probatur, quia hoc ſacramentum

Euchariſtia ſimpliciter eſt adoranda latria abſoluta & perfecta.

mentum in re eſt vnum conſtans ex Chriſto & ſpecieb. ergo eadem adoratione eſt adorandũ, qua ipſemet Chriſtus; & ipſæ ſpecies ſunt coadorandæ, ſicut veſtis vel thronus Chriſti, vt explicatũ iam eſt, neq; frequenti & communi vſu aliter debẽt adorari ſpecies conſecratæ per ſe, & tanquã tota materia adorationis, ſicut nec per ſe adoratur humanitas Chriſti, ſed coadoratur Verbo; quia, ſicut humanitas, re ipſa eſt coniuncta Verbo, neque ab ipſo vnquam ſeparatur, nec ſuppoſitum per ſe conſtituit, ita ſpecies conſecratæ, quamdiu conſecrationem retinent, & dignæ ſunt adoratione, non ſeparantur à Chriſto, cui ſacramentaliter coniunguntur, in quo eſt magna differentia inter has ſpecies, & alia ſacramentalia ſigna, vel alias res ſacras, quæ reſpectiuè adorantur, & re ipſa, ac ſuppoſito, & loco à Chriſto ſeparantur, vt crux, imago, & ſimiles, quæ facile poſſunt ſeparatim adorari, vt tota materia adorationis reſpectiuæ, ſeu propter rationem extrinſecam, à qua re ipſa, diſiunctæ ſunt. Et ideo, vt aliquãdo poſſint vno actu coadorari ſimul, cum ipſa re principaliter & abſolutè adorata, oportet vt mente, vel apprehenſione cum illa coniungantur. At verò in his ſpecieb. ſacramentalib. è contrario. Nam re ipſa ſemper ſunt coniunctæ Chriſto, ſemperq; per modũ vnius ſimul cũ illo obiiciuntur, ideò regulariter, & iuxta ordinariũ modũ, nunquam per ſe nec diſtincto actu adorantur, ſed coadorantur illomet actu abſoluto, quo adoratur Chriſtus. Dico aũt, regulariter, & iuxta ordinarium modũ: quia, ſi quis velit mente diſiungere, quæ in re coiuncta ſunt (ſicut aliàs diximus de Chriſti humanitate) poterit ſolas ſpecies adorare, tanq̃ rem quandã ſacram, & ex coniunctione ad Chriſtũ ſanctificatam. Talis verò adoratio non poterit eſſe abſoluta, nec latria primaria & perfecta, quia illæ ſpecies non habent in ſe excellentiam increatam, propter quam ſint huiuſmodi adoratione dignæ: ſed erit adoratio reſpectiua & ſecũdaria latria, qualis eſt adoratio imaginis, quando hoc modo, & ſeparatim è prototypo adoratur. Qua etiam veneratione digna ſint cætera ſacramenta, ſeu ſacra ſigna, ex VII. Synodo multis in locis colligi poteſt, & ex Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. hierar. & Auguſt. lib. de Catech. rudib. cap. 26. & Damaſ. oratione de imaginibus. Et hæc de priori parte.

Dionyſ.
Auguſt.
Damaſc.

Circa poſteriorem ſenſum difficultas eſt, an, cum adoramus hoc ſacramentũ, neceſſe ſit, mente concipere conditionem aliquam, ſcilicet, ſi rite eſt conſecratum; an verò poſſimus abſolutè & ſine conditione adorare. Et ratio dubitandi eſt, quia licet ſit certum, ſub ſpeciebus conſecratis adeſſe Chriſtum, tamen non eſt certum, has ſpecies eſſe rite cõſecratas: ergo nõ eſt certum, adeſſe Chriſtum: ergo hoc, quod proponitur adorandum, non eſt abſolutè adorandum, ſed ſub conditione, ne fortaſſe contingat, ſubſtantiã panis, vt Deum, adorari, quod periculum nõ eſt in ſola ſpeculatione, ſed videtur eſſe morale, quia multæ ſunt cauſæ, propter quas hoc poteſt accidere: vt ſi Sacerdos non ſit baptizatus, vel non habeat intentionem, vel nõ ſit ritè Ordinatus, quod pendet ex multis aliis cauſis, in quibus ferè in infinitum progredi poſſumus; & ex parte materiæ ſæpe accidit defectus, præſertim in calice, aquam loco vini infundendo. Vnde S. Bonauentura in 3. diſtinctione 24. articul. 1. q. 1. ad vltimum, ſic inquit, *Omnis fidelis rectè adorans hoſtiam conſecratam, adorat ſub ea conditione, ſi perfecta ſunt circa ipſam ea, quæ ad conſecrationẽ ſunt neceſſaria ſecundũ diuinam inſtitutionem, & ſic nunquam decipitur, nec errat:* Alenſ. etiã. 3. p. q. 30. mẽb. [illegible] 1. §. 3. requirit conditionẽ tacitã, vel expreſſam.

Bonauen.

A Dicendum verò eſt, per ſe loquendo, ac ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis per accidens occurrentibus, abſolutè adorandum eſſe hoc ſacramentum, nulla in actu appoſita conditione. Ita ſentit D. Thomas in 3. diſtinct. 9. quæſt. 1. articul. 2. q. 6. ad 2. vbi ſolum dicit, non requiri conditionem explicitam, ſed ſatis eſſe, quod habitu retineatur. Habitu autem illam retinere nihil aliud eſſe videtur, niſi mente & animo habere intentionem adorandi verum Chriſtum, verumque ſacramentum, & non exhibendi adorationem, niſi cum hac prudenti exiſtimatione. In eadem ſententia eſt Richardus in 3. diſtinct. 24. quæſt. 4. ad ſecundum, vbi inquit, *Licet fides credat,* B *Chriſtum eſſe ſub ſpeciebus, ſub conditione, ſi omnia ſunt facta, quæ ad conſecrandum ſunt neceſſaria, tamen ad adorandum non oportere, vt fideles hanc conditionem adhibeant in actuali cogitatione.* Idem Gabriel lect. 50. in Cano. vbi explicat Alenſem, & Bonauenturam, quod ſolum loquatur de habituali intentione. Idem tenet Marſil. in 3. q. 8. ar. 2. dub. 5. & communiter Summiſtæ, verbo, Adoratio. Et probatur primò, quia, vt homo ſimpliciter & abſolutè operetur, ſufficit moralis certitudo, non enim debet maior ab homine exigi. Alioqui nec parentes poſſemus abſolutè venerari, quia non niſi fide quadam humana eos, vt parentes recognoſcimus. Nec Sacerdos poſſet abſoluere, intentione abſoluta, ſed ſub conditione, ſi es baptizatus, & ſic de aliis: in præſenti autem materia ſeu a- C ctione eſt moralis certitudo, quæ naſcitur ex vno principio de fide, & alio humano modo certo; nam licet pendeat ex multis conditionibus, tamẽ omnes ſunt faciles, & regulariter non deficiunt. Secundò argumentor, nam is, qui ſic adorat, totam intentionem ſuam & rationem adorandi ponit in vera Chriſti dignitate & excellentia, vnde & ſimpliciter vult, ſolum verum Chriſtum adorare, & habitu retinet hanc volũtatem, nimirum, quod ſi ſciret, illum eſſe nudum panem, non adoraret, quæ habitualis, ſeu implicita intentio virtute continetur in illa intentione adorandi, quæ tota nititur in vera Chriſti diuinitate, tanquam in adæquato motiuo, ergo hæc D ſatis eſt, vt verè ac formaliter nulla committatur idololatria, etiã ſi contingeret, falſum fuiſſe adorationis obiectum, quia illa deceptio materialis eſt; formaliter verò tota adoratio refertur in Chriſtũ. Tertiò probatur concluſio ex conſuetudine omnium fidelium, qui ſimpliciter ita adorant, & aliud ab eis exigere, eſſet & inutile, & vanis ſcrupulis, ac ſuperſtitionibus expoſitum. Vnde colligo, hunc adorationis modum non ſolum eſſe licitum, ſed etiam expedientem, & omnino ſeruandum. Neque enim eſt prudentiæ conſentaneum, ibi trepidare, vbi non eſt, nec probabilis ratio timendi, neque vtilitas, ſed potius periculum, ne ex hac conditione, & dubitatione, animi deuotio minuatur. Vnde aliqui- E bus videtur, non ſolum non expedire, verùm etiam nonnullum peccatum eſſe, talem conditionem ſine ſpeciali cauſa vel neceſſitate ponere, quia eſt actus otioſus, & impertinens ſcrupulus. Certum eſt tamen, per ſe loquendo, non eſſe graue peccatum, quia nec continet errorem, nec temerarium iudicium, aut ſuſpicionem de facto, ſed ſolum de poſſibili. Neque grauem irreuerentiam, aut nocumentum infert, vnde ſi bona fide, & intentione fieret, facile etiam poſſet à veniali culpa excuſari, ſemper tamen conſulendum, & cauendum eſt, ne ita fiat.

Secunda, eſſe adorandã ſine cõditione aliqua, per ſe loquendo.
D. Thom.

Richard.

Gabr.

Marſil.

Dixi autem, per ſe loquendo, & ſecluſis ſpecialibus circumſtantiis. Quia, ſi ex accidenti occurrat aliqua probabilis ratio dubitandi de veritate ſacramenti,

menti, vel ex parte materiæ, vel ex parte miniſtri, quæ talis ſit, vt prudenter conſiderata ſufficiat ad formandum vehemens dubium, vel ſuſpendendum aſſenſum, tunc non eſt adorandum ſacramentum, ſine explicita conditione, propter rationem ſuperiùs factam; vt, ſcilicet, excludatur omne periculum adorandi purum panem, aut vinum: ſicut quandò alicui apparet, vel apparere videtur Chriſtus, in reuelatione aliqua, quamdiu res eſt dubia, non eſt abſolutè adoratio exhibenda, donec de veritate reuelationis, moralis certitudo habeatur. Item, quia operatio humana, vt prudens ſit, debet excludere morale dubium, & niti in morali certitudine, quoad fieri poſſit: in prædicto autem caſu non poteſt haberi moralis certitudo ad exhibendam abſolutam adorationem, poſita autem conditione, practicè tollitur omne periculum, & omne dubium; ergo in eo caſu adhibenda eſt.

Dubium. Sed quæret aliquis; ſi contingat, quando aliquis prudenter & abſolutè adorat hoſtiam, reuera, non eſſe conſecratam, an ille actus ſit vera latria, verèque procedat à virtute religionis? videtur enim non eſſe; quia ille actus in re ipſa non terminatur ad Chriſtum, nec ad Deum: ergo non eſt vera latria, neque actus religionis. Item, quia repugnat, fidei ſubeſſe falſum: ergo & religioni infuſæ, quæ à fide mouetur ad Euchariſtiam adorandam. Solutio. Reſpondetur nihilominùs, illum actum eſſe moraliter bonum & honeſtum, quia procedit ex motiuo honeſto, & per prudentiam regulatur, vt ſuppono: vnde fit, eſſe latriam & actum religionis; quia non eſt alia virtus, ad quam pertineat, & quia proficiſcitur ex motiuo, & honeſtate religionis, atque eadem ratione eſſe poteſt à virtute infuſa, ſi procedat ex motiuo ſupernaturali ſeu conformitate ad ſupernaturalem regulam. Sicut, quando quis dat eleemoſynam homini petenti nomine Chriſti, ex miſericordia infuſa operatur, ſi prudenter exiſtimat illum eſſe pauperem, quamuis ſpeculatiuè decipi contingat. In quo eſt magna differentia inter fidem, & virtutem moralem; quia fidei veritas eſt ſpeculatiua, & conſiſtit in conformitate intellectus ad rem, virtus autem moralis immediatè regulatur per prudentiam, cuius veritas eſt practica, & verſatur circa iudicium de re facienda, ſecundum pręſentes circumſtantias, quod iudicium practicè poteſt eſſe verum, quamuis aliqua falſitas ſpeculatiua in materiali perſona ſeu obiecto, miſceatur.

QVAESTIO LXXX.

De vſu, ſeu ſumptione huius ſacramenti in communi, in duodecim articulos diuiſa.

DEINDE *conſiderandum eſt de vſu, ſiue ſumptione huius ſacramenti.*

Et primò quidem in communi; ſecundò, quomodo Chriſtus ſit vſus hoc ſacramento.

Circa primum quæruntur duodecim.

Primò, vtrùm ſint duo modi manducandi hoc ſacramentum, ſcilicet, ſacramentaliter, & ſpiritualiter.

Secundò, vtrùm ſoli homini conueniat manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.

Tertiò, vtrùm ſolius hominis iuſti ſit manducare ſacramentaliter.

Quartò, vtrùm peccator manducans ſacramētaliter, peccet.

Quintò, de quantitate huius peccati.

Sextò, vtrùm peccator accedens ad hoc ſacramentum ſit repellendus.

Septimò, vtrùm nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.

A *Octauò, vtrùm ſit ſolùm à ieiunis ſumendum.*

Nonò, vtrùm ſit exhibendum non habentibus vſum rationis.

Decimò, vtrùm ſit quotidie ſumendum.

Vndecimò, vtrùm liceat omnino abſtinere.

Duodecimò, vtrùm liceat percipere corpus ſine ſanguine.

ARTICVLVS I.

Vtrùm diſtingui debeant duo modi manducandi corpus Chriſti.

A*D primùm ſic proceditur. Videtur, quòd non debeant diſtingui duo modi manducandi corpus Chriſti, ſcilicet, ſacramentaliter, & ſpiritualiter. Sicut enim baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio (ſecundum illud Ioan. 3. Niſi quis* B *renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, &c.) ita etiam hoc ſacramentum eſt ſpiritualis cibus: vnde Dominus de hoc ſacramento loquens, dicit Ioan. 6. Verba, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed circa baptiſmum non diſtinguitur duplex modus ſumendi, ſcilicet, ſacramentalis, & ſpiritualis. Ergo neque circa hoc ſacramentum debet hæc diſtinctio adhiberi.* Inf. arti. 2 & 3. cor. & 4 d. 9 ar. 1. q. 1 ad 1 & q. 3. per totum. Et co. 6. le. 7 col. 1. & z. 1. Corin. 11. 7. ca. 3 fi. Et opuſ 58. c. 17. 18. 19. & 20.

2. Præterea, Ea, quorum vnum eſt propter alterum, non debent ab inuicem diuidi; quia vnum ab alio ſpeciem trahit. Sed ſacramentalis manducatio ordinatur ad ſpiritualem, ſicut ad finem. Non ergo debet ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuidi.

3. Præterea, Ea, quorum vnum non poteſt eſſe ſine altero, non debent contra ſe diuidi. Sed videtur, quòd nullus poſſit C *manducare ſpiritualiter, niſi etiam ſacramentaliter manducet; alioqui antiqui Patres hoc ſacramentum ſpiritualiter manducaſſent; fruſtra etiam eſſet ſacramentalis manducatio corporis Chriſti, ſi ſine ea ſpiritualis eſſe poſſet. Non igitur conuenienter diſtinguitur circa hoc ſacramentum duplex manducatio, ſcilicet, ſacramentalis, & ſpiritualis.*

SED *contra eſt, quod ſuper illud 1. Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, &c. dicit Gloſ.* Duos dicimus eſſe modos manducandi, vnum ſacramentalem, & alium ſpiritualem.* Gloſ. o din. ibid.

RESPONDEO *dicendum, quòd in ſumptione huius ſacramenti duo ſunt conſideranda; ſcilicet, ipſum ſacramentum; & effectus ipſius; de quorum vtroque iam ſuprà* dictum eſt. Perfectus igitur modus ſumendi hoc ſacramentum, eſt, quando aliquis ita hoc ſacramentum ſuſcipit, quòd percipit eius effectum: contingit autem quandoque (ſicut ſuprà* D *dictum eſt*) quòd aliquis impeditur à percipiendo effectu huius ſacramenti. Et talis ſumptio huius ſacramenti eſt imperfecta. Sicut igitur perfectum contra imperfectum diuiditur: ita ſacramentalis manducatio, per quam ſumitur ſolum ſacramentum ſine effectu ipſius, diuiditur contra ſpiritualem manducationem; per quam quis percipit effectum huius ſacramenti, quo ſpiritualiter homo Chriſto coniungitur per fidem & charitatem.* Queſt. pręce. Queſt. pręce. 3 7. & 8.

AD *primum ergo dicendum, quod etiam circa baptiſmum, & alia huiuſmodi ſacramenta, ſimilis diſtinctio adhibetur. Nam quidam ſuſcipiunt tantùm ſacramentum, quidam verò ſacramentum, & rem ſacramenti. In hoc tamen differunt: quia, cùm alia ſacramenta perficiantur in vſu ma-* E *teriæ, percipere ſacramentum, eſt ipſa perfectio ſacramenti; hoc autem ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ: & ideò vterque vſus eſt conſequens hoc ſacramentum. In baptiſmo etiam, & in aliis ſacramentis characterem imprimentibus, illi, qui accipiunt ſacramentum, recipiunt aliquem ſpiritualem effectum, ſcilicet, characterem, quod non accidit in hoc ſacramento. Et ideò magis in hoc ſacramento diſtinguitur vſus ſacramentalis à ſpirituali, quam in baptiſmo.*

AD *ſecundum dicendum, quòd ſacramentalis manducatio, quæ pertingit ad ſpiritualem, non diuiditur contra ſpiritualem, ſed includitur ab ea. Sed illa ſacramentalis manducatio contra ſpiritualem diuiditur, quæ effectum non conſequitur: ſicut imperfectum, quod non pertingit ad perfectionem ſpeciei, diuiditur contra perfectum.*

q.66. arti.11. q.68.art.2.q. 73.art.3.

A D *tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt*) effectus ſacramenti poteſt ab aliquo percipi, ſi ſacramentum habeat in voto, quamuis non accipiat in re. Et ideò, ſicut aliqui baptizantur baptiſmo flaminis propter deſiderium baptiſmi, antequam baptizentur baptiſmo aquæ: ita etiam aliqui manducant ſpiritualiter hoc ſacramentum, antequam ſacramentaliter ſumant. Sed hoc contingit dupliciter. Vno modo propter deſiderium ſumendi ipſum ſacramentum, & hoc modo dicuntur baptizari & manducare ſpiritualiter, & non ſacramentaliter, illi qui deſiderant ſumere hæc ſacramenta iam inſtituta. Alio modo propter figuram: ſicut dicit Apoſtolus 1.Corinth.10, quòd antiqui Patres baptizati ſunt in nube, & in mari; & quòd ſpiritualem eſcam manducauerunt, & ſpiritualem potum biberunt. Nec tamen fruſtra adhibetur ſacramentalis manducatio: quia plenius inducit ſacramenti effectum ipſa ſacramenti ſuſceptio, quam ſolum deſiderium: ſicut ſuprà circa baptiſmum dictum eſt.**

q.66.artic 4. ad 2.q.66.

C O M M E N T A R I V S.

QVoniam hoc ſacramentum id habet ſingulare, vt in eo vſus à ſacramento diſtinguatur, ideò Diuus Thom. poſtquam de ſacramento ipſo, & cauſis, atque effectibus eius, copioſè diſſeruit, ſpecialem tractationem de illius vſu aggreditur. Dixi autem in ſuperioribus, hunc vſum dupliciter conſiderari poſſe, primò ſecundum ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam: Secundò in ordine ad præceptum, ſeu obligationem moralem. Priori modo tractatur à Diuo Thoma in tribus primis articulis huius quæſtionis, poſteriori verò modo in reliquis. Conſiderandum tamen vlterius eſt, quamuis hic vſus non ſit de ſubſtantia ſacramenti, ſed potiùs ſit poſterior illa; eſſe tamen priorem, quàm effectus, quem ex opere operato ſacramentum confert: nam per vſum applicatur ſacramentum ad efficiendum: & propter hanc cauſam nos in ſuperioribus, ante diſputationem de effectu, diſputationem ſpeculatiuam de hac ſumptione ſacramenti præmiſimus: vbi diximus, quid illa ſit, & quot modis, & in quo ſubiecto fieri poſſit: atq; ita ibi explicatum reliquimus, quidquid Diuus Thomas in his tribus articulis tradit. Solum igitur circa litteram huius articuli addendum occurrit, diſtinctionem à Diuo Thoma datam dupliciter explicari poſſe: primò, vt diuidat ſumptionem huius ſacramenti in communi, in ſacramentalem tantùm, & ſacramentalem & ſpiritualem ſimul, qui ſenſus videtur indicari in corpore articuli: vbi dicitur, has duas ſumptiones diſtingui, vt perfectam, & imperfectam. Perfecta autem dicitur, in qua & ſacramentum & effectus illius ſumitur. Et in ſolutione ad ſecundum, dicitur; ſpiritualem manducationem includere ſacramentalem, ſed iuxta hunc ſenſum diuiſio eſt diminuta: nam omittitur ſumptio per ſolum deſiderium, quæ ſpiritualis manducatio vocatur à Diuo Thoma, hic ad 3. & artic. ſequenti, vnde non eſt hic ſenſus ab eo intentus. Secundus ergo ſenſus eſt, vt ſumptio huius ſacramenti diuidatur in ſacramētalem tantùm; & ſpiritualem; & quod ſub hoc ſecundo membro comprehendatur ea, quæ eſt ſpiritualis tantum, & ſpiritualis & ſacramentalis ſimul. Et hoc modo ſumptio ſpiritualis dicitur includere ſacramentalem perfectam, vt commune includit particulare; dicitur etiam perfectior, nō quod ſemper comparetur ad illam, vt totum ad partem, ſed vt ſpirituale ad materiale: iuxta hunc verò ſenſum, qui ſpiritualiter manducat hoc ſacramentum, non ſemper recipit ſacramentalem effectum eius; ſed dicitur recipere effectum, quia recipit gratiam, ſeu vnionem cum Chriſto.

Concluſio D.Tho. Euchariſtiam ſumi ſpiritualiter, & ſumi ſacramētaliter.

A R T I C V L V S II.

Vtrùm ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere.

A D *ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd non ſolius hominis ſit hoc ſacramentum ſpiritualiter ſumere, ſed etiam Angelorum. Quia ſuper illud Pſal. 77. Panem Angelorum manducauit homo, dicit Gloſſ. id eſt, corpus Chriſti, qui eſt verè cibus Angelorum. Sed hoc non eſſet, ſi Angeli ſpiritualiter Chriſtum non manducarent. Ergo Angeli ſpiritualiter Chriſtum manducant.*

Art. 11. & 12. 4.d.9.arti.2. q.3.& 5. Et 1. co. 11. lect.7. co.3.

2. *Præterea, Auguſtin.* dicit ſuper Ioan. Hunc cibum & potum, ſocietatem vult intelligi corporis, & membrorum ſuorum, quod eſt Eccleſia in prædeſtinatis. Sed ad iſtam ſocietatem non ſolum pertinent homines, ſed etiam ſancti Angeli. Ergo ſancti Angeli ſpiritualiter manducant.*

Tracta.26 in Ioan. to.9.

3. *Præterea, Auguſtin. in lib. de verbis Domini dicit; Spiritualiter manducandus eſt Chriſtus, quoniam ipſe dicit: Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Sed hoc conuenit non ſolum hominibus, ſed etiam ſanctis Angelis, in quibus per charitatem eſt Chriſtus, & ipſi in eo. Ergo videtur, quod ſpiritualiter manducare non ſolum ſit hominum, ſed etiam Angelorum.*

S E D *contra eſt, quòd Auguſtinus* dicit ſuper Ioannem: Panem de altari ſpiritualiter manducate, innocentiam ad altare portate. Sed Angelorum non eſt accedere ad altare, tanquam aliquid inde ſumpturi. Ergo Angelorum non eſt ſpiritualiter manducare.*

Tracta.25. in Ioan. parum poſt med. to. 9. refertur de con.d.2.cap. Panem de altari.

R E S P O N D E O *dicendum, quòd in hoc ſacramento continetur ipſe Chriſtus, non quidem in ſpecie propria, ſed in ſpecie ſacramenti. Dupliciter ergo contingit manducare ſpiritualiter ipſum Chriſtum. Vno modo, prout in ſua ſpecie conſiſtit. Et hoc modo Angeli manducant ſpiritualiter ipſum Chriſtum, in quantum ei vniuntur fruitione charitatis perfectæ, & viſione manifeſta (quem panem expectamus in patria) non per fidem, ſicut nos ei hic vnimur. Alio modo contingit ſpiritualiter manducare Chriſtum, prout eſt ſub ſpeciebus huius ſacramenti, in quantum, ſcilicet, aliquis credit in Chriſtum, cum deſiderio ſumendi hoc ſacramentum. Et hoc non ſolùm eſt ſpiritualiter manducare Chriſtum, ſed etiam ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum, quod non competit Angelis. Et ideò licet Angeli ſpiritualiter manducent Chriſtum, non tamen conuenit eis ſpiritualiter manducare hoc ſacramentum.*

A D *primum ergo dicendum, quòd ſumptio Chriſti ſub hoc ſacramento ordinatur, ad fruitionem patriæ, ſicut ad finem, eo modo, quo Angeli eo fruuntur. Et quia ea, quæ ſunt ad finem, deriuantur à fine: inde eſt, quòd iſta manducatio Chriſti, qua eum ſumimus ſub ſacramento, quodammodo deriuetur ab illa manducatione, qua Angeli fruuntur Chriſto in patria. Et ideò dicitur homo manducare panem Angelorum, quia primò & principaliter eſt Angelorum, qui eo fruuntur in ſpecie propria: ſecundariò autem eſt hominum, qui Chriſtum ſub ſacramento accipiunt.*

A D *ſecundum dicendum, quòd ad ſocietatem corporis myſtici pertinent quidem & homines, & Angeli; ſed homines per fidem; Angeli autem, per manifeſtam viſionem. Sacramenta autem proportionantur fidei per quam veritas videtur in ſpeculo, & in ænigmate. Et ideò propriè loquendo, non Angelis, ſed hominibus conuenit manducare ſpiritualiter hoc ſacramentum.*

A D *tertium dicendum, quòd Chriſtus manet in hominibus ſecundum præſentem ſtatum per fidem, ſed in Angelis beatis eſt per manifeſtam viſionem. Et ideò non eſt ſimile, ſicut dictum eſt.†*

In ſol. præce. arg 1. & 2. in iſto art.

C O M M E N T A R I V S.

DIuus Thomas ſolùm mouet hanc quæſtionem propter Angelos, nam de inferioribus creaturis, vt per ſe euidens ac manifeſtum ſupponit, non eſſe capaces ſpiritualis manducationis ſacramenti. De

Concluſ.D. Th. Angelos non appetere vnionem cum Chriſto per ſumptio-

[nem Eucha-riſtiæ.] De Angelis verò videbatur poſſe eſſe dubium; quia voluntate poſſunt Chriſto coniungi: vnde videntur poſſe deſidarare ac appetere vnionẽ cum Chriſto, in quo conſiſtit ſpiritualis manducatio huius ſacramenti. Reſpondet autem Diuus Thomas: Angelos, quamuis affectu vniantur Chriſto ſecundum ſe, non tamen appetere manducationem eius, prout eſt ſub ſpeciebus ſacramentalibus: quia, cùm ſint incorporei, non ſunt capaces huius manducationis; & ideò, licèt ſpiritualiter manducent Chriſtum, non tamen hoc ſacramentum, & in hunc modum explicat Diuus Thomas in ſolut. ad 1. illud Pſal. 77. *Panem Angelorum manducauit homo*, vt, ſcil. Chriſtus dicatur panis Angelorum, quia illum ſpiritualiter manducant: qui ſenſus ſpiritualis eſt, ad litteram enim de Manna ibi eſt ſermo: quæ dicitur, *panis cœli, & panis Angelorum*, quia & supernè deſcendit, & per Angelos eſt ſubminiſtratus, vt ex contextu conſtat: & ita exponunt Baſil. Theodor. Arnobius & alij. Sed

Obiectio.

dicet aliquis: quamuis Angeli non deſiderent efficaci deſiderio ſumere hoc ſacramentum, tamen ſimplici quadam complacentia ita ad illud affici, vt virtute ſaltem ſumendi illud, ſi poſſent ſpiritualiter manducare, poſſint dici, ſicut dicunt interdum Patres, Angelis ita placere paſſiones pro Chriſto ſuſceptas, vt quodammodo inuideant hominibus, quòd illarum ſint capaces: nam vellent eas ſuſtinere ſi poſſent; hic autem affectus videtur ſufficiens ad ſpiritualem manducationem huius ſacramenti: homines enim quando non poſſunt ſacramentaliter accipere hoc ſacramentum, non aliter ſumunt illud ſpiritualiter, quam per ſimilem affectum: tunc enim non poſſunt habere actum efficacem, ſed ſimplicem tantum, ſeu conditionalem. Et confirmatur, nam ante inſtitutionem huius ſacramenti, nõ erant homines capaces illius; & tamen dicuntur illud manducaſſe ſpiritualiter per fidem, & deſiderium explicitum, vel implicitum; ergo idem dici poteſt de Angelis: nam quòd incapacitas oriatur ex parte ſubiecti, vel ex parte ſacramenti, nihil ad rem præſentem referre

Solutio.

videtur. Reſpondetur ad argumentum, non oportere fingere in Angelis illum modum deſiderij conditionalis; quia neq; eorum naturę eſt accommodatum, neque etiam eorum ſtatui, quia non per fidem ambulant, ſed per ſpeciem, & ideo nihil appetunt, niſi quod eorum ſtatui eſt accommodatum, & ita D. Tho. magis hoc fundat in ſtatu glorię, quàm in conditione ſpirituali Angelicæ naturæ: vnde illius concluſio, non ſolùm de Angelis, ſed etiam de hominibus beatis, vera eſt, etiã ſi animo & corpore ſint glorioſi: ſecus verò eſt de viatoribus, qui ſecundum prę-ſentem ſtatum capaces ſunt huius ſacramenti, & abſolutè poſſunt ac tenentur illud accipere: & ideò fide ſaltem, & propoſito illi debent vniri, ſi ex accidenti contingat, non poſſe actione corporis illud manducare: hoc autem propoſitum, in affectu appetentis de ſe efficax eſt, licèt in re non poſſit eſſe per modum abſolutæ voluntatis, ob impedimentum in obiecto propoſitum. Et hinc ad cõfirmationem facilè eſt differentiam aſſignare inter beatos, & viatores fideles, qui præceſſerunt inſtitutionem huius ſacramenti: quamquam de iis etiam non conſtat eos propriè ac formaliter manducaſſe ſpiritualiter hoc ſacramentum, ſed tantum metaphoricè & in figura, vt D. Thom. dixit articulo præcedenti ad 3. Non tamen repugnat, aliquos perfectiores, qui habuerunt fidem explicitam huius myſterij, habuiſſe etiam quædam deſideria fruendi tanto beneficio, quæ poteſt dici ſpiritualis manducatio huius ſacramenti; quæ vtilis eſſe potuit illis hominibus, & accommo-

A data eorum ſtatui ad meritum, & ad excitandum affectum erga Chriſtum, quamuis non eſſet ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria.

ARTICVLVS III.

Vtrùm ſolus homo iuſtus poſſit Chriſtum ſacramentaliter manducare.

*AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd nullus poßit manducare Chriſtum ſacramentaliter, niſi homo iuſtus. Dicit enim Auguſtinus * in libro de remed. pœnit. Vt quid paras dentem & ventrem? crede, & manducaſti: credere enim in eum, hoc eſt panem viuum manducare. Sed peccator non credit in eum, quia non habet fidem formatam, ad quam* B *pertinet credere in Deum: vt in ſecunda parte habitum eſt: † ergo peccator non poteſt manducare hoc ſacramentum, quod eſt panis viuus.*

4. d 9. arti. 2. q. 1. & 2. & art. 3. q. 2. caſi. Et d. 12. q. 1. arti. 2, q 2. co.
Tracta. 25. in Ioan. parum ante me. to. 9. refertur de conſ. d. 2. ca. Vt quid paras.
2. 2. q. 4. arti. 51.

2. *Prætereà, Hoc ſacramentum maximè dicitur eſſe ſacramentum charitatis, vt ſuprà dictum eſt. † Sed ſicut infideles priuantur fide: ita omnes peccatores priuantur charitate. Infideles autem non videntur poſſe ſacramentaliter ſumere hoc ſacramentum, cùm in forma huius ſacramenti dicatur myſterium fidei. Ergo pari ratione, neque aliquis peccator poteſt corpus Chriſti ſacramentaliter manducare.*

q. præced. ar. 4. ad 3. arg.

3. *Prætereà, Peccator magis eſt abominabilis Deo, quàm creatura irrationalis: dicitur enim in Pſ. 48. de homine peccatore: Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Sed animal* C *brutum (puta mus, aut canis) non poteſt ſumere hoc ſacramentum, ſicut etiam non poteſt ſumere ſacramentum baptiſmi. Ergo videtur, quòd pari ratione, neque peccatores hoc ſacramentum manducent.*

SED *contra eſt, quòd ſuper illud Ioan. 6. Patres veſtri manducauerunt manna in deſerto, & mortui ſunt, dicit Auguſt. * Multi de altari accipiunt, & accipiendo moriuntur: vnde dicit Apoſt. Iudicium ſibi manducat & bibit. Sed non moriuntur ſumendo, niſi peccatores. Ergo peccatores corpus Chriſti ſacramentaliter manducant, & non ſolùm iuſti.*

Tracta 29. in Ioan. parum à med. ſuper illud: Ego ſum panis vitæ, tom. 6.

RESPONDEO *dicendum, quòd circa hoc quidam antiqui errauerunt, dicentes, quòd corpus Chriſti nec etiam ſacramentaliter à peccatoribus ſumitur, ſed quam citò labiis* D *peccatoris contingitur, tam citò ſub ſpeciebus ſacramentalibus deſinit eſſe corpus Chriſti. Sed hoc eſt erroneum: derogat enim veritati huius ſacramenti, ad quam pertinet (ſicut ſuprà dictum *) quòd manentibus ſpeciebus, corpus Chriſti ſub eis eſſe non deſinat. Species autem manent, quamdiu ſubſtantia panis maneret, ſi ibi adeſſet, vt ſuprà dictum eſt. * Manifeſtum eſt autem, quod ſubſtantia panis aſſumpta à peccatore, non ſtatim eſſe deſinit, ſed manet, quamdiu per calorem naturalem digeratur. Vnde tamdiu corpus Chriſti ſub ſpeciebus ſacramentalibus manet à peccatoribus ſumptis. Vnde dicendum eſt, quod peccator ſacramentaliter corpus Chriſti manducare poteſt, & non ſolùm iuſtus.*

q. 76 ar. 6 ad 3 & q. 77 artic. 8
q. 77 artic. 5. & 8 & alius eiuſdem q.

AD *primum ergo dicendum, quòd verba illa, & ſimilia, ſunt intelligenda de ſpirituali manducatione, quæ peccatoribus non cõuenit. Et ideò ex prauo intellectu horum verborum* E *videtur prædictus error proceßiſſe, dum neſcierunt diſtinguere inter corporalem & ſpiritualem manducationem.*

AD *ſecundum dicendum, quòd, etiam ſi infidelis ſumat ſpecies ſacramentales, corpus Chriſti ſub ſacramento ſumit. Vnde manducat Chriſtum ſacramentaliter, ſi ly ſacramentaliter, determinat verbum ex parte manducati; ſi autem ex parte manducantis; tunc propriè loquendo, nõ manducat ſacramentaliter: quia non vtitur eo, quod accipit, vt ſacramento, ſed vt ſimplici cibo: niſi forte infidelis intenderet recipere illud, quod Eccleſia confert, licèt non haberet fidem veram circa alios articulos, vel etiam circa hoc ſacramentum.*

AD *tertium dicendum, quòd etiam ſi mus, vel canis, hoſtiam conſecratam manducet, ſubſtantia corporis Chriſti non deſinit eſſe ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies illæ manent: hoc eſt, quamdiu ſubſtantia panis maneret; ſicut etiam ſi proiice-*

retur in lutum. Nec vergit in detrimentum dignitatis corporis Chriſti, qui voluit à peccatoribus crucifigi abſque diminutione ſuæ dignitatis, præſertim cum mus, aut canis, non tangat ipſum corpus Chriſti, ſecundum propriam ſpeciem, ſed ſolum ſecundum ſpecies ſacramentales. Quidam autem dixerunt, quòd ſtatim, cùm ſacramentum tangitur à mure, vel cane, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti. Quod etiam derogat veritati ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt.*

In cor. art.

Nec tamen dicendum eſt, quòd animal brutum ſacramentaliter corpus Chriſti manducet: quia non eſt natum vti eo, vt ſacramento. Vnde non ſacramentaliter, ſed per accidens, corpus Chriſti manducat, ſicut manducaret ille, qui ſumeret hoſtiam conſecratam, neſciens eam eſſe conſecratam. Et quia id, quod eſt per accidens, non cadit in diuiſionẽ alicuius generis: ideò hic modus manducandi corpus Chriſti, non ponitur tertius, præter ſacramentalem, & ſpiritualem.

COMMENTARIVS.

Concluſ. D. Thomæ. Quãdiu durant ſpecies & Chriſtus ſub illis, ſumi poſſe à quocunque accedente ad illud.

QVatuor quæſtiones tractat Diuus Thomas in hoc articulo. Prima, an peccatores fideles manducent ſacramentaliter corpus Chriſti. Secunda, in ſolutione ad 2. an peccatores etiam infideles illud manducent; & eadem quæſtio procedit, quandocunque homo comedit hoſtiam conſecratam, exiſtimans eſſe purum panem. Tertia, in ſolutione ad 3. an brutum animal comedens ſpecies conſecratas, comedat etiam corpus Chriſti. Quarta, in eadem ſolutione, an corpus Chriſti maneat in loco immundo, ſi in illum ſacramentum proiiciatur. Ad quæ omnia ex vno eodemq; principio reſpondet, ſcilicet, Chriſtum manere ſub ſpeciebus, quamdiu ſpecies conſecratę durant. Ex hoc etiam ſequitur affirmatiua reſpõſio ad omnes quæſtiones propoſitas, quamuis ex parte ſuſcipientiũ ſit quædam diuerſitas: nam, qui habet cognitionem & fidem huius ſacramenti, per ſe & ex intentione ſuſcipit ſacramentum, & ideò dicitur ſacramentaliter manducare corpus Chriſti, tam ex parte rei ſumptæ, quàm ex parte ſumẽtis; qui autem caret & fide & cognitione, ex parte ſua ſeu intentione non recipit ſacramentum, & ideò per accigens dicitur manducare corpus Chriſti, ex vi & neceſſitate rei manducatæ, quæ omnia & per ſe ſunt facilia, & in ſuperioribus latiùs tractata ſunt.

ARTICVLVS IV.

Vtrùm peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, peccet.

Inf. arti. 7. & 8. cor. & 4. d. 6. artic. 3. q 1. & 2. & art 4. q. 2. cor. Et 1. Corinth. 11. lect. 7. co. 2.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quòd peccator ſumens corpus Chriſti ſacramentaliter, non peccet. Non enim eſt maioris dignitatis Chriſtus ſub ſpecie ſacramenti, quàm ſub ſpecie propria. Sed peccatores tangentes corpus Chriſti ſub ſpecie propria, non peccabant, quin etiam veniam peccatorum conſequebantur, ſicut legitur Lucæ 7. de muliere peccatrice, & Matth. 14. dicitur: Quicunque tetigerunt fimbriam veſtimenti eius, ſalui facti ſunt. Ergo non peccant, ſed magis ſalutem conſequuntur, ſacramentum corporis Chriſti ſumendo.

2. Præterea, Hoc ſacramentum, ſicut & alia, eſt quædam ſpiritualis medicina. Sed medicina datur infirmis ad ſalutem: ſecundum illud Matth. 9. Non eſt opus valentibus Medicus, ſed malè habentibus. Infirmi autem, vel malè habentes ſpiritualiter, ſunt peccatores.* Ergo hoc ſacramentum abſque culpa ſumere poſſunt.

Al. Ergo ſacramentum corporaliter, abſq; culpa ſumi poteſt.

3. Præterea, Hoc ſacramentum cùm in ſe Chriſtum contineat, eſt de maximis bonis. Maxima autem bona (ſecundum Auguſtin.* in lib. de libe. arb.) ſunt, quibus nullus malè poteſt vti. Nullus autem peccat, niſi per abuſum alicuius rei. Ergo nullus peccator ſumens hoc ſacramentum peccat.

Lib. 2. ca. 18. non longe à prin. to. 1

4. Præterea, Sicut hoc ſacramentum ſentitur guſtu, & tactu, ita & viſu. Si ergo peccator ex eo, quod ſumit hoc ſacra-
A mentum, peccet, videtur etiam, quòd peccaret videndo. Quod patet eſſe falſum, cum Eccleſia omnibus hoc ſacramentum videndum & adorandum proponat. Ergo peccator non peccat ex hoc, quòd manducat hoc ſacramentum.

5. Præterea, Contingit quandoque, quod aliquis peccator non habet conſcientiam ſui peccati, nec tamen talis peccare videtur, corpus Chriſti ſumendo: quia ſecundum hoc omnes peccarent, qui ſumunt, quaſi periculo ſe exponentes, cum Apoſtolus dicat 1. Cor. 4. Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Non ergo videtur, quòd peccatori cedat in culpam, ſi hoc ſacramentum ſumat.

SED contra eſt, quod Apoſt. dicit, 1. Cor. 11. Qui manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, id eſt, con-
B demnationem. Dicit autem Gloſ. ibidem, quòd indignè manducat & bibit, qui in crimine eſt, vel irreuerenter tractat. Ergo, qui eſt in peccato mortali, ſi hoc ſacramentum accipiat, damnationem acquirit, mortaliter peccans.

RESPONDEO dicendum, quòd in hoc ſacramento, ſicut in aliis, id quod eſt ſacramentum, eſt ſignum eius, quòd eſt res ſacramenti. Duplex autem eſt res huius ſacramenti, ſicut ſuprà dictum eſt.* Vna quidem, quæ eſt ſignificata & contenta, ſcilicet, ipſe Chriſtus; alia autem eſt ſignificata & non contenta, ſcilicet, corpus Chriſti myſticum, quod eſt ſocietas Sanctorum. Quicunque ergo hoc ſacramentum ſumit, ex hoc ipſo ſignificat ſe eſſe Chriſto vnitum, & membris eius incorporatum: Quod quidem fit per fidem formatam, quam nullus habet cum peccato mortali. Et ideò manifeſtum eſt,
C quòd quicunque cum peccato mortali hoc ſacramentum ſumit, falſitatem in hoc ſacramento committit, & ideò incurrit ſacrilegium, tanquam ſacramenti violator, & propter hoc mortaliter peccat.

q. 73. art. 6.

AD primum ergo dicendum, quòd Chriſtus in propria ſpecie apparens, non exhibebat ſe tangendum hominibus in ſignum ſpiritualis vnionis ad ipſum, ſicut exhibetur ſumendus in hoc ſacramento. Et ideò peccatores eum in propria ſpecie tangentes, non incurrebant crimen falſitatis circa diuina, ſicut peccatores ſumentes hoc ſacramentum. Et præterea Chriſtus adhuc gerebat ſimilitudinem carnis peccati, & ideò conuenienter ſe peccatoribus tangendum exhibebat. Sed remota ſimilitudine carnis peccati per gloriam reſurrectionis,
D ſe tangi prohibuit à muliere, quæ defectum fidei circa ipſum patiebatur, ſecundum illud Ioan. 20. Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem meum, ſcilicet, in corde tuo, vt Auguſt.* exponit. Et ideò peccatores, qui defectum fidei formatæ patiuntur circa Chriſtum, repelluntur à contactu huius ſacramenti.

Tract. 121. in Ioan. à med. eius innuitur, tom. 9.

AD ſecundum dicendum, quòd non qualibet medicina competit ſecundum quemlibet ſtatum infirmitatis. Nam medicina, quæ datur iam liberatis à febre ad confortationem, noceret, ſi daretur adhuc febricitantibus. Ita etiam baptiſmus & pœnitentia ſunt, quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati. Hoc autem ſacramentum eſt medicina confortatiua, quæ non debet dari, niſi liberatis à peccato.

AD tertium dicendum, quòd maxima bona intelligit
E Auguſtin.* virtutes animæ, quibus nullus malè vtitur, quaſi principiis mali vſus. Vtitur tamen eis aliquis malè, quaſi obiectis mali vſus: vt patet in his, qui virtutibus ſuperbiunt. Ita & hoc ſacramentum, quantum eſt ex ſe, non eſt principium mali vſus, ſed obiectum. Vnde Auguſtin.* dicit: multi indignè accipiunt corpus Chriſti, per quod docemur, quàm cauendum ſit male accipere bonum. Ecce enim per bonum factum eſt malum, dum malè accipitur bonum: ſicut è contra Apoſtolo per malum factum eſt bonum, cùm bene accepit malum, ſcilicet, cum ſtimulum Satanæ patienter portauit.

Loco in arti. citato.

Tracta. 62. in Ioan. circa prin. & tract. 6. ad c. 1. Ioã. to. 9. de cõſ. d. 2. c. 66.

AD quartum dicendum, quòd per viſum non accipitur ipſum corpus Chriſti, ſed ſolum ſacramentum eius; quia, ſcilicet, non pertingit viſus ad ſubſtantiam corporis Chriſti, ſed ſolùm ad ſpecies ſacramentales, vt ſuprà dictum eſt.* Sed ille, qui manducat, nõ ſolùm ſumit ſpecies ſacramentales, ſed etiam

q. 76. artic. 7.

etiam ipſum Chriſtum, qui eſt ſub eis. Et ideo à viſione corporis Chriſti nullus prohibetur, qui ſit ſacramentum Chriſti cõſecutus, ſcilicet, Baptiſmum. Non baptizati autem non ſunt admittendi etiam ad inſpectionem huius ſacramenti, vt patet c 7. Eccl. hierar 3. paulo à principio. *per Dionyſ.* in lib. Eccleſ. hier. Sed ad manducationem non ſunt admittendi, niſi ſoli illi, qui non ſolum ſacramentaliter, ſed etiam realiter ſunt Chriſto coniuncti.*

AD *qnintum dicendum, quod hoc, quod non habeat aliquis conſcientiam ſui peccati, poteſt contingere dupliciter. Vno modo per culpam ſuam, vel quia per ignorantiam iuris, quæ non excuſat, reputat non eſſe peccatum (putà, ſi aliquis fornicator reputaret ſimplicem fornicationem non eſſe peccatũ mortale) vel, quia negligens eſt in examinatione ſui ipſius, contra id, quod Apoſtolus dicit, 1. Corint. 11. Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Et ſic nihilominus peccat peccator, ſumens corpus Chriſti, licèt non habeat conſcientiam peccati, quia ipſa ignorantia eſt ei peccatum. Alio modo poteſt contingere ſine culpa ipſius, putà, cum doluit de peccato, ſed non eſt ſufficienter contritus. Et in tali caſu non peccat ſumendo Corpus Chriſti, quia homo per certitudinem ſcire non poteſt, vtrum ſit vere contritus. Sufficit enim, ſi in ſe ſigna contritionis inueniat, putà, ſi doleat de præteritis, & proponat cauere de futuris. Si vero ignorat hoc, quod fecit, eſſe actum peccati propter ignorantiam facti, quæ excuſat (putà, ſi acceſſit ad non ſuam, quam credebat eſſe ſuam) non eſt ex hoc dicendus peccator. Similiter etiam, ſi totaliter eſt peccatum oblitus, ſufficit ad eius de-* Non compleuit morte præuentus. *letionem generalis contritio, vt infra dicetur.† Vnde iam non eſt dicendus peccator.*

COMMENTARIVS.

Cõcluſio D. Thomæ eſſe peccatũ mortale ſumere Euchariſtiã cũ conſcientia peccati mortalis.

RESponſio Diui Thomæ eſt, eſſe peccatum mortale ſumere hoc ſacramentum cum conſcientia mortalis peccati. Quam probare poſſet ex communi ratione ſacramentorum, eorum præſertim, quæ dicuntur ſacramenta viuorum: Nam, cum ſint vaſa gratiæ, & ad augendam gratiam per ſe inſtituta, non niſi ab homine exiſtente in gratia ſuſcipi debent, vt ſupra dictum eſt. Quæ generalis ratio maiorem vim habet in hoc ſacramento, quia ipſe fons gratiæ in eo continetur, qui eſt res maxime ſancta, & ideo ſanctius, quam cętera ſacramenta tractari debet. Quam 1. Corin. 11. rationem attigit Paul. 1. ad Corint. 11. in illis verbis. *Qui autem manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans Corpus Domini*, vt articulo ſequenti ad ſecundum D. Thom. notauit. In hoc vero articulo vſus eſt Diuus Thomas ratione deſumpta & ex propria ſignificatione huius ſacramẽti: Significat enim hoc ſacramentum vnionem & amicitiam ſumentis cum Chriſto & membris: Qui autem eſt in peccato, non habet hanc vnionem, ergo, quantum in ſe eſt, falſam reddit ſignificationem huius ſacramenti, quæ eſt grauis irreuerentia & ſacrilegium. Et propter hoc, vt articulo ſequenti ad 2. D. Thom. notat, comparatur hoc peccatũ cum peccato Iudæ, qui oſculo tradidit Chriſtum, nam vterq; Chriſto in propria eius perſona præbet falſum amicitiæ ſignum.

Obiectio. Dicet aliquis, hanc rationem recte probare de peccatore accedente cum affectu peccati, & animo perſeuerandi in Chriſti inimicitia; non vero de illo, qui licet conſcientiam peccati mortalis habeat, accedit tamen attritus, & cum deſiderio comparandi amicitiam Chriſti per ipſum ſacramentum, de hoc enim dici non poteſt, quod falſum ſignum præbeat, Solutio. quia ipſum ſignum eſt practicum & efficax, vt ſuam poſſit veritatem efficere. Sed inprimis, quod mens D. Thomæ fuerit, abſolute loqui de peccatore communicante cum conſcientia peccati mortalis, conſtat. Primo, ex generalibus verbis concluſionis.

A *Quicunque cum peccato mortali hoc ſacramentum ſumit*, & ſimilia ſunt, quæ refert in argumento, ſed contra, ex Glo. primæ, ad Corinth. 11. *Indigne manducat & bibit, qui in crimine eſt.* Item ex ſolutione ad 2. vbi differentiam conſtituit inter hoc ſacramentum & Baptiſmum & Pœnitentiam. *Nam illa*, inquit, *ſunt quaſi medicinæ purgatiuæ, quæ dantur ad tollendam febrem peccati*, & ideo (vt ſignificat) dari poſſunt antequam tollatur febris peccati. *Hoc autem ſacramentum*, inquit, *eſt medicina cõfortatiua, quæ non debet dari, niſi liberatis à peccato.* Prætereà in ſolutione quinta requirit ſigna cõtritionis, & ignorantiam inculpabilem peccati, vt quis dignè accedat. Denique vt difficultati propoſi-

B tæ reſpondeamus, ratio, prout à Diuo Thoma traditur, hoc etiam probat, non enim dicit. *Quicunque hoc ſacramentum ſumit ex hoc ipſo ſignificat, ſe Chriſto vniri.* Sed dicit, *hoc ipſo ſignificat, ſe eſſe Chriſto vnitum*, & ideo niſi accedat Chriſto vnitus, falſa eſt ſignificatio, quod ita poteſt explicari, quia hoc ſacramentum ſignificat ſpiritualem vitam per modum cibi, & ideo non ſignificat illam, vt faciendam per hoc ſacramentum, ſed vt nutriendam. Quod enim confirmari poteſt ex dictis ſupra de inſtitutione, & de effectu per ſe huius ſacramenti.

Solutio ad primum D. Thomæ nonnullam difficultatem continet, quia videtur confundere, ſeu idem iudicium ferre de tactu & de ſumptione hu- Difficultas circa ſolutionẽ D. Thom. ad 1.

C ius ſacramenti, & vtrumque æque peccati damnare, ſi in peccato fiat, quod tamen difficile creditu eſt, docebimus enim infra, agentes de obligationibus miniſtrorum diſpenſantium hoc ſacramentum, per ſe & ex ſuo genere non eſſe mortale peccatum tangere, vel deoſculari hoc ſacramentum in peccato mortali. Quod autem Diuus Thomas id ſentire videtur, patet, nam argumentum eius erat, peccatores tangentes corpus Chriſti in propria ſpecie non peccabant: ergo nec, qui ſumunt ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Cui argumento reſpondet, negando conſequentiam, & reddit duas rationes differentiæ. Prior eſt, quia in propria ſpecie non exhibebat ſe Chriſtus tangendum in ſignum ſpiritualis vnionis

D ad ipſum, quo modo nunc ſe præbet ſumendum ſub ſpeciebus ſacramentalibus. Poſterior eſt, quia Chriſtus in propria ſpecie gerebat carnem, in ſimilitudinem carnis peccati, & ideo conuenienter ſe exhibebat tangẽdum peccatoribus, abſq; eorum culpa, ſed remota ſimilitudine carnis peccati, per gloriam reſurrectionis, ſe tangi prohibuit à Magdalena, quæ defectum fidei patiebatur. Vnde concludit; *Et ideo peccatores, qui dictũ defectum fidei formatæ patiuntur circa Chriſtum, repelluntur à contactu huius ſacramenti.* In quibus verbis apertè transfert ſermonem à ſumptione ad contactum, & idem de vtroque iudicat. Et augetur difficultas, quia non videtur conuenienter aſſignata differentia inter Chriſtum in carne paſſibili,

E vel glorioſa. Primo, quia ſicut ante reſurrectionem non repellebantur peccatores a Chriſti cõtactu, nec in eo peccabant, ſi ex fide & reuerentia vel beneuolentia aliqua procedebat, ita etiã poſt reſurrectionẽ. Thomas enim, qui nondum credebat, ab ipſo Chriſto inuitatus eſt, vt ſe tangeret, vt ipſo tactu curaretur. Ioan. 20. & Lucas refert c. 24. dixiſſe Chriſtum ad diſcipulos, qui nondum credebant, *Palpate & videte.* Expoſitio vero, quam D. Thom. hic affert verborũ Chriſti ad Magdalenam, *Noli me tangere*, non eſt litteralis, vt in pręcedente Tomo late oſtendi. Et veriſimilius videtur, Magdalenam tunc, quamuis imperfecta eſſet in fide, non tamen ſimpliciter caruiſſe fide charitate formata, & maximè in eo momẽto, in quo Chriſtum tangere voluit, iam enim ipſum agno- Oppoſitũ tamen probatur. Ioan. 20. Lucæ 24.

uerat, & crediderat. Accedit prẹterea ratio deſumpta ex priori ratione D. Thomæ, quia ſicut in contactu carnis Chriſti paſſibilis, facto à peccatore, non erat falſa ſignficatio, pertinens ad diuina, ita nec in contactu Chriſti glorioſi: ergo ſi propter hanc cauſam illud non erat peccatum mortale, etiam neque hoc. Ratio etiam procedit de contactu huius ſacramenti ſecluſa ſumptione, quia in ſolo illo nō eſt etiam falſa ſignificatio. Dicetur fortaſſe, adæquatam rationem huius peccati non ſumi ex falſa ſignificatione, ſed etiam ex dignitate & ſanctitate humanitatis Chriſti quam audere in ſtatu peccati mortalis contrectare, temeritas magna & ſacrilegium eſt, vt in principio huius commentarij ex Paulo notabamus. Veruntamen ſi hęc ratio verum ſumit, ſequitur per ſe loquēdo, etiam in ſtatu vitæ mortalis fuiſſe graue peccatum, Chriſtum contingere in ſtatu peccati, niſi per ignorantiam vel bonam fidem peccatores excuſemus, qui hoc facere audebant; hoc autem nec Diuus Thomas concedit, neque vllus Doctor. Sequela patet, quia tanta erit dignitas, & ſanctitas humanitatis Chriſti in ſtatu vitæ mortalis, quanta nunc eſt. Gloria enim corporis parum illi addidit, neque maiori honore aut reuerentia dignum illum effecit.

In hac difficultate quidam contendunt, diuerſam eſſe rationem, quoad contactum; de quo agimus Chriſti Domini in ſtatu paſſibili vel impaſſibili, nam in priori inquiunt, nullum fuit peccatum, per ſe loquendo, ad illius pedes contingendos accedere in ſtatu peccati. Tū quia in eo ſtatu exhibebat ſe Chriſtus veluti medicum, qui ad curanda & delenda peccata veniebat: tum etiam, quia mutando, vt ſic dicam, habitum, & maieſtatem ſuam ac gloriam occultando, quodammodo præbebat aliis facultatem, vt ad ſe accederent. At vero in ſtatu gloriæ non habent locum rationes prædictæ, & ideo conſiderata dignitate Chriſti dicunt, per ſe loquendo, nonnullam fuiſſe culpam eū contingere in ſtatu peccati. Et idem iudicium faciunt de hoc ſacramento, in quo Chriſtus eſt cum tota ſua gloria & maieſtate, quæ licet occultetur ſenſibus, non tamen fidei, & hic non tam ſe exhibet vt medicum peccatorum, quam vt cibum viuentium. Quæ doctrina præ ſe fert quandā pietatem & probabilis eſt & ſatis cōſentanea iis, quæ D. Thom. docet in hac ſolutione. Sed inprimis mihi certum videtur, ſecluſa ſumptione huius ſacramēti, & miniſteriali diſpenſatione, ac ſecluſo etiam cōtemptu, in ſolo contactu huius ſacramenti, per ſe loquendo, non interuenire mortalem culpam, ex hoc ſolo capite, quod in mortali peccato fiat. Quæ eſt communis ſentētia, quam infra in citato loco latius probabo, quamquā, ſi peccator aduertat ſtatum ſuū, nonnulla irreuerentia videatur, ſic attingere hoc ſacramentum, ex illo principio, quod ſancta ſanctè tractanda ſunt. Atq; idem iudico de Chriſto in propria ſpecie, etiam poſt ſtatum glorię, quia non video graue peccatum in eo actu etiam, ſi peccator illum tangeret, præſertim, ſi ex bono affectu, & cum reuerentia ad illum accederet, vt ab eo ſanaretur, vel illuminaretur, quia in hoc nulla fieret grauis irreuerentia, vel iniuria perſonæ Chriſti. Neque in hoc fere video differentiam inter Chriſtum in ſtatu paſſibili vel impaſſibili, vt ratio ſupra facta ſatis probat, & non refert, quod maieſtas Chriſti eſſet magis occulta in ſtatu paſſibili, quia licet eſſet occulta ſenſibus, non tamen fidei, vt ſupponimus, nam aliàs poſſet ignorantia excuſare; hic autē conſideramus rem ſecundum ſe. Deinde in vtroque ſtatu poterat peccator accedere ad Chriſtum, vt ad medicum, & cum timore ac reuerentia, & ita in vtroque poſſet excuſari à culpa. Quod ſi alter accederet ex negligentia vel irreuerentia, in vtroque non fieret ſine culpa: nulla ergo videtur eſſe differentia, niſi quod in ſtatu paſſibili facilius poterant homines excuſari propter ignorantiam vel inaduertentiam. Quocirca prior ratio D. Thomæ videtur ſolidior, quæ differentiam merito aſſignat inter contactum & ſacramentalem ſumptionem. Cui etiā addere poſſumus, hunc modum continendi Chriſtum per ſumptionem, illum nobis intimè cōiungendo, eſſe longe alterius rationis, & maiorem quandam familiaritatem & amicitiam præ ſe ferre, & ideo ex hoc etiam capite multò grauius eſt, cum ſumere in peccato mortali, quam contingere. Vt ſi reſpectu Chriſti in propria ſpecie comparemus eum modum, quo B. Virgo Chriſtum intra ſe habuit, ac cum tetigit exteriori contactu corpus eius, ille prior longè eſt nobilior, & altiorem multo ac ſanctiorem diſpoſitionem requirit. Ad hunc ergo modum in præſenti dicendum eſt, proportione ſeruata. Atque huc etiam ſpectat differentia, quam D. Thom. in ſol. ad 4. aſſignat inter viſionem & ſumptionem huius ſacramenti, nam viſus inquit, pertingit ad ſolas ſpecies, & ideo non eſt peccatum, etiam ſi in ſtatu peccati fiat; qui autem ſumit ſacramentum, ſumit etiam ipſum Chriſtum; hæc enim differentia etiam verſatur inter ſumptionem, & exteriorem tactum, quia etiam tactus attingit ſolas ſpecies; quamuis, quia immediatius ac proprius attingit, quam viſus, ideo in illo maior cautio & reuerentia adhibenda eſt, quam in ſolo viſu.

Impugnatur. [margin note]

Solutio ad quintum multa continet, quæ expoſitione indigent prolixiori, & ideo commodius tradentur diſputatione ſequenti, & nonnulla diximus ſupra, agentes de effectibus huius ſacramenti.

ARTICVLVS V.

Vtrùm accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſit grauiſſimum omnium peccatorum.

*AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati, ſit grauiſſimum omnium peccatorum. Dicit enim Apoſtolus 1. Corint. 11. Quicunque manducauerit panem, & biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini. Gloſ. ibidem, *Hoc eſt, ac ſi Chriſtum occideret, punietur. Sed peccatum Chriſtum occidentium, videtur fuiſſe grauiſſimum. Ergo & hoc peccatum, quod aliquis cum conſcientia peccati ad menſam Chriſti accedit, videtur eſſe grauiſſimum.*

4 d. 9 a. 3. q. 3 Ecc. 1. Cor. 10. le. 5. c. 4.

Gl. interline ibi in lentẽtia.

2. Præterea, Hier. dicit in quadam epiſtola. Quid tibi cum fœminis, qui ad altare cum Deo fabularis? Dic Sacerdos, dic Clerice, qualiter eiſdem labiis Filium Dei oſcularis, quibus oſculatus es labia meretricis? Cum Iuda, oſculo Filium hominis tradis. Et ſic videtur fornicator ad menſam Chriſti accedens peccare, ſicut Iudas peccauit, cuius peccatum fuit grauiſſimum. Sed multa alia peccata ſunt grauiora, quam peccatum fornicationis, & præcipuè peccatum infidelitatis. Ergo cuiuſlibet peccatoris ad menſam Chriſti accedentis peccatum eſt grauiſſimum.

3. Præterea, Magis eſt abominabilis Deo immunditia ſpiritualis, quam corporalis. Sed ſi quis proiiceret corpus Chriſti in lutum, vel ſterquilinium, grauiſſimum reputaretur eius peccatum. Ergo grauius peccat, ſi ipſum ſumat, cum peccato, quod eſt immunditia ſpiritualis. Ergo hoc peccatum eſt grauiſſimum.

*SED contra eſt, quod ſuper illud Iohannis decimoquinto. Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent, dicit Auguſtinus, *hoc intelligendum eſſe de peccato infidelitatis, quo tenentur cuncta peccata. Et ita videtur, hoc peccatum non eſſe grauiſſimum, ſed magis peccatū infidelitatis.*

Tracta. 89. in Iohan. inter medium & prin. tom. 9.

RESPON-

1.2.q.72.art. 9 ad 2.2.q. 73.art.3.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut in 2.par. dictum eſt) dupliciter aliquod peccatum poteſt dici grauius alio: Vno modo per ſe, alio modo per accidens. Per ſe quidem ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, quæ attenditur ex parte obiecti. Et ſecundum hoc, quanto id, contra quod peccatur, eſt maius, tanto peccatum eſt grauius. Et quia diuinitas Chriſti eſt maior humanitate ipſius, & ipſa humanitas potior, quam ſacramenta humanitatis, inde eſt, quod grauiſſima peccata ſunt, quæ committuntur in ipſam diuinitatem: ſicut eſt peccatum infidelitatis & blaſphemiæ. Secundario autem ſunt grauia peccata, quæ committuntur in humanitatem Chriſti. Vnde & Matt.12. dicitur: Qui dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei, qui autem dixerit verbum contra Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſæculo, neque in futuro. Tertio autem loco ſunt peccata, quæ committuntur contra ſacramenta, quæ pertinent ad humanitatem Chriſti. Et poſt hæc ſunt alia peccata contra puras creaturas. Per accidens autem vnum peccatum eſt grauius alio ex parte peccantis; puta, peccatum quod eſt ex ignorantia vel infirmitate, eſt leuius peccato, quod eſt ex contemptu, vel ex certa ſcientia. Et eadem ratio eſt de aliis circumſtantiis. Et ſecundum hoc, iſtud peccatum in quibuſdam poteſt eſſe grauius, ſicut in his, qui ex actuali contemptu, cum conſcientia peccati, ad hoc ſacramentum accedunt, in quibuſdam vero minus graue; puta, in his, qui ex quodam timore, ne deprehendantur in peccato, cum conſcientia peccati ad hoc ſacramentum accedunt. Sic ergo patet, quod hoc peccatum eſt multis aliis grauius ſecundum ſuam ſpeciem, non tamen eſt omnium grauiſſimum.*

A D *primum ergo dicendum, quod peccatum indigne ſumentium hoc ſacramentum, comparatur peccato occidentium Chriſtum, ſecundum ſimilitudinem (quia vtrumque committitur contra corpus Chriſti) non tamen ſecundum criminis quantitatē. Peccatum enim occidentium Chriſtum, fuit multo grauius. Primo quidem, quia illud peccatum fuit contra corpus Chriſti in ſpecie propria; hoc autem peccatum eſt contra corpus Chriſti, in ſpecie ſacramenti. Secundo, quia illud peccatum proceſſit ex intentione nocendi Chriſto; non autem hoc peccatum.*

A D *ſecundum dicendum, quod fornicator accipiens corpus Chriſti, comparatur Iudæ Chriſtū oſculanti quantum ad ſimilitudinem criminis (quia vterq; ex ſigno charitatis Chriſtum offendit) non tamē quantum ad criminis quantitatem,* D

In ſol præc.

ſicut etiam prius dictum eſt. Hæc tamen criminis ſimilitudo non minus competit aliis peccatoribus, quam fornicatoribus. Nam & per alia peccata mortalia agitur contra charitatem Chriſti, cuius ſignum eſt hoc ſacramentum, & tanto magis, quanto peccata ſunt grauiora. Secundum quid tamen peccatum fornicationis magis reddit hominem ineptum ad perceptionem huius ſacramenti, in quantum ſcilicet per hoc peccatum ſpiritus maxime carni ſubiicitur, & ita impeditur feruor dilectionis, qui requiritur in hoc ſacramento. Plus tamen ponderat impedimētum ipſius charitatis, quam feruoris eius. Vnde & peccatum infidelitatis, quod funditus ſeparat hominem ab Eccleſiæ vnitate, ſimpliciter loquendo, maxime hominem ineptum reddit ad ſuſceptionem huius ſacramenti, quod eſt ſacramētum Eccleſiaſticæ vnitatis, vt ſupra dictum eſt. E

q.79.art.1.& q.73.art.4.

† *Vnde & grauius peccat infidelis, accipiēs hoc ſacramentū, quam fidelis peccator, & magis contemnit Chriſtum, ſecundū quod eſt ſub hoc ſacramēto: præſertim ſi non credat, Chriſtum vere ſub hoc ſacramento eſſe, quia quantum eſt in ſe, diminuit ſanctitatem huius ſacramenti, & virtutem Chriſti operantis in hoc ſacramento, quod eſt contemnere ipſum ſacramentum in ſe ipſo. Fideles autem, qui cum conſcientia peccati ſumit, contemnit hoc ſacramentum, non in ſe ipſo, ſed quantum ad vſum, indigne accipiens. Vnde & Apoſtolus 1.Corinth.11. aſſignans rationem huius peccati, dicit. Non diiudicans corpus Domini, id eſt, non diſcernens ipſum ab aliis cibis, quod maxime facit ille, qui non credit, Chriſtum eſſe ſub hoc ſacramento.*

A D *tertium dicendum, quod ille, qui proiiceret hoc ſacramentum in lutum, multo grauius peccaret, quam ille, qui cū conſcientia peccati mortalis ad hoc ſacramentum accedit. Primò quidem, quia ille hoc faceret ex intentione iniuriam faciendi huic ſacramento, quod non intendit peccator indigne corpus Chriſti accipiens. Secundo, quia homo peccator eſt capax gratiæ, vnde etiam magis eſt aptus ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quam quæcunque alia irrationalis creatura. Vnde maximè inordinate vteretur hoc ſacramento, qui proiiceret ipſum canibus ad manducandū, vel, qui proiiceret in lutum conculcandum,*

Littera D. Thomæ eſt perſpicua; de re autem ipſa dicemus ſequenti diſputatione.

DISPVTATIO *LXVI.*

De ſpirituali diſpoſitione neceſſaria ex præcepto ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum.

Diſpu.28. de Euchariſtia.

INcipimus diſputare de præceptis pertinentibus ad vſum huius ſacramenti. In quo duæ interueniunt perſonæ ad quas poſſunt hæc præcepta pertinere, nimirum ſuſcipiēs, & diſpenſans ſacramentum, de quibus ſuo ordine dicendum eſt. Primo de ſuſcipientibus, cum D. Thom. infra quæſt. 82. Rurſus in ipſo vſu duo, vel tria poſſunt conſiderari, ſcilicet modus eius ex parte ſuſcipientis, quo ſpectat, vt cum hac diſpoſitione, vel illa ſumat, vel exercitium eius, ſcilicet, quod interdum ſumat, vel modus eius ex parte ſacramēti, ſcilicet, quod in vna vel duabus ſpecieb. ſumat. Et circa hęc omnia pōnt verſari diuerſa pręcepta; de quibus ordine ꝓpoſito dicemus ſequentes ordinem articulorum D. Thom. In hac ergo diſputatione agimus de præcepto pręſcribente modum in ſpirituali diſpoſitione neceſſarium ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, quod poteſt explicari, vel per modum præcepti negatiui, ſcilicet, vt nemo communicet in peccato mortali, vel affirmatiui, mandātis potius ſpecificationem actus, vt ſic dicam, quam exercitium, ſcilicet, vt hoc ſacramentum in gratia recipiatur; hoc enim præcepto non mandatur exercitium actus, ſed vt ſi fiat, tali modo fiat.

SECTIO I.

Vtrum ſit peccatum mortale recipere hoc ſacramentum in peccato mortali ſiue vlla diſpoſitione.

Abſq; baptiſmo nullus eſt capax Euchariſtiæ.

SVppono primam ac maximè neceſſariam diſpoſitionem ad dignam manducationem huius ſacramenti eſſe characterem baptiſmalem, ſine quo nullus, quantumuis iuſtus, ſeu contritus poteſt digne ſuſcipere hoc ſacramentum, quia non eſt capax effectus eius, vt ſupra dictum eſt, quia Baptiſmus eſt ianua ad cętera ſacramenta, vnde qui non eſt baptizatus, non ſolum dici poteſt indiſpoſitus, ſed etiam incapax ſumptionis huius ſacramenti, quoad ſignificationem & effectū ſacramentalem: nam ſicut, qui non eſt genitus, nutriri non poteſt; ita qui non eſt regeneratus in Chriſto, non eſt capax alimenti eius, & ex hac parte fictè ſumit, & falſam reddit ſignificationem huius ſacramenti, ſi non regeneratus, illo nutriri velit, etiam ſi alioqui peccator non ſit.

Hęreſes circa hāc quæſtionem. Roffenſis. Bellarmin.

Igitur quæſtio ſupereſt de diſpoſitione neceſſaria in homine baptizato, in quo hæretici huius temporis (vt referunt Roffenſis art.15. Bellarminus, & alij) non ſolum diſpoſitionem gratiæ non requirunt, verū potius aſſerunt, quo magis eius conſciētia peccatorū onere grauatur, eo melius eſſe diſpoſitum ad hoc ſacramentum recipiendum, dummodo

firmiter credat, ea pecata ſibi non eſſe imputanda, propter Chriſtum, quia hoc ſacramentum non ſolũ eſt cibus animę, ſed etiam medicamentum, vt autem dicitur Mat.9. *Non ſani egent medico, ſed qui male habent.* Hi vero hæretici errant inprimis in generali doctrina de iuſtificatione & remiſſione peccatorum, dum exiſtimant, peccata non tolli, ſed ſolum non imputari, idque non per veram pœnitentiam, ſed per ſolam fidem. Deinde ſpecialiter errant in effectu, fine & inſtitutione huius ſacramenti: Putant enim, eſſe inſtitutum ad tollenda peccata mortalia, idque ſolum excitando fidem, de quibus in ſuperioribus ſatis dictum eſt. His ergo omiſſis;

Qui accedit ad Euchariſtiam ſine diſpoſition ad gratiã & cum conſcientia peccati mortalis lethaliter peccat.

Dico primo, Accedere ad hoc ſacramentum cum conſcientia peccati mortalis, & ſine diſpoſitione ſufficienti ad gratiam, eſt peccatum mortale. Concluſio eſt abſolute de fide, licet in modo explicandi illam poſſit eſſe inter Catholicos diuerſitas, vt ſect. 3. videbimus. Probatur autem concluſio ex illo Pauli

1. Cor. 11.

1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Vbi ſermo eſt de probatione morum per recognitionem, ſeu examinationem conſcientiæ, vt ſupra oſtendimus, agentes de diſpoſitione neceſſaria ad effectum huius ſacramenti, vnde ille dicitur indigne ſumere, qui accedit cum praua conſcientia; Manducare autem ſibi iudicium eſt, nouam culpam ex tali manducatione contrahere. Atque ita exponit

Conc. Tridẽ. Origen.

hunc locum Concil. Triden. ſeſſ. 13. cap. 7. & ſignificat Origen. Hom. 5. in diuerſos, vbi tractans illa verba Centurionis. *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum*, inquit, *Quando manducas & bibis corpus & ſanguinẽ Domini, tũc Dominus ſub tectum tuum ingreditur, & tu ergo humilians temetipſum, imitare hunc Centurionem & dicito, Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, vbi enim in indigno ingreditur, ibi ad iudicium ingreditur accipiẽti.* Clarius hom. 2. in Pſal. 37. prope finem. *Cõmunicare*, inquit, *non times corpus Chriſti accedens ad Euchariſtiã, quaſi mundus ac purus, quaſi nihil in te ſit indigni, & in his omnibus putas, quod effugies iudicium Dei, non recordaris illud, quod ſcriptum eſt: Quia propterea in vobis multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi? Quare multi infirmi? Quoniam non ſe ipſos diiudicant, neque ſeipſos examinant, neque intelligunt, quid eſt accedere ad tanta ſacramenta, patiuntur hoc, quod febricitantes pati ſolent, cum ſanorum cibos præſumunt, ſibimet ipſis inferentes exitium.* Eandem veritatem ex eiſdem verbis Pauli colligit

Cyrill. Cyprian.

Cyril. Alexand. lib. 12. in Leuit. non longe à fine, & Cyprian. lib. de lapſis circa medium, vbi adiungit illa verba Leuit. 22. *Omnis mundus manducauit carnem, & anima quæcunque manducauerit ex carne ſacrificij ſalutaris, quod eſt Domini, & immunditia ipſius ſuper ipſum eſt, peribit anima illa de populo ſuo.* Et illud 1. ad Corint. 10. *Non poteſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum, &c.* Atq; de eadem re eleganter loquitur in ſermone de

Hieronym.

Cœna Domini, Hieron. Mar. 3. *Turbæ*, inquit, *quæ impediunt panem manducare, peccata & vitia ſunt, quia, qui manducat indigne, iudicium ſibi manducat & bibit, non di-*

Iſidorus.

iudicans corpus Domini. Et Iſidorus, libro de Summo bono, capite 24. *Qui ſcelerate viuunt in Eccleſia & communicare non deſinunt, putantes ſe tali communione mundari, diſcant, nihil ad emundationem ſibi proficere, dicente Propheta. Quid eſt, quod dilectus meus in domo mea fecit ſcelera multa? Numquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas? & Apoſtol. Probet ſeipſum homo, & ſic de pane*

Clemens.

illo edat, & de calice bibat. Ac denique Clemens Papa, libro 7. conſt. capite 27. *Si quis*, inquit, *ſanctus eſt, accedat, ſi non eſt, curet, vt fiat per Dei miſericordiam*, & ſimilis admonitio habetur in antiquis liturgiis. Multaq; ſi-

A milia adduximus ſupra in citato loco, de diſpoſitione neceſſaria ad effectum huius ſacramenti. Ratio vero huius concluſionis ſatis explicata eſt in comment. a. 4. & indicatur à Paulo illo verbo, *Non diiudicans corpus Domini.* In quo magna iniuria fit Chriſto, non diſcernendo inter ipſum, & vulgares cibos: Indicatur etiam à Concil. Trident. *quia ſancta*, inquit, *ſanctè tractanda ſunt*, multo ergo magis illud ſacramentum, quod eſt omnium ſanctiſſimum. Vnde intelligimus, huiuſmodi pręceptum non accedendi ad hoc ſacramentum in peccato mortali, non eſſe poſitiuum, vel Eccleſiaſticum, vel etiam diuinũ, ſi proprie loquamur, ſed naturale, id eſt, intrinſecè, & ex

B natura rei conſequẽs ex inſtitutione, dignitate & ſignificatione huius ſacramenti, quemadmodum diximus, agentes de ſacramentis in genere, nam illa omnia hic à fortiori locum habent.

Sed obiicies; Interdum poteſt homo obligari ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum, quando moraliter loquendo non poteſt ſe ad gratiam diſponere, vt ſi ſit publicus concubinarius, vel habeat diuturnum ac vehemens odium inimici, quod deponere non poſſit, & maxime, ſi copia confeſſoris careat, & contritionis gradum non valeat attingere; nec denique abſolutum propoſitum non peccandi de cætero cõcipiat, quod non ſolũ ad contritionem, ſed ad veram etiam attritionem eſt neceſſarium. Addamus Obiectio.

C ad difficultatem explicandam, Deum ei negare auxilium ad dolendum de peccato, atq; ipſi peccatori conſtare, ſe eſſe à Deo deſertum, tunc ille, non peccaret, accedendo ad hoc ſacramentum ſine diſpoſitione, quam non poteſt habere: ergo non eſt per ſe malum in peccato accedere. Reſpõdetur ad priorem Solutio.

partem, neminem eſſe poſſe in agendis ita perplexũ, vt ex duobus malis moralibus alterum ſimpliciter eligere cogatur. Vnde in pręſenti caſu, ſi quis, reuera obligatur hoc ſacramentum accipere, non erit illi impoſſibile, ita ſe diſponere, vt digne accipiat, quod ſi hoc fortaſſe ſit illi valde difficile, tenebitur cum diuina gratia eam difficultatem ſuperare, quæ non illi deerit, ſi, quod in ſe eſt, facit. Quod ſi tanta ſit dif-

D ficultas, vt moraliter cenſeatur quædam impoſſibilitas, interdum eſſe poterit ſufficiẽs ratio ad excuſandum hominem, ne pro eo tempore communicare teneatur, & differat, donec paulatim eam difficultatem vincere, ac digne ſe diſponere valeat, illa vero duo, ſcilicet, obligatio communicandi, & impoſſibilitas digne communicandi, nõ poſſunt ſimul ac pro eodem tempore abſolute & ſimpliciter coniungi. Quocirca ad alteram partem, quæ fingitur de homine deſtituto à Deo, inprimis negãdum eſt, illud fieri à Deo, in hac vita. Deinde eo caſu argumentãdi gratia admiſſo, reſpondeo nõ teneri hominem illum ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum, nec poſſe licite communicare; peccaret enim ſic communicando,

E eodem genere ſacrilegij, quo nunc peccat quilibet peccator indigne communicans, quia licet ille homo non poſſet dignè cõmunicare, poſſet tamen vitare actum, ne illum faceret ſine debita circumſtantia & honeſtate, ad quod obligatur ex vi huius præcepti, de quo agimus, quod, vt ſupra dixi, negatiuum eſt, vel ſaltem negationem includit, non communicandi in ſtatu mortalis peccati.

Dices ergo, ſi quis prohibeatur non communicare, ſicut nunc excommunicatus prohibetur, & communicet, duo peccata committit, alterum, quia exercet actum prohibitum, alterum, quia indigne communicat, non enim poteſt huiuſmodi homo nõ indigne communicare, quandoquidem ipſamet cõmunione aliud præceptum violat, & peccat (ſuppono Obiectio.

pono enim illum nullam habere ignorantiam, quæ ab eiuſmodi peccato eum excuſet) Reſpondetur, concedendo, ibi eſſe duas cauſas ſeu rationes malitiæ; an verò ex illis oriantur duæ malitiæ ſpecie diſtinctæ, vel tantum efficiant vnam grauiorem, ſpeculatiuè controuerti poteſt; ſed res eſt parui momenti, quamuis poſterior pars videatur veriſimilior, quia totus ille eſt vnus actus eidem honeſtati religionis contrarius, cui plures circumſtantiæ neceſſariæ deſunt, quia non ſolum fit, quando non debet, ſed etiam quomodo non debet fieri, quod augmentum ad eandem ſpeciem pertinet: vt ſi quis comedat tempore prohibito, & in qualitate & quantitate prohibita. Sed quidquid ſit de ſpeculatiua quæſtione, practicè tamen & in ordine ad confeſſionem, exiſtimo, eam circumſtantiam eſſe talem, quæ aperienda ſit, quia plurimum aggrauat, ac merito variare poteſt morale iudicium. Hic verò occurrebat alia difficultas, an tangere hoc ſacramentum in peccato mortali, ſit peccatum mortale, ſed eam commodius tractabimus infrà, diſputantes de diſpenſatione huius ſacramenti.

Solutio.

Concl. Recipere Euchariſtiã in peccato veniali non eſt ex eo ſolum capite mortale.

Dico ſecundò, Recipere hoc ſacramẽtum in peccato veniali, vel etiam peccando venialiter in ipſa ſumptione, non eſt ex eo capite peccatum mortale. Hæc eſt communis ſententia. Et ratio eſt: quia nec circa hoc eſt ſpeciale præceptum poſitiuum, neque ex ſola natura rei poteſt colligi tale peccatum: quia hæc non eſt grauis iniuria vel irreuerentia, quia per peccatum veniale nõ ponitur impedimentum principali & quaſi eſſentiali effectui ſacramenti, cùm tale peccatum non excludat charitatem, ergo non committitur grauis fictio aut ſimulatio: ergo nec peccatum graue. Et confirmatur, quia alioqui nõ poſſunt ad hoc ſacramentum accedere, niſi ſanctiſſimi viri, quis enim eſt, qui non meritò timere poſſit, non ſolùm, ne in peccato veniali ſit, ſed etiã ne in ipſa ſumptione venialiter peccet, vel ex vana aliqua intẽtione, vel ex negligẽti diſtractione, aut alia ſimili cauſa? Et confirmatur ex c. Si non ſunt, de conſecr. d. 2. vbi ex ſentẽtia Hylarij, ſic dicitur: *Si non ſunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare*, & in c. Si quotieſcunque, dicitur ex ſententia Ambroſij: *Qui ſemper pecco, debeo ſemper accipere medicinam.*

Dubium, an ſit veniale ſic accedere.

Sed quæres, an ſaltem ſit veniale peccatum in ea diſpoſitione ſumere hoc ſacramentum. Maior diſt. 9. q. 1. ad 1. abſolutè negat, quamquam eſt, inquit, bene impudens, qui cum propoſito venialiter peccandi communicat. Richard. etiam ibi art. 2. q. 1. ad 2. ſimpliciter docet, non peccare, qui cum veniali peccato communicat. Idem Adrian. q. 1. de confeſſione. Soto diſt. 12. q. 1. art. 4. licèt ſit dubius, tamen in hanc ſententiam eſt magis propenſus. In contrarium verò eſt, quia illa videtur aliqualis irreuerentia, maximè ſi peccatum veniale, vel propoſitum eius in ipſomet actu communionis committatur, vel habeatur. Et confirmatur ex Anſelmo, 1. ad Corinth. 11. dicente, *Indignè accedit, qui vel aliquod graue peccatum, vel multa leuia commiſit, & non eſt confeſſus.* Quod cum non poſſit intelligi ſecundum æqualitatem, neceſſe eſt, vt ſaltem ſecundum quandam proportionem intelligatur: nam qui graue peccatum commiſit, indignè accedit mortaliter peccando; qui autem multa venialia, indignè etiam ſaltem venialiter. Confirmatur ſecundò ex verbis Auguſt. lib. de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. quæ referuntur in c. Quotidie, de Conſecrat. d. 2. vbi cum dixiſſet: *Si adhuc habet voluntatem peccandi, grauari magis dico Euchariſtiæ perceptione, quam purificari. Et ideò, quamuis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus ſatisfaciat lachrymis*, &c. ſubdit inferiùs, *ſed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non grauant.* Sentit ergo Auguſtin. vel potius Gennadius, quòd recipere Euchariſtiam ſine pœnitentia venialium peccatorum, grauet conſcientiam, erit ergo, vt minimum, peccatum veniale.

Aliqui negant.

Aliqui affirmant.

Si peccatum veniale ſit velut circũſtantia communionis, eſt peccatum veniale ſic cõmunicare.

Dicendum inprimis videtur, ſi peccatum veniale ſit aliquomodo circumſtantia ipſius actus cõicandi, peccatum eſſe veniale ſic cõicare, vt, v. g. ſi quis communicet propter oſtentationẽ, ſeu vanam gloriam, vel certè ſi actu ſit in ipſo peccato veniali, vt in vana aliqua cogitatione, aut delectatione, & ea ratione accedat diſtractus, & ſine debita attentione & deuotione. Ratio eſt, quia ſi non habeat circumſtantias debitas, eſt aliquo modo malus, ergo, vt minimum, erit peccatum veniale. An verò tunc impediatur effectus ex opere operato, ſupra tractatum eſt. Deinde, ſi quis cõſuetudinem habeat committendi multa venialia peccata, vel certè conſcientiam ſentit eorũ multitudine oneratã, & ideò ad ſpiritualia tractanda tepidam, & quodammodo indiſpoſitam, nõ videtur poſſe excuſari à culpa veniali, ſi ſine vllo dolore aut propoſito emendandi vitam, ad Euchariſtiam accedat. Et hoc ſaltẽ probat ratio in contrariũ facta, quia ille eſt aliquo modo indignus, & non ſatis diiudicat corpus Domini, & ponit obicẽ aliquibus effectibus huius ſacramenti non contemnendis, quales ſunt, remiſſio venialiũ peccatorũ, & actualis feruor charitatis, ac denique quod caput eſt, non poteſt omninò excuſari actio illa ab irreuerentia contra hoc ſacramentum. Præterea Anſelm. & Auguſt. hoc, ad minimum, ſentiunt, & in hunc modũ explicari poſſunt, quamuis in rigore plus dicere videantur, præſertim Anſelmus: nam Auguſtinus exponi poſſet, cum inquit, *hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata nõ grauant*, quod non diſtinguat illa à venialibus, ſed ab eo ſtatu conſcientiæ, quę licèt mortali peccato mordeatur, tamen eorum multitudine nõ grauatur, nec obruitur: huic enim homini dat licentiam Auguſtinus frequenter communicandi, præmiſſa confeſſione, illi verò minimè, niſi poſt diuturnam pœnitentiam, etiam publicam, ſi peccatoris ſtatus publicus fuerit. Deniq; extra prædictos caſus, ſi quis fortaſsè habeat peccatum veniale in habitu, licèt ſine dolore eius, & propoſito emendę ad Euchariſtiam accedat, vel quia non recordatur, vel quia ob humanam aliquam fragilitatem, non poteſt voluntatem auertere ab illo leui affectu, non exiſtimo, peccare venialiter ſic communicando, ſi alioqui procuret cum timore, reuerentia, & deuotione accedere. Et quoad hoc placet prior Theologorum ſententia. Et ratio eſt, quia tunc illa culpa venialis non eſt circumſtantia illius actus, neque ab homine fragili exigenda eſt ſumma diligentia, vel perfectiſſima diſpoſitio.

Peccat venialiter accedens ad Euchariſtiam cum conſcientia multorum venialium.

Accedẽs Euchariſtiam cum vno vel altero peccato habituali veniali non peccat, etiam venialiter.

Ex dictis in hac ſectione obiter colligimus, præter diſpoſitionem gratiæ habitualis, nullam actualem requiri ex rigoroſo præcepto ad dignam ſumptionem huius ſacramenti, ita vt illius omiſſio peccatum mortale ſit. In quo conueniunt omnes Theologi, & à fortiori patet ex eo, quod ſuprà diximus, ad effectum huius ſacramenti nullam actualem diſpoſitionem requiri. Ad vitandum autem peccatum veniale, illa interior attentio, ac reuerentia neceſſaria eſt, quam ex natura ſua talis actus ſacer, ac religioſus poſtulat, vt conuenientiori modo fiat. Excuſabitur tamen homo ab huiuſmodi culpa veniali, ſi fortaſsè ex naturali tantum diſtractione huiuſmodi attentionem omittat, quia tunc nec voluntaria eſt, nec humana.

Nulla actualis diſpoſitio requiritur ad ſumendam Euchariſtiã ex præcepto rigoroſo, præter gratiã habitualem.

SECTIO

SECTIO II.

Quàm graue peccatum ſit indigna ſuſceptio huius ſacramenti in peccato mortali.

CVm conſtet ex dictis, peccatum hoc ex genere ſuo mortale eſſe, inquirere poſſumus grauitatem eius, vel genericam, vel ſpecificam, vel numericam ſeu indiuidualem.

Euchariſtiã in mortali ſuſcipere, ſacrilegiũ eſt.

Dico primò, peccatum hoc habere grauitatem ſacrilegij virtuti religionis contrariam. Sic Hierony. epiſt. 22. ad Euſtochium, in quoſdam inuehitur, qui indignè cõmunicabant. *Ebrietati ſacrilegium copulantes aiunt, abſit, vt ego me à ſanguine Domini abſtineam.* Et ratio eſt, quia hoc ſacramentum eſt res maximè ſacra, cui ex virtute religionis proprius cultus & reuerentia debetur: nam ſicut Chriſti adoratio ad religionem ſpectat, ita & huius ſacramenti veneratio. Ergo iniuria, quæ illi fit, contraria eſt religioni, atq; adeo ſacrilegium.

Non tamen eſt tam graue peccatum ſicut hæreſis, deſperatio, aut odium Dei.

Hinc ſequitur primò, hoc peccatum ex ſuo genere non eſſe tam graue, ſicut illa, quæ ſunt contra virtutes Theologales, vt ſunt odium Dei, Hæreſis, deſperatio: nam, vt rectè fiat comparatio, debet maximum peccatum cum maximo conferri, alioqui nihil certum affirmari poteſt. In eo verò ſenſu ratio eſt clara: quia peccatũ, quod priuat maiori honeſtate, ex ſuo genere grauius eſt. Item, quia illæ virtutes ſunt perfectiores religione, quia immediatiùs Deũ attingunt; ergo eadem ratione vitia illis contraria ſunt grauiora.

Grauius tamen eſt iis, quæ ſunt cõtra virtutes morales.

Secundò ſequitur, hoc peccatum ex ſuo genere grauius eſſe, quam ea, quæ ſunt contraria virtutibus moralibus, religione inferioribus. Quod eiſdem rationibus oſtendi poteſt: nam priuat perfectiori honeſtate, & immediatiùs attingit Deum, vel res diuinas. Cum verò dicimus, peccatum hoc eſſe ex ſuo genere grauius, intelligendum eſt propriè de genere, id eſt, quantum eſt ex vi ſuæ rationis genericæ: hoc enim immediatè conuincitur rationibus factis. An verò etiam in ſpecie ſit grauius quocunque alio peccato contra proximum, vel contra aliquam virtutem moralem, paulò inferiùs dicemus.

Peccatũ hoc nõ eſt omniũ quæ religioni opponuntur, maximũ in ſpecie ſua.

Dico ſecundo, Hoc peccatum in ſpecie ſua non eſt maximum omnium, quæ religioni opponuntur; ſed in 3. gradu, ſeu ordine conſtitui poteſt. Ita colligitur ex D. Tho. qui ſupponit, quod ex 1.2. ſatis clarum eſt, contra eandem virtutem poſſe committi peccata ſpecie diuerſa, quia ab eodem medio variis modis recedi poteſt: inter peccata ergo, quæ religioni opponuntur, primum gradum tenẽt illa, quæ ſunt contra Deum ſecundum ſe, ſeu contra diuinitatem eius; quia, quo excellentior eſt diuinitas cæteris rebus: eo iniuria illi facta grauior eſt. Et huiuſmodi eſt blaſphemia, periurium; & in hoc ordine annumerari ſolet peccatum contra Spiritum ſanctum, quod Chriſti teſtimonio grauiſſimum eſt. In 2. gradu ſunt peccata contra humanitatem Chriſti, vt in propria ſpecie exiſtit: quia illa proximè coniuncta eſt Deo, & maior eſt iniuria & irreuerentia, maiuſq; poteſt inferri nocumentum, quando in propria ſpecie offenditur, ac læditur. Tertium ergo ordinẽ conſtituit peccatum ſacrilegij contra hoc ſacramẽtum; quia in ipſo realiter Chriſtus continetur, quamuis ſub aliena ſpecie. Vnde inter omnes alias res ſacras, hoc ſacramentum maximè ſacrum ac diuinum eſt: ergo iniuria & ſacrilegium contra illud factum, maximum eſt, poſt alia enumerata. Additur ex D. Tho. hic, in hoc tertio ordine, poſſe eſſe varia ſacrilegia, quæ videntur ſpecie diuerſa, inter quę indigna ſumptio, vel communicatio, non habet ſummam grauitatem: maius enim peccatum eſt, vt D. Tho. hic docet art. 5. ad 3. proiicere hoc ſacramentum canibus ad manducandum, vel in lutum ad conculcandũ illud, quod ex terminis ipſis videtur manifeſtum: nam prę ſe fert maiorem horrorem & iniuriam, & indicat animum magis auerſum, magiſque Chriſto iniurioſum. Et præterea id explicat D. Tho. optima coniectura: quia peccator, licèt ſit indiſpoſitus ad vnionem cum Chriſto, quia peccator eſt, tamen de ſe eſt capax illius, quia homo eſt: at verò brutũ eſt omnino incapax: & ideò maior eſt improportio, maiorq; abuſus in illis actionibus.

Dubium, an hoc peccatũ ſit grauius omnibus iis, quæ opponuntur virtutibus moralibus.

Aliqui affirmant. Gabriel. Pet. Soto. Ledeſma. Soto.

Ex hac verò aſſertione ſic expoſita oritur dubitatio ſuprà tacta: an hoc peccatum ex ſpecie ſua ſit grauius homicidio, quod eſt contra iuſtitiam; aut adulterio, quod iuſtitiæ & temperantiæ repugnat; vel omnibus peccatis contra naturam, contrariis caſtitati; & idem inquiri poteſt de cæteris oppoſitis virtutibus moralibus. Quidam enim Theologi ita exiſtimant, vt Gabr. lect. 77. in Can. & Petr. Sot. lect. 12. de Euchar. Ledeſ. in 4. 5. par. q. 21. art. 5. Sot. d. 12. q. 1. artic. 5. qui dicit, homicidium quidem eſſe grauius, quàm ſit indigna ſumptio huius ſacramenti ex fragilitate commiſſa; nihilominus tamen indignam ſumptionem ex ſpecie ſua eſſe grauiorem; quia ſi ex contemptu fiat, grauius peccatum eſt. Quæ ratio non admodum probat: quia, vt comparatio rectè fiat, debent æquales circumſtantiæ ex parte operantis adhiberi. Huic verò ſententiæ fauent Patres, qui adeo exaggerãt hoc peccatum, vt cum peccato crucifigentium Chriſtum, & Iudæ, qui eum vendidit, comparent illud; Chryſoſt. Hom. 45. in Ioan. 61. ad Populum. Remig. Matth. 26. & Beda Marc. 14. circa illa verba, *per quem filius hominis tradetur.* Anſelm. & Theodor. 1. ad Corinth. 11. Hæc verò ſententia non placuit Durando, diſtin. 9. q. 4. & idem ſentit Palud. q. 2. art. 6. Primò, quia non habet illa opinio ſufficiens fundamentum: nam inprimis prædicti Patres, vt etiam D. Thom. notat, non ſecundum æqualitatem, ſed ſecundum quandam proportionem, & imitationem, locuti ſunt, quia ſicut Iudas oſculo tradidit Chriſtum indignis hominibus ac inimicis eius, ita peccator cõmunicando indignè, veluti quodam oſculo Chriſtum tradit homini indigno, eiuſq; inimico. Et ſicut crucifixores Chriſti, ſanguinẽ Chriſti fuderunt in ſuam perniciem, ita etiam peccator quodammodo ſanguinem Chriſti fundit in ſuum magnum detrimentum, quando illum indignè ſumit. Ex hac verò analogia non poteſt inferri, vel hoc peccatum eſſe æquale illis, vel eſſe maius omnibus ſuprà enumeratis. Rurſus neque ex ratione ſacrilegij poteſt concludi hæc maior grauitas ſpecifica, quia ſub grauiori genere poteſt ſine dubio contineri ſpecies aliqua moralis minus grauis, quàm ſit alia ſub inferiori genere contenta: maius enim peccatum eſt peccatum contra naturam, quam furtum, licèt illud ſit ſub genere intemperantiæ, hoc verò ſub genere iniuſtitiæ, quod grauius eſt: & ſimiliter grauius eſt homicidium, quàm oratio inattenta; licèt hæc ſit ſub genere ſacrilegij. Et in phyſicis ſpeciebus eſt etiam probabile, id poſſe accidere. Ratio verò eſt, quia, licèt obiectum virtutis contrariæ, ſecundum ſe ſit nobilius, tamen modus attingendi illud poteſt eſſe inferior ac leuior. Denique, quòd ita ſit in præſenti, poteſt in hunc modum exponi: nam homicidium infert magnum nocumentum proximo, & irreparabile: indigna verò communicatio, quamuis ſit Chriſto iniurioſa, re tamen ipſa, non infert ei nocumentum. Ergo, licèt Chriſtus abſolutè ſit nobilius obiectum, quàm alius proximus, nihilo-

Chryſoſt. Remigius. Beda. Theodoret. Aliqui negant. Durand. Palud.

Grauius peccatum regulariter eſſe homicidiũ, quam ſumptio indigna huius ſacramenti.

nihilominùs hęc eius iniuria poteſt ex ſpecie ſua eſſe leuius peccatum, quàm homicidium. Quæ omnia, vt minimum, faciunt controuerſiam hanc ſatis dubiam ſpeculatiuè; nec video poſſe eſſe certa principia ad illam decidendam, ſi verum eſt illud principium, quod poſterior ſententia aſſumit; poſſe peccatum ſub inferiori genere contentum, ſecundum ſpecificam rationem ſuam eſſe grauius: de quo dubitari etiam poſſet; ſed hæc res ad 1. 2. ſpectat. Et ideò nunc ſatis ſit dicere, practicè loquendo, ferè ſemper illa peccata homicidij eſſe grauiora, vel propter maius nocumentum, vel quia maiórem deformitatem & rectæ rationis euerſionem præ ſe ferunt.

Obiectio. Auguſtinus.

Supereſt verò obiectio contra aſſertionem poſitam ex Auguſtino lib. 50. Homiliarum, Homilia 26. & habetur in cap. Interrogo, 1. quæſt. 1. vbi dicit; non eſſe minus peccatum, indignè audire verbum Dei, quàm indignè communicare; *quia non minus eſt*, inquit, *verbum Dei, quàm corpus Chriſti*, quod fere eiſdem verbis priùs dixerat Origen. Homil. 13. in Exodum, vbi ait, non eſſe minorem culpam, negligere verbum Dei, quàm corpus Chriſti; ſed negligere verbum Dei, aut negligenter & ſine fructu illud audire, non eſt peccatum adeò graue; ergo neque indignè communicare.

Origenes.

Solutio.

Reſpondetur inprimis hæc videri dicta per quandam hyperbolen & exaggerationem, & aliquo prudenti moderamine eſſe temperanda. Nam ſi propriè ſit ſermo de verbo Dei formaliter, id eſt, de prædicatione, ſeu doctrina diuina, non poteſt ſecundum ęqualitatem intelligi; cùm dicitur; verbum Dei non eſſe minus, quam corpus Chriſti; ſed ſecundum quandam habitudinem, & reſpectum ad diuinam perſonam: ac ſi diceremus; non eſſe minus verbum Regis, quam corpus Regis; vel ſicut dicimus, non eſſe minus venerandam imaginem Regis, vel alium, qui gerit perſonam eius, quam ipſum Regem: ſi vero loquamur de verbo Dei obiectiuè, ſic ſecundum veram æqualitatem non eſt minus verbum Dei, quam corpus Chriſti; quia res, quæ hoc verbo prædicatur, non eſt minus digna, atque hoc modo negligere verbum Dei, poteſt eſſe grauiſſimum peccatum, quia ſub hoc genere comprehendi poteſt contemptus fidei, & ipſius Dei, qui per verbum eius prædicatur. Affert præterea huiuſmodi peccatum ex ſe grauiſſimum nocumentum, quia verbum Dei eſt veluti organum, & inſtrumentum, quo Deus potiſſimum vtitur ad humanam ſalutem; & ideò illud contemnere, vel negligenter, atque indignè ſuſcipere, non minora damna creare poteſt, quàm indignè communicare.

Peccatũ hoc in particulari grauius & leuius eſſe poteſt, quã alia peccata virtutibus aliis oppoſita.

Tertiò, de grauitate huius peccati in indiuiduo dicendum eſt, ex variis atque inæqualibus circumſtantiis, fieri poſſe, vt interdum ſit grauius, interdũ verò leuius, quam alia peccata, perfectioribus vel minus perfectis virtutibus oppoſita. Hæc concluſio non indiget probatione: nam hoc fere commune eſt omnibus peccatis.

Dubium.

Duo verò, quæ circa illam docet D. Thomas, in dubitationem afferri poſſunt. Primum eſt, an accedere ad hoc ſacramentum cum grauioribus culpis, ſit ſemper, & ex ſe grauius peccatum. Aliquibus enim videtur, non ſemper ita eſſe, ſi peccata non ſint eiuſdem ordinis: quia maius malum eſt accedere cum peccatis carnalibus, quam cum ſpiritualibus, etiam ſi hæc grauiora ſint. Quod ſentit Alenſ. 4. par. quæſt. 46. memb. 4. & 5. vbi variis vtitur diſtinctionibus, quas referre & examinare operoſum eſſet, & parum vtile. Paſchaſius etiam lib. de hoc ſacramen-

Alenſ.

Paſchaſius.

A to, periculoſius dicit eſſe luxurioſis: ad hoc ſacramentum accedere, quam aliis peccatoribus. Quod verum exiſtimo, propter maius periculum incidendi in prauam ac deteſtabilem conſuetudinem, etiam contemnendi paulatim. Nihilominus tamen per ſe loquendo, vera eſt regula, quam D. Thom. ſtatuit, grauius peccare, qui in peiori ſtatu & cum grauioribus culpis accedit; quia eſt indignior; tum etiam, quia maius impedimentum ponit effectui huius ſacramenti, maioremque fictionem ſimulat, cùm ſimpliciter magis ſit à Chriſto ſeparatus. Ratione verò ſcandali, vel alterius circumſtantiæ, accidere poteſt è conuerſo, vt grauius peccet, accedendo ad hoc ſacramentum, qui minora habet peccata.

Grauius peccatum eſt accedere ad Euchariſtiã cum grauioribus peccatis, quam cũ leuioribus per ſe loquẽdo.

B

Dubium alterum.

Secunda dubitatio eſt, quis grauius peccet, fidelis peccator, vel infidelis, vel hęreticus? Quidam exiſtimant plus peccare fidelem peccatórem, vt Palud. 4. d. 9. q. 2. & Carthuſ. q. 4. dicens, infidelem eſſe indigniorem, non tamen indignius accedere, quia fidelis operatur contra veritatem, & dignitatem ſacramenti ſibi cognitam; infidelis verò contra ignoratam. D. Thomas autem generaliter dicit grauius peccare infidelem; quia peccat contra ipſum ſacramentum, & vſum eius, cum tamen fidelis ſolum peccet contra vſum. Quæ ratio ſolum videtur probare, infidelem grauius peccare ſua infidelitate, qua negat veritatem ſacramenti, quam fidelem indigna

Paludan. Carthuſ.

Moraliter loquendo, grauius peccat infidelis accedens ad Euchariſtiã, quam fidelis.

C ſumptione. Cum tamen hic non comparemus infedelitatem cum ſacrilegio, ſed præciſè ſacrilegium infidelis cum ſacrilegio fidelis. Dico tamen, etiam in hoc ſenſu, eſſe veram ſententiam D. Thom. moraliter loquendo ac per ſe, quia ſtatus infidelis ſimpliciter eſt peior & indignior: quod autem aliqua ignorantia excuſari poſſit, eſt per accidens: & interdum accidere poteſt, vt non intercedat; vt, ſi ſit hæreticus circa alia myſteria, non verò circa hoc: interdum verò talis eſſe poteſt, & tam craſſa, vt fere nihil excuſet. Atque ita per ſe magis aggrauat indignus infidelitatis ſtatus. Dico autem, moraliter conſiderando ex genere, ſeu ex obiecto ipſos ſtatus: nam in indiuiduo fieri poſſet, vt ſit tanta malitia, tantaque multitudo, & acerbitas peccatorum hominis

D fidelis, vt ſimpliciter indignior ſit, quam infidelis, & tunc iuxta reſponſionem datam præcedenti dubio negandum non eſt, illum grauius peccaturum, ſic accedendo.

SECTIO III.

Vtrum habens conſcientiam peccati mortalis teneatur confeſſionem præmittere ante vſum huius ſacramenti.

Poſt decretum Concilij Trident. ſeſſ. 13. cap. 7. & Can. 11. non poteſt in dubium reuocari, an huiuſmodi præceptum omnibus fidelibus impoſitum ſit, quia in illis decretis expreſsè continetur, & certiſſimum eſt, habere Concilium poteſtatem ad huiuſmodi præceptum imponendum, etiam ſi anteà

E latum non fuiſſet. Quamquam, ſi tale præceptum à Concilio eſſet de nouo latũ, dubitare poſſet, an obligaret omnes, & vbique, & an excuſarentur aliqui, ex defectu promulgationis, vel acceptationis, vt poſteà dicemus. Hic ergo præcipuè inquiritur, quale, quamq; antiquum ſit hoc præceptum. In qua re duas reperio ſententias extremè contrarias. Prior affirmat eſſe præceptum iuris diuini naturalis, ex ipſa inſtitutione ſacramentorum intrinſecè conſecutum; ita ſentit Syluest. verb. Euchariſt. 2. quæſt. 1. & inclinat Petrus Sot. lect. 12. de Euchariſtia, & fauet Bonauen. diſtin. 13. dub. 1. circa litteram, & diſtinct. 16. dub. 12. circa litterã, qui authores videntur hoc præceptum fundare in ſola dignitate, & ſignificatione huius

Sententia.

Syluest. Petr. Soto. Bonauent.

huius ſacramenti. Alij verò videntur hoc fundare A non in ſolo hoc ſacramento, ſed in inſtitutione eius ſimul cum inſtitutione ſacramenti Pœnitentiæ, vt interdum ſignificat Scotus locis citandis; & inferius, refellendo hanc ſententiam, melius explicabimus.

2. Sententia. Secunda ſententia eſt, hoc præceptum eſſe poſitiuum Eccleſiaſticum; quæ duobus modis aſſerta eſt, quidam enim dixerunt, tale præceptum non eſſe nouum, nec Pontificio aut Conciliari decreto ſcriptum, vel introductum, ſed Apoſtolica traditione, & perpetua Eccleſiæ conſuetudine obſeruatum. Ita (Medina. Palacius. Nauarrus.) opinatur Medina Cod. de confeſſ. q. 17. quem recentiores aliqui ſecuti ſunt, vt Palacius in 4. diſt. 9. q. 10. B ad 1. & indicat Nauarrus de Pœnitent. diſtinct. 5. in princ. circa tertiam partem Gloſſæ, nume. 32. ſentit enim, hoc præceptum ortum eſſe ex conſuetudine Eccleſiæ, idem in Sum. capit. 21. nume. 49. Alij verò (quod minus tolerabile eſt) dixerunt, hoc præceptum eſſe nouum ac recens in Eccleſia: quæ ſententia tribui ſolet Richar. Palud. & Adriano, quòd (Richard. Paludan. Adrian.) negauerint, vſq; ad ſua tempora fuiſſe in Eccleſia tale præceptum, ſed non apertè id negant, vt videbimus. Primus ergo author huius ſententiæ videtur fuiſſe inter Theologos Caietanus hic, & in proprio quo- (Caietan.) dam opuſculo de hac re, & in Sum. Verb. Communio, & ſuper 1. ad Corinth. 11. Eum ſecutus eſt Armilla, verbo, Communio, §. vlt. & eiuſdem ſententię (Armilla.) C fuit Abbas in c. de homine, de celebrat. Miſſa. Fun- (Abbas.) damentum eſt, quia ad ſatisfaciendum iuri diuino naturali ſatis eſt, quòd homo accedat in gratia: ſatis ergo erit; quod per contritionem ad illam ſe diſponat, ſicut etiam hoc ſufficit ad miniſtrãda ſacramenta ex officio, vel ad recipienda alia ſacramenta viuorum. Poſitiuum autem diuinum ius oſtendi non poteſt, neque ſcriptum, neq; traditum: quin potiùs verba illa Pauli 1. ad Corinth. 11. *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*, ſignificant, ſolùm eſſe neceſſarium, vt vnuſquiſque ſuam conſcientiam examinet, & interius ſe diſponat, ac de ſe ipſo iudicium ferat, ita enim exponere videtur Chryſoſt. Homil. (Chryſoſt.) 28. in illam epiſtolam dicens, *Non præcipit, vt alter alteri probetur, ſed ipſe ſibi ſine traductione, faciens iudicium, & ſine teſte redargutionem*, quem imitatus Theophy- (Theophyl.) D lact. inquit, *Non alium tibi iudicem attribuo, ſed teipſum tibi ipſi commendo: iudica igitur, & explora conſcientiam tuam, & ſic accede.* Patres etiam omnes citati ſectione prima, licèt pœnitentiam requirant, nullam tamen confeſſionis faciunt mentionem. Et hinc vlterius colligi videtur, hoc præceptum non fuiſſe in Eccleſia temporum horum Patrum, non poteſt autem oſtendi, vbi fuerit poſteà latum ante Concilium Tridentinum: ergo non eſt fundamentum ad aſſerendum antea fuiſſe.

Semper fuit in Eccleſia prædictum præceptum. Dico primò, ſemper fuiſſe in Eccleſia præceptum premittendi cõfeſſionem ante communionem, interueniente conſcientia peccati mortalis, poſt Baptiſmum commiſſi. Ita docuit ferè verbis apertis E Concil. Trident. dicens, *Eccleſiaſtica autem conſuetudo* (Tridentin.) *declarat, eam probationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus videatur, abſque præmiſſa ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* Vbi apertè docet, non ipſum hanc neceſſitatem Eccleſiæ impoſuiſſe, ſed in Eccleſia ſemper fuiſſe. Probari autem primo poteſt ex communi conſenſu Theologorum, apertè id docet D. Thom. 4. diſtinct. 17. q. 3. art. 1. quæſtiun- (S. Thomas.) cula 4. & quodlib. 1. art. 11. & 1. ad Corinth. 11. lect. 7. Scot. in 4. diſt. 9. q. vnica, vbi rationem adducit, quia (Scotus.) non tantum Deo, ſed etiam Eccleſiæ ſatisfacere oportet, priuſquam recipiat ſacramentum Eccleſiaſticæ vnitatis. Quæ eſt bona congruentia, vt latum ſit præceptum, non tamen per ſe ſola ſufficit ad fundandum illud. Idem Scotus diſtinct. 17. art. ſecundo, inter alia tempora, in quibus homines obligantur ad confeſſionem, ponit illud, in quo ſuſcipienda eſt Euchariſtia, idem Gabr. ibi q. 1. & lect. 7. in Can. Du- (Gabriel. Durand. Richard. Maior. Antonin. Bonauent.) rand. diſtin. 7. q. 4. & diſtin. 17. q. 10. Richar. diſtin. 9. artic. 2. q. 2. qui tamen diſt. 17. artic. 3. quæſt. 6. videtur hoc limitare, de quo poſteà dicam, tenet etiam Maior diſt. 17. quæſt. 2. Anton. 3. par. tit. 14. cap. 19. §. 3. & idem ſupponunt Bonauen. & alij citati in prima opinione. Qui omnes non referunt, aliquem antiquorum ſenſiſſe contrarium, quod eſt ſignum communis conſenſionis valde receptæ. Paludan. verò di- (Palud. Adrian.) ſtinct. 17. quæſt. 2. & Adrian. quæſt. 3. de confeſſione, tam ad alia ſacramenta, quam ad Euchariſtiam, dicunt præmittendam eſſe confeſſionem: quamquam ſignificent, non eſſe peccatum mortale, illam omittere, ſi adſit contritio, in quo videntur primæ ſententiæ fauere, quia nihil ſpeciale dicunt de hoc ſacramento.

Secundò poteſt hæc veritas colligi ex Cypriano, (Cyprianus.) qui in ſuis epiſtolis vehementer inuehitur in eos peccatores, qui ante actam pœnitentiam, & ante reconciliationem Eccleſiæ ad communionem accedunt: imò & ſacerdotes ipſos reprehendit, qui peccatores ad communionem facilè admittunt, ante perfectam ſatisfactionem, vt videre licet in epiſt. 10. 11. 12. 14. 18. lib. de lapſis, & aliis locis frequenter. Atque idem ſentit Auguſt. epiſt. 118. cap. 3. dicit enim, (Auguſtinus.) eum, qui conſcientia peccati mortalis grauatur, non ſuo, ſed ſacerdotis arbitrio, debere ad hoc ſacramẽtum accedere, vel ab eo abſtinere. Et author lib. de Eccleſiaſt. dogmat. cap. 53. ſic inquit, *Sacerdotis iudicio reconciliatum communioni ſociari debere*; & loquitur de eo, qui habet conſcientiam mortalis peccati, & vt declaret, eſſe præceptum, ſubdit, *Si vult non ad iudicium & condemnationem Euchariſtiam percipere.* Optimum verò teſtimonium eſt Leonis Papæ, epiſt. 91. (Leo.) cap. 2. vbi ſic inquit, *Mediator Dei & hominum hanc præpoſitis Eccleſiæ dedit poteſtatem, vt & confitentibus actionem pœnitentiæ darent, & eoſdem ſalubri ſatisfactione purgatos ad communionem ſacramentorum, ad ianuam reconciliationis admitterent.* De quo teſtimonio plura dicam in ſequẽti aſſertione. Citari etiam poteſt Chry- (Chryſoſt.) ſoſt. Homil. 10. in Matth. ſed ille locus obſcurior eſt; ſic enim inquit, *Tempus confeſſionis, tam iis, qui baptiſmo loti ſunt, quàm profanis, incumbit; illis, vt ad gratiam reſtituti poſſint ad diuina myſteria accedere: his, vt loti & mundi per Baptiſmum, poſſint communicare:* vbi non poteſt loqui de ſacramentali confeſſione, quæ locum non habet in iis, qui Baptiſmo loti non ſunt: loquitur ergo vel de confeſſione interiori, vel de illa exteriori confeſſione, qua vnuſquiſque ſe peccatorem agnoſcit, & ideò medicina ad tollenda peccata inſtituta vti cupit; niſi dicamus, eum generatim de confeſſione eſſe locutum, & intellexiſſe ſingulis membris eum confeſſionis modum eſſe accommodandum, qui in vnoquoque poteſt locum habere. Quæ expoſitio in verbis ipſis videtur habere aliquod fundamentum: nam iis, qui baptizati ſunt, confeſſionem dicit eſſe neceſſariam, vt per eam ad gratiam reſtituantur: profanis verò, vt per Baptiſmum mundentur, aliter ergo in illis, quàm in his, confeſſionem requirit, & de eadem re legi poteſt idem Chryſoſt. Homil. 60. & 61. ad populum.

Tertiò fundatur præcipuè hæc ſententia in Eccleſiæ conſuetudine, vt Concil. Trident. dixit, huius autem conſuetudinis optimum indicium eſt, conſenſus

lenſus frequens antiquorum Patrum, & Doctorum. Deinde, ſignum etiam huius traditionis eſt, quia ſemper in Eccleſia obſeruatum fuit, vt peccatores non prius ad communionem admitterentur, quam iudicio Eccleſiæ condignam ſatisfactionem facerent; & Eccleſiæ reconciliarentur, vt patet ex Concilio Niceno, Can.11.&12.& ex Concilio Ancyrano, cap.4.& ſequentibus; & Concilio Elibertino in pluribus Canonibus. Et confirmari hoc ſolet ex hiſtoria Philippi Imperatoris, qui primus Chriſtianus fuit, & à Pontifice ad participationem cum aliis fidelibus ante confeſſionem admiſſus non fuit, vt referunt Euſebius libro 6.hiſtor.cap.27.& Nicephor. libro 5. cap. 25. At verò ſi neceſſarium non eſſet, ad communionem confeſſionem præmittere, & abſolutionem accipere, non eſſent hi peccatores à communione ſeparandi.

Cōc. Nicen. Ancyran. Elibertin.

Euſebius. Nicephorus.

Hoc præceptum eſſe de naturali iure, nō poteſt probari, etiam ſuppoſita inſtitutione ſacramentorum.

Dico ſecundò, Hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem non poteſt ſatis colligi, ex ſolo naturali iure, etiam ſuppoſita inſtitutione vtriuſque ſacramenti, confeſſionis, & communionis: nam ſi hæc non ſupponantur, nullus erit quæſtioni locus, cùm confeſſionis vſus ex ſe & abſolutè non ſit de iure naturali. Probatur ergo concluſio, quia tribus modis colligi poteſt hoc præceptum ex prædicta inſtitutione præciſè ſumpta; nullus autem eorum eſt ſufficiens: primus eſt, ex dignitate & ſanctitate huius ſacramenti, nam, cùm ſit omnium ſanctiſſimum, & ipſum ſanctitatis fontem in ſe contineat, vi, & natura ſua exigit ab homine ſummam diligentiam moralem, vt ſanctè, atque adeò in ſtatu gratiæ, ad illud accedat; & ſimiliter requirit, vt moralem dubitationem, quæ in hoc eſſe poteſt, conuenienti etiam & morali modo conetur excludere. Sed medium ad hæc omnia maximè accommodatum eſt confeſſio, quia iuſtificatio per ſolam contritionem multò eſt difficilior, multoque magis incerta: ergo ex natura rei eſt confeſſio neceſſaria ad dignum vſum huius ſacramenti, ſuppoſita illius vtilitate, ſicut nunc tenetur ſacerdos ex naturali lege charitatis, ſubuenire per confeſſionem peccatori extremè indigenti, quia, licèt per contritionem ſaluari poſſit, illud eſt valde difficile & incertum: quæ obligatio ex ſola rei natura nulla eſſet, ſi nullum eſſet ſacramentum confeſſionis; ſuppoſita verò eius inſtitutione, ex natura rei conſequitur, abſque alia lege poſitiua: ſic ergo videtur dicendum in præſenti. Nec ſequitur, idem eſſe dicendum de cæteris ſacramentis: quia, cum hoc ſit ſingularis excellentiæ & dignitatis, ipſa ratio dictat, in illius vſu maiorem ac ſingularem diligentiam eſſe adhibendam, vt cum debita diſpoſitione fiat. Qui diſcurſus eſt quidem probabilis, & optimè declarat congruentiam huius præcepti; non tamen videtur per ſe ſolum ſufficiens ad præceptum fundandum. Ratio eſt, quia ex vi ſolius iuris naturalis, ſolum præcipimur ſancta ſanctè tractare, & ad ſacramentum non accedere fictè: ergo, ſi per contritionem hoc præſtet homo, atque de hoc ſit moraliter certus, eo modo, quo per humanas coniecturas eſſe poteſt, id ſatis erit, vt naturali obligationi ſatisfaciat: quia in rebus agendis, regulariter ac moraliter loquendo, non tenetur homo adhibere ſummam diligentiam ac certitudinem, ſed probabilem & humanam: dico autem, regulariter; quia in periculo damnationis perpetuæ, quod in articulo mortis occurrit, propter rei magnitudinem, & propter periculum maximi detrimenti, quod non tantùm in conſcientia & exiſtimatione, ſed in re ipſa exiſtit, eſt peculiaris ratio, vt

A debeat homo, quoad poſſit, omnem dubitationem excludere. Quæ ratio non ita procedit in præſenti, quia, ſi homo accedat cum probabili conſcientiæ exiſtimatione, quamuis in re ipſa decipiatur, nullum in re ipſa ſequetur irreparabile detrimentum, nec propria & formalis iniuria ſacramenti. Secundò à ſigno euidentius oſtenditur, non eſſe hoc proprium fundamentum huius præcepti: nam contingere poteſt, quòd aliquis ſit certior de ſua contritione, quàm alius de attritione ſua, & de ſanctificatione per ſacramentum, & nihilominus ille tenetur confeſſionem præmittere, alter verò per illam diſpoſitionem ſuæ obligationis ſatisfecit, & non tene-
B tur ad contritionem procurandam, vel alium dolorem; dummodo probabiliter credat, ſe eſſe attritum, & ritè confeſſum: quinimò, etiam ſi alicui per reuelationem conſtaret, ſibi eſſe per contritionem remiſſum peccatum: nihilominus teneretur confeſſionem præmittere; ergo ſignum eſt, hoc præceptum non fundari in certitudine procuranda de ſtatu gratiæ. Dices: ergo etiam ſi alicui conſtaret, poſt confeſſionem factam non fuiſſe ſanctificatum, non teneretur amplius ſe diſponere ad hoc ſacramentum. Reſpondetur, negando ſequelam: nam, vel reuelatur illi, confeſſionem fuiſſe inualidam & tunc debet iterum confiteri, quia reuera non fuit ſacramentaliter confeſſus; vel validam: informem ta-
C men, & ſine effectu; & tunc non tenetur quidem iterum confiteri, tenebitur tamen diſponi, vt prius gratiam conſequatur, quam ad hoc ſacramentum accedat, quia hoc ex naturali lege eſt neceſſarium, vt dictum eſt.

Obiectio.

Solutio.

Secundus modus colligendi hanc obligationem ſumitur ex ſignificatione huius ſacramenti: eſt enim ſignum vnionis Eccleſiæ viſibilis cum ſuo capite Chriſto, & membrorum eius inter ſe: ergo ex vi ſuæ ſignificationis & inſtitutionis poſtulat, vt, qui ad illud accedit, ſit Chriſto coniunctus; non tantum interius & inuiſibiliter, ſed etiam exterius per ſacramentum viſibile; atque etiam, vt non ſolum ſit reconciliatus Deo inuiſibiliter, ſed etiam Eccleſiæ viſibiliter, quod fit per confeſſionis ſacramentum.
D Quæ ratio facta etiam eſt ad explicādam aliam congruentiam huius præcepti; non verò ſola ſufficit ad fundandum illud: primò, quia ſæpè, aliquis eſt in peccato mortali interiori, aut occulto, qui, quoad exteriorem vnionem, eodē modo eſt Eccleſiæ coniunctus, quo alia membra viua. Secundò, quia per contritionem, & ſigna exteriora eius, Eccleſiæ exhibita cenſeri poteſt peccator coniungi Deo & Eccleſiæ ſatis viſibiliter; ſicut quando ſacerdos miniſtrat aliquod ſacramentum, licet ſe gerat, vt publicus Eccleſiæ miniſter, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi confeſſionem præmittat, vel merè exteriùs, vel etiam interiùs, exhibendo ſigna eius, prout ratio, vel ſtatus eius id poſtulauerit. Quomodo etiam dixit Chriſtus
E Matth. 5. *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduerſum te, vade & reconciliare prius fratri tuo.*

Tertius modus eſt; vt hoc præceptum colligatur ex inſtitutione vtriuſque ſacramenti, communionis & confeſſionis; cum poteſtate clauium data Eccleſiæ & ſacerdotibus eius: hæc enim poteſtas clauium quæ eſt ſupra corpus Chriſti myſticum, deriuatur ex poteſtate ſupra corpus Chriſti verum: ad quod tanquam ad finem ordinatur. Data enim eſt hęc poteſtas ad diſponendos fideles, vt dignè ac conuenienter poſſint verum Chriſti corpus accipere: ergo ad hanc poteſtatem clauium pertinet, vel dignos admittere, vel indignos repellere, vt Leo Papa loco

ſuprà citatò ſignificat, & habetur in c. Multiplex. de Pœnit. diſtinct.1. ergo non poſſunt fideles peccatores dignè ad hoc ſacramentum accedere, niſi priùs huic poteſtati clauium ſe ſubmittant, vt per eam diiudicentur. Quæ ratio aliam continet congruentiam huius præcepti. Sed, niſi illud aliunde latum eſſe oſtendatur, non poſſet ex hac ſola inſtitutione colligi, quia ex inſtitutione Euchariſtiæ & poteſtate clauium, vt in ſacramento pœnitentiæ exercetur, non ſequitur neceſſarius ordo vel connexio, inter vſum vnius & alterius ſacramenti: Tum quia illa poteſtas per ſe & abſolutè data eſt ad remiſſionem peccatorum. Tum etiam quia, licet fateamur, datam eſſe propter hoc ſacramentum, vt meliùs & faciliùs diſponantur homines ad illud ſuſcipiendum, tamen ex hoc præcisè non poteſt colligi neceſſitas, ſed vtilitas, ſcilicet, vt, qui voluerint, poſſint faciliùs & meliùs ſe diſponere.

Hoc præceptũ eſt diuinũ poſitiuũ à Chriſto Domino latum.

Dico tertiò, hoc præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem eſſe diuinum poſitiuum, à Chriſto Domino ſpecialiter latum, & Apoſtolis, & per eos Eccleſiæ traditum. Hanc concluſionem indicant antiqui Theologi, quatenus deſignando tempora, pro quibus obligatur homo ad confeſſionem, ſine Eccleſiæ determinatione, vnum eſſe dicunt, ſi ſuſcipienda ſit Euchariſtia, ſentiunt ergo hoc tempus eſſe iure diuino determinatum per hoc præceptum, de quo agimus. Apertius hoc docent recentiores: Soto, in quarto diſtinctione 15. quæſtio. prima, articulo quarto. Alter Soto, lectione 12. de Euchariſtia. Cano. relect. de pœnitentia parte quinta. Caſtro verbo, Euchariſtia, hæreſi.10. Corduba libro primò quæſtionum Theologicarum, quæſtione decimaſexta. Couar. qui alios refert in capite, Alma mater. parte prima §.1. numero. ſept. Et primo ex antiquis Patribus hoc indicant Cyprianus qui in citatis epiſtolis, ſentit, niſi ita fiat, contra diuinam legem fieri. Et Leo Papa dicta epiſtola, qui ſentit, ex Chriſti ordinatione manare, vt peccatores per Sacerdotum iudicium ad hoc ſacramentum admittantur: quod tamen non poſſet eſſe neceſſarium, ſecluſo hoc præcepto, vt dictum eſt. Secundò plurimum fauet huic aſſertioni Concilium Tridentinum ſeſſione 13. cap. ſeptimo, vbi tractans ad rem præſentem verba Paul. *Probet autem ſeipſum homo*, dicit, in eis contineri præceptum, ſic enim inquit, *Quare communicare volenti reuocandum eſt in memoriam eius præceptum. Probet autem ſe ipſum homo,* In quibus verbis videri poteſt ambiguum; an hoc vocet præceptum Apoſtoli, vel Chriſti; quia vtriuſque mentionem fecerat. Tamen ſine dubio intelligendum eſt illud relatiuum, *eius*, non referre Apoſtolum, ſed Dominum, cuius mentio immediatè præceſſerat, & ex ipſo etiam Paulo colligi poteſt, qui ante omnia illa, quæ de hoc ſacramento tradit, præmittit illa verba. *Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis*; & poſteà cætera perſequitur, inter quæ hoc præceptum continetur, proponit ergo illud tanquam à Chriſto traditum, nam ſi præceptum aliquod à ſe latum propoſuiſſet, vtique diſtinxiſſet illud, ſicut in eadem epiſt. cap.7. fecerat. Addit vlterius Concilium. *Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, vt nemo ſibi conſcius alicuius criminis ſine præuia confeſſione accedat.* Quæ verba Concilij variis modis intelligi poſſunt, primum, vt docere voluerit, atque exponere, Paulum eſſe locutum de probatione per confeſſionem. Sed hic ſenſus difficilis creditu eſt: tum, quia verba Pauli generalia ſunt tum etiam, quia ratio illa, quam ſubdit illis verbis. *Qui enim manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit,* ſatis indicat eum non agere de obligatio-

Soto. Pet. Soto, Cano. Curdub. Couar. Cyprian. Trident.

A ne ortâ ex ſpeciali præcepto præmittendi confeſſionem, ſed ex generali lege dignè, & ſanctè tractandi quæ ſancta ſunt, ergo in illis etiam verbis, *probet ſe ipſum homo*, generatim etiam loquitur Apoſtolus & præcipit, vt homo debitam diligentiam adhibeat. Alio igitur ſenſu declaranda ſunt verba Concilij, ſcilicet quamuis verba Apoſtoli ex ſe generalia ſint, tamen Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, eam probationem, ac diligentiam per confeſſionem eſſe faciendam, interueniente culpa mortali. Sed hęc ipſa Eccleſiæ declaratio dupliciter interpretari poteſt, primum, quod Eccleſiaſtica conſuetudo introduxerit, ac determinauerit eam probationem, B quæ de ſe indifferens erat, ad obligationem faciendi illam per confeſſionem, quo ſenſu erunt vera Concilij verba, etiam ſi hoc præceptum Eccleſiaſticum eſſet; ſicut dicere poſſumus, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, Sacerdotes alendos eſſe decimis, aut ieiunia eſſe ſeruanda tali modo & tempore. Tamen hic ſenſus non videtur ita proprius, nec à Concilio intentus, aliàs potius dixiſſet, Eccleſiaſticam conſuetudinem hoc introduxiſſe aut determinaſſe, vnde, cum tantum dixit, *declarat*, indicare voluit, hoc ius non eſſe introductum ab Eccleſia, ſed perpetuò obſeruatum, & hoc declaraſſe Eccleſiaſticam conſuetudinem. Qui ſenſus præter vim & proprietatem verborum, inde etiam confirmari poteſt, C quia ſolet Concilium quando præceptum eſt Eccleſiaſticum, illud explicare, ſicut ſeſſione 22. cap.7. fecit de præcepto miſcendi aquam vino in ſacrificio, hic autem diligenter abſtinuit ab omni verbo, quod poſſet ſolum Eccleſiaſticum præceptum indicare. Confirmatur, nam iuxta regulam Auguſtini libro 5. de Baptiſmo. capite 24. indicium iuris diuini eſt, quando aliquid ab vniuerſa Eccleſia obſeruatur, quod neque ab aliquo Pontifice, neque à Concilio, præceptum eſt, ſed initium eius ignoratur ac perpetuò in Eccleſia obſeruatum eſt, ſed huiuſmodi eſt hęc conſuetudo de qua agimus, vt Concilium ſignificat, & ex dictis non obſcurè colligitur. Deniq; talis eſt hæc lex, vt ſemper ac in omni ætate, & tempore vtilis futura eſſet Eccleſiæ, imò & videtur eſſe talis, vt Papa in ea diſpenſare non poſſit. Poterit quidem interpretari, an in tali opportunitate obliget, D necne: tamen, ſuppoſita obligatione, non poteſt in ea diſpenſare; neque hoc vnquam viſum eſt in Eccleſia. Hæc ergo omnia ſimul ſumpta ſufficientia indicia ſunt diuini iuris.

August.

Dubium.

Sed quæres, quo certitudinis gradu hæc veritas tenenda ſit; quidue Tridentinum Concil. ſanxerit, quando in can.11. ſeſſ.13. imponit excommunicationis pœnam ipſo facto incurrendam, in eos, qui prædicauerint, docuerint, aut defenderint, non eſſe neceſſarium pręmittere confeſſionem ante communionem? Nam vel ſolum loquitur de iis, qui negant hoc eſſe neceſſarium poſt decretum eiuſdem Concilij; & in hoc ſenſu res videtur adeò clara, vt E appareat ſuperflua, nam cum Concilium dixiſſet, *Sancta ſynodus ſtatuit declarat ac decernit*, nemo ſine aperto errore poteſt negare, poſt illud decretum, hoc eſſe neceſſarium, quia eſſet contra verba eius, aut etiam contra poteſtatem eius. Vel illis verbis Concilium docet, vt teneamus ac doceamus, hoc ſemper fuiſſe neceſſarium: & hoc etiam eſt nimium extendere illam pœnam, quæ non videtur extendenda, ſed coarctanda. Primum, quia in Concilio nullum eſt verbum de præterito, ſcilicet, neceſſarium ſemper fuiſſe; ſed de præſenti, *neceſſarium eſſe*; deinde, quia non ſine myſterio in illo canone poſuit illa duo verba, *ſtatuit ac declarat*, cum tamē in capite ſeptimo

vbi

A vbi non tradit preceptum, ſed doctrinam, ſolum vſum fuiſſe verbo declarãdi. Deniq; cũ ad mores non fuerit neceſſarium, non videtur veriſimile voluiſſe Concilium Scholaſticam controuerſiam dirimere, aut alterutrã opinionem damnare. Quocirca in hac mente Concilij explicanda authores, qui poſt illud ſcripſerunt, varij eſſe videntur, quidam enim dicunt, illam pœnam latam eſſe in eos, qui ſententiam Caietani nunc defendere auderẽt, quam propterea dicunt, nunc eſſe in fide erroneam: ita ſentit Canus ſupra, & Catherinus libro 5. contra Caietan. & Sixtus Senenſis lib. 6. Bibliothecæ ſanctæ, annotat. 261. Aliis autem placet, poſteriorem expoſitionem Concilij eſſe veriorem, in quam partem inclinat Petrus B Soto ſupra, & Victoria in Summa num. 77. Mihi videtur, directam intentionem Concilij fuiſſe, ſimpliciter pœnam illam imponere in eos, qui auſi fuerint quocunque titulo, vel quæſito colore, negare obligationem præmittendi confeſſionem ante communionem. Vnde ſi quis diceret hoc non eſſe alicubi neceſſarium, vel quia ibi non eſt promulgatum Concilium, vel, quia non eſt receptum contra intentionem Concilij ageret & prędictam pœnam incurreret, vt exiſtimo, quia illa eſt veluti definitio quædam pertinens ad doctrinam, quæ in Eccleſia tenenda eſt, & docenda, & eſt vniuerſalis abſque vlla limitatione, & Concilium non fundat illam in præcepto à ſe lato, ſed in neceſſitate, quam Eccleſię conſuetudo declarat, vt in cap. 7. dixerat, & ideo ſimul vtitur verbo ſtatuendi, & declarandi, quia & ſtatuit nouum pręceptum & declarat antiquum & ideo abſolute decernit, hoc eſſe neceſſarium. Quo fit, vt cõſequenter Concilium reiiciat Caietani ſententiam, quia non poteſt aliter conſiſtere vniuerſalis obligatio, & neceſſitas, quam Concilium ſtatuit, niſi fundetur in antiquo præcepto, & non tantum in nouo. Quapropter plus eſſet, quàm temerarium, nunc defendere Caietani opinionem, non tamen incurreret excommunicationem à Cõcilio latam, quia ita ſentiret, donec aliquem actum exerceret eorum, quos Cõcilium numerat, qui ſunt docere, prædicare, pertinaciter aſſerere, aut publice defendere, non eſſe neceſſarium confiteri ante communionem. Admittendo autem hoc vniuerſale, & antiquum præceptum, an illud ſit iuris humani, vel diuini, mera opinio eſt, noſtramq; ſententiam ſolum vt probabilorem, & magis piam defendimus.

Canus. Catherin. Sixtus. Pet. Soto. Victoria.

Quod attinet ad fundamentum ſecundæ ſententiæ, iam explicuimus, vnde hoc præceptum colligamus, & quomodo verba Pauli intelligenda ſint: Nam licet confeſſionem expreſſe non requirat, tamen ſub verbis eius optime intelligi poteſt: Nam in confeſſione optimè homo probat ſe ipſum, ſuamque conſcientiam examinat, & conſuetudo Eccleſiæ declarauit, ita eſſe intelligendam illam probationem, & Concilium dixit. Ex quo etiam nos adiungimus, eandem conſuetudinem declarare ſanctos Patres, quando Pœnitentiam ad communionem requirunt, intelligendos eſſe de Pœnitentia ſacramentali propria Chriſtianorum. Et ſimiliter dicimus, Chryſoſtomum non excludere iudicium confeſſionis, quod non eſt tam humanum quam diuinum, & in eo ſolus reus eſt accuſator & teſtis, ſolum ergo excludi aliam manifeſtationem vel publicationem delicti, vt latius in materia de confeſſione dicturi ſumus, vbi etiam tractabimus aliud dubium, quod hic occurrebat, an committat duo peccata, qui ſine præuia confeſſione communicat, cum conſcientia mortalis peccati, pendet enim ex aliis ibi tractandis, & ideo illud remittimus.

SECTIO IIII.

Quibus de cauſis liceat communicare ſine præuia confeſſione poſt peccatum mortale commiſſum.

DVo ſunt certa, primum eſt, interdum licere ei, qui peccauit mortaliter, ſine præuia confeſſione Euchariſtiam accipere. In hoc enim conueniunt omnes Theologi citati, & idem ſignificat Concilium Tridentinum. Ratio vero eſt, quia hoc præceptum, vt diximus, poſitiuum eſt; præcepta autem poſitiua non obligant ſemper in omni caſu cum quouis diſcrimine; præſertim, ſi hoc præceptum conſideretur, vt affirmatiuum præcipiens actum confeſſionis, natura cuius eſt, vt obliget ſemper, non tamen pro ſemper, & ideo tales poſſunt occurrere circumſtantiæ, vt pro tunc non obliget; ſi vero non conſideretur vt negatiuum, non prohibet rem intrinſece malam, ſed potius facit malam, quia prohibitam, & ideo etiam fieri poteſt, vt excuſetur illa obligatio, & tollatur talis malitia. Secundò eſt certum, duas debere circumſtantias vel conditiones concurrere, vt hoc liceat, quas Concilium Tridentinum, his verbis poſuit, *neceſſitate vrgente, & modo deſit copia confeſſoris*. Et ratio eſt, quia præceptum diuinum obligat, vbi impleri poteſt: Ergo vbi nulla eſt neceſſitas agendi aliter, quam præceptum eſt, omnino ſeruandum eſt præceptum, quia ſeruari poteſt, C ſed vbi non concurrunt illa duo, nulla eſt neceſſitas quia ſi eſt copia confeſſoris, poteſt præmitti confeſſio; Si autem non eſt copia confeſſoris, & nulla eſt neceſſitas communicandi, poterit omitti communio, ne aliter, quam præcepta eſt, fiat: ergo, vt poſſit licite communio fieri ſine confeſſione, primum omnium, neceſſarium eſt, vt ſit aliqua neceſſitas cõmunicãdi, & deinde vt ex defectu cõfeſſoris nõ poſſit præmitti confeſſio. Dices, poſſunt aliæ cauſæ occurrere ex parte pœnitentis, ob quas non poſſit confiteri, vt verbi gratia, ſi loqui non poſſit, vel non in eo idiomate, quo poſſit intelligi. Reſpondetur, omnes has comprehendi à Doctoribus, ſub inopia confeſſoris, quia q. non poteſt loqui, ita vt poſſit inD telligi, ex parte ſua confiteri poteſt, deeſt tñ illi confeſſor, qui illum intelligat, ſupponimus enim, confeſſorem nulla ſigna poſſe percipere; vnde nunquam pœnitens ex parte ſua confiteri non poteſt, niſi quia fortaſſe ſenſum & vſum rationis amiſit, & tunc non eſt iudicandus ſecundum præſentem ſtatum, ſed iuxta præcedentem, in quo ſigna contritionis dare debuit, vt poſtea poſſit communicare, & tunc cenſetur habuiſſe inopiam confeſſoris. Itaque omnis huiuſmodi impotentia confitendi ad hanc inopiam confeſſoris reuocatur. Ex his ergo duo alia declaranda ſuperſunt, primum, quando dicendus ſit aliquis carere copia confeſſoris; ſecundum, quæ neceſſitas ſufficiat ad communicandum tunc ſine conE feſſione.

Circa primum ab authoribus varij caſus recenſentur, quos breuiter attingere neceſſe eſt. Primus eſt, ſi quis habeat præſentem ſacerdotem, cui poteſt quidem integre & legitime confiteri, de propinquo vero alium expectat, cui ſolet deuotius confiteri. Hanc cauſam ſufficientem exiſtimant ad differendam confeſſionem, etiam ſi communicare, vel ſacrum facere neceſſe ſit. Richardus in 4. diſtinctione 17. articulo 3. quæſtione 6. & inclinat Syluester Euchariſtia 3. quæſtione 14. & Armilla verbo, Communio, in fine, & aliqui Sũmiſtæ, & ſpecialiter Summa Roſell. dicens, poſſe religioſum, quamuis confiteri valeat ſacerdoti laico, differre confeſſionem & facere ſacrum, vt more ſuo intra religionem confiteatur

Richard. Syluester. Armil.

teatur, & vt aliquam ſuæ religionis infamiam excuſet. Sed hæc doctrina, præſertim vt à Richardo eſt tradita, nec ſecura, nec practice probabilis mihi videtur præcipue poſt Concilium Tridentinum, & ita ſentiũt poſteriores authores, Soto, Cano, Couar. Cord. & prius docuerat Syluest. confeſſ. 1. §. 2. & probatur, quia non poteſt vere dici in eo caſu deeſſe copiam confeſſoris, cum præſto ſit aliquis ſufficiens, abſq; morali incõmodo graui. Item ille ſufficeret vt teneretur aliquis ei confiteri ad ſeruandum præceptum annuæ confeſſionis, ſi alius intra debitum tẽpus non expectaretur; cur ergo non erit ſufficiẽs, vt teneatur quis hoc præceptum diuinum ſeruare? Prę-tereà, quia ſi huiuſmodi peccator vult cõfiteri alteri Sacerdoti, cui eum maiori fructu & deuotione confiteri ſolet, poterit hoc poſtea facere ſi velit, & præſentem cõfeſſionem non omittere, ſicut ſi quis ſperaret ſe maiori fructu & deuotione communicaturum in Pentecoſte, quam in Paſchate, non propterea poſſet differre, ſed deberet tempore præſcripto præceptum implere, & poſtea ſi vellet, poſſet iterum cõmunicare, vt ea maiori deuotione fruatur. Neque quoad hanc doctrinam differentiam inuenio inter religioſum & laicum, quia & vtrumq; æque obligat diuinum præceptum, & laicus Sacerdos poteſt eſſe ſufficiens miniſter ad cõfeſſionem religioſi audiendã ſine vllo morali incõmodo, vel religioſi, vel religionis per ſe loquendo. Tum quia perſonalis lapſus religioſi, per ſe non eſt infamia religionis; quod autẽ ſit aliquid infamia ipſius religioſi, non refert, quia eſt intrinſecè annexa confeſſioni; tum etiam, vbi eſt ſeruãdum confeſſionis ſigillum, moraliter non exiſtimatur infamia grauis, quando excuſari non poteſt; ſola autem verecundia, vel difficultas, quę ſentiri tunc poteſt, non excuſat.

Soto. Nauar. Canus. Couar. Cordu.

Secundus caſus aſſignari ſolet, quando eſt abſens proprius Sacerdos, & neceſſe eſt alieno confiteri, tunc enim, cum id non poſſit facere pœnitens, niſi ex priuilegio, non videtur obligare ad vtendum illo, ſed poſſe ius commune ſeruare, quo præciſe conſiderato ac ſeruato, talis homo non habet copiam confeſſoris. Hæc ſententia etiam eſt falſa, vt recte Corduba notauit, quia tunc abſolutè & ſine incommodo poteſt præceptum diuinum impleri: Cur ergo non eſt ſeruandum? aut quid refert, quod confeſſor, qui adeſt, ſit ordinarius, vel extra ordinarius, ſi reuera iuriſdictionem habet? diuinum enim ius non requirit hunc vel illum miniſtrum, ſed ſolum illum, cui homo recte & rite confiteri poſſit. Præterea fundamentum, quod in eo caſu ſupponit ſcilicet non teneri aliquem ad implendum præceptum vtendo priuilego, ita vniuerſe & indiſtinctè ſumptũ falſum eſt, vt patet; nam tenetur quis in die feſto audire Miſſam in loco interdicto, ſi priuilegium habet. Et ſimiliter, qui haberet priuilegium conſecrandi in fermentato, ſi non haberet azymum, teneretur eo priuilegio vti, vel in die feſto, ne omnino ſacrum omitteret, ſi non poſſit aliter audire illud, vt communicaret in Paſchate, aut in mortis periculo. Ac denique in præſenti caſu, qui non poſſet aliter implere præceptum annuæ confeſſionis, niſi vtendo facultate, quam haberet eligendi confeſſorem, teneretur ea vti, quia poſſet commode implere præceptum, & hoc non eſt grauamen, aut onus, ſi recta ratione cenſetur, ſed commodum & vtilitas magna. Itaque, quando ex priuilegio reſultat, vt aliquis habeat materiam ſeu poteſtatem moralem, & facilitatem ad præceptum implendum; tunc præceptum obligat, quia ſolũ requirit poteſtatem, vndecunque illa orta ſit, ſicut obligatur homo ad dandam eleemoſynam, ſi diuitias habet, ſiue dono, ſiue alio titulo vel priuilegio illas compararit.

Tertius, magiſque receptus caſus eſt, quando peccator timet eum ſacerdotem, qui ſolus adeſt qui poſſit confeſſionem audire, non obſeruaturum ſigillum, aut aliam grauem iniuriam ſibi illaturum audita confeſſione, quia tunc illa eſt cauſa ſufficiens ad tacendum peccatum in confeſſione, ſalua eius integritate formali, vt ſuo loco dicetur; ergo in præſenti etiam erit ſufficiens cauſa ad excuſandum à confeſſione. Ita Syluester verbo, Confeſſio 1. §. 2. & alij communiter. Et eſt vera ſententia, ſi recte explicetur. Dupliciter enim hoc accidere poteſt: Primò, vt homo tantum habeat illud peccatum mortale, ex cuius confeſſione timet illud graue detrimentum, & tunc ſine dubio poteſt confeſſionem omittere, quia non habet moraliter loquendo, copiam confeſſoris. Solum eſt in praxi obſeruandum, vt reuera tale periculum intercedat & non ſit fictum; Nam cum homo ex ſe ſit propenſus ad tacendum huiuſmodi peccata propter difficultatem facile fingit hæc pericula, vbi non ſunt. Secundo fieri poteſt, vt homo habeat alia peccata mortalia, ex quorum confeſſione nullum timet detrimentum, ſimul cum alio, in quo ſolo eſt periculum, & tunc prius quam communicet, tenetur confeſſionem facere omnium peccatorum mortalium, illud ſolum tacendo, quod ſine illo incommodo graui confiteri non poteſt. Ita ſentit Maior, in 4. diſtinctione 17. quæſt. 5. & Nauar. in Sum. cap. 7. num. 5. Et ratio eſt, quia ex vi huius præcepti tenetur quis confiteri omnia peccata mortalia, antequam Euchariſtiam accipiat; ergo quamuis non poſſit omnia, tenetur ea confiteri, quæ poteſt, maxime cum poſſit integram confeſſionem formalem tunc facere. Dices ergo, cum quis habet vnum ſolum peccatum mortale, ex cuius confeſſione timet periculum, tenebitur confiteri de venalibus, vt indirectè ſaltem abſoluatur de illo mortali, & fiat ex attrito contritus, ſi neceſſe ſit, & ita ſecurius accedat: Nam etiam tunc poteſt in illo modo facere confeſſionem formaliter integram. Reſpondetur, poſſe quidem, ſi velit, & alia neceſſaria concurrant, de quibus ſuo loco dicemus, non tamen teneri ex vi præcepti, de quo agimus, quia illo ſolum obligatur homo ad confeſſionem omnium peccatorum mortalium præmittẽdam; vnde, cum tunc non poſſit confiteri peccatum mortale, non obligatur, quia vt diximus, non tenetur homo ad hanc confeſſionem, vt ſit certior de diſpoſitione ſua, ſed præciſe, vt peccata ſua ſubiiciat clauibus Eccleſiæ, & eorum abſolutionem directe recipiat. Dixi autem, ex vi huius præcepti; quia ſi accideret, huiuſmodi peccatorem non exiſtimare, ſe eſſe contritum, ſed tantum attritum, teneretur non cõmunicare, niſi vel ad probabilem exiſtimationem ſuæ contritionis perueniret, vel prius ſacramentum confeſſionis, eo modo quo poſſet, acciperet, vt per illud iuſtificaretur. Ea tamẽ obligatio tunc non oriretur ex hoc præcepto, ſed ex naturali ac diuina lege, ſanctè tractandi, quæ ſancta ſunt, vt ſequenti ſectio. latius explicabimus.

Quartus caſus eſt præcedenti ſimilis, quando ſcilicet homo habet peccatum reſeruatum ſuperiori, & non poteſt illũ adire, nec facultatem petere, quia tunc neceſſitate vrgente, poteſt communicare ſine confeſſione: ita tenet Summa Armill. verbo, Communio, §. 18. citans Adrianum, & Paludanum, & ſignificat Soto hic, & Victoria in Sum. num. 79. Videtur tamen eadem limitatio adhibenda, quæ in pręcedenti caſu poſita eſt, ſcilicet, vt procedat, quando pœnitens nõ habet aliud peccatum mortale, niſi reſer-

reſeruatum; nam ſi aliud habeat, ratione illius videtur teneri ad confeſſionem præmittendam, cum onere, & propoſito comparendi poſteà coram ſuperiori, quoad caſum reſeruatum, eo modo, quo explicabimus infrà, de confeſſione tractantes. Et ita ſentit Soto in 4.d.17.q.2.art.5. Verum eſt tamen, non eſſe omnino eandem rationem de hoc caſu, & de præcedenti, nam in illo, cum homo taceat peccatum, quod ſine incommodo confiteri non poteſt, ſine vllo grauamine poteſt reliqua peccata confiteri. At verò in præſenti, ſi confitetur peccatum non reſeruatum, tenetur iuxta communem doctrinam, ſimul confiteri reſeruatum, etiam ſi tantum indirecte poſſit de illo abſolui; & poſteà tenetur iterum idem peccatum ſuperiori confiteri; vnde, ſi tenetur confeſſionem præmittere, conſequenter obligatur ad confitendum bis idem peccatum mortale; quod eſt onus graue, ergo propter hoc vnum vitandum, excuſari tunc poterit à præmittenda confeſſione. Atque eadem difficultas eſt, ſi quis habeat ſolum caſum reſeruatum, & facultatem, vt poſſit illum inferiori Sacerdoti confiteri, & ab eo abſolui cum onere & obligatione comparendi coram ſuperiori; an tũc teneatur vti illa facultate, ſi neceſſitas communicandi occurrat. Videtur enim non teneri cum tanto onere, vt explicatum eſt. Propter quam rationem prior ſententia ſimpliciter & ſine illa limitatione intellecta non videtur improbabilis; nihilominùs poſterior ſecurior eſt, & omnino conſulenda, & in rigore videtur probabilior; quia illud grauamen ferè nullius momenti eſt, vt excuſare ſufficiat ab obligatione huius diuini præcepti. Item, quia propter illã cauſam non excuſaretur aliquis ab obligatione implendi præceptum de annua confeſſione, quando caſum reſeruatum habet, & non poteſt ſuperiorem adire, poteſt autem confiteri inferiori, & ab illo abſolui, cum onere comparendi. Item, aliàs poſſet quis eo prætextu multis annis non confiteri, & ſæpius communicare ſine confeſſione, quia habet caſum reſeruatum, à quo non poteſt directè & ſimpliciter abſolui ab inferiori, ſine onere comparendi coram ſuperiori, quem toto illo tempore adire non poteſt; conſequens autem eſt ſatis abſurdum, ergo.

Ex his igitur, & ſimilibus caſibus, qui excogitari poſſunt, colligitur moralis ac generalis regula, quæ in hoc puncto aſſignari poteſt; ſcilicet, tunc cenſendum eſſe, aliquem non habere copiam confeſſoris, quando non adeſt Sacerdos habens iuriſdictionem ſuper peccata mortalia, vel ſuper aliquod ex iis, quorum conſcientiam habet is, qui communicaturus eſt, vel certe, quando, etſi Sacerdos adſit, tamen homo non poteſt illi confiteri ſine graui damno, & periculo: regula patet ex dictis. Statim verò inquiret aliquis, quantum, & quale debeat eſſe hoc damnum vel periculũ, ſed de hoc dicemus latè infrà, agentes de integritate confeſſionis, quanquam vix poſſit aliud dici, quàm moraliter, & prudenter eſſe penſandum. Atque idem reſpondendum eſt, ſi quis interroget, quam debeat diſtare confeſſor, vt dicatur nõ eſſe præſens, poteſt enim per leucam, aut magis vel minùs diſtare; & non poteſt eadem regula pro omnibus tradi, nam vnus facilè conficit iter vnius leucæ: alter magna difficultate. Item, vnus poteſt ire ſine nota, vel ſcandalo, alter minimè. Rurſus, idem poteſt ire ſemel, vel iterum, non tamen ſæpiùs & frequenter, cùm tamen frequenter peccare contingat, ſunt igitur, omnia prudenter conſideranda, & iuxta diuerſitatem locorum, ac perſonarum, iudicium ferendum eſt. Et hæc de priori parte.

Quæſitis aliquot ſatis fit.

Circa poſteriorem, quanta eſſe debeat neceſſitas communicandi; in generali eſt certum, debere eſſe grauem; quia res ſatis grauis eſt, prætermittere executionem cuiuſdam præcepti diuini, & in materia tam graui. Vnde licere non poteſt ſine graui cauſa. In particulari verò difficile eſt iudicare, quando neceſſitas ſit grauis; pendet enim multum ex circumſtantiis, & ideo pendet ex prudenti arbitrio: vtile tamen erit ſingulares aliquas cauſas proponere, ex quibus facilius poſſit in ſimilibus ferri iudicium.

Cauſæ aliquot excuſãtes eum qui ſuſcipit hoc ſacramentũ à præmittenda confeſſione. Prima. Secunda.

Prima ergo & indubitata neceſſitas eſt, periculum mortis eius, qui communicaturus eſt, vt ſi ipſe ſit Sacerdos, vel certè, ſi ſit laicus, & hoſtia ſit conſecrata, & non adſit Sacerdos, ſed ſolus Diaconus, qui miniſtret. Ratio eſt clara, quia hęc eſt neceſſitas, & magna, & maximè propria. Secunda non diſſimilis eſt; neceſſitas alterius in periculo mortis exiſtentis, vt ſi oporteat facere ſacrum ad cõſecrandum, & communicandum illum, quod meritò, eſt ab omnibus receptum, quia neceſſitas alterius grauis eſt, & ſpiritualis, & propter vnionem & obligationem charitatis, vt propria reputanda eſt.

Tertia. Tertia ab omnibus etiam recepta eſt, ſi non poſſit quis communionem omittere ſine graui infamia, quæ moraliter graue damnum exiſtimatur, & non eſt veriſimile, præceptum poſitiuum cum tanto rigore ac detrimento obligare. Tenetur autem vnuſquiſque animaduertere, an poſſit alia via infamiam vitare, probabilem aliam excuſationem cauſando, nam quando id fieri poteſt, ceſſat cauſa & neceſſitas communicandi.

Quarta. Quarta etiam communis eſt, ſi ſequatur ſcandalum, miſſam vel communionem omittendo, quia ſcandalum ex obligatione charitatis vitandum eſt, affert enim magnum & ſpirituale nocumentum. Eſt autem obſeruãdum, aliud eſſe ſcandalum, aliud verò populi quandam admirationem: hęc enim poſterior (quidquid aliqui Summiſtæ dicant) nõ eſt ſufficiens cauſa ad communicandum ſine confeſſione, ne alij admirentur, videntes eum conſuetam communionem omittere, ſola enim admiratio non affert hac in parte aliquid nocumenti, neque eſt res magni momenti; niſi ſimul cum illa vel ſcandalum, vel infamia coniuncta ſit, quod tamen, moraliter loquendo, ſæpe accidere ſolet. Ex hac enim admiratione ſolet vulgus, & leues homines, occaſionem facilè ſumere, aut iudicandi de aliquo temere, aut de eo murmurandi, & conſequenter infamandi proximum: quando ergo huiuſmodi periculum meritò timetur, eſt cauſa iuſta & ſufficiens. Ita Corduba, qui alios refert in Summa Hiſpana.q.142.

Quinta. Quinta, & grauis cauſa eſt, neceſſitas abſoluendi inchoatum ſacrificium, vt ſi quis, incepta iam miſſa, recordetur, ſe commiſiſſe peccatum mortale, & non eſſe confeſſum, vel certè, ſi (quod humanum eſt) in ipſomet actu ſacrificij illud comittat, vel interiori odio, vel prauo conſenſu, aut dubitatione circa fidem. Et quidem, ſi hæc memoria, vel neceſſitas poſt conſecrationem ſuperueniat, ſine controuerſia, & limitatione dicendum eſt, progrediendum eſſe ad communionem ſine confeſſione, cum ſola interiori pœnitentia, propter integritatem & perfectionem ſacrificij, quæ res grauiſſima eſt, & maximè neceſſaria. Quinimò, licet facilè, & ſine vllo ſcandalo, poſſit Sacerdotem ad altare vocare, & confiteri, nec tenemur, nec debet id facere, quia non decet, ſacrificium iam ſubſtantialiter inchoatum interrumpere, niſi fortè tanta eſſet neceſſitas, vt non ſperaret, poſſe ſe ad contritionem

ſine confeſſione peruenire, tunc enim ex duobus incommodis minus eſſet eligendum.

Dubium. Difficultas verò eſt, ſi hæc memoria vel neceſſitas, poſt inchoatam quidem miſſam, ante conſecrationem tamen, eueniat, nam in hoc authores varij ſunt. Breuiter tamen dicendum videtur: in primis,

Solutio. ſi Sacerdos recordetur in altari, antequam miſſam inchoet, debere confeſſionem præmittere, etiam ſi oporteat exui veſtibus ſacris, vt Sacerdotem adeat. Ita ſentit Scotus in 4. diſtinctione 9. quæſtione 1. & alij, quos refert. Et raio eſt, quia cum ſacra actio non ſit inchoata, nulla eſt rationabilis cauſa communicandi ſine confeſſione, ex vi huius cauſæ ſeu capitis, nam ſi aliunde futurum ſit ſcandalum, vel infamia, iam erit alia neceſſitatis ratio, quod in omnibus ſequentibus obſeruandum eſt, ne id ſemper admonere opus ſit. At verò, ſi memoria peccati vel neceſſitas occurrat, iam inchoata miſſa, & facilè, & ſine incommodo poſſit ad altare vocari confeſſor, faciendum eſt, & præmittenda confeſſio. Ita Bonauentura in 4. diſtinctione 13. & in expoſitione litteræ circa principium. Syluester verbo, Euchariſtia. 2. quæſtione 6. Et ratio eſt, quia illa prior pars miſſæ eſt extrinſeca ſacrificio, & ideò ſine indecentia interrumpi poteſt, ex cauſa rationabili, ſicut fieri ſolet per concionem, aut populi orationem. Si autem non poteſt ad altare vocari confeſſor, non tenetur Sacerdos inde diſcedere, & miſſam inchoatam relinquere: ita ſentit Bonauentura ſuprà dicta diſtinctione 13. & Soto ibi, quæſtione prima, articulo 6. Victor, in Summa, num. 79. Nauar. cap. 21. num. 49. Clarius cap. 25. numero 76. & eſt aperta doctrina D. Thom. infrà quæſtione 83. artic. 6. ad 2. vbi, cùm tres caſus enumeraſſet, ſcilicet, quando Sacerdos ante conſecrationem recordatur, ſe eſſe excommunicatum, vel non eſſe ieiunum, vel non eſſe confeſſum peccatum mortale, dicit tutius eſſe, inceptam miſſam relinquere, ſi ſine ſcandalo poteſt, maximè in caſu manducationis, & excommunicationis, vbi, cum dicit *tutius*, ſentit hoc non eſſe præceptum, ſed conſilium; cùm verò addit, maximè in duobus primis caſibus, ſentit in tertio, de quo nunc agimus, eſſe magis liberum, ſeu æquè tutum, miſſam abſoluere; quamuis etiam ſit liberum miſſam relinquere, ſi ſine ſcandalo poſſit. Ratio verò vtriuſque partis eſt, quia cum illa prior pars non ſit de ſubſtantia ſacrificij, non eſt per ſe malum illam inchoatam relinquere ſine ſacrificio, præſertim ex aliqua honeſta cauſa. Aliunde verò, quia illa ſimul fit cum ſacrificio ex inſtitutione Eccleſiæ per modum vnius actionis ſacræ, ideò in dicto caſu poteſt abſolui, poſtquàm ſemel eſt inchoata.

Sexta. Sexta cauſa quodammodò præcedenti ſimilis aſſignari ſolet, quãdo aliquis recordatur peccati mortalis non confeſſi, poſtquàm iam eſt altari admotus ad communicandum, quia iam tunc eſt quodammodò inchoata actio ſacra communicandi, & ideò non decet recedere donec perficiatur, ſicut eſſet indecens, poſtquàm aliquis ſedet ad menſam Principis, diſcedere ante conuiuium peractum, ita Victoria ſuprà. Sed ſi intelligatur, hanc cauſam per ſe ſumptam eſſe ſufficientem, ſecluſa omni ratione ſcandali vel infamiæ, eſt difficilis doctrina, & quæ licentiam nimis amplam præbere videtur; quia illa indecentia moraliter nulla eſt, vel eſt tam parui momenti, vt propter grauiorem cauſam contemnenda videatur, nam multò maior eſt irreuerentia, adeſſe conuiuio ſine digna præparatione. Et ideò alij authores ſemper adiungunt, hoc licere, quando homo non poteſt retrocedere ſine aliquo ſcandalo vel

A nota, vt videre licet in Corduba ſuprà, & Armilla verbo, Communio, numero 28. & in Roſella. § 26. Et hoc quidem ſecurius eſt, quando reuera nulla eſt incommoditas, & homo poteſt facilè communionem differre. Nihilominùs tamen moraliter & practicè loquendo, quando communio fit publicè, & coram aliis, ſine ſcrupulo fieri poteſt, quod Victoria docet, præſertim ſi iam Sacerdos incipit actionem ſacram, vt ſi ad hunc finem communicandi alium, conſecrauit formulam, vel pyxidem è ſuo loco duxit, nam tunc aliqua eſt indecentia, & moraliter nunquam deeſt aliqua nota, vel obmurmuratio. Non eſt autem conſulendum, vt in eo caB ſu is, qui communicare vult, confiteatur Sacerdoti miniſtranti ſacramentum, quia neque locus eſt aptus ad hoc munus, & minùs decet, & aliunde maiorem admirationem aliis ingerit.

Dubium. Sed huius occaſione quæri poteſt, ſi quis ante communionem confeſſionem præmiſit, formaliter integram eorum omnium, quæ memoriæ occurrerunt, poſteà verò recordetur alicuius peccati non confeſſi, an per ſe loquendo teneatur illud confiteri, priuſquàm communicet, vel ſatis ſit propoſitum confitendi illud ſuo tempore. Videtur enim hoc ſufficere, quia ille iam impleuit præceptum præmittendi confeſſionem ante communionem; ergo ex vi huius præcepti iam tunc ad nihil amplius teneC tur. Aliunde verò peccatum illud iam eſt remiſſum per abſolutionem Sacerdotis, ſaltem indirectam, ergo neque propter dignam diſpoſitionem neceſſarium eſt, ſtatim præmittere confeſſionem. Nihilominùs dicendum eſt, ex vi huius præcepti teneri hominem in eo caſu ad confitendum illud peccatũ mortale, priuſquàm communicet, per ſe loquendo, & ſecluſis circumſtantiis, quæ excuſare poſſint. Ita ſentiunt, vel ſupponunt vlterius, authores omnes ſuprà citati. Et ratio eſt, quia hoc præceptum, de quo agimus, non tantum obligat ad confitendum ante cõmunionem, ſed ſimpliciter ad confitendum omnia mortalia peccata, & ad ſubiiciendum ea clauib. Eccleſiæ, priuſquàm ad communionem accedatur. Eaſ D dem enim Eccleſiæ conſuetudo, quæ hoc præceptum declarauit, hunc eſſe illius ſenſum explicauit, & omnia, quæ ſuprà adduximus ad hoc præceptum probando, hoc confirmant. In prędicto autem caſu, licet ille homo ſacramentum confeſſionis ſuſceperit, tamen abſolutè non ſubiecit omnia peccata ſua clauibus Eccleſiæ, quòd verò illud peccatum fuerit indirectè ablatum per abſolutionem, non magis refert, quàm ſi per ſolam contritionem eſſet remiſſũ, quia non magis eſt latum de illo iudicium in ſacramentali foro pœnitentiæ.

Vltima cauſa. Vltima cauſa, ſeu ratio neceſſitatis eſt, quando Sacerdos tenetur ex officio facere ſacrum, vt frequenter accidit in parochis plebicolis, & hanc neceſſitatem maximè indicauit Concilium TridenE tinum. Addit verò Soto, eam ſatis eſſe, vt poſſit hoc bis aut ter fieri, non verò ſæpius. Quod frequenter fortaſſe ita eſt, non tam ex parte ipſius neceſſitatis, quàm ex parte abſentiæ confeſſoris, quæ moraliter cenſebitur ſufficiens pro vno vel alio die, non autem pro pluribus; nam in tanto tempore poterit conueniri confeſſor, etiam ſi aliquantulùm diſtet. Nihilominùs tamen moralis illa regula non poteſt eſſe generalis: quia fieri poteſt, vt inopia confeſſoris pluribus diebus duret, & hoc eſt per ſe in hac neceſſitate conſiderandum; quia ſi verè non eſt copia cõfeſſoris per multos dies, omnibus illis poteſt fieri ſacrũ ſine cõfeſſione pręmiſſa propter dictam cauſam. Meritò autem aduertunt Doctores, huiuſ-

huiuſmodi Parachos verſari in magno periculo, A ſi hinc occaſionem ſumant faciliùs peccandi; & ideò ſi frequentiùs illis accidat hæc neceſſitas, debent etiam cum maiori labore, & diſpendio confeſſorem quærere.

Dubium. Sed quæret aliquis, quando Sacerdos non tenetur ex officio facere ſacrum, vt alij audiant, tamen non eſt alius, à quo audire poſſint, an ſit hæc ſufficiens ratio ad dicendum ſacrum ſine confeſſione præmiſſa, ne alij ſacrum amittant in die feſto? videtur enim hæc ſufficiens cauſa, ſcilicet, propter vitandum proximi peccatum. Sed contrarium videtur verius, per ſe loquendo, ſeu quantum ex vi huius cauſæ, quia reuera id non eſt tunc neceſſa- B rium ad peccatum proximi vitandum, nam etiam ſi huiuſmodi Sacerdos tunc non faciat ſacrum, alij non peccabunt, non audiendo, quia nullus eſt, à quo poſſint audire, ergo cum aliàs Sacerdos non habeat obligationem, nulla eſt ratio ſufficiens, quæ illum cogat ad faciendum ſacrum ſine confeſſione, ſola autem vtilitas vel conſolatio aliorum non videtur cauſa ſufficiens: alioqui multò magis id liceret propter ſolum proprium fructum, vel conſolationem. Atque ex hac ratione colligitur, eam licentiam, quæ Parochis datur in hoc negotio, intelligendam eſſe ſolum pro illis diebus, in quibus ex officio tenentur ad ſacrum faciendum, ſiue ſint dies feſti, ſiue non, nam in vtriſque poteſt Parochus te- C neri ad ſacrum faciendum, quia verò non tenetur in omnibus & ſingulis diebus ferialibus, ideò, quando obligatio non vrget, & commodè excuſari poteſt, debet non facere ſacrum abſque præmiſſa cõfeſſione. Dixi autem, per ſe, & præcisè ex hac cauſa; nam ſi adiungatur ſcandalum, vel infamia, vt facilè poteſt moraliter contingere, iudicandum eſt iuxta ſuperius dicta.

Difficultas. Maior difficultas eſt, quando obligatio audiendi ſacrum cadit in ipſum Sacerdotem, an propter implendã illam poſſit ſacrum facere, ac ſimilis quæſtio eſt, ſi occurrat obligatio cõmunicandi, in Paſchate, & ſit commoditas communicandi, non autẽ D confitendi. Hanc neceſſitatem ſufficere exiſtimant Paludan. in 4. diſtinct. 9. quæſt. 4. concl. 10. & Sylueſter ſuprà. Ratio eſſe poteſt, quia tunc poteſt homo commodè implere Eccleſiaſticum præceptum, quod per ſe tunc obligat, & alioqui non fit contra diuinum præceptum, propter impotentiam exequẽdi illud. Alij verò ſentiunt, illam cauſã per ſe ſolam non ſufficere, niſi infamia vel ſcandalum adiungatur, Anton. 3. part. titul. 13. capitul. 6. §. 7. Soto, & Corduba ſuprà, & Archidiaconus, quem Sylueſter citat, & ratio eſt, quia tunc Eccleſiaſticum præceptum non poteſt impleri conuenienti modo; ergo excuſatur homo ab obligatione ſeu tranſgreſſione illius; ergo ceſſante obligatione alterius præcepti, nulla ſupereſt ſufficiens cauſa cõmunicandi. Et E hæc poſterior ſententia mihi ſimpliciter magis probatur, quia lex Eccleſiaſtica, quæ præcipit communionem, non intendit obligare, niſi quando debito modo ſeruari poteſt, & præſertim requirit ſeu poſtulat ordinem & præparationem per confeſſionem vt colligitur ex capitulo. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnitent. & remiſſ. Et idem faciliùs credi poteſt de præcepto audiendi ſacrum; quod per ſe non obligat ad ſacrum faciendum, quamuis autem obligare poſſit eum, qui aliter audire non poteſt, tamen non cũ tanto rigore, vt propter hanc cauſam ſit ſacrum faciendum, etiam ſine confeſſione præmiſſa, nam hoc præceptum non eſt adeò graue, & propter leuiores cauſas ceſſare ſolet eius obligatio. Et hæc pars eſt ſine dubio ſecurior & regulariter conſulenda, quia minus habet periculi & ſpiritualis incommodi. Nihilominus prior eſt etiam probabilis, & poteſt quis in praxi illam ſequi, ſi velit, & præſertim, ſi multo tempore communione, vel miſſæ ſacrificio ob eandem cauſam priuandus ſit.

Alij caſus adiungi ſolent à quibuſdam Summiſtis, vt videre licet in Sylueſt. Armilla, Tabiena, Roſella, & aliis, qui non tam ſunt neceſſitatis, quàm commoditatis, vt, verbi gratia, ſi quis habeat conſuetudinem frequenter communicandi, & neceſſe ſit illam interrumpere: vel, ſi ita ſe ſentiat diſpoſitum, & ad communionem affectum, vt probabiliter ſperet magnum fructum ſe conſecuturum ex communione, vel ſi occurrat dies ſolemniſſimus, vt dies natalis Domini; vel ſi neceſſe ſit, ſacrum facere pro anima purgatorij, quæ ſuffragiis indigere probabiliter exiſtimatur. Sed hi caſus & alij ſimiles mihi non videntur ſufficientem cauſam continere, nam cum Tridentinum dicat, *neceſſitate vrgente* non ſola commoditas ſpectanda eſt, ſed vera neceſſitas.

SECTIO V.

Vtrum, quando non præmittitur confeſſio mortalis peccati, ſit neceſſaria contritio.

Ratio dubitandi eſt, quia eo caſu, quo quis confiteri non poteſt, ſufficit ad effectum ſacramenti huius, vt attritionem habeat, vt in ſuperioribus dictum eſt, ergo non eſt neceſſe, vt habeat contritionem. Patet conſequentia, primò, quia ſecluſa ſpeciali lege poſitiua, ad ſuſcipiendum dignè ſacramentum ſatis eſt recipere illud ſine obice, atque adeò cum diſpoſitione ſufficiente ad effectum ſacramenti. Secundò, quia ſi homo eſt attritus, per ſacramentum ſanctificabitur; ergo in ipſa communione erit ſanctus; ergo ſanctè ſumet; ergo ad nihil aliud tenetur. Tertiò, quia ſi maiorem obligationem habet, inquiro quo iure? Non enim naturali; quia hoc tantum obligat ad dignè & ſanctè tractandum, quæ ſancta ſunt, hoc autem præſtat ille homo; vt declaratum eſt. Non poſitiuo diuino, vel Eccleſiaſtico iure; quia hoc tantum inuenitur de præmittenda confeſſione, in quo non continetur obligatio ſpecialis præmittendi contritionem, quando non eſt locus confeſſioni: Sicut, qui tenetur confiteri in Quadrageſima, ſi non poſſit, non propterea tenetur conteri, niſi alia occurrat cauſa, quæ obliget. Et ratio in præſenti adiungi poteſt, nam, licet confeſſio præcipiatur ante communionem, vt homo accedat ad hoc ſacramentum iam iuſtificatus, tamen hic eſt finis non materia, precepti; ergo, cum in præſenti non poſſit fieri confeſſio, quæ eſt materia præcepti huius, ex vi illius non obligatur homo, vt per contritionem prius iuſtificetur, quàm ad hoc ſacramentum accedat: ergo nullo iure obligatur. Quartò poſſumus ab incommodis argumentari: quia ſæpe Sacerdos (qui ex officio tenetur ſacrum facere, cum confiteri non poteſt) vel eſſet perplexus, vel ad rem difficilimam cogeretur; nempe ad habendam veram cotritionem, quod aliquibus difficilimum eſt, vel propter conſuetudinem peccandi, vel propter ſpeciales occaſiones; vt ſunt, inueteratum odium, immoderata quædam affectio. Quæ difficultas multò erit maior, ſi fingamus, neceſſitatem repentè occurrere, & ſtatim eſſe communicandum; vt ſi in ipſomet ſacro, facta iam conſecratione, animaduertat Sacerdos ſtatum ſuum.

De hac quæſt. nulla fere controuerſia inuenitur

inter

inter ſcriptores, non defuerunt tamen Theologi recentiores, qui auſi fuerint docere, ſufficere in eo caſu attritionem, etiam ſi cognita ſit; quia exiſtimatio contritionis per ſe nihil confert vel ad effectum ſacramenti, vel ad dignam diſpoſitionem, ſed ſolùm poteſt excuſare à peccato, ſeu tranſgreſſione præcepti, de habenda contritione, ſi illud eſſet impoſitum; hic autem nullum inuenitur tale præceptum, & ideò non eſt neceſſaria illa exiſtimatio contritionis, vt dignè accedat is, qui attritionem habet. Ad quam ſententiam fundandam addunt, præter rationes factas, ſacramentum hoc per ſe inſtitutum eſſe ad dandam gratiam primam, & conſequenter ad remittendum mortale peccatum, tamen cum quodam ordine ad confeſſionem, quæ (ſi fieri poteſt) antecedere debet; quando ergo id fieri non poteſt, imitari poteſt hoc ſacramentum cætera, quæ per ſe inſtituta ſunt ad dandum gratiam primam: ſicut ergo illa dignè recipiuntur cum attritione cognita, ita & hoc ſacramentum in prædicto caſu.

Qui mortalis peccati conſciētiam habet, nec confiteri poteſt, conteratur prius neceſſe eſt, ſi Euchriſtiam ſumere vult.

Dicendum verò eſt, eum, qui habet conſcientiam peccati mortalis, & confiteri non poteſt, teneri ad habendam priùs contritionem, quam ad hoc ſacramentum accedat. Atque adeò nunquam dignè accedere, niſi probabiliter & inculpabiliter exiſtimet ſibi eſſe peccatum per contritionem remiſſum. Hæc aſſertio tam certa eſt, vt contraria nec probabilis ſit, nec ſine temeritate defendi poſſe videatur. Primò enim in hac veritate conſentiunt omnes Theologi ſection.3. & 4. citati, nemine diſcrepante, nam Caietanus, & qui cum eo negant neceſſitatem confeſſionis, vt certam ſupponunt neceſſitatem cõtritionis, & quia hæc ſatis eſt, vt homo conſtituatur in gratia, colligunt, confeſſionem non eſſe neceſſariam. Eodem modo opinantur, qui præceptum cõfeſſionis præmittendæ admittunt, Eccleſiaſticum tamen, non diuinum; vt videre licet in Medina, & Cord. de confeſſ. quæſt.17. Alij verò, qui præceptum diuinum confeſſionis agnoſcunt, à fortiori docent, eſſe neceſſarium accedere ſine conſcientia peccati mortalis, quod apertè docet Diuus Thomas in his articulis. Qui autem ſolam attritionem habet cognitam, cum conſcientia peccati mortalis accedit, quia conſcientia non dicit affectum, ſed ſcientiam talis ſtatus: ille autem, qui ſic eſt diſpoſitus, ſcit ſe adhuc eſſe in peccato mortali. Idem expreſsè docent Soto, & Cano, locis citatis, & Hoſius in confeſſione, capitul.43. & multi alij, quos refert Cordub. lib.1. quæſtionum Theologic. quæſtione 7.

Caietan. Medina. D. Thom. Soto. Cano. Corduba.

Probatur Patrum authoritate. Baſil.

Secundò, Patres antiqui eodem modo loquuntur, vt conſtat ex his, quos in prima ſectione huius diſputationis retuli; & præterea videri poteſt Baſil. libr.2. de Baptiſm. cap.3. vbi, argumentum ſumens ex præceptis veteris legis, in quibus exterminantur de populo, qui immundi accedunt ad legalia, inquit, *Quid dicendum de eo, qui in tantum, ac tam vitale myſterium temerarius eſt?* & poſt multa concludit. *Quanto magis, qui cùm in peccato ſit, corpus Domini contingere audet, grauius ſibi accerſit iudicium? Mundemus itaque nos ab omni inquinamento.* Auguſtinus ſermo.252. de tempore: *Vnuſquiſque conſideret conſcientiam ſuam, & quando ſe aliquo crimine vulneratum eſſe cognouerit, prius ſtudeat eã emundare, alias potius ſe debet excommunicare, & ab altari remouere, quam aliter accedere*, & adducit illud Matth. 5. *Vade & prius reconciliare fratri tuo,* & illud Matth.22. *Amice, quomodo huc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Paſchaſius lib. de hoc ſacramento capit.22. tractans ad hoc propoſitum figuram de agno Paſchali, poſt multa concludit. *Patet igitur, quod niſi deſiderio cœleſtis patriæ, ad ſuperna vbi Chriſtus eſt in dextera Patris, fide ple-*

Auguſt. Paſchaſ.

A *niſſima, ſpe certa, & charitate non ficta, feſtinus tranſeat, de carnibus agni iure non comedit, quia legem in hoc violat.* Eandem doctrinam tradit optimè Algerus lib. 1. de hoc ſacramento, cap.20.21. & 22. & Caſſianus collatione 22.c.5.

Algerus. Caſſianus.

Item authoritate Conc. Tridentin.

Tertiò plurimum fauet huic ſententiæ Concilium Tridentinum ſeſſione 13. capitul.7. primum in illis verbis *Si non decet ad ſacras functiones quempiam accedere niſi ſanctè, certè quo magis ſanctitas & diuinitas cœleſtis huius ſacramenti viro Chriſtiano comperta eſt, eo diligentius cauere ille debet, ne abſque magna reuerentia & ſanctitate ad id percipiendum accedat*; Ex quibus verbis duplex argumentum confici poteſt, primum, B quod vel ad nullum ſacramentum dignè ſuſcipiendum neceſſaria ſit contritio, ſed ſufficiat ſemper attritio cognita, quod eſt dictu abſurdiſſimum, & inauditum in Theologia; vel ſi ad aliquod neceſſaria eſt, maximè ad iſtud, quod eſt ſanctius reliquis, vt Concilium argumentatur. Alterum, eſt, quia peccator, qui ſine confeſſione & ſine contritione, accedit, ſimpliciter ſine ſanctitate accedit; at Concilium negat hoc licere; & ideò ſubdit ſequentia verba; *Præſertim, cùm illa plena formidinis verba apud Apoſtolum legamus. Qui manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, non diiudicans corpus Domini.* Præterea fauent multum huic ſententiæ illa verba, quæ inferiùs Cõcilium ſubdit. *Eccleſiaſtica conſuetudo declarat, eam pro-* C *bationem neceſſariam eſſe, vt nullus ſibi conſcius mortalis peccati, quantumuis ſibi contritus videatur abſque ſacramentali confeſſione ad ſacram Euchariſtiam accedere debeat.* In quo dicendi modo apertè ſignificat, ablata neceſſitate confeſſionis, contritionem ex ſe veluti ex natura rei eſſe neceſſariam. Et hoc quaſi indubitatum ac certum omnes ſupponere videtur; & ideò addit, confeſſionem eſſe neceſſariam ex ſpeciali præcepto, quia de hoc poterat eſſe controuerſia. Vnde, cum exceptionem ſubdit de caſu neceſſitatis, apertè ſupponit, tunc ſaltem eſſe neceſſarium, quod priùs dixerat, ſcilicet, vt, qui ſic accedit, *contritus ſibi eſſe videatur.*

Idem probatur ratione.

D Quartò argumentor ratione, quia ſi neque à Chriſto, neque ab Eccleſia, datum eſſet præceptum poſitiuum præmittendi confeſſionem ante communionem, ex ipſa rei natura, ſeu ex naturali legẽ conſequente inſtitutionem tanti ſacramenti, neceſſarium eſſet, præmittere contritionem: ſed lex illa poſitiua confeſſionis non abſtulit naturalem obligationem; & in eo caſu, quo non poteſt præmitti confeſſio, reducitur res ad eum ſtatum, in quo eſſet ex natura rei: ergo hinc ex diuino præcepto naturali, tenetur peccator conteri, priuſquam communicet.

Obiectio.

Dices, hoc argumento probatur, teneri hominem conteri ante communionem, etiam ſi confiteatur; quia lex poſitiua non abſtulit naturalem: conſequens autem eſt apertè falſum; nã, qui eſt E attritus, & confeſſus, ſatis dignè accedit ad hoc ſacramentum.

Solutio.

Reſpondetur, non eſſe ſimile; quia, licèt lex poſitiua non auferat naturalẽ, tamen efficacia ſacramenti aufert neceſſitatem; vel, vt ita dicam, materiam neceſſariam contritionis; quæ ideò ante communionem præmittenda erat, vt peccatum expelleret, quod facit ſacramentum vi ſua: & ideò dicitur facere hominem ex attrito contritum; & attritio coniuncta ſacramento, æquiualet contritioni, & ideò per illam impletur obligatio naturalis ſãctè accedendi ad hoc ſacramentum non minùs, quam per contritionẽ. Secus verò eſt, quando nullũ intercedit ſacramentum, quia tunc contritio eſt neceſſaria diſpoſitio ad gratiam, & ad expellendum peccatum; & nullum aliud adhibetur mediũ, quod ſuppleat hunc effectum

effectum & ideo ſemper manet eadē materia, atq; adeo eadē neceſſitas, & obligatio naturalis præcepti.

Solum ſupereſt, vt oſtendamus, hoc eſſe præceptum diuinū naturale. Quod probatur primo, quia conſiderata dignitate, & ſignificatione huius ſacramenti, ex vi illius oritur obligatio non ſumendi illud, niſi in ſtatu gratiæ, & conſequenter ad exhibendum aliquod medium, per quod in eo ſtatu conſtituamur, priuſquam ad Euchariſtiam accedamus: ergo hæc obligatio ex ipſa rei natura oritur. Antecedens ſatis eſt à nobis declaratum in Commen. art. 4. D. Thomæ. Et confirmari poteſt inductione ſupra indicata in omnibus ſacramentis viuorum, quæ per ſe requirunt ſtatum gratiæ, vt dignè ad ea accedatur, in quo differunt à ſacramentis, quæ vocantur mortuorum, quæ, cum per ſe ſint inſtituta ad dandam primam gratiam, & expellendum peccatum, ex natura ſua non prærequirunt vitam gratiæ, ſed ſolum diſpoſitionem ſufficientem ad eam per ſacramentum acquirendam. At vero ſacramenta viuorum, cum inſtituta non ſint ad dādam primam gratiam, per ſe & ex intentione, non poſſunt dignè recipi ad hunc effectum, & ideo ex natura rei prærequirunt gratiam, vt dignè ſumantur, tum, quia ſancta debent ſancte tractari, tum etiam, quia eorum proprij effectus ſtatum gratiæ præſupponunt, vtraque vero cauſa maiorem vim habet in hoc ſacramēto, quia eſt ſanctius reliquis, vt diximus, ponderando verba Concil. Trident. & proprius eius effectus eſt per modum nutritionis & augmenti, & ideo per modum cibi & conuiuij tribuitur: cibus autem & nutritio ex ſe vitam præſupponunt. Secundo confirmatur, quia Sacerdos adminiſtraturus hoc ſacramentum, ſi conſcientiam habeat peccati mortalis, tenetur conteri, priuſquam ad miniſtrandum accedat, nec ſatis erit habere attritionē: ergo multo magis tenebitur hoc facere, qui communicaturus eſt; quia maius eſt recipere, quàm miniſtrare ſacramētum, & ideo iure diuino recipiens obligatur ad præmittendam confeſſionem, ſi poteſt, non tamen qui miniſtrat, ſi non ſit ipſe communicaturus. Reſpon-

Euaſio. deri poteſt eſſe diuerſam rationem, quia miniſter nō fit ex attrito contritus, dando ſacramētum, ſuſcipiēs

Confutatur. vero fieri poteſt ex attrito contritus. Sed hæc fuga petit principium; hoc enim ante omnia negamus, ſcilicet, eum qui accedit cum ſola attritione cognita, fieri ex attrito contritum, quia ponit obicem, & peccat mortaliter ſic accedendo, quia per ſe, & ex certa ſcientia indigne accedit. Quinimo etiam de illo, qui bona fide accedit cum ſola attritione, putans, ſe eſſe contritum, eſt valde incertum, an per ſacramentum iuſtificetur, & omnes Doctores, qui probabiliter hoc affirmant, requirunt illam bonam fidem, quia tale ſacramētum nunquam eſt per ſe & ex intentione recipiendum ad illum effectum. Ergo, ſicut ad miniſtrandum ſacramentum debet ſupponi gratia & cōtritio, ita ad recipiendum illud.

Fundamēta cōtrariæ opinionis diluuntur. Ad fundamenta contrariæ ſententiæ negatur, attritionem per ſe ſufficere cum hoc ſacramento, niſi intercedat bona fides, quæ à peccato excuſet, & ita expediuntur facile tria prima argumenta, quæ ita procedunt, ac ſi diceremus hanc obligationem præmittendi contrittionem in eo caſu oriri ex præcepto poſitiuo præmittendi confeſſionem, quod tamen falſum eſt, quia non hinc oritur hæc obligatio, ſed ex ipſo iure naturali, vt declarauimus. Nam, qui cum ſola attritione recipit hoc ſacramentum; non ſāctè, ſed indigne recipit illud, quia accipit in prauo ſtatu, & reuera manducat illud in peccato mortali: Nam prius manducat ſacramentum, quam ab illo poſſit recipere effectum; in termino enim manducationis dandus eſſet effectus, & ideo ſi ſciens & videns hoc faciat, peccatum cōmittet, per quod ponet obicem ſacramento; qui vero accedit bona fide, excuſatur ab hoc peccato, & ideo non ponit obicem, & recipere poſt effectum.

Ex hac vero reſponſione colligitur, quod ſi quis cum attritione cognita cōmunicaret ex inuincibili ignorantia, putans hoc ſibi licere, & contrariam opinionem eſſe ſecuram, illum etiam excuſari à peccato propter ignorantiam, & ideo fieri poſſe, vt per ſacramētū iuſtificaretur, ex quo colligitur, per ſe, & ex natura rei ſufficere attritionem, vt diſpoſitionem condignam. Aliud enim eſt, attritionem eſſe ſufficientem diſpoſitionem, vt poſſit tolli peccatum per ſacramentum, ſi aliunde non ponatur nouum impedimentum: aliud vero, quod attritio per ſe ſit ſufficiens, & condigna diſpoſitio ad tale ſacramentum ſuſcipiendū. Primum enim eſt probabile, vt ſupra dictum eſt; ſecundum autem minimè, quia ad diſpoſitionem condignam ſacramenti non ſolum eſt conſiderandum, quid ſatis ſit abſolute loquendo, vt poſſit tolli peccatum, ſed multo magis, quid debeatur dignitati talis ſacramēti, & quid ſit conſentaneum fini & inſtitutioni eius, atque adeo quid, per ſe loquendo, ſupponat gratia ſacramentalis talis ſacramenti. *Ex dictis prima illatio.*

Ad quartum reſpondetur, omnia illa incommoda nullius eſſe momenti, eadem enim obiici poſſunt in Parocho, qui ex officio tenetur miniſtrare ſacramentum, quando non poteſt, aut non vult confiteri, etiamſi habeat conſcientiam peccati mortalis; tenetur enim ſaltem conteri, nulla ergo eſt perplexitas in prædictis caſibus, quia ſemper eſt facultas cum diuina gratia ad habendam contritionem, & vincendam difficultatem, ſi quæ occurrit, nam hæc difficultas, quæ oritur ex praua conſuetudine, aut alia ſimili occaſione, reuera eſt eadem in attritione vera, ſi res attente conſideretur: Nam tota hæc difficultas, poſita eſt in propoſito abſoluto & efficaci non peccandi de cætero, quod tam ad veram attritionem, quam ad contritionem, neceſſarium eſt: Si autem illud propoſitum ſemel concipiatur, facillimum erit eleuare mentem ad quodcunque motiuum perfectum, atque ita ex vera contritione peccatum deteſtari.

Ad illud vero, quod prior opinio ſubiiciebat, hoc ſacramentum eſſe per ſe inſtitutum ad dandam primam gratiam, & tollendum peccatum mortale, reſpondetur inprimis, aſſumptum eſſe falſum, & parum vel nihil probabile, vt ſupra oſtendi. Deinde, qui illud admittit, ne in maiorem errorem incidat, conſequenter dicere debet, hoc ſacramentum non eſſe inſtitutum ad illum effectum, vt propriā & particularem cauſam eius, ſed ſolum vt cum aliis ſacramentis, quæ ad hoc ſunt ſpecialiter inſtituta aliquo modo concurrat, ſaltem vt in voto ſuſceptum, & ideo nunquam debet per ſe, & ex intentione applicari ad illum effectum, niſi per ſacramentum, vel cum ſacramento Pœnitentiæ, aut in re ipſa applicatum, aut ſaltem in voto per contritionem.

SECTIO VI.

Vtrum, qui ſine confeſſione præmiſſa communicat poſt conſcientiam peccati mortalis, teneatur ex iure diuino ſtatim confiteri, quam primum poſſit.

MVlti & graues authores videntur ſentire, in eo caſu teneri hominem ad confitendum poſt communionem, cum primum commode poſſit. *Quorundam opinio.*

Ita

Ita ſentit Gloſſa recepta à Canoniſtis in capitulo, De homine, extra de celebrat. miſſar. dicit enim, eum, qui ob inopiam confeſſoris accedit cum ſola contritione, teneri ad habendum propoſitum confitendi, cum primum poſſit; non teneretur autem ad hoc propoſitum, niſi haberet obligationem confitendi, ſtatim, quia ad contritionem ſolum eſt neceſſarium propoſitum confitendi tempore debito. Atque eodem modo loquuntur ex recẽtioribus Soto, Couarruu. & alij locis ſupra citatis, & apertius Scotus, in 4. diſt. 9. quæſt. vnica ad 2. dicit, in eo caſu poſſe differri confeſſionem, donec occurrat opportunitas confitendi. Et ratio eſſe poteſt, quia præceptum obligabat ad confitendum ante communionem: ergo, cũ hoc factũ non fuerit, perſeuerat illa obligatio, & veluti ſemper inſtat, & vrget, donec impleatur. Et cõfirmatur: quia conſuetudo fidelium ita videtur interpretari hoc præceptũ, omnes enim qui accedunt abſque confeſſione pręmiſſa, cum timore accedunt, & proponunt illico cõfiteri, cum primum poterint.

Soto.
Canon.
Couarr.
Scotus.

Qui indigne ſuſcipit Euchariſtiã non pręmittẽs cõfeſſionem ex hoc cap. ante alias ſtatutũ tempus confiteri non tenetur.

Dupliciter accidere poteſt, vt quis communicet ſine confeſſione; primò ſine cauſa vt excuſatione, ſed cum graui culpa. Secundo ob veram neceſſitatem & ſine culpa. Dico ergo primò, qui indigne cõmunicauit ſine confeſſione, non tenetur poſtea hoc titulo ſtatim confiteri, ſed ſolum tempore, aliàs debito. Dico, hoc titulo, quia ſi ſit iterum communicaturus, propter eam cauſam, vel aliam ſimilem, poterit teneri, ſed non de hoc agimus, ſed præciſe de obligatione relicta ratione præcedentis communionis. Et ita eſt euidens aſſertio, primò exemplis, nam ſi Sacerdos miniſtret ſacramentum in peccato mortali, non tenetur poſtea hoc titulo ſtatim conteri, quamuis debuiſſet prius conteri, quam miniſtraret ſacramentum; & omittendo peccauerit, & in vniuerſum, qui omiſit actum, ad quem tenebatur in tali occaſione vel opportunitate, licet tunc peccauerit omittendo, tranſacta illa occaſione, non tenetur poſtea exercere actum. Et hinc ſumenda eſt ratio à priori huius veritatis, quia, ſi hoc præceptum conſideretur, vt affirmatiuum, non obligat pro ſemper, ſed pro determinatis temporibus, extra quæ non obligat, etiam ſi contingat pro aliquo tempore debito non impleri; nam præcepta affirmatiua non obligant per modum reſtitutionis ad faciendum actum tempore debito omiſſum: aliàs, qui omiſit ſacrum in die feſto, debere ſtatim in die ſequẽti audire. Si autem hoc præceptum conſideretur, vt negatiuum, ſic nõ obligat poſtea ad aliquem actum, ſed ſolum ad non communicandum iterum ſine præuia confeſſione: ergo, ſi non ſit iterum communicaturus, ex vi prædicti præcepti diuini, non tenetur ſtatim confiteri. Secundo hinc ſequitur, idem dicendum eſſe de illo, qui bona conſcientia & ob neceſſitatem, confeſſionem prætermiſit ante communionem, ſcilicet, ex vi iuris diuini non teneri ad ſtatim confitendum. Ita docuit Nauarr. in Summa capitul. 2. numero 10. Et patet à fortiori ex præcedenti. Nam ſi is, qui peccando communicauit ſine confeſſione præmiſſa, non tenetur ſtatim confiteri, cur obligabatur is, qui ſine peccato id fecit? Pręterea exemplis declarari poteſt, nam ſi quis obligatus fuit ad confeſſionem faciendam ratione periculi mortis, & id facere omiſit ob inopiam confeſſoris, tranſacta occaſione, non tenetur ſtatim confiteri, poſtquam periculum euaſit; idem eſt de illo, qui omiſit ſacrum ſine culpa, tempore debito, propter abſentiam Sacerdotis, qui non tenetur poſtea audire, cum primum poſſit. Denique, ratio generalis eſt, quia præcepta affirmatiua non obligant pro ſemper, ſed

A pro certis temporibus & opportunitatibus, quibus tranſactis, ceſſat eorum obligatio, ſiue tunc impleta fuerint, ſiue non cum culpa, vel ſine illa, hoc autem pręceptum, de quo agimus, eſt affirmatiuum, & ſolum præcipit confeſſionem, vt diſpoſitionem ad cõmunionẽ, ſeu ratione Euchariſtiæ ſumendæ, ideo trãſacta illa opportunitate ſeu neceſſitate, ceſſat obligatio; & idem reperit̃ in õi pręcepto, quod aliquid pręcipit ſolũ vt diſpoſitionẽ ad aliud: Nam ceſſante illo actu, ad quẽ ordinatur diſpoſitio, ceſſat ratio diſpoſitionis, vt ſic, & ita etiam ceſſat materia ſeu obiectum talis præcepti, & ideo nullius momenti eſt illa ratio, quod obligatio præcepti, quia non fuit impleta, B ſemper maneat & vrgeat: Non eſt enim hoc neceſſarium, quando mutata eſt occaſio, & conſequenter pertranſiit proprium tempus, pro quo obligat præceptum.

Tertio hinc concluditur, ad communicandum dignè ſine præmiſſa confeſſione, confeſſoris inopia, non eſſe neceſſarium ſpeciale propoſitum confitendi ſtatim nacta occaſione; ſed ſolum illud propoſitum confitendi, quod ad contritionem neceſſarium eſt. Ita ſentit Diuus Thomas infra, quæſt. 83. artic. 6. ad 2. Vbi ſolum requirit propoſitum confitendi, & ſatisfaciendi. Et ratio eſt clara ex dictis, quia ille non tenetur ſtatim confiteri poſt communionem: ergo nec tenetur proponere id facere: ergo tale propoſitum, C neque eſt neceſſarium neceſſitate præcepti, neque ſub aliqua ratione medij, quia ad habendam contritionem ſatis eſt propoſitum confitendi tempore debito. Neque ex vſu fidelium aliud colligi poteſt: ſi vero aliqui Doctores aliter locuti ſunt, exponendi ſunt, docuiſſe id, quod eſt melius & ſecurius, non vero quod eſt ſimpliciter neceſſarium ac ſufficiens.

SECTIO VII.

Vtrum qui poſt conſcientiam peccati mortalis communicat ſine confeſſione, iure Ecclesiaſtico teneatur confiteri cum primum poteſt.

Qui poſt cõſciẽtiam peccati lethalis non pręmiſſa cõfeſſione cõmunicat iure Eccleſiaſtico tenetur confiteri cum pr[i]mum poſſit.

HÆc dubitatio proponitur ad explicandum ius latum à Conc. Triden. ſeſſ. 3, cap. 7. in illis verD bis. *Quod ſi neceſſitate vrgente Sacerdos abſque præuia confeſſione celebrauerit, quam primum confiteatur.* Nã ex horum tenore verborum conſtat, in eis contineri præceptum, & ita ſunt ab omnibus Doctoribus intellecta. Rurſus ex materia conſtat, eſſe rem grauem, atque ita præceptum hoc obligare ſub mortali. Denique ex dictis colligitur, hoc pręceptum eſſe Eccleſiaſticum: oſtendimus enim ex ſolo iure naturali, aut diuino non poſſe colligi huiuſmodi obligationem: atque ex modo loquendi ipſius Concilij non obſcure idem colligitur, nam de priori generali præcepto confitendi ante communionem dicit: Eccleſiæ conſuetudinem illud declaraſſe, quod non affirmat de E hoc præcepto, ſed ſolum illud ſtatuit: eſt ergo præceptum Eccleſiaſticum, non antiquum, ſed de nouo ab ipſo Concilio latum, quia ante illud nec ſcriptum nec traditum, nec conſuetudine introductum reperitur. Ex quo tandem fit, eos, qui obligantur hoc præcepto, ita teneri in eo caſu ad habendum propoſitum confitendi, quam primum poſſint, ſicut tenetur habere propoſitum ſeruandi alia præcepta, quia hoc eſt vnum ex præceptis, & non eſt maior ratio de illo, quam de aliis. Superſunt vero nonnulla circa hoc præceptum declaranda.

Dubium.

Primum eſt, an hoc præceptum obliget ſolos ſacerdotes, vel etiam laicos. Nauar. cap. 2. num. 10. affirmat obligare omnes, quia, ſi Concilium interrogaretur de laicis idem dixiſſet, cum ſit eadem omnium

ratio

ratio, quod ergo illis verbis poſitum ſit nomen Sacerdotum, ex accidenti vel caſu accidiſſe videtur, fortaſſe, quia hæc neceſſitas frequentiùs in ſacerdotibus contingit. Dico tamen, hoc præceptum non obligare laicos, ſed ſolos Sacerdotes. Probatur, quia in explicanda lege poſitiua ſtandum eſt verbis; neque obligatio eius amplius eſt extendenda, quam verba legis in proprietate intellecta requirant. Dicere autem verba Concilij caſu cecidiſſe ſeu irrepſiſſe, præſertim in re tam graui, & in lege ferenda, abſurdiſſimum eſt & temeritate non vacat: cùm ergo Concilium nominet Sacerdotes, de illis eſt propriè ac præcisè intelligendum. Quod autem Nauarr. dicit; Concilium interrogatum, fuiſſe reſponſurum idem de laicis, primum nihil refert, nam, ſicut non peccat quis in eis quæ eſſet facturus, ſi tentaretur, ſed in iis quæ facit, ita non obligat ſuperior per ea quæ præciperet ſi animaduerteret, vel ſi ei daretur occaſio, ſed per ea quæ præcipit. Deinde, illud eſt omnino incertum, quis enim hoc ei reuelauit? aut qua certa ratione id colligi poteſt? præſertim, cum argumentum à ſimili in materia præceptorum inualidum ſit. Addo, poſſe ſufficientem rationem differentiæ aſſignari; tum, quia ad celebrandum maior quædam reuerentia ac præparatio requiritur; tum etiam, quia eo ipſo, quòd hæc neceſſitas frequentiùs accidit ſacerdotib. meritò hac obligatione præueniuntur, ne facilè aſſueſcant, confeſſionem prętermittere. Ex qua reſolutione ſequitur, Sacerdotem, qui communicat more laicorum, non obligari hac lege, tum quia ille non ſe gerit tunc vt Sacerdos, ſed vt laicus, & ideò ſolum communib. legibus laicorum aſtringi videtur, tum etiam, quia ille tunc non celebrat, Concilium autem ſolùm loquitur de Sacerdote celebrante. Sed quæres, an ſit idem dicendum de Sacerdote faciente officium in die Paraſceues? ille enim neq; cōſecrat neq; ſacrificat, vnde non videtur propriè celebrare. Et idem quæri poteſt de illo, qui poſt conſecrationem peccauit mortaliter, & ſtatim communicat præmiſſa contritione. Item de illo, qui aſſumitur ad complendum & conſummādum ſacrificium ab alio inchoatum, quem fortaſſe contingit mori ſtatim poſt conſecrationem. Reſpondetur in huiuſmodi caſibus obligare hoc præceptum, quia ſatis eſt, quòd Sacerdos ſolemni ritu Eccleſiæ, & vt miniſter publicus, conſummet ſacrificium ſeu ſacramentum, nam hæc actio eſt propriè Sacerdotis, & ſub nomine celebrationis meritò comprehenditur iuxta communem vſum, & ſenſum huius vocis.

Præceptum prædictū ſolos obligat Sacerdotes.

Secundò explicandum eſt, an obliget hoc pręceptum eum Sacerdotem, qui ſolùm propter obliuionem celebrat abſq; confeſſione præmiſſa. Videtur enim eum obligare, tum propter paritatem rationis, tum etiam, quia illa eſt quædam humana neceſſitas, ergo verè dici poteſt talis Sacerdos celebrare ſine confeſſione propter vrgentem neceſſitatem; ergo obligatur verbis illius legis. Nihilominùs probabilius exiſtimo, hunc caſum non comprehendi ſub hac lege, ſi verba eius exactè penſentur, tum quia qui eſt oblitus, propriè non habet conſcientiam ſui peccati pro eo tempore, nam conſcientia dicit actum. Concilium autem apertè loquitur de Sacerdote celebrante cum conſcientia peccati. Præterea obliuio non propriè dicitur vrgens neceſſitas, de qua Concilium loquitur. Denique addi poteſt ratio, nam qui bona fide accedit oblitus, iuxta conſcientiam ſuam nihil omittit, neque formaliter, neque materialiter, quod iure diuino præceptum eſt, ſed excuſatur eo modo, quo omni ferè humana actione interuenire poteſt excuſatio; Et ideò non oportuit, vt in huiuſ-

Sacerdos qui ob obliuionē ante cōmunionem non eſt confeſſus prædicto iure non tenetur, cū primū poſtea poſſit confiteri.

A modi caſu aliquid ſpeciale Concilium diſponeret nouum onus & obligationem imponendo, ſecus verò eſt in eo, qui ſciens, & videns, confeſſionem omittit ob cauſam vrgentem. Animaduertendum autem eſt, hoc procedere, quando obliuio durat, donec ſacramentum ſumptum ſit, nam, ſi quis ex obliuione accedat ad celebrandū, & in ipſa actione ante ſumptionem ſacramenti recordaretur ſui peccati, & nihilominus ſacramentum ſumeret ſine confeſſione, iuxta doctrinam traditam præcedenti ſectione, in eo caſu obligaretur hac lege, quia manifeſtè comprehenditur verbis eius, tunc enim communicat ſine confeſſione propter vrgentem neceſſitatem, & B cum conſcientia peccati. Sed quid ſi prius eſſet confeſſus, & tunc recordaretur vnius peccati in confeſſione obliti? Reſpondetur, etiam teneri ex vi huius legis, quia iuxta ſuprà dicta tenebatur illud confiteri ante communionem ex diuino præcepto, & ſolum illud omittit ſine peccato, ob neceſſitatem vrgentem: ergo quoad hoc comprehenditur ſub lege à Concilio lata.

Tertiò declarandum eſt, an Sacerdos, qui ſine neceſſitate ob malitiam celebrat abſque confeſſione præmiſſa, hac lege comprehendatur, videtur enim obligatus multo maiori ratione: nam, ſi obligatur is, qui non peccauit, omittendo confeſſionem, cur non multo magis obligabitur is, qui peccando eam C omiſit? Nihilominùs dicendum eſt huiuſmodi hominem non comprehendi hac lege, quia Concilium ſolū loquitur de illo, qui neceſſitate vrgēte hoc facit, lex autem poſitiua ſolum obligat, prout lata eſt, & argumentum à paritate rationis in hac materia eſt inefficax. Deinde reddi poteſt ratio diuerſitatis, nam hoc præceptum inter alias cauſas videtur impoſitum ad tollendam occaſionem fingendi neceſſitatem celebrandi ſine præuia confeſſione, vel differendi nimium confeſſionem. Cum enim ſit Sacerdoti impoſita obligatio confitendi, ſtatim poſt celebrationem, ſi antea non potuit, ac bona fide omiſit, multo magis erit ſolicitus quilibet timoratus Sacerdos de pręmittenda confeſſione, antequàm ceD lebret, hæc autem ratio non procedit in iis, qui ſine titulo neceſſitatis in peccato celebrant, & ideò non oportuit de nouo obligationē vel laqueū eis imponere, quia ipſo diuino iure ſatis obligantur ad præmittendam confeſſionem, antequàm celebrent.

Sacerdos qui ob malitiam ante cōmunionem non præmiſit cōfeſſionē peccati mortalis, cuius conſcientiam habebat hac lege non tenetur.

SECTIO VIII.

Vtrum qui peccauit mortaliter, etiam ſi contritus ſit & confeſſus, teneatur aliquo temporis ſpatio communionem differre.

Solent nonnulli præcedenti nocte mortaliter peccare, & ſtatim die ſequenti confeſſione præmiſſa, ſacrum facere vel communicare; inquirimus igitur, an hoc liceat, quia non deſunt graues authores, qui dicunt eſſe peccatum mortale. Ita ſenſit NaE uar. in ſum. Hiſpana, cap. 21. num. 50. & de Pœnitentia. diſtinct. 6. cap. 1. & Couar. in Clem. Si furioſus. p. 3. nu. 8. vbi dicit, eſſe impiū negare, peccare mortaliter eum Sacerdotem, qui poſt fornicationem præcedenti nocte commiſſam, ſequenti die celebrat, etiam ſi contritus ſit & confeſſus, & in hanc ſententiam videtur inclinare Marſilius in 4. q. 6. artic. 4. & Gerſon de præparatione ad Miſſ. conſider. 8. & Alphon. 37. lit. vlt. Tribuitur etiam D. Thom. hic, art. 7. qui dicit, pollutionem nocturnam, quæ ex peccato mortali oritur, ex neceſſitate impedire communionem. Et eodem modo citari poteſt Gregorius, qui ad interrogationem primam Aug. dicit oportere, vt per diem à cōmunione abſtineat, qui ex praua cogi-

Nauar. Couar.

Marſil. Gerſon.

cogitatione pollutus eſt. Fundamentum ſolùm eſſe poteſt, quia videtur hæc eſſe magna indecentia & irreuerentia.

Peccatum mortale non patrat, qui paulo poſt aliud commiſſum præmittens confeſſionem cõmunicat. D. Thom.

Nihilominùs dicendum eſt per ſe loquendo, nullum eſſe peccatum, paulò poſt commiſſum peccatum mortale communicare, præmiſſa confeſſione debita. Hæc eſt ſententia D. Thomæ hic, artic. 7. ad 4. vbi dicit, ſolum peccatum mortale durans in anima impedire ex neceſſitate communionem huius ſacramenti: atque in hunc modum explicat doctrinam in corpore articuli traditam. Clariùs diſtin. 9. in artic. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. dicit, conſulendum eſſe ei, qui peccauit mortaliter, vt non ſtatim accedat ad communionem, etiam ſi confeſſus ſit, niſi magna neceſſitas vrgeat: vbi cum dicit conſulendum eſſe, planè ſentit non eſſe præceptum, atque idem ſentit ibi Paludan. q. 3. Maior q. 2. Gabr. lect. 10. in Canon. Adrian. q. 4. de Euchariſtia, Sylueſt. verbo, Euchariſtia, 3. q. 10. Caietan. verbo, Communio, Corduba, lib. 1. quęſt. 7. qui in ſpecie loquitur de illo, qui nocte proxima vel fornicatus eſt, vel mortaliter pollutus, atque idem tandem docuit Nauar. in Summa, cap. 21. num. 51. Ratione probatur, quia inprimis nulla eſt lex poſitiua, humana vel diuina, quæ hanc obligationem imponat; nec generatim de omni peccato, neq; ſpecialiter de aliquo, vt Couarruuias & Nauarrus fatentur. Et patet, quia talis lex nec ſcripta eſt, nec tradita. Deinde ex ſola ratione naturali colligi non poteſt, quia, licèt tempus breue intercedat, poteſt talis eſſe hominis conuerſio, vt nō ſolùm ſanctus ſit, ſed etiam ſanctior & deuotior, quam antea eſſet; ergo dilatio temporis per ſe non eſt neceſſaria. Propter quod Paulus 1. ad Corinth. 11. ſolum dixit, *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat*; id eſt, ſi poſt probationem nullum in ſe agnoſcit mortale peccatum, vt omnes exponunt. Quod verò addit, *Qui enim manducat indignè*, omnes etiam intelligunt, id eſt, cum conſcientia mortalis peccati: ergo ſi peccatum mortale iam non eſt in anima, neque in conſcientia, per ſe non impedit, etiam ſi ante breue tempus pręceſſerit. Et confirmatur primò: nam talis homo eſt capax effectus huius ſacramenti: nam cum iam viuat, nutriri etiam poteſt, ergo poteſt illud ſine peccato ſumere. Confirmatur ſecundò, quia nō poteſt certa aliqua ratione definiri, quanto tempore neceſſe ſit abſtinere: nam quod aliqui dicũt de tempore vnius diei naturalis, gratis confictum eſt ſine fundamento. Confirmatur tertiò ex vſu, quo conſtat, viros etiam doctos & timoratæ conſcientię ſine ſcrupulo celebrare eadem die poſt confeſſionem, etiam ſi aliquid humanum antea paſſi ſint. Et pręſertim, quando peccatum, quod interceſſit, magis eſt ſpirituale, vel internum. Vnde neq; in omni genere peccatorum ſine diſcrimine poſſumus veriſimili fundamẽto omnes homines obligare ad hanc communionis dilationem; neq; etiam poſſumus probabilem rationem reddere, cur hoc cenſeatur neceſſarium in quibuſdam peccatis, & non in aliis; quia, licèt in quibuſdam videatur eſſe maior indecentia, tamen id, quod neceſſario ac eſſentialiter impedit, ſcilicet, carentia diuinæ amicitiæ, eiuſdem rationis eſt in omnibus. Tandem, olim erat conſuetudo in Eccleſia, quotidie communicandi: & tamen non eſt veriſimile, neminem eorum, qui quotidie communicabant, ſolitum eſſe aliquandò mortaliter peccare; ergo neceſſe erat, vt multi communicarent eodem die, quo mortaliter peccauerant, mutato tamen affectu, & deleto mortali peccato. Et ita Auguſtin. cùm dicit; ſe nec laudare, nec vituperare eum, qui quotidie communicat, ſolum ab eo requirit, vt

Paludan. Maior. Adrianus. Syluest. Caietanus. Corduba. Nauar.

A conſcientia peccati mortalis non grauetur, vt videre licet epiſt. 116. & de Eccleſiaſt. dogmat. c. 53. & in cap. Quotidie, de Conſecr. d. 2.

Dixi autem, per ſe loquendo, quia ex accidenti poſſet eſſe hoc peccatum graue. Primò, ratione ſcandali aliorum, ſi peccatum ſit publicum; & maximè, ſi ſit in conſuetudine, quæ aliis nota ſit. Secundò, ratione contemptus, ſeu ratione proprij ſcandali (vt ſic dicam) vt ſi homo ea occaſione acquirit facilitatem peccandi, & non adhibet medicinam moraliter neceſſariam, vt ſeſe contineat: quamquam ex hoc ſolo capite rarò vel nunquam erit culpa mortalis. Facilius committi poſſet propter periculum com-
B municandi ſine vera deteſtatione peccati, & propoſito emendæ: quia, peccatum recens non tam facilè odio habetur, & ideò periculoſius eſt hoc in peccatis carnalibus, quæ vehementiùs adhærent, magiſque hominem alliciunt & excæcant.

Illatum ex concluſione.

Ex quo infero, frequentiùs conſulendum eſſe, vt poſt mortale peccatum commiſſum, etiam ſi videatur homo ſatis eſſe diſpoſitus, aliquo tempore abſtineat à communione, ſaltem per diem, vt ſeſe magis colligat, animumque ſuum magis à peccato abſtrahat. Et hæc videtur eſſe mens Diui Gregorij, & D. Thomæ locis citatis, & authores pro noſtra ſententia citati hoc conſilium approbant: imò Caietanus & Adrianus ſentiunt, non ſolum eſſe conſilium, ſed
C etiam ſemper eſſe aliquod peccatum veniale, non interponere huiuſmodi tempus, præſertim ſi peccatum, quod præceſſit, carnale fuit; tum quia eſt nonnulla indecentia, tum etiam, quia ſemper huiuſmodi homo accedet ſine conuenienti præparatione ac deuotione: & hoc fortaſſe moraliter loquendo, ita frequentius accidit, nō tam propter præcedens peccatum, quàm propter præſentem diſtractionem, vel alium ſimilem affectum, qui ex illo relinquitur: at verò intrinſecè & ex obiecto, non eſt intrinſeca malitia in huiuſmodi actu, etiam leuis, ex ſola breuitate temporis interpoſiti inter peccatum & communionem. Et ideò, ſi ex cæteris circumſtantiis præſentibus honeſtetur actus, poterit nullum eſſe peccatum. Et ſi ſpecialis neceſſitas, vel obligatio celebrandi vrgeat, non ſolùm non erit peccatum, ſed etiam erit
D melius, vel aliquando etiam neceſſarium, vt rectè D. Thom. ſuprà docuit. Atque ſatis reſponſum eſt ad fundamenta prioris ſententiæ.

D. Gregor. D. Thomas.

ARTICVLVS VI.

Vtrùm Sacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori petenti.

Inf q. 81. art. 2 cor. & ad 2. & 4. d. 9. art. 5. q. 1. per tot. & q. 2. corp. Et quodl. 5. art. 11.

AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quòd ſacerdos debeat denegare corpus Chriſti peccatori. Non enim eſt faciendum contra Chriſti præceptum, propter vitandum ſcandalum, vel infamiam alicuius. Sed Dominus præcepit Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Maximè autem datur ſanctum canibus, cùm hoc ſacramentum peccatoribus exhibetur. Ergo, neque propter vitandum ſcandalum, neque pro-
E *pter vitandam infamiam alicuius, debet hoc ſacramentum peccatori petenti dari.*

2. Præterea, De duobus malis minus malum eſt eligendum. Sed minus malum eſſe videtur, ſi peccator infametur, vel etiam ſi ei hoſtia non conſecrata detur, quam ſi ſumens corpus Chriſti, mortaliter peccet. Videtur ergo hoc potiùs eſſe eligendum, quòd vel infametur peccator petens corpus Chriſti, vel etiam, quòd detur ei hoſtia non conſecrata.

3. Præterea, Corpus Chriſti interdum datur ſuſpectis de crimine, ad eorum manifeſtationem: legitur enim in Decret. † 2. q. 4. Sæpè contingit, vt in monaſteriis monachorum furta perpetrentur: idcircò ſtatuimus, vt, quando ipſi fratres de talibus expurgare ſe debent. Miſſa ab Abbate celebretur, vel ab ali-

In Decr. 2. q. 4. c. 24. Sæpe contingit.

ab aliquo ex præſentibus, & ſic expleta Miſſa, omnes communicentur in hæc verba: Corpus Domini ſit tibi hodie ad probationem; & infrà. † Si Epiſcopo, aut presbytero aliquod maleficium fuerit imputatum, pro ſingulis Miſſam celebrare debet, & communicare, & de ſingulis ſibi imputatis, innocentem ſe oſtendere. Sed peccatores occultos non oportet manifeſtari, quia, ſi frontem verecundiæ abiecerint, liberius peccabunt, vt Auguſtinus dicit in libro de verbis Domini. Ergo peccatoribus occultis non eſt corpus Chriſti dandum, etiamſi petant.

Cap. 27.

SED contra eſt, quod ſuper illud Pſalm. 21. Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ; dicit Auguſtinus. † Non prohibeat diſpenſator pingues terræ, id eſt, peccatores, menſam Domini manducare.

Refertur de conſec. d. 2. c. Non prohibeat, to. 9.

RESPONDEO dicendum, quod circa peccatores diſtinguendum eſt. Quidam enim ſunt occulti, quidam vero manifeſti; ſcilicet, per euidentiam facti; ſicut publici vſurarij, aut publici raptores: vel etiam per aliquod iudicium Eccleſiaſticum, vel ſæculare. Manifeſtis ergo peccatoribus non debet, etiam petentibus, ſacra communio dari. Vnde Cypr. † ſcribit ad quendam. Pro dilectione tua conſulendum me exiſtimaſti, quid mihi videatur de hiſtrionibus, & mago illo, qui apud vos conſtitutus adhuc in artis ſuæ dedecore perſeuerat; an talib. ſacra communio cum cæteris Chriſtianis debeat dari: puto nec maieſtati diuinæ, nec Euangelicæ diſciplinæ congruere, vt pudor & honor Eccleſiæ tam turpi & infami contagione fœdetur. Si verò non ſunt manifeſti peccatores, ſed occulti: non poteſt eis petentibus ſacra communio denegari. Cum enim quilibet Chriſtianus ex hoc ipſo, quod eſt baptizatus, ſit admiſſus ad Dominicam menſam, non poteſt ei ius ſuum tolli, niſi pro aliqua cauſa manifeſta. Vnde ſuper illud 1. Corinth. 5. Si is, qui frater nominatur inter vos, &c. dicit Gloſſa Auguſtin. * Nos à communione quenquam prohibere non poſſumus, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo iudicio Eccleſiaſtico, vel ſæculari nominatum, atque conuictum. Poteſt tamen Sacerdos, qui eſt conſcius criminis, occultè monere peccatorem occultum, vel etiam in publico generaliter omnes, ne ad menſam Domini accedant, antequam de peccatis pœniteant, & Eccleſiæ reconcilientur. Nam poſt pœnitentiam & reconciliationem, etiam publicis peccatoribus non eſt communio deneganda, præcipuè in articulo mortis. Vnde in Concilio Carthaginenſi † legitur: Scænicis, atque hiſtrionibus, cæteriſque huiuſmodi perſonis, vel apoſtatis conuerſis ad Deum, reconciliatio non negetur.

Lib. 1 ep. 10. in princ.

In lib. de medicina pœn. c. 3. in med. tomo 9.

In Con. Car. Can. 35.

AD primum ergo dicendum, quod ſancta prohibentur dari canibus, id eſt, peccatoribus manifeſtis. Sed occulta non poſſunt publicè puniri, ſed ſunt diuino iudicio reſeruanda.

AD ſecundum dicendum, quod licet peius ſit peccatori occulto peccare mortaliter, ſumendo corpus Chriſti, quam infamari, tamen ſacerdoti miniſtranti corpus Chriſti, peius eſt peccare mortaliter, infamando iniuſtè peccatorem occultum, quàm quòd ille mortaliter peccet, quia nullus debet peccatum mortale committere, vt alium liberet à peccato. Vnde Auguſtinus * dicit in lib. Q. ſuper Geneſ. periculoſiſſimè admittitur hæc compenſatio, vt nos faciamus aliquid mali, ne alius grauius malum faciat. Peccator tamen occultus potius deberet eligere infamari, quàm indignè ad menſam Domini accedere. Hoſtia tamen non conſecrata nullo modo debet dari loco conſecratæ, quia ſacerdos hoc faciens, quantum in ſe eſt, facit idololatrare illos, qui credunt eſſe hoſtiam conſecratam, ſiue alios præſentes, ſiue etiam ipſum ſumentem, quia, vt Auguſtinus † dicit, nemo carnem Chriſti manducat, niſi prius adoret. Vnde extrà de celebratione miſſarum, † c. ex homine, dicitur: Licet is, qui pro ſui criminis conſcientia reputat ſe indignum, peccet grauiter, ſi ſe ingerat irreuerenter ad illud, grauius tamen videtur offendere, qui fraudulenter illud præſumpſerit ſimulare.

In q. 24. to. 4

In Pſal. 98. circa med. expoſitionis. Ioan 8.

In Decr. li 3. tit. 31 c. 7. in fin.

AD tertium dicendum, quòd decreta illa ſunt abrogata per contraria documenta Romanorum Pontificum. Dicit enim Stephanus Papa. † Ferri candentis, vel aquæ feruentis examinatione, confeſſionem extorqueri à quolibet, ſacri canones non concedunt. Spontanea enim confeſſione, vel teſtium approbatione, publicata delicta commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare; occulta verò, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum. Et idem habetur extra de purgationibus. * cap. Ex tuarum. In omnibus enim talibus eſſe videtur Dei tentatio, vnde ſine peccato fieri non poſſunt. Et grauius videretur, ſi in hoc ſacramento, quod eſt inſtitutum ad remedium ſalutis, aliquis incurreret iudicium mortis. Vnde nullo modo corpus Chriſti debet dari alicui ſuſpecto de crimine, quaſi ad examinationem.

Refertur de 2. q. 4. c 21. Conſuluiſti.

In Decr. li. 5. ti. 34. c 8. Ex tuarum.

MAteria huius articuli pertinet potius ad obligationes miniſtrorum, de quibus poſtea dicturi ſumus, quam ad obligationes communicantium, de quib. nunc agimus. Tamen à D. Th. hoc loco inſerta eſt, quoniam connexionem quandam habet cum præcepto dignè communicandi, de quo hactenus diſputatum eſt. Igitur, ne inuertamus ordinem à D. Thom ſeruatum, eam hoc loco expediemus, & diſputando de ipſa re, ſimul declarabimus D. Thomæ contextum & doctrinam, nam circa litteræ explicationem nulla ſpecialis difficultas occurrit.

DISPVTATIO LXVII.

De obligatione repellendi indignos ab vſu huius ſacramenti.

PRimùm omnium explicabimus generale præceptū, & quale illud ſit: quoniam verò illud latiſſimum eſt, & varios caſus morales complectitur, tràdemus poſteà quædā generalia principia, ſeu regulas quaſdam, quibus explicemus, quomodo huiuſmodi præceptum ſeruandum ſit.

Diſpu. 29. de Euchariſt.

SECTIO I.

Vtrum teneantur miniſtri huius ſacramenti non dare illud homini exiſtenti in peccato mortali.

REſpōdetur, certum eſſe habere miniſtros huius ſacramenti hãc obligationem ſimpliciter & abſolutè loquendo. Ita docet D. Thom. in hoc articu. Alex. Alenſ. 3. p. q. 48. Albert in 4. d. 13. articul. 17. Reliqui Doctores d. 9. Bonauent. ar. 2. q. 5. Richard. art. 3. q. 2. Palud. q. 4. Duran. q. 5. Gabr. 2. D. Antoninus. 3. p. tit. 14. c. 12. Nauar. in Sum. c. 11. n. 55. & in c. Sacerdos. de pœnitent. d. 3. n. 101. Syluest. verbo, Euchariſtia 3. & reliqui Summiſtæ. Ratio eſt, quia Sacerdos tenetur non dare ſanctum canibus, & nō tractare indignè tantum ſacramentum; ergo tenetur, per ſe loquendo, non dare illud homini indigno. Et confirmatur ex eo quod de omnib. vt in ſuperioribus dictum eſt: ergo multò magis in hoc, quod eſt cæteris dignius, locum habet.

Miniſtri Euchariſtiæ denegare debēt illam in peccato mortali exiſtentib. D. Thom. Alexan. Albert. Richard. Palud. Gabr. Antonin. Durand. Nauar.

Ex quibus ſequitur primò, hãc obligationem oriri ex ipſa lege naturali ac diuina, ſuppoſita tali ſacramenti inſtitutione, & poteſtate ac munere commiſſo Sacerdotibus: Primò quidē, quia hoc ipſo, quòd facti ſunt diſpenſatores myſteriorum Dei, tenentur eſſe fideles diſpenſatores, & prudenti ac conuenienti modo tantum ſacramentum diſpenſare. Secundò, quia obligatio exhibendi reuerentiam huic ſacramento, & dignè illud tractandi, naturalis eſt, ex intrinſeca ipſius ſacramenti dignitate orta; ad hãc verò pertinet obligatio non dandi ſacramentum hoc indignis: ſicut nō proiicere illud in locum immun-

1 Illatio.

dum,& ſimilia. Tertiò addi poteſt, naturalem obligationem eſſe non cooperandi alterius peccato, qui autem dat ſacramẽtum indigno, cum poſſit illud vitare, peccato eius cooperatur.

2. Illatio. Secundò ſequitur, hoc præceptum tunc maximè obligare, quando Sacerdos poteſt commodè, & ſine inconuenienti, negare hoc ſacramentum peccatori, etiam ſi ipſe petat. Nam, ſi obligatio illa eſt diuina & naturalis, tunc maximè vrgebit, & ſeruanda erit, quando ſine vllo inconuenienti ſeruari poteſt. *Obiectio.* Dices, hoc ipſo, quod peccator petit, nõ poſſe illi negari ſine inconueniente morali: nam ille habet ius petendi, ratione characteris baptiſmalis: ergo, ſi illi denegetur, negabitur illi ius ſuum, nõ ſeruato iuſtitiæ ordine: hoc autem videtur eſſe graue morale incommodum. *Solutio.* Reſpondetur, negando aſſumptum, nam peccator, dum eſt in eo ſtatu, per ſe loquendo, reuera non habet ius ad petendum hoc ſacramentum: quia non habet ius ad ſacrilegum vſum eius: ergo nec ad petitionem ſacrilegam, & Chriſto iniurioſam: ſolus enim character baptiſmalis non dat tale ius, neque in aliqua alia re fundari poteſt. Quod ita declaratur, & confirmatur, nam Baptiſmus, ſicut dat characterem, qui eſt veluti poteſtas ad ſuſcipiendum ſacramentum, ita dat gratiam ad dignè ſuſcipiendum: ergo re ipſa non dat ius ad aliter ſuſcipiendum: ergo, amiſſa gratia per peccatum mortale, non manet in peccatore ius verum ac reale ad petendum hoc ſacramentum, donec per claues Eccleſiæ, vel in ordine ad illas, ad priorẽ ſtatum reſtituatur.

Non petens Euchariſtiã peccator inuitari à ſacerdote non debet. Tertiò ſequitur, ſi peccator non petat Euchariſtiam, nunquam licere Sacerdoti inuitare illum ad communicandum, quamdiu in eo ſtatu perſeuerat. Poteſt quidem conſulere illi, vt pœnitentiam agat, & communicet; tamen inuitare eum, quem ſcit non egiſſe pœnitentiam, vt in eo ſtatu communicet, per ſe malum eſt; tum, quia in eo caſu poteſt facilè & ſine incommodo non dare ſacramentum peccatori; tum etiam, quia illud eſſet non ſolum cooperari, ſed etiam inducere ad malum. *Obiectio.* Dices, Chriſtus Dominus generaliter dicens omnibus diſcipulis, *Comedite*, ſeu, *bibite ex hoc omnes*, inuitauit Iudam ad communicandũ, quando ipſe non petebat. *2. Solutio reiicitur.* Reſponderi poteſt, Chriſtũ Dominum, non ſolum fuiſſe diſpenſatorem, ſed etiam ſupremum dominum: imo fuiſſe ipſummet, qui datur in cibum: cuique iniuria fieri poterat indignè communicando; atque ita iuri ſuo cedere potuiſſe. Sed hoc non rectè dicitur; quia non eſt dubium, quin Iudas grauiſſimè peccauerit indignè communicando: erat enim hoc intrinſecè malum, & contra reuerentiam Chriſto, & rebus ſacris debitam: non potuit autem Chriſtus illum ad peccandum inducere. *2. Itidem.* Aliter dicitur, Chriſtum naturali & humana ſcientia, qua in ſuis operationibus vti tenebatur, non cognouiſſe occultum Iudæ peccatum; & ideo, licet illud cognoſceret per ſuperiorem ſcientiam, non debuiſſe ex neceſſitate illa vti, vt Iudam cum aliis ad communicandum non inuitaret. Sed neq; hoc ſatisfacit, quia falſum eſt; Chriſtũ in ſuis actionibus ſolum naturali ſcientia, & nõ ſupernaturali, vti debuiſſe: ſæpe enim illi neceſſarium erat, vt ſupernaturali cognitione, præſertim ad exercendas ſupernaturales actiones, & vitandum, quicquid illis poterat eſſe contrarium. Quocirca, ſi actio illa fuiſſet inductio Iudæ ad peccandum, quacunque via ac ratione hoc illi conſtaret, debuiſſet actionem illam vitare. *Vera ſolutio.* Dicendum eſt ergo, Chriſtũ non induxiſſe Iudam ad peccandum, ſed permiſiſſe illius peccatum, ſuoque iure vſum fuiſſe; inſtituit enim ſacramentum eo tempore ac modo, quo ſecũdum ordinem diuinæ prouidentiæ magis expediebat, nec debuit propter Iudam differre. Rurſus, non induxit Iudam, vt in eo prauo ſtatu communicaret, ſed omnem diligentiam adhibuit, vt eum diſponeret, ac cor eius immutaret: vnde ex parte ſua, neque induxit ad malum, neque aliquid geſſit dignitati huius ſacramenti contrarium: aliunde verò Iudas ibi aſſiſtens, vt bonis communibus cum cæteris Apoſtolis frueretur, virtualiter petebat, & à communi conuiuio excludi nolebat; & ideo non debuit Chriſtus Dominus eum excludere, vt iterum in ſequentibus dicemus.

Dubium. Sed quæret aliquis, an Sacerdos, vel Diaconus, communicãs ſeipſum in peccato mortali, duo peccata committat. Videtur enim ex dictis ſequi pars affirmans; quia ille violat duo præcepta valde diſtincta: alterum de receptione ſacramenti cum diſpoſitione digna, quod omnibus fidelibus commune eſt; alterum de fideli, & prudente diſpenſatione, quod ſpecialiter ad miniſtros pertinet: quę duo pręcepta tantum inter ſe differunt, quantum differunt inter ſe, dare, & recipere. Et confirmatur, nam, ſi Sacerdos det peccatori hoc ſacramentum, dans & recipiens duo peccata committunt ſpecie diſtincta: nam aliud conſiſtit in recipiendo indignè; aliud in diſpenſando infideliter: ſed, quando Sacerdos peccator communicat ſeipſum, vtraque ratio peccati ibi reperitur: quod autem perſona ſit eadem, non impedit, quo minus peccata ſint diſtincta: ergo. In contrarium verò eſt, quia tota illa actio & receptio eſt per modum vnius actus moralis, cui multæ circumſtantiæ deſunt ad honeſtatem eius: ergo eſt vnum peccatum: nam defectus plurium circumſtantiarum in vno actu non ſufficiunt ad multiplicanda peccata: ſicut Sacerdos celębrans in peccato mortali, non eſt dicendus plura peccata committere in vna continuata actione ſacrificandi, quamuis in ea intercedat conſecratio, diſpenſatio, & ſumptio huius ſacramenti: quia omnia hæc fiunt per modum vnius actionis moralis, ad eandem virtutem religionis pertinentis.

Solutio. Nihilominus dicendum videtur, ibi reperiri plures malitias, ſecundum moralem ſpeciem diuerſas, vt rationes prius factæ probant: quia moraliter aliud eſt agere, aliud recipere; & diuerſas requirunt circumſtantias: vnde illa coniunctio in eadem perſona, vel entitate phyſica, aut in eadem, vel propinqua temporis duratione, non tollit malitiarum diuerſitatem. Quapropter in ordine ad confeſſionem non eſt dubium, quin neceſſarium ſit, vtrumque aperire: non enim ſatis eſſet dicere diſpenſaſſe ſacramentum in peccato mortali, vt eſt per ſe notum; nec etiam ſufficeret dicere communicaſſe in peccato mortali: quia non explicaretur tota eſſentialis malitia; ſed oportebit dicere, vel celebraſſe in peccato mortali, quia in hoc omnia includuntur, vel ſi extra ſacrificium ſeipſum communicauit, oportebit illud explicare propter rationem factam; & præterea, quia in peccato mortali diſpenſauit tantum ſacramentum; quod eſt nouum malitiæ genus, vt poſtea dicemus.

Dubium. Vltimò quæri poteſt, quando obliget hoc præceptum; cum enim negatiuum eſſe videatur, ſcilicet, non dandi ſacramentum indignè, videtur, obligare ſemper, & pro ſemper, & conſequenter, cum ſit præceptum naturale, ſemper erit intrinſecè malum contra illud agere; cum tamen conſtet, aliquando eſſe licitum dare hoc ſacramẽtum peccatori. Quare dicendum eſt hoc præceptum non eſſe ſimpliciter negati-

negatiuum, ſed reducendum eſſe ad affirmatiuum, A prudenter & fideliter diſpenſandi hoc ſacramentũ: quod quidem formaliter ſumptum (vt ſic dicam) ſemper ſeruandũ eſt, quotieſcunq; hoc ſacramentũ diſpenſatur: & hinc fit, vt, ſi commodè poſſit, debeat indigno denegari, non tamẽ, quod ſemper denegari debeat cum quocunque incommodo, & ſine vlla exceptione; quod declarandum ſupereſt in ſectionibus ſequentibus.

SECTIO II.

Vtrum publico peccatori petenti Euchariſtiam, ſemper ſit deneganda.

RESpondetur, ſi peccator publicus ſit, ſiue publicè, ſiue occultè Euchariſtiam petat, illi eſſe denegandam. In hac regula conueniunt authores omnes, quos nunc non refero: quia in ſequentibus ſectionibus commodius id fiet. Probatur autem B primò ex Patribus: Chryſoſtomus homilia 83. in Matth. ſic ad Sacerdotes loquitur. *Non parua vobis imminet pœna, ſi quem aliqua improbitate teneri ſcientes, ei huius menſæ participationem permittatis: ſanguis enim Chriſti de manibus veſtris exquiretur,* ſubdit verò inferius, *Non de ignotis, ſed de notis id diſputo,* & rurſus. *Hæc de notis & manifeſtis diſputata ſunt.* Similia repetit homilia 60. ad populum, & in id Pſal. 49. *Cum adulteris portionem tuam ponebas.* Eandem doctrinam inculcat ſæpe Cyprianus, grauiſſimè reprehendens eos Sacerdotes, qui peccatores poſt publicum lapſum ante publicam pœnitentiam, & ſatisfactionem ad communionem admittunt: vt videre licet epiſtol. 10. 17. & ſequentibus. Præterea idem tradit Auguſtinus lib. 50. homiliarum: in vlt. cap. duodecimo, & habetur in cap. Multi. 2. quæſtione 1. vbi ſolum loquitur de his peccatoribus publicis, qui de crimine conuicti ſunt: ſed eadem ratio de omnibus illis; quorum peccatum ita eſt publicum, vt nulla poſſit tergiuerſatione cælari, vt conſtat ex capit. Tua nos. & cap. Quæſitum de cohabitatione clericorum, & mulierum, de qua re dicemus plura infra, ſectione 5.

Chryſoſt.

Cyprian.

Auguſt.

Secundò, ex hac generali regula oritur, vt omnes D publici peccatores, quales ſunt vſurarij, meretrices, & ſimiles, in iure præcipiantur à communione repelli, vt conſtat ex Clemente lib. 8. Conſtitut. capite 32. & ex Concilio Arelatenſ. I. capit. quarto & quinto, & ex Cypriano epiſtola 61. quibus locis varij ſtatus horum hominum recenſentur, vt ſunt hiſtriones, theatrici, agitatores, & alij: de quibus ſigillatim & copiosè diſputat Alenſ. 4. parte, quæſtione 48. Sed non oportet in hoc immorari; quia inter hos omnes tantum eſt materialis quædam diuerſitas: & ideo ſolum eſt conſiderandum (quod bene notauit Gloſſa de Conſecratione, diſtinctione ſecunda) an publica actio, quam exercent, ex ſe, & E ex obiecto ſuo talis ſit, vt ſine peccato mortali exerceri nõ poſſit; vel, ſi ex obiecto non ſit huiuſmodi, an ſaltem ex modo, quo fit, publicum ac manifeſtum ſit, non fieri ſine peccato mortali: quãdo enim alterutro ex his modis exercent actionem prauam, iſti expelluntur à communione, & non alias; quia tunc ſolũ ſunt publici peccatores. Ratio autem, tam generalis regulæ, quam huius cõſectarij, eſt primò, quia hi peccatores, neque re ipſa, neque externa ſpecie habent ius petendi ſacramentũ, quandoquidem eorum ſtatus manifeſtus eſt, & alioquin ius diuinum perit, vt ipſis non detur. Deinde poteſt illis negari ſine vllo incommodo, quia nec ſequitur infamia eorum: nam hæc potius ſupponitur, cum eorum peccatum ſit publicum; neque etiam ſequitur

Peccatores publici in iure à communione repelli præcipiũtur. Conc. Arel. Cyprian.

Alenſ.

ſcandalum: maius enim eſſet, ſi huiuſmodi hominibus ſacramẽtum daretur. Sequebatur autem ſtatim explicandum, quæ infamia requiratur, vt peccatum cenſeatur publicum, ſed hoc explicabitur melius, ſect. 5.

Inquiri autem poteſt hoc loco, quæ pœnitentia vel ſatisfactio ex parte horum hominum neceſſaria ſit, vt poſſint ad communionem admitti. Reſpondetur, ſi occultè petant, ſatis eſſe, quod occultè egerint pœnitentiam, ſeu confeſſi fuerint, & quod Sacerdoti & aliis, ſi fortaſſe adſint, hoc conſtet. Ratio eſt clara, quia coram Deo hic iam eſt diſpoſitus, & apud homines non indiget maiori manifeſtatione, ſeu diſpoſitione, quàm ſit neceſſaria ad tollendum ſcandalum: ad hoc autem ſatis eſt, quod non ſit magis publica communio: quàm pœnitentia. Hoc autem moraliter potius, quàm phyſicè, intelligendum eſt: parum enim refert, quod communio, quãdo fit, ſit occulta, ſi paulò poſt futurum eſt publicum, illum peccatorem eſſe ad communionem occultam appellamus, quæ & occultè fit, & nõ eſt poſtea publicè diuulganda. Secundò, ſi publicè petat, pro ratione peccati, ſeu ſtatus, neceſſe eſt, vt publicam ſatisfactionem exhibeat, vel ſaltem, vt eius diſpoſitio ac cõuerſio, publica & manifeſta ſit, vt colligitur ex cap. Si peccauerit. 2. quæſtione 1. & capit. Scænicis. de Conſecratione, diſtinctione ſecunda. C Et ratio eſt, quia hoc eſt neceſſarium, & ſufficit ad tollendum ſcandalum, & vt ſacramentum coram Deo, & hominibus dignè tractetur. Addo verò, ſi peccator publicus ſit in articulo mortis, ſatis eſſe, vt, pro temporis oportunitate, & neceſſitate, vel confiteatur, vel ſigna contritionis exhibeat: quia tunc temporis, propter periculum & vrgentem neceſſitatem, non eſt maior diligentia exigenda, quàm commodè exhiberi poſſit: & alioqui de quolibet fideli præſumendum eſt, in eo articulo facere, quod poteſt, vt ſe bene diſponat.

SECTIO III.

Vtrum peccatori occulto occultè petenti Euchariſtiam, deneganda ſit.

RESpondetur, teneri Sacerdotem ad negandam communionem peccatori occulto, ſi occultè petat. Ita ſentiunt omnes Doctores, ſectione prima citati, & præterea Alenſis 4. parte, quæſtione 49. membro quinto. Victoria in Summa, numero 80. & Concilium Vaſenſe, capite octauo, & habetur 6. quæſtione ſecunda, cap. Si tamen. vbi dicitur; debere Epiſcopum, qui nouit aliquem eſſe peccatorem, ſi ſolus ipſe hoc nouit, ſecretè eum monere, corrigere, & communione priuare. Et ratio colligitur ex generali regula ſuprà poſita; quia ille peccator reuera non habet ius petendi, nec etiam in externo foro, ſeu apparentia, quia occultè petit: vnde fit, vt ſine vllo incommodo poſſit illi denegari: quia nec ſequitur infamia, nec ſcandalum, cum totum negotium occultè tranſigatur: ergo omnino illi debet negari.

Occulto peccatori occultè petenti Euchariſtiam, deneganda eſt. Alenſ. Victor Con. Vaſen.

Hanc verò communem doctrinam limitat Soto diſtinctione 12. quæſtione prima, artic. 6. vt procedat in his Sacerdotibus, qui non tenentur ex officio miniſtrare hoc ſacramentũ; non verò in Parochis, qui ex officio tenentur: & ratio differentiæ eſt; quia peccator non habet ius petendi ſacramentum à Sacerdote, qui non tenetur illud miniſtrare; & ideo huiuſmodi Sacerdos non facit illi iniuriam, denegando, & proinde negare tenetur, cum poſſit. At verò habet peccator ius petendi à ſuo Parocho, qui

Soti limitatio.

quì ex iuſtitia tenetur illi miniſtrare; & ideo, quamuis indignè petat, & occultè, non poteſt parochus ſua propria authoritate priuare illum iure ſuo, donec iuridicè priuetur. Sicut, qui alteri debet mutuatam pecuniam, non poteſt eam priuata authoritate illi denegare, licet ſciat malè petere, & ad

Improbatur.

prauos vſus. Et exiſtimat. Soto, hanc eſſe ſententiam Diui Thomæ. Sed, neque eſt Diui Thomæ, nec aliorum authorum, nec vera: Diuus Thomas enim in hoc articulo nullam diſtinctionem huiuſmodi tradit: imò in hoc articulo in ſolutione ad primum, inſinuat contrarium; dum ait, peccatorem occultum non poſſe publicè priuari hoc ſacramento: addens enim, *publicè*, abſolutè ſentit occultè priuari poſſe. Præterea contra Sotum vrget decretum adductum ex Concilio Vaſenſi, quia non loquitur de Sacerdote ſimplici, ſed de Epiſcopo & Paſtore. Tertiò, ſumere poſſumus argumentum ex cap. Ad authores. de temporibus ordinandorũ: vbi dicitur, religioſos non eſſe ordinandos cõtra voluntatem ſuorum ſuperiorum: quia ipſi norunt ſecreta delicta eorum, propter quæ fortaſſe ordinare non expedit: ergo poteſt ſuperior & paſtor propter occultum delictum denegare aliquid, quod fieri non expedit, quando ſine ſcandalo, & infamia negari poteſt. Quartò oſtenſum eſt, peccatorem in re ipſa non habere ius ad petendam communionẽ in eo ſtatu; ergo & è contrario paſtor reuera non tenetur ex iuſtitia dare pro illo ſtatu: ergo tenetur denegare. Et confirmatur, nam publico peccatori publicè petenti denegare tenetur, vt diximus: ergo & occulto peccatori occultè petenti: quia eſt eadem ratio: nam ſi expectare oportet iudiciarium ordinẽ, vt peccator piuari poſſit ſacramento, in vtroque caſu expectandus eſſet. Tandem etiamſi aliquod eſſet ius peccatoris, maius eſt ius ſacramenti (vt ſic dicã) ſeu Chriſti, vt dignè tractetur, ne ipſi fiat iniuria; & paſtor Eccleſiæ non minus tenetur ex officio ſuo ſeruare hoc ius illæſum, quàm illud; ergo, per ſe loquendo, & quando non interueniunt extrinſeca incommoda, potius eſt conſulendum dignitati & irreuerentiæ ſacramẽti quàm iuri peccatoris. Quocirca hæc diſpenſatio, vel denegatio ſacramenti nõ eſt cõſideranda, vt actio iudicialis, vel inflictiua pœnæ, ſed ſolum, vt prudens ac fidelis adminiſtratio ſacramenti; & ideo non pendet ex teſtibus, aut probationibus, ſed ſolum ex ea ſcientia, & cognitione, quæ prudenti exiſtimatione ſecundum occurrentes circumſtantias iudicatur ſufficiens, vt ſine incommodo poſſit, & debeat negari ſacramentum. Quæ doctrina non ſolum in hoc ſacramento, ſed in omnibus locum habet.

Grauis difficultas.

Sed eſt dubium graue, vtrum Sacerdos, qui per ſolam confeſſionem cognouit peccatum, poſſit negare hoc ſacramentum, quando pœnitens ab ipſo petit tam occultè, vt nullus alius adſit, nam, ſi aliquis alius ſit præſens, certum eſt, non poſſe negare propter ſcientiam confeſſionis: quia reſpectu illius eſſet confeſſionis reuelatio: quæ tamen nulla eſſe videtur, quando à ſolo Sacerdote ſacramentum petit; & ideo in hac re valde inter ſe diſſentiunt graues authores.

1. Opinio.

Prima ergo opinio eſt, Sacerdotem non poſſe vti ſcientia confeſſionis ad negandum Euchariſtiam peccatori, etiam ſi occultiſſimè petat; ita refert, & approbare videtur Gabriel in 4. diſtinctione 9. quæſtione ſecunda, artic. 3. dub. 1. & idem ſentit Paludan. ibi. quæſtione 2. concluſione 3. dicit enim, non poſſe negari Euchariſtiam propter peccatum in confeſſione cognitum: poſſe tamen inde ſumi occaſſionem ad negandam illam alio

Gabr. Palud.

A prætextu. Clarius hoc docet Antonin. 3. parte, titul. 14. c. 12. §. 2. Adrian. quodlib. 3. q. 3. Syluest, verbo, Euchariſt. 3. quæſt. 5. Nauarr. in Summa, cap. 21. numero 55. Citatur pro hac ſententia capitulum, Si Sacerdos. de offic. ordin. vbi dicitur, neminem eſſe à communione remouendum propter peccatum in confeſſionn cognitum. Sed huius textus deciſio nihil hanc ſententiam iuuat; quia nõ ſimpliciter negat Pontifex, poſſe Sacerdotem remouere alium à communione, propter peccatum in confeſſione cognitum, ſed verba eius ſunt. *Non poteſt eum nominatim remouere*: illa autem particula, *nominatim*, idem valet, quod publicè, ſeu nomine eius coram aliis B expreſſo, vt Gloſſa ibi notat. Ratio autem illius textus poteſt ad hanc ſententiam confirmandam afferri, ſcilicet, quia confeſſor non ſcit peccatum, vt homo, ſed, vt Deus ergo non poteſt vti illa ſcientia ad negandum alteri ius ſuum, quod habet in exteriori & humano foro; ergo nec poteſt vti illa ad negandam Euchariſtiam homini petenti. Secundò poteſt ratio aliter explicari, quia ſigillum confeſſionis obligat, non ſolum reſpectu aliorum, ſed etiam reſpectu ipſiuſmet pœnitentis: id eſt, non ſolum tenetur confeſſor non reuelare aliis peccatum in cõfeſſione auditum, ſed etiam tenetur, non loqui de ipſo extra confeſſionem cum ipſo pœnitente contra voluntatem eius, nec exprobare, aut obiicere illi C crimen in confeſſione auditum: ergo ſicut tenetur non negare Euchariſtiam coram aliis, quia tunc reuelaret aliis peccatum eius: ita etiam tenetur nõ negare, etiam ſi ſolus ſit, & occultè petat: quia tunc ſaltem ipſi pœnitenti obiicit, & facto ipſo reprehẽdit extra confeſſionem crimen in confeſſione cognitum. Tertiò afferri poteſt generalis ratio, quia fieret oneroſa confeſſio, ſi poſſet Sacerdos vti illius ſcientia ad hunc effectum.

Antonin. Adrian. Sylueſt. Nauar.

2. Opinio.

Secunda ſententia eſt, non ſolum poſſe, ſed etiam debere, Sacerdotem negare Euchariſtiam peccatori in prædicto caſu. Ita D. Thom. in 4. diſtinctione 9. quæſtione 1. articulo 5. quæſtiuncula 1. vbi Durand. quæſt. 6. dicit, omnes in hoc concordare; citantur etiam Bonauentura ibi, artic. 2. quæſtione 4. Maior D quæſtione 4. Richard. articul. 3. quæſtionẽ 1. Sed quamuis hi authores generaliter doceant, peccatori occulto poſſe negari occultè Euchariſtiam abſque vlla exceptione, non tamen loquuntur in ſpeciali de ſcientia confeſſionis, quamquam Maior aliquid inſinuet. Apertius docuit hanc ſententiam Alexan. Alenſ. 4. parte, quæſtione 49. memb. 1. Angel. verbo, Euchariſtia 3. §. 20. Tabiena, verbo, Communio. §. 52. Victoria in Summa, num. 86. Ledeſma 1. parte 4. quæſtione 21. articulo 6. dub. 3. Afferri ſolet pro hac ſententia capitulum, Placuit. 6. quæſt. 2. vbi dicitur, poſſe Epiſcopum propter peccatum in confeſſione cognitum, negare cõmunionem ſe E cretè, non tamen publicè. Sed ille textus non poteſt de ſacramentali confeſſione intelligi, nam loquitur in eo caſu, in quo Epiſcopus dicit, reum ſibi fuiſſe confeſſum tale crimen: conſtat autem, hoc nullo modo habere poſſe locum in ſacramentali confeſſione. Fundamentum igitur huius ſententiæ eſſe debet, quia negare communionem peccatori in eo caſu, eſt actus conſentaneus poteſtati clauium; & aliàs nullo modo eſt contra ſigillum: ergo eſt actus licitus: ergo eſt etiam debitus: maior patet, quia poteſtas clauium, inter alios effectus, ad hoc data eſt, vt, qui illam habet, dignos admittat, & indignos à communione repellat: ergo Sacerdos, negans ſacramentum, vtitur poteſtate clauiũ, & iure ſibi conceſſo. Minor inprimis declaratur exemplo

D. Thom. Durand. Bonauen. Maior. Richard.

Alenſ. Angel. Tabien. Victor. Ledeſma.

exemplo. Nam, ſi Sacerdos per confeſſionem ſciret, A pœnitentem habere propoſitum occidendi ipſũmet confeſſorem, & illius enſem ſeu gladium haberet apud ſe depoſitum, quamuis poſtea pœnitens illum peteret, poſſet denegare, & in hoc nullus ferè author dubitat.

Obiectio. Sed dicet aliquis exemplum non eſſe ſimile; tum; quia ius vitæ cuſtodiendæ eſt maius & ſtrictius; tum etiam, quia nocumentum inde ſecutũ eſſet irreparabilius. *Solutio.* Sed hoc nihil refert, quia non vtimur illo exemplo, vt argumentemur à ſimili: ſed ſolum, vt explicemus, illum actum negandi aliquid extra cõfeſſionem ex ſcientia in confeſſione comparata, nõ eſſe reuelationem ſigilli: nam, ſi eſſet, neque pro B tuenda vita liceret: ergo ſimiliter in præſenti ille actus non eſſet reuelatio ſigilli. Deinde ratione declaratur eadem minor: quia, licet confeſſor dicatur ſcire peccatũ, vt Deus, quia ſcit, vt miniſter Dei, & ad iudicandum de illo, vice ipſius Dei in ſacramentali foro: nihilominus, negari non poteſt, quin illa ſcientia ſit in homine; & quod hoc ſenſu ſit humana, & conſequenter, quod poſſit homo illa vti ad ſuas actiones dirigendas, quando ſine alterius iniuria, infamia; aut ſcandalo, illa vti poteſt: quia tunc nulla reuera intercedit reuelatio ſigilli: ita verò eſt in præſenti caſu: quia neque apud alios ſequitur infamatio (ſupponimus enim, nullum alium adeſſe) neque ipſi pœnitenti fit iniuria: quia re- C uera nullum habet ius ad petendum ſacramentum; neque aliud graue incommodum ei ſequitur: nam, ſi fortaſſe aliquis pudor inde oritur, illud non eſt nocumentum alicuius momenti, neque graue onus, aut irrationabile vel iniurioſum, præſertim, quia neceſſe non eſt, vt Sacerdos directè obiiciat homini peccatum confeſſum, aut in memoriam illud reuocet: poteſt enim negare ſacramentum, nulla alia ratione reddita; niſi quia tunc cõmodè non poteſt. Vnde Paludanus ſupra; de Sacerdote, qui ex officio non tenetur dare ſacramentum, concedit, poſſe illud negare in prædicto caſu; ſolum quia habet ſufficientem rationem ſe excuſandi, nulla facta mentione peccati, ſcilicet, quia nõ D tenetur. Non erit autem difficile Parocho, ſeu cuilibet Sacerdoti, qui ex officio aliàs teneatur, ſimilem excuſationem inuenire, ſcilicet, quia tunc commodè non poteſt. Nec refert, quod illa videatur virtualis quædam obiurgatio, eò quod, licet Sacerdos non exprimat cauſam, ipſe tamen pœnitens, moraliter loquendo, ſatis eam intelligit; tum quia hoc magis conſiſtit in diſcurſu pœnitentis; quam in actione Sacerdotis: tum etiam, quia, ſi al.quod eſt ibi incommodum, non Sacerdoti, qui vtitur iure ſuo, ſed pœnitenti imputandum eſt, qui ſe immiſcet actioni ſacræ, & petit rem iniquam & ſacrilegam; ſicut dicendum neceſſariò eſt in alio caſu, quando de- E negatur enſis, aut gladius, propter vitam cuſtodiendam. Atque ex his probata relinquitur prima conſequentia principalis argumenti; quia, ſecluſa fractione ſigilli, nulla alia malitia poteſt in hoc caſu excogitari; quandoquidem, neque illa actio eſt iniurioſa, neque ex illa ſequitur ſcandalum, vel infamia: ergo, ſi denegando tunc ſacramentum, non frangitur ſigillum, ſanctè ac licitè denegatur. Vnde facile etiam probatur ſecunda conſequentia, ſcilicet, quod ſi hoc licet, ſit etiam debitum, ex quodam principio ſupra poſito, quod, ſi Sacerdos commodè & ſine impedimento poteſt negare ſacramentum peccatori, ratione ſui muneris & officij, tenetur id procurare: ſed in præſenti poteſt licitè, & ſine inconueniente: ergo.

Vltima opinio approbatur. Inter has ſententias hęc poſterior mihi magis probatur, ſpeculatiuè rem cõſiderando: habet enim ſolidius fundamentum: practicè verò loquendo, vix poteſt occurrere occaſio vtendi illa: ſi verò aliquando occurrat, inprimis eſt prudenter obſeruandum, an certò conſtet Sacerdoti de malo ſtatu pœnitentis: nam, ſi ſit inter pœnitentem & confeſſorem opinionum diuerſitas, non eſt pœnitens à communione repellendus: quia reuera non eſt ſatis conuictus de crimine. Quocirca ex hoc capite illa cognitio peccati, & praui ſtatus pœnitentis ſufficiet ad negandam ei communionem; quæ ſatis eſt ad negandam iuſtè abſolutionem. Præter hoc verò cauendum eſt omne ſcandalum, atque omnis infamia, omniſque criminis, ſeu reuelationis ſuſpicio, quæ omnia, vt dixi, vix poſſunt moraliter concurrere; & ideo regulariter loquendo, neceſſarium eſt extra confeſſionem peccatum agnoſcere.

Dubium. Sed inquies, quando peccatum cognoſcitur extra confeſſionem, qualis, & quàm certa debeat eſſe hæc cognitio. *Solutio.* Reſpondetur, ſi peccator ſtatum ſuũ agnoſcat, ac fateatur, id ſine dubio ſatis eſſe. Deinde, ſi Sacerdos vidit crimen, & certò ſcit peccatorẽ non eſſe confeſſum, quamuis adhibere non poſſit teſtes, quibus ipſum conuincat de crimine, poteſt ei communionem negare, etiam ſi delictum ſuũ neget: quia hæc non eſt propriè punitio quæ iudiciarium ordinem, & probationem delicti requirat: ſed eſt prudens adminiſtratio ſacramenti, & virtualis quædam correctio ſecreta & paterna, ad quam non ſemper expectanda eſt probatio delicti, neque ipſius peccatoris confeſſio; quia non eſt actio publica & iudiciaria, ſed priuata & occulta, quæ vix poteſt alio modo exerceri: ſufficit ergo, quod quacunque via ſufficienter de delicto conſtet. Vnde idem dicendũ eſt, ſi per teſtimonia fide digna Sacerdoti conſtet de prauo hominis ſtatu, quamuis nolint teſtes ſe prodere ad peccatorem conuincendum. Quàm verò occulta eſſe oporteat, delictum & petitionem ſacamenti, vt poſſit iuſtè denegari, inferius dicemus in ſectione vltima.

SECTIO IIII.

Vtrùm peccatori occultò publicè petenti Euchariſtiam, denegunda ſit.

Occulto peccatori, cuius peccatum latet, publice petenti Euchariſtiam, denegari nullatenus debet. Reſpondetur, non poſſe Sacerdotem ſine graui peccato, negare Euchariſtiam peccatori publicè petenti illam, quando peccatum eius occultum eſt. In hac aſſertione conueniunt ferè omnes Theologi ſuperius citati; & colligitur ex Concil. Vaſenſi. 1. cap. 8 & ex Concil. Africano. c. 99. & 100. quę habentur in cap. Si tantum. & in cap. Placuit. 6. q. 2. in quibus cauetur, vt Epiſcopus, qui alienũ peccatum nouit, quod probare nõ poteſt neminem ea de cauſa publicè à communione repellat. *Conc. Afric. & Vaſen.* Atq; idem ſignificatur in cap. Si Sacerdos, de officio ordinarij: Vbi Pontifex adducit exemplum Chriſti Domini; qui in publica diſpenſatione huius ſacramenti illud nõ denegauit Iudæ, cuius peccatum occultum erat. Rationes ad hanc veritatem confirmandam plures à Theologis afferuntur, quia difficile eſt propriam & adæquatam inuenire.

1. Ratio probandæ concluſionis. Prima ratio eſt, quia negare tunc ſacramentum peccatori, eſſet infamare illum, quod eſt intrinſecè malum. Hac ratione vtuntur Alenſ. & Bonauent. & D. Thom. cum aliis in 4. habet tamen difficultatem; primò, quia ibi interuenit perplexitas quędã; quia; vel infamandus eſt proximus, vel ſacramentũ dandum eſt indigno, quod fieri non poteſt ſine Chriſti iniuria: ergo ex his duobus malis potius eſt eligenda

infamatio proximi, quam iniuria Chriſti: probatur conſequentia: primò, quia ex duobus malis minus eſt eligendum: inter illa autem duo minus eſt proximi infamatio. Secundò, quia, nec Chriſtus, nec Sacerdos, ſed ſolus peccator, qui iniquè ſe ingerit, eſt cauſa huius perplexitatis & incommodi: ergo ratio iuſtitiæ poſtulat, vt ipſe ſolus damnum & detrimẽtum ſentiat, & non Chriſtus. Quapropter illa infamatio tunc non eſt intrinſecè mala; tum, quia non eſt formalis, ſed materialis; quia non eſt per ſe intenta, ſed quaſi permiſſa: tum etiam, quia talis peccator non tam infamatur à Sacerdote; quàm ipſe ſe ipſum infamat, qui Sacerdotem quodammodo cogit, vt ipſum manifeſtet.

2. Ratio. Propter hanc difficultatem addi poteſt ſecunda ratio, ob quam in ea perplexitate potius videtur dāda communio peccatori, quam neganda: quia, ſi negetur, eſt certum, atq; infallibile infamiæ detrimẽtum; ſi autem detur ſacramentum, non eſt ita certum ſacrilegium indignæ communionis: quia fieri poteſt, vt peccator ſubitò mutetur interius, & conuertatur, ac ſe ita diſponat, vt dignè communicet. Et hac ratione vtuntur etiā prædicti authores. Sed nō videtur magis ſatisfacere, quàm præcedens. Primò, quia ſæpè poteſt euidenter conſtare euidentiā morali, illum, qui petit ſacramentum, peccare grauiter ſic petendo, & communicando, vt ſi conſtet certò, eſſe excommunicatum, & non abſolutum, vel peccaſſe mortaliter, & non eſſe confeſſum; tū enim nō poteſt præſumi bona diſpoſitio: quia ad illam nō ſufficit interior pœnitentia ſine exteriori confeſſione.

Obiectio. Dices, quamuis hoc verum ſit, per ſe loquendo, tamen per accidēs poſſe ſufficere interiorem diſpoſitionem, atque ita poſſe accidere in præſenti caſu: nam poſtquam peccator publicè acceſſit ad ſacramentum, in ipſo momento, in quo Sacerdos proximè accedit ad tribuendum illud, poteſt interius dolere, & ſe diſponere, & excuſari à confeſſione, eò quod iam non poteſt ſe remouere atque abſtinere ſine ſcandalo & infamia.

Solutio. Reſpōdetur in paucis, poſſe accidere, vt ſine vllo ſcandalo, vel infamia nō poſſint remoueri. Deinde in rebus moralib. nō eſt quærenda metaphyſica euidentia, ſed ſufficit moralis certitudo, qualis eſt in præſenti caſu; & præſertim, quando nullum eſt ſignum contritionis, nec probabilia motiua, vt præſumantur. Denique eodem modo poſſet dici, nō eſſe certam & infallibilem infamiam peccatoris, etiam ſi illi publicè denegetur ſacramentum; quia ſperari poteſt, alios adhuc exiſtimaturos, & credituros eum, non propter peccatum, ſed propter alias cauſas, aut rationes excludi. Quod ſi hoc dici non poteſt probabiliter, quia moraliter loquendo, fieri poteſt, vt nulla ſit probabilis ratio ad hoc ſperandum, eodem modo ſæpè etiam fieri poteſt, vt nulla ſit probabilis ratio ad ſperandā, vel præſumendam conuenientem peccatoris diſpoſitionem.

3. Ratio. Tertia ratio additur à prædictis authoribus, ſcilicet, non eſſe negandum ſacramentum occulto peccatori, publicè petenti Euchariſtiam, propter vitandum ſcandalum, quod moraliter loquendo ſequi neceſſe eſt. Sed hæc etiam ratio inprimis eſt per accidens, & extrinſeca; & ideo non videtur per ſe ſufficiens ad generalem doctrinam. Deinde, aut eſt ſermo de ſcandalo improprio, quod nihil aliud eſt, quam admiratio quædam, vel rumor, qui in huiuſmodi euentibus oriri ſolet; & hoc nō videtur eſſe graue incommodum, nec res tanti momenti, vt propterea irroganda ſit iniuria ſacramento: vel eſt ſermo de de ſcandalo propriè dicto, vt ſignificat occaſionem ruinæ & peccati; & hoc ſenſu non videtur ſequi ſcādalum neceſſariò ex prædicto caſu: quod enim eſt peccatum, cuius moralis occaſio tūc præbetur? Aut enim eſt iudicium temerarium, & murmuratio aduerſus Sacerdotem, quod propter odium, vel iniuſtam cauſam, neget ſacramentum homini petenti: hoc autem facile vitari poteſt; tū, quia tanta poteſt eſſe authoritas, taliſq; vita Sacordotis, vt moraliter exiſtimandū ſit eum iuſtè, & ſanctè egiſſe; tum etiā, quia ſæpe poteſt Sacerdos rationem ſui facti reddere, oſtendendo, illum eſſe peccatorem, & indignum tanto ſacramento: Aut illud ſcandalum in hoc cōſiſtit, quod populus iudicabit eum hominem, cui negatur ſacramentum, eſſe illo indignum, & in ſtatu peccati: hoc autem nullum ſcandalum eſt; quia illud non eſt peccatum, cum non ſit iudicium temerarium: mouentur enim ad iudicandum ex graui facto, & authoritate Sacerdotis, de qua iam dictū eſt. Nullum autem aliud peccati genus habet moralem connexionem cum illo actu, vt propter illud ſcandalum timeri poſſit.

Quarta ratio, ac ſola illa traditur à D. Thom. in hoc artic. quem interpretamur, ſcilicet, quia peccator occultus habet ius petendi publicè Euchariſtiā: non poteſt autem priuari hoc iure, donec de ſuo crimine ſufficienter conuincatur: ſicut non poteſt puniri peccator, niſi conuictus de crimine: ſed non cenſetur conuinci peccator de crimine, niſi, vel eius peccatum notorium ſit & publicum per infamiam publicam, vel ſufficientibus teſtimoniis iuridicè conuictus ſit. Sed hæc ratio non minorem patitur difficultatē: quia peccator, quamdiu in eo ſtatu eſt, nullum habet ius ad petendum hoc ſacramentum, vt ſupra probatum eſt: ergo neq; ad petendum publicè habet aliquod ius: patet conſequentia, quia non eſt actio minus ſacrilega & iniurioſa Chriſto, publica, quam occulta petitio: ergo, quamuis illi negetur, nullo priuabiur iure; neque illa negatio habet rationem pœnæ, ſed prudentis adminiſtrationis ſacramenti, vt ſupra dixi. 4. Ratio.

Poſui has rationes, & difficultates circa illas occurrentes, non vt eas reiicerem, aut impugnarem: ſed ad indicandum, ex illis omnibus eſſe conficiendam adæquatam rationem cōcluſionis, quæ in hūc modum explicari poteſt, ſcilicet; ad commune bonum, & conuenientem Eccleſiæ, vel cuiuſque Reipublicæ gubernationem pertinere, vt cōmunia bona, quæ publicè diſpenſanda ac diſtribuenda ſunt, iuxta merita & dignitatem ſingularum perſonarū à publico miniſtro ad hoc munus à Republica vel Principe Reipublicæ deſtinato, diſpenſentur, non iuxta priuatam ſcientiam ipſius miniſtri, ſed per publicam & notoriam: huiuſmodi autem eſt diſpēſatio huius ſacramenti, vt per ſe conſtat: ergo, quando publicè fit, non eſt regulanda per ſcientiam priuatam, ſed publicam; quod non habet locum in occulta petitione: quia tunc non fit per modum publicę diſpenſationis, ſed occultæ ac priuatæ actionis. Maior propoſitio videtur eſſe morale quoddam principium, ferè ex ipſis terminis notum. Et ad illud declarandum ac ſuadendum deſeruire poſſunt rationes ſupra adductæ: quia, niſi hæc regula in prædicta publica diſpenſatione ſeruetur, talis diſpenſandi modus moraliter loquendo, erit expoſitus multis ſcandalis, perturbationibus, & iniuriis: quamquam autem ſcandalum non ſit prima ratio malitiæ huius actionis, tamen, quando moraliter ac frequenter coniunctum eſt cum tali modo operandi, eſt vehemens ſignum, in eo non ſeruari debitum ordinem: neque eſſe communi bono conuenientem. Et confirma- Adæquata ratio concluſionis.

firmatur ac declaratur, quia, niſi prędicta regula ſeruaret, poſſent facile miniſtri publici infamare, quos vellent, & peccatum, vel indignitatem fingere, vbi non eſſet. Et è contrario poſſent fideles ſæpe formidare, & timere, ne à miniſtris huius ſacramenti infamarentur. Et hac ratione, quamuis peccator abſolute non habeat ius ad petendum hoc ſacramentum, tamen quilibet fidelis habet ius, vt ſi publice petat, non repellatur, niſi debito modo, id eſt, ex publica manifeſtatione, & ſcientia ſui peccati: propter quod dixit recte D. Thom. in 4. d. q. 1. art. 5. per peccatum mortale amitti ius petendi hoc ſacramentum: oportere tamen, vt in facie Eccleſię amittatur; ſcilicet, vt in eadem facie Eccleſię, id eſt, publice denegari poſ- B ſit. Tandem explicatur, & confirmatur hoc, illo cõmuni exemplo de iudice, qui tenetur iudicare ſecũdum allegata, & probata, etiam contra priuatam ſcientiam, ſolum ob ſimile principium, quia ad cõmune bonum neceſſarium eſt, vt illa publica actio reguletur publica ſcientia, & non priuatâ; quoniam, ſi aliter fieret, eſſet res expoſita infinitis iniuriis & ſcãdalis. Quamuis autem diſpenſatio, de qua agimus, non ſit iudicialis actio, tamen, quando eſt publica, in hoc conuenit cum ſententia iudicis, quod eſt actus publicæ poteſtatis, & communis gubernationis, & ideo in ea locum habet eadem ratio, quæ in ſententia iudicis inuenitur.

1. Dictorũ impugnatio. Poſſunt autem cõtra hanc veritatem multa obiici. Primum, quia actus dandi Euchariſtiam homini indigno eſt intrinſece malus, quia eſt cooperari ad malum: ergo non poteſt eſſe licitus, etiam ſi peccator publice petat: quia tunc etiam eſt cooperari ad indignam ſuſceptionem: eſſet enim agere contra propriam conſcientiam: quia Sacerdos iudicat illum indignum. Et confirmatur, quia proiicere Euchariſtiam in ignem, aut in locum immundum, eſt ita intrinſece malum, vt nulla ratione poſſit eſſe licitum: ergo ſimiliter. Secundo argumentor à ſimili; quia peccator occultus, qui mihi enſem cuſtodiendum tradit, ſi publice illum petat, & mihi conſtet, petere illum, vt ſe, vel alium occidat poſſum & debeo negare illi gladium, etiam ſi neceſſe ſit paruum eius a- D nimum manifeſtare, vt maius damnum minori vitetur: ergo eadem ratione in præſente caſu licebit negare Euchariſtiam, etiam ſi neceſſe ſit infamare peccatorem. Tertio argumentor, quia poteſt eſſe aliquis modus, quo & ſacramentum non detur peccatori, & omnia incommoda vitentur: ergo ille ſeruandus eſt: antecedens patet, quia poteſt Sacerdos dare huiuſmodi homini hoſtiam non conſecratam; abſq; vllo inconuenienti: nam, ſi aliquod eſſet, maxime periculum idololatriæ exterioris: ſed hoc etiã vitare poteſt ſacerdos, ſi in manu habeat hoſtiam conſecratam, quamdiu adorandam illam proponit, poſtea vero ſecrete illam mutet, quãdo manum admouet ori peccatoris, vt illi ſacramentum tribuere E videatur. Quarta denique obiectio eſt, quia licet admittantur omnia, quæ dicta ſunt, ad ſummum, videntur procedere in eo ſacerdote, qui ex officio tenetur Euchariſtiam miniſtrare: quia ille eſt velut publicus miniſter ad hoc munus deputatus: non tamen videntur habere locum in aliis ſacerdotibus, qui ex officio ad hoc non tenentur: quia illi, nec ſunt ad hoc munus deputati, nec peccator habet ius vllum petendi ab illis Euchariſtiam: vnde ipſi ſemper poſſunt habere commodam excuſationem ſine manifeſtatione delicti, vel alio publico incõmodo.

2. Propugnatio impugnationi primæ reſpondens. Ad primam difficultatem reſpondetur, actionem dandi Euchariſtiam homini indigno, non ſemper eſſe intrinſece malam, ſed tunc ſolum, quando ipſe, A qui dat ſacramentum, eſt aliquo modo cauſa indignæ ſuſceptionis; vel, quando commode, vel debito modo exercendo munus ſuum, poteſt illam vitare, & non facit. Ac denique, quando illi conſtat, eum, qui petit, eſſe indignum, ea ſcientia ac modo, quo opus eſt, at vero quando moraliter vitare non poteſt actionem dandi, quia praua diſpoſitio petentis non eſt illo modo cognita, quo opus eſt, tunc actio dandi non eſt mala ex parte dantis, & intentio eius eſt bona, quamuis ex parte recipientis, receptio ſit mala, quod nullo modo imputatur danti, quia nullo modo eſt cauſa, quod alius indigne ſumat, neque cum actione eius eſt per ſe ac neceſſario coniuncta indigna ſuſceptio. Quamobrem ibi nulla eſt cooperatio ad malum, ſed ſola permiſſio, quæ moraliter vitari non poteſt, nam, qui dat ſacramentum, ſolum cooperatur, vt hic homo ſumat, non tamen, vt indigne ſumat, poſſet enim, ſi vellet, digne ſumere, quãuis autem Sacerdoti conſtet, hic & nunc indigne ſumpturum, tamen, quia non poteſt id vitare, ideo, neque tenetur, neque illa cenſetur cooperatio, ſed permiſſio. Atque eadem ratione non operatur Sacerdos tunc contra conſcientiam, quia dictamen conſcientiæ tunc non eſt regulandum per ſcientiam priuatam, & quaſi ſpeculatiuam, quod is, qui petit, eſt indignus & peccator, ſed per ſcientiam practicã, C qua homo conſiderat, quid hic, & nunc agere oporteat, concurrentibus his circumſtantiis; ſcilicet, occulta malitia huius hominis cum publica petitione ſacramenti, tunc enim verum dictamen conſcientiæ eſt, dandum eſſe hic & nunc ſacramentum huic homini. Ad confirmationem autem in illo primo argumento factam reſpondetur, non eſſe ſimilem rationem de proiicienda Euchariſtia in locum immũdum, quia illa actio de ſe eſt determinata ad malum, & ex proprio obiecto habet deformitatem, per ſe loquendo, ſecus vero eſt de actione dandi Euchariſtiam homini.

In ſecundo argumento ſoluendo, varij ſunt auctores ſupra citati, Alenſis enim & Bonau. negant, in caſu ſeu exemplo ibi adducto, licere negare gladium domino petenti, & potius eſſe permittendum homicidium, quam occultum delictum manifeſtãdum. Sed hoc eſt creditu difficile; Et ideo Sotus cum aliis, admiſſo illo exemplo, negat conſequentiam, & ſimilitudinem. Cuius rei poſſunt variæ rationes differentiæ aſſignari. Prima, quod ſæpe eſt maior obligatio ſubueniendi proximo in corporalibus detrimentis, quam in ſpiritualibus, quia, cum hæc non committantur ſine propria voluntate, ſæpius eſt minor neceſſitas incurrendi illa, & ideo minus etiam neceſſarium eſt alterius auxilium ad vitanda illa. Secundo, quia damnum mortis in exemplo adducto reuera vitatur, negando gladium homini petenti illum ad homicidium perpetrandum, peccatum vero, quod eſt præcipuum animæ detrimentum, non vitatur negando ſacramentũ peccatori petenti, quia per voluntatem ſumẽdi iam eſt peccatum commiſſum, & ſolum vitatur actus exterior, qui per ſe non addit malitiam. Tertio, quia illud damnum corporis eſt irreparabile, damnum vero animæ reparari poteſt, moraliter loquendo. Et hæ quidem differentiæ ſatisfaciunt, conſiderando indignam ſumptionẽ ſacramenti ſolum, vt eſt ſpirituale quoddam detrimentum ipſius peccatoris petentis Euchariſtiam, at vero conſiderando illam ſumptionem, vt eſt quædã irreuerentia, & iniuria ſacri, & quaſi detrimentum quoddam ipſiuſmet Chriſti, ſic nõ videntur ſatisfacere, quia magis vitãda eſt vel minima iniuria Chriſti, quam magnũ detrimentũ alterius proximi. Re- 2 Obiectionis primæ ſolutio impetrabatur.

Secunda ſolutio explicatur & apptobatur.

ſpondetur tamē, etiam quoad hanc partem poſſe accommodari rationes prædictas, quia ipſemet Chriſtus vult, vt aliqua eius iniuria potius permittatur, quam indebito modo ac ordine caueatur. Item, quia præcipua iniuria, quæ conſiſtit in affectu peccati, vitari ab altero non poteſt. Ac denique, quia, licet in ratione iniuriæ illa magna ſit, tamen in ratione detrimenti, non proprie infertur Chriſto, nec eſt damnum irreparabile. Accedit, quod actio reddendi gladium eſt actio omnino priuata, & ideo iuxta occurrentes circumſtantias per priuatam ſcientiam regulanda eſt: at vero diſpenſatio ſacramenti eſt actio publica, & cōmunis, ac propterea, vt diximus, publicam ſcientiam requirit.

3. Obiectionis impugnatur prima ſolutio.

Circa tertiam obiectionem nōnulli Theologi aſſerunt medium illud dandi hoſtiam non conſecratā pro conſecrata licitum eſſe, quod ſumi poteſt ex Altiſiodorenſi, lib. 5. Sum. tract. 5. ca. 5. q. 4. vbi, quamuis expreſſe non loquatur de re, quam nos tractamus, agit tamen de alia fere omnino ſimili. Dicit enim, ſi contingat, hominem eſſe in articulo mortis, & indigere viatico, & nullam eſſe reſeruatam hoſtiam cōſecratam ex negligentia Parochi, tunc ad vitandum ſcandalum licere dare hoſtiam nō conſecratam pro conſecrata. Sed hæc ſententia improbabilis & intolerabilis eſt, vt ex dicendis conſtabit. Alij diſtinctione vtuntur: nam duobus modis poſſet hoc fieri: primo, ignorante homine, qui communicaturus eſt, & exiſtimante ſibi dari verum ſacramentum, cùm tamen ſacerdos ſolum det hoſtiam non conſecratam. Secundo fieri poteſt ex conuentione inter Sacerdotem & peccatorem. Si priori modo fiat, omnes fere authores docent eſſe illicitum, & videtur res certa. Primo, quia datur manifeſta occaſio idololatriꝫ, nemo enim communicat, niſi prius adoret; imo ipſa ſuſceptio ſacramenti eſt quidam religionis cultus. Nec refert, quod illa ſit materialis idololatria præter conſcientiam & intentionem adorantis, quia etiā eſt per ſe malum, vt aliquis ſciens & prudens, proponat alteri adorandam creaturā cultu diuino, & mētiatur eſſe Deum, quod reuera non eſt. Eſt enim hoc mendacium pernicioſum, & valde iniurioſum Deo. Addo, in hoc medio nullum vitari peccatum: nec formalem (vt ſic dicam) Chriſti iniuriam, quia ille peccator illa conſcientia & exiſtimatione panem accipiens, non minus peccat, quam, ſi verum reciperet ſacramentum. At vero, ſi fiat poſteriori modo, ſcilicet, ex cōuentione inter dantem & accipientem, dicunt aliqui authores hoc medium eſſe licitum, quia vitantur omnia incommoda, nimirum indigna ſuſceptio ſacramenti, tam vera, quam exiſtimata, & periculum idololatriæ, reſpectu peccatoris: nam, cū iam ipſe ſciat, quid ſibi detur, non adorabit, reſpectu vero aliorum, qui adſunt, facile vitabitur idem periculum, modo ſupra inter argumentandum propoſito. Quæ ſententia placuit Bonauent. in 4. d. 9. & Alber. Mag. d. 13. art. 20. & Adrian. quodl. 3. artic. 3. Sed, quod neque hoc poſteriori modo hoc ſit licitum, ſentit D. Tho. hic ad 1. & in 4. d. 9. art. 5. Alenſ. 4. p. q. 49. memb. 6. art. 2. Palud. Durand. Richard. Maior, & Soto locis ſupra citatis. Et mihi videtur verior ſententia, & mortaliter ac in praxi aliter fieri non poſſe, quæ colligitur ex Innocent. III. in c. De homine. de celebr. Miſſar. vbi ad hoc propoſitum dixit. *Falſa ſunt abiicienda remedia, quæ veris ſunt periculis grauiora.* Et ratio eſt fere eadem. Primo, quia illa eſt pernicioſa fictio, quia vel verbis, vel geſtu, & facto ipſo affirmat Sacerdos, eſſe Chriſtum, ac verum Deum, quod reuera non eſt. Secundo, quia non poteſt vitari, moraliter loquendo, exterior idololatria; reſpectu quidem ipſius hominis qui communicat; quia, vt ſupra dicebam, ipſamet ſumptio tali modo facta, eſt actus religionis & cultus; reſpectu vero aliorū, qui etiam ſi oculis non videant, adorant id, quod alteri datur ad communicandum; nullatenus ergo huiuſmodi medio vti licet.

D. Thom. Alenſ. Paludan. Durand. Richard. Soto. Maior. Innocent.

In quarta obiectione inquirebatur, an doctrina ſupra data pertineat ad omnes ſacerdotes, vel ad ſolos illos, qui ex officio tenētur ſacramentum miniſtrare; nam aliqui authores hoc poſteriori modo illam limitant, licet in hoc ſit quædam varietas: quidā enim dicunt, Sacerdotem (qui ex officio tenetur) poſſe miniſtrare ſacramentum peccatori occulto, etiam ſi publice petat, non tamen ad hoc teneri. Ita ſentit Caietan. Alij vero dicunt, etiam teneri: quia, cum licite poſſit, conſequens eſt, vt etiam teneatur; propter reuerentiam debitam ſacramento, quia iure naturæ tenetur non dare ſacramentum indigno, ſi commode poſſit, ſatis autem commode poteſt, qui poteſt licite, atque ita ſentiunt Durand. Palud. & Maior. Aliorum vero opinio eſt, doctrinam datam generalem eſſe, ita vt, nec ſimplex Sacerdos licite poſſit negare Euchariſtiam peccatori occulto publice petenti. Ita ſentiunt Soto & Ledeſma, qui in eo fundantur, quod etiam hic Sacerdos tenetur vitare ſcandalum, & infamiam proximi. Mihi videtur diſtinctione vtendum: nam, ſi peccator occultus petat ab huiuſmodi ſacerdote ſacramentum, antequam in altari ſit publice expoſitus ad diſpenſandū illud, Sacerdos poteſt licite illud denegare, quia facilem habet excuſationem, cum non teneatur. Vnde fit, vt moraliter loquendo, nec infamet proximū, nec vllam ſcandali occaſionem præbeat. Item, quia tunc nullam exercet actionem publicam, ad quam exercendam ſcientia publica neceſſaria ſit. Vnde infero, in eo caſu non ſolum poſſe licite, ſed etiam teneri ad negandum ſacramentum propter rationem nuper factam. At vero, ſi ſacerdos iam ſit publice expoſitus, & actu diſpenſans ſacramentum iis, qui ad illud ſuſcipiendum accedunt, tunc, ſi inter eos accedat peccator occultus, non poteſt repellere, quod ſatis confirmat Chriſti exemplum. Et ratio eſt, quia tunc iam ſubit ille Sacerdos munus publici miniſtri & diſpenſatoris, & ita in eo locū habet ratio ſupra facta, & aliꝫ rationes ſumptæ ex ſcandalo, ſeu infamia, prout à nobis explicatæ ſunt.

SECTIO V.

Quis ſit cenſendus in præſenti materia peccator publicus vel occultus.

Varij gradus occulti & publici peccat.

HÆc materia valde neceſſaria eſt ad intelligendā omnia, quæ in ſuperioribus ſectionibus tradita ſunt, tractaturque ſatis prolixe, non vero admodum diſtincte, ab authoribus ſupra citatis. Ex quibus diſtinguendi inprimis ſunt varij gradus occulti, & publici. Primo enim dicitur occultus peccator qui vel à ſolo Sacerdote cognoſcitur, vel certe ab vno vel altero; nulla tamen infamia, vel publico rumore laborat. Secundo dici poteſt peccator occultus, quia certa ſcientia eius crimen vni vel alteri notum eſt, tamen apud alios eſt publica ſuſpicio, aut rumor, & aliqua infamia inde orta, & hoc ſolet dici delictum occultum, ſed famoſum. Tertio fieri poteſt, vt delictum notum, aut manifeſtum ſit tribus vel quatuor, & tunc adhuc cenſetur retinere gradum delicti occulti, vocatur autem probabile. Quarto eſt peccatū publicum euidentia facti pluribus nota. Diſſentiunt autem authores in explicando, quæ multitudo hominum neceſſaria ſit, vt delictum cēſeatur hoc modo pu-

Adrian. Panorm. Syluest. Nauat. Soto.

do publicum. Adrian. q. penult. de Euchariſt. cum Panor. & aliis, requirit numerum decem hominũ, quia hic numerus neceſſarius eſt ad conſtituendum populum, ſeu parochiam. Syluest. verb. Notorius. §. 4. quem ſequitur Nauar. in Summa c. 25. nu. 73. exiſtimat ſatis eſſe numerum ſex hominum, quia ſatis eſt, vt ſciatur à maiori parte populi: numerus autem ſenarius eſt maior pars numeri denarij, qui ad populum conſtituendum ſufficit. Soto vero, omiſſis his regulis, dicit, prudentiæ ſacerdotis eſſe hoc relinquendum, quia reliqua omnia incerta ſunt & parum fundata, & vix poſſunt præſenti inſtituto accommodari. D. Thom, autem in hac materia ſolum illud delictum vocauit abſolute publicum & notoriũ, quod nulla tergiuerſatione poteſt cælari, quod ſumpſit ex capit. Quæſitum, & cap. Tua nos, de cohabit. cleric. & mulierum. Quinto tandem dicitur aliquid notorium euidentia iuris, quando iuridice aliquis conuictus eſt de crimine per propriam confeſſionem, vel per ſentẽtiam & declarationẽ iudicis.

D. Thom.

His poſitis; Doctores citati abſolute docent, vt Euchariſtia poſſit negari peccatori publice petenti, neceſſarium eſſe, vt peccatum ſit publicum vel iuridice, vel tam publica notitia facti, quæ iuridicæ manifeſtationi æquiualeat, quod ſolum contingit, quando tam publicum eſt delictum, vt nulla tergiuerſatione poſſit cælari, nec D. Tho. hic aliam aſſignat regulam; nec alij Doctores generatim aliam tradunt, quamuis in ea explicanda, & applicanda in particulari, multũ inter ſe diſſentiant, quod moleſtum, eſſet, atq; inutile referre. Breui enim diſtinctione vtẽdum eſſe cenſeo, nam peccator poteſt dici publicus, vel reſpectiue, vel abſolute; reſpectiue voco, id eſt, comparatione facta ad modum, quo petit ſacramentum, quia videlicet tam publicũ eſt peccatum eius, quam petitio ſacri, vt quando illi, in quorum præſentia petit ſacrm̃, norunt delictum, quod alias eſt abſolute occultum, quia duobus tantum, vel tribus notum eſt. Abſolute autem publicum voco, quod eſt multis cognitum notitia iuris, vel facti, cum qua notitia ſtare poteſt, vt illi, in quorum præſentia ſacramentum petitur, ignorent delictum.

1. Concluſ.

Dico ergo primo, vt ſacramentum negari poſſit peccatori, ſatis eſt, quod eius peccatum ſit publicũ reſpectiue, quamuis alias reſpectu aliarum actionũ ſit abſolute occultum, itaque ſatis eſt, vt illi, in quorum præſentia petitur ſacramẽtum, norint delictũ. Ratio eſt, quia hæc notitia ſufficit, vt ſine infamia, ſcandalo, vel alio incommodo, poſſit negari ſacramentum: ergo non eſt, cur ad hanc actionem maior facti euidentia, vel cognitio requiratur. Secundo, quia oportet cum debita proportione loqui de publico delicto, & de publica petitione: quia, ſi tunc vocetur delictum occultum, etiam petitio ſacramenti vocatur occulta, quia tantum fit coram paucis, qui delictum ſciunt: ergo negandum eſt ſacrm̃ ex alio principio ſupra poſito, quod occulto peccatori occulte petẽti Euchariſtiam, non eſt danda: ergo, ſiue vno, ſiue alio modo loquamur, idem eſt, ſiue tunc vocemus petitionem occultam, ſiue peccatorem publicum reſpectiue, res tamen eodem reuoluitur, ſcilicet, quod in eo caſu negãda ſit Euchariſtia, quandocunq; petitur coram eis tantum, qui delictum nouerũt. Dices, eſſe periculum, ne illi ſtatim referant aliis, huic homini eſſe negatum ſacramentum, propter peccatum eius, atque ita illum infament. Reſpondetur, eodem modo poſſunt illum infamare, manifeſtãdo peccatum eius, & maius periculum eſt, ſi in publicum proferant, quod indigne communicauit, & quod ſacerdos dedit ſacramentũ peccatori, ſibi & aliis adſtantibus cognito: ergo ex eo, quod ſacerdos in eo caſu neget ſacramentum, nullum accreſcit periculum infamiæ.

Obiectio.

Solutio.

2. Concluſ.

Dico ſecundò, quando vel omnes, vel aliqui eorum, qui adſunt petitioni ſacramenti, ignorant delictum peccatoris, non poteſt negari ſacramentum, niſi alias delictum ſit publicum per euidentiam iuris, aut facti, quæ illi æquiualeat. Ita cẽſeo eſſe intelligendam ſententiam D. Thomæ, & communem. Et ratio eſt: quia tunc delictum eſt occultum reſpectiue, id eſt, reſpectu eorum, qui vident ſacramentũ ab hoc homine poſtulari: ergo ſi etiam ſit occultum abſolute, nullo modo eſt publicum: ergo nullum eſt ius ad negandum ſacramentum, nec negari poterit ſine periculo ſcandali, aut infamiæ, cum ille peccator, neq; abſolute infamatus ſit, neq; reſpectu eorũ hominum, qui adſunt. Et hac ratione notãt authores nõ ſatis eſſe, quod delictum ſit probabile, vt videre licet in Richardo in 4. diſtinct. 9. artic. 3. quæſt. 1. Gabr. quæſt. 2. Nauarr. capit. 21. num. 55. quia ſolà probabilitas delicti non facit illud publicum, nec tollit ius in foro Eccleſiæ, donec talis probatio in iudicio fiat, atque ita ſit iam delictum publicum notitia iuris, vt colligitur ex cap. Tua nos, de cohabit. clericor. & mulier.

D. Thom.

Richard. Gabriel. Nauar.

3. Concluſ.

Dico tertio ſi delictum ſit abſolute publicum altero è duobus modis ſupra poſitis, ſcilicet, euidentia iuris, vel facti, id ſatis eſt, vt ſacramentum negari debeat, etiam ſi peccatum non ſit notum illis, in quorum præſentia ſacramentum petitur. Hoc colligitur ex D. Thom. qui ſine reſtrictione locutus eſt, & Soto etiam generatim hoc voluit. Et ratio eſt, quia per illam publicam notitiam amittit peccator ius petendi hoc ſacramentum publice & in foro Eccleſiæ: quod autem hæ perſonæ, quæ huic facto adſunt, illud peccatum ignorent, eſt per accidens, & ideo peccatori nullum inde ius oritur. Et confirmatur primo, quia tunc nulla ſequi poſſunt moralia incommoda, quia ille peccator iam eſt publice infamis, & ideo nullius momenti eſſe cenſetur, quod denuo infametur apud aliquos, qui adſunt petitioni ſacramenti & peccatum ignorabant; & hoc ipſum imputandum eſt ipſi peccatori, qui cum ſit in peccato publico, audet ad ſacramentum accedere, & eadem ratione non ſequitur ſcandalũ, quia ſi res eſt adeo nota, facile poterit iis, qui adſunt, ſatisfieri. Et confirmatur ſecundo, quia quando ſic eſt delictum publicum, morale eſt, vt paulo poſt deueniat in eorum notitiam, qui nunc ipſum ignorant: vnde, ſi tali peccatori ſacramentum detur coram eis, moraliter, etiam conſequetur, vt poſtea intelligant, illum indigne communicaſſe, & ſacerdotem dediſſe illi ſacramentum, cognoſcendo peccatum eius, quod verget in maius ſcandalum. Et hæc quidẽ in genere vera ſunt, & (vt ego exiſtimo) nullam habent exceptionem, quando delictum eſt notorium iuridice, ſiue petitio fiat in eodem loco, ſiue in alio. Quod enim quidam exiſtimãt, quamuis nõ ſit contra iuſtitiam, negare publice ſacramentum peccatori iuridice alicubi infamato, eſſe tamẽ cõtra charitatem negare in illo loco, vbi non eſt infamatus, propter illam vulgarẽ doctrinam, quod ex charitate non licet manifeſtare crimen, propter quod aliquis punitus eſt in aliquo loco, infamando illum in alio, vbi ignoratur eius crimen. Hoc (inquam) non mihi probatur, nec cenſeo regulam illam communem conuenienter hic applicari: nam licet charitas obliget ad non infamandum in vno loco peccatorũ, alibi iuridice infamatum ſine cauſa rationabili, aut ad vitãdum aliquod malum, cuius ipſe peccator

D. Thom. Soto.

cator ſit cauſa; tamen, ſi huiuſmodi infamationis iuſta aliqua,& rationabilis,cauſa intercedat,ceſſabit obligatio charitatis, ſuppoſito, quod peccator per ſententiam iudicis omne ius iuſtitiæ amiſit: ita vero eſt in præſente,quia peccator, cuius crimen eſt iuridice publicum, omne ius iuſtitiæ amiſit, & alioqui inique ſe ingerit,& eſt cauſa grauiſſimi ſacrilegij: nõ ergo obligabit tunc charitas ad tuendam famã eius. De alio vero genere infamiæ,quod eſt per euidentiã facti illud ſolum ſupererat explicandum, quando ſit cenſendum delictum ſufficienter publicum, ac nulla tergiuerſatione cælari poſſe. In qua re veram eſſe iudico ſententiam Soti, videlicet ex ſolo numero perſonarum non poſſe vniuerſalem regulam tradi, ſed prudentia opus eſſe, vt penſata qualitate loci, delicti,& perſonarum, quæ illud norunt,iudicetur, an ſit ſufficienter publicum,necne.

SECTIO VI.

Vtrum hoc ſacramentum dandum ſit hominibus de crimine aliquo ſuſpectis.

Dvobus modis intelligi poteſt, dari Euchariſtiã homini ſuſpecto de crimine; primo, ad probationem ſeu purgationem delicti; ſecundo, ad vſum ſacramenti,& effectum eius,& de vtroq; modo breuiter dicendum eſt.

Circa primum communis doctrina eſt, nunquã licere dari alicui Euchariſtiam in probationem, ſeu purgationem ſuſpicionis criminis. Ita D.Tho. hic ad 3.& in 4.d. 9. vbi reliqui Theologi, & Alenſ. 4. p.q. 49. memb. 2.artic.2. Summiſtæ, verbo, Euchariſtia, Gloſſa,& Doctores iuris canonici in cap. Sæpe contingit.2.q.4. Et ratio eſt,quia hoc fine dare,& ſumere ſacramentũ,eſt tentare Deum: nam eſt petere ab eo, vt aliquo extraordinario ſigno manifeſtet hominis delictum, quod eſt ſuperſtitioſum: cur enim hoc facturus eſt Deus, cum, nec promiſerit, nec neceſſarium ſit? aut, cur homo,qui ſuſcipit ſacramentum, exiſtimabitur innocens & immunis à delicto, ſolum quia Deus nihil miraculoſum, & inuſitatum cum ipſo operatur? vana quidem eſt, & ſine fundamento,talis exiſtimatio. Et ideo huiuſmodi probationis modus reprobatus eſt in iure.c. Ex tuarum,& rel quis de purgat. canon.& de purgat. vulg.& in c. Conſuluiſti & cap. Minas. 2. q.5. de qua re latius agitur 2.2.q.95.art.8. neq; obſtat, quod in Lege veteri fiebat ſimilis probatio in lege Zelotypiæ. Num. 5.nã illud factum eſt iuſſu Dei, qui promiſit,exhibiturũ ſe in eo euentu aliquod ſignum,quo veritas manifeſtaretur,& ideo poſtulare tale ſignum,non erat tentare Deum; ſed erat cõſentaneum voluntati & promiſſioni eius: ſecus vero eſt,vbi nulla intercedit talis promiſſio.

Dubium. Supereſt vero in hac communi doctrina difficultas ex cap. Si Epiſcopo, & cap. Sæpe contingit.2.q.5. quæ ſumpta ſunt ex Concil. VVormatienſi cap.10. & 15. vbi approbatur hic modus probationis in cap. Nobilis homo, quod Gratianus in eadem quæſtione citat ex Concil. Triburienſi,approbatur per ferrum candens, vel per aquam feruẽtem: quod decretum citat etiam Burch. lib.16. ſui decreti. c.19.& ex eodem Concil.cap.10.vbi non reperio, neq; expreſſe in toto Concil. quamuis in cap. 22.aliquid ſignificetur.

Solutio. Reſpondetur ad priora decreta,duobus modis poſſe ſuſcipi Euchariſtiam ad purgandam ſuſpicionem delicti. Primo in ſenſu explicato,ſcilicet, vt ſi homo ſit nocẽs.Deus id oſtendat aliquo ſigno, verbi gratia,occidẽdo illum,aut alio ſimili, aut illæſum ſeruando,ſi ſit innocẽs; & ita videtur intellexiſſe D. Thom. illa decreta, quæ dicit, fuiſſe per poſteriora Concilia retractata, quod fuit modeſte dicere,illud Concilium erraſſe:potuit enim errare,cum Prouinciale fuerit,& paucorum Epiſcoporum. Alio modo poteſt intelligi hæc probatio per modum iuramenti in teſtimonium veritatis, & hoc ſenſu intellexit illa decreta idem D.Th.in 4.diſtin. 9.quæſt.1.ar.5. quæſtiunc.2.ad 2.Gab. quæſt.2. art.3. dub. 5. Maior quæſtio.4. in argum.cont.5. conclu. Adrianus quodl. 3. ar.3.Alenſ.ſupra,qui omnes docẽt, ex natura rei hoc non eſſe intrinſece malum,quia nõ eſt tentare Deũ, ſed ſolum eſt graue quoddam iuramentum. Dices, eſſe quẽdam abuſum ſacramenti, & occaſionem indigne illud ſumendi, vt aliquis ſe innocentem oſtẽdat,cum non ſit. Reſpondetur, per ſe non eſſe abuſum,cum ille finis non ſit malus, neq; à rebus ſacris alienus: nam iuramentum etiam eſt res ſacra, & tamen illo vtimur ad cõfirmandam veritatem, & purgandum delictum,quapropter exigere ab aliquo iuramentum ad hunc finem, non eſt per ſe malum, quamuis fortaſſe multi inde ſumant occaſionem ad committendum periurium, quia hæc occaſio non eſt data, ſed accepta; imo ait D. Thomas, hunc modum poſſe eſſe vtilem ad præſeruandum hominem à peccato: nam, ſi intelligat ſe daturum teſtimoniũ ſuæ innocentię illo grauiſſimo modo, peccare timebit. Nihilominus tamen ſentiunt iidem authores, hunc modum probationis ſeu iuramenti eſſe iure poſitiuo prohibitum. Ego vero non inuenio hoc ius ſcriptum: nam iura prius citata non loquuntur de hoc modo probationis, ſed de priori, in quo tentatur Deus. Quapropter non auderem hunc iuramenti modum ſemper damnare:conſulerem tamen non vti illo,& præſertim non exigere illum: quia reuera non eſt conſentaneus reuerentiæ debitæ huic ſacramẽto,& expoſitus multis ſacrilegiis, præſertim quãdo ab alio exigitur;atque ita ipſo vſu & conſuetudine videtur omnino abrogatus hic iurandi modus, qui maxime eſt illicitus,& inutilis, quando is, à quo purgatio exigitur, non tenetur delictum ſuum manifeſtare;& ideo grauiter peccat maritus, qui ad hoc interdum cogit vxorem, vt ſe à ſuſpicione adulterij purget;peccant etiam Prælati & ſuperiores, qui hoc modo volunt occulta delicta inquirere: quia non habent ius hoc præcipiendi, aut eo modo inquirendi delictum. At vero, ſi quis voluntate ſua,ſine alterius coactione,hoc medio communicandi vtitur, ad aſtruendam & confirmandam ſuam innocentiam, id, neque per ſe malum eſt, neque omnino inuſitatum: ſic enim feciſſe legimus Greg.VII. Ponti. cõrã Henri. IIII. in probationem ſuæ innocentiæ, & inuitaſſe illum ad communicandum; & ſimile teſtimonium ſuæ innocentiæ reddendum, eum autem non fuiſſe auſum ſumere, vt refert Lambertus, in Hiſtor. rerum Germaniæ.

Circa poſteriorem partem Soto abſolute docet, non poſſe negari hoc ſacramentum alicui propter ſolam criminis ſuſpicionem. Sed diſtinctione opus eſt,quam ſignificauit Gloſſa in capit. Dixit Dominus. Vbi diſtinguit triplicem ſuſpicionẽ, temerariã, probabilem,violentam. De prima certum eſt, non eſt, non ſufficere ad negandum ſacramentum: quia talis ſuſpicio nullo probabili fundamento nititur: vnde non eſt rationabilis,ſed potius iniuſta. De ſecunda etiam eſt dicendum, non ſufficere ad negandum ſacramentum: tunc enim dicitur ſuſpicio probabilis, quando intercedit ſufficiens ratio ad generandum dubium, non vero ad iudicandum ſimpliciter de peccato alterius:in caſu autem dubij melior eſt conditio poſſidentis;& quando aliquis non ſufficienter

D.Thom. Gabriel. Maior. Adrianus. Alexand. — Gregor.VII Henri, IIII. — Lambert. — Quando ſuſpicio peccati ſufficiat vt alicui denegetur miniſter Euchariſtiã.

cienter probatur malus, præſumendus eſt bonus: ergo, cum homo habeat ius ad ſacramentum, non debet propter ſolam prædictam ſuſpicionē vel dubitationem illo priuari. Dices, etiam poteſt ſacramētum dici poſſidere ius ſuum, vt dignè tractetur. Reſpondetur, quando ſacramentum datur homini ſic ſuſpecto, non fit contra hoc ius ex parte dantis: ꝙ ſi fortaſſe ſuſcipiens indignè illud tractet, cum hoc lateat, non poteſt danti imputari, & ideo non poteſt hac ſola de cauſa alterum priuare iure ſuo, de quo illi conſtat, non autem de peccato eius. Tertia ſuſpicio, quæ, ſcilicet violenta eſt, & probabili ratione deponi non poteſt, ſufficit ad negandum ſacramentum, iuxta cõmunem Theologorum doctrinā in 4. d.9. vbi D. Thom. q.1. ar.3. quæſtiun.2. Richard. art.3. q.7. Gab. q.2. ar.3. dub.2. Alenſ. 4. p. q.49. memb.2. ar. 1. Antonin. 3. par. tit.14. cap.12. §.2. Et ratio eſt, quia violenta ſuſpicio nititur talib. ſignis & indiciis, quæ, licet non faciant euidentiam rei in ſe, faciunt tamen moralem probabilitatem, & ſufficiunt ad probabile iudicium ferendum, quando in contrariū nihil eſt, quod excuſet, aut ſuſpicionem eleuet: ergo ſufficit etiam ad negandum ſacramentū. Hæc verò doctrina intelligenda eſt iuxta principia ſupra poſita: nam ſi ſuſpicio ſit publica, ſufficiet ad negandum ſacramentū publicè; ſi verò ſit priuata & occulta, ſufficiet ad negādum ſacramentum occultè, non tamen publicè. Aliqui verò limitant hanc doctrinam, vt non procedat in articulo mortis: nam, ſi in illo homo, de quo talis ſuſpicio habetur, neget delictum, & alioqui præbeat ſigna bonæ diſpoſitionis, non videtur illi negandum ſacramentum, tum propter periculū, tum quia illæ circumſtantiæ videntur maximi ponderis ad deponendam ſuſpicionem. Quæ doctrina mihi non diſplicet, quia eſt pia, & non tam eſt limitatio, quam declaratio communis ſententiæ; nam, vt diximus, in eo caſu ſigna occurrunt, quæ ſuſpicionem eneruant.

[Margin: D. Thom. Richard. Gab. Alenſ. Antonin.]

ARTICVLVS VII.

Vtrum nocturna pollutio aliquem impediat à ſumptione huius ſacramenti.

[Margin: 2.q.154. ar.2. 5.&4 ar.4 q. 2. Et ver. q.28 ar.3. ad.6.]

AD ſeptimum ſic proceditur. Videtur, quod nocturna pollutio non impediat aliquem à ſumptione corporis Chriſti. Nullus enim impeditur à ſumptione corporis Chriſti, niſi propter peccatum. Sed nocturna pollutio accidit ſine peccato: dicit enim Auguſtinus † 12. ſuper Gen. ad litteram, ipſa phantaſia, quæ fit in cogitatione ſermocinantis, cum expreſſa fuerit in viſione ſomniantis, vt inter illam, & veram coniunctionem corporum non diſcernatur, continuo mouetur caro, & ſequitur, quod eum motum ſequi ſolet, cum hoc tam ſine peccato fiat, quam ſine peccato à vigilantibus dicitur, quod, vt diceretur, procul dubio cogitatum eſt. Ergo nocturna pollutio non impedit hominem ab huius ſacramenti ſumptione.

[Margin: Li.12. c.15. in med. tom.3.]

2. Præterea, Greg. † dicit in epiſt. ad Auguſtin. Epiſcopum Anglorum: Si quis ſua coniuge non cupidine voluptatis captus, ſed tantum procreandorum liberorum gratia vtitur, ille profecto, ſiue de ingreſſu Eccleſiæ, ſiue de ſumendo corporis Dominici myſterio, ſuo eſt iudicio relinquendus, quia prohiberi à nobis non debet accipere, qui in igne poſitus neſcit ardere. Ex quo patet quod carnalis pollutio, etiam vigilantis, ſi ſit ſine peccato, non prohibet hominem à ſumptione corporis Chriſti. Multo igitur minus prohibet nocturna pollutio dormientis.

[Margin: In fin. lib.12. Regiſtri ad 10 interrogationē Au. c.10. nō longe à fi. & habetur. 33. c.7. poſt medium.]

3. Præterea, Nocturna pollutio videtur ſolam immunditiam corporalem habere. Sed aliæ immunditiæ corporales, quæ ſecundum legem impediebant ab ingreſſu ſanctorum, in noua lege non impediunt à ſumptione huius ſacramenti; ſicut A de muliere pariente, vel menſtruata, vel fluxum ſanguinis patiente, ſcribit beatus Greg. † Auguſt. Anglorum Epiſcopo. Ergo videtur, quod neque etiam nocturna pollutio impediat hominem à ſumptione huius ſacramenti.

[Margin: Loco nūc dicto parum ante mediū c.10.]

4. Præterea, Peccatum veniale non impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti, ſed nec etiam peccatum mortale poſt pœnitentiam. Sed dato, quod nocturna pollutio prouenerit ex aliquo peccato præcedenti (ſiue crapulæ, ſiue turpium cogitationum) plerumque tale peccatum eſt veniale: & ſi aliquando ſit mortale, poteſt contingere, quod de mane pœnitet, & peccatum ſuum confitetur. Ergo videtur, quod nō debeat impediri à ſumptione huius ſacramenti.

5. Præterea, Grauius peccatum eſt homicidiū, quam fornicatio. B Sed ſi aliquis de nocte ſomniet ſe homicidium perpetrare, aut furtum, aut quodcunque aliud peccatum, non propter hoc impeditur à ſumptione corporis Chriſti. Ergo videtur, quod multo minus fornicatio ſomniata cum pollutione, ſubſequente, impediat à ſumptione huius ſacramenti.

SED contra eſt, quod Leuit. 15. dicitur, Vir, de quo egreditur ſemen coitus, immundus erit vſq; ad veſperum. Sed immundis non patet aditus ad ſacramenta; Ergo videtur, quod propter pollutionem nocturnam aliquis impediatur à ſumptione huius ſacramenti, quod eſt maximum ſacramentum.

RESPONDEO dicendum, quod circa pollutionem nocturnam duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem, ratione cuius ex neceſſitate impedit hominem à ſumptione huius ſacramenti. Aliud autē, ratione cuius nō ex neceſſitate impedit hominem ab huiuſmodi ſacramenti perceptione, ſed ex qua- C dam congruentia. Ex neceſſitate quidem impedit hominem ab huius ſacramenti perceptione ſolum peccatum mortale. Et quamuis nocturna ipſa pollutio ſecundum ſe conſiderata, peccatum mortale eſſe non poſſit, nihilominus tamen ratione ſuæ cauſæ, quandoq; habet peccatum mortale annexum. Et ideò conſideranda eſt cauſa pollutionis nocturnæ. Quandoq; enim prouenit à cauſa extrinſeca ſpirituali, ſcilicet, ex dæmonum illuſione, qui ſicut in prima parte habitum eſt, phantaſmata cõmouere poſſunt, ex quorū apparitione pollutio interdum ſubſequitur. Quandoque verò prouenit pollutio ex cauſa intrinſeca ſpirituali ſcilicet, ex præcedentibus cogitationib. Aliquando autem ex cauſa intrinſeca corporali, vel ex ſuperfluitate ſiue debilitate naturæ, ſiue etiam ex ſuperfluitate cibi, D vel potus. Quælibet autem harum trium cauſarum poteſt, & ſine peccato, & cum peccato veniali, vel mortali exiſtere. Et ſi quidem ſit ſine peccato, vel cum peccato veniali, non ex neceſſitate impedit ſumptionem huius ſacramenti, ita, ſcilicet, quòd homo ſumendo ſit reus corporis & ſanguinis Domini. Si uerò ſit cum peccato mortali, impedit ex neceſſitate. Illuſio enim dæmonum quandoq; prouenit ex præcedente negligentia præparationis ad † deuotionem, quæ poteſt eſſe & mortale & veniale peccatum. Quandoq; vero prouenit ex ſola nequitia dæmonum, volentium impedire hominem à ſumptione huius ſacramenti. Vnde legitur in collationib. Patrum, quod cum quidam frater pateretur pollutionem ſemper in feſtis, in quib. erat communicandum, ſeniores, comperto, quod nulla cauſa E ab ipſo præceſſerat, decreuerunt, quod propter hoc à communione nō ceſſaret: & ita ceſſauit illuſio dæmonū. Similiter etiā præcedētes cogitationes laſciuæ, quādoq; poſſūt eſſe omnino ſine peccato, puta, cū aliquis cā lectionis, vel diſputationis cogitur de talib. cogitare. Et ſi hoc ſit ſine cõcupiſcentia & delectatione, nō erūt cogitationes immūdæ, ſed honeſtæ. Ex quib. tamē pollutio ſequi poteſt ſicut patet ex authoritate Aug.* ſupra inductā. Quandoq; verò præcedentes cogitationes ſunt ex concupiſcentia, & delectatione: & ſi adſit conſenſus, erit peccatum mortale; ſi autem deſit, erit veniale. Similiter etiam, & cauſa corporalis, quandoque eſt ſine peccato, puta, cum eſt ex infirmitate. Vnde & quidam, etiam in vigilando, abſque peccato fluxum ſeminis patiuntur. Vel etiam ſi ſit ex ſuperfluitate naturæ: Sicut enim contingit, ſanguinem fluere abſque peccato: ita & ſemen, ꝙ eſt ſuperfluitas ſanguinis, ſecundum Philoſophum. † Quandoque*

[Margin: q.11. art.2.]

[Margin: Aliàs, deuotionem & de rationem.]

[Margin: argum-1.]

[Margin: Lib.1. de ge.]

ner. animali 1.c.18.à med &c.19.parũ à prin.

*doque vero eſt cum peccato, puta, cum prouenit ex ſuperfluitate cibi, vel potus: & hoc etiam poteſt eſſe peccatum veniale, vel mortale, licet frequentius peccatum mortale accidat circa turpes cogitationes propter facilitatem conſenſus, quam circa ſumptionem cibi & potus. Vnde & Gregor. *ſcribens Auguſt. Anglorum Epiſcopo, dicit, ceſſandum eſſe à communione, quando ex turpibus cogitationibus prouenit, non autem quando prouenit ex ſuperfluitate cibi vel potus, præſertim ſi neceſſitas adſit. Sic igitur ex cauſa pollutionis, conſiderari poteſt, vtrum nocturna pollutio impediat ex neceſſitate ſumptionem huius ſacramenti. Ex quadam vero congruentia impedit quantum ad duo, quorum vnum ſemper accidit ſcilicet, quædam fœditas corporalis, cum qua, propter reuerentiam ſacramenti, non decet ad altare accedere (vnde & volentes tangere aliquid ſacrum, manus lauant) niſi forte talis immunditia ſit perpetua, vel diuturna, ſicut eſt lepra, vel fluxus ſanguinis, vel aliquid huiuſmodi. Aliud autem eſt euagatio mentis, quæ ſequitur pollutionem nocturnam, præcipue quando cum turpi imaginatione contingit. Hoc tamen impedimentum, quod ex congruitate prouenit, poſtponi debet propter aliquam neceſſitatem, puta, vt Gregor.† dicit, cum fortaſſe, aut feſtus dies exigit, aut exhibere miniſterium pro eo, quod ſacerdos alius deeſt, ipſa neceſſitas compellit.*

Loco citato in art. 1 & 2. c.11 & habetur.33 q.4.c. Vir cum propria.

Loco iam nunc dicto ad interrog. 11, Aug. c. 1.

A D *primum ergo dicendum, quod ex neceſſitate quidem non impeditur homo aſſumptione huius ſacramenti, niſi propter peccatum mortale, ſed ex quadam conuenientia poteſt homo impediri propter alias cauſas, ſicut dictum eſt.* *

In cor. art.

AD *ſecundum dicendum, quod coitus coniugalis ſi ſit ſine peccato (puta, ſi fiat cauſa prolis generandæ, vel cauſa reddendi debitum) non alia ratione, impedit ſumptionem huius ſacramenti, niſi ſicut dictum eſt *de pollutione nocturna, quæ accidit ſine peccato, ſcilicet, propter immunditiam corporalem & mentis diſtractionem. Ratione cuius Hier. * dicit ſuper Matth. Si panes propoſitionis ab his, qui vxores tetigerant, comedi non poterant, quanto magis ille panis, qui de cœlo deſcendit, non poteſt ab his, qui coniugalibus paulo ante hæſere complexibus, violari, atque contingi? non quod nuptias condemnemus, ſed quod eo tempore, quo carnes agni manducaturi ſumus, vacare à carnalibus operibus debeamus. Sed quia hoc ſecundum congruitatem, & non ſecundum neceſſitatem eſt intelligendum. Greg.* dicit, quod talis eſt ſuo iudicio relinquendus. Si vero non amor procreandæ ſobolis ſed voluptas dominatur in opere (vt ibidem Greg. ſubdit) tunc prohiberi debet, ne accedat ad hoc ſacramentum.*

In cor art.

Refertur. 33. q.4. Scitis.

Loco citato in argu. & habetur. 33. q. 4. c. Vir cum propria.

AD *tertium dicendum, quod ſicut Greg.* dicit in epiſtola ſupra dicta ad Auguſt. Anglorum epiſcopũ: in veteri teſtamento aliqui polluti dicebantur figuraliter, quod populus nouæ legis ſpiritualiter intelligit. Vnde huiuſmodi corporales immũditiæ, ſi ſint perpetuæ vel diuturnæ, nõ impediunt ſumptionem huius ſacramenti ſalutaris, ſicut impediebant acceſſum ad ſacramenta figuralia. Si vero cito tranſeant (ſicut immunditia pollutionis nocturnæ) ex quadam congruentia impediunt ſumptionem huius ſacramẽti, per illum diem, quo hoc accidit. Vnde & Deuter. 23. dicitur; Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra: non reuertetur, priuſquam ad veſperam lauetur aqua.*

In fi. regiſt. 1. ad interrogatio. à med.

AD *quartum dicendum, quod licet per contritionem & confeſſionem auferatur reatus culpæ, non tamen aufertur corporalis immunditia, & diſtractio mentis ex pollutione conſecuta.*

A D *quintum dicendum, quod ſomnium homicidij non inducit corporalem immunditiam, nec etiam tantam diſtractionẽ mentis, ſicut fornicatio ſomniata propter delectationis intentionem. Si tamen ſomnium homicidij proueniat ex cauſa, quæ eſt peccatum, præſertim mortale, impedit à ſumptione huius ſacramenti, ratione ſuæ cauſæ.*

COMMENTARIVS.

NOtandum eſt, in pollutione duo poſſe conſiderari, primum eſt fœditas, vel macula corporalis, A quam ipſa ſecum portat. Secundum eſt culpa, vel cauſa, ex qua procedit, quæ interdum eſt peccatum mortale, interdum veniale, interdum vero nullum. Et quidem, quando ex peccato mortali oritur, eadẽ ratio eſt de illa, quæ de cæteris peccatis, nam poſt talem pollutionem non licet ſumere ſacramentum, vt D.Tho. docet in corpore articuli, niſi præmiſſa debita pœnitentia, vt ipſe limitat ac declarat in ſolutione ad quartum, nam ſi prioris peccati debita pœnitentia fiat, iam eadem ratio erit de illa pollutione, & de quacunque alia, quæ ſequitur ex cauſa inculpabili. Vnde intelligitur, hoc impedimentum ſub hac ratione culpę non prouenire proprie ex ipſa externa B pollutione, quam aliquis in ſomno patitur, ſed ex peccato, vnde pollutio orta eſt: quia in illo eſt tota ratio culpę, quæ impedit. Quare ſi contingeret, poſita illa cauſa, non ſequi pollutionem in ſomnis, idem maneret impedimentum neceſſitatis, licet non cõgruentiæ, vt poſtea dicemus. Et hinc etiam intelligimus, nihil ad præſens impedimentum referre, quomodo in cauſa pollutionis reperiatur culpa mortalis: duobus enim modis id poteſt accidere. Primo, vt tota malitia, quæ præceſſit in actu, formaliter ac pręciſe reperta fuerit in eo, quatenus fuit cauſa pollutionis, quod in duobus tantum caſibus videtur accidere: vnus eſt, ſi illa actio, quæ fuit cauſa pollutionis, ex natura ſua eſt turpis & ordinata ad actus venereos C excitandos & conſummandos. Secundus eſt, quando illa actio, licet ex natura ſua turpis non ſit, tamen ex intentione operantis ad hunc finem fit, vt ſequatur pollutio. Alio autem modo contingit, eſſe culpã mortalem in cauſa pollutionis ſolum materialiter, quia, ſcilicet, illa actio in ſuo genere habet alias malitiam mortalem, tamen, vt eſt cauſa pollutionis, nõ habet inde ſpecialem malitiam, vel quia effectus nõ eſt præuiſus, vel, ſi præuiſus ſit, non eſt intentus, nec propter illum ſolum teneretur homo illam cauſam vitare: vt ſi quis, verbi gratia, comedat rem grauiter ſaluti nociuam, ex qua etiam ſequitur pollutio: nam tota ratio peccati mortalis tunc conſiſtit in priori nocumento. Igitur, quod ad præſens attinet, nihil D refert, quod vno vel alio modo culpa mortalis committatur, quia tota ratio huius impedimenti neceſſario prouenit ex generali ac communi ratione peccati mortalis, non ex modo eius. Et ita Do.Th. varia exempla ponit, quæ ex dictis facile intelligentur: nã vtrumq; modum peccandi continent, & pro eorum diuerſitate, facile poſſunt ſingulis accommodari. Illud ſolum videri poteſt difficile, quod D.Thom. ait, in pollutione, quæ prouenit ex illuſione dęmonum, interdum pręcedere peccatum mortale, ſi illuſio dęmonum proueniat ex pręcedenti negligentia præparationis ad deuotionem, quę poteſt eſſe & mortale, & veniale peccatum. Vix enim reperiri poteſt, quando, & quomodo huiuſmodi negligẽtia ſit pec- E catum mortale, quia neq; ex ſe, aut ex obiecto ſuo videtur habere hanc malitiam, neque etiam ex pollutione ſecuta, ſupponimus enim non eſſe intẽtam. Quapropter niſi hęc negligentia habeat coniunctũ mortale periculum conſenſus in ipſam pollutionẽ, vel in aliquod aliud peccatum mortale, non poteſt in hac negligentia inueniri mortalis lapſus. Atque hinc ſatis expoſita eſt, quoad hãc partem litterę mẽs D. Thomę. Solet autem hac occaſione hic diſputari, quando actus, qui eſt cauſa pollutionis, fit ex hoc capite peccatum mortale. Item, quando cauſa fuit peccatum, an pollutio ipſa, quę in ſomnis accidit, dicẽda ſit peccatum, vel tantum effectus peccati: ſed hęc aliena ſunt ab hoc loco, habent autem eum propriũ in 1.2. in materia de peccatis. & in 2.2. quęſt.154. ar. 5.

Vide-

Videri etiam poſſunt D. Thom. opuſ. 64. & q. 28. de veritate, art. 3. & in 4. d. 9. q. 1. art. 3. quæſtiun. 1. vbi latè Palu. Maior. Rich. Bonauent. Duran. & Gab. ibi, & d. 17. & lect. 10. in Can. Alex. Alenſ. 4. p. q. 47. memb. 4. 1. Adr. q. 4. de Euch. Cai. in 2. 2. ſuprà. & opuſc. 27. Gerſon. alphabeto. 37. & opuſc. de præpar. ad Miſſ. conſider. 8. Ant. 2. p. tit. 6. cap. 5. Turrecrem. d. 6. Decreti. cap. 1. Sotus in 4. d. 12. q. 1. art. 7. Cord. lib. 1. q. 7. & lib. 2. q. 23. Nau. in Sum. c. 16. n. 6. & 8. & c. 21. n. 51. Vict. in Sum. n. 72. & reliqui Summiſtæ verb. Pollu. & verb. Euch. vel communio. Omiſſa ergo culpa, ex qua pollutio manare poteſt, de quo ſatis dictum eſt propria quæſtione, ſolum ſupereſt de impedimento, quod ad communicandum poteſt afferre ipſa exterior pollutio ratione corporalis maculæ, & hoc ſenſu dicit ſecundò D. Thom. ipſam per ſe non impedire ex neceſſitate, ſecluſa culpa mortali, impedire tamen ex congruitate & decentia tum propter fœditatem corporis, tum propter diſtractionem mentis, quæ inde oriri ſolet, quod in fine articuli limitat, niſi propter occurrentem rationabilem cauſam aliud expedire iudicetur, de quo dicemus plura diſputatione ſequente.

ARTICVLVS VIII.

Vtrùm cibus, vel potus præaſſumptus impediat ſumptionem huius ſacramenti.

Inf. ar. 9 cor. Et 2. 2. q. 147. ar. 6. ad 2. Et 4. d. 8 q. 1. ar. 4. q. 1. & 2. Et 1. co. 11. le. 4 co. 4.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quòd cibus vel potus præaſſumptus non impediat ſumptionem huius ſacramenti. Hoc enim ſacramentum eſt à Domino inſtitutum in cœna. Sed Dominus poſtquam cœnauit, hoc ſacramentum diſcipulis ſuis tradidit, ſicut patet Luc. 22. & 1. Corin. 11. Ergo videtur, quod etiam poſt alios cibos aſſumptos nos debeamus ſumere hoc ſacramentum.

2. Præterea, 1. Corinth. 11. dicitur; Cum conuenitis ad manducandum, ſcilicet corpus Domini, inuicem expectate, ſi quis autem eſurit, domi manducet. Et ita videtur, quod, poſt quam aliquis domi manducauerit, poſſit in Eccleſia corpus Chriſti manducare.

In cõc. Carthag can. 29. & habetur de conſec d. 1. c. Sacramenta altaris.

3. Præterea, In Concil. Carthagin. legitur, & habetur de conſe. diſtinctione 1. * *Sacramenta altaris non niſi à ieiunis hominibus celebrentur, excepto vno die anniuerſario, quo cœna Domini celebratur. Ergo ſaltem illa die aliquis poteſt corpus Chriſti poſt alios cibos ſumere.*

4. Præterea, Sumptio aquæ, vel medicinæ, vel alterius cibi, vel potus in minima quantitate, vel reliquiarum cibi in ore manẽtium, neque ieiunium Eccleſiæ ſoluit, neque ſobrietatem tollit, quæ exigitur ad hoc quod aliquis reuerenter ſumat hoc ſacramentum. Ergo per prædicta non impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti.

5. Præterea, Quidam de nocte profunda comedunt, aut bibunt, & fortè totam noctem inſomnem ducentes, de mane percipiunt ſacra myſteria nondum plenè digeſti. Minus autem impediretur ſobrietas, ſi in mane parum comederet, & poſtea circa nonam ſumeret hoc ſacramentum, cum etiam ſit quandoque maior diſtantia temporis. Ergo videtur, quod talis cibi præaſſumptio non impediat hominem ab hoc ſacramento.

6. Præterea, Non minor reuerentia debetur huic ſacramento iam ſumpto, quam ante ſumptionem. Sed ſumpto ſacramento licet cibum, aut potum ſumere. Ergo & ante ſumptionem.

Epiſt. 118. ca. 6. ante med. tom. 2.

SED *contra eſt, quod Auguſt.* * *dicit in lib. reſponſionum ad Ianuarium. Placuit Spiritui ſancto, vt in honorem tanti ſacramenti, prius in os Chriſtiani corpus Dominicum intraret, quam cæteri cibi.*

RESPONDEO *dicendum; quod aliquid impedit ſumptionem huius ſacramenti dupliciter. Vno modo ſecundum ſe: ſicut peccatum mortale, quod habet repugnantiam ad ſignificatum huius ſacramenti: vt ſuprà dictũ eſt* *

Ar. præce. & ar. 4 huius q.

A *Alio modo propter prohibitionem Eccleſiæ. Et ſic impeditur aliquis à ſumptione huius ſacramenti poſt cibum & potum aſſumptum, triplici ratione. Primo quidem, ſicut Auguſt.* † *dicit, in honorem huius ſacramenti, vt ſcilicet, in os hominis intret, nondum aliquo cibo, vel potu infectum.*

Secundo propter ſignificationem, vt ſcilicet, detur intelligi, quod Chriſtus (qui eſt res huius ſacramenti) & charitas eius, debet primò fundari in cordibus noſtris, ſecundum illud Matth. 6. Quærite primum regnum Dei. Tertio, propter periculum vomitus & ebrietatis: quæ quandoque contingunt, ex hoc quod homines inordinate cibis vtuntur, ſicut & Apoſtolus dicit. 1. Corin. 11. Alius quidem eſurit, alius autem ebrius eſt. Ab hac tamen generali regula excipiuntur B *infirmi, qui ſtatim communicandi ſunt, etiam poſt cibum, ſi de eorum periculo dubitatur, ne ſine communione decedant: quia neceſſitas legem non habet. Vnde dicitur de conſ.* * *diſtinct. 2. Presbyter infirmum ſtatim communicet, ne ſine communione moriatur.*

De cõſ. d. 2. c. Presbyter.

AD *primum ergo dicendum, quod ſicut Auguſt.* * *in eodem lib. dicit. Neq; quia poſt cibos Dominus dedit, propterea pranſi aut cœnati fratres, ad hoc ſacramentũ accipiendũ cõuenire debent, aut menſis ſuis miſcere: ſicut faciebant quos Apoſt. arguit & emẽdat. Nãq; Saluator, quo vehemẽtius cõmedaret myſterij illius altitudinẽ, vltimũ hoc voluit arctius infigere cordib. & memoriæ diſcipulorũ, & ideò nõ præcipit, quo deinceps tali ordine ſumeretur, vt Apoſtolis, per quos Eccleſias diſpoſiturus erat, ſeruaret hunc modum.*

Ep. 118. c. 6. in med. tõ. 2.

C AD *ſecundum dicendum, quòd illud verbum in Gloſ. ſic exponitur.* † *Si quis eſurit, & impatiens non vult expectare alios, manducet domi cibos ſuos, id eſt, pane terreno paſcatur, nec poſt Euchariſtiam ſumat.*

Ex Gloſ interlinea Ibi colligitur.

AD *tertium dicendum, quòd capitulum illud loquitur ſecundum conſuetudinem aliquando apud aliquos obſeruatam, vt in repræſentationem Dominicæ cœnæ illo die à non ieiunis corpus Chriſti ſumeretur. Sed nunc hoc abrogatum eſt, nam ſicut Auguſt.* † *in lib. prædicto dicit, per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur vt ſcilicet, corpus Chriſti à ieiunis ſumatur.*

In Ep. 213. c 6 ante me. to. 2

AD *quartum dicendum, quod (ſicut in ſecunda parte habitum eſt* † *) duplex eſt ieiunium. Primum eſt ieiunium naturæ, quod importat priuationem cuiuſcunque præaſſumpti,* D *per modum cibi vel potus; & tale ieiunium requiritur ad hoc ſacramentum propter prædicta.* † *Et ideo, neque poſt aſſumptionem aquæ, vel alterius cibi aut potus, vel etiam medicinæ, in quantũcunq; parua quantitate, licet hoc ſacramentũ accipere. Nec refert, vtrum aliquid huiuſmodi nutriat, vel non nutriat, aut per ſe, aut cum alijs, dummodo ſumatur per modum cibi vel potus. Reliquiæ tamen cibi, remanẽtes in ore, ſi caſualiter tranſglutiantur, non impediunt ſumptionẽ huius ſacramenti, quia non traiiciuntur per modum cibi, ſed per modũ ſaliuæ. Et eadem ratio eſt de reliquiis aquæ vel vini, quibus os abluitur, dummodo nõ traiiciantur in magna quantitate, ſed permiſtæ ſaliuæ, quod vitari non poteſt. Aliud autem eſt ieiunium Eccleſiæ, quod inſtituitur ad carnis maceratione m. Et tale ieiunium per prædicta non impeditur,* E *quia prædicta non multum nutriunt, ſed magis ad alterandum ſumuntur.*

2. 2 q. 147. ar 6. ad 2.

In cor. 4.

AD *quintum dicendum, quod cùm dicitur, quod hoc ſacramentum prius, quam alij cibi, debet in os Chriſtiani intrare, non eſt intelligendum abſolutè, reſpectu totius temporis: alioquin, qui ſemel comediſſet vel bibiſſet, nunquam poſſent poſtea hoc ſacramentum accipere; ſed eſt intelligendum quantum ad eundem diem. Et licet principium diei ſecundum diuerſos diuerſimodè ſumatur; nam quidam à meridie, quidam ab occaſu, quidam à media nocte, quidam ab ortu ſolis, diem incipiunt: Eccleſia tamen Romana, diem à media nocte incipit: Et ideo, ſi poſt mediam noctem aliquis ſumpſerit aliquid per modum cibi vel potus, non poteſt eade die hoc ſumere ſacramentum; poteſt vero, ſi ante mediam noctem. Nec refert, vtrũ poſt cibũ vel potũ aſſumptũ dormierit, aut etiam*

digeſtus ſit, quantum ad rationem præcepti: refert autẽ quã-tum ad perturbationem mentis, quã patiuntur homines propter inſomneitatem vel indigeſtionem. Ex quibus, ſi mẽs multum perturbetur homo redditur ineptus ad ſumptionem huius ſacramenti.

AD ſextum dicendum, quod maxima deuotio requiritur in ipſa ſumptione huius ſacramenti, quia tunc percipitur ſacramenti effectus: quæ quidem deuotio magis impeditur per præcedentia, quàm per ſequentia. Et ideo magis eſt inſtitutũ, quod homines ieiunent ante ſumptionem huius ſacramenti, quàm poſt. Debet tamen eſſe aliqua mora inter ſumptionem huius ſacramenti & reliquos cibos. Vnde & in Miſſa, oratio gratiarum actionis poſt communionem dicitur, & communicantes etiam ſuas priuatas orationes dicunt. Secundum tamẽ antiquos canones ſtatutum fuit à Papa Clemente (vt habetur de conſecr. d. 2.) Si mane Dominica portio editur, vſque ad ſextam ieiunent miniſtri, qui eam ſumpſerunt; & ſi tertia vel quarta hora acceperint, ieiunent vſq; ad veſperum. Antiquitus enim rarius Miſſarum ſolemnia celebrabantur, & cum maiori præparatione, nunc autem, quia oportet frequentius ſacra myſteria celebrare, non poſſet de facili obſeruari, & ideo per contrariam conſuetudinem eſt abrogatum.

De conſec d. 2. c. Tribus gradibus.

LIttera D. Thomæ clara eſt: de ipſa verò re ſtatim diſputabimus.

DISPVTATIO LXVIII.

De corporali diſpoſitione ex præcepto neceſſaria ad ſuſcipiendum hoc ſacramentum.

Diſpu. 30 de Euchariſtia.

IN præcedentibus diſputationibus dictum eſt de præceptis pertinentib. ad ſpiritualem animæ diſpoſitionem. Sequitur ergo, vt dicamus de his, quæ cõueniẽtem corporis diſpoſitionem iniungunt. Poſſumus autem hic triplicem diſpoſitionem diſtinguere; antecedentem, concomitantem, & conſequentem, & quælibet harum eſſe poteſt, aut priuatiua, vt abſtinentia cibi & potus, aut poſitiua, vt actus aliquis, aut decens corporis ornatus. Deniq; in his omnibus conſiderari poteſt, quid ex natura rei ſit neceſſarium, quid verò ex Eccleſiæ præcepto. Hæc igitur omnia breuiter attingemus, & obiter declarabimus externum ritum in vſu huius ſacramẽti ſeruandum.

SECTIO I.

Vtrum aliqua corporis bona diſpoſitio neceſſaria ſit ad hoc ſacramentum ſuſcipiendum.

DIſpoſitio corporis poſitiua, de qua loquimur non poteſt intelligi, niſi aut in veſtitu, aut in habitu externo, aut in decẽte corporis compoſitione, ſeu exteriori actione & geſtu; nam præter hæc non poteſt aliqua corporis qualitas excogitari, quæ ad dignè communicandum neceſſaria ſit, qualis eſt ſanitas aut pulchritudo, vel aliquid eiuſmodi: hæc enim, vt per ſe conſtat, neceſſaria non ſunt, niſi fortaſſe interdum propter vitandum aliquam indecẽtiam, de quo dicemus ſectione ſequente. Deinde ſupponendum eſt, de huiuſmodi corporali diſpoſitione nihil eſſe diuino iure poſitiuo ſtatutum: tale enim ius, neq; ſcriptum, nec traditum eſt; quinimo vt Auguſt. dixit epiſt. 118. c. 6. & ſignificauit Concil. Trid. ſeſſ. 21. c. 2. in his, quæ ad modum diſpenſandi hoc ſacramentum pertinent, & ſunt extra ſubſtantiam eius, Chriſtus Dominus nihil ſtatuit, ſed eam poteſtatem Eccleſiæ commiſit.

Auguſt. Concil. Trid.

2. Concluſ. Secundò dicendum eſt, iure etiam Eccleſiaſtico nihil eſſe ferè in hac re ſtatutum: nulla enim ſpecialis ceræmonia præcepta eſt communicanti, neque quoad corporis veſtimenta, neque quoad aliquam corporis actionem, ſeu geſtum, aut ſitum corporis. Probatur, quia nullum decretum de hac re ſcriptũ inuenitur, neque Eccleſiaſtica conſuetudine aliquid huiuſmodi introductum eſt, vt experientia conſtat, & ſtatim amplius explicabimus. Solũ quoad Sacerdotes, quando extra ſacrificium communicant more laicorum, inuenio præceptum in Concil. Brach. III. cap. & habetur in cap. Eccleſiaſtica. 23. d. vt ſtolam ſuper vtrumque humerum impoſitam habeant quando communicant, & pœna excommunicationis ferendæ imponitur eis, qui hoc non obſeruant: quæ lex videtur etiam nunc vſu recepta & ſeruata. Sed in primis, ſi verba illius decreti attentè expendantur, non videntur generaliter hoc præcipere, ſed, *cum Sacerdos,* inquit, *ad ſolemnia Miſſarum accedit, aut per ſe Deo ſacramentum oblaturus, aut ſacramentum corporis, & ſanguinis Domini noſtri IESV Chriſti ſumpturus.* Quæ verba ſufficienter videntur intelligi de Sacerdote communicante in Miſſa, ſolemni ritu. Et ita exponit Nauarr. in Sum. cap. 21. num. 54. cum Sylueſt. verbo, Sacerdos. §. 4. contra Angelum eodem verb. Sacerdos. §. quia textus loquitur de communione corporis: & ſanguinis. Ita etiam exponit Iacobus de Graſſis, lib. 2. ſuarum deciſionũ, cap. 40. num. 2. Vnde concludunt hi authores, non peccare mortaliter Sacerdotem non celebrantem, communicando ſine ſtola ob infirmitatem, vel aliã rationabilem cauſam. Tamen Gloſſa dictum textũ intelligit de communione extra ſacrificium. Quod videtur magis conſentaneum illi diſiunctæ locutioni, qua Concil. vtitur. Nec refert, quod loquatur de corpore & ſanguine, nam olim extra ſacrificium etiam ita communicabant; tamen, hac etiam admiſſa expoſitione, non videtur obligare ſub mortali, ſecluſo contemptu: quia res non eſt admodum grauis, nec communi vſu videtur eo ſenſu recepta, cuius ſignum eſt, quia, licet interdum omittatur, nũquam ob hanc cauſam Sacerdos ab Epiſcopo punitur, nec ſcandalum inde oriri ſolet. Imò viri etiam timorati ſolent hoc omittere facile, quando commodè ſeruari non poteſt.

Vltimò dicendum eſt in vſu huius ſacramenti in communi ſolum dici poſſe, ex iure naturæ illo corporis habitu & compoſitione accedendum eſſe, qui animi reuerentiam ac deuotionem præſeferat, neq; aliquid aliud eſſe in hac re præceptũ. Primum conſtat, quia illud principium traditũ à Paulo 1. ad Corinth. 11. diiudicandum eſſe corpus Domini à communibus cibis, non ſolũ quoad interiorem diſpoſitionem verum eſt, ſed etiam quoad exteriorem ſumendi modum: nam ſicut exterior reuerẽtia ſignũ eſt interioris fidei, & religionis, ita è contrario indecẽs ac vulgaris ſumẽdi modus, infidelẽ, aut irreligioſum animum indicat. Præterea, quia ſupra docuimus, deberi huic ſacramento, non ſolum internam, ſed etiam externam venerationem, & adorationem: quia Chriſtus mediis ſpeciebus ſenſibili quodam modo in eo exiſtit, atque tractatur: ſed ad hũc exteriorem cultum pertinet exterior deuotio & reuerentia, quæ in illius ſumptione ſeruanda eſt. Denique ipſemet actus ſuſcipiendi ſacramentum, eſt actus ſacer, & religioſus, & ex ſe aliis hominibus manifeſtus, ergo ipſa ratio virtutis, & honeſtatis religionis poſtulat, vt decenti modo fiat, ergo eadem ratione neceſſe eſt, vt is, qui accedit, in ipſo habitu & actione corporis conuenientem, ac decentẽ, modum ſeruet, quem optimè tractat Cyrill. Hieroſol. Catech. 5. Myſtag. vbi inter alia inquit. *Pronus accedat adorationis in modum ac venerationis.* Et ſimilia legi poſ- Vltima concluſio.

gi poſſunt in Damaſc. 4. de fide. c. 14. & hic etiam optime accommodatur, quod dixit Cyprianus in expoſitione orationis Dominicæ, *Placendum eſſe diuinis oculis, etiam in habitu corporis.* Poſterior pars aſſertionis ex illo generali principio probãda eſt, quod cultus externus ex natura rei non eſt definitus, & ideo in parte ſeruanda eſt eccleſiaſtica conſuetudo, quæ pro locorũ, ac temporũ diuerſitate varia ac multiplex fuit, vt late tractat Claud. de Sainct. repet. 9. c. 7. & in ſuperioribus agentes de reali Chriſti præſentia in hoc ſacramẽto nonnulla attigimus. Quod vero nunc ad mores attinet, ritus Eccleſiæ hac in parte eſt ſimpliciſſimus, atque omnibus notus: ille ergo ſeruandus eſt, neq; aliæ indiſcretæ ceræmoniæ ſunt introducendæ: id enim non carebit aliqua culpa, quamquam, ſecluſo contemptu & ſcandalo, nihil in hoc ritu ſit, quod obligationem mortalis culpæ inducere videatur. Duo vero poterunt hoc loco inquiri. Primum, quo loco poſſit licite hoc ſacramentum ſumi. Secundum, à quo miniſtro, ſed de priori dicemus infra agentes de loco ſacrificandi; de poſteriori vero agentes de obligationibus miniſtri diſpenſantis hoc ſacramentum.

SECTIO II.

Vtrum ſit præceptum accedendi ad hoc ſacramentum ſine vlla corporis macula, ex pollutione vel aliunde contracta.

POſtquam dictum eſt de poſitiua diſpoſitione, dicendum ſequitur de priuatiua, quæ ad duo tãtum capita reuocatur; quæ ſunt carentia corporalis maculæ, & abſtinentia cibi & potus. De priori multa in particulari tractantur à ſcriptoribus, vt de iis, qui paſſi ſunt pollutionem, de coniugatis, qui copulam licitam habuerunt, de fœminis menſtruatis, ſeu quæ ante breue tempus pepererunt, de leproſis, & ſimilibus. De quibus omnibus inprimis ſeparanda eſt culpa ab externa macula, vt in comment. arti. 7. adnotauimus: nam, ſi mortalis culpa adiungatur corporali defectui, ſiue vt cauſa, ſiue vt effectus, ſiue vt concomitans, vtendum eſt generali doctrina ſupra tradita de impedimento peccati mortalis: quia non interuenit hic peculiaris ratio, aut ſpeciale impedimentum, propter determinatam ſpeciem peccati. Rurſus aduertendum eſt, huiuſmodi defectum corporalem eſſe poſſe, vel iam præteritũ, vel adhuc durantem, quando ſacramentum ſuſcipitur, ſi autem nondum contractus ſit, ſed in futurum timeatur, per ſe, non refert ad præſentem communionem niſi directe cedere poſſit in aliquam irreuerẽtiam ſacramenti, antequam Chriſtus ſub ſpeciebus eſſe deſinat, vt verbi gratia, ſi vomitus timeatur: tunc enim potius eſſet omittenda communio, quam permittẽdus vomitus adeo indecens, & reuerentiæ Chriſto debitæ contrarius. Vnde grauiter peccaret, qui cum huiuſmodi periculo ſacramentum acciperet, quod iterum attingemus infra, agentes de communione in articulo mortis. Præterea eſt obſeruandum huiuſmodi corporis defectum poſſe conſiderari, vel ratione ſui, vel ratione aliquorum effectuum, quos ſecum affert, ſiue præſens ſit, ſiue præteritus, vt v. g. mentis diſtractionem, aut tarditatem animi, & difficultatem ad res ſpirituales tractandas.

Corporalis macula per ſe non neceſſario impedit vſum Euchariſtiæ.

D. Gregor. D. Thom. D. Bonauen. Alexan. Adrian. Gabr. Richard. Palud. Maior. Durandus. Soto.

Dico igitur primo, corporalem maculam per ſe non impedire ex neceſſitate, huius ſacramenti vſum ſeu communionem. Hæc eſt ſententia D. Gregorij in reſponſ. 10. & 11. ad Auguſt. Anglor. Epiſcop. vbi in particulari attigit omnes caſus ſupra poſitos, & eum ſecuti ſunt reliqui ſcriptores omnes. D. Thom. hic, Alex. Alenſ. 4. p. q. 37. Adria. q. 4. de Euch. Gab. lect. 10. in Can. Bonauent. Richard. Palud. & Maior in 4. d. 9. Durand. & Soto d. 12. Summiſtæ, verb. Euchariſtia, & verb. Communio. Et ratio eſt, quia hic externus defectus corporis per ſe non refert ad honeſtatem morum, nec pertinet ad bonitatẽ vel malitiam moralem. Præterea, vel huiuſmodi macula iam eſt omnino præterita, vel adhuc durat; ſi præterita eſt, nec impedire poterit, nec indecentiam afferre, cum iam non ſit. Si enim peccatum mortale, & macula eius, quæ iam ſunt omnino præterita & ablata, non impediunt ex neceſſitate, vt ſupra dictum eſt, multo minus impediet corporalis macula pręterita, quæ iam ſit omnino extincta, ſeu ablata: ſi autem hæc macula adhuc durat, aut eſt de ſe perpetua ſeu diuturna, aut temporalis, quæ breui auferenda ſperatur: ſi ſit prioris modi, non eſt homo priuandus, aut ſemper, aut multo tempore, fructu huius ſacramenti propter huiuſmodi defectum innoxium & inculpabilem. Solum ergo pro ratione maculæ, vel defectus, cauendus eſſet aliorum horror, vel etiam ſcandalum: ſicut in ca. Tua nos, de cleri. Ægroto miniſt. præcipit Innocentius III. vt clericus leproſus abſtineat ab altaris miniſterio, propter ſcandalum & horrorem populi. Si vero macula ſit poſterioris modi, vt aliquam videatur afferre indecentiam, ad reuerentiam huius ſacramenti pertinebit, prius illã auferre, aut per breue tempus ſpectare, donec auferatur, & interdum eſſe poterit culpa venialis hoc negligere, mortalis vero non erit, ſecluſo ſcandalo & contemptu. Et ita intelligẽdum eſt, quod dixit Dionyſ. Alexand. Epiſt. ad Baſilid. can. 2. *Ad Sancta Sanctorum, qui animo & corpore purus non eſt, accedere prohibetur,* propter quod de fœminis mẽſtruatis ſubdit ibidem, *ſi piæ & fideles ſint, non debere ſic affectas attingere corpus & ſanguinem Domini:* & idem habet Timot. Alex. in ſuis reſponſionib. c. 7. intelligẽdum eſt enim, quando commode differre & expectare poſſent. Atque eadem eſt ratio de fœminis, quæ nuper pepererunt, de quibus Theodorus Balſam. ſuper dictam epiſtolam Dionyſ. refert conſtitutionem Leonis Imperatoris, qui ſapiens dictus eſt, qua prohibuit, ne fœminæ ante quadrageſimum diem poſt partum accedant ad hæc myſteria, & Alexan. Alenſ. dicta q. 37. memb. dicit conſuetudinem Eccleſiæ eſſe, vt aliquibus diebus abſtineant. Sed nec prior prohibitio vim aliquam habet aut efficaciam; tum quia huiuſmodi legem ferre, non ad Imperatorem, ſed ad Pontificem, & ſpiritualem poteſtatem ſpectat; tum etiam, quia non eſt recepta vſu, nec etiam illa conſuetudo, quam Alenſis refert, videtur introducta per modum legis, aut prohibitionis, ſed ſolum quaſi ex natura rei introducta eſt ex debilitate & ægritudine harum fœminarum, ob quam nec poſſunt ad Eccleſiam accedere, vt ſacramentum accipiant, nec ſunt in tanta neceſſitate conſtitutæ, vt ad earum domos deferri debeat. Itaque non exiſtimo, eſſe in hoc humanam prohibitionem aliquam, poſitiua lege, aut conſuetudine introductam, vt colligi etiam poteſt ex cap. 1. de purifi. poſt part. & ideo ſolum eſt attẽdẽda decẽtia, quæ ex natura rei neceſſaria eſt.

Innoc. III. Dionyſ. Timoth. Alex. Theod. Balſam. Leo Imper. Alex. Alenſ.

De congruo pōt quis impediri ab vſu Euchariſtiæ ob effectũ aliquem ex corporali macula dimanantem.

D. Thom.

Secundò dicendũ eſt, huiuſmodi defectũ, ſeu corporalem maculã, propter effectus aliquos ex illa reſultantes, poſſe aliquando impedire vſum huius ſacramenti, non ex neceſſitate, ſed ex congruitate, ſecluſo ſcandalo, & contemptu; id eſt, nõ ſub peccato mortali, ſed de conſilio, vel, ad ſummũ, ſub veniali. Hæc regula colligitur ẽt ex D. Th. & cæteris authoribus. Ratio aũt prioris partis eſt, quia ſupponimus, in his effectib. nõ interuenire peccatũ mortale: ſolum autẽ peccatũ mortale in anima durãs impedit ex neceſſitate vſum huius ſacramenti, vt in ſuperioribus probatũ ac declaratum eſt. Ratio vero poſterioris

rioris partis eſt, quia homo ita ſe debet præparare ad vſum huius ſacramenti, vt non ſolũ habitu,ſed etiã actu, deuote ac reuerenter accedat, quod negligere ſæpe eſt peccatũ veniale, ſed interdũ propter corporis defectũ aut maculam impeditur homo, ne poſſit ita ſe diſponere, vt cũ debita deuotione ac reuerẽtia accedat: ergo & ſæpe erit conſiliũ ad tempus abſtinere,& interdũ erit peccatũ veniale, non facere. Sed, quãquã in hac doctrina oẽs conueniãt,tamen, quãdo corporalis macula præteriit, differũt in præſcribenda mora tẽporis,quo abſtinẽdũ eſt in huiuſmodi euentu. Et quidã aſſignant tẽpus 3. aut 4. dierum; ex c. Omnis homo. de conſecr. d. 3. vbi in particulari eſt ſermo de copula cõiugali. Alij ponũt tempus 24. horarũ, vt D. Tho. & Alex. Alenſ. qui in particulari loquuntur de nocturna pollutione, ſumpto ꝓportionali argumento ex Leuit. 25. & Deut. 23. Alij exiſtimant ſatis eſſe, vt defectus nõ accidat intra eundẽ diẽ naturalẽ, qui incipit à media nocte. Sed, quia nulla tẽporis definitio põt ſufficienti ratione fundari, exiſtimo nõ oportere aliquã in particulari tradere: quia, cũ hoc pendeat ex diſpoſitione hominis, vel ex effectib. ex actu vel macula præcedente relictis, quãdiu illi effectus durauerit, durabit hæc congruitas, & illis ceſſantibus, ceſſabit, quod in vno vel altero caſu particulari melius explicabitur, ex quibus facile erit ſimiles definire.

Dubium, an liceat cõmunicate die in ſequente noctem in qua accidit inuoluntaria pollutio.

Ex hac. n. generali regula intelligitur, quid dicẽdũ ſit de pollutione nocturna, ſecluſa culpa mortali: de qua oẽs conueniũt, non obligare ſub mortali ad abſtinendũ ab vſu huius ſacri, etiam eodẽdie, quia neq; ex natura rei hoc eſt intrinſecè malũ, neq; etiam eſt aliquod poſitiuũ ius, quo prohibeatur. Aliqui verò cenſent eſſe culpã venialem, cõmunicare eodem die poſt nocturnam pollutionem, ẽt inculpabilem, quæ videtur eſſe ſententia Aug. ſer. 244. de tempore, vbi abſolutè negat, licere, & poſtea inquit, *Peccatũ quidẽ eſt ſed tamen paruũ eſt, neq; enim dicimus eſſe capitale.* Idẽ ſentit Greg. dict. reſpõſ. 11. ad Aug. & multi ex Scholaſticis citatis, & ex Sũmiſtis. Alij dicunt, per ſe quidem nõ eſſe peccatũ veniale, tamen eſſe conſiliũ ac melius, ſaltem illo die, abſtinere. Hæc videtur eſſe mens D. Th. hic, & eodẽ modo poſſet facile exponi Greg. & eandẽ opinionẽ tenet Gloſſ. in c. Teſtamentũ, d. 6. Alij exiſtimant, nõ eſſe conſiliũ abſtinere eodem die: ſed ſi homo, quod in ſe eſt faciat, vt deuotè ac reuerenter accedat, melius eſſe cõmunicare, per ſe loquendo. Ita ſentit Iuſtin. Martyr. q. 21. ad Gentes, dicens. *Non eſt æquũ propter hanc inuoluntariã paſſionẽ abſtinere à myſteriis,* & idem dicit Theoph. Alex. in ſuis reſponſionib. reſponſ. 8. nec multum diſcrepat Greg. Quocirca exiſtimo, non poſſe in vniuerſum dari generalem regulã, quamquã hæc 3. ſententia in hoc vera ſit, ꝙ, conſiderando pollutionem in ſe, illa nõ poteſt impedire, nec ſub præcepto, nec ſub conſilio; quia iam nõ eſt. Vnde per ſe non magis põt impedire, quã ſi non fuiſſet: conſideranda ergo eſt, quatenus aliquo modo manet, vel in ſuis effectib. vel in memoria hominis, nam, ſi ea de cauſa homo ſe ſentit ineptũ ad res ſpirituales, & diuinas tractandas, vel ſi magnã mentis diſtractionem, vel varias cogitationes patitur, conſultius erit abſtinere, donec præteritæ paſſionis omnino obliuiſcatur. Et quia, hoc frequentius accidit in vulgarib. hominibus, hoc illis eſt regulariter conſulendũ. At vero, ſi pollutio nullum huiuſmodi effectũ reliquit, & homo põt eadem reuerentia, & deuotione accedere, non aliter, quam ſi nihil in ſomnis paſſus fuiſſet, non eſt cur cõmunionem prætermittat, cum nulla rationabilis cauſa intercedat. Præter hæc autem conſiderandę ſunt circumſtantiæ extrinſecæ temporis, loci, &c. nam, ſi occurrat aliqua neceſſitas, vel ſpecialis vtilitas, multum iuuabit, vt propter huiuſmodi paſſionẽ inculpabilem non ſit omittenda communio, vel ſacrificiũ, etiam ſi interdum oporteat, cum minori actuali deuotione, aut actuali aptitudine ad ſacramentũ accedere: quia hæc, quæ inuolũtaria ſunt, ſæpe ſunt propter maius bonũ permittenda. Maximè autem conferet, cauſam huius paſſionis expendere: nam, ſi ex dæmonis tẽtatione oriri intelligatur; multo magis eſt contemnenda, ſignum autem huius inter alia eſſe poteſt, ſi eo præſertim die pollutio ſoleat accidere, quo habet homo propoſitum, vel conſuetudinem communicandi: intendit enim dæmon illum perturbare, & impedire, & ideo debet eum negligere, & prout potuerit cum reuerentia, & deuotione debita ad hoc tantum ſacramentum accedere. Et ſimiliter, ſi creditur cauſa eſſe merè naturalis, minus impediet, magis autem, ſi fuerit ex negligentia, vel hominis diſtractione.

Quid dicendum, ſi præceſſit coniugalis copula.

Secundò intelligitur ex eodem principio, quid dicendum ſit de copula coniugali: cum enim hæc non ſit actus malus, certum eſt, nõ impedire ex neceſſitate, id eſt, ſub peccato mortali; tamẽ, quia multum auocat mentem ab ſpiritualib. rebus, & præ ſe fert quandam indecentiam, ideo multi exiſtimant, non ſolum eſſe conſilium, eo die abſtinere, ſed etiã eſſe peccatum veniale, non abſtinere, ſaltem ea nocte, quæ communionem antecedit: eadem ratione, qua de pollutione ita aliqui ſentunt, vel certe maiori, quia hic actus magis eſt voluntarius, & in poteſtate hominis, quàm nocturna pollutio: atque ita ſentit Albert. in 4. d. 12. & Timoth. Alexand. in ſuis reſponſionib. in 5. & 13. & Auguſt. ſer. 216. & 244. de tempore & D. Hieronym. in apolog. ad Pamach. pro libris contra Iouinianum, *Illorum*, inquit, *conſcientiam conuenio, qui eodem die poſt coitum communicant,* & lib. 1. contra Iouinian. dicit, *Ad munditiam corporis Chriſti omnem coitum eſſe immundum.* Ibique ex veteri teſtamento multa ſymbolica argumenta congerit. Nihilominus dicendum eſt, hoc quidem regulariter eſſe conſulendum coniugibus, tamen intrinſecè nõ continere venialem culpam; nec ſemper eſſe damnandũ. Et inprimis, quando alter coniugum operatur hunc actum non petendo ſed reddendo debitum, ex ſe multo minus impedit: quia tunc copula non tam ex voluntate, quam ex obligatione iuſtitiæ proceſſit: vnde non ſolum peccatum non fuit, ſed etiam ſine peccato non potuit excuſari. Deinde, ſi non ſit ex voluptate, ſed ex pura intentione prolis, minus etiam de ſe impedit: quia nullam culpam continet, & interdum pro ratione ſtatus, & circumſtantiarum poteſt eſſe, non ſolum honeſta, ſed etiam expediens; & ita D. Greg. in prædictis reſponſionibus ad Auguſtinum, & habetur in cap. Vir cum propria. 33. q. 4. in his duobus caſibus vniuſcuiuſq; iudicio committit, vt pro ratione impedimenti, aut ſpiritualis affectus, quem in ſe ſenſerit, vel communicet, vel abſtineat; & eandem doctrinam ſignificat Auguſt. ſerm. 46. de verbis Apoſtoli. At verò, quando copula eſt omnino voluntaria, & ex nimia concupiſcentia carnis, & voluptate, conſulendum eſt, vt eo die quis abſtineat a communione, & regulariter erit peccatũ veniale, ita cõmunicare, vt ſentit hic D. Tho. ad 7. & Alenſ. 4. p. q. 47. memb. 2. Maior d. 9. & alij quia illud eſt ſignum animi parum diſpoſiti ad res diuinas tractãdas; & alioquin ex huiuſmodi actu, præſertim, quãdo procedit ex hoc affectu, regulariter oritur magna diſtractio, ſeu hebetudo mentis ad res ſpirituales, & iuxta hæc limitanda eſt

da eſt doctrina Hieronymi & Auguſtini in priori- bus locis. Quod vero ex Concil. Elibertino refertur de Conſecrat. diſtinct. 2. in cap. *Omnis homo ante ſacram communionem à propria vxore abſtinere debet, tribus, aut quatuor, aut octo diebus*, hoc (inquam) conſilium eſt, non præceptum, vt concilij verba perpendenti facile patebit.

Concil. Elibert.

SECTIO III.

Vtrum ex præcepto neceſſarium ſit ad hoc ſacramentum non accedere, niſi ieiunum.

Nullũ eſt diuinum præceptum de ieiunio ante vſum Euchariſtiæ.

VNum eſt certum, iure diuino non eſſe præceptum impoſitum de ſumenda Euchariſtia ante omnem cibum vel potum: quia hoc præceptum nec eſt poſitiuum diuinum, cum nec ſit ſcriptum, nec traditum, neque ex his, quæ in inſtitutione geſta ſunt, colligatur; nam potius ea nocte datum eſt ſacramentum Apoſtolis poſt prandium, & poſt eſum agni. Neque etiam eſſe poteſt præceptum naturale, nam ex ſola excellentia, & dignitate huius ſacramẽti, non poteſt ſatis colligi aut oriri hæc obligatio, quamquam Soto in 4. d. 8. q. 3. dicat, hanc eſſe inſtitutionem diuinam fundatam in reuerentia debita tanto ſacramento. Sed, ſi per inſtitutionem diuinam intelligat diuinum præceptum, nullo fundamento nititur; quia reuera, nec inuenitur prohibitum iure diuino, nec per ſe eſt intrinſece malum, cõmunicare poſt cibum & potum. Atque hinc multo maiori ratione colligitur, non eſſe præceptum ſumendi hoc ſacramentum poſt cibum & potum, nam licet Chriſtus ita fecerit, tamen factum eius non inducit obligationem, alioqui neceſſarium eſſet, noctu ſemper communicare, & feria quinta, & poſt eſum agni, & lotis pedibus. Quod ergo tunc factum eſt, propter ſpeciales circumſtantias, neque in præceptum, neq; in exemplum adducendum eſt, vt Cyprianus recte docuit epiſt. 63.

Quid inde inferant hæretici.

Ex hoc autem vero principio tria falſa dogmata colligunt hæretici. Primum eſt, non potuiſſe Eccleſiam præcipere ieiunium ante communionem ſeruandum: quia, quod Chriſtus liberum reliquit, non eſt in neceſſitatem redigendum. Secundum, contemnendam eſſe conſuetudinem Eccleſiæ de hoc ieiunio ſeruando. Tertium, melius & commodius eſſe ante communionem aliquid cibi & potus temperate ſumere. Primo, quia eſt magis conſentaneum facto Chriſti. Secundo, quia tempore Apoſtolorum ita fiebat, vt colligitur ex prima ad Corinth. 11. *Si quis eſurit, domi manducet*, ſcilicet, priuſquam ad Eccleſiam ad communicandum veniat: nam de hac re ibi agebat Apoſtolus. Tertio, quia ſumpto moderato cibo, eſt homo habilior ad opera mentis.

Ieiunium ab Apoſtolorũ tempore ante ſumptionem Euchariſtiæ ſeruari ſolitum. Epiphan. Naz. Chryſ. Auguſt. Iſidor.

Dicẽdum vero eſt: primo, à temporibus Apoſtolorum ſeruatam eſſe in Eccleſia conſuetudinem nõ ſumendi aliquem cibum, vel potum ante Euchariſtiam. Probatur primo ex his, quæ antiquiſſimi Patres memoriæ prodiderunt. Epiphan. enim lib. 3. cõtra hæreſes in fine, & Nazianz. orat. 40. quæ eſt de Baptiſmo, ſub finem, & Chryſ. hom. 27. in 1. ad Corinth. & Baſil. in epiſt. ad Cæſariam Patriciam, hanc numerant inter Apoſtolicas traditiones. Vnde Aug. epiſt. 118. c. & ex eo Iſidor. lib. 1. de officiis Eccleſiaſt. cap. 18. *Placuit Spiritui ſancto per Apoſtolos, vt in honorem tanti ſacramenti, in os Chriſtiani prius Dominicum corpus intraret, quam cæteri cibi, & ideo per vniuerſum orbem mos iſte ſeruatur.* Idem Cyprian. epiſt. citata 63. Ambroſ. ſerm. 8. in Pſalm. 118. circa illa verba, *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi.* Tertull. lib. 2. ad vxorem, cap. 5. in illis verbis, *Non ſciat maritus, quid ante omnem cibum guſtas.* Secundo idem conſtat ex antiquiſſimis Conciliis, Africano cap. 8. Carth. III. c. 29. in quibus tamen excipitur dies cœnæ Domini, atq; in eo permittitur poſt ſumptum cibum communicare. Sed hoc ipſum reuocatur in Concil. Bracharenſi I. c. 16. expreſſius in VI. Synodo, can. 29. vbi dicitur, Patres Concilij Carthaginenſis vſos fortaſſe fuiſſe illa exceptione propter ſpeciales occaſiones in ea regione occurrentes: ſimpliciter tamen non oportet Apoſtolicam traditionem, etiam in eo die, immutari. Præterea in eodem Concilio Carthag. III. c. 48. dicitur, hanc conſuetudinem ſumendi Euchariſtiam ante omnem cibum fuiſſe in Concilio Niceno confirmatam. Vbi eſt animaduerſione dignum, non dicere, fuiſſe inſtitutam, ſed fuiſſe confirmatam, idem traditur in Concil. Matiſconenſi. II. c. 6. vbi adduntur pœnæ in eos, qui hunc ritum non ſeruant, quæ ſolum ad Sacerdotes ſacrificantes pertinent, nam de illis ibi præcipuus ſermo eſt. Quod etiã colligitur ex Concil. Brach. II. c. 10. Dicitur autem ibidem, reliquias huius ſacramenti ſolitas fuiſſe dari innocentibus quarta vel quinta feria, indicto prius eis ieiunio. Præterea habetur eadem traditio in Concilio Tolet. VII. cap. 2. in quo notanda ſunt illa verba, *Poſt cibum vel potum quantumuis minimum.* Idem habetur in Concil. Altiſiodorenſi, cap. 19. vbi etiam miniſtri altaris prohibentur poſt cibum & potum miniſtrare. Deniq; idem traditum eſt in Concil. Conſtan. ſeſſio. 13.

Concil. African. Cartha. III. Brachar. I. VI. Synod.

Concil. Matiſcon.

Brach. II.

Tolet. VI.

Altiſiod.

Conſtantie.

De ieiunio ante communionem ſeruando præceptum ab Eccleſia optimo iure impoſitum.

Dico ſecundo, recte ac conuenienter ab Eccleſia præceptum eſſe, vt hoc ſacramentum tantum à ieiunis ſumatur. Eſt de fide, & inprimis certum eſt, eſſe in Eccleſia hanc poteſtatem ad ferendas leges, etiam in his rebus, quæ à Chriſto præceptæ non ſunt, vt ſupponimus ex materia de fide, & de legibus. Quod autem hic actus, & hoc obiectum ſint apta materia legis poſitiuæ, probatur, quia in illis eſt ſufficiẽs honeſtas, & quia hic ritus ad reuerentiam huius ſacramenti conferre poteſt: ergo de poteſtate, tam generali, quam particulari circa hunc actum dubitari nõ poteſt. Quod autem Eccleſia vſa fuerit hac poteſtate, ſatis conſtat ex decretis adductis, & ex conſuetudine: ex qua etiam ſatis conſtat, hanc legem fuiſſe conuenientiſſimam, nam Eccleſia à Spiritu ſancto regitur; & ideo dixit Auguſtinus, non, niſi Spiritu ſancto inſpirante, hanc legem, & cõſuetudinem introductam eſſe. Congruentiæ autem illius ſunt. Prima, propter reuerentiam huius ſacramenti, &, vt fideles aſſueſcant diſcernere inter hunc ſacrum cibũ, & alios communes. Secunda, propter ſpiritualem ſignificationem, vt indicetur fidelibus, debere eſſe Chriſtum primum, ac primarium eorum cibum. Tertia, ad vitanda pericula vomitus, vel alterius irreuerentiæ, & vt mens ſit liberior, & expeditior ad res ſpirituales, & diuinas tractandas.

Hæreticorũ fundamentã diruuntur.

Ad primum hæreticorum fundamentum, in ſuperioribus agentes de inſtitutione huius ſacramenti, diximus, quas ob cauſas Chriſtus illud inſtituit ad veſperam, & poſt eſum agni, quæ fuerunt propriè illius temporis, & illius indiuiduæ actionis, & ideo quoad hoc, non debet factum illud in exemplum adduci. Ad ſecundum ex 1. ad Corinth. 11. quidam concedunt, tempore Apoſtolorum fuiſſe conſuetudinem communicandi poſt cibum, & potum, quod, licet gratis admitteret, nihil nobis obſtaret: potuit enim poſtea propter maiorem reuerentiam ſacramenti, illa conſuetudo mutari; præſertim quia refrigeſcente charitate, & creſcente fidelium multitudine, potuit hoc magis expedire. Secundo vero dicitur, ex loco Pauli non colligi talem conſuetudinem,

nam, cum Paulus dicit, *Qui eſurit, domi manducet*, non agit de modo ſumendi hoc ſacramentum; ſed de ordine ac decentia ſeruanda in conuiuiis communibus, quæ tunc inter fideles ſolita erant fieri: huc etiam ſpectant illa verba, *Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate*: de eadem igitur re tractans, ſubdit, *Si quis eſurit, domi manducet*. An verò cibus ſumeretur ante vel poſt Euchariſtiam ſuſceptam, nihil de hoc Paulus diſſerit. Veriſimile tamen eſt, fuiſſe conſuetudinem, vt poſt Eccleſiaſtica officia, & communionem interdum fideles ad commune prandium conuenirent; & de hoc poteſt intelligi illud Pauli, *Qui eſurit, domi manducet*, id eſt, qui alios expectare non poteſt, domum redeat, & ibi manducet, vel ſi ita interpretemur, qui eſt ita debilis, vt nõ poſſit expectare commune prãdium, domi manducet, non poſſumus propterea colligere, huic permittere Paulum, vt poſt cibum ad Euchariſtiam accedat. Ad tertium, moraliter & generatim loquẽdo, falſa ſunt, quæ in eo aſſumuntur, nam fortaſſe, licet in aliqua particulari perſona, & in aliqua occaſione iuuare poſſit moderatus cibus & potus ad animæ attentionem; tamen generaliter & regulariter non ita eſt, & præſertim ſi vulgaribus hominibus hæc licentia tribuatur: leges autem morales feruntur de his, quæ regulariter omnibus magis expediunt,

SECTIO IV.

Quale ieiunium ſeruandum ſit ante communionem.

DVplex eſt ieiunium, vt D. Thom. hic, & 2. 2. quæſtione 147. articul. 6. diſtinguit; vnum dicitur ieiunium naturæ; quod includit carentiam ſeu abſtinentiam ab omni cibo & potu; alterum dicitur ieiunium Eccleſiaſticum; quod, nec priuat potu, neque omni cibo, niſi definitis temporibus, & in certa qualitate, & quantitate; permittitque, vt ſumi aliquid poſſit per modum medicinæ. Referunt ergo fere omnes Scriptores, quoſdam authores dixiſſe ante communionem ſatis eſſe Eccleſiaſticum ieiunium ſeruare. Quæ ſententia tribuitur Godofredo, & Ioan. Pariſ. quia dixerunt, poſt ſumptionẽ alicuius rei per modum medicinæ poſſe ſacrum fieri, aut communicari: quia ſolum eſt prohibita ſumptio cibi & potus: quod autem ſumitur per modum medicinæ, non habet rationem cibi: quia non ſumitur nutritionis cauſa, ſed curationis: intentio autem ſeu finis eſt, qui dat ſpeciem actioni.

Godofred. Ioan. Pariſ.

1. Concluſ. Dico primò, ante communionem neceſſarium eſſe ex Eccleſiaſtico pręcepto ieiunium naturæ ſeruare, & contrariam ſententiam erroneam eſſe: repugnat enim communi ſenſui & vſui Eccleſiæ. Atque ita ſentiunt Theologi omnes D. Thom. hic articul. 8. ad 3. Scotus diſtinctione 8. quæſtione 3. Durand. q. 4. Palud. quæſtione 2. Gabr. quæſt. 2. articulo 2. & lectio. 10. in Can. Antonin. 3. par. titul. 13. capitul. 6. §. 8. & colligitur ex Conciliis citatis, in quibus hæc lex lata eſt, cuius optimus interpres eſt Eccleſiaſtica conſuetudo.

D. Thom. Scotus. Durand. Palud. Gabr. Antonin.

2. Concluſ. Dico ſecundò; Quicunque cibus vel potus, etiam ſi ſit in minima quantitate, & ſub quacunque intentione medicinæ, vel ſalutis, ſi tamen per modum cibi vel potus ſumatur, impedit ex præcepto communionem huius ſacramenti. Ita docent prædicti Doctores. Et ita interpretatur præceptum hoc prædicta Eccleſiaſtica conſuetudo, & pars illa, de quantitate minima, expreſſa eſt in Conc. Tolet. VII. & Brach. II. ſupra citat. & colligitur ex ca. Ex parte. de Celebr. Miſſ. vbi Sacerdos ſecundam Miſſam dicturus prohibetur in priori ſumere calicis ablutionem, ne naturale ieiunium ſoluat, cum tamen illa ſit minima quantitas, & non ſumatur propter nutritionem, ſed propter reuerentiam ſacramenti. Sumptio autem ipſius ſacramenti, quamuis ex ſpeciebus poſſit homo nutriri, non computatur inter ea, quæ ſoluãt ieiunium naturæ propter excellentiam ſacramenti, quod non cenſetur commune corporis alimentum, & ideo illa non iudicatur ſumptio communis cibi & potus.

Conc. Tolet. VII. Brach. II.

Dubium. Sed quæres, quando minima quantitas cibi ſumpta eſt, an tunc ſit peccatum mortale, poſtea communicare. Quibuſdam enim viſum eſt eſſe tantum veniale, quia illa eſt leuis materia; cur enim nõ poteſt ex hoc capite peccatum veniale fieri in hac materia, ſicut in aliis? Reſpondetur, eſſe mortale, & cõtrarium non eſſe probabile practice, ſi quantitas illa minima per modum cibi & potus ſumpta ſit. Atque ita ſentit D. Thom. Durand. Palud. Soto, & alij. Et hoc idem declarat conſuetudo Eccleſiæ, & communis conſenſus omnium fidelium: vnde rectè colligimus, ita eſſe interpretandũ pręceptum. Et propterea, quia hic non eſt leuitas materiæ in proprio actu, in quem cadit prohibitio: non enim hic prohibetur cibus vel potus, ſed prohibetur communio poſt cibum, vel potum: hoc autem præceptum ſimpliciter violatur in ſuo actu principali, etiam ſi ieiunium in parua materia ſolutum ſit.

Solutio.

Quæſito ſatisfit. Quæres rurſus, quid ſit ſumi aliquid per modum cibi, & potus, & cur illa particula addita ſit. Reſpondetur, additam eſſe ad excludendum, ſi quid ſumitur per modum ſaliuæ, aut, ſi per modum reſpirationis attrahatur aliquid, quod poſſit nutrire, vel alterare: hoc enim non violat ieiunium naturæ: quia illud non eſt comedere, vel bibere. Dicitur ergo aliquid ſumi per modum cibi, vel potus, quando aliquid huiuſmodi ore accipitur, quod per ſe & propria actione vitali in ſtomachum traiicitur comedendo, aut bibendo, & ita explicant hoc præceptum omnes authores, & ipſa conſuetudo. Vnde fit primò, nihil referre, quod id, quod ſumitur, per modũ medicinæ ſumatur, quia hoc pertinet ad extrinſecã intentionem, non ad proprium actum, quem intrinſecè reſpicit præceptum, qui eſt comedere, aut bibere: illa enim medicina verè comeditur, aut bibitur: ergo, quacunq; intentione fiat, frangitur ieiunium ad communionem neceſſarium. Secũdò colligitur, ſi quis deglutiat ſanguinem, aut aliũ humorem à capite in os deſcendentẽ, aut caſu ex ore manantem, non frangere hoc ieiunium: quia illud nec ſumitur, nec traiicitur per modum cibi. Ita D. Tho. in 4. diſt. 8. q. 1. art. 4. quæſtiunc. 2. vbi generalẽ tradit regulam, quidquid ab intrinſeco prouenit, & ore non ſumitur ab extrinſeco, non verè comedi, & ideo nec tollere ieiunium naturæ; nec per ſe impedire ſuſceptionem huius ſacramenti.

Tertiò infertur, ſi quis eluendo os, caſu deglutiat guttam aquæ, aut vini ſaliuæ admiſtam, hoc nõ impedire cõmunionem: quia nõ traiicitur per modum cibi, ſed per modũ ſaliuæ. Dicũt tamen Durãd. & Gabr. ſupra, neceſſarium eſſe, huiuſmodi guttam aquæ prius in ore alterari, & in ſaliuam cõuerti. Sed hoc nimis ſcrupuloſum eſt, & non neceſſarium nec morale, vt Palud. & Syluester notarunt: quo modo enim de hac tranſmutatione conſtare poſſet? Aduertit aũt D. Tho. oportere, quantitatem aquæ, aut vini, eſſe valde paruam, quia debet ita permiſceri ſaliuæ, vt ſeparari non poſſit, ſed per modum vnius traiici. Atq; idem iudicium eſt de his, qui deguſtant ius, vel aliquod ſimile cõdimentum, ſolum vt saporẽ percipiant, & ſtatim expuant: nã, licet contingat aliquid

aliquid manere ſaliuæ permiſtum, & cum ea deglutiri, non ſoluitur ieiunium; quia illa non eſt comeſtio. Ita Doctores citati, præſertim Paludanus, qui fuſe hoc explicat. Denique idem dicendum eſt de reliquiis cibi caſu manentibus in ore ex præcedenti nocte. Nam, licet poſtea traiiciantur, non ſoluitur ieiunium, quia neque cenſentur ſumi per modum cibi & potus, ſed per modum ſaliuæ: nec cenſentur venire ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, ac denique cenſentur pertinere ad comeſtionem, quæ præcedente die præceſſit.

Dico ergo, ſi quis noctu miſit in os aliquid, verbi gratia, ſaccari paulatim deglutiendi, quod duret vſq; ad initium diei ſequentis, non ſoluet ieiunium etiã ſi poſt mediam noctem aliquas partes traiiciat; B quia illud non ſumitur illo die ab extrinſeco, nec traiicitur per modum cibi, ſed per modum ſaliuæ.

Diſsimitur. Reſpondetur negando conſequentiam, quia illæ nõ ſunt reliquiæ cibi, ſed verus cibus; & tota illa eſt quędam ſucceſſiua manducatio, quæ ex parte fit eadem die: oportet ergo, vt tota manducatio per ſe & ex intentione abſoluatur præcedente die; reliquiæ autem dicuntur, quæ caſu & præter intentionem in ore manent & traiiciuntur, quod ſignificauit D. Thom. in illo verbo *ſi caſualiter transglutiantur*. Et idem docet Palud. diſt. 18. q. 2. num. 21. vbi ſignificat, ſi contingat, reliquias cibi caſu manere in ore vſq; ad ſequẽtem diem, & priuſquam deglutiantur præuideri ab C homine, eumq; non caſu, ſed ex certa ſcientia & intentione illas deglutir, hoc ſatis eſt ad violandũ ieiunium, & impediendam communionem, quod tamen Summa Tabien. verbo, Cõmunionem, reiicit, vt ſcrupuloſum. Sed reuera nõ eſt improbabile, neq; alienum à mente D. Thomæ, quia iam illa actio videtur eſſe noua comeſtio, cum ex vi prioris non ſequatur ſed noua actio voluntaria fiat. Item, quia iam nõ videtur id ſumi per modum ſaliuæ: Quãuis ergo non ſint ſcrupuli iniiciendi, tamen ſemper ſecurior pars eligenda eſt. Et ideo conſulendum eſt, vt in huiuſmodi caſu hæ particulæ expuantur potius, quam traiiciantur.

Sum. Tabiẽ.

3. Conclu. Dico tertio; Hoc ieiunium hac lege præceptum D ex neceſſitate ſolum ſeruandum eſt intra eum naturalem diem, in quo fit communio, ſcilicet, ab initio eius vſque ad communionem, quia vt recte dixit D. Thom. hic ad 5. non eſt abſolute prohibitum hac lege, ne poſt cibum & potum ſacramentum ſumatur: aliàs, qui ſemel comediſſet, & bibiſſet, nõ poſſet cõmunicare: ergo oportet, vt hoc ieiunium definitis claudatur terminis: declarauit autem cõſuetudo Eccleſiæ, hoc tẽpus terminandum eſſe intra diẽ naturalem. Quod duobus modis poſſet intelligi; primo, eſſe neceſſarium per integrũ naturalem diem abſtinere à cibo & potu ante communionem. Et hic ſenſus eſt falſus: aliàs oporteret viginti quatuor horis integris prius ieiunare, totidem enim naturalis dies E integer conficitur: quod eſt contra Eccleſiæ conſuetudinem. Supereſt ergo, vt ſecundus ſenſus verus ſit, ſcilicet, quod a principio diei naturalis vſque ad tẽpus communionis ſeruatum ſit ieiunium. Sed quæres, vnde computandum ſit naturalis diei principiũ.

Quæſito ſit ſatis. Reſpondetur; in noſtris regionib. rem eſſe ſatis claram: nam iuxta Eccleſiæ conſuetudinem fundatam aliquo modo in ipſa rerum natura, naturalis dies à media nocte incipit: quia tunc incipit ſol ad nos redire, vt alibi latius tractaui. Et idem dicendum eſt de omnibus regionibus, in quibus natutalis dies in diem artificialem, & noctem diſtinguitur, quia, licet in ordine ad communes vſus, vel actiones, in diuerſis regionibus diuerſæ ſint conſuetudines ſumendi A initium diei ab occaſu, vel ab ortu ſolis, tamen in ordine ad res Eccleſiaſticas in vniuerſa Eccleſia cõputatur dies à media nocte in mediam noctem, nec ſcio alicubi eſſe aliam conſuetudinem; ſi tamen eſt, illa eſt ſeruanda, vt hic Soto notauit. In illis verò regionibus, vbi non poſſunt diſtingui naturales dies per ortum & occaſum ſolis: quia, vel præſentia, vel abſentia ſolis continue durat per plures dies naturales noſtros, in illis, inquam, regionibus oportebit lege Eccleſiaſtica deſignari, ſeu diuidi dies proportionatos noſtris diebus naturalibus; eorum principia, & fines modo aliquo artificiali deſignando, vt in ſimili quæſtione iterum infra dicemus, agentes de hora ſacrificandi.

Dubium. Sed quid, ſi quamuis poſt mediam noctem nihil ſumptum ſit, tamen vel ob carentiam ſomni, vel propter nimiũ cibum, ita ſit homo indigeſtus, ac ſi eadem die, vel parum antea comediſſet? Quidam enim dixerunt, hanc diſpoſitionem non minus impedire communionem, quam ſi cibus ſumptus eſſet eadem die. Quod ſignificauit Gloſſa in c. Nihil. 7. q. 1. propter can. Tribus. de conſecr. d. 2. vbi dicitur, hũc ſacrum cibum non eſſe profanis cibis miſcendum, & idem colligitur ex Gloſſ. in cap. Si conſtiterit, de accuſationibus, quæ in illo textu fundatur, in quo punitur Sacerdos, qui poſt cibum præcedente nocte ſumptum, nulla dormitione interpoſita, Miſſam dixerat ſequente die. Reſpondetur tamen, hoc non eſſe per ſe malum, quia reuera nullo eſt iure prohibitum; finis enim præcepti non cadit ſub præceptũ, ſed materia; quod autem hic præcipitur ſolum eſt, vt eo die nihil cibi vel potus ante communionem ſumptum ſit, & hoc ſeruatur in eo caſu: quod autem homo ſit hoc vel illo modo diſpoſitus, pertinet ad finem præcepti, non ad rem præceptam, & ita eſt intelligendus ille Canon. Tribus. Secluſa autem poſitiua prohibitione hoc non eſt per ſe, & ex obiecto malum, vt ex ſe conſtat. Dico autem, per ſe, quia ex accidente, ſi ſit periculum vomitus, vel alterius ſimilis irreuerentiæ, vnde poterit contrahi aliqua malitia. Et hinc etiam fit, non eſſe neceſſarium, vt interponatur aliquis ſomnus, quia nullum eſt de hoc præceptum; & interdum ſancti viri traducunt integras noctes inſomnes in vigiliis, & orationibus, & ſtatim ſacrum faciunt. Neque in dicto cap. Si conſtiterit, punitur Sacerdos propter ſolam carentiam ſomni; ſed quia tota præcedente nocte in taberna fuerat, & inde iuit ad publicam Miſſam cantandam: punitus ergo propter ſcandalum, & propter irreuerentiam; & quia vehemens præſumptio eſſe poterat, etiam poſt mediam noctem aliquid comediſſe, vel bibiſſe.

Diſſoluitur.

Ex quo tandem addendum eſt cum D. Tho. hic; hac lege non eſſe prohibitum, ne poſt communionẽ cibus ſumatur poſt tempus aliquod; quia hæc lex ſolum requirit ieiunium antecedens, non conſequens communionem: præcipitur enim ieiunium, tanquã diſpoſitio ad ipſam communionem, in qua maxima deuotio ac præparatio hominis requiritur, & ideo præceptum eſt hoc ieiunium vſque ad cõmunionẽ, qua finita, ceſſat hæc obligatio; & reliquum tempus relinquitur hominis arbitrio, vel naturali obligationi: ex qua ſola colligi poteſt, non poſſe eſſe per ſe malum ſtatim poſt communionem aliquid cibi vel potus ſumere, cuius ſignum eſt, quia in Miſſa, ſtatim poſt communionem, ablutionem ſumimus, quod in illa actione non ſolum licet, ſed etiam decet. Quia non tam propter corporis refectionem fit, quam propter ipſius ſacramenti reuerentiam. Aliàs vero expedit regulariter poſt cõmunionem aliquo tempore

pore à communi cibo; & potu abſtinere propter maiorem deuotionem, maioremque ſacramenti reuerentiam. Sic Chryſoſt. hom. 27. in 1. ad Corinth. ſcribit. *Quid igitur ieiunare oportet poſt eius acceptionem? Non hoc dico, nec cogo, licet bonum ſit; non tamen compello, ſed admoneo.*

SECTIO V.

Quibus in caſibus liceat poſt cibum & potum, hoc ſacramentum accipere propter ſumentis neceßitatem.

CVm hoc præceptum naturale non ſit, ſed poſitiuum & Eccleſiaſticum, certum eſt, poſſe interdum propter graues cauſas non obligare: quia lex poſitiua non obligat tam ſtricte, quin aliquando ceſſet. Duo ergo ſunt præcipua capita, ex quibus maximè fieri poteſt, vt hoc præceptum non obliget. Vnum eſſe poteſt ex parte ipſius hominis, ſcilicet, aliqua eius neceſſitas. Alterum ex parte ipſius myſterij: ſi ad illud conſummandum, vel reuerenter tractandum, neceſſarium interdum ſit, hoc ieiunium non omnino ſeruare. De priori capite dicemus in hac ſectione, de poſteriori in ſequente.

In ſolo mortis articulo non ieiuno communicare licet.

In præſente ergo quæſtione, dicendum eſt in mortis articulo, & in ſolo illo, licere, homini non ieiuno hoc ſacramentum accipere propter neceſſitatem; quando, ſcilicet, oportet viaticum accipere, & ægrotus non poteſt ſine graui detrimento, vel periculo ieiunus expectare, quod detrimentum ſeu periculum iudicio Medici expendẽdum eſt. Ita docent omnes authores ſupra citati. Ratio verò eſſe poteſt, vel quia in eo articulo obligat præceptum diuinũ communionis, vt infra dicetur; vel certè, quia cum eo tempore maximè indigeat homo auxilio & ope huius ſacramenti, non fuit expediens, vt Eccleſia id prohiberet, cum tanto diſpendio. In qua re illud etiam morale eſt, & obſeruandum, quamuis fortaſſe poſſit infirmus vna vel altera hora poſt mediã noctem ieiunus accipere hoc ſacramentum, amplius verò expectare non poſſit, non eſſe propterea neceſſarium ea intempeſtiua hora ſacramentum dare vel accipere: quia nec moraliter fieri poteſt ſine magna difficultate, nec regulariter ad reuerentiam huius ſacramenti expedit ita fieri, nec Eccleſiaſtica cõſuetudo, quæ eſt optima huius legis interpres, ita eſſe faciendum declarat. Illud etiam obſeruandum eſt, huiuſmodi caſum non ſolum habere locum in periculo mortis naturalis, ſed etiam violentæ, quando nec anticipari poteſt communio, nec differri mors, vel ſupplicium, tunc enim eadem eſt ratio neceſſitatis. Nec quicquam refert, quod ab intrinſeco, vel ab extrinſeco proueniat.

Dubium.

Duo verò dubia hic occurrunt; primum eſt, an in eadem ægritudine liceat ſæpius Euchariſtiam accipere poſt cibum & potum; nam Doctores ferè omnes ſignificare videntur ſemel licere. Et ratio adhiberi poteſt, quia per vnam communionem fit ſatis diuino pręcepto cõmunicandi in articulo mortis; ergo poſtea ſeruandum eſt Eccleſiaſticum præceptum non communicandi poſt cibum & potum: quia iam nulla eſt ſufficiens neceſſitas vel ratio, cur ceſſet huiuſmodi obligatio. Nihilominus aliqui recentiores dicunt, licere communicare hoc modo ſæpius in eadem ægritudine. Quam opinionem tenet Summa Tabien. verbo, Communio. §. 48. & Sũma Armil. §. 18. Et mihi videtur pia ſatis & probabilis, & inprimis, ſi ſtatus ægritudinis varietur: quia videlicet, homo prius fuit in periculo mortis, atque illud euaſit, & aliquantulum conualuit; poſtea verò iterum incidit in ſimile periculum; & tunc non eſt dubium, quin poſſit iterum atque iterum totieſq;

Sum. Tabiẽ. Armilla. Solutio.

A communicare, quoties talis varietas acciderit: quia illa cenſetur, quaſi noua ægritudo, & nouus neceſſitatis articulus. Deinde, ſi perſeueret vel augeatur, periculum tamen duret aliquot diebus poſt primam communionem, verbi gratia, octo aut decem dieb. exiſtimo poſſe poſteà communicare poſt cibum & potũ, ſi ægrotus commodè non poſſit ſacramẽtum ſuſcipere ieiunus. Ratio eſt, quia nõ ſola obligatio diuini præcepti eſt in cauſa, vt Eccleſia in eo articulo non obliget ad ieiunium, ſed etiam ipſa neceſſitas, quæ in illo tempore, & periculo maxima eſt: non eſt. n. veriſimile, voluiſſe Eccleſiam, hominem maximè indigentem auxilio tanti ſacramenti, B priuare illius ope & ſubſidio, præſertim, cum non ſit in eius poteſtate morali ieiunum accedere, & alioqui poſſint eo tempore multa occurrere, quę neceſſitatem augeant, vt, v. g. tentationes, peccatorũ pericula, ad quæ vincenda & ſuperanda maximè indiget homo auxilio & ſolatio huius ſacramenti. Nõ eſt aũt hoc extendendũ extra tempus periculi mortis; tũ quia nulla alia eſſe poteſt tanta, tamq; vrgens neceſſitas; tum etiam, quia ſecluſo hoc periculo, vix poteſt eſſe moralis caſus, in quo cogatur homo diu priuari hoc ſacramento, eò quod non poſſit ieiunus accedere: leges autem humanę dantur de his, quæ moraliter ac frequentius accidunt. Denique, ſi poſt ſumptum viaticum ægrotus breui tempore viuat, C non eſt illi ſæpius dandũ hoc ſacramentum poſt cibum & potum: quia iam nulla eſt moralis neceſſitas, & ita ſunt exponendi Doctores, qui tantum ſemel communicandi hoc modo videntur licentiam præbere: loquuntur enim de re morali, prout frequentius accidit: moraliter autem loquendo, &, vt in plurimum, hoc ſatis eſt.

Difficultas.

Secundum dubium eſt, an liceat Sacerdoti, communicare poſt cibum & potum propter ſimilem neceſſitatem, non ſuam, ſed alterius, id eſt, vt conficiat ſacramentum ad communicandum ægrotum, qui eſt in probabili periculo mortis in eadem die futuræ. In qua re Maior in 4. diſtinctione 49. q. 3. ad 5. ampliſſimam facultatem Sacerdotibus conce- D dit: dicit enim propter ſimilem neceſſitatem poſſe ſine veſtibus ſacris conficere, & ſine pane azymo, & ſine integritate ſacrificij. *Secretè*, inquit, *accipiendo fruſtum panis & conficiendo, & dando ægroto.* Iuxta quam ſententiam non oportebit, vt Sacerdos non ieiunus communicet, ſed ſolum, vt conficiat ad communicandum alium. Verumtamen hęc ſententia illa amplitudine ab omnib. reiicitur; & meritò, quia multa continet contra reuerentiam ſacramenti, & contra Eccleſiæ conſuetudinem: Vt ergo in præſenti caſu habeat aliquam probabilitatis ſpeciem, ſupponamus, tantum deeſſe hanc circumſtantiam ieiunij, & tunc ſane videtur probabile, poſſe Sacerdotem conficere, vt proximo ſubueniat: nam, vt E Bernardus dixit in lib. de præcepto & diſpenſatione, quæ propter charitatem introducta ſunt. Non debent contra charitatem militare, ſed charitas obligat ad ſubueniendum proximo in tam graui neceſſitate: ergo non eſt veriſimile, Eccleſiaſtico præcepto impediri, ne id fiat. Et confirmatur primò, nam tunc vrget præceptum diuinum communicãdi in articulo mortis; quod, ſicut obligat ægrotum ad communicandum, ita etiam miniſtros Eccleſiæ ad dandum ſacramentum: ergo, ſicut hac de cauſa poteſt ægrotus accipere non ieiunus, poteſt etiam Sacerdos conficere non ieiunus. Confirmatur ſecundò, quia propter ſimilem proximi neceſſitatẽ poteſt Sacerdos cõficere, ſine confeſſione præmiſſa; ergo multo magis poteſt conficere abſque ſeruato

Maior.

ieiu-

ieiunio. Antecedens ſupra eſt à nobis traditum; conſequentia verò probatur, quia obligatio præmittendi confeſſionem oritur ex iure diuino; hæc verò de præmittendo ieiunio ex iure Eccleſiaſtico. Si ergo hæc cenſetur ſufficiens cauſa, vt ceſſet obligatio iuris diuini, cur non erit etiam ſufficiens, vt ceſſet obligatio iuris Eccleſiaſtici? nam etiam leges Eccleſiaſticæ non obligant cum tanto rigore, ſed ceſſant propter graues cauſas. Si autem poteſt tunc Sacerdos conficere, poteſt, imo & debet etiam cõmunicare: quia præceptum perficiendi ſacrificium, & conſummandi illud, ſtrictius obligat, quàm præceptum ieiunè communicandi, vt inferius latius tractabimus, & colligitur ex cap. Comperimus de Conſecr. d. 2.

Sacerdoti nõ ieiuno ob alterius ſummam neceſſitatem non licet ſumere Euchariſtiã, ac proinde nec illam conficere. Palud. Soto. Gabr. Nauar. Palac.

Nihilominus authores frequentius cenſent, hoc nõ licere. Ita Palud. in d. 8. quæſt. 2. num. 9. Gabr. q. 2. ar. 5. Soto & Ledeſma hic. Victor. in Summ. 83. Nauarr. in Sum. cap. 21. num. 53. Palacius, in 4. diſt. 9. qui addidit, ex diſpenſatione Epiſcopi poſſe hoc fieri, non tamen ſine illa: quod mihi non probatur, quia, ſi in eo caſu hoc præceptum ex ſe non obligat, non eſt neceſſaria Epiſcopi diſpenſatio: ſi verò obligat, non poteſt Epiſcopus diſpenſare: quia eſt præceptum vniuerſale totius Eccleſiæ, & nulla authoritate, vel conſuetudine conſtat, datam eſſe Epiſcopo facultatem diſpenſandi in illo; per ſe autẽ nõ poteſt inferior in lege ſuperioris diſpenſare. Fundamentum ergo huius ſententiæ eſt, quia conſuetudo Eccleſiæ ita interpretatur hoc præceptum. Item, quia non eſt hoc minus graue, quàm alia præcepta pertinentia ad ritum ſeruandum in hoc ſacramento conficiendo; vt ſunt præceptum conficiendi in azymo, aut cum veſtibus ſacris: hæc autem & ſimilia prętermittenda nõ ſunt propter communicandum ægrotum. Tertiò eſt ratio vniuerſalis, quia hoc ſacramentum, ſicut maioris eſt dignitatis, ita minoris eſt neceſſitatis: ergo in ſimili euentu maior eſt habenda ratio reuerentiæ debitæ ſacramento, quàm neceſſitatis proximi: quia hæc non eſt neceſſitas ſimpliciter ſeu medij: neceſſitas autem præcepti tunc non vrget ex parte ſumentis: quia nõ eſt in poteſtate eius ſumere, niſi ſit, qui poſſit dare; neque etiam ex parte dantis, quia ſolum tenetur dare, quando commodè poteſt cum debita exteriori reuerentia, & ſeruato conueniente ritu præſcripto ab Eccleſia, quæ propterea prouidit, vt ſemper ſeruetur Euchariſtia pro infirmis, ne propter euentus ſimiles hoc auxilio priuentur, vt patet ex Concilio Niceno, cap. 14. & cap. Presbyter. de Conſecr. diſtinctione ſecunda. Dices, his rationibus probaretur, etiam propter propriam neceſſitatem hominis ægrotantis, & communicaturi, non licere ei dare communionem poſt cibum & potum, quia etiam reſpectu illius non eſt ſacramentum neceſſitatis; & maior eſt habenda ratio reuerentiæ ſacramenti. Reſpondetur, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe, in eo caſu non obligare præceptum, & hoc ſatis eſt. Deinde non eſt eadem ratio, quia propria neceſſitas hominis communicaturi eſt neceſſitas intrinſeca, & quę moraliter frequenter accidit; & ideo nec oportuit, neque decuit, vt tunc impediretur homo à ſuſceptione ſacramenti, propter humanum impedimentum, quod vitare non poteſt; at verò neceſſitas ex parte miniſtri eſt valde extrinſeca, & accidentaria, quæ moraliter rariſſimè potuit accidere, ſuppoſita prouidentia, quam Eccleſia habet, ſeruandi Euchariſtiam pro infirmis. Et ideo, non fuit expediens, vt propter ſimilem neceſſitatem daretur occaſio

Conc. Nic.

A violandi hoc præceptum, & malè illud interpretandi.

Ad exemplum ergo illud de confeſſione pręmittenda, primò in genere dicitur, aliquod præceptum Eccleſiæ poſſe vniuerſalius obligare, quam aliquod præceptum diuinum, ſi materia id requirat: quia, licet præceptum immediatè feratur ab Eccleſia, tamen nititur in poteſtate à Chriſto data, & habet vim obligandi iuxta exigentiam vniuſcuiuſque materiæ, & ſæpe eſt determinatio quædam iuris diuini ac naturalis, vt in propoſito de iure diuino eſt, vt in hoc ſacramento conficiendo exterior reuerentia ac decentia ſeruetur; modum autem huius reuerentiæ determinauit Eccleſia per poteſtatẽ ſibi à Chriſto conceſſam. Deinde in particulari poteſt aſſignari differentia inter hæc duo præcepta. Primò, quia neceſſitas conficiendi; abſque confeſſione præmiſſa, eſt moralis; & quæ ſæpe accidit; neceſſitas autem conficiendi poſt cibum & potum eſt rariſſima, & quaſi ſpeculatiua: leges autem morales traduntur iuxta ea, quæ moraliter accidunt. Secunda, quia confeſſio non propter ſe præcipitur, ſed vt medium ad iuſtificationem, quæ eſt diſpoſitio per ſe neceſſaria ad hoc ſacramentum; deficiente autem illo medio, poteſt aliud applicari, quo eadem diſpoſitio obtineatur, ſcilicet, contritio: & ideo poteſt illud B præceptum ſæpius non obligare: quia, licet deſit confeſſio, non neceſſario deeſt gratia, quæ eſt diſpoſitio per ſe intenta; at verò in pręſenti aufertur ieiunium, quod eſt exterior diſpoſitio per ſe intenta per præceptum. Tertia addi poteſt, quia, licet interior diſpoſitio per ſe ſit maior; tamen quoad homines, exterior reuerentia ſolet eſſe valde neceſſaria; & ideo, ne hoc ſacramentum indignè tractetur, aut tanquam vulgaris cibus conficiatur, & diſtribuatur, voluit Eccleſia, vt hæc præcepta de exteriori ritu, quoad fieri moraliter poſſit, inuiolabiliter ſeruentur; atque adeo, vt propter priuatas cauſas, rariſſimas & ſpeculatiuas potius, quàm morales, non prætermittantur. Magis enim expedire cenſuit, prorſus auferre occaſiones malè interpretandi præceptum, & irreuerẽter tractandi ſacramentum, quàm propter huiuſmodi euentus raros licentiam dare operandi aliter, quam præceptum eſt.

Illatio.

Atque hinc colligitur, non habere locum in hoc præcepto omnes caſus ſupra enumeratos in præcepto de præmittenda confeſſione, propter rationes factas: quin potius, vt dixi, Doctores nullum alium caſum expreſſe excipiunt ex parte neceſſitatis humanæ, niſi ſolum periculum mortis hominis communicaturi. Adeò vt Nauar. dict. cap. 21. nu. 53. dicat, etiam propter vitandum ſcandalum, non licere hoc ſacramentum ſumere poſt cibum & potum. Sed fortaſſe per ſcandalum intellexit ſolam populi admirationem: vel certè locutus eſt moraliter, quia ex hoc, quod homo non ſit ieiunus, moraliter loquendo, non ſequitur ſcandalum: quia multis de cauſis accidere poteſt, quod homo non ſit omnino ieiunus abſque vlla culpa: quod autem homo non ieiunus propter eam cauſam non communicet, non ſolum non eſt culpa, quin potius eſt virtus: ex hoc ergo, moraliter loquendo, non poteſt ſequi ſcandalum, vel, ſi ſequatur, aut erit merè paſſiuum, aut facilè aliis modis vitari poteſt. Nihilominus tamen, ſi conſtituatur caſus, in quo reuera ſequatur ſcandalum verum & graue, quod aliter vitari non poſſit, non dubito, quin propter illud vitandũ ceſſet obligatio huius præcepti: quia ſpiritualis ſalus animarum, & obligatio charitatis Dei & proximi, eſt maior, & ita hæc exceptio de vitando ſcandalo, in omni-

Nauar.

omnibus præceptis locum habet, vbi contrarium non eſt intrinſecè malũ. Maximè,quia cum huiuſmodi ſcandalo ſemper eſt coniuncta grauis aliqua infamia eius,qui ſcandalum præbet,ob quã vitandã ceſſare etiam communiter ſolet obligatio legis poſitiuæ; quæ non obligat cum tanto onere ac diſcrimine. Atque in hunc modum interpretandi ſunt reliqui authores ſupra citati,qui hunc caſum non exprimunt,non quia illum excludere intendant, ſed quia & rarò moraliter accidit, & regulà, de vitando ſcandalo,& propria infamia,tam generalis eſt,vt eã in ſingulis rebus declarare non ſit neceſſe.

SECTIO VI.

Quibus in caſibus liceat Sacerdoti non ieiuno communicare propter reuerentiam ſacramenti, & perfectionem ſacrificij.

Tres caſus proponũtur in quibus ſacerdoti non ieiuno communicare licet.

Primus.

TRes videntur eſſe caſus præcipui, in quibus licet Sacerdotibus propter ſuum altaris miniſterium implendum, vel propter ſacramenti reuerentiam, ſacramentum hoc poſt cibum & potum ſumere. Primis communiter receptus eſt, ſi hoc ſit neceſſarium ad perficiendum vel conſummandum ſacrificium, vt contingit,quando Sacerdos loco vini aquam calici infundit, atque id non aduertit,donec illam ſumpſit poſt conſumptam hoſtiam: tunc enim debet iterum conficere & ſumere, vel vtramque ſpeciem, vel ſaltem ſanguinem, vt perficiat ſacrificium: quia hoc magis neceſſarium eſt, quam communicare ieiunum. Ita Diuus Thomas infra quæſtione 83. articulo 6. ad 2. vbi de re iterum redibit ſermo;&nonnulla ſupra attigimus, diſp.5.ſect.4.Præterea idem eſt,ſi aliquis poſt inchoatum ſacrificium,præſertim poſt conſecrationem alicuius ſpeciei,recordetur,ſe aliquid comediſſe,aut bibiſſe,imò licet mala fide,& peccando ad ſacrificium acceſſiſſet poſt cibum & potum,conſecrata altera ſpecie, tenetur iam non deſiſtere ab inchoato myſterio; donec illud conſummet,&ideo,ſi ſui peccati pœnitentiam agat, poterit etiam tunc dignè communicare.Dico autem,poſt cõſecratam ſaltem alteram ſpeciem, nã, ſi antea recordetur.D.Tho. ſupra tutius reputat,omittere Miſſam,etiam iam inchoatã quoad partem, quæ conſecrationem antecedit, quod intelligendũ eſt, quando poteſt fieri ſine infamia, vel ſcandalo. Cum verò D.Tho.dicat,hoc eſſe tutius planè ſentit, non eſſe neceſſariũ,vt idem latius dicemus. Præterea idem eſſe cenſeo, quando Sacerdos, qui ſacrificiũ inchoauit,& ægritudine correptus,non poteſt illud perficere,& ab alio Sacerdote perfici debet,iuxta decretum Concilij Tolet.VII.in c.Nihil.7.q.1. tunc enim,ſi non adſit Sacerdos ieiunus, qui poſſit perficere ſacramentum, poteſt & debet illud perficere alius Sacerdos,etiam ſi aliquid comederit, vel biberit;propter eandem rationem; ſcilicet,quia magis intereſt perfectio ſacramenti,nã quod perſonæ ſint diuerſæ vel eadem, nihil refert, vt idem Concilium Tolet. dixit,quia ex vtraque perſona vnus miniſter Chriſti componitur.

D. Thom.

Conc. Tolet. VII.

Secundus.

Secũdus caſus eſt,ſi neceſſarium ſit Sacerdoti ſumere reliquias huius ſacramenti, poſt fractum ieiunium: vt v.g. poſt ſumptam calicis ablutionem: illa enim reliquiarum ſumptio,vera eſt huius ſacramẽti communio;quia tam eſt totus Chriſtus ſub qualibet reliquia,ſicut ſub toto ſacramento.Circa hunc verò caſum diuiſi ſunt aliquo modo authores;quidam enim negant,licere ſumere has reliquias poſt cibum, vel potum.Ita Palud.in d.9.q.1.in fine. D. Anton.3. p.tit.13.cap. 6.§.9.& Summ.Roſel.verbo, Euchar.3. §.13.quibus fauet Concil. Matiſcon. II. cap. 6. quod

Paludanus. D.Antonin. Sum.Roſſ. Conc.Matiſ.

A præcipit has reliquias dari hominibus ieiunis. Et fundamentum huius ſententiæ poteſt eſſe ſupra tactum, quia ſumptio harum reliquiarum eſt vera communio huius ſacramenti: ergo non eſt, cur permittatur homini non ieiuno. Contrarium verò,ſcilicet, hoc licere Sacerdoti, tenet Caietanus in Summa, & latius tomo ſecundo, Opuſcul. tractat. 33. de Celebratione Miſſar. quæſtione prima. Sylueſt. verbo, Euchariſt. 3. & Soto in 4. diſtinctione 12.quæſtione 1, articulo 8. Victor. in Summa, num. 83.Nauarr.in Summa, cap.25.numero 89. Sed fortaſſe hi authores non docent contraria; nam priores intelligi poſſunt, quãdo reliquiæ ſumuntur per B ſe,ac per modum communionis integræ: nam tunc reuerà ſumi non debent, niſi à ieiunis,per ſe etiam loquendo,ac ſecluſa alia graui neceſſitate, vt ratio facta probat.Poſteriores verò authores intelligendi ſunt,quando ſumptio reliquiarum ſolũ eſt circumſtantia,& quaſi complementũ actionis ſacrificandi, & conuiuij ibi peracti:atq;ita fundamentum eorum eſt optimum: ſcilicet, quia tota illa actio Sacerdotis eſt per modum vnius moralis actionis integræ,& ad totam illam acceſſit ieiunus: ergo impleuit præceptum Eccleſiæ,nec poſtea frangit illud, etiam ſi aliquid ſumpſerit,prius quam totum ſacramentũ conſummat:quia totum illud ordinatur,&moraliter eſt neceſſarium ad perficiendam ſuam actionem & mi- C niſterium ſuum huic ſacramento debitum. Poteſt autem hæc ratio variis exemplis confirmari; primò in die Paraſceues,quando particula hoſtiæ conſecratæ vino miſcetur,& poſtea ſumitur. Tũc enim moraliter loquẽdo,prius ſumitur aliqua pars vini, quã particula conſecrata,&idem contingit,quotieſcunque corpus Domini accipitur in vino,quod propter neceſſitatem,ſeu nimiam ægroti ſumentis ſiccitatẽ, interdum fieri poteſt. Secundò, ſi contingat, particulam hoſtiæ conſecratæ, quæ ſanguini fuit miſta, adhærere calici poſt ſanguinis ſumptionem;tunc enim non debet Sacerdos illam digito trahere ad os calicis, vt illam abſque vino ſumat,id enim indecẽs eſt,quicquid ſentiat Scotus in 4.diſt. 8. debet ergo D vinum imponere ad purificandum calicem, & ita ſumere, etiam ſi accidat, aliquid vini prius bibere: imò,quamuis eueniat, vt, hauſto illo vino,adhuc particula calici adhæreat,debet iterum atque iterũ, ſi neceſſe ſit,vinum ponere, & ſumere, donec particulam hoſtiæ conſumat. Tertiò licitum eſt, non ſolum Sacerdoti, ſed etiam cuilibet communicanti, ſi contingat particulam hoſtiæ ita ori adhærere,vt nõ poſſit illam traiicere, ſumere vinum vel aquam, ſemel ac ſæpius,donec traiiciatur.In quibus omnibus conueniunt authores ſupra citati, & præterea Sylueſt. verbo, Euchariſtia 2. quæſtione 9. & inclinat Angelus,verbo, Miſſa. §. 20. Et ratio omnium eſt ſupra tacta, quia tota illa actio ordinatur ad con- E ſumptionem ipſius ſacramenti,& per modum vnius fit. Idem ergo erit in præſente caſu, de quo agimus,propter ſimilem rationem. Vnde tandem confirmatur, quia non poteſt aliter Sacerdos conuenienter modo ſuum miniſterium explere: ſæpe enim nõ poſſunt reliquiæ in craſtinum conſeruari, neq; ante ablutionem ſumi: ergo non eſt veriſimile, intentionem Eccleſiæ, præcipientis ieiunium ante communionem, eſſe, ne Sacerdos poſſit reliquias ſacramenti ſumere poſt ablutionem, quando moraliter potuerit.

Caiet. Sylueſt. Soto. Victoria. Nauar.

Poſſunt verò circa hunc caſum nõnulla interrogari. Primum eſt,cuius quantitatis eſſe oporteat huiuſmodi reliquias,vt ſumi poſſint. Soto enim dicit, ſi grandiuſculæ ſint,ſumi non poſſe. Secundũ, intra quod

Quæſita aliquot circa ſecundum euentum.

quod tempus poſſint conſumi? an quando Sacerdos eſt in altari ſacris veſtibus indutus, vel etiam poſteà, præſertim, ſi anteà non vidit reliquiam, quæ in patena adhærebat? atque idem eſt, ſi Sacerdos poſt ſacrum factum per horam fuit in altari communicando populum; an, finita cōmunione poſſit reliquias conſumere? Vnde poteſt tertiò inquiri, an poſſint hæ reliquiæ dari alicui ex his, qui cōmunicauerunt præſertim poſt ſumptam aquam.

Enodantur. Ad primum reſpondetur, non eſſe attendendam quantitatem; ſed an reliqua ſit pars illius ſacrificij, id eſt, ab ipſo Sacerdote conſecrata, & oblata in illa Miſſa: tunc enim conſumi poteſt, etiam ſi ſit grandiuſculæ quantitatis. Vnde Clem. Papa in cap. Tribus gradibus. de couſecr. diſt. 2. dicit, tot eſſe hoſtias conſecrādas, quot populo ſufficiant, ſi autem aliquæ ſuperfuerint, eſſe conſumendas à Sacerdote, quin potius addit, non eſſe reſeruandas. Quod verbum ſano modo intelligendum eſt: nō enim prohibet eas reſeruare, hoc enim non eſt malum, vt ex ſupra dictis conſtat, & ex vſu Eccleſiæ: vnde, ſi id commodè fieri poteſt, melius eſt & commodius ita facere, præſertim ſi ſit integra formula, aut magna particula, quæ conſumenda eſt. Senſus ergo eſt, per ſe loquendo, nō eſſe neceſſarium, reſeruare id, quod ſupereſt ex ſacramento, ſed poſſe cōſumi, niſi propter infirmos aliquid reſeruandum ſit, vt ibidem ſubditur. Si autem reliquiæ non ſint ex illo ſacrificio, ſed ex alio pręcedente, regulariter loquendo, conſumédæ ſunt ante omnem ablutionē: tum quia illa ſumptio propriè non eſt pars præſentis miniſterij, neq; ad illud pertinet; tum etiam quia moraliter loquendo, ſemper ita fieri poteſt, nec expectare oportet tēpus poſt ſumptam ablutionem. Quod quidē per ſe, vt dixi, verum eſt de reliquiis tam minimis, quam maiuſculis. Si autem ex accidente aliquid aliud interdum neceſſarium ſit fieri quidem poterit, nō autem ex vi huius caſus, de quo agimus, ſed ex vi eorū quæ in tertio dicemus.

Ad ſecundam interrogationem Doctores nihil in particulari dicunt: Syluester tamen ait, requiri, vt nō intercedat magna mora. Victoria addit, hoc licere, quamdiu Sacerdos ſuum miniſterium non expleuit. Alij dicunt, opportere, vt non receſſerit ab altari. Igitur prudenti arbitrio opus eſt, vixque poteſt aliquid certius in particulari dici. Quamquam non videatur dubitandum; quin poſſit Sacerdos, qui poſt peractum ſacrificium multo tempore fuit in altari, diſpenſando hoc ſacramentum, purificare poſtea vaſa ſacra, & reliquias ſumere tunc conſecratas, quæ ad præſens ſacrificium pertineant: quia tota illa eſt vna actio moralis, ſi autem ſint ex præſanctificatis, conſultius erit eas reſeruare, ſicut antea conſeruabantur. Poſtquam autem Sacerdos ab altari receſſit, exiſtimo, non poſſe reliquias conſumere per ſe loquendo: quia iam expleuit miniſterium ſuum: ſecus verò eſſet ex accidenti, ſi non poſſent cōſeruari ſine maiori irreuerentia, iuxta ea, quę in tertio caſu dicemus.

Vnde ad tertiam interrogationem ſimiliter dicendum eſt, huiuſmodi reliquias non eſſe dandas laicis poſt ablutionem: quia hoc non pertinet ad eorum miniſterium; & ita eorum actio cenſetur omnino conſummata in prima ſumptione ipſius ſacramenti, quare, nec dandæ illis ſunt poſt finitam omnino communionem, etiam ſi ablutionem non ſumpſerint, niſi moraliter loquendo, ſimul dentur cum priori formula, ita vt cēſeatur vna moralis cōmunio: quia nō poſſunt iterū cōmunicare poſt primā communionem: ſumptio autem reli-

A quiarum eſt vera communio, ſi per ſe, ac ſeparatim fiat.

Tertius principalis caſus eſt, ſi occurrat extrinſeca neceſſitas conſumendi ſacramentum, propter vitandam grauem aliquam irreuerentiā eius, vt verbi gratia, quia igne comburendum eſt, aut quia deueniet in manus hæreticorum, vel infideliū, à quibus iniurioſè tractabitur, aut propter aliam ſimilem cauſam. Sicut enim dixit Bernardus, quod propter charitatem inſtitutū eſt, non debere cōtra charitatē militare; ita dicere poſſumus, quod propter reuerētiam ſacramenti introductum eſt, non debere cōtra B reuerentiam ſacramento debitam obligare. Hic ergo caſus eſt veluti extrema, ſeu grauis neceſſitas ex parte ipſius ſacramenti, & ideò tunc ceſſat huius præcepti obligatio.

Tertius caſus in quo non ieiuno Sacerdoti cōmunicare licet.

ARTICVLVS. IX.

Vtrum non habentes vſum rationis, debeant ſuſcipere hoc ſacramentum.

4. d 3. a. 5. q. 3 & 4. & d. 43 q 2. a 2. q. 4. cor. & Ioan 6 lect. 7. co. 1.

AD nonum ſic proceditur. Videtur, quod non habentes vſum rationis, non debeant hoc ſacramentum ſuſcipere. Requiritur enim, quod aliquis ad hoc ſacramentum deuotione, & præcedenti ſui examinatione accedat, ſecundum illud 1. Corinth. Probet ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Sed hoc non poteſt eſſe in his, C *qui carent vſu rationis. Ergo non debet eis hoc ſacramentum dari.*

2. Præterea, Inter alios, qui carent vſu rationis, ſunt etiam arreptitij, qui energumeni dicuntur, ſed tales etiam ab inſpectione huius ſacramenti arcentur, ſecundum Dionyſ. in lib. Eccleſ. Hierar. Ergo carentibus rationis vſu hoc ſacramentum dari non debet.*

2. 3. Eccl. hie. par. 2.

3. Præterea, Inter alios carentes vſu rationis, maximè pueri videntur eſſe innocentes. Sed pueris hoc ſacramentum non exhibetur. Ergo multò minus aliis carentibus vſu rationis.

SED contra eſt, quod legitur in Concilio Arauſicano (& habetur in Decret. 26. quæſtion. 6. cap. Qui recedunt) Amentibus, quæcunque pietatis ſunt, conferenda ſunt. Et* D *ita eſt eis conferendum hoc ſacramentum, quod eſt ſacramentum pietatis.*

In. Arauſicano Cō. ca. 3 habetur de conſecr. d 2. c. Qui recedunt.

RESPONDEO dicendum, quod aliqui dicuntur non habere vſum rationis dupliciter: Vno modo, quia habent debilem vſum rationis, ſicut dicitur non videns qui malè videt. Et quia tales poſſunt aliquam deuotionem huius ſacramenti concipere, non eſt eis hoc ſacramentum denegandum. Alio modo dicuntur aliqui non habere totaliter vſum rationis. Aut igitur nunquam habuerunt vſum rationis, ſed ſic à natiuitate permanſerunt. Et ſic talibus non eſt hoc ſacramentum exhibendum quia in eis nullo modo præceſſit huius ſacramenti deuotio: Aut non ſemper caruerunt vſu rationis: & tunc, ſi priùs quando erant compotes ſuæ mentis, apparuit in eis deuotio huius ſacramenti, debet eis in articulo E *mortis hoc ſacramentum exhiberi, niſi fortè timeatur periculum vomitus, vel expuitionis. Vnde in Concilio Carthaginenſi legitur* (habetur in decret. 26. q. 2.) is qui in infirmitate pœnitentiam petit, ſi caſu, dum ad eum Sacerdos inuitatus venit, oppreſſus infirmitate obmutuerit, vel in phreneſim conuerſus fuerit; dent teſtimonium, qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & ſi continuò creditur moriturus, reconcilietur per manus impoſitionem & infundatur ori eius Euchariſtia.*

In Cōc. IIII. Cartha. c. 76 & habetur. 26. q. cap. Is qui in infirmitate.

AD primum ergo dicendum, quod carentes vſu rationis poſſunt deuotionem ad ſacramentum habere quantum ad aliquos quidem præſentē; quantū ad alios autē, præteritā.

Loco citato in arg.

AD ſecundum dicendū, quòd Dionyſ. loquitur ibi de energumenis, nōdum baptizatis, in quibus, ſcilicet, nōdū eſt vis dæmonis extincta, quæ viget in eis per originale peccatū.*

Sed

Sed de baptizatis, qui corporaliter ab immundis ſpiritibus vexantur, eſt eadem ratio, & de aliis amentibus. Vnde Caſſianus dicit; qui ab immũdis vexantur ſpiritibus, communionem ſacroſanctam à ſeniorib. noſtris, nunquam meminimus interdictam.

A

AD tertium dicendum, quòd eadem ratio eſt de pueris recenter natis, & de amentibus, qui nunquam habuerunt vſum rationis, vnde talib. non ſunt ſacra myſteria danda. Quamuis, quidam Græci contrarium faciant, propter hoc, quod Dionyſ.2. Cæleſt. hierar. dicit, baptizatis eſſe ſacram communionem dandam; non intelligentes, quod Dionyſ. ibi loquitur de baptiſmo adultorum. Nec tamen per hoc aliquod detrimentum vitæ patiuntur, propter hoc, quod Dominus dicit, Io.6. Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; quia, ſicut Auguſt.* ſcribit Bonifacio: Tunc vnuſquiſque fidelium, corporis & ſanguinis Domini particeps fit, ſcilicet, ſpiritualiter, quando in baptiſmate membrum corporis Chriſti efficitur. Sed quando iam pueri incipiunt aliqualem vſum rationis habere, vt poſſint deuotionem concipere huius ſacramenti, tunc poteſt eis hoc ſacramentum conferri.*

Cap.2. in p 3. in fine.

B

Refertur de conſec d.3. c Nulli.

COMMENTARIVS.

DE his, qui vſu rationis carent, duplex eſt diſputatio: vna, an ſint capaces huius ſacramenti, non omnino materialiter, ſicut brutũ poteſt ſacramentum comedere, ſed aliquo modo formaliter, & ſpiritualiter; quod in re eſt quærere, an ſint capaces effectus eius; & ideò hanc quæſtionem ſuprà cõiunximus diſputationi de effectu; & cum ea fere coincidit, ſeu connexa eſt quęſtio, an liceat huiuſmodi hominibus dare hoc ſacramentum. Altera vero diſputatio magis moralis eſt, an ſit neceſſarium, dari hoc ſacramentum his hominib. & hoc ſenſu tractat hic D. Tho. hanc quæſtionem. Et in ſumma reſpondet, his, qui nunquam ſunt vſi ratione, non eſſe dãdum hoc ſacramentum; quia nũquam erga illud propriũ deuotionis actum habuerunt: eis verò, qui aliquando vſi ſunt ratione, & poſtea illius vſum amiſerunt, debere dari hoc ſacramentum in articulo mortis, ſi nullum ſit irreuerentiæ periculum, quod ſolum cõfirmat authoritate Concil. Arauſican. I. canon. 3. & Cartha. IIII. cap. 76. Vnde concludit in ſolutione ad 3. infantibus & perpetuo amentibus non eſſe dandum hoc ſacramentum; & ibidem explicat Dionyſium, qui oppoſitum dicere videtur, intelligendum eſſe de adultis. Sed, quod ad Dioniſium attinet, ſuprà citato loco oſtendi, negari non poſſe, quin aliquando ſcribat, Euchariſtiam olim fuiſſe datam infantibus; id tamen ſolùm declarat, hoc non eſſe per ſe malum nec iure diuino prohibitum; non tamen probat eſſe neceſſarium, vel præceptum, & ita non eſt contra doctrinam, quam hic D. Tho. intendit, quæ in prædicto ſenſu intelligenda eſt, vt latius diſputatione ſequente tractabimus, vbi etiam ſolutionem ad ſecundum explicabimus.

Secundũ D. Tho. iis, qui nunquã rationis vſu ſunt potiti, dari nõ debet Euchariſtia, iis, vero qui aliquando ſunt vſi in mortis diſcrimine debet.

Cõc Arauſ I Carth. IIII.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere.

4. p. 12. q. 3. ar 1. Et 1. Corinth 11. lect. 7. co. 5.

AD decimum ſic proceditur. Videtur quod non liceat quotidie hoc ſacramentum ſuſcipere. Sicut enim baptiſmus repræſentat Dominicam paſſionem, ita & hoc ſacramentum. Sed non licet pluries baptizari, ſed ſemel tantum, quia Chriſtus ſemel tantum pro peccatis noſtris mortuus eſt, vt dicitur 1. Pet. 3. Ergo videtur, quod non liceat hoc ſacramentum quotidie ſuſcipere.

2. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed agnus Paſchalis, qui fuit figura præcipua huius ſacramenti (vt ſupra dictum eſt) non manducabatur, niſi ſemel in anno. Semel etiam in anno Eccleſia celebrat Chriſti paſſionem, cuius hoc ſacramentum eſt memoriale. Ergo videtur, quod non liceat quotidie ſumere hoc ſacramentum, ſed ſolum ſemel in anno.*

q. 72. art 6.

3. Præterea, Huic ſacramento, in quo totus Chriſtus continetur, maxima reuerentia debetur. Ad reuerentiam autem pertinet, quod aliquis ab hoc ſacramento abſtineat. Vnde & laudatur Centurio, qui dixit Matthæi 8. Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum: & Petrus, qui dixit Lucæ 5. Exi à me, quia homo peccator ſum, Domine. Ergo non eſt laudabile, quod homo quotidie hoc ſacramentum ſuſcipiat.

4. Præterea, Si eſſet laudabile frequenter hoc ſacramentum accipere, quanto frequentius ſumeretur, tanto eſſet laudabilius. Sed maior eſſet frequentia, ſi homo pluries in die ſumeret hoc ſacramentum. Ergo eſſet laudabile, quod homo pluries in die communicaret. Quod tamen non habet Eccleſiæ conſuetudo. Non ergo videtur eſſe laudabile, quod aliquis quotidie hoc ſacramentum accipiat.

5. Præterea, Eccleſia intendit ſuis ſtatutis fidelium vtilitati prouidere. Sed ex ſtatuto Eccleſiæ, fideles tenentur ſolum ſemel communicare in anno; vnde dicitur † extra, de pœnitent. & remiſſione. Omnis vtriuſque ſexus fidelis ſuſcipiat reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprij Sacerdotis conſilio ob aliquam rationalem cauſam, ad tempus ab eius perceptione duxerit abſtinendum. Non ergo eſt laudabile, quod quotidie hoc ſacramentum ſumatur.

In decr. li. 5. d. 38 cap. Omnis vtriuſque ſexus. c. 8.

C

SED contra eſt, quod Auguſt. † dicit in lib. de verbis Domini: Iſte panis quotidianus eſt, accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit.

In ſer 28 parum ante med, to. 10.

RESPONDEO *dicendum, quod circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari. Vnum quidem ex parte ipſius ſacramenti, cuius virtus eſt hominibus ſalutaris. Et ideo vtile eſt, quotidie ipſum ſumere, vt homo quotidie eius fructum percipiat. Vnde Ambroſius † dixit in libro de Sacramentis. Si quotieſcunque effunditur ſanguis Chriſti, in remiſſionem peccatorum effunditur, debeo ſemper accipere, qui ſemper pecco, debeo ſemper habere medicinam. Alio modo poteſt conſiderari ex parte ſumentis, in quo requiritur, vt cum magna deuotione & reuerentia ad hoc ſacramentum accedat. Et ideo, ſi aliquis ſe quotidie ad hoc paratum inueniat, laudabile eſt, quod quotidie ſumat. Vnde Auguſtin. † cum dixiſſet, Accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit, ſubiungit; ſic viue, vt quotidie merearis accipere. Sed quia multoties in pluribus hominum, multa impedimenta huius deuotionis occurrunt, propter corporis indiſpoſitionem, vel animæ, non eſt vtile omnibus hominibus, quotidie ad hoc ſacramentum accedere, ſed quotieſcunque ſe ad illud homo inuenerit præparatum. Vnde in lib. de Eccleſiaſt. dogmatibus † dicitur; Quotidie Euchariſtiæ communionem accipere, nec laudo, nec vitupero.*

Lib. 4. c. 6. & med. to. 4 de cõſ. d. 2. c. 4.

D

In ſer 28. de verb. dom. parum ante med. to. 10.

C. 53 in prin. habetur liber hic inter opera Auguſt. to 3. habetur de conſec. d. 2. c. 13.

E

AD primum ergo dicendum, quod per ſacramentum Baptiſmi configuratur homo morti Chriſti, in ſe ſuſcipiens eius characterem. Et ideo, ſicut Chriſtus ſemel mortuus eſt, ita ſolum ſemel debet homo baptizari. Sed per hoc ſacramentum non recipit homo Chriſti characterem, ſed ipſum Chriſtum, cuius virtus manet in æternum. Vnde Hebr. 10. dicitur, vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos; & ideo, quia quotidie homo indiget ſalutifera Chriſti virtute, quotidie poteſt laudabiliter hoc ſacramentum ſuſcipere. Et quia præcipuè Baptiſmus eſt ſpiritualis regeneratio, ideo, ſicut homo ſemel carnaliter naſcitur, ita debet ſemel ſpiritualiter renaſci per Baptiſmum, vt Auguſt. † dicit ſuper illud Ioan. 3. Quomodo poteſt homo naſci, cum ſit ſenex? Sed hoc ſacramentum eſt cibus ſpiritualis,

Tra 9. in Euãgel. Ioan. nõ multum ante med, to. 9.

vnde

vnde ſicut cibus corporalis quotidie ſumitur, ita & hoc ſacramentum quotidie ſumere laudabile eſt. Vnde Dominus Luc. 11. docet petere, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. In cuius expoſitione Auguſt. † *dicit in libro de verbis Domini; Si quotidie accipis, ſcilicet, hoc ſacramentum, quotidie tibi eſt hodie, tibi quotidie Chriſtus reſurgit; hodie enim eſt, quando Chriſtus reſurgit.*

In ſer. 28 de verb.do. à med. tom 10.

A D *ſecundum dicendum, quod agnus Paſchalis præcipuè fuit figura huius ſacramenti, quantum ad paſsionem Chriſti, quæ repræſentatur per hoc ſacramentũ. Et ideo ſemel tantũ in anno ſumebatur, quia Chriſtus ſemel mortuus eſt; & propter hoc etiam Eccleſia celebrat ſemel in anno memoriam paſsionis Chriſti. Sed in hoc ſacramento traditur nobis memoriale paſsionis Chriſti, per modum cibi, qui quotidie ſumitur. Et ideo quantum ad hoc, ſignificatur per manna, quod quotidie dabatur populo in deſerto.*

A D *tertium dicendum, quod reuerentia huius ſacramenti habet timorem amori coniunctum (vnde timor reuerentiæ ad Deum, dicitur timor filialis, vt in ſecunda parte* * *dictum eſt) ex amore enim prouocatur deſiderium ſumendi; ex timore autem conſurgit humilitas reuerendi. Et ideo vtrumq; pertinet ad reuerentiam huius ſacramenti, & quod quotidie ſumatur, & quod aliquando abſtineatur. Vnde Auguſtin.* † *dicit. Si dixerit quiſpiam non quotidie accipiendam Euchariſtiam, alius contra: faciat vnuſquiſque, quod ſecundum fidem ſuam pie credit eſſe faciendum. Neque enim litigauerunt inter ſe Zachæus, & ille Centurio: Cum alter eorum gaudens ſuſcepit Dominum; alter dixit: Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ambo Saluatorem honorificantes, quamuis non vno modo: amor tamen & ſpes, ad quæ ſemper Scriptura nos prouocat, præferuntur timori. Vnde & cum Petrus dixiſſet, Exi à me Domine, quia homo peccator ſum, reſpondet Ieſus, Noli timere.*

1 2 q.67.art. 4.ad 2 & 2. 2. q.10. art. 9 & aliis.

Epiſt.128.ca. 3 tom, 2.

A D *quartum dicendum, quod, quia Dominus dicit, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, non eſt pluries in die communicandum, vt ſaltem per hoc, quod aliquis ſemel in die communicat, repræſentetur vnitas paſsionis Chriſti.*

A D *quintum dicendum, quod ſecundum diuerſum ſtatum Eccleſiæ, diuerſa circa hoc ſtatuta emanauerunt. Nam in primitiua Eccleſia, quando magna vigebat deuotio fidei Chriſtianæ ſtatutum fuit, vt quotidie fideles cõmunicarent. Vnde Anacletus Papa* † *dicit peracta conſecratione, omnes communicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus: ſic enim & Apoſtoli ſtatuerunt, & ſancta Romana tenet Eccleſia. Poſtmodum vero diminuto fidei feruore, Fabianus Papa* † *indulſit, vt ſi non frequentius, ſaltem ter in anno omnes communicent, ſcilicet, in Paſcha, Pentecoſte, & Natali Domini. Soter* † *etiam Papa in Cœna Domini dicit eſſe communicandum, vt habetur in Decr. de Conſecratione, diſtinctione 2. Poſtmodum propter iniquitatis abundantiam, refrigeſcente charitate multorum, ſtatuit Innocentius tertius* *, *vt ſaltẽ ſemel in anno, in Paſcha fideles communicent. Conſulitur tamen in lib. de Eccleſiaſticis dogmat.* † *omnibus diebus Dominicis eſſe communicandum.*

In epiſt. ſua 2. in med illius, & habetur de cons. d.1.c. Epiſco-

De conſ. d.2. c. Etſi nõ frequentius. In ep. ad Epiſ. Italiæ. de cõ. d.2. c. in cœna Inno.3. in Cõ. Lat. c.2. Cap.53. circa prin. habetur lib. hic inter opera Aug. tom. 3.

Littera Diui Thomæ eſt elegantiſſima, ſed adeo perſpicua, vt nullo indigeat commentario, de re vero ipſa pauca in diſputatione addemus, ſolum aduerte titulum art. & conſequenter totam doctrinam intelligendam eſſe præcipue de communi populo, ſeu laicis communicantibus: nam de Sacerdotibus, qui ratione ſacrificij communicant, eſt ſpecialis ratio, ob quam facilius poſſunt quotidie communicare: vt infra dicemus.

ARTICVLVS XI.

Vtrum liceat omnino à communione ceſſare.

4.d.11.q.3.a. 2.

A*D vndecimum ſic proceditur. Videtur quod liceat ceſſare omnino à communione. Laudatur enim Centurio de hoc, quod dicit. Matthæi 8. Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum. Cui comparatur ille, qui reputat à cõmunione ſibi eſſe abſtinẽdum, vt dictum eſt.* † *Cum ergo nunquam legatur, Chriſtum in eius domum veniſſe, videtur, quod liceat alicui toto tempore vitæ ſuæ à communione abſtinere.*

Arti. præc. in arg.3.

2. Prætereà, Cuilibet licet abſtinere ab his, quæ non ſunt de neceſsitate ſalutis. Sed hoc ſacramentum non eſt de neceſsitate ſalutis, vt ſupra dictum eſt. † *Ergo licet à ſumptione huius ſacramenti omnino ceſſare.*

Quæſt. 73. ar. cap 8.

3. Prætereà, Peccatores non tenentur communicare. Vnde Fabianus Papa, † *cum dixiſſet. Ter in anno omnes communicent, adiunxit, niſi forte quis maioribus criminibus impediatur. Si ergo illi, qui non ſunt in peccato, tenentur communicare, videtur, quod melioris conditionis ſint peccatores, quam iuſti, quod eſt inconueniens. Ergo videtur, quod etiam iuſtis liceat à communione ceſſare.*

Habetur de conſe. d.2. c. Etſi non frequentius.

S E D *cõtra eſt, quod Dominus dicit Iohan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Art.1. huius q. & q. 73. ar. cap.3. ad 1.

R E S P O N D E O *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) duplex eſt modus percipiendi hoc ſacramentum, ſcilicet, ſpiritualis & ſacramentalis. Manifeſtum eſt autem, quod omnes tenentur ſaltem ſpiritualiter manducare, quia hoc eſt Chriſto incorporari, vt ſupra* † *dictum eſt. Spiritualis autem manducatio includit votum ſeu deſiderium percipiendi hoc ſacramentum, vt ſupra* † *dictum eſt. Et ideo ſine voto percipiendi hoc ſacramentum, non poteſt homini eſſe ſalus. Fruſtra autem eſſet votum, niſi impleretur, quando opportunitas adeſſet. Et ideo manifeſtum eſt, quod homo tenetur hoc ſacramẽtum ſumere, non ſolum ex ſtatuto Eccleſiæ, ſed ex mandato Domini dicentis: Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Ex ſtatuto autem Eccleſiæ* † *ſunt determinata tempora exequendi Chriſti præceptum.*

Quæſt. 73. ar. 3.

Ibidem.

A D *primum ergo dicendũ, quod ſicut Greg.* * *dicit in paſtorali, illa eſt vera humilitas, cũ ad reſpuendum, quod vtiliter præcipitur pertinax non eſt. Et ideo non poteſt eſſe laudabilis humilitas, ſi contra præceptum Chriſti & Eccleſiæ aliquis omnino à cõmunione abſtineat, neque enim Centurioni, præceptum fuit, vt Chriſtum in ſua domo reciperet.*

Cap Omnia vtriuſque ſexus. In 3.p.c. 6. circa prin.

A D *ſecundum dicendum, quod hoc ſacramentum dicitur non eſſe neceſsitatis, ſicut Baptiſmus, quantum ad pueros, quibus poteſt eſſe ſalus ſine hoc ſacramento, nõ autem ſine ſacramento Baptiſmi: quantum vero ad adultos, vtrumque eſt neceſsitatis.*

A D *tertium dicendum, quod peccatores magnum detrimentum patiuntur, ex hoc, quod repelluntur à perceptione huius ſacramenti, vnde per hoc non ſunt melioris conditionis. Et licet in peccatis permanentes non excuſentur propter hoc à tranſgreſsione præcepti, pœnitentes tamen, qui vt Innocen.* † *dicit, ſecundum conſilium ſacerdotis abſtinent, excuſantur.*

Inno. in Cõ. Lat. can. 21. & habetur 18. 5. dec. tit. 3. cap. 12.

DISPVTATIO *LXIX.*

De præcepto diuino circa vſum Euchariſtiæ.

Diſput. 31. de Euchariſtia.

HActenus dictum eſt, de præceptis, quibus præſcribitur modus ſeruandus in vſu huius ſacramenti ex parte ſumentium, tam in anima, quam in corpore, nunc conſequenter dicendum ſupereſt de præceptis pertinentibus ad exercitiũ huius ſumptionis, ſeu ſacramentalis manducationis Euchariſtiæ: nam de ſpirituali manducatione nõ oportet interponere ſermonem, ne materiam confundamus, vt multi ex Scriptoribus faciunt, nam, ſi loquamur large & omnino metaphoricè de ſpirituali manducatione, conſtat, illam eſſe tam neceſſariam, quam neceſſarium eſt, viua fide credere in Chriſtum, tamẽ hæc neceſſitas non oritur ex præcepto pertinente ad hoc ſacramentum, ſed ex præceptis fidei & charitatis: quia hæc manducatio, vt ſupra dixi, non eſt

manducatio Euchariſtiæ formaliter, ſed valde materialiter, quia non terminatur ad Chriſtum, vt ſacramentum eſt, ſed quatenus in hoc ſacramento cõtinetur, ſed ad Chriſtum ſecundum ſe, vt eſt Deus & homo, hominumque redemptor: ſi autem loquamur de manducatione ſpirituali Euchariſtię formali & propria, qualis eſt per votum huius ſacramenti, & ſacramentalis vſus eius, in tantum poteſt hæc eſſe in præcepto, in quantum ipſa realis & ſacramentalis ſumptio fuerit præcepta, vt recte D. Thomas in hoc artic. notauit, & ideo tota diſputatio reuocatur ad præceptum de ſacramentali ſumptione. Hoc autem præceptum duplex eſſe poteſt, diuinum ſcilicet, & humanum ſeu Eccleſiaſticum, de hoc poſteriori dicemus diſputatione ſequente, hic de priori: de quo prius declarabimus, quid præceptum ſit, & conſequenter quando & quos obliget: deinde, quid liceat, præter id, quod præceptum eſt: quid vero ſit prohibitum.

SECTIO I.

Vtrum iure diuino latum ſit præceptum obligans ad ſacramentalem vſum Euchariſtiæ.

Quorundam opinio.

SVppono in tota hac diſputatione eſſe ſermonem de communione laica, quæ non ratione ſacrificij, ſed per ſe propter vſum ſacramenti, de quo nunc ſermo eſt: nam de altera dicemus poſtea, tractantes de ſacrificio. Et hæc ergo eſt prima opinio, negans eſſe præceptam iure diuino, quam tenuit Alexand. Alenſ. 4. parte, quæſtione 51. memb. 4. Diuus Thom. in 4. diſtinctione 9. quæſtione 1. artic. 1. quæſtiuncul. 2. & ibi Carthuſ. quæſtione 1. & Palacius diſputatio. 2. Bonauentura, diſtinctione 12. artic. 5. quæſtione 1. Gabriel, lectione 87. in Canonem, Sylueſter, verbo Euchariſt. Ferrar. 4. contra Gent. cap. 61. Caietanus hic. Fundamentum eſt, quia nullum præceptum eſt admittendum ſine ſufficienti probatione: hoc autem probari non poteſt, nec ratione, nec authoritate. Primum per ſe euidens eſt, quia hoc præceptum vt ſit, non pendet ex ſola rei natura, ſed ex Chriſti voluntate, quæ ſolo diſcurſu, vel ratiocinatione inueſtigari non poteſt; præſertim, quia ſupra diximus, hoc ſacr͂m non eſſe mediũ ſimpliciter ad ſalutẽ neceſſariũ, nã inde fit ꝑ ſe & ex natura rei, non eſſe præceptum, ẽt ſuppoſita inſtitutione. Secundũ probatur quia neq; antiqui Patres, neq; Eccleſia ꝗdquam de hoc pręcepto tradiderunt, neque in Scriptura continetur: duo enim teſtimonia, quæ hic affert Diuus Thomas, & afferri tantum poſſunt, non videntur vrgentia, nec ſufficientia, vt in eorum expoſitione tractabitur.

Alenſis. D.Thomas. Carthuſ. Palac. Boauentur. Gab. Sylueſter. Ferrar. Caietan.

Cõmunicandi præceptũ de iure eſt diuino. D.Thom. Durand. Palud. Gabriel. Richard. Domi. Soto. Ledeſma. Adrian. Pet Soto. Nauarr. Victoria. Hoſius. Claud. Innocen.

Dicendum nihilominus eſt, pręceptum communicandi iure diuino eſſe à Chriſto Domino latum. Hanc ſententiam elegit Diuus Thomas, non ſolum vt tutiorem (quod Caietanus ait) ſed etiam vt probabiliorem, & magis piam, quam etiam tenuerunt in 4. diſtinct. 9. Durandus quæſtio. 2. num. 7. Palud. quæſtione 1. articulo 1. ad 2. Richard. diſtinctione. 12. art. 6. quæſt. 1. 1. Soto. quæſt. 1. art. 11. Ledeſ. quæſt. 21. art. 11. Adrian. quęſt. 1. de Euchariſtia, Petrus Soto, lectio. 9. de Euchar. Nauarr. in Sum. cap. 21. num. 57. Victor. in Sum. n. 86. Hoſius lib. 3. contra Brentium. Claudius de Sainc. repet. 6. cap. 5. & inclinat Innoc. lib. 4. de hoc myſterio, cap. 42. Et inprimis eſt hæc ſententia per ſe ſe valde credibilis, adeo, vt nonnulli exiſtimauerint, quamuis hoc præceptum abſolute non poſſit dici naturale, tamen ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti & fine illius, & efficacia ac fructu eius hominiſque fragilitate, neceſſario conſequi: & quaſi naturaliter ex tali inſtitutione, tum quia vſus huius ſacramenti eſt maxime vtilis, & moraliter neceſſarius ad ſalutem animarum: ergo ex lege propriæ neceſſitatis obligatur homo ad vtendum illo, ſuppoſita eius inſtitutione & efficacia. Antecedens conſtat ex dictis ſupra de effectu huius ſacramenti, & quæ antea diximus de eiuſdem neceſſitate, vbi inter alia adduximus Cyrillum de hac neceſſitate explicantem verba illa, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Quia nimirum homo huius ſacramenti ope & auxilio deſtitutus ſpiritualem vitam conſeruare non poteſt, moraliter loquendo. Ex quo facile probatur prima conſequẽtia, quia homo nõ ſolum tenetur media ſimpliciter neceſſaria ſuæ ſaluti adhibere, ſed etiam vtiliſſima, & quę ita ſunt oportuna, vt ſine eis vix poſſit moraliter ſaluari. Accedit, quod ꝑpetua omiſſio huius cõmunionis videtur eſſe quædam ſpiritualis prodigalitas, valde grauis & animæ pernicioſa, immo addit Durandus, eſſe virtualem contemptum tanti beneficij, qui eſt intrinſecè malus. Has autẽ rationes non ideo affero, quia cenſeam per ſe ſufficere ad hoc præceptum demonſtrandum: non enim ita eſt: nam ſecluſo præcepto, poſſet ſine dubio omitti ſine contemptu & ſine prodigalitate, quæ ſit peccatum, ſaltem graue, vt de ſacramento Confirmationis ſupra diximus, & idem eſt de extrema vnctione nam licet hoc ſit dignius & vtilius, tamen homo etiam ex charitate propria non obligatur ad id, quod eſt optimũ, vt de vſu conſiliorum per ſe notum eſt, alioqui: ſi hęc ratio facta efficax eſſet, multum probaret, nimirum iure diuino præceptum eſſe, non tantum aliquando, ſed frequenter etiam hoc ſacramentum ſumere: hoc enim modo ad conſeruandam ſpiritualem vitam vtiliſſimum eſt, nã ſemel in vita, vel in anno ſumptũ, parum certe iuuare poteſt. Afferuntur ergo prædictæ rationes ad oſtendendum congruentiam huius præcepti: eſt enim hic actus maxime accommodatus, vt à Chriſto Domino præciperetur, non ſolum propter ſumentium vtilitatem, ſed etiam propter ipſius ſacramenti dignitatem & reuerentiam, & alioqui tale præceptum non eſt præter rationem & libertatem (vt ſic dicam) legis gratiæ, in qua eſſe debuerunt præcepta fidei & ſacramentorum, pauca quidem, digniſſima tamen & vtiliſſima. Inter hęc ergo merito conſtituitur hoc præceptum. Et à ſigno confirmari poteſt, quia tale præceptum Eccleſiæ futurũ erat vtiliſſimum: hac enim de cauſa nunquam in Eccleſia defuit: eſſetq; intolerabilis error, ſi Eccleſia tentaret illud prorſus è medio tollere: cur ergo Chriſtus Dominus pretermiſiſſet illud? Atque hinc vlterius colligere licet hunc fuiſſe ſemper fidelium ſenſum & Eccleſiaſticam traditionem; nam à principio naſcentis Eccleſiæ vſus huius ſacramenti fuit fidelibus omnibus in obſeruatione maxima, tãquam pertinens ad Chriſti traditionem & mandatum: & hæc exiſtimatio videtur ſemper in Eccleſia duraſſe, & ab illa manaſſe ꝑpetua obſeruatio, & cura paſtorum Eccleſiæ, vt Chriſtianus populus aliquando communicet. Vnde addit Paludanus, ex præcepto Eccleſiaſtico colligi hoc diuinum; quia non potuiſſet Eccleſia tempus communionis præſcribere, niſi res ipſa eſſet à Chriſto præcepta. Sed hæc collectio, ſi (vt verba ſonant) neceſſaria cenſeatur, non ſolum eſt mala, ſed grauem etiam continet errorem: potuiſſet enim Eccleſia hoc pręcipere, etiam ſi Chriſtus non præcepiſſet, cum materia ſit ad præceptum aptiſſima, & poteſtas ferendarum legum in Eccleſia non deſit: ſi autem ſolum afferatur, vt probabile inditium traditionis & voluntatis Chriſti, eſt vt dixi, veriſimilis coniectura.

Ab authoritate petitur concluſionis probatio. Iohan. 6.

Sed ad Scripturæ teſtimonia veniamus. Primum eſt illud, Iohan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Ex quibus verbis hoc pręceptũ colligit Iuſtin. Apolog 2. pro Chriſtian. in eis enim ſermo eſt de hoc ſacramento, & de proprio vſu ſeu ſacramentali manducatione eius, vt ſupra oſtendimus: non poteſt autem illa conditionalis eſſe vera, niſi hæc manducatio ſit aliquo modo ad ſalutem neceſſaria, quia ſi non eſt neceſſaria, ſine illa poterit homo ſaluari, & vitam habere: ſi autem eſt neceſſaria, aut eſt hæc neceſſitate præcepti, & habetur intentum, aut neceſſitate medij: & hęc etiam neceſſitas, reſpectu talis actus neceſſario ſupponit præceptum, quia, cum per ſe ſumptus ex natura ſua non ſit neceſſarius ad gratiam vel gloriam obtinendam, non poteſt induere rationem medij neceſſarij, niſi mediante præcepto.

Euaſio.

Reſponderi poteſt, ſignificari his verbis neceſſitatem medij in ſenſu, quo id, quod eſt maxime vtile, ſolet dici neceſſarium, & ideo non oportere hanc neceſſitatem manare ex præcepto, ſed ex inſtitutione, iuxta expoſitionem Cyrilli inſinuatam, iuxta quam verbum illud, *non habebitis vitam,* non ſignificat neceſſitatem ſimpliciter, nec impoſſibilitatem contrarij effectus, ſed morale periculum; id eſt, verſabimini in magno periculo amittendi vitam, deſtituti eo ſpeciali auxilio, quod manducantibus carnem meam daturus ſum.

Refutatur.

Veruntamen hæc euaſio nullo modo euacuat efficaciam huius ſacramenti: nam illa expoſitio Cyrilli ſingularis eſt, & quamuis moralis ſit, & ſub hac ratione vtilis eſſe poſſit, & non reiicienda, non tamen vbi vnica & litteralis admittenda eſt, ſic enim eſſet pernicioſa, cum ſit contra proprietatem verborum Chriſti, quæ maxime obſeruanda eſt, & retinenda, quoad fieri poſſit, veritas enim illius conditionalis locutionis ſignificat neceſſariam connexionem, & infallibilem effectum in conſequente ſignificatum, ſi antecedens in eſſe ponatur, ſicque intelligitur illud. *Niſi quis renatus fuerit, &c. non intrabit in regnum cœlorum,* & illud, *Niſi pœnitentiam egeritis, &c.* & ſimilia, quæ vim ſuam amitterent, ſi prædicto modo liceret ſubterfugere: Eſt ergo teſtimonium hoc ſatis efficax. Duæ tamen oriuntur graues difficultates. Nam illa verba ſic expoſita nimium probant, ſcilicet, non ſolum adultis, ſed etiam infantibus, neceſſarium eſſe hoc ſacramentum, & nõ ſolum in vna ſpecie, ſed etiam in vtraque; de quibus in ſequentibus dicemus.

Secundum Scripturæ teſtimoniũ ad præceptũ diuinum de cõmunicando ſtabiliẽdum.

Secundum teſtimonium continetur in illis Chriſti verbis, quæ referunt Lucas, cap. 22. & Paulus, 1. ad Corinth. 11. *Hoc facite in meam commemorationem:* præmiſerat autem: *Accipite & comedite,* ſeu, *bibite,* & hoc ſolum Apoſtoli tunc fecerunt communicando, & ſacramentaliter ſuſcipiendo hoc ſacramentum: Ergo hoc præceptum, ſignificatum in illis verbis, *Hoc facite,* cadit ſuper huiuſmodi vſum talis ſacramẽti, & non pertinuit ad ſolas Apoſtolorum perſonas, ſed ad vniuerſam Eccleſiam, quæ in illis reprę́ſentabatur. Ergo per hæc verba datum eſt præceptũ vniuerſæ Eccleſiæ recipiendi hoc ſacramẽtum in Chriſti memoriam. Ita fere D. Thom. hic.

Duobus modis eludi poteſt hoc teſtimonium. Primus.

Hoc vero teſtimonium duplici ratione videri poteſt inefficax; primam perſequitur Caietanus hic, quia in illis verbis non tam præcipitur vſus ſeu exercitium manducationis, quam modus ſeu intentio, qua debent fideles accedere ad hoc ſacramẽtum, quando illud ſumpſerint, quod clarius explicatum eſt in verbis canonis Miſſæ, vbi poſt verba vtriuſque conſecrationis dicitur: *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis,* quæ verba videntur continere interpretationem eorum, quæ Lucas poſuit, & Paulus eandem indicauit, ſubdens poſt ſuperiora verba: *Quotieſcunq; enim manducabitis panem hunc, & calicẽ bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Vnde Chryſoſt. hom. 17. ad Hebr. Baſil. & Gregor. in Moralibus, regula 21. c. 3. dicunt; his verbis ſignificari, qua mente & reuerentia ſuſcipiendum ſit hoc ſacramẽtum, in commemorationem obedientię Domini vſque ad mortem. Iuxta hanc igitur interpretationem, non eſt hoc præceptum de exercitio, ſed de ſpecificatione actus (vt ſic dicam) id eſt, non eſt pręceptum de vſu, ſed de fide, & reuerentia, qua ſuſcipiendum eſt hoc ſacramentum, cum ſumitur; quod præceptum locũ habet, etiam ſi ipſa ſuſeptio præcepta non ſit, ſed voluntaria, vt, ſi dicamus, Eccleſiam præcepiſſe, vt hoc ſacrm̃ à ieiunis ſumatur, non eſt ſenſus pcepiſſe ſumptionem, ſed modum ſeruandum etiam in libera & voluntaria ſumptione, ſcilicet, vt non fiat, niſi ab homine ieiuno, ſicut etiam, cum dicimus, attente eſſe orandum, non ſignificamus orationem eſſe præceptam, ſed modum.

Secundus.

Secunda & non minus difficilis euaſio eſt, quia, cum Chriſtus dixit, *Hoc facite,* non deſignauit id, quod Apoſtoli tunc fecerant communicando, ſed quod ipſe fecerat, conſecrãdo, offerendo, & ſacramentum diſpenſando: ergo ex illis verbis non poteſt colligi, Apoſtolis vt fidelibus, datum eſſe præceptum communicandi, ſed eiſdem vt Sacerdotibus, datum eſſe præceptum conficiendi, & diſpenſandi hoc ſacramentum, &, ſi aliqua eius ſumptio præcepta eſt, potius eſt illa, quæ aliquo modo ad integritatem ſacrificij pertinet, & Sacerdotum eſt propria, eaq; veriſimilius eſt, Chriſtũ tunc fuiſſe vſum, vt poſtea dicemus.

Conc. Tridẽ.

Antecedens expreſſum videtur in Concilio Tridentino, ſeſſione 22. capite primo, dicente Chriſtum illis verbis Apoſtolos, noui Teſtamenti Sacerdotes conſtituiſſe, eiuſq; & eorum in ſacerdotio ſucceſſoribus, vt offerrent, pręcepiſſe: conſtat ergo, tunc Chriſtum locutum eſſe ad Apoſtolos, non vt communem plebem repræſentabant, ſed vt Sacerdotes: Non ergo communio laica illis præcepta eſt, ſed ſacrificalis oblatio, & ſumptio.

Corroboratur teſtimonium prædictum.

Nihilominus teſtimonium hoc, quamuis non ſit omnino certum, neque euidenter conuincat propter rationes factas, eſt tamen valde probabile, & nullatenus reiiciendum, cui magnam vim adhibuit Concilium Tridentinum, ſeſſione 13. cap. 2. dicens. *Saluator noſter diſceſſurus ex hoc mundo ad Patrem, ſacramentũ hoc inſtituit, & in illius ſumptione colere nos ſui memoriam præcepit, ſuamq; annunciare mortem, donec ipſe ad iudicandum veniat, ſummi autem voluit ſacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarum cibum, &c.* Ex quibus verbis non ſolum teſtimonium hoc roboratur, ſed etiam ipſa ſententia, quam confirmare intendimus, ſufficienter probatur, & prima difficultas tacta expeditur: declarat enim Concilium, Chriſtum non tantum præcepiſſe nobis, quaſi ſub conditione, vt recoleremus memoriam paſſionis eius in hoc ſacramento, ſi vellemus illo vti, ſed ſimpliciter præcepiſſe, vt in illius ſumptione ſui memoriam coleremus: nam, quia voluit, vt hæc memoria frequens in nobis eſſet, ideo & hoc diuinum memoriale nobis reliquit, & illo nos vti præcepit, & hoc eſt, quod Concilium adiunxit, dicens. *Sumi autem voluit,* ibi enim verbum, *voluit,* voluntatem pręcipientem indicat, & poſitum eſt, vt æquiualens ſuperiori verbo, *præcepit,* vt plane ex contextu conſtat. Nec dici poteſt, Concilium ibi non loqui de ſumptione laica, ſeu priuata, ſed tantum de Sacerdotali & publica, quę à Sacerdotibus nomine omnium fieri cenſetur, ita vt ſicut vniuerſa plebs per Sacerdotes cenſetur offerre, per eoſdem

eoſdem etiã memoriam eius recolere, ſeu in memoriam eius ſumere cenſeatur: hæc enim expoſitio eſt valde violenta, quia nullibi eſt talis vſus loquendi, quod plebs communicet, vel ſumat per Sacerdotes, quamuis interdum dici ſoleat Sacerdos in perſona omnium ſumere, vt patet apud Diuum Thomam, infra articulo 12. ad 7. Præterea dicta expoſitio repugnat menti Concilij dicentis; *Sumi autem voluit ſacramentum hoc, tanquam ſpiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viuentes vita illius, qui dixit. Qui manducat me, & ipſe viuet porpter me.* Vbi euidenter eſt ſermo de manducatione omninm fidelium: Hanc ergo dicit Concilium fuiſſe à Chriſto præceptam. Et reuera, ſuppoſita inſtitutione huius ſacramenti, ſumere illud, vt ſacramentum eſt, & ſumere in Chriſti memoriam, non ſunt duo, ſed vnum & idem: nec fideles, quando hoc ſacramentum recipiunt, aliter tenentur illud ſumere in Chriſti memoriam, quam ſumendo illud, vt reuera in ſe continens Chriſtum ipſum, qui pro nobis mortuus eſt: ergo præcipere ſumptionem huius ſacramẽti in Chriſti memoriam nihil aliud fuit, quam præcipere ſacramentalem vſum eius.

Hic primus modus eludendi prędictũ teſtimonium reiicitur.

Atque ex his patet ſolutio ad primam difficultatem: Aliquando enim ſimiles locutiones habent ſenſum ibi explicatum: tamen quando illa determinatio ſeu modificatio continet propriam & eſſentialem rationem actus præcepti, non intelligitur tantum præcepta conditio, vt ſpecificatio actus, ſed abſolute actus ſub tali conditione, vt cum dicitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto crode tuo.* Non tantum eſt ſenſus, cum dilexeris, diliges hoc modo, ſed ſimpliciter eſt præceptum, vt diligamus tam perfecto amore, & ſimilia poſſent multa afferri: ſic ergo in præſenti additur illa determinatio, *in mei commemorationem*, non vt ad illam ſolam limitetur præceptum, & non ſit etiam præceptum faciendi id, in quo recolitur talis memoria, id eſt, ſumendi Euchariſtiam, ſed ad explicandum potius hanc ſumptionem, quæ præcipitur, debere eſſe ſacramentalem, id eſt, ex fide Chriſti, & inſtitutionis eius profectam ad ſignificandam, & recolendam paſſionem eius, & talem ſumptionem eſſe, quæ præcipitur. Et, quamquam quis contendat, hunc ſenſum eſſe ſaltem ambiguum, tamen nemo negare poteſt, eſſe verbis ipſis ſatis accommodatum, & ex verbis Concilij Tridentini ambiguitatem fere allatam. Quod tamen poteſt ex ſecunda difficultate tacta ita confirmari: nam, ſi illa expoſitio admittitur, ſequitur, etiam in illis verbis non cõtineri pręceptum ſacrificandi, conſecrandi, aut diſpenſandi hoc ſacramentũ, quoad exercitium, ſed tantum, quoad ſpecificationem, ſeu ſub conditione, quod, ſi hæc fiant, in memoriam Chriſti fiant: Eſt enim in vtraque expoſitione æqualis ratio; conſequens autem eſt aperte falſum, & contra expreſſam Concilij ſententiam in altero loco citato: non eſt ergo ille ſenſus illorum verborum, ſed per ea actus, & exercitium eius abſolute præcipitur: ſimul autem modus talis actus, & ratio inſtitutionis eius ſignificatur.

Reiicitur itẽ ſecũdus modus.

Ad ſecundam difficultatem primo concedi poteſt, illa verba, *Hoc facite*, & cætera directe ac per ſe dicta eſſe ad Apoſtolos, vt Sacerdotes & actiones ſacerdotales eis præcepiſſe, inter quas non ſola oblatio, vel conſecratio, ſed etiam Euchariſtiæ diſpenſatio continetur: has enim omnes Chriſtus exercuerat, omneſque ſacerdotalis muneris ſunt, & Pronomen *hoc*, abſolute totum Chriſti factum demonſtrat, & nõ eſt ratio, ob quam magis vna actio, quam alia excludatur: Præceptum eſt ergo Sacerdotibus per hæc verba, vt diſpenſent hoc ſacramentum: & hinc aliis etiam conſequenter præceptum eſt, vt ſumant, quia dare & ſumere correlatiua ſunt, nec vnum ſine alio impleri poteſt: Hoc enim modo ex eo, quod Chriſtus dixit Apoſtolis, *Baptizantes eos*, colligimus, aliis pręceptum eſſe, vt baptiſmum accipiant, & ex eo, quod Apoſtolis dictum eſt, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*, colligit Eccleſia, aliis præceptum eſſe, vt confiteantur, & ex eo, quod Petro dictum eſt, *Paſce oues meas*, colligimus, ouibus præceptum eſſe, vt pareant. Sed hæc reſponſio & deductio, quamuis ſit probabilis, non tamen videtur omnino efficax, quia ſane præceptum donandi, vel diſpenſandi, per ſe non infert in aliis præceptum accipiendi: nam poteſt illud præceptum dari pro his, qui accipere voluerint, ſicut diuites tenentur dare eleemoſynam, quamuis pauperes non teneantur accipere, & nunc Epiſcopi tenentur interdum dare ſacramentum Ordinis & Confirmationis, & Sacerdotes ſacramentum Extremæ vnctionis, vel Matrimonij, quamuis illi non teneantur accipere, & in hoc eodem ſacramento ſæpius tenentur Parochi diſpenſare illud, etiam, cum fideles non tenentur accipere, voluntarie tamen id faciunt. Et quoad hoc, eſt magnum diſcrimen de illis verbis, *Paſce oues meas*, quibus data eſt poteſtas gubernandi, quæ vi ſua conſtituit ſubditos, ad quos intrinſece relationem dicit, & ideo ex illis bene colligitur in aliis obligatio parendi: ſecus vero eſt de poteſtate diſpenſandi, quæ in altero extremo tantum requirit capacitatem, non neceſſitatem: & ſimiliter obligatio diſpenſandi non requirit in alio extremo obligationem, ſed ſolum voluntatem. Ex illis autem verbis, *Quorum remiſeritis*, &c. præciſe ſumptis, non colligeretur præceptum, niſi adiuncta fuiſſent alia; *Et quorum retinueritis, retenta ſunt*, quæ virtute continent hanc conditionalem, niſi à vobis remittantur, non erunt remiſſa, quæ optime declarant præceptum, iuxta ſuperius dicta in primo teſtimonio, vt latius tractabitur in ſequenti Tomo, & idem dici poſſet de illis verbis, *Bapsizantes eos*, quod per ſe ſumpta non ſatis oſtendunt præceptum, niſi alibi eſſet poſita conditionalis illa, *Niſi quis renatus fuerit, &c.* & ideo poſt illa verba ſtatim ſubdidit Chriſtus; *Docẽtes eos ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis*, poſſet etiam ex parte materiæ aſſignari differentia: nam vbi præcipitur Apoſtolis, vt per Baptiſmum, & non alias recipiant intra Eccleſiam Chriſti eos, quibus fidem prædicauerint, ex quo melius colligitur, aliis etiam eſſe pręceptum ſuſcipiendi Baptiſmum, vt poſſint ingredi Eccleſiam, intra quam ſolum eſt ſalus. Itaque in exemplis adductis non eſt ſufficiens ſimilitudo, nec prędicta reſponſio omnino euacuat difficultatem. Secundo ergo dicitur, cum Chriſtus dixit, *Hoc facite*, per illud Pronomen *hoc*, deſignaſſe totam illam actionem, omneſque partes eius, quæ in illa ſacra myſtica cœna peractæ fuerunt, tam ex parte Chriſti, quam ex parte Apoſtolorum, & ideo Concilium in vno loco vnius partis meminit, & in alio alterius, in neutro vero alteram excluſit. Atque ita ſenſus erit, *Hoc facite*, id eſt, quod nunc egimus, me conſecrante accipiente, & dante, & vobis etiam recipientibus, hoc volo, vt in Eccleſię mea fiat, quæ, quia ex Sacerdotibus & laicis conſtat, aliquid in illis verbis continetur ad ſolos Sacerdotes pertinens, & aliquid, quod omnibus laicis commune eſt. Atque ita ſancti Patres ad vtroſque ſecundnm id, quod ſingulis conuenire poteſt, verba illa applicanda eſſe ſignificarunt. Chryſoſtomus enim Homilia 17. ad Hæbreos de obligatione ſacrificij, verba illa declarauit, idemque indicauit

Chryſoſto.

Damaſcen.

cauit Damaſcenus, lib.4. cap.14. nam illa ad conſecrationem refert, dum ait, *Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite, omnipotenti eius verbo hoc efficitur.* Nec differt Cyprian. epiſtola 63. dicens, illo verbo pręceptum eſſe à Chriſto, vt in offerendo, eum ritum ſeruemus, quem ipſe ſeruauit. Idem vero Cyprianus in ſermo. de Cœna Domi. videtur illud verbum Chriſti referre ad totam actionem, dicens. *Ex quo à Domino dictum eſt, Hoc facite, panis ille ſolemni benedictione ſacratus totius hominis vitam, ſalutemque proficit, ſimul medicamentum exiſtens & holocauſtum.* Cyrillus autem lib.12. in Io. cap.58. intelligit illa verba de participatione huius myſterij, quam dicit à fidelibus accipi in paſſionis Chriſti commemorationem. Baſilius denique ſupra citato loco Moralium, plane intelligit hęc verba de ipſa ſumptione. Satis ergo probabiliter præceptum hoc ex Scirptura & ratione colligitur, per quod fundamentum contrariæ opinionis ſatisfactum eſt.

Cyprian. — Cyrillus. — Baſilius.

SECTIO II.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Quotquot baptizati ratione vti poſſũt pręcepto cõmunicandi diuino obligantur.

VNum eſt certum, ſcilicet, omnes adultos baptizatos, qui ratione vti poſſunt, hoc præcepto obligari, quia omnes ſunt capaces huius ſacramenti & effectus eius, & poſſunt ad illud recipiendum per proprium actum diſponi, & alioqui verba præcepti generalia ſunt, & ſine exceptione. Ergo dubiũ non eſt, quin ſaltem has perſonas omnes comprehendat. De cæteris vero quatruplex breue dubium occurrit,

Primum dubium de non baptizatis.

Primum eſt de hominibus nondum baptizatis, ſiue fideles ſint, vt Catechumeni, ſiue infideles, de quibus Soto, diſtin.18. quæſt. 1. art.3. negat, eos obligari hoc præcepto, quia ante Baptiſmum ſolum diuinum præceptum Baptiſmi obligat & non aliud, ſicut pręcepta religionis ante illius profeſſionem non obligant eum, qui ex voto tenetur religionem ingredi. Et confirmatur, quia præceptum confeſſionis non obligat ante Baptiſmum: ergo neque Communionis. Nihilominus verius exiſtimo, præceptum hoc abſolute obligare omnes homines, etiam non baptizatos & infideles. Ratio eſt, quia verba Chriſti ſunt generalia. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis:* Non enim loquebatur ſolum ad fideles ſeu Chriſtianos homines, ſed ſimpliciter ad omnes, qui audiebant, & per eos ad omnes, qui quouis tempore & loco futuri erant. Rurſus poteſtas Chriſti ad leges ferendas, omnes complectitur: eſt enim diuina & vniuerſaliſſima. Deinde, vt præceptum hoc obliget, non neceſſario ſupponit Baptiſmum; differt enim obligatio à ſumptione: licet ergo ſumptio, vt licite & cum fructu fiat, ſupponat Baptiſmum; obligatio tamen non eſt, cur illum ſupponat; quin potius poteſt etiam hoc titulo obligari homo ad Baptiſmum, vt poſſit præceptum hoc communicandi implere; ſicut, qui peccauit mortaliter poſt Baptiſmũ, antequam confiteatur, iam obligatur ad hoc ſacramentum ſuo tempore ſumendum, quamuis ſumere non poſſit, niſi confeſſione præmiſſa ſi poteſt, ſcilicet, vt debite communicare poſſit. Atque hinc colligo, ſi Catechumenus in fine vitæ Baptiſmum & Euchariſtiam voluntarie omittat, duo peccata cõmittere, quia duo diuerſa præcepta diuina per ſe ſe obligantia violat. Statim vero occurrit interrogatio, an, ſi communicet & non baptizetur, impleat hoc diuinum pręceptum communionis? Sed de hoc dicemus commodius diſputatione ſequente; nunc ſolum dicimus, valde materialiter illud implere nihilque illi deſeruire ad vitandam culpam; grauius e-

Præceptũ diuinum communicandi infideles et adultos quoſcunq; ẽt non baptizatos obligat.

Dubium diſſoluitur.

A nim ſic ſumendo delinquit, quam ſi omnino non ſumeret. Ad fundamentum ergo Soti negatur aſſumptum; nam præcepta diuina obligare poſſunt, etiam ante Baptiſmum, ſi aliunde non ſit ſpeciale impedimentum, vt patet de præcepto credendi explicite Incarnationem, vel Trinitatem, & de præcepto ipſiuſmet Baptiſmi. Eſt enim eadem ratio de cęteris. Vnde Scotus, Richardus, Adrian. & alij, etiam præceptum confeſſionis dicunt obligare infideles ante Baptiſmum, quia diuinum eſt, qui, licet in illa ſpeciali materia falſum dicant, tamen in hoc, præſenti veritati fauent, quod cenſent, Baptiſmum non eſſe neceſſarium, vt diuina præcepta obligent, B quia poteſtas, à qua manant, eſt ſuprema & non ſupponit characterem in ſubditis. Vnde non eſt ſimile illud de religione, quod Soto affert, quia illa tantum ſunt vel humana ſtatuta, quæ ſolum obligant membra illius politici corporis, quæ per profeſſionem vniuntur; vel oriuntur ex ſpeciali voto, quod nõ obligat, donec emittatur. Ad confirmationem negetur conſequentia, quia non baptizatus non habet materiam confeſſionis, neque eſt capax illius, etiam ſi baptizetur, quia neque etiam confiteri poteſt, donec aliquid poſt Baptiſmum peccet; ſicut autem nõ poteſt obligari quis ad peccandum poſt Baptiſmũ, ita nõ poteſt obligari ad confeſſionẽ ante baptiſmũ; & ideo ibi eſt ſpecialis ratio, quæ non habet locum C in Euchariſtia.

Dubium 2. de infantib.

Secundnm dubium eſt de infantibus, ſub quibus perpetuo amentes, cuiuſcunq; ætatis ſint, comprehendimus, quos omnes clarum eſt, vel non eſſe capaces, vel certe excuſari ab obligatione pręcepti, nec de hoc inquirimus, ſed an teneatur Eccleſia illis hoc ſacramentum dare, prout nonnulli hæretici affirmarunt, quod Caietanus hic art. 12. tribuit Neſtorio & Pelagio; neſcio tamen, vnde id ſumpſerit, quia nec Cyrillus, nec Auguſtin. nec alij antiqui hoc referunt: VValdenſis vero Tomo 2. de ſacramen. cap. 91. huius erroris notat Armenos. Fundamentum ſupra inſinuatum eſt, quia illa Chriſti verba; *Niſi mãducaueritis,* tam generalia ſunt, ſicut illa; *Niſi quis rena-* D *tus fuerit*: ergo, ſicut hæc comprehendunt infantes, ita & illa. Confirmatur, nam ex multorum ſententia hoc ſacramentum eſt medium neceſſarium ad ſalutem, non ſolum adultis, ſed atiam paruulis, ex ſimilitudine etiam prædictorum verborum, & ideo Auguſtinus vbique conatur, illorum verborum veritatem, etiam in infantibus ſaluare, vt patet epiſt. 16. & 17. & lib.1. de peccat. merit. & remiſſ. cap. 20. & lib.3. cap.4. & ſæpe alias: ergo etiam eſt infantibus ſacramentum hoc neceſſarium, neceſſitate præcepti diuini; nam, ſicut vnuſquiſque adultus tenetur accipere medium ſibi neceſſarium ad ſalutem: ita tenetur Eccleſia prouidere infantibus de remediis eis neceſſariis ad ſalutem. Tandem hac ratione antiqui E Patres obſeruarunt, ne hoc ſacramentum negaretur infantibus, quia exiſtimaſſe videntur iure diuino illis deberi.

Caietan. — VValdenſ. — Auguſt.

Hoc præcepto infantes nõ tenentur.

Nihilominus certa fides eſt, hoc diuinum ius nõ extendi ad infantes, vel amentes perpetuos, ſeu Eccleſiam non teneri ad dandum illis hoc ſacramentum. Ita definit Concilium Tridentinum ſeſſio. 21. cap. 4. Nam licet ſolum dicat, hos paruulos nulla neceſſitate obligari ad ſacramentalem Euchariſtiæ communionem, tamen intentio eius manifeſta eſt, ſcilicet, infantes non obligari eo modo, quo obligari poſſunt, ſcilicet aut neceſſitate medij, aut neceſſitate præcepti, per paſtores Eccleſiæ, aut per parentes ſuos; nam obligatio præcepti, quæ immediate obliget huiuſmodi infantes, per ſe impoſſibilis eſt;

Conc. Tridẽ.

vnde ad hanc excludendam non addidiſſet Concilium decretum illud. Atque hinc ſumitur ratio à priori huius veritatis, quia hoc ſacramentum non eſt medium neceſſarium infantibus, vt in ſuperioribus late oſtenſum eſt, & Concilium in citato loco planè docet: ſed Eccleſia tantum tenetur prouidere huiuſmodi perſonis media ad eorum ſalutem neceſſaria, non verò omnia, quæ poſſunt eſſe vtilia: ſed in his debet etiam ipſorum ſacramentorum venerationi proſpicere, vt idem Concilium, eadem ſeſſio. ca.2. ſignificauit; ergo. Vnde ſumitur ſecundum argumentum euidens ex Romanæ Eccleſiæ vniuerſali conſuetudine, quæ ſatis declarauit, obligatione hac paruulos non comprehendi: nam eis denegat Euchariſtiam, etiam ſi in ea ætate moriantur; & non agit contra diuinum præceptum: impoſſibile enim eſt, vniuerſam Eccleſiam approbare errorem contra bonos mores; & præſertim in vſu & diſpenſatione ſacramentorum, vt ſignificauit Concilium citato loco, & traditur in cap. Ad abolendam. de hæret. & latius in materia de fide. Tertiò hinc etiam ſumitur argumentum, declarans verba illa Chriſti, *Niſi manducaueritis*, ſolis adultis dicta fuiſſe: quia, cum non ſint dicta propter neceſſitatem medij, ſed præcepti, ad eos tantum diriguntur, qui ſunt capaces præcepti: hi autem ſunt tantum adulti. Ac propterea diuerſo modo locutus eſt Chriſtus Dominus in illis duobus locis; de baptiſmo, & de Euchariſtia; nam de baptiſmo paſſiuè dixit, *Niſi quis renatus fuerit*; & non dixerit ſermonem ad ipſos baptizandos, tanquam ad eos, qui intelligere poterant, & vim obligationis, & magnitudinem comminationis, quod nimirum amiſſuri eſſent vitam, niſi præceptum cuſtodirent: ſed ea tantum forma locutionis vſus eſt, quæ propriiſſimè cadere poſſet in omnes homines, ſiue intelligere poſſent, aut præcepto obligari, ſiue non. De Euchariſtia autem actiuè loquitur, ſermonem dirigens ad eos, qui audiebant, & percipere poterant vim præcepti, dicens, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*: non eſt ergo eadem ratio vtrorumque verborum propriè intellectorum: Auguſtinus enim, quando verba illa ad infantes extendit, nõ ſecundum proprietatem, nec de hoc ſacramento ea interpretatur, ſed de ſpirituali Chriſti manducatione, quę fit per vnionem fidei & charitatis; & ita dicit, paruulos manducare Chriſtum, cum baptizantur; quia illi per fidem & charitatem vniuntur. Fundamentum ergo contrariæ ſententiæ expeditum iam eſt. Ad conſuetudinem autem antiquam in ſuperioribus oſtenſum eſt, non fuiſſe vniuerſalem, ſed quarundam Eccleſiarum, præſertim Græcarum: deinde falſum eſt, illam conſuetudinem, qualiſcunque fuerit, ortam eſſe ex neceſſitatis ſeu obligationis exiſtimatione, ſed vtilitatis tantum, & cuiuſdam pietatis. Vnde ex illa conſuetudine ſolum poteſt colligi, non eſſe per ſe malum, dare hoc ſacramentum paruulis, vel amentibus: atq; adeò, ſecluſa Eccleſiæ prohibitione eſſe licitum: non verò, quod ſit neceſſarium. Nunc verò in Eccleſia Latina non ſolum neceſſarium non eſt, verum etiam nec licitũ: nam ita eſt hæc conſuetudo introducta, vt prohibitionem induxerit: iam enim exiſtimatum eſt, conſiderata perſonarum & temporum qualitate ad debitam huius ſacramenti venerationem ita expedire. Hic verò occurrebat dicendum, quando incipiat hoc præceptum obligare eos, qui ad vſum rationis perueniunt; ſed de hoc dicetur commodius diſp. ſeq.

Tertiũ Dubium.

Tertium dubium eſt de adultis, qui ratione vſi fuerunt; iam verò in phreneſim, vel amentiam inciderunt: de quibus, ſi infirmitas illa non eſt perpe-

A tua, ſeu continua, & tempore, quo durat, nõ occurrat neceſſitas, certum eſt, non eſſe tunc eis dandũ ſacramentũ, ſed expectandũ eſſe, vt ad ſaniorem mentem redeant: quia hoc debetur reuerẽtiæ ſacramenti, vt à fortiori patebit ex dicendis. Difficultas ergo eſt, quando diſpoſitio illa perpetua cẽſetur, aut quãdo, ea durante, neceſſitas communicandi occurrit. Duo aũt poſſunt inquiri: primum, an liceat, ſecundum, an neceſſariũ ſit eos cõmunicare. Aliqui ergo Theologi negãt licere, Alenſ. 4. p. q. 49, mẽ. 4. Gab. d. 9. q. 2. dub. 4. Fundamentũ eſſe põt, vel quia hoc eſt cõtra reuerentiã ſacramenti, Paulus .n. 1. ad Cor. 11. ad dignam ſumptionem, requirit, vt priùs homo

Prima opinio.
Alenſ.
Gab.

B probet ſe ipſum, & ideò indignè videtur ſacramentum tractari, quando ei datur, qui ſe probare non poteſt: vel quia hi homines exiſtimantur incapaces effectus huius ſacramenti: nã ſacramentũ non licitè datur ei, qui indiſpoſitus eſt ad effectum ſuſcipiendum: antecedens probari poteſt, quia ad effectum huius ſacramenti, neceſſaria eſt actualis diſpoſitio recipientis. Dico tamen, certum inprimis eſſe, hoc non eſſe licitũ. Ita D. Tho. hic, art. 9. & alij ſtatim citandi: & præter iura, quę D. Tho. citat, eſt obſeruanda generalis regula ex cap. Quod in te, de pœnit. & remiſſionib. vbi ſic dicitur; *In illo verbo, per quod pœnitentiam morientibus non negamus, viaticum etiam quod vere pœnitentibus exhibetur, intelligi volumus, vt neque ipſum decedentibus denegetur*: ſunt autem frequẽtiſſima

Amẽtib. qui aliquãdo rationis vſu gauiſi ſunt, Euchariſtiã dare, illicitum non eſt.
D. Thom.

C iura, in quibus ſtatuitur, vt pœnitentia non negetur ægrotis, qui in phreneſim inciderunt, ſi conſtiterit, prius confeſſionem deſideraſſe, & ſigna contritionis dediſſe: ergo intelligendum eſt, in eodem caſu dandum eſſe illis viaticum, quæ conſuetudo colligitur etiam ex Cõcil. Tolet. II. c. 11. ibi enim ſupponitur, interdum licitè dari Euchariſtiam iis, qui à propria mente alienati ſunt. Ratio autem eſt, quia hoc nullo iure poſitiuo prohibetur: nullum enim tale extat, aut oſtendi poteſt: neque eſt per ſe, & natura ſua malum, fundamenta verò contrariæ ſententiæ valde debilia ſunt, & ex falſis principiis procedunt, &, ſi quid probarent, etiam concluderent, non licere, in-

Cõc. Tole. xi

D fantibus Euchariſtiam dari, quod omnino falſum eſſe ſuprà eſt oſtenſum. Imò hinc poteſt à fortiori confici argumentum; nam, ſi per ſe & intrinſecè nõ eſt malum, dare Euchariſtiam infantibus, & perpetuò amentibus, multo minus erit malum eam dare iis, qui aliquando ratione vſi ſunt. Secundo verò addendum eſt, hoc non ſolere fieri ab Eccleſia, niſi in mortis periculo, & tunc non ſolum licere, ſed etiam debere ita fieri à paſtoribus Eccleſiæ. Hoc ſumitur ex Diuo Thoma, & ex vſu Eccleſiæ. Et ratio eſt, quia, vt Concilium Tridentinum ſuprà citato loco dixit, in ſacramentorum diſpenſatione duo, quoad fieri poſſit, coniungenda & procuranda ſunt; ſcilicet, ſacramenti veneratio, & fidelium vtilitas: quod ergo extra caſum neceſſitatis non de-

Imo in mortis articulo talibus amẽtibus dari debet.

E tur Euchariſtia huiuſmodi hominibus, ſpectat ad venerationem debitam huic ſacramento: quia non decet, vt hi, qui non poſſunt cum propria deuotione accedere, ſine grauiſſima cauſa fiant tanti ſacramenti participes, quod verò in eo articulo non negetur ſacramentũ huiuſmodi hominibus, eorum exigit vtilitas, & nulla fit irreuerentia ſacramento: nam id facilè caueri poteſt, vt ſtatim dicam. Eſt autem ſpecialis ratio, ob quam hi potius, quam perpetuò amentes, hoc beneficio fruantur: quia hi iam fuerunt re ipſa obligati pręcepto accipiendi Euchariſtiam, à qua obligatione ſemper alij fuerunt excuſati: hæc autem obligatio maximè vrget in mortis articulo, vt dicemus; vnde, ſi huiuſmodi homines ſtatum

ſtatum ſuum & periculum aduertiſſent, debuiſſent A per Euchariſtiæ ſuſceptionem ſeſe præparare, quod ergo propter impotentiam, vel naturalem inaduertentiam non impleuerunt, meritò in eis per Eccleſiam impletur: vnde etiam fit, vt hi homines vel explicite, vel ſaltē implicite, hoc ſacramentum petierint, & petendo, ſpeciale ius ad illud acquiſierint, quod merito Eccleſia eis obſeruari vult: hoc autem locum habere nō potuit in his, qui nunquā ratione vti potuerunt. Denique hi homines potuerunt peccare mortaliter, & in amentiam incidere tantum attriti, & nondùm perfectè contriti, vnde fieri poteſt, vt per Euchariſtiam efficiantur contriti ex opere operato: quæ vtilitas, vel potius neceſſitas, locum B non habet in aliis, ſemper carentibus vſu rationis. Nec refert, ſi dicas, illud beneficium ſufficienter cōferri per abſolutionem: vel Extremam vnctionem, contingere enim ſæpè poteſt, vt neutrum horum ſacramentorum applicari poſſit; poſſit autem Euchariſtia, vt, ſi iam conſecrata ſit, & Diaconus adſit, non autem Sacerdos. Quod ſi tunc danda eſt, cur non etiam, quando ſimul abſolutio, Extremaque vnctio poſſunt applicari? quia, licet videatur minor eſſe neceſſitas, eſt tamen maior dignitas ſuſcipientis, & maxima vtilitas. In quocunque ergo mortis articulo certiſſimum eſt, hoc licere. Quod tamen ſit etiam debitum, & paſtoribus præceptum non eſt ita clarum, & ab authoribus expreſſum: mihi autem C omnino verum eſſe videtur, tum quia citata iura plane videntur hoc præcipere; tum, etiam, quia ſic ægrotans habet ius ad hoc ſacramentum, & immeritò illo priuatur.

Primæ ſententię fundamētum diluitur.

Ad fundamentum ergo contrariæ ſententiæ negatur, in hoc fieri irreuerentiam ſacramento: nam, vel eſt ſermo de irreuerentia corporali & extrinſeca, quæ contingere poteſt, per vomitum, expuitionem, aut quid ſimile; & hæc non ſemper adiungitur, ſed cauenda eſt, &, quando moraliter timetur periculum eius, à ſacramenti adminiſtratione abſtinendum eſt: aut eſt ſermo de irreuerentia ſpirituali & intrinſeca; & hæc etiam nulla neceſſario eſt, nam, D licet huiuſmodi homo tunc non poſſit probare ſe ipſum, potuit tamen prius, quàm in phreneſim incideret, & iuxta diſpoſitionem, quam tunc habuit, poſteà iudicandus eſt; & ideò tunc potius pertinet ad paſtorem Eccleſię, probare illum, eiuſque diſpoſitionem examinare; nam, ſi de eo non conſtat, prius fuiſſe in ſtatu peccati mortalis, præſumendus eſt bonus, qui malus non probatur: ſi autem conſtiterit, peccaſſe mortaliter, oportet vt conſtet, vel fuiſſe confeſſum, ſi potuit; vel, ſi non potuit, ſaltem ſigna contritionis dediſſe: ad quod ſufficiet vnum vel aliud fide dignum teſtimonium, vt ex prædictis Conciliis ſumitur. Itaque, quacunque probabili fide credatur eſſe bene diſpoſitus, id ſatis eſt, vt rectè docent Paludan. diſtinct.9. quæſtion.4. Sylueſter, E verbo, Euchariſt.3. num.7. & in Catechiſmo Pij V. his verbis declaratur. *Si, antequam in inſaniam inciderint, piam & religioſam animi voluntatē præ ſe tulerint:* ex quibus verbis aliqui colligunt, neceſſarium etiam eſſe, vt hoc ſacramentum petierint, quod ſignificant Armilla, verbo, Communio, num.25. & Victor. in Sum. num.84. Ledeſma q.21. artic.9. dub.1. Sed, ſi hoc intelligant de expreſſa petitione, non eſt neceſſarium in re fauorabili hoc grauamen adiungi: ſufficit enim implicita petitio, quæ in ipſa contritione, & ſignis eius includitur, quatenus includit voluntatem implendi omnia præcepta; imò, dum contrarium non conſtat, nullus eſt, qui non velit, vt Eccleſia ei in neceſſitate ſubueniat remediis ad ſalutem

Palud. Sylueſt.

Armill. Victor. Ledeſm.

tam opportunis, & quaſi neceſſariis. Vnde altera pars illius fundamenti falſiſſimo nititur principio; ſunt enim hi capaces effectus huius ſacramēti, multò magis, quam infantes: neque actualis deuotio eſt neceſſaria, vt ſupra probatum eſt.

Dub. de Energumenis.

Dionyſ. D. Thom.

Quarto loco dubium eſt de energumenis ſeu obſeſſis à dæmone, de quibus Dyoniſ. cap.3. de Eccleſiaſt. Hierarch. par.2. negare videtur eſſe illis dandum hoc ſacramentum, quem D. Tho. hic ad ſecūdum interpretatur de energumenis, nondum baptizatis: nam de baptizatis ait, idem ſeruandū cum illis eſſe, quod cum cæteris amentibus: nimirum, quod, ſi abſque periculo irreuerentiæ communicare poſſint, non eſt illis Euchariſtia deneganda: nam eius virtute, & auxilio, aut dæmon expelletur, ſi ad hominis bonum expedit, vel certè iuuabitur homo, vt patienter, & cum fructu, laborem ſuum ſuſtineat, quam doctrinam refert D. Thomas ex Caſſiano, qui videri poteſt collatione 3. capitul.30. vbi nonnulla miracula refert. Sic etiam Timotheus Alexand. in ſuis reſponſionibus, capit.3. dicit, obſeſſos à dæmone communicandos eſſe non ſingulis diebus, ſed ſtatis temporibus; in Concilio autem Elibertino dicitur. *Qui à ſpiritibus immundis vexantur, ſi in fine mortis fuerint conſtituti, & fideles fuerint, dandam eis eſſe communionem:* quibus verbis ſignificatur, ſolum in illo neceſſitatis articulo communicandos eſſe: ſed Concilium non addidit particulam excluſiuam; & Timotheus Alexan. latius loquitur, dicens, *ſtatis temporibus*, & D. Thom. ac Caſſianus generatim loquuntur: quare non eſt hoc nimium reſtringendum, ſed prudenti arbitrio paſtoris relinquendum eſt: nam, ſi obſeſſus omnino priuatur rationis vſu, ſeruanda eſt regula de amentibus poſita: ſi verò eſt compos ſui, tantumque corporaliter vexatur, illa ſolùm eſt quaſi quædā corporalis ægritudo; & ideò per ſe non impedit, quo minus Euchariſtiæ auxilium & ſolatium ſępius his hominibꝰ conferatur. Sed obiici poteſt canon.39. eiuſdem Concilij Elibertini, vbi ſtatuitur, *Energumenum, qui ab erratico ſpiritu exagitatur, huius nomen neque ad altare cum oblatione eſſe recitandum*, ergo multò minus illi erit danda communio. Sed, cum Concilium non ſit ſibi contrariū, exponendum videtur de his energumenis, qui propter publica aliqua ſcelera, publicè etiam à dæmonibus vexantū, & ab Eccleſia excōmunicātur, iuxta illud Pau.1. ad Cor.5. *Iudicaui tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die Domini.*

Caſſian. Timot. Alex.

Con. Eliber.

Energumēis qui rationis luce potiūtur Euchariſtia nō eſt deneganda.

SECTIO III.

Quando obliget hoc præceptum ex vi ſolius iuris diuini.

Prima opinio.

PRima ſententia eſſe poteſt, tantum obligare ſemel in vita, ſiue id fiat in mortis articulo, ſiue antea; ita tamen, vt, ſi prius expleta fuerit obligatio, iam amplius non obliget, etiam in mortis articulo. Ita opinatur Caietan. in Sum. verbo, Communio, quem ſequitur Ledeſma, quæſt.21. art.11. in fine, & Victor, in Sum. num.86. idemq; prius inſinuauerat Palu. in 4. diſt.9. quæſt.1. num.16. qui conſequenter ait, etiam nunc ex vi pręcepti Eccleſiaſtici, non obligari hominem ad communionem in articulo mortis, quocunque anni tempore ſuccedat, ſi tempore Paſchatis iam communicauit, quia per hoc impleuit præceptum Eccleſiaſticum, ſimulque diuinum. Ratio verò huius opinionis eſt, quia tota obligatio huius præcepti diuini nititur illis verbis, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis*; ſed in rigore fit ſatis veritati horum verborum, ſemel in vita communicando, quocunq; tempore id fiat, ſicut per vnicum baptiſmū ſatisfacit homo pręcepto in illis verbis cōtento,

Caiet. Ledeſm. Victoria. Palud.

Niſi quis renatus fuerit, & vnica confeſſione eorundem peccatorum ſatisfacit illis verbis; *Quorum remiſeritis peccata, remiſſa ſunt, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Et confirmatur, quia, cum hoc præceptum ſit affirmatiuum, non obligat pro ſemper, & ſecluſa determinatione Eccleſiæ, nullum poteſt tempus rationabiliter deſignari, pro quo obliget: ergo per ſe non obligat vſque ad articulum mortis; nam præcepta affirmatiua, quæ non deſignant tempus, tantum obligant tempore neceſſitatis, vt eſt communis doctrina; ſolus autem articulus mortis poteſt, quoad hoc dici tempus neceſſitatis, quando nulla communio antea præceſſit, quia in hoc tantum caſu imminet periculum tranſigendi totam vitam ſine communione; antea enim ſemper potuit aliud & aliud commodum tempus expectari. Atq; etiam ratione è conuerſo, ſi antea quis communicauit, illum non obligat neceſſitas articuli mortis, cum iam præceptum impleuerit. Et confirmatur hoc vltimum, quia nullum poteſt aſſignari diuinum ius, in quo ſpecialiter præcipiatur communio in articulo mortis, etiam ſi prius facta fuerit, alioqui non poſſet Eccleſia priuare hominem in illo articulo communionis viatico, quia non poteſt Eccleſia ius diuinum violare, cum tamen conſtet, ſæpe Eccleſiam hoc feciſſe, vt refert Innocen. I. epiſt. 3. & conſtat ex Con. Elibertino, per plures Canones, & Con. Sardicenſi. cap. 2. Multoque tempore fuit conſuetudo in Gallia, & Hiſpania non dandi communionem his, qui morte plectebantur, quam non fuiſſe irrationabilem defendit, Nauarr. in Sum. cap. 25. num. 23.

Innocent. I. Con. Eliber. Sardicen. Nauarr.

1. Concluſ. Dico primo, probabile eſt iure diuino obligari hominem ad communionem in articulo mortis per ſe, & ratione illius periculi, ſiue prius communicauerit in vita, ſiue non, & conſequenter toties vt minimum obligari ad cōmunionem, quoties in illum articulum venerit. Hæc ſententia non eſt admodum recepta inter Theologos, & ideo ſolum illam affirmo, vt probabilem & piam; nec authores citati in prima ſententia illam abſolute negant, quamuis Paludan. ſignificet, nunc quidem eſſe hanc obligationem inter fideles, non tamen ex iure diuino, ſed ex conſuetudine & præcepto Eccleſiæ ortam, quod etiam docuit Bonauen. in 4. diſt. 10. art. 3. quæſt. 1. Syl- ueſt. autem, verbo, Euchar. 3 in principio, & Armill. verbo, Communio. num. 4. ſolum dicunt eſſe mortale omittere Euchariſtiam in illo articulo ex contemptu, non tamen ex negligentia, vnde plane ſentiunt, per ſe non eſſe præceptum, tamen concluſionem poſitam tenent, Richard. diſt. 12. art. 6. quæſt. 1. Durand. d. 9. quæſt. 2. art. 2. Gab. quæſt. 1. Dominicus Soto diſt. 12. quæſt. 1. art. 11. Petrus Soto, lect. 9. de Euchariſtia. Et in primis, quod huiuſmodi præceptum nunc extet, Eccleſiaſtica conſuetudo ſatis declarat: Nam ex antiquiſſimis Conciliis & Pontificibus conſtat, ſemper ab Eccleſia diligentiſſime curatum eſſe, ne morientes ſine viatico decedant; vt patet ex Concilio Niceno, cano. 13. Tolet. XI. cap. 18. Agathenſ. c. 11. Ancyrano, cap. 22. Arauſic. cap. 13. Arelaten. II. c. 12. Aurelian. cap. 24. in quibus ſermo fere eſt ex parte miniſtrorum: ex parte autem ipſorem communicantium idem habetur in Conc. Carthaginen. IIII. cap. 77. & 78. Quæ conſuetudo ita eſt recepta, vt ſine magno ſcandalo violari non poſſit, quod eſt ſignum grauis obligationis, meritoque ſuæ ſalutis negligentiſſimus, & de ſtatu animæ ſuæ, vel etiam de fide ſuſpectus haberetur, qui voluntarie in mortis articulo viaticum negligeret: eſt ergo hæc res grauis, & ſub obligationem cadens. Ex huius autem conſuetudinis antiquitate vlterius colligere licet, eam, vt minimum, eſſe traditionem Apoſtolicam, quia eius initium ignoratur. Ac denique ex eius immutabilitate coniectamus, in Chriſti mandato eſſe fundatam. Ac propterea ſemper hæc obligatio prælata fuit obligationi ieiune communicandi; nam hæc Eccleſiaſtica eſt, illa diuina, quamquam hoc ex aliis etiam capitibus oriri potuerit. Alia etiam cōiectura addi poteſt, quia in hoc præcepto illa tempora oportuit Eccleſiæ determinationi relinquere, quæ de ſe erant indifferentia, & pro temporum varietate immutari poterāt & debebant: articulus autem mortis non eſt huiuſmodi; ſed de ſe eſt tempus maximè opportunum, & quandam communicandi neceſſitatem ſecum afferens: nec poterat vnquam non expedire Eccleſiæ, vt præceptum communicandi pro illo articulo obligaret: ergo, quoad tempus illud, non oportuit præceptum hoc indefinitum relinquere, ſed determinatū, vt pro illo articulo ſemper obliget, ita vt voluntaria eius omiſſio & libera, etiam ex negligentia, ſpeciale peccatum mortale ſit, quia materia grauis eſt, & ad ſalutem animæ multum pertinens.

Bonauen. Syluest. Armilla. Richard. Durand. Gabriel. Domin. Sot. Con. Nicen. Tolet. XI. Agathen. Ancyr. Arauſic. Arelat. Aurelian.

Quæſitum. Rogabis, quomodo ſit deſignandum hoc tempus articuli vel periculi mortis (hæc enim duo nunc pro eodem reputamus, vt latius in materia de confeſſione dicemus) id eſt, quantum temporis neceſſe eſt, intercedere inter vltimam communionem, & mortis periculum, vt nouo hoc titulo periculi mortis obligari ad communionem cenſeamur? Aliqui enim exiſtimant, non eſſe hoc explicandum per temporis breuitatem aut longitudinem, ſed per communicantis intentionem, ita vt, qui ſanus communicauit ſine mortis exiſtimatione, aut ſine intentione ſumendi viaticum, vt ex hac vita diſcederet, ſi paulo poſt, verbi gratia, poſt duos, aut tres dies, in periculum mortis incidat, obligetur ad ſumendam iterum Euchariſtiam in viaticum. Cui opinioni videntur fauere Concilia citata, dicentia, obligari hominem hoc præcepto ad ſumendum viaticum, vt ex hac vita migret, ſed qui hoc animo non communicauit, non proprie ſumpſit viaticum: ergo tenetur iterum, occurente periculo, eo animo communicare. Et confirmatur, quia hæc obligatio eſt propria illius temporis, in quo adeſt tale periculum: vnde orta non fuerat quamdiu periculum non imminebat: Non ergo implere potuit per communionem prius factam, ſicut è contrario, ſi, exiſtente periculo mortis, homo peccaſſet communionem omittendo, & poſtea periculum euaderet, non teneretur priorem obligationem implere, quia iam ceſſauit. Hæc tamen ſententia, neque ab vllo authore expreſſe tradita eſt, nec videtur ſimpliciter amplectēda, quia nimis rigida & ſcrupuloſa videtur; & quia, ſi ratio facta firma eſt, etiam de tempore intra eundem diem procedit: quod, ſi quis mane communicauit, ſine vlla viatici intentione, aut mortis cogitatione, & veſpere incidat in mortis periculum, debeat iterum eodem die communicare per modum viatici, quia non ita ſumpſerat, nec diuinum præceptum impleuerat: Conſequens autem non ſolum contra omnes Doctores, ſed etiam contra Eccleſiæ conſuetudinem eſſe videtur. Aliter ergo explicari poteſt hæc obligatio per breuitatem, aut longitudinem temporis, ita vt ſenſus præcepti ſit, vt homo teneatur paulo ante mortem communicare: nam finis præcepti eſſe videtur, vt per communionem ſe ad tranſitum ex hac vita homo præparet: quod ſatis aſſequitur paulo ante mortem cōmunicando, quantum autem futurum ſit illud tempus, prudenti arbitrio, videtur relinquendum, vt ſi, verbi gratia, octo, aut decem dierum eſſe cenſeatur, intra quos ſi homo

homo communicauit, non tenebitur iterum communicare, etiam ſi mortis periculum occurrat, quod ſignificat Paludanus, dicens, *Si paulo poſt in morbum incidat*, & idem clarius docet Soto, qui adhibet limitationem, ſcilicet, dummodo inter talem communionem & periculum mortis, peccatum mortale non intercedat. Sed hoc nihil refert, vt paulo inferius dicam. Atque hic modus explicandi hanc obligationem mihi etiam videtur probabilis, ſolum aduerto, aliud eſſe, quid conſulendum ſit, aliud, quid ſub obligationem cadat: Obligationi ergo cenſeo prædicto modo ſatisfieri, vel quia quando tempus eſt breue, iam moraliter periculum imminet, quod in re vere exiſtit, licet homo illud ignoret, & ideo iam cenſetur adeſſe obligatio in re ipſa, quamuis homo ob ignorantiam excuſetur, quod tamen non obſtat, quo minus homo ad cõmunionem eo tempore factam illi obligationi ſatisfaciat. Eo vel maximè, quod vnuſquiſque in ſuis actibus cenſetur habere intentionem virtualem & implicitam implendi omnem obligationem, quam poteſt & debet, licet fortaſſe eam ignoret: Hanc ergo virtualem voluntatem in eo caſu habere cenſetur, quæ per hanc conditionalem recte explicatur, quod ſi homo cognouiſſet ſuum periculum, per modum viatici communicare voluiſſet, quod merito præſumitur, quando tempus eſt breue: nam ſi eſſet longum, potius credendum eſſet, velle iterum communicare. Quapropter non eſt hoc tempus, ſeu hæc licẽtia extendenda, ſed reſtringenda potius, quia & ſecurius eſt, & animabus fructuoſius. Quocirca, de conſilio loquendo, melius erit in ſimili euentu iterum ſemper in occurrente periculo communicare, etiam ſi tempus interceptum breue ſit, verbi gratia, præcedentis diei, nam tunc licitum eſt, per modum viatici iterum communicare, etiam poſt cibum & potum, quia Eccleſia non limitauit hanc facultatem ad eos, qui ante longum vel breue tempus non communicarunt, ſed ſimpliciter illam conceſſit omnibus, qui viaticum non acceperunt: in dicto autem caſu proprie & formaliter non accepit homo Euchariſtiam per modum viatici: Si autem hoc licitum eſt, etiam erit melius, per ſe loquendo, vt per ſe conſtat: At vero intra eundem diem non eſt hæc licentia danda, quia non ſolum nõ eſt in vſu, ſed etiam iterata communio intra eundem diem eſt ſimpliciter ab Eccleſia prohibita, vt infra dicam.

Reſponſio.

2. Cõcluſio. Dico ſecundo, Præceptum diuinum de ſumenda Euchariſtia non tantum obligat in articulo mortis, ſed etiam ante illum, nec ſemel tantum, ſed aliquoties in vita, ſi tempus eius nimium breue non ſit. Ita fere docent reliqui authores, qui hoc pręceptum diuinum admittunt. Et ratio eſt, quia præceptum affirmatiuum, quamuis per ſe ſe non determinet tempus, non habet ex ratione ſua, vt ſemel tantum in vita obliget: quia licet indefinite detur, non tamen limitatur ad vnum actum, ſeu ad vnum tantum tempus, ſed comprehendit, quicquid iuxta materiam præceptam diuerſis temporibus occurrere poteſt, ſecundum rectam rationem, & prudentem talis præcepti interpretationem. Exempla huius rei aperta ſunt in præcepto fidei, diligendi Deum, ſacrificandi, &c. Quis enim dicat, hæc præcepta ſemel tantum in vita obligare ad exercendum actum fidei, vel ad amandum Deum, aut ei ſacrificium offerendum? ergo neque de præcepto cõmunicandi hoc poteſt rationabiliter dici. Probatur, quia ſi ex generali ratione pręcepti affirmatiui hoc non colligitur, neque ex ſpeciali & propria ratione ſeu materia huius præcepti colligi poteſt, ſed contrarium potius.

A Quod probatur primo de fine huius ſacramenti & præcepti, qui eſt charitatis robur & nutritio ac perſeuerantia: ad hos. n. fines vnus ſolus actus, in diuturna vita ſufficere non poteſt, vt per ſe conſtat. Secundo ex materia: datur enim per modum cibi. Sicut ergo non ſatis eſt corporalem cibum ſemel in vita manducare; ita neque ſpiritualem, quia calor concupiſcentiæ & fomes peccati, non minus debilitant animæ vires, quam naturalis calor vires corporis. Atque eiſdem rationbus probari poteſt, eſſe valde alienum à natura & præcepto huius ſacramenti, vt vſus eius in finem vitæ reſeruetur, cum tempus cibandi animam nutriendi charitatem, & B vincendi concupiſcentiam, per totum vitæ tempus protrahatur, ſicut eſt omnino alienum à natura cibi corporalis, vt eius vſus in extremam vitæ neceſſitatem reſeruetur.

Difficultas.

Sed ſtatim occurrit difficultas tacta in fundamẽtis contrariæ ſentẽtiæ, quæ nam ſint hæc tẽpora pro quibus hoc pręceptum obligat, vel quomodo eſſent definienda, ſi Eccleſia ſuo pręcepto ea non pręſcripſiſſet? Reſpondẽt aliqui, data hypotheſi, impoſſibile eſſe talia tempora definiri, & ideo fieri non poſſe, vt Eccleſia hoc facere omittat, quia deficeret eius prouidentia in re neceſſaria ad bonos mores fideliũ. Sed hoc eſt potius difficultatem fugere, quam expedire. Neq; enim illa conditio videtur omnino impoſſibi- C lis: imo in principio naſcentis Eccleſię fortaſſe per aliquod tempus nulla facta eſt determinatio, quãdiu ſcilicet, durauit feruor fidelium, qui ſua ſponte frequentius cõmunicabant, quã ex præcepto tenerentur: Item in aliis præceptis affirmatiuis, pręſertim de actibus interioribus fidei aut charitatis, nulla eſt facta determinatio tẽporis per Eccleſiam, & non propterea relinquit, vt impoſſibilis explicatio obligationis talium præceptorũ, neq; in vltimum mortis articulũ reiicitur. Aduertendum ergo eſt, hanc obligationẽ poſſe intelligi, vel per ſe ac pręciſe ex vi pręcepti obligantis ad communionem, vel per accidens ex alia occaſione occurrẽte, mediante alio pręcepto: hic de priori obligatione loquebamur; ad cõplemẽ- D tum autem doctrinę dicemus etiam de poſteriori.

Dico ergo tertiò; Tempora pro quibus per ſe & vi ſua obligat communionis præceptum, non poſſunt ſingula indiuiſibiliter deſignari, ſed prudente arbitrio diiudicanda ſunt, negatiuè potius præcauendo, ne talis cõmunio nimium differatur, quam pręciſe determimando diem vel horam. Hanc concluſionem probat ratio difficultatis ſupra tacta: Et poteſt præterea in hunc modum declarari. Primò enim Eccleſiæ vſus ac determinatio probat dilationẽ vnius anni non eſſe diuino præcepto contrariam; nam qui nunc implet præceptũ Eccleſię, non violat diuinum, etiam, ſi frequentius non cõmunicet; nam licet Eccleſia pręcipiendo vnum, nõ excludat aliud, E nec expreſſe approbet tantam dilationem, tamen dum id permittit, & non damnat, vt malum, tacite declarat hoc ſufficere ad non peccandum contra hoc diuinum ius. Maxime, cum ad paſtores Eccleſiæ pertineat curare, vt diuina iura cõmuniter à Chriſtiano populo ſeruentur, & hic videtur eſſe ſenſus totius Eccleſiæ, quare vane ac ſine fundamento aliud introducere tentaretur, vt bene notauit Petrus Soto, lect. 9. de Euchariſtia. An vero duorũ vel trium annorum tempus nimium ſit, ita, vt ſecluſo præcepto Eccleſiæ per id temporis differre cõmunionem, ſit contra ius diuinum, incertum quidem eſt, videtur tamen probabile, propter rationes ſupra factas. Vnda concludere poſſumus, obligare hoc præceptum diuinum ad communicandum aliquoties in vita,

3. Cõcluſio.

Petrus Soto.

vita, ſaltem tertio, vel quarto quoque anno, quia A maior dilatio, valde eſſet irrationabilis. Addit tamẽ Petrus Soto, hoc tempus non eſſe idem, reſpectu omnium perſonarum: quidam enim frequentius obligantur, quam alij, quia in maioribus tentationibus, & periculis verſantur. Sed hoc eſt miſcere obligationem per accidens, cum obligatione per ſe, nam, ſi quę obligatio interdum naſcitur ex tentationibus, illa eſt per accidens, & non naſcitur ex hoc præcepto, quod tractamus, ſed ex præcepto charitatis, vel caſtitatis, vel ex aliis huiuſmodi: per ſe ergo non obligat hoc præceptum ad maiorem frequentiam hos, quam illos: Nam ſecluſis accidentalibus caſibus, & obligationibus, nulla fingi poteſt inæ- B qualitatis ratio: eſt ergo vniformis hæc obligatio. Sicut præceptum Eccleſiaſticum communionis annuæ vniformiter omnes obligat, etiam ſi demus, aliquem propter tentationes poſſe obligari ad communicandum frequentius. Loquimur autem de laicis, nam de obligatione Sacerdotum ad ſacrificandũ, & ad communicandum, ratione ſacrificij poſtea dicturi ſumus.

4. Cõcluſio. Dico tamen quarto, moraliter loquendo, obligationem ad communicandum, nunquam oriri per accidens ex aliis præceptis, neque per extrinſecas circumſtantias poſſe hæc tempora communionis deſignari. Probatur breuiter, diſcurrendo per omnes modos huius acidentarię obligationis, qui hactenus C excogitati ſunt. Primus eſt proxime tactus de tempore tentationis, quando ſcilicet, tam grauis eſt & diuturna, vt ad aliam ſuperandam huius ſacramenti auxilium moraliter neceſſarium exiſtimetur, quia tentatis aliis remediis, expermento cognitum eſt, ea non ſufficere. Ita Petrus Soto ſupra. Ego vero, quamuis non cẽſeam eſſe hunc caſum omnino impoſſibilem: exiſtimo tamen eſſe rariſſimum, & vix moraliter accidere poſſe, quia ſunt multa alia remedia, orationis, Pœnitentiæ, &c. quæ de ſe efficacia ſunt; præſertim ſi otium & occaſiones peccandi auferantur, & homo, quantum eſt de ſe, moralem diligentiam adhibeat. Quod ſi ipſe in his deficit, etiam communionis remedium inuenietur inefficax: er- D go propter vincendam tentationem raro obligabitur homo ad communionem. Accidere tamen poteſt, vt homo in ſeipſo expertus ſit, quoties communicat facile abſtinere à tali peccato, vel propter fidem & reuerentiam conceptam, vel propter ſingularem Dei prouidentiam: è contra vero, quando omittit communionem, facile peccare, & tunc talis fortaſſe poſſet eſſe caſus, vt prudenter rem conſiderando, iudicaretur huiuſmodi homo obligatus ad communionem, & illam omittendo peccaret, non contra præceptum diuinum communicandi; ſed contra præceptum illud, quo obligatur vincere talem tẽtationem: tamen, vt dixi, huiuſmodi caſus non eſt moralis, ſeu regulariter accidens, & E ideo poſui in concluſione, moraliter eſſe intelligendum. Atque hinc conſtat pari ratione non poſſe hominem obligari ad communionem propter extrinſecam cauſam obtinendi à Deo aliquod beneficium, vel proprium vel commune; vt quod Eccleſiæ vel Reipublicæ periclitanti ſubueniat, vel in gratiarum actionem propter aliquod beneficium à Deo ſuſceptum, vel alias ſimiles extrinſecas cauſas, nam, licet vſus communionis accõmodatum medium ſit ad hos fines, non eſt tamen neceſſarium, ſecluſo voto & humano præcepto, quę in tota concluſione intelligi debent excluſa, quia non agimus de obligationibus ortis ex voluntate humana, ſed ex diuina vel ex rebus ipſis.

Secundum modum huius obligationis tetigit Dominicus Soto ſupra citatus, ſcilicet, ex peccato mortali ſuperueniente poſt vltimam communionem, etiam ſi in fine vitæ per modum viatici facta ſit: ita vt ſemper teneatur homo, poſtquam mortaliter peccauit communicare, priuſquam ex hac vita decedat: ita ſignificat etiam Summa Tabien. verbo, Communicare, numero 16. & Summa Armill. verbo, Communio, num. 11. Nullum tamen afferunt teſtimonium, aut efficacem vel probabilem rationem: & ideo, qua facilitate aſſeritur tale præceptum, reiiciendum eſt, quia neque ex Scriptura colligitur, neque ex traditione aut conſuetudine Eccleſiæ, nec denique ex inſtitutione, aut natura huius ſacramenti, quia non eſt inſtitutum ad peccatum mortale tollendum: propter quam cauſam præceptum confeſſionis obligat, quoties mortaliter peccatur. Vnde neque inſtitutum eſt hoc ſacramentum, vt medium ad ſalutem neceſſarium, vt ſuo loco vidimus: præceptum autem eius ſufficienter iam impletum fuit debito tempore & in mortis articulo, vt patet, quia, ſi non interceſſiſſet peccatum, obligatio præcepti ſufficienter iudicaretur expleta: peccatum autem non eſt, vnde nouam obligationem induxerit. Dices, ideo eam inducere, quia hominem effectu huius ſacramenti priuat. Sed hoc nullius momenti eſt, tum quia ille effectus non eſt ſimpliciter neceſſarius ad ſalutem, tum etiam, quia iuxta veriorem ſententiam per Pœnitentiam reparatur. Alioqui, ſi hæc ratio eſſet valida, etiam ſi intra eundem diem homo peccaſſet mortaliter poſt viatici ſumptionem, & eodem die timeretur mors, deberet iterum communicare: Imo ſæpius eodem die, ſicut tenetur ſæpius cõfiteri in tali caſu. Accedit tandem, quod regulariter huiuſmodi peccatum eſt occultum: viaticum autem non niſi publice accipi poteſt: quomodo ergo obligabitur ægrotus paulo poſt acceptum viaticum ad iterum petendum illud propter occultum peccatum, ex fragilitate commiſſum? id ſane eſt præter morem Eccleſiæ, nec fieret ſine admiratione & ſcandalo Chriſtiani populi. Vnde communis vſus Eccleſiæ ſatis oſtendit, non quotieſcunque occurrit in huiuſmodi hominibus neceſſitas confitendi, eſſe etiam obligationem communicandi.

Domini. Soto. Sum. Tabie. Armil.

Tertius modus huius accidentalis obligationis excogitatus fuit à quibuſdam hæreticis, dicentibus, teneri hominem ad communicandum, quotieſcunque ſacrificio Miſſæ aſſiſtit, non vt Sacerdos ſacrificans, de quo poſtea, ſed vt laicus Miſſam audiens. Fundantur primo in Chriſti facto & verbis: ille enim, cum primum conſecrauit, omnes aſtantes communicauit & ſubiunxit, *Hoc facite*. Ergo præcepit, vt ſemper ita fieret. Vnde Chryſoſtomus Homilia 61. ad populum ſic ſcribit. *O conſuetudinem, O præſumptionem ſacrificium fruſtra quotidianum, in caſſum aſſiſtimus altari, nullus qui communicet. Omnis qui myſteriorum participatione non fruitur, impudens & procax eſt, ſi adſtat*. Secundo, nam qui Miſſam audit, concurrit ad ſacrificium, vt offerens: Ergo debet etiam concurrere vt participans, alioqui ex parte ſua non conſummat ſacrificium, & ideo dicitur hæc obligatio oriri, non ex præciſa ratione communionis, ſed ex ratione ſacrificij. Tertio fauet antiqua conſuetudo, qua hoc legimus obſeruatum, vt ex antiquis liturgiis conſtat, & in noſtra ante vltimas orationes eſt verſiculus, qui appellatur, *Communio*, qui olim cantari ſolebat, dum populus communicabat, eademque conſuetudo ſumitur ex Clemente libro ſecundo conſtitut. capitulo 37. & libro 8. capitulo 20. & ex Dionyſio, cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. part. 2.

Chryſoſt.

Clem. Rom. Dionyſ.

Et

Anacletus. Et (quod maxime vrget) Anacletus Papa, epiſt.1.& habetur in cap.Epiſcopus.de conſec.diſt.1. ſignificat hoc fuiſſe præceptum Apoſtolicum. *Peracta,* inquit, *conſecratione omnes cõmunicent, qui noluerint Eccleſiaſticis carere liminibus.ſic enim & Apoſtoli ſtatuerũt, & Sancta Romana tenet Eccleſia,* cui decreto conſonat Canon decimus Apoſtolorum. *Omnes fideles,qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt,non autem perſeuerant in oratione, nec ſanctam cõmunionem percipiunt, velut inquietudines Eccleſiæ commouent, & conuenit communione priuari,* & nunc etiã dicuntur Æthyopes ſub Preſte Ioanne hanc ſeruare conſuetudinem, nam quotidie vna tantum dicitur Miſſa,cui omnes, qui aſſiſtunt, communicant. Nihilominus certa res eſt, ex hoc ſolo capite nunquam oriri communicandi obligationem,præſertim ex vi iuris diuini.Primo enim ita definit Concilium Tridentinum, ſeſſione 22. capitulo 6.& canone 8.Secundo, vniuerſalis vſus præſens Eccleſiæ hoc ſatis approbat.Tertio, antiqua decreta, q̃ approbãt cõmunionem certis temporibus factam, hoc ſufficienter docent, vt patet ex Concilio Elibertino, in capitulo. Omnis homo. de conſecratio. diſtinctione ſecunda, & ex Fabiano Papa, in capitulo.Etſi non frequentius,de Conſecratione,diſtinctione ſecunda,& ex Concilio Toletano primo,capitulo 13. nam tempore, quo illa decreta ſeruabantur, non prohibebantur fideles plures Miſſas audire, quamuis in eis non communicarent,ſed ter tantum in anno. Vbi adiungere etiam poſſumus illud, Pauli, 1.ad Corinthios 11.*Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat; &c.* loquitur enim ibi de fidelibus, qui ad Eccleſiam Chriſti conueniunt, & eam probationem in iis non requirit, vt Miſſæ ſacrificio aſſiſtant, ſed vt communicent cum deuotione & diſpoſitione tanto ſacramento debita, & ad illud ritè ſumendum plane neceſſaria: non ergo neceſſe, hæc duo eſſe ſemper coniuncta: Vltimo, nullum eſt fundamentum probabile ad hanc obligationem inducendam. Primum enim fundamentum hæreticorum nullius momenti eſt, nam licet Chriſtus dixit, *Hoc facite*, non tamen dixit, *hæc omnia ſimul facite,* neque eodem modo quoad omnes circũſtantias extrinſecas & accidentarias, alias nunquam eſſet ſacrificandum, niſi coram duodecim, & omnibus communicantibus: item oporteret ſemnocturna hora id facere: item nunquam liceret ex præconſecratis cõmunicare extra ſacrificium, quod etiam eſt contra vſum Eccleſiæ.

Qui Miſſę inſeruit, vel aſſiſtit communicare in illa non tenetur.

Con.Trid.

Con. Eliber.

Tolet.I.

1.Cor.11.

Ad ſecundum reſpondetur, aſſiſtentes ſacrificio Miſſæ, offerre quidem, non per ſe,ſed per ſacerdotem: vnde ſatis eſt, quod ipſe etiam Sacerdos ſacrificium conſumat: Populus autem ſpiritualiter participet, ſicut & offert, vt Concilium Tridentinum indicauit. Ad tertium reſpondetur primo, non omnem antiquam conſuetudinem ortam eſſe ex pręcepto iuris diuini, ſed ex feruore & ſanctitate fidelium,quod ipſemet vſus oſtendit,quãdo illa conſuetudo facile mutata eſt, abſque perturbatione vel ſchiſmate orto in Eccleſia, ſed potius Eccleſia vtrũque approbante,pro diuerſa temporum ratione; fieri autem potuit, vt pro aliquo tempore conſuetudo illa præceptum humanum induxerit, quod poſtea fuit immutatum, vt ſentit Diuus Thomas, hic articulo 10.ad 5. propter verba Anacleti, ſupra citatà, quamquam non dicit fuiſſe præceptum communicandi in omnibus Miſſis, ſed quotidie: ex quo poteſt nouum confici argumentum. Quia communicare ſæpius eodem die nunquam fuit in Eccleſia vſitatum: audire autem plures Miſſas ſemper licuit: Ergo non eſt præceptum, vt omnes, qui Miſſam audiunt,in illa communicent: nec tale præceptum, etiam Eccleſiaſticum, unquam fuit, ſed ad ſummum communicandi quotidie, & ita etiam explicat hoc præceptum Durandus,in 4.diſtinctione 12. & ſignificat Ruard. articulo 15. Et ita poteſt exponi Chryſoſtomus in principio citatus, quamquam multa ibi per exaggerationẽ, concionantium more, dicta eſſe videantur: omnia tamen eo tendunt, vt terreat, & reprehendat eos, qui in prauo ſtatu ſæpius ad Miſſas audiendas accedunt, non quia hoc per ſe & abſolute malum ſit, ſed quia eſt periculoſum & indecorum: vnde inter alia inquit: *Hæc vt non temere cõmunicetis, dico, ſed vt vos dignos reddatis.* Item reprehendit eos, qui nunquam, vel rariſſimè, non vero eos, qui non ſemper communicabant, cum Miſſæ aſſiſtebant. Addo etiam,probabiliſſimum eſſe,illam conſuetudinem nunquam obligaſſe omnes fideles, ad communicandum quotidie, tum quia verba Anacleti potius ſonant, referenda eſſe ad omnes, qui Miſſæ aſſiſtunt, ſed oſtenſum eſt, conſuetudinem nunquam ad hoc obligaſſe omnes fideles. Vnde Dionyſius citato loco ſolum dicit, *Sacerdos & ipſe cõmunicat & alios, vt communicent; hortatur,* quo verbo ſatis indicat, non fuiſſe præceptum: tum etiam, quia multi graues authores cenſent, verba Anacleti non eſſe intelligenda abſolutè de omnibus fidelibus; ſed de clericis, qui Sacerdoti miniſtrabant, vt Alenſis, 4. par. quæſtione 51. membro 1. artic.2. Hoſius in conſeſſ.capite 41. Turrianus libro 1.pro canon.Apoſtol. capite 22. & eſt ſatis conſentaneum intentioni Anacleti, nam de his ſpecialiter loquebatur in illa epiſtola prima, & cum dicit Apoſtolos ſic ſtatuiſſe, citat canonem 9. Apoſtolorum, qui ſic habet, *Si quis Epiſcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, vel quilibet ex ſacerdotali Catalogo, facta oblatione, non communicauerit, aut cauſam dicat, vt ſi rationalis fuerit veniam conſequatur, aut ſi non dixerit, communione priuetur.* Vbi conſtat, ſermonem eſſe tantum de clericis, & adhuc de illis non fuiſſe abſolutum præceptum, ſed vbi rationabilis cauſa non interueniret, vt ſi aliquis eodem die iam communicaſſet ſufficientem cauſam haberet non communicandi iterum, quamuis poſſet iterum miniſtare, & fortaſſe ob hanc cauſam præceptum erat in Concilio Altiſiodorenſi, capitulo decimo. nono, Clericis, vt ieiuni ad miniſterium altaris accederent: Quia nimirum in Miſſis communicaturi erant, tamen hoc totum iam eſt conſuetudine abrogatum. Alter autem canon Apoſtolorum ibi citatus reuera difficilis eſt: vnde Gloſſa in capite, Omnes fideles, de Conſecratione, diſtinctione 1. exponit, eſſe intelligendum non de his, qui in eadem Miſſa non cõmunicant, ſed de his, qui temporibus ſtatutis non communicant; nam abſolute eſt ſermo de his, qui ingrediuntur Eccleſiam, & Scripturas audiunt; non autem perſeuerant in oratione, nec ſanctam cõmunionẽ percipiunt, & in decretis collectis a Martino Bracharenſi, in 83. ſic expreſſius legimus, *Si quis intrat Eccleſiam Dei, & ſacras Scripturas audit* (vel, *non audit,* vt habet alia lectio) *& pro luxuria ſua auertit ſe à communione ſacramenti, & in obſeruandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, illum talem proiiciendum de Eccleſia Catholica eſſe decernimus:* Non ergo eſt ibi ſermo de his, qui non cõmunicant in Miſſa, quam audiunt, ſed de his, qui abſolute ſe præbent cõmunione indignos, etiam legitimis temporibus. Quod in Antioch. Concil. cap.2. clarius ſic dicitur. *Qui ſanctam Euchariſtiæ participationem propter aliquam inſolentiam auerſantur,* imo alia lectio ſic habet, *Auerſantur etiam factam aſſumptionem Dominici ſacramenti ſecundum aliquam propriam diſciplinam.* Quo verbo inſinua-

Durand. Ruard.

Dionyſ.

Alenſis. Hoſius. Turrian.

Con. Altiſio.

Mart. Brach.

Con. Antio.

inſinuatur, fuiſſe aliquos, qui nolebant cum cæteris in oratione & ſacramentis communicare, ſed tantũ in Scripturis audiendis, & contra eos, editum eſſe canonem illum. Alia vero lectio illius canonis Apoſtolici ſic habet. *Quicunque fideles ingrediuntur, & Scripturas audiunt; in precatione autem, & ſacra communione non permanent, vt Eccleſiæ confuſionem afferentes ſegregari oportet.* Vbi non eſt ſermo de non cõmunicantibus, ſed de his, qui non aſſiſtunt integro ſacrificio vſque ad conſummationem.

Ad fundamẽta contrariæ ſententiæ.

Ad fundamenta in principio poſita pro contraria ſententia reſpondetur, modum obligationis huius præcepti diuini non eſſe ſumendum ex nuda forma illorum verborum, *Niſi manducaueritis*: ſed adiuncto vſu Eccleſiæ, qui eſt optimus legum interpres, & cõſiderata etiam natura & materia talis pręcepti, in qua re non ſunt ſimilia, quę de Baptiſmo & confeſſione ibi afferuntur: illa enim præcipiuntur ſolum vt media neceſſaria ad tollendam culpam, quæ vnico actu perfecte tollitur; baptiſmus etiam datur per modum generationis, quæ vna tantum eſt, & confeſſio per modum iudicij, & Deus non iudicat bis in idipſum: Euchariſtia vero ad nutritionem datur, quæ vno actu non perficitur. Ad confirmationem iam declaratum eſt, quomodo poſſint tempora obligationis huius præcepti deſignari, quia non in omnibus præceptis affirmatiuis ſpectanda eſt æqualis neceſſitas, vt eorum vrgeat obligatio.

Ad vltimam confirmationem, negatur ſequela, nimirum, non poſſe Eccleſiam aliquem priuare viatico in articulo mortis, quia in hoc ipſa non violat prædictum ius diuinum, nam, licet homo obligetur iure diuino ſuſcipere viaticum, tamen hoc ius non obligat Eccleſiam, vt ſemper det: poteſt ergo ex cauſa negari, vel in pœnam, ad aliorum correctionem, vel ob maiorem ſacramenti reuerentiam, ſicut etiam tenetur homo ſumere cibum ad conſeruandam vitam corporis, & tamen ex iuſta cauſa poteſt illo priuari. Quamquam autem hoc ita ſit, tamen regulariter non expedit, vt Eccleſia tam graui cenſura & pœna vtatur, poteſt enim eſſe animarum ſaluti valde nociua, & ideo reuocati ſunt illi antiqui canones, vt Innocentius loco citato docuit: & in cap. Super eo, de hęreticis in 6. viaticum dari pręcipitur hęreticis relapſis ante vltimum ſupplicium, ſi ſufficientia ſigna fidei & pœnitentiæ dederint, & cap. Quæſitum, 13. quæſt. 2. idem ſeruandum præcipitur cum aliis, qui propter alia delicta morte plectuntur; & idẽ nuper præcepit Pius V. motu proprio edito anno 1569. qui in Hiſpania receptus eſt, & lege regia idem eſt confirmatum: quia reuera prior conſuetudo nulla ſufficiente ratione fundabatur.

SECTIO IIII.

Quam frequens vſus Euchariſtiæ licitus ſit, & conſulendus.

Explicuimus hactenus, quæ frequentia, vt minimum neceſſaria ſit ex præcepto diuino in vſu Euchariſtiæ. Supereſt explicandum, an aliqua etiam frequentia ſit nimia, & iuri dinino, vel animarum ſaluti contraria, & conſequenter, quæ ſit licita, & conſulenda.

Nulla frequẽtia in Euchariſtię vſu iure diuino eſt prohibita.

Dico primo, Nullus Euchariſtiæ vſus propter ſolam frequentiã videtur iure diuino prohibitus. Probatur, quia frequentiſſimus vſus videtur quotidianus, & tamen hic nec diuino, nec Eccleſiaſtico iure prohibitus eſt, vt per ſe patet, tum quia nullibi eſt talis prohibitio, & Chriſtus abſolute dixit, *Hoc facite*, vel, *Quotieſcunq; manducabitis panem hunc*, tum etiam, quia olim fideles quotidie communicabant, vt inſi-

A nuatur, Actor. 2. verbis illis, *Erant perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & orationibus, & in communicatione fractionis panis*, id eſt Euchariſtię, vt omnes exponunt: qui etiam intelligunt, communionem fuiſſe quotidianam, ſicut orationem & doctrinam. Hoc etiam oſtendit conſuetudo, de qua in præcedente ſectione dicebamus, communicandi in Miſſa, quam ſinguli fideles audiebant: nam inde fit, ſicut vſus audiendi Miſſam quotidianus eſt, & ita communicandi fuiſſe, quod etiam conſtat ex Hieronymo, epiſt. 28. ad Lucinum, vbi ſeruatam dicit eam conſuetudinem in Eccleſia Romana, eamque laudat Baſil. in epiſt. ad Cæſariam Patritiam: quamuis etiam dicat ſufficere

Actor. 2. Hieron. Baſil.

B quater in hebdomada communicare, & feſtis diebus: Colligitur etiam ex Tertull. lib. 2. ad vxorem cap. 5. in illis verbis: *Non ſciet maritus, quid ſecreto ante omnem cibum guſtat, & ſi ſciuerit panem, non illum credit eſſe, qui dicitur.* Auguſtinus eiuſdem conſuetudinis meminit lib. 2. de ſerm. Domini in monte, cap. 12. & ſerm. 27. de verbis Domini, & epiſt. 121. ad Probam, vbi in verbis Dominicæ orationis, *Panem noſtrum quotidianũ*, Euchariſtiam intelligit, quod ſumpſit ex Cypria. in eiuſdem orationis expoſitione, qui addit non parui eſſe detrimenti, à quotidiana communione abſtinere, vel ex Ambroſ. lib. 5. de ſacramen. cap. 4. dicente: *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis? quotidie accipe, vt quotidie tibi proſit; ſic viue, vt quotidie*

Tertull. Auguſt. Cyprian. Ambroſ.

C *merearis accipere.* De eadem re late ſcribit Chryſoſtomus, homil. 17. & 61. ad populum, vbi præſertim reprehendit eos, qui perannum diffe[r]unt, communionem. Epiphanius vero in compendio doctrinæ ſolum refert conſuetudinem communicandi feria quarta, Sabbatho, & Dominica: ſignificat vero hanc frequentiam fuiſſe pręceptam, maiorem tamen prohibitam. Iuſtinus vero Apolog. 2. tantum indicat, communem totius populi conſuetudinem fuiſſe ſingulis diebus Dominicis communicare. Tandem Ignatius epiſt. ad Epheſ. indefinite conſulit, *Date operam, vt frequentius congregemini ad Euchariſtiam.*

Cryſoſto. Epiphan. Iuſtin. Ignatius.

Satisfit obiectioni. D. Thom. Palud. Durand. Alenſis. Cab.

Dices, ſaltem eſſe iure dinino prohibitum ſæpius eodem die communicare. Reſpondetur, hanc pro-

D hibitionem ex iure humano colligi, vt conſtat ex D. Thoma, in 4. diſtinct. 12. Paludan. Durand. & aliis, & Alenſi 4. par. quæſt. 52. membro 3. Gabriel lect. 87. in Canonem, ſcilicet, ex capite, Conſuluiſti. de celebratione Miſſę, & cap. Sufficit, de conſecrat. diſtinct. 1. in quibus de Sacerdotibus ſacrificantibus ſermo eſt, & inde ſumitur argumentum ad laicos communicantes, quam collectionem vſus Eccleſiæ approbauit, & præcepto confirmauit: præcipue ob reuerentiam tanti ſacramenti, ne ſcilicet, ob nimiam frequentiam vileſcat, & Diuus Thomas addit myſticam congruentiam, ſcilicet, vt ſaltem per vnicam vnius diei communionem vnitas & ſufficientia paſſionis Chriſti repræſententur. At vero, ſtando in ſo-

E lo iure diuino, nulla eſt talis prohibitio, quia nec ſcripta eſt, nec tradita, nec ſola ratione probari poteſt, & ex eiſdem iuribus poteſt ſumi proportionale argumentum: quia ſæpius eodem die ſacrificare, non eſt prohibitnm iure diuino: Ergo nec communicare. Vnde, ſicut Papa diſpenſat interdum, vt aliquis eodem die ſæpius ſacrificet, ita poſſet diſpenſare in iterata communione extra ſacrificium: Non eſt ergo prohibitum iure diuino. Dices, ergo nec ſingulis horis communicare, vel etiam ſæpius eadem hora. Reſpondetur verum eſſe, de tota hac re, poſitiuo iure diuino nihil declaratum eſſe, ſed prudentiæ, quam ius ipſum naturale dictat, relinqui, quæ dictat, ea cauenda eſſe, quæ contemptum, vel irriſionem ſacramenti parere poſſunt,

& ideo

& ideò Eccleſiaſtica prouidentia in his modum & ordinem adhibuit.

Dubiolo reſpondetur.

Quæri autem obiter poteſt, an in aliquo caſu poſſit nunc aliquis bis in die communicare extra ſacrificium (de quo poſtea dicemus) non obſtante Eccleſiæ prohibitione? Sylueſter, verbo Miſſa.1. quæſtione7. negat vnquam licere. Sed excipiendus eſt caſus, in quo, ad impediendam iniuriam huius ſacramenti, vel irreuerentiam, id ſit neceſſarium, vt verbi gratia, ne in manus hæreticorum veniat, vel ne comburatur, aut in ſimilibus: quemadmodum in ſuperioribus de ieiunio diximus: ratio enim eadem eſt: nam quod propter reuerentiam ſacramenti introductum eſt, non debet ita obſeruari, vt in illius iniuriam, vel irreuerentiam vllo modo cedat; & ita meritò ſentit Angelus, ver. Euchariſtia.3. num. 39. & Summiſtæ frequentius, & Paludanus ſupra.

Angelus. Palud.

Difficultas enodatur.

Tandem inquiri hic poteſt, quomodo computandus ſit dies, intra quem non licet bis communicare? Reſpondetur, à media nocte in mediam noctem eſſe computandum, eodem modo, quo ſupra dictum eſt de ieiunio, propter eaſdem cauſas, & propter Eccleſiæ vſum, qui hoc ſatis declarat: ſicut enim datur communio ſtatim poſt mediam noctem, etiamſi homo ante paucas horas aliquid commediſſet, ita etiam dari poteſt, etiam ſi cõmunicaſſet. Eſt .n. aduertendũ, ſeruato ieiunio, & ſecluſo ſcandalo, ac per ſe loquẽdo, in qualibet hora diei, poſſe hominem cõmunicare: quia, licet frequentiùs ſoleat cõmunio dari vſque ad meridiem, quia illud eſt tempus opportunius: tamen nulla eſt lex, quæ ad hoc obliget, nec conſuetudo hactenus ita introducta eſt vt præceptũ induxerit, quod notarunt Angelus ſupra, & Sylueſter, verb. Euchariſtia.3.q.14.

Angelus. Sylueſt.

2. Cõcluſio.

Dico ſecundò, generatim loquendo, conſultius eſt frequentius cõmunicare, quàm rarius: magiſq; eſt in frequentiam, quam in raritatem inclinandũ, conſiderando actum ipſum abſolutè: ſeu ex ſuo genere. Hæc eſt communis ſententia Theologorum, D. Thom. hic, & in 4. diſtinctione12. quæſtio.3. articul.1. quæſtiũcula 2. vbi etiam Bonauentur. Richard. Palud. & Gabr. ibi, & lectio.87. in canon. Adrian. quæſtione3. de Euchariſt. Petrus Soto lectio.9. de Euchariſt. Et ſumitur ex Concil Trident. ſeſſione 13. capitul.8. vbi ad frequentiam hortatur. & ſeſſione 22. cap.6. *Optat Sancta Synodus, vt in ſingulis Miſſis fideles adſtantes communicarent*: atque ad idem conferunt dicta Sanctorum Patrum citata præcedente concluſione; quibus addendus eſt Cyrillus libr.3. in Ioann. capitul.37. & libr.4. capitul.17. vbi inter alia notat, ſolam dilationem per ſe non conferre ad meliorem diſpoſitionem: & regulariter cõtingere, vt, qui tardè accedunt, minus diſpoſiti ſint, quàm qui frequenter: Chryſoſtom. item multa de hac re ſcribit homil.28. in 1. ad Corinth. & inter alia dicit; ſemper eſſe tempus accedendi, ſi ſemper conſcientia ſit pura. Idem homil.1. ad Timoth. & orat. de ſancto Philogonio. Auguſtinus etiam epiſtola118. non præfert eum qui ex reuerentia abſtinet, ei qui ex deuotione quotidie communicat: & de Eccleſ. dogmat. capitul.53. nec laudat, nec vituperat eum, qui quotidie communicat. Ambroſ. verò 4. de ſacrament. capitul.6. hoc etiã cõſulit, & ſimilia multa ſumi poſſunt ex Bernard. in ſermon. de cœn. Domini, nonnulla ex Hieronym. apologia pro libris contra Iouin. & Gregor. homil.22. in Euangel. Innocent. libr.4. de hoc myſter. capitul.42. Rationes etiam ſunt perſpicuæ. Prima, quia cõmunicare dignè per ſe bonum eſt; abſtinere verò ſolum eſt bonum per accidens, vel ex defectu diſpoſitionis, vel vt homo ad reuerentiam excitetur: ſed bonum per ſe præferendum ex genere ſuo eſt bono per accidens. Secundò, quia frequenter accedere eſt ex propenſione charitatis: differre autem, aut eſt ex negligentia, aut ex timore: ſed per ſe loquendo melius eſt ex charitate operari, quam ex timore; ergo. Tertio, quia, qui communicat, cæteris paribus, excedit alium in fructu ſacramenti ex opere operato: poteſt autem facilè in aliis eſſe æqualitas: quia voluntas communicandi dignè, ex ſe non eſt minùs bona & meritoria, quam affectus abſtinendi etiam ex reuerentia: ergo ex ſuo genere illud eſt eligibilius. Quarto quia, ſi propter aliquid eſt interdum probanda abſtinentia huius cibi, maximè propter conſeruandam, vel concipiendam reuerentiam ſeu deuotionem, ſed ad hoc ipſum non minùs iuuat ipſe frequens vſus, ſi prudenter fiat, & mediocri diligentia adhibita: nam & bona conſuetudo iuuat ad ſimiles actus meliùs exercendos, & efficacia etiam ſacramenti multùm confert: ergo, ſimpliciter & generatim loquendo; fauendum eſt potius frequentiæ, quam dilationi.

D. Thom. D. Bonauen. Richard. Palud. Gabriel. Adrian. Pet. Soto. Cõcil. Trid. Cyril. Alex. Chryſoſt. Auguſt. Ambroſ.

3. Concluſ.

Dico tertio, In particulari non poteſt vna regula dari de frequentia, quæ omnibus expediat, ſed pro diuerſitate ſtatuum & morum id eſt prudenti arbitrio definiendum. Hæc concluſio tam per ſe nota eſt, vt non indigeat probatione. Vt tamen in re morali rationem aliquam inſinuemus ad ferendum prudens iudicium, videtur ſanè raró eſſe alicui conſulendum, vt ordinaria conſuetudine frequentiús, quam octauo quoque die communicet. Ita ſignificant Doctores citati: & ita ſentiunt prudentes & experti viri in hac materia, & communis vſus Eccleſię non parum fauet. Ratio autem eſt, quia hoc modo, & ſufficienter ſubuenitur fructui animarum; & ratio etiam habetur reuerentiæ debitæ ſacramento: nam regulariter loquendo tot ſunt humanę vitę negotia, & impedimenta, quæ & animum diſtrahunt, & tempus occupant, vt non poſſint homines frequentius accedere, cum debita diſpoſitione; nec tãtum temporis huic actioni dare, quantum par eſſet: hoc tamen ſemel in hebdomada præſtare regulariter non eſt difficile: imò hinc ſæpe eueniet, vt vna communio facta opportuno tempore cum maiori fiat fructu, quam plures ſine debita præparatione & gratiarum actione. Aduerit autem Bernardus ſuprà, non eſſe omittendam huiuſmodi frequentiam propter ſola peccata venialia; neque quia homo minorem feruorem deuotionis & charitatis in ſe ſentire videatur: quia non eſt exiguus huius ſacramenti fructus: *quod in magnis peccatis impedit conſenſum, & in minimis ſenſum minuit.* Vnde Bonauentura libro de proceſſu religionis proceſſu 7. cap.21. ſic inquit: *Licet tepidè, accedas fiducialiter, confidens de miſericordia Dei, quia quo magis æger, magis indiges medico,* & iuxta hoc dictum, ſunt exponenda verba quæ ex Hilario referuntur de conſecratione diſtinctione 2. cap. *Si non ſunt tanta peccata, vt excommunicetur quis, non ſe debet à medicina corporis & ſanguinis Domini ſeparare,* id eſt, ſi non ſunt mortaliter, vel ſi ſunt, ſi iam eſt præmiſſa eorum confeſſio: reperiuntur autem illa verba apud Auguſtinum epiſtola 118. & Beda.1. ad Corinth.11. Non eſt autem negandum interdum poſſe huiuſmodi frequentiã differri propter aliquam occaſionem ſimilem ad conciliandam maiorem reuerentiam; id tamen potius eſſe debet rarum, & extraordinarium, quam frequens: nec tanta debet eſſe dilatio: vt plus nocere poſſit, quam prodeſſe: ne forte alicui contingat illud Pſal.101. *Percuſſus ſum*

D. Bern. D. Bonauen. Hilarius. Auguſt. Beda.

vt fœnum & aruit cor meum, quia oblitus ſum comedere panem meum. Denique ita eſt hæc doctrina accipienda, vt non intelligatur, omnibus hominibus, omnibuſque ſtatibus vniformiter applicanda; nam continentibus frequentius conuenire poteſt, quam coniugatis;& religioſis, quam laicis: ſolū ergo aſſignamus regulam, quæ facilius poteſt fere in omnibus obſeruari, qui timoratam conſcientiam habēt, reliqua prudentiæ confeſſorum, & paſtorum relinquenda ſunt.

DISPVTATIO LXX.

De præcepto Eccleſiaſtico circa vſum Euchariſtiæ.

Diſpu. 32. de Euchariſtia.

OMiſſa quæſtione, an ſit hoc pręceptū; quæ in præſenti per ſe nota eſt, eadem fere occurrunt de hoc præcepto declaranda, quæ de diuino. Supponenda verò ſunt verba legis latæ in cap. Omnis vtriuſque ſexus, de pœnitentiis, & remiſſ. quæ ſunt fundamentum huius diſputationis. *Omnis* (dicitur) *vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, ſemel ſaltem in anno confiteatur, ſuſcipiens reuerenter ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprij Sacerdotis concilio ob aliquam rationabilē cauſam ad tempus ab huiuſmodi perceptione duxerit abſtinendū, alioqui, & uiuens ab Eccleſia ingreſſu arceatur, & moriēs Eccleſiaſtica careat ſepultura.*

SECTIO I.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Soli fideles baptizati tenētut ſemel in anno communicare.

DIco primò, ſolum obligare fideles baptizatos. Hoc conſtat primo ex verbis ipſius legis, nomine enim fidelium intelliguntur illi, qui fidem Chriſti & Eccleſiæ profeſſi ſunt per baptiſmum. Item, quia ſolum illi oblgantur ea lege, qui poſſunt obligari ad confeſſionem, quando ea indigent: ſoli autem baptizati poſſunt obligari ad confeſſionem. Tandem hoc præceptum eſt purè Eccleſiaſticum: ſed poteſtas Eccleſiaſtica ſolum eſt ſuper baptizatos: nam, *de his, qui foris ſunt, nihil ad nos*, ait Paulus. 1. ad Corinth. 5.

Iiq; non omnes, ſed adulti.

Dico ſecundò, Hoc præceptum obligat omnes & ſolos fideles adultos. Patet ex verbis legis. Itē, quia ſoli adulti ſunt capaces proprij præcepti & obligationis: omnes autem illi indigebant hac Eccleſiaſtica determinatione præcepti diuini. Vnde nullus, cuiuſcunq; ſtatus exiſtat, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, ſiue religioſus, ſiue ſæcularis, ab huius præcepti obligatione. eximit. Solū de Summo Pōtifice dubitari poteſt, an hoc præcepto obligetur: ſed quia dubium hoc in hac ſpeciali materia nō poteſt moraliter ad praxim reuocari, & quia in eadem forma tractatur ab omnibus circa eandem legem in materia de confeſſione illud differemus eo vſque.

D. Thom. Maior. Caietan. Soto. Nauar.

Sed explicandum ſupereſt, quando incipiat homo hoc præcepto obligari. De qua re multa ſcribūt Theologi in 4. diſtinctione 9. D. Tho. quæſtione 1. articul. 5. quæſtiūcula 4. Maior. quæſtione 2. Caiet. hic, articul. 9. Soto articul. 11. Nauar. in Sum. c. 21. nnmero. 58. Summiſtæ, verbo, Euchariſtia, & verbo Communio. Qui omnes in primis notant; quamuis verba huius legis generatim loquantur de hominibus, poſtquam ad annos diſcretionis perueniant, ſimulque obligationem confitendi & communicandi coniungant; nihilominus nō ſtatim, ac homo habet vſum rationis, quo ſit capax peccati mortalis, & obligationis confitendi, non ſtatim (inquam) obligari hac lege Paſchalis communionis, ſed per aliquod tempus, vel etiam per aliquot annos poſſe ad

A confitendū, priuſquam ad communicandū, obligari, tū quia verba legis ſunt accommodatè intelligēda, iuxta genus materiæ: eſt autem magnum diſcrimen inter vtrumq; ſacramentū: confeſſionis enim ſacramentum magis neceſſarium eſt, & ex hac parte eſt anticipandum: Euchariſtiæ verò eſt lōgè dignius & ideo ad illius vſum maturior ætas expectanda eſt, vt poſſit ſuſcipiens conueniente deuotione accedere, & grauiori iudicio inter hūc & alios communes cibos diſcernere; tum etiam, quia in ipſiſmet verbis legis implicitè hæc differentia inſinuatur: nam cōfeſſio abſolutè præcipitur: cōmunio verò cum quodam ordine ad prudēs iudicium confeſſoris: oēs au- B tem prudentes confeſſores iudicant expedire plus communionem, quàm confeſſionem differri. Vnde communi etiam vſu Eccleſiæ ita hæc lex declaratur quidquid Palud. ſentiat. 4. d. 10. q. 1. num. 25.

Soto.

Deinde ferè oēs in hoc cōueniunt, non poſſe generaliter definiri hanc obligationē per hominū ætates, ſeu annorū numerum: nam, licet Soto dicat, hanc obligationē incipere duodecimo ætatis anno, quo tempore inquit, incipiunt obligari homines alijs legibus Eccleſiaſticis, tamen neque illud principium poteſt eſſe vniuerſale: quia non omnes pueri ea ætate habent omnino perfectum rationis vſum. Vnde alij hoc extendunt ad 14. & 15. annum: quod etiam non poteſt generaliter affirmari, quia ante C hoc tempus, imo & ſæpè ante duodecimum ætatis annum, ſunt multi ita doli capaces, itaque inſtructi in rebus fidei, vt ſine dubio obligentur hoc præcepto. Neque ratio generalis, quam ſecundo loco Soto poſuit, video, quo fundamēto niti poſſit, aut qua ratione id valeat vniuerſè affirmari: nam præceptū ieiunij non obligat à duodecimo ætatis anno; præceptum autem abſtinendi à carnibus die prohibito ſine dubio antea obligat: & idem exiſtimo de præcepto audiendi Miſſam: non eſt ergo illa generalis regula. Dicendum igitur eſt, hunc ętatis terminum non poſſe indiuiſibiliter præſcribi, ſed ad ſummum dici poſſe, hunc terminum contineri poſſe à decimo vſq; ad decimum quartum ętatis annum: quia, mo- D raliter loquendo, neq; ante decimum incipit, neque vltra decimum quartū differtur hęc obligatio: ſicut nec rationis vſus. In hac verò ætatis latitudine ſolet eſſe magna varietas: alij enim citius, alij tardius ratione vti incipiunt, & ideo nō omnib. ſimul incipit hæc obligatio: ſatisfaciet autem vnuſquiſque, ſi parentum & cōfeſſorum iudicium ſequatur, quos debet conſulere, cum dubitare incœperit, ipſi verò debent puerorum capacitatē & iudicium examinare, vt prudēter de eorum obligatione iudicent. Ita ferè D. Tho. Palud. & Maior locis citatis. Alenſ. 4. part. quæſt. 49. membr. 4. Caiet. in Summ. verbo, Communio, & Catechiſmus Pij V. Addit verò Soto, & mihi etiam probatur, non ſtatim ac hi pueri perue- E niunt ad ætatem, in qua poſſunt licitè cōmunicare, ad id obligari, ſed poſt aliquod tempus, verbi gratia, poſt vnum & alterum annum: nam & vſus Eccleſiæ ita videtur hanc legem declaraſſe; & rationi conſentaneum eſt, vt Eccleſia non obliget, cum primum poteſt: ſed facultatem concedat expectandi per aliquod tempus, vel propter maiorem reuerētiam ſacramenti, vel propter maiorem fructum recipientis, vel ne hi pueri facilè exponantur periculo tranſgreſſionis: ſecurius autem hoc fiet, ſi conſilio confeſſoris fiat: ſic enim non diſcordabitur, etiam à verbis legis.

D. Thom. Palud. Maior. Alenſ. Caiet. Catec. Pij V. Soto.

Quæſitum.

Quæres tandem, an hæc doctrina, quæ de præcepto Eccleſiaſtico data eſt, eodem modo ſoluenda ſit reſpectu diuini præcepti: nam in ſuperioribus dubium

dubium hoc in hũc locum remiſimus. Et quidẽ aliqui authores ſimpliciter affirmãt, quoad hoc, eandẽ eſſe rationem vtriuſque præcepti. Ita Nauar. dicto c. 21. num. 57. & Cordub. in ſumma Hiſpana, quęſtione 60. Sed aliqua declaratione & limitatione opus eſt, nam in communi vſu communionis, qui fit extra articulum neceſſitatis, prædicta regula ſeruanda eſt, quia hoc præceptum Eccleſiæ, eſt determinatio pręcepti diuini, quoad tempus, in quo vtendum eſt hoc ſacramento extra mortis periculum: hæc autem determinatio Eccleſię eſt ſufficiens ad ſatisfaciendũ præcepto diuino eo modo, quo ab ipſa Eccleſia recepta, & eius vſu eſt declarata, & approbata: ergo quoad hoc eſt eadẽ ratio vtriuſque præcepti; vt probant etiam rationes & morales coniecturæ adductæ. At verò de communione facienda in articulo mortis non eſt eadem ratio, neq; hoc pręceptum Eccleſiæ determinauit diuinũ, quoad illud tempus: quia quoad hoc ex ſe erat ſufficienter determinatũ. Vnde exiſtimo, in illo articulo dandã eſſe communionem cuicũq; homini habenti vſum rationis ad peccandũ & capaci confeſſionis, & Extremę vnctionis. Quod Nauarrus quidem fatetur eſſe omnibus cõſulendum; ego verò exiſtimo eſſe obligationẽ, tam ex parte petentis, qnam diſpenſantiũ, quia talis homo eſt capax fidei, & ſufficientis reuerentię ſacramenti; & eſt in eo periculo, in quo non expectat cõmodius tempus ad recipiendum ſacramentum cum meliori diſpoſitione: ergo debet tũc accipere eo modo, quo poteſt: patet conſequentia, quia in illo homine iam habent locũ verba illa Chriſti, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis:* quorum vim & obligationem poteſt talis homo percipere, & voluntariè manducare ac ſe probare, vt dignè recipiat: nihil ergo eſt, quod illum excuſet, neque contra hoc video rationem aliquam, aut conſuetudinem.

Nauar. Cordub. Soluitur.

SECTIO II.

Quando obliget hoc præceptum.

Baptizati adulti ſemel in anno cõmunicare tenentur. D.Thom.

Dico primò, obligare tantum ſemel in anno. Hoc patet ex verbis legis, cuius rationem vt declaremus aduertendum eſt, hanc temporis obligationem, pro temporum diuerſitate variam in Eccleſia fuiſſe. In principio enim, vt D. Thomas & alij ſentiunt, obligatio illa determinata erat ad quotidianam communionem; quod tamen incertum eſt vt ſupra dixi, imò probabile eſt, in principio nullam factam eſſe determinationem: quia fideliũ deuotio obligationem pręcepti pręueniebat, vt ſupra etiam tetigi. Poſtea creditur determinatio facta ad ſingulos dies Dominicos, de quo etiam non inuenio ſufficientem traditionem, neq; expreſſum decretũ alicuius Pontificis, vel Concilij: ſolùm in decretis Pij I. & in Concil. Nannetenſi. c. 9. legimus, præcipi Sacerdoti, vt ſingulis Dominicis diebus panem benedictũ habeat, quem his fidelibus diſtribuet, qui cõmunicare non potuerint: hinc enim fit coniectura, priùs ſolitos fuiſſe fideles omnes diebus Dominicis cõmunicare, quòd verò hoc fuerit in pręcepto, non ſatis conſtat. Poſtea verò ſtatutum eſt, vt ter ſaltem in anno; in Natali, ſcilicet, Domini, Paſchate, & Pẽtecoſte, fideles communicarẽt, vt patet ex Fabiano Pap. epiſt. 2. cap. 4. Conc. Agath. c. 18. capit. Etſi non frequentiùs, de conſecr. d. 2. Refert autem Burch. li. 6. decreti. c. 19. Syluer. Pap. quoſdam alios dies addidiſſe: quam legem apud nullum alium reperio: Soter autem Papa cap. In cœna Domini. de conſecr. d. 2. præſcripſerat, vt in die cœnæ Domini omnes cõmunicarent, quam communionem videtur hic D. Thom. à Paſchali diſtinguere. Tandem verò, creſcente nimium fidelium numero, & charitate refrigeſcente, viſum eſt Eccleſię, ſufficere vnam communionem ſingulis annis præcipere, ne fragilibus hominibus laqueos iniicere videretur: quia, nõ obſtantibus ſuperioribus præceptis, introduci cœpit conſuetudo differendi communionem per annum integrum, vt ſumitur ex Chryſoſtomo, homil. 61. ad populum, vbi eam conſuetudinem reprehendit; & ex Auguſtino ſermone 28. de verb. Domin. & Ambroſ. lib. 5. de ſacramentis cap. 4. dicentibus. *Si quotidianus eſt panis, cur poſt annũ illum ſumis, quemadmodum in Oriente Græci facere conſueuerunt?* Ex his ergo conſtat prima ratio huius præcepti, nam, vt eſſet certa aliqua ratio implendi diuinum ius, quam poſſet Eccleſia exigere, & tranſgreſſores punire, oportuit ab ea aliquam determinationem fieri; vt verò præceptum eſſet accommodatum multitudini, & fragilitati, & præſenti rerũ ſtatui, non oportuit frequentiorem vſum præcipi. Vnde colligitur ſecundo (quod ſupra dicebamus) ſtante hoc Eccleſiaſtico præcepto neminem obligari ad maiorem frequentiam, nec peccare eum, qui ſemel tantùm in anno, tempore ab Eccleſia præſcripto communicat: nam implendo præceptum Eccleſiæ ſimul ſatisfacit diuino, alioqui Eccleſia nõ ſufficienter prouidiſſet fidelibus. Nauarrus tamen capit. 21. numero 59. excipit nonnullas perſonas, quæ pluries tenentur communicare in anno, non ex ſolo diuino iure, neque ex hac lege Eccleſiaſtica, ſed ex aliis: nam in Clementina: In agro §. Sanè. de ſtatu Monach. pręcipitur Monachis Benedictinis, vt ſingulis menſibus communicent, & idem dicitur de Monialibus in Concilio Tridentino ſeſſione 25. capit. 10. de regularibus. Sed in his decretis non ſunt verba, quæ præceptum clarè exprimant, ſed ſolum conſilium, vel regularem conſtitutionem. Vnde Tridentinum ſic ait, *Attendant diligenter Epiſcopi, & cæteri ſuperiores Monaſteriorum Sanctimonialium, vt in conſtitutionibus earum admoneantur Sanctimoniales, vt ſaltem ſingulis mẽſibus, &c.* Quapropter niſi ſpeciale votum intercedat, aut niſi ex inſtituto religionis conſtet, conſtitutiones eius obligare ſub mortali, nulla talis eſt rigoroſa obligatio.

Pius I. Cõc. Nanne. Fabian. Pap. Cõc. Agath. Burchar. Soter. Chryſoſt. Auguſt. Ambroſ. Nauar. Concil. Trid.

Hoc pręcepto cõmunicare tenetur fideles tẽpore Paſchatis.

Dico ſecundo, Hoc præceptum ſpecialiter obligat tempore Paſchatis, vt patet ex illis verbis legis, Ad minùs in Paſcha, & Concilium Tridentinum, ſeſſione 13. canone 9. definit, teneri omnes fideles ſingulis annis, ſaltem in Paſchate ad communicandum, iuxta præceptum Sanctæ matris Eccleſiæ. Ratio autem huius determinationis fuit, & vt tempus eſſet magis determinatum & certum, & quia eo tempore videntur eſſe fideles magis diſpoſiti, & deuoti ad hoc ſacramentum recipiendum; & quia eo tempore inſtitutum & celebratum fuit hoc myſterium noſtraque redemptio conſummata.

Difficultas.

Sed circa hoc tempus nonnulla ſuperſunt explicanda. Primum, quid nomine Paſchatis ſignificetur, videtur enim ſignificari tantum ipſa dies Dominica Paſchæ, in qua Chriſtus reſurrexit. Reſpondetur, quidquid ſit de vi vocis, Eccleſiaſticam conſuetudinem declaraſſe ex decreto Eugenij IIII. vt refert Nauarr. dict. cap. 21. numero 45. hoc tempus complecti quindecim dies à Dominica Palmarum vſque ad Dominicam in Albis, incluſiuè: nam quolibet horum dierum aliquis communicet, implet hoc præceptum: & quamuis ſæpius extra hos dies communicet, non implet præceptum, niſi communicet intra illos dies: quia verba legis limitãt actũ ad illud tempus, quod merito ad omnes illos dies extẽ-

Enodatur.

A ſum eſt, ne omnes fideles ad vnum tantum diem ex præcepto obligati facile exponerent periculo tranſgrediendi illud. Quod ſi alicubi introducta eſſet conſuetudo extendendi amplius hoc tempus, illam etiā ſeruare ſufficeret: ſicut referunt, Mediolani conſuetudine receptū eſſe, vt quolibet die quadrageſimali cōmunicando impleatur hoc præceptū. Quod etiā in Hiſpania fieri poſſe declaratū, dicitur à Clement. VII. idq; cōſtitiſſe teſtimonio Laurentij Cardinalis Sanctorum quatuor Coronatorū, & Epiſcopi Præneſtini, & vſu etiam receptum fuiſſe. Sed mihi nec de vſu, nec de conceſſione ſatis cōſtat, vbi autē conſtaret, ita facere ſufficeret. Hic verò aduertendum eſt, teneri fideles, ad hoc præceptum ſeruādum, B Euchariſtiā ſuſcipere de manu proprij paſtoris, aut alterius, qui vicem eius gerat, ſeu de eius facultate: ita enim & vſus Eccleſiæ declarat, & Summi Pontifices in variis reſcriptis ſeu priuilegiis ſignificarunt, & ex eodem capitulo, Omnis vtriuſque ſexus, colligitur, dum confeſſionem dicit faciendam eſſe proprio Sacerdoti, & non alieno, niſi de proprij licentia, ſine qua alter non poteſt ſoluere, vel ligare: hic enim eadem eſt ratio, quia etiam alienus non poteſt alterius oues paſcere ſine licentia proprij paſtoris, vt infra dicemus, agentes de obligationibus miniſtrorum. Et ideo in eodem capite ſolum iudicio proprij Sacerdotis relinquitur, vt eius conſilio poſſit communio differri: ſic igitur, ſolum illius miniſterio, C vel de facultate eius, impleri poteſt hoc præceptum. Quomodo autem intelligenda ſint aliqua priuilegia Pontificum, quæ de hac re loquuntur, dicemus infra tractando de præceptis miniſtrorum.

Secundum dubium explicandum eſt; an, qui in Paſchate tranſgreſſus eſt hoc præceptum, liber maneat ab obligatione communicandi vſque ad ſequens Paſcha. Ita enim ſentiunt graues authores D. Antonin. 2. part. titul. 9. capitul. 9. §. 3. Syluest. verbo Euchariſtia. 3. quæſt. 15. Tabiena verbo, Communicare. quæſtio. 7. Medina codice de pœnit. quæſt. de confeſſ. ſemel in anno agenda. Soto in 4. diſtinctio. 18. quæſtione 1. artic. 4. Victor. in Summa, nu. 137. D Fundamentum eſt, quia præceptum affirmatiuum obligans ad aliquem actum præſcripto die, vel tempore, tranſacto illo, non obligat, etiam ſi per impotentiam vel malitiam in illo impletum non ſit: ſed huiuſmodi eſt hoc præceptum reſpectu temporis Paſchalis: ergo, &c. Maior conſtat apertiſſimis exemplis, in præcepto audiendi miſſam diebus feſtis; in præcepto ieiunij quadrageſimalis, vel quocunque alio: & idem contingit in voto, quando fit de actu pro die ſeu tempore determinato. Ratio autem eſt, quia præceptum affirmatiuum non obligat pro ſemper: vnde, quando ipſum deſignat tempus, ad illud limitatur obligatio: non enim poteſt vltra verba legis obligatio extendi, cum verba explicent E voluntatem legiſlatoris, à qua vis obligationis pendet. Et poteſt in hunc modum explicari; quia, ſi tranſacto tempore à lege præſcripto, homo teneretur ad actum præcepti, vel hoc eſſet ex directa intentione & obligatione legis; & hoc non, vt ratio facta probat; vel eſſet quaſi ex conſequenti per modum cuiuſdam reſtitutionis; & hoc non, quia non omnes tranſgreſſiones præceptorum obligāt ad reſtitutionem, ſed quæ ſunt contra iuſtitiam commutatiuam: etenim, ſi quis hodie teneatur eleemoſynam facere Petro indigenti, & peccet non faciendo & craſtina die Petrus iam non indigeat, iam non tenetur facere, nec reſtituere, quam prius omiſit; quia non peccauit contra iuſtitiam; & occaſio ac

D. Antonin. Syluest. Tabien. Medina. Soto. Victoria.

materia præcepti tranſacta eſt. Minor verò prioris ſyllogiſmi conſtat ex verbis legis, ibi, *ad minus in Paſcha, ſuſcipiens reuerenter Euchariſtiæ ſacramentum*. Item, quia ibi conſtituitur differentia inter præceptum confeſſionis & communionis: in illo enim tantum dicitur ſemel in anno eſſe confeſſionem faciendam, & totum anni tempus indifferens relinquitur; hic verò Paſchale tempus deſignatur.

Alij verò authores diſtinctione hac in re vtuntur: nam contingit non impleri præceptum die Paſchatis pluribus de cauſis; aut ex impotentia ac legitima excuſatione; aut ex malitia: quando cōtingit non impleri præceptum ex malitia, inquiunt extingui obligationem, vt prior ſententia dicebat: quando vero eſt ex impotentia, dicunt durare obligationē, & teneri ad communicandum, quam primum poſſit: quia lex ipſa dat facultatem confeſſori ad differendum tempus illud, quando expedire iudicarit; & tunc non tollitur, ſed differtur obligatio, quandocunque autem interuenit legitimum impedimentum, ita ſuſpenditur obligatio, ſicut iudicio confeſſarij ſuſpendi poteſt: quia, per ſe loquendo, & iuxta verba legis, tale impedimentum iudicio confeſſoris declarādum eſſet: vnde, ſi accidat omitti, non confeſſoris iudicio, vel quia conueniri non poteſt, vel quia res eſt tam euidens, vt non ſit moraliter neceſſarium, nihilominus eodem modo iudicandum eſt, non tolli, ſed ſuſpendi obligationem, propter tale impedimentum: nam huiuſmodi eſſe debet prudens conſilium proprij paſtoris, quod ibi ſaltem interpretatiue interponitur. debet ergo aliquis in huiuſmoni euentu, vt non peccet omittendo, habere propoſitum communicandi, cum primū impedimentum auferetur. Quod ſi obiicias, non debere eſſe melioris conditionis eum, qui peccando, quàm qui ſine peccato omittit; Reſpondetur, non eſſe melioris conditionis: nam ille aſtringitur obligatione præciſè pro tempore Paſchali, quādo nullum eſt impedimentum, & hoc non eſt priuilegium, ſed grauamen potius; at verò, quando occurrit impedimentum, augetur quodammodo vel differtur obligationis tempus; quod priuilegium potius eſt quàm grauamen. Ita ſentit Summa Armill. verbo, Communio. num. 6. nec diſſentit Tabiena loco citato. Et quidem poſterior pars huius ſententiæ mihi videtur valde conformis verbis & intentioni legis, atque omnino vera: tamen ſi prædicti authores rem attentius conſideraſſent, ex hac eadem poſteriori parte potuiſſent elicere, priorem ſententiam eſſe falſam, & non eſſe idem iudicium ferendum de hac lege, & de omnibus aliis, quæ certa tempora deſignant: nam ieiunium aut miſſa, ſiue per impotentiam, ſiue per malitiam præſcripto die omittantur, non cadunt amplius in obligationem ſubſequenti die. Et per ſeſe incredibile eſt, voluiſſe legiſlatorem in hoc præcepto, vt non extingueretur ſtatim obligatio, ſed differretur, quādo propter iuſtum impedimentum non poteſt in Paſchate communicari, & tamen non multo magis voluiſſe, vt, quacunque ratione vel temeritate omitteretur, non extingueretur ſtatim obligatio ſed permaneret, ſemperque vrgeret, donec impleretur.

Sum. Armil. Tabien.

Dico ergo. Paſchale tempus ita indicari hoc præcepto, vt, ſi in illo non impleatur, non ceſſet obligatio vſque ad futurum Paſcha, ſed obliget ſemper idem præceptum ad non differendam communionem, ſed ſtatim communicandum, quam primum moraliter homo poſſit. Ita docet Nauarr. cap. 21. n. 45. & Viguerius in Inſtitutionibus, cap. 16. §. 3. verſi. 19. &

Si quis, cum paſchali tēpore communicare teneretur communionem omiſit, deinceps ligatus manet, quā primum præceptum implere.

Nauarr. Viguer.

D. Thom. Palud.

19. & ſumitur ex D. Thom. in 4. diſtinct. 13. q. art. 1. quæſtiunc. 4. quatenus eodē modo loquitur de cōmunione, quo de confeſſione; & idem ſentit Palud. in 4. d. 10. q. 1. nu. 25. Et probatur primò ratione inſinuata contra præcedentem ſententiam. Secundò, ex intentione huius legis, quæ duas partes principales includit: vna eſt, vt communio vltra annum nō differatur: altera eſt, vt ſaltem fiat tempore Paſchatis: & vtraque eſt principaliter intenta, præſertim prior; poſterior enim, vt ſuprà dicebam, addita videtur propter maiorem congruentiam illius temporis; & vt certius conſtet, priorem partem impleri ſeu communionem vltra annum non differri, ergo quamuis ex malitia communio facta non ſit tempore Paſchali, debet ex vi huius præcepti, quàm primum fieri: quia, licet præceptum iam impleri nō poſſit, quoad illam partem, quæ talem diē determinat; poteſt tamen aliquo modo ſeruari, ſeu non magis aut magis violari, quoad aliam partem, quæ prohibet dilationem communionis vltra annum. Atque, vt huius rationis vis amplius declaretur, diſtinguendi ſunt varij modi, quibus poteſt certum tempus lege præſcribi. Primò enim poteſt lex determinare tempus propter ſpecialem ſolemnitatem, aut circumſtantiā illius, vt præcipitur ieiunium in vigilia alicuius Sancti, vel Miſſa in die feſto. Secundò deſignatur actus præceptus, vt proprium onus talis temporis, vt recitare horas canonicas eſt proprium onus ſingulorū dierum; & de his duobus modis procedunt rectè quæ prima ſententia aſſumit: quia in eis obligatio talis præcepti omnino limitatur ad tempus illud. Tertiò interdum principaliter & abſolutè præcipitur actus quoad ſubſtantiā; temporis verò circumſtantia deſignatur, vt magis congrua, ſeu conueniēs ex ratione accidentali, vt in præcepto recitandi horas canonicas, ſubſtantia præcepti eſt, vt intra eundem diem omnes dicantur: congruentia verò eſt, vt ſingulæ horæ dicantur certis diei temporibus, in quibus, ſi omittantur, nō ceſſat obligatio, quamdiu durat dies: ſimiliter, ſi confeſſor præcipiat, feria ſexta ieiunare in ſatisfactionem, principaliter intendit vnius diei ieiunium; & propter maiorem cōgruentiam deſignat talem diem. Vnde, ſi tunc omittatur; non extinguitur obligatio. Item in obligatione ſoluendi tributum, id frequenter contingit: tenetur enim aliquis tantum tributum ſoluere quotannis: tamē ad maiorem certitudinem certa dies deſignatur, vt verbi gratia, Sancti Ioannis: quod ſi ea dies abſque ſolutione tributi tranſigatur, non ceſſat obligatio; ſed potius poſt illum diem ſemper magis ac magis vrget: vnde Iuriſtæ dicunt, talem terminum non deſignari, vt in illo obligatio extinguatur, etiā ſi non impleatur; ſed vt ſolutio vſque ad illum differri poſſit, & non amplius. Et eodem modo ſi Sacerdos ex beneficij ſeu capellaniæ obligatione teneatur ſingulis feſtis B. Virginis, vel ſimilibus diebus Miſſam dicere; & id facere omittat, non extinguitur obligatio, ſed tenetur alio die, quamprimum poſſit, obligationem implere: quia ſubſtantialis intentio inſtituentis eſt de ſubſtantia actus, de circūſtantia autem temporis, ſolum ſecundario. Et vniuerſum, quando in præcepto aliquid eſt ſubſtantiale, illud faciendum eſt, quamuis circumſtantiæ accidentales vel ſecundariæ impleri non poſſint; vt in præcepto ieiunij, abſtinentia à carnib. eſt quid ſubſtantiale, modus autem, ſcilicet, vt tantum ſemel in die comedatur, eſt quid ſecundarium; & ideo quamuis hoc poſterius impleri non poſſit, primum ſine dubitatione ſeruandum eſt, ſi fieri poteſt; licet è cōuerſo, qui à primo excuſatur, conſequenter excu-

A ſetur à ſecundo, vt communis tenet opinio. Præſens ergo præceptū, quod declaramus, in hoc tertio ordine collocandum eſt, vt ex principali fine & ratione huius præcepti colligi poteſt: præcipue enim in eo intenditur, vt fideles non nimium differant vſū communionis: eſt ergo hoc præceptum determinatio iuris diuini ad temporis dilationem limitādam, & præſcribendā. ſubſtantia ergo huius præcepti eſt, vt communio vltra annum non differatur: dies autē Paſchatis propter ſpeciales cōgruentias ſupra notatas deſignatur; non quia actus cōmunicandi ſit proprium onus illius diei, neq; vt terminus ita præfixus ſit ad ſolutionem huius debiti, vt illo tranſacto, im-

B plendum non ſit; ſed potius vt terminet dilationem temporis, intra quod implenda eſt obligatio, vt ſaltem in illo impleatur, & multo magis poſt illum, ſi abſque obſeruatione, ſeu executione obligationis tranſigatur: ſicut de ſolutione debiti ad diem Sancti Ioannis ſupra declaratum eſt. Dices, quamuis fortaſſe hic ſit finis huius præcepti, hoc non ſatis eſt, vt præceptum ad hoc obliget: quia finis præcepti non cadit ſub præceptum, ſed materia; ſicut etiā dici poteſt, in præcepto audiendi miſſam die Dominico, intendi, vt ſemel ſaltem in hebdomada Miſſa audiatur, & non amplius differatur; & nihilominus non propterea obligat ſtatim poſt tranſactum Dominicum diem, etiam ſi in illo non fuerit impletum. Re-

Obiectio.

Diſſoluitur.

C ſpondetur primum, quamuis finis legis non cadat ſub obligationem legis, niſi etiam ſit materia legis, tamē quādo ille finis eſt maximè proprius & principalis, ex illo rectè coniectamus ſenſum & intentionem legis, & materiā eius. Secundò dicitur, hunc finem nō eſſe extrinſecum, ſed intrinſecum, ſubſtantialemq; materiam huius legis, quod patet, tum ex ratione facta; quia hoc præceptum eſt ſufficiens determinatio diuini præcepti: non eſſet autem ſufficiens determinatio, niſi ita præſcriberet tempus, vt prohiberet maiorem dilationem; tū etiam ex verbis ipſius decreti, *Omnis fidelis ſemel in anno confiteatur, ſuſcipiens reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramē-*

D *tum*, ex quo contextu conſtat, illud verbum, *ſemel in anno*, æquè cum vtroque actu confitendi & communicandi coniungi: clauditur ergo hoc in materia huius præcepti; ſicut de præcepto confeſſionis grauiores Theologi ſentiunt, vt ſuo loco dicemus: nec ſequentia verba, *ad minus in Paſcha*, excludunt abſolutam obligationem communicandi ſemel in anno, ſed potius declarant, illam obligationem eſſe implēdam, ſaltem in tali die; quod potius additū eſt communionis, quàm confeſſionis præcepto: quia confeſſio propter neceſſitatem ſuam differenda non eſt; &, poſtquam ſemel eſt facta, non eſt iterum ex præcepto iteranda, & ideo nullus certus terminus illi potuit deſignari: quia, quam primum homo peccat:

E confiteri poteſt, & ſatis implet obligationem ſuam: communio verò iterari poteſt etiam ex præcepto, & ideo potuit deſignari dies, in quo homo illam obligationem, ad minimum, implere teneatur, etiam ſi prius ſæpius voluntariè communicauerit. Fuit autem ita expediēs fieri propter rationes ſuperius adductas. Atque in hoc ſenſu videtur hoc præceptum declaraſſe Concil. Trident. ſeſſ. 13. can. 9. dicens, *Si quis negauerit, omnes fideles teneri ſingulis annis, ſaltem in Paſchate, ad communicandum, anathema ſit*: ponit ergo hoc in materia & ſubſtantia illius præcepti, & non tantum in fine extrinſeco. Præterea hoc etiam videtur declarare vſus Eccleſiæ: nam, ſi quis Paſchalem communionem omiſit, cenſuris cōpellitur, vt quā primum communicet, nec permittitur vſq; in aliū annum differre; & tamen Parochi vel paſtores non

Conc. Trid.

imponunt ad hoc nouam obligationem, ſed cogunt ad implendam obligationem dicta lege poſitam in

Conc. Later.

Concilio Lateranenſi; neque ſolum puniunt præteritam tranſgreſſionem, vt per ſe conſtat ex praxi, & ſenſu Eccleſiæ; & quia excommunicatio non ſolet ferri propter præteritum vt ſic: ſed in ordinē ad futurum, vt aliquis non permaneat in peccato commiſſo, vel vt illud non continuet: ergo ſignum eſt, obligationem huius præcepti durare; & tranſgreſſionem eius magis ac magis continuari, quādiu magis cōmunio differtur. Tandem declaratur à ſimili, quia ex vi huius præcepti tenetur homo cōmunicare in Parochia, ſeu alibi ex facultate Parochi; ſi autē B cōtingat non poſſe illam circūſtantiam ſeruari, nihilominus tenebitur homo alibi communicare, ſi poſſit: quia hæc eſt ſubſtantia præcepti; & præcipuè intenta, quæ nō eſt omittenda, etiam ſi modus eius omnino impleri non poſſit: ſic ergo, quamuis, tranſacto die Paſchatis, non poſſit hoc præceptum impleri, quantum ad circumſtantiam talis diei, implēdum eſt, quantum ad ſubſtantiam actus communicandi; ne vltra tempus lege præſcriptum differatur. Hæc ergo ſententia eſt ſine dubio vera, & rationabilis, magiſque fauens bonis moribus fidelium: nec dubitari poteſt, quin in ſenſu explicato potuerit hæc lex dari, nec rationē probabilem video, ob quā exiſtimemus non eſſe hanc Eccleſiæ intentionem.

Euaſio confutatur.

C Solùm video dici poſſe, rationes factas nō procedere de eo, qui, verbi gratia, in Natali Domini ex deuotione communicauit, & poſtea præceptū Paſchalis cōmunionis tranſgreſſus eſt: ille enim, quamuis differat communionem vſq; ad alium Natalem, nō differt vltra annum: ergo ex hac parte non denuo tranſgreditur præceptum: ergo nec tenebitur ſtatim communicare, quam primum poſſit. Reſpondetur, quod de hoc fortaſſe poſſet minus improbabiliter id defendi: nihilominus mihi non placet, quia illud eſt per accidens, & præceptum intelligendum eſt de communione præcepta, ſeu, quæ fit ad ſatisfaciendum Eccleſiaſtico præcepto, & hanc prohibet vltra annum differri.

Difficultas.

D Tertiū dubium præcedenti ſimile eſt, ſi quis præuideat fore vt intra illos quindecim Paſchales dies communicare non poſſit, an teneatur præuenire, & communionem anticipare. Videtur enim ex dictis ſequi, teneri hominē ad huiuſmodi anticipationē: quia tenetur ſeruare ſubſtantiam præcepti, quantū poteſt, etiam ſi circūſtantiam illius determinati tēporis ſeruare non poſſit: ſed ad ſeruandam ſubſtantiam præcepti, neceſſarium eſt anticipare; quia, ſi expectet præfinitum diem, nec ſeruabit præceptum, quoad circumſtantiam, quia, vt ſupponimus, ita erit impeditus, vt communicare non poſſit, nec quoad ſubſtantiam, quia differet communionem vltra annum; præſertim, ſi ſupponamus à præcedēte Paſchate E non communicaſſe. Confirmatur primò, nam in ſimili caſu, tenetur quis præuenire confeſſionem, vt probabilior eſt opinio, & inferius ſuo loco dicemus: ergo. Confirmatur ſecundò, nam qui in die feſto præuidet ab hora octaua, verbi gratia, non futurum ſacrum tenetur præuenire, & audire prius, ſi poteſt, quamuis abſolute totum tempus matutinū ſit per ſe liberum ad audiendum ſacrum.

Explicatur.

His ergo coniecturis videtur hæc pars probabilis fieri. Nihilominus dicendum cenſeo, non teneri hominem in huiuſmodi caſu anticipare cōmunionem ex vi huius præcepti. Ratio, qua moueor, eſt, quia nullus obligatur ad anticipandum actum præceptum, niſi per talem actum poſſit ſatisfacere obligationi præcepti: ſed per communionem anticipatam non im- A plet quis obligationem huius præcepti: ergo ex vi eius ad hoc non obligatur. Maior videtur verè per ſe nota ex terminis, quia lex non obligat, niſi vt impleatur: ergo ad actum, quo impleri non poteſt, non obligat. Minor verò patet; nā, ſi quis in eo caſu anticipaſſet communionē, & poſtea Paſchali tempore non occurriſſet impedimentum, quod timebat, teneretur illo tempore communicare: quia hoc præcipit lex, & tunc impleri poteſt, cum factum non ſit.

Replicetur.

Dices in eo caſu iam non teneri, ſeu excuſari, quia iam rationabiliter communicauit ex voluntate implendi præceptum; & præcipuè, ſi ex conſilio confeſſoris hoc facit: quamquam enim hoc in lege non ſit expreſſum, videtur tamen ex ea rationabiliter ſeu à fortiori colligi: quia, cæteris paribus, melius eſt anteponere, quam poſtponere: ſed lex ipſa dat facultatem poſtponendi ex rationabili cauſa: ergo multo magis cenſenda eſt dare ad anticipandū: ergo, ſi ita fiat, ſatis fiet præcepto, neq; erit obligatio poſtea iterum communicandi: ergo ratio facta non obſtat, quo minus præceptum hoc obliget ad anticipandū propter rationem ſupra factā.

Improbatur.

Sed, licet hic diſcurſus probabilis etiam ſit, non tamen auderem excuſare ab obligatione cōmunicandi in Paſchate eum, qui ſic anticipaſſet communionem, ſi poſtea nihilominus communicare poſſet tempore præcepti: quia cum lex ipſa expreſſe hoc pręcipiat; non video, cur ſit omittendum, cū ſeruari poteſt. Vnde, neque aliquis Doctorum aliud docuit, neque aliud eſt in vſu Eccleſiæ. Et ideo conſequenter nemo eſt obligandus ad anticipandam communionem: quia illa cōmunio non eſt impletiua præcepti, & eandem obligationem relinquit, quę antea erat. Neque ex facultate differendi, quam lex concedit eum conſilio cōfeſſoris, colligi poteſt facultas ita anticipādi, vt poſſit poſtea omitti Paſchalis communio, etiam ſi illo tempore commodè fieri poſſit: ſed potius videtur colligi contrarium: nam tunc ſolum datur facultas poſtponendi, quando in illo tempore pręſcripto nō eſt commoditas communicandi; & fortaſſe ideo in lege datur hæc facultas differendi communionem, quia iam ſupponit præſens impedimentum, de quo certò conſtare poteſt, quod nō ita contingit reſpectu anticipationis. Atque hinc patet ſolutio ad rationem dubitandi, & ad exempla inducta, non enim ſunt ſimilia: quia illa præcepta nullam certam partem illius temporis requirunt ad ſuum actum; & ideo per actum anticipatum ſufficienter impletur præceptum. Quo fit, idem eſſe dicendum in hoc præcepto, ſi quæſtio tantum proponatur de illis quindecim diebus, intra quos poteſt hoc præceptū impleri, nam, ſi quis in primo aut ſecundo eorum præuideat fore, vt in omnibus ſequētibus communicare non poſſit, tenebitur præuenire & implere præceptum: quia in quacunque parte illius temporis ſufficienter impleri poteſt; & præceptum ipſum obligat, vt intra illud tempus impleatur, eo modo quo fieri potuerit.

SECTIO III.

Per quem actū impleatur hoc præceptum, quæue pœna tranſgreſſori impoſita ſit.

Quorundam opinio.

Ratio dubitandi eſt, nam interdum aliquis indignè communicat (de communicantibus enim dignè debito tempore & loco nulla eſt dubitandi ratio) indigna verò communio, vt multi exiſtimant, non ſufficit ad explendum hoc præceptū: quod tenet Durandus in 2. diſtinctione 28. quæſt. 4. Capreol. in 2. diſt. 41. quæſt. 1. art. 3. quatenus dicunt requiri gratiam ſanctificantem ad implendū hoc

Durandus. Capreol.

hoc præceptum: qui tamen generaliter loquuntur de ſupernaturalibus præceptis ſacramentorum; & fortè intelligunt, eſſe neceſſariam gratiam, vt nullum præceptum in eorũ ſumptione violetur: quod lõgè aliud eſt. Adrian. verò in 4. materia de Confeſſ. q. vlt. generatim loquens de omni præcepto tam diuino, quàm humano, cenſet impleri non poſſe per malum actum: & hoc poteſt eſſe vnum fundamentũ huius ſententię; quod erit magis apparẽs, ſi reſtringatur ad vſum ſacramentorum: cùm enim ad cultũ Dei ordinetur, non videtur præceptum eius poſſe impleri per ſacrilegum vſum, cultui diuino contrarium: vnde videtur maximè credibile, Eccleſiam nõ pręcipere ſubſtantiam actus communionis ſine hoc modo dignè communicandi: quia ſine illo neque ad ſalutem animæ, neque ad cultum Dei ſpectat; & tamen ab Eccleſia, non niſi ſub hac ratione præcipitur. Tandem verba ipſius decreti vtrumque præcipere videntur, *Suſcipiens reuerenter, ad minus in Paſcha, Euchariſtiæ ſacramentũ*: nam vox illa, *reuerenter*, maximè intelligenda videtur de reuerentia (vt ita dicam) ſpirituali; qualis eſt, dignę ſumptionis: ſicut quando in cap. Dolentes, de celebratione Miſſarũ, in præcepto recitandi horas dicitur, *deuotè recitentur*, omnes intelligunt, per vocem illam, *deuotè*, ſignificari præcipuè deuotionem ſubſtantialem orationis, quæ cõſiſtit in attentione & integritate.

Adrian.

Nihilominùs dicendum eſt, eum, qui voluntariè ſuſcipit ſacramentum Euchariſtiæ, etiamſi indignè ſumat, implere præceptum communicandi; etiamſi aliàs peccet mortaliter per ſacrilegium indignæ ſũptionis. Ita tenet in ſpecie Cordub. in Sum. Hiſp. q. 15. & in genere Soto, lib. 2. de Iuſtitia quæſt. 3. art. 10 Couar. in cap. Alma mater. 1. p. § . 5. qui alios referũt. Et probatur, nam alia præcepta, tum ſacramentorũ, tum in aliis materiis, impleri poſſunt per actum peccaminoſum, vt patet, ſi quis Miſſam audiat praua intentione, vel ieiunet comedendo aliquid ſaluti contrarium, aut plus quam indigeat; non tamen contra formam Eccleſiaſtici ieiunij: item per ſuſceptionem baptiſmi factam ſine gratia ſanctificante impletur pręceptum, etiam diuinum, ſuſcipiendi baptiſmum; & idem eſſet de ſacramento Confirmationis, vel Ordinis, ſi de eis ſuſcipiendis præcepta darentur, aut, ſi quis voto ſe obligaſſet ad ſuſcipiendos Ordines, quamuis in peccato eos ſuſciperet, votum impleret, quamuis aliàs peccaret contra reuerentiam debitam ſacramento. Ratio autem ſumitur ex principio generali, quod tradit D. Thom. 1. 2. q. 101. art. 9. quia lex præcipiens actum præcipit ſubſtantiã eius, non autem modum, niſi modus ſit eſſentialis actui ſecundum ſe, vel prout ſub legem cadit: quomodò attentio eſt de eſſentia orationis; & formalis integritas de eſſentia cõfeſſionis; & talis forma abſtinentię, de ratione ieiunij; & dilectio ſuper omnia eſt intrinſecus modus charitatis Dei: at verò ſuſcipere Euchariſtiam cum diſpoſitione debita, non eſt modus eſſentialis ſacramentali communioni vt ſic: nã, licet aliquis indignè communicet, tamen reuera ſacramentaliter communicat, dummodò voluntariè & ſcienter ſacramentum ſumat. Quod ideò addo, quia ſi aliquis caſu comedat hoſtiã conſecratam, cogitans eſſe communem panem, illa ſumptio non eſſet ſatis ad implendum præceptum: quia voluntas ſumendi ſacramentum, eſt de eſſentia ſacramentalis ſumptionis: hæc autem eſt, quæ ab Eccleſia præcipitur: non autem ſumptio etiam ſpiritualis: quia hæc pertinet potiùs ad effectum ſacramenti; qui conſequitur actum præcepti, quam ad ipſum actum ſumendi, qui præcipitur: &, quamuis hic effectus pendeat aliquo modo ex actu ipſius hominis, tamen ille actus eſt merè interior, & non eſt de intrinſeca ratione ipſius ſumptionis ſacramenti, prout actus humanus eſt: & ideò non comprehenditur ſub præcepto ipſius. Neq; etiã talis actus eſt expreſſus verbis huius legis: nam illa particula, *reuerenter*, non ſatis eſt ad inducendam hanc ſpecialem obligationem: tum quia, cùm ſit res valde difficilis, debuiſſet clarius exprimi. Vnde probabile eſt, hanc particulam nõ eſſe additam ad aliquid ſpecialiter præcipiendum, ſed tantum ad exprimendum actum cum conditione ſibi debita ex natura ſua; tum etiam, quia illa particula ſatis poſſet explicari de reuerentia exteriori, de qua poteſt Eccleſia iudicare, vel de reuerentia intrinſeca, quæ conſiſtit in recognitione ſanctitatis huius ſacramenti, & voluntate recipiendi illud, vt rem ſacram & diuinam. Dices, ſi is, qui indignè communicat, mortaliter in eo peccat, quid intereſt dicere, quòd impleat quaſi materialiter huiuſmodi præceptum? Reſpondetur primò, ne duo peccata committat, vnum commiſſionis, & alterum omiſſionis; & quoad hoc omnia dicta procedunt, tam de præcepto diuino, quam de Eccleſiaſtico. Secundò, ne pœnas, vel cenſuras Eccleſiaſticas incurrat, etiam ſi contra huius præcepti tranſgreſſores latæ ſint.

Qui ſacramẽtum Euchariſtiæ voluntariè in Paſchate ſuſcipit, licet ob ſacrilegã ſumptionẽ peccare cõtingat, Eccleſiaſt. præcepto ſatiſfacit.

Corduba.
Soto.
Couar.

Obiectioni ſit ſatis.

Vltimò verò circa hoc præceptũ Eccleſiaſticum eſt annotandum, iure communi nullam pœnã, ſeu cenſuram ipſo iure incurrendam, latam eſſe contra huius præcepti tranſgreſſores, vt conſtat ex dicto cap. Omnis vtriuſque ſexus: ſed ſolùm præcipitur, vt huiuſmodi tranſgreſſor ab ingreſſu Eccleſiæ arceatur, & moriens Eccleſiaſtica careat ſepultura, quæ pœnæ, donec imponantur, nõ incurruntur: imponi autem debent, non ſolum aduerſus eos, qui vtrumque, præceptum ibi poſitum confeſſionis & communionis violant, ſed etiam, ſi hoc ſolum tranſgrediantur: quia lex contra omnes loquitur, qui vtrumque præceptum non implent: tamen, quia regulariter loquendo, nullus tranſgreditur hoc communionis præceptum, niſi prius tranſgrediatur pręceptum confeſſionis; ideò communiter cenſentur pœnæ latæ contra eos, qui tempore debito non cõfitentur; & ideò de eis tractari latius ſolet in materia de confeſſione. Solent autem in ſingulis Epiſcopatibus eſſe circa hoc ſpeciales leges ſynodales: ſolent etiam ipſo facto excommunicari, qui poſt octo, vel quindecim dies, in eà tranſgreſſione perſeuerant de quibus nihil aliud occurrit dicendum, quàm in ſingulis Epiſcopatibus proprias leges & conſuetudines eſſe obſeruandas. Contra indignè autem cõmunicantes, nulla eſt pœna poſita; vel quia de hoc etiam nulla eſt ſpecialis prohibitio Eccleſiaſtica, eò quòd ſatis ſit ipſo naturali iure prohibitum, vel quia regulariter hæc indignitas ex interiori pendet diſpoſitione, de qua Eccleſia nil iudicat: quòd ſi aliquando exterius de ea conſtaret, pro ratione ſcandali & delicti eſſet à paſtoribus Eccleſię punienda.

ARTICVLVS XII.

Vtrum liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine.

AD duodecimum ſic proceditur. Videtur, quòd non liceat ſumere corpus Chriſti ſine ſanguine. Dicit. n. *Gelaſ. Papa,† & habetur de conſecrat. diſt. 2. Comperimus, quòd quidam, ſumpta tantummodò corporis ſacri portione, à calice ſacrati cruoris abſtinent: qui proculdubio, quoniam neſcio, qua ſuperſtitione docentur aſtringi, aut integra ſacramenta percipiant, aut ab integris arceantur. Non ergo licet ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine*

Inf. q 82. art. 4. & 4 d. 12. q. 3. ar. 5 q 2.
De cõſ. d. 2. c. Comperimus.

*2. Præterea; Ad perfectionem huius ſacramenti concurrit & manducatio corporis & potatio ſanguinis, vt ſupra habitum eſt. † Si ergo ſumatur corpus ſine ſanguine, erit ſacramentum imperfectum, quod ad ſacrilegium pertinere videtur. Vnde idem Gelaſius * ſubdit; Quia diuiſio vnius, eiuſdemque myſterij ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.*

q.74.ar.3. & 76.art.2 ad argum.1. Loc.cit.in ar

3. Præterea; Hoc ſacramentum celebratur in memoriam Dominicæ paſsionis (vt ſupra dictum eſt †) & ſumitur pro animæ ſalute. Sed paſsio Chriſti magis exprimitur in ſanguine quàm in corpore; ſanguis etiam pro ſalute animæ offertur, vt ſupra habitum eſt. † Potius ergo eſſet abſtinendum à ſumptione corporis, quàm à ſumptione ſanguinis. Ergo accedentes ad hoc ſacramentum, non debent ſumere corpus Chriſti ſine eius ſanguine.

q 74 ar. 1. & 76, ar. 2. ad 1.

q. 76 art. 4. ad 1.

SED contra eſt, multarum Eccleſiarum vſus, in quibus populo communicanti datur corpus Chriſti ſumendum, non autem ſanguis.

RESPONDEO *dicendum, quod circa vſum huius ſacramenti duo poſſunt conſiderari: Vnum ex parte ipſius ſacramenti, aliud ex parte ſumentium. Ex parte quidem ipſius ſacramenti conuenit, quod vtrumque ſumatur; ſcilicet, & corpus & ſanguis; quia in vtroque conſiſtit perfectio ſacramenti. Et ideo, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc ſacramentum conſecrare, & perficere, nullo modo debet corpus Chriſti ſumere ſine ſanguine. Ex parte autem ſumentium requiritur ſumma reuerentia, & cautela, ne aliquid accidat, quod vergat ad iniuriam tanti myſterij. Quod præcipue poſſet accidere in ſanguinis ſumptione, qui quidem, ſi incautè ſumeretur, de facili poſſet effundi. Et quia creuit multitudo populi Chriſtiani, in qua continentur ſenes, & iuuenes, & paruuli; quorum quidam non ſunt tantæ diſcretionis, vt cautelam debitam circa vſum huius ſacramenti adhibeant, ideo prouidè in quibuſdam Eccleſiis obſeruatur, vt populo ſanguis ſumendus non detur, ſed ſolum à Sacerdote ſumatur.*

AD primum ergo dicendum, quod Gelaſius loquitur, quantum ad Sacerdotes, qui, ſicut totum conſecrant ſacramentum, ita etiam toti communicare debent. Vt enim legitur in Concilio Toletano, † Quale erit ſacrificium, cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur?

Conc. Tolet. 12. c. 6. de conſ. d. 2. c. Relatum.

AD ſecundum dicendum, quod perfectio huius ſacramenti non eſt in vſu fidelium, ſed in conſecratione materiæ. Et ideo nihil derogat perfectioni huius ſacramenti, ſi populus ſumat corpus ſine ſanguine, dummodo Sacerdos conſecrans ſumat vtrumq;.

AD tertium dicendum, quod repræſentatio Dominicæ paſsionis agitur in ipſa conſecratione huius ſacramenti, in qua non debet corpus ſine ſanguine conſecrari. Poteſt autem à populo corpus ſine ſanguine ſumi. Nec inde ſequitur aliquod detrimentum, quia Sacerdos in perſona omnium ſanguinem offert, & ſumit: & ſub vtraque ſpecie totus Chriſtus continetur vt ſupra habitum eſt.

COMMENTARIVS.

D. Thomæ concluſio.

DIſtinguit D. Thomas de Sacerdotibus & laicis, & de prioribus dicit, nullo modo debere ſumere corpus ſine ſanguine, quod formaliter intelligendum eſt de Sacerdotibus, vt Sacerdotes ſunt, id eſt, conficientibus, & ſacrificantibus, & ita procedit ratio D. Thom. ſcilicet, quia ad Sacerdotem pertinet, hoc ſacramentum perficere; non poteſt autem perfici ſine ea integritate, quam ſacramentum ſecũdum ſe poſtulat. De qua concluſione, quia ad materiam de ſacrificio ſpectat, infra dicemus in diſputationibus de ſacrificio, & nonnulla ſupra attigimus, tractando de materia remota huius ſacramenti, de neceſſitateque vtriuſque partis eius, de laicis Diuus Thomas ſolum dicit propter cautelam & reuerentiam ſacramenti, in quibuſdam Eccleſiis dari laicis corpus ſine ſanguine; quam conſuetudinem ſentit eſſe rationabilem, & laudabilem: nam, licet conſiderando tantam ex parte ſacramenti, perfectionẽ eius, vtraque potius ſpecies ſumenda eſſet, tamen conſiderando ex parte ſumentium, reuerentiam & cautelam, quam adhibere debent, meritò communis plebs vnica ſpecie corporis contenta eſt. Quæ res longiorem poſtulat diſputationem, in qua graues difficultates, quas D. Thomas in argumentis tangit, expediemus.

DISPVTATIO LXXI.

De præcepto communicandi ſub vna vel duabus ſpeciebus.

QVæ hactenus de præcepto communicandi diximus, communia ſunt, ſiue in vna, ſiue in duplici ſpecie communio facienda ſit: ſupereſt ergo exponendũ, quid in hoc ſit prohibitum, quidue liceat; quid denique magis expediat; ſimulq; de iure diuino, & Eccleſiaſtico dicam.

Diſpu. 33 de Euchariſtia.

SECTIO I.

Vtrum per ſe malum ac prohibitum ſit in vna tantum ſpecie communicare.

DE communione ſub vtraque ſpecie non eſt, ꝙ quæſtionem moueamus: nam ſtando in ſolo iure diuino & naturali, certum eſt non eſſe laicis prohibitam, nec eſſe per ſe malam. Quod, & de fide eſt, & euidens etiam, ſuppoſitis principiis fidei de inſtitutione & veritate huius ſacramenti. Primum horum ſatis probat antiquus Eccleſiæ vſus: ſolebat enim Chriſtianus populus frequenter ſub vtraque ſpecie communicare, vt conſtat ex Iuſtino, apologia 2. pro Chriſtian. & Hieron. Sophoniæ 3. & refertur in cap. Sacerdotes. 1. quæſt. 1. & dialog. 2. contra Pelag. ex Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad Corinth. vbi inter alia dicit: in participatione Euchariſtiæ, quoad vtramque ſpeciem, non eſſe iure diuino inter Sacerdotem & laicum differentiam conſtitutam, quod intelligendum eſt, quoad hoc, vt vtrique liceat; non verò quoad hoc, vt vtrique ſit æquè neceſſarium: de quo infra dicemus. Idem ſumitur ex Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, cap. 9. & Theodoretus, lib. 5. Hiſtor. cap. 16. refert, eundem Ambroſium Imperatori Theodoſio dixiſſe, *Qua audacia poculum pretioſi ſanguinis ore tuo participabis?* & plura in ſequentibus referemus. Secundum verò patet, quia, ſuppoſita inſtitutione, vtriuſq; ſpeciei ſumptio eſt actio ſacra & ſacramentalis, & poteſt fieri ſine vlla irreuerentia, & indecentia: ergo actio illa, neque ex obiecto, neque ex circumſtantiis, habet intrinſecam malitiam: neq; etiam oſtendi poteſt ſcriptum aut traditum aliquod diuinum ius, in quo aliqua ex his ſpeciebus ſit laicis prohibita. De iure autem Eccleſiaſtico quid dicendum ſit, in ſectione 3. dicemus.

Naturali iure ſtando cõmunio ſub vtraque ſpecie laicis licita eſt.

Iuſtinus. Hieron. Chryſoſt.

Ambroſ. Theodor.

Difficultas ergo propoſita eſt, an è contrario liceat laicis in vna ſola ſpecie cõmunicare, ita vt hoc, nec per ſe malum ſit, nec iure diuino prohibitum: (nam de Eccleſiaſtico, vt dixi, nunc non agimus) & idem eſt quærere, an non ſolum liceat, ſed etiam neceſſarium ſit, quoties communicatur, vtramq; ſpeciem ſumere. Ratio autem dubitandi eſt, quam tetigit hic D. Tho. arg. 2. quia vtraq; ſpecies eſt de integritate & perfectione huius ſacramenti: ergo non licet vnã ſine altera ſumere. Reſpondet D. Thomas, perfectionem huius ſacramenti non conſiſtere in

in ſe, ſed in conſecratione materiæ; & ideò non eſſe contra perfectionem huius ſacramenti, quòd in vna tantum ſpecie à laicis ſumatur. Sed hoc non videtur ſatisfacere, quia non ſolum debitum eſt reuerentiæ ſacramenti, vt integrum fiat, ſed etiam vt integrum ſumatur, & non mutilum. Vnde Gelaſ. Papa in ca. Comperimus, de Conſecr diſtinction. 2. *Quidam* (inquit) *ſumpta tantum corporis Chriſti portione à calice ſacri cruoris abſtinent, qui proculdubiò aut integra ſacramenta ſuſcipiant, aut ab integris arceantur: quia diuiſio vnius, eiuſdemque myſterij, ſine grandi ſacrilegio prouenire non poteſt.* Leo etiam Papa ſerm.4. Quadrageſ. Manichæos reprehendit, quod panem ſumerent, & calice abſtinerent: & idem propoſitum dixit Auguſt. apud Algerum, libr.2. de hoc myſterio cap.8. & apud Bedam, 1. ad Corinth.10. *Nec carnem ſine ſanguine, nec ſanguinem ſine carne iure communicari:* & fortaſſe hanc ob cauſam olim præcipiebatur dari ægrotis, qui calicē bibere non poterant, corpus ſanguine intinctum, vt colligitur ex Proſpero, In dimid. tempor. c. 6. & aliqui ad hoc citant Concil. IIII. Carthag. c.76. quia ibi dicitur, *Infūdatur ori eius Euchariſtia.* Sed hoc nihil probat, quia hæc verba optimè poſſunt de corpore ſolo verificari.

Gela. Papa. Leo Papa. Con. Carth. IIII.

Secundum argumentum ſumi poteſt ex ſpeciali Chriſti præcepto in illis verbis contento, *Hoc facite quotieſcunque ſumitis,* in quib. verbis diximus ſuprà contineri præceptum, tam reſpectu Sacerdotum, de conſecrando, ſumendo, & diſpenſando hoc ſacramentum, quàm reſpectu laicorum, de participando eodem myſterio: ergo, etiam ibi præceptum eſt omnibus ſeruare ritum, quem Chriſtus, & Apoſtoli ſeruauerunt: ſicut ergo ipſi in vtraque ſpecie ſumpſerunt, ita omnibus præceptum eſt ſumere, quotieſcunq; ſumpſerint. Et confirmatur primò, nā hinc colligunt omnes præceptū eſſe Sacerdotibus, vtramq; ſpeciem ſumere, quando conficiunt, quia Chriſtus ita fecit, & dixit, *Hoc facite:* ergo idem concludi poteſt de aliis ſumentibus: quia vt ſuprà diximus, illud pronomen, *hoc,* non tantùm deſignat facta Chriſti, ſed etiam Apoſtolorum ſumentium. Confirmatur ſecundò ex verbis ſubiūctis, *In mei memoriam facietis,* id eſt, in repræſentationem paſſionis meæ, vt omnes exponunt: repræſentatio autem paſſionis non fit expreſſa ſine ſumptione ſanguinis: nā per duas ſpecies diſtinctas ſignificatur ſeparatio ſanguinis à carne & animę à corpore, facta in paſſione. Hęc ſunt fundamenta hęreticorum, qui reprehendunt communionem in vna ſpecie, prout eſt in cōmuni vſu Eccleſię, vt refert VValdenſis tom.2. de ſacram. cap.87. & Bellarm. libr.4. de Euchariſt. cap. 20. & ſequentibus. Alij verò hæretici, vt refert Ioān. Alban. libr. de communione ſub vna ſpecie, par.1. arg.4. diſtinctione vſi ſunt: aliquando enim fit communio priuatim ex præconſecratis; & tunc inquiunt non procedere argumenta facta: quia non oportet tunc fieri communionem propter repræſentationem paſſionis Chriſti, ſed propter effectum, qui in vna tantum ſpecie dari poteſt, aliquando verò fieri publicè in ipſo ſacrificio; & tunc dicunt concludere argumenta facta, præcipue ſecundum: quia illa communio pertinet ad conſummationem ſacrificij, & repræſentationem paſſionis; & ita exponunt illa verba, *Hoc facite, quotieſcunque ſumitis in mei commemorationem*; ita vt illa particula, *in mei commemorationem,* coniungatur cum verbo, *ſumitis,* non cum verbo, *facite,* & ſenſus ſit, *Quotieſcunque ſumitis in mei* (id eſt, paſſionis meę) *cōmemorationē, hoc facite,* id eſt, corpus & ſanguinem ſumite.

VValdenſ. Bellarmin. Ioan. Alban.

Veritas Catholica eſt, nec per ſe eſſe malum, nec A iure diuino prohibitum, vnam ſpeciem huius ſacramenti ſine altera ſumere. Ita definitur in Concilio Conſtantienſ. ſeſſ.13. & in epiſtola Martini V. & clarius in Concilio Trid. ſeſſ.21. cap.1. idemq; traditū fuerat in Concilio Baſileenſ. ſeſſ.30. Et probatur, ſatisfaciendo duabus difficultatibus poſitis, quia neque ex ſola rei natura, neque ex ſpeciali mandato Chriſti colligi poteſt, eſſe neceſſarium, ſumere ſemper vtramque ſpeciem: ergo ex nullo capite eſſe malum aliquando vnam ſolam ſpeciem ſumere. Probatur prima pars antecedentis, nā quatuor ſunt in hoc ſacramēto, ex quibus hęc obligatio poſſet oriri; ſcilicet, effectus, ſignificatio, res contenta, & ſpecies B continentes: ſed propter effectum non eſt ſemper neceſſarium, vtramque ſpeciem ſumere; tum quia in ſuperioribus viſum eſt, per ſe loquendo, totum effectū dari per ſingulas ſpecies, nō minùs, quam per vtramque; tum etiam; quia, licet daretur maior effectus per duas, quam per vnam ſpeciem, tamen neq; eſt neceſſarium ad ſalutem, neq; eſt in præcepto, totum Euchariſtiæ effectum ſemper recipere: ex hoc ergo capite non poteſt hæc neceſſitas oriri. Rurſus neque ex ſignificatione, quia ſignificatio, quæ per ſe pertinet ad hoc myſterium vt ſacramentum eſt, & ad effectum eius, perfectè reperitur in ſingulis ſpeciebus: præcipuè enim ſignificat hoc ſacramentum vnionem membrorum cum ſuo capite Chriſto, & C ipſorum inter ſe, quæ repreſentatur in pane, quatenus ex multis granis vnus panis conficitur, & quatenus per modum cibi ſumptus, ſumenti coniungitur; & idem ferè eſt in vino, nam etiam vnus liquor ex multis granis efficitur, & ſumenti vnitur: repræſentatio autem expreſſa paſſionis magis ad rationē ſacrificij, quam ſacramenti pertinet. Dices; etiam ſumptionem ſacramenti eſſe participationem ſacrificij; & ideo debere eſſe integrā. Sed hoc nihil refert: quia non eſt de ratione ſacrificij, vt omnes, qui adſtant, & conſentiunt ſacrificio, illudq; per Sacerdotem offerunt, de ipſo participent; ſed ſatis eſt, vt publicus miniſter illud cōſumat; & ideo ſupra probauimus, non eſſe neceſſarium, vt omnes fideles com- D municent in omnib. Miſſis, quas audiunt: multo ergo minus erit neceſſarium, ſaltem ex vi ipſius ſacrificij, & ſignificationis eius de vtraq; illius ſpecie participare: ſed hoc ad ſummum, pertinebit ad Sacerdotem. Vnde in lege veteri, qui offerebant aliquid in ſacrificium, non ſemper participabant de omnib. rebus oblatis: ſed ſolum ex parte, iuxta præſcriptum legis: non eſt ergo hoc neceſſarium ex communi ratione ſacrificij; & in hoc noſtro Euchariſtico minor erit neceſſitas, cum in ſingulis ſpeciebus tota res oblata contineatur, vt iam dicam. Nam ex tertio capite, ſcilicet, ex re contenta multo minus colligi poteſt hæc obligatio, nam res hic contenta eſt Chri- E ſtus, qui totus continetur ſub ſingulis ſpeciebus: ergo nec ipſi rei contentæ, & principaliter manducatæ, nec manducanti aliqua fit iniuria vel detrimentum, ex eo quod vna tantum ſpecies ſumatur: quia tantundē ſumitur vno modo ſicut altero: nā, quod idem Chriſtus bis ſumatur, per ſe non refert ad integram ſumptionem eius, & ad perfectam cum ipſo vnionē, magis quam quod ſumatur ſub hoſtia maioris vel minoris quantitatis aut ſub vna, vel duabus hoſtiis.

Nec per ſe malum nec diuino prohibitum eſt iure; vnam Euchariſtiæ ſpeciem ſine altera ſumere.

Conc. Conſtantin. Trident. Baſileen. Martin. V.

Obiectio reijcitur.

Vnde tandem concluditur; neque ex parte ipſarum ſpecierum poſſe hanc obligationem naſci, quia ſpecierum ſumptio tantum eſt, aut propter ſignificationē, aut propter effectum, aut propter rem cōtentam: ſi ergo his tribus rebus non derogat, quod communio fiat in vna ſpecie, profectò ſpeciebus

ſecun-

ſecundum ſe nulla in hoc poteſt fieri iniuria. Quo-A circa nec ſacramento huic, vt ſacramentum eſt, poteſt iniuria fieri ex eo, quod in vna tantum ſpecie ſumatur: quia, ſi conſideretur id, quod eſt res & ſacramentũ ſimul, hoc totum ſumitur in ſingulis ſpeciebus, ſi vero id, quod eſt ſacramentum tantum, licet materialiter pars tantum ſumi videatur, tamen formaliter in ratione ſigni; & virtualiter in ratione cauſæ, totum ſumitur, in ſingulis partibus: quia totum eſt in illis, vt declaratum eſt. Vnde facile excluditur obiectio, ſi quis dicat, non ſignificari integrum ac perfectum conuiuium in vna ſpecie, & conſequenter neque perfectam refectionem. Reſpondetur enim, ſatis eſſe, hanc refectionem repræſentari in re B contenta, & effectu eius: nam etiam in corporali manducatione interdum fit ſufficiens refectio per ſolum cibum, vel potum, nimirum ſi conferant totum illum effectum corporalem, quo homo indiget. Vnde, ſi eſſet aliquis corporalis cibus, qui ſitim ſimul cum fame extingueret, non eſſet imperfecta corporis refectio, quæ per ſolum huiuſmodi cibum fieret abſque alio potu: idem ergo dicendum eſt de hoc ſacramento.

Tacito ſcrupulo reſpondetur.

Secunda pars probanda ſupereſt, nimirum, hanc neceſſitatem non haberi ex ſpeciali Chriſti mandato, vel facto. Primò quidẽ, quia probabile eſt, quod multi opinantur, Chriſtum in Caſtello Emaus dediſſe diſcipulis corpus ſuum ad manducandum, cũ C tamen certum ſit, non dediſſe potum ſanguinis: *quia cognouerunt eum in fractione panis, & ſtatim euanuit ab oculis eorum.* Et, quamuis mihi in ſuperioribus probabilius viſum ſit, illam panis fractionem nõ fuiſſe conſecrationem, tamen negari nõ poteſt, quod Auguſtinus & alij frequenter dicunt, Chriſtum illo facto adumbraſſe communionem ſub vna ſpecie, & efficaciam eius, & conſequenter ſignificaſſe, illã eſſe licitam. Secundò hoc colligit Concilium Trident. ex verbis illis Chriſti, Ioan. 6. *Qui manducat me, viuet propter me*, manducatur autem Chriſtus in vna ſpecie; ergo etiã tunc viuificat: licita ergo eſt talis manducatio, quæ etiam ſignificata eſt in illo conuiuio, quod paulò antea Chriſtus fecerat, Ioan. 6. in quo D multitudinem hominum ex quinque panibus ſatiauit: nullaque ibi potus, aut vini fit mentio. Et adidem adduci poſſunt veteres figuræ, de manna, & panibus propoſitionis, &c. quæ ſacramentum hoc ſub ratione cibi, & non ſub ratione potus ſignificabant. Tertiò, quod verba illa, *Hoc facite*, non induxerint hoc præceptum, declarari poteſt ex Luca, qui non circa ſingulas ſpecies repetit illa verba: non eſt ergo illorum ſenſus, vt ſemper ſumatur ac detur vtraque ſpecies: ſed, vt ſumatur, & diſtribuatur hoc ſacramentum modo conueniente: nam etiam in ſuperioribus dictum eſt, nõ eſſe intelligendum, per ea verba, fuiſſe præcepta ea omnia, quæ à Chriſto ea nocte peracta ſunt, eodem modo & cum eiſdem circum-E ſtantiis: hoc enim per ſe conſtat eſſe irrationabile: nam multa tunc acta ſunt propter ſpeciales rationes tunc occurrentes, quæ per ſe non ſunt ad myſteriũ neceſſariæ, & conſequenter, nec ſub præcepto ſunt comprehenſæ: quæ quidem, licet coniecturis, & rationibus diſcerni poſſint, maximè tamen Eccleſiæ authoritate & traditione, quæ optima interpres eſt verborum Chriſti: tunc igitur conueniens fuit vtrãque ſpeciem dari Apoſtolis: tum quia erat initium inſtitutionis, & erant pauci communicantes, nullumque periculum effuſionis, & indecentiæ: tum etiam, quia tunc illos Ordinauit Sacerdotes, & voluit eos totum ſumere, quod poſtea ſumpturi erant. Denique in ſignum ſpecialis beneuolentiæ, & ad ſolitũ

Conc. Trid.

paſſionis ſuæ, in qua ſanguinem ſuũ effuſurus erat, voluit cum eis communicare totum id, quod ipſe ſumebat, eoſq; ſui ſanguinis poculo recreare, & animare. Hæ autem congruentiæ omnes non ſemper ſimul concurrunt in omni diſpenſatione huius ſacramenti, vt per ſe notum eſt; & ideo non oportet ex illo ſingulari facto ad omnem aliam huius ſacramenti diſpenſationem & participationem exemplũ & argumentum ſumere. Denique, quod Chriſtus præceperit hoc ſacramentum ſumi in ſui memoriã, quid refert, vt communio in vna vel duplici ſpecie fieri debeat? nam, & ſingularum ſpecierum ſumptio in Chriſti memoriam fieri poteſt, cum in ſingulis ſit totus Chriſtus. Vnde Paul. 1. ad Corinth. 11. poſt ſingularum ſpecierum conſecrationem, & elargitionem, ponit illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, & poſtea ſubiungit illa, *Quotieſcunq; enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.* Lucas verò ſolum poſt conſecrationem corporis ponit illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*: ergo etiam ſola ſumptio corporis poteſt fieri in Chriſti commemorationem. Dices, non tamen fiet in memoriam paſſionis: Paulus autem in omni ſumptione corporis & ſanguinis vult, mortem Chriſti annunciari. Reſpondetur, dupliciter poſſe fieri memoriam mortis: vno modo veluti per expreſſam repræſentationem eius; & hoc propriè fit per conſecrationem corporis & ſanguinis ſeparatim, & per ſe pertinet ad hoc myſterium, vt ſacrificium eſt, vt poſtea dicemus. Alio modo, implicitè, vel tanquam quodam ſigno aut pignore; quomodo ſolemus memoriam beneficij ſuſcepti renouare aliquo ſpeciali ſigno vel imagine eius, qui beneficium contulit: & hoc modo per quamlibet ſpeciem per ſe ſumptam recolimus memoriã mortis Chriſti; vel, quia per ordinem ad præcedentem conſecrationem, per quam ſolum corpus, verbi gratia, ex vi verborum confectum eſt, implicitè mors eius, & ſeparatio à ſanguine recolitur: vel quia ſumendo in quacunque ſpecie totum Chriſtum pro nobis mortuum, qui etiam paulò ante mortem hoc beneficium nobis contulit, ſufficienter mors eius, quantum eſt ex parte myſterij, & talis communionis, in memoriam reuocatur; vel, vt ait Algerus ſupra. *Quia panis, dum dentibus teritur, carnem Chriſti in paſſione attritam; & dum vinum in ora fidelium funditur, ſanguinem de latere Chriſti fuſum ſignat.* Nulla ergo ratio ſupereſt, ob quam hæc actio per ſe mala ſit; neque vlla authoritas, ob quam ſit iure diuino prohibita. Neque oportet diſtinguere de communicantibus publicè vel priuatim, aut de hoſtiis præconſecratis, aut de his, quæ conſecrantur in Miſſa: Eccleſia enim Catholica nihil inter hæc diſtinguit, & indifferẽter vtitur vtroque communicandi modo: quia nulla eſt diſtinctionis ratio: omnis enim communio laica, priuata eſt ex parte ſumentis, ſiue fiat ex præconſecratis, ſiue in præſente Miſſa: quia ſemper ſumens accipit vt priuata perſona, & non vt publicus miniſter. quod verò hæc communio fiat ſecretè, vel coram teſtibus, & ideo publica dicatur, impertinens eſt ad hoc, vt ſub vna vel duplici ſpecie fieri debeat. Et eadem ratione nil refert, quod fiat ex præconſecratis nec ne: quia, etiam ſi laicus communicet ex his, quæ Sacerdos in eadem Miſſa conſecrauit, ſemper accipit vt laicus, & priuata perſona, & eius ſumptio nil refert ad rationem ſacrificij, ſed pertinet ad ſecundarium vſum eius, ſeu rei oblatæ: quam rationem etiam habet communio facta ex præconſecratis: ſola enim temporis diſtantia eam variare non potuit.

Euaſionis vis obſeruatur.

Argu-

Hæreticorũ laquei diſrũpuntur.

Argumenta in principio facta ſoluta ſunt; quia non poteſt melius honeſtas, vel ſaltem indifferentia alicuius actus probari, quàm excludendo omnem vmbram, ſeu ſpeciem malitiæ, quod hactenus fecimus; nam communicare ſub vna ſpecie tantùm, quatenus dicit ſumptionem vnius ſpeciei, per ſe & ex obiecto bonum eſt: quatenus verò dicit negationem alterius, per ſe indifferens eſt: poteſt autem iuſtis ex cauſis honeſtari; & ex eiſdem poterit etiam ſub præcepto conſtitui, vt infra dicemus. Exponenda vero ſuperſunt quædam Patrum teſtimonia ibi adducta. Primũ erat Gelaſij Papæ; quem hic Diuus Thomas ad ſecundum exponit, loqui de Sacerdotibus ſacrificantibus quæ expoſitio ſumpta eſt ex Gratiano ibi, & antiquis Gloſſis; & eandem ſequitur Gloſſa tractatu de communione laicorum ſub vtraque ſpecie. eam vero reiecit ibi Antonius Demochares, ſolum quia textus indefinite loquitur, *Quidam ſumpta tantummodò*, &c. & non dicit, quidam Sacerdotes. Sed, ſi hoc ipſum verba expreſſe continerent, non indigerent interpretatione; ſatis ergo eſt, verba ipſius eſſe indefinita, & ratione materiæ non poſſe, niſi de ſolis Sacerdotibus intelligi; vt de ſolis ipſis dicta eſſe interpretemur. Et fortaſſe Gratianus aut Gloſſa eam interpretationem ſumpſerunt ex integro decreto, ſeu reſcripto Gelaſij, quod mihi videre non licuit. Alius etiam ſenſus ſumi poſſet ex parentheſi in eo textu interpoſita *(quoniam neſcio qua ſuperſtitione docentur aſtringi) aut integra ſacramenta ſuſcipiant*, &c. vbi non videtur hoc præceptũ, quod per ſe eſſet neceſſarium, ſed quia ex neſcio qua ſuperſtitione aliter fiebat. Prior tamen interpretatio mihi magis probatur. Secundum teſtimonium erat Leonis, cui melius accommodatur ſecunda expoſitio data: Leo enim loquitur contra Manichæos, qui ideo reſpuebant ſpeciem vini, quia dicebant eſſe quid malum, & à malo Deo factum; vel, quia negabant, Chriſtum verè pro nobis mortuum fuiſſe, & ſuum ſanguinem fudiſſe, & hoc reprehendit Leo: non verò vnius ſpeciei ſumptionem abſq; ſuperſtitione factam. Tertium teſtimonium erat Auguſtini, qui ab Algero citatur in eodem ſenſu, quo Gelaſius. Vnde eodem ſenſu exponi poteſt, & ſimiliter intelligendus eſt ipſe Algerus: vel certe probabile eſt, Auguſtinum locutum eſſe contra Manichæos, prout frequenter ſcribit. Alij vero exponunt, locutum eſſe cõtra quoſdam, qui exiſtimabant, ſub ſpecie panis non eſſe ſanguinem Chriſti, & nihilominus ſolam ſpeciem panis ſumebant, contra quos rectè dicit, *non poſſe iure carnem ſine ſanguine ſumi*: ſed quid horum verum ſit, incertum mihi eſt; quia illa opera Auguſtini non extant. Quartum erat Proſperi indicantis conſuetudinem dandi corpus in calice tinctum: dicendum eſt autem, illam conſuetudinem non fuiſſe vniuerſalem, ſed alicuius priuatæ prouinciæ, quæ conſuetudo ex ſpeciali aliqua ceremonia introduci cœpit, paruoque tempore durauit: nam in Concilio, Brach. III. cap. 1. prohibita eſt: vbi non prohibetur miſtio corporis & ſanguinis, quæ fit in Miſſa, quæ antiquiſſima eſt in Eccleſia, à tempore Sergij Papæ, vt creditur, & probatur in Concilio Toletano 4. cap. 17. & refertur ab omnibus antiquis, qui de Officiis Eccleſiaſticis ſcribunt, & videri poteſt Algerus libr. 1. cap. 19. ſed prohibetur communio laica facta illo modo; vel propter irreuerentiam vitandam, vel propter vitandam ſuperſtitionem & varios errores, in quibus ille vſus fundari poterat. Sed quæret aliquis, an hæc doctrina intelligenda ſit indifferenter de vtraque ſpecie, an potius de ſpecie panis, quam vini? nam hoc poſteri-

Patrum dicta exponuntur. Gelaſ. D.Thom. Gratianus. Antonius. Demochares. Leo Pap. Auguſt. Proſper. Cõcil. Brach. III.

A us ſolum poteſt Eccleſiæ conſuetudine confirmari: de ſpecie autem vini ſola ſumenda, nunquam fuit in Eccleſia conſuetudo: at vero de corpore eſt conſuetudo antiquiſſima: nam, licet vſus vtriuſque ſpeciei antiquus etiam fuerit, tamen non creditur, vnquam eo ſenſu fuiſſe obſeruatum, quin etiam corpus ſine ſanguine ſumere liceret, & ſæpe etiam ita fieret, vt multi colligunt ex Actor. 2. & 20. vbi ſolius panis fit mentio, & ſignificat etiam Hierony. in Apolog. pro libris contra Iouinian. & habemus triplex huius rei indicium antiquiſſimum, & certiſſimum. Primum, quia fideles Euchariſtiam ſecum ad proprias domos deferebant: quia non poterant tam frequenter in B Eccleſias ad communicandũ conuenire, vt ex Tertull. Cyprian. Auguſt. & Hierony. ſuprà oſtendi: deferebant autem ſecum conſecratum panem: de vino autem nulla fit mentio; neq; eſt veriſimile, tum propter periculum effuſionis, & corruptionis; tum etiam, quia non habebant ſinguli ſacra vaſa, in quibus ſolis ſacratum ſanguinem recipi mos ſemper extitit. Denique quia panis ſacratus ſolebat dari manibus communicantium: calix autem minimè, vt colligitur ex Cyrillo Hieroſolymit. Catech. 5. Myſtag. Secundum indicium eſt, Euchariſtiæ ſeruatæ pro infirmis, quæ in ſpecie panis ſemper ſeruata eſt, vt ſuprà ex variis Conciliis & Hiſtoriis oſtendimus: nunquam autem legitur ſeruata in ſpecie vini, vt ex eiſ- C dem locis ſuprà citatis conſtare poteſt, quia, reuera, nec commodè ſeruari poterat abſque periculo, vel effuſionis, vel corruptionis. Vnde omnibus nota eſt hiſtoria illa, quam refert Euſebius libr. 6. hiſtor. cap. 36. de Serapione ſene; qui, cum eſſet morti vicinus ad Sacerdotem miſit, vt ſibi communionem afferret, ad quem Sacerdos miſit particulam Euchariſtię, non autem conſecratũ calicem Tertiũ indiciũ ſumitur ex Officio Paraſceues, in quo ſumitur corpus ſine ſpecie ſanguinis, quem morem eſſe antiquiſſimum conſtat ex Gregorio in ſuo Sacramentali, Alcuino libr. de Officiis, Eccleſ. capit. de die Paraſ. Rabano libr. 2. de inſtitution. Cleric. cap. 37. & D Mycrologo libr. de reb. Eccleſ. cap. 19. & ſupra etiam oſtendimus, in Eccleſia Græca ſimilem ritum fere omnibus diebus quadrageſimæ fuiſſe ſeruatum; & indicatur in VI. Synod cano. 52. Trullano. Reſpondetur, ita quidem eſſe, veritatem hanc certius conſtare de ſpecie panis; nihilominus tamen mihi non eſt dubium, quin eodem modo locum habeat in ſpecie vini, propter rationis paritatem, quia etiam in hac ſpecie eſt totus Chriſtus; & habet totum, vel ſufficientem effectum, ſufficientemque ſignificationem; & nullum eſt ſpeciale præceptum diuinum, quod hoc prohibeat: igitur doctrina data indifferenter vera eſt in qualibet ſpecie. Quod verò magis ſit ad praxim redacta in ſpecie panis, quam vini, non eſt ex eo quòd aliud non liceat, ſed fortaſſe E ex eo, quod aliud non expediat: quia non eſt in ſpecie vini ea commoditas ad varios, & communes vſus, quæ eſt in ſpecie panis. Non deſunt autem viri docti, qui exiſtiment, fuiſſe olim conſuetudinem communicandi aliquando ſub ſola ſpeciei vini, præſertim erga infantes, quib. priùs, quam poſſent edere, infundebatur Euchariſtia ſub ſpecie vini, quod videtur indicari à Cypriano, libr. de lapſis: & erga infirmos quando non poterant panẽ traiicere: tunc enim permittebatur infundi ſub ſpecie vini: quod citari ſolet ex Concilio Toletano XI. capit. 11. Sed ibi potius ſignificatur, vtramque ſpeciem ſolitam fuiſſe dari. Quapropter incerta mihi hæc conſuetudo eſt: ita vero ſentiunt Ruardus articulo 15. & Claud. repet. 10.

Cyrillus. Hieroſol. Gregor. Alchinus. Rabanus. Mycrologus. VI. Synod. Dubij propoſiti ſolutio. Cyprian. Conc. Tolet. XI. Ruard. Claud.

S E-

SECTIO II.

Vtrum omnibus neceſſarium ſit iure diuino, aliquando ſaltem, ſub vtraque ſpecie communicare.

QVamuis malum non ſit, vnam ſpeciem ſine alia ſumere; neque ſit neceſſarium, quotieſcunque hoc ſacramentum ſuſcipitur, in vtraq; ſpecie ſuſcipi: nihilominus poſſet eſſe præceptum, vt aliquando ſaltem, ſeu aliquoties in vita, ſub vtraque ſpecie ſumeretur; & ideo poſt definitam præcedentem quæſtionem, hæc, quæ propoſita eſt examinanda ſupereſt. In qua nulla poteſt eſſe dubitandi ratio, ſtando in ſolo iure naturali, ſeu loquendo de neceſſaria conſecutione ex vi ſolius inſtitutionis: nam ex vi illius non oritur obligatio communicandi abſolutè, vt ſupra oſtenſum eſt: ergo multo minus poteſt oriri obligatio communicandi ſub vtraque ſpecie: patet conſequentia, quia communicare ſub vtraque ſpecie, eſt quidam vſus huius ſacramenti: ergo, ſi inſtitutio per ſe non obligat ad vſum, neque ad hunc vſum obligabit, & alioqui oſtenſum etiam eſt huiuſmodi vſum non eſſe neceſſarium ad rectitudinem actus, etiam ex ſuppoſitione, quod aliquis communicare velit: ergo præcisè ex vi inſtitutionis nulla oriri poteſt obligatio ad communicandū aliquando ſub vtraque ſpecie. Tota ergo dubitatio eſt de iure poſitiuo diuino, in qua multi hæretici errarunt, dicentes, eſſe à Chriſto Domino præceptum, vt omnes fideles aliquando vtramque ſpeciē ſumant: qui error primùm in Bohemia ortus eſt, authoribus Petro Dreſdenſi, & Iacobello Miſnenſi, vt refert Æneas Sylvius in hiſtoria Bohemorum, c. 35. Hos ſecuti ſunt Ioan. VVicleff. & Ioann. Huſ. & deinde Lutherus, ac nouatores omnes aliqui etiam ex Catholicis non recuſant admittere in principio latum fuiſſe à Chriſto hoc præceptum, & ad tempus in Eccleſia duraſſe, differunt tamen ab hæreticis, quia non reprehendunt Eccleſiæ conſuetudinem, ſed dicunt authoritate à Chriſto accepta, vel interpretatam eſſe, & hoc præceptum iam ceſſaſſe, vel certè in eo diſpenſaſſe. Ita Claudius repetit. 10. c. 4. tamen eius ſententia non minus pugnat cum Conc. Trident. vt videbimus; & minus conſequenter, valdeque voluntariè loquitur ad defendendam conſuetudinem Eccleſiæ. Hi omnes fundantur in illis verbis, Ioan. 6. *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis:* ſed ex vi horum verborum colligitur præceptum diuinum ſumendi Euchariſtiam, vt ſupra viſum eſt: ergo ex eiſdem colligitur pręceptum diuinū communicandi ſub vtraque ſpecie, ſi non ſemper ſaltem aliquando. Patet conſequentia, quia, ſicut ibi dicitur neceſſaria ad vitam communio huius ſacramēti, ita dicitur neceſſaria vtriuſque ſpeciei ſumptio, & modus ſumendi, comedendo & bibendo: ergo eſt eadem ratio præcepti, quia illa neceſſitas non poteſt, niſi ex præcepto oriri. Vnde Chriſtus Dominus, Matth. 26. non ſine myſterio dixit, *Bibite ex eo omnes*, vbi ad Apoſtolos in perſona omnium fidelium loquitur, quia ibi de diſpenſatione, & ſumptione ſacramenti agebat, quæ communis eſt omnibus. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 10. in figuram huius ſacramenti & vſus eius, dicit de antiquis fidelibus, *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt*: ad omnes ergo pertinet, atque adeo neceſſarium eſt, non ſolum manducare, ſed etiam bibere de petra, quæ eſt Chriſtus. Secundò argumentor ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine, quæ ita interpretata eſt hoc Chriſti pręceptum: ideo enim dabatur hoc ſacramentum omnibus ſub vtraque ſpecie, quia exiſtimabatur ad ſalutē neceſſarium; quod inprimis colligi videtur ex Paulo 1. ad Corinth. 10. dicente, *Vnum corpus ſumus, qui de vno pane, & calice participamus*: & cap. 11. *Probet autem ſe ipſum homo, & ſic de pane illo edat, & de calice bibat:* omnes ergo tunc edebant & bibebant; referunt etiam Clem. Pap. lib. 8. conſt. cap. 13. & 14. Dionyſ. c. 3. de Eccleſ. Hier. p. 1. & 3. Ignat. epi. 9. ad Philadelph. & ſumitur etiam ex Ambroſ. de offic. cap. 41. vbi refert verba Laurentij ad Sixtum Pontificem *Experire, vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpenſationem?* & ex Cypriano, epiſt. 54. dicente. *Quomodo eos ad effundendum pro Chriſto ſanguinem prouocamus, ſi eis Chriſti ſanguinem denegamus?* & epiſt. 63. *Quidam, inquit, vel ignoranter, vel ſimpliciter, in calice ſanctificando, & populo miniſtrando, non hoc faciunt, quod Chriſtus fecit, & docuit*, & ſerm. de cœna Domini, obſcurius dicit, *Lex eſum ſanguinis prohibeat, Euangelium præcipit, vt bibatur.* Iuſtin. etiam Apolog. 2. pro Chriſtianis, & conſuetudinem docet, & præceptum indicat: de conſuetudine etiam expreſſum eſt teſtimonium Cyrill. Hieroſol. Catech. 5. Myſtag. & Chryſ. homil. 48. in 1. ad Corinth. præter alia, quæ præcedente ſectione adducta ſunt.

Tertiò poteſt ratio adiungi, ſeu congruentia, quia non eſt maior ratio de vna ſpecie, quam de alia: & quia vtraque propter vſum fidelium inſtituta eſt: ergo de vtraque debuit dari præceptum; & hoc etiam ſuadent omnes congruentiæ, quibus ſupra probauimus, datū eſſe diuinum præceptum de vſu huius ſacramenti; eò vel maximè, quod præceptum nō eſt credibile eſſe datum de parte ſacramenti, ſed de toto: ergo, ſaltem quandocunque diuinum præceptum cōmunionis obligat, & communio fit ad implendum illud præceptum, tunc fieri debet ſub vtraque ſpecie; atque hoc modo euitari facile poterunt omnia pericula, quibus huiuſmodi vſus cenſetur expoſitus: quia, nec pueris oportebit dare vtrãq; ſpeciem, neque adultis niſi rarò.

Dico primò; Nullum eſt præceptum diuinum fidelibus laicis impoſitum communicandi aliquando ſub vtraque ſpecie. Eſt de fide definita in Conciliis citatis ſectio. præcedente; & primò probatur; quia tale præceptum, nec ſcriptum eſt, nec traditū: præceptum autem diuinum poſitiuum affirmandū non eſt, nec admittendum, niſi ſufficiente authoritate conſtet. Prior pars probatur, nam, ſi ex aliquo teſtimonio colligeretur hoc præceptum, maximè ex verbis illis, *Niſi manducaueritis, &c.* Sed ex illis non colligi, probat Concil. Trident. ſeſſione 21. capitulo 1. quoniam, *Qui dixit, Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis; dixit quoque, Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et qui dixit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam, dixit etiam; Panis, quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Et deniq., qui dixit. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo; dixit nihilominus; Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* In quibus verbis ſic tacitè argumentatur Concilium, Chriſtus affirmat, panis, ſeu carnis manducationem ad vitam ſufficere: ergo non aſſeruit in prioribus verbis, formalem vtriuſque ſpeciei ſumptionem eſſe ad vitam neceſſariam. Sed dicet aliquis, hanc Concilij argumentationem non eſſe legitimam: primò, quia per panis manducationem intelligi poteſt integra refectio, tum quia nomen panis habet hanc in Scriptura ſacra frequentem ſignificationem; tum etiam, quia vſitatiſſimum eſt, totum a parte nominare, præſertim in his moralibus actionibus: ergo veriſimile eſt,

Marginalia: Hæreſis circa vſum Euchariſtiæ. — Petr Dreſd. — Iacobel. — Aeneas Sylu — VVicleff. — Ioan. Huſ. — Claud. — Matth. 26. — 1. Cor. 10. — Clem. Papa. — Dionyſ. — Ignat. — Ambroſ. — Laurent. — Cyprian. — Iuſtin. — Cyril Hiero. — Chryſoſt. — Nullo diuino præcepto tenentur laici vtramque Euchariſtiæ ſpeciem accipere. — Obiectio.

eſt, ita feciſſe Chriſtum, ne toties eadẽ integra verba repeteret. Secundò, quia ad ſic exponendum cogit vis priorum verborum conditionalium; quæ multò maior eſt, quàm ſimplicis locutionis promiſſiuæ; nam prior locutio declarat apertam neceſſitatem; poſterior verò non excludit illam, ſed ſolum proponit alterius ſpeciei efficaciam: huiuſmodi autem ſimplex affirmatio & promiſſio, non ſolet in Scriptura excludere alia concomitantia, & neceſſaria, ſicut cum Chriſtus dixit, *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*; non excluſit neceſſitatem baptiſmi, aut Pœnitentię, vel communionis, ſi commodè adhiberi poſſet, ſed potius ſubintelligitur conditio, ſcilicet, niſi alia quę neceſſaria ſunt, voluntariè omittantur, ſeu (quod idem eſt) ſi id debito modo fiat, ſic ergo in propoſito dici poterit. Tertio, & maximè, quia Concilium adducit quidem illa alia teſtimonia, non tamen declarat, quomodo verba illa intelligenda ſint, quæ apertiſſime vtriuſque ſpeciei neceſſitatem proponere videntur.

Reſponſio.

Reſpondetur; his argumentis oſtendi, quàm ſit neceſſaria animata regula ad ſacram Scripturam explicãdam, quæ per ſe ſumpta, quaſi mortua eſt, & ſui rationem reddere non poteſt: vnde fit, vt facile in hunc vel illum ſenſum trahatur: Concilium ergo, quod verè eſt animata & infallibilis regula, indicare intendit verum ſenſum verborum Chriſti, qui maxime conformis eſt intentioni eius, vt facile patebit totum illum Chriſti ſermonem, & occaſionem eius conſideranti; docuit enim Chriſtus eo loco, vnionem cum ipſo, tam ſpiritualem, quàm ſacramentalem, eſſe hominibus neceſſariam ad vitam, quia vero hæc vnio fieri ſufficienter poteſt per duas, vel per vnam ſpeciem, ideo nunc de vtraque, nunc de altera loquitur, & vtroque modo ſumentibus vitam promittit, & inter alia ſic inquit, *Qui venit ad me, non eſuriet, &, qui venit ad me non ſitiet*; ſignificans, quacunque ratione & modo ad ipſum veniatur, dummodò reuera perueniatur, ipſum ſolum ſufficere ad ſitim & famem tollendam, & inferius comparat hoc ſacramentum cum manna, vtque ſimilitudo omni ex parte quadret, declarat, ſolum cibum, etiam ſi potus non interueniat, ad ſalutem ſufficere, & ideo dicit: *Ego ſum panis vitæ, patres veſtri manducauerunt in deſerto manna, & mortui ſunt; hic eſt panis de cœlo deſcendens, vt, ſi quis ex ipſo manducet, non moriatur.* Ac tandem ſermonem concludit, totam ſufficientiam, & efficaciam conſtituens in vnione ad ipſum, dicens, *Qui manducat me, viuet propter me.* Ex his ergo declarauit Concilium, Chriſti mentem non fuiſſe, loqui metaphoricè, aut ſub aliqua conditione, ſed ſimpliciter & abſolutè, vt verba ſonant: quia reuera Chriſtus ipſe manducatus, vereque animæ vnitus, ad ſalutem ſufficit, non adhibuit autem clariorem priorum verborum expoſitionem: quia ſciebat in hoc varias eſſe Patrum expoſitiones, quarum nullam voluit, aut reiicere, aut definire: ſed ſolum ſumit ex omnibus tale præceptum in eis verbis non contineri, *Vtcunque*, inquit, *iuxta varias ſanctorum Patrum, & Doctorum interpretationes intelligantur.*

Prima expoſitio verborũ Chriſti, Niſi manducaueritis carnem filij hominis &c.

Quatuor igitur ſunt illorum verborum expoſitiones. Prima, vt non ſit ibi ſermo de hoc ſacramento, nẽc de ſacramentali vſu, ſed de Chriſto, & de ſpirituali manducatione ipſius per fidem & charitatem. Hanc vero interpretationem ſupra reiecimus: nunc ex illa ſolum ſumimus, non poſſe eſſe de fide certum à Chriſto Domino latum eſſe tale præceptum in illo loco, imò, vt ſupra diximus, neque præceptum diuinum communicandi abſolutè, ſeu ſub aliqua ſpecie, certa fide colligitur ex illo loco: vnde, quando nulla ratio ſubeſſet, ſubterfugiendi vim horum verborum, niſi hanc expoſitionem admittendo, quilibet fidelis ac prudens deberet potius hoc eligere, quam receptam Eccleſiæ conſuetudinem ſenſumque damnare. Sed non deſunt aliæ interpretationes.

Secunda.

Secunda eſt, ibi præcipi ſacramentalem ſumptionem corporis & ſanguinis Domini, non tamen præcipi modum ſumptionis, id eſt, quod manducando & bibendo ſumatur: nam quilibet horum modorum ſufficit, dummodo vtrumque ſeu totum ſumatur: quia neceſſitas tota conſtituta eſt in ordine ad Chriſtum ſumendum, quia ergo totus in qualibet ſpecie ſumitur, quamuis ſub ſpecie panis non bibatur proprie ſanguis, vt dixit Innocent. lib. 4. de hoc myſterio, capitulo 21. quia tamen reuera ſacramentaliter ſumitur, ideo eminenter (vt ſic dicam) bibitur, & id ſufficit ad ſalutem, ſicque dixit Tertullianus lib. de reſurrectione carnis, *Caro corpore & ſanguine Domini veſcitur, vt anima ſaginetur*: & Cyprianus ſermone, de Cœna Domini, *Panis*, inquit, *in carnem & ſanguinem mutatus vitam confert*, & huiuſmodi panem dicit manducari & bibi: nam *Potus*, inquit, *& eſus ad eandem pertinent rationem*: & Bernardus ſermone 3. in Dominicam Palmarum, dicit, *Alimoniam corporis & ſanguinis Domini à fidelibus frequentari*: eſt ergo hic ſenſus ſufficiens, ſolumque illi obſtare poteſt, quia non cum tanto rigore ſingulorum verborum proprietatem ſuſtinet.

Innocent. Tertull. Cyprian. Bernard.

Tertia.

Tertia expoſitio eſt, in illis verbis contineri præceptum ſumptionis vtriuſque ſpeciei, hoc tamen non eodem modo obligare omnes fideles, ſed cum proportione, iuxta vniuſcuiuſque capacitatem, ita vt neceſſarium ſit, corpus & ſanguinem Chriſti in Eccleſia manducari & bibi, non tamen vtrumque ſit ſingulis neceſſarium; ſed quibuſdam, ſcilicet, ſacrificantibus, vtrumque neceſſarium ſit; non ſacrificantib. vero, alterũ ſufficiat: iuxta Eccleſiæ diſpoſitionem & interpretationem. Sed hæc expoſitio magis libera eſt, difficiliuſque poteſt accommodari verbis, quæ plane ad omnes fideles indifferenter diriguntur: propter quod, vt exiſtimo, nihil ex eis poteſt ſpecialiter probari de Sacerdotibus, magis, quam de aliis.

Quarta.

Quarta expoſitio eſt, vt illa, quæ ſpeciem habet copulatiuæ locutionis, vim habeat diſiunctiuæ ſcilicet, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, vel biberitis eius ſanguinem*: ſolet enim particula, *&*, in Scripturis hunc ſenſum reddere Exodi, 15. & 21. *Qui occiderit patrem, & matrem, morte moriatur*. 1. patrem, vel matrem, & Iob. 21. ſępiſſimè reperitur particula, *&*, in hac ſignificatione, & ſæpe aliàs.

Exod. 15. & 21.

Dices, multò magis videri hanc expoſitionem voluntariam, & non ſolum præter, ſed etiam contra vim verborum, quandoquidem ſignum vniuerſale & diſtribuens in particulare conuertitur; neque in Scriptura vnquam illa expoſitio admittenda eſt, niſi quando illa particula, *&*, non terminos, ſed propoſitiones coniungit; tunc enim in toto rigore reuocari poteſt ad ſenſum propoſitionis, de diſiuncto extremo, vt in illo exemplo. *Qui occiderit patrem, & matrem, morte moriatur*, ſenſus eſt, *Qui occiderit patrem, morte moriatur, qui occiderit matrem, morte moriatur.* Quæ duæ æquiualent huic diſiunctæ, *qui occiderit patrem, vel matrem, morte moriatur*, & ſimile eſt illud Apoc. 1. *Beatus, qui legit, & audit verba prophetiæ huius*: ſenſus enim eſt, *Beatus qui legit, & beatus, qui audit.* & ideò rectè etiam exponitur. *Beatus, qui legit, vel audit.*

Apo.

Reſpondetur, eundem ſenſum hic eſſe adhibendum, ſeruata proportione; & particulam, *&*, non eſſe extrahendam à propria, & rigoroſa ſignificatione

ne quam habet. Sed conſideranda vlterius eſt negatio incluſa in illa particula, *niſi*, in initio totius propoſitionis poſita, *Niſi manducaueritis*, quod perinde eſt, ac ſi diceretur, *ſi non manducaueritis*, prout Græci etiam codices habent: illa autem particula, *non*, in principio talis propoſitionis copulatiuæ poſita, vtramque partem negat, & iuxta phraſim Hebraicam, quaſi bis, ſcilicet, in vtraque parte repetita intelligitur, vt in illo Pſalm. 1. *Non reſurgunt impij in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum*: Hebraica lectio habet, *Non reſurgunt impij in iudicio, & peccatores in concilio iuſtorum*: recta autem eſt verſio Latina, quia illa particula, *non*, intelligitur repetita in vtraque parte: ſic etiam Pſam. 128. *De quo non implebit manum ſuam, qui metit, & ſignum ſuum, qui manipulos colligit*, ſenſus eſt, *neque ſignum ſuum*, ſubintelligendo repetitam negationem: ſic Actorum 3. *Argentum & aurum non eſt mihi*, id eſt, *neque aurum habeo, neque argentum*: ſic etiam Ioannis decimo quinto. *Si non veniſſem, & locutus eis fuiſſem, id eſt, & niſi eis locutus fuiſſem*, repetita negatione: eſt enim frequens apud Ioannem, phraſim Hebraicam retinere, vt expoſitores eius notant: eundem ergo in præſente retinuit, ſenſuſque erit: *ſi non manducaueritis carnem filij hominis, &, ſi non biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*, iuxta quem ſenſum ſolus ille non habebit vitam, qui neque carnem Domini manducauerit, neque ſanguinem biberit: ex quo ſenſu copulatiuo propoſitionum, recte ſequitur alia propoſitio affirmatiua de disiũctiuo extremo, *Qui comederit carnem, vel biberit ſanguinem Domini, habiturum vitam*: quia prior cõminatio ſolum cadit in eum, qui vtrumque omittit & hæc expoſitio ſaluat omnium verborum vim & proprietatem; & eſt conſentanea vſui ſcribendi Euangeliſtæ Ioannis: & cum ea quadrant optime antecedentia, & ſubſequentia: eſt ergo probanda: eamque moderni expoſitores magis probant.

Pſalm. 1. — Pſal. 128. — Actor.

Ad alia teſtimonia reſpõdetur.

Et ex his facile excluduntur alia teſtimonia, quæ minoris momenti ſunt, vt eſt illud, *Accipite & bibite ex eo omnes*: nam inprimis hęc verba non ſunt pręcipientis, ſed inuitantis, ſeu dantis, vt ſolet fieri in quocunque conuiuio: vt, quando Chriſtus dixit, Ioannis, 20. *Accipite Spiritum ſanctum*, nihil præcepit, ſed dedit, ſimulque explicuit, quid daret. Deinde illud ſignum, *omnes*, non diſtribuit pro omnibus fidelibus, ſed pro Apoſtolis tantum, vt patet, tum ex contextu, tum ex Marco dicente, *Et biberunt ex eo omnes*; quod non poteſt eſſe verum de omnibus fidelibus. Sed vrgent hæretici, Chriſtum non ſine myſterio addidiſſe illud ſignum, *omnes*, dando potum; & non dando panem. Reſpondetur, falſum eſſe, quod ſumunt: nam, licet Euangeliſtæ non exprimant, Chriſtum dixiſſe, manducate ex hoc omnes, non tamen negant; & Canon miſſæ ex Apoſtolica traditione affirmat, ita dixiſſe; & ita etiam legit Ambroſius 4. de ſacramen. c. 5. & Paſchaſ. libro de Corpo. & ſanguin. Domin. cap. 15. Deinde, etiam ſi ita eſſet, poſſet ſufficiens ratio differentiæ dari abſque tali præcepto: nam Chriſtus obtulit panem in duodecim partes diuiſum, & ideo non erat tam neceſſarium explicare, ab omnibus eſſe ſumendum; quando verò dedit potum, vnum & eundem calicem dedit, vt ex eo omnes biberent; & ideo oportuit dicere, bibite omnes; & alius Euangeliſta dixit, *Accipite, & diuidite inter vos*. Sed vrgebit aliquis, quia licet Chriſtus ad litteram locutus ſit cum Apoſtolis; tamen in perſona eorum loqui potuit ad omnes fideles, conſtat enim ex Euangelio, Chriſtum aliquando locutum fuiſſe cum Apoſtolis ſecundum propri-

Hęreticorum ſcrupulus reiicitur. — Ambroſ. Paſchaſ. — Obiectio.

A as eorum perſonas, vt cum eis dixit. *Vos eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis*; aliquando verò, vt repræſentabant omnes Epiſcopos vel Sacerdotes, vt cum dixit. *Hoc facite, Quorum remiſeritis peccata, &c.* aliquando tamen etiam fuiſſe ipſis locutum, vt repræſentabant omnes fideles: ſicut ipſemet Chriſtus explicuit, Matth. 13. dicens, *Quod vobis dico, omnibus dico*: ſic ergo in præſenti fuiſſe locutum ſentit Paſchaſ. dicto capitulo 15. dicens, *Accipite & bibite ex hoc omnes, tam miniſtri, quam & reliqui credentes.* Reſpondetur, concedendo, Chriſtum omnibus illis modis fuiſſe locutum variis locis, quorum ſenſus ex circumſtantia litteræ, ex materia, de qua B agitur, ex Sanctorum expoſitionibus, potiſſimum ex Eccleſiæ ſenſu diſcernendus eſt. In præſenti ergo loco nihil eſt, quod cogat ad intelligenda illa verba, niſi de ſolis perſonis Apoſtolorum: quia nec præceptum, neque aliquid aliud cõtinent, quod ad commune regimen Eccleſiæ pertineat: ſed ſolum familiarem quendam ſermonem inter aſſidentes eidem menſæ. Poſſet etiam admitti, ibi Apoſtolos repræſentaſſe Sacerdotes omnes, quia ibi indicatum eſt, quid Sacerdotes agere debeant. Denique, licet concedamus, etiam poſſe illa verba vltimo modo intelligi, nil refert; quia illa verba non cõtinent pręceptum, ſed facultatẽ bibendi, quæ iure diuino nemini denegata eſt, & hoc ſolũ ſignificat Paſchaſius, C qui nõ exponit verba Chriſti, ſed referens cõſuetudinẽ cõmunicandi in vtraque ſpecie, quæ tũc vigebat, cõſiderat Chriſtũ per miniſtrũ dicentem omnibus. *Accipite & bibite.*

Matth. 13. Paſchaſ. Soluitur.

Neque etiam colligi poteſt hoc pręceptum ex teſtimoniis Pauli, illa enim verba, quæ explicant veterem figuram (*Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt, & eundem potum ſpiritualem biberunt*) nullam vim habent, ad colligendum præceptum: tum quia argumentum ex figuris ex ſe eſt infirmum; tum etiam, quia in ipſamet figura non omnes, qui manducauerunt manna, biberunt de petra: nam manna multo ante datum fuit, vt patet Exodi 16. Nume. 20. Ioſue, 5. & qui manducauerunt, non ex D ſpeciali præcepto id fecerunt, ſed voluntariè. Alia autem verba, *Probet autem ſe ipſum homo*, &c. ſolum probant, tam ad bibendum calicem, quam ad manducandum panem, eſſe neceſſariam bonæ conſcientiæ probationem; præceptum autem manducandi aut bibendi ex illis verbis, aut ex aliis eiuſdem capitis, colligi non poteſt: vnde ſtatim ſub disiunctione addidit Paulus. *Quicunque manducauerit panem hunc, vel biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis, & ſanguinis Domini.* Vbi conſiderandum eſt, eum qui manducat panem hunc indigne, quamuis non bibat, dici reum corporis & ſanguinis Domini: quia reuera vtrumque ſumit: ſic ergo è contrario, qui digne manducat, corpus & ſanguinem Domini digne ſumit; & E ideò, tam præcepto ſumendi, quam præcepto digne ſumendi ſatisfacit: nullibi ergo eſt ſcriptũ diuinum præceptum, obligans laicos ad ſumendam aliquando Euchariſtiam ſub vtraque ſpecie.

Exodi 16. Num 20. Ioſue 5.

Altera verò pars, ſcilicet, quod nec traditum ſit tale præceptum, euidentior eſt: quia non ſolum non eſt in Eccleſia talis traditio; quin potius eſt contraria, in qua potiſſimum fundatur fides concluſionis poſitæ: nam Eccleſia Romana & Catholica denegat laicis per totum tempus vitę vſum calicis, & iudicat, eos ſatisfacere Chriſti præcepto eſu corporis: iudicat ergo, nullum tale præceptũ eſſe à Chriſto impoſitum, in quo iudicio errare nõ poteſt: quia eſſet intolerabilis error contra bonos mores. Nec refert, ſi quis dicat, hanc conſuetudinem Eccleſiæ non eſſe valde

Præceptũ de ſumẽda à laicis vtraq; Euchariſtiæ ſpecie traditum non eſt.

valde antiquam; tum quia in nullo tempore poteſt vniuerſalis Eccleſia errare in huiuſmodi materiis; tum etiam; quia ex Concil. Conſtantienſi, D. Thoma, & aliis, conſtat, conſuetudinem hanc ante quadringentos vel quingentos annos incepiſſe: non conſtat autem aliquando fuiſſe in Eccleſia vſum, vt omnes omnino aliquando ſub vtraque ſpecie communicarent: quia nec conſtat, illam conſuetudinem fuiſſe vniuerſalem in omnibus Eccleſiis, & multò minus in omnibus perſonis. Certum autem eſt, nũquam in vniuerſali Eccleſia fuiſſe hanc conſuetudinem obſeruatam propter exiſtimationem neceſſitatis, aut præcepti diuini: ſed quia tunc commodè fieri poterat, quia erat numerus fidelium minor, & maior deuotio, & ideo non eſt nunc propria contrarietas in Eccleſiæ conſuetudine: nam, mutatis rebus & circumſtantiis, mutare conſuetudinem, eſt quidem diuerſum, non tamen contrarium. Et confirmatur; quia, ſi eſſet præceptum diuinum communicandi ſub vtraque ſpecie, maximè obligaſſet in articulo mortis: ſed nunquam fuit vniuerſalis cõſuetudo communicandi infirmos ſub vtraque ſpecie; ſed potius in vita Baſilij, & Ambroſij, & aliorum Sanctorum, legimus eos communicaſſe in fine vitę, accepto tantum corpore Domini; & antiqua decreta, quæ loquuntur de viatico dando ægrotis, aut de Euchariſtia pro eis ſeruãda, ferè ſemper de ſolo corpore loquuntur.

Conc. Conſt. D. Thom.

Congruẽtiæ quibus tale pręceptũ neceſſarium nõ fuiſſe perſuadetur.

Vltimò addere poſſumus congruentias explicãtes hoc præceptum non fuiſſe neceſſarium, quæ fere ex præcedẽte ſectione ſumi poſſunt: quia ad vtilitatem fidelium neceſſarium non fuit, cum illis ſatis ſit per vnam ſpeciem prouiſum, quoad omnes gratiæ effectus, præſertim, ſi per eos non ſtet, quo minus dignè & frequenter illa vtantur, vt in ſuperioribus dictum eſt. Nec etiam hoc pertinuit ad diuinũ cultum, fidei profeſſionem, aut Chriſti memoriam, vel repræſentationem paſſionis; quia hæc in ipſo ſacrificio fiunt, concurrentibus omnibus, qui aſſiſtunt, & per Sacerdotem illum cultum Deo offerentib. eãdemque fidem profitentibus, & Chriſti paſſionem repræſentantibus, cuius memoriam etiam renouãt, quando ſacramentum ſumunt in quacunq; ſpecie, ergo neque ex hoc capite oportuit dari tale præceptum, præter hæc autem nullum aliud videtur poſſe excogitari. Alioqui verò oportuit hãc diſpoſitionem prudentiæ, & iudicio Eccleſiæ relinqui, quia potuit ad reuerentiam ſacramenti expedire, vt neque omnibus, in vtraque ſpecie daretur: ita igitur factum eſt.

Nulla eſt diuina lex, quæ alterã determinate ex his ſpeciebus ſumendam aſſignet.

Dico ſecundo; Etiam non eſſe iure diuino pręceptum ſumere alteram ex his ſpecieb. determinatè, ſed ſolum confuſe, ſeu diſiunctim, ita vt, quacunque earum accepta, præceptum diuinũ impleatur. Hæc concluſio ſolum ponitur propter ſpeciem panis: nam de ſpecie vini, manifeſtum eſt ex dictis, nullum eſſe præceptum ſumendi illam, neque ſolam, neque cum alia ſpecie; de ſpecie autem panis, aliqui Catholici putant, neceſſario eſſe ſumendam de iure diuino, ita vt cõicando tantum ſub ſpecie vini, nõ ſatisfiat diuino præcepto de vſu huius ſacramenti. Ita ſentiunt Ioan. Alban. lib. de communione ſub vna ſpecie, tractatu. 1. ad §. & Bellarm. lib. 4. de Euchariſt. c. 25. ad 3. 4. & 5. Fundantur, quia Lucas, & Paulus referunt, Chriſtum ſtatim poſt communionẽ ſui corporis dixiſſe, *Hoc facite*, poſt communionem autem calicis, Lucas nihil refert, Paulus vero non abſolute, ſicut prius, ſed ſub conditione refert, dixiſſe, *Hoc facite, quotieſcunque ſumitis, in meam commemorationem*, ex qua diuerſitate colligunt, ſumptionem

Ioan. Alban. Bellarm.

A ſub ſpecie panis eſſe ſimpliciter præceptam; ſub ſpecie autem vini; ſolum, quando fit Chriſti commemoratio in ſacrificio. Ratio vero differentiæ reddi poteſt, quia vſus panis ſemper futurus erat conueniens omnibus fidelibus, vt Eccleſiæ conſuetudo ſatis probat: & ideo hunc determinate videtur pro omnibus Chriſtus præcepiſſe: cuius indicium etiam eſt, eam in toto illo ſermone Ioannis 6. quandocunque Chriſtus loquitur de vna tantum ſpecie, ſeu ſumptione eius, loquitur de carne, corpore, aut pane, & antiquæ figuræ huius ſacramenti, neceſſitatem cibi indicant, non potus, at manna, agnus Paſchalis, panis propoſitionis, & ſubcineri-
B cius panis Eliæ. Tandem additur congruentia, in ſignificatione fundata: quia panis magis eſt neceſſarius ad vitam, quam vinum: debuit ergo magis determinatè præcipi vſus eius, ad ſignificandam vnionis cum Chriſto neceſſitatem: Item panis repræſentat corpus, quod præſtantius quid eſt, quam ſanguis. Item, ſpecies panis ſunt aptiores ad memoriam Chriſti, quæ facilius per corporis, quàm ſanguinis repræſentationẽ concipitur. Item, quoad vſum; panis ab omnibus facile ſumi poteſt, vinum autem non item: multi enim ſunt, qui vino vti non poſſunt: veriſimile ergo eſt, præceptum determinatè eſſe poſitum de ſpecie panis: ſolumque vſum ſpeciei vini relictum eſſe indifferentem. Nihilominus
C concluſio poſita mihi videtur omnino vera, quam poſtea expreſsè docuit idem Bellarm. cap. 27. ad 8. & idem ſentit Sebaſtian. Oxemenſis hic art. 12. nu. 4. Et ratio eſt, quia totus diſcurſus factus in prima concluſione, hanc etiam conuincit: diximus .n. illa verba. *Niſi manducaueritis, &c.* reduci ad ſenſum diſiũctiuũ: ergo dicendum conſequenter eſt, pręceptũ in eis contentum per quancunq; diſiunctionis partem ſufficienter impleri. Item, quia ſicut in Scriptura nullum eſt præceptum de vtraque ſpecie, ita nec de ſpecie panis determinatè. Item, quia illæ promiſſiones, *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo*, non copulatim, ſed copulatiuè intelligendæ ſunt, ita vt per ſe, & ſigillatim
D verificentur & de mãducante carnẽ, & de bibẽte ſãuinẽ: ergo quodlibet horũ per ſe ad vitã ſufficit. Itẽ, tã eſt totus Chriſtus ſub ſpecie vini, quã ſub ſpecie panis: ergo ex vi iuris diuini, tam eſt ſufficiẽs ſumptio illius, ſicut huius. Patet cõſequentia; quia efficit æqualem vnionẽ tam ſacramẽtalem, quàm ſpiritualem cum Chriſto, propter quam eſt ſpecierum ſumptio, vt diximus, & ſignificat Conc. Trid. vtens illo fundamento ad probandũ, vnam ſpeciem ſufficere, quia totus Chriſtus eſt ſub illa, in quo multum huic ſentẽtiæ fauet. Præterea coniecturæ contrariæ nihil ſuadent, quia illa verba, *Hoc facite*, ſimpliciter dicta, vel cum illo addito, ſcilicet, *in meam commemoratio-*
E *nem*, aut cum illa conditione, *Quotieſcunque ſumitis*, ad eundem ſenſum referuntur, vt præcedente ſectione diximus, & ſignificat Eccleſia, quæ in cànone, ſolũ poſt vtriuſque ſpeciei conſecrationem, refert illa verba, *Hæc quotieſcunque feceritis, in mei memoriam facietis:* nullum ergo myſterium latet in illa diuerſitate verborum Pauli, vt propterea cenſeatur magis determinate præcepta vna ſpecies, quam alia: ſed ſolũ in poſteriori loco explicatur, quod in priori omiſſum fuerat. Tandem, licet verum ſit, vſum panis communiter eſſe faciliorem & aptiorem pro tota communitate, non tamen propterea oportuit ſub præcepto, ac neceſſitate determinate poni: præſertim, cum aliquando etiam poſſet applicari vſus vini, & non panis; vt ita poſſet applicari vſus vini, & non panis, vt in ſuperioribus etiam diximus, pro-

Bellarm. Oxomenſis.

babile eſſe in aliquibus caſibus, ſeu cum aliquibus perſonis factum eſſe, & ſufficiens exiſtimatum.

SECTIO III.

An potuerit Eccleſia prohibere laicis vſum calicis, idque fuerit expediens.

RAtio dubitandi circa priorem partem eſt, nam licet Chriſtus non præceperit omnibus huius ſpeciei vſum, tamen pro omnibus illam inſtituit, omnibuſq; dedit ius illam petendi, cum dixit, *Accipite & bibite*, &, ſicut pro omnibus ſuum ſanguinem fudit, ita omnibus ſuum ſanguinem in teſtamento reliquit, dicens, *Hic eſt calix noui teſtamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur*: non ergo poteſt inferior poteſtas priuare ſubditos iure, & facultate ſibi conceſſa à ſuperiori poteſtate: ſicut non poteſt procurator, ſeu miniſter aut teſtamentarius, priuare hæredem re à teſtatore ſibi teſtamento relicta, aut vſu eius. Et optimum exemplum eſt in ſacramento Cõfirmationis, & Extremæ vnctionis, de quibus Chriſtus ſpeciale præceptum fidelib. non impoſuit: tamen, quia pro ipſis ea inſtituit, iuſq; illis vtendi eiſdem conceſſit, non poteſt Eccleſia eorum vſum eis interdicere: idem ergo eſt in præſente ſacramento. Secundò nunquam expedire poteſt, vti hac poteſtate; quia Eccleſiaſtica poteſtas non eſt in deſtructionem, ſed in ædificationem: priuare autem fideles vſu ſanguinis Chriſti, non poteſt eſſe in ædificationem, ſed in magnũ detrimentum: quia priuantur magno fructu gratiæ, magnaq; conſolatione & deuotione, ratione cuius acciperent per vtrãq; ſpeciem maiorem gratiã ex opere operato, quã per alteram tantũ. Et aliunde nulla eſt ſufficiens ratio, cur tanto bono priuentur: quia reuerentia & decentia ſacri poſſet multis aliis modis prouideri; præſertim, ſi non frequenter potus calicis omnibus daretur, ſed raro, aut ſemel in anno, aut aliquoties in vita. Et hoc etiam modo certus eſſet, fideles omnes integrè & perfectè implere diuinum præceptum. Cum tamen aliud, vel ſit dubium, vel ſaltem controuerſiis & ſcandalis expoſitum: ergo expediret potius, vt Eccleſia hanc partem eligeret: nam ſemper certa ſunt præferenda dubiis: & quæ vnionem conciliant his, quæ ſcandala parere poſſunt.

Eccleſia, quo modo, in vna ne, an duplici ſpecie fideles communicare debẽt, decernere poteſt.

Dico primò, eſſe in Eccleſia poteſtatem ordinãdi, quomodo ſit à fidelibus hoc ſacramẽtum ſumẽdum: in vna ſcilicet, vel duplici ſpecie. Eſt de fide, ex definitione Concilij Trid. ſeſſ. 21. c. 1. & 2. vbi hac occaſione definit, eſſe in Eccleſia poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione ea ſtatuat, vel mutet, quæ ſuſcipientium vtilitati, & ſacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate, magis expedire iudicauerit, quo ſenſu intelligit, dictum eſſe à Paul. illud 1. ad Cor. 4. *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*, Itemq; colligit ex illo, 1. ad Cor. 11. *Cætera autem, cum venero, diſponam*. Ex quo eandem poteſtatem collegit Auguſt. epiſt. 128. c. 6. eandemq; veritatem cõfirmat traditio & conſuetudo Eccleſiæ. Ratio autẽ moralis eſt euidens. Nam erat hæc poteſtas in Eccleſia neceſſaria, quia ea, quæ pertinent ad modũ diſpenſandi ſacramenta, pro temporum, & circumſtantiarum varietate, poſſunt etiam requirere vſus, ſeu modos diuerſos, vel ad fidelium vtilitatem, vel ad ſacramentorum venerationem pertinentes: data eſt ergo Eccleſię huiuſmodi poteſtas, ſicut ei data eſt ad alias Eccleſiaſticas leges ferendas, & ad ea omnia, quę ad perfectum regimen Eccleſiæ pertinent. Quod autem ſub obiecto huius poteſtatis

Conc. Trid. 1. Cor. 4. & 11

Auguſt.

A continęatur vſus ſeu modus ſumendi hoc ſacramẽtum ſub vna vel duabus ſpeciebus, conſtat ex præcedentibus, quia hoc non ſpectat ad ſubſtantiam ſacramenti, neque ad effectum vel vſum eius ex præcepto diuino neceſſarium, ſed tantum ad voluntarium vſum, vel (vt ita dicam) arbitrarium. Et in eo poteſt committi irreuerentia huius ſacramenti: ergo eſt ex his rebus, quæ ſub prædicta poteſtate clauduntur.

Valde, prudenter ac rationabiliter Eccleſia laicis, ſacerdotibuſq; extra ſacrificium, vtriuſque ſpeciei ſumptionem prohibuit.

Dico ſecundò; Eccleſia vtens hac poteſtate iam prohibuit vſum calicis omnibus, præterquam Sacerdotibus ſacrificantibus, quæ prohibitio & valida, & rationabilis, ac prudens fuit. Conſtat conclu- B ſio ex Conc. Conſtant. ſeſſ. 13. clarius ex Trid. ſeſſ. 21. c. 2. vbi dicit, Eccleſiam conſuetudinem communicandi ſub vna ſpecie approbaſſe, & pro lege habendam decreuiſſe: Eccleſia autem non poteſt in his, quę ad mores totius Eccleſiæ pertinent, errare; neq; aliquid iniuſtum, aut malum præcipere: ergo talis lex eſt iuſta & bona ergo valida, & obligationem inducens. Quod autem ſit etiam prudens & expediẽs, declaratur, diſtinguendo duas res, quæ ad hanc legem ferendam, Eccleſiam mouere potuerunt; vna dici poteſt, occaſio legis: alia, propria ratio eius. Prior ſumpta eſt ex variis hæreſibus, vt notat Turrian. lib. 8. Conſtit. Clementis cap. 13. in principio enim Eccleſiæ vſus vnius, vel duplicis ſpeciei, indifferens C fuit: & pro rerum commoditate alterutro modo fiebat, vt facile ex hactenus dictis intelligi poteſt: poſtea vero ad vitandas hæreſes Manichæorum, vſum calicis peculiariter commendarunt Pontifices, vt ſectione prima vidimus: illo vero errore extincto, alius exortus eſt, negans totum Chriſtum eſſe ſub ſingulis ſpeciebus: & ideo neceſſarium eſſe affirmans, vtramque ſpeciem ſumere, cuius occaſione in contrarium extremum declinatum eſt, vſuſque vnius ſpeciei panis magis ac magis propagari cœpit: hic autem error ex hæreſi Berengarij confirmatus neceſſario fuit: quia, ſi Chriſtus non eſſet realiter præſens in hoc ſacramento, ſed tantum, vt in ſigno, rectè ſequeretur, nec adeſſe, nec ſumi totum ſub D ſingulis ſpeciebus. Quapropter neceſſarium etiam in ea doctrina fuiſſet, vtramque ſpeciem ſumere: & hac etiam occaſione conſuetudo communicandi ſub vna ſpecie in Eccleſia Catholica à temporibus Berengarij maximè aucta, & confirmata creditur, vt notat VValdenſis tomo 2. de ſacramen. capite 87. Tandem verò orta eſt hæreſis directè reprehendẽs communionem ſub vna ſpecie: & in huius hæreſis deteſtationem Eccleſia Catholica hanc conſuetudinem magis ac magis amplexa eſt, & ex hac ipſa occaſione ſumpſit aliquam cauſam probandi & retinendi hanc conſuetudinem, nimirum, ad deteſtandos errores, & ſcandala vitanda. Acceſſit verò propria ratio, quæ per ſe mouit Eccleſiã ad conſue- E tudinem hanc lege ſtabiliendam, & contrarium vſum interdicendum: quia per hoc nihil commodi, vel vtilitatis fidelibus adimitur, multum autem reuerentiæ & venerationis ſacramento ipſi prouidetur. Primum conſtat ex ſupra tractatis de effectibus huius ſacramenti, vbi oſtenſum eſt primum, nullum effectum formaliter diuerſum conferri per ſpeciem vini, qui per ſpeciem panis non detur: deinde, ſtante ęquali diſpoſitione ex parte recipientis, tantam gratiam dari per vnam ſpeciem, quantam per vtramq; ſimul ſumptam. Quod autem propter vſũ vtriuſque ſpeciei exiſtimetur futura maior deuotio, & diſpoſitio ex opere operantis ipſorum recipientium, id, & gratis dictum eſt; & eſt omnino per accidens; & compenſari præterea facile poteſt diligentia

Conc. Cõſt. Trident.

Turrian.

Motiua ob quæ Euchariſtia bina ſpecies modo laicis conceſſa modo denegata eſt.

Ratio ob quã nũc ſimplex Euchariſtiæ ſpecies laicis concedatur.

gentia ipſorum fidelium, & maiori frequentia huius ſacramenti in vna & eadẽ ſpecie. Propter quam rationem etiam in ſuperioribus dicebamus, quod licet verum eſſet, dari maiorem gratiam per duas ſpecies, quam per vnã, nulla fieret iniuria fidelibus, priuando illos vſu calicis; quia diligentia & maiori frequentia Euchariſtiæ ſub ſpecie panis poſſent facile totum illum fructum gratiæ recuperare. Secunda pars conſtat, quia hoc modo vitat Eccleſia omne periculum effuſionis ſanguinis, quod moraliter vix poſſet caueri in tanta hominum frequentia, & multitudine, & præſertim eo tempore, quo religionis deuotio adeò tepida eſt, res ſacræ ita negligẽter tractantur. Secundò, vt poſſit vinum in parua quantitate decentius conſecrari: neque neceſſe ſit, illud conſecratum ſeruare, quod fieri non poſſet ſine periculo corruptionis. Tertiò accedit congruentia, vt communis plebs fidelium aſſueſcat ponere deuotionem ſuam in Chriſto ſub ſpeciebus contento magis quam in vna vel duabus ſpeciebus ipſum continentibus. Quæ rationes maximè procedunt, vt ſæpè dixi, poſt magnam multiplicationem Chriſtiani populi, & viuæ fidei remiſſionem.

Eaque panis non vini.

Rationes in oppoſitum dirimuntur.

Rationes dubitandi ex dictis ferè ſolutæ ſunt. Ad primam.n. reſpondetur, Chriſtum nõ dediſſe laicis abſolutum ius vtendi vtraque ſpecie, quaſi poſitiue volendo, vt quoties peterent, eis daretur, ſed dedit eis ius vtendi hoc ſacramento, ita vt ſine rationabili cauſa eo priuari non poſſent: hoc autem ius voluit eſſe ſubordinatum Eccleſiæ, quoad modum, & alias circumſtantias in ipſo vſu ſeruandas. Et ideo non eſt ſimile, quod ibi affertur de Extrema vnctione, & Confirmatione: quia ibi priuarentur fideles vſu taliũ ſacramentorum: hic autem non priuantur vſu, ſed adhibetur modus ſeruandus in ipſo vſu; quia ſacramentũ in vna vel duab. ſpecieb. idem ſacramentũ eſt, & eandem virtutem ac ſubſtantialem perfectionem habet. Ad ſecundam rationem iam declaratum eſt, quomodo expediat huiuſmodi lex ſeu prohibitio. Nec fuit conueniens aliquam moderationem in huiuſmodi prohibitione adhibere, tum quia nulla erat neceſſitas, vt dictũ eſt; tum etiam quia, licet inde poſſent diminui incõmoda, non tamen ita radicitus auferri: tũ deniq; quia, ſi hoc cõmitteretur arbitrio diſpenſantium, vel deuotioni ſumentium, multa poſſent per imprudentiam fieri: ſi autem fieret perſonarum delectus, oriri poſſent vel ſcandalũ, vel ſchiſmata, aut quærimoniæ; ſi verò certa tempora & rariora determinarentur, in eis fortaſſe concurreret maiori feruore tota fidelium multitudo: & ita eſſet maius periculum alicuius irreuerentiæ: & præterea maximè deberet concedi in articulo mortis: in quo maius poteſt eſſe effuſionis periculum. Ac tandem hoc modo debuerunt hæreticorum ora penitus obſtrui.

Ad ſecundã.

Quare, nec aliquoties aliquibus vel laicis, vtrãq; ſpeciem concedi oportuerit.

Quæſtiunc.

Ex quibus principiis illa frequens dubitatio decidenda eſt, an expediat in hac lege diſpenſare cum aliquo regno, vel perſonis. Quamdiu enim hoc petunt, perſiſtentes in errore, tanquam ſi neceſſarium ſit ad ſalutem, nullo modo concedendum eſt: tum quia eſſet virtute confirmare errorem: tum etiam quia eſſet ſanctum dare canibus: quia talis gens indiſpoſita eſſet ad vſum huius ſacramenti: vnde referunt authores citati in principio ſectionis præcedẽtis, & Ruard. ar. 25. Paulum III. diſpenſaſſe cum Bohemis ſub conditione, vt ab errore diſcederent, ipſis autem ſemper ſentientibus, vtramque ſpeciem eſſe neceſſariam, diſpenſatio locum non habuit. Vnde fit, vt remoto errore, poſſit Eccleſia hoc concedere, vt de Paulo III. dictum eſt, & refert Gaſpar Caſali.

Ruard. Paul. III.

A lib. 3. de cœna & calice Domini. cap. 2. & de Clemente VI. refertur, hoc conceſſiſſe Regi Galliæ, anno 1341. quia, cum tota hæc res ſit iuris Eccleſiaſtici, per ſupremam Eccleſiæ poteſtatem diſpenſationem recipit: nunc autem penſatis omnibus, vix poteſt hoc expedire, & ad vitandum ſcandalum, & hæreticis omnem occaſionem pertinaciæ auferendam, & propter maiorem fidelium vnionem & conformitatem, Quod tamen nõ obſtat, quod, ſi in aliquo caſu conſuetudo obtinuit, vt alicui detur vtraque ſpecies, talis conſuetudo ſeruetur, vt Romæ eſt conſuetudo, vt Diaconus, qui in miſſa ſolemni miniſtrat Pontifici, ſub vtraque ſpecie communicet. Quam tamen interdum prætermiſſam eſſe à Paulo B III. in odium Huſſitarum, & Bohemorum, refert Turrianus lib. 8. conſtitut. Clement. cap. 31. & Auguſtinus Patritius, in lib. de aduentu. Frederici III. Imperatoris Romani. Addit etiam Claud. repet. in cap. 20. Pariſiis ſeruari ſimilem conſuetudinem in Conuentu Cluniacenſi. Omitto alias conſuetudines, quæ dicuntur eſſe apud Moſcouitas, vt refert Petrus Comeſtor in Hiſtor. Scholaſt. cap. 151. & apud Æthyopes, vt refert Claud. ſupra, repet. 10. c. vlt. nam hi ſchiſmatici ſunt, ſicut etiam Græci, qui eũdem vſum obſeruant, quamuis Græci in hoc non videant eſſe ſchiſmatici, quia nec ob eã cõſuetudinẽ ab Eccleſia Romana diſſentiunt: neque de noſtra C conſuetudine malè ſentiunt, quantum ego potui, vel audiendo, vel legendo, aſſequi.

Paul. III.

Turrian. Aug. Patr. & Frederic. III. Claud. Pet. Comeſt.

Dubiolum.

Sed quæret tandem aliquis, an hæc prohibitio Eccleſiæ tanto rigore obliget laicos, vt in nullo caſu, & nulla de cauſa, eis liceat bibere ſanguinem Domini, abſque ſpeciali diſpenſatione. Aliqui enim ita exaggerant hanc prohibitionem, in odium fortaſſe hæreticorum, vt nunquã huiuſmodi caſum admittant, in quo id permittere ſit neceſſarium. Vnde Soto. d. 13. q. 2. art. 6. dicit, ſi contingat, Sacerdotem ſacrificantem mori poſt conſecratũ & ante conſumptum ſanguinem, & nullum adeſſe Sacerdotem, à quo poſſit conſumi, etiam ſi ſpecies vini corrumpẽdæ, & in acetum mutandæ, vel paulatim conſumendæ cenſeantur, non licere laico illas ſumere. Sic etiã D dicunt aliqui, ſi contingat, ſanguinem Domini in terram cadere, & nullum eſſe Sacerdotem, qui illũ velit lãbere, non permitti laico, vt id faciat; ſed ſolũ vt diligenter caueat, ne conculcetur, ſed ſeruetur, donec exſiccetur, & poſtea radatur, & comburatur. Sed hæc, & ſimilia, valde rigida ſunt, & ſine ſufficiẽti fundamento: nam hoc ſolum eſt Eccleſiaſticum præceptum: & ob maiorem reuerentiam ipſius ſacramenti introductum: non eſt ergo, cur obliget cũ tanto rigore, & cum euidente periculo, & occaſione maioris irreuerentiæ eiuſdem ſacramenti. Dico igitur, ſolum propter vſum ſacramenti, & vtilitatem ſuſcipientis, nunquam licere laico ſumere ſanguinẽ Domini abſque diſpenſatione. Probatur ex genera- E li prohibitione abſque vlla exceptione, quia nulla occurrere poteſt ſufficiens cauſa, ob quam ceſſet hæc obligatio, ſolo illo fine durante: quia, illo non obſtante, facta eſt prohibitio. Dices, occurrere poſſe mortis articulũ, in quo poſſit infirmus Dominici calicis hauſtum, non tamen Euchariſtiam, id eſt, corpus deglutire, vt dicitur in Concil. Toletan. XI. capitul. 11. tunc enim licebit ſumere: quia ius diuinum præferendum eſt Eccleſiaſtico. Reſpondeo, caſum eſſe moraliter impoſſibilem, vel rariſſimum, quia, qui poteſt traiicere ſpecies vini, poterit etiam deglutire minimam hoſtiæ conſecratæ particulam, aquæ aut vino non conſecrato immiſſam: & quamuis admittatur caſus, cum ille rariſſimus ſit, propter

Soto.

Reſponſio.

Cõc. Tol. XI.

illum ſolum non cenſerem, dandam eſſe hanc licentiam, ne detur occaſio indiſcretis miniſtris ampliandi illam, & ſimiles caſus facile admittendi ſine neceſſitate. Vnde miniſter nolens tunc dare ſacramentum, iure excuſabitur, quia propter grauiſſimã cauſam & publicam id facit: & conſequenter etiam excuſabitur ægrotus; vel quia non habet copiam ſacramenti; vel quia moraliter cenſetur impotens: & ita non violabitur ius diuinum: quod, cum affirmatiuum ſit, non obligat ſemper, ſed occurrentib. moralibus circumſtantiis. Nec tunc ius humanũ præfertur diuino, ſed occaſione humani iuris tales concurrunt circumſtantiæ morales, vt ius diuinum affirmatiuum non obliget, quod frequens eſt in huiuſmodi præceptis. At verò, ſi ex parte ipſius ſacramenti occurrat neceſſitas, vt in prædictis caſibus, aut, ſi calix conſecratus venturus ſit in manus infidelium, & effundendus, exiſtimo, conſumi poſſe a laico in abſentia miniſtri conſecrati, tunc enim ſeruare verba legis, eſſet agere contra finem legis, qui eſt, ne ſanguis effundatur, aut illi fiat irreuerentia: ſolum ergo cauendum eſt ſcandalum, & procurandum, vt maxima reuerentia adhibeatur.

QVAESTIO LXXXI.

De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento, in quatuor articulos diuiſa.

DEINDE conſiderandũ eſt de vſu huius ſacramenti, quo Chriſtus vſus eſt in prima ſui inſtitutione.

Et circa hoc quæruntur quatuor.

Primò, vtrum Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

Secundò, vtrum Iudæ dederit.

Tertiò, quale corpus ſumpſerit aut dederit, vtrum ſcilicet, paſſibile vel impaſſibile.

Quartò, quomodo ſe habuiſſet Chriſtus ſub hoc ſacramento, ſi fuiſſet in triduo mortis reſeruatum, aut conſecratum.

QVæſtio hæc ſolum per occaſionem hoc loco eſt à D. Thoma interpoſita: omnia verò, quæ in ea tractantur, ferè pertinent ad inſtitutionem huius myſterij declarandam, prout à Chriſto Domino res geſta fuit. Et ideo partim à nobis in ſuperioribus tractata ſunt, declarando primam inſtitutionem huius myſterij in ratione ſacramenti; partim addentur inferius, tractando de inſtitutione eiuſdem myſterij in ratione ſacrificij. Et ideo ne inſtitutam ſeriem diſputationum interrumpamus, hic ſolum circa litteram Diui Thomæ, ſi quid occurrerit, annotabimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus & ſanguinem.

AD primum ſic proceditur. Videtur quod Chriſtus non ſumpſerit corpus ſuum & ſanguinem, Non enim de factis Chriſti, & dictis aſſeri debet, quod authoritate ſacræ ſcripturæ non traditur. Sed in Euangeliis non habetur, quod Chriſtus corpus ſuum manducauerit, aut ſanguinem ſuum biberit. Non ergo eſt hoc aſſerendum.

Inf q. 84. art. 7. ad 4. & 4. d. 11. q. 3. ar. 1.

2. Prætereà, Nihil poteſt eſſe in ſe ipſo, niſi forte ratione partium: prout, ſcilicet, vna pars eius eſt in alia, vt habetur † 4. Phyſic. Sed illud, quod manducatur, & bibitur, eſt in manducante, & bibente. Cum igitur totus Chriſtus ſit ſub vtraq; ſpecie ſacramenti, videtur impoſſibile fuiſſe, quod ipſe ſumpſerit hoc ſacramentum.

Li. 4. tex. 34. tom. 2.

A *3. Prætereà, Duplex eſt ſumptio huius ſacramenti, ſcilicet, ſpiritualis, & ſacramentalis. Sed ſpiritualis non competebat Chriſto (quia nihil à ſacramento accepit) & per cõſequens nec ſacramentalis, quæ ſine ſpirituali eſt imperfecta, vt ſupra † habitum eſt. Ergo Chriſtus nullo modo hoc ſacramentum ſumpſit.*

Quæſt. præc. art. 11.

SED contra eſt, quod Hier. † dicit ad Leſbiam, Dominus Ieſus Chriſtus, ipſe conuiua, & conuiuium: ipſe comedens, & qui comeditur.

Quæſt 2 ad Hædibiã. 10. c. refertur de conſ. d. 2 c. Nec Moyſes.

RESPONDEO *dicendum, quod quidam dixerunt, quod Chriſtus in cœna corpus & ſanguinem ſuum diſcipulis ſuis tradidit, non tamen ipſe ſumpſit. Sed hoc non videtur cõuenienter dici; quia Chriſtus ea, quæ ab aliis obſeruanda inB ſtituit, ipſe primitus obſeruauit. Vnde & ipſe prius baptizari voluit, quam aliis Baptiſmum imponeret, ſecundum illud Actuum 1. Cœpit Ieſus facere, & docere. Vnde & primò ipſe corpus ſuum & ſanguinem ſumpſit, & poſtea diſcipulis ſumendum tradidit. Et hoc eſt, quod Ruth. 3. ſuper illud. Cumque comediſſet & bibiſſet, &c. dicit Gloſſ. † quod Chriſtus comedit & bibit in cœna, cum corporis & ſanguinis ſui ſacramentum diſcipulis tradidit. Vnde, quia pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe participauit eiſdem.*

Glo. ord. ibi.

*AD primum ergo dicendum, quod in Euangeliis legitur, quod Chriſtus accepit panem & calicem, non eſt autem intelligendum, quod accepit ſolum in manibus, vt quidam di-*C *cunt, ſed eo modo acceperit, quo aliis accipiendum tradidit. Vnde, cum diſcipulis dixerit, Accipite, & comedite; & iterum, Accipite & bibite, intelligendum eſt, quod ipſe accipiens comederit & biberit. Vnde & quidam metrice dixerunt, Rex ſedet in cœna, turba cinctus duodena, Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cibus.*

AD ſecundum dicendum, quod (ſicut ſupra † dictum eſt) Chriſtus, ſecundum quod eſt ſub hoc ſacramento, comparatur ad locum, non ſecundum proprias dimenſiones ſpecierum ſacramentalium, ita quod in quocunque loco, vbi ſunt illæ ſpecies, eſt ipſe Chriſtus. Et quia ſpecies illæ potuerunt eſſe in manibus, & in ore Chriſti, ipſe totus Chriſtus potuit eſſe in ſuis manibus, & in ſuo ore. Non autem hoc potuiſſet eſſe, ſecundum quod comparatur ad locum per proprias dimenſiones.

Q. 76. ar. 1.

D *AD tertium dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) effectus huius ſacramenti eſt, non ſolum augmentum habitualis gratiæ, ſed etiam quædam actualis delectatio ſpiritualis dulcedinis. Quamuis autem Chriſto gratia non fuerit augmentata ex ſuſceptione huius ſacramenti, habuit tamen quandam ſpiritualem delectationem in noua inſtitutione huius ſacramenti. Vnde ipſe dicebat Lucæ 22. Deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vobiſcum, quod Euſebius exponit de nouo myſterio noui Teſtamenti, quod tradebat diſcipulis. Et ideo ſpiritualiter manducauit, & ſimiliter ſacramentaliter, in quantum corpus ſuum ſub ſacramento ſumpſit, quod ſacramentum ſui corporis intellexit & diſpoſuit. Aliter tamen, quàm cæteri ſacramentaliter & ſpiritualiter*
E *ſumunt: † quia augmentum gratiæ ſuſcipiunt ſub ſacramentalibus ſignis, quibus indigent ad veritatis perceptionem.*

Q. 79. art. 1.

Alias qui augmentũ gratiæ ſuſcipiũt, & ſacramentalib. ſignis indigẽt, &c.

COMMENTARIVS.

AFfirmat D. Tho. rationabiliter credi, Chriſtũ ſeipſum communicaſſe, ſuumque corpus & ſanguinem ſumpſiſſe: non eſt enim hæc aſſertio certa, cum neque in Scriptura, nec certa traditione, aut definitione habeatur, & ideo meritò D. Tho. ſolum vt probabilem eam proponit, quam in argumento, ſed contra, probat ex Hieronymo epiſt. ad Leſbiam, eſt autẽ in epiſt. 150. ad Hedibiam, vbi de Domino Ieſu inquit, *Ipſe conuiua & conuiuium, ipſe comedens, & qui comeditur*, quæ verba referuntur etiam in cap. Nec Moyſes, de Conſecrat. diſt. 2. Sed, ſi attente conſi-

D. Thomæ concluſio.

D. Hieron.

cōſiderentur, non dicit in eis expreſſe Hieronymus, Chriſtum comediſſe ſe ipſum, ſed ſolum comediſſe, & manducatum fuiſſe, quæ poſſent eſſe vera, etiam ſi ſe non comediſſet: nam comedit agnum, vel alios cibos, & ſe prębuit aliis commedendum. Sed nihilominus ſenſus Hieronymi quem D. Thomas indicat, eſt valdè probabilis; quia Hieronymus illis breuibus verbis ſignificare voluit grande miraculū, quod in hoc potiſſimum declaratur, quòd ipſe comedens ſit, qui comeditur, non tantum reſpectu diuerſorum, ſed etiam reſpectu ſui ipſius; quomodò etiam dixit author carminum, quæ D. Thom. citat ad 1. *Se tenet in manibus, ſe cibat ipſe cib.* quod rectè explicabitur, ſi verum eſſe ſupponatur quod ſupra diximus; B cœnam myſticam peractam eſſe à Chriſto poſt legalem, & ante inchoatam vſualem; in illa ergo cœna, etiam fuit Chriſtus comedens, & qui comedebatur: in ea autem nihil comeſtum eſt, niſi ipſe Chriſtus; & in eodem ſenſu, authore D. Tho. de Chriſto canit Eccleſia, *Se naſcens dedit ſocium, conueſcens in edulīu.* Secundo hoc probat D. Tho. ex Gl. ordinaria Ruth. 3. in qua citatur etiam Theodoretus, qui ad hoc confirmandum vſus eſt verbis Pauli ad Hebræos 2. *Quia pueri communicauerunt carne & ſanguine, & filius Dei participauit eiſdem*, quæ verba ſolum per accommodationem quandam adducta eſſe videntur: nam ibi non de hoc myſterio diſſerit Paulus, ſed de myſterio C Incarnationis, in quo filius Dei mortalem carnem aſſumpſit, vt fratribus fieret ſimilis. Tertio videtur hoc probare D. Tho. in ſolut. ad 1. ex illis verbis Euangeliorum, *Accepit Ieſus panem, &c.* quia non tantū intelligendus eſt accepiſſe in manibus, ſed etiam, vt ex eo comederet, ſicut Apoſtolis dixit, vt acciperēt & comederēt. Sed hoc rectè quidem dicitur, & pręſumitur, vel à paritate rationis coniectatur, tamē ex verbis non probatur: quia verbum, *Accepit*, in rigore ſolum ſignificat, *Accepiſſe in ſanctas ac venerabiles manus ſuas*, vt in canone Miſſæ explicatur, Vnde poſtmodum Apoſtolis Chriſtus dixit, *Accipite*, ſubdens, *& comedite*, acceptionem manuum à manducatione diſtinguendo: vnde videtur poſſe retorqueri argumē- D tum, nam, quia in Apoſtolis duplex acceptio fuit; manibus, & ore, duplici verbo explicatur, Chriſto verò ſola acceptio manuum attribuitur: ergo altera tacitè negatur. Sed hæc etiam collectio nullius momenti eſt, quia ex hoc, quod aliquid taceatur, nō ideo ſequitur negari, poteſt enim taceri, vel quia ad cauſam vel hiſtoriam, de qua agitur, non refert, vel quia ex aliis, quæ narrantur, facilè ſubintelligi poteſt; & ita credendū eſt, in præſenti accidiſſe. Quartò adhibet D. Tho. congruentiam, ob quam decuit Chriſtum comedere, quod aliis dabat, vt exemplo præſtet, obſeruando ea, quæ obſeruari inſtituebat. in qua congruentia difficultatem habet exemplum baptiſmi, quod D. Tho. adducit; ſed de eo videantur E dicta ſuperius. q. 72. art. 3.

D. Thom.

Theodoret.

In ſolutione ad 3. tractat D. Tho. an hæc manducatio Chriſti fuerit ſacramentalis tantum, vel ſimul ſpiritualis; ſed de hac re, & de aliis, quæ ad illam ſpectant, dicemus inf. diſp. 75. ſect. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum Chriſtus dederit Iudæ corpus ſuum.

4 d. 11. q. 3. a. 2. q. 1. & 2. Io. 13 lect. 3. col. 4. fi. & lect. 4 co. 3. fi.

AD ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus Iudæ nō dederit corpus ſuum. Vt enim legitur, Matth. 26. Poſtquam dedit Dominus corpus ſuum, & ſanguinem diſcipulis, dixit, eis, Non bibam à modo de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei. Ex quo videtur, quòd illi, quibus corpus ſuū & ſanguinem dederat, cum eo eſſent iterum bibituri. Sed Iudas A *poſtea cum ipſo non bibit. Ergo nō accepit cum aliis diſcipulis corpus Chriſti, & ſanguinem.*

2. Præterea, Dominus impleuit, quod præcepit, ſecundum illud Act. 1. cœpit Ieſus facere & docere. Sed ipſe præcepit, Matth. 7. Nolite ſanctum dare canibus. Cum ergo ipſe cognoſceret Iudam eſſe peccatorem, videtur, quod ei corpus ſuū & ſanguinem non dederit.

3. Præterea, Chriſtus ſpecialiter legitur Iudæ panem intinctum porrexiſſe, Ioan. 13. Si ergò corpus ſuum ei dedit, videtur, quod ſub buccella ei dederit, præcipuè cum legatur ibidem, quod poſt buccellam introiuit in eum Satanas. Vbi Aug. *dicit. Hinc nos docemur, quam ſit cauendum male accipere bonum: ſi enim corripitur, qui non diiudicat, id eſt, non diſ- B cernit corpus Domini à cæteris cibis, quomodo non damnabitur, qui ad eius menſam fingens ſe amicum, accedit inimicus? Sed cum buccella intincta nō accepit corpus Chriſti; vt enim Aug. † dicit ſuper illud Io. 13. Cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ: non, vt putant quidam negligenter legētes† tunc Iudas corpus Chriſti accepit. Ergo videtur quod Iudas, corpus Chriſti non acceperit.*

Tracta. 62. in Io. circa prin, to. 9.

Tracta 62 in Ioan. in me. tom. 9.

SED contra eſt, quod Chryſo. dicit, Iudas particeps exiſtens myſteriorum, conuerſus non eſt. Vnde fit ſcelus eius vtrinq; immanius; tum quia tali propoſito imbutus adiit myſteria; tum quia adiens melior factus non fuit, nec metu, nec beneficio, nec honore.*

Homil 45 in Io. nō remote ante fi; to. 3.

RESPONDEO *dicendum, quod Hilarius † poſuit ſu-* C *per Matthæum, quod Chriſtus Iudæ corpus ſuum & ſanguinem non dedit. Et hoc quidem conueniens fuiſſet, conſiderata malitia Iudæ. Sed quia Chriſtus nobis debuit eſſe exemplum iuſtitiæ, non conueniebat eius magiſterio, vt Iudam occultum peccatorem, ſine accuſatore & euidenti probatione, ab aliorū cōione ſepararet, ne per hoc daretur exemplū Prælatis Eccleſiæ, ſimilia faciendi; & ipſe Iudas exaſperatus, inde ſumeret occaſionem peccandi. Et ideo dicendum eſt, ꝙ Iudas cum aliis diſcipulis corpus Domini & ſanguinē ſuſcepit, vt dicit Diony.* in lib. de Eccleſ. Hierar. & Aug. ſuper Ioann.*

Canō 30 in Matth. circa med.

AD primum ergo dicendū, quod illa eſt ratio Hilarij † ad oſtendendū, quod Iudas corpus Chriſti nō ſumpſit. Non tamē cogit; quia Chriſtus loquitur diſcipulis, à quorum collegio Iudas ſe ſeparauit, nō autē Chriſtus eum excluſit. Et ideò Chri- D *ſtus quātū eſt in ſe, etiam cum Iuda vinū in regno Dei bibit, ſed hoc conuiuiū ipſe Iudas repudiauit.*

Dion c. 3. Eccle. hier p 3. non longe à prin.
Aug. trac. 62. in Euang Io. to. 9.
Loco citato in cor. art.

Ad ſecundum dicendum, quod Chriſto nota erat Iudæ iniquitas, ſicut Deo; nō autē erat ſibi nota per modū quo hominibus innoteſcit. Et ideò Chriſtus Iudā non repulit à communione, vt daret exemplū tales peccatores occultos non eſſe ab aliis ſacerdotibus expellendos.

AD tertium dicendum, quòd ſine dubio Iudas ſub pane intincto, corpus Chriſti non ſumpſit, ſed ſimplicē panem. Significatur aūt fortaſsis (vt Aug. † ibidem dicit) per panis intinctionem fictio Iudæ: vt. n. inficiantur nonnulla, intinguntur. Si autem bonū aliquid hic ſignificat tinctio (ſ. dulcedinem bonitatis diuinæ, quia panis ex intinctione ſapidior redditur) idem bonū ingratum non immerito eſt ſecuta dam- E *natio. Et propter hanc ingratitudinem, id, quod eſt bonum, factū eſt ei malū; ſicut accidit circa ſumētes corpus Chriſti indignè. Et, ſicut Aug. † ibidem dicit, intelligendū eſt, quod Dominus iam antea diſtribuerat omnibus diſcipulis ſuis ſacramentū corporis & ſanguinis ſui, vbi & ipſe Iudas erat, ſicut Lucas narrat. Ac deinde ad hoc ventū eſt, vbi ſecūdū narrationem Ioannis, Dominus per buccellā tinctā, atq; porrectam ſuū exprimit proditorem.*

Tracta. 62. in Io. circà. me. tom. 9.

Ibidem.

COMMENTARIVS.

Conclusio D. Tho.

REiicit D. Thomas ſententiam Hilarij negantis Chriſtum communicaſſe Iudam, & ſequitur ſententiam Diony. Chryſoſt. & Auguſt. (quos citat) contrarium aſſerentium. Solumque hanc ſententiam confirmat; quia non expediebat, Iudam occultum peccatorum ſine accuſatore & euidente pro-

Probatione ab aliorum communione ſeparare: quæ ratio ſupponit, Iudam adfuiſſe, quādo Dominus cęteris diſcipulis Euchariſtiā dedit, ꝙ in ſolu. ad 3. D. Tho. cōfirmat ex narratione Luc. & Ioānis, de hac verò re diſputatū à nobis eſt ſup. diſp. 41. ſect. 2 quia ad tēpus inſtitutionis declarandum, neceſſariū fuit.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Chriſtus ſumpſerit & diſcipulis dederit corpus ſuum impaſſibile.

4. d. 11. q. 3. a. 3. & d. 12. q. 1. ar. 3. q. 1. cor.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quòd Chriſtus sūpſerit, & diſcipulis dederit corpus ſuum impaßibile. Quia ſuper illud Matth. 17. Transfiguratus eſt ante eos, dicit quædam Glo. illud corpus, quod habuit per naturam, dedit diſcipulis in cœna, non mortale & paßibile. Et Leuit. 2. ſuper illud; Si oblatio tua fuerit de ſartagine, dicit Glo.* Crux ſuper omnia fortis, carnem Chriſti, quæ ante paßionē nō videbatur eſui apta, poſt aptā fecit. Sed Chriſtus dedit corpus ſuū, vt aptum ad māducandū. Ergo dedit tale, quale habuit poſt paßionem. ſ. impaßibile, & immortale.*

Glo. ord. ibi. — Ibidem.

2. Præterea, Omne corpus paßibile, per contactū & manducationem patitur. Si ergo corpus Chriſti erat paßibile, per contactum & comeſtionem diſcipulorum paſſum fuiſſet.

3. Præterea, Verba ſacramentalia non ſunt modò maioris virtutis, quando proferuntur à Sacerdote in perſona Chriſti, quàm tunc, quando fuerunt prolata ab ipſo Chriſto. Sed nunc virtute verborum ſacramentalium, in altari cōſecratur corpus Chriſti, inpaßibile & immortale, ergo multò magis tunc.

In lib. 4. de ſacro myſt. altaris, c. 12. poſt med.

SED *contra eſt, quod ſicut Innoc. III.* dicit tale corpus tunc dedit diſcipulis, quale habuit. Habuit autem tunc corpus paßibile & mortale; ergo corpus paßibile & mortale diſcipulis dedit.*

RESPONDEO *dicendum, quod Hugo de ſancto Vict. poſuit, quòd Chriſtus ante paßionem diuerſis temporibus quatuor dotes corporis glorificati aſſumpſerit; ſubtilitatem, ſcilicet, in natiuitate, quando exiuit de clauſo vtero Virginis; agilitatem, quando ambulauit ſiccis pedibus ſuper mare; claritatem in tranſfiguratione; impaßibilitatem in cœna, quando corpus ſuum diſcipulis tradidit manducandum, & ſecundum hoc dedit diſcipulis ſuis corpus ſuum impaßibile, & immortale. Sed quidquid ſit de aliis (de quibus ſupra dictum eſt, † quid ſentiri debeat) circa impaßibilitatem tamen impoßibile eſt, eſſe quod dicitur. Manifeſtum eſt enim, quòd idem verum corpus Chriſti erat, quod à diſcipulis tunc in propria ſpecie videbatur, & in ſpecie ſecramenti ſumebatur. Non autem erat impaßibile, ſecundum quod in propria ſpecie videbatur, quinimo erat paßioni paratum. Vnde nec ipſum corpus Chriſti, quod in ſpecie ſacramenti dabatur, impaßibile erat. Impaßibili tamen modo erat ſub ſpecie ſacramenti, quod in ſe erat paßibile; ſicut inuiſibiliter, quod in ſe erat viſibile. Sicut enim viſio requirit contactum corporis, quod videtur, ad circumſtāns medium viſionis, ita paßio requirit contactum corporis, quod patitur, ad ea quæ agunt. Corpus autem Chriſti ſecundum quod eſt ſub ſacramento (vt ſupra dictum eſt †) non comparatur ad ea, quæ circumſtant, mediantibus propriis dimenſionibus, quibus corpora ſe tangunt, ſed mediantibus dimenſionibus ſpecierum panis & vini. Et ideo ſpecies illæ ſunt, quæ patiūtur & videtur, non autem ipſum corpus Chriſti.*

Q. 28 ar. 2. ad 3. & q. 54. art. 1. ad 1. — Quæſt. 76. ar. 4. 5. & 6.

AD *primum ergo dicendum, ꝙ, Chriſtus dicitur in cœna non dediſſe corpus ſuum mortale & paßibile, quia non dedit mortali & paßibili modo. Crux autem fecit carnem Chriſti aptam manducationi, in quantum hoc ſacramentum repræſentat paßionem Chriſti.*

AD *ſecundum dicendū, quòd ratio illa procederet, ſi corpus Chriſti, ſicut erat, paßibili modo fuiſſet ſub ſacramento.*

AD *tertium dicendum, quòd (ſicut ſuprà dictum eſt †) accidentia corporis Chriſti, ſunt in ſacramento ex reali concomitantia, non autem ex vi ſacramenti; ex qua eſt ibi ſubſtantia corporis Chriſti. Et ideo virtus verborum ſacramentalium ad hoc ſe extendit, vt ſit ſub ſacramento corpus Chriſti, ſcilicet, quibuſcunque accidentibus realiter in eo exiſtentibus.*

Q. 76 art. 4.

MAteria huius & ſequentis articuli fusè tractata eſt ſupra, in diſputationibus de præſentia.

ARTICVLVS. IV.

Vtrum, ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruatum vel conſecratum, ibi moreretur.

4 d. 10 art. 2. q 1 co. & d. 11. q 3. contra c. 64 & quol. 5. ar. 11. ad 1. & 10 oblec. 6 fin. & 1 Cor. 11. lec. 6 co. r. fin.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſi hoc ſacramentum tempore mortis Chriſti fuiſſet ſeruātum in pyxide, vel ab aliquo Apoſtolorum conſecratum, non ibi moreretur. Mors enim Chriſti accidit per eius paßionem. Sed Chriſtus impaßibili modo etiam tunc erat in hoc ſacramento. Ergo non poterat mori in hoc ſacramento.

2. Præterea, In morte Chriſti ſeparatus fuit ſanguis eius à corpore. Sed in hoc ſacramento ſimul eſt corpus Chriſti, & ſanguis. Ergo Chriſtus in hoc ſacramento non moreretur.

3. Præterea, Mors accidit per ſeparationem animæ à corpore. Sed in hoc ſacramento continetur tam corpus, quàm anima Chriſti. Ergo in hoc ſacramento non poterat Chriſtus mori.

SED *contra eſt, quod idem Chriſtus, qui erat in cruce, fuiſſet in ſacramento. Sed in cruce moriebatur. Ergo & in ſacramento conſeruato moreretur.*

RESPONDEO *dicendum, quod corpus Chriſti idem in ſubſtantia, eſt in hoc ſacramento, & in propria ſpecie, ſed non eodem modo. Nam in propria ſpecie, contingit circumſtantia corpora per proprias dimenſiones, non autem, prout eſt in hoc ſacramento, vt ſupra dictum eſt. † Et ideo, quicquid pertinet ad Chriſtum, ſecundum quod in ſe eſt, poteſt tribui ei, & in propria ſpecie, & in ſacramento exiſtenti, ſicut, viuere, mori, dolere, animatum vel inanimatum eſſe. & cætera huiuſmodi. Quæcunque verò conueniunt ei per comparatiouem ad corpora extrinſeca, poſſunt ei attribui in propria ſpecie exiſtenti, non autem, prout eſt in ſacramento; ſic irrideri, conſpui, crucifigi, flagellari, & cætera huiuſmodi. Vnde & quidam metrice dixerunt. Pyxide ſeruato poteris ſociare dolorem. Innatum, ſed non illatus conuenit illi.*

Ar. præc. & q 76. a. 4. 5. & 6

AD *primum ergo dicendum, quod (ſicut dictum eſt *) paßio conuenit corpori paſſo, per comparationem ad agens extrinſecum. Et ideo Chriſtus, ſecundum quod eſt ſub hoc ſacramento, pati non poteſt, poteſt tamen mori.*

In corp. art.

AD *ſecundum dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt*) ſub ſpecie panis eſt corpus Chriſti ex vi conſecrationis; ſanguis autem ſub ſpecie vini. Sed nunc quidem, quādo realiter ſanguis Chriſti non eſt ſeparatus ab eius corpore, ex reali concomitantia & ſanguis Chriſti eſt ſub ſpecie panis ſimul cum corpore, & corpus ſub ſpecie vini ſimul cum ſanguine. Sed ſi, tempore paßionis Chriſti, quando realiter ſanguis fuit ſeparatus à corpore Chriſti, fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum, ſub ſpecie panis fuiſſet ſolum corpus, & ſub ſpeciei vini fuiſſet ſolum ſanguis.*

Q. 67. ar. 1, ad 1.

AD *tertium dicendum, quòd, (ſicut ſuprà dictum eſt †) anima Chriſti eſt in hoc ſacramentò ex reali concomitantia, quia non eſt ſine corpore, non autem ex vi conſecrationis. Et ideò, ſi tunc fuiſſet hoc ſacramentum conſecratum vel peractum, quando anima erat à corpore realiter ſeparata, non fuiſſet anima Chriſti ſub hoc ſacramento, non propter defectum virtutis verborum, ſed propter aliam diſpoſitionem rei.*

In ſolut præ. & loco ibi citato.

QVÆSTIO

QVAESTIO LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti, in decem articulos diuiſa.

A

Deinde conſiderandum eſt de miniſtro huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur decem.

Primò, vtrùm conſecrare hoc ſacramentum ſit proprium ſacerdotis.

Secundò, vtrùm plures ſacerdotes ſimul poßint eandem hoſtiam conſecrare.

Tertiò, vtrùm diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ad ſolum ſacerdotem.

Quartò, vtrùm liceat ſacerdoti conſecranti à communione abſtinere.

Quintò, vtrùm ſacerdos peccator poßit conficere hoc ſacramentum.

Sextò, vtrùm Miſſa mali ſacerdotis minùs valeat, quàm boni.

Septimò, vtrùm hæretici, ſchiſmatici, vel excommunicati, poßint conficere hoc ſacramentum.

Octauò, vtrùm degradati.

Nonò, vtrùm peccent, à talibus communionem recipientes.

Decimò, vtrùm liceat ſacerdoti omnino à celebratione abſtinere.

ARTICVLVS. I.

Vtrum conſecratio huius ſacramenti ſit propria Sacerdotis.

4 d.13.q.1.a.2.q.1.& d.17.q.3.art.2.q.1.co,& d.24.q.2.a.1.q.2.co.col.2.& ar.3.ad 2.

Quæſt.78.ar.4.

AD primum ſic proceditur. Videtur, quod conſecratio huius ſacramenti non ſit propria Sacerdotis. Dictũ eſt enim † ſuprà, quod ſacramentum conſecratur virtute verborũ, quæ ſunt forma huius ſacramenti. Sed illa verba nõ mutantur, ſiue dicantur à Sacerdote, ſiue à quocunq; alio. Ergo videtur, quod non ſolus Sacerdos, ſed etiam quilibet alius poſſit hoc ſacramentum conſecrare.

Chryſoſt.ho.43 in Matt. in opere imperf. non remotè à princ. to.2.

Quæſt.79.

Quæſt,63.ar.

2. Præterea, Sacerdos hoc ſacramentum conficit in perſona Chriſti. Sed laicus ſanctus eſt vnitus Chriſto per charitatẽ. Ergo videtur, quod etiam laicus poßit hoc ſacramentum conficere. Vnde & Chryſoſt. dicit ſuper Matt. quod omnis Sanctus eſt Sacerdos.*

D

3. Præterea, Sicut baptiſmus ordinatur ad hominum ſalutem, ita & hoc ſacramentum, ſicut ex ſuprà dictis patet. Sed etiam laicus poteſt baptizare, vt ſuprà dictum eſt.† Non ergo eſt proprium Sacerdotis conficere hoc ſacramentum.*

4. Præterea, Hoc ſacramentũ perficitur in cõſecratione materiæ. Sed alias materias conſecrare, ſcilicet, chriſma & oleum ſanctum, & oleum benedictũ, pertinet ad ſolũ Epiſcopũ, quorum tamẽ conſecratio non eſt tantæ dignitatis, ſicut cõſecratio Euchariſtiæ, in qua eſt totus Chriſtus. Ergo nõ eſt proprium Sacerdotis, ſed ſolius Epiſcopi, hoc ſacramentum conficere.

In decr. d.25. c.perlectis.& dicitur Iſidorus id habere in Epiſtol. ad Ludifredum.

E

SED contra eſt, quod Iſidor. dicit in qnadam Epiſtola, & habetur in Decret. diſt.25. Ad presbyterum pertinet hoc ſacramentum corporis & ſanguinis Domini in altari Dei conficere.*

Quæſt.78.ar.1.&4.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt†) hoc ſacramentum eſt tantæ dignitatis, quod non conficitur, niſi in perſona Chriſti. Quicunque autem aliquid agit in perſona alterius, oportet hoc fieri per poteſtatem ab illo conceſſam. Sicut autem baptizato conceditur à Chriſto poteſtas ſumendi hoc ſacramentum, ita Sacerdoti, cùm Ordinatur, confertur poteſtas hoc ſacramentum conſecrandi in perſona Chriſti. Per hoc enim ponitur in gradu eorum, quibus dictum eſt à Domino: hoc facite in meam commemorationem. Et ideo dicendum eſt, quod proprium eſt Sacerdotum conficere hoc ſacramentum.*

A

AD primum ergo dicendũ, quod virtus ſacramentalis in pluribus conſiſtit, & non in vno tantum; ſicut virtus baptiſmi conſiſtit in ipſis verbis, & in aqua. Vnde & virtus conſecratiua non ſolum conſiſtit in ipſis verbis, ſed etiam in poteſtate Sacerdoti tradita in ſua conſecratione & Ordinatione, cùm ei dicitur ab Epiſcopo; Accipe poteſtatem offerendi in Eccleſia ſacrificium tam pro viuis, quàm pro mortuis. Nam & virtus inſtrumentalis in pluribus inſtrumentis conſiſtit, per quæ agit principale agens.

Ad ſecundum dicendum, quod laicus iuſtus vnitus eſt Chriſto vnione ſpirituali per fidem & charitatem, nõ autẽ per ſacramentalẽ poteſtatem. Et ideo habet ſpirituale Sacerdotium ad offerendum ſpirituales hoſtias, de quibus dicitur in Pſalm.50. Sacrificium Deo ſpiritus cõtribulatus: & Rom.12. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem. Vnde & 1.Petr.2. dicitur: Sacerdotium ſanctum, offerre ſpirituales hoſtias.

B

AD tertium dicendum, quòd perceptio huius ſacramenti non eſt tantæ neceßitatis, ſicut perceptio baptiſmi, vt ex ſupra dictis patet.† Et ideo, licet in neceßitatis articulo laicus poßit baptizare, non tamen poteſt hoc ſacramentum conficere. Præc.ar.2.&71.ar

AD quartum dicendum, quod Epiſcopus accipit poteſtatem, vt agat in perſona Chriſti ſuper corpus eius myſticum, id eſt, ſuper Eccleſiam. Quam quidem poteſtatem non accipit Sacerdos in ſua conſecratione, licet poßit eam habere ex Epiſcopi commißione. Et ideo, ea quæ non pertinent ad diſpoſitionem corporis myſtici non reſeruantur Epiſcopo, ſicut conſecratio huius ſacramenti. Ad Epiſcopum vero pertinet, tradere non ſolum populo, ſed etiam Sacerdotibus ea, ex quibus poſſunt propriis officiis vti. Et quia benedictio chriſmatis, & olei ſancti, & olei infirmorum, & aliorum, quæ conſecrantur (puta, altaris, Eccleſiæ, veſtium, & vaſorum) præſtat quandam idoneitatem ad ſacramenta perficienda, quæ pertinent ad officium Sacerdotum, ideo tales conſecrationes Epiſcopo reſeruantur: tanquam Principi totius Eccleſiaſtici ordinis.

C

COMMENTARIVS.

ACtio miniſtri in hoc ſacramento duplex eſt ſcilicet effectio eius, & diſpenſatio: in cæteris enim ſacramentis hæc duo non diſtinguuntur, quia conſiſtunt in vſu, & ideò effectio, & applicatio ad vſum, quæ fit, cum diſpenſatur ſacramentum, idem ſunt in eis; hoc verò ſacramentum conſiſtit in facto eſſe, & ideò prius fit, & poſtea diſpenſatur, ſeu applicatur ad vſum; diſtinguuntur ergo in illo hę duæ actiones. Inter quas notari poteſt hæc differentia, quod confectio ſacramenti quędam requirit ex parte miniſtri, vt rata ſit & valida; quædam verò, vt dignè ac debitè fiat, diſpenſatio vero, cum iam ſupponat ſacramentum factum, non poteſt eſſe irrita ex parte dantis, dummodo ex parte rei, quæ datur, ſit vera Euchariſtia conſecrata, & ideò in hac actione ſolum ſuperſunt conſideranda ea quæ neceſſaria ſunt, vt dignè fiat, Diuus Thomas ergo in hac quæſtione omnia hæc promiſcuè tractat & conſiderat, quæ nos clariratis & methodi ſeruandæ cauſa, diſtinguenda cenſuimus, & diuerſis locis tractanda. De prima ergo actione, & de his, quæ neceſſaria ſunt, vt effectio huius ſacramenti ſit rata, dictũ fuit ſupra diſput.52. Vbi ad declarandam cauſam efficientem huius ſacramenti, neceſſario id attingendum fuit, & ibi explicatum reliquimus hunc primum articulum. Quia vero actio, qua fit hoc ſacramentum, vt ſacramentum, eſt eadem omnino cum ea, qua immolatur, vt ſacrificium eſt, ideo de illa dicendum erit iterum, quamuis ſub diuerſa ratione, infra in materia de ſacrificio; & in parte morali illius materiæ explicabim⁹ obiter, quę obſeruare debet mi-

miniſter, vt huiuſmodi actionem dignè exequatur: A & ideo nihil amplius hoc loco de illa ſupereſt dicendum, ſolum de his, quæ obſeruare debet miniſter, vt dignè hoc ſacramentum diſpenſet, de quo ſtatim ſermo fiet.

ARTICVLVS II.

Vtrum plures Sacerdotes poſſint vnam & eandem hoſtiam conſecrare.

4.d.13, q.1. ar.2.q. *AD ſecundum ſic proceditur. Videtur quod plures Sacerdotes non poſſunt vnam & eandem hoſtiam conſecrare:* Q.67.ar.6. *dictum eſt enim ſupra, * quod plures non poſſunt ſimul vnum baptiZare. Sed non minor vis eſt Sacerdotis conſecrantis, quã* B *hominis baptiZantis. Ergo etiam non poſſunt ſimul plures vnam hoſtiam conſecrare.*

2. Præterea, Quod poteſt fieri per vnum, ſuperfluè fit per multos. In ſacramentis autem nihil debet eſſe ſuperfluum. Cum ergo vnus ſufficiat ad conſecrandum videtur, quod plures non poſſint vnam hoſtiam conſecrare.

3. Præterea; Sicut dicit Auguſt. † ſuper Ioannem, hoc Tract.26.in Ioan.19. *ſacramentum eſt ſacramentum vnitatis. Sed contrarium vnitati eſſe videtur multitudo. Ergo non videtur conueniens eſſe huic ſacramento, quod plures ſacerdotes eandem hoſtiam conſecrent.*

SED contra eſt, quod ſecundum conſuetudinem quarũdam Eccleſiarum, ſacerdotes, cum de nouo Ordinantur, concelebrant Epiſcopo Ordinanti.

Art. præc. RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut dictum eſt †) ſacerdos, cum Ordinatur conſtituitur in gradu eorum, qui à Domino acceperunt poteſtatem conſecrandi in cœna. Et ideò ſecundum conſuetudinem quarundam Eccleſiarum, ſicut Apoſtoli Chriſto cœnanti concœnauerunt, ita noui Ordinati, Epiſcopo Ordinanti concelebrant. Nec propter hoc iteratur* Lib.4.de ſacro altaris myſterio c. 25.circa me. *conſecratio ſuper eandem hoſtiã, quia ſicut Innoc. III. † dicit omnium intentio debet ferri ad idem inſtans conſecrationis.*

AD primum ergo dicendum, quod Chriſtus non legitur ſimul baptiZaſſe cum Apoſtolis, quando iniunxit eis officium baptiZandi. Et ideo non eſt ſimilis ratio.

AD ſecundum dicendum, quod, ſi quilibet Sacerdotum operaretur in virtute propria, ſuperfluerent alij celebrantes, vno ſufficienter celebrante. D *Sed quia Sacerdos non conſecrat, niſi in perſona Chriſti, multi autem ſunt vnum in Chriſto, ideo non refert, vtrum per vnum aut multos, hoc ſacramentum conſecretur, niſi quod oportet ritum Eccleſiæ ſeruare.*

AD tertium dicendum, quod Euchariſtia eſt ſacramentũ vnitatis Eccleſiaſticæ, quæ attẽditur ſecundũ hoc, quod multi ſunt vnum in Chriſto.

COMMENTARIVS.

DE hac re tractauimus ſupra, in prædicta diſputatione de cauſa efficiente huius ſacramenti. Solum eſt circa litteram D. Thomæ aduertendum cum quærit, an hoc poſſit fieri, nõ tantum interrogare, an poſſit validè, ſed etiam an poſſit licitè fieri, hac enim ratione poſuit in ſolutione ad 2. illa verba, *Niſi quod oportet ritum Eccleſiæ ſeruare*; nam, licet, vt validum ſit ſacramentum, non referat, an per vnum vel multos conſecretur, vt ibidem dicitur, tamen, vt licitè fiat, oportet, vt iuxta ritum & conſuetudinem Eccleſiæ, & non aliter fiat: in re enim adeò graui nõ licet nouum ritũ in Eccleſiam introducere priuata authoritate; & ideo in argumẽto, ſed cõtra, ex quadam Eccleſiæ conſuetudine probat D. Thom. hoc poſſe fieri, & in corpore nihil aliud agit, quam congruentẽ quãdam rationem illius cõſuetudinis reddere; ob quã rationabilis cẽſeatur: nam quod ad valorem ſacramenti ſufficiat, D. Tho. non tam probat, quam ſupponit. Et iuxta eundem ſenſum intelligẽdam cenſeo differentiam, quam in ſolutione ad 1. ponit inter Euchariſtiam & Baptiſmum, vt magis poſſit Euchariſtia à pluribus miniſtris fieri, quam Baptiſmus, ſcilicet, quia Chriſtus ſimul cõmunicauit cum Apoſtolis, quando eis iniunxit officium cõſecrandi, non tamen legitur, ſimul baptizaſſe cum Apoſtolis, quãdo eis iniunxit officium baptizandi; hæc enim ratio, ad ſummum, probat fuiſſe aliquam congruentiam, vt magis vna conſuetudo introduceretur, quam alia, ratione cuius nunc magis vnum etiam liceat, quam aliud. Quoad poteſtatem verò ſimpliciter, vt factum ſcilicet, teneat, nulla eſt differentia, ſi de eadem pluralitate miniſtrorum ſermo ſit, vt patet ex tractatis citato loco, his adiũctis, quæ in ſimili quæſtione de baptiſmo diximus.

ARTICVLVS III.

Vtrum diſpenſatio huius ſacramenti pertineat ſolũ ad Sacerdotem.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non pertineat ſolum ad Sacerdotem diſpenſatio huius ſacramenti. Sanguis enim Chriſti non minus pertinet ad hoc ſacramentum, quam corpus. 4.c.21.q.2.a.1.q.1.ad 3, Et d.ar.q 1.& 2. *Sed ſanguis Chriſti diſpenſatur per Diaconos, vnde & beatus Laurentius † dixit beato Sixto. Experire, vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti* Vt habetur in eis legenda. C *Dominici ſanguinis diſpenſationem. Ergo & pari ratione diſpenſatio corporis Chriſti, non pertinet ad ſolos Sacerdotes.*

2. Præterea, Sacerdotes conſtituuntur miniſtri ſacramẽtorum. Sed hoc ſacramentum perficitur in conſecratione materiæ, non in vſu, ad quem pertinet diſpenſatio. Ergo videtur, quod non pertineat ad Sacerdotem corpus Domini diſpenſare.

3. Præterea, Dionyſ. dicit in lib. Eccliſ. Hierar. quod ſacramentum habet perfectiuam virtutem, ſicut & chriſma. Cap 3 Eccle. hier. p.1.&c. *Sed ſignare chriſmate baptizatos, non pertinet ad Sacerdotẽ, ſed ad Epiſcopum. Ergo etiam diſpenſare hoc ſacramentum, pertinet ad Epiſcopum, non ad Sacerdotem.*

*SED contra eſt, quod dicitur * de Conſecratione, diſtinctione 2.c. Peruenit ad notitiam noſtram, quod quidam* De conſec.d.2.c. Peruenit *presbyteri laico aut fœminæ corpus Domini tradunt ad deferendum infirmis: igitur interdicit Synodus, ne talis præſumptio vlterius fiat, ſed presbyter per ſemetipſum infirmos communicet.*

RESPONDEO *dicendum, quod ad Sacerdotem pertinet diſpenſatio corporis Chriſti, propter tria. Primo quidem, quia (ſicut dictum eſt †) ipſe conſecrat in perſona Chriſti.* Ar.2.huius quæſt. *Ipſe autem Chriſtus, ſicut conſecrauit corpus ſuum in cœna, ita & aliis ſumendum dedit. Vnde ſicut ad Sacerdotem pertinet conſecratio corporis Chriſti, ita ad eum pertinet diſpenſatio. Secundò, quia Sacerdos conſtituitur medius inter Deum & populum. Vnde ſicut ad eum pertinet dona populi, Deo offerre, ita ad eum pertinet, dona ſanctificata diuinitus populo tradere.* E *Tertiò, quia in reuerentiam huius ſacramenti, à nulla re contingitur, niſi conſecrata. Vnde & corporale & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis, ad tangendum hoc ſacramentum. Vnde nulli alij tãgere licet, niſi in neceſſitate, putà, ſi caderet in terram, vel in aliquo alio neceſſitatis caſu.*

AD primum ergo dicendum, quod Diaconus, quaſi propinquus Ordini ſacerdotali, aliquid participat de eius officio, vt. ſcilicet, diſpenſet ſanguinem, non autem corpus, niſi in neceſſitate, iubente Epiſcopo, vel presbytero. Primò quidem, quia ſanguis Chriſti continetur in vaſe: vnde non oportet, quod tangatur à diſpenſante, ſicut tangitur corpus Chriſti. Secundò, quia ſanguis deſignat redemptionem à Chriſto in populum deriuatam: vnde & ſanguini admiſcetur aqua, quæ ſignificat populum. Et quia Diaconi ſunt inter Sacerdotem

dotem & populum, magis conuenit Diaconis diſpenſatio ſanguinis, quam diſpenſatio corporis.

AD ſecundum dicendum, quod eiuſdem eſt hoc ſacramentum diſpenſare, & conſecrare, ratione iam dicta.

AD tertium dicendum, quod, ſicut Diaconus in aliquo participat illuminatiuam virtutem ſacerdotis, in quantum diſpenſat ſanguinem, ita ſacerdos participat perfectiuam diſpenſationem Epiſcopi, in quantum diſpenſat hoc ſacramentum, quo perficitur homo ſecundum ſe, per comparationem ad Chriſtum. Aliæ autem perfectiones, quibus homo perficitur per comparationem ad alios, Epiſcopo reſeruantur.

DISPVTATIO LXXII.

De præceptis & obligationibus ad miniſtros Euchariſtiæ diſpenſatores pertinentibus.

Diſp. 34. de Euchariſtia.

HÆc eſt vltima diſputatio moralis, pertinens ad Euchariſtiam, vt ſacramentum eſt, in qua breuiter dicemus, quis poſſit licitè diſpenſare; deinde, tum quibus poſſit licitè diſpenſare, ac tandem, quomodò dignè, & licitè diſpenſabit.

SECTIO I.

Vtrum ſolus Sacerdos poſſit hoc ſacramentum iure ac licitè diſpenſare.

Quorundam placitum. Soto. Ledeſma.

QVidam ſentiunt, ex diuino iure ſolos Sacerdotes poſſe licitè miniſtrare ſacramentū, Soto diſt. 13. q. 1. art. 3. Ledeſma q. 23. ar. 3. Et videtur eſſe ſententia D. Thomæ hic, qui, licet non addat, hoc eſſe diuinum ius, tamen abſolute docet diſpoſitionem huius ſacramenti ad Sacerdotes pertinere. Et poteſt primo probari ex illo. 1. ad Corin. *Sic nos* (id eſt, Sacerdotes) *exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei*: nā, ſi in genere de ſacramentis hoc dicit Paulus, multò magis de hoc ſacramēto, quod omniū eſt digniſſimū, & ſumma veneratione tractandū. Secundo ex verbo illo, *Hoc facite*, nam, vt hoc verbum demonſtrabat Chriſti actiones, ad ſolos Sacerdotes pertinet: Chriſtus autem & D conſecrauit, & diſpenſauit: ergo vtrumque cōmiſit Sacerdotibus ſolis. Tertio ex Concilio Rhemenſ. c. 2. in c. Peruenit. de Cōſecrat. d. 2. vbi, horribile & deteſtandum dicitur, quod per laicos Euchariſtia ad infirmos mittatur, qua exaggeratione & dicendi modo ſatis indicatur, illam non eſſe nouam vel Eccleſiaſticam prohibitionem, ſed reprehenſionem actionis per ſe iniquæ, & iuri diuino contrariæ; & videntur ibi omnes alij gradus excludi: nam cōcludit textus, *vt presbyter per ſemet ipſum infirmum communicet, quod ſi aliter fecerit, gradus ſui periculo ſubiaceat.* Quarto accedit conſuetudo Eccleſiæ ratione fundata, nam, quia ſolus Sacerdos ſacrificat, ideo ad illum ſolum ſpectat, quæ Deo obtulit, populo communicare. E Vnde ait Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. part. 2. & 3. *Orat Sacerdos, vt ſacramenta ſanctè conficiat, & caſte diſtribuat.*

Conc. Rhe.

Dionyſ.

In contrarium eſſe videtur, quia ex antiqua Eccleſiæ conſuetudine conſtat, hoc ſacramentum interdum eſſe diſpenſatum à Diaconis, præſertim, quoad ſpeciem ſanguinis, quando hæc populo dabatur, vt colligitur ex Clem. lib. 8. Conſt. ca. 2. & ex verbis Cyprian. lib. de Lapſis circa finem, *Solemnibus adimpletis, Diaconus calicem offerre præſentib. cœpit* & ex verbis Laurentij ad Sixtum. *Experire, vtrum idoneum miniſtrum elegeris, cui commiſiſti Dominici ſanguinis diſpēſationem.* Et ex antiquis liturgiis idem conſtat, qui vſus forte inde manauit, quod tunc frequenter fi- A deles communicabant, & ideo, vt breuius & commodius fieret, commiſſum eſt Diaconis, vt presbyteros in eo munere iuuarent: quia vero prius dabatur corpus, quam ſanguis, ideo præcedebat Sacerdos offerens corpus & ſequebatur Diaconus miniſtrans calicem: quod etiam ideo facilius cōcedi potuit, quia ad miniſtrandum corpus, oportet illud tangere manibus, ad diſpenſandum vero ſanguinē, ſatis eſt, calicem attingere. Vnde nūc etiam Romæ, cum Pontifex ſolemniter miniſtrat, corpus prius propriis manibus ſumit; Diaconus vero ei poſtea ſanguinem miniſtrat. Hæc autem differentia nō refert, quo minus intelligamus, iure diuino idem dicendum eſſe de vtraq; ſpecie: quia Scriptura indifferenter de eis loquitur. Quid? quod aliquando etiam legimus, vtramq; ſpeciem per Diaconos fuiſſe miniſtratam apud Iuſtin. Apol. 2. pro Chriſtianis circa finē, vbi ſic ſcribitur, *Abſoluta gratiarū actione Præſulis, & ominatione totius plebis, Diaconi (quos vocamus) dant ſingulis præſentibus partē panis, & calicis diluti, ſuper quos facta eſt gratiarū actio, quod alimentum apud nos vocatur Euchariſtia.* Et ſaltem in neceſſitate, Diaconos miniſtraſſe corpus Domini, ex Epiſcopi, vel Presbyteri facultate, conſtat ex Concilio Niceno, cap. 14. Arelat. c. 15. expreſſius Carthag. IIII. c. 38. *Diaconus præſente presbytero Euchariſtiam corporis Chriſti populo ſi neceſſitas cogat, iuſſus eroget.* Adde, interdum, licet raro legi C miſſam Euchariſtiā ad infirmū per laicū, apud Euſ. lib. 6. Hiſt. c. 36. Notauimus etiam ſupra agentes de reali præſentia, ſolitū eſſe dari corpus Chriſti in manibus laicorum, præſertim virorum, vt ſe communicarent: retulimus etiam, ſolitos eſſe fideles ſecum deferre Euchariſtiam in proprias domos, vt ibi priuatim communicarent. Hæc autē omnia eſſent cōtra ius diuinum, ſi ſolus Sacerdos poſſet hoc ſacramentum diſpenſare: quia in his omnibus includitur adminiſtratio huius ſacramenti per alios plures facta, quàm per Sacerdotes.

Clemens. Cyprian.

Iuſtin.

Con. Nicen. Arelaten. Carth. IIII.

Dubium.

Vt veritatem explicemus, aduertendum eſt, aliud eſſe diſpēſatiuè, ſeu ex poteſtate diſtribuere hoc ſacramentum; aliud vero illud tangere, deferre, aut ad os ſumentis applicare: quamuis enim hæc omnia ſæpe in vna actione coniungantur, vt nunc in Eccleſia fit; tamē ſeparabilia ſunt, & interdum ſunt ſeparata, vt declaratur facile in prima diſpēſatione huius ſacramenti, quæ in cœna Dominica facta eſt, in qua ſolus Chriſtus fuit proprius diſpenſator huius ſacramenti; ex poteſtate & authoritate propria illud diſtribuens, & dicens, *Accipite & comedite.* & tamen vt eſt probabiliter opinio, & ipſa verba indicant, nō applicuit ipſe propria manu panē conſecratum ad ora Apoſtolórum, ſed obtulit tantum catinum, & ipſi propriis manibus ſumpſerunt quod in calice eſt euidētius ex illis verbis, *Accipite, & diuidite inter vos*, fuit ergo per proprias Apoſtolorum manus ab vno in alium delatus: ibi ergo ſeparata fuit actio dādi ſeu diſtribuendi ab actione, qua proxime fuit applicatum ſacramentum ad os ſumentis: imò hæc poſterior actio potius ſe habuit per modum vſus paſſiui, ſeu receptionis, quàm per modū vſus actiui, ſeu diſtributionis: & hoc ipſum declarat antiqua conſuetudo dandi ſacramentum in manibus communicantium, vt ipſimet acciperent, quod interdū ſtatim fiebat in præſentia ipſiuſmet dantis; interdū vero poſtea in propriis domibus, quando ſacramētum illuc deferebant, & illa receptio ſic facta poteſt dici priuata, reſpectu eius, quæ publicè & ſolēniter fit coram Eccleſiæ miniſtro.

1. Concluſio.

Dico primo, primum ius, ſeu ordinaria poteſtas & authoritas diſpēſandi hoc ſacramentū eſt penes ſolos

D. Thom. Richard. Durand. Palud. Conc. Trid.

ſolos Sacerdotes ex diuino iure. Hic eſt ſenſus Diui Thomæ hic,&in 4.diſt.13.q.1.ar. 3. vbi Richard.art. 1.q.3. Durand.q.4.Paludan.q.2.art.4. & ſumitur ex Concil.Trident.ſeſſ.13.c. 8. vbi traditione Apoſtolica deſcendere dicit, vt laici à Sacerdotibus cõmunionem accipiant:nam ſemper hic mos fuit in Eccleſia obſeruatus. Et primo declaratur, quia nunc ſermo eſt de poteſtate Ordinis non iuriſdictionis, de qua ſectione ſequẽte:ſupponimus enim poteſtatem iuriſdictionis nõ conuenire iure diuino omnibus Sacerdotibus, & interdum etiam poſſe reperiri abſq; ſacerdotali charactere, quamuis per ſe loquẽdo, illum reſpiciat,&requirat,vt ſit in ſubiecto veluti connaturali, & conuenienter diſpoſito ad potiſſimos actus ſacros, ſeu ſacramentales exercẽdos. Quo fit, vt, quamuis aliquis habeat poteſtatem iuriſdictionis, ante characterem Sacerdotis, non poſſit legitimè per ſe ipſum corpus Domini diſpenſare: quia deeſt illi poteſtas Ordinis. Quod ergo ſacerdotalis Ordo in eo genere per ſe ſufficiat ad hoc miniſteriũ diſpenſandi hoc ſacramentum, euidens eſt per ſe ex praxi,& perpetua conſuetudine totius Eccleſiæ, & patet etiam ex Conciliis, Niceno, Arelat. Carthag. ſupra citatis, quæ dicunt; Diaconos in neceſſitate & iuſſu Presbyteri hoc poſſe; de Presbytero autem minimè, ſed ordinariè, & propria poteſtate. Vnde Clemens Papa lib. 8. Conſtit. cap. 28. aliàs 34. *Diaconus,* inquit, *non offert; oblationem verò ab Epiſcopo, vel Presbytero factam dat populo, nõ tanquam Sacerdos, ſed tanquam qui miniſtrat Presbytero,* id eſt, non tanquam is, qui ex vi ſuæ Ordinationis hoc poteſt, quaſi ordinario iure, ſed vt organum ſeu inſtrumentum alterius, & ex his teſtimoniis ſimul conſtat, ſolum Presbyterũ habere hoc: quia ſi Diaconus non habet multo minus alij inferiores. Item, Sacerdos habet hanc poteſtatẽ, tanquam neceſſario annexã poteſtati, quam habet ſupra corpus Domini, nam, ſi poteſtatem habet ad conſecrandum illud, rationabile eſt, vt multo magis habeat ad diſpenſandum, quantum ex vi poteſtatis Ordinis: inferiores verò nõ habent poteſtatem cõficiendi; & ideo neq; ordinariam poteſtatem diſpẽſandi ex vi ſuæ Ordinationis recipiunt.

Clem. Rom.

Illatio.

Atque hinc etiam intelligitur, quare, & quo ſenſu dicatur hoc eſſe iure diuino: nam inprimis, quod iure diuino hoc conueniat Sacerdoti, probant omnia, quæ in prima ſententia allata ſunt, & decreta nuper adducta; quæ non cenſent hoc conuenire Presbytero ex conceſſione Eccleſiæ, ſed ex ſe. Et declaratur in hunc modum; quia poteſtas Ordinis ſacerdotalis ex iure diuino ſufficit in ſuo genere ad proprios actus circa corpus Chriſti exercendos, tam verum, quàm myſticum: hæc autem poteſtas diſpenſandi, & verſatur circa corpus Chriſti verum, annexaque eſt poteſtati conficiendi, vt dixi; & aliquo modo verſatur circa corpus myſticum, quatenus hoc cibo paſcitur, & ad illud ſuſcipiendũ diſponitur. Quod verò hoc conueniat ſoli Sacerdoti iure diuino; duobus modis intelligi poteſt. Primo, merè negatiuè, ſcilicet, quia ius diuinum hoc dedit Sacerdotibus, non autem inferioribus; & hoc ſenſu eſt res clara, & certa; quia nulli, præterquam Sacerdoti, data eſt poteſtas Ordinis in corpus Chriſti verum; neque etiam in corpus Chriſti myſticũ, quantum ad proprios & perfectos actus ſanctificandi, & paſcendi illud. Ac denique, quia Sacerdos eſt, qui ex proprio munere conſtituitur pro hominib. in his, quæ ſunt ad Deum. Alio ſenſu poteſt hoc intelligi priuatiuè, ita vt non ſolum non ſit omnibus non Sacerdotibus data iure diuino ſpecialis poteſtas ad diſpenſandum hoc ſacramentum, ſed etiam prohibitum eis ſit, huiuſmodi actum exercere; & hic ſenſus non eſt ita certus, ſed, ad ſummum cum hac limitatione intelligendus eſt, ſcilicet, vt nullus inferior ſine commiſſione Sacerdotis hoc munus ſibi vſurpet, vt ex dicendis patebit.

Quamquam ſolis ſacerdotibus iure diuino data ſit poteſtas diſtribuendi Euchariſtiã, non tamen neceſſarium eſt, vt per ſe ipſos eam exequantur.

Dico ergo ſecundò, licet ſoli Sacerdotes habeant hanc poteſtatem diuino iure, non tamen eſt eodem iure neceſſarium, vt per ſe ipſos illam exequantur, neque eſt eis prohibitum, quin aliorum opera & miniſterio in hoc vti poſſint, ſed hoc eſt diſpoſitioni Eccleſiæ commiſſum. Hoc probant ſaltem quoad Diaconos, quæ de antiqua Eccleſię cõſuetudine ſecundo loco adduximus, & omnia decreta citata. Ratio à priori ſumenda eſt ex Chriſti voluntate, & inſtitutione, quam vſus Eccleſiæ ita declarauit: poteſt aũt fundari in propria ratione talis ſacramenti; in aliis enim nõ diſtinguitur vſus à ſacramento ipſo: & ideo cui ex diuino iure datum non eſt, vt poſſit conficere ſacramentũ eidem, prohibitũ eſt, ne poſſit illud diſpenſare: non .n. poſſunt illa duo ſeparari: hic verò effectio & collatio ſacramenti ſunt diſtinctæ & ſeparabiles, & ideo non eſt neceſſe, vt cui non eſt data poteſtas conficiendi, ſit ſemper, & iure diuino ꝓhibita diſpenſatio; & quia vſus huius ſacramenti eſt extra ſubſtantiam eius, ideo non repugnat, vt alicui poſſit diſpenſatio cõmitti, cui non poteſt ſacramẽti confectio delegari: quia ea, quæ ſubſtantialia ſunt, ſunt immutabilia; accidẽtalia vero facilius variationem recipiunt: præſertim, quando iam ſubſtantia ſacramenti effecta ſupponitur. Vnde hic etiam applicari poteſt doctrina Concilij Tridentini; ſcilicet, ſalua ſubſtantia ſacramentorũ, Chriſtum cõmiſiſſe Eccleſiæ, quæ ad eorũ diſpenſationẽ pertinent: nam quod hoc ſacrm̃ diſpenſetur à Sacerdote, vel à Diacono, nõ ſpectat ad ſubſtantiam ſacramenti: ergo in hoc nihil præciſe ſtatuit ius diuinum, ſed commiſſũ eſt Eccleſiæ diſpoſitioni. Tandem addere poſſumus congruentiam, quia, nec tale ius diuinũ ſatis oſtendi poteſt, neq; fuit neceſſarium; quia interdum põt ad vtilitatem fidelium pertinere; vt per alium, quã per Presbyterum detur hoc ſacramentum: & poteſt fieri cum debita reuerentia.

Quæſito reſpondetur.

Sed quæret aliquis, an iure diuino prohibitum ſit, ne hoc miniſteriũ cõmittatur Diacono, extra caſũ neceſſitatis; inferioribus verò nec in neceſſitate. Reſpondeo, rem eſſe incertam, probabilius tamen videri, nihil circa hoc eſſe ſpecialiter diſpoſitum diuino iure, præter id, ꝙ ipſa naturalis ratio dictat, ſuppoſita inſtitutione huius ſacri, de veneratione & reuerentia, qua contrectandum & diſpenſandũ ęſt: & hoc indicant cõſuetudines variæ, quas retulimus, nemo enim prudens eas, vt diuino iuri contrarias damnauit. Hoc etiam probat doctrina Concilij allegata: Et denique, quia nullum eſt principiũ ſufficiens, in quo tale ius fundari poſſit. Dices; hæc actio diſpenſandi hoc ſacramentum eſt ſupernaturalis; ergo exerceri non poteſt licitè abſque ſupernaturali poteſtate: ergo hoc ipſo, quod Chriſtus nõ dedit inferioribus poteſtatem ad huiuſmodi actionem, eam ipſis prohibuit. Reſpondetur, inprimis negari poſſe, illam actionem eſſe ſupernaturalem proprie ac formaliter, ſed tantum materialiter ex parte rei, quæ ſub ſpeciebus ſacramentalibus datur; & ob hanc cauſam dici poſſet, ad eam actionem nullam eſſe neceſſariam poteſtatem ſupernaturalem; ſed ſolum, quod in re ipſa ſupponatur ſupernaturalis conſecratio facta. Sed, licet hoc verum ſit, conſiderando actionem illam merè phyſicè, tamen conſiderando illam moraliter, merito dici poteſt ſupernaturalis: quia eſt diſpenſatio cuiuſdã rei ſupernaturalis

ralis

ralis in ordine ad ſupernaturalem finem & bonum animarum, & ideo ius illius ſecundum poteſtatem excellentiæ ad ſolum Chriſtum pertinet, ſecundum poteſtatem autem participatam ad alios ſpectat, iuxta Chriſti Domini conceſſionem, & ordinationem, vt autem actus licite fiat, non tantum phyſicè, ſed moraliter conſiderandus, vt per ſe conſtat, & ideo ſine poteſtate & conceſſione aliqua ſupernaturali non poteſt hæc actio legitimè fieri. Reſpondetur ergo ſecundò, illas rationes ſolum probare, iure diuino eſſe prohibitam hanc actionem inferioribus abſque conceſſione Sacerdotis, vel abſque neceſſitate quæ illi ęqui valeat, vt iam dicemus: facta autē huiuſmodi conceſſione per eam aliquo modo extenditur, & cōmunicatur illis poteſtas ſupernaturalis, per quādam delegationem extrinſecam, ſeu coniunctionē quandam moralem inſtrumenti cum ſuo principali agente, & hoc eſt ſatis, vt actio illa, per ſe loquēdo & ſtando in iure diuino, licite fiat.

Eccleſiaſtica lege ſancitū eſt vt ſoli Presbyteri ſe ipſis regulariter Euchariſtiam diſtribuant. In neceſſitate vero ſoli Diacono ex Presbyterorum commiſſione. Alenſis.

Dico tertio, nunc iuxta pręſentem praxin Eccleſiæ ſolos Sacerdotes poſſe per ſe diſpenſare hoc ſacramentum, in caſu vero neceſſitatis poſſe id committere tantum Diacono. Ita ſentiunt Theologi citati, & præterea Alenſ. 2. par. quæſt. 50. memb. 3. & Summiſtæ, verbo, Euchariſtia, & verbo, Cōmunio. Et ad hanc doctrinam declarandam eſt obſeruandum primò, ſuppoſita conſuetudine, quam iam tenet Eccleſia communicandi populum ſub vna tantum ſpecie panis, doctrinam hanc conſentaneam etiā eſſe traditioni & frequentiori vſui primitiuæ Eccleſiæ, quæ ſemper fuit, vt corpus Domini per ſolos Preſbyteros ordinarie diſpenſaretur; diſpenſatio autem ſanguinis, quæ olim per Diaconos fiebat, iā ceſſauit. Secundo quod in caſu neceſſitatis hoc poſſit committi Diacono, per Epiſcopum, vel Preſbyterū, conſtat; quia non eſt ſpecialiter ab Eccleſia prohibitum. Quæri vero poteſt, an neceſſaria ſit iuſta aliqua cauſa, vt hæc facultas concedatur, & vt is, cui conceditur, ea legitimè vtatur. Nam Syluester, verbo, Diaconus, ſignificat, pręceptum Epiſcopi vel Preſbyteri ſufficere, etiam ſi nulla ſubſit cauſa. Quod tamen abſolute dictum, vt ſonat, non videtur verum, nam iura, quæ concedunt hanc facultatem, expreſſe requirunt rationabilem cauſam: ergo nulla iuſta cauſa intercedente, iniquum & contra iura eſſet tale mandatum: ergo non obligaret, imo neq; ei obedire poſſet, quando certo conſtaret, nullam interuenire huiuſmodi cauſam, ſecus vero eſſet, quando hoc non cōſtaret; nam tunc parendum eſſet ſuperioribus, vel credendum Epiſcopo, aut Preſbytero cauſanti impedimentum, quamuis inferiori eſſet ignotum, maximè, quia non oportet hanc cauſam eſſe extremam, ſed moralem, vt quod Sacerdos ſit debilis, vel infirmus, &c. Quo fit, ſi præter Diaconum, ſint alij Preſbyteri, qui poſſint, & velint illud munus ſuſcipere, non poſſe Epiſcopum illud committere Diacono, neque Diaconum illud acceptare, quia iam ceſſat omnis neceſſitatis ratio, & fortaſſe propter hanc cauſam fere nunquam hoc munus per Diaconos exercetur, quia nunquam moraliter loquendo, talis occurrit neceſſitas: eſt enim magnus Sacerdotum numerus; Diaconi vero pauci ſunt, & breui tempore in eo ſolo gradu conſiſtunt, & vbi cōtingit, vnum tantum eſſe Sacerdotem, vix reperiretur vnquam, quod Diaconum habeat, qui ſibi miniſtret.

Difficultas vero eſt, quid facturus ſit Diaconus, quando vrget neceſſitas communicandi infirmum, & nullus adeſt Sacerdos, qui, vel id per ſe faciat, aut facultatem faciēdi Diacono tribuat, vel certe ſi adeſt neutrū pręſtare velit, ſed hominem potius deſerere, A vt ſine viatico moriatur. Reſpondeo in priori caſu, ſi tanta ſit neceſſitas, vt moraliter timeatur, proximū ſine viatico diſceſſurum, tunc Diaconum poſſe illud diſpenſare, vel quia tunc præſumitur interpretatiua voluntas Paſtoris, vel certe, quia pro tali caſu iure cōmuni cenſetur illi talis facultas conceſſa. Vnde in dicto can. Con. Carth. ſolum requiritur iuſſus Presbyteri, quando Presbyter adeſt, & ſumitur etiam ex Gelaſ. ep. 1. c. 9. & 10. vbi ſimpliciter hanc facultatem concedit Diacono in abſentia Presbyteri ob neceſſitatem, & idē fere habetur in Cōn. Nicen. c. 14. In aliis vero occaſionibus extra mortis articulum raro concedendum eſt Diacono, vt hac facultate vtatur, præ- B ſertim iuxta pręſentem Eccleſiæ ſtatum, in quo fere omnino iam in diſſuetudinem abiit, vt Diaconi hoc munere fungātur. At vero in alio caſu Sylueſter ſentit non poſſe Diaconū miniſtrare in præſentia Presbyteri, etiam ſi ille ex malitia Diacono facultatem deneget, quia Diaconus non poteſt hoc facere, niſi vt inſtrumentum Presbyteri, tunc autem non poteſt Diaconus habere rationem inſtrumenti, ſi principale agens illum mouere nolit. Soto autem tenet contrarium, & mihi magis probatur, quando neceſſitas tanta eſt, vt viaticum ſit ægro miniſtrandum, quia præſentia Sacerdotis ſua poteſtate abutentis, ac ſi nulla eſſet, reputanda eſt, & recurrendum ad voluntatem interpretatiuam ſuperioris Epiſcopi, vel Pon- C tificis, ſeu ad commune ius, vel certe ſi neceſſe ſit ad Chriſti voluntatem, quæ in eo caſu cenſetur dediſſe huiuſmodi facultatem, ſemper autem ſupponendū eſt, & nullum eſſe graue ſcandalum, & ſatis conſtare, Sacerdotis vel ſuperioris voluntatem, hanc facultatem negantis eſſe iniquam: nam ſi fortaſſe aliquam iuſtam & rationabilē ſuæ negationis cauſam habeat, tunc ceſſaret ratio pręſumptionis, eiuſque voluntati merito parendum eſſet.

Gelaſ. Papa.

Con. Nicen.

Syluester.

Soto.

Munus ad miniſtrandi Euchariſtiā nullus Diacono inferior obedire poteſt.

Vltimo dicendum eſt munus hoc non committendum inferiori clerico infra Diaconum, & multo minus laico. Ita ſentiunt communiter Doctores, citantq; dictum cap. Peruenit, quod certe, vel nihil, vel nimiū probat, quia ibi nec Diaconus excipitur, ſed D ſolus Presbyter per ſe præcipitur miniſtrare. Vnde neceſſe eſt intelligi, quando poteſt, & non vrget alia neceſſitas. Magis videtur hoc ſuadere conſuetudo Eccleſiæ: nunquam enim legimus, hoc ſacramentū fuiſſe miniſtratum per Subdiaconos, nedum per inferiores maximè laicos, quibus etiam ſacra vaſa tangere prohibitū eſt: ergo multo magis Euchariſtiam tangere. Sed, quamuis hæc doctrina communis, regulariter & extra caſum neceſſitatis vera ſit, tamen de caſu extremæ neceſſitatis merito dubitari poteſt, an ſit excipiendus, ne proximus ſine viatico moriatur. Nam Doctores idem in eo caſu ſentiunt, quibus in re morali contradicere difficile eſt. Ratio tamen videtur oppoſitum perſuadere, quia tunc non eſt ex E natura rei malum, vel contra reuerentiam ſacramēti, vt à laico, verbi gratia, miniſtretur, quia vel id eſſet malum propter contactum, & hoc non, quia, vt ſupra dixi, fideles ſolebant hoc ſacramentum manibus accipere, vel propter ſacramenti vſum, & hoc non, quia ſupponitur ex parte recipientis, & neceſſitatis & diſpoſitio ſufficiens, & ex parte dantis, reuerentia debita & neceſſitas etiam, quia non adeſt alius, qui miniſtret, cur ergo talis vſus ex ſe malus eſt? Neq; etiam eſt malus, quia iure diuino prohibitus, quia, vt dixi, nullum eſt tale ius, neq; oſtendi poteſt, neq; etiam eſt malus, quia prohibitus iure Eccleſiaſtico, nullum enim eſt, quod ſpecialiter de hoc caſu neceſſitatis loquatur, & iura, quæ generaliter loquuntur, nunquam hunc caſum comprehendunt, qui ſemper cenſe-

cenſetur exceptus in huiuſmodi prohibitionibus, vt patet de excommunicatis, ſchiſmaticis &c. Denique conſuetudo Eccleſiæ, cum ad ſummum habeat vim legis poſitiuæ, eandem recipit interpretationẽ: præcipue, quia hic caſus tam rarus eſt, vt de illo non poſſit dici conſuetudo introducta: nam, ſi quando occurrit, etiam interdum legitur datum ſacramentum à laico: ergo ex nullo capite probari poteſt, hoc eſſe malum: ſed de hac re iterum inferius redibit ſermo.

SECTIO II.

Vtrum omnibus Sacerdotibus liberum ſit Euchariſtiam adminiſtrare.

Ratio dubij.

RAtio dubitandi oritur ex præcedente ſectione: Nam Sacerdos habet hanc poteſtatem ab ipſo Chriſto, & eius actus non eſt iuriſdictionis, ſed Ordinis tantum: ergo poteſt ſuo arbitrio illum exercere, maxime ſi non ſit ab Eccleſia ſuſpenſus: ſicut poteſt ſua voluntate ſacrificium offerre pro aliquo. In contrarium eſt, quia non eſt liberum Sacerdoti dare Euchariſtiam in aliena Eccleſia, ſeu homini ſibi non ſubdito, ſine proprij Paſtoris facultate.

Poteſtas hoc ſacramẽtum miniſtrandi iuriſdictionẽ exigit vel facultatẽ ab eo qui iuriſdictione fruitur.

In præcedente ſectione explicuimus poteſtatem Ordinis ad hoc munus neceſſarium, quam diximus communem eſſe omnibus Sacerdotibus, nunc agimus de poteſtate iuriſdictionis, an ſcilicet, neceſſaria etiam ſit, vt hunc actum Ordinis exercere liceat. In qua re dicendum eſt, præter poteſtatem Ordinis requiri etiam poteſtatem iuriſdictionis, & ideo non eſſe liberum cuilibet Sacerdoti hoc ſacramentum miniſtrare, ſed ſolum habenti iuriſdictionem reſpectu eius, cui illud adminiſtrat, vel facultatem ab eo, qui talẽ iuriſdictionem habet. Concluſio eſt certa & recepta ab omnibus, & colligitur ex doctrina ſupra tradita de ſacramentis in genere: vbi oſtendimus, ſacramentorum adminiſtrationem iuriſdictionem requirere, vt licite fiat, vt etiam colligitur ex Clemen. Dudum de ſepulturis. In particulari vero de hoc ſacramento in Concil. Carth. I. cap. 7. ſic legitur. *Statuat Grauitas veſtra, vnuſquiſque clericus, vel laicus, non communicet in aliena plebe abſque litteris Epiſcopi ſui*, & omnes Epiſcopi reſponderunt. *In hoc, clero & laicis conuenientiſſime prouideri.* Et idẽ decernitur in Conc. Mileuit. cap. 18. quibus locis, licet prohibitio fiat ex parte communicantium, ne ab alienis Euchariſtiam percipiant, tamen relatio hæc mutua eſt, & reciproca obligatio. Quæ etiam in ipſo naturali iure fundata eſt ſuppoſita Chriſtianę Reipub. inſtitutione, & debita gubernatione, vt nemo mittat falcẽ in meſſẽ alienã nec ius alienũ vſurpet, alioqui nec iuſtitia aut pax ſeruari põt, nec diuina myſteria conuenienter diſpenſari, neq; animabus fideliũ pro earum captu vel neceſſitate prouideri, & ideo antiqua etiam conſuetudine ſeruatum eſt, vt, qui præeſt, hoc ſacramentum populo diſpenſet, vt colligere licet ex Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. & Iuſtino apolog. 2. pro Chriſtian. & Tertul. lib. de Corona militis, cap. 3. & ex cap. Omnis vtriuſq; ſexus, de Pœnit. & remiſſ. Tandem, paſcere gregem Chriſti non eſt munus cuiuſcunque Sacerdotis, ſed proprij Paſtoris, propter quod etiam actus publice cõcionandi hoc ius aliquo modo requirit: quia eſt actus paſcẽdi oues: ergo multo magis requiritur in diſpenſatione huius ſacramenti, quod, & eſt potiſſimum animæ cibus, & maiorẽ diſpoſitionẽ in ſuſcipiente requirit.

Cõ. Carth. I. Mileuit. Dionyſ. Iuſtin. Tertull.

Illatio.

Hinc ſequitur eſſe peccatum mortale, miniſtrare hoc ſacramentum ſine debita iuriſdictione aut facultate, vt omnes docent, quia eſt alienum vſurpare ius in re graui, & cum animarum periculo, per ſe loquendo & contra pacẽ & debitam gubernationẽ, & A ordinem Eccleſiæ: intelligendum autem hoc eſt ex ſuo genere, quia ſi intercedat bona fides, & interpretatiua, ſeu præſumpta voluntas Paſtoris probabili cauſa excuſari poterit peccatum, vel omne, vel ſaltem mortale. In quo eſt notanda differẽtia inter hoc ſacramentum & pœnitentiam: nam in confeſſione neceſſe eſt, vt antecedat iuriſdictio, quia ab illa pẽdet ſubſtantia actus, & ideo non ſufficit ad illam ratihabitio de futuro, nec præſumptio conſenſus poſtea præſtandi, ſed requiritur præcedens voluntas dandi iuriſdictionẽ, hic vero iuriſdictio non requiritur ad ſubſtantiam actus, ſed ad debitum ordinem & modũ & ideo ſufficere poterit probabilis ſpes & præſũptio B volũtatis paſtoris, qui approbaturus creditur, quod geſtum fuerit, & ita ſentit Nauarr. c. 21. num. 52. Nauarr.

Quæſito reſpondetur.

Sed inquires, an huic peccato ſit aliqua pœna vel cenſura annexa. Reſpondetur, nullam eſſe generatim latam pro omnibus Sacerdotibus, nam irregularitas, quæ contrahitur propter indebitam executionem Ordinis non incurritur propter hoc peccatum, quia, vt in ſuperioribus etiam dixi, illa non eſt impoſita cõtra vſurpantes iuriſdictionem alienam, ſed contra exercentes ſolemniter actũ Ordinis, ſine tali Ordine ſuſcepto: in hoc autem caſu, de quo agimus, non interuenit defectus Ordinis, ſed iuriſdictionis. Iuxta dicta vero ſectio. præcedente, qui hoc ſacramentum miniſtraret, ſolemniter ſine debi- C to Ordine, illam pœnam incurreret, non minus quam qui ſolemniter baptizaret: quia etiam diſpenſatio huius ſacramẽti vere eſt actus Ordinis & illa irregularitas generaliter lata eſt. At vero circa caſum, de quo nunc agimus, lata eſt excommunicationis cenſura in Clem. Religioſi. de priuilegio ſpecialiter contra religioſos, qui ſine facultate Paſtorum Euchariſtiam adminiſtrant, & ipſo iure incurritur, & Papæ reſeruatur, quam legem explicant Syluest. verbo, Excõmunicatio. 7. Excõ. 14. Caiet. verb. Excõmunicatio. cap. 64. Nauarr. cap. 27. num. 102. breuiter tamen hæc videntur obſeruanda. Primum eſt, hanc legem, vt dixi, quæ ſpecialiter dirigitur ad religioſos, vt ex verbis eius conſtat, non eſſe exten- D dendam ad cæteros Sacerdotes, etiam ſi quædam ſimilitudo, vel rationis æqualitas, intercedere videatur, quia neque hoc ſufficit in huiuſmodi legibus, præſertim pœnalibus, quæ reſtringendæ ſunt, neque fortaſſe eſt verum, quia in religioſis potuit eſſe ſpecialis cauſa, quia cum non poſſint tam facile ab Epiſcopis coerceri, liberius poſſunt prædictam iuriſdictionem vſurpare, vt ibi Gloſſa notat. Secundo, vt hęc cenſura incurratur, neceſſe eſt, vt tranſgreſſio ex præſumptione fiat: nam, qui ex ignorantia id facit, putans ſibi licere, vel ex ratihabitione probabiliter præſumpta, non incurrit hanc cenſuram, vt Caiet. notat, nam hanc vim habet verbum illud in hac lege poſitum, *Religioſis, qui, &c. præſumpſerint.* Tertio E non tantum incurrĩt hæc excõmunicatio ſi Euchariſtia detur in neceſſitate per modũ viatici (vt aliqui eã limitant) ſed in vniuerſum, ſiue in neceſſitate, ſiue extra illã, ſiue publice, ſiue occulte miniſtrẽt, q̃a verba legis ſunt generalia, neq; eſt vlla ratio ad limitanda illa pręſertim cũ eadẽ cẽſura ibi apponatur ꝓ alios actus minus graues, minuſq; neceſſarios, quã ſit cõmunio quomodocunq; data. Quarto hæc cenſura comprehendit religioſos, qui miniſtrant Euhariſtiã ſæcularibus clericis aut laicis, non vero eos, qui eam adminiſtrant aliis religioſis ſine Prẹlatorũ facultate, etiã ſi in eo fortaſſe peccẽt: patet ex verbis legis. *Religioſi qui clericis aut laicis ſacramẽtũ Euchariſtiæ adminiſtrare præſumpſerint, &c.* in quib. verbis oẽs interpretantur condiſtingui clericos & laicos, à religioſis. Et ex fine legis

legis non licet colligere; quia illa lex lata eſt in fauorem Parochorum, ſub quibus non comprehenduntur ſuperiores religioſorum. Vnde cum ibi requiritur licentia Presbyteri Parochiani, eo nomine non comprehenditur ſuperior religionis, nunquam enim ſic appellari conſueuit: ergo neque etiam comprehenditur adminiſtratio, quæ religioſis fit, qui nõ indiget licentia Parochiani Presbyteri. Quinto, cum ibi exigitur licentia Parochialis Presbyteri, à fortiori ſubintelligitur, vel comprehenditur omnis, qui ſuperiorem iuriſdictionem habeat in ſacramentorum adminiſtratione, vt ſunt Papa, Epiſcopus, vel Vicarius eius, vt latius dicetur in materia de Confeſſione; quia hi comparantur cauſæ vniuerſali, quæ B per ſe poteſt, quicquid poteſt particularis: vnde ibidem excipiuntur religioſi habentes priuilegia à ſede Apoſtolica: nam illi eis legitime vtendo non male faciunt, neque contra illum Canonem: vnde nec cenſuram incurrunt. Tandem, quod ibi Paræcialis Presbyter appellatur, modus loquendi tantum eſt: nam licet cõtingat, non eſſe Presbyterum, põt hanc concedere facultatem, quæ non à poteſtate Ordinis, ſed à poteſtate iuriſdictionis per ſe ac directe manat.

2. Concluſio. Secundò dicendum eſt, hanc poteſtatem diſpenſandi hoc ſacramentum quoad iuriſdictionem eſſe duplicem, ordinariam, & delegatam, & priori modo conuenire Epiſcopis, Parochis, aliiſq; quibus ex officio animarum cura incumbit: poſteriori autem C modo conuenire his, quibus ordinarij Paſtores per facultatem, vel priuilegium illam concedunt: vnde his omnibus, & illis ſolis licita eſt hæc diſpenſatio. Tota hæc concluſio certa eſt, & quoad vltimam partem ſequitur ex præcedente; de illo autem duplici modo iuriſdictionis dicendum latius eſt in materia de Confeſſione; nam quia in illo ſacramento iuriſdictio magis eſt neceſſaria, & quodammodo ſubſtantialis, ideo illo loco magis ex profeſſo de illa diſſeritur. Nunc declaratur breuiter, nam hic actus diſpenſandi hoc ſacramentum maxime neceſſarius eſt ad oues Chriſti paſcendas: ergo poteſtas exercendi illum actũ, neceſſaria eſt Paſtori earum: ergo ex proprio munere, & officio illi conuenit: hoc autẽ ipſum D eſt habere hanc poteſtatem ordinariam, ſiue iure ordinario, & hoc modo habet illam Summus Pontifex ſupra totam Eccleſiam, Epiſcopus in ſuo Epiſcopatu, Parochus in ſua Parochia, & eadem proportione Generalis, Prouincialis, & Rector ſeu Superior in ſua religione; habentes autem ordinariam poteſtatem, poſſunt illam cõmittere ſeu delegare, ſicut in omni iuriſdictione conſtat, & in præſenti Parochus poteſt hanc facultatem dare, vt conſtat ex cap. Omnis vtriuſque ſexus, vt ex Clement. I. de priuilegiis: vnde à fortiori poteſt ſuperior poteſtas Epiſcopi, vel Pontificis, quia iuriſdictio ſuperioris vniuerſalior eſt, magiſq; independens. Hoc autem in pręſenti dupliciter E fieri poteſt, vno modo ex parte miniſtrantium, dando eis facultatem ad miniſtrandũ hoc ſacramentum vel ex parte recipientium, dando eis facultatem ad eligendum Sacerdotem, qui eis hoc ſacramentum miniſtret. Et hoc poſteriori modo conceditur fidelibus, hæc facultas per bullam Cruciatæ (vt quidam putant) poſteriori autem modo conceditur mendicãtibus religioſis, & aliis per ſua priuilegia, & aliquibus eorum non ſolũ datur, vt per ſe poſſint miniſtrare, ſed etiam, vt in eorum domibus, ſeu Eccleſiis id poſſint facere alij ſimplices Sacerdotes, ex facultate ſuperioris talis domus ſeu religionis, itemq; hoc cõceditur ipſis religioſis in aliis Eccleſiis, quando in eis concionantur, vt conſtat ex priuilegiis mendicantium, Societatis, & aliarum religionum.

Difficultas. Duo vero circa hæc priuilegia dubitari ſolent in praxi: Primum eſt, an ad huiuſmodi miniſterium eligi poſſit ſimplex Sacerdos non expoſitus, ſeu approbatus ab ordinario, vel neceſſe ſit, eſſe expoſitum ab Epiſcopo ad miniſtranda ſacramenta, iuxta nouum ius Con. Trid. ſeſſ. 23. c. 15. de reformat. & idem quęri poteſt de Parocho, an poſſit in ſua Paræcia delegare hanc facultatem cuilibet ſimplici Sacerdoti. Quidam enim non indocti ita conſulunt, vel etiam neceſſarium exiſtimant, fortaſſe quia ſub confeſſione ſolet etiam communio comprehendi, quando expreſſe non excipitur, vt ſupra dicebamus, quandocunq; in iure datur facultas abſoluendi in art. mortis, dare etiam facultatem dandi Euchariſtiam. Et in bulla Cruciatæ non cõceditur expreſſe facultas eligendi, qui Euchariſtiam miniſtret, & tamẽ in facultate eligendi confeſſorem, intelligitur conceſſa: ergo è contrario, ſicut requiritur ex decreto Concilij Triden. vt ſit ab Epiſcopo approbatus Sacerdos, cui delegãda eſt facultas audiendi confeſſionem, ita etiam cui delegãda eſt facultas miniſtrandi Euchariſtiã. Nihilominus tñ non exiſtimo hanc ſententiam proprie & in rigore ſumptam, veram eſſe ex vi decreti Concilij Trident. quod limitandum cenſeo ad ſolum ſacramentum confeſſionis, vt verba eius formaliter cõtinent. Primò quidẽ, quia cũ illa lex ſit quodãmodo odioſa, quatenus reſtringit, & limitat iuriſdictionẽ, nõ eſt extendẽda vltra verborũ proprietatẽ, & formalẽ deciſionem, neq; in eis rebus argumẽtum à ſimili eſt alicuius momenti. Secundo, quia ſpectando intentionem illius legis, eſt valde diuerſa ratio de confeſſione & de Euchariſtia: nam ibi multo maior ſcientia & prudentia, & aliæ qualitates requiruntur in miniſterio, quam in hoc ſacramento, vt per ſe conſtat, quia ille eſt iudex, & medicus ſpiritualis, hic autem nihil aliud præſtat, quam conſecratum ſacramentum ad vſum applicare, & ei diſtribuere, quem ſupponit à proprio Paſtore iam eſſe approbatum, cum ab illo habeat dandi facultatem. Neque ratio in contrarium facta vrget. Nam etiam ſi totum quod aſſumitur, concedatur, non recte colligitur, quia, cum adminiſtratio ſacramẽti confeſſionis difficilior ſit, quam communionis, conceſſo difficiliori poteſt intelligi conceſſum quod facilius eſt: negato vero actu difficiliori, non inde infertur, faciliorem etiam eſſe negatum, vt per ſe ſeparatum ab alio, maxime, cum illud prius ad priuilegium pertineat, & ideo ampliandum ſit, aliud vero minime, & ideo ſit potius reſtringendum.

Quęſtiuncul. Addo tamen, circa illud, quod in ea ratione aſſumitur, non immerito dubitari poſſe, an conceſſa alicui facultate adminiſtrandi ſacramentum confeſſionis, cenſeatur etiam conceſſa adminiſtrandi Euchariſtiam, & è conuerſo, an habita facultate ad eligendum confeſſorem, intelligatur etiam habita ad eligẽdum miniſtrum Euchariſtiæ, ſeu ad ſuſcipiendũ hoc ſacramentum, à quocunq; Sacerdote voluerit. Quidam enim ita ſentiunt, & quia (vt Caiet. ait in Sum. verbo, Excommunicatio, c. 63.) non ſemper neceſſe eſt, vt in huiuſmodi licentiis hoc ſacramentum in ſpecie nominetur, ſed ſatis eſt, vt ex verbis licentiæ communiter intelligi valeat, concedentẽ licentiam dare etiam hanc facultatem, ſed ex prædictis verbis communiter omnes hoc intelligunt propter rationes adductas. Nihilominus hæc ſententia mihi non videtur vera, neque ſecura. Primò, quia hi actus ſunt diuerſi & ſeparabiles, & ſimilier poteſtas ad vtrumque requiſita, vt per ſe euidens eſt. Ergo conceſſa vna facultate non neceſſario conceditur altera, neq; è contrario, ex vi & proprietate verborum: ergo ſine

 alio

alio maiori fundamento non eſt extendenda talis facultas nec recte Caietani doctrina applicatur, quia ille ſolum intendit docere, non eſſe neceſſarium, vt in huiuſmodi facultatibus hæc ſacramenta in ſpecie nominentur, ſed ſatis eſſe, quod generalibus verbis aut indefinitis, aut alia quacunque ratione, voluntas concedentis exprimatur: hic autem contendimus ſolam expreſſionem ſacramenti Pœnitentiæ non ſatis eſſe, vt intelligatur conceſſa facultas ad ſacramentum Euchariſtiæ, de quo Caietanus nihil dicit. Secundo in bulla Cruciatæ conceditur facultas omnibus fidelibus eligendi confeſſorem approbatũ ab Ordinario, quotieſcunque voluerit, & tamen ibi non intelligitur poſſe eligere Sacerdotem, à quo recipiant ſacramentum Euchariſtiæ, alioqui, ſicut ex vi illius clauſulæ generalis poſſunt ſatisfacere præcepto annuæ confeſſionis, cuicunque approbato Sacerdoti ſimplici confiteantur, ita etiam poſſent implere præceptum annuę communionis ab eodem ſuſcipiendo Euchariſtię ſacramentum; quod eſt plane falſum, & conta conſuetudinem Eccleſiæ, & contra verba contenta in alia priori clauſula eiuſdem bullæ. Vnde hic habemus euidens exemplum, vbi ſub facultate ad ſacramentum annuæ confeſſionis non intelligitur expreſſa facultas ad ſacramentum annuæ communionis: ergo idem intelligendum eſt de facultate ad confeſſionem abſolute, quod non neceſſario comprehendatur ſub illa facultas ad cõmunionem.

Quocirca (vt hoc obiter notetur) ex vi illius clauſulæ bullæ Cruciatæ, in qua conceditur facultas ad eligendum confeſſorem, non intelligo, eſſe conceſſam facultatem ad recipiendam Euchariſtiam à tali confeſſore, vel ab alio ſimplici Sacerdote electo ad hoc munus per ipſummet pœnitentem: quia nullum eſt verbum in ea clauſula, ex quo hoc colligi poſſit; Neque hoc mirum eſſe debet, quia etiam non datur facultas ad recipiendum ſacramentum Extremæ vnctionis, vel Matrimonij. Et ratio eſſe potuit, vel quia ſacramentum cõfeſſionis eſt maioris neceſſitatis, vel quia in eo eſt ſpecialis difficultas, ratione cuius, & conueniens ſæpiſſime, ſemperque grata eſt hominibus hæc libera facultas eligendi cõfeſſorem, qui, vel pœnitentem de facie non agnoſcat, vel qui facilius conſcientiam eius intelligat, vel denique qui propter alias cauſas gratior ſit pœnitenti, aut certe id fieri potuit, quia ſacramentum Pœnitentiæ magis priuate & occulte miniſtratur, quam cætera; & ideo magis expedit, vt quamuis, quoad ſacramentum confeſſionis quodammodo eximatur fidelis à ſubordinatione, quam ſuo ordinario Paſtori debet; in vſu tamen aliorum ſacramentorum illam obſeruet. Et hæ rationes confirmant etiam, quod intendimus, ſcilicet non eſſe neceſſarium, vt in his facultatibus ſub confeſſione comprehendatur communio; quando vel in iure expreſſum non eſt, vt in articulo mortis, vel ex aliis verbis facultatis id non ſatis colligitur. Exemplum etiam illud de Extrema vnctione, hoc non parum confirmat, quia data facultate adminiſtrandi ſacramentum confeſſionis, non intelligitur data ad Extremam vnctionem: ergo neque ad communionem. Dices, ergo ſimpliciter in tota bulla Cruciatę non datur hęc facultas. Reſpondetur, etiam ſi hoc concedatur, nullum eſſe inconueniens, propter differentias aſſignatas. Deinde poſſet apparentius colligi hęc facultas ex alia clauſula eiuſdem bullæ, in qua conceditur fidelibus, vt poſſint tempore interdicti Euchariſtiam recipere in priuatis Eccleſiis, Monaſteriis, & religionibus: præterquã in die Paſchatis; Nam ſi pro tempore interdicti da-

A tur hæc facultas multo magis videtur data, pro aliis temporibus. Sed neque hac ex clauſula recte colligitur huiuſmodi priuilegium, alioqui ex vi illius etiã liceret ſacramenta Extremæ vnctionis & Matrimonij à quocunque Sacerdote recipere, quia in ea clauſula non tantum de Euchariſtia ſermo eſt, ſed etiam de aliis ſacramentis; hoc autem plane falſum eſt, vt per ſe conſtat: in illa ergo clauſula nullum ſpeciale priuilegium conceditur circa perſonã miniſtri, quæ datura eſt ſacramentum, ſed per ſe & directe circa tempus, quod alias interdictum erat, cõcomitanter vero circa locum, ſcilicet, quod in quacunq; Eccleſia vel oratorio approbato id fieri poſſit, ex vi tamen il-
B lius cõceſſionis non tollitur, quin tale ſacramentum ſuſcipiendũ ſit ab eo, qui alioqui habeat poteſtatem illud adminiſtrandi, ſicut ibidem cõceditur eo tempore poſſe audiri Miſſam in oratorio priuato, per quod non excluditur, quin Miſſa dicenda ſit à Sacerdote habente à ſuo Epiſcopo facultatem rem ſacram faciendi. Itaq; in tota Cruciatæ bulla nullã ego clauſulam inuenio, in qua hæc licentia conceſſa ſit.

Secundum dubium eſt, circa hæc priuilegia regulariũ: an ex vi illorũ poſſint in die Paſchatis in ſuis Eccleſiis Euchariſtiam miniſtrare, & è contrario, an poſſint fideles ibi illã recipere. Et ratio dubitãdi eſt, quia in huiuſmodi priuilegiis excipi ſolet dies Paſchatis, ſeu dies Reſurrectionis, in quo ſpecialiter ex-
C igitur Parochi aut Diœceſani licentia, vt conſtat ex ſupplemento Minorum, conceſſ. 160. & ex compendio Minorum, verbo, Communicare, conceſſ. 149. & 150. vbi Nicolaus V. Sixtus IIII. & Leo X. hanc exceptionem adhibuerũt. Vnde difficultas non eſt, quin hæc exceptio ſit certa & indubitata, de ſenſu autem illius non immerito dubitari poteſt. Multi enim intelligunt hoc de primo die Reſurrectionis, ita vt in eo non poſſit communio fieri extra propriam Parochiam, ſine licentia Parochi, ſiue fiat ex deuotione, ſiue ad implendum præceptum. Ita tenet Nauarr. cap. 21. num. 32. quem multi recentiores ſecuti ſunt, qui ſolum fundari poſſunt in rigore & proprietate illius verbi, *præterquam in die Paſchatis*, ſeu, *in die Reſur-*
D *rectionis*. Quod ſi obiicias, ſequi eum, qui feria quinta in Cœna Domini in Parochia communicauit ad implendum præceptum, ſi velit in die Paſchatis cõmunicare, debere neceſſario in Parochia iterum cõmunicare, & nõ alibi, niſi ex Parochi facultate: concedunt ſequelam, quia ille dies eſt ſimpliciter exceptus, fortaſſe, quia voluerunt Pontifices eum diem reſeruare, vt in eo omnes fideles ad ſuas Parochias conuenirent, & obedientiam Paſtoribus debitam profiterentur.

Quod ſi rurſus obiicias, quia è contrario ſequitur extra primum diem Paſchatis poſſe fideles communicare in Eccleſiis mendicantium, etiam ad implendum præceptum: ſeu licet non habeant animum ite-
E rum communicandi in Parochia in die Paſchatis, quod plane videtur abſurdum, & contra intentionem Pontificum facientium illam exceptionem, quæ facta eſt in fauorem Parochorum: hoc autem modo intellecta omnino derogaret eorum iuriſdictioni & obedientiæ: quia nullus fidelis cogeretur vnquam ex vi præcepti in Parochia communicare, ſed ſolum illi, qui præceptum communionis annuæ in primo die Paſchatis implere vellent: vnde hoc etiam eſt contra conſuetudinem Eccleſiæ, quæ leges & priuilegia optime interpretatur. Ad hanc obiectionem nihil Nauarrus reſpondet, nec alij, qui (vt opinor) ſequelam non auderent concedere: nam potius, aiunt, eum, qui communicat feria quinta in Cœna Domini in Eccleſiis horum religioſorum teneri

Dubium.

Nicolaus. V. Sixtus IIII. Leo. X.

Nauarr.

neri nihilominus ad communicandum in Parochia alio die infra octauas Paſchę. Quod licet in ſe verum ſit, non videtur tamen conſequenter dictum, quia tunc fidelis recipit Euchariſtiam tempore pręcepto & de manu eius, qui habet à ſuperiori facultatẽ miniſtrandi; cur ergo non implet præceptum? Dices, quia non recipit in Parochia. Sed cõtra, quia nullum eſt præceptum ſpecialiter obligans ad recipiendum in Parochia: nam in capitulo, Omnis vtriuſq; ſexus, in quo præceptum hoc fundatur, nihil de hoc dicitur, ſed ſolum, quod accipiat Euchariſtiam in Paſcha à proprio Sacerdote; in prædicto autem caſu iam iſte recipit in Paſcha: nam hoc verbum per quindecim dies iam ampliatur, vt ſupra diximus, & recipit à proprio Sacerdote, quia recipit ab eo, qui dandi facultatem habet à Summo Pontifice, ſicut confitetur proprio Sacerdoti, eidem ex eadem facultate confitendo: ergo nulla eſt eſt ratio, cur per talem cõmunionem non impleat hoc præceptum. Accedit, quod iuxta hanc expoſitionem, nimis & vltra rationem & intentionem Pontificis limitantur hæc priuilegia Religioſorum. Primum patet, quia iuxta pręedictam interpretationem duplex fit exceptio vnico tenore, vel forma verborum. Vna eſt de tempore, ſeu de communione tali die facta, ſcilicet, primo die Reſurrectionis, alia eſt de communione, qua Eccleſiaſticum præceptum impletur, quæ diſtincta eſt à pręcedenti: nam prior abſtrahit à communione pręcepta, & non præcepta: hæc vero abſtrahit à communione facta in illo primo die, vel alio ex quindecim ſupra dictis: hoc autẽ præter omnem rationem eſſe videtur, quia illa verba vnicum ſimplicem ſenſum, & vniuocam ſignificationem habere debent, illi autem ſenſus diuerſi ſunt, & in multiplici verborum ſignificatione fundati. Secundum autem patet, quia Pontifices in illa exceptione ſolum intendunt, vt fideles ſemel in anno ſuos Paſtores recognoſcant, ab eis Euchariſtiam ſuſcipiendo, ex eorumue licentia & facultate, ad hoc autem ſatis eſt, vt communionem, qua præceptum implent, ab eis neceſſario ſint ſuſcepturi, vel ex eorum facultate: ergo ſine cauſa exciperent vltra hoc omnẽ communionem primo die Paſchatis factam, tum, quia ipſi intendunt per hoc cõferre illi diei aliquam ſpecialem celebritatem, aut ſolemnitatem, ſed ſolum intendunt fauorem Parochorum; tum etiam, quia ſi fidelis iam impleuit pręceptum in ſua Parochia, & in die Paſchæ poteſt non communicare in ſua Parochia, etiam ſi alibi non cõmunicet: cur, ſi communicare vult, cogetur in Parochia communicare magis illo die, quam in aliis? aut quæ ratio potuiſſet Pontifices ad hoc mouere?

Dubij euo-latio. Cenſeo igitur, veriorem interpretationem eſſe, mentem Pontificum fuiſſe excipere communionem Paſchalem non materialiter (vt ſic dicam) id eſt, quæ fit in ipſo primo die Paſchatis, ſed formaliter, ſeu prout præcepta eſt lege, quæ præcipit, ſemel communicare in Paſchate: nam, quia cap. Omnis vtriuſq; ſexus in initio ſolum præcipit ſemel communicare in Paſchate, quamuis poſtea declaratum ſit, illud, *Paſcha*, comprehendere octo, vel quindecim dies, omnis cõmunio, qua impletur illud præceptum, dicitur Paſchalis, ſeu in Paſchate facta: exceptio autem, quæ fit in dictis priuilegiis ſine dubio reſpicit hoc præceptum, vt in ſua vi maneat, & eodem modo impleatur, quo in eo ſtatutum eſt: & ideo eodem ſenſu loquitur de communione in Paſchate, quo præceptum ipſum iuxta expoſitionem Pontificum, & Eccleſiæ vſum: excipitur ergo ibi (vt exiſtimo) ſola cõmunio, qua impletur hoc præceptum in Paſchate, ſiue fiat primo die, ſiue quolibet alio ſufficiente, & è contrario, ſi præceptum iam impletum eſt in Parœcia ante illum primum diem, vel poſtea implendum eſt, non cenſeo eſſe per ſe exceptum primum diem Paſchatis, quo minus in eo poſſint religioſi vti ſuis priuilegiis, & miniſtrare hoc ſacramẽtum. Neq; cõtra hoc obſtat, quod in dictis priuilegiis dicitur: *Præterquã in feſto Paſchæ Reſurrectionis Dominicæ*, ſeu, *præterquam in die Reſurrectionis Domini*: quia nõ eſt attendendus materialis ſonus verborum, ſed ſenſus & intẽtio Pontificis, qui, vt dixi, cõmunionem, qua implętur præceptum, vocat communionem in die Paſchæ, ſeu, quod idem eſt, in die Reſurrectionis, propter rationem ſupra dictam. Neque hæc interpretatio eſt violenta, ſed ſatis obuia, & clara, ac litteralis, ſuppoſito modo loquendi, capit. Omnis vtriuſq; ſexus, & intelligentia totius Eccleſiæ. Et iuxta eandem interpretationem, intelligendam cenſeo ſimilem exceptionem, quæ habetur in bulla Cruciatę in clauſula, qua cõceditur facultas accipiendi Euchariſtiã tempore interdicti, in aliis Eccleſiis, vel priuatis oratoriis, vbi etiam additur, *Præterquam in die Paſchatis*, id eſt, præterquam in ea communione, qua implent præceptum communicandi in die Paſchatis. Quia, niſi ſic exponamus, ſequitur illud abſurdum, quod poſſent implere hoc præceptum in priuato oratorio, & poſtea in die primo Paſchæ, neque ibi, neq; in Parochia communicare.

Vltimo vero eſt in hoc dubio aduertendum, hæc priuilegia intelligenda eſſe de ordinariis communionibus, quæ extra mortis periculum fiunt, in quibus non accipitur Euchariſtia per modum viatici: nam, quando hoc modo datur in mortis periculo, illius adminiſtratio etiam eſt proprio Parocho reſeruata, & ita expreſſe excipitur à Paulo III. in priuilegiis Societati conceſſis in bulla anni 1549. Quod ſi in aliquo alio priuilegio non excipitur expreſſe, ipſo iure & cõmuni ſenſu intelligitur excepta, vel, quod non ſit de illa ſermo, ſed de illis ſolis, in quibus Euchariſtia non accipitur per modum viatici, vt dixi, & hæc eſt communis omnium ſententia. Vnde licet ex dictis colligere voluiſſe Eccleſiam, omnem communionem, qua impletur præceptum, ſiue diuinum, ſiue Eccleſiaſticum, propriis Paſtoribus reſeruare, neque de ea aliquod priuilegium concedere, ſed ſolum de aliis, quæ voluntarie fiunt. Quod ſi iniquiras, cur hoc potius fecerit Eccleſia in pręcepto communionis, quam confeſſionis? hoc enim, ſiue ſit diuinum in mortis ariculo, ſiue Eccleſiaſticum annuę confeſſionis, ſatis impletur per confeſſionem factam religioſis per huiuſmodi priuilegia, vel per bullam Cruciatę: nam in hoc nulla fit exceptio. Reſpondetur rationem ſumendam eſſe ex differentiis ſupra poſitis inter ſacramentum confeſſionis & cõmunionis, quod illud magis neceſſarium eſt, & quandam habet difficultatem ex parte miniſtri, propter quam oportuit priuilegia maiora & generaliora circa illud concedere, quod notauit etiam Palacius in 4. diſtinct. 28. diſp. 6. concl. 2. Corollariũ.

Sed quæres, an deficiente Parocho, & neceſſitate vrgente, poſſint fideles in his caſibus accipere Euchariſtiam à religioſis vel aliis Sacerdotibus. Aliqui enim hoc negant, etiam ſi neceſſitas ſit extrema, & articulus mortis. Ita ſentit Nauarr. cap. 21. num. 25. citans Cardinalem in Clem. 1. de priuilegiis, quæſt. 1 & Syluest. verb. Excommunicatio. 7. Excom. 14. §. 3. Et fundari poſſunt, quia Euchariſtia non eſt ſacramentum ſimpliciter neceſſarium ad ſalutem. Sed, quod attinet ad articulum mortis, ſi Parochus non adſit, & neceſſitas vrgeat, nõ dubito, quin poſſit ſimplex Sacerdos licite viaticum dare, ſiue ſit religioſus, Quæſtiunc. Nauarr. Cardinalis. Syluester.

ſiue non, quia hæc nec fundatur in priuilegiis religioſorum (quamquam Paulus III. in citata bulla Societatis, excipiendo feſtũ Reſurrectionis,& mortis articulum, addit *niſi neceſſitas vrgeret*) neque eis magis,quam aliis denegatur: fundatur ergo vel iure communi, quo ſupra diximus, explicatum eſſe, vt, cui conceditur confeſſio in articulo mortis, cenſeatur etiam conceſſa communio ex cap. Quod in te. de Pœnit.& remiſſ.vel in præſumpta rationabili volũtate Parochi, vel certe Epiſcopi,aut SũmiPontificis,ſi fortaſſe de alterius priuata volũtate iniqua cõſtet.Ac deniq; eſt hoc valde conſentaneũ iuri ipſi naturali, quo tenemur, & tenetur Eccleſia proximis ſubuenire, præſertim in ſpiritualibus neceſſitatibus: neceſſitas autem huius ſacramenti, quamuis non ſit extrema,eſt tamen valde grauis.Et hanc ſententiam tenet Angel. citans Director. Hoſtien. & Archidiac. verb.Excõmu.cap.5.caſu 12. num.5.In neceſſitate autem implendi Eccleſiaſticum præceptum,non videtur vrgere ratio tantę neceſſitatis, tamen ex alio capite interdum poteſt fieri: quia vel fidelis non poteſt tempore debito in propria Parochia communicare: quia extra illam peregrinatur, & tunc iure peregrinationis poteſt ibi ſacramentum accipere,vbi commode poteſt,dummodo accipiat ab his, qui in eo loco habent poteſtatem adminiſtrandi, iuxta ea, quæ inferius latius dicemus in materia de confeſſione. Si autem ex alio impedimento excuſatur, debet, quãuis tunc communionem omittat, poſtea, cum primum poſſit, in Paræcia communicare, & ſatisfacere præcepto Eccleſiæ, & ideo quamuis tunc de manu alterius communicet, illa cõmunio non erit impletiua præcepti, ac proinde, licet fiat virtute dictorum priuilegiorum, non erit contra exceptionem in eis factam, iuxta datam à nobis expoſitionem. Semper tamen intercedit hæc notanda differentia inter articulum mortis,& alias neceſſitates, vel potius vtilitates, quod illo licitum eſt cuilibet Sacerdoti, miniſtrare hoc ſacramentum,etiam ſi non habet ad hoc ſpecialem facultatem à Paſtore cõceſſam, vt dictum eſt:in aliis vero hoc non licet, niſi ſuppoſita aliqua facultate, vel priuilegio miniſtrandi hoc ſacramentum, quia rationes factæ non aliter procedunt.

Angelus. Direct. Hoſtien. Archidiac.

SECTIO III.

Cui debeat hoc ſacramentum adminiſtrari.

Titulus explicatur.

MVlta poſſunt hoc articulo comprehendi. Primum eſt, obligatio miniſtri ad hoc ſacramentum diſpenſandum :hactenus enim ſolum diximus, quibus liceat hæc adminiſtratio: ſtatim vero quęſtio oritur,quinam ad illam teneantur, & quoniam hæc obligatio non eſt reſpectu omnium, ſed habet proprium aliquem terminum; ideo ſimul explicandum eſt reſpectu quorum ſit talis obligatio. Hæc autem res breuiſſime explicanda eſt ex principiis poſitis de ſacramentis in genere, quia nihil habet hic propriæ ac ſpecialis difficultatis. Duplex enim eſſe poteſt obligatio hæc per ſe loquendo. Vna eſt, ex officio, quæ ad iuſtitiam pertinet, & propria eſt Paſtorum Eccleſiæ, vt ſunt Parochi, & reliqui ſuperiores animarum,quibus ex officio incumbit eas regere in ordine ad ſpiritualem ſalutem,& finem, & conſequenter hæc obligatio tantum eſt reſpectu ſubditorum, vt per ſe conſtat. Altera eſt, ex charitate, quæ poteſt eſſe communis omnibus, quibus hoc ſacramentum miniſtrare licet,reſpectu cuiuſcunq; in ſpirituali neceſſitate exiſtentis, quia charitas omnia complectitur. Omitto obligationem omnino per accidens, & extrinſecam, qualis poteſt eſſe ex voto, quia nihil ad rem præſentem pertinet, nec de obligatione charitatis aliquid hic addendum eſt,ſed ſeruanda ſunt & applicanda generalia principia, & præcepta charitatis ac miſericordiæ, vt etiam diximus citato loco de ſacramẽtis in genere.De obligatione autem iuſtitiæ quęri poteſt, quãdo,vel quoties obliget Parochos ad dandum hoc ſacramentum ſuis Parochianis:quidam enim Theologi ſentiunt,ſolum obligare, quando ipſos Parochianos præceptum communicandi obligat. Ita Rich.in 4.d.18. art. 2.q.3.Syluester verb.Confeſſor,2.q.18.itaque iuxta hoc ſolum tenebuntur ſemel in anno miniſtrare, quod ſane per ſe ſtatim apparet improbabile, & abſurdum : Dicendum ergo eſt, teneri proprium paſtorem ad miniſtrãdum hoc ſacramentum,quoties oues rationabiliter & opportune petunt, itaque,ſi non nimis frequenter petant, neque vltra id, quod earum ſtatum & reuerentiam ſacri decet,tenebitur Parochus, per ſe loquendo,ſacramentum concedere,vt recte docuit Adria.in 4.q.5.de Confeſſ..dub.8.Soto d.12.art.6. Nauarr. in cap. Placuit.de Pœnitẽ.diſt.6. num.152. Et ratio eſt, quia Parochi non aluntur a fidelibus ſolum, vt ſibi miniſtrent neceſſaria ad implenda præcepta,ſed etiam ea, quę ſunt valde vtilia & opportuna ſaluti animarum, imo hoc maxime pertinet ad munus paſtorum:alioqui non ſatis eſſet ſaluti ouium prouiſum:& ideo non ſolum in diebus feſtis,ſed etiam in aliis tenentur Parochi ordinarie facere ſacrum in ſua Parochia, & ſimiliter tenentur confeſſiones audire,quando ſubditi indigent, quamuis non vrgeat præceptum Eccleſiæ:ſic ergo dicendum eſt de hoc ſacramẽto,quod eſt valde vtile, & ad hoc inſtitutum, vt frequenter accipiatur. Dixi autem, *per ſe*, quia ex accidente poterit excuſari Parochus, vel propter rationabilem occurrẽtem cauſam,vel certe, quia habet alios coadiutores,ad quos poſſunt oues ſine vllo diſpendio,vel difficultate accedere, & ideo poteſt eas ad illos remittere & ſe excuſare, etiam ſi illi voluntarie & ex priuilegio ſacramenta miniſtrent, vt religioſi: regulariter tamen cauere tenentur Parochi, ne ſe oſtendant difficiles in hoc miniſterio, ne animos ſuorum ſubditorum remittant, ſed ad piam potius frequentiam alliciant.

Richard. Soto. Nauarr.

Secundum in titulo contentum eſt, qualis debeat obſeruari petentis diſpoſitio, & conditio, vt ei poſſit,& debeat hoc ſacramentum miniſtrari:ſed omnia quæ in hoc puncto dici poſſunt, in ſuperioribus tractata ſunt: nam primum omnium obſeruanda eſt ætas,de qua dictum eſt,diſp.70.ſect.1. Deinde obſeruandum eſt,an bene diſpoſitus accedat, de qua re longiſſimè diſputatum eſt ſupra, diſputatione 67. Et huc ſpectat, vt recipiens accedat ieiunus, &, vt ſeruet omnia, quę neceſſaria ſunt, vt digne petat hoc ſacramentum. Vltimo obſeruari poteſt ſtatus petentis,an,ſcilicet vxoratus,vel continens, & ſimilia, quamuis hoc raro neceſſitatis ſit, ſed conſilij, ad prudenter iudicandum, quæ frequentia illi expediat: quæ tamen cura magis ad confeſſorem pertinet, quam ad diſpenſantem hoc ſacramentum, & de ea re ſatis dictum eſt ſupra tractando de frequentia.

Tertio principaliter propoſita eſt hæc quęſtio, ad inquirendum,an oporteat,eum,cui datur hoc ſacramentum, eſſe perſonam diſtinctam à miniſtrante, atque adeo, an liceat alicui communicare ſeipſum, & eſt quæſtio de communione, quæ fit extra ſacrificium, nam de ipſo Sacerdote ſacrificante certa fides eſt, poſſe communicare ſeipſum, vt definit Triden. ſeſſ.13.cano.10. contra quoſdam huius temporis hæreticos, qui contrarium docere cœperunt ſine vllo fundamento, nam, & Chriſtus ſeipſum communicauit,

cauit,& infra oſtendemus, Sacerdotem ſacrificātem teneri ad participandum quod obtulit, vnde cum in illo munere ipſe ſit ſupremus miniſter poſt Chriſtum, non eſt alius à quo accipiat, niſi à ſeipſo, & ideo ſeipſum facit participem ſacrificij, ſicut etiam orando,& offerẽdo pro aliis, orat & offert pro ſeipſo. Difficultas ergo eſt de communione laica, ſiue perſona, quę recipit ſacramentum, ſit Sacerdos, ſiue nō. Et ratio dubitandi eſt, quia in hoc ſemper eſt longe diuerſa ratio, quam in ſacrificante, quia ſacrificans, vt dixi, eſt in eo munere ſupremus miniſter, & ideo ſeipſum facit participem ſacrificij; alij vero omnes, qui non ſacrificant, ſunt inferiores, & tantum per Sacerdotem offerunt: ita, vt licet contingat, aliquos eſſe ex ſe Sacerdotes, illud ſit per accidens & materialiter, quia tunc non ſe gerunt, vt Sacerdotes: ergo nullus poteſt hoc modo communicare, niſi per Sacerdotem,& de manu illius. Et confirmatur; nam in cæteris ſacramentis nullus poteſt ſibi ipſi miniſtrare ſacramentum, ſed oportet ſemper miniſtrantem, & cui miniſtratur, eſſe perſonas diſtinctas: ergo idem erit in præſente conſiderando tantum rationem ſacramenti. Propter quas forte rationes Sũmiſtę aliqui ita ſentire videntur: Armilla enim, verb. Cõmunio. num. 8. dicit, Sacerdotem non ſacrificantem non debere communicare ſeipſum regulariter. Caiet. vero in ſum. Verb. Communio, ſignificat, hoc non licere Sacerdoti, niſi in neceſſitatis articulo, in quo caſu affirmat licere; de aliis vero inquit, ſe nihil ſancitũ legiſſe. Et reuera nullum in iure inuenitur præceptum ratione cuius neceſſarium ſit dantem & ſumentem hoc ſacramentum, eſſe perſonas diſtinctas: hoc enim ius, nec ſcriptum eſt, quod ego legerim, nec etiã poteſt ex ſola conſuetudine colligi: nam olim fideles communicabant ſeipſos, vel in Eccleſia accipientes propriis manibus, quod & de Apoſtolis in nocte Cœnæ ſupra diximus, vel ad proprias domos deferendo, ibique ſe communicando. Vnde, neque ex vi ſolius inſtitutionis poteſt colligi hæc prohibitio, quia talis cõſuetudo nõ erat inſtitutioni cõtraria, & ratio eſt clara, quia hoc ſacrm̃ eſt inſtitutum per modũ cibi, & vſus eius per modũ mãducationis, hęc autem actio accõmodate fit ab ipſomet ſumente: ergo ex vi talis inſtitutionis nil repugnat, quod aliquis ſibi ſumat hunc cibum: neque in hoc concluditur indecentia aliqua, aut iniuria ſacramenti, nec repugnat effectui eius, quia poteſt ſumi ſine obice, & cum debita diſpoſitione, & tunc ſacramentum eſt, quod per ſe cauſat effectum, miniſtrans vero ſolum ſe habet, vt applicans, nihil autem repugnat, vt idem ſibi applicet cauſam, à qua foueat ſeu nutriatur. Tãdem differt multum inter hoc ſacramentum, & reliqua, vt notauit D. Thom. art. ſequen. ad 2. Nam alia cõſiſtũt in vſu & ex vi talis actionis ſeu formæ dicũt habitudinem ad perſonam diſtinctam: hoc vero ſacramẽtum eſt permanens, & ab vna tantum perſona fit, non circa aliam perſonam, ſed circa materiam ipſam, & ideo poteſt ſacramentum ſic factum applicari ad vſum, vel ab ipſo ſumente, vel ab alio. Quocirca nullum fundamentum inuenio ad aſſerẽdum per ſe, & ex intrinſeca ratione, ob ſolam identitatem dantis & ſumentis, prohibitum eſſe, vt aliquis poſſit communicare ſeipſum, quia nullum etiam fundamentum eſt ad dicendum diſtinctionem perſonarum eſſe neceſſariam, nec ſatis eſt dicere, conſuetudinem induxiſſe hãc neceſſitatem: quia hęc conſuetudo magis eſt negatiua, quam poſitiua. Eſt enim aduertendum, hic nos loqui, ex vi identitatis & diſtinctionis perſonarum; nam ex vi iuris diſpenſandi clarum eſt neminẽ poſſe ſibi ſumere, qui non habet ius

A diſpenſandi, quia ſibi ſumere etiam eſt diſpenſare, & hinc oritur, vt nec laici, nec inferiores clerici poſſint ſeipſos cõmunicare, & idem eſt de Diacono, ſaltem ſine licentia Presbyteri, & de quolibet Sacerdote nõ habente ius, vel facultatem diſpenſandi: conſuetudo ergo prædicta magis in hoc fundata eſt, quam in neceſſaria diſtinctione perſonæ dantis & recipientis, præſertim, quia Diaconi iam nunquam adminiſtrãt hoc ſacramentum: Sacerdotes vero regulariter communicant ſacrificando: extra ſacrificium vero, aut cum ægrotant, aut in Miſſa alterius Sacerdotis, & in vtroque caſu neceſſe eſt moraliter loquendo, vt ab alio accipiant. Vnde recte dixit Durandus in 4. B diſtin. 13. quæſt. 4. ſi contingat Sacerdotem ægrotare, & non adeſſe, niſi Diaconum, qui ſacramentum deferat, debere Sacerdotem propriis manibus ſe communicare; & in die Paraſceues Sacerdos communicat ſeipſum, quamuis non ſacrificet: nulla ergo eſt conſuetudo, ex qua talis prohibitio ſatis colligi poſſit, quia vero res non eſt vſitata, non debet facile fieri, niſi vbi vnus tantum eſſet Sacerdos, qui non poſſet ſacrificare; poſſet tamen ex præconſecratis ſeipſum deuotionis cauſa communicare: secluſo enim ſcandalo, vt exiſtimo, non peccaret. Rogabis, vtrum poſſit idem facere laicus, ſaltem in extrema neceſſitate mortis, quando non habet Sacerdotem, quia extra illam certum eſt non poſſe; nonnulli autem idem C docent de illo caſu, ſed nullo iure probant, quia ex inſtitutione præciſe non ſequitur: vt dictum eſt, nec oſtendi poteſt ius diuinum poſitiuum; Eccleſiaſticum autem non obligat cum tanto rigore, maxime, cum ius ſibi ſubueniendi in tam graui neceſſitate, ſit maxime intrinſecum, & ideo Caietan. Matth. 26. opinatur hoc eſſe licitum, quod mihi maxime placet, & noſtra ætate Regina Scotię martyrium ſubitura, prius ſacramẽtum, quod apud ſe habebat, propriis manibus ſumpſit cũ ſumma omnium laude, & quãuis fortaſſe habuerit amplã circa hoc Põtificis conD ceſſionem, tamen etiam ſine illa pie & ſancte feciſſet.

Durandus. Aeger Sacerdos deficiente alio Sacerdote propriis & nõ Diaconi manibus communicare debet.

Quęſito ſatisfit.

Reginæ Scotiæ laudabile factum.

SECTIO IIII.

Quibus modis peccet mortaliter, qui indigne miniſtrat hoc ſacramentum, vel qui ab indigno miniſtrante ſuſcipit.

Circa priorem partem huius quæſtionis, quæ proprie ad præſentem diſputationem ſpectat, generalis regula tradi poteſt, vt miniſter digne diſpenſet hoc ſacramentum, oportere, vt obſeruet omnes leges, quæ tam ex parte ſacramenti, quam ex parte recipientis, quam etiam ex modo & circumſtantiis, ac denique ex parte ipſius miniſtri, neceſſariæ ſunt ad huius ſacramenti reuerentiam. Primo itaq; ex parte ſacramenti neceſſe eſt, vt miniſtretur ſub ſpecie panis rite conſecrati, & huc pertinet, vt neque ſub vtraque ſpecie, nec ſub ſola ſpecie vini E diſpenſetur, iuxta ſuperius dicta præcedente diſputatione. Secundo ex parte ſumentium obſeruare debet omnia, quæ ſupra tractata ſunt, quæ omnia ſub hoc verbo concluduntur, vt non det indigne accedentibus, vel irreuenter tractantibus hoc ſacramentum, quando in foro Eccleſiæ conſtat de digna ſumptione, voco autem ſumptionem indignam, non ſolum ratione peccati, ſed etiam ętatis, vt infantię, ſuppoſita Eccleſiæ conſuetudine, ratione amentiæ aut phreneſis, cum euidẽte periculo expuitionis, aut ratione ægritudinis, cum ſimili periculo vomitus, quæ omnia ſunt per ſe clara ex principiis poſitis, vt notauit Caiet. in ſum. verb. Cõmunio, quia in his omnibus interuenit iniuria ſacramẽti, quam vitare tenetur miniſter, quantum poteſt, & nullo modo illi cooperari, & in his omnibus interuenit peccatum

Miniſter Euchariſtiæ ad quid teneatur vt recte munus ſuum obeat.

 mortale

mortale ex ſuo genere, excuſari tamen poteſt interdum propter ignorantiam, vel inaduertentiam, pręſertim facti, vel futuri euentus.

Tertio obſeruare debet miniſter omnes circumſtantias neceſſarias, quæ pręcipue conſiderādę erunt iuxta Eccleſiaſticas leges, vel receptas conſuetudines, nam ex ſola natura rei vix poſſunt particulares aliquæ circumſtantiæ deſignari, pręter illud generale principium, quod Paulus poſuit, *Omnia veſtra ordinatè fiant*, quod maxime obſeruandum eſt in re tam graui ac religioſa: ex Eccleſiæ autem ordinatione, peccari in hoc grauiter poteſt, ſi, vel tempore ab Eccleſia interdicto miniſtretur, vel in loco prohibito, vt in priuata domo, ſine debita facultate, & Epiſcopi approbatione. Item, ſi miniſtretur ſine veſtibus ſacris, quæ iuxta morem Eccleſiæ neceſſariæ ſunt. Item, ſi miniſtretur ſine debito cultu, & apparatu, & ceræmoniis vſitatis. In qua re perpauca eſſe videntur iuxta vſum Eccleſiæ neceſſaria, loquendo præciſe de diſpenſatione ſacramenti, quæ fieri poteſt ex præconſecratis: nam ſufficit vt fiat in loco ſacro, aut approbato ab Epiſcopo, & quod miniſter indutus ſaltem ſit ſuperpelliceo, & ſtola, vt notat Turrecrem. cap. Eccleſiaſt. diſt. 23. & Iacob. de Grafiis lib. 2. cap. 40. qui dicunt hæc eſſe neceſſaria ſub præciſa obligatione, præter hæc autem, nihil aliud eſſe videtur in rigore, & ex graui præcepto neceſſarium: nam licet ſoleat accendi lumen, & pręmitti generalis confeſſio & aliquę orationes, non videtur tamen hęc tam grauia tamque rigoroſa præcepta, vt, ſecluſo ſcandalo, & contemptu, eorum omiſſio mortale peccatum eſſe videatur: omnino tamen cauendum eſt, ne id fiat: eſt enim nonnulla irreuerentia, quia grauis culpa venialis excuſari non poteſt, præſertim ſi voluntarie & ex ſola animi remiſſione fiat, abſque alia cauſa rationabili.

Turrecr. Iac. de Graf.

Quarto, ex parte miniſtri, præter ea, quę ſupra dicta ſunt de poteſtate Ordinis, & iuriſdictionis, neceſſaria eſt conueniens diſpoſitio, ſaltem vt non ſit in ſtatu peccati mortalis, alioqui nouum peccatum mortale committet, vt ſentiunt Doctores in 4. diſt. 13. Palud. quæſt. 1. Soto art. 3. Syluester verbo. Euchariſt. 3. num. 4. & colligitur ex Nicolao Papa in cap. vltimo 25. q. 8. vbi dicit, *Adulterum Sacerdotem, miniſtrando hoc ſacramentum, ſe tantummodo lædere, & , vnde aliis commodum exhibet, inde ſibi diſpendium præbere.* Ratio vero ſumi poteſt ex dictis ſupra de ſacramentis in genere, vbi hoc generaliter oſtendimus de omni miniſtrante quodlibet ſacramentum in peccato mortali. Dices, nō videri hic eſſe eandem rationem, quia hic non agimus de conficiente Euchariſtiam, ſed præciſe de diſpenſante, qui nec ſumit, nec conficit ſacramentum, ſed tantum applicat iam factum. Reſpondetur, quamuis in hoc non ſit rationis ſimilitudo, tamen in eo eſt, quod hæc diſpenſatio eſt ſacrum & grauiſſimum miniſterium, ad quod ſancte perficiendum Sacerdos eſt peculiariter conſecratus, & ſpecialem gratiam accipit, & ideo graue peccatum committit, ſuo munere abutendo, & ſacramentum ſanctiſſimum non ſancte miniſtrando. Adeoque ſuperat hoc ſacramentum cætera, vt non ſit actio minus ſacra & religioſa hoc ſacramentum iam factum diſtribuere, quam vnctionē, verbi gratia, efficiendo miniſtrare: ſicut ergo hoc peccatum mortale, ita & illud: vnde fit, tanto fore grauius, quanto peior fuerit ſtatus miniſtrantis, magiſue publicus, præſertim ſi ſacrilegio ſcandalum contingatur, augebitur deinde, ſi Eccleſiaſtica cenſura accedat, vt ſi ſit hæreticus, vel alia ratione excōmunicatus: nam ſola Eccleſię prohibitio, & cenſura eſt ſpeciale impedimentum

Paludan. Soto. Nicol. Papa.

A per ſe ſufficiens, vt eius violatio ſpeciale peccatum mortale ſit, vt conſtat ex materia de cenſuris, & ex hoc titulo poterit irregularitas incurri; nam hæc adminiſtratio huius ſacramenti reuera eſt actus Ordinis ſacerdotalis, & ideo, qui illū exercet excommunicatus, irregularis fit, iuxta communem doctrinam de irregularitate.

Sed obiicies contra præcedentem aſſertionē, quia ſequitur ſemper eſſe peccatū mortale, hoc ſacramētum tangere in peccato mortali, quia, quod maxime videtur facere, qui hoc ſacramētum miniſtrat, eſt illud tangere. Ad hoc quidam abſolute concedunt ſequelam, vt Adria. q. 3. de Baptiſmo. 2. parte illius circa fin. & fauet D. Thom. ſupra. q. 80. a. 4a. d 1. vbi rationem quandam aſſignat, ob quam peccatores, qui tangebant Chriſtum in propria ſpecie exiſtentem, non peccabant, nunc autem repelluntur à contactu huius ſacramenti. Sed hoc nō eſt vniuerſaliter verū, primū enim, ſi occurrente neceſſitate ex parte ipſius ſacramenti, verbi gratia, vt à terra eleuetur, tangatur ab aliquo in peccato mortali exiſtente, non eſt peccatum mortale, ſecluſo contemptu & ſcandalo, quia illud miniſterium non eſt proprie ſacrum, quod requirat miniſtrum conſecratum, ſed poteſt exercerì à laico, vt hic dixit Diuus Thomas qui hanc etiam partem docuit in 4. d. 23. q. 1. a. 3. quæſtiun. 5. ad. 4. & Alenſ. 4. p. 52. mem. 7. Bonauen. in 4. diſt. 9. a. 2. q. vlt. Soto 13. q. 1. a. 3. Quin potius etiam ſi cauſa adorationis aliquis deoſcularetur hoc ſacramentum in ſtatu peccati mortalis, ab hoc capite non peccaret mortaliter, quamuis Bonauē. ſignificet eſſe aliquod peccatum, & Soto addat, fortaſſe eſſe mortale, ſed non video, qua ratione, quia illa actio, neq; eſt receptio, neque adminiſtratio ſacramenti, nec per ſe requirit miniſtrum conſecratum, vt ex officio deputatum; licet ergo ſit aliqualis irreuerentia, maxime ſi homo aduertat ſtatum ſuum: tamen non eſt grauis iniuria, nec morale ſacrilegium, dico autem præciſe ex hoc capite, quia ſuppono, huiuſmodi contactū ſeu oſculum non eſſe alioqui prohibitum, ſed per ſe licitum eſſe. Ad argumentum ergo negatur ſequela, quia adminiſtratio, vt dixi, eſt actus proprius miniſtri ſacri, ad quem ex officio ſanctificatur. Vnde fit maiorem rationem ſcrupuli eſſe in Sacerdote, qui exiſtens in peccato mortali tangit hoc ſacramentum, vel immediate, vt ab vno in aliud vas mutet, vel mediate, vt deferendo in proceſſione, vel in alium locum transferendo: nam totum hoc munus videtur per ſe proprium Sacerdotis. Quapropter, vt minimum, videtur res dubia, & in Sacerdote reprehendenda: ſed nihilominus non audeo dicere, hoc eſſe peccatum mortale, quia res nō videtur adeo grauis, neque quæ per ſe ita requirat miniſtrum conſecratum, & ex officio ad hoc deputatum. Sed quid, ſi laicus non ſolum tangat, ſed etiam deferat hoc ſacramentum ad infirmum propter extremam neceſſitatem? Reſpondeo, non peccare mortaliter, etiam ſi in peccato mortali id faciat. Ita Paludan. in 4. diſtinct. 5. quæſt. 2. concl. 3. & ratio eſt, quia, licet illa ſit diſpenſatio ſacramenti, tamen non ſolemniter facta, neq; à miniſtro per ſe conſecrato ad illud munus, ſed ſolū priuatim ob neceſſitatem, ſicut dictum eſt de laico baptizante in neceſſitate: eſt enim fere eadem ratio. Vnde addit Paludanus, idem eſſe dicendum de Sacerdote miniſtrante hoc ſacramentum in ſimili neceſſitate: ſed non eſt verum, per ſe loquendo. Poterit quidem interdum excuſari ob naturalem inaduertentiam ortam ex ſolicitudine & diligentia adhibita ratione neceſſitatis, tamen per ſe loquendo, reuera tenetur ſe diſponere ad tale miniſterium, quia

Obiectio. Adrian. Solutio. D. Thom. Alenſis. Bonauent. Soto. Palud.

Sacerdos exercet ſemper hoc miniſterium, vt miniſter ex officio ad illud conſecratus,& tale miniſteriũ, vt ab illo fit,ſemper eſt de ſe ſolemne ac maxime ſacrum:alioqui quotieſcunque Sacerdos præbet viaticum,excuſaretur ab hac obligatione: nam,quod deferat cum maiori, vel minori pompa exteriori, aut ex obligatione iuſtitię,vel ex charitate parum intereſt ad obligationem prædictam. Non eſt autem neceſſe, vt ad huiuſmodi miniſterium confeſſionem præmittat; ſed ſufficiet contritio, cum communicaturus non ſit.Præter hanc autem diſpoſitionem non inuenio aliam ſimpliciter neceſſariam ad hoc miniſterium. vt,v.g.quod diſpenſans hoc ſacramẽtum ſit ieiunus, vel aliquid ſimile: nullum enim de hoc extat poſitiuum præceptum diuinum, aut Eccleſiaſticum.

Vltimo ex dictis definitur, quod ſupra huc remiſi, & ad recipientes pertinet,quomodo, ſcilicet, peccent recipiendo hoc ſacramentum ab indigne miniſtrante: ſeruanda enim eſt, & applicanda doctrina ſupra data de ſacramentis in genere: hoc enim per ſe

Nicol. Papa.

& intrinſece malum non eſt, vt docet Nicolaus Papa,dicto capite vltimo, 15. quæſtio.8. quia hoc non eſt operari malum,ſed permittere,& vti iure ſuo,bene vtendo malitia alterius in proprium commodũ. Quo fit, vt in duobus caſibus poſſit hoc eſſe malum. Primus, ſi in tali receptione includatur cooperatio ad peccatum alterius,quia cooperari ad peccatum, intrinſece malum eſt:erit autem cooperatio, ſi quis ſine cauſa,vel vtilitate, inducat alium non paratum ad tale miniſterium, aut ſi facile euitare poſſet tale peccatum proximi, talemque ſacramenti irreuerentiam,accipiendo ſacramentum ab alio digno miniſtro, & nolit facere, quæ omnia latius prædicto loco declarata ſunt. Secundus caſus eſt, ſi miniſter ſit ab Eccleſia prohibitus, vel præciſus, quod iam intelligendum eſt,iuxta limitationem Concilij Conſtant. prædicto loco tractatam. Hic vero inquiri ſolet,an ſit ſpecialis prohibitio recipiendi hoc ſacramentum à Sacerdote concubinario publico,ſicut Nauarr.affirmat,cap.25.num.80.ex cap. Nullus. & cap. Præter hoc.diſtinct.32.vbi etiam Miſſam prohibemur audire ab huiuſmodi Sacerdote. Sed verius cenſeo contrarium, quod tenet Soto in 4.diſtinct.21.q.1. art.4. quia illa prohibitio, vel per contrariam conſuetudinem ceſſauit, vel quod ſolidius eſt, reuocata videtur per Concil. Conſtant.Nam regula ibi ſtatuta generalis eſt ad omnes cenſuras & ſuſpenſiones, & illa ſola iam eſt ſeruanda. Vltimo inquiri ſolet, an in caſu neceſſitatis extremæ liceat à quocunq; miniſtro recipere hoc ſacramentum, etiam ſi ſit præciſus ab Eccleſia,& maxime, ſi ſit hæreticus.Durand. enim,Paludan.& alij diſtinct.13. abſolute negant, & Gregor. lib.6.Dialog.cap.31. & habetur in cap. Superueniente.1.queſt. 1.cap. vltim.24. quæſt.1. laudat Hermenigildum, eo quod in fine vitæ noluit ab hæretico Euchariſtiam accipere.Nihilominus cenſeo,à quocunque licet in eo caſu accipere ſacramentum Pœnitentiæ,licere etiam ſumere ſacramentum Euchariſtiæ, iuxta generalem regulam poſitam in c. Quod in te. de pœnit.& remiſſ.vbi, licet formaliter ſit ſermo ex parte recipientis, eſt tamen eadem ratio ex parte miniſtrantis:ſicut ergo ſacramentum pœnitentiæ permittitur accipi in extrema neceſſitate à quocunque Sacerdote quãtumuis præciſo & hęretico, ita etiam ſacramentum communionis,quod licet non ſit tantæ neceſſitatis,eſt tamen maximæ vtilitatis,& grauiſſimæ ac ſufficientis neceſſitatis, vt non ſit veriſimile, voluiſſe Eccleſiam ſuos fideles priuare tanto beneficio in extremo mortis articulo, præſertim quia hu-

Cõc.Conſtã. Nauarr. Soto. Cõc.Conſtã. Durand.

A iuſmodi cenſurę ſunt in odium iniquorum Sacerdotum, ita tamen vt non cedant in grauiſſimum detrimentum bonorum fidelium: vnde in hoc nullus fit fauor huiuſmodi malis miniſtris; ſed ſolum ipſis fidelibus in extrema neceſſitate exiſtentibus: licet ergo ab eis hoc ſacramentum ſuſcipere per ſe loquendo,id eſt,ſecluſo periculo ſcandali publici, aut infamiæ religionis:aut periculi alterius mali, ad quod poſſit hominem talis miniſter inducere,quę rationes maxime occurrere poſſunt,quando miniſter eſt hæreticus, & quantum ex hiſtoriis colligi poteſt in facto illo Hermenigildi interuenerunt,& ideo merito laudatur,tum ob rectam intentionem, tum ob pru-
B dẽtem actionem,qualis Catholicũ & ſanctum Principem decebat.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Sacerdos cõſecrans teneatur ſumere hoc ſacramentum.

AD quartum ſic proceditur. Videtur, quod ſacerdos conſecrans non teneatur ſumere hoc ſacramentum.In aliis enim conſecrationibus ille, qui conſecrat materiam, non vtitur ea,ſicut Epiſcopus conſecrans chriſma, non linitur eodem.Sed hoc ſacramentum conſiſtit in cõſecratione materiæ. Ergo Sacerdos perficiens hoc ſacramentum, non neceſſe habet vti eodem;ſed poteſt licite à ſumptione eius abſtinere.

Sup.q.30.ar. 12.& 3.d.12. q.3.ar.2. q.2.

C *2. Præterea, In aliis ſacramentis miniſter non præbet ſacramentum ſibi ipſi,nullus enim baptizare poteſt ſeipſum,vt ſupra dictum eſt.† Sed ſicut baptiſmus ordinate diſpenſatur, ita & hoc ſacramentum.Ergo Sacerdos perficiens hoc ſacramentum,non debet ipſum ſumere à ſeipſo.*

q.6[illegible] ar.5.ad 4.argum.

3. Præterea, Contingit, quandoq; quod miraculoſe corpus Chriſti in altari apparet ſub ſpecie carnis,& ſanguis ſub ſpecie ſanguinis,quæ non ſunt apta cibo & potui:vnde (ſicut ſupra † dictum eſt) propter hoc ſub alia ſpecie traduntur, ne ſint horrori ſumentibus. Ergo Sacerdos conſecrans,non ſemper tenetur ſumere hoc ſacramentum.

q.75 art. 5.& q.79.art.8.

SED *contra eſt, quod in Concilio Toletano legitur & habetur † de conſecrat. diſtinct.2.cap.Relatum.Modis omnibus tenendum eſt, vt quotieſcunque ſacrificans corpus Chri-*
D *ſti,& ſanguinem Domini noſtri* IESV *Chriſti in altari immolat, toties perceptionis corporis & ſanguinis Chriſti participem ſe præbeat.*

In Cõ.Toler. 5.cã.5.de.cõſecr.d.2 c;Relatum.

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt) Euchariſtia non ſolum eſt ſacramentum, ſed etiam ſacrificium. Quicunq; autẽ ſacrificium offert,debet ſacrificij fieri particeps.quia exterius ſacrificium,quod offertur,ſignum eſt interioris ſacrificij, quo quis ſeipſum offert Deo. vt Auguſt.† dicit.10. de Ciuit.Vnde per hoc, quod participat ſacrificio, oſtendit ad ſe ſacrificium interius pertinere. Similiter etiam per hoc, quod ſacrificium populo diſpenſat, oſtendit ſe eſſe diſpenſatorem diuinorum, quorum ipſe primo debet eſſe particeps,ſicut Dionyſ.dicit in lib.Eccleſia.Hierar.Et ideo ipſe ante ſumere debet,quã populo diſpenſet. Vnde & in prædict.cap.†*
E *legitur;Quale eſt ſacrificiũ,cui nec ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur?Per hoc autẽ fit particeps, quod de ſacrificio ſumit ſecundum illud Apoſtoli,1.Cor.10.Nonne qui edunt hoſtias,participes ſunt altaris? Et ideo neceſſe eſt. quod Sacerdos,quotieſcunq; conſecrat:ſumat integre hoc ſacramentum.*

q.79 art. 5. & 7. Lib. 10.ca.5. tom:5. Ca. 3.Eccleſ. Hierar.declinãdo ad fin. Eod.cã.5.12. Conc.Tolet.

AD *primum ergo dicendum,quod conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunq; alterius materiæ,non eſt ſacrificium,ſicut conſecratio Euchariſtiæ.Et ideo non eſt ſimilis ratio.*

AD *ſecundum dicendũ, quod ſacramentũ Baptiſmi perficitur in ipſo vſu materiæ. Et ideo nullus poteſt baptizare ſeipſum,quia in ſacramẽto non poteſt eſſe idem agens & patiẽs. Vnde nec in hoc ſacramento Sacerdos conſecrat ſeipſum, ſed panem & vinum. In qua conſecratione perficitur ſacramentum; vſus autem ſacramenti eſt conſequenter ſe habens ad hoc ſacramentum.Et ideo non eſt ſimile.*

AD

A Ad *tertium dicendum, quod, ſi miraculoſe corpus Chriſti in altari ſub ſpecie carnis appareat, aut ſanguis ſub ſpecie ſanguinis, non eſt ſumendum. Dicit enim Hier. ſuper Leui. De hac quidem hoſtia, quæ in Chriſti commemoratione mirabiliter fit, edere, de illa vero, quam Chriſtus in ara Crucis obtulit, ſecundum ſe nulli edere licet. Nec propter hoc Sacerdos tranſgreſſor efficitur, quia ea, quæ miraculoſa fiunt, legib. non ſubduntur. Conſulendum tamẽ eſſet Sacerdoti, quod iterato corpus & ſanguinem Domini conſecraret & ſumeret.*

Refertur de cõſ d 2.c. De hac. Ex Orig. homi. 7. ſup. Leuit.

COMMENTARIVS.

D. Thom. cõcluſio affirmat.

Affirmat D. Thomas neceſſarium eſſe, vt Sacerdos conſecrans integrè ſumat, hoc ſacramentum, quia conſecrando ſacrificat: qui autem ſacrificat, debet fieri ſacrificij particeps, edẽdo ex illo, quia, vel hoc ſpectat ad perfectionem ſacrificij, vel eſt obligatio conſequens ipſum. De qua re hoc loco nihil amplius dicemus; pertinet enim ad materiam de ſacrificio, infra tractandã. Solum aduerte, ex diſcurſu D. Thom. non videri probari concluſionem quoad illam particulam, *integre*, quia, vt miniſter oſtendat ſe eſſe diſpenſatorem diuinorum, & ad ſacrificium pertinere, ſatis eſt, vt aliquid ex illo edat: non eſt autem neceſſe, quod totum atq; integrum ſacrificium comedat. Reſpondetur, non eſſe mentem D. Thom. neceſſarium eſſe, ſacerdotem ſumere totum, quod conſecrat, ſed ſumere vtramq; ſpeciem, & hoc vocat, *integre*, & hoc ſatis probatur, ſi ſupponamus, vtramq; ſpeciem eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quia oportet Sacerdotem participare de eo, quod eſt eſſentiale in ſacrificio. Solutio ad ſecundum explicata eſt diſputatione præcedente, ſect. 3.

Satisfit obiectioni.

ARTICVLVS V.

Vtrum malus Sacerdos Euchariſtiam conſecrare poſſit.

4. d. 18. q. 2. a. 2. q. 3. ad 2.

Ad *quintum ſic proceditur, Videtur, quod malus Sacerdos Euchariſtiam conſecrare non poſſit. Dicit enim Hieron.* ſuper Soph. Sacerdotes, qui Euchariſtiæ ſeruiũt, & ſanguinem Domini populis diuidunt, impie agunt in lege Chriſti, putantes Euchariſtiam precantis facere verba, non vitam, & neceſſariam eſſe ſolemnem orationem, & Sacerdotis merita, de quibus dicitur. Sacerdos in quocunque fuerit macula, non accedat offerre oblationes Domino. Sed Sacerdos peccator, cum ſit maculoſus, nec vitam habet, nec merita huic conuenientia ſacramento. Ergo Sacerdos peccator non poteſt conſecrare Euchariſtiam.*

Super illud Soph. 3. Sacerdotes polluerũt ſanctum. tom. 6.

2. Præterea, Damaſ. dicit in 4. lib. quod panis & vinum per aduẽtum ſancti Spiritus, ſupernaturaliter tranſit in corpus & ſanguinem Domini. Sed Gelaſ. P. dicit (ſicut habetur † in decr. 1. q. 1. c. Sacroſancta) Quomodo ad diuini myſterij conſecrationem, cœleſtis Spiritus inuocatus adueniet, ſi Sacerdos, qui eum adeſſe deprecatur crimino ſis plenus actionibus comprobetur. Ergo per malum Sacerdotem non poteſt Euchariſtia conſecrari.*

L. 4. orth. fid. c. 14. non lõgè à med. In dec. 4. q. 1. c. Sacroſanct.

3. Præterea, Hoc ſacramentum Sacerdotis benedictione conſecratur. Sed benedictio Sacerdotis peccatoris non eſt efficax ad conſecrationem huius ſacramenti, cum ſcriptum ſit Malach. 2. Maledicam benedictionibus veſtris, & Dionyſ.† dicit in epiſt. ad Demophilum Monachum, perfecte cecidit à ſacerdotali Ordine, qui non eſt illuminatus & audax quidem nimium mihi videtur talis Sacerdotalibus manum apponens, & audet immundas infamias (non enim dicam orationes) ſuper diuina ſymbola Chriſti formaliter enunciare.

Circa mediũ illius.

Sed *contra eſt, quod Auguſt.† dicit in lib. de corp. Domini: Intra Eccleſiam Catholicam, in myſterio corporis & ſanguinis Domini, nihil à bono maius, nihil à malo minus perficitur Sacerdote, quia non in merito conſecrantis, ſed in verbo perficitur creatoris, & virtute Spiritus ſancti.*

Refertur 1. q. 2. c. intra Catholicã. Et de conſe. d. 2. c. Vtrũ ſub. ex li. de corpore Domini.

Respondeo *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt †) Sacerdos conſecrat hoc ſacramentum, non virtute propria, ſed ſicut miniſter Chriſti, in cuius perſona conſecrat hoc ſacramentum. Non autem ex hoc ipſo deſinit aliquis miniſter eſſe Chriſti, quod eſt malus: habet enim Dominus bonos & malos miniſtros, ſeu ſeruos. Vnde Matt. 24. dicit, quis putas eſt fidelis ſeruus & prudens? &c. poſtea ſubdit. Si autem dixerit ille ſeruus in corde ſuo, &c. Et Apoſtolus dicit 1. Cor 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, tamen poſtea ſubdit: nihil mihi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſtificatus ſum. Erat ergo certus, ſe eſſe miniſtrũ Chriſti, tamẽ non erat certus, ſe eſſe iuſtum. Poteſt ergo aliquis eſſe miniſter Chriſti etiam ſi iuſtus non ſit. Et hoc ad excellentiam Chriſti pertinet, ſicut vero* B *Deo ſeruiunt, non ſolum bona ſed mala, quæ per ipſius prouidentiam in eius gloriam ordinantur. Vnde manifeſtum eſt, quod Sacerdotes, etiam ſi non ſint iuſti, ſed peccatores, poſſunt Euchariſtiam conſecrare.*

Art. 1 & 2. huius quæſt.

Ad *primum ergo dicendum, quod Hieron.† per illa verba improbat errorem Sacerdotum, qui credebant ſe digne poſſe Euchariſtiam conſecrare, ex hoc ſolo, quod ſunt Sacerdotes & ſi ſint peccatores. Quod improbat Hieron. per hoc, quod maculoſi ad altare accedere prohibentur. Non tamen remouetur, quin, ſi acceſſerint, ſit verum ſacrificium, quod offerunt.*

Loco citato in argument.

Ad *ſecundum dicendum, quod ante illa verba, Gelaſ. Pap. præmittit. Sacroſancta religio, quæ Catholicam continet diſciplinam, tantam ſibi reuerentiam vendicat, vt ad eam quilibet (niſi pura conſcientia) non audeat peruenire.* C *Ex quo manifeſte apparet, eius intẽtionem eſſe, quod peccator ſacerdos non debet ad hoc ſacramentum accedere. Vnde per hoc quod ſubdit. Quomodo cœleſtis Spiritus inuocatus adueniet? intelligi oportet, quod non aduenit ex merito Sacerdotis, ſed ex virtute Chriſti, cuius verba profert Sacerdos.*

In prin. cap. cita. in art.

Ad *tertium dicendum, quod ſicut eadem actio in quantum fit ex praua intentione miniſtri, poteſt eſſe mala, bona autem in quantum fit ex bona intentione Domini, ita benedictio Sacerdotis peccatoris, in quantum ab ipſo indigne fit, eſt maledictione digna, & quaſi infamia ſiue blaſphemia, & non oratio reputatur: in quantum autem profertur ex perſona Chriſti, eſt ſancta & efficax ad ſanctificandum. Vnde ſignanter dicitur. Maledicam benedictionibus veſtris.*

D De queſtione huius articuli nihil occurit dicendum præterea, quæ de miniſtris ſacramentorum in genere tractauimus, & quæ addidimus ſub finem quæſtionis 78. diſput. 61. ſect. 3.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Miſſa mali Sacerdotis minus valeat, quam Miſſa Sacerdotis boni.

Ad *ſextum ſic proceditur, Videtur, quod Miſſa Sacerdotis mali non minus valeat quam Miſſa Sacerdotis boni. Dicit enim Greg.† in Regiſtro: Heu in quam magnum laqueum incidunt, qui diuina & occulta myſteria, plus ab alijs ſanctificata poſſe fieri credunt, cum vnus idemque Spiritus* E *ſanctus myſteria occulte, atque inuiſibiliter operando ſanctificet? Sed hæc occulta myſteria celebrantur in Miſſa. Ergo Miſſa mali Sacerdotis non minus valet, quam Miſſa boni.*

4. d. 13. q. 1. q. 5. Refertur hoc in dec. 1 q. 1. c Multis. ante med.

2. Præterea, Sicut Baptiſmus traditur à miniſtro in virtute Chriſti, qui baptizat. ita & hoc ſacramentum in perſona Chriſti conſecratur. ſed non melior Baptiſmus datur à meliori miniſtro, vt ſupra dictum eſt. Ergo etiam neque melior Miſſa eſt, quæ celebratur à meliori Sacerdote.

q. 64. art. 5. & q. 67. art. 5. & aliis.

3. Præterea, Sicut merita Sacerdotum differunt per bonum & melius, ita etiam differunt per bonum & malum. Si ergo Miſſa melioris Sacerdotis eſt melior, ſequitur quod Miſſa mali Sacerdotis ſit mala. Quod eſt inconueniens, quia malitia miniſtrorum non poteſt redundare in Chriſti myſteria, ſicut Auguſt. dicit in libro de Baptiſmo. Ergo neque Miſſa melioris Sacerdotis eſt melior.*

Lib. 2 cõ lit. Petilia. c. 62. circa fin. aliis verb. tom. 7.

Sed

In decr. 1. q. 1. ca. 92. Ipſi Sacerdotes.

SED *contra eſt, quod habetur in Decretis, 1. q. 1.† Quantò Sacerdotes fuerint digniores, tãto facilius in neceſſitatibus pro quibus clamant, exaudiuntur.*

RESPONDEO *dicendum, quod in Miſſa duo eſt conſiderare, ſcilicet, ipſum ſacramentum, quod eſt principale, & orationes, quæ in Miſſa fiunt pro viuis, & mortuis. Quãtum ergo ad ſacramentum, non minus valet Miſſa Sacerdotis mali, quàm boni, quia vtrobique idem conficitur ſacramentum. Oratio verò, quæ fit in Miſſa pōt cõſiderari dupliciter. Vno modo inquãtum habet efficaciam ex deuotione Sacerdotis orantis. Et ſic non eſt dubium, quod Miſſa melioris Sacerdotis magis eſt fructuoſa. Alio modo in quantum oratio in Miſſa profertur à Sacerdote in perſona totius Eccleſiæ, cuius Sacerdos eſt miniſter. Quod quidem miniſterium, etiam in peccatoribus manet, ſicut ſupra dictum eſt * de miniſterio Chriſti. Vnde etiã quantum ad hoc, eſt fructuoſa non ſolum oratio Sacerdotis peccatoris in Miſſa, ſed etiã omnes eius orationes, quas facit in Eccleſiaſticis officiis, in quibus gerit perſonam Eccleſiæ, licèt orationes eius priuatæ non ſint fructuoſæ, ſecundum illud Prou. 28. Qui declinat aures ſuas, ne audiat legẽ, oratio eius erit execrabilis.* (Art. præced.)

AD *primum ergo dicendum, quod Greg. * loquitur ibi, quantum ad ſanctitatem diuini ſacramenti.* (Loco citat. in argu.)

AD *ſecundum dicendum, quod in ſacramento baptiſmi nõ fiunt ſolemnes orationes pro omnibus fidelibus, ſicut in Miſſa. Et ideo, quantum ad hoc, nõ eſt ſimile. Eſt autem ſimile quantum ad effectum ſacramenti.*

AD *tertium dicendum quod per virtutem Spiritus ſancti (quod per vnitatẽ charitatis cõmunicat inuicem bona membrorum Chriſti) fit, quod bonum priuatum, quod eſt in Miſſa Sacerdotis boni, eſt fructuoſum aliis. Malum autem priuatum vnius hominis non poteſt alteri nocere, niſi per aliquem conſenſum, vt Auguſt. * dicit in lib. contra Parmen.* (Li. 2. ex c. 13. tom. 7. & ex tra. 5. in Ioãn. tom. 6.)

COMMENTARIVS.

HÆc quæſtio intelligi poteſt de effectu huius ſacramenti, vt ſacrũ eſt, qui poteſt duplex diſtingui: alter eſt effectus formæ, qui eſt conſecratio, ſeu ſacramentum in facto eſſe, & hoc modo conſtat ex dictis, ar. præced. bonitatem vel malitiam miniſtri nihil referre ad hunc effectum. Alter effectus eſt ipſius ſacramenti applicati ad vſum, qui non pertinet propriè ad effectũ Miſſæ, vt ſic, & ideo nec D. Thom. de illo loquitur, nec aliquid addendum occurrit doctrinæ traditæ de ſacramentis in genere: nam hic effectus pſe, & ex opere operato, nec augetur, nec minuitur ex conditione dantis, vt ſic. Quod ideo dico, quia ẽt ipſe miniſter, qui Miſſam dicit, ſumit hoc ſacramentum, & ſic malitia eius poteſt impedire effectum, & bonitas poteſt conferre ad augmentum eius, non tamen, vt eſt diſpoſitio dantis, ſed recipientis. Alio modo intelligi poteſt quæſtio de effectu huius myſterij, vt ſacrificium eſt, & hoc modo diſtinguit D. Thom. ſubſtantiam ſacrificij ab orationibus adiunctis ex inſtitutione Eccleſiæ, quas dupliciter dicit conſiderari poſſe, vno modo in quantum fiunt in perſona Eccleſiæ, cuius Sacerdos eſt miniſter, alio modo in quãtum Sacerdos, vt priuata perſona orat. Et ſic tria reſpondet: Primò, effectum ſacrificij ſecundum ſe nõ augeri, nec minui ob vitam Sacerdotis. Secundò idem dicit de effectu orationum, vt fundantur in merito Eccleſiæ, & de his dicturi ſumus in materia de ſacrificio. Tertium eſt, fructum illarum orationum, prout funduntur à miniſtro, vt priuata perſona multum pendere ex deuotione, quia, quo fuerit ſanctior, & maiore deuotione orauerit, eo magis meritoriæ magiſque efficaces erunt orationes eius coram Deo. Si autem fuerit peccator, non erunt fructuoſæ. Quæ omnia conſtant ex materia de merito & de oratione: nam hæc doctrina generalis eſt. (D. Thom. Concluſio.)

A Solum indiget expoſitione illud vltimum verbum, quod huiuſmodi orationes peccatoris non ſunt fructuoſæ, quod non eſt generaliter verum de omnibus orationibus peccatorum, vt conſtat ex eodẽ D. Tho. 2. 2. q. 16. vbi ex ſententia Aug. & Chryſ. docet etiam orationes peccatorum exaudiri, ſi debitis conditionibus fiant, quamquã non ex iuſtitia, ſed ex diuina beneuolentia exaudiantur, quia tales orationes ex parte ipſius orantis nullius valoris ſunt: & hoc modo poſſet exponi, quod hic dicitur, tales orationes eſſe infructuoſas. Vel aliter, & fortaſſe melius, aliud eſt, orationem fieri à peccatore, de quo eſt ſermo in 2. 2. aliud vero eſt, orationem ipſam eſſe peccaminoſam, ita vt ipſa mala ſit, & offenſionem Dei contineat, & hæc infructuoſa prorſus eſt, cum Deũ potius ad vindictam, quam ad miſericordiã prouocet, & huiuſmodi eſt oratio Sacerdotis mali in Miſſa deprecantis Deum: quia tota illa actio male fit & indigne, & in hoc ſenſu locutus eſt D. Thom, & in eo recte intelligit teſtimoniũ, quod affert ex Prou. 28. *Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.* (Explicantur quædam D. Thõ. verba. — B — Prouer. 28.)

ARTICVLVS VII.

Vtrum hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati poſſint conſecrare.

AD *ſeptimum ſic proceditur, Videtur, quod hæretici ſchiſmatici, & excommunicati, Euchariſtiam conſecrare non poſſint. Dicit enim Auguſt. †. quod extra Eccleſiam Catholicam non eſt locus veri ſacrificij. Et Leo Pa. dicit, † & habetur in decretis, 1. q. 1. Aliter ſcilicet, quam in Eccleſia, quæ corpus Chriſti eſt: nec rata ſunt ſacerdotia, nec vera ſacrificia. Sed hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, ſunt ab Eccleſia ſeparati. Ergo non poſſunt verum ſacrificium conficere.* (C — In lib. ſen. ex Aug collectarũ. c 15. in 3. Leo in c. 38. habetur 1. q. 1. c. in Eccleſia Dei.)

2. Præterea, Sicut ibidẽ legitur, Innoc. † Papa dicit: Arrianos, cæteraſque eiuſmodi peſtes, quia laicos eorum ſub imagine pœnietntiæ ſuſcipimus, non videntur clerici eorum cum ſacerdotij, aut cuiuſpiam myſterij, ſuſcipiendi dignitate eſſe, quibus ſolum Baptiſma ratum eſſe permittimus. Sed non poteſt aliquis conſecrare Euchariſtiã, niſi ſit cum ſacerdotij dignitate. Ergo hæritici, & cæteri huiuſmodi, nõ poſſunt Euchariſtiam conſecrare. (1. q. 1. cap. 74. Arrianos.)

D *3. Præterea, Ille, qui eſt extra Eccleſiam non videtur aliquid poſſe agere in perſona totius Eccleſiæ, ſed ſacerdos conſecrans Euchariſtiam, hoc agit in perſona totius Eccleſiæ. Quod patet ex hoc, quod omnes orationes proponit in perſona Eccleſiæ. Ergo videtur, quod illi, qui ſunt extra Eccleſiam, ſcilicet hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, non poſſint conſecrare Euchariſtiam.*

SED *contra eſt, quod Aug. † dicit in 2. contra Parmen. Sicut Baptiſmus in eis, ſcilicet, hæreticis, ſchiſmaticis, & excommunicatis, ita Ordinatio manſit integra. Sed ex vi Ordinationis Sacerdos poteſt conſecrare Euchariſtiam: ergo hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, cum in eis maneat Ordinatio integra, videtur, quod poſſint conſecrare Euchariſtiam.* (Lib. 2. cap. 12. tom. 7.)

E RESPONDEO *dicendum, quod quidam dixerunt, quod hæretici, ſchiſmatici, & excommunicati, quia ſunt extra Eccleſiam, non poſſunt conficere hoc ſacramentum. Sed in hoc decipiuntur: quia ſicut Auguſtinus † dicit in 2. contra Parmenianum, aliud eſt aliquid omnino non habere: Aliud autem non rectè habere, & ſimiliter etiam eſt aliud non dare, & aliud non rectè dare. Illi igitur, qui intra Eccleſiam conſtituti receperunt poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam in Ordinatione Sacerdotij, rectè quidem habent poteſtatem, ſed non rectè ea vtuntur, ſi poſtmodum per hæreſim aut ſchiſma, aut excommunicationem, ab Eccleſia ſeparantur. Qui autem ſic ſeparati ordinantur, nec rectè habent poteſtatem, nec rectè vtuntur. Quod tamen vtrique poteſtatem habeant, patet per hoc, quod (ſicut Auguſtinus * ibidem dicit) cum redeunt ad vnitatem Eccleſiæ non reordinantur,* (Lib. 2. ca. 13. ant. me. to. 7. — Lib. 2. contra Parmen c. 13. tom. 7.)

ſed

ſed recipiuntur in ſuis Ordinibus. Et quia conſecratio Euchariſtiæ eſt actus conſequens Ordinis poteſtatem, illi qui ſunt ab Eccleſia ſeparati per hæreſim, aut ſchiſma, vel excommunicationem, poſſent quidem conſecrare Euchariſtiam, quæ ab eis conſecrata; verum corpus & ſanguinem Chriſti continet, non tamen hoc recte faciunt, ſed peccant facientes. Et ideo fructũ ſacrificij non percipiunt, quod eſt ſacrificium ſpirituale.

AD primum ergo dicendum, quod authoritates illæ, & ſimiles, intelligendæ ſunt, quantum ad hoc, quod non recte extra Eccleſiam ſacrificium offertur. Vnde extra Eccleſiam non poteſt eſſe ſpirituale ſacrificium, quod eſt verum veritate fructus, licet ſit verum veritate ſacramenti: ſicut ſuprà dictum eſt, quod peccator ſumit corpus Chriſti, ſacramentaliter, ſed non ſpiritualiter.

AD ſecundum dicendum, quod ſolus Baptiſmus permittitur eſſe ratus hæreticis, & ſchiſmaticis, quia poſſunt licite baptizare in articulo neceſſitatis. In nullo autem caſu licite poſſunt Euchariſtiam conſecrare, vel alia ſacramenta conferre.

AD tertium dicendum, quod Sacerdos in Miſſa, in orationibus quidem loquitur in perſona Eccleſiæ, in cuius vnitate conſiſtit. Sed in conſecratione ſacramenti loquitur in perſona Chriſti, cuius vicem in hoc gerit per Ordinis poteſtatem. Et ideo, ſi Sacerdos ab vnitate Eccleſiæ præciſus, Miſſam celebret, quia poteſtatem Ordinis non amittit, conſecrat verum corpus & ſanguinem Chriſti; ſed quia ab Eccleſiæ vnitate ſeparatus, orationes eius efficaciam non habent.

COMMENTARIVS.

DE hoc articulo legenda ſunt loca citata in art. 5. Solum eſt notanda ſolutio ad 3. D. Thom. in qua ſentit, huiuſmodi Sacerdotes ab Eccleſia præciſos non amittere quidem miniſterium, quod exercent in perſona Chriſti, amittere autem miniſteriũ, quod faciunt in perſona Eccleſiæ; quia ab Eccleſiæ vnitate ſeparati ſunt, contra quam rationem facere poteſt, nam etiam eſt ſeparatus ab vnitate Chriſti, & maxime ſi ſit hæreticus: ſicut ergo Chriſtus vtitur interdum miniſtro à ſe ſeparato, ita poteſt Eccleſia. Reſpon. huiuſmodi miniſtrum ſemper eſſe vnitum Chriſto, vel per characterem ſacerdotalem, qui eſt veluti participatio quædam poteſtatis Chriſti, vel per ſubordinationem inſtrumenti ad principale agens, quomodo baptizare poteſt ethnicus: ſufficit enim Chriſto ratione ſuę potentiæ prędicta ſubordinatio, quamuis ſola in ſolo baptiſmi ſacramento ſufficiat, non quia non potuiſſet Chriſtus aliter inſtituere, ſed quia non oportuit, vt alibi dictum eſt. Dices, etiam reſpectu Eccleſiæ intercedit vnio per characterem, & ſubordinationem moralem, quia talis miniſter eſt illi ſubiectus, & ſi fidelis ſit eſt membrũ eius. Reſpon. non eſſe ſermonem de hac vnione, ſed de illa, quæ per ſe ordinatur ad prædictum miniſterium, ſcilicet, quod talis miniſter ſit ab Eccleſia deputatus, vt ſuo nomine preces ad Deum fundat, à quo miniſterio ſeparatur per cenſuram, qua dicitur ſeparatus ab vnitate Eccleſię, quę eſt ratio ſufficiens, vt non offerat, neq; oret in perſona Eccleſiæ, de qua re plura inferius, de ſacrificio tractantes.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Sacerdos degradatus poſſit hoc ſacramentum conficere.

4. d. 13. q. 2. a. 1. q. 4. Et. q. 82. art. 16.

AD octauum ſic proceditur. Videtur, quod Sacerdos degradatus non poſſit hoc ſacramentum conficere. Nullus enim conficit hoc ſacramentum, niſi per poteſtatem conſecrandi, quã habet. Sed degradatus non habet poteſtatem conſecrandi, licet habeat poteſtatem baptizandi, vt dicit Canon. 1. quæſt. 1. cap. quidam: † Ergo videtur, quod Presbyter degradatus non poſſit Euchariſtiam conſecrare.

Habetur in decr. 1. q. 1. c. Quod quidã cir. med.

A 2. Præterea, ille, qui aliquid dat, poteſt etiam auferre. Sed Epiſcopus dat Presbytero poteſtatem cõſecrandi ordinando ipſum. Ergo etiam poteſt ei auferre, degradando eum.

3. Præterea, Sacerdos per degradationem, aut amittit poteſtatem conſecrandi, aut ſolam executionem. Sed non ſolam executionem, quia ſic non plus amitteret degradatus, quam excommunicatus, qui etiam executione caret. Ergo videtur, quod amittat poteſtatem conſecrandi. Et ita videtur, quod non poſſit conficere hoc ſacramentum.

SED contra eſt, quod † Auguſt. 2. contra Parmenia. probat, quod apoſtatæ à fide non carent baptiſmate, per hoc, quod per Pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur. Sed ſimiliter degradatus ſi reconcilietur, B non eſt iterum ordinandus. Ergo non amiſit poteſtatem conſecrandi. Et ita Sacerdos degradatus poteſt conficere hoc ſacramentum.

Lib. 2. cap. 13. tom. 17.

RESPONDEO dicendum, quod poteſtas conſecrandi Euchariſtiam, pertinet ad characterem ſacerdotalis Ordinis. Character autem quilibet, quia cum quadam conſecratione datur, indelebilis eſt, vt ſupra dictum, eſt † ſicut & quarumcunque rerum conſecrationes perpetuæ ſunt, nec amitti, nec reiterari poſſunt. Vnde manifeſtum eſt, quod poteſtas conſecrandi non amittitur per degradationem. Dicit enim Aug. † in 2. contra Parmen. Vtrumq;, ſcilicet, Baptiſmus & Ordo, ſacramentum eſt, & quadam conſecratione vtrumq; homini datur, illud, cum baptizatur, iſtud cum ordinatur, ideoq; non licet à Catholicis vtrumq; iterari. Et ſic patet, quod Sacerdos C degradatus poteſt conficere hoc ſacramentnm.

q. 63. art. 5.
Lib. 1. to. 13. med. tom. 7.

AD primum ergo dicendum, quod Canon ille non loquitur aſſertiuè, ſed inquiſitiuè, ſicut ex circumſtantia litteræ haberi poteſt.

AD ſecundum dicendum, quod Epiſcopus non dat poteſtatem ſacerdotalis Ordinis propria virtute, ſed inſtrumentaliter, ſicut miniſter Dei, cuius effectus per hominem tolli non poteſt, ſecundum illud Mat. 19. Quos Deus coniunxit, homo nõ ſeparet. Et ideo Epiſcopus non poteſt hanc poteſtatem auferre; ſicut nec ille, qui baptizat, poteſt auferre characterem baptiſmalem.

AD tertium dicendum, quod excommunicatio eſt medicinalis. Et ideo excommunicatis non aufertur executio ſacerdotalis poteſtatis, quaſi in perpetuũ ſed ad correctionem, vſq; D ad tempus. Degradatis autẽ aufertur executio, quaſi in perpetuum condemnatis.

ARTICVLVS IX.

Vtrum liceat ab excommunicatis, vel hæreticis, ſeu peccatoribus, cõmunionem recipere, & eorum Miſſam audire.

AD nonũ ſic proceditur, Videtur, quod aliquis licitè poſſit communionem recipere à Sacerdotibus hæreticis, vel excommunicatis, vel etiam peccatoribus, & ab eis Miſſam audire. Sicut enim Aug. cont. Petilian. dicit. Neq; in homine bono, neq; in homine malo, aliquis Dei fugiat ſacramenta. Sed Sacerdotes. quamuis ſint peccatores & hæretici, vel excõmunicati, verum conficiunt ſacramentũ. Ergo videtur, quod non ſit E vitandũ ab eis cõmunionẽ accipere, vel eorum Miſſam audire.

Supr. q. 64. a. 9. ad 2. & 3. & 4. d. 13. q. 1. a. 3 & 2.
Refertur hoc in dec. 1. q. 1. c. Neq; in pr.

2. Præterea, Corpus Chriſti verũ figuratiuũ eſt corporis myſtici, ſicut ſupra dictũ eſt †. Sed à prædictis Sacerdotibus verum corpus Chriſti cõſecratur. Ergo videtur, quod illi, qui ſunt de corpore myſtico, poſſent eorum ſacrificiis communicare.

q. 80. art. 4.

3. Præterea, Multa peccata ſunt grauiora, quam fornicatio. Sed non eſt prohibitum audire Miſſas ſacerdotum aliter peccantium. Ergo etiam non debet eſſe prohibitum audire Miſſas Sacerdotum fornicariorum.

SED contra eſt, quod Can. dicit 32. † diſt. Nullus Miſſam audiat Sacerdotis quem indubitanter concubinam nouit habere. Et † Greg. dicit in 3. dial. quod Pater perfidus Arrianum Epiſcopum miſit ad filium, vt de eius manu ſacrilegæ cõſecrationis communionem perciperet, ſed vir Deo debitus Arriano Epiſcopo venienti exprobrauit, vt debuit.

d. 32. ca. Nullus.
Greg. l. 3. dia. c. 31. parum à princ.

RESPON-

RESPONDEO *dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt *) ſacerdotes ſi ſint hæretici, vel ſchiſmatici, vel excommunicati, vel etiam peccatores, quamuis habeant poteſtatem conſecrandi Euchariſtiam, non tamen ea recte vtuntur, ſed peccant vtentes. Quicunq; autem communicat alicui in peccato, ipſe particeps peccati efficitur. Vnde & in 2. Can.* Ioan. dicitur, quod qui dixerit ei, aue (ſcilicet, hæretico) communicat operibus illius malignis. Et ideo non licet à prædictis communionem accipere, aut eorum Miſſam audire. Differt tamen inter prædictas ſectas; Nam hæretici, & ſchiſmatici & excõmunicati ſunt per ſententiam Eccleſiæ, executione conſecrandi priuati, & ideo peccat, quicunq; eorum Miſſam audit, vel ab eis accipit ſacramenta. Sed non omnes peccatores ſunt per ſententiam Eccleſiæ executione huius poteſtatis priuati. Et ſic quamuis ſint ſuſpenſi, quantum ad ſe ex ſententia diuina, non autem quantum ad alios ex ſententia Eccleſiæ. Et ideo vſque ad ſententiam Eccleſiæ licet ab eis communionem accipere, & eorum Miſſam audire. Vnde ſuper illud. 1. Cor. 5. Cum huiuſmodi nec cibum ſumere, dicit Gloſ. Aug. Hoc dicendo, noluit hominem ab homine iudicari ex arbitrio ſuſpicionis, vel etiam extraordinario vſurpato iudicio, ſed potius ex lege Dei ſecundum ordinem Eccleſiæ, ſiue vltro confeſſum ſiue accuſatum & conuictum.*

Ar 5 6.7. & 8 huius q.

Circa finem illius.

A D *primum ergo dicendum, quod in hoc, quod refugimus audire Miſſas talium ſacerdotum, aut ab eis cõmunionem recipere, non refugimus Dei ſacramenta, ſed potius ea veneramur. Vnde hoſtia à talibus ſacerdotibus conſecrata, eſt adorãda, & ſi reſeruetur, licite poteſt ſumi à ſacerdote legitimo. Sed refugimus culpam indignè miniſtrantium.*

A D *ſecundum dicendũ, quod vnitas corporis myſtici eſt fructus corporis, veri percepti. Illi autem qui indigne percipiunt, vel miniſtrant priuantur fructu, vt ſupra dictum eſt. † Et ideo non eſt ſumendum ex eorum diſpenſatione ſacramẽtum, ab eis qui non ſunt in vnitate Eccleſiæ.*

q.80 ar 5 & ar.7. huius q.

AD tertium dicendum, quod licet fornicatio non ſit grauior cæteris peccatis, tamen ad eam proniores ſunt homines propter carnis concupiſcentiam. Et ideo ſpecialiter hoc peccatum ſacerdotibus prohibitum eſt ab Eccleſia, & ne aliquis audiat Miſſam concubinarij ſacerdotis. Sed hoc intelligendum eſt de notorio, vel per ſententiam, quæ fertur in conuictum, vel per confeſſionem in iure factam, vel per euidentiam facti, quando non poteſt peccatum aliqua tergiuerſatione cælari.

Hic articulus explicatus eſt in fine diſputationis præcedentis.

ARTICVLVS X.

Vtrum liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere.

4.d.12.q.3.a.2.q.3. & d.13. q.1.ar.1.q.1.

A D *decimum ſic proceditur. Videtur, quod liceat ſacerdoti, omnino à conſecratione Euchariſtiæ abſtinere. Sicut enim ad officium ſacerdotis pertinet Euchariſtiam conſecrare; ita etiam baptizare, & in aliis ſacramentis, miniſtrare. Sed Sacerdos non tenetur miniſtrare in aliis ſacramẽtis, niſi propter curam animarum ſuſceptam. Ergo videtur, quod nec etiam teneatur Euchariſtiam conſecrare, ſi curam non habeat animarum.*

2. Præterea, Nullus tenetur facere, quod ſibi non licet, alioquin eſſet perplexus. Sed ſacerdoti peccatori, vel etiam excommunicato, non licet Euchariſtiam conſecrare, vt ſupra dictum eſt. † Ergo videtur, quod tales non teneantur ad celebrandum. Et ita nec alij, alioquin ex ſua culpa commodum reportarent.

ar.7. huius quæſt.

3. Præterea, Dignitas ſacerdotalis non perditur per ſubſequentem infirmitatem, dicit enim Gelaſ. † Papa, & habetur in decretis, diſtinct. 55. Præcepta canonica, ſicut non patiuntur venire ad ſacerdotium debiles corpore; ita ſi quis in eo fuerit conſtitutus, ac tunc fuerit ſauciatus, amittere non poteſt, quod tempore ſuæ ſynceritatis accepit. Contingit autem quandoq; quod Ordinati in ſacerdotes, incurrunt aliquos defectus, ex quibus à celebratione impediuntur, ſicut eſt lepra vel morb. caducus, vel aliquid aliud huiuſmodi. Non ergo videtur, quod ſacerdotes ad celebrandum teneantur.

Gelaſ. Palladio Epiſcopo ſcriben. Habetur in decret. d.55. ca Præcepta canonica in princ.

S E D *contra eſt, quod Ambroſ. dicit in quadam oratione. Graue eſt, quod ad menſam tuam mundo corde; & manibus innocentibus nõ venimus; ſed grauius eſt, ſi, dum peccata metuimus, etiam ſacrificium non reddamus.*

RESPONDEO *dicendum, quod quidam dixerunt, q; ſacerdos poteſt omnino à cõſecratione licite abſtinere, niſi teneatur ex cura ſibi commiſſa celebrare populo, & ſacramenta præbere. Sed hoc irrationabiliter dicitur; quia vnuſquiſq; tenetur vti gratia ſibi data, cum fuerit opportunum, ſecundũ illud 2. ad Cor. 6. Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis. Opportunitas autem ſacrificium offerendi, non ſolũ attenditur per comparationem ad fideles Chriſti, quib. oportet ſacramenta miniſtrari, ſed principaliter per comparationem ad Deum, cui conſecratione huius ſacramenti ſacrificium offertur. Vnde ſacerdoti, etiam ſi non habeat curam animarum, non licet omnino à celebratione ceſſare, ſed ſaltem videtur, quod celebrare teneatur in præcipuis feſtis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Et hinc eſt, quod 2. Mach. 4. contra quoſdam ſacerdotes dicitur, quod iam non circa altaris officia dediti erant, contempto tẽplo, & ſacrificiis neglectis.*

A D *primum ergo dicendum, quod alia ſacramenta perficiũtur in vſu fideliũ. Et ideo in aliis miniſtrare nõ tenetur, niſi ille, qui ſuper fideles ſuſcipit curam. Sed hoc ſacramentũ perficitur in conſecratione Euchariſtiæ, in qua ſacrificiũ Deo offertur; ad quod ſacerdos obligatur Deo ex Ordine iã ſuſcepto.*

A D *ſecundum dicendum, quod ſacerdos peccator, ſi per ſententiam Eccleſiæ ſit executione Ordinis priuatus, vel ſimpliciter, vel ad tempus, redditus eſt impotens ad ſacrificium offerendum, & ideo obligatio tollitur. Hoc autem cedit ſibi in detrimentum ſpiritualis fructus, magis quam in emolumentũ. Si verò nõ ſit priuatus poteſtate celebrandi, nõ ſoluitur obligatio: nec tamen perplexus eſt; quia poteſt de peccato pœnitere, & celebrare.*

A D *tertium dicendum, quod debilitas, vel ægritudo ſuperueniens Ordini ſacerdotali, Ordinem non tollit, executionem tamen Ordinis tollit, quantum ad conſecrationem Euchariſtiæ. Quandoq; quidem propter impoſſibilitatem executionis. ſicut ſi priuetur oculis, aut digitis, aut vſu linguæ. Quandoque autem propter periculum, ſicut patet de eo, qui patitur morbum caducum, vel etiam quamcunq; alienationem mentis. Quandoq; propter abominationem. ſicut patet de leproſo, qui non debet publice celebrare. Poteſt tamen Miſſam dicere occultè, niſi lepra adeo inualuerit, quod per corroſionẽ membrorum eum ad hoc reddiderit impotentem.*

COMMENTARIVS.

SEntentia D. Thomæ eſt, non licere Sacerdoti, etiam ſi curam animarum non habeat, omnino à conſecratione huius ſacramenti abſtinere: *quia cõſecratione,* inquit, *huius ſacramenti ſacrificium Deo offertur, ad quod* (dicit in ſolutione ad primum) *Sacerdos obligatur Deo ex Ordine iam ſuſcepto.* Addit deinde D. Thomas, tempus huius obligationis eſſe in præcipuis feſtis, & maximè in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Quæ doctrina exponetur in diſputationibus moralibus de ſacrificio, vbi etiam declarabimus ſolutionem ad 3. in qua D. Thomas corporales ægritudines numerat, quæ executionem ſacerdotalis Ordinis impedire poſſunt.

D. Tomæ cõcluſio.

ET HÆC DE EVCHARISTIÆ SACRAMENTO.

TRACTATVS DE MISSAE SACRIFICIO.

HActenus expediuimus omnia, quæ de myſterio Euchariſtiæ, quatenus ſacramentum eſt, dicenda nobis occurrerunt; nunc alteram rationem huius myſterij, quatenus ſacrificium eſt, explanare aggredimur. Quam tractationem Diuus Thomas in his quæſtionibus non diſtinxit, nec ſeparauit, ſed promiſcue de vtraque ratione ſacramenti & ſacrificij diſſeruit, de priori quidem ex profeſſo, de poſteriori verò, quaſi incidenter, & breuiſſimè, optimè tamen accommodatur hæc materia ad octuageſimam tertiam quæſtionem Diui Thomæ, in qua poſtquam egit de ſacramento, quod permanens eſt, de modo ſeu ritu conficiendi illud agere videtur, ſic enim intelligendum cenſeo titulum ſequentis quæſtionis, qui eſt de ritu huius ſacramenti, id eſt, de ritu conficiendi: quia omnis ritus eſt in ordine ad aliquam actionem. Hic autem non agit de ritu ſeruando in vſu, quia de eo iam dictum eſt: agit ergo de ritu ſeruando in eius effectione, & ita in omnibus ferè articulis agit D. Thomas de celebratione, idem autem eſt celebrare, quod conſecrare, ſeu ſacrificare. Tractat autem D. Thomas præcipuè de ritu accidentario in quinque poſterioribus articulis; in primo vero breuiter attingit ritum ſubſtantialem ſub ratione ſacrificij, & ideo cōmodiſſimè tota doctrina de ſacrificio in hunc locum reſeruata eſt.

QVAESTIO OCTVAGESIMA tertia; de ritu huius ſacramenti, in ſex articulos diuiſa.

DEinde conſiderandum eſt de ritu huius ſacramenti.

Et circa hoc quæruntur ſex.

Primò, vtrum in celebratione huius myſterij Chriſtus immoletur.

Secundò, de tempore celebrationis.

Aliàs aptitudinem. *Tertiò, de loco & aliis, quæ pertinent ad apparatum huius celebrationis.*

Quarto, de his, quæ in celebratione huius myſterij dicuntur.

Quintò, de his, quæ circa celebrationem huius myſterij fiunt.

Sextò, de defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramēti occurrunt.

ARTICVLVS I.

Vtrum in hoc ſacramento Chriſtus immoletur.

Inf. ar. 2. cor. & ad 1. & 2. *AD primum ſic proceditur. Videtur, quod in celebratione huius ſacramenti, Chriſtus non immoletur. Dicitur enim Hebr. 10. Quod Chriſtus vna oblatione conſummauit in ſempiternum ſanctificatos. Sed illa oblatio fuit eius immolatio. Chriſtus ergo non immolatur in celebratione huius ſacramenti.*

2. Præterea, Immolatio Chriſti facta eſt in cruce, in qua tradidit ſemetipſum oblationem & hoſtiam Deo in odorem ſuauitatis, vt dicitur Epheſ. cap. 5. Sed in celebratione huius myſterij Chriſtus non crucifigitur. Ergo nec immolatur.

Li. 4. c. 14. in fi. & can. 7. in prin. tom. 3. *3. Præterea, Sicut † Auguſtinus dicit in quarto libro de Trinitate, in immolatione Chriſti idem eſt ſacerdos & ho-*
A *ſtia. Sed in celebratione huius ſacramenti non eſt idem ſacerdos & hoſtia. Ergo celebratio huius ſacramenti non eſt Chriſti immolatio.*

SED *contra eſt, quod* * *Auguſtinus dicit in lib. ſent. Proſperi: Semel immolatus eſt in ſemetipſo Chriſtus, & tamen quotidie immolatur in ſacramento.* Habetur de conſ. d 2 c. Semel immolatus.

RESPONDEO *dicendum, quod duplici ratione celebratio huius ſacramenti dicitur immolatio Chriſti. Primò quidem, quia ſicut dicit † Auguſtinus ad Simplicium, ſolent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines ſunt; ſicut cum intuentes tabulam, aut parietem pictum, dicimus, ille Cicero eſt, & ille Saluſtius. Celebratio* In lib. quæſt. ad Simpliciū q. 3. pārū ante fine, to. 4.
B *autem huius ſacramenti (ſicut ſupra dictum eſt* * *) imago quædam eſt repræſentatitiua paſſionis Chriſti, quæ eſt vera eius immolatio. Et ideo celebratio huius ſacramenti dicitur Chriſti immolatio. Vnde Ambroſius † dicit ſuper Epiſtolam ad Hebræos. In Chriſto ſemel oblata eſt hoſtia, ad ſalutem ſempiternam potens, quid ergo nos? nonne per ſingulos dies offerimus? ſed ad recordationem mortis eius. Alio modo, quantum ad effectum paſſionis Chriſti, quia ſcilicet per hoc ſacramentum participes efficimur fructus Dominicæ paſſionis. Vnde in quadam Dominicali oratione ſecretò dicitur: Quoties huius hoſtiæ commemoratio celebratur, opus noſtræ redemptionis exercetur. Quantum igitur ad primum modum, poterat dici Chriſtus immolari etiam in figuris veteris teſtamenti. Vnde & Apocalip. 13. dicitur, quorum nomina non ſunt ſcripta in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab* q 79 ar. 1 & 2, d 73, ar. 6. In c. 10 ad Hebr. non procul à princip. tom. 5.
C *origine mundi. Sed quantum ad ſecundum modum, proprium eſt huic ſacramento, quod in eius celebratione Chriſtus immoletur.*

AD pri-

In cap. 10. ad Heb non remote à prin.

AD primum ergo dicendum, ꝙ, ſicut Ambroſ. ibidem dicit. Vna eſt hoſtia (quam, ſcilicet, Chriſtus obtulit, & nos offerimus) & non multæ; quia ſemel oblatus eſt Chriſtus; Hoc autem ſacrificium exemplum eſt illius. Sicut enim, quod vbiq; offertur, vnũ eſt corpus, & non multa corpora, ita & vnũ ſacrificium.*

AD ſecundum dicendũ, quòd ſicut celebratio huius ſacramenti eſt imago repræſentatiua paſſionis Chriſti, ita altare eſt repræſentatiuũ crucis ipſius, in qua Chriſtus in propria ſpecie immolatus eſt.

q. 82. ar. 1. & 81.

AD tertium dicendum, quòd per eandẽ rationẽ etiã Sacerdos gerit imaginẽ Chriſti, in cuius perſona & virtute verba pronũciat ad conſecrandũ, vt ex ſupra dictis patet. Et ita quodammodo idem eſt Sacerdos & hoſtia.*

COMMENTARIVS.

Chriſtum in hoc ſacramẽto immolari affirmat. D. Thom.

REſponſio Diui Thomæ eſt, Chriſtum immolari in hoc ſacramento, id eſt, in confectione, ſeu celebratione huius ſacramenti: cum enim ſacramentum hoc ſit res permanens, poteſt quidem habere rationem rei oblatæ, non tamen poteſt habere rationem oblationis vel ſacrificij, quod in aliqua actione conſiſtit: dicitur ergo Chriſtus immolari in hoc ſacramento, quando ipſum ſacramentũ conficitur: tunc enim ſacramentum celebrari dicitur, & hoc ſenſu ait Diuus Thomas, celebrationem huius ſacramenti eſſe Chriſti immolationem. Hãc autem aſſertionem duplici ratione ſatis difficili confirmat. Prima eſt, quia eo modo appellatur hæc celebratio, immolatio, quo imago ſolet appellari nomine rei repręſentatę: celebratio autem huius ſacramenti eſt quædam repræſentatio paſſionis Chriſti, quatenus in ea conficiuntur corpus & ſanguis Chriſti ſeparatim ex vi verborum: ergo, ſicut paſſio Chriſti fuit vera immolatio, ita celebratio huius ſacramenti eſt immolatio per modum imaginis alterius veræ immolationis.

Obiectio.

In quo diſcurſu ſtatim occurrit obiectio; quia ſequitur, hoc myſterium non eſſe verum ſacrificium ſed imaginem eius; neq; vniuocè ſic appellari; ſed ſolum per extrinſecam analogiam, ſicut imago hominis, homo eſſe dicitur.

Diluitur.

Dicendum vero eſt, rationem D. Tho. optimam eſſe, eius tamen expoſitionem pendere ex intelligenita rationis propriæ, & eſſentiæ ſacrificij. Et ideo breuiter ſupponẽdum eſt; ſacrificiũ quaſi materialiter conſiſtere in actione facta circa rem aliquam in cultum Dei: formaliter autem conſtitui in genere ſigni, vel excellẽtiæ diuinæ, vel interioris ſacrificij: quia ergo ex ſuperioribus ſatis conſtat, celebrationem huius ſacramẽti eſſe quandã actionẽ ſacrã pertinentem ad cultum Dei, ideo D. Tho. hic ſolũ fuit ſolicitus in explicãdo, quã ratione & queãdmodũ ſit in actione hac ſignificatio ſufficiẽs ad rationẽ ſacrificij; ꝙ rectè declarat ꝑ hoc, ꝙ repręſentat paſſionẽ Chriſti. Quod intelligendũ eſt, nõ ſolum de illa paſſione, quatenus mors cuiuſdã hominis fuit, ſed quatenus à ſummo Sacerdote Chriſto oblata eſt Deo in ſacrificiũ: nã eadẽ intẽtione, & ſub tali modo ſit eius repræſentatio in hoc myſterio, & ideò nõ ſequitur, hoc nõ eſſe propriè, vniuocè, & intrinſecè ſacrificiũ: nã in his, quæ conſtituuntur in genere ſigni vel imaginis, eſſe tale per repręſentationẽ alterius, non excludit, verũ eſſe in tali genere, ſicut imago imaginis tam vera imago eſt, ſicut prior imago repræſentata. Addi etiã poteſt, ſi vim faciamus in verbo immolationis, hoc ſacrificiũ nõ dici propriè immolationẽ, nã ĩmolatio propriè ſignificat ſacrificium cruentũ, per verã interfectionem animalis, vel alterius rei deſtructionem; & hoc ſenſu myſteriũ hoc, quamuis ſit verũ ſacrificium, non tamen eſt propriè immolatio; & hoc modo concedi poteſt eſſe analogicè immolationem: quia reuera repræſentat immolationem in Cruce factam, quamquam non videatur hic ſenſus D. Thomæ, qui indifferenter loquit̃ de immolatione & oblatione, vt patet ex verbis Ambroſij, quibus ſuã rationem confirmat.

Explicatur ſecũda ratio D. Thomæ.

Secunda ratio D. Thomæ in forma eſt hæc; Per hoc ſacramentũ efficimur participes fructus Dominicæ paſſionis: ergo in eo immolatur Chriſtus. Quæ illatio difficilis ſanè eſt; quia participare fructũ paſſionis Chriſti, communiter fit per vſum ſacramentorum omnium; in quibus non propterea Chriſtus immolatur; & ideo hæc ſupponenda, vel ſubintelligẽda videntur, vt hæc ratio vim habeat: nimirũ per celebrationem huius myſterij, non ſolum quatenus eſt conſecratio ipſius corporis & ſanguinis Chriſti, nobis applicari ex opere operato fructum paſſionis eius, quo ſenſu intelligit hic D. Tho. quædã verba Eccleſiæ dicentis; quoties hoc myſterium celebratur, opus noſtræ redemptionis exerceri: dicitur .n. exerceri, non tantum ſecundum repręſentationem, ſed etiam ſecundum efficaciam, quia nobis applicatur. Hinc ergo à poſteriori concluditur, hanc celebrationem eſſe ſacrificium, vel quia opus redẽptionis non applicatur ex opere operato, niſi aut per receptionem ſacramenti, aut per oblationem ſacrificij: ſed hæc celebratio Euchariſtiæ vt ſic, non eſt receptio ſacramẽti, & tamen, per illam vt ſic, applicat̃ ex opere operato paſſio Chriſti: ergo eſt oblatio ſacrificij, vel certe, quia ſicut noſtra redẽptio, quoad ſufficientiã quodã ſacrificio eſt perfecta, ita debuit per aliquod ſacrificium applicari: nullum autem eſt aliud, præter hoc myſterium.

In ſolutione ad primum tangit Diuus Thomas locum Pauli in Epiſtol. ad Hebræos infra late tractandum. In ſolutione ad ſecundũ, vno verbo dici poterat, argumentum ſolum concludere, hic Chriſtum non immolari cruenter: Diuus Thomas verò, vt magis explicet primam rationem articuli, declarare voluit, ſicut per conſecrationem repræſentatur paſſio, ita altare Crucem ſignificare. Et in eodem loco in ſolutione ad 3. declarat, Sacerdotem conſecrantem gerere imaginem Chriſti, cuius perſonam induit, dum conſecrat. Vnde concludit in hæc verba, *Et ita quodammodo idem eſt Sacerdos & hoſtia*, circa quę verba dubitatũ aliquando eſt, cur D. Tho. addiderit, *quodãmodò*, cũ ſimpliciter Sacerdos & hoſtia idem eſſe videantur.

D. Tho. verba explicantur.

Reſpõdeo, ſignificaſſe D. Thomam Chriſtum eſſe hoſtiam, quæ immediatè offertur, non tamen eſſe Sacerdotem per ſe ipſum immediate offerentem, ſed per alium, verum etiam Sacerdotem, & ita Sacerdotem & hoſtiam non eſſe omnino idem. Addi etiam poteſt, eſſe Sacerdotem, prout in propria ſpecie exiſtit, hoſtiam verò, vt eſt ſub alieno modo ſacramentali.

DISPVTATIO LXXIII.

De ſacrificio in communi.

Diſput. 1. de Sacrificio.

QVamquam D. Thomas de communi ratione ſacrificij tractauerit 2.2. quæſtione 85. nihilominus hoc loco præmittenda neceſſario eſt, vt ex propriis principiis oſtendere poſſimus, quomodo in myſterio Euchariſtiæ vera ſacrificij ratio inueniatur, quod ad huius materiæ complementum neceſſarium eſt, vt tota hæc doctrina de ſignis ſenſibilibus ad diuinum cultum inſtitutis, perfecta ſit: hactenus enim quædam ſigna declarauimus,

quæ ad ſanctificationem hominum inſtituta ſunt, quæ ſacramenta vocamus, præter hæc autem neceſſarium eſt ſignum aliquod, quod directe & per ſe ritum ipſum colendi Deum contineat, quod ſacrificium appellamus. De quo dicendum hoc loco eſt, quoniam re ipſa coniunctum eſt cum Euchariſtiæ ſacramento.

SECTIO I.

Vtrum ſacrificium in genere ſigni rei ſacræ conſtituatur.

Difficultatis cauſa.

RAtio dubitandi eſt, quia D. Thom. ſuprà, q. 60. art. 1. ſacramentum definiens, dicit, *eſſe ſignum rei ſacræ:* ſed ratio ſacrificij diuerſa eſt à ratione ſacramenti: ergo non poteſt hoc conuenire ſacrificio. In contrarium vero eſt, quia ſacrificium dicit aliquid ſenſibile ad cultũ Dei pertinens, ſed nihil ſenſibile poteſt pertinere ad cultũ Dei, niſi aliquid ſignificet ad honorẽ Dei pertinens; quod neceſſe eſt aliquo modo ſacrum eſſe.

Quid nominis ſacrificij explicatur.

Sacrificij ſignificatio multiplex & analoga eſt, vt ſectione 6. declarabimus, nunc verò, vt procedere poſſit diſputatio, ſupponenda neceſſario eſt propria ſignificatio huius vocis; in qua, & à nobis vſurpatur, & communi vſu recepta eſt. Sacrificium ergo proprie dictum, eſt; *Externa, & ſenſibilis actio, qua res aliqua ita Deo offertur, vt legitimo ac ſolemni ritu in Dei honorem, & cultum aliquo modo immutetur à publico & legitimo miniſtro*, quibus verbis nunc ſolum ſignificationem vocis deſcribimus, vt ita poſſimus ad eſſentiam rei declarandam accedere. Hæc autem ſignificatio primo ſumpta eſt ex vſu omnium Latinæ loquelæ profeſſorum, apud quos fere nullus alius vſus huius vocis reperitur. Secundo ſumpta etiam eſt ex vſu ſcripturæ ſacræ: licet enim verum ſit, quælibet opera in cultum Dei relata, interdum in ſcriptura appellari ſacrificium, vt interna contritio, Pſalm. 50. *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus*; & vocalis laus, Pſalm. 46. *Sacrificium laudis honorificabit me:* eleemoſyna, ad Hebræos 13. *Talibus enim hoſtiis promeretur Deus:* & martyrium, Sapient. 3. & corporis caſtigatio, ad Rom. 12. Nihilominus tamen omnis hæc ſignificatio, vt infra videbimus, metaphorica eſt, & ex priori, quæ propria eſt, deriuatur. Quod facile perſpicere licet ex diſcurſu veteris teſtamẽti, in quo ea proprie & ſimpliciter dicebãtur ſacrificia, in quibus res aliquæ in Dei cultum mactabantur, ſeu immolabantur, & hoc modo ſæpe diſtinguitur ſacrificium ab actibus aliarum virtutum, vt à miſericordia: Oſeæ. 6. *Miſericordiam volo, & non ſacrificiũ*, ab obedientia. 1. Reg. 15. *Melior eſt obedientia, quam victima*, & in hac ſignificatione dicitur Pſal. 50. *Quoniam, ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique, holocauſtis non delectaberis.* Et in nouo teſtamento eſt frequens hæc ſignificatio: præſertim in Epiſt. Pauli ad Hebræos, à quinto capite vſque ad decimum; in quo adducit verba Pſalm. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti, &c.* cap. 5. dixerat; *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona, & ſacrificia pro peccatis.* Ex quo loco poſſumus in hunc modum argumentari, nam Sacerdos proprie ſignificat miniſtrum publice deputatum, vt nomine totius populi apud Deum intercedat, vt conſtat ex Pauli definitione, & ex communi vſu: ſed ſacrificium proprie dictum ſignificat proprium actum Sacerdotis: ergo ſacrificium non ſignificat quemlibet actum virtutis, ſed ſpecialem actum à Sacerdote factum in cultum Dei, nomine totius populi: imo nec ſignificat quẽlibet actum Sacerdotis, ſed potiſ-

Sacrificij definitio.

Pſal. 50. & 46
Heb. 13.
Sapien. 3.
Rom, 12.

Oſeæ. 6.
1. Reg 15.
Pſal, 50.

Heb. 5.
Pſalm. 39.

A ſimum ac ſupremum actũ eius, qui cõſiſtit in oblatione aliqua, in qua ſacrum aliquid in honorem Dei cõficiatur. Atque hoc modo dicimus, in antiqua lege fuiſſe multa ſacrificia; in noua verò eſſe vnum tãtum ac ſingulare ſacrificiũ, in quo Chriſtianus populus ritu publico & ſolemni Deum colit, nã, ſi ſacrificium in prædicta ſignificatione propria non ſumatur, nõ erit vnum ſacrificium in lege noua, ſed multiplex. Tandem in hunc modũ declaratur, quia prædictus actus colendi Deum, qualis per datam definitionem quid nominis ſacrificij, explicatus eſt, poſſibilis eſt, & honeſtus, ac rationi conformis, ſi debito modo fiat, vt patet ex perpetuo vſu Eccleſiæ tam in

B lege gratiæ, & Scripta, ex diuina inſtitutione manifeſta, quã in lege naturæ ex interiori inſtinctu diuinæ gratiæ, & ex ipſa naturali propenſione rationalis naturæ. Cum enim homo animo & corpore conſtet, non ſolum internis actibus, ſed etiam externis, & rebus ipſis ſenſibilibus Deum colere debet; eiuſque dominium, & principatũ profiteri, quod fit accommodatiſſimè, dum res aliqua ita Deo offertur, vt in eius honorem immutetur, ſeu conficiatur. Eſt ergo hic actus poſſibilis, & ſpecialem habens honeſtatem: poteſt ergo proprio etiam nomine ſignificari; hoc ergo dicimus eſſe nomine ſacrificij, vt ex vſu mõſtratum eſt, & ex Etymologia ipſius nominis po-

C teſt declarari: quia ſacrificare idem eſt, quod ſacrum facere: *Sacrificium* ergo ſignificat ſacrificationem ipſam, ſeu actionem, per quam res aliqua offertur, ſacrum aliquid circa illam efficiẽdo. Neq; eſt alia vox Latina, quæ huiuſmodi actũ proprie ſignificet: hæc ergo eſt ꝓpria ſignificatio huius vocis, in qua à nobis in hac materia vſurpatur, & in hoc ſenſu loquit de ſacrificio D. Tho. in tota hac materia in 2. 2. q. 65. præſertim art. 3.

Ex his facilis eſt reſolutio propoſitæ quæſtionis; Dicendum eſt enim, ſacrificium conſtitui in genere ſigni ſacri. Ita docet D. Thom. 2. 2. q. 85. art. 1. & 2. nam ex hoc principio probat, vſum ſacrificij eſſe connaturalem homini cui proprium eſt mẽtem & animũ

D ſuum ſignis ſenſibilibus declarare, & inde etiam cõcludit, ſacrificium ſoli Deo eſſe offerẽdum, quia diuinam excellentiam aliquo modo ſignificat; ſupponit ergo ſacrificium in genere ſigni ſacri cõnſtitui. Quod etiam docuit Auguſt. lib. 5. de Ciuit. cap. 5. dicens, *Sacrificium viſibile inuiſibilis ſacrificij ſignum eſſe.* Et Epiſt. 49. quæſt. 3. dicens. *ſignificatiua eſſe omnia talia ſacrificia, & quarundam rerum ſimilitudines.* Ratione patet ex dictis, quia ſacrificium ſignificat quandam actionem externam, & ſacram: eo quod cultum Dei externum continet: ſed huiuſmodi actio materialiter ſumpta, vt quidam motus eſt, nihil in ſe habet, quod ad honorem Dei ſpectet, vt conſtat in occiſione vituli, & ſimilibus ſacrificiis: de quibus ſub hac

E ratione ſæpè in Scriptura dicitur, nihil in ſe habere, vnde placeant Deo, & ab ipſo poſtulentur: tota ergo ratio honoris & cultus talis actus in ſignificatione conſiſtit, ſcilicet quia per talem actum homo ſignificat exiſtimationem, quam de Deo habet, & ſubmiſſionem animi ſui ad ipſum, vel aliquid huiuſmodi: eſt ergo de ratione ſacrificij huiuſmodi ſacra ſignificatio.

Atque hinc colligitur primo, ſacrificium eſſe ſignum ad placitũ, & ex inſtitutione, qualia ferè ſunt omnia ſigna, quibus homo exprimit rationalẽ mẽtem ſuam. Patet, quia huiuſmodi ſignificatio non eſt naturalis tali actioni exteriori ſecundum ſe conſideratæ, verbi gratia, occiſioni vituli, aut alteri ſimili: oportet ergo, vt ex impoſitione illi conueniat: ad quam impoſitionem poteſt quidem in actibus ipſis

Sacrificiũ ſub ſigno ſacro, vt ſub genere collocatur.
D. Thom.

D. Auguſt.

Sacrificiũ ſignum eſt ad placitum inuentum.

ipſis externis conſiderari aliqua proportio & analogia, quæ ab Auguſtino ſupra ſimilitudo vocata eſt; & dici poteſt fundamentum remotum huius ſignificationis; proximum autem eſt ipſa impoſitio, ſine qua nulla eſſet talis ſignificatio, vt de ſacramentis etiam in genere ſupra tractauimus: & diximus etiam in priori tomo in materia de adoratione; actus exteriores de ſe eſſe indifferentes ad cultum præbendum; quia ex ſola rei natura non habent determinatam ſignificationem: vnde fit, vt eodem actu vtamur interdum ad colendum Deum & Sanctos ſub diuerſa intentione: ſacrificium autem, vt diximus, ſignificat actum continentem proprium Dei cultum & honorem ratione ſuæ ſignificationis: non ergo habet hanc ſignificationem ex ſola rei natura, ſed ex inſtitutione, in hoc eſſe poteſt vlla dubitandi ratio. Atque in hoc ſenſu videtur dixiſſe D. Tho. 2.2. quæſtion. 85. artic. 4. Sacrificium non habere aliunde laudem, niſi quia fit ob reuerentiam Dei: nõ enim eſt ſenſus, ſacrificium de ſe eſſe actum indifferentem, qui ſolum fiat bonus ex relatione extrinſeca: hoc enim eſt præter mentem Diui Thomæ: nam ſacrificium formaliter ſignificat quendam externũ actum religionis, qui ex proprio obiecto, & intrinſeco motiuo bonus eſt, eo modo quo actus exterior capax eſt bonitatis: ſenſus ergo eſt, actum illum externum, quem nomine ſacrificij ſignificamus, de ſe non habere honeſtatem, ſed ſolum quatenus impoſitus eſt ad ſignificandum Dei cultum & honorem: eſt ergo ſacrificium ſacrum ſignum ad placitum ſignificans.

D. Thom.

Reſponſio ad rationẽ dubitandi.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſpondetur, rationem ſacri ſigni eſſe communem ſacrificio & ſacramento, & neutrius propriam rationem, & differentiam continere: quæ autem illa ſit in ſacramento, ſupra dictum eſt: de ſacrificio autẽ explicanda ſupereſt.

SECTIO II.

Quid ſacrificiũ ſignificare debeat, ſeu quæ ſignificatio de ratione ſacrificij ſit.

IN omni ſigno ad placitum duo ſunt pręcipuè cõſideranda; materiale ſcilicet, quod eſt res vel actio ad ſignificandum impoſita; & formale, quod eſt ſignificatio ipſa; quę, cũ in relatione conſiſtat, vel ad modum relationis explicetur, à fundamento proximo, quod eſt impoſitio, & à termino ſeu re ſignificata pendet. Hæc igitur omnia ſunt à nobis in ſacrificio ſigillatim conſideranda; primum vero de termino & re ſignificata dicendum eſt, quia ſpecies relationis ſolet à termino ſumi, & ex illo maximè pẽdet aliorum cognitio. Duo igitur poſſunt per ſacrificium ſignificari: vnum eſt, internum ſeu inuiſibile ſacrificium, vt Auguſtinus dixit, aliud, eſt myſterium aliquod fidei; verbi gratia, paſſio Chriſti; quomodo dicitur Chriſtus immolatus ab origine mundi in veteribus ſacrificiis, vt ex Apoca. 13. notauit D. Thom. in hoc art. 1. Et hinc duplex ſignificatio cõſurgit: vna dici poteſt moralis; quia cõſiſtit in ſignificatione alicuius actus humani interioris, ac moralis; quia per ſe pertinet ad bonos mores hominis; alia dici poteſt myſtica, quia in repræſentatione alicuius reconditi & ſupernaturalis myſterij conſiſtit. Declarandum igitur ſupereſt, quænam iſtarum ſignificationum ſit de ratione ſacrificij.

Apoc. 13. D. Thom.

De eſſentia ſacrificij eſt aliqua moralis ſignificatio.

Dico primo. Aliqua ſignificatio moralis eſt dẽ ratione ſacrificij. Vnde aliquid in Deo, & aliquid in homine offerente ſignificare debet; in Deo quidem ſupremam excellentiam, & dignitatem primi principij, vltimi finis, & ſupremi Domini rerum omnium, in homine vero ſubiectionem ad Deum, & recognitionem prædictæ diuinæ excellentiæ ac poteſtatis. Hæc aſſertio ſumitur ex Diuo Thoma & Auguſtino, locis citatis præcedente ſectione: hac enim ratione dixit Auguſtinus, ſacrificium viſibile eſſe ſignum inuiſibilis ſacrificij: hoc enim inuiſibile ſacrificium nihil eſt aliud, quam interna deuotio, & diſpoſitio, qua homo, & per intellectum recognoſcit Deum, vt ſupremum dominum; & per voluntatem vult ſe Deo ſubmittere, colendo ipſum, & profitendo hanc eius excellentiam: ergo hæc ſignificatio moralis eſt de ratione ſacrificij, quæ tam ex parte Dei, quam ex parte hominis, ea, quæ diximus, cõplectitur. Vnde ex hac ſignificatione concludunt in primis dicti Patres, ſacrificium eſſe de lege naturæ, quia naturale eſt homini, ſe interius ſubiicere Deo, & internum hunc affectum externo ſigno prodere, deinde concluditur, ſacrificium continere ſingularem cultum Dei, ſolique vero Deo eſſe offerendum, vt late tractat Auguſt. contra aduerſarium legis & Prophetarum c. 18. & lib. 8. de Ciuit. c. 28. & lib. 10. c. 5. vbi hac ratione inquit, *Sacrificium, etſi ab homine offertur, res tamẽ diuina eſt*: & Epiſt. 49. q. 3. *Intelligẽdum eſt*, inquit, *quam ſit res antiqua ſacrificium: quod non niſi vni vero Deo offerri debere veraces ac ſacræ litteræ monent*, & ob hãc cauſam, vt ibidem docet, dæmones omni tempore vehementer optarunt, vt homines ſibi ſacrificium offerant, ſcilicet, vt diuinum honorem vſurparent. *Dæmones enim* (ait lib. 10. de Ciuit. c. 19.) *non cadauerinis nidorib. ſed diuinis honoribus gaudent*. Vnde ex omnium hominum communi cõſenſu & cõceptione, ſacrificium, ſupremum latriæ cultum cõtinet, qui per antonomaſiam nomine adorationis ſimpliciter dictæ ſignificari ſolet, & ideo eadẽ vox ſacrificio tribuitur, Geneſ. 22. *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos*, & aliis locis infra citandis: omnia autem hæc in prædicta ſignificatione fundantur: eſt ergo illa de ratione ſacrificij; Quod tandem exemplo aliquo ex re ipſa ſumpto declaratur, nam, quando in ſacrificio aliquo interficitur animal in honorẽ Dei, illa actione ſignificatur, omnia à Deo procedere, & ſub eius eſſe poteſtate, & ideo in illius cultum interimitur: dum autem homo illam actionem exercet, vel nomine ſuo exerceri facit, profitetur ſe recognoſcere, quod per illam ſignificatur. Vnde Leuit. 1. & ſæpe in veteri teſtamento præcipitur, vt homo offerens ſacrificium, manum imponat ſuper animal, quod immolatur, vt ſignificet ipſummet eſſe, qui in illa victima tanquam in ſigno quodam ſe immolat, Deoque ſubmittit. Et D. Thom. ſup. q. 82. art. 4. dicit, eum qui ſacrificat, ſolere de re ſacrificata participare, vt per hoc oſtendat ad ſe ſacrificium interius pertinere, quia exterius ſacrificium ſignũ eſt interioris ſacrificij: eſt ergo hæc ſignificatio maximè eſſentialis ſacrificio. Denique ex hac ſignificatione ſumitur prima & potiſſima differentia inter ſacrificiũ & ſacramentũ, nam ſacrificium per ſe primo ordinatur ad diuinã excellentiã, & cultum ei debitum profitendũ & ſignificandũ: ſacramentũ vero nõ itẽ, ſed ordinatur ad aliquam hominis ſanctificationẽ ſignificandam, vt ſupra dictum eſt.

Auguſt.

Geneſ. 22.

Leuit. 1.

D. Thom.

Differẽtia inter ſacrificiũ & ſacramentum.

Myſtica ſignificatio nõ imbibitur in ratione ſacrificij primaria, licet ei annexam eſſe non raro cõtingat.

Dico ſecundo. Significatio myſtica, etiamſi cum ſacrificiis præſertim à Deo inſtitutis coniuncta ſit, non tamen videtur eſſe de primaria ratione & eſſentia ſacrificij. Probatur primo, quia ſi ſacrificium viſibile habeat prędictam ſignificationem inuiſibilis ſacrificij, hoc ipſo erit verum ſacrificiũ: ſed poteſt prędictam ſignificationem habere abſq; alia myſtica ſignificatione, vt per ſe manifeſtum eſt: nihil enim re-

pugnat, actionem aliquam externam ordinari ad prædictum Dei cultum ſignificandum,&non ad repræſentandum aliquod aliud myſterium: ergo talis myſtica repræſentatio non eſt eſſentialis ſacrificio. Dices, etiam poteſt per aliquam actionem huiuſmodi repræſentari aliquod myſterium reconditum, & non diuina excellentia, nec ſubiectio hominis ad Deum. Reſpondetur, hoc quidem fieri poſſe; tale autem ſignum non eſſe futurum ſacrificium, quia deeſt illi prima & eſſentialis ſignificatio ſacrificij. Dices, idem reſponderi poſſe de alia actione ſignificante prædictum Dei cultum & excellentiam, & non aliud myſterium. Reſpondetur nō eſſe ſimilem rationem: quia, poſita illa priori ſignificatione, ſeruatur, ratio & definitio ſacrificij ab Auguſtino tradita, &ex cōmuni omnium gentium vſu, & conceptione ſumpta. Vnde argumentor ſecundo ex vſu omnium hominum tam fidelium, quam infidelium, omnibus enim fuit communis ſacrificiorum vſus; diuerſo tamen modo: nam infideles falſis diis ſacrificia offerebant, qui licet nulla alia myſteria per ſua ſacrificia repręſentare intenderent, præterquam ſupremum cultum eius numinis, quod colebant, hoc ipſo ſacrificia offerebant: ergo ſignum eſt, hanc ſolam ſignificationem eſſe de ratione ſacrificij: quæ vera erit, in vero ſacrificio, falſa autem in falſo, ſeu idololatriam continente. At vero fideles,& iuſti vero Deo vera ſacrificia ſemper obtulerunt, ex Adamo vſque, ſaltem poſt lapſum, vt D. Thom. docet, dict.q.85.2.2. art.1. ad 2.& tamen non videtur neceſſarium, vt in omnibus illis ſacrificiis fuerit myſtica ſignificatio, præſertim in his, qui tempore legis naturæ ſacrificia offerebant, non ex ſpeciali reuelatione diuina, ſed proprio arbitrio & determinatione, in illis enim ſacrificiis non poteſt facile fingi myſtica ſignificatio, præſertim apud eos, qui non habebant explicitam fidem Chriſti: non eſt ergo prædicta ſignificatio de ratione ſacrificij. Vnde ſumitur cōfirmatio: quia ſacrificiū eſt de lege naturę, vt dicemus; erat ergo poſſibile ex vi ſolius rationis naturalis: ſed myſtica ſignificatio non dictatur ſolo lumine rationis naturalis: ergo talis ſignificatio non eſt de ratione ſacrificij, ſed ſufficit altera moralis, quæ ratione naturali inueniri poteſt. Tandem, ſacrificiū ipſum mortis Chriſti fuit verum & perfectū ſacrificium, habens prædictam moralem ſignificationem; nulla tamē ſignificatio myſtica in eo excogitari poteſt, quia nō eſt impoſitū ad aliquod aliud ſacrificiū, vel ſupernaturale myſteriū ſignificandū: ergo. Atq; hinc à fortiori cōcluditur, non eſſe de ratione veri ſacrificij, vt ſignificet ſacrificiū mortis Chriſti: quia hæc ſignificatio myſtica eſt: ſi ergo nulla myſtica ſignificatio eſt de ratione ſacrificij, neq; hæc ēt erit. Item, quia ratio ſacrificij prior eſt, & independens à lapſu humanæ naturæ, conſequitur enim rationem ipſam naturalem ſecundum ſe: vnde ſupra etiam oſtendimus, ſi non interueniente peccato Adæ, ſtatus innocentiæ duraſſet, futurum in illo fuiſſe ſacrificij vſum: ſed ſacrificium Crucis Chriſti poſterius eſt, quam lapſus humanæ naturæ, ab illo, ſuo modo pendens: ergo eſſe ſignum eius, non poteſt eſſe de primaria ratione ſacrificij.

Sed contra hanc concluſionem obiici poteſt primo; quia myſtica ſignificatio eſt de ratione ſacramēti, vt ſupra declaratum eſt; ergo etiam erit de ratione ſacrificij. Reſpondetur, negando conſequentiam, imo hæc eſſe poteſt altera notanda differentia inter ſacramentum & ſacrificium. Cuius ratio primum reddi poteſt ex notatione ipſorum nominum: nam ſacramentum idem eſt, quod ſacrum myſterium, & ideo de ratione illius eſt, vt aliquod arcanum in ſe recondat atque ſignificet; at vero ſacrificium idem eſt, quod ſacrum factum, & ideo ad rationem illius ſatis eſt, quod, reſpectu Dei religioſam mentem indicet.

Obiectioni occurritur. *Euaſio refutatur.* *Contra prædictam concluſionē obiectiones aliquot diſſoluuntur Prima.*

Secundo obiicitur, quia omnia ſacrificia habent virtutem & valorem ex ſacrificio mortis Chriſti: ergo eſt de ratione eorum, vt reſpectu illius myſticam aliquam ſignificationem habeant; neque propterea neceſſarium erit, vt ipſummet ſacrificium crucis ſimilem ſignificationem myſticam habeat, quia, cum ſit primum exemplar, ſuperioris rationis eſſe debet, ſatiſque eſt, quod ſe ipſum repræſentet: quamquam reſpectu ſuorum effectuum non omnino carere videatur aliqua ſignificatione myſtica: nam mors Chriſti, peccati mortem ſignificauit. Reſpondetur primo, negando conſequentiam: nam poſſet ſacrificium participare virtutem & valorem ex ſacrificio mortis Chriſti, quamuis ſolum diuinum cultum, & nullum aliud ſupernaturale myſterium, neque ipſum crucis ſacrificium ſignificaret; ſicut actus animi, quib. apud Deum meremur, vel ſatisfacimus, ex Chriſti meritis valorem participant, quamuis non ſint impoſiti ad ſignificandum illam: quia hęc participatio non fundatur in ſignificatione, ſed in morali cauſalitate, ſeu dimanatione; nimirum, quia omnes hi actus noſtri innituntur Chriſto, tanquam primæ cauſæ in ſuo ordine. Secūdo dicitur, eſſe extra rationem ſacrificii vt ſic, habere aliquam virtutem vel valorem ex ſacrificio Chriſti: nam in ſtatu innocentiæ potuiſſet eſſe ſacrificium, etiam ſi Chriſtus in illo futurus non fuiſſet; & idem potuiſſet Deus ordinare in ſtatu naturæ lapſæ, quamuis ergo demus, omnia ſacrificia, quæ de facto habent valorem aliquem à Chriſto, conſequenter habere aliquam ſignificationem myſticam eius, vel paſſionis illius, non inde fit, talem ſignificationem eſſe de ratione ſacrificii. Vnde dicitur tertio, aliud eſſe, declarare, quid ſit de primaria ratione & eſſentia ſacrificii, quod hactenus fecimus; aliud vero inquirere, quid de facto habuerint omnia ſacrificia, præſertim ea, quæ aliquo modo diuinam habuerunt inſtitutionem, quod in prædicta obiectione inſinuatur: ſic enim veriſimile eſt, omnia ſacrificia ſupernaturalia & grata Deo, à morte Chriſti diſtincta, fuiſſe imagines & repræſentationes quaſdam ſacrificii cruenti Chriſti, quod quidem de ſacrificio legis nouæ certiſſimum eſt, vt poſtea videbimus; de ſacrificiis autem legis veteris id docet Auguſtin. 10. de Ciuit. cap. 25. contra Fauſt. cap. 21. & 2. contra aduerſar. legis & proph. cap.18. & D. Thom.1.2. quæſt.102. art.3. & ſumitur ex Paulo fere tota Epiſt. ad Hebræos; Et ex generali regula, quam tradit.1. ad Corint.10. *Omnia in figura contingebant illis*, & inductione poſſet oſtendi, ſi res non eſſet valde prolixa, & à præſente inſtituto aliena. Et eadem fere ratio eſt de ſacrificiis legis naturæ; maxime quæ offerebantur ab omnibus habentibus expreſſam fidem myſteriorum Chriſti & ex ſpeciali reuelatione & inſtinctu diuino, quale fuit ſacrificium Melchiſedech, quod & ſacrificium noſtrum Euchariſticum, & conſequenter crucis ſacrificium ſignificauit, vt in 1. tomo huius tertiæ partis circa q.22. D. Thom. late dictum eſt. Idemque credi poteſt de ſacrificio Abel, qui de primogenitis gregis ſui obtulit, vt dicitur Geneſ.4. & Paulus ad Heb.11. explicat fide obtuliſſe hoſtiā; quā Eccleſia in Canone declarat, fuiſſe verū ſacrificium: vnde multi probabiliter exiſtimāt, obtuliſſe agnū aliquem ex fide paſſionis Chriſti; & ad repræſentandum illam, ſiue id fecerit ex ſpeciali Dei

Secunda. *Auguſt. D.Thom. Paul ad Heb. 1.Corint 10.* *Geneſ.4. Heb.11.*

Dei reuelatione, vt ex his, quæ Auguſtinus tradit, A libro primo, de mirabil. ſacræ Scripturæ, cap. 5. colligi poteſt; ſiue ex paterna traditione, vtroque enim modo fieri potuit. Adam enim ſtatim poſt peccatum, redemptionem agnouit futuram per Chriſti mortem, vnde in eius fidei proteſtatione talia ſacrificia inſtituiſſe probabile eſt. Et de hac fide Chriſti recte intelligitur prædictus locus Pauli, atq; idē dici poteſt de ſacrificiis Abrahæ, & aliis huiuſmodi. Quod ſi aliquod ſacrificium oblatum fuit abſq; fide explicita mortis Chriſti, illud quidem repræſentare non potuit ſacrificium Chriſti ex ſpeciali impoſitione, ſaltē hominib. cognita. Nam Deus fortaſſe in omnib. ſacrificiis hanc repræſentationem intendebat, & ideo inſpirabat modum ſacrificij ad hanc ſignificationē accommodatū, licet non ſemper homines myſteriū perciperent. Nihilominus tamen, ſicut tales homines ſaluabantur in fide Chriſti implicita: ita dici poſſunt ſuis ſacrificiis implicitè, & in actu exercito, Chriſti ſacrificiū repræſentaſſe, quia omnia faciebant ad colendum & placandum Deū, qui niſi per Chriſti ſacrificium, placari non potuit. Atq; hoc modo dici poteſt, in omnib. ſacrificiis, quæ de facto fuerunt, inuentam fuiſſe aliquam ſignificationem myſticam ſacrificij Chriſti, propter quod fortaſſe dixit Sander. lib. 1. de viſib. Monarch. c. 6. ſacrificium Chriſti eſſe veluti primum exemplar cæterorum, quæ eo magis propria ſacrificia ſunt, quo perfectius illud repræſentant. Et ratio reddi poteſt, quia ſicut voluit Deus, omnes homines per Chriſti mortem ſaluari: ita etiam voluit, vt hanc fidem ſuis ſacrificiis profiterentur, ipſum ſacrificium mortis Chriſti eis repræſentando.

Sander.

SECTIO III.

Vtrum ad rationem ſacrificij neceſſaria ſit diuina impoſitio, vel humana ſufficiat.

Qværtio hæc videtur magis ad cauſam, ſeu inſtitutionem ſacrificij explicandam, quam ad eſſentiam eius pertinere, tamen, quia impoſitio ipſa intrat eſſentialē rationem ſacrificij, tāquam proxima ratio ſignificationis eius, ideo non poſſunt hæc duo diſputatione ſeiungi: quia ad declarandū, qualis requiratur impoſitio, neceſſariū eſt ſimul exponere à quo, quaue authoritate fieri poſſit. Videtur ergo, ſolū Deum poſſe ſacrificiū inſtituere, ſeu ad ſignificandū imponere, & hoc ſenſu impoſitionē hanc debere eſſe diuinā. Primò, quia ſolus Deus pōt eſſe author ſacramentorū, ergo & ſacrificiorum: quia non eſt ſacrificium res minus ſacra & diuina, quām ſacramentum. Secundò, quia in ſacrificio aliquid offertur, & quaſi donatur Deo, quo ipſe honoretur, & colatur: ſed non poteſt, aut donatio rata eſſe, niſi cōſtet, Deum tale donum acceptare; aut oblatio eſſe honorifica, niſi ei ſit grata: neutrum autem horum E conſtare poteſt, niſi talis modus oblationis ab ipſo Deo traditus ſit: eſt ergo hoc neceſſariū ad legitimū & verum ſacrificiū: quis enim auſus fuiſſet per occiſionem vituli Deum honorare, niſi ipſemet declararet, ſe tali honore eſſe contentum, eamq; actionem ad id ſignificandum impoſuiſſet? Tertiò, quia aliàs poſſent nunc in Eccleſia inſtitui noua ſacrificia ab Euchariſtia diſtincta; & ſimiliter in veteri Synagoga licuiſſet diuerſa inſtituere ſacrificia ab his, quæ in ipſa lege tradita erant: vtrumq; autem horū manifeſtè falſum eſt.

Deum neceſſario eſſe ſacrificiorum authorem, qualiter probetur.

In hac re ſupponendum eſt, ſermonem eſſe de inſtitutione ſeu impoſitione diuina propriè dicta, id eſt, quæ immediatè à Deo, ſeu à Chriſto Domino facta ſit: nam illa, quæ fit ab homine per poteſtatem à Deo acceptam, licet referri poſſit in Deum, à quo eſt omnis huiuſmodi poteſtas, ſimpliciter tamen humana eſt: nam humano arbitrio definitur, & ſtatuitur, quomodo ſupra diximus, inſtitutionem ſacramentalium eſſe humanam, quamuis ſit ab Eccleſia per poteſtatem à Chriſto acceptam. Secundò ſtatuendum eſt, non eſſe ſermonem de potentia abſolutā, quia ſupra dictum eſt, de potentia abſoluta poſſe Deum committere puro homini poteſtatem ad inſtituenda ſacramenta: multo ergo certius eſt, poſſe etiam committere poteſtatem inſtituendi ſacrificia: loquimur ergo de potentia connaturali homini, ſeu B naturæ humanæ, aut ſecundum ſe, id eſt, in pura natura, aut prout eleuata eſt ad ſupernaturalē ſtatū per ordinem gratiæ: nam in vtroque ſtatu exercere poſſet actum ſacrificandi ſibi accommodatum; quia, ſicut Deum poſſet interius colere inuiſibili ſacrificio: ita etiam poſſet aliquo ſacrificio viſibili ſuum inuiſibile ſacrificium manifeſtare.

Dico ergo primò; Ex natura rei poteſt humanū genus in quocunq; ſtatu viæ exiſtens inſtituere ſacrificia ſuo ſtatui accommodata, quibus Deū colat, & honoret: quapropter, ſi ſola eſſentialis ratio ſacrificij conſideretur, quāuis ex diuina inſtitutione ſeu impoſitione eſſe poſſit, nō tamen eam neceſſario requirit, ſed poteſt etiam eſſe ex humana inſtitutione. C Probatur primū ex generali principio poſito, quod ad rationē ſacrificij viſibilis ſufficit; ſignificatio moralis inuiſibilis ſacrificij: hæc enim ſignificatio eſt adeò proportionata humanæ naturæ, vt propterea dicatur ſacrificium eſſe de lege naturæ: ergo impoſitio alicuius ſigni ad hoc ſignificandum non eſt adeò ſupra naturam hominis, vt ſemper requirat diuinā authoritatē, à qua immediatè proficiſcatur. Secundò poteſt homo imponere voces, quibus ſignificet interiorem exiſtimationē, quam de diuina excellētia habet, & ſubiectionem ad illam: ergo etiā poteſt imponere res aliquas, vel actiones, ad idē ſignificandum, quia non ſolū verbis, ſed etiam reb. & actionibus poteſt homo interiorem mentem exprimere: D ergo eadem ratione poteſt illam ſignificationē tribuere alicui actioni ad ſacrificium accommodatæ, quia non eſt in hoc vlla ſpecialis repugnantia, vt clarius ex duabus ſectionib. ſequentib. conſtabit. Tertiò id declaratur in ſingulis ſtatibus humanæ naturæ, nam ſi conſtituamus hominem in pura natura, ille ſolum poſſet cognitione & ratione naturali Deū recognoſcere, vt naturæ authorē & dominatorem, & conſequenter poſſet huiuſmodi mentē ſuam ſignis viſibilibus oſtendere; & hęc poteſtas ei eſſet omnino cōnaturalis, ex ſolo naturæ lumine illi conueniens. Quia, ſicut eſt naturale homini colere Deū non ſolum interius, ſed etiam exterius; ita etiā imponere ſigna ad hunc finē accommodata, externus namq; cultus nō fit niſi ſignis viſibilibus, ad placitum & ex impoſitione ſignificantibus: nec deberet homo in eo ſtatu expectare diuinam impoſitionem & reuelationem: hęc enim nō eſt debita homini ſecundum ſe, ſed excedit potius ſtatum puræ naturæ. Si verò loquamur de homine eleuato ad ſtatū gratiæ, conſequenter in eo ſupponenda eſt fides, & ſupernaturalis cognitio: qua ſuppoſita, ſicut eſt connaturale homini ſic inſtituto interius colere Deum ſupernaturali cultu: ita etiam eſt illi connaturlis poteſtas ad vtendum ſignis viſibilibus, inter quæ ſacrificia comprehenduntur; quibus talem interiorem cultum ſignificet, propter eaſdem rationes, quæ, ſeruata proportione applicari poſſunt; quia, neque in tali ſtatu hominis neceſſariū

Homines in qualicunq; ſtatu exiſtentes ex ſe poterant ſacrificia inſtituere.

abſolutè eſſet, ſpecialem reuelationem, aut impoſitionem Dei expectare, quia hæc etiam non eſt illi ſimpliciter debita cum poſſit homo per fidē & gratiam conuenienter operando, huiuſmodi opera & munera ſufficienter exercere. Et ideo D. Tho. 2.2.q. 85.a.1.ad 1.ſub disiunctione dixit, oblationem ſacrificij in communi eſſe de lege naturæ, ſed determinationem ſacrificiorum eſſe ex inſtitutione humana, vel diuina: in quò apertè docet concluſionem poſitam.

D. Thom.

Sacrificiorū diffiniendorum in aliqua Repub. poteſtatē ſibi Deus reſeruare & potuit & voluit.

Dico ſecundò, fieri poſſe à Deo, & ſæpe etiam factum eſſe, vt ſacrificiorum inſtitutio in aliqua Republica ſolum Deo reſeruata ſit. Hoc probant ex parte argumenta in principio poſita. Et quidem poteſtas hæc diuina per ſe fere nota eſt. Nam licet in humana natura, vel Republica ſit poteſtas ad ferendas leges, quibus ſe ipſam gubernet & regat, tamen, quia hæc poteſtas eſt ſub poteſtate Dei, qui ſupremus eſt Rector & Prouiſor humanæ naturæ, poteſt Deus præuenire illam humanam poteſtatē, proprias leges ferēdo, quas humana poteſtas nec mutare, nec minuere vlla ratione poſſit, neq; etiam augere, ſi Deus velit: eandem ergo poteſtatem habet circa leges ſacrificiorū, nam eadem eſt de illis, quæ de cæteris, ratio, vel certe maior, quia proximius diuinum honorem attingunt. Quod vero ad vſum pertinet, certum eſt, in lege noua Chriſtum Dominum vſum eſſe hac poteſtate: ita enim vnicum Euchariſtiæ ſacrificium inſtituit, vt noluerit cum illo aliud multiplicari aut miſceri, vt inferius locis ſuis demonſtrabimus. Atq; idem cenſendum eſt de ſtatu legis veteris, vt ipſe vſus ſatis probauit: nulla enim in populo Hebræo legitima ac vera ſacrificia introducta ſunt, præter ea, quæ in lege ſunt à Deo tradita. Ratio autem huius rei ita poteſt explicari, nam quod Deus ſpecialiter voluerit aliqua ſacrificia ſua authoritate inſtituere, ex multis capitib. oriri potuit, videlicet, vel quia opus, quo ſacrificium perficitur, ſupernaturale eſt, & ex diuina omnipotētia pendens; vt cōtingit in noſtro Euchariſtico ſacrificio; vel quia voluit in tali ſacrificio non tantum eſſe ſignificationē, ſed etiam efficaciam, quam ſolus Deus tribuere poteſt, quod etiam conuenit noſtro ſacrificio; vel certè, quia præter ſignificationem moralem, voluit eſſe myſticam; quodammodo continentem diuinā teſtificationem alicuius myſterij abſconditi; quod etiam ſuo modo reperitur in noſtro ſacrificio; multo autem apertius in ſacrificiis veterib. quæ futura myſteria ſoli Deo cognita ſignificabant; quod cōmune etiam eſt aliquibus ſacrificiis legis naturæ, vt ſacrificio Melchiſedech, &c. Quod autem interdum voluerit Deus poteſtatem humanam circa hoc coarctare, vt aliquis populus, verbi gratia, nunc Chriſtianus, & olim Iudaicus, nullis aliis ſacrificiis vteretur, niſi ab ipſo Deo immediatè inſtitutis; ex multis etiā capitib. oriri potuit: primò ex ſpeciali Dei dilectione erga talem populum: melius enim & honorificentius eſt ſacrificiis diuinis vti, quam humanis: & ideo in principio in lege naturæ, quando tam fides, quam alia dona ſupernaturalia, minus liberaliter hominibus communicabantur, nulla talis lex hominibus impoſita eſt, ſed determinatio ſacrificiorū, hominum arbitrio eſt relicta, paucis fortaſſe exceptis, quib. ex ſpeciali gratia Deus interdum definita dedit ſacrificia: in lege autem veteri, quando Deus ſpecialem populum ſibi ſpecialiter dilectum elegit, cœperunt etiam ſacrificia ſpecialiter diuina lege definiri. Secundò, hoc potuit prouenire ex ſpeciali dignitate & excellētia alicuius ſacrificij, quæ ratio potiſſimè locum habet in lege noua, vt infra late tra-

Sic Euchariſticum ſacrificium legitimaque ex veteribus inſtituta ſunt.

A ctabimus, nam in lege veteri potius ſumenda eſt ratio ex multitudine ſacrificiorum: tot enim ac tanta ſunt à Deo inſtituta, & præcepta, vt vix potuerint homines alia ſuperaddere; neque id poſſe facere omnino oportuerit. Vnde in Chriſtiano populo, quod vnico ſacrificio contentus eſſe debeat, ad illius dignitatē & ſpiritualem libertatem pertinet; in populo autem Iudaico potius ob ignorantiam & imbecillitatem eius, oportuit tot ſacrificiis carnalibus à Deo inſtitutis grauari, vt per illa ab idolorum cultu abſtraheretur: & ideo nō decuit, aliā ſacrificia eis permitti, ne diuinis ſacrificiis profana aliqua, & indecentia miſcerent.

Reſpondatur oppoſitis rationibus.

B Ad primum igitur reſpondetur, negando conſequentiam, quia ſacr̄m includit practicam ſignificationem gratiæ ſanctificantis, quam ſolus Deus pōt ſub ſigno ſenſibili infallibiliter, aut ſtatim dare, aut in futurum promittere; & ideo poteſtas ad imponēdum huiuſmodi ſignum, nō poteſt hominibus eſſe connaturalis: ſacrificium autem ex primaria ratione ſua non includit ſignificationem, quæ poteſtatem humanam excedat: quia ſatis eſt, vt inuiſibile ſacrificium ſignificet; & ideo non eſt ſimilis ratio. Ad ſecundū reſpōdetur ad illā partem de donatione primū, in ſacrificio nō neceſſario interuenire propriā aliquam donationem, quæ Deo fiat, ſed rei alicuius conſumptionem factam in proteſtationem excel-
C lentiæ diuinæ, quod, ſi hæc appelletur donatio, non eſt talis, quæ requirat propriam acceptationem alterius, quia non transfert dominium rei in illū, ſed ſolum illam immutat, vel conſecrat in honorem eius. Deinde, eſto admittamus propriam donationē, quæ acceptationem requirit, non oportet, vt ſpeciali reuelatione talis acceptatio à Deo fiat, ſed ſatis eſt, vt aliqua generali lege cōtineatur: ſicut votū, quod eſt promiſſio quædam, acceptationem requirit eius cui fit promiſſio, & tamen, vt votum obliget, nō eſt neceſſe, vt ſpeciali reuelatione conſtet, Deum illud acceptare, ſufficit enim generalis lex, qua Deus vult, vota ſibi rationabiliter facta adimpleri. Vnde ex materia voti & honeſtate rei promiſſæ, ſtatim recta
D ratio dictat, an tale votum ſit diuinæ voluntati conſentaneū, & acceptum: idem ergo dicendum eſt de aliis oblationibus, ſeu ſacrificiis. Vnde ad alterā partem de gratitudine ſacrificij, ſeu quod ſit Deo honorificum, ſimiliter dicendum eſt, ad hoc non eſſe neceſſariam ſpecialem reuelationem, aut inſtitutionem, ſed duo ſufficere; vnum eſt, quod à Deo non ſit prohibitus talis ſacrificij modus; aliud eſt, vt in ipſa re, vel actione, quæ ad vſum ſacrificij ſumitur, nulla ſit indecentia, neque improportio ad ſacrum vſum, & ad ſignificandum animum ſubiectum Deo, vt ſupremo Domino. Nam, vt D. Thom. recte dixit, citata q.85.ar.2.ad 2. Dignitas ſacrificij non ex pretio occiſi pecoris, ſed ex ſignificatione penſanda eſt.
E Ad tertium reſpondetur, probare ſecundam aſſertionem poſitam. Aliquæ verò difficultates, quæ circa illud inculcari poſſent, propriè ſpectant ad ſacrificium nouæ legis; & ideo commodius tractabuntur inferius.

SECTIO IIII.

Vtrum ſacrificium, quod hominibus inſtituere licet, poſſit priuata authoritate inſtitui, vel tantum publica.

Difficultatis ratio.

RAtio dubitandi oritur ex dictis ſectione præcedente. Nam hæc poteſtas inſtituendi ſacrificium fundatur in poteſtate exprimendi in interiorem mentem per ſenſibilia ſigna: ſed hoc poſitū eſt in poteſtate priuata cuiuſcūq; hominis, quilibet .n.

poteſt,

poteſt, quibus voluerit, vti ſignis, præſertim cum Deo loquens, qui omnia intelligit. Et confirmatur primo ex D. Thoma dicta quæſt. 85. artic. 4. vbi loquens de hominibus, qui non erant ſub lege, *Tenebantur*, inquit, *ad aliqua exteriora facienda in honorē Dei, ſecundum condecentiam ad eos, inter quos habitabant, non tamen determinate ad hæc, vel illa.* Itaque totam hanc determinationem eorum arbitrio committit, dummodo decenter fiat; & ideo in ſolutione ad tertium, videtur diſtinguere quædam ſacrificia publica offerenda per Sacerdotes, alia priuata, quæ vnuſquiſque propria authoritate offerre poteſt: igitur impoſitio ſeu inſtitutio ſacrificij priuata authoritate fieri poteſt. Et fortaſſe Abel & Cain, ita coluerunt Deum; alius ex fructibus terræ, alius ex primogenitis omnium; vnuſquiſq; ſuo arbitrio & voluntate: dicere enim, diuina vel paterna authoritate id feciſſe, voluntarium eſt, quia nec vlla authoritate, nec neceſſaria ratione fundatur. Tandem ex aliis actionibus externis, quæ per ſolum motum proprij corporis ab homine fiunt, poteſt homo eligere ſuo arbitrio, quas decentes indicauerit ad colendū Deum, vt ſunt genuflexio, manuum eleuatio, pectoris tunſio, terræ deoſculatio; quibus poſſet quilibet homo vti ad internam reuerentiam ſignificandam, etiam ſi non eſſent in frequente vſu aliorum hominum: ergo idem facere poteſt oblatione ſenſibili alicuius rei materialis.

D. Thom.

In hâc re primo ſtatuendum eſt, eſſe in humana Repub. poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, quæ nomine totius populi Deo offerantur, quæ nō poſſunt alicuius priuata authoritate inſtitui, aut immutari. Hæc concluſio eſt certa, & communi omnium gentium vſu ſatis probata, nam, vt Auguſtinus dixit. 19 contra Fauſt. c. 11. *In nullum nomen religionis, ſeu verū ſeu falſum coagulari homines poſſunt, niſi aliquo ſignaculorum viſibilium conſortio colligentur*, quæ ſigna, viſibilia potiſſimè, fuerunt ſemper ſacrificia, aut vero Deo, aut Dæmonibus oblata: hæc enim ſola differētia ſemper fuit inter fidelem populum & infidelem, cum vtrique ſacrificiorum vſus communis fuerit, vt idem Auguſtinus notauit. 2. cont. Fauſt. c. 21. Huiuſmodi autem ſacrificia ſemper fuerunt publico & ſolemni ritu inſtituta; communi & publica poteſtate. Huius autem rei ratio primo ex eo reddi poteſt; quod natura hominum poſtulat, vt in vnum politicum corpus Reipublicæ congregetur: hoc autem politicum corpus ad Dei cultum debet potiſſimum ordinari: ergo neceſſe eſt, vt non ſolum ſinguli priuate colant Deum, ſed etiam, vt tota Reſpublica per modum vnius corporis cultū Deo exhibeat; ergo neceſſe eſt, vt talis cultus offeratur per ſacrificium publica authoritate inſtitutū, quia alioqui non poſſet nomine totius populi offerri: ergo oportet, vt hæc poteſtas ſit in tota Republic. ſeu eius capite, aut Principe, ſicut eſt in Repub. poteſtas ad illa omnia, quæ ad bonam eius gubernationem pertinent; vt, verbi gratia, ad præſcribenda rerum pretia; & ad imponenda alia ſigna ad ſignificandum; & ad definiendos titulos ſeu ſigna honoris, quibus vel Principes, vel magiſtratus, vel ciues interſe mutuò honorari debent: ergo multo magis extenditur hæc poteſtas ad cultū, ſeu ſacrificium definiendū, quod nomine totius populi Deo offerendum eſt, & ideo Ariſt. 7. Polit. c. 8. & 6. Ethic. inter Magiſtratus, ſine quibus reſpublica conſeruari non poteſt, ſacerdotes ſeu ſacrificos ponit; quibus proinde in Republica principem locum tribuit. Et confirmatur: quia, vt homines in vnum corpus Reipublicæ debito modo congregentur, neceſſe eſt, vt etiam in vnum nomen religionis, conueniant: id autem fieri non poteſt, niſi in vſu ſacrificiorum etiam conueniant: ſed neque id fieri poteſt, niſi illa ſint publica, & communi authoritate inſtituta. Nā, ſi vnuſquiſque proprio priuatoque arbitrio ſacrificaret, quot eſſent capita, tot eſſent ſacrificandi ritus.

Humana Reſpub. poteſtatead inſtituēda in honorē ſacrificia, gaudet.

Auguſt.

Ariſtot.

Ex his vlterius dico ſecundò, non ſolum poſſe ſacrificium publica authoritate inſtitui, ſed etiam ſolum illud eſſe proprie ac ſimpliciter legitimum ſacrificium, quod publica authoritate, vel diuina, vel humana, inſtitutum eſt; atque adeò poteſtatem inſtituendi ſacrificium propriè dictum, prout eſt in hominib. non reſidere in ſingulis priuatis perſonis, ſed in tota Republica, ſeu Principe gerente vicem eius. Quæ aſſertio poteſt primum probari ex Paulo 1. ad Corinth. 5. dicente, *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Ex quo loco inprimis colligunt omnes, Sacerdotem, & ſacrificium mutua quadem relatione connecti. Nam, & Sacerdos propter ſacrificium offerendum potiſſimum conſtituitur, & ſacrificium non, niſi a Sacerdote offerri poteſt: ſunt ergo hæc inter ſe coniuncta, vt notauit Concil. Trident. ſeſſio. 23. c. 1. & late tractat Bellarmin. lib. 1. de Miſſa. c. 2. Deinde colligitur ex eiſdem verbis Pauli, munus Sacerdotis, non cuilibet homini proprij authoritate conuenire, ſed ei, qui ſpecialiter *conſtituitur pro hominibus in his, quæ ſunt ad Deum*, & ideo ſubdit, *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed, qui vocatur à Deo tanquam Aaron*, id eſt, qui ad tale munus legitime deputatus eſt, vel immediate à Deo, vel mediante eo, qui authoritatem habet, hanc dandi poteſtatem, & ideo 2. Paralip. 26. Ozias, qui ſine authoritate ſacerdotij, ſacrificandi munus vſurpare voluit, lepra fuit à Deo percuſſus: eſt ergo Sacerdos miniſter publicus nomine totius populi deputatus.

Sacrificium legitimum, niſi ab authoritate publica, oriri nequit.

1. Corinth. 5.

Conc. Trid. Bellar.

Paral. 26.

Ex his ergo concluditur, ſacrificium debere eſſe publica authoritate inſtitutum, cum requirat ſacerdotale munus, quod publica etiam authoritate inſtitui debet, nam, ſi ſacrificium à quolibet poſſet inſtitui, à quolibet etiā poſſet exerceri & offerri: quia, & maius eſt inſtituere, quā offerre; & qui pōt ſacrificiū ordinare, poteſt etiā miniſtrū eius deſignare: nā hæc eiuſdem ſunt rationis & authoritatis, & ſe mutuò conſequuntur. Secundò poteſt ſimile argumētum ſumi ex Paulo ad Hebr. 7. dicente, *Translato Sacerdotio, neceſſe eſt, vt legis trāslatio fiat*, nam, ſicut dixit, *translato Sacerdotio*, ita potuiſſet dicere, *translato ſacrificio*: quia, vt diximus illa duo ſemper coniuncta ſunt, & è contrario etiam dicere potuiſſet, mutato legis ſtatu, mutari etiam ſacrificandi ritum. Et ita videmus inter Gentiles in diuerſis Rebuſpub. ſeu Nationib. ſicut diuerſę ſunt leges; ita etiam eſſe diuerſos ſacrificiorum ritus. Et in populo Dei, quandocunq; facta eſt legis mutatio, vel à ſtatu legis naturæ in ſtatum legis ſcriptæ, vel ab hoc, in ſtatū legis gratiæ, ſemper cū lege mutatus eſt ſacrificiorum vſus: ſignū ergo eſt, ſacrificiū abſolutè dictū eſſe ex his, quæ ex publica poteſtate, & cōmuni lege pēdēt. Tertiò ſumitur nō diſſimile argumētum ex circumſtantiis ipſius ſacrificij; propter ꝙ introducta ſunt tēpla, altaria, vaſa ſacra, & veſtes, ſine quib. ſacrificiū offerre, nec decet, nec licet; ſed nō eſt in priuata cuiuſuis poteſtate huiuſmodi circumſtantias definire: vel immutare: ergo multo minus ſacrificium ipſum, quoad ſubſtantialem ritum eius. Quartò accedit moralis ratio ſupra tacta, quia ad vnitatē & concordiam humanæ Reipublicæ expedit, vt omnes conueniant in ſubſtantiali modo colendi Deum,

Heb 7.

qui

qui conſiſtit in ſacrificio. Ad hoc autem requiritur, vt dixi, ſacrificia authoritate publica eſſe inſtituta, & aliter introduci non poſſe; tum quia aliàs eſſet infinita varietas & cõfuſio in Republica; tum quia alioqui daretur occaſio ſuperſtitionibus, & variis idololatriis; vnde etiam Ariſt. li. Rhetor. ad Alexan. dixit, neceſſarium eſſe, in Sacrificiorum religione ritus patrios, & receptos ſeruari. Et confirmatur, nam ſacrificiũ eſt res maximè ſacra inter omnes externas, & ideo oportet, vt decentiſſimè fiat: ergo decet, vt ritus eius non poſſit cuiuſuis hominis priuati arbitrio inſtitui, ſed aliqua publica poteſtate.

Ariſtot.

Difficultas diſſoluitur.

Ad rationem dubitandi in principio poſitam reſponderi inprimis poteſt; ſacrificium nõ ſignificare quodlibet ſignum ſenſibile, ſed tale, quod aptum eſſe poſſit ad ſignificandum, non ſolum ipſi vtenti tali ſigno, ſed etiam aliis, & ideo neceſſarium eſſe, vt tale ſignum non ſit priuata authoritate inuentũ, ſed authoritate publica, vt habeat ſignificationẽ omnibus notam: in quo eſt magna differentia inter oblationem ſacrificij; & alios exteriores actus religionis, quos per proprij corporis membra põt homo priuatim exercere: nam hi ſolũ fiunt ad exercendũ ſeu excitandum interiorẽ affectum iuxta priuatã deuotionem; illa verò eſt quaſi publica profeſſio cultus Deo exhibendi. Sed vrgebit aliquis; quia, licet verum ſit, conſtitui poſſe in Republica huiuſmodi ſacrificia, quæ ſunt ſigna publici cultus, adhuc reddenda eſt ratio, cur non poſſit vnaquæque priuata perſona ſimilia ſigna ad propriũ & priuatum vſum deputare, quibus non ſignificet aliis mentem ſuam, ſed ſolum Deo, ſuamque priuatam deuotionem ritu etiam priuato exerceat atque excitet. Reſponderi poteſt, applicando hic doctrinam traditam ſectione præcedente: nam ſicut, quando Deus per ſe ipſum inſtituit ac tribuit ſacrificia alicui populo, cõſequenter prohibet, ne alia ſacrificia ab hominib. in tali populo introducantur, ita quando Reſpublica authoritate cõmuni determinat, ritus ſacrificiorum (eò ꝙ à Deo nihil immediatè receperit, vt in lege naturæ accidebat) conſequenter prohibet, ne aliquod membrum Reipublicæ noua ſacrificia propria authoritate introducat: nam cũ hoc ad bonum regimen totius Reipublicæ neceſſarium ſit, in ipſamet determinatione ſacrificiorũ, intrinſecè includi cenſendum eſt, ita vt talis inſtitutio non ſolum habeat vim directiuam approbandi talem ſacrificij modum, ſed etiam prohibendi alia quælibet priuata ſacrificia. Sicut, quando lex præſcribit certos titulos, aut certa ſigna honoris, conſequenter prohibet alia; & lex Eccleſiaſtica inſtituens veſtes, quibus ſacrificium peragendum eſt, prohibet, ne aliis fiat; & ſimiliter in vſu verborum, poſtquam publico vſu, vel authoritate impoſita ſunt ad ſignificandum aliquid, non poteſt homo ſuo arbitrio, alio modo illis vti, alioqui nec veritas, nec fidelitas inter homines firma eſſe poſſet.

Obiectio.

Reſponſio.

Sed ex hac reſponſione videtur colligi, præciſe & ex natura rei tantũ hoc conſiderando, eſſe in qualibet priuata perſona poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, ſaltem ad ſuum propriũ & priuatum vſum, ſicut præcedente ſectione dicebamus eſſe in humana Republica poteſtatem ad inſtituenda ſacrificia, ſecluſa Dei prohibitione. Patet Sequela, applicando doctrinã datam, ſeruata proportione; quia nulla ratio redditur, ob quã priuatæ perſonæ hoc non poſſint, niſi, quia eſt prohibitum à Repub. ſed hæc prohibitio pertinet ad ius poſitiuum & humanum: ergo illo ſecluſo, eſſet in priuatis perſonis talis poteſtas: ergo habent illam ex iure naturæ præcisè conſiderato, quamuis poſſit Reſpublica, vſum illius prohibere. Et confirmatur, nam fingamus Rempublicam nihil ſtatuiſſe de ſacrificiorum ritu: tunc ſane poſſent priuatæ perſonæ ſuo arbitrio determinare hæc ſacrificia, quia iam nõ eſſet prohibitũ à tali Republica: ergo huiuſmodi prohibitione ablata, illa actio neq; excedit vim naturalem hominis, neq; eſt per ſe mala, vt rationes in principio factæ concludere videntur. Tandem, ſi contingeret, aliquos homines tã ſolitariam vitam agere, vt nullius Reipublicæ eſſent membra, liberum vnicuiq; eſſet, vti decentib. ſignis externis proprio arbitrio determinatis ad colendũ Deum; quia homo habet ius colẽdi Deum cultu externo, quem ſibi poteſt definire, ſi non habet ſuperiorem, à quo determinetur. Idem ergo erit, etiam ſi illa ſigna per modum ſacrificiorũ determinentur. Reſpondetur, quoad rem ipſam argumenta conuincere, quod intendunt, quod etiam videtur ſenſiſſe D. Tho. locis in principio huius ſectionis citatis. Nihilominus tamen, quia neq; eſt naturale homini ſolitariam vitam agere; neq; etiam eſt moraliter poſſibile, vt in Republica humana, præſertim bene inſtituta, non ſint ſacrificia, publica authoritate definita: ideo ſimpliciter loquendo de ſacrificiis, prout moraliter veniunt in vſum hominum, dicendum eſt, vt legitima ſint, neceſſario publica authoritate fore inſtituenda, nec nomen ſacrificii in propria, & vſitata ſignificatione, poſſe attribui alicui ſigno, niſi publica lege ſancitum ſit, vt ſupra in ſimili dicebamus de ſacramento.

SECTIO V.

Qualis debeat eſſe res vel actio, quæ in ſacrificio ad ſignificandum imponitur.

EXplicata ſignificatione, quæ eſt veluti forma ſacrificij, ſequitur, vt declaremus, qualis eſſe debeat materia, cui talis ſignificatio debet imponi, vt integra ratio ſacrificij conſurgat: huius enim rei cognitio neceſſaria omnino eſt ad concludendam definitionem, & eſſentiam totam ſacrificij; & ad diſtinguendum hunc actum à cæteris actibus exteriorib. propriis diuini cultus, qui non ſemper poſſunt à ſacrificio ex formali diſtingui, ſed ſolum ex materiali. Et in hoc cõſiſtit tota ratio præſentis difficultatis, quia, licet omne ſacrificium conſiſtat in aliqua actione ſenſibili pertinente ad propriũ Dei cultum (agimus enim nunc tantum de ſacrificio viſibili, imo illud ſolum propriè ſacrificium vocamus, iuxta primam nominis impoſitionem, vt dictum eſt) non tamen è contrario omnis actus ſenſibilis, quo redditur Deo religioſus cultus illi proprius, poteſt dici ſacrificium, cum tamen habere poſſit eandẽ ſignificationem & honeſtatem, quam habet ſacrificium. Aſſumptum patet primo in vocali laude Dei, qua confitemur illum eſſe ſupremum dominum, noſque illi ſubiicimus, quæ metaphoricè vocari ſolet ſacrificium laudis; non eſt tamen propriè ſacrificium, prout de illo nunc agimus; & tamen idem prorſus ſignificat, quod ſacrificium, vt ex dictis patet. Similiter tunſio pectoris, & genuflexio fieri poſſunt in recognitionem propriæ excellentiæ diuinæ, & ita idem ſignificabunt, quod ſacrificium, & tamen iuxta communem concipiendi modum, illa nõ ſunt ſacrificia propriè dicta: vndè in his non requiritur publicus miniſter, nec publica authoritas, ſicut in ſacrificio. Tandem, omnis cultus latriæ exterior eſt proprius Dei, ſi ſit perfectus & abſolutus; & tamen non omnis talis cultus eſt ſacrificium, vt patet de ipſo vſu ſacramentorum, quo profitemur

Difficultatis punctus.

Deum

Deum eſſe principalem authorem ſanctitatis: & in vſu etiam ſacramentalium; vt, verbi gratia, erigere templum, conſecrare altare, quæ in ſolius Dei cultum facere licet: in his ergo omnibus eſt eadem ſignificatio diuinæ excellentiæ, & conſequenter eadem moralis honeſtas, quæ attingit Deum, vt ſubiectum, cui honor & cultus debitus exhibetur. Quid ergo proprium in ſacrificio, per quod ab huiuſmodi actibus diſtinguatur? Et augetur difficultas ex quodam dicto D. Thomæ, allegata quæſt. 85. articul. 3. vbi cum dixiſſet, actus aliarum virtutum, prout à religione imperantur, & referuntur in cultum Dei, ſolere metaphoricè appellari ſacrificia, ita concludit; *Sunt tamen quidam actus, qui non habent ex alio laudem, niſi quia ſunt propter reuerentiam diuinam: & iſti actus propriè ſacrificia dicuntur, & pertinent ad virtutem religionis.* Nam, ſi D. Thom. intelligit, omnes actus huiuſmodi eſſe propria ſacrificia, falſum eſt, quod dicit: nam votum eſt actus religionis non habens ex alio laudem, niſi quia fit in honorem Dei, & tamen non eſt ſacrificium: & idem eſt de laudatione diuina, genuflexione, & aliis ſimilibus, ſi autem intelligit ſacrificium contineri ſub genere talium actuũ, quamuis cum illo genere non conuertatur, eſto, id verum ſit, non tamen explicatum manet, quid ſpeciale talis actus requirat, vt in genere proprij ſacrificij conſtituatur. Adde, etiam non videri neceſſarium, vt proprium ſacrificium ſub tali genere actus conſtituatur: nam mors Chriſti fuit veriſſimum, & propriiſſimum ſacrificium, & tamen infinitis aliis titulis laudem habẽs: fuit enim actus maximæ charitatis, fortitudinis, &c.

Sacrificandi actus circa rem aliquã permanentẽ debet verſari quæ Deo offeratur.

Dico primò, de neceſſitate actionis, quæ eſt ſacrificium, eſſe, vt ſit oblatio alicuius rei permanentis Deo facta. In hac concluſione oẽs conueniunt, & probatur ex modo loquendi ſacræ Scripturæ, in qua ſacrificare, & ſacrificum offerre idem ſunt: ſi ergo ſacrificare eſt offerre: ſacrificatio ipſa erit oblatio: antecedens patet Geneſ. 8. *Obtulit holocauſta ſuper altare*, & cap. 22. *Offeres filium tuum, in holocauſtum.* Iſaiæ 1. *Ne offeratis vltra ſacrificium fruſtra*, & ad Heb. 5. *Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* & cap. 9. vt declaret Paulus cruentum ſacrificium Chriſti, *Per Spiritum ſanctum*, inquit, *ſemetipſum obtulit immaculatum Deo.* Et infra, *Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata.* Prima vero conſequentia probatur; nam ſacrificium propriè ſignificat actionem ſacrificandi, vt ſupra viſum eſt: ſi autem ſacrificare eſt offerre, neceſſe eſt, vt ipſa actio ſacrificandi in oblatione conſiſtat: erit ergo ſacrificium oblatio aliqua facta. Secundò declaratur, nam ex hoc capite differt actus ſacrificij à multis actibus religionis ſupra numeratis: vt patet ſimul explicando, quid nomine oblationis propriè ſignificetur. Dicimur enim offerre Deo cor noſtrum, preces ſeu orationes, ſeu vitulos labiorum, & res reliquas, quæ Deo immolantur, in quibus omnibus nõ eſt idem oblationis genus. Oportet ergo conſiderare, externum Dei cultum interdum fieri per puros actus externos; interdum aliquibus etiam rebus. Puros actus externos voco, qui conſiſtunt ſolum in aliquo motu, vel actione hominis, & in ea perficiuntur & conſummantur, abſque aliqua re externa, circa quam verſentur, vt ſunt genuflexio, vocalis oratio, & ſimiles. Res autem appello, quaſcunque res permanentes, quæ, licet non poſſunt in cultum Dei cedere, niſi media aliqua actione hominis, tamen quia ille cultus fit per vſum, ſeu exhibitionem talium rerum, ideo dicitur fieri per ipſas res, vt diſtinguatũ à priori modo cultus: huiuſmodi ergo actio, qua ita vtimur aliqua re permanente, vt in cultum Dei illam transferamus, dicemus, aut conſumamus, dicitur propriè hoc loco oblatio talis rei facta in cultum eius. Rurſus conſiderandum eſt, aliud eſſe referre aliquid in Deum, aliud verò offerre aliquid Deo: quamquam enim hæ voces interdum confundi ſoleant, & vt ſynonymæ vſurpari, tamen ſecundũ propriam rationem differunt; quia referre in Deum, propriè dicit habitudinem finis vltimi, vnde propriè cadit in humanas actiones, quatenus propter Deum fiunt: offerre autem aliquid Deo, dicit habitudinem obiecti proximi ſeu perſonæ, cui aliquid donatur, ſeu exhibetur: quod quidem, quamuis conuenire poſſit in aliquas externas actiones, quæ non habent aliunde laudẽ, quam ex eo, quod Deo offeruntur in cultum & honorem, propriiſſimè tamen dicitur de rebus permanentibus, quas homo, prout poteſt, Deo offert, & quaſi dono dat in obſequium eius. Etenim, quia Deus rebus noſtris non indiget; neq; nouum earum dominium acquirere poteſt, ac ſi nullum antea haberet, non poſſunt hoc titulo vel ratione illi offerri; ſed ſolum, vt in honorem eius conſecrentur, immutentur, aut conſumantur: quæ omnia nulla alia probatione indigent; quia ex ipſa verborum proprietate, & communi omnium ſenſu, & conſenſu ſatis conſtat. Vltimò verò eſt circa rem hanc conſiderandum, dupliciter aliquid offerri Deo, etiam prædicto poſteriori modo, ſeu intra latitudinem obiecti. Primò, proximè & directè: vt quando animal interficitur in Dei honorem. Secundò: mediatè & remotè: nam vt notauit D. Thomas. 2. 2. dicta quæſtione 85. articulo 3. ad 3. decimæ, licet dicantur offerri Deo, quia ob cultum eius dantur miniſtris, qui diuino cultui vacant, tamen immediatè non offeruntur Deo, ſed ipſis miniſtris: ſacrificium ergo oportet, vt ſit oblatio immediatè & directè Deo facta, quia continet ſupremum Dei cultum externum, oportet igitur, vt per ſacrificiũ res aliqua directè & immediatè offeratur Deo, in ſignificationem ſupremi honoris & cultus eius.

Gen. 8. & 12. Iſaiæ 1. Ad Heb. 5. & 6.

Quid oblationis nomen importet.

D. Thom.

Illatum ex concluſione.

Dico ſecundò; Ex hac concluſione infertur, in ſacrificio ex parte rei, ſeu materiæ, quæ ad ſignificandum imponitur, duo poſſe conſiderari pręter ſignificationem. Vnum eſt, res, quæ offertur; aliud eſt, actio, per quam offertur. Vnde, ſicut in ſacramentis, præter ſignificationem, in re ipſa, quæ ſignificationi ſubſternitur, aliquid conſideratur, vt materia, & aliquid vt forma: ita in ſacrificio fieri poteſt, ſeruata proportione: res enim, quæ offertur, poteſt dici materia ſacrificij, quia eſt veluti primum fundamẽtum eius: actio autem, per quam offertur, eſt veluti forma ſacrificij: quia per illam completur, & quaſi conſtituitur. Res autem, quæ in ſacrificio offertur, conſiderari poteſt, vel, vt antecedit actionem offerendi, vel ſecundum eum ſtatum, in quo conſtituitur in termino oblationis; & vtroque modo eſt materia ſacrificij, ſeu res in ſacrificium oblata, vt verbi gratia, animal, quod offertur Deo in ſacrificium per iugulationem; viuum ſupponitur huic actioni; at in termino eſt mortuum; & vtroq; modo põt dici materia ſacrificij, quamuis frequentius & generalius, ac principalius dici hoc ſoleat de tali re, prout ſupponitur toti actioni ſacrificandi. Et hinc vlterius ortum eſt, vt, nomen ſacrificii æquiuocè ſumatur. Nam, & res oblata, & actio ipſa, per quam offertur, ſolent ſacrificium appellari, propriiſſimè tamen dicitur de actione, vt ex ipſa etiam voce patet. Nihil enim aliud eſt *ſacrificium*, niſi factio ſacri, vnde apertius poſſet *ſacrificatio* appellari: idem

Nomen ſacrificii proprius de actione ſacrificandi quam de ſacrificata re dicitur.

idem verò extenditur ad rem oblatam, ſeu, quæ iam eſt ad ſacrificium proxime deſtinata, vt in ſequentibus latius videbimus. Quocirca ad concludendam propriam ſacrificij rationem, duo ſuperſunt explicanda. Primum eſt, qualem eſſe oporteat rem, in ſacrificium offerendam. Secundũ eſt, per quam actionem debeat offerri.

Illa tantum oblatio, quæ rei oblatę immutationẽ, ſacrificationemque includit, ſacrificium eſt proprie.
D. Thom.

Quæ duo vt explicentur, dico ſecundo. Non omnis oblatio proxime facta Deo eſt ſacrificium, ſed ſola illa, quæ fit per aliquam immutationem rei oblatæ, circa quam neceſſe eſt aliquid ſacrum fieri, quando proprie ſacrificatur. Sumitur hæc concluſio ex D. Thoma, citato articulo 3. ad 3. vbi diſtinguit duplicem oblationem Deo directè factam; alia vocatur oblatio ſimplex, quę genericum nomen oblationis retinere ſolet; quæ non eſt proprie ſacrificium; alia vero eſt oblatio magis ſacra, per quam aliquid ſacrum fit circa rem oblatam; & hęc eſt propriè ſacrificium, licet interdum hac voce omnis oblatio directe facta Deo comprehendi ſoleat; vt notauit D. Thom. 1. 2. quęſtione 101. articulo 4. ad 5. Quam diuiſionem ſignificauit etiam Paul. ad Heb. 5. in verbis illis, *Vt offerat dona & ſacrificia.* Vbi de rebus oblatis Deo loqui videtur, & quædam vocat dona, quia quaſi per ſimplicem donationem offerunt; alia vero vocat ſacrificia: quia per actionem effectiuam alicuius rei ſacræ offerunt; vt ibi etiã notauit Chryſoſtom. homil. 28. afferens illud Pſal. 38. *Sacrificium, & oblationem noluiſti*, & dicens, *Quidquid eſt extra ſacrificium, oblationem appellari*, quod intelligendum eſt, vt diximus, quia commune nomen accõmodatur ſpeciei minus perfectæ, quo modo poteſt oblatio à ſacrificio diſtingui, quamuis alioqui commune nomen ſit. Quod etiam notauit Theophylactus ad Hebræos 8. dicens, *Sacrificium eſt, quod eſt per ſanguinem, aut ignem; oblatio autem eſt ex fructibus; & ſine ſanguine aut igne, aut alia immutatione fit*, vbi tradens prædictam diuiſionem, non tam propriis & adæquatis definitionibus, quam vſitatioribus, exemplis eam declarat, additque Etymologiam Græcorum verborum, quibus hæc duo genera oblationum ſignificantur: nam quædam oblatio dicitur Græcè, προσφορα, quæ vox ſimplicẽ oblationem ſignificat, vt ex proprietate ipſius verbi cõſtat; alia vero oblatio dicitur θυσια quæ proprie de victima, ſeu de ſacrificio dicitur; nam, licet in primæua ſignificatione ſuffitum, ſeu oblationem per ignem factam ſignificare videatur, quia verbum Græcum, vnde deriuatur, ardere ſignificat, quia fortaſſe olim ſacrificia apud Græcos hoc præſertim modo fiebant; iam vero deriuata vox eſt ad ſignificandum etiam oblationem cum effuſione ſanguinis, aut alia ſimili immutatione. Quam doctrinam prius tradidit Euſebius libro 1. de Præparatione Euangelica, capitulo. 6. & indicauit Iſidorus, libro 6. Etymologiarum, capitulo de officiis. Præterea hoc confirmat Diuus Thomas ex ipſa voce, *ſacrificium*, quæ, vt diximus, effectionem alicuius ſacri ſignificat; & ideo Grego. in capitulo. Multi 1. quæſtione 1. ſacrificium interpretatur, *quaſi ſacrum factum*, quod à ſimplici oblatione diſtinguitur. Tandem ex rebus ipſis poteſt hoc declarari, nam conſtat hæc duo oblationum genera in religioſo Dei cultu interuenire: olim enim primitiæ offerebantur Deo, & primogeniti, & alia ſimilia, quæ non ſacrificabantur, & nunc etiam primitiæ offeruntur Deo, vt conſtat ex Can. 3. & 4. Apoſtolorum, & in profeſſione religionis homo ſe ipſum offert Deo, & generaliter ait Auguſtin. epiſt. 59. *Multa offeruntur Deo, maxime tamẽ altaris oblatio:* eſt ergo in Lege Euãgelica aliqua oblatio preter altaris oblationem; cum tamen ſola altaris oblatio ſit ſacrificium: igitur in re ipſa eſt hoc duplex genus oblationis, ergo illis etiam duabus vocibus; oblationes & ſacrificia; rectè ſignificantur. Et confirmatur, nã ſacrificium fit in ſignificationem, & proteſtationem diuinæ excellentiæ, ac ſupremi dominij Dei: hoc autem expreſſius ſignificatur, quando res aliqua ita offertur, vt in illius honorem immutetur, ſeu conſumatur, vel aliquid aliud ſacrum fiat; nam ſimplex oblatio de ſe communis eſt aliis rebus: vnde non habet tam proprie hanc ſignificationem, niſi ex intentione offerentis: ergo proprie ſacrificij nomen prædictum genus oblationis ſignificat.

Heb. 5. — Chryſoſt. Pſal. 38 — Theophy. — Euſeb. Iſidor. D. Greg. — Auguſt.

A — B — C — D — E

Oblatio in ſacrificio reperta rei oblatio cõſecratiua & immutatiua eſſe debet.
D. Thom.

Ex his ergo conſtat primo, qualis eſſe debeat actio, quæ rationem oblationis in ſacrificio habet: in communi enim ſolum dicere poſſumus, debere eſſe actionem conſecratiuam aliquo modo rei oblatæ, & immutatiuam eius. Ita D. Thom. acta ſolutione ad tertium, dicens, *Sacrificia proprie dicuntur, quando circa res Deo oblatas aliquid fit.* Quid autem ſit illud aliquid, quod fieri debeat, nulla definitione ſeu deſcriptione declarat, ſed tantum quibuſdam exemplis docet: *Sicut quod animalia occidebantur, & comburebantur, quod panis frangitur, & comeditur, & benedicitur.* Vnde quod quidam aiunt, neceſſarium eſſe, vt hæc actio talis ſit, vt per eam res oblata interficiatur ſeu pereat, quamuis ita ſit ſecundum frequentiorem vſum; animalia enim interfici ſolebant, & ſanguis eorum fundebatur; aliæ vero res ſolebant igne torreri, aut conſumi; quia huiuſmodi immutationum genera aptiora credebantur, ad præſentandum, & ſupremum Dei dominium, & cruentum Chriſti ſacrificium; nihilominus tamen non fuit hoc ita perpetuum, & neceſſarium, quin abſque huiuſmodi actione, vel tanta immutatione, interdum legamus ſacrificium oblatum. Melchiſedech enim Geneſ. 7. ſacrificium Deo obtulit in pane & vino, vbi non legimus immutationem aliquam factam circa rem oblatam, niſi fortaſſe, quod panis ille & vinum aliqua externa demonſtratione oblata ſunt Deo cum aliqua benedictione, ſeu eleuatione, vel fractione, & diſtributione, ac ſumptione per modum cibi & potus ſanctificati; & in Leuitico ſimilia ſacrificia reperientur, præſertim in panibus Propoſitionis, & aliis ſacrificiis ex ſimila & huiuſmodi, ſemper tamen aliqua immutatio in re oblata reperietur; quia hoc modo, vt dixi, expreſſius ſignificatur, Deum eſſe omnium authorem: ergo in genere hoc ſatis eſt dicere, actionem illam, debere eſſe aliquo modo conſecratiuam, & immutatiuam rei in Dei honorem.

Geneſ. 7.

Quidam vero diſtinguunt triplicem actionem; aliam conſecratiuam, aliam immutatiuam ſeu conſumptiuam rei, & aliam, quæ ſit oblatio eiuſdem rei Deo facta. Sed, quicquid ſit de noſtro Euchariſtico ſacrificio, de quo poſtea videbimus, an hæ actiones in eo diſtinguantur, & ad illius eſſentiam pertineant, tamen, in genere loquendo de ratione ſacrificij, non eſt neceſſe intelligere eas actiones re; ſed ad ſummum ratione diſtinctas: actio enim illa, per quam res mactatur, aut frãgitur, aut alio ſimili modo immutatur, eſt ſufficiens immutatio ad rationẽ ſacrifij, neq; aliqua alia conſumptio eſt de illius eſſentia: nulla enim ſufficiente neceſſitate, aut ratione fingi poteſt. Nam, licet in veteribus ſacrificiis res oblatæ & ſacrificatæ, interdum conſumerentur per vſum Sacerdotis aut populi, tamen neque id erat commune omnibus ſacrificiis, vt conſtat de holocauſto; neq; in his, in quibus fiebat, pertinebat ad eſſen-

eſſentiam ſacrificij, ſed poſt conſummatum ſacrificium fiebat ad ſignificandum, hominem per ſacrificium acceptari ad diuinorum conſortium, participationemq; eorum donorum, quæ iam Deo oblata fuerãt, iuxta illud 1. ad Cor. 10. *Qui edũt hoſtias participes ſunt altaris.* Rurſus hęc eadẽ immutatio rei oblatę, quatenus fit ex inſtitutione diuina, & ad diuinã excellentiam ſignificandam, conſecratio dicitur; quia vt ſic eſt quid ſacrum; vnde per eam ſacratur, ſeu ſacra efficitur res illa, quæ ſic immutatur. Ac denique hæc eadem ſacra immutatio, quatenus in Dei cultũ & honorẽ fit, eſt ipſamet oblatio ſacrificatiua: quia per eam res oblata humanis vſibus inepta redditur, Deoque dicatur, & in illius cultum trãsfertur. Non igitur his vocibus actiones diuerſę ſignificantur, ſed vna & eadem ſub diuerſis reſpectibus.

Corint. 10.

Sacrificium quoduis, à quo, cui, quod, pro quo offeratur, qua item actione, includat neceſſe eſt. Auguſt. Heb 5.

Atque ex his tandem colligitur, recte dixiſſe Auguſtin. libro 4. de Trinitate, capitulo 14. in omni ſacrificio quatuor eſſe neceſſaria, qui offerat, cui, pro quo, & quod offerat; diſtinguit enim ibi tantum perſonas ſeu ſuppoſita, præter quæ, actionem etiam offerendi ſeu ſacrificandi interuenire neceſſe eſt: quæ omnia etiam indicauit Paul. ad Hebræos 5. dicens. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus cõſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*, & cap. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera & hoſtias conſtituitur, vnde & neceſſe eſt, & hunc habere aliquid, quod offerat.* Vbi Deus eſt cui ſacrificium offertur; homines, præſertim, peccatores, pro quib. offertur; Pontifex, qui offert, quem neceſſe eſt habere aliquid, quod offerat. Vnde Iſaac. Geneſ. 22. cum videret patrem euntem ad offerendum Deo pro ſe ipſis, vbi eſſet victima, inquirebat. Obſeruandum eſt autem, hæc quatuor, quæ numerantur, non ſemper eſſe re diſtincta, ſed habitudine; Chriſtus. n. & fuit offerens, & hoſtia oblata, & vt erat Deus, ſibi etiam ſacrificium offerebat; & aliquo etiam modo pro ſe vt homine, non quatenus ſacrificium illud propitiatorium erat, ſed quatenus etiam erat ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, & gloriæ ac claritatis ſui corporis impetratorium, & alij Sacerdotes non ſolum aliis, ſed etiam pro ſe ipſis offerunt, vt dicitur ad Heb. Deniq; obſerua, præter illa quatuor, quæ maxime ſubſtantialia ſunt, poſſe addi quintum: quod licet magis extrinſecũ videatur, tamen ex vſu ſacræ Scripturæ & gentium omnium ad omnia ſacrificia deputatum eſt, ſcilicet, altare, de quo ait Fulgen. lib. 2. ad Monim. c. 3. *Non ob aliud ædificari ſolitũ, niſi ad ſacrificium Deo offerendum, veteris Teſtamenti lectio frequenter inſinuat*, ac propterea Auguſt. 20. contra Fauſt. capitulo 21. ait, *Sicut Sacrificium ſoli Deo offertur, ita & altare ſolum in diuinum honorem erigi, quia nimirum, non niſi ad ſacrificandum conſtruitur*; Quod etiam ex Geneſ. 8. colligere licet, vbi prima mentio altaris in ſacra Scriptura fit, & ad ſacrificium Deo offerendum erectum eſſe legitur. Nam quia ſacrificatio, actio ſacra eſt, publica, & ſolemnis, ideo decentiſſimum ſemper fuit, certum ac ſacrum locum deſtinare, in quo, & actio illa fieret, & res Deo oblata conſtitueretur, & offerretur: hunc autem locum, altare vocamus, ſeu alio nomine, arã, vel templum, vel ſimile quid, ei reſpondens, quod ampliorem locum ſignificat, qui & ipſum altare continet, & recipere eos poteſt, qui ad ſacrificium conueniunt: nam, licet hoc ſemper neceſſarium non ſit, tamen regulariter & ordinarie ita fieri expedit, vt latius in ſequentibus dicemus.

Geneſ. 22. Quæ debeat inter prædicta verſari diſtinctio. His altare cõiungendum. Fulgent. Auguſt. Geneſ. 8.

Sacrificij eſſe actio legitimũ miniſtrũ ſibi vendicat.

Vltimo ex his obiter etiam conſtat, eſſe de ratione actionis, quæ ſacrificium eſt, vt à legitimo miniſtro fiat, quem Paulus Pontificem, ſeu Sacerdotem appellauit, vnde nullus alius poteſt legitime hoc munus vſurpare. Quod, ſi id facere tentet, non erit ſacrificium, ſed ſacrilegium. Quia, vt dicitur ad Heb. 5. ſolus Sacerdos eſt, qui pro hominibus conſtituitur, vt ſacrificium offerat: neque vllus alius poteſt hunc honorem ſibi vſurpare, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Ratio vero eſt; quia, ſicut ſacrificium propriiſſimè dictum, prout nunc de illo loquimur, requirit, vt publica authoritate inſtitutum ſit, & vt nomine totius populi, ſeu Reipublicę fiat, ita etiam poſtulat miniſtrum, habentem publicam & communem authoritatem ad offerendũ, quem Sacerdotem appellamus. Quale autem eſſe debeat hoc Sacerdotium neque ad hunc locum id tractare ſpectat, nec poteſt eadem lege in omnibus definiri: pẽdet enim ex varia inſtitutione, quæ publica lege fit. Propter quod merito dixit Paulus ad Hebræos 5. & ſequentibus, hæc tria eſſe inter ſe connexa, *lex, Sacerdos & ſacrificium.* Vnde in lege naturæ, vel ex inſtitutione diuina, vel ex vſu & introductione hominum primogeniti, & familiarum Principes ſimul erant Sacerdotes, vt author eſt Hieronym. epiſtola 136. ad Euag. & in quæſtion. Hebrai. circa Geneſ. 7. & eandem traditionem Hebræorum amplectũtur alij expoſitores ibi. & Aug. Geneſ. 25. explicans, quæ fuerint primogenita, quæ Eſau vendidit. D. Tho. 1. 2. quæſt. 103. art. 1. ad. 3. dicit hoc ſeruatum eſſe eo tempore ex humana determinatione: & idem ſentit 2. 2. q. 87. articul. 1. ad 3. Poſtea vero in lege veteri ex inſtitutione diuina, Leuitica Tribus ad miniſterium diuini cultus deputata eſt, & familia Aaron ad fungendum Sacerdotio, quod tunc per carnalem ſucceſſionem, quaſi hæreditario iure obtinebatur. Iam vero in lege noua altius Sacerdotij genus à Chriſto inſtitutum eſt, quod non per carnis originem, nec per ſolam populi deſignationem, ſed per veram ac legitimam conſecrationem datur, vt in proprio loco copioſius dicturi ſumus, de ſacramento Ordinis diſputantes.

Heb. 5. D. Thom.

In naturæ lege primogeniti, in Scripta Tribus Leuitica & Aaron familia, in lege gratiæ ſupernatu. aliter conſecrantur Sacerdotes.

SECTIO VI.

Quænam ratio ac definitio proprij ſacrificij ex dictis colligatur.

Quorundam placitum.

QVidam authores ſine diſtinctione affirmant, omne opus bonum in Dei laudem & honorem relatum, eſſe vere ac proprie ſacrificium. Ita ſentit Gab. lect. 85. in Canon. littera. D. & Caſtro, verbo, Miſſa. hæreſ. 1. Quam ſententiã libenter amplectũtur hæretici huius temporis, vt inde colligant, myſterium Euchariſtiæ non aliter, nec proprius eſſe ſacrificium, quam cætera religionis opera, & conſequenter, nullos eſſe neceſſarios ſpeciales Sacerdotes, quia omnes homines ſufficientes ſunt ad operandum propter cultum & honorem Dei. Poteſtq; in fauorem huius ſententiæ afferri Aug. lib. 5. de Ciuit. c. 5. vbi, cum dixiſſet, miſericordiam, & alia pia opera propter Deum facta, eſſe ſacrificia, talem ſacrificij definitionẽ cõcludit. *Sacrificium eſt omne opus, quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatũ, ſcilicet, ad illum finem bonum, quo beati eſſe poſſimus.*

Auguſt.

Vera ſententia ſacrificiũ proprium ab improprio diſtinguit.

Cõmunis tamen ac vera ſententia, quam ſæpe in ſuperioribus inſinuauimus, duplex genus ſacrificij diſtinguit; vnũ propriũ; alterũ per metaphorã, ſeu analogiã ad illud. Quod poſteriori modo, verũ eſt, quodlibet opus bonum in Dei honorem relatũ appellari poſſe ſacrificiũ: proprie tamen ſacrificiũ eſſe ſpecialẽ actum religionis diſtinctũ, nõ ſolũ ab operibus aliarum virtutum relatis in honorẽ Dei, ſed etiã ab aliis actibus externis virtutis religionis. Ita ſen-

D.Thom. Soto. Cano,

ſentit D. Tho.2.2. q.85. art.3. & tenet Soto, lib.6. de iuſt.& iure.1.art.3.Cano.12.de locis.c.13.& omnes recẽtiores, qui contra hæreticos de ſacrificio diſputãt.

Sacrificij proprij definitio per partes phyſicas.

Vt autem hæc ſententia explicetur & probetur, oportet rationẽ veri & proprij ſacrificij ex dictis colligere, quæ duobus modis tradi poteſt. Vnus eſt, per modũ phyſicę definitionis ex materia & forma conſtantis, ita vt ſacrificium ſit, Oblatio facta Deo per immutationem alicuius rei in ſignum, legitime inſtitutum, diuinæ excellentiæ & reuerentiæ. Cuius definitionis partes omnes ſatis ex ſuperioribus conſtant. Solum circa vltimam animaduertendum eſt, per illam diſtingui verum à falſo ſacrificio; quod nõ tam ſacrificiũ eſt, quã ſacrilegiũ & idololatria, quãquam .n. toto ritu externo poſſit cum vero ſacrificio interdum conuenire, tamẽ, ſi falſis diis offeratur, aut nõ fiat ex intentione colendi, & profitendi diuinam excellentiã, ſed ficto animo & fide, nõ erit verum, ſed falſum vel apparens ſacrificium.

Lactant,

Vnde recte Lactan. lib.4. de vera ſap. c.3.& 4. negat poſſe verã religionẽ à vera ſapia ſeu fide ſeparari; additq; eum cultũ, qui nõ officio mentis, ſed ritu corporis conſtat, nihil habere veritatis. Excluditur etiam aliud genus ſacrificij vel potius ſuperſtitionis; quale eſt, quod non ritu legitimo, neque ſecundum debitam inſtitutionem offertur, de quo Aug. epiſt.49.

Auguſt.

Sacrificium, inquit, *cum exhibetur Deo ſecundum veram eius inſpirationem & doctrinam, vera religio eſt; quod ſi hoc non habeat, erit noxia ſuperſtitio.*

Per metaphyſicas partes ſacrificij definitio.

Alter modus definiendi eſſe poteſt ſi dicamus; Sacrificium eſt ſignum ſenſibile ad diuinã excellentiam & cultum illi debitum immediate ſignificandum impoſitum, per alicuius rei immutationẽ: Vel aliter, Eſſe externum actũ religionis, cõtinentẽ ſupremum latriæ; cultum, ſoliq; Deo debitũ. Vbi, vt adæquata ſit definitio, oportet per actum externum intelligere actionem aliquam exteriorem diſtinctã à prolatione verborum, ſeu à laude, & cultu, qui verbis datur. Vt.n. in materia de adoratione in priori tomo latius dictũ eſt, actus exteriores ex natura ſua nõ ſunt definiti ad ſolius Dei cultum; neq; vllus eſt, qui ex ſe, & natura ſua habeat, ſolam diuinam excellentiam ſignificare: ex inſtitutione autem humana, vel diuina, ſola actio ſacrificandi ad hoc munus ꝓfitendi diuinam excellentiam prorſus determinata eſt, vt frequenter docet Auguſtin. locis ſupra citatis; & ideo peccatũ idololatrię maxime relucet in actione ſacrificij: quando alteri, præterquam Deo vero offertur. Hoc autem intelligendũ eſt de actibus, ſeu factis exterioribus, nã verba cum ſint potiſſima inſtrumenta ad mentem & interiorem fidem explicandam, facilius etiam determinata ſunt ad ſolius Dei cultum, & excellentiam ſignificandam & profitendam, vt cum ore laudamus Deum tanquam ſupremum bonum, & finem noſtrum. Atque ita ſatis conſtat vera ratio proprij ac veri ſacrificij.

Quæ definitione hac nõ cõprehendũtur ſacræ actiones analogice ſacrificia dici conſueuere.

Ex qua colligi poteſt, reliqua omnia, quæ ſacrificia dicuntur, per analogiam quandã & deriuationẽ è prædicta ratione hoc nomẽ accepiſſe. Primo ergo quia ſacrificium eſt ſignum interioris cultus, ipſe ẽt interior cultus ſolet inuiſibile ſacrificium appellari, interdum .n. nomen ſigni transfertur in rẽ ſignatã, ſicut etiam è cõuerſo; aliquando nomen rei ſignificatæ ipſi ſigno tribuitur. Imo interdũ cultus internus appellari ſolet ſacrificiũ maxime verũ, aut etiam veritas ſacrificij; veritate, ſc. rei & perfectione virtutis, quia ſcilicet, ipſe cultus interior eſt id, quod præcipuũ eſt in ſacrificio, & veluti anima ſeu forma eius, à qua habeat vt ſit actus virtutis; quamuis in ratione ſigni proprietas & veritas ſacrificij maxime ſit in ipſo actu exteriori: ſicut in ſuperiorib⁹ dicebamus

Huiuſmodi ſunt, interni cultus.

A in ſacramento Euchariſtię corpus Chriſti eſſe pręcipuum ſacramentum in genere ſeu perfectione & veritate rei, quamuis in ratione ſigni ſpecies ſenſibiles proprius ſint ſacramentum: quia verius & proprius ſunt ſignum ſenſibile. Et iuxta hæc intelligitur illud Pſal.50. *Si voluiſſes, ſacrificium dediſſem vtiq;*; vbi de ſacrificio ſenſibili aperte loquitur: nam ſubdit, *Holocauſtis non delectaberis.* Paulo autem inferius transfert ſermonem ad inuiſibile ſacrificium, dicens; *Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies*, ſignificans, hoc perfectiſſimum ſacrificium maximeq; placens Deo; nam per illud, interna & inuiſibili oblatione ſe totũ homo Deo offert: B vt, cum per amorem, contritionem, aut internã deuotionem, cor ſuum & omnia Deo ſubiicit, hoc eſt .n. quod proprie appellamus ſacrificium inuiſibile.

Sacrificandi propoſitum.

Alio autem modo poteſt etiam dici inuiſibile ſacrificium, voluntas ſeu propoſitum offerendi ſacrificium externum ad eum modum, quo voluntas occidendi vocari ſolet internum ſeu mentale homicidium; hæc autem ſacrificij appellatio non eſt tam vſitata; vnde ille actus proprius & clarius vocabitur propoſitum ſacrificandi. Secundo tranſlata eſt vis ſacrificij ad ſignificandos alios actus externos diuini cultus, nam, cum ſacrificium contineat ſupremum cultum Dei externum, vt dixi; quę participant rationem huius cultus, facile etiam potuerunt ſacrificij C nomen participare.

Vocalis laus diuina.

Vnde, quia diuina laus, quæ per vocem fit, proprius & clarius indicare ſolet diuinam excellentiam propter expreſſiorem verborum ſignificationem; ideo vocari ſolet ſacrificium laudis, Pſalm.49. *Immola Deo ſacrificium laudis, & ſacrificium laudis honorificabit me.* & eodem fere ſenſu dixit Ambroſ. lib.5. Epiſt.28. *Simplex oratio ſacrificium eſt.*

Pſalm 49. Ambroſ.

Tertio tranſlata eſt vox ſacrificij ad ſignificandos, quoſcunque exteriores actus virtutum, qui ob Dei honorem, ſeu laudem fiunt, vt corporis caſtigatio & mortificatio, ad Rom.12. *Obſecro vos, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam ſanctam, Deo placentem.* Item mors propter Deum ſuſcepta, Sap.3. *Quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos.* Item eleemoſyna, quia per eã aliquid videD tur Deo offerri in perſona pauperis, ad Heb.13. *Communionis & beneficentiæ nolite obliuiſci: talibus enim hoſtiis promeretur Deus.* Iacobi.1. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo*; & iuxta hæc intelligenda eſt doctrina D. Thom. dict.q.85.art.3.

Corporis mortificatio. Rom.12. Martyrium Sap.3. Eleemoſyna Heb.13. Iacobi.1.

Illatio.

Vltimo facile ex dictis conſtare poteſt, ſacrificiũ, vt hæc omnia complectitur, non dicere vnam rationem vniuocam, nec in genere ſigni, nec in ratione actus virtutis: nam propria ratio ſacrificij ſupra explicata non eodem modo, nec ſecundum proprietatem, in his omnibus reperitur: & quia ratio virtutis nõ conuenit eodem modo internis & externis actiE bus, neque elicitis, & imperatis. Quapropter in Scriptura ſacra illud, quod eſt proprie ſacrificium, ſimpliciter, & abſolute, ita appellat̃; reliqua vero minime, ſed regulariter cum aliquo addito, vel explicatione aliqua, vt, cum dicitur. *Sacrificium laudis; ſacrificium contriti cordis*, vel quid ſimile; ita vt ſaltem ex antecedentibus & conſequentib. ſemper poſſit trãſlata ſignificatio colligi. Quocirca, quamuis ſacrificiũ cum aliis actibus exterioribus religionis conueniat vniuoce in ratione cultus externi & religioſi, tamen, vt ſignificantur hoc nomine, *Sacrificium*, non cõueniunt vniuoce: quia non participant eandem rationem: vnde multo minus poſſunt interiores & exteriores actus charitatis, orationis, pœnitentię, miſericordię, & ſimiles, vniuoce cõuenire in rõe ſacrificij,

cum

cum vix conueniant, niſi in communiſſima ratione virtutis, quam vox *Sacrificium*, non ſignificat. Quod etiam inde facile declarari poteſt: quia ea omnia, quæ diximus eſſe ad ſacrificium neceſſaria; ſcilicet; altare, Sacerdos, victima, ad prædictos actus virtutũ applicata, cõſtat metaphoricè tantum dici, non propriè, hinc eſt enim illud Cypr. Epiſt. 77. dicentis. *Nos ipſos eſſe hoſtiam in ſacrificio contriti cordis*; & Baſilij, Pſal. 215. in fine dicentis, *Cor noſtrum eſſe altare, in quo ſacrificium laudis offerimus*; & Origenes homilia 9. in Leuit. dicit, *Corda noſtra eſſe altaria*, &c. *nos omnes eſſe ſacerdotes ad hoſtias orationis & pietatis offerendas Deo*, & Gregor. 25. Moral. capite ſeptimo dicit, *Cor noſtrum eſſe diuinum altare, in quo præcipitur ignis ſemper accendi*, quæ omnia conſtat per translationem & metaphoram eſſe dicta: eodem ergo modo huiuſmodi actus ſacrificia dicuntur. Atq; iuxta hęc interpretãdus eſt Auguſtinus, in fauorem prioris ſententiæ citatus. Locutus eſt enim generatim de ſacrificio, magiſq; attẽdit rationem virtutis & honeſtatis, quæ eſt in diuino cultu, & in ſacrificio, quam illius vocis proprietatẽ, quam non omnino prætermiſit. Nam, cum definit ſacrificium eſſe ſignum inuiſibilis ſacrificij, de proprio ſacrificio videtur locutus.

Cyprian. Baſil. Origenes. Gregor.

SECTIO VII.

Quotuplex ſit ſacrificium.

EX dictis in præcedente ſectione poſſunt nõnullę diuiſiones ſacrificij colligi: aliud eſt enim inuiſibile; aliud viſibile. Vnum verum, aliud falſum. Vnum proprium, aliud metaphoricum: de quibus ſatis dictum eſt, ac proinde hic iam non diuidimus, niſi proprium, verum, ac ſenſibile ſacrificium: cuius partitiones iuxta quatuor cauſarum genera ad quatuor capita reuocari poſſunt.

Primò ergo ab origine, ſeu efficiente cauſa, diuidi poteſt ſacrificium, in ſacrificiũ legis Naturæ, Veteris, aut Nouæ; nam, ſicut hæ leges diuerſæ ſunt; ita diuerſa ſacrificiorum genera illas comitantur; quæ multipliciter inter ſe differunt, primò, in authore: nam ſacrificia legis naturæ non fuerunt à Deo immediate tradita, ſed determinatio eorum hominib. cõmiſſa eſt, quod regulariter & iuxta frequentiorẽ vſum intelligendum cenſeo: nam interdũ fortaſſe aliquod ſacrificium inſtitutum tunc fuit ex ſpeciali reuelatione, & inſtinctu diuino, vt de ſacrificio Melchiſedech credibile eſt. Sacrificia autem legis veteris omnia fuerunt à Deo immediatè inſtituta, licet per Moyſen fuerint promulgata. Sacrificij autem legis nouæ ſolus Chriſtus Deus & homo author eſt, vt poſtea dicemus. Secundò differunt in effectu: ſacrificia enim legis naturæ per ſe & vi ſua, ſeu ex opere operato, nullum habebant effectum, ſed ſolum ex deuotione & fide operantium valere poterant ad ſatisfaciendum Deo, vel aliquid ab ipſo impetrandũ: nam quod Greg. interdum dicit, valuiſſe tunc aliquod ſacrificium ad remiſſionem originalis peccati, quomodo intelligendum ſit ſuperius in materia de ſacris in genere, explicatum eſt: nam ille effectus quomodocunq; datus fuerit, magis pertinet ad rationem ſacramenti: quam ſacrificij. Sacrificia autem legis veteris in hoc etiam fuerunt præcedentib. ſimilia: quia nullum etiam ſpirituale, & internũ donum vi ſua conferebant: differebant tamẽ, quia ſaltem irregularitates aut immunditias legales auferebant: at verò Sacrificium legis nouæ habet effectus proprios vi ſua, & ex opere operato, de quibus poſtea dicemus. Tertio differunt in ſignificatione & ritu externo. Et de ritu quidem id ſatis patet ex hiſtoria veteris teſtamenti, præſertim ex Leuitico. De ſignificatione verò declaratur, nam intelligendũ id eſt, quoad ſignificationẽ myſticã paſſionis Chriſti. Nam quoad moralẽ, omnia ſignificabant eundem cultũ internũ, eandemq; exiſtimationem de diuina excellentia & maieſtate. Paſſionẽ aũt Chriſti vetera ſacrificia ſignificabant, vt futurã; & ideo omnia erãt veluti vmbræ quædam aut figuræ; quãuis ſacrificia legis veteris expreſſius ac plurib. modis hanc Chriſti paſſionẽ ſignificauerint, quã ſacrificia legis naturæ, vno vel alio excepto; v. g. ſacrificio Melchiſedech: quod ſatis expreſſe ſacrificium legis nouæ, hoc eſt, Euchariſtiã ſignificauit: quæ non tantũ eſt figura rei futuræ, ſed etiam veluti expreſſa imago paſſionis Chriſti iam exhibitæ; neq; etiam eſt tantum vmbra, ſed etiam ipſa veritas: quia in eo Chriſtus ipſe continetur, & æterno Patri offertur, vt dicemus.

Secunda principalis diuiſio ſacrificiorũ ſumitur ex parte materiæ, ſeu rei oblatæ; & ad tria præcipua membra reuocatur. Primò .n. ſolebant offerri animalia, & in Dei honorem mactari, vt vituli, colũbæ, agni, &c. & tunc, oblata interdum appellabantur, hoſtia, interdum victima, de quorum nominũ Etymologia legi poteſt Iſidorus lib. 6. Origin. Solebant .n. gentes hęc ſacrificia præmittere, quando ad bellũ contra hoſtes incedebant; & ideo hoſtiam vocabãt; aut certè, quia in oſtio templi mactabantur, & ſimiliter vocabantur victimæ, vel quia offerebantur pro victoria impetrãda, aut in gratiarum actionem pro iam obtenta, vel certè quia animal vinctum ad ſacrificium afferebatur. Secundò offerri ſolebat ſacrificium ex fructib. terræ, vt ex tritico, &c. & hæc propriè dicebantur immolationes, à mola, vt multi exiſtimant. Tertiò offerebantur liquores aliqui, vt vinum, &c. Et hæc propriè dicebãtur libamenta; quãquam vſu iam hæ voces confundi ſoleant, & quodlibet ſacrificiũ his ferè omnib. nominib. appellari: reperiuntur autem in lege veteri omnia hæc ſacrificiorum genera, vt ex Geneſi, Exodo, & Leuitico conſtat; in lege autem noua vnicum ſacrificium omnia hæc eminenter continet: in eo enim Chriſtus offertur, qui eſt viua hoſtia, & excellentiſſima victima; &, quia ſub ſpecie panis & vini offertur, & ſumitur, excellentiori modo habet, quicquid ad rationem immolationis & libamenti ſpectat.

Ab ipſa re oblata oblationes diſtingui ſolent.

Iſidor.

Tertia diuiſio ſacrificiorum ſumi poteſt ex forma ſeu ex varia actione, per quam res oblata ſacrari, aut immutari ſolita eſt, in qua re tanta inuenitur varietas, vt vix poſſit ad pauca capita reuocari. Poſſumus autem ex veteri teſtamento tria potiſſimũ colligere, interdum enim tota res oblata igne conſumebatur; & tale ſacrificium vocabatur, *holocauſtum*, quod verbum, iuxta proprietatem Hebraicam interpretatum, idem ſignificare dicitur, quod aſcendens: quia nimirum hoc ſacrificium igne conſumptum, totũque in vaporem & fumum reſolutũ, quaſi aſcendebat. Alij verò, vt Iſidorus ſupra refert, exiſtimant, *holocauſtum*, nomen eſſe Græcũ, idemq; ſignificare, quod totum incenſum. Secũdò, ſacrificium poſt iugulationem ſeu interfectionem animalis, partim igne conſumebatur, partim in vſum ſacerdotũ reſeruabatur, illudq; in atrio, vel in templo comedebãt, vt in *hoſtia*, quæ dicebatur, *pro peccato*. Tertiò erat ſacrificium, *hoſtia pacifica*, dictum; quod partim igne, partim ſacerdotum, partim etiã ipſorum ſacrificantiũ vſu conſumebatur, vt cõſtat ex Leuitico, præſertim ſex capitib. primis, vbi Cyrillus, Rupertus, & alij expoſitores, varias horum ſacrificiorũ rationes tradũt, quas breuiter collegit D. Th. 1. 2. q. 102. & prius attigit Philo. lib. de victimis, & Ioſeph. lib. 3. Antiquit.

Ex variis actionum cõſecratiuarum modis, varia ſacrificia diſtinguuntur.

Iſidorus.

Cyrillus. Rupertus. D Thom. Philo. Ioſeph.

quit.c.13. Hæc autem partitio potiſſimum habet locum in ſacrificiis animalium: accommodari autem ſuo modo poteſt etiam ad ea, quæ erant ex fructibus terræ; vt ſimila, tritico, &c. omnia enim aliquo ex prædictis modis conſumebantur.

Aliud ſacrificium cruentum, aliud incruentum.

Vnde etiam obiter declarata relinquitur alia diuiſio ſacrificij in incruentum, & cruentum, quę tum ex parte rei oblatæ, tum ex modo offerēdi, ſumi poteſt, quandocunq; enim offerebantur fructus terræ, aut aliquid ex illis confectum, ſacrificium fiebat incruentum; quia nulla ſanguinis effuſio in eo fiebat, aut fieri poterat. Quando vero offerebātur animalia, ſemper fiebat ſacrificium cruentum: iugulabantur.n. & ſępe ad humanos vſus parabātur, quod fieri nō poterat ſine ſāguinis ſeu cruoris effuſione. Quod etiam maxime fiebat ad ſignificandum cruentū ſacrificium, quod in Chriſti paſſione peractum eſt, ſicut per priora ſacrificia adumbratum etiam fuit incruētum ſacrificium, quod in nocte cœnę Chriſtus obtulit. Vnde in lege etiā naturæ vtrumq; ſacrificij genus inuentum eſt, nam Melchiſedech, ſacrificiū obtulit incruentum; de Abraham vero & aliis Patriarchis ſæpe legimus, ſacrificia cruenta immolaſſe; Sacrificium autem legis nouæ, vt poſtea videbimus, formaliter & proprie incruentū eſt; tum quia Chriſtus in eo oblatus ſemel tantum mori debuit, idque de ſe ſufficientiſſimum fuit ad noſtra exhaurienda peccata; tum etiam, quia ita decebat ad perfectionē & puritatem legis gratiæ: poteſt autem hoc ſacrificium dici eminenter & myſtice cruentū; quia in eo vera caro, & verus ſanguis offertur cum quadā myſtica repræſentatione ſacrificij cruenti, & ſacramentali eorum ſeparatione, quantum eſt ex vi verborū, quamuis propter realem concomitantiam minimè in re ipſa ſeparentur, ſed coniuncta ſint.

Sacrificia itē pro ſacrificātium fine & intentione ſiunt varia.

Quarta diuiſio ſacrificij ſumitur ex parte finis, & continet tria vel quatuor membra. Primo enim inſtitui poteſt ſacrificium ſolum ad Deum venerandum, eiuſque excellentiam, & ſupremā dominationem proteſtandam; & huiuſmodi erat holocauſtū, quod propterea totū cremabatur, vt ſignificaretur id totum, quod creatura eſt, Dei eſſe; totumque in Dei honorem & laudem eſſe perfectiſſimum ſacrificiorum omnium, vnde & ad ſtatum perfectorum dicitur pertinere. Secundo poteſt inſtitui ſacrificiū in expiationem peccatorum, & dicitur, *hoſtia pro peccato*; quę in lege veteri frequens eſt, & multiplex pro diuerſitate peccatotum, aut perſonarum: ſæpe enim ad diuerſa diluenda peccata diuerſa præcipiebantur ſacrificia, non quidem in omni peccatorum genere: id .n. fuiſſet immēſi cuiuſdam oneris, ſed in quibuſdam, quæ iuxta illius legis ſtatum, cēſebant grauiora, vel pro quibus talia ſacrificia pręciperent aptiora. In quo etiam ſignificatum eſt, illa ſacrificia per ſe nō fuiſſe ſufficientia ad internam peccatorū remiſſionem quoad culpam: quia hoc mō vnum peccatū mortale ſine alio nō tollitur: ſacrificia autem illa pro peccatis mortalibus pręſertim, offerebantur, nō ergo ad remiſſionem culpę ex vi illorum, ſed vel ad ſatisfaciendum pro pœna ex opere operantis; ad id .n. valere poterant, ſi offerens erat ſufficienter contritus; vel ad impetrandam à Deo talem contritionem, ſi ſaltem ex vera fide, & aliquali diſpoſitione, & bono ac ſupernaturali motu cordis oriretur. Vel denique (quod certius erat) ad legalem iuſtitiam, ſeu veniam obtinendam. Tertio, inſtituebatur aliud genus ſacrificij, quod *hoſtia pacifica* appellabatur, vt tradit

D.Thom.

D.Tho.1.2.q.102.art.3. vbi hoc modo trimembrem facit hanc diuiſionem, ad eam omnia ſacrificia referens, quæ, vel in lege veteri inſtituta ſunt, vel excogitari poſſunt. Maioris autē claritatis gratia poſſumus tertium hoc membrum in duo ſubdiuidere: ſit ergo tertium ſacrificij genus, quod ad gratias Deo agendas pro beneficiis ſuſceptis inſtituitur; & hoc propriiſſime vocabatur, *hoſtia pacifica, ſacrificium laudis*, ſeu, *gratiarum actionis*. Quartum vero genus eſt quando ſacrificium inſtituitur ad impetrandum à Deo aliquod beneficium, præter remiſſionem peccatorum, quod dici poteſt, *ſacrificium impetratorium*. In qua tota diuiſione obſeruandum eſt, ſumptam ex motiuo virtutis: quatenus, vel ad finem virtutis pœnitentiæ, gratitudinis, religionis, aut alterius ſimilis proxime ordinatur. Quapropter, quamuis ex vi & intentione inſtituentis fieri poſſit, vt ſacrificia ad hos fines ordinata, ſint etiam (vt ſic dicam) realiter, ſeu materialiter diuerſa: non tamen repugnat, hæc omnia motiua ad idem reale ſacrificium applicari, vel ex intentione proximi offerentis, vel etiam ex mente, & inſtitutione primi inſtituentis. Atq; ad hunc modum vnicum Sacrificium legis nouæ oēs has ſacrificiorum rationes perfectiſſimè continet.

Legis gratiæ vnicum ſacrificium eminentiſſime ſacrificia omnia vetera continet.

Eſt enim holocauſtum, quia potiſſimum fit in recognitionem diuinæ excellentiæ. Eſt Euchariſticum, quia fit in recognitionem & gratiarum actionē paſſionis Chriſti, quæ fuit ſummum Dei beneficium, & fons beneficiorum omnium. Eſt etiam impetratorium, quia in eo Chriſtum offerimus, in quo, & per quem, omnia diuina beneficia ſperare debemus.

SECTIO VIII.

Vtrum ſacrificium ſit de lege naturæ.

HActenus ſacrificij naturam & proprietatem contemplati ſumus, & obiter, quæ in communi de cauſis & effectibus deſiderari poſſunt, ſufficienter attigimus: ſupereſt igitur, vt aliam partem de ſacrificio tractemus, quæ ad rem moralē pertinere poteſt, nimirum, an huiuſmodi ritus, & modus colendi Deum licitus ſit, vel præceptus, & quo præcepti genere, naturalis, ſcilicet, an poſitiui, diuini vel humani.

Hæreticorū delirium.

Prima ſententia eſt hæreticorum quorundam negantium, exhibendum eſſe Deo cultum externum, & præſertim per ſacrificia cruenta. Ita refert Auguſt.1.lib.cont.Aduerſ.Leg.& Proph.c.18. E contrario verò Euſeb.lib.1.de Demonſt.Euangelic. cap.10.refert, gentiles quoſdam reieciſſe incruenta ſacrificia tanquam indigna Deo; cruenta verò approbaſſe. Auerroes autem 12.metaph.in vniuerſum hæc ſenſibilia ſacrificia contemnenda putauit: imò apud Lactant.legimus. Senecam, vocem illam protuliſſe. *Quod eſt ſupra nos, nihil ad nos*, quaſi abiiciendū putauerit omnem Dei cultum, fortaſſe ſenſibilem & externum.

Auguſt. Euſeb. Auerroes. Seneca.

Sed, quod pertinet ad generalem quæſtionem de cultu Dei externo, an ſit licitus & honeſtus, non eſt hic diſputandi locus: ſed ſupponendum eſt ex 2. 2. loco citato, & in primo tomo huius tertiæ partis tractantes de adoratione idem oſtendimus; non ſolum ex Scripturis, & ex perpetuo vſu Eccleſiæ & iuſtorum omnium, verum Deum colentium, ſed etiam ex naturali ratione. Quia, cum homo conſtet animo & corpore; & vtrumque à Deo habeat, eiuſque prouidentia in vtroque conſeruetur, & gubernetur, per ſeſe maximè decet, vt non ſolum animo, ſed etiam corpore ipſum colat; præcipuè cum huiuſmodi cultus externus, & ad proprium ſpiritualem profectum vtilis ſit, & ad aliorum exemplum, & Reipublicæ conuenientem gubernationem. Eſt enim homo animal ſociale, & ideo non ſatis eſt, vt verā de Deo exiſtimationem habeat, ſed neceſ-

neceſſarium etiam eſt, vt eam prodat, & coram aliis profiteatur: quod maximè fit per huiuſmodi externum cultum religioſum. Vnde hæc veritas non tantū eſt fide certa, ſed etiam ratione generali euidens: & locum habet, non ſolum in hominibus ad ſupernaturalem finem eleuatis, ſed etiam in pura natura, reſpectu Dei, vt author eſt & finis naturalis illius.

Deo iuſtorū æterna ſacrificia gratiſſima ſemper extitere.

Hoc autem principio ſuppoſito: non eſt difficile oſtendere, etiam eſſe honeſtum, Deoq; gratum, externum cultum per ſenſibile ſacrificium, ſiue cruētum, ſiue incruentum; quod etiam de fide eſt, & rationi naturali cōſentaneum. Vnde probatur primò ex hiſtoria ſacræ Scripturæ: nam à principio mundi conſueuerunt homines iuſti, Deoq; grati, offerre Deo huiuſmodi ſacrificia, annuente Deo, & ſignis aliquibus ſignificante ſibi eſſe placitum, vt manifeſtè legimus de Abel, Geneſ. 4. ad cuius ſacrificium *reſpexit Deus*, & cap. 8. Noe, poſtquam egreſſus eſt de arca, *Obtulit holocauſta ſuper altare, odoratuſque eſt Dominus odorem ſuauitatis*, & idem legimus de Melchiſedech, cap. 14. & de Abraham, cap. 15. & 22. & de aliis poſterioribus, excepto Iſaac; ſicut nulla etiam fit mentio in Scriptura ſacrificij oblati ab Adam, licet credibile ſit, illud non omiſiſſe poſt peccatum, quamuis Scriptura ſacra id non commemoret, cuius rationem myſticam attigit D. Thom. dicta quæſtione 85. articul. 1. ad ſecundum, fortaſſe tamen nullum myſterium in hoc latet: quia neceſſe non eſt: vt in Scriptura ſacra omnia referantur, præſertim quia fortaſſe nihil ſpeciale aut memoria dignū in horum Patrum ſacrificiis accidit. Secundò, hæc veritas euidentius conſtat ex his, quæ Deus fecit in lege ſcripta, in qua Deus multa huiuſmodi ſacrificia, non ſolum probauit, ſed etiam præcepit, quæ lex non potuit non eſſe ſancta, cum à Deo fuerit data. De qua re legi poſſunt Euſeb. lib. 1. de Demonſt. capite vlt. Auguſt. epiſt. 49. q. 3. & ex recentioribus Franciſcus Ribera, Oſeę 6. à num. 20. Tertio, nota fuit etiam hęc veritas Philoſophis grauioribus, & qui de rebus moralibus melius ſenſerunt, vt conſtat ex Platone dialog. 8. de legib. Ariſt. 7. Polit. cap. 8. & 8. Ethic. c. 9. & Cic. de Nat. Deorum. Quartò accedit ratio, quia in huiuſmodi genere cultus nulla eſt ſpecialis deformitas aut indecentia: quia & finis eius religioſus eſt, & actio ipſa eſt ſatis accommodata ad ſignificandam excellentiæ diuinæ recognitionem; neq; aliūde oſtendi pōt aliqua malitia, quæ per ſe ſit tali actui annexa: ergo talis actus per ſe ex obiecto & fine ſuo, & circumſtantiis ſibi debitis, honeſtus eſt. Confirmatur; quia honeſtum eſt, vt homo tributum ſoluat Regi ſeu Principi, eiq; honorem exhibeat in recognitionem dominij, & dignitatis eius: ergo honeſte etiam potuit ab hominibus introduci, vt de rebus ſuis aliquid Deo offerant, quaſi tributum ei debitum perſoluentes, hæc autem obligatio non poteſt in vtilitatem Dei cedere, qui bonis noſtris nō indiget: decenter ergo factum eſt, vt huiuſmodi oblatio interdum in ſolum Dei cultū & honorem cedat, per aliquam immutationem ſeu conſecrationem rei oblatæ, eſt ergo huiuſmodi cultus ex genere ſuo decens, & honeſtus.

Gen. 4. 8. 14. 15. & 20. — Euſeb. Auguſt. Ribera. — Plato. Ariſt. Cicero.

Scripturis propoſita veritas impugnatur. Pſ. 39. & 50. Iſaiæ 1. Hierem. 7. Ezech. 20.

Sed obiici poſſunt nonnulla Scripturæ teſtimonia, in quibus Deus ſignificat, huiuſmodi ſacrificia ſibi non eſſe placita. Pſal. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti*. Pſal. 50. *Holocauſtis non delectaberis*; apertius Iſaiæ 1. *Sanguinem hircorum & taurorum nolo; quis enim hæc requiſiuit de manib. veſtris?* Et ſimilia ferè habentur Hierem. 7. imò Ezech. 20. Sacrificiorū præcepta appellantur *non bona*. Confirmatur, quia, ſi hæc ſacrifi- A cia verum & honeſtum cultum Dei continerent: eſſent excellentiora, quam opera miſericordiæ, eiſq; præferenda: quia religio excellentior eſt, quam miſericordia, at verò Scriptura ſacra præfert opera miſericordiæ his ſacrificiis. Oſeæ 6. *Miſericordiam volo, non ſacrificiū*, hinc Lactant. lib. 6. de vero cultu, capitul. 1. obſcurè loquitur de ritu & ſacrificio, quo Deus colendus eſt, dicens, *Nihil ſancta & ſingularis illa Maieſtas ab homine deſiderat, niſi ſolam innocentiam, quam ſi quis obtulerit, ſatis piè religioſeque litauit*.

Oſeæ 6. Lactant.

Adductis Scripturis ſatisfit.

Ad priora teſtimonia reſpondetur, in eis non improbari hæc ſacrificia, ſed inprimis admoneri homines, non ſatis eſſe illis huiuſmodi ſacrificia, ſi alioqui negligenter B viuant; quod rectè docuit Lactantius ſupra dicens. *Homines neglecta iuſtitia, cum ſint omnibus ſceleribus inquinati religioſos ſe putant, ſi templa & aras hoſtiarum ſanguine cruentauerint*. Itaque non ſacrificia, ſed ſacrificantes reprehenduntur, qui contemnentes alia opera virtutum, putant ſe per ſola ſacrificia fore Deo gratos: vnde in citato loco Iſaiæ 1. poſt ſuperiora verba ſubditur, *Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt*, & capitul. 66. *Hæc omnia elegerunt in viis ſuis & in abominationibus ſuis anima eorum delectata eſt*. Iuxta quod ſcribit etiam Clemens Papa lib. 6. Conſtit. cap. 22. *Recuſabat ſacrificia populi ſæpenumerò in eum peccantis, & exiſtimantis eum ſacrificiis, & non pœnitentia placatum iri*: & ferè idem habet Irenæus lib. 4. cap. 32. & Aug. lib. C quæſt. noui & vet. Teſt. q. 103. & hoc indicāt verba illa Pſal. 50. *Si voluiſſes, ſacrificium dediſſem vtique; holocauſtis non delectaberis: Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus*, & poſtea ſubditur, *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta; tunc imponent ſuper altare tuum vitulos*. Non ergo hæc Deo diſplicebant, ſed, vt à contrito corde procederent, requirebat. Secundò, ac præcipuè inſinuatur in illis locis, omnia antiqua ſacrificia debuiſſe valorem ſuum ex fide paſſionis Chriſti accipere, & illa ſecluſa, per ſeſe nullius fuiſſe exiſtimationis, quod indicatum eſt in illis verbis, Pſalm. 39. *Sacrificium & oblationem noluiſti, aures autem perfeciſti mihi: Holocauſtum & pro peccato non poſtulaſti, tunc dixi, Ecce ve-* D *nio*, vt Paulus etiam expoſuiſſe videtur ad Hebr. 10. vnde Auguſtinus ſuper eundem Pſalm. dicit, multa ex prædictis verbis referenda eſſe ad tempus legis gratiæ, in quo, oblato iā Chriſti ſacrificio; quod illa ſacrificia prænunciabant, non poſſunt eſſe Deo grata, quod docuit etiam Chryſoſto. in Demonſtra. quod Chriſtus ſit Deus, & Anaſta. Niſſen. lib. quæſtionum ſacræ Scripturæ, quæſtione 50. Tertio docemur in prædictis locis, quamuis opera diuini cultus ex genere ſuo meliora ſint, quàm opera miſericordiæ; interdum vero hæc eſſe magis neceſſaria, Deoque gratiora, ideoque ſacrificiis præferenda; maximè cum relata in Dei honorem, & amorem, participent honeſtatem religionis & cha- E ritatis Dei: hoc enim modo dicitur Marci. 12. miſericordiam eſſe maiorem omnibus holocauſtis & ſacrificiis: Tandem vltimo ſignificatur prædictis locis, dediſſe Deum tot ſacrificia carnalia illi populo, non quia per ſe illi maximè placerent, ſed vt eum ab idolorum cultu abſtraheret. Ita Hieronymus interpretans citata Prophetarum teſtimonia, & Matth. 5. Chryſoſt. 61. in Matth. & 24. in 1. ad Corin. Epiphan. hęreſi. 42. D. Tho. 1. 2. q. 102. art. 3. Vnde conſtat, quomodo exponendum ſit verbum illud Ezech. *Dedi ei præcepta non bona*: non enim poſſunt dici non bona, quia fuerint mala: alioqui quomodo Deus illa dediſſet? dicuntur ergo *non bona*, id eſt, laborioſa, oneroſa, aut certe etiam minus perfecta, & carnali populo, potius, quam ſpirituali

Iſaiæ 1. — Clem. Papa. — Irenæus. Auguſt. — Pſal. 39. — Heb. 10. — Chryſoſt. — Anaſt. Niſſ. — Marci 12. — Hieron. Chryſoſt. Epiphan. D. Thom.

accommodata, vt à maioribus malis arceretur. Ac deniq; *non bona* dicuntur, quia onus imponebant, gratiam autem non dabant; & iubebant quidem, nō autem adiuuabant, vt latè perſequitur Aug. toto lib. de ſpiritu & littera, & docet D. Tho. 1.2.q.98. artic. 1. Ad confirmationem ſatis ex dictis reſponſum eſt: Lactantius etiam piè exponendus eſt iuxta dicta: maxime quia in eis verbis, non tam de honeſtate, quàm de neceſſitate horum ſacrificiorum loquitur: de qua nondum dictum eſt.

Auguſt. D.Thom.

Difficultas.

Secundo igitur loco declarandū ſupereſt, vtrū ſacrificium ſenſibile non ſolum licitum ſit, ſed etiam pręceptum, eſt autē quæſtio de præcepto Legis naturæ, nam de iure poſitiuo diuino & humano dubium non eſt, quin talis actus poſſit eſſe materia præcepti, ſicut fuit in lege veteri, & poſtea dicemus de lege noua: difficultas vero eſt, quid ſit dicendum, ſtando in ſola lege naturæ, D. Tho. n. 2.2.q.85. art. 1. ad 4. ſentit, determinationem quidem ſacrificij eſſe de iure poſitiuo, tamen vſum eius in communi eſſe de lege naturæ: & ita interpretant̄ & ſequūtur Caiet. & Soto ibi, & fauet Euſebius loco ſupra citato dicēs; hominem debere vitam ſuam offerre Deo in ſacrificio; tamen, quia non expediebat, humanū ſanguinem ſacrificari; ideo lege naturæ introductū eſſe, vt in ſacrificiū animalis, vel aliquid eiuſmodi, commutaretur: ſic etiam Clem. Rom. lib. 6. conſt. c. 20. dicit, antiquos Patres naturali lege admonitos ſacrificaſſe: & Caſſian. coll. 8. c. 23. dicit, Abel naturali lege adductum ſacrificaſſe. Sed in hac re aliud eſt loqui de cultu Dei abſolute: aliud de cultu externo; aliud deniq; de tali cultu externo, qui eſt per ſacrificiū. Rurſus aliud eſt dicere, aliquid eſſe ſimpliciter præceptum in lege naturæ; aliud vero eſſe ſufficiens ad implendum aliquod naturale præceptum.

D.Thom. Caietan. Soto. Euſeb. Clem.Ro. Caſſian.

Deum colere iure naturæ præceptū eſt.

Dico ergo primo; Cultus Dei abſolute loquendo præceptus eſt naturali lege. Hanc concluſionem probat optime, qua D. Tho. vtitur loco citato, quia nimirum homo debet Deo non tantum amorem, ſed etiam honorem, tanquam ſupremo domino & authori ſuo, à quo habet & originem, & cætera omnia. Et confirmatur, nam hac ratione præceptum naturale eſt de honorandis parentibus, quanto magis de honorando Deo?

Idque cultu externo.

Dico ſecundo, etiam eſſe iure naturę pręceptum, colere Deum cultu externo. Hoc quidem non videtur eſſe tam euidens, ſicut primum. Probatur tamen primo ex vſu omniū gentium, nam omnes eo modo quo Deū cognoſcunt, illum colunt aliquo externo cultu: ergo ſignū eſt, id fieri naturali ratione dictāte. Secundo, quia cum homo à Deo habeat non ſolum animam, ſed etiam corpus, nō ſolum animo, ſed etiam corpore tenetur eum colere; nō quidē, quia Deus ſenſibili aliquo ſigno indigeat, vt mentis noſtræ affectum cognoſcat, vt hæretici argumētantur; ſed vt nos totos, & non ſolum animas, ſed etiā corpora Deo ſubiiciamus. Honor enim eſt in honorante: & ideo exhiberi debet modo ipſi accommodato. Vnde argumentatur tertiò D. Thomas, quia naturale eſt homini, vt mentem ſuā ſenſibilib. ſignis exprimat: ergo hoc etiam modo tenetur colere Deū. Primum, quia ex interno affectu naturaliter ſequitur externa manifeſtatio: vix enim poteſt homo animi ſui ſenſum & mentem interius omnino continere, & ideo, ſi interior cultus Dei eſt de lege naturę, conſequenter fit, vt ſit etiam exterior. Deinde, quia hoc multū iuuat, & ferè neceſſarium eſt ad interiorem cultum, anima enim per actus corporis ad interiores animi motus excitatur. Deniq; (quod caput eſt) quia tenetur homo mentem & animū ſuum

A erga Deum, non ſolum Deo, & ſibi, ſed etiam aliis hominibus ſignificare: propter quod non ſolum fideles, ſed etiam confeſſio fidei, eſt ad ſalutem neceſſaria, vt ſignificauit Paul. ad Rom. 10. & idem proportionaliter eſt in lege naturæ. Præſertim, quia cū homines in vnius Reipublicæ ſeu populi corpus cōgregantur, naturalis ratio poſtulat, vt non tantum ſigillatim & priuatim, ſed etiam publicè, & cōmuni nomine & authoritate Deum colant; quod facere non poſſunt, niſi externo cultu, quia cultum merè internum homines non vident.

Rom. 10.

Sacrificii oblatio licet de iure naturæ ſtricte ſub pręcepto, nō ſit, eſt tamē actio idonea ad præceptū naturale, de cultu externo exhibendo Deo exequendū. Anacletus, Clemens.

Dico tertiò; Quamuis ſacrificiū viſibile ſatis accōmodatū ſit ad prædictā obligationē implendam; B tamen, propriè & in rigore non eſt ex vi ſolius legis naturæ præceptū. Prior pars ſatis nota eſt ex dictis. Poſterior ſumitur ex Anacleto Pap. epiſt. 2. dicente, antiquos Patres ſpōtanea voluntate ſacrificiū obtuliſſe, & Clemente, qui loco ſupra citato dicit, non ex obligatione, ſed ex voluntate ſacrificaſſe. Ratio verò eſt, quia, licet hic modus colendi Deū; ſit honeſtus, & ſufficiens ad implendam obligationem colendi Deum, tamen præter hunc modum poſſunt eſſe alij, etiam honeſti & ſufficientes, vt per vocalem orationem & laudem, per genuflexiones; vel alias ſimiles actiones; cultus enim Dei externus multiplex eſt, & nullum eſt naturale principium, ex quo ſufficienter colligi poſſit, determinationem illius ad talem C modum cultus, ſcilicet, per ſacrificium, eſſe omnino neceſſariam ad morum honeſtatem. Quando igitur aliqui Doctores ſignificant, ſacrificium eſſe de lege naturæ, vel loquuntur de ſacrificio in cōmuni prout includit non ſolum propria, ſed etiam metaphorica ſacrificia. Vel loquuntur de ſacrificio formaliter, ratione cultus latriæ externi, vt ſic, non ratione talis determinationis. Vel denique, ſi de hac etiam loquantur, interpretandi ſunt, eſſe de lege naturæ, id eſt, conſentaneum illi, & impletiuum legis naturæ, non tamen ſimpliciter neceſſarium.

Obiectioni reſpōdetur.

Dices, conſiderando hoc præceptum eo modo, quo præceptum eſt, ſcilicet, in ordine ad cultū Dei externum, vt ſic, pro quo tempore obligat, ſtando D in ſola lege naturæ? Reſpondetur breuiter (quoniā hoc magis ſpectat ad materiam de religione) hic occurrere generalem difficultatem & communem omnibus præceptis affirmatiuis; in quibus, ſi determinatio facta non eſt per legem poſitiuam, difficile eſt deſignare tempus pro quo determinatè obligēt. Quocirca, ablata prædicta determinatione legis poſitiuæ, nihil aliud dicere poſſumus, quam huiuſmodi cultum eſſe ab homine exhibendum Deo, aliquoties in vita; & non eſſe nimium differendum, nec poteſt temporis punctus & articulus generaliter definiri, ſed prudenti vſui, & arbitrio id committendum eſt.

E DISPVTATIO LXXIIII.

De Miſſa ſeu ſacrificio legis nouæ.

Diſput: 2. de Sacrificio. Doctrinæ ordo.

SVPERIVS de ſacramētis tractātes prius de ſacramentis legis nouæ in communi, quàm de aliquo in particulari differuimus; quoniam ſacramēta multa ſunt, & in quibuſdam rebus conueniunt, in aliis differūt, in lege autem noua non ſunt plura ſacrificia, ſed vnicum tantum, vt poſtea videbimus, & ideo de hoc ſingulari ſacrificio ſtatim diſputationem inſtituimus. In quo pertractando duas illas partes diſtinguemus; ſpeculatiuam ſcilicet, ſeu dogmaticam, & moralem; ſicut in ſacramentis obſeruauimus. Prior autem, quam nunc aggredimur, ſex

ſex vel ſeptem capita complectetur; ſcilicet, an ſit hoc ſacrificium; quid ſit: quas cauſas habeat; & præſertim à quibus offerri poſſit; & pro quibus: & quam habeat efficaciam ſeu valorem, ac denique quo ornatu & ceremoniis peragendum ſit. In hac ergò diſputatione tantum prima quæſtio, & conſequenter inſtitutio huius ſacramenti declaranda à nobis eſt.

SECTIO I.

Vtrum in lege noua ſit aliquod verum ac proprium ſacrificium.

Hæreticorū pertinax inſania.

VNa ex præcipuis controuerſiis cum hæreticis huius temporis eſt de huiuſmodi ſacrificio: illi enim omnino negant, inſtituiſſe Chriſtum in noua lege aliquod verum ſacrificium, & quamuis potiſſimum intendant tollere ſacrificium propitiatorium, & impetratorium; tamen, vt hoc efficiant, abſolutè de ſacrificio loquuntur, & quicquid vel in Scriptura, vel in ſanctis Patribus, de Euchariſtiæ ſacrificio, vel inſinuatum, vel apertè ſcriptum reperitur, id totũ de improprio ac metaphorico ſacrificio interpretatur. Fundamentum eorum præcipuum eſt, quia, vel hoc ſacrificium eſt Eccleſiæ Chriſti neceſſarium, vel non; ſi non; ſuperfluè & ſine cauſa ineſſet inſtitutum: ſi verò dicatur neceſſarium; fit iniuria ſacrificio crucis Chriſti. Nam ſequitur, illud fuiſſe imperfectum, & inſufficiens. Hoc autem fundamentum, quamuis ſpecie videatur infirmum, magnũ tamen robur ſumit ex Epiſtola Pauli ad Hebræos, in qua ſimili argumento vti videtur Apoſtolus, vt concludat, vetera ſacrificia fuiſſe infirma; quandoquidem poſt illa omnia neceſſarium fuit ſacrificium crucis: hæc enim argumentandi ratio, ſi efficax eſt, eodem modo concludit de quocunque poſteriori ſacrificio: vnde apertè Paulus ex illius ſacrificij perfectione concludit, illud vnicum ad conſummandam noſtram ſalutem ſuffeciſſe. Igitur c. 9. dicit, antiquos Sacerdotes ſolitos fuiſſe frequenter introire in ſancta, ſacrificiorum officia conſummãtes, atq; iterantes, eò quod nihil ad perfectionẽ poſſent perducere: *Chriſtus autem*, ſubdit, *introiuit ſemel in in ſancta, æterna redemptione inuenta*; & infra. *Non enim in manu facta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlum, vt appareat vultui Dei pro nobis: neque vt ſæpius offerat ſemetipſum quemadmodum Pontifex, quando intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno: alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem ſemel ad deſtructionem peccati in conſummatione ſæculi per hoſtiam ſuam apparuit.* In cap. autem 10. poſtquam dixerat, ſacrificia vetera repetita ſæpius fuiſſe propter ſuam imperfectionem ſubdit, *Chriſtus autem vnam pro peccatis offerens hoſtiam in ſempiternum ſedet in dextera Dei: de cætero expectans, donec ponantur inimici ſub pedibus eius: vna enim oblatione conſummauit ſanctificatos.* Poſtmodum verò exponens de tempore legis gratiæ, verba Hier. 33. *Dabo legem meam in cordibus & peccatorum eorum non recordabor amplius*; ſubiungit Paul. *Vbi horum remiſſio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato*: tollit igitur ſacrificium propitiatorium: vnde & ſubiungit, *Voluntariè peccantibus nobis, poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia.*

Fundamẽtũ

Heb. 9.

Heb. 10.

Hier. 33.

Secundò argumentari poſſumus ex Paulo ad Hebræos 5. vbi dicit, neminem poſſe ſibi aſſumere dignitatem vel honorem Pontificis ſeu Sacerdotis, niſi qui vocatur à Deo tanquam Aaron, ſed in lege noua nullus vocatur Sacerdos, niſi Chriſtus, quod maximè pertinet ad eius dignitatem, & ad excellentiam & perfectionem Sacerdotij eius: nam, vt ſubiungit Apoſtolus. *Alij quidẽ plures facti ſunt Sacerdotes eo, quod morte prohiberentur permanere: hic autem, eo quod maneat in æternum, ſempiternum habet ſacerdotium.* Ex quo videtur Paulus tacite concludere, illum eſſe vnicum Sacerdotem, poſt quem nullus alius ſuccedit, quod magis inferius ſignificat, dicens, *Lex enim homines cõſtituit Sacerdotes infirmitatem habentes; ſermo autem iuriſiurandi, qui poſt legem eſt, filium in æternum perfectum.* Igitur poſt Chriſtum nullus eſt proprius inſtitutus Sacerdos, ſed omnes fideles ſunt Sacerdotes, ea lata & metaphorica ſignificatione, quæ ſacrificio ſimili modò dicto correſpondet, iuxta illud, *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium*: ablato autem proprio ſacerdotio, neceſſe eſt, & ſacrificium proprium auferre: nam hæc duo inſeparabili nexu coniũcta ſunt. Dices, ipſum Chriſtum eſſe perpetuum Sacerdotẽ, qui perpetuò poteſt ſacrificium offerre, & iterare: Sed obſtat Paul. ad Hebr. 7. dicens, Chriſtum talẽ eſſe Pontificem, *qui non habet neceſſitatem quotidie (quẽadmodum ſacerdotes) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi: hoc enim fecit ſemel, ſeipſum offerendo*: & idem repetit c. 10. vt ſupra viſum eſt.

Tertium argumentum ſumunt hæretici ex Io. 4. vbi Samaritana Chriſtum interrogauit, *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet*: Chriſtus autem reſpondit. *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem. Sed venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate:* quo in loco verbum, *adorare*, idem ſignificat, quod ſacrificium offerre: nam quia (vt ſup. dicebamus) in oblatione ſacrificij ſupremus cultus externæ latriæ poſitus eſt; ideo *ſacrificare* per antonomaſiã *adorare*, dici poteſt. Hunc autem eſſe ſenſum conſtat; quia de hoc ſolum erat controuerſia inter Samaritanos & Iudæos: nam hi ſolum in templo Hieroſolymitano dicebant, licere ſacrificia offerre: illi vero in mõte Garizin, vbi templum ędificauerant, teſte Ioſeph. lib. 11. antiq. capitul. 8. nam de aliis actionibus, quib. coli Deus poteſt, vt ſunt oratio aut ſimiles, non poterat eſſe dubitatio, quin quouis in loco licite fieri poſſet. Accedit, nõ eſſe nouũ, ſed vſitatũ in Scriptura, quod verbum, *adorandi*, pro verbo *ſacrificandi*, ponat, Gen. 22. *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos*, id eſt, poſtquam ſacrificiũ obtulerimus: ſunt. n. illa verba Abrahæ, qui ad filium ſacrificandũ ibat: & eodem ſenſu ſumi videtur Io. 12. in illis verbis: *Erant autem quidam Gentiles ex iis, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto*: & Actor. 8. de Eunucho Candacis Reginę dicitur, *Venerat adorare in Hieruſalem, &c.* eodem ergo mõ ſumit in citato loco. Interrogatus ergo Chriſtus de loco, vbi ſacrificium eſſet offerendũ, reſpondere videtur, veniſſe iã tempus legis gratiæ, vbi nullibi erat Deus ſacrificiis honorandus, ſed tantum *in ſpiritu & veritate*: id eſt, ſacrificio ſpirituali & inuiſibili.

Ioan 4.

Ioſeph.

Geneſ. 22.

Ioan. 12.

Actor. 8.

Dicendum vero eſt, eſſe in Eccleſia Chriſti aliquod verum, proprium, externum, ac viſibile ſacrificium, quo à Chriſtiano populo colitur Deus. Hæc eſt Catholica veritas, ac de fide certa. Quam oſtendo primo ex veteri teſtamento: in quo prædictum eſt, fore in lege gratiæ huiuſmodi ſacrificium, vt teſtis eſt Auguſtinus, libro 13. de Trinitate, capitul. 17. & epiſtola 49. quæſtione tertia. De qua re poſſunt varia teſtimonia afferri, quale eſt illud Daniel. 12. Vbi de vltima ætate legis gratiæ, quæ erit tempore Antichriſti, prædicitur, ceſſaturum in ea iuge ſacrificium: ſupponitur ergo eſſe duraturum ſacrificium aliquod toto illo tempore: nec poteſt hic locus exponi de ſacrificio improprio, & inuiſibili: quia illud nõ ceſſabit etiã tempore Antichriſti. Aliud teſtimoniũ eſt Iſaiæ 19. *Cognoſcet Ægyptij Dominũ, & ca-*

Chriſti Eccleſia propriiſſimo externo, viſibilique ſacrificio gaudet, quo Deũ colit.

Daniel. 12.

Iſaiæ 19.

& colent eum hoſtiis. Quo loco, Ægyptiorum nomine gentes intelliguntur, & eorum vocatio ad fidem Chriſti, & verum Dei cultum prædicitur, vt Hieronymus ibi exponit, & ſignificat Tertullian. libro contra Iudæos, cap. quinto. Sed præcipuum teſtimonium eſt illud Malach. 1. *Ad vos ò Sacerdotes, qui deſpicitis nomen meum, & offertis ſuper altare meum panem pollutum, & cæcum, claudum, ac debilem immolatis: non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non ſuſcipiam de manu veſtra: ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum eſt nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.* Quorum verborum planus ac perſpicuus ſenſus eſt; iis prædicere Deum reprobationem Iudæorum, ſacrificiorum, ac cæremoniarum legalium ceſſationem, vocationem gentium, & mundiſſimam ſacrificij oblationem in gentium Eccleſia futuram: quæ tamen tanquam præſens deſcribitur prophetico more, propter certitudinẽ prophetię, & cum legalibus oblationibus comparatur, eiſque præfertur. Nam ſacrificia Iudaica tãtum in vno templo offerri poterant, hoc autem offerendum dicitur in omni loco; illa, & carnalia erant, & ab hominibus pollui poterant; hoc autem dicitur ſacrificium mundum, quod nulla hominum nequitia contaminari, aut fœdari poteſt, vt Conc. Triden. dixit ſeſſ. 22. c. 1.

Hieronym.
Tertull.
Malach. 1.
Conc. Trid.

Aiunt vero hæretici, ibi non eſſe ſermonem de proprio ſacrificio viſibili: ſed de improprio & inuiſibili, aut de metaphorico, quod in oratione, vel aliis bonis operibus conſiſtit. Sed huic euaſioni repugnant; Primo proprietas verbi, *Sacrificium*, quod ſimpliciter dictum, & ſine vlla limitatione, quæ ex antecedentibus, aut ſubſequentibus colligi poſſit, proprie ſumendum eſt, vt ex ſupra dictis, & ex generali regula interpretandi Scripturam, oſtendi poteſt. Secundo, quia, ſi antecedentia, & ſubſequentia conſiderentur, alium ſenſum commodum non patiuntur: nam ibi comparatur vnum ſacrificium cum aliis, & hoc approbatur, & reprobantur reliqua: ergo neceſſe eſt, totum ſermonem intelligi de propriis, & viſibilibus ſacrificiis: nam illa ſacrificia, quæ reprobantur, propria & viſibilia fuerunt; & illud, quod eis pręfertur, tantum dicitur eſſe vnicum, quod ab omnibus gentibus offerendũ eſt; cum tamen conſtet, ſacrificia inuiſibilia eſſe varia & multiplicia. Accedit, quod illud vnicum ſacrificium, prædicitur tanquam nouum & ſingulare futurum, & aliis veteribus ſacrificiis ſucceſſurum: at vero inuiſibilia ſacrificia non fuerunt de nouo introducenda, nec proprie ſucceſſerunt veteribus ſacrificiis, ſed ſimul etiam cum eis fuerunt; imo ſunt eis antiquiora; quia ſemper cum viſibilibus ſacrificiis debuere inuiſibilia coniungi, alioqui ficta eſſent, & impia talia ſacrificia. Deniq; ſpecialiter ibi prædicitur, futuram eſſe mundam hanc oblationem Eccleſiæ, quod poteſt duobus modis intelligi: primo ratione ritus externi; quod egregie conuenit huic ſacrificio nouæ legis; præſertim, ſi cum cruentis ſacrificiis veteribus conferatur, nam in ſolis ſpeciebus panis & vini, facili & puriſſimo ritu offertur. Vel ſecundo dici poteſt munda; propter ſanctitatem & puritatem ipſius ſacrificij: & hoc etiam optime quadrat in idẽ ſacrificium propter excellentiam rei oblatæ ſanctitatem primi offerentis, qui eſt Chriſtus; ratione cuius ſemper hoc ſacrificiũ mundũ eſt, & infiniti valoris, etiã ſi cõtingat, proximum offerẽtem iniquum eſſe, quod non ita erat in veterib. ſacrificiis, quæ à ſolis puris hominib. offerebantur; & ob eorũ nequitiam totum valorem ſuum amittere poterant: inuiſibili autem ſacrificio, cum totum penderet ex iuſtitia, & ſanctitate offerentis, non poteſt prædicta differentia ſatis accommodari, nam & in lege veteri offerebantur munda ſacrificia inuiſibilia à iuſtis hominib. & in lege noua poſſunt inquinari, vel potius omnino corrũpi, ſi abſq; honeſtate, vel debitis circumſtãtiis fiãt. Imo hæreticorum iudicio omnia opera noſtra, quantumuis bona, ſunt aliquo modo coinquinata & immunda; quod, licet ita vniuerſe dictum verum non ſit, ſæpe tamen ita accidere non eſt dubium; nõ ergo propter noſtra opera poteſt ſacrificium legis nouæ mundum appellari, ſed propter mundiſſimam oblationẽ à Chriſto inſtitutã. Quapropter interpretatio hæc communi ẽt omniũ Patrum conſenſu firmata eſt: vt inter Latinos cõſtat ex Clem. Rom. lib. 7. Conſtit. c. 31. & Cyprian. li. 2. con. Iudæos c. 16. Aug. 18. de Ciuit. c. 25. & li. 1. cont. aduerſar. leg. & proph. c. 10. & Græcis, Chryſoſt. Pſ. 95. & orat. 2. cont. Iudæos. Irenæo lib. 2. cont. hæreſ. c. 33. Iuſtin. in Dialog. cum Tryph. Damaſc. lib. 4. de Fide c. 14. & ex aliis tam Latinis, quã Græcis, qui Prophetam ipſum exponunt: ac denique ex Hebræis Rabbi Samuel, eandem expoſitionem elegãter perſequitur in libello, ſeu epiſtola de aduẽtu Meſſiæ, c. 21. & ſeq. & ex antiquioribus Hebræis eandem referunt Burgenſ. in Scrutinio Scriptur. 2. par. cap. 7. & Galat. lib. 10. cap. 4.

Heręticorũ refutatur eluſdẽdi modus.
Clem.
Cyprian.
Auguſt.
Chryſoſt.
Irenæ.
Iuſtin.
Damaſc.
Rabbi. Samu.
Burgẽ.
Galat.

Quocirca ſæpe miratus ſum, cur Arias Mõtanus, vir alioqui eruditus & pius, hunc locum Malachiæ interpretans, ad peregrinum & improbabilẽ ſenſũ deflexerit, dicens, non eſſe ibi ſermonem de Eccleſia per Chriſtũ ex gentib. congreganda, ſed de ipſis gentibus, quæ eo tempore viuebant, & eorum ſacrificia, & oblationes, quas lege naturali ducti Deo offerebant; dicitque appellari oblationem mundam, oblationib. Iudęorum comparatam, ad Iudęorum confuſionem. Hæc autem interpretatio, nõ ſolum cum tota antiquitate pugnat, verum etiam cum verbis Prophetę, & cum re ipſa, ſi per ſeſe ſpectetur: vix .n. tunc erat in gentib. vnus vel alter, qui verum Deum agnoſceret, eumq; ſacrificiis coleret. Quomodo ergo in hoc ſenſu verum eſt illud? *A ſolis ortu vſq; ad occaſum magnum eſt nomen meum in gentib. & in omni loco offertur mihi ſacrificiũ mundũ?* Deinde, quodnã eſt hoc ſacrificium mundũ? nam etiamſi admittamus, fuiſſe tunc in Gentib. vſum ſacrificandi vero Deo, tamẽ, inprimis dici nõ poteſt, illud ſacrificium fuiſſe vnum in Gentib. ſed varia pro hominum arbitrio. Deinde, ſi illa ſacrificia cum ſacrificiis Iudęorum conferantur, nõ poſſunt illis mundiora exiſtimari, neq; in ritu ſacrificandi, quia etiam erant ſacrificia cruenta: neq; in re oblata, quia tantum eſſe poterant ex animalibus, vel ex fructib. terrę; neq; in ſanctitate offerentium: quia omnes erant puri homines: & ſi inter Iudæos erant aliqui iniqui, multo plures erant in gentib. & ſi inter gentes erant aliqui iuſti, qui ſanctè offerebant, multo plures erant eo tempore inter Iudæos, quibus expreſſior Dei fides, & abundantior gratia, regulariter cõicabatur. Nullo ergo mõ dicta expoſitio probari põt. Longe vero, improbabilior eſt alia euaſio ab hæreticis inuenta; nimirum, oblationem mundam, quæ in Eccleſia offerenda dicit̃, nõ eſſe aliam præter ſacrificium crucis, quæ per fidem ac deuotionẽ fidelium Deo ſemper offert̃. Sufficiunt .n. quæ dicta ſunt, ad hanc expoſitionẽ reiiciẽdam, tum quia hmõi oblatio nõ eſt ꝓprium ſacrificiũ, quatenus ſolum per fidem, & deuotionẽ fit; tum etiam, quia hæc oblatio nõ eſt propria Eccleſiæ per Chriſtum cõgregatę, nec proprie ſucce-

Improbatur huius loci eſtranea expoſitio.
Reſpuitur hereticorum ficta euaſio.

ſuccedit veteribus ſacrificiis, ſed cum eis coniuncta fuit: imò ab origine mundi fuit in Eccleſia fideliũ: omnes enim fide Chriſti viuebant, eiuſq; paſſionem Deo offerebant, quod autem illi, vt futuram; nos, vt iam factam, offeramus, nihil ad propoſitum refert, nec in eo loco vlla de hac re mentio fit. Eſt ergo hoc teſtimonium ſatis efficax ad hanc fidem, & veritatẽ confirmandam.

Probatur cõcluſio ex Scriptura legis gratiæ.

Secũdò poteſt ſuaderi hæc veritas ex nouo teſtamento; in quo licet non ſint teſtimonia, quæ per ſe ſumpta conuincant, ſunt tamen nonnulla, quæ aliis adiuncta plurimum ſuadent. Vnũ eſt illud Actor. 13. *Miniſtrantib. aũt illis Domino, & ieiunantib. dixit Spiritus ſanctus, &c.* vbi verbum, *miniſtrandi*, pro verbo ſacrificandi poſitum eſt, verbum enim Græcum, λειτυργέω, quod ibi poſitum eſt; quãuis etiã miniſtrare ſignificet, tamen in Scriptura frequẽter ſumitur pro miniſterio ſacrificandi, vt ex ad Heb. 8. 9. & 10. & ex aliis locis colligere licet: & ita vertit Eraſmus in citato loco Actor. & hoc maximè declarat illa particula *Domino*, nullum. n. externum miniſterium tam propriè Domino exhibetur, ſicut ſacrificium: ſic ergo ex hoc teſtimonio colligimus, fuiſſe in primitiua Eccleſia ſacrificandi vſum. Aliud teſtimonium ſumi ſolet ex verbis Chriſti, Matt. 5. *Si offers munus tuũ ad altare, &c.* nam licet illa verba præceptum ſacrificandi nõ contineant: tamen, quia pro tempore legis nouæ à Chriſto ipſo dabatur, ſupponere videtur Chriſtus futuram fuiſſe in ſua Eccleſia oblationem ad altare, ſeu in altari: quæ ſacrificium eſt, vt ex hoc loco colligũt Irenæ. li. 4. cont. hæreſ. c. 34. & Optat. Mileuit. lib. 6. cont. Parmenian. in prin. Tertiò, retorquere poſſumus argumentum ſumptum ex Io. 4. rectè. n. probatum credimus, adorationem ibi pro cultu ſacrificij ſumi, de quo docet quidẽ eo loco Chriſtus veniſſe tempus, in quo cultus ſacrificãdi, neq; ad templũ Hieroſolymitanum, neq; ad Garizitanum erat limitandum; non tamen negat Chriſtus Dominus, hoc tempore nullibi eſſe ſacrificandũ Deo; imò apertè id affirmare videtur, cum dicit, *In ſpiritu & veritate adorabitis Patrẽ.* Namq;, ne in vſu eiuſdem vocis in eodẽ contextu æquiuocationem gratis admittamus, fatendum eſt, verbum *adorandi*, etiã in his verbis cultũ proprij ſacrificij ſignificare: eſt igitur ex teſtimonio Chriſti huiuſmodi cultus in Eccleſia, & illum merito dicit futurum *in ſpiritu & veritate*, quib. verbis ſapientiſſimè indicat noſtrum ſacrificium, quod non fit carnali modo (vt ſic dicam) ſeu actione valde materiali, ſicut fiebant antiqua ſacrificia, ſed fit actione quodãmodo ſpirituali: nam, ſi externum ritum ſpectemus, fit ſolo verbo; ſi verò immutationẽ, quæ ibi fit, conſideremus, diuina quadam actione perficitur, & ſolius Spiritus ſancti virtute fit. Meritò igitur hęc oblatio, ſeu adoratio dicitur *in ſpiritu* fieri. *In veritate* autem fit, quia iam non in vmbrę figura; ſed verè ac realiter caro & ſanguis Chriſti in illo offertur. Vnde cum his verbis rectè conſonant alia verba quæ Chriſtus Io. 6. idem myſterium promittens, dixit, *Verba, quæ ego loquor vobis, Spiritus & vita ſunt.* Vnde in priori etiam loco, veluti rem nouam promittens, dixit, *venit hora, & nunc, &c.* non ergo agit de ſola adoratione interna, & ſpirituali, quæ antiquiſſima eſt, ſed de nouo adorandi & ſacrificandi ritu à ſe introducendo. Quam expoſitionem indicauit Martialis epiſtola ad Burdegalenſes. c. 3. & Euſeb. 1. de Demonſtrat. c. 6. Theodoret. & Ruper. Malach. 2.

Heb. 8. 9. & 10. Eraſmus. Matth. 5. Irenæus. Opta. Mileu. Ioann. 4. Ioan. 6. Martialis. Euſeb. Theodor. Ruper.

Tertiò probari poteſt concluſio ex his, quæ cum ſacrificio neceſſariò coniuncta ſunt; & à quib. ipſũ ſeparari non poteſt, qualia ſunt inprimis Sacerdos: nam, ſi in lege noua eſt proprium ſacerdotium, ne-

A

ceſſe eſt, vt in ea ſit proprium ſacrificium, vt ex principiis ſupra poſitis ſatis conſtat. Quod autem in lege noua proprium ſacerdotium ſit, vt certum ſumimus ex materia de Ordine, vbi hoc proprium locum habet, & nonnulla adduximus tractantes de miniſtro ſacramentorum in communi, & de miniſtro conſecrationis, vt per eam perficitur Euchariſtia, quatenus ſacramentum eſt; & addemus aliqua inferius agentes de miniſtro huius ſacrificij. Similiter, vbi eſt proprium altare, ibi neceſſe eſt proprium ſacrificiũ eſſe, vt ex dictis etiam patet: ſed in lege noua eſt altare, iuxta illud Iſaiæ 19. *In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti,* per quam metaphoricè ſignificatur

Probatur itẽ concluſio ex requiſitis ad ſacrificium conſummandum, quæ ſunt, Sacerdos, Altare. Iſaiæ 19.

B

Eccleſia gentium, vt ſupra vidimus; & ita citant verba Chriſti, *Si offers munus tuum ad altare.* Sic etiam à multis intelligitur illud Pauli ad Hebr. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent facultatem, qui tabernaculo deſeruiunt:* & illud primæ ad Corinth. 10. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum:* menſa enim dæmoniorum erat ara, ſeu altare, in quo Diis immolabant; ſimiliter ergo per menſam Domini intelligit Paulus altare, in quo Eccleſia Chriſti ſuũ Deo ſacrificium offert, & ideo dicit, *Nonne, qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* quia videlicet edendo ſignificant, & confirmant, ſe conſentire ſacrificio. Atque hunc fuiſſe in Eccleſia vſum altaris, & menſam Domini, in qua corpus Chriſti diſpenſatur, ve-

Heb. 13. 1. Cor. 10.

C

rum altare fuiſſe ſemper exiſtimatum, cõſtat ex antiqua traditione, quæ ſumitur ex Canone 3. & 4. Apoſt. vbi & altaris, & ſacrificij fit mentio, & in eo ſeruanda dicitur Domini ordinatio. Item ex liturgiis antiquis, præſertim Iacobi, Baſilij, & Chryſoſt. & ex Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. c. 3. vbi & altaris & aræ mentionem facit: & optimè Gregor. Nazianz. oratio. 2. contra Iulian. & oratione funebri, de ſorore ſua Gorgonia.

Iacob. Baſil. Chryſoſtom. Dionyſ. Greg. Naz.

Quartò poteſt concluſio poſita confirmari Sanctorum teſtimoniis: ſed, vt proxilitatem vitemus, ab eorum recitatione abſtinebimus: tum quia exiſtimo, ſufficere ea, quæ inter exponenda Scripturæ teſtimonia indicata ſunt, tum etiam, quia ſunt tam

Id ipſum ſanctorum ſacris teſtimoniis roboratur.

D

multa, tamq; communia, vt facilimè poſſint cuicunque occurrere; & neceſſario erunt in ſequentibus quæſtionib. attingenda. Denique, quia hæretici non negant Sanctos & antiquiſſimos Patres frequenter loqui de ſacrificio, non tamen de proprio, ſed de improprio ac metaphorico, quod quàm ſit voluntarium, cõſtabit facile ex ipſorum Patrum lectione, & ex modo, quo de hoc ſacrificio loquuntur, & illud cum antiquis ſacrificiis conferunt, & ex comparatione eius cum ſacrificio crucis, quod fuit propriiſſimum ac veriſſimum ſacrificiũ; quæ omnia in ſequentibus videbimus.

Vltimo loco adiungere poſſumus rationes & cõiecturas. Et potiſſima omnium eſt. Nam nulla ratio

Rationibus ac coniecturis munitur.

E

patitur, vt Chriſtiana Reſpublica careat ſacrificio, quo publico ritu & nomine totius ſui populi Deũ colat magis, quam Synagoga, vel Eccleſia, quæ fuit tempore legis naturæ: cur enim Chriſtus Eccleſiã ſuam in hac parte, quæ præcipua eſt, & ad Dei cultũ maximè ſpectat, imperfectã vllo modo reliquiſſet? Fortaſſe dicent hæretici, ſtatũ Eccleſiæ in lege gratiæ eſſe ita perfectum, vt non indigeat ſacrificij vſu. Sed hoc falſum eſt; primò, quia gratia non deſtruit naturam, ſed perficit; vſus autem ſacrificii, eſto, non ſit abſolutè præceptus de lege naturæ, eſt tamẽ valde conſentaneus illi, & accommodatus homini non videnti clarè Deum, viuentique in aliorum hominum conſortio ac ſocietate; & vtenti ſenſib. & ſignis ſenſibilibus ad aliorum ſenſa participanda, & ſua expli-

Hæreticorũ calumnia reiicitur.

explicanda: Eccleſia autem Chriſti, quamdiu hic militat, ſemper eſt in hoc ſtatu: nondum ergo attigit perfectionem, quæ ſacrificij vſum excludat. Et ideo Clem. Rom. lib. 6. Conſt. cap. 23. ad hoc propoſitum dixit, Chriſtum legem naturæ non ſuſtuliſſe, ſed confirmaſſe. Vnde ſubdit inferius, *Baptiſmum, Sacrificium, Sacerdotium, localem adorationem alio modo mutauit*; & infra. *Pro ſacrificio cruento, rationale & incruentum, ac myſticum ſacrificium inſtituit, quod in mortem Domini per ſymbola corporis & ſanguinis ſui celebratur*: & ad eundem fere modum ſcribit Irenæus libro quarto cont. hæreſ. cap. 34. *Non genus oblationum reprobatum eſt; oblationes enim & illic, oblationes autem & hic: ſacrificia in populo, ſacrificia & in Eccleſia; ſed ſpecies immutata eſt tantum, quippe cum iam non à ſeruis, ſed à liberis offeratur.* & Petrus Cluniac. epiſtola contra Petrobruſ. in eandem ſententiam ſcripſit. *Qui ab Eccleſia ſacrificium tollunt, hoc tentant, dæmone ſuggerente, vt gens illa, quæ pluribus eſt à Deo cumulata beneficiis, minus grata illi ſit, minoremque cultum & honorem illi exhibeat.*

Clem. Rom. — Irenæus. — Pet. Cluniac.

Secundo, quia in ſacrificio viſibili nihil deſignari poteſt, quod, vel cũ perfectione legis gratiæ, vel cũ perfecta Chriſti redemptione pugnet. Tria. n. ſunt, quæ maxime poſſunt in ſacrificio conſiderari. Primum eſt, cultus Dei externus. Secundum, ſignificatio moralis vel myſtica. Tertium eſt, effectus ſatisfactionis pro peccato. Primum horum, non ſolum nõ repugnat perfectioni legis gratiæ, verum potius eſt ad illam neceſſarium, vt à fortiori patet ex dictis, quia cultus Dei externus cadit ſub naturale præceptum: lex autem naturalis, etiam obligat in lege gratiæ: imo maiori obligatione debemus Deo tam externum, quam internum cultum, qui in hac lege viuimus: quia maiora beneficia interna, & externa ab illo accipimus. Item, quia nunc maximè congregatur tota Eccleſia in vnũ viſibile corpus, quod ſignis viſibilibus indiget ad colendum Deum, vt in vnum corpus religionis conueniãt, ſicut Auguſtinus contra Fauſt. ſcripſit, igitur, neq; cultus externus vt ſic, neque vt talis, ſc. per ſacrificium, alienus eſt ab ſtatu Eccleſiæ in lege gratiæ. Neque alicuius momenti eſt, quod reſpondent hæretici, ſatis nunc eſſe ſacrificiũ crucis. Quia, licet illud fuerit ſatis ad redẽptionem noſtram, non tamen ad cultum noſtrum (vt ſic dicã) ſeu vt nos exhibeamus cultum Deo, quia nos neq; obtulimus, neq; offerimus ſenſibiliter illud ſacrificium, vt in cruce oblatũ eſt. Et quãuis in ratione rei oblatę illud ſacrificium nobis ſufficiat, quatenus idem Chriſtus, qui tunc eſt oblatus, à nobis nũc offertur ſub viſibilibus ſignis, tamẽ in ratione oblationis nõ põt ſufficere; quia oblatio illa cruenta ſemel tantum facta eſt, & iterari non poteſt: vnde nec proprie pertinet ad legem nouam: quia ſub eam non cadit, nec cum illa durat, ſed ipſam anteceſſit. Oblatio etiã priuata, quæ per internam fidem & deuotionem ab vnoquoque fieri poteſt, vt ſupra dicebam, neq; eſt propria legis nouæ, nec ſacrificium viſibile: eſt ergo aliud genus ſenſibilis oblationis in hac lege neceſſarium. In qua ſecundum conſiderandum erat, ſignificatio, de qua etiam facile oſtẽdi poteſt, nõ eſſe repugnantẽ legi gratię: aut enim eſt ſignificatio moralis, aut myſtica: vtraque autem & veriſſima eſt, & decentiſſima. De priori conſtat, quia indicat cultũ interiorem, quẽ & habere, & oſtendere debent, qui cultum exteriorẽ exhibent. De poſteriori probatur; quia põt hoc ſacrificium non ſignificare paſſionem Chriſti futuram, ſed iam exhibitam, vt reuera eſt: poteſt etiã indicare corpus & ſanguinem Chriſti, nõ tantum vt abſentia, ſed etiã vt in ipſo myſterio vere

In Vnoquoque ſacrificio tria conſideranda ſunt. Cultus Dei externus. — Auguſt. — Significatio myſtica, vel moralis.

A & realiter præſentia, & Deo oblata: tota autem hæc ſignificatio, & vera eſt, & nobis maximè vtilis; tum ad renouandũ paſſionis Chriſti memoriam, eiuſque beneficia recolenda: tum etiam ad fruendum ipſa Chriſti præſentia. Nec vero vſus huiuſmodi ſignorum viſibilium indecens exiſtimari poteſt mortalibus hominibus, vt ſupra de ſacramentis in genere tractantes latius vidimus.

Quod vero ad tertiũ caput de effectu ſatisfactionis pro peccato ſpectat, inprimis id non habet locũ in ſacrificio in communi, ſed tantum in propitiatorio. Deinde, quamuis de illo in ſpecie loquamur, nihil derogat ſacrificio crucis: primo, quia Chriſtus in B cruce, non ſolũ ſufficienter, & copioſe ſatisfecit pro peccatis hominũ in lege grę viuẽtiũ, ſed ẽt eorũ, qui in lege veteri, & naturali fuerunt: ſed illi ſine iniuria, imo cum mera fide crucis Chriſti, obtulerunt ſacrificia propitiatoria; ergo idem poſſumus nos facere in lege gratię. Secundo ſumitur argumentum ſimile ex inſtitutione ſacramentorum, quę in lege etiã gratię ad remiſſionem peccatorum data ſunt, & ad gratiã conferendam; quamuis Chriſtus in cruce ſufficienter fuerit noſtram ſalutẽ operatus, & remiſſionem omnium peccatorum copioſiſſimè nobis meruerit. Tertio, ratio omnium eſt, quia Chriſtus in cruce meruit & ſatisfecit infinitè, quoad ſufficientiã, non tamen quoad efficaciam: quia illud meritum & C ſatisfactio nõ applicantur nobis per ſolam crucem; & ideo neceſſaria ſunt alia media, & hęc ſunt ex parte noſtra, diſpoſitiones & opera cum auxilio gratiæ facta: ex parte autem Chriſti, ſacramenta, & ſacrificium etiã propitiatorium, per quod fructus paſſionis eius nobis applicaĩ, nulla ergo fit iniuria illi paſſioni, nam quod hæc applicatio neceſſaria ſit, nõ eſt ex defectu, ſed potius ex virtute paſſionis Chriſti, quia non ſolum per ſe operari potuit, ſed etiam aliis dare virtutem ad operandum; fuitque huiuſmodi prouidentiæ modus ad conuenientem hominum gubernationem maxime conueniens.

Effectus ſatisfactionis pro peccato.

Supereſt, reſpondeamus ad præcipuum fundamentum contrarij erroris, quod directe procedebat D contra id, quod nuper diximus de ſacrificio propitiatorio. Et ideo, vt clarius reſpondeamus, & Apoſtoli mentẽ exponamus, diſtinguere poſſumus triplex ſacrificium propitiatorium. Primum eſt ita imperfectum, vt ex ſe, nec virtutem habeat ad remittenda peccata, neque ad applicandam virtutem, vel ſatisfactionem iam exhibitam per aliud ſacrificium, ſed ſolum ſit vmbra & figura alicuius rei futuræ, & ad ſummum, quatenus eſt quoddam virtutis opus, valeat, vel ad impetrandam remiſſionem culpæ, vel ad aliquam ſatisfactionem pro pœna, ſi alia neceſſaria concurrant ex parte hominis operantis. Secundum ſacrificium eſt adeo perfectum, vt de ſe habeat valorem, & ſufficientiam ad tollenda peccata, ita vt E propter hoc etiam offeratur, ſc. ad ſatisfaciẽdũ Deo ſufficienter pro peccatis, & (vt ita dicam) ad exhibendum pretium ad eorum remiſſionem ſufficiens. Tertium ſacrificium eſt veluti mediũ, ſcilicet, quod non offertur propter acquirendum pretium, ſed ad applicandum iam acquiſitum. Primum ſacrificiorũ genus inuentum eſt in lege veteri; repugnat autem perfectioni legis nouæ: quia non expectamus redemptorem, qui pro nobis patiatur, ſed credimus redemptionem iam factam. In ſecundo ordine fuit ſolũ ſacrificiũ crucis Chriſti, vltra quod nõ eſt aliud ſimile neceſſarium, illud. n. fuit tam diues ad pretium, vt poſt illud nullũ aliud requiri poſſit ad pretiũ redẽptionis noſtrę acquirẽdũ, vel augẽdum: & petere tale ſacrificium in lege gratię, eſſet magnã iniuriã Chriſti

Hæreticorum deſtruitur fundamentum. — Sacrificium propitiatorium triplex. — Perfectiſſimum. — Perfectum.

Chriſti cruci irrogare. Tertium ſacrificium habemus in lege noua, quod non ſolum non derogat abundanti redemptioni Chriſti, verum potius eam in nobis perficit, & applicat. Et ita ſatis eſt hæreticis reſponſum.

D. Pauli teſtimoniũ dilucide exponitur.

Atque ex eadem diſtinct. facilis eſt Pauli intelligentia, loquitur .n. in illis locis de ſacrificio cruento mortis Chriſti, per quod ſufficiens pretium noſtrorum peccatorum ſolutum eſt, & de hoc affirmat; eſſe vnicum tantum, neq; poſſe iterari, ſicut vetera ſacrificia. Hanc vero eſſe mentem Pauli conſtat ex fine & intentione epiſtolæ, quam ad Heb. ſcribit; qui ſuis ſacrificiis legalibus nimirum adhærebant, & ideo in hoc potiſſimum incumbit, vt illorum ſacrificiorum imperfectionem oſtendat; & neceſſitatem alterius ſacrificij, & Sacerdotij perfectioris; quale fuit ſacrificium crucis Chriſti. Secundo idem oſtenditur ex verbis Pauli, dicentis; *Introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta*. Redemptio .n. inuenta ſeu perfecta eſt, quoad ſufficientiam per ſacrificium crucis, de quo ẽt dicit, *Vna oblatione conſummauit ſanctificatos*; nimirum, quoad ſufficientiam: nam, quoad efficaciam, neq; ipſi hęretici dicunt, vna illa crucis oblatione conſummatos eſſe oẽs ſanctificatos; quandoquidem, etiam illi aliquid aliud requirunt, vt illa ſanctificatio nobis applicetur; ſc. vel baptiſmum, vel fidem, vel aliquid huiuſmodi. Rurſus, cũ dixiſſet Paulus, Chriſtum ingreſſum eſſe in cœlum; *non vt quotidie offerat ſemetipſum* ſubdit; *Alioqui oporteret ipſum pati ab origine mundi*: loquitur ergo de oblatione per paſſionem, ſicut aũt non excludit ſpiritualem oblationem, qua Chriſtus in cœlo ſe pro nobis offert, paſſionem ſuam Patri repræſentando, quam idem Apoſtolus alibi ſignificat, dicens, aſcendiſſe Chriſtũ, *vt appareat vultui Dei pro nobis, & vt pro nobis interpellet*: ita etiam non excludit quotidianam oblationem incruentam, qua per miniſtros ſuos in Euchariſtia ſe ipſum offert: non enim magis vna oblatio, quam alia derogat ſacrificio crucis Chriſti, vtraque enim ordinatur, vt fructus ſacrificij crucis nobis applicetur; non vt denuo comparetur. Verum eſt, Paulum eo loco nullam mentionem feciſſe huius oblationis incruentæ, quæ per miniſtros Chriſti fit; vel quia propoſito, & intentioni ſuæ non erat tunc neceſſarium, vel quia illi, ad quos ſcribebat, tunc non erant diſpoſiti, & capaces; & non oportebat eos myſteriorum magnitudine obruere, vt latius in 1. tomo circ. q. 21. dixi.

Pauli teſtimonium ad Heb. 10. dilucidatur.

Ex his ergo omnia fere verba Pauli in argumento adducta expoſita manent, illa vero ex cap. 10. ſpeciali annotatione indigent; *Vbi horum remiſſio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato*: duplicem .n. ſenſum habere poſſunt. Primus eſt, vt intelligantur de oblatione legali, quæ in lege veteri pro peccato fiebat; quamque Iudæi magni faciebant: quibus Paulus reſpondet, illam potuiſſe quidem durare, & alicuius eſſe vtilitatis, quamdiu oblatio in cruce facta non eſt; quæ & veram confert remiſſionem peccatorum, & in alia legali oblatione figurabatur. Illa vero iam completa, & remiſſione peccatorum per Chriſtum facta, conſequens eſt, vt illa prior vmbra tranſierit, & talis oblatio pro peccato ceſſauerit, & iam non ſit. Secundus ſenſus eſt, vt intelligãtur illa verba, de oblatione pro peccato, quæ ſit eiuſdem rationis cum illa, per quam facta eſt remiſſio peccatorũ, id eſt, acquiſitiua pretij ad redemptionem ſufficientis: talis enim oblatio pro peccato requiri non poteſt, vbi prior redemptio ſufficiens & copioſa fuit. Atque ad eundem modum interpretari poſſumus alia verba eiuſdem capitis, *Voluntarie enim peccantibus nobis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato*: nam, licet hic locus varias habeat expoſitiones, vt ſupra in materia de baptiſmo inſinuatum eſt, & in materia de pœnitentia fuſius fortaſſe dicetur; hæc tamen non videtur contemnenda: ſcribit enim Paulus ad Hebræos, qui vel fidem Chriſti non admittunt, vel cum illa coniungere volunt legales cerẹmonias; quibus dicitur, non relinqui hoſtiam pro peccato: quia nec vera hoſtia à Chriſto in Cruce oblata frui volunt, cum ab eius fide ita voluntarie deficiant; nec legalis hoſtia pro peccato illis prodeſſe poteſt; neque etiam eſt, quod nouum Meſſiam, qui nouam redemptionem afferat, expectent. Plura de hoc teſtimonio legi poſſunt, apud Turrian. lib. 4. pro epiſtolis Pontificiis, cap. 1.

Turrian.

Contra prædictã expoſitionem obiectio.

Sed adhuc inſtari poteſt contra reſponſionem, & expoſitionem datam; quia vel Paulus omnino excludit ſacrificij vſum à lege gratiæ, vel non recte cõcludit, ſacrificia veteris legis fuiſſe imperfecta ex frequente & iterato eorum vſu. Probatur, quia, ſi in lege noua eſt ſacrificij vſus; ergo, oblatio eiuſdem ſacrificij ſæpius iteratur: ergo, vel tale ſacrificium imperfectum eſt; vel collectio Pauli de imperfectione antiquorum ſacrificiorum, non eſt ſufficiens. Quæ difficultas magis conſiſtit in explicanda efficacia rationis Pauli, quam in re ipſa: facile enim dici poſſet, iterari ſacrificium, non quia imperfectum ſit, ſed quia peccata iterantur, ſi de ſacrificio propitiatorio ſermo ſit; ſicut ſacramentum confeſſionis ſæpius iteramus, non quia illud ſit imperfectum, ſed quia ſæpius peccamus; & ita loquuntur Patres dicentes, nos quotidie offerre Chriſtum, quia quotidie peccamus, vt patet ex Paſchaſio lib. de corp. & ſang. Domini. cap. 9. & ex aliis, quæ referuntur de conſecrat. d. 2. Sed licet hæc reſponſio, quoad rem ipſam poſſet ſatisfacere, ſemper tamen manet difficultas de efficacia rationis Pauli. Ad quam reſponderi põt, Paulum non loqui de iteratione eiuſdem ſacrificij, ſed de multiplicatione ſacrificiorum, in quibus variæ hoſtię, & diuerſis ritibus offeruntur: nam hoc eſt ſignum, huiuſmodi hoſtias eſſe imperfectas, & inſufficientes ad hominem ſanctificandum: & hoc modo multiplicabantur ſacrificia in lege veteri, in noſtro aũt ſacrificio, quamuis oblatio iteretur, hoſtia tamẽ ſeu res oblata eadem ſemper eſt, ac de ſe ſufficiens ad ſanctificandos homines. Sed neq; hoc omnino ſatisfacit: quia ẽt videtur Paulus excludere iterationem eiuſdem ſacrificij, nam, ſi oporteret mortem Chriſti iterari ad noſtram redemptionem, argumentum certe eſſet, ſacrificium ſemel in cruce oblatum fuiſſe imperfectum: & hæc eſt Pauli intentio. Reſpondeẽ ergo, Paulum ſolum agere de iteratione ſacrificij facta ad acquirendum pretium remiſſionis, non vero de illa, quę fit ad applicandam ſatisfactionem: & hinc recte colligitur imperfectio veterum ſacrificiorum: quia in ea lege per ſacrificia ex vi illorum applicari non poterat redemptio, cum nondum eſſet facta: & ipſa etiam erant inſufficientia ad redemptionem operandam, ſed tantum fiebant in fide & ſpe illius ſacrificij futuri, per quod erat perficienda redemptio: atque hoc modo iteratio ſacrificiorum ex imperfectione fiebat: vnde Paulus, non ſimpliciter ex iteratione colligit imperfectionem, ſed ex tali iteratione cum prædictis circumſtantiis facta in vmbra & figura futurorum, per ſanguinem taurorum, aut vitulorum.

Paſchaſ.

Reſpõdetur.

Replica.

Dices, etiã in lege noua potuiſſet Chriſtus inſtituere ſacrificium aliquod cruentum, verbi gratia, per interfectionem alicuius agni, & quod tale ſacrificium iteraretur, nõ ſolum, quoad oblationem, ſed etiam

etiam, quoad rem oblatam, atque hoc totum fieri poſſet ſine iniuria ſacrificij crucis Chriſti ad applicandum fructum eius; & non ad operandam iterum redemptionem; ſicut inſtituta ſunt ſacramenta in variis rebus ſenſibilibus & creatis ad applicandum fructum paſſionis Chriſti, abſque vlla iniuria eius: ergo ex huiuſmodi ſacrificiorum ritu & iteratione non poteſt colligi imperfectio ſacrificiorum veteris legis; vel fatendum eſt, legem gratię eſſe capacem eiuſdem imperfectionis. Reſpondetur, de potentia abſoluta potuiſſe Chriſtum hoc genus ſacrificij in ſua Eccleſia inſtituere: quia reuera nullam includit contradictionem, aut malitiam, vel falſam ſignificationem: quia materia ipſa vel actio de ſe indifferens eſt, & poſſet ordinari & imponi ad ſignificandum cultum Dei, & ſacrificium Chriſti cruentum, non vt futurum, ſed vt iam factum: nulla eſt enim in hoc repugnantia. In eo autem caſu tale ſacrificium, quãuis in re proxime oblata, & in ritu externo haberet aliquam ſimilitudinem cum ſacrificiis veteribus, tamen in impoſitione, ſignificatione, & efficacia, multum ab eis differret: niteretur enim in redemptione Chriſti iam conſummata, quam ſignificaret, & ideo fructum eius ex opere operato applicaret; & hac ratione multum ſuperaret vetera ſacrificia, nec eſſet infirmum & egenum, ſicut illa. Addendum eſt tamen iuxta ſupra dicta, tale ſacrificij genus, licet abſolute non repugnet ſtatui legis gratiæ, non eſſe tamen neceſſarium, nec conſentaneum illi, vt tetigit Diuus Thomas ſupra, quæſtion. 74. articul. primo ad primum, habemus enim iam hoſtiam viuam, rationalem, infinitam, ac perpetuam, quã ſemper poſſimus Deo in ſacrificium offerre; & ideò nec neceſſarium, nec expediens fuit, aliam victimam mortalem, vel irrationalem ad ſacrificium nobis dari, ſeu deſignari. Vnde etiam fit conſequens, cruentam ſacrificationem non eſſe huic tempori decentẽ, non ſolum propter maiorem munditiam, puritatẽ ritus externi, ſed maxime, quia viua hoſtia, quę offertur, non debuit iterum mactari & interfici, quia iam non propter operandam, ſed propter applicandam redemptionem offertur: & ideo non paſſibili, & cruento, ſed myſtico & impaſſibili modo offerri debuit. Et iuxta hæc interpretandi ſunt authores, qui interdum dicunt, non potuiſſe in lege noua eſſe ſacrificium cruentum, ſcilicet, ſecundum decentiam & congruentiam; non ſecundum abſolutam Chriſti potentiam.

D. Thom.

Ad ſecũdam hæreticorum rationem reſponſio.

Ad ſecundum principale fundamentum negat, in Eccleſia Chriſti deeſſe proprium & verum ſacerdotium. Cum autem dicitur, nullam in Scriptura ſacra fieri mentionem huius Sacerdotij, primum reſpondere poſſumus, hoc nihil referre; quia traditio ſufficit ad faciendam fidem, quamuis Scripturæ teſtimonium deſit. Deinde negatur aſſumptum, quia & Chriſtus Dominus in nocte cœnæ Ordinauit Sacerdotes, & in Actib. Apoſt. ſæpe legimus, Apoſtolos Ordinaſſe Epiſcopos, & Presbyteros per manus impoſitionem, vt latius in propria materia dicendum eſt. Neque etiam obſtat, quod Chriſtus ſit Sacerdos in æternum: nam hinc potius colligunt Theophylactus, Oecumenius, & alij Pauli expoſitores, perpetuo eſſe Chriſtum oblaturum ſacrificium in Eccleſia ſua per miniſtros ſuos vſque ad ſæculi finem, quod in Scriptura ſacra ſolet vocari in perpetuũ, ſeu in ſęculum, aut in ęuum: nam, licet toto hoc tempore ẽt Chriſtus oret, & interpellet pro nobis, quod ad Sacerdotem etiam ſpectat; tamen hoc non eſt tam proprium munus Sacerdotis, nam cõe eſt ẽt aliis: ſacrificare aũt eſt propriiſſimus Sacerdotis actus, & ideo, ſi Chriſtus eſt perpetuus Sacerdos, non eſt veriſimile, vacare omnino ab hoc ſacrificandi munere; præſertim cum Eccleſia, quæ eſt populus eius, hoc ſubſidio maxime indigeat, vt ſalutẽ, & remiſſionem peccatorum cũ effectu cõſequatur, tamẽ quia Chriſtus Dominus iam nõ eſt in ſtatu, in quo proxime & per ſe ipſum poſſit ſacrificium offerre, ideo indiget miniſtris Sacerdotib. per quos offerat, & hoc eſt nouæ legis Sacerdotium. Vnde ẽt intelligitur differentia aſſignata à Paulo inter Sacerdotium veteris & nouæ legis, nam in veteri erant ſucceſſiue plures Pontifices, quorum vnus alteri ſuccedebat in præcipuo munere Sacerdotali: quia nullus perpetuo durabat, ſed vnuſquiſque tempore ſuo erat principalis Sacerdos: nunc vero vnus tantum eſt principalis Pontifex & Sacerdos, cui nullus proprie ſuccedit, quia ipſe ꝑpetuo durat: reliqui vero ſolũ ſunt vicarij eius & miniſtri, per quos humano ac ſenſibili modo Sacerdotalia munera exercet: quia non fuit expediens, ipſum inter homines manere ad illa obeunda. Atque hoc modo dicitur, nunc eſſe in Eccleſia vnũ Pontificẽ, ſicut in regno eſt vnus Rex, quamuis habeat plures miniſtros, per quos gubernet; vel ſicut Chriſtus de ſe dixit, *Magiſter veſter vnus eſt Chriſtus*, quamuis miniſterio hominum vtatur ad Eccleſiam docendam. Ad tertium fundamentum ſumptum ex Io. 4. iam reſponſum eſt.

In Scriptura fit de ſacrificio mentio, & de attinẽtibus ad illud.

Licet Chriſtus in æternũ ſacerdos ſit, vt viſibiliter tamẽ offerat vicariis ſacerdotibus vt miniſtris vtatur oportet.

SECTIO II.

Vtrum nouæ legis ſacrificium in Euchariſtiæ myſterio poſitum ſit.

Hęretici Euchariſtiæ effectionẽ nullatenus ſacrificiũ eſſe [illegible]terant, cœnã Dominicæ nomine ipsã appellantes.

SEntentia hæreticorum huius temporis eſt; Euchariſtiam nullo modo eſſe ſacrificium, & ideo cœnam tantum Dominicam illam appellant; quod ſupra in principio quæſtionis 74. notauimus. Cuius erroris fundamentum ſic explicari poteſt, quia in conficiendo vel conſummando Euchariſtiæ myſterio non poſſumus nos plus aliquid facere, quã Chriſtus fecit: ſed Chriſtus, quando perfecit hoc myſterium in nocte cœnæ, non obtulit ſacrificium: ergo neque nos. Maior conſtat, tum quia exemplatum (vt ſic dicam) non poteſt ſuum exemplar excedere; tum etiam, quia Chriſtus ſolum dedit poteſtatem faciendi, quod ipſe fecit, dicens, *Hoc facite.* Minor vero probatur primo; quia neque in verbis, neque in factis Chriſti in cœna aliquod ſacrificij veſtigium inuenitur, ſed tantum cuiuſdam myſtici conuiuij: nam ſolum accepit panem & vinum deditq; diſcipulis ſuis in ſymbolum ſui corporis & ſanguinis, vt hæretici volunt; vel ad ſummum, dedit ſe ipſum in cibum & ſacramentum: hoc autem totum conſiſtere poteſt ſine ratione ſacrificij. Secundo, quia alias tunc per illud ſacrificium cõſummaſſet redemptionem noſtram, quod eſt falſum; quia vna oblatione crucis conſummauit ſanctificatos. Sequela patet, quia tale ſacrificium fuiſſet propitiatorium, & tam infinitum, ſicut ſacrificium crucis. Item; quia vel fuiſſet ad operandam redemptionem noſtrã, & habemus intentum; vel ad applicandam redemptionẽ iam factam; & hoc fieri non potuit, antequam eſſet conſummata redemptio. Tertio, quia ſi tunc Chriſtus obtuliſſet ſacrificium, per illud repræſentaſſet ſacrificium crucis: ergo repræſentaſſet illud vt futurum, cum nondum eſſet factum: ergo, cum nos nũc ſacrificemus eodem modo, quo Chriſtus in nocte cœnæ, etiam repræſentabimus paſſionem Chriſti vt futuram: erit ergo falſa & ſacrilega noſtri ſacrificij ſignificatio.

Fundamẽtũ

Ab inconueniente.

Secundo principaliter argumentari poſſumus, quia

quia in hoc myſterio nulla eſt realis mactatio, aut ſanguinis effuſio, ſed, ad ſummum, eſt imago & repræſentatio quędam mactationis, & ſanguinis effuſionis in cruce factæ, vt loquuntur Patres, & colligitur ex illis Chriſti verbis; *Hoc facite in meam commemorationem.* Eſt ergo myſterium Euchariſtiæ imago ſacrificij, non ſacrificium, ſicut imago hominis non eſt homo, & in vniuerſum ſola repræſentatio non eſt veritas. Vnde myſterium hoc, ſignum ſacrificij appellat Auguſt. epiſt.23. & Euſeb. lib. 1. de Demõſt. cap.10. Chryſoſt. homil.17. ad Heb. Theophil. ad Heb.8.

Auguſt. Euſeb. Chryſoſt. Theophyl.

Tertio, Euchariſtia eſt ſacramentum: ergo non eſt ſacrificium. Probatur conſequentia, quia ſacramentum & ſacrificium diuerſas habent rationes, & habitudines, ſeu ſignificationes. Et confirmatur, nam myſterium Euchariſtiæ dicitur teſtamentum Chriſti iuxta illud; *Hic calix nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine*: Sed ratio teſtamenti oppoſita eſt rationi ſacrificij: nam teſtamentum conſiſtit in promiſſione, ſeu donatione teſtatoris nobis facta: ſacrificium vero in oblatione facta Deo: ergo, &c.

In hac quęſtione initium ſumendum eſt ex facto Chriſti, quod exemplar eſt actionis noſtræ, & fundamentum ac primum initium huius myſterij. Deinde vero dicemus de actione huius myſterij, vt nũc in Eccleſia durat, ſemperque facta eſt per miniſtros & vicarios Chriſti, quod eſt præcipue intentum in quæſtione propoſita. Circa priorem partem, quidam Epiſcopus Bitontinus (vt Can. & alii referunt) tentauit in Conc. Triden. defendere, propter rationes in primo fundamento tactas, Chriſtum in nocte cœnæ non obtuliſſe ſacrificium. Alij vero indicabant, ſaltem non obtuliſſe propitiatorium ſacrificium. Vtrumq; autem merito fuit à Patribus Concilii reiectum. Ideoq; in ſeſſio.22. cap.1. abſolute docent, Chriſtum in nocte cœnę corpus & ſanguinem ſuum ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri in ſacrificium obtuliſſe, quod proinde, vt de fide certum, iam habendum eſt. Et confirmari poteſt, primo ex veteri teſtamento, ex quo adduci ſolet illud, Prouer.9. *Sapientia ædificauit ſibi domum, immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum, & poſuit menſam, &c.* Ita enim explicat hunc locum Cyprian. lib.2. epiſt.3. & Auguſt. 17. de Ciuit. cap. 20. Gregor.17. Moral. cap. 17. Adduci etiam alia ſolent in ſenſu myſtico, aut quæ fuerunt huius ſacrificii figuræ. Vnum tamen teſtimonium ſatis efficax inſinuatum eſt à Conc. Trident. loco ſupra citato, dicente; *Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit.* In quibus verbis alludit ad illud, Pſal.109. *Tu es Sacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech*: nam Pſalmum illum de Meſſia eſſe intelligẽdum, & tota antiquitas, etiam Hebræorum, vnanimiter fatetur, & ipſe contextus ſatis aperte id confirmat, vt præcedente tomo ſæpius attigimus, & manifeſte docet Paul. ad Heb.7. Hinc ergo argumentum conficitur: Nam Chriſtus eſt Sacerdos ſecundum ordinẽ Melchiſedech: Sed offerre ſacrificium, eſt propriiſſimũ Sacerdotis munus: Ergo neceſſe eſt, vt Chriſtus aliquando obtulerit ſacrificium ſecundum illum ordinẽ Sacerdotii, ſeu ſimile ſacrificio, quod Melchiſedech offerre conſueuit. Sed Melchiſedech obtulit ſacrificium incruentum in pane & vino, vt ex Gen. 14. late oſtendimus in 1. Tom. circa q.12. D. Thom, ergo aliquando Chriſtus obtulit ſacrificium incruentum ſub ſpeciebus panis & vini: vnde & Eccleſia canit; *Sacerdos in æternum Chriſtus Dominus ſecundum ordinem Melchiſedech panem & vinum obtulit*, & Cypria.

In Tridẽtino Bitõtinus Epiſcopus nullo modo Euchariſtiã eſſe ſacrificium, alij nõ propitiatoriũ in caſsũ aſſerere conati ſunt. Chriſtum in vltima cœna, Euchariſtiã cõſecrando, ſacrificiũ obtuliſſe, de fide eſt. Trident. Prouer. 9.

Cyprian. Auguſt. Gregor. Pſal.109.

Hebræo. 7.

Geneſ.14.

A dicta epiſt.3. *Nam qui magis Sacerdos Dei ſummi, quam Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui ſacrificium Deo Patri obtulit? & obtulit hoc ipſum, quod Melchiſedech obtulerat, id eſt, panem & vinum, ſcilicet corpus & ſanguinem ſuum?* Conſtat autem, Chriſtum, neque ante, neque poſt myſticam cœnam, tale obtuliſſe ſacrificium: tunc igitur obtulit, de quo ſubiungit Cypr. *Præcedit autem imago ſacrificij Chriſti in pane, ſcilicet, & vino conſtituta, quam rem perficiens, & adimplens Dominus panem & calicem miſtum vino obtulit.* Similia hẽt Euſeb. Emiſ. hom. 5. de Paſchate, c. de ſacrifi. quamuis non dicat, Chriſtum primum obtuliſſe, ſed inſtituiſſe ſacrificium, quod à Chriſtianis Deo offertur, quando commeB dauit Apoſtolis corpus & ſanguinem ſuum, priusquã traderetur, ſed intelligit inſtituiſſe ſimul perficiendo, vnde inferius addit; *Hoc itaque fit à nobis, quod pro nobis ipſe Dominus fecit, quod non mane, ſed in veſperum obtulit*, & alios Patres retuli dicto loco primi tomi.

Euſeb. Emiſ.

Secundo principaliter colligenda eſt hæc veritas ex facto & verbis Chriſti, quæ ab Euangeliſtis referuntur, adiuncta Eccleſiæ traditione & expoſitione ſine qua ſola Euangelica hiſtoria non poteſt ſatis conuincere: nulla namque in ea fit expreſſa mentio ſacrificii, vel oblationis: factum item Chriſti, quod narratur, potuiſſet certe de potentia abſoluta ab illo fieri ſine ſacrificio, conſecrando, ſcilicet, panem & vinum, eaq; diſcipulis dando abſq; vlla intentione C offerendi immediatum cultum Deo, nam ratio ſacrificij pendet ex intentione, quæ non eſt neceſſario coniuncta cum tali exteriori actione, ſed eſt voluntaria: potuiſſet ergo Chriſtus totam illam actionem ſine tali intentione, atque adeo ſine oblatione, vel ſacrificatione efficere: neceſſaria ergo eſt Eccleſiæ authoritas & traditio; quæ de Chriſti intentione certam nobis faciat fidem. Ex hiſtoria tamen Euangelica coniectare poſſumus, hoc eſſe factis & verbis Chriſti valde conſentaneum. Primo, quia illa actio, vt per ſe conſtat, de ſe ſufficiens eſſe poterat ad offerendum Deo cultum per modum ſacrificij, quia per illam factum eſt aliquid maxime ſacrum, & res Deo maxime grata, ſcilicet, conſecratio corporis, & ſanD guinis Chriſti, quibus maxime colitur, & honoratur Deus. Atque hoc ipſum factum eſt per modum myſticę mactationis, ſeparatim ex vi verborum corpus & ſanguinem conſecrando: ergo per ſe credibile eſt, ſub hac intentione cultus & ſacrificii Chriſtũ hoc myſterium perfeciſſe; quia perfectiſſimo modo omnia operatus eſt, & in omnib. quoad fieri potuit, gloriam Dei quæſiuit. Et hoc etiam indicant illæ circumſtantiæ eleuandi oculos in cœlum, & gratias agendi Deo, &c. imo ſupra agentes de forma ſacramenti Euchariſtiæ vidimus Patres multos, interpretantes illam benedictionem & gratiarum actionem de ipſamet conſecratione, ſentire, ipſam conE ſecrationem Euchariſtiæ eſſe cultum Deo oblatũ in gratiarum actionem, quod pertinet ad rationem ſacrificii.

Ex Chriſti Domini imitabili facto concluſio roboratur.

Secundum hoc ipſum colligunt Sancti ex coniunctione myſteriorum, quæ Chriſtus in ea nocte in cœna peregit: nam prius legalem agnum, poſtea myſticum panem comedit: certum eſt autem, legalem agnum, quia fuit vna ex potiſſimis figuris Euchariſtiæ, potius ſacrificari ſolitum, quam comedi: ideo enim Exod.12. *Victima Domini* appellatur, quia ſacrificabatur, vt expreſſius dicitur Num.9. & 34. ergo etiam ipſa veritas in illa figura repræſentata impleta eſt à Chriſto per modum ſacrificii. Vnde Heſych. lib.2. in Leu. cap.8. *prius figuratiuam ouem cum diſcipulis cœnans, poſtea ſuum obtulit ſacrificium*, & Chryſ. hom. e d prodit. Iudæ; *Adimpleuit Paſcha nouum condens & offe-*

Ex myſteriorũ in vltima cœna cõcurſu, eadem veritas confirmatur.

Exod.12.

Heſych. Chryſoſt.

& offerens. Sicque ſumendum eſt, quod ſcribit Hieronymus, Matth. 26. *Abſoluto priori Paſchate ad noui Paſchatis tranſgreditur ſacramentum, &c.* Multaque ſimilia ſcribit Leo Papa in ſermone, De Paſſio. Domini, & Cyprian. in ſerm. de cœna Domini, Rupert. lib. 2. in Exod. cap. 6. qui omnes ſentiunt, ſicut Agnus paſchalis prius ſacrificabatur, poſtea dabatur in cibum, ita Chriſtus non dediſſet Apoſtolis corpus ſuũ & ſanguinem in cibum & potum, niſi vt victimam iam ſacrificatam. Quod poteſt confirmari, quia caro animalis non ſolebat ſanctificari, niſi per ſacrificationem, nec res viuens apta cenſeri poteſt ad cibum, præſertim ſacrum, niſi prius mactetur: ita ergo credendum eſt, Chriſtum conſecraſſe ſuum corpus & ſanguinem. Neq; enim dici poteſt, carnem Chriſti in cruce fuiſſe immolatam, & in animarum cibũ præparatam: tunc enim nondum immolatio crucis præceſſerat: debuit ergo antecedere aliud immolationis genus. Vnde eleganter Greg. Niſſ. hom. 1. de Reſurrect. *Qui omnia pro dominica poteſtate & authoritate adminiſtrat, non expectat Pilati iudicium, ſed per ineffabilem, & arcanum ſacrificij modum ſua diſpoſitione & adminiſtratione praeoccupat impetum violentum, ac ſeſe in oblationem, & victimam offert pro nobis Sacerdos ſimul & agnus Dei. Quando hoc accidit? cũ ſuum corpus ad edendũ, & ſanguinem ſuum familiaribus ad bibendum præbuit. Cuilibet enim perſpicuum eſt, quod oue veſci homo non poſſit, niſi comeſtionem mactatio præceſſerit: cum igitur dedit diſcipulis ſuis corpus ad comedendum, aperte demonſtrauit iam fuiſſe perfectam & abſolutam immolationem.*

Hieronymus. Leo Papa. Cyprian. Gregor. Niſſ.

Tertium indicium ſumi poteſt ex his verbis: *Hic eſt ſanguis noui teſtamenti*: alluſiſſe enim videtur Chriſtus ad figuram, quæ præceſſit Exod. 24. Vbi in inſtitutione, & quaſi promulgatione veteris teſtamenti, oblatum eſt ſacrificium & Moyſes ſanguine aſperſit populum, dicens; *Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcũ ſuper cunctis ſermonibus his*: vel, vt Paulus refert ad Hebræos 9. *Hic ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos Deus.* Sic igitur Chriſtus in cœna nouum condens teſtamentum, vt præcedente Tomo, circa quæſtionem quadrageſimam nonam, late probatum eſt, volenſque ſuo ſanguine illud confirmare, eum effudit in ora diſcipulorum: ergo, vt veritas figuræ reſpondeat, dicendum eſt, ſanguinem illum ex ſacrificio manaſſe, ſeu ſacrificatum eſſe, &, vt ſicut vetus teſtamentum ſacrificio figuratiuo, & ſibi accommodato firmatum eſt, ita nouum ſuo proprio, & perfectiſſimo ſacrificio ſtabilitum ſit. Quod etiã confirmari poteſt ex verbis illis; *Qui pro vobis datur ſeu effunditur*, ita enim de præſente legunt Lucas & Paul. iuxta quam lectionẽ poſſunt iſta verba referri non ad realem effuſionem, quæ in paſſione poſtea accidit, ſed ad myſticam, & incruetnam, quæ in ipſamet cœna facta eſt, ait aũt Chriſtus factam eſſe pro nobis, quia nimirum ibi etiam interceſſit oblatio ſanguinis in ſacrificium pro hominibus facta, quæ ſolum eſt coniectura probabilis, & licet per ſe ſola non conuincat, tamen cum aliis coniuncta non parum confert.

Exod. 24. Heb. 7.

Vltimo fieri poteſt argumentum à poſteriori: quia nos nihil aliud facimus, quam, quod Chriſtus fecit, ſed nos ſacrificamus, quando Euchariſtiã conficimus: ergo & Chriſtus. Maior recte probatur ab aduerſariis ex verbis Chriſti, *Hoc facite, &c.* Et patet etiã, quia tota actio, quoad ſubſtantialia & eſſentialia eadem eſt: intentio autem in nobis ſufficiens erit ſi totam intentionem noſtram ad Chriſti intentionem referamus, & eandem habere velimus, quam ipſe habuit. Minor autẽ propoſitio in ſequenti puncto confirmanda eſt: vnde hoc argumentum ſolum eſt efficax contra eos, qui admittunt, Euchariſtiam, prout nunc fit in Eccleſia, eſſe ſacrificium.

Rationes, quas hæretici in primo fundamento afferunt contra hanc aſſertionem, facilem habẽt ex dictis ſolutionem. Ad 1. negatur aſſumptum, ſcilicet, in verbis & factis Chriſti in cœna nullum eſſe ſacrificij veſtigium: multa enim non ſolum veſtigia, ſed etiam manifeſta indicia à nobis explicata ſunt: neq; oportet, vt nomen ſacrificii vel oblationis ibi reperiatur ſcriptum, quia neceſſe non eſt, vt, qui ſacrificat in actu ſignato (vt ſic dicam) proferat verbum, *offero*, aut, *ſacrifico*, ſed quod actu exerceat opus ſacrificii, vt conſtat ex ratione ſacrificii ſupra explicata, & exemplo omnium veterum ſacrificiorum, & ex his, quæ de eſſentia noſtri ſacrificii infra dicemus. Sic igitur, quamuis non legamus, Chriſtum protuliſſe verbum *offero*, vel *ſacrifico*, legimus tamẽ, opere ipſo ſatis exercuiſſe ſacrificandi actionem, vt explicatum eſt. Ad ſecundum negatur ſequela, ſcilicet, Chriſtum illo ſacrificio conſummaſſe redemptionem noſtram: alioqui idem argumentum fieri poſſet de quolibet opere Chriſti: nam quodlibet fuit infiniti meriti & ſatisfactionis. Concedimus ergo, ſacrificium illud fuiſſe propitiatoriũ, & habuiſſe vtramq; rationem in argumento propoſitam: nam, quia tunc oblatum fuit à Chriſto in ſtatu viatoris, fuit ſufficiens ex dignitate offerentis ad infinitam ſatisfactionem, noluit tamen Chriſtus per illud cõſummare redemptionem, ſicut neq; per alia opera, quia ex diuina ordinatione decreuit, omnes actiones vitæ ſuæ ita referre, & quaſi ſuſpendere, vt non haberent conſummatum effectum vſq; ad mortem. Potuit etiam ſacrificium illud eſſe propitiatorium per modum applicantis ſatisfactionem Chriſti iam inchoatam, & in paſſione conſummandam: ſicut Baptiſmus ante paſſionem inſtitutus applicat merita Chriſtus in paſſione conſummanda. Ad tertium de ſignificatione reſpondetur, idem argumentum procedere, etiam ſi illa actio Chriſti non fuiſſet ſacrificium, ſed ſacramentum tantum: dicendum ergo eſt, illud ſacrificium tunc fuiſſe impoſitum, vt ſignificaret paſſionem factam & conſummatã, quod factum eſt ſine vlla falſitate: quia impoſitio & ſignificatio relata eſt ad tempus, pro quo ſacrificium illud duraturum erat, & in Eccleſia exercendum, ſicut ſupra de Baptiſmo diximus, & amplius infra cõmodiori loco explicabimus.

Ad fundamẽta hæreticorum.

Circa ſecundam partem huius ſectionis, quæ hic eſt principaliter intenta, dicendum eſt, myſterium Euchariſtiæ, prout in Eccleſia Chriſti conficitur eſſe verum ac proprium nouæ legis ſacrificium. Concluſio eſt de fide, ad quam probandam primum ex veteri teſtamento applicari poſſunt nonnulla ex his, quæ in ſuperioribus adduximus: nam, ſicut ex ſacrificio Melchiſedech ſumitur argumentum ad probandum, Chriſtum ſacrificaſſe in pane & vino, ita etiam vlterius ſumi poteſt ad probandum, Sacerdotes, Chriſti miniſtros, eodem modo ſacrificare, vel quia faciunt, quod Chriſtus facit, vel certe, quia ipſi non ſunt veluti principales Sacerdotes per ſe offerentes, ſed ſunt miniſtri, & inſtrumẽta Chriſti, qui eſt principalis & æternus Sacerdos ſecundum ordinẽ Melchiſedech, qui per eos perpetuo offert, hinc enim fit, eos ẽt offerre ſacrificium accõmodatũ ordini Melchiſedech, ſc. ſub ſpeciebus panis & vini. Quod argumentum etiam cõcludit, durare debere hoc ſacrificium, quamdiu durat ſtatus militantis, Eccleſiæ, vt eius ſummus Sacerdos Chriſtus pro ea ſemper offerat ſacrificiũ per miniſtros ſuos, ideo enim eſt Sacerdos in perpetuum ſecundum ordinem Melchi-

Euchariſtiæ myſteriũ verum eſt ſacrificium.

Probatio prima ex veteri teſtamento.

Melchiſedech. Simili modo, ſicut ex ſacrificio agni Paſchalis collegimus, Chriſtum in nocte cœnæ ſacrificaſſe, ita etiam mediate colligere poſſumus, Eccleſiam Chriſti retinere & imitari myſticum ſacrificandi ritum, ea nocte inchoatum, ſicut enim ſacrificium agni Paſchalis ea nocte inchoatum fuit, in qua populus Iudaicus ex Ægypto eductus eſt, ex eo vero tempore fuit perpetua lege ſancitum, vt quam diu ſtatus illius populi ſeu Synagogę duraret, tamdiu eodem modo fieret, in ſuſcepti beneficij recordationē & gratiarum actionem; ita Euchariſtiæ ſacrificium in illo præfiguratum eo die inchoatum eſt, in quo nos redempti, & de captiuitate dæmonis liberati ſumus, & ideo ex eo etiam die perpetua lege ſancitum eſt, vt in memoriam tanti beneficij ſemper in Eccleſia offeratur, iuxta illud; *Hoc facite in meam commemorationem*. Ita fere ex his figuris argumentātur Caſtro, verbo, Miſſa. hæreſ. 2. & Bellar. lib. 5. de Miſſa. Solent etiam ex aliis figuris alia argumenta deſumi, quorum efficacia maxime poſita eſt in authoritate, & traditione Sanctorum, qui ita eas interpretantur: ſępe enim generatim docent, ſacrificia vetera noſtrum Euchariſtiæ ſacrificium adumbraſſe, ideoque per illud fuiſſe completa.

Leo. Auguſt. Chryſoſt. Damaſcen. Tertull.

Leo Papa ſerm. 8. de Paſſ. Aug. 17. de Ciuit. cap. 20. & lib. 1. cōt. aduerſ. Leg. & Proph. cap. 20. Chryſoſt. in Pſal. 95. Damaſc. lib. 4. de fid. cap. 14. Tertull. lib. cont. Iudæos cap. 5. vbi ſpecialiter docet, ſacrificium Abel fuiſſe figuram huius ſacrificij.

Sander.

Quod interpretans Sander. lib 4. de viſib. Monarch. c. 5. animaduertit, Abel prius obtuliſſe optimum ex primogenitis gregis ſui: poſtea vero ipſum fuiſſe iniuſte occiſum, & in priori ſacrificio præfiguraſſe ſacrificium Euchariſtiæ; in poſteriori vero, ſcilicet, in morte eius, præfiguratum fuiſſe ſacrificium crucis.

Iuſtin. Mart.

Addit Iuſtin. Martyr. in Dial. cum Trych. ſacrificiū ex ſimila fuiſſe etiam figuram huius Euchariſtici ſacrificij, & idem dicere poſſumus de panibus Propoſitionis, & ſimilibus, cū enim, teſte Paulo, omnia in figura illi populo cōtigerint; veriſimile eſt, hoc tā magnum myſterium in ceræmoniis illius legis ſæpe fuiſſe præfiguratum. Præterea credendum eſt à Prophetis fuiſſe prædictum,

Malach. 1.

præſertim à Malachia. cap. 1. vt ex teſtimonio ſupra tractato non obſcure colligitur, vbi declarauimus, quam vere ac proprie ſacrificium hoc ſub ſpeciebus panis & vini oblatio munda dicatur; tum ratione talis ritus externi, tum ratione rei oblatę, quę eſt agnus immaculatus, tum etiam quia ſummam munditiam in offerentibus requirit: hanc autem vnam oblationem in vniuerſo orbe Deo offerri per Eccleſiam ex Gentibus congregatam, ipſa experientia compertum eſt: vnde euentus ipſe obſcuritatem prophetiæ ſatis declarauit, vt ſupra monuit Iuſtinus Martyr;

Clemens. Irenæus. R. [illegible] Samuel.

& ſumitur ex Clement. lib. 7. Conſt. cap. 31. & Irenæ. lib. 4. contra hæreſ. cap. 32. vbi videri poteſt Fęuarden. num. 16. & Rabbi Samuel epiſtola ſupra citata, capite 20. & 22.

Pſal. 71.

Denique adduci ſolent verba illa Pſal. 71. qui de Meſſia ſine dubio ſcriptus eſt. *Erit firmamentum in terra in ſummis montium*, vbi in Heb. legitur. *Erit placenta, ſeu fruſtum frumenti in capitibus Sacerdotum*, & Chaldaic. Paraph. legit. *Erit ſubſtantificus panis*, vt latius tractat Galat.

Galatius. Garet.

libro 10. capite 4. & Garetius libro de hoc myſterio claſſ. 9.

2. Probatio ex nouo Teſtamento 1. Cor. 10.

Secundum argumentum ſumi poteſt ex nouo teſtamento, adiuncta Patrum expoſitione; optimumque teſtimonium eſt illud Paul. 1. ad Corinth. 10. *Non poteſtis participes eſſe menſæ Domini, & menſæ dæmoniorum*: vbi menſam Domini ſine dubio appellat illam, in qua Euchariſtia conficitur, ad eam enim fideles accedūt, vt illius participes fiant: hanc autē menſam A vt ſupra ponderauimus, opponit Paulus menſæ dæmoniorum, id eſt, aris Gentium, ſignificans, hanc menſam eſſe verum altare, & aram, in qua Deo ſacrificium offertur. Rurſus, eſt etiam probabile teſtimonium, quod ſupra tractatum eſt, ex Ioan. 4. explicatumque eſt, quam apte & proprie ſacrificium hoc vocetur *adoratio in ſpiritu & veritate*.

Ioan. 4.

Tertio declarari hoc poteſt ex illis verbis inſtitutionis. *Hoc facite in meam commemorationem*. Primo quidem expendendo verbum illud, *Hoc facite*; Nā in Scriptura ſacra idem ſignificare ſolet, quod ſacrificare, præſertim, quando iuxta materiam ſubiectam talis ſignificatio conuenienter aptatur, cuius rei varia ſunt in Scriptura exempla: B ſufficiat tamen vnum ex veteri, & alterum ex nouo Teſtamento, adducere, Leuit. 15. *Sumetq́ duos turtures, dabitq́ Sacerdoti, qui faciet vnum pro peccato, & alterum pro holocauſto*; & Luc. 2. *Duxerunt eum in Hieruſalem, vt ſiſterent eum Domino, & facerent ſecundum conſuetudinem legis, pro eo*, id eſt, vt offerrent, ſeu ſacrificarent, quod argumenti genus, quamuis per ſe non conuincat, tamen recte explicat, veritatē hanc cum verbis Chriſti apte conuenire.

Leuit. 15. Luc. 2.

Deinde ponderari ſolet verbum illud, *In meam commemorationem*; ex eo enim colligunt Sancti, ſaltē hoc eſſe ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, propter hanc enim potiſſimam cauſam à nobis requirit Dominus hanc ſui memoriam, vt pro tanto beneficio ſemper Deo gra- C tias referamus: ergo inſtituens hoc myſterium, vt ſuæ mortis memoriale, ſine dubio intendit, vt per illud colamus eum, cui ipſe in paſſione ſua ſacrificium obtulit, & conſequenter, vt ei gratias agamus, & cōſequenter etiam, vt ei ſatisfaciamus, ſicut ipſe Chriſtus per mortem ſuam fecit. Hinc Iuſtin. Martyr dicto Dialogo aduertit, dictum eſſe à Chriſto, vt hoc myſterium fiat in ſui memoriam, quia in gratiarum actionem offerendum eſt, & optime Chryſoſtomus homil. 17. in epiſt. ad Heb. *Nonne* (inquit) *quotidie offerimus? Offerimus quidem, ſed ad recordationem facientes mortis eius*. Sic ēt Euſebius, lib. 1. de Demonſt. cap. vlt. dicit. *Ceſſarunt ſacrificia animalium, quia iam venit victima* D *pretioſa pro toto genere humano oblata, qui eſt Chriſtus, qui inſtituit, vt per commemorationem ſuæ paſſionis ſacrificaremus Deo*.

Iuſtin. Chryſoſt. Euſeb.

Tandem ponderandum eſt illud pronomen, *hoc*, quod vt ſupra videbimus, actionem deſignat, quam Chriſtus fecerat: ſicut ergo ipſe ſacrificauit, ita etiam ſacrificare præcepit: vnde Cypria. dicta epiſtola 3. *In ſacrificio* (inquit) *quod Chriſtus obtulit, non niſi Chriſtus ſequendus eſt: oportet enim nos obedire, & facere quod Chriſtus fecit, & quod faciendum eſſe mandauit*. & Clemens lib. 5. Conſt. cap. 18. *Facite ſacrificium, de quo vobis conſtitit, cum dictum eſt: Hoc facite in meam commemorationem*. Idem late epiſt. 3. & Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia, dicit, Sacerdotem ſolitum eſſe apud Deum ſe excuſare, eo quod auſus fuerit, tale ac E tantum ſacrificium offerre. Atque ita loqui cum Deo, *Tu dixiſti: Hoc facite in meam commemorationem*. Martin. etiam epiſ. ad Burdegal. cap. 3. *Quod Iudæi* (inquit) *per inuidiam immolauerunt, nos cauſa ſalutis noſtræ in ara ſanctificata proponimus, hoc enim ipſe Dominus iuſſit nos agere in ſui commemorationem*. Similia habet Irenæus dicto libro 4. capite 32. & optime Chryſoſtomus Homil. 83. in Matth. & Homilia de proditione Iudæ.

Cyprian. Clem. Rom. Dionyſ. Mart. Papa. Irenæus. Chryſoſt.

Ex conſenſu traditioneq; Eccleſiæ eadem veritas cōmuniter.

Tertium argumentū ſumitur ex conſenſu & traditione Eccleſiæ: nam ipſo vſu conſtat, in Eccleſia Catholica fieri nunc hoc myſterium, ritu, animo ac intentione ſacrificādi, vt ex ſenſu omnium fidelium patet, & ex ipſo canone Miſſæ, quem hoc nomine maximè reprehendunt hæretici, quia in eo ſæpe fit mentio oblationis, hoſtiæ & ſacrificij. Reſpondent

tamen,morem hunc ſolum à temporibus Gregorij eſſe in Eccleſia introductum. Sed,licet hoc concederemus, ad veritatis confirmationem ſufficeret, nam Eccleſia, quæ columna eſt & fundamentum veritatis,non poteſt tota in re grauiſſima & ad mores pertinente,errare:tota autem ante mille annos conſenſit in hoc modo & ritu ſacrificandi. Eſt autem præterea euidens,hoc nõ incepiſſe à tempore Gregorij, ſed ab ipſo initio Eccleſię, & ex Apoſtolica traditione perpetuo duraſſe,vt facile oſtendi poteſt ex liturgiis Iacobi, Baſilij & Chryſoſt. & ex Clemente, lib.2.Conſt. cap.61.lib.3. Conſt.cap.10. Dionyſ. cap. 3.de Eccleſia.Hierarch. Cyrill. Hieroſolym.catech. 4.myſtag.Ambroſ.lib.5.& 6. de ſacram. Secundo id oſtendi poteſt ex his, quæ Apoſtoli, & eorum ſucceſſores Pontifices circa modum celebrandi hoc ſacrifiicium diſpoſuerunt: nam in Cano.2.prohibent Apoſtoli, neq; aliquid præter Domini præceptum & ordinationem,ſuper altare in ſacrificiũ offeratur, & Can.8. præcipiunt,vt facta oblatione omnes cõmunicẽt,& apud Clemen.lib.2.Conſt.cap.63.eſt locus animaduerſione dignus: tractans idem de Dominico die,inquit; *Quam excuſationem habere poteſt,qui hoc die non conuenit ad audiendum ſalutarem de Reſurrectione ſermonem,in quo tres orationes ſtantes concipimus in memoriam illius, qui tertio die reſurrexit,in quo Prophetarum lectio habetur & Euangelij prædicatio, & ſacrificij oblatio, & ſacri cibi diſpenſatio?* Idẽ late toto lib.8.earundem conſtit.& multa ſimilia leguntur fere in omnibus epiſtolis decretalibus ſummorum Pontificum, præſertim apud Anacletum epiſt.1.cap.1.& 2.Alex.I. ep.1. *In ſacramentorum oblationibus, quæ inter Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcenda eſt*,& ex Sothero Papa,cap.Illud.7.quæſt.1.& cap.Vt illud. de conſec.d.1. vbi ſacrificium diſtinguit à Pſalmorũ cantu. & Cæleſt.Pa. ſtatuit,Pſalterium cani,antequam ſacrificium offeratur.Syric. ep.ad Himerium, cap.7.hortatur Sacerdotes, vt in his ſacrificiis, quæ quotidie offerunt,Deo per pudicitiam placere ſtudeant,& Innocentius primus ep.3.ad Exuper. ſacrificium hoc ab oratione, & aliorum ſacramentorum adminiſtratione diſtinguit.Leo Papa ep.81.cap.2.de huius ſacrificij oblatione nonnulla diſponit. Similia etiam leguntur in antiquis Conciliis, in Niceno. canone 13. fit mentio ſacræ oblationis, & in fine illorum canonum refert Surius alium canonem eiuſdem Concilij Tonſtalo Angliæ Epiſcopo, lib.1. de verit.corp.& ſang.Domini, qui ſic habet. *Fide intelligamus,ſitum in ſacra illa menſa agnum illum Dei tollentem peccata mundi incruente à Sacerdotibus immolatum.* Item in Concilio Epheſ.in ep. ad Neſtor. quæ eſt Cyrilli cum Conci. Alex.& in Epheſino recipitur, incruentum ſacrificium celebrari dicitur in myſterio corporis & ſanguinis Domni, & ſimiliter Cyrillus in defenſione.21.anathe.*Sanctum* (inquit) *ac viuificum incruentumq́ in Eccleſia celebramus ſacrificium*, & in VI. Synodo, canone 32. Trullano,vocatur hoc myſterium,*ſacrificium incruentum & myſticum*, & *ſacrum miniſterium.* Similia legi poſſunt in Concilio Tolet.I. cap.9.Brach.III.canone 1. & 2. Altiſiodoren. cap.8. Laodicen.can.19.& 58. Later. in cap.Firmiter.Conſtant.in Bulla Martini V.Florent. in Decret. Eugenij Trident.ſeſſ. 22. Teſtimonia ſanctorum Patrum ſatis multa adduximus explicantes ſacræ Scripturæ Teſtimonia, & plura erunt ſæpius in ſequentibus neceſſario attingenda. Solum eſt obſeruãdum propter Hæreticos, qui hic etiam ad metaphoram detorquent nomen, *Sacrificium*, ſanctos Patres nunquam vocaſſe miniſterium Baptiſmi,aut alterius ſacramenti, nomine ſacrificij,cum tamen ſacrificium

Clem.Rom. Dionyſ. Cyrill. Hier.

Anacle. Pap. Alexan. Pap. Sother Pap. Cæleſt. Pap. Syric. Pap. Innocent. I. Leo Pap. Con. Nicen. Tonſtal.

Con. Epheſ.

VI. Synod.

Conc.Tolet. Brach.III. Con.Altiſio. Laodicen. Lateran. Conſtant. Florent. Trident.

A metaphoricè ſumptum,etiam in eo conueniat:cum ergo Euchariſtiam frequentiſſime & abſolutiſſime vocent ſacrificium,ſignum eſt,eos proprie de ſacrificio loqui,prę ſertim,quia diſtinguunt illud ob oratione, Pſalmorum cantu, & aliis cęræmoniis, quæ etiam ſunt metaphorica ſacrificia: ſentiunt ergo, hoc myſterium eſſe proprium ſacrificium, imo ſæpe vocant,verum plenum ac perfectum ſacrificium, vt videre licet in Chryſ. & Euſeb. locis ſupra citatis, Aug.10.de Ciuit.cap.20.& lib.17.cap.17. & 20. & ep. 23.vbi dicit *Chriſtum hic vere immolari.* Cypr.ep.68.& 77.vocat *ſacrificium diuinum*:Cyrill.Hieroſol.cathec. 5. myſtag. vocat, *ſpirituale ſacrificium*, propter ratio-B nem ſupra datam,ſcilicet,quia Spiritus ſancti virtute perficitur, vocat etiam *cultum incruentum*, nimirum,latriæ cultum, vt alij Patres loquuntur, quia ſupremus cultus latriæ externus, per ſacrificium datur, & ideo Epiphan. in compend.fidei; latriam Oeconomiæ vocat.

August. Cyprian. Cyrill. Hier.

Vltimo adiungitur ratio, quia in hoc myſterio reperiuntur omnia, quæ ad ſacrificium neceſſaria ſunt,quod latius tractandum eſt explicando eſſentiam huius ſacrificij, nunc breuiter numerantur. Nam primo hic eſt, qui offerat, ſcilicet, Chriſtus principaliter, & Sacerdos,vt miniſter proximus,ad hoc munus conſecratus. Secundo eſt aliquid, quod offeratur, ſcilicet, Chriſtus ſub ſpeciebus panis & C vini. Tertio eſt Deus, cui offertur, nam, licet Chriſtus etiam ſit Deus,cui ſacrificium offertur, tamen vt homo eſſe poteſt victima, quæ in cultum Dei offerri poteſt, ſicut in cruce oblatus eſt. De quo ſanctus Andreas dicebat, *Immaculatum agnum quotidie in altari ſacrifico*, de quo teſtimonio plura in ſuperioribus dixi. Quarto eſt pro quo offeratur,ſcilicet, Eccleſia & fideles, vt Sancti ſupra citati docent, vt ſupra colligebamus ex illis verbis. *Qui pro vobis, & pro multis effundetur*, & infra latius dicemus. Hinc enim clare oſtenditur,hoc myſterium plus eſſe, quam ſa-D cramentum,vt notauit D.Thomas,ſupra quæſt.78. art.7.nam ſacramentum illi tantum prodeſt, cui applicatur; ſacrificium vero pro aliis offertur. Quinto eſt altare, vt ſupra ex Paulo probatum eſt, & eſt in ore omnium fidelium, vnde Optatus lib. 6.contra Parmen. *Quid eſt* (inquit) *altare, niſi ſedes corporis & ſanguinis Domini?* & eleganter Theodotus, Ancyr. oratio. de Natiuitate inquit. *Non iam in præſepe poſitus, ſed in altari, illud enim præſepe mater factum eſt huius menſa.* Sexto eſt etiam ſufficiens actio ſacrificandi: quę in omnibus, vel aliqua earum continetur, ſcilicet, oblatione, conſecratione, & conſumptione, de quibus infra dicendum eſt. Nam, quod inſtitutio, ſeu impoſitio non deſit, authoritate magis probandum eſt,quam ratione,quod iam effectum eſt. Eſtque optimum teſtimoniũ illud Auguſt.20.con.Fauſt.cap. E 6.*Sacrificamus nõ Martyribus,ſed Deo Martyrum;illo duntaxat ritu quo ſibi ſacrificari noui teſtamenti manifeſtatione præcepit.* Congruentia vero addi poteſt, quia oſtendimus oportuiſſe, ſacrificium aliquod in lege noua inſtitui, ſed nullum poterat excogitari aptius, aut perfectioni huius ſtatus magis conſentaneum: decebat etiam tam grande myſterium miniſterio hominum factum, in diuinum cultum, & recognitionem diuinæ potentiæ & maieſtatis ordinari & inſtitui, cum in eo tam diuina potẽtia,quam ſapientia,charitas,& reliqua attributa, excellentiori quodam modo manifeſtentur.

Eadem veritatis ratione fulcitur.

Opta. Mileu. The. Ancyr.

Supereſt, reſpondeamus ad ſecundum & tertium fundamentum hæreticorum, quæ contra hanc partem procedebant. Secundum ergo in hoc nitebatur, quod in hoc myſterio ſit repræſentatio ſacrificij,

Secundũ hæreticorũ fundamentũ deſtruitur.

ficij, ad quod breuiter dicendum eſt, ſi excluſiuè intelligatur, falſum eſſe aſſumptum, ſi abſque excluſione, nullam eſſe illationem. Sicut enim nõ ſufficit ad rationem ſacrificij, eſſe figurã, vel ſignũ ſacrificij; ita non eſt cõtra rationem veri ſacrificij, quod ſit repræſetatio vel imago alterius ſacrificij, ſi cętera neceſſaria cõcurrãt, vt cõcurrere poſſũt. Primũ patet, nã mors Abel fuit figura ſacrificij Chriſti, & Baptiſmus eſt repręſẽtatio mortis Chriſti, & multę ceræmoniæ fiunt ab Eccleſia in repręſentationẽ mortis Chriſti, quę nõ ſunt ſacrificia, & hoc ad ſummũ, probat ratio Hæreticorũ, neceſſe non eſſe, ſignũ habere in ſe veram ac propriam rationem eius rei, quam ſignificat. Probatur autem altera pars; nam ſacrificia vetera, & agnus Paſchalis, & oblatio Melchiſedech fuerunt vera ſacrificia, ſimulque fuère ſigna & repræſentationes ſacrificij Chriſti, vt Auguſtinus ſæpe docet; ſignatim 20. contra Fauſtum cap. 18. Ratio autem eſt, quia interuenire poteſt actio ſufficiens, per quam aliquid Deo in ſacrificium offeratur, & tamen quod illa impoſita ſit ad aliud ſacrificium ſignificandum. Item in ſignis ad placitum, ſæpe contingit dari ſignum rei, & ſignum ſigni, & vtrumque in ſuo genere veram ſigni rationem participare: ſic enim hæc vox, *Petrus*, eſt ſignum ad placitum ſignificans talem rem, & hæc vox, *nomen proprium*, eſt etiam ſignum ad placitum ſignificans ipſum nomen, *Petrus*, & vtrumque verum nomen eſt, ſeu vocalis terminus: ſic igitur cum ſacrificium ſit ſignum ad placitum, & præter ſignificationem moralem habeat myſticam, dari poteſt ſacrificium immediate ſignificans rem aliquam, quæ ſacrificium non ſit, & dari etiam poteſt ſacrificium ſignificans aliud ſacrificium; nam hoc etiam ad myſticam ſignificationem ſpectare poteſt. Ita igitur contingit in præſente myſterio, in quo inprimis interuenit ſufficiẽs actio, & ceræmoniæ ſenſibiles, ad rationem ſeu ſignificationem ſacrificij, vt declaratum eſt, ac deinde impoſitum eſt ad ſignificãdum non ſolum realem Chriſti præſentiam, ſed etiam præteritam eius mortem & paſſionem, quam pro nobis in ſacrificium obtulit, & ideo non eſt ſolum imago ſacrificij, nec ſolum ſacrificium, ſed vtrumque ſimul, ſicut ſimul eſt verum corpus & ſanguis Chriſti & ſacramentum, ſeu ſacrum ſignum eius. Oportet autem ad intelligendos Patres aduertere, eos ſub nomine immolationis interdum dicere in hoc myſterio non immolari Chriſtum vere ac realiter, ſed tantum myſtice, per repræſentationem veræ immolatiouis in cruce factæ, quia immolatio in rigore & proprietate vocis ſignificare videtur cruentam oblationem, ſeu veram mactationem cum reali ſanguinis effuſione, & in hac proprietate verum eſt, nõ eſſe hic realem immolationem, ſed tantum repręſentationem eius, atque in hunc modum loquuntur, non ſolum Patres, vt Chryſoſt. Ambroſ. & alij ad Heb. & Auguſt. epiſt. 23. 120. & in Pſalm. 79. ſed etiam interdum Scholaſtici, Magiſter cum aliis in 4. diſt. 12. & D. Thom. in hoc art. 1. quæſt. 83. Immolatio autem in hoc rigore ſumpta non eſt de ratione ſacrificij vt ſic, ſed ſacrificii tantum cruenti. Nam ad rationem ſacrificii vt ſic, ſufficit oblatio, quacunque ratione in ea aliquid ſacrum fiat circa rem oblatam, & ideo de ſacrificio, ſeu ſacrificatione loquendo, abſolute dicendum eſt, in hoc myſterio non tantum imaginem & repræſentationem ſacrificii, ſed verum etiam ſacrificium, veramque ſacrificationem fieri.

Quare aliquoties Patres, Chriſtũ in Euchariſtiæ cõſectione immolari concedere renuant.

Tertia hæreticorũr atio refutatur.

Tertium fundamentũ ſumebatur ex ratione ſacramenti, & teſtamenti. Ad priorem ergo partem dicitur, poſſe idem myſterium diuerſis rationibus A participare ſeu induere rationem ſacramenti & ſacrificii: nam eadem res, quæ in Dei honorem conſecratur, poteſt deinde ad noſtram ſanctificationẽm dari, & ordinari: hæ namque duæ rationes & habitudines in ordine ad diuerſos terminos non ita inter ſe repugnant, vt non poſſint eidem rei conuenire: vnde eadem etiam res, quæ Deo in cultum offertur, poteſt eſſe cibus hominis; & vt ſic, eſſe ſignum gratiæ ſanctificantis, & ideo ſimul eſſe ſacrificium, & ſacramentum: ita fere Diuus Thomas, 1. 2. quæſt. 101. articulo 4. ad 2. vbi ſignificat hoc non accidiſſe in ſacrificiis veteribus, ſed huius myſterii eſſe proprium, propter eius excellentiam. Non deſunt autem, qui exiſtiment in agno Paſchali, qui fuit potiſſima B figura huius myſterii, illas duas rationes fuiſſe coniunctas: nam prius ſacrificabatur, vel in templo à Sacerdotibus, vt contendit Abulenſ. Exodi, 23. quæſtione 27. vel in priuata domo à patrefamilias, de quo ſatis in præcedente tomo diſputatum eſt, & poſtea vt ſacer quidam cibus comedebatur, ſub certo ritu & ceræmoniis, in quo videtur, rationem ſacramenti habuiſſe. Quomodo autem hæ duæ rationes ſacri & ſacrificii in Euchariſtia cõiungantur, & vtra earum prior, aut potior ſit, dicetur commodius diſputatione ſequente: oportet enim prius eſſentialem rationem huius ſacrificii declarare. D. Thom. Abulenſ.

C Ad alteram partem de teſtamento primum negari poteſt, Euchariſtiam eſſe, aut dici teſtamentum, ſed myſterium noui teſtamenti, aut etiam ſanguinem noui teſtamenti, iuxta id, quod in forma calicis dicimus, ex traditione Eccleſiæ, & canone Miſſæ. *Hic eſt calix ſanguinis mei noui & æterni teſtamenti myſterium fidei, &c.* & iuxta illud, quod apud Matthæum & Marcum legimus, *Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti*, id eſt, quo nouum teſtamentum confirmatum & ſtabilitum eſt. Atque hoc modo recte reſpondet figuratum figuræ: proprie enim ſanguis, quo Moyſes populum aſperſit, non erat ipſum vetus teſtamentum, ſed erat veluti confirmatio eius. Secundo admittimus, Euchariſtiam & ſanguinem D Chriſti in illa contentum, dici poſſe teſtamentum, eo modo, quo res ſperata ſolet ſpes noſtra vocari, & res promiſſa, nomine promiſſionis, & hæreditas teſtamẽto legata, nomine teſtamẽti, ſic enim id, quod præcipue Chriſtus in nouo teſtamẽto Eccleſiæ ſuæ legauit, fuit corpus & ſanguis eius in Euchariſtia: vnde eſt illud ad Hebræos ſeptimo. *Melioris teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus*: Dici etiam ſolet teſtamentum, inſtrumentum ipſum continens & ſignificans voluntatem teſtatoris, & hoc etiam modo Euchariſtia dici poteſt teſtamentum, tanquam ſignum & inſtrumentum continens & ſignificans Chriſti voluntatem & liberalem omnium ſuorum E bonorum largitionem nobis collatam. Huiuſmodi autem teſtamenti appellatio non pugnat cum tatione ſacrificii: quia idem ſanguis, quo nouum teſtamentum confirmatum eſt, poteſt etiam in Dei cultum & ſacrificium conſecrari, & eadem res, quæ nobis à Deo datur, & à Chriſto in hæreditatem huius vitæ, & in ſignum ſuæ voluntatis, & æternæ hæreditatis teſtamento donata eſt, poteſt & debet Deo à nobis offerri in eius honorem, & ſacrificium: nihil enim magis decens, aut conueniens eſſe poteſt, quam vt donis, quæ Deus nobis contulit, ipſum colamus ac veneremur, & hoc ipſum indicauit nobis Chriſtus verbis illis, *Hoc facite in meam commemorationem*, iuxta expoſitionem in ſuperioribus datam. Hebr. 7.

SECTIO III.

Vtrum Miſſa ſit ſacrificium, quod tantum à Chriſto Domino inſtitui potuerit.

Vſus huius vocis, Miſſa, ad hoc ſacrificiū ſignificādum antiquiſſimus.

IN hac ſectione non ſolum rem ipſam (quæ fere iam ex dictis perſpicua eſt) ſed etiam ipſam Miſſæ vocem explanare ac defendere intendimus: Hæretici enim vehementer inuehuntur in eam, irridentque & reiiciunt, tanquam nouam & barbaram vocem, quod eo animo faciunt, vt rem prorſus euertant: Catholici vero è contra vocis antiquitatē & Ethymologiam erudite & accurate inquirunt, vt veritatem rei ſignificatæ magis ſtabiliant. Dicendum ergo inprimis eſt, vſum huius vocis, *Miſſa*, in Eccleſia Latina eſſe antiquiſſimum: Legitur enim in Concil. Carthaginenſi II. Can. 3. Cōcil. Carth. IIII. Can. 84. Mileuit. cap. 12. Vaſenſ. cap. 3. & 4. vbi etiam diſtinguitur Miſſa publica à priuata. Concil. Agathenſi, Cano. 11. de loco, vbi eſt Miſſa celebranda, & Can. 47. de præcepto audiendi Miſſam die Dominico. Leo Papa epiſt. 82. plures præcepit celebrare Miſſas, vbi pro multitudine populi vna non ſufficit. Theleſphorus epiſt. 1. inſtituit, vt in Miſſa hymnus angelicus dicatur, & tres Miſſæ nocte Natiuitatis. Fœlix primus, epiſt. 2. præcepit Miſſas celebrari ſupra memorias Martyrum. Eucharius, vt Baſilicæ cū Miſſa conſecrentur, vt eſt apud Burchar. lib. 3. Decret. cap. 27. quod tamen Gratianus tribuit Higinio in cap. Omnes, de conſecra. diſt. 1. qui omnes & alij Patres ibi relati hoc nomine Miſſa vſi ſunt, & præterea Ambroſius lib. 1. epiſt. 33. & Auguſtinus ſerm. 91. & 241. de tempore. & Gregor. lib. 1. epiſt. 12. & lib. 4. epiſt. 10.

Cō. Car. II. Cart. IIII. Agath. Leo. Pap. Theleſph. Fœlix I. Eucharius. Ambroſ. Auguſt. Gregor.

Hanc vocem alios Græcā facere immerito. Couar.

Secundo de origine huius vocis, quidam exiſtimant eſſe vocem Græcam, vt Couar. lib. 4. Variar. Reſol. cap. 22. non eſt autem veriſimilis opinio, quia nullum eius vocis fundamentum in Græca lingua reperitur: vnde neque vſum eius in Græcis Patribus legimus, ſed quam nos *Miſſam*, illi *Liturgiam* vocant, vel *Synaxin*, vel aliis vocibus vtuntur, quę communes ſunt huic myſterio, vt ſacramentum eſt. Alij ergo cenſent eſſe vocem Hebræam, à verbo Miſſac, quod ſpontaneam oblationem ſignificat: ita Concil. Senon. in decr. fidei, cap. 11. & Claud. de Sainct. in præfat. ad Græcas liturg. & Pamelius in præfat. ad Latinas, & in Scholiis ad Tertull. lib. de orat. in principio; & Demochares tract. 2. & 4. de ſacrificio Miſſæ. Quæ opinio eſt probabilis: quamuis eam ſuſpectam faciat authoritas negatiua Patrum Græcorum, & Syrorum, qui nunquam ea voce vſi ſunt, cum tamen ſoleant frequenter vti illis vocibus Hebraicis, quas Eccleſia Latina retinuit, vt ſunt *Hoſanna, Alleluia*, &c. Tertia igitur opinio eſt, hanc vocem eſſe Latinam, à verbo, *mitto*, quam late tractat Lindan. lib. 4. Panop. cap. 3. & Bellar. l. b. 1. de M ſſa, cap. 1. Et videtur fuiſſe ſētētia D. Thom. hac q. a. 4. ad. 9. & Hug. Vict. lib. 2. de ſacra. p. 9. cap. 14. qui ethymologiam huius vocis explicantes, oblationem ſubintelligendam eſſe cenſent, ita vt *Miſſa* dicatur, quia oblatio ſacrificij ad Deum mittitur, & Miſſa eſt, vel quia Deus ad nos mittit hoſtiam huius ſacrificij, quam nos ad ipſum, iterum per Sacerdotem in ſacrificio remittimus, iuxta illud, quod in Cano. Miſſæ dicitur, *Iube hæc perferri per manum ſancti angeli tui in ſublime altare tuum*: atque hoc modo ſentit etiam Innocent. lib. 3. de hoc myſt. cap. 12. & Bonauen. opuſ. de myſterio Miſſæ. At vero Iſidorus ſentiens, etiam hanc vocem eſſe Latinam lib. 2. ethymo: cap. 19. cenſet dictam à dimittendo, quia, finito Miſſæ ſacrificio populus mittiť, ſeu dimittitur, ita vt ſubintelligēda

Alij Hebræā. Con. Senon. Claud. Pamel. Melius qui Latinam. Lindan. Bellarm. D. Thom. Hug. Victor. Horum quidam à mitto. Innocent. Bonauent. Alij à dimitto. Iſidor.

A ſit congregatio ſeu concio miſſa, vel dimiſſa, & in eadē ſententia eſt Alcuin. lib. de offi. Eccle. c. de celebratione Miſſ. & hab. lect. 15. in Cano. & non diſſentit Hugo Victor. loco citato. Ad quod intelligendum, obſeruandum eſt, antiquum Eccleſiæ morem fuiſſe, vt dum Miſſę ſacrificium celebrabatur, populus non diſcederet, donec à Sacerdote, vel Diacono dimitteretur: ita enim ad tanti ſacrificij reuerentiam decebat, & vt debitus ordo in Eccleſia ſeruaretur. Hæc autem populi dimiſſio bis in Miſſa fieri ſolita eſt; primo, finito Euangelio ante primam oblationem, tunc enim dimittebantur Catechumeni, vel ſi qui aderant Gentiles, quibus myſteriis intereſſe, aut ea videre minime permittebatur, vt

Alcuin. Hugo.

B conſtat ex Clemente lib. 8. Conſt. Dionyſ. cap. 3. de Eccleſia. Hierarch. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Ioan. cap. 50. & Auguſt. tract. 11. in Ioan. Greg. 12. Dialog. c. 23. Alia dimiſſio fiebat poſt ſacrificium finitū, ad quam videtur alluſiſſe Cyprian. lib. de ſpecta. dicens: *Feſtinat ad ſpectaculum dimiſſus, & adhuc ſecum ferens*, vt aſſolet, Euchariſtiam. & Tertull. lib. de anima. *Poſt tranſacta ſolemnia dimiſſa plebe*, &c. Hinc ergo factum eſt, vt hæc ipſa dimiſſio, *Miſſa* dicta fuerit, & ita videtur ſumi in Concil. Carthaginen. IIII. cap. 84. & in Concilio Illerdēſi, cap. 4. in quibus dicitur, Hęreticos Iudæos, & Gentiles permitti poſſe adeſſe vſque ad Miſſam Catechumenorum, id eſt, vſque ad di-

Clemen. Dionyſ. Cyrill. Auguſt. Cyprian. Con Car. IV. Illerd.

C miſſionem, vt expoſuit Gloſſa in cap. De inceſtis, & in cap. De his. 25. quæſt. 2. & in capite, Epiſcopus. de conſecratione, diſtinctione 1. & Auguſtinus ſermone 237. de tempore apertius dicit, *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenis, & fideles manent*, id eſt, fit dimiſſio Catechumenorum. Et eodem modo ſumi videtur à Sancto Benedicto in regula ſua, capite 17. & à Caſſiano lib. 2. inſtitutionum, cap. 13. & 15. & lib. 3. cap. 7. & 8 & iuxta hanc deductionem, quod nunc in Miſſa dicimus, *Ite miſſa eſt*, ita eſt interpretandum, *Ite, iam n. eſt dimiſſionis tempus*, quamuis exponi etiam poſſit iuxta priorem ethymologiam, ſubintelligendo oblationem, vel totam illam actionem ſacram, id eſt, *Ite, iam enim eſt oblatio ad Deum miſſa*, vel *iam to-*

Auguſt. S. Benedict. Caſſiano.

D *ta hæc actio ſacra eſt completa*. Quacunque vero ratione originem & impoſitionem huius nominis accipiamus, certum eſt tamen, iam deductam eſſe illam vocem ad ſignificandam totam illam actionem, in cuius fine populus dimititur, & inde duplex etiam Miſſa diſtincta eſt; Vna, *Catechumenorum Miſſa*, quæ durabat vſque ad primam oblationem excluſiue, cuius fit mentio in citatis locis, & in Concil. Valent. cap. 1. & apud Caſſian. lib. 11. inſtitutionum, cap. 15. Alia dicitur *Miſſa fidelium*, quæ incipit ab offertorio, & durat vſque ad finem, de qua Ambroſius lib. 5. epiſt. 33. *Dimiſſis Catechumenis, Miſſam ſacramentorum*, vt loquitur *facere cœpit* & hinc in plurali vocari ſolet totum officium *Miſſarum ſolemnia*, vt eſt apud

Con. Valent. Ambroſ.

E Auguſtinum, ſermone 81. de tempore, & Gregor. Homil. 21. in Euangelia: nunc vero Miſſa etiam in ſingulari dictā, ſignificat totam actionem ſacram à principio vſque ad finem, quæ vtramque prędictam Miſſam complectitur: iam enim illa prior dimiſſio ſublata eſt, & tota res vna veluti continuata actione conficitur, & quæ nomine Miſſæ iam ſignificatur. Et hactenus de voce, *Miſſa*, de qua plura erudite congerit Ioan. Durandus, libro 2. de ritibus Eccleſiaſt. cap. 1.

Auguſt. Gregor. Durand.

Quod igitur ad rem attinet, de Miſſa loqui poſſumus, vel ratione totius actionis, vt includit omnes ceræmonias & orationes, quæ ibi fiunt & dicuntur, vel tantum de ſubſtantia ſacrificij, quod inter illam actionē offertur. Dicendum ergo eſt primo, Miſſam, vt com-

Miſſa vt nūc fit præter ſacrificij ſubſtantiā accidētalia com-

pleƈtitur, quod totum complexum nõ eſt à Chriſto inſtitutũ.

vt comprehendit totam illam actionem, complectiquidem ſacrificium, non tamen ſolam ſubſtantiam eius, ſed etiam accidentia (vt ſic dicam) & ideo ſecundum hoc totum, non eſt à ſolo Domino inſtituta. Concluſio hæc eſt certa & clara, quoad omnes partes, ſuppoſitis, quæ diximus: nam Miſſa hæc cõplectitur totum Euchariſtiæ myſterium à conſecratione vſque ad conſumptionem: oſtendimus autem hoc myſterium eſſe ſacrificium: ergo Miſſa, quoad ſubſtantiam ſuam ſacrificium eſt, aut (quod perinde eſt) in Miſſa ſacrificium offertur, vt Patres omnes ſupra citati loquuntur. Secunda vero pars & tertia per ſe notæ ſunt: nam Canon Miſſæ non à Chriſto, ſed ab Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus traditus eſt & compoſitus, vt Con. Trid. dicit ſeſſ. 22. & idem eſt certũ de aliis ceremoniis & Collectis, & colligi poteſt ex Clemen. & aliis Pontificibus, & Conciliis citatis, & ex Iſidoro lib. 2. de officiis, vbi dicit, ordinem Miſſæ & orationum à S. Petro eſſe inſtitutum, & ſupra agentes de forma oſtendimus, Apoſtolorum tempore paucas ceræmonias, & orationes adiunctas eſſe oblationi huius ſacrificij, quæ poſtea ſucceſſu temporis ab Eccleſia additæ ſunt, de quibus in ſequentibus dicendum eſt late.

Conc. Tridẽ.

Iſidorus.

Miſſæ ſacrificij ſubſtantia eſt à Chriſto Domino inſtituta.

Dico ſecundo, Miſſa, quoad ſubſtantiam ſacrificij, à Chriſto Domino inſtituta eſt. Eſt de fide & ſufficiẽter probatur ex dictis in duab. præcedẽtib. ſect. Nam Chriſtus in nocte cœnæ obtulit hoc ſacrificiũ & poteſtatem ac legem perpetuo duraturam, de illo in Eccleſia offerendo, tradidit illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, vt declaratum & probatum eſt: hoc autem ipſum, & nihil aliud, eſt ſacrificium inſtituere, vnde Irenæ. lib. 4. cont. hæreſ. cap. 32. & 34. *Nouam*, inquit, *docuit oblationem, quam Eccleſia ab Apoſtolis accipiens, in vniuerſo mundo offert Deo*. Ambr. 1. prępa. ad Miſ. *Ego, licet peccator, accedo ad altare tuũ & offero ſacrificium, quod tu inſtituiſti, & offerre præcepiſti*. Auguſt. cõc. 2. in Pſal. 33. *Ipſe de corpore, & ſanguine ſuo inſtituit ſacrificium ſecundum ordinem Melchiſedech*. Leo Papa, ſerm. 7. de Paſſione, *Ieſus vetus teſtamentum conſummabat, & nouum Paſcha condebat, & docebat, qualis hoſtia Deo deberet offerri*. Denique Alexand. I. epiſt. 1. cap. 4. *Veritas nos inſtruxit, calicem & panem offerre*, & ſimilia multa citata ſunt in ſuperioribus, & alia ſumi poſſunt ex modernis authoribus relatis, præſertim ex Durand. dicto lib. 2. c. 2. & 3. vbi multa congerit. Ratio addi poteſt, quia Chriſtus eſt author nouæ legis: ergo inſtituere debuit omnia, quæ de ſubſtantia ſunt huius legis: huiuſmodi aũt eſt ſacrificiũ, ſicut & Sacerdotium; nam hæc duo neceſſario ſunt connexa, & de Sacerdotio ait Paul. transferri ſimul cum lege, aut ipſo trãſlato, neceſſe eſſe legem etiam transferri. Et confirmatur primo, quia Chriſtus inſtituit Euchariſtiæ myſterium, vt in ſuperioribus tractatum eſt: ergo ſub vtraq; ratione, ſacramenti & ſacrificij inſtituit: quia non eſt maior ratio de vna, quã de altera, nec minus requiritur Chriſti authoritas ad ſignificationem & efficaciam eius, vt ſacrificium eſt, quam vt eſt ſacramentum. Deniq; quia ratio ſacrificij prior eſt, & quodãmodo potior, quam ſacramẽti, vt infra dicã. Confirmatur ſecundo, quia Chriſtus abrogando legem veterem, eius ſacrificia abſtulit: ergo è contrario ſtabiliendo legem nouam, eius ſacrificium inſtituit.

Irenæus.

Ambroſ.
Auguſt.

Leo Pap.

Alexan. 1.

Durandus.

Quæſtiuncula ſatisfit.

Sed quæret aliquis, an potuiſſet Eccleſia hoc ſacrificium inſtituere, ſi Chriſtus illud nõ inſtituiſſet. Reſpõdetur, duobus modis hoc intelligi poſſe. Primo, quod Chriſtus Dominus, neq; inſtituerit hoc myſterium, quoad rationem ſacrificij vt ſic, neque etiam quoad actionem ipſam, in qua ſignificatio ſa-

A crificij fundatur, id eſt, quod non dederit hominibus corpus & ſanguinem ſuum. Secundo, vt dederit quidem hãc poteſtatem in ordine tantum ad ſacramentalem vſum; non vero quoad rationem oblationis ſeu ſacrificij. In priori caſu euidens eſt, nõ potuiſſe Eccleſiam, tale ſacrificium inſtituere, vnde enim illa haberet poteſtatem ad conficiendum corpus Chriſti, ſi Chriſtus non dediſſet? Eſt enim hæc poteſtas maxime ſupernaturalis, vt per ſe manifeſtum eſt. In ſecundo autem caſu potuiſſet Eccleſia inſtituere, ſeu addere huic myſterio rationem ſacrificij; dummodo Chriſtus non prohibuiſſet, ita enim ſupponendum eſt. Ratio eſt, quia illa actio de ſe eſt
B apta, & decens ad rationem ſacrificij: & alioqui eſt in Eccleſia poteſtas connaturalis, vel naturæ, vel gratiæ ad inſtituendum ſacrificium in qualibet actione ad illud munus proportionata: ergo potuiſſet hanc ſpecialem actionem iam ſibi poſſibilem, in ſignum poteſtatiuum, diuinæ excellentiæ ordinare, vt ad Deum colendum primario fieret, & ita poſſet inſtituere hoc myſterium ſub ratione holocauſti & ſacrificii laudis, ſeu gratiarum actionis, & impetratorij, & aliquo modo propitiatorij; vel impetrando tantum; vel etiam aliquam ſatisfactionem applicando per modum indulgentiæ, quamuis non proprie & in rigore ex opere operato.

C

SECTIO IIII.

Vtrum Miſſæ ſacrificium vnicum ſit in lege noua, ita vt aliud in ea eſſe non poſſit.

Duplex quæſtio.

DVo in hoc titulo comprehenduntur. Vnum eſt, an ipſummet ſacrificium Euchariſticum ſit vnum tantum. Alterum eſt, an cum illo poſſint in Eccleſia Chriſti eſſe alia ſacrificia. Circa primum ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in Miſſa multa fiunt circa corpus Chriſti, quæ per ſe ſingula ad rationem ſacrificij ſufficiunt, vt ſunt duplex conſecratio corporis & ſanguinis, nam vnaquæque per ſe ſufficit, vt ſacrificium integrũ ſit. Item fractio, quæ poſtea fit circa corpus Chriſti, cum ſanguinis mi-
D ſtione: nam ibi fit aliquid ſacrum circa rem oblatam; ac deniq; idem argumentum fieri poteſt de cõſumptione corporis & ſanguinis Chriſti, prout fit à Sacerdote. Vel aliter, quia prius ſacrificantur panis & vinũ, tranſmutantur. n. in Dei cultum, & deinde offerunt̃ corpus & ſãguis Chriſti; nã prius cõficiuntur, poſtea offerunt̃, quoniam offerri ſupponit eſſe: ſũt ergo diuerſa ſacrificia, ſicut & diuerſæ res oblatę. Tandẽ, habere plura ſacrificia, videtur ad perfectionem & complemẽtum alicuius legis pertinere: maxime, quando talia ſacrificia ad diuerſos fines ordinantur, vt ſunt holocauſtum, gratiarum actio, propitiatio pro peccato: ergo decuit, vt Deus hanc ſacrificiorum varietatẽ in lege noua inſtitueret, ſi e-
E nim id fecit in lege veteri, multo magis in noua, quę perfectior eſt: Chriſtus autem Dominus extra myſterium Euchariſtiæ, nullum ſacrificium inſtituit: ergo in hoc myſterio tota illa ſacrificiorum varietas & multitudo continetur, vt ſi intelligamus, conſecrationem ipſam habere rationem holocauſti, quatenus per eam tota ſubſtantia panis in ſubſtantiam corporis Chriſti tranſmutatur: fractionẽ vero, quæ expreſſius paſſionem Chriſti ſignificat, rationẽ habere ſacrificii propitiatorii, aut oblationem ipſam corporis Chriſti, quæcunque illa ſit.

Circa primũ difficultas.

Dicendũ nihilominus eſt, ſacrificium Euchariſtiæ eſſe vnum tantum, illudq; ſolum eſſe à Chriſto Domino in lege noua inſtitutum. Ita ſentiunt omnes Theologi: imo Concilium Tridentinum in

Euchariſtiæ ſacrificium vnicũ ſoluq; à Chriſto inſtitutum.

proemio ſeſſ.22. hac ratione dixit, *hoc eſſe vnum, verum ac ſingulare ſacrificium*, & cap. 1. de hoc ſolo ſacrificio tradit, fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutũ, & de illo ſemper, vt de vnico ſacrificio loquitur, & multo [Cō.Tol. XII.] antea Concilium Toletan. XII. capitulo 5. ſacrificium hoc, *verum & ſingulare*, vocauit; & cæteri Patres [Leo Pap.] hac ratione dicunt, Chriſtũ Dominũ multitudinẽ veternm ſacrificiorum in vnum ac ſingulare ſacrificiũ cõmutaſſe. Leo P. ſerm. 7. de paſſ. Domini. *Omnem differentiam hoſtiarum vnius corporis & ſanguinis tui complet oblatio.* [Chryſoſt.] Similia leguntur apud Chryſoſtomum [Auguſt.] Pſalm. 95. Auguſtin. libro 10. de Ciuitat. cap. 20. & lib. 17. cap. 10. lib. 3. de Bapt. cap. vltimo, & libro 20. contra Fauſtum, capite 18. & 21. & libro 1. contra aduerſarium leg. & Proph. cap. 20. *Huic ſummo, veroq́; ſacrificio cuncta ſacrificia falſa ceſſerunt*, & alibi, *Sacrificium, quod ipſe eſt, in Eccleſia voluit pro illis omnibus celebrari, quia illis omnibus prænunciabatur.* Denique Eccleſia in Collecta quadam ſic habet. *Deus qui legalium differentiã hoſtiarum vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti, &c.* Ratione ſic declaratur; nam quod præter hoc ſacrificium, nullum aliud ſit à Chriſto inſtitutum, illa ratio ſatis probat; quia de Chriſti voluntate ſolum nobis conſtare poteſt per Eccleſiam declarantem Scripturam vel traditionem. Sed Eccleſia, nec docuit, nec inſinuauit vnquam inſtitutionem alterius ſacrificij, neque in Scriptura aut traditione aliquod eſt eius veſtigium, maxime cum nulla ſit eius neceſſitas, vt oſtendam. Quod autem ſacrificium ipſum Euchariſticum vnum ſit præter authoritates adductas, patet ex dictis ſupra de vnitate ſacramenti Euchariſtiæ: eſt enim eadem ratio de ſacrificio, & omnia ibi adducta, hic applicari poſſunt. Declaraturque breuiter, ſatisfaciendo ſimul rationibus dubitandi: duæ enim conſecratones corporis & ſanguinis, quamuis per ſe ſigillatim ſumptæ poſſent inſtitui in integrum ſacrificium, tamẽ prout nunc facta inſtitutio eſt, ordinatæ ſunt ad cõſummandũ vnum ſignum, atque vnam myſticam Chriſti immolationem, & ideo ex vtraque componitur vnum ſacrificium. Rurſus panis & vinum, & corpus ac ſanguis Chriſti, ad vnam met actionem ſacram, ſeu ſacrificationem concurrunt, tanquam terminus à quo, & ad quem, & tanquam materia proxima & remota eiuſdem oblationis, & ideo ex hoc etiam capite non eſt ibi duplex ſacrificatio; imo neque eſt alia corporis Chriſti oblatio, præter ipſam conſecrationem, vt in diſputatione ſequente latius dicemus. Denique gratis & ſine fundamento aſſignantur diſtincti effectus, ſeu fines diſtinctis partibus, vel actionibus huius ſacrificij, ſed ipſum totũ perfectiori & altiori modo continet omnem illam perfectionem, ſeu habitudinem, aut rationem, quæ in diſtinctis ſacrificiis veteribus inuenta eſt, vt ſupra diſputatione præcedente, ſectione ſeptima, obiter attigimus. Eſt enim hoc ſacrificium ex parte rei oblatæ, & principalis offerentis, infinitæ digntiatis, & ideo ad omnem ſacrificij rationem ſufficiens eſt, & in cultum Dei, & gratiarum actionem, & recognitionem diuinę excellentię ſimul offertur, & nihilominus ſimul etiam efficax eſt, & ad impetrandum, & ad ſatisfaciendum pro peccato, vt latius infra rractando de effectibus eius, explicabimus, & ideo neceſſe non fuit aliud ſacrificium præter hoc à Chriſto Domino inſtitui. Dices, etiam Euchariſtia in ratione ſacramenti eſt ſummè perfecta, & nihilominus prę ter illud Chriſtus alia multa inſtituit: cur ergo non idem dicetur de ſacrificio? Reſpondetur primo, quia ſacramenta per ſe ordinantur ad fidelium ſanctificationẽ, quę pluribus modis perficitur, ſcilicet,

A per modum generationis, aut augmenti, aut per modum ſpecialis remedij vel auxilij, quo pluribus etiam modis, & variis ex cauſis, fideles indigent, iuxta varias occaſiones & ſtatus eorum, & ideo vt conuenientius, & accommodato modo prouideretur hominibus, vtilis fuit ſacramentorum varietas. At vero ſacrificium per ſe ordinatur ad cultum Deo præſtandum, & ex conſequente, & quaſi ſecundario aliquem effectum habet in offerentibus, vel his, pro quibus offertur, quæ omnia facilime potuerunt in eodem ſacrificio coniungi, & ideo ſuppoſita huius ſacrificij perfectione & infinitate, non oportuit alia multiplicare. Adde, myſterium hoc Euchariſtię B eſſe finem aliorum ſacramẽtorum, & ideo illa multiplicari, quia homo indiget pluribus modis diſponi, & quia media multiplicari ſolent, quamuis finis vnus tantum ſit.

[Quoad ſecundam quęſtionẽ ratio dubitandi.] Circa ſecundam partem inprimis eſſe poteſt quęſtio de poteſtate Eccleſiæ ad inſtituendum aliud ſacrificium. Et eſt ratio dubij, quia hæc poteſtas eſt connaturalis, tam naturæ, quam gratiæ, vt ſupra dicebam. Non eſt ergo oblata per inſtitutionem Euchariſtiæ, quia, quod naturale eſt, non aufertur, nec gratia deſtruit naturam, ſed perficit. Neque etiam eſt impedita; nam Chriſtus non prohibuit vſum talis poteſtatis, vbi enim eſt talis prohibitio? Neque enim per ſe tradita eſt, aut ſcripta, neque intrin- C ſece ſequitur ex ſola inſtitutione Euchariſtiæ, nam etiam, ſi hoc ſacrificium datum ſit nobis à Deo, non inde ſequitur, eſſe intrinſece malum, aliud ab hominibus inſtitui. Deinde poteſt eſſe dubitatio de facto, an ſit aliud ſacrificium ab Eccleſia inſtitutum. Nam Canon. 3. Apoſt. dicitur, Thymiama poſſe offerri Deo: hoc autem erat in lege veteri quoddam ſacrificij genus: ergo & nunc etiam eſt, quia ibi conſumitur creatura in honorem Dei, ibidem etiam dicitur offerri poſſe manipulum ſpicarum, & aliæ ſimiles oblationes leguntur de conſecrat. diſtinct. 2. Quod ſi quis dicat, illas eſſe ſimplices oblationes, & non ſacrificia: inde fit argumentum, ſicut Eccleſia D has inſtituit, ita etiam potuiſſe ſacrificium inſtituere, vel ſi in his exerceat aliquid ſacrum, hoc ipſo facere ſacrificium. Item cęræmonia cærei Paſchalis inſtituta eſt ab Eccleſia, & tamen eſt ſacrificium, iuxta id, quod in eius benedictione Gregor. Papa dixit. *Suſcipe Sancte Pater incenſi huius ſacrificium veſpertinum.* Et ratione patet, quia ibi eſt oblatio, benedictio & conſumptio cuiuſdam rei creatæ, in Dei honorem. Præterea in celebratione Miſſæ ante conſecrationem, atque adeo ante ſacrificium à Chriſto inſtitutum, offertur hoſtia & calix, quæ actio ſola habet ſufficientem rationem veri ſacrificij, vt patet tum ex verbis Eccleſiæ, quibus illa oblatio fit. *Suſcipe Sancte Pater omnipotens æterne Deus, hanc immaculatam ho-* E *ſtiam*, tum ex ipſa actione & definitione ſacrificij; nam ibi eſt oblatio in honorem Dei, faciendo aliquid ſacrum circa rem oblatam: nam ipſa eleuatio panis & calicis in altari coram Deo, cum benedictione aliqua, eſt ſufficiens actio ſacra ad rationem ſacrificij: hoc enim in multis ſacrificiis veteribus ſufficiebat, vt in panibus Propoſitionis, in manipulo ſpicarum, in ſacrificio ſimilæ, & id genus aliis, vt patet Leuit. 7. cap. 23. & 24. Vnde Scotus in 4. diſt. 13. q. 2. dicit, in Miſſa, & eſſe ſacrificium, quod non eſt ſacramentum, ſcilicet, oblationem hoſtiæ non conſecratæ, & ſacrificium, quod eſt ſacramentũ, ſcilicet, myſterium Euchariſtię, ꝙ maxime declarari poteſt, quãdo contingit illã hoſtiæ oblationem ſeparari omnino à ſubſtãtiali myſterio Miſſæ, vt fit in Miſſa, q̃ ſicca ſeu nautica dr̃, in qua fiunt Miſſæ ceræmoniæ

ſine

ſine conſecratione, aut præſentia corporis Chriſti, A nam illa actio externa ſic facta, reuera ordinatur ad cultum Dei, non eſt enim actio ſuperſtitioſa, nec ficta, ſed religioſa, & ibi interuenit oblatio cuiuſdam rei creatæ, cum aliqua benedictione, & conſumptione: eſt ergo ibi actio & ſignificatio moralis ad ſacrificium ſufficiens, neque etiam deeſt ſignificatio myſtica: nam illa actio fit in ſignificationem & recordationē, & quaſi ex deſiderio & voto veri ſacrificij incruenti, & conſequenter etiam ibi intelligi poteſt ſignificatio, & recordatio paſſionis Chriſti: cur ergo nō erit illud verum ſacrificium, quamuis non ſit ita perfectum & efficax, ſicut ſacrificium Euchariſtiæ?

Neq; inſtitutū neq; oblatum eſt in Eccleſia aliud ſacrificiū ab Euchariſtia. D.Thom. Caietan. Hoſius. Clichtouæ. Auguſt.

In hac re, incipiendo ab eo, quod certius eſt, dicē- B dum eſt primo: Eccleſiā hactenus nullum inſtituiſſe ſacrificium, neq; aliud vnquam, vel alicubi obtuliſſe præter Euchariſtiam. Ita ſupponit D.Thom. in tota hac quæſt. & alij Doctores in 4.d.12. & 13. Caiet. 2.2. q.85.a.4. Hoſius in confeſſ. cap.41. Clichtou. lib.1. de Euchar. cap.14. & omnes ſcriptores Catholici idem ſentiunt, & inſinuatur à Patrib. ſupra citatis, præſertim Auguſt. illis verbis, lib.20. de Ciui. cap.21. *Sacrificamus Deo illo dumtaxat ritu, quo ſibi ſacrificari noui teſtamenti manifeſtatione præcepit*, vbi ponderanda eſt illa dictio excluſiua, & ideo lib.1. contra Creſcon. cap.25. hoc appellat *vnicū ſacrificium*, & lib. de ſpiri. & litt. c.11. vocat *vnicum & ſingulare*, & lib.8. de Ciui. cap. vltimo probat epulas ſeu cibos, quos fideles offerunt ad ſe- C pulchra mortuorum, non eſſe ſacrificium, *quia vnum tantum eſt ſacrificium Chriſtianorum.* Quæ ratio manifeſte ſupponit, nullum aliud eſſe in vſu Eccleſiæ, neque à Chriſto, neque ab ipſa inſtitutum. Præterea Cyprian. ſermon. de Cœna Domini dicit: Euchariſtiam eſſe inconſumptibilem cibum, quia, *ſi conſumeretur*, inquit, *nullum nobis relinqueretur ſacrificium*, quæ ratio etiam ſupponit nos tantum in Euchariſtia ſacrificium offerre. Præterea in Eccleſia nulla eſt actio ſacra, quæ per ſolos Sacerdotes rite exerceatur, & verum altare requirat præter Euchariſticum ſacrificium: ergo nullum aliud de facto eſt in Eccleſia: Patet conſequentia, quia ſacrificium, non niſi à Sacerdote, & in altari, offerri poteſt, vt ſupra dictum D eſt. Antecedens patet ex traditione & ſenſu totius Eccleſiæ; nam Sacerdotium Chriſti per ſe tantum ordinatum eſt ad ſacrificandum Chriſti corpus, & ſimiliter in altari Eccleſiæ ſolum Chriſti corpus & ſanguis offerendus eſt, cætera vero proprie non offeruntur Deo, niſi quatenus ad hoc ſacrificium ordinantur, vt colligitur ex canone 3. Apoſt. & ex aliis decretis, de conſecratione, diſt.2. à principio. Præterea, ratio, quæ Chriſtum mouit, vt præter Euchariſtiam, nullum aliud ſacrificium nobis relinqueret, mouere etiam Eccleſiā debuit, ne aliud ſacrificium deſideraret, ne videretur hoc Miſſæ ſacrificium per ſe ſolum, vel imperfectum, vel ad colendum Deum, E & fructum ſacrificij percipiendum, inſufficiens exiſtimare, quod etiam poſſet deuotionem fidelium circa hoc ſacrificium remittere, & ab illius vſu, & frequentia aliquo modo diuertere. Tandem (vt reſpondeamus etiam dubitationibus poſteriori loco poſitis) ex ipſo Eccleſiæ vſu declaratur: nam cæremoniæ omnes, quas Eccleſia inſtituit, non eo animo ab ipſa fiunt, ac ſi per ſe contineant ſupremum Dei cultum, neque vt immediate ad hoc referantur, ſed inſtituit eas ad ornatum, & cultum huius ſacrificij, & ad fidelium deuotionem excitandam, quod his verbis egregie docuit Conc. Trident. ſeſſ.22. cap.5. *Cæremonias adhibuit* (ſcilicet, mater Eccleſia) *myſticas benedictiones, lumina, Thymiamata, veſtes, aliaque id genus multa ex Apoſtolica diſciplina, & traditione, quo & maieſtas tanti ſacrificij commendaretur, & mentes fidelium per hæc viſibilia religionis & pietatis ſigna ad rerum altiſſimarum, quæ in hoc ſacrificio latent, contemplationem excitarentur.*

Conc. Tridē.

Quæ verba ſufficiunt ad omnes difficultates ſupra tactas ſoluendas: nam de ratione ſacrificij eſt, vt ſit oblatio immediate ordinata ad Deum, & eius cultum, & non ſatis eſt, vt ſit cæræmonia ordinata ad ornatum eius oblationis, quæ verum ſacrificium eſt. Quocirca, ſicut Eccleſia adhibens cæræmonias ad ornatum ſacramentorum, non inſtituit noua ſacramenta, ſed ea ſacramentalia vocamus, & quaſi accidentia ſacramentorum, ita inſtituendo cæræmonias ad ornatum huius ſacrificij, non inſtituit noua ſacrificia, ſed ea poſſumus ſacrificalia vocare, ſeu accidentia huius ſacrificij, de quib. poſtea videbimus. Quod ſi interdum aliqua ex his cerȩmoniis ſacrificium vocatur, id eſt rariſſimum, & interpretandum eſt de ſacrificio latè ſumpto, prout attribuitur cuiuis actioni, vel oblationi ſacræ.

Eccleſiā non poſſe ſacrificiū aliquod inſtituere probabile. Conc. Tridē.

Hinc addo vltimo, probabile eſſe non habere Eccleſiam poteſtatem ad inſtituendum aliud ſacrificium. Quam aſſertionem exiſtimo ſatis colligi ex doctrina Theologorum, quãuis fere nullus expreſſe & in terminis illam aſſerat. Item ex modo, quo Sancti & Pontifices loquuntur: negāt enim, licitum eſſe in Eccleſia Chriſti, aliud, vel aliter ſacrificare, quam ipſe inſtituit; & Conc. Trident. ſeſſ.41. cap.2. dicit, Eccleſiam circa ſubſtantiam ſacramentorum nihil poſſe immutare, ſed ſolum in his, quæ ad eorum adminiſtrationem, vel diſpenſationem pertinent: ſub ſacramentis autem videtur plane comprehendere myſterium Euchariſtiæ abſolute & ſimpliciter, circa quod magna certe fieret immutatio, ſi aliud ſacrificium præter illud inſtitueretur, ſicut inſtitutio noui ſacramenti eſſet magna immutatio in ſubſtantia ſacramentorum: non ergo habet Eccleſia talem poteſtatem, neque pertinet ad bonum vſum, vel diſpenſationem myſteriorum Chriſti. Præterea, poteſt hęc res explicari, & ratio eius reddi ex his, quę de ſacrificio in communi in ſuperioribus dicta ſunt: quia licet poteſtas inſtituendi ſacrificium hominibus conueniat, non tamen ſingulis, ſed vel toti corpori Reipublicæ, vel ei, in quo eſt ſuprema poteſtas illam gubernandi. In Eccleſia igitur Chriſti poteſtas hæc eſt in ſolo Chriſto, qui eſt caput eius, nam, ſicut inſtitutio huius Eccleſiæ ab ipſo Chriſto manauit; ita poteſtas illam gubernandi non eſt primario in ipſo corpore, ſed in capite: in corpote autem, & in membris eſt ſolum ſecundum modum, & menſuram, qua ab ipſo capite communicatur: nunquam autem ab ipſo communicata eſt hæc poteſtas inſtituendi ſacrificium. Dices, quãuis hæc poteſtas principaliter reſideat in capite, tamen etiam poteſt conuenire corpori, non ex conceſſione capitis, ſed ex ipſa rei natura, vel certe poteſt cōuenire Vicario eius, non ex ſpeciali, ſed ex generali poteſtate gubernādi, & adminiſtrandi ea, quæ ad commodum huius Reipublicæ ſpectant. Reſpondetur, ſi Chriſtus nullum inſtituiſſet ſacrificium, probabile quidem eſſe, ipſum relicturum, aut permiſſurum fuiſſe Eccleſiæ vel Vicario ſuo ſacrificij inſtitutionem, ſicut accidit in lege naturæ, tamen, cum Chriſtus iam inſtituerit & definierit certum modum & ritum ſignificandi Deo in Eccleſia ſua, hoc ipſo cenſetur excluſiſſe ab ea omnem alium ſacrificiorum ritum, ſicut in lege veteri, poſtquam Deus præbuit illi populo certa ſacrificia, non licuit illi populo, vel Pontificib. eius nouos ſacrificiorū ritus inſtituere, quia nimirū determinatio à Deo facta, virtute includit ꝓhibitionē introducēdi alia. Et cōfirmat̄, quia alias poſſet Eccleſia nunc

nunc inſtituere noua ſacrificia hircorum, aut vitulorum, aut agni alicuius, vel ſimilia, quæ ſunt ſatis abſurda. Tandem vſus huius poteſtatis, neq; fuit hactenus in Eccleſia, neq; poteſt vnquam eſſe conueniens, & alioqui nullum eſt aliud indicium, aut fundamentum huius poteſtatis: non eſt ergo temere aſſerenda. Sed dicendum eſt potius, ſicut ſacramenta ſunt Eccleſiæ fundamenta, ita etiam ſacrificium, vel æquali, vel potiori ratione, quia cum omnia ordinẽtur ad Dei cultum, qui potiſſimum per ſacrificium tribuitur, videtur ſacrificium eſſe, veluti finis proximus cæterorum ſacramentorum: merito ergo inter Eccleſiæ fundamenta numeratur: ſicut ergo ad Eccleſiȩ vnitatem, conſenſionem, & perpetuitatẽ conueniens fuit, vt ſacramenta tam in ſubſtantia, quam in numero, eſſent immutabilia, ita fuit idem expediens in ſacrificio, ideoque non eſt Eccleſiæ relicta poteſtas ad ſacrificium inſtituendum, ſed ſolum ad ceræmonias addendas, quæ ad conuenientem illius ornatum deſeruirent, in quibus licet ſit aliqua varietas in Eccleſia, nullum eſt conueniens, dummodo ſubſtantia ſacrificij non immutetur. Et ex his ſatis ſunt expeditæ difficultates in principio factæ.

DISPVTATIO *LXXV.*

De eſſentia ſacrificij Euchariſtiæ.

Diſp. 3. de ſacrificio.

ESſentia ſacrificij in duobus conſiſtit, nempe in ritu externo, & in ſignificatione. De hac poſteriori parte nihil eſt, quod in pręſenti dicamus: nam ſignificatio moralis eadem eſt in hoc, & in cæteris: Omnia enim ſunt ſigna interioris cultus latriæ & recognitionis excellentiæ diuinæ: quod maximè fit per ſacrificium, quod holocauſtum dicitur, nam ſacrificium laudis ſpecialiter indicat gratum animum erga Deum: Sacrificium autem propitiatorium eſt ſignum animi contriti, quæ omnia perfectiſſime in hoc myſterio ſignificantur. Rurſus ſignificatio myſtica clara eſt in hoc ſacrificio, quod memoriale eſt paſſionis Chriſti, quæ omnia inter explicandum eſſentialem ritum huius myſterij magis declarabuntur. Igitur diſputatio hæc tota eſt de eſſentiali ritu, & actione huius ſacrificij, in qua duo poſſunt conſiderari, ſcilicet obiectum actionis ſacrificandi, & ipſa actio. Rurſus in obiecto aliquid conſiderari poteſt, vt materia ſacrificij, quod poteſt vocari obiectum, quod, & huiuſmodi eſt res, quȩ in ſacrificium offertur: aliquid vero conſiderari poteſt, vt vltimus terminus, in quem tendit actio ſacrificandi, & appellari poteſt obiectum cui, & huiuſmodi eſt perſona, cui ſacrificium offertur. Et de hoc poſteriori obiecto nihil eſt etiam, quod in pręſenti dicamus, quia hoc obiectum idem eſt in omnibus ſacrificiis, ſcilicet, Deus, cui ſoli ſacrificium offerendum eſt. Illud ſolum hic adnotandum eſt, ſacrificium hoc non tantum Patri, ſed etiam filio, & Trinitati toti offerri, in quo nõnulli hæretici malè ſenſerũt, quia circa Filij etiam diuinitatem errarunt: contra quos diſputat Fulgentius lib. 2. ad Monimum à principio: ſuppoſita autem veritate de trium perſonarum Deitate, nulla ratio dubitãdi relinquitur: quin omnibus, quatenus vnus Deus ſunt, ſacrificium offeratur: imo addere poſſumus, illud reperiri in hoc ſacrificio maioris cuiuſdam perfectionis, quod expreſſius in honorem Dei vnius & trini offertur: quia ex fide expreſſiori totius Trinitatis procedit, & quandam illius confeſſionem continet, quatenus in illo offertur Chriſtus, verus Filius æterni Patris, in quantũ Deus eſt, & Spiritus ſancti virtute Incarnatus, ſeu conce-

Significatio moralis ſacrificio Euchariſtiæ cõmunis cum cæteris Myſtica cõmemoratio Chriſti paſſionis.

Obiectũ cui Deus.

A ptus, quatenus homo eſt. Poterat autẽ hoc loco impugnari error dicentium, aut B. Virgini, aut ſanctis Martyribus ſacrificium offerri. Sed contra hos videri poteſt Epiph. hæreſ. 78. & 79. & Aug. 20. cõt. Fauſt. cap. 21. Nos enim ſatis in tomo primo & ſecundo oſtendimus, nec Sanctis, nec B. Virgini dandum eſſe cultum latriæ, ſub quo certum eſt, ſacrificium contineri. Dicendum ergo ſolum ſupereſt, quod & per quam actionem in hoc ſacrificio offeratur.

Epiphan. Auguſt.

SECTIO I.

Vtrum totus Chriſtus ſit res oblata in Miſſæ ſacrificio.

Difficultatis occaſio.

RAtio dubitandi eſt, quia res oblata videtur eſſe
B panis & vinum: ergo non Chriſtus. Patet conſequentia: quia in vno ſacrificio vna tm̃ eſt res, quæ offertur. Antecedẽs vero probatur primo: quia illud offertur, quod ſacrificatur, illud autem ſacrificatur, quod immutatur, ſeu deſtruitur in honorem Dei, vt conſtat in ſacrificiis veteribus: Agnus enim, qui interficiebatur, ſacrificabatur: Hic autem panis & vinum ſunt, quæ immutantur, dum in corpus & ſanguinem Chriſti conuertuntur: ergo hæc ſunt, quæ ſacrificantur & offeruntur. Secundo, quia in omni ſacrificio res oblata eſt, quæ ſupponitur actioni ſacrificandi, & non illa, quæ ex tali actione reſultat, vt in immolatione agni, res oblata eſt agnus viuus, non cadauer eius, quod ex immolatione reſultat, ſed in
C præſenti, quod ſupponitur eſt panis & vinum: ergo hæc, ſunt res oblata in ſacrificium: Chriſtus autem, qui per talem actionem conficitur, ſolum erit ſacramentum, ſeu ſacer cibus, ſicut erat agnus Paſchalis poſt immolationem. Tertio ex vſu & verbis Eccleſiæ, & Sanctorum: nam Eccleſia in Miſſa prius offert panem & vinum, & illa vocat hoſtiam, ſeu rem oblatam, & in quadam antiphona dicit. *Sacerdos in æternũ Chriſtus ſecundum ordinem Melchiſedech, panem & vinum obtulit.* Et ſimiliter Cyprianus Epiſtol. 63. *Panem & calicem miſtum vino obtulit.* Et Irenęus lib. 4. cap. 32. *Præcipit Chriſtus Apoſtolis, vt primitias creaturarum, ſcilicet, panem & vinum Deo in ſacrificium offerant*; & Alexan. I. epiſt. 1. *Panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrifi-*
D *cio offerantur.* Et idem ſumi poteſt ex Gregorio lib. 3. Dial. cap. 23. & lib. 4. cap. 55. & ex Fulgen. de fide ad Pet. cap. 18. qui hoc vocat ſacrificium panis & vini, & ex Clemente Papa, epiſt. 2. dicente. *Tot holocauſta in altari offerantur, quot populo ſufficiant,* vbi ipſas panis hoſtias, holocauſta vocat.

Cyprian. Irenæus.

Alexand. I.

Grego Mag. Fulgent. Clem. Papa.

Supponendum eſt in omni ſacrificio, in quo fit realis tranſmutatio, aliquid poſſe in re oblata conſiderari, quod ſupponitur actioni ſacrificandi; aliquid vero, quod per illam reſultat, ex qua conſideratione variæ opiniones in præſenti quæſtione ortæ ſunt.

1. opinio. Duplex ſacrificium ſubordinatum conſtituens expletur.

Prima opinio eſt, duplex eſſe ſacrificium, alterum
E panis & vini, alterum corporis & ſanguinis Domini; Prius autem eſſe præambulum ad poſterius, ad quod ordinatur tanquam ad id, quod primario intentum eſt, ideoq; vnum ſacrificium appellari: quia vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantum. In priori ergo ſacrificio dicũt, rem oblatam eſſe panẽ & vinũ; in poſteriori vero eſſe corpus & ſanguinem Chriſti. Ita tenet Ruard. art. 18. cont. Luth. & Caſſal. lib. 2. de ſacrificio Miſſæ. cap. 25. Hæc vero opinio, & procedit ex falſo fundamento, vt conſtat ex diſputatione pręcedente, & non explicat, quid ſit materia, quid vero terminus huius ſacrificationis. Item cum duplex ſacrificium diſtinguat, duplicem etiã oblationem aſſignare deberet; quod tamen facere non poteſt, quia illa oblatio ceræmonialis, quæ circa panem & vinum antecedit in Miſſa, non eſt ratione ſacrificij Euchariſtiæ,

riſtiæ, neque ex Chriſti inſtitutione, vt infra oſtendemus; vnde inquiri etiã ab his authoribus poteſt, an hæc duo ſacrificia ſint eſſentialiter coniuncta ex Chriſti inſtitutione, nam ſi primũ dicatur, oportet diſtinctas actiones ſacrificandi à Chriſto inſtitutas deſignare, quod fieri non poterit. Si autem non ſunt ita connexæ, ſeparemus ſacrificium illud, quod ſolum circa panem & vinum, vt ſic verſatur; & de alio quæſtio relinquitur, quomodo ex parte rei oblatæ concurrant panis & vinum, & corpus & ſanguis Chriſti, cum hæc omnia ſint in illo neceſſaria.

2. Opinio.

Secunda opinio eſt, ſolum Chriſtum eſſe rem oblatam in hoc ſacrificio, ita vt, quatenus in propria ſpecie exiſtit, ſit res oblata, vt materia ſacrificij, quia vt ſic ſupponitur actioni ſacrificandi, vt vero eſt ſub ſpeciebus, & habet modum exiſtendi ſacramentalẽ, ſit res oblata vt terminus ſacrificationis, quia vt ſic fit per actionem ſacrificandi. Sed hęc opinio eſt plane falſa, quoad priorem partem, vt infra oſtendam: quia exiſtentia Chriſti in propria ſpecie, eſt omnino extra rationem huius ſacrificij, quod attinet ad materiam eius, ac deinde male excludit omnino panem & vinum, & non declarat, quomodo ad hoc ſacrificium concurrant.

Reiicitur.

3. Opinio.

Tertia opinio eſt Chriſtum, vt exiſtentẽ ſub ſpeciebus, eſſe materiam huius ſacrificij, quæ actioni eius ſupponitur: vt oblatum vero, ſeu vt manducatum, vel aliquid ſimile, eſſe rem oblatam per modũ termini ſacrificationis. Iuxta q̃ ſententiã conſequẽter dicendum erit cõſecrationem non pertinere intrinſece ad actionem ſacrificandi, ſed eſſe quaſi præambulam, ſicut Incarnatio Chriſti intrinſece non pertinuit ad actionem ſacrificij cruẽti, ſed fuit quaſi pręparatio materię: ſic enim Chriſtus per conſecrationem conſtituitur ſub ſpeciebus, & ita fit materia apta incruentæ ſacrificationi. Hæc vero opinio ſupponit ſententias valde dubias de actione ſacrificandi, vt poſtea videbimus, & non explicat, quomodo panis & vinum pertineant ad rem oblatam in hoc ſacrificio.

Improbatur.

Chriſtus eſt in Euchariſtico ſacrificio res primario oblata.

Dico primò; Chriſtus Dominus eſt res primo ac principaliter oblata in hoc ſacrificio. Eſt concluſio certa, & ita in ea omnes Catholici conſentiunt. Quę probatur primo ex illis verbis Chriſti; *Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur; Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effunditur:* nam referendo hæc verba ad myſticam fractionem, ſeu effuſionem, vt multi Sancti exponunt, ex eis colligitur, corpus & ſanguinem Chriſti hic ſacrificari, & pro aliis offerri. Accedunt præterea verba illa; *Hoc facite*, quæ duobus modis poſſunt exponi, primò, vt per pronomen, *Hoc*, deſignetur id, quod Chriſtus proxime ante illa verba diſcipulis dederat, ſcilicet, ſeipſum ſub ſpeciebus panis & vini, & verbum, *facite*, pro verbo *ſacrificate*, vſurpetur, iuxta phraſim Scripturæ ſupra tactam. Secundo modo poteſt exponi, *Hoc facite*, id eſt, *quod ego feci, id vos facite*; ipſe autem ſeipſum ſacrificauerat, vt in proxima diſputatione late ex ſanctis Patribus declaratum eſt & adiungi non poteſt illud 1. ad Corinth. 5. *Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus*: Conſtituit enim Paulus differentiam inter Iudæorum Paſcha, & Chriſtianorum: nam Paſcha Iudæorum erat materialis agnus immolatus Deo: Chriſtianorum autẽ Paſcha eſt Chriſtus agnus Dei, non tamen ſine immolatione, ſed iam immolatus, non in cruce tantũ, nam prius cœpit eſſe Paſcha fideliũ, ſcilicet, Apoſtolorũ in vltima cœna, quam crucifigeretur: eſt ergo Paſcha, quatenus incruẽte immolatus eſt, vt in hoc myſterio perfecte impleatur figura agni Paſchalis. Vnde, ſicut illud Paſcha cum gaudio celebrabatur, A & ſacrificabatur in memoriam ſuſcepti beneficij, ita immolatio, quæ hoc noſtrum Paſcha antecedit, non eſt tantum illa cruenta & luctuoſa, ſed eſt hæc incruenta, & gratiarum actionis in memoriam ſuſcepti beneficij. Sicut ergo Chriſtus eſt Paſcha noſtrum, ita etiam eſt res præcipue oblata ſeu immolata in hoc ſacrificio. Et hanc expoſitionem indicat Chryſoſtomus, Beda & alii, in eum locum, & idem Chryſoſtomus homil. de ieiunio Paſchatis. Et ad hoc confirmandum valent etiam illa verba Pauli 1. ad Corinth. 10. *Panis quem frãgimus, nonne participatio corporis Domini eſt?* Et infra. *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris, non poteſtis menſæ Domini participes* B *eſſe & menſæ dæmoniorum*: nam eo loco intendit Paul. q̃ ſicut Gentiles vel Iudæi fiebant participes ſacrificiorum, comedendo ex carnibus immolatis, quæ erant hoſtia ſacrificij; ita nos efficimur participes huius ſacrificij, corpus Chriſti edendo; in quo Chriſtus hoſtia eſt in hoc ſacrificio præcipuè oblata. Valent etiam ad hoc perſuadendum, quæ ſupra adduximus ex Andræa Apoſt. dicente; *Ego quotidie ſacrifico Deo agnum immaculatum*, & ex Hyppol. in oratio. de conſum. mundi; vbi Chriſtum introducit, dicentem ad Sacerdotes; *Venite, qui quotidie meum corpus & ſanguinem immolatis*, & ex Dionyſ. c. 3. de cœleſti Hierar. par. 3. dicente Sacerdotem immolare, *hoſtiam ſalutarem, quæ ſupra ipſum eſt*, & Greg. Niſſ. orat. 1. Paſchatis, C *Arcano ſacrificij modo idẽ eſt Sacerdos & agnus*. Idem fere Euſeb. Emiſſ. homil. de corpore & ſanguine Domini, qui habetur etiam inter opera Hieron. tom. 9. & in cap. Quia corpus, de conſec. diſt. 2. & Cyrill. Alex. in defenſ. anath. 11. Gregor. 4. Dial. cap. 58. & optime Ambroſ. 1. offic. cap. 48. & ſuper Pſal. 38. & lib. 1. in Luc. c. 1. *Cum ſacrificamus, Chriſtus adeſt, Chriſtus immolatur.* Deniq; facit, quod Patres omnes dicũt, quoad rem oblatam idem eſſe hoc ſacrificium, cum ſacrificio crucis, in quo certum eſt, Chriſtum fuiſſe victimam oblatam; de qua re legi poteſt Chryſ. hom. 17. in epiſt. ad Hebr. & hom. 2. in 2. ad Timoth. Amb. Theoph. Theodor. ſupra ad Hebræos 8. & 1. Auguſt. concio. 1. in Pſalm. 34. & epiſt. 120. cap. 24. & in cap. D Semel. de Conſec. diſt. 2. & Conc. Triden. ſeſſ. 22. vbi in cap. 1. dicit, Chriſtum in cœna obtuliſſe Patri ſuũ corpus, & ſanguinẽ, & cap. 2. dicit, eandem nunc eſſe hoſtiam, quę fuit in cruce, ſola offerendi ratione diuerſam, & Cano. 2. definit, Chriſtum illis verbis; *Hoc facite*, Ordinaſſe Sacerdotes, vt offerrent corpus & ſanguinem ſuum. Vltimo adiũgitur ratio; quia hoc pertinet ad excellentiam huius ſacrificij, quod propterea *terribile & honoris plenum* appellat Chryſoſt. homilia 67. ad Popul. Euſeb. vero 1. de Demonſt. c. 11. vocat, *ſacrificium Deo plenum*, Aug. vero de Spir. & lit. *ſummum ac ſingulare.* Et confirmatur, quia cap. 11. hac ratione hoc ſacrificium ex parte rei oblatæ dicitur, *oblatio munda*, *ſemperque efficax ad placandum* E *Deum.* Ac denique eſt valde conſentaneum perfectioni Eccleſiæ, vt offerat Deo id, quod in ea maius & excellentius eſt: Hoc autem eſt corpus & ſanguis Chriſti. Etenim, ſicut ad ſubſtantiam religionis pertinet, ſacrificium Deo offerre, ita ad perfectionem eius ſpectat, vt ex melioribus bonis ſacrificiũ Deo offeratur. Item conueniens fuit ad ſignificandam excellentiam & ſufficientiam ſacrificii crucis, vt hoc noſtrum ſacrificium vnum eſſet cum illo in re oblata, & in principali offerente, vt Sancti ſupra citati docent, explicantes locum Paul. ad Heb. 10.

1. Corint. 5.

Chryſoſt. Beda.

1. Corint. 10.

Andr. Apoſt. Hyppolitus.

Greg. Niſſ. Euſeb Emiſſ. Greg. Mag. Ambroſ. Theophyla. Theodor. Auguſt.

Dico ſecundo; Chriſtus vt in propria ſpecie exiſtens, nullo modo eſt res oblata in hoc ſacrificio. Probatur, quia in primis certũ eſt, nullo modo eſſe rem

Chriſtus vt eſt ſub propria ſpecie in

hoc ſacrificio neutiquam offerre,

rem oblatam, vt terminũ huius ſacrificationis, quia vt eſt in propria ſpecie, nullo modo fit, aut immutatur per actionem, qua hic ſacrificatur: ergo nullo modo eſt terminus eius. Deinde, quod nec etiam ſit res oblata, vt materia huius oblationis, probatur primo; quia in hoc ſacrificio nulla eſt actio, quę verſetur circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtẽtem; neq; vt materia ex qua, neq; vt materia, circa quam aliquid fit, quia ſumptio non verſatur circa Chriſtũ vt exiſtentem in propria ſpecie, vt per ſe notum eſt; quia ſolum poteſt Chriſtus ſumi, vt eſt ſub ſpeciebus. Idque eſt de fractione, quæ proxime fit tantum in ſpeciebus, ſolumque per denominationem attribuitur corpori Chriſti ſub illis exiſtenti. Rurſus, idem eſt de oblatione externa, ſiue per vocem, ſiue per aliam actionem ſenſibilem fiat; vt per eleuationem in altari, vel aliquid huiuſmodi, quia ſemper hæc oblatio fit de re præſenti, quatenus ſenſibus ſubeſt; Chriſtus autem, vt exiſtens in propria ſpecie, eſt longe diſtans, & veluti inſenſibilis nobis; & ideo non eſt apta materia huius oblationis. Tandem neque cõſecratio verſatur hoc modo circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentẽ: quia, vt ſupra vidimus de tranſubſtantiatione tractando, conſecratio non eſt actio, quæ Chriſtum aliunde adducat, vt ſub ſpeciebus illum conſtituat, ſed per ſe ac ſubſtantialiter illum ponit ſub ſpeciebus: ergo actio, quæ ibi interuenit, nullo modo verſatur circa Chriſtum, vt in propria ſpecie exiſtentem. Et confirmatur ac declaratur, quia Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens, non eſt materia huius actionis, vt terminus à quo: nam huiuſmodi materia eſt ſubſtantia panis & vini: nec etiam eſt materia, vt Subiectum, ex quo fiat talis actio, quia, vt ſupra oſtendimus, illa actio non fit ex Subiecto, propter quod ſuprà etiam diximus, exiſtentiam Chriſti in propria ſpecie per ſe & intrinſece non eſſe neceſſariam ad huiuſmodi actionem, quod etiam eſt euidens ſignum, Chriſtum ſub ea ratione non eſſe materiam huius actionis; & ideo ſub ea ratione nõ eſſe materiam ſacrificij, cuius materia poſſit eſſe Chriſtus, vt in propria ſpecie exiſtens. Denique ratio generalis eſſe poteſt, quia materia, quæ ad ſacrificium ſenſibile ſupponitur, debet eſſe ſenſibilis, & in altari ſenſibil[i]; ita enim ſeruatum videmus in omnibus aliis ſacrificiis, quia hic eſt modus connaturalis homini, vtenti ſenſibus, & exercenti actiones ſenſibiles: Chriſtus autem exiſtens in propria ſpecie, nec eſt præſens in altari ſenſibili, nec nobis eſt naturaliter ſenſibilis: ergo, vt ſic, non eſt materia huius oblationis, atq; adeo, nec res oblata vllo modo in hoc ſacrificio. Et reuera hoc ſatis cõfirmat intentio omnium offerẽtium; nullus enim eſt, qui intendat Chriſtum offerre, prout in cœlo exiſtit, ſed prout in altari ponitur.

Chriſtus ſub ſpeciebus offertur, vt terminus huius ſacrificij, non vt materia, quę ſacrificãdi actioni ſupponatur.

Dico tertio, Chriſtus, vt exiſtens ſub ſpeciebus ſacramentalibus, eſt res oblata in hoc ſacrificio, vt terminus ſacrificationis, non propriè vt materia, quæ actioni ſacrificandi ſupponatur. Prima pars ſequitur neceſſario ex dictis, quia Chriſtus eſt res oblata, & non vt materia: ergo ſaltem vt terminus, & non vt exiſtit modo naturali, ergo vt exiſtens ſub ſpeciebus modo ſacramentali. Item probatur, quia Chriſtus eſt res oblata in hoc ſacrificio, vt conſecratus per actionem tranſubſtantiatiuam, ſed vt ſic, eſt terminus, ad quem talis actionis, & per illam habet eſſe ſub ſpeciebus ſacramentalibus: ergo. Poſterior item pars probatur, ſupponendo actionem, qua perficitur hoc ſacrificium eſſe conſecrationem, vel ſolam, vel potiſſimam, vt infra probabitur. Vnde ſic poteſt ratio colligi: nã materia huius ſacrificij debet

A præſupponi actioni ſacrificandi, vt patet in cæteris omnibus ſacrificiis: ergo debet ſupponi conſecrationi, quia cõſecratio eſt actio ſacrificãdi: ſed Chriſtus vt ſacramentaliter exiſtens, non ſupponitur cõſecrationi, vt per ſe notum eſt: ergo neq; eſt materia huius ſacrificii.

Species ſacramẽtales cum Chriſto quę velant, vnum ſacrificij huius terminũ conficiunt.

Dico quarto; Species ſacramentales panis & vini intrinſece pertinent ad rem oblatam in hoc ſacrificio, ita vt huiuſmodi res oblata per modum termini, non ſit tantum Chriſtus nude ſumptus, ſed ſimul cum ſpeciebus, ſeu quatenus, cum ipſis vnum compoſitum ſacramentale conſtituit. Iuxta hanc cõcluſionem intelligenda exiſtimo verba Conc. Trident. B ſeſſ.22. cap.1. dicentis; *Chriſtus Dominus noſter in nocte cœna, vt dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ viſibile, ſicut hominũ natura exigit, relinqueret ſacrificium, Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech ſe in æternum conſtitutum declarans, corpus & ſanguinem ſuũ ſub ſpeciebus panis & vini Deo Patri obtulit, & Sacerdotibus, vt offerrent præcepit,* & infra; *Nouum inſtituit Paſcha, ſeipſum ab Eccleſia per Sacerdotes ſub ſignis viſibilibus immolandum.* Ex quibus verbis hãc ratione conficio; de ratione viſibilis ſacrificii eſt, vt res, quæ offertur, ſit viſibilis: ſed hoc ſacrificium eſt viſibile: ergo res oblata eſt etiã viſibilis: ergo, quod offertur, non eſt tantum Chriſtus, vt habens ſacramentalem exiſtendi modum; nam, vt ſic, inuiſibilis eſt: ergo, vt per ſpecies, eſt hoſtia aliquo modo viſi- C bilis, & à nobis contrectari, & participari poteſt: ergo ipſæ ſpecies intrinſece pertinent ad hãc rem oblatam. Secunda ratio ex eiſdem verbis ſumpta eſt, quia Chriſtus inſtituit, & obtulit hoc ſacrificium, vt ſummus Sacerdos ſecundum ordinem Melchiſedech: ergo obtulit aliquo modo panem & vinum, non ſolum vt materiam, ſed etiam vt terminum oblationis: tale enim fuit ſacrificium Melchiſedech: ergo Chriſtus eſt res oblata in hoc ſacramento, quatenus eſt panis vitæ, quod habet, vt exiſtit ſub ſpeciebus panis, & cum illis conſtituit vnum viſibilem cibum. Et ita exponi poſſunt Patres, dicentes, obtuliſſe panem, id eſt, ſeipſum, quia ipſe de ſe dicit; *Panis, quem ego dabo, caro mea eſt, pro mundi vita.* Vnde Au- D guſtinus in capite. Hoc eſt, de conſecratione, diſtinctione ſecunda. *Hoc eſt* (inquit) *quod dicimus, hoc eſt, quod modis omnibus probare contendimus, ſacrificium Eccleſiæ duobus confici, duobus conſtare, viſibili ſacramentorum ſpecie, & inuiſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine.* Vbi manifeſte ſacrificium pro re oblata ſumitur, idemque collligi poteſt ex eodem Auguſtino 17. de Ciuitate, cap. 6. & Cyprian. epiſt. 3. Tertia ratio ſit, quia hoſtia in hoc ſacrificio oblata cedit in vſum fidelium, tanquam verus cibus, & admirabile ſacramentum: ſed ſacramentum hoc intrinſece includit ſpecies ſenſibus, ſimul cũ corpore & ſanguine Chriſti, vt in ſuperioribus probatum eſt; ergo idem eſt dicendum de hoſtia oblata in hoc ſacrificio. De- E nique conſecratio, quatenus eſt aliquo modo ſacramentalis & ſenſibilis, non terminatur ad ſolũ Chriſtum ſecundum ſe, ſed etiam ad ſpecies, ſeu ad ſacramentale compoſitum; ergo totum hoc eſt res oblata in hoc ſacrificio, tanquam terminus actionis ſacrificandi, quæ vel omnino, vel præcipue in conſecratione conſiſtit.

Cyprian.

Obiectiones aliquorum.

Sed contra; nam ſequitur hoc ſacrificium non eſſe idẽ in re oblata cum ſacrificio crucis, quia ibi fuit ſolus Chriſtus: hic autem dicitur eſſe compoſitum ex Chriſto & ſpeciebus. Item ſequitur, principalius hic offerri accidentia, quam corpus Chriſti, quia licet Chriſtus ſit res nobilior, tamen in ratione ſigni ſenſibilis excludunt ſpecies, propter quod ſupra diximus, rationem ſacramenti primario illis conuenire:

nire: ergo idem eſt de ſacrificio: nam ſacrificium ſignum ſenſibile eſt, ſicut ſacramentum. Item ſequitur, ſub ſpeciebus panis tantùm offerri corpus, & ſub ſpeciebus vini ſolum ſanguinem, & conſequenter hic nõ offerri, vel animam, vel alia, quæ in Chriſto ſunt; atque adeo, neque totum Chriſtum, quod eſt abſurdum. Sequela patet, quia ſolum corpus & ſanguis conficitur ex vi verborum, & ſignificatur ex vi ſenſibilium ſpecierum. Ad primum negatur ſequela: nam, ſicut ſubſtantiale indiuiduum idem eſt, quamuis diuerſis temporibus diuerſis accidentibus ſit affectum; ita in præſente res oblata in vtroque ſacrificio, cruento & incruento, eadem ſimpliciter eſt; quia ſubſtantialiter eſt eadem: quòd autem in hoc ſacrificio ſit nouis accidentibus coniuncta, non tollit vnitatem ſimpliciter rei oblatę; ſed indicat diuerſum offerendi modum. Ad ſecundum negatur etiam ſequela: quia Chriſtus eſt, qui principaliter conſecratur in Dei honorem; ſpecies verò comparantur ad ipſum, vt accidentia ad ſubſtantiam; ſicut in ſacrificio agni Paſchalis; verbi gratia, agnus ſecundum ſubſtantiam principaliter offerebatur; quamuis neceſſarium omnino eſſet, illum eſſe ſuis accidentibus affectum, vt eſſet res apta ad humanum ſacrificium. Quapropter non eſt eadem ratio de ſacramento vt ſic, & de ſacrificio, quoad rem oblatam: nam ſacramentum dicit formaliter rationem ſigni; at verò in ſacrificio ſignificatio potiſſimum eſt in ratione ſacrificandi: hoſtia verò, ſeu res oblata, principaliùs eſt res ipſa, quæ offertur, in qua magis conſideranda eſt dignitas & valor, quàm accidentia ſenſibilia. Ad tertium negatur etiam ſequela; ſed dicendum ſimpliciter eſt, totum Chriſtum hic offerri, ſicut & in cruce oblatus fuit: diuerſo tamen modo ſeu ordine: nam ibi materia oblationis fuit totus Chriſtus, vt viuens vita humana: oblatio autem terminata fuit ad amiſſionem illius vitæ, & diſſolutionem humanitatis. Vnde fit, vt terminus illius oblationis fuerit cadauer Chriſti, & ſanguis eius effuſus, & anima ſeparata: at verò in præſenti, Chriſtus eſt res oblata, vt terminus oblationis, non per ſeparationem realem vnius partis ab alia, ſed per myſticam tantum, quæ in hoc conſiſtit, quòd per diuerſas formas conſecrantur corpus & ſanguis ex vi verborum, re tamen ipſa totus Chriſtus conſecratur per quamlibet formam, & ita etiam totus offertur. Quamuis enim poſſit ſub diſtinctione dici, ſicut conſecratur aliud ex vi verborum, & aliquid per concomitantiam, ita etiam ſacrificari: nihilominus abſolutè dicendum eſt, offerri totum Chriſtum: quia intentio offerentis eſt totum offerre; & efficacia verborum ad totum ſe extendit, quamuis expreſsè non totum ſignificet.

Singulorum ſolutio.

A B

Dico vltimò, panis & vinum offeruntur in hoc ſacrificio etiam tanquam materia, ex qua ſacrificium conficitur. Declaratur ac probatur, in pane etiam & vino duo poſſunt conſiderari; ſubſtantia, ſcilicet & accidentia; ſubſtantia dici poteſt materia ex qua tranſiens; nam deſtruitur in ipſa effectione ſacrificij; accidentia verò manent in re, quæ offertur: ſicut in omni fere ſacrificio materia, quæ ſacrificationi ſupponitur, partim deſtruitur, ſcilicet, quoad totum; partim manet, vtpotè quoad materiã. Eſt autem differentia; quia in aliis ſacrificiis immutatio eſt naturalis; & ideò diſſoluitur totum, & quod manet, eſt verè materia, vti ſubiectum ſub vtroque termino: hic verò tranſmutatio eſt alterius ordinis, & per eam deſtruitur tota ſubſtantia: vnde id, quod manet, non eſt ſubiectum, ſed quaſi forma ſenſibilis, in ſe continens vtrumque terminum. Iam ergo probatur concluſio; quia conſtat ex dictis, & ex locutionibus Ec-

Panis & vinum offerũtur vt materia ex qua Euchariſticũ ſacrificium conſurgit.

A

cleſiæ & Sanctorum, panem & vinum hic aliquo modo offerri; ſed non offeruntur tantum, quoad accidentia, ſed etiam quoad ſubſtantiam: ergo quoad vtrumque pertinent ad rem oblatam: ſed ſecundum ſubſtantiam non ſunt res oblata, tanquam manens in termino ſacrificationis: ergo vt materia tranſiens: Deinde; hoc modo ſunt materia conſecrationis, per quam tranſmutantur, & eorum accidentia ſuo modo ſacrificantur: totumque hoc fit in Dei honorem & cultum; ergo pertinent aliquo modo ad materiam ſacrificij. Tandem, in omni ſacrificio, in quo aliqua res deſtruitur in honorem Dei, eſt aliqua res oblata per modum materiæ ſenſibilis, circa quam actio ſacrificandi verſatur, quæ per eandem actionem aliquo modo tranſmutatur: ergo ſimilis materia reperitur etiam in hoc ſacrificio: hæc autem non eſt alia, niſi panis & vinum: ergo.

Ad argumenta in principio poſita patet reſponſio fere ex vltima concluſione. Fatemur enim non ſolum Chriſtum eſſe rem oblatam, ſed aliquo etiam modo panẽ & vinum. Neq; inde fit, eſſe duo ſacrificia, quia illæ duæ res cõcurrunt, vt termini, à quo, & ad quem, eiuſdem ſacrificationis, qua panis cõuertitur in corpus Chriſti, per cuius præſentiam ſpecies ſanctificantur. Eſt autem hic pro his, quæ inferius dicemus, valde notanda differentia inter hoc ſacrificium, & alia antiqua: nam in illis materia ſacrificij erat res principalis oblata, cuius deſtructio erat etiam præcipuè intenta in cultum Dei: hic verò, non materia, ſed terminus ſacrificationis eſt res pręcipuè oblata: & deſtructio materiæ non eſt tam per ſe intenta, ſicut effectio termini, ad quem tendit actio, nam deſitio panis, tantum eſt quaſi via ad introductionem corporis Chriſti. Ratio autem huius differentiæ ſumenda eſt, tum ex dignitate ipſius rei, tum ex modo actionis tendentis magis ad efficiendum, quam ad deſtruendum, tum ex intentione offerentis: ex quibus omnibus conſtat, terminum conſecrationis hic principaliùs offerri, quamuis etiam materia ſuo modo offeratur, & vtrumq; ſignificatum eſt in Can. 32. Trullano, dicente; *In ſacrificio nihil plus, quàm corpus & ſanguis Domini offeratur, vt ipſe Dominus tradidit, hoc eſt, panis & vinum aqua miſtum*, qui Canon ſumptus eſt ex Concil. Carthag. III. cap. 4. vbi additur, *Neque amplius in ſacrificiis offertur, quam de vuis & frumentis:* vtrumque ergo ibi coniungitur: nam corpus & ſanguis offeruntur, vt terminus, in quem panis & vinum conuertuntur: panis autem & vinum, vt materia, ex qua corpus & ſanguis conficiuntur.

Oppoſitarũ rationum diluto.

In veteribus ſacrificiis, materia ex qua, erat quod principaliter offerebatur, in Euchariſtia terminus ad quem.

C D

Concil. Carthagin. III.

SECTIO II.

Quibus actionibus perfecerit Chriſtus Dominus hoc ſacrificium in nocte cœnæ.

Dicturi de eſſentiali actione, in qua hoc ſacrificium conſiſtit; à ſacrificio Chriſti, quod exemplar eſt noſtri ſacrificij, initium ſumimus; quoniam vt eleganter dixit Cyprian. epiſt. 63. *Si Ieſus Chriſtus Dominus noſter ipſe eſt ſummus ſacerdos Dei Patris, & primus ſe ipſum in ſacrificium obtulit, & hoc fieri in ſui commemorationem præcepit, vtique ille ſacerdos vice Chriſti bene fungitur, qui id, quod Chriſtus fecit, imitatur: & ſacrificium verum ac plenum tunc offert in Eccleſia, ſi ſic incipiat offerre, ſecundum quod ipſum Chriſtum viderit, obtuliſſe.* Itaque eſſentialis actio huius ſacrificij, ex factis & verbis Chriſti, iuxta Eccleſiæ ſenſum & traditionem intellectis colligenda eſt: nam tota hæc eſſentia ex inſtitutione pendet; inſtitutio autem tunc facta eſt, cum Chriſtus ſacrificauit, & dixit, *Hoc facite.* Eſt autem vlteriùs conſiderandum, ſex potiſſimùm actiones fieri nunc in Miſſa, de quibus dubitatum eſt, in qua, vel in

E

Cyprian.

Sex actiones in Miſſa exercitæ, in hanum quanam ſacrifi-

cium conſiſtat, ambigitur

Panis & vini oblatio.

in quibus earum, eſſentia huius ſacrificij conſiſtat: quia omnes videntur ad munus ſacrificandi accommodatæ;& ideò de illis ſigillatim dicendum eſt: quas earum Chriſtus exercuerit in nocte cœnæ. Prima eſt oblatio panis & vini, quæ per eleuationem hoſtiæ & calicis, cum vocali oratione, & aliquibus ceræmoniis ante conſecrationem fit; & de hac nihil in Euangelio legimus. Aliqui autem exiſtimant Chriſtum, loquendo ad Patrem, fuiſſe vſum verbo offerendi aut ſacrificandi: quia hoc neceſſarium fuiſſe exiſtimant ad rationem ſacrificij, ſiue ante, ſiue poſt conſecrationem factum fuerit: imò putant, hoc inſinuari ab Euangeliſtis in illis verbis, *Gratias agens, benedixit.* Sed hoc, ſicut non poteſt euidenter improbari, quia fortaſſe ita factum eſt; nulla eſt enim repugnantia; ita non poteſt cum probabili fundamento affirmari: quia per Eccleſiam nihil de hac re nobis traditum eſt: nam, licèt vtatur in Miſſa illis verbis & ceræmoniis, tamen nec ſignificat, Chriſtum hæc feciſſe, aut dixiſſe; neque ipſa ſemper eis vſa eſt, neque in omnibus Liturgiis eodem modo habentur. Imò ſuprà, tractantes de forma ſacramenti, oſtendimus, in primæua Eccleſia conſecrationem fieri ſolitam ſine huiuſmodi ceræmoniis, paucis orationibus additis. Rurſus ex Euangelio nihil colligi poteſt; quia illa verba longè alium habent ſenſum, vt in ſuperioribus vidimus; neque vllus ſanctorum Patrum ita illa expoſuit, aut mentionem fecit huiuſmodi ceræmoniæ à Chriſto obſeruatæ, cum talium verborum prolatione. Prætereà ex ratione ſacrificij id colligi non poteſt; quia, vt ſuprà dicebam, licèt opere ipſo offerre, ſit de ratione ſacrificij, tamen quaſi in actu ſignato exprimere oblationem per verbum offerendi, non eſt neceſſarium, nec talis neceſſitas poteſt exemplo aut ratione monſtrari: nam in veteribus ſacrificiis non legimus dici fuiſſe ſolita huiuſmodi verba; neque Chriſtus in cruce offerens, tale verbum protulit: nam, ſi aliquod huiuſmodi fingi poteſt, maximè, illud, *In manus tuas Domine, commendo Spiritum meum:* hoc autem magis fuit deprecantis, quàm offerentis. Ratio etiam nulla afferri poteſt; quia, vt aliquis viſibilem honorem alteri deferat: non oportet, vt verbis proferat; *ego te honoro,* ſed ſatis eſt, quod actione ſenſibili ſignum honoris exhibeat cum intentione honorandi: ergo ſimiliter ad ſacrificium offerendum non eſt neceſſe, voce proferre; *offero,* aut *ſacrifico,* ſed ſatis eſt exercere actionem ſacrificandi cum intentione cultus: ergo ex ratione ſacrificij colligi non poteſt, Chriſtum illa verba protuliſſe. Prætereà, de tempore poſt conſecrationem ex contextu Euangelico colligi poteſt, Chriſtum non dixiſſe huiuſmodi verba: ſic enim habetur, *Accepit panem deditque diſcipulis, dicens; Hoc eſt corpus meum:* ſtatim ergo poſt conſecrationem diſtribuit, neque vllam aliam oblationem interpoſuit. Ante conſecrationem verò exhibuit illa ſigna reuerentiæ diuinæ, gratias agendo, & benedicendo panem, quem in manus accepit: in quo adumbraſſe, videtur illam præuiam oblationem, quam Eccleſia exercet; non tamen propriè illam exercuit, neque verbum offerendi protulit, de quo nobis conſtare poſſit. Inter conſecrandum verò protulit illa verba, *Qui pro vobis datur,* aut, *frangitur,* vel, *effunditur.* Quibus verbis poteſt myſtica oblatio ſignificari. Sed quamuis admittamus hunc probabilem ſenſum, tamen oblatio illis verbis ſignificata, non eſt aliquid ab ipſa conſecratione diuerſum: quia corpus Chriſti pro nobis dari, vel frangi in hoc ſenſu, nihil aliud eſt, quàm pro nobis conſecrari, ſacrificari, aut in cibum præparari: & ſimiliter, ſanguinem Chriſti myſticè effundi,

A nihil eſt aliud, quàm ſeparatim à corpore ex vi verborum conſecrari. Itaque de hac prima actione vel oblatione, quæ conſecrationem antecedit, ſimpliciter negandum eſt, Chriſtum per illam ſacrificari.

Conſectio corporis ac ſanguinis Chriſti.

Secunda actio, eſt conſecratio corporis & ſanguinis; & de hac ſatis expreſſum eſt in Euangelio, Chriſtum eam perfeciſſe illis verbis, *Hoc eſt corpus meum; Hic eſt ſanguis meus:* vnde probabiliter credimus per illam ſacrificaſſe, vt infrà videbimus: certum autem videtur, ſaltem in illa actione ſacrificium inchoaſſe.

Oblatio poſt conſecrationem.

Tertia actio, quæ in Euangelio expreſsè etiam legitur, eſt diſpenſatio, ſeu diſtributio ſacramenti B conſecrati, quæ patet ex illis verbis, *Deditque diſcipulis ſuis, dicens; Accipite & comedite:* de hac verò etiam eſt certum, non pertinuiſſe ad rationem ſacrificij, ſed fuiſſe quid conſequens, non vt neceſſarium pertinens ad rationem ſacrificij, ſed tanquam actus vltimus, ad quem ſacrificium ordinatur, vt euidentius conſtabit ſectione ſequente.

Quartò fit nunc in Miſſa alia oblatio poſt conſecrationem in illis verbis, *Vnde & memores, Domine: nos ſerui tui, ſed & plebs tua ſancta, eiuſdem Chriſti filij tui Domini noſtri, offerimus præclaræ Maieſtati tuæ hoſtiam puram, &c.* De hac verò actione idem dicendum eſt, quod de prima, vt ex rationibus ibi factis ſatis conſtat.

Hoſtiæ fractio & miſtio cum ſpeciebus vini.

C Quintò poſt conſecrationem frangitur nunc in Miſſa hoſtia conſecrata, & particula eius miſcetur ſanguini; quæ actio ſine dubio fit propter myſticam ſignificationem. Quocirca ſub ea ratione conſtat, Chriſtum huiuſmodi actionem non exercuiſſe, nec per illam ſacrificaſſe: nam inprimis de miſtione nulla mentio fit in Euangelio. Quamuis enim Chriſtus intinctum panem Iudæ porrexerit, tamen nec ille panis conſecratus erat, neque in vino intinctus fuit, ſed iure aliquo, vt in ſuperioribus viſum eſt. Deinde, quamuis legamus, Chriſtum fregiſſe panem, tamen, & dubium eſt, an illa fractio anteceſſerit conſecrationem, vel ſubſecuta fuerit: ac fortaſſe probabilius eſt, anteceſſiſſe: & prætereà, quic-D quid de hoc ſit, conſtat, non fuiſſe myſticam, ſed vſualem, vt ſentit Auguſtinus epiſt. 59. ad Paulinam, quæſt. 5. quia Chriſtus non fregit panem, niſi vt diſtribueret diſcipulis, vt patet ex illis verbis, *Fregit, deditque diſcipulis ſuis:* vnde expoſitores colligunt in tot particulas panem diuiſiſſe, quot erant ad communicandum diſcipulos neceſſariæ: ſicut etiam de calice dixit, *Accipite, & diuidite inter vos:* nulla eſt ergo ibi ſignificatio myſtica. Atque in hunc modum hoc factum Chriſti interpretantur omnes antiqui Patres, apud quos nulla eſt mentio myſticæ fractionis, aut miſtionis à Chriſto factæ.

Auguſtinus.

Sacramentalium ſpecierum ſumptio.

Sexta & vltima actio ſacerdotis in Miſſa, eſt ſumptio vtriuſq; ſpeciei conſecratæ. De qua magna du-E bitatio eſt, an Chriſtus in cœna ſe ipſum communicauerit. In qua hæretici huius temporis, vt conſuetudinem Eccleſiæ improbent, negant, Chriſtum ſe ipſum communicaſſe: quia, quod Scriptura non affirmat, nos Chriſto tribuere non debemus: præſertim, quia videtur indecens, quòd Chriſtus ſe communicauerit ſacramẽtaliter, cùm ſpiritualiter communicare non poſſet: quia non erat capax effectus ſacramenti, cùm in gratia creſcere non poſſet. Nihilominùs communior & probabilior ſententia eſt, Chriſtum hanc actionem in cœna exercuiſſe communicando. Ita tenet D. Thomas ſuprà q. 81. artic. 1. vbi eius fundamenta expendimus ac declarauimus. Idem tenet Alenſ. 4. p. q. 44. memb. 1. & 2. Bonauent. in 4. diſt. 9. art. 1. q. 4. Richard. diſt. 11. artic. 4. quæſt. 1.

Se ipſum Chriſtus Dominus communicauit. D. Thom.

Alenſ. Bonauent. Richard.

Albert.

Albert. Mag. Gabriel.

Albert.Mag. d.12.art.15. Gabr. lect.37.in Can. & alij A recentiores. Et præter teſtimonia, quæ D.Thom.citato loco attulit, probari hoc poteſt ex illis verbis Lucæ 22. *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum, &c.* quæ verba non ſolùm de veteri & legali Paſchate, ſed de nouo etiam & myſtico intellexit Diuus Thomas cum Euſebio Emiſſ.in Caten.Lucæ 22. Tertullia.lib.4.contra Marcion.cap.40.& ſignificat Hierony. Matth. 16. manducauit ergo Chriſtus nouum Paſcha, quod eſt corpus ſuum, cum diſcipulis ſuis. Bibiſſe autem ſanguinem probabiliter etiam colligitur ex ſequentibus verbis eiuſdem Lucæ, *Non bibam de generatione vitis, donec regnum Dei veniat:* nam, licet à Luca hæc verba referantur ante conſecratio- B nem, videtur tamen id factum eſſe per anticipationem: nam Mattheus & Marcus poſt conſecrationem illa referunt & ita intellexit Auguſt.lib.3.de conſenſ. Euang.c.1. & Chryſoſt. Hom.83. in Matthæum, qui addit coniecturam, quam D.Thom.etiam ſuprà indicauit, dicens; *Ipſe quoque bibit ex eo, ne, auditis illis verbis, dicerent: Quid? ergo ſanguinem bibimus, & carnem comedimus? & perturbarentur: ne igitur hoc accideret, primus ipſe hoc fecit, vt tranquillo animo ad communicationem myſteriorum induceret.* Idem tenet Euthym.in Lucam, dicens; *Si poculum accepit, vtiq; & panem;* & Theophyl. Matth.26. Poteſt etiam citari Dionyſ.ca.3.de Eccleſiaſtica Hierar.dicens; *Author ipſe ſignorum, eum, qui ſecum non piè, neque concorditer ſacra concœnauerat, &c.* De C quo teſtimonio plura diximus circa initium huius materiæ: citatur etiam Auguſtinus, concione 1.Pſal. 33. ſed is dicit quidem, Chriſtum ſe geſſiſſe in manibus, ſed non dicit, ſe ipſum comediſſe. Aliud etiam Hieronymi teſtimonium, quod ſolet ad hanc rem afferri, tractatum, & explicatum eſt ſuprà dicta, q. 81.in Comment.articuli primi. Ratio ſeu congruentia pro hac ſententia iam eſt à Chryſoſtomo & Diuo Thoma expoſita. Et alia congruentia addi poteſt, ſumpta ex ratione conuiuij: decet enim, vt is, qui alios inuitat, cum eis ſimul comedat, & bibat. Item, quia ad dignitatem huius ſacramenti pertinet, vt Chriſtus Dominus illo vſus fuerit. Neque eſt vlla D probabilis coniectura, ob quam credibile fiat, abſtinuiſſe tunc Chriſtum ab huiuſmodi cibo, & potu. Quod enim de ſumptione ſpirituali vel ſacramentali dicebatur, magis pertinet ad modum loquendi, quàm ad rem: nam in re conſtat. Chriſtum Dominum ſumma cum ſanctitate, dignitate, ac decentia potuiſſe corpus ſuum & ſanguinem manducare, non propter effectum, ſed propter myſterium & exemplum.

Dubium. Alenſ. Bonauent. Palac.

An verò dicenda ſit illa manducatio ſacramentalis, an ſpiritualis, variè loquuntur authores, Alenſis, & Bonauent. quos ſequitur Palacius in 4. diſt. 9. diſput.1.& 2. dicunt, fuiſſe ſacramentalem, & non ſpiritualem, quia effectu caruit. Alij è contrario dicunt, E Chriſtum manducaſſe ſpiritualiter, quia magna deuotione & amore ſacramentum accepit; non tamen ſacramentaliter, quia reſpectu illius non erat myſterioſa illa ſumptio: quia nullum eius myſterium eum latebat. D.Thom.autem dicit, ſacramentaliter, & ſpiritualiter manducaſſe. Qui modus loquendi mihi magis placet; nam ad ſacramentalem manducationem non eſt neceſſe ignorare myſteria in tali ſacramento contenta; nec propterea ſumptio non eſt myſterioſa, quia ſumens intelligit ſacramenta, quæ ibi repræſentantur: ſed potiùs hoc ipſum ſupponit, quòd in tali actione ſenſibili altiora ſignificantur myſteria, quæ ab eo percipi poſſunt, qui perfectam habet ſpiritualem intelligentiam. Vnde, ſicut vox non deſinit eſſe ſignum, eò quòd alius eius ſignificationem intelligat; ita nec ſacramentum deſinit eſſe ſacramentum, eò quòd ſumens omnem eius ſignificationem comprehendat. Neque igitur ſumptio deſinit eſſe ſacramentalis propter myſteriorum cognitionem; ſed ſatis eſt, quòd ipſum ſacramentum verè ac realiter manducetur cum intentione ſumendi: vt autem talis ſumptio ſimul ſpiritualis dicenda ſit, ſatis eſt, quòd dignè & ſanctè fiat: quicquid enim in Spiritu ſancto fit, rectè dicitur ſpiritualiter fieri: Chriſti autem ſumptio fuit digniſſima, & ſanctiſſima, & cum perfecta ſpirituali diſpoſitione, tum habituali, tum actuali. Quòd autem ex tali ſumptione non ſit ſecutus effectus gratiæ ſacramentalis, fuit per accidens, eò quòd ſubiectum erat ſummè gratum, & habebat gratiam in ſupremo gradu, vltra quem augeri non poterat: talis autem carentia effectus non impedit ſpiritualem ſumptionem; ſed ſolùm, quando prouenit ex alio obice, ſeu indignitate ſubiecti. Suppoſito autem, Chriſtum Dominum ſumpſiſſe ſuum corpus & ſanguinem, adhuc ſupereſt difficultas, an illa actio pertinuerit intrinſecè ad rationem ſacrificij, an verò fuerit quid poſterius, ſeu veluti quædam participatio hoſtiæ iam ſacrificatæ: nam cùm Euangeliſtæ debuerint ſatis clarè & expreſſe referre, quicquid ad eſſentiam huius ſacrificij pertinet; & de hac ſumptione nõ ita apertè loquantur, videntur certè ſupponere, illam non pertinuiſſe ad eſſentiam ſacrificij. Aliunde autem videtur, ſi Chriſtus ſe communicauit, hoc potiſſimùm feciſſe, vt ſuum incruentum ſacrificium conſummaret. De hac igitur re, quid ſentiendum ſit, dicemus commodiùs in ſequentibus.

D.Thom. Sacramentaliter & ſpiritualiter Chriſtus propriũ corpus manducauit.

SECTIO III.

Vtrùm oblatio vocalis, fractio, aut diſtributio Euchariſtiæ ſint partes huius ſacrificij.

Incipimus iam noſtri ſacrificij eſſentiam inquirere, diſcurrendo per ſex actiones ſuprà enumeratas. Et primò dicendum eſt de oblatione, quæ antecedit conſecrationem; quam Soto loco infrà citando cum aliis inuoluere, & confundere videtur, ſignificans, pertinere aliquo modo ad ſubſtantiam huius ſacrificij; & nonnulli eam vocant partem integralem ſacrificij; quamuis non audeant dicere, eſſe de eſſentia. Dico tamen, hanc oblationem nullo modo pertinere ad ſubſtantiam huius ſacrificij, neque vt eſſentialem partem, neque vt integralem; ſed tantùm eſſe ceræmonialem quandam præparationem ab Eccleſia inſtitutam ad conciliandam deuotionem, & reuerentiam, animoſque fidelium excitandos ad myſterium ipſum peragendum. Ita ſentire videntur omnes, qui de hac materia ſcribunt; ſed inter alios bene hoc explicuit Alan.lib.3. de ſacrif.c.18. Et probatur primò ex dictis: nam Chriſtus Dominus obtulit hoc ſacrificium perfectũ, quoad omnes partes eſſentiales, ſubſtantiales, & integrales eius; & tamen nullam huiuſmodi oblationem præmiſit ante conſecrationem: ergo illa nullo modo eſt pars ſacrificij. Secundò, quia oſtenſum etiam eſt, illam ceræmoniam non ſemper fuiſſe ab Eccleſia obſeruatam; cùm tamen ex his, quæ ſunt de ſubſtantia vel integritate ſacrificij, nihil vnquam prætermiſſum ſit. Tertiò, quia Eccleſia ſtatim poſt illam oblationem orat, dicens; *Veni ſanctificator, omnipotens, æterne Deus, & benedic hoc ſacrificium tuo ſancto nomini præparatum:* ergo ſatis ſignificat, illam ſolum eſſe quandam præparationem materię ad futurum ſacrificium, & quaſi dedicationem illarum rerum ſenſibilium ad cultum Dei: ideoq; oblationem vocauit. Tandem, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatam, præter

Oblatio conſecrationem præcedens, nullatenus eſt de eſſentia huius ſacrificij.

Alanus.

quandam extrinſecam orationem: nam eleuatio, quæ fit à Sacerdote, aut conſignatio crucis, & aliæ ſimiles actiones, merè accidentales ſunt: vnde, ſi contingat prætermitti, nihilominùs, ſi poſteà ritè fiat conſecratio, ſacrificium Miſſæ cenſebitur perfectum, quoad ſubſtantiam, & eſſentiam ſuam; neque in hoc videtur eſſe controuerſia inter probatos authores, neque vlla probabilis dubitandi ratio.

Secundò dicendum eſt de oblatione, quæ poſt conſecrationem ſubſequitur, de qua maior eſt dubitatio inter Catholicos. Quidam enim videntur in ea ponere totam eſſentiam huius ſacrificij. Eckius lib.3. de ſacrif. Miſſæ, cap.9. Clithouæus lib.2. contra Luth. c.16. Ruard. artic.16. qui abſolutè dicit priùs, conſecrationem eſſe ſacrificationem; ſubdit verò poſteriùs, conſecrationem antecedere oblationem ſacrificij, & ſacrificium conſiſtere in vſu Euchariſtiæ conſecratæ, qui fit per oblationem: vnde videtur priùs ſacrificationem vocaſſe effectionem victimæ ſacrificandæ. Alij verò ſentiunt, hanc oblationem eſſe de eſſentia, quamuis non ſit tota eſſentia ſacrificij. Significat Scotus in 4.d.13. q.2. Gabr. q.1. artic.3. clarius Soto q.2. artic.5. vbi dicit; ſacrificium conſiſtere in oblatione; poſteà verò requirit alias actiones, de quibus infrà; Cano etiam lib.11. de locis, cap. 13. ad 4. inter quatuor actiones, quibus hoc ſacrificium conſtare dicit, vnam ait eſſe hanc oblationem: & quamuis diſtinctè non explicet, an eſſentialis ſit necne; tamen, cùm abſolutè, & indifferenter eam cum aliis numeret, ſentit, eſſe ita neceſſariam ſicut ſunt aliæ. Fundamentum eſſe poteſt, quia de eſſentia ſacrificij eſt oblatio: nam eſt genus eius: ſed hic non eſt alia oblatio, quæ poſſit eſſe de eſſentia huius ſacrificij, præter hanc: nam illa, quæ antecedit conſecrationem, neque eſt pars ſacrificij, vt dictum eſt; nec verſatur circa propriam victimam huius ſacrificij; quæ eſt Chriſtus Dominus; quia nondum ibi exiſtit. Rurſus, nec conſecratio ipſa poteſt dici habere rationem oblationis, quia oblatio præſupponit rem offerendam; conſecratio verò non ſupponit illam, ſed potiùs eam antecedit, ſaltem ordine naturæ: vnde Conc. Trid. ſeſſ.23. c. & Can.1. eas actiones diſtinguere videtur, & ſuo ordine numerare, dicens, Sacerdotibus datam eſſe poteſtatẽ conſecrandi, offerendi, & miniſtrandi Euchariſtiã, & D.Tho. q.83. art.4. *Offertur* (inquit) *Euchariſtia, vt ſacrificiũ, conſecratur & ſumitur, vt ſacramentũ:* ſunt ergo hæ actiones diuerſæ, & conſecratio oblationem præcedit: ergo illa oblatio, quæ fit poſt conſecrationem, eſt de eſſentia huius ſacrificij. Dico tamen, tam certum videri, hanc oblationem nõ eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quàm eſt certum, antecedentem oblationem nõ eſſe de eſſentia. Et inprimis dicere, totam eſſentiã ſacrificij in hac oblatione conſiſtere, prorſus videtur improbabile, tum propter ea, quæ infrà de conſecratione dicemus; tum etiam, quia per illam oblationem nihil fit circa rem oblatam, ſed eſt ſolùm extrinſeca deprecatio, quæ non eſt propria ſacrificij, ſed fieri poteſt, & iterari ſæpius ſupra rem oblatam, etiam poſt peractum ſacrificium; ſicut in lege veteri fiebant huiuſmodi deprecationes circa res oblatas; & nos poſſumus hoc modo offerre Deo Chriſti paſſionem; & Chriſtus in cœlo hoc modo ſeſe perpetuò offert Patri pro nobis, repræſentando illi paſſionem ſuam, quam pro nobis conſummauit. Deinde, quòd talis oblatio, nec de eſſentia huius ſacrificij ſit, probatur ex dictis; quia Chriſtus non adhibuit illam in nocte cœnæ. Item, quia non conſtat, ſemper Eccleſiam illam adhibuiſſe: vnde; licèt ſit antiqua ceræmonia, non tamen eſt de inſtitutione Chriſti, ſed Eccleſiæ.

Eckius. Clithouæus. Ruardus. Scotus. Gabr. Soto. Cano.

Oblatio conſecrationem ſubſequens non eſt de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

A Item, quia oſtendimus non eſſe de ratione ſacrificij, vt ſic, quòd offerens, verbo explicet oblationem; ſed quòd opere illam exerceat ex intentione cultus: ergo, neque in præſenti eſt fundamentum ad aſſerendum, illam verbalem oblationem eſſe de eſſentia: nam ſufficere poteſt actio ipſa conſecrandi; per illam namque fit aliqua res maximè ſacra in Dei cultum. Vnde Ambroſ. Pſal. 39. *Vidimus,* inquit, *Principem Sacerdotem ad nos venientem: vidimus, & audiuimus offerentem pro nobis ſanguinem ſuum,* nunquam autem audiuimus Chriſtum offerentem pro nobis ſanguinem ſuum, niſi quando dixit; *Hic eſt calix ſanguinis mei, qui pro vobis, & pro multis effundetur:* hanc igitur con-B ſecrationem vocauit Ambroſ. oblationem. Vnde ſubdit apertiùs; *Tunc ipſe offertur in terris, quando corpus Chriſti offertur, & tunc ipſe offerre manifeſtatur in nobis, quando ſermo eius ſanctificat ſacrificium, quod offerimus,* Cyprian. in ſerm. de Cœna Domini; *Ex quo dictum eſt à Domino; Hoc facite in meam commemorationem; Hoc eſt corpus meum; &, Hic eſt ſanguis meus: quotieſcunque his verbis, & hac fide actum eſt, panis iſte ad totius hominis vitam ſalutemque proficit, ſimul medicamentum & holocauſtum exiſtens.* Sentit ergo, verbis illis fieri Chriſtum holocauſtum & offerri. Vnde Gregor. 4. Dialog. cap. 56. conſecrationem ipſam immolationem vocat, dum inquit; *Quis fidelium habere in dubium poſſit in qua immolationis hora ad ſacerdotis vocem cœlo aperiri Angelo-*C *rum choros adeſſe? &c.* hoc autem certum eſt dictum eſſe propter conſecrationem: ipſam ergo conſecrationem, immolationem vocat. Quapropter in ordinatione Sacerdotis, quamuis primariò illi detur poteſtas conſecrandi, nihilominus in ipſa forma Ordinationis ſolum exprimitur poteſtas offerendi, in quo ſatis indicatur, oblationem ipſa conſecratione fieri; alioqui non ſatis vna poteſtas per aliam ſignificaretur: ex quo etiam Conc. Trid. dict. cap. & Can. 1. ſeſſ.23. definit, illis verbis Chriſti; *Hoc facite in meam commemorationem,* datam eſſe ſacerdoti poteſtatem offerendi; cùm tamen potiſſimùm data ſit poteſtas conſecrandi: igitur in ipſamet conſecratione eſt intrinſecè ratio oblationis incluſa; non eſt ergo, cur alia oblatio vocalis fingatur eſſe de eſſentia huius ſa-D crificij. Atque ita ſimul ſatisfactum eſt fundamento contrariæ ſententiæ. Quòd verò Concil. Triden. diſtinctè numeret poteſtatem conſecrandi, offerendi, &c. non arguit, hos actus re ipſa eſſe diſtinctos; ſed poſitum eſt ad maiorem doctrinæ claritatem: quia illa verba non ſunt omnino ſynonyma; & abſolutè loquendo poſſet vna ratio ab altera ſeparari, mutata inſtitutione: & ideò ad vitandas opiniones expreſsè docere voluit Concilium, vtrumque conferri ſacerdoti, quamuis re ipſa eadem actione fiat. Atque eodem modo D. Thomas diſtinguit veluti rationes formales, non phyſicas actiones.

Tertiò dicendum eſt de fractione, & miſtione. De quibus Cano loco ſuprà citato dicit, eſſe de ſub-E ſtantia huius ſacrificij. Quæ ſententia fundari poteſt, quia illa actio fit in cultum Dei; eſt enim ceræmonia ſacra, & habet myſticam ſignificationẽ: nam per fractionem ſignificatur paſſio Chriſti; per miſtionem autem reſurrectio. Vnde in Concil. Epheſ. epiſt. ad Neſtorium dicitur; in hoc ſacrificio repræſentari paſſionem & reſurrectionẽ Domini: vtrumque autem horum per aliam actionem non fit; & alioqui hæc actio ex ſuo genere eſt accommodata ad rationem ſacrificij, quia per eam fit aliquid ſacrum circa rem oblatam. Vnde D. Thomas 2.2. q.85. adhibens exempla actionum, quæ ſunt aptæ ad ſacrificiũ, numerat inter alia fractionem panis. Dico tamen, actionem hanc, neque ad eſſentiam, neque ad integrita-

Ambroſ. Cyprian. Gregor. Conc. Trid. Con. Epheſ. D. Thom.

Fractio hoſtiæ miſtioq; particulæ illius cum ſpeciebus vini, mere accidentaliter in hoc ſacrificio ſe habet.

D.Thom.

gritatem huius ſacrificij pertinere, ſed eſſe merè accidentalem. Quæ eſt aperta ſententia D. Tho. q. 83. art. 6. ad 6. vbi dicit, ſi contingat, fractionem omitti, non propterea fieri imperfectum ſacrificium: & idem ſentiunt alij Doctores ſuprà relati, & multi alij, quos ſequentibus ſectionibus referemus. Et ſequitur etiam ex principiis poſitis ſectione præcedente: nulla enim actio eſt de ſubſtantia huius ſacrificij, quam Chriſtus in cœna non exercuit: ſed ipſe non fuit vſus fractione myſtica, vt oſtendimus, neque vlla miſtione: ergo. Item, quia ſubſtantia ſacrificij eadem eſt in vniuerſa Eccleſia, & in omni tempore: hæc autem fractio, licèt ſit valde antiqua, vt patet ex Liturgia Iacobi, & Chryſoſtomi, tamen in Liturgia B Baſilij nulla fit eius mentio, quod eſt ſignum, non fuiſſe vniuerſalem, & conſequenter, neque ex Chriſti inſtitutione. Imò ex eiſdem Liturgiis Iacobi, & Chryſoſtomi conſtat, huiuſmodi actionem non fuiſſe factam eodem modo apud omnes, cùm tamen in his actionibus modus ipſe multum ad ſubſtantiam pertinere videatur. Præterea, aliquando poteſt tota hæc cerǽmonia omitti, non ſolùm abſque mutilatione ſacrificij, ſed etiam abſque peccato; vt, ſi contingeret, vel ex naturali obliuione (ſi id accidere poteſt) vel ex ignorantia inuincibili, vt ſi quis exiſtimaret, id licere propter diligentiam adhibendam, vt ſe citiùs expediret ad communicandum ægrotum, vel denique, ſi caſu eueniret, vt hoſtia conſe- C crata laberetur è manibus Sacerdotis, & caderet intra calicem: tunc enim non eſſet frangenda: quia fieri non poſſet, cum debita reuerentia ſacramenti: ergo ſignum eſt, hanc actionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad hoc ſacrificium, & conſequenter non eſſe de ſubſtantia eius. Denique ratio in contrarium facta, ad ſummum probat, potuiſſe actionem illam imponi à Chriſto Domino, vt eſſet de eſſentia ſacrificij; non tamen probat, ita eſſe factam inſtitutionem; cùm neque à Chriſto oſtendatur præcepta, neque ad ſignificandum impoſita; ſed vtrumque introductum ſit ab Eccleſia ad maiorem reuerentiam ſacramenti, & declarationem myſteriorum, quæ in conſecratione continentur; ſicut ad- D hibuit etiam ad eundem finem alias cerǽmonias, quas indubitatum eſt, non eſſe partes huius ſacrificij. Quod verò Concilium Epheſinum dicit in hoc myſterio repræſentari paſſionem & reſurrectionem Chriſti; imò & aſcenſionem, & alia Chriſti myſteria, quæ ibi enumerat, primò exponi poteſt, non eſſe intelligendum de hoc myſterio, quoad ſolam eſſentiam, vel ſubſtantiam eius, ſed de tota Miſſa, prout includit omnes Eccleſiaſticas cerǽmonias; vel, ſi ad ſolam ſubſtantiam ſacrificij referatur, per ſe clarum eſt, paſſionem ſatis expreſsè in illo repræſentari: conſequenter verò, & quaſi implicitè dici poſſunt alia myſteria, reſurrectionis, & aſcenſionis ſignificari, E vel quia à paſſione duxerũt originem, & in illa quodammodo virtute continentur; vel certè, quia, dum in Chriſti perſona, & verbis eius, conſecratio fit in memoriam & honorem ipſius, hoc ipſo ſatis profitemur, & ſignificamus ipſum viuere, & in cœlis regnare.

Hæreticorũ placitum.

Quartò dicendum eſt de diſtributione, ſeu diſpenſatione Euchariſtiæ. Circa quam hæretici huius temporis, licèt non admittant, Euchariſtiam eſſe ſacrificium, docent tamen, huiuſmodi actionem ſeu diſtributionem, eſſe de neceſſitate huius conuiuij ſeu cœnæ, ita vt contra diuinum præceptum ſit, conficere hoc ſacramentum, & non diſtribuere. Et fundari poſſunt in verbis Chriſti, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex quibus duplex ſumitur argumentum; primum, quia Chriſtus conſecrauit, & diſtribuit, & præcepit facere; quod ipſe fecit: ergo vtrumque fieri voluit, quoties hoc ſacramentum fit. Secundum eſt, quia Chriſti paſſio & memoria præcipuè recolitur in vſu, iuxta illud 1. ad Corinth. 11. *Quotieſcunque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Vnde Concil. Trident. ſeſſ. 13. cap. 2. ſic ait, *Sacramentum hoc inſtituit, & illius ſumptione recolere nos ſui memoriam præcepit:* & Auguſtinus cap. Cùm frangitur, de Conſecrat. diſtin. 2. *Dum corpus* (inquit) *frangitur* (loquitur de fractione vſuali) *& ſanguis Domini in ora fidelium mittitur, Dominici corporis immolatio, eiuſque ſanguinis effuſio deſignatur*, & 20. contra Fauſtum, cap. 18. *Chriſtiani*, inquit, *peracti eiuſdem ſacrificij* (ſcilicet crucis) *memoriam celebrant ſacroſancta oblatione, & participatione corporis & ſanguinis Chriſti:* actio ergo repræſentatiua paſſionis Chriſti includit vſum, ſeu communionem fidelium: ſed illa eſt actio ſacrificatiua: ergo. Atque hinc quidam etiam Catholici, quamuis non dicant, huiuſmodi diſtributionem eſſe de neceſſitate huius ſacrificij, dicunt tamen, quando fit, aliquo modo ad complementum ſacrificij pertinere: quod indicat Soto ſuprà, cùm dicit: populum fidelem ſacrificio aſtantem, dum ſacramentum ſumit, per ipſam ſumptionem ſuo, gradu & ordine ſacrificare: quia mors Chriſti non repræſentatur in conſecratione, ſed in conſumptione; & Cano ſuprà ferè eodem modo loquitur de conſumptione Sacerdotis, & de ſumptione aliorum. Dico tamen, huiuſmodi ſacramenti diſtributionem factam à Sacerdote inter fideles aſtantes, neque eſſe iure diuino præceptam, quoties conſecratio fit; neque etiam, cùm fit, pertinere vllo modo ad rationem, vel ſubſtantiam ſacrificij. Prior pars ſuprà ſatis probata eſt, diſputat. 69. ſect. 3. & definita eſt in Concil. Trident. ſeſſ. 22. cap. 6. & Can. 8. & ne in re vulgari, & clara immoremur, plura de illa videri poſſunt apud Durandum, dicto libro 2. de Ritibus Eccleſiaſt. cap. 4. Poſterior verò pars, quamuis non ſit ita certa, nam Concil. Trident. ſeſſ. 22. Can. 1. ſolùm damnat eos, qui dicunt, *offerri hoc ſacrificium, nihil aliud eſſe, quam nobis Chriſtum ad manducandum dari*, nihilominùs videtur mihi ſatis certa, & ſequi ex priori; nam, ſi quotidiana Eccleſiæ ſacrificia integrè ac perfectè fiunt ſine huiuſmodi diſtributione: ergo omnino extrinſeca eſt ad ſubſtantiam vel perfectionem ſacrificij. Dices fortaſſe, hoc argumento ſolùm concludi, hanc actionem non ita pertinere ad perfectionem ſacrificij, vt ſine illa ſit mutilum, vel imperfectum ſacrificium, aut contra inſtitutionem Chriſti; non verò concludi, cùm adhibetur, non pertinere ad quandam maiorem perfectionem ſeu integritatem, quaſi extenſiuam. Reſpondetur ex primo inferri ſecundum: nam, ſi Chriſtus non inſtituit, aut præcepit, vt, cum Euchariſtia ſacrificatur, populo diſtribuatur, qua ratione dici poteſt, quando contingit, has actiones proximè coniungi diſtributionem ipſam fieri partem ſacrificij? Item, ſępe etiam cõtingit, in Eccleſia Euchariſtiam diſtribui, & tunc non fieri ſacrificium, vt quando ex præconſecratis miniſtratur; tuncque diſtributio non eſt vllo modo pars ſacrificij, ſed eſt mera diſpenſatio ſacramenti, quę fieri etiam poteſt in memoriam Chriſti: ergo nunquam eſt hæc diſtributio pars ſacrificij: nam, quod tempore coniungantur, vel parum inter ſe diſtent, non mutat rationem, ſignificationem, aut inſtitutionem harum actionum. Præterea hoc confirmat vſus Eccleſiæ: frequenter enim non diſpenſatur communio, donec omnino eſt peractum ſacrificium, & populo diſcedendi facultas data illis verbis,

1. Corint. 11.

Soto.

Cano.

Diſtributio Euchariſtiæ inter fideles ſacrificio aſtantes, nec ex iure diuino fit neceſſario, nec ſi fiat, ad ſacrificium vllatenus ſpectat.

Conc. Trid.

Durand.

Ite, Miſſa eſt: non ergo cenſet Eccleſia, diſpenſationem ſacramenti poſteà ſubſecutam, ad perfectionem ſacrificij vllo modo pertinere. Deinde, tota actio ſacrificandi proximè fit à Sacerdote: ſumptio autem ſacramenti, quatenus dicit vſum paſſiuum, communis eſt laicis: quatenus verò dicit diſpenſationem actiuam, poteſt per Diaconos proximè exerceri: nullo igitur modo pertinet ad actionem ſacrificandi. Tandem, in omni ſacrificio, participatio victimæ præſertim, quæ à populo fit, ſupponit ſacrificium conſummatum, non autem perficit illud, Prouerb. 9. iuxta illud Prouerb. 9. *Immolauit victimas ſuas, poſuit menſam ſuam:* præcedit ergo immolatio, & inde conuiuium ex immolatis præparatur. Vnde eſt illud 1. 1. Corint. 10. ad Corinth. 10. *Nonne, qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* & ideò 1. Corinth. 5. *Paſcha noſtrum*, dicitur, Greg. Nyſſ. *Chriſtus immolatus.* Ex quo etiam Gregor. Nyſſ. quem ſuprà citauimus, orat. 1. de Reſurrect. colligit, priùs Chriſtum ſe ſacrificaſſe, quàm diſcipulis in cibum dederit. Et ita etiam intelligitur modus loquendi Greg. Mag. Gregorij 4. Dialog. capit. 58. dicentis, *Pro nobis Chriſtus in hoc myſterio immolatur; eius quippe corpus ſumitur;* vis enim huius cauſalis in hoc poſita eſt, quod ſumptio immolationem ſupponit. Neque exiſtimo, Doctores Catholicos aliquid cōtra veritatem hanc docere potuiſſe. Nam, ſi aliquando dicunt, hanc diſpenſationem pertinere ad perfectionem ſacrificij, non intelligunt de perfectione quaſi intrinſeca, & conſtitutiua ſacrificij, ſed de extrinſeca, quæ eſt per modum actionis tranſeuntis. Et ſimiliter, quando fideles dicuntur offerre, nō eſt intelligendum, quòd per ſe offerant, ratione communionis, quam recipiunt, ſed quòd per Sacerdotem offerant modo infrà explicando. Quod verò Soto ait, paſſionem Chriſti non repræſentari in conſecratione, ſed in ſumptione, improbabile eſt: priùs enim repræſentatur in conſecratione, vt dicemus latiùs ſectionibus ſequentibus. Deinde verò etiam repręſentatur in ſumptione; vel quia vis conſecrationis quodammodo manet in re conſecrata; inde enim fit, vt, quantum eſt ex vi verborum, corpus ſeparatim à ſanguine ſumi poſſit; vel certè, quia per ſumptionem expreſſiùs repręſentatur Chriſti ſepultura; & conſequenter etiam mors. Ex quo obiter ſatis reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ. De verbis autem illis; *Hoc facite*, ſæpiùs in ſuperioribus dictū eſt, ſignatim verò dicta diſputatione ſexageſima nona, ſectione tertia.

SECTIO IV.

Vtrùm conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij.

1. Opinio. PRima ſententia eſt, conſecrationem eſſe quidem aliquid præuium ad ſacrificium; propriè tamen neque eſſe de eſſentia, neque partem ſacrificij. Quod declaratur exemplo ſuprà poſito de Incarnatione, quæ neceſſaria quidem fuit ad ſacrificium Chriſti cruentum, non tamen fuit pars eius, ſed veluti præparatio quædam rei offerendæ, ſeu materiæ Hebr. 7. ſacrificandæ, iuxta illud ad Hebr. 7. *Corpus autem adaptaſti mihi:* ita enim ſe habet conſecratio ad ſacrificium incruentum, ſicut ſe habuit Incarnatio ad cruentum: nam, ſicut Deus factus homo, in cruce oblatus eſt; ita Chriſtus factus panis vitæ, in altari offertur: ſicut ergo ibi ſupponitur Incarnatio, ita hic conſecratio: non ergo eſt pars ipſius ſacrificij. Et ſimile argumētum ſumi poteſt ex veteribus ſacrificiis; verbi gratia, agni Paſchalis, productio enim agni neceſſaria erat ad ſacrificium, non vt pars eius, ſed vt effectio rei ſacrificandæ: ſic enim comparatur conſecratio ad hoc ſacrificium, ſeu ad rem in ipſo offerenda. Et confirmatur: nam in die Paraſceues offertur verum ſacrificium abſque conſecratione, quæ iam ſupponitur antea facta: nam illa oblatio fit ex præconſecratis: ergo ſignum eſt conſecrationem ſolùm requiri, vt quid pręuium: nam conſecratio, quę præceſſit, non poteſt eſſe pars præſentis ſacrificij. Primum antecedens patet ex oratione, quam Eccleſia in officio illius diei profert, *In ſpiritu humilitatis, & in animo contrito ſuſcipiamur à te Domine, & ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus;* & poſteà dicit Sacerdos; *Orate fratres, vt meum & veſtrum ſacrificium, &c.* Et confirmari poteſt, quia non eſt veriſimile, Eccleſiam illo die omnino priuari ſacrificio, & oblatione ad Deum. Vnde Auguſt. epiſt. 118. c. 2. generaliter & ſine exceptione dicit; *Omnibus diebus offertur Deo ſacrificium in Eccleſia*, & D. Thomas hic, artic. 2. ad 2. dicit, eo die offerri & conſumi hoſtiam priùs conſecratam, ne priuetur Eccleſia fructu paſſionis Chriſti: ſentit ergo ibi fieri ſacrificij oblationem: nam fructus paſſionis Chriſti non applicatur Eccleſiæ per myſterium Euchariſtiæ, niſi vt ſacrificium eſt: nam, vt eſt ſacramentum, ſolùm prodeſt ſumenti. Et confirmatur ſecundò; nam ſi dies Paraſceues ſit dies feſtus, tenentur fideles adeſſe Eccleſiaſtico officio: ergo ſignum eſt, ibi offerri ſacrificium, & dici Miſſam, quoad ſubſtantiam eius: quia fideles ſolùm tenentur ad audiendum Miſſam in die feſto: vnde, ſi illa non eſſet Miſſa, non tenerentur illam audire. Confirmatur vltimò, nam in Concilio Laodic. cap. 49. & in VI. Synodo, Can. 52. ſic dicitur; *In omnibus ſanctæ Quadrageſimæ ieiunij diebus, præterquam Sabbatho, & Dominica & ſancto Annunciationis die fiat ſacrum præſanctificatorum miniſterium.* Quibus verbis ſignificatur, fuiſſe Græcorum conſuetudinem, vt in diebus ieiunij Quadrageſimalis conſecratio non fieret; ſed quod fieret oblatio ex præconſecratis: non eſt autem veriſimile, omnibus illis diebus fuiſſe ſacrificium prætermiſſum: ergo cenſebatur fieri ſacrificium abſque conſecratione. Vnde & ſacrum miniſterium appellatur; quo nomine ſacrificium ſignificari ſolet. Et hanc ſententiam ſic expoſitam tenet Ledeſm. in 4. 1. p. q. 23. ar. 7. citans Albertum, d. 13. art. 24. Qui tamen ibi dicit, in die Paraſceues fieri immolationem; mox ſubiungens, illo die non fieri immolationem in ſacramento. Et Scotus, Gabr. & Ruard. ſect. præcedente relati, videntur aſſerere conſecrationem non eſſe eſſentialem ſacrificio.

Dico tamen, conſecrationem eſſe omnino intrinſecam, & eſſentialem huic ſacrificio. Hanc exiſtimo eſſe ſententiam D. Thom. q. 83. art. 4. & eam indicat Gabr. lect. 15. & 16. in Can. Soto, Cano, & Alan. citati ſect. præcedente. Caſſal. lib. 1. de ſacrif. c. 20. Tiletan. in Reſp. ad Apolog. Illyric. cap. 15. Bellarm. lib. 1. de Miſſ. cap. vlt. & alij citandi ſect. ſequentibus. Vt autem hanc ſententiam probemus, oportet aduertere, eam non poſſe conuinci pura ratione, ex ſola rei natura deſumpta, (quicquid multi ex prædictis authoribus conentur) quia ratio ſacrificij, vt ſæpè dixi, ex inſtitutione pendet: inſtitutio autem multis modis fieri potuit: neque per ſe ex natura rei repugnabat, Chriſtum inſtituere hoc ſacrfiicium in aliqua actione conſequente conſecrationem: ipſam autem conſecrationē ſolùm requirere, vt effectionem rei conſecrandę, & tanquam pręparationem ad ſacrificium, ſicut præcedens opinio dicebat. Et ſimiliter, ſicut conſumptio animalis per ignem in ſacrificium aliquando inſtituta eſt; ita cōſumptio Euchariſtię conſecratæ potuit in ſacrificium inſtitui, non vt eſt vſus ſacramenti, ſed vt eſt quædam immutatio rei ſacræ facta à miniſtro publico ritu ſolemni in honorem Dei.

Marginalia (right column): Auguſtin. — D. Thom. — Concil. Laodic. — VI. Synod. — Euchariſtico ſacrificio cōſecratio eſt eſſentialis. — D. Thom. — Gabr. — Soto. — Cano. — Alanus. — Caſſal. — Tiletan. — Bellarm.

Dei. Itaque nulla ratione negari poteſt, hoc fuiſſe poſſibile: quia in huiuſmodi genere inſtitutionis nulla poteſt repugnantia oſtendi. At verò, loquendo de poſſibili, etiam videtur per ſe notum & certum, potuiſſe conſecrationem inſtitui, vt eſſentialiter ſit actio ſacrificandi, ſeu eſſentia eius: nam etiam hæc actio eſt maximè ſacra, & aptiſſima ad profitendam Dei maieſtatem & omnipotētiam, vt ex dicendis euidentiùs conſtabit. Cùm igitur vtrumque horum poſſibile ſit, quid iam ſit factum, non ex ſola ratione, ſed inſtitutione petendum eſt: quod autem talis fuerit Chriſti inſtitutio, qualis à nobis in concluſione explicatur, probatur primò ex facto Chriſti, prout ab Euangeliſtis narratur: nam expreſsè ſolùm dicunt, conſecraſſe panem & vinum, & dediſſe diſcipulis ſuis; & ex hoc ſolum colligimus cum Patribus, illum ſacrificaſſe: ergo maximè ratione conſecrationis: diſtributio enim non pertinet ad ſacrificium, vt dixi: ergo conſecratio eſt de eſſentia ſacrificij. Neque enim eſt veriſimile, Euangeliſtas prætermiſiſſe actionem maximè eſſentialem huic ſacrificiò. Et confirmatur ex illis verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*; quibus conſecratio principaliter præcepta eſt: nam per illam Chriſti paſſio expreſſiùs repræſentatur, dum corpus & ſanguis ex vi verborum ſeparatim conſecrantur. Secundum argumentum ſumimus ex ſacerdotio legis nouæ, in quo præcipua poteſtas datur ſupra corpus Chriſti verum, ad conſecrandum ſeu conficiendum illud: nam forma, quæ formaliter & eſſentialiter conſtituit Sacerdotem nouæ legis, eſt character ſacerdotalis: hic autem character per ſe primò eſt poteſtas conſecrandi, in qua fundatur alia poteſtas in corpus Chriſti myſticum. Atq; ita Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 1. primùm omnium dicit, datam eſſe Sacerdotibus poteſtatem conſecrandi, quam in c. 4. dicit dari per impreſſum characterem: eſt ergo poteſtas conſecrandi de eſſentia ſacerdotis nouæ legis; ergo & conſecratio ipſa erit de eſſentia ſacrificij. Probatur conſequentia, quia ſacerdotium per ſe primò eſt propter ſacrificium: ergo illa actio, ad quam per ſe primò datur ſacerdotalis poteſtas, erit etiam primariò de eſſentia ſeu ratione ſacrificij. Dices, hoc argumento ſolùm probari, conſecrationē neceſſario ſupponi ad ſacrificium; ideoq; datum eſſe ſacerdoti poteſtatem conſecrandi, quia data eſt poteſtas offerendi, quę poteſtates in re ſunt vna; prout tamen ratione diſtingui poſſunt: poteſtas conſecrandi dicetur prior ordine executionis: quia conſecratio antecedere debet, & hoc ſenſu verum eſt, primò datam eſſe illam poteſtatem ad conſecrandum: ordine autem intentionis, dicetur prior poteſtas offerendi: quia conſecratio eſt propter oblationē; & ita in hoc genere erit oblatio prior conſecratione. Sed contra, nam, ſi hoc verum eſſet; ergo, per ſe loquendo, non eſſet neceſſarium habere poteſtatem conſecrandi eum, qui habet poteſtatem offerendi: cur enim non poſſet aliquis offerre ab alio conſecrata? Etenim, ſi nunc poteſt oblatio fieri ex præconſecratis, poteſt vnus Sacerdos offerre hoſtiam ab alio conſecratam: ergo ſimiliter poſſet etiam aliquis non habens poteſtatem conſecrandi offerre conſecrata ab alio; ſicut ſacramentum Extremæ vnctionis dari non poteſt, niſi ex oleo benedicto ab Epiſcopo; tamen, quia benedictio olei, non eſt pars eſſentialis aut intrinſeca ipſius ſacramenti, ſed quædam cōditio neceſſario præſupponenda ex parte materiæ: ideò poteſt ſacerdos ſimplex habere poteſtatem conferendi illud ſacramentum; licèt non habeat poteſtatem benedicendi oleum: quia poteſt vti oleo ab Epiſcopo benedicto: & idem ſuo modo

Conc. Trid.

A eſt in Confirmationis ſacramento, cuius materia eſt Chriſma ab Epiſcopo conſecratum: nec poteſt illa conſecratio ſimplici ſacerdoti committi; & tamen adminiſtratio ipſius ſacramenti poteſt illi tribui, ſaltem ex Pontificis diſpenſatione: quia illa conſecratio non eſt intrinſeca pars ſacramenti, ſed conditio præſuppoſita. Sic igitur in præſenti, ſi conſecratio non eſt de eſſentia, ſed præſuppoſita ad ſacrificium, poſſet aliquis ſacrificare præconſecratum ab alio; & tunc non poſſet reddi ratio, cur poteſtas offerendi non poſſet conuenire, vel committi ei, qui non habet poteſtatem conſecrandi, verbi gratia, Diacono, cui interdum etiam committitur diſpenſatio huius B ſacramenti conſecrati; ſolùm quia diſpenſatio non includit intrinſecè conſecrationē, ſed ſupponit eam; & ita poteſt illam ſupponere, vt ab alio factam.

Video, poſſe aliquem reſpondere, voluiſſe Chriſtum illas duas poteſtates eſſe in re inſeparabiliter coniunctas, & poteſtatem offerendi, vel intrinſecè ſupponere ex Chriſti ordinatione, vel identicè includere poteſtatem conſecrandi in eodem ſuppoſito; & ideò non poſſe poteſtatem offerendi ineſſe, vel communicari ei, qui non habet poteſtatem conſecrandi. Sed, licèt hoc verum ſit, tamen hoc ipſum eſt probabiliſſimum ſignum, ſicut poteſtas conſecrandi & offerendi inſeparabiliter coniunguntur in eodem ſuppoſito; ita vtramq; vnam & eandem in re C eſſe; & quamuis ratione à nobis diſtinguantur hæ actiones, tamen in re ipſa, Chriſtum conſecratione offerri, & ſacrificatione ipſa conſecrari: nam hinc etiam fit, vt vtraq; poteſtas ſimul, & vnico verbo, & influxu (vt ſic dicam) conferatur. Tertiò principaliter argumentari poſſumus ex teſtimoniis Patrum, qui conſecrationem ipſam, oblationem ſeu immolationem vocant, vt ex Cypriano, Ambroſio & Gregorio retulimus in ſectione præcedente; & plures afferam ſectione ſequente, ne fiat repetitio. Quartò poſſumus argumentari ex congruitate ipſius actionis: eſt enim conſecrationis actio ad ſacrificandum aptiſſima: nam, & eſt maximè ſacra, & per eam fit aliquid maximè ſacrum; ſcilicet, caro & ſanguis Chriſti, quibus Deus maximè colitur: fitque admirabili D modo, in quo diuina omnipotentia, & ſapientia maximè declaratur: vnde fit, vt per huiuſmodi actionem, & eius vſum fiat quædam profeſſio, & recognitio diuinæ omnipotentiæ, eſt ergo huiuſmodi actio ad rationem ſacrificij aptiſſima: cur ergo dubitabimus, hanc potiſſimum eleuaſſe & impoſuiſſe Chriſtum Dominum, vt eſſet nouæ legis ſacrificium?

Occurritur tacitæ euaſioni.

Quintò eſt optima coniectura; nam principale offerens in hoc ſacrificio eſt Chriſtus: ergo illa actio maximè eſt de eſſentia huius ſacrificij, quæ potiſſimum fit in perſona Chriſti: hæc autem eſt actio conſecrandi: ergo. Primum antecedens infrà latè probandum eſt: prima verò conſequentia per ſe nota videtur, quia in tantum Chriſtus eſt principale offerens, in quantum in nomine eius, & in perſona eius, E actio ſacrificandi exercetur. Secundum autem antecedens, præterquam quod eſt communis ſententia Sanctorum, præſertim Ambroſ. lib. 3. & 4. de ſacram. probatur ſufficienter ex verbis conſecrationis, quæ in perſona Chriſti proferuntur: quia non materialiter, ſed formaliter dicuntur, vt ſuprà vidimus: cætera verò fieri poſſunt à Sacerdote, vel in perſona propria, vel vt à publico miniſtro Eccleſiæ; vt ſunt ſacramenti ſumptio, & aliæ cæræmoniæ, vel orationes. Sextò ſumitur argumentum ex aliis actionibus: etenim, ſi conſecratio excluditur ab eſſentiali ratione ſacrificij, nulla remanet actio, in qua poſſit hęc eſſentia conſiſtere, præter ſumptionem ſacramenti:

Ambroſius.

quia omnes aliæ actiones, de quibus eſſe poſſet aliqua apparentia, vel dubitatio, excluſæ ſunt: incredibile autem videtur, totam eſſentiam huius ſacrificij in ſola ſumptione ſacerdotis poſitam eſſe. Primo quidem, quia conſecratio eſt multo excellentior actio, & maiora continet myſteria. Secundo, quia ſumptio magis pertinet ad vſum ſacramenti, magiſque videtur conſiſtere in receptione, quàm in actione ad offerendum accommodata. Tertiò, quia aliàs, quoties Sacerdos aliquis communicaret, offerret, vel ſaltem poſſet offerre, ſi vellet ea intentione id facere: nam, quod ſit indutus veſtibus ſacris, vel alias cerænionias adhibeat, vel omittat, non obſtat, quo minus ſacrificium factum teneat, quamuis fortaſſe illicite fiat, cum, illa omnia non ſint de eſſentia: ſicut, ſi verum eſt, ſacrificium in conſecratione conſiſtere, quoties ſacerdos conſecrat, ſacrificat etiam ſi ex malitia id faciat ſine veſtibus, aut ceremoniis aliis. Et hoc eodem exemplo ſatis probatur prima ſequela, & ratio eius eſt manifeſta: nam poteſtas offerendi eſt inſeparabilis, & indelebilis à Sacerdote: ita vt, licet per Eccleſiam ligari poſſit, quoad vſum, non tamen poteſt radicitus auferri, quoad vim & facultatem: ergo, ſi aliàs ſufficiens actio ad ſacrificandum eſt ſola ſumptio ſacramenti, à Sacerdote facta animo offerendi, nihil vetat, quo minus ſacerdos, quoties communicat, poſſit habere hunc animum, & conſequenter verum vſum talis poteſtatis: ac denique, quòd verum ſacrificium efficiat: quod tamen per ſe videtur ſatis abſurdum. Quartò, quia hinc ſequitur, ſacrificium hoc in exteriori actione viſibili non differre ab vſu ſacramenti, ſed ſolùm in intentione interna; vel ad ſummum, in conditione perſonæ; ſcilicet, quòd debet eſſe ſacerdos, vt ſumptio eius ſit ſacrificalis, tamen in ipſomet Sacerdote non poterunt diſtingui, niſi per intentiónem internam; ſupponendo præcipuè, quòd ipſemet ſumat vtramque ſpeciem, & non ab alio recipiat: hoc autem, & per ſe incongruum videtur; nam viſibile ſacrificium debuit etiam in ipſo ritu externo, diſtingui aliquo modo ab vſu ſacramenti; & nulla etiam ratione ſuaderi, aut probari poteſt. Vltimò probatur noſtra ſententia ab inconueniente, nam, ſi conſecratio non eſt de eſſentia ſacrificij, ſed ſolùm quid præuium; & ſacrificatio conſiſtit ſolum in vſu rei preconſecratæ; inquiro, cur non poſſit conſecratio fieri, etiam ſi ſacrificatio ſubſecutura non ſit? ſuppoſitis enim illis principiis, nulla ſufficiens huius rei ratio dari poteſt: quia illa duo non ſunt per ſe & eſſentialiter connexa, imò ſacrificatio dicitur poſſe fieri ſola, & ſeparata à conſecratione, quæ multo tempore anteceſſit: ergo pari ratione poterit conſecratio fieri ſola, & ſeparata à ſacrificatione: facilius enim prius ſeparatur à poſteriori, quàm è cōuerſo. Poſſet autem id fieri, vel propter ſacrificationem, longo poſt tempore futuram; vt, verbi gratia, poſſit ſacrificatio publicè & coram populo fieri, ſi fortaſſe tunc non poſſet fieri commodè conſecratio: exemplum eſſe poteſt in die Paraſceues; ſi, verbi gratia, in die Cœnæ oblitus eſſet ſacerdos cōſecrare hoſtiam pro ſequente die, cur non poſſet peracta Miſſa illius diei nouam hoſtiam conſecrare? non vt tunc ſacrificaret iterum; ſed pro die ſequente, vel certè poſſet hoc fieri propter alios fines, vt, verbi gratia, propter cōmunicandum ægrotum in periculo mortis exiſtentem.

Fundamēta contrariæ opinionis diſſoluuntur. Ad fundamentum contrariæ ſententiæ negatur, conſecrationem eſſe præparationem ad ſacrificium, & non potius ipſam eſſentialem actionem ſacrificij, vel totam, vel præcipuam. Ad probationem autem reſpondetur ex dictis; Chriſtum hic eſſe rem oblatam, non vt materiam, ſed vt terminum ſacrificationis; & ideò non oportere, vt prius tempore, vel natura ſupponatur actioni ſacrificandi, quare non eſt ſimile, quod de Incarnatione afferebatur; tum quia Chriſtus, vt homo viuus, fuit materia ſacrificij cruenti: tum etiam, quia idemmet fuit principale offerens, non vt Deus tantum, ſed vt Deus homo, quomodo per Incarnationem eſſe cœpit: at verò in præſenti Chriſtus, vt principale offerens, ſupponitur ante conſecrationem, quia non offert, vt eſt ſub ſpeciebus, ſed vt in propria ſpecie exiſtit: offertur autem, vt eſt ſub ſpeciebus, non vt materia, ſed vt terminus oblationis, vt dictum eſt.

In die Paraſceues non offertur Eucharistiæ ſacrificium. In confirmatione petitur, quid dicendum ſit de officio diei Paraſceues; an in illo fiat verum ſacrificium, necne. Reſpondetur autem iuxta principium poſitum, illo die non offerri ſacrificium proprium nouæ legis, & à Chriſto Domino inſtitutum. Ita ſentit D. Thom. art. 2. ad 2. vbi in argumento ſupponit illo die non offerri ſacrificium, & rationem inquirit, cur in die Natalis Domini ter celebretur hoc ſacramentum, in Paraſceue autem totaliter omittatur. In reſponſione autem non negat, quod aſſumptum fuerat, ſed reddit rationem, cur in nocte Natiuitatis tres Miſſæ dicantur, ſcilicet propter tres Chriſti generationes, ſcilicet ęternam, temporalem ſecundum carnem, & ſpiritualem; in Paraſceue autem ſignificat, nullam Miſſam dici, ſeu non fieri ſacrificium, in quo myſtice repræſentetur mors Chriſti: quia eo die recolimus realem mortem eius, ſeu ſacrificium cruentum; prout in ſimili die, re ipſa geſtum eſt. Vbi etiam animaduerſione dignum eſt D. Thom. aſſerere, ideò non fieri tunc conſecrationem, ne fiat expreſſa, ac myſtica repræſentatio mortis Chriſti: ſupponit ergo, hanc repræſentationem fieri in ipſa conſecratione; & conſequenter in illa maximè conſiſtere myſticam ſacrificationem. Et idem ſentiunt communiter Theologi de officio illius diei Paraſceues, in 4. d. 13. vbi Richard. artic. 2. q. 2. eandem rationem tetigit Paludan. q. 2. Maior diſt. 12. q. 2. Gabr. lect. 14. in Can. Durand. in Rationali diuinorum officiorum, lib. 6. c. 77. num. 34. & ſeq. Waldenſ. de ſacram. ca. 88. & 89. Raban. lib. de inſtit. Cleric. c. 67. vbi adducit figuram huius myſterij: nam in lege veteri eo die, quo ſemel in anno ſummus Sacerdos intrabat in ſancta ſanctorum, alij ſacerdotes non ſacrificabant. Vnde Hugo de ſanct. Vict. lib. 3. miſcell. c. 43. *Non ſacrificant* (inquit) *amici, dum trucidant inimici.* Et idem ſentiunt Doctores Iuris Canonici, quos ſequuntur, & partim referunt, Nauar. in Sum. c. 25. num. 88. Couar. in cap. Alma mater, p. 1. §. 5. num. 6. cum Glo. in c. Viſum eſt, de Conſecrat. diſt. 1. & in ca. Sabbatho, de Conſecrat. d. 3. & inſinuatur in illo textu, vbi Innocentius dicit, Eccleſiam eo die ſacramenta penitus non celebrare: celebrationem enim ſacramentorum, quaſi per antonomaſiam vocat Miſſæ ſacrificium, vt omnes exponunt. Et confirmatur optima coniectura: nam de eſſentia, vel ſaltem de ſubſtantiali integritate huius ſacrificij eſt, quòd fiat ſub duabus ſpeciebus conſecratis, vt infra oſtendemus, ſed eo die non conſumitur, niſi vna ſpecies: ergo ſignum eſt, non fieri ſacrificium: quomodo enim Eccleſia faceret ſacrificium mutilum? cum, vel in hoc diſpenſare non poſſit, vel certè nulla ſit ſufficiens ratio diſpenſandi. Tandem, tota illa cerænionia, prout illo die fit, eſt ab Eccleſia inſtituta, nihilque in ea fit in propria Chriſti perſona. Imò fortaſſe ideò tunc non fit conſecratio, ne Chriſtus in propria perſona viuens, & loquens introducatur eo die, quo mortuus recolitur: & eadem ratione non interponitur eius perſona, vt offerens ſacri-

Richard. Paludan. Maior Gabriel. Durand. VValdenſ. Raban. Hugo Vict. Nauar. Couar.

ſacrificium incruentum, ſed ſolùm fit repræſentatio eius, vt offerentis cruente; non ergo fit eo die proprium ſacrificium in Eccleſia; quia nullum fieri poteſt in ea ſacrificium, in quo Chriſtus non ſit principale offerens. Quando ergo in officio illius diei ſacrificium nominatur, vel latè ſumitur pro quocunque ſacro miniſterio, vel ſignificatur ipſa hoſtia conſecrata, eo modo, quo victima ſacrificij ſolet interdum ſacrificium appellari. Generales autem locutiones, quod omnibus diebus offertur Deo ſacrificium in Eccleſia, non excludunt ſingularem exceptionem, quamuis illam expreſſe non exprimant. De conſuetudine autem Græcorum nō conſecrandi in diebus Quadrageſimæ, præterquam ſabbathis & Dominicis diebus, reſpondetur primum, illam conſuetudinem non ſatis colligi ex Concil. Laodiceno: nam verba eius in ca. 49. ſunt, *quod non oportet in Quadrageſima panem benedictum offerre, niſi in ſabbatho & Dominica:* non enim conſueuit nomine *panis benedicti* Euchariſtia ſignificari, quod ſi fortaſſe ibi ita exponatur, ibidem abſolutè dicitur non eſſe offerendum aliis diebus: de oblatione autem ex præconſecratis nulla ibi fit mentio: conſequenter verò concedendum eſt, illis diebus non fuiſſe oblatum ſacrificium: quod ſi hoc inconueniens videatur, reſpondemus, illam conſuetudinem non fuiſſe receptam, nec probatam ab Eccleſia Romana.

SECTIO V.

Vtrùm ſumptio ſacramenti, prout à Sacerdote fit, ſit de eſſentia huius ſacrificij, vel potius tota eſſentia in ſola conſecratione conſiſtat.

1. Opinio. PRima ſententia eſt, ſacerdotalem ſumptionem eſſe de eſſentia huius ſacrificij, non quatenus eſt qualiſcunque vſus ſacramenti, ſed quatenus eſt perfecta conſumptio, & immutatio victimæ oblatæ. Ita inſinuat Gab. lect. 26. in Can. & apertius docent moderni Thomiſtæ, Soto, d. 13. quæſt. 1. art. 6. & 8. quæſt. 2. artic. 2. qui etiam dicit, potiorem partem eſſentialem huius ſacrificij eſſe ſumptionē ſacerdotis, idem tenet Ledeſm. 1. par. 4. q. 23. artic. 4. Cano 12. de locis, c. 13. quos ſecutus eſt Bellarm. lib. 1. de Miſſa, cap. vlt. fauet D. Thom. q. 80. art. 12. ad 3. quatenus dicit, ſacerdotem in perſona totius populi, corpus & ſanguinem ſumere: nam in hoc ſignificat, illam ſumptionem non eſſe merum vſum ſacramenti, qui eſt merè perſonalis, ſed eſſe actionem ſacrificalem: ſolum enim actiones, quæ huiuſmodi ſunt, fiunt à Sacerdote in perſona totius populi: & hac quæſt. art. 4. dicit, Euchariſtiam offerri, vt ſacrificium; conſecrari verò & ſumi, vt ſacramentum; qui locus, quamuis aliàs difficilis ſit, quia videtur vtramque actionem diſtinguere ab actione offerendi, in hoc tamen fauere videtur præſenti ſententiæ: quia illas inter ſe æquiparat, vt ad rationem ſacrificij admittantur, vel excludantur formaliter, aut materialiter, & eadem q. artic. 6. ad 3. ſignificat, ſacrificium perfici per ſumptionem: dicit enim, ſi contingat, poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei aliquid mortiferum reperiri in calice, propter quod non poſſit à Sacerdote ſumi, debere iterum vinum apponi & conſecrari, vt ſacrificium perficiatur; at verò, ſi ſola conſecratio eſſet de eſſentia ſacrificij, ſacrificium iam fuiſſet perfectum: quia iam fuerat vtraque ſpecies conſecrata. Ratione probari poteſt; primò, quia de ratione ſacrificij generatim eſt, vt ſacerdos ſacrificans de victima oblata participet, vt D. Thom. docet q. 82. artic. 4. ex Concilio Toletano XII. & ex Dionyſio, & Auguſtino, quos ibi citat. Vnde concludit, etiam in hoc ſacrificio, neceſſarium omnino eſſe, vt, quoties ſacerdos ſacrificat, toties corpus & ſanguinem Domini ſumat, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. *Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* quod ad hoc propoſitum citatur à dicto Concilio Toletano XII. c. 5.

[Margin: Gabriel. Soto. Cano. Bellarmin. D. Thom. Conc. Tolet. XII. 1. Corint. 10.]

Secunda ratio, & præcipua huius ſententiæ eſt, quia de eſſentia ſacrificij eſt, & præſertim holocauſti, vt tota victima conſumatur, & realiter immutetur, ſed hoc non fit in hoc ſacrificio, niſi per ſumptionem Sacerdotis, vt conſtat, quia ante illam Chriſtus realiter manet ſub ſpeciebus; & vt ſic, eſt victima ſacrificanda: ergo ſumptio, per quam quodammodo perfectè immutatur, & amittit illud eſſe, quod ſub ſpeciebus habet: eſt de eſſentia ſacrificij: nam hoc ſacrificium eſt etiam holocauſtum, in quo victima debet perfectè conſumi. Reſponderi poteſt, ibi fieri realem immutationem totius ſubſtantiæ panis & vini. Sed hoc non ſatis eſt; tum, quia panis non eſt præcipua res oblata, ſed Chriſtus; tum etiam, quia nec panis ipſe omnino conſumitur per illam immutationem, cum adhuc ſpecies eius remaneat; & ita nondum videtur holocauſtum conſummatum; tum denique, quia illa immutatio panis & vini inſenſibilis eſt; mutatio autem victimæ, cùm in ſacrificio ſenſibili fit, debet eſſe ſenſibilis. Aliter reſpondent alij, hic fieri immutationem, non realem, ſed myſticam, quatenus ex vi verborum corpus, & ſanguis ſeparatim conſecrantur, & per eas cruenta Chriſti mors, quæ fuit verum holocauſtum, repræſentatur. Sed neque hoc ſatisfacit: alioqui hoc non eſſet verum, & reale ſacrificium, ſed tantum figura & imago ſacrificij: quia illa non eſt realis immutatio ſeu mactatio, ſed tantùm ſignum & repræſentatio realis mactationis: non ergo hoc ſatis eſt ad verum & reale ſacrificium.

Secunda ſententia eſt, ſumptionem ſacerdotalem ſacramenti Euchariſtiæ non eſſe de eſſentia ſacrificij eiuſdem Euchariſtiæ, ſed eſſe quid poſterius, ſolumque pertinens ad perfectionem, quaſi extrinſecam talis myſterij, totamque eſſentiam ſacrificij in conſecratione conſiſtere. Ita ſentiunt ex Scholaſticis, D. Thom. hic, q. 79. art. 5. vbi dicit, Euchariſtiam habere rationem ſacrificij, in quantum offertur, rationem autem ſacramenti, in quantum ſumitur, & q. 82. art. 4. ad 1. ait, quòd Conſecratio chriſmatis, vel cuiuſcunque alterius materię, non eſt ſacrificium, ſicut eſt conſecratio Euchariſtiæ: & q. 83. artic. 4. vbi omnes ferè cerœmonias & actiones Miſſæ declarat, ſic inquit; *Quartò petit* (ſcilicet Sacerdos) *hoc ſacrificium peractum, eſſe Deo acceptum, cum dicit; Supra quæ propitio ac ſereno vultu reſpicere digneris, &c.* quam orationem profert Sacerdos ſtatim poſt conſecratam vtramq; ſpeciem: tunc ergo cenſet D. Thomas, iam eſſe peractum ſacrificium, & inferius ſubdit; *Deinde agitur de perceptione ſacramenti, primò percipiente Sacerdote; poſtmodum aliis:* cenſet ergo, totum hoc fieri iam peracto ſacrificio, & tam perceptionem ſacerdotis, quàm aliorum, eſſe extra rationem ſacrificij. Idem ſentit Bonauent. in 4. diſtinct. 14. artic. 1. q. 4. Maior diſt. 9. & ex modernis, Alan. lib. 2, de ſacrificio Miſſæ, cap. 25. Caſſal. lib. 2. de ſacrif. cap. 25. Episcop. Oxom. tractatu de ſacrificio, cap. 11. Catherin. Opuſc. de ſacrificio Miſſæ. Palacius in 4. diſtinct. 8. diſput. 1. & 4. Turrian. lib. 8. Conſtit. in Scholiis ad cap. 5. 10. 11. 12. & 14. vbi inter alia refert, Simeonem Archiepiſcopum Theſſalon. libro de Myſter. Miſſ. cap. 3. diſtinctè inquirentem, an Chriſtus ſacrificauerit ante vel poſt conſecrationem; reſpondentemque, neque ante, neque poſt, ſed in ipſa conſecratione ſacrificaſſe: *Quia tunc facta eſt mutatio ex pane non mactato in corpus Chriſti mactatum:* quæ verba ferè habentur apud

[Margin: 2. Opinio. D. Thom. D. Bonauent. Maior. Alanus. Caſſal. Oxomen. Cather. Turrian.]

apud Nicolaum Cabaſilam in expoſitione Liturgiæ, cap. 32. Fundamentum huius ſententiæ eſſe poteſt, quia conſecratio eſt ſufficiens actio ad ſacrificandum, & continet repræſentationem mortis Chriſti: eſt ergo ſufficiens mactatio myſtica: ergo in illa ſola conſiſtit eſſentia huius ſacrificij. Quod fundamentum probabile eſt, indiget tamen maiori declaratione. Et ideò, vt radix huius dubitationis intelligatur, illud quod ſupra notauimus, hic etiam obſeruandum eſt; ſacrificij eſſentiam in particulari, & quoad actionem ad ſignificandum impoſitam, pendere ex inſtitutione: inſtitutionem autem ſupponere quidem in ipſis actionibus aliquid, quod ex ſe illis conuenit, ſcil. aptitudinem & decentiam ad talem vſum, B ſeu ſignificationem, non tamen ex ſolis rebus ipſis oriri, aut in eis ſolis fundari poſſe, cum pendeat ex voluntate inſtituentis: fieri enim poteſt, vt aliqua actio de ſe apta ſit ad ſacrificium, & tamen non ſit ad talem vſum aſſumpta. Item, quod aliqua actio per ſe ſola poſſit eſſe ſufficiens ad ſacrificãdum, ſi imponatur, & tamen, quòd de facto non ſufficiat; quia non eſt per ſe aſſumpta, & impoſita, ſed vt coniuncta cum aliis, ſicut in ſacramentis ſola ablutio ſine verbis, vel ſola vnctio manuum, ſine vnctione oculorum, &c. poſſet ſufficere ad ſacramentum Baptiſmi, vel Extremæ vnctionis conficiendum, ſi Chriſtus voluiſſet, de facto tamen non ita eſt. Triplex ergo hinc oritur quæſtio. Prima eſt de aptitudine, an ſola conſecratio C per ſe ſumpta fuerit apta ad totam ſacrificij eſſentiam conſtituendam. Secunda, an etiam conſecratio ſimul cum ſumptione potuerit coniungi, vt per modum vnius artificialis compoſiti vnum ſacrificium conſtituatur. Tertia, ſi vtrumque horum eſt poſſibile, quomodo inſtitutio facta ſit.

Sola conſecratio apta eſt ad integrum ſacrificium fundandum.

Dico ergo primò; Sola conſecratio eſt ſufficiens, & de ſe apta, vt poſſit imponi, vt in ea tota eſſentia alicuius ſacrificij conſiſtat. Hæc concluſio videtur mihi certiſſima, quia in conſecratione poteſt fundari tota ſignificatio, tam myſtica, quàm moralis, ad ſacrificium ſufficiens: ergo illa per ſe eſt apta, vt in ea ponatur tota eſſentia ſacrificij. Antecedens patet, D quia per illam repræſentatur paſſio Chriſti. Poteſt etiam imponi in recognitionẽ ſupremi cultus Deo debiti, vt authori rerum omniũ, quatenus per hanc actionem fit mirabilis quædam, & ſupernaturalis rerum immutatio, in hunc finem, vt Deo offeratur, ſeu in honorem eius in altari ipſius præſens fiat res nobiliſſima, maximeque illi grata, quæ eſt Chriſtus Deus homo: ergo eſt ſufficiens de ſe illa actio, vt integra ratio, & ſignificatio ſacrificij in ea fundetur: ergo, vt imponatur, vt ſit tota eſſentia ſacrificij. Neque fundamentum ſecundæ ſententiæ plus probat, quod tamen non ſatis eſt ad oſtendendam eſſentiam ſacrificij, prout iam eſt à Chriſto inſtituta.

Satis fit rationibus in oppoſitum adductis.

Fundamentum autem primæ opinionis, quatenus contra hanc concluſionem procedit, debile eſt, E & neceſſario nobis ſoluendum: intendit enim concludere, conſecrationem non eſſe totam eſſentiam huius ſacrificij, ac ſi eſſet incapax huius impoſitionis, & inepta ad hoc munus, niſi ei coniungatur conſumptio ſacramenti, quod tamen planè falſum eſt. Ad primum ergo negatur, de neceſſitate actionis ſacrificatiuæ vt ſic, eſſe quod ſacrificans proximus participet de ſacrificio: hoc enim nulla ratione, vel inductione oſtendi poteſt: nam, ſecluſa manducatione, ſeu participatione ſumentis, poteſt eſſe aliud genus actionis, qua ſufficienter conſecretur, vel conficiatur res oblata, ergo nulla eſt ratio, cur ille determinatus modus actionis dicatur neceſſarius ad rationem ſacrificij, vt ſic. Vnde in lege veteri multa A erant ſacrificia, quæ omnino incendebantur, neque ex eis aliquid reſeruabatur in vſum ſacerdotum, vel fidelium, &, licèt in aliquibus id fieret, ille tamen vſus, vel participatio Sacerdotum, non erat de intrinſeca eſſentia ſacrificij, ſed tanquam quid cõſequens, aut indicans effectum ſacrificij, vel aliquid ſimile: de quibus legi poteſt D. Tho. 1. 2. q. 102. art. 3. ad 8. & 10. Vnde huius rei ſignum colligere licet ex diſtantia temporis, & loci: nam, quod ſacrificabatur, non ſtatim comedebatur, ſed vel eodem die, vel in aliquibus ſacrificiis etiam in craſtino: & non comedebatur in eodem loco; ſed, vel in atrio à Sacerdotibus, vel in propriis domibus à reliquo populo. Nec D. Tho. loco ibi citato dicit, hoc eſſe de ratione ſacrificij vt ſic; ſed ſolum huiuſmodi ſumptionem, ſeu participationem eſſe congruentem ad perfectionem ſacrificij, meritoque ex præcepto eſſe poſſe neceſſariam ſacrificanti: quod poteſt eſſe verum, etiam ſi non ſit de eſſentia: an verò de facto ita ſit in noſtro ſacrificio, dicemus ſtatim: nunc enim ſolum explicamus, quid ex parte actionis imponendę ad ſacrificium neceſſarium ſit.

Ad ſecundam rationẽ rectè ibi reſponſum eſt; ad rationem ſacrificij potuiſſe ſufficere tranſmutationem panis & vini in corpus & ſanguinẽ Chriſti, quæ per conſecrationem fit: & ad primam replicam in contrarium reſpondetur; hoc eſſe ſingulare & excellens in hoc ſacrificio, quod per ſe primo potius eſt propter efficiendum, quam propter deſtruẽdum: in omni enim ſacrificio, quod per realem immutationem fit, inuenitur deſtructio alicuius rei oblatæ, ex qua neceſſario reſultat aliud, quaſi cõſurgens, & oblatum in honorem Dei. Eſt tamen differentia inter vetera ſacrificia, & hoc noſtrum; quòd illa, quia erãt imperfecta, & fiebant per actiones merè naturales & humanas, potiſſimum conſiſtebant in deſtructione alicuius rei, per quam ſignificabatur, Deum eſſe authorem omniũ, vel aliquid ſimile: Vnde, quod principaliter offerebatur, erat res illa interficienda, vel deſtruenda in Dei honorem: conſequenter etiam, quod inde reſultabat, offerebatur in honorem Dei, ſeu intendebatur, *in odorem ſuauiſſimum Domino*, vt ſæpè dicitur in Leuitico: at verò in noſtro ſacrificio, quia per actionem ſupernaturalem & diuinam perficitur, licet ſubſtantia panis & vini deſtruatur, tamen, quod potiſſimũ intenditur, eſt effectio & præſentatio (vt ſic dicam) corporis & ſanguinis Chriſti, ſuper altare Dei in honorem eius. Et ideò res oblata in hoc ſacrificio principaliter ac ſimpliciter eſt Chriſtus, qui eſt terminus talis actionis: vnde neceſſe non eſt, vt materia, quę tranſmutatur, ſit ſemper res principaliter oblata, ſi terminus actionis, qua ſacrificium perficitur, ſit magis intentus, tam ex vi talis actionis, quam ex intentione ſacrificantis: & de ſe etiam ſit dignior, & ad cultum Dei magis pertinens: tunc enim illa eſſe poteſt præcipua res ſacrificata: & ita contingit in præſenti ſacrificio.

Vnde facile ſoluitur obiectio, ſi in hunc modum fiat: nam, ſi quis agnum viuum ſumeret, eumq; Deo offerret, ſolum pręſentando illum ſuper altare, & illum non interficiendo, neq; immutando, illud non ſatis eſſet ad ſacrificiũ, ſed eſſet quædam ſimplex oblatio: ergo ſimiliter ſola conſecratio, per quam Chriſtus præſentatur Deo in altari, ſi non intercedat alia ſumpto vel immutatio, non poteſt ſufficere ad ſacrificium. Reſpondetur enim, licet, quod in antecedente aſſumitur, frequentius ita factum fuerit, iuxta communem vſum veterum ſacrificiorum, tamen ſimpliciter id non eſſe neceſſarium: poſſet enim ſacrificari agnus abſque immutatione reali & phyſica, ſi ali-

Obiectio.

Reſpon.

ſi aliquid aliud ſacrum circa illum fieret, quo cenſeretur manere moraliter ſanctificatus, & ad ſacros vſus deputatus: nam, vt ſupra dixi, non eſt de abſoluta ratione ſacrificij, realis immutatio ſeu deſtructio alicuius materiæ oblatæ: quia, & in Leuitico interdum legimus ſacrificia facta ſine tali immutatione, vt patet cap. 23. & 24. & ipſum nomen *ſacrificium*, ſolum poſtulat, vt circa rem oblatam fiat aliquid ſacrum, quo diuina excellentia recognoſci poſſit; quod non repugnat, alio modo fieri, quam per realem immutationem.

Secundo verò, & facilius, negatur conſequentia & ſimilitudo: quia ille agnus non præſentaretur Deo per actionem ſacram, immutatiuam vnius creaturæ, vt efficiat agnum immaculatum in Dei honorem, repræſentando ſimul cruentum ſacrificium talis agni, per quam actionem offertur Chriſtus in Euchariſtia, quę ſufficientiſſima eſt, vt dixi, ad rationem ſacrificij. Præſertim, quia, ſicut per actionem deſtructiuam poteſt coli Deus, & ſignificari ſuprema eius poteſtas & dominium: ita etiam per actionem effectiuam ad hoc deputatam à Deo, maximè ſi illa effectio ſit ſupernaturalis & diuina, & terminetur ad præſentandam Deo rem illi gratiſſimam; qua ipſe maximè colitur, & honoratur: vnde, licet demus, neceſſariam eſſe ad ſacrificium realem immutationem alicuius creaturæ, non inde fit, eſſe neceſſariam per modum deſtructionis in re principaliter oblata: quia etiam eſſe poteſt per modum effectionis. Vnde ad ſecundam probationem de holocauſto reſpondetur, formalem rationem holocauſti, non conſiſtere in hoc, quod tota res oblata conſumatur, vel comburatur, vel aliquid ſimile; alioqui ſacrificium crucis non fuiſſet holocauſtum; quia corpus Chriſti poſt mortem incorruptum manſit: ratio verò holocauſti formaliter in hoc conſiſtit, quòd totum ſacrificium ordinetur in reuerentiam, & amorem diuinæ maieſtatis & bonitatis, & conſequenter, vt totum id, quod offertur, maneat Deo conſecratum, quod totum habet Euchariſtia ex vi conſecrationis, etiam ſi realiter non conſumatur.

Ad tertiam probationem de ſigno ſenſibili reſpondetur actionem conſecratiuam, etiam eſſe ſufficienter ſenſibilem, vt in ea poſſit ſacrificium ſenſibile conſtitui, quia, licèt ſenſibus non percipiatur, prout in ſe intimè & ſubſtantialiter fit, tamen per verba conſecrationis aliquo ſenſibili modo ſignificatur; & hoc ſatis eſt in ſupernaturali ſacrificio, quod non vtcunque conſiſtit in actione, ſed vt facta per talia verba ſenſibilia: alioqui, neque ſumptio corporis Chriſti dicetur ſenſibilis, quatenus verſatur circa ipſum corpus; quia vt ſic, non ſentitur, niſi ratione ſpecierum continentiũ; ſignificantium ipſum Chriſtum, quod totum fundatur in ſignificatione & efficacia verborum: ſi ergo illud ſatis eſt, vt Chriſtus dicatur ſenſibiliter manducari: ita hoc erit ſatis, vt dicatur ſenſibiliter ſacrificari, ſeu conſecrari: quia, nimirum, ſigno ſenſibili conſecratur. Nulla ergo ratione dubitari poteſt, quin conſecratio Euchariſtiæ, prout modo fit, potuerit eſſe actio ſufficiens ad rationem ſacrificij.

Conſecratio & ſumptio inſtitui potuerunt vt ſimul, nec ſeparate, ſufficientes ad ſacrificium fundandum.

Dico ſecundo, conſecrationem ſimul cum ſumptione potuiſſe à Chriſto Domino inſtitui ad integrandum, ſeu conſtituendum eſſentialiter vnum ſacrificium, ita vt neutra actio ſine altera per ſe illud compleret. Probatur, quia in hoc nulla eſt repugnãtia, & aliunde inſtitutio pendet tota ex voluntate inſtituentis. Et declaratur præterea, quia in hac duplici actione ſimul ſumpta, eſt maior quædam exterior & ſenſibilis mutatio, ſeu conſumptio rei oblatæ, vt A conuincit argumentum prioris ſententiæ: eſt etiam maius quoddam fundamentum ad plenius repræſentandam mortem Chriſti, vſque ad ſepulturam eius; & effectum ſanctificationis noſtræ ex ea prouenientem: ergo propter has & ſimiles cauſas, potuit Chriſtus inſtituere, vt hæc duplex actio ad eſſentiam huius ſacrificij pertineret. Præterea, poteſt hoc confirmari ex figura huius myſterij, quæ in ſacrificio Melchiſedech pręceſſit: in illo enim nulla fiebat mutatio ſenſibilis circa panem & vinum oblatum: præter eſum & potum eius. Similiter in iugi ſacrificio agni, quod in figuram huius fiebat quotidie in lege veteri, videtur de ſubſtantia eius fuiſſe, præter interB fectionem agni, ſumptio panis & vini, vt ex cap. 29. Exod. & 28. Numer. colligitur; ergo idem potuit in præſente inſtitui. Neque obſtat, quod ſumptio victimæ debet ſupponere immolationem eius: nam hoc eſt verum de ſumptione, quæ ab aliis fit, ſolum ad participandum de ſacrificio: non repugnat autem, ſumptionem ipſius ſacerdotis inſtitui, vt ſit conſummatio ipſiuſmet immolationis, & immutationis faciendæ circa rem offerendam.

Totam ſacrificij Euchariſtici eſſentiam, in conſecratione poſitam, pręciſa ſumptione, probabile eſt.

Dico tertio; Veriſimilius eſt, de facto ſumptionem ſacerdotis non eſſe inſtitutam, vt ſit de eſſentia huius ſacrificij, atque adeò totam eſſentiam poſitam eſſe in conſecratione. Hæc aſſertio nõ eſt certa; quia voluntas Chriſti, ex qua omnia hæc pendent, non C eſt in hoc ſatis nota nobis; neque ex Scriptura, neq; ex traditione, neque etiam ex reuelatis, poteſt neceſſaria ratione colligi, & ideò ſolùm dixi, hoc eſſe veriſimilius. Quod probatur primò ex authoritate quaſi negatiua Euangeliſtarum, quos veriſimile eſt, narrantes hiſtoriam & inſtitutionem tanti myſterij, non prætermiſiſſe eſſentialem ritum huius ſacrificij: referunt autem expreſſe, Chriſtum Dominum conſecraſſe Euchariſtiam: non autem ita referunt, ſumpſiſſe illam: nam, licet id probabiliter colligatur ex quibuſdam verbis Lucæ, tamen & ſenſus illorum verborum, ex quo id colligitur, incertus eſt, & præterea illa verba non ſunt directè dicta ab Euangeliſta, vt nobis referret, Chriſtum ſumpſiſſe ſuum corD pus & ſanguinem; ſed ſolum, vt referret quædam verba, quæ Chriſtus protulit in cœna, ſcilicet, *Deſiderio deſideraui hoc paſcha manducare vobiſcum:* & illud, *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*, ex quibus nos quaſi indirectè colligimus, Chriſtum manducaſſe & bibiſſe nouum Paſcha: ſi autem hoc eſſet de eſſentia ſacrificij, debuiſſet directè & ſatis clarè ab Euangeliſtis referri; ſicut ſæpe in ſuperioribus diximus de his, quæ ſunt eſſentialia huic myſterio, quatenus ſacramentum eſt; quia non minus eſt neceſſarium Eccleſiæ, vt ſacrificium eſt.

Secundò hinc ſumitur ſecundum argumentum ex doctrina Sanctorum Patrum, qui ſola conſecratione contenti videntur ad explicandam huius ſacrificij rationem: vnde ſunt illa verba Ambroſij, quæ (Ambroſ.) E in ſuperioribus citauimus; *Videmus Principem Sacerdotum*, &c. vſque ad illud, *Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offerimus:* ponit ergo oblationem in ſanctificatione ſacrificij, quæ verbis Chriſti fit, quę nihil aliud eſt, quam conſecratio. Et conſentire videtur Cyprian. (Cyprian.) in ſermone de Cœna Domini, quem ſupra citauimus: dicit enim, ex vi verborum Chriſti incipere Euchariſtiam ſimul eſſe medicamentum & holocauſtum; videtur etiam expreſſum teſtimonium, quod ex Greg. refertur in c. Multi, 1. q. 1. reperitur autem apud Iſidorum (Iſidor.) lib. 6. Originum, c. 18. *Sacrificium dicitur, quaſi ſacrum factum, quia prece myſtica conſecratur pro nobis in memoriam Dominicæ paſſionis.* Vnde etiam Beda, (Beda.) Homil. Dominicæ

infra

infra octauam Epiphaniæ, *Memoria*, inquit, *paſſionis replicatur, cum panis & vini creatura in ſacramentum carnis & ſanguinis eius, ineffabili Spiritus ſanctificatione transfertur:* docet autem D.Thom.in hoc artic.1. & ſup.q. 79.art.7. hoc myſterium habere rationem ſacrificij, quatenus in eo repræſentatur paſſio Chriſti, qua ſe obtulit hoſtiam Deo. Præterea in cap. Relatum, de Conſecr.d.2. & Concil.Tolet.XII. cap.5.ſic legitur, *Relatum eſt nobis, quoſdam è Sacerdotibus non tot vicibus communionis ſanctæ gratiam ſumere, quoties ſacrificium in vna die videntur offerre; ſed in vno die, ſi plurima per ſe Deo offerant ſacrificia, in omnibus ſe oblationibus à communione ſuſpendant, & in ſola tantum extremi ſacrificij oblatione communionis ſanctæ gratiam ſumant; quaſi non ſit toties illi vero & ſingulari ſacrificio participandum, quoties corporis & ſanguinis immolatio facta conſtiterit.*

D.Thom.

Concil.Toleti XII.

In quibus verbis inprimis notandum eſt; in eis ſupponi immolationem prius eſſe factam, quàm de ſacrificio participet Sacerdos: hoc enim ſignificant illa verba, *participandum eſt de ſacrificio, quoties immolatio facta conſtiterit:* vbi conſecratio nomine *immolationis* ſignificata videtur: nã perinde dictũ videtur, ac ſi diceretur, communicandum eſſe Sacerdoti, quoties ab eo conſecratio facta fuerit. Vnde non docetur, ſacerdotem debere ſumere, vt immolet vel offerat, ſed vt de re iam oblata & immolata participet, iuxta illud, quod ſupra ex Gregor. Nyſſ. orat.1. de Reſurrect.retulimus; & præſentem concluſionem non parum confirmat: dicit enim in vniuerſum ſumptionem huius ſacramenti ſupponere immolationem iam factam: & ad hoc propoſitum adducit eadem verba Pauli, quæ Concil. etiam Toletan. citauit, *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris*, 1.ad Corinth.10. id eſt, eduntur hoſtię ad participandum de altari, id eſt, de ſacrificio in altari oblato: ſumitur enim cõtinens pro contento. Denique, hoc confirmant verba eiuſdem Gregorij Nyſſ. lib. de baptiſmo prope initium, *Panis in principio, panis eſt; at vbi illum myſterium ſacrificauerit, corpus Chriſti, & dicitur, & eſt:* vbi conſecrationem, ſacrificationem vocat, panem autem ſacrificari dicit, vt materiam ſacrificationis. Tertiò eſt optima coniectura ſupra etiam indicata, quia in hoc ſacrificio principalis ſacerdos offerens eſt Chriſtus: in tantum verò Chriſtus eſt principalis offerens, in quantum proximus miniſter in perſona eius operatur: ergo ſola illa actio eſt eſſentialis oblatio huius ſacrificij, quam ſacerdos miniſterialis in perſona Chriſti exercet: hæc autem eſt ſola conſecratio, in illa enim loquitur in perſona Chriſti, vt ſupra oſtenſum eſt; in ſumptione verò nihil operatur in perſona Chriſti, ſed in propria: nihil enim in ea fit, quod in perſona Chriſti fieri ſit neceſſe. Et poteſt in hunc modum declarari: nam in ſumptione duo ſunt; ſcilicet, collatio ſacramenti, & acceptio: primum fit quidem à Sacerdote, vt miniſtro Chriſti, non tamen vt operante, & repræſentante formaliter perſonam eius, ſed per poteſtatem ab eo receptam; ſicut quando baptizat, vel aliud ſacramentum confert: imò hæc actio per ſe & in rigore, licet requirat poteſtatem miniſterialem, non tamen ſacerdotalem, niſi ratione conſecrationis: poteſt enim per ſe à Diacono fieri. Vt autem ſumptio eſt receptio ſacramenti, multo minus fit in perſona Chriſti: fit enim à ſacerdote, vt membro Chriſti, participante victimam oblatam: vnde ſacerdos ſumpturus ſacramentum eodem modo pro ſe, & pro aliis orat, *Vt quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti & gratia repleamur*, & ideo ſtatim in propria perſona dicit, *Domine non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum:* dum ergo ſumit, propriam tantum gerit perſonam, non Chriſti: ergo illa ſumptio non pertinet ad eſſentialem actionem huius ſacrificij.

Greg. Nyſſ.

Quartò poteſt addi congruentia, quia nulla fuit neceſſitas inſtituendi ſumptionem vt eſſentialem ſacrificio; & alioqui conueniens fuit, vnicuique actioni proprium locum & gradum tribuere: ergo veriſimile eſt, ita factum eſſe. Maior ſufficienter conſtat ex dictis in prima concluſione, & quoad myſticam ſignificationem amplius declaratur: quia Chriſtus ad hoc ordinauit hoc ſacrificium, vt eſſet ſuæ paſſionis memoriale, iuxta illud, *Hoc facite in meam commemorationem:* propter quod dixit D.Thom.locis ſupra citatis, hoc myſterium habere rationem ſacrificij, quatenus in eo agitur repræſentatio paſſionis Chriſti: ſed hoc agitur in conſecratione ipſa, & propterea non debet corpus ſine ſanguine conſecrari, vt dixit idem D.Thom.q.78.art.2.ad 2.& 7. & q.80.artic.12. ad 3. ergo non oportet, ad repræſentationem, vel ſignificationem huius ſacrificij, addere ſumptionem vt eſſentialem: nam cruentum ſacrificium Chriſti in puncto mortis conſummatum eſt; ſepultura autem eius non fuit de ſubſtantia ſacrificij, ſed veluti quædam extrinſeca perfectio ſeu conſummatio, aut potius teſtificatio eius: ſic igitur in pręſenti, ſacrificium hoc incruentũ tunc ſubſtantialiter perficitur, quando mors Chriſti expreſſe repræſentatur, quod per conſecrationem fit: in ſumptione autem repræſentari potius videtur Chriſti ſepultura: non ergo fuit neceſſe, illam adhibere, vt eſſentialem, ſed ſolum vt participationem, & quaſi teſtificationem ſacrificij peracti. Atque hinc etiam patet minor propoſitio in argumento aſſumpta: nam ſumptio Euchariſtię, etiam ſi à Sacerdote fiat, habet propriã rationem ſuam in ratione ſacramenti, formaliter namque eſt vſus ſacramenti: habere etiam poteſt ſuam propriam ſignificationem diſtinctam à ſignificatione ſacrificij; vt declaratum eſt: ergo conueniens fuit, vt hic vſus ſacramenti omnino diſtinctus ac ſeparatus fuerit ab actione ſacrificandi: & quod hæc prius conſummata ſit, vt ſacerdos, ſicut reliqui de victima iam plenè immolata participet. Quo fit, vt tam verè immolatus ſit Chriſtus, vt manet ſub hoſtia conſecrata non ſumpta à Sacerdote, quàm, vt fuit ſub hoſtia, quam ſacerdos conſumpſit: imò licet contingat, poſt conſecrationem non ſequi ſumptionem, reuera manet Chriſtus ſacrificatus, & perfectè immolatus, vt, ſi poſt conſecrationem contingat, apparere carnem aut ſanguinem, vel aliam ſimilem immutationem in ſpeciebus fieri: tunc enim, nec ſumendum eſt ſacramentum, nec neceſſarium eſt ex præcepto, iterum conficere, ac ſumere, vt conſtat ex D. Thoma q.82. art.4. ad 3. ſignum ergo eſt, iam fuiſſe perfectam immolationem: alioqui non eſſet ſacrificium imperfectum relinquendum. Vnde tandem ſolet coniectura ſumi ab effectu ſacrificij, qui non differtur vſque ad ſumptionem, ſed ſtatim poſt conſecrationem datur: alioqui in eo caſu ſacrificium maneret ſine effectu. Quæ coniectura, licèt ex re æquè incerta ſumi videatur, in hoc tamen habet congruentiã aliquam, quod per ſe decens eſſe videtur, vt conſecratio ipſa vi ſua aliquem in nobis habeat effectum; vt, ſicut paſſionem Chriſti nobis repræſentat ex ipſius inſtitutione, ita etiam virtutem eius aliquo modo nobis applicet. Ac denique, vt ſicut effectus ſacrificij ſacramenti, diuerſi ſunt, ita etiam diuerſis temporibus cõferantur, nec ſacrificium, vt ſic ſuo effectu careat, etiam ſi ad vſum ſacramenti non perueniatur.

D.Thom.

Dices, cur ergo Eccleſia differt commemorationem & oblationem pro defunctis, vſque ad tempus poſt cõſecrationem? ſic enim iam erit applicatus ſacrificij

Obiectioni reſpondetur.

crificij effectus, quando defunctorum cōmemoratio fit, quod videtur magnum inconueniens, & contra mentem Eccleſiæ; quæ vult ſacrificium etiam ex opere operato ꝓdeſſe defunctis. Adde, ꝙ poſt cōſecrationem fit noua oblatio ſacrificij, & deprecatio, vt, & ſit Deo acceptum, & proſit offerentib. & his, pro quibus offertur. Reſpondetur, applicationē ſacrificij, quoad effectum ex opere operato, quæ non fit, niſi per intentionem Sacerdotis offerentis, fieri debere ante conſecrationem, vt infrà dicam, ſiue viuentibus, ſiue defunctis applicetur: quia effectus eſſe non debet quaſi ſuſpenſus, ſed ſtatim dari, ac ſacrificiū cōſummatur: conſummatur aūt in vtriuſq; ſpeciei conſecratione, vt dictum eſt, & dicetur ſectione ſequente; & ideo iam tunc adeſſe debet intētio applicantis, vt ſtatim fiat applicatio. Neq; ex ritu, quem Eccleſia ſeruat in Miſſa dicenda, aliud colligi poteſt: nam potius ſtatim poſt finitam conſecrationem incipit Sacerdos deprecari pro ſumentibus, & participantibus victimam oblatam, vt eis proficiat ad ſalutem, &c. Quod vero Sacerdos etiam tūc orat, vt Deus acceptū habeat ſacrificium, nō eſt, quia eſſentialis oblatio ſacrificij non ſit iam peracta, ſed quia adhuc habemus præſentem rem oblatā; & per illam poſſumus plura ſemper beneficia impetrare, & iterum atq; iterum Deum deprecari, vt & maiorē in ipſum reuerentiam oſtendamus, & vt ad plura beneficia nobis conferenda, ſacrificium noſtrum acceptet; ac deniq; vt effectus ſacrificij propter demeritum noſtrum non impediatur, quam rem explicuit optime Cyrill. Hieroſoly. Catecheſ.5. myſtig. dicens. *Deinde vero poſtquam confectum eſt illud ſpirituale ſacrificium, & ille cultus incruentus, ſuper ipſa propitiationis hoſtia, obſecramus Deū pro cōmuni Eccleſiæ pace*, &c. & inf. *Cum hoc ſacrificium offerimus, poſtea facimus mentionem etiam eorum, qui ante nos obdormierunt*, & inf. *Deniq; pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt, maximū credentes animarum iuuamen, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt, ſacrificij:* quibus verbis ſatis declarat poſt conſecrationem orari pro defunctis, non de nouo pro eis ſacrificium offerendo, ſed interpretando & impetrando, ratione ſacrificij oblati, & Deo iterum repręſentando oblatam hoſtiam, quæ præſens adeſt.

Cyrill. Hiero.

Dubium.

Vna vero ſupereſt difficultas circa dicta, nam videtur ex eis ſequi, iure diuino non teneri Sacerdotem ſacrificantē ad ſumēdū ſacramentū: conſequēs autem falſum eſt: ergo. Sequela patet, quia nullū habemus præceptū poſitiuū à Chriſto ſpecialiter latū, & ſacerdotib. impoſitum de hac ſumptione: ſi ergo hoc eſſe pōt de iure diuino, ſolum eſt, in quantū hæc obligatio intrinſece cōtinetur, in generali & naturali obligatione efficiendi perfectum ſacrificium: hæc aūt obligatio nulla eſt, ſi ſumptio nō eſt pars ſacrificij: quia, ſi nō eſt pars, ſacrificium erit ſine illa ꝑfectum: obligatio autem participādi de hoſtia ſacrificata, non eſt intrinſeca & naturalis, cum neceſſaria nō ſit in omni ſacrificio, vti dictū eſt: ſtante ergo doctrina tradita, quod ſumptio nō eſt de ſubſtantia ſacrificij: nō eſt cur dicatur talis ſumptio iure diuino neceſſaria: cōſequens autem eſt inprimis contra D. Tho. q.82. art.4. imo videtur eſſe contra antiqua decreta in ca. Comperimus, de Conſec. d.2. vbi dicitur immane eſſe ſacrilegium, nō ſumi vtrāq; ſpeciem ab eo, qui ſacrificat; & in c. Relatū. de Conſec. d.2. vbi idem præceptum declaratur, dicit: *Quale erit ſacrificiū, cuius, neq; ipſe ſacrificans particeps eſſe dignoſcitur?* Vbi hoc videtur fundari in ipſa ratione ſacrificij. Idem colligitur ex Concil. Triden. ſeſſ.13. c.8. quin potius tam neceſſarium iudicatum eſt in Eccleſia, vt poſt

D.Thom.

Cōcil. Trid.

A conſecrationem ſequatur ſumptio, vt, ſi contingat Sacerdotem cōſecrantem non poſſe ſumere, debeat alius loco eius ſubſtitui, vt cōſummet ſacrificiū, vt docet D. Tho. in hac q. art.6. ad 1. ex c. Illud, & c. Nihil. 7. q.1. & idem habetur in regulis Miſſalis de ſupplendis defectibus Miſſæ: indicatur ergo hanc ſumptionem eſſe præceptam tanquam de ſubſtantia ſacrificij: alias, non oportuiſſet Eccleſiam tam ſolicitam eſſe de ſupplenda re accidentali & extrinſeca, ſi ſupponeretur iam perfectum ſacrificium. Quin potius vix poteſt aſſignari ratio differentiæ, cur magis ſit neceſſarium, Sacerdotem ſumere, quā diſtribuere aliis aſtantibus & per ipſum offerenti- B bus, vt ipſi ſumant, cum certius conſtet, Chriſtum diſtribuiſſe Euchariſtiam, quam ſumpſiſſe; & vtrūque dicatur eſſe extra rationem ſacrificij; & tantum quidam vſus ſacramenti, & participatio victimæ immolatæ. Reſpondetur eſſe quidem præceptum Sacerdotibus, vt vtramque ſpeciem ſumant, cum ſacrificant; vt eſt ſatis conſtans ex dictis, & ex vſu Eccleſiæ. Addo vero deinde, non ideo hoc eſſe præceptum, vt per eam actionem ſacrificent, ſed vt participent de oblato ſacrificio, & ipſo opere oſtendāt, ſe conſentire ſacrificio, iuxta illud 1. ad Corint.10. *Qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris.* Ita ſumitur ex D. Thom. in hac & præcedente queſt. vtrobiq; art. 4. Dici vero vlterius poteſt, de ratione huius ſacri- C ficij eſſe ordinem ad ſumptionem; quia, licet per ſe primo ſit propter diuinum cultum, conſequenter vero etiam eſt inſtitutum, vt hoſtia in eo immolata & cōſecrata, ſit animarum, ſeu fidelium cibus & hoc modo, ordo ad ſumptionē poteſt aliquo modo dici de ratione huius ſacrificij, quamuis ſumptio ipſa nō ſit de ſubſtantia eius, ſed extrinſeca quædam perfectio, & conſecutio cuiuſdā finis intenti in ipſa re cōſecrata & ſacrificata: & hoc ſenſu intelligendum eſt, quod ait Aug.16. de Ciuit. c.5. manducare panē eſſe in nouo teſtamento ſacrificium Chriſtianorum, ſc. quantum ad rem oblatam: nam, ſicut ſacrificia vetera poſt oblationem dabantur Iudæis in eſcam, ita loco illorum in lege noua datur fidelibus panis cōſe- D cratus in cibum, ideoq; pręcipitur Sacerdotib. vt, vel ipſi ſumant, & de ſacrificio participēt. An verò hoc præceptum iuris diuini ſit, nō ſatis mihi cōſtat; nam Conc. Trid. ſolum dicit, Eccleſiæ morem ſēper fuiſſe, vt Sacerdotes celebrantes, ſe ipſos cōicent. *Qui mos*, inquit, *tanquam ex traditione Apoſtolica deſcendens iure ac merito retineri debet.* Vbi nihil dicit de diuino iure: quia nec traditio Apoſtolica ſtatim infert in diuinum; nec tam intendit Concilium ibi docere, quid præceptum ſit, quam, quid liceat, ſcilicet, quod liceat Sacerdoti offerenti communicare ſe ipſum, vt ſtatim Can.10. definit. Alia vero antiquiora decreta, quamuis præceptum declarent, non tamen ſatis explicant, iure diuino latum eſſe: imo nec D. E Tho. docet expreſſe, hoc eſſe præceptum iuris diuini. Si autem propter coniecturas adductas dicendū videatur hoc eſſe præceptum diuini iuris, ad difficultatem propoſitam reſpondendum eſt, tale præceptum non colligi ex ſola ratione, nec ex natura ſacrificij vt ſic, ſed ex traditione & ſenſu Eccleſiæ, ex quo intelligimus, hanc fuiſſe Chriſti voluntatem, non quia ſumptio ſit de ſubſtantia ſacrificij, ſed vt myſterium Euchariſtiæ omni ex parte, tam in ratione ſacrificij, quam ſacramenti, conſummetur, & ad vſum reducatur, ſaltem à miniſtro publico conficiente illud, & præterea, vt miniſter ipſo opere ſe exhibeat perfectum miniſtrum; oſtendendo ad ſe ſacrificium pertinere, ſeque ibi conſentire, eſſeque diſpenſatorem illius cibi, cuius primo ſit particeps.

Soluitur.

1. Corint.10.

Ordo ad ſūptionem eſt de eſſentia Euchariſtici ſacrificij.

Sacerdotē de ſacrificio participare de iure ēē diuino probabilius.

SECTIO VI.

Vtrum cōſecratio vnius, an vtriuſq; ſpeciei, ſit de eſſentia huius ſacrificij, & ſub qua ratione.

HÆc ſola quæſtio ſupereſſe nobis videtur, vt tota huius ſacrificij eſſentia explicata maneat. Duo vero in titulo coniungimus, quæ inter ſe connexa ſunt. Vt vero id, quod quæritur, diſtinctius intelligatur, aduertendum eſt, tria poſſe in conſecratione conſiderari. Primum eſt, deſtructio panis & vini facta in honorem & cultum Dei, ſicut olim animal interficiebatur. Secundum eſt, quod Chriſtus ſit præſens ſub ſpecieb. ſimiliter in Dei cultū & honorem. Tertium eſt, quod per conſecrationem vtriuſq; ſpeciei fit mactatio myſtica, quatenus ex vi verborum corpus & ſanguis ſacramentaliter ſeparant; licet re ipſa coniuncta ſint per concomitantiam. Et quidem primum & ſecundū, quamuis ratione phyſica diſtincta ſint, tamen in ordine ad ſacrificium per modum vnius conſideranda ſunt, quatenus vnam componunt conſecrationem, & quaſi mutationem, ſicut in aliis propriis mutationib. contingit; ex deſitione termini à quo, & effectione termini ad quem, vnam componi mutationem. Itaque primum illud (ſc. deſtructio panis) præciſe ſumptum non conſtituit rationem ſacrificij, ſed eſt quaſi via quædam ſeu diſpoſitio ad ſacrificium; quia in ea ſolum intelligit id, quod ſe tenet ex parte materię, ſeu termini à quo; nondum aūt intelligitur terminus ad quem, qui eſt Chriſtus immolatus. De ſecundo igitur & tertio eſt

Dubitādi rō.

diſputatio. Et ratio dubij eſſe pōt, quia in conſecratione ſingularum ſpecierum eſt non ſolum deſitio materiæ, quoad ſubſtantiam panis & vini, ſed etiam præſentia ſacramentalis ipſius Chriſti in honorem Dei facta: eſt ergo in vnaquaq; conſecratione eſſentialis ratio ſacrificij. Et cōfirmari pōt ex dictis; quia ſtatim, ac conſecratur panis, iam eſt aptus & ſacer cibus fidelium, et antequam conſecretur calix: ergo iam eſt victima immolata: quia ante immolationem non eſt victima apta in cibum, & ideo terminus cōſecrationis dicitur à Patribus eſſe Chriſtus immolatus, qui propterea ſtatim incipit eſſe hoſtia ſancta, &

In oppoſitū.

immaculata. In contrarium vero eſt, quia hoc ſacrificium eſſentialiter requirit expreſſam repræſentationem ſacrificij cruenti; ſed hæc non fit in conſecratione vnius ſpeciei, ſed vtriuſque ſimul, quatenus ſeparatim conſecrantur ex vi verborum: ergo in vtraq; ſimul poſita eſt ſubſtantia ſacrificij.

1\. Opinio.

Duas in hac re inuenio extreme diſſidentes ſententias. Prima affirmat, cōſecrationem cuiuſcunq; ſpeciei per ſe ſumptam, eſſentialiter eſſe verā ſacrificationem: ratio .n. facta oſtendit, in ſingulis eſſe, quicquid eſt de ratione ſacrificij; quia per eam res oblata ex profana efficitur ſacra, & diuino cultui dicatur, quod ſatis eſt ad rationem ſacrificij, iuxta doctrinam D. Tho. in 2.2. q.85. art.3. ad 3. Item tenet

Ruard. Caſſal.

Ruar. & Caſſal. locis ſupra citatis. Quod ſi obiicias primo, quia in ſingulis conſecrationib. ex vi verborum nō conficitur totus Chriſtus, ſed corpus vel ſāguis: reſpondent, hoc nihil referre, nā ſatis eſt, quod re ipſa conſecret totus Chriſtus, ſiue id fit ex vi verborū, ſiue per concomitātiā, eo vel maxime, quod corpus vel ſanguis Chriſti, per ſe ſufficeret ad eſſentiam ſacrificij, cum ſit infiniti valoris. Si obiicias ſecundo, quia ſequitur, duas conſecrationes eſſe duo ſacrificia; quia in vnaquaq; earum reperit ęqualis ratio ſacrificij, quia per vtramq; fit ęqualis immutatio creaturæ, & offert res infiniti valoris, tam ex vi verborum, quam per cōcomitantiā, & vtramq; Chriſtus æque adhibuit, & de vtraq; dixit, *Hoc facite*, & in vtraque cōſiderare licet æqualem ſignificationem, tam moralem, quam myſticam: ergo vtraque erit verum ſacrificium, & conſequenter erunt duo ſacrificia; reſpondebunt, negando Sequelam: quia, licet in ſingulis ſit eſſentia ſacrificij, tamen, quando moraliter vniuntur, non eſt in ſingulis earum per modum totius, ſed per modum partis integrantis vnum integrum ſacrificium. Sicut in rebus phyſicis, quamuis eſſentia aquæ ſit in qualibet parte eius, tamen, cum vniuntur, non ſunt plures aquæ, ſed vna. Et in hoc eodem myſterio in ratione ſacramenti conſiderato, quamuis in ſingulis ſpeciebus ſit vera ratio ſacramenti, nihilominus, ex vtriſque vnum conſtat ſacramentum; quod, licet in ſpecie ſenſibili heterogeneum videatur, tamen in ratione formali ſigni homogeneum eſt. Sic ergo erit in præſenti, quoad rationem ſacrificij: nam etiam ſub hac ratione completur vna ſignificatio expreſſior ex vtraque conſecratione, quæ ad ipſum ſacramentum terminatur: vnde, ſicut ſacramentum eſt vnum, ita ſacrificatio erit vna. Quod ſi tandem obiicias tertio: in ſingulis conſecrationib. non eſſe perfectam imaginem, & repræſentationem paſſionis Chriſti; reſpondebunt, ſignificationem myſticam non eſſe adeo intrinſecam, & eſſentialem ſacrificio, ſicut moralem; ideoq; in hoc genere ſatis eſſe, quod quælibet conſecratio per ſe aliquo modo dictam paſſionem indicet: nam hoc ipſo, quod corpus ſolum conſecratur ex vi verborum, vel ſolus ſanguis, illud conficitur vt exangue; hic vero vt effuſus, ſeu ſeparatus à corpore exiſtens; & ita per ſingulas conſecrationes indicatur mors, quod ſi per vtramque ſimul expreſſius repræſentatur, inde ſolum fit, in eis eſſe magis integrum, & perfectum ſacrificium; non vero totam ſacrificij eſſentiam, ita vt tota ſit in vtraque ſimul, & non in ſingulis conſecrationibus: erunt ergo hæ conſecrationes, partes integrales, non eſſentiales vnius ſacrificii.

2\. Opinio.

Secunda opinio extreme contraria eſt, conſecrationem tam vnius, quam duarū ſpecierū, quatenus eſt realis tranſmutatio, vel tranſubſtantiatio, & includit illa duo, quæ in principio cōſiderari poſſe diximus, non pertinere intrinſece ad eſſentiam huius ſacrificii, ſed eſſe quid præſuppoſitum ad mactationē myſticā, quæ conſiſtit in repræſentatione corporis, & ſanguinis, ac ſi in re eſſent ſeparata: ſub qua ratione myſticę mactationis dicunt, conſecrationē habere finem & eſſentiam huius ſacrificii: nā reliqua mutatio panis, neq; eſt primario intenta à ſacrificante, neq; in ea poſita eſt aliqua religionis actio, quę ſacrificali modo fiat ad Deum placandum, quia ſolum, pōt placari reſpiciendo in faciem Chriſti ſui ſacrificati: eſt ergo ſolū veluti cōditio præſuppoſita: & quaſi inſtrumentū quoddā, quo vtitur Deus ad mactandū myſticè Chriſtū in altari; in qua mactatione poſita eſt eſſentia huius ſacrificii: Hāc opinionem tenet & late exponit Sebaſtianus Epiſcopus Oxom. tract. de ſacrifi. c.11. & 14. ſecutus Alanum, lib.2. de ſacrifi. c.19 & 20. (Oxomenſis. Alanus.) Ex quib. vix colligere poſſum ſolidū huius ſententiæ fundamentum, aut quomodo percipi poſſit mactatio myſtica, quin intrinſece includat aliquam actionem realem, vt infra dicam. Pōt tamen in hunc modum ex eorum doctrina fundari, nam ex trib. ſupra numeratis, primum, quod eſt panis deſtructio, non pōt per ſe ad rationem ſacrificii intrinſece pertinere, propter rationes inſinuatas inter explicandam ipſam opinionem; ſc. quia, neq; eſt per ſe intenta, neq; fit ad placandum Deum, etenim alias panis eſſet res principaliter oblata in hoc ſacrificio, ſicut in veteribus ſacrificiis, in quibus alicuius rei

rei deſtructio vel interfectio fiebat ad honorandum, (A) vel placandum Deum; res quæ peribat, erat principaliter oblata, quod in hoc ſacrificio nullo modo dici poteſt: primum ergo illud non poteſt ad eſſentiam huius ſacrificij per ſe pertinere. Secundum autē, ſcilicet, præſentia corporis & ſanguinis Chriſti ſub ſpeciebus, pertinet ad rationem ſacramenti, quod conficitur per mutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti ſacramentaliter exiſtentia: ergo illud etiam ſub ea ratione non pertinet intrinſece ad eſſentiam ſacrificij: nam ratio ſacrificij, & ratio ſeu conſtitutio ſacramenti, diuerſæ eſſe debēt. Supereſt ergo tertium, ſc. myſtica mactatio, in qua eſſentia ſacrificij conſiſtat. Et, quia hæc mactatio intelligi non (B) poteſt ſine duplici ſpecie ſeparatim ex vi verborum continente corpus & ſanguinem Chriſti, inde conſequenter concludunt, conſecrationē vtriuſq; ſpeciei ſub prædicta ratione ad eſſentiam ſacrificij neceſſario requiri. Non explicant autem prædicti authores, an dicenda ſit vtraque ſpecies de eſſentia, vel de integritate ſacrificij: magis vero indicant eſſe de eſſentia: quia ad mactationem vt ſic, non ſatis eſt quodcunque ſignum, vel indicium mortis Chriſti, ſed neceſſaria eſt veluti actualis effuſio & ſeparatio ſanguinis à corpore: hæc autem non eſt, niſi ambæ ſpecies concurrant.

In vtraque harum opinionum aliquid verum reperitur: neutra tamen earum videtur omnino rem (C) explicaſſe, & fortaſſe aliqua ex parte de modo loquendi magis, quam de re diſputant. Supponamus ergo, quod ſæpe diximus, aliud eſſe loqui de inſtitutione, quæ fieri poſſet circa has eaſdem actiones, aliud vero de inſtitutione, quæ facta eſt: nam de poſſibili loquendo, conſtat, potuiſſe Deum inſtituere, vel vnam, vel duplicem conſecrationem, in ratione ſacrificij, idq; vel ratione mutationis panis, in honorem eius factæ, vel ratione termini ſub ſpeciebus panis conſtituti, vel præciſe propter ipſum, vel ſimul propter repræſentationem alterius realis mactationis: nihil enim horum per ſe repugnat, & in quolibet reperiri poteſt ſufficiens aptitudo & proportio, vt ex impoſitione poſſit recipere ſignificationem (D) ad ſacrificium requiſitam: vt, ſi fingamus hominem non peccaſſe, & conſequenter Chriſtum non fuiſſe pro illo mortuum, Verbum tamen factum fuiſſe hominem: tunc enim inſtitui potuiſſet ſacrificium, in quo ſub ſola ſpecie panis totus Chriſtus conſecraretur, & offerretur Deo in cultum eius abſq; vlla mactatione myſtica, vel repræſentatione paſſionis: quia tunc illa actio poſſet ad cultum Dei ordinari, & per illam poſſet aliquid incruente offerri: nulla eſt .n. in hoc repugnantia: ſicut, neq; è contrario pōt vlla aſſignari in hoc, quod nunc vtriuſq; ſpeciei conſecratio ad rationem ſacrificij imponi potuerit. At modo de hoc non agimus. Sed inquirimus inſtitutionem prout facta eſt, de qua nōnulla tanquam certa & indubi- (E) tata ſupponenda ſunt. Primum eſt, ſingulas cōſecrationes panis & vini per ſeſe poſſe fieri ita, vt factæ teneant, quia, vt ſupra dictum eſt, vt vna fiat, non pendet eſſentialiter ab alia: nam ſtatim ac verba cōſecrationis panis cōſummantur, fit aliquid ſacrum, etiam ſi cōtingat, vinum non ſacrari; & idem eſſet, ſi è cōuerſo calix ante panem, vel etiam ſine pane conſecraretur. Vnde fit, quamcunq; ex his actionibus per ſe ſumptam eſſe ſufficientem ad efficiendum aliquid ſacrum; & conſequenter rationem hanc eſſentialiter conuenire cuilibet earum per ſe conſideratæ; ſcilicet, eſſe effectricem alicuius ſacri ad cultum Dei pertinentis: nam quoad hoc præciſe, neutra pendet ab altera: vnde, quoad hoc non poſſunt dici partes eſſentiales alicuius totius: nam quando duæ partes ſunt eſſentiales, ſi vna pars adhibeatur ſine altera, nihil fit, vt patet in Baptiſmo, ſi ablutio ſine verbis, vel è conuerſo applicetur. Quamuis autem hoc ita ſit, adhuc ſupereſt quæſtio, an illud ſacrum, quod per vnam vel alteram conſecrationem præciſe fit, ſecundum præſentem inſtitutionem habeat eſſentialem rationem ſacrificij, vel quidnam illud ſit.

Vnius ſpeciei cōſecratio ab altera præciſa fieri poteſt.

Secundo eſt certum, mutationem illam panis, quæ in conſecratione fit, non eſſe per ſe primo intentam in hoc ſacrificio, vt panis, vel vinum deſtruatur in honorem Dei; non quia hoc fuerit impoſſibile, ſed quia tale ſacrificium eſſet imperfectum ex parte rei oblatæ, vt recte probant rationes ſecundæ ſententiæ: noſtrum autem ſacrificium eſt perfectiſſimum & infinitum ex hoc capite: non ergo per ſe primo fit ob deſtructionem panis: eſſentia ergo huius ſacrificij non poteſt primario conſiſtere in deſitione panis. Adhuc tamen ſupereſt quæſtio, an hæc deſitio intret aliquo modo eſſentiam huius ſacrificij, prout de facto inſtitutum eſt.

Deſitio panis & vini nō eſt primario intenta in Euchariſtico ſacrificio.

Dico ergo primo, conſecrationem habere rationem ſacrificij ſub ratione myſticæ mactationis, ac ſeparationis corporis & ſanguinis ex vi verborum, totumque hoc ad eſſentiam huius ſacrificij pertinere. Quoad hanc partem veram eſſe cenſeo ſecundam opinionem, quam tenet etiam, quoad hoc, Bellarm. lib. 4. de Euch. c. 22. & ſumi poteſt ex D. Tho. q. 80. art. 12. ad 5. quatenus dicit, repræſentationem Dominicæ paſſionis in conſecratione peragi, ideoq; nō poſſe corpus ſine ſanguine conſecrari: & ex hoc art. 1. in quo probat, in myſterio Euchariſtiæ immolari Chriſtum, quatenus cōtinet expreſſam imaginem, & repręſentationem ſacrificij cruenti, quod etiā multi Patres docuerunt, quorum teſtimonia in præcedentibus ſectionibus retulimus. Ex quo principio poteſt in hunc modum ratio concludi; hoc myſterium ita eſt ſacrificium incruentum, vt eſſe debeat repræſentatio cruenti ſacrificij, iuxta Chriſti verba in hunc modum ab Eccleſia intellecta; *Hoc facite in meam commemorationem*, id eſt, in repræſentationē paſſionis meæ. Vnde eſt illud Cypriani, lib. 2. epiſt. 3. *Scriptura dicit; Quotieſcunque ederitis panem iſtum, & calicem iſtum biberitis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat: quotieſcunque ergo calicem in commemorationem Domini & paſſionis eius offerimus, id, quod conſtat Dominum feciſſe, facimus*: Et illud Auguſt. in c. Semel. de Conſ. d. 2. *Semel immolatus eſt Chriſtus in ſemetipſo, & tamen quotidie immolatur in ſacramento*: & alia multa, quæ in ea diſt. referuntur, præſertim in cap. In Chriſto, vbi Ambroſius ait, hoc ſacrificium eſſe exemplum illius, quo ſemel in cruce Chriſtus oblatus eſt: eſt ergo hoc de ratione & eſſentia huius ſacrificij, vnde fit; quicquid fuerit de ratione huius expreſſæ repræſentationis, eſſe etiam de eſſentia, & ratione huius ſacrificij.

1. Concluſ.

Bellarm.

D. Thom.

Cyprian.

Auguſt.

Ambroſ.

Dico ergo ſecundo, vt hoc myſterium abſolute & ſimpliciter ſit verum ſacrificium, prout à Chriſto eſt inſtitutum, eſſentialiter requiri vtriuſq; ſpeciei conſecrationem. Ita videt mihi ſentire D. Tho. Et probatur ex præcedente concluſione, quia de eſſentia huius ſacrificij eſt expreſſa repræſentatio mortis & paſſionis Chriſti; ſed hæc intrinſece requirit conſecrationem vtriuſq; ſpeciei: ergo vtriuſq; conſecratio eſt de ratione ſacrificij. Minor declaratur, quia aliud eſt loqui de quolibet ſigno, ſeu indicio mortis Chriſti: aliud vero, de expreſſa repræſentatione paſſionis eius. Primū .n. reperiri poteſt in qualibet ſpecie per ſe ſumpta, tamen valde implicite & obſcure: quia cor-

Hoc ſacrificium vt à Chriſto inſtituti, vtriuſq; ſpeciei cōſecrationem eſſentialiter includit.

corpus, licet ex ſe & ex vi verborum non dicat determinate corpus viuum, tamen etiam non excludit illud: & ideo conſecratio corporis, vt ſic, non ſatis ſignificat corpus mortuum, cum de ſe indifferẽs ſit ad viuum, & mortuum. & idem fere eſt de conſecratione ſanguinis per ſe ſumpta: nam etiã ſanguis poteſt eſſe in venis, & extra venas: ergo ſola illius cõſecretio ex vi ſua non repræſentat ſanguinem, vt ſeparatum à corpore: neceſſaria ergo eſt ſeparatã vtriuſque ſpeciei conſecratio: vt ſit expreſſa repræſentatio paſſionis, atque adeò myſtica mactatio. Accedit alia differentia notanda. Nam ſacrificium Chriſti cruentum nõ conſiſtit in hoc, quod corpus eius fuerit mortuum, vel quod ſanguis fuerit extra venas, ſed in ipſamet actuali paſſione, & ſanguinis effuſione vſq; ad ſeparationem animæ à corpore. Vnde fit, vt, licet demus, per vnam ſpeciem corporis ſignificari corpus mortuum, & per ſanguinis ſpeciem per ſe ſumptam ſignificari ſanguinem effuſum, non inde fit, per ſingulas ſpecies per ſe ſumptas repræſẽtari ſacrificium cruentum, niſi fortaſſe in ſuo termino. At verò, quando ſanguis ſtatim poſt corpus ſeparatim conſecratur, quaſi in viua imagine repræſentatur ipſa effuſio ſanguinis, & conſequenter ſeparatio animæ à corpore, quæ ex effuſione ſanguinis ſecuta eſt: nam (vt Scriptura interdum loquitur) vita hominis in ſanguine eſt: & ideo ſolet anima per ſanguinem repræſentari.

Probatur ex conformitate ad ſacrificium cruentum Chriſti.

Ex Chriſti facto in cœna.

Secundò probari poteſt concluſio verbis & factis Chriſti. Ipſe enim in vtraq; ſpecie obtulit, quas non ſine cauſa in diuerſis materiis, & diuerſis verbis conſecrauit, nec ſine myſterio in conſecrãdo calice addidit illa verba, *Hic eſt ſanguis meus, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum*, indicans, per ſui ſanguinis effuſionem perfectam eſſe remiſſionem peccatorum. Et ideo ad hunc effectum applicandum inſtitui ſacrificium, ꝙ illam effuſionem repræſentet per ſeparatam ſanguinis à corpore conſecrationẽ. Poſt illud aũt factum præcepit nobis, vt eodem modo offerremus; dicens, *Hoc facite in meam commemorationem*, & ita Eccleſia ſemper intellexit, & ſeruauit: eſt ergo vtraq; conſecratio ſimpliciter neceſſaria, vt hoc ſacrificium conſtet; & hoc ſenſu dicitur de eſſẽtia eius, quę non poteſt aliunde melius intelligi, quã ex verbis & factis inſtituentis. Tertiò declaratur exemplis & figuris. Etenim in lege veteri, quando plures actiones, aut res præcipiebantur ad conficiendũ aliquod ſacrificium, omnes illæ erant de ſubſtantia ſacrificij, vt v. g. ſi præcipiebatur animal interfici, & cremari. Similiter in ſacrificio Melchiſedech, panis & vinum cenſenda ſunt fuiſſe de eſſentia; quia Scriptura ſimpliciter dicit, obtuliſſe panem & vinũ: nec poſſet rationabiliter dici, vnam potius, quam aliam materiam; aut alterutram potius, quam vtrãq; fuiſſe de eſſentia, cum Scriptura ſimplici & copulatiua locutione vtramq; æquè cõprehendat; & (quod proximè ad rem ſpectat) ſacrificiũ Chriſti cruentũ, licet in paſſione fuerit inchoatũ, tamen eſſentialiter mortẽ requiſiuit; ita, vt ſi mors non fuiſſet reuera ſubſecuta, ſacrificiũ non fuiſſet eſſentialiter perfectum, nec cõſummaſſet redemptionem noſtrã, ſuppoſita Dei inſtitutione & reuelatione: ergo, cũ hoc ſacrificium multis actionib. & ſpeciebus conſtet, ex præcepto Chriſti; cumq; in vtraq; ſimul ſumpta, & compleatur propriè figura ſacrificij Melchiſedech; & in illa conſiſtat propria ſignificatio ſacrificij cruenti, quantum ad id, ꝙ in eo maximè eſſentiale fuit; veriſimile valde eſt, vtriuſq; ſpeciei conſecrationẽ eſſe de eſſentia. Quartò à ſimili ſumitur alia coniectura à rebus artificialib. in quibus illæ partes mate-

Ex antiquorum ſacrificiorum figuris.

Similitudine ad arte facta.

A riæ eſſentiales cenſentur, ex quibus reſultat forma totius, & ſine quibus eſſe non poteſt; vt v. g. in triangulo tres lineæ ſunt de eſſentia, quia ſine illis nõ poteſt eſſe talis figura, quæ eſt de eſſentia trianguli: & ſimiliter in domo & aliis: ſic igitur in præſenti, ſignificatio propria & integra ſacrificij, eſt quaſi forma totius ſacrificij; & ideo res illæ ſeu actiones, ſine quibus talis ſignificatio eſſe non poteſt, merito exiſtimandæ ſunt eſſentiales. Hoc autem modo ſe habet in præſenti vtraque conſecratio, vt ſatis explicatum eſt: quia, licet in ſingulis ſpeciebus per ſe ſumptis poſſit intelligi aliqua ſignificatio, ea tantum eſt implicita & obſcura: quando autem, aliquod ſignum B inſtitutum eſt, vt explicitè præſentet, non ſatis eſt ad eſſentiam eius implicita & obſcura ſignificatio: ſicut in forma Baptiſmi non ſatis eſt dicere, *In nomine Trinitatis*, quia illa forma inſtituta eſt cum explicita ſignificatione myſterij, per illa autem verba tãtum implicitè ſignificatur. Nec refert, ſi quis dicat, per ſingulas conſecrationes ſignificari cultum Dei: quia non ſignificatur, prout ſignificari debet, iuxta voluntatem inſtituentis: imo non ſignificatur ille cultus, qui per mactationem cruentam, & incruentam Chriſti exhibitus eſt: quia non repræſentatur Chriſti redemptio & ſatisfactio, donec vtraque cõſecratio finiatur; & ita illa potius eſt quędam inchoatio cultus, qui per vtramque ſpeciem eſſentialiter C conſummatur.

Scrupulo occurritur.

Ex quibus non ſolum probata eſt concluſio poſita, ſed etiam reſponſum eſt ad fundamẽtum prioris ſententiæ, nil enim refert, quod per primam cõſecrationem aliquid ſacrum fiat, quod factum manere, etiamſi ſecunda non ſequeretur: vnde enim ſolum fit, in illa conſecratione eſſe inchoatum ſacrificium, non verò eſſentialiter perfectum: ſicut etiam iacto fundamento, & erecto pariete, aliquid factum manet, quamuis ædificatio non vlterius progrediatur: nemo tamẽ dicet iam eſſe domum eſſentialiter factam, ſed inchoatam, & in aliis ſacrificiis idem eſt: nam, ſi animal, quod interfici & comburi præcipitur, vt in ſacrificium offeratur, prius interficiatur, & D poſtea nõ comburatur, reuera inperfectum manet, non tamen propterea ibi fuit ſacrificium eſſentialiter perfectum, ſed inchoatum tantum, & idem proportionaliter fuiſſet in ſacrificio cruento Chriſti, ſi poſt flagella, & clauorum etiam infixionem, mors non fuiſſet ſecuta: nam reuera manſiſſet ſanguis effuſus, & corpus vulneribus, ſeu cicatricibus affectũ, & quodam ſpeciali modo ſanctificatum; non tamen fuiſſet ſacrificium eſſentialiter perfectum. Ita igitur in præſenti per priora verba fit cõſecratio materiæ; quia hoc Chriſtus inſtituit, & veritas formæ idẽ requirit; illa verò eſt quædam inchoatio ſacrificij, cuius actio phyſica ſtatim habet effectum circa ſuam E materiam: expectat tamen (vt ſic dicam) aliam partem, donec compleatur ſignificatio ſacrificij; & ideo non fuit in illa eſſentialiter completum.

Ad rationem in contrariũ reſpõdetur.

Atq; hinc intelligitur primò, proprium effectum huius ſacrificii, vt ſic, non dari conſecrata vna ſpecie, donec vtriuſq; conſecratio conſummetur: quia effectus nõ datur, donec ſacrificium ſit eſſentialiter perfectũ, ſicut dicebamus de ſacrificio cruento; non fuiſſe per illud conſummatã redẽptionẽ, & propitiationem apud Deum, niſi quatenus in morte conſummatum eſt: idem .n. dicendũ eſt in præſente ſacrificio, nihil per illud fieri, donec mactatio myſtica perfecta eſt. Ad quod applicari poteſt illud ad Heb. 9. *Sine ſanguinis effuſione non fit remiſſio*; ergo neque hoc ſacrificium eſt propitiatorium ſine myſtica ſanguinis effuſione, & ideo, vt dixi, Chriſtus in conſecratione

Effectus huic ſacrificio proprie reſpondens non ante vtriuſque ſpeciei conſecrationem datur.

Heb. 9.

tione ſanguinis mentionem fecit remiſſionis peccatorum. Non licet tamen hinc colligere, ſolam ſanguinis conſecrationem poſſe ſufficere; cum quia in ſacrificio præter ſanguinem requiritur victima; tum etiam, quia, vt dixi, conſecratio ſanguinis per ſe ſola non repræſentaret ſanguinis effuſionẽ. Vltimo colligitur, quam ſit verum, quod ſupra diximus, nõ poſſe vnam ſpeciem ſine alia conſecrari, & quæ ibi diximus, poſſunt etiam ad præſentem doctrinam confirmandam applicari.

Sed quæret aliquis, an non ſolum vtraq; ſpecies, ſed etiam aliquis ordo in conſecratione earum ſeruandus, ſit de eſſentia huius ſacrificij, id eſt, quod prius corpus, poſtea ſanguis conficiatur. Ratio autem dubitandi eſſe poteſt, quia hoc ſacrificium eſt vnum per modum entis artificialis: in artificialibus autem non ſolum materiales partes componentes, ſed etiam ordo in compoſitione earum eſt de eſſentia artificiati, vt patet in domo, & aliis. Et in præſenti declaratur, quia niſi ille ordo ſeruetur, non ſignificabitur effuſio ſanguinis à corpore: quia, vt ſanguis effundatur, neceſſe eſt, vt corpus præexiſtat; eademque ratione non ſignificabitur ſeparatio animæ à corpore. In hoc dicendum quidem eſt, graue peccatum eſſe huiuſmodi ordinem immutare contra totius Eccleſiæ conſuetudinem, conformem Christi Domini facto ac verbis; ex quibus, & ex ratione facta, poſſet aliquis non omnino ſine cauſa dubitare, an inuerſio talis ordinis ſit non ſolum peccaminoſa, ſed etiam contra ſubſtantiam ſacrificij: vnde dubium non eſt, quin hoc ſit graue ſacrilegium. Nihilominus tamen non video ſufficiens fundamentum ad dicẽdum, ſacrificium, in quo prius ſanguis, quam corpus conſecraretur, non habere veram rationem huius ſacrificij: quia in re reperitur totum id, quod Christus inſtituit; & præſcriptus ordo non videtur ita neceſſarius ad prædictam ſignificationem, ſeu mactationem myſticam: nam in eodem momento, in quo vltima conſecratio abſoluitur, quæcunque illa ſit, ſufficienter repræſentat ſeparatio ſanguinis à corpore, ſeu animæ à corpore. Neq; ad hanc repræſentationem neceſſe eſt, vt corpus prius tempore antecedat: nam ſi per poſſibile, vel impoſſibile ſimul poſſent verba vtriuſq; formæ proferri, & vtriuſque ſpeciei conſecratio ſimul finiri, nihilominus verum fieret ſacrificium.

Qui prius ſãguinem, quã corpus in Euchariſtia cõficeret, ſacrilegio ligaretur, vere tamẽ ſacrificium offerret.

3. Concluſio.

Dico tertio; Actio eſſentialis huius ſacrificij neceſſario includit conſecrationem, prout continet tranſubſtantiationem panis & vini in corpus, & ſanguinem Christi: vnde illi duo termini, ſcilicet, deſtructio panis & vini, quoad ſubſtantias; & præſentia Christi ſub ſpeciebus, etiam ſuo modo pertinent ad eſſentiam huius ſacrificij. In hac concluſione diſſentio à poſteriori ſententia ſupra relata; & vt exiſtimo, eam tenent reliqui authores citati. Et probatur ex dictis, quia huiuſmodi actio & tranſmutatio, neceſſaria eſt ad hoc ſacrificium, prout inſtitutum eſt, vt etiam authores ſecundæ ſententiæ fatentur, & eſt per ſe euidens; quia ſine hac actione impoſſibile eſt, Christum offerri ſub ſpeciebus: eſt ergo neceſſaria; & non vt aliquid præſuppoſitum ad ſacrificium: ergo vt intrinſece pertinens ad eſſentiam ſacrificij. Probatur minor, quia realis ſacrificatio non poteſt cõſiſtere in mera ſignificatione, quæ noſtro modo loquendi, intelligitũ eſſe in rebus iam factis ſeu conſtitutis in facto eſſe; qualis intelligi poteſt in ſpeciebus panis & vini in pyxide conſecratis. Tum quia ſacrificium proprie conſiſtit in actione, propter quod ſpecies, quæ cõſeruantur conſecratæ, non tamdiu ſunt ſacrificiũ, quamdiu conſeruantur; etiam ſi ambæ ſpecies conſeruentur; quia non toto illo tempore offeruntur, cum tamen ſacrificium conſiſtat in oblatione ipſa. Tum etiam quia ſacrificium cruentum Christi poſitum fuit in ipſa actuali oblatione paſſionis, quam vt ſic, repræſentare debet hoc ſacrificium: ſpecies autem prius conſecratæ & conſeruatæ non repræſentant hoc modo actualem paſſionem; licet repræſentent Christum paſſum, aut mortuum, vt ſupra dicebam: ergo, vt ſic, nõ ſunt ſacrificium: ergo ſacrificium non conſiſtit in ſignificatione ſpecierum conſecratarum, vt ſunt in facto eſſe: ergo vt eſt in actuali conſecratione earum: ergo ipſa actualis conſecratio intrinſece & eſſentialiter pertinet ad hoc ſacrificium, & non tantum, vt conditio præſuppoſita. Patet conſequentia, quia ſacrificium non eſt ſignificatio tantum, ſed eſt actio ſignificans, ſicut ſacramentum non eſt ſola ſignificatio, ſed eſt res, vel actio, aut receptio ſenſibilis ſignificãs: vnde, ſicut ablutio ſenſibilis, vel alia ſimilis actio eſt de eſſentia ſacramenti: ita hic actio conſecrandi eſt de eſſentia ſacrificij. Dices, hoc argumento, ad ſummum probari, prolationem ſenſibilium verborum eſſe de eſſentia huius ſacrificij ſenſibilis. Reſpondetur, hinc vlterius conſequi, ipſammet tranſubſtãtiationem, quæ in materia huius ſacrificij fit, quatenus per verba formæ aliquo modo ſenſibilis eſt, includi intrinſece & eſſentialiter in myſtica mactatione huius ſacrificij: quia hæc mactatio myſtica non fit per nuda ſigna; ſed vere ac realiter præſentando, & offerendo res illas, quæ myſtice ſeparari dicuntur; vt conſtat ex fide qua credimus, tam perfectũ eſſe hoc ſacrificium, vt in ipſo corpus & ſanguis Christi offerantur, non in ſigno tantum, ſed vere ac realiter: ergo actio conſecrandi, etiam vt per eam fiunt præſentes ſub ſpeciebus huiuſmodi res, quæ Deo offeruntur, pertinet ad eſſentiam huius ſacrificij, tum ratione ſui, tum ratione ſui termini, vt actualiter terminat ipſam actionem.

Obiectio.

Solutio.

Et confirmatur ac declaratur, quia hæc ſeparatio myſtica non ita fit, vt prius ſupponantur præſentes res, quæ ſeparari dicuntur, & poſtea per aliquã actionem vel ſignificationem ſeparari dicantur, quia nec corpus, aut ſanguis Christi adeſt in altari, antequam conſecratio fiat; nec poſtquam ibi ſunt, fit circa illa aliqua noua ſeparatio myſtica præter illam, quæ in ipſamet conſecratione intrinſece imbibita eſt; ſed, quia per conſecrationem ipſam ſeparatim fiunt ex vi verborum, inde poſtea ſeparata manent; ſed non fit poſtea noua ſeparatio: igitur ſolum dicũtur ſeparari myſtice corpus & ſanguis Christi in hoc ſacrificio, quia ſeparatim fiunt ex vi verborum: ergo in hac myſtica ſeparatione, non præſuppoſitiue tãtum, ſed intrinſece & eſſentialiter includitur ipſa effectio corporis & ſanguinis Christi ſub ſpeciebus cum tali modo, vt ex vi verborum ponatur ſolum corpus ſub ſpeciebus panis, & ſolus ſanguis ſub ſpeciebus vini. Nec præter hanc põt fingi alia actio ſeparatiua, ſed per hanc formaliſſime fit myſtica ratione, prout fieri poteſt. Et confirmatur ſecundo, quia de ratione veri, & realis ſacrificij eſt, vt aliquid ſacrum fiat circa materiam, & rem oblatam, ſed hic non eſt alia actio, per quam fiat aliquid ſacrum circa materiam & rem oblatam, præter actionem tranſubſtantiatiuam, per quam & Christus, qui eſt res oblata, ſub ſpeciebus conſtituitur, & ſubſtantia panis excluditur, & eius accidentia ſanctificantur per coniunctionẽ ad Christum: ergo totum hoc eſt de eſſentia huius ſacrificij & mactationis myſticæ. Tandem declaratur exemplo: nam in ſacrificio, verbi gratia, agni Paſchalis, eſt conſiderare realem mactationem ipſius agni, & ma-

ctationem myſticam Chriſti in agno repræſentari: qui propterea dicitur, *agnus occiſus ab origine mundi*, nõ poteſt autem intelligi, quod illa mactatio myſtica fuerit de eſſentia talis ſacrificii, niſi quatenus fundata in reali mactatione talis agni: nam ea fundabatur ſignificatio paſſionis Chriſti: & ideo neceſſariũ etiam fuit, vt illamet actio realis, per quã interficiebatur agnus, eſſet de eſſentia illius ſacrificii: quia per illam, vt ſic fiebat aliquid ſacrum circa rem oblatã; & ſignificatio paſſionis Chriſti non fiebat, niſi per illammet actionem, vt terminatam ad talem terminum: idem ergo eſt proportionaliter dicendum in noſtro ſacrificio, quod tam verum & reale ſacrificium eſt, & multo perfectius.

Prima illatio ex prædictis. Habitudo quam hoc ſacrificiũ dicit ad corpus & ſanguinẽ Chriſti, primario intenta eſt.

Atque hinc infertur primò, illam habitudinem, quam dicit hoc ſacrificium ad ſuum terminum ad quem, id eſt, ad corpus & ſanguinem Chriſti ſub ſpeciebus, eſſe præcipuam ac maximè intẽtam & eſſentialem in hoc ſacrificio, & conſequenter includere intrinſecè huiuſmodi terminum, vt actu terminantem hanc actionem, quod habet in ipſomet inſtante conſecrationis. Probatur; quia res hic præcipuè oblata eſt Chriſtus, qui non offertur, niſi vt terminus huius actionis, vt ſupra declaratum eſt: neque aliter hæc actio illum attingit, vt conſtat ex dictis ſupra de tranſubſtantiatione; ergo hæc actio ſub prædicta ratione eſt maximè eſſentialis huic ſacrificio. Patet conſequentia, nam in omni ſacrificio, actio quę primario verſatur circa rem oblatam vt ſic, eſt maxime eſſentialis vnicuiq; ſacrificio. Et confirmatur, quia Chriſtus non eſt res oblata, prout exiſtit in propria ſpecie, ſed prout exiſtit ſacramentaliter ſub ſpecieb. ergo & oblatio debet attingere aliquo modo Chriſtum, vt eſt ſub ſpeciebus: quia oblatio dicit habitudinem ad rem oblatam, vt ſic; ſed talis oblatio non dicit habitudinem ad Chriſtum præſuppoſitum ſub ſpeciebus: quia poſtquam ibi eſt, nihil vltra circa illum operatur: ergo, vt ponit illum ſub ſpeciebus.

Habitudo ad panem & vinum, vt deſtructa in hoc ſacrificio eſſentialis ſecundario.

Secũdò infero, habitudinem ad terminũ à quo, id eſt, deſtructionem panis, eſſe ſuo etiam modo eſſentialem huic ſacrificio, eo nimirũ modo, quo habitudo ad terminum à quo ſolet eſſe eſſentialis in qualibet mutatione. Probatur, quia, vt ſæpe dixi, ad declarandum eſſentiam huius ſacrificij, nõ eſt conſiderandum, quid Deus facere potuerit, ſed quid facere decreuerit, aut inſtituerit: quia eſſentia præſentis ſacrificij ex præſente inſtitutione pendet: quamuis autem potuerit Deus, corpus & ſanguinem hic efficere per aliam actionem, quæ nõ includeret habitudinem ad non eſſe panis, vt termini à quo, tamẽ de facto inſtituit, vt hæc actio fieret per admirabilẽ tranſmutationem panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti: ergo de facto actio hæc ſacrificandi eſſentialiter includit totam hanc tranſmutationem, primariò quidem actionem poſitiuam, quæ eſt ad terminũ ad quẽ; ſecundariò verò mutationem termini à quo, quæ eſt deſtructio panis. Neq; hinc ſequit, panem & vinũ eſſe res principaliter oblatas in hoc ſacrificio; ſed ſolum ſequitur, eſſe materiam ſacrificij: quo modo nemo negare poteſt eſſe de eſſentia huius ſacrificij, quatenus ex aliis materiis confici non poteſt. Ex quo etiam ſequitur, id, quod fit circa huiuſmodi materiam, qualis eſt ſeparatio ſpecierum ſacramentalium, ad quam neceſſario ſequitur deſitio panis & vini, eſſentialiter pertinere ad eſſentiam huius ſacrificij. Patet conſequentia, quia eſt aliquid ſacrum, quod fit circa rem oblatam; quæ non eſt tãtum caro & ſanguis Chriſti per ſe ac nudè ſumpta, ſed vt coniuncta ſpeciebus ſacramentalibus: ergo

Accidentium panis & vini ſeparatio, de eſſentia Euchariſtici ſacrificii.

A tota illa actio, vel mutatio eſt de eſſentia huius ſacrificii. Deniq; tota eſt ſupernaturalis, & aptiſſima, vt fiat in cultum Dei; & tota fit per modum vnius: ergo tota inſtituta eſt per modum vnius eſſentialis ſacrificationis.

Ad fundamẽta ſecundæ opinionis reſponſio.

Fundamentum igitur ſecundæ ſententiæ ferè ex dictis expeditum eſt: oſtendimus enim, quomodo tria illa ſupra numerata, ſint de eſſentia huius ſacrificij: quod autem dicitur, deſitionem panis non eſſe per ſe intentam, neque fieri ad placandum Deũ, non obſtat: quia terminum à quo non oportet eſſe per ſe intentum, quamquam ad eſſentiam mutationis ſuo modo pertineat, eo tamen modo, quo neceſſa-
B rius eſt ad mutationem, dici poteſt per ſe intentus, non vt fiat, ſed potius vt ab illo recedatur, non propter ſe, ſed vt ad terminum ad quem perueniri poſſit; & hoc modo, etiam deſitio panis poteſt hic dici per ſe intenta, non propter ſe, ſed vt corpori Chriſti cedat. Et eadem ratione deſitio illa ex ſe non habet, vnde placet Deum, tamen, vt eſt via, vel diſpoſitio ad introductionem corporis Chriſti, rectè dici poteſt fieri ad placandum Deum. Neque hinc fit, panem eſſe rem principaliter oblatam: quia iam ſupra oſtenſum eſt, in hoc ſacrificio, non materiam ſacrificii, ſed terminum, ad quem tendit, eſſe rem principaliter oblatam; ſicut eſt etiam principaliter intenta. Ad aliam verò partẽ de effectione corporis Chri-
C ui ſub ſpeciebus, verum quidem eſt, per illam fieri Euchariſtiæ ſacramentum, vt ſic; ſed hoc non tantum non obſtat, vt in ea ratio ſacrificij conſiſtat, vt potius ſit valde conſentaneum, quod ex ipſa ſacrificatione reſultet ſacramentum Euchariſtiæ. Nam ſacrificium conſiſtit in actione ſeu in fieri; ſacramentum autem Euchariſtiæ eſt permanens; & ideo ipſamet ſacrificatio eſt effectio ſacramenti. Terminus autem illius actionis, vt referẽ ad Deum in cultum eius, eſt res oblata in hoc ſacrificio: eadem verò, vt eſt cibus fidelium, ſacramentum eſt, & habet vsũ ſacramenti. Cuius rei figura in ſacrificio Melchiſedech, in quo ſine vlla controuerſia offerebatur Deo ſacrificium, vt ſupra dixi, per interfectionem eius,
D per quam ſimul fiebat ſacer cibus, & illius legis ſacramentum.

DISPVTATIO LXXVI.

De comparatione huius ſacrificij ad alia ſacrificia & ſacramenta.

QVamuis eſſentia huius ſacrificij ſatis videri poſſit explicata, tamen, vt ratio & perfectio eius exactius cognoſcatur, vtile erit, eam cum aliis myſteriis conferre: prius ergo comparabimus illud ad ſacrificium cruentum Chriſti, & reliqua, quæ il-
E lud præceſſerunt, tam in diſtinctione, quam in perfectione; deinde fiet collatio cum ſacramentis, præſertim cum ipſomet myſterio Euchariſtiæ, vt rationem ſacramenti habet.

SECTIO I.

Quomodo diſtinguatur hoc ſacrificium à ſacrificio Chriſti, & reliquis, quæ illud præceſſerunt.

SAcrificium Chriſti appello, quod ab ipſomet Chrĩ mortalẽ vitã degẽte, vt à Sacerdote & offerente proximo, oblatum eſt. Quod duplex diſtingui poteſt; vnum incruentum, oblatum in cœna, aliud cruentum, oblatum in cruce: cum vtroque ergo comparari poteſt noſtrum ſacrificium, & inde obiter

obiter conſtabit, quomodo & illa duo ſacrificia inter ſe, & hoc noſtrum à reliquis diſtinguatur.

Miſſæ ſacrificium numero tantum & accidentalibus circumſtantiis differt ab oblato in vltimæ cœnæ nocte.

Dico ergo primò; Sacrificium Miſſæ non differt ſpecie aut eſſentia à ſacrificio incruēto, quod Chriſtus obtulit in cœna, diſtinguitur tamen numero, & quibuſdam accidentalib. conditionibus. Prior pars recepta eſt ab omnibus, & neceſſario ſequitur ex principiis fidei; nam hęc duo ſacrificia conueniunt eſſentialiter; primò, in materia oblationis; ſecundò, in re principaliter oblata; tertiò, in forma ſeu actione, per quam fit oblatio; quartò, in offerente principali: ergo eſſentialiter conueniunt. Conſequentia eſt euidens; nam in his cōſiſtit eſſentia ſacrificij: tria autem membra antecedētis per ſe nota ſunt ex his, quæ hactenus diximus: & continentur in illo verbo Chriſti, *Hoc facite*: nam, vt ſæpe diximus, ibi virtute continetur totus ritus eſſentialis ſacrificij. Quartū autem membrum cōſtabit amplius ex diſputatione ſequente. Poſterior aūt pars probatur, & declaratur primò, quia ex parte rei oblatæ intercedit quędam differentia; nam in cœna oblatus eſt Chriſtus mortalis: nunc veò offertur immortalis & glorioſus; & ratio differentię eſt, quia ita offertur in ſacramento, ſicut eſt in propria ſpecie; variato tantum modo locali vel ſacramentali: ſicut autem hæc differentia nō cauſat in ipſo Chriſto, niſi accidentalem ſtatum, ita etiam reſpectu ſacrificii, accidentalis eſt: quia, nec ſubſtantiam rei oblatæ, nec dignitatem, & valorem immutat.

Differentiæ aliquæ accidentales inter ſacrificiū Miſſæ & oblatum in vltima cœna. Prima.

Secunda.

Secundò, differunt in proximo Sacerdote offerente; nam tunc obtulit Chriſtus per ſe ipſum; nunc autem per manus, & os ſacerdotis, quæ differentia nonnulla ē eſt. Quod autē ſit accidentalis, probatur facile, quia, ſi principale offerens eſt idem, quod per ſe, vel per miniſtrum operetur, non variat eſſentialiter actionem, neque ſecundum rationem, vel valorem moralem: nam eleemoſyna facta per ſe, vel per miniſtrū, eiuſdem rationis eſt: neq; phyſicam ſpeciem, præſertim, ſi proximum principium, ſeu inſtrumentum actionis, eiuſdem rationis ſit, vt in præſente contingit, nam, tam ſacrificium, quod Chriſtus per ſe obtulit, quam quod nunc per ſacerdotes offert, voce humana; & ſupernaturali actione ab illa, vt ab inſtrumento procedens, perfectum eſt, & perficitur.

Tertia.

Tertiò differunt in effectu morali, quia in nocte cœnæ ſacrificium illud fuit meritorium, & ſatisfactorium, vt fuit à Chriſti perſona; nunc autem, vt eſt ab eadem, nec meritorium eſt, nec ſatisfactorium: quia iam illa perſona non eſt in ſtatu merendi & ſatisfaciendi; eſt tamen morale inſtrumentum ad applicandum effectum meriti vel ſatisfactionis in illo priori ſacrificio inchoatæ, & in ſacrificio crucis conſummatæ, vt inferius latè dicetur: hæc verò differentia, quoad priorem partem etiam eſt apertè accidentalis, cum tantum oriatur ex diuerſo ſtatu principalis offerentis; imò in hoc ſeruatur quædam proportio, nam etiam nunc proximus offerens per eam actionem meretur, & ſatisfacit ex opere operantis, ſi in debito ſtatu ſit. Quoad poſteriorem verò ferè eſt nulla, quia etiam ſacrificium cœnæ fuit propitiatorium, vt ſupra dixi, & efficax ad applicandam ſatisfactionem iam tūc inchoatam, & in paſſione conſummandam.

Quarta.

Quarta differentia aſſignari ſolet, quia ſacrificium cœnæ ſignificabat mortem Chriſti, tunc futuram, nunc autem ſignificat præteritam. Quæ tamen differentia ſano modo intelligenda eſt, nam, ſi ex parte ipſorum ſignorum orta eſſet, valde intrinſeca videri poſſet, tamen reuera ſolum oritur ex conditione ſeu ſtatu rei ſignificatæ. Quod ita declaro, nam ſignificatio, quæ non in verbis, ſed in rebus ponitur, non eſt (vt

A ita dicam) per modū compoſitionis, & ideo huiuſmodi ſigna non ſignificant, rem præteriiſſe, vel futurā eſſe, ſed ſimpliciter repręſentant rem, vt imago crucifixi ſimpliciter repræſentat Chriſtū; nunc quidem crucifixum præterito tempore: quia reuera ita factum eſt; ſi autē fuiſſet ante tempus paſſionis depicta, ſignificaſſet Chriſtum crucifigendum ex parte rei repręſentatæ, nō tamen ex parte ipſius imaginis. Ita ergo eſt in præſenti; & ideo hæc differentia accidentalis eſt, præſertim quia ex intentione Chriſti ſemper fuit hoc ſacrificiū inſtitutum, vt eſſet ſignū permanens pro eo tempore, in quo mors Chriſti iam eſſet peracta.

Quinta.

Quintò differunt, quia ſacrificiū B cœnæ, non fuit imago alterius ſacrificij incruenti, ſed potius veritas, reſpectu præteritorum ſacrificiorum: præſertim Melchiſedech, & exemplar reſpectu noſtri: noſtrum autem, quamuis ſit etiam veritas reſpectu antiquorum ſacrificiorū, eſt tamen vera imago, & repræſentatio ipſiuſmet ſacrificii cœnæ. Quæ differentia ſumitur ex Dionyſio, cap. 3. de Eccleſiaſtica Hierar. par. 3. & eſt etiā planè accidentalis, ſpectat enim ad originem, & extrinſecam cauſalitatem, non ad naturæ diuerſitatē; ſicut filius eſt imago Patris; & vna imago poteſt eſſe exemplar alterius, quāuis eiuſdem rationis ſint.

Dionyſ.

Sexta.

Sextò differunt in aliis circumſtantiis, vel phyſicis, vt ſunt tempus, locus, hæc vel illa numero, materia panis & vini, & ſimiles: vel C moralibus, vt quod cum hoc ritu vel apparatu fiat: nam in hoc Chriſtus ferè nihil adhibuit: quia ipſe per ſe non indigebat, & pro Apoſtolis, vel non erat tempus opportunum, vel ipſi capaces non erant. Conſtat igitur ſatis, totam hanc diuerſitatem accidentalem eſſe.

Ex his autem ſatis elicitur, quod vltimò eſt in cōcluſione propoſitum; hæc ſacrificia ſaltem numero differre: nam ea, quæ in actione conſiſtunt, ſi diuerſis temporib. tam phyſicè, quam moraliter diſtantibus, & à diuerſis cauſis, & circa diuerſas materias, & in diuerſis locis fiant; neceſſe eſt numero diſtingui: ita verò comparātur hæc ſacrificia: nā, & in actione conſiſtunt; & inter ea tota illa diuerſitas reperitur; & D ideo non ſatis eſt, vt res principaliter oblata eadem numero ſubſtantialiter ſit, vt ſacrificia hęc non diſtinguantur numero; quin potius in noſtro ſacrificio plures Miſſæ ſunt ſacrificia numero diuerſa, vt ſumitur ex Leone Papa, epiſtola 81. ſolum quia, vel diuerſis temporibus, vel in diſtinctis locis, à diuerſis perſonis offerunt: ergo multo magis reperitur diſtinctio numerica inter ſacrificium cœnæ, & noſtrū ſacrificium.

Sacrificium Euchariſticū cum ſacrificio crucis in re oblata cōuenit, in ſacrificandi modo differt.

Dico ſecundò; Noſtrum ſacrificium conuenit cum ſacrificio crucis in re oblata, differt tamē in actione & ritu ſacrificandi. Tota concluſ. ſumitur ex Concilio Tridentino, ſeſſione 21. c. 2. dicente. *In diuino hoc ſacrificio, quod in Miſſa peragitur, idem ille Chri-* E *ſtus continetur, & incruentè immolatur, qui in ara crucis ſemel ſe ipſum cruente obtulit.* & infra; *Vna enim eademq; hoſtia, idem nunc offerens Sacerdotum miniſterio, qui ſeipſum tunc in cruce obtulit, ſola offerendi ratione diuerſa.*

Conc. Trid.

Et prior pars conſtat ex dictis, diſput. præced. ſectio. 1. vbi oſtendimus rem oblatam in hoc ſacramento eſſe eundē Chriſtū, qui ſe in cruce obtulit: & quāquā in accidentibus, ſeu ſtatu corporis Chriſti Domini ſit aliqua diuerſitas, illa tamen ad rationem ſacrificij nil refert, vt ex ibidē dictis, & hic in præced. concluſ. facilè conſtat. Poſteriorem partē declarat bene Algerus, lib. 1. de Euchariſt. cap. 16. quia hac ratione vnum horum ſacrificiorum, ſacrificium eſt cruentū, & aliud incruentum: hæc enim diuerſitas ſumpta eſt ex ritu ſacrificandi: nam ſacrificiū crucis per

Alger.

realem paſſionem & mortem oblatum eſt, non quatenus fuit actio praua interficientium Chriſtum, ſed vt fuit paſſio voluntariè ſuſcepta & oblata, vt in 1. tom. 3. part. circa quæſtion. 22. D. Thom. latè declaraui; noſtrum verò ſacrificium abſque reali morte per realem conſecrationem & præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti per modum myſticæ mactationis perficitur. Differunt ergo in ritu ſacrificandi: vnde fit, etiam differre in ſignificatione myſtica, (quamquam in morali, quæ communis eſt omnib. ſacrificiis, conueniant) nam ſacrificium crucis non fuit alterius ſacrificij repræſentatio, vel imago: ſed potius fuit prototypon omnium ſupernaturalium ſacrificiorum: noſtrum autem ſacrificium, & verum ſacrificium eſt: & repræſentatio illius ſacrificij. Præterea differunt aliquo modo in effectu. Nam ſacrificium crucis operatum eſt noſtram redemptionem, quoad ſufficientiam & aperuit ianuam regni, vt latè docuit Paulus in epiſtola ad Hebr. Miſſæ verò ſacrificium applicat, quoad efficaciam, fructum illius ſacrificij, vt docet Tridentin. ſeſſion. 22. c. 1. & infra latius dicemus. Ex his autem differentiis ſecunda de ſignificatione, & tertia de effectu, accidentales ſunt, vt facile conſtabit applicando ea, quæ in prima concluſione diximus.

Dubium.

Circa primam verò de ritu difficultas eſt, an ſufficiens ſit ad eſſentialem, & ſpecificam differentiã inter hæc ſacrificia conſtituendam: nam de differentia numerica nulla eſt dubitandi ratio, vt à fortiori patet ex dictis in præcedente concluſione.

Dubitandi ratio.

Quidam ergo Catholici exiſtimant, hanc etiam differentiam in ritu ſacrificandi eſſe accidentalem, non enim audẽt concedere, hæc ſacrificia eſſe ſpecie & eſſentialiter diuerſa: quia Paulus in epiſtola ad Heb. ſignificat, in Eccleſia Chriſti non eſſe aliud ſacrificium præter illud, quod Chriſtus obtulit; hoc non eſt verum, ſi intelligatur de alio ſacrificio, ſolo numero diſtincto. nam hoc modo, vt certum ſupponimus, eſſe nũc in Eccleſia plura ſacrificia numero diſtincta, & inter ſe, & multo magis à ſacrificio crucis: ergo oportet intelligi de ſacrificio ſpecie diuerſo: ergo illud ſacrificium, quod in lege noua eſt, ſecundum eſſentiam & ſpeciẽ nõ eſt aliud à ſacrificio crucis: & hoc ſignificare videtur Soto in 4. diſtin. 13. quæſt. 2. art. 1. dum ait, noſtrum ſacrificium eſſe prorſus idem cum ſacrificio crucis. Et ratione confirmari poteſt hæc opinio, nam eſſentia ſacrificii potiſſimum ſumenda eſt ex re oblata, & ex motiuo ſeu ratione, ſub qua in diuinum cultum offertur; ſed in his non differunt hæc ſacrificia: ergo illa diuerſitas in ritu eſt tantum materialis & accidentalis. Maior declaratur inprimis exemplo, nam, ſi quis offerat agnũ Deo in gratiarum actionem, quod offerat gladio interficiẽdo, aut alio modo ſacrificando illum, accidentarium erit. Ratio autem eſt, quia ſacrificium eſt actus religionis: & ideo ex obiecto ſuo & motiuo, ſumere debet ſpeciem & eſſentiam.

Ratio difficultatis in oppoſitum.

In contrarium autem eſt, quia inprimis ex teſtimonio Pauli nihil ad rẽ præſentem colligi poteſt: nam, vt ſupra vidimus, Paulus loquitur de ſacrificio oblato ad redemptionem noſtram perficiendam & conſummandam; vnde iuxta mentem ſuam non tantum excludit aliud ſacrificiũ ſpecie, ſed etiam numero diuerſum; aliàs non rectè concluderet, non eſſe neceſſarium aliud ſacrificium cruentum, ſeu aliam mortem Chriſti: loquitur ergo de vnitate etiam numerica talis ſacrificij, iuxta illud: *Introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta*, non tamen excludit ſacrificium, quod offertur ad applicandam redemptionem iam factam, ſiue hoc diuerſum ſit numero, ſiue ſpecie, à priori ſacrificio: hoc

A enim nihil refert ad perfectionem & ſufficientiam illius ſacrificij, quam Paulus declarare intendit. Deinde, neque ratio facta ſufficere videtur ad ſpecificã & eſſentialem vnitatem horum ſacrificiorum: aliàs eodem argumento probaretur, etiam diuerſitatem in re oblata nihil conferre ad eſſentialem diuerſitatem ſacrificij: quia ſacrificium eſt actus virtutis, qui ſumit ſpeciem ſuam ex motiuo operandi, & non ex re materiali, circa quam verſatur, ſi quis det in eleemoſynam, ad ſubleuandam neceſſitatem proximi, pecunias, panem, aut vinum, actus eleemoſynæ erit eiuſdem ſpeciei, quamuis res donatæ in ſuo eſſe ſpecie differant: ſic ergo, ſi quis offerat ſacrificium Deo
B in gratiarum actionẽ, ſiue offerat agnum, ſiue Chriſtum, erit ſacrificium eiuſdem ſpeciei. Ex quo vlterius fit conſequens, noſtrum ſacrificium non differre ſpecie à veteribus, ſi ſub eodem motiuo virtutis conſiderentur; & in vniuerſum ſequitur, omnia ſacrificia eſſe eiuſdem ſpeciei, ſi in eis offerendis ſeruetur idem motiuum diuini cultus; & ad ſummum, poſſe diſtingui ſecundum rationes formales ex illis motiuis ſupra poſitis, ſcilicet, quod, vel ſolum in recognitionem diuinæ excellentiæ, vel in gratiarum actionem pro beneficiis ſuſceptis, vel ad impetrandum noua, vel in expiationem & ſatisfactionem pro peccato fiant. Quæ diuerſitas per ſe magis pertinet ad interiores actus, quam ad externum ſacrificium
C viſibile, quod poteſt idem manens omnes illas appellationes recipere per denominationem à diuerſis actibus internis. Hæc autem omnia ſunt valde abſurda, & præter communem modum ſentiendi, & loquendi de ſacrificio. Quis enim dicat, noſtrum ſacrificium eſſe eiuſdem ſpeciei cum veteribus? ſacerdotium namque plus, quam genere differt: ergo & ſacrificium.

Dubii enodatio.

Diſtinctione igitur vtendũ videtur, poteſt enim ſacrificium conſiderari, vel præciſè ſub ratione actus virtutis, vel ſub ratione externi & ſenſibilis ſigni in Dei cultum ordinati. Priori modo procedit ratio facta; & rectè concludit, ſi motiuum offerendi idem ſit in ratione virtutis, ſacrificiũ etiam eſſe idẽ:
D quia hæc ratio magis conſiſtit in interiori actu, quã in exteriori: actus autem interior ſumit ſuam ſpeciẽ ex motiuo operandi: propter quod etiã verũ eſt poſſe ſacrificiũ externũ eſſe idem, & in ratione virtutis poſſe diuerſas denominationes accipere per ordinẽ ad diuerſa motiua virtutis, vt in ſuperioribus etiam tactum eſt, & in ſequente ſectione amplius declarabitur. At verò, loquẽdo de ſacrificio ſub ratione ſenſibilis ſigni, prout de eo frequentius loquimur, ſic dicendũ eſt, eſſentiã ſacrificii multum pendere ex re ſenſibili, quæ ad offerendum aſſumitur; & ad ſignificandum imponitur; & conſequenter ex ritu etiam ſacrificandi, & hoc conuincit argumentum factum. Nam ſacrificiũ propitiatorium legis nouæ, & vete-
E ris, eſſentialiter diuerſa ſunt: & idem eſt de holocauſto, quamuis in motiuo virtutis nõ neceſſariò differant. Item, hoc conſtare poteſt ex communi ratione ſenſibilium ſignorũ, & rerum artificialiũ, quæ ſimpliciter ex parte materiæ differre cenſentur, & hoc modo loquela Latina & Græca cenſentur ſimpliciter diuerſæ, & ſacramentis ipſis, quorum eſſentiam conſideramus ex materia & forma, quibus conſtat. Hoc igitur poſteriori cõſideratione dici poteſt, differentiam illam in ritu ſacrificandi eſſe eſſentialem inter ſacrificium Chriſti cruentum & incruentum. Quod patet, quia ille ritus eſt eſſentialis, & eſt omnino diuerſus, neque enim ſatis eſt, quod res oblata ſit eadem, quia ſacrificium nõ conſiſtit eſſentialiter in re ipſa permanente, ſed in actione circa illã, vnde

Vnde, ſi actiones ſint omnino diuerſæ rationis, quã-uis circa eandem rem materialiter verſentur, erunt ſacrificia diuerſa, ſicut in lege veteri, erat ſacrificium *agni paſchalis*, & ſacrificium agni, quod *iuge ſacrificium* dicebatur, quæ erant eſſentialiter diuerſa ex diuerſo ritu, quamuis res oblata eſſet eiuſdem rationis, multo autem maior eſt diuerſitas in præſente, inter ritum ſacrificandi per realem Chriſti mortem, vel per conſecrationem Quod autem ita ſimpliciter loquendum ſit, probatur ex dictis; quia ſacrificium vt ſic, magis ſumitur pro ritu externo & ſenſibili, ſicut ſacramenta. Item, quia ſacrificium noſtrum, vnum eſt propter vnum ritum externum, etiam ſi propitiatorium, vel laudis, aut holocauſtum eſſe poſſit, ex diuerſis motiuis. Præterea, quia Sacerdotium eſt diuerſum, iuxta diuerſum ſacrificandi ritum, etiam ſi ſub eadem ratione ſeu motiuo ſacrificium offerre poſſit; & ita diſtinguimus Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech, vel Aaron: ergo ſimiliter ſacrificia præcipue dicenda ſunt differre ex ritu externo. Quod maxime verum eſt, quando cum ritus diuerſitate aliqua etiam differentia in ſignificatione coniungitur, vt in præſenti contingit, vt ſatis iam explicatum eſt.

Sacrificiũ Eucharisticũ, & vetera, eſſentialiter differunt.

Atque ex his manet etiam ſufficienter expoſitum quid interſit inter hoc noſtrum ſacrificium & omnia antiqua; ſimpliciter.n. dicendum eſt, eſſentialiter differre: nam, & in re oblata, & in modo ſeu ritu offerendi, & in perſona principaliter offerente, infinite inter ſe diſtant; & præterea in ſignificatione: nã illa Chriſtum, & paſſionem eius futuram; hoc vero Chriſtum realiter præſentem, paſſionem vero eius præteritam repræſentat. Atq; hinc oriuntur aliæ differentiæ in valore & efficacia, de quibus in ſequẽtibus dicturi ſumus.

SECTIO II.

In quo perfectionis gradu ſit Miſſæ ſacrificium cum aliis comparatum.

Dvobus modis poſſumus perfectionem ſacrificij Miſſæ declarare. Primo abſolute, in illo cõſiderando omnia, quæ ad dignitatem eius ſpectant. Secundo modo, illud cum aliis conferendo: vtrumque ergo breuiter præſtabimus. Circa priorem ergo partem eſt rurſus conſiderandum, in ſacrificio reperiri, vt paulo antea dicebamus, & exteriorem ritum ſenſibilem, & ſignificationem, & honeſtatem virtutis. Dicendum eſt ergo, in his omnibus habere ſacrificium Miſſæ maximam quandam excellentiam & dignitatem, nam primo, quod ad ritum attinet, res oblata eſt infinitę dignitatis; modus aũt offerendi in ſe, & quoad ſubſtantiam ſuam (vt ſic dicam) eſt maxime ſupernaturalis & diuinus; quoad ſenſibilẽ vero actionem eſt ſimpliciſſimus, mundiſſimus, & facilimus: nihil ergo amplius in ritu ſacrificandi ad perfectionem eius deſiderari poteſt, Secundo, quod pertinet ad ſignificationem, eſt etiam in hoc ſacrificio ſuprema, quæ eſſe poteſt, tam in rebus ſignificatis, quam in modo ſignificandi. Eſt enim expreſſa quædam, & viua imago paſſionis Chriſti; & conſequenter Incarnationis, & aliorum Chriſti myſteriorum; quibus nihil altius & excellentius operatus eſt Deus. Et (quod mirabilius eſt) hæc ipſamet ſignificatio fit media alia actione diuina prorſus ac ſupernaturali, per quam eadem res, quę vno modo ſignificatur, alio modo fit realiter præſens, & ſub eiſdem ſignis ſenſibilib. contenta. Vnde etiam fit, vt diuina virtus & ſapientia in huiuſmodi ſacrificatione per-

Miſſæ ſacrificiũ maxime eſt dignitatis.
In ritu.
In ſignificatione.

A fectiſſime manifeſtetur. Ac denique in ordine etiam ad offerentem hoc ſacrificium, quantum in ſe eſt, ſignificat animum valde religioſum erga Deum; & ad Chriſtum maxime gratum, nam hic fit perfectiſſima quædam profeſſio diuinæ potentiæ & dominij in omnem creaturam, quam ad nutum voluntatis ſuæ vnico verbo tranſmutare poteſt, fit etiam eximia, quędam confeſſio ſupremę excellentię & maieſtatis, quę tanta eſt, vt res infiniti valoris, ei debeat in ſacrificium offerri. Fit deniq; grata commemoratio beneficiorum Chriſti, & charitatis erga humanum genus: eſt ergo ſacrificium hoc in ſua ſignificatione pfectiſſimum. Omitto efficaciam & valorem, de quib.

B inferius dicendum eſt. Tertio, quod ſpectat ad honeſtatem virtutis; reperiuntur in hoc ſacrificio coniuncta bona omnia, quæ in aliis ſacrificiis diuiſa reperiebãtur, vt in ſuperioribus tactũ eſt, & nunc breuiter explicatur, nam inprimis hoc eſt honorarium ſacrificium, quod alio modo, *holocauſtũ*, dici ſolet, vt ex his, quæ nunc diximus, ſatis patet: nam prima ratio ſacrificij eſt ad tribuendum Deo honorem, illi proportionatum, quantum homo poteſt, ad hunc autem finem aptiſſima ſunt omnia, quæ in hoc ſacrificio interueniunt, præſertim principale offerens, res oblata, & modus offerendi, ex perfectione ergo eius ſatis conſtat, hunc eſſe primarium finem huius ſacrificij, quod, & verbis, & factis, quantum poteſt,

Habet Eucharisticum ſacrificiũ eminẽter omnium aliorum perfectiones.
Eſt enim holocauſtum.

C Eccleſia declarat in modo offerendi hoc ſacrificium: nam hoc maxime pertinet ad perfectionem & ſanctitatem ipſius. Secundo, eſt hoc ſacrificium laudis & gratiarum actionis, vt eodem fere diſcurſu facile oſtendi poteſt, & tradidit Trident. ſeſſ.22.c.2. idemque docuit Dionyſ.c.3. de Eccleſ. Hierarch. part.3. & Auguſt. in Enchiridio.c. 209. & epiſtola 120. & lib. 20. cont. Fauſtum, c.21. & lib.1. cont. aduerſar. legis & Proph.c.18, vbi de hoc ſacrificio exponit illud Pſ.49. *Sacrificium laudis honorificabit me,* dicens. *Quod eſt ſacrificium laudis, niſi gratiarum actio? aut vnde Deo maiores gratiæ ſunt agendæ, quam per Chriſtum Dominum noſtrum? quod faciunt fideles Eccleſiæ ſacrificio.* Hinc etiam Irenæus lib.4. cont. hæreſ. c.32. dicit; inſtituiſſe Chri-

Sacrificium laudis & gratiarum actionis.
Cõcil. Trid.
Dionyſ.
Auguſt.

D ſtum huius ſacrificij oblationem, *ne nos ingrati eſſe Deo videremur*, affertque verba Malach.1. *Nomen meum glorificatur inter gentes & nomini meo offertur ſacrificium purum*; quæ verba ad priorem rationem ſacrificii honorarii applicari poſſunt. Addit denique Chryſoſt. homil.24. in 1. ad Corint. per hoc ſacrificium ſpecialiter eſſe laudandum Deum, propter tantum beneficium in ipſomet ſacrificio nobis collatũ. Tertio, eſt etiam propitiatorium hoc ſacrificium, vt idem Con. Trident. docuit, & Auguſt. epiſt.59. & lib. 1. cont. Creſcon. c.25. & ſer.31. de verb. Apoſt. Cyprian. lib.1. epiſt.9. Ambroſ.1. Officior.c.48. Damaſ. in ſerm. de defunctis (ſi tamen illius eſt) vbi etiã Atha-

Irenæus
Malach.1.
Chryſoſt.
Propitiatorium.
Cõcil. Trid.
Auguſt.
Cyprian.
Ambroſ.
Damaſc.

E naſius refertur. Idq; oſtendi poteſt, nam, teſte Paulo, Sacerdotium ordinatur ad propitiandum peccatorib. iuxta illud ad Heb.5. *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*: in lege autem noua inſtitutum eſt perfectiſſimum Sacerdotium: oportet ergo, vt aliquod ſacrificium propitiatorium illi reſpondeat, quod pro peccatis offerat, quod non eſt, niſi in myſterio Euchariſtiæ, vt ſupra oſtendimus. Tandem, quia hæc propitiatio eſt, per modum applicationis & efficaciæ ex opere operato, magis declarabitur in his, quæ de efficacia huius ſacrificij poſtea dicemus. Et ex ibi dicendis conſtabit etiam eſſe hoc ſacrificium impetratorium: nam in eo repræſentatur paſſio Chriſti; & ideo aptiſſimum eſt ad impetrandum omnia bona, quæ paſſione ſua

Impetratorium.

Chriſtus nobis promeruit: nam, ſicut Chriſtus nūc in cœlo pro nobis orans, & paſſionem ſuam Patri repræſentans, magna bona nobis impetrat; ita etiam per miniſtros ſuos ſacrificiū hoc Patri offerens, ſuamq; paſſionem commemorans, idem impetrationis beneficium nobis confert. Sunt ergo in hoc vno ſacrificio collecta bona omnia, omneſq; virtutis rationes, quæ in cæteris omnibus ſacrificiis excogitari poſſunt, vt rectè concludit Trident. in dicta ſeſſ. 22. c. 1. dicens, hanc eſſe hoſtiam, *quæ per varias ſacrificiorum, naturæ & legis tempore, ſimilitudines figurabatur, vtpote, quæ bona omnia per illa ſignificata, velut illorum omnium conſummatio & perfectio complectitur*, iuxta id, quod in Miſſa Dominicæ ſextæ poſt Pentecoſten, Eccleſia orat; *Deus, qui legalium differentiam hoſtiarum, vnius ſacrificij perfectione ſanxiſti.* Qui modus loquendi Patribus etiam frequens eſt, vt patet ex Leone Papa, ſerm. 7. de paſſio. Auguſtin. 20. contra Fauſt. lib. 17. de Ciuit. cap. 20. Chryſoſt. in Pſalm. 95. qui id colligunt ex eo, quod hic Chriſtus offertur, qui per vetera ſacrificia adumbrabatur, in eiuſq; fide propitiatoria erant, & impetratoria. Neq; contra hanc veritatem occurrit noua hæreticorum obiectio, quæ difficultatem ingerat præter eas, quę in ſuperioribus expeditæ ſunt.

Trident.

Leo Papa. Auguſt. Chryſoſt.

Ex his facile eſt, alteram partem huius ſectionis expedire. Poteſt. n. hoc ſacrificium, vel cum ſacrificiis veteribus, vel cum ſacrificio, quod Chriſtus per ſe ipſum obtulit, conferri. In priori comparatione non eſt quod denuo immoremur; ſatis enim ex dictis conſtat, non tantum ſingula, ſed etiam omnia illa ſacrificia in vnum collecta, ab hoc noſtro infinitè ſuperari: tum in principali offerente & re oblata, quæ infinitæ eſt dignitatis; tum in modo offerendi, vt ſæpè dictum eſt. Item, in efficacia ex opere operato, & in valore ad impetrādum, propter realē Chriſti præſentiam & oblationem. Denique, quia excellentiori modo complectitur omnem honeſtatem ſacrificij in illis diuiſum. Solum videri poſſunt ſacrificia vetera ſuperare hoc noſtrum in proportione quadam ad repræſentandum ſacrificium cruentum Chriſti, quia illa etiam cruenta erant. Sed neq; in hoc excellunt: quia illa ſignificabant per alienum ſanguinem; hoc verò per proprium Chriſti ſanguinem, quem realiter præſentem continet: vnde illa proportio ſeu conuenientia in effuſione cruenta valde materialis eſt, quæ puritatem legis gratiæ non decebat; ſed alia magis myſtica, quæ altior eſt, & à ſenſibus abſtractior.

Omnia ſimul antiqua ſacrificia Euchariſticum infinite ſuperat.

In ſecūda comparatione, ſi illa fiat cum ſacrificio cœnæ, nulla ferè eſt: quia oſtenſum eſt, eſſe ſacrificia eiuſdem rationis, & conſequenter eiuſdem eſſentialis perfectionis; quamuis in accidentali aliquo modo differant, & mutuo ſe excedant, vt ex dictis facile ſumi poteſt. Hinc eſt illud Chryſoſt. homil. 2. in epiſt. 2. ad Timoth. *Sacra ipſa oblatio, cuiuſuis meriti Sacerdos illam offerat, eadem eſt, quam dedit Chriſtus, nihil habet iſta, quam illa minus, &c.* Si vero comparatio fiat cū ſacrificio cruento crucis, cum idem in vtroque ſit principale offerens, eademq; res oblata, ſimpliciter dici poſſunt hæc ſacrificia æqualia, nam hęc duo capita ſunt, ex quib. ſimpliciter pēdet perfectio ſacrificii. In reliquis vero ſe habet ſicut excedens, & exceſſum: nam in genere moris, oblatio crucis ſuperat in difficultate, & maiori quadam diuina dignatione. Aſſumpſit enim maxima mala pœnæ, quæ pro nobis obtulit, vnde ex hoc etiam capite, & ratione ſtatus offerentis, illud etiam ſacrificium exceſſit in actuali merito & ſatisfactione. Tamen hoc ſacrificium excedit in modo oblationis, quia & fit per actio-

In cœna nouiſſima Euchariſticum ſacrificiū oblatum ſibi ipſi in Miſſa oblato æquale. Chryſoſt.

A nem magis ſupernaturalem, ac modo impaſſibili: & ideo ſacrificium crucis magis aptum fuit ad operandam redemptionem; vtrumque verò in ratione ſua optimum eſt.

SECTIO III.

Vtrum ratio ſacrificij Miſſæ potior & prior ſit, ratione ſacramenti.

Comparatio hæc fieri poteſt, vel ad rationem ſacramenti in communi, vel in particulari ad illam rationem ſacramenti, quæ in myſterio Euchariſtiæ reperitur. Priori modo vix poteſt comparatio fieri, cum illæ rationes, quaſi genere differant, B ſi formaliter ſumantur præciſè ac abſtractè; ſi tamē conſiderentur, vt in his, vel illis rebus exiſtere poſſunt, infinitam poſſunt recipere varietatem. Eo tamen modo, quo comparari poſſunt, iam ſupra inſinuauimus, rationem ſacrificij, vt ſic, altiorē eſſe ratione ſacramenti: quia immediatius ad diuinū cultum, diuinamq; maieſtatem & excellentiam ſignificandum ordinatur, quāuis in particulari fieri poſſit, vt aliquod ſacramentum, propter myſteria, quæ cōtinet, aut propter efficaciam, vel alias ſimiles cauſas, excellentius ſit aliquo ſacrificio, vt cōſtat de noſtris ſacramentis ad ſacrificia vetera cōparatis. Hoc autem de iſto ſacrificio dici non poteſt: quia certū eſt, non ſolum in formali ratione ſacrificii, ſed etiam C in excellentia ipſius rei, & myſterii, quæ continet, ſuperare omnia ſacramēta ab ipſo realiter diſtincta; vt cōſtare facile poteſt ex his, quæ ſupra diximus de excellētia myſterii Euchariſtiæ ſuper omnia alia ſacramenta: nam illa manifeſtè procedūt de toto myſterio Euchariſtiæ ſub quacunque ratione cōſideretur. Id quod euidentius conſtabit ex his, quę ſtatim addemus. Negari autem non poteſt, quin alia etiam ſacramenta legis nouæ, excedat hoc ſacrificium in efficacia gratiæ, vt infra videbimus: hic autem exceſſus eſt tantum ſecundum quid; oriturq; ex propria ratione ſacramenti; ordinatur. n. magis directè & per ſe ad perſonas ſanctificandas. Omiſſa ergo generali comparatione, dicendum ſolum eſt de ratione D ſacramenti & ſacrificii, prout in myſterio Euchariſtiæ inueniuntur; quæ in tribus comparari poſſunt, ſcilicet, in prioritate durationis ſeu temporis, in dignitate ſeu perfectione, in ordine naturæ, ſeu cauſalitate; & de ſingulis breuiter dicemus.

Primo igitur de ordine durationis dicendum eſt, in myſterio Euchariſtiæ, ſi propria comparatio fiat, nullum eſſe ordinem durationis inter rationem ſacramēti & ſacrificij. Probatur ac declaratur, nam, & in ſacrificio conſiderari pōt ſacrificatio, ac terminus per ſacrificationem effectus ſeu oblatus; & in ſacramento conſiderari poteſt effectio ſacramenti, & ſacramentum iam factum (omitto vſum ſacramenti, qui extra rationem huius ſacri eſt, & conſtat eſſe E tēpore poſteriorem, tam ratione ſacramenti, quam ſacrificii, iuxta ea, quæ in præcedente diſput. tractata ſunt) vt ergo proportionalis fiat comparatio, debet actio cum actione, & terminus cum termino comparari: ſic igitur conſtat, ſacrificationem non ſolum ſimul tempore eſſe cum effectione ſacramenti Euchariſtiæ, ſed etiam ſecundum rem, eandem actionem eſſe; & eadem ratio eſt de terminis: nam illa res, quæ eſt terminus huius actionis, & eſt res ſacrificata, & ſacramentum permanens. Quocirca, etiam ſi actionem ſub quacunq; ratione ſacrificij, aut ſacramenti in fieri, cū huiuſmodi termino comparemus, ſimul tempore ſunt; neq; eſt proprie inter ea durationis ordo: quia, licet exterior actio, quatenus fit per prolationē verborū, prius tempore incipiat, quā ſit

Ordine durationis Euchariſtia, et ſacramentū & ſacrificiū coæqualis.

ſit terminus ſeu ſacramentum in facto eſſe: quia A illa prolatio ſucceſſiuè fit, & ſacramentum non incipit eſſe perfectum vſque ad vltimum inſtans prolationis, tamen actio propria & intrinſeca, per quam fit terminus ſacrificii & ſacramentum, non eſt ſucceſſiua, ſed in vnico inſtanti perficitur, in eo ſcilicet, in quo prolatio verborum abſoluitur; & ita in eo inſtanti ſimul eſt effectio & terminus, tam ſacrificii, quàm ſacramenti. Solum eſt conſideranda differentia, nam ſacramentum poteſt aliquo modo dici eſſentialiter perfectum, cum primum vnius ſpeciei conſecratio abſoluitur, ſacrificium autem minimè, donec vtriuſq; ſpeciei conſecratio finiatur, vt vidimus. Atq; hoc ſenſu dici poteſt ſacr̃m prius tempore B incipere eſſe, quam ſacrificium, ſaltem quoad eſſentiam ſacrificationis, quamuis nõ quoad rem oblatam, quæ tota incipit eſſe ſub qualibet ſpecie; neq; et quoad completam, & integram entitatem ſacramenti. Cuius differentię ratio eſt, quia ratio ſacramenti in hoc conſiſtit, ꝙ ſignificet, & cõtineat Chriſtum, vt cibum dantem vitam animæ, & ſpiritualem refectionem & efficientem vnionem ſui corporis myſtici cum ſuo capite, & membrorum eius inter ſe; quæ tota ſignificatio eſſentialiter reperitur in qualibet ſpecie; & quamuis per duas pluribus modis fiat, illi tamen neceſſarii non ſunt ad eſſentiam, ſed tantum ad integritatem ſacramenti. Sacrificium autem requirit myſticam mactationem, & expreſſam C repræſentationem mortis Chriſti: quæ in conſecratione vnius tantum ſpeciei non reperitur, vt ſupra declaratum fuit. Hac ergo ratione dici poteſt eſſentia ſacramenti prius tempore perfici, quam ſacrificium. Atq; eadem ratione docent ferè omnes vtramque ſpeciẽ magis eſſe neceſſariã propter perfectionẽ ſacrificii, quam ſacramenti; ideoq; facilius poſſe vnam ſpeciem ab altera ſeparari in vſu ſacramẽti, quã in effectione ſacrificii. Quin potius hinc fit, poſſe in rigore, vſum ſacramenti antecedere ſacrificium eſſentialiter perfectum. Poſſet enim aliquis cõmunicare, ſtatim poſt conſecrationem corporis, antequam ſanguis conficiatur: poſſet, inquã, ita vt factũ teneret; nã licite nõ exiſtimo fieri poſſe, moraliter D loquendo; vt excludam caſum ignorantiæ inuincibilis; aut, ſi fortaſſe in aliqua neceſſitate extrema id fieri ſine peccato poſſet: ſi tamen ita fieri contingeret, poſſet non ſolum vſus, ſed etiam effectus ſacramenti, antecedere perfectionem ſacrificii, & effectũ eius: quia, ſi ſumatur dignè vna ſpecies, ſtatim datur effectus ſacramenti: effectus autem ſacrificii non datur vſque ad conſummatam eſſentiam eius per vtriuſque ſpeciei conſecrationem. Quo fit, vt (ſecluſo huiuſmodi extraordinario euentu, qui moraliter nunquam accidet) effectus ſacrificii ex ſe tempore antecedat effectum ſacramenti: quia cum ſacrificium conſiſtat in actione, nõ habet vſum à ſe E ipſo diſtinctum; ſed ipſamet ſacrificatio eſt vſus ſacrificii, vt ſic: & ideo ſtatim, ac eſſentialiter efficitur ſacrificatio, datur effectus ſacrificii; nimirum cum primum abſoluitur vtriuſque ſpeciei conſecratio: at verò in hoc ſacramento diſtinguitur vſus ſacramẽti; & effectus datur in ipſo vſu, qui ſemper fit poſterius tempore, quam conſecratio.

In rei dignitate ſacrificium & ſacramentũ, quoad terminos æqualia inter ſe, perfectiora, ſi terminus cum via comparetur.

Secũda comparatio propoſita eſt in dignitate ſeu perfectione, quæ fieri põt, aut in eſſe rei, aut in eſſe virtutis. Priori igitur modo, ſi comparatio cũ proportione fiat, nulla ferè hic locum habet; quia, vt ex dictis patet, non ſolum eſt æqualitas, ſed etiam identitas: nam eadem actio, quæ eſt ſacrificatio, eſt effectio ſacramenti; & eadem, quæ eſt res oblata, vt terminus ſacrificationis, eſt ſacramentum in facto eſſe: ſub hac igitur conſideratione non poteſt vnum eſſe perfectius alio. Quamquã, ſi ſacrificium (vt ſolet) propriè ſumatur pro actione ſacrificandi, & ſacramentũ Euchariſtiæ pro re permanente, & iã facta, ſic dici poteſt ſacramentum perfectius, quam ſacrificium eo modo, quo perfectior eſt terminus actionis; quam actio, per quam fit, ſic autem etiam dicendum eſt, ſacrificium hoc ſumptum pro re oblata perfectius eſſe ſacrificatione & effectione ſacramenti: eſt enim eadẽ proportio. Quod ſi obiter quęres, comparando ſacrificationem ipſam cum vſu ſacramenti, quid perfectius ſit: dicendum eſt, ſacrificationem eſſe perfectiorem: quia vſus ſacramenti ſolum fit per localem applicationem ſacramenti, ſacrificatio aũt fit per ipſam effectionem ſacramenti: nobilior autem eſt ſacramenti effectio, quam applicatio; tum in ipſa actione ſenſibili, quæ eſt locutio; tum maximè in ſupernaturali actione, per quam fit: quę tam eſt excellens, vt non ſolũ applicationem ſacramenti, verum etiam effectionem gratiæ ſacramentalis, quæ ad illam applicationem conſequitur, ſuperare videatur: quia nobiliorem habet effectum, Chriſtum ſcilicet, qui eſt totius gratiæ fons. Et hæc ſufficiant de comparatione in eſſe rei.

Sacrificatio perfectior ſacramenti vſu.

Sacrificatio in eſſe virtutis perfectior ſacrũmenti effectione.

Altera verò comparatio eſſe poteſt in eſſe virtutis, quæ nõ habet locum inter terminos, ſed inter actiones; & hoc modo iã diximus, ſacrificationẽ ex ratione formali ſua perfectiorẽ eſſe vſu & effectione ſacramenti: ſi ergo hæ duæ rationes ad idem myſteriũ, cæteris parib. applicentur, perfectior ẽt in illa erit ratio ſacrificii: ꝙ nihil aliud eſt, quam dicere; melius eſſe, conficere corpus Chriſti in Dei honorẽ & cultum, quam in vtilitatem fidelium. Propter ꝙ dixit D. Tho. ſupra q. 63. art. 6. cultum Dei potiſſimum, pertinere ad Euchariſtiã, vt ſacrificium eſt. Sed contra: nam etiam ſacrificium ad noſtram vtilitatẽ ordinatur, ſcilicet, vt aliquem effectum ex opere operato nobis afferat: quamquam in hoc minorem habeat excellentiam, quã eadem Euchariſtia, vt ſacramentũ eſt; quia nõ dat gratiã ſanctificantẽ, ſed ſolũ remittit pœnã temporalẽ, vt infra videbimus; alioqui verò, etiam vt ſacr̃m eſt, ad cultum Dei refertur, nã vſus eius ad religionem ſpectat: & vnio charitatis ac ſanctificatio, quæ inde conſequitur; ad maximũ Dei cultum pertinet: hæc. n. eſt, quã Deus maximè intendit, & propter illam præcipuè totũ hoc ſacr̃m inſtituit: ergo penſatis omnibus, ratio ſacramenti & vſus eius perfectior eſt. Et confirmatur, quia ipſummet ſacrificium, quodammodo ordinatur ad ſacramenti vſum: hæc enim ſacrificatio (quæ eſt ipſamet cõſecratio) eò tendit, vt per eam fiat panis vitæ, qui ſit animarum cibus & refectio: ergo hic eſt finis maximè intentus ac præcipuus. Reſpondetur; in his actionibus, quatenus rationem ſtudioſi actus habent (ſic enim nunc à nobis conſiderantur) inprimis reſpiciendũ eſſe ad id, quod vnicuiq; actui ex ſuo proprio obiecto cõuenit; & ſub hac ratione, actio ſacrificandi excellẽtior dicitur ex vi obiecti ſui: quia per ſe & immediate ordinatur in cultum Dei, & ſignificationẽ animi ſubiecti & grati erga ipſum: quę ratio honeſtatis maxima eſt inter omnes morales; nam ipſa noſtra ſanctificatio ordinari debet ad Dei gloriã vt in finem, & ideo ratio ſacramenti, vt ſic, non eſt tam perfecta, neque tam proxime ac perfecte continet cultum Dei vt ſic. Neque refert, quod ex opere operato effectus ſacramenti maior, vel melior ſit: nã hoc non pendet ex honeſtate actionis, ſed ex inſtitutione Chriſti, qui voluit, & inſtituit, per actum minus nobilem in ratione virtutis, maiorẽ effectũ dare: quamquam hoc ipſum ſit ſub controuerſia: non enim eſt certũ, ſacrificium vt ſic, nõ dare gratiam ex

Obiectio.

Dilutio.

ex opere operato;& præterea cõſtat, poſſe impetrare illam;& aliunde etiam ſuperare in ratione cauſæ; quia ſaltem per hunc modum impetrationis, quoſlibet effectus gratiæ obtinere poteſt; & non ſolum ſumentibus prodeſt, vt ſacramẽtum, ſed etiam aliis, vt poſtea videbimus. Ad confirmationem reſpondetur, ſacramentum propriè ac per ſe loquendo nõ eſſe finem ſacrificij: nam per ſe ſolum tendit ad rem oblatam vt ſic;quaſi materialiter verò inde fit, quod eadem res, quę fuit terminus ſacrificij, aptiſſima fuerit, vt ad vſum ſacramenti inſtitueretur.

Naturæ ordine termi- num termino, actionem actioni adaptando, ſacrificium & ſacramentum æqualia.

Circa tertium de ordine naturæ nihil ferè dicendum occurrit: quia, ſi cum proportione fiat comparatio, nulla eſt hic cauſalitas propria;& conſequenter nec naturæ ordo, id eſt; ſi actionem ſacrificandi cum effectione ſacramenti, & terminum ſacrificationis cũ ſacramento iam facto comparemus: nam re ipſa ſunt idem, & ita non habent inter ſe cauſalitatem: ſi autem ſacrificationem cum ſacramento iam facto conferamus, ſic antecedit quidem ſacrificium naturæ ordine, ſi ſola actio conſideretur; quia actio antecedit ſuum terminũ. Si eum ſub ſacrificatione terminum includamus (prout includi debet, ſaltem prout in ipſo inſtãte ſacrificationis attingitur: quia non poteſt intelligi ſacrificiũ peractum, niſi iam intelligatur res oblata) ſecundum diuerſas rationes, ſacrificium & ſacramentum erunt prius, vel poſterius, nam ordine intentionis videtur prior ratio ſacrificij, vt ex dictis in præcedente puncto ſumi poteſt, nam eſt maximè intenta: vnde in genere cauſæ finalis, dici aliquo modo poteſt natura prior, cuius ſignum ẽt eſſe poteſt, quia poteſtas ſacerdotalis, quæ data eſt ad hoc myſterium efficiendũ, primario ordinata eſt ad ſacrificium offerendum: vnde in Ordinatione Sacerdotis hoc præcipuè exprimitur in verbis formæ. *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium, &c.* Et ſacerdotium Chriſti primario fuit ad offerendũ Deo ſacrificium crucis, & de omni ſacerdotio, id ſignificat Paulus, cum dicit, ſacerdotem conſtitui, *vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis:* cum ergo præcipuus actus ſacerdotis, ſit effectio huius myſterii, rectè dicitur, rationem ſacrificii eſſe in illo primam ordine intentionis. At verò ordine executionis poteſt ſacrificii ratio dici poſterior; quia ex parte rei oblatę ſupponit, quicquid pertinet ad rationem ſacramenti:& vltra hoc, requirit aliquod ad rationem ſacrificii: ergo ſupponitur quodammodo ſacramentum in genere cauſæ materialis: quia ad perfectionẽ ſacrificii requiritur res oblata (vt dictum eſt) quæ in præſenti eſt Chriſtus, vt contentus ſub ſpeciebus, in quo ratio ſacramenti ſaluatur; vltra quod ratio ſacrificii requirit mactationem myſticam, ſeu ordinem ad illam, & quod ad Dei cultum ſupremum ordinetur.

Ordine intentionis ſacrificiũ prius executionis poſterius ſacramento.

Sed ſuperſunt duæ difficultates; Prima eſt, quia ex dictis ſequitur, rationem ſacrificii eſſentialiter includere rationem ſacramenti, quod videtur impoſſibile: quia hæ duæ ſunt rationes ſpecificæ, & vltimæ, ac omnino diuerſæ, quarum vna non poteſt aliam contrahere: ergo nec poteſt vna eſſe de eſſentia alterius. Reſpondetur, ſi ſacrificium ſumatur pro re oblata, ſacrificium includere rationem ſacramenti, quia de ratione eius eſt, vt ſit ſenſibilis, & conſequenter, vt per ſenſibiles ſpecies ſignificetur, in quo ratio ſacrificii includitur. Nec ſatisfacit dicere, Chriſtum ſignificatum per ſpecies, eſſe rem oblatam in ſacrificio; non tamen vt ſic, ſeu quatenus ſignificatur; & ideo neceſſarium non eſſe, vt ſpecies quatenus ſignificant, pertineant ad rem oblatam in ſacrificio: hoc (inquam) nõ ſatisfacit; quia Chriſtus

Difficultas ſoluitur.

A non eſt res oblata in hoc ſacrificio, niſi quatenus fit aliquo modo ſenſibilis per ſpecies: nõ fit autem per eas ſenſibilis, niſi quatenus per eas ſignificatur, vt res ſub illis contenta, in quo ratio ſacramenti perficitur: ergo ab illis ſpeciebus pertinentibus ad rem oblatam non poteſt excludi ratio ſacramenti, ſeu ſigni, quia non agimus de ſigno in actu, ſed aptitudine & impoſitione. Neque hoc eſt conueniens, quia, quod res oblata dicatur hoſtia, vel ſacrificium, ſolũ addit habitudinem, ſeu denominationem ex actione ſacrificandi ſumptam; non eſt autem vllum inconueniens, quod, ſicut res merè ſenſibilis, vt agnus verbi gratia, denominatur hoſtia ab actione offerẽ- B di; ita etiam res myſticè ſenſibilis, quæ in ſe eſt ſacramentum, denominetur hoſtia, ſeu ſacrificium ab actione offerendi. At verò, ſi loquamur de ſacrificio pro actione ſacrificandi, ſic non conſtituitur intrinſecè ex ratione ſacramenti; ſed dicit habitudinem ad Eucharistiæ ſacramentum, tanquam ad rem oblatam, quod nullum eſt incommodũ: quia hæc habitudo eiuſdem rationis eſt cum illa, quam quælibet actio ſacrificandi dicit ad rem oblatam, tanquam ad materiam, vel terminum ſuum.

Secunda difficultas eſt, quia ſequitur, ſacramentum Eucharistiæ poſſe re ipſa ſeparari à ſacrificio per intentionem conſecrantis, quia ſacrificium neceſſario ſupponit ſacramentum, & addit aliud: põt C ergo miniſter intendere, verum efficere ſacramentum, conſecrando panem in vſum fidelium, nõ intendendo per eam actionem ſacrificare Deo, imo excludendo omnem intentionem cultus, ſicut nũc faciunt Lutherani, & alii hæretici huius temporis, qui nullo modo volunt ſacrificium efficere, ſed cœnam Dominicam, vt ipſi aiunt: qui, ſi ſupponamus, eos vti vera materia & forma; & eſſe veros ſacerdotes, & habere ſufficientem intentionem conficiendi ſacramentum, reuera illud efficient, non obſtante quocunq; errore priuato; nõ tamen efficient ſacrificium: quia, ſicut ſacramentum confici non poteſt ſine intentione miniſtri, ita neq; ſacrificium offerri. Reſpondetur primò, fortaſſe nullum eſſe inconueniens, totum hoc concedere, nam Doctores omnes, qui ponunt rationem ſacrificii in ſumptione, vel in aliqua alia actione, quæ poſt conſecrationem fiat, neceſſario concedent, poſſe re ipſa ſeparari confectionem ſacramenti à ſacrificio, ſi miniſter iniquus velit conſecrare, & nullam poſtea actionem efficere ad offerendum ſacrificium: quia, cum actiones illæ, non tantum ratione, aut intentione, ſed etiam duratione diſtinguantur, facile poterunt ſeparari, vel ex voluntate miniſtri, vel ex impotentia, ſi cauſa accidat, poſt conſecrationem non poſſe reliquas actiones efficere. Sic igitur, quamuis nos dicamus, conſecrationem ſacramenti, & oblationem ſacrificii, realiter idem eſſe, tamen, cum ratione formali diſtingui poſſunt, vt D. Thomas ſupra citatus ſignificat; non eſt inconueniens, concedere rationem ſacrificii, quę poſterior eſt ordine executionis, poſſe per intentionẽ miniſtri ſeparari à ratione ſacramenti, ita vt factum teneat, quãuis male fiat. Secundò, & fortaſſe probabilius negatur Sequela: nã ex inſtitutione Chriſti hæc conſecratio, & oblatio ſacrificii, ita ſunt neceſſario coniuncta, vt poſita vna nõ poſſit miniſter voluntate ſeu intentione ſua aliã auferre; ſicut ſubſtantia ſacramenti & effectus eius ita ſunt connexa, vt non poſſit miniſter intentione ſua impedire effectum, ſi reuera habuit voluntatem conficiendi ſacramentum. Quod quidem ita eſſe in præſenti declaratur, nam, ſi miniſter reuera intendat conficere hoc ſacramentũ, nihilq; directè velit, quod

Dubio ſit ſatis.

Qui ſacramentum Eucharistię ſub duabus ſpeciebus conficit, velit, nolit, ſacrificium offerat neceſſe eſt.

quod ſubſtantiali intentioni conficiendi ſacramentum contrarium ſit, conſequenter neceſſe eſt, vt velit proferre verba in perſona Chriſti, qui eſt principale offerens in hoc ſacrificio: ergo, quamuis ex priuato errore putet, ſe non offerre ſacrificium, aut ex iniquitate nolit cultum Deo exhibere, tamen ex generali intentione neceſſario offert; vel potius eſt inſtrumentum, per quod Chriſtus offert, & cultum Deo exhibet: quamuis ergo priuata intentione excludat perſonalem cultũ, nõ tamen miniſterialem, maximè cum neceſſe ſit, vt formali vel virtuali intentione velit facere, quod Chriſtus fecit, & inſtituit. Quod præterea exemplo declaratur, nam, ſi Regis legatus in nomine & perſona Regis Pontifici exhibeat honorem, factis ac verbis Regis perſonam repræſentans, quamuis ipſe in propria perſona nolit Pontificẽ colere, nihilominus vt miniſter alterius re ipſa id præſtat: quia ad hoc ſufficit intentio faciendi miniſterium, quod in perſona alterius fit per actiones & verba illi intentioni accommodata: ſic igitur contingit in præſenti, & ideo illa conſecratio, eſt etiam ſacrificatio, & intentio neceſſario debet eſſe ad vtrumque ſufficiens, quia priuatus error, nõ abſtulit abſolutam voluntatem faciẽdi, quod Chriſtus inſtituit.

DISPVTATIO LXXVII.

De offerentibus Euchariſtiæ ſacrificium.

Diſput. 5. de Sacrificio.

DIximus in ſuperioribus, quatuor neceſſaria in omni ſacrificio, ſcil. quod, & cui offertur, qui offert, & pro quo offertur Ex quibus duo priora explicata iam ſunt: quia connexa ſunt cum eſſentia ſacrificii, quam hactenus tradidimus: qua iam expoſita cum principiis intrinſecis ſacrificii, reliquum eſt, vt cauſas eius extrinſecas declaremus; ad quas alia duo poſteriora pertinent, nam, qui offert, cauſa eſt efficiens ſacrificii, de qua hic dicemus; is autem, pro quo fit oblatio, ad cauſam finalem reuocari põt; de qua dicemus diſputatione ſequenti.

SECTIO I.

Vtrum Chriſtus Dominus ſit principalis offerens in hoc ſacrificio.

Quorundam placitum.

QVidam Theologi negaſſe videntur, Chriſtum propriè in hoc ſacrificio offerre; ſed ſacerdotis oblationem illi attribui, ſolum remotè, quia oblationem huius ſacrificii inſtituit, & iuxta eius voluntatem & præceptum offertur; & præterea, quia merita eius in hoc ſacrificio operantur. Ita videtur ſenſiſſe Scotus, quodlib. 20. & Gabr. lect. 26. & 27. in Canon. & Cordub. lib. 1. q. Theolog. quæſt. 3. circa opinionem ſecundam & quintam. Quæ opinio ita probari poteſt, quia Chriſtus Dominus, neq; interna intentione, neque externa actione, actu ſemper offert, quoties Miſſæ ſacrificium offertur: ergo nullo modo nunc offert tanquam offerens, ſeu cauſa aliquo modo per ſe: ergo ſolus ſacerdos offert per poteſtatem ſibi datam à Chriſto. & iuxta ritum ab eo inſtitutum: Chriſtus autem ſolum denominatione extrinſeca, & vt cauſa remota ac per accidens, poterit denominari offerens. Antecedens, quoad priorem partem de oblatione interna, probatur; quia gratis & ſine fundamẽto fingeremus, Chriſtũ ſemper nunc eſſe attentum, & quaſi ſolicitum, vt ſemper habeat actualem intentionem offerendi in ſingulis Miſſis: *Non enim* (vt ait Paulus ad Hebr. 9.) *in manufacta ſancta Ieſus introiuit exemplaria verorum, ſed in ipſum cœlum, vt appareat nunc vultui Dei pro nobis, neque*

Scotus. Gabriel. Corduba.

A *vt ſæpe offerat ſemetipſum.* Quoad ſecundam verò partem de actu externo, ſine quo ſacrificium ſenſibile eſſe non poteſt, patet; tum ex eiſdem verbis Pauli; tum etiam, quia tota actio externa à ſolo Sacerdote fit. Quod argumentum maximè procedit, ſi verum eſt, Sacerdotem, non formaliter, ſed tantum materialiter, verba conſecrationis proferre. Vnde confirmatur; quia non aliter Chriſtus hic offert, quàm baptizare vel abſoluere dicatur: Chriſtus autem nõ baptizat propriè & per ſe, ſed ſolum per accidens extrinſeca denominatione: quia ab illo eſt virtus & inſtitutio Baptiſmi: ergo idem eſt in præſenti dicendum.

B Dico primò; Chriſtus Dominus eſt ſummus Sacerdos, qui principaliter offert ſacrificium Euchariſtiæ; quandocunq; & vbicunq; offertur. Hæc aſſertio ita ſimpliciter ſumpta, certa nunc eſt, quam D. Thom. hic docuit; ad 3. & q. præcedente, art. 7. ad 3. & in 4. diſt. 13. quæſt. 1. art. 1. vbi cæteri Theologi, & Alber. lib. 3. de Euchar. à c. 5. & Simeon Theſſal. li. de myſteriis. Eccleſ. cap. 44. quem refert Turrianus, qui hanc etiam veritatem docet, lib. 4. pro Epiſtolis Pontif. cap. 1. & in Schol. ad Clem. lib. 3. conſt. c. 12. Lindan. lib. 4. Panopl. c. 41. Bellarm. lib. 1. de Miſſ. c. 4. & probatur primò ex Scriptura ſacra, tum, quia Chriſtum appellat æternum, *Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech*, qui ordo in oblatione huius ſacri-

D.Thom. Sim. Theſſal. Turrian. Lindan. Bellarm.

C ficii completur, & exercetur, vt in ſuperioribus explicatum eſt; & ponderant Anſel. Theoph. & Oecumen. quia non potuit dici Chriſtus Sacerdos æternus propter ſolã hoſtiam, quæ in cruce peracta eſt; ſed, quia nunc perpetuo ſacrificat per ſacerdotes offerentes; tum etiam, quia Paul. in Epiſt. ad Heb. differentiam conſtituit inter legem nouam & veterẽ; quod in illa plures erant ſacerdotes ſecundum illud tempus offerentes; nunc autem vnus eſt Sacerdos æternus, cui nullus ſuccedit; ſed reliqui omnes ſunt miniſtri eius: ſentit ergo Paulus, nunc etiam Chriſtum offerre per ſacerdotes: alioqui, ſi Chriſtus omnino ab hoc munere ceſſaſſet, nulla eſſet differentia in Sacerdotum pluralitate inter legem veterem,

D & nouam. Et iuxta hanc veritatem interpretantur Paulum ferè omnes expoſitores, Chryſoſt. hom. 17. ad Heb. Theoph. ad Heb. 5. Haimo 6. Anſel. 10. Secundò inſinuatur hæc veritas in Conc. Lateran. in c. Firmiter, de Summ. Trinit. & fide Cathol. quatenus in eo dicitur, Chriſtum in hoc myſterio eſſe ſimul ſacerdotem & ſacrificium; & in Conc. Florent. in decret. Eugen. quatenus ibi dicuntur ſacerdotes conficere hoc myſterium in perſona Chriſti. Clarius hoc docuit Trident. ſeſſ. 22. c. 1. & 2. dicens eundem Chriſtum, qui in cœna, & in cruce obtulit, eſſe in hoc myſterio principalem offerentem; ideoq; propter ſacerdotum offerentium iniquitatem, mundã

Chryſoſt. Theoph. Anſelm. Conc. Later. Floren. Trident.

E hanc oblationem inquinari non poſſe. Tertiò probatur ex Patrum traditione. Irenæus lib. 4. contra hęreſ. c. 32. & 34. *Per Ieſum Chriſtum*, inquit, *offert Eccleſia.* Cyprian. Epiſt. 63. *Sacerdos in altari vice Chriſti fungitur, & ſacrificium verum ac plenum Deo Patri offert.* Idem inſinuat Euſeb. lib. 1. de Demonſt. c. vlt. Aug. 4. de Trinit. c. 7. & 14. & lib. 20. de Ciuit. c. 20. *Chriſtus ipſe offerens, ipſe eſt & oblatio: cuius rei ſacramentum, quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium,* Ambroſ. 1. offic. cap. 48. & ſuper Pſalm. 38. *Ipſe offerre manifeſtatur in nobis, cuius ſermo ſanctificat ſacrificium, quod offertur.* Optimè Chryſ. hom. 83. in Matth. *Qui tunc in illa cœna confecit, ipſe nunc quoque operatur, &c.* & homil. 2. in 2. ad Timoth. hom. 17. ad Heb. hom. 60. ad popul. & homil. de prodit. Iudæ. *Cum videris ſacerdotem offerentem, ne ipſum conſideres hoc facientem, ſed Chriſti manum inuiſi-*

Irenæus. Cyprian. Euſeb. Auguſt. Ambroſ.

inuiſibiliter extenſam, & in Liturg. *Ipſe eſt, qui offert ipſe, qui offertur.*

Quartò argumentor ratione, quia Chriſtus nunc poteſt ſemper offerre, vt principale offerẽs: ergo offert. Antecedens patet, quia nunc etiam eſt verus ſacerdos, & intercedit pro nobis, & omnia ſemper proſpicit: nihil ergo eum impedit, quominus poſſit ſemper offerre. Prima verò conſequentia probatur; tum quia nõ eſt, cur ſacerdos digniſſimus perpetuò vacet ab offerendi munere, cum illud, & pro dignitate ſua, & ad maiorem Dei gloriã, exercere poſſit; tum etiam, quia hoc ſpectat ad excellentiam huius ſacrificij: nam oblationis dignitas ex offerentis dignitate, maximè pendet, iuxta illud, *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Et præterea; hoc etiã quodammodo poſtulat dignitas rei oblatæ in hoc ſacrificio, quæ infinita eſt, & puriſſima; & ideo à ſimili offerente principaliter offerri debet, vt talis oblatio nunquã fieri poſſit à perſona, quæ nõ ſit Deo grata, & in omnibus ſuis actionib. pura, & ſancta: nam, vt ſacrificium ſit purum, non ſatis eſt, quod res oblata pura ſit, ſed idẽ requiritur in perſona offerente: quia ſacrificium in actione & oblatione conſiſtit: ſola autem Chriſti perſona eſt per ſe ſancta, & in omnibus ſuis actionibus rectiſſima: non ergo debuit hoc ſacrificium ab alio, quam à Chriſto, principaliter offerri. Vnde notanda eſt differentia inter ſacramentũ & ſacrificium, nam ad ſacramenti dignitatem per ſe neceſſarium nõ eſt, vt miniſterium eius, quod cõſiſtit in applicatione ad vſum, ſit omnino impollutum ex parte miniſtri aut perſonæ exercentis illud miniſterium, ſed ſatis eſt, vt ſecundum eum ritũ applicetur, quo inſtitutum eſt; at vero ſacrificium ad ſuam excellentiam requirit, vt, quatenus eſt ab aliquo offerente principali, ſit omnino purum & gratum Deo; quod non poſſet ſemper infallibiliter habere hoc ſacrificium, niſi Chriſtus neceſſario eſſet principalis offerens illius: quia ſolus ipſe eſt per ſe immaculatus & innocens; reliqui vero Sacerdotes ſemper poſſent indigne offerre, Eccleſia vero, quãuis ſemper ſit ſancta, & in eius perſona etiam offeratur ſacrificium; tamen & quamdiu in hac vita militat, non omnino caret omni macula & ruga, donec in cœlo triumphet; & præterea nõ eſt ipſa tam proprie offerens ſicut Chriſtus, vt videbimus: neque ẽt eſt offerens ſimpliciter neceſſarium ex vi inſtitutionis huius ſacramenti: poteſt enim à Sacerdote valide offerri etiam ſi perſonam Eccleſiæ nõ agat, vt poſtea videbimus. Ratio autem huius differentiæ inter ſacrificium & ſacramentum nulla alia eſt, niſi quia ſacrificium conſiſtit in actione, cuius dignitas ex operante maximè pẽdet; ſacramenti autem vſus magis conſiſtit in receptione: per ſe enim ordinatur ad aliquid ſignificandum, & faciendum in ſuſcipiẽte, propter cuius vtilitatem proxime inſtituitur.

Differentia inter ſacrificii & ſacramenti efficientẽ cauſam.

Dico ſecundo; Chriſtus Dominus eſt principalis offerens in hoc ſacrificio, non tantum per accidens ac remotè, ſed etiam, quia aliquo modo actu offert, licèt per ſacerdotem offerat. Probatur, diſtinguẽdo multa, quæ in hoc ſacrificio Chriſto poſſunt attribui, & declarando modũ, quo ad ea cõcurrit. Primũ ſit inſtitutio, qua voluit, vt in memoriam eius hoc ſacrificium fieret. Sed hoc, vel nihil, vel parum conducit, vt Chriſtus principalis offerens dicatur. Primò, quia ratio ſeu habitudo offerentis, valde diuerſa eſt à ratione inſtituentis; & hæc eſt omnino ab illa ſeparabilis; nam Deus inſtituit vetera ſacrificia, & non propterea erat principalis offerens in illis. Secundò, hoc non ſatis eſt, vt oblatio ſit munda ex parte offerentis, Deoque accepta, vt in iiſdem vete-

Actu offert Chriſtus hoc ſacrificium licet per miniſtrum.

A ribus ſacrificiis conſtat: erant enim à Deo inſtituta, & tamen, quando ab iniquis offerebantur, erant illi inuiſa: quia ipſe non reſpicit ad inſtituentem, vt ſic, ſed ad offerentem, & eadem ratione hoc non ſatis eſt ad dignitatem & quandam infinitatem ſacrificii, vt in veteribus etiam ſacrificiis conſtat: fuerunt enim inſtituta à Deo, qui eſt infinitæ dignitatis, & tamen in vſu habebant ſolum valorem moralem, iuxta dignitatem offerentium: & in ſacrificio crucis, quamuis fuerit à Deo ordinatum (ſuppoſita iniquitate interficientium Chriſtum) vt tamen habuerit infinitum valorem, requirimus infinitatem in perſona Chriſti offerente. Quod etiam diligenter

B diſtinguendum eſt in ſacrificio cœnæ, quod fuit à Chriſto, vt ab inſtituente & ab offerente; infinitatẽ autem habuit ab ipſo, vt offerente, non præcisè, vt ab inſtituente. Sunt ergo hæ duæ rationes valde diuerſæ: vt ergo Chriſtus ſit offerens, non ſatis eſt, ꝙ fuerit inſtituens. Nec refert, ſi addas, ita fuiſſe inſtituentem, vt voluerit in ſui memoriam celebrari: nã per hoc non additur habitudo offerentis, ſed præcisè habitudo exemplaris, ſeu rei repræſentatæ per ſacrificium, quę omnino etiam eſt extra rationem offerentis.

Secundò inuenitur in hoc ſacrificio, quod tota eius virtus & efficacia in merito Chriſti fundatur; & hoc etiam non ſufficit ad rationẽ offerentis. Pri-

C mò, quia efficacia meritorum magis reſpicit effectũ ſacrificii, quam oblationem ipſam, in qua ratio ſacrificii conſiſtit: nam effectus quid ſecundarium eſt reſpectu ſacrificij: ergo, quod oblatio ipſa habeat efficaciam operandi ab ipſo Chriſto, non ſatis eſt, vt propterea dicamus ab ipſo offerri. Secũdò ita explicatur: fingamus enim oblationem aliquam ita inſtitui à Deo, vt habeat ſimilem efficaciam ex ſola volũtate diuina, numquid propterea dicẽdus eſſet Deus ipſe offerens in tali ſacrificio? Minimè quidẽ. Tertiò, potuiſſet Chriſtus inſtituere aliquod ſacrificium finitum, vt à ſolo ac puro homine offerretur, & haberet aliquã efficaciam, propter merita ipſius Chriſti: nam hoc etiam non repugnat: in tali ergo ſacrifi-

D cio, Chriſtus non eſſet offerens, quamuis in efficacia niteretur meritis eius. Tandem, hoc non ſatis eſt vt hoc ſacrificium, prout nunc fit, dicatur ex parte offerẽtis æquale ſacrificio crucis, aut cœnæ: nam illa non fuerunt infinita, quia niterentur meritis Chriſti, ſed potius, quia illa fuerunt ab offerente infinito; ideò fuerunt etiam valoris & meriti infiniti.

Tertio conſiderari poteſt in hoc ſacrificio, quòd Chriſtus per humanitatem ſuam phyſicè concurrit ad actionem illam, per quam hoc ſacrificium conficitur, ſcilicet, ad trãſubſtãtiationem, in qua ratione dici põt Chriſtus, vt homo, principalis offerens reſpectu miniſtri: quia, licèt humanitas eius in ea acti-

E one inſtrumentaliter concurrat, eſt tamen inſtrumentũ coniunctum, & (vt ſic dicam) præcipum organum diuinitatis. Et hæc quidem efficiẽtia aliquid confert ad rem, de qua agimus: quia vnum ex requiſitis ad offerẽdum ſacerdotali modo in hoc ſacrificio eſt, vt qui offert, cõcurrat ad actionem ſacrificandi; non tamen hæc ſola ratio per ſe ſufficit: quia alia eſt habitudo efficiẽtis, alia offerentis; Deus enim efficit eandem actionem, & tamen non offert. Quartò igitur addendum eſt, quòd ſacerdos conficit in perſona Chriſti; & tãquam legatus eius, ipſum repræſentãs; & in hoc videtur D. Thomas ponere hanc Chriſti oblationem & reuera videtur ſufficere, etiam ſi nihil aliud intercederet: ibi enim reperitur quædam habitudo moralis ad Chriſtũ, vt ad colentem Deum

quamuis

quamuis per alium: ſicut, qui dat eleemoſynam per famulum, recte dicitur principalis donans; & licet famulus ſit iniquus, ſi ipſe eſt iuſtus, eleemoſyna illa eſt munda apud Deum. Et ſimiliter orationes Eccleſiæ per ſacerdotes dicuntur principaliter fieri ab Eccleſia, & exaudiri, eſſeq; acceptę Deo propter Eccleſiæ ſanctitatem; quamuis contingat, ſacerdotes proximè orantes prauos eſſe. Quintò ad maiorem perfectionem, & rei explicationē addere poſſumus, Chriſtum Dominum in eomet concurſu, quo concurrit cum ſacerdotib. ad huius ſacrificii actionem ſe gerere, vt ſupremum Dei cultorem, & interceſſorem pro hominibus: quia totam illam ſuam actionem ordinat in cultum Dei, eamq; Patri repræſentat in memoriam ſuæ paſſionis, vt hominib. propitius ſit. Quod quidem ita poſſe à Chriſto fieri eſt euidens; ſuppoſito priori principio, nam, ſi actu concurrit ad omnia ſacrificia, actu de illis cogitat, & vult concurrere: quia non concurrit tanquam inanime inſtrumentum, ſed per intellectum & voluntatem: ergo eadem facilitate poteſt ſub ea ratione & intentione concurrere: nil enim refert, quod loco diſtet; aut, quod per ſe ipſum ſenſibilia verba nō proferat, cum hæc non ſint de ratione offerentis, vt ſic, vt per ſe conſtat: maximè, cum Chriſtus in cœlo exiſtens intueatur omnes actiones miniſtrorum ſuorum, & poſſit velle, in omnibus & per omnes Deum colere, & pro hominibus intercedere. Quod autem ita fiat, facile oſtendi poteſt ex dictis in prima aſſertione; & quia hoc eſt melius & perfectius, magiſque conducens ad dignitatem & valorem huius ſacrificii: nam, licet aliquis eleemoſynam mittat per miniſtrum, tamen magis miſericordem ſe oſtendet, & meliori modo operabitur, ſi, dum miniſter eleemoſynam cōfert, ipſe per ſeſe (vt poſſet) ad elargitionem concurrat, eique actu conſentiat, & ſimiliter, quāuis honor à Rege per ſuum legatum exhibitus, habeat quādam ſpecialem dignitatem à perſona Regia, tanquā à principali honorante per ſuum miniſtrum, multū tamen ſecundum moralem exiſtimationem adderetur, ſi Rex per ſe ipſum (vt poſſet) concurreret. Sic igitur in præſenti, ad exactam perfectionem huius ſacrificii; & vt omnino æquale ſit ex parte offerentis ſacrificio crucis & cœnæ, oportet, vt Chriſtus per ſe ipſum aliquo modo offerat, & non tantum per legatum repræſentantem, & hoc modo melius ſaluatur, quod nunc exercet munus ſacerdotis ſummi, & æterni: nam ad offerendum, tantum per alium repræſentantem, fuiſſet ſatis, aliquādo exercuiſſe munus ſacerdotis: nam poteſt aliquis repræſentare eum qui fuit, & in perſona eius offerre.

Quare Chriſtus modo, quandocūq; hoc ſacrificiū offertur, principaliter offerre dicatur.

SECTIO II.

Vtrū omnes & ſoli ſacerdotes offerre poſſint hoc ſacrificium, vt proprij miniſtri illius.

Hereticorum abſonum placitum.

DVæ poſſunt eſſe extremæ ſententiæ. Prima docet; nullos requiri ſacerdotes ab Eccleſia rite Ordinatos ad hoc ſacrificium offerendū, ſed quoslibet fideles ad hoc ſufficere, vel ſaltem eos, qui à populo, vel magiſtratib. deputantur, tāquā miniſtri ad hoc munus peragendum. Hæc eſt ſententia hæreticorum; qui vel in eo fundantur, quod in hoc myſterio nihil ſupernaturale fit, ſed tantū cerēmonia quędā & ſignificatio exterior; vel quia ſimul negant, hoc myſterium eſſe verum ſacrificium, ſed ſolum quoddam conuiuium cum aliqua ſignificatione & commemoratione Chriſti, quod totum à quolibet miniſtro ab hominib. deputato peragi poteſt; vel tandem, quia nunquam legimus, Chriſtum Dominum

A aliquid aliud inſtituiſſe, vel poſtulaſſe in huiuſmodi miniſtro, ſed generatim omnib. dixiſſe, *Hoc facite &c.*

Aliorum ſententia.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, non omnes Sacerdotes, etiam ritè Ordinatos, poſſe hoc ſacrificium offerre, ſed ſolum eos, qui ſunt ab Eccleſia tolerati: excluduntur itaq; ab hoc ſacrificandi munere ſacerdotes excommunicati, ſuſpenſi, depoſiti, degradati, ſchiſmatici, hæretici; ac deniq; omnes ab Eccleſia præciſi: atque ita excluduntur, vt non ſolum malè faciant, ſi ſacrificare tentent, verum etiam omninò non ſacrificent. Hanc ſententiā ſecutus eſt Magiſt. Sent. d. 13. vbi Scotus q. 2. in eā eſt propenſus, cuius ſententiam refert, & non improbat, Gab. ibid. B q. 1. ar. 3. dub. 2. eandem tenuit Guilel. Pariſ. in tract. de ſacr. Ordinis, & Grat. in c. Quod quidam 1. q. 1. vbi multa ex Patribus adducit, & hanc ſententiam confirmat: dicunt enim interdum Patres, extra Eccleſiam eſſe non poſſe vera ſacrificia. Hæretici ergo, etiam ſi alioqui ſacerdotes fuerint Ordinati, non offerunt verum ſacrificium, idem ergo erit de quibuſcunque aliis ſacerdotib. ab Eccleſia præciſis: quia eſt omnium eadem ratio. Aſſumptum patet ex Aug. li. ſent. c. 15. & ex Hiero. Aggæi. 2. Amos 5. & dial. contr. Lucif. vbi. cum dixiſſet, malos ſacerdotes poſſe offerre ſacrificium, ſubdidit, *Hoc de Catholicis intelligendū eſt, non de hæreticis.* Quæ omnia & ſimilia in illa cauſa, & q. 1. referuntur.

Magiſt. Scotus. Gabr. Guil. Par. Gratian.

Auguſt. Hieron.

Hæretici cōfutantur.

C Prior harum ſententiarum, ſimpliciter & ſine diſtinctione vlla, hæretica eſt; nā, & principijs nititur hæreticis, vt retulimus, & principijs fidei repugnat. Etenim verū ſacrificiū offerri non poteſt, niſi à vero Sacerdote, ex Paulo ad Heb. 5. Sed hoc eſt verum ſacrificium; ergo. Item, hoc ſacrificiū offerri non poteſt, niſi in vero corpore & ſanguine Chriſti: ſed nullus habet poteſtatē in corpus Chriſti verū, nec poteſt validè illud conficere, niſi ſolus ſacerdos ritè Ordinatus, vt ſuprà oſtenſum eſt, cùm de miniſtro ſacramenti Euchariſtię ageremus. Dicendū eſt ergo ſolum ſacerdotem ritè ordinatū habere poteſtatem offerendi hoc ſacrificiū, ita vt, ſi alius id facere tētet, nihil efficiat. Quæ aſſertio de fide certa eſt, colligiturq; ex Conc. Nicen. c. 14. negat. n. diaconū habere D poteſtatē offerendi hoc ſacrificiū: ergo à fortiori idē negat de oīb. inferioribus, itē ex Cōc. Arelat. I. c. 13. vbi idem reſcribitur, & ex Cōc. Flor. vbi ponitur hęc forma ordinandi ſacerdotē; *Accipe poteſtatem offerendi, &c.* eſt ergo hæc poteſtas tantū apud illum, qui ordinatus eſt ſacerdos. Idem ſignificauit Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. docens, *Chriſtum in nocte cœnæ Apoſtolis, quos tunc noui teſtamenti ſacerdotes conſtituebat, eorumq; in ſacerdotio ſucceſſorib. vt offerrent, præcepiſſe per hæc verba; Hoc facite in meam cōmemorationem; vti ſemper Catholica Eccleſia intellexit & docuit;* & can. 2. anathema profert in eum, qui negauerit Chriſtum prædictis verbis, *Hoc facite, &c.* inſtituiſſe Apoſtolos ſacerdotes, aut E non ordinaſſe, vt ipſi, aliiq; ſacerdotes, offerrent corpus & ſanguinem ſuum, quod repetit, ſeſſ. 23. c. & can. 1. dicens ſacrificium & ſacerdotium eſſe coniuncta, & ideo eſſe in Eccleſia ſacerdotium viſibile, ad quod propriè ſpectat poteſtas offerēdi hoc ſacrificium. Eandem veritatem eleganter tractat Aug. lib. qq. veter. teſt. q. 46. Hieron. epiſt. 117. ad Fabiol. de veſte ſacerdotali: pręter alios, quos de miniſtro Euchariſtiæ ſupra citaui. Ratio tacta eſt à Concilio Trid. quia determinatum ſacrificium requirit determinatum ſacerdotem: nā hæc duo iuxta diuinā ordinationem coniuncta ſunt. Vnde præcipuè in lege veteri, vbi ſacrificia fuerūt diuinitus inſtituta, ſacerdotes etiam fuerunt ſpeciali lege & ritu ex diuina etiā inſtitutione Ordinati: multò ergo magis

Solus ſacerdos rite Ordinatus ſacrificium hoc offerre pōt. Conc. Nic.

Arelat. Florent.

Trident.

Auguſt. Hieron.

in lege noua, in qua omnia ſunt perfectius conſtituta & ordinata, debuit ſpeciale ſacerdotium cum ſpeciali ſacrificio inſtitui; debuitq; inter ea proportio ſeruari. Ideoq;, cum ſacrificiũ omnino ſupernaturale ſit, ab eis tantum debuit offerri, qui ſupernaturalẽ poteſtatẽ ad hoc munus haberent: huiuſmodi autẽ ſunt ſoli ſacerdotes, qui in ſua Ordinatione illam recipiunt, vt ex verbis formæ conſtat; alii verò, neque ex ſe illam habent, cũ non ſit naturalis; neq; à Chriſto receptam: nullibi enim eã dedit, quia verba illa, *Hoc facite*, ad ſolos Apoſtolos, vt ſacerdotes, & ad eorum in ſacerdotio ſucceſſores dicta ſunt; vt traditio, & Eccleſia declarauit. Tandem, ſolus ſacerdos poteſt cõſecrare, vt ſup. oſtensũ eſt, & nemo offert niſi cõſecrãdo, vt ſupra ẽt oſtẽdimus: ergo ſolus ſacerdos põt offerre. Quæ vltima ratio non ſufficeret per ſe ad oſtendendum, eſſe de fide prædictam veritatem: quia fundatur in opinione noſtra ſupra tractata de eſſentia ſacrificii; & ideo diximus, illam opinionem eſſe valde conſentaneam atque conformem principiis fidei.

2. Sententia examinatur.

Secunda ſententia triplicem põt habere ſenſum. Primus eſt ſacerdotes præciſos, ideo non poſſe ſacrificiũ validum offerre, quia nec poſſunt ſacramentũ Euchariſtiæ validè conſecrare; & hoc ſenſu hęretica eſt: oſtendimus enim in ſuperioribus, conſecrationem factam à vero ſacerdote ſufficiente forma, cum intentione circa debitã materiam, validam eſſe ſecundum fidem.

Secundus ſenſus huius ſẽtẽtiæ eſſe poteſt, ſacerdotes præciſos ab Eccleſia, licet poſſint validè conſecrare, & ſacramentum Euchariſtiæ conficere, non tamen poſſe eam conſecrationem efficere ſub ratione oblationis & ſacrificij: quia ad rationem ſacrificii propriè dicti neceſſe eſt, vt offeratur à ſacerdote, vt miniſtro publico, & mediatore inter Deũ & populum: ſacerdos autem præciſus nõ poteſt iam ſubire vicem mediatoris inter Deum & Eccleſiam: quia nemo poteſt hoc munus ſubire, niſi conſentiente Eccleſia, & per ſacerdotem offerente, atque petente, quod tamen per ſacerdotem præciſum facere non vult, ſed potius illum priuat hoc miniſterio, quantum poteſt. Atque in hoc ſenſu ſententia hæc non videtur apertè hæretica: quia nullibi eſt expreſſe damnata: eſt tamen omnino falſa. Dicendum itaque eſt, omnem ſacerdotem, quantumuis ab Eccleſia pręciſum, poſſe validum ſacrificium efficere, & offerre, etiam ſi non licite faciat. Ita ſentit D. Thom. q. præced. art. 7. & 8. & in 4. diſtinct. 13. vbi reliqui Theologi, Bonauent. artic. 1. q. Albert. Magn. artic. 30. 31. 32. Durand. quęſt. 1. ad 2. Palud. quæſt. 1. artic. 3. Soto, quæſt. 1. artic. 8. Alenſ. 4. part. q. 45. membr. 5. & 6. Gabr. lect. 27. in Can. Alger. lib. 3. de Euchar. cap. 10. Probatur autem ſigillatim de omnibus prauis ſacerdotibus: & primò quidem de his ſacerdotibus, qui ſolum per peccatum mortale ſunt ab Eccleſiæ charitate interius ſeparati; extra controuerſiam eſt, ſi in eo ſtatu offerant, ſacrificium eſſe validũ, quod videtur mihi de fide certum: quia, licet non inueniatur ſub his terminis expreſſe definitum, tamen ſub generalibus definitionibus ſatis continetur; ſcilicet, quod poteſtas Ordinis ſupernaturalis non aufertur per peccatum mortale: neque ita ligatur, quin, ſi operetur, factum teneat, quando poteſtatem iuriſdictionis ſimul nõ requirit; poteſtas aũt ſacrificandi, poteſtas Ordinis eſt, & ad ſuum actum iuriſdictionem non requirit: ergo eadem ratio eſt de illa, quæ de poteſtate conficiendi ſacramentum: non ergo aufertur per peccatum mortale; nec ita ligatur, quin, ſi operetur, factum teneat. Secundò

Characteres ſacerdotali inſignitus qualis ſit, ſi vere conſecrat, verum itidem offerat ſacrificiũ neceſſe eſt.

D. Thom. D. Bonauen. Alb. Magn. Durand. Palud. Soto. Alenſ. Gabr. Alger.

A hinc fit, idem dicendum eſſe de hæretico, propter eandem rationem cum proportione applicatam: nã poteſtas Ordinis, ſicut nõ aufertur per alia peccata, ita nec per hæreſim; neq; magis neceſſaria eſt fides, quàm charitas, vt actus talis poteſtatis valide exerceatur: quia ſine fide põt quis habere ſufficientẽ intentionem exercendi talem actum; & applicare omnia neceſſaria, ſicut ſine charitate: ſed hæc omnia æquè procedunt de poteſtate ſacrificandi: nam etiã hic actus, per ſe loquendo, eſt ſolius poteſtatis Ordinis, & ſine fide poſſunt applicari omnia neceſſaria ad illum cum ſufficiente intentione, ſicut & ad cõficiendum ſacramentum: ergo, ſicut hæreticus poteſt

B conficere ſacramentum, ita & ſacrificare. Et confirmatur; quia aliàs, ſi Parochus eſſet hæreticus tantum mentalis, hoc ipſo priuaret fideles fructu veri ſacrificii; quod contra omnẽ rationem eſt, vt magis patebit ex ſequenti membro. Tertiò itaq; hinc efficitur, per nullam Eccleſię prohibitionem, cenſuram, aut pœnã, poſſe fieri, vt ſacerdos priuetur hac poteſtate; aut ẽt vſu eius, quoad hoc, vt ſacrificiũ factum teneat, ſed ne licitè fiat. Prior pars de poteſtate conſtat ex eo, quod character ſacerdotalis eſt indelebilis: ſed hęc poteſtas datur per impreſſionem characteris; & ideo in hoc ſenſu definit Concil. Trident. ſeſſ. 23. can. 4. eum, qui ſacerdos ſemel fuit, laicũ rurſus fieri non poſſe. Altera verò pars de valore actus

Conc. Trid.

C ſequitur ex præcedente, nã, ſuppoſita poteſtate, quæ tantũ eſt poteſtas Ordinis, non poteſt impedire Eccleſia, quominus, ſi ea poteſtas applicetur ad operãdum, cum debita forma, materia, & intentione validum habeat effectũ: nõ enim poteſt Eccleſia irritare actum ſolius poteſtatis Ordinis, ſuppoſita debita materia, & aliis requiſitis: vnde in hoc eadem eſt ratio de ſacrificatione, quæ de conſecratione, vel cuiuſcunq; alterius ſacramenti effectione. Vnde ſumitur vltima ratio, nam conſecratio facta à quocunq; ſacerdote præciſo, valida eſt, licet praue fiat: ergo ſacrificium oblatum à quocunq; ſacerdote præciſo, verum ſacrificium eſt, quamuis prauè fiat. Antecedens ſupra oſtenſum eſt eſſe de fide: conſequentia probatur ex dictis, tum, quia eſt æqualis ratio, tum

D etiam, quia oſtendimus, ſacrificationem in ipſa conſecratione conſiſtere, nec poſſe vnam rationem ab altera, re ipſa ſeparari, ſi conſecratio vtriuſque ſpeciei perficiatur: quia neceſſe eſt, conſecrationẽ fieri in perſona Chriſti, & intentione faciendi, quod ipſe fecit, & inſtituit.

Tertius ſenſus illius ſecundæ opinionis eſſe põt, ſacerdotes præciſos non poſſe offerre ſacrificium, vt Eccleſiæ miniſtros & in perſona ipſius Eccleſię; & quoad hoc poteſt aliquid verum continere, ſi rectè explicetur. Nam inprimis nõ eſt propter hanc cauſam negandum, huiuſmodi ſacerdotem, ſicut verus ſacerdos eſt, ita etiam eſſe verum miniſtrum ſacrifi-

E cii, ſi illud offerat: nam ad hoc miniſterium per ſe ac intrinſecè neceſſarium non eſt, vt gerat perſonam Eccleſiæ, ſed vt gerat perſonam Chriſti, ad quod habet poteſtatem, ratione ſui characteris; & ideo ſemper poteſt in perſona eius verba proferre, quod ſatis eſt, vt etiam offerat tanquã miniſter eius; & hic eſt ſenſus præcedentis aſſertionis. Vltra hoc autem habent ſacerdotes ex commiſſione Eccleſiæ, vt nomine ſuo orent, intercedant, & offerant, &, quoad hoc, poteſt Eccleſia priuare ſacerdotẽ præciſum, nec ſuo nomine ſacrificet: nam, cum hoc habeat ex cõmiſſione Eccleſiæ, ab eadem poteſt eo munere priuari; & hoc eſt, quod in hoc tertio ſenſu dicitur. Quod vt clarius fiat, diſtinguere poſſumus in Miſſa ſubſtãtiam ſacrificii ab aliis orationibus, & ceræmoniis:

Præciſus ab Eccleſia ſacerdos, offerre poterit ſacrificium, vt Chriſti miniſter, non vt Eccleſia.

nam,

nam, licet totum illud miniſteriũ fiat à Sacerdote, vt à publico miniſtro inter Deum & homines conſtituto, diuerſo tamen modo: nam in his, quę ſunt de inſtitutione Chriſti, id eſt, in ſubſtantia ſacrificij: per ſe gerit perſonam Chriſti, à qua habet poteſtatem, & cuius perſonam repræſentat, & miniſter exiſtit: vnde ſub hac ratione non comparatur Eccleſia ad Sacerdotem, vt principale offerens ad miniſteriale, ſed vt populus ad publicum miniſtrum datum à Deo; & ideo non põt ab illo poteſtatem auferre ſic offerendi pro quocunq; voluerit; quamuis poſſit, non concurrere, nec conſentire cum illo, nec velle, quantum in ipſa eſt, per eum offerre eo modo, quo dicemus ſectione ſequenti, poſſe populum fidelem per Sacerdotes offerre: nam huiuſmodi modus concurrendi pendet ex voluntate Eccleſię, & cuiuſcunq; offerentis in ſua proportione. In his aũt, quæ ſunt ex inſtitutione Eccleſiæ, vt ſunt orationes publicæ & cæræmoniæ proprie ſe habet Sacerdos vt miniſter Eccleſiæ, in cuius perſona loquitur, & operatur; & ideo ab eadem põt omnino tali miniſterio priuari; & ita fieri cenſendum eſt, per Eccleſiaſticas cenſuras, vt in proprio loco latius ſumus dicturi. Et hæc doctrina ſumitur ex D. Tho. q. præced. art. 6. & 7. ad 3.

D. Thom.

Ad rationes oppoſitarum opinionũ reſponſio.

Ad hæreticos nihil eſt, quod reſpondeamus, nam omnia, quæ aſſumunt, falſa ſunt, & in ſuperioribus ſatis improbata. Catholicos autem reuera exiſtimo locutos fuiſſe in tertio ſenſu explicato, quamuis fortaſſe rem totam non ſatis diſtinxerint, & vnum miniſterium cum alio confuderint. Quod autem à Patribus dicitur, extra Eccleſiam non eſſe verum ſacrificium, exponitur à Gloſ. in c. In Eccleſia 1. quæſt. 1. *non eſſe verum*, id eſt, efficax, & fructuoſum, tam offerentibus, quam cooperantibus; quæ expoſitio eſt conſentanea D. Thom. ſupra, q. 62. art 7. ad 3. & q. 62 art. 7. ad 1. & 2. eamque magis explanabimus diſput. 79. declarando, quibus poſſit eſſe fructuoſum ſacrificium ab iniquo miniſtro oblatum. Alia vero expoſitio eſſe poteſt, extra Eccleſiam, id eſt, extra ritum, quem ſeruat Eccleſia, nullum eſſe verum ſacrificium: quia in lege gratiæ nullum eſt verum ſacrificium, & Deo acceptum, niſi Euchariſtiæ ſacrificium, quod proprium eſt Eccleſiæ Chriſti, & intra eam ſolam rite ac recte offerri poteſt, & debet. Quod ſi hæreticus, vel alius ab Eccleſia excluſus, *illud* offerat, quamuis extra Eccleſiam offerat, ſacrificium tamen Eccleſiæ offert; quod eatenus efficere poteſt, quatenus characterem retinet, ratione cuius aliquo modo ad Eccleſiam pertinet, quod etiam in hæreticis verum eſt. Vnde verba illa, quæ ex Hieronymo referebantur, ſcilicet, *Hoc de Catholicis dico, non de hæreticis*, reuera apud Hieronymum non leguntur, ſed eam expoſitionem addit Hieronymo Gratianus, vt conſtat ex cap. Sicut Chriſtus. Sed hoc de peccatore, cum Gloſſ. 1. quæſt. 1. vnde potius ex eo textu aperte colligitur, Hieronymum docuiſſe, ita habere malum Sacerdotem poteſtatem ſacrificandi, ſicut & baptizandi.

SECTIO III.

Vtrum alij fideles poſſint eſſe offerentes in hoc ſacrificio.

Fideles, etiã nõ Sacerdotes offerre poſſunt hoc ſacrificium.

Omittimus infideles, qui, cum extra Eccleſiam ſint, non ſolum offerre non poſſunt, verum etiam neque pro eis poteſt hoc ſacrificium offerri, vt diſput. ſequenti videbimus. De fidelibus autem concors eſt Catholicorum ſententia, eos eſſe poſſe offerentes in hoc ſacrificio, quam ſignificauit D. Thom. hic q. 81. art. 6. & 7. ad 3. vbi expreſſius loquitur de orationibus, quam de ſubſtãtia ſacrificij. Clarius hoc docuit Alcuinus de diuinis officiis, cap. de

D. Thom. Alcuin.

A celeb. Miſſ. Rupert. lib. 2. de diuinis offic. c. 6. & 7. Rab. lib. 1. de inſtit. cleri. c. 32. Petrus Dam. Ep. 12. c. 7. & 8. Innoc. lib. 3. de hoc myſt. c. 5. & 6. Gabr. lect. 26. in Can. Turrian. in Scholiis ad Clem. lib. 8. Conſt. c. 12. & ex antiquioribus Patribus ſignificat Irenęus, lib. 4. cont. hęreſ. c. 32. & 34. & Aug. 10. de ciuit. c. 20. dicens, *Quotidianum eſſe voluit Eccleſiæ ſacrificium, cum ipſius corporis ipſe ſit caput, & ipſius capitis ipſa ſit corpus; tam ipſa per ipſum, quam ipſe per ipſam ſuetus offerre*, & Leo Papa, Ep. 81. c. 2. dicit, iuxta populi amplitudinem plures eodem die Miſſas eſſe dicendas, *Ne aliqua pars populi ſacrificium offerre non poſſit*, in quibus verbis ſupponit, populum audientem Miſſam ſimul cum

Rupert. Raban. Pet. Dam. Innocent. Gab. Turrian. Leo Papa.

B Sacerdote offerre. Colligique videtur hæc veritas ex illis verbis canonis Miſſæ, *Et omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quib. tibi offerimus, vel qui tibi offerunt*: quorum verborum Innocentius ſupra duas affert expoſitiones. Prior eſt *pro quibus tibi offerimus*, id eſt, pro populo ſeu fidelibus laicis non ſacrificantibus, *vel qui tibi offerunt*, id eſt, pro Sacerdotibus ſacrificantibus. Poſteriorem addit his verbis; *Vel ideo dicit: pro quibus tibi offerimus, quia non ſolum offerunt Sacerdotes, ſed & vniuerſi fideles*; & hæc eſt communior expoſitio & intelligentia, quæ clarius colligit̃ ex verbis quæ in eodem canone inferius adduntur, *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ*; ideo enim oblatio totius fa-

C miliæ dicitur, quia tota ad illam offerendam aliquo modo concurrit. Vnde inferius additur, *Vnde & memores Domine nos ſerui tui eiuſdem filij tui Domini noſtri Ieſu Chriſti, offerimus præclaræ maieſtati tuæ*: ergo plebs fidelis ſimul cum Sacerdote offert & ſimiles loquendi modi in aliis liturgiis reperiuntur. Imo fundamentum etiam habet in Scriptura, in qua populus dicit̃ offerre & ſacrificare. Exod. 3. *Dimitte populum meũ, vt ſacrificet mihi in deſerto*. Num. 28. *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre*. Leuit. 23. *Offeretis holocauſtum Domino*: vbi ſermo eſt ad ipſam plebem: nam, vt ait Auguſt. lib. qq. veteris teſtamenti q. 46. ille dicitur offerre, cuius ſunt oblationes, quas ſuper altare ponit Sacerdos; ipſiq; imputatur ſacrificium; cuius munera offeruntur.

Exod. 3. Num. 28. Leuit. 23. Auguſt.

D Ratio autem huius veritatis reddi poteſt ex natura ipſius ſacrificii, quod eſſe debet commune omnib. quia eſt cultus publicus & ſolemnis totius populi; & quia offerre ſacrificium Deo, omnibus hominibus eſt quodammodo naturale: ergo neceſſe eſt, vt in omni lege omnes poſſint offerre ſacrificium, per ſe, vel per manus Sacerdotis: ergo idem ſeruari debuit in lege gratiæ: vt ſcilicet, non ſolum Sacerdotes, ſed etiam reliqui fideles, offerre poſſint. Quo ſenſu dixiſſe videtur Concilium Tridentinum, ſeſſ. 22. c. 1. reliquiſſe Chriſtum Dominum dilectæ ſponſæ ſuæ Eccleſiæ, *viſibile, ſicut hominum natura exigit ſacrificium*: datum ergo eſt hoc ſacrificium vniuerſæ

Cõcil. Trid.

E Eccleſiæ, vt ipſa illud offerat, quamuis per Sacerdotes, quibus poteſtas offerendi ſpecialiter commiſſa eſt, vt inferius dicit idem Concilium: & ideo cap. 6. addit, Miſſas omnes, quantumuis priuatim dicant̃, communes eſſe cenſendas; quia à publico Eccleſiæ miniſtro, nõ pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur; dicuntur .n. pro eis celebrari, non tantum, quia pro eis offeruntur, ſed etiam, quia ipſorum nomine, tãquam eorum ſacrificia offeruntur. Et hanc rationẽ tetigit Paſchaſius lib. de corp. & ſang. Domini. capit. 9.

Paſchaſ.

Sed difficultas ſupereſt in explicando, qualis ſit hęc denominatio offerentium, & à qua actione, vel concurſu fidelium circa ſacrificium ſumatur: nam offerre, nihil aliud eſſe videtur, quã oblationẽ effi-

Dubium.

cere; in actione enim conſiſtit: vt ergo aliquis dicatur offerens, neceſſe eſt, vt ad ipſam oblationem efficiendam aliquo modo concurrat; quod non videtur poſſe attribui laicis, ſeu non ſacerdotibus: ergo non poſſunt, vere dici offerentes. Minor declaratur in hunc modum, nam duplex intelligi poteſt oblatio: vna eſt interna per interiorem deuotionem fideliũ; alia eſt externa, in qua proprie conſiſtit viſibile ſacrificium: aut ergo fideles dicuntur offerentes, ſolũ propter interiorem oblationem, vt ſignificauit Pet. Dam. ſupra, dicens, quod Sacerdos offert, ab omnibus offerri. *Quia, quæ ille Deo offerendo manibus tractat hæc multitudo fidelium intenta mentium deuotione cõmendat.* Sed hoc nõ ſatis eſſe videtur, quia ſacrificium viſibile conſiſtit in actione externa, per quam fit aliquid circa rẽ oblatã: ergo actio mere interior nõ ſatis eſt: nam illa non eſt ſenſibilis; & quamuis poſſit circa rem oblatam, vel etiam circa ſacrificium ipſum, tanquam circa obiectum ſuum verſari, tamen reuera nihil per eam fit circa rem oblatam: denominatio autem offerentis eſt denominatio operantis aliquomodo oblationẽ, vel aliquid circa rem oblatã, quaſi tranſiens in illam, quod per illum actum mere internum non fit. Et confirmatur, quia multi poſſunt offerre interiori deuotione, qui tamen non dicũtur offerre oblatione ſacrificali (vt ſic dicam) ergo hęc interior oblatio non ſatis eſt. Antecedens patet: quia beati, & angeli poſſunt interiori affectu offerre id, quod Sacerdos offert in altari, vt ſignificant Chryſoſtom. homil. quadam de Euchariſtia, & alia homil. in Encæniis, in 5. tomo, & Gregor. 4. Dialog. c. 58. & Beatiſſima Virgo aſſiſtens ſacrificio crucis, quod Chriſtus vt Sacerdos offerebat, interiori affectu ipſum etiam Patri offerebat, & tamen non propterea poterat dici offerens, tanquam ſacrificans aliquo modo. Quin potius, non ſolum præſens ſacrificium, ſed etiam præteritum, poteſt hoc modo interiori affectu offerri: quæ oblatio non ſatis eſt ad rationem ſacrificij, neque ad participationem eius in ratione ſacrificantis: ſic enim Chriſtus Dominus & nunc in cœlo exiſtens, paſſionem ſuam pro nobis offert, & nos ſimiliter poſſumus interiori affectu, non ſolum ſacrificium Chriſti incruentum, ſed & cruentum, offerre Deo. Hic ergo ſolus concurſus per interiorem deuotionem non ſatis eſt, vt fideles dicantur offerentes, tanquam Sacerdoti conſacrificantes: neceſſarius ergo videtur aliquis externus concurſus, quem tamen explicare difficile eſt: quia ſolus Sacerdos eſt proprium principium illius actionis, vt patet; tum ex illo ad Hebr. 5. *Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*; tum etiam, quia ad conſecrationem nullo modo concurrunt fideles, ſed ſolus Sacerdos: ſacrificatio autem in conſecratione conſiſtit. Et augetur difficultas, quia interdum dicuntur offerentes hi, qui nullam actionem, neq; internam, neq; externam, circa ſacrificium exercent: nam iuxta teſtimonia adducta, vniuerſa Eccleſia, & omnes fideles dicuntur offerre in ſingulis ſacrificiis, & tamen non omnes habent aliquem actum, etiam interiorem, circa ſingula ſacrificia.

Chryſoſt. Gregor.

Hebr. 5.

Quare, quo item pacto, Eccleſia, & ſinguli fideles per ſacrificãtem Sacerdotem offerre dicantur.

In hac re conſiderandum eſt, hanc denominationem offerentium dupliciter poſſe fidelibus attribui: vno modo generaliſſima quadam ratione, ſolũ quia ſunt mẽbra Eccleſię, cuius nomine Sacerdos offert. Secundò, ſpeciali aliqua ratione, ac titulo. Priori mõ poteſt dici talis denominatio, aut extrinſeca, aut habitualis, quia, vt argumentum factum concludit, non poteſt ſumi ab aliquo concurſu actuali interno, vel externo. Denominatio autem extrinſeca poteſt in hunc modum declarari, ſcilicet, quia totũ corpus

A Eccleſiæ, vt Sacerdotem offerentem includit, recte denominatur offerens, quia id præſtat per membrũ ſuum, quaſi per inſtrumentum ad id deputatum: ſicut humanũ corpus (ſeruanda eſt enim proportio) operari dicitur, quod facit manus. Si autem Eccleſia conſideretur, vt condiſtincta à Sacerdote, tanquam populus, inter quem, & Deum, Sacerdos intercedit, dicẽ offerre per Sacerdotem denominatione quodammodo magis extrinſeca, quatenus ille conſtitutus eſt, vt miniſter publicus ad præſentanda Deo totius Eccleſię munera: hęc ergo denominatio vtroq; modo conſiderata ad ſingula membra Eccleſię extẽditur magis adhuc impropriẽ: quia ſunt mẽbra corporis, cuius publica authoritatẽ, & quaſi cõmuni cõ-

B ſenſu, Sacerdos deputatus eſt, vt ſacrificium offerat vice totius corporis. Quãuis enim in corpore naturali actio vnius membri, quæ tribuitur toti, nõ propriè tribuatur alteri parti: non enim dicitur pes videre, licet homo videat, quia non ſingula membra ſunt ſuppoſita actionum capacia; tamen in corpore myſtico poteſt magis hæc denominatio extendi ad operandum, vel conſecrandum. Vnde etiam poteſt hæc denominatio habitualis, ſeu interpretatiua dici: nam hoc ipſo, quod aliquis eſt fidelis, cenſetur cõſentire omnibus ſacrificiis, quæ in Eccleſia fiunt, & virtualiter velle, vt ſuo etiam nomine offerãtur, &, quantum poſſit eorum fructum participare, hoc er-

C go modo intelligenda videtur hæc denominatio, quæ valde remota eſt, & generalis. Alio ergo modo poteſt hæc denominatio eſſe magis ſpecialis, & ſic requirit aliquem ſpecialem concurſum, non tantum internum, vt rationes ſupra factæ probant, ſed etiam externum, qualis erit, petere aut procurare ſacrificium, dare eleemoſynam, ſeu ſtipendium Sacerdoti, inſeruire illi ſacrificanti, vel denique, aſſiſtere conſentiendo ac moraliter cooperando: & hæc eſt magis propria denominatio offerentis, non tanquam principij per ſe ac immediati actionis ſacrificandi, quod eſt proprium Sacerdotis, ſed tanquam cooperantis aliquo modo ipſi Sacerdoti. Nam in moralibus, qui aliquo ex prædictis modis cooperatura-

D ctioni, poteſt ab illa denominari; ſic enim dicit homicida, qui conſulit, vel comitatur homicidam, protegendo illum: ſic ergo in præſente dicuntur offerẽtes, qui aliquo modo cooperantur exterius oblationi. Vnde fit, vt tanto perfectiùs hãc rationem participẽt, quantò, vel magis, vel pluribus modis, cooperentur; & ita magis offert, qui in Miſſa miniſtrat, quam qui aſſiſtit, & ſic de aliis. Et per hęc ſatisfactum eſt rationi dubitandi propoſitæ.

DISPVTATIO *LXXVIII.*

De his, pro quibus hoc ſacrificium offerri poteſt.

E IN hac diſputat. partim abſoluemus ea quę pertinẽt ad cognitionem cauſarũ huius ſacrificij, iuxta ea, quæ in principio diſput. pręcedẽtis notata ſunt; partim viam parabimus ad declarandos effectus eiuſdem ſacrificij: nam eos cauſat, vel in his, qui offerũt, vel in his, pro quibus offertur. Dicemus ergo prius in cõmuni de his, pro quibus offerri põt, deinde in particulari de viuentibus & defunctis.

Diſput. 6. de ſacrificio.

SECTIO I.

Vtrum hoc ſacrificium poſſit pro alijs ab offerentibus offerri.

VT tollatur ambiguitas vocis, & ſenſus quæſtionis intelligatur, aduertendum eſt, offerre pro aliquo, dupliciter ſumi poſſe. Primò, vt idẽ ſit quod offer-

offerre vice ſeu nomine alterius, quomodo ſumitur apud Paul. ad Hebr. 5. dicentem, *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus pro hominibus conſtituitur*, & hoc modo dicetur ſacerdos, offerre pro omnibus his, qui cum illo, & per illum, offerunt, etiam ſi illis ſpecialiter non applicet fructum ſacrificij, nunc autem non vtimur hac voce, in hoc ſenſu: quia ex ſupra dictis ſatis conſtat, ad munus Sacerdotis pertinere, hoc modo pro aliis offerre. Alio igitur modo dicitur aliquis offerre pro alio, quando illi ſpeciali intentione applicat fructum ſacrificii; & ita ſumitur in præſenti, & eſt frequentior vſus huius vocis, quia ſacrificium non dicitur offerri pro alio, ratione ſui, id eſt, ratione cultus: nam per ſacrificium non datur cultus ei pro quo offertur, ſed cui offertur: dicitur ergo pro aliquo offerri, ſolum ratione fructus, quatenus ei ſpecialiter applicatur. Vnde obiter infero, ex quatuor ſacrificiorum rationib. quas ſupra diſtinximus, ſcilicet, honorarii, laudis, impetratorii, & propitiatorii, duas vltimas eſſe, ſub quibus ſacrificium poteſt pro aliquo offerri: nam in duabus primis non propriè locum habet huiuſmodi habitudo. Nam, quando ſacrificium offertur ſolum ad honorandum Deum propter id, quod eſt, & propter maieſtatem ſuam, in hoc nulla importatur habitudo ad aliquem, pro quo ſacrificium offeratur, quia ibi non conſideratur fructus ſacrificii, ſed tantum cultus. Niſi fortaſſe dicatur aliquis, tunc offerre pro ſe, quia offert ad implendam obligationem, quam habet colendi & honorandi Deum; quod magis eſt habere rationem offerentis, quàm eius, pro quo offertur; & ideo ſub hac ratione non poteſt reuera ſacrificium offerri pro aliis, quàm offerentibus: quia illi ſoli per eum actum colunt Deum, & conſequenter illi ſoli poſſunt implere obligationẽ, quam habent colendi Deum. Non enim poteſt vnus pro alio ita colere Deum, vt per hoc eum liberet obligatione colendi ipſum, vt principium ſuum: quia hæc eſt perſonalis obligatio, quæ nõ poteſt per alium impleri; ſicut eſt obligatio amandi, credendi, & ſperandi. Atque hoc ipſum dicendum eſt de ſacrificio laudis, vel gratiarum actionis, vt ſic: quia eadem eſt de illo ratio. Solum videtur poſſe excogitari diſcrimen, quia per ſacrificium honorarium tẽdimus in Deum in ſe, & propter ſe: colimus enim illum, propter maieſtatem ſuam, & quia eſt dominus omnium, & in eo ſiſtimus; in ſacrificio autem laudis, reſpicimus illum vt benefactorem, & gratias illi agimus pro beneficiis collatis. Vnde fit, vt quodãmodo dici poſſit offerri pro his, quibus illa beneficia collata ſunt, pro quibus gratiæ Deo aguntur: ſub qua ratione offerri poteſt, non ſolum pro offerentibus, ſed etiam pro aliis: quia nõ ſolũ poſſumus Deo gratias agere pro beneficiis in nos collatis, ſed etiã pro his, quæ aliis confert. Tamen, propter hanc ſolam cauſam impropriè diceretur ſacrificium pro alio offerri: quia nihil per hoc ei confertur; imò neq; ab eo tollitur obligatio agendi gratias Deo pro beneficiis ſuſceſptis: quia hæc etiam eſt perſonalis, & per ſe cõueniens ac pertinens ad vniuſcuiuſq; rectitudinem & honeſtatem. Hæc igitur duplex ratio ſacrificij nihil ad præſentem conſiderationem & habitudinem ſpectat. Attamen ſacrificiũ impetratorium & propitiatoriũ, ex intrinſeca ratione ſua dicunt intrinſecam habitudinem ad aliquem, pro quo offerantur: nam, qui petit, neceſſe eſt, vt alicui petat; & conſequenter, ſi impetrat, pro aliquo ſeu alicui impetrare debet. Et ſimiliter, qui ſatisfacit (quod ad ſacrificium propitiatorium pertinet) neceſſe eſt, vt pro aliquo ſatisfaciat (quia propitiatio neceſſario eſt

A inter duos; vnum, apud quẽ fit propitiatio; & alterũ, pro quo fit. Deniq; ſacrificium ſub hac duplici ratione, fructum aliquem ſeu effectum habere poteſt, præter ipſum cultum, & ideo ſub his rationib. propriè offertur pro aliquo.

Atq; hinc conſtat primò, ſacrificiũ hoc Euchariſtiæ poſſe pro aliquo offerri; quia conſtat ex dictis, ſacrificium hoc, non tantum eſſe honorarium & laudis, ſed etiam impetratorium, & propitiatorium: neceſſariò ergo conſequitur, poſſe pro aliquo offerri. 1. Illatio.

Secundò vlterius manifeſtum eſt, hoc ſacrificium poſſe pro ipſis offerentib. offerri; ita vt actio ſit quaſi immanens (vt ſic dicã) & ad eam habeat offerens duplicem habitudinem; alteram agentis, alterã recipientis fructum oblationis, quod non eſt propriũ huius ſacrificii, ſed ex generali ratione ſacrificii cõſequitur: nam quilibet ſacerdos, ſi impetratione aut propitiatione indigeat, poteſt, & debet pro ſe ipſo offerre dicente Paulo ad Hebr. 5. *Et propterea debet*, (ſcilicet ſacerdos) *quemadmodum pro populo, ita etiam pro ſemetipſo offerre pro peccatis*, & c. 7. *Talis decebat, vt nobis eſſet Pontifex, ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus, & excelſior cœlis factus: qui non habeat neceſſitatẽ quotidie (quẽadmodũ ſacerdos) prius pro ſuis delictis hoſtias offerre, deinde pro populi:* poſſunt ergo ſacerdotes pro ſe ipſis offerre. Et eadem ratione idem poſſunt reliqui offerentes, ſacerdote inferiores; quia etiam ipſi indigent, & poſſunt pro ſe impetrare, vel ſatisfacere; & ſunt magis priuati offerentes, quam ſacerdos. De principali aũt offerente, qui eſt Chriſtus, nõ eſt ſermo, quia, vt Paulus dixit, nullam neceſſitatem habet, vt pro ſe offerat: de aliis verò, qui nõ offerũt, conſtat etiam ad præſentem quæſtionem non pertinere: quia offerre pro aliquo, ſupponit offerre; & ideo, qui non offert, nec pro ſe, nec pro alio offerre poteſt, neque ad eum ſpectat, fructum ſacrificij alicui applicare (quod eſt pro aliquo offerre) cum ſacrificium ad ipſum nõ pertineat, neq; illius ſit, quãdoquidem illud non offert: illi autem, qui offerunt, ſunt veluti domini ſuæ oblationis, & ideo certum eſt maxime pro ſe ipſis offerre poſſe.

2. Illatio. B C D Heb. 5.

Difficultas ergo ſupereſt, an etiã pro aliis à ſe offerre poſſint, quod primò inquiri poteſt de ipſo ſacerdote; deinde de aliis per ipſum, vel cum ipſo offerentibus. Dico ergo tertiò, Sacerdotem poſſe, hoc ſacrificium pro aliis offerre. Eſt res omnino certa, quam tetigit D. Tho. ſupra q. 79. ar. 5. & 7. vbi in hoc ſenſu dicit, hoc differre inter myſterium Euchariſtiæ, vt ſacramentum, & vt ſacrificium; quod, vt ſacramentũ, prodeſt tantum ſumenti; vt ſacrificiũ verò ẽt aliis, pro quib. offertur, & in hoc ſenſu explicat illa verba formæ ſanguinis, *Qui pro vobis* (id eſt, ſumẽtibus) *& pro multis effundetur*, id eſt, pro aliis, pro quibus offerri poteſt. Et hoc etiam confirmat cõmunis vſus & ſenſus Eccleſiæ, nam ſacerdotes non ſolum pro ſe, ſed etiam pro aliis, ſacrificia offerunt; vnde &, in Can. dicunt, *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt.* Probatur præterea, quia hoc eſt intrinſece annexũ ſacerdotali muneri: nã, vt ait Paul. ad Hebr. 5. *Sacerdos pro hominib. conſtituitur, vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis*; non tantum ſuis, ſed ẽt populi, vt poſtea idem Apoſtolus explicat, & ita faciebant ſacerdotes in lege veteri. Et in lege naturæ Iob obtulit ſacrificia pro filiis. Ergo multò magis hoc poſſunt facere ſacerdotes nouæ legis: ergo & ipſum ſacrificium nouæ legis de ſe aptum eſt, vt pro aliis offeratur. Tandem id explicatur, quia ſacerdos non ſolum pro ſe, ſed pro aliis orare poteſt; & ad hunc finem oblationem ſuam referre, vt eis impetret;

Sacerdos pro aliis ſacrificare poteſt. D. Thom. E Heb. 5.

& ſimiliter poteſt fructum ſatisfactionis eius alteri applicare: nam, ſi vnus poteſt pro alio ſatisfacere, multo magis poterit ſacerdos applicare alteri ſatisfactionis fructum ex ſacrificio prouenientem. Quod ſi ſermonem extendamus etiam ad ſacrificiũ laudis, etiam poteſt ſacerdos offerre hoc ſacrificium in gratiarum actionem pro beneficiis collatis, vel vniuerſæ Eccleſiæ, vel quibuſcunque perſonis: ſicut Melchiſedech ſacrificium obtulit pro victoria Abrahæ conceſſa. Dices, fieri non poſſe, vt hoc ſacrificium proſit alicui, niſi quatenus ipſe offerens eſt: nã, vel deuotionem habet ad ſacrificium, vel non; ſi habet, iam eſt offerens; ſi non habet, non poteſt ei oblatio ab altero applicata prodeſſe. Reſpõdetur primum, etiã ſi aliquis ſit vna ratione offerens pro ſe, & hoc titulo ſuum fructum habeat, etiam poſſe pro eo aliquid vltra offerri, quaſi ex donatione alterius, vt qui aſſiſtit Miſſæ debito modo, inde habet fructum ſuum per modum offerentis, quamuis nihil ſpeciale ei ſacerdos applicet; vltra quẽ fructum poteſt Sacerdos aliquid amplius ei applicare, pro eo offerendo: ſunt ergo hæ duæ habitudines diſtinguendæ & notandæ, pro his, quæ de effectu huius ſacrificij dicemus. Deinde reſpondetur; inſufficiens eſſe illud Dilemma. Nam fieri poteſt, vt aliquis ſit bene diſpoſitus, vt pro eo poſſit fructuoſè offerri ſacrificium, quamuis nullo modo offerat cõcurrendo ad ipſum ſacrificium, vt per ſe clarum eſt, & conſtabit magis ex dicendis.

Occurritur obiectioni.

Hinc verò obiter colligendum & annotandum eſt, ſacrificium ſolum poſſe pro alio offerri iuxta capacitatem illius: quia ineptum eſt operari velle in ſubiecto incapaci, aut dare ſanctum canibus, aut ſacramentum indiſpoſito, aut orare pro eo, cui prodeſſe non poſſit oratio; verbi gratia, damnato: ſic ergo ineptum eſt, & contra rationem, ſacrificiũ offerre, pro eo, qui eſt incapax fructus eius. Vnde vlterius intelligitur; ſi ſacrificium pro multis in communi offeratur, qui non ſint omnes eodem modo capaces effectus eius, ita interpretãdam eſſe huiuſmodi oblationem, & offerentis intẽtionem, vt pro vnoquoque iuxta capacitatem ſuam offeratur, id eſt, vt vni proſit ad hunc effectum, alteri ad alium, &c. Ratio eſt clara, quia offerentis intentio, quando aliud ab ipſo non exprimitur, honeſta & licita exiſtimanda eſt: ad hoc autem neceſſe eſt, eam prædicto modo interpretari.

Sacrificium pro aliquo ſecundum ipſius capacitatem offerri poteſt.

Vltimò dicendum eſt, non ſolum ſacerdotem, ſed etiam quemlibet alium offerentem, poſſe pro alio ſacrificium offerre eo modo, quo ad ipſum ſpectat, & ab ipſo offerri poteſt. Probatur ex illis generalib. principiis. Nã vnus poteſt pro alio orare, & impetrare; & in hunc finem poteſt opera pietatis facere: ergo etiam poteſt ſacrificiũ impetratorium offerre. Simile eſt, quod vnuſquiſque poteſt ſatisfacere pro alio, ſatisfactionem ſuam ei applicando: ergo eadem ratione poteſt ſuum ſacrificium propitiatoriũ alteri applicare, quoad fructũ ſatisfactionis, quod eſt pro illo offerre. Tandem, quia non repugnat ex natura ſacrificij, quod omnis, qui offert eo modo, quo offert, poſſit pro quocunque offerre fructum, cuius alter eſt capax, eique applicari poteſt: neq; etiam repugnat ex ratione talis ſacrificii, aut ex ſpeciali aliqua prohibitione, nulla enim talis oſtenditur: non eſt ergo, cur negetur hæc poteſtas omnib. offerentibus. Sed, vt hoc melius intelligatur, oportet diſtinguere in hoc ſacrificio duplicem fructum. Vnus eſt ex opere operantis; & de hoc ſunt certa omnia dicta, quantũ ad fructũ impetrationis & ſatisfactionis, qui de ſe aliis cõmunicabilis eſt; vnde etiam in

Quilibet offerens, etiam non ſacerdos pro alio offerre poteſt.

A lege veteri & naturæ ſuo modo locum habent; quia etiam illis temporibus eſſe poterat, inter fideles & Eccleſiæ membra, bonorũ operum communicatio, quoad prædictos fructus. Alius fructus eſt ex opere operato, & quoad hunc eſt nonnulla difficultas, quã tractabimus diſputatione ſequenti.

SECTIO II.

Vtrum ſacrificium Miſſæ debeat, vel poſſit, pro omnibus hominibus modo viuentibus offerri.

EX hominibus viatoribus & in hac vita degentibus, quidam ſunt infideles; alii fideles, vel baptizati, vel catechumeni; alii adulti, alii infantes; alii iuſti, alii peccatores, & inter hos, quidam ab Eccleſia tolerati, alii verò quodammodo ſeparati, & excommunicati. Et ſimiliter inter infideles, quidam ſunt Eccleſiæ iuriſdictioni ſubiecti, & conſequenter eius cenſuris ligati, vt apoſtatæ à fide, quã in Baptiſmo profeſſi fuerunt; alii verò omnino ſunt extra ſpirituale & directam iuriſdictionem Eccleſiæ, qui eius cenſuris non ligantur, vt Iudæi, & reliqui oẽs non baptizati: de his ergo omnibus definienda eſt propoſita quæſtio. In qua cõſiderari poteſt, quid ex natura rei liceat, ſecluſa poſitiua prohibitione, quid verò, aut ex Chriſti inſtitutione, aut ex Eccleſiæ ordinatione liceat, vel prohibitum ſit; ac deniq;, quid poſſit abſolutè fieri, ita vt factum teneat, ſiue licitè, ſiue illicitè fiat.

Dico primò; Quodlibet Miſſæ ſacrificiũ offerendum aliquo modo eſt pro vniuerſa militante Eccleſia, & omnib. membris eius, id eſt, pro baptizatis viuentibus, qui, nec per infidelitatem, nec per excommunicationem ſunt ab ea, eiuſq; communicatione ſeiuncti. Cõcluſio eſt communis authorum omniũ, quos ſtatim referemus, ſpecialiter verò circa illam legi poteſt Scotus, quodlib. 20. & Gabr. lect. 20. & 27. in Can. & colligitur ex cap. Viſum, de conſecr. d. 1. ex Conc. Cabil. II. cap. 39. in verbis illis, *Nulla dies excipitur, in qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur*: & loquitur de deprecatione, quę fit in ſacrificio Miſſæ. Concil. item Trid. ſeſſ. 22. cap. 2. & can. 3. ſimpliciter definit, ſacrificium hoc debere pro viuis offerri. Præterea ex vſu ipſo & verbis Eccleſiæ hoc conſtat: nam in Miſſa inprimis fit oblatio pro vniuerſa Eccleſia: ſignum ergo eſt, ita eſſe ab Eccleſia inſtitutum. Quæ inſtitutio, & ſupponit poteſtatem ex parte miniſtrorum, & aptitudinẽ ac ſufficientiã ex parte ſacrificii, & præterea obligationem inducit ita faciendi, nam ſacerdotes tenentur, ritum Eccleſiæ ſacrificãdo ſeruare, & hæc eſt ratio à priori huius obligationis. Ratio autem poteſtatis ex parte ſacerdotis ſumitur ex munere eius, quia eſt mediator & interceſſor apud Deum pro vniuerſa Eccleſia. Ratio deniq; ſufficientiæ ex parte ſacrificii eſt, vel infinitas eius, vel certè, quod eſt veluti commune bonum totius Eccleſiæ, quod omnium nomine offerri poteſt.

Quodlibet Euchariſticũ ſacrificium pro Eccleſia membriſque ipſi colligatis offerri debet.

Scotus. *Gabr.* *Conc. Trid.*

Sed quæres, quiſnã fructus ex hac generali obligatione, & vniuerſæ Eccleſiæ, & ſingulis eius membris proueniat, eiſue applicari debeat? multi enim exiſtimant, applicandum eſſe ſingulis aliquem fructum ex opere operato. Sed, licet verum ſit, poſſe ſacerdotem, ſi velit, hoc facere, ſubintellecta cõditione ſupra indicata, nempe, ſi ex parte eorum impedimentum non ſit, vel quatenus ipſi fuerint capaces: quod tamen ita ex obligatione fieri debeat, mihi nec videtur veriſimile, nec ſufficiente fundamẽto affirmari. Exiſtimo ergo, non teneri ſacerdotes, quotieſcunq; ſacrificãt, aliquem fructum ex opere operato, præſer-

Quæſitum.

præſertim ſatisfactionis, ſingulis fidelibus applicare: quia neque iure diuino ad hoc tenentur, neq; ex precepto Eccleſiæ: quia neutrum horum ſcriptum eſt, aut traditione habetur; neque etiam ex ritu Miſſæ, vel omnibus verbis, quæ in canone, vel oblationibus eius dicuntur, id colligere poteſt: nam, vt fiat vniuerſalis oblatio, ſatis eſt quod deprecatio ſit vniuerſalis; & quod ad efficaciam impetrationis ſacrificium offeratur: nam alias, cum fructus ſatisfactionis definitus ſit, vix aliquid ſupereſſet, quod pro aliquo in ſpeciali applicari poſſet, de quo latius dicemus diſputatione ſequente.

Qui fructus toti Eccleſiæ reſpondeat, ex quolibet ſacrificio.

Qui aliquem à cõmuni oblatione excludit grauiter peccat.

Sed quæri rurſus poteſt, an poſſit Sacerdos aliquẽ excludere ab hac generali oblatione. Reſpondetur, grauiter peccare, vel propter ſcandalum, ſi publice id faciat, vel propter odium formale, aut virtuale: nam, licet non teneamur ex charitate pro ſingulis orare, tenemur tamen, eos à communibus orationibus non excludere, vt docet D. Tho. 2.2. q.35. art.8. & 9. & tractat Nauarr. lib. de orat. c.19. nu.120. Vel denique, quia agit contra Eccleſiæ inſtitutionem & intentionem, cuius miniſter & legatus eſt ipſe Sacerdos. An vero factum teneat, quamuis illicite fiat, nõnullam difficultatem habere videtur: hinc enim apparet, fructum non applicari, niſi per intentionem miniſtri operantis; & ideo, ſi ipſe aliquem excludit, videt fieri, vt ille ſine fructu maneat, quia per intentionem miniſtri ei non applicatur: quamuis in hoc miniſter peccet. Sicut relinquitur aliquis abſque ſacramento, ſi miniſter non habuit intentionem conficiendi illud, quamuis in hoc peccauerit. Aliũde vero videtur non tenere factum; quia oblatio, & oratio Eccleſiæ generalis eſt ex intentione & verbis Eccleſię; & ideo hoc ipſo, quod miniſter in perſona Eccleſiæ & verbis eius orat, non videtur habere poteſtatem ad excludendum aliquem. Et hoc quidem poſterius verum eſt, quantum ad fructum, qui prouenire poteſt ex parte Eccleſiæ impetrantis, & offerentis; illud autem prius procedit de fructu, qui ꝓuenire poſſet, vel abſolute ex opere operato, vel ex priuata interceſſione Sacerdotis.

Quem fructũ ſic excluſus comparet.

Qui fructus in fantib. ex generali oblatione prouenire poſſit.

Supereſt vero difficultas circa concluſionem ita vniuerſe propoſitam, nam infantes baptizati in eo numero comprehenduntur, & tamen non poteſt pro eis ſacrificium offerri: quia non ſunt capaces alicuius fructus eius: item comprehenduntur exiſtentes in peccato mortali, qui videntur indigni, vt pro eis offeratur. Tandem in Concilio Elibert. capit.29. prohibemur offerre pro energumenis, ſeu vexatis à dæmone, & tamen in prædicta concluſione comprehenduntur. Reſpondetur, infantes eſſe incapaces fructus ex opere operato, non tamen impetrationis, vt per ſe conſtat, & hoc ſatis eſſe, vt pro eis poſſit ſacrificium offerri, vt ex dictis patet, & colligi poteſt à ſimili ex Clement. lib.8. conſtitut. cap. 10. Atque idem eſt de exiſtentibus in peccato mortali: poteſt enim pro eis offerri, vt conuertantur, & à Deo bene diſponantur. De energumenis autem certum eſt, excludi non debere, nam inprimis illa nõ eſt culpa, ſed pœna; qua non ablata, digni eſſe poſſunt, & capaces fructus, ẽt ex opere operato. Deinde põt eis impetrari, vt ab illamet dæmonis vexatione liberẽt, vt patet ẽt ex Clem. dicto lib.8. c.8. Canon aũt ille Concilij Elibertini difficilis eſt ad explicandum: quo ſc. ſenſu & qua ratione editus fuerit: ſed inprimis ibi non dicitur, huiuſmodi energumenos excludendos eſſe à generali oblatione, ſed ſolum; *ne illorum nomina ad altare cum oblatione recitentur*; quod forte tunc fiebat aliqua publica oratione, & propter decentiam, vel propter vitandum ſcandalũ, eo tempore & loco viſum eſt expedire, vt huiuſmodi homines non nominarentur publice in altari. Vel certe intelligendus eſt ille canon de energumenis, qui ꝓpter publica peccata traditi erant poteſtati dæmonis: nam de aliis ſtatim can.37. dicitur, non eſſe illis negandam communionem, cur ergo diceret eis negandam eſſe publicam orationem? ergo oportet poſteriorem canonem intelligere de energumenis, qui in bono ſtatu eſſe creduntur; priorem vero de his, qui propter peccata ſua, vel propter publicam correctionem, tali pœna digni cenſebantur: vtcunq; vero hic canon intelligatur, iam non eſt in vſu.

Quis, qui lethali peccato ligantur.

Qui energumenis.

Clem. Rom.

Euchariſticũ ſacrificiũ pro catechumenis offerri licitum eſt.

Dico ſecundo, hoc ſacrificium poſſe etiam offerri pro catechumenis fidelibus nondum baptizatis, & fortaſſe, quando fit oblatio pro vniuerſa Eccleſia, illi etiam comprehenduntur: ſunt enim ſubſtantialiter (vt ſic dicam) vniti Eccleſiæ per fidem, quamuis nõdum ſint per Baptiſmum, vel characterem, Eccleſiæ coniuncti. Hoc etiam confirmat antiqua conſuetudo: refert enim Clemens, li. 8. cap.45. & 46. publicas orationes ſolitas fieri in Miſſa pro catechumenis; ſicut nunc fit in die Paraſceues, & idem legitur in liturgia Chryſoſtomi. Auguſt. etiam ep.109. ad Vitalem dicit, Sacerdotem ſtantem ad altare, orare pro catechumenis, vt illis Deus inſpiret deſiderium regenerationis, quam dicit eſſe antiquam traditionem Apoſtolicam, quæ etiam refert in lib. de Eccl. dogmat. cap.30. *Obſecrationum, inquit, ſacerdotalium ſacramenta reſpiciamus, quæ ab Apoſtolis tradita in toto mundo, atq; in omni Catholica Eccleſia vniformiter celebrantur, vt lex tradendi, legem ſtatuat ſupplicandi: cum enim ſanctarum plebium Præſules mandata ſibimet legatione fungantur apud diuinam clementiam, humani generis agunt cauſam & tota ſecum Eccleſia congemiſcente poſtulant & precantur, vt catechumenis ad regenerationis ſacramenta perducti cœleſtis miſericordiæ aula referretur.* Quæ verba legũtur ẽt apud Cœleſt. Papam, ep.1. ad Epiſcopos Galli. cap.11. & in 1. tom. operum Chryſoſtom. homil. de Adam & Eua. An vero nunc neceſſe ſit, ſemper ita fieri, vt omnia ſacrificia pro iis quoque offerantur, ſaltem generali oblatione, non cõſtat: nam licet expoſitio data ſc. cum Eccleſia offert pro omnibus fidelibus, comprehendi eos poſſe, qui reuera fideles ſunt, probabilis ſit, tamen etiam poteſt probabiliter intelligi de fidelibus tantum, qui fidem ſuam ſolemniter profeſſi ſunt, quæ profeſſio fit per Baptiſmum. Exiſtimo autem cõſultius eſſe, vel pro eis offerre, vel generalem intentionem habere offerendi pro omnibus fidelibus, iuxta Eccleſiæ intentionem, vel Dei beneplacitum, nam in hoc põt eſſe aliquod commodum, & nullum periculum. Rurſus inquiri põt, quid poſſit hæc oblatio prodeſſe catechumenis, aut, quis fructus ſacrificij eis poſſit applicari. Reſpõdeo; poſſe eis prodeſſe, quoad fructum impetrationis, & ita eſſe intelligendam generalem oblationem, vt dixi: de fructu vero ſatisfactionis ex opere operato, probabilius exiſtimo non poſſe eis applicari, vt infra dicam. Et hoc mõ intelligi poſſet Conc. Brach. 1. can.35. vbi prohibetur oblatio pro catechumenis, quod etiam legitur apud Chryſ. ho.3. in. ep. ad Philipp. loquuntur .n. ſpecialiter de catechumenis defunctis ſine regulatione Baptiſmi.

Clem. Papa.

Chryſoſt.

Auguſt.

Cœleſt.

Quẽ fructũ catechumeni ex hac oblatione reportare queant.

Pro infidelibus non excommunicatis oblationẽ facere licet.

Dico tertio, etiam poteſt hoc ſacrificium offerri, pro quibuſcunq; infidelibus, dummodo per Eccleſiam excõmunicati non ſint. Probatur primo, quia ex natura rei non eſt malum, pro his ſacrificiũ offerre, neq; etiam eſt à Chriſto Domino ſpecialiter prohibitum, vt dictum eſt; & ſecluſa Eccleſiæ cenſura, nulla etiam interponitur Eccleſiæ prohibito: ergo, ſicut põt oratio fieri pro his infidelibus, quia ſunt capa-

capaces ſpiritualium bonorum, ſeu quia ſunt charitate diligendi, ita etiam poteſt offerri pro eis hoc ſacrificium, quatenus impetratorium eſt, nam abſolute & ſine limitatione eſt inſtitutum; & cum qualibet iuſta oratione coniungi poteſt, vt impetrandi efficaciam augeat. Secundo probatur ex vſu veteris legis, in qua fiebant ſacrificia pro Gentibus, pro Dario, 1. Eſdræ. 6. pro Spartiatis 1. Machab. 12. Pro Heliodor. 2. Machab. 3. quę conſuetudo fundatur in ratione ſacrificij, quæ non erat tunc limitata ex ſpeciali præcepto Dei: ergo idem nunc licet propter eandem cauſam: quia noſtrum ſacrificium de ſe magis ſufficiens, magiſq; vniuerſale exiſtit. Vnde argumentor tertio, nam idem fuit vſus huius ſacrificij in Eccleſia, vt colligere licet ex Clemente, citato lib. 8. c. 15. & ſequentib. vbi dicit, publicam orationem & oblationē fieri ſolitam pro Regib. & exercitibus eorum, qui tūc infideles erant, Cęleſtin. ēt P. dicta ep. 1. c. 11. eodē modo loquitur de his infidelibus, quo de catechumenis, & in hunc modum interpretari videtur Paulum 1. ad Timoth. 2. vbi præcipit, orationes & oblationes pro omnibus fieri. Vbi idem ſentiunt Chryſ. ho. 5. & alij Græci & Latini, qui de obſecrationibus, quę fiūt in Miſſa, & de oblatione impetratoria, Paulum interpretantur, & Chryſ. diſcrete dicit, pro Gētili Rege eſſe offerendum: & hom. 77. in Io. *In myſteriis*, inquit, *communes pro non initiatis preces fundimus, & pro vniuerſi orbis fructib. ſacrificamus*, & Tert. lib. ad Scapul. c. 1. *Sacrificamus*, ait, *pro ſalute imperatoris*, qui tunc erat infidelis. Idem ſentit Arnob. lib. 4. cont. Gent. in fine. Euſeb. lib. 1. Demonſt. c. vlt. & Proſp. lib. de vocatione Gent. c. 4. tractans in hunc modum prædictum locum Pauli, & optime omnium Aug. ep. 59. Vltimo argumentor in hunc modum: nam ſacrificium crucis pro omnibus oblatum eſt, ēt pro infidelibus: ergo & hoc ſacrificium, quantum eſt ex ſe, pōt pro eis offerri. Patet conſequentia, quia, ſicut illud fuit vniuerſale, quoad ſufficientiam, ita hoc eſſe debuit ſuo modo vniuerſale quoad efficaciam, ſeu ad applicandum aliquo modo fructum illius ſacrificij, ſaltem per modum impetrationis. Vnde Paulus loco citato, quaſi veritatis huius radicem declarans, poſtquam dixit, obſecrationes & oblationes eſſe pro omnibus faciendas, ſubdit. *Vnus mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus, qui tradidit ſemetipſum pro omnibus.*

1. Eſdræ. 6. 1. Macha. 12. 2. Machab. 3. — Clem. Rom. — Cœleſt. P. — 1. Ad. Tim. 2. — Chryſoſt. — Tertull. Arnob.

Qualiter pro infidelib. offerre liceat, & debeat.

Eſt autem circa hanc concluſionem aduertendū, dupliciter poſſe ſacrificium ꝓ his infidelibus offerri. Primo indirecte, vt quando offertur pro augmento Eccleſiæ, vel aliqua re ſimili, non .n. aliter augetur Eccleſia, quam per infidelium cōuerſionē. Secundo, directe, vt quando offertur pro bono ipſorū infideliū, vel ſpirituali, vel ēt temporali, vel in communi, vel in particulari, pro hac, aut illa natione, aut perſona. Qui duo modi, quamuis in re ſępe coincidere videantur, differunt tamen in fine ſeu intentione. In priori .n. per ſe intenditur Eccleſiæ bonum. In poſteriori vero magis videtur intendi bonum aut commodum ipſorum infidelium: quia in priori modo ex vi eius non ordinatur oblatio ad hos potius, quam ad illos infideles; neque ad hos potius, quā ad illos effectus; ſed ſolum ad id, quod fuit connexum cum illo bono, vel commodo Eccleſiæ, quod poſtulatur, in modo autem poſteriori recte poteſt determinari oblatio ad perſonas, vel effectus ſpirituales aut temporales, pro deuotione offerentis. Ex his ergo duobus modis, prior non ſolum eſt licitus, ſed etiam frequenter in Eccleſia vſitatus fere ab initio, nam in liturgia Iacobi oratur pro extirpanda, hæreſi, in liturgiis autem Baſilij & Chryſoſtomi inter alia dicitur; *Domine miſerere orbis terrarum*; *errantes reuo-* *A* *ca, diſperſos congrega*, & in Miſſali Romano habetur Miſſa pro extirpando ſchiſmate, & hoc modo quotidie offerimus pro Anglia, Germania, &c. oramuſque vt in priſtinum ſtatum Eccleſiæ ſuæ Catholicæ Deus prouincias illas reſtituat; & vt pręd icatoribus gratiam conferat, auditores autem illuminet. Poſterior autem modus etiam eſt licitus, non ſolum in generali (quod clarius eſt) ſed etiam in particulari: quia nulla eſt prohibitio, nominandi etiam perſonam, dummodo excommunicata non ſit, erit tamen conſultius, & conſuetudini Eccleſiæ magis conſentaneum, nunquam expreſſe nominare perſonam aliquam infidelem, ita vt ab aliis audiri poſſit, ne *B* fortaſſe ſcandalum aliquod, aut admirationem ingerat.

Offerri ex Auguſtino.

Obiici vero poteſt contra hanc doctrinam, teſtimonium Auguſtin. lib. 1. de Origine animæ, capit. 8. *Quis offerat ſacrificium corporis Chriſti, niſi pro his qui ſunt membra Chriſti?* Quod de membris viuis per charitatem explicat D. Thom. ſupra, quæſtio. 79. art. 7. ad 2. & ſubdit, *Et ideo in canone Miſſæ non oratur pro his, qui ſunt extra Eccleſiam.* Ad Auguſtin. reſpondet D. Thom. in 4. diſtin. 12. quæſtione 2. articul. 2. quæſtiuncula 1. ad 4. tunc offerri pro membris Chriſti, quando offertur, vt fiant membra in actu, quæ tantum erant in potentia. Itaq; offertur hoc ſacrificiū pro membris Chriſti, vel quæ iam ſunt; vel, vt fiant, *C* vnde non prodeſt niſi membris Chriſti, vel perficiēdo ea, quæ iam ſunt, vel impetrando, vt regenerentur: nam, licet offerri etiam poſſit ad impetranda eis temporalia bona, ſemper tamen fieri debet cum ordine ad ſpiritualia, & præſertim ad eorum conuerſionem. Addo vero, ſi mentem Auguſtini ſpectemus, illum ibi loqui de oblatione pro defunctis, vt patet ex initio capitis, *De illis autem paruulis, qui morte præueniuntur, prius quam baptizentur, &c.* & inf. refert ſententiam hæretici, dicētis, *Pro eis oblationes aſſiduas, & offerenda iugiter ſanctorum cenſeo ſacrificia Sacerdotū*; in quo valde errabat, exiſtimans hos poſſe ſaluari eiſque cœlorum regnum poſſe impetrari; & ideo contra hunc errorem ſubdit Aug. *Quis offerat corpus Chri-* *D* *ſti, niſi pro eis, qui membra ſunt Chriſti?* nam cum alij, qui non ſunt membra Chriſti, per mortem omnino fiant extra ſtatum ſalutis, nullo modo poteſt pro eis ſacrificium offerri; quamdiu vero hic viuunt, capaces ſunt ſalutis, eiſq; poteſt conuerſio impetrari, & ideo pro eis offerri pōt, & ita reuoluimur in D. Thomę expoſitionem. Vlterius etiam addo dictum Auguſtini eſſe verum de oblatione, quoad effectum ex opere operato: de quo etiam vera eſt expoſitio D. Tho. de membris viuis, vt infra videbimus: nūc autem generaliter & abſolute de oblatione loquimur, quacunque ratione fieri poſſit. Quod autem D. Tho. addidit, in canone non orari pro huiuſmodi infidelibus, verum quidem eſt, id tamen non vetat, quo *E* minus, Sacerdos pro eis orare poſſit, & in oblatione calicis Eccleſia orat, *pro noſtra & totius mundi ſalute.*

Diſſoluitur, eius teſtimonium explicando.

Pro quibuſlibet maiori excommunicatione ligatis offerre nō licet Sacerdoti, vt Eccleſiæ miniſter eſt.

Dico quarto & vltimo, pro excommunicatis maiori excommunicatione ſiue fideles ſint, ſiue apoſtatæ, nō licet, hoc ſacrificium offerre publica oblatione, ſeu agendo publicam perſonam miniſtri Eccleſiæ. Ratio eſt, quia id eſt prohibitum in cap. Nobis 2. & cap. Sacris, de ſentētia excom. eſt enim hic vnus ex effectibus maioris excommunicationis, de quo ex profeſſo agendum eſt in tomo ſequente: pertinet enim ad materiam de cenſuris, interim legi poſſunt D. Tho. in 4. d. 18. q. 2. art. 1. Soto d. 22. q. 1. art. 1. Co. in cap. Alma mater. p. 1. §. 6. non omittam autę aduertere, ſine vllo ſcrupulo (quidquid Soto ſignificet) poſſe Sacerdotes in Memento, orare pro excommunicatis,

D. Thom. Soto. Couar. Secus vt priuatā perſonā gerit.

nicatis, priuata oratione & intentione, quia de hoc nulla eſt facta ab Eccleſia prohibitio, imo aliqui dubitant, an fieri poſſit, de quo alias.

SECTIO III.

Vtrum hoc ſacrificium poſſit pro omnibus defunctis offerri.

DIſtinguamus tres defunctorum ordines; quidā enim ſunt valde mali, vt damnati, ſub quibus infantes cōprehendimus ſine Baptiſmo decedentes. Alij valde boni, vt beati, ſub quib. comprehendere poſſumus animas iuſtorum, quæ fuerunt in ſinu Abrahæ; quia, licet ille ſtatus iam ceſſauerit, & ideo de illis nulla nobis ſit quæſtio, poſſet tamen moueri in ordine ad ſacrificia, vel ſuffragia, quæ fuerunt in vſu veteris legis: computantur igitur in hoc ordine, quia nullum malum, nec reatum perſonalem habebant, ſed expectabant totius naturæ remedium quod ſolus Chriſtus in ara crucis oblaturus erat. In tertio ergo ordine ſunt, qui in purgatorio exiſtunt, qui non ſunt mali, ſed potius boni ſimpliciter, non tamen ab omni reatu immunes.

Defunctorū claſſes.

Primo igitur certum eſt, non poſſe hoc ſacrificium ꝓ valde malis offerri. Ita docet Aug. dicto c. 109. in Enchi. & lib. 1. de origine animæ c. 9. & 10. & lib. de cura pro mortuis agenda, c. 1. & Greg. 34. Moral. c. 13. alias. 16. & 4. Dial. c. 44. negat .n. pro damnatis orandum eſſe. Sic etiam Greg. II. epiſt. vlt. ad Bonifa. & habetur in c. Pro obeuntib. 13. q. 2. dicit, non eſſe offerendum ſacrificium *pro impiis defunctis*, id eſt, quando eos in mortali peccato mortuos eſſe conſtiterit. Similiter in Con. Brach. I. c. 34. prohibetur offerri pro his, qui violentam mortem ſibi inferunt. 16. q. 5. c. Placuit. Et in hoc conſentiunt omnes Scholaſtici in 4. d. 45. & vniuerſa Eccleſia ſentit, non eſſe pro damnatis orandum: quia eorum deſperata eſt correctio, & hæc eſt ratio huius concluſionis. Quæ vlterius explicatur: primo, quia illi iam nō ſunt mēbra Chriſti, neq; actu nec potentia: ergo neq; illis ꝓdeſſe poteſt paſſio Chriſti: ergo neq; pro eis pōt offerri ſacrificium Chriſti. Secundo, quia illis non pōt prodeſſe hoc ſacrificium ex iuſtitia, vt per ſe conſtat: neq; etiam ex miſericordia: nam, vt recte dicit Bernardus, ſerm. 8. in Pſal. *Qui habitat*; illi iam non ſunt in ſtatu miſericordiæ, ſed rigoroſæ vindictæ. Tertio, damnatis nulla fit remiſſio culpæ, nec pœnæ, alias multiplicatis ſacrificiis, poſſet auferri vniuerſa pœna, quod eſt contra æternitatem & ꝑpetuitatem illius ſtatus: Sequela patet, nam, qua ratione per vnum ſacrificium tolleretur aliqua pars pœnę, per aliud ſimile. & cæteris omnibus paribus, poſſet tolli æqualis pars; ergo tandē poſſet tota abſumi, quia illa pœna ex ea parte, qua diminueretur, ſc. ex parte ſubiecti ſeu intenſionis, finita eſt. Quod autem quidam dicunt de remiſſione per partes proportionales, fictitium & voluntarium eſt.

Pro dānatis Eucharisticū ſacrificiū offerri nequit. August. Greg. Mag. Greg. II. Conc. Brac. I. D. Bernard.

Contra hanc concluſionem opinatur Gloſſa in c. Tempus. 13. q. 2. vbi partitionem ſupra poſitam ex Auguſtino, in quatuor membra diuidit, addit enim quoſdam mediocriter malos, qui reuera mali ſunt & damnati, non tamen propter ingentia, vel multa peccata, ſed propter pauciora, vel leuiora mortalia, & pro his dicit poſſe offerri hoc ſacrificium, eiſque prodeſſe poſſe, non ad liberationem, ſed ad quandā pœnę relaxationem, & videt̄ poſſe fundari, in Aug. in Enchir. c. 110. dicente, quibuſdam valere hoc ſacrificiū, *vt eis plena fiat remiſſio, aliis, vt tolerabilior fiat dānatio*, & c. 112. permittit opinari damnatorum pœnas poſſe mitigari, dummodo non aſſeratur, poſſe finiri: quin potius Innocen. III. in c. Cum Marthæ. de celeb. Miſſ. illa vtitur quadrimembri diuiſione, quamquam de reliqua parte huius ſententiæ nihil aſſerat. Eā vero aliquos fuiſſe ſecutos refert Sixtus Senenſ. lib. 6. Biblioth. Sanct. annot. 47. & nonnulli Catholici, vt diſput. ſequenti videbimus, exiſtimant, hoc ſacrificium poſſe prodeſſe homini exiſtēti in peccato mortali ad remiſſionem pœnę temporalis, cuius reatus māſit ex prioribus peccatis remiſſis. Scotus autem alicubi opinatur, huiuſmodi pœnam, debitam propter peccata remiſſa, vel etiam propter venialia, poſſe in inferno finiri, atq; ex hac parte poſſe diminui inferni pœnam. Ergo iuxta has ſaltem opiniones poſſet hoc ſacrificiū prodeſſe dānatis ad remiſſionem huiuſmodi temporalis pœnę.

Contra concluſionē qui ſentiant. Auguſt. Inno. III. Sixtus Senē. Scotus.

Reſpondetur, ſententiam illius Gloſſæ omnino eſſe falſam, & à Theologis omnibus reiectam in 4. d. 45. vt videbimus latius in ſequenti tomo, tractando de ſuffragiis. Et fundamētum pręcipuum eſt ſupra tactum, quia ineptum, & cōtra rationem eſt, ſacrificium pro his offerre, quibus prodeſſe non poteſt: ſed hoc ſacrificium non poteſt prodeſſe damnatis, *quia in inferno nulla eſt redemptio*, neq; bonum vllū; aut vlla miſericordia eis poteſt impetrari. Neq; Auguſtinus quicquam fauet oppoſitæ ſententiæ, nam potius illo c. 110. ſæpe docet, hoc ſacrificium nihil poſſe prodeſſe damnatis. *Quod ſi contingat*, inquit, *offerri pro his, qui damnati ſunt, quia damnati eſſe ignorātur, valebit ad conſolationem viuorum, non ad adiumentum mortuorum.* Quando ergo inquit, quibuſdam valere hoc ſacrificium, *vt tolerabilior ſit damnatio*, non loquitur de his, qui ſunt in inferno, nec *damnatio* ibi ſumitur pro damnatione æterna, ſed vt idem ſit, quod *punitio, ſeu ſupplicium*, & ita verificatur dictum Auguſtini in animabus purgatorii, quæ interdum per hoc ſacrificium à purgatorio omnino liberātur, interdum vero minime, ſed ſolum aliquam pœnę diminutionem conſequuntur. In cap. autem 112. non affirmat Aug. eſſe probabilem ſententiam aſſerentem, pœnas damnatorum alleuari poſſe; ſed non eſſe aperte hæreticam, ſicut eſt illa, quę affirmat, poſſe finiri: de qua re legi poteſt idem Aug. 21. de Ciuit. c. 24. Ad Inno. III. reſpondetur inprimis, ipſum proponere quidem diſtinctionem illam quadrimembrem, nihil tamen de ea affirmare, ſed aliorum diſcretioni cōmittere, vt, quid de illa ſentiendum ſit, inueſtiget. Deinde, etiam illa diſtinctione ſuppoſita, neq; affirmat, neq; ex eius dictis colligi pōt, per mediocriter malos, intelligendos eſſe aliquos dānatos: quomodo .n. illi, qui in eo ſtatu ſunt, in quo Deum odio habēt, nihilq; boni, aut operari, aut ſperare poſſunt, mediocriter mali exiſtimari valent? Melius ergo accommodabitur illa diuiſio ad purgatorii animas, in quas. & propitiatio & expiatio cadere poteſt, & mediocriter boni dicentur, qui leuem aliquem reatum pœnæ habent, & in hac vita ſancte vixerunt; quibus ſacrificium hoc ad expiationem valere dicitur; quia per illud facile poſſunt à purgatorio liberari; è contrario verò mediocriter mali ſunt, qui in hac vita inique vixerunt tandem vero à mortali culpa liberi, cum magno reatu pœnæ, & aliquibus venialibus culpis, deceſſerunt; quibus hoc ſacrificium raro ad omnimodā expiationem, frequentius vero ad propitiationem, id eſt, pœnarum mitigationem valere ſolet. Ad Scotum, & alios reſpondetur, eas ſententias inprimis falſas eſſe; deinde non bene applicare: nam, licet demus, poſſe hoc ſacrificium prodeſſe viatori in peccato mortali exiſtēti ad remiſſionem alicuius temporalis pœnę, non inde fit, poſſe prodeſſe damnato ad eundem effectum: quia hic magis eſt incapax ſalutis, totiuſq; miſericordiæ, & ſimiliter, quāuis daremus, aliquam temporalem pœnam damnati poſſe

Reſpondetur authoritatibus adductis.

poſſe finire per rigoroſam ſolutionem & vindictam, non inde ſequi, poſſe etiam per ſacrificium remitti, nam tempus viæ definitum eſt, vt in eo poſſit fieri talis commutatio pœnæ, ſeu applicatio pœnarũ Chriſti in remiſſionem pœnæ ignis: quia Chriſtus ſolum viatorum redemptor eſt, non damnatorum: & ideo talis cõmutatio, vel in via debet fieri, ſi ſub via purgatorium etiam comprehendamus, vel, ſi rigoroſe de via loquamur, in ea ſaltem homo deberet ita vniri Chriſto, vt capax ſit talis commutationis, ſeu applicationis paſſionis eius.

Sacrificium Euchariſticũ vt propitiatorium, beatis non prodeſt.

Secundo loco dicendum eſt de beatis, de quibus aliquid certum eſt, aliquid vero dubium. Primo certum eſt, hoc ſacrificium, vt eſt propitiatorium, non poſſe pro beatis offerri: liberi enim ſunt ab omni malo, tam culpæ, quam pœnæ, cum pleniſſimam veniam & remiſſionem ſint conſecuti; imo incapaces facti ſint omnis mali, & ideo nulla propitiatio in eis locum habeat. Secundo eſt certum, poſſe aliquo modo hoc ſacrificium, quatenus laudis eſt, & gratiarum actionis, offerri Deo pro Sanctis, id eſt, pro beneficiis in ipſos collatis, qui modus offerendi, vt ſupra dicebam, non tam proprie dicitur eſſe pro aliquo, quia reuera non applicatur ei fructus ſacrificij. Quicquid tamen de modo loquendi ſit, de re ipſa conſtat, eſſe ſanctam, Deoque & ipſis Sanctis gratã, optant enim Deo gratias agi, non tantum ab ipſis, ſed etiam ab aliis pro ipſis, atque in hunc modum explicantur ab aliquibus nonnullæ Patrum locutiones: qualis eſt illa Cyrilli Hieroſ. catech. 5. myſtag. *Offerimus hoc ſacrificium pro defunctis ſanctis Patrib. & Epiſcopis.* Sed fortaſſe hæc verba poſſunt exponi, non de Sanctis beatis, nam de illis paulo antea dixerat, *Cum hoc ſacrificium offerimus, poſtea facimus mentionem & eorum, qui ante nos obdormierunt, primum Patriarcharum Prophetarum Apoſtolorum, Martyrum, vt Deus orationibus illorum, & deprecationibus, ſuſcipiat preces noſtras.* & ſtatim ſubdit alia verba ſupra citata. *Deinde pro defunctis ſanctis Patribus & Epiſcopis: denique pro omnibus oramus, qui inter nos vita functi ſunt maximum eſſe credentes animarum iuuamen pro quib. offertur obſecratio ſancti illius & tremendi, quod in altari poſitum eſt ſacrificij:* non ergo ſatis conſtat, an loquatur de Sanctis iam beatis. Et quamuis de illis poſſint verba intelligi, nam in prioribus verbis ſolum Apoſtolos & Martyres nominauerat, poſtea vero mentionem facit ſanctorum Cõfeſſorum, tamen non eſt neceſſe, intelligi de gratiarum actione, ſed de Sanctorum commemoratione, vt iam dicam. Cyprianus enim epiſt. 34. de quibuſdam Martyribus ait, *Sacrificia pro eis ſemper, vt meminiſtis, offerimus, quoties Martyrum paſſiones celebramus,* in epiſt. autem 37. quaſi explicans, quomodo pro Martyribus ſacrificium offeratur, dicit, *Dies eorum, quibus excedunt, annotate, vt commemorationes eorum inter memorias Martyrum celebrare poſſimus,* in quorum locorum collatione colligit Pamel, ibi non dici, ſacrificium offerri pro Sanctis propter gratiarum actionem *ſed in eorum commemorationem,* id eſt, vt per eos, eorumque recordationẽ, Deum deprecemur; quod ſignificauit etiam Cyril. illis verbis citatis, *Vt illorum deprecationibus ſuſcipiat preces noſtras,* & ſimiliter Aug. 22. de Ciuit. c. 10. *Martyrib.* inquit, *non templa ſicut diis, ſed memorias ſicut hominib. mortuis, quorum apud Deum viuunt, ſpiritus fabricamus,* & infra, *Sacrificium non Martyribus ſed Deo immolamus ad quod ſacrificium, ſicut homines Dei, qui mundum in eis confeſſione vicerunt, ſuo loco & ordine nominantur, non tamẽ à Sacerdote, qui ſacrificat, inuocantur* (ſcilicet, vt author ſalutis, & bonorum omnium, quem per ſacrificium colimus) *Deo quippe, & non Sanctis, ſacrificat, quãuis in memoria ſacrificet eorum,*

Vt laudis & gratiarum actionis, eorũ intuitu offerri poteſt.

Cyril. Hiero.

Cyprian.

Auguſt. Chryſoſt.

A & tract. 84. in Io. *Ad ipſam menſam* (ſcilicet Euchariſtiæ) *non ſic eos cõmemoramus, vt etiam pro eis oremus, ſed magis, vt orent ipſi pro nobis:* Et eodem modo Chryſoſt. homil. 21. in Acta. *Pro Martyrib. offerre,* inquit, *nihil aliud eſt, quam in illa hora ſacrificij vocari: nam etiã pro Martyrib. magnus honor eſt nominari Domino præſente, dum mors illa perficitur, & horrendum ſacrificium, & ineffabilia ſacramenta.* Atque in hunc etiam modum exercet huiuſmodi pro martyrib. & aliis Sanctis oblationem, idẽ Chyſr. in liturgia. Et eodem fere modo hoc explicat Epiph. hæreſ. 75. ex Patrib. ergo non ſatis colligitur ille modus offerendi ſacrificium pro Sanctis in gratiarum actionem.

B Ex his tamen teſtimoniis licet colligere aliũ modum offerendi ſacrificium pro Sanctis, ſc. vt aliquis honor inde eis proueniat, iuxta id, quod Eccleſia dicit in Miſſa, *vt illis,* (id eſt, Sanctis) *proficiat ad honorem, nobis autem ad ſalutẽ.* Hinc autem ſumunt hæretici occaſionem carpendi Eccleſiam, ꝙ genus quoddam idololatriæ committat, ſacrificium Sanctis offerẽdo. Sed impudenter errant, nouit. n. Eccleſia, ſoli Deo eſſe ſacrificium offerendum, vt Con. Trid. tradidit, ſeſſ. 22. c. 3. & prius Aug. lib. 8. de Trin. c. 27. & lib. 22. c. 10. Oportet tamen diſtinguere ſubſtantiam ſacrificij ab aliis orationibus, quæ cum illo coniungunt, ſacrificium ergo Deo tantum offertur in cultum; põt tamen offerri ipſi in honorem Sanctorum, id eſt, vt

Putida hæreticorum calumnia.

C Deus Sanctos faciat honorari, vt par eſt, in quo nihil contra rationem fit; ſed poſtulatur à Deo quoddam honeſtum bonum, quod ex diuino auxilio maxime pendet. At vero orationes, quæ adiunguntur ſacrificio, & aliæ cæremoniæ, bene poſſunt directe offerri vel fieri in honorem Sanctorum: quia illa nõ ſunt ſacrificia, nec continent cultum latriæ; ſed ſunt orationes quædam, quæ vel Sanctis directe funduntur, vt pro nobis orent, vel Deo, vt Sanctos pro nobis orantes exaudiat: tamen, vt inde Sanctorum honor augeatur, talis oratio & cõmemoratio Sanctorum cũ ſacrificio cõiungiť, vt Chryſoſt. loco ſupra citato notauit, quod ẽt confert, vt huiuſmodi orationes maiorem habeant impetrandi efficaciam.

D Solum ſupereſt dubitandum, an poſſit hoc ſacrificium pro Sanctis offerri, etiam vt impetratorium eſt. Et ratio difficultatis eſt, quia, licet Sancti non poſſint in gratia, & eſſentiali beatitudine augeri, poſſunt tamen denuo recipere aliquam beatitudinem accidentalem, vt nouam reuelationem vel gaudiũ, aut extrinſecam claritatem, gloriam ſeu honorem: ergo poſſumus à Deo petere, vt hæc bona Sancto alicui cõferat vel augeat: ergo poſſumus pro eis hoc ſacrificium, vt impetratorium eſt, offerre, vt nimirum hæc bona eis à Deo impetremus. Quod videtur confirmare vſus Eccleſiæ, ſic. n. in oblatione. quam in Miſſa facimus, oramus, *vt Sanctis proficiat ad honorẽ, nobis aũt ad ſalutẽ,* & in Collecta poſt cõmunionẽ in-

E terdum petimus, vt, *ſicut Sãctis ad gloriã; ita nobis proſit ad veniam:* & in quadã oratione ſecretæ Miſſæ B. Leonis P. petimus, *vt illũ beata retributio comitetur.* Ac deniq; Chryſ. hom. 33. in Matth. dicit, poſſe nos aliquid facere ꝓ Sanctis *ad mercedis & retributionis adiectionem.* In cõtrarium aũt eſt; quia non videť ad reuerentiam Sãctorũ ꝑtinere, pro eis orare, ſed potius eos orare, vt ꝓ nobis orent, vel Deum, vt orationib. illorũ noſtras deprecationes ſuſcipiat, vt Cyril. Hier. dixit, dicta catech. 5. Vnde Inno. III. in dicto c. Cũ Marthæ. §. vlt. ait, Sanctos nõ indigere orationib. noſtris, quia, *cum ſint perfecte beati, omnia illis ad vota ſuccedunt,* & ideo mutatũ eſſe modũ orandi in quadã oratione B. Leonis: prius. n. dicebať, *Annue nobis Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc proſit oblatio,* poſtea vero dictũ eſſe,

Chryſoſt.

Cyril. Hiero. Innoc. III.

Vt

Vt interceſſione B. Leonis nobis hac proſit oblatio. Hoc aũt A confirmat, *Quia cum ſacra Scriptura dicat authoritas, quod iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre, idem eſt ratione conſimili de aliis Sanctis ſentiendum:* quod tamen dictum non reperitur ſacra, ſed ſumitur ex Aug. ſer. 17. de verbis Apoſt. & tract. 84. in Ioannem, vbi inter alia ait. *Non ſic Sanctos commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis, vt orent ipſi pro nobis.*

Sacrificio hoc impetrari poteſt beatis honor aliquis ex viatorum actibus reſultans.

Reſpondetur nihilominus, poſſe hoc ſacrificium, vt impetratorium eſt, offerri Deo ad impetrandum Sanctis gloriam & honorem: in quo, vt Innocent. citato loco notauit, non tam pro Sanctis, quam pro nobis noſtriſq; proximis oramus: petimus .n. *vt ma-* B *gis ac magis à fidelib. glorificentur in terris*, quod noſtra eſt vtilitas & commoditas: quamuis in Sanctorum gloriam redundet: ſicut in oratione Dominica petimus, *Sanctificetur nomen tuum, adueniat regnum tuum; fiat voluntas tua ſicut in cœlo, & in terra:* & poſſemus ſacrificium offerre, ad hæc omnia impetranda; nec tamen propterea ꝓprie dicemur orare, aut offerre ſacrificium pro Deo, ſed ꝓ nobis, vt glorificemus Deum. Quod ſi ſit ſermo, non de honore extrinſeco Sãctorum, qui intrinſece eſt in nobis, ſed de accidentali gloria intrinſeca ipſis Sanctis, quę conſiſtit in illuminationib. & gaudiis accidentalibus, dicẽdum eſt, directe nos nunquam petere Sanctis hanc gloriã accidentalem, ſed vel indirecte, quatenus ex noſtris a- C ctibus redundare poteſt: nam hęc viciſſitudo gloriæ accidentalis ſemper creditur oriri ex his, quę in Eccleſia militante fiunt, ideoq; ſolum vſq; ad diem iudicij eſſe duraturam: vel certe, ſi aliunde ẽt oriri põt, habet in ſingulis beatis ſuam certam legem, ſtabilẽ, & independentem ab orationibus noſtris, & ideo ad nos non pertinet, pro eis orare, quantum ad augmẽtum huius gloriæ, ꝓprie igitur loquendo, hoc ſacrificium non offertur pro Sanctis, niſi in quantum aliquo mõ offertur pro nobis: ex quorũ actibus honor aliquis, aut accidentalis gloria in Sanctos redundat: & hęc eſt reſolutio Innocẽtij in d. c. Cũ Matthę. Iuxta quam intelligendũ ẽt eſt, quod D. Tho. ait in 4. d. 12. q. 2. a. 1. quęſtiunc. 2. ad 2. hoc ſacrificium of- D ferri poſſe pro pueris baptizatis, qui ante vſum rõnis decedunt: cum .n. certum ſit, illos iam eſſe beatos, non põt magis pro illis, quam pro aliis Sanctis offerri. Vnde, quamuis D. Tho. dicat, illam oblationẽ fieri ad conſolationem viuorũ, & ad ſignificandũ, eos, infantes eſſe de cõgregatione iuſtorum, ac vera mẽbra Eccleſiæ; nihilominus neceſſe eſt, talem oblationem, quoad intentionẽ impetrandi, vel applicandi fructũ ſacrificij, debito modo fieri; & ideo, licet offeratẽ Deo, aut in gratiarum actionẽ pro tãto beneficio hõi infantibus collato, aut ſimul, vt inde aliquis honor, vel gaudium in huiuſmodi innocentes redundet, tamen, quoad alios fructus nõ põt pro eis offerri, ſed vel aliis applicandum eſt ſacrificium, vel the- E ſauro Eccleſiæ adiungetur fructus eius.

Qualiter etiam accidentalis gloria.

Pro animab. Purgatorij vtiliter offertur hoc ſacrificium.

Conc. Trid.

Tertio loco dicẽdum eſt de animab. purgatorii, pro quib. certum eſt de fide, ſacrificiũ poſſe offerri, etiam vt impetratorium eſt: quia illę animę adhuc ſunt in pœnis, quæ per oblationem huius ſacrificij remitti poſſunt. Ita definit Conc. Triden. ſeſſ. 22. c. 2. & can. 3. & confirmat ſatis vſus & traditio Eccleſię, & tradunt Doctores omnes in 3. d. 45. Qualis vero eis ſit hæc propitiatio, & an ſit omnino infallibilis, & proprie ex opere operato, attingemus diſp. ſequenti: nam ex profeſſo diſputatio hæc, quæ vnam de ſuffragiis, & aliam de purgatorio ſupponit, pertinet ad materiam de ſatisfactione & de clauibus, de quibus in ſequente tomo dicendum eſt.

DISPVTATIO LXXIX.

De effectu & valore huius ſacrificij.

Diſput. 7. de ſacrificio.

Explicata eſſentia, & cauſis Euchariſtici ſacrificij, ſupereſt, vt dicamus de effectib. eius, & quia effectus ex virtute ſeu valore procedit, ſimul de valore dicemus. In qua re multa conſideranda occurrunt, ſcilicet, an hoc ſacrificium aliquod operetẽ, quid illud ſit, quomodo fiat, in qua perfectione & quantitate, in quib. ſubiectis, ſeu perſonis, & à quib. ſeu per quam oblationem, quæ fere omnia permiſte tractabimus: quia ita ſunt coniuncta, vt vix poſſint diſputatione ſeparari.

SECTIO I.

Vtrum ſacrificium Miſſæ habeat aliquem effectum ex opere operato.

1. Opinio.

PRima ſententia eſſe poteſt, ſimpliciter ac proprie loquẽdo hoc ſacrificium nullum habere effectũ ex opere operato. Ita refert Petrus Soto, & tribuit hanc ſententiam Caiet. & Scoto, & idem indicant Dominicus Soto, & Corduba. Sed reuera falſo imponitur hęc ſententia Scoto & Caiet. quę omnia poſtea videbimus. Põt autem hęc opinio fundari, quia omnis effectus ex opere operato pendet ex Chriſti promiſſione: non .n. conuenit operi vel ſigno externo ex natura ſua: nulla aũt promiſſio alicuius effectus gratię, legitur facta huic ſacrificio, quatenus ſacrificium eſt, diuerſa ab ea, quæ facta eſt huic myſterio, quatenus ſacramentũ eſt, mãducationi .n. & potui carnis & ſanguinis Chriſti legimus vitę promiſſionem factã: oblationi aũt ſeu ſacrificationi nihil legimus ꝓmiſſum. Et cõfirmatur, nam forraſſe propter hanc cauſam Conc. Trid. cũ ſingulis ſacramẽtis tribuerit proprios effectus ex opere operato, agens de hoc ſacrificio, nullum ei effectum ex opere operato tribuit: ergo neq; à nobis ſine maiori fundamento tribuendus eſt. Confirmatẽ ſecundo, quia effectus ex opere operato non pendet ex volũtate miniſtri: omnis autem effectus huius oblationis pendet ex dignitate offerentis, magis quam ex dignitate rei oblatę, vt D. Tho. ſup. dixit q. 79. a. 5. quia nõ poteſt eſſe accepta oblatio, niſi offerens dignus ſit.

D. Thom.

2. Opinio.

Secunda ſententia extreme contraria eſt, hoc ſacrificium eſſe veluti vniuerſalem cauſam, quę cõferat ſeu cõcurrat ex opere operato ad omnes fructus & effectus gratiæ, quos Chriſtus per paſſionem ſuam nobis meruit, & quacunq; via aut ratione nobis applicatur. Ita ſignificat D. Tho. Io. 6. lect. 6. dicens, cum hoc ſit ſacramentum Dominicæ paſſionis, continet in ſe Chriſtum paſſum, vnde, quicquid eſt effectus Dominicæ paſſionis, eſt etiam effectus huius ſacramenti: vbi late loquitur de ſacramento, vt totum myſterium ſub quacunq; ratione ſigni ſacri cõprehendit: quod infra declarat, dicens, *Alia ſacramenta habẽt ſingulares effectus, ſed in immolatione huius ſacramenti, effectus eſt vniuerſalis pro tota Eccleſia pro viuis & defunctis, quia continetur in ipſo cauſa vniuerſalis omnium ſacramentorum, qui eſt Chriſtus*, & eandem ſentẽtiam indicat Ruar. a. 16. §. Manifeſta eſt, dicens, *Ad oĩa valet ſacrificiũ altaris, ad quæ valuit victima crucis.* Fundamẽtũ eſſe põt, quia hoc ſacrificiũ ęquale eſt ſacrificio crucis, vt patet ex principali offerẽte, & ex re oblata: ergo tã eſt vniuerſale & efficax in cauſãdo, quam fuit illud in merẽdo & ſatisfaciẽdo. Ex qua rõe intulit vlterius (vt refert) Catherinus in opuſ. de ſacrificio Miſſę, & ſup ad Heb. 10. hoc ſacrificium virtute

Ruar.

Catherin.

operandi nõ niti in ſacrificio crucis, neq; ab illo pẽdere: quia tã infinitũ eſt, ſicut illud. Vnde, ſicut illud ab hoc non pendet, neq; in illo nititur; ita neq; hoc in illo, ęqualia enim ſunt, ſicut in perfectione, ita & in valore, & in virtute: ſunt ergo tanquã duæ cauſæ vniuerſales, æquè primæ in ſuo genere, quamuis ex volũtate Chriſti diuersũ vſum habuerint: nã ſacrificium crucis ordinatũ tantũ fuit, quoad ſufficientiã, hoc verò quoad efficaciam. Quod ſi obiicias; ſequi, ſacrificium Miſſæ ex opere operato dare effectum Baptiſmi, pœnitentiæ, & ſimiles; reſpondet; immediatè & per ſe, negando Sequelã; mediate autem & per alia ſacramenta, concedendo illam: eſt enim eius virtus veluti vniuerſalis cauſæ, quæ per ſe ipſam non immediate operatur, ſed cum cauſis proximis; quæ in præſenti ſunt cætera ſacramenta, ad hoc peculiariter inſtituta, vt vniuerſalis virtus huius ſacrificij ad ſpeciales effectus applicetur.

Sacrificium hoc effectũ habet ex opere operato vt proxima cauſa.

D. Thom.

Dico primò, ſacrificiũ hoc habere effectũ aliquẽ ex opere operato, vt proximã cauſam illius. Hæc cõcluſio nõ ſolũ eſt contra primam ſententiã, ſed etiã contra ſecundã: quæ, neſcio quã vniuerſalem cauſalitatẽ huius ſacrificij excogitauit: omittit autẽ propriam & particularẽ. Eſt aũt ſententia hæc D. Tho. ſup. q. 79. ar. 5. & 82. ar. 1. & in 4. d. 12. q. 2. ar. 1. quæſtiunc. 2. & apertiſſimè d. 45. q. 2. ar. 1. quęſtiun. 3. & ar. 3. quæſtiunc. 1. ad 3. Caiet. to. 2. opuſcul. tract. 3. q. 2. dicit tamẽ, hunc effectũ pendere ex diſpoſitione eius, pro quo ſacrificiũ offert, ex quo fortaſſe ſumpta eſt occaſio citandi Caietanũ pro contraria ſententia; ſine cauſa tñ, quia id non eſt contra rationem operis operati, vt in omnib. ſacramentis cõſtat: ſatis .n. eſt, quod opus vi ſua conferat talem effectum non ponenti obicem, & idem eſt ſenſus Scoti, quodl. 20. & eãdem ſententiam tenet Albert. in 4. d. 13. ar. 31. Soto q. 2. ar. 1. & lib. 9. de iuſt. & iur. q. 2. ar. 2. Petrus Soto, lect. 7. de Euchar. Cano 12. de locis, c. 12. ad 9. Caſtro, verb. Miſſa hæreſ. 2. Cordub. li. 1. q. 3. Cou. in c. Alma mater. 1. p. §. 5. n. 6. & reliqui omnes recentiores, nec Catholicũ contra dicentem inuenio; ideoq; certam exiſtimo veritatẽ hanc. Ne tamen fortaſſe ſit in verbis æquiuocatio, aduertendũ eſt, hic non eſſe ſermonẽ de cauſalitate phyſica, nec quidquam referre ad quæſtionem pręſentẽ, quia ille modus cauſandi, vel neceſſarius nõ eſt in præſente, vel fortaſſe nõ habet locũ, ſi verum eſt, hoc ſacrificiũ nõ dare ex opere operato gratiam gratum facientem, ſed ſolam remiſſionem pœnę, quæ non eſt effectus phyſicus ac poſitiuus, ſed moralis: quia nõ conſiſtit in influxu alicuius qualitatis, vel entitatis phyſicæ, ſed tantum eſt moralis condonatio cuiuſdam debiti, quæ ſolum moraliter cauſari põt: tamen in ſuo ordine dicetur conferri ex opere operato, ſi ex vi ſacrificij, vltra omne meritũ & ſatisfactionẽ operantis, infallibiliter conferat nõ ponenti obicem. Propter ꝙ nonnulli hunc effectũ vocant per modum infallibilis impetrationis; alij per modũ ſolutionis ex theſauro meritorum & ſatisfactionum Chriſti, non tamẽ refert, hoc vel illo modo loqui, quando de re conſtat.

Caietanus à calumnia vindicatur.

Scotus. Albert. Dom. Soto. Pet. Soto. Cano. Caſtro. Couar. Cordub.

Sic igitur explicata concluſio, probatur ex communi Eccleſiæ cõſenſu, omnes .n. perſuaſum habẽt, ſacrificium hoc ex vi ſuę inſtitutionis habere ſingularem vim & efficaciam ad applicandum aliquem fructum redemptionis Chriſti, iuxta id, quod Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 1. dixit, Chriſtum inſtituiſſe hoc ſacrificium, *vt illius* (id eſt, ſacrificij crucis) *ſalutaris virtus in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur, peccatorũ applicaretur,* quod in ca. 2. latius docet: hæc aũt applicatio, cum fiat ex vi inſtitutionis, oportet, vt includat cauſalitatem ex opere operato: nam, ſi

Conc. Trid.

A ſolum eſſet ex merito, vel ſatisfactione operantis, nihil haberet ſingulare hoc ſacrificium ex vi inſtitutionis: imò neque in hoc ſuperaret ſacrificia veteris legis, vel naturæ: nã etiã illa habere poterãt ſimilem effectũ ex opere operantis, vel per modum impetrationis. Quod ſi dicatꝰ; hanc impetrationem eſſe maiorem in hoc ſacrificio propter dignitatem eius, hoc nõ ſatis eſt, nã inde fit, hoc ſacrificiũ nullam habere virtutem applicãdi redemptionem Chriſti ex peculiari inſtitutione ad hũc finem, ſed ſolum quatenus ex natura rei ſequitꝰ ex ipſa inſtitutione ſacrificij ſecundum ſubſtantiã eius: hoc autem non videtur cõſentaneum doctrinæ Conc. Trid. Secũdò argumen- B tor, quia Eccleſia ſemper intellexit, fructũ huius ſacrificij nõ pendere ex gratia ſeu ſanctitate miniſtri offerentis: ergo ſignum eſt, dari ex opere operato, quia ſi eſſet ex opere operantis, magis penderet ex iuſtitia offerentis, quã eius, pro quo offertur, ſicut videre licet in quolibet alio opere ſatisfactorio. Ratio .n. eſt eadem, ſcilicet, quia is, pro quo applicatur opus, nõ eſt moralis circumſtantia operis, ſed ſolum ſubiectum, in quo opus habiturum eſt effectum, ꝙ eſt quid extrinſecum & poſterius ad valorem operis; offerens autem eſt moralis circumſtantia ſacrificij, à qua maximè pendet moralis æſtimatio & virtus eius, vt eſſe poteſt ex opere operantis. Quod ſi dicatꝰ, hoc ſacrificium eſſe fructuoſum independenter à C proximè offerente, quia Chr̃s ſemper eſt principalis offerens; cõtra hoc eſt, quia hic fructus nõ eſt ex eo, quod Chriſtus ſic offerendo, quaſi de nouo ſatisfaciat; quia nõ eſt in ſtatu ſatisfaciendi, vt infra dicam: ergo, vt ſit certus, & de ſe infallibilis, oportet, quod ſit per modũ applicationis ex vi talis ſacrificij, vt à Chriſto oblati; & hoc ipſum eſt eſſe ex opere operato. Tertiò, ſacramenta legis nouæ omnia habent effectum ex opere operato; ergo, & ſacrificiũ debet habere aliquem ſimilem effectum ſibi proportionatũ, patet cõſequentia, quia vtrumq; ſpectat ad dignitatem & excellentiam nouæ legis; neq; minus dignum aut perfectum eſt hoc ſacrificium in ratione ſacrificij, quã ſint in ſuo genere ſacramenta. Qua- D propter, quod de ſacramentis nouę legis dicũt Concilia, efficere, quod ſignificant, quia non ſunt ſigna egena & vacua, ſed plena virtute ſanguinis Chriſti, in quo iam effuſo nitũtur; totum (inquam) hoc cõuenit huic ſacrificio: eſt .n. eadem ratio: imò, quia cũ vno ſacramentorum idem realiter eſt, quoad hoc ſub nomine ſacramenti cõprehendi poteſt. Quartò, quia alias ſequitur, non magis poſſe hoc ſacrificium offerri pro alio, quam ipſam Euchariſtiæ ſumptionem; quod eſt plane falſum, & contra omnium mẽtem. Sequela probatꝰ, quia etiã ſumptio offerri põt pro alio, quoad ſatisfactionem ex opere operantis & ſimiliter quoad impetrationem: eſt enim opus ſatisfactorium, & meritorium, ſeu impetratorium, ſi- E cut alia opera religionis, ſi autem ab oblatione ſacrificij, vt ſic, tollamus vim ex opere operato, nihil aliud in ea manet, quod pro alio offerri poſſit, præter ſatisfactionem, & impetrationem ex opere operantis: nulla ergo erit diuerſitas. Vltimò ſequi ex cõtraria ſententia videtur, oblationem ſacrificii, qua in hoc myſterio Chriſtus offertur, non eſſe de ſe magis fructuoſam, magiſq; applicatiuam redemptionis, quam ſit oblatio interna eiuſdem Chriſti, & paſſionis eius, quam vnuſquiſq; fidelis ſua priuata deuotione facere poteſt: conſequens autem eſt etiam abſurdum, & contra totius Eccleſiæ ſenſum & traditionem: nam ſacrificium hoc, re ipſa oblatum cenſetur habere ſpecialem efficaciam, vltra ſolum deſiderium, ſeu interiorem actum.

Occurritur euaſioni.

Has autẽ rationes effugere poſſet aliquis ſeu eneruare, dicendo, ſacrificium hoc habere ſpecialem vim impetrandi, quæ diuerſa eſt à cauſalitate ex opere operato, vt intra videbimus. Sed hoc non tollit vim rationum factarum, quia ſi impetratio eſt infallibilis, reſpectu ſubiecti non ponentis obicem, & eſt ſpecialis ex vi ipſius externi operis, hæc eſt, quam nos vocamus cauſalitatem ex opere operato: quia neceſſe eſt fundari in promiſſione facta tali operi, & reuera improprie vocatur impetratio, ſed potius eſt realis executio, & applicatio eius rei, quam Deus, quantum eſt ex parte ſua, iam contulit. Si autem impetratio non eſt infallibilis, non ſatis eſt ad dignitatem huius ſacrificij, neque ad effectus eius explicandos, neque ad reddendam rationem de omnibus, quæ de illo affirmantur: vt, verbi gratia, quod nulla indignitate aut malitia offerentium inquinari poteſt: ſatis enim cenſeretur maculari moraliter, ſi redderetur inefficax ex offerentis malitia. Item, quod non poſſit offerri pro iuſto catechumeno defuncto, nam hoc non eſt verum, quoad impetrationem: oportet ergo, vt ſit verum, quoad effectum ex opere operato, & hoc magis ex dicendis conſtabit.

Sacrificiũ Eucharistię non vniuerſalis, cã cũ omnibus gratiæ inſtrumentis cócurrẽs cẽſendum.

Dico ſecundo; Hoc ſacrificium nulla ratione dici poteſt cauſa vniuerſalis ex opere operato, conferens vel concurrens ad omnes effectus gratiæ, qui ex redemptione Chriſti nobis proueniunt. De hac concluſione nihil fere antiqui authores locuti ſunt, quia, vt exiſtimo, nunquam huiuſmodi cauſalitatis modus in eorum mentem venit: ex recentioribus attigit illam Cano, dicta ſolutione ad 9. circa finem, & Lindanus, libro 4. Panopliæ, capitulo 51. 52. & 53. vbi dicit, neminem eſſe tam inſanum, qui quoad efficaciam faciat comparationem, nedum æqualitatem, inter ſacrificium crucis & Miſſæ, ſumi etiam poteſt ex Hoſio in confeſſione capitulo 41. Corduba, dicta quæſtione 3. Caniſi. quæſtione 7. de Euchariſtia, Pigh. controuer. 5. Petrus Soto, lectione 7. de Euchariſt. Cano lib. 12. de locis, capitulo 13. ad 1. Soto 4. diſtinction. 13. quæſt. 2. art. 1. & nonnihil inſinuat Gab. lectione 26. & 27. in cano. Et probatur, quia, aut hæc vniuerſalis cauſalitas fundatur quaſi ex natura rei in excellentia vel ſatisfactione actuali talis ſacrificij; vel in ſpeciali promiſſione, & inſtitutione Chriſti; dum præter hos nullus alius modus excogitari poteſt: neuter autem illorum eſt probabilis. De primo patet, tum quia potuiſſet hoc ſacrificium inſtitui, & nullam omnino habere cauſalitatem ex opere operato, nam cur repugnat? Tum etiam, quia, ſi rei dignitas conſideretur, etiam Euchariſtiæ ſacramentum eſt infinitę dignitatis, & tamen non propterea eſt principiũ omnium gratiarum ex opere operato: imo, ſecluſa promiſſione, nec ꝓprium aliquem effectum haberet ex opere operato: ſi autem conſiderẽt actualis ſatisfactio, hæc nulla eſt in hoc ſacrificio ex parte Chriſti, vt ſtatim oſtendam, & quamuis daremus, eſſe aliquã, potius eſſet per modum ſufficientiæ, quam efficacis applicationis, ſicut fuit in ſacrificio crucis. De ſecũdo vero, ſcilicet, de inſtitutione aut volũtate Chriſti, probatur, nam vbi eſt talis inſtitutio? Neq; enim in Scriptura ſacra habetur; neque in Eccleſię traditione eſt aliquod eius veſtigium.

Cano. Lindan. Hoſius. Cordub. Caniſ. Pighius. Pet. Soto. Domin. Sot.

Ratio pro cõcluſione.

Et ratione declarãt, nam fructus paſſionis Chriſti dupliciter conſiderari poteſt; primo ſecundum perfectionem intẽſiuam ſingulorum effectuum, vt verbi gratia, quod fuit ſufficiens ad merendam nobis gratiam, magis ac magis intenſam, &c. vel ſecundum extenſiuam, id eſt, quoad multitudinem effectuum. Neutro autem modo poteſt efficacia ex opere operato conueniens huic ſacrificio, eſſe adæquata ſufficientiæ meriti, & ſatisfactionis ſacrificij crucis: ergo nullo modo poteſt eſſe hoc ſacrificiũ cauſa vniuerſalis omnium gratiarum prouenientium ex redẽptione Chriſti: ſuppono enim id, quod de fide certũ eſt, ſacrificium crucis fuiſſe cauſam redemptionis quoad ſufficientiam; per ſe autem ſolum non habere efficaciam: hoc autem ſacrificiũ è contrario non eſſe propter ſufficientiã, nam hæc perfectè & copioſè cõpleta eſt in cruce, vt ſupra cum Paulo in epiſt. ad Heb. late expoſuimus; ſed eſſe propter aliquam efficaciã, ſeu applicationem illius ſufficientię, vt Concilium Trid. dixit. Vnde, ſi in hac efficacia non habet hoc ſacrificium vniuerſalem cauſalitatem, in nulla re poteſt illam habere. Probatur ergo minor, quoad priorẽ partẽ de perfectione intenſiua: nã Chriſtus per paſſionem, non ſolum nobis meruit ſufficienter decem aut viginti gradus gratiæ, ſed in quocunque gradu, ita vt, ſicut ratione ſui meriti nunc voluit tãtam gratiam in baptiſmo dari, ita velle potuiſſet, vt maior, vel maior daretur; & quicquid deſignauit, totum ſufficienter cadit ſub ſuum meritum; & idem eſt de remiſſione pœnæ maioris, & maioris in quocunq; gradu: hoc autem modo non poteſt efficacia ſacrificij Euchariſtiæ adæquari ſufficientiæ ſacrificii crucis. Cuius ratio euidens eſt, quia ſufficientia de ſe eſt infinita, & exhauriri non poteſt neq; oportet, vt ſit ad certum gradum determinata; quia vt ſic, non applicatur ad operandum, at vero efficacia oportet, vt ſit determinata ad certum gradum; quia includit applicationem, & inſtitutionem ad operandum, & conſequenter ad certũ, & determinatum effectũ. Et cõfirmatur, nã hac ratione diximus in ſuperioribus ſacramenta habere determinatã perfectionem effectus ex opere operato: quia ſuppoſita inſtitutione operanẽ per modũ naturæ, quantũ poſſunt in ſubiecto vel ſic diſpoſito: ſed quoad hoc eadem eſt ratio de ſacrificio Euchariſtiæ: quia oblatũ ẽt pro tali, vel tali perſona operaẽ in illa determinatũ effectum, & quãtum poteſt in ſubiecto ita diſpoſito, ſuppoſita inſtitutione. Vnde, ſi ſubiectum intelligatur in ſimã diſpoſitione præparatum, vel potius non poſitiue diſpoſitum, ſed negatiuè, non ponens obicem; habebit in illo minimum quẽdam effectũ finitum ac determinatum, quoad efficaciam, quod de ſufficientia ſacrificii crucis dici non poteſt, nam illud de ſe ſufficiens eſt, vt ratione illius maior effectus fieret in tali ſubiecto, ſi Chriſtus voluiſſet: ergo quoad hanc partem non eſt adæquatio inter efficaciam & ſufficientiam vnius & alterius ſacrificii.

Altera vero pars de perfectione extenſiua, ſeu multitudine effectuum, multis modis oſtẽdi poteſt. Primo quoad perſonas: nam ſacrificium crucis fuit ſufficiens prodeſſe omnib. hominib. tam, qui Chriſtum præceſſerunt, quam qui ſecuti ſunt, nec ſolum baptizatis, ſed etiam iis, qui nondum baptizati ſunt, nec tantum iuſtis, ſed etiam his, qui in peccato mortali exiſtunt, eos illuminando & vocando, &c. At vero ſacrificium Euchariſtiæ nullam efficaciam habere poteſt in homines, qui Chriſtum præceſſerunt; neq; in his omnibus, qui ſubſecuti ſunt, poteſt habere propriam efficaciam ex opere operato, ſed ſolum in baptizatis, & iuſtis. Secundo idem oſtenditur quoad varietatem effectuum, nam ſufficiẽtia ſacrificii cruenti ſe extendit, verbi gratia, ad remiſſionem peccati originalis, ad quam nullo modo extenditur efficacia ſacrificii Euchariſtiæ ex opere operato: imo idem eſt de remiſſione cuiuſcunque peccati mortalis, quoad culpam, & de infuſione gratiæ ſanctificantis,

cantis, vt infra dicemus. Idemq; argumentum fieri pōt de charactere Baptiſmi, Ordinis, vel Confirmationis, de dono perſeuerātię, & de aliis ſimilibus auxiliis, aut donis gratiæ.

Euadendi modus refutatur. Nec quicquam iuuat, quod ſupra dicebat, ſacrificium hoc habere omnes hos effectus, non per ſe immediate, ſed vt cauſam vniuerſalem, operantem per aliam particularem, vt per ſacramēta, hoc enim, & falſum eſt, ac ſine fundamento dictum; & inſufficiens ad difficultatem expediendam: nam inprimis, etiam omnia ſacramenta ſimul ſumpta cum hoc ſacrificio non habent efficaciam adæquatam ſufficientiæ paſſionis Chriſti: nam tota hæc efficacia eſt definita, etiam in varietate effectuum, illa vero ſufficientia eſt multo magis vniuerſalior. Vnde etiam de facto plures effectus gratiæ propter ſufficientiam illius ſacrificij conferuntur, quam poſſint per ſacramenta conferri, vt facile patet de illuminationibus, & de excitantibus gratiis, quæ dantur ante baptiſmū vel ante pœnitentiæ ſacramentum, vel de omnibus operibus meritoriis ex opere operantis, & auxiliis, vel gratiis, quæ ad illa, vel propter illa dantur. Quod ſi quis adhuc contendat, efficaciam huius ſacrificij tam eſſe vniuerſalem, vt non ſolum per ſacramenta, ſed etiam per noſtras diſpoſitiones, & per omnia media, quibus Deus ad noſtram ſanctificationem vtitur, operetur; quid dicetur de prima illuminatione, interna vocatione, ſeu excitante gratia, quam Deus in nobis ſine nobis, id eſt, ſine vlla diſpoſitione noſtra operatur? nam illa eſſe non poteſt effectus huius ſacrificij, vt à cauſa immediate operante, vt per ſe notum eſt, & contraria opinio fatetur; neque vt à cauſa mediata, quia nulla ibi eſt alia, niſi Deus ipſe influens talem gratiam. Dices tamen; hoc facere Deum ratione huius ſacrificij. Sed hoc inprimis, & dicitur inconſtanter, quia reuera eſt dicere, ſacrificium eſſe immediatam cauſam moralem talis effectus; deinde ſacrificium hoc non eſt ratio talis effectus, vt in re oblatum, quia ſupponimus, non eſſe oblatum, neque applicatum ab aliquo offerente; neque etiam vt in voto exiſtens, nam in eo, qui primam illuminationem, & fidem ſuſcipit, nullum votum huius ſacrificij præceſſit; non ergo datur, illa gratia intuitu huius ſacrificij incruenti, ſed cruenti ſolius. Tandem, quia ridiculum dictu eſt, ſacramenta omnia habere efficaciam ab hoc ſacrificio incruento, vt ſic, aut in illo niti, vt operentur: quia ſacramenta ſolum nituntur in merito, & ſatisfactione Chriſti, ergo ſolum nituntur in illo ſacrificio, in quo Chriſtus ſuum meritum, & ſatisfactionem conſummauit: hoc autem fuit ſolum ſacrificium crucis, vt ſupra ex Paulo oſtendimus: ergo in illo ſolo nituntur, & non proprie ac formaliter in ſacrificio Euchariſtiæ, prout ab illo diſtinguitur. Nam ſeclufis ab hoc ſacrificio, nouo merito & ſatisfactione, nulla ratio excogitari poteſt, ob quam ſacramenta dicantur ſuos effectus conferre in virtute huius ſacrificij: quia in nullo genere cauſæ habent virtutem ab illo, neque in conferendis ſuis effectibus includunt habitudinem ad illud, qualis enim eſt hæc habitudo aut quod

Inſtantia reiicitur. habet fundamentum? Quod enim aliquis fingere poteſt, includere omnia ſacramenta votum huius ſacrificij, multo magis improbabile eſt, quam, quod ſupra reiecimus de ſimili voto Euchariſtiæ, quatenus ſacramentum eſt, in vſu aliorum ſacramentorū incluſo: nullus enim hactenus dixit, hoc ſacrificium eſſe medium neceſſarium ad remiſſionem originalis peccati, vel ad alios effectus ſacramentorum omniū, id enim, nec fundamētum habet in Scriptura, Patri-

A bus, aut traditione; neque eſt conſentaneum abſolutæ virtuti & efficaciæ aliorum ſacramentorum. Nec deniq; probabili ratione ſuſtineri poteſt, quia, ſecluſo præcepto audiendi Miſſam, nullo modo eſt hoc ſacrificium neceſſarium ad ſalutē ſingulorum. Vnde nec votum eius neceſſarium eſt; imo cum propoſito nunquam illud offerendi, poſſet aliquis ſaluari, præceptum autem audiendi Miſſam, quod Eccleſiaſticum eſt, vel etiam ſi fingatur eſſe diuinum, non conſtituit medium neceſſarium ad ſalutem: niſi ea ratione, qua obſeruatio mandatorum ad ſalutem neceſſaria eſt.

Euchariſtiæ ſacrificij effectus ex opere operato ex crucis ſacrificio manauit. Ex quibus infero hoc ipſum ſacrificium Euchariſtiæ non habere effectum vllum ex opere operato, niſi quatenus nititur in ſacrificio crucis, & ab illo habet virtutem & efficaciam. Quod cenſeo de fide certum, quia paſſio Chriſti eſt vniuerſalis cauſa omnium effectuum gratiæ, ſiue per ſacramenta, ſiue per quodcunque aliud inſtrumentum conferantur: ideò enim dicitur Chriſtus; vna oblatione crucis conſummaſſe ſanctificatos; quia ab illa eſt omnis gratia, omniſque ſanctificatio noſtra, & propter eandem cauſam ad Rom. 3. ait Paulus, Deum propoſuiſſe Chriſtum propitiatorem in ſanguine ipſius. Ac denique Concilium Tridentinū. ſeſſ. 22. c. 1. & 2. ideo dicit, efficaciam huius ſacrificij affirmari ſine iniuria ſacrificii crucis, quia inſtitutum eſt, *vt per illud ſalutaris ſacrificij crucis virtus applicaretur*: ergo huius efficacia nititur in illius ſufficientia. Deniq; omnis efficacia huius ſacrificii debet fundari in aliquo merito & ſatisfactione Chriſti; ſed non in nouo merito & ſatisfactione, quæ Chriſtus habeat, incruente offerendo, vt ſæpe dictum eſt: Chriſtus namq; iam non eſt in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi; & quia hoc ſacrificium non eſt inſtitutum propter ſufficientiam, ſed propter ſolam efficaciam: ergo fundatur in merito & ſatisfactione, quæ Chriſtus habuit in vita mortali, & in cruce conſummauit. Cauendū aūt hic eſt aliud extremum quorundam, qui dicunt efficaciam huius ſacrificii non ſolum fundari in ſatisfactione Chriſti, ſed etiā in ſatisfactionibus Eccleſię & Sanctorū, quę in theſauro Eccleſię ſeruantur, & per hoc ſacrificium applicari poſſunt. Hoc. n. verum non eſt, loquendo, prout loquimur de proprio effectu ex opere operato, qui in ſola Chriſti inſtitutione & promiſſione fundatur: Chriſtus autem nō fundauit inſtitutionem ſuam, neq; ſacramentorum, neq; ſacrificii, in alienis meritis, ſed in propriis; quia neq; aliis indigebat, neq; aliter fieri decebat, cum poteſtas excellentię eius ad hęc omnia ſufficeret, & habitura eſſet effectum independēter ab operibus alienis, iuxta vim ſuæ inſtitutionis & promiſſionis. Dico autem proprie loquendo de effectu ex opere operato, quia per modum indulgentiæ interdum poteſt Eccleſia applicare de theſauro ſuo ſatisfactionem aliquam, mediante ſacrificio Miſſæ, ſicut id facere conſueuit mediis aliis operibus; vel etiam media ſuſceptione alicuius ſacramenti, vt latius dicemus de indulgentiis diſputantes: tunc autem ille effectus diſtinctus eſt ab effectu ex opere operato, & extrinſecus atque accidentario illi coniunctus.

Rom. 3. Conc. Trid. Non tamen à Sanctorum meritis, pendet.

Diruitur primę opinionis fundamentum. Fundamentū prioris opinionis nitebaē proprie in authoritate negatiua, quia nimirum, nō cōſtat de Chriſti promiſſione. Ad quod aliqui reſpondēt, non eſſe neceſſariam ſpecialem promiſſionē, ſed ſufficere ſolā ſacrificii inſtitutionē, quæ ſecū neceſſario adducit efficaciam ſacrificii ad huiuſmodi effectum: quoniam eſt ſacrificium nouæ legis, & perfectum. Sed hoc indicat quidem congruentē rationē, ob quā inſtitutio talis ſacrificii poſtulat, vt ei talis promiſſio adiun-

adiungatur; non tamen ſatis eſt, vt huiuſmodi effectus vel efficacia poſſit ſine promiſſione ſpeciali intelligi: nam tota ratio ſacrificij etiam in noua lege poteſt perfecte intelligi abſque huiuſmodi effectu, vel cauſalitate ex opere operato. In quo eſt nonnulla differentia inter ſacramentum & ſacrificium, nam ſacramentum per ſe primo inſtitutum eſt ad ſanctificationem conferendam, & ſignificandam; & ideo tale ſacramentum intrinſece includit in ſua inſtitutione, vt ſit ſignum perfectę ſanctificationis, quę fit per gratiam ab ipſomet collatam; in quo continet quidem promiſſio gratiæ, tamen illa intrinſece includit in inſtitutione talis ſacramenti, vt tale ſignũ eſt: ſacrificium vero per ſe primo inſtituitur in cultum Dei, quoad ſignificationem moralem, & hoc ſacrificium inſtitutum eſt in repræſentationem paſſionis Chriſti, quoad ſignificationem myſticam; & hæc ſunt, quæ per ſe pertinent ad inſtitutionem talis ſacrificij vt ſic. Quod autem vltra hoc habeat virtutem conferendi aliquem effectum ex opere operato, eſt quidem decenter annexum tali ſacrificio; non eſt tamen ita per ſe & intrinſece incluſum in ratione, vel ſignificatione ſacrificij.

Inter ſacrificium & ſacramentum quoad effectus ex opere operato neceſſitatem differentia.

Dices, eſto ita ſit, cõſiderata ſolum communi ratione ſacrificij; tamen loquendo de ſacrificio propitiatorio, neceſſario includit habitudinem ad aliquem effectum remittendi peccatum, quoad culpam, vel pœnam; nam in hoc propitiatio conſiſtit. C Reſpondebis, eſſe poſſe ſacrificium propitiatorium abſq; effectu ex opere operato, per modum ſolius impetrationis, vel ex merito operantis. Sed contra, quia nõ agimus de ſacrificio propitiatorio in cõmuni, ſed in particulari de tali ſacrificio ꝓpitiatorio, perfecto in ſuo genere. Reſpondetur, eſto hoc totũ cõcedamus; in hoc ipſo neceſſe eſt includi promiſſionẽ, nam, vel in hoc ſacrificio cõſideratur dignitas entitatiua (vt ſic dicam) ſc. quod in eo Chriſtus offert, & offertur, & hæc preciſe nõ ſufficit: potuiſſet .n. Chriſtus inſtituere hoc ſacrificium cum tota hac dignitate, nõ ordinando illud ad aliquẽ effectũ: vel conſideratur dignitas efficaciæ (vt ſic dicam) in propitiando; & hanc neceſſe eſt eſſe adiunctam, media promiſſione, nam pendebat ex Chriſti voluntate. Et confirmatur, nam ſacrificium hoc confert tantum effectum, & non maiorem, neq; minorem; ſed hoc definitum eſt ex ſola Chriſti voluntate: non .n. eſt hoc ſacrificium tanquam agens naturale ex ſe determinatum ad tantum effectum: ergo, quod ſacrificium hoc conferat hunc, vel illum effectum, & tantũ, ac non maiorem, pendet ex Chriſti promiſſione: ergo & ſimpliciter, quod conferat effectum. Tandem declaratur, nam ſacrificium crucis in eſſe ſuo tam perfectum fuit, ſicut ſacrificium incruentum; & tamen nullum habuit effectũ ex opere operato, quoad efficaciam, ſolum, quia ex Chriſti voluntate non fuit ad hoc ordinatum, ſed habuit ſufficientiam, quę ex natura rei ſecuta eſt, ſuppoſita dignitate perſonæ offerentis, & aliis conditionibus ad ſatisfaciendum requiſitis: ergo ſimiliter hoc ſacrificiũ, quantumuis perfectum in ſuo eſſe, nõ intelligitur habere prædictam efficaciam, niſi adiuncta ordinatione, aut promiſſione Chriſti: concedenda ergo eſt huiuſmodi promiſſio. Nec refert, quod in Scriptura ſacra nõ inueniatur expreſſa; ſufficit .n. Eccleſiæ traditio, ex qua ſufficienter colligitur, vt oſtenſum eſt. Dici etiam poteſt, inſinuatam eſſe à Chriſto in illis verbis conſecrationis ſanguinis, *Qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum*, intellectis de effuſione myſtica, vel ſacramentali.

Obiectioni ſit ſatis.

Sacrificij huius effectus ex opere operato in Scriptura promiſſi.

Ad primam confirmationem ex Concilio Tridentino, reſpondetur, nec omnino omiſiſſe hunc effectum dicens, *per hanc incruentam oblationem vberrime percipi fructum cruentæ oblationis*; nec expreſſe vti voluiſſe verbis ſignificantibus opus operatum; quia res non eſt tam conſtans & certa, vt ab ipſo eſſet expreſſe diffinienda.

Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, hũc effectum non pendere ex ſanctitate proximi miniſtri offerentis: quod vero eſſe non poſſit ſine ſanctitate Chriſti offerentis principalis, non eſt contra efficaciam ex opere operato; tum quia omnes effectus gratiæ, cuiuſcunq; rationis ſint, pendent ex Chriſti ſanctitate, & ex valore, quem habent ex eius dignitate; tum etiam, quia illa Chriſti ſanctitas in hoc ſacrificio per ſe concurrit, & neceſſaria eſt ad perfectionem ipſius ſacrificij; & vt ſemper atque infallibiliter ſit Deo gratum: ad effectum autem ex opere operato per ſe ac formaliter nõ eſſet neceſſaria: quia, vt ſæpe dixi, huiuſmodi effectus non fundatur in actuali merito, vel ſatisfactione Chriſti, quę de nouo ſint in hac oblatione incruenta, quia reuera nulla ſunt; imo nec fundatur in actuali impetratione: quia ſimpliciter neceſſaria non eſt, fundatur tamen in merito paſſionis, & in promiſſione tunc facta, quæ infallibiliter habebit effectum, etiam ſi ponamus, Chriſtum non amplius orare, neque impetrare: ſicut dicendum eſt de effectibus ſacramentorum, nam eadem ratio de hoc ſacrificio, & de quolibet alio, quod potuiſſet Chriſtus in lege noua inſtituere, in quo ipſe neque offerret, neque offerretur; & tamen quod haberet effectum ex opere operato in virtute paſſionis ſuæ.

Fundamenta ſecundæ ſententiæ, ſi quæ ſunt, ex dictis ſufficienter expedita manent, nam, licet hoc ſacrificium ſit in ſuo eſſe æque perfectum, ac ſacrificium crucis, differunt tamen in duobus, quæ ad rẽ pręſentem multum referunt. Vnum eſt, quod Chriſtus offerens in vtroque ſacrificio non eſt nunc in ſtatu merendi & ſatisfaciendi, ſicut fuit tempore paſſionis: hinc .n. fit, vt hæc ſacrificia non habeant æqualitatem in actuali merito vel ſatisfactione; & conſequenter, vt vnum poſſit in efficacia ſua ab alio pendere. Alterum eſt, quod hæc duo ſacrificia ad diuerſos fines inſtituta & ordinata ſunt; vnum ad ſufficientiam, & aliud ad efficaciam: & ideo non oportet, vt tam vniuerſalis ſit cauſalitas vnius, ſicut alterius, ſunt enim diuerſarum rationum, vt id ſatis declaratum eſt. Authores autem ibi citati reuera non loquuntur de effectu ex opere operato, ſed abſolute, ſiue ſit illo modo, ſiue per modum impetrationis: & hoc modo tribui poteſt huic ſacrificio vniuerſalis cauſalitas, non quod neceſſaria ſit ad omnes effectus gratiæ, nec quod de facto omnes ab illo proueniant, ſed quod hoc ſacrificium, quantum eſt ex ſe, poteſt offerri ad impetrandum quemcunque effectum gratiæ, qui propter Chriſti paſſionem nobis conferri poteſt: nam licet ſine hac impetratione poſſit etiam dari, & interdum detur per alia media, tamen oblatio huius ſacrificij poteſt etiam ad hoc iuuare, præſertim ad impetrandum, vt alia media applicentur, vel vt homo ſit recte diſpoſitus, ne illorum effectibus obicem ponat.

Reſpondetur rationibus ſecundæ opinionis.

SECTIO II.

Vtrum hoc ſacrificium ſit aliis modis fructuoſum, præterquã ex opere operato.

Ratio dubitandi eſt, quia non videtur eſſe medium inter opus operantis, & opus operatum: ſed huic ſacrificio, vt eſt opus Chriſti, non eſt tribuen-

Ratio difficultatis.

buenda cauſalitas ex opere operantis, vt ſæpe dictum eſt: ergo ſolum poteſt cauſare ex opere operato: nam quod, vt eſt opus miniſtri, poſſit habere effectum ex opere operantis, non refert: quia, & eſt per accidens & eſt quid commune omnibus aliis bonis operibus; propter quas cauſas etiam hoc nõ computatur inter effectus ſacramentorum vt ſic. Maior probatur; quia illa duo membra videntur condiſtingui per immediatam contradictionem: aut .n. effectus fundat̃ in promiſſione Chriſti facta ipſi operi externo; & ſic eſt ex opere operato, vel non; & ſic tantum põt niti in merito operantis: ergo non eſt medium. Vel aliter, aut talis effectus pendet ex bonitate miniſtri offerentis, & ſic erit ex opere operantis; vel nõ pendet, & ſic erit ex opere operato. Vel aliter; aut talis effectus infallibiliter datur non ponenti obicem, & ſic erit ex opere operato: aut nõ datur infallibiliter, & ſic nõ erit effectus ſacrificij; ſicut non eſt effectus ſacramenti ille, qui non datur infallibiliter per ſacramentum non ponenti obicem, vt in ſuperioribus dixi. Vnde ſumitur aliud argumentum à ſimili, nam in ſacramentis vt ſic, non eſt alius modus cauſandi, niſi ex opere operato; & omnis alius effectus pertinet ad opus operantis; ergo idem dicendum eſt in hoc ſacrificio: eſt enim eadem ratio, quia omnia nituntur in promiſſione Chriſti, quæ remoto obice, debet eſſe infallibilis, nam ſi ablato obice, adhuc poſſet non dari, iam non niteretur in promiſſione, ſed ex mera Dei voluntate penderet.

In hac re graues authores tractãtes de effectu huius ſacrificij, dicunt illud operari per modum meriti de condigno; per modũ ſatisfactionis; & per modũ impetrationis. Caietanus, Soto, Corduba, & alij de citatis dubio præcedẽte, & (quod amplius eſt) ita ẽt loquitur Catechiſmus Pij. V. tractatu de ſacrificio circa finẽ. Non tamen explicant hi authores, ſub qua ratione, vel in ordine ad quas perſonas loquant̃ de hoc effectu; neq; an ſit diſtinctus ab effectu ex opere operantis, & operati; vel ad quẽ illorum ꝑtineat. Vnde fit, vt obſcure loquantur, & fortaſſe non proprie in omnibus. Vt ergo rem diſtinctius explicemus, diſtinguamus tria, quę in hoc ſacrificio cõſiderari poſſunt. Primum eſt id, quod habet hoc ſacrificiũ ex vi inſtitutionis, aut promiſſionis Chriſti. Secundum eſt id, quod habet ex vi actualis oblationis, vt eſt à proximo miniſtro offerente. Tertium eſt id, quod habet ex vi actualis oblationis, vt eſt à Chriſto principali offerente: diximus .n. ſupra, Chriſtum hic nõ tantũ offerre, quia miniſter in perſona eius offert ex vi prioris inſtitutionis, ſed ẽt, quia per aliquem actum proprium actu concurrit ad ipſam oblationem.

Quorundam placitum.

Ex his igitur tribus, duo poſtrema difficultatem nõ habent; quia de miniſtro proxime offerentẽ, certum eſt, poſſe per hanc oblationem mereri de condigno, & ſatisfacere etiam, vel impetrare ex opere operantis, ſi ſit in gratia, & debita intentione & circumſtantiis offerat: eſt enim hæc oblatio honeſtum & religioſum opus: ſicut ergo per alia bona opera homo iuſtus meretur, & ſatisfacit; ita & Sacerdos iuſtus per hoc opus. Item in lege veteri; vel naturæ, Sacerdos offerens ſacrificium merebatur de condigno & ſatisfaciebat, concurrẽtibus cæteris circumſtãtiis; ergo etiam nunc Sacerdos: imo eo magis, quo opus ipſum ex obiecto melius eſt & dignius. Et quoad hoc vocatur ab aliquibus hic effectus ex opere operato; quia opus ipſũ ex ſe, & ratione rei oblatæ eſt dignũ tanto effectu, ſi ex parte operantis cętera neceſſaria concurrãt. Sed hoc improprie dictũ eſt, & præter vſum illius vocis: alias ſimili modo dici poſſet, amorẽ Dei ex opere operato augere gratiã vel mereri: quia

A natura ſua, & vi ſui obiecti dignus eſt tali valore: ſic enim in præſenti, interior actus, ſeu voluntas offerendi tale ſacrificium eſt, à quo pendet totus hic effectus, & valor exterioris oblationis, vt eſt à proximo operante: ipſa vero exterior oblatio comparatur ad interiorem ſolum vt ad obiectum, dans actui ſpecificam bonitatem, & dignitatem. Eſt ergo ꝓprie loquendo totus hic effectus ex opere operantis. Vnde fit, vt quoad effectum meriti de condigno non habeat vim extra ipſum operantem, nec poſſit aliis cõmunicari; quoad effectum vero ſatisfactionis (& idem eſt de impetratione) poſſit aliis communicari, ſeu pro aliis offerri: nam quoad hęc omnia, eadẽ eſt B ratio de hac oblatione conſiderata, vt eſt opus operãtis, quę de aliis operib. meritoriis, ſatisfactoriis, & impetratoriis. At vero cõſiderando hãc oblationem vt eſt à Chriſto principali offerẽte, ſæpe dictum eſt non eſſe actu vel de nouo meritoriã, ſeu ſatisfactoriã ex opere operantis Chriſti; quia iam Chriſtus nõ eſt in ſtatu merẽdi, vel ſatisfaciendi, vt in primo to. huius tertię partis ad quęſt. 19. D. Tho. late diſputaui: oblatio ergo hęc ſub hac conſideratione nullum effectum habere põt, per modum meriti, vel ſatisfactionis de condigno. Poteſt aũt habere effectum per modum impetrationis, nam, vt dixi in eodem 1. to. ad q. 21. D. Tho. quamuis Chriſtus nunc nõ ſit in ſtatu merendi, vel ſatisfaciendi, eſt tamen in ſtatu orã- C di & impetrandi; & ideo, quando hoc ſacrificiũ actu offert, intelligi põt ſpecialiter impetrare eodẽ modo, & cum eadem efficacia, qua id facit in cœlo pro nobis orando; vt ibidem dictum eſt. Et hęc ẽt impetratio, ſeu effectus eius non pertinet proprie ad opus operatum: hoc enim non pendet ex actuali oratione Chriſti, ſed ex promiſſione, vt in fine ſect. præced. dicebam: ſed dici poteſt pertinere ad opus operantis Chriſti. Vnde hic effectus, ſeu modus cauſandi non eſt omnino certus, quia non eſt ita certum Chriſtum nunc exiſtentem in cœlo actu coniungere orationem ſuam, cum omni oblatione huius ſacrificij, eamque ad aliquid impetrandum referre ſeu ordinare: eſt tamen certum poſſe ita fieri, vnde D fit veriſimile, aut ſemper, aut plerumque fieri, quando autem fit, indubitatum eſt etiam habere prædictam efficaciam, & operandi modum.

Sic igitur, quæ pertinent ad ſecundam & tertiam conſiderationem huius ſacrificij ſupra poſitas & clara ſunt, & breuiter expediuntur, & tota difficultas huius dubij ad primam conſiderationem reuocatur. In qua locum iam non habet, ſi proprie loquamur, cauſalitas, ſeu impetratio per modum meriti vel ſatisfactionis de condigno, quæ de nouo ſint in hoc ſacrificio: quia nec ſunt in illo, vt eſt à Chriſto, vt ſæpe dictum eſt; vt vero eſſe poſſunt à miniſtro, ſunt omnino per accidens ad hanc conſideratio- E nem, nam, licet contingat non eſſe, ob malitiam miniſtri, nihilominus ſacrificium eodem modo operabitur ex promiſſione Chriſti: ſacrificium ergo ſub hac conſideratione non dicitur cauſare meritorie, vel ſatisfactorie; ſed ex opere operato applicando iuſtiſſimum meritum, & rigoroſam ſatisfactionem Chriſti iuxta promiſſionem eius: ſic enim ſacramenta non cauſant proprie meritorie vel ſatisfactorie, ſed ex opere operato fundato in merito & ſatisfactione Chriſti. Quod ſi quis contẽdat, hanc cauſalitatem dicendam eſſe meritorie, vel ſatisfactorie fieri, quia in merito, vel ſatisfactione Chriſti fundatur, quæſtionem facit de modo loquendi, & præter modum vſitatum loquitur. Atque idem fere eſt, vt ſupra dicebã, ſi hęc cauſalitas impetratoria vocet̃, dummodo impetratio ſit infallibilis,

Difficultatis punctus vbi ſitus.

quia

quia nimirum, hoc ſacrificium potius nobis obtinet à Deo effectum ſuum, remiſſionem ſcilicet pœnæ, quam per ſeſe illam efficiat, quia moraliter illam cauſat, non phyſicè, vnde illa moralis cauſalitas, impetratio dici poteſt. Quamuis alia ratione, vt ſupra etiam attigi, deficiat à ratione impetrationis, quia iam ſupponit conceſſionem factam ex parte Dei, & ſolum actu applicat, quod conceſſum eſt: vnde proprius dicetur ſolutio pœnæ a nobis debitæ, quam ex ſatisfactionibus Chriſti per hoc ſacrificium exhibemus. Solum igitur ſupereſt explicandum, an præter hoc genus ſolutionis vel cauſalitatis, habeat hoc ſacrificium ex ſe & ex inſtitutione Chriſti alium modum operandi, vel impetrandi, diſtinctum à præcedente, & inferiorem illo. B

Vltra opus ſuum operatum, valet hoc ſacrificium, effectus, pro quibus offertur, impetrare.

Dico primò; Hoc ſacrificium præter effectum ex opere operato habet ex vi ſuæ inſtitutionis ſpecialē vim ad impetrandum eos effectus, pro quibus obtinendis offertur. Colligitur ex Theologis ſupra citatis, & probatur primò ex vſu Eccleſiæ; quo vbiq; & ſemper ſeruatum eſt, vt in oblatione huius ſacrificij oret miniſter pro viuis & defunctis, pro Eccleſiæ pace & aliis ſimilib. rebus ſeu neceſſitatibus hominum: quia nimirum ſemper exiſtimatum eſt, ſacrificium hoc plurimum valere ad conferendā huiuſmodi orationi impetrandi vim, vt colligitur ex Dionyſ. cap. 3. de Eccleſiaſt. Hierarch. Clemente, lib. 8. Conſtit. Cyril. Hieroſol. Catech. 5. myſtag. Tertul. libro de oratione. & lib. ad Scapul. capitul. 2. & præcedent. diſputat. alia attulimus, & afferemus plura in ſequent. ſectionib. Secundò declaratur ratione, nam impetratio propriè fit per orationem: per alia autem opera fit, quatenus adiunguntur orationi, fiuntque in Dei obſequium eo animo & intentione, vt eum inclinemus ad id nobis concedendū, quod petimus vel optamus; ſed hoc ſacrificiū eſt magnū Dei obſequium, & illi valde gratum, & poteſt adiūgi alicui petitioni, ſeu deſiderio obtinendi à Deo aliquod beneficium: ergo eſt de ſe plurimum valens ad illud impetrandum. Dices, hoc ſolum procedere de valore ex opere operantis. Sed contra, nam etiam ſi intelligamus, proximum miniſtrum eſſe indignū, & ex hoc capite oblationem non habere valorem, adhuc intelligemus, ſacrificium ipſum ex vi ſuæ inſtitutionis, à qua habet vt in perſona Chriſti offeratur, retinere valorem ſuum, & vim ad impetrādum; quia ſemper offertur in perſona Chriſti; quod ſemper eſt quid diſtinctum ab actuali oblatione interiori, quam Chriſtus fortaſſe in cœlo exercet, vt ſup. declaratū eſt. Confirmat. nam hoc ipſum ſacrificiū, vel aliæ Eccleſiæ orationes, quatenus nomine Eccleſiæ per miniſtros ſuos offeruntur, habent ſuum valorem ad impetrandū indepēdenter à merito vel valore proximi operantis: ergo multo magis id habebit ſacrificiū hoc per ſeſe, & vt offertur in perſona Chriſti. Cōfirmatur ſecundò, quia per ſe veriſimile eſt, Chriſtū Dn̄m directa ac propria intentione inſtituiſſe hoc ſacrificium, vt eſſet nobis aptiſſimū remedium ad impetrandum à Deo: & ad dandum vim & efficaciam petitionib. noſtris; quod ſatis videtur Eccleſiæ conſuetudo, & traditio declaraſſe: nam, ſi in lege veteri erant ſacrificia ſpecialiter ad hoc munus impetrandi inſtituta, & hoc vnicum ſacrificiū loco omnium illorū datū eſt, tanquā eminentiſſime continens omnem eorum perfectionem, neceſſe eſt fateri, ſacrificium hoc excellentiori modo habere hāc vim impetrandi ex vi ſuæ inſtitutionis. Et fortaſſe ideo Chriſtus voluit in perſona ſua ſemper offerri, quia voluit, vt ſemper haberet valorem ad impetrandum apud Deum; & ob eandem fortaſſe cauſam etiam voluit, vt fieret per mactationē myſticā, & repræſentationem paſſionis ſuę, vt inde etiam haberet ſpecialem vim impetrandi, quoniam ex Chriſti paſſione omnes gratiæ in nos proueniunt.

Dionyſ. Clem. Rom. Cyril. Hiero. Tertul.

In multis hic effectus ab opere operato differt.

Dico ſecundò; Hic modus efficaciæ ſeu impetrationis, & effectus inde proueniēs, multis modis differt à propria cauſalitate, & effectu ex opere operato. Hāc concluſionē pono, vt res intelligatur, & tollatur vocum ambiguitas & controuerſia; ſi fortaſſe quis contendat, impetrationem hanc ſeu effectum ab illa prouenientem, dicendum eſſe ex opere operato, quod nō pendeat ex ſanctitate aut merito proximi offerentis, quo ſenſu fere procedunt rationes dubitandi in principio poſitæ. Nos verò dicimus, quāuis hi duo modi in hoc conueniant, tamen ſimpliciter eſſe diuerſos & priorē eſſe propriè ex opere operato, hunc verò poſteriorē propriè eſſe per modum impetrationis. Quod probatur, declarādo eorum differentias. Prima eſt, quod prior cauſalitas fundatur in ſpeciali promiſſione, diſtincta à ſubſtātiali inſtitutione ſacrificij, & non neceſſario ex illa conſecuta, ſed ex Chriſti beneplacito adiuncta, vt ſupra ſatis declaratum eſt. Poſterior autē modus impetrationis nō requirit ſpecialē promiſſionē, ſed ex natura talis ſacrificii neceſſario cōſequitur, nam ex ſanctitate & maieſtate talis ſacrificii intrinſecè ſequitur ille valor ad impetrandum: nam ſicut ipſum eſt altiſſimum Dei obſequium, & de ſe mundum & illi placitum: ita de ſe eſt idoneum ad inuitandam C diuinam voluntatem, vt poſtulata concedat. Et cōfirmatur, nam ex vi ſuæ inſtitutionis habet, vt in perſona Chriſti offeratur, quod nō pertinet ad promiſſionem alicuius effectus, ſed ad ipſam ſubſtātialē inſtitutionem ſacrificii; ſed hinc habet intrinſecè prædictum valorem, multoq; magis, ſi non ſolū poſtulat inſtitutio, vt in perſona Chriſti offeratur, verum etiam, vt ab ipſo Chriſto actualiter offeratur.

1. Diſcrimē.

Secundum.

Secunda differentia notanda eſt; quod ad effectū ex opere operato, non eſt neceſſe, vt offerens ſpecialiter petat, vel conſequi intendat illum effectum; propter quod dixi ſuperius, illum modum cauſalitatis non propriè dici impetrationem, cum non indigeat, nec nitatur petitioni offerentis, ſed Chriſti promiſſioni: ita enim operatur ſacrificium illum effectum, ſicut ſacramentum efficit ſuum: ſacramentum autem hoc ipſo, quod alicui applicatur, confert illi effectum, etiam ſi neque miniſter, neq; ipſe hoc intendat, ſed ſolum non ponat obicem: ergo & hoc ſacrificium alicui applicatum, ſeu pro aliquo oblatum, abſque alia ſpeciali petitione aut determinatione confert illi effectum ſuum ex opere operato: at verò effectum per modum purę impetrationis nullum confert, niſi ex peculiari intentione ſacrificantis vel offerentis ſpecialiter applicetur ad hoc vel illud beneficium obtinendum; & ratio eſt, quia, vt ſupra dicebam, nullum opus eſt impetratorium actualiter, niſi prout adiungitur petitioni. Item, quia, licet hoc ſacrificium de ſe habeat hunc valorē, tamen de ſe eſt indifferens, & ideo, vt actu impetret, neceſſe eſt, quod per aliquam petitionem vel deſiderium, cui adiungitur, determinetur ad aliquid impetrandum. D E

Tertium.

Tertia differentia eſt, quia prior effectus ex opere operato infallibilis eſt, nam fundatur in promiſſione abſoluta reſpectu eius, qui nō ponit obicem; at verò poſterior effectus de ſe non habet, vnde ſit infallibilis. Patet, quia nec fundatur in promiſſione, vt dictum eſt, nec etiam debetur ex iuſtitia: quia non nititur in merito de condigno ipſius offerentis: vt etiam eſt dictum: ergo. Et confirmatur,

quia hic effectus impetrationis habet adiunctam orationem, quæ interdum infallibiliter impetrat ex promiſſione, ſi habeat omnes requiſitas conditiones; & tunc, ſi oratione adiungatur ſacrificium, infallibilis quidem erit impetratio, magis ob promiſſionem orationi factam, quam ex aliqua ratione propria illius; interdum vero oratio non infallibiliter impetrat, ſi caret aliqua conditione requiſita: & tunc etiam ex ſacrificio non habet infallibilem impetrationem: nullum enim eſt principium eius, quamuis conferat magnam vim orationi, vt obtineat, quod ſine ſacrificio fortaſſe non obtineret.

Obiecta aliquot diſſoluuntur.

Sed contra: nam hæc impetratio nititur Chriſto, vt principali offerenti, & conſequenter, vt impetranti; ſed impoſſibile eſt, Chriſtum non exaudiri; ergo impoſſibile eſt, hoc ſacrificium non impetrare; ergo etiam in hoc operandi modo habet infallibilem efficaciam. Secundo, ſacrificium de ſe eſt ſufficientiſſimum ad hunc effectum: cur ergo non ſemper habet illum? aut enim hoc prouenit ex defectu diſpoſitionis, vel offerentis, vel eius, pro quo offertur; & ita erit ratione obicis; non quia effectus de ſe non ſit infallibilis; aut prouenit ex ſola Dei voluntate; & hoc eſſet gratis dictum, nam Deus ſemper operatur iuxta exigentiam cauſarum ſecundarum. Ad priorem partem recolenda eſt doctrina tradita in priori tomo, orationem Chriſti eſſe duplicem, vnam fundatam in voluntate abſoluta & efficaci, & hanc infallibiliter impetrare; aliam vero fundatam in voluntate inefficaci, & quaſi antecedente, & hanc non ſemper impetrare: quia impetratio accõmodatur voluntati. Hoc ergo ſuppoſito, dicendum eſt, Chriſti perſonam in hoc ſacrificio dupliciter poſſe intercedere. Primo ſolum vt repræſentatam in perſona miniſtri ex vi primæ inſtitutionis. Secundo, vt actu offerentem. Impetratio ergo, de qua nunc agimus, per ſe loquendo, ſolum fundatur in perſona Chriſti priori modo conſiderata, & vt ſic non includit abſolutam voluntatem ipſius Chriſti de effectu impetrando, quia illam non neceſſario habuit, quando ſacramentum inſtituit, quia neque in particulari; vt per ſe conſtat: neque in generali: non enim voluit abſoluta voluntate, vt omnia, quæ per hoc ſacrificium poſtularentur, omnino concederentur, talis enim voluntas æquiualuiſſet promiſſioni, quæ non interceſſit, neque cum vllo fundamento affirmari poteſt, cum neq; neceſſario ſit coniuncta cum inſtitutione ſacrificij, neque vlla ratione, vel authoritate probabili conſtet. Quin potius oſtendi poteſt, non fuiſſe conuenientem: quia non ſemper expedit omne id dari, quod per hoc ſacrificium poſtulatur: igitur ex vi inſtitutionis ſolum voluit Chriſtus, hoc ſacrificium tam eſſe purum, & perfectum, vt de ſe valeat ad diuinam voluntatem inclinandam, vt poſtulata concedat, quamuis neceſſitatem non imponat ad id faciendum, neque ſimpliciter, neque ex aliqua ſuppoſitione. At vero Chriſtus Dominus, vt nunc offert, quamuis fortaſſe ſemper actu offerat, tamen non eſt neceſſe, vt ſemper efficaciter intendat obtinere effectum illum, quem Sacerdos, vel alius offerens intendit, & ideo etiã ex hac parte nõ eſt neceſſe, vt hæc impetratio ſit infallibilis. Quod autem illud neceſſarium non ſit, patet, quia nulla lege uel promiſſione ſe obligauit Chriſtus ad efficaciter petendum, quidquid priuatus offerens petit, aut deſiderat: neque hoc ſequitur ex natura talis ſacrificij: neque eſt ſemper expediens; vnde valde rebus ipſis & effectibus, cõſtat etiã nõ ita fieri. Ad poſteriorem partem reſpondetur primo,

Quare petitiones quib. hoc ſacrificium adiungitur, non neceſſario ſortiantur effectum.

abſque ſpeciali indiſpoſitione offerentis, vel eius, pro quo offertur, poſſe id prouenire ex ſolo libero beneplacito Dei, quo interdum concedit vni, quod alteri negat, etiam ſi fortaſſe ex parte illorum nulla ſit differentia; quod commune eſt cuilibet cauſæ morali, quæ mouet cauſam liberam, nam hoc ipſo, quod neceſſitatem non infert, etiam ſi ipſa ex parte ſua ſufficienter, & æqualiter moueat, poteſt alia non operari. Deinde, etiam ſi non interueniat obex: poteſt intercedere alia cauſa pertinens, vel ad commune bonum, vel ad priuatum alicuius perſonæ: vt ſi alicui poſtulatur ſalus, quamuis non ſit indignus illa, & ex hac parte non ponat obicem impetrationi, fieri tamen poteſt, vt Deus præuideat, eam non expedire, vel ipſi perſonæ, vel aliis, vel ad aliquem finem, quem Deus intendit, & ideo poteſt non concedere tale beneficium, cum alioqui nulla promiſſione abſoluta obligetur.

Quarta differentia eſt, quia hic poſterior modus cauſandi vniuerſalior eſt, quam prior; tum ex parte perſonarum, quia ad plures perſonas extenditur hęc impetratio, quam opus operatum, vt ex præcedente diſputatione & ſectione cõſtare poteſt, & magis patebit ex ſequentibus, tum etiam in effectibus, nam opus operatum definitur ad certum ac definitum effectum, hæc vero impetratio ad quoslibet effectus diuinæ beneficentiæ extendi poteſt, vt dicebam in fine ſectionis præcedent. explicando D. Tho. & alios authores, & confirmat ſatis vſus Eccleſiæ in omnibus liturgiis. Item, quia hæc impetratio tam late patet, quam oratio, & quam Sacerdotale munus: Sacerdos enim, vt Chryſoſtom. ait, lib. 6. de Sacerdotio, & Ambr. 1. officior. c. 48. eſt vniuerſalis Legatus apud Deum pro vniuerſo orbe, & pro omnibus deprecatur, quod maxime præſtat per ſacrificij oblationem: & ſic etiam recte intelligitur, quod Trid. ait, ſeſſ. 22. c. 2. per hanc oblationem vberrime percipi fructus oblationis cruentæ: quia in vtraque idem eſt offerens, & quod offertur. Quo tandem fit, vt hi duo modi cauſandi quodammodo ſe habeant, vt excedens & exceſſum: nã prior ſuperat in infallibilitate, & certitudine: poſterior vero in vniuerſalitate & quadam infinitate, vt poſtea dicemus.

Quartum.

D. Thom.

Chryſoſt.

Cõcil. Trid.

SECTIO III.

Vtrum ſacrificium Euchariſtiæ conferat gratiam primam, & remiſſionem culpæ mortalis, per ſe, & ex ſua primaria inſtitutione.

HActenus generatim explicuimus varios operandi modos huius ſacrificij; ſupereſt, vt in particulari de effectibus eius dicamus, aperiendo quos effectus vno modo conferat, quos vero alio. Inter quos effectus, primus ac pręcipuus eſſe poteſt primæ gratiæ infuſio, & remiſſio mortalis culpæ: de quo variæ fuerunt, hac noſtra ætate ſententiæ. Prima eſt, hoc ſacrificium immediate per ſe, ratione rei oblatæ conferre primam gratiam & remiſſionem culpæ mortalis ex opere operato, faciendo hominẽ ex attrito contritum, non per mutationem actus attritionis in actum contritionis, ſed per infuſionem habitualis gratiæ, qua ipſa attritio formatur, ſicut fit per baptiſmum, vel pœnitentiam. Itaq; iuxta hanc opinionem, ſi Sacerdos offerat ſacrificium Miſſæ pro aliquo peccatore, & contingat, in eo inſtante, in quo ſacrificium perficitur, illum peccatorem eſſe attritũ ex vi talis ſacrificij, dabitur ei gratia habitualis in eodem inſtante; ſiue intelligatur dari phyſice per ſacrificationem ipſam, vel per terminũ ſacrificationis, qui eſt Chriſtus ſub ſpecieb. oblatus, ſiue ſolũ, moraliter, infallibili tñ cõſecutione: quia nimirũ per modum

1. Opinio.

dum ſacrificij ita reddit nobis Deum placatū, vt nos ſtatim in ſuā gratiam & amicitiā reſtituat. Hæc opinio ſic explicata ſolet tribui Gabr. lect. 57. in Cano. [Gabr. Pet. Soto.] citari etiam ſolent Petrus Soto lectio. 7. de Euchar. & alij, quos afferemus ſect. ſeq. Sed reuera nullus eorum in propriis terminis hanc ſententiā docuit. Poteſt tamen fundari primò in verbis illis conſecrationis calicis, *Qui pro vobis & pro multis effundetur in remiſſionē peccatorū:* quę, vt ſupra vidimus, à multis Patrib. [August.] & Catholicis Doctorib. de incruenta effuſione exponuntur: & ſunt optima & annotanda verba Aug. ſerm. 4. de Innoc. *Super altare corpus Domini offertur, nec immeritò illic* (id eſt, ſub altari) *vindictam ſanguinis poſtulabant, vbi & pro peccatoribus Chriſti ſanguis effunditur:* fit ergo hæc ſacramentalis & ſacrificalis effuſio in remiſſionem peccatorum, quæ ſimpliciter dicta, remiſſionem non tantum pœnæ, ſed etiam culpæ mortalis, quæ propriè ac ſimpliciter peccatū eſt, [Alex. Papa.] ſignificat. Vnde Alex. Papa, epiſt. 1. decretali, c. 4. prædicta verba tractans, ita concludit. *Crimina atq; peccata oblatis his Domino ſacrificiis delentur,* & infra. *Talibus hoſtiis delectabitur, & placabitur Dominus, & peccata dimittet ingentia.* Quæ verba probaſſe & vſurpaſſe videtur Concil. Trident. multum, vt videtur, huic ſententię fauens, ſeſſ. 22. cap. 2. dicens. *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens; crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Quocirca cum paulò ſuperius dicit, *per hoc ſacrificium fieri, vt ſi vero corde, & recta fide cum metu, & reuerentia contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, gratiam inueniamus in auxilio opportuno;* hæc diſpoſitio, quam Concilium requirit ad effectum huius ſacrificij, intelligenda erit, non de contritione & pœnitentia perfecta, ſed de attritione; quam idem Concilium, ſeſſione 24. cap. 4. contritionem imperfectam appellauit. Hinc etiam Cyprianus ſerm. de cœna Domini, ponderans eadem verba conſecrationis, *Calix,* inquit, *ſolemni benedictione ſacratus ad totius hominis vitam, ſalutemq; proficit: ſimul medicamentum exiſtens & holocauſtum, ad ſanandas infirmitates, & purgandas iniquitates.*

Secundò probari poteſt dictis & traditione Sanctorum. [Martialis.] Martialis enim in epiſtola ad Burdegal. capitul. 3. *Quod Iudæi,* inquit, *per inuidiam immolauerunt; nos in ara ſanctificata proponimus, ſcientes, hoc ſolo remedio nobis vitam præſtandam, & mortem effugandam.* Auguſt. quæſtio. in Leuiticum, quæſt. 57. dicit, in hoc ſacrificio fieri veram peccatorum remiſſionem; & 20. de Ciuit. cap. 25. generatim dicit, ſacrificium offerri Deo, *vt cum ei acceptum fuerit, tunc peccata dimittat.* Gregor. 4. Dialog. capitul. 58. *Hæc,* inquit, *victima ab interitu æterno animam ſaluat, &c.* & infra. *Hinc ergo penſemus, quale ſit pro nobis hoc ſacrificium, quod pro abſolutione noſtra paſſionem Vnigeniti Filij ſemper imitatur:* ſubdit verò ſtatim cap. 65. *Sed neceſſe eſt, vt, cum hæc agimus, noſmet ipſos Deo in cordis contritione mactemus, tunc ergo verè pro nobis hoſtia erit Deo, cum nos ipſos hoſtiam fecerimus:* quæ verba poſſunt latè de contritione intelligi, prout attritionem comprehendit. [Nazian.] Gregorius Nazianzen. orat. prima in Iulian. *Mox incruenti ſacrificij manus commaculat, per quod Chriſto vnimur, necnon paſſionis & diuinitatis eius participes reddimur,* & Damaſcenus libro quarto de fide, capitul. 14. dicit, *Hæc pura hoſtia & incruenta, omnis nocumenti eſt reparatio, omnis ſordis purgatio.* [Iul. Papa.] Denique Iul. Papa, vt Gratianus refert in capitul. Cum omne crimen. de Conſecratione, diſtinctione 2. & in Concil. Brach. [Cō. Brach. 3.] III. capitul. 1. & VVormatienſi, cap. 4. [VVormat.] *Omne crimen atque peccatum oblatis Deo ſacrificiis deleri,* quod maximè fieri ſentiunt hoc ſacrificio. Tertiò argumentari poſſumus in hunc modum, nam hoc ſacrificium offertur pro obtinenda remiſſione peccatorum mortalium, etiam quoad culpam: ſed non offertur pro obtinendā remiſſione, quoad ſufficientiam: hoc enim fuit proprium ſacrificij crucis: ergo quoad efficaciam; eſt ergo hoc ſacrificium efficax ad applicanda Chriſti merita ad hunc effectum: maior eſt inprimis expreſſa ſententia Ambroſij. lib. 1. Offic. c. 48. [Ambroſ.] vbi dicit, *Chriſtum hic offerri, & ſe offerre, vt noſtra peccata dimittat,* & Hieronymus epiſt. 16. ad Damaſcen. [Hieron.] de filio prodigo, vbi dicit; *Chriſtum eſſe vitulum ſaginatum, qui ad pœnitentium immolatur ſalutem,* & ſuper epiſtolam ad Titum, cap. 5. de Epiſcopo inquit, *Quotidie pro ſuis, populiq; peccatis illibatas Deo oblaturus eſt victimas,* & Cyrill. catech. 5. Myſtagog. [Cyril.] *Chriſtum pro noſtris peccatis mactatum offerimus, vt, & illis eum, qui eſt benigniſſimus, propitium reddamus.* [Iuſtin.] Iuſtin. Dialog. cum Tryph. dicit Euchariſtiam offerri pro expiatione peccatorum, idem ferè Chryſoſt. hom. 3. ſuper epiſt. [Origen.] ad Epheſ. & lib. 6. de ſacerdotio, & Orig. homil. 13. in Leuit. Deinde conſtat ex vſu Eccleſiæ, nam in omnibus liturgiis fit oblatio in hunc modum: in liturgia Iacobi, *Vt ea deleantur delicta, quæ admiſimus; & vt toti populo tuo ſis propitius, vt tibi grato & diuino oblato ſacrificio, digni habeamur vita æterna:* In liturgia Baſilij, *Vt fiat acceptabile pro peccatis noſtris, & populi ignorantia:* In liturgia Chryſoſtomi, *Fac nos dignos offerre tibi dona, & ſacrificium ſpeciale pro noſtris peccatis, atque ignorantiis populi, & præſta, vt inueniamus gratiam in conſpectu tuo.* Et nunc in Canon. Miſſ. profitemur, hoc ſacrificium offerri *pro redemptione animarum noſtrarum.* Vnde interdum petit Eccleſia, vt ſacrificium hoc, *ſit ablutio ſcelerum, ſit fortitudo fragilium.* Denique id conſtat, quia de ratione ſacrificij propitiatorij eſt, vt pro peccatis offeratur; & hoc eſt præcipuum ſacerdotis munus, iuxta illud ad Hebræos 5. *Vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Sed hoc ſacrificium eſt propitiatoriū ex vi ſuæ inſtitutionis, & in eo genere eſt ſummum ac perfectiſſimum: ergo offerri debet pro peccatis modo perfectiſſimo: ergo non tantum pro peccatis, quoad pœnam, ſed etiam quoad culpam, nec tantum venialem, ſed etiam mortalem; & ad efficaciter propitiandum pro illius remiſſione; quod non fit, niſi virtute ipſius ſacrificij ex opere operato culpa tollatur, & gratia infundatur. Ex his ergo omnibus colligitur, hanc fuiſſe Chriſti inſtitutionem; quam vſus Eccleſiæ, & Sanctorum traditio, ſatis declarauit & ratio oſtendit eſſe valde congruentem, & quę deceat maieſtatem tanti ſacrificij.

Quartò, hoc ipſum declaratur, & cōfirmatur in hunc modum, nā Chriſtus, in quantum ſacerdos ſecundū ordinem Melchiſedech offerre potuit, & obtulit ſacrificiū remiſſiuū peccatorum, quoad culpā: ſed tale ſacrificium obtulit in nocte cœnæ, vt ſupra dictū eſt: ergo ſacrificium illa nocte oblatū, fuit efficax ad remittenda peccata, & viuificādas animas: ergo & ſacerdotiū nouæ legis & hoc ſacrificiū, prout per ſacerdotes offertur, eſt ſimiliter efficax ad eūdē effectum. Patet conſequentia, quia & hoc noſtrum ſacrificium eſt idem cum illo, & noſtrū ſacerdotium eſt quędā participatio ſacerdotij Chriſti: imò quodammodo eſt idem cū illo habitudine quadā & repræſentatione, quatenus ſacerdos Euāgelicus in potiſſimo actu ſuo, qui eſt actus ſacrificandi, perſonam Chriſti gerit, ipſumq; repræſentat, maior autē propoſitio ſumitur ex D. Tho. 3. p. q. 22. art. 3. vbi agens [D. Thom.] de ſacerdotio Chriſti ſecundum ordinem Melchiſedech, docet, fuiſſe efficax ad expiāda peccata, quoad culpā: quod ſumit ex Paul. ad Heb. 9. [Heb. 9.] Quintò, ſacra-

menta

menta nouæ legis habent vim remittendi peccata: ergo decuit, vt ſacrificium etiam nouæ legis ſimilem vim haberet. Probatur conſequentia; tum quia ratio ſacrificij, vt ſic perfectior eſt, quam ratio ſacramenti; & ex parte rei oblatæ, eſt etiam in lege gratiæ nobiliſſima; tum etiam, quia ſacrificium propitiatorium magis intrinſece ac per ſe videtur ad remiſſionem peccatorum ordinatum. Denique quia in hoc ſacrificio expreſſius repræſentatur paſſio Chriſti, per quam peccata remittuntur. Sextò tandem argumentor; Nam Chriſtus Dominus potuit hanc vim conferre huic ſacrificio, vt per ſe notum eſt; & decuit ac conueniens fuit, vt eam daret; tum propter dignitatem tanti ſacrificij, & infinitatem ſuorum meritorum; tum propter hominum fragilitatem & indigentiam; tum denique ad oſtenſionem ſuæ benignitatis & liberalitatis, vt omnib. modis nobis peccata remittat, non ſolum recipiendo, ſed etiam offerendo Chriſtum ipſum, à quo eſt omnis gratia & peccatorum remiſſio.

2 Opinio. Cano. Corduba. Lindan. Aliala.

Secunda ſententia extremè contraria eſt, hoc ſacrificium nullo modo poſſe primam gratiam, vel remiſſionem culpæ mortalis conferre. Ita ſentit Cano. lib. 12. de locis, capitul. 23. ad nonum. Cordub. lib. 2. quæſtione 3. notab. 4. Lindanus libro 4. Panopliæ, capitul. 51. & 53. Aliala de traditione part. 3. cõſiderat. 5. Fundamentum eorum eſt, quia hoc ſacrificium non habet effectum, niſi in homine iam iuſto, vt Concilium Tridentinum, & alij Patres ſupra citati magis ſignificant: ergo non poteſt hoc ſacrificium primam gratiam conferre, ſaltem per ſe, & ex dicta inſtitutione: quia non poteſt conferre effectum, quem ſupponere neceſſario debet, vt poſſit operari, ſicut de ſacramentis viuorum ſupra dicebamus. Dico autem, per ſe & ex directa inſtitutione; nam, vtrum ſaltem per accidens id poſſit, pendet ex alia quæſtione tractanda in ſectione ſequente, an poſſit hoc ſacrificium, gratiæ augmentum virtute ſua conferre.

Hæ duæ opiniones, vt mihi quidem videtur, vel errarũt, vel indiſtinctè & obſcurè locutæ ſunt, quia non ſatis diſtinxerunt duos operandi modos ſupra poſitos, qui in hoc ſacrificio reperiuntur, quos præ oculis habere oportet, ad eius effectus declarandos.

Primam gratiam & mortalium etiã peccatorum remiſſionem ſacrificium Euchariſticũ impetrare velit.

Dico ergo primò, negari non poſſe, quin ſacrificium hoc vim habeat ad obtinendam à Deo remiſſionem peccatorum, etiam mortalium, & quoad culpam, & conſequenter gratiæ primæ infuſionem. Authores pro hac ſententia referam in quarta aſſertione: neque exiſtimo, authores citatos in ſecunda opinione eam negare, ſed locutos eſſe de effectu ex opere operato iuxta ſequentem aſſertionem, quia reuera in alio ſenſu magis vniuerſali negari nõ poſſet ſine errore; vt conuincunt teſtimonia & rationes adductæ in prima ſententia. Neque enim illis omnibus veriſimiliter accommodari poteſt reſpõſio Cani dicentis, peccata in illis locis ſignificare pœnas peccatorum, iuxta illud ſecundi Macha. 12. *Sancta & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*, id eſt, à pœnis ſeu reatibus peccatorum: nam licet hæc ſignificatio interdum vſitata ſit, tamen ſi recte teſtimonia adducta ponderentur, plus docet: nam dimittere crimina, & ingentia peccata plus eſt, quam remittere peccatorum pœnas. Item, offerre hoc ſacrificium pro redemptione animarum plus eſt, quam offerre pro remiſſione pœnarum. Item, Concil. Tridentin. diſertè dicit, ſacrificium hoc, offerri, *pro viuorum peccatis, pœnis*, &c. Item ibidem ait, per oblationem incruentam vberrimè

A percipi fructum oblationis cruentę: & ſi ſolum quoad remiſſionem pœnæ perciperetur, non eſſet vberrima, ſed valde imperfecta & diminuta participatio. Denique euidenter conſtat ex vſu Eccleſiæ, non ſolum offerri hoc ſacrificium pro obtinenda remiſſione pœnæ, ſed etiam pro iuſtificatione peccatoris: ergo ipſamet iuſtificatio poteſt aliquo modo eſſe effectus huius ſacrificij; nam imprudenter offertur ſacrificium pro re obtinenda, quã nullo modo præſtare poſſet. Ratio autem huius concluſionis conſtabit, explicando modum huius effectus.

Ad remittẽda peccata vel infundẽdam primam gratiam hoc ſacrificium per ſe & directe inſtitu. tum non eſt.

Dico ſecundo; Hoc ſacrificium nõ conferre per ſe, & ex directa inſtitutione ſua, gratiam primam

B vel remiſſionem peccati mortalis ex opere operato. Dico, per ſe, quia, an poſſit per accidens, pendet ex dicendis ſect. ſequente, & ideo ibi melius dicetur. De hac autem concluſione vix quicquam in propiis terminis reperietur in antiquis Theologis Scholaſticis, nedum in ſanctis Patrib. hoc aũt ſuo ſilentio ſatis docent, nunquã agnouiſſe in hoc ſacrificio huiuſmodi cauſalitatis genus circa hunc effectum, nã, & alio modo explicant hunc effectũ, vt videbimus, & alios effectus declarant per modum operis operati, non verò hunc. Vnde Ruard. art. 16. qui qua ſtionẽ hanc diſtinctius attigit, negat ſe audere contrariam opinionem defendere; & idem tenẽt authores ſupra citati in 2. opinione, & quos in ſequentib. ci-

Ruard.

C tabimus. Ratio vnica eſt, quia hic effectus non poteſt colligi ex ſola rei natura, etiam ſuppoſita ſubſtantiali inſtitutione huius ſacrificij, ſed neceſſaria eſt peculiaris lex & promiſſio Chriſti: hæc autem lex vel promiſſio affirmari non poteſt vllo probabili fundamento: ergo nõ eſt temere aſſerenda; nã diuina & ſupernaturalia myſteria, quæ ex Dei voluntate pendent, nõ ſunt ſine authoritate ſufficiente, vel ratione admodum cogente, ſeu principiis reuelatis valde conſentanea, pro libito affirmãda. Maior propoſitio, in prima ſect. in diſcurſu ſimili ſufficienter probata eſt. Vnde inefficacia ſunt argumenta, quæ ad contrariam opinionem ſuadendam ſumi poſſunt vel ex infinitate huius ſacrificij, aut ex parte rei ob-

D latæ, aut ex parte principalis offerentis, aut ex perfectione legis gratię & ſacrificij eius propitiatorij: quia hæc omnia non oſtendunt, hunc effectum ſequi intrinſecè ex tali ſacrificio: ſed ad ſummũ oſtendunt nonnullam congruentiam: quæ eſſet quidem ſi talis fieret lex vel promiſſio; ſed oporteret prius illam oſtendere, quod fieri non poteſt. Et omnia illa argumenta inefficacia oſtendũtur in ſacrificio crucis, quod etiam fuit infinitum, &c. tamen non habuit hunc effectum ex opere operato: eſt ergo neceſſaria promiſſio, ſeu diuina lex, & inſtitutio. Quod autem hæc nulla ſit, oſtendo, diſcurrẽdo per omnia principia, quibus conſtare poſſet. Primò, quia in ſa-

E cra Scriptura nullum eſt huius promiſſionis indicium: comedentibus enim & bibentibus carnem & ſanguinem Chriſti, vita æterna promittitur; nõ autem iis, pro quibus hoc ſacrificium offertur. Verbũ autem illud conſecrationis calicis, ſcilicet. *Qui pro vobis effundetur in remiſſionẽ peccatorum*, nihil probat, tũ quia poſſet exponi ſufficienter de effuſione cruẽta; tum etiam, quia, licet exponatur de myſtica, poſſet exponi de remiſſione peccatorum, quoad pœnam; vel etiam quoad culpas veniales; tum etiam, quia, licet exponatur de culpis mortalibns, non eſt neceſſe intelligi de remiſſione ex opere operato: ſatis enim eſſe poſſet alius modus impetrationis, vt dicemus. Denique poſſet exponi, effundi ſanguinem in remiſſionem peccatorũ: quia cũ effundetur in ora fidelium, eis gratiã donat, vt Auguſtin. ſupra citatus ſigni-

ſignificat; & eodem modo poteſt dici conſecrari, & myſtice mactari Chriſtus in remiſſionem peccatorũ; quia immolatur, vt ſit fidelibus in alimoniam vitę, & conſequenter, in remiſſionem peccatorum, ſi illa indiguerint. Quæ vltima interpretatio poteſt accommodari multis Patrum locutionibus, ſi verba, & intentio eorum recte perpendantur.

Quia cõtritionis motum impetrare valet hoc ſacrificiũ peccatorum remiſſio aliqualiter ei tribuitur.

Secundo, vbicunq; Concilia, vel Patres loquunt de hoc effectu, nunquam ſignificant, illum dari per ſacrificium ſine ſufficiẽte diſpoſitione & contritione; ſed indicant, hanc ipſam diſpoſitionem poſſe p hoc ſacrificium impetrari: hunc.n. ſenſum habent illa verba Conc. Trid. plane intellecta: *Huius quippe oblatione placatus Dominus; gratiam & donum pœnitẽtiæ cõcedens; crimina & peccata etiam ingentia dimittit*, & fortaſſe ideo in proxime præcedentib. verbis dixit, per hoc ſacrificium fieri, *vt miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*, vtiq; ad veram conuerſionem cordis, & pœnitentiam concipiendã: nunq̃ ergo indicauit Concilium ſacrificium hoc dare remiſſionem peccati mortalis immediate abſque contritione pfecta. Vnde licet gratis admittamus, priora verba intelligi de cõtritione impfecta (quod etiam gratis dicitur: quia, licet attritio ſecundum quid & cum addito, aliquando dicatur *cõtritio imperfecta* tamen abſolute, *contritio*, fere ſemper ſumitur pro contritione perfecta) eſto, inquam, id concedamus, Concilium tamen non dicit, illam contritionem ſufficere ad primam gratiam vel remiſſionem peccati per hoc ſacrificium immediate recipiendam, ſed ad inueniendam miſericordiam & gratiam in auxilio opportuno, nam, ſi prior contritio fuerit pfecta, inueniemus auxilium & gratiam, ad perſeuerandum, vel creſcendum in operibus iuſtitiæ: hoc.n. eſt auxilium opportunum, ſeu conueniens tali diſpoſitioni: ſi autem prior contritio fuerit imperfecta, inueniemus auxilium & gratiam ad perfectum donum pœnitentiæ obtinendum. Denique quod Concilium ibi non loquatur definite de effectu ex opere operato, conſtat; tum quia abſolute de fructibus paſſionis Chriſti dicit, per hanc incruentam oblationem vberrime percipi; quod ita generatim non eſſet proprie dictum de effectu ex opere operato, vt patet ex dictis pręcedente ſect. tum etiam, quia eodem modo dicit, offerri pro fidelium viuorum peccatis, & aliis neceſſitatib. conſtat autem nõ ſubuenire hoc ſacrificium omnibus neceſſitatibus ex opere operato.

In cõueniẽtia orta ex opinione oppoſita.

Tertio poſſunt ex oppoſito inferri multa incommoda, quæ non obſcure indicant eſſe hoc alienum à ſenſu Eccleſiæ. Primum eſt, quia ſuppoſitis fundamentis ſupra iactis de eſſentia huius ſacrificij, ſequitur, Sacerdotem conſecrantem in peccato mortali, iuſtificari per ſolam conſecrationem, dummodo in ea actualiter nõ peccet, & attritus ſit: hoc autem inauditum eſt in Eccleſia: imo ſequitur, licite poſſe Sacerdotem accedere ad ſacrificandum pro ſe cum attritione cognita: quia accedit ad remedium per ſe inſtitutum ad tollẽdum peccatum; per quod ſtatim iuſtificabitur; & ſic iam iuſtificatus poterit etiam licite ſumere ſacramentum cum eadem attritione facta contritione per informationem gratiæ. Secundum eſt, quia ſequitur, aliquem exiſtentem in peccato mortali, qui prius attritionem habuit, ipſo nihil amplius de ſua ſalute, vel emendatione cogitãte, iuſtificari, ſolum, quia alius pro eo Miſſam offert, quod ẽt eſt valde abſurdum. Tertium eſt, eſſe optimum remedium ad conſequendam peccati remiſſionem ſine contritione, petere ab alio ſacrificium, ſeu eleemoſynã dare, vt pro me Miſſam faciat: ita vt, A ſi quis ſciens & videns ſe non eſſe contritum, ſed tãtum attritum, hoc remedio vtatur, hoc ipſo, quod alter pro illo ſacrum faciat, iuſtificabitur. Nam hic non erit neceſſarium, attritionem eſſe exiſtimatam contritionẽ; tum quia dicitur ſacrificium per ſe habere hunc effectum; tum etiam, quia hic non interuenit obligatio implendi aliud præceptum, vt ad excuſandam tranſgreſſionem eius, neceſſaria ſit talis exiſtimatio contritionis: quia non eſt præceptum exiſtendi in gratia, vel habendi contritionem, vt licite poſſit aliquis petere, pro ſe offerri ſacrificium: ergo ſi cum attritione cognita id faciat, licite faciet, ẽt ſi id faciat intentione obtinendi gratiam in eo ſtatu B ſine meliori diſpoſitione: quia hæc intentio non erit mala, ſi verum eſt ſacrificium de ſe habere talem efficaciam: ergo, ſi alter ſacrificium offerat, ipſe conſequetur effectum: hoc autem remedij genus aduerſus ſtatum peccati hoc modo intellectum, alienum eſt à ſenſu omnium fidelium, & ad bonos eorũ mores parum certe conducens: datur.n. illis occaſio, vt in agenda pœnitentia, veraq; cordis contritione pcuranda, deſidioſi ſint. Quartum, quia ſequitur, eadem facilitate dici poſſe, quotieſcunque homo, qui peccauit mortaliter, audit Miſſam cum ſola attritione, iuſtificari: nam ſuo modo offert ſacrificium, & quantum eſt ex modo talis oblationis, conſequi poteſt effectum ex opere operato huius ſacrificij, & aC lioqui non ponit obicem: quia ad hoc ſatis eſſe dicitur, quod ſit attritus. Quod ſi reſpondeas, oblationẽ illius non eſſe ſacrificalem, ſeu ſacramentalem, ſed priuatam tantum, ſeu ſpiritualem; hoc non conſtat, quia iam ſupra oſtendimus, hoc offerendi genus nõ eſſe mere ſpirituale & internum; ſed eſſe aliquo modo ſacramentale, non quatenus immediate exercetur à priuata perſona, ſed quatenus fit à Sacerdote, vt offerente oblationes omnium, qui cum ipſo offerunt, & ſpecialiter concurrunt, quorum perſonas ſpecialiter gerit; & ideo ipſi per illum ſpecialiter offerunt, & effectum ex opere operato participant; ergo omnes etiam conſequenter hunc effectum; ſi attriti ſint, nec poterit ſufficiens ratio reddi ad hoc ne D gandum, ſi aliud admittitur.

Quintum & magnũ inconueniens eſt, quia peccator ſemel iuſtificatus hoc remedio ſacrificij, non indigebit alio ad remiſſionem peccatorum obtinendam, quod eſt contra fidem; nam inde ſequitur, cõfeſſionem non eſſe ſimpliciter neceſſariam ad ſalutem homini poſt Baptiſmum ſuſceptum, mortaliter peccanti, quod eſt hæreticum. Dicetur fortaſſe, quãuis ſacrificium habet hunc effectum, tamen ſimul cum attritione poſtulare votum confeſſionis, ſemperque manere obligationem illud implendi; atque ita ſemper confeſſionem eſſe neceſſariam, non obſtante prædicta efficacia ſacrificij. Sed, licet hoc ita neceſſario dicendum ſit in prædicta ſententia, ne fiE dei ſit contraria, tamen reuera non dicitur conſtanter, ſeu conſequenter: quia, quando aliquod remedium eſt per ſe inſtitutum ad aliquem effectum, & ad illum eſt ſufficiens, non eſt neceſſarium aliud remedium, nec votum illius; ſed hoc ſacrificium dicitur per ſe inſtitutum ad hunc effectum: ergo eſt ſufficiens ad illum: quia virtute ſua; & ratione ſuæ inſtitutionis, & non ratione alterius, illum confert: ergo, cum hoc non recte conſonat, dicere, quod ſimul indigeat alio remedio, vel voto illius. Reſponderi poteſt, non eſſe ſuperfluam, ſed ſuperabundantem gratiam, quod ad eundem finem duo ſint remedia per ſe inſtituta, ſicut inter homines ad obtinendam remiſſionem iniuriæ factæ, duplex via teneri ſolet ſcilicet, vel ſubmiſſionis & pœnitẽtiæ; vel offerendi

Occurritur euaſioni.

magnum

magnum aliquod donum. Sed contra, nam licet demus, duo remedia, ſi ſint, non propterea eſſe ſuperflua; tamen, ſi ſingula per ſe ſufficiũt, neutrum poteſt eſſe neceſſarium; & ideo, ſi vnum, vt neceſſarium præſcribitur, aliud merito ſuperuacaneum cenſetur. Vnde non eſt ſimile, quod adducitur, nam homines ad remiſſionem iniuriæ nõ requirunt, vt neceſſariam veram pœnitentiam de iniuria illata, ſed interdum externis donis contenti ſunt: quia magis vtilitatem propriam, quam aliorum emendationẽ quærunt: Chriſtus autem pœnitentiam & confeſſionem requirit, tanquam omnino neceſſariam; & ideo nullum aliud remedium inſtituit, tanquam per ſe ſufficiens. Et confirmatur ac declaratur in ſacramentis viuorum, quando enim faciũt hominem ex attrito contritum, ideo requirũt votum confeſſionis, quia non per ſe, ſed per accidens id præſtant; nã ſi per ſe, & ex inſtitutione ſua, id haberent, non indigerent adminiculo alterius: nam ad ſuos proprios ac per ſe effectus ipſa per ſe ſufficientia ſunt: idem ergo haberet hoc ſacrificium, ſi per ſe eſſet ad hunc effectum inſtitutum: & hoc non parum confirmant verba Concil. Trident. dicentis ſeſſ. 7. in principio, *omnem gratiam amiſſam per ſacramenta reparari*; nam illa doctrinalis propoſitio æquiualet excluſiuæ, ſcilicet, per ſola ſacramenta: quia de ſacrificio, vt ſic, nũquam quid ſimile dictum eſt; tum etiam, quia ſi aliqua gratia amiſſa per aliud remediũ repararetur, iam non omnis gratia amiſſa per ſacramenta reſtauraretur; vel, ſi illud aliud remedium nõ operatur, niſi in ordine ad aliquod ſacramentum, iam non eſt per ſe inſtitutum ad talem effectum. Et confirmatur tandem; quia omnes ferè Theologi (& inſinuat etiam Concil. Trident.) ex verbis Pauli, *Probet autẽ ſe ipſum homo,* colligunt, ex diuino præcepto confeſſionem eſſe præmittendam communioni, ſi homo habeat conſcientiam peccati mortalis; vt non tantum diſpoſitionem operantis, ſed etiam remedium ex opere operato ad talem probationem adhibeat; ſupponunt ergo, non eſſe aliud remedium, quod per ſe & ex directa inſtitutione Chriſti habere poſſit hunc effectum ex opere operato: nam, ſi ſacrificium hoc poſſit præſtare, ſufficeret ſacrificium prius pro ſe offerre cum attritione, & poſtea Euchariſtiam ſuſcipere.

Sextum inconueniens eſt, quia eadem facilitate poſſet aliquis dicere etiam hoc ſacrificium oblatum pro Catechumeno attrito iuſtificare illum, in voto ſaltẽ Baptiſmi. Video reſponderi poſſe; non eſſe parem rationem, quia Baptiſmus, ſicut eſt ianua ad alia ſacramenta, ita & ad hoc ſacrificium; & ideo nullus eſt capax huius effectus ex opere operato, niſi per characterem baptiſmalem. Sed, licet hoc verum ſit de proprio ac vero effectu ex opere operato, vt infra dicemus, nihilominus tamen argumentum factum vtile eſt ad oſtendendum inefficacia eſſe fundamenta, quibus prima opinio nitebatur. Nam etiã pro Catechumeno poteſt offerri hoc ſacrificium, vt Deus illi remittat peccatum, & gratiam conferat, & conſequenter ad hoc habet aliquam efficaciã, aliàs nõ recte offerretur: ergo ex huiuſmodi modo offerendi & cauſandi, non poteſt inferri efficacia talis effectus ex opere operato; neq; impetratio infallibilis, etiam ſi ſacrificium oblatum in ratione ſacrificii infinitum ſit. Ac ſimile argumentum eſt; nã hoc ſacrificium offerri poteſt pro baptizato peccatore non attrito, vt ei gratia & remiſſio peccatorum cõferantur, nõ poſſet autem ſic licite offerri, ſi immediatè ex opere operato eſſet talis gratia conferenda: nam, ſicut illicitum eſt, dare ſacramentum homini

A indiſpoſito ad effectum eius, ita eſſet illicitũ applicare ſacrificium homini indiſpoſito ad effectũ eius ex opere operato: ergo, cum illa applicatio licita ſit, & in Eccleſia vſitata, ſignum eſt poſſe ad aliquid aliud fieri, quam vt conferat effectum ex opere operato: ergo ex illa, vt ſic, nunquam licet inferre huiuſmodi effectum, niſi aliquid aliud adiungatur, vnde conſtare poſſit.

Ex his ergo omnibus ſatis colligitur, ex Chriſti promiſſione, aut inſtitutione non poſſe colligi huiuſmodi effectum, neque eſſe in Eccleſia ſufficiens aliquod indicium talis inſtitutionis; & potius eſſe multa, quæ ſatis indicant, nullam fuiſſe de hoc effe- B ctu Chriſti promiſſionem. Huius aũt rei congruentia reddi poteſt: quia licet de potentia abſoluta Chriſtus hoc facere potuerit, non tamen fuit neceſſarium, neque expediens iuxta ordinatũ prouidentiæ modum: quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt. Inſtituit enim Chriſtus Dominus ad remediũ peccati originalis & mortalis duo medicamenta, quæ per ſe voluit eſſe ad huiuſmodi effectum ſufficientia & neceſſaria: & ideo non fuit conueniens, remediũ aliud ab his diſtinctum ad eundem effectum per ſe inſtituere. Quod autem illud remedium magis in ſacramento, quàm in ſacrificio, poſitum fuerit, non ſine ſufficiente ratione factum etiam eſt; tum quia C ſacramentum per ſe primò ordinatur ad ſanctificationem ſuſcipientis, & ideo eleuatum eſt ad conferendam ſanctificationem gratiæ omnib. modis: ſacrificium verò ex ſe ordinatur ad colendum Deum, & conſequenter ad impetrandũ aliquid ab illo, vel ad ſatisfaciendum illi pro pœna debita, & ideo non oportuit, ſacrificium eleuari ad extraneum effectũ, quaſi alienum, & ſacramentorum proprium. Nam Deus vnamquamque rem eleuat ad operandũ conueniente modo in ſuo ordine & ratione; tum etiam, quia ſacramentum, vel in receptione conſiſtit, vel per eam applicatur ad agendum, & ideo per illam aliqualiter homo diſponitur, & ſaluti ſuæ cooperatur: at verò ſacrificium de ſe, & per ſolam extrinſecam denominationem applicari poteſt, & ideo non D erat proportionatum inſtrumentum ad huiuſmodi effectum. Nam propter hanc fortaſſe cauſam, etiam ipſum ſacrificium crucis, quod ad ſanctificationem hominem, quoad ſufficientiam fuit potiſſimum, noluit Chriſtus, vt per ſe ſolum eſſet efficax, vel ad minimum gradum ſanctificationis conferendum, niſi per ſacramenta, vel alia opera, applicaretur.

Illatio ex inconuenientibus.

Dico tertiò; Hoc ſacrificium non poteſt valere etiam per modum impetrationis ad conferendã vel obtinendam immediatè gratiam aut remiſſionem peccati homini exiſtenti in peccato mortali, & per ſolam attritionẽ diſpoſito. Dico, immediatè, id eſt, ſine media contritione aut cõfeſſione, ita vt, perſeuerante ſola attritione, ei infundatur gratia abſque E vllo ſacramento realiter ſuſcepto. Huiuſmodi enim effectus eſt contra, vel præter legem ordinariam a Deo ſtatutam: & ideo inordinatũ eſſet, illum poſtulare, nam, quia Deus ſtatuit, neminẽ iuſtificare, niſi per Baptiſmum, vel abſolutionem, in re ſuſcepta, vel in voto per contritionem, inordinatum eſſet, à Deo petere, vt paruulo det gratiam ſine Baptiſmo, vel adulto ſine contritione aut ſacramento, ſicut eſſet etiam inordinatũ; petere, vt det alicui characterem Ordinis ſine ſacramento Ordinis & ſic de aliis, quæ ſine ſpeciali miraculo & exceptione ab vniuerſali lege fieri non poſſunt: ergo nec ſacrificium poteſt licite offerri ad hoc obtinendum à Deo; neque cũ tali oratione coniungi; ergo impetratio nõ prouocabit Deum ad miſericordiam, ſed potius ad

Non contrito homini remiſſionem peccatorum non impetrat hoc ſacrificium immediatè.

iram

iram: talis ergo impetratio huic ſacrificio non conuenit. Dices, interdum poſſe à Deo poſtulari aliquid præter legem ordinariam, alias nunquam liceret à Deo miraculum petere. Reſpondetur, illud ipſum eſſe præter ordinariam legem ex aliquo extraordinario dono ſeu motione Spiritus ſancti: nos autem hic loquimur ſecundum legem ordinariam, ac propriam huius ſacrificii inſtitutionem: Si autem interdum Spiritus ſanctus ſpeciali inſtinctu & dono moueret hominē ad id petēdum, & propter eum finem ſacrificium offerendum, iam tunc ipſe etiam daret virtutem impetrandi: tamen huiuſmodi motio ſeu inſtinctus Spiritus ſancti, non facile credendus eſt, quia vix eſſe poteſt vtile, nedum neceſſarium, vt ſanctificetur homo per ſolam attritionem ſine vllo ſacramento.

Sacrificium hoc impetrata diſpoſitione neceſſaria gratiam primā impetrare valet. Dico quarto, hoc ſacrificium poſſe nobis impetrare gratiam primam & remiſſionem peccati mortalis, impetrando nobis ſufficientem diſpoſitionem ad huiuſmodi effectum. Hæc concluſio ſequitur euidenter ex præcedentibus à ſufficiente enumeratione partium: nam hoc ſacrificium poteſt offerri ad hunc effectum, iuxta primam concluſionem, & non ex opere operato, iuxta ſecundā: ergo per modum impetrationis, quia non eſt alius modus cauſandi præter hos, non autem impetrando immediate, iuxta tertiam concluſionem: ergo ſaltem mediate, media ſcilicet ſufficiente diſpoſitione, cū non ſit poſſibile aliud medium, quod à nobis poſſit ratione aliqua excogitari, & hoc eſſe videtur, quod dixit Concilium Trident. *Huius quippe oblatione placatus Dominus, gratiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & ingentia peccata dimittit.* Et hic eſt ſenſus omniū Patrum, quos inter confirmandam primam ſententiam citauimus, vt patet; tum ex eorum verbis; tum ex omnibus, quæ dicta ſunt. Eſt etiam hæc doctrina communis Scholaſticorum. *D. Thom.* D. Thom. in 4. d. 12. q. 2. quæſtiunc. 2. ad 4. dicit, Euchariſtiam, in quantum eſt ſacramentum, habere effectum in omni viuente, in quo requirit, vitam præexiſtere, ſed in quantum eſt ſacrificium, habere effectum etiam in aliis, pro quibus offertur, in quibus non præexigit vitam ſpiritualem in actu, ſed in potentia tantum. *Et ideo ſi eos* (inquit) *diſpoſitos inueniat, eis gratiam obtinet, & per conſequens peccata mortalia in eis delet; non ſicut cauſa proxima, ſed in quantum gratiam contritionis eis impetrat.* Idem ſentit Durandus ibid. quæſt. 4. Maior, quæſt. 1. Soto, diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. nec aliud ſenſit Petrus Soto, dicta lectione 7. nec Gabriel ſupra, & lect. 26. & 27. & latius in 83. Albertus Phigius controuerſ. 5. & Caſp. Caſſa. lib. 2. de ſacrificio Miſſ. & Caniſ. in Catech. cap. de Euchar. quæſt. 6. Idem Turrian. lib. 1. pro canonib. Apoſt. cap. 24. Ruard. Can. & Cordu. locis citatis.

Durand. Maior. Dominicus. Soto. Pet. Soto. Gabr. Alber. Phig. Caſſal. Caniſius. Turrian. Ruardus. Cano. Corduba.

Quorundam placitum. Sed ſupereſt explicandum, qualis ſit hæc impetratio, an ſcilicet ſit infallibilis, & ideo dici poſſit ex opere operato, vel non ſit ita certa. In vtramque enim partem graues rationes & coniecturæ occurrunt. Quod enim hæc impetratio incerta ſit, cenſent Durand. Cano, & Cordu. Et probatur primo, quia ita experimur non ſtatim cōuerti peccatorem pro cuius conuerſione ſacrificium Miſſę offerimus, imo nec ſpecialiter moueri ad pœnitentiam agendam. Secundo, quia contritio eſt diſpoſitio libera, pendens ex hominis voluntate: ergo ex hac parte non poteſt infallibiliter impetrari, quia, ad ſummū impetrari poteſt diuinum auxilium, quod, aut eſt excitans, aut adiuuans, ſeu cōcomitans. Hoc poſterius eſt, quod immediate influit in ipſum actum cōtritionis: vnde, cum non determinet voluntatem ad

A vnum (aliàs tolleret libertatem) non poteſt eſſe efficax in actu ſecundo, niſi concurrente ſimul libera cooperatione voluntatis, & ideo non poteſt in ſe infallibiliter impetrari, ſed ad ſummum, veluti in actu primo, quatenus intelligitur Deus eſſe paratus ad concurrendum, voluntate noſtra cooperante, quod non ſatis eſt, vt ipſa actualis contritio ſit infallibilis, quod nunc intendimus: auxilium autem excitans præueniens, etiam ſi admittamus ſemper impetrari per ſacrificium (quod ſatis incertum eſt, vt dixi) tñ ratione illius non eſt infallibilis conuerſio. Dices, hoc eſſe verum generaliter loquendo de huiuſmodi auxilio; eſſe tamen quoddam particulare

B auxilium accommodatum & efficax, quo poſito, infallibiliter ſequetur conuerſio, & hoc poſſe per ſacrificium infallibiliter obtineri. Sed contra, nam, vt alibi oſtendendum eſt, nullum eſt tale auxilium efficax ex intrinſeca perfectione ſeu motione talis auxilij, ſed ſolum ex præſcientia Dei conditionata, qua ſcit Deus, quid vnaquæque voluntas operatura ſit, hoc vel illo modo excitata & mota: at vero, nec per orationem, nec per ſacrificium, videtur poſſe impetrari infallibiliter hęc gratię opportunitas, ſeu efficacia, quæ pendet ex diuina præſcientia, ſed ad ſummum talis, vel talis motio, quæ interdum habebit effectum in vno, & non in alio; & eodem tempore, pro quo vtrique impetratur per ſacrificium, &

C ſimiliter in vno, & eodem pro diuerſis temporibus accidere poteſt.

Aliorum ſententia. Aliorum vero ſententia eſt, hunc effectum eſſe infallibilem aliqua ratione ex vi alicuius promiſſionis. Et primum explicare oportet, hoc eſſe poſſibile aduertendo, hanc promiſſionem non eſſe exiſtimandam ita abſolutam, vt non pendeat aliquo modo ex hominis diſpoſitione, ac cooperatione: hoc enim commune eſt fere omnibus effectibus gratiæ: nam ſi ſint habituales, pendent ex actuali diſpoſitione, vel ſaltem requirunt, vt non ponatur obex, ſi ſint actuales: & perfecte humani, requirunt conſenſum liberum, & animi attentionem ſufficiētem: ſi vero tm̄ ſint motiones gratiæ excitantis, vel

D præuenientis, ſaltē requirunt opportunitatem homini accōmodatam: nam ſi homo ſit actu dormiēs, nec tunc eſt diſpoſitus ad recipiendam Dei motionem, nec etiam excitandus ſtatim eſt è ſomno, vt illuminetur: at vero eſt Prophetico modo illuminandus, & idem eſt, ſi ita ſit intentus aliis rebus, vt moraliter non poſſit de ſua conuerſione cogitare. Et hoc ad ſummum, probat experientia ſupra adducta, quod non omnes ſentiunt in ſe huiuſmodi motionem: eſt enim hoc verum de tempore, quo homo non eſt diſpoſitus, vel potius inde ſolum inferri poteſt, nobis non eſſe notum tempus, pro quo datur hoc auxilium, ratione ſacrificij: quia fortaſſe expe-

E ctat Deus opportunum tempus iuxta capacitatem noſtram, & ſuæ ſapientiæ diſpoſitionē, & ideo à nobis ignoratur, quodnam illud ſit. Quod ergo hoc modo poſſit impetrari hoc auxilium, non videtur dubium, nec contrarium poteſt experientia conſtare. Vnde multa ex his auxiliis numerantur, inter effectus ſacramentorum ex opere operato, quos neceſſe eſt, aliquo modo eſſe infallibiles: ergo eodem modo potuit Chriſtus promittere, ratione huius ſacrificij aliquod auxilium, quo peccator ad Pœnitentiā excitetur, ſi ipſe non ponat obicem, & ſit capax & in opportunitate debita ad tale auxilium ſuſcipiendum. Neq; enim neceſſe eſt, vt effectus cenſeatur infallibilis, ꝙ ſtatim eodem momento detur, quo ſacrificium offertur, ſed opportuno tempore ad quod maxime ordinari debet intentio offerentis

de quo latius diximus, agentes de effectibus ſacramentorum. Atque hoc eodem diſcurſu oſtendi poteſt, non ſolum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, poſſe hoc modo impetrari infallibiliter, quia ſine dubio poteſt licite & ſanctè ab offerente poſtulari & intendi, quod ſcilicet Deus peccatorem moueat, eo tempore & modo, quem Deus ipſe ſcit, opportunum futurum, vt ille conuertatur. Potuit etiam Chriſtus hoc promittere; quid enim repugnat, cum totum hoc pertineat ad opus gratię, & ſub meritum Chriſti ceciderit? Solum ſupereſt probandum, ita feciſſe: poteſt autem veriſimiliter probari ex illis verbis Conc. Trident. ſeſſ. 22. cap. 2. *Per ipſumq́; fieri, vt gratiam inueniamus in auxilio opportuno*, & ex illis, *Donum pœnitentiæ concedente, &c.* nam auxilium opportunum, idem videtur eſſe, quod auxilium efficax. Donum autem pœnitentiæ eſt auxilium adiuuans in actu ſecundo; ſeu perfecta contritio, qua etiam ingentia peccata remittuntur. Loquens autem abſolute Concilium, & requirens ex parte hominis aliquam diſpoſitionem, videtur loqui de impetratione infallibili. Et confirmatur: nam hic effectus gratiæ eſt valde neceſſarius hominibus: ergo oportuit, vt certa & infallibili lege poſſet à Deo obtineri per aliquod remedium legis gratiæ à Chriſto inſtitutum, ſed nullum eſt aliud præter hoc ſacrificium: Nam per nullum ſacramentorum datur, vt de tractatis hactenus conſtat, & de reliquis certius eſt.

Per ſacrificiũ hoc, auxiliũ etiam efficax impetrari poteſt.

Hæc res mihi videtur obſcura & incerta, tamen inprimis veriſimilius videtur poſſe interdum per hoc ſacrificium impetrari, non ſolum auxilium ſufficiens, ſed etiam efficax, atque adeo contritionem ipſam. Hoc, vt minimum, ſuadent verba Concilij Trident. & ſumitur etiam ex verbis Diui Thomæ ſupra citatis, & ex aliis authoribus. Et ratio facta id etiam conuincit, quia hic effectus impetrabilis eſt (vt ſic dicam) & pro eo impetrando poteſt hoc ſacrificium ſanctè offerri: ergo impetrabitur aliquando. Secundo vero exiſtimo probabilius, non poſſe hunc effectum vocari infallibilem. Primo quidem, quia effectus proprij ſacramenti, & ſacrificij, prout infallibiles ſunt, non dantur iuxta pręſcientiam Dei reſpectu futurorum, ſed iuxta diſpoſitionem eius, cui ſacramentum applicatur, vel pro quo offertur ſacrificium: aliàs dicere quis poſſet, ſacramentum dare gratiam ei, qui bene vſurus eſt illa; non autem ei, qui male vſurus eſt, etiam, ſi cętera ſint paria: At vero, quod auxilium ſit efficax, non ſemper eſt iuxta diſpoſitionem eius, pro quo offertur ſacrificium: nam fieri poteſt, vt ſit minus efficax in melius diſpoſito. Qua fere ratione ſupra dicebamus, auxilium efficax ad perſeuerandum non eſſe effectum ex opere operato ſacramenti Euchariſtiæ. Item, nullum eſt ſufficiens fundamentũ, vt aſſeramus, Chriſtum promiſiſſe huiuſmodi effectum, aut abſolute, aut ſub aliqua certa conditione, quæ vel à nobis explicari, vel aliqua certa lege comprehẽdi poſſit. Denique nulla eſt congruentia ad huiuſmodi promiſſionem ſuadendam: quia ad ſpem peccatorum erigendam, ſatis eſt, quod intelligant, ſe poſſe impetrare hoc donum per hoc ſacrificium, ſi cum timore & tremore accedant. Addo etiam, ſi pro ſe ipſis orẽt, vel offerant, & impedimentum non apponant, impetrationem fore infallibilem, ſaltem ex promiſſione orationi factam. Aliunde vero, ne nimium confidant, ſed timeant, expedit, vt intelligant, effectum hunc non eſſe infallibilem, quatenus ex oratione, vel oblatione alterius prouenire põt. Accedit, quod ſupra in ſimili dicebam, ex aliis rationibus, vel cauſis vniuerſalioribus diuinæ prouidentiæ fieri poſſe, vt

Impetratio talis oblationis ſacrificij infallibiliter nõ reſpõdet.

A ſæpe non expediat, hoc donum concedere alicui perſonæ, etiam ſi ſpeciale impedimentum ex parte eius non intercedat. Quin potius addo, non eſſe infallibilem impetrationem alicuius auxilii ſpecialis, ſeu extraordinariæ motionis, fundatam in aliqua ſpeciali promiſſione: nam Conc. Triden. non de hoc loquitur, vt ſupra oſtendi. Et nunc addi poteſt aliud argumentum: quia Concilium non fundat doctrinam ſuam in promiſſione, ſed tantum in natura, & dignitate ſacrificij: loquitur ergo de communi impetratione, quæ non ſemper infallibilis eſt, & ſunt præterea aliæ coniecturæ, quia effectus infallibilis requirit certam aliquam diſpoſitionem, qua poſita, B datur, & ſine illo non datur: hic autem non ita eſt, nam hic effectus interdum impetratur homini obſtinatiſſimo in peccatis: non autem minus peccatori. Item gratia auxilians certa lege promiſſa, & quaſi ſacramentalis: ſemper promittitur, vt annexa alicui gratiæ ſanctificanti, vt patet in omnibus ſacramentis: hoc autem auxilium vt impetretur, nec præſupponit gratiam ſanctificantem, nec illam ſecum neceſſario affert, vt ex dictis conſtat. Item effectus infallibilis, eſt determinatus, & in numero, & in perfectione, hic autem non eſt huiuſmodi, ſed impetrari poteſt, interdum vni, interdum multis, interdum maius, interdum minus, iuxta intentionem vel petitionem offerentium, etiam ſi ex parte eorum, pro C quibus fit oblatio, non ſit diſparitas. Non eſt ergo hic effectus ex opere operato proprie, ſed tantum per modum impetrationis.

Fundamenta aliarum opinionum ex dictis expedita ſunt: nam omnia iuuant, & confirmãt noſtram ſententiam, & iuxta illam commode explicantur. quod præſertim de fundamentis primæ ſententiæ magis patebit ex ſectione ſequenti.

SECTIO IIII.

Vtrum ſacrificium Euchariſtiæ per ſe conferat ex opere operato augmentum gratiæ, & interdum ſaltem per accidens, primam gratiam.

Opinio quorundam.

Prima ſentẽtia eſſe poteſt, hoc ſacrificium oblatũ pro homine iuſto, conferre illi vi ſua aliquod augmentum gratiæ habitualis, non ratione alicuius meritorij actus, qui in illo excitetur: hoc enim, nec contingit, nec vllo fundamento affirmari poteſt, ſed immediate. Hæc opinio tribuitur Petro Soto, lect. 7. de Euch. & Domin. Soto, in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. Sed hi authores, licet obſcure loquantur, nunquam tamen hunc ſenſum ſatis declarant. Poteſt autem fundari omnibus coniecturis ſupra adductis. Primo, quia ſacramentum Euchariſtiæ confert per ſe augmentum gratiæ: ergo & ſacrificium Euchariſtię. Patet conſequentia, quia & in ſuo eſſe, eſt tam perfectum & in ratione ſacrificij eſt magis intentum, quam in ratione ſacramenti, vt ſupra dixi. Secun- E do, quia hoc ſacrificium eſt infinitum in ratione ſacrificij, quia in eo Chriſtus ſacrificat: ergo ſicut in illo applicatur ſatisfactio Chriſti, quoad remiſſionem pœnæ, ita & meritum Chriſti, quoad aliquam gratiæ infuſionem: cur enim tanto ſacrificio tribuendum eſt id, quod eſt imperfectum, non autem id, quod perfectius eſt? Aut cur in remiſſione pœnę habet infallibilem impetrationem, non autem in gratiæ augmento? cum valor eius ad vtrumq; ſufficiat ſuperabundanter: maxime quia de ratione ſacrificij, eſt habere vim ad impetrandam gratiam: ergo nobilius ſacrificium maiorẽ habet vim: ergo infinitum ſacrificium infinitam vim: ergo infallibilẽ impetrationem. Tertio, quia non eſt veriſimile ſacrificium hoc, vt fuit in nocte cœnę à Chriſto oblatum

Petrus & Dominicus Soto à calũnia vendicantur.

tum pro Apoſtolis, non contuliſſe illis ex opere operato aliquam gratiam, cum fuerit infinitæ efficaciæ: ergo idem modo cenſendum eſt de noſtro ſacrificio. Iuxta hanc autem opinionem conſequenter dicendum videtur, hoc ſacrificium, quamuis per ſe non ſit inſtitutum ad dandam primam gratiam & remiſſionem peccati mortalis, per accidens tamen poſſe hunc effectum dare, interueniente bona fide ac remoto obice per attritionem: nam iuxta communem opinionem Theologorum; quicquid confert augmentum gratiæ ex opere operato, conferre etiam poteſt, ſaltem per accidens, primam gratiam & remiſſionem peccati, vt patet in ſacramento Euchariſtiæ, & in omnibus ſacramentis viuorum: ergo idem erit in hoc ſacramento.

Cōſectarium ex hac opinione.

Dico primo, ſacrificium hoc non conferre gratiæ augmentum ex opere operato. Hæc concluſio colligitur ex omnibus authoribus ſupra citatis, & Soto etiam in 4. diſt. 11. quæſt. 2. art. 5. abſolute negat, poſſe hoc ſacrificium dare gratiam, niſi per modum meriti. Sumitur etiam eodem modo ex tota antiquitate, quo doctrina tradita in ſect. præced. quia nimirum nulla mentio talis ex opere operato in antiquis Doctoribus inuenitur, neque Chriſti promiſſio, aut lex confingenda eſt ſine ſufficiente fundamento. Et declaratur breuiter, nam duplciter poteſt intelligi hic effectus. Primo, de immediato augmento gratiæ habitualis, ſine aliquo actu meritorio eius, cui augetur. Secundo, de hoc augmento, mediante actu, ita tamen vt ipſe actus detur ex opere operato, ratione ſacrificij. Primus modus eſt certe improbabilis, non ſolum quoad efficaciam ex opere operato, ſed etiam quoad quamcunque impetrationem, aliàs poſſet hoc ſacrificium offerri pro paruulo baptizato, vt ei gratia augeatur. Patet ſequela, quia ad hunc effectũ nõ eſt neceſſarius actus eius, qui recepturus eſt effectum, ſed tantum offerentis, vt ſupponimus: ergo paruulus ex hoc capite capax eſt huius effectus: & alioqui ratione Baptiſmi, etiam eſt capax effectuũ ex opere operato, ſi aliunde non repugnet: ergo ex parte offerentis, poteſt etiam fieri oblatio, & habebit effectum: Conſequens autem eſt inauditum in Eccleſia: & reuera eſſet valde temerarium, ſacrificium pro paruulo offerre hac intentione. Et idem argumẽtum fieri poteſt de homine dormiente, pro illo tempore, quo dormit, & de phrenetico, amente & ſimilibus. Neque enim conſequenter dici poteſt, requiri aliquem actum per modum diſpoſitionis neceſſariæ, quamuis gratiæ augmentum non detur tantum ob meritum illius, ſed ob ſacrificium: quotieſcunque enim augmentum gratiæ habitualis datur ex opere operato, non requirit actualem diſpoſitionem in ſuſcipiente, ſed ſolum, quod ſit in gratia, vt ſupra oſtenſum eſt de Euchariſtiæ ſacramento, & de cæteris ſacramentis viuorum: & ideo Confirmatio vel Euchariſtia data paruulo, auget eius gratiam ſine actu eius: idem ergo faceret hoc ſacrificium applicatum paruulo, ſi ex ſe eſſet operatiuum talis effectus: cum ergo ex omnium conſenſu conſtet hoc ſacrificium non poſſe ita operari in paruulo baptizato, ſignum eſt, hoc ſacrificium non eſſe operatiuum, neque imperatiuum talis effectus. Ratio autem à priori huius veritatis eſt, quia Chriſtus non inſtituit ad hunc finem hoc ſacrificium, neque ei promiſit huiuſmodi effectum. Huius autem rei congruentia reddi poteſt ex his, quæ D. Thom. ſupra citatus tradit: quia Euchariſtia, vt ſactamentum, ordinata eſt ad dandum augmentum gratię, & nutriendam charitatem, & ideo, vt eſt ſacrificium, ad aliũ effectum,

Euchariſtiæ ſacrificiũ ex opere operato non auget gratiam.

Ratio cōcluſionis.

Congruẽtia.

A nimirum ad ſatisfactionem peccatorum, ordinata eſt. Neque etiam oportuit, ad eundem finem plures cauſas inſtituere, nec diuerſarum cauſarum effectus confundere: nam ſicut conueniens fuit, ad effectus neceſſarios gratiæ conuenientia media inſtituere, ita non oportuit ad eundẽ effectum ſine cauſa multiplacare. Quod præterea in hunc modũ declaratur, nam augmentum gratiæ ex opere operato dupliciter dari ſolet. Primo propter ſe, ad nutritionem charitatis, & hoc modo datur per Euchariſtiam, vt ſacramentum, non vero vt ſacrificium, ob rationem prædictam, quam magis in ſolutionibus argumentorum explicabo. Secundo modo datur augmentũ B gratiæ propter aliquem ſpecialem finem ſeu effectum, vt per Ordinem, ad digne miniſtrandum, per Matrimonium, ad ſuſtinenda illius ſtatus onera, & ſic de aliis. Per hoc autem ſacrificium nõ datur propter aliquem ſpecialem finem aut miniſterium: nullus enim cum aliquo fundamento aſſignari poteſt, nam remiſſio, vel ſatisfactio pro pœna, ad quam per ſe videtur ordinari hoc ſacrificiũ, non requirit ſpeciale augmentum gratię: impetratio autem aliorum effectuum, ad quam etiam inſtitutum eſt hoc ſacrificium, non requirit augmentum gratiæ in eo, pro quo offertur, quia nec impetratio debet in illa fundari, ſed in valore ipſius ſacrificij, nec ad impetrandos alios inferiores effectus ſupponi debuit impe- C tratio altioris & nobilioris effectus, qualis eſt impetratio augmenti gratiæ habitualis ſine merito recipientis, & ſine applicatione alicuius ſacramenti. Atque hoc confirmari poteſt ex aliis adductis in 2. cõcluſione, præcedent. ſect. nam hæc duo valde ſunt inter ſe connexa, & ſimilia.

Atq; hinc conſequenter fit, ſi hoc ſacrificium nõ confert huiuſmodi augmentum ex opere operato, neque per illud impetrari poſſe, neq; omnino debere à Deo peti, ſecundum legem ordinariam loquendo, quia eſſet petere effectum gratiæ præter ordinarium modum à Deo ſtatutum, & abſque vlla cauſa ſufficiente illius, id eſt, ſine merito operantis & ſine vlla cauſa, quæ poſſit ex opere operato illud confer- D re. Ex eiſdem etiam principiis ſupra poſitis facile excludi poteſt alius modus augendi gratiam ex opere operato, medio actu meritorio ipſius recipientis, quia talis actus non poteſt eſſe effectus ex opere operato huius ſacrificij: ergo neque effectus gratiæ ab illo proueniens poteſt huic ſacrificio attribui ex opere operato. Antecedens probari poteſt eiſdem rationibus & coniecturis, quibus in præcedente ſectione vſi ſumus: eſt enim fere eadem ratio. Quocirca, loquendo de modo impetrationis, veriſſimum quidem eſt, poſſe per hoc ſacrificium alteri impetrari auxilium, vel ſufficiens, vel efficax ad efficiendum actum, quo in gratia creſcat, nam ſi hoc poteſt im- E petrari homini peccatori, cur non magis iuſto? Qui effectus non videtur ita infallibilis, vt cenſendus ſit ex opere operato. Vnde nec omnino definitus eſt, ſed multiplex eſſe poteſt & varius, vel iuxta intentionem offerentis, vel iuxta diſpoſitionem, & indigentiam eius, pro quo fit oblatio, vel certe iuxta diſpoſitionem diuinæ prouidentiæ. Quod ita explicari poteſt: nam auxilia gratiæ, quæ per ſacramenta dantur ex opere operato, tendunt ad certos & determinatos fines, & dantur iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis, vt in confirmatione, ad confitendam fidem, &c. At vero hoc ſacrificium poteſt impetrare auxiliũ ad omnes fines & ad omnes actus, & ad vincendam quamcunq; tentationem, & in maiori, vel minori gradu, etiam ſi diſpoſitio inæqualis ſit: ideo veriſimilius eſt, hoc auxilium non eſſe ad vnum determi-

Corolariũ

determinatum, neque etiam tam vniuerſaliter promiſſum infallibiliter ex vi inſtitutionis, nec in promiſſione fundari, ſed in valore ipſius ſacrificij, determinari autem ex intentione offerentis, adiuncta miſericordia Dei, qui interdum non cōcedit, quod petitur, vt aliud donet, quod opportunius eſt, magiſque expedit ei, pro quo fit oblatio. Nullo ergo modo augmentum gratiæ poteſt vere ſic proprie dici effectus huius ſacrificij ex opere operato.

Nec per accidēs per ſacrificiū Euchariſtiæ prima gratia poteſt dari,

Dico ſecundo; Per hoc ſacrificium non poteſt conferri prima gratia, aut remitti mortale peccatum, etiam per accidens. Probatur oppoſito fundamento præcedentis opinionis: nam, quod non poteſt per ſe conferre ex opere operato augmentum gratiæ, non poteſt etiam per accidens, dare primam gratiam; Sed hoc ſacrificium non poteſt per ſe dare augmentum gratiæ: Ergo nec primam gratiam per accidens: ergo nec remiſſionem peccati mortalis, quæ non fit ſine primæ gratiæ infuſione. Accedit, quod in hoc ſacrificio reſpectu eius, pro quo offertur, vix poteſt reipſa diſtingui, talis effectus per accidens, aut per ſe actus: vnde, ſi per ſe fieri non poteſt, vt oſtenſum eſt, nec per accidens poterit. Antecedens declaratur, quia tunc gratia prima dicitur dari per accidens, quando per ſe requirit contritionem; & ratione ignorantiæ ſeu bonæ fidei datur cum ſola attritione, exiſtimata contritione: hic vero non habet locum hæc ignorantia, neque eſt neceſſaria talis exiſtimatio cōtritionis, vt ſupra dicebam: quia hic non interuenit aliquod præceptum, cuius tranſgreſſio excuſanda ſit per huiuſmodi ignorantiam vel exiſtimationes, quia non tenetur homo prius conteri, quam pro ſe faciat ſacrificium offerri: ergo ſi hoc ſacrificium poteſt aliquando dare primam gratiam homini attrito: hoc etiam poterit, etiam ſi attritio cognita ſit, quod eſt per ſe facere, & non per accidens: Si ergo per ſe non poteſt, nec per accidens poteſt.

Ad poſitas in initio rationes reſpōſio.

Ad primum ergo argumentum in principio poſitum negatur conſequentia: eſt enim diuerſa ratio de Euchariſtia, vt ſacramento, & vt ſacrificio. Primum ob generalem rationem præcedente ſectione inſinuatam, quod ſacramentum ex generali ratione ſua ad ſanctifactionem fidelium ordinatur: ſacrificium vero ad cultum Dei. Deinde, quia Euchariſtia, vt ſacramentum, datur in alimentum ſpirituale, vt in ipſa etiam exteriori ſumptione ſignificatur: vt ſacrificium autem, ordinatur ad Dei cultum, & ad impetrādum à Deo veniam peccatorum vel gratiam, media noſtra cooperatione, & diſpoſitione. Nec refert, quod hoc myſterium primario inſtitutum ſit ſub ratione ſacrificij: quia inde ſolum fit, non eſſe primario inſtitutum ad efficiendum in nobis aliquid, ſed ad colendum, & placandum Deū, & ad memoriam paſſionis Chriſti recolendam, & ideo non eſt neceſſe, vt præcipuus effectus eius ex opere operato ſit ei promiſſus, vt ſacrificium eſt, ſed quatenus ſumitur vt ſacramentum. Ad ſecundum reſponſum iam eſt, ex ſacrificij infinitate nihil poſſe colligi, vt cōnſtat ex ipſo ſacrificio crucis, ſed totam rem pendere ex inſtitutione, & promiſſione Chriſti: cur autem huic ſacrificio non fuerit promiſſus hic effectus, ſicut ſacramentis, iam plures congruentiæ & rationes ſunt à nobis datæ, quamuis voluntas Chriſti pro ratione ſufficiat. Sunt enim hæc remedia & cauſæ ſalutis noſtræ diuerſarum rationum, & ſingulæ in ſuo ordine habent ſuam propriam perfectionem & excellentiam: & ideo neceſſe non eſt, vt, quod vni conuenit, conueniat etiam alteri, etiam ſi abſolute perfectum ſit; maxime, quia

A cum Euchariſtia ſub vna ratione habeat promiſſionem gratiæ adiunctam, neceſſe non eſt, vt ſub altera etiam ratione, ſcilicet, ſacrificij, illam habeat, ſed ſub ea ratione habet alium modum operandi, magis vniuerſalem, quem non oportuit, quoad omnia eſſe infallibilem ex vi alicuius promiſſionis, ſed ſolum per modum impetrationis. Neque obſtat gradatio in argumento facta: concedo enim, ſacrificium hoc habere infinitatem quandam in impetrando: quia de ſe habet infinitam dignitatem, ob quam Deo placeat, nihilominus tamen tota hæc infinitas ſine ſpeciali lege, aut promiſſione non ſufficit ad infallibilem impetrationem, quia non infert
B neceſſitatem diuinę voluntati, nec intrinſece includit voluntatem Chriſti efficacem circa talem effectum, vt ſupra declaratum eſt. Ad tertium reſpondetur, quoad effectum ex opere operato, idem dicendum eſſe de ſacrificio à Chriſto oblato in cœna, quia eiuſdem rationis ſunt, & quātum credi poteſt, eiuſdem efficaciæ & virtutis ex vi inſtitutionis, ſicut baptiſmus à Chriſto per ſeipſum datus, vel per miniſtros, ſolum eſt differentia, quod illa oblatio facta in cœna, fuit infiniti meriti, & ſatisfactionis; nunc autem, prout in Miſſa fit, non eſt de nouo meritoria, vel ſatisfactoria, propter diuerſum ſtatū Chriſti offerentis, vt ſuperius dixi: ſed hoc non refert ad effectum ex opere operato, de quo nunc agimus,
C nam etiam ſacrificium Crucis fuit infinite meritorium & ſatisfactorium, & tamē non habet effectum vllum ex opere operato, proprie loquendo.

SECTIO V.

Vtrum ſacrificium Miſſæ remittat peccata venialia ex opere operato.

IN hac re vnum poſſumus ex ſuperioribus tanquam certum ſumere, ſcilicet, hoc ſacrificium habere circa remiſſionem venialium, vt minimum totam efficaciam, quam habet ad remiſſionem mortalium, vt è fortiori ex dictis colligere licet: nam, ſi hoc ſacrificium ob ſuam infinitam dignitatem potens eſt ad impetrandum peccatori auxilium, quo
D conuertatur, multo magis erit potens ad impetrandam iuſto remiſſionem venialium peccatorum. Item, quia hoc ſacrificium ſancte offertur propter hunc finem: ergo habet aliquā efficaciam ad illum: ergo ſaltem impetratiuam. Tandem, id conſtat ex doctrina Sanctorum, qui citantur, de Conſe. diſt. 2. cap. Vtrum ſub figura. cap. Iteratur. cap. Quid ſit ſanguis. Vbi dicitur hoc ſacrificium quotidie offerri: *quia quotidie peccamus*, ſcilicet, venialiter, nimirum, vt horum peccatorum veniam conſequamur. Et Conc. Trident. cum ſimpliciter & indefinite dicit, ſeſſio. 22. cap. 2. hoc ſacrificium offerri *pro fidelium viuorum peccatis*, ſine dubio venialia includit. Vnde paulo ſuperius quaſi exaggerādo, & augendo dixit,
E per hoc ſacrificium remitti peccata ingentia, ſupponens ſine dubio multo magis remitti leuiora. Vnde etiam cap. 1. dixerat, per hoc ſacrificium applicari virtutem paſſionis Chriſti, *in remiſſionem eorum, quæ à nobis quotidie committuntur peccatorū*: hęc autem maxime ſunt venialia peccata. Itaque in hoc nulla eſt dubitandi ratio.

Per modum impetrationis venialia delere valet hoc ſacrificium.

Conc. Trid.

Illud vero inquirendum ſupereſt, an ex promiſſione Chriſti aliquid amplius habeat hoc ſacrificiū circa remiſſionem venialium, quam mortalium. Et inprimis eſt dubium, an immediate & per ſe, illa deleat ex opere operato, ita vt ſacrificium Miſſæ pro me oblatum, me etiam nihil cogitāte, & ſciente, remittat omnes veniales culpas abſque vllo actu meo, quo illas formaliter, vel virtute deteſter, ſed ſolum, quod

Difficultatis punctus.

Aliquorum opinio.

quod obicem actualis, vel virtualis complacentiæ non ponam. Partem igitur affirmantem docuit Cano, nam in hoc ſenſu dicere videtur, hoc ſacrificiũ delere venialia peccata ex opere operato, quam dicit, eſſe certiſſimam ſententiam communi Eccleſiæ conſenſione, & Patrum ac Scholaſticorum authoritate probatam, neminem tamen in particulari refert; neque in antiquis Scriptoribus id ego inuenio ita expreſſe declaratum, quamquam recentiores ſupra citati, præſertim Soto & Corduba, id ſentire videantur. Fundamenta ſunt: Primum, quia hoc ſacrificium potiſſimum videtur inſtitutum, vt pro viuis membris Chriſti offeratur, iuxta doctrinam Auguſt. & D. Thom. diſp. præced. ſect. 2. citatam: ergo maxime eſt inſtitutum ad auferenda venialia peccata: hæc enim ſola poſſunt in mẽbris viuis & per charitatem Chriſto annexis. Secundum, quia ad conuenientem prouidentiam ſpectat, vt grauioribus morbis acriores medicinæ adhibeantur: pro leuioribus autem leuiora remedia ſufficiãt: ergo ſufficiet hoc remedium oblationis ſacrificij, quod leue dicitur, non quia in ſe non ſit grauiſſimum, atq; digniſſimum, ſed quia reſpectu eius, pro quo offertur, nullum eſt grauamen cum nullam pœnitentiam, vel diſpoſitionem, in illo requirat. Tertium, quia ſacramentalia, vt aqua benedicta delent venialia prædicto modo: ergo multo magis hoc ſacrificium. Has rationes affert Cano, quæ habent ſuam probabilitatis ſpeciem; tamen reuera non ſufficiunt ad eam ſententiam ſuadendam, nedum ad illum certitudinis gradum, quem ille ſignificat: Nam duæ primæ procedunt per principia valde vniuerſalia & communia, vnde non efficaciter inferunt determinate hoc remedium eſſe ad hunc effectum inſtitutũ hoc peculiari modo. Tertia vero aſſumit antecedens, & incertum, & fortaſſe falſum; quia forte ſacramentalia non delent venialia ſine actu proprio ipſius hominis, vt dicetur in tomo ſequente: & non efficaciter infert; alioqui idem inferri poſſet de quolibet opere, quod melius ſit vſu ſacramentalium: in his ergo, quæ ex inſtitutione pendent, inualidum eſt argumentum à ſimili. Verum eſt, prædictos authores non ſatis explicare hãc remiſſionem venialium fieri per ſacrificium ſine actu ipſius hominis, ſed ſolum aiunt per ſe fieri ex vi ſacrificij.

Aliorũ ment. Secunda opinio negat, ſacrificium hoc remittere culpas veniales ex opere operato immediate & per ſe. Quæ opinio tribui ſolet Durando, diſtin. 12. quæſt. 4. vbi tamen nihil expreſſe dicit. Indicat tamen Soto, diſtin. 11. quæſt. 2. art. 5. affirmat enim hoc ſacrificium remittere pœnas ex culpis mortalibus, aut venalibus relictas, non tamen culpas. Atque idem ſentiunt Lindan. lib. 4. Panopliæ. cap. 51. & ſequentibus. Albert. Phigius lib. 2. de Eccleſ. Hierar. cap. 5. & 6. Aiala de tradit. 3. par. conſid. 5. Caiet. opuſ. de celebratione Miſſæ, quæſt. 2. Soto vtitur hac ratione. Per hoc ſacrificium non datur gratia: ergo nec remittuntur venialia peccata. Quæ collectio videtur valde inefficax, quia vt D. Thomas inferius docet, ad remiſſionem peccati venialis per ſe non requiritur infuſio gratiæ. Sed poteſt in hunc modum declarari, quia, licet remiſſio pœnæ fieri poſſit per ſolam extrinſecam condonationem, non tamen remiſſio culpæ, etiam venialis, ſine infuſione alicuius doni habitualis, vel actualis, quo tollatur illa macula, quam veniale peccatum reliquit, & habet rationem habitualis culpæ: non enim poteſt fieri homo ex malo bonus, aut ex peccatore non peccator, ſine aliqua ſui mutatione, vel actuali, vel habituali: ſed hoc ſacrificium per ſe non efficit in homine habitualem mutationem: nullum enim habituale donum infundit: ergo non poteſt per ſe immediate delere peccatum veniale. Quæ ratio adeo efficax aliquibus videtur, vt etiam de potentia abſoluta putet id repugnare. Sed immerito, neque enim repugnat, Deum remittere veniale peccatum ſine infuſione habitualis gratiæ, & ſine actu peccatoris: atque adeo ſine phyſica mutatione illius; quia cum veniale peccatum non relinquat propriam maculam, quæ priuationem alicuius doni includat, ſed ſolum conſiſtat in deordinatione quadam, quæ moraliter manere cenſetur per habitudinem ad actum præcedentem; poteſt etiam Deus illam tollere per moralem condonationem, abſq; aliqua mutatione phyſica facta in peccatore. Et quidem, ſi aliqua mutatio eſſet neceſſaria, illa omnino eſſe deberet actualis, per actum, ſcilicet, peccatoris aliquo modo contrarium peccato veniali; neque habitualis ſufficeret: nullum enim habituale donum, ſeu augmentum gratiæ habitualis repugnat formaliter veniali peccato; poſſunt enim eſſe ſimul ex natura rei: ergo talis phyſica mutatio per ſe non ſufficit ad tollendum veniale peccatum: Ergo, ſi mutatio eſt neceſſaria, illa debet eſſe actualis; etenim oportebit talem eſſe, quæ repugnantiam formalem includat cum veniali culpa, alias ſine cauſa dicitur neceſſaria: Conſtat autem, actualem mutationem neceſſariam non eſſe, ſed cum infuſione tantum gratiæ habitualis, vel augmenti eius poſſe remitti venialem culpam, vt etiam in ſuperioribus viſum eſt: nulla ergo phyſica mutatio ſimpliciter eſt neceſſaria ad hoc negotium, ſed moraliter tranſigi poteſt per liberalem condonationem Dei, ſic igitur fieri poteſt, vt huius ſacrificij oblatione placatus Deus condonet venialia peccata immediate, ac ſine infuſione alicuius doni.

Soto. Lindanus. Alber. Phig. Aiala. Caietan.

Sine peccatoris phyſica mutatione poteſt Deus illi veniale peccatum remittere.

Sed quamquam hoc poſſibile ſit, tamen, quod de facto ita fiat, mihi eſt valde dubium: quia ille modus remittendi venialem culpam (quam ſuppono eſſe diſtinctam à reatu pœnæ, alias nulla eſſet quæſtio) per ſolam extrinſecam cõdonationem, licet de potentia abſoluta poſſibilis ſit, tamen non videtur ita expediens, & conſentaneus rebus ipſis, vel (vt ita dicam) proportionatus naturis rerum. Nam hæc culpa reuera aliquo modo maculat animam, & minuit animi puritatem & perfectionem ſanctitatis & amicitiæ aliquo modo, & ideo vt remittatur modo proportionato, oportet, vt anima aliquo modo perficiatur per actum aliquem virtutis, repugnantẽ aliquo modo culpæ veniali; vel per aliquod augmentum ſanctitatis, & amicitiæ diuinæ, quæ etiam virtute includit repugnantiam cum peccato veniali. Deniq; nullo ſufficiente medio conſtat, promiſſam eſſe huic ſacrificio remiſſionem venialis peccati prædicto modo faciendam, & alioqui non eſt admodum conſentanea rebus ipſis, & ideo probabile ſatis mihi videtur, non ita fieri. Tunc vero reſtabat vlterius inquirendum, an hoc ſacrificium remittat venialia peccata, ſaltem mediante aliquo actu ipſius peccatoris, ita tamen, vt tota remiſſio fiat ex opere operato: nam quod per modum impetrationis id conferre poſſit, certiſſime conſtat ex dictis de peccato mortali, adiunctis his, quæ in principio huius ſectionis notauimus; ſed an illa impetratio ſit infallibilis, eodem modo hic tractari poteſt, quo de peccato mortali: nam eædem ſunt rationes dubitandi, eademque indicia in vtramque partem. Et ideo eãdem reſolutio mihi ſumenda videtur; ſcilicet, hanc impetrationẽm nõ eſſe prorſus infallibilem, quamuis veriſimile ſit, frequentius, quam in peccato morta-

Id vero de facto non agit; nec per hoc ſacrificiũ ex opere operato fit.

Impetrare hoc ſacrificiũ poteſt venialiũ remiſſionem, non ta-

me infallibiliter ſemper impetrat.

mortali, ac fere ſemper habere effectum, quia & culpa leuior eſt, &, cum Subiectum ſupponatur gratum, magis eſt diſpoſitum, & dignum, vt ei hoc beneficium impetretur. In quo etiam poteſt diſcrimẽ conſtitui inter eos, qui ad hoc ſacrificium concurrunt vt offerentes, & eos, pro quibus tantum offertur, neque alium concurſum vel habitudinẽ habent ad hoc ſacrificium: nam de his poſterioribus maxime procedunt omnia, quæ diximus, & rationes factæ. De offerentibus autem, ſi pro ſe offerant, hac intentione formali, vel virtuali, vt à Deo obtineant remiſſionem ſuorum peccatorum, veriſimile mihi eſt, ſi ſint in gratia, infallibiliter conſequi remiſſionem omnium culparum venialium, nõ ſolum quia impetratio pro ſe ipſa ex ſe eſt certior & infallibilior, ſi ex parte impetrantis non ſit impedimentum, ſed etiam, quia huiuſmodi offerẽs non omnino caret actuali diſpoſitione aliquo modo repugnante affectui venialis culpæ. Nam inprimis, qui prædicta intentione offert, vult, & deſiderat carere venialibus culpis, &, dum offert propter hũc finem aliquo modo oſtendit voluntatem ſuam eſſe efficacem, & aliquid præſtat de ſe ſufficiens, ad obtinendã à Deo remiſſionem venialium peccatorum: eſt ergo veriſimile, illam ſemper cõſequi, non ex ſpeciali promiſſione facta ſacrificio, & ideo nõ proprie ex opere operato, ſed veluti ex natura rei, ſuppoſita inſtitutione talis ſacrificij, & voluntate ac mõ offerendi illud.

SECTIO VI.

Vtrum hoc ſacrificium conferat ex opere operato remiſſionem pœnæ.

Eucharistiæ ſacrificiũ ex opere operato aliquid tẽporalis pœnę remittit.

Dicendum inprimis eſt, hoc ſacrificium remittere aliquam pœnam temporalem ex opere operato. Hæc eſt ſententia omniũ authorum, quos citaui in præcedentibus ſectionibus, & expreſſe D. Thõ. ſupra quæſt. 79. art. 5. vbi dicit, hoc ſacrificium habere vim ſatisfactiuã ex directa inſtitutione ſua. Sequiturque hęc aſſertio ex dictis in præcedentibus à ſufficiente enumeratione: nam hoc ſacrificium aliquid confert ex opere operato, vt in prima ſectione ſtatuimus: Illud autem eſſe debet aliquod ſpirituale commodum, nam de temporali vt ſic, id dici nõ poteſt, vt paulo inferius breuiter explicabo: hoc autem ſpirituale commodum, non eſt poſitiuum (vt ſic dicam) id eſt, per collationem alicuius boni habitualis, vel actualis, vt oſtenſum eſt: ergo debet eſſe in ablatione alicuius mali, & non culpæ, vt etiã eſt oſtenſum: ergo pœnæ ex culpa relictæ, quod intendimus. Deinde eſt hic effectus maxime accommodatus prouidentiæ, quam Chriſtus de hominibus habuit, quia nullum ſacramẽtum eſt per ſe primo inſtitutum ad hunc effectum: nam, licet per Baptiſmum tollatur pœna, tamen & illud eſt quaſi cõſequenter, quatenus eſt annexa culpæ, & non eſt illa pœna debita peccatis poſt Baptiſmum cõmiſſis; de qua ſola nũc agimus, ſupponimus enim ex ſupra dictis, ſacrificium hoc non poſſe habere proprium effectum ex opere operato, niſi in baptizatis. Rurſus ſacramentum pœnitentię per ſe quidem aufert pœnam æternam, non tamen omnem temporalem, ſed commutat æternam in temporalem maiorem, vel minorem iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis: vnde, ſi interdum nullam pœnam relinquit, id eſt, quia perfecte remittit culpã propter perfectam diſpoſitionem, non quia directe ſit inſtitutum ad tollendum reatum pœnæ: habet tamen vim remittendi etiam pœnam temporalem per ſacramẽtalem ſatisfactionem: tamen id totum efficit, quatenus habet quandam annexionem cum culpa, & ad plenum & perfectum iudicium de illa pertinet, vindicare & curare illam. Reliqua etiam ſacramẽta ſuos proprios ac diſtinctos fines habent, pręter remiſſionem pœnæ: decuit ergo aliquod remedium directe ac per ſe eſſe inſtitutum ad hunc effectum. Præterea fuit ad hoc accõmodatum ſacrificium: nam hic effectus non pertinet ad intrinſecam ſanctitatem vel bonitatem hominis: propter quod cõuenienter fieri poteſt per ſolam extrinſecam condonationem ac denominationẽ abſq; intrinſeca hominis mutatione; ſacrificium autem accommodatum eſt ad huiuſmodi effectum, quia non ſolum operatur in offerentibus, ſed etiã in his, pro quibus offertur & pro eis offerri poteſt, ipſis nihil operantibus, aut recipientibus. Et confirmatur, nam hac de cauſa poteſt vnus homo ſatisfacere pro alio, poteſtq; mihi remitti pœna per ſatisfactionem alienam, me nihil ſciente: gratia vero aliena non ita poteſt mihi applicari.

Congruẽtia pro concluſione.

Præterea afferri poteſt alia congruentia: quia Chriſtus Dominus per ſacrificium cruẽtum, ſecundum actum externum eius, potiſſime operatus eſt noſtram redemptionem per modum ſatisfactionis pro pœna, & hoc videtur fuiſſe maxime proprium illius ſacrificij: nam meritum & recompenſatio iniuriæ Deo illatæ, per actus interiores potiſſimum facta fuerunt: Crucis vero dolores ad ſatisfaciendum pro pœnis fuerunt maxime accommodati: per hoc autem ſacrificium incruentum, quãuis omnes fructus illius ſacrificij applicari poſſint aliquo modo, tamẽ ſecundum propriam cauſalitatem ex opere operato conuenientiſſime applicatur fructus ille, qui eſt proprius illius ſacrificij, ſecundum viſibilem & exteriorem paſſionẽ eius, vt, quod in illo fuerit quoad ſufficienciam, in hoc ſit ſecundum efficaciam: hac igitur ratione merito inſtitutum creditur hoc ſacrificium ad applicandam Chriſti ſatisfactionem pro pœna ex opere operato. Accedit pręterea, quod hoc pertinet ad conſummatam rationem ſacrificij propitiatorij: qualem eſſe oportuit ac decuit in hoc ſacrificio; dupliciter enim poteſt ſacrificium propitiari pro peccatis: primo impetrando; ſecundo, operãdo, ſeu ſatiſfaciendo: hoc ergo ſacrificium, prout offertur in Chriſti perſona, vtramq; rationem & perfectionem participare debet, & priori quidem modo, eſt propitiatorium pro culpa, vt dictum eſt, & pro pœna etiam, vt ſtatim dicam: poſteriori autem modo non decuit eſſe propitiatorium pro culpa propter rationes ſupra allatas, & ideo debuit, ſaltem pro pœna eſſe illo mõ propitiatorium, & eodem ſenſu dicendum eſt ſatisfactorium, nõ quia per illud de nouo Chriſtus ſatisfaciat, ſed quia applicet nobis aliquam ſatisfactionem ſuæ paſſionis, vt aliqua pœna nobis remittatur. Atq; hinc etiã fit, vt ſicut hoc ſacrificium ſemper eſt impetratorium, ob dignitatem Chriſti offerentis: ita etiã ſemper ſit ſatisfactorium independenter à ſanctitate miniſtri proxime offerentis ob applicationem ſatisfactionis Chriſti ex opere operato. Tandem ex modo, quo hic effectus obtinetur, & ex perſonis etiã in quibus fit, recte colligitur propriiſſime eſſe ex opere operato, nam, vt ſacrificium hoc conferat hunc effectum, non eſt neceſſaria ſpecialis petitio, ſed hoc ipſo, quod ſacrificium pro aliquo offertur, ſimpliciter applicatur illi hic effectus ſine alia ſpeciali intentione obtinendi illum: deinde datur hic effectus, etiam animabus defunctorum, nõ omnium, ſed baptizatorum; ſignum ergo eſt, hunc effectum dari ex opere operato.

Obiectio.

Sed contra: nam Concil. Triden. imitatum antiquos Patres nihil ſpecialiter dicit de modo operandi hunc effectum, ſed eodem generali modo de eo, &

cæteris

cæteris loquitur: ergo non eſt, cur magis dicamus, hunc eſſe ex opere operato, quam alios, nec de illo poterit ſpecialior Christi promiſſio oſtendi, quam de reliquis. Reſpondetur, propterea non eſſe veritatem hanc de fide certam, ſed tamen eſſe communem Theologorum ſententiam, à qua diſcedere, magna eſſet temeritas; præſertim cũ fundata videatur in communi ſenſu Eccleſiæ, & vrgentibus rationibus ac coniecturis. Cõ. ergo Trid. vt ſupra dixi, generatim locutum eſt, quia noluit rem non omnino certam, tanquam de fide ſtatuere: nobis autem cum Theologis licet, generales ſermones ad ſingulos effectus, iuxta vniuſcuiuſque exigentiam & rationem applicare, ex qualitate autem & modo huius effectus, & ex aliis ſignis & rationibus adductis, intelligimus in hoc effectu, eſſe ſpecialem modum conferendi illum.

Solutio.

Impetrare poteſt hoc ſacrificium remiſſionẽ temporalis pœnę

Dico ſecundo; Pręter effectum ex opere operato, etiam poteſt conferre hoc ſacrificium per modum impetrationis ad alicuius pœnæ remiſſionem. Declaratur, quia, licet per hoc ſacrificium remittatur pœna ex opere operato, non tñ ſemper tota, ſed pro vniuſcuiuſq; deuotione, vt dixit D. Thom. d. q. 79. ar. 5. Vnde fit, vt ſi aliquis reatus pœnæ maneat poſt effectũ ex opere operato, ad illius etiam veniam obtinendam poſſit hoc ſacrificium offerre per modum impetrationis, quia cũ hoc ſacrificium ſit de ſe ſufficiens ad quodlibet bonũ impetrãdũ, ẽt ſi ex ſpeciali Christi promiſſione, vnum conferat ex opere operato, non amittit vim ad impetrandum aliud diſtinctum: ita ergo in præſenti accidit. Sed vlterius obſeruare oportet, hoc dupliciter intelligi poſſe, primo, vt remiſſio pœnæ immediate impetretur, id eſt, nullo actu hominis mediante. Et, ſi hic modus verus eſt, in hoc conueniet cum effectu ex opere operato, qui etiam immediate fit per modum ſolutionis ex ſatisfactionibus Christi, vt probant omnia adducta in præcedenti aſſertione, & plane ſentit D. Tho. citato loco, conſtituens in hoc differẽtiam inter Euchariſtiam vt ſacramentum, & ſacrificium; quod, vt ſacramentum, non remittit immediate pœnam, ſed vt ſacrificium: ſolum ergo erit differẽtia, quod quãdo remiſſio eſt ex opere operato, eſt infallibilis in perſona grata, quæ vero eſt per impetrationem, non eſt infallibilis, etiam in iuſto. Item illa fundatur in ſpeciali lege & promiſſione; hæc vero non, ſed in ipſa natura & dignitate talis ſacrificij, adiuncta ſpeciali petitione, & intentione offerentis, quæ ad remiſſionem ex opere operato neceſſaria non eſt. Alio tamen modo intelligi poteſt, quod hæc remiſſio fiat ſolum mediate, quatenus hoc ſacrificiũ nobis impetrat ſpirituales vires ad agenda opera pœnitentię, quibus Deo ſatisfaciamus. Ex his autẽ duobus modis hic poſterior indubitatus mihi videtur, vt à fortiori probari poteſt ex omnibus dictis de remiſſione culpæ, nam ſi hoc ſacrificium impetrat auxilium gratiæ ad efficiendos actus, per quos culpæ remittantur, multo magis impetrabit ad ſatisfaciendum pro pœnis. Itẽ, quia eſt in hoc genere impetrãdi veluti vniuerſalis cauſa, per ꝙ omnes fructus paſſionis Christi percipi poſſunt, vnus autem ex his fructibus eſt, quodlibet opus, quo Deo ſatisfacimus.

Impetrare ẽt põt vires ad opera pœnitentiæ præſtanda.

Dubium.

Prior autem modus valde dubius eſt, & generalem dubitationem continet, an talis modus remittendi pœnam per gratuitam, & liberalem remiſſionem, abſq; alio medio ſeu opere ſatisfactorio ex opere operantis, vel ex opere operato, poſſit rationabiliter à Deo peti, & impetrari, quæ tractanda nobis latius eſt in ſequẽti tomo, in materia de ſatisfactione & de ſuffragiis. Nunc pars affirmans videtur fieri probabilis his coniecturis. Prima, quia Eccleſia orat & petit à Deo remiſſionem harum pœnarum, non ſolum pro viuis, ſed etiam pro defunctis: Ergo ſignũ eſt, non petere ſolum remiſſionem mediatam, (vt ſic dicam) id eſt, actum, per quem nos ſatisfaciamus, vt nobis fiat remiſſio, quia in animabus purgatorij nulla eſſe poteſt ſatisfactio per proprium actum earum: ergo petitur immediata & liberalis remiſſio pœnæ, & ad impetrandum, quod petitur, adiungitur orationi ſacrificium, & in hunc finem offertur.: ergo poteſt hoc modo impetrare remiſſionem pœnæ. Dices huiuſmodi rationem eſſe ſatisfactoriam, eiuſque ſatisfactionem poſſe applicari defunctis, atque ita non poſtulari à Deo, vt ſine vlla ſatisfactione remittat pęnam, ſed vt acceptet ipſiuſmet orationis ſatisfactionem in remiſſionem pœnæ, vel certe, vt effectus ſacrificij, vel aliorum bonorum operum ſatisfactio, pro anima purgatorij acceptetur. Sed in primis hæc fuga non habet locum in oratione, qua ſolum petitur, à Deo venia, ſeu liberatio animæ exiſtentis in purgatorio: nam illa oratio non habet (vt ſic dicam) ſeipſam pro obiecto: prius .n. quam intelligamus illã orationem eſſe ſatisfactoriam, intelligimus aliquid per illam peti: non ergo petitur, vt ſatisfactio eius applicetur, ſed abſolute, vt venia condonetur. Deinde, quid dicetur de orationibus, quibus beati orant pro animabus purgatorij, quibus liberationem earum impetrant, cum tamẽ eorum oratio ſatisfactoria non ſit? Et idem argumentum fieri poteſt de orationibus, ꝙ in perſona Eccleſiæ ab eius miniſtris fiunt, quæ, vt ſic, magis ſunt impetratoriæ, quã ſatisfactoriæ. Præterea eſt moralis coniectura non contemnenda, nam hæc remiſſio pœnæ, per ſe non confert ſanctitatem, vel virtutem animæ, ſed (vt ita dicam) ad quoddam commodum naturæ pertinet, vnde quodammodo dici poteſt temporale beneficium, ſeu extrinſecum, ſed alia beneficia extrinſeca & temporalia immediate impetrari poſſunt: ergo & hoc. Vnde facile ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, non eſſe petendum à Deo effectum gratiæ, niſi per media conſentanea & proportionata, quia ideo dicebamus ſupra, non eſſe petendam remiſſionem peccati mortalis, niſi per cõtritionem, vel ſacrm, neq; augmentũ gratię, niſi p actum meritoriũ, vel per ſacrm: ergo ſimiliter nõ eſt hic petenda remiſſio pœnę, niſi per ſatisfactionem, vel propriam, vel alienã, applicatam ex opere operantis, vel ex opere operato. Reſponderi .n. poteſt primo, nõ eſſe eandem rõnem de hoc beneficio extrinſeco, & de intrinſeca ſanctitate, ad quam oportet, vt homo aliquo modo cooperetur, vel augendo, vel recipiendo, iuxta capacitatẽ ſuã. Vnde ſecundo dici põt, ipſãmet orationem eſſe vnum ex mediis ordinatis à Deo ad applicandã ſatisfactionem Chri ad hunc effectum: quãuis .n. poſtuletur à Deo remiſſio huius pœnę liberalis & gratuita, reſpectu noſtri, ſemper tñ intelligitur, vt fiat cum iuſta recõpenſatione, reſpectu Chri, applicãdo ſatisfactionẽ eius. Eſt ergo pia & probabilis hęc opinio, qua ſuppoſita cõſequenter dicendum eſt, poſſe hoc modo remiſſionem pœnę per hoc ſacrificiũ impetrari: quidquid enim per orationem impetrabile eſt, poteſt per hoc ſacrificium impetrari, ſemper enim offerri poteſt, vt quælibet iuſta oratio exaudiatur, dabitque illi efficaciam, atque impetrandi virtutem.

Occurritur fugæ.

Impatrare põteſt hoc ſacrificium pœnę remiſſionem immediate per ipſum donandam.

SECTIO VII.

Vtrum ſacrificium Miſſæ ad bona temporalia conferat, & quo modo.

HActenus dictum eſt de ſpiritualibus bonis, ſupereſt, vt de temporalibus pauca adiiciamus. De his enim etiam dubitari poteſt, an per hoc ſacrificium ex opere operato cõferantur, quia bona hæc non ſunt extra latitudinem eorum effectuum, quæ per Chriſtum ex opere operato conferuntur: nam ſalus corporis per ſacramentum Extremæ vnctionis ex opere operato confertur; & aliunde ſacrificiũ hoc etiam pro his bonis obtinendis offerri poteſt: Ergo poterit illa conferre ex opere operato. In contrarium vero eſt, quia hæc bona per ſe conſiderata, non ſunt talia, quæ digna ſint infallibiliter obtineri à Deo, ſed ad ſummum, vt neceſſaria, vel vtilia ad aliquod ſpirituale bonum: ergo nec priori modo fiunt ex opere operato per hoc ſacrificium, propter rationem dictam; neque etiam poſteriori, quia nullum ſpirituale bonum datur ex opere operato per hoc ſacrificium, ad quod neceſſaria ſint hæc bona temporalia: Solum enim datur ex opere operato remiſſio pœnæ, ad quam nil referre poſſunt temporalia bona.

Vtriuſq; difficultatis ratio

Bonorum tẽporalium cõſecutio, ſacrificij eſſe poteſt effectus.

In hac re dicendum inprimis eſt, hæc bona temporalia poſſe aliquo modo eſſe effectus huius ſacrificij. Hoc certiſſimum eſt; nam omne bonũ, pro quo obtinendo hoc ſacrificium offertur, poteſt aliquo modo eſſe effectus illius, vt ſæpe dictum eſt, quia alias inutiliter & imprudẽter offerretur in eum finẽ: ſed Eccleſia ſæpe conſueuit offerre hoc ſacrificium pro temporalibus beneficiis obtinendis: ergo poſſunt hæc bona eſſe effectus huius ſacrificij. Minor patet, tum ex antiquis liturgiis, & ex ritu miſſæ, quæ nunc ſeruat Romana Eccleſia, vbi inter alia offerimus, *pro noſtra, & totius mundi ſalute*; quo modo etiam Tertul, lib. ad Scapul. dixit, *pro ſalute offerri*, Euſebius autem lib. 4. de Vit. Conſtan. cap. 45. dixit, *offerri pro communi pace*. Chryſoſt. hom. 67. in Ioan. 18. & 21. in Acta, *pro terræ fructibus*, & pro aliis neceſſitatibus, vt ſignificat Auguſt. lib. 22. de Ciuit. cap. 28. & clarius tradidit Trid. ſeſſ. 22. cap. & Can. 3. Aliaque ad hanc rem comprobandam adduximus, diſputa. præc. tractando de perſonis, pro quibus offerri poteſt hoc ſacrificium.

Tertull. Euſeb. Chryſoſt.

Impetratiuè tantum bona tẽporalia per hoc poſſumus cõſequi ſacrificium.

Secundo dicendum eſt, ſacrificium hoc non præſtare hæc beneficia ex opere operato, ſed per modũ tantum impetrationis. Priorem partem conuincit, vt exiſtimo, ratio dubitandi in principio poſita poſteriori loco, cui adiungi poſſunt omnia adducta ſect. 3. 4. & 5. nam hoc à fortiori probant; neque authorem aliquem hactenus legi, qui effectum hunc per modum operis operati declarauerit. Poſterior ergo pars ſequitur à ſufficiente partium enumeratione. Cuius ratio eſt, quia impetratio orationis ſe extendit ad bona temporalia, vt D. Thom. docet 2. 2. quæſt. 83. art. 15. & 16. ergo etiam impetratio huius ſacrificij; nam omnis iuſta oratio poteſt hoc ſacrificio iuuari.

Satisfit obiectioni.

Vnde facile ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, cum Chriſtus, qui eſt res infinita, in hoc ſacrificio offeratur, indecens videri, illud ordinare ad res caducas & temporales obtinendas. Reſpondetur enim non eſſe indecens, tum, quia non primario, ſed ſecundario ad hoc ordinatur, cum primario ſit propter cultum Dei, tum etiam, quia ordinatur vt cauſa ad effectum ſuum; ſic autem res nobilior poteſt ad minus nobilem ordinari; cauſa namq; eſſe non debet effectu ignobilior; tum deniq;, quia hęc bona non propter ſe, ſed quatenus ad pietatẽ vtilia ſunt, expetunt; vnde fit, vt tota hęc impetratio, vel formaliter, vel virtute, in Dei gloria, quam Chriſtus maxime intendit, referatur, quod ſignficauit Paul. 1. ad Timot. nam,

A cũ pręcepiſſet, fieri *obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt, vt quietam & tranquillam vitam agamus*; Quibus verbis (vt ſupra cũ Chryſ. & aliis expoſuimus) Eccleſiaſticum ritum offerendi hoc ſacrificiũ, & pro quibus perſonis, & pro qua re offerendum ſit, declarat, ſubdit deinde, *Vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate & caſtitate: hoc enim bonum & acceptum eſt coram Saluatore noſtro Deo, qui omnes homines vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire*: explicat ergo, hæc bona ad pietatem ordinari, prout per hoc ſacrificium expetuntur, & obtinentur, ſub qua conſideratione dici poſſunt

B ſpiritualia, habitudine & relatione; vnde ita impetrari poſſunt, ſicut alia ſpiritualia auxilia, quæ non ex opere operato, ſed per modum impetrationis per hoc ſacrificium comparãtur: idem ergo de his temporalibus bonis dicendum eſt.

SECTIO VIII.

Vtrum hoc ſacrificium habeat aliquem effectum ex opere operato in omnibus offerentibus ipſum.

DIximus de omnibus effectibus huius ſacrificij, & de modis, quibus per illud conferuntur; nunc ſequitur declarandum, quibus perſonis tribuat huiuſmodi fructum. Sunt autem hoc loco diligenter diſtinguendæ duæ perſonæ, ſeu duæ ratio-

C nes, aut habitudines perſonarũ ad hoc ſacrificium, ſcilicet, offerentis, & eius, pro quo offertur: nam hæ duæ rationes interdum perſonaliter ſeparantur: poteſt enim aliquis eſſe offerens, & nullo modo pro ſe offerre, ſed totũ fructum ſacrificij alteri applicare: & è conuerſo poteſt aliquis nullo modo offerre, & tamen pro ipſo ſacrificium offerri: quare, licet contingat in eadem perſona vtramq; cõiungi, rationes tamen ipſæ diſtinctæ manent: & ideo ſigillatim videndũ eſt, quid ſingulis ſub propriis rationibus reſpondeat. In præſenti ergo non inquirimus, cui detur fructus ſacrificij: hoc enim pendet ex dicendis ſectio. ſequenti; ſed inquirimus, cuius oblationi re-

D ſpondeat talis fructus, ſiue illi dandus ſit, ſiue alteri. Intelligitur autem quæſtio de effectu ex opere operato: nam de impetratione non eſt dubium, quin omnis offerens, eo modo, quo offert, poſſit impetrare, quãtum eſt ex parte oblationis ſuæ, quia de ſe eſt actio digniſſima & apta ad impetrandũ; diſtinguendi ergo ſunt varij offerẽtes iuxta ſupra trrctata diſp. pręced. Et poſſunt nunc ad quatuor capita reuocari. Primus offerens eſt Chriſtus Dominus. Secundus dici poteſt Eccleſia, cuius nomine etiã offertur, ſub qua aliquo modo comprehenduntur omnia membra eius. Tertius offerens eſt Sacerdos, qui vt miniſter, & in perſona Chriſti offert. In quarto denique ordine ſunt omnes alij, qui ſpecialiter concurrunt cum Sacerdote ad ſacrificium offerendum, & de ſin-

Offerentium hoc ſacrificiũ varius ordo.

E gulis breuiter eſt dicendum.

Circa primũ quæſtiunculã Scoti opinio improbatur.

Primo igitur de Chriſto Domino, Scotus quodlibeto 20. ſignificat, oblationi huius ſacrificij, vt à Chriſto eſt, reſpondere quendam peculiarem fructum ex opere operato, & aliqui addunt, ipſummet Chriſtum propria & peculiari intentione applicare fructum illum, cui vult. Hæc tamen, aut vera non ſunt, aut maiori indigent explicatione: Hæc enim Chriſti oblatio dupliciter conſiderari poteſt. Primo, vt eſt eadem omnino cum oblatione Sacerdotis, qui non offert, niſi, vt eſt ipſe Chriſtus æquiualenter ſeu repręſentatiuè; & hoc modo verum eſt dictum illud: tamen fructus reſpondens huic Chriſti oblationi, non eſt diſtinctus à fructu, qui reſpondet oblationi Sacerdotis, vt ſic, ſicut neque oblatio

diſtincta

Chriſti oblationi vt primarius offerẽs, eſt diſtinctus fructus ab eo, qui Sacerdoti miniſtro, non reſpondet.

diſtincta eſt: nec Sacerdos & Chriſtus ſub hac conſideratione ſunt duo, ſed vnum, ad eum modum, quo Ariſtoteles dixit, imaginem & rem repræſentatam eſſe vnum terminum vnius animi motus. Item in miniſterio ſacramentorum non eſt alius effectus, qui reſpondet Sacerdoti miniſtranti, & Chriſto per illum operanti, quamuis Chriſtus ſit, qui baptizat, qui abſoluit, &c. Sic ergo in præſenti idem eſt fructus oblationis, vt eſt à Chriſto, & vt eſt à Sacerdote, de quo infra dicam. Hic autem fructus non applicatur per intentionem Chriſti proxime & immediate, ſed per intentionem miniſtri, cui ipſe hoc commiſit, vt infra dicemus. Aliter poteſt oblatio Chriſti conſiderari, vt eſt in cœlo actualis ac perſonalis per proprium actum internum ipſius Chriſti, quomodo diſtincta eſt ab oblatione, quæ fit per Sacerdotem, & hoc modo, quamuis illa actio impetratiua ſit, ſicut & Chriſti oratio exiſtentis in cœlo, non tamen illi reſpondet aliquis fructus ex opere operato: Nullus enim Theologorum hoc docuit, imo vix faciunt mentionem huius modi offerendi, nec Scotum exiſtimo illud ſenſiſſe. Ratio autem eſt, quia illa oblatio Chriſti, neque nunc eſt de nouo ſaſatisfactiua, quia non eſt Chriſtus in ſtatu ſatisfaciendi, vt ſatisfaciendi, vt ſæpe dictum eſt, neque etiam eſt applicatiua ex opere operato præcedentis ſatisfactionis Chriſti: quia ſecundum legem ordinariam Chriſtus non applicat ex opere operato fructum paſſionis ſuæ, niſi per ſenſibilia ſigna, qualia ſunt ſacramenta, & ſacrificium ſenſibile in perſona eius oblatum, omitto priuilegium Martyrij, & ſi quod aliud eſt huiuſmodi. Item, quia aliàs pari ratione dici poſſet, oblationem internam, qua Chriſtus in cœlo, vel in Euchariſtia exiſtens, offert & repræſentat Deo paſſionem ſuam eſſe applicatiuam ex opere operato meritorum & ſatisfactionum Chriſti, & pro eius arbitrio huic, vel illi applicari, prout ipſe vult: Conſequens autem eſt abſurdum & ridiculum: nam, poſtquam Chriſtus pro nobis plene meruit & ſatisfecit, applicationem illius fructus, reliquit, vt ex opere operãtis fieret per actus, & diſpoſitiones ipſius hominis diuina gratia præuẽti & adiuti: ex opere aũt operato per Eccleſiã & miniſtros ſuos iuxta illud, *Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Ideo .n. Sacerdotes inſtituit, cum maxima poteſtate ligandi, ſoluendi, offerendi, &c. Nullus ergo ſpecialis fructus ex opere operato reſpondet huic oblationi, vt eſt à Chriſto, qui diſtinctus ſit à fructu, qui reſpondet cæteris offerentibus, & Sacerdoti, & miniſtro eius.

Circa ſecundã quæſtiun. aliquorum placitum.

Secundo, de Eccleſia & membris eius, quatenus ſunt offerentes remotiſſimi, ſolum in habitu, & extrinſeca denominatione, vt ſupra declaraui: multi recentiores cenſent, illis omnibus & ſingulis eorum reſpondere aliquã partem fructus ex opere operato, id eſt, conſequi ex opere operato remiſſionem alicuius pœnæ per omnia & ſingula ſacrificia hoc ſolo, quod dicuntur offerre, quatenus ſunt mẽbra Eccleſiæ offerentis per Sacerdotes, ẽtſi neq; ipſi vllũ actũ habeant circa ſacrificiũ, nec Sacerdos ſpeciali intentione eis applicet ſacrificij fructũ. Ratio eſſe poteſt, quia oblatio huius ſacrificij eſt fructuoſa ex opere operato: ergo omnis offerens, eo modo, quo offert; eſt particeps huius fructus: magis tñ vel minus pro ratione & modo offerẽdi, ſed iſti omnes aliquo modo offerunt, cum omnes ſint offerẽtes: ergo omnes participant fructum ex opere operato. Atq; hæc opinio ſic expoſita ſolet tribui Scoto, loco citato, & eã indicant Sotus, & alij infra citãdi. Sed licet hęc ſententia ſpeciem quandam pietatis præ ſe ferat: mihi tamen, nec vera, neque admodum veriſimilis videtur. Primum enim authores citati, neque illam expreſſe declarant, nec videntur in eo ſenſu locuti: ſed in alio tractando, ſectione ſequente. Deinde non habet ſolidum fundamentum: quia ſola denominatio offerentium per quandam remotam & extrinſecam habitudinem, non videtur eſſe ſatis ad percipiendum fructum ex opere operato. Vnde argumẽtor ratione, quia fructus paſſionis Chriſti non applicatur ex opere operato, niſi vel per propriam aliquam actionem, vel receptionem ſenſibilem, vel per ſpecialem applicationem alterius, ſed in præſenti non datur hic fructus per ſpecialem applicationem alterius, vt ſupponitur, neque etiam hi ſic offerentes aliquid recipiunt, per quod eis talis fructus applicetur, vt per ſe notum eſt. Neque etiam aliquid agunt, quia tantum habitu, vel extrinſece denominantur offerentes: vnde illa denominatio non fundatur in aliquo actu hominis, qui per ſe pertinet ad cultum Dei, vt valere poſſit ad meritum vel ſatisfactionem ſic offerentis.

Fideles non offerẽtes per proprium actum, quibus nec per Sacerdotis intẽtio nem huius ſacrificij fructus applicatur, nihil ex opere operato cõſequuntur.

Obiectio.

Dices, quod Sacerdos offerat nomine Eccleſiæ, ſufficit, vt illa oblatio ſit impetratiua ſpeciali modo, adeo, vt, quamuis Sacerdos ſit iniquus, nihilominus illa actio ſuam vim impetrandi retineat: ergo hoc etiam ſatis eſt, vt illa oblatio ſit ſatisfactiua independenter à ſanctitate miniſtri; & conſequenter, vt illa ſatisfactio ſit ex opere operato; ergo illa ſatisfactio diſtribuenda erit inter Eccleſiæ membra, & vnicuique ſua portiuncula eueniet.

Solutio.

Reſpondetur; Si argumentum quidquam valet, non probat de applicatione ſatisfactionis Chriſti ex opere operato, de qua nos loquimur; ſed probat de noua quadam ſatisfactione, quæ in illo opere reperitur, ratione ſanctitatis totius Eccleſiæ, quam nullus hactenus poſuit in huiuſmodi actione. Quapropter non exiſtimo eſſe eandem rationem de impetratione, & de ſatisfactione: nam ad impetrandum ſufficit ſanctitas habitualis totius Eccleſiæ, ad quam reſpiciens Deus, quando nomine illius fit oratio, vel oblatio, ratione illius inclinatur ad concedendum id, quod petitur, in quo conſiſtit impetrationis ratio, & ideo ad illam ſufficit illa habitudo, vel denominatio extrinſeca, quãuis ipſa Eccleſia per ſe ipſam ſpecialiter non oret. Sicut, quando à Deo petimus, vt nos exaudiat propter merita alicuius Sancti, illa reuera concurrunt ad impetrandum nobis, quia Deus ad illa reſpicit, etiam ſi Sanctus ille non oret pro nobis: & ſicut in lege veteri orabant fideles. *Propter Abraham ſeruum tuum, &c.* Quando fortaſſe Abraham pro eis non orabat, ſaltem illa oratione ſpeciali, quia ſatis erat, quod ſanctitas eius repræſentaretur Deo, ad inclinandum ipſum: ſic ergo nunc, quia Sacerdos orans in perſona Eccleſiæ, illius ſanctitatem Deo repræſentat, etiã ſi ipſe Sanctus non ſit: ad ſatisfaciendum aũt de nouo non ſufficit hæc repræſentatio, ſed neceſſaria eſt realis actio, vel paſſio alicuius perſonæ gratæ Deo: de qua differentia inter impetrationem & ſatisfactionem plura infra dicturi ſumus. Nullus ergo fructus ſatisfactionis reſpondet ex opere operato his offerentibus. Si quis autem cõtendat illum modum offerendi ſufficere ad aliquem fructum ex opere operato, de illo philoſophari debet, ad illumque applicare omnia, quæ nos in quarto membro dicemus.

Sacerdoti offerẽti fructus portio ex opere operato huius ſacrificij reſpõdet. D. Thom.

Tertio, quod pertinet ad oblationem Sacerdotis, vt ſic, certũ eſt, illi, prout offert in perſona Chriſti, reſpondere ex opere operato aliquem proprium fructum huius ſacrificij, vt D. Thomas ſentit ſupra quæſt. 79. art. 5. & 7. & reliqui Theologi citati & citandi.

citandi. Ratio eſt, quia hoc ſacrificium habet effectũ ex opere operato, vt oſtenſum eſt: ergo maxime reſpondet illi, vt eſt actio miniſtri à Chriſto deputati, & per quem Chriſtus ipſe operatur. Secundo ita fit in actionibus omnium ſacramentorum: ergo & in oblatione huius ſacrificij: nam hæc etiam eſt inſtrumentalis actio ad fructũ Chriſti applicandũ. Tertio, quia hic eſt effectus ſacrificij, vt ſic: ſed oblatio Sacerdotis, vt fit ab eo repræſentante perſonam Chriſti, eſt proprie actuale ſacrificium, ſeu ſacrificatio ipſa: ergo illi maxime reſpondet fructus ex opere operato, quia vt ſic oblatio eſt proprie ſacrificalis, in ſuo genere infinita, ſemperque munda & grata Deo. Tandem ſub hac ratione hæc oblatio eſt maxime impetratiua: ergo ſub eadem etiam eſt operatiua ex opere operato: nam eadem eſt ratio vtriuſque modi cauſandi, idemque eſt omnino ſacrificium, quod vtramque vim habet.

Concurrẽtes ad hoc ſacrificium fideles fructum aliquẽ ex opere operato participant.

Quarto de cæteris priuatis offerentibus, qui proprium aliquem concurſum habent ad oblationem ſacrificij cum Sacerdote, ſeu per ipſum, dicendum cenſeo, omnibus ac ſingulis reſpondere proprium aliquem fructum ex opere operato. Ita vt, ſi conſtituamus hominem aſſiſtentem, vel miniſtrantem ſacrificio Miſſæ, cui Sacerdos intentione ſua ſpeciali nullum fructum ſacrificij ex opere operato applicet de huiuſmodi homine pie ac probabiliter credimus, non ſequi proprium fructum ſuum ex opere operato. Quod videtur ſenſiſſe Caietan. tom. 2. Opuſcul. tract. 3. quæſt. 2. Syluest. verbo, Miſſa. 1. quæſt. 9. & alij infra referendi, & Diuus Thomas nonnihil fauet, dicta quæſtione 79. art. 5. vbi ait oblationẽ huius ſacrificij eſſe ſatisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiã offerentibus. Sic etiam recte exponuntur illa verba, Can. Miſſæ. *Pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt*, vbi aperte ſermo eſt de offerentibus, diſtinctis ab ipſo Sacerdote, vt patet ex antecedentibus verbis. *Et omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel, qui tibi offerunt*. Neq; ſine cauſa illa duo membra diſtinguuntur, ſed (vt videtur) quia illæ duæ habitudines ſeu rationes proprie ſumptæ per ſe ſingulæ ſufficiunt ad percipiendum aliquem fructũ ſacrificij ex opere operato. Accedit præterea ratio in ſecundo puncto tacta, quia oblatio huius ſacrificij eſt fructuoſa ex opere operato: ergo rationi cõſentaneum eſt, vt omnes, qui ad illam vere concurrunt per proprium actum, ſeu concurſum moralem, participent huiuſmodi fructum talis oblationis. Secundo amplius ita explicatur, quia ex huiuſmodi concurſu plurium offerẽtium cum miniſtro reſultat, quaſi vnum morale offerens cum maiori deuotione, reuerentia & dignitate; ergo reſpondet illi maior fructus ex opere operato, cæteris paribus: nã iuxta doctrinam Diui Thomæ ſupra, hic fructus definitur iuxta deuotionem offerentium: ergo hac ratione reſpondet ſingulis offerentibus, vt tales ſunt, aliqua pars illius fructus, iuxta vniuſcuiuſq; deuotionem. Tertio, ſicut vſus ſacramenti conſiſtit in receptione, ita ratio ſacrificij in oblatione: ſed omnes, qui recipiunt ſacramẽtum, participant fructum eius: ergo ſimiliter omnes offerẽntes per proprium aliquem cõcurſum, vel actionem, participant fructũ ſacrificij. Tandem Chriſtus potuit hoc modo inſtituere huius ſacrificij efficacitatẽ, & eſt valde conſentanea dignitati eius, & hominibus cõueniẽs, vt ſaltem ſpe fructus, vnuſquiſq; deuote offerre ſtudeat iuxta capacitatem ſuam: Ergo credendum eſt, ita inſtituiſſe. Et confirmatur, nam inconueniens eſſet, quod audiens Miſſam non plus fructus accipiat ex ope-

Caietan. Syluest. D.Thom.

A re operato ex Miſſa, quam ille, qui non audit, ſi Sacerdotis applicatio erga vtrumque æqualis eſt: & alioquin in huiuſmodi effectu, nullum eſt inconueniens, nec aliquod contra illũ obiici poteſt, quod difficultatem ingerat: cur ergo negandus eſt?

Sacerdoti offerẽti duplex fructus ex opere operato ſacrificij reſpondet. Qualis vterque.

Atque ex hac reſolutione præcedenti puncto adiuncta, infero Sacerdoti offerenti ſacrificium Miſſæ duplicem fructum ex opere operato reſpondere; nam Sacerdos ibi duplicem induit perſonam, Chriſti, ſcilicet, & propriam, & ſub vtraque ratione offert: ergo ſub vtraque illi fructus reſpondent: nam, quatenus offert in perſona Chriſti, vt miniſter publicus, reſpondet illius oblationi fructus ex opere o-
B perato, explicatus in præcedente puncto. Propter hoc autem publicum miniſterium, quod gerit, non exuit rationem perſonæ priuatæ, ſub qua etiam concurrit: nam vt Paulus ait, etiam ipſe indiget, vt pro ſe offerat, neque in hoc eſſe debet peioris conditionis, quam reliqui priuati offerentes. Vnde, ſi ſit Sacerdos iniuſtus, eius oblationi reſpondet prior fructus, nihilque ex illo minuitur, ipſe tamen priuatur illo peculiari fructu, quem haberet, ſi vt priuata perſona ſanctè offerret, & ideo quamuis hic offerat ratione ſtipendij recepti, nullam iniuriam faceret, pro quo offert, quia iam illi applicat totum fructũ, qui reſpondet ſacrificio, vt eſt à miniſtro publico: ſub hac enim ratione ſtipendium accipit, ſcilicet,
C vt publicus miniſter Chriſti. Et hinc etiam fit coniectura, diuerſum eſſe fructum, qui reſpondet Sacerdoti, vt priuato offerenti, quia non eſt veriſimile, ipſum priuari omni fructu ex opere operato: dat ergo alteri fructum communem (vt ſic dicam) ipſe vero fruitur ſuo peculiari fructu, reſpondente ſuæ priuatæ oblationi ac deuotioni: Neque aliquis vnquam dixit, teneri Sacerdotem ad applicandum hunc proprium fructum danti ſtipẽdium: imo Scotus ſignificat, id fieri non poſſe, de quo poſtea dicam. Et iuxta hunc duplicem fructum intelligi ac conciliari poſſint varia dicta Doctorum, quæ poſtea commemorabimus.

Etiam vt priuato offerenti duplex Sacerdoti ex opere operato reſpondet fructus.

Differentiæ aliquot inter fructum publico miniſterio ſacrificij reſpondentẽ & priuatis oblationibus. Prima,

D Sed quæres, quomodo inter ſe differãt hi duo effectus, ſiue in vna Sacerdotis perſona, ſiue in illa & aliis cõſiderentur. Reſpondetur, plures intercedere differentias notatu dignas. Prima eſt, quod fructus qui reſpõdet oblationi ſacrificii, vt in perſona Chriſti à Sacerdote offertur, nõ eſt principaliter propter ipſum, ſed propter populum, ſeu alios, pro quibus poteſt ſacrificium offerri: quia tunc Sacerdos gerit perſonam publicam, & eſt interceſſor inter Deũ & populũ; at vero alius priuatus fructus præcipue eſt propter ſingulos offerentes, quia non offerunt, vt publici miniſtri, ſed vt priuatæ perſonæ, & ideo illis datum eſt, vt ſua priuata oblatione aliquid ex ſacrificio haurire poſſint. Et hinc vlterius certum eſt,
E priorem fructum poſſe aliis applicari, & quoad hoc commiſſum eſſe ipſi Sacerdoti tanquam miniſtro, de poſteriori autem fructu res eſt dubia, quia ex inſtitutione id non ſequitur, ſed aliunde inueſtigandum eſt, vt videbimus.

Secunda.

Secunda differentia eſt, quia prior fructus de ſe eſt indifferens, & quaſi vniuerſalis, & ideo ſoli Sacerdoti Chriſti miniſtro, poteſtas eſt data, vt huic vel illi applicet illum. In quo etiam eſt obiter notanda differentia, inter ſacramenta & ſacrificium, nam ſacramenta per ſe ordinantur ad ſanctificationem recipientium, & ideo, ſicut per receptionem applicantur ad operandum, ita per eandem receptionem determinantur ad agendum in hac perſona & in alia; & ideo hoc iam non pendet ab intentione, vel applicatione miniſtri, ſed tantum

remote

Diſcrimen inter ſacramēti & ſacrificij effectus.

remote, in quantum neceſſe eſt, vt velit huic dare ſacramentum, & hoc ipſum explicatur in formis ſacramentorum, *Baptizo te, Abſoluo te, &c.* Ratio autem ſacrificij conſiſtit in oblatione facta Deo; vnde intrinſece determinat, cui ſit offerendum, non tamen pro quo ſit offerendum, & ideo neceſſe eſt, vt aliunde determinetur. Quamdiu igitur conſideratur oblatio, vt eſt à Chriſto per ſacerdotem ipſum repræſentantem, adhuc eſt indifferens, & vniuerſalis, tam ex parte eius, cui fit oblatio, quia ei pro quibuſcunque offerri poteſt: quam ex parte rei oblatæ, ob eandem rationem; tum etiam ex parte offerentis, qui etiam eſt publicus & communis, tum denique ex parte eorum, pro quibus offerri poteſt, quia de ſe ad nullum eſt determinata; fructus ergo, qui oblationi ſic conceptæ reſpondet, indifferens eſt, donec per aliquem huic potius, quam illi applicetur, quod in nullius poteſtate dici poteſt eſſe poſitum, præterquam ipſius miniſtri. Nec vero dici poteſt determinari ex ſe ad ipſum Sacerdotem offerentem, ſicut determinatur effectus ſacramenti ad ſuſcipientem, quia, vt diximus, hic fructus non eſt principaliter propter ipſum, ſed propter alios, inter quos & Deū, ipſe eſt Mediator. Item, quia in eo non concurrit ipſe, vt talis perſona, ſed vt repræſentans perſonam Chriſti: non ergo limitatur ad ipſum, ſed communis eſt & indifferens. Et quoad hoc, recte intelligitur differentia, quam Diuus Thomas ſupra poſuit inter ſacramentum, & ſacrificium, quod illud operatur tantum in ſuſcipiente: ſacrificium vero etiam in aliis, pro quibus offerri poteſt: hoc enim maxime verum eſt, quoad hunc fructum. At vero alius poſterior fructus, qui priuatis offerentibus reſpondet ex ſe, & abſq; alia applicatione, eſt vniuſcuiuſq; offerentis, quia hic fructus principaliter eſt propter ipſum, qui in ea oblatione non gerit perſonam publicam, ſed propriam & priuatam, & ideo vt ſibi proſit ſua oblatio, non eſt neceſſaria intentio Sacerdotis pro tali perſona ſpecialiter offerentis, ſed ſolum quod ipſa cum Sacerdote, & per Sacerdotem offerat, & quod Sacerdos, vt publicus miniſter, nomine eius offerat, vt ſuperius declaratum eſt. Quin potius hinc fit, vt huiuſmodi offerens excludi nullo modo poſſit à participatione huius fructus, etiam ſi Sacerdos velit, aut tentet eum excludere, dummodo ille maneat offerens, & non excludatur à concurſu ſeu communicatione in tali ſacrificio. Adde etiam, ad obtinendum huiuſmodi fructum non eſſe neceſſariam in tali offerente ſpecialem intētionem conſequendi illum: ſufficit enim intentio offerendi ſeu concurrendi ad ſacrificium miniſtrando, vel audiendo Miſſam, vel alio ſimili modo: quia per hoc ſatis determinatur talis fructus ad talem offerentem, niſi fortaſſe ipſe velit illum alteri applicare, de quo poſtea dicam.

Tertia ex D. Thom. Soto.

Tertia differentia eſt, quia ad priorem fructum non eſt neceſſaria ſanctitas Sacerdotis, vt docet D. Thom. ſupra, quæſt. 82. art. 6. & in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 1. quæſtiunc. 3. & Soto, diſt. 13. art. 1. & omnes. Et hoc confirmari poteſt ex multis, quæ referuntur 1. quæſt. 1. cap. Non nocet. cap. Intra Cath. & de Conſecratione, diſt. 5. cap. Vtrum ſub figura. Ratio etiam eſt ex dictis manifeſta, quia Sacerdos, quoad hoc, non gerit perſonam ſuam, ſed Chriſti, & ideo, ſicut hac ratione oblatio eſt grata & munda, ita etiam eſt efficax: quia non applicat meritum eius, ſed Chriſti. Accedit congruentia, quia, cum hic fructus non ſit propter perſonam Sacerdotis vt talis eſt, ſed propter Eccleſiam, ideo non debuit pendere ex ſanctitate eius. Hac enim de cauſa inſtitutum eſt, quod ſacramenta æque per malos miniſtros, ac per bonos perficerentur & ſanctificarent alios. Et confirmatur, quia aliàs Miſſa Sacerdotis peccatoris oblata pro anima purgatorij, nihil illi prodeſſet. Item ſequeretur, Sacerdotem recepto ſtipendio ſacrificantem in peccato mortali non ſatisfacere ſuæ obligationi, ſed teneri iterum in gratia ſatisfacere, quæ ſunt abſurda. Dicet, ergo etiam ſi Sacerdos ſit hæreticus, & ab Eccleſia præciſus, ſacrificiumque offerat, illi, quantum eſt ex ſe, reſpondebit prædictus effectus, & ſi alicui per talem Sacerdotem applicetur, ei proderit, ſi non habeat obicem. Reſpondeo, concedendo totum, quia reuera ita eſt, neque habet maius inconueniens, quam ſit in fructu ſacramenti. At vero alter fructus, qui reſpondet priuato offerenti, requirit in illo gratiam & ſanctitatem, vt eo frui poſſit. Quod quidem duplici ex capite prouenire poteſt: primo ex incapacitate Subiecti, quaſi paſſiue conſiderati, quia nimirum is, qui eſt in peccato mortali eſt incapax omnis fructus paſſionis Chriſti ex opere operato, & hoc modo eſt res clara & mihi certa, vt infra latius dicam. Secundo poteſt hoc prouenire ex indiſpoſitione offerentis vt ſic, quod eſt difficilius, quia licet priori ratione huiuſmodi offerens ſit incapax perceptionis talis fructus in eo ſtatu, nihilominus intelligi poſſet, illius oblationi reſpondere ſuum fructum, quia, cum ille ſit ex opere operato, non videtur pendere ex ſanctitate ſic offerentis, quia non fundatur in merito eius: ergo erit illa oblatio ſemper de ſe fructuoſa, ita vt quamuis tunc ſit mortificata (vt ſic dicam) poſtea, ablato obice, poſſit reuiuiſcere, vel, ſi tunc alteri applicaretur, ſeu donaretur ille fructus, in quo non eſſet obex, in illo haberet effectum. Sed, quamquam ob hanc rationem res videatur dubia, tamen, cum in hac oblatione priuata perſona non operetur, vt miniſter Chriſti, ſed ſolum concurrat, vt priuata perſona veriſimile ſatis eſt, requiri ſanctitatem eius, vt tali oblationi reſpondeat proprius fructus ex opere operato: quia, licet talis fructus non fundetur in merito eius, & ideo non requiratur gratia, vt principium merendi, nihilominus requiri poteſt; vt diſpoſitio neceſſaria in tali offerente. Et confirmatur, nam, vt ſacramenti ſuſceptio ſit fructuoſa ex opere operato, requirit ſanctitatem in ſuſcipiente. Ergo & hæc oblatio in offerente. Item hic fructus primario eſt propter huiuſmodi offerentem: ergo merito ab eo exigitur diſpoſitio condigna ſacrificio, vt ſit ei oblatio talis fructuoſa, & ideo etiam, vt ſtatim dicam, quo diſpoſitio fuerit melior, eo hic fructus erit maior. Tandem, quod dicebatur de reuiuiſcentia talis fructus, ſi ſemel non acquiritur, friuolum eſt, ſine fundamento, vel aliqua neceſſitate dictum. Quod vero dicebatur, poſſe talem fructum donari alteri, incertum eſt, etiam in priuato offerente ſancto & iuſto, & ideo ſimpliciter loquendo, verius videtur, abſolute talem oblationem eſſe infructuoſam ex opere operato, quotieſcunque extra gratiam fit.

Quarta ex D. Thom. Soto. Corduba.

Quarta differentia ſimilis præcedenti eſt, quod prior fructus reſpondens ſacrificio ſecundum ſe non eſt maior, vel minor, propter maiorem, vel minorem ſanctitatem miniſtri, vt ſumitur ex Diuo Thoma, dicta quæſtione 82. articulo 6. Soto, Corduba, & aliis. Quamquam Scotus in 4. diſtinctio. 13. quæſt. 2. ad tertium, & Gabriel lect. 26. in Cano. oppoſitum ſentiant, qui cōſequenter loquuntur, quoniam eodem modo opinati ſunt de miniſtris ſacramentorum. Nos autem contraria ratione vtimur, quia

Reiicitur Scoti.

& Gabriel. opinio.

quia effectus ſacramenti ex opere operato non augetur, nec minuitur ob miniſtri ſanctitatem maiorem vel minorem: ergo nec effectus ſacrificij. Patet conſequentia, quia etiam datur ex opere operato, & in eo nón conſideratur dignitas perſonæ, ſed officium miniſterij: nam in tantum operatur, in quantum eſt Chriſti miniſter. Item, quia, ſi hic effectus augeretur ob maiorē ſanctitatem miniſtri: ergo minueretur ob minorem: ergo omnino tolleretur ob carentiam ſanctitatis miniſtri: ergo è conuerſo, ſi non pendet effectus ex ſanctitate miniſtri, neque etiam variabitur ob quantitatem eius. Denique rationes factæ in præcedente differentia, hoc etiam probant. Vnde, quando Alexander Papa in cap. Ipſi Sacerdotes, 1. quæſt. 1. dicit: Sacerdotes, quo ſanctiores ſunt, eo magis prodeſſe fidelibus per ſua ſacrificia, intelligendus eſt: quoad impetrationem, & meritũ de congruo ex opere operantis: nõ vero quoad effectum ex opere operato, vt ſupra D. Thom. exponit, & in 4. diſtinctione 13. quæſtione 1. articulo 5. vbi Bonauentura, Paludanus & cęteri idem tradunt. At vero fructus poſterior, qui reſpondet priuatis offerentibus, eo maior eſt, quo ipſi meliori affectu & diſpoſitione offerunt. Ita ſumitur ex Diuo Thoma dicta quæſt. 79. articulo 5. & 7. & in hac quæſtione 83. articulo quarto, ad octauum. Et probatur contraria ratione ſumpta ex præcedente differentia: nam, vt ſacrificium ſit hoc modo fructuoſum, neceſſaria eſt bona diſpoſitio offerentis: ergo quo hæc diſpoſitio fuerit melior, eo erit ſacrificium fructuoſius, quoad hunc effectum. Patet conſequentia, tum ex regula topica, ſicut ſimpliciter ad ſimpliciter, ita magis ad magis, tum à ſimili ex ſacramentis, in quibus melior diſpoſitio conducit ad meliorem effectum ex opere operato, tum ex coniecturis ſuperius adductis de ſacramentis: eſt enim hic modus inſtitutionis conuenientior, quia in hoc modo offerendi, vnuſquiſque offert, vt priuata perſona, iuxta propriam deuotionem; & ita reſpondet illi proprius, & particularis fructus: ergo conueniens fuit, vt, quo quis deuotius offert, eo maiorem fructum accipiat, nam & talis oblatio Deo acceptior eſt, & hoc modo excitabuntur omnes ad deuotius & religioſius offerendum. Quæres, in quo ponenda ſit hæc maior deuotio, vel diſpoſitio melior. Reſpondetur, ex multis principiis poſſe deſumi. Primo ex maiori ſanctitate, cæteris paribus, ex meliori actu interiori, aut propter feruentiorem affectum, præſertim charitatis, vt Diuus Thomas dixit, aut quia ex meliori motiuo, magiſque ad Dei cultum pertinente ſit oblatio. Denique in actione etiam exteriori poteſt reperiri differentia; nam quo aliquis magis concurrit, ſeu miniſtrat in ſacrificio, eo etiam cenſetur deuotius offerre, quod ſemper intelligendum eſt, cæteris paribus: nam, vt abſolute fiat comparatio, omnia penſanda ſunt, vt illa cēſeatur dignior oblatio, quæ penſatis omnibus circumſtãtiis, moraliter fuerit maioris valoris apud Deum.

Alex. P. locus exponitur.

SECTIO IX.

Vtrum hoc ſacrificium habeat effectum ex opere operato in his, pro quibus offertur, non ponentibus obicem.

Cui à Sacerdote fructus ſacrificij ex opere operato applicatur non ponenti obicē infallibiliter confertur.

HÆc quæſtio tractari poteſt de fructu reſpondente ipſi ſacrificio ſecundum ſe, vt eſt à miniſtro in perſona Chriſti offerente: vel de fructu, qui reſpondet vnicuique priuato offerenti. Circa primum, vnum eſt certum ex dictis, nonnulla vero hic dubitari poſſunt. Certum (inquam) eſt ſacrificium hoc dare ſuum effectum ex opere operato, ei, pro quo à Sacerdote offertur, & talis fructus applicatur etiam, ſi ille, pro quo fit oblatio, nullo modo offerat, dummodo obicis impedimentum non ponat. Hæc aſſertio eſt communis omnium, & fere probata in ſectione præcedente. Poteſt tamen adhuc in hunc modum explicari, quia hic effectus, cum ſit ex opere operato, alicui infallibiliter dandus eſt, ſi non ponat obicem: nam hæc eſt de ratione effectus ex opere operato; ſed ille, cui dandus eſt hic effectus, non eſt determinatus a Chriſto inſtitutione ſua, neque nunc determinatus per voluntatem eius, vt exiſtentis in cœlo: ergo non poteſt eſſe alius, niſi ille, quem Sacerdos offerens ſua intentione determinauerit, ſeu pro quo obtulerit, aut cui hunc effectum applicuerit: hæc enim omnia in idem recidunt. Conſequentia tenet à ſufficiente partium enumeratione. Minor ſic declaratur, quia variis modis intelligi poteſt facta inſtitutio. Primus eſt, vt hic fructus neceſſario maneat in miniſtro offerente, & hoc modo facta non eſt, vt conſtat ex vſu Eccleſię, qui eſt, vt, pro aliis offeratur, & ex cõmuni ratione ſacrificij publici, ſeu oblati à Sacerdote, vt publico miniſtro Chriſti, cuius officium eſt, vt pro peccatoribus offerat, & ex aliis, præcedente ſectione adductis. Secundus modus inſtitutionis intelligi poſſet, quod hic fructus ſit totius Eccleſiæ, & diſtribuatur inter membra eius, iuxta capacitatem vel indigentiam vniuſcuiuſque ex ſe, & ex vi inſtitutionis abſque vlla noua applicatione. Quod videntur ſenſiſſe Præpoſitiuus, & alij antiqui, qui, vt Diuus Thomas, & alij Theologi referunt in 4. diſtinctione 45. dixerunt, hoc ſacrificium non magis prodeſſe his, pro quibus offertur, quam cæteris, hoc tamen eſt contra communem Eccleſiæ ſenſum, & ideo hæc opinio à Diuo Thoma, & cæteris Theologis reiecta eſt: Omnes enim pro certo habemus, hoc ſacrificium magis prodeſſe ei, pro quo ſpecialiter offertur, quod tamen eſſe non poſſet, ſi diſtributio effectus ex vi inſtitutionis eſſet determinata, independenter ab applicatione offerentis. Et confirmatur: nam alias ſequitur Sacerdotem offerendo vnum ſacrificium pro multis: æque ſatisfacere ſingulis, ac ſi pro vno tantum offerret, quia non propterea maiorem vel minorem fructum acciperet. Tertius modus inſtitutionis intelligi poſſet, quod Chriſtus hanc applicationem ſuæ voluntati & intentioni reſeruauerit, vt videntur aliqui ſenſiſſe, qui, vt refert Scotus, quodlibet. 20. dixerunt applicationem Sacerdotis non valere, niſi concordet cum Chriſti voluntate & intentione, quod eſt dicere, temere & fruſtra fieri, quia non poteſt Sacerdoti conſtare de tali voluntate, vt ei concordet, & ſi Chriſti voluntas adeſt, ac neceſſaria eſt, illa ſufficiet, quidquid Sacerdos faciat fruſtra: ergo & temere applicat alicui ſacrificiũ, hoc vero eſt contra ſenſum & traditionem Eccleſię. Quare non debuit hoc pendere ex noua Chriſti voluntate hominibus incognita, ſed aliqua certa lex circa hoc ſtatui debuit, vt poſſent homines humano more ſacrificium offerre & applicare: ſicut factum etiam eſt in ſacramentorum effectibus: Solum ergo ſupereſt quartus modus inſtitutionis, conueniens, rationabilis, & Eccleſiæ vſui conſentaneus, ſcilicet, quod hic effectus detur illi, cui Sacerdos offerens tanquam diſpenſator myſteriorum Dei, illum applicuerit. Vnde hoc ipſum ius applicandi, quaſi debitum erat officio Sacerdotis, quod eſt, intercedere inter Deum & homines, & conſequenter offerre etiam Deo ſacrificiũ pro hominibus. Quocirca, ſicut in ſacramentis requiritur intentio miniſtri,

Præpoſitiuus.

Quocirca, ſicut in ſacramentis requiritur intentio miniſtri, vt ſacramentum fiat ab homine, humano modo, ita in ſacrificio requiritur intentio Sacerdotis applicantis fructum ſacrificii, vt ſic oblatio pro vno homine fiat per alium hominem humano modo. Vt autem hæc oblatio infallibiliter habeat effectum, ſemper intelligitur conditio, dummodo is, pro quo fit oblatio, non ponat obicē: nam hoc ſemper neceſſarium eſt ad quemlibet effectum ex opere operato.

1. Quæſitum. Sed circa hoc inquiri poteſt primo, ſi intentio miniſtri iniqua ſit, & contra iuſtitiam vel obedientiam, nihilominus ſit efficax, vt detur effectus, verbi gratia, tenetur Sacerdos ex iuſtitia applicare ſacrificium Petro, ratione ſtipendij accepti, & nihilominus applicat illud Paulo: hæc applicatio iniqua eſt, quia contra iuſtitiam: quærimus ergo, an nihilominus detur effectus Paulo, vel potius Petro. Similiter iubet mihi Superior, vel Epiſcopus, vel Sūmus Pontifex, vt ſacrificium offeram pro tali defuncto: ego autem pro me offero, quæritur, cui proſit ſacrificium. Quidam generatim docent in huiuſmodi caſibus, ſacrificium operari, non iuxta voluntatem miniſtri, ſed iuxta obligationem, id eſt, in eo, pro quo tenetur offerre, non pro quo offert. Ita ſignificat Scotus quodlibeto 20. & Gabriel, lectione 26. in Canon. quamuis dubitando dicant, fere ita eſſe. Ratio inprimis eſſe poteſt, quia Chriſtus non applicat fructum ſuum per iniurioſam actionem.

Opinio Scoti & Gabrielis improbatur. Sed hæc ratio friuola eſt, quia licet Chriſtus nolit iniurioſam actionem, permittit tamen illam, & illa exiſtente bene vtitur, & per eam interdum magna & ſupernaturalia beneficia confert, non ipſi peccanti, ſed aliis. Vt videre licet in actionibus ſacramentorum, nam licet miniſter conferat ſacramentum per actionem iniuſtam, vel quantumuis iniquam, Deus per illam ſanctificat hominem, ſi non ponat obicem: de qua re certam, & immutabilem legem ſtatuit: ſic ergo in præſenti, potuit generalem legem ſtatuere, vt ſacrificium operetur in eo, cui à Sacerdote applicatur, ſiue Sacerdos aliàs bene agat, ſiue inique. Videtur autem expediens, ita factum eſſe, vt Eccleſia aliquid certum & ſtabile haberet in hoc negotio.

Placitum Ledeſmę & Cordubæ refellitur. Alij nihilominus diſtinctione vtuntur, nam obligatio Sacerdotis ad offerendum pro aliquo poteſt oriri ex propria voluntate, ſeu priuato contractu, vt quia propria voluntate promiſit, vel ſtipendium accepit, vel oriri poteſt ex voluntate Superioris. Quādo eſt prioris modi, dicunt præſentem voluntatem præualere obligationi, quia cum illa obligatio orta ſit ex voluntate, per poſteriorem retractatur prior voluntas, quia, licet illa voluntas mala ſit, tamen hoc ipſo, quod eſt poſterior & abſoluta, eſt efficacior, & ideo, licet ille male faciat, alteri applicando ſacrificium, tamen factum tenet. Quando verò obligatio eſt poſterioris rationis, dicunt, voluntatem ſuperioris ſeu Eccleſiæ vincere Sacerdotis voluntatem propiam: eſt enim efficacior, & ideo non poteſt (aiunt) per Sacerdotis voluntatem retractari, aut irritari. Vnde concludunt, non obſtante tali voluntate Sacerdotis fructum ſacrificii applicari ei, cui Superior vel Eccleſia vult. Ita fere Ledeſma in 4.2.part.quæſt.16.art.14.circa finem, & Cord. lib. 1.quæſt.3.opin.6.qui exiſtimat, hoc pręcipue locum habere in Religioſis, quia nihil habent proprium, & ideo ſi Superior applicat eorum ſacrificia, applicata manent, etiam ſi ipſi nolint. Sed hæc diſtinctio, neque in antiquis Doctoribus reperitur, neque habet ſolidum fundamentum, quia ſicut in adminiſtratione ſacramentorum, Sacerdos operatur vt miniſter Chriſti, ita & in oblatione huius ſacrificij: ſicut ergo in adminiſtratione ſacramenti intentio eſt propria & perſonalis: ita & in oblatione & applicatione huius ſacrificii, in qua Sacerdos etiam ſe gerit, vt habens immediate à Chriſto poteſtatem & vices eius, propter quod intentio Sacerdotis & Chriſti vna eſſe cenſetur: ergo quoad hoc intentio Sacerdotis non ſubditur intentioni Eccleſiæ, vel alterius hominis, quantumuis ſuperioris: ita vt per illam irritari poſſit, quamuis ſubdi poſſit, quoad obligationem faciendi, vel non faciendi. Quod eodem exemplo ſacramentornm declarari poteſt: nam ſi Superior præcipiat, vt non baptizet, vel baptizet hunc, & non illum, vel vt non abſoluat (dummodo iuriſdictionem non auferat) nihilominus, ſi ſubditus faciat, factum tenet, nec potuit Superior eius intentionem, ſeu voluntatem irritare. Idem ergo eſt in præſenti, quoad voluntatem offerendi, vel applicandi ſacrificium alicui: vtriuſque enim ratio eſt eadem, ſcilicet, quia tunc operatur Sacerdos tanquam is, qui Chriſti vices gerit. Et confirmatur primo, quia etiam hic actus conuenit Sacerdoti, ex vi poteſtatis & characteris Sacerdotalis, vt patet ex forma ordinationis eius; *Accipe poteſtatē offerendi ſacrificium pro viuis & defunctis.* Rurſus, hic actus non requirit iuriſdictionem, ſed ſolam Ordinationem, vt per ſe conſtat: ergo non poteſt irritari per ſolam prohibitionem Superioris: hoc enim generatim verum eſt in omnibus aliis actibus alicuius Ordinis, qui iuriſdictionem non requirunt. Confirmatur ſecūdo: nam, ſi Sacerdos teneatur hodie Miſſam ob ſtipendium pro aliquo offerre, & non faciat, ſed pro alio, tenetur vel reſtituere ſtipendium, vel altera die munus ſuum implere, vt eſt omnium ſententia & praxis infra tractāda: ergo ſignum eſt, præualuiſſe voluntatem Sacerdotis, quamuis iniquam; & ſacrificium de facto non fuiſſe applicatum ei, ad quem erat obligatio: aliàs in re ipſa non eſſet facta inæqualitas, neque iniuria, neque Sacerdos amplius obligatur permanſiſſet, & hoc totum ſecunda opinio ſupra citata concedit. Idem autem eſt in Parocho, ſi ex officio, vel ſtatuto Eccleſiæ, teneatur pro ſuis ouibus ſacrificare, & ſacrificet quidem, non tamē pro illis, ſed pro aliis, quia reuera tenetur poſtea reſarcire damnum, ſuamque obligationem (quæ extincta non fuit) explere. Et idem cenſeo de religioſo: nam ſi in ſimili caſu inobediens ſit, tenetur poſtea ex eadem obedientia ſuperioris voluntatem explere, niſi fortaſſe conſtet, occaſionem vel rationem talis præcepti omnino iam ceſſaſſe. Vnde nihil refert: quod religioſus nihil proprium habeat, quia ſaltem nō eſt priuatus intrinſeco dominio ſuorum actuum, quod eſt per libertatem, ratione cuius poteſt abſolute velle contrarium eius, quod ſuperior vult, & quia alias tunc operatur, vt Chriſti miniſter per poteſtatem ab eo datam, ideo non poteſt illa voluntas à ſuperiori irritari. Imo addo, etiam in ſatisfactionibus propriis, quas vnuſquiſque poteſt ſua voluntate alteri applicare, vel donare, religioſum non ita ſe abdicaſſe earum dominio, vt poſſit ſuperior ipſo inuito vel inſcio, eas, cui voluerit, applicare vel donare, quia paupertas religioſa ad huiuſmodi res ſpirituales non extenditur, quamuis obedientia extendi poſſit ad obligandum religioſum, vt eas applicet, cui ſuperior præceperit: Poteſt enim hoc præceptum interdum eſſe rationabile & iuſtum.

Sacerdotis voluntas fructū ſacrificij applicat quouerſus per iniquitate deflectat.

Secundo inquiri circa idem poteſt, vtrum omnis Sacerdos, quoties ſacrificat, teneatur aliquā partem huius 2. Quæſitum.

huius fructus ex opere operato offerre pro tota Eccleſia, vt inter omnia membra eius diſtribuatur iuxta proportionem Deo cognitam, fundatam fortaſſe in ſingulorum deuotione & diſpoſitione. Ratio dubitãdi eſſe poteſt, quia fere omnes authores dicunt, omnibus baptizatis habentibus reatum pœnæ, & non ponentibus obicem: obuenire partem aliquam huius fructus ex opere operato ex omnibus ſacrificiis, quæ in Eccleſia fiunt. Vnde orta eſt illa vulgaris diuiſio triplicis fructus huius ſacrificij, prout à Sacerdote applicari poteſt. Primus dicitur ſpecialiſſimus, & videtur eſſe ille, quem diximus reſpondere Sacerdoti, vt priuatæ perſonæ. Secundus dicitur ſpecialis, & videtur eſſe ille, quem Sacerdos applicare debet ei, pro quo ſpecialiter offerre tenetur. Tertius dicitur generalis, vel generaliſſimus, & hic eſt, quem omnia Eccleſię membra participant: ergo tenetur Sacerdos hanc partem eis applicare. Illam vero diuiſionem primus omnium videtur inueniſſe Scotus. d. quodlib. 20. quem ſecutus eſt Gab. d. lect. 26. & poſtea recentiores, Corduba & Ledeſ. ſupra, & Soto diſt. 13. quęſt. 2. art. 2. Eius tamen diuiſionis nullum aliud fundamentum afferunt quoad hoc tertiũ membrum, niſi quia iuxta vſum Eccleſiæ, omne ſacrificium offerri debet pro tota Eccleſia, & omnibus membris eius. Item, quia congruum & charitati conſonum eſt, vt omnes de communi ſacrificio & fructu eius participent, ſed non participant, vt offerentes, ſicut ſupra diximus: ergo neceſſe eſt, vt pro eis offeratur. Sed hæ rationes recte quidem procedunt de impetratione ſacrificij; tamẽ de fructu ex opere operato nihil omnino vrgent. Probabilius ergo exiſtimo, neque eſſe talem obligationem in Sacerdote, neq; de facto ita accidere, vt omnia Eccleſiæ membra fructum aliquem ex opere operato recipiant per omnia ſacrificia. Probatur, quia vel illa obligatio, vel applicatio, fundatur in ipſamet inſtitutione, & Chriſti voluntate, vel in ordinatione Eccleſiæ: neutrum autem dici poteſt cum fundamento probabili. Primum declaratur aliter diſtinguendo: nam, vel ſenſus eſt, Chriſtum Dominũ impoſuiſſe diuinum præceptum omnibus Sacerdotibus applicandi hoc modo fructum ſacrificij, quoad aliquam partem eius, & hoc eſt friuolũ & gratis confictum. vbi eſt enim hoc præceptum? aut quo Scripturæ teſtimonio, quaue Patrum traditione, vel Eccleſiæ declaratione conſtat? aut quænam ſunt ſigna, vel coniecturæ illius? cum totũ id, quod in Eccleſia fieri videmus, vel factum legimus, & ſit ab ipſa Eccleſia inſtitutum, & ſufficienter per ſolam impetrationem ſaluetur. Addo, interdum Eccleſiam contrariũ ſtatuere circa aliquas perſonas, vt ſtatim dicam, quod nõ faceret, ſi derogaret diuino præcepto. Alius ſenſus eſſe poteſt, Chriſtum Dominum ſua authoritate & voluntate applicuiſſe hãc partem vniuerſæ Eccleſię independenter à voluntate miniſtri, quamuis reliquã partem huius fructus ei applicandam cõmiſerit. At hoc eiſdem rationibus refutãdum eſt, quia non eſt minus voluntarium, vnde qua facilitate dicitur, reiicitur. Eò vel maxime, quod nõ eſt à Chriſto inſtitutum, vt omne ſacrificiũ neceſſario offerri debeat, pro tota Eccleſia; quia neq; ex vi inſtitutionis ſequitur, neq; aliunde oſtendi poteſt diuinum ius, ſed ſolum Eccleſiæ ordinatio: vnde ipſa ẽt Eccleſia interdum excludit aliquos à participatione omnis fructus huius ſacrificij. Et deinde inquirendũ eſſet, quæ vel quanta ſit pars huius fructus, quæ ſic eſt implicata. Item, an ſit maior, quando ſunt plura membra capacia illius: & minor, quando pauciora, vel, ſi ſemper eſt æqualis, quo plura ſunt huiuſmodi

Vulgaris partitio fructus ſacrificij à Sacerdote applicabilis.

Non omnia Eccleſiæ membra fructus aliquid ex opere operato ſingulorũ ſacrificiorũ ſortiuntur; nec tale quid Sacerdotes omnibus applicare tenẽtur diuino iure.

A Eccleſiæ membra, eo minus ſingulis, obueniat, cæteris paribus, quia illa portio non eſt infinita, quia non applicat totam Chriſti ſatisfactionem, neq; eſt fructus quoad ſufficientiam, ſed quoad efficaciam; ſecundum quam non poteſt eſſe aliquid infinitum: Eſt ergo finita: ergo diuiſa inter plures, cæteris paribus, erit minor in ſingulis, quod nec prædicti authores admittere volunt.

Secundum, ſcilicet, quod, nec ex pręcepto Eccleſiæ ſit talis obligatio, eiſdem fere rationibus cum proportione applicatis oſtendi poteſt, quia nullibi eſt ſcriptum tale præceptum Eccleſiaſticum, nec ex Can. Miſſæ colligi poteſt: ibi enim ſolum oratur pro B omnibus in perſona Eccleſiæ, & ſimiliter generaliter offertur pro omnibus quoad impetrationem. Et idem ſumi poteſt ex Conc. Cabil. II. cap. 39. & habetur de conſecratio. diſtinct. 1. cap. *Viſum nobis eſt, vt in omnibus Miſſarum ſolemnibus defunctorum ſpiritus loco cõpetenti Dominus deprecetur: Sicut enim nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus, & pro quibuslibet neceſſitatibus Dominus deprecetur, ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Miſſarum ſolemnibus fundantur.* Ex quibus verbis poteſt ſumi noua coniectura, quia non omnibus animabus purgatorij applicatur ex omnibus ſacrificiis aliqua pars fructus ex opere operato: alias facilimo negotio omnes à purgatorio liberarentur. Imo etiam de vi- C uis idem fieri poteſt argumentum: præſertim de his, qui in ſtatu gratiæ perdurant aliquamdiu: nam vix poterunt habere aliquem reatum pœnæ, ſi per omnes Miſſas aliquam remiſſionem pœnæ recipiunt. Denique, vt Eccleſia poſſet hoc præcipere, deberet deſignare, quanta, vel quota pars effectus eſſet ſic applicanda pro vniuerſa Eccleſia: Hoc aũt neque fecit, neque facile fingi poteſt. Nulla ergo eſt talis obligatio in Sacerdotibus, ſed in eorum voluntate poſitum eſt, vt totum hunc fructum applicent, vel per ſpecialem, vel per genaralem intentionem, prout eis libuerit, vel licuerit. Non eſt enim in hoc aliquod vniuerſale præceptum poſitum, ſed vnuſquiſque operari debet iuxta ſuam D propriam & peculiarem obligationem, vel, ſi nullam habuerint, iuxta prudens & honeſtum arbitrium. Igitur prędicta diuiſio, vt in ea locum habeat aliquo modo ille fructus generaliſſimus, intelligenda eſt: vel de ſola impetratione, vel in communi & abſtracte de fructu, ſiue in rigore ex opere operato, ſiue per modum impetrationis eueniat, nec fortaſſe Scotus, & Gabriel aliud intenderunt, vt ex fundamentis & diſcurſu eorum colligi poteſt: occaſionem tamen errandi dederunt, quia interdum vocant hunc fructum ex opere operato, quia illa impetratio non fundatur in merito Sacerdotis offerentis, ſed in ſanctitate Eccleſiæ, & dignitate ipſiuſmet ſacrificij.

E Tertio inquiri poteſt, quid, ſi Sacerdos nulli applicet hunc fructum, vel ei applicet, qui non indiget vel non eſt capax? Soto, Corduba & alij, cenſent in eis caſibus & ſimilibus, ſeu quotieſcunque applicatio non habet effectum, reponi in theſauro Eccleſię, vel (vt melius loquamur) maneret in theſauro Eccleſię, quia fructus ille non eſt de voto comparatus, & à Deo acceptatus, ſed eſt pars aliqua infiniti fructus paſſionis Chriſti, qui iam totus eſt in theſauro Eccleſiæ, & in acceptatione diuina, & ideo, quando efficaciter non applicatur, manet quidem in theſauro Eccleſiæ, nihil tamen illi theſauro additur ex vi talis ſacrificii, quod ſpectat ad fructum ſatisfactionis; de quo modo agimus, quia in illo ſacrificio, vt in perſona Chriſti fit, nulla eſt noua ſatisfactio, vt ſæpe

Item nec Eccleſiaſtico.

Cõc. Cab. II.

Diſtributio effectus huius ſacrificij in ſpecialiſſimũ ſpeciale & generaliſſimum de impetratione intelligenda.

3. Quæſitum.

Quorundam opinio.

ſæpe dixi. Sicut, quando Baptiſmus, vel aliud ſacramentum priuatur ſuo effectu nihil noui reponitur in theſauro Eccleſię, ſed ſolum impeditur, ne ex theſauro meritorum Christi aliquid conferatur ſuſcipienti ſacramentum. Niſi quis fortaſſe velit diſtinguere theſaurum Eccleſiæ à merito & ſatisfactione Christi quoad ſufficientiam, quatenus conſtat ſolum ex ſatisfactionibus Sanctorum, & aliis, quæ ſpeciali titulo iam ſunt acquiſitæ ipſi Eccleſiæ, inter quas annumeret hanc partem ſatisfactionis reſpondentem ſacrificio ex opere operato: nam hoc ipſo, quod Eccleſia per ſuum miniſtrum obtulit illud ſacrificium, videtur acquiſiuiſſe ſpeciale ius ad illam ſatisfactionem, atque hac ratione dici poſſet, quando non applicatur alicui, ſpecialiter reponi in theſauro Eccleſiæ. Quod probabiliter conſideratum eſt, parum tamē refert, hoc vel illo modo loqui, nam res eadem eſt, nimirum, facta hypotheſi, quod per nullam intentionem miniſtri formalem, vel virtualem ille fructus applicetur, ſacrificium carere actuali effectu, quia non eſt ſufficienter applicatum ad operandum. Addo tamen rariſſime accidere poſſe caſum, in quo Sacerdos nulli applicet hunc fructum: Nam ad hoc ſufficit intentio formalis, vel virtualis: nam ſi ad conficiendum ſacramentum, vel offerendum ipſum ſacrificium Deo, ſufficit virtualis intentio: multo magis ſufficiet ad applicandum fructum eius; Hæc autem virtualis intentio vix deeſſe poteſt; nam omnis Sacerdos, quando alteri non applicat ſacrificium, ſaltem habet virtualem intentionem fruendi fructu illius. Applicat ergo ſibi ipſi, vel, ſi aliquo titulo obligatus ſit ad offerendum pro alio, etiam habet vnuſquiſque intentionem virtualem implendi obligationem ſuam, & ſimiliter in eo caſu, quo applicatur ſacrificium ei, qui non indiget, vel non eſt capax fructus illius, vnuſquiſque habet intentionem, vt, vel ad ſe redeat, vel animabus purgatorij, aut aliis indigentibus, applicetur; Itaque, ſi ſacerdotes mediocriter ſint inſtructi, & aliquam diligentiam in ſacrificando & offerendo adhibeant, vix eis prædictus caſus eueniet. Quia verò impoſſibilis nō eſt ſtatuamus ita accidiſſe, nunquid poterit poſtea ſacerdos applicare præteritum ſacrificium? Non enim defuere, qui ita ſenſerint, fortaſſe, quia ſacerdos, offerendo ſacrificium, acquiſiuit ius, & fecit quodammodo ſuam illam ſatisfactionem, & ideo videtur ſemper manere in poteſtate illius applicare illam. Sed hoc difficile creditu eſt, aliàs poſſet Sacerdos etiam ex inſtituto, & directa intentione ſuſpendere hunc effectum, & reſeruare illum, vt alio tempore fiat arbitrio ſuo, & conſequenter, ſi ipſe eſt in peccato, poteſt fructum ſeu applicationem eius ſuſpendere, donec ſit in gratia, vt poſſit, ſi velit, ſibi applicare, & idem poſſet reſpectu alterius. Item, qui non habet ſtipendiū, poſſet dicere ſacrum, & reſeruare applicationem, & poſtea accepto ſtipendio ſatisfacere applicando ſacrificium prius oblatum ei, qui poſtea ſtipendium dedit: hęc autem & ſimilia ſunt inaudita in Eccleſia & valde abſurda, vt latius tractat Cordu. lib. 5. de indulgentiis, q. 42. Dicendum ergo eſt, quod ſicut ſacramētum ſolum eſt in poteſtate miniſtri pro tempore & momento, quo conficitur, & tunc habet effectum, qui non poteſt à miniſtro ſuſpēdi: ita ſacrificium eſt ſub poteſtate & intentione miniſtri, quādiu offertur, & tunc debet applicari, & habere effectum, qui non debet ſuſpendi arbitrio, vel incuria miniſtri, & ideo ſi hac de cauſa ſemel careat effectu, iā non eſt in poteſtate miniſtri, applicare illud: quia non eſt inſtitutū, vt operetur, niſi dum fit ſeu exiſtit

Si ante oblatum ſacrificiū ipſius fructus non applicetur nil poſt applicare iuuabit.

Corduba.

A ſuo modo, & ideo Sacerdos nullum acquiſiuit ius, vt applicet ad operandum ſacrificium iam prēteritum. Dices, quantum ad deprecationem poteſt aliquis applicare præterita ſacrificia: Ergo, & quantum ad ſatisfactionem ex opere operato. Reſpondetur, negando conſequentiam; nam quoad impetrationem ita poteſt applicari ſacrificium, ſicut præterita bona opera: manent enim in acceptatione diuina, & vt ſic poſſunt iterum atque iterum Deo repræſentari, vt propter illa nos exaudiat, & idem eſt de ſacrificio, quia hic effectus, neque habet definitam quantitatem, nec certum tempus, nec ſpecialem promiſſionem, aut inſtitutionem, quæ omnia ſecus ſunt in effectu ex opere operato. B Vnde addo, quando applicatio fit ad impetrandum, non proprie fieri ad nouum effectum in eo ordine, niſi quatenus per nouam orationem & petitionem nouus effectus impetratur, & id quod in ſacrificio vel bono opere prēterito quodammodo iam erat in virtute & quoad ſufficientiam applicatur ad efficaciam mediante oratione. Non eſt ergo ſimile de impetratione & effectu ex opere operato.

Obiectioni reſpondetur.

Ex dictis colligo, ſi Sacerdos applicet ſacrificium, referendo intentionem ſuam ad intentionem alterius hoc modo; applico hanc Miſſam, cui Petrus applicuerit, tunc, ſi alius tempore oblationis conditionem impleuerit, & ſacrificium applicuerit, validam eſſe C & ſufficientem applicationem: ſi autem contingat, alterū non applicuiſſe alicui ſacrificium, tunc carere effectu ſuo. Quia cum applicatio Sacerdotis fuerit, quaſi conditionata, & non inuenerit conditionem impletam, omnino inefficax redditur; ſicut in conficiendo ſacramento per intentionem conditionatam, ſi conditio non eſt poſita in re, quando materia & forma conſummantur, nihil fit, quia talis intentio nihil ponit in eſſe, & ideo inefficax redditur. Ita ergo eſt in præſenti propter eandem rationem, quamquam Cordub. lib. 1. quæſt. 4. dub. 5. oppoſitum ſentiat: dicens, iam Deo eſſe præſentem futuram voluntatem alterius, & ideo fructum ſacrificij ſtatim applicari illi, cui Deus præuidet ab alio fore applicandum. D Quod ſi Deus præuideat nullam futuram applicationem alterius: tunc ait ſacrificium fruſtrari ſuo effectu, ſed certe primū illud non fuit ab illo ſatis animaduerſum, alioqui pari ratione dicere poſſet, ſacramentum datum ſub conditione de futuro, ſi Petrus conſenſerit, ſtatim eſſe validum, ſi Deus præuidet, Petrum conſenſurū, quia iam reſpectu Dei intentio conditionata tranſit in abſolutam. Item deberet idem dicere de hac applicatione; offero ſacrificium pro eo cui craſtina die applicuero: vel pro eo, qui daturus eſt mihi eleemoſynam, & de ſimilibus, quæ ſunt præter vſum Eccleſiæ, magnoſque abuſus parere poſſunt, ſi introducantur. E Deus ergo, ſicut nec punit, nec præmio afficit, nec ita confert effectus ſacramentorum, aut ſacrificij, ex his quæ præuidet futura, ſed iuxta præſentem hominis intentionem & diſpoſitionem: & ideo, ſi intentio, vt nunc eſt in homine, eſt conditionata, etiam quando cōditio non eſt oppoſita abſolute & ſecundum ſe eſt inefficax, & ſuſpendit effectum, donec conditio reipſa impleatur, ideoq; nihil operatur, quicquid Deus præuideat.

Conſectariū.

Corduba reſutatur opinio.

Supereſt dicendum de alia parte quæſtionis, ſcilicet, de priuatis offerentibus, an ſi pro aliis offerant fructum ſuū, illis proſit: nam Scotus & Gabriel ſupra, agentes de illo fructu Sacerdotis, quem vocant ſpecialiſſimum, negant poſſe applicari aliis. Non videntur autem loqui de poteſtate ſimpliciter, ſed vt licite, vel nō licite fiat, nec loquuntur vniuerſaliter,

Dubium.

Scoti & Gabriel, opinio.

ſed cum limitatione, ſcilicet, quando ipſemet Sacerdos indiget tali fructu, quia eſſet cõtra ordinem charitatis alteri applicare: Hæc enim ratio, ad ſummum probat, tunc non poſſe fieri licite: non vero, quod ſimpliciter non poſſet, aut quod factum non teneret: interdum enim poteſt homo peccare donãdo quod ſuum eſt, & quod nihilominus donatio ſit valida. Vnde etiam illa ratio nullo modo procedit in his, qui non indigent, quia tunc nihil facient contra ordinem charitatis. Hæc autem doctrina, ſi vera eſt, eadem ratione applicanda eſt cæteris priuatis offerentibus, quia, vt ſic, Sacerdos ſe habet vt priuatus offerens, ſicut ſupra diximus. Quamquam (vt verum fatear, & Ledeſma prius intellexit) authores prædicti ſolum loqui videntur de fructu ex opere operãtis: tamen in illo etiam procedit eadem ratio in aliis priuatis offerentibus, quę in Sacerdote, vt per ſe conſtat: Quocunque autem modo illa doctrina intelligatur, ſiue de fructu ex opere operato, ſiue ex opere operantis, non recte probatur illa ratione Scoti. Quia hic fructus, de quo agimus, non eſt remiſſio alicuius culpæ, neq; gradus aliquis ſanctitatis, gratiæ, aut gloriæ, ſed eſt ſatisfactio, vel remiſſio alicuius pœnæ: in huiuſmodi autem malis pœnæ non eſt contra charitatem propriam, quod aliquid cedat iure ſuo, priuando ſe tali commodo, vt alteri benefaciat. Et hoc confirmat vſus omnium piorum: applicant enim ſatisfactiones ſuas pro animabus purgatorij, non quia exiſtiment, ſe illis non indigere: Eſſet .n. hæc arrogans cogitatio, ſed quia vel ſperant aliis modis ſibi interim prouideri poſſe, vel quia volunt aliis benefacere, etiam ſi aliquid amplius ipſi patiantur, vel certe, quia in hoc ipſo charitatis opere magis merentur & hoc bonum exiſtimant merito & ſatisfactioni eſſe pręferendum. Aliis igitur abſolute videtur poſſe priuatos offerentes hunc fructum aliis donare: quia in hoc non peccant, vt declaratum eſt, & alioqui facultas eis non deeſt. Nam ſuo modo ſunt domini illius ſatisfactionis: nam licet ex opere operato detur, tamen reuera fit tam propria, ſicut illa, quæ eſt ex opere operantis: Sicut ergo hæc libere poteſt alteri dari, ita & illa.

Dices fortaſſe, ſolis Sacerdotibus, quatenus operãtur, vt miniſtri Chriſti, datam eſſe poteſtatem applicandi aliis fructum oblationis ſuæ, quia ſolum miniſtri Chriſti vt ſic, conſtituti ſunt Diſpenſatores myſteriorum Dei, & ideo per ſolos illos poteſt conferri effectus ex opere operato. Sed cõtra, nam, cum Chriſtus conceſſerit ſingulis fidelibus fructum aliquem ex opere operato, ratione oblationis eorum, vt ab ipſis eſt: vnde conſtat negaſſe illis poteſtatem applicandi aliis talem fructum? Quamquam enim demus, talem fructum reſpectu alterius, non eſſe ex opere operato, eſſe tamen poterit per modum communicationis ſpiritualium bonorum: nam hi duo modi diuerſi ſunt: quando enim applicatio eſt ſimpliciter ex opere operato, non oportet, vt applicans ſit in gratia, ſicut antea de Sacerdote, vt ſic diximus: quãdo vero applicatio eſt ſolum per modum communicationis, oportet vt iſte qui applicat, ſit in gratia: nam oportet, vt prius ſibi ius acquirere poſſit, ꝙ in alium transferat; vt autem acquirat tale ius oportet, vt ſit in ſtatu gratiæ. Et in hunc modum explicata hæc opinio eſt probabilis.

Priuati offerentes portionem ex opere operato huius ſacrificij ſibi correſpondē-

Nihilominus cenſeo, contrarium eſſe probabilius, ſcilicet non poſſe huiuſmodi offerẽtes aliis applicare hunc fructum, quia in vniuerſum cenſeo omnem effectum ex opere operato eſſe proprium & perſonale beneficium, & quaſi priuilegium perſonę A conceſſum, quod non poteſt ipſa in aliũ transferre ſicut de indulgentia dicit D. Thomas, in 4. diſt. 20. art. 5. quæſt. 3. ad 2. eum, cui conceditur, non poſſe fructum illius in alium transferre, niſi ſpeciali facultate in ipſamet indulgentia concedatur: idem ergo eſt de effectu ex opere operato, qui ſpecialiter conceſſus eſt in fauorem talis perſonæ, & hoc conſtat inductione in effectibus ſacramentorum: datur enim per Baptiſmum remiſſio totius pœnæ, neque eſt in poteſtate baptizati, aliqua parte eius ſeipſum priuare, vt eum alteri applicet, vt ſupra tactum eſt. Idemque eſt in ſatisfactione ſacramentali, quæ in confeſſione imponitur, vt ſuo loco dicemus. Idem B ergo dicere debemus de hoc effectu ſacrificij, quatenus perſonalis eſt: quia nulla eſt ſpecialis ratio ad exceptionem faciendam, nec ſufficiente aliqua authoritate conſtare poteſt.

tem aliis applicare non valent.

SECTIO X.

Quæ ſint neceſſaria in eo, pro quo ſacrificium offertur, vt in eo habeat effectum ex opere operato.

QVid in offerentibus neceſſarium ſit, iam ſupra diximus. In eo ergo, pro quo ſacrificium offertur, quatuor deſiderari poſſunt vt effectum ex opere operato cõſequatur, capacitas, ſtatus, diſpoſitio, indigentia; & de ſingulis pauca dicenda ſunt.

Quilibet nõ baptizatus iu capax eſt effectus huius ſacrificij ex opere operato. D. Thom. D. Auguſt. D. Chryſoſt.

C Primò igitur requiritur capacitas, quam Baptiſmus confert: nam ſine charactere baptiſmali nullus eſt capax huius effectus, vt ſentit D. Thom. q. 79. art. 7. ad 2. cum Auguſt. de anima & eius origine, lib. 1. cap. 9. & idem ſumitur ex Chryſ. hom. 3. ad Philip. vbi dicit hoc ſacrificium non poſſe offerri pro catechumeno defuncto, quod verum eſſe non poteſt, niſi quoad effectum ex opere operato: Nam quoad impetrationem etiam pro illo offerri poteſt. Et hoc ſenſu omnes Theologi cenſent, Baptiſmum, ſicut eſt ianua ad cætera ſacramenta, ita etiam eſſe ad hoc ſacrificium, ſcilicet, quoad effectum ex opere operato. Et hac etiam ratione ſpecialiter offert Eccleſia pro fidelibus, per quos baptizatos intelligit: nam il- D li ſunt proprie fideles in foro Eccleſiæ, qui per Baptiſmum fidem profeſſi ſunt, & hoc ſenſu intelliguntur illa verba Canonis; *Memento Domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei*: ita enim ſolet Baptiſmus *ſignum*, vel, *ſigillum fidei* appellari. Item ſicut hoc ſacrificium viſibile eſt, ita viſibili Eccleſiæ eſt datum, vt pro ſe, ſuiſque membris illud offerat, eiſque ex opere operato proſit, ſed per Baptiſmum conſtituimur membra huius Eccleſiæ viſibilis: illis ergo tãtum, qui baptizati ſunt, ſunt capaces huius effectus ex opere operato. Item, illi ſoli poſſunt eſſe participes huius menſæ: Prius enim generari debent, quam nutriri, & reconciliari priusquam ad conuiuium amicorum admitti: ergo E illi etiam ſoli ſunt capaces fructus ex opere operato, vt ſacrificium eſt. Patet conſequentia, quia eadem menſa eſt altare: vnde ad eoſdem ordinatur ſub vtraque ratione. Neque eſt veriſimile, Chriſtum pluribus promiſiſſe effectum ſacrificij, quam ſacramenti. Neque aliqua probabili ratione vel authoritate poteſt in hoc differentia conſtitui. Eò vel maxime, quod iuxta antiquiſſimam Eccleſiæ conſuetudinem, catechumeni non permittuntur adeſſe myſteriis, ex quo incipit fieri oblatio ſacrificij: ſemper ergo exiſtimati ſunt incapaces effectus huius ſacrificij ex opere operato: aliàs cur prohiberenẽ adeſſe, & cum aliis offerre? Atque hinc facile ſoluitur obiectio, ſi quis dicat, catechumenum eſſe poſſe membrum viuum Chriſti, & capacem remiſſionis pœnæ.

Occurritur ſcrupulo.

Reſpon-

Reſpondetur enim, hoc non ſatis eſſe, vt eam poſſit conſequi ex opere operato per hoc ſacrificium: quia hoc remedium ſpeciale, datum eſt Eccleſiæ, pro his, qui in Chriſto ſunt regenerati, ſicut & cætera omnia, quæ habere poſſunt effectum ex opere operato.

Solus viator huius fructus ex opere operato capax eſt.

Secundò requiritur ſtatus viatoris, nam, ſi iam ſit in termino vltimo beatitudinis, vel damnationis, vel non indiget, vel frui non poteſt hoc fructu ſacrificij, vt ex diſput. 77. conſtat. Difficultas vero eſt de ſtatu, quaſi medio, ſcilicet, animarum purgatorij.

Dubium.

Multi enim negant hoc ſacrificium habere infallibiliter effectum in his animabus, vt Soto, diſt. 13. q. 2. art. 1. Cano lib. 12. de locis. 13. ad 9. Cordub. lib. 1. q. 3. opin. 4. Hinc autem neceſſario ſequitur illum effectum non eſſe ex opere operato: quia talis effectus eſt infallibilis in eo, qui nõ ponit obicem, ſed in animabus purgatorij non põt eſſe obex: ergo ex hoc capite non poteſt in eis impediri effectus: ergo, ſi deficere interdum poteſt, ſolum eſt, quia non eſt ex opere operato. Ratio vero reddi poteſt, quia illæ animæ iam non ſunt membra Eccleſiæ viſibilis: ergo nec ſũt in ſtatu, in quo poſſit ex opere operato prodeſſe ſacrificium viſibile, ſicut nec viſibilia ſacramenta eis vtilia eſſe poſſunt. Secundò, illæ animæ non ſunt in ſtatu ſatisfaciendi, ſed ſatis patiendi: ergo neq; vlla ſatisfactio eis iam prodeſſe poteſt, ſaltem ex certa lege, & promiſſione. Tertio, propter hanc cauſam alia ſuffragia Eccleſiæ, & indulgentiæ non applicantur eis infallibiliter, ſed per modum ſuffragij (vt aiunt) vt Deus de congruo acceptet & applicet illa, quod ſignificat Auguſt. lib. de cura pro mort. agenda, cap. 1. & in Enchyr. cap. 19. Ergo idem erit in præſente: nam eſt eadem ratio, & quotieſcunq; Sancti loquuntur de oblatione huius ſacrificij pro defunctis explicant illam per modum deprecationis, & ſuffragij.

Soto. Cano. Corduba.

In purgatorio animę detẽtæ capaces fructus ex opere operato huius ſacrificij, vtpote quæ aliqualiter ſint viatrices.

Nihilominus contraria ſententia, ſicut magis pia ita & probabilior eſt, itaque cum dicimus, ſtatum viatoris requiri ad hunc effectum, comprehendimus ſtatum purgatorij: nã quatenus, qui illic ſunt, ad vltimum terminum nondum peruenerunt, aliqua ſaltem ex parte viatores ſunt, maxime quoad remiſſionem pœnarum, vel etiam culparum venialium obtinendam. Eſt autem hæc opinio expreſſa D. Thom. in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 3. ad 3. ſignificat eam Albert. Mag. art. 2. ad 6. Durand. diſt. 12. quæſt. 4. multi recentiores, Petrus Soto. lect. 7. de Euchar. Lindan. lib. 4. Panopl. cap. 51. Ruard. art. 16. Hoſius. in Confeſſ. cap. 41. Aiala de trad. part. 3. Bellarm. lib. 2. de purg. cap. 8. qui generatim de ſuffragiis cenſet. infallibiliter applicari, quod etiam tenent Couar. in cap. Alma mater. par. 1. §. 5. num. 11. & Nauar. in cap. in Leuit. notab. 22. Ex hoc autem neceſſario conſequitur, idem à fortiori dicendum eſſe de hoc ſacrificio: nam, vt Conc. Trident. dicit, ſeſſ. 25. cap. 1. inter ſuffragia ſacrificium Miſſæ maxime prodeſt defunctis: ergo, ſi alia proſunt infallibiliter, hoc multo magis vel quamuis aliis operibus hoc negetur, non eſſet negandum huic ſacrificio, propter excellentiam eius. Accedit, quod Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. eodem modo dicit, ſacrificium hoc offerri pro viuis & defunctis, & eodem modo loquuntur Cyrill. Hieroſo. catech. 5. myſtag. & Chryſoſt. hom. 69. ad populum. Multumq; fauet dictum eiuſdem Chryſoſt. homil. 3. ad Philippenſ. quod ſumi etiam poteſt ex Auguſt. libro 1. de Origine animæ, capite nono, hoc ſacrificium non poſſe offerri pro Catechumenis defunctis, ſicut poteſt pro baptizatis: nam, vt ſupra dicebam, hoc neceſſario intelligendum eſt quoad effectum ex opere operato: ergo operatur hoc modo in baptizatis iam defunctis; nam per modum impetrationis etiam in Catechumenis operari poteſt. Præterea in forma Sacerdotij æqualiter dicitur; *Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium pro viuis & defunctis.* Ergo veriſimile eſt, hanc poteſtatem eſſe æque efficacem circa vtroſq;. Ex his ergo omnibus ſufficiens habemus fundamentum, vt credamus, Chriſtum ita inſtituiſſe huius ſacrificij efficaciam, in quo tota hęc res poſita eſt, quia ſine tali inſtitutione certum eſt, non poſſe ſacrificium per ſe habere hanc efficacitatem. Neque item eſt dubium, quin ex inſtitutione Chriſti potuerit illam habere. Neque etiam eſt vlla ratio, ob quam animæ purgatorii fuerint ab hoc effectu excludendæ, vt patebit facile ex reſponſionibus argumentorum.

D. Thom. Alb. Mag. Durand. Pet Soto. Lindanus. Ruard. Hoſius. Aiala. Bellarm. Couarr. Nauar. Con. Tridẽt.

Cyril Hier. Chryſoſt. Auguſt.

Ad primum enim reſpondetur, quod illæ animæ eo modo, quo viatrices ſunt, pertinent ad Eccleſiam militantem, nondum enim triumphant. Vnde aliquo modo poſſunt ligari vel abſolui, & cum eis habemus quandam ſpiritualium bonorum communicationem: hoc ergo ſatis eſt, vt ſint capaces effectus huius ſacrificii ex opere operato, quod excellentiam legis gratiæ non parum commendat, habet enim remedia, quibus non ſolum viuentibus, ſed etiam fidelibus defunctis indigentibus efficaciter ſubueniri poſſit. Vnde non eſt ſimilis ratio de ſacramentis. Primò quidem propter diuerſum finem, ſacramenta enim ordinata ſunt ad gratiam conferendam; ſacrificium autem ad pœnas peccatorum tollendas; at vero animæ purgatorii non ſunt capaces augmenti gratiæ; abſolui autem poſſunt à reatu pœnæ. Deinde ratione modi efficiendi, ſeu applicandi effectum: nam ſacramentum applicatur per aliquam actionem circa corpus, & ideo non operatur, niſi in anima vnita corpori; ſacrificium vero operatur ſolum per quãdam extrinſecam ordinationem ſeu relationem, quæ terminari poteſt ad animam etiam à corpore ſeparatam.

Ad ſecundum negatur conſequentia, nam, licet animæ illæ non ſint in ſtatu, in quo poſſint per ſe ſatisfacere, ſunt tamen in ſtatu, in quo poſſunt frui, aliorum ſatisfactionibus, præſertim Chriſti.

Ad tertium iam dictum eſt, antecedens eſſe dubium, & conſequentiam inualidam.

Tertiò requiritur diſpoſitio; de qua non omnes eodem modo ſentiunt: nam qui exiſtimant, pœnam debitam ex prioribus peccatis remiſſis, poſſe in ſtatu peccati mortalis remitti, conſequenter dicunt, id poſſe fieri per oblationem huius ſacrificii. Vnde fit, iuxta opinionem hanc, nullam diſpoſitionem requiri ad hunc effectum in eo, pro quo ſacrificium offertur; nam etiam ſi ſit in peccato mortali habituali, conſequetur illum; idem autem erit dicendum, etiam ſi ſit in peccato actuali; quia, ſi indignitas perſonæ non obeſt, actuale peccatum non addit ſpecialem repugnantiam. Ita ſentit in generali, Nauarrus cum Soto & aliis in capite primo, numero 45. de Pœnitentia, diſtinctione ſexta, & in ſpeciali de hoc ſacrificio libro de Oratione, capite decimo nouo, numero 73. Nihilominus tamen dicendum eſt, vt hoc ſacrificium efficaciter operetur, poſtulare in eo, pro quo offertur, gratiam gratum facientem, vt neceſſariam diſpoſitionem. Ita Diuus Thomas, quæſtione ſeptuageſima nona, articulo ſeptimo ad ſecundum, & omnes diſcipuli eius. Generale fundamentum eſt, quia is, qui eſt in peccato mortali, non eſt capax ſatisfactionis pro pœna temporali; imo nec ſatispaſſionis. Quod fundamentũ in ſequenti tomo ex profeſſo tractandum

eſt: nunc ſatis eſt dicere, hæc eſſe beneficia amicorum, neque eſſe rationem vllam, ob quam ad inimicos extendantur. A

Præter habituale̅ gratia̅ nulla neceſſaria diſpoſitio e̅ ad percipie̅dum fructu̅ Euchariſtici ſacrificij ex opere operato.

Tria vero ſuperſunt circa hoc declaranda. Primu̅ eſt, an præter diſpoſitionem gratię habitualis requiratur aliqua alia (ſuppoſito etiam charactere baptiſmali) in eo, qui recepturus eſt hunc effectum. Reſpondetur, nullam aliam diſpoſitionem requiri. Probatur, quia, vel illa eſt habitualis, vel actualis. Non primum, vt per ſe conſtat, quia cum gratia habituali comprehendimus omnes virtutes & dona, quę illam comitantur, pręter quę nihil habituale ad ſalutem requiritur: Nec etiam ſecundum, quia non eſt neceſſaria actualis deuotio, neque aliquis bonus affectus; quia etiam ad effectum ſacramenti, hoc no̅ eſt per ſe neceſſarium: ergo multo minus erit ad hu̅c effectum: imo nec actualis aliqua conſideratio neceſſaria eſt; nam etiam ſi co̅tingat, alium nihil ſcire, nec cogitare de oblatione ſacrificij pro ipſo facta, vel etiam ſi ſit dormiens, quando illi applicatur effectus, dabitur illi, ſi in gratia ſit. Sicut etia̅ contingit in communicatione ſatisfactionis ex opere operantis; nam, ſi ego applico alteri ſatisfactionem meam, ipſo nihil ſciente, reuera Deus illam acceptat, & remittit alteri pœnam. Ratio autem huius eſt ſume̅da ex modo, quo hic effectus applicatur; non enim fit per aliquam actionem recipientis, ſed ſolum per intentionem & quaſi extrinſecam donationem alterius. Item, quia hæc diſpoſitio, neque eſt neceſſaria ex parte ſacrificij (nam ille, pro quo fit oblatio, nullo modo ad ſacrificium concurrit) neque etiam ex parte ipſius effectus, quia, cum ſit ſola remiſſio pœnæ, non requirit ſpecialem præparationem ex parte hominis. Dices ſaltem requirere conſenſum eius, & voluntatem acceptandi tale beneficium. Reſpondetur, ſufficere virtualem & impetratiuam, quæ nulli deeſt: vnuſquiſque enim cupit à pœnis liberari, & libenter hoc beneficium remiſſionis acceptat, ſicut enim pœna eſt veluti intrinſece, ſeu ex natura ſua inuoluntaria; ita è contrario remiſſio pœnæ voluntaria cenſetur, ſaltem virtualiter & implicite, & hoc ſatis eſt ad hunc effectum. Vnde vlterius addo, non requiri etiam carentiam omnis actualis peccati venialis; nam etiam ille, qui actu eſt peccans venialiter, poteſt conſequi hunc effectum, quia non habet oppoſitionem cum illo, reſpectu pœnæ relictæ ex alia culpa remiſſa; non vero reſpectu pœnæ quæ debetur propter culpam ipſam, quæ actu co̅mitittur, nam illa non poteſt ante culpam remitti, & ideo reſpectu illius dici poteſt obex talis culpa; non vero, reſpectu alterius, quia, ſicut po̅t vna culpa venialis ſine alia tolli; ita multo magis poteſt tolli pœna relicta ex prioribus peccatis ſine veniali culpa; ſecus vero eſt de peccato mortali actuali, quia hoc ſecum non compatitur habitualem gratiam.

Veniale actuale peccatum non impedit huius fructus perceptione̅ quoad pœna̅ pro aliis debitam.

Secundo inquiri poteſt, an hic effectus ſit maior cæteris paribus, in eo, qui melius eſt per gratiam diſpoſitus, vel per maiorem deuotionem. Diuus Thomas enim dicta quæſtione 79. articulo quinto, abſolute dicit, hanc oblationem eſſe ſatisfactoriam illis, pro quibus offertur, vel etiam offerentibus, ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & ita etiam ſentiunt Soto lib. 8. de Iuſtitia, q. 2. ar. 2. & Syluest. verb. Miſſ. q. 9. & ratio eſſe po̅t, quia, ſi diſpoſitio requiritur ad effectum: ergo & melior diſpoſito co̅ducit ad meliorem effectum. Ita enim ſupra de offerentibus argumentabamur, & de ſacramentis, eorumq; effectibus eodem modo ratiocinati ſumus. Et generale principium eſt, quia cauſa perfectius operatur in Subiecto melius diſpoſito.

Suppoſita in Subiecto capacitate huius fructus quantitas ex applicantis intentione eſt ſumenda.
Caietan.
Durand.
D. Thom.

Nihilominus cenſeo, non eſſe ſumendam ex hoc capite quantitatem ſeu variationem huius effectus: Ita tenet Caietanus tomo tertio, Opuſcul. tractatu tertio, quæſtione ſecunda, & idem ſentit Durandus in 2. diſtinctione 45. quæſtione tertia, numero 7. & 8. & Diuus Thomas ibi, quæſtione ſecunda, articulo tertio, quæſtiuncula 1. dicit, ſuffragium, quod alicui prodeſt ex applicatione alterius, totum pendere ex intentione applicantis, ita, vt remoto impedimento, tantum applicetur, quantum ipſe vult. Ex quibus verbis (quæ veriſſima ſunt) ſumenda eſt in præſenti ratio: nam hic effectus, reſpectu eius, pro quo offertur, vt ſic, totus pendet ex intentio- B ne Sacerdotis applicantis: Ergo tantus eſt, quantum eſſe vult applicans. Neque in hoc pendet ex diſpoſitione alterius, niſi quoad hoc ſolum, vt obex non ponatur. Vnde, quoad hoc non eſt eadem ratio de offerentibus vt ſic, quia effectus illis reſpondens, non pendet ſolum ex intentione alterius, neque extrinſecus (vt ſic dicam) ab illa prouenit, ſed in propria actione & oblatione fundatur, quam melior diſpoſitio facit moraliter meliorem, & acceptiorem Deo. Atque eadem ratio differentiæ eſt de effectibus ſacramentorum, quia non pendent in actione ſua ex intentione alterius, ſed veluti naturaliter agunt iuxta diſpoſitionem ſuſcipientis. Denique non eſt ſimile de aliis cauſis, quæ per ſe agunt C iuxta diſpoſitionem paſſi: nam in præſenti hæc cauſalitas ſolum eſt moralis per modum cuiuſdam donationis, quæ tanta eſt, quantam vult is, qui donat, neque aliud ex parte recipientis requirit, niſi capacitatem abſque impedimento. Vnde poteſt retorqueri argumentum; nam quando diſpoſitio ſolum requiritur, vt remouens prohibens, nihil ad effectum refert, quod diſpoſitio ſit maior vel minor, dummodo quælibet illarum totum impedimentum auferat: ſic autem eſt in præſenti; nam quælibet gratia, etiam minima, aufert totum impedimentum inimicitiæ diuinæ, & ad hoc ſolum neceſſaria eſt, vt ſatis conſtat ex dictis. Oſtendimus enim, actualem diſpoſitionem per ſe hic non concurre- D re: quia neque effectus eſt talis, vt illam poſtulet, nec modus recipiendi illum, quia non eſt per aliquem concurſum ipſius recipientis: maior autem, vel minor intenſio gratiæ habitualis, etiam eſt impertine̅s ad hunc effectum, vt Soto ipſe fatetur: quia quicunque eſt in gratia, eſt capax remiſſionis pœnę, neque aliquid amplius ad hoc confert maior intenſio gratiæ.

Præterea declaratur res tota in hunc modu̅, quia effectus reſpondens oblationi Sacerdotis vt ſic, determinatus eſt ex inſtitutione, ſemperque eſt in ſe omnino æqualis, quia non habet, vnde varietur, cum non pendeat ex diſpoſitione Sacerdotis, neque ex illa augeatur, vel minuatur, vt ſupra oſtenſum E eſt. Rurſus hic effectus applicatur, vt diximus, per intentionem Sacerdotis, quæ in hoc eſt libera, per ſe loquendo, & poteſt totum effectum applicare, cui voluerit. Vnde, ſi totum applicet Petro, ille co̅ſequetur totum, etiam ſi ſit minus ſanctus, quam reliqui omnes: ſi vero applicet Petro & Paulo, & velit æqualiter inter eos diuidi, ita fiet, etiam ſi illi ſint inæqualiter ſancti, quia in hac applicatione Sacerdos habet liberam poteſtatem: ergo effectus ſacrificij non variatur ex varia diſpoſitione eorum, pro quibus offertur. Quod ſi interdum velit Sacerdos, vt effectus diſtribuatur inter plures, iuxta eorum dignitatem in genere gratiæ, tunc ita quidem fiet, non tamen ex vi inæqualis diſpoſitionis, ſed ex vi intentionis & voluntatis applicantis. Sicut contingit

tingit in applicatione ſatisfactionis ex opere operantis, quæ datur, vel diſtribuitur iuxta voluntatem applicantis, dummodo alij ſint capaces, id eſt, non ſint in mortali peccato. Quod autem ſint magis, vel minus ſancti, nihil refert ad hunc effectum, qui per ſe pendet ſolum ex donatione alterius. Ad rationes igitur in contrarium iam reſponſum eſt: D. Thomas autem, cum diſiunctiue loquatur, poſſet ſufficienter de offerentibus intelligi, vel, ſi de vtriſque intelligatur, non oportet, vt eodem modo vtriſque conueniat, ſed cum proportione; nam in offerentibus præ requiritur talis diſpoſitio ratione oblationis: In his vero, pro quibus offertur, ſolum quatenus neceſſaria eſſe poteſt ad remouendum impedimentum.

Quæſitum. Tertiò inquiri poteſt, an hic effectus detur, recedente fictione, quando per obicem fuit impeditus. Nauar. enim ſupra docet, ſi hoc ſacrificium offeratur pro homine exiſtente in peccato mortali, qui non habeat reatum alterius pœnæ temporalis, quæ poſſet ſtatim remitti (vt ipſe putat) poſtea, remiſſa illa culpa mortali, remitti ratione ſacrificij præteriti pœnam aliquam temporalem, cuius reatus alioqui maneret, poſt remiſſam culpam. Sed hanc ſententiam exiſtimo falſam. Primò, quia nullum habet fundamentum, & alioqui non eſt rationi conſentaneum, vt ei, qui in peccato mortali perdurat, iam ſit, quantum eſt ex parte acceptationis diuinæ, remiſſa pœna temporalis, tali peccato debita, veluti ſub ea conditione: ſi aliquando talis culpæ veniam cõſequatur. Secundò, quia ſupra dixi, ſola illa ſacramenta habere effectum, recedente fictione, quę iterari non poſſunt, & ideo habent neceſſitatem aliquam, ſed hoc ſacrificium iterari facilime poteſt, & nulla eſt neceſſitas huiuſmodi priuilegij: ergo non eſt gratis & ſine fundamento aſſerendum in fauorem hominis, qui in ſuo peccato perdurat. Tertio, quia hoc ſacrificium oblatum pro iuſto tunc nõ indigente ſatisfactione, non acceptatur, & quaſi conſeruatur illi, vt qñ poſtea indiguerit, recipiat fructũ illius, vt iam dicam: ergo multo minus acceptabitur illo modo reſpectu peccatoris. Non igitur redit poſtea hic effectus, ſed manet in theſauro Eccleſiæ, vt ſupra declaratum eſt.

Cui applicatus eſt talis fructus, dum obicẽ illi opponebat, obice remoto nihil illius cõſequitur.

Quartò requiritur indigentia ad hunc effectum ſacrificij ex opere operato, id eſt, vt is, pro quo offertur, habeat aliquem reatum pœnę temporalis relictum ex culpa remiſſa, nam, ſi culpa nondum eſt remiſſa, vt iam dictum eſt, illam impedire remiſſionem pœnæ propter ipſam culpam: ſi autem eſt plene facta remiſſio quoad totum reatum pœnæ, nihil ſupereſt per hoc ſacrificium agendum. Sicut in naturalibus, vt agens agat poſitiue, neceſſe eſt ſupponat aliquam priuationem, & vt agat priuatiuè, id eſt, expellendo, neceſſe eſt, vt ſupponat aliquid formæ in Subiecto, quia ſi tota eſt expulſa, nihil illi ſupereſt agendum. Et ob hanc rationem, nihil potuit hoc ſacrificium ex opere operato conferre Beatiſſimæ Virgini; & idem eſt de quocunque iuſto pro eo tempore (ſi tamen aliquod eſt) in quo nullum habet reatum temporalis pœnæ. Sed quæri poteſt, an in eo caſu maneat talis fructus in acceptione diuina applicatus tali iuſto, vt, quando poſtea illo indiguerit, eo fruatur. Reſpondetur, minime ita applicari ſeu acceptari: non eſt enim conueniens prouidentiæ modus, vt ante conmmiſſam culpam, ſit iam veluti ſatisfactum pro pœna, aliàs quodammodo poſſet poſtea impune peccare, nec culpa poſtea commiſſa facere proprie dignum pœna, quia inueniret iam ſolutam. Item, ſi quis recipiat ſacramentum Pœnitentiæ cum tali modo & diſpoſitione, vt de ſe ſufficiat ad tollendum reatum pœnæ vt centum, & in tali homine non ſit niſi reatus pœnæ, vt quinquaginta, non propterea reſeruatur in poſterum ille effectus, vt ex peccatis poſtea committendis veluti compleatur. Similiter in ſatisfactionibus ex opere operantis, ſi quis iuſtus eo die, quo nihil debet, actus Pœnitentiæ faciat, non reſeruatur illi talis ſatisfactio pro peccatis, quæ poſtea committit: ergo multo minus id fiet in effectu huius ſacrificij. Vnde in eo caſu dicunt aliqui ſacrificium quidem non operari in eo, qui non indiget: neque etiam effectum eius manere ſuſpenſum, aut prorſus amitti, ſed dari aliis qui indigent, ex diuina pietate, & mutua hominum charitate. Ita Diuus Thomas in 4. diſtinct. 45. ſeu in additionibus, quæſt. 71. articulo 14. ad 3.

Quem reatus tẽporalis pœnæ nõ tenet, ei huius fructus portio nõ reſpõdet.

Addendum vero eſt, neceſſariam eſſe applicationem ſeu intentionem offerentis, ita vt ipſemet velit, vt ſi Petrus, pro quo ſacrificium offert, illo non indiget, fructus eius applicetur aliis indigentibus, ſiue in particulari eos deſignet, ſiue tantum in communi: nam, ſi hoc non faciat, & intentio eius ſiſtat in ſola illa perſona, quæ non indiget, fructus ſacrificij non manet applicatus, & ideo nulli dabitur, ſed in theſauro Eccleſiæ manebit, iuxta principia poſita. Quapropter prudens conſilium eſt, ſemper habere prædictam intentionem: imo hic eſt optimus modus offerendi, pro aliquo ſacrificium, ſecunda intentione, vt vocant.

SECTIO XI.

Vtrum effectus huius ſacrificij ſit infinitus intenſiue.

HÆc quęſtio eſt celebris & valde controuerſa, quamuis ſine cauſa, vt opinor. Sunt ergo duæ oppoſitæ ſententiæ. Prima affirmat, hunc effectum eſſe infinitum intenſiue. Hanc tenet Caietanus ſupra, quæſtione 79. articulo 5. vbi hoc ſenſu dicit, vnam Miſſam eſſe valoris infiniti, & ideo ex ſui quantitate ſufficere ad ſatisfaciendum pro pœnis omnium peccatorum, tam viuentium quam mortuorum. Idem tenet idem Caietanus tomo 2. Opuſcul. tractatu 3. quæſtione ſecunda, Syluester, verbo, Miſſa, primo, quæſtione 9. Viguerius in inſtitut. capitulo 16. §. 2. Cano libro 12. de locis, cap. 13. ad 10. Ruardus articulo 16. §. 2. inclinat Soto in 4. diſtinctione 11. quæſtione 2. articulo 5. diſtinctione 14. quæſtione 2. articulo 2. retractans, quod prius docuerat, fortaſſe melius. Fundamentum eſt, quia hoc ſacrificium eſt infinitum ex parte rei oblatæ, & non eſt minus infinitum ex parte offerentis, quia, licet Sacerdos videatur perſona finita, tamen non offert in ſua, ſed in Chriſti perſona, & eſt veluti æquiualenter Chriſtus, qui eſt principalis offerens: ergo eſt tam infiniti valoris, ſicut ſacrificium Crucis, & nihil minus habet, quam illud, vt Chryſoſtomus intulit, homilia 2. ſuper ad Timot. Denique eſt hoc ſacrificium infinitum in repræſentando, & continendo virtutem paſſionis Chriſti, quia virtus inſtrumenti tanta eſt, quanta principalis agentis: imo eſt eadem, cum inſtrumentum non operetur, niſi in virtute principalis agentis: Hoc autem ſacrificium eſt veluti organum continens in ſe totam virtutem ſacrificij Crucis, vt ſumitur ex Concilio Tridentino, ſeſſione vigeſima ſecunda, capite primo.

I. Opinio. Caietan. Syluest. Viguerius. Cano. Ruard. Soto.

Secunda opinio negat, ſacrificium hoc habere valorem vel effectũ infinitum intenſiuè. Tenet expreſſe Diuus Thomas, in 4. diſt. 45. quæſt. 2. art. 4. quæſtiunc. 3. ad 2. Bonauent. ibi, articulo 2. quæſt. 3. ad vl-

2. Opinio. D. Thom. Bonauent.

Richard. Paludan. Durand. Maior. Scotus. Gabriel. Soto. Couar.

ad vltimum Richard. art.2. quæſtione 3. Paludanus quæſt.2. Durandus, quæſt.3. Maior, quæſt.2. Scotus quodlib.20. Gabriel lect.26.&27. in Cano. Soto lib. 9. de Iuſt. quæſt.2. Couarruuias, qui alios refert in cap. Alma mater, 1. part. §.5. numero 5. & ſequentibus. Fundamentum horum authorum fuiſſe videtur, quia licet res oblata in hoc ſacrificio ſit infinita, tamen oblatio ipſa, in qua eſſentia ſacrificij conſiſtit, finita eſt, & ab offerente finito, qualis eſt Sacerdos, quod videtur etiam inſinuaſſe D. Thom. ſupra quæſtione 79. art.5. dicens; *In ſatisfactione magis attenditur affectus offerentis, quam quantitas oblationis*, per quantitatem autem oblationis intelligit quantitatem rei oblatæ, & patet exemplo, quod ſtatim B ſubiungit, dicens; *Vnde & Dominus, dicit Lucæ 22. de vidua, quæ obtulit duo æra, quod plus omnibus miſit.* In eodem igitur ſenſu addit Diuus Thomas; *Quamuis ergo hæc oblatio ex ſui quantitate* (id eſt, ex parte rei oblatæ) *ſufficiat ad ſatisfaciendum pro omni pœna, tamen fit ſatisfactoria illis pro quibus offertur, vel etiam offerentibus ſecundum quantitatem ſuæ deuotionis, & non pro tota pœna*; ac ſi diceret, quia actio offerendi finita eſt, limitatum habere effectum.

Diſtinctio valoris ab effectu.

Vt & rem explicemus, & ſimul conſtet, quid ſentiendum ſit de relatis opinionibus: primum omniũ diſtinguere oportet in hac oblatione, valorem operis ab effectu. Valor enim ſignificare videtur dignitatem moralem, quam oblatio habet, vt ea ſufficere poſſit ad meritum, ſatisfactionem, vel impetrationẽ ſi iuxta diuinam ordinationem ad aliquid horum referatur: effectus autem eſt id, quod de facto datur, vel dari poteſt, iuxta Chriſti inſtitutionem, ob talem oblationem: loquimur enim de effectu ex opere operato. Vnde etiamſi conſideramus ſacrificiũ, vt eſt à Chriſto offerente, & à Sacerdote, vt gerente perſonam eius: hæc enim duo moraliter pro eodem reputantur; ſi autem conſideretur hoc ſacrificium, vt eſt ab Eccleſia, ſic etiam poteſt in eo conſiderari valor, ſaltem ad impetrandum & effectus inde proueniens; vt vero eſt à priuatis perſonis, ſic etiam poteſt in eo conſiderari valor ex opere operantis, & effectus illi correſpondens.

Huius ſacrificij valor, vt à ſummo Sacerdote Chriſto offertur infinitus eſt, tamen nullum meritum vel ſatisfactio, ſed impetratio ſola eſt in ipſo.

Dico ergo primo; Hoc ſacrificium ſecundum ſe & prout à ſuo principali offerente offertur, eſt infinitum in ratione ſacrificij, atq; adeo infinitum habet valorem, ratione cuius, ſi cætera neceſſaria concurrerent, poſſet eſſe infinite meritorium, & ſatisfactorium; de facto tamen nulla eſt in eo ſatisfactio, nullumue meritum, vt eſt opus Chriſti, ſed ſola impetratio. Hanc concluſionem, maxime quoad priorem partem probat fundamentum primæ ſententiæ, quia hoc ſacrificium, non ſolum ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex parte offerentis infinitum eſt, quod non ſatis videntur conſideraſſe aliqui ex authoribus citatis in ſecunda opinione; nam, licet hoc ſacrificium immediate offeratur per os, & manus Sacerdotis: tamen reuera Chriſtus eſt, qui per illum offert, vel actualiter, vt ſupra declaraui (quod non parum declarat & exaggerat dignitatem huius ſacrificij) vel certe myſticè ſeu repræſentatiue, quod in rigore etiam ſatis eſſet ad infinitatem in genere ſacrificii, ſaltem in ordine ad impetrationem. Quod ita declaro, quia quando Sacerdos offert hoc ſacrificium. Pater æternus intuens donum illud, non ſiſtit in Sacerdote, ſed in illo reſpicit perſonam filii ſui, quem repræſentat, & ideo acceptat illam puriſſimam oblationem, vt ſummè gratam & acceptabilem ſibi: Ergo ſub hac ratione ſacrificium hoc habet infinitatem quandam in genere ſacrificii, non tantum ex parte rei oblatæ, ſed etiam ex A parte offerentis, non minus quam habuit ſacrificiũ, quod Chriſtus per ſe obtulit in cœna: nam eſt prorſut idem & eiuſdem dignitatis. Nam, quod nunc interueniat miniſterium Sacerdotis, eſt quidpiam valde materiale, quod non diminuit moralem æſtimationem, ſeu valorem oblationis; Et confirmatur; nam hac ratione verba conſecrationis prolata à Sacerdote, non ſunt minus efficacia ad myſterium perficiendum, quam fuêre à Chriſto prolata, quia licet Sacerdos non ſit realiter Chriſtus, tamen myſtice eſt Chriſtus, in cuius perſona loquitur, & vere profert eadem verba, quæ Chriſtus protulit: ergo & oblatio, quatenus ab illo eſt, ſub hac ratione eſt æ- B que digna, & eiuſdem valoris. Atque hinc ſequitur (quod in altera parte concluſionis dicebatur) oblationem hanc, ſi cætera neceſſaria concurrant, ex parte ſua ſufficere ad infinitum meritum & ſatisfactionem: addita enim illa conditionali eſt res euidenter conſequens ex priori parte, quia ex parte oblationis, nihil amplius deſiderari poteſt, quam infinita dignitas & valor. Tamen ex defectu illius conditionis fit (quod tertio loco dicebamus) de facto nullam eſſe nouam ſatisfactionem, vel meritum in hoc ſacrificio, vt eſt à Chriſto. Nam ſi conſideremus Chriſtum: vt nunc per proprium actum ſuæ voluntatis & intellectus offerentem ſimul cum Sacerdote, & per ipſum, ſic actio Chriſti ſolum ra- C tione ſtatus perſonæ eſt incapax noui meriti, vel ſatisfactionis, quia iam Chriſtus eſt extra ſtatum merendi, vel ſatisfaciendi pro nobis, quod eſt certiſſimum, neque ab vllo Catholico negari poteſt; iam enim Chriſtus noſtram redemptionem conſummauit. Si vero conſideretur illa oblatio præciſe, vt eſt à Chriſto repræſentato in Sacerdote, vel à Sacerdote, vt repræſentante perſonam Chriſti, ſic etiam non eſt meritoria vel ſatisfactoria oblato: non quidem ratione ſtatus perſonæ Chriſti, ſi proprie & in rigore loquamur: Dici enim poſſet, Chriſtum repræſentari hic à Sacerdote, vt fuit in ſtatu paſſibili, quando hoc ſacrificium inſtituit, vel certe repræſentari ſimpliciter, vt eſt Sacerdos, ſecundum or- D dinem Melchiſedech, abſtrahendo ab ſtatu. Ratio ergo propria eſt, quia ille modus offerendi repræſentatiue tantum, licet ad impetrationem poſſit ſufficere, non tamen ad nouam ſatisfactionem vel meritum, propter rationem, quam ſupra de Eccleſia tetigi, ſectione 8. Hæc enim oblatio per ſolam repræſentationem, ſolum per denominationem extrinſecam attribuitur ei, in cuius perſona fit, & reſpectu illius, vt ſic nõ eſt actio humana per propiam voluntatem, & libertatem eius diſtinctam ab ea, qua in principio, & inſtituit nomine ſuo hoc offerri, & ideo potius eſt ibi repræſentatio & commemoratio prioris meriti, vel ſatisfactionis, quam nouum meritum vel ſatisfactio: nam hæc non conueniunt, niſi E actioni vel paſſioni humanæ, quatenus humana & libera eſt. Nec refert, quod vt eſt à Sacerdote, ſit humana & libera, quia libertas eſt priuata, & perſonalis ipſius Sacerdotis: Vnde conducere poteſt ad eius meritum vel ſatisfactionem ex opere operantis, non vero ad ſatisfactionem nouam infinitã, quæ oriri debet ex Chriſti perſona & voluntate. Neque eſt omnino contemnenda prior ratio, quæ in hunc modũ explicari poteſt, quia Sacerdos præciſe repræſentat Chriſtum, vt ſummum Pontificem, & Sacerdotem, non vero vt merentem, vel ſatisfacientem; hęc enim poſteriora ſunt, & quaſi extrinſeca ad munus Sacerdotale, & ideo oblatio Sacerdotis in perſona Chriſti ſolum id habet, quod præciſe eſt de ratione ſacrificii, quia ſacrificium & Sacerdotium ſibi

inuicem reſpondent; & ideo etiam habet infinitatem in ratione ſacrificij, non tamen in ratione meriti, vel ſatisfactionis. Atque hinc tandem probata fere manet vltima pars aſſertionis: nimirum, hoc ſacrificium eſſe infinitum in impetrando, ita vt de nouo ſit in illo infinita vis impetrandi, quoad ſufficientiam, quod quidem ex parte rei oblatæ per ſe notum eſt: ex parte autem perſonæ offerentis, declaratur, vtroque modo ſupra poſito. Etenim, ſi Chriſtus conſideretur, vt actu offerens, habet actum de ſe infiniti valoris: & alioqui Chriſtus nunc eſt in ſtatu impetrandi: Ergo de facto eſt illa actio infiniti impetratiua, quamquam in re nunquam impetret effectum intenſiuè infinitum, quia nunquam ordinatur, nec prudenter ordinari poteſt, ad talem effectum, & ideo dixi, hanc impetrationem eſſe infinitam quoad ſufficientiam, non quoad efficaciam, ſicut aliàs dicitur de merito & ſatisfactione Chriſti: Nam, tam impetratiua eſt oratio, vel oblatio Chriſti glorioſi, quam fuit meritoria, vel ſatisfactoria actio Chriſti viatoris. Si autem conſideretur hæc oblatio præciſe, vt eſt à Sacerdote repræſentante Chriſtum, ſic etiam eſt infinite impetratiua, tum quia nititur præcedentibus Chriſti meritis, ratione quorum habet vim ad impetrandum, quidquid ex iuſtitia debetur, tum etiam, quia ad impetrandum ſufficit illa habitudo extrinſeca, vt ſupra declaratum eſt in impetratione Eccleſiæ orantis per miniſtrum iniquum, & in hac oblatione Sacerdotis in perſona Chriſti, quia Deus non reſpicit donum, vt à Sacerdote, ſed vt à Chriſto oblatum.

Effectus ex opere operato huius ſacrificij' ē finitus intẽſiue.

Dico ſecundo, nihilominus effectus ex opere operato, quem hoc ſacrificium poteſt conferre, eſt finitus intenſiuè. Hic eſt proprius ſenſus ſecundæ opinionis, & reuera eſt directa ac propria reſponſio quæſtionis, quia proprius effectus ſacrificij vocatur ille, qui eſt ex opere operato. Ratio vero non eſt illa, quam afferebat ſecunda ſententia, illa enim ex dictis in præcedenti aſſertione refutata eſt. Ratio igiur vera eſt, quia effectus ex opere operato non pertinet ad ſufficientiam, ſed ad efficaciam, quoad efficaciam autem non poteſt ſacrificium eſſe infinitũ, cum nec ſacrificium Crucis hoc habuerit, quia efficacia reſpicit effectum in re ipſa dandum: non datur autem, nec dari poteſt effectus infinite intẽſus. Præterea eſt ratio à priori, quia hic effectus nõ eſt menſurandus ex infinitate ſacrificij, ſed ex inſtitutione & promiſſione Chriſti: quamuis enim hoc ſacrificiũ incrutntum, ſit infinitum; tamen inſtitutũ eſt (inter alia) vt ſit quoddam inſtrumentum eiuſdem Chriſti ad applicãdum nobis ſatisfactionem ſui ſacrificij cruenti, vt ſumitur ex Conc. Trid. ſæpe allegato. Non enim repugnat, Chriſtũ in propria ſpecie exiſtentem vti oblatione ſui, vel ſeipſo, vt ſacramentaliter exiſtente, ad applicandum nobis diuitias paſſionis ſuæ: non potuit autem aſſumi hoc ſacrificium & inſtrumentum, niſi ad determinatum & finitum effectum, qui per voluntatem Chriſti taxari debuit: hæc enim in aliud principium reuocari non poteſt: ſic enim taxatus etiam eſt effectus Euchariſtiæ, vt eſt ſacramentum, quamuis ſub ea ratione, etiã quid infinitum ſit. Nec refert, quod talis effectus non ſit omnino determinatus ad eundem gradum, vel terminum reſpectu omnium, nam fortaſſe eſt maior in melius diſpoſito, ſaltem in priuatis offerentibus, vt ſic: ſatis enim eſt quod in vnoquoque habeat præfixum terminum indiuiſibilem, iuxta talem diſpoſitionem, ſimpliciter tamen habebit aliquem terminum maximum, iuxta maximã ac perfe- A ctiſſimam diſpoſitionem, ſicut etiam contingit in ſacramentorum effectibus.

Euchariſtiæ ſacrificiũ, vt in perſona Eccleſiæ offertur, eſt in valore ad impetrãdum, tum in effectu finitum eſt.

Dico tertio; Hoc ſacrificium, quatenus offertur in perſona Eccleſiæ, habet effectum & valorem finitum ad impetrandum. In hac concluſione omnes conueniunt, quia hic valor fundatur in ſanctitate Eccleſiæ, ad quam reſpiciens Deus, tanquã ad ſponſam ſibi gratam, cuius nomine hoc ſacrificium ſibi offertur, gratum illud habet & acceptum, vt propter illud poſtulata concedat. Sanctitas autem Eccleſiæ finita eſt: ergo & hic valor eſt finitus, quoad hoc enim locum habet, quod Diuus Thomas dixit, oblationem magis attendi ex conditione offeren- B tis, quam ex re oblata. Atque hinc infertur primo, hunc valorem poſſe creſcere, & minui, quo in Eccleſia fuerint ſanctiores: Eſt enim eadem proportionalis ratio, vt recte vidit Gabriel, lect. 26. in Cano. cui ſine cauſa contradixit Soto, diſtinctione 13. quæſtione 1. articulo 6. in fine. Nullam enim rationem affert; ſed laborat in æquiuoco, non diſtinguens inter hunc valorem, & illum, quem habet oblatio, vt eſt à Chriſto. Vnde infero ſecundo, hunc valorem melius dici ex opere operantis, vt loquuntur Corduba, Couarru. & alij, quam ex opere operato, vt loquuntur Scotus & Gabriel. Quamuis enim hæc differentia tantum ſit de modo loquendi, tamen eſt vtilis hic modus ad tollendam æqui- C uocationem, & habet fundamentum, quia hic valor fundatur in ſanctitate Eccleſiæ, & non in ſpeciali Chriſti promiſſione, vt ex ſuperioribus ſatis conſtat.

Sacrificij huius valor, vt à priuato offerẽte dimanat vndiquaque eſt finitus.

Dico quarto; Valor & fructus huius ſacrificij, vt eſt ex opere operantis, reſpectu Sacerdotis, vel cuiuſcunque alterius offerentis priuati, eſt finitus intenſiue: tum in ratione meriti, quia non meretur, niſi vnum aut alterum gradum gratiæ aut gloriæ, tum in ratione ſatisfactionis, quia non delet, niſi certam pœnam & finitam, tum etiam in ratione impetrationis, quia perſona ſic offerens finita eſt; eiuſque actio eſt ſimpliciter finita, etiam in genere moris, & hoc probat bene ratio ſecundæ ſenten- D tiæ, & doctrina D. Thomæ ibi adducta, quæ ſumpta eſt ex Gregorio, homil. 5. in Euangelia dicente; *Non perpendit Deus in ſuo ſacrificio, quantum, ſed ex quanto offeratur*, & lib. 7. Regiſtri, epiſtola 126. dicente; *Hinc patenter oſtenditur, quia non offerens à muneribus, ſed munera ab offerente placuerunt, quia in omnipotentis Dei iudicio, non, quid datur, ſed à quo datur, inſpicitur.* Non eſt autem ſenſus horum verborum rem oblatam nihil conferre, ſed illam non ſufficere ſine offerente, & dignitate ac effectu eius.

D. Thom. D. Gregor.

Obiectio.

Dices, hinc ſequi infinitatem rei oblatæ ſufficere, vt oblatio ſit valoris ſeu meriti infiniti: Nam, ſi aliquid confert, ergo quo fuerit melior, plus conferet: Ergo infinita conferet infinitatem: hac enim ratione ſola per- E ſona offerens, ſi infinita ſit, ſufficit ad infinitatem oblationis, etiam ſi res oblata non ſit infinita.

Solutio.

Reſpondetur, hoc argumentum eſſe vulgare & generale de omnibus actibus, qui habent obiectum infinitum, nam in præſenti res oblata ſolum ſe habet, vt obiectum ſeu materia circa quam, reſpectu oblationis. Probatur ergo argumentum infinitatem quandam ſecundum quid, quia nimirum ex parte rei oblatæ, nulla oblatio poteſt eſſe altior aut eminentior: eſt enim ex illo capite ſumma, quæ eſſe poteſt, atq; adeo altioris rationis, quam ſit omnis oblatio rei finitæ: non eſt autem infinita ſimpliciter, quia hæc infinitas maxime pendet ex dignitate perſonæ operantis. Vnde actio, qua nos offerimus Chriſtum, ex parte noſtra finita eſt, & non adæquat dignitatem obiect;

obiecti ſui, ideoque ſolum habet meritum & ſatisfactionem finitam ex opere operantis. Fundamenta aliarum opinionum non indigent noua reſponſione: nam ex dictis ſatis expedita ſunt.

SECTIO XII.

Vtrum effectus huius ſacrificij ſit infinitus extenſiue: ideoque oblatum pro multis tantum valeat ſingulis, ac ſi pro ſolo vno offerretur.

QVæſtio hæc confundi ſolet cum præcedente, eſt tamen valde diuerſa: nam, licet cauſa aliqua non poſſit formam producere vltra certum gradũ intenſionis, poteſt tamẽ interdum totam illam formam & æquè intenſam in multis Subiectis producere: vt ſi ignis ſimul efficiat calorem, vt octo in tribus, vel quatuor Subiectis ſibi applicatis, aut ſi poſſet idem efficere ſimul in quacunque multitudine Subiectorum ſicut poteſt ſucceſſiue. Sic igitur ſacrificium, quamuis ſolum poſſit tres vel quatuor gradus ſatisfactionis applicare vni & eidem perſonæ, adhuc reſtat dubitandum, an eoſdem ſeu æquales poſſit conferre duobus vel tribus, & ſic in infinitũ, & hanc poteſtatem vocamus infinitatem extenſiuam; an vero potius ita ſit finitus hic fructus, ſicque limitata efficacia ſacrificij, vt ſi pro pluribus offeratur, prout offerri poteſt, diuidendus neceſſario ſit ille fructus inter ipſos, ideoque quo fuerit pro pluribus oblatum, eo minor fructus ad ſingulos perueniat.

Quæſtionis ſenſus.

1. Opinio.

Prima opinio eſt, hunc effectum integre multiplicari in omnibus & ſingulis perſonis pro quibus hoc ſacrificium offertur, in quocunq; numero ſint abſque vllo termino, nec minui fructum vnius ex conſortio aliorum: atque hoc ſenſu eſſe hoc ſacrificium infinitæ efficacitatis extenſiuæ. Hanc opinionem tenent Caiet. Syluest. Cano. & citati ſectio. pręcedente, & Cord. lib. 1. quæſt. 3. Petrus Soto lect. 7. de Eucha. Hi vero authores fundant hanc ſententiam ſolum in infinitate rei oblatæ, ſeu ipſius ſacrificij. Sed ſi intelligant hanc infinitatem in agendo conſequi neceſſario ad infinitatem in eſſendo, non eſt verum, nec ſolidum fundamẽtum, vt facile conſtat ex dictis ſect. præced. quia effectus ex opere operato huius ſacrificij (de hoc enim præcipue loquimur) totus pendet ex promiſſione & inſtitutione Chriſti, & ideo ex illa petenda eſt etiam quantitas talis effectus. Si autem ex illa infinitate ſolum ſumant congruentiam, ſub qua fuit expediens, Chriſtum ita inſtituere & promittere efficaciam huius ſacrificij, eſt probabilis coniectura. Præſertim, ſi addamus, hanc eſſe naturam ſacrificij, vt pro pluribus offeratur: ergo conſentaneum eſt, vt ſacrificium infinitum & ſumme perfectum, ita poſſit pro pluribus offerri, vt eam ob cauſam nihil detrimenti ſinguli patiantur. Et confirmatur, nam abſurdum eſt dicere, quo plures conueniunt ad idem ſacrum audiendũ, eo magis minui ſingulorum fructum. Aut, cum Parochus ſacrificium offert pro plebe ſua, ex hoc ſolum, quod contingat plures eſſe iuſtos & indigentes tali fructu, minorem ſingulis prouenire: Ergo veriſimilius eſt, inſtitutionem ita factam eſſe, vt vnicuique promiſſus ſit integer fructus iuxta ſuam diſpoſitionem, ſiue plures, ſiue pauciores cõcurrant.

Caietan. Syluest. Cano. Corduba. Pet Soto.

2. Opinio.

Secunda opinio eſt, hunc fructum eſſe finitum etiam extenſiue, ideoque applicatum multis, non multiplicari, ſed diuidi, atque ita eſſe minorem in ſingulis. Ita ſentiunt Diuus Thomas, Scotus, Gabriel, Soto, & fere alij authores citati ſectione præ- A cedente opinione ſecunda. Addit vero Soto in 4. diſtin. 13. quæſt. 2. art. 1. quendam fructum ſacrificij prouenire fidelibus ex generali applicatione, ſeu oblatione ſacrificij: Alium vero ex ſpeciali intentione & voluntate Sacerdotis. De priori, ait, veram eſſe priorem ſententiam, quod talis fructus non minuitur in ſingulis, etiam ſi in infinitum multiplicentur: de poſteriori vero, eſſe omnino finitum, & pluribus applicatum, non multiplicari, ſed diuidi. Cõtrario tamen modo diſtinguit Syluester, verbo, Miſſa, primo, quæſtione nona. Nam ſi ſacrificium (inquit) ſpeciali intentione offeratur pro multis, ita vt Sacerdotis intentio ad vnum quemque de- B terminate feratur; tunc omnes accipiunt integrum effectum, & ſingulis ita prodeſt, ac ſi pro vno tantum offerretur. At vero, ſi intentio (inquit) ſolum feratur ad aliquid commune, vt verbi gratia, pro Collegio, pro plebe, tunc ait tali oblationi vnum tantum adæquatum fructum reſpondere, illumq; inter membra illius communitatis diuidi; & conſequenter, quo plura fuerint, eo ad ſingula minorem partem fructus prouenire. Aliter diſtinguit Scotus dicto quodlibeto 20. in primarium & ſecundarium fructum: primarium dicit eſſe, qui ſpeciali intentione Sacerdotis applicatur, & hunc dicit eſſe limitatum, pluribuſque applicatum non multiplicari, ſed diuidi: Secundarium autem vocat illum, C qui prouenit abſque ſpeciali applicatione Sacerdotis, & quoad hunc non eſſe limitatum ſacrificium, ſed tantum prodeſſe multis & ſingulis, ac ſi vnus tantum eſſet. Quæ diſtinctio videtur eadem cum illa, quam Soto tradit: vnde apparet illam ex Scoto ſumptam fuiſſe. Aliæque ſimiles diſtinctiones ab authoribus in hac materia traduntur, quæ nec ſatis fundatæ videntur, nec ad rem explicandam multum deſeruiunt: vt ergo ex principiis poſitis materiã hanc facilius & clarius expediamus, præ oculis habenda eſt, vt diſtinctio offerentium vt ſic, & eorũ pro quibus fit oblatio. Rurſus recolenda eſt diſtinctio fructus ex opere operato, vel per ſolam impetrationem.

D. Thom. Scotus. Gabriel. Soto.

Variæ circa opinionē hāc explicandæ diuiſiones.

1. Concluſio.

D Dico ergo primo; Quando plures offerentes cõcurrunt cum Sacerdote ad idem numero ſacrificium omnes & ſinguli, quatenus offerentes ſunt, accipiunt integrum fructum, non minorem, quam ſi vnus tantum eſſet offerens, vnde in hoc ſenſu fructus huius ſacrificii poteſt quodammodo dici infinitus, vel potius augmentabilis in infinitum extenſiue. In hac concluſione habet verum prima ſententia, quam à nullo authore exiſtimo negari. Poteſt quidem inter eos eſſe controuerſia, an iſti offerentes, vt ſic, recipiant aliquem fructum ex opere operato, vel ſolum ex opere operantis, vel per modum impetrationis. Quod autem hic fructus, qualiſcunque ille ſit, fiat prædicto modo, nec E minuatur in ſingulis ex aliorum conſortio, à nemine, vt arbitror, negari poteſt. Et hoc inprimis recte probatur à poſteriori illo inconueniente ſupra illato, quod aliàs audientes Miſſam minorem fructum reciperent, ſolum ob multitudinem audientium, quod ſine dubio eſt valde abſurdum. Secundo probatur à priori: nam ſuppoſita inſtitutione, vt à nobis ſupra declarata eſt, hoc videtur neceſſario conſequens, quia quando plures ſic offerunt idem ſacrificium non poteſt in ſingulis minui fructus ratione rei oblatæ, neq; etiam ratione oblationis, aut perſonæ proxime, vel remote offerentis: ergo nullo modo. Prima pars antecedentis ita declaratur: nam in lege naturæ aut veteri, quando offerebatur agnus in ſacrificium, ſi plures conuenirent

Probatur cõcluſio à poſteriori.

A priori.

hirent ad vnum,& eundem agnum offerendum, videtur futurum fuiſſe conſequens, vt ex parte rei oblatæ vniuſcuiuſque oblatio eſſet minus fructuoſa, & laudabilis, quam, ſi vnuſquiſque per ſe totum agnum offerret, quia agnus ille erat res finiti valoris, & ideo quo plures conueniebant ad illum offerendum, eò vnuſquiſque minus offerebat. At vero in præſenti non ita eſt: Nam agnus immaculatus quem offerimus, eſt infinitus, & ideo, licet ad illum offerendum multi conueniant, tantum vnuſquiſque offert, ac ſi ſolus offerret: vnde de merito & ſatisfactione ex opere operantis, nullum eſſe poteſt dubium, quin eadem ſint, ſi cætera ſint paria, id eſt, ſi eadem deuotione & affectu vnuſquiſque offerat ſiue ſolus, ſiue ſimul cum aliis. Idem ergo erit de effectu ex opere operato, quantum eſt ex parte rei oblatæ. Quin potius, ſi vlterius res conſideretur in omnibus Miſſis, & ſacrificiis noſtris, quæ vel ſucceſſiue, vel ſimul offeruntur, eadem res numero offertur, & nihilominus integer eſt vniuſcuiuſque ſacrificij fructus & ab aliis independens. Secunda pars de oblatione explicatur in hunc modum, quia oblatio ſacrificij ex concurſu plurium offerentium, non fit in ſingulis minus grata, & acceptabilis Deo: Ergo ex hac etiam parte non minuitur fructus. Patet antecedens, quia, ſicut multiplicantur perſonę offerẽtes, ita multiplicantur oblationes, quaſi partiales, & ex omnibus conflatur quaſi vna integra oblatio, quæ tota moraliter loquendo maioris eſt valoris & æſtimationis, quò ex pluribus oblationibus partialibus conſtat, cæteris paribus, & illæ partiales, ſeu perſonales oblationes non minuuntur in ſe, propterea quod cum aliis coniungãtur ad vnam totalem moraliter componendam: ergo idem eſt proportionaliter de fructu, nam ſicut oblatio illa extenſiue creſcit, ita & fructus eius, & ſicut in vnoquoque oblatio eadem eſt, quando cum aliis coniungitur, quæ eſſet per ſe ſola, ita etiam fructus, nam hæc oblatio eſt veluti proxima diſpoſitio, & applicatio talis fructus. Tertia pars de offerente eſt per ſe nota ex dictis, quia ſi remotus offerens vocetur Chriſtus, ille eſt infinitus, & ex parte eius non minuitur effectus: Si vero ita vocetur Sacerdos, & offerens in perſona Chriſti, iam dictum eſt, eandem eſſe rationem de illo, quæ eſt de Chriſto, quem repræſentat & cuius miniſter eſt: præſertim, quatenus exercet munus offerendi, vt miniſter publicus, per quem cæteri omnes priuati offeruntur. Et ſimiliter ſi proximè offerentes vocentur ipſæmet priuatæ perſonæ, neque ex parte illorum poteſt fructus minui, quia, qua proportione augetur numerus perſonarum, augetur & diſpoſitio offerentium vt ſic, & dignitas oblationis, & conſequenter fructus, qui offerentibus, vt ſic reſpondet. Tandem confirmatur hoc & explicatur à ſimili: Nam ſi fieri poſſet, vt plures homines eandem hoſtiam conſecratam ſumerent, ſinguli reciperent tantum effectum ſacramentalem, quantum, ſi vnuſquiſque eorum ſolus eam ſumpſiſſet, quia, licet ſit idem numero cibus, tamen ille eſt infinitus, & totus in ſingulis: Sumptiones autem tot ſunt, quot perſonæ, & diſpoſitio vniuſcuiuſque eadem eſt, & ideo multiplicantur effectus ſine vlla diminutione, quia nulla fingi poteſt ratio illius: eadem autem eſt proportio in præſenti, ſi res attente conſideretur.

Quæſitum. Hic vero poteſt aliquis inquirere, ſi contingat, plures Sacerdotes conſecrare eandem hoſtiam & calicem, vt fit in ordinatione Sacerdotis, vel in conſecratione Epiſcopi, an tunc multiplicentur effectus ſacrificij ex opere operato, non ſolum qui reſpondent Sacerdotibus; vt priuatis perſonis offerentibus, ſed etiam, qui illis reſpondent, vt Sacerdotes ſunt. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia illi offerunt idem numero ſacrificium. Nam, licet verba, quæ ad conſecrandum proferunt, ſint diuerſa, tamen actio conſecrandi, & conſequenter offerendi, eadem eſt: ergo etiam effectus eſt vnus tantum. In contrarium autem eſt, quia vnuſquiſque illorum Sacerdotum ſacrificat totum Chriſtum, vt totalis miniſter eius, & tam independenter ab alio, ac ſi ſolus ſacrificaret: ergo ſingulis reſpondet integer effectus, quia non eſt vlla ratio, cur in altero illorum minuatur. Nam quod res oblata ſit eadem numero, non obſtat, cum ſit infinita, cumque idem contingat in omnibus ſacrificiis. Quod etiam materia remota, & ſacramentales ſpecies panis & vini ſint eædem numero, nihil refert, quandoquidem valor & ſubſtantia huius oblationis non eſt in illis poſita, nec ex illis ſolis variari poteſt. Deniq; quod actio tranſubſtantiandi dicitur eſſe eadem, ſi intelligatur de actione ipſa miraculoſa & ſubſtantiali, eſt quidem probabile, ſed incertum. Nam, licet res facta ſit eadem fortaſſe, per tot actiones fit, quot ſunt inſtrumenta totalia, quibus fit. Tamen, id ad miſſum non obſtat, quominus effectus multiplicentur, quia illa actio æquiualet multis, ſecundum habitudines ad plures offerentes in perſona Chriſti, ita etiam eſt ab vnoquoque, ac ſi ab illo ſolo fieret, & per ſingulorum verba ſignificatur, ac fit propria vniuſcuiuſque intentione, quod ſatis eſt, vt in ratione oblationis ſacramentalis & ſenſibilis, multiplicetur iuxta numerum offerentium: ergo idem ſatis eſt, vt multiplicetur effectus. Et confirmatur primo exemplo ſupra poſito de ſumẽtibus eandem hoſtiam conſecratam: nam, quæ eſt proportio plurium ſumentium ad effectus ſacramentales, eſt plurium conſecrantium ad effectus ſacrificales. Confirmatur ſecundo, nam ſi vtrique reſpondet vnus tantum effectus, inquiro, an applicatio totius effectus pertineat ad aliquem illorum Sacerdotum: vel quædam aliquota pars ad vnum, & quædam ad alium, ſeruata proportione inter numerum partium, & numerum Sacerdotum? Primum horum dici non poteſt, quia non eſt maior ratio de vno, quam de alio, cum vterque ſit æqualis poteſtatis & vterque conſecret, tanquam immediatus miniſter Chriſti. Secundum autem etiam apparet contra rationem, quia, vt diximus, tractando de miniſtris Baptiſmi & Euchariſtiæ, illi non ſunt miniſtri partiales, ſed vnuſquiſque agit, vt integer miniſter, per ſe ſufficiens, & independens ab alio: ergo vterq; operatur integra & abſoluta poteſtate, ergo eandem habet in applicatione totius effectus: Ergo vnicuique reſpondet proprius integer effectus, quem applicare poteſt. Neque impediri poteſt ex conſortio alterius, cum ſit omnino per accidens, & vnus non minuat oblationem alterius. Hæc ergo pars videtur probabilior.

Pluribus ſacerdotib. eãdem materiã conſecrantibus idemque ſacrificiũ offerẽtibus, integer ſingulis reſpondet effectus.

Primo cõfirmatur exemplum.

Confirmatur ſecundo.

Quæſito reſpondetur.

Sed tunc occurrit vlterius inquirendum, quid dicendum ſit, ſi contingat, oblationem ſacrificij compleri ex partiali operatione duorum Sacerdotum, vt verbi gratia, ſi vnus conſecret hoſtiam & deficiat, aliuſque ad complendum ſacrificium conſecret calicem? Reſpondetur, in eo caſu certum eſſe, tantum dari vnum effectum, quia tantum eſt vnũ ſacrificiũ, & vna oblatio, & vnus integer miniſter formaliter ac proprie loquendo, nam illa perſonarum diuerſitas ſolum materialiter concurrit ad vnum miniſtrum conſtituendum. Sed tunc eſt dubium

Dubium. bium, ad quam illarum perſonarum pertineat applicatio illius fructus: Et quidem, ſi alter illorum

Solutio dubij, Sacerdotum cõſummauit totum id, quod eſt eſſentiale huic ſacrificio, alter vero ſolum ſupplet ea, quę accidentalia ſunt, vel ſolum ad quandam extrinſecam perfectionem pertinent, non eſt dubium, quin fructus ſacrificij, eiuſque diſpenſatio ad eum pertineat, qui eſſentialiter ſacrificium conſummauit, vt in noſtra ſententia, ſi alter vtramq; ſpeciem conſecrauit, & ſumere non potuit: alius vero Miſſam perfecit; tunc.n. ſacrificij effectus ab eo, qui conſecrationẽ perfecit, applicandus fuit, maximè, cum dictum in ſuperioribus ſit, ſtatim poſt perfectam con-

Grauis difficultas. ſecrationem dari. Maior vero difficultas eſt, quando neuter perfecit totam eſſentiam ſacrificij, ſed alter conſecrauit hoſtiam, alter vero calicem. Quoniam

Difficultatis enodatio. autem, res tunc eſt dubia, optime faceret poſterior Sacerdos, referendo intentionem ſuam ad intentionem prioris Sacerdotis, neque aliam nouam applicationem faciendo; niſi ſub hac conditione, ſi alter fortaſſe non applicuit: nam hoc modo tollitur omne dubium. In huiuſmodi autem rebus via certa tenenda eſt, & incerta omittenda. Item, quia, per ſe loquendo intentio offerendi pro hac vel illa perſona antecedere debet inchoationem ſubſtantialem ſacrificij, quæ non eſt mutanda poſt cõſecrationem inchoatam. Ac denique, quia poſterior Sacerdos ſolum aſſumitur ad ſupplendum defectum alterius, & conſummandum, quod ille inchoauit. Igitur non recte, neque ordinate faceret is poſterior Sacerdos, ſi agere vellet contra intentionem prioris Sacerdotis & applicationem mutare. Non audeo tamen dicere, illum peccaturum mortaliter, tum quia res non eſt adeo certa, quin poſſit ille quodammodo iure ſuo vti, quia vere eſt miniſter, & conſecrat vltimam ſpeciem: vnde veluti dat eſſentiam & formam ſacrificio, ad eum modum, quo vltima vnitas dici ſolet forma numeri, tum etiam, quia materia non videtur adeo grauis, neque practice, & in re ipſa ſolet, alicui periculo expoſita: Nam, ſi intentio prioris Sacerdotis ita fuit efficax, & veluti acceptata à Deo, vt per intentionem poſterioris Sacerdotis retractari non poſſit, illa prior habebit effectum, & hæc poſterior fruſtrabitur, quod non eſt inconueniens, per ſe loquendo, quia nec ſacrificio, neque alteri in hoc fit iniuria, & illa intentio virtualem includit conditionem, ſcilicet, quantum mihi poſſibile eſt: ſi vero coram Deo prior intentio non eſt ita efficax, ſed retractari poteſt, tunc poſterior habebit effectum, & nulla fiet iniuria priori Sacerdoti: cum poſterior vtitur poteſtate ac iure ſuo. Vtrum autem horum verius ſit, quæue intentio coram Deo tunc eſſet efficacior, incertum mihi eſt: Nam in vtramque partem poſſunt fieri probabiles coniecturæ ex his, quæ adduximus: nam poſterior intentio cæteris paribus, hoc ipſo, quod poſterior eſt, ſolet eſſe præcipua, & efficax ad retractandum priorem: Hic autem vterque Sacerdos eſt æqualis poteſtatis, & aliunde æqualiter concurrunt, ſingulas ſpecies conſecrando: Ergo intentio poſterioris Sacerdotis videtur ex hac parte efficax ad retractandam priorem. Aliunde vero apparet prior intentio in hoc caſu præcipua: quia etiam prior Sacerdos videtur præcipuus in hoc miniſterio: nam alter ſolum aſſumitur, quaſi ad iuuandum illum, vel illius defectum ſupplendum. Item, quia poſt eſſentialiter inchoatum ſacrificium, fortaſſe iam non poteſt mutari, vel retractari talis intentio, etiam in eadem perſona, quamquam & hoc ipſum nimis incertum ſit; nam cum nondum ſit datus effectus, non apparet, cur non poſſit aliquis retractare voluntatem ſuam, etiam poſt priorem ſpeciem conſecratam. Quod, ſi vna & eadem perſona hoc poteſt facere, veriſimile eſt, poſſe idem fieri à perſona diſtincta, quæ cum eadem poteſtate, & eodem iure ſuccedit ad ſacrificium conſummandum. Quapropter, omnibus penſatis, veriſimilius apparet, poſteriorem intentionem eſſe efficaciorem, & habituram effectum. Poſteriorem intentionem eſſe efficaciorem veriſimilius eſt.

Dico ſecundo; Effectus ſacrificij reſpondens oblationi Sacerdotis, vt ſic, quem ipſe poteſt pro aliis offerre finitus eſt, & vnus tantum. Vnde, ſi pro multis offeratur, ſiue diuerſis intentionibus ſpecialibus; ſiue vna tantum communi, vt pro populo, vel communitate, minuetur fructus in ſingulis, tantoque magis, quanto illi plures fuerint, ſuppoſita vniformi applicatione. Hanc tenent authores ſecundæ ſententiæ, & vt exiſtimo, non repugnant, Caietanus, Cano, Corduba, & alij ſupra citati, quia non tractant de hoc effectu ſic applicato, ſed de illo, qui reſpondet offerentibus, vt offerẽtes ſunt. Vt autem hoc probemus, quoniam propria huius rei ratio pendet ex Chriſti inſtitutione, illam explicare oportet. Dupliciter enim poteſt intelligi, primo, quod Sacerdoti offerenti data ſit à Chriſto poteſtas applicandi tot gradus ſatisfactionis, vel vni perſonæ tantum, vel pluribus in quouis numero pro ſua voluntate. Ita tamen, vt omnes illi gradus ſingulis donẽtur. Alter modus inſtitutionis intelligi poteſt, quod vni oblationi Sacerdotali, vnus reſpondeat adæquatus effectus, verbi gratia, decem graduum ſatisfactionis, qui omnes poſſint, vel vni perſonæ applicari, vel inter multas diſtribui: Non vero, quod omnes poſſint ſingulis donari, vel (vt ita dicam) totaliter multiplicari. Affirmimus ergo, inſtitutionem eſſe factam hoc poſteriori modo & non priori. Quod probatur primo ex vſu Eccleſiæ (in Scriptura enim, aut Patribus, nihil habemus expreſſum) ſi enim inſtitutio facta fuiſſet priori modo, nunquam deberent Sacerdotes vni tantum applicare ſacrificij effectum: cur enim priuarent cæteros tanto fructu, ſi abſque vnius detrimento poſſent multi alii æqualem fructum percipere? at vero iuxta vſum Eccleſiæ, non ita fit, ſed, quandocunque offertur ſacrificium, verbi gratia, pro anima Petri, vt illi omnino proſit, quantum ex intentione Sacerdotis poteſt, pro illa tantum, & non pro aliis applicari ſolet. Et confirmatur: nam alias ſequitur, per ſe loquendo, & ex vi inſtitutionis, poſſe Sacerdotem plura ſtipendia integra accipere, ratione vnius ſacrificii, vel (quod idem eſt) poſtquam à pluribus ſtipendium accepit, omnibus ſatisfacere vnico ſacrificio, totum illud ſingulis applicando, quia æque illis prodeſt, ac ſi pro ſingulis tantũ offerretur. Conſequens autem videtur abſurdum, & contra vſum Eccleſiæ, vt infra dicam. Dico autem, *per ſe loquendo*: Nam reſponderi poteſt, hoc non licere ratione dubii: Sed hoc per accidens eſt ratione ignorantiæ: Tamen, conſiderando rem ipſam, ſeu æqualitatem, vel inæqualitatem, quæ in re ipſa fit, nulla eſt iniuſtitia. Præterea, ex vſu, & ſenſu Eccleſiæ conſtat, plura ſacrificia oblata pro eadem perſona plus illi prodeſſe, quam vnum: Ergo etiam pro duabus perſonis plura ſacrificia pro illis oblata, plus illi proderunt, quam vnum oblatum pro vtraque. Dices id eſſe verum, ſi plures Miſſæ ita offerantur pro pluribus, vt ſingulæ offerantur pro omnibus: Non vero, ſi ſigillatim offerantur, id eſt, vna Miſſa pro vna perſona, & alia pro altera, & ſic de reliquis: 2. Concluſio.

quia

quia hoc modo oblata vna Miſſa pro duabus perſo- A nis ſimul, vel duæ Miſſæ pro duabus perſonis diuiſim, id eſt, vna pro vna, & alia pro altera, non magis proderunt eis plures, quam vna. Sed hoc valde voluntarium eſt, & gratis dictum: quia moraliter non plus eſt, eidem perſonæ bis remittere pœnam, vt quatuor, quam è duabus perſonis remittere vnicuique pœnam, etiam vt quatuor: nam ad vtrumque requiruntur octo gradus ſatisfactionis, & valde extrinſecum & accidentarium eſt, quod hi gradus vni & eidem perſonæ applicentur, vel inter plures diſtribuantur: ergo, ſicut eidem perſonæ non poteſt fieri duplex applicatio effectus totalis eiuſdem ſacrificij; ſed requiritur duplex ſacrificium; ita etiam diuerſis perſonis non poteſt idem effectus vnius ſacrificij totaliter applicari. Præterea eſt optima ratio, quia in hoc effectu ſatisfactionis non eſt alia intentio effectus, quam multitudo ſatisfactionis, ſed effectus ſacrificij eſt limitatus intenſiue, ſimpliciter loquendo, ſicut eſt limitatus effectus ſacramenti: nam, quoad hoc, eadem eſt ratio, vt ſupra oſtenſum eſt: alias etiam reſpectu eiuſdem perſonæ non eſſet limitatus hic effectus, quoad intenſionem, ſeu multitudinem ſatisfactionis; quod eſt manifeſtè falſum: ſatisfactio ergo applicanda per hoc ſacrificium ſimpliciter eſt limitata, quoad intenſionem, ſeu magnitudinem ſuam: ergo eſt limitata reſpectu cuiuſcunque perſonæ, vel multitudinis perſonarum. Patet conſequentia, quia quantitas effectus, eiuſdem rationis eſt, ſiue vni, ſiue multis applicetur. Et in hoc eſt magna differentia in illa proportione, quæ à cauſis agentibus ſumebatur: nam, quod eadem cauſa poſſit interdum effectum æquè intenſum in multis ſubiectis producere, quæ non poſſet intenſiorem effectum in eodem ſubiecto efficere, hoc ideo eſt, quia multiplicatio effectus eſt quantitas valde diuerſa à maiori intenſione; & ideò poteſt virtus cauſæ ad vnam ſufficere, & non ad aliam; tamen in præſenti multitudo ſatisfactionis eiuſdem rationis eſt, ſiue ad eandem perſonam, ſiue ad diuerſas comparetur: & ideò, ſi reſpectu vnius augeri non poteſt, nec reſpectu diuerſarum poterit multiplicari. Eò vel maximè, quod hic effectus reſpondet oblationi ſacrificij: oblatio autem nullo modo in ſe variatur ex hoc, quod fructus eius vni vel multis applicetur: nam hoc eſt quid poſterius, & extrinſecum oblationi: ergo non eſt, cur multiplicetur effectus propter ſolam voluntatem ſacerdotis, volentis vni tantum vel multis effectum tribuere. In quo eſt etiam magna diuerſitas inter ſacramentum & ſacrificium: nam ſacramentum non applicatur multis, niſi per realem multiplicationem; &, ſi contingeret, idem numero Euchariſtiæ ſacramentum dari multis, ſaltem ſumptiones ipſæ multiplicarentur, quia in receptione conſiſtunt; & ideò mirum non eſt, quod multiplicentur effectus; at verò oblatio ſacrificij, vel multis applicata, quoad fructum, eadem omnino eſt, ſolumque extrinſeca voluntas applicantis eſt diuerſa: ergo non poteſt illa ſola efficere, vt effectus augeatur. Et reuera eſt per ſe incredibile, gratis & ſine vlla cauſa potuiſſe Chriſtum in ſola libertate ſacerdotis, vt, vel multis, vel paucis, vel vni tantum, omnino æqualiter ſua oblatione prodeſſe poſſet: nec minus incredibile eſt, dediſſe Chriſtum ſacerdotibus hanc facultatem, & tanto tempore fuiſſe, tam ipſis, quam Eccleſiæ incognitam. Vel è conuerſo; incredibile eſt, illis eſſe notam, & tamen voluntariè non vti illa: ſine cauſa enim limitarent ſacerdotes hunc effectum ad vnam, vel paucas perſonas, ſi poſſent omnibus & ſingulis totum applicare: imò,

Optima quędam ratio.

Satisfactio per hoc ſacrificium applicanda, quoad intenſionem eſt ſimpliciter limitata.

Magna quædam diuerſitas inter ſacramentum & ſacrificiũ.

B

C

D

E

ſi Chriſtus voluiſſet, vt poſſet hoc modo omnibus applicari, melior inſtitutionis modus fuiſſet, hanc virtutem dare ipſi ſacrificio ſecundum ſe, independenter à voluntate ſacerdotis, quam hoc gratis & ſine cauſa ponere in eius arbitrio. Dices, idem argumentum poſſe nunc fieri, poſita inſtitutione, prout à nobis explicatur. Reſpondetur, non eſſe ſimile, quia nunc effectus eſt in ſe certus ac limitatus. Vnde non potuit ex vi ſacrificij eſſe applicatus omnibus, quin neceſſario eſſet inter illos diuidendus; quod tamen expediens non erat: & ideò oportuit, vt modus applicationis iudicio & arbitrio miniſtri relinqueretur: ſi autem inſtitutio ita facta eſſet, vt ex vi eius ſacrificium eſſet potens prodeſſe omnibus, dando illis totum aliquem effectum, quamuis ſacrificium ex ſe ſemper hoc faceret, nulla ſequeretur diuiſio effectus, vel diminutio eius in ſingulis: nulla ergo eſſet cauſa, ob quam libera daretur ſacerdotibus facultas priuandi, quos vellent, hoc effectu, vel omnino, vel ex parte.

Obiectio.

Solutio.

Dico tertiò; Sacrificium hoc ex ſe habet infinitum valorem ad impetrandum; & ideò, quantum eſt ex parte eius, oblatum pro multis, non minus prodeſt ſingulis, quoad impetrationem, quam ſi pro vno tantum eſſet oblatum, quamquam aliunde fieri poſſit, vt non ſingulis æquè proſit. Hæc concluſio ſumitur ex Diuo Thoma, in 4. diſtinctione 45. quæſtione 2. articulo 4. quæſtiunc. 2. & ex aliis authoribus, quos ſuprà in ſecunda opinione citaui: & inprimis conſtat ex ſuprà dictis, hoc ſacrificium ſecundum ſe eſſe infiniti valoris, & infinitè gratum Deo. Deinde etiam conſtat ex dictis, vim impetrandi, quæ eſt in hoc ſacrificio, non eſſe fundatam in ſpeciali promiſſione, ſed in intrinſeca dignitate & valore ipſius ſacrificij: ergo hæc impetratio eſt de ſe infinita, id eſt, ſacrificium de ſe ſufficiens eſt ad impetrandum quodlibet beneficium, aut beneficiorum multitudinem, etiam ſi in perfectione, vel numero in infinitum augeatur: quia ſemper ſacrificium ipſum, ratione rei oblatæ & principalis offerentis, maioris valoris exiſtit. Atque hinc apertè ſequitur, oblatum pro multis eandem vim impetrandi habere in ſingulis, quam haberet pro vno tantum oblatum: quia, cùm ſit infinitum, æquè potens eſt ad plura ſimul, & ad ſingula: Sicut etiam oblatum pro vno ad obtinendum maximum, vel minimum beneficium, tam potens eſt de ſe ad impetrandum vnum, ſicut ad impetrandum aliud: Soletque ad hoc confirmandum adduci Hieronym. in capitulo, Non mediocriter, de Conſecrat. diſtinctione 1. vbi ſic ſcribit; *Dum pro cunctis animabus Pſalmus, vel Miſſa dicitur, nihil minus, quàm ſi pro vno quolibet ipſorum diceretur, accipitur.* Sed illa verba non multum probant, vt ibi Gloſſa animaduertit: poſſunt enim referri ad offerentem non ad eas animas, pro quibus fit oblatio: itaque offerenti æquè proderit, pro vno, vel pro multis offerre, ſi alioqui cætera ſint paria. Vel certè ſenſus Hieronymi eſt, non eſſe minus vtile, ſed fortaſſe vtilius, Pſalmum vnum attente ac deuotè dicere pro multis, quam pro ſingulis, Pſalmos ſingulos remiſsè ac indeuotè recitare, vt illa verba eiuſdem Hieronymi explicant; *Melior eſt quinque Pſalmorum decantatio, cum cordis puritate & ſerenitate, & ſpirituali hilaritate, quàm totius Pſalterij modulatio cum anxietate cordis, & triſtitia.* Iam verò, vt poſtremam partem concluſionis explicemus, aduertendum eſt, licet ſacrificium hoc, ex ſe ſit valens ad impetrandum, tamen non applicari ad impetrandum, niſi, vt orationi coniungitur: quia non impetratur, niſi quod petitur, vel deſideratur ab alio; & ideò impetratio

3. Concluſio.

Corollariũ quoddam.

Hieronym.

Duplex verborum Hierony. ſenſus aſſignatur.

Poſtrema cõcluſionis pars explicatur.

per ſe pertinet ad orationem, quam ſacrificium facit exaudiri, & hoc modo impetrat. Oratio autem, cæteris paribus, efficacior eſt ad impetrandum in particulari & ſpeciatim facta, quam ſi generatim pro multis fiat. Ita enim docuit contra Wicleph. Concilium Conſtantienſe, ſeſſione 8. vt latius tractat Waldenſis tomo 3. de ſacramentalib. capitulo 105. Rationem autem attigit Scotus, quodlib. 20. quia, vt oratio impetret, requirit proportionem cum re poſtulata: nam eadem oratio, cæteris paribus, non æquè impetrabit rem difficilem vel facilem; maiorem vel minorem: & eadem ratione non æquè impetrabit eandem rem vni, & multis: quia hoc ipſo res poſtulata eſt maior, & conſequenter variatur proportio, ſi cætera ſint paria ex parte orationis. Atque hinc vlterius concluditur, efficaciorem fore orationem, ſi pro aliquo ſpecialiter fiat, quam ſi fiat, pro eodem, ſolum vt eſt pars alicuius multitudinis, pro qua tantum fit immediatè oblatio: & hoc eſt proprium, orationem eſſe ſpecialem, vel generalem: nam ſpecialis eſt, quando fit pro aliquo in ſe ipſo; generalis verò, quando fit pro aliquo tantum vt contento in aliquo communi: quod poteſt contingere, vel ex parte perſonarum, pro quibus oratur, vt cum oro pro Petro, vel pro Collegio, cuius pars eſt Petrus; vel ex parte rerum, quæ poſtulantur; vt ſi peto humilitatem, in particulari, vel ſolum petendo virtutem, ſub qua humilitas continetur. Vnde, vt rectè fiat comparatio, fieri debet reſpectu eiuſdem, hoc vel illo modo cadentis ſub oratione: nam, ſi fiat reſpectu diuerſorum, non erit formalis, neque recta comparatio: vt ſi oratio facta pro ſalute regni comparetur cum oratione facta pro ſalute Petri; fieri poteſt, vt illa ſit efficacior ad impetrandum, quam hæc; quia licèt videatur generalis, quia habet communius obiectum, tamen reſpectu ſui proximi obiecti, ſpecialis eſt; & alioqui ratione communis boni poteſt eſſe gratior & melior: & ideò reſpectu eiuſdem vt ſic, eſſe poteſt efficacior, quamuis reſpectu Petri, per ſe loquendo, non ſit ita efficax, ſicut illa, quæ pro eo ſpeciatim fit, etiam ſi contingat, ipſum eſſe partem eiuſdem regni, ſeu communitatis. Non eſt autem idem, ſi ſimul fiat oratio pro multis, ſpeciatim & in particulari pro ſingulis orando; nam tunc omnes illæ orationes ſunt plures & ſpeciales, & ideò vnaquæque habet totam vim impetrandi, quam haberet ſola: nam ſola concomitantia impedire non poteſt, quia non minuit earum valorem & dignitatem: ſicut vnum meritum non impedit aliud, ſi opera concomitanter multiplicentur, & eaſdem morales circumſtantias habeant. Nec verò ex parte Dei poteſt eſſe impedimentum, quia ipſe æquè potens eſt, & æquè paratus ad petitionem noſtram exaudiendam, ſiue illa ſola, ſiue cum alia coniuncta ſit. Nec promiſſio orationi facta, limitata eſt ad vnam orationem ſolam. Ex his ergo colligitur, quid ſit de ſacrificio dicendum: nam, ſi applicetur ad multa impetranda, quæ vna generali petitione continentur; ſicut talis oratio minus efficax eſt in ſingulis, ita etiam ſacrificium minus tunc impetrabit pro illis, quia proportionatur orationi. Ad quod etiam confert, quod hic effectus impetrationis non eſt ſemper infallibilis, vt ſuprà dictum eſt, quia nec fundantur in promiſſione, neque habet ſemper coniunctam abſolutam Chriſti voluntatem: & ideo, vt de facto impetret, multum iuuare poteſt modus petitionis, ſpecialis vel generalis: ſi verò ſit ſpecialis oratio, quamuis hæc multiplicetur, & vnum ſacrificium ad omnia illa impetrandum offeratur, æquè potens

Conc. Conſtantien. VValdenſis. Scotus.

Egregium notabile.

Sola concomitantia in orationibus earum valorem non impedit.

Cõſectarium quoddam notatu dignum.

A erit ad omnia & ad ſingula: quia ipſum de ſe ſemper eſt æquè ſufficiens, & alioqui ex parte orationis eſt etiam æqualitas. Hoc autem non obſtante, prodeſſe poterit multiplicatio ſacrificiorum ad effectum impetrationis: quia, cum non ſit infallibilis, fieri poteſt, vt, quod ſemel non conceditur, poſteà obtineatur, vel propter diſpoſitionem petentium, vel eorum, pro quibus fit oratio, vel propter alias occultas rationes diuinæ ſapientiæ. Denique propter has etiam cauſas multum expedit ſimul cum impetratione applicare effectum ex opere operato, ei pro quo fit oratio, vt ſit purior, magiſq; diſpoſitus ad obtinendum petitionis effectum.

B Fundamenta aliarum opinionem ferè non indigent noua reſponſione. Ad fundamentum enim primæ opinionis, iam reſponſum eſt, infinitatem ſacrificij per ſe quidem conferre ad impetrationem, non verò ad effectum ex opere operato, niſi media promiſſione, quam eſſe oportuit, de effectu definito, vt ſatis explicatum eſt. Vnde ad naturam & perfectionem ſacrificij ſatis eſt, quod oblatum à pluribus, omnes æqualem fructum percipiant, & oblatum pro pluribus, omnibus æquè impetrare poteſt. Quod verò etiam ex opere operato æqualiter eis proſit, neque eſt conſequens ad naturam ſacrificij, neque pertinuit ad conuenientem inſtitutionem, vt ſatis explicui. Vnde ad confirmationem reſpondetur, primum inconueniens ibi illatum non ſequi, quia plures audientes ſacrum ſub ea ratione offerentes ſunt: & ideò vnus non impedit alium, quo minus ſuum integrum fructum accipiat. Secundum autem, quod ibi infertur, non eſt inconueniens: nam hoc ipſo, quòd plures ſunt in populo, pro quo generatim fit oblatio, eis minus ſpecialiter applicatur, fructuſque finitus in plures partes diuiditur; & ideò mirum non eſt, quòd ſinguli minùs accipiant. In ſecunda opinione nihil adducitur, quod noua reſponſione, vel refutatione indigeat.

Ad fundamenta aliorũ opinionum reſponſio.

C

Ad confirmationẽ reſpondetur.

ARTICVLVS. II.

D Vtrùm conuenienter ſit determinatum tempus celebrationis.

Ad ſecundum ſic proceditur. Videtur, quòd inconuenienter ſit determinatum tempus celebrationis huius myſterij. Hoc enim ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis, vt dictum eſt. † Sed commemoratio Dominicæ paſſionis fit in Eccleſia ſemel in anno. Dicit enim † Auguſtinus ſuper Pſalm. 21. Quotieſcunque Paſcha celebratur, numquid toties Chriſtus occiditur? ſed tamen anniuerſaria recordatio repræſentat, quod olim factum eſt, & ſic nos facit moueri, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum. Ergo hoc ſacramentum non debet celebrari, niſi ſemel in anno.

4. diſ. 13. q. 1. art. 2. q. 4.

Art. præced.

In præfat. 2. Pſal. 21. circa princ. tom. 8.

E *2. Præterea, Paſſio Chriſti commemoratur in Eccleſia, ſexta feria ante Paſcha, non autem in feſto Natalis. Cùm ergo hoc ſacramentum ſit commemoratiuum Dominicæ paſſionis, videtur inconueniens eſſe, quòd in die Natalis ter celebretur hoc ſacramentum, in Paraſceue autem totaliter intermittatur.*

3. Præterea, In celebratione huius ſacramenti Eccleſia debet imitari inſtitutionem Chriſti. Sed Chriſtus conſecrauit hoc ſacramentum hora ſerotina. Ergo videtur, quòd hora tali debeat hoc ſacramentum celebrari.

4. Præterea, Sicut habetur de conſec. d. 1. † Leo Papa ſcribit Dioſcoro Alexandrino Epiſcopo, quod in prima parte diei Miſſas celebrare licet. Sed dies incipit à media nocte, vt ſuprà dictum eſt. Ergo videtur, quòd etiam poſt mediam noctem licet celebrare.

Leo in epiſt. 81. ca. 2. circa princ. Et habetur de cõſecr. d. 1. cap. Neceſſe eſt.

5. Præ-

5. Præterea, In quadam Dominicali oratione ſecretâ dicitur: Concede nobis Domine quæſumus, hæc frequentare myſteria. Sed maior erit frequentia, ſi etiam pluribus horis in die Sacerdos celebret. Ergo videtur, quod non debeat prohiberi Sacerdos pluries celebrare in die.

Sed *in contrarium eſt conſuetudo quam ſeruat Eccleſia ſecundum Canonum ſtatuta.*

Art.præce. & q.79.art.1.

Respondeo *dicendum quod (ſicut dictum eſt**) *in celebratione huius myſterij attenditur repræſentatio Dominicæ paſſionis, & participatio fructus eius. Et ſecundum vtrumque oportuit determinare tempus aptum celebrationi huius ſacramenti. Quia enim fructu Dominicæ paſſionis quotidie indigemus, propter quotidianos defectus quotidie in Eccleſia regulariter hoc ſacramentum offertur; Vnde & Dominus nos petere docet, Lucæ 11. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè quod exponens Auguſtinus, libro de verbis Domini dicit: Si quotidianus eſt panis, cur poſt annum illum ſumis, quemadmodum Græcis in oriente facere conſueuerunt? Accipe quotidie, vt quotidie tibi proſit. Quia vero Dominica paſſio celebrata eſt à tertia hora vſque ad nonam, ideo regulariter in illa parte diei ſolemniter hoc ſacramentum in Eccleſia celebratur.*

In ſer. 28. parum à med. to.10.

Ad *primum ergo dicendum, quod in hoc ſacramento recolitur paſſio Chriſti, ſecundum quod eius effectus ad fideles deriuatur. Sed tempore paſſionis recolitur paſſio Chriſti ſolum ſecundum hoc, quod in ipſo capite noſtro fuit perfecta. Quod quidem factum eſt ſemel. quotidie autem fructum Dominicæ paſſionis fideles percipiunt. Et ideo illa commemoratio fit ſemel in anno, hoc autem quotidie & propter fructum, & propter iugem memoriam.*

In corp.&locis ibi citat.

Ad *ſecundum dicendum, quod veniente veritate, ceſſat figura. Hoc autem ſacramentum eſt figura quædam & exemplum Dominicæ paſſionis, ſicut dictum eſt.† Et ideo in die, quo ipſa paſſio Domini recolitur, prout realiter geſta eſt. non celebratur conſecratio huius ſacramenti, ne tamen Eccleſia ea etiam die ſit ſine fructu paſſionis per hoc ſacramentum nobis exhibito, corpus Chriſti conſecratum in die præcedenti reſeruatur ſumendum in illo die, non autem ſanguis, propter periculum, & quia ſanguis ſpecialius eſt imago Dominicæ paſſionis, vt ſupra dictum eſt. † Nec verum eſt, quod quidam dicūt, quod per immiſſionem particulæ corporis Chriſti in vinum, conuertatur vinum in ſanguinem: hoc enim aliter fieri non poteſt, quam per cōſecrationem factam ſub debita forma verborum. In die autem natiuitatis plures Miſſæ celebrantur propter triplicem Chriſti Natiuitatem. Quarum vna eſt æterna, quæ quantum ad nos eſt occulta. Et ideo vna Miſſa cantatur in nocte, in cuius introitu dicitur. Dominus dixit, ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Alia autem eſt temporalis ſed ſpiritualis, qua, ſcilicet, Chriſtus oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris, vt dicitur 2. Petri. 1. & propter hoc cantatur Miſſa in aurora, in cuius introitu dicitur: Lux fulgebit hodie ſuper nos. Tertia eſt Chriſti Natiuitas temporalis & corporalis, ſecundum quam viſibilis nobis proceſſit ex vtero Virginali, carne indutus. Et ob hoc cantatur tertia Miſſa in clara luce, in cuius introitu dicitur: Puer natus eſt nobis. Licet è conuerſo poſſit dici, quod Natiuitas æterna ſecundum ſe eſt in plena luce, & ob hoc in Euangelio tertiæ Miſſæ fit mentio de natiuitate æterna. Secundum autem natiuitatem corporalem, ad litteram natus eſt de nocte, in ſignum, quod veniebat ad tenebras infirmitatis noſtræ. Vnde & in Miſſa nocturna dicitur Euangeliū de corporali Chriſti natiuitate. Sicut etiam & in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures Miſſæ celebrātur in die puta vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.*

q.78.ar.3.ad 3.&.q.76.ar.2.ad 2.

De conf. d.1. cap.Nocte.

Ad *tertium dicendum quod, (ſicut dictum eſt ſuperius**) *Chriſtus voluit vltimo hoc ſacrificium diſcipulis tradere, vt fortius eorum cordibus imprimeretur. Et ideo poſt cœnam in fine diei hoc ſacramentum conſecrauit, & diſcipulis ſuis tradidit. A nobis tamen celebratur hora Dominicæ*

q.73.art 5.

A *paſſionis, ſcilicet, diebus feſtis in tertia, quando crucifixus eſt linguis Iudæorum vt dicitur Marci 15. & quando Spiritus ſanctus deſcendit ſuper diſcipulos, vel diebus profeſtis in ſexta, quando crucifixus eſt in manibus militum, vt habetur Iohan. 19. vel diebus ieiuniorum in nona, quando voce magna clamans emiſit ſpiritum, vt dicitur Matthæi 27.*

*Poteſt tamen tardari; maxime quando ſunt Ordines faciendi & præcipue in Sabbatho ſancto tum propter prolixitatem officij; tum quia Ordines pertinent ad diem Dominicam, vt habetur in Decreto, diſtin 75. cap.** *Quod a Patribus. Poſſunt tamen Miſſæ celebrari in prima parte diei propter aliquam neceſſitatem, vt dicitur de conſecr. diſtinct. 1. cap. Neceſſe eſt, &c.*

Dec.d.75.c. Quod à Patribus.

B Ad *quartum dicendum, quod regulariter Miſſa debet celebrari in die, & nō in nocte quia ipſe Chriſtus eſt præſens in hoc ſacramento, qui dicit Iohannis 9. Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt; venit nox quando nemo poteſt operari, quamdiu in mundo ſum, lux ſum mundi. Ita tamen, quod principium diei accipitur non à media nocte nec etiam ab ortu ſolis id eſt, quando ſubſtantia ſolis apparet ſuper terram, ſed quando incipit apparere aurora: tunc enim quodammodo dicitur ſol ortus, in quantum claritas radiorum eius apparet. Vnde & Marci 16. dicitur, quod mulieres venerunt ad monumentum, orto iam ſole: cum tamen venerint, cùm adhuc tenebræ eſſent ad monumentum, vt dicitur Iohannis 20. Sic enim hanc contrarietatem ſoluit † Auguſtinus in libro de conſenſu Euang. Specialiter tamen* C *in nocte natalis Domini Miſſa celebratur, propter hoc, quod Dominus in nocte natus eſt, vt dicitur de conſecratione, † diſtinct. 1. cap. Nocte, &c. Et ſimiliter etiam in Sabbatho ſancto circa noctis principium, propter hoc, quod Dominus nocte ſurrexit, id eſt, cum adhuc tenebræ eſſent ante manifeſtum ſolis ortum.*

Lib.4 ca.24. aliquantulū prin. tom.4.

De conf d.1 cap Nocte.

Ad *quintum dicendum, quod ſicut habetur de conſecratione, diſtinct. 1. ex Decreto † Alexandri Papæ, ſufficit Sacerdoti vnam Miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit; & valde fœlix eſt, qui vnam dignè celebrare poteſt. Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, alteram de die, ſi neceſſe ſit. Qui vero pro pecunia aut adulationibus ſæcularium, vna die præſumunt plures celebrare Miſſas, non exiſtimo euadere damnationem.* D *Et extra de celebratione Miſſæ** *dicit Innocentius tertius, quod excepto die natiuitatis Dominicæ (niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat) ſufficit Sacerdoti; ſemel in die vnam Miſſam ſolummodò celebrare.*

De Conf.d.1. c.Sufficit.

In decre. lib. tit.41.c. Cōſuluiſti.

COMMENTARIVS.

DIuus Thom. in 1. art. breuiſſime explicuit ſubſtantiam ſacrificij nouæ legis: in hoc vero & ſequentib. articulis copioſiſſime tractat de circumſtantiis & cæremoniis eiuſdem ſacrificij. Quam materiam in ſequentibus diſputationibus nos etiam proſequemur; nam quoniam res non eſt difficilis, & à Diuo Thoma fuſe tractatur; ſatiſque perſpicue, nihil fere ad expoſitionem litteræ addere oportebit, E ſed diſputando de rebus ipſis, ſententias D. Thomæ ſimul explanabimus.

DISPVTATIO LXXX.

De tempore, in quo tenentur Sacerdotes, vel eis licet, ſacrificium Miſſæ offerre.

IN ſuperioribus tractauimus omnia, quæ ad naturā vel inſtitutionem huius ſacrificij pertinent, quæ doctrinā veluti ſpeculatiuam huius materiæ continent: nunc ſupereſt tractare partem moralem & præcepta omnia, quæ ad hoc ſacrificium ſpectant, quæ maxima ex parte ad Sacerdotes pertinent, & ideo de illis prius dicemus, in fine vero

addemus aliqua de præcepto audiēdi Miſſam, quod commune eſt omnibus fidelibus. Optime vero doctrina hæc moralis coniungitur cum declaratione circumſtantiarum,& cerǽmoniarum huius ſacrificij: nam hæc omnia in tantum neceſſaria ſunt, in quantum aliqua lege obſeruari præcipiuntur, quia igitur Diuus Thomas in articulo ſecundo, de circumſtantia temporis diſputauit, ideo in hac diſputatione ſimul dicendum erit, an ſit aliquod præceptum obligans ad ſacrificandum aliquo tempore vel prohibens aliquo tempore ſacrificare, ex quibus ſimul conſtabit, quibus temporibus ſacrificare liceat.

SECTIO I.

Vtrum teneantur Sacerdotes aliquando Miſſam dicere, ſeu ſacrificium offerre.

Sacerdotes tenentur cõmunicare ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis.

SVpponimus teneri Sacerdotes ad communicandum, ſaltem ſemel in anno tempore Paſchatis, nam in hoc eadem eſt ratio ipſorum, quæ cæterorum fidelium. Vnde hæc obligatio non cadit in eos, quatenus Sacerdotes ſunt, ſed quatenus ſunt fideles baptizati, & adulti: vnde hanc obligationem explere poſſent, non ſacrificādo, ſed laicorum more communicando. Vlterius ergo inquirimus, an ratione muneris Sacerdotalis teneantur Sacerdotes offerre aliquando hoc ſacrificiũ. Et ratio dubitandi eſſe põt; primo, quia nullũ extat de hac re præceptũ obligans ſingulos Sacerdotes: aut enim illud eſt Eccleſiaſticum: & hoc non, quia nullum de hac re decretum reperitur ſcriptum; nec poteſt allegari conſuetudo Eccleſiaſtica, quæ vim habeat legis: nam potius frequenter fit, vt multi Sacerdotes longo & diuturno tempore non ſacrificent, qui non propterea cenſentur eſſe in ſtatu peccati mortalis. Vel eſſet hoc pręceptum diuinum poſitiuum, & hoc eiſdem rationibus refelli poteſt: nam tale præceptum, nec traditione habetur, vt argumentum factum ſatis probat, neque ex Scriptura ſacra colligitur ſufficienter: nam, ſi quæ ſunt verba in Scriptura, quæ indicent hoc præceptum, maxime illa, *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis*; vel illa, *Hoc facite in meam commemorationem*, ſed hæc teſtimonia, & habent varias ac probabiles interpretationes ab huiuſmodi pręcepto & obligatione alienas, vt in ſuperioribus ſæpius factum eſt, & licet gratis admittamus, ibi contineri aliquod præceptum: non eſt neceſſe, vt illud obliget ſingulos Sacerdotes, ſed in communi Eccleſiam, ad cuius prouidentiam ſpectat, curare, vt in ea ſit vſus huius ſacrificij: quæ cura ad paſtores præcipue pertinet, non vero ad Sacerdotes ſingulos. Vel denique hæc obligatio ſequitur, veluti ex natura rei, id eſt, ex munere Sacerdotali; & hæc etiam conſecutio nulla ſufficiente ratione oſtendi poteſt, quia, licet Sacerdotibus ex vi ſui muneris detur poteſtas ſacrificandi, tamen ex poteſtate non oritur neceſſitas: tum quia poteſtas ex ſe latius extenditur, quam neceſſitas, tum etiã, quia hoc eſt veluti priuilegium quoddam ipſius Sacerdotis, ſeu quaſi dominium, vel ius quoddam: ex vi autem priuilegij nemo cogitur vti illo, nec dominiũ ſeu ius, in, vel ad rem, per ſe inducit neceſſitatem vtendi re propria, ſed poteſt aliquis cedere iure ſuo. Tandem, etiam datur Sacerdoti poteſtas remittendi peccata, & tamē nunquam tenetur vti illa, etiamſi aliàs iuriſdictionem etiam recipiat, dummodo Paſtoris officium non ſuſcipiat. Et ſimiliter per gradum Magiſterij datur alicui facultas explicandi Scripturam, quod tamen facere non tenetur.

A Propter hoc multi & graues Theologi cenſent, nullum eſſe præceptum obligans Sacerdotes ſub peccato mortali ad ſacrificandum aliquando. Itaq; quamuis Sacerdos nunquam in vita ſacrum faciat, dummodo in Paſchate cõmunicet, per ſe loquendo, non peccabit mortaliter. Ita tenet Alexand. Alenſ. 4.part.quæſt.51. memb.2. Bonauen. in 4.diſt.12.part. 2.art.2.quæſt.2. Gab. lect.87. in Cano. Richar. in 4. diſt.13.art.2. quæſt.2. & ibi Palacius diſp.2. & Ledeſ. 1.par.4.quęſt.23.art.10. Victoria in Summ.num.94. & idem tenuit Caiet. ſupra quæſt.82.art.12. quamuis eius Commentarius iuſſu Pij quinti expunctus fuerit in Romana impreſſione. Addunt vero nonnulli (Quorundam placitum.)

B ex dictis authoribus, nonnullum peccatum eſſe, ſaltem veniale, hoc facere. Primo, quia videtur eſſe quædam ſpiritualis prodigalitas longo tempore ſe priuare vſu tam perfectę poteſtatis, & fructu ſacrificij. Secundo, quia cum potentia ſit propter actum, inordinatum eſt, ſuſcipere poteſtatem conſecrandi: & poſtea illa non vti, ſed quaſi otioſam habere. Tertio, quia præter charitatem eſſe videtur priuare Eccleſiam magno illo fructu, quem ex hoc ſacrificio participat, ſicut, qui reciperet à Deo gratiam gratis datam, male faceret, nunquam illa vtendo, & præter charitatem proximorum, in quorum vtilitatem datur: hæc enim poteſtas conſecrandi eſt, veluti, quædam gratia gratis data, propter Eccleſiæ

C vtilitatem. Deniq;, quia Sacerdos ex vi ſui muneris accipit onus intercedendi pro populo apud Deum, & offerendi dona & ſacrificia pro peccatis: peccat ergo ſaltem venialiter, nunquam exequēdo munus & officium ſuum; nam officium propter miniſteriũ & opus datur, & inordinate retinetur, ſi executioni non mandatur.

Quoniam vero hæ poſteriores rationes, ſi quicquam valent, plus probant, quam leuem obligationem aut venialem culpam, ideo alij authores cenſent, quemlibet Sacerdotem teneri rigoroſo præcepto, & ſub peccato mortali, ad ſacrificandũ aliquando, & aliquoties, non ſolum in vita, ſed etiam in anno, niſi legitimo aliquo impedimento excuſetur. Ita

D ſentit D.Thom. ſupra q.22.ar.10.& clarius in 3.d.13. q.1.art.2. quæſtiunc.1.ad 2. Duran.ibi. q.2. Soto, q.1. art.10. Palud.d.11.q.2. Maior.q.5. Antonin.3.part.tit. 13.cap.16.§.12. Syluest.verb. Miſſ.1.q.7. Angel. num. 44. Nauarrus, cap.25. nu.88. & Petrus Soto, quamuis ſubdubitans, lectio.13.de Euchar. circa finem, & idem tenet Gloſſ. cum Iuriſperitis in cap. Dolentes. de celebrat. Miſſ. Fauetque huic ſententiæ decretum illud: nam inter alia peccata quorundam Sacerdotum, quæ ibi recenſentur, vnum eſt, quod vix quater in anno celebrabant, & pœna illis ſuſpenſionis imponitur, nõ propter hoc delictum ſolum, ſed cum aliis, quæ ibi referũtur. Secundo fauet huic ſententiæ Concil. Trident. ſeſſ.22.cap.1. dicens; *Chri-* (D.Thomę, & aliorũ opinio. Durand. Soto. Palud. Maior. Antonin. Sylueſt. Angel. Nauar. Pet. Soto.)

E *ſtum illis verbis; Hoc facite in meam commemorationem, Apoſtolis, eorumque in Sacerdotio ſucceſſoribus vt offerrent, præcepiſſe, vti ſemper Catholica Eccleſia intellexit & docuit* & Cano.2. anathemate ferit negantes, Chriſtũ illis verbis inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, & ordinaſſe vt ipſi, aliique Sacerdotes, offerrent corpus & ſanguinem ipſius. Rurſus ſeſſio. 23. capite 14. de reformatione præcipit Epiſcopis, *vt curent, quod Sacerdotes, ſaltem diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus, ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent.* Quibus verbis non videtur Concil. nouã obligationē imponere Sacerdotibus, ſed ſolũ Epiſcopos monere, vt curent, quod Sacerdotes obligationem ſuam impleant. Et quamquam fortaſſe, non totum id, quod Concil. ſignificat, ſit

Sacerdotibus in præcepto, tamen etiam videtur manifeſtum, non id totum ad ſolum conſilium pertinere: ſed quia non certo conſtat, quoties, vel quib. diebus hæc obligatio vrgeat, elegit Concil. id, quod in dubio ſufficit ad obligationem implendam, quamuis fortaſſe plus aliquid moneat, quam ſub præciſam obligationem cadat. Præterea, poteſt in huius ſententiæ fauorem ponderari authoritas Pij quinti; cum enim Caiet. in hoc Commentario docuiſſet tranſgreſſionem huius obligationis tantum eſſe peccatum veniale, illa doctrina, eius authoritate (vt creditur) ab hoc Commentario expulſa eſt: ſatis ergo ſentire ſignificauit, eſſe non ſolum minus probabilem, verum etiam non eſſe dignam, quæ paſſim circumferatur. Præterea, referunt D. Thom. dicto art. 10. ad primum. Sed contra, & alij Scholaſtici, ſentẽtiam Ambroſij, dicentis; Graue eſt, quod ad menſam tuam mundo corde & manibus innocentibus non venimus: ſed grauius eſt, ſi dum peccata metuimus, & ſacrificium non reddamus. Quæ ſententia dupliciter poteſt intelligi; primũ de peccato veniali: & ita ſenſus erit, celebrare cum conſciẽtia venialiũ peccatorum eſſe nonnullã irreuerentiã, & aliquod fortaſſe peccatum, & hoc appellari, *graue*, id eſt, turpe & indecens (non eſt enim peccatum mortale) vnde cum addit: grauius eſſe hac de cauſa omittere, ſignificat, hoc eſſe poſſe mortale peccatũ, ſeu eſſe abſolutam obligationem interdum ſacrificandi. Alius ſenſus eſt, vt intelligatur de peccato mortali, & hoc ſẽſu eſſet magis rigoroſa ſentẽtia; nã reuera videtur grauius peccatum, celebrare in mortali, quam omittere actum tempore, quod obligat: quia ex genere, peccatum commiſſionis eſt grauius, quam omiſſionis, & in particulari videtur illa maior irreuerentia ſacramenti. Ratione probatur hæc opinio: primo defendendo, hoc eſſe præceptum diuinum poſitiuum, contentum illis verbis Chriſti, *Hoc facite*, nam quod in illis contineatur præceptum ſacrificandi, Concil. Trident. declarauit. Quod vero illud præceptum, non ad communitatem tantum, ſed ad ſingulos Sacerdotes pertineat, magis ẽt conſentaneum eſt, & verbis Chriſti, & verbis Concilij, & materiæ præcepti. Primum patet, quia Chriſtus æque ad omnes Apoſtolos & ad ſingulos, dixit; *Hoc facite*. Secũdum patet, quia Concil. declarauit, Chriſtum locutum fuiſſe ad Apoſtolos vt Sacerdotes, & in ipſis ad omnes futuros Sacerdotes, & non tantũ ad Paſtores Eccleſiæ, vel in communi ad Eccleſiam: ſentit ergo præceptum ſingulos obligaſſe. Tertium declarauit optime D. Thom. dict. art. 10. ad 1. ex differentia inter ſacramenta & ſacrificium: nam ſacramenta ordinantur ad vſum fidelium: ſacrificium vero, vt offeratur Deo, & ideo ad ſacramenta miniſtranda, ſolum teneri eos, qui curam ſuper fideles ſuſcipiunt, etiam ſi poteſtatem habeant illa miniſtrandi: ad ſacrificãdum autem teneri omnes ratione Ordinis ſuſcepti ex præcepto Chriſti, quia talis actus non requirit curam animarum, nec iuriſdictionem ſuper fideles, ſed per ſe ad omnes pertinet. Secundo modo poteſt fundari hoc præceptum in ſola natura rei; nam perpetua omiſſio talis actus in eo, qui habet tale munus ex proprio obiecto, & non tantum propter rationes extrinſecas eſt mala, & rationi diſſona, vt fatentur multi ex authoribus ſupra citatis, & rationes ſupra factæ declarant, & alioqui materia talis obligationis eſt grauis: ergo ex genere ſuo illa omiſſio eſt peccatum mortale.

Differentia inter ſacramenta & ſacrificia.

Authori res hæc dubia, & incerta.

Hæc res dubia quidem & incerta mihi videtur: quia præceptum, præſertim ſub peccato mortali, aſſerendum non eſt ſine fundamento, quod moraliter conuincat: hic autem nullum apparet huiuſmodi, propter quod non videtur poſſe negari, quin prior opinio probabilis ſit, ita vt, qui ſe illi practice conformarit, à peccato mortali excuſari poſſit: vnde etiã de viris ſanctis interdum legimus ab huius ſacrificij celebratione abſtinuiſſe, vt Durand. etiam & alij referunt, quamquã hoc non debet in exemplum adduci: nam multa interdum operantur Sancti ex ſpeciali Spiritus ſancti motione, præter communem legem, quæ nobis imitanda non ſunt. Quocirca poſterior opinio, & magis pia eſt, & ſecurior, & in praxi conſulenda, quia reuera, & eſt magis conſentanea rationi, & præterea vix poteſt ſine magno ſcandalo contrarium fieri, &, vt minimum, exiſtimatur communiter, huiuſmodi omiſſionẽ diuturnam ſacrificij, eſſe ſignum prauę conſcientię, & perditæ vitæ: ſunt ergo, quoad fieri poſſit, Sacerdotes monendi, vt frequenter celebrent, & ſuadendum, contrarium non eſſe in conſcientia ſecurum.

Poſterior opinio magis pia & ſecura.

Sed quæres, quoties teneantur in anno ſacrificare ad vitandam culpam. Syluest. verbo, Miſſa. 1. q. 7. & Antonin. 3. part. tit. 13. cap. 16. §. 12. referunt, quoſdam Iuriſperitos aſſeruiſſe, teneri Sacerdotes, per ſe loquendo, ad celebrandum quotidie. Sed hoc non habet fundamentum, vt ſtatim quæſtione ſequente dicemus. D. Tho: igitur ait, teneri ad celebrandum in præcipuis feſtis, & maxime in illis diebus, in quibus fideles communicare conſueuerunt. Idem fere Syluest. & Soto, qui expreſſius addit, eſſe peccatum mortale ſacrificium his diebus omittere ſine cauſa. Sed hoc etiam videtur in his rigidum, neque poſſe ſufficienter probari, & ideo Nauar. ſupra dicit, ſatisfacere Sacerdotem huic obligationi, ter, vel quater in anno ſacrificando. Quod videtur fieri probabile ex dict. cap. Dolentes. & quia nullo iure, vel ratione ſufficiente poteſt hoc ius ſeu præceptum, ſtrictius declarari: imo (vt verum fatear) neque hoc ipſum poteſt ſufficienter fundari per intrinſeca principia; & ideo cenſeo, moraliter loquendo, conſideranda eſſe principia, extrinſeca, qualia ſunt aliorum ſcandalum, proprium ſpirituale detrimentum, aut periculum liberius peccandi omittendo ſacrificium, vel (quod grauius eſt) quod propterea omittatur, vt peccandi licentia non impediatur, & ſimilia, & his omnibus penſatis, prudentis iudicio committendũ eſt tempus & modus huius obligationis: ſi autem hę rationes extrinſecæ nõ intercedãt, vix, credo, accidet caſus moralis, in quo Sacerdos aliquoties in anno non ſacrificet, quod licet raro faciet (vt Nauar. dixit) non peccabit mortaliter, & ſi bona intentione id faciat, poſſet etiam à veniali excuſari. Neq; aliquid certius, magiſue determinatum inuenio, quod in hac quæſtione dici poſſit.

Antonin.

D. Thom. ſententia.

Syluest. Soto.

SECTIO II.

Vtrum Sacerdos poſſit, vel debeat ſingulis diebus celebrare.

HÆretici huius temporis non probant quotidiana ſingulorum Sacerdotum ſacrificia: quia neceſſe eſt, vt maiori ex parte, priuatim fiant; ipſi vero Miſſas priuatas abominantur, & ideo ſolum vnam cõmunem cœnam Dominicam volunt quotidie fieri in ſingulis populis, vel Parochiis. Sed hæc ſententia hæretica eſt, contra Eccleſiæ vſum, & traditionem, & fundamentis hæreticis nititur, nimirum, quod non liceat Miſſam priuatã dicere, in qua fideles non communicent, quod in ſuperioribus partim refutatum eſt, & in ſequentibus aliquid addemus. Item, quod hoc myſterium ſemper ſit peragendum cum omnibus illis circumſtantiis accidentariis, quibus cœna Dominica peracta eſt, quod quam

Hęreticorum quorundam ſententia exploditur.

Catholicorũ quorundam opinio. quam ſit abſurdum, ſæpe in ſuperioribus eſt oſten- A ſum. Catholici ergo quidam (vt ſupra dicebam) *Aliorum etiã Catholicorũ placitum.* per contrarium extremum aſſeruerunt, debere Sacerdotes, quotidie Miſſam celebrare. Alij vero quãuis ad hoc non obligent ſingulos ratione Ordinis, obligant tamen Parochos ratione officij. Sed obſeruandum eſt, aliud eſſe loqui de ſingulis Sacerdotibus, aliud de tota Eccleſia, aut de ſingulis Eccleſiis, vel Cathedralibus, vel Parochialibus, vel Conuentualibus. In quibus omnibus cõſiderari poteſt, quid ex ſolo iure diuino neceſſarium ſit; quid vero Eccleſiaſtico.

1. Concluſio. Dico ergo primo; Stando in ſolo iure diuino, nec ſingulis Sacerdotibus, nec ſingulis Eccleſiis, nec toti B Eccleſiæ præceptum eſt, neque etiam prohibitum, quotidie ſacrificare. In hoc conueniũt omnes Theologi, quia nullibi extat talis determinatio temporis iure diuino facta. Item, in die Paraſceues omnino omittitur hoc ſacrificium in Eccleſia, & idem fiebat olim in Sabbatho ſancto, & poſſet Eccleſia, ſi rationabilis cauſa occurreret, idem ſtatuere in alio, vel aliis diebus anni: non eſt ergo contraria temporis determinatio iure diuino facta. Præterea non fuit neceſſaria, quia ita ſunt res Eccleſię ordinatæ, vt, ſecluſa prohibitione Eccleſiæ ſpeciali, non poſſit in ea quotidianum ſacrificiũ deficere, ad quod etiam Paſtorum Eccleſiæ cura multum deſeruit, & ad eam ipſi ex officio tenentur, quia eſt valde neceſſarium ad C ſpirituale bonum fidelium, tam viuentium, quã defunctorum, & quia ad debitum diuinum cultum, moraliter loquẽdo, neceſſarium eſt. Quod vero hic quotidianus vſus ſacrificij non ſit etiam prohibitus iure diuino, eodem fundamento conſtat, & ex vſu Eccleſiæ, nam ſi in aliquo die facta eſt prohibitio, illa per Eccleſiam introducta eſt.

2. Cõcluſio. Dico ſecundo; In ſingulis Eccleſiis, Cathedralibus, Parochialibus, & Conuentualibus, debet quotidie ſacrificium Miſſæ offerri, ſi conueniens ſit, ſeu mediocris Sacerdotum numerus, atque ita fiet, vt in vniuerſa Eccleſia, non ſolum vnum, vel aliud, ſed quamplurima ſacrificia, quotidie offerantur. Ita docent communiter Doctores, & inſinuatur in capi- D te, Cum creatura. de celebratione Miſſ. Patet etiam ex Eccleſiæ conſuetudine, quæ vim legis habet; cuius ſignum etiam eſt, quia ſi abſque ſufficiente cauſa omittatur, non fiet ſine graui ſcandalo fidelium. Hęc ergo obligatio per ſe pertinet ad Rectores Eccleſiarum; nam, licet ipſi non teneantur per ſe quotidie celebrare; tenentur tamen curare, vt non omnino deſit in ſua Eccleſia ſacrificium: hoc eſt enim vnum ex muneribus, propter quod à fidelibus *Victoria.* aluntur. Addit tamen Victoria in Sum. num. 95. ſi interdum hoc prætermittatur, non eſſe peccatum mortale. Sed hæc licentia non eſt extendenda; nam res hęc multum pertinet ad commune bonum fidelium, & ideo talis obligatio grauis eſt, vt bene ſigni- E *Soto.* ficauit Soto in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. Quapropter per ſe loquendo, non poterit prætermitti ſine graui culpa, niſi fortaſſe ob vrgentem cauſam & rationabilem; hæc enim intercedere aliquando poteſt, ſicut *Quorundam placitum.* in aliis obligationibus poſitiuis. Addunt vero aliqui in parochialibus Eccleſiis, ſi ſit ſufficiens Sacerdotũ numerus, dicendas eſſe duas Miſſas, vnam pro viuis, & aliam pro defunctis, ex dicto capite, Dum creatura. Veruntamen ex Soto, & Victoria notarunt, non eſt hæc obligatio augenda, & multiplicanda, quia nullum extat ſufficiens ius, ex quo colligatur; nam in illo capite, Cum creatura. ſolum dicitur, propter Miſſam defunctorum non eſſe omittendam conuentualem Miſſam de feria: neque è contrario, ſed vtramque, ſi commode fieri poſſit, dicendam eſſe, non tamen imponit abſolutam obligationem quotidie ſacrificandi pro defunctis.

Dico tertio; Singuli Sacerdotes, nec iure diuino, *3. Concluſio.* nec Eccleſiaſtico, tenentur quotidie celebrare, per ſe loquendo. Hoc etiam eſt per ſe manifeſtum, tum quia nullibi extat tale ius, tum, quia multi Sacerdotes pij & timorati, interdum aliquo, vel aliquibus diebus ſacrificium intermittunt; imo aliqui etiam hoc conſulunt, ob maiorem ſacrificij reuerentiam. Quin potius, non ſolum non ex vi Ordinis, verum etiam neque ex vi Parochialis beneficij, eſt hoc neceſſarium; tum, quia ſatisfaciet Parochus ſuæ obligationi, ſi curet in ſua Parochia per alium ſacrificiũ fieri, tum etiam, quia, ſi ſolus ipſe ſit, non eſt cogendus omnino quotidie ſacrificare, quia eſſet nimis rigida & oneroſa obligatio: quamuis teneatur frequenter id præſtare; imo & regulariter non omittere abſque aliqua cauſa.

Dico quarto; Per ſe loquendo, & ſecluſa ſpeciali *4. Cõcluſio, quæ certa eſt & Theologorũ cõmunis.* prohibitione Eccleſię, non ſolum eſt licitum Sacerdoti, quotidie ſacrificare, verum etiam ex ſe melius eſt, magiſque conſulendum. Eſt concluſio certa & communis Theologorum. Et probatur primo ex conſuetudine Eccleſiæ, quam & nunc experimur, *S. Andreas.* & in antiquiſſimis Patribus, & hiſtoriis legimus. Andræas enim Apoſtolus, vt ſupra retulimus, de ſe aiebat Tyrãno; *Quotidie immolo Deo agnum immaculatum.* *Hyppo. Mar.* Hyppolitus etiam Martyr orat. de conſum. mundi, ſi introducit Chriſtum iudicem, ad Sacerdotes Euãgelicos loquentem; *Venite Pontifices, qui pure mihi ſacrificium die nocteque obtuliſtis, ac pretioſum corpus & ſanguinem meum quotidie immolaſtis*, & Auguſtin. epiſt. 23. *August.* *Nonne*, inquit, *ſemel immolatus eſt Chriſtus in ſeipſo; & tamen in ſacramento, non ſolum per omnes Paſchæ ſolemnitates, ſed omni die populis immolatur?* Cyprian. epiſt. 54. *Vt Sacerdotes*, inquit, *qui ſacrificium Dei quotidie celebramus, hoſtias Deo & victimas præparemus.* Greg. etiam ho- *Greg. Mag.* mil. 37. in Euang. memorat ſanctum Caſſium Narnienſem Epiſcopum; *cui mos erat, quotidianas Deo hoſtias offerre, ita, vt pene nullus dies vitæ eius, abſcederet, quo non omnipotẽti Deo hoſtiam placationis immolaret.* Quam conſuetudinem, Deum ſpeciali reuelatione approbaſſe inferius narrat, dicens; *Nocte quadam cuidam eius Presbytero Dominum per viſum aſtitiſſe, atque dixiſſe; Vade, & dic Epiſcopo: Age, quod agis operare, quod operaris, non ceſſet pes tuus, non ceſſet manus tua, natali Apoſtolorum venies ad me, & recipies mercedem tuam.* Et ibidem narrat aliud miraculum, quod cuidam mulieri contigit, *Miraculum quoddã narratur.* quæ ſingulis hebdomadibus ſacrificium pro marito offerri faciebat, eiuſque à captiuitate liberationem miraculoſe obtinuit. Denique, quæ adduximus ſupra ex Patribus de quotidiana communione, à fortiori procedunt de quotidiano ſacrificio. De quo videri poteſt Chryſoſt. homil. 3. ſuper ad Epheſ. Secun- *Chryſoſt.* do argumentor ratione, quia quotidie ſacrificare, non eſt ex natura ſua malum, ſed bonum, neque eſt aliquo iure poſitiuo prohibitum: vbique eſt enim tale ius? ergo eſt per ſe licitum. Maior patet: nam id cedit in cultum Dei, quem illi perpetuo debemus, & eſt conſentaneum dignitati huius ſacrificij, quod propterea *iuge* appellatur, Daniel. 12. Eſt etiam val- *Fideles plurimum indigent fructu huius ſacrificij.* de vtile fidelibus, qui plurimum indigẽt fructu huius ſacrificij: ergo eſt hoc per ſe honeſtum & licitũ. Quin potius ratio facta concludit, quod in vltima parte aſſertionis dicebamus, quia licet laicis, regulariter non ſit conſulendum, vt quotidie communicent, Sacerdotibus autem conſulendum eſt, vt quotidie ſacrificent: eſt enim id per ſe loquendo, melius: Nam munus ſacrificandi, non eſt priuatum,

ſtatum; ſed publicum; nec prodeſt ſoli ſacrificanti, ſed toti Eccleſiæ, & ideo dummodo indignus non ſit, & moralem ac humanam diligentiam adhibeat, quamuis ſit imperfectus, non debet ab hoc ſacro munere ceſſare. Accedit etiam, quia cum ſit ſpecialiter ad hoc munus conſecratus, & habet proprium ac peculiare ius ad offerendum, & habet paratum ſpeciale diuinum auxilium, vt ſancte conficiat. Per hoc tamen non intendimus negare, quo minus ex reuerentia & timore, aliquo die interdum hoc munus intermittere, poſſit eſſe, & bonum, & vtile, & alicui fortaſſe conſulendum, iuxta diuerſas perſonarum conditiones, & varias Spiritus ſancti diuiſiones gratiarum.

Dubiũ quodam.

Supereſt vero explicandum, an in aliquibus anni diebus prohibitum ſit per Eccleſiam, Sacerdotem ſacrificare. Solet autem de tribus dubitari; nam in reliquis omnibus certum eſt, nullam eſſe prohibitionem factam. Primus dies eſt feria quinta hebdomadæ ſanctæ. Sunt enim, qui exiſtiment eo die non licere ſingulis Sacerdotibus Miſſam dicere, ſed ſolum eſſe in ſingulis Eccleſiis Miſſam ſolemnem ab Eccleſiæ Rectore, vel, qui eius locum teneat, dicendam, in qua alij Sacerdotes cum laicis cõmunicent.

Marcel. Frãc.

Ita tenet Marcel. Franco. in lib. de Horis canonicis. cap. 30. qui pro hac ſententia, neq; alium authorem refert, nec expreſſam legem ſeu prohibitionem Eccleſiæ. Sola ergo Eccleſiæ conſuetudine nititur, quã ex eo colligit, quod iuxta ordinem Romanum antiquum, omnes Preſbyteri & Diaconi vniuſcuiuſque Eccleſiæ de manu ſui Paſtoris communicant in ſolemni Miſſa, vt patet ex ordine Romano, cap. de Cœna Domini. & ex Alcuino, libro de diuinis officiis, cap. de Cœna Domini. Fuit autem hæc conſuetudo conuenienter introducta primo, propter mœrorem, quem Eccleſia, illo præſertim die, repræſentare incipit. Secundo, vt officium illius diei ſit ſolemnius & celebrius. Tertio, & maxime, propter repręſentationem Chriſti Domini, qui eo die primam Miſſam celebrauit, & Apoſtolos communicauit: in huius enim facti memoriam ſolus primarius Sacerdos celebrat, & reliquis ſacramentum diſtribuit. Hæc tamen fundamenta debilia valde ſunt ad affirmandum præceptum ſeu prohibitionem, ſine expreſſo iure, & contra communem ſententiam. Quæ mihi quidem certa videtur. Nimirum per ſe loquẽdo (id eſt, ſecluſo ſcandalo, ſi alicubi fortaſſe ſit, vel propter puſillorum ignorantiam, vel propter aliquam conſuetudinem) licitum eſſe cuiuis Sacerdoti, eo die ſacrificare, quamuis prudens conſilium ſit ſecreto & abſque concurſu populi, propter aliquas ex congruentiis adductis, & alias, quas ſtatim explicabo, id facere.

Soto. Nauar. Angel.

Ita tenet Soto, diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. & Nauar. in Sum. cap. 51. num. 88. Angelus in floribus, quæſt. 8. de valore Miſſæ, articulo vltimo, alij vero antiquiores, hoc in dubium non reuocarunt. Et probatur, quia circa hoc nulla eſt ſcripta lex expreſſe prohibens, vt conſtat: neque etiam eſt conſuetudo, quæ vim legis habeat: quia, licet multi Sacerdotes eo die non ſacrificent, tamẽ alij plures docti, pii, ac timorati ſacrificant, ſine vllo ſcrupulo; vt autem conſuetudo obliget, oportet, vt ſit omnium, & non tantum aliquorum. Rurſus, qui omittunt, nõ id faciunt, quia exiſtiment oppoſitum eſſe malum, ſed vel ex deuotione quadam, vel certe ob nimiam illius diei occupationem, & alia impedimenta.

Conſuetudinis cuiuſdam cauſę aliquot adduntur.

Exiſtimo enim, hoc cœpiſſe introduci, quoniam illo die miniſtri Eccleſiæ & templa ipſa occupantur, vel propter monumenti fabricam, vel propter omnia præparanda, quæ ad illius temporis officium ſunt neceſſaria, vel quia magna pars Chriſtiani populi eo die cõmunicat, & neceſſarium eſt, Sacerdotes in audiendis confeſſionibus occupari: veriſimile etiam eſt, hoc introductum eſſe propter ſolemnitatem, vel repręſentationem, vt dicebamus; id tamen potius factum eſt conſilio ac voluntate Pręlatorum, quam rigoroſa prohibitione: nulla eſt ergo conſuetudo, quæ talem prohibitionem ſufficienter indicet. Tandem, nullum eſt peculiare myſteriũ, quod eo die ab Eccleſia celebretur, & repræſentetur per ceſſationem ſacrificiorũ ſingulorum Sacerdotum, ſicut fit in feria ſexta: nam inſtitutio ipſius myſterij, & Dominica cœna ſufficiẽter repræſentatur in Miſſa, præſertim ſolemni, in qua ſacramentum populo diſpenſatur, neque impeditur hæc repræſentatio, nec fere minuitur, propterea, quod alii Sacerdotes ſacrificent, & non communicent in Miſſa ſolemni: præſertim, quia Apoſtoli, non vt Sacerdotes, ſed vt laici, communicarunt: nondum enim erant Sacerdotes, quando cõmunicarunt: prius enim Chriſtus illis ſacramentum dedit, & poſtea dixit; *Hoc facite*, nulla ergo eſt ſufficiens ratio, ad hanc prohibitionẽ faciendam, nedum vt credamus, conſuetudine fuiſſe introductam.

Secundus dies eſt Paraſceues, ſeu feria ſexta maioris hebdomadę. Quo die certũ eſt, Eccleſiaſtico iure eſſe prohibitũ Sacerdotibus, offerre ſacrificium, quod ius Innocentius I. declarauit, epiſt. 1. ad Decentium, capite 4. & habetur in cap. Sabbatho. de conſecratione, diſt. 3. vbi æqualiter ſermo eſt de Sabbatho ſancto, & de feria ſexta; cum tamen non ſit de vtraque die eadem certitudo, vt ſtatim videbimus, nihilominus tamen de feria ſexta authores omnes ſine controuerſia ita docent; & Decretum illud vim ſuam retinet, & omnes, qui ſcribunt de diuinis officiis, referunt hanc eſſe antiquiſſimam traditionem, qua non ſolum priuata ſacrificia, ſed etiam ſolemne & publicum omitti conſueuit, vt enim in ſuperioribus diximus, officium illius diei non eſt ſacrificium. Denique Diuus Thomas hic ad 2. rationem affert huius prohibitionis, ſcilicet, quia illa die paſſio Domini ab Eccleſia recolitur, prout realiter geſta eſt, & ideo non repræſentatur myſticè per conſecrationem huius ſacramenti. Alias congruentias adducit Durandus in Rationali, lib. 6. cap. 77. Rogabis obiter, an eo die liceat cõmunicare laicorum more. Marcellus ſupra dicit, eſſe probitum, niſi tantum ob neceſſitatem viatici. Fundatur in verbis Innocent. dicto capite, Sabbatho: ait enim eo die ſacramenta penitus non celebrari. Item, quia in officio illius diei, ſolum præcipitur, ſeruari ſacramentũ pro infirmis. Sed quia alii authores nihil de hac prohibitione dicunt, & prædictis fundamentis non ſatis probatur, exiſtimo probabilius, licitum eſſe, per ſe loquendo, eo die communicare: nam, cum hoc ſit per ſe bonum, & prohibitio non probetur, non eſt, cur tanquam malum damnetur. Etenim Innocentius eo capite manifeſte loquitur ſolum de ſacrificio: *nam celebrare ſacramenta*, non eſt proprie miniſtrare Euchariſtiam, ſed conficere. Quod autem iubeatur ſeruari Euchariſtia pro infirmis (etiam ſi id gratis demus) non ideo eſt, quia illis ſolis licite poſſit diſpenſari: ſed quia illa fuit cauſa maxime neceſſaria ſeruandi ſacramentum. Addo tamen ex Amalario, lib. 1. de Eccleſiaſt. offic. capite 11. non ſolum pro infirmis, ſed etiam, *pro his omnibus, qui ſequente die cõmunicare volent, debet ſacramentum in die Cœnæ Domini reſeruari.* Durandus vero libro 6. c. 75. dicit, ſeruari pro infirmis *& religioſis* (fortaſſe nõ tantum ſtatu, ſed actu & pietate) qui communicare voluerint;

Innocent. D. Thom. Sententia authoris. Innocent. Amalarius. Durand.

Greg. Mag. Pamelius.

vnde in ordine Romano antiquo in officio diei Paraſceues, in fine eius dicitur, *& communicent cum ſilentio*. Et Gregorius Magnus in lib. ſacramentorum (vt Pamelius refert in liturgiis Latinis) dicit, *communicet Sacerdos & omnis plebs*. Olim ergo non ſolum non erat prohibitio, verum potius oppoſita conſuetudo. Dices per non vſum introductam eſſe prohibitionem. Reſpondeo, falſum id eſſe, tum quia ſola negatio actus inualidiſſima eſt ad introducendam legem; tum etiam, quia ille non vſus, ſolum introductus eſt, quia omnes fere cõmunicant feria quinta, & quotidiana communio iam abiit in diſſuetudinem, ideoque nullus iam communicat feria ſexta. Ad quod etiam confert, quod regulariter nõ poteſt commode fieri.

Satisfit obiectioni.

Tertius dies eſt Sabbathi ſancti, de quo maior eſt dubitatio, quia in dicto capitulo, Sabbatho eiſdem prorſus verbis dicitur, in illo die ſacramenta penitus non celebrari, ſicut in feria ſexta. Propter quod Nauarrus capite vigeſimo quinto, numero 88. & Marcellus, ſupra ſimpliciter docent, eſſe peccatum mortale: in illo Sabbatho aliam Miſſam dicere, præter vnam publicam, & ſolemnem in ſingulis Eccleſiis: quia illud antiquum ius, nec contrario iure abrogatum eſt, neque etiam conſuetudine, niſi ſolum quoad publicum officium: ergo quoad reliqua, vim ſuam retinet: nam à iure antiquo non licet recedere, niſi quatenus, vel alio iure, vel conſuetudine abrogatum eſt. Et confirmatur; nam in Miſſa illius diei nullus ponitur introitus pro Miſſis priuatis: ergo ſignum eſt, ſupponi, non eſſe dicendas: neque enim ſine Introitu dicendæ ſunt. Vnde in vigilia Pentecoſtes, quæ ſolemne officium habet, ſimile officio Sabbathi ſancti, aſſignatur peculiaris Introitus pro Miſſis priuatis, quia eo die dicendæ ſunt: ergo è contrario, quia in Sabbatho ſancto non ſunt dicendæ, ideo non aſſignatur. Nihilominus alij exiſtimant, non eſſe peccatum mortale, eo die priuatim celebrare præſertim ab ea hora, in qua iam incipit, vel incipere poteſt ſolemne & paſchale officium, cenſent enim, hoc ipſo, quod antiqua prohibitio abrogata eſt, quoad ſolemne officium, ceſſaſſe etiam pro eodem tempore, quoad omnia ſacrificia, & ideo per ſe licere, ſecluſo ſcandalo. Ita opinatur Soto, diſt. 13. quæſt. 2. artic. 2. quem alij moderni ſcriptores, & multi viri docti ac timorati ſequuntur, etiam in praxi & vſu: quia non eſt maior ratio de Miſſa publica, quam de priuata, vel quia iam conſuetudo ad vtramq; extenditur, vel certe, quia ex vi prioris conſuetudinis ceſſauit ratio illius prohibitionis; non tantum in particulari, ſed etiam in generali: quando autem hoc modo ceſſat finis & ratio legis, ceſſat etiam obligatio, vt ex materia de legibus conſtat: aſſumptum declaratur: nam olim per totum diem Sabbathi Eccleſia repræſentabat requiẽ Chriſti in ſepulchro, & ſolitudinem ſuam, & erat quaſi in mœrore poſita, Chriſti reſurrectionem expetens & ideo toto illo die, vſque ad mediam noctem, & initium Dominicę diei, ab oblatione ſacrificij ceſſabat: poſtea vero anticipauit tẽpus illud, & ab illa hora, in qua officium Sabbathi ſancti celebrat, incipit iam cum gaudio & alacritate recolere Chriſti reſurrectionem, ideoque iam ab illa hora ceſſauit etiam ratio, ob quam poterat ſacrificium prohiberi: reuocata ergo in priori conſuetudine, cenſetur etiam reuocata generaliter prohibitio ſacrificandi. Eſt ergo hæc opinio ſatis probabilis, & practice ſecura, non tamen conſulerem vſum illius, niſi in aliquo caſu cũ cauſa vel occaſione rationabili, & ſcandalum omne diligenter vitando.

Opinio ſatis probabilis & practice ſecura.

SECTIO III.

An, & quo modo liceat eodem die plures Miſſas facere.

Primo certum eſt, communi ac ordinario iure non licere Sacerdotibus, niſi tantum ſemel in die ſacrificare: hoc autem ius non eſt naturale, etiam ſuppoſita inſtitutione ſacrificij, quia non ſequitur intrinſece ex illa, neque eſt diuinum, quia, neque in Scriptura habetur, neque traditione conſtat, eſſe à Chriſto latum, ſicut de vſu cõmunionis ſupra diximus: nam hic eſt eadẽ & maior ratio: ſed eſt præceptũ Eccleſiaſticum, quod primum latum eſt ab Alexandro ſecundo in capite, Sufficit, de conſecratione, diſt. 1. *Sufficit Sacerdoti*, inquit, *vnam Miſſam in die vna celebrare, quia Chriſtus ſemel paſſus eſt, & totum mundum redemit, non modica res eſt, vnam Miſſam facere, & valde fœlix eſt, qui vnam digne celebrare poteſt.* Quod vero verbum illud, *ſufficit*, in vi præcepti intelligendum ſit, ita, vt hoc ſolum liceat, verba frequentia declarant; *Qui vero pro pecuniis, aut adulationibus ſæcularium, vna die præſumat plures facere Miſſas, non æſtimo euadere damnationem.* Hoc autem præceptum in eodem ſenſu confirmarunt Innocentius tertius in Capitulo, Conſuluiſti. & Honorius tertius in capitulo. De referente, de Celeb. Miſſ. vbi Honorius addit, hoc eſſe intelligendum, *de quocunq; Sacerdote, quacunq; dignitate profulgeat.* Deniq; Eccleſiaſtica conſuetudo præceptũ hoc ſatis confirmauit, ex quibus decretis duplex ratio huius præcepti ſumitur. Vna eſt myſtica, ſcilicet, ad repræſentandam ſufficientiam vnici ſacrificij cruenti Chriſti Domini. Secunda eſt moralis, nimirũ, quia, ſuppoſita hominum fragilitate, & cura ac ſolicitudine humanarum rerum, vix poſſunt homines digne ad vnum ſacrificium præparare, & ideo, vt maiori cum reuerentia ſacrificent, merito eius præſcribitur, vt ſemel tantum vno die ſacrificent, vt etiam hic D.Thom. ad 5. docuit, & in hoc conueniunt omnes Doctores.

Alex. Pap. II.

Innocent. Honor. III.

Secundo notandæ ſunt aliquæ exceptiones huius præcepti. Prima habetur in dicto capitulo, Conſuluiſti. quæ eſt de die Natiuitatis, in qua licitum eſt Sacerdotibus, tres Miſſas dicere ex decreto Teleſphori Papæ, in epiſtola decretali cap. 2. in cap. Nocte ſancta, de Conſe. diſt. 1. vt citat Gloſſa in dicto capit. Conſuluiſti. tamen ibi Theleſphorus nihil dicit de numero Miſſarum, ſed tantum dicit, ea nocte licere Miſſam facere ante diem & hymnum, *Gloria in excelſis*, decantare: quia illum eadem nocte Angeli cecinerunt. Neq; de hoc numero ſcriptum aliquod decretum inuenio: imo neque Innocentius illum ponit, ſed abſolute dicit, excepto Natiuitatis die. Vnde videtur id ſupponere ex conſuetudine Eccleſiæ, cuius rei cauſas & myſteria explicat Diuus Thomas hic in ſolut. ad 2. ſcilicet, vt per tres Miſſas triplex Chriſti generatio indicetur, ſcilicet, æterna ac diuina, temporalis & humana, & ſpiritualis, qua oritur tanquam Lucifer in cordibus noſtris. Gloſſa vero in dict. c. Conſuluiſti. dicit, per has tres Miſſas ſignificari tres ſtatus hominũ, ante legem, ſub lege, & poſt legẽ, ſeu in lege gratiæ. Hic vero occurrebat dubium de hora, in qua licitũ eſt, has tres Miſſas dicere, ſed hoc tractabitur commodius ſect. ſequent.

Exceptiones aliquę cuiuſdã præcepti. Theleſpho. 1. Exceptio.

Secunda exceptio fit in dict. c. Sufficit, his verbis; *Quidam tamen pro defunctis vnam faciunt, & alteram de die, ſi neceſſe fuerit.* Ex quo colligit Gloſſa in dicto c. Conſuluiſti. Si quis prius de die celebrauit, & poſtea contingat aliquem mori, poſſe etiam pro illo celebrare, imo inferius addit verbum, *Sufficit*, non continere expreſſam prohibitionẽ, & ideo ſimpliciter poſſe celebrari vnã Miſſam de die, & aliã pro defunctis.

2. Exceptio.

functis. Sed de priori caſu particulari dicemus ſtatim; ſecundum autem generale dictum, in quo ſignificatur, hoc eſſe abſolute licitũ, abſq; alia cauſa, eſt contra omnes Doctores, & plane falſum, & contra mentem Alexandri: qui, vt notauimus, ſatis explicuit hoc eſſe præceptum, comminando damnationem tranſgreſſoribus, & addendo illa verba, *ſi neceſſe fuerit*, ſatis etiam declarauit, hoc ſimpliciter nõ licere, ſed in caſu neceſſitatis; quanta vero debeat eſſe hæc neceſſitas, declarabitur ſtatim.

3. Exceptio. Tertia enim exceptio generaliter fit ab Innocentio his verbis; *Niſi cauſa neceſſitatis ſuadeat*, vbi Gloſſa hoc extendit ad cauſam honeſtatis, vel vtilitatis, & in particulari hoc explicat in aliquibus caſibus. Primus casus Primus eſt ſupra commemoratus de morte alicuius ſuperueniente, poſtquam Sacerdos ſemel ſacrificauit, quem aliqui ita intelligunt & limitant, ſcilicet, ſi oporteat, ſtatim ſepeliri defunctum, & iuxta conſuetudinem debeat Miſſa præcedere ſeu cantari. Palud. Paludan. vero hoc ampliat, quoties poſt factam Miſſam de die occurrat cauſa rationabilis dicendi pro defunctis, vt ſi Parochianus petat anniuerſarium. Secundus. Secundus caſus illius Gloſſæ eſt, ſi dicta Miſſa, ſuperueniat aliqua magna perſona, quæ velit Miſſam audire. Quem caſum alij authores admittunt & intelligunt habere locum, etiam in diebus profeſtis: nam in diebus feſtis, pro quibuſcunque peregrinis exiſtimant licere. Tertius. Tertius caſus addi ſolet, ſi occurrat neceſſitas communicãdi infirmum. Quartus. Quartus, ſi neceſſarium ſit ad benedicendas nuptias, ne id fiat ſine ſacro. Quintus. Quintus, ſi eodem die occurret duplex officiũ, verbi gratia, vnum de feſto, & aliud de vigilia, vel rogationibus: & hunc ſignificauit D. Thomas hic, ad 2. vbi poſt exceptionem noctis Natiuitatis ſubdit; *Sicut etiam & in aliis diebus, in quibus occurrunt plura Dei beneficia, vel recolenda, vel expetenda, plures Miſſæ celebrantur in die, puta, vna pro feſto, & alia pro ieiunio, vel pro mortuis.* Sextus. Sextus caſus eſt, quando Sacerdos habet duas Eccleſias Parochiales, & non poteſt commode habere coadiutorem, & in vtraque eſt populus, qui auditurus eſt Miſſam. Atque hos caſus numerat Paludanus, in 4. diſtinctione 12. quæſtione 1. articulo 4. quem imitatur Antoninus 3. par. titul. 13. capitulo 6. §. 4. & 5. ac fere Soto diſtinctione 13. quæſtione 2. articulo 2. Turrecrem. dicto capitulo, Sufficit. & Durandus, in Rationali, lib. 4. cap. 1. & Nauarrus in Summa; capitulo 25. num. 87. Septimus. Septimum caſum addunt Sylueſt. verbo, Miſſ. 1. quæſtio. 7. & Angel. §. 46. Victoria, numero 96. ſcilicet, ſi ſit conſuetudo in Eccleſia, vt duo fiant ſacra à duobus Sacerdotibus, & contingat alterum ægrotare, nam tunc aiunt poſſe alium ſupplere, & duas dicere. Octauus. Denique alij addunt caſum octauum, ſcilicet, ſi propter paupertatem Eccleſiæ vel Sacerdotis, iudicio prudentium id cenſeatur neceſſarium. Nonus. Nonum addit Durandus, lib. 2. de ritibus Eccleſiaſticis, capit. 7. ex Leone Papa, epiſtola 81. ad Dioſcor. ſcilicet, ſi ob ſolemnem feſtiuitatem tam numeroſus eſt populi conuentus, vt vna Baſilica eum ſimul capere non poſſit; nam tunc ſacrificij oblatio iteratur ab vno Sacerdote, ſi alii deſint, ne hi tantum, qui primi aduenerunt, ad ſacrificium recipi videantur, & cæteri excludi. Imo Strabo. refert ex Strabo. de rebus Eccleſiaſticis, cap. 21. eundem Leonem vna die ſepties & nouies hac de cauſa Miſſarum ſolemnia celebraſſe.

Vt autem de huiuſmodi caſibus aliquod poſſimus practicum ac morale ferre iudicium, ſupponẽdum eſt; nullum Sacerdotem poſſe vllam Miſſam dicere, niſi ſit ieiunus, vt ſupra late dictum eſt, de communione huius ſacramenti, quod de ſacrifi-

A cante adeo verum eſt, vt is, qui vinum, vel aquam, quæ ad purificandum calicem infundi ſolent, acceperit, non poſſit aliam Miſſam dicere, vt præſcribit Innocentius tertius in capitulo. Ex parte, de Celebratione Miſſarũ. Innocẽ. III. Secundo obſeruare oportet, dupliciter poſſe Sacerdotem bis ſacrificare; primo ex directa, & præconcepta intentione, nimirum, quia, cum vnam Miſſam dicit, habet animum dicendi aliam. Secundo ex ſubſequente tantum voluntate ob repente natam occaſionem, vel nouam rationem conſideratam poſt dictam primam Miſſam. Hoc igitur poſteriori modo moraliter loquendo non poteſt caſus accidere, in quo poſt vnam Miſ-B ſam liceat aliam dicere: quia quandocunque Sacerdos celebrat abſque animo iterum celebrandi, ſumit calicis purificationem: non ergo poteſt iterum celebrare. Hinc ergo excluduntur nonnulli ex prædictis caſibus; nam primus locum non habet; ſupponit enim caſu accidiſſe occaſionem pro mortuo ſacrificandi. Satisfit obiectioni. Dices, potuiſſe præuideri periculum mortis futuræ, & ob eam cauſam non eſſe ſumptum vinum perfuſionis. Sed contra, nam, ſi præuiſa fuit occaſio, non debuit prius ſacrificari, ſed expectari tempus, in quo illi neceſſitati ſatisfaciat; & idem argumentum fieri poteſt in quolibet caſu ſimili: quia quandocunque poteſt Sacerdos, differendo paululum ſacrificandi tempus vna Miſſa occurrere C pluribus neceſſitatibus, non eſt cur illi demus licentiam bis ſacrificandi. Obiectio. Sed dicetur, occurrere poſſe neceſſitatem non differendi ſacrificium expectando nihilominus, an infirmus moriatur, nec ne: ergo licebit tunc ſtatim ſacrificare ad ſatisfaciendum populo, verbi gratia, volenti audire Miſſam, vel ob aliam ſimilem cauſam, & nihilominus præcauere à ſumptione ablutionis, vt ſubueniat neceſſitati proximi, ſi forte paulo poſt moriatur. Solutio. Sed inprimis huiuſmodi caſus cum tot circumſtãtiis vix poteſt moraliter occurrere, & quãuis illum admittamus, iam tunc non eſt ſola vna neceſſitatis cauſa, prout in illo caſu dicebatur, ſed duplex, vna ad non differendum, alia ad iterum ſacrificandum, & fortaſſe ſola D occaſio mortis alicuius perſonæ non eſt ſufficiens cauſa ad Miſſam iterandam: quia neque propter ſolemnitatem, & pompam ſepulturæ: illa enim per ſe non eſt cauſa grauis, cum ſæpe fieri ſoleat poſt prandium, & ſine ſacro, neq; etiam propter ſuffragium, quia id fieri poterit ſubſequente die, nec neceſſe eſt, vt quam citiſſime fiat, alioqui etiam liceret tribus & quatuor ſacrificiis eodem die, mortuo ſuccurrere, ne totidem diebus ſuffragia differantur. Atque idem diſcurſus fieri poteſt in ſecundo caſu: in quo adhuc leuior cauſa ponitur, quæ reuera per ſe non ſufficit ad iterandum ſacrificium, vt cũ Turrecrem. Turrecremẽ. Durand. notauit Durandus ſupra, quia illa non eſt vera neceſſitas. Quod enim inconueniens eſt, ſi Epiſcopus, E vel alia perſona nobilis Miſſam non audiat, quia nullus adeſt Sacerdos, qui iure poſſit illam dicere? Et idem fere eſt de tertio & quarto caſu. Quocirca hæc tot caſuum enumeratio ſolum eſt arbitrio horum authorum multplicata: quia fortaſſe ob Sacerdotum penuriam exiſtimabatur, prohibitionem hanc bis in eodem die ſacrificandi non tam rigoroſe obligare. Si autem conſideremus verba legis, quæ cauſam neceſſariam poſtulant, & præſentem conſuetudinem & moralem praxim; quatuor primi caſus, vix poſſunt venire in vſum. Quintus vero aliquando habebit locum, vt verbi gratia, ſi ſit dies Paſchæ ſolẽnis, vel ſimilis feſtiuitas, & in eo oporteat, dicere Miſſam pro defunctis, tũc ſi vnus tm̃ ſit Sacerdos, erit ſufficiens ratio, vt rurſus Miſſam dic poſt

Miſſam

Miſſam defunctorum dicat: quia nullus eſſe poteſt caſus neceſſitatis moralis, in quo magis hoc liceat, quam in prædicto, & tamen Alex.Pap.dicit, in caſu neceſſitatis licere, vnam Miſſam diei dicere, & aliam de defunctis; & ita etiam poſſet, quoad hanc partem exponi D.Thom.ibi citatus, quamquã, vt Soto notat D.Thom.ibi non loquitur de pluribus Miſſis dicendis ab eodem Sacerdote, ſed ſolemniter à Clero, vel Cõuentu. Sextus autem caſus de pluribus parochiis eſt proprius, ac fere ſolus in vſu. Solum addo, in eo caſu non tantum duas, ſed etiam tres Miſſas dici poſſe, ſi eadem ſit proportionalis neceſſitas, quod tamen dicti authores ſine cauſa generaliter negant, dicentes, bis Miſſam dicere, interdum licere; ter vero nunquam, cuius rei nullam rationem adducunt, cum tamen iura indifferenter loquantur de pluralitate. Quocirca, non ſolum in hoc caſu, ſed etiam in quocunque, ſi eadem grauis cauſa, vel neceſſitas occurrat ad tertiam Miſſam dicendam, quæ ad ſecundam, æque licebit: quia lex & exceptio eſt eadem, ſolum ergo poterit eſſe differentia, quia non tam facile occurret neceſſitas dicendi tertiam Miſſam, ſicut ſecundam. Sed quæri poteſt, an hic ſextus caſus extendendus ſit ad dies artificiales, vel limitandus ad feſtos. Videtur enim in his tantũ occurrere vera neceſſitas. Authores in hoc nihil dicunt, mihi tamen videtur, ſi in vtraque Parochia ſit ſufficiens populi multitudo, non eſſe hoc limitandũ ad dies feſtos, & ad neceſſitatem præcepti audiendi Miſſam: quia ſatis eſt grauis cauſa, quod populus non priuetur ſuo ſacrificio, & opportunitate audiendi Miſſam. Videtur ergo hoc licitum in quocunq; die. Erit autem optimum conſilium, ſeruare conſuetudinem, quæ in his rebus magnam vim habet. Aliud vero dubium circa hũc caſum interrogatum eſt de Sacerdote habente plures Parochias, ſi feria quinta cœnę Domini in ſingul's ſacrm̃ in monumẽto reponat, quo modo in feria ſexta vtrumq; conſumet, & eſt ratio dubij, quia in feria ſexta non conſecrat ſanguinem, ſed ſumit vinum cum particula hoſtiæ conſecratæ in illo immiſſa; vnde fit, vt non maneat ieiunus ad conſumendum ſacramentũ in alia Parochia: quid ergo faciet? Quidam dicunt, poſſe tunc ſecundo cõmunicare poſt vini corruptionem, ne vel alteram Parochiam priuet Miſſa, ſeu officio illius diei, & ſolemnitate monumenti, vel Eccleſiaſticas cerẽmonias prętermittat. Sed hæc licentia eſt contra commune ius, & nulla authoritate vel cõſuetudine nititur, & ideo nullo modo probanda eſt. Debet ergo Sacerdos, ſi ſolus ſit, & adiutorem non habeat, eo die ſolum in vna Parochia principaliori, monumentum erigere & officium illius diei perficere, neque propterea alia Eccleſia patietur graue aliquod incommodum: nam facile poſſunt eo die omnes Parochiani ad vnam Eccleſiam principaliorem cõuenire. Sed quid? ſi prius non præuidit Sacerdos impedimentum, & in vtroque loco ſacramentũ repoſuit in monumẽto, & poſtea viſa difficultate, perplexus eſt? Reſpondetur, ſi nondum peregit officium in altera Parochia, poſſet non ſumere vinum in priori officio; neque illud in calicem mittere, ſed ſolam particulam hoſtiæ; quia illa cerẽmonia non eſt adeo eſſentialis. Si autem iam ſumpſit vinum in altera Parochia non peragat officium, ſed recondat ſacramentum in ſacrario. Septimus autem caſus mihi videtur inſufficiens, quia cauſa illa valde leuis eſt. Octauus autem reprobatus videtur ab Alexandro, dum ſpecialiter hoc prohibet fieri propter lucrum. Nonus autẽ mihi videtur per ſe valde probabilis. Quamuis Leo Papa non loquatur aperte de eodem Sacerdote.

Margin notes: Alexan.Pap. — Tres Miſſas aliquãdo dicere licet. — Quæſitum. — Reſponſio. — Aliud dubiũ. — Dubij ſolut. — Alteri dubio ſatisfit.

SECTIO IIII.

Qua hora licitum ſit Miſſæ ſacrificium offerre.

Initiũ diei naturalis quod ſit.

SVpponendum eſt, diem naturalem, in quo ſemel tantum ſacrificare licet, iuxta dicta in præcedente ſectione, à media nocte vſque ad mediam noctem computandum eſſe, vt conſtat ex Eccleſiæ conſuetudine, & ex præcepto ieiunij, vt ſupra tractando de vſu communionis, tactum eſt. Deinde ſumendum eſt, vt certum ex eadem conſuetudine Eccleſiæ, & ex iuribus infra citandis, non omnes partes huius diei naturalis eſſe indifferentes, ſeu libere permiſſas ad ſacrificandum, quia ex ſe ac regulariter loquendo, neq; nocturno, neque etiam toto veſpertino tempore licitum eſt, Miſſam dicere, & ideo oportet inprimis duos terminos deſignare intra hoc tempus naturalis diei, intra quos debeãt Miſſæ inchoari, vel finiri. Deinde declarandum erit, an intra illos terminos ſint aliquæ horæ ſpecialiter deputatæ ad Miſſam dicendam.

1. Concluſio.

Dico primo; Initium auroræ eſt terminus, ante quem regulariter non licet Miſſam inchoari. Ita D. Thom. hic, ad 4. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 1. articulo 2. & ibi reliqui Doctores, Alexand. Alenſ. 4. part. quæſtione 36. membro 2. D. Antoninus 3. part. titul. 13. cap. 6. §. 4. Gabriel lectio. 14 in Canon. & omnes Summiſtæ, verbo, Miſſa; & patet ex conſuetudine Eccleſiæ, & ex regulis Miſſalis. Ratio vero myſtica redditur, quia in hoc ſacrificio offertur Chriſtus, qui eſt candor lucis æternæ, & de ſe dicit Ioannis 9. *Me oportet operari opera eius, qui miſit me, donec dies eſt.* Item, quia hoc ſacrificium eſt legis gratię, in qua diuina claritas illuſtrius communicatur. Litteralis autem ſeu humana ratio eſſe videtur, quia ante illud tempus, communiter loquendo, non ſunt homines conuenienter diſpoſiti ad huiuſmodi religionis opus, quod publice & cum debita reuerentia fieri debet, & fortaſſe etiam hoc factum eſt, ne ex nocturnis conuenticulis ad Miſſam dicendam, ſuperſtitionis occaſio ſumeretur.

Alenſ. Antonin. Gabr.

Quæſitum.

Sed quæri poteſt primo, an, ſicut ante illum terminum ſacrificare non licet, ita ab illo liceat. Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex Theleſphoro Papa, in epiſt. decretali, c. 2. vbi dicit, *Miſſas non eſſe celebrandas ante horam tertiam diei, quia & illa hora Dominus crucifixus eſt, & ad Apoſtolos Spiritus ſanctus deſcendiſſe legitur*, cap. Nocte ſancta, de Conſecratione, diſtinctione prima. At vero hora tertia longe diſtat ab initio auroræ per quatuor horas vel circa. Reſpondetur nihilominus ab illo puncto diei licitũ eſſe Miſſam dicere. Ita D. Thom. & reliqui Doctores, & ſufficiẽter id probat Eccleſiæ conſuetudo: imo ſequitur plane ex præcedenti aſſertione, ſine cauſa .n. aſſignaretur aurora, vt terminus, ante quem nõ licet ſacrificare, niſi ab illo liceret. Ratio vero eſt moralis quidẽ, ſeu litteralis, quia totũ illud matutinum tempus eſt aptiſſimum ad huiuſmodi miniſterium: eſt ẽt tempus lucis, & ideo etiam myſtica ratione aptũ eſt, vt in eo Chriſtus, qui lux vera eſt, offeratur. Decretum autẽ illud Theleſpho. exponi inprimis põt de Miſſis diei ſolemnibus, ſeu cõuentualibus, de quibus eſt peculiaris ratio, vt infra dicã. Deinde ſi generatim intelligatur, dicendum eſt, per cõtrariã conſuetudinem eſſe reuocatũ, & fortaſſe olim Miſſę tardius inchoabantur, quia & minor erat numerus Sacerdotũ, qui poterant paucioribus horis Miſſas abſoluere: erat etiã maior fidelium deuotio, vt quacunq; diei hora, intermiſſis etiã priuatis operibus ſeu laboribus, ad Miſſam audiendam conuenirent: facilius etiam ieiunabant, tardiuſque prandebant; & ita licet Miſſæ tardius

Theleſpho. — Reſponſio D.Thom.

tardius inchoarentur, poterant facilius ante prandium abſolui: nunc autem, & ſacerdotum numerus maior eſt, & aliæ circumſtantię magna ex parte ſunt immutatæ; & ideò mirum non eſt, quod tempus etiam dicendi Miſſam fuerit anticipatum. Quod ſi ad repræſentationem paſſionis Chriſti attendamus, non deerit congruentia: quia Chriſtus ſummo mane oblatus eſt Pilato & Gentibus; & ideò ex tunc quodammodo morti tradi incepit.

Aliud quæſitum. Secundò inquiri poteſt, quid nomine auroræ intelligendum ſit. D. Thom. & authores omnes docent, non eſſe per auroram intelligendum ortum ſolis, id eſt, aſcenſum corporis ſolaris ſupra noſtrum horizontem, ſed initium crepuſculi diei, ſeu primam lucis irradiationem. Hinc Gabriel ſupra cum Scoto in 4. diſtinct. 13. quęſt. 2. dicunt, licitum eſſe inchoare Miſſam vna hora, & quarta parte alterius ante ortum ſolis. Sed nimia eſt ad rem moralem Mathematica hæc menſura: non enim poſſunt res morales tam indiuiſibiliter præſcribi, præſertim, quia crepuſculum diei non ſemper eſt æquale: non erit ergo peccatum; hora & dimidia ante ortum ſolis ſacrificare: imò addit Paludan. ſupra, quęſt. 2. & clarius Victoria in Sum. num. 97. poſſe licitè inchoari Miſſam dimidia hora ante crepuſculum, ita vt finis Miſſæ ſit ſub initium crepuſculi, plus minuſue. Et hoc eſt in praxi ſeruandum.

(Gabriel. Scotus. — Quæſito ſatisfit. — Paludanus. Victoria.)

Quæſitum. Reſponſio. Tertiò inquiri poteſt, an ſit aliqua exceptio ab hac generali regula. Prima & certa eſt de nocte Natiuitatis, quæ eſt indubitata, quoad primam Miſſam; quæ inchoanda quidem non eſt ante mediam noctem: quia antea non incipit dies Natalis Domini; neque ante illam horam natus eſt Chriſtus, vt in ſuperiori tomo oſtendi: ab illa tamen hora, completo matutino, dici poteſt iuxta Eccleſiæ conſuetudinem. Tamen de ſecunda & tertia, & res dubia: nam ferè omnes cenſent, priuilegium illud eſſe limitatum ad primam Miſſam, & ideo non licere cæteras anticipare ante certam horam. Ita Syluester, Angel. Tab. Armill. verbo, Miſſa, Nauarrus in Summa, capite 25. numero 87. & Diuus Thomas hic, ad quartum, in ſingulari dicit; *In nocte Natalis Domini Miſſa celebratur*, non dicit, *Miſſæ*. Huius autem ſententiæ nullum in iure fundamentum reperire potui: nam in dicto capit. Nocte ſancta, nec de prima Miſſa, nec de Miſſa in ſingulari ſermo eſt, ſed abſolute dicitur; *Nocte ſancta Natiuitatis Domini Saluatoris Miſſas celebrent Presbyteri*; cur ergo limitabimus hoc priuilegium ad primam potiùs, quam ad cæteras Miſſas? Præſertim, quia ſtatim ſubditur, reliquis verò temporibus non eſſe Miſſas ante diem celebrandas: ergo non ſolum vna Miſſa illius feſtiuitatis, ſed abſolutè tempus illius noctis excipitur, vt in eo poſſint Miſſæ celebrari. Accedit, quòd Platina in vita Teleſph. ſic inquit; *Statuit, vt in Natali* IESV CHRISTI, *nocte tres Miſſæ celebrentur*: prima in dimidio noctis, quando Chriſtus in Bethleem naſcitur; ſecunda illuceſcente aurora, quando à paſtoribus agnitus eſt: tertia, eadem hora diei, qua nobis dies redemptionis & veritatis illuxit. Quæ diſtributio ab ipſo Palatina accommodata videtur: nam in Decreto Pontificis non continetur. Vnde ſolum fuiſſe videtur ab eo ſtatutum, vt tempore nocturno poſſint illæ tres Miſſæ inchoari. Quòd autem neceſſariò debeant interrumpi, & poſt finitam primam Miſſam expectari lux diei, vt ſecunda inchoetur, hoc non legitur ab eo ſtatutum; nec videtur poſſe colligi ex illo myſterio, ſeu repræſentatione paſtorum: nam vnde conſtat, eos non veniſſe ad Chriſtum adorandum ante lucem diei? Ex textu enim Euangelico colligi non poteſt:

(Syluester. Angel. Tabien. Armilla. D. Thom. — Platina.)

nam Lucæ 2. dicitur Angelus apparuiſſe paſtoribus cuſtodientibus vigilias noctis ſuper gregem ſuum; & ſtatim ſubditur, eos feſtinantes iuiſſe ad videndum Verbum ſibi reuelatum. Deinde, neque ex officio illius ſecundæ Miſſæ colligi poteſt, non poſſe dici tempore noctis: nam introitus eius ſic incipit; *Lux fulgebit hodie ſuper nos*: quæ verba propriiſſimè videntur poſſe dici tempore nocturno, quin potius etiam de tertia Miſſa, ait Diuus Thomas hic, ad 2. poſſe ad generationem ęternam accommodari: quia in ea Euangelium dicitur de æterna generatione: & hac ratione poterit dici in nocte, quia illa generatio, quantum ad nos, eſt occulta, & in diuina caligine, vel, ſi referatur ad natiuitatem temporalem, quia introitus incipit; *Puer natus eſt nobis, &c.* etiam illa noctu perfecta eſt: ergo hac ratione non repugnabit, etiam tertiam Miſſam noctu dicere. Denique eſſe poteſt congruentia: quia tota illa nox propter Chriſti claritatem dies ab Eccleſia reputata eſt; & ideò facultatem nobis fecit, Miſſam ea nocte dicendi: ergo non eſt, cur limitemus hoc priuilegium, ſed ex quo tempore poſſunt ea nocte tres Miſſæ inchoari, cenſendum eſt iam abſolutè illud eſſe tempus legitimum ad ſacrificandum: & conſequenter, finita prima Miſſa, poſſe inchoari ſecundam ſine reſpectu ad lucem auroræ. In hac re verum eſſe cenſeo ex primaria inſtitutione huius ceræmoniæ, intentionem Eccleſiæ fuiſſe, vt prima Miſſa dicatur poſt mediam noctem; ſecunda in aurora; tertia in plena luce, vt hic Diuus Thomas dicit ad ſecundum. Vnde, ſolùm in prima Miſſa dicitur; *Communicantes, & noctem ſacratiſſimam celebrantes*; in ſecunda autem & tertia, *& diem ſacratiſſimum celebrantes*, dicitur; & ita eſt in Miſſis ſolemnibus obſeruandum, ad quas præcipuè reſpicit inſtitutio, & horarum diſtributio. Nihilominus tamen in Miſſis priuatis exiſtimo, hoc non eſſe ſub præcepto neceſſarium; ſed quouis tempore, in quo prima Miſſa legitimè abſoluitur, poſſe inchoari ſecundam, & conſequenter tertiam Miſſam: quia neque ex iure poteſt aliud præceptum ſatis oſtendi, vt declaratum eſt, neque ex conſuetudine: nam potius regulariter ita fit ſine ſcrupulo; neque ex ratione, quia iam illud tempus deſignatum eſt, vt legitimum ad ſacrificandum; & non eſt res admodum grauis, vel neceſſaria, in Miſſis priuatis ſeruari illam temporum diſtributionem, quod ferè in aliis horis, vel officiis Eccleſiaſticis ſemper ita ſeruatur. Item, ſi quis fortaſſe non poſſet Miſſam feſtiuitatis ea nocte dicere, poſſet pro ſua deuotione dicere Miſſam de Beata Virgine, eamque poſſet noctu dicere: & ſimiliter, qui non poſſet dicere tres Miſſas, ſed tantùm vnam, poſſet pro deuotione ſua dicere tertiam, omiſſis, prima & ſecunda, eamque noctu dicere poſſet, quia priuilegium non eſt limitatum ad officium primæ Miſſæ: ergo eadem ratione, qui dixerit primam Miſſam, poterit conſequenter dicere ſecundam & tertiam, quamuis nox duret; quia etiam non eſt priuilegium limitatum ad vnam tantùm Miſſam. Vnde non refert, quod in ſecunda & tertia Miſſa dicatur; *Et diem ſacratiſſimum celebrantes*; tum, quia à tempore noctis computatur totus ille dies naturalis; tum etiam, quia verba non ſemper referuntur ad tempus, in quo dicuntur, ſed ad tempus, pro quo repræſentando & commemorando dicuntur; ſicut (& eſt optima confirmatio totius ſententiæ) in prima etiam Miſſa dicitur: *Et noctem ſacratiſſimam celebrantes*; & nihilominus, quoad Miſſas priuatas non eſt neceſſe ſemper eam Miſſam noctu dicere, ſed abſque vllo peccato dici poteſt in plena luce: ergo

(Lucæ 2. — D. Thom. — Sententia authoris.)

Sententia ſatis probabilis, & ſecura.

ergo ſimiliter fieri poteſt è conuerſo. Eſt ergo hæc ſententia ſatis probabilis & ſecura.

2. Exceptio.

Secunda exceptio eſſe poteſt de nocte reſurrectionis, in qua iuxta antiquam conſuetudinem Miſſa noctu dicebatur: quoniam Dominus noctu reſurrexit; imò ait hic Diuus Thomas ad 4. illam Miſſam dici ſolitam circa noctis principium, ex cap. Solent, de Conſecrat. diſtinct. 1. & c. Quod à Patribus, diſtin. 75. quod intelligendum eſt, quantum ad prophetias, & alias cæremonias, quæ illa nocte fiebant ante Miſſam: nam Miſſa ipſa non inchoabatur ante dimidiam noctem: quia neque Chriſtus Dominus antea reſurrexit: Nunc verò iam illa conſuetudo ceſſauit: diciturque illa Miſſa in Sabbatho ſancto paulò ante meridiem. Quapropter non cenſeo, iam eſſe licitum illa nocte facere ſacrum ante conſuetum tempus auroræ: quia iam conſuetudo ceſſauit; quod maximè verum eſt de Miſſis priuatis: nam Miſſæ ſolemnes in aliquibus locis adhuc conſueuerunt cantari nocte illa; curandum verò eſt, vt id ſemper ſit circa initium auroræ: maximè ob motum proprium Pij V. ſtatim citandum.

3. Exceptio.

Tertia exceptio generalis nulla eſt, ſed ex priuilegio aliquibus conceſſum eſt, vt vna vel duabus horis ante auroram celebrare poſſint; quæ priuilegia ſemper ſunt intelligenda ſecundum anticipationem totius temporis in priuilegio conceſſi ad totum tempus illud, in quo ſine priuilegio poteſt Miſſa legitimè dici. Itaque, ſi priuilegium concedit vnius horæ anticipationem, poterit Miſſa inchoari tribus horis ante ortum ſolis, cum ſine priuilegio poſſit inchoari duabus horis ante ſolem. Et ratio eſt clara, quia priuilegium tantum operatur, quantum ſonat. Hæc autem priuilegia nõ ſunt generalia, aut in iure contenta, ſed vel perſonalia, vel regularia (vt ſic dicam) & ideò non cadunt ſub ſcientiam, ſed vnuſquiſque ſcire debet, quo priuilegio vti ſibi liceat. Non omittam autem aduertere, Epiſcopum hoc frui priuilegio, quod, dum iter agit, poteſt Miſſam ante auroram dicere; vel alteri concedere, vt eam ſibi dicat, quod notauit Gloſſa in cap. vlt. de priuilegiis, in ſexto, quamuis id nullo iure probet: nam in illo textu ſolum eis conceditur priuilegium, vt poſſint deferre ſecum altare viaticum, & in eo celebrare, ac facere celebrare in quocunque loco non interdicto: Gloſſa verò extendit priuilegium, etiam ad tempus; quia ratio videtur eſſe eadem; eſtque illa Gloſſa communiter recepta; & fortaſſe hoc non eſt, tam ex priuilegio, quam ex ordinaria Epiſcopi poteſtate. Nam omnes citati authores dicunt, poſſe Epiſcopum diſpenſare in hac prohibitione, & facultatem concedere celebrandi ante prædictum tempus auroræ: ergo multo magis poterit Epiſcopus iter agens, vel ſecum diſpenſare, vel cum alio, qui ſibi miniſtrat: quod verò Epiſcopus eam poteſtatem diſpenſandi habeat, omnes ſupponunt; vel, quia ordinario iure id ſibi competit, cùm non ſit ſpecialiter reſeruatum; vel certè, quia hæc lex, ſicut eſt conſuetudine introducta, ita eadem conſuetudine eſt hoc modo intellecta, ſeu declarata.

Priuilegium tantum operatur, quantum ſonat.

Notabile.

2. Concluſ.

Dico ſecundò; Tempus legitimum, intra quod debent Miſſæ abſolui vel inchoari, eſt antemeridianum tempus, ita vt ante meridiem debeant, per ſe loquendo, Miſſę inchoari, vt legitimè dicantur. Hęc eſt magis recepta ſententia, magiſque ſecura; quam tenet Gabriel, lect. 14. in Canon. Maior, in 4. diſtin. 13. q. 4. Soto, ibi, q. 2. art. 2. & lib. 10. de Iuſtitia, q. 5. artic. 4. Ioannes Andreas, in cap. 1. de Celebrat. Miſſ. & alij, quos refert, & ſequitur Marcellus, lib. de horis Canonicis, ca. 41. & Durand. lib. 2. de Ritibus Eccleſiæ, cap. 7. Et poteſt confirmari ex Rubricis Miſſalis, vbi dicitur, Miſſas priuatas dicendas eſſe ab aurora vſque ad meridiem: & Concilium Tridentinum, ſeſſ. 22. cap. de obſeruandis in ritu huius ſacrificij, præcipit, ne ſacerdotes aliis, quàm ſtatutis horis celebrent; ſed prædictum tempus eſt iam ſtatutum in Miſſali: ergo non licet, illud præterire. Eſt etiam hoc iam conſuetudine introductum; quæ fortaſſe ex hominum fragilitate incepit; tamen propter reuerentiam ſacrificij introducta eſt, & in ea fundatur: pertinet enim ad reuerentiam huius ſacramenti, vt ante prandium conficiatur, vt, tam qui celebrat, quam qui aſſiſtit, decentiùs ac deuotiùs id agat: eſt autem iam communis cõſuetudo, vt prandium vltra meridiem non differatur; & ideò meritò introductum eſt, & conſuetudine receptum, vt etiam ſacrificia in meridie plus minuſúe abſoluantur.

Gabriel. Maior. Soto. Ioan. Andr. Marcellus. Durand.

Conſuetudo hæc vim præcepti induxit.

Quòd autem hæc conſuetudo vim præcepti induxerit, præter adducta omnia, conſtat ex communi ſenſu populi Chriſtiani; generatur enim graue ſcandalum, ſi aliter fiat ſine priuilegio, aut graui cauſa. Colligi etiam poteſt ex priuilegiis, quæ interdum Pontifices concedunt dicendi ſacrum, vna vel duabus horis poſt meridiem: item ex eo, quòd Epiſcopi grauiter puniunt eos ſacerdotes, qui poſt meridiem Miſſam dicunt, in obſequium quorundam Magnatum, qui vſque ad illud tempus, ſacrum audire differunt: & ante paucos annos, quia in Regis Catholici curia multi abutebantur huiuſmodi priuilegiis, ea Sixtus V. per Nuncium ſuum reuocauit. Eſt ergo hoc, per ſe loquendo, ſub pręcepto: quamquam non deſint authores graues, qui dicant, licere Miſſam dicere per totam horam nonam diei, vſque ad tertiam horam poſt meridiem. Ita Nauarrus in Summa, cap. 25. num. 85. & lib. de Oratione, c. 21. num. 22. in quam ſententiam inclinant Scotus, & Durandus, in 4. d. 13. q. 2. & Summa Angelica, & Roſſel. verbo, Miſſa, nume. 46. & alij, quos refert Durandus ſuprà. Sed reuera id non clarè dicunt, nec generaliter. Fundamentum Nauarri eſt, quia hoc licuit olim in Eccleſia, & hora nona erat aptiſſima: quia in illa paſſus eſt Chriſtus: & contraria conſuetudo non videtur cauſa deuotionis, aut religionis introducta, ſed propter humanam commoditatem: & ideò non videtur induxiſſe obligationem. Sed, neque conſtat, hoc aliquando generaliter licuiſſe, ſaltem à multis annis: nam, vt ſuprà retuli, Teleſphorus Papa dixit, hora tertia eſſe Miſſas celebrandas; quia illa paſſus eſt Chriſtus; & iam eſt declaratum, quamuis fortaſſe illa conſuetudo inceperit occaſione humanæ fragilitatis & commoditatis, tamen rationem eius præcipuam, eſſe reuerentiam ſacrificij.

Nauarrus. Scotus. Durand. Sum. Angel. Sum. Roſſel.

Sententia authoris.

Quocirca non exiſtimo, ſententiam hanc poſſe tutò, & in praxi ſeruari: regulariter, & abſque alia cauſa. In aliquo autem raro caſu, vt, verbi gratia, ſi feſtum ſit ſolemne, & Miſſa publica & concio non finiantur vſque ad vnam, vel duas horas poſt meridiem, tunc poſſet Miſſa priuata inchoari poſt finitum ſolemne officium, maximè, ne aliqua pars populi Miſſa priuetur, iuxta doctrinam Leonis Papæ, d. epiſt. 81. ad Dioſcor. cap. 2. Idemque permitti poteſt, ſi ratione itineris occurrat neceſſitas celebrandi in die feſto paulò poſt meridiem, dummodo vnius horæ tempus non excedatur, quod ſignificauit Soto ſuprà; & fauet conſuetudo; imò & regula Miſſalis, in qua non ſine cauſa additur illa particula, *communiter*. Ac denique, quia res morales, quando non ſunt per legem omnino declaratæ ac limitatæ, non poſſunt indiuiſibiliter definiri; pſertim, quia hæc res non eſt tam grauis, vel neceſſaria ad honeſtatem; vt, inter-

Soto.

intercedente rationabili cauſa, non poſſit prædicto modo ampliari.

Quæſito ſatisfit.

Sed quæres primo, an à prædicta regula facienda ſit aliqua exceptio. Reſpondeo, ex priuilegio certum eſt, poſſe fieri, & de facto fieri ab aliquibus religioſis & aliis perſonis. Item exiſtimo, poſſe Epiſcopum in hoc diſpenſare ex rationabili cauſa, quia non videtur eſſe maior ratio de temporis anticipatione, quam de poſtpoſitione. In neutro autem caſu exiſtimo poſſe Epiſcopum concedere priuilegium generale, hoc enim proprium eſt ſummi Pontificis propter ſupremam poteſtatem; ſed poteſt tātum in particulari caſu diſpenſare ex rationabili cauſa occurrente. At vero iure ordinario nulla videtur eſſe exceptio facienda, de qua certo conſtet, iuxta præſentem Eccleſiæ conſuetudinem. Dici enim ſolet communiter, in diebus ieiunij, præſertim quatuor temporum, & in Sabbato ſancto, poſſe Miſſam dici poſt horam nonam diei, id eſt, in quarta & poſtrema diei parte; quæ ab hora tertia pomeridiana incipit, quia ita olim fiebat: Vt colligitur ex capit. Solent. de conſecrat. diſtinct. 1. & capit. Quod à Patribus. & cap. vlt. diſt. 75. & notat hic D. Thomas, ad 3. at vero licitum eſt, antiquam conſuetudinem renouare.

Nauar.

Atq; ita ſentit Nauar. præſertim de Miſſis ſolemnibus, lib. de oratione, cap. 3. nu. 42. Sed exiſtimo iam illos ritus fuiſſe omnino abrogatos, & ideo non licere, etiam illis diebus, Miſſæ ſacrificium, etiam ſi Ordinationes ſint faciendæ, vel officium Sabbati ſancti ſit dicendum, veſpertina hora illud inchoare: quia oportet eſſe in Eccleſia aliquid certum & ſtabile in huiuſmodi ritibus, ne liceat vniuſcuiuſq; arbitrio res nouas introduci, & ideo poſtquam prior ritus abrogatus eſt, & alius introductus; hic eſt ſeruandus, nec licitum eſt vnicuiq; ſua authoritate priorem reuocare.

Pius V.

Præſertim, quia Pius V. ſpeciali quodam motu proprio vetuit omnes nocturnas, vel matutinas Miſſas, etiam in Sabbato ſancto, & Conc. etiam Trident. loco ſupra citato huic fauet ſententiæ.

Cōcil. Trid.

Alteri quæſito ſatisfit

Vltimo inquiri poteſt, an inter hos duos terminos à nobis deſignatos ſint aliquæ horæ certius determinatæ, in quibus Miſſæ dicendæ ſint. Reſpondetur, pro Miſſis peculiaribus nullas eſſe horas præfixas, ſed in quacunq; parte illius temporis indifferenter dici poſſe. Ita ſentiunt omnes Theologi in 4. diſtinct. 13. Alenſ. 4. part. quæſt. 36. Gabriel lect. 14. in Canon. Antoninus. 3. part. titul. 13. cap. 6. & omnes Summiſtæ, Verbo, Miſſa, Nauarr. lib. de oratione, cap. 21. num. 31. & ſequentibus, & in Summa, ca. 25. num. 85. Turrecrem. in dict. ca. Nocte ſancta. At vero de Miſſis ſolemnibus iidem authores cum D. Thoma hic ad tertium dicunt, ſolemnem Miſſam celebrandam eſſe ea hora, qua Chriſtus pro nobis paſſus eſt: Euangeliſtæ autem vario modo narrant horam paſſionis Chriſti, nam Marcus dicit, crucifixum eſſe hora tertia; Ioannes, hora ſexta; & omnes narrant, hora nona expiraſſe. Quo factum eſt, vt prædictæ tres horæ ad ſolemnes Miſſas dicendas deſignatæ ſint, quamquam non eodē modo, vt iam dicam. Eſt enim obſeruandum ex iis, quæ in præcedente tomo late tractauimus de hora paſſionis Chriſti; has horas non eſſe ex his vſualibus, quæ naturalem diem in viginti quatuor partes diuiſum componunt, ſed ſignificare tria tempora diei, ad orationem vel ſacras actiones deputata, & vnumquodque horum tres horas vſuales complecti, illamq; horam ſeu tempus, quod Tertia dicitur, regulariter incipere hora nona vſuali totius diei, quæ ſolet eſſe tertia hora ab aurora, ſeu ab ortu ſolis.

Alenſ. Gab. Antonin. Nauar. Turrecrem. D. Thom.

Ioannes.

Olim ergo conſuetudo Eccleſiæ tenuit, vt in diebus feſtis Miſſa ſolemnis fieret hora tertia; id eſt, ab hora nona vſuali diei vſque ad meridiem, quia illa hora crucifixus eſt Dominus non tantum linguis Iudæorum, vt communiter dicitur, ſed & re ipſa, vt veritas Euangelij Marci requirit, quia ſaltem in fine illius temporis crucifixus eſt; in quo iam inſtabat hora ſexta; & ideo idem tempus, quaſi hora ſexta appellatum eſt à Ioanne.

Hora nona vſuali diei crucifixus eſt Dominus.

Hęc autem Eccleſię conſuetudo conſtat ex decreto Teleſphori, dicta Epiſtola decretali, capit. 2. & ex Concilio Aurelian. III. capit. 11. vbi alia ratio litteralis huius ſtatuti redditur; ſcilicet, vt poſſint Sacerdotes, citius expedito antemeridiano officio, commodius ad veſpertinum conuenire.

Ioannes, Teleſphorus Con. Aur. 3.

Colligitur etiam ex Auguſt. prout refertur in cap. Et hoc, de cōſecratione, diſtinctione 1. & apud Burchard. lib. 2. capit. 74. vbi alia ratio redditur; ſcilicet, quia expedit, vt populus ante officium ſacrum peractum, ad cibum non accedat, quod fiet commodius & ſuauius, ſi mature circa meridiem totum diuinum officium, & ſacra concio, quæ illi adiungi ſolet, abſoluantur; colligitur etiam prædicta conſuetudo ex Greg. homil. 37. in Euangelia in illis verbis, quæ de ſancto Caſſio ſcribit; *Quibus auditis Epiſcopus ſe in orationem cum magna cordis contritione proſtrauit, & cui oblaturus ſacrificia ad horam tertiam venerat, hoc pro extenſæ orationis magnitudine horam nonam vſque protelauit.*

Auguſt. Burch.

Greg. Magn.

Hinc etiam in c. Non liceat, diſtinction. 44. Hora tertia ſacra dicitur, ante quam non oportet clericos, vel laicos inire conuiuia; quia, nimirum, ad officium Miſſæ ſolemne deputata erat. Denique hoc ipſum conſtat ex omnibus antiquis Scriptoribus de rebus & officiis Eccleſiaſticis, Vualfrido Strabone, cap. 22. Amalario, libro tertio, capit. 42. & lib. 4. cap. 40. Durando, lib. 4. Rational. Alcuin. lib. de diuinis officiis. Et adhuc hæc conſuetudo fere in Eccleſia retinetur, quæ reuera eſt etiam humanis vſibus valde accommodata. Neque ſolum, quoad horam ſeu tempus diei, ſed etiam, quoad horam Eccleſiaſticam (vt ſic dicam) hoc ſeruatur, nam in diebus feſtis prius canitur Tertia in choro, & ſtatim Miſſa ſolemnis inchoatur. Et vero in diebus profeſtis dicebatur Miſſa ſolemnis hora ſexta, id eſt, in meridie, vt hic Diuus Thomas, & alij authores citatis locis referunt: nam circa hoc nullum ſpeciale decretum inuenio, inſinuatur vero ab Ambroſio, loco ſtatim citando.

Vualf Strab. Amalarius. Durand. Alcuin.

D. Thom.

Ambroſ.

Hæc vero conſuetudo iam non ſeruatur in Eccleſia, niſi quoad horam tantum Eccleſiaſticam, quia, ſcilicet, in diebus profeſtis prius recitatur ſeu canitur Sexta in choro, & ſtatim Miſſa ſolemnis inchoatur, quoad diurnum vero tempus eodem tempore dicitur Miſſa ſolemnis in diebus profeſtis, quo in feſtis, imo maturius dici ſolet in diebus profeſtis, quia minor ſolet eſſe populi conuentus; & ideo exiſtimatur humanis vſibus magis accommodatum, & myſtica ratio, quæ ſumi ſolet ex eo, quod Chriſtus eſt crucifixus hora ſexta, reuera non eſt ſolida, quia, vt dixi, Chriſtum fuiſſe crucifixum hora quaſi ſexta apud Ioannem; & eſſe crucifixum in fine horę tertię, apud Marcum; non ſunt duo, ſed vnum & idem. Tādem, referunt dicti authores, horam nonam fuiſſe deputatam, vt in diebus ieiunij Miſſa eo tempore diceretur, id eſt, hora tertia vſuali pomeridiana. Ita colligitur ex cap. Solent, de Conſecratione, diſtinctione prima, & ex Ambroſ. ſermon. 8. in Pſalm. 118. circa illa verba, *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi. Indictum*, inquit, *eſt ieiunium, caue, ne negligas, & ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, vt in temperantia declinet ieiunium, tamen cœleſti magis te ſeruato conuiuio, non epulæ paratæ extorqueant, vt cœleſtibus*

Conciliatur Ioan. & Mar.

ſis vacuus ſacramentis; differt aliquantulum, non longe finis eſt diei: ſignificat ergo, fuiſſe conſuetudinem dicendi Miſſam, & dandi communionem in diebus ieiunij, circa finem diei: de aliis vero communibus diebus ſubdit. *Pleriſque ſunt eiuſmodi dies: vt ſtatim meridianis horis* (hoc eſt hora ſexta) *adueniendum ſit in Eccleſiam canendi hymni, celebranda oblatio.* Hæc autem conſuetudo etiam ceſſauit, ſolumq; ſeruatur, quoad Eccleſiaſticam horam, quia his diebus conſueuit prius hora nona in choro recitari, & deinde Miſſa cantari; quoad tempus vero ipſum diei, ceſſauit illa conſuetudo, quia iam etiam prandium dierum ieiunij id meridianum tempus, & adhuc amplius anticipatum eſt; vnde conſequens etiam fuit, vt tempus celebrandi Miſſam anticiparetur. In his ergo omnibus iam nihil videtur eſſe ſub præcepto; niſi quod ſolemnis Miſſa conſueto tempore fiat pro populi commoditate, quamuis anticipari, vel poſtponi aliquantulum poſſit ex cauſa rationabili. Per Miſſam autem ſolemnem ſemp intelligimus Miſſam illam, quæ Miſſa diei dicitur: non enim hic omnis Miſſa, quæ cum cantu dicitur, ſolemnis appellatur: hæc enim, iuxta varias conſuetudines & deuotiones, fere indifferenter toto matutino tempore dici poteſt, ſicut Miſſa priuata. Ita enim habet conſuetudo, neque aliqua Eccleſiaſtica conſtitutio in contrarium obſtat.

Per Miſſam ſolēnē, quid intelligatur.

ARTICVLVS III.

Vtrum oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris.

4.d.13.q.1 a. 2.q 5 & diſt. 24.q.2.art.2. d.9.

AD tertium ſic proceditur. Videtur, quod non oporteat hoc ſacramentum celebrari in domo & vaſis ſacris. Hoc .n. ſacramentum eſt repræſentatiuum Dominicæ paſſionis. Sed Chriſtus non eſt paſſus in domo, ſed extra portam ciuitatis, ſecundum illud Heb. vltim. IESVS, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt. Ergo videtur, quod hoc ſacramentum nō debeat celebrari in domo, ſed magis ſub dio.

2. Præterea. In celebratione huius ſacramenti debet Eccleſia imitari mortem Chriſti, & Apoſtolorum. Sed domus, in qua primo Chriſtus hoc ſacramentum confecit, non fuit conſecrata, ſed fuit quoddam commune cœnaculum, à quodam patre familias præparatum, vt habetur Lucæ 22. Legitur et Actor.2. quod Apoſtoli erant perdurantes vnanimiter in tēplo, & frangentes circa domos panē, & ſumebāt cibū cū exultatione. Ergo nec modo oportet domos eſſe conſecratas, in quibus hoc ſacramentum celebratur.

3. Præterea, Nihil fruſtra in Eccleſia fieri debet, quæ Spiritu ſancto gubernatur. Sed fruſtra videtur adhiberi cōſecratio Eccleſiæ, vel altaris; & huiuſmodi rebus inanimatis, quæ nō ſūt ſuſceptiuæ gratiæ vel ſpiritualis virtutis. Incōuenienter igitur huiuſmodi conſecrationes in Eccleſia fiunt.

4. Præterea, Solum diuina opera debent recoli cum quadam ſolemnitate, ſecundum illud Pſ.91. In operibus manuum tuarum exultabo. Sed Eccleſia, vel altare, opere humano conſecrantur, ſicut & calix, & miniſtri, & alia huiuſmodi. Sed horum conſecrationes non recoluntur celebriter in Eccleſia. Ergo neq; conſecratio Eccleſiæ vel altaris, cum ſolemnitate recoli debet.

5. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ: ſed in veteri teſtamento, quod gerebat figuram noui, non fiebat altare de lapidibus ſectis. Dicitur .n. Exod.20. Altare de terra facietis mihi: ꝙ ſi altare lapideum feceris mihi, nō ædificabis illud de ſectis lapidib. Exod. etiam.27. mandatur fieri altare de lignis Sethim veſtitis ære, vel etiam auro, vt habetur Exodi.35. Ergo videtur inconuenienter obſeruari in Eccleſia, quod altare fiat ſolum de lapide.

6. Præterea, Calix cum patina repræſentat ſepulchrum Chriſti, quod fuit exciſſum in petra, vt in Euangeliis habetur, A *ergo calix debet de petra fieri, & non ſolum de argento, vel auro, vel ſtanno.*

7. Præterea, Sicut aurum pretioſius eſt inter materias vaſorum, ita panni ſerici pretioſiores ſunt inter alios pannos. Ergo, ſicut calix fit de auro: ita pallæ altaris debent de ſerico fieri, & non ſolum de panno lineo.

8. Præterea, Diſpenſatio ſacramentorum, & ordinatio eorundem ad miniſtros Eccleſiæ pertinet, ſicut diſpenſatio rerum temporalium ſubiacet ordinationi principum ſæcularium; vnde & Apoſtolus dicit.1. Corinthiorum 4. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei. Sed ſi circa diſpenſationem rerum temporalium aliquid fiat contra ſtatuta principum, habetur irritum. B *Ergo ſi hæc, quæ dicta ſunt †, conuenienter ſunt ſtatuta per Prælatos Eccleſiæ, videtur, quod ſine his corpus Chriſti confici non poſſit. Et ſic videtur ſequi, quod verba Chriſti non ſint ſufficientia ad hoc ſacramentum conficiendō, quod eſt inconueniens. Non ergo videtur conueniens fuiſſe, quod hæc circa celebrationem huius ſacramenti ſtatuerentur.* Dicta in ritu & in argum.

S**ED** *contra eſt, quod ea, quæ per Eccleſiam ſtatuuntur, ab ipſo Chriſto ordinantur, qui dicit; Matth.18. Vbicunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.*

R**ESPONDEO** *dicendum, quod in his, quæ circumſtant hoc ſacramentum, duo conſiderantur: Quorum vnum pertinet ad repræſentationem eorum, quæ circa Dominicam paſſionem ſunt acta. Aliud autem pertinet ad reuerentiam* C *huius ſacramenti, in quo Chriſtus ſecundum veritatem continetur, & non ſolum in figura. Vnde & conſecrationes adhibentur his rebus, quæ veniunt in vſum huius ſacramenti, tū pp ſacramēti reuerentiā, tum ad repræſentandū effectū* ſacramenti, qui ex paſſione Chriſti prouenit, ſecundum illud Hebræorum vltimo. IESVS, vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, &c.* Al. ſanctitatis.

AD primum ergo dicendum, quod regulariter hoc ſacramentum celebrari debet in domo, per quam ſignificatur Eccleſia, ſecundum illud 1. ad Timoth.3. Vt ſcias, quomodo oporteat te in domo Dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia Dei viui. Extra Eccleſiam enim non eſt locus veri ſacrificij, vt Auguſt. dicit.† Et quia Eccleſia non erat concludenda ſub finib. gentis Iudaicæ, ſed erat in vniuerſo mūdo fundādā, ideo paſſio Chri- D *ſti non eſt celebrata intra ciuitatem Iudæorum, ſed ſub dio, vt ſic totus mundus ſe haberet ad paſſionem Chriſti, vt domus. Et tamen, vt dicitur de conſecratione, † diſt.1. cap. Concedimus, in itinere poſitis, ſi Eccleſia defuerit, ſub dio, ſeu in tentorio, ſi tabula altaris conſecrata, cæteraq; ſacra myſteria ad id officium pertinentia, ibi affuerint, Miſſarum ſolemnia celebrari concedimus.* In li.ſēt.quæ ex Aug.decerptæ ſūt c.15. to.3.in fine. D. conſ. d 1. ca. Concedimus in med. illius.

AD ſecundum dicendum, quod domus, in qua hoc ſacramentum celebratur, Eccleſiam ſignificat, & Eccleſia nominatur, conuenienter tamen conſecratur: tum ad repræſentādam ſanctificationem, quam Eccleſia conſecuta eſt per paſſionem Chriſti; tum etiam ad ſignificandam ſanctitatem, quæ requiritur in his, qui hoc ſacramentum ſuſcipere debent. Per E *altare autem ſignificatur ipſe Chriſtus: de quo dicit Apoſtolus, Hebr. vlt. Per ipſum offerimus hoſtiam laudis Deo. Vnde & conſecratio altaris ſignificat ſanctitatem Chriſti: de qua dicitur; Lucæ.1. Quod ex te naſcetur ſanctum, vocabitur Filius Dei. Vnde de conſecratione, diſtinctione prima, dicitur:* Altaria placuit, non ſolum vnctione chriſmatis, ſed & Sacerdotali benedictione ſacrari. Et ideo regulariter non licet celebrare hoc ſacramentum, niſi in domibus conſecratis. Vnde, ſicut habetur de conſecratione, diſtinctione prima.* Nullus presbyter Miſſam celebrare præſumat, niſi in conſecratis ab Epiſcopo locis. Propter quod etiam, quia Pagani non ſunt de Eccleſia, nec alij infideles, & ideo eadem diſtinctione legitur; † Eccleſiam, in qua mortuorum cadauera infidelium ſepeliuntur, ſanctificare non licet: ſed ſi apta videtur ad conſecrandum, inde euulſis corporibus & raſis parietib. vel tignis eius loci, reædificetur: ſed* De conſ. d.1. c.altaria in 2. De conſ. d 1. c.Nullus preſbyter. De conſ. d.1. Eccleſiam.

ſed ſi hæc conſecrata prius fuerit, Miſſas in ea celebrare licet; tamen ſi fideles fuerunt, qui in ea ſepulti ſunt. Propter neceſſitatem tamen poteſt hoc ſacramentum peragi in domibus nõ conſecratis vel violatis, ſed tamen de conſenſu Epiſcopi. Vnde, in eadem diſtinctione legitur: Miſſarum ſolemnia, non vbiq́ſed in locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit, celebranda eſſe cenſemus. Non tamen ſine altari portatili per Epiſcopum conſecrato. Vnde in eadem diſtinctione legitur.† Concedimus, ſi Eccleſiæ fuerint incenſæ vel combuſtæ, in Capellis cum tabula conſecrata, Miſſas iterum celebrari. Quia enim ſanctitas Chriſti fons eſt totius Eccleſiaſticæ ſanctitatis, ideo in neceſſitate ſufficit ad peragendum hoc ſacramentum, altare ſanctificatum. Propter quod etiam nunquam Eccleſia ſine altari conſecratur; tamen ſine Eccleſia quandoq́; conſecratur altare cum reliquiis Sanctorum, quorum vita abſcondita eſt cum Chriſto in Deo. Vnde in eadem diſtinctione legitur.*Placuit, vt altaria, in quibus nullum corpus aut reliquiæ Martyris conditæ probatur, ab Epiſcopis, qui eiſdem locis præſunt, ſi fieri poteſt, euertantur.*

De conſ. d.1. Miſſarum.

Ead. d.1. de cõſ.c.28. Cõcedimus. ex Conc. Trid.

De conſ. d.2. c.Placuit.

AD tertium dicendum, quod Eccleſia, & altare, & alia hõi inanimata conſecrãtur, nõ q̃a ſint gratiæ ſuſceptiua, ſed quia ex conſecratione adipiſcuntur quandam ſpiritualem virtutẽ, per quam apta redduntur diuino cultui; vt ſcilicet homines deuotionem quandam exinde percipiant, vt ſint paratiores ad diuina, niſi hoc propter irreuerentiam impediatur. Vnde, & 2. Machabæorum.3. dicitur. Verè Dei virtus quædam eſt in loco, nam ipſe, qui habet in cœlis habitationem, viſitator & adiutor eſt loci illius. Et inde eſt, quod huiuſmodi ante conſecrationem emundantur & exorcizantur, vt exinde virtus inimici pellatur. Et eadem ratione Eccleſiæ, quæ ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunq́; ſemine, pollutæ fuerint, reconcilientur, quia per peccatum ibi commiſſum, apparet, ibi aliqua operatio inimici. Propter quod etiam in eadem diſtinctione legitur. Eccleſias Arrianorum vbicunq́; inueneritis Catholicas, eas diuinis precib. & operibus abſq́; vlla mora conſecrate. Vnde & quidam probabiliter dicunt, quod per ingreſſum Eccleſiæ conſecratæ, homo conſequitur remiſſionem peccatorum venialium, ſicut & per aſperſionem aquæ benedictæ inducentes, quod in Pſalm.84. dicitur: Benedixiſti Domine terrã tuã, remiſiſti iniquitatem plebis tuæ. Et ideo propter virtutẽ, quæ ex conſecratione Eccleſiæ acquiritur, conſecratio Eccleſiæ non iteratur. Vnde in eadem diſtinctione ex Con. Nice. legitur.† Eccleſiis ſemel Deo conſecratis, non debet iterum conſecratio adhiberi, niſi aut ab igne exuſtæ, aut ſanguinis effuſione, aut cuiuſcunq́; ſemine pollutæ fuerint: quia ſicut infans à qualicunq́; Sacerdote in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti ſemel Baptizatus, non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus, eſt iterum conſecrandus, niſi propter eas cauſas, quas ſuperius nominauimus, ſi tamen fidem ſanctæ Trinitatis tenuerint, qui conſecrauerunt, alioquin, qui ſunt extra Eccleſiam conſecrare non poſſunt. Sed ſicut in eadem diſtinctione legitur. Eccleſiæ vel altaria, quæ ambigua ſunt de conſecratione, conſecrentur. Propter hoc etiã, quod aliquam ſpiritualem virtutem adipiſcuntur per conſecrationem, in eadem diſtinctione ſtatutum legitur:* Ligna Eccleſiæ dedicata non debent ad aliud opus iungi, niſi ad aliam Eccleſiam, vel igni comburenda, vel ad profectum in Monaſterio fratribus, in laicorum autem opera non debent admitti. Et ibidem legitur:* Altaris palla, cathedra, candelabrum, & velum, ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur: cineres quoq́; eorum in baptiſterio inferantur, aut in foſſis pauimentorum iactentur, ne introeuntium pedibus inquinentur.*

De conſ. d.3. c Eccleſ Arrianorum.

De conſ. d.2. c.8. Eccleſia ſemel, ex Cõ. Niceno. II.

De conſ. d.1. c Eccleſię vel c.37. Ligna Eccleſ.

De con d.30. c. Altaris palla.

AD quartum dicendum, quod, quia conſecratio altaris repræſentat ſanctitatem Chriſti, conſecratio vero domus ſãctitatem totius Eccleſiæ, ideo conuenientius recolitur cum ſanctitate & ſolemnitate conſecratio Eccleſiæ vel altaris, quam aliorum, quæ conſecrantur. Propter quod etiam octo diebus ſolemnitas dedicationis agitur ad ſignificandam beatam reſurrectionem Chriſti, & membrorum Eccleſiæ. Nec eſt opus ſolius hominis conſecratio Eccleſiæ & altaris; cum habeat ſpiritualem virtutem. Vnde de conſecratione, diſtinct. eadem dicitur. Solemnitas dedicationum Eccleſiarum per ſingulos annos ſolemniter ſunt celebrandæ. Quod autem octo diebus encœnia ſint celebranda, in lib. Regum, perfecta dedicatione templi, reperies, ſcilicet.3. Reg.8.*

De con. d.1. c.Solẽnitas

AD quintum dicendum, quod, ſicut legitur de conſecratione,† diſtinct.1. altaria, ſi non fuerint lapidea, Chriſmatis vnctione non conſecrentur. Quod quidem competit & ſignificationi huius ſacramenti; tum, quia altare ſignificat Chriſtum. Dicitur autem 1. Corinth.10. Petra autẽ erat Chriſtus: tum etiam, quia corpus Chriſti in ſepulchro lapideo fuit reconditum. Competit etiam, quoad vſum ſacramenti. Lapis.n. & ſolidus eſt, & de facili poteſt inueniri vbiq́;, quod non erat neceſſarium in veteri Lege, vbi fiebat in vno loco altare. Quod autem mandatur altare fieri de terra, vel de lapidibus infectis, fuit ad idololatriam remouendam.

D. con. d.1. c.29. Altaris.

AD ſextum dicendum eſt, quod, ſicut in diſt. eadem dicitur, cap. Vaſa.† quondam Sacerdotes non aureis, ſed ligneis calicibus vtebantur. Zepherinus autem XIIII. Papa, patinis vitreis Miſſam celebrari conſtituit, deinde Vrbanus omnia fecit argentea. Poſtmodum autem ſtatutum eſt, vt calix Domini cum patina, ſiue ex auro omnino, ſiue ex argento fiat, vel ſaltem ſtanneus calix habeatur. De ære autem, aut ex aurichalco non fiat; quia hoc vini virtute æruginem parit, pariterq́; vomitum prouocat. Nullus autem in ligneo, ſeu vitreo calice præſumat Miſſam cantare; quia, ſc. lignũ poroſum eſt, & ſanguis conſecratus in eo remaneret; vitrum autem fragile eſt, & poſſet fractionis periculum imminere: & eadem rõ eſt de lapide. Et ideo propter reuerentiam ſacramenti ſtatutum eſt, vt ex prædictis materiis calix fiat.

De conſ. d.1. Vaſa, in quibus debetur hoc totum.

AD ſeptimum dicendum, quod, vbi potuit ſine periculo fieri, Eccleſia ſtatuit circa hoc ſacramentum, id quod expreſſius repræſentat paſſionem Chriſti. Non erat autem tantum periculum circa corpus, quod ponitur in corporali, ſicut circa ſanguinem, qui continetur in calice. Et ideo, licet calix non fiat de petra, corporale tamen fit de panno lineo, quo corpus Chriſti fuit inuolutum. Vnde in Epiſtola Sylueſtri Papæ, in eadem diſtinct. legitur. Conſulto omnium ſtatuimus, vt ſacrificium altaris non in ſerico panno, aut intincto, quiſquam celebrare Miſſam præſumat, ſed in pãno lineo ab Epiſcopo cõſecrato, ſicut corpus Chriſti in ſyndone linea & munda ſepultum fuit. Competit etiam pannus lineus propter ſui munditiam, ad ſignificandam conſcientiæ puritatem, & propter multiplicem laborem, quo talis pannus præparatur, ad ſignificãdum Chriſti paſſionem.

AD octauum dicendum, quod diſpenſatio ſacramentorũ pertinet ad miniſtros Eccleſiæ, ſed conſecratio eorum eſt ab ipſo Deo. Et ideo miniſtri Eccleſiæ non habent aliquid ſtatuere circa formam conſecrationis, ſed circa vſum ſacramenti, & modum celebrandi. Et ideo, ſi Sacerdos verba conſecrationis proferat ſuper materia debita, cum intentione conſecrandi, abſque omnib. prædictis, ſc. domo, & altari, calice, & corporali, conſecratis & cæteris huiuſmodi per Eccleſiam inſtitutis, conſecrat quidem in rei veritate corpus Chriſti, peccat tamen grauiter, ritum Eccleſiæ non ſeruans.

DISPVTATIO LXXXI.

De loco, & vaſis ſacris, in quibus ſacrificium Miſſæ celebrandum eſt.

POST circumſtantiã temporis tractat D. Thomas de circumſtãtia loci. Poſſumus autem triplicem locum huius ſacrificij, ſeu ſacramenti diſtinguere, communem, ſcilicet, propriũ, & propriiſſimum, fere philoſophorum more. Communẽ appello templum, intra quod fit ſacrificium; proprium altare, quod intra templũ collocatur, & peculiariter ad ſacrificium peragendum dedicatur; pri-

Diſput.9. de ſacrificio Miſſæ.

priſſimum vero appello, vas ipſum, quod corpus, vel ſanguinem Chriſti continet. De his ergo omnibus ſigillatim dicemus; ſimulq; de aliis vaſis & rebus ſacris, quæ ad hoc miniſterium remotius deſeruiunt, & ſunt veluti inſtrumēta huius ſacrificij, vel ornamenta illius loci, in quo ſacrificium peragitur: nā hæc omnia inter ſe connexa ſunt, & fere eandem doctrinam requirunt, & illa omnia D. Tho. attigit in præſenti articulo.

SECTIO I.

Vtrum oportuerit in Eccleſia Chriſti tēpla, & loca ſacra dicari ad ſacrificium, & alia religionis opera peragenda.

Perſecutores templorum Chriſti ad duo capita reuocantur.

QVi templa Chriſtianorum perſecuti ſunt, ad duo capita reuocantur, vt docte Bellarminus notauit, lib. 3. de cultu Sanctorum, capit. 1. Quidam .n. tanquam manifeſti hoſtes Chriſti, quia religionem Chriſtianam odio habebant, Chriſtianorum etiam templa deſtruere conati ſunt, vt Diocletianus apud Euſebium, lib. 4. hiſtor. c. 2. & alij ſimiles, & cū his non eſt nobis modo diſceptatio: quamuis enim impie agerent, tamen ex falſo principio, neceſſariam conſecutionem inferebant: ſi enim religio mala eſt, & euertenda, templa etiam, & loca ad actus talis religionis exercendos dicata ſimul deſtrui neceſſe eſt: hac enim ratione etiam nos Gentium templa auerſamur, &, quantum in nobis eſt, deſtruimus, vt monemur, Deuteronomij. 7. & 12. recte tractat Auguſtinus, ſermone 6. de verbis Domini, circa finem; & ſimiliter, quia Iudaica religio ceſſauit, ideo etiam Iudaicum templum euerſum eſt, quamuis ſæpius Iudæi illud inſtaurare conati fuerint, ſæpe ſunt diuina prouidentia, & cœleſtibus ſignis impediti; vt in hiſtoriis Eccleſiaſticis vulgare eſt. Igitur contra huiuſmodi noſtrorum templorum euerſores non aliter diſputandum eſt, quam noſtram religionem defendendo, ſeu veritatem eius & credibilitatem demonſtrando, quod fit in materia de fide. Alij ergo fuerunt hoſtes templorum Chriſti ſub nomine Chriſtiano: profitebantur enim ſe in Chriſtum credere, & Chriſtianam religionem defendere; ei tamen contrariam eſſe putabant templorum erectionem; ideoq; illa deſtruere conati ſunt. Huius erroris primus author videtur fuiſſe Euſtachius. Conſtan. & Syluestri tempore, vt ſignificat Nicephorus lib. 9. hiſtoriæ. c. 16. clarius Socrates lib. 2. c. 33. idemq; ſenſiſſe Meſſalianos conſtat ex Aug. ſerm. contra Arrianos & Donatiſt. & Epiſt. 80. ad Bonifacium, & Damaſc. lib. de hæreſ. & de Manichæis idem ſignificat Aug. 20. cont. Fauſtum. c. 3. & 4. Atq; eodem in errore verſati ſunt fere omnes poſteriores hæretici, Petrobruſiani, Albigenſes, Vualdenſes, Vuiclefiſtę, Lutherani, & reliqui fere omnes, vt videre licet in Prateolo ſub eorum nominibus, & aliis, qui contra hæreticos ſcripſerunt. Sed hi omnes non eodem modo, neque ex eodem fundamento, templa deteſtantur. Quidam enim ſimpliciter templum reiiciunt, quoad omnem vſum religionis: quia *Deus ſpiritus eſt, eumque in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Ioan. 4. nō ergo in loco corporeo ac determinato Deus colendus eſt: *Non .n. in manum factis templis habitat, aut manib. humanis colitur,* vt dicitur Actor. 7. & 17. Alij vero, quia ſacrificium nouæ legis negant, templum ſolum formaliter, quatenus templum eſt, reiiciunt: nam, teſte Aug. 8. de Ciuit. c. 27. & li. 1. cont. Maximinū, aliquātulum à principio, templum vt ſic, ad ſacrificium offerendum deſtinatur; & ideo, ſi in Eccleſia nō eſt ſacrificium, neq; templum vt templum eſſe pōt, non negant tamen hi hæretici poſſe in Eccleſia eſſe loca publica deſtinata, in quibus fideles ad orandum, vel ad verbum Dei audiendum conueniant. Quibus videtur fauere Hierony. in Epiſt. 53. ad Ripariū, dicēs, Iulianum Apoſtatam Eccleſias Chriſtianorum, aut euertiſſe, aut in templa conuertiſſe: ſignificat ergo, Eccleſias Chriſtianorum non fuiſſe templa. Vnde etiam Optatus, lib. 6. cont. Parmenianum. *Quis noſtrū,* inquit, *intrauit templum?* Adiungūt deniq; verba Io. Apocalypſ. 21. *Et templum non vidi in ea,* quę de Eccleſia militante dicta putant, quia de eadem ſtatim dicit, *Ambulabunt Gentes in lumine eius, &c.* quę verba de militante Eccleſia dicta fuerunt ab Iſaia. c. 60. Alij deniq;, non tam templa, quam eorum ornatum, benedictionem, vel conſecrationem impugnant, de quib. poſtea videbimus.

Margin notes (left): Euſtachij error. — Prateolus. — Ioan. 4. — Act. 7. & 17. — Auguſt. (right): Apoc. 21.

Concluſio.

Dico tamen primo; & ſanctum, & neceſſariū eſſe deſtinari in Eccleſia publica loca, in quibus ſingulariter colatur Deus, & plebs Chriſtiana ad religionis opera perficienda conueniat. Concluſio eſt de fide, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & antiquiſſima traditione. Quæ primum fundari pōt in Scriptura ſacra, ad Corint. 11. *Conuenientib. vobis in vnū, iam nō eſt Dominicam cœnam manducare;* & infra. *Numquid domos non habetis ad manducandum & bibendum, aut Eccleſiam Dei cōtemnitis?* Ibi .n. Eccleſia, non fidelium congregationem, ſed locum illum ſeu templum, in quo fideles ad Chriſti corpus manducandum conueniebant, ſignificat, vt Chryſoſt. Ambr. & reliqui authores Græci & Latini intelligunt: conſtat enim, non potuiſſe fideles conuenire in vnum, niſi in aliquo certo loco, ille autem locus non erat domus priuata alicuius: nam illum locum à priuatis domibus diſtinguit, & Eccleſiam illum appellat, cum dicit, *Numquid domos non habetis ad manducandum? &, Qui eſurit: domi manducet,* & c. 14. eſt locus expreſſus, *Mulieres in Eccleſiis taceant, ſi quid autem volunt diſcere, domi viros ſuos interrogent.* Hinc Baſilius in reg. breuior. Reg. 310. ex priori loco colligit, non eſſe Euchariſtiam in cōmuni domo celebranda, ſed in Eccleſia; neque communes epulas in Eccleſia eſſe manducandas, ſed in priuata domo. Similiter Heſych. lib. 2. in Leuit. c. 8. ex hoc loco colligit, Euchariſtiam eſſe celebrandam in Eccleſia, id eſt, in loco ſancto. Atq; hanc eſſe ſignificationem huius vocis valde vſitatam, conſtat ex antiquis Patribus & decretis: nam licet, *Eccleſia,* primæua ſignificatione congregationem hominum ſignificet, vt eſt commune apud Græcos, & notat Cyrill. catech. 18. & patet ex illo Act. 19. *Erat Eccleſia confuſa,* tamen inde tranſlata eſt vox ad ſignificandum locū continentem animatam Eccleſiam, vt ex prædicto loco Pauli notauit Aug. lib. 3. in Leuit. q. 57. quæ ſignificatio etiam in teſtamento veteri reperitur, Iudit. 6. *Et per totam nocte intra Eccleſiam orauerunt.* Vnde eſt etiam illud Tertull. lib. de idololatria c. 7. *Ingemens Chriſtianum ab idolis in Eccleſiam venire, de aduerſaria officina in domum Dei venire,* vbi, quam prius Eccleſiam, poſtea domum Dei appellat, & in ſequentibus docet, in illa domo Euchariſtiam ſumi & diſtribui; & ibi Pamelius multa alia loca congerit; tum eiuſdem Tertulliani; tum etiam aliorum Patrum, & apud Clement. lib. 6. conſt. 61. & 63. eſt optimus locus: ibi .n. & illa voce, *Eccleſia*; in vtraq; ſignificatione ſæpe vtitur, & formam ac modum Eccleſiaſtici templi deſcribit. Athanaſ. etiam in Apologia ad Conſtantium longum habet ſermonem de Eccleſiis, de vſu earum, & de magnitudine, quam requirunt multitudini populi accommodatam.

Margin notes (right): Chryſoſt. Ambroſ. — Baſilius. — Cyrill. — Act. 19. — Auguſt. — Pamelius. — Athanaſ.

Secūdo oſtēditur hæc veritas.

Secundo oſtendi hæc veritas pōt ex antiqua traditione ſumpta ex ſacris Conciliis, ſanctis Patribus, & de Eccleſiaſticis hiſtoriis; quę omnia perſequi lōgum

gum eſſet. Vnde, quia res eſt vulgaris, & carens fere difficultate, pauca breuiter attingam. Igitur in ſexta Synodo, Canon. 74. Trullano, *Non oportet*, dicitur, *in Dominicis locis vel Eccleſiis agapas facere, aut intus in æde comedere & accubitus ſternere*, & in Concil. Laod. c. 28. eadem eſt prohibitio, & vocantur, *Domicilia diuina & Eccleſiæ*. In cap. autem. Non oportet, diſt. 42. idem Canon. refertur ſub nomine Baſilicarum, & in cap. Si quis obiecerit, 1. quæſt. 3. vocantur *Eccleſiæ corporales*, & vendi, & emi prohibentur, propter locorum ſanctitatem, & eodem nomine appellantur in Concil. Aurel. I. canon. 19. & habetur in cap. Omnes Baſilicæ. 16. q. 7. Vnde Hieronym. in Epitaphio Nepotiani, ſeu Epiſtol. 3. & Auguſt. lib. 1. de ciuitate, cap. 4. Baſilicas Chriſti, eas appellant, quas Auguſt. cum templis Gentilium confert, nimiumque excellere declarat, & de Eccleſ. dogm. capit. 73. eas nominibus martyrum interdum dicit eſſe nominatas, quia, vel Deo in honorem martyrum dicabantur; vel in eis reliquiæ martyrum recondebantur. Vnde martyria interdum appellantur, vt conſtat ex Iſid. libro. 15. Originum, cap. 4. & ex Auguſt. 22. de Ciuit. cap. 8. & Euſeb. lib. 4. de vita Conſtantini, cap. 40. & Chryſoſt. homil. 11. in 1. ad Theſſalonicenſ. & ex Niceph. lib. 8. hiſt. capitul. 50. vbi refert; templum Hieroſolymis à Conſtantino ædificatum in caluariæ loco, *Magnum martyrium*, fuiſſe appellatum: frequentius tamen dicuntur, *domus Dei*, more Scripturarum, Matth. 21. Marci. 11. Lucæ. 19. Ioan. 2. & ita appellatur in Conc. Gangrenſi cap. 5. vbi damnatur contrarius error: quia nimirum ſoli Deo proprie conſecrantur vt, ſæpe repetit Aug. locis ſupra citatis & 20. cõt. Fauſt. cap. 21. & attigit Leo Mag. ſerm. 7. de Natiuit. Vnde Hila. Pſalm. 126. agens de Eccleſia, inquit, *Conſuetudo noſtra, vel domum Dei ſolita eſt nuncupare vel templum.* Vnde etiam ſolet appellari *Dominicum*, Græce, *κυριακόν*, id eſt, domus ſeu templum Domino dicatum, ſicut dies Dominica ſic appellata eſt, quia ſpecialiter eſt Domino conſecrata, vt Auguſtinus notat ſerm. 15. de verbis Apoſtoli. Quamquam enim aliqui diſputent, an idem ſit *Dominica*, quod *Eccleſia*, vel, *templum*, tamen non eſt neceſſe de nominibus diſputare: quia res eſt eadem, licet etymologia nominum ſit diuerſa, vt patet ex citatis Concil. & ex Clem. lib. 2. conſtit. cap. 63. iuxta tranſlationem Caroli Bouij; nam Tur. ibidem, cap. 59. *Eccleſiam* vertit. Optime vero Euſeb. orat. de laudibus Conſtantini, *Templa*, inquit, *quæ erant Deo conſecrata, Domini nomen obtinuerunt, &c.* & Ruffin. libro primo, hiſtor. cap. narrans hiſtoriam de Epiſcopo illo, qui in Nicena Synodo ſimplici fidei propoſitione philoſophum acriter prius contra fidem diſputantem ad fidem cõuertit, ad illum dixiſſe commemorat, *Hac ſi vera eſſe credis, ò Philoſophe, ſurge, ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe.* Ex his igitur & aliis multis, quæ in ſequentibus neceſſario attingemus, imo ex his, quæ nunc etiam oculis conſpicimus, euidenter conſtat, hanc fuiſſe perpetuam Eccleſiæ traditionem.

Synod. VI. Conc. Laod. Iſidorus. Auguſt. Euſeb. Chryſoſt. Niceph. Conc. Gang. Leo Mag. Hilar. Bouius. Ruffin.

A B C D E

Tertio eſt euidens ratio, quia huiuſmodi religio dicandi templa diuino cultui, non eſt mala, ſed ſancta, & valde conſentanea rectæ rationi etiam naturali; & in lege gratiæ non eſt ſpecialiter prohibita, neq; eſt minus neceſſaria, quam in quolibet alio hominum ſtatu: ergo merito in Eccleſia retineri debuit. Maior conſtat inprimis ex vſu omnium nationũ vnaquæque enim eo modo quo Deum agnouit, illi templum dicare ſtuduit, ſed præcipue id cõſtat, quia Deus ipſe in lege veteri templum ſibi ędificari præcepit, ex quo argumentum ſumebant Manichęi, illũ non fuiſſe verum Deum, vt author eſt Auguſt. lib. contra Adimantum Manicheum, cap. 10. Quibus ipſe recte reſpondet; eundem Deum, qui templum illud facere præceperat in lege veteri illius honorem in Euangelio defendiſſe *domum ſuam*, &, *domum orationis*, illud appellando, Ioan. 2. nec ſolum templum, ſed etiam aliæ ſynagogæ à Iudæis erigebantur. De qua re laudatur Centurio, Lucæ. 7. vt notauit Ambr. ſerm. 89. dicens, *Commendatur à Domino qui ædificauit ſynagogam: quanto magis commendandus eſt, qui ædificauit Eccleſiam?* Eſt ergo hoc ex ſe pietatis & religionis opus. Nec naturalis ratio in hoc inuenit inordinationem aliquam, ſed potius maximam decentiam, & moralem neceſſitatem, vt ſtatim amplius declarabimus. Minor propoſitio quoad partem negatiuam per ſe nota eſt: vbi enim extat talis prohibitio? neq; enim ſcripta eſt, neque tradita: quin potius ex traditione conſtat euidenter contrarium, vt vidimus. Quoad partem autem poſitiuam conſtabit facile, diſcurrendo per omnes vtilitates ſeu fines, propter quos potuerunt ſacra templa quouis tempore erigi: illi enim omnes excellentiori modo in lege noua reperientur.

Perpetua Eccleſiæ traditio.

Dico ergo ſecundo. Præcipuus finis, propter quem templa eriguntur in Chriſti Eccleſia, eſt, vt in eis Deo ſacrificium offeratur; conſequenter vero etiam fiunt, vt in eis alia etiam ſacramenta miniſtrẽtur; & vt ibi ad orationem fideles conueniant; & ad ſacras conciones & lectiones, & vt reliquiæ Martyrum, & aliorum Sanctorum in eis cuſtodiantur; & vt ipſi Sancti in eis honorentur; ac denique, vt fideles omnes in eis ſepeliantur. Tota hæc concluſio certa fide conſtat, ſufficienterque approbari poteſt ex vſu Eccleſiæ. Tamẽ ſigillatim probatur, breuiter diſcurrendo per partes ſingulas, & prior quidem de ſacrificio probari inprimis poteſt ex omnibus, quæ de veritate ſacrificij Euchariſtiæ adduximus, ideo. n. ante legem gratiæ templum Dei ædificabatur: quia ſenſibilia ſacrificia erant Deo offerenda; & ideo oportebat ſacrum aliquem locum ad illud ſacrum miniſterium eſſe deputatum, vt maxime cõſtat de Hieroſolymitano templo: ſed in lege noua eſt etiam verum ac ſenſibile ſacrificium, quod vbiq; inter Gentes Deo offerendum eſt: ergo propter hunc finem neceſſarium fuit in Eccleſia Chriſti templa ædificari. Vnde Cyprian. lib. de eleemoſyna. In Dominicũ, inquit, ſine ſacrificio venis? Et infra afferemus varia decreta, in quibus non ſolum dicitur, huiuſmodi loca ſacra exſtrui propter ſacrificium, verum etiam nõ poſſe ordinarie ſacrificium extra illa offerri. Præterea templum dicit, quandam habitudinem ad ſacrificium: ob eam enim cauſam, ſicut ſacrificium ſoli Deo offertur: ita & templum illi ſoli proprie dicatũ, vt ex Aug. ſupra dictum eſt, qui idẽ habet epiſt. 49. quæſtione 3. & libro contra ſerm. Arrianorum capitul. 20. ſed Eccleſię Chriſtianorum eriguntur, vt ſint vera templa Deo dicata: ergo eriguntur, vt in eis ſacrificium offeratur. Minor conſtat ex eodem loquẽdi Sanctorum omnium, qui eo nomine noſtras Eccleſias appellant, vt ſupra ex Hilar. notaui, & idem habet Ambroſ. lib. 2. de officiis cap. 21. & c. 28. vocat, templum Dei, & aulam Domini. Auguſt. citatis locis, & 8. de Ciuitat. cap. 27. de Chriſtianis loquens, dicit, non erigere templa Martyribus, ſed Deo, quia non ſacrificant Martyribus, ſed vnum, inquit, Deo illic offertur ſacrificium Chriſtianorum. Idem ſerm. 262. & 255. de tempore. Et eodem modo loquitur Hieronym. in capitulo 7. Ieremiæ, & Saluian. lib. 4. de Prouidentia, *Eccleſia*, inquit, *potius templum*, Euſeb. lib. 3. de vita Conſtantini, cap. 29. 30 & 63. & Ni-

2. Concluſ. Cõcluſio ſigillatim probatur. Tẽpli habitudo ad ſacrificium. Cyprianus. Hieron. Saluianus.

ceph. lib. hiſtor. capit.39. de Philippo & Bartholomæo refert, in Syriæ, & Aſiæ ciuitatibus templa conſtruxiſſe, & cap.40.41. & 42. idem refert de Thoma, Andræa, & Matthæo in ſuis regionibus. Chryſoſt. homil.18. in Acta, hortatur fideles ad templa Chriſto exſtruenda. Idem homil. quod Chriſtus ſit Deus, & eodem modo loquitur, homil.51. in Matth. & Baſil. Pſalm.114. & Nazianzen. oratione 11. in Gorgoniam ſororem, & Greg. Niſſ. orat. penul. in Theod. Martyrem. Vltimo, altare non erigitur, niſi propter ſacrificium, vt ex ſupra dictis patet; ſed templa Chriſtianorum erigunt, vt in eis ſint altaria, non enim fiunt in Eccleſia Chriſti Eccleſiæ, ſine altari, vt in ſequentibus latius videbimus: ergo. Denique quod hic ſit primarius finis templorum, ex eo facile conſtat, quod ſacrificium etiam eſt primarius cultus Dei, templa vero ad Dei cultum præcipue ordinantur. Atque hinc etiam facile ſuadetur, deſeruire etiam ad alia ſacramenta miniſtranda: quia eorum etiam miniſterium eſt maxime ſacrum; vnde etiam oportet, vt in ſacro loco fiat, & ad cultum Dei deſtinato. Vnde in verbis illis, quæ ſupra ex Ruffino retulimus: *Surge, ſequere me ad Dominicum, & huius fidei ſignaculum ſuſcipe*, clare ſupponitur, Baptiſmum ſolitum eſſe in Eccleſiis celebrari. Vnde etiam erant in templis deſignata loca, quæ baptiſteria dicebantur, vt ſupra vidimus, agentes de Baptiſmo, & late Durandus, lib.1. cap.19. Similiter Tertul. Nazian. & alij Patres citati, imo & Paulus 1. ad Corinth. 11. dicunt, ſolitos fuiſſe fideles, in Eccleſiam conuenire ad Euchariſtiam ſumendam: imo vnus ex præcipuis & maxime neceſſariis vſib. noſtrorum templorum eſt, vt in his Dominicum corpus ſeruetur, pro infirmis & aliis neceſſitatibus, & vt ibi à fidelibus adoretur, quæ vtilitas eſt propria legis gratiæ; de qua re multa dicta ſunt, ſupra tractando de permanentia Euchariſtiæ. Eſt autem eadem ratio de cæteris ſacramentis; quæ, vel ſolemni ritu dantur, vel commode in templis miniſtrari poſſunt, quod maxime dico propter ſacramentum Extremæ vnctionis; quod, cum non detur, niſi grauiter ægrotantibus, non poteſt in Eccleſia miniſtrari, miniſtratur tamē ex Eccleſia: nam ibi oleum benedictum ſeruatur, vt ſit illius ſacramenti materia, vt conſtat ex Cōcil. Meldenſi, apud Burchard. lib.4. c.57. & Iuonem p.1. c.268. Sacramentum autem matrimonij, quāuis priuatim extra Eccleſiam fiat, tamen ſolemnis eius benedictio in templo datur, vt ſuo loco dicemus: & ſimiliter ſacramentum pœnitentię propriiſſime miniſtratur in Eccleſia, quamuis, quia magis priuatim fit, poſſit etiam extra Eccleſiā miniſtrari. Tertia vtilitas templorum eſt, propter communem orationē, iuxta illa verba Mat.21. ſumpta ex Iſaia 56. *Domus mea domus orationis vocabitur*, quod de templo Hieroſolymitano dictum eſt, quia factum fuit, vt eſſet orationis locus. 3. Reg.8. 2. Paralip.6. Sed non minus indigent fideles Chriſtiani vſu orationis; tum priuatæ, tum publicæ; ergo fuit valde conueniens, etiam ob hanc cauſam, Eccleſias erigi. Quod ab initio fuit Chriſtianis in vſu; tamen prius fuēre anguſtiores, quando & ipſa Eccleſia minus propagata erat, & tūc loca, illa, *oratoria* dicebantur, poſtea vero in ampliores Eccleſias commutatæ ſunt, vt ſumitur ex Euſeb. lib.8. hiſtorię c.1. & Niceph. lib.7. c.2. quas etiam antiqui Patres *domos orationis* vocant. Origenes, hom. 2. in Exodum. Ruff. lib.2. hiſt. c.33. Auguſt. 22. de Ciuit. c.8. qui oratorij meminit, Epiſt.109. Nec refert, quod oratio ad Deum, quouis in loco fundi poſſit, vt ſignificatur Ioan.4. vel *intra cubiculum*, vt dicitur, Matth.6. quia, licet hoc verum ſit, tamē locus ſacer

Greg. Niſſ.

Sacrificiū eſt primarius Dei cultus.

Ruffinus.

Durand. Tertull. Nazian. D. Paulus.

Con. Meldē.

A ad orandum ſpecialiter conſecratus, multum iuuare poteſt ad deuotius orandum, vt notauit Chryſoſtomus homilia 3. de incomprehenſibili Dei natura, & Baſilius libro ſecundo, de Baptiſmo, in capit.8. & quæſtion.40. ex fuſius diſputatis. Quod prouenire poteſt, vel ex natura rei, quia, vel locus ipſe, & ſacer eius ornatus, vel aliorum exemplum, excitat ac mouet hominem ad maiorem reuerentiam, & deuotionem, vel ex ſpeciali Dei promiſſione, qui orationem in templo factam peculiariter exaudit, vt conſtat 3. Reg.9. Propter quam cauſam ſpecialiter Deus in templo habitare cenſetur, quia ibi ſpecialiter operatur: qua ratione ſæpe Apoſtolus nos B vocat, *templa Spiritus ſancti*. 1. ad Corinthios 3. & 6. quia ſingulari modo in nobis operatur: & ſimili modo Auguſtin. lib. ad Simplicianum, quæſtion.4. dixit, Dauidem oraſſe ante Arcam, quia ibi ſacratior & commendatior præſentia Domini erat. Accedit, quod, præter orationes priuatas, oportet eſſe in Eccleſia publicas orationes, quæ nomine totius Eccleſiæ ab eius miniſtris fiant: & ideo oportuit eſſe ſacra & publica loca, ad huiuſmodi orationes deputata, quæ non potuerunt eſſe aptiora, quam templa ipſa in quibus Deus, vt Deus, peculiariter adeſt, vt diximus, & Chriſtus, etiam ſecundum humanitatem, realiter præſens eſt. Et ideo antiquiſſimum fuit in Eccleſia, eſſe in templis peculiarem locum C ad huiuſmodi orationem deputatum, qui chorus dicitur: de quo legi poteſt Durand. dicto lib.1. cap. 16. Quarta vtilitas erat ad conciones audiendas; de qua Tertullianus in Apologia, cap.39. dicit, fideles conuenire in Eccleſia, primo ad orationem, deinde ad lectionem & exhortationem. Alij vero Patres ferè ſemper coniungunt vtrumque vſum templi, ſcilicet, ſacrificandi, ſeu participandi diuina myſteria, & audiendi conciones ſeu lectiones ſacras, vt colligere licet ex Iuſtino Apologia 2. circa finem, & ex Euſebio, lib.2. hiſtor. cap.17. vbi dicit, Chriſtianos in initio Eccleſias conſtruxiſſe ad myſteria celebranda, & ſacros libros legendos. Ratio etiam eſt manifeſta, nam concio ſacra fieri debet in conuentu pu- D blico, vbi populus conueniat, neque enim ſinguli priuatim, aut ſigillatim doceri poſſunt aut moneri, neq; id fieri ſemper expedit, neq; ſufficit ad populi inſtitutionem, exhortationem, & correctionem; ergo etiam eſt valde expediens, vt ſit aliquis certus locus ad hoc miniſterium deputatus: tum, quia, licet interdum poſſit verbum diuinum in plateis & ſub dio prædicari, non tamen id ſemper fieri poteſt, neque omnibus auditoribus eſt accōmodatum ac decens. Vnde nullo modo expediebat Eccleſiæ, ſemper ita fieri; tum etiam, quia, ſi ad alia publica munera, vt ad iudicia peragenda, ad docēdum, & ſimilia, publica eriguntur ædificia, cur non multo magis ad ſacras conciones habendas? ergo ad hoc minus con- E uenientiſſime deputantur Eccleſiæ, ſeu templa; tum, ne oporteat, loca ſine neceſſitate multiplicari; tum, quia conciones ſacræ aptiſſime & vtiliſſime diuinis officiis interponuntur; tum denique, vt locus ſacer ſit tali actioni ſacræ proportionatus. Quod confirmat Chriſti, & Apoſtolorum exemplum; qui, quando commode poterant, in templo, & ſynagogis prædicabant, Matthæi decimo ſexto, Ioan. decimo octauo, Acto.5. & 13. Quinta vtilitas de ſepultura, & honore Sanctorum, ſufficienter tractata eſt in primo tomo huius tertiæ partis, diſputādo de adoratione Sanctorum, & reliquiarum veneratione. Videantur ibi dicta: res enim eſt facilis, & cōmunis apud antiquos Patres & Concilia, in quibus Eccleſiæ hac ratione *martyria* vocantur, vt ſupra diximus,

Chryſoſt. Baſilius.

1. Corinth. & 6.

Auguſt.

Durand. Tertull.

Iuſtin. Euſeb.

Matth.16. Ioan.18. Act.5.&13.

mus: vocatur etiam, *Baſilica Martyrum, & Apoſtolorum*, vt patet ex Conc. Gangrenſi, can. 20. Concil. Cabil. can. vlt. & ex Hieronymo, lib. contra Vigilantium, & Auguſtin. 1. de Ciuitat. cap. 1. qui cap. 26. *memorias Martyrum* vocat, & 20. contra Fauſt. cap. 11. Imò in Concil. Carthag. V. canon. 14. ſtatuit, ne alicui Martyri dedicetur Eccleſia, niſi in eo fuerint eiuſdem Martyris reliquiæ, aut traditio de habitatione, poſſeſſione, vel paſſione eius, quod ſi ibi fuerint, fideliſſima habeantur.

Con. Gangr. Con. Cabil. Hieron. Auguſt. Cō. Carth. V.

Notabile quoddam.

Eſt autem obſeruandum inprimis, in antiquis Patribus frequentius fieri ſermonem de Martyribus, quia ipſomet actu Martyrii quodammodo canonizanť, & ideo ſtatim in veneratione publica habebantur: tamen eadem eſt ratio de aliis Sanct. quādo de eorum beatitudine ſatis Eccleſiæ conſtat. Vnde Greg. lib. 2. Dialog. c. 8. meminit duarū Eccleſiarum, quas in honorem ſancti Ioannis, & ſancti Martini, Sanctus Benedictus dicauit. Omitto innumeras Eccleſias in honorem Beatiſſimę Virginis ſtructas, & Bonifacium iiij. Romæ quandam Eccleſiam in honorem omnium Sanctorum dicaſſe. Deinde obſeruandum eſt, *memorias Martyrum*, frequentius dici ſolitas, vbi Martyrum reliquiæ iacebant, vel Martyria acciderant, quæ etiam, *confeſſiones Martyrū* dici ſolent, præſertim in hiſtoriis Pontificum, apud Damaſum & alios, & hoc ſenſu vetuit Conc. Carth. dicari Martyrum monumenta abſque reliquiis, vel certe aliqua hiſtoria, ſeu traditione, ne populus decipiatur falſis traditionibus & ſuperſtitionibus, non tamen prohibitum eſt, nominibus Sanctorum aliquas Eccleſias inſcribere, vt vel hac memoria ipſi honorentur, vel, vt excitentur fideles ad eorum patrocinium in eis locis ſpecialiter impetrandum, atque ita ſeruat vſus Eccleſiæ, ac propterea etiam in huiuſmodi templis imagines affigūtur eorum Sanctorum, ad quorum honorem peculiariter deputata ſunt: atque ita conſtat, huiuſmodi vſum templorum eſſe decentiſſimum, & Eccleſiæ vtiliſſimū, quia non eo modo dicantur Sanctis templa, quo ipſi Deo. Nam, quatenus ſunt loca ſacrificiorum, ſoli Deo eriguntur; & quia hæc eſt primaria inſtitutio, & quæ maximè ſub nomine templi indicatur, ideo ſimpliciter ſoli Deo templa erigi dicenda ſunt: quatenus verò monumenta eſſe poſſunt, in quibus, vel Sanctorum reliquiæ, vel eorum ſaltem imagines, vel memoriæ retineantur, ſecundario dicuntur dicari Sanctis, vel proprius Deo in Sanctorum honorem. Vnde Auguſtinus 22. de Ciuita. capite 10. *Nos* inquit, *Martyribus noſtris non templa, ſicut Diis, ſed memorias ſicut hominibus mortuis, quorum ſpiritus apud Deū viuunt fabricamus*, non ergo hac in re diuino honori derogatur, ſed totū potius in augmentum illius cedit, & eſt conſentaneum honori debito Sanctis; tum quia reliquiæ eorum, quæ res valde ſacrę ſunt, in locis ſacris recondi debent; tum etiam, quia cum memoria & veneratio Sanctorum religioſa ſit, meritò in ſacris ac religioſis locis conſeruatur, ac denique, quia frequenter ad Deum per Sanctos accedimus, & ad eos orationes fundimus, vt pro nobis orent: decet etiam, vt in ſacris concionibus eorum geſta & laudes ſæpe prædicentur. Et ideo meritò loca ad orationes & conciones ſacras deſtinata, Sanctis nuncupantur. Atq; hic templorum vſus eſt magis proprius & peculiaris legis gratiæ: quia ante Chriſti aduentum nondum ſancti homines in beatitudine regnabant, de ſanctis autem angelis, obſcurior erat notitia.

Greg Magn. Con. Carth.

Simpliciter ſoli Deo tēpla erigi dicuntur.

Auguſt.

Sextus templorū vſus.

Sextus vſus templorum eſt, vt in eis fidelium corpora ſepeliantur, de quo Ambroſ. lib. 2. de offic. c. 18. A *Nemo poteſt accuſare, quod templum Dei ædificatum eſt, nemo poteſt indignari, quia humandis fidelium reliquiis ſpatia laxata ſunt.* Vnde de Sancto Ioanne Euangeliſta referunt Abdias Babyl. & Hieronymus, ſuper epiſtolam ad Galatas, cum eſſet morti vicinus, ſe in Eccleſiam deferri feciſſe, viuumque in monumentum, quod ſibi parari fecerat, ingreſſum, ibidem obiiſſe. Verum eſt, olim in reuerentiam templorum cautum fuiſſe, ne intra templorum ambitum fidelium corpora ſepelirentur, ſed in atrio aut cæmeterio, vt conſtat ex capitulo, Præcipiendum, de conſecratione, diſtinctione 2. ex Conc. Nannetenſi, capitulo 6. & ex Concil. Bracharenſ. apud Burch. libro 3. B decret. capitulo 157. At hoc vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ iam non ſeruatur, neque antiquitus generatim obſeruatum videtur: nam in Concil. Mog. capitulo 52. ſic dicitur, *Nullus mortuus intra Eccleſiam ſepeliatur, niſi Epiſcopi, aut Abbates, aut digni Presbyteri, aut fideles laici*, quod verbum exponens Gloſſa in capit. Nullus, 13. quæſtione 2. per fideles laicos, intelligit eos, qui ita in fide præſtant, vt miracula faciant. Sed nimis violenta eſt, & voluntaria expoſitio: melius ergo intelliguntur fideles baptizati, quos veriſimile eſt in fide viua diſceſſiſſe, vt colligitur ex capit. Eccleſiam, primo & ſecundo de Conſecratione, diſtinctione 1. Vnde Auguſtinus libro de cura pro mortuis agenda, cap. vltimo, & Gregor. libro 4. de C Dialog. capitulo 50. commemorat vtilitates, quæ fidelibus proueniunt ex eo, quod in ſacris ædibus ſepeliantur, nimirum, quod altaris ſacrificio, & viuētium fidelium orationibus ac eleemoſynis frequentius iuuantur: eſt ergo hic vſus etiam conuenientiſſimus. Et accedit præterea, quod hæc corpora fidelium propter ſpem glorioſæ reſurrectionis, & quia credunt fuiſſe Spiritus ſancti templa, & in eo ſtatu deceſſiſſe, ſpeciali honore digna ſunt, meritoque in locis ſacris reconduntur. Quod verò intra Eccleſiam, vel in eius veſtibulo, ſeu atrio aut cæmeterio ſepeliantur, nil refert: vtrumque enim poteſt, vel in religioſa pietate, vel in Chriſtiana humilitate fundari, de qua re legi poſſunt plura apud Durandum, D dicto lib. 1. cap. 23.

Abdias, Hieron.

Conc. Nann. Conc. Brach.

Conc. Mog.

Auguſt. Greg. Magn.

Durand.

Ad fundamenta contrarii erroris reſpondetur, ad priorem partem; quamuis Deus ſpiritus ſit vbique præſens, & loco non incluſus, homines tamen colentes Deum corporei ſunt, & corpore ac ſpiritu adorare debent Deum; neq; *adorare Deum in ſpiritu & veritate*, excludit actiones externas, ſed requirit, vt illæ ex interiori affectu, & ſpiritu procedant, ideoq; quamuis hæc adoratio non neceſſario limitetur ad certum ac definitum locum, vt Chriſtus in citatis verbis Ioan. 4. ſignificauit, & expoſuit Athanaſius, quęſtione 70. ad Antioch. requirit tamen aliquem locum, & non eſt contra ſpiritum, & veritatem diuinæ adorationis, vt ſint aliqua loca ad hoc miniE ſterium ſpecialiter deſignata, vt cum maiori decentia & reuerentia ibi colatur Deus, quia neque ideò tollitur, quin aliis etiam locis poſſit vnuſquiſque Deum colere priuatim, ſuo arbitrio ac deuotione, neque etiam exiſtimamus, vt Gentiles, Deum in loco aliquo corporeo ſeu templo includi, vt non ſit vbique præſens.

Athanaſ. Ioan. 4.

Ad aliam partem iam ſatis oſtenſum eſt, in Eccleſia Chriſti eſſe verum ſacrificium viſibile, & ideò in ea eſſe poſſe, ac debere templum, vt ſic, ſeu quatenus dicit habitudinem ad ſacrificium. Ad Patres autem ibi citatos reſpondetur, ibi loqui de templis Gentilium, quę deputata erant ad offerenda falſa & cruenta ſacrificia, non verò Deo, ſed idolis. In hac enim ſignificatione erat tunc vulgatū nomen templi inter

Eſt in Eccleſia Chriſti verum ſacrificium ſenſibile.

Gentiles & ideò, iuxta eorum ſenſum & intelligentiam loquendo, negabant interdum Patres, Chriſtianos habere templa vel aras; ſcilicet, ad ſimilia ſacrificia deputatas; tamen proprius ac ſyncerius de templo loquendo, iam ſatis oſtendimus, eoſdem Patres, Eccleſias Chriſtianorum frequēter templa appellare. Locus autem Apocal. ibi citatus, *Et templum non vidi in ea*, euidēter intelligitur de Eccleſia triūphante, vt Auguſt. notauit, lib. 20. de Ciuitate, cap. 17. & ibi omnes expoſitores, Anſelm. Beda, Rupert. &c. nam ſtatus illius Eccleſiæ dicitur futurus poſt diem iudicij, vt patet ex diſcurſu capitis 20. & 21. & de illa Eccleſia ſubditur, *Quod nihil coinquinatum introibit in eam*. Nec refert, quod Ioannes imitetur verba Iſaiæ: quia, & probabile eſt, vt ibi notat Hieronymus, illa etiam intelligi de Eccleſia triumphante; & quāuis ab Iſaia dicta fuerint de Eccleſia militante, potuit Ioannes, vel per ſenſum analogicum, vel per quandam imitationem, eis vti ad loquendum de Eccleſia triumphante. In ea ergo dicit, non futurum templum, quia iam, tunc non erunt ſacrificia, nec ſacramenta, & ſimilia.

[August. Anſelm. Beda. Rupert.] [Hieron.]

SECTIO II.

Vtrum decens ac vtile ſit Eccleſias ſolemni ritu dicari, benedici, aut conſecrari.

MVlti ex hæreticis citatis in hoc potiſſimum damnant Eccleſiæ conſuetudinem in templis erigendis, quod ad ea conſecranda & benedicenda variis vtatur ceræmoniis; & quod ſpeciali ſolemnitate & celebritate vtatur eo die, quo templum aliquod perficitur, ſeu dicatur Deo: nam primum dicunt eſſe ſuperſtitioſum & Gentilicum, ſecundū verò eſſe Iudaicum. Sed iſti prauo contradicendi ſpiritu ducti, ſine fundamento loquuntur: & ea damnant, quæ neque à Deo prohibita ſunt; neque rectæ rationi repugnant.

[Perpetua Eccleſiæ conſuetudo Eccleſias dedicandi.]

Primò ergo, quod attinet ad Eccleſiæ ſeu templi dedicationem, certum eſt, fuiſſe perpetuam Eccleſiæ conſuetudinem, vt magna pompa & celebritate fiat: imò de aliquibus inſignioribus templis obſeruatum eſſe, vt eorum dedicationes annuis feſtiuitatibus recolantur ac celebrentur; ſicut nūc Eccleſia Romana celebrat feſta dedicationum templorum ſanctę Mariæ Maioris, Lateranenſis Eccleſiæ & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli: Eccleſia Hieroſolymitana celebrat quotānis dedicationē Templi, Dei genitrici à Conſtantino dicati teſte Nicephoro lib. 8. hiſt. c. 50. & Eccleſia Toletana ſui tēpli dedicationē celebrat: & idē ſeruant aliæ inſignes Eccleſiæ, & in Breuiario ac Miſſali Romano propria officia huius celebritatis deſignantur, & apud Auguſtinum legimus varias conciones, in huiuſmodi feſto dedicationis habitas, ſermone 251. de tempore & ſequentibus, & apud Bernardum ſex conciones de dedicatione Eccleſiæ, & Chryſoſtomus, tomo 3. orationem etiam habet de encæniis, ſeu dedicatione templi: & Nazianz. oratione 23. *De encæniis*, inquit, *honorandis lex vetus eſt eaque præclare conſtituta*: & Gaudent. tractatum habet de dedicatione; in quo refert conueniſſe multos Epiſcopos Brixiæ ad cuiuſdam Eccleſiæ dedicationem: & quid ſimile refert Sozomen. lib. 4. cap. 13. & ſimilia multa paſſim leguntur in antiquis hiſtoriis, vt apud Euſebium lib. 9. cap. 10. lib. 10. c. 3. & 4. & alia multa congerit Durandus dicto lib. 1. cap. 24. Ratio autem huius conſuetudinis ſumitur; tum ex virtute Religionis; tum ex naturali hominis conditione: cum enim templū ad Dei cultum ordinetur, ipſamet ratio Religionis

[Nicephor.] [Auguſt.] [Bernad. Chryſoſt.] [Nazian.] [Gaud.] [Euſeb.] [Durand. Ratio conſuetudinis redditur.]

A poſtulat, vt quando aliquod templum diuino cultui dicatur, id magna voluntate & alacritate fiat, & quia templum eſt ad publicum & cōmunem vſum religioſum totius Eccleſiæ ſeu populi; ideo rationabile etiam eſt, vt totius populi voluntate, & quaſi communi conſenſu dedicetur: ſed ad hūc finem ordinatur hęc celebritas, & publica ſolemnitas, quę in dedicatione templi fit: eſt ergo religioſa, atque laudabilis. Et confirmatur, nam quid quæſo eſt reprehenſione dignum in huiuſmodi opere? Forte dicent, quod Iudæi quidquam ſimile faciebant in ſui templi dedicatione. Sed contra, quia ſancti Patres hoc exemplo conſuetudinem Eccleſiæ confirmant, B vt patet in Fœlice IIII. Epiſtola ad omnes Epiſcopos, Iſidoro lib. 1. de Eccleſ. offic. cap. 35. quia neq; in Iudæis id erat reprehenſibile, ſed valde religioſum; neq; Eccleſia malè facit, ſed honeſtè & ſanctè eos in hoc Religionis opere imitando: quia illud non erat opus cerεmoniale aut figuratiuum, ſed morale: natura enim & ratione inſtigante id faciebant; tum vt gratias Deo agerent pro beneficio ſuſcepto: habere enim templum ad Deum colendum accommodatum, ſingulare Dei beneficium eſt; tum etiam vt propenſum animum oſtenderent ad diuinum cultum. Ac deniq; vt à Deo impetrarēt gratiā ad eum digne colendum & deprecandum in huiuſmodi templo, & alia beneficia ab ipſo obtinenda; vt C colligere licet ex 2. Paralip. 7. & aliis ſimilibus locis: ſed hæc omnia intendit Eccleſia in prædicta celebritate: eſt ergo res ſancta & honeſta; neque oſtendi poteſt aliquod diuinum præceptum aut illius veſtigium, cui talis ritus ſeu conſuetudo repugnet.

[Fœlix IIII. Iſidorus.] [2. Paralip. 7.]

Dico ſecundò; Etiam eſt ſancta ac decens Eccleſiæ conſuetudo conſecrandi & benedicendi Eccleſias, ad ſacrificium Euchariſtię offerendum deſtinatas. Hoc etiam eſt de fide certum, ſufficienterq; probatur Eccleſiæ authoritate; quæ ferè ab initio, præſertim à temporibus Syluestri, vſa eſt huiuſmodi Eccleſiarum conſecratione. De qua multa congerit Gratianus, de Conſecratione, diſtinctione D prima ſpecialiter in capit. Eccleſiis, quod etiam habetur decima ſexta quæſtione ſeptima, & refert Canonē Concilii Niceni; Eccleſias ſemel conſecratas nō debere iterum conſecrari. Additur verò in Concilio Meldenſi, capitulo 8. prout ibidem refertur capit. Eccleſiæ, & in Concilio Carthaginenſ. V. canon. 6. quotieſcunque de conſecratione Eccleſiæ dubitatum fuerit *ſine vlla trepidatione eſſe conſecrandā*, & Concilium Bracharenſ. II. Canon. 6. præcipit, vt Epiſcopus non conſecraret Eccleſiam, niſi pro Sanctorum patrocinio obtinendo condita ſit. De qua conſecratione dixiſſe videtur Clemens Papa, *Eccleſias per congrua & vtilia facite loca, quæ diuinis precibus ſacrare oportet*: & de eadem conſecratione eſt integra epiſtola ad omnes Epiſcopos, Fœlicis IIII. E Gelaſius etiam I. epiſtola. 1. ad vniuerſos Epiſcopos capitul. 6. pręcipit, *vt Baſilicas nouiter inſtitutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant*: cap. autem 27. id declarans, ait, conſecrationes Eccleſiarum abſque præcepto Sedis Apoſtolicæ faciendas non eſſe. Quod habetur de Conſecrat. diſtinctione 1. capit. De locorum, & per nonnulla ſubſequentia capita confirmatur, ſed, vt Gloſſa ibi notat, vel hoc iam reuocatum eſt, vt intelligendum videtur in aliquo extraordinario caſu; nimirum, quando Eccleſia de nouo conſecratur in honorem alicuius Sancti, ſeu fidelis defuncti, non prius canonizati; aut, ſi de nouo erigitur in Eccleſiam Epiſcopalem, ita enim ſignificatur in prædicta epiſtola,

[2. Concluſ.] [Gratian.] [Conc. Nic.] [Conc. Meld.] [Con. Carth.] [Conc. Brach.] [Fœlix IIII. Gelaſius I.]

Syluest. Euchariſt. Burch. Vigilius.

A epiſtola, præſertim quoad priorem caſum: vel certè intelligitur, quando Eccleſia erigitur in locis exemptis, vt ait Syluest. verbo, Eccleſia. 2. numero 2. ex cap. Authoritate. de Priuileg. in 6. extra hos autem caſus, certum eſt; poſſe Eccleſiam ab Epiſcopo conſecrari, vt conſtat ex cap. Aqua, Extra de Conſecratione Eccleſiæ vel altaris, & in capite. Perlectis, & cap. Nemo, & cap. Nullus. de Conſecratione, diſtinctione 2. Addunt etiam Pontifices, dicendam eſſe Miſſam, quando Eccleſia conſecratur, vt patet ex Euchar. Papa, cap. Omnes, de Conſecratione, diſtinctione 1. & apud Burch. libro 3. capitulo 27. & ex Vigilio Papa, epiſtola 1. ad Eleut. capitulo 4. & habetur in cap. De fabrica, de Conſecratione, diſtinctione 1. Vnde Gloſſa in cap. Omnes Baſilicæ, de Conſecratione, diſtinctione 1. in dubium reuocat, an Miſſa ſit de ſubſtantia conſecrationis. Et aliqui exiſtimant, ita eſſe. Addunt verò non eſſe de ſubſtantia, vt dicatur ab Epiſcopo conſecrante, ſed ſatis eſſe, ſi ab alio Presbytero dicatur. Sed tamen certum eſt, non eſſe de ſubſtantia, vt docet Diuus Antonin. 3. parte, tractatu 12. capitulo 6. in principio, Syluest. verbo, Conſecratio. & Turrecrem. in dicto cap. Omnes Baſilicę, quia, neq; in in vllo textu, neque in ordine Romano pręcipitur, vt ſubſtantialis; & quia, quicquid eſt de ſubſtantia conſecrationis, fit ab Epiſcopo, vt à miniſtro conſecrante, ergo, ſi Miſſa dicta ab ipſomet Epiſcopo, non eſt de ſubſtantia, abſolutè & ſimpliciter non eſt de ſubſtantia conſecrationis. De hac præterea conſecratione Eccleſiarum multa ſcribit Euodius Ticinenſis, epiſtola ad Maximum Epiſcopum, & Hieronym. in cap. 43. Ezechiel. *Indignatio Dei commouetur, quando in conſecratis Deo indignus habitator eſt:* & Auguſtinus, libro 4. contra Creſconium, cap. 40. *Fœlicianus*, inquit, *poſitus in ciuitate, Deo omnipotenti parietes conſecratos, Eccleſiam venerandam, quaſi quadam obſeſſione credidit retinendam.* Denique VValfr. Strabo de rebus Eccleſ. cap. 9. ex ſuperſtitionibus Paganorum, argumentum ſumit; *Nam, ſi illi ſuis falſis Diis, deceptoriisque cæremoniis ſua templa ſacrabāt, multo magis nos templa noſtra & altaria, noſtræ religionis indicia Deo ſaluatori noſtro per illibata & vera ſacramenta dedicare curemus, vt cum noſtræ deuotionis officiis, diuinæ Maieſtati placeamus, & ipſe nos ſemper inuiſere & manſionem ſibi in nobis facere dignetur, qui per Prophetam dicit; Pauete ad ſanctuarium meum, Leuit. 27.* Satis ergo ex his conſtat, hunc conſecrationis vſum eſſe antiquiſſimum, & vniuerſali conſuetudine Eccleſiæ receptum. Ratio autem ob quam huiuſmodi ritus eſt per ſeſe decens & honeſtus, eſt; quoniam locus eſſe debet proportionatus miniſterio & actioni, ad quam deputatur. Sed templum dedicatur ad ſacroſanctum miniſterium, ergo decens eſt, vt etiam locus ipſe ſuo modo ſacretur, & ſanctificetur. Dices, templum, cum ſit inanimatum, non eſſe capax ſanctificationis, & conſequenter, nec conſecrationis; ideoque ſola voluntate, ſeu extrinſeca deputatione, poſſe Eccleſiam ad prædictum miniſterium deſtinari. Sed, vt rectè dixit Aug. lib. 2. de peccatorum meritis & remiſſione, cap. 26. non vnius modi eſt ſanctificatio: nam non ſolū homo, ſed etiam panes & cibi ſanctificari dicuntur per verbum Dei & orationem. 1. ad Timoth. 4. & de templo Salomonis dicit Deus, 3. Regum 9. *Sanctificaui domum hanc.* Sic igitur templum noſtrum, quamuis inanimatum ſit, ſanctificari & conſecrari poteſt; non quod per eam conſecrationem illi imprimi credatur aliqua ſanctitas, vt realis qualitas inhærens, ſed quod per eam ſegregetur à communibus & profanis vſibus, & ad ſacros deſtinetur, & per ſacra ſigna,

(Margin: D. Antonin. Syluest. Turrecrem. Euodius. Hieronym. Auguſt. VValf. Strab. Conſecrationis vſus antiquiſſimus. Obiectio.)

& Eccleſiæ deprecationem ſpecialiter cuſtodiatur à dæmonum infeſtatione; & diuino fauore protegatur. Vnde, licet interdum poſſit oratorium per ſimplicem voluntatem; & Eccleſia per ſimplicem benedictionem ad hæc ſacra miniſteria deſtinari, tamen ad ampliorem reuerentiam hominum conciliandam, & ad expreſſius ſignificandum excellentiā diuinæ Maieſtatis, cui templum dicatur, expedit interdum etiam pluribus ſignis, & cæremoniis conſecrari. Tandem hæc actio non eſt per ſe mala, nam, & in lege veteri fuit vſus illius, Exodi 14. & Num. 7. imò & in lege naturæ fuit quoddam illius veſtigiū; vt patet in Iacob. Geneſ. 28. & 35. quod eſt ſignum B etiam eſſe conſentaneum rationi naturali. Et non eſt ſpecialiter in lege noua prohibitum, quia non continet cæremoniam aliquam propriam legis veteris, ſeu venturum Meſſiam ſignificantem: ſed continet tantum moralem cæremoniam, ordinatam ad excitandos animos in diuinum cultum, meritò ergo in Eccleſia obſeruatur.

(Margin: Exodi 14. Num 7. Gen 28. & 35.)

3. Concluſio.

Dico tertiò; Templorum conſecratio non tantum per ſe decens eſt, ſed etiam hominibus vtilis. Ita docet Diuus Thomas hic ad tertium, ac propterea dixit rectè Bernardus, ſermone 1. in dedicatione Eccleſiæ. *Domus iſta per manus Pontificum dedicata eſt Domino: propter nos ſine dubio factum eſt, non ſolum,* C *qui præſentes ſumus, ſed & quicunque vſque in finem ſæculi Domino ſunt in hoc loco militaturi, in nobis proinde ſpiritualiter impleri neceſſe eſt, quæ in parietibus viſibilibus præceſſerunt, & ſi vultis ſcire, hæc vtique ſunt, aſperſio, inſcriptio, inunctio, illuminatio, benedictio. Hæc vtique in hac viſibili domo fecere Pontifices; hæc & Chriſtus aſſiſtens Pontifex futurorum bonorum inuiſibiliter quotidie operatur in nobis.* Ac deinde latè proſequitur harum cæremoniarum ſignificationes, & vtilitates. Poteſt autem hæc vtilitas dupliciter explicari. Primò, ſolum, quaſi ex natura rei; & hoc modo multum deſeruit huiuſmodi conſecratio, vt animi hominum ad maiorem reuerentiam excitentur: eſt enim homo ſenſibilis, ideoque plurimum ſenſibilibus ſignis mouetur. D Hæc autem templi conſecratio homini indicat, & ſanctitatem ſacramentorum, quæ in Eccleſia miniſtrantur: & ſanctitatem, quæ ad illa miniſtranda, & recipienda requiritur. Nam, ſi in loco ipſo, in quo perficienda ſunt, ſanctificationem illi proportionatam prærequirunt, multo magis in homine propriam ſanctitatem poſtulabūt. Et præterea ſignificat ſanctitatem, quam Chriſtus per ſacramenta Eccleſiæ ſuæ confert, vt Diuus Thomas hic docet ad 2. Hanc igitur ob cauſam templum cōſecratum ex ſe homines excitat ad maiorem reuerentiam & deuotionem.

(Margin: D. Thom. Bernard.)

Secundò poteſt explicari ex ſpeciali efficacia, quam templum acquirit, ratione conſecrationis, vt E hic Diuus Thomas ad tertium indicat, & latius Caietanus exponit. Quæ virtus præcipue cenſetur extendi vel ad coercendos dæmones, ne adeò infenſi ſint hominib. in loco conſecrato orantib. quod ſumi poteſt ex Gregorio 3. Dialog. cap. 30. vel ad remittenda venialia peccata; & conſequenter ad maiorem aliquam hominis ſanctificationem; vel ad conferenda aliqua gratiæ auxilia, vt Bernard. ſignificat, dicto ſermone 1. de dedicatione Eccleſiæ. Sed vt latè ſupra tractaui, diſput. 15. ſectione 4. hæc omnia intelligenda ſunt, ſolum per modum impetrationis, fundatæ in ſanctitate Eccleſiæ; in cuius perſona orationes funduntur, ſicut enim Salomon 3. Regum 8. Deum deprecabatur. *Reſpice ad orationem ſerui tui, & ad preces eius Domine Deus meus, vt ſint*

(Margin: D. Thom. Caiet. Greg. Magn. Bernard. Salomon.)

oculi

Ambroſ.
Hugo de Sancto Vict. Durand. Antonin. Turrecrem.

oculi tui aperti ſuper domum hanc nocte ac die. Ita Eccleſia orationibus ſuis, quas in Eccleſiæ conſeratione interponit, à Deo impetrat prædicta beneficia, cuius deprecationis exemplum optimũ eſt apud Ambroſium, lib. de Exhortat. Virg. circa finem. Cætera, quæ de hac vtilitate deſiderari poſſunt, in prædicta diſputatione & ſectione videantur. Quibus autem cæremoniis fiat conſecratio, & quomodo ſolemnis conſecratio templi à ſimplici benedictione differat, ex lib. Pontificali, ſeu Ordine Romano petendum eſt: de ſignificatione autem ſingularum cerœmoniarum legi poteſt Hugo de Sancto Victore, libro 2. de Sacramentis, parte 5. capite 2. & 3. & Durandus, in Rationali, libro 1. cap. 6. & 7. & Diuus Antoninus, tertia parte, titulo duodecimo, capite ſexto. Turrecremata in cap. Omnes Baſilicæ, de Conſecratione, diſtinctione prima, & alij authores recentiores ſupra citati.

SECTIO III.

Vtrum teneatur ſacerdos non offerre hoc ſacrificium, niſi in loco ſacro.

D.Thom. Sylueſt. Angel. Nauar. D.Antonin. Laodicen. Carth. Mogunt. Aquiſgran.

IN hac re vnum eſt certum, nimirum; ordinario & communi iure, non poſſe licitè hoc ſacrificium extra Eccleſiam, ſeu locum ſacrum ad hoc peculiariter deputatum offerri. Ita docet Diuus Thomas hic, & omnes Doctores, in quarto, diſtinctione 23. Sylueſter, Angel. & alii Summiſtæ, verbo, Miſſa, Nauar. cap. 25. numero 82. Diuus Antonin. 3. parte, tit. 13. cap. 6. Fundamentum eſt, quia ita eſt iure Eccleſiaſtico ſtatutum, & præceptum, vt conſtat ex Conciliis antiquis; Laodicen. cap. 58. Carthag. II. cap. 9. & Moguntino, cap. 9. & ex Concil. Aquiſgran. ſub Ludouico Pio. cap. 84. & decretis Pontificum, Clemen. epiſt. 2. Fœlicis. epiſt. 1. & aliis, quæ referuntur de Conſecrat. diſtinctione 1. & renouantur in Concilio Tridentino, ſeſſione 22. cap. De obſeruandis in celebratione Miſſæ. Ratio autem huius præcepti non eſt alia, niſi quia ita viſum eſt Eccleſiæ expedire (& ſane merito) tum ad debitam reuerentiam huius ſacramenti, vt cum debito honore tractetur; tũ etiam ob maiorem fidelium deuotionem. Ex quo infero, tranſgreſſionem huius pręcepti ex ſuo genere eſſe peccatum mortale: quoniam iura ſimpliciter dicunt, hoc non licere, & loquuntur tanquam de re graui, & maximè neceſſaria, quæ prætermittenda non eſt; niſi in ſumma neceſſitate, vt dicitur in cap. Sicut, de Conſecratione, diſtinctione 1. & aliter non ritè celebrari, vt ibidem additur in cap. Hic ergo, & (quod grauius eſt) ibidem, in cap. Nullus. prohibetur Sacerdos celebrare in locis non ſacratis ab Epiſcopo, ſub comminatione diſpoſitionis; verba Sylueſt. ſunt. *Nullus presbyter Miſſas celebrare præſumat, niſi in ſacratis ab Epiſcopo locis, qui ſui particeps de cætero voluerit eſſe ſacerdotij.* Et hoc etiam confirmant verba Baſilij, in regul. breuiorib. reg. 310. *Quemadmodum ratio non permittit, quod vas vllum commune in ſancta introferatur, eodem modo etiam vetat ſancta in domo communi celebrari.* Quæ comparatio planè indicat obligationem grauem ſub mortali; & idem indicat alia comparatio cum lege veteri, quam ſubdit, dicens, *Cum ex iuſſu Dei in veteri teſtamento nihil iſto modo fieri permittatur,* & quod infra ait, *In contumelia haberi ſacrificium, ſi abſque neceſſitate in priuata domo fiat.* Atque ita ſentiunt citati authores. Quocirca nimis excedere videtur Soto hic, diſtin. 13. q. 2. art. 3. dicens, non eſſe opus magna neceſſitate, vt in hoc peccatum mortale excuſetur, cum tamen in dicto cap. Sicut, dicatur, non licere, *niſi ſumma coegerit neceſſitas:* liberius autem ſubiungit

Baſilius. Soto.

A Soto: *Imò verò vbi nullus ſit contemptus, vel ſcandalum, vix arbitror poſſe contingere peccatum mortale per celebrationẽ extra Eccleſiam.* Sed, ſi hoc verum eſſet, ſequeretur non eſſe peccatum mortale, celebrare propria authoritate, in propria ac priuata domo ſeu oratorio non ex contemptu, ſed ex deuotione, neque cum ſcandalo, ſed ſecretè: conſequens autem eſt abſurdum, & contra communem ſenſum totius Eccleſiæ. Non eſt ergo neceſſarium ſcandalum, vel contemptus, vt hoc peccatum graue ſit, ſed ſufficit, quod ſit voluntaria tranſgreſſio Eccleſiaſtici præcepti. Addit verò Sylueſter, verbo, Miſſa. 1. quæſtinone 3. §. 5. *Qui celebrant vel celebrare faciunt, niſi in locis à iure con-* B *ceſſis,* eſſe ipſo facto interdictos ab Eccleſiæ ingreſſu, citatque cap. Epiſcoporum de priuilegiis, in 6. Sed ibi non eſt ſermo de omnibus, qui celebrant, vel celebrare faciunt propria authoritate in loco non ſacro; ſed de his tantum, qui celebrant, vel celebrare faciunt in loco interdicto per ſpecialem Eccleſiæ cenſuram. Itaque illa pœna impoſita eſt contemptoribus, ſeu tranſgreſſoribus illius cenſuræ; non verò tranſgreſſoribus eius præcepti, de quo modo diſputamus. Vnde verba illa, quæ in illo textu interponuntur (*niſi quatenus eis à iure conceditur*) non intelliguntur generaliter de quocunque celebrante alicubi, *niſi quatenus ei à iure conceditur,* ſed ſpecialiter de celebrante in loco interdicto, *niſi quatenus ei à iure* C *conceditur,* id eſt, niſi in eis caſibus vel temporibus, in quibus de iure licitum eſt, in loco interdicto celebrare: de hoc enim erat ſermo in prædicto textu, & non de celebrante in quocunque loco.

Sylueſt. Verba in textu interpoſita, quomodo intelligãtur.

1. Notabile.

Eſt autem circa hoc præceptum obſeruandum: primò, iuxta iura antiqua requiri locum ſeu Eccleſiam conſecratam ad offerendum hoc ſacrificium, vt ex decretis citatis conſtat; iam verò (quoniam Eccleſiarum conſecratio rara & difficilis eſt) vſus obtinuit, vt ad ſacrificandum iure ordinario & cõmuni ſufficiat Eccleſia benedicta; quæ, ſi fundata ſit authoritate Papæ vel Epiſcopi ad ſacramenta miniſtrãda, eiſdem iam priuilegiis gaudet, quibus Eccleſia conſecrata, vt notant Gloſſa & Doctores in capit. D Vltimo, de Conſecratione Eccleſię, & ideo in concluſione non ſolum locutus de Eccleſia conſecrata, ſed abſolutè de Eccleſia, vel loco ſacro ad hoc miniſterium deputato: ſemper tamen requiritur, vt ſaltem altare ſit conſecratum, vt ſtatim declarabimus.

Altare ſemper conſecrari debet. 2. Notabile. 1. Exceptio.

Secundò obſeruandum eſt, hoc præceptum intelligi ex communi & ordinario iure, vt in concluſione propoſui. Nam extraordinariè in multis caſibus aliter ſacrificare licet. Prima itaque exceptio ſit, quod ex licentia Epiſcopi licet extra Eccleſiam ſacrificare in priuata domo, ſeu oratorio nec conſecrato, nec benedicto [illegible]et, quia ita explicatur hæc lex in prædictis decretis, cap. Miſſarum, de Conſe- E cratione 1. *In locis ab Epiſcopo conſecratis, vel vbi ipſe permiſerit.* & in cap. Hic ergo. *In locis, in quibus Epiſcopus proprius iuſſerit.* cap. In his, de priuilegiis. Vnde rectè colligunt Doctores, poſſe Epiſcopum hanc facultatem dare abſque vlla neceſſitate: quia non eſt diſpẽſatio in lege, ſed eſt vſus propriæ poteſtatis, & iuriſdictionis. Ita ferè Sylueſt. Soto, Nauar. ſupra. Poteſt autem Epiſcopus, hanc facultatem dare, vel ex parte loci, deſignando ſcilicet locum aliquẽ, vt in eo poſſit ſacrificium fieri, aut permanẽter, aut pro vna tãtum vel altera die; vel ex parte perſonæ, dando, ſcilicet, ſubdito ſibi ſacerdoti, vt ſibi poſſit ad ſacrificandum locum eligere, quod Summa Angel. limitat intra propriam diœceſim, Sylueſt. verò hoc ampliat, etiam extra propriam diœceſim ex cap. In his, de priuile-

Sylueſt. Soto. Nauar.

Sum. Angel. Sylueſt.

priuilegiis, ex quo reuera id non colligitur: nam ibi non dicitur, poſſe Epiſcopum facultatem concedere ſuis ſubditis ſacrificandi, vbicunque terrarum voluerint, cum altari portatili; ſed ſolum declaratur, huiuſmodi priuilegium Apoſtolicum conceſſum Mendicantibus, non eſſe ita interpretandum, vt requiratur Prælatorum conſenſus: quia aliàs priuilegium illud nihil operaretur, ex qua ratione ſolũ colligitur, Epiſcopum poſſe in ſua diœceſi concedere hanc facultatem cuilibet ſacerdoti habenti aliàs facultatem ſacrificandi, non tamen ſequitur, ꝙ poſſit illam facultatem concedere pro aliena diœceſi. Et ſane videtur hoc rationabilius, quia ad vnũquemque Epiſcopum ſpectat, in propria diœceſi deſignare loca, in quibus, vel ſacrificium offerri, vel ſacramenta miniſtrare liceat. Vnde priuilegium illud tam amplum concedere, ad ſummum Pontificem ſpectat. Addit verò Nauarr. ſupra, hanc facultatem Epiſcoporum reſtrictam eſſe in Concil. Tridentino, in dicta ſeſſione 22. vbi Epiſcopis præcipit, *ne patiantur priuatis in domibus atque omnino extra Eccleſiam & ad diuinum tantum cultum dedicata oratoria, ab eiſdem Ordinariis deſignanda & viſitanda ſanctum hoc ſacrificium à ſæcularibus aut regularibus, quibuſcunque peragi*; nã ex his verbis planè colligi videtur, præter Eccleſias, ſolum poſſe nunc Epiſcopos deſignare priuata oratoria ad religioſa tantum munera deputata, vt in eis etiam ſacrificari liceat. Quæ ſententia vera mihi videtur, ſi ſolum intelligatur de facultate, quam nunc poteſt dare Epiſcopus ex abſoluta poteſtate, abſque vlla neceſſitate; ſed ſolum ex quadã gratia & liberalitate, habita ſemper ratione decentiæ loci, & reuerentiæ debitæ ſacramento: nam, ſi rectè intentio Concilij & verba eius ponderentur, huiuſmodi licentiam, & facultatem coarctare voluit. Vnde non poſſet nunc Epiſcopus liberam facultatem concedere alicui ſacerdoti faciendi ſacrum, vbi voluerit, cum altari portatili etiam intra propriã diœceſim; nec poſſet ſine cauſa, vel neceſſitate dare facultatem dicendi Miſſam in aliquo loco honeſto & bene præparato, non tamen deputato ad religioſum tantum miniſterium, ſed conuertendo ſtatim in communes vſus: nam vtrumque horum derogaret decreto Cõcilij prohibentis vniuerſaliter, & ſine exceptione, dicere Miſſam extra Eccleſiam, aut oratorium, ad diuinum cultum dedicata, & per Epiſcopum approbata. Nihilominus tamen non exiſtimo, ablatam eſſe ab Epiſcopo poteſtatem concedendi licentiam in caſu neceſſitatis, vt in aliquo honeſto loco fiat ſacrum, quamuis talis locus non ſit ad diuinum tantũ cultum deputatus: quia, vt ſtatim dicam, iure ordinario poteſt hoc fieri, vel concedi in caſu neceſſitatis: Concilium autem non abſtulit hoc commune ius, neque de caſu neceſſitatis quidquam locutũ eſt; ſed abſolutè de communi modo celebrandi. Item, quia facultas hæc eſt per modum diſpenſationis: Concilium autem non abſtulit ab Epiſcopo poteſtatem rationabiliter diſpenſandi, quam habet in huiuſmodi rebus, maximè cum reuera ſit moraliter neceſſaria: quia multi caſus occurrunt, in quibus & fieri poteſt ſine irreuerentia ſacramenti, & fieri etiã oportet. Tandem vſus hoc confirmat, quia ita fit ſine vllo ſcrupulo.

Nauar. Conc. Trid.

Concilii verba ponderantur.

Sententia authoris.

3. Exceptio.

Tertia exceptio eſt de caſu neceſſitatis; Nam in eo licitum eſt, Miſſam dicere extra Eccleſiam & oratorium; imò & extra domum, in quocunque terræ loco decente. Ita declaratur de Conſecratione, diſtinctione 1. capitulo 1. & capitulo, Concedimus. & ita notat D. Thom. hic, ad 1. & Alenſ. 4. p. q. 36. membr. 1. Paludan. Soto, & alij, in 4. diſtinct. 13.

A Syluester, Nauar. & alij ſupra citati. Ratio non eſt alia, niſi quia hæc gratia eſt iure communi conceſſa: Verum quidem eſt, illa duo capita non multum vrgere, quia non ſunt alicuius Pontificis, vel Cõcilij generalis. Primum enim ſolius Gratiani eſt. Secundum autem eſt Concilii Triburienſis Prouincialis. Nihilominus tamen illud ius conſuetudine probatum eſt, & receptum; & per ſe eſt rationi conforme, quia neceſſitas (vt aiunt) caret lege: præſertim, cum ſimul poſſit ſeruari reuerentia ſacrificio debita. Et ideo dixi, in decente loco: & addidi, debere eſſe terræ locum, quia ſuper mare, aut flumen celebrari non poteſt, etiam titulo neceſſitatis, propter periculum

B effuſionis ſanguinis, vt prædicti authores notant. Qui etiam addunt, non eſſe prætermittendam Epiſcopi facultatem, ſi commode peti poteſt; ſi autem non poteſt, tunc ſufficere neceſſitatem ſolam. Vnde etiam inferunt, in bello poſſe celebrari in tentorio, vel ſub dio, ſi alia neceſſaria habeantur, quia tunc ſufficiens vrget neceſſitas. Quoniam verò talis neceſſitas præuiſa ſemper eſt, ratio poſtulat, vt in huiuſmodi euentu Epiſcopi, ſeu ſuperioris voluntas & licentia præueniatur, & ita docent prædicti authores. Addit deinde D. Thomas hic, etiam ratione itineris, poſſe Miſſam ſub dio fieri, ſi Eccleſia deſit; quia ita conceditur in dicto cap. Cõcedimus; quod ſemper intelligitur, dummodo altare portatile, & alia

C neceſſaria habeantur. Dices, in cap. vlt. de priuilegiis, in 6. conceditur Epiſcopis ſpeciale priuilegium, vt in itinere poſſint extra Eccleſiam celebrare, cum altari portatili: ergo non licet omnibus ordinariò iure. Reſpondetur, priuilegium Epiſcoporum eſſe, vt, abſque neceſſitate propter ſolam commoditatẽ poſſint id facere, quando, & vbi voluerint: aliis verò hoc non conceditur, ſed ſolum in caſu neceſſitatis, qualis eſt, ſi in multis diebus itineris non occurrat Eccleſia, vel alius locus aptus ad celebrandum. Atq; ita ſumitur ex Paludano, Syluestro, & aliis ſupra. Idemque erit dicendum in alio caſu ordinario, cuius Soto meminit, ſcilicet, quando magna multitudo confluit ad templum, ſeu heremitorium, quod illã

D capere non poteſt: nam tunc eſt ſufficiens cauſa erigẽdi altare in loco commodo, in quo poſſit vniuerſus populus Miſſam videre: quamuis enim iuxta probabilem ſententiam ſupra tractatam, poſſit tunc ſacerdos (ſupponimus enim vnum tantum adeſſe) bis, aut ter Miſſam dicere, vt omnes ſucceſſiuè poſſint Miſſam audire, tamen illud aliud remedium facilius eſt, & minora habet incommoda, atque eſt etiam vniuerſalius. Nam ſæpe euenire poteſt, vt tam paruum ſit templum, tantaque hominum multitudo, vt non poſſit omnibus ſatisfieri, etiam ſi ſæpius Miſſa iteretur, quod tamen faciendum non eſt: eſt enim indecens, & inuſitatum. Deniq; exceptio hæc, ſeu facultas ita dicendi ſacrum in caſu neceſſitatis,

E non eſt reuocata per Concilium Tridentinum, vt etiam in prædictis caſibus Nauar. notat, & ſatis ex dictis conſtat.

Soto. Syluest. Nauar.

Super mare & flumen celebrari nõ poteſt.

D. Thom.

Obiectio.

Solutio.

Palud. Syluest. Soto.

Nauar.

Quarta exceptio eſſe poteſt ex aliquo priuilegio, quale habent Prædicatores, & Minores, celebrandi in quocunq; loco honeſto, cum altari portatili, vt conſtat ex cap. In his, de priuilegiis, eodemque priuilegio fruuntur multi alii Religioſi: hæc tamen priuilegia reuocata fuerunt per Concilium Tridentinum loco ſupra citato. Vnde illis vti non licebit, niſi quatenus poſt illud renouata fuerit. Eſt autem in his priuilegiis valde conſiderandum, an dirigantur ad perſonas tantum Religioſorum, vel ad loca ipſorum. Nam, ſi priori modo conceſſa ſint, non poſſunt ad alios extendi; ſi autem poſteriori modo ſint conceſſa,

4. Exceptio.

ceſſa, ſecus erit; quia priuilegii verba tantum valent, quantum ſonant, vt verbi gratia, poſt Concilium Tridentinum, conceſſum eſt Societati priuilegium, vt Presbyteri eius in miſſionibus vti poſſint altari portatili, vbique Gentium; ibiq; Euchariſtiam miniſtrare: hac ergo facultate ita illi vti poſſunt, vt tamen aliis ſacerdotib. etiam ſi ſocii itineris eius ſint, non liceat in huiuſmodi altari alicubi erecto, ex tali priuilegio Miſſam dicere. Eſt autem aliud priuilegium eidem Religioni conceſſum, vt in ſuis domibus in priuato oratorio, à Prouinciali approbato, poſſint Miſſæ dici ſine alia Epiſcopi approbatione, non obſtante Concilio Tridentino: in huiuſmodi igitur loco ſacrum facere poterunt, nō tantum Religioſi ipſi Societatis, ſed etiam quilibet alij ſacerdotes: quia priuilegium, vt ex verbis eius conſtat, non dirigitur ad ſolas perſonas ſacrificantes, ſed ad locū ſeu ad Prouincialem, cui communicatur illa Epiſcopi facultas approbandi abſolutè locum illum ad ſacrum faciendum.

Priuilegia Societati cōceſſa.

SECTIO IIII.

Vtrum liceat celebrare in Eccleſia violata, & quid in hoc ſeruandum ſit.

HÆc quæſtio tangitur à D. Thoma hic, ad 2. & 3. & à Doctoribus in 4. d. 13. Palud. q. 2. artic. 3. Soto q. 2. articulo 3. ad 2. Syluest. verbo, Conſecr. 2. Nauar. cap. 25. numero 85. & cap. 27. num. 250. Et breuiter ſupponendum eſt prius, ſex modis Eccleſiam violari. Primò, per homicidium voluntarium, & iniurioſum, ex cap. Propoſuiſti. de conſecratione Eccleſiæ, & cap. Si motum. de conſecrat. d. 1. in quo ſermo eſt de homicidio, quod per contentiones & rixas contingit. Vnde, ſi homicidium ſit caſuale, nō violatur Eccleſia. Item, nec per homicidium factum ex amentia, quia hęc inuoluntaria ſunt. Item, nec per homicidium ſecutum ex pura defenſione, quia hoc iniurioſum nō eſt. Addo, nec per homicidium, cuius cauſa, etiam iniurioſa extra Eccleſiam data eſt, etiam ſi mors in Eccleſia contingat, vt ſi vulnus eſt extra Eccleſiam datum, & poſtea homo in Eccleſia moritur: nam tunc reuera non homicidium, ſed ſola mors in Eccleſia contingit. Addit etiam Gloſſ. in cap. vnico, de Conſecrat. Eccl. in 6. ſufficere homicidium ad huiuſmodi violationem, etſi fiat ſine effuſione ſanguinis per ſuffocationem; quia illud eſt verum homicidium. Si autem in Eccleſia ſit percuſſio mortifera, donec moriatur homo, non eſt violata Eccleſia, quātū eſt ex hoc capite, ſecus ratione effuſionis ſanguinis, de qua ſtatim, &, vt clarius intelligatur, ſi ſermo ſit de percuſſione, quæ de ſe nō vulnerat, nec effundit ſanguinem, & ſufficiens eſt ad occidendum hominem per nimiam contuſionem; quia, donec homicidium ſit conſummatum, non incurritur violatio: imò exiſtimo, tunc neceſſarium eſſe, vt mors ipſa in Eccleſia contingat, quia aliàs reuera non fit homicidium in Eccleſia. Vnde, ſi iudex ſuſpenderet aliquem in Eccleſia, violaret illam. Dices, illud homicidium non eſſe iniurioſum. Reſpōdetur primum, eſſe poſſe iniurioſum ipſi reo: quia licet fortaſſe dignus ſit illo ſupplicio, tamen habet ius, vt illo loco vim non patiatur; deinde, eſto, non fieret iniuria ei, qui interficitur, fit tamen iniuria loco ſacro, & hoc ſatis eſt, vt, ſi quis interficiat ſe ipſum in Eccleſia, polluat illam, quia licet ſibi propriè non faciat iniuriam, facit tamen Deo, & Eccleſiæ. Sed quid, ſi iudex ſuſpendat hominem ſuper Eccleſię tectum, vel ex parietibus Eccleſiæ, extra illam? Reſpondetur, non violari Eccleſiam, quia homicidium non ſit intra illam, vt notant Syluester, & Nauarr. cum aliis; quia canones ſolum loquuntur de homicidio intra Eccleſiam perpetrato. Sed quid, ſi tale homicidium ſit verum martyrium? videtur enim, non poſſe pollui Eccleſiam ſacro cruore Martyris. Reſpondetur, non pollui ſanguine Martyris, vt ab ipſo fluit; pollui tamen ſacrilega actione, & interfectione, quia illud eſt verum homicidium.

D. Thom. Palud. Soto. Syluest. Nauar. Sex modis Eccleſia violatur. Obiectio. Solutio. Quæſitum. Reſponſio. Alenſ. Nauar.

Secūdò violatur Eccleſia per iniurioſam ſanguinis effuſionem, ex cap. Si Eccleſia, de conſecr. Eccl. & cap. Eccleſiis, de Conſ. d. 1. vbi nō dicitur expreſsè, oportere illā effuſionem eſſe iniurioſam, aut voluntariam, ita tamen ab omnibus Doctorib. intelligitur, vt patet ex citatis ſupra, & ex Syluest. verbo, Interdictum 4. q. 3. Vnde eodem modo explicandus eſt iſte caſus, quo præcedens, quoad omnes circumſtantias ibi notatas; ſcilicet, de effuſione non caſuali aut naturali, aut medicinali licita, aut quæ eſt in propriam defenſionem. Sed de illa effuſione, quæ ioco contingit, poteſt dubitari. Reſpondetur, hanc debere inter caſuales computari: alias non erit iocoſa; maximè ſi ſit in parua quantitate, quæ non ſufficit ad Eccleſiæ violationem, vt Syluester notat cum Panormitano & aliis, quia effuſio ſanguinis copioſum fluxum ſignificat. vt notauit Gloſſ. in c. Cum illorū. verbo, Effuſionem ſanguinis, de ſententia excommunicationis, & in ſimili optime Hieronym. Malach. 3. & refertur in c. Reuertimini, 16. q. 1. Quod ſi contingat, per actionem iocoſam, magnam copiam ſanguinis effundi, attendenda eſt ratio voluntarij: nā ſi omnino inuoluntariè accidat, non violat, ſi verò ita ſit imprudens, & periculoſa actio, vt moraliter cenſeatur effectus in cauſa voluntarius, tunc Eccleſia violabitur; quia iam actio eſt iniurioſa. Imo addunt aliqui, quomodocunque actio fuerit iniurioſa Eccleſiæ, ſi ex ea ſequatur effuſio ſanguinis copioſa, violari Eccleſiam, etiam ſi contingat eſſe mere caſualem; vt ſi actio iocoſa erat turpis, qualis eſſet repræſentatio tragediæ inhoneſtæ ac profanæ: in qua caſu contingeret talis effuſio. Sed hoc nimis incertum eſt; quia talis actio, nec ratione ſui violat Eccleſiam, quia nullo iure cauetur; nec ratione effectus ſubſecuti; cum ſit omnino caſualis, & iniuriam Eccleſiæ non augeat, de quo latius in ſimili dicetur, in materia de irregularitate. Sed, an violetur Eccleſia propter vulnus in ea inflictum, quando ſanguis intra eam non effluit, ſed homo prius egreditur; vel, ſi effluit non cadit in terram, ſed in vas recipitur: vel ſi è contrario contingat, vulnus eſſe leue, ſufficientem tamen copiam ſanguinis effundi. Denique quid, ſi aliquis ſuum proprium ſanguinem fundat? Reſpōnetur, ſi vulnus mortiferum ſit, vel graue, violari Eccleſiam, etiam ſi intra eam nō effundatur ſanguis, vt omnes docent; nam dict. c. Propoſuiſti. de cōſecrat. Eccleſ. propter vulnera dicitur violari Eccleſia, nulla facta mētione effuſionis ſanguinis; & quia effuſio, quantum ex parte actionis iniurioſæ, iam eſt facta, ſecus verò eſſet, ſi actio in Eccleſia facta, eſſet iniurioſa, non tamen vulneris inflictiua, vt eſt alapa: per illam enim non violatur Eccleſia: quia nullo modo ibi interuenit vulnus, aut ſanguinis effuſio. Quod autem ſanguis effuſus Eccleſiæ pauimentum, vel parietem non attingat, ſed in vaſe recipiatur, nil refert, quia non violatur Eccleſia propter contactū ſanguinis, ſed propter violentam effuſionem in illa factam. Vnde etiam nil refert, quod ſanguinis effuſor ſit extra Eccleſiam, vt ſi iacto lapide percutiat alium in Eccleſia exiſtentem. Satis enim eſt, quod vulneratio, ſeu effuſio in Eccleſia fiat, ſecus verò eſſet,

Syluest. Syluest. Panormit. Hieronym. Obiectio. Solutio.

ſet, ſi è contrario, qui exiſtit intra Eccleſiam ſagitta, vulneraret alium, extra Eccleſiam exiſtentem, tunc enim non violaretur Eccleſia: nam licet actio vulneratiua & effuſiua ſanguinis in Eccleſia inchoetur, tamen ipſa vulneratio ſeu effuſio extra Eccleſiā fit. Et eadem ratione, quamuis ſententia ſanguinis in Eccleſia detur, non violatur Eccleſia, ſi executio extra illam fiat. De effuſione autem proprii ſanguinis, eadem ratio eſt, quæ de alieni: nam, ſi fiat per iuſtam & honeſtam vulnerationem, ſeu flagellationē, non violat Eccleſiam, vt per ſe conſtat, ſi autem fiat per illicitam mutilationem, aut alterius vulneris inflictionem, violabit Eccleſiam, quia licet reſpectu ſui ipſius actio iniurioſa proprie non ſit, tamen eſt iniqua, & iniurioſa Deo, & Eccleſię. In vltimo autē caſu, ſcilicet, quando percuſſio leuis eſt, aut vulnus modicum, ſanguis verò effuſus eſt copioſus, Victoria in Sum. n. 99. abſolutè ſentit, non violari, tunc Eccleſiam: & fortaſſe regula generalis eſſe poteſt; quod, niſi percuſſio grauis ſit, ita vt ad peccatū mortale ſufficiat, etiam ſi contingat copiam ſanguinis effundi, non violatur Eccleſia, quia tunc illa effuſio eſt veluti materialis & caſualis. Quotieſcunq; verò cum percuſſione graui, quę ad peccatū mortale ſufficit, coniungitur copioſa ſanguinis effuſio, tūc ad Eccleſiæ violationem ſufficit.

Regula generalis.

Tertiò violatur Eccleſia per humani ſeminis effuſionem, vt habetur in citatis iuribus, quod omnes authores intelligunt inprimis de effuſione voluntaria: quia alia non eſt humana, nec iniurioſa Eccleſiæ, qualis eſt pollutio nocturna; vel etiam ſi in vigilia, inuoluntariè tamen accidat. Requirunt etiam oēs authores, vt fiat in ſufficiente quantitate: nam vnius vel alterius guttæ effuſio ad violationem non ſufficeret; tum propter vim verbi *effuſionis*, vt ſupra notauimus; tum etiam, quia illa modica effuſio, quamuis ex parte interioris voluntatis ſit peccatum mortale intemperantiæ; tamen in ratione exterioris iniuriæ loci ſacri, non eſt res adeò grauis, neque iniuria (vt ita dicam) conſummata. Præterea neceſſarium eſt, vt talis effuſio fiat intra Eccleſiam: nec erit ſatis, ſi fiat in locis Eccleſiæ adhærentibus, vt in cubiculis Eccleſiæ coniunctis, vel in turri, vel ſupra tectum, vel in ſpelunca ſub pauimento Eccleſiæ, ſicut dictum eſt de homicidio, vel effuſione ſanguinis: eſt enim eadem ratio, vt notauit Soto in 4. diſt. 32. art. 3. Cordub. in Sum. q. 12. Præterea ad huiuſmodi violationem omnes cenſent ſufficere effuſionem ſeminis copioſam, voluntariam, publicam, ac illicitam quocunque genere turpitudinis, ſiue ſit per pollutionem, ſiue per quamcunque illicitam copulam, in quocunque genere perſonarum, fidelium vel infidelium: quia iura abſolutè & ſimpliciter loquuntur: Difficultas autem ſupereſt, an per copulam de ſe licitam, ſcilicet coniugalem, in Eccleſia factam, polluatur Eccleſia. Aliqui enim abſolutè affirmant, quia iura citata abſolutè loquuntur de effuſione ſeminis. Item, quia talis copula, quamuis non ſit iniuſta, neque ex obiecto intemperans, tamen hoc ipſo, quod fit in Eccleſia, eſt ſacrilega, & peccatum mortale. Ita tenent Paludan. in 4. diſt. 18. q. artic. 4. Soto d. 32. articulo 3. Caietan. in Sum. verb. Matrim. peccata. n. 6. & Sum. Angel. Conſecratio. 2. q. 7. Nauar. c. 16. nu. 33. & c. 27. num. 253. qui alios citat. Idem Victoria in Sum. num. 90. Gloſſ. recepta in c. vnico, de conſec. Eccl. in 6. Secūda opinio abſolutè, & in vniuerſum negat Eccleſiam violari per copulā coniugalem. Ita tenet Gloſſa, in cap. Eccleſiis. de conſecrat. d. 1. & ſignificat Soto d. 13. q. 2. art. 3. ad 2. addit tamen, forſan ita eſſe, quia pœnæ ſunt reſtringendæ.

Dubium.
1. Opinio.
Palud. Caietan. Soto. Sum. Aug. Nauar. Victor.
2. Opinio.
Soto.

A Vnde ſignificat, ita eſſe piè interpretanda præcitata decreta; maximè, quia in cap. Si motū, de Conſec. d. 1. ſolum fit mentio adulterij, ſicut etiam in c. Significaſti. de adulteriis. Vnde in quadam lege huius regni, partit. 1. tit. 10. l. vlt. per adulterium & fornicationem dicitur pollui Eccleſia. In dicto autem cap. Eccleſiis, ſolum dicitur, Eccleſias eſſe purgandas, cuiuſcunque ſemine pollutæ fuerint. Non explicatur autem, cuius ſemine polluantur: ergo rectè exponi poteſt, pollui iniqua ſeu polluta ſeminis effuſione, quia per actum de ſe honeſtum & licitum non eſt, cur polluatur Eccleſia; & ita erit diſtributio tantum accommoda, non verò abſoluta, B id eſt, vt intelligatur, non de ſemine, quomodocunque & à quocunque effuſo, ſed de illo, quod tam iniquè effunditur, vt Eccleſiam polluat. Et confirmatur, nam vſus matrimonij in Eccleſia nō videtur res adeò turpis, vt ſecluſo contemptu, ſit peccatū mortale: quia non eſt ſpecialiter prohibitus aliquo iure poſitiuo, conſiderata vero ſola ratione naturali, cū ille actus non ſit malus, ſed honeſtus, non videtur adeò grauis irreuerentia loci ſacri, quod in illo fiat, ſecluſo contemptu & ſcandalo. Vnde Soto, dicta d. 32. dicit, ſi concubitus ſit occultus, fortè nō eſſe peccatum mortale: quia tunc nō violatur Eccleſia, quia non violatur, niſi publico actu, vt ſtatim dicetur, ob idque (inquit) iniuria non eſt adeò atrox cenſenda. C In quo diſcurſu ſignificat, quando coniugalis copula eſt publica, eſſe peccatum mortale, quia violat Eccleſiam. Quod (vt verum fatear) non videtur rectè animaduerſum, quia actio nō fit peccaminoſa, quia polluit Eccleſiam, ſed potius, quia ipſa eſt turpis & repugnans Eccleſiæ ſanctitati, ideo ex inſtitutione Eccleſiæ, illi adiuncta eſt, veluti cenſura, ſeu interdictio talis loci: ſi ergo copula coniugalis occulta in Eccleſia facta, non eſt peccatum mortale, etiam publica non erit peccatum mortale, ſecluſo ſcandalo: dicitur enim publica, non quia fit coram omnibus: id enim per ſe eſt turpe & contra honeſtatē; ſed quia omnib. nota eſt ex publica cohabitatione in Eccleſia, & in eodem thoro: quo ſenſu illa circūſtātia eſt D impertinens ad honeſtatem, vel turpitudinem, ſecluſo ſcandalo: ergo nec etiā publica copula polluet locum ſacrū: quia vt polluere poſſit, debet ſupponi peccatum mortale. Tertia opinio diſtinctione vtitur: nam quando coniuges ex iuſta cauſa coguntur in Eccleſia habitare, & dormire, præſertim longo tempore, tunc cenſet, nō violari Eccleſiā per copulā coniugalē, ſecus verò eſſe, ſi abſq; legitima cauſa ibi coniungantur. Fundamentū eſſe pōt, quia, quando fit hoc poſteriori modo, talis vſus matrimonij eſt illicitus & ſacrilegus, cōtra reuerentiā loco ſacro debitam; priori autem modo eſt licitus, quia non ſunt obligandi homines ad rem adeò difficilem, qualis eſt diuturna continentia in ea occaſione, & veluti E tentatione; ſolum propter quandam extrinſecā decentiam loci ſacri; tum etiā, quia nō ſunt coniiciendi in periculū mortale illicitæ pollutionis; & ideo, quando ſolum hac de cauſa coniunguntur ad vitandum tale periculū, potius in hoc videntur locum ſacrum reuereri, quam illi iniuriam facere. Et hanc opinionem ſic expoſitā tenet Rich. in 4. d. 32. ar. 3. q. 1. Maior. q. 1. Syluest. verb. Conſec. 2. q. 5. & verb. Debitum, q. 3. Caſtro, lib. 1. de lege pœn. c. 7. documen. 2. Couar. in 4. libro Decretal. par. 2. c. 7. §. 2. nu. 3. & Vict. in Sum. n. 276. dicit, hanc opinionem eſſe probabilem, & ſecurā practicè. Et reuera ita eſt, vnde, formaliter potius, quā materialiter, eam explicādo, hæc videtur generalis regula aſſignanda. Per copulam coniugalem illicitè, & iniurioſè factam in

Soto.
3. Opinio.
Richard. Maior. Syluest. Caſtro. Couar. Victoria.
Generalis regula aſſignatur.

Eccleſia, pollui Eccleſiam: quia tunc eadem eſt ratio de tali effuſione ſeminis, & de cæteris, nam licet nō ſit contra iuſtitiam, tamen reſpectu circumſtantiæ loci eſt intemperans, atque etiam ſacrilega. Vnde, cum iura, quæ de huiuſmodi effuſione loquuntur, quamuis interdum nominent vnam vel aliam ſpeciem illicitæ effuſionis; tamē generatim loquendo, vt nimirum, comprehendant voluntariam,& illicitam effuſionem ſeminis, neceſſario etiam dicendum eſt, complecti etiam copulam coniugalem, prædicto modo factam. At verò, quandocunq; coniuges excuſantur à peccato mortali in huiuſmodi copula, veriſimilius eſt non pollui, tunc Eccleſiam, etiam ſi publica ſit, quantum moraliter de tali actu publicè conſtare poteſt: quia in prædictis decretis nullum eſt verbum, ex quo poſſit contrarium elici, vt ſatis declaratū eſt: & alioqui nulla eſt ratio, cur ex tali actu licito, qui cū reuerentia & timore Dei fieri poteſt, Eccleſia polluatur. Item, effuſio ſanguinis, ſi ex iuſta cauſa fiat, vt, verbi gratia, ad defenſionē vitæ corporalis, nō polluit Eccleſiā: ergo neq; effuſio ſeminis honeſta, & honeſtè facta ex iuxta cauſa, verbi gratia, in defenſionem vitę ſpiritualis, ſeu ad vitādum periculum incontinentiæ, polluet Eccleſiam. Quando autem talis copula licitè, vel illicitè fiat in Eccleſia ad materiam de matrimonio ſpectat; nunc autem breuiter poſſumus hac regula vti; Quotieſcunque moraliter, & iuxta humanam fragilitatem vitari poteſt, aut in alio loco fieri, peccatum mortale erit, intra Eccleſiam illam perpetrare; non verò quando humana neceſſitas, vel fragilitas compellit. Vnde, ſi coniuges non coguntur dormire, intra Eccleſiā; quia, licet fortaſſe cogantur in ea habitare, tamē poſſunt in cubiculis adiunctis dormire, tunc grauiter peccabunt in Eccleſia coeundo. Item, ſi iuſta ex cauſa in Eccleſia dormiant, tamen breui tempore; vna ſcilicet, vel alia nocte; vt verbi gratia, ſi voti cauſa in Eccleſia maneāt, grauiter peccabunt coeundo; quia facili negotio poſſunt ſe continere, & ſeparare, quoad thorum, ita vt morale periculum pollutionis, & ſimilis intemperantiæ euitent, & huiuſmodi caſibus, non ſolum peccat, qui petit debitum, ſed etiam qui reddit: quia alter non habet ius petendi tali tempore & loco. At verò, ſi iuſta ex cauſa cogantur habitare longo tempore in Eccleſia, in qua nullus ſit locus adiunctus, in quo dormire poſſint, præter ipſum templū, verbi gratia, propter obſidionem, vel propter aliquod crimen, vel quid ſimile, tunc copula coniugalis in Eccleſia non erit peccatum mortale, propter rationes ſupra factas. Vnde addo, etiam ſi non vterque coniunx, ſed alter tantum in Eccleſia perpetuo manere cogatur, ita vt extra illā nullo modo poſſit petere aut reddere debitum, nō videri peccatum mortale, ſi, altero coniuge illuc voluntariè accedente, actum matrimonii conſummēt: quia etiam tunc intercedit morale periculum incontinentiæ: neque eſt veriſimile, Eccleſiam obligare cū tanto rigore ad vitandum illum actum in Eccleſia: neque etiam ex ſola ratione naturali in hoc apparet irreuerentia, præſertim grauis.

Egregia cōparatio.

Alia regula.

2. Dubium.

Secundo dubitari ſolet circa hunc caſum, an per occultam pollutionē, vel fornicationem, aut ſimilem actum, polluatur Eccleſia, an verò requiratur, crimen eſſe publicum, & quomodo. Vera, & cōmunis ſententia eſt, per crimen occultum, Eccleſiam non violari. Ita tenet Sylueſt. verb. Conſecratio 2. q. 5. & verb. Miſſa 1. q. 3. & verb. Confeſſio. 3. q. 18. qui refert alios. Nauar. c. 27. n. 251. Soto d. 13. q. 2. art. 3. ad 2. & d. 32. art. 3. Palud. in 4. d. 18. q. 8. ar. 4. & affert exemplum, nam, ſicut ſolemnis pœnitentia nunquam pro occulto crimine imponenda eſt, ita neq; Eccleſia eſt reconcilianda propter occultum crimen: quia reconciliatio ſemper fit cum ſolennitate. Eandem opinionem tenet Greg. Lopez, dicta l. 20. tit. 10. par- tit. 1. & Iacobus de Graſiis, lib. 2. q. 7. nu. 25. qui omnes adducūt ca. Significaſti. de adulteriis, vbi ideo cenſetur Eccleſia polluta per adulteriū, quia adultera publicè delictū cōfeſſa eſt. Ratio vero eſt, quia Eccleſia non iudicat de occultis. Neque eſſet conueniens cuncta delicta prodere, recōciliando Eccleſiā. Item, quia ſequerentur magna incommoda, ſi ſacerdos, verbi gratià, ob occultā pollutionem, quæ ſibi in Eccleſia contigit, deberet abſtinere à celebrando in tali Eccleſia: & ſimilia. Quocircà doctrina hęc de occulto, vel publico delicto, licèt ſpecialiter tradatur in hoc caſu de effuſione ſeminis, quia freqentius in illo accidere poteſt, non tamen limitanda eſt ad ſolum illum, ſed extendenda etiam ad effuſionem ſanguinis, & ad omnem alium caſum, qui poſſit eſſe occultus: quia eſt eadem omnino ratio, & ita ſentiunt autores citati. Sed quęres, quæ publica notitia delicti, aut facti neceſſaria ſit. Reſpondent ferè omnes citati autores, neceſſariam eſſe, aut facti euidentiam, aut quod iuridicè probatum ſit delictum per iuridicam confeſſionem, vel ſufficientem probationem. Vnde, quamuis duo, vel tres ſciant delictum, ſi taceant non eſt polluta Eccleſia: quia adhuc eſt delictum abſolutè occultum, reſpectu populi. Euidentia autem facti, non eſt ita intelligenda, vt neceſſe ſit, factum ipſum videri publicè ab omnibus: id enim, nec neceſſariū eſt, nec ſæpè moraliter, poſſibile: ſatis ergo eſt, quod iuxta negotij, ſeu facti qualitatem ſufficiēs notitia illius communiter in plebe, aut in Parochia habeatur. Vnde ait Soto, ſi publicè conſtet, virum & fœminam in Eccleſia cohabitare in eodem thoro, id ſatis eſſe ad euidentiam illius facti, & vt Eccleſia polluta cenſeatur. Et Nauarrus addit, quamuis ob delictum factum coram duobus, Eccleſia non ſit polluta, quamdiu illi tacent, tamen, ſi poſt aliquod tempus illi publicè prodant delictum, ex tunc incipere Eccleſiam eſſe pollutam, ex quo delictum incipit eſſe publicum: ſufficit ergo publica notitia, vel ſufficiens teſtimonium morale: vel talia indicia, quæ teſtibus æquiualeant, & moralem certitudinem efficere poſſint. Addi vero vlterius, probabilter poteſt, poſt decretū Conc. Conſtantinenſ. reſtringētis cēſuras, vt neminem obligent ad ſe abſtinendū vſq; ad iuridicam denunciationem, niſi in caſu publicæ percuſſionis clerici; addi (inquam) poteſt, etiam in præſenti caſu non ſufficere, quamcunq; notitiam delicti; donec per ſententiā iudicis declaratū ſit, Eccleſiam illam eſſe pollutam, ſicut Eccleſia nunc non eſt interdicta, vt obligemur abſtinere, & interdictū ſeruare, donec per iudicis ſententiam cenſura interdicti publicè denunciata ſit. Ratio eſt, quia verba decreti ſunt, vt nemo teneatur abſtinere à quibuſcunque diuinis, prætextu cuiuſcunq; ſententiæ aut cenſurę, à iure vel ab homine generaliter promulgatæ, donec in particulari ſeu nominatim declaretur, interdictum autem eſt cenſura quædā: hæc verò pollutio Eccleſiæ eſt quoddam interdictum, vt ſignificat Palud. ſupra, & Sylueſt. verb. Interdictum. 4. q. 3. & quaſi ſententia quædam iure lata, ergo meritò cenſeri poteſt comprehenſa ſub illo decreto Concil. Conſtantienſ. & ita docuit Salmanticę, ante plures annos grauis quidā Theologus Dominicanæ familiæ; & eſt probabile: plenior autē huius rei reſolutio vſque ad materiā de interdicto differatur. Videtur enim res valde incerta. Nam hæc Eccleſiæ

Vera & cōmunis ſentētia.

Sylueſt.

Nauar. Soto. Palud.

Gre. Lopez. Iacobus de Graſiis.

Eccleſia non iudicat de occultis.

Quæſitum. Reſponſio.

Soto.

Nauar.

Concil. Conſtantienſe.

Palud. Sylueſt.

F. Ioannes de la Penna 3. p. q. 64.

pollutio

pollutio impropriiſſimè inter cenſuras numeratur, non eſt enim propriè interdictum, vt plane colligitur ex cap. Is qui iuncto, § is vero, de ſenten. excommun. in 6. vt inferius clarius adnotabimus.

Quartò violatur Eccleſia, ſi in ea fidelis excõmunicatus ſepeliatur, vt tradunt omnes citati ex cap. Conſuluiſti, de Conſecr. Eccleſiæ vel altaris, vbi de cœmiteriis ſermo eſt. Eſt autẽ eadem vel maior ratio de Eccleſia, cum ipſa ſit principalis in hoc negotio; cœmiterium autẽ ſit, quaſi acceſſorium, c. vnico de Conſec. Eccl. in 6. Solum eſt adnotandũ ex Vict. in Sum. dub. 99. nunc poſt decretum Conc. Conſtã. ſupra tactum, neceſſarium eſſe, vt huiuſmodi excõmunicatus, ſit, vel nominatim excommunicatus aut manifeſtus percuſſor clerici: quia hos tantum tenemur vitare, & ita etiam hos tantum tenemur in loco ſacro non ſepelire. Denique reliqui omnes iam cenſentur, vt occulti excommunicati. Ex hoc tamen caſu inferunt à ſimili Doctores, idem dicendum eſſe, Eccleſiam, ſcilicet violari, ſi ab Epiſcopo excommunicato conſecretur, vel benedicatur. Ita docent Paludanus, & Syluester ſupra cum Abbate & Hoſtienſi in dicto capit. Conſuluiſti. qui nullo iure id probant: ſed tantum argumento à ſimili ex eodem cap. Conſuluiſti: nam, ſi ſepultura corporis excommunicati (inquiunt) polluit ipſum locum, multo magis conſecratio ipſa tranſiens per os excommunicati eundem locum polluet. Itaque conſecratio, vel benedictio facta ab Epiſcopo excommunicato, & tenet, & rata eſt: quia ſubſtantialiter iuriſdictionem non requirit, ſed poteſtatem Ordinis, quam non aufert excommunicatio: manet ergo talis Eccleſia conſecrata, vel benedicta: dicitur tamen ab his authoribus ſimul manere polluta, ſeu quaſi ſuſpenſa, ne munus ſuum loci ſacri exercere poſſit: ſicut, qui excommunicatus Ordinatur, Ordinatus quidem manet, ſuſpenſus tamen relinquitur, ne ordines exercere poſſit. Ego autem (vt verum fatear) quamuis non inueniam authores contra dicentes huic ſententiæ, illi aſſentiri non poſſum, quia in huiuſmodi legibus pœnalibus & odioſis, argumentum a ſimili eſt ineſſicaciſſimum. Vnde, quod de irregularitate in iure cautum eſt, ſcilicet, non incurri, niſi in iure ſit expreſſa, verum eſſe exiſtimo, de quacunque cenſura, aut pœna ipſo iure incurrenda: quia, ſi in iure lata non eſt, quomodo ipſo iure incurretur? Sed in præſente caſu non eſt lata hæc cenſura ipſo iure: ergo neque etiam incurritur ipſo iure: nã licet ius voluerit, Eccleſiam pollui per ſepulturam excõmunicati, non tamen voluit idem fieri per actionem excõmunicati. Neq; argumentũ à paritate rationis ſufficit, quia eſto concedamus eſſe parem rationem, potuit Eccleſia vti ea ratione in vno caſu, & non in alio, ne aut caſus multiplicaret, aut omnes impunitos relinqueret. Vel negari poteſt, eſſe parem rationem: quia iniuria quæ fit Eccleſiæ per ſepulturam hominis excommunicati, eſt, vel maior, vel permanentior; quia corpus ab Eccleſia præciſum, quaſi in cuſtodiam committitur loco ſacro. Adde, ſi licet argumentari à paritate rationis, fortius argumentum in contrarium ſumi ex cap. A nobis, de ſacramen. non iterand. vbi dicitur, non pollui altare, vel Eccleſiam ex eo, quod ſchiſmaticus, vel excommunicatus in ea celebret: ergo pari ratione non polluetur ex eo, quod excommunicatus eam conſecret. Item, ſi argumentum à ſimili eſſet efficax: ſicut Eccleſia polluitur, quia in ea excommunicatus ſepelitur, etiam polluetur, ſi ſacerdos excommunicatus aliquem ſolemniter in Eccleſia ſepeliat; quod tamen ſine dubio falſum eſt: eſt ergo illud argumentandi genus inualidum. Tandem, ſi metaphyſicè hoc velimus expendere, quando Eccleſia ab excommunicato conſecratur, nihil fit in Eccleſia conſecrata, vt ſic, quo poſſit pollui: quia pollutio Eccleſiæ ſupponit conſecrationem eius; talis autem cõſecratio non ſupponit, ſed facit Eccleſiam conſecratam, & circa illam conſecratam nihil amplius conſecratur: non eſt ergò, cur polluatur vel ſuſpendatur, quo minus exercere poſſit munus loci ſacri: hæc ergo ſententia mihi videtur verior propter vim rationum, etiam ſi authoritate deſtituta ſit.

Victoria.

Palud. Syluest. Abbas, Hoſtienſis.

Authoris ſententia.

Argumẽtum à paritate rationis non ſemper ſufficit.

Quintò violatur Eccleſia, quando aliquis pagãnus ſeu infidelis in ea ſepelitur, vel ſepultus iacet ex cap. Eccleſiam 1. & 2. de Conſecrat. d. 1. nomine autem pagani & infidelis comprehenduntur etiã pueri, qui ante Baptiſmum moriuntur. Sunt enim infideles, ſaltem negatiuè. Addunt verò Syluest. & alij, hoc procedere, quãdo huiuſmodi infidelis, in ſeipſo (vt ſic dicam) ſepelitur: ſecus verò eſſe, ſi ſpeliatur in alio, vt ſi mulier fidelis prægnans in Eccleſia ſepeliatur: quia tunc fœtus non reputatur, vt perſona per ſe diſtincta: ſed vt pars matris. Hoc aũt accidere poteſt, ſi puer, vel antea, vel ſimul cum matre moriatur: nam, ſi viuere credatur, aperienda eſt mater, vt baptizetur infans, vt in ſuperiorib. dictum eſt. Quod ſi ex negligentia, vel malitia non ita fit, ſed contingat matrem mortuam habentem in vtero filium viuum ita ſepeliri, ratione homicidii, pollueretur Eccleſia; ſi, dum mater ſepelitur, infans in ipſa Eccleſia occidatur, quia quoad hoc non reputatur filius, vt pars matris, ideo illud eſt verum homicidum, ſicut etiam patet à ſimili in aborſu; ſi vero extra Eccleſiam permittitur prius mori, vel ẽt intra vterum in-interficeret, & poſtea mater ſepeliretur in Eccleſia, non pollueretur hoc titulo, quia puer tunc per ſe nõ ſepelitur, ſed per accidens fertur cum matre. Atque hi quinque caſus à nobis enumerati locum habent, non ſolum in Eccleſiis conſecratis, ſed etiam ſimpliciter benedictis, vt colligitur ex dictis duobus capitibus, Eccleſiam, & ex c. Conſuluiſti. & c. Si Eccleſia, de conſecr. Eccl. vel altaris. Nec ſolum in Eccleſiis, ſed etiam in cœmiteriis locum habent, quæ eodem modo benedicuntur, ſicut Eccleſia, vt conſtat ex cap. Vnico. de Conſecr. Eccl. in 6. vbi etiam additur: violata Eccleſia conſequenter violari cœmiterium illi annexum, quamuis è conuerſo, violato cœmiterio, non violetur Eccleſia: quia acceſſorium ſequitur principale, nõ vero è contrario; vnde neceſſe eſt, cœmiterium eſſe contiguum Eccleſiæ; nam ſi ſit remotum, non cenſetur illi annexum; & ideo nõ violabitur, quãuis violetur Eccleſia, vt in eodem cap. dicitur, & ſimiliter, ſi duo ſunt cœmiteria diſtincta; etiã ſi ita ſint coniuncta, vt pariete tantum interiecto diuidantur, & communem habent portam, per quã ſit tranſitus ab vno ad aliud, nihilominus, violato vno, non cenſetur aliud violari, quia non cẽſetur alteri annexum, ſed vtrumq; Eccleſiæ. Quærit autem Syluester, verbo, Cœmiterium, quid ſit dicendum, ſi contingat pollutionem fieri in ipſa porta intermedia: & refert quoſdam aſſerentes, tunc pollui cœmiterium illud, cui propinquior eſt pars illa, in qua accidit pollutio. Sed hoc eſt difficile ad iudicandum, & non eſt ſufficiens reſponſio; quid enim dicetur, ſi totum ianuæ ſpatium polluatur, vel pars ęquè diſtans? Dici vero poteſt, cum ſpatium illud ianuæ commune ſit vtriq; cœmiterio, dimidiam partem eius ad vnum ſibi contiguum pertinere, aliã vero ad aliud, ideoq; ſi pollutio in altera parte tantum contingat, illud cœmiterium pollui, quod ei con-

5. Caſus in quo violatur Eccleſia.

Nota dignũ.

Acceſſorium ſequitur principale, nõ verò e cõtrario.

Syluestri quæſitum.

Quæſito ſatisfit.

contiguum eſt; ſi autem in vtraq; parte fiat, vtrumque pollui. Si autem paries, & ianua tota cenſeatur pertinere ad vnum cœmiterium, & non ad aliud; quia, verbi gratia, in illius ſolo facta eſt, tunc illud tantum cœmiterium polluitur, ad quod ianua illa pertinet. Et eodem modo iudicandum eſt de Eccleſia; ſi pollutio contingat in porta Eccleſiæ. Nam, ſi ſit in parte interiori, quam contingunt, & claudunt ianuæ Eccleſiæ, tunc polluitur Eccleſia; ſecus verò, ſi contingat in exteriori parte, quia tunc cenſetur totum id fieri extra Eccleſiam. Deniq; hi caſus non habent locum in oratoriis, vel ſimilibus locis, quæ nec conſecrata ſunt, nec benedicta, quia iura citata tantum loquuntur de Eccleſiis. Eccleſiæ autem nomine ſolum ſignificatur templum conſecratum aut bendictum.

In quibus locis hi caſus locum non habeant.

Sextus caſus.

Sextus caſus eſt, quando parietes Eccleſiæ cōburuntur, vel ita deſtruuntur, vt eam integrè reædificari oporteat, tunc enim iterum conſecranda eſt: quia cōſecratio perditur, deſtructa re, in qua fundatur: oportet tamen, vt parietes ſimul ruant: nam, ſi paulatim & ſucceſſiuè deſtruantur ac reparentur, nō perditur conſecratio: quia ſemper cenſetur manere idem numero templum: quod intelligendum eſt, dummodo pars non conſecrata, quæ additur, non ſit maior: quia tunc id, quod eſt maius, cenſetur ad ſe trahere, quod minus eſt: ſecus verò eſt, ſi tectum ruat, & parietes integri maneant, quia tunc conſecratio non amittitur: quia potiſſimum circa parietes verſatur, vbi linitio, & cruces fiunt; atque hæc colliguntur ex capitul. Ligneis. de Conſecratione Eccleſiæ. Et ex capitul. Eccleſiis. de Conſecration. diſtinctione 1. & tractat latè Syluest. verbo, Conſecratio. 2. quæſtione 4. Hic tamen caſus non habet locum in Eccleſia, vel cœmiterio benedicto, vt ſignificat ſupra Syluest. quia tantum benedicitur ipſum ſolum, quod ſemper idem manet; conſecratio autem fit in parietibus. Vnde hic caſus non propriè pertinet ad Eccleſiæ conſecratæ pollutionem, ſed ad deſtructionem potius ipſius conſecrationis; & ideo in eo nō reconciliatur Eccleſia, quæ inſtaurata eſt, ſed iterum conſecratur, vt dicitur in prædictis iuribus, quæ ſolum de Eccleſia conſecrata loquūtur.

Syluest.

Concluſio.

His poſitis, in propoſita quæſtione dicendum eſt, ex ſuo genere, ac per ſe loquendo, peccatum mortale eſſe, in Eccleſia violata Miſſam dicere, antequam purificetur. Ita docent omnes Doctores in 4. diſtinctione 18. quæſtione 8. Syluest. verbo, Conſecratio. 2. Nauar. capitul. 25 numero 83. & capit. 26. numero 250. Ratio verò eſt facilis, ſi intelligatur, quid ſit hæc pollutio Eccleſiæ: nihil enim eſt aliud, quàm cenſura quædam, ſeu prohibitio iure Eccleſiaſtico introducta, vt nec ſacrū, aut alia diuina officia fiant in huiuſmodi Eccleſia, quando aliquod ex prædictis delictis, ſeu impedimentis interuenit, vt conſtat ex citatis decretis. Hoc autem præceptum eſt iuſtum & graue, pertinetque ad reuerentiam Eccleſiarum; ergo obligat ſub morali. Addit vero hic S. Thom. de licentia Epiſcopi poſſe fieri ſacrum in Eccleſia violata ante reconciliationem: quia ſi Epiſcopus poteſt dare licentiam, in loco non conſecrato ſacrificandi, ergo & in loco nondum reconciliato. Item, quia in capitul. Miſſarum abſolutè dicitur, Miſſam poſſe dici, *vbi Epiſcopus permiſerit*, & in capitul. Hic ergo. de Conſecratione, diſtinctione 1. *vbi Epiſcopus iuſſerit*. Ergo ſub hac generali regula comprehenditur etiam Eccleſia polluta, ſi Epiſcopus in ea iuſſerit, vel permiſerit celebrari. Addit vero Soto (& videtur quidem verum) vt hoc iuſtè fiat,

Palud. Syluest. Nauar.

S.Thom.

Soto.

A requiri grauem cauſam: quia eſt diſpenſatio quædam in lege Eccleſiaſtica & graui. Et tanta poſſet eſſe neceſſitas, vt, ſi non poſſet acceſſiri Epiſcopus, etiam ſine facultate eius id liceat, quia Eccleſiaſticum præceptum non obligat cum tanto rigore. Atque his modis excuſantur, qui in regionibus Septentrionalibus ſacrificant in locis, in quibus ſepulti ſunt hæretici, quia, vel neceſſitate coguntur, quia alibi commodè ſacrificare non poſſunt; vel etiam Epiſcopi videntes & conſentientes facultatem præbere cenſentur.

Quæſitum.

Sed quæret aliquis primò, an ſit aliqua pœna, vel cenſura impoſita ei, qui in Eccleſia violata contra B Canones Eccleſię ſacrificat. Reſpondetur; primò certū eſt, ratione huius delicti non incurri proxime & immediate irregularitatem aliquam, vt docent omnes citati authores, Paludan. Soto, Nauar. Syluest. verbo, Conſecratio 2. q. 9. & eſt expreſſe declaratum in c. Is qui, de ſententia excom. in 6. & ibidem ratio redditur, quia non eſt in iure expreſſum. Dices, licet non ſit expreſſum ſub ſpecifica ratione, tamen eſt expreſſum ſub generali ratione interdicti; nam (vt ibidem dicitur. §. Is vero qui.) qui celebrat in loco interdicto, irregularis fit. Sed Eccleſia violata eſt interdicta: ergo. Reſpondetur hoc eſſe manifeſtum argumentum, hoc impedimentum violationis Eccleſię non eſſe interdictum, nec cenſuram aliquam, C ſed eſſe aliud genus impedimenti, ſeu inhabilitatis illius loci. Addit vero Syluest. ſupra, cum quiquſdā Iuriſperitis, eum, qui celebrat in Eccleſia violata, manere ipſo iure ſuſpenſum, & conſequenter, ſi iterum poſt talem ſuſpenſionem celebret, aut ſimiles actus Ordinis exerceat, fieri irregularem, iuxta dictum cap. Is qui. Hanc autem ſuſpenſionem colligunt ex cap. Epiſcoporum. de priuilegiis in 6. Sed ex illo textu non colligitur talis pœna, vt in ſectione præcedente in ſimili caſu annotaui: nam ibi ſolum imponitur ea pœna celebranti in loco interdicto, ſed locus violatus, & propriè & in rigore loquendo, non eſt interdictus, vt ex d. ca. Is qui, manifeſtè probatum eſt: ergo, qui in illo celebrat, non incurrit D pœnam illam: quapropter, neque immediatè, nec mediatè, fit irregularis, etiam ſi ſemel aut ſæpius in eodem loco violato celebret, vt latius dicemus, agentes de cenſuris.

Reſponſio.

Palud. Soto. Nauar. Syluest.

Secundò quæret aliquis; Quid faciet ſacerdos, ſi, dū celebrat, Eccleſia violatur? De hoc legi poſſunt authores ſupra citati, præſertim Soto, diſt. 13. q. 2. artic. 3. & 4. & Iacobus de Grafiis, lib. 2. cap. 47. numero 10. & breuiter dicitur, ſi violatio contingat poſt canonem inceptum, abſoluere debet Miſſam abſque interruptione; quia iam cenſetur, quaſi ſubſtantialiter inchoatum ſacrificium: & ideo interrūpi non debet, propter Eccleſiaſticum loci impedimentum ſuperueniens, ſi autem nondum canonem E inchoauit, debet ceſſare, donec Eccleſia reconciliata ſit. Quod ſi Eccleſia ſit tantum benedicta, ipſe poteſt ſtatim eam reconciliare, iuxta c. Si Eccleſia, de Conſecrat. Eccleſiæ vel altaris, per aſperſionem aquę benedictæ, & alias breues & faciles cæremonias, prout habentur in cęremoniali Eccleſiaſtico: ſi autem illam reconciliare non poſſit, exui debet veſtibus ſacris, & ſacrificium omittere. Quod maximè neceſſariū erit, quando Eccleſia, quę violatur, eſt conſecrata: quia non poteſt à ſimplici ſacerdote reconciliari, ſed tantum ab Epiſcopo proprio, vel ab alio Epiſcopo, ex licentia eius: ſimplici enim Sacerdoti id committi non poteſt, niſi per ſummum Pontificem, ſicut neque Eccleſiæ conſecratio. Ita colligitur ex cap. Aqua, & cap. Propoſuiſti, de Conſe-

Soto. Iacobus de Grafiis.

Conſecrat. Eccleſ. vel altaris, vt notant reliqui authores ſupra citati.

SECTIO V.

Vtrum requiratur altare conſecratum, vt poſſit licitè Miſſa celebrari.

POſtquam dictum eſt de communi loco & remoto, dicẽdum ſequitur de propinquiori, quod eſt altare, de quo frequẽs mentio eſt apud antiquos Patres, vt patet ex can. 3. & 30. Apoſt. & ex Dionyſ. cap. 3. Eccleſiaſt. Hierarch. & aliis Patribus ſupra citatis, & inferius citandis: quia altare maiorem connexionem habet cum ſacrificio, quàm templũ, Eccleſia, aut tabernaculũ; & ideo, vt notauit Strabo, de reb. Eccleſ. cap. 1. antiquius eſt illis, Abraham enim, Iſaac, & alii Patriarchæ, Deo altare erexerunt, priuſquam tabernaculum, vel templum ędificatum fuerit: quia ad ſacrificandum Deo, neceſſarium eis fuit aliquem certum locum eligere, in quo hoſtiam immolarent, qui altaris nomine ſignificatur. De cuius etymologia multa ſcribuntur ab authorib. Breuiter tamen illa deductio nobis placet, quod altare ab ara dictum ſit, vt altare ſit, quaſi alta ara: locus enim ſacrificii in altum erigi ſolet; tum propter reuerentiam; tum propter ſignificationem; tum propter ſacrificandi commoditatem: ara verò dicta eſt, vel à precationibus, quę coniunguntur ſacrificiis, quia Græci precationes aras vocant; vel ab ardore, quia ibi incenſæ victimæ ardere ſolebant, ex Strabone, ſupra, cap. 6. & Iſidor. lib. 15. Originum, cap. 4. In Eccleſia autem Catholica, vt Gregor. Nazianzen. notauit orat. 4. à puriſſimo & incruento ſacrificio ara nominatur, quæ etiam altare dicitur, ad Hebr. 13. *Habemus altare, de quo edere nõ habent poteſtatẽ, niſi qui tabernaculo deſeruiunt.* Ad quod alluſit Chriſtus, Matthæi quinto, dicens. *Si offers munus tuum ante altare, &c.* Nam verba illa non tantum ad pręſentes, qui tunc aderant, ſed ad nos etiam dirigebantur, qui ſuper Chriſti altare oblaturi eramus, & eodem modo intelliguntur optimè verba Pauli, primæ ad Corinth. 9. *Qui altari deſeruiunt, de altari viuere debent*, quod altare ſtatim menſam appellat, cap. 11. *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum*: nam eadem ara, quæ altare eſt ad offerendum Deo ſacrificium, menſa eſt, in qua cibus vitæ fidelibus proponitur. Vnde Optatus Mileuit. lib. 6. contra Parmenian. altare vocat, *Sedem corporis & ſanguinis Chriſti.* Auguſt. autem 20. contra Fauſt. cap. 21. dicit eſſe locum, *in quo corpus Chriſti offertur*, & ſermone 11. de Sanctis, corpus Chriſti dicit eſſe in altari, *& altare eſſe formam corporis Chriſti.* Quòd etiam dixit Ambroſ. lib. 4. de ſacramen. cap. 2. & lib. 5. cap. 2. adducens illud Pſal. 42. *Introibo ad altare Dei, ad Deum qui lætificat iuuentutẽ meam.* Vnde Irenęus lib. 4. cap. 2. probat Apoſtolos veros fuiſſe ſacerdotes: quia altari ſeruiebant. De quo inſignis etiam fit mentio apud Gregor. Nazian. orat. 11. Ambroſ. epiſt. 33. Auguſtin. epiſt. 50. Chryſ. lib. 6. de Sacerdotio, & homil. 41. in 1. ad Corin. Hier. epiſt. 3. quæ eſt epitaph. Nepotiani. *Subuerſæ Eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, Martyrum effoſæ reliquiæ.* Quibus verbis noſtri potius, quam ſui, temporis calamitatem deplorare viſus eſt. Idemque Hieronym. lib. contra Vigilantium dicit, tumulos martyrũ eſſe Chriſti altaria, quia nimirum, ſub altaribus, in quibus Miſſæ dicuntur, corpora Sanctorum collocari ſolebant.

Dionyſ. — Strabo. — Etymologia nominis altare, oſtẽditur. — Strabo. Iſidorus. Nazian. — Matth. 5. — 1. ad Cor. 9. — Optatus. — Auguſt. — Ambroſ. — Irenæus. — Hieron.

Ex his ergo ſatis conſtat, neceſſarium eſſe altare ad hoc myſterium Euchariſtiæ conficiendum & offerendum: quod ex communi etiam ratione ſacrificii ſatis conſtat: nam ad offerendum ſacrificium ne-

A ceſſarium eſt altare, ſed hoc myſterium eſt verũ ſacrificium: ergo ad illud conficiendum neceſſarium eſt altare. Quale verò, vel quotuplex illud ſit, explicandum ſupereſt. Principio igitur claritatis gratia diſtinguẽdum eſt duplex altare. Vnum dicitur fixũ, aliud portatile: altare fixum eſt, tota illa menſa, in qua integrum Miſſæ myſterium fit, quia in altari interdum, totus integer ſuperior lapis, qui propriſſimè vocatur Menſa altaris, conſecratus eſt, & ſuper ædificatus aliis lapidibus, quibus totum altare erigitur & conſtat: & de hoc altari frequentius loquuntur Patres, vbicunq; altaris mentionem faciunt: interdum verò altare fixum nõ habet ſuperiorẽ lapidem conſecratum, aut certè nullum eſt altare fixũ, ſed ſolum ligneæ, & facile mutabiles menſæ; & tunc neceſſarium eſt altare portatile, quod aram vulgò appellant. De quo plura ſtatim.

Altare duplex. — B

Dicendum ergo ſecundò eſt; Ad offerendũ Miſſæ ſacrificium, neceſſarium omnino eſt altare lapideũ conſecratum; ſiue illud fixum ſit, ſiue portatile, hoc enim, per ſe loquendo, non refert. In hac concluſione multa continentur, primum eſt, materia, ex qua altare erigi ſeu confici debeat; ſcilicet, quod ſit lapidea: ita enim ſtatutum eſt in Conc. Hipponenſ. c. 6. vt Gratian. refert. c. Altaria. de Conſecr. diſt. 1. vel in Conc. Epaunenſi, c. 26. & 27. vt referunt Burch. lib. 3. c. 25. & Iuo par. 3. c. 30. Et inter Euariſti Papæ decreta, quoddam ſimile refertur, ſcilicet, altaria, ſi lapidea non fuerint, ad celebranda diuina officia non conſecrentur. Eſt ergo hæc conſuetudo in Eccleſia antiquiſſima, quam multi exiſtimant, à temporibus Syluestri incepiſſe. Nam antea propter tyrannorum perſecutionem, quoniam fideles vix habere poterant certa loca, in quibus ſacrificarent, ſed in cauernis, cryptis, & alijs occultis locis, prout poterant, rẽ diuinam faciebant. Ideo altaribus ligneis vtebantur, quæ facile de loco in locum transferri poſſent, poſtea verò conceſſa Eccleſiæ pace per Conſtantinum ſtatutum eſt, atque vſu receptum, vt altare lapideum ſit. Quamuis antiquiſſimum altare ligneũ, quo Apoſtoli & Pontifices vſi fuerant, propter eorum reuerentiam, iuſſu Syluestri conſeruatum ſit, vt in eo ſolus Pontifex certis temporibus ſacrificet: reliqua autem omnia lapidea ſunt. Ad quod videtur alluſiſſe Chryſoſtom. homil. 20. in poſteriorem ad Corinth. de altari ſcribens, *Lapis quidem eſt natura, ſanctum autem fit, quoniam corpus accipit Chriſti.* Et Gregorius Niſſen. orat. de ſancto baptiſmate, dicens, *Altare hoc ſanctum, cui aſtiſmus lapis eſt natura communis, ſed Dei cultui dedicatum, atque conſecratum.* & Auguſtinus ſermone 255. de Tempore. *Conſecrationem altaris hodie celebramus; & iuſtè ac meritò gaudentes celebramus feſtiuitatem, in qua benedictus, vel vnctus eſt lapis.* Rationem autem huius conſuetudinis tradidit D. Th. ad 5. tum myſticam, tum litteralem: myſtica eſt, quia altare repræſentat, vel Chriſtum, de quo ſcriptum eſt, *Petra autem erat Chriſtus*; vel ſepulchrum Chriſti, quod lapideum fuit. Olim verò altare ligneum ſignificabat crucem, quæ fuit altare, in quo Chriſtus ſacrificium cruentum obtulit; ſed illa materia mutata eſt propter commoditatem vſus: vnde ratio litteralis eſt; quia materia lapidea, & vulgaris eſt, facileque haberi poteſt, & eſt firmior ac durabilior, qualem oportebat eſſe, vt immutabilem cõſecrationem acciperet. Solum eſt obſeruandum, in altari fixo non oportere, vt totum altaris ædificium lapideum ſit; poteſt. n. eſſe ligneũ, vel terreũ, quantum ad omnes remotiores partes. Solũ ergo requiritur, vt ſuperior menſa lapidea ſit: illa enim ſola cõſecratur. In vniuerſum aũt loquendo, ſufficit vt ara

2. Concluſ. — Cõ. Hippon. — Gratian. Burch. — Cõc Epau. — Iuo. — C — D — Chryſoſt. — Gregor. Niſſ. — Auguſt. — E — D. Thom. — Notatu dignum.

lapidea ſit, dummodo alia neceſſaria habeantur, vt dicemus: oportet tamen, vt ſit tantæ longitudinis & latitudinis, vt capere poſſit pedem calicis, & hoſtiam ſeu patenam, vt poſſint poſt conſecrationem ſupra illam collocari. Non oportet autem ſcrupuloſe in hoc laborare, vt calix & patena ſeu hoſtia, quoad omnes partes ſuas ſuper lapidem conſtitui poſſint: ſatis enim eſt, vt quoad maiorem partem ſupra illum collocari valeant, dummodo firma ſint, & ſine periculo cadendi: quæ omnia ſunt aſſumpta ex cōmuni Doctorum ſententia in 4. diſtinct. 13. vbi ſpecialiter videndi ſunt Paludan. q. 2. artic. 4. Soto artic. 3. & Alenſ. 4. part. q. 38. membr. 3. aliàs q. 10. membr. 5. artic. 2. Syluelt. verbo, Altare. Nauarr. c. 25. num. 83.

Palud. Soto. Alenſ. Syluest. Nauar.

Secundò explicatur in cōcluſione poſita forma, ſeu quaſi forma huius altaris, quæ eſt conſecratio: non .n. agimus de forma materiali & phyſica, qualis in pręſenti eſſe poſſet figura: hæc enim nulla certa requiritur ex aliquo Eccleſiæ decreto, ſed cōmuni vſu eſſe ſolet quadrata, ſeu quadrangularis figura, quod obſeruandum eſt; tum propter conſuetudinē; tum etiam, quia eſt aptior ad vſum altaris: agimus ergo de forma veluti ſpirituali, quę in conſecratione conſiſtit; quam etiam eſſe antiquiſſimam in Eccleſia conſtat ex Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarch. c. 4. & ex Martiali epiſt. 1. ad Burdegal. & Aug. ſerm. 255. de tempore, & Hieron. Ezech. 43. & aliorū Patrum, qui huius conſecrationis meminerunt. De hac autem cōſecratione ſic legimus ex Euariſto Papa apud Burch. lib. 3. cap. 27. & ex Concilio Agath. c. 14. apud Gratianum, c. Altaria. 2. de Conſecr. d. 1. *Altaria placuit, non ſolum vnctione Chriſmatis, ſed etiam ſacerdotali benedictione ſacrari.* In quibus verbis ponuntur requiſita ad conſecrationem: primum eſt vnctio Chriſmatis, de qua S. Cyprian. ſermon. de vnctione Chriſmatis. *Altarium lapides oleo delibuti ſpiritualem ſignificant ſacris myſteriis ineſſe pinguedinem:* & Auguſtinus dicto ſerm. 225. de tempore, *Celebramus* (inquit) *feſtiuitatem, in qua benedictus, vel vnctus eſt lapis, vt quod in altari viſibiliter colitur, in nobis inuiſibiliter compleatur*, & Rabanus libro de inſtitutio. Clerico. cap. 45. *Altare*, inquit, *poſt aſperſionem aquæ, Chriſmate perungitur ad imitationem Patriarchæ Iacob*, Et infra, *Chriſmatis linitur vnguento, vt demonſtretur, quod omnis ſanctificatio conſtat in Spiritu ſancto.* Ex quorum Patrum ſententiis plures rationes huius ceræmoniæ colligi poſſunt. Secundò requiritur benedictio, quę partim fit aſperſione aquæ benedictæ, vt Raban. ſupra indicat, partim ſigno crucis, vt Auguſtin. meminit, ſermone 19. de Sanctis: partim, aliis orationibus, & ritibus, quæ in Pontificali traduntur, de quibus videri poteſt Guilel. Durand. lib. 1. Rational. c. 7.

Dionyſ. Martial. Auguſt. Hieron. Ezech. 43. Euariſtus P. Burch. Con. Agath. Gratianus. Cyprian. Auguſt. Rabanus. Raban. Auguſt. Durand.

Tertiò additur, hanc benedictionem debere eſſe ſacerdotalem; quod intelligendum eſt, quaſi per antonomaſiam de Epiſcopali: quia nullus alius præter Epiſcopum poteſt hanc conſecrationem efficere, vt conſtat ex Hormiſda in c. Nullus Presbyter. de Cōſecr. d. 1. Vnde Damaſ. Papa, in epiſt. 4. decretal. negat poſſe Chorepiſcopos altare erigere, vngere, aut ſacrare: quod intelligēdum eſt ordinaria poteſtate, Papa enim rectè poteſt committere hanc poteſtatē ſimplici ſacerdoti, ordinariè autem non facit: ſolū inuenio hoc eſſe conceſſum Presbyteris Societatis Ieſu, pro locis remotiſſimis infidelium, in quibus Epiſcopi Catholi non adſunt, in Bulla Pauli III. anni 1549. Obſeruandum verò in hoc eſt, hanc altaris conſecrationem tamdiu durare, quamdiu lapis conſecratus integer manet: ſi autem frangatur, cō-

Hormiſda. Damaſ. P.

A ſecrationem amittit; de qua re multa ſcribunt Sylu. verbo, Altare, q. 8. & ſequentibus. Palud. Nauarr. & alii locis ſupra citat. & Iuo epi. 32. & 128. qui omnes docent, oportere fractionem eſſe notabilem, vt cōſecratio amittatur, ita vt in neutra parte confracti lapidis poſſint commodè calix & hoſtia collocari: nam, ſi altera pars maneat in quantitate ſufficiente, illa conſecrata manebit, quia hæc conſecratio non requirit certam figuram in materia conſecrata, ſed tantùm ſufficientem magnitudinem, vt dictum eſt.

Syluest. Palud. Nauar.

Sed quæri poteſt; Vtrum abſque fractione poſſit interdùm altaris conſecratio amitti. Et ratio dubij eſt; quia in c. 1. c. Quod in dubijs. c. Ligneis, de conſecr. B Eccl. vel altaris, ſub diſiunctione dicitur, *Si altare motum, vel confractum fuerit, iterum eſſe conſecrandum*, & loquuntur de altari fixo; & de lapide illo, cui conſecratio adhibetur: ergo, quamuis ille non frangatur ſi remoueatur ab inferiori ſtructura altaris; amittit conſecrationem; & ita explicatur c. Si motum, de Conſec. diſt. 1. vbi dicitur, *Si motum fuerit altare, denuo conſecretur Eccleſia*, ſc. quantum ad altare: non enim propter ſolam altaris remotionem, tota Eccleſia iterum conſecranda eſt, vt in d. c. 1. declaratur: quamuis illa correctio potius, quam declaratio alterius Canonis videatur. Aliqui interpretantur hæc iura, vt non intelligantur de ſola motione locali, ſed de mutatione quoad formam. Sed eſt violenta C expoſitio: quia, vt dixi, in huiuſmodi lapide non requiritur aliqua determinata forma ſeu figura præter conuenientem magnitudinem; quæ non amittitur, niſi per fractionem: ergo in eo ſenſu motio lapidis, nihil aliud eſſet, quam fractio. Concedendum ergo eſt, lapidē illum amittere conſecrationem, non tantum per fractionē, neq; etiam per ſolam motionem localem, ſed per ſeperationem à reliqua ſtructura altaris. Itaque, ſi fingamus totam altaris ſtructurā cum ſuo lapide ſuperiori integram & eandem retinendo compoſitionem, ab vno in alium locum Eccleſiæ mutare, exiſtimo non amittere conſecrationem: quia, vt argumentū probat, non pendet à ſola præſentia locali; nec tunc remouetur ſeu diſſipatur D altare. Si tamen ipſa altaris ſtructura diſſoluatur, & ſuperior lapis ab inferioribus ſeparetur, tunc amittit cōſecrationē, iuxta ſuprà dicta iura, vnde intelligitur conſecrationem huiuſmodi altaris pręcipuè ineſſe in coniunctione ſuperioris menſæ cum ſtructura inferiori, vt Gl. in d. c. 1. notauit, & ita tenet Palud. d. 13. q. 2. ar. 4. concl. 2. Syluest. Nauar. & alii ſupra citati. Sed quid erit dicendū de altari portatili, q ab vno loco in aliud trāsfertur, & non amittit cōſecrationem. Reſpondet Paludan. ſupra, hæc altaria non conſecrari, niſi affixa alicui tabulæ, vel capſulæ ligneæ, in qua ſunt veluti in proprio loco, & propria ſtructura quod etiam affirmat Aſten. lib. 4. Summ. E tit. 14. art. 4. Vnde addit Palud. quod, ſi ab ea capſula remoueantur, amittent conſecrationem, nō tamē ſi intrà illam ab vno in alium locum transferantur, & ita etiam in hoc altari ſaluatur proportionaliter deciſio illorum Canonum; & hāc opinionem ſequitur Durand. d. lib. 1. c. 25. citatq; Iuonem epiſt. 32. & 128. Quæ opinio eſt ſecurior, nullum tamen ius inuenio, in quo fundetur, cum tamen tota hæc res ex iure poſitiuo pendeat. Vnde contrariam ſententiā tenet Syluest. verbo, Altare. §. 19. & in re idem tenet Aug. §. 2. quamuis quibuſdam diſtinctionib. vtatur minimè neceſſariis, & idem fere ſentit Tabien. §. 5. qui addit, idem eſſe de altari fixo, quando menſa prius per ſe conſecratur, & completa conſecratione, ſuperponitur ſtructuræ. Quocirca facile dici poſſet priora decreta intelligi ſolum de altari fixo, & immobi-

Quęſitum. Quæſito ſatisfit. Palud. Syluest. Nauar. Palud. Aſtenſ. Durand. Syluest. Tabien.

mobili, quando, vt ſic conſecratur, id eſt, vt fixum & immobile ſit: & ideo mirum non eſt, quod per remotionem conſecrationem amittat. At verò altare portatile ſub alia ratione cõſecratur, ſcilicet, vt mobile ſit, & ideo non eſt eadem de illo ratio: nam certæ illud ornamentum ligneum, quo huiuſmodi lapis circumdari ſolet, nõ videtur adeò eſſentiale huic conſecrationi: nam interdum videntur huiuſmodi lapides ſine illo conſecrari. Sed vlterius circa hoc inquiri ſolet, an ſit de eſſentia huius conſecrationis, vt in altari ſeu lapide conſecrato reliquiæ Sanctorum ponantur. Ita. n. ſtatutum fuiſſe legimus in Can. Placuit. de Conſecr. d. 1. ex Conc. Carth. V. c. 14. & Con. African. c. 50. & in VII. Synodo. c. 7. Propter quæ decreta aliqui iuriſperiti in d. c. Placuit, cenſent hoc eſſe neceſſarium, ſaltem in conſecratione altaris fixi; Durand. vero in Rationali lib. 1. c. 7. nu. 23. addit, requiri reliquias, vel corpus Chriſti. Itaq; cenſet, cum deſunt reliquiæ, particulam hoſtię conſecratę debere recondi in altari conſecrando. Sed hoc indecens mihi videtur, & improbabile, vt reſpondiſſe fertur Innoc. Pap. & docent Turrecrem. cum aliis in d. can. Placuit, & Abb. in c. 1. de Conſecrat. Eccleſiæ vel altaris. Exiſtimo ergo reliquias non eſſe de eſſentia huius conſecrationis, vt ex vſu conſtat: & fortaſſe nunquam fuiſſe: nam illud c. Placuit aliam expoſitionem habere põt; quam ſupra tradidimus: &, quãuis demus illud tunc præceptum, nõ tamen inde fit, fuiſſe de ſubſtantia conſecrationis: præceptum autẽ iam ceſſauit; vel quia ceſſauit ratio & occaſio eius, quæ fuit ad reſiſtendum hæreticis, honorem debitũ reliquiis Sanctorum oppugnantibus: tum etiam, quia in tanta templorum & altarium multitudine, iam id commode impleri non poteſt.

Quæſitum.
Conc. Carth.
Conc. Afric.
VII. Synod.
Durand.
Innoc. Papa.
Turrecrem.
Quæſito ſatisfit.

In tertia parte concluſionis declaratur neceſſitas altaris cõſecrati, quæ tanta eſt, vt abſq; mortali peccato non poſſit hoc ſacrificium celebrari in altari nõ conſecrato; vt docent omnes citati authores, & conſtat aperte ex iuribus ſupra citatis. Additur verò in vltima parte concluſionis: ſufficere altare fixum, vel portatile: alterutrum enim horum ita neceſſarium eſt, vt nulli omnino liceat, etiam ex priuilegio, aliter conficere hoc ſacramentum: nam Epiſcopus non poteſt in hoc diſpenſare, vt conſtat ex perpetua Eccleſiæ conſuetudine. Summus autem Pontifex, licet ex graui cauſa diſpenſare poſſit (eſt enim hoc ius Eccleſiaſticum) nunquam tamen legitur id feciſſe: nec videtur moraliter eſſe poſſe neceſſarium, aut conueniens. Et vero, ſi altare conſecratum ſit, nõ refert, quod ſit fixum, vel portatile. Nam quodcunque ſufficit, quantum eſt ex parte altaris, quod dico, quia ex parte loci, ſeu templi aut domus, in qua eſt altare, requiritur ſua propria benedictio vel cõſecratio, vt dictum eſt. Et in hoc eſt aliqua differentia inter hæc duo altaria: quia altare fixum, nunquam eſt conſecratum, niſi ſit intra Eccleſiam conſecratam, aut benedictã; & ideo, regulariter loquẽdo, vbicunque eſt huiuſmodi altare, fieri poteſt ſacrificium. Quamquam fingi poteſt caſus, in quo altare conſecratum ſit, & tamen templum, vel ut pollutum, vel certè non conſecratum vel benedictum. vt ſi combuſtum fuit, vel deſtructum, altari integro manẽte, & poſtea reædificetur, & non benedicatur: tunc enim in illo altari non poſſet fieri ſacrum abſq; ſpeciali priuilegio, vel licentia Epiſcopi. Altare vero portatile, quia facile transfertur de loco in locum, facilè poteſt in loco benedicto, & non benedicto collocari: & ideo de illo dici ſolet, nõ poſſe aliquem eo vti ad ſacrificandũ, niſi ex priuilegio, quod intelligendum eſt, quantum ad abſolutam & generalem facultatem vtendi illo, in quolibet decente loco, vt ſupra dictum eſt, vt colligitur ex cap. In his, de priuileg. & c. vlt. eodem tit. in 6. In Eccleſia autẽ benedicta qualibet abſq; priuilegio poteſt ſacrum facere cum ſolo altari portatili: vt conſtat ex vſu, & ex cap. Concedimus, de Conſecrat. d. 1. Vltimo loco tractari hic poterat de ſitu altaris, quẽ in Eccleſia habere debet; an ſc. oporteat, illud ad Orientem reſpicere, nec ne. Sed quoniam hęc quæſtio de oratione verſus Orientem vulgaris eſt, aliis locis tractari ſolet. Dicẽdum eſt tamen breuiter, in hac re nihil eſſe ſimpliciter neceſſarium ex præcepto. Fuit quidem antiqua Eccleſiæ conſuetudo, vt in templis ſeu Eccleſiis altare maius ſeu principale ad plagam orientalem reſpiceret, vt fideles ad eum conuerſi, Orientem verſus orarent, vt refert VValfridus Strab. de rebus Eccleſiaſt. cap. 4. & conſtat ex aliis ſtatim citandis; & ex communi vſu Romanæ Eccleſiæ; & ex antiquis Patribus, Clemen. epiſt. 2 & ex aliis, qui meminerunt conſuetudinis orandi ad Orientem, vt Iuſt. q. 118. ad Orthodoxos. Athan. q. 14. ad Antioch. Greg. Niſſ. orat. 5. Baſil. lib. de Spiritu ſancto, c. 27. Epiphan. hæreſ. 19. Orig. hom. 4. de fide. c. 13. Tertul. lib. cont. Valent. cap. 3. & in Apolog. c. 16. Auguſtin. lib. 2. de Serm. Domini in monte. c. 9. Germ. in Theo. rerum Eccleſ. Paulin. epiſt. 12. & D. Thom. 2. 2. q. 84. art. 3. ad 3. Verumtamen hæc conſuetudo, nec tam vniuerſalis fuit, quin cõtrarium alicubi factum fuerit, vt de Eccleſia Antiochena referunt Niceph. lib. 12. cap. 34. & Socrates lib. 1. cap. 21. nec modo pertinet ad neceſſitatem pręcepti, ſed ad decentiam quandã, vt D. Tho. ſupra dicit, & ideo non oportet ſemper ſeruari, ſed quando commode poteſt. Vnde de reliquis altaribus particularibus conſtat, indifferenter poſſe verſus quamcunque mundi plagam erigi, vt patet ex vſu omnium Eccleſiarum. Idemque ferè eſt de his, quæ conſtituuntur in priuatis oratoriis. Cur autem in veteri lege altare tabernaculi, ſeu tẽpli verſus occidentem conſtitutum fuerit, legi poteſt in Anaſtaſ. Niſſ. in lib. quæſtionum ſacræ Scripturę, q. 48. & D. Tho. 1. 2. q. 102. art. 4. ad 5.

Caſus notãd.
VValf. Strab.
Clem.
Athan.
Greg. Niſſ.
Tertull.
Auguſt.
Paulin.
Niceph.
Socrates.
Anaſtaſ.
D. Thom.

SECTIO VI.

Quomodo ornari debeant templum & altare, in quibus ſacrificium eſt offerendum.

TRactare hoc loco poſſumus, aut de licito & decente ornatu, aut de neceſſario ſimpliciter ad ſacrificium offerendum, de neceſſario, inquam, ex præcepto Eccleſiæ: nam ex ſola rei natura, aut ex ſubſtantia ipſius ſacramenti ſeu ſacrificii nulla oritur neceſſitas alicuius ornatus: agimus autem nunc non de ornatu pertinente ad miniſtros altaris, qui conſiſtit in veſtibus ſacris; nec de vaſis ſacris, eorũq; ornatu, de quibus omnibus poſtea dicturi ſumus, ſed ſolum de ornatu, ſeu apparatu ipſius templi, vel altaris.

1. Concluſio.

Dico ergò primò, vt fieri poſſit ſacrificiũ, neceſſarium eſt, altare eſſe præparatum aliquibus rebus ſeu ornamentis ad ſacrificium neceſſariis, præter quæ nullus alius ornatus templi eſt ſimpliciter neceſſarius. Prior pars declaratur breuiter; nam inprimis neceſſarium eſt, vt ſuper altare, ſeu aram conſecratam extendatur linteum aliquod, quo operiatur ſuperior pars, ſeu ſuperficies altaris, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ: ſolet enim altare mappa, ſeu ſyndone mũda cooperiri. Deinde requiritur palla linea, ſuper quam immediatè extendatur corporale: ita vt ante corporale, ad minus duæ pallæ, ſeu toballiæ ſint extenſæ ſuper altare, vel vna ſaltem plicata: illa enim duabus æquiualet, nec refert, quod in aliqua parte

continua ſit. De his fit mentio in cap. Altaris palla. de Conſecrat. diſt. 1. & in cap. Nemo, vbi dicitur, nõ eſſe mortuum obuoluendum palla, quæ fuit in altari, & infra dicitur. *Pallas & vela ſanctuarij, ſi ſordidata fuerint miniſterio, Diaconi cum humilibus miniſtris intra ſanctuarium lauent:* & infra. *Syndonem non foris abluant.* Sed in his decretis non ſatis declaratur, quæ ſint, vel quot iſtæ pallæ, neque an ab ipſo corporali diſtinctæ ſint, in cap. autem. Si per negligentiam. de Conſecrat. diſtinctione 2. præter corporale (quod ibi vocatur *linteum altaris*) numerantur alia tria lintea. Sic enim dicitur, *Si aliquid de ſanguine ſtillauerit ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenit, quatuor diebus pœniteat; ſi vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat; ſi vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat.* Vnde probabile eſt, præter oblongam mappam, quæ totum altare cooperit, ſupponi duas alias pallas corporali, quod videntur, obſeruare, qui has res diuinas diligentius tractant. Conſuetudo autem tenet, vt duæ pallæ ſufficiant, ac neceſſariæ ſint; & ita docent authores communiter, vt videre licet in Syluest. verb. Miſſa. 1. q. 1. cum Paludan. Innocen. & Direct. curat. contra Summam Angel. quę dicit, vnam pallam ſufficere. De his autem pallis nihil dicendum occurrit, niſi quòd eſſe debent ex materia linea, vt colligitur ex citatis iuribus: non tamen eſt neceſſe illas eſſe benedictas: quia neq; aliquo iure cauetur; neque conſuetudine obſeruatur. Quod autem altare his pallis cooperiatur; antiquiſſimum eſt in Eccleſia: nam eius facit mentionem Clemens, epiſt. 2. Et Optatus, lib. 6. *Quis fidelium, inquit, neſcit, in peragendis myſteriis ipſa ligna linteamine cooperiri, inter ipſa ſacramenta, velamen tangi potuit, non lignum,* & Burch. libro tertio, capit. 97. refert ex Concilio Rhemenſi, hæc verba, *Altaria, in quibus corpus Dominicum conſecratur, ſanguiſque eius hauritur, cum omni veneratione honoranda ſunt, & mundiſſimis linteis ac pallis cooperienda.* Ad hoc etiam alludit Iſidorus, epiſtola ad Gudifredum, in cap. Perlectis, diſtinctione 25. vbi dicit, ad Diaconum pertinere, *componere menſam Domini, atque veſtire,* & infra dicit, pertinere ad Archidiaconum *ordinationem veſtiendi altaris à Leuitis.* Vnde in Concil. Tolet. XIII. in cap. Quicunque. 26. quæſt. 5. grauiter præcipitur, *ne vllus miniſtrorum Eccleſiæ altare diuinum veſtibus ſacris exuere præſumat,* vbi veſtis altaris vocari videtur mappa illa, qua totum altare cooperitur, & illa exui non debet, niſi in feria quinta hebdomadę ſanctæ, ob ſpecialem ſignificationem Chriſti nudati à veſtimentis ſuis, vt notant Alicuinus de diuinis officiis, & alij: & iuxta hæc explicari poteſt, quod ait Innocent. lib. 2. de myſt. Miſſ. cap. 56. vbi ait, duplicem eſſe pallam: *vnam, quam Diaconus ſuper altare totam extendit, alteram, quam ſuper calicem plicatã imponit, pars extenſa ſignat fidem. pars plicata ſignat intellectum.* Forte enim hæ duæ pallæ, intelliguntur pręter mappam, qua totum altare ſemper veſtitum eſt. Sed fortaſſe hæc verba alium habent veriorem ſenſum, vt infra dicam.

Palud. Innoc. Direct. Cur. — Clemens. Optatus. — Burch. Con. Rhem. — Iſidorus. — Conc. Trid. XIII. — Alcuin. Innoc.

Secundò, præter pallas non benedictas requiritur corporale benedictum, quod debet eſſe lineum, & ab Epiſcopo conſecratum, vt ſtatuitur in c. Conſulto. de Conſecr. diſt. 1. ex Euſebio Papa, & Syluestro, prohibentibus, ne ſacrificium altaris fiat in ſerico panno aut tincto, ſed in puro linteo ab Epiſcopo conſecrato: *terreno, ſcilicet, lino procreato, atque contexto, ſicut corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti in ſyndone linea munda ſepultum fuit.* Et hanc eſſe receptam Eccleſiæ conſuetudinem docuit Beda ſuper Marcum, c. 44. & lib. 6. in Lucam, c. 7. & Burch. lib. 3. cap. 98. refert ſimile decretum ex Concil. Rhem. cap. 3. & in c. Sacratas, diſt. 24. appellatur *Palla ſacra,* quia eſt veluti pallium ſeu indumentum Chriſti in altari. Cõmuniter tamen appellatur *corporale,* quia ſyndonem repræſentat, qua corpus Chriſti inuolutum fuit, vt notauit Iſidor. Pelleuſiota, epiſt. 123. vel quia in eo corpus Domini ſuperponitur, vt notauit Alcuinus, lib. de diuinis officiis. c. de Celebr. Miſſæ. & Durandus, lib. 4. Ration. c. 29. & Germ. in Theor. rerum Eccleſiaſticarum, & Amalar. lib. 3. de Eccleſiaſt. officiis. cap. 19. & Raban. lib. 1. de Inſtit. Cler. c. 33. qui alia etiam myſteria, & morales ſignificationes in hac Eccleſiæ conſuetudine conſiderant ac declarant, quas hic etiam attigit Diuus Thom. ad 7. & in opuſ. 58. Materia igitur huius lintei linea eſſe debet, imo additur in citato decrero Concilij Rhemenſis, quòd in eo alterius generis materia pretioſior, aut vilior non miſceatur. Sed hoc intelligendum eſt, quoad interiorem partem eius, in qua corpus Domini & calix collocatur; & ideo in Miſſali Romano dicit in medio non debere ſerico ornari; in ora autem ſeu extremitate non eſt prohibitum, quòd auro, vel ſerico ornetur. Forma autem huius lintei eſt conſecratio Epiſcopalis, quę cum fiat per ſimplicem benedictionem abſque Chriſmatis vnctione, ſimplicibus ſacerdotibus interdum committitur, & multi ſuperiores religionum habent in hoc ſpeciale priuilegium. Durat autem hæc benedictio, quamdiu corporale integrum manet, per ruptionem autem, ſeu diuiſionem amittitur, dummodò notabilis ſit, ſicut dictum eſt de ara; & notauit Syluest. verbo *Corporalia.* q. 2. Atque hinc concluditur eſſe peccatum mortale ex ſuo genere, Miſſam dicere ſine huiuſmodi corporali; quia præceptum hoc, & hæc conſuetudo Eccleſiæ eſt valde grauis; multumque pertinet ad huius ſacramenti reuerentiam, vt colligitur ex D. Thom. hic ad octauum. Et hoc eſt multò certius in hac ſacra palla, quàm in cæteris non benedictis; in quibus vnam tantùm adhibere, & alteram omittere ob neceſſitatem, ſecluſo contemptu, aut ſcandalo, fortaſſe non eſſet peccatum mortale, quia res, neq; eſt tam conſtans, neque tam grauis. Vtramque vero omittere graue peccatum eſſet, quia eſt cõtra vniuerſalem, & indubitatam conſuetudinem Eccleſiæ; & eſt maior indecentia, & irreuerentia. An vero in huiuſmodi rebus poſſit interdum excuſari peccatum, dicemus diſputatione ſequente, de veſtibus ſacris tractando.

Euſeb. P. Syluest. — Beda. Burch. — Iſidorus. Alcuin. — Durand. Germ. Amalarius. Rabanus. — D. Thom. — Con. Rhem. — Corporalis ſacri benedictio quamdiu duret. Syluest. — D. Thom.

Tandem circa hoc præceptum aduertendum eſt, olim vnicum tantùm fuiſſe corporale oblongum, ſuper quod corpus & ſanguis Chriſti collocabantur, & reſidua parte eius cooperiebantur; & hoc tantum eſt de ſubſtantia & rigore huius præcepti; &, vbi fuerit in vſu, obſeruari poteſt; iam verò vſus obtinuit, vt in duas partes diuiſum ſit, quarum altera maior eſt, & altare ſeu aram cooperit, & hoſtiam ac calicem in ſe recipit, & hæc retinuit *corporalis* nomen & de ea ſine dubitatione procedunt omnia, quæ diximus, alia vero pars minor eſt, qua calix cooperitur, & vulgo *filiola* vocari ſolet: de qua Soto, diſt. 13. q. 2. art. 3. dicit, non eſſe de eſſentia ornamentorum altaris, & ideo non eſſe tantum ſcrupulum, quod ſit ſerica, vel aurea. Ego tamen exiſtimo, quãuis abſolute non ſit neceſſaria; ſuppoſito tamẽ, quod corporale non ſufficit ad cooperiendum calicem, eodem præcepto eſſe neceſſariam: quia hoc pertinet ad integrum munus corporalium, quo fit, vt talis filiola ad hoc munus aſſumpta, debeat eſſe benedicta, ſicut corporale, quia eſt veluti quædam pars eius; & ita ſeruat vſus Eccleſiæ, & hinc concluditur, debere eſſe lineam, quia nulla alia materia eſt

Soto. — Authoris circa hoc ſententia.

capax

capax illius benedictionis: & præterea propter eandem cauſam, ſcilicet, quia eſt pars corporalis. Et fortaſſe de hac duplici parte loquitur Innocentius dicto libro ſecundo, de myſteriis Miſſæ capit. 56. Sic enim ſcribit. *Diaconus corporales pallas ſuper altare diſponit, quæ ſignificant linteamina, quibus inuolutum fuit corpus Ieſu: pars autem, quæ plicata ponitur ſuper calicem, ſignat ſudarium, quod fuerat ſuper caput eius*, & infra, *Duplex eſt palla, quæ dicitur corporale: vna, quam Diaconus ſuper altare totam extendit, altera, quam ſuper calicem plicatam imponit.* Nam Romæ pars illa, quam nos *hyjuela* vocamus, fieri conſueuit ex parte corporalis plicata, & conueniente compoſita. Vnde ad vtrumque corporale applicat Innocétius explicatum præceptum Euſebij, in dict. cap. Conſulto. Atque ita vult, etiam partem illam, quæ calici ſuperponitur debere eſſe lineam, & benedictam: ita ergo obſeruãdum eſt, ſaltem quoad interiorem partem, quæ calicem tangit: exterior enim ſerica eſſe poteſt, vel auro elaborata. (Innocent.)

Tertio requiritur ad ſacrificium, vt in altari ſit lumen, ſeu lucerna aliqua ardens, ſine qua Miſſam dicere, omnes docent eſſe peccatum mortale. Palu. Durandus, Soto, & alij diſt. 13. Syluefter, Nauarr. & alij, locis citatis, qui afferunt caput vltimum de celebratione Miſſarum, vbi inter exceſſus graues cuiuſdam preſbyteri ponitur, quòd ſine igne ſacrificabat: conſuetudo etiam Eccleſiæ hoc præceptum ſufficienter oſtendit, quam eſſe antiquiſſimam colligimus ex Concilio Carthaginen. IIII. Can. 6. vbi de Acolytho, quando Ordinatur, dicitur, *Vt ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, vt ſciat, ſe ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari*, & Iſidorus, lib. 7. Etymologiarum cap. de Clericis, explicat, Acolythum ſolitum eſſe porrare cereum, quando Euangelium legitur, aut ſacrificium offertur. *Tunc enim*, ait, *accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras cum ſol eodem tempore rutilet, ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, vt ſub typo luminis corporalis illa lux oſtendatur, de qua in Euangelio legitur; Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum.* Similiter Hienonym. contra Vigilantium dicit, in Eccleſia Catholica ſolere accendi cereos in meridie: quando Euangelium canitur, & epiſtol. 20. ad Marcellam, myſticam rationem declarat, *Vt accenſo lumine, ſponſi ſpectetur aduentus.* Et Auguſtinus ſerm. 215. de tempore, fideles hortatur, *Vt oblationes, quæ in altari conſecrantur, offerant, & cereolos aut oleum*, ſignificans ſolere accendi, quando ſacrificium offertur & ſerm. 155. figuram affert, *quòd in altari à Salomone dedicato iugiter quotidianus ignis ardebat*, & ſignificationem moralem declarat, *Vt Chriſtus ignem charitatis accendere, & nutrire in nobis dignetur.* Denique fuit Eccleſiæ antiquiſſima conſuetudo accendi luminaria præſertim ad honorem Chriſti Domini, & ad realem præſentiam eius ſignificandam, qui eſt lux vera, & ideo maxime accendi ſolent in templis, vbi corpus Chriſti Domini ſeruatur: ergo maiori ratione accendi debent tempore ſacrificij. De illa vero cõſuetudine legi poſſunt multa apud Durandum, lib. 1. de ritibus Eccleſiæ cap. 8. Ex qua vero materia conſtare debeat huiuſmodi lumen, authores non declarant, & in d. c. fin. de celebr. Miſſ. ſolum damnatur ille Preſbyter, *quia ſine igne ſacrificabat.* Reſpondetur tamen, Eccleſiæ conſuetudinem eſſe, vt cerea candela accẽſa ſit; & hoc eſt ſeruandum: nam licet ex oleo ſoleant etiam in Eccleſia lucernæ accendi, & regulariter huiuſmodi ſint, quæ coram diuino ſacramento ardent, dum in ſacrario conſeruatur, & tempore etiam ſacrificij ſoleant etiã huiuſmodi luminaria accendi, tamen, quòd ſola lucerna ex oleo tempore Miſſæ accenſa ſit, nunquam fieri ſolet: neque exiſtimo licere, præſertim ſine neceſſitate: in illa vero, quando candela cerea haberi non poſſet, non damnare peccati mortalis eum, qui ſine ſcandalo & contemptu, ſed ex deuotione cum ſola huiuſmodi lucerna Miſſam diceret, quamuis ego non conſulerem: inferior autem materia nullo modo adhibenda eſt, vt ex ſeuo, vel ſimili: eſt enim valde indecens, & ab Eccleſiæ vſu prorſus aliena. De numero autem lucernarum dicendum eſt, vnam in rigore præcepti ſufficere, minus vero decere, vt notauit Iacobus de Graſiis, libro ſecundo, capit. 42. num. 1. Vnde communiter duæ ſaltem adhibentur, & adhibendæ ſunt, quod ſi plures addantur, ad maiorem ornatum & reuerentiam pertinebunt. Solum cauendum eſt, quod Concilium Tridentinum admonuit ſeſſion. 22. in decreto de obſeruandis in celebratione Miſſæ, ne certus aliquis numerus candelarum ex aliquo ſuperſtitioſo cultu adhibeatur.

(Palud. Durand. Soto. Syluest. Nauar. — Cõc. Carth. — Iſidorus. — Hieron. — Auguſt. — Antiquiſſima quædam Eccleſię conſuetudo. — Durand. — Cõcil. Trid.)

Quarto requirunt authores omnes, vt in altari ſit liber Miſſalis, qui ſufficienter contineat ea, quæ in Miſſa dicenda ſunt, ſaltem integrum Canonem. Ita docent Syluest. Verbo, Miſſa. 1. Nauar. c. 25. nu. 84. & 85. cum Antonino, & aliis, quos referunt, nullum tamen afferunt, decretum, in quo ſpecialiter hoc præceptum ſit. Vnde id ſolum videntur colligere ex eo, quod huiuſmodi liber videtur inſtrumentum neceſſarium ad Miſſam dicendam, iuxta ritum, quem Eccleſia ſeruat. Sed contra hanc rationem obiici poteſt, quia hæc neceſſitas ſuppleri poteſt memoria ſacerdotis dicentis Miſſam: ergo, ſi Sacerdos totum Miſſæ officium, & Canonem, optimè memoria retineat, non peccabit, Miſſam dicendo ſine Miſſali, maxime ſi illo careat, & nullum ſequatur ſcandalũ. Et confirmatur: nam dicti authores ſignificant, ſufficere, vt liber contineat Canonem Miſſæ, ſentiunt ergo, reliquam partem officij poſſe ſuppleri memoria ſacerdotis; cur ergo nõ poterit idem fieri, quoad Canonem? Maximè, quia multi ſacerdotes, etiam ſi librum præſentem habeant, Canonem in eo non legunt, ſed memoria recitant, in quo nihil peccant: ergo illa libri præſentia valde materialis eſt. Et alioqui non eſt ſpecialiter præcepta, neque habet aliquam ſpiritualem ſignificationem, nec per ſe requiritur ad ſpecialem ornatũ altaris: non eſt ergo, cur dicamus, hoc eſſe ſimpliciter neceſſarium ſub peccato. Nihilominus non eſt recedendum à communi ſententia in re morali, quam confirmat Eccleſiæ vſus. Ratio vero eſt, quia memoria facilè labi poteſt: & ideo non debet Sacerdos ſe exponere periculo, aliquid omittendo, præſertim ex Canone: nam, vt infra dicemus, præceptum eſt, illum integre dicẽdi, quod fortaſſe non ita eſt, vel ſaltem nõ ita obligat in aliis orationibus, vel lectionibus, quæ in Miſſa dicuntur: & ideò magis requiritur, vt liber Miſſalis, ſaltem Canonem contineat: nec refert, quod memoriter dici poſſit præſente Miſſali, quia tunc minus eſt periculũ; & ſi quid erroris vel perturbationis contigerit, facile ſuppleri poteſt, aut emendari; quod non ita eſſet, ſi omnino liber non haberetur. Denique leges attendunt id, quod communiter contingit: rariſſimũ autem eſt, vt aliquis dicere poſſit Miſſam ſine libro: & ideò lex illa ſimpliciter lata cenſetur; quamuis in vno aut altero poſſet minor eſſe neceſſitas: hoc ergo ſimpliciter aſſerendum videtur. An verò in aliquo caſu, vbi liber deeſt, & Sacerdos eſſet ita inſtructus, & de ſua memoria confidens, vt moraliter non dubitaret, poſſe ſe omnia integre dicere ſine libro;

(Syluest. Nauar. Antonin. — Obiectio. — In re morali à cõmuni ſẽtentia nõ eſt recedẽdum.)

libro; an, inquam, in eo caſu eſſet peccatum id facere, aliorum iudicio relinquo: nã ergo propter multorum authoritatem licentiam dare non audeo: & aliunde ſufficienter rationem peccati non inuenio.

Neceſſarium eſt vt altare, cruce ſaltem ſit ornatum.

Quarto addere poſſumus, neceſſarium eſſe, vt altare cruce ſaltem ornatum ſit, de quo authores nihil dicunt, neque antiquum decretum. Solum in regulis Miſſalis, & in cæremoniis, & ritibus Miſſæ, vel præcipitur, vel ſupponitur, crucem eſſe in altari: & ita ſeruant communiter omnes timorati, & ſui muneris ſtudioſi Sacerdotes: non exiſtimo autem hanc eſſe obligationem peccati mortalis, ne multiplicemus præcepta, quæ non ſatis conſtant: & quia res non videtur adeo grauis, ſecluſo contemptu: videtur ergo ita obligare ſicut aliæ cæremoniæ, vel ritus Miſſæ. Offerebat autem ſe hic occaſio defendendi hanc cæremoniam, & crucis venerationem ab impugnationibus hæreticorum: ſed quia, quantum inſtitutum ſcholaſticum poſtulat, hoc ſatis egimus in primo tomo huius tertiæ partis, ideo ab ea diſputatione nunc ſuperſedendum eſt; addendo ſolum huiuſmodi crucis vſum adeo eſſe antiquum in Eccleſia, vt in Concilio Aurelianenſi vetitum ſit, Eccleſiam ædificari, in qua Epiſcopus non prius crucẽ figat, vt habetur in ca. Nemo, de Conſecr. diſt. 1. & apud Burchard. lib. 3. c. 6. & Iuonem, lib. 2. cap. 6. Vnde eſt illud Ambro. ſerm. 56. *Sine cruce Eccleſia ſtare non poteſt.*

Crucis vſus antiquiſſimus. Cõc. Aurel. Burch. Iuo. Ambroſius.

Vltima pars concluſionis, nimirum, præter hæc, quæ dicta ſunt; nullum alium templi ornatum eſſe ad ſacrificandum neceſſarium, non aliter probatur, niſi quia nullum Eccleſiaſticum ius, aut conſuetudo illum præſcribit; neque etiam ex ſola rei natura oſtendi poteſt, vt per ſe manifeſtum eſt. Loquor autem de proprio, & (vt ita dicam) poſitiuo ornatu: nam debita templa, altaris, & ornamentorum eius munditia, quæ ad decentiam & reuerentiam neceſſaria eſt ex natura rei, non eſt dubium, quin cadere poſſit ſub præcepto: nam ſi nimia eſſet immunditia, reuera poſſet eſſe peccatum. Vnde Innoc. III. in cap. 2. de Cuſtodia Eccleſiæ, vel altaris, præcipit, vt oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta ſacra, munda & nitida conſeruentur, & grauiter reprehẽdit clericos, qui Eccleſias dimittunt incultas: aut qui in eis admittunt ſupellectilia profana, ſine vrgente neceſſitate: erit ergo nonnullum peccatum, non ſeruare debitam munditiam in huiuſmodi rebus, præſertim ad ſacrificium eis vtendo; tum quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum, vt notat Palud. diſtinct. 13. quæſt. 2. artic. 6. concluſ. 3. tum etiam, quia eſt contra ius naturale, quod res ſacræ indecenter tractentur, vt addit Caiet. in Sum. verbo, Miſſæ celebratio: vbi dicit, eſſe hoc crimen intolerabile; ſignificans eſſe peccatum mortale ex ſuo genere: quod etiam ſentit Syluest. verb. Miſſa. primo, quæſt. 2. dicens, eſſe peccatum mortale, quando veſtimenta ſunt enormiter immunda: quod maxime videtur verum de corporalibus, quæ proxime corpus Domini attingunt: communiter tamen, quando immunditia non eſt nimis enormis, & non fit cum ſcandalo, neque ex contemptu, ſed ex neceſſitate, non erit peccatum mortale, ſed, ad ſummum, veniale.

Innoc. III. Paludan. Caietanus. Syluest.

2. Concluſ.

Dico ſecundò, quamuis maior templorum ornatus ſimpliciter neceſſarius non ſit, illum tamen adhibere cum debita decentia malum nõ eſt, ſed potius, per ſe loquendo, ad pietatem ſpectat. Hanc concluſionem pono contra huius temporis hæreticos, qui ornatum templorum, eorumq; magnificentiam & amplitudinem damnant, & vt ſuperſtitioſam, reiiciunt: contra quos diſputat latè Bellarm. lib. 3. de Cultu Sanctorum. cap. 6. & nonnulla congerit Durand. lib. 1. de Ritib. Eccleſiaſt. c. 4. Nobis vero ſufficit ipſius Dei exemplum, qui veteris tabernaculi, & templi amplitudinem, eiuſque ingentem ornatum ac diuitias probauit. Num. 7. 3. Reg. 8. nam, vt ait Fœlix IIII. epiſtol. 1. *Si Iudæi qui vmbræ legis deſeruiebant, hoc faciebant, multò magis quibus veritas patefacta eſt, & gratia & veritas per Ieſum Chriſtum data eſt, templa Domino ædificare, & prout melius poſſumus ornare, eaque diuinis precibus & ſanctis vnctionibus cum ſuis altaribus & vaſis, veſtibus quoque, & reliquis ad diuinum cultum explendum vtenſilibus, deuotè & ſolemniter ſacrare debemus.* Atque hæc fuit conſuetudo Eccleſiæ ab eo tempore, quo Principes catholici & pij in ea eſſe cœperunt, id eſt, à temporibus Conſtantini, vt conſtat ex eius edicto: & ex Damaſo in vita Syluest. & Euſeb. in vita Conſtantini: idemq; fecerunt ſanctiſſimi Pontifices, Syluester, Damaſus & alij, & Leo I. ſerm. 3. Quadrageſimæ teſtatur ſuo tempore Chriſtianos ſolitos fuiſſe diebus feſtis maiori cultu templa ornare. Idemq; docent omnes Patres antiqui, quos prædicti authores citant. Ratio etiam eſt euidens: nam, cũ hæc templa, & altaria Deo ipſi dicentur; ad religionem & pietatem ſpectat, vt honorifice tractentur: pertinet etiam hoc ad reuerentiam ſacrificii, & ceterorum ſacramentorum: excitat etiam animos fidelium ad deuotionem, & præſertim adiuuat ſimpliciores, vt de rebus ſacris aliquid excellens & reuerentia dignum concipiant: & ex ſe nulla eſt in tali actu inordinatio, nullaue ſuperſtitio: quia totum fit ad reuerentiam conciliandam Deo, & rebus ſacris. Dico autem, *ex ſe*, quia ex circumſtantiis extrinſecis poteſt interdũ huiuſmodi opus, aut vitiari, aut certe minus expedire: meliuſque eſſe, in alia pietatis opera huiuſmodi ſumptus expendere, vt, verbi gratia, ſi vrgeat neceſſitas ſubueniendi pauperibus; aut ſi ad ornandum, vel conſtruendum templum aliena ſurripiantur; vel, ſi vltra loci opportunitatem vel ꝓportionem, templi magnitudo aut ornatus augeatur, vel deniq; ſi rebus indecentibus vel minus aptis templum ornetur. Sed hæc per accidens ſunt, his n. modis cuiuſlibet virtutis externus actus vitiari poteſt. Et iuxta hæc facile explicantur nonnulla Patrũ dicta, quibus hæretici abutuntur, in quibus videntur huiuſmodi templorum ornatum vel reprehendere, vel deſpicere, tamen reuera non ita eſt: ſed loquuntur de tempore, quo vrget neceſſitas ſubueniendi pauperibus; & hæc cura negligitur, propter ornamenta templorum non adeo neceſſaria, vt videre licet 12. quæſt. 2. c. Aurum. & ca. Gloria, ex Ambr. 2. Offic. cap. 28. & Hieronym. epiſtol. 2. ad Nepotian. & ex eodem Hieronym. epiſtol. 8. ad Demetriadem 12. ad Gaud. & Auguſt. ſerm. 32. ad fratres in eremo, Iſidoro Pelcuſita, epiſtol. 174. & aliis, quod Bellarm. latè exponit citato loco. Hic vero dubitandum occurrebat, an poſſint templa imaginibus, figuris, & reliquiis Sanctorum ornari: ſed de his diſputauimus ſatis in primo tomo, ad quæſt. 25. Diui Thomæ.

Bellar. Durand. Fœlix iiij. Damaſus. Euſeb. Leo I. Ambroſ. Hieron. Auguſt. Iſidor. Bellarm.

SECTIO VII.

Vtrum hoc ſacrificium debeat in vaſis ſacris offerri.

1. Concluſ.

Dico primò, hoc ſacrificium offerri non poſſe ſine calice & patena ad hoc ſacrum miniſterium deputatis. Ita habetur in cap. Vaſa. de Conſecr. diſt. 2. Concilio Triburien. cap. 18. Et quidem vſus calicis neceſſarius fuit, quia vinum non poterat niſi in aliquo vaſe ſimili conſecrari, vt notauit Paſchaſ. lib. de corp. & ſang. Domini, c. 20. Vnde & Chriſtus Domi-

Cõc. Tribur. Paſchaſ.

Dominus calice ad hoc ſacrificium offerendum vſus eſt. Vnde Optatus, lib. 6. calices vocat, *Chriſti ſanguinis portatores*, de quorum veneratione legi poſſunt Clemens, epiſt. 2. & Hieron. epiſt. 20. ad Marcellam & Aug. lib. 3. contra Creſcon. c. 29. & Greg. lib. Dialog. c. 7. & Germa. in Theoria rerum Eccleſiaſt. Patena autem, quæ ad recipiendum Chriſti corpus deſeruit, non erat ita neceſſaria ſimpliciter ad hoc miniſterium, ſacrificandi vel conficiendi hoc ſacramentum: poterat enim, & manibus teneri, & ſuper corporale immediatè collocari: Eccleſiam tamen ab initio vſa eſt patenis in hoc miniſterio, vt cōſtat ex vitis Pontificum, Sylueſtri, Damaſi, & ex antiquis decretis, quæ ſtatim citabimus, imo hunc vſum miraculo confirmatum eſſe, refert Gregor. Turonenſ. in hiſt. Marty. cap. 85. Fundatus autem eſt hic vſus fortaſſe in Chriſti exemplo: creditur enim in catino, ſeu patena panem conſecraſſe, ſuiſque diſcipulis dediſſe: nam, licet hoc Euangeliſtæ non referant, tamen per ſe eſt veriſimile: quia, vt Ioannes refert, in menſa illa erat catinum, & id erat commodius: ſaltem ne micæ panis conſecrati è manib. ſuper menſam laberentur. Et hæc etiam ratio mouit Eccleſiam ad patenæ vſum, ſuper quam hoſtia conſecrata ponitur, quando fit fractio: vt, ſi quæ particulæ decidant, in illa recipiantur, & facilius inueniri poſſint, vt conſumantur. Accedit etiam ratio myſtica; nam calix ſignificare dicitur ſepulchrū Domini, patena vero lapidem ſepulchro ſuperpoſitum: vtrumque ergo eſt ex præcepto neceſſarium ad hoc ſacrificium conficiendum.

Optatus. Clemens. Hieron. Auguſt. Germ. Greg. Magn. Gregor. Turonenſis.

Dico ſecundò, tam calicem, quam patenam, debere eſſe ex debita materia confecta, & conſecrata. Materia horum vaſorum olim fuit lignea; poſtea vero Zeph. Papa, vti cœpit vaſis vitreis: poſtea vero Vrbanus ea fecit argentea, vt refertur in cap. Vaſa. de Conſecr. diſt. 1. ex Concil. Triburien. c. 18. vbi ſolum prohibentur Sacerdotes, *ne in ligneis vaſculis vllo modo conficere præſumant*. In Concilio autem Rhem. vt ibidem refertur, capit. Vt calix: præceptum fuit, *vt calix Domini cum patena, ſi non ex auro, omnino ex argento fiat*. Additur vero, *Si quis autem tam pauper eſt ſaltem vel ſtanneum calicem habeat*. Vnde videtur, hoc non permitti ſine aliqua cauſa, vel ratione paupertatis; tamen ſimpliciter poteſt ex hac materia fieri abſque peccato, vt hic Diuus Thomas ad ſextum ſignificat; & ibidem prohibentur aliæ materiæ; ſcilicet æs, & aurichalcum: quia vini virtute eruginem recipiunt, & ad vomitum prouocant; vitrum, quia fragile eſt; lignum vero quia eſt poroſum; in qua ꝓhibitione ſolum fit mentio calicis, tamen ad patenam etiam extenditur: nam per modum vnius comprehenduntur ſub nomine vnius partis; maxime, quia hæc prohibitio ſub priori præcepto affirmatiuo cōprehenſa erat, & ita ibi intelligitur prohibita omnis alia materia, tam in calice, quàm in patena; quamuis ibi ſpeciatim nominata non ſit, vt de lapidea hic docet Diuus Thomas, & eſt eadem ratio de ferrea, & ſimilibus: quamuis de plumbea poſſit aliquis dubitare: nam aliquibus in locis videtur eſſe vſus calicis plumbei; fortaſſe, quia exiſtimatum eſt, plumbum eiuſdem eſſe rationis cum ſtanno. Et ita exiſtimauit Aſtenſ. in Summa. Contrarium vero tenet Sylueſt. cum aliis verbis, Calix. Quod cenſeo verius; quia reuera plumbum non eſt ſtannum; & eadem incommoda, quæ aurichalcum habere videtur, eſt ergo præceptum, vt hæc vaſa ſint argentea, aut aurea, aut ſtannea; & frequentius obſeruatur, quod ſint argentea, & ita ſemper curandum eſt: nam ſtannea non ſunt tam decentia, aurea vero rariora & difficiliora ſunt, quamuis etiā ſint in Eccleſia antiquiſſima, vt conſtat ex vita & donationibus Conſtantini, & ex geſtis Sylueſtri, Damaſi, & aliorum Pontificum: & ex citato loco Auguſtin. lib. 3. cont. Creſcon. capit. 29. & in Pſalm. 113. *Sed & nos*, inquit, *pleraque inſtrumenta & vaſa ex auro & argento habemus in vſum celebrandorum ſacramentorum quæ ipſo miniſterio conſecrata, ſancta dicuntur.* Et ex Optato Mileuit. lib. 6. vbi conqueritur, Donatiſtas eripuiſſe Eccleſiæ pretioſa vaſa ſacramentorum. Ac denique ex Theophil. in capit. 14. Marci, vbi exponens verba illa, *Pauperes ſemper habebitis vobiſcum*, pie ſatis ſcribit, *Audis, quomodò Chriſtus, præfert ſui curam pauperibus: Chriſti autem corpus propriè, quod in diſco aureo, & ſanguis, qui in poculo: qui igitur abſtulerit diſcum pretioſum, & cogit, vt corpus Chriſti in viliori ponatur, prætexens ſcilicet pauperes, intelligat cuius partis ſit.* Solum quæri poteſt, an oporteat, totum calicem eſſe argenteum, aut ſtanneum, vel ſufficiat, ſuperiorem cuppam eſſe argenteam, verbi gratia, quamuis ſit ex aurichalco, vel ex alia materia ex prohibitis ad conficiendum calicem. Circa hoc nihil inuenio ab authoribus ſcriptum, ſcio autem in vſu alicubi reperiri calices, in quibus ſola cuppa eſt ex legitima materia: & probabile eſt, hoc ſufficere; tum quia rationes illius decreti ſupra allegati non aliud requirunt; tum, quia illa ſolum pars eſt, quæ proxime deſeruit ad vſum ſacramenti; tum denique, quia probabile eſt, ſolam cuppam calicis eſſentialiter requiri ad conſecrationem eius, vt ſtatim dicam. Nihilominus conſulendum eſt, vt totus integer calix, fiat ex prædictis materiis. De forma autem phyſica ſeu figura horum vaſorum nihil etiam reperio ſcriptum, & ideo ſolum dicendum eſt, ſeruandam eſſe Eccleſiæ conſuetudinem, iuxta quam patena ſolet eſſe orbicularis; & olim videtur fuiſſe maioris magnitudinis, & ponderis triginta librarum, vt conſtat ex Damaſo, in vitis Pontificum; quamuis fortaſſe illæ patenæ non haberent eundem vſum, quem nunc habent: vix enim fieri potuiſſet, nunc ergo patenæ, quæ ſunt in vſu, minores ſunt; neque eam magnitudinem excedere debent, quæ ad vſum Miſſæ, & ceræmoniarum eius ſufficiat. Figura autem circularis ex ſe non eſt ſimpliciter neceſſaria, quia, etiam ſi eſſet, verbi gratia, quadrata patena, poſſet eſſe ſatis apta ad vſum ſacrificij: nihilominus tamen omnino ſeruanda eſt Eccleſiæ conſuetudo. Atque idem dicendum eſt de figura calicis, in quo ſolet eſſe nonnulla maior varietas, quæ accidentalis eſt: nam in ea figura, quæ ad hunc vſum, prout in Eccleſia fit, & ad ceræmonias eius, omnes habent eandem proportionem, & in hoc ſeruanda eſt identitas talis figuræ, ſolent autem calices picturis & imaginibus ornari, quod antiquiſſimum eſt in Eccleſia, vt colligitur ex Tertull. lib. de Pudicit. & ex aliis, prout attigimus in dicto loco de adoratione, in primo tomo.

Zeph. P. Vrbanus. P. Cōc. Rhem. D. Thom. Aſtenſ. Sylueſt. Auguſt. Optatus. Theophil. Quæſitum. Reſponſio. Damaſus. Qualis eſſe debeat figura patenæ & calicis. Tertull.

Alia autem forma ſpiritualis ſeu Eccleſiaſtica horum vaſorum eſt conſecratio: oportet enim, illa eſſe conſecrata, non tantum per contactum corporis & ſanguinis Domini, prout aliquis poſſet ex verbis Auguſtini ſupra citatis colligere, ſed conſecratione ceræmoniali & Epiſcopali, quæ fit per vnctionem chriſmatis; & ſpecialem benedictionem, prout habetur in Pontificali, quæ conſecratio antecedere debet alium vſum & contactum corporis & ſanguinis Domini: & ante illam ſanctificationem, quam ex illo cenſentur accipere huiuſmodi vaſa. De hac cōſecratione fit mentio in c. Vnico. de ſacra vnctione §. vlt. & ideo Sixtus Papa, epiſt. 2. prohibet, ſacra vaſa

Forma ſpiritualis vaſorū eſt conſecratio. Sixtus. P.

vaſa tangi à laicis; quia, nimirum conſecrata ſunt; vt habetur cap. In ſancta. de Conſecrat. diſt. 1. & in cap. Sacratas, & cap. Non liceat, cap. Non oportet. diſt. 23. & ideo in cap. vltimo, de Celeb. Miſſarum, deponitur ſacerdos, qui ſine ſacro calice conſecrauerit. A quo autem poſſit hæc conſecratio fieri, tractant Syluest. & alii Summiſtæ, verb. Calix. & verbo, Benedictio. Certum vero eſt, à ſolo Epiſcopo poſſe fieri, & non committi alteri, etiam ex priuilegio: nam, licet benedictiones ſimplices cōmitti ſoleant; non tamen illæ, quæ fiunt cum vnctione chriſmatis: quæ, ſicut ſanctiores eſſe cenſentur, ita etiam ſunt magis propriæ Epiſcoporum: huiuſmodi autem eſt hæc calicis, & patenæ conſecratio; eadem, vel maiori ratione, qua conſecratio altaris. Solum reperio priuilegium Pauli III. in quo id concedit Presbyteris Societatis, in locis remotiſſimis, ſicut ſupra dictum eſt de Conſecratione altaris. Vnde, quæ diximus de conſecratione altaris, hic applicari poſſunt; præſertim, quod hæc conſecratio durat, quamdiu hæc vaſa integra manent: amittitur vero, ſi notabiliter diuidantur: ſeu frangantur: ita vt eam formam & quantitatem amittant, quæ ad conuenientem eorum vſum neceſſaria eſt. Solet vero ſpecialiter inquiri, quando hæc vaſa ſunt deaurata, & vſu aurum tollitur, iterumque deaurantur, an conſecrationem amittant, iterumq; conſecranda ſint? Reſpondetur, ſi interior pars calicis, & illa ſuperficies patenæ, in qua corpus Domini collocatur, denuo deaurentur, iterum eſſe vaſa conſecranda; tum quia hæc conſecratio præcipue fit, propter contactum corporis, & ſanguinis Domini: ſed id, in quo proxime fit contactus, non eſt conſecratum: ergo conſecrandum eſt: tum etiam, quia licet ſenſus non diſcernat aurum ab argento, tamen reuera per illam deaurationem fit, veluti quoddam vaſculum aureum ſubtiliſſimum intra aliud argenteum, in quo proximè effunditur ſanguis Domini. Et idem eſt probabiliter in patena: ergo oportet, vt conſecrentur. Dices, ergo quando deauratio amittitur, per hoc ſolum amittitur conſecratio: quod tamen eſt falſum, & contra vſum. Reſpondetur, negando conſequentiam, quando materia illa, quæ manet, eſt capax conſecrationis, vt eſt argentea vel ſtannea: quia totus calix deauratus per modum vnius conſecratur: & ideo, quamuis aurum amittatur, argenteus calix conſecratus manet: ſicut, quando calix eſt pure argenteus, etiam ſi contingat, illam exteriorem ſuperficiem paulatim vſu conſumi, ſemper tamen calix manet conſecratus, quia licet inunctio vel conſecratio verſetur circa ſuperficiem, tamen ſimpliciter totum conſecratur: quando vero poſtea noua deauratio ſuperadditur, requiritur noua conſecratio: quia id quod additur, nullo mōdo conſecratum erat. Nec dici poteſt, manere conſecratum ex ſola adiunctione ad aliud, ſicut ſupra dicebamus de minima parte adiecta Eccleſiæ conſecratæ, vel, ſicut dicitur de parte communis aquæ addita magnæ quantitati aquæ benedictæ: quia conſecratum, quando principalius eſt, trahit ad ſe non conſecratum: hoc (inquam) hic dici non poteſt; nam licet in dicto caſu pars argentea videatur principalior, quoad magnitudinem materiæ, tamen, quoad vſum, id, quod per deaurationem additur, principalius eſt, non ſolum, quia eſt nobilior materia, ſed maximè, quia in ea fit contactus corporis & ſanguinis Domini; & quia eſt veluti forma reſpectu alterius.

Syluest. — Priuilegium Pauli III. Presbyteris Societatis Ieſu in locis remotiſſimis conceſſum. — Quæſitum. — Reſponſio. — Obiectio. — Syluest.

Alii quæſito ſatisfit.

Rurſus inquiri poteſt ſpecialiter circa calicem, an amittat conſecrationē ſuam per ſeparationem cuppæ à pede calicis: nam aliqui authores abſolutè affir-

A mant, vt Paludanus diſtinctione 13. quæſt. 2. artic. 5. concluſ. 2. quod probat; tum à ſimili, quia altare, ſi remoueatur à fundamento, vel ſeparetur à tabula, amittit conſecrationē; tum etiā, quia nec pes ſine ſcypho, nec ſcyphus ſine pede, conſecrari poteſt, quia non eſt calix. Vnde etiam de calice tornatili, ſi abſque fractione artificioſè diſſoluatur, & poſtea iterū componatur, dicit indigere noua conſecratione: & idem tenet Syluest. verb. Calix, adhibens limitationem, quod, ſi calix ita ſit artificioſè inſtitutus, quod & ſcyphus per ſe ſolus ſit ſufficiens ad vſum ſacrificii, & ita eſſet ſeparatim à pede conſecratus, quamuis etiam poſſit pedi coniungi, & ab illo ſepa-

B rari; tunc non amittit conſecrationem propter ſeparationem. Quæ limitatio non erat neceſſaria; tum quia eſt res clara: tum quia ille modus calicis non eſt in vſu, nec de illo eſt quæſtio. Opinio ergo Paludani ſecurior eſt & in his calicibus, qui habent pedem fixum, & non poſſunt partes, niſi per fractionem ſeparari, ſeruanda videtur: quia tunc ſimpliciter amittitur figura illius vaſis, quod totum conſecratum fuit per modum vnius, & præſertim, quia vt intelligo, ita habet vſus, qui eſt optimus legum interpres: de calice autem tornatili exiſtimo non indigere noua conſecratione, etiam ſi partes ſeparentur, & iterum coniungantur. Atque ita cenſent hoc tempore plures Theologi doctiſſimi: & v-

C ſu ipſo cernimus ita fieri, ſine vllo ſcrupulo. Et ratio reddi poteſt, quia ſola cuppa eſt per ſe neceſſaria, vt recipiat ſanguinem Chriſti: pes verò ſolum requiritur ad illam ſuſtentandam, quod poſſet fieri, etiam ſi non eſſet ita coniuncta, vt vnum propriè componerent: & ideo poteſt conſecratio in ſolam cuppam cadere, & in eadem conſeruari: cum autem cuppa non eſt affixa pedi, videtur hac intentione conſecrari, quia nimis eſſet oneroſum, toties reconſecrare calicem, quoties diſſolueretur, alioqui fruſtra fieret tornatilis.

Palud. — Syluest. — Opinio Paludani ſecurior. — Calix tornatilis etiam, ſi partes ſeparētur, non indiget noua conſecratione.

Aliud quæſitum.

Tertio obiter inquiri poteſt, an alia vaſa, in quibus recipitur corpus & ſanguis Chriſti, debeant etiam eſſe conſecrata. Quod dubium nunc non ha-

D bet locum in calicibus: quia iam nulli ſunt, qui deſeruiant, niſi ad munus ſacrificandi: habuit autem ſuperiori tempore, quando ſacramentum hoc ſub vtraque ſpecie fidelibus dabatur: tunc enim, vt notauit Claudius de Sainctes, repetit. 10. de Euchariſtia, præter calices Sacerdotales, erant alij, qui tantum deſeruiebant ad vſum populi: neque in eis conſecrabatur ſanguis, ſed infundebatur ex alio, in quo ſacrabatur: & hi fortaſſe ſunt, qui dicuntur in antiquis hiſtoriis & geſtis Pontificum, *calices minores, ſeu miniſteriales* quos adhuc in nonnullis Eccleſiis ſeruari teſtatur Lind. lib. 4. Panopl. cap. 56. De his ergo inquiri merito poteſt, an fuerint conſecrati, ſeu benedicti: & idem nunc inquiri poteſt de aurea fi-

E ſtula, per quam ſummus Pontifex, cum ſolemniter ſacrificat, ſanguinem conſecratum attrahit, & ſumit, magis autem practica quæſtio eſt de arcula ſeu pyxide, in qua corpus Chriſti ſeruatur, cuius vſum antiquiſſimum eſſe ſupra oſtendimus, cum de duratione corporis Chriſti ſub ſpeciebus conſecratis, & de ſeruanda Euchariſtia diſputauimus: de illa ergo inquiri poteſt, an conſecrari vel benedici debeat, prius quam Euchariſtia in ea recondatur. In qua dubitatione Soto, diſtinct. 23. quæſt. 1. art. 3. negat, requiri, pyxidem eſſe conſecratam. Clarius Palud. quæſt. 1. articul. 4. negat, requiri eſſe conſecratam aut benedictam, quod ſequit Syluest. Euch. 3. quæſt. 4 Fundamentum eſt, quia in iure hoc non præcipitur, ſed ſolum quod cuſtodiatur honorifice Eucha-

Claud. de Sainct. — Lindanus. — Soto. — Palud. — Syluest.

Euchariſtia in loco mundo & ſecuro. capite, Sane, de celebratione Miſſæ, & cap. 1. de Cuſtodia Euchariſtiæ. At vero Durand. lib. 1. de ritibus Eccleſ. cap. 16. ſimpliciter, & ſine diſputatione affirmat, pyxidem prius benedici & conſecrari debere; neminem citans, nec decretum aliquod oſtendēs, quo id cautum ſit: addit tamen, formulam benedicendi pyxidem in ordine Romano legi, ex quo non poteſt ſumi argumentum admodum efficax, quod hoc neceſſarium ſit, ſed tantum, quod deceat; nam ibidem ponũtur formulę ad benedicenda vaſa reliquiarum, & ad benedicēdas mappas, & alia vaſa & ornamenta altaris, quæ tamen non ſemper benedicuntur, neq; id cenſetur eſſe præceptum. Addo vero in regulis Miſſalis, de ingreſſu Sacerdotis ad altare, expreſſe dici formulas conſecrari debere in patena, vel ſuper corporale, vel in calice, vel in alio vaſe mundo cōſecrato collocari. Quãuis igitur hęc ſententia certa nō ſit, quia non ſatis conſtat de hoc præcepto, & inter doctos & timoratos viros contrarium ſine ſcrupulo fit; mihi tamen hoc videtur ſecurius & conſulendũ, ac per ſe valde conueniens, rationi conſentaneum ac veriſimile. Poteſtque his coniecturis ſuaderi; nam ſi corporale & patena benedicuntur, ſeu conſecrantur, quia immediate recipiunt, & contingunt corpus Chriſti: cur non etiam pyxis? Dices illa non benedici ſolum propter contactum, ſed quia in eis conficitur corpus Chriſti. Sed contra hoc inprimis eſt, quia hoſtia non conſecratur in corporali, vel patena, ſed in manibus Sacerdotis: quin potius frequentius formulæ conſecrãtur in pyxide, quam ſuper corporale, vel patenam, quamuis omnibus modis fieri poſſit. Deinde ſanctiorne eſt confectio corporis Chriſti, quam ipſummet corpus iam conſecratum ac præſens perſeuerans, vt propter conficiendum ſacramentum ſint neceſſaria vaſa conſecrata; non autem propter cuſtodiendum? Pręterea, illi calices miniſteriales, qui olim erant in vſu, videntur fuiſſe conſecrati, ſicut cæteri, nam eodem modo ſacri cenſentur, & nominantur in hiſtoriis: imo interdum videtur facta in eis conſecratio ſanguinis, ita vt plures calices conſecrarentur in altari, quod prohibet Gregor. III. epiſtola ad Bonifacium, non quia calices illi conſecrati non eſſent, ſed propter exemplum Chriſti, qui in vno tantum calice conſecrauit. Tandem D. Thomas, ſupra, quæſt. 82. art. 3. abſolute dicit, propter reuerentã huius ſacramenti, à nulla re contingi niſi conſecrata. Vnde & corporale (inquit) & calix conſecrantur, & ſimiliter manus Sacerdotis ad tangendum hoc ſacramentum. Deniqne eſt alia coniectura, quia, ſicut patena debet eſſe argentea, vel, vt minimum ſtannea, ita etiã vaſculum hoc, in quo Chriſti corpus conſeruatur, vt probat vſus omnium piorum: ergo ſignum eſt, quando decreta Eccleſiaſtica præſcribunt, vt hæc vaſa ſacra ex his materiis fiant, ſub illis comprehendere omnia, quæ ad corpus Chriſti continendum ſpectant: ergo idem erit, quoad benedictionem ſeu conſecrationem: Hæ quidem rationes ſunt apparētes; non tamen concludunt, alioqui nimium probarent; nimirum huiuſmodi vaſculum debere conſecrari, & chriſmate inungi, quod tamen neceſſarium non eſſe certum eſt, quia in Pontificali Romano tantum ponitur ſimplex benedictio illius, & illa cēſetur ſufficiens. Vnde etiam conſtat, quãdo ibidem ponitur conſecratio calicis & pœnæ, non comprehendi hoc vaſculum; aliàs non oportuiſſet poſtea ſpecialē eius benedictionē tradere. Quocirca nullo etiam ſufficiente fundamento dici poteſt, eſſe ab Eccleſia determinatam aliquam materiam, ex qua

Sentētia authoris.

Gregor III.

D. Thom.

A huiuſmodi cuſtodia confici debeat: quia, quod de calice aut patena præſcribitur, nullo ſufficiente fundamento ad illam extenditur, & de illa nullum reperitur ſpeciale ius: ergo nullum eſt in hoc præceptum Eccleſiaſticum, ſed ex natura rei id ſeruandũ eſt, quod deceat reuerentiam tanti ſacramenti. Hac igitur de cauſa frequentius eſt argēteum hoc vaſculum, quod eſt antiquiſſimum in Eccleſia, vt conſtat ex geſtis Pontificum in Syluestro, Symmacho & aliis, & ex Baſilio, & aliis, quos in ſuperioribus adduximus agentes de cuſtodia Euchariſtiæ; cùm autem hoc non ſit pręceptum, ſi ob paupertatem vel aliam cauſam rationabilem, fiat ex inferiori materia, non B erit peccatum, dummodo tale ſit, vt in eo fideliter, & ſine vlla irreuerentia ſeruari poſſit corpus Domini, iuxta ea, quæ tradit Innocent. in cap. 1. de Cuſtodia Euchariſtiæ; poteſt autem intra huiuſmodi pyxidem poni corpus Chriſti in alio vaſculo ex linteo aliquo confecto, quod maximè fieri deceret, quando pyxis non eſſet argentea; & tunc omnino obſeruandum videtur, vt illud internum vaſculum ſit ex materia linea, non ex alio panno, aut ſerico: eſt enim hoc magis conſentaneum vſui, & decretis Eccleſiæ: & ideò omninò eſt ſeruandum, quoad conſecrationem vero ſeu benedictionem optimum erit conſilium, vt ea adhibeatur, quæ in Pontificiali continetur.

Innocent.

C Vltimo loco hic deſiderari pòteſt, vt de aliis vaſis, quæ altari deſeruiunt, aliquid dicamus, vt ſunt ſcyphi, ampullæ, phyalæ, & alia huiuſmodi. Sed de his nihil ſpecialiter occurrit dicendum, quod ad moralem doctrinam pertineat, videri autem poſſunt ex antiquis, Damaſus in Pontificali; ex modernis verò Onophyrius, in libro de præcipuis vrbis Romæ Baſilicis, & in lib. de interpretatione vocum Eccleſiaſticarum, & Durand. dict. lib. 1. de ritib. Eccleſ. per varia capita.

SECTIO VIII.

Quis cultus aut veneratio prædictis locis ſeu vaſis ſacris debeatur.

D HÆc quæſtio ferè à nobis eſt explicata in his, quæ de veneratione imaginum & reliquiarũ, in primo tomo huius tertię partis diximus, quæ iterum breuiter attigimus ſupra de adoratione ſacramenti Euchariſtiæ diſputantes: hic vero cogimur nonnulla dicere, tum vt ea, quę ſunt huius loci propria, & quę magna ex parte iure poſitiuo ſunt introducta, & ad moralem vſum harum rerum pertinent, declaremus; tum etiam, vt doctrinam ibi datam circa huiuſmodi rerum adorationem amplius confirmemus, & nonnullas obiectiones denuo obortas clarius expediamus. Hæretici ergo multis titulis & nominibus negant, huiuſmodi res venerãdas eſſe aliquo cultu religioſo. Primum, quia in vniuerſum E negant, creaturam aliquam poſſe pie ac religioſe adorari, quia in hoc derogatur cultui ſoli Deo debito. Secundò, quia multò magis negant, res inanimatas eſſe adorandas, quia ſunt incapaces honoris, & ſeruitutis, quia neque intelligunt, neque excellentiam, aut Dominium habere poſſunt: adoratio vero eſt quidam honor, & genus quoddam ſeruitutis, quæ exhibetur rei, quæ adoratur. Tertio ſpecialiter, quia negant veritatem ſacrificij Euchariſtiæ; vnde conſequenter aiunt, hæc omnia, quæ ad illius miniſterium ordinantur, non religionem continere, ſed ſuperſtitionem; vnde neceſſario fit, non poſſe, niſi ſuperſtitioſe coli. Alia eorum fundamenta & Patrum teſtimonia, quibus abutuntur, omitto, quia prædictis locis ſatis tractata ſunt; Catholici vero

Hæreticorum obiectiones diſſoluũtur.

nonnulli, licet ab hæreticis ſimpliciter differant, quia abſolute concedunt, has res eſſe venerandas ſeu adorandas, ita tamen hoc explicant, vt verbis potius quam re, id confiteri videantur. Dicunt enim externam actionem adorationis circa huiuſmodi res ſacras verſari debere; pie namque calicem vel patenam, aut altare oſculamur, & coram templo caput aperimus; intentionem tamen interiorem honoris & cultus nullo modo debere ordinari ad huiuſmodi res, ſed ad ſolum Deum, propter quem prædictos actus externos circa huiuſmodi res exercemus. Fundamentum eorum eſt ſecundo loco tactum, quia non poteſt rationabiliter intentio cultus referri ad huiuſmodi res inanimes, cum honorem ſibi exhibitum non percipiant, & ideo in ſeptima Synodo act. 6. tom. 4. circa finem dicitur, huiuſmodi res non eſſe adorandas in ſpiritu & veritate, quia nimirum interior intentio, quæ ſpiritualis eſt, & à qua ſumitur veritas & ſubſtantia cultus non eſt ad alia referenda. Ex quo inferunt, huiuſmodi res non eſſe adorabiles (ſi actum interiorem reſpiciamus) niſi medio actu perfectæ latriæ, qua Deus ipſe propter ſe adoratur, quia tota actio exterioris adorationis, quę circa huiuſmodi res exercetur, oritur ex ſola intentione adorãdi Deum in tali re propter ſummam eius excellentiam; hæc autem eſt abſoluta & perfecta latria ſecundum ſe ſumpta, quamuis, prout verſatur circa huiuſmodi res ſacras, deficiat à perfectione latriæ, quia intentio cultus non refertur ad illas, & hoc modo conciliant duo dicta ſeptimæ Synodi, ſcilicet, quod hæ res adorantur eadem adoratione, qua Deus, & tamen non adorantur perfecta latria, neq; in ſpiritu & veritate. Vt rẽ hanc diſtinctius explicemus, duplicem externam venerationem harum rerum declarare oportet, & de eis ſigillatim dicere. Alteram vocare poſſumus negatiuam, quia in negatione conſiſtit, & circa eam verſantur præcepta, quædam negatiua, quibus actiones iniurioſas, vel minus decentes circa huiuſmodi res facere prohibemur. Altera eſt poſitiua, quæ conſiſtit in aliqua poſitiua actione, quam iubemur, vel conſulimur facere in harum rerum venerationem.

Syno. VII.

Externa veneratio duplex.

Circa priorẽ venerationẽ 1. Concluſio.

Circa priorem partem dicendum eſt primo, iure ipſo naturali prohiberi nos facere quidquid in iniuriam, vel irreuerentiam harum rerum cedere põt, quod pertinet ad quendam earum honorem, ac reuerentiam. Hæc concluſio eſt certiſſima, quã nullus, quantumuis infidelis negare poteſt, ſi ſemel admittat veritatẽ ac ſanctitatem myſterij ac ſacrificij Euchariſtiæ; nam inde neceſſario ſequitur, has res, quæ proxime ad eius miniſterium ordinantur debere ita ſancte tractari, vt ſaltẽ nihil iniurioſum ac indecens circa eas fiat. Deinde explicatur inductione & exẽplis; nam primo hac ratione templa vel altaria euertere, vel contumeliis afficere, intrinſece malum eſt. Vnde merito conquerebatur Elias, 3. Reg. 19. *Domine altaria tua deſtruxerunt*, non quia actio illa proprio & poſitiuo iure illius legis eſſet prohibita, ſed quia eo ipſo, quod altare erectum erat in cultum legitimum veri Dei, per ſe malum eſt, illud cõtemnere; atq; deſtruere: at vero altare noſtrum non minus eſt erectũ in legitimum cultum veri Dei, quam illud. Imo in altiorem & excellentiorem cultum. Vnde Optatus Mileuit. lic. 6 cont. Parmen. *Quid eſt*, inquit, *tam ſacrilegum, quam altaria Dei, in quibus, & vos aliquando obtuliſtis, frangere, radere, remouere?* & in Concil. Aquẽſi, ſeu Aquiſgrauenſ. II. ſub Pipinio. cap. 17. ita ſumitur à contrario argumentum; *Si Abraham pro eo, quod Dei altaria erexit, cultumque eius veneratus eſt, tot à Deo prærogatiuis donatur, dubium non eſt, quin altarium Sanctorum euerſores, & ſacrarum rerum, quibus in eiſdem altaribus famulandum eſt Deo ſubreptores darentur*, & capite 25. *Si Moyſes ob gratiarum actionem & populi liberationem, hoſtiumque ſuorum internecionem Domino altare erexit cauendum illis eſt, qui altaria Domini obruendo dehonorant, & dehonorando obruunt, ne quando ſe aduerſus hoſtes ſuos proripiunt, ſeipſos eiſdem triumphum exhibeant:* & infra de eiſdem dicit; *Aduentu & benedictione Dei ſe indignos vſquequaque fore.* Simili modo conqueritur Deus per Ezechielem capite 23. de his qui templa violant; *Hoc fecerunt mihi, polluerunt ſanctuarium meum in die illa.* Et infra. *Cum ingrederentur ſanctuarium meum in die illa, vt pollueront illud etiam fecerunt in medio domus meæ, &c.* Hinc templorum euerſores & cõtemptores grauiſſimè à Deo punitos legimus in Eccleſiaſticis hiſtoriis Theod. lib. 3. cap. 12. & 13. & Caſſiodo. lib. 6. Tripartitæ, capite 32. referunt: Iulianum Præfectum ad ſacram menſam miſiſſe lotium, & furioſæ audaciæ pœnas perſoluiſſe; nam ſtatim graui morbo correptus putreſcentibus inteſtinis interiit. Niceph. etiam lib. 10. cap. 29. eiuſdem diuinæ animaduerſionis aliam cauſam refert, non diſſimilem, dicens. *Cauſa morbi erat, quod ſacris vaſis quæ terra tüiſerat pro ſedili vſus fuerat*, & eiſdem diuinæ vltionis meminit Chryſoſt. hom. 4. in Matth: dicens; *Quæſtorem regium, qui iuſſu Apoſtatæ Iuliani ornamenta & ſacra vaſa templorum diripiebat, per medium diruptum expiraſſe, & Iuliani auunculum à vermibus corroſum interiiſſe.*

Elias 2, Reg. 19.

Optatus.

Con. Aquẽſ.

Theodor. Caſſiod.

Nicep. h.

Chryſoſt.

Secundo ex hoc principio reprehenditur à Chriſto Domino omnis negotiatio in templo. Matt. 21. dicente; *Domus mea, domus orationis eſt*, &c. Vbi id non prohibuit, quia eſſet ſpecialiter vetitum poſitiuo iure illius legis, ſed ex ipſa naturali ratione, quia id erat contra ſanctitatem illius loci. Vnde in ſexta Synodo, cano. 79. Trul. ſic ſcribitur; *Non oportet intra ſanctos ambitus cauponariam officinam, vel, quæ fiunt per aromata, ſpecies proponere, vel alias venditiones facere, ſuam venerationem Eccleſiis ſeruantes*, & ſtatim adducit exemplum Chriſti Domini, & excommunicare iubet aliter facientes. Vnde colligunt Doctores, non eſſe licitum aliquid vel venale in Eccleſiis, vel cœmiteriis earum exponere, niſi fortaſſe in vſum ipſius Eccleſiæ. De quo videri poteſt Antonin. 3. parte, titulo primo. capite 16. §. 2. Caietan. in Summa, verbo. Immunitas Eccleſiaſtica, qui dicit, ſi vna vel altera venditio, quaſi per tranſitũ fiat, poſſe aliquo modo à peccato excuſari, ſi autem fiat permanenter, quia nimirum in eo loco ponitur, quaſi officina ad vendendum, non poſſe excuſari à peccato, tamen in cœmiterio videri veniale, quia non videtur notabilis irreuerentia, vnde facili negotio tolleratur à Paſtoribus Eccleſiæ, tamen intra templum eſſe peccatum mortale, quia eſt grauis irreuerentia contra diuinum ius, vt ſignificant illa grauiſſima verba Chriſti; *Vos autem feciſtis eam ſpeluncam latronum.* Matth. 2. & illa Iohan. 2. *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Addit vero Caietanus, hoc tunc maxime eſſe peccatum mortale, quando per ſe, & ex inſtituto eligitur ille locus ſacer ad huiuſmodi negotiationem: nam tunc proprie domus Dei fit domus negotiationis. At vero ſi tantum ex accidente id contingat fieri ad breue tempus, vt verbi gratia, ſi propter vitandam iniuriam temporis aliquis venditor cum menſa ſua intra Eccleſiam ſe recipiat, vel, ſi is, qui per plateas aliquid vendendo incedit, Eccleſiã ingrediatur, ſimiliter res ſuas vẽditioni exponendo: nam in his & ſimilibus caſibus cẽſet excuſari à peccato mortali. Quæ tota doctrina mihi non diſplicet; quamquam prudentia opus eſt ad conſeruandas circumſtantias, & ponderandum, an irre-

Matth. 21.

VI. Synod.

Antonin. Caietan.

Matth. 2. Caietan.

an irreuerentia, q̃ hic & nunc ſit Eccleſię, grauis moraliter exiſtimetur, vt verbi gratia, tam indecens eſſe poteſt res, quæ venditur, vt ſemel tantum ſeu per tranſitum illa in Eccleſia vendere peccatum mortale cenſeatur, & quendam Eccleſiæ contemptum continere; & ſic de aliis. Quod autem de venditione dictum eſt, intelligendum eſt de aliis actionibus externis ac ſæcularibus, vt ſunt, ſæcularia iudicia, præſertim in cauſis temporalibus, & maximè in criminalibus. Item cõuentus ſeu concilia publica ſæcularia, ſeditiones & alia huiuſmodi, quę licet iure etiam humano prohibeantur, variis decretis de immunitate Eccleſiarum, cap. 1. cap. Cum Eccleſia. & cap. Decet. eodem titulo in 6. tamẽ non ideo mala ſunt, quia ibi prohibita, ſed potius ideo prohibẽtur; quia mala ſunt, & contra reuerentiam loci ſacri, vt ibidem ſignificatur. De qua re legi poteſt etiam Nauar. lib. de oratione cap. 5. Hinc etiam conuiuia ſeu agape in Eccleſia prohibentur à Paulo, 1. ad Corinth. 11. ꝙ poſtea multa Eccleſiaſtica decreta confirmarunt. 6. Synod. can. 74. Concilium. Altiſiodorenſ. cap. 2. Africanum, cap. 27. Carthag. cap. 45. Laodicen. cap. 28. Aquiſgran. I. cap. 59. & 80. cap. Nullus. cap. Non oportet, diſtinct. 42. quod intelligendum eſt, niſi ex neceſſitate aliqua id fiat, vel ob piam cauſam cum debitis & honeſtis circumſtantiis. Vnde fit, idem à fortiori dicendum eſſe de aliis actionibus humanis, quæ locum ſacrum minus decent, vt ſunt hoſpitari ibi, dormire, &c. quomodo in ſexta Synodo, cano. 74. prohibetur; *Accubitus in Eccleſia ſternere.* & cap. 88. *Ne quis intra ædem ſacram quoduis iumentum introducat*, de quibus pro qualitate materiæ iudicandum eſt, quanta loco ſacro irreuerentia irrogetur. Omitto actiones alias, quæ per ſe prauæ ſunt & inhoneſtæ, multoque magis ſanctitati illius loci ſunt contrariæ; vt ſunt otioſæ & diuturnæ confabulationes, nedum inhoneſtæ, furta, & aliæ iniurioſæ actiones, de quibus grauiter loquitur Concil. Trid. ſeſſione 22. capite, de obſeruandis in celebratione Miſſæ, & Concil. Colonienſ. tit. de Metropolitan. cap. 25. & prius multis Eccleſiaſticis decretis id cautum fuerat, vt patet etiam ex citatis, & ex cap. Cantantes. diſtinct. 92. cap. Nullus de conſecratione diſt. 5. & capite, Cum decorem, de vita & honeſtate cler. De qua re legi poteſt Chryſ. homil. ſpeciali, de non contemnenda Eccleſia, & homil. 39. in 1. ad Corinth. & homil. 74. in Matth. in imperfecto. Quod autem dictum eſt de Eccleſia; vel altari, applicari facile poteſt ad vaſa ſacra & res ſimiles, quæ conſtringere, aut ad profanos vſus cõuertere, per ſe, & natura ſua malum eſt.

1. ad Cor. 11. VI. Synod. Conc. Altiſ. African. Carthag. Laodicen. Aquiſgran. Conc. Tridẽ. Cõc. Colon. Chryſoſt.

2. Concluſ. Dico ſecundo, ſpeciali iure poſitiuo & Eccleſiaſtico, quædam eſſe prohibita fieri circa huiuſmodi res ſacras, ob reuerentiam earum, quæ ſi fiant, ſacrilegium erit, ſaltem contra ius poſitiuum. Probatur ac declaratur variis exemplis: nam primo huc ſpectat immunitas Eccleſiarum quoad hoc; vt, qui ad illas confugiunt, per vim extrahi non poſſint, vt ſtatuit 17, quæſt. 4. per multa capita, cap. Definiuit. cap. Id conſtituimus, cap. Si quis contumax, cap. Reum, Item. cap. Inter alia. extra de Immunit. Eccleſ. cap. autem vltimo eiuſdem tituli declaratur, hoc priuilegio non gaudere, qui ſpe talis immunitatis in Eccleſia delinquunt, & in cap. Eccleſiæ, eodem tit. declaratur, hac immunitate gaudere omnes Eccleſias, in quibus diuina myſteria celebrantur, etam ſi conſecratæ non ſint: quod intelligo, etiam ſi non ſint benedictæ, dummodo authoritate Epiſcopi ad hoc ſint deſtinatæ: nam verba textus gener alia ſunt, & ſimiliter ratio, quæ illis verbis continetur; *Quia diuinis obſequiis dedicata, nullis eſt temeraris auſibus prophananda.* De hac autem immunitate plura diſputare non tam noſtri negotij eſt, quam Iuriſperitorum, & fortaſſe in ſecunda ſecundæ agentes de virtute religionis, plura dicemus, ne hic prolixiores ſimus. Interim videri poſſunt Syluest. in Sum. verbo, Immunitas. 1. à principio, & Nauar. cap. 25. num. 17. & Couar. lib. 2. Variar. cap. 20. & Remig. de Gonni. in tracta. de Immu. Eccleſ. Solum annotabo breuiter, hoc ius conceſſum eſſe Eccleſiis ad imitationem veteris templi ac tabernaculi, vt ſumitur ex 21. Exod. & 3. Reg. cap. 1. & 2. & non eſſe nouum, ſed antiquum in Eccleſia, vt ſumitur ex citatis decret. & ex Niceph. lib. 14. hiſtor. cap. 32. Socrat. lib. 7. cap. 33 & ex 13. Tripart. cap. 4. & inſinuatur ab Ambroſ. epiſt. 33. in verbis illis; *Nec altaria tenebo, vitam obſecrans*, & ad idem videtur alludere Greg. Nazian. orat. 20. dicens; *Ad ſacram menſam confugit, &c.* Nam quia potiſſimum cõceditur Eccleſiæ hoc priuilegium, ratione altaris, in quo Deo ſacrificiũ offertur, ideo de altari ſpecialiter mentionem faciunt. Vnde etiam fit, hanc immunitatem maxime conuenire ipſi altari, maiuſque ſacrilegium eſſe, ſi ab ipſomet altari homo diuellatur & extrahatur, quamquam non ſolum altare, ſed tota Eccleſia, & porticus Eccleſiæ & cœmiteria hoc priuilegio gaudeant. Secundo in honorem peculiarem altaris, prohibitum fuit olim laicis, non ſolum fœminis, ſed etiam viris altaria ingredi, & quidem de fœminis legimus in Concil. Aquiſgran. 1. cap. 82. *Quod non oporteat fœminas ad altare ingredi*, quod eiſdem verbis ſtatutum fuerat in Concilio Laodicenſ. cano 43. quamuis in can. 19. eiuſdem Concilij generalius dicatur; *Solis miniſtris altaris licere ad altare ingredi, & ibidem communicare.* Hoc autem ita explicatur in Concilio Agath. cap. 66. *Quod non oporteat miniſtros ſacratos in ſacrarium (quod Græci Diaconion appellant) ingredi*, capite, Non oportet, diſtinctione 23. In capite autem 69. Trullan. *Solo excepto Imperatore omnes laici ab ingreſſu altaris arceantur.* Quid autem nomine altaris his locis intelligatur, non eſt facile ad explicandum, aliqui ſacrarium explicant, quod Secretarium ſeu Diaconium videtur appellatum in dicto Concilio Agath. quod nunc idem eſſe videtur, quod ſacellum maius, quod *Sancta ſanctorum* appellatur, apud Euſebium, libro 10. Hiſtoriarum, capite 4. cum dicitur; *In templo à Paulino extructo altare, tanquam ſancta Sanctorum, ſitum fuiſſe in medio Sanctuarij, quod cancellis ex ligno fabricatis circundatum erat, quo eo à multitudine accedi non poſſet.* Et eodem fere modo loquitur German. in Theor. rerum Eccleſ. dicens. *Intra cancellos eſſe ſancta Sanctorum ſolis Sacerdotibus peruia*, & eodẽ modo appellatur in Conc. Turonic. II. cap. 4. & habetur in cap. 1. de vita & honeſtate clericorum. Ibidem vero additur; *Ad orandum & cõmunicandum, ſicut mos eſt pateant ſancta Sanctorũ*, videtur explicari priora decreta, ſcilicet, prohibitum fuiſſe laicis ingredi ad ſancta Sanctorum ad miniſtrandum, vel etiam ad aſſiſtendum diuinis officiis, multoque magis ad ſedendum, & confabulandum: Hæc autem decreta, maxima ex parte, in diſſuetudinem vel prorſus abuſum abierunt. Vnde non videtur hoc in rigore cadere ſub obligationem, neq; in tranſgreſſione huius antiquę legis committi aliquod peccatum ſecluſo contemptu & ſcandalo, quamquam conſuetudinem honeſtam vniuſcuiuſq; Eccleſiæ ſeruare oporteat, curandumq; ſit, vt antiquorum canonum termini, quoad fieri poſſit, cuſtodiantur, vel ſaltẽ, vt aliqua ex parte eorũ religionẽ plebs fidelis imitetur.

Syluest. Nauar. Couarr. Remig de Gonni. Notabile. Niceph. Socrates. Greg. Naziã. Con. Aquiſg. Con. Laodic. Con. Agath. German. Con. Turrij.

3. Exempl. Tertium exemplum ſit, quod propter hanc venerationem prohibitum eſt laicis, & maxime fœminis,

minis tangere altaria (ſcilicet, quoad lapidem conſecratum) vaſa ſacra ſimiliter conſecrata, & veſtimenta ſeu ornamenta benedicta, præſertim corporalia. Ita præcipitur diſt.23. per multa capita, præſertim c. Sacratas, vbi ſacræ fœminæ, vel monachæ prohibentur tangere ſacra vaſa, vel ſacras pallas. In capit. Con. Laodic. autem. Non oportet. 1 ex Concilio Laodicen. cap.21. dicitur, non oportere, etiam Subdiaconos contingere vaſa Dominica. In cap. autem, Non oportet. 2. ex Con. Agath. Concil. Agathenſi, cap. *66.* ſolum hoc prohibetur miniſtris in ſacratis, ſeu non ſacratis. In cap. autem, Con. Bracha. Non liceat. 1. ex Concil. Brach. I. cap.28. dicitur, hoc licere Subdiacono, non tamen cuilibet ex lectoribus. In cap. autem, Non liceat. 2. ex Conc. Martini Cõ. Mart. Pa. Papæ cap 41. dicitur, hoc licere Subdiacono, & Acolytho in Secretario; non vero cæteris. Similia multa habentur de conſecratione, diſt.1. præſertim, cap. In ſancta: & cap. Veſtimenta ex quibus omnibus licet colligere, non ſemper fuiſſe circa hoc idem ius, neq; eandem vbique conſuetudinem. Vnde neque hoc tempore videntur eſſe in vſu omnia, quę in antiquis canonibus pręſcribuntur. Vt ergo explicemus, quid in re tam graui ſeruandum ſit, oportet breuiter Notatu digna. per ſingula diſcurrere. Primum igitur ornamenta omnia altaris, etiam ſi benedicta ſint (& idem eſt de omnibus veſtibus ſacris) quæ non attingunt immediate Corpus Chriſti, nec chriſmate conſecrantur, poſſunt ſine ſcrupulo tangi à laicis, etiam fœminis, quamuis de his oppoſitum teneat Sylueſt. verb. Sylueſt. Miſſa, 1. quæſt. 2. §. 2. quia ita habet conſuetudo, & quia iura citata præſertim loquuntur de vaſis ſacris: Stephan. Pa. Solum in cap. Veſtimenta, loquitur Stephanus Pap. generaliter de veſtimentis Eccleſiaſticis. *Quæ,* inquit, *neque ab aliis debent contingi, aut ferri, niſi à ſacris hominibus.* Quæ verba, aut præceptum non continent, quia illud verbum, *non debent,* non videtur in rigore ſignificare obligationem, ſed decentiam quandam, aut non intelliguntur de quolibet tactu, ſed de illo, qui ordinatur ad profanum & communem vſum, vt ex antecedentibus, & conſequentibus verbis poteſt non obſcure colligi, vel certe ſi admittamus ibi præceptum, dicendum eſt, in deſuetudinem abiiſſe quoad hanc partem. Deinde addendum eſt, tangere calicem conſecratũ immediate & nuda manu, nonnullum peccatum eſſe laicis, & idem eſt dicendum de ara conſecrata. Hoc patet ex citatis decretis, & ex Soto. vſu, quamquam Soto, diſt.13. quæſt.2. art.3. ad 3. dicat, ſecluſo contemptu, forte hoc non eſſe peccatum etiam veniale, vel eſſe leuiſſimum. Sed licet, ſecluſo contemptu, recte hoc excuſetur à peccato mortali, quia non apparet materia grauis, tamen à peccato veniali, ſi abſque rationabili cauſa & morali neceſſitate fiat, excuſari non poteſt. Et confirmatur, nam Pontifices cõcedunt priuilegia aliquibus religioſis, vt laici eorum poſſint calices tangere, vt conſtat ex priuilegiis Minorum: ergo ſignum eſt, hoc per ſe non licere omnibus. Tertio, quando vaſa ſacra continent corpus & ſanguinem Domini, non poſſunt licite coniungi, niſi à Sacerdote, vel ad ſummum, à Paludan. Diacono. Ita notat Palud. diſt.13. quęſt.1. art.4. conc. 2. & ita poteſt exponi dictum caput, Non oportet. 1. & oppoſitum temere, ac ſine cauſa facere, vix poſſet à peccato mortali excuſari, quia videtur certe res grauis. At vero, quãdo calix eſt vacuus, poteſt à Subdiacono, non ſolum tangi, ſed etiam portari, miniſtrando: ideo enim hæc vaſa tangit, quando ordinatur; & ita intelligitur recte dictum caput, Non licet, primum, quod tamen extenditur ad Acolythum in dicto capite, Non licet. 2. quia etiam ille poteſt aliquo modo contingere calicem in miniſterio ſa-

A cro, vt colligitur etiam ex Sylueſtro Papa cum Concilio Romano, capite 9. & habetur in cap. Nullus. Syluest. Papa. Conc. Rom. 1. diſtinctio. 24. Extra ſacrum autem miniſterium, quilibet miniſter ſacer, id eſt, quocunque minori gradu ordinatus, non peccabit, contingendo hæc vaſa, vt colligitur ex dicto capite, Non oportet, & ex vſu, qui videtur hoc etiã extendere ad Ordinatos tantum in prima tonſura; quamquam noſtra Societas priuilegium habeat, vt noſtri laici poſſint tangere calices, ſi modo primam habeant tonſuram, quod eſt ſignum, hoc non ſimpliciter licere omnibus. Priuilegium quoddam Societatis Ieſu.

B Quartò addendum eſt, idem eſſe dicendum de corporalibus, quæ in hoc, calici æquiparantur in omnibus citatis iuribus, recteque intelliguntur, *per ſacratas pallas,* in dict. cap. Sacratas. Vnde ad hanc venerationem ſpectat, quod de modo lauandi corporalia ſtatuitur, in c. Nemo. 2. de conſ. 1. vbi ſtatuitur, vaſa in quibus lauantur, debere eſſe ad hoc tantum munus deſtinata, deinde, vt à Diacono lauentur, ac deniq;, vt lotio ipſa foras non mittatur, ſed in piſcinam ſacram, *ne forte puluis Dominici corporis malè decidat,* quę omnia ſeruanda ſunt, ſaltem in prima lotione: hoc. n. nulla conſuetudine abrogatum eſt, neque rationabiliter abrogari poteſt, vt Sylueſt. ait, verb. Sylueſt. Corporalia, q.4. & verbo, Benedictio. q.7. Quod ſi in ſecunda, vel tertia lotione hoc idem ſeruetur, optimũ erit. Idemq; intelligendum eſt de purificatorio; C nam licet benedictum non ſit, tamen valde propinque attingit ſanguinem Domini, & interdum fortaſſe aliquæ reliquiæ corporis vel ſanguinis illi adiunguntur; de aliis vero pallis, aut ornamentis altaris, etiam ſi benedicta ſint, non eſt ſimilis ratio, & ideo ſine ſcrupulo poſſunt lauari, etiam à fœminis, & prima lotione. De corporalib. item poſt primam lotionem, multi probabiliter tenent, poſſe ſine ſcrupulo ſecundo lauari vel refici à fœminis, præſertim virginibus Deo ſacris. Quod tenet Caiet. verb. Mulierum peccata, in fine, quia hæc tangere ex cauſa Caietan. rationabili non eſt peccatũ: hic autem ſolum interuenit quidã contactus, & interuenit cauſa rationa- D bilis, ſcilicet, vt corporalia mundiora ſint & politiora. ergo in hoc nullũ eſt peccatum; nam ad ſummũ, poſſet eſſe veniale; hoc autem, interueniente prædicta cauſa facile excuſatur. Addit etiam Sylueſt. verb. Benedictio, q.7. & verb. Corporalia. q.1. citans Paludanum, excuſari etiam, conſuetudine. Verum eſt, interdum hoc concedi ex priuilegio monachis laicis, & monialibus, vt conſtat ex compendio Minorum, tamen hoc interdum fit propter maiorem certitudinem; nihilominus tamen opinio Caiet. eſt probabilis, & practice ſeruari poteſt. Opinio Caiet. probabilis. Deniq; ex his cõſtat, multo magis prohibitum eſſe, vti huiuſmodi rebus ſacris ad communes ſeu profanos vſus, vt, v.g. ſi quis vteretur calice in communi menſa, vel palla bene- E dicta, vt communi linteolo, aut ſacra veſte ad profanam repræſentationem, vel ludum: hoc enim multò magis prohibitum eſt in capitibus citatis, & præ ſe fert contemptum quendam huiuſmodi rerum, & ideo vix poteſt à peccato mortali excuſari, vt Soto notat. Ad quod ẽt confirmãdum valet. cap. Quæ ſemel. 18. q.3. vbi quæ ſemel monaſterio dedicata fuerunt, prohibentur vltra fieri ſæcularia habitacula. Et ſimile quid colligitur ex c. Xenodochiis. de religioſis domibus. Imo (quod mirabilius eſt) in dict. cap. Nemo. 2. de conſecr. diſt. 1. prohibetur, ne mortuus obuoluatur palla, quę fuit in altari, aut quæ data eſt in menſam Domini, & ita Sylueſter, verbo, Sylueſt. Benedictio. 1. quæſt.7. abſolute dicit, non eſſe mortuos prætextu pietatis ſacris veſtibus induendos.

Et lo-

Et loquitur etiam de Sacerdotibus; nã ſubdit, quando Sacerdotes, vel Epiſcopi huiuſmodi veſtibus ſepeliuntur, illas non debere eſſe benedictas, vel, ſi ſint & nihilominus ita fiat, conſuetudine excuſari. Certum tamen eſt, ſi de vſu ſit ſermo, ſolere Pontifices & Sacerdotes veſtibus benedictis indutos ſepeliri, eamque conſuetudinem licitam eſſe, & religioni ac pietati ſatis conſentaneam: nam actus ſepeliendi defunctum, actus pietatis ſeu miſericordiæ eſt, & circa perſonam ſacram poteſt eſſe actus religionis: ergo vti veſtibus ſacris ad hunc actum, non eſt conuertere illas ad vſus profanos, ſed ad actum pietatis & religionis: ergo in hoc nihil eſt indecens, minusue expediens. Item, nam, vt ſtatim dicemus, quãdo huiuſmodi veſtes iam ſunt attritę, religioſe comburuntur: ergo maiori ratione poſſunt (vt ita dicam) cum perſona ſacra ſepeliri, & illam ſimul decenter ornare. Vnde legimus apud Damaſum in Pontificali. cap. 28. & apud Platinam & alios in Euthychiano, Euthychianum ordinaſſe, vt Martyres ſine dalmatica, ſeu collobio purpureo non ſepelirerentur. Neque exiſtimo hoc eſſe contra ius commune, vt neceſſarium ſit, conſuetudine excuſari; nam dictum caput, Nemo: primum exponi poſſet de palla, quæ eſt corporale, de qua inferius ſubditur, à ſolis Diaconibus eſſe lauandam, & de corporali veriſſimum eſt, nõ debere in huiuſmodi vſum conuerti, propter reuerentiam debitam ſacramẽto, quod immediate in ſe recepit, ac tetigit. Secundò poteſt exponi de laicis defunctis, vt Gloſſa ibi interpretatur, citans cap. Nullus, 13. quæſt. 2. vbi nihil de hac re dicitur, tamẽ cum verba textus indefinita ſint, ſatis commode hoc modo exponuntur, & ad eas perſonas accõmodantur, quibus conuenienter applicari poſſunt. Tandem ibi nõ eſt ſermo de veſtibus ſacerdotalibus, quibus corpora defunctorum Sacerdotum indui ſolent, ſed eſt ſermo de palla, ſeu mappa altaris, de quibus facile concedi poteſt, non debere in hunc vſum conuerti, vt in eis corpora defunctorum, etiam Sacerdotum, obuoluantur (ita enim textus loquitur) quod proprie ſignificat, vti huiuſmodi pallis tanquam Syndone quadam ad nuditatem corporis defuncti immediatè cooperiendam, quod non eſt in vſu, etiam circa corpora Sacerdotum, nec decet fieri ſine magna neceſſitate, vt per ſe manifeſtum eſt.

Vltimò pertinet ad hoc genus venerationis id, quod antiquis etiam decretis ſtatutum eſt, vt huiuſmodi res ſacræ ad profanos vſus ſeu communes amplius non reuertantur, non ſolum quamdiu conſecrationem retinent, de quo iam dictum eſt, ſed etiã poſtquam illam amiſerunt per diſſolutionem, vel ſciſſionem, aut fractionem. Hoc notauit hic Diuus Thomas ad 3. Paludan. Soto & alij, diſt. 13. Syluester verb. Benedictio, & ſumitur ex diſt. 1. de Conſec. vbi in cap. Ligna, præcipitur, ne ligna Eccleſiæ dirutæ ad aliud opus ſumantur, niſi ad aliam Eccleſiam, vel ad profectum in Monaſterio Fratrum; non vero in vſum laicorum, ſed igni potius eſſe comburenda, vbi Gloſſa notat, etiam in conuentu Religioſorum non debere aſſumi ad fabricam coquinæ, vel alterius loci ſimilis, ſed ad capitulum, ſeu dormitorium, vel alia ſimilia honeſta loca. Rurſus in cap. Altaris, ſic dicitur; *Altaris palla, cathedra, candelabrum & velum ſi fuerint vetuſtate conſumpta, incendio dentur, quia non licet ea, quæ in ſacrario fuerint, male tractari, cineres quoque eorum in Baptiſterium inferantur, &c.* & hoc ipſum intelligendum eſt de veſtibus ſacerdotalibus & de aliis ornamentis vel rebus ſacris, præſertim de benedictis, & quæ immediatiùs attingunt altaris miniſterium, vel Eccleſiæ ornatum. Solum videtur eſſe dubium de

D. Thomas. Paludan. Soto. Syluest.

Dubium de

A vaſis argenteis, nam, poſtquam confracta ſunt, vendi poſſunt & conſequenter materia eorum conuerti in communes vſus. Reſpondetur inprimis, nõ poſſe vendi, niſi in certis caſibus, quos attigit Ambroſius 2. offic. cap. 28. & de his tractant Summiſtæ verbo, Alienatio; & alibi latius dicendum eſt. Deinde cum illi caſus ſemper ex neceſſitate oriantur, & ad pietatem pertineant, talis vſus non eſt à religione alienus, eo vel maximè, quod, vt poſſint huiuſmodi res ad alios communes vſus deſeruire, debent iterum ferro & igne quodammodo trãſmutari, & ideo moraliter loquendo, iam videntur eſſe omnino aliæ; & ideo nullum eſt incommodum, quod poſtea aliis vſibus deſeruiant.

vaſis argenteis

Reſponſio Ambroſ.

B Sed quæres, an à contrario ex his rebus, quæ profanis vſibus deſeruierunt, poſſint res ſacræ confici. Aliqui enim exiſtimant, hoc eſſe prohibitum, & Minores habet priuilegium, quo eis conceſſit Sixtus quartus, vt ſecura conſcientia poſſint conuertere veſtes, & pannos profanos in paramenta, & alios Eccleſiaſticos vſus: ergo tale priuilegium ſuppónit, hoc iure communi, non licere. Sed in vniuerſum hoc dici non poteſt; nam conſtat, ſpolia domus profanæ dirutæ poſſe ſanctiſſimè dedicari ad templum, vel monaſterium ædificandum. Item ex veſte pretioſa poteſt fieri caſula, vt conſtat ex piorum vſu. Vnde quotieſcunque res profana mutat figuram ſeu artiC ficialem formam, nõ eſt dubium, quin hoc poſſit fieri. Difficultas vero nonnulla eſſe poſſet, retenta etiam eadẽ figura, an poſſint res profanæ ad vſus ſacros dedicari. Sed in hoc etiam dicendum eſt, ſi ſecundum illam figuram aptæ ſint ad aliquem vſum ſacrum, id poſſe fieri, per ſe loquendo, ſi alioqui non interueniat ſcandalum, vel ſpecialis aliqua indecentia: quia hoc nullibi eſt prohibitum, & per priorem vſum non contrahunt aliquam maculam, & ſi quam videntur moraliter habere quadam extrinſeca denominatione, per benedictionem, vel declarationẽ ad vſum ſacrum, purgantur: ſic enim conſtat, communes domos in templa eſſe conuerſas: Marcellus enim Papa, domum Lucinæ conſecrauit, Vrbanus D domum Ceciliæ, nec ſolũ vulgares domos, ſed templa idolorum in Eccleſias conuerſa ſunt, vt conſtat de celebri Romana Eccleſia, quæ *Rotunda* dicitur, quę *Pantheon* prius dicebatur, quam Bonifacius quartus, in honorem omnium Sanctorum conſecrauit, & idem conſtat de aliis innumeris, quæ longum eſſet, referre. Idem ergo fieri poteſt in paramentis, & aliis huiuſmodi rebus.

Quæſitum.

Sixt. IIII.

Quæſito ſatisfit.

Marcell. Pap.

Circa poſteriorem partem huius ſectionis, in primis ſtatuo, ſimiliter & abſolute concedendum eſſe, huiuſmodi res ſacras aliqua conuenienti adoratione & honore proſequendas eſſe. Itaq; quamuis hæc obligatio non ſemper vrgeat, quia eſt per modum affirmatiui præcepti, tamen non eſt dubium, quin E ſuum locum habeat, vel ſemper quoad ſpecificationem, id eſt, quod ſi huiuſmodi res tractandæ ſunt, honorificè tractentur, vel opportunis temporibus quoad exercitium. Sic aũt explicata hæc veritas probatur aperte ex ſeptima Synodo, act. 7. in definitione fidei, quæ eſt veluti concluſio rerum omnium, quæ in præcedentibus actionibus diſputata, & adducta fuerant: definitur autem ibi, ſacris imaginibus ſalutationem & honorariam adorationem adhibendam eſſe, non ſecundum fidem noſtram veram latriam, quæ ſolum diuinæ naturæ competit. Et deinde hanc honorariam adorationem explicat Concilium, per comparationem ad librum Euangeliorum, luminaria & alias res ſacras. *Ad quas, inquit, reuerenter accedimus, quemadmodum veteribus pie in conſuetudinem hoc ad-*

Varia latria ſolum diuinæ naturæ competit.

ductum eſt. Sicut ergo ex hoc loco, & ex multis aliis q̃ in 1.tom. adducta ſunt, de fide certũ eſt, imagines abſolutè & ſimpliciter adorandas eſſe, ita idem eſt omnino certum, de huiuſmodi rebus ſacris. Quod ex Epiphan. eodem Conc. cõfirmatur act.6.tom.5. vbi Epiphan. nomine totius Concilij dicit; *Quæcunque Deo offeruntur aut conſecrantur, ſiue diuina fuerit veneranda crucis figura, ſiue ſacer Euangelij codex, ſiue venerãdæ imagines, ſiue ſacra vaſa, ea complectimur, & veneramur, vt qui ſpem habeamus ſanctificationis ab ipſis reddendæ, & ob id illis adorationem honorificam exhibemus*, & infra afferuntur optima Nazianzen. verba Greg. Nazian; *Præſepe adora, nam, quæ Deo oblata ſunt eius participatione, & contrectatione ſancta fiunt.* Pſal.98. Et tandem adducitur illud, Pſalm.98. *Adorate ſcabellum pedum eius, quoniam ſanctum eſt*, vbi per *ſcabellum* intelligitur arca teſtamenti, iuxta illud 1. Paralip. 28. 1.Paralipo.28. *Paraui domum, vbi requieſceret arca Domini, & ſcabellum pedum Dei noſtri*: & ratio illius metaphoræ colligitur ex 2.Reg.6. vbi dicitur, Deus ſedere in Cherubin ſuper arca: erat enim ſuper arca inter duo Cherubin, propitiatorium tanquam ſedes Dei, & ideo dicitur arca *ſcabellum pedum eius*: quòd ſi (vt alij volunt) per *ſcabellum* intelligatur templum, etiam ſic cõfirmatur, quod intendimus: nam inter res ſacras, de quibus agimus, Hieronym. templa computamus. Vnde Hieron. in epiſt. 18. ad Marcellam; *Venerabantur*, inquit, *Iudæi ſancta ſanctorum, quia ibi erant Cherubim & propitiatorium, & arca teſtamenti: ergo multò magis nos venerabimur templa noſtra, in quibus Chriſtus Dominus præſens adeſt*, & eadem ratio eſt de aliis rebus ſacris. Vnde ponderãda etiam eſt illa ratio, *Quoniam ſanctum eſt*, quam etiam tetigit Nazian. Nazianzenus, dicens; has res fieri ſanctas, per coniunctionem ad Deum, ſeu, quia eius cultui dicatæ ſunt, qui modus loquendi eſt frequens in Scripturis, Exodi 3. *Locus, in quo ſtas, terra ſancta eſt*, & hoc modo dies feſti dicuntur ſancti, Exod.12. & alibi ſæpè, & veſtes ſacerdotales vocantur ſanctæ, Exodi 28. Sic igitur hæ res, de quibus agimus, ſanctæ ſunt: ſi ergo ſcabellum pedum Domini adorandum dicitur; *Quoniam ſanctum eſt*, eadem ratione omnes iſtæ res ſanctę Chryſoſt. adorandæ erunt. Hinc Chryſoſt. hom. 20. in 2. epiſt. ad Corinthios hortatur fideles, vt honorem debitum Ambroſius. præſtent altari, quod corpus Chriſti recipit, & Ambroſ. epiſt.14. dicit, fideles ſolitos eſſe oſculari altaria venerationis cauſa, ſicut ſolemus reliquias, vel imagines oſculari, quod etiam inter ſacrificandum Amalarius. ſolemus oſculari, vt notat Amal.lib.3. de Eccleſ.offi. cap.4. propter quod altare *reuerendum* appellatur ab Euſeb. Emiſſ. Paulinus. Ambroſius. Dionyſius. Euſebio Emiſſ. homil.4. de Paſcha, *Sanctum* à Paulino epiſt.11. ad Seuerum, *Sacroſanctum*, ab Ambroſio, lib. de iis, qui initiantur, cap.28. *Diuinum* à Dionyſio, cap.3. de Eccleſ.Hierarch. & à Cõcil. Tolet. XII. cap. 5. denique vocatur *ſedes corporis & ſanguinis Chriſti*, ab Optatus. Optato Mileut. lib. 6. contra Parmen. vbi immane ſacrilegium Donatiſtarum deplorat, quod altare Dei radere, frangere, & remouere auſi fuerant. Vnde eleganter Greg. Niſſ. Gregorius Niſſ. oratione de ſancto Baptiſmate, *Menſa*, inquit, *ſanctum altare immaculatum eſt, quod non amplius ab omnibus, ſed à ſolis Sacerdotibus, iiſq; veneranibus contrectatur.* Chryſoſt. Similia fere de templis habet Chryſoſt. homil.30. num.2. ad Corinth. *Nonne videtis quod veſtibula templi huius exoſculantur, illi quidem flectentes, alij autem manu contingentes & ori manum admouentes?*, & de cæteris vaſis ſacris, idem Chryſoſt. hom.3. ad Auguſt. Epheſ. & 81. ad populum, & Auguſt. concione 2. in 11. Pſal. Et de libro Euangeliorum, eſſe venerandum VIII. Synod. Anaſtaſ. Pap. docet octaua Synodus, canone 3. nam verba Euangelica continet, quæ adoranda eſſe dicit Anaſta. Papa, epiſtola 1. capite 1. & in cap. Apoſtolica, de Conſecratione, diſtinctione 1. & hinc manauit illa vetus conſuetudo oſculandi librum, poſtquam Euange-

A lium in Miſſa lectum eſt, vt notarunt Ionas Aurel. lib.2. de cultu imaginum, Rupert. lib. de diuinis officiis, cap.1. Hugo de ſancto Victore, lib.2. de officiis Eccleſ. cap.21. ratione conſtat hæc veritas ex dictis, quia cuilibet rei ſanctæ & conſecratæ debetur aliqua veneratio: hæ autem res ſunt aliquo modo ſanctæ. Ionas Aurel. Rupert. Hugo de Sa. Victore. Et confirmatur; primò ex his, quæ de veneratione negatiua (vt ſic dicam) dicta ſunt; nam illa cura, quam homo adhibere debet, ne profanas actiones circa huiuſmodi res exerceat, procedit ex debita æſtimatione ſanctitatis harum rerum; ergo ex eadem procedit debita veneratio harum rerum, quando contrectandæ ſunt, vel aliqua actio circa illas eſt exercenda. Confirmatur ſecundò, quia irreuerentia B circa huiuſmodi res, eſt peccatum ſacrilegij: ergo è contrario eis debita eſt glorioſa veneratio. Antecedens certum eſt commune omnium Theologorum, vt latius tractatur in 2.2. q.99. art.3. vbi & concluſionem hanc docet D.Thomas, & totam hãc doctrinam confirmat, quæ magis ex ſequentibus patebit. D.Thomas.

2. Concluſ. Secundò dicendum eſt, non ſolum exteriorem actum honoris vel adorationis exercendum eſſe circa huiuſmodi res ſacras, verum etiam internam mẽtis intentionem ad huiuſmodi res eſſe dirigendam. Hanc aſſertionem exiſtimo æquè certam eſſe ac precedentem, nam ex illa euidenter ſequitur; nam Septima Synodus loco citato dicit, huiuſmodi rebus C deberi honorariam adorationem: actio vero exterior circa aliquam rem exercita, ſi non procedat ex VII. Synod. intentione & voluntate honorãdi illam, non eſt honoraria, quia reuera non eſt verus honor, ſed apparens & fictus. Vnde ſi talis res loqui poſſet, rectè diceret illud Iſaiæ 29. *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me.* Dicitur fortaſſe, in ipſomet actu interiori diſtinguendam eſſe duplicem rationem, ſeu voluntatem, vna eſt exercendi actionem exteriorem honoris, verbi gratia, oſculandi, vel ſimile: alia eſt formaliter honorandi. Quando ergo veneramur has res ſacras, volumus quidem actus ipſos exterioris honoris circa illas exercere, & hoc ſatis eſt, vt illas venerari dicamur, quamuis formaliter non intendamus eas colere, aut eis nos ſubiicere, D ſed Deo tantum, ad cuius cultum ordinantur. Sed hoc & rationi & verbis citati Concilij repugnat. Primum patet, quia actio exterior totam ſuam moralem & ſtudioſam rationem accipit ab interiori: ergo ſi interior voluntas, qua ego volo oſculari calicem, nullo modo eſt voluntas honorandi calicem ipſum, ſed tantum exercendi circa illum eum actũ externum in honorem Dei, non poteſt dici illa actio exterior honoraria, reſpectu calicis, ſed ſolum deoſculatio voluntaria, quæ de ſe indifferens eſt ad honorandum, vel non honorandum, niſi per intentionem interiorem determinetur. Propter quod merito dixit Leontius, relatus in ſeptima Synodo, Leontius. E actione 4. *In omni ſalutatione & adoratione intentio ipſa requiritur, & ſpectatur.* Secundo declaratur exemplo: nam aliter ſe gerit, qui ad honorandum Deum, vel ſe coram illo humiliandum, terram oſculatur, & qui calicem, vel aliam rem ſimilem religionis ergo veneratur, vterque enim directa voluntate intendit exteriorem actum deoſcualtionis exercere circa terrã, vel calicem, vt per ſe conſtat, & tamẽ qui priori modo oſcultatur terram, nulla ratione dici poteſt terrã adorare, aut colere, quia nullo modo intendit, illum actum exercere in honorem vel cultum terræ: ergo, vt prior vere dicatur calicem adorare, neceſſe eſt, vt nõ ſolum velit actum exteriorem illum, quaſi materialiter exercere, ſed etiam vt formaliter velit honorare talem rem, alioqui nulla erit inter eos actus differẽtia, nec magis dicetur, quis adorare ima-

gine aut calicem, quam terram, quando deoſculatur eam, quod eſt plus, quam falſum & abſurdum, & cõtra mentem Concilij & ſenſum omnium fideliũ. Vnde argumentor tertiò; nã tota ratio cultus & intẽtio colendi pẽdet ex exiſtimatione: ſed longe diuerſa exiſtimatione pertractamus; aut deoſculamur huiuſmodi res ſacras, quã res alias communes, vel, quam terram, cum deoſculamur eam; de illis enim habemus hãc exiſtimationem, quod aliquo modo ſanctæ ſint, eaq; ratione debent ſanctè & honorifice tractari: ergo ex hac exiſtimatione ſecundũ rectam rationem ſequi debet intentio exercendi hos actus externos, circa huiuſmodi res, non ſolum animo colendi Deum; ſed ẽt animo & intentione colendi ſeu honorificè tractandi res ipſas propter Deum, ſeu (ꝙ perinde eſt) propter ſanctitatem, quã habent ex eo, ꝙ cultui diuino dedicatæ ſunt. Quartò argumentor ex variis locis ꝓdictę ſeptimę Synodi, in qua ſępe hm̃oi res ſacræ æquiparantur quoad veneratione & adoratione imaginibus, vt ſuprà viſum eſt, & patet ẽt ex act. 4. vbi ex lib. ſancti Maximi legitur; *Salutantes ſancta Euangelia, venerandas Cruces & imagines*, & ſubdit Cõſtant. Epiſ. Cypr. *Verbum* ſalutarunt, *ſumpſit pro*, adorarunt. Tharaſ. autem inferius ſubdit; *Verbum illud accipiendum eſſe reuerenda acceptione, nam latria reſeruatur Deo*, & poſtea totum Conciliũ animdauertit, imagines ſacris rebus & veſtibus in honore æquiparari. Ac tandem adducitur dictum Baſilij; *Omne, quod in nomine Domini factum eſt, venerandum & ſanctum eſt.* Quin potius etiam hæretici, qui conciliabulo Conſtanti. præſentes fuerant, videntur amiſiſſe adoratione huiuſmodi rerum ſacrarum, quando cõſecratę aut benedictæ ſunt, quamuis de imaginibus illam negarẽt. Vnde act. 6. tom. 4. in principio referuntur hæc verba illius Conciliabuli, *Imaginis appellatio, neq; precationem ſacram vllam habet, qua ſanctificari poßit*, quibus ſignificatur, quod ſi aliquo modo eſſet conſecrata aut benedicta, poſſet adorari. Ad quod reſpondet Epiphanius; ſufficere imaginis repræſentationem abſq; alia precatione, quod in toto etiã. 3. ſæpius dixerat. Vnde inter alia dicit; *Typus ſalutiferæ crucis ſine ſacra precatione, & ſine dedicatione, apud nos honorabilis exiſtit: ſatisfacit enim nobis figura, quæ tunc ſanctificationẽ accipit, cum à nobis fuerit adorata.* Igitur adoratio harum rerum conſecratarum certior habebatur, etiam apud hæreticos: ergo tñ vera æquiparatur adorationi imaginum, vt Concilium definit, ſcil. quoad modum & rationem adorandi; quod etiam confirmari poteſt ex octaua Synodo generali, can. 3. *Sacram imaginem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro ſanctorum Euangeliorum adorari decernimus*, ſed imagines adorandæ ſunt ex intẽtione & animo adorandi, non tantum prototypa, ſed etiã imagines ipſæ: ergo & huiuſmodi res ſacrę, de quib⁹ agimus. Minor probari põt, applicãdo rationes tactas, & pręterea ex variis locis eiuſdem Conc. nã inprimis Baſil. act. 1. in ſua cõfeſ. ſic inquit; *Honorificè veneror venerãdas imagines, ſuſcipio & amplector honoreq́; debitũ eis exhibeo.* Apertius Theod. in ſua confeſ. *Sanctorum imagines ſuſcipio nõ vt Deos, verũ mentis meæ affectũ, quo in illos affectus ſum hoc modo indicãs.* Adriã. in ep. relata act. 2. *Ex animi*, inquit, *deſiderio eas veneramur*, & infer. poſt ep. Adri. ait Thar. *Imaginũ picturas ſecundum priſcã Patrum noſtrorum traditionẽ recipimus, & has deſiderio adoramus, vt in nõie Chriſti, Deiparæ & Sanctorum factas, ſed apertis verbis teſtamur nos latriam & fidem noſtram duntaxat in vnũ Deum verũ referre & reponere*, & infr. ait Euthy. *Venerandas imagines ex toto corde cũ debito honore & ſalutari adoratione ſuſcipio, iuxta Patrum traditionẽ*, & Epiph. infra; *Recto corde adhæreo, veneror q́; & adoro*, & ſimili mõ loquuntur alij Patres. Sed inter alia notandũ eſt, illud verbũ Eliæ;

Conſtant. Tharaſ.

Epiphan.

VIII. Synod. generalis.

Baſilius.

Theodoſ.

Adrian. Tharaſ.

Euthym.

Epiphan.

A *Perfectè eas adorãs:* nã ſi adoratio hæc tm̃ eſſet in externo actu, & nõ ex animo & intẽtione, reuera non eſſet perfecta adoratio, imo vt ſupra dicebã, neq; eſſet vera adoratio, ſicut, qui exterius colit idolũ metu mortis, ſi id non faciat animo adorandi, non eſt ſimpliciter ac verè adorator idoli; & ideo nõ eſt perfecta idololatra, neq; incurrit pœnas Eccleſiaſticas cont. fideles ad idololatriã apoſtatãtes, quamuis alioqui mortaliter peccet, exterius fidẽ abnegando: vera ergo & perfecta adoratio intentionẽ & animũ requirit colẽdi illã rem, q̃ adorari dicitur. Et hoc ẽt declarat verbũ eiuſdẽ Conc. quo hmõi adorationẽ *honorificã* appellare ſolet, & imagines ipſas *honorabiles*, vt ſupra tactũ

B eſt: vnde in act. 7. in ep. totius Synodi ad oẽs Eccleſ. dicitur; *Honorabiliter adoramus & ſalutamus*; idem. n. ſignificãt hæc duo verba, & Cõc. Trid. ſeſſ. 25. in decreto de inuocat. & venerat. &c. definit; *Sanctorum reliqiis venerationẽ, atq; honorem deberi, & eas aliaq; ſacra monumẽta à fidelibus vtiliter honorari*, & ſimiliter de imaginib⁹ ait; *Eis debitum honorẽ & venerationẽ impertiendã*; verus aũt honor neq; intelligi põt ſine volũtate honorãdi, ꝓp quod dici ſolet, honorẽ eſſe in honorãte, q.a vis eius non eſt poſita in exteriori ſigno vel actione, q̃ ſæpe eſt extra honorantẽ, ſed in interiori exiſtimatione, & intentione: ſine hac ergo nullus eſt verus honor, neq; eſſet circa imagines. Propter ꝙ in eodẽ Conc. act. 6. in fine, in demõſtratione de imaginũ v-

C tilitate, quaſi ad hãc radicẽ reſpiciendo dr̃; *Nos dignas habemus imagines honore, ſalutatione & veneratione, debitamq; illis adorationem dare debemus:* & infra dãnant, dicentes; *Imagines retinendas eſſe ſolũ ad memoriã, nõ verò ad ſalutationem.* Vnde confirmat̃ vlterius, quia ſi intẽtio adorantis nullo mõ fertur ad imaginem (& idẽ eſt de qualibet re ſacra, vt dixi) ſequit̃ adorationẽ non fieri ad imagnẽ, ſed iuxta imaginẽ vel occaſionẽ imaginis, ꝙ eſt incidere re ipſa in opinionem Durã. ab omnib⁹ damnatã, dicentis, imaginẽ non proprie, ſed abuſiue adorari: non .n. alia ratione illã vocauit abuſiuã adorationẽ imaginis, niſi q.a, licet fiat corã ipſa, vel iuxta ipſam; tñ animus adorantis, vt ſic, longe eſt ab ipſa. Quod ẽt parum, vel nihil differt ab alia opinione aſ-

D ſerentiũ, hęc tm̃ deſeruire vt ſigna excitantia memoriam Dei vel Sanctorum, quia ad præſentiam talium rerum coluntur. Quod tandem rectè explicatur ex differentia inter adorationem, & orationem, nam oratio, licet fiat coram imagine, vel iuxta imaginem, non tamen fit ad imaginem, quia imago cum non poſſit percipere verba, aut deſiderium orantis non eſt capax orationis, vnde oratio directè & ex intrinſeca ratione ſua dirigitur ad perſonam intelligentem, vt ſic. At vero adoratio, nõ ſolum fit coram imagine, ſed ẽt ad imaginẽ ipſam, vt Concilia loquũtur: ergo ex intentione adorãtis dirigit̃ externa adoratio ad venerandam ipſam imaginem, & non tm̃ ad

E venerandũ prototypũ in illa, ſeu corã illa, alias nulla eſſet differentia inter illã & orationem. Et hic tandẽ ſumitur ratio à priori huius veritatis, quia de ratione adorationis non eſt, vt res, quæ proximè adoratur, vt materiale obiectum adorationis percipiat honorem ſibi exhibitum per adorationẽ, quia adoratio non ad hoc ordinatur, vt res adorata percipiat mentem adorantis, ſicut oratio, ſed ad hoc ſolum, vt adorans conueniente modo contrectet rem illam, quã veneratur, iuxta exiſtimationẽ, quã de illa habet, vel ad hoc, vt eandẽ exiſtimationem, quã habet de tali re ſuis actibus externis manifeſtet, non neceſſario ipſi rei, quæ adoratur, ſed aliis, & pręſertim ei, ꝓp quem adoratur: hoc aũt totũ conuenientiſſimè põt habere locum circa res etiam inanimatas, quæ alioqui ſacræ vel ſanctę ſunt, & ideo cultu aliquo dignæ.

Opinio Durãdi ab omnibus dãnata.

Differẽtia inter orationẽ & adorationem.

3.Cōcluſio.

Tertiò, iuxta doctrinam ſupra datam de imaginibus & de adoratione Euchariſtię, dicendum eſt, adorationem harum rerū ſacrarum, quamuis pertineat ad eandē virtutem, qua Deus ipſe colitur; tñ in eo ordine eſſe reſpectiuam & imperfectā, comparatam ad latriā abſolutam, q̄ ipſi Deo ſecundum ſe debet. Hæc concluſio conſtat, primò ex doctrina, prędictis locis tradita. Secundò colligitur ex variis locis prædictæ ſeptimæ Synodi; nam act. 6. tom. 5. §. Papę, quanta inſania inter alia dicit Epiphan. *Habemus itē & alia plurima conſecrata vaſa, hæc, quia in nomine tuo facta ſunt, & conſecrata exoſculamur*, & idem dicitur de imaginibus, & ſæpiſſime in eodem Concilio, præſertim act. 6. tom. 4. non longe à principio, ait Epiphan. imaginis honorem in primum exemplar reuerti, & ibidem ſumit argumentum à contrario; nam, qui typum alicuius contumelia afficit, in eum quem typus repræſentat, iniurius eſt, & ad hoc citantur Baſil. Chryſoſt. & alij inferius, tom. 5. & ab Adrian. Papa, in epiſt. act. 2. & ad idem refertur Anaſtaſ. Epiſcop. Theopoleos, Act. 4. & Cyrill. Hieroſol. & Simon Stillita; Act. 5. & deinde in Act. 7. in definitione fidei, & poſt illam in acclamationibus Patrum eodē modo explicatur tota hæc adoratio, ſcilicet, per reſpectum ad alium, vt notauit etiam Photius Patriarch. Conſtant. in lib. de ſeptem Synodis, circa ſeptimā, vbi inter alia, inquit; *Omnibus perſpicuum eſt, honorē imaginibus habitum ad eos tranſire quos illæ referunt*, & infra dicit, imaginem adorandam, atque colendam ad honorem & venerationē illius, quem ipſa refert, & ſubdit; *Cum adoratio atq; honor adhibeatur eodem modo, quo in aliis ſacris notis & formis ſanctiſſimæ latriæ vtimur, neq; enim in illis conſiſtimus, honoremq; & adorationem concludimus, neq; ad alios diuerſos ac varios fines diſtrahimur: ſed per diuerſum, & ſingularē ipſorum cultum, & adorationem, quæ cernitur, ſacra continentiq; ac minime diuiſa ratione, animos noſtros ad inuiſibilem illam; ſingularemq; atque vnicam diuinitatem dirigimus*, & infra ſubdit; *Sic & Sāctorum templa & ſepulchra, reliquias fideliter adoramus*, & infr.; *Et ſi quid hic in myſticis & sāctis noſtris ſacrificiis ſimile eſt per munus & gratiā in illis exhibitā, præcipuū authorē & principē cauſam agnoſcimus ac commendamus.* Eſt igitur quoad hoc eadē ratio de his rebus ſacris, quæ de imaginibus: ſicut ergo adoratio imaginum eſt reſpectiua, ita etiam hæc. Ratio verò eſt ſupra tacta in principio ſectionis, quia res inanimatæ non ſunt capaces honoris & adorationis propter ſeipſas, quia non ſunt capaces proprię excellentiæ, aut intrinſecæ ſanctitatis, ſed tantum per quandam denominationem, ſeu relationem extrinſecam, vt ſuperius etiam in his rebus, de quibus agimus, declaratum eſt: ergo neque etiam ſunt propter ſe capaces adorationis, ſed tantum propter aliud, talis enim eſt adoratio, qualis excellentia vel ſanctitas; eſt ergo legitima adoratio harum rerum, reſpectiua tantum. Prætereà, quod hæc adoratio pertineat ad eandem virtutem, qua colitur Deus, probatur, quia tota ratio adorandi has res, eſt diuina excellentia, ad cuius cultum & ſacrificium, templa, altare, vaſa ſacra, & oīa ſimilia ordinantur: ergo eadem virtus, quę inclinat ad colendū Deum, inclinat ad venerandum hæc oīa propter Deum. Tandem, quod hæc adoratio ſit minor, quàm latria, ſæpe traditur in prędicto Concilio, Act. 2. poſt epiſtolam Adriani, Actione 4. ſæpiſſimè, preſertim in confeſſione fidei totius Concilij, quę in fine habetur; ac tandem Act. 7. in ipſa definitione fidei. Et ratione patet, quia adoratio propter rationē extrinſecam, multò minor eſt, quàm propter intrinſecam excellentiā, vt per ſe manifeſtè patet, ſed perfecta latria illa eſt, quæ datur Deo propter intrinſecam & ſummam excellentiam: hæ autem res ſacræ

Epiphan.

Baſil. Chryſoſt. Adrian Pap. Anaſtaſ. Cyril. Hier. Simon Still.

Res inanimatæ non ſunt capaces honoris propter ſe ipſas.

A ſolum adorantur propter excellentiam extrinſecam Dei: ergo earum adoratio minor eſt, quam latria: Vnde etiam intelligitur, quomodo hæ res dicantur in prædicto Concilio non adorari in ſpiritu & veritate; non enim ideò hoc dicitur, quia adoretur in ſolo corpore & falſitate; alioqui vt dicebamus: fictè tñ & ſpecie tenus adorentur, quomodo videtur exponere, qui dicunt, ideo nō adorari in ſpiritu & veritate, quia, licet corporalis actio adorationis circa illas exerceatur, tñ intentio adorantis ad illas nullo mō refertur: dicuntur ergo, non adorari in ſpiritu & veritate, quia animus adorantis eis non ſubiicitur, tanquam ſeruiens illis propter ſeipſas, ſed tanquam ſeruiens Deo in ipſis, vel tanquam ſeruiens ipſis pro- B pter Deum; vtrumque enim rectè dici & fieri poteſt, nā, licet humana natura, quæ dignior eſt inſenſibilibus rebus, illis ſubiici non debeat, in eis ſiſtendo, ſeu propter ſe ipſas, tamen propter rem excellentiorem rationabiliter poteſt eis ſubiici aut ſeruire, conuenientem honorem eis tribuendo, & tunc nō dicitur, eis ſeruire in ſpiritu & veritate, ſed illi, propter quem has res veneratur, & honorificè tractat. Vnde Germ. Patriarch. Conſtant. in epiſt. relata in ſeptima Synodo, Act. 4. *Hæc, inquit, Imaginum apparatus ratio eſt, non quòd nos adorationem in ſpiritu & veritate, incomprehenſibili & inueſtigabili deitati decentem in manu factas imagines, aut in opera hominū arte facta, aut ſane in ea, quæ ſubsūt Deo; ſiue viſibilia ſint, ſiue inuiſibilia, transferre ſtudeamus,* C *verum, vt dilectionem noſtram, quam iuſte in ſanctos Dei ſeruos habemus, per iſtum modum exhibeamus, & per honorationem illorum in eum, qui per illos glorificatus eſt, quique illos glorificauit in confeſſione omnipotentiæ ſuæ; Chriſtum, ſcilicet; glorificationem & cultum referimus.* Quin potius ex his verbis, & ex multis aliis eiuſdem Concilij intelligitur, non ſolum res inanimatas, verum etiam nec Sanctos ipſos eſſe adorandos in ſpiritu & veritate: nemo autem negabit, quando Sancti adorantur, intentionem honoris & cultus ad eos immediate dirigi: ergò non negatur adoratio in ſpiritu & veritate, quia poſita ſit in actu externo ſine intētione cultus, ſed quia non tendit in rem adoratam, tanquam D in vltimum terminum adorationis, in quo mens fidē ſuam, & ſpem collocat. Denique adoratio in ſpiritu & veritate, idem eſt, quod adoratio latriæ perfectæ, & abſolutæ, & ideo actione ſexta, tomo quarto, §. Ex his, Epiphanius veros adoratores vocat, qui in ſpiritu & veritate Deum colunt, & propterea non ceſſant imagines amplecti & venerari: & in §. ſequente ait; *Nos ſupernis honoribus magnificare Sanctos, ſynceram autem & inuiolatam fidem & cultum in ſpiritu & veritate ſoli Deo offerre, minime vero creaturis illis, quæ ſunt ſub cœlo.*

Humana natura reb. inſenſibilibus eſt dignior. Germ.

Adoratio in ſpiritu & veritate quid. Epiphan.

Ex his ſatis reſponſum eſt ad fundamentum ſeu rationes dubitandi tactas in principio ſectionis. Vna verò ſuboritur difficultas, quæ, licet in citatis locis tacta ſit, tamen, vt multis amplius ſatisfaciamus, & E varias locutiones prædictæ ſeptimæ Synodi exactiùs declaremus, preſſius hic eſt vrgenda & examinanda. Difficultas ergo eſt, quia ſequitur ex dictis, nos diuidere & multiplicare adorationes: nam vnam dicimus tribuendam, eſſe Deo, quam abſolutam, & perfectam latriam vocamus: aliam verò rebus ſacris, quam vocamus reſpectiuam, vel ſecundariam, atque imperfectam latriam: conſequēs autem videtur falſum, & contra prædictum Concilium, in quo ſępiſſimè dicitur, ideo adorationem hanc legitimam eſſe, quia per eam non diuiditur imperium, neque honor, quia tota illa adoratio, tendit in Deum, & ab illius adoratione non diuiditur. Vnde ſunt illæ frequētes locutiōnes; *Imagini honor exhibitus ad ipſum prototypum refertur*; & illa; *Adorantes, non ad ea, quæ oculis repræ-*

Difficultas.

repræſentantur;reſpicimus,ſed ad ea, quæ per res ſignificantur: Vnde eſt etiam illud Adriani, in ſua epiſtola Act. 2. *Non in coloribus & tabulis honorem conſtituentes ſed eorum prædicantes gloriam,quorum appellationes imagines referunt*,& ibidem ex Gregorio Niſſen. refertur, *animum adorantis reduci debere ad contemplationem primi exemplaris*,& Chryſoſtomus dicens, *Quando imago Imperatoris in ciuitatem infertur,populus non imaginem honore proſequitur,ſed veluti præſentiam regiam ſuſcipit*, & hoc modo dicitur ibidem, quod hæc veneratio per recordationem exhibetur, & ſimilia habentur in actione tertia,in epiſtol. Orientalium, circa finem, quam legati Pontificis poſtea laudant, dicentes; In omnibus conſentire cum Epiſtola Adriani. Similia leguntur in Act.4.in epiſt. Nili ad Olympiodorum, & citantur Chryſoſt.& Athanaſ. Et Baſilius, præſertim lib. de Spiritu ſancto, cap.17. dicens; *Adorationem Imperatoris, & imaginis eius, eſſe vnam, quia ſicut eſt vnum imperium: ita imaginis honor ad primum, veluti fontem dirigitur*, & ſimilia leguntur in epiſtola, Germ. & in his, quæ ex Leonitio, eadem Act.4. referuntur. Vbi ſpecialiter notari poſſunt illa verba; *Non illi honorantes, ſed Patrem deſiderantes ac venerantes*, quæ in reliquiis dicuntur. Eadem fere habentur in epiſtola Gregorij ad Herm. eadem act. 4.&5. in diſputatio. Leonitij cum Iudæo, & in dictis Ioannis Theſſalonicenſis, & in Act.6. tom.2. Ac denique Act.7. in ipſa fidei definitione dicitur; *Imaginis honor in prototypum reſultat, & qui adorat imaginem, in ea adorat quoque deſcriptum argumentum.* Nec refert, quod in his locis fere ſemper ſit ſermo de imaginibus, quia, vt oſtendimus, imaginũ & harum ſacrarum rerum adorationes æquiparantur, eademq; eſt vtriuſq; ratio. Et confirmatur primo, quia imago Dei, vel res ſacra, nunquã legitime adorari poteſt, quin in ipſa adoretur Deus, vt conſtat ex omnibus citatis teſtimoniis, ſed quotieſcunq; adoratur Deus, illa eſt perfecta, & abſoluta latria: ergo alia ſecundaria latria eſt conficta, quia nunquam hæ res poſſunt adorari, niſi adoratione, quæ procedat ex perfecta latria interiori. Et confirmo ſecundo; nam, ſi præter hunc modum adorandi poteſt eſſe alius: interrogo de quo loquatur ſeptima Synodus in ſua fidei definitione? nam cum illa vnica ſit, & ſimplici eorundem verborum tenore tradatur, non poteſt de publico, ſed de vno tantum adorationis genere intelligi. Rurſus, cum illa definitio ſit veluti concluſio, omnium, quæ in eodem Concilio diſputata fuerant, & adducta, neceſſe eſt, & illam intelligi modo conſueto locutionibus omnibus Sanctorum adductis in ſuperioribus actionibus, & è conuerſo omnia, quæ prius allegata fuerunt, intelligi iuxta ſenſũ illius definitionis. Aut ergo illa definitio intelligitur de adoratione ſecundaria & reſpectiua, aut de abſoluta, & primaria. Primum dici non poteſt, cum quia in ſuperioribus actionibus ſæpius declaratum fuerat ex Patrum ſententiis, imagines adorari eadem adoratione, qua exemplaria; illa autem adoratio eſt perfecta, & abſoluta; tum ẽt, quia in eadem definitione ſubditur talis ratio huius adorationis. *Imaginis enim honor in prototypo reſultat, & qui imaginem adorat, in ea adorat quoque deſcriptum argumẽtum.* At vero, q̃n in imagine Dei adoratur Deus, illa eſt perfecta & abſoluta latria: ergo, iuxta mentem Concil. ſermo eſt de tali adoratione, & per eam dicitur imago adorari. Tum deniq;, quia Con. Trid. ſeſſ.25. loco citato, ita vr̃, tam rem ipſam, quam ſeptimę Syn. definitionem explicare, dicens; *Imaginibus debitum honorem & venerationem impertiendã eſſe, nõ quod credatur ineſſe aliqua in iis diuinitas, vel virtus propter quam ſint colendæ, vel quod ab eis ſit aliquid petendum, ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant, ita vt per imagines, quas oſculamur, & aram, quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudines gerunt veneremur, id quod Conciliorum, præſertim vero Secundæ Nicenæ Synodi decretis contra imaginum oppugnatores eſt ſancitum.* Conſtat autem hanc adorationem, quam his verbis Concilium explicuit, eſſe abſolutã & perfectam: ergo de illa locutũ eſt ẽt Cõ. Nicẽ. Ergo illa ſecũdaria adoratio, & reſpectiua nõ habet fundamentum in his Conc. neq; aſſerẽda eſt.

Ad principalem difficultatem reſpondetur, in nulla opinione negari poſſe, quin adoratio imaginis & exemplaris, reliquiarũ & Sanctorum, quorũ ſunt reliquiæ, rerum ſacrarum, quę ad cultum Dei deputantur, & ipſius Dei, aliquo modo vna ſit, & aliquo modo duplex: Vna quidem propter omnia adducta difficultate propoſita, & quia vt Ariſtoteles dixit, vbi eſt vnum propter aliud, ibi eſt vnum tantum; cõſtat autem in præſente vnum propter aliud adorari, verbi gratia, vaſa vel templa ſacra propter Deum. Duæ autem, quia in illo Concilio ſæpe dicitur, imagines, verbi gratia, honorifice eſſe adorandas, latriam autem ſeu diuinam venerationem eis non eſſe exhibendam, vt patet ex Act.6. tom.2. parum à principio, & ſæpe aliàs. Vnde in Act.4. hæc verba referuntur ex Anaſta. Epiſ. Theopoleos. *Nemo offenditur in adorationis vocabulo, ſiquidem & homines & ſanctos Angelos adoramus, non aũt quod eis latriam, hoc eſt, cultum diuinum, exhibeamus.* Et adducit illud Deutero.6. *Deum tuum adorabis & illi ſoli latriam præſtabis* (vt ipſe legit) ponderans excluſiuam dictionem additam eſſe in verbo, *latriam*, non in verbo, *adorabis*. Vnde concludit. *Quam ob rem adorare licet; quid enim aliud eſt, quam honoris alicui exhibiti veluti emphaſis adoratio latria vero nequaquam, &c.* Nec refert, quod hoc loco ſermo eſt de adoratione Dei & Sanctorum, quas certum eſt duas eſſe; tum, quia in eodem Concilio ſæpe cõparatur adoratio imaginum adorationi Sanctorum, & adoratio Sanctorum dicitur aliquo modo eſſe vna cum adoratione Dei, quia adoratio Sanctorum ad Dei honorem refertur, & in Sanctis adoratur Deus, vt patet ex locis ſupra adductis, tum etiã, quia eodem modo diſtinguuntur in eodẽ Concilio, adoratio imaginis, & latria, vt patet ex Tharaſio poſt epiſtolam Adriani, in Act.2. & in Act.6. in fine, in demonſtratione de imaginũ vtilitate: Vbi ſic dicitur; *Quapropter non indignas habebimus imagines honore, ſalutatione, & veneratione, debitamque adorationem illis dare debemus, ſiue igitur placebit, ſalutationem ſiue adorationem appellare: idem profecto erit, modo ſciamus excludi latriam: Hæc enim eſt alia à ſimplici adoratione, vt ſæpe alibi eſt oſtenſum.* Si ergo eſt alia & alia, neceſſe eſt aliquo modo eſſe duas. Variis ergo modis poteſt intelligi, quod ſit vna, & duplex hæc adoratio. Primo, quòd ſit vna realiter, ſeu phyſice: Duplex autem moraliter, in hoc ſenſu, quod res ſacra, & Deus vnomet actu externo adorantur, & hoc modo dicitur adoratio vna phyſicè, ſeu realiter, tamen, quia illa exterior adoratio reſpectu Dei fit ex intentione cultus eius; reſpectu vero calicis vel alterius rei ſacræ, non ita fit ex intentione cultus eius, ſed ſolius Dei, qui in illa, vel per illam rem adoratur; ideo moraliter illamet actio eſt latria reſpectu Dei; non vero reſpectu calicis: Hæc tamen expoſitio ſatis reiecta eſt ex ſuperioribus: Eſt enim contra mentem Concilij, & contra rationem: nam licet iuxta illam recte intelligatur, quomodo illa actio ſit latria reſpectu Dei, non autem reſpectu calicis, non tamen ſaluatur, quod reſpectu calicis ſit

ſit vera adoratio, qua, ſecluſa intentione, nullus verus honor alicui deferri poteſt: non ergo erit ibi duplex adoratio moralis in vna actione reali, ſed potius vna met actio, reſpectu vnius erit adoratio, & non reſpectu alterius, ſicut diximus ſupra de oſculatione terræ in honorem Dei: illa enim eſt adoratio reſpectu Dei; non vero reſpectu terræ, quia nõ ea intentione fit. Secundo ergo modo poteſt è conuerſo dici hęc adoratio duplex actu reali ac phyſico; vna vero moraliter ſeu radicaliter in vno habitu, aut ratione formali communi, aut fine, quo modo dilectio Dei & proximi dici poteſt vna charitas, quãuis non admittamus, Deum & proximum vno actu diligi, quia vna Dei bonitas, eſt ratio diligendi Deũ & proximum, & ita eſt vtriuſque vna charitas habitualis, & vna dilectio propter relationem ad eandẽ perſonam, propter quam cęterę diliguntur. Et ſimile exemplum eſt in intentione finis & electione medij propter finem; nam eſto, phyſice & realiter non ſint vnus actus intentio & electio, nihilominus ille cenſetur eſſe vnus motus moraliter, vnus ratione vnius termini vltimi, qui eſt ratio tendendi in reliqua, & ratione etiã vnius princ pij, ſeu vnius habitus & inclinationis. Et hęc expoſitio in rigore poſſet ſufficere ad vnitatem requiſitã inter adorationem Dei, & rerum ſacrarum, vel imaginum eius, &c. vt talis adoratio ſancta ſit, & conformis rationi, quandoquidem tota tendit formaliter in Dei honorem, quatenus ipſe eſt ratio, propter quam cętera omnia adorantur, vnde non diuiditur imperium, ſed vnitur potius in vna Dei maieſtate, quæ eſt ratio adorãdi cætera, & in vna radice inclinante ad Dei cultum, ex qua prouenit, vt etiam in veneratione habeantur omnia, quæ ad Dei cultũ ſpectant, ſicut non diuiditur charitas ſeu amicitia ex eo, quod diligatur proximus propter Deũ, ſed vnitur potius in Deo: phyſica enim illa diſtinctio actuum parum ad rem moralem refert, nec diuidit animum eius vel intentionem aut æſtimationem, quando omnia in vnum tendunt, & hoc reuera eſt, quod præcipue intendit Concilium.

Vlterius vero addo, hanc adorationem non tantũ habitu eſſe vnam, ſed et actu reali & phyſico, quamuis ſemper ſit aliquo modo duplex. Et quidem, ſi ſolũ eſſet ſermo de actu exteriori nulla eſſet difficultas; nam conſtat eodem actu exteriori poſſe ſimul Deum & imaginem, ſeu rem ſacram coli, qui habebit duplicem rationem adorationis, ſi à duplici actu interiori procedat, vt facile fieri poteſt. Sed non loquimur tantum de actu externo, ſed ẽt de interno in quo etiam eſt verum quod diximus. Quod vt explicemus, duo extrema cauenda ſunt. Primum eſt dicentium, has adorationes in actibus internis ſemper eſſe phyſice & realiter diſtinctas, ſolumq; habere vnitatem moralem ſeu radicalem, iuxta ſuperiorem interpretationem, & hoc ſentit Gab. in 3. d. 9. cuius ſententia nobis non placet, quia nullam inuenimus repugnantiam, vt hoc fieri poſſit interdum vno actu interno, quo poſito melius explicant plures Cõciliorum locutiones ſupra adductæ, vt ſtatim etiam dicetur. Aliud extremum eſt, has adorationes ſemper & neceſſario debere fieri per vnum ac eundẽ actum interiorem, ita vt non poſſit recte ac honeſte adorari imago Dei, vel calix verbi gratia, niſi per interiorem actum apprehendatur Deus, vt adorandus cum calice, ſeu vt adorandus in calice, & per calicem: calix autem vt coadorandus etiam ſuo modo propter Deum. Cuius ratio reddi poteſt, quia non poteſt honeſte adorari calix, quin Deus ſit ratio adorandi illum, non poteſt autem Deus eſſe ratio adorãdi, quin etiam ſimul ſit res adorata, quia in voluntate quidquid eſt ratio volendi, eſt etiam obiectum volitum vt quod, vt multi exiſtimant, & hoc ſignificatur in locutionibus adductis ex ſeptima Synodo, cum dicitur totum hunc honorem referri in Deum, qui in talibus rebus adoratur. Sed hoc etiam extremum eſt falſum, vt oſtendam: media itaq; via tenenda eſt. Exiſtimo ergo hunc modum adorandi rem ſacram & Deum per vnum actũ, quo vtrumq; adoretur, vt odiectum quod, eſſe poſſibilem & honeſtum ac licitum. In quo recedo à priori extrema ſententia, & hoc late probaui, tractando de imaginibus, & reliquiis in 1. tom. Eſt autẽ eadem ratio in rebus ſacris, de quibus nunc agimus. Et patet breuiter, quia hoc modo probabilius eſt, Deum & proximum poſſe amari vno actu, & ſimiliter finem & mediũ. Itẽ idem actus põt habere duplex materiale obiectum, vnum primarium, & aliud ſecundarium, vt eadem viſio eſſe poteſt Dei, & creaturarum in Deo: ergo & in præſenti ſimiliter. Tandem ex reipſa declaratur; nam Deus & res ſacræ in ratione obiecti adorabilis poſſunt apprehendi cum mutuo quodã reſpectu; nam & res ſacra colitur propter Deum, & Deus colitur in re ſacra, ſeu per rem ſacram: ergo totum hoc poteſt mente cõcipi per modum vnius obiecti, & voluntas poteſt in vtrumque tendere vnico ſimplici motu, propter mutuam habitudinem, quã hæ res inter ſe habent. Vel aliter, quia Deus & res ſacra adorantur propter excellentiam Dei, põt vtraq; illa res apprehendi, vt in formata vnica excellentia Dei, & voluntas vnico motu tendere in vtramq; per modum vnius adæquati obiecti materialis adorabilis: eſt ergo hic modus adorationis poſſibilis. Quod autem licitus ſit, per ſe notum eſt ex dictis, quia vtraq; illa res adoratur illo actu, prout ſecundum rectam rationem adorabilis eſt. Item, quia ſi duobus actibus illo modo adorarẽtur, licite fieret: ergo & vno actu; nam hoc nihil variat honeſtatem moralem. Tandem, quia de hoc modo adorationis videntur loqui Patres, cum dicunt, adorando has res vel imagines in eis adorari exemplaria ſeu perſonas, propter quas colũtur. Et tunc ille actus adorationis interioris, quamuis realiter vnicam habeat ſpeciem, tamen moraliter, vel ſecũdum diſtinctionẽ rationis & inadæquatos conceptus, dici poteſt duplex adoratio; nam ille actus, vt terminetur ad Deũ propter ſe, eſt latria abſoluta & perfecta; prout vero terminatur ad rem ſacram propter Deum eſt adoratio reſpectiua, eſt latria ſecundum quid, ſicut, quando vno actu diligitur Deus propter ſe & proximus propter Deum, ille actus, prout terminatur ad Deum eſt dilectio abſoluta & ſuper omnia; vt terminatur vero ad proximum, eſt reſpectiua, & non ſuper omnia, ſed infra Deum, & hoc modo facile conciliantur, & intelliguntur omnia dicta illius Cõcilij. Ex hoc vero vlterius ſequitur (vt exiſtimo) euidenter poſſe hoc genus adorationis fieri diuerſis actibus, imo & re ipſa poſſe interdum ſeparari hos adorandi modos, in quo recedo à poſteriori extrema ſententia; declaratur autem & probatur; nam primo manifeſtum eſt, interdum poſſe abſolutam Dei adorationẽ fieri ſine reſpectiua adoratione aliarum rerum ſacrarum, non ſolũ quando per ſe conſideratur Deus ſine vllo concurſu, vel occaſione harum rerum ſenſibilium, ſed etiam quando ex illis excitatur animus ad adorandum Deum, eo modo, quo Duran. ſentit, adorari exemplar ad pręſentiam imaginis, non adorata proprie ac per ſe ipſa imagine, vel etiam eo modo, quo dicebat opinio ſupra recitata, exteriorem actionem adorationis fieri corã imagine vel re ſacra; totam

Marginalia: Concilij intentio. — Sententia authoris — Idem actus poteſt habere duplex materiale obiectum. — Alia authoris ſententia. — Opinio Durandi.

totam vero mentis intentionem ad Deũ, ſeu exemplar dirigi; nam, licet prædictæ ſententię in hoc falſæ ſint, quod negant imagines, vel res ſacras eſſe adorabiles, alio vero ac proprio modo adorationis: tamen ille modus, quem ponunt adorandi Deum vel exemplar, non eſt impoſſibilis, nec falſus, nec licitus, quia cum exercitium adorationis voluntarium ſit & liberum, poteſt homo ſuo arbitrio præſcindere vnam rem ab alia, ſeu vnum obiectum materiale ab alio, & ita dirigere mentis intentionem ad adorandum vnum præciſe, non coadorato alio, etiam ſi fortaſſe occaſio ſumpta ſit ab alio obiecto ſenſibili, quod memoriam excitauit. Et declaratur exemplo; nam, licet Euchariſtiæ ſacramentum, vt conſtat ex Chriſto & ſpeciebus vnico actu & animi motu adorabile ſit, ita vt ſpecies ſimul cũ Chriſto coadorentur; nihilominus poteſt homo mente præſcindere, & Chriſtum ibi ſub ſpeciebus latentem conſiderare, eumque ſolum ac præciſe adorare, non coadoratis ſpeciebus ex intentione ſua, quamuis exterior actio in præſentia ſpecierum exerceatur: nam in hoc nulla eſt repugnantia, & totum pendet ex hominis libertate. Eſt ergo hic modus poſſibilis. Quod autem licitus ſit, probatur, quia neq; eſt malus ratione eius, quod in eo omittitur, neque etiam ratione eius, quod per eum fit: ergo per ſe non habet vllam malitiam & alioqui habet bonum & honeſtum obiectum. Ergo per ſe bonus eſt. Aſſumptũ declaratur & probatur, quia in eo actu omittitur propria, ac per ſe coadoratio imaginis vel rei ſacræ: hæc autem omiſſio non ſemper mala eſt, quia non omittitur ex aliquo errore; præterea, ſcilicet, quod mala exiſtimetur, ſed ſolum, quia animus omnino appellatur ad ſuperioris rei conſiderationem & reuerentiam, quod licite facere poteſt, quia nullã habet obligationem exercendi ſemper adorationem circa rem ſenſibilem, etiã ſi ſacra ſit, & ex illa ſumat occaſionem adorandi Deum, quia hoc præceptum, vel nullum eſt, quod abſolute obliget ad exercitium actus, ſed ſolum ad ſpecificationem, ſi homo velit illũ exercere, vel ſi eſt aliquod, illud eſt affirmatiuum, & non obligat pro ſemper: ergo ratione illius omiſſionis, ſeu præciſionis, non eſt actus malus: aliunde vero per illum actum colitur Deus adoratione abſoluta & perfecta, illi debita propter eius excellentiã, vt proponitur: ergo ille actus ratione eius, quod per eum fit, non eſt malus, ſed potius ex obiecto bonus, neque intrinſece includit aliquam circumſtantiam, quæ inficiat.

Modus adorandi poſſibilis & licitus.

Simili diſcurſu probari poteſt adorationem reſpectiuã harum rerum ſacrarum eſſe ſeparabilem ab adoratione abſoluta latriæ ipſius Dei, talemque adorationem ſic exercitam eſſe licitam. Et primum quidem, ſcilicet, hoc eſſe poſſibile, probatur primo ipſo vſu & experientia, frequentiſſime enim tractamus has res ſacras religioſa veneratione, non exercendo proprium, & abſolutum actum latriæ circa Deum ipſum, vel Chriſtũ: tunc ergo exercemus ſolam adorationem reſpectiuam, quam ſeptima Synodus vocauit ſimplicem adorationem à latria diſtinctã. Antecedens videtur adeo euidens experiẽtia, vt à nemine negari poſſit, ſed declaratur amplius, quia abſoluta Dei adoratio eſſe non poteſt, ſine actuali conſideratione abſoluta ipſius Dei & excellentiæ eius; ſæpe autem veneramur has res ſine tali actuali memoria & conſideratione Dei; ſed ſolum, vel confuſe apprehendendo has res, vt ſacras & religioſas, vel ad ſummum conſiderando illas, vt cultui diuino dicatas. In quo non conſideratur Deus, vt per ſe adorabilis eſt, ſed ſolum, vt extrinſece facit adorabilem rem ſuo cultui dicatam, ſeu (quod idem eſt) vt eſt ratio adorandi illam. Declaratur etiam hæc experientia in hunc modum; nam longe aliter veneramur calicem vacuũ, vel plenum Chriſti ſanguine, quando enim hoc poſteriori modo illũ apprehendimus, ſtatim exercemus actũ perfectæ latriæ, quo tẽdimus in ipſum Chriſtum, vt obiectum primariũ, & abſolute adoratum: cætera vero ipſi coadorantur: qñ vero apprehendimus calicem vacuum, non excitamur ad talẽ adorationis modum, ſed ſolum ad reuerenter tractandam rem illam, quia vt ſacrã & religioſam illã apprehendimus: ergo ſignum eſt, in hoc poſteriori genere adorationis, cõmuniter loquẽdo, non exerceri perfectam & abſolutam latriam circa Deum vel Chriſtum, ſed ſolum reſpectiuã circa res ſacras. In quo eſt obiter notanda differentia inter imagines & res ſacras; nam licet in hoc conueniãt, quod etiã imagines ſunt adorabiles ſola adoratione reſpectiua, vt aliàs diximus, tñ ſi imago proprium imaginis officium exerceat, nunquã adoratur, quin prototypon in ea primario & abſolute adorẽt, quia proprium officium imaginis eſt, referre ſuum exemplar. Vnde ſi interdũ ſola imago honoratur, vt materiale obiectum, quod adoratur, potius ſumitur vt res quædam ſacra, quam formaliter & in actu exercito, vt imago, & quia prior vſus imaginis proprior eſt & frequẽtior; ideo prior modus adorandi imaginem frequẽtior etiam eſt: munus autem & proprius vſus rerum ſacrarum, de quibus modo agimus non eſt referre, aut repræſentare Deum, ad cuius cultũ ordinantur, ſed ſolũ deſeruire, aut eſſe inſtrumenta ad aliquod miniſterium diuini cultus, vel ad illud eſſe conſecrata, ſeu benedicta, & ideo frequentior modus venerandi has res eſt ſolum per reſpectiuam adorationem abſque formali, & propria tendentia mentis & intentionis in Deum ſecundum ſe, & hęc eſt valde notanda differentia ad intelligenda varia dicta de adoratione imaginum; & harum rerum ſacrarum, & ad reddendam rationem huius experientiæ, quę, vt opinor, negari nõ poteſt, & ſufficiens eſt ad probandum, quod intẽdimus. Sed præterea probatur ratione ſumpta ex generali principio, quod in voluntate, non ſemper ratio volendi, eſt volita, vt quod, formaliter & proprie, ſed ſolum virtualiter, quatenus eſt ratio volendi aliud, quod patet exemplis; nã primo in intellectu aſſenſus ſcientificus concluſionis non verſatur circa principia tanquam obiectum quod, ſeu cui intellectus aſſentitur: imo nec ſemper requirit talem actualem aſſenſum principiorũ, quamuis ſemper nitatur ipſis principiis, tanquam rationi aſſentiendi, & qui credit articulum fidei, vt reuelatum à Deo, non ſemper actu credit, Deum eſſe primam veritatem tanquam obiectum creditum vt quod, quamuis illi veritati nitatur, vt rationi aſſentiẽdi. Deinde in voluntate quãuis proximus ametur pp Deũ, non quoties amatur proximus illo amore reſpectiuo, neceſſe eſt amari formaliter Deũ, vt obiectum quod diligit, & idẽ eſt in electione medij propter finem, quę non ſemper requirit actualem intentionem, quæ formaliter tendat in finem vt obiectum volitum vt quod.

VII. Synod.

Differẽtia inter imagines & res ſacras.

Proprius vſus rerum ſacrarum quis.

Notatu dignum.

Ratio autem generalis eſt, quia non eſt neceſſaria connexio inter obiecta dicto modo volita; nam vt vna res ſit ratio volendi vel colendi aliam, ſatis eſt, quod intellectus apprehendat reſpectum vnius ad aliam, & iudicet, hanc rem, quæ ad aliam habet reſpectum, eſſe amabilem vel honorabilem ratione illius termini, quem reſpicit: quo poſito iudicio, poteſt voluntas immediate ac præciſè ferri in obiectum illud ſub ea ratione reſpectiua, hoc enim nullã repu-

Ratio quædã generalis.

repugnantiam inuoluit, vt per ſe notum videtur, & pendet ex libero exercitio actuum voluntatis: ergo poteſt ita fieri, vt in præcedente puncto argumentabamur. Imo ſuppoſita tali apprehenſione & iudicio hic modus operandi eſt magis connaturalis voluntati: nam ſi ego non deſidero hunc finem, vt per ſe amabilem, ſed medium, vt vtile ad talem finem, & amabile propter illum; non eſt, cur voluntas excitetur ad tendẽdum in finem, vt in obiectum, quod, amando illum propter ſe, ſed ſolum in medium, amãdo illud propter finem: ſic ergo in præſenti poteſt intellectus non conſiderare actu Deum, vt ſummè excellentem, & per ſe adorabilem, ſed ſolum apprehendere hanc rem ſacram, vt diuino cultui dicatam, & ea ratione iudicare, eam eſſe reuerenter tractandam: ergo poteſt voluntas id præciſe velle non intendendo actu abſolutam latriam & cultum Dei ſecundum ſe. Eſt ergo ſine dubio hic modus adorandi poſſibilis.

Probatur primo. Quod autem licitus ſit, eiſdem fere argumentis probari poteſt: primò quidem, quia ex communi vſu omnium piorum, & religioſorum hominum, qui, vt oſtendimus, frequentius hoc modo venerantur has res, & certi moraliter ſunt, in hoc ſe nihil peccare, ſed potius bene agere. Secundo. Secundo, quia ſiue conſideremus id, quod ibi fit, ſiue id, quod omittitur, nulla eſt deordinatio; & alioqui obiectum talis actus eſt per ſe conſentaneũ rectę rationi: ergo actus hinc habet honeſtatem, & ex nullo capite habet malitiam. Aſſumptum declaratur; nam ibi omittitur abſoluta adoratio latriæ Dei, à quo habent hæ res ſacræ, quod adorabiles ſint; hæc autem omiſſio non eſt mala, quia pręceptum adorandi Deum hoc modo non ſemper obligat. Neque etiam eo tempore occurrit ſpecialis aliqua ratio, propter quam tunc ſemper & ſpecialiter obliget. Rurſus ibi exercetur adoratio reſpectiua præciſè; hæc autem eſt cõmenſurata obiecto, nam tale obiectũ materiale propter talem rationem ſecundum rectam rationem adorabile ſeu honorabile, vt ſeptima Synodus, locis adductis ſæpe loquitur, & ideo act. 3. in epiſtola Orientalium, approbantibus, Legatis Pontificis, abſolute & generaliter dicitur, adorare imagines licitum eſſe, ſed prototypi cauſa. Idem autem eſt, vt ſæpe dixi, de rebus ſacris. Quotieſcunque ergo propter debitam rationem, & cum debita exiſtimatione honorantur, licita eſt adoratio, quamuis in ea præciſe ſiſtatur. Vnde argumentor vltimo, quia hęc adoratio reſpectiua, ſeu minor, quam perfecta latria, aliquando eſt licita & ſancta, vt euidenter docet dicta ſeptima Synodus multis in locis, quorum aliqua deſignauimus, & quando coniunctim fit cum latria perfecta, reſpectu Dei eſt licita, vt in pręcedẽte modo declaratur: ea ergo etiam ſi fit præciſe ac ſeparatim, erit licita: patet cõſequentia, quia ex hoc non adiungitur illi, aliqua mala circumſtantia, neq; aliquid omittitur, quod ſimpliciter ſit ad honeſtatem neceſſarium. Dicet fortaſſe aliquis, his rationibus recte probari, illum modum reuerenter tractãdi has res ſacras, cum prædicta exiſtimatione abſque actuali exercitio perfectæ latriæ, eſſe quidem poſſibilem & licitum, non tamen mereri nomen adorationis, quę deberet eſſe emphaſis honoris, vt dicitur in ſeptima Synodo loco citato; ibi enim non eſt emphaſis honoris, ſed ſolum quędã exiſtimatio, & prudens diſcretio inter res ipſas. Sed hoc eſt reuocare rẽ totam ad quæſtionem de nomine, & modus ille loquendi eſt falſus & præter communem modum loquendi, etiam vſitatum in prędicta ſeptima Synodo: nam illa reuera non eſt tantum exiſtimatio, ſed eſt diuerſa exiſtimatione procedit diuerſa operatio, quæ non poteſt non eſſe adoratio, quamuis ſecundaria & reſpectiua; quia eſt veneratio quædam, & ſignificatio honoris & religioſæ exiſtimationis, vt in eadem ſeptima Synodo ſæpe dicitur, & in illis eiſdem verbis, cum dicitur adoratio, *emphaſis honoris*, quia emphaſis nil aliud eſt, quam ſignificatio recondita, & minus explicata, quamuis, etiam ſi per emphaſin honoris intelligeremus excellentem aliquem honorem, poſſet hoc attribui huic adorationi reſpectiuæ rerum ſacrarum, etiam præciſe ſumptæ, quia, quatenus in diuina excellentia nititur, religioſa eſt, & altioris ordinis ab omni alio honore, quamuis in illo ordine ſecundarium & infimum locũ teneat, ille igitur modus tractandi has res ſacras cum veneratione & reuerentia, modus quidam adorationis eſt; vnde recte Tharaſius in ſeptima Synodo, actione 4. non longe à fine, paulo poſt illa verba Anaſtaſij, quod *adoratio eſt emphaſis honoris*, ex eis ita infert; *Omnes qui ſacras imagines ſe venerari confitentur; adorationem autem recuſant à ſancto Patre, tanquam hypocritæ redarguũtur.* Idem ergo nos dicimus de adoratione & veneratione rerum ſacrarum.

Syno. VII.

Vltimum argumentum. Synod. VII.

Modus loquẽdi falſus reiicitur.

Adoratio quid.

Emphaſis quid.

Tharaſius. Anaſtaſius.

Conſtat igitur, reſpectiuam iſtarum rerum adorationem poſſe licite fieri ſolam ac ſeparatam à perfecta & abſoluta latria. Tunc autem dicitur illa adoratio eſſe vna cum adoratione ipſius Dei, vel habitu, vt dixi, vel, quia quantum eſt ex ſe, poteſt coniungi in vnum cum adoratione Dei, quamuis contingat per accidens actualiter ſeparari ex libertate operantis, vel certe, quia illemet actus virtute cõtinet adorationem Dei, quatenus propter illum fit, & in illius excellentia fundatur, quamuis in ipſum non tendat, vt in obiectum formaliter adoratum: ſicut, qui diligit proximum propter Deum, dici poteſt, ibi diligere Deum, non formaliter, ſed virtute, propter quod dicitur ad Rom. 13. *Qui diligit proximum, legem impleuit*, & eodem modo in electione medij dicitur intendi finis, vt loquitur Diuus Thomas, 1.2. quæſt. 12. art. 4. Quin potius, etiam honor Sanctis exhibitus dicitur ſæpe in prædicta Synodo tendere in Deum, vt loquitur expreſſe Leontius dicta actione quarta, dicens; *Honor, qui Sanctis impenditur, in ipſum recurrit*, &, *qui Martyrem colit, Deum ipſum colit*, &, *qui Matrem illius adorat, ipſi honorem aſſignat*, & ſimilia, quę etiam leguntur ibidem in epiſtolis German. ad Iohannem, & ad Thomam. & actione quinta in diſputatione Leontij cum Iudæo, & actione tertia, in epiſtola Orientalium, circa finem, & tamen certum eſt, quando Sancti adorantur formaliter expreſſe non adorari Deum, vt obiectum, quod adoratur, ſed ſolos ſanctos ipſos: imo neque proxime adorari propter Deum, vt propter immediatam rationem adorandi, ſed propter intrinſecam ſanctitatem eorum; nam, vt recte dixit Adrianus ibidem, actione ſecunda in ſua epiſtola, circa finem; *Decet Sanctos honor & veneratio propter iuſtitiam eorum.* Nihilominus tamen, quia totus hic honor Sanctorum cedit in Dei honorem, & in Deo radicaliter fundatur, ideo, quando Sancti honorantur, dicitur Deus honorari in illis: ergo multo magis cultus harum rerum ſacrarum, qui immediate fundatur in Deo, vt in ratione adorandi, dicetur eſſe virtualis honor & cultus ipſiuſmet Dei.

Rom. 13.

D. Thom.

Leontius.

Germ.

Adrianus.

Ex his ergo ſatis conſtat, quomodo ſit vna adoratio harum rerum ſacrarum & Dei, & quomodo etiam ſit ſimplex, diuerſa conſideratione & ratione, per quod ſufficienter reſponſum eſt ad principalem difficultatem, ſupra tactam. Et hinc etiam exponũtur facile omnes locutiones ibi adductæ; nam in eis inter-

Adoratio Dei & rerum ſacrarum, quomodo, vna quomodo & ſit duplex.

interdum ſermo eſt de adoratione imaginum, vt exercent imaginum officium, atq; adeo, vt in eis adoratur prototypon, vt obiectum quod, interdum vero loquũtur de adoratione reſpectiua, & hoc modo eſt in vniuerſum verum, has res non adorari, niſi vt relatas ad aliud, nec reſpiciendo ad ipſas vt ſic, ſeu ad naturas earum, ſed reſpiciendo ad excellentiam alterius, ſaltem vt ad rationem adorandi, & hoc eſt, quod primo ac principaliter intenditur in illo Concilio, quia hoc eſt, quod per ſe honeſtat hanc adorationem. Vnde ad primam confirmationem plana eſt etiam reſponſio, quia in his rebus dupliciter poteſt adorari Deus, ſcilicet, vel implicite, &, vt obiectum quo tantum, vel explicite, & vt obiectum quod, & vterque modus ſufficit ad honeſtam adorationem, & de vtroq loquitur Concilium in diuerſis locis: prior vero ratio per ſe pertinet, & requirit ad propriam adorationem harum rerum, quatenus ad illas terminatur, quia illæ non ſunt adorabiles, niſi ratione alterius: quod vero ſimul cum illis adoretur aliud, vt obiectum adoratum vt quod, formaliter non pertinet ad adorationem earum, ſed cõcomitanter fieri poteſt ex perfecta apprehenſione & motione adorantis.

Ad 2. confirmatioñe reſponſio. Hinc ad ſecundam confirmationem in primis dici poteſt, ſeptimam Synodum in definitione fidei cum docet, vel imagines, vel has res ſacras eſſe adorabiles formaliter loqui de adoratione reſpectiua, & ſecũdaria, tum quia eam expreſſe à latria diſtinguit, tum etiam, quia hæc eſt adoratio per ſe debita his rebus, & quod aliquid aliud attingatur, eſt quaſi accidentarium, & eodem modo intelligi poteſt *Con. Trident.* Concilium Tridentinum cum dicit, his rebus eſſe *debitum honorem & venerationem impertiendam.* Neq; huic expoſitioni obſtat, quod eadem Concilia ſubiungunt honorem his rebus ſeu imaginibus exhibitum, ad prototypa referri, & hæc eadẽ prototypa in imaginibus adorari, quia hoc totum verificari poteſt de prototypo, vt eſt ratio adorandi imaginem, vt iam declaratum eſt: ſicut honor Sanctorum dicitur referri in Deum, & Deum adorari in Sãctis: nam, quod prototypon adoretur in imagine, vt obiectũ quod, quando formaliter vtimur imagine vt imagine, licet ſit verum, non eſt tamẽ de fide certum, neq; exiſtimo, ibi eſſe definitum. Vnde dicitur ſecundo, Concilia hæc ſolum id definire, quod per ſe pertinet ad fidem & ad deſcendendam legitimam adorationem harum rerum à calumniis hæreticorum: hoc autem in duobus vel tribus conſiſtit. Primum eſt, quod res verę ac proprie & ſub aliqua honeſta intentione adorantur. Secundum eſt, quod nõ adorantur ratione ſui, ſed ratione alterius: vnde fit tertio, vt totus honor harum rerum ad aliud referatur, quod in ipſis aliquo modo adoratur, & hæc tantum ſunt omnino certa; reliqua vero relinquunt Concilia diſputationi Theologicæ, ſcilicet, an res illa, quæ eſt ratio adorandi aliam, ſimul cum illa, & in illa adoretur, vt quod, vel tantum vt quo, & quando adoratur vt quod, an fiat vno actu interiori, vel duobus, & an ita ſemper fiat, vel ſolum aliquando: inſinuant tamen prædicta Concilia in illa ratione & explicatione, quam ſubdunt poſt definitionem ſuam, quotieſcunque adorantur imagines, vt ſunt imagines, in eis adorari exemplaria, etiam vt res primario adoratas; non tamen inde ſequitur, idem atque eodem modo fieri, quandocunque adorantur res ſacræ aut ipſæmet imagines, quatenus quædam res ſacræ ſunt, vt in ſuperioribus explicatum reliquimus. Ex illis ergo definitionibus nihil colligi poteſt diuerſum à doctrina tradita.

DISPVTATIO LXXXII.

De præparatione ad Miſſam neceſſaria, & de veſtibus ſacris

Poſtquam dictum eſt de tempore & loco, quæ magis extrinſecus circumſtant actionem ſacrificandi, explicandæ ſequuntur aliȩ circumſtãtiȩ vel cerȩmoniȩ, quȩ magis intrinſecè ipſimet actioni ſacrificandi adiunguntur. Sed prius, quam ad hæc accedamus explicare oportet, qm̃o Sacerdos parare ſe debeat, vt conuenienter diſpoſitus ad altare Dei ſacrificaturus accedat. Poteſt autem hæc diſpoſitio requiri, aut ex parte animi, aut ex parte corporis, & de vtraq; aliquid ſumendum eſt ex dictis ſuperioribus, de diſpoſitione ad communionem ſacramenti Euchariſtiæ neceſſaria; aliquid vero addendum eſt tanquam huius loci proprium: Quia ergo Sacerdos ſacrificaturus, communicaturus etiam eſt, ante omnia neceſſe eſt, vt ſine conſcientia peccati mortalis accedat: ita vt, ſi talem conſcientiã prius habeat confeſſionem prȩmittat, ſi poteſt, vel, ſi non poteſt, ſaltẽ contritionem habeat cum propoſito confitendi, cũ primum poſſit iuxta tractata in ſuperioribus. Præter hanc autem diſpoſitionem nulla alia ſpiritualis præparatio occurrit, quȩ ſimpliciter neceſſaria ſit ex prȩcepto, præter voluntatem, & intentionem rite & honeſte ſacrificandi, quia neq; ex ſola rei natura aliquid aliud colligi poteſt, neq; inuenitur aliquod ſpeciale præceptũ poſitiuum, quod aliquid huiuſmodi præſcribat, ita vt eius tranſgreſſio peccatum ſit; nõnulla enim, quæ in Miſſali deſignantur, ſolum pertinent ad quandam directionem & conſilium, quod obſeruare, optimum quidem erit, nihil tamen peccabunt, ſi omittãtur, ſecluſo contemptu, maxime, ſi aliqua alia præparatio præmittatur, quæ iuxta vniuſcuiuſq; conſuetudinem, magis eum poſſit ad deuotionem iuuare: hoc enim ſeruare debent Sacerdotes omnes, vt ſacrificium hoc, debitá religione & pietate celebrare poſſint, vt recte docet S. Germ. in Theoria rerum Eccleſiaſticarum, cuius rei illuſtre exemplum legi poteſt apud Dionyſ. epiſtola ad Demoph. Addit vero Innocent. lib. 1. de hoc myſt. capitulo 47. celebrantem debere quoſdam Pſalmos & orationes præmittere, ſed vt dixi, de hoc non inuenio expreſſum præceptum, ſed conſilium: ſolum poteſt quoad hanc partem ſupereſſe quæſtio de præmitenda recitatione diuini officij, quam ſtatim tractabimus.. Rurſus ex eodem principio, quod Sacerdos ſacrificaturus, communicaturus etiam eſt, quod ad corpus pertinet, neceſſe eſt vt ieiunus accedat, in quo ſeruanda ſunt quæ ſuperius de communione annotauimus, & quæ addidimus, diſpu. 80. quod Sacerdos bis ſacrificaturs eodem die, non debet etiam calicis purificationem accipere in priori Miſſa; nihil enim aliud ſpeciale hic occurrit addendum, quia neq; maius, neq; minus ieiunum, requiritur ad ſacrificandũ quam ad ſimpliciter communicandum, neq; ſpecialis aliqua pœna ipſo iure impoſita eſt Sacerdoti non ieiuno ſacrificanti, quamuis deponi interdum, vel excommunicari præcipiatur, in Con. Brach. II. can. 10. Tolet. VII. can. 2. cap. Nihil. 7. q. 1. Deinde neceſſaria eſt ea diſpoſitio corporis, quæ excludat oẽ periculum irreuerentiæ, vel relinquendi inchoatũ ſacrificium, & ideo in cap. Communiter, 14. diſt. & 2. q. 7. per totam excluduntur ab hoc munere ſacrificandi omnes illi, qui caducum morbum, aut capitis vertiginem, aut ſimilem ægritudinem patiuntur, & idem eſt de eo, qui patitur periculum vomitus, aut

S. Germ. *Innocent.* *Con. Brach. Concil. Tolet. VII*

aliquid huiuſmodi, quia tunc iniuria fieret tãto myſterio, cum tali diſpoſitione ſacrificando. Vnde in illis iuribus cauetur, vt qui tali morbo caduco laborant, non ſolum, vt prius curẽtur, ſed etiam, vt, poſtquam conualuerint, prius, quàm ad altare accedant, per annum probentur. Quod ſeruata proportione, in aliis ægritudinibus obſeruandum eſt, in quibus tale periculum intercedit, vbi vero nullum periculum eſt, ſed horror quidam, vt in lepra & ſimilibus non omnino prohibetur hoc miniſterium, ſed ſolum, vt nõ publicè, ſed occultè fiat, vt ſupra diximus, de communione agentes. Quocirca neceſſarium etiam eſt, vt decens munditia corporalis adhibeatur, quantum recta ratio dictat, & ideo iuxta Miſſalis regulas Sacerdos celebraturus manus corporaliter lauat, nam licet id etiam fiat in ſignificationem ſpiritualis munditię quam habere debet, vt notat Innocentius, lib. 1. de hoc myſt. cap. 46. tamen hoc etiã fit propter ipſam corporalem munditiam, & omitti facile non debet, quamuis non videatur illa ſufficiẽs materia rigoroſi præcepti. Igitur nulla alia corporalis diſpoſitio neceſſaria eſt, præter eam, quæ in ſacris veſtibus poſita eſt; de quibus erit altera pars huius diſputationis.

Innocent.

SECTIO I.

Vtrum teneatur Sacerdos præmittere diuinum officium ante Miſſam.

Sentẽtia quædam valde communis. Verucceñſis.

IN hac dubitatione eſt ſententia valde communis, eſſe peccatum mortale dicere Miſſam ante recitatum ſaltem matutinum officium. Ita tenet Verucenſis à Syluestro citatus, tribuitur etiam Palud. in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 2. concl. 2. vbi ſolum dicit, non debere Miſſam dici, niſi poſt dictum matutinum, idem verò inferiùs ſubdit de Prima, quod eſt ſignum ipſum non intellexiſſe, hanc eſſe obligationem ſub peccato mortali. Clariùs tenuit hoc Antonin. 3. part. titulo 13. capit. 4. §. 1. Gabriel, lectione 13. in Canon. Angel. verb. Miſſa, num. 42. & Armilla, verbo, Horæ canonicæ. num. 18. & Summiſtæ frequentiùs his verbis. Idem tenet Nauarr. lib. de Oratione, cap. 3. num. 70. vbi potius videtur dicere, contrarium in rigore iuris eſſe verum. *Quamuis non auderem* (inquit) *id conſulere, neque facere ſine graui cauſa.* In capite autem 21. num. 30. illud dictum declarat de hora prima; de Matutina autem dicit, ſe ſequi opinionem communiorem, limitando illam, ne procedat, quando aliqua iuſta cauſa id fieret. Eandem opinionem tenet Marcell. referens plures Canoniſtas, lib. de horis canonicis, cap. 42. fundantur hi authores in conſuetudine Eccleſiæ, quam ſatis oſtendunt tot graues authores, & ex vſu conſtat. Certum eſt autem cõſuetudinem habere vim legis, & conſequenter in re graui obligare ſub mortali, quod autem talis ſit hæc res; de qua agimus, probatur, quia grauitas materiæ iudicio prudẽtum penſanda eſt, ſed communiter ſapientes in hac materia iudicant, rem hanc eſſe grauem. Item, quia ex inſtitutione Eccleſiæ, matutinum eſt officium nocturnum; Miſſa vero diurnum: ergo inuerſio huius ordinis ex ſe eſt culpabilis, & contra rationem: Ergo adiuncta conſuetudine Eccleſiæ, erit grauis tranſgreſſio. Accedit, quod in Miſſali Romano priùs traditur regula, vt Miſſa dicatur matutino ſaltem abſoluto, & poſtea inter defectus Miſſæ numeratur, ſi celebrans non dixit matutinum cum Laudibus, non videntur autem ibi numerari, niſi graues defectus.

Marcellus.

2. opinio.

Secunda ſententia eſt, eſſe quidem obligationem aliquam præmittendi Matutinum ante Miſſã, quando commodè poteſt, & nulla eſt rationabilis cauſa

A inuertendi hunc ordinem, nihilominus tamen, ſi id fiat, etiam ſine legitima cauſa non eſſe peccatũ mortale, ſed veniale, quia nullum eſt ſufficiens fundamentum ad aſſerendum, in ea tranſgreſſione, aut inuerſione ordinis eſſe maiorem grauitatem, quia neque de præcepto ſatis conſtat, neque res eſt adeo grauis. Vnde, ſi ex aliqua rationabili cauſa id fiat, iuxta hanc opinionem nulla erit culpa, etiam venialis: erit autem ſufficiens cauſa, ſi inſtat hora dicendi Miſſam, & populus, vel aliqua perſona grauis expectat, vel commodum tempus ad Miſſam dicendam elabitur, vel alia ſimilis. Ita tenet Soto, libro 10. de iuſtit. quæſt. 5. articulo 4. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 2. & in idem inclinat Syluest. verb. Miſſa, 1. q. 6. quamuis ſubdubitãs; antiquiores vero de hoc nihil dicũt; B in eo autem huic ſententiæ fauent, quod agentes de obligationibus Sacerdotũ, & de peccatis, quæ in celebratione Miſſæ committi poſſunt, nunquam huius meminerunt.

Soto. Syluest.

Vt veritatẽ explicemus, diſtinguamus, inter priuatam officij recitationem, quæ ſecreto à particulari perſona quæ Miſſam dictura eſt, vel priuatam vel ſolemnem, & publicam recitationem officij, quæ fit in choro ante Miſſam ſolemnem.

1. Reſponſio.

Dico primò; Nullum eſt præceptum obligans ſub peccato mortali ſingulos Sacerdotes ad recitandum Matutinum prius, quàm ſacrificium Miſſę offerant, ſiue priuatim, ſiue ſolemniter Miſſam cantan- C do. Probatur, quia certum eſt, tale præceptum, neq; à Chriſto, neq; ab Eccleſia, eſſe vnquam expreſſe traditum. Quod verò nec conſuetudine ſit introductũ, ita declaratur; nam tribus modis poſſumus hos duos actus conſiderare; Primò, quatenus vnuſquiſq; eorũ poſtulat certum ac definitum tempus, vt recte fiat; fieri enim poteſt, vt ad dicendum Miſſam ante Matutinum, vel illa nimium anteponatur, vel hoc nimis poſtponatur, & inde aliqua culpa contrahatur. Sed hæc conſideratio nihil ad præſentem conſiderationem refert, quia, ſi aliquod peccatum in hoc interuenit, eſt valde per accidens ad inuerſionem eius ordinis, de quo agimus; nam, ſi Sacerdos peccat, noctu D Miſſam inchoando, ſolum propter anticipationem, nihil minus peccabit, ſiue dixerit Matutinum, ſiue non. Addo, ex hoc præciſo titulo, nunquam peccari mortaliter, ſi vtraq; actio intra legitimũ tempus fiat, id eſt, ſi Miſſa à ſummo mane vſque ad meridiem; Matutinum vero ante lapſum totum naturalem diẽ, pro quo currit obligatio, dicatur. Secundò poſſunt illæ duæ actiones conſiderari, ita, vt vna ſit, veluti diſpoſitio, & veluti præparatio ad aliam ſcilicet, recitatio matutini ad Miſſam, & quidem, ſi ſub hac ratione eſſet latum præceptum, materia eius eſſet ſatis grauis, & trãſgreſſio eius per ſe eſſet peccatum mortale; nam hac ratione eſt peccatum mortale dicere Miſſam, nõ ſeruato ieiunio, quia illa obſeruatio præ- E cepta eſſet tanquam grauis quædam diſpoſitio, & ſimiliter eſt peccatum mortale, dicere Miſſam ſine veſtibus ſacris, quia hoc etiam præceptum eſt ad corporis conueniens ornamentum, ſeu diſpoſitionem: ergo ſi recitatio matutini eſſet præcepta, vt diſpoſitio præuia, eſſet ſine dubio materia grauis eius tranſgreſſio. Nullo autem ſufficiente, imo nec probabili fundamento oſtendi poteſt, hoc eſſe ſub hac ratione præceptum, neque authores ſupra citati ita præceptum hoc explicant, quia nec ex ſola conſuetudine id ſumi poteſt, ſed ad ſummum, ſolere talem ordinem inter duas illas actiones ſeruari, quod poteſt fieri ſine eo, quod vna earum intelligatur eſſe diſpoſitio ad alteram, ſicut inter ipſas horas canonicas vna priùs eſt dicenda, quam alia, non quia ſit diſpoſitio ad il-

Nauar. ad illam, ſed ratione ordinis. Et quidem Nauar. ſupra dicit, recitationem Matutinę & Primæ diſponere hominem ad Miſſam deuotius & reuerentius dicendam, & in vltimo loco ait, Eccleſiam, dum ad Miſſam maiorem attentionem & præparationem requirit: quam ad aliud Eccleſiaſticum officium, per hoc ſatis ſignificare, vt horæ, ſaltem nocturnæ, ſint quædam præparatio ad Miſſam, quia nullam aliam pręparationem pręfixit Eccleſia faciendam. Sed hoc leue indicium eſt ad præceptum ſub hac ratione cōſtituendum, quia, licet demus, hanc recitationem per ſe conducere ad maiorem deuotionem, tamen Eccleſia non præcipit, quidquid ad dicendum Miſſam cum maiori deuotione poteſt conducere, neq; B hanc præparationem vnquam ſpecialiter deſignauit; nam, licet in Miſſali de hoc admoneantur Sacerdotes, tamen ibi nullum eſt verbum præceptiuum: & ex modo, quo illa regula proponitur, conſtat, nihil ibi nouum ſtatui, ſed ſolum declarari, & proponi, quod fieri ſolet, & expedit: imo ibidem clarius admonentur Sacerdotes, vt prius aliquantulum vacent orationi, & tamen illud non intelligitur eſſe pręceptum, ſed conſilium. Tandem recitatio diuini officij per ſe non eſt inſtituta, vt ſit diſpoſitio, vel præparatio ad Miſſam, ſed propter ſe recipitur ad publicam orationem in Eccleſia faciendam: non eſt ergo, cur ſine maiori fundamento dicamus, eſſe ſub hac ratione præceptam, quia, licet aliquid ad hoc C conferat, tamen aliis etiã modis poteſt animus conuenienter præparari. Et confirmatur tandem; nam, ſi hæc recitatio eſſet præcepta, vt neceſſaria diſpoſitio, non liceret, ob ſolam ægritudinem, vel aliam ſimilem ordinariam cauſam, dicere Miſſam ſine tali præparatione: ſicut non licet dicere, non ſeruato ieiunio, etiam ſi quis ob ægritudinem non poſſit ieiunus ad Miſſam accedere. Eſt autem certum apud omnes, quod, ſi quis ob capitis debilitatem, vel ſimilem cauſam, ab obligatione recitandi officium excuſetur, nihilominus poſſe Miſſam dicere: ergo, &c. Tertio modo poſſunt illę duæ actiones conſiderari, ſolum quoad ordinem, id eſt, quod oporteat in ordine & ſucceſſione temporis vnam aliam pręcedere, D non ſolum ob cauſalitatem, ſed ex præciſa ratione ordinis, ſicut ordinantur horæ canonicæ inter ſe. Et neq; ſub hac ratione interuenit hic tale præceptum. Primo quidē, quia nulla poteſt hic oſtendi conſuetudo, quæ vim pręcepti habeat, nam, vt conſuetudo inducat præceptum, non ſolum eſt conſiderandum, quid fiat, ſed etiam, qua ratione vel animo fiat: in præſenti ergo verum eſt, regulariter ſolere dici Matutinum ante Miſſam, tamen hoc non fit, vt ſeruetur ordo inter illa duo, ſed vt ſingula ſuis temporibus accommodate fiant: ex quo per accidens conſequitur, vt frequentius Matutinum dicatur ante Miſſam; ex hac ergo conſuetudine non poteſt colligi, ordinem ipſum eſſe pręceptum, cum non fuerit per E per ſe intentus. Quod autem conſuetudo hæc talis ſit, patet primo ex ipſa rei natura, ſuppoſita inſtitutione, quia vnum officium nocturnū eſt, aliud diurnum. Secundò, quia, vt Soto ait, diuinum officiū non habet ordinem per ſe cum ſacrificio Miſſę, neq; ex vllo principio conſtare poteſt, conſuetudinem eo animo eſſe introductam, vt ille ordo iam ſit per ſe. Tertio, quia conſuetudo ſub ea apprehenſione & ratione non eſt recepta; nam plures viri docti, & timorati illam negant ſub tali ratione, vt Syluester etiam notauit, quapropter non ſufficit plurium Doctorum authortias ad talem conſuetudinem ſub tali ratione perſuadendam, quia neque ab eis ſufficienter probata eſt, neque etiam modus eius ſatis videtur ab illis perſpectus, & examinatus. Quare hic vti poſſumus teſtimonio eiuſdem Nauarri, in cap. Placuit, diſtinctio. 6. numero 186. dicentis, non eſſe credendum multis authoribus, aſſerentibus aliquam conſuetudinem, niſi ab eis probetur. Secundo licet daremus, illam conſuetudinem eſſe introductã directe raōes ordinis, nihilominus eius tranſgreſſio per ſe non eſſet peccatum mortale, quia ordo ille nō eſt res magni momenti; neque enim ad cultum Dei multum ſpectat, neq; ad reuerentiã ſacramenti, neque ad aliquem alium grauem finem, qui ad Dei vel proximi charitatem pertineat. Præſertim, cum ſolum agamus de officio & ſacrificio priuatim factis, ex quorum mutatione quoad ordinem per ſe non ſequitur ſcandalum, neque aliud graue incommodum. Nam quod Nauarrus ait, hanc opinionem præbere occaſionem valde indeuote & indecenter recitandi matutinum interdiu, etiam poſt prandiū & meridiem, hoc, inquam, non ita eſt, nam opinio hæc nullam præbet huiuſmodi occaſionem, ſi autem aliquis ex malitia ſua illam ſumat, erit ſcandalum paſſiuum, non actiuum, alias idem dici poſſet de cæteris horis, quæ matutino tempore dicendæ ſunt. Adde, illam etiam ſerotinam recitationem matutini, ſecluſo contemptu non eſſe peccatum mortale; ergo multo minus tranſgreſſio huius ordinis erit peccatum mortale propter illam occaſionem. Tandem magis per ſe eſt ordo præſcriptus inter Matutinum & cæteras horas canonicas, quam inter Matutinum & Miſſam, ſed recitare alias horas ante Matutinum, non eſt peccatum mortale ex obiecto, vt omnes docent, quia illa inuerſio præciſe ſumpta eſt materia leuis. Maior patet, quia horæ canonicæ ſunt eiuſdem rationis, & componunt vnum officium inter ſe, non autem cum Miſſa.

Nauar. Soto. Syluest.

Ex his vero duabus vltimis rationibus ſequitur ſi admittamus conſuetudinem ſub hac poſteriori ratione, eſſe peccatum veniale, illam tranſgredi ſine legitima cauſa; Si vero eam negamus ſub prædicta ratione, vt mihi quidem probabilius videtur dicendum conſequenter eſt, ex vi talis ordinis, aut immutationis eius, nec peccatum veniale eſſe, dicere Miſſam ante Matutinum etiam ſine legitima cauſa, quia in hoc, neque contra, neque præter præceptum fit, ex hoc præciſe capite; aliunde vero non excuſabitur quis à culpa veniali, quia, ſcilicet, irrationabiliter, & ſine cauſa nimium poſtponit Matutinum officium. 1. Conſecta.

Secundo ſequitur multo certius eſſe, ſi ex rationabili cauſa hoc fiat, nullum eſſe peccatum, etiam veniale, vt fere omnes docent, etiam authores primæ opinionis, quamuis fortaſſe illi grauiorem cauſam requirerēt; ergo vero exiſtimo mediocrem ſufficere, illam ſcilicet, quæ ſatis eſſet ad differendam Matutini recitationem toto illo tempore abſq; culpa veniali, vel aliam ſimilem, vt ſupra exemplis inſinuatum eſt. Et confirmatur, nam etiam inuertere ordinē inter illas horas canonicas, ſi ex aliqua cauſa rationabili fiat, excuſatur etiã à veniali culpa. Tandem interdum dici poteſt Miſſam non dicto Matutino, ex cauſa, quæ excuſet ab illo dicendo, non ſolū ante, ſed etiam poſt Miſſam: ergo multo magis poterit hoc excuſare moralis impotentia dicendi illud ante Miſſam, quamuis poſtea dicendum ſit. Vnde infero tertio, licet contingat, male feciſſe Sacerdotem, nimirum differendo matutinum officium, tamen, ſi poſt illam negligentiam occurret occaſio dicendi Miſſam, nec poſſit commode expectare, donec Matutinum recitet tunc ſine noua culpa, poſſe dicere Miſſam prius & poſtea recitare Matutinum: 2. Conſectar.

quia iam tunc ſufficiens cauſa ad illam maiorem dilationem eſt, ne amittat opportunitatem dicendi Miſſam. Quartò colligitur, multo minus peccare Sacerdotem, ſi celebret, non dicta Prima, quod quidem de peccato mortali non eſt dubium, vt docent & Syluest. Soto & Nauar. dict. cap. 25. num. 79. quãuis nonnulli Summiſtæ videantur contrarium docere, vt Nauar. aliis locis refert, ſed ſine fundamẽto, vt à fortiori patet ex dictis. De peccato autẽ veniali aliqui dubitant, ſed nihil eſt, quod timeatur per ſe loquendo, id eſt, ſi diuinum officium ſuo tempore perſoluatur, quia de alio ordine nullum eſt præceptum, nec conſuetudo, neq; eſt res tanti momenti. Vltimo infero, ſi è contrario totum officium, etiam Completorium, recitetur, & Miſſæ poſtea dicantur, per ſe loquendo nullum eſſe peccatum, id eſt, ſi alias diuinum officium ex legitima cauſa anteponatur, quia, hoc ſtante, in reliquo nulla eſt indecentia vel irreuerentia, quod poſtea fiat ſacrificium. Nec refert, quod iuxta cõmunem conſuetudinem non ſoleat ita fieri; quia hæc conſuetudo non eſt per ſe propter ordinem, ſed quia aliunde, quaſi ex natura rei, conſequitur, vt moraliter & frequenter ita fiat, & hoc bene declarat, quod de priori conſuetudine prius dicebamus.

Quarto. Syluest. Soto. Nauar. Vltimo.

Vltima concluſio.

Vltimo dicendum eſt, ſi loquamur de publica recitatione, ſeu cantu diuini officij in choro, etiam hoc modo non habere per ſe ordinem cum Miſſa; nihilominus tamen, regulariter non poſſe publicam, & ſolemnem dici Miſſam diei ante recitatum in choro Matutinum; imo neque ante Primam, ſine graui culpa. Prior pars conſtat ex dictis, quia officium Miſſæ eſt officium diſtinctum ab horis Canonicis, tam in choro, quàm extra chorum, & tam in Miſſa & officio ſolemni, quam in priuatis: Ergo nulla eſt ratio, cur ordo per ſe requiratur inter ipſa. Altera pars probatur, quia in hoc officio publico, multo magis neceſſarium eſt, vt horæ canonicæ dicantur ſuis definitis temporibus, quæ notabiliter poſtponere, vel anteponere contra receptam Eccleſiæ conſuetudinem graue peccatum eſt, niſi aliqua rationabilis cauſa excuſaret, quia ad commune bonum, & bonum regimen Eccleſiæ ſpectat, vt hic publicus cultus Dei, ſtatutis temporibus & debito ordine fiat, idemque in ſuperioribus dixi de ſolemni & publica diei Miſſa; Si autem Miſſa diceretur ante Matutinum in hoc publico officio, non poſſet non immutari notabiliter hic ordo & tempus præſcriptum ad Miſſam, vel Matutinum: ergo ex hac parte eſſet culpa grauis, & ita ſentiunt communiter authores, & ſine dubio generaret graue ſcandalum, ſi aliter fieret, quod eſt ſignum, hanc exiſtimari cõmuniter rem grauẽ. Sed intelligendũ hoc eſt de his Eccleſiis, in quibus eſt obligatio, & recepta conſuetudo dicendi in choro publicum officium; nam, vbi non eſt talis obligatio, nihil vetat dicere Miſſam ſolemnem abſque præuia recitatione officij in choro; quia, vt dixi, inter hæc non eſt ordo per ſe, & ideo, ceſſante vnius obligatione, poteſt aliud miniſteriũ ſolum ſuo tempore fieri. De his etiam Eccleſiis, in quibus eſt hæc obligatio, hoc intelligendum eſt, regulariter, ac moraliter, in aliquo .n. raro caſu poſſet id fieri ſine culpa, duabus ſeruatis conditionibus: ſcilicet, quod vitetur ſcandalum, vel aliqua grauis & pubilca cauſa intercedat.

SECTIO II.

Vtrum conuenienter ſit in Eccleſia inſtitutum, vt Sacerdos ad hoc ſacrificium offerendum veſtibus ſacris induatur.

A

Hæretici, dicti VValdeſes ſeu Pauperes de Lugduno, quos noui hæretici imitati ſunt, vſum ſacrorum veſtimentorum reiiciunt, tum quia Chriſtus Dominus abſque veſtimentorum apparatu, ſed communibus veſtibus vtens, hoc ſacrificium inſtituit & obtulit; tum etiam, quia omnes Eccleſiæ benedictiones, vel cõſecrationes, putant eſſe ſuperſtitioſas, & nullius momenti, aut efficaciæ. Quidam vero eorum, quamuis dicant, harum veſtium vſum nõ eſſe malum, dicunt tamen eſſe indifferentem, neque potuiſſe ab Eccleſia inſtitui ſeu præcipi, vt neceſſarium ad recte & ſine peccato hoc munus exercendum; de quo dicemus ſect. ſequente.

Hæreticorum quorundã ſacra veſtimẽta reiicientium error.

B

Dicendum eſt primò, potuiſſe Eccleſiam inſtituere peculiares veſtes, quibus Sacerdotes vtantur in ſacris miniſteriis, diſtinctas ab illis, quibus communiter induuntur, quibuſq; vti non liceat extra ſacrum miniſterium, conuenienterq; feciſſe Eccleſiam, vtendo hac poteſtate. Vtrumque horum probatur primo ex antiquiſſimo vſu Eccleſiæ; cœpit enim horum veſtimentorum vſus fere à temporibus Apoſtolorũ. Nam Anacletus Papa, ſucceſſor Clem. & III. vel V. à Petro, harum veſtium mentionem facit in epiſt. 1. decre. *Epiſcopus* (inquit) *miniſtros ſecum habeat ſacris indutos veſtimentis*, Stephan. autem I. epiſt. 1. ſic ſcribit. *Veſtimanta Eccleſiaſtica, quibus Domino miniſtratur, cultuſq; diuinus, omni cum honorificentia, & honeſtate à Sacerdotibus reliquiſq; Eccleſiæ miniſtris, celebratur, & ſacra debent eſſe & honeſta, quibus aliis in vſibus cum Deo, eiuſq; ſeruitio cõſecrata & dedicata ſint, nemo debet frui, quam in Eccleſiaſticis, & Deo dignis officiis, quæ neq; ab aliis debent contingi, niſi à ſacratis hominibus*, & habetur in cap. Veſtimenta, de Conſecr. diſt. 1. & eiuſdem decreti meminit Damaſus in Pontificali, cap. 24. & omnes antiqui authores, qui de rebus Eccleſiaſt. ſcribunt, refert etiam Beda, lib. 1. hiſtor. cap. 29. & Ioan. Diaconus, lib. 2. Vitæ Gregorij, cap. 57. Greg. Papam inter alia dona, miſiſſe in Angliam veſtimenta Sacerdotalia & clericalia, & idem Beda ibidem refert Carolum Magnum Eccleſias ornaſſe vaſis ac veſtibus ſacris, ita vt neq; Ianitoribus liceret communi habitu in Eccleſia miniſtrare, & Theodor. lib. 2. hiſt. cap. 27. meminit cuiuſdam veſtis ſacræ, quam Conſtant. Machario Epiſcopo miſit. Hieron. etiam lib. 1. cont. Pelag. ſcribit, Epiſcopos, Preſbyteros, & omnẽ Clerum in ſacrificij adminiſtratione candidis veſtibus vti ſolere, & epiſt. 3. ad Heliodor. refert Nepotianum morti vicinum auunculo, dixiſſe; *Hanc tunicam, qua vtebar in miniſterio Chriſti mitte dilectiſſimo mihi ætate Patri fratri, collegæ, &c.* Vbi Marian. Victorius, veſtem illam caſulam vel planetam fuiſſe interpretatur. Idem Hieron. in c. 54. Ezech. *Religio*, inquit, *diuina alterum habitum habet in miniſterio, alterum in vſu vitaque communi.* Similiter Chryſ. hom. 83. in Matth. veſtium ſacrarum mentionem facit, & in Liturgia ponit orationes, quas dicit Sacerdos, cum ſacras veſtes induit. Deniq; in Concil. Later. ſub Innoc. III. c. 9. & habetur in cap. 2. de Cuſtodia Euchariſtiæ, dicuntur hæc veſtimenta, *ſacra, &, nitida*, ac, *munda* cõſeruari præcipiuntur. Et Con. Trid. ſeſſ. 22. cap. 5. harum veſtiũ vſus probatur, & naturæ hominum cõformis eſſe dicitur. Secundo poteſt hæc veritas confirmari exemplo veteris teſtamenti, in quo Deus propria & ſancta veſtimenta inſtituit, quibus Sacerdotes & miniſtri Dei in templo, & ſacrificiis Domini vterentur, vt conſtat, Exod. 28. ergo multo magis (vt recte colligit Iuo Carnotenſis, epiſt. 124.) in lege noua oportuit Sacerdotes vti ſacris veſtimentis ad diuinum cultum & miniſterium, & præſertim ad conſecrandum corpus & ſanguinem Domini. Quin potius

1. Concluſio. Anacle. Pap. Stephan. I. C Damaſus. Beda. Ioan. Diacõ. D Theodor. Hieronym. E Chryſoſt. Con. Later. Conc. Tridẽ. Iuo Carnotenſis.

potiùs veſtimenta illa vetera fuiſſe typos & figuras A noſtrorum Sacerdotaliũ veſtimentorum, declarant late graues & antiqui authores, qui de eis ſcribunt, vt ſtatim referemus. Eſt autem differentia inter veterem & nouam legem, quia in illa, ſicut Deus ipſe immediatè inſtituit ritus omnes, & ſpeciales ceræmonias, ita etiam ſingula veſtimenta ſacerdotalia ipſe præſcripſit: in noua autem lege, quæ eſt lex libertatis, & ſpiritus, per ſe ſolum inſtituit ea, quæ ſunt de ſubſtantia ſacrificij, & ſacramentorum, poteſtatē verò inſtituendi, & determinandi reliqua, Eccleſiæ commiſit: illi ergo data eſt poteſtas inſtituẽdi, ſeu deſignãdi huiuſmodi veſtimenta, quæ cum non ſint fruſtra data, ſed in Eccleſiæ ædificationem, conue- B nientiſſimus fuit vſus eius, quem in Eccleſia eſſe cõſpicimus. Et confirmari etiam hoc poteſt ex vſu omniũ gentium: nam eo mõ, quo templa & ſacrificia habuere, veſtib. ẽt peculiarib. & ſuo modo ſacris, ſeu religioſis, & id muneris vtebãt, vel licet colligere ex Plinio, lib. 19. cap. 1. & ex illo Virgilij, lib. 12. Æneidos. *Puraque in veſte Sacerdos.* Tertio accedit naturalis, ſeu litteralis ratio, quæ Exodi 28. inſinuatur illis verbis; *Facieſque veſtem ſacram Aaron fratri tuo in gloriam & decorem:* Pertinet enim ad ſplendorem & decorem cuiuſuis ſacri miniſterij, & præſertim tanti ſacrificij, vt non fiat tãtum veſte vulgari & communi, ſed vt ipſo exteriori apparatu, & ſacris indumentis, indicetur, actionem illam non eſſe communem & vulgarem, C ſed ſacram. Etenim, ſi abſq; ſacris indumentis, communi modo & vulgari fieret, vileſceret quodammodo, præſertim apud homines rudes & ſenſibiles, qui non facile diſtinguunt pretioſum à vili igitur ad decorem, & debitum honorem huius ſacrificij conuenienis fuit hæc inſtitutio. Quarto accedit etiam ratio myſtica: nam hæc ſacra indumenta non tantum ad ornatum, ſed etiam ad ſignificationẽ inſtituta ſunt, quæ interdum moralis eſt. *Sunt enim hæc ornamenta* (ait Iuo Carnotenſis, ſerm. de reb. Eccleſ.) *virtutum inſignia quibus tanquam ſcripturis, vtentes admonentur, quid debeant appetere, quid vitare.* & Innocentius, lib. 1. de hoc myſt. cap 64, *iſta*, inquit, *ſunt arma, quæ Pontifex debet induere contra ſpiritales nequitias pugnaturus:* D Et infra, *Attendat ergo Sacerdos ſtudioſè, vt ſignum ſine ſignificato non ferat, & veſtem ſine virtute non portet, &c.* Ac deniqne Hieron. dicto cap. 44. Ezech. ait, his veſtibus ſignificari, *debere Sacerdotes munda conſcientia, & virtutum veſtibus ornata, Domini ſacramenta tractare.* Interdum verò hæc ſignificatio eſt myſtica, ſeu tropologica, verbi gratia, alba veſtis ſignificat illam, qua Herodes Chriſtum illuſit, &c.

Plinius. Virgilius. Quarto. Iuo Carnotenſis. Innocent. Hieronym.

Dico ſecundò, vſum horum veſtimentorũ, prout de facto eſt in Eccleſia, eſſe conuenientiſſimum, ac decentiſſimũ. Vt hoc declaremus, ſupponendum eſt primò, ſex eſſe veſtes pręcipuas, pro Sacerdotibus ſacrificantibus inſtitutas, ſcilicet. Amictum, Albam, Cingulum, Manipulum, Stolam ſeu Orarium, & Caſulam ſeu Planetam, quę omnes numerantur in Cõcil. Rhem. cap. 4. apud Burch. lib. 2. cap. 50. Ex quibus omnibus rectè compoſitis reſultat grauis quidam ac decens ornatus Sacerdotis ad ſacrificandum accedẽtis, quod in huiuſmodi veſtimentis primum omniũ conſiderari debuit: nam hoc eſt veluti primum fundamentum & litteralis ratio horum indumẽtorum. Sed vltra hoc habent hęc omnia optimas & ſacras ſignificationes, tum in ordine ad mores, tum in ordine ad Chriſti paſſionem, quas latè exponunt Innocentius tertius, libro 1. de hoc myſterio. Rupertus, lib. 1. de diuin. offi. à cap. 18. Alcuin. lib. de diuin. offi. cap. de veſt. ſacris. Hugo de S. Vict. lib. 2. de ſacram. p. 4. & alij. Ex quibus, quæ ad mores pertinent, illæ videntur eſſe præcipuæ, quæ in orationibus illis indicantur, quas Eccleſia dicendas inſtituit à Sacerdote, quando ſingulis veſtibus prædictis induitur. Primũ ergo indumentum eſt, *Amictus*, cuius meminit etiam Innocentius III. in epiſtola decretali ad Patriarcham Conſtant. per quem ſignificatur fiducia ſeu ſpes, qua debet Sacerdos accedere ad offerẽdum Deo tantum ſacrificium. Vnde orat: *Impone Domine capiti meo galeã ſalutis, &c.* Galea enim ſalutis metaphoricè ſpem ſignificat, vt ex Paulo ſumitur ad Epheſ. 6. & clarius 1. ad Theſſal. 5. *Induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis:* ſub ſpe autem fides ſubintelligitur, quia ipſa eſt, *ſperandarum ſubſtantia rerum:* Addit etiam Hugo Vict. lib. 2. de ſacram. part. 4. quia amictus per humeros ponitur, operum fortitudinem ſignari; *Alba*, de qua mentio ẽt fit in dict. ep. Innoc. III. & in Cõc. Cart. c. 41. munditiã cordis, atque adeo totam hominis iuſtitiam indicat, & ideo orat Sacerdos, *Dealba me Domine & munda cor meum, &c.* ac propterea etiam totum hominem veſtit, & vſque ad talos extenditur, in quo perſeuerantia etiam vſque ad finem ſignificari dicitur, vt Alcuin. & alij ſupra citati notant, *Cingulum*, carnis continẽtiam & caſtitatem indicat: cingit enim lumbos, ſtringit & mortificat, vt ait Hierõ. Pſalm. 132. vnde in oratione ait Sacerdos. *Præcinge me Domine cingulo puritatis, &c.* vnde Innocent. lib. 1. cap. 15. *Circa lumbos debet accingi vt reſtringat concupiſcentiã, iuxta id, quod Veritas ait, ſint lumbi veſtri præcincti.* Addit etiã Alcuin. per cingulum, quo Alba reſtringitur, ne ſupra pedes defluat, & greſſum impediat, ſignificari prudentiam & diſcretionem, ſine qua, quę, videntur eſſe virtutes, facile in vitia tranſeunt, *Manipulum*, cordis compunctionem, veramq; pœnitentiam indicat, quam Sacerdos ad altare deferre debet, vnde orat, *Merear Domine portare manipulum fletus & doloris, &c.* quod rectè declarari poteſt ex eo, quod Beda in Martyrolog. 14. Kalendas Auguſti, refert S. Arſenium propter copiam & affluentiam lacrymarum, quas perpetuo effundebat mappulam, ſeu ſudarium ſemper ad manum habuiſſe, quo fletum abſtergeret: hanc ergo mappulam ſignificat Manipulum, ꝙ in ſiniſtro brachio collocatur, vt dextra manus expedita ſit ad reliquas actiones præſtandas. Vnde Stephanus Heduenſ. lib. de ſacrãm. altar. cap. 10, *Mappula qua ſolent ſiccari ſtillicidia oculorum, excitat nos ad vigilãdum:* Addit Amal. lib. 2. de Eccl. offic. cap. 24. *In manũ ſiniſtra portari, vt oſtendatur in temporali vita tædium nos pati ſuperflui amoris & carnalis delectationis, & eſſe veluti ſudariũ, quo detergamus ſordes*, &c. Stola in antiquis Patribus & Concil. *Orarium* appellatur, vt patet ex Conc. Brach. 1. cap. 27. vbi Diaconi præcipiũtur deferre Orarium ſuper ſcapulas, & in Conc. Brach. III. can. 3. dicitur *Sacerdotem vtroque humero Orario ambiri: vt, qui imperturbatus præcipitur, conſiſtere inter proſpera & diuerſa virtutum ſemper ornamento vtrobique circumſeptus appareat*, & infra præcipitur Sacerdoti, *vt ſacrificiũ oblaturus, aut ſacramentum corporis & ſanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſumpturus, non aliter accedat, quam Orario vtroque humero circumſeptus: ita vt de vno eodemque Orario ceruicem pariter & vtrumque humerum premens, ſignũ in ſuo pectore præparet crucis.* Et in Cõc. Laodicen. c. 22. & 23. & habetur in c. Non oportet. d. 13. prohibentur Subdiaconi Orario vti: ſolum enim diaconis conceditur: de quibus dicitur Conc. Tolet. iiij. c. 39. *Vnum Orarium oportet Leuitam geſtare in ſiniſtro humero, propter quod orat, id eſt, prædicat: dexteram autem partem oportet habere liberam, vt expeditus ad miniſterium Sacerdotale diſcurrat.* Vnde Alcuin. ſupra, & Raban. libro 1. de inſtitut. Clericorum, cap. 19. putant Orarium eſſe dictum quod Oratoribus, ſeu prędicatoribus Euangelij

2. Concluſio Sacerdotũ ſacrificantium veſtes præcipue ſex ſunt. Con. Rhem. Innocẽ. III. Rupert. Alcuinus. Hugo de S. Victore. Hugo Victor. Innocẽ. III. Con. Carth. Alcuinus. Beda. Conc. Brach. Conc. Tolet.

Conc. Aurel.

gelii concedatur. In Concilio item Aureliano, canone 22. prohibentur Monachi habere in monaſterio Orarium: quãuis Gloſſa in cap. Monacho 27. quæſt. 1. per Orarium ibi mulierum ornamentum ſignificari, dicat: neſcio tamen quo fundamento: nullo enim alio loco illa ſignificatio reperitur, & rectè intelligi poteſt, prohiberi Monachis vſum Orarij in ſuis domibus, ſcilicet, extra ſacra miniſteria. Solum obſtare poteſt; quia in cap. Vt Preſbyt. 17. quæſt. 4. ex Conc.

Cõ. Tribur.

Tribur. præcipitur Preſbyteris, vt nunquam incedant, niſi ſtola, aut Orario induti. Sed ibi non videtur Orarium ſumi pro ſacra ſtola, de qua nunc agimus, ſed pro Sacerdotali veſte honeſta & talari, vt

Cõ. Magunt.

ſumitur etiam in Concilio Maguntiaco, ſub Carolo, capite 28. vbi monentur Preſbyteri vt monentur Presbyteri, vt ſine intermiſſione vtantur Orariis propter differentiam Sacerdotij dignitatis. Et eodem modo in capite 27. Trul. & habetur in capite, Nullus. 21. quæſt. 4. Clerici admonentur, vt ſtolis induti incedant. Itaque ſtola ſacra, de qua nunc agimus, propriè ſignificat ſuaue iugum Chriſti. Vnde in ordinatione Sacerdotis, cum ei ſtola imponitur, dicitur; *Accipe iugum Domini*, & quia per obedientiam ad Chriſtum reſtituendus eſt homo in eum ſtatum, quẽ per inobedientiam amiſit, ideo Sacerdos, quando ſibi ſtolam imponit, orat; *Redde mihi Domine ſtolam immortalitatis, quam perdidi, &c.*

Vltimum indumentum eſt Caſula, ſeu Planeta, quæ ex omnium ſententia charitatem ſignificat, quę cunctis virtutibus ſupereminet, eaſque protegit, & illuſtrat, & quia vndique integra eſt, vnitatem fidei deſignat, ait Innocent. lib. 1. de myſt. Miſſ. cap. 58. & Rupert. lib. 1. de diuinis Officiis, cap. 22. Tamen vt conſtat ex oratione, quæ dicitur cum Caſula induitur, etiã illa iugum Domini ſignificat, ſic enim orat

Iugũ Chriſti duplex crucis ſcilicet & amoris.

Sacerdos; *Domine, qui dixiſti Apoſtolis tuis; iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue, fac, vt iſtud portare ſic valeam, quod tuam gratiam conſequar.* Sed diuerſa fortaſſe ratione: nam ſtola ſignificat iugum Chriſti. Planeta iugum amoris, illa patientiam & fortitudinem, quæ ad iugum illud ferendum neceſſaria eſt: hæc vero ſuauitatem, & dulcedinem iugi huius, quæ ex charitate prouenit, ſignificat: & hæc de morali ſignificatione. Si ad Chriſtum Dominum hæc referantur, Amictus ſignificare cenſetur, vel linteum illud, quo Iudæi Chriſti faciem velabant, dicentes; *Prophetiza*

Gabriel.

quis eſt, qui te percuſſit, vt putat Gabriel, lect. 11. in Can. vel certè ſignificat ipſam Chriſti humanitatem, qua diuinitas velata eſt, ſicut caput Sacerdotis Amictu

Bonauent. Rupertus. Innocent.

tegitur, vt ait Bonauentura in expoſitione myſteriorum Miſſæ, Rupertus, & Innocen. ſupra. Alba dicitur ſignificare diuinitatis ſplendorem a S. German. in Theor. rerum Eccleſiaſtic. vel gloriam Dominicæ reſurrectionis à Stephano Heduenſi, loco citato, vel certe veſtem albam, qua Herodes Chriſtum illuſit, vt ait Gabriel ſupra, & Duran. in Rational. lib. 5. cap. 3. Cingulum (ait German. ſupra) eſt ad indicandum decorem ac fortitudinem, quam Chriſtus Dominus induit, & præcinxit ſe. Alij verò dicunt, ſignificare funes, ſeu vincula, quibus Chriſtus in horto primùm ligatus eſt, vel certe flagella, quæ Chriſti corpus ambierunt. Manipulus (ait Bonauen. ſupra) ſignificat humanitatem Chriſti in hac vita, vel pugnam eius pro iuſtitia. Stola obedientiam repræſentat qua Chriſtus crucẽ ſuſtinuit, vt aiunt Rupert. Innocentius & alij ſupra, vel, vt Bonauent. ait, deſignat Chriſti paſſionem, quam debet Sacerdos in pectore

S. German.

& corde ſemper ferre. Caſula apud ſanctum Germ. ſupra indicat veſtem coccineam ſeu purpuream, qua Chriſtus ob militum irriſionem indutus eſt, vel, vt

A alij volunt, deſignat tunicam Chriſti inconſutilem, qua Chriſtus exutus eſt, vt crucifigeretur: nam etiã extenſio manuum Sacerdotis extra Caſulam, extenſionem Chriſti in Cruce denotare dicitur. Hæc ergo & multa alia myſteria in prędictis veſtimentis declarant authores citati ex quibus ſatis conſtat, inſtitutionem hanc religioſam eſſe: & huic ſacro myſterio valde conuenientem. Dixi hęc ſex indumenta eſſe pręcipua & propria huius myſterij, de quo nunc agimus: nam præter hæc ſunt in Eccleſia aliæ veſtes ſacræ, quæ vel non ſunt propriæ Sacerdotum, vel non ſunt ad ſacrificium peragendum neceſſa-

B riæ, vt ſunt ſuperpellicium, quod inter veſtimenta ſacra numerari poteſt; quia licet non benedicatur, tamen ad munera clericalia deputatum eſt, & ſacram ſignificationem habere poteſt: indicat enim vitæ innocentiam & puritatem, eò tamen omnes clerici ad ſacra miniſteria vti poſſunt: ad ſacrificandum verò neceſſarium non eſt, quamuis ſi commode indui poteſt ante ſex veſtes ſupra numeratas congruum ſit ita fieri, vt in Miſſali admonetur. Aliud indumentum eſt Dalmatica, cuius vſus antiquiſſimus eſt in Eccleſia: nam, vt ſupra viſum eſt à temporibus Eutychiani mentio illius reperitur. Et Cyprian. vt in eius geſtis refertur, martyrium ſubiturus Dalmatica ſe expoliauit, vt Auguſtin. lib. quæſt. veteris & noui

Cyprian.

C teſtamenti, quæſt. 46. dicit; *Leuitas vti ſolere Dalmaticis*, quod à temporibus Sylueſtri initium ſumpſit, vt ex geſtis eius conſtat, & ex Concilio Roma. ſub Sylueſt. can. 6. prius enim Epiſcopi tantum Dalmaticis vtebantur. imo aliquando id etiam Epiſcopis non licuit abſque ſummi Pontificis licentia, vt colligere licet ex Gregorio, lib. 7. epiſt. 111. nunc autem illis tam Diaconi, quam Subdiaconi vtuntur. Ad Miſſam autem dicendam ſoli Epiſcopi interdum eis vtuntur ſub Caſula in ſolemni & Pontificali Miſſa; qui etiam vtuntur ſandaliis, chyrothecis, annulis, mitra, baculo, & aliis inſignibus, quæ ad noſtrum inſtitutum nunc non ſpectãt; de illiſq; latiſſimè tractat Durand. lib. 2. de ritib. Eccleſ. cap. 9. ex quo nonnulla ex his,

Auguſtin.

Conc. Rom.

D quæ diximus, mutuati ſumus.

Secundo obſeruandum.

Secundo eſt obſeruãdum circa materiam horum veſtimentorũ nihil reperiri expreſſe præſcriptum in Eccleſiaſticis decretis, & ideo conſulendus eſt vſus, ex quo, & ex modo loquendi antiquorum de his veſtimẽtis, colligitur, Amictum & Albam ex linea materia confici debere. Vnde Raban. de inſtit. Cleric. c. 15. & Alcuin. ſupra. dicunt, Amictum correſpondere ſuperhumerali, ſeu Ephod Bad, quo Sacerdotes ſeu Leuitę veteri tabernaculo & templo vtebãtur, quod lineum erat, vt ex Auguſt. colligitur, lib. 7. quæſt. in Iudicum. q. 41. & ex Hieron. lib. 1. contra Iouinian. aliquantulum à principio, & epiſt. 128. ad Fabiolam, de veſte ſacerdotali, epiſt. 130. ad Marcellam, qui in hoc diſtinguunt Ephod Pontificale à Sacerdotali,

E ſeu Leuitico, quod illud ex quatuor reb. contextum erat, hoc verò erat lineum: cui noſter amictus reſpõdere dicit, & quidem, ſi vſus eius attente cõſideretur, hæc eſt ad illum aptiſſima materia. Alba enim linea eſſe debet, vt conſtat ex Rabano ſupra, & ex Innoc. lib. 1. de hoc myſterio, cap. 36. & ex Ruperto libro 1. de diuinis officiis, cap. 20. Vnde correſpondere cenſetur veſti Sacerdotum veterum, *Poderis* dicta eſt, & linea erat, vt conſtat ex Hieronymo, dicta epiſt. 128. vnde & Iſidorus, lib. 19. Ethymolog. cap. 21. *Poderis* (inquit) *eſt tunica ſacerdotalis linea vſque ad pedes deſcẽdens*: imo hinc videtur hæc veſtis *Alba* dicta, imo & vulgo *camiſia* vocari ſolet, vt Iſidorus notat, quæ omnia denotant ipſam futuram lineam, & hæc materia apta eſt, tam ad vſum, quam ad ſignificationem huius

huius veſtis. Circa alia verò quatuor indumenta A nihil inuenio de illorum materia à veteribus indicatum,& ideo certum eſt, poſſe eſſe vel lineam, vel laneam, vel ſericam, vel ex quacunque alia ſimili materia, dummodo in tantum ſeruetur, quod apta ſit ad tegendum humanum corpus, tanquam eius indumentum ſeu veſtimentum: nam cum hæc inſtituta ſint, tanquam veſtimenta ſacerdotalia, oportet, vt ſaltem conſtet ex materia ad vſum apta. Nullus autem color certus ac determinatus eſt de eſſentia talis materię, quamuis ex congruitate quadam ordinatum ſit, vt hæc indumenta certis quibuſdam temporibus ſeu feſtiuitatibus certi etiam coloris exiſtãt vt ex Miſſali conſtat, vbi nec proprium etiam præceptum traditur, ſed regula tantum directiua.

Tertio obſeruandum. Tertiò obſeruandum eſt, circa formam horum veſtimentorum duplicem diſtingui poſſe, vnam artificialem, alteram moralem ſeu ſacram. Prior conſiſtit in figura, de qua nihil aliud dicendum occurrit, niſi in hoc ſeruandam omnino eſſe Eccleſiaſticam formam: nam ſicut in aliis rebus artificialibus, vt ſic, eſſentialis forma eſt ipſa figura, ita in his veſtimentis. Quapropter, ſi illa notabiliter varietur vel deſtruatur: non erunt veſtimenta Sacerdotalia, quæ vt eſſent determinata, neceſſarium fuit, vt determinatam formam haberent, quam, tam ad vſum, quàm ad ſignificationem, aptam eſſe oportet: huiuſmodi autem eſſe hanc Eccleſiaſticam formam, ſatis ex dictis conſtat. Poſterior autem forma eſt benedictio, quæ ex inſtitutione Eccleſię neceſſaria eſt in prędictis ſex veſtimentis; vt conſtat ex capite. Veſtimenta. de Cõſecratione, diſtinctione 1. & ex vſu, & ex Pontificali Romano: de hac autem benedictione idem iudicium eſt, quod de aliis ornamentis altaris; de quibus ſupra dictum eſt. Pertinet enim ad eſſentiam eius, vt iuxta ritum Eccleſiæ fiat, qui habetur in Pontificali, & quod fiat à legitimo miniſtro, qui eſt Epiſcopus, vel ſimplex Sacerdos habens priuilegium ad hoc, vt ſupra dictum eſt, & late Syluester, verbo, Benedictio, quæſtione 4. qui addit, quæſtione 9. Veſtes ab Epiſcopo ſchiſmatico benedictas, iterum eſſe benedicẽdas, quod nullo iure probat, & mihi valde incertum eſt, ſed de hoc alibi latius. Similiter de duratione huius benedictionis eodem modo loquen- D dum eſt, ſicut de aliis rebus ſacris ſupra diximus: nam ſi ita diſſoluantur, vt figura amittatur, vel inepta ſint ad vſum ſacrum, amittitur benedictio, arg. c. Quod in dubiis, de Conſecratione Eccleſ. vel altaris. Vnde ſi manica Albæ omnino ſeparetur, perditur benedictio: vnde, licet poſtea aſſuatur, iterum benedicẽda eſt: ſecus vero erit, ſi, priuſquam figura, vel forma deſtruatur, veſtis ipſa reficiatur paulatim, & aſſuatur: quia tunc ſemper veſtis cenſetur manere eadem, & quamuis aliqua pars addatur non benedicta: nihilominus tota veſtis ſemper cenſetur manere benedicta, & acceſſorium ſequi reliquũ, quod principale eſt, ſicut ſupra dictum eſt de templis, & ita in præſenti docent Paludan. diſtinct. 13. quæſt. 2. & 24. quæſt. 3. Syluest. ſupra cum Gloſſ. dicto cap. Quod in dubiis. qui etiam addunt, ſi cingulum omnino frangatur, ita vt neutra eius pars per ſe ſufficiat ad cingendum, amittere benedictionem, & ideo non poſſe in vſum venire, etiam ſi reficiatur: ſecus vero eſſe, ſi poſt ruptionem altera pars eſt ſufficiens; nam in illa manet benedictio, ſicut ſupra dictum eſt de altari; ſi verò antequam omnino diuidatur, reficiatur, vel etiam nodo aliquo connectatur, ſufficiet ad vſum, quia nondum formam amiſit, nec benedictionem. Rurſus dicunt prædicti authores, poſſe ſtolam deſeruire loco cinguli, quia habet ſufficientem formam ad illum vſum, nec cingulum determinat ſibi aliquam aliam ſpecialem figuram, & eadem ratione poteſt ſtolam in manipulum commutari, quia ſunt eiuſdem figuræ, & maior vel minor longitudo non refert, ſi vſum non impediat, qua propter etiã manipulum poſſet loco ſtolæ apponi, vt ait Paludanus, ſi ſufficientem contingat habere longitudinem. Denique, ſi hæ veſtes duplices ſint, id eſt, ex duplici parte interiori & exteriori conſtantes, ſingulæ partes benedictæ manent, etiam ſi inter ſe ſeparentur, quia vtraque per ſe eſt integra Caſula, vel Stola, &c. conſtat enim ſufficiente materia, & habet integram formam, & ideo ita benedicuntur, ac ſi eſſent plures caſulæ, vel ſtolæ, quæ ſimul poſſunt vna bene- B dictione benedici. Vltimò de reuerentia & veneratione, qua hæ veſtes tractandæ ſunt, idem iudicium eſt, quod de aliis rebus ſacris, tam quoad actus negatiuos, quam quoad poſitiuos, vt in ſectione vltima diſputationis pręcedentis ſatis declarauimus.

De duratione benedictionis ſacrarum veſtium quid ſentiendum.

SECTIO III.

Vtrum teneatur Sacerdos ſub præcepto non facere ſacrum ſine veſtibus ſacris.

IN hac re pauca dicenda occurrunt, ſuppoſitis his, quæ ſupra diximus de loco, & vaſis ſacris, eadem enim doctrina, proportione ſeruata, hic applicanda eſt. Primò ergo omnes Doctores, conueniunt, ſex veſtimenta ſupra numerata eſſe ſimpliciter neceſſa- C ria neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici ad hoc ſacrificium celebrandum, ita vt, ſi non ſolum omnia, ſed aliquod eorum volũtariè omittatur, peccatum mortale ſit. Ita Paludanus, Soto & omnes in 4. diſtinct. 13. Syluester, verbo, Miſſa. 1. & ibi alij Summiſtæ. Nauar. cap. 25. num. 84. Qui ad hoc præceptum probandum ſolum afferunt cap. Eccleſiaſt. diſt. 23. vbi præcipitur Sacerdoti, ſub pœna excommunicationis, vt cum ſacrificat, ſtola vtatur, quod caput ſumptũ eſt ex Con. Brach. III. cap. 3. cuius verba ſupra citauimus, ex quo ſumi poteſt argumentum à ſimili, vel à paritate rationis, ad cætera veſtimenta: ſed tamen argumentum videtur inefficax ad probandum præceptum, & pręterea in illo textu eſt ſpecialis difficultas, quia eodẽ modo præcipitur Sacerdoti, vſus ſtolæ ad cõmunicandum, ſicut ad ſacrificandum: diximus autem ſupra illud præceptum non obligare ſub mortali in ordine ad communionem: ergo neque in ordine ad ſacrificium, inde colligitur ſufficienter præceptum. Quocirca fundamentum huius præcepti maximè ſumendum eſt ab vniuerſali conſuetudine & obſeruantia Eccleſiæ, quæ hunc ritum obſeruat, tanquam neceſſarium & maximè pertinentem ad reuerentiã huius ſacramenti, & hoc modo poteſt etiam induci prædictum decretum: nam illa lex retenta eſt quoad vſum ſtolæ & aliorum veſtimentorum in ſacrificio; non verò extra illud. Et confirmari poteſt, quia eadem eſt ratio de his veſtibus ſacris, & de aliis ornamentis altaris, quæ ex præcepto neceſſaria eſſe di- E ximus. Colligitur denique hoc præceptum ex cap. Veſtimenta. de Conſ. diſt. 1

Doctorũ cõcors ſententia. Palud. Syluest. Nauarr. Cõ. Brach 3.

Secundò dicendum eſt, neceſſarium etiam ex pręcepto eſſe, vt hæ veſtes ſint benedictæ. Ita docent citati authores, & reliqui omnes. Fundamentum eſt idem ſcilicet, quia hæc eſt conſuetudo Eccleſiæ. Addit vero Scotus in quarto, diſtinctione 13. quæſtione 2. in quibuſdam locis conſuetudinem obtinuiſſe, vt non oporteat cingulum benedici, & ideo licitum videri, vti cingulo non benedicto, & conſentit Richardus ibid. articulo 3. quæſtione 4. Sed hęc ſententia, vt notauit Nauarrus ſupra, non videtur tuta: quia in Pontificali Romano eodẽ modo aſſignatur

2. Concl. Scotus. Richard.

bendictio pro cingulo, ſicut pro aliis veſtimentis A & quantum mihi conſtare poteſt, eadem eſt in hoc conſuetudo de cingulo, quæ de aliis. Dubitari vero ſolet primo, an hoc præceptum tam rigoroſe obliget, vt neque propter mortis periculum liceat ſine his veſtbius ſacrificare: nam Caiet. 1. 2. quæſt. 69. art. 4. ita affirmare videtur. Quod durum viſum eſt Nauar. loco ſupra citato. Sed nihilominus illa ſententia, moraliter intellecta, vera eſt, de qua ſatis diximus in ſuperioribus agentes de materia remota huius ſacrificij: Eſt autem intelligenda de omnibus veſtimentis ſimul: ita vt Miſſa dicatur ſolis communibus & vſualibus veſtimentis, quod fieri non poteſt ſine ſcandalo, & ſine periculo magnæ irreuerentiæ. B Prætermittere autē in caſu neceſſitatis vnum vel alterum ex his veſtimentis, præſertim ex minoribus vt ſtolam vel cingulum, viri graues cenſent non eſſe peccatum mortale.

Dubium 1.

Dubium 2.

Secundò dubitari ſolet, an interdum poſſit excuſari à mortali huiuſmodi tranſgreſſio. Reſpondetur dupliciter poſſe intelligi huiuſmodi lapſum excuſari à culpa mortali, primo ex leuitate materiæ & hoc modo non poteſt proprie hic intercedere talis excuſatio, quia omnes authores docent, omiſſionem cuiuſcunque veſtis ex ſex prædictis eſſe ſufficientem materiam peccati mortalis, non poteſt autem eſſe minor materia, quàm ſit omiſſio vnius veſtis, amictus, aut cinguli, verbi gratia. Niſi quis dicat, poſſe C aliquem vti veſte non benedicta, & illam eſſe minorem materiam, ſed reuera nō eſt iuxta communem etiam ſententiam, quia veſtis non benedicta perinde exiſtimatur ac veſtis non ſacra. Aliter poſſet dici parua materia, ſi quis vteretur omnibus veſtimentis benedictis, tamen immundis ac nimium laceris. Sed inprimis hoc non eſt contra præceptum de quo agimus: quia ille reuera vtitur omnibus veſtibus præceptis iure poſitiuo: ſed erit contra præceptum naturale ſancte & reuerenter tractandi res ſacras: in quo fateor ſæpiſſime poſſe peccari venialiter, quamuis Syluest. verbo, Miſſa. 1. q. 2. §. 3. dicat, eſſe peccatū mortale, ſi veſtes (inquit) ſint enormiter immundæ, quia eſt contra præceptum Eccleſiaſticum, latum in D c. 2. de Cuſtodia Euchariſtiæ, ſed ibi magis eſt ſermo cum miniſtris vel paſtoribus Eccleſiæ, ad quos pertinet cura & cuſtodia rerum ſacrarum, quam cum ſacerdotibus; qui eis vtuntur veſtibus quib. poſſunt, ſeu quas in Eccleſia inueniunt, & ideo grauitas huius culpæ magis ex ipſa rei natura, quam ex iure poſitiuo prudenter diiudicanda eſt. Ex alio capite poteſt excuſari hæc culpa à mortali lapſu, vel ēt omnino à ratione culpæ, ex defectu voluntarij: & hoc mō dicunt oēs, ſi hoc accidat ex obliuione quadam naturali, vel negligentia, excuſari à culpa, præſertim mortali. Ita dicit ſpecialiter Soto, diſt. 13. quæſt. 2. art. 3. ad 8. & a. 4. Et videtur indicare in hoc eſſe aliquid E ſpeciale, quia hæc obligatio eſt de iure poſitiuo, & eodem fere modo loquitur Victor. in Sum. num. 98. Caietan. verbo, Miſſæ celebratio. Sed ego in hoc nihil inuenio ſpeciale, quia non eſt maior ratio de hoc præcepto poſitiuo, quàm de aliis; quia pro ratione inaduertentiæ, vel negligentiæ erit maior & minor excuſatio: ſi ergo inaduertentia ſit prorſus naturalis quia vel illud nō venit in mentem, vel bona fide exiſtimatum eſt, nō oportuiſſe maiorem aliquam diligentiam adhibere, &c. excuſabit ab omni culpa: ſi vero negligentia fuerit culpabilis, leuiter tamen & abſque aduerdentia & voluntate, excuſabit à peccato mortali, quamuis non à veniali. Si vero ſit craſſa & ſupina, non excuſabit à mortali, vt Caietanus etiam fatetur. Et ratio eſt, quia non tollit ſufficiens voluntarium, & alioqui præceptum eſt validum: & hæc eſt regula ſeruanda in omnibus præceptis, & ideo dixi, formaliter nullam eſſe differentiam, quãuis fortaſſe materialiter contingat in hac materia facilius accidere naturalem in aduerdentiam aut negligentiam minus culpabilem, quia regulariter loquendo, bona fide proceditur, accedendo ad locum, vbi ſolent eſſe omnia veſtimēta ſacra & benedicta. Tertiò dubitari ſolet, an in hoc aliqua obligatio occurrat circa veſtes vſuales, quibus accedere debet Sacerdos indutus, vt ſacris veſtibus ſuperinduatur. Et primum de calceis ſolet inquiri, an ſit peccatum, nudis pedibus facere ſacrum, ita vt oporteat accedere calceatum. De qua re nullum ius ſcriptum reperio, tamen conſuetudo hæc eſſe videtur; quod Sacerdos ad altare ſine calceis ſandaliis, vel huiuſmodi non accedat; & ita ſeruandum eſſe ſentit Syluester eſſe præceptum; citans directorium, & idem ſignificant Scotus & Richardus ſupra citati, qui aduertunt non oportere, calceos eſſe benedictos, quod certiſſimum eſt. Nam hæc conſuetudo non videtur introducta propter aliquam ſacram ſignificationem ſeu ceræmoniam, ſed propter maiorem honeſtatem ac decentiam, ſecus autem eſt de ſandaliis, quibus Epiſcopi vtuntur, vt conſtat ex Pontificali, & ex Bernhardo, epiſtola 42. Innocentio tertio in epiſtola ad Patriarcham Conſtantinopolitan. & ex Gregorio in capite, Peruenit, diſt. 93. ex lib. 7. epiſtola 28. vbi ſignificatur; inferioribus Clericis non licere vti ſandaliis ſeu compagis, quamq̃, vt Alcuin. ſupra refert, olim Sacerdotes ſandaliis ēt vterentur, quamuis diuerſis ab illis, quibus Epiſcopi vtuntur, in quibus varia myſteria & ſignificationes, tam ipſe Alcuinus, quam alij Scriptores, de rebus Eccleſiaſticis conſiderant. Sed iam vſus ille ſandaloirum in Sacerdotibus ceſſauit: vſus autem calceorum, vt dixi, non ad ceræmoniam, ſed ad decentiā pertinet. Vlterius vero inquiri ſolet, an è contrario neceſſarium ſit, caput ſacerdotis ſacrificantis nudum, ſeu diſcoopertum eſſe, ita vt nonnullum peccatum ſit, cooperto capite, celebrare. Reſpondetur, circa hoc reperiri prohibitionem in iure. cap. Nullus. de Conſec. diſt. 1. vbi, tam Epiſcopus, quam Presbyter, aut Diaconus, ad ſolemnia Miſſarum celebranda, prohibetur introire cum baculo: aut velato capite altari Dei aſſiſtere & qui temere præſumpſerit, communione priuari iubetur & eſt decretum illud Zachariæ Papæ in Synodo Rom. cap. 13. Vnde, per ſe loquendo, hoc fieri non poteſt ſine peccato abſque diſpenſatione, quæ in ceræmoniali Romano exigi videtur. Nihilominus tamen, ſi grauis infirmitas aut neceſſitas id exigeret, nec poſſet tam facile diſpenſatio poſtulari, id fieri poſſet ſine graui culpa, vt notat Syluester, verbo, Miſſa, 1. quæſtione 2. §. 1. & fauet citatus textus in verbis illis; *Qui temere præſumſerit*, & hoc maximè verum eſt, quando talis neceſſitas, & celerbandi modus non eſt continuus, ſed ſolum ſemel aut iterum occurrit, & tunc etiam obſeruandum eſt, vt ſecretò ſacrum fiat ad tollendum ſcandalum. De reliquis vero corporis indumentis nihil inuenio eſſe ſpecialiter præceptum, ſed id eſt obſeruādum, quod in Miſſali admonetur, ſcilicet, vt Sacerdos accedat decenter veſtitus, ita vt ſuperior veſtis talum pedis attingat, quantum commode fieri poſſit. Vltimò occurrebat hic dicendum de vſu aliorum veſtimentorum ſacrorum, vt de his quibus vti debent Diaconus, vel Subdiaconus in Miſſa ſolemni, & ſimilibus. Sed in hoc nihil ſpeciale occurrit dicēdum, ſed ſolum ſeruandam eſſe Eccleſiæ cōſuetudinem, & ſi aliquid contingat omitti, cauendum eſſe ſcandalum

Syluester. Soto. Victoria. Caietan. Caietan.

Regula in omnibus præceptis ſeruāda. Dubium. Syluest. Scotus. Richard. Bernhard. Innocent. Gregor. Quæſito ſatisfit. Zacha. Pap. Syluester.

ſcandalum, vel contemptum; nam ex aliquo horum capitum facile poterit peccatum mortale committi; aliàs vero fere ſemper erit veniale, niſi materia ſit admodum grauis, & quæ nimiam aliquam irreuerentiam includere videatur.

ARTICVLVS. IIII.

Vtrum conuenienter ordinentur, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur.

4. d. 1. q. 1. ar. 5. q. 1. ad 2. Et d. 8. in expo. Et. & diſt. 13. in expo. lit. prin. & d. 15. q. 4. ar. 3. q. 1. cor Et 1. Tim 2. lect. 1. col. 2. in princ.

Ad quartum ſic proceditur. Videtur, quod inconuenienter ordinentur ea, quæ circa hoc ſacramentum dicuntur. Hoc enim ſacramentum verbis Chriſti conſecratur, vt Ambroſ. dicit in lib. de ſacramentis. Non ergo debent aliqua alia in hoc ſacramento dici, quam verba Chriſti.

2. Præterea, Verba & facta Chriſti nobis per Euangelium innoteſcunt. Sed quædam dicuntur circa conſecrationem huius ſacramenti, quæ in Euangeliis non ponuntur: non enim legitur in Euangelio, quod Chriſtus in conſecratione huius ſacramenti oculos ad cœlum leuauerit, ſimiliter etiam in Euangeliis dicitur; Accipite, & comedite, nec ponitur, omnes, cum in celebratione huius ſacramenti dicatur: Eleuatis oculis in cœlum, & iterum; Accipite & manducate ex hoc omnes. Inconuenienter ergo huiuſmodi verba dicuntur in celebratione huius ſacramenti.

3. Præterea, Omnia ſacramenta ordinantur ad ſalutem omnium fidelium. Sed in celebratione aliorum ſacramentorum, non fit communis oratio pro ſalute fidelium defunctorum. Ergo inconuenienter fit in hoc ſacramento.

4. Præterea, Baptiſmus dicitur ſpecialiter fidei ſacramentum. Ea ergo, quæ pertinent ad inſtructionem fidei magis debent circa Baptiſmum tradi, quam circa hoc ſacramentum, ſicut doctrina Apoſtolica, & Euangelica.

5. Præterea, In omni ſacramento exigitur deuotio fidelium. Non ergo magis in hoc ſacramēto, quam in aliis deberet excitari deuotio fidelium per laudes diuinas, & per admonitiones, puta, cum dicitur: Surſum corda.

*6. Præterea, Miniſter huius ſacramenti eſt Sacerdos, vt dictum eſt, * Omnia ergo, quæ in hoc ſacramento dicuntur, à Sacerdote dici deberent, & non quædam à miniſtris, quædam à choro* q. 82. art. 1.

7. Præterea, Hoc ſacramentum per certitudinem operatur, virtus diuina. Superflue ergo Sacerdos petit huius ſacramenti perfectionem, cum dicit. Quam oblationem tu Deus in omnibus, &c.

8. Præterea, Sacrificium nouæ legis multo eſt excellētius, quam ſacrificium antiquorum Patrum. Inconuenienter ergo, Sacerdos petit, quod hoc ſacrificium habeatur, ſicut ſacrificium Abel, Abrahæ, & Melchiſedech.

9. Præterea, Corpus Chriſti, ſicut non incipit eſſe in hoc ſacramento per loci mutationem (vt ſupra dictum eſt †) ita etiam nec eſſe deſinit; inconuenienter ergo Sacerdos petit: Iube hæc perferri per manus ſancti Angeli tui in ſublime altare tuum. q. 75. art. 2.

SED *contra eſt, quod dicitur de Conſ. diſt. 1. Iacobus frater Domini ſecundum carnem, cui primum credita eſt Hieroſolymitana Eccleſia, & Baſilius Cæſarienſis Epiſcopus addiderunt Miſſæ celebrationem. Ex quorum authoritate patet conuenienter ſingula circa hoc dici.* De cōſec d. 1. c. Iacob. frater Domini.

RESPONDEO *dicendum, quod quia in hoc ſacramēto totum myſterium noſtræ ſalutis comprehenditur, ideo præ cæteris ſacramentis cum maiori ſolemnitate agitur. Et quia ſcriptum eſt, Eccleſ. 4. Cuſtodi pedem tuum, ingrediens domū Domini, & Eccleſiaſt. 18. Ante orationem præpara animam tuam, ideo ante celebrationem huius myſterij: primò quidem præmittitur præparatio quædam ad dignè agenda ea, quæ ſequuntur. Cuius præparationis prima pars eſt laus diuina, quæ fit in introitu, ſecundum illud Pſal. 49. Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo oſtendam illi ſalutare Dei. Et ſumitur hoc vt pluries de Pſalmis, vel ſaltem cum Pſalmis cantatur, quia, vt † Dionyſius dicit in 3. cap. Eccleſiaſticæ Hierarchiæ Pſalmi comprehenduntur per modum laudis, quidquid in ſacra Scriptura continetur. Secunda pars continet commemorationem præſentis miſeriæ, dum miſericordia petitur, dicendo, Kyrie eleyſon, ter quidem pro perſona Patris, ter autem pro perſona Filij, cum dicitur, Chriſte eleyſon, & ter pro perſona Spiritus ſancti, cum ſubditur Kyrie eleyſon, contra triplicem miſeriam, ignorantiæ, culpæ & pœnæ, vel ad ſignificandum, quod omnes perſonæ ſunt in ſe inuicem. Tertia autem pars commemorat cœleſtem gloriam, ad quam tendimus poſt præſentem vitam & miſeriam dicendo; Gloria in Excelſis Deo, quæ cantatur in feſtis, in quibus cōmemoratur cœliſtis gloria: Intermittitur autem in officiis luctuoſis, quæ ad commemorationem miſeriæ pertinent. Quarta autem pars continet orationem, quam Sacerdos pro populo facit, vt digne habeantur tantis myſteriis. Secundò autem præmittitur inſtructio fidelis populi, quia hoc ſacramentum eſt myſterium fidei, vt ſuprà habitum eſt. † Quæ quidem inſtructio diſpoſitiue quidem fit per doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum, quæ in Eccleſia legitur per Lectores & Subdiaconos. Poſt quam lectionem cantatur à Choro Graduale, quod ſignificat profectum vitæ, & Alleluia, quod ſignificat ſpiritualem exultationem, vel Tractus in officiis luctuoſis, qui ſignificat ſpiritualem gemitum: Hæc enim conſequi debent in populo ex prædicta doctrina; Perfecte autem populus inſtruitur per doctrinam Chriſti in Euangelio contentam, quæ à ſummis miniſtris legitur, ſcilicet à Diaconibus. Et quia Chriſto credimus tanquam diuinæ veritati (ſecundum illud, Ioannis 8. Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?) lecto Euangelio, Symbolum fidei cantatur, in quo populus oſtendit, ſe per fidem Chriſti doctrinæ aſſentire. Cantatur autem hoc Symbolum in feſtis, de quibus fit aliqua mentio in Symbolo, ſicut in feſtis Chriſti & Beatæ Virginis & Apoſtolorum (qui hanc fidem fundarunt) & aliis huiuſmodi. Sic igitur populo præparato & inſtructo, conſequenter acceditur ad celebrationem myſterij, quod quidem & offertur vt ſacrificium, & conſecratur & ſumitur, vt ſacramentum. Vnde primo peragitur oblatio, ſecundò conſecratio materiæ oblatæ. Tertio eiuſdem perceptio.* Cap. 3. Eccle Hier. inter prin. & med. q. 78. art. 3.

Circa oblationem vero duo aguntur, ſcilicet, laus populi in cantu Offertorij (per quod ſignificatur lætitia offerētium) & oratio Sacerdotis, qui petit, vt oblatio populi ſit Deo accepta. Vnde & 1. Paralipom. 29. dixit Dauid. Ego in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc, & populum tuum, qui hic receptus eſt, vidi eum ingenti gaudio tibi offerre donaria, & poſtea orat, dicens. Domine Deus cuſtodi hanc voluntatem. Deinde circa conſecrationem, quæ ſupernaturali virtute agitur, primò excitatur populus ad deuotionem in præfatione, vnde & monetur ſurſum corda habere ad Dominum. Et ideo, finita præfatione, populus deuotè laudat diuinitatem Chriſti, cum Angelis, dicens, Sanctus, Sanctus, Sanctus, & humanitatem, cum pueris dicens; Benedictus, qui venit. Deinde Sacerdos ſecreto commemorat primò quidem, pro quibus hoc ſacrificium offertur, ſcilicet, pro vniuerſa Eccleſia, & pro his, qui in ſublimitate conſtituti ſunt. 1. Timo. 2. & ſpecialiter quoſdam, qui offerūt, vel pro quib. offertur. Secundo commemorat Sanctos, quorum patrocinia implorat pro prædictis, cum, dicit communicantes & memoriam venerantes, &c. Tertiò, petitionem concludit, cum dicit, hæc oblatio ſit illis, pro quibus offertur, ſalutaris. Deinde accedit ad ipſam conſecrationem, in qua primo petit conſecrationis effectum, cum dicit, quam oblationem tu Deus, &c. Secundò conſecrationem peragit per verba Saluatoris, cum dicit. Qui pridie, &c. Tertiò, excitat præſumptionem per obedientiam ad mandatum Chriſti, cum dicit. Vnde & memores. Quartò petit, hoc ſacrificium peractum eſſe Deo acceptum, cum dicit. Supra quæ propitio, &c. Quintò petit

petit huius ſacrificij & ſacramenti effectum. Primò quidem, quantum ad ipſos ſumentes, cum dicit: Supplices te rogamus. Secundò, quantum ad mortuos, qui iam ſumere non poſſunt, cum dicit: Memento etiam Domine, &c. Tertiò ſpecialiter quantum ad ipſos Sacerdotes offerẽtes, cum dicit. Nobis quoque peccatoribus. Deinde agitur de perceptione ſacramenti, & primò præparatur populus ad percipiendum. Primò quidem per orationem communem totius populi, (quæ eſt oratio Dominica, in qua petimus, panem quotidianum nobis dari) & etiam priuatam, quam ſpecialiter Sacerdos pro populo offert, cum dicit: Libera nos quæſumus Domine, &c. Secundo præparatur populus per pacem, quæ datur, dicendo: Agnus Dei. Eſt enim hoc ſacramentum vnitatis & pacis, vt ſupra dictum eſt. * In Miſſis tamen defunctorum in quibus ſacrificium offertur, non pro pace præſenti, ſed pro requie mortuorum, pax intermittitur. Deinde ſequitur perceptio ſacramẽti, primò percipiente Sacerdote, & poſtmodum aliis dante, quia, vt Dionyſ. † dicit 3. cap. Eccle. Hier. ille, qui aliis diuina tradit, primò debet ipſe particeps eſſe. Vltimo autem tota Miſſæ celebratio in gratiarum actione terminatur, populo exultante pro ſumptione myſterij (quod ſignificat cantus poſt cõmunionem) & Sacerdote per orationem gratias offerente, ſicut & Chriſtus celebrata cœna cum diſcipulis, hymnum dixit, vt dicitur Mat 26.

q 78. art. 1. & q. 73. art. 4.

Cap 3. Eccle. Hierar. non multũ procul à fine.

Ad primum ergo dicendum, quod conſecratio ſolis verbis Chriſti conficitur. Alia vero neceſſe eſt addere ad præparationem populi ſumentis, ſicut dictum eſt.†

In cor. initio.

Ad ſecundum dicendum, quod ſicut dicitur Ioan. vltimo. Multa ſunt à Domino facta vel dicta, quæ Euangeliſtæ non ſcripſerunt. Inter quæ fuit hoc, quod Dominus in cœna oculos leuauit in cœlum, quod tamen Eccleſia ex traditione Apoſtolorum habuit. Rationabile enim videtur, vt, qui in ſuſcitatione Lazari (vt habetur Ioan. 11.) & in oratione, quam pro diſcipulis fecit, Ioannis 7. Oculos leuauit ad Patrem, in huius ſacramenti inſtitutione multo magis hoc fecerit, tanquam in re potiori. Quod autem dicitur: Manducate & comedite non differt quantum ad ſenſum, nec multum refert, quod dicatur, in præſenti, cum verba illa non ſint de forma, vt ſupra dictum eſt. † Quod autem additur, omnes, intelligitur in verbis Euangelij, licet non exprimatur, quia ipſe dixerat. Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnem Filij hominis, non habebitis vitam in vobis.

q. 78. art. 3. ad 1. & 2. argu.

Ad tertium dicendum, quod Euchariſtia eſt ſacramentũ totius Eccleſiaſticæ vnitatis. Et ideo ſpecialiter in hoc ſacramento magis, quam in aliis, debet fieri mentio de omnibus, quæ pertinent ad ſalutem totius Eccleſiæ.

Ad quartum dicendum, quod inſtructio fidei eſt duplex. Vna, quæ fit nouiter imbuendis, ſcilicet, Catechumenis, & talis inſtructio fit *per Baptiſmum. Alia autem eſt inſtructio, qua inſtruitur fidelis populus, qui communicat huic myſterio, & talis inſtructio fit in hoc ſacramento. Et tamen ab hac inſtructione non repelluntur etiam Catechumeni & infideles. Vnde dicitur de conſecratione, † diſtinctione prima. Epiſcopus nullum prohibeat ingredi in Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſiue Gentilem, ſiue Hæreticum, ſiue Iudæum, vſque ad Miſſam Catechumenorum, in qua, ſcilicet, continetur inſtructio fidei.

Alias circa.

De conſ. d. 1. c. 64. Epiſcopus.

Ad quintum dicendum, quod in hoc ſacramento & maior deuotio requiritur, quam in aliis ſacramentis (propter hoc, quod in hoc ſacramento totus Chriſtus continetur) & etiam communior: quia in hoc ſacramento requiritur deuotio totius populi Chriſti, pro quo ſacrificium offertur, & non ſolum percipientium ſacramentum, ſicut in aliis ſacramentis. Et ideo, vt * Cyprianus dicit, Sacerdos præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo: Surſum corda, vt, dum reſpondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe, quam Deum, cogitare debere.

In lib de ora. dom. nõ multum remote ante finem.

Ad ſextum dicendum, quod in hoc ſacramento (ſicut dictum eſt †) tanguntur ea, quæ pertinent ad totam Eccle-A ſiam. Et ideo quædam dicuntur à Choro, quæ pertinent ad populum. Quorum quædam Chorus totaliter proſequitur, quæ, ſcilicet, toti populo inſpirantur. Quædam vero populus proſequitur, Sacerdote inchoante, qui perſonam Dei gerit, in ſignum, quod talia peruenerunt ad populum ex reuelatione diuina, ſicut fides & gloria cœleſtis. Et ideo Sacerdos inchoat Symbolum fidei & Gloria in excelſis Deo. Quædam vero dicuntur per miniſtros, ſicut doctrina veteris & noui teſtamenti in ſignum, quod per miniſtros à Deo miſſos, eſt doctrina hæc populis annunciata.

In ſol. ad 3. arg. in iſto ar.

Quædam vero Sacerdos ſolus proſequitur, quæ, ſcilicet, ad proprium officium Sacerdotis pertinent, vt, ſcilicet, dona & preces offerat pro populo, ſicut dicitur, Hebræorum 5. B In his tamen quædam dicit publice, ſcilicet, quæ pertinent, & ad Sacerdotem, & ad populum, ſicut ſunt orationes communes. Quædam vero pertinent ad ſolum Sacerdotem, ſicut oblatio & conſecratio, & ideo, quæ circa hæc ſunt dicenda, occultè à Sacerdote dicuntur. In vtriſque tamen excitat attentionem populi, dicendo, Dominus vobiſcum, & expectat aſſenſum dicentium. Amen. Et ideo etiam in his, quæ ſecrete dicuntur, publicè præmittit: Dominus vobiſcum, & ſubiungit; Per omnia ſæcula ſæculorum. Vel ſecrete aliqua Sacerdos dicit, in ſignum, quod circa Chriſti paſſionem, diſcipuli non niſi occulte confitebantur Chriſtum.

Ad ſeptimum dicendum, quod efficacia verborum ſacramentalium impediri poteſt per intentionem Sacerdotis. C Nec tamen eſt inconueniens, quod à Deo petamus id, quod certiſſime ſcimus ipſum facturum, ſicut Chriſtus Iohannis decimo ſeptimo petiit ſuam clarificationem. Non tamen videtur ibi Sacerdos orare, vt conſecratio impleatur, ſed vt nobis fiat fructuoſa. Vnde ſignanter dicit. Vt nobis corpus & ſanguis fiat. Et hoc ſignificat verba, quæ præmittit, dicens; Hanc oblationem facere digneris benedictam, ſecundum Auguſtinum, id eſt, per quam benedicamur, ſcilicet per gratiam adſcriptam, id eſt, per quam in cælo adſcribamur, ratam, id eſt, per quam viſceribus Chriſti traiiciamur, rationabilem, id eſt, per quam à beſtiali ſenſu exuamur, acceptabilem, vt, qui nobis ipſis diſplicemus, per hanc acceptabiles eius vnico filio ſimus.

De conſ. d. 2. c. 72. Vtrum ſub à medio.

Ad octauum dicendum, quod, licet hoc ſacramentum D ex ſe ipſo præferatur omnibus antiquis ſacrificiis, tamen ſacrificia antiquorum fuerunt Deo acceptiſſima ex eorum deuotione. Petit ergo Sacerdos vt ſic hoc ſacrificium acceptetur à Deo ex deuotione offerentium, ſicut illa accepta fuerunt Deo.

Ad nonum dicendum, quod Sacerdos non petit, neque quod ſpecies ſacramentales deferantur in cælum, neque Corpus Chriſti verum, quod ibi eſſe non deſinit, ſed petit hoc pro corpore myſtico (quod, ſcilicet, in hoc ſacramento ſignificatur) vt, ſcilicet, orationes Sacerdotis & populi Angelus aſſiſtens diuinis myſteriis, Deo repræſentet ſecundum illud Apocalip. octauo, Aſcendit fumus incenſorum de oblationibus Sanctorum de manu angeli. Sublime autem altare Dei dicitur, vel ipſa Eccleſia triumphans, E in quam transferri petimus, vel ipſe Deus cuius participationem petimus; de hoc enim altari dicitur Exodi vigeſimo, Non aſcendes ad altare meum per gradus, id eſt in Trinitate gradus non facies. Vel per Angelum intelligitur ipſe Chriſtus, qui eſt magni conſilij Angelus, qui corpus ſuum myſticum Deo Patri coniungit, & Eccleſiæ triumphanti. Et propter hoc etiam Miſſa nominatur, quia per Angelum Sacerdos preces ad Deum mittit, ſicut populus per Sacerdotem, vel quia Chriſtus eſt hoſtia nobis miſſa à Deo. Vnde & in fine Miſſæ Diaconus in feſtiuis diebus populum licentiat, dicens, Ite miſſa eſt. ſcilicet, hoſtia ad Deum per Angelum, vt ſcilicet, ſit Deo accepta.

DISPVTATIO LXXXIII.

De ritibus Miſſæ, quæ in verbis conſiſtunt.

Ha cte-

Hæretici canonē Miſſæ damnant.

HActenus diximus de his, quæ Miſſam antecedunt, ſeu illi extrinſecus adiacēt, aut ad illam præparāt: nunc dicendum ſequitur de his, quæ in ipſa Miſſa fiunt, quæ poſſunt in verba & facta diſtingui, prout à Diuo Thom. in hoc & in art. ſequent. diſtinguuntur. Verba appellantur orationes omnes, quas Sacerdos inter ſacrificādum profert, vel publicè, vel ſecretè; itē lectiones, benedictiones & ſimilia: facta verò appellamus, genuflexiones, manuum eleuationes & alia ſigna, vel geſtus; de quibus dicemus, diſp. ſequent. hic enim ſolum dicendum eſt de his, quę in Miſſa recitantur.

SECTIO I.

Vtrum conueniens fuerit præter verba conſecrationis, aliqua alia adiungi, quæ in Miſſæ ſacrificio dicerentur.

HÆretici, qui alias ceræmonias reiiciunt, multò magis has, quæ in variis orationibus ac deprecationibus conſiſtunt, & præſertim damnant canonem Miſſę, quem erroribus refertum eſſe dicunt. Vnde ipſi exiſtimant, nihil addendum eſſe his, quæ Chriſtus in cœna fecit, & ita ipſi celebrare dicuntur cœnam Dominicam, legendo ſolum hiſtoriam Euangelicam de illa cœna, & panem aut vinum conſecrando, diſtribuendo, ac ſumēdo; ſpecialiter etiam inuehuntur in quoſdam peculiares ritus, quos Eccleſia ſeruat in his, quæ in Miſſa dicuntur, ſcilicet, quòd non vtitur lingua vulgari, quod non omnia altè proferuntur, ſed quædam ſubmiſſe, & ſimilia, quæ poſtea dicemus.

1. Concluſio de fide certa. Principio verò ſtatuendum eſt, ſanctè & religioſè potuiſſe Eccleſiam in celebratione huius ſacrificij præter verba, quæ ſunt de ſubſtantia illius, adiungere quædam alia, partim antecedentia, partim ſubſequentia, quæ vel ad Dei laudes & gratiarum actiones, vel ad populum inſtruendum in fide, vel ad deuotionem excitandam, vel ad eius petitiones, & vota Deo præſentanda, pertineant. Hæc eſt veritas certa de fide, quæ ſatis probatur traditione & vſu Eccleſiæ. Poteſt autem inprimis in hunc modum ratione declarari; nam, ſi in huiuſmodi verbis omnibus, quæ huic ſacrificio adiunguntur, nihil eſt ſuperſtitioſum, id eſt, vel falſitatem continēs, vel aliquid indecens diuinam maieſtatem & reuerentiam, vſus talium verborum per ſe conſideratus religioſus eſt, & ſanctus; quod autem hæc verba coniungantur cum actuali & ſubſtantiali oblatione ſacrificij Euchariſtici, ita vt totum id fiat per modum vnius moralis actionis ſacræ, nihil etiam habet indecens, aut indecorum: ergo optime potuit Eccleſia huiuſmodi ritum inſtituere. Conſequentia certa eſt ex principio ſupra poſito & ſignificato à Paulo 1. ad Corinth. 11. dicente; Cætera autem, cum venero, diſponam, & declarato à Conc. Trident. ſeſſ. 21. cap. 2. ſcilicet, *dediſſe Chriſtum Eccleſiæ poteſtatem, vt in ſacramentorum diſpenſatione, ſalua illorum ſubſtantia, ea ſtatueret, vel mutaret, quæ ſuſcipientium vtilitati, vel ipſorum venerationi magis expedire iudicaret.* Quamuis enim Concilium de ſacramentis loquatur, ſub illis ſacrificium comprehendit, vt in ſuperioribus dictum eſt; tum quia eadem eſt omnium ratio; tum etiam, quia vnum ex ſacramentis ipſa actione ſacrificandi conficitur, & ideo idem Concilium ſeſſione 22. cap. 4. 6. & à canone 5. vſque ad 9. definit, rectè feciſſe Eccleſiam hunc ritum inſtituendo: ſupponit ergo Eccleſiæ datam eſſe hanc poteſtatem. Et confirmatur ex ipſo vſu, quamquam enim quidam vocent hanc diuinam inſtitutionem, non eſt tamen exiſtimandum, Chriſtum immediate per ſe ipſum ita hęc inſtituiſſe, ſicuti ſub-

D. Paul.

Conc. Tridē

A ſtantiam ſacrificij; conſtat enim id eſſe falſum ex dictis ſuprà, diſp. 74. ſect. 3. & quę ibi citauimus, ſed intelligendum eſt, hanc inſtitutionem manaſſe à Chriſto mediate, quatenus ipſe dedit poteſtatem Apoſtolis, eam faciendi, & fortaſſe, quia etiam dedit pręceptum generale ordinandi ea, quæ ad cōuenientem vſum huius myſterij expedirent, quamuis modum & determinationem eorum eis reliquerit. Vel denique, quia credendum eſt, ipſummet Chriſtum per Spiritum ſanctum Apoſtolis, & Eccleſiæ inſpiraſſe ea, quæ ad hunc ritum pertinent, vt videbimus. Maior propoſitio, prout in hoc diſcurſu ſumpta eſt, cum tantum ſit conditionalis, per ſe nota ex termi-

B nis eſt, ſuppoſitis aliis principiis fidei; nam Deo gratias agere pro beneficiis acceptis, ex obiecto religioſum & ſanctum eſt, & ſimiliter orare Deum, inſtituere populum in rebus fidei, & ſimilia: ergo, ſi in his rebus ſeu verbis nihil falſum, vel ſuperſtitioſum miſcetur, ex ſe honeſtus & ſanctus erit eorum vſus: igitur ſolum ſupereſt, vt videamus, an in hoc ritu Eccleſiæ, huiuſmodi conditio ſeruetur, quod ſtatim præſtabimus. Prius enim oportet alteram propoſitionem aſſumptam declarare, & confirmare; nimirum, ſi aliunde nihil eſt religioſum in huiuſmodi verborum ritu, neque etiam reprehendi poſſe ex eo ſolum, quod cum ſubſtantia Euchariſtici ſacrificij coniungatur, & ad hoc ordinetur, vt illud ſa-

C crificium cum maiori decentia, & reuerentia Dei, noſtraque maiori vtilitate fiat. Nam primò vnde poteſt in hoc malitia oſtendi? nam ex ſola natura rei hoc nullam habet inordinatiōnē, cum totus ille ritus religioſus eſſe ſupponatur, & conſequenter maximam cōuenientiam habeat cum hoc ſacrificio: eſt enim hoc ſacrificium laudis, & gratiarum actionis, & ipſum per ſe eſt maximum Dei beneficium: optimè ergo cum illo coniungitur gratiarum actio. Eſt item ſacrificium impetratorium, & de ſe potens ad præſtandam noſtris petitionibus efficaciam: optimè ergo cum illo coniunguntur petitiones & orationes, non ſolum pro offerentibus, ſed etiam pro aliis, tam viuis, quàm defunctis; quia omnibus hoc ſa-

Sacrificiū Euchariſticū eſt ſacrificiu laudis & gratiarū actiouis.

D crificium prodeſſe poteſt. Eſt denique ſacrificium hoc, myſterium fidei, nouique teſtamenti confirmatio, & ideo aptiſſimè cum illo coniungitur inſtructio Chriſtiani populi, circa res fidei, ſeu eiuſdem fidei profeſſio: in his ergo ex natura rei nulla eſt inordinatio. Neque enim ex ſpeciali prohibitione, vel diuina, vel Eccleſiaſtica; nulla enim talis oſtendi poteſt, neque ſcripta, neque tradita, neque fuiſſet Eccleſiæ conueniens: quid enim vtilitatis in ea poteſt excogitari? Vnde è contrario poſſumus poſitiuè argumentari, quia huiuſmodi ritus orandi, &c. in hoc ſacrificio, inſpirante Spiritu ſancto, ab ipſis Apoſtolis inchoatus eſt, & poſteà à Pontificibus, &

E Conciliis auctus & confirmatus: eſt ergo ſanctus & religioſus. Antecedens patet primò ex illo Pauli, 1. ad Timotheum 2. *Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, &c.* Circa quem locum primò eſt obſeruandum, dupliciter poſſe exponi; primò, vt illa quatuor verba, & præſertim tria priora, tanquam ſynonima accipiantur, ita, vt illa repetitio ſolum facta ſit ad exaggerationem, & vehementiam orationis, vt Theod. ibi ſignificauit, & ſumi poteſt ex ſimilibus verbis Pauli, ad Philippenſes quarto: *Nihil ſoliciti ſitis, ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum;* & ad Epheſeos 6. *Per omnem orationem & obſecrationem orantes*: quæ expoſitio probabilis eſt. Nihilominus tamen eſt ſecunda expoſitio, ſicut illæ voces, tam

Pauli teſtimō nium exponitur. 1. ad Tim. 2.

Latinæ

Latinæ, quam Græcæ, diuerſæ ſunt, ita & per illas aliquid diuerſũ ſignificari, quod variè ab authoribus exponitur; quidam aiunt, obſecrationem eſſe, quando petimus liberari à malis, orationem, cum aliquid Deo vouemus; poſtulationem verò, cum pro aliis petimus: ita Caſſian. coll. 9. cap. 11. 12. & 13. Sed hoc nõ placet D. Thom. neq; habet fundamentum, vt ex dicendis patebit. Alij obſecrationem exponunt etiam eſſe ſupplicationem quæ fit, vt liberemur à malis: nã vox Græca Δέησις hoc proprie ſignicat: orationem vero eſſe bonorum petitionem, Græcè Προσευχὴς, poſtulationes vero eſſe interpellationem, ſeu querimoniam, qua apud Deum conquerimur de his, qui nos iniuria afficiunt, vel ad malum impellunt: nam vox Græca, ἐντεύξις, hoc etiam propriè ſignificat. Ita fere Chryſoſt. Theoph. Oecum. Theod. Aliter Diuus Thomas 2.2. quæſt. 83. art. 17. hæc quatuor diſtinguit; nam per orationem dicit ſignificari, eleuationem mentis in Deum, quæ ad petionem neceſſaria eſt, per poſtulationes vero, petitionem cuiuſcunque rei ſeu beneficij, prout nomen ipſum ſonat; obſecrationem verò eſſe rationem aliquam, quam Deo proponimus, ad obtinendum ab illo aliquid, vt cum Eccleſia orat. *Per natiuitatem tuam, &c.* gratiarum actio per ſe nota ſatis eſt; ait verò Diuus Thomas adiungi petitioni, vt rationem ex parte noſtra ad obtinendum à Deo aliquod beneficium: & hæc accommodat D. Thomas ad quatuor Miſſæ partes, cum Gloſſa ordinaria. 1. ad Tim. 2. Sed illa Gloſſa plane loquitur, iuxta mẽtem Auguſt. qui epiſt. 56. ad Paulin. illa quatuor accommodat ad quatuor Miſſæ partes, vt videbimus, tamen, quid illa ſignificent, obſcuriſſime exponit: videtur tamẽ per obſecrationem intelligere petitiones, quæ abſq; vlla oblatione fiunt, per orationes vero, petitiones, quę fiunt cum aliquo voto ſeu oblatione, iuxta vim Græcę vocis, nam, εὐχή, votum ſignificat, vnde, προσευχὴ, id eſt, oratio, quę ad votum, ſeu cum voto vel oblatione fit; poſtulationes autem ſeu interpellationes non exponit Aug. quid ſint, ſed ſolum ait, tunc fiunt, cum populus à Sacerdote benedicitur; *Tunc enim Antiſtites velut Aduocati ſuſceptos ſuos per manus impoſitionem miſericordiſſimæ offerũt poteſtati:* indicare ergo videtur, interpellationẽ eſſe, quando poſt petitionem factam ad aliquod votum Deo oblatum ad petitionem obtinendam, vehemẽtius orationi inſiſtitur, & familiarius cum Deo agitur ad impetrãdum, quod poſtulatum eſt. Sunt præter has aliæ horum verborum interpretationes, ſed ad rem præſentem hæ ſufficiunt.

Theodor.

Caſſiodori expoſitio reii. citur.

Auguſtin.

Secundo obſeruandum.

Secundò obſeruandum eſt, hæc omnia, quæ Paulus eo loco fideles obſecrat, optimè poſſe ad ſingulorum priuatas orationes accommodari: omnibus enim incumbit, pro omnibus orare, pro Regibus, Principibus, & vniuerſo mundo, quod facere vnuſquiſque poteſt & ſimpliciter orando ſeu petendo, & orationes aliquas interponendo, vel vota offerendo, vel orationi vehementius inſtando, vel gratias agendo, vt, quod poſtulat, conſequatur. Alio tamen modo poſſunt illa verba referri ad publicas orationes, eas præſertim, quæ nomine totius Eccleſiæ fiunt, dum Miſſæ ſacrificium offertur, & hoc modo intellectus hic locus maximè confert, ad rem, de qua agimus, confirmandam; ex illo enim habemus ritum ſaltem in communi, & quoad has orationis partes, eſſe à temporibus Apoſtolorum inchoatum. Eſt autem hic ſenſus conſentaneus Paulo, qui non ſingulis loquitur, ſed ſimpliciter obſecrat Timotheum, tanquam Epiſcopum & Eccleſiæ Paſtorem, vt in eius Eccleſia illa omnia fiant, ſcilicet, in quotidiano ſacrificio, & communi oratione, atque ita interpre-

A tantur hunc locum ſancti Patres, Chryſoſtomus, homilia ſexta ſic inquit; *Quaſi communis quidam totius orbis Pater Sacerdos eſt: dignum igitur eſt, vt omnium curam agat omnibuſue prouideat, ſicut & Deus cuius miniſterio ſeruit, & fungitur vice: idcirco ait; obſecratio igitur, &c.* & infra dicit; *hoc eſſe faciendum in obſequio quotidiano perpetuoque diuinæ religionis ritu*, & inferius hoc apertius declarans, dicit, ex loco colligi; *Sacramentorum tempore, etiam pro gentilibus oportere offerre, ſeu orare*, quia Reges tunc gentiles adhuc erant. Quam expoſitionem ſequuntur Theoph. Oecumenius, & alij Græci, & inſinuatur à Proſpero, lib. 1. de vocat. Gent. cap. 4. qui hunc locum exponit de communi Eccleſiæ oratione, & idem ſignificat Ambroſius, lib. 6. de ſa-

B cramentis, capite vltimo, & Tertullianus in libro ad Scap. cap. 2. dum alludens ad hunc locum, dicit; *Sacrificamus pro ſalute Imperatoris.* Latius & diſtinctius Auguſt. dicta epiſtola 59. vbi, quatuor illa, quæ Paulus numerat, quatuor partibus Miſſæ accommodat, *& obſecrationes fieri dicit in celebratione ſacramentorum, antequam illud, quod eſt in Domini menſa, incipiat benedici; orationes, cum benedicitur & ſanctificatur, & ad diſtribuẽdum comminuitur:* quia, ſcilicet, tunc fit oblatio. *Quam partem (ait) fere omnis Eccleſia Dominica oratione concludit*; vnde in reliqua parte, vſque ad conſumptionem ſacramenti, ſentit, fieri poſtulationes, ſeu interpellationes. Vnde ſubiungit; *Quibus peractis, & parti-*

C *cipato ſacramento gratiarum actio cuncta concludit.* Quæ diſtributio eſt probabilis, & placet Diuo Thomæ loco ſupra citato. Fortaſſe tamen non minus probabiliter dici poteſt, illa omnia fieri in myſterio Miſſæ promiſcue, nunc petendo, nunc obſecrando, nunc iterum atque iterum gratias agendo; nam ante conſecrationem etiam reperimus non tantum obſecrationes, ſed etiam petitiones varias, in Collectis, & laudes Dei in Introitu & aliis verſiculis, & præſertim in illo Hymno Eccleſiaſtico; *Gloria in Excelſis*, & in Præfatione. Videtur enim Eccleſia in hoc imitata diuinum Spiritum, quo ipſa regitur: ſolet enim Spiritus ſanctus hominem orantem, & aliquanto tempore cum Deo colloquentem & familiarius a-

D gentem, nunc ad ſuorum peccatorum cõfeſſionem, nunc ad diuinas laudes, nunc ad aliquid petendum, vel obſecrandum mouere: poſtea vero ad gratiarum actionem redire, & iterum ad peccatorum contritionem, prout ipſe vult, & inſpirat. Ita ergo in hoc ſacro myſterio Eccleſia feciſſe videtur, & ex illa varietate gratiſſimum Miſſæ officium compoſuiſſe. Vtcunque verò exponamus, conſtat ex Paulo, adiunctis Sanctorum expoſitionibus, hunc morem coniungendi, hunc ritum orandi cum ſubſtantia ſacrificij, eſſe antiquiſſimum & probatiſſimum in Eccleſia. Id quod etiam conſtat ex Liturgiis Græcis & Latinis, quæ partim tomo quarto Bibliothecæ Sanctæ referuntur; latius vero Pamel. congeſſit: præſertim

E verò ex liturgiis Iacobi Baſilij & Chryſoſtomi, quorum teſtimonio vtitur ſexta Synodus. Item conſtat antiquitas huius ritus ex Dionyſio, capite 3. de Eccleſiaſtica Hierarchia. Clemeñt. libro 2. Conſt. Apoſt. cap. 54. & lib. 8. cap. 5. Iuſtino Apolog. 2. pro Chryſtian. Cyrillo Hieroſol. Catech. 5. myſtag. Tertul. toto lib. de Orat. Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad Corinth. Ambroſ. 4. de ſacram. cap. 11. & ex aliis, quos ſtatim commemorabimus, aliquid in particulari dicẽdo de ſigulis partibus huius ritus, neq; cõtra hanc veritatem, ita generatim ſumptam, aliquid video ab hęreticis obiici, quod noſtra reſponſione dignũ ſit.

Chryſoſt.

Theoph. Oeconom. Proſper. Ambroſ.

D. Thom.

Iacobus. Baſilius. Chryſoſt. VI. Synod. Clemens. Iuſtin. Cyrill. Tertull. Chryſoſt. Ambroſ.

2. Cõcluſio.

Dico ſecundò; In toto verborum, ſeu deprecationum ritu, quem nunc Eccleſia in Miſſa obſeruat, nihil eſt, ꝙ ab Apoſtolica doctrina alienum, aut quod ab an-

ab antiqua traditione originem nõ ducat, aut, quod ad pietatem & religioſum Dei cultum non pertineat. Hæc concluſio expreſſis verbis ſolùm definitur à Concilio Tridentino, quoad Canonem Miſſæ: eſt autem certiſſima, etiam quoad ea, quæ antecedunt, & ſubſequuntur. Poteſt autem tripliciter probari; primò, ratione generali deſumpta ex dictis in præcedenti concluſione: quia in toto hoc ritu, prout nunc fit, nihil reperitur, quod non pertineat ad aliquam ex illis quatuor partibus orationis, quas Paulus in prædicto loco ponit, niſi fortaſſe ſacra lectio epiſtolarum ac Euangeliorum; quę & ad orationem reduci poteſt, quatenus per eam mens ad diuina eleuatur, &, quamuis ſit diuerſa, ad pietatem pertinet, & ad populi inſtructionem de diuinis rebus; & antiquiſſima eſt, vt colligi poteſt ex Paulo 1. ad Corinth. 14. dicente; *Cùm conuenitis, vnuſquiſq; veſtrum Pſalmum habet & doctrinam habet, apocalypſim habet, linguam habet, interpretationem habet.*

Iuſtin. Mart.

Et Iuſtin. Martyr, quaſi exponens hæc verba, dicta Apolog. 2. inquit; *Die ſolis vrbanorum ac ruſticorum cœtus fiunt, vbi Apoſtolorum, Prophetarumque litteræ, quoad fieri poteſt, præleguntur; deinde ceſſante lectore, & Præpoſitus verba facit adhortatoria.*

Secundò probari poteſt hæc veritas, diſcurrendo breuiter per ſingulas partes huius ritus: quod vt diſtinctius faciamus, diſtinguamus prius duplicem Miſſam, ſeu duplicem huius ritus partem. Prior dicitur Miſſa Catechumenorum, quæ durat à principio Miſſæ vſque ad Euangelium, vel Symbolum incluſiuè: quia ad eam Catechumeni admittebantur, & in fine illius dimittebantur: reliqua verò pars, à prima oblatione vſque ad finem Miſſæ, dici poteſt Miſſa fidelium; quia tantum hi, qui fidem per baptiſmum profeſſi fuerant, illi aſſiſtere permittebantur, vt ex Auguſt. Cyril. & aliis Patribus ſupra notauimus diſp. 74. ſect. 3. & alia ſtatim afferemus.

Auguſtin. Cyrillus.

Quoddã aduertendum.

Circa Miſſam ergo Catechumenorum eſt aduertendum, in illius initio præmitti confeſſionem peccatorum, & breues quaſdam orationes, quæ ad maiorem ſacerdotis, & populi præparationem pertinent; quod, & per ſe pertinet ad reuerentiam Deo debitam, & eſt conſentaneum conſilio Sapientis, Prouerb. 18. *Iuſtus in principio accuſator eſt ſui*, & conferre poteſt ad accedendum ad altare, cum maiori conſcientiæ puritate. Incipit ergo ſacerdos ab illo verſiculo Pſal. *Introibo ad altare Dei*, vt ſignificat Gregor. Nazianz. orat. 28. ſub fin. & Ambroſ. lib. 4. de ſacramen. cap. 2. finito autem toto illo Pſal. 42. confeſſionem generalem dicit; cuius authorem fuiſſe Damaſum Papam refert Platina in vita eius; alij verò Pontiano Papæ id adſcribunt, vt Berno lib. de officio Miſſæ, capit. 25. tamen ferè in ſenſu ſimilis confeſſio reperitur in principio Miſſæ Iacobi. Vnde totam hanc partem eſſe antiquiſſimam conſtat ex Micrologo, lib. de Eccleſ. Obſeruat. capit. 23. & Rodulpho, lib. de Canonicis obſeruantiis, propoſit. 23.

Greg. Naziã. Ambroſ. Platina. Berno. Rodulphus.

Secundò ſequitur Introitus; ita appellatus, vel quia in eo Miſſa inchoatur, vel certè, quia, dum à choro cantatur, ſacerdos ad altare ingreditur. Eſt autem ſciendum, Apoſtolorum tempore ſolitos fuiſſe eo tempore, quo fideles ad myſteria peragenda conueniebant, plures Pſalmos cantari in laudem Dei, vt ex Liturgiis antiquis conſtat, & ex Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. vbi ait; *Pſalmos comprehendere per modum laudis, quidquid in ſacra Scriptura continetur.* Poſteà verò loco illorum poſitus eſt introitus; quo etiam dicitur ſignificari aduentus Chriſti in hunc mundum, ſeu antiqua deſideria veterum Patrum de aduentu eius; vt notat Maximus Monach. in expoſit. Liturg. Rupert. Innocent. & ferè alij, qui de officiis

Dionyſ. Maximus. Rupertus. Innocent.

A Eccleſiaſticis ſcribunt, ac deniq; Raban. lib. 1. de inſtitut. Clericor. cap. 30. *Bene*, inquit, *in ingreſſu ſacerdotis concrepantibus choris auditur modulatio diuinæ laudis, vt dominicæ celebrationis myſteria, miniſtrorum præcedat conſonantia, & corporis & ſanguinis Chriſti venerabilē ſacramentum, antecedat dignæ laudis ſacrificium.* Quando verò inceperit hæc conſuetudo, non ſatis conſtat: quidam exiſtimant incepiſſe à temporibus Cœleſtini Papæ: nam, vt Alcuinus & alij ſcriptores de rebus Eccleſiaſticis referunt, Cœleſtinus inſtituit Pſalterium in Miſſæ initio recitari ſeu cantari: quod ita exponit Amalar. lib. 3. de Eccleſ. officiis, c. 5. inſtituiſſe videlicet, vt antiphonæ ex omnibus Pſal. ſumerentur, quæ in Miſſæ initio dicerentur. Tamen, quod B hoc fuerit in vſu, etiam ante Cœleſtinum, colligi poteſt ex Caſſian. lib. 3. Inſtit. capit. 11. Cœleſtinus ergo fortaſſe antiquum vſum ad nouam formam redegit, quando verò cœperit hic vſus, prout nunc in Eccleſia ſeruatur, non ſatis conſtat, quod non eleuat, ſed confirmat potius authoritatem eius: nam ſignum eſt rem eſſe antiquiſſimam.

Rabanus. Alcuinus. Amalar.

Tertiò, *Kyrie*, & *Chriſte eleyſon*: nouies repetit ſacerdos, quem vſum eſſe antiquiſſimum conſtat ex Liturgia S. Iacobi, & ex Vaſenſi Concil. ſub Leone I. Can. 3. vbi præcipitur ad Matutinum, & ad Miſſas, & Veſperam, *Kyrie eleyſon* dici: *quia in ſede Apoſtolica & per totas Orientales, atque Italiæ prouincias, dulcis, & nimium* C *ſalubris conſuetudo intromiſſa eſt, vt Kyrie eleyſon frequentius cum grandi affectu & compunctione dicatur*, & eandem conſuetudinem indicat Auguſt. epiſt. 178. circa finem, vbi & vocem interpretatur, ſcilicet, *Domine miſerere*; & rationem reddit; cur Græca voce, vbique proferatur. Clarius Gregor. vbi tam in Græca, quam in Latina Eccleſia ait eſſe hunc morem dicendi in Miſſa *Kyrie eleyſon*, tamen diuerſo modo, quia inter Græcos ſimul ſacerdos, & populus hæc dicunt; inter Latinos verò prius ſacerdos incipit, & populus reſpondet; item Græci non addunt, *Chriſte eleyſon*, ſicut Latini, qui in Miſſis etiam quotidianis, *Kyrie eleyſon*, & *Chriſte eleyſon*, dicunt, vt in his deprecationis vocibus paulò diutiùs occupentur. Denique D. Thom. hic reddens rationem huius ritus, ait, rectè poſt lau- D dem diuinam, quæ fit in introitu, ſequi cõmemorationem & recordationem propriæ miſeriæ, & diuinę potentiæ, & gratiæ, hoc autem fit toties repetitis illis vocibus ad confeſſionem Trinitatis, contra triplicem miſeriam; ignorantiæ, culpæ, & pœnæ; vel contra nouem genera peccatorum, vt latius Innoc. lib. 2. de hoc myſterio, ca. 19. de quo plura apud Durand. in Rationali, lib. 4. cap. 12. & alios ſcriptores de Eccleſiaſticis officiis: & Turrecrem. in cap. Iacobus, de Conſecr. d. 1.

Cõc. Vaſen. Gregor. D. Thom. Innocent. Durand. Turrecrem.

Quartò additur hymnus, *Gloria in excelſis*, quem Angeli inchoarunt, & Eccleſia conſummauit; totuſque eſt plenus diuinis laudibus, gratiarum actione E & deprecatione: cœpit autem hęc conſuetudo à Teleſphoro Papa, vt Damaſus refert in Pontif. capit. 9. & colligitur ex epiſt. 1. Teleſphor. quamuis ibi ſolum dicatur, vt in Miſſis noctis Natiuitatis hymnus Angelicus decantetur: & inferius additur, *Ab Epiſcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore & loco in Miſſarum ſolemniis celebrandus eſt, atque ſolemniter recitandus*, vbi (vt exiſtimo) ſpecialiter nominat Epiſcopum: quia ad illum maximè ſpectat, Miſſas celebrare; non quia ab eo ſolum dicendus eſſet ille hymnus, ſed etiam à quolibet ſacerdote. Rurſus ibi ſolum fecit mentionem Angelici hymni, qui cõtinetur illis ſolis verbis, *Gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, reliqua verò non conſtat eſſe addita à Teleſphoro, ſed vel ab Hilario; vt cenſet Alcuinus, de

Alcuinus.

Hugo Victor. Berno. Innocen.III. diuin.officiis,cap.de Celebrat.Miſſæ,& Hug. Victorin.lib.2.de ſacrament.vel à Symmacho Papa, vt ſentit Berno de Officio Miſſę,cap.25.Innocen.verò III. lib.2. de Myſt.Miſſ. cap.20. potius exiſtimat, totum hymnum fuiſſe à Teleſph.completum,dicens; Symmachum præcepiſſe, vt die Dominico, & in Natalitiis Martyrum, in Miſſis decantaretur. Si tamen fides adhibenda eſt (vt reuera eſt) iis, quæ ſcribit Clemens, lib.7. Conſtit. cap.57. & 58. potius dicendum eſt, illum ab Apoſtolis fuiſſe compoſitum: nam totus ferè ibi recitatur, quamquam in Conc.Tolet.III. cap.12. in communi dicatur; Eccleſiaſticos Doctores illum compoſuiſſe. Vtcumque verò ſit, conſtat, eum morem,& antiquiſſimum,& ſanctiſſimum eſſe. Cur autem in Miſſis pro defunctis, & in diebus luctus, & ieiuniorum, & in cõmunibus feriis, hymnus hic,non dicatur attigit hic D.Thomas,& in 4.diſtin. 23.quia,ſcilicet,in hoc hymno commemoratur,cœleſtis gloria, quæ merito reticetur, quando lugetur propria miſeria. Quæ ratio ſatisfacit,quoad priorem partem, & ſumitur ex capit. Hi duo, de Conſecrat. diſtinctione 1. In capite autem ſequente,fit exceptio feriæ in Cœna Domini, in qua hymnus Angelicus canitur propter ſacrificij inſtitutionem eo die factam; quoad poſteriorem verò ſumi poteſt ex capit. Conſilium, de Celebrat.Miſſarum; ſcilicet, vt inter communes dies & ſolemnitates differentia oſtendatur. Propter quam rationem ibidem dicitur, hunc hymnum non eſſe dicendum in Miſſis potius, etiam Beatæ Virginis, quod tamen hodie non in vſu iuxta Miſſale Romanum: nam in Miſſis votiuis B.Mariæ, & Angelorum dicitur, non verò in aliis, niſi ex aliqua graui cauſa.

Margin notes: Clemens. Conc.Tolet. III.

Quinto. Quinto poſt hymnum Angelicum, ſalutat ſacerdos populum,dicens, *Dominus vobiſcum.* Cuius ſalutationis exempla habemus in lege veteri. Ruth 1. & 2. Paralip. 15. Poteſt verò dici quodammodo propria legis gratiæ; in qua poſt ſuſceptam carnem peculiari modo, Deus hominibus dominatur: antea enim dæmon quodammodo dominatum obtinebat, quod ex Dionyſio notauit Anaſtaſ. Sinaita, libro 7. Hexameron, adducens, illud Pſalm.8. *Domine, Dominus noſter, quam admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra?* & illud Pſalm.117. *Benedictus, qui venit in nomine Domini*; & illud Ioan. 20. *Dominus meus & Deus meus*, & illud Lucæ 1. *Vnde hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me?* & alia multa ſimilia: iuxta quam conſiderationem, dicere poſſumus, ſalutationem hanc etiam fuiſſe ab Angelo inchoatam, cum Virgini dixit, *Dominus tecum.* Eſt autem hæc ſalutatio antiquiſſima, vt conſtat ex Dionyſ.cap.3.de Eccleſiaſt.Hierar.vbi, *digniſſimam*, illam appellat, *ſanctam, myſticam, & ſupramundanam.* Ad quam eleganter alluſit Auguſt. 15. de Ciuit.c.12. dicens, *Non omnes cum illo ſunt eo modo quo ei dictum eſt; Ego ſemper tecum* (Pſalm. 72.) *neque ipſe cum omnibus eo modo quo diximus, Dominus vobiſcum:* quam eſſe ab Apoſtolis inſtitutam dicit Conc.Brach.II. c.21. vbi hæc ſalutatio ſic legitur, *Dominus ſit vobiſcum*, tamen in ca. Hoc quo, de Conſecrat.diſtinct.1. Sother vel Anacletus Papa, illam proponit, prout eſt in vſu Eccleſiæ: ibique Gloſſa aduertit, Epiſcopos, prima Miſſæ ſalutatione, loco huius ſolere dicere; *Pax vobis:* quia hæc fuit prima vox Chriſti ad Epiſcopos poſt reſurrectionem: quod etiam eſſe in Eccleſia antiquiſſimum, conſtat ex Liturgiis Iacobi & Baſilij, & ex Cyrillo, libro 12. in Ioan.capit.14.& ex Ambroſio, lib.de Dignitat.Sacerd.cap.5.& Chryſoſt.Homil.33. in Matth. & Homil.3.ad Coloſſ.de quo illud memoriæ proditum eſt; etiam poſt mortem, cum corpus eius à Proclo Patriarcha in throno eſſet collocatum,

Margin notes: Auguſtin. Conc.Brach. Sother. Anacl. Papa. Cyrillus. Iacobus. Baſilius. Ambroſius. Chryſoſt.

A ſalutaſſe populum, dicendo, Pax vobis. Niceph.lib. 14.hiſt.capit.43. Ad prædictam autem ſacerdotis ſalutationem, miniſter ſeu populus reſpondet, *Et cum ſpiritu tuo:* qui vſus etiam eſt antiquiſſimus, vt patet ex eiſdem Liturgiis, & Patribus, & ex Chryſoſtomo, Homil.36. in 1.ad Corinth. & 18.in 2.ad Corint. *Bene precatur, inquit, ſacerdos populo; & bene precatur populus Sacerdoti: nam; Cum ſpiritu tuo, nihil aliud eſt, quam hoc,* & ex Iſidoro Pelleuſiota, epiſt. 122. & Petro Damiano, epiſt.12. quæ aliàs inſcribitur liber, *Dominus vobiſcum*, cap.4.& 13.

Margin notes: Nicephorus. Iſidorus. Damianus.

Sexto. Sexto ſubiungit publicam orationem, quę Collecta vocari ſolet, de qua appellatione multa congerit Durand.lib.2.de ritib.Eccleſiaſt.ca.16.probabilis eſt B illa deductio, quod *collecta* dicatur, quia nomine totius populi in vnum collecti fundatur; vel quod omnium petitiones compendioſe colligat; vt ait Hug. Victorin.lib.2.de Officiis Eccleſ.cap.16. vnde in cap. Conuenit, de Conſecrat. diſtinct.5. ex Concil. Arelat.cap.30. *Collationes, ſeu Collectiones dicuntur*, & apud Caſſ. lib.2. Inſtit. capit. 8. legimus. *Cum is, qui orationem collecturus eſt, ſurrexerit, alij ſurgant, &c.* & infrà, *Qui precem colligit, &c.* vel certè *collecta* vocatur, quod per eam omnium audientium animi ad Deum colligantur: vnde ſacerdos præmittit *Oremus*, de quo Auguſtin. epiſt.107. ad Vitalem. *Vbi audieritis ſacerdotem Dei ad eius altare populum hortantem ad orandum, non reſpondebitis, Amen.* & Chryſoſtomus Homil.16. in 2.ad C Corinthios. Quin precibus viderit quis populum multum ſimul offerre; communes enim preces à ſacerdote & ab illis fiunt, & omnes vnam dicunt orationem. In nonnullis verò Collectis, & quibuſdam ſpecialibus diebus luctuoſis, & ad pœnitentiam deputatis poſt *Oremus*, ante orationem dici ſolet, *Flectamus genua*; & ſtatim; *Leuate*, quam conſuetudinem eſſe valde antiquam conſtat ex Baſilio, libro de Spiritu ſancto, cap. 26. dicente; *Quoties genu flectimus, & rurſus erigimus re ipſa oſtendimus, quod propter peccatum in terram delapſi ſumus, & per benignitatem eius, qui condidit nos ad cœlum, reuocati ſumus.* Denique ſequitur oratio, quæ eſſe ſolet, vel vna tantum, vel tres, vel quinque, vel ad ſummum ſeptem. Vna quidem neD ceſſaria eſt: & ſola interdum dicitur propter ſolemnitatem; tres verò, quinque aut ſeptem, propter varias petitiones, aut commemorationes faciendas: vltra eum verò numerum non ſolent multiplicari, vt aliquid ſit fixum & certum; nec licet vnicuique in infinitum progredi: nam vt dici ſolet *numero Deus impare gaudet*, & Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, numerum imparem mundum eſſe dicit: & ternarius orationum Trinitati conuenit; vel trinæ orationi Chriſti in horto. Quinque verò orationes dicuntur interdum, *propter quinque partitam Domini paſſionem*, vt ait Innocen.lib.2.de hoc myſt.c.23. Septem autem dici poſſunt propter ſeptiformem Spiritus E ſancti gratiam, vel quia oratio Dominica ſeptem petitionibus concluditur, vt ait Durand. in Ration.libro 4. cap.15. Concluduntur autem hæ orationes illa adiuratione ſeu obſecratione, *Per Dominum noſtrum*, & vt firma ſit ſpes impetrandi, iuxta illud Ioan. 16. *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis*, & quia Chriſtus eſt vnicus mediator, propter cuius meritum omnia nobis donantur: de qua re, & de hac Eccleſiæ cõſuetudine, plura dixi in 1.tom. agens de Chriſti merito, ad q. 19. Diui Thomæ. Vnde hac ratione in Concilio Carthag.III. cap.13.præcipitur, vt, cum altari aſſiſtitur ſemper ad Patrem dirigatur oratio, vt in Filio, ſeu per filium concludatur: cùm autem ad Patrem oratio dirigitur, non excluduntur aliæ perſonæ, ſed vnitas Deitatis indicatur, vt notauit Ful-

Margin notes: Durandus. Conc. Arel. Caſſ. Auguſtin. Chryſoſt. Baſilius. Hieronym. Durandus. Concil. Carthag. III.

Fulgentius. uit Fulgent.lib.2.ad Monym. Interdum aliqua oratio aliter ſolet concludi pro ſenſus commoditate, & verborum conſecutione; ſemper tamen fit aliqua Chriſti commemoratio, & totius Trinitatis confeſſio, & diuinæ gloriæ, ac vitæ perpetuæ commemoratio, in verbis illis; *Per omnia ſæcula ſæculorum.*

Quæ verba eſſe antiquiſſima, præter antiquas Liturgias, conſtat ex Irenæo, libro 1. contra hæreſ. capit. 1. vbi refert, Valentinianos voluiſſe deliramenta ſuorum Enonum confirmare ex verbis, quibus nos in gratiarum actionibus vtimur, dicentes; *In ſæcula ſæculorum.* Ex quo idem ſumpſit Epiphan. hæreſi 31. ſignificatur autem æternitas illo dicendi modo; quia omnia ſæcula in ſe concludit, & excedit, & ſuperat; tum perfectione; tum etiam duratione, vt ſumi poteſt ex Auguſtino in Pſalm. 71. Hieronymo ad Galat. 7. Innocent. lib. 2, de hoc myſter. cap. 26. Finita autem oratione, populus reſpondet, *Amen*, quæ vox Hebræa eſt, & interdum ad affirmandum adhibetur: Sic Chriſtus ſæpè dicit, *Amen, amen, dico vobis*, id eſt, verè ita eſt, vt interpretatur Iſidor. lib. 6. Etymolog. cap. 18. ex Origene, tract. 35. in Matth. & Hieronymo, epiſt. 137. ad Marcellam, & hoc ſenſu legimus in Liturgiis antiquis; finitis verbis conſecrationis, fideles ſolitos eſſe reſpondere, *Amen:* quod non poteſt tunc eſſe verbum optandi, ſed affirmandi & credendi, ita eſſe. Vnde Ambroſ. lib. de iis, qui initiantur, cap. 9. *Poſt conſecrationem, corpus & ſanguis Chriſti nuncupatur, & tu dicis, Amen, hoc eſt, verum eſt.* Interdum verò adhibetur ad conſentiendum orationi, idemque optandum ſeu petendum; & hoc ſenſu adhibetur in fine orationum ita vt ſenſus ſit, *fiat*, ſicut interpretatur Iul. I. epiſtola pro Athanaſio, capit. 1. Iuſtinus, Apol. 2. Hieronymus ſuprà, & epiſt. 134. ad Sophron. & Bernardus, ſerm. 7. in Cœna Domini. Et hoc modo Deuter. 27. populus ad maledictiones reſpondet, *Amen*, & 1. Paralip. 16. *Benedictus Dominus Deus Iſrael, ab æterno, vſque in æternum, & dicat omnis populus, Amen.* Sic etiam Paulus 1. ad Corinthios 14. *Si benedixeris ſpiritu, qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet Amen ſuper tuam benedictionem?* ex quo loco conſtat, hunc modum reſpondendi eſſe antiquiſſimum in Eccleſia: quod etiam conſtat ex Iuſtino ſuprà, & Auguſt. in quem ſuprà citaui, epiſtola 106. Hieronymo lib. 2. in epiſt. ad Galatas in eius præfatione. Tertullia. lib. de Spectacul. cap. 25.

(Irenæus. Epiphan. Auguſtinus. Hieronym. Innocent. Chryſoſt. Iſidorus. Ambroſ. Iul. I. Iuſtinus. Hieronym. Bernardus. Tertullian.)

Septimò. Septimò in ſuo ordine ſequitur lectio alicuiꝰ epiſtolæ ſumptæ, aut ex Teſtamento veteri, aut ex epiſtolis Canonicis noui Teſtamenti; qui mos cœpit à temporibus Apoſtolorum, vt conſtat ex eorum Canone 9. & ex Dionyſio, & Iuſtino, locis ſæpè citatis, Clem. lib. 2. c. 61. Et prius quidem, quam ſcriberetur nouum Teſtamentum, legebantur libri Moyſis, aut Prophetarum, vt ex eiſdem Patribus conſtat; poſtea verò legi cœperunt epiſt. ab Apoſtolis ſcriptæ, vel à Clemente, vt conſtat ex eodem ſuprà, & ex Hieronymo, lib. de Scriptorib. Eccleſiaſticis, in Clemente; qui etiam in Polycarpo ſcribit, epiſt. eius ad Philipp. vſque ad ſua tempora in Aſiæ conuentu legi ſolitam, quamuis non conſtet, huiuſmodi lectionem factam eſſe tempore Miſſæ; ſicut, quod Paulus ait ad Coloſſ. 4. *Cùm lecta fuerit apud vos epiſtola hæc, facite, vt & in Laodicenſium Eccleſia legatur*; & 1. ad Theſſalon. 5. *Adiuro vos per Dominum, vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus.* Hæc, inquam, non eſt neceſſe intelligi de lectione, quæ fit in Miſſa. Inde non ſumitur argumentum ad probandum & confirmandum ritum, quem nunc ſeruat Eccleſia, de quo videtur loqui Damaſus, cum in 2. ad Hierony. epiſtola ſcribit, die Dominica Apoſtoli epiſtolam eſſe legẽdam: & idem conſtat ex Auguſtino, ſermone 236. de tempore, & ſermo. 10. de verbis Apoſtoli; & ex Ambroſio, epiſt. 33. & idem eſt frequens apud alios antiquos Patres. Clarius in Concil. Brach. I. Can. 20. *Placuit, vt per ſolemnium dierum vigilias, vel Miſſas, omnes eaſdem & non diuerſas lectiones in Eccleſia legant.* Plura de hac lectione, cur ſcilicet, antecedat Euangelium; & cur interdum ex nouo, interdum ex veteri Teſtamento ſumatur, & alia ſimilia, legi poſſunt in Innocent. libro 2. de hoc myſt. c. 29. Rupert. lib. 2. c. 24. & aliis Scriptoribus de diuinis officiis.

(Con. Brach. Innocent. Rupertus.)

Octauò. Octauò, poſt epiſtolam verſus aliquis ſeu antiphona interponi ſolet, quæ interdum lugubria ſunt, quando animi ſunt ad timorem, vel pœnitentiam excitandi; interdum verò ſunt lætiora, iuxta temporum & feſtiuitatum exigentiam: ex his autem verſiculis primus *Graduale* vocatur: quia iuxta pulpiti gradus cantatur, vel propter alias rationes myſticas, quæ legi poſſunt in Innocen. lib. 2. cap. 31. & Raban. lib. 1. de inſtitut. Cleric. c. 36. & aliis; alia vocantur *Reſponſoria*, quia vno canente chorus reſpondet, ait Iſidor. lib. 6. Etymol. c. 18. & lib. 1. de Eccleſ. officiis, c. 8. Eſt autem hic aduertendum in Concilio Tolet. IV. cap. 11. ſic legi; *In quibuſdam Hiſpaniarum Eccleſiis, laudes poſt Apoſtolum decantantur, cum Canones præcipiant poſt Apoſtolum non laudes, ſed Euangelium annunciari: præſumptio eſt enim, vt anteponantur ea, quæ ſequi debent: nam laudes Euangelium ſequuntur, propter gloriam* CHRISTI, *quæ per idem Euangelium prædicatur*; & ſtatim hic ordo ſeruari præcipitur. Vnde apparet, eo tempore nondum fuiſſe Graduale inſtitutum, ſaltem vt poſt epiſtolam diceretur, vel ſi inſtitutum fuit à Gregorio, vt aliqui volunt, nõdum in Hiſpania fuerat illa conſuetudo recepta: nam Gregorius paulò ante Honorium præceſſit, cuius tempore dictum Concilium celebratum eſt; alij tamen volunt fuiſſe à Cœleſtino inſtitutum, vt patet ex Ruperto, lib. 2. de diuinis officiis, c. 21. Vnde fortaſſe in illo Concilio non eſt ſermo de Graduali, ſed de Alleluia, quod poſt Graduale cantari ſolet; & fortaſsè tunc in Hiſpania non canebatur, niſi poſt Euangelium: nam, quod ad altare canatur, antiquiſſimum eſt: conſtat ex Auguſtino, epiſtola 119. ad Ianuar. c. 15. & 16. & Hieronymo contra Vigilant. Gregor. lib. 7. epiſtola 63. Iſidorus, lib. 1. de Eccleſiaſtic. officiis, capit. 13. Et quidem in principio ſolum cani cœpit primo die Reſurrectionis, vt colligere licet ex Niceph. lib. 12. capit. 34. & Sozomeno, lib. 10. hiſtor. capit. 19. deinde toto tempore Paſchali, vt ſumitur ex Auguſtino ſuprà; poſteà diebus etiam Dominicis, vt ſignificant idem Auguſtinus, & Iſidorus, iam verò omnibus diebus dicitur, præterquam in his, qui non ſunt gaudij, ſed mœroris, vt dicitur in Concilio Tolet. IV. Can. 10. Sed quamuis vox *Alleluia*, interdum taceatur, omni tamen die cogitanda eſt, vt Auguſtin. dixit Pſalm. 106. quia vox illa nihil aliud, quam laudem Dei, continet, quæ ſemper in ore (ſaltem cordis) habenda eſt, Pſalm. 33. Quando verò, *Alleluia*, tacetur, ſolet nonnunquam Tractus addi in ſignum gemitus & triſtitiæ: nonnunquam verò etiam poſt Alleluia additur Proſa, ſeu Sequentia, de quibus legi poſſunt authores ſuprà ſæpè citati, & Durand. in Rationali, lib. 4. capit. 22. Durand. lib. 2. de ritib. Eccleſ. capit. 21. & 22. & copioſè Demochar. libro de obſeruandis in Miſſarum celebr. cap. 15.

(Raban. Iſidorus. Gregorius. Rupertus. Auguſtinus. Hieronym. Iſidorus. Niceph. Con. Tolet. IV. Durand.)

Nonò. Con. Valent. Nonò legitur Euangelium. Quem morem eſſe antiquiſſimum conſtat ex Concilio Valent. Hiſpan. Cano. 1. vbi ſic dicitur; *Antiquos Canones relegentes, inter cætera hoc eſſe cenſuimus obſeruandum, vt ſacroſancta Euangelia ante munerum oblationem in Miſſa Catechume-* norum

norum in ordine lectionum poſt Apoſtolum legantur: & A oratio ſubiungitur, *vt verba Chriſti, & ſacerdotis ſermones, omnes audire poſſint:* vnde obiter etiam colligimus, fuiſſe etiam conſuetudinem concionandi poſt lectum Euangelium, ſed & ante illa tempora Anaſtaſ.Papa, in epiſt.1. iubet omnes ſtare, dum ſacrum Euangelium legitur, & attentiſſimè audire: vbi ſupponit conſuetudinem legendi Euangelium eſſe antiquiorem. Imo in Concilio Laodiceno, quod antiquius eſt, Can.16. ſtatuitur, vt in Sabbathis Euangelia cum aliis ſcripturis legantur. Hieronymus etiam aduerſus Vigilant. *Per totas*, inquit, *Orientis Eccleſias, quando Euangelium legendum eſt, accenduntur luminaria, ſole rutilante:* & Gregor.lib.4. epiſt.44.dicit, hoc officium ad Diaconos pertinere, quod etiam con- B ſtat ex Synodo Rhem. Cano. 4. & 5. Eadem conſuetudo colligitur ex Auguſtin. ſerm. 144. de tempore, Ambroſ.lib.1.Offic. ca.8.&11. & lib.de Helia & ieiunio, ca. 20. & alij Patres in Concionibus ad plebem, ſæpè id ſupponunt. De ritu autem, & modo, quo legi ſolet, videri poſſunt authores ſæpè citati: ex quibus licet colligere totum eſſe, & religione plenum, & valde antiquum; ſpecialiter illud, quod populus audito Euangelij nomine, reſpondet, *Gloria tibi Domine*, ſcilicet, quia verbum ſalutis nobis locutus es, vt ait Innocen.d.lib.2.cap.6.

Anaſtaſius. Conc. Laod. Hieronym. Gregorius.

Decimò. Decimò, poſt Euangelium, Symbolum recitatur, vt quod audito Euangelio, corde creditur, per Symbolum ore confiteamur: & ideò Ambroſ. de velan. C virg. Symbolũ appellat, *ſignaculum cordis noſtri*, quod quotidie recenſendum eſſe, non tantum ſemel, ſed etiam ſæpius ait Auguſt. lib. 50. Homil. Homil. 42. & tribus libris de Symbolo. In Miſſa verò non ſemper dicitur, ſed interdum omittitur, vel propter aliquod myſterium, vel propter minorem ſolemnitatem, vt latius Innocent. libro 2. capit.52. Durand.in Ration.lib.4. capit.25. eſt autem obſeruandum ante Concilium Nicænum, ſolitum fuiſſe recitari in Eccleſia Symbolum Apoſtolorum, vt ex Dionyſio, c.3. colligitur: poſt Conc.autem Nicænum, Marcus Sylueſtri ſucceſſor, præcipit cantari Symbolum Nicænum ad confutationem hæreſis Arrianæ: poſteà ve- D rò Damaſus ſtatuit, vt diceretur Symbolũ Conſtantinopolitanum, in quo addita illa particula, *Filioque*, Trinitatis myſterium magis explicatur; & ita fieri ſpecialiter in Eccleſiis Hiſpanię ſtatutũ eſt in Concil.Toletan. III. Can.2. Et hæc ſunt, quæ ad Miſſam Catechumenorum pertinent. Ex quibus euidenter conſtat, nihil in eis eſſe, quod ab hæreticis iure carpi poſſit, cum omnia antiquiſſima ſint, & ad illa quatuor capita reuocentur, quæ Paulus enumerauit. Quod ſi aliqua minutiora minus antiqua videantur, vt fortaſſe aliqui Tractus vel Proſæ, tamen in hís eadem eſt religio & pietas, quæ in antiquioribus, & ſunt conſentanea Paulo ad Epheſ.5.dicenti; *Implemini Spiritu ſancto, loquentes vobiſmet ipſis in Pſalmis, & in* E *hymnis, & canticis ſpiritualibus*, vt egregiè notauit Concil.Tolet.IV.cap.12.

Ambroſius. Auguſtinus. Innocent. Durand. Marcus, Damaſus. Concil. Tolet. III. Concil. Tolet. IV.

Circa alteram partem, ſeu Miſſam fidelium inprimis ſufficiens argumentum ſumi poſſet ex dictis de priori Miſſa Catechumenorum: nam Miſſa fidelium propria continet Chriſtianorum myſteria, quæ traditione conſtant, vt Baſilius dixit lib.de Spiritu ſancto, capit.27. poſſumus autem hæc myſteria in tres partes diſtinguere; in eam, ſcilicet, quæ Canonem antecedit, & quæ ſubſequitur, & Canonem ipſum. In prima igitur parte poſt populi ſalutationem iam ſuprà tractatam, *Dominus vobiſcum*, Sacerdos omnes ad orandum inuitat, dicens, *Oremus*; quod videtur in alio ſenſu dici, quàm ſuprà explicuimus: quia hic non ſubſequitur aliqua publica oratio, quam ſacerdos nomine totius populi publicè dicat; inuitat ergo populum, vt attendat ad ſacrificium, & vt vnuſquiſque ad offerendum ſe præparet, vt eius oblatio acceptabilis ſit Domino, vt Innocentius libro 2. capit. 53. & alij notant. Secundò dicitur offertorium, ſeu in choro canitur: nam eo tempore ſacerdos ſuſcipit oblationes populi, & ideò verſiculus, qui tunc canitur, *Offertorium* appellatus eſt, vt aiunt Innocent. dicto libro 2. capit.53. Raban.lib. 1.cap.33.& alij, & in idem redit, quod ait Iſidorus, lib. 6.Etymol.cap.19. licet obſcurius id deducat. Eſt autem antiquiſſima in Eccleſia hæc conſuetudo offerendi aliquid in Miſſa: nam Pius I. in ſuis Decretis mentionem facit harum oblationum, & Fabian.Papa, epiſtola 3. monet, vt Dominicis diebus omnes aliquid offerant. Item Synodus Gangrenſ. Can.7.& 8.harum oblationum meminit, & Concil. Aurelian. I. Cano. 16. & Auguſtinus ſerm. 215. de tempore, & epiſtola 122. Hieronym. epiſtola 3. ad Heliodor. Cyprian.libro de opere & eleemoſyna, Tertullianus in Apologetico, cap.39.& Theodoretus, libro 5.hiſtoriæ, capit.18. vbi refert illuſtre exemplum Theodoſij offerentis ad altare, Ambroſio ſacrificante. Quod autem tempore huius oblationis aliquid canatur, non conſtat ſemper fuiſſe obſeruatum, nec à quo primum inſtitutum ſit. Alij enim Adriano, alij Gregorio, alij Cœleſtino id attribuunt, certum eſt tamen, à quocunque introducta ſit hæc conſuetudo, ad excitandos fidelium animos inductam eſſe, vt hilari animo offerant; quoniam hilarem datorem diligit Deus. Vnde etiam in veteri teſtamento legimus, ſolitos eſſe Leuitas canere, dum immolabantur victimæ, vt notauit Iſidorus lib.1.de offic.Eccleſ.capit. 14. & Eccleſiaſtici 50. & idem ſumitur ex 2. Paralip. 29. Tertiò Sacerdos, dum panem offert, & aquam vino miſcet, & calicem etiam offert, quaſdam orationes & deprecationes profert; quibus, & oblationem ſuam ac totius populi ad Deum dirigit, & ab eo poſtulat, vt ei placita ſit, & vt dignis mentibus offeratur. Quem morem eſſe antiquiſſimum conſtat ex citatis Liturgiis, Iacobi, Baſilij, & Chryſoſtomi, & ex Dionyſio, Clemente, & aliis: ſemper enim, quando panis, & vinum in altari ad ſacrificandum proponitur, adhibentur orationes & benedictiones ſacræ, quæ ſunt veluti præparationes quædam oblationis ſacrificalis. Vnde illa oblatio; prout tunc fit, non eſt ſacrificium, vt ſupra dictum eſt, ſed eſt tantum quædam dedicatio materiæ ſacrificandæ per futuram conſecrationem, ad quam omnia, quæ tunc dicuntur, referenda ſunt. Quod autem illæ orationes tunc ſecretè dicantur, & in ſilentio oblatio fiat, fortaſſe litteralis propria ratio eſt, vt cum maiori reuerentia, & deuotione interiori, omnes Deo offerant oblationem ſuam; item, vt eo tempore, inſtante iam Dominicæ Paſſionis repræſentatione, illam poſſint ad memoriam reuocare. Vnde & in illo ſilentio eſſe aliquam ſignificationem myſticam initij paſſionis Chriſti, quando iam non palam ambulabat inter Iudæos, docet Innocen.d.lib.2.ca.54. quæ omnia ex ſequentibus erunt euidentiora.

Baſilius. Innocent. Rabanus. Iſidorus. Pius I. Fabia. Papa. Synod. Concil. Aurelia. I. Auguſtin. Hieronym. Cyprianus. Tertullian. Iſidorus.

Quartò, dum ſacerdos manus abluit, profert illa verba, Pſalm.25. *Lauabo inter innocentes manus meas*, indicans ad futurum ſacrificium, non ſolum à grauioribus culpis, ſed etiam à leuioribus, eſſe hominem mundandum, quod per ablutionem pedum ſignificauit etiam Chriſtus, cum Petro dixit; *Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet:* vnde etiam hæc ceræmonia optima eſt, & antiquiſſima, vt conſtat ex Dionyſio, dicto capit.3. Clemente, libro 8.capit.11. Cyrillo Hieroſo-

Dionyſius. Clemens. Cyril. Hieroſ.

Hieroſolym. Catech. 5. myſtag. Nec refert, quòd in veteri lege ſimiles ablutiones fierent, Exod. 30. nam, vt D. Thomas notauit, artic. ſequente ad 1. nunc non ſeruatur, tãquam cerǽmonia illius legis, ſed tanquã aliquid per ſe decens ac conueniens, vnde neque eodem modo fit. Quinto, finito prædicto Pſalmo, Sacerdos ſecrete profert quandam orationem ante altare, poſtulans, vt oblatio à Deo acceptetur in memoriam paſſionis Chriſti, honorem Sanctorum & noſtram vtilitatem: & deinde ad populum conuerſus, ad idem petendum hortatur, & populus annuendo, & orando reſpondet. Ac tandem ſecundam orationem ſeu collectam ſacerdos ſubmiſſa voce pronunciat, quæ propterea ſecreta oratio dicitur, quæ omnia eſſe valde antiqua & myſteriis plena, conſtat ex Clemente, dicto lib. 8. cap. 12. & ex Concilio Laodicen. can. 19. vbi dicit, tres orationes ſolere dici in Miſſa, primam ſub ſilentio, alias vero altiori voce, nunc vero ſecunda ſub ſilentio dicitur, per quod ſilentium inter alia ſignificari cenſetur Chriſtus ſecreto in horto orans ante paſſionem ſuam, vel alia ſimilia, quæ legi poſſunt in D. Thoma, hic ad 6, & Innocent. dicto libr. 2. capitul. 60. Rupert. libr. 2. cap. 4. & aliis.

Clemens. Côc. Laodic. D. Thom. Innocent.

Sexto poſt prædicta omnia adiungitur præfatio, de qua Cyprianus, lib. de expoſitione orationis Dominicæ, circa finem, quem hic D. Thomas ad quintum adducit, *Sacerdos*, inquit, *ante orationem, Præfatione præmiſſa, præparat fratrum mentes, dicendo; Surſum corda, dum reſpondet plebs: Habemus ad Dominum, admoneatur nihil aliud ſe, quam Dominum cogitare debere.* Ad eam Præfationem alludit Auguſt. libro de bono viduitatis, capitulo 27. dicens, *illud quod inter ſacra myſteria cor habere ſurſum iubemur, ipſo adiuuante id valemus, quo iubente admonemur; & ideo ſequitur, vt de hoc tanto bono ſurſum leuati cordis, non nobis gloriam: gloriam quaſi noſtrarum virium tribuamus, ſed Domino Deo noſtro gratias agamus, hoc enim continuo commonemur, quia hoc noſtrum eſt recordari: hæc verba vnde ſint, & quanta ſanctitate commendentur, agnoſcis.* & ad idem videtur alludere 10. de Ciuitat. capitulo quarto dicens, *Cum ad illum ſurſum eſt, eius eſt altare cor noſtrum.* Præfationis etiam ſub hoc nomine meminit Chryſoſtomus homil. 3. ad Coloſſenſ. & Ambroſ. libro tertio de Spiritu ſancto, capitulo decimo ſeptimo; ex verbis huius præfationis myſterium Trinitatis confirmat, numerum, ſcilicet, trium perſonarum ex triplici *Sancti* appellatione; vnitatem vero Deitatis ex ſingularitate nominis, *Dei ſabbaoth*, quod argumentum elegantiſſime vrget Athanaſ. libro de Humana natura ſuſcepta, contra Apollinarem, non longe ab initio: & libr. de communi eſſentia Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, & oratione in illud. *Omnia mihi tradita ſunt a Patre meo*; tamen his locis non ſatis declarat, an Eccleſia hoc genere laudis vtatur, ſed ſuum argumentum ſumit ex Iſaiæ 6. & Apocalypſ. quarto, ex quibus locis Eccleſia hanc partem huius præfationis mutuata eſt, quod magis ſignificauit Ambroſius in illis verbis. *In oblationibus inuocatur*, & illis, *Nos quoque nihil pretioſius inuenimus quo Deum prædicare poſſimus, niſi vt ſanctum appellemus.* Denique fere tota hæc Eccleſiaſtica præfatio quoad ſenſum, parum immutatis verbis, reperitur in antiquis liturgiis Iacobi, Baſilii, Chryſo. & apud Clem. libr. 8. Conſt. cap. 12. & 16. & Cyrill. Hieroſol. catech. 5. myſtag. adeoq; eſt antiquiſſima. Quod autem aptiſſima etiam ſit ad præparandas mentes audientium ad futuram conſecrationem, per ſe manifeſtum eſt, cum omnium corda ad Deum ſubleuet, & ad angelorum

Cyprian. Auguſt. Chryſoſt. Ambroſ. Athanaſ. Ambroſ. Clem. Cyrill. Hiero.

A conſortium in diuinis laudibus, canendis gratiiſque Deo agendis. De cuius longiori expoſitione videri poſſunt ſcriptores ſæpe citati, de Eccleſiaſticis officiis, & latiſſime ac nouiſſime Durandus lib. 2. de Ritib. Eccleſ. ca. 31. nobis. n. hoc loco plura addere nõ videtur neceſſarium, tum quod res per ſe ſatis clara ſit, tum etiam, quod nihil in eo ſpecialiter occurrat ad præſens inſtitutum pertinens. Solum aduerte, præter communem præfationem, eſſe alias ſpeciales in Eccleſia, in quibus aliqua verba interponuntur communi præfationi, paucis verbis in ea immutatis quæ nouem tantum numerantur à Pelagio Papa, Epiſt. 2. in ca. Inuenimus, de Conſecrat. diſt. 1. ſcilicet, B Reſurrectionis, Aſcenſionis, Pentecoſtes, Natiuitatis, Epiphaniæ, de Apoſtolis, de Trinitate, de Cruce, de Quadrageſima, decimam vero de B. Virgine addidiſſe fertur Vrbanus II. in Concilio Placentiæ celebrato, vt Gratianus refert, diſti. 70. in vltimis verbis. De authoribus autem harum Præfationum nõ conſtat, nam, quod attinet ad communem præfationem, quamuis aliqui eam tribuant Gelaſio, alii vero Sixto Primo, tamen ex dictis conſtat eſſe antiquiorem, & ad Apoſtolorum tempora eſſe referendam; vt notauit Niceph. lib. 18. hiſt. cap. 5. & ſumi etiam poteſt ex Iuſtino, Apolog. 2. Cyprian. de Cœna Domini, Chryſoſt. homil. 18. in 2. ad Corinthios, & 26. in Matth. Auguſti. lib. 2. de Bono per ſeu. ca. 13. de Spi C ritu & litte. cap. 11. epiſto. 57. & 120. cap. 29. & ex Cõcilio Vaſenſi, ſub Leone I. can. 4. vbi præcipitur, in omnibus Miſſis, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, eo ordine recitari, ꝙ ad Miſſas publicas dici debet. De aliis vero peculiaribus præfationibus ſolum dicere poſſumus, non eſſe in Miſſa dicendas, niſi quæ fuerint ab Eccleſia receptæ & probatæ, vt cautum etiam eſt in Concilio Mileuitan. c. 12. & in Concilio Africa. c. 70. Et hæc ſufficiant de hac prima parte Miſſæ fidelium.

Durand. Aduertendum. Pelagius P. Gratian. Niceph. Cyprian. Chryſoſt. Auguſt.

De ſecunda vero parte, quæ in canone continetur, ſpecialem ſtatim ſectionem inſtituemus, nunc ſupponamus omnia etiam illa, quæ in canone continentur antiquiſſima etiam eſſe, & veritatis ac religionis plena. Tertia vero pars, quæ poſt canonem ſequitur, breuiſſima eſt: vnica enim ſalutatione Sacer- D dotis ad populum, & reſponſione, & alia oratione ſeu collecta, & populi dimiſſione, fere concluditur, quæ omnia ex dictis declarata ſunt. Itaque, finito ſacrificio & canone Miſſæ, primò dicitur verſiculus, qui *Communio* ſeu *Communicanda* appellatur: ſolebant enim fideles, finito ſacrificio, communicare & interim canebatur antiphona cum Pſal. 33. *Benedicam Dominum in omni tempore*, vt conſtat ex Clem. lib. 8. cap. 13. vbi Turrian. ex Miſſa Iacobi, Dionyſio, Heſychio, & aliis, notat, Pſalmum illum ad ſacrificium Miſſæ pertinere, & communionem indicari in illo verſiculo, *Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus*: inde ergo poſtea ſolum retentum conſuetudine eſt, E vt aliquis verſiculus eo tempore in Miſſa recitetur, qui à communione nomen accepit. Secundo ſequitur ſalutatio Sacerdotis, *Dominus vobiſcum*, ſupra explicata. Tertio, ſequitur oratio ſeu collecta, quæ communiter continet gratiarum actionem, & perficit numerũ ternarium, qui ſolet perfectionem ſignificare. Quod enim ſupra diximus de numero harum collectarum ſeu orationum intelligendum eſt, totum illum numerum ter in Miſſa recitari, in principio, medio, & fine: eodemque ſenſu dictum eſt in Concilio Laodicen. ſupra citato: tres orationes in Miſſa dici. De qua oratione plura apud Innocentium, libro 6. capit. 8. & ſequent. Durand. lib. 4. Rational. capit. 55. & ſequentibus. Quarto, repetita iterum dicta ſalutatione, *Dominus vobiſcum*, fit populi

Clemens. Turrian. Côcil. Laod. Innocent. Durand.

dimiſſio, per illa verba, *Ite Miſſa eſt*, quod eſſe anti- A
Alcuin. quiſſimum conſtat ex Alcuino, capitul. de celebrat.
Amalar. Miſſæ.& Amalar.lib.3.de Eccl.officiis.cap.36. De qua re,& de ſenſu horum verborum, diximus ſupra, agentes de nomine Miſſæ. Antiquitus vero dimiſſio fieri ſolebat per hęc verba, *Ite in pace*, vt conſtat ex citatis liturgiis & ex Clem. lib.8. cap.15. Interdum au-
Clemens. tem fit aliis modis, ſcilicet per *Benedicamus Domino*, in diebus profeſtis, vel *Requieſcant in pace*, in Miſſis de-
Rupertus. functorum, de quo legi poteſt Rupertus lib.2. capit.
Micrologus. 20.& Micrologus de Eccleſiaſt. obſeruat. capit. 46.&
Anguſt. Dionyſ. 47. Populus autem reſpondere ſolet, *Deo gratias*, vt gratiarum actio cuncta concludat, ſicut Auguſtin. dixit Epiſtola 59. q.5.& Dionyſ. dicto cap.3. *Parti-* B *cipans* (inquit) *& tradens Thearchicam communionem, in gratiarum actionem ſacrā deſinit cum omni Eccleſia ſacra plenitudine*: vel aliter, *Accepta dataque diuina communione in ſacram gratiarum actionem deſinit*. Vnde Chry-
Chryſoſt. ſoſtom. homil. 32. in Matth. *Gratias egit & hymnum dixit poſtquam dedit, vt & nos hoc ipſum faciamus*. Quinto ſubiungit Sacerdos illam orationem. *Placeat tibi ſancta Trinitas*, prout habetur in Miſſali. De qua po-
Durand. teſt legi Durandus in Ration. libr. 4. capitul. vltim.
Democh. & Demochares, libr. de Miſſar. celebr. capitul. 15. in fine, vbi ex Bernone, capitul. 25. de Officio Miſſæ; indicat, hanc orationem dici finitis omnibus, etiam data benedictione, & oſculato prius altari; nunc autem non ita fit, ſed ante benedictionem pręmittitur C hæc oratio, & fortaſſe ita intelligendi ſunt dicti authores, cum dicunt *finitis omnibus*. ſcilicet, vſque ad populi dimiſſionem. Sexto ſequitur populi benedictio ad imitationem eorum, quæ leguntur, Leuit. 9. & Numero 6. *Benedicetis filiis Iſrael, &c.* & ad imitationem Chriſti, qui diſceſſurus ab Apoſtolis, benedictionem illis prius impertiuit, Lucæ. 24. Vnde hanc Conſuetudinem & benedictionem commen-
Cóc. Agath. dat Concil. Agathenſ. capitul. 30. in capitul. Conuenit. de Conſecratione, diſtinctione 5. & capitul. 47. prohibet egredi populum ante benedictionem ſa-
Cóci. Aurel. cerdotis, idem habetur in Concil. Aurelianen. II.
Arelat. III. can. 28. & Concil. Arelat. III. apud Burchar. lib. 3. capitul. 29. Iuonem, part. 3. capitul. 34. De hac D etiam benedictione loqui videtur Iſidorus libr. 1. de Officiis Eccleſiaſticis, capitul. 17. cum ait, *Benedictionem in populo dari à ſacerdotibus, antiqua per Moyſen benedictio pandit & comprobat*, & clarius Cæſareus, homil. 5. *Rogo vos fratres chariſſimi, vt quoties in die Dominico aut aliis feſtiuitatibus Miſſæ fiunt, nullus de Eccleſia diſcedat, donec diuina miſteria compleantur*: & infra. *Monete eos, qui nec orationem Dominicam dicere, nec benedictionem ac-*
Iſidorus *cipere volunt*. Obſeruandum autē eſt, Auguſt. dicta e-
Cóc. Tolet. IIII. piſt. 59. ſignificare benedictionem hanc ſacerdotis antecedere gratiarum actionem; ſed fortaſſe loquitur de benedictione, quæ dari ſolet ſtatim poſt cōmunionem. Septimo, poſt datam benedictionem, ſacerdos recitat Euangelium, *In principio erat Ver-* E *bum*, niſi aliud, iuxta prædictum ordinem Miſſalis, dicendum ſit, de qua re nihil inuenio ſcriptum ab antiquis Doctoribus, quod eſt ſignum, conſuetudinem hanc non eſſe valde antiquam: conſtat tamen eſſe optimam, & vtiliſſimam ad tanti beneficii iugem recordationem, quod, ſcilicet, Verbum pro nobis caro factum ſit; & quod de ſinu Patris ad nos deſcenderit: habet etiam aliam vtilitatem, quod bis in Miſſa Euangelium recitetur, vt ſi contingat, proprium Dominicæ, vel feriæ Euangelium propter feſtum omitti, poſſit in fine Miſſæ recitari; & ita fit, prætermiſſo eo die initio Euangelii ſancti Ioannis. Denique illud etiam commodi eſt, vt, ſi qui fortaſſe prius Euangelium audire non potuerunt, ſaltem in fine Miſſæ audiant. Vltimo, diſcedens ſacerdos ab altari, ſeque ſacris veſtibus exuens, recitat hymnum Trium puerorum, iuxta decretum Concilii Toletani IIII. capitul. 13. vbi præcipitur decantari canticum illud in omnium Miſſarum ſolemnitate. Quod tamen nunc minime obſeruatur, ſed ſecreto tantum prædicto tempore dicitur.

Tertio principaliter oſtendi poteſt hæc veritas, ſatisfaciendo obiectionibus, quæ in contrarium ab hæreticis fiunt: nam ſi in tota hac actione, nihil inordinatum, aut præter rationem oſtenditur, cum alias ex obiecto bona ſit, & ad cultum Dei pertineat, vt à nobis probatum eſt, euidens erit, eſſe conuenienter & ſancte inſtitutam. Prima ergo & præcipua obiectio hæreticorum eſt, quia, licet in ſubſtantia huius actionis nihil eſſe ſuperſtitioſum videatur, tamen in modo, præter rationem eſt, quod lectiones ſacræ & orationes, & alia, quæ in Miſſa dicuntur, Latina & peregrina lingua, & non vulgari dicantur. Præcipua quædam hæreticorum obiectio. Nam, ſi hæc dicuntur ad populum inſtruendum, vel excitandum, oportet in eo idiomate dici, in quo poſſint ab omnibus intelligi; nam, *Si neſciero virtutem vocis, ero, cui loquor, barbarus, & qui loquitur mihi, barbarus*, vt Paulus argumentatur, primæ ad Corinthios 14. ex quo loco difficilis redditur hæc obiectio: nam, vt ibidem dicitur, *Niſi vos per linguam manifeſtum ſermonem dederitis, quomodo ſcietur id, quod dicitur? eritis enim in aera loquentes*; & infra. *Si benedixeris ſpiritu, qui ſuperat locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, ſuper tuam benedictionem? quoniam quid dicas, neſcit: nam tu quidem bene gratias agis, ſed alter non ædificatur.* Et confirmatur, quia non ſolum in Miſſa fere omnia proferuntur in lingua Latina, ſed etiam quædam in Græco vel in Hebraico idiomate recitantur, quæ non ſolum à populo, verum etiam ab ipſis, ſacerdotibus frequēter ignorantur, quid ſignificent, aut quæ myſteria contineant. Hæc obiectio generalis valde eſt, quia non ſolum de ſacrificio Miſſæ, ſed etiam de cæteris omnibus ſacris miniſteriis, vel publicis orationibus, fieri poteſt: neque de his ſolum, ſed etiam de vniuerſis ſacræ Scripturæ libris cum hæreticis huius temporis magna controuerſia eſt, an expediat, vulgari ſermone tranſlatos communiter circumferri, vt ab omnibus legi poſſint. De quo argumento ſcripſit erudite Bellarminus; libro 2. de Verbo Bellarm. Dei, capitul. 15. & 16. Et ideo pauca hic attingemus, quæ ſufficiant ad defenſionem Eccleſiaſticæ conſuetudinis, & definitionis Concilii Trident. ſeſſ. 22. cap. 8. vbi ſic inquit, *Et ſi Miſſa magnam contineat populi fidelis eruditionem, non tamen expedire viſum eſt Patribus, vt vulgari paſſim lingua celebraretur*, & in canon. 9. dicit anathema in eos, qui hunc ritum damnant. Ad hoc autem ſuadendum ſufficit vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudo; *quam damnare inſolentiſſimæ inſaniæ eſt*, vt Aug. dixit, Epiſt. 118. maxime cum huius conſue- Auguſt. tudinis nullum poſſit initium deſignari, quod eſt ſignum Apoſtolicæ tradirionis, iuxta regulam Auguſtini, libr. 4. de Baptiſ. capite 24. quod ſumitur etiam ex Leone, ſermone 2. Pentecoſtes, & clarius Leo. ſermone, 2. de ieiunio Penteſt. Aſſumptum vero nunc conſtat experientia in tota Eccleſia Latina, cum tamen non legamus, Pontificem, vel Concilium aliquod hoc inſtituiſſe, aut pręcepiſſe, & Au- Auguſt. guſtinus libr. 2. de Doctrina Chriſtiana, capitul. 13. refert Pſalmos in Eccleſia Latine cantari conſueuiſſe ſuo tempore in Africa. Idemq; in Hiſpania ſeruatum eſſe in diuinis officiis ſumi poteſt ex Iſidoro, Iſidor. libro de diuinis, officiis, & ex variis Conciliis Hiſpanis, quæ ſupra citauimus, præſertim ex Toletano.

Tolle. IIII. Valent I. tano. IIII. & Valentino. I. De Gallia idem conſtat ex Alcuino & Amalario. De Germania, ex Ruperto & Rabano. De Anglia ex Beda in initio Hiſtoriæ de rebus Anglicis: de Italia res eſt per ſe manifeſta, vt patet ex antiquiſſimo ordine Romano. & ex Gregorio, in ſuo Sacramentali, & ex aliis multis, quæ à Gratiano referuntur de Conſecratione, diſtinctione quinta. In Eccleſia autem Græca idem proportione ſeruatur: nam, licet diuina officia in Græca lingua celebrentur, quia illa eſt doctrinalis lingua (vt ſic dicam) in illa regione, qua neceſſe eſt vti paſtores & Doctores illius Eccleſiæ; tamen etiam illa diſtincta eſt à vulgari, ſeu corrupta lingua, qua communiter populus vtitur, idemque eſſe dicitur in linguis Syriaca, & Arabica. Quod vulgaris eſt diſtincta à doctrinali etiam in ſuo idiomate: & diuina officia ſemper in doctrinali lingua peraguntur. Quod ſi alicubi, vel aliquo tempore non fuit lingua doctrinalis diſtincta à vulgari, ſaltem in regione aliqua, id eſt per accidens: nunc enim loquimur, ſuppoſita hac diſtinctione, quæ nunc eſt, & ferè ſemper fuiſſe legimus. Ratio autem eſt, quia inprimis hoc non eſt malum per ſe & ex obiecto, ſed indifferens, neque eſt iure diuino prohibitum, ut per ſe conſtat; deinde non eſt ſimpliciter neceſſarium ad ædificationem fidelium: nam quidquid eis ſcire, aut intelligere de his myſteriis expedit, poteſt facile per paſtorum & Doctorum diſciplinam ſuppleri; & ideo Concilium Tridentinum ſupra præcipit, ut retento antiquo ritu, ne oues Chriſti eſuriant, paſtores frequenter inter Miſſarum celebrationem, vel per ſe, vel per alios ex iis, quæ in Miſſa leguntur, aliquid exponant, & præſertim de ipſo Miſſæ ſacrificio, quod etiam indicauit Paul. citato loco: cum enim dixiſſet, *Maior eſt, qui prophetat, quã, qui loquitur linguis*, ſubdit exceptionem. *Niſi forte interpretetur, vt Eccleſia ædificationem accipiat.* Aliundè vero ſunt multæ & graues rationes, propter quas ita fieri magis expedit. Primo quia, etiam ſi vulgari lingua omnia dicerentur in Miſſa, communis plebs magna ex parte illa non intelligeret, vt, verbi gratia, Pſalmos, Prophetas, Paulum, Apocalypſes, Cantica, & ſimilia: quæ vix poſſunt eruditi intelligere, vnde conſequenter fieret, vt eis daretur multiplex errandi occaſio, vel intelligendo aliqua verba ſecundum proprietatem, quæ metaphoricè dicta ſunt, vel aliis modis ſimilibus. Secundò, quia non omnia myſteria communi populo facile proponenda ſunt, ſed aliqua occulta eſſe oportet, ne, vel apud idiotas vileſcant, aut cum errore concipiantur, quando ea ſcire illis non eſt neceſſarium, vt in hoc propoſito antiqui Patres docuerunt, Dionyſ. capit. 1. & vltim. de Eccleſiaſt. Hierar. Baſil. lib. de Spiritu ſancto, capit. 27. Gregor. 4. Dialog. capit. 56. propter hanc enim cauſam inter alias voluit Deus Scripturas eſſe obſcuras, & ſub tropis & figuris myſteria contineri, vt notauit Auguſtin. lib. 2. de doctrina Chriſtiana, capitul. 6. & Chryſoſt. homil. 44. Imperfecti, & Gregor. homil. 6. in Ezech. Tertiò, quia ad decentiam & venerationem diuinorum officiorum pertinet, non vulgari lingua, ſed alia ſecretiori, & grauiori recitentur. Sicut enim ob hanc cauſam decet, vt non fiant in communi loco, vel communibus veſtibus, ita etiam nec communi lingua. Quarto, hoc etiam confert ad maiorem Eccleſiæ vnitatem, vt diuina officia eodem modo vbique fiant, & omnibus temporibus; nam vulgaris lingua facile mutatur; doctrinalis autem durabilior eſt. Quinto hinc etiam vitatur periculum, ne cum mutatione linguæ, aliquam etiam magni momenti mutationem, vel etiam ſubſtantialem in diuinis officiis

Aduertendũ (margin); Conc. Trid. (margin); Dionyſ. Baſil. Gregor. Auguſt. Chryſoſt. (margin)

A fieri contingat. Sextò deniq; hoc ipſo admonentur, vel quodammodo coguntur Eccleſiæ miniſtri, ne vulgari lingua contenti, doctrinalem, & conſequenter doctrinam ipſam negligant.

Ad difficultatem ergo propoſitam quod ad rationem ſpectat, ſatis ex dictis reſponſum eſt. Nam, illa vtilitas, quæ ibi proponitur, & incerta eſt, & multis periculis expoſita; & alio ſecuriori, & ſufficiente modo ſuppleri poteſt. Adde optima verba Chryſoſto. homil. 3. de Lazaro. *Etiam ſi non intelligas illic recondita, tamen ex ipſa lectione multa naſcitur ſanctimonia*; & ſimilia habet Origines, homilia, 12. in Ioſue. Quod vero attinet ad teſtimoniũ Apoſtoli, quoniam per ſe obſcurũ eſt, maiori indiget explicatione, & præſertim oportet inprimis exponere, quid ſit *loqui lingua*, quid vero *interpretari* ſeu *prophetare*. Pro quo eſt animaduertendum, conſuetum fuiſſe fidelibus in primitiua Eccleſia, quando religioſos conuentus faciebant, B ſeu ad ſacra officia conueniebant, partim in diuinis laudibus occupari, partim in doctrina explicanda ſeu concione ad plebem, quæ conſuetudo conſtat tum ex citato loco Pauli; tum ex aliis ad Epheſ. 5. ad Coloſſ. 3. tum ex Clem. lib. 8. capitul. 4. & ſequentibus; tum ex Dionyſ. capitul. 3. de Eccleſiaſtic. Hiecarch. Iuſtino, Apologia 2. pro Chriſtianis. *Prophetare*, ergo, in citato loco idem eſt, quod concionari, vel ad populum de rebus diuinis loqui, quod neceſſe eſt vulgari lingua, & omnib. nota fieri, ſi ad omnium vtilitatem fit, quod ſatis idem Apoſtolus expoſuit; dicens. *Qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem & conſolationem.* Non excluditur autem, quin talis prophetia poſſit etiam futurorum prædictionem continere, dummodo qui prophetat, poſſit mentem ſuam ad populi ædificationem proponere, & interpretari. Quamuis etiam neceſſaria non ſit talis futurorum prædictio ad pro- C phetandum, prout ibi ſumitur, ſed ſufficiat Scripturarum aut myſteriorum fidei interpretatio. Vnde inferius ait Paulus. *Quid vobis prodero, niſi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in ſcientia, aut in prophetia, aut in doctrina?* vbi ſtrictius videtur ſumi prophetia, quam in ſuperiori verbo prophetandi. Nam, vt ex contextu conſtat, ad prophetandum ſatis eſt, loqui in Eccleſia ad ædificationem fidelium aliquo ex dictis modis ſcilicet, vel *in reuelatione*, id eſt, declarando myſteria ex Dei reuelatione, vel *in ſcientia*, id eſt, ex dono ſcientiæ, aut certe ex diligente ſtudio & eruditione myſteria explicando, vel *in doctrina*, id eſt, accommodando ſermonem ad auditores, ut ad diſcipulos; vel *in prophetia* in rigore ſumpta, id eſt, annunciando futura, ita tamen, ut ab omnibus poſſit intelligi. At vero *linguis loqui*, prout verbum ipſum ſonat, nihil aliud eſt, quam habere donum linguarum; ſed in eo loco ſpecialiter ſumitur, pro vſu talis doni ad laudes Deo canendas; vel ſpirituales hymnos recitando in pe- D regrina lingua, quam alii non intelligunt. Solebant enim fideles in his religioſis conuentibus ita in diuinis laudibus occupari, ut unuſquiſque iuxta Spiritus ſancti inſtinctum, aliquid ex proprio ingenio in Dei laudem & gratiarum actionem caneret aut recitaret, ut ex Dionyſio, cap. 3. de diuinis nominibus licet colligere & ex Tertulliano, in Apologet. cap. 39. *Coimus in cœlum & congregationem vt ad Deum, quaſi manu facta precationibus ambiamus orantes. Cogimur ad diuinarum litterarum commemorationem, ſi quid præſentium temporum qualitas, aut præmonere cogis, aut recognoſcere.* Et infrà: *Poſt aquam manualem & lumina ut quiſque de Scripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere.*

Origenes. (margin); Aduertendũ (margin); Clem. Dionyſ. Iuſtin (margin); Quid ſit, linguis loquat. (margin); Dionyſ. Tertull. (margin)

Pamel.

Circa quem locum Pamel. & ſuper lib. Cypriani de oratione Dominica, num. 2. multa ex antiquiſſimis Patribus, & hiſtoriis ad hanc rem congerit. Quãtum ergo ex hoc loco, quem tractamus, colligi poteſt, eo tempore, quo donum linguarum frequenter fidelibus conferebatur, accidebat interdum, vt in Eccleſia aliqui diuinas laudes canerent, aut recitarent in ea lingua, quam alii non intelligebant: imò etiam in eo idiomate, quod ipſemet recitans non perciperet, ut indicant illa verba. *Si orem lingua, ſpiritus meus orat, mens autem mea ſine fructu eſt*, quæ verba Chryſoſt.

Chryſoſt. Theophyl. Ambroſ. Anſelm.

Theophylactus, Ambroſius, & Anſel. exponunt de his, qui loquentes linguis, ſeipſos non intelligebant; qui dicuntur orare ſpiritu, quia interiori affectu ad ita loquendum, & orandum mouentur, mens autem eorum ſine fructu eſt; quia verborum vim non percipiunt, nam, aut eorum ſignificationem ignorant, aut (quod veriſimilius eſt) licèt ſignificationem verborum intelligant, myſteria tamen, quæ illis verbis continentur, non percipiunt, ut Auguſtinus ſentit.

Auguſt.

12. Geneſis ad litteram, capitul. 8 & 9. Alii vero hoc referunt ad aliorum fructum, nimirum, quod, qui hoc modo orat, ſe ipſum ædificat, ſuumq; ſpiritum excitat, ſine aliorum tamen fructu: ita Theodoretus

Theodor.

& alii, quod ad noſtrum inſtitutum nihil refert, nam *loqui lingua* in vtroq; ſenſu idẽ eſt, quod diuinas laudes ita loqui, ut alii quidem non intelligentes, in admirationem rapiantur; fructum tamen, & interiorem ædificationem non percipiant. Huiuſmodi ergo vſus linguarum videtur fuiſſe maximè familiaris Corinthiis, & in tanta æſtimatione & pretio, ut de illo maximè gloriarentur; illudque donum, dono prophetiæ præferrent: Paulus autem in prædicto loco huiuſmodi donum, aut vſum eius, non reprehendit, nec contemnendum putat, ſed reprehendit inordinatum vſum eius & docet, prophetiæ donum illi eſſe præferendum. Vnde concludit in fine capitis. *Itaque fratres æmulamini prophetare, & loqui linguis nolite prohibere: omnia autem honeſtè, & ſecundum ordinem fiant in vobis.* Conſtat igitur ex vera huius loci intelligentia nullum ex eo argumentum ſumi poſſe contra prædictum vſum Eccleſiæ; tum quia in eo non eſt ſermo de officiis diuinis, quæ in Eccleſia recitantur, aut canuntur, ſed de ſermone exhortatorio ad plebem, aut de precibus, ſeu laudibus, quas vnuſquiſque proprio dono ſeu ſpiritu ductus, coram aliis profert; tum etiam, quia Apoſtolus non improbat illum vſum linguæ, ſed vſum & æſtimationem eius moderatur: & illum maximè approbat, quando cum eo adiungitur interpretatio.

Exponitur Apoſtolus.

Ad verba autem ſuprà citata, quoniam ex eis ſumi poteſt, ſaltem argumentum à ſimili, ſpecialiter reſpondendum eſt. In illis ergo primis verbis, *Si neſciero virtutem vocis, ero, cui loquor barbarus, &c.* nihil aliud ſignificatur, niſi, quod neque intelligam, neque intelligar: iuxta illud Ouidii, *Barbarus hic ego ſum, quia non intelligor vlli.* Quod quidem eſt in conueniens in ſermone exhortatorio, non tamen in ſermone deprecatorio, nam ut ibidem dicitur; *Qui prophetat ſeu exhortatur, hominibus loquitur, & ideò vane & in aera loquitur; ſi non intelligitur, quod loquitur*, vt Paulus parum antea dixerat. Qui autem loquitur lingua, deprecando ſcilicet, ſeu orando, non hominibus loquitur, ſed Deo,

Notabilis.

qui optimè non ſolum linguam, ſed & mentem nouit, & ideo neceſſe non eſt, quod ab hominibus intelligatur: imo nec ſemper neceſſe eſt, ut ipſemet, qui orat, intelligat, ſatis eſt enim quod ſciat, ſeu credat illa eſſe verba, quibus laudatur vel exoratur Deus: tunc enim reuera ſpiritus orat, & mouet

A

linguam, quamuis mens verborum ſignificationem non ſatis percipiat, vt ibidem ſignificauit. Paulus in verbis ſupra declaratis: *Si ora orem lingua, ſpiritus meus orat, meus autem ſine fructu eſt*, & hac ratione non male faciunt, qui Latine orant, quamuis linguam Latinam non intelligant, ut ſumitur ex Chryſoſto. & Origine ſuprà citatis, & Auguſtin. libr. de Baptiſmo. cap. 25. & 3. de doctrina Chriſtiana cap. 9. vbi dicit; Iudæos ritè coluiſſe Deum figuris & ſignis quorum vim & ſignificationem non ſatis intelligebant; & multi etiam nunc religioſè Pſalmos recitant, quos non intelligunt, quamuis Latinam linguam ſciant.

Chryſoſt. Origen. Auguſt.

Vltima denique verba ita exponuntur à D. Thom. Primaſio, Haymone, & aliis, ut per eum,

D. Thom. Primaſius Haymo.

B

qui ſupplet locum idiotæ, intelligant miniſtrum, qui loco populi reſpondet: vnde ſignificant, oportere, ut ſaltem miniſter intelligat, vt loco populi reſpondere poſſit. Quæ interpretatio eſt apparens, iuxta vulgatam verſionem: tamen, iuxta Græcam editionem, habet difficultatem, quia non dicit, *qui ſupplet* ſed, *qui adimplet locum idiotæ*, id eſt, qui eſt idiota & ignarus. Atque ita interpretantur. Theoph. & Chryſoſtom. homilia 53. & *idiotam* (ait Chryſoſtom.) *promiſcuam plebem vocat:* imò eo tempore tota plebs ſolebat reſpondere ſacerdoti, ut ex his, quæ ſuprà adduximus de aliquibus reſponſionibus populi, ſumi poteſt, & ex Hieronymo in præfatione libri 2. ad Galatas. Et

Theophyl. Chryſoſt.

C

augetur tandem difficultas, quia etiam nunc non eſt neceſſe, vt miniſter linguam intelligat, in qua Miſſa dicitur. Quare dici poteſt, iuxta ſuprà dicta, Apoſtolum non loqui de officiis Eccleſiaſticis, ſed de illis Canticis vel laudibus, quas ſinguli ex proprio ſpiritu vel ingenio recitabant, ut ſe inuicem excitarent, & commouerent; & ideo fieri oportebat in lingua, quam alij intelligerent; vel ſaltem, ut eorum interpretatio ſubſequeretur. In diuinis autem officiis, quæ potiſſimè ad cultum Dei ordinantur, magis expediens fuit propter alias rationes ſupra adductas, ut non fiant vulgari lingua; ſed vt ſuis opportunis locis & temporibus, paſtorum interpretatio adiungatur. Addo deni-

D

que, quamuis neceſſarium non ſit, ut, qui reſponſionem daturus eſt alteri oranti (ſiue ille miniſter ſit, ſiue populus) proprium idioma, ſeu verborum ſignificationem intelligat, ſaltem neceſſarium eſſe, ut ex inſtitutione & conſuetudine intelligat, ſaltem confuſè, quid faciat ſacerdos, id eſt, an orationem proferat, & quando illam finiat, alioqui accommodatè reſpondere non poterit. At verò in illo vſu linguæ, de qua Paulus loquitur, neque hoc fieri potuiſſet; tum quia, qui loquitur lingua, non loquitur iuxta aliquem ritum vel inſtitutionem, ſed prout Spiritus ſanctus dat eloqui illi; tum etiam, quia talis lingua

Aduertendũ

E

interdum eſt omnino peregrina, ita ut audientes prorſus ignorent, quid loquatur, & an oret, vel aliud proferat, vel quando orationem finiat, & ſimilia: & ideò de tali vſu linguæ facilè concedemus, eſſe ineptum ad publica officia, neque id erit contra conuenientem Eccleſiæ ritum, ut ſatis declaratum eſt.

Vnde facilis eſt reſponſio ad vltimam confirmationem: nihil enim incommodi eſt, quod Latina Eccleſia, quaſdam voces Hebraicas, vel Græcas in Miſſa, aut in officiis Eccleſiaſticis retinuerit, vel quia peculiarem emphaſim habent, ut de voce *Alleluia*, dicit D. Thomas, Apocal. 19. quæ non vtcunque diuinam laudem perſonat, ſed cum peculiari lætitiæ ſigno, ut Auguſti. etiam Pſalm. 106. notauit, vel

D. Thom. Auguſt.

ad vni-

ad vnitatem Eccleſiæ, eiuſdemque fidei confeſſionem indicandam, vt de voce *Kyrie eleyſon*, indicat Auguſtin. epiſt. 178. circa finem; ex quo loco poteſt hæc conſuetudo variis exemplis confirmari. Vel etiam propter commendandam antiquitatem, vt ſumitur ex Gregorio, libro 7. epiſtola 63. vbi de voce *Kyrie eleyſon* tractat, Auguſtin. 2. de doctrina Chriſtiana, cap. 10. & 11. & ponit exemplum in voce, *Amen*, &, *Alleluia*: in quibus dicit ſeruatam eſſe antiquitatem propter Sanctorum authoritatem, vel denique, quia interdum tales ſunt voces, vt commodè transferri in aliam linguam non poſſint, vt de voce *Oſanna* & *Racha* eodem loco dicit Auguſtin. & Iſidorus etiam has duas poſtremas rationes attigit, lib. 6. Etymolog. capit. vltimo. Neque eſt incommodum alicuius momenti, quod propria harum vocum ſignificatio à multis etiam ſacerdotibus ignoretur: quia, vel ſatis eſt, quod in fide totius Eccleſiæ proferantur: earum enim cognitio non eſt admodum neceſſaria ſingulis; vel certè ex ipſo vſu & accommodatione iam ſunt veluti Latinæ factę, ſicut de verbo, baptizandi, in ſuperioribus diximus; & ita etiam ſufficienter nota eſt earum ſignificatio. Quis enim ignorat, *Alleluia*, eſſe vocem gaudij, & lætitiæ, qua prouocatur homo ad Dei laudem? & ſic de aliis.

Gregorius. Auguſtinus. Iſidorus.

Secunda obiectio.

Secunda obiectio eſt, quia in his, quæ in Miſſa dicuntur, quædam ſub ſilentio & ſecretè; alia, verò publicè proferuntur, quod videtur inordinatum, & contra rationem: nam oratio, quæ in Miſſa fit, non eſt priuata, ſed publica: nõ ergo ſecretè inter Deum & hominem, ſed publicè fieri debet. Quæ item vtilitas in huiuſmodi ſecreto eſſe poteſt? nam, ſi verba ſancta ſunt, cur non ab omnibus audientur? & ſi oratio nomine omnium fit, cur non, audientibus omnibus & aſſentientibus, fiet? Dices fortaſſe, id fieri ad occultandum aliquod myſterium. Sed contra, nam quod maius poteſt eſſe myſterium, quam ipſamet conſecrationis? & tamen verba, quibus illud conficitur, alta voce prolata ſunt. Et ſtatim ſubdidit; *Hoc facite in meam commemorationem*: & ita fiebat exemplo Chriſti in antiqua Eccleſia; vt licet colligere ex antiquis Liturgiis, in quibus ad verba conſecrationis populus reſpondet, *Amen*; cuius conſuetudinis meminit etiam Euſebius, libro 7. hiſtor. cap. 9. & Auguſtinus lib. 65. quæſtionum, quæſt. 49. quamquàm ibi non ſit ſermo de conſecratione, ſed de diſpenſatione ſacramenti, de qua etiam loquitur Cyrill. Catecheſ. 5. myſtag. Tandem Chryſoſtom. Homil. 18. in 2. ad Corinthios dicit, omnia, quæ in Miſſa fidelium fiunt, communia eſſe populo & ſacerdoti. Et confirmatur, ſeu augetur difficultas, quia etiam videtur incongruum, vt in Miſſa aliquando canendo dicantur orationes, & alia; quia hoc non videtur decere grauitatem, & reuerentiam tanti officij.

Euſebius. Auguſtin.

Ad confutandum hunc errorem docuit Concil. Tridentin. dicta ſeſſione 22. capit. 5. probandum eſſe ritum Eccleſiæ Catholicæ, quo obſeruatur, vt quædam, ſubmiſſa voce, alia verò clariori, in Miſſæ ſacrificio pronuncientur; quod in Can. 9. ſpecialiter definit de verbis conſecrationis, & de alia parte Canonis: quæ ſecretè & ſubmiſſa voce dici cõſueuit. Hunc autem ritum antiquiſſimum eſſe, conſtat ex Liturgiis ſæpè citatis, præſertim Baſilij, & Chryſoſt. & ex Cyrillo, Catecheſ. 5. idem colligitur. Deinde per ſe notum eſt, hunc ritum ex ſe intrinſecè non eſſe malum aut contra rationem, ſicut neque è contrario eſſet malum; totam Miſſam alta voce pronunciare: neutrum enim eſt contra aliquam virtutem, nec præ ſe fert aliquam indecentiam: Chriſtus etiam nihil de hoc ſtatuit, aut prohibuit: neque enim Scriptura, aut traditione, conſtat tale Chriſti præceptum: diſpoſitioni ergo Eccleſiæ hunc, ſicut cæteros accidentales ritus commiſit; cur igitur reprehendi poteſt Eccleſia, quod in re de ſe indifferente alteram partem obſeruandam, & vſu retinendam exiſtimauerit? non enim expediebat, arbitrio cuiuſuis ſacerdotis hoc relinquere; tum quia inde orta fuiſſet infinita quędam varietas; tùm maximè, quia multa indiſcretè & inordinatè fierent. Ad eligendum autem & ſtatuendum hunc ritum potius, quam alium, habuit Eccleſia rationes morales ſufficientiſſimas. Primò, quia illa met varietas nunc publicè, nunc ſecretè & in ſilentio orando, recreat, & delectat audientium animos, & quandam præ ſe fert grauitatem, & venuſtatem. Secundò ex Concilio Tridentino, ſuprà, *quia his adminiculis exterioribus indigent homines, vt ad rerum diuinarum meditationem ſuſtollantur*. Itaque, vt ſinguli fideles, qui Miſſam audiunt, poſſint melius ſe colligere, & iuxta propriam deuotionem, Deum deprecari, aut ſacra myſteria meditari, expedit interdum ſecretè in Miſſa orare, & ideò egregiè dixit Concilium Colonienſe, part. 7. capit. 26. *Tunc eſſe in Miſſa præcipuas populi partes, quando ſubmiſſius legente, aut tacente ſacerdote, vnuſquiſque cum Deo loquitur*. Et Cyprianus in expoſit. orat. Domin. & refertur in ca. Quando autem, de Conſecr. diſt. 1. Ideò (inquit) Sacerdos ante orationem præfatione præmiſſa parat fratrum mentes, dicendo; *Surſum corda*: vt, dum reſpondet plebs; *Habemus ad Dominum*: admoneatur nihil ſe aliud, quam Dominum cogitare debere. Et hoc modo vult Chryſoſtomus, vt in ſacrificio omnia ſint ſacerdoti, & populo communia; quia vnus orat nomine omnium, alij verò eius orationi conſentiunt, vel ei attendunt, ſi publicè orat, aut ſi ſecretè, cum illo ſimul orant. Tertia cauſa eſt vt ſignificetur, non omnia myſteria eſſe omnibus æquè diuulganda, vt ex Patribus ſuprà retuli, quibus addi poteſt Origenes, Homil. 5. in Numer. & Chryſoſtomus, Homil. 24. in Matth. & Innocentius I. epiſt. 1. cap. 1. in verbis illis; *Cum poſt omnia, quæ aperire non debeo, pax ſit neceſſario indicenda*.

Conc. Trid. Baſilius. Chryſoſt. Cyrillus.

Conc. Trid. Concil. Colonienſe. Cyprianus. Chryſoſt. Origenes. Chryſoſt. Innocent.

Quartò accedit ratio myſtica, ſumpta ex ſignificatione Chriſti, ſeu imitatione eius: ille enim, quando ſe in cruce in ſacrificium obtulit, nunc alta voce orabat; *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt*; &, *In manus tuas, Domine, commendo ſpiritum meum*; &, *Deus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me*. Nunc ad aſtantes loquebatur, vt ad Matrem, ad Diſcipulum, ad Latronem, nunc verò tacebat, & intra ſe orabat. Ita etiam ſacerdos in Miſſa, nunc ad populum loquitur, nunc ad Deum clara voce; nunc verò ſub ſilentio orat. Oratio ergo ſecreta ſacerdotis commemoratio quędam eſt ſecretæ orationis Chriſti, vel in horto, vel in Cruce.

Ad argumentum ergo reſpondetur, ſacerdotem, etiam vt miniſtrum publicum, poſſe ſecretè orare: quia, cum inter homines & Deum ſit conſtitutus, vt pro hominibus intercedat, ſiue id faciat publica voce, ſiue ſecreta, dummodo pro vniuerſa Eccleſia, & nomine eius id faciat, orat vt miniſter publicus: cuius orationi omnes auditores conſentiunt, vel aſſiſtendo, vel ſimul cum illo orando. Imo Innoc. ſuprà ait, oſculum pacis eſſe in fine dandũ, vt per eam conſtet, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, atq; in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum. De vtilitate autem, quæ in hoc ritu eſſe poteſt, iam ſatis dictum eſt. Quòd verò Chriſtus Dñs verba conſecrationis altè protulerit, nullum argumentum eſt ad id, de quo agimus: quia ipſe coram eis conſecrauit, quibus modum conſecrandi tradebat: quem nunc

nunc Epiſcopi imitantur, quādo Sacerdotes creant. Quod denique aliquando fuerit in Eccleſia vſus altè proferendi verba conſecrationis, rectè declarat, illud etiam non fuiſſe malum; non tamen propterea neceſſe fuit, eam conſuetudinem ſemper retineri. Vltima confirmatio longam petebat occaſionem de Canticis Eccleſiaſticis, ſed ea res proprium habet locum in 2.2.q.83.& 91. nunc ſatis eſt, hunc etiam morem canendi in Miſſa eſſe antiquiſſimum, vt conſtat ex Liturgiis citatis, etiam Iacobi, & ex Clem.lib.8.& ex Dionyſ. cap.3. & Iuſtino, Apolog.2. pro Chriſtianis, & ex Tertull.in Apolo.c.39. & ex antiquis hiſtoriis, quæ hunc morem ad Apoſtolos, eorumque diſcipulos referunt, vt videre licet in Niceph.lib.9.cap.19.lib.13.c.8.lib.18. cap.51. Theodor.lib.4.ca.29. Socrate, lib. 6. cap. 8. Denique eſt hoc conſentaneum Paulo ad Epheſ. 5. dicenti; *Loquentes vobiſmet ipſis in Pſalmis, & hymnis, & canticis ſpiritualibus*, & ad Coloſſ. 3. imò Concil. Tolet. IV. cap.12. dicit, de hymnis canendis habere nos Chriſti & Apoſtolorum exemplum ſignificans, verba illa Matth. 26. *Et hymno dicto*, per cantum eſſe intelligenda: nam hoc propriè hymnus ſignificat, vt Auguſt. dicit in principio Pſal.72. Neq; hoc eſt contra grauitatem tanti muneris; cum hoc totum ad Dei laudem, & honorem referatur, & ad excitandos homines ad deuotionem ordinetur, & ideò ſanctè à Conciliis eſt ſtatutum, vt in his canticis nihil miſceatur, quod ſanctum, & purum non ſit, & ad reuerentiam & deuotionem animos prouocare poſſit. Concil. Trident. ſeſſ. 22. de Obſeruand. in Miſſa.

Clemens. Dionyſius. Iuſtinus. Tertullian. Nicephorus. Socrates. Theodoret.

Conc. Tolet. IV.

Conc. Trid.

Tertiò afferri poſſent aliæ obiectiones, quæ fundantur in aliis erroribus, vt ſunt, quod in his, quæ in Miſſa dicuntur, & ad Sanctos ſæpè dirigitur oratio, & ad eos colendos & honorandos multa ordinantur. Item, quod oratur pro defunctis. Item, quod vtimur verbis ſignificantibus oblationem & ſacrificium, & ſimilia: quæ omitto, quia errores, in quibus fundantur, in ſuperioribus impugnati ſunt. Addunt præterea quædam interdum in his orationibus, aut antiphonis Miſſæ miſceri, quæ, vel errorem aliquem continent, vel ſuperſtitionem redolent. Quod licèt non poſſint vniuerſaliter oſtendere vno vel alio exemplo confirmant; Potiſſimumque eſt de Miſſa, quæ dicitur pro defunctis; in qua orat Eccleſia, vt animas defunctorum Deus *liberet de pœnis inferni, & de profundo lacu*, & ſimilia, quæ videntur errorem continere: nam, aut Eccleſia orat pro animabus, quæ ſunt iam in inferno; & hoc ineptiſſimum eſſet, & inuolueret errorem negantem æternitatem pœnarum inferni; vel orat pro animabus purgatorij, & ſic ſuperfluè orat, vt liberentur à pœnis inferni, & de profundo lacu; quia iam liberatæ ſunt, cum in purgatorio eſſe ſupponantur. Dices, per infernum, & profundum lacum, ibi intelligi purgatorium. Sed contrà, quia ſtatim ſubditur; *Libera eas de ore leonis, ne abſorbeat eas Tartarus, &c.* & infrà; *Fac eas Domine, de morte tranſire ad vitam*, & illud; *Gratia tua illis ſuccurrente, mereantur euadere iudicium vltionis:* & in quadam Collecta dicitur; *Vt quia in te ſperauit & credidit, non pœnas æternas ſuſtineat, ſed gaudia ſempiterna poſſideat*; & ſimilia multa in orationibus pro defunctis leguntur, in quibus alius error inculcari videtur, nimirum, animas exiſtentes in purgatorio, adhuc poſſe damnari; & eſſe incertas de æterna ſua ſalute. Dices, interdum peti à Deo aliquid, quamuis certò futurum ſit, quia per orationes eſt futurum, ſicut Patres antiqui petebant aduentum Chriſti. Sed contra; primò, quia nihil certò futurum petitur, niſi, quatenus à nobis aliquo modo pendet; quòd au-

A tem anima in purgatorio exiſtens non damnetur, iam non pendet ex nobis, ſed eſt in ſe ineuitabile. Secundò, quia licèt contingat, petere rem certò futuram, quamdiu futura eſt, non tamen iam factam. Quis enim à Deo petat, vt anima Chriſti beata perpetuò ſit? ſed, quòd anima in purgatorio exiſtens ab æterna morte liberetur, non eſt iam futurum, ſed factum; non ergo conuenienter petitur. Nec ſatisfacit, quòd quidam dicunt, quamuis in his animabus peractum ſit particulare iudicium, non tamen vniuerſale; & ideò adhuc pro illis orari poſſe, vt euadant iudicium vltionis: nam, ſi hoc verum eſſet, etiam pro beatis orare poſſemus, vt euadant iudicium vltionis, quia etiam illi nondum iudicati ſunt vni-

B uerſali iudicio. Præterea ſunt alia multa in his Collectis Eccleſiaſticis, quæ difficultatem habent; quale eſt illud, quod Innocent. refert, in cap. Cum Marthæ, de Celebrat. Miſſ. *Annue, quæſumus, Domine, vt animæ B. Leonis hæc proſit oblatio*, quæ verba, licèt emendata poſteà fuerint, vt ibidem Innocen. dicit, tamen hinc ſumimus argumentum, in his Collectis interdum inuolui errorem: & præterea ibidem non omnino ſublatus eſt: nam in ſecreta oratione eiuſdem ſancti Leonis, nunc petitur, vt *per hæc piæ placationis officia, & illum beata retributio comitetur, & nobis gratiæ tuæ dona conciliet*, & in aliis Collectis Sanctorum ſæpè oratur; *Vt, ſicut ſancta myſteria Sanctis proſunt ad gloriam, ita nobis proficiant ad medelam*, quæ comparatio falſum

Innocent.

C ſupponere videtur; quia hæc myſteria non proſunt Sanctis ad gloriam. Item in quadam Collecta Dominicæ quartæ poſt Pentecoſten, dicimus Deo, *Et ad te noſtras, etiam rebelles, compelle propitius voluntates:* quod videtur etiam ineptum, quia hoc eſt petere à Deo, vt voluntates noſtras cogat & neceſſitet.

Circa hanc difficultatem Medina, Codice de oratione, quæſt. 6. de iis, pro quibus orandum eſt, tractans eas, quæ ad Miſſas defunctorum pertinent, inprimis dicit, non eſſe neceſſarium, omnia, quæ in eis dicuntur, ab omni ineptitudine excuſari; multa enim (inquit) in Eccleſia legi permittuntur, quamuis non omnino vera ſint, vel omnino apta; quia

Medina.

D conferunt ad deuotionem fidelium excitandam vel augendam, vt in Legendis Sanctorum, & in opinionibus Doctorum, ita ergo (inquit) dici poteſt de illis orationibus, quæ à priuatis perſonis factæ ſunt, & non à Concilio aliquo; neque in eo ſunt probatæ. Sed hæc reſponſio, neque pietati, neque veritati conſentanea eſt: nam inprimis, quicquid ſit de auctoribus illarum orationū, vel antiphonarum, certum eſt tamen, communi vſu & conſenſu totius Eccleſiæ Romanæ eſſe receptas: ergo nemo poteſt ſine magna temeritate ſentire, in eis aliquem eſſe errorem, à ſana doctrina alienum.

Medinæ ſententia reiicitur.

Quocirca in Eccleſiaſticis officiis oportet diſtinguere ea, quæ ab Eccleſia proponuntur, tantum vt

E humana fide certa, aut probabiliora, vt ſunt hiſtoriæ Sanctorum, & alia ſimilia, quæ tantum proponit Eccleſia, vt piè & probabiliter credita, qualis eſt, verbi gratia, immaculata conceptio Beatæ Virginis, aut quòd in Epiphania ait, tribus Chriſti apparitionibus, ſeu miraculis illum diem ornatum eſſe, & ſi quid aliud eſt ſimile. Et in his nullus eſt error, quia non ſunt res, quæ per ſe pertinent ad Catholicam doctrinam, neque vt huiuſmodi proponuntur. Vnde, licèt contingeret, in re eſſe falſum id, quod Eccleſia, vt pium & probabile proponit, non eſſet propria deceptio, quia ipſamet Eccleſia hæc non proponit vt certa, ſed tantum vt pia & probabilia, prout reuera ſunt. Aliud verò eſt, loqui de rebus, quæ pertinent ad certam indubitatamq; doctrinam fidei: in his enim

fieri

fieri non poteſt, vt vniuerſalis Eccleſia decipiatur: & ideò, neque in eis officiis, & orationibus, quæ ab vniuerſali Eccleſia recipiuntur, miſceri poteſt aliquid huic doctrinæ contrarium, quamquam aliquid fortaſſe poſſit interdum eſſe obſcurum, quod aliqua interpretatione indigeat. Loquor autem de iis, quæ ab vniuerſali Eccleſia recipiuntur: quia, ſi aliqua à priuatis perſonis, vel etiam Eccleſiis, priuata authoritate adiungantur, nihil mirum erit, quòd interdum error miſceatur, & ideò grauiter vetant Concilia, ne preces in Miſſa dicantur, niſi in Concilio probatæ, vel frequēti & laudabili vſu receptæ fuerint, vt Concilium Triden. loco citato loquitur, & ante illud ſignificatum fuerat in Concil. Carthag. III. Can. 23. & Concil. Mileuit. Can. 12. African. cap. 70.

Conc. Trid. Carthag. III. Con. Mileu.

Ad primam ergo partem difficultatis reſpondetur breuiter, Eccleſiam eis verbis non orare pro animabus damnatis; tum, quia ſolum orat pro fidelibus; tum etiam, quia expreſſe dicit, *Ne cadant in obſcurum*, ſupponit ergo nōdum cecidiſſe: orat ergo pro animabus Purgatorij. Dupliciter autem intelligi poteſt oratio pro illis facta: primò, cōſiderando eas, ſolum prout tunc exiſtunt, quando pro eis oratur: & hoc modo petimus, vt eis remittantur pœnæ, & vt æterna requie donentur, & lux perpetua eis luceat, & multa ac ferè omnia, quæ in illis officiis continentur, poſſunt ad hunc ſenſum adaptari: alio modo oratur pro illis animabus, ſecundum quandam anticipationem ſeu repræſentationem: repræſentat enim Eccleſia ſtatum illarum animarum in eo puncto, in quo à corpore exeunt, & ad iudicium feruntur: & hoc modo intercedit pro illis, & orat; *Ne abſorbeat eas Tartarus*, & ſimilia: ſicut etiam nunc, quando Chriſti aduentum repræſentat, orat; *Rorate cœli deſuper*: & in die Reſurrectionis; *Hæc dies, quam fecit Dominus, &c.* Neq; eſt inutilis talis oratio aut repræſentatio: tum, quia viuentibus poteſt eſſe vtilis, vt periculum illius momenti, in quo iudicandi ſunt, ſibi proponant: tum etiam, quia cedit in verum Dei cultum, quem Eccleſia confitetur, & recognoſcit, vt ſupremum animarum iudicem: & patrem miſericordiæ, qui orationibus placari poteſt: tum denique, quia poteſt eſſe vtilis animabus defunctis: vel, vt propter has Eccleſiæ orationes aliquid pœnæ eis remittatur, vel etiam fortaſſe, vt propter tales orationes Eccleſiæ præuiſas, quando ab hac vita decedunt, à Deo recipiant auxilium, & diſpoſitionem, ſecundum quam benignè ac miſericorditer poſſint iudicari.

Eccleſiæ ſenſus aſſignatur.

Hunc verò eſſe Eccleſiæ ſenſum in citatis verbis, conſtat ex illis, *Fac eas Domine tranſire de morte ad vitam*: illa enim non poſſunt intelligi de morte ſecunda, quæ eſt inferni: quia ab illa nullus poteſt ad vitam tranſire: intelliguntur ergo, vel de morte corporali, vel de morte peccati. Ad aliam verò partem de orationibus pro Sanctis, facilis eſt reſponſio ex ſuprà dictis: primum enim huiuſmodi ratio magis eſt gratiarum actio, quæ Deo fit propter gloriam Sanctis conceſſam, quam nouæ gloriæ, ſeu beatitudinis poſtulatio. Deinde, ſi quid eis petitur, ſolum eſt accidentalis aliqua gloria ſeu gaudium de noſtris commodis, vel de honore, aut cultu, qui Deo in terris exhibetur per hoc Miſſæ ſacrificium: vel etiam eis poſtulatur gloria apud homines ſeu in Eccleſia militante; ſcilicet, vt in ea exiſtimatione eos habeamus, eoque honore illos proſequamur, qui eis debetur. Et in quocunque iſtorum ſenſuum poſſent optimè retineri ſine mutatione verba illa, quæ in Collecta ſancti Leonis habebantur: vt Innocentius III. in prædicto capit. declarauit, ſed propter ambiguitatem: & ne indocti falſum aliquem ſenſum conciperent, mutatio illa facta eſt.

Innocen. III.

Denique ad vltimam obiectionem de illa Collecta, in qua petimus, vt Deus noſtras compellat voluntates, reſpondetur, neque ibi, neque in rigore *compellere*, ſignificare propriè cogere, aut neceſſitatem inferre; ſed, magna quadam gratiæ virtute voluntatem inducere aut mouere; ſumptuſque eſt ille modus dicendi ex ſimilibus verbis ipſius Chriſti, Lucæ 14. *Exi in vias & ſepes, & compelle intrare, vt impleatur domus mea*; & eandem fere vim habent illa verba, Ioan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater meus traxerit eum*; & ex communi modo loquendi conſtat, dici aliquem compelli, quando importunis precibus aliquid facit: quamuis voluntariè & liberè faciat, ſic Geneſ. 19. *Compulit illos, vt diuerterent ad eum.* Atque ad hunc modum facile erit exponere, ſi quid in reliquis Miſſarum officiis obſcurum, aut ambiguum occurrat, præſertim, ſi debita reuerentia ac pietate legatur.

Compellere; proprie & in rigore nō ſignificat cogere, aut neceſſitare.

SECTIO II.

Vtrùm in omnibus, quæ in Canone Miſſæ dicuntur, integra veritas, & debita Deo religio ſeruetur.

Conc. Trid.

Concilium Tridentinum ſeſſione 22. c. 4. & Canon. 6. propter Hæreticos huius temporis, qui infeſtiſſimi ſunt in hunc Miſſæ Canonem, ſingulari prouidentia quatuor de illo ſpecialiter docet, ac definit, quæ à nobis breuiter ſunt declaranda, confirmanda, ac defendenda. Primum eſt, Eccleſiam Catholicam multis ante ſæculis illum inſtituiſſe. Secundum eſt, conſtare hunc Canonem ex Chriſti verbis, Apoſtolorum traditionibus, & Sanctorum Pontificum piis inſtitutionibus. Tertium eſt, eſſe ab omni errore purum. Quartum, nihil in eo eſſe, quod non maximè ſanctitatem, ac pietatē redoleat, menteſque offerentium in Deum erigat. Vocatur autem Canon Miſſæ totum id, quod in Miſſali legitur ab illis verbis, *Te igitur clementiſſime Pater*, vſque ad conſumptionem ſacramenti: vocatur autem Canon, quia eſt veluti regula præſcripta & ſeruanda in actione huius ſacrificij, qua voce vſus eſt D. Gregorius libro 7. Epiſtolarum, epiſt. 63. in his verbis, *Mox poſt Canonem, orationem Dominicam dici ſtatuiſtis.* Quæ verba non ſunt Gregorij, ſed aliorum, quos refert: & in eis ſignificatur, Canonem ſolitum fuiſſe finiri in poſteriori hoſtiæ eleuatione, poſt quam immediatè Dominica oratio recitatur: ipſe verò Gregor. inferius, *Mox*, inquit, *poſt precem orationem Dominicam dicimus*; vnde videtur, ipſum Canonem, *precem* appellare, de quo infra videbimus. At verò Iſidorus 1. offic. *Ordinem Miſſæ ſeu orationem*, appellat. Et Vigil. Papa, in epiſtola ad Euther. vocat, *Ordinem precum in celebritate Miſſarum.* Optatus verò, libro 2. contra Parmen. vocat, *legitimum, quod in ſacramentorum myſterio præteriri non poteſt*: vocatur etiam *actio ſacra* à Walfrido Strabone, capit. 22. de rebus Eccleſ. quia in ea parte Miſſæ dicitur, in qua ſacrificium conficitur: vſus verò maximè obtinuit nomen, *Canonis*, qui maximè accōmodatus eſt, propter rationem dictam.

Canon Miſſæ quid vocetur. D. Gregor. Gregorius. Iſidorus. Vigil. Papa. Optatus. VValf. Strab.

Circa primam ergo Concilij propoſitionem primum conſiderandum eſt, prudentiſſimè Concilium Eccleſiæ in communi tribuiſſe huius Canonis inſtitutionem, vt à quæſtione dubia de illius authore abſtineret. Eſt itaque certum, Canonem ſecundum eam formam, quę nunc in Miſſa dicitur, neque eſſe de ſubſtantia ſacrificij, neq; à Chriſto Domino eſſe inſtitutum: nullibi enim extat talis inſtitutio. Quin potius Gregorius ſupra dicit, Apoſtolos interdum ſacrificaſſe, adiungendo verbis conſecrationis tantum orationem Dominicam: quod videtur ſumpſiſſe ex Hieronymo, libro 3. contra Pelagian. quamuis

De authore Canonis quid certū. Gregorius. Hieronym.

Hieronym.ibi dictionem excluſiuam non adiungat. Eſt autem hoc intelligendum non vniuerſaliter, ſed indefinite. Apoſtoli enim fortaſſe ſtatim poſt aſcenſionem, ita conficiebant; poſtea verò paulatim cœperunt res omnes in maiorem ordinem redigere, atque etiam huic ſacrificio orationes & ceræmonias adiungere; vt partim in ſuperioribus viſum eſt, partim ex ſequentibus conſtabit. Hinc verò fit, præceptum dicendi hunc Canonem tempore huius ſacrificij, non poſſe eſſe ex inſtitutione diuina: totum ergo hoc eſt ex inſtitutione Eccleſiæ, vt Concilium dixit. Quis verò fuerit author huius Canonis, vel præcepti, recitandi illum ab authoribus diligenter inquiritur: hæretici verò vt Canonis authoritatem eleuent, dicunt, authorem eius fuiſſe Scholaſticum quendam, cuius mentionem fecit Gregor. d. lib. 7. epiſt. 63. dicens; *Valde mihi inconueniens viſum eſt, vt precem, quam Scholaſticus compoſuerat ſuper oblationem diceremus, & ipſam traditionem, quam Redemptor noſter compoſuit, ſuper corpus & ſanguinem eius non diceremus.* Dicendum verò eſt, non poſſe vnum certum authorem huius Canonis deſignari: nam, vt Iſidor. loco ſupra citato docet, ab ipſo Petro Apoſtolo initium ſumpſit, ideò dicit, ab ipſo fuiſſe inſtitutum; non tamen ab illo fuit plenè compoſitus & traditus, prout nunc extat: ſed ſucceſſu temporis paulatim perfectus eſt poſterioribus Pontificibus aliquid addentibus, præſertim vſque ad Gregorium I. ex quo tempore nullam nouam additionem accepit. Quæ omnia conſtabunt euidentius ex his, quæ ſtatim de ſingulis partibus huius Canonis dicemus. Nunc autem declaratur breuiter ex altera parte, quam in illa propoſitione prima Concilium docuit, ſcil. *hanc Canonis inſtitutionem multis ante ſæculis cœpiſſe.* Quæ verba dupliciter poſſunt intelligi; primò de initio Canonis, ſaltem quoad aliquas partes eius; & hoc modo conſtat cœpiſſe à temporibus Apoſtolorum, ex Iſidoro ſupra, & ex Clemente, lib. 8. & ex Baſilio, tum in Liturgia, tum libro de Spiritu ſancto, cap. 27. vbi inter traditiones non ſcriptas dicit, contineri ea, quæ ante, & poſt conſecrationem dicuntur; & multum momenti habere dicit ad myſterium, & Vigil. Papa, d. epiſt. 1. cap. 5. *Canonicæ*, inquit, *precis textum direximus ſubter adiectum, quem (Deo propitio) ex Apoſtolica traditione ſuſcepimus*; & idem habet Innocen. III. in c. Cum Marthæ, de Celebrat. Miſſ. Confirmatur, ac declaratur ex vulgari regula Auguſtini; quod, quæ ſunt ita antiqua in Eccleſia, vt eorum initium: & author ignorentur, ad Apoſtolicam traditionem ſunt referenda; huiuſmodi autem eſt Canon Miſſæ, ſaltem quoad aliquas partes eius, vt conſtat ex dictis Ambroſij, lib. 4. de ſacrament. cap. 4. 5. 6. vbi commemorat plures orationes Canonis, vt antiquas iam & receptas in Eccleſia, quarum tamen initium, vel author ante Ambroſ. non legitur: & idem ſumere licet ex Chryſoſt. Homil. 3. ad Philippenſes: & ex Auguſt. tractatu 84. in Ioan. & ex multis aliis, quę ſuprà adducta ſunt, tractando de oblatione huius ſacrificij pro viuis & defunctis. Hoc denique confirmant antiquiſſimæ Liturgiæ, in quibus, quæ præcipua ſunt in hoc Canone, vel quoad ſenſum, vel etiam ferè eiſdem verbis reperiuntur.

Secundo modo poſſunt intelligi illa verba Concilij de toto Canone, prout nunc extat; & hoc ſenſu eſt etiam veriſſima doctrina Concilij: quoniam, licèt non conſtet, quando primùm cœperit totus integer Canon haberi, tamen conſtat, ante octingentos annos fuiſſe totum expoſitum ab Alcuino, lib. de officiis Eccleſiaſticis, quem poſteriores imitati ſunt. Item de Gregorio Magno legimus, addidiſſe in Canone verba illa, *Dieſque noſtros in tua pace diſponas*, vt patet ex Beda libro 2. Hiſtor. Anglicanæ, cap. 1. & ex Ioan. Diacono, lib. 2. Vitæ Gregorij, ca. 17. poſt Gregorium autem nihil ei additum eſſe legimus: & inde ſumitur argumentum, quoad cætera omnia ante Gregorium fuiſſe perfectum. Idemq; argumentum ſumi poteſt, quod de Leone I. refertur in vita eius, addidiſſe in Canone illa verba, *Sanctum ſacrificium immaculatam hoſtiam*, quod eſt ſignum, ante Leonem fuiſſe ordinatum Canonem, ferè quoad reliquas omnes partes; & idem argumentum eſt de aliis Pontificibus, qui alia addiderunt, vt infra videbimus. Denique, quamuis daremus, Scholaſticum illum, cuius Gregorius meminit, fuiſſe perſonam aliquam certam, cui compoſitio huius Canonis aliqua ratione tribuatur, non eſſet intelligendum, illum dediſſe primum initium Canoni, aut omnes eius orationes compoſuiſſe, cùm oſtenſum ſit; multas earum eſſe antiquiſſimas: ſed vel ad talem formam illum redegiſſe, & aliqua fortaſſe ex parte conſummaſſe; ad eum modum, quo Baſilius, & Chryſoſtomus Liturgias compoſuerunt: vel quo Gelaſius fertur officia Eccleſiaſtica emendaſſe & ordinaſſe, & poſtea Gregorius I. vt ex ipſo conſtat, lib. 7. Epiſtolarum, dicta epiſt. 63. & Gregor. etiam VII. vt conſtat ex capit. In die, de Conſecrat. diſtin. 5. Iuxta hunc ergo ſenſum, quamuis demus, Canonem eſſe ab Scholaſtico inſtitutum, verum nihilominus eſt, quod Concilium dixit Canonem multis ante ſæculis fuiſſe inſtitutum; quandoquidem Gregorius, qui hoc refert, ante mille annos præceſſit. Quamquam etiam dici poteſt, Gregorium non dicere, Canonem fuiſſe ab Scholaſtico compoſitum, ſed precem aliquam, quæ poſt Canonem diceretur, de qua non ſatis conſtat, qualis fuerit; & aliqui exiſtimant fuiſſe orationes, quæ dicuntur proximè poſt, *Agnus Dei*, alij verò illam, *Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas.* Addo denique non conſtare, ibi, *Scholaſticum* ſignificare certam perſonam, ſed generatim hominem doctum aptumque, vt ſcholę Chriſtianæ præeſſe poſſet: in hoc enim ſenſu interdum Gregor. vtitur illa voce, vt patet ex variis eius epiſtolis, lib. 10. epiſtol. 2. libro 12. epiſt. 30. quomodo etiam vtitur illa voce Auguſt. Pſalm. 44. & Hieronym. lib. de Scriptoribus Eccleſ. in Serapione, atque in hac ſignificatione ſenſus erit, Canonem compoſitum à viris doctis Eccleſiæ, recitari in ſacrificio: vnde rectè infert Gregorius multò magis recitandam eſſe orationem à Chriſto ipſo traditam.

Ex his declarata & comprobata manet ſecunda propoſitio Concilij, in qua, non tam de authore, quam de materia Canonis, ſeu de partibus, quibus conſtat, Concilium tractat: docetque totum conſtare ex verbis Chriſti, Apoſtolorum, aut Pontificum: Chriſti enim verba ſunt inprimis, oratio Dominica, vt per ſe conſtat: deinde ea, quæ ad formam ſacramenti pertinent, eaque omnia, quæ in ipſomet Canone à Chriſto dicta eſſe referuntur, ſiue in Euangelio contineantur ſiue non: nam, vt dixit Innocentius III. in cap. Cùm Marthæ, de celebrat. Miſſarum, formam verborum, ſicut in Canone reperitur, & à Chriſto Apoſtoli, & ab ipſis, eorum acceperunt ſucceſſores: neque enim neceſſe eſt, vt omnia, quæ Chriſtus fecit, aut locutus eſt, ab Euangeliſtis fuerint relata, vt ibidem latè probat Innocentius: Neque eſt veriſimile, aliquid in Canone Miſſæ referri, vt à Chriſto dictum, niſi ex Apoſtolica traditione, à quo enim alio id diſci potuiſſet? Atq; hinc fit, Apoſtolos vt minimum addidiſſe Canoni illa verba, quæ ad hiſtoriam pertinent, ſeu quibus referuntur actiones ſeu verba, quibus Chriſtus in hoc myſterio conficiendo,

Margin notes: Gregorius. Iſidorus. Iſidorus. Clemens. Baſilius. Vigil. Papa. Innocen. III. Alcuinus. Greg. Mag. Beda. Ioan. Diac. Baſilius. Chryſoſt. Gelaſius. Gregor. I. Gregor. VII. Auguſtinus. Hieronym. Innocen. III. Conſectarium notatu dignum.

ſciendo, vſus eſt, qualia ſunt ſaltem ab illis verbis, *Qui pridie, quam pateretur,* vſque ad illa, *Hæc quotieſcunque feceritis, &c.* hæc enim omnia infallibilem veritatem habere creduntur, non ſolum, quia in Scriptura continentur; aliqua enim ex eis in Scriptura non ſunt, quæ tamen non ſunt minus certa: ergo omnia habent certitudinem ex Apoſtolica authoritate, quam perpetua traditio, & vniuerſalis Eccleſiæ conſenſus oſtendit. Nam, vt dixi, cum in his omnibus hiſtoria referatur, & non ſit recepta ex ſpeciali reuelatione, non potuit ab Eccleſia infallibili authoritate recipi, prout in Canone refertur, niſi ex Apoſtolica traditione, & authoritate, & ideò hęc omnia verba in ſpeciali quadam reuerentia ſemper ſunt habita; tum propter rationem dictam; tum propter ſpecialem commemorationem actionis ipſius Chriſti; tum maximè, quia ſemper coniuncta ſunt cum effectione diuiniſſimi myſterij. Et ita in Liturgia Iacobi, & aliis ferè eadem habentur, & apud Ambroſium 4. de ſacram. capit. 5. Cyrill. & alios antiquos Patres.

Ambroſius. Cyrillus.

De reliquis autem verbis Canonis: quæ ſint ex ore Petri, aut aliorum Apoſtolorum deſumpta; quæ verò à Pontificibus eorum ſucceſſoribus addita, non ſatis conſtat; neque hiſtoriæ, aut Doctores antiqui hæc accuratè diſtinguunt, præter pauca quædam, quæ, vel Leoni, vel Gregorio tribuuntur, vt annotauimus. Vtendo tamen ſupra adducta regula Auguſtini, lib. 4. de Bapt. cap. 24. poſſemus è contrario dicere, omnia illa, quæ in Canone continentur, quæ nulli Pontifici attribuuntur, nec tempus, ſeu initiũ, ex quo in Eccleſia dici cœperunt, agnoſcimus, veriſimile eſſe, ab Apoſtolis eſſe deſumpta. Quod præcipuè verum erit, ſi non de minoribus rebus, nec de ſingulis verbis, ſed de ſubſtantia Canonis, ſeu orationum eius, ſaltem quoad ſenſum, ſermo ſit: hoc enim modo oratio pro vniuerſa Eccleſia, pro Regibus, pro viuis ac defunctis, & ſimilia, ex Apoſtolica traditione ſine dubio fuere deſumpta: quamquam circa modum, vel ordinem, vel aliqua etiam verba, credẽdum ſit, multa eſſe addita à poſterioribus Pontificibus, ab his præſertim, qui diuinum officium in meliorem formam redigerunt. Denique, quod in Canone nihil, niſi ex Chriſto, Apoſtolis, aut Pontificibus, contineatur, in hoc ſenſu accipiendum exiſtimo, quod omnia in Canone contenta, prout ibi ſunt, Pontificiam ſaltem habeant authoritatem, & approbationem: nam, cum Canon ſit regula quædam vniuerſæ Eccleſiæ præſcripta, quæ in myſteriis conficiendis præteriri non poteſt (vt Optatus dixit lib. 2. & 3. contra Parm.) ſaltem requirit Pontificiam approbationem, & authoritatem. Nihil autem vetat, quo minus aliqua verba Canonis ab aliis fuerint prius inuenta, vt de illo Scholaſtico multi cenſent, aliquam precem Canonis ordinaſſe, imo etiam fieri potuit, vt aliqua verba ab aliis prius dici inceperint priuata deuotione alicuius, particularis Eccleſiæ, vel religionis, & quod poſtea, approbante Pontifice, in vſum Romanum accepta ſint, vt Microlog. cap. 18. cenſet, de orationibus, quæ dicuntur poſt, *Agnus Dei,* ante communionem, quamuis ipſe dicat, illas non pertinere ad Canonem, de quo infra dicemus: nam, vt videtur, ad modum tantum loquendi ſpectat.

Optatus.

Microlog.

3. & 4. Propoſitio Concilij explicantur.

Tertia, & quarta propoſitio Concilij ſimul explicandæ ſunt, & confirmandæ: nam eodem fere pertinent, nimirum nihil eſſe in Canone, quod ad fidem & religionem Eccleſiæ non pertineat. Vtrumq; autem poteſt inprimis generali ratione probari; quia vniuerſa Eccleſia non poteſt errare in his, quæ ad fidem, & mores pertinent, cum ſit *ſancta & columna, ac firmamentum veritatis,* & conſequenter, nec Pontifi-A ces errare poſſunt in rebus ad fidem, & mores pertinentibus, quas Eccleſiæ credendas, aut obſeruandas tradunt, & præſcribunt: ſed omnia, quæ in Canone continentur, ab vniuerſa Eccleſia approbata, & vſu recepta ſunt, & Pontificum, ac Conciliorum authoritate ſunt firmata: ergo nihil poteſt in eo eſſe, quod verum, ac religioſum nõ ſit. Secundò in ſpeciali hoc eſt oſtendendum, breuiter per ſingulas partes Canonis diſcurrendo; &, ſi quid obſcuritatis vel difficultatis occurrerit, explicando. Solent autem partes Canonis variis modis diuidi, vt videre licet in Innocent. & aliis authoribus nos ad octo, vel nouem capita eas redigemus.

Innocent.

1. Pars Canonis.

Prima ergo pars continet orationem, quæ dicitur B ante viuorum commemorationem: in qua fit oratio ad Patrem, per Ieſum Chriſtum, pro vniuerſa Eccleſia; nihil ergo in ea oratione reprehendi poteſt; nam & talis oratio fit à debito miniſtro, exercente munus ſuum mediatoris, & interceſſoris inter Deum, & homines: fit etiam ad eum, ad quem maximè fieri debet, ſcilicet, ad Deum: ſpecialiter verò dirigitur ad Patrem, iuxta Eccleſiæ conſuetudinem, vt conſtat ex Concil. Carthag. III. capit. 23. nec propterea excluduntur Filius, & Spiritus ſanctus, (vt ſupra dicebamus cum Tertull. lib. de orat.) nam propter eſſentiæ vnitatem ſub vna perſona, aliæ intelliguntur in his, quæ de ſe communia ſunt: fit autem ſpecialis mentio Patris, vt commode poſſit per Chriſtum oratio C fieri, ne, aut tanquam filius totius Trinitatis, aut tanquam perſona à tota Trinitate diſtincta nominetur, & ita in hac oratione (ſicut in aliis ferè Eccleſiaſticis) ſeruatur forma inſinuata à Chriſto Domino, dicente, Ioan. 6. *Si quid petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.* Rurſus fit hæc oratio pro his, pro quibus maximè fieri debet, ſcilicet, pro Eccleſia Catholica, primum in generali, deinde in ſpeciali, pro Pontifice, pro Epiſcopo, ac Rege, vel Imperatore, ac tandem pro omnibus Orthodoxis, & fidei cultoribus, quod nõ eſt ſuperfluum, vt quidam putant, eò quod Eccleſia, ſeu fideles idem ſunt; quia prior oratio generalior fuit; hæc autem ſpecialior: vnde in priori D verbo, licet directè videatur tantum fieri oratio pro membris Eccleſiæ, tamen indirectè etiam pro aliis oratur, vt ad Eccleſiam adunentur, & membra eius fiant: poſtea verò applicatur petitio ſpecialius ad cultores fidei. Tandem, quidquid in ea oratione petitur, decentiſſimum, ac ſanctiſſimum eſt, nimirum, vt Deus Eccleſiam ſuam, eiuſque membra pacificare, regere, & cuſtodire dignetur, & ad hoc præſtandum, acceptum habeat ſacrificium ſibi offerendum. Vnde tota hæc oratio conſentanea eſt his, quæ Paulus monet, 1. ad Timoth. 2. *Vt orationes fiant pro omnibus hominibus, Regibus, &c.* Sed dices, cum eo tempore, quo fit hæc oratio, nondum ſit conſecratio facta, nec præſens Chriſtus, incongruè vocari illi dona, *Sancta* E *ſacrificia illibata:* & magis incongruè propter ea aliquid peti. Reſpondetur, panem & vinum, propter diſtinctionem & pluralitatem materię, vocari in plurali *munera, &c.* quæ ſic etiam vocantur, quia, & nobis ſunt à Deo donata, & quia, quæ de manu eius accepimus, prout poſſumus, redonamus illi: panis etiam & vinum in eius obſequium cõſumuntur; & hac ratione vocantur, *ſacrificia,* per anticipationem, quia ſunt materia, ex qua conficiendum eſt ſacrificium: & eodem modo dicuntur, *ſancta,* quia, & Deo dicata, & per conſecrationem ſanctificanda ſunt: *illibata* verò dicuntur, id eſt, pura, & immaculata, ad differentiam veterum ſacrificiorum, quę libaminibus indigebant, vt immolarentur. Per hæc autem dona, vt nunc coram Deo proponuntur, nihil poſtulatur, ſed

Carthag. III.

Obiectio.

Solutio.

potiùs petitur, vt ea ita acceptare & benedicere dignetur, vt per eorum ſanctificationem ea concedat, quæ poſtulantur. **Obiectio.** Dices, quid neceſſe eſt, benedictionem munerum poſtulare: cum talis benedictio in conſecratione conſiſtat, quæ non eſt nunc impetranda, ſed infallibili lege, ex efficacia verborum perficienda? **Reſponſio D. Thomæ.** Reſpondet Diuus Thomas hic ad 7. primò non eſſe inconueniens petere à Deo id, quod certiſſimè ſcimus, eum eſſe facturum, vt noua ratione & titulo id promereamur. Secundò, poſſe conſecrationem impediri per intentionem ſacerdotis. Tertiò, & maximè ad rem, in his orationibus non tam poſtulari effectum conſecrationis per verba, quam effectum ipſius ſacrificij in his, pro quibus offertur, & ita in hac oratione petimus, vt Deus acceptet, & benedicat hæc dona, ad totius Eccleſiæ fructum; & vtilitatem. **Clem. Papa. Rodulphus. Optatus.** Denique totam hanc oblationem inſinuat Clemens Papa, libro 8. conſtit. cap. 12. Vnde eam illi tribuit Rodulph. de Canonis obſeru. prop. vlt. eiuſque vſum inſinuat Optat. lib. 2. contra Parm. illis verbis; *Offerre vos dicitis pro Eccleſia, quæ vna eſt.* Imò in illo c. 12. indicatur etiam ſpecialis mentio, quæ in hac oratione fit, ſummi Pontificis: ſic enim dicitur; *Adhuc obſecramus te pro me, qui ſum nihil*, quando enim Summus Pontifex Miſſam dicit, non poteſt aliter ſuimet facere mentionem. **Pelagi' Papa. Alcuinus.** Hinc etiam Pelagius, referente Alcuino, libro de diuinis officiis, cap. de celebr. Miſſæ, à communione ſeparatos eſſe dicit, qui qualibet diſſenſione inter ſacra myſteria Apoſtolici Pontificis memoriam ſecundum conſuetudinem, non frequentant, **Con. Vaſen.** & in Concilio Vaſenſi, ſub Leone I. cap. 4. ita præcipitur.

Secũda pars Canonis. Secunda pars Canonis continet commemorationem viuorum ab illo verbo, *Memento Domine*, vſque ad illud; *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ*, in qua nihil etiam difficultatis occurrit: nam in hac parte conuenientiſſimè orat ſacerdos ſpecialiter; tum pro his, qui eius curæ aut deuotioni peculiariter commiſſi ſunt; tum etiam pro his, qui cum illo offerunt: petitque illis ſpiritualia, & temporalia bona, & protectionem in omnibus diuini auxilij per Sanctorum interceſſionem. In hac verò parte videri inprimis poſſunt obſcura verba illa; *Pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt:* ſed hæc ſupra explicata ſunt, cùm de offerentibus, & pro quibus offertur, ageremus. **Dubij enodatio.** Secundò hærere quis poteſt in illo verbo; *Pro redemptione animarum ſuarum:* quomodo enim redemptionem petimus, quæ iam facta eſt? Sed non petimus redemptionem, quoad ſufficiẽtiam, ſed quoad efficaciam: primum quoad remiſſionem culparũ; deinde, quoad remiſſionem pœnæ: rurſus, quoad perſeuerantiam in gratia, vt nõ permittamur iterum delinquere: ac denique quoad conſecutionem gloriæ, in qua eſt conſummata redemptio, iuxta illud; *Leuate capita veſtra, quoniam appropinquat redemptio veſtra*, Lucæ 21. **Lucæ 21.** Tertiò inquiri poteſt, quæ ſint illa vota, quæ dicuntur Deo reddere, qui hoc ſacrificium offerunt? Reſpondetur ex Alcuino, Innocen. & aliis, hæc vota eſſe, ſancta deſideria, ſeu propoſita piæ deuotionis, & ipſammet ſacrificij oblationẽ, quæ Deo potius reddere, quam donare dicimur: quia per diuinam gratiam illa accipimus, & Deo reddimus. **Auguſtin.** Vnde Auguſt. 10. de Ciuit. c. 4. *Ei dona eius in nobis, noſque ipſos vouemus, & reddimus.* Quartò dubitari poteſt de ſenſu illius verbi, *Communicantes*, & connexione eius cum reliquis. Reſpondetur, totam hanc orationem eſſe vnam vnoq; contextu legendam, ita vt ſenſus ſit; Tibi reddunt vota ſua æterno Deo, viuo, & vero, communicantes, vel inter ſe, tanquam membra corporis tui, vel cum Sanctis tuis, per ſocietatem, & coniunctio-

A nem, quam cum illis habent: quorum propterea memoriam venerantes per eorum interceſſionem exaudiri petũt. **Quæſtio ſatisfit.** Quintò inquiri poteſt, cur ſancti Martyres nominentur in hac oratione, & non Confeſſores. Reſpondetur primum, quia fortaſſe, quando hęc oratio Canonis facta eſt, nondum Confeſſores in Eccleſia colebantur, vt ait Innocen. lib. 3. de hoc myſter. ca. 10. **Innocent.** nam licet cultus ſanctorum Confeſſorum per feſta publica ſatis ſit antiquus, vt cõſtat ex Concil. Mogunt. ſub Carolo Magno, ca. 36. **Concil. Mogunt.** tamen huius orationis Canonis inſtitutio antiquior eſſe creditur, vt ex ſupra dictis conſtat: & nonnulli putant habuiſſe originem à Syricio Papa. **Ambroſius. Cyril. Hieroſ. Auguſtin.** Et Ambro. eius ęqualis, idem in ſua Miſſa Ambroſiana ordinauit, & Cyrillus B Hieroſol. Catecheſ. 5. myſtag. & Auguſt. ſerm. 17. de verbis Apoſtoli, & tract. 84. in Ioan. & 22. de Ciuit. cap. 10. **Chryſoſt.** & Chryſoſt. Homil. 21. in Acta eiuſdem Eccleſiaſticæ conſuetudinis meminerunt. Sed & his omnibus antiquior eſt hæc traditio, vt conſtat ex Clemen. lib. 8. Conſtit. cap. 13. & Dionyſ. cap. 3. de Eccleſ. Hierarch. Vel certè hoc factum eſt ad commendandam Martyrij dignitatem: nam, quia in illo quodammodo Deo ſacrificium offertur, meritò in ſacrificij oblatione ſpecialis fit Martyrum mentio, vt ſignificauit Auguſt. lib. de Sancta Virginitate, cap. 45. **Auguſtin.** ſeu quia, ſanguinem pro Chriſto fundendo, eius paſſionis facti ſunt veri imitatores, cuius in hoc ſacrificio fit expreſſa repræſentatio. Non omittitur autem C Beatæ Virginis memoria; tum propter eius ſingularem excellentiam; tum etiam, quia pluſquam martyr fuit, vt alibi latius. Quo loco ſe offerebat diſputatio de cultu Sanctorum, ſed de ea re in primo tomo dictum eſt. Vltimò inquiri poteſt, an illi, pro quibus ſacerdos hic ſpecialiter orat, ſint, ab eo vocaliter nominandi, ſicut nominantur Sancti, quorum hic fit mentio? Reſpondetur, antiquam Eccleſiæ conſuetudinem huiuſmodi fuiſſe, vt colligitur ex Innocent. I. epiſt. 1. ad Decent. & ex Gelaſio, epiſt. ad Anaſtaſ. Auguſtum, & ex Auguſtino, epiſt. 137. **Innocent. I. Gelaſius. Auguſtin.** iam verò non eſt in vſu: ſufficit ergo, vt, aut mente, aut voce huiuſmodi oratio fiat, vt notauit Gabr. lect. 25. in Canonem. **Gabriel.**

D **Tertia pars Canonis.** Tertia pars continet illam orationem; *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ familiæ tuæ, quæſumus Domine, vt placatus accipias, dieſque noſtros in tua pace diſponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum iubeas grege numerari, per Chriſtum Dominum noſtrum:* quę oratio continet petitiones rerum maximè decentium, vt per ſe manifeſtum eſt: quare nulla indiget expoſitione aut defenſione. Solum eſt aduertendum (propter Hæreticorum calumnias) **Notab.** cùm in his orationibus, quę conſecrationem antecedunt, fit mentio oblationis; vel ſermonem eſſe nõ de oblatione, quę iam facta ſit, ſed quę iam proximè paratur, & inſtat; ita vt ſignum illud demonſtratiuum, E *hanc oblationem*, non deſignet ad ſenſum præſentem materiam, quæ tunc præ oculis habetur; ſed ad mentem deſignet oblationem proximè faciendam, quæ in intentione præſens habetur: vel certè magis iuxta litteralem ſenſum ipſorum verborum (qui ex præcedentibus orationibus, & ex ſequente colligitur) poſſumus hęc interpretari de ipſa oblatione panis & vini iam facta, non tamen eſt in illa ſiſtendum, nec exiſtimandum (vt Hęretici calumniantur) quod per illam aliquid petamus; ſed petimus potius, vt illam oblationem Deus ad exitum perducat, eius ſanctificationem & conſecrationem ita acceptando, vt nobis per eam placatus poſtulata concedat. Et vterque ſenſus eodem reuoluitur; nam, vt ſuprà dixi, prior oblatio panis & vini non eſt ſacrificium, ſed præparatio

ratio ſacrificii, ut euidenter etiam conſtat ex oratio- A nibus quæ poſt illam oblationem ſubiiciuntur, ſcilicet, *In ſpiritu humilitatis, & in animo contrito ſuſcipiamur à te Domine, & ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi Domine Deus*, nondum ergo factum eſt ſacrificium, ſed faciẽdum paratur, & clarius in ſequente oratione. *Veni ſanctificator, omnipotens, æterne Deus & benedic hoc ſacrificiũ, tuo ſancto nomini præparatũ.* vera ergo ſacrificalis oblatio nõ intelligitur eſſe, donec materia illa, quæ ad diuinum cultum dicata iam eſt, benedicitur, & ſanctificatur, nulla ergo petitio fit per hanc oblationẽ, ſiſtendo in pane & vino, ſed in ordine ad eorum conſecrationẽ, per quam Chriſtus B vere ſacrificatur, & offertur; quod eſt petere per incruẽtam Chriſti ſacrificationem ex pane & vino, ſub eorumq; ſpeciebus faciendam, & propterea hæc *oblatio*, dicitur, *Seruitutis noſtræ*, ſeruitutis quidẽ per antonomaſiã, illius ſcilicet, quæ ſoli Deo debetur & *latria* dicitur: huiuſmodi enim eſt ſeruitus ſacrificii, vt in ſuperiorib. diximus, & ideo à S. Clem. lib. 8. Conſt. c. 15. Miſſa vocatur, *latria myſtica*, vt ibi notauit Turrian. & lib. 2. de Euchar. c. 13. Epiph. vero in Epitome Fidei, vocat, *latriã OEconomiæ*. Aug. lib. 20. cont. Fauſt. c. 21. ſimpliciter vocat: *latriæ cultum, Deo debitũ*. *Noſtræ*, autem dicitur in plurali, vel, quia plures ſunt offerẽtes ſimul cum ſacerdote, vel, certe, quia nomine totius Eccleſię hic cultus Deo offertur. Quomodo au- C tem petamus à Deo *numerari in grege electorum*, cum electio æterna ſit, & abſque meritis facta, attigit Gabriel, lectio. 33. in Can. ſed non pertinet ad hunc locũ, breuiter ergo dicitur peti à Deo conſecutionem electionis, quod eſt petere æternam beatitudinem, in qua numerus electorum congregandus eſt.

4. Pars canonis. Quarta pars illam orationem continet. *Quam oblationem tu Deus in omnibus quæſumus benedictam, adſcriptã, ratam rationabilemq; facere digneris, vt nobis fiat corpus &* Obſeruandũ *ſanguis dilectiſſimi filii tui, Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Circa quam orationem, quoniam obſcurior eſt reliquis, primo obſeruandum eſt, illam eſſe antiquiſſimam: nam eiſdem fere verbis illam commemorat Ambroſ. lib. 4. de Sacram. cap. 5. dicens. *Dicit Sacerdos Fac* D *nobis hanc oblationem adſcriptam, rationabilem, acceptabilem.* Ex quo ſumo coniecturam, ante Gregorium, hanc & præcedentem orationem vnam & eandem fuiſſe: nam, vt fere omnes ſcriptores referunt, ex Beda, & Ioanne Diacono ſupra citatis, Gregorius addidit præcedenti orationi tres petitiones, ab illis verbis, *Dieſque noſtros, &c.* vſque ad finem huius orationis. Quibus ſublatis, neceſſe non erat, has duas orationes diſtingui, ſed ita continuari. *Hanc oblationem, quæſumus Domine placatus accipias, & benedictam &c. facere digneris*, ne eiuſdem oblationis tam frequens fieret repetitio abſque neceſſitate, & pauciſſimis interiectis verbis; Quicquid vero ſit de hac coniectura, facta tamen illa additione per Gregorium, opti- E

Aliud notabile. me orationes hæ diſtinctæ ſunt. Secundo eſt obſeruandum, eiuſdem oblationis mentionem eſſe in hac, & in præcedente oratione, ut manifeſte conſtat ex illo relatiuo, *quam oblationem*; & ideo utraque commodius intelligitur de oblatione panis & vini, iuxta ſecundum ſenſum ſupra tractatum: quia ſtatim petitur, ut panis & vinum fiant corpus & ſanguis Chriſti, quamuis etiam poſſit hæc oratio ad alium ſenſum accommodari, vt ſtatim dicam.

D. Thomas. Tertio igitur, vt explicemus, quid in hac oratione, & cur petatur, obſeruandum eſt; ex D. Thoma, hic ad 9. dupliciter poſſe exponi. Primò, vt tota petitio referatur ad ipſius materiæ conſecrationem, nihil aliud in ſumma petatur, quam, ut ex pane corpus, & ex vino fiat ſanguis Chriſti, & ut hoc modo ac per talem tranſmutationem, oblatio ipſa panis & vini fiat *benedicta*: illa enim eſt ſumma benedictio & ſanctificatio, quæ in illam materiam superuenire poteſt: vnde ipſamet conſecratio, *benedictio* ſolet à Patribus appellari, ut ſupra vidimus, agentes de forma huius ſacramenti. Item, vt fiat *adſcripta*, id eſt, diuina virtute, & quaſi nomine eius, ſubſcripta & firmata. Poteſt etiam referri hoc verbum ad ea, quæ de hac conſecratione ſcripta ſunt: ita vt poſtuletur, vt hæc oblatio talis fiat, qualis ſcripta eſt, & promiſſa illis verbis Chriſti, *Hoc facite*, adſcriptum enim dici poteſt, quod eſt ſcripto conforme: vnde hoc etiam verbum referunt quidam ad veterem Scripturam, in qua Chriſtus ſub velamine litteræ, & figuris ſenſibilibus latebat, ita ut petitio ſit, ut Chriſtus ipſe ſub pane & vino nobis detur; qui ſub Scriptura veteri & figuris eius latebat. Melius vero priori modo exponitur *adſcripta*, id eſt, definita, & ſtatuta à Deo, ut per eam nobis propitius fiat. Aliter Alcuinus *adſcriptam* exponit, id eſt, annumeratam in his quæ Deo maxime placent. Alcuin. Aliter Odo Cameracenſis, *Adſcriptam*, id eſt. Verbo diuino incarnato adiunctam. *Eſt enim*, inquit, *Verbum veluti ſcriptum quoddam, quatenus eſt figura & imago Patris.* Aliter Turrian. lib. 8. Conſt. cap. 12. *adſcriptam* Turrian. interpretatur, id eſt, *incircumſcriptam*, ſeu quodammodo immenſam & infinitam. Et ne vim verbo facere videatur, ait, ſe legiſſe in quadam Miſſa Græca, quam B. Petrus dicebat, loco illius vocis hanc Græcam ἀπερίγραπτον, quæ *incircumſcriptum* ſignificat. Pręterea poſtulatur: vt per conſecrationem fiat, *rata*, id eſt, vera: non enim eſt hęc vera ſacrificalis oblatio, niſi conſecratio valida ſit, & efficax: quomodo dicere ſolemus, ſacramentum eſſe ratum, quando vere factum: dici etiam poteſt *rata*, id eſt. firma, ſtabilis, ac perpetua: nam corpus Chriſti quo ſanctificatur, perpetuum eſt. Vnde aliter ex Turrian. ſupra, *rata*, id eſt, Turrian. firmæ & conſtantis defenſionis pro peccatis noſtris coram tribunali Dei, hoc eſt, ut ſit firma ad impetrandum, & efficax ad operandum virtute propria. Petitur etiam, vt fiat *rationabilis*, id eſt, rationalis ho- Clem. ſtia, vt ſumitur ex Clem. lib. 2. cap. 24. & lib. 6. cap. 23. quia per illam conſecrationem fit, vt iam non ſimplex panis & vinum; nec ſanguis hircorum, aut vitulorum, ſed Chriſtus ipſe; qui non ſolum rationalis eſt, ſed æterna ſapientia & ratio, offeratur. Denique per eandem mutationẽ fit maximè acceptabilis hæc oblatio: quia iam, non ex dignitate offerentium, ſed ex re ipſa oblata, gratiſſima Deo eſt, & maxime accepta: nam per illam mutationẽ panis fit corpus illud, quod Deus adaptauit, vt, veteribus repudiatis ſacrificiis, eo placari poſſet, ad Hebræos 2. Iuxta hanc vero expoſitionem ſolum reſtabat exponendum, cur hæc petitio fiat, ſed ad hoc reſponſio data eſt circa primam orationem.

Secundo modo exponi poteſt hæc petitio, vt non ſimpliciter ſit de conſecratione ipſius materiæ, ſed de illa in ordine ad effectum in nobis faciendum, & ad oblationem noſtram: & vis fieri poteſt in verbo illo, *Vt nobis fiat*, quia non petitur, vt ſimpliciter fiat, ſed, *ut nobis*, id eſt, ad profectum & bonum noſtrum fiat. Sicut paſtoribus dictum eſt ab angelo, *Natus eſt vobis Saluator*, id eſt, in commodum & vtilitatem veſtram. Vt ergo hoc modo nobis fiat corpus & ſanguis Chriſti, poſtulamus, vt eius oblatio ſit *benedicta*, id eſt, benedictionem Dei ita continens, ut eam cumulatiſſimè nobis conferat. Quomodo Cyrill. lib. Cyrill. 4. in Ioan. cap. 17. Euchariſtiam ipſam *benedictionem* vocat, dicens *Sicut paruum fermentum totam maſſam fermẽtat, ita paruula benedictio totum hominem in ſemetipſum*

attrahit, & ſua gratia replet. Item petitur, vt ſit *adſcripta,* id eſt, per quam nos in cælo adſcribamur: *Rata,* per quam in viſceribus Chriſti cenſeamur; *rationabilis,* per quam à beſtiali ſenſu exuamur, *acceptabilis,* per quam ei acceptabiles reddamur. Ita legitur nomine Auguſt. in cap. Vtrum ſub figura, de Conſecratione, diſtinctione. 2. habet autem ea verba Paſchaſius, lib. de corpore & ſanguine Domini, capit. 4. poteſt etiam dici, *adſcripta,* in hoc ſenſu, id eſt, in numerum placitorum Deo recepta, vt dixit Alcuinus, vel *adſcripta,* id eſt, vero corde, & quaſi proprio nomine fideliter ſubſcripta, *rata* etiam, id eſt, ſtabilis, conſtans, atque fidelis, *rationabilis,* id eſt, recta ratione, & honeſta cauſa facta: nam, ſi hæc omnia habeat non poterit non eſſe acceptabilis, & ideo merito petimus, vt oblatio, quæ per ſe acceptabilis eſt, ex parte noſtra non diſpliceat, & inacceptabilis reddatur. Eſt ergo in vtroq; ſenſu, optima atque irreprehenſibilis prorſus hæc oratio.

Paſchaſius. Alcuinus.

Quinta pars canonis continetur illis verbis, *Qui pridie, &c.* vſq; ad illa, *Hæc quotieſcunque feceritis, &c.* de qua nihil nobis dicendum ſupereſt, niſi quod hæc eadem verba leguntur apud veteres, ut patet ex Ambroſ. lib. 4. de Sacrament. cap. 5. & fuiſſe in vſu Apoſtolis ab Aſcenſione Domini, vt Alcuinus ſupra dixit. Alii vero exiſtimant, Alexandrum Primum hæc verba Canoni addidiſſe, quia in Epiſt. 1. ſic ſcribit, *In ſacramentorum quoque oblationibus quæ inter Miſſarum ſolemnia Domino offeruntur, paſſio Domini miſcenda eſt, vt eius, cuius corpus, & ſanguis conficitur, paſſio celebretur,* & refertur in cap. Sacramentorum, de conſecratione, diſtinctione. 2. Nō videtur autem, quid ſit, paſſionem Domini miſceri, vel celebrari, niſi expreſſam eius mentionem fieri, vt in illis verbis fit, *Qui pridie, quam pateretur,* & ita intelligunt VValfridus Strabo de rebus Eccleſ. ca. 22. & Microlog. de Eccleſ. Obſeruat. cap. 12. Sed, vt verum fatear, hoc ex prædicta Epiſtola colligi non poteſt: nam ſtatim poſt prædicta verba additur. *Ita vt repulſis opinionibus ſuperſtitionum, panis tantum & vinum aqua permiſtum in ſacrificio offerantur,* & infra reddit rationem, cur aqua & vinum permiſta offerenda ſint: *Quia ſanguis, & aqua ex latere Chriſti in Paſſione ſua profluxit,* ergo, quantum ex illo loco colligitur, illa Paſſionis commemoratio, non in verbis, ſed in factis ipſis poſita fuit. Nihilominus tamen, quod etiam in verbis hoc addiderit Alexander ſignificat Damaſus in Pontificali, dicens, *Hic Paſſionem Domini miſcuit in precatione ſacerdotum, quando Miſſa celebratur,* & clarius Platina: *Alexander,* inquit, *Primus ob memoriam paſſionis Chriſti in ſacrificio addidit; Qui pridie, quam pateretur, vſque ad hanc clauſulam. Hoc eſt corpus meum.* Sed, cum in his verbis aliqua contineantur, & referantur de Chriſto, quæ in Euangeliis non leguntur, qualia ſunt, eleuaſſe oculos in cælum, & dixiſſe in verbis calicis, *Aeterni teſtamenti myſterium fidei,* vt notauit Innocentius in capitul. Cum Marthæ. de Celebr. Miſſar. Imò & illa particula *Manducate; Ex hoc omnes,* illo modo in Euangelio non legitur: ſed ſolum *comedite* aut *ſumite,* poſtea vero circa calicem legitur, *Bibite ex eo omnes:* Cum hoc (inquam) ita ſit, dubitari non poteſt, quin hæc verba ab Apoſtolis manauerint, vt ſupra dixi; & quod in Eccleſia Romana, traditione retenta fuerint: fortaſſe tamen non erat quaſi lege receptum & ſancitum, ut omnia hæc dicerentur, & nonnulla fortè varietas, ſucceſſu temporis introduci cœperat: & ideo Alexand. I. ordinare & præcipere potuit, vt omnia illa verba, præſcripta & certa forma dicerentur. Cætera, quæ ad explicationem horum verborum pertinent, in ſuperioribus copioſe tractata ſunt.

5. Pars canonis. Ambroſ. Alcuinus. VValf Strab. Microlog. Damaſus. Platina. Innocent. Alexand. I.

Sexta pars canonis continet illam orationem, *Vnde, & memores, Domini nos ſerui tui, &c.* vſque ad illud *Memento etiam Domine,* nam, licet illa videatur tripartita oratio, tamen vna eſt quaſi continua, quæ illis verbis concluditur, *Per eundem Chriſtum Dominum Chriſtum,* & magna ex parte habetur apud Ambroſium, lib. 4. de Sacrament. cap. 6. & lib. 5. cap. 4. & ſimilia fere habentur in omnibus liturgiis, & apud Clement. lib. 8. cap. 12. In principio igitur huius orationis, ſolum fit quædam repetita oblatio eiuſdem hoſtiæ, quæ ob reuerentiam, & deuotionem augendam digniſſimis encomiis laudatur, cum dicitur, *Hoſtia ſancta, pura, immaculata.* Quæ verba poſita videntur ad imitationem Pauli ad Roman. 12. dicentis, *Hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem.* Dicitur vero hæc hoſtia offerri ex Dei donis ac datis; vel quia ex pane & vino effecta eſt, vt ſentit Innocentius, lib. 5. capit. 3. vel certè, quia Chriſtum ipſum continet, qui nobis à Deo datus eſt, Iſaiæ. 9. & Ioan. 3. prius in redemptorem, poſtea in ſacram hoſtiam, & panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis, ſeu potum ſalutis perpetuæ. Rurſus hæc oblatio merito fieri dicitur in memoriam Chriſti, & myſteriorum Paſſionis, & Reſurrectionis eius; tum, quod ita ipſe præceperit, dicens, *Hoc facite in meam commemorationem,* tum quod in hoc myſterio, quædam confeſſio & commemoratio fit, quod pro nobis Dominus mortuus ſit, & reuixerit, vt ait Cyrillus, lib. 12. in Ioan, capit. 58. tum denique, quia hæc commemoratio ſola eſt, quæ deum faciat hominibus propitium, vt ait Origen. homil. 13. in Leuit. In altera vero parte huius orationis ab illis verbis, *Supra quæ propitio,* poſtulatur, vt Deus acceptet hoc ſacrificium, ſicut Abelis, Abrahæ & Melchiſedech, ſacrificia acceptauit. In quo primum obſeruandum eſt propter hæreticorum calumnias, hic non orari, vt Pater in Filio ſuo complaceat; neque vt propitio ac ſereno vultu Chriſtum reſpiciat, ſed vt oblationem corporis & ſanguinis Chriſti, quatenus à nobis progreditur, illi acceptam, ipſo adiuuante, reddamus; atque ita, vt nos propitio vultu aſpiciat, quatenus hoc modo acceptam habeat noſtram oblationem, etiam vt à nobis offerentibus progreditur. Atq; hoc modo fit cōparatio cum ſacrificiis Abelis & aliorum: ſcilicet, quantum ad fidem & iuſtitiam offerentium, per quā ſacrificia Abelis & Abrahę placuerunt, Geneſ. 4. ad Hebræos. 11. non quantum ad valorem ex parte rei oblatæ: quia in hoc nulla eſt comparatio, ſed infinita quædam diſtantia. Hic vero ſe offerebat diſputatio de his ſacrificiis, præſertim Melchiſedech, ſed de illo fusè à nobis dictū eſt in primo tomo, circa quæſtionem 22. D. Thomæ.

6. Pars canonis. Ambroſ. Clemens. Innocen. Iſaiæ. 9. Ioan. 3. Cyrill. Origen.

Vltimo notanda ſunt illa verba vltima huius partis, *Sanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam* quę addita ſunt à Leone Primo vt ſupra notauimus, & affirmant omnes authores ſupra citati, qui de his myſteriis ſcribunt. Eſt autem obſcurum, quodnam ſacrificium dicatur hic *Sanctum & immaculatum,* an, ſcilicet, ſacrificium Melchiſedech, ita vt hæc verba ſint coniungenda cum his, quæ immediate præcedunt; *Et quod tibi obtulit ſummus Sacerdos tuus Melchiſedech ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam;* an vero in eis verbis ſit ſermo de Euchariſtiæ ſacrificio; & verba hæc coniungenda ſint cum illis prioribus. *Et accepta habere digneris, ſanctum hoc ſacrificium, immaculatam hoſtiam, ſicuti accepta habere dignatus es, &c.* Vtroque enim modo poſſunt accipi hæc verba, quæ in omni rigore & proprietate in noſtrum ſacrificium conueniunt, illud enim ſolum per ſe ſanctum eſt, & immaculatum. Et ſi ſacrificio Melchiſedech tribuantur,

Leo I.

Sacrificium Melchiſedech fuit propriiſſima noſtri ſacrificii figura.

buantur; maxime illi conueniunt, quatenus fuit propriiſſima figura huius ſacrificii, ideo enim illius hic fit ſpecialis commemoratio: ſicut etiam fit commemoratio ſacrificii Abel, & Abrahæ, quia fuerunt ſingulares figuræ ſacrificii cruenti Chriſti, in lege naturæ: ſacrificia enim vetera hic commemorari non debuerunt, quia per Miſſæ ſacrificium euacuata ſunt.

Additur vltimo in tertia parte huius orationis, deprecatio angelici miniſterii, ſeu interceſſionis ut *per participationem huius myſterii omni benedictione cæleſti, & gratia repleamur.* Cum ergo petimus, *deferri hæc dona in ſublime altare in conſpectu diuinæ maieſtatis*, non ſunt verba materialiter intelligẽda de motu locali, aut altari corporeo: craſſa enim eſſet hæc interpretatio; ſed intelligenda ſunt metaphoricè, & ſpiritualiter ad eum modum, quo Apocalypſ. 5. viginti quatuor ſeniores dicuntur habere phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum: & clariùs, capite octauo *Angelus venit, & ſtetit ante altare habens thuribulum aureum, & data ſunt illi incenſa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum Dei & aſcendit fumus incenſorum de orationibus Sanctorum de manu angeli coram Deo.* Et Tobiæ. 12. Angelus dicit Tobiæ, *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Sic ergo in præſente oratione petit Sacerdos, ut noſtra oblatio angelorum interceſſione, & oratione Deo præſentetur, & iuuetur; vtque nobis impetrent diſpoſitionem neceſſariam, vt per hanc oblationem, eiuſque participationem, diuinam benedictionem conſequamur. Altare ergo Dei in cœlo nihil aliud eſt, quam Thronus diuinæ Maieſtatis, vt in dicto loco Apocalypſis ſignificatur, vel humanitas Chriſti, per quem vota noſtra Deo præſentamus; vel certe eſt cælum ipſum, in quo non ſolum altare, ſed etiam templum & tabernaculum eſſe dicitur; vt notauit Irenæus, lib. 4. contr. Hæreſ. capit. 34. & Auguſtinus enarrat. 2. in Pſalm. 25. Dicuntur autem vota noſtra deferri ante conſpectum Dei per angelos, non quia per illos innoteſcant apud Deum, ſed, quia, & noſtram imbecillitatem ſuis precibus adiuuant, & diuinam voluntatem ſuper eis conſulunt: &, quod Deo iubente implendum eſſe cognouerint, ſic nobis apportent, ſicut oportere intellexerint; vt ſcribit Auguſtinus, Epiſt. 121. de orando Deum ad Paulinam, capit. 9. & lib. de diligendo Deum, capit. 3. & ad hanc petitionem Eccleſiæ confirmandam confert, quod Chryſoſt. homil. in Encæniis late tractat de modo, quo angeli aſſiſtentes huic ſacrificio pro hominibus intercedunt, quod in ſuperioribus etiam ſæpe à nobis tactum eſt. Sunt vero, qui nomine *Sancti angeli* in hac oratione Chriſtum Dominum, qui eſt magni conſilii Angelus, interpretentur, vt hic D. Thomas ad nonum attigit, & Algerus lib. 1. de hoc Sacramen. cap. 14. Tamen Ambroſ. citato loco, in plurali dicit, *per manus angelorum tuorum.*

Apocalypſ. 5. — Tobiæ. 12. — Irenæus. — Auguſt. — Chryſoſt. — D. Thom. — Algerus. — Ambroſ.

7. Pars canonis.

Septima pars continet orationem pro defunctis, in illis verbis: *Memento etiam Domine, &c.* quæ, quia ſolùm fit pro iuſtis, ideo dicitur fieri pro his, *Qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei: & in Chriſto quieſcunt & dormiunt in ſomno pacis*; nam de iuſtis dicitur, *Vt requieſcant a laboribus ſuis*, Apocalypſ. 14. *eorumque mors, non mors, ſed dormitio, & ſomnus appellatur*, vt ait Hieronym. Epiſtol. 29. ad Theodorum. Quia vero ſolum hæc oratio fit pro his, qui adhuc purgantur, ideo eis locum refrigerii, lucis, & pacis deprecamur. Quam etiam cõſuetudinem in Eccleſia eſſe antiquiſſimam, conſtat ex omnibus liturgiis ſæpe citatis, & ex Clement. lib. 8. cap. 47. eſſeq; Apoſtolicam traditionem docet Chryſoſtom. homil. 3. in Epiſtolam ad Philippenſ. & Auguſt. ſerm. 32. de verbis Apoſtoli, & Cyrill. Hieroſolym. Cath. 5. myſtag. & plura ſupra adduximus, agentes de his, pro quib. hoc ſacrificium offertur. Quin potius olim ſolebat fieri hæc defunctorum commemoratio, eorum nomina aperte recitando ex dyptichis, vt ait Alcuin. ſupra, id eſt, ex tabellis, in quibus erant ſcripta. Vnde eſt illud Cypriani, lib. 1. Epiſt. 9. *Neque enim ad altare Dei meretur nominari in ſacerdotum prece, qui ab altari ſacerdotes & miniſtros auocare voluit.* Et Ambr. oratio. de obitu Valentiniani. *Quis prohibet innoxios nominari*, Epiph. hæreſ. 75. *In his, qui vita defuncti ſunt ex nomine memorias faciunt, &c.* Sic etiam intelligitur, quod ex V. Synod. Act. 1. legitur in cap. Sanè. 24. quæſtione 2. *Eos, qui iniuſte condemnati ſunt, reuocauerunt poſt mortẽ, & in ſacris dyptichis ſcripſerunt, &c.* Iam vero illa conſuetudo ceſſauit, & pro arbitrio, vel obligatione ſacerdotis fit ſecrete hæc commemoratio, ſicut de oratione pro viuis diximus.

Apoc 14. — Hieronym. — Clem. — Chryſoſt. — Auguſt. — Cyril. Hier. — Alcuin. — Cyprian. — Ambroſ. — Epiph. — V. Synod.

8. Pars canonis.

Octaua pars, quæ incipit illis verbis, *Nobis quoque peccatoribus*; continet aliam orationem, in qua iterum fit Sanctorum commemoratio, eorumq; conſortium, & ſocietatem ſibi & aliis ſacerdos humiliter poſtulat per Chriſtum Dominum noſtrum. In qua oratione illud in primis annotatione dignum eſt: ex duodecim Apoſtolis priori loco commemoratis, ſolius Ioannis nomen hic repeti: propter quod VValfridus Strabo, cap. 22. cenſet, hunc Ioannem non eſſe Euangeliſtã ſed Baptiſtam: Innocentius autem dicit, Ioannem Euangeliſtã bis nominari, propter Virginitatis prærogatiuam. Illud etiam eſt conſideratione dignũ, quod Stephanus hic prius nominatur, quam Matthias, fortaſſe, quia prius Martyr fuit; Matthias vero priori loco prætermiſſus eſt, fortaſſe, quia ad Apoſtolatum poſt Chriſti aſcenſionem aſſumptus eſt. Paulus vero propter ſingularem prærogatiuã prius nominatus eſt, quamquam in huiuſmodi rationibus reddendis non oporteat immorari: quia hæc, & ſimilia, ſæpe, vel caſu, vel ex aliqua peculiari deuotione poſſunt accidere. Inquirere vero aliquis poteſt, quomodo dicatur Deus *non æſtimator meriti*, in admittendis hominibus ad Sanctorum ſocietatem, & partem beatitudinis, cum conſtet, illam beatitudinem, non dari, niſi pro ratione meritorum. Reſpondetur, ad conſortium Sanctorum obtinendum, non ſolum gloriam, ſed etiam gratiam & peccatorum veniam eſſe neceſſariam. Atque hoc totum in hac oblatione poſtulatur, vt patet ex verbis illis, *non æſtimator meriti. ſed veniæ, quæſumus, largitor, admitte*, & conſiderando Deum, vt largitorem omnium horum bonorum, veriſſimè dicitur, non eſſe æſtimatorem meritorum: nam, licet, poſt collatam gratiam & veniam peccati, æſtimet merita ad dandam gloriam, tamen gratiam ipſam dat ſine meritis propriis, per Chriſtum Dominum noſtrum. Adduntur vero conſequenter in illa oratione, ad commendandam Chriſti maieſtatem & excellentiam, illa verba, *Per quem hæc omnia, Domine, ſemper bona creas, &c.* ex quibus primum illud verbum, *creas*, proprie referri videtur ad materiam remotam panis & vini, quæ per Chriſtum quotidie procreantur; poteſt etiam referri ad ipſum ſacramentum, eo loquendi genere, quo Sancti interdum dicunt, hic corpus Chriſti creari, vt ſupra viſum eſt: propriiſſime vero illi conueniunt ſequentia verba, ſcilicet. *Sanctificas*, conſecratione, ſcilicet, qua cibus hic ſacer & ſanctus efficitur: *Viuificas*, quia fit caro Chriſti viua, & viuificatiua, *Benedicis*, quia benedictionem & efficaciã recipit ad ſpiritualia bona nobis præſtanda, *Et præſtas nobis:* quia totum hoc bene-

VValfr. Strã. — Innocent. — Quæſtio ſatiſfit.

Alcuinus. Amalar. HugoVictor.

beneficium nobis collatum eſt. Ita fere Alcuin. ſupra,& Amalar. libr.3. de Eccleſiaſtic. offic.cap.26. & Hugo Victorin.lib.2.de diuin. offic.c.36. Tandem additur de eodem Chriſto. *Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo eſt tibi Deo Patri omnipotenti in vnitate Spiritus ſancti omnis honor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum.* Quæ

Ambr.

verba fere reperiuntur apud Ambroſium, libr. 6.de Sacramen. cap.5. vbi habet illa duo verba, *In quo, & cum quo*, non tamen illud, *Per quem eſt tibi gloria*. Itaq; illa duo videntur proprie ratione diuinitatis Chriſti in eum cõuenire; nam, vt idem dicit Ambroſius,

Ambroſ.

lib.4.de fide capit.4. *Cum Patre & in Patre ſemper eſt Filius, & ideo cum ipſo glorificatur, tanquam æqualis; & in ipſo tanquam imagine ſubſtantiali glorificatur Pater*; per ipſum autem videtur referri ad Chriſtum, vt Deum hominem, per quem, vt per mediatorem, Deus honoratur.

Baſilius.

Vnde eleganter Baſilius, lib.de Spiritu ſancto, cap.7. *Vobis*, inquit, *qui Chriſtum diligitis, dico Eccleſiam vtrumque harum vocum uſum agnoſcere, neutrumque reijcere, quaſi alter alterum deſtruat, cum enim in Vnigenito naturæ maieſtatem ac dignitatis excellentiam cõtemplamur, tribuimus illi gloriam cum Patre, rurſus cum conſideramus, quæ bona in nos contulerit, aut quomodo nos ipſos ad Patrem adduxerit, confitemur, hoc beneficium per ipſum, & in ipſo peractum eſſe in nobis; vt altera particula*, cum quo, *propria ſit glorificantium; altera*, per quem, *ſit propria gratias agentium.* In quibus verbis videtur Baſilius non diſtinguere inter illos duos terminos, *cum ipſo* & *in ipſo*: poſſunt tamen diſtingui modo ſupra dicto, vt, *cum ipſo*, dicat concomitantiam; & æqualitatem adorationis, *in ipſo*, autem dicat, identitatem ſubſtantiæ: ſicut dici poteſt Pater videri cum Filio, & in Filio. Imo & particula, *per ipſum*, poteſt Chriſto, vt Deo attribui. Nam ſicut Pater per Verbum omnia creauit, ita per Verbum glorificatur ab omnibus. Verum eſt, Arrianos olim abuſos eſſe his vocibus, ad ſignificandam enim inæqualitatem trium perſonarum, non dicebant, *Gloria patri, & Filio & Spiritui ſancto*; ſed, *Gloria Patri, per Filium, in Spiritu ſancto*:

Theodor. Sozom.

vt refert Theodor. libr. 2. hiſtor. capit. 24. & Sozomenus, libr.3. capit.19. Eccleſia vero Catholica, ad euitandam fraudem huius erroris, inſtituit (vt creditur) in Concilio Niceno; vt diceretur, *Gloria Patri & Filio, & Spiritui ſancto*. Tamen, ſecluſa fraude & abuſu hæreticorum, in illis terminis nulla in rigore ſignificatur inæqualitas, vt declaratum eſt. Poſſunt denique illæ tres voces Chriſto, etiam vt homini, accommodari: nam per Ieſum, tanquam per mediatorem; & in ipſo radicati & fundati, tanquam palmites in vite; & cum ipſo, tanquam cum capite noſtro: omnes nos glorificamus Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, ſemperque glorificabimus, per omnia ſæcula ſæculorum. Et in his verbis cenſetur canon finiri: nam, quæ non ſequuntur, magis ſunt præparationes quædam ad communionem. Vnde in die Paraſceues, quando non fit conſecratio, neque offertur verum ſacrificium, omittuntur omnia, quæ dicta ſunt. Sed immediate poſt ablutionem manuum, fit tranſitus ad orationem Dominicam. Ex quo poteſt obiter confirmari, quod ſupra dicebamus, ſumptionem ſacramenti, non pertinere ad eſſentiam ſacrificii: nam canon, qui continere cenſetur actionem ſacrificandi, prius finitur. Et poſtea ad communionem fit præparatio. Atque ita ſumitur vt ſupra notaui, ex Gregorio, lib.7. Epiſtol.63.&

Greg. Microleg. Strabo.

Micrologo, c.18.& VValfrido Strabone, cap.22. Recentiores autem expoſitores ſub canone comprehendunt omnia, quæ ſequuntur vſq; ad conſumptionem ſacramẽti; quod pertinet, vt ſupra dixi, admo-

A

dum loquendi. Et ita etiam nos procedimus, quia non habemus aliud nomen, quo hæc omnia comprehendamus; & omnia hæc continentur ſub regula præſcripta ſacrificandi, quam nomen canonis proprie ſignificat.

Nomen canonis, regulam ſacrificãdi præſcriptã proprie ſignificat.

Igitur poſt omnia prædicta nono loco recitatur Dominica oratio, & quidem nonnulli putant, Gregorium primum inſtituiſſe, vt oratio Dominica in Miſſa diceretur, propter ea, quæ ipſe dicit, libr. 7. Epiſtol. 63. tamen ſine dubio eſt multo antiquior conſuetudo: imo Hieronymus, libr. 3. contra Pelagium, ſignificat, Chriſtum docuiſſe Apoſtolos, vt *quotidie in corporis illius ſacrificio audeant loqui, Pater noſter, qui es in cælis, &c.*

Hieronym.

B

Tertull. Ambroſ. Auguſt. Cyrill Gregor.

& idem ſumit ex Tertulliano, lib.de Orat.c.9. Ambroſio. 5.de Sacrament.c.4. Auguſtino, ſerm.28.de Verbis Domini, & lib.50.homiliar.in hom.42.& Epiſt.59. Cyrillo Hieroſolymitano, Catech. 5. myſtag. imo & Gregorius ipſo citato loco dicit, Apoſtolos, antequam alias Miſſæ preces inſtituere inciperent, ad hanc ſolummodo orationem oblationis hoſtiam conſecraſſe; & ibidem ait, apud Græcos ſolere dici ab omni populo; apud Latinos autem à ſolo ſacerdote: nõ ergo hãc conſuetudinem (vt quidam volunt) Gregorius introduxit, ſed veterẽ, ſi in aliqua re fortaſſe collapſa erat, reparauit, vt ibidẽ ipſe ſignificat: vel, ſi forte in alio loco Miſſæ dicebatur, ipſe ordinauit, vt ſtatim ſicut nũc dicitur

C

poſt canonem diceretur: optime enim in eum locũ cadit. Nam, cum in ea panem noſtrum quotidianũ, ſeu ſuperſubſtantialem petamus, recte tunc dicitur, quando ſacerdos ſe, & populum ad huius cœleſtis & ſuperſubſtantialis panis ſumptionem proxime incipit præparare.

Nec ſolum recitatio huius orationis, ſed etiam illa verba præambula, quæ ab Eccleſia dicũtur, *Præceptis ſalutarib. moniti & diuina inſtitutione formati, &c.* ſatis antiqua ſunt, vt ex Alcuino, citato loco ſumere licet, & indicat hoc ipſum à Hieronymo, dicto lib.3. cõtr. Pelagianos, in illo verbo, *Vt quotidie audeãt loqui, Pater noſter*, & fundamentũ habet in Cypriano, in expoſitione orationis Dominicę dicẽte,

Alcuin. Hieron. Cyprian.

D

Qui inter cætera ſalutaria ſua monita & præcepta diuina, quib. populo ſuo cõſuluit ad ſalutem etiã orandi ipſe formã dedit, & infra, *Quod nomẽ nemo noſtrũ in oratione auderet attingere, niſi ipſe nobis ſic permiſiſſet orare.* Deinde addit ſacerdos illã orationẽ, *Libera nos quæſumus Domine*, in qua illã vltimam petitionẽ orationis Dominicæ, *Libera nos à malo*, amplificat, & magis, in ſpecie proponit, vt Alcuinus, & alii Scriptores Eccleſiaſtici notãt applicando, & ad mala pręterita, vt nobis remittantur; & ad præſentia, vt ea declinemus; & ad futura, vt ea caueamus; vt in ſimili ait Ambroſ. ſerm.8.in Pſal.118. Item applicatur ad liberationẽ à malis culpæ, & à malis etiã temporalib. ſeu perturbationib. omnibus; ad quod obtinẽdum, pax etiam à Deo poſtulatur, adiuncta aliquorũ Sanctorum interceſſione.

Alcuin.

Ambroſ.

E

Microlog. Rudolph.

Addũt vero Micrologus, c.23. & Rudolphus de Can. obſeru. propoſ. 23. poſſe ſacerdotem nominare alios, ſi voluerit, quod non video, cur hoc loco potius, quam aliis illi permittendũ ſit; ſecurius ergo, meo iudicio, videtur, nihil addere his, quæ ab Eccleſia in canone præſcripta ſunt, vt inferius latius dicemus. Quia vero ſacerdos pacẽ poſtulauerat, pacem veram deinde populo imprecatur, dicens, *Pax Domini ſit ſemper vobiſcũ*, populo autẽ reſpondente, *Et cum ſpiritu tuo*, ſacerdos, dum Chriſti Domini corpus ſanguini miſcet, profert illam orationem. *Hæc commiſtio, & conſecratio, &c.* quæ omnia ſunt ſatis antiqua, vt conſtat ex Alcuino, & aliis ſcriptorib. Imò, & pacis dandæ in Miſſa meminit Clemens, lib.8. Conſt. capitul.18. Dionyſius, capitul.3.

Alcuin. Clem. Dionyſ.

Eccleſiaſt.

Chryſ. Optat. Eccleſiaſt. Hierarch. Chryſoſtomus, homil. 18. in 2. ad Corinth. & Optatus Mileuit. libr. 3. contra Parmen. *Non potuiſti*, ait, *prætermittere, quod legitimum eſt: Vtique dixiſti, Pax vobiſcum.* Sed circa illam orationem, *Hæc commiſtio & conſecratio, &c.* diligenter obſeruandum eſt, aliquos non legere verbum *conſecrationis*, ſed *commiſtionis* tantum, vt Amalarius, libr. 3. capit. 31. & Innocentius, libro quinto, capite ſecundo, qui etiam legunt, *Fiat commiſtio.* vnde, quia conſecratio tunc non fit, ſed facta iam eſt, ideo fortaſſe illud verbum omittunt. Tamen in ordine Romano antiquo vtrumque verbum, *commiſtionis*, ſcilicet, & *conſecrationis*, habetur, & apud Micrologum, capit. 18. & ita eſt ſeruandum, prout nunc in Miſſali habetur, *Hæc commiſtio & conſecratio*, non enim petimus, vt conſecratio de nouo fiat, ſed, vt fiat accipientibus nobis in viam æternam, vel certe, quod probabilitate non caret, conſecratio ibi non ſumitur pro confectione ſacramenti, ſed pro noua quadam ſignificatione, quam ſpecies ſacramentales per illam commiſtionem accipiunt; prius enim paſſionem tantum Domini ſignificabant; iam vero commiſtæ, eius glorioſam reſurrectionem indicare incipiunt. Quomodo autem corpus & ſanguis Domini miſceri dicantur per quandam denominationem ab ipſis ſpeciebus ſacramentalibus, dictum eſt ſupra, cum de mutationibus huius ſacramenti ageremus. Poſt hæc ſequitur *Agnus Dei, &c.* ex inſtitutione Sergii Papæ, vt referunt Amalar. libr. 3. capitul. 33. Strabo, capit. 22. Microlog. cap. 18. ſed Chryſoſt. Sergio antiquior, homil. 41. in 1. ad Corinth. hanc cæremoniam indicat, dum ait. *Nec fruſtra memoriam mortuorum inter ſacra myſteria celebramus, aut accedimus pro iſtis, agnum illum iacentem, & peccata mundi tollentem deprecantes.* Continent autem hæc verba inprimis veram de ſacramento Euchariſtiæ confeſſionem, dum per illa ad Chriſtum ibi realiter præſentem oramus; continent etiam latriæ adorationem: quia, vt Auguſtinus dixit, Pſalm. 98. *Nemo Chriſti carnem manducat, niſi prius adorauerit*, continent noſtrorum peccatorum, & infirmitatis noſtræ confeſſionem; ac denique diuinæ miſericordiæ & potentiæ confeſſionem continent. Tandem adiungit ſacerdos tres orationes, quibus, & Eccleſiæ pacem; & ſibi condignum ſacramenti fructum poſtulat: atque ita ſacramentum ſumit, adiungens ſacras alias ac breues precationes, quæ in Miſſali habentur, & nulla indigent declaratione. Ex his ergo omnibus ſatis conſtat, veriſſimum eſſe, quod Concilium dixit, in toto canone Miſſæ nihil eſſe, quod verum non ſit, & pietatem ſanctitatemque redoleat.

(Margin: Amalar. Innocent. — Amalar. Strabo. Microlog. Chryſoſt.)

SECTIO III.

Vtrum teneatur ſacerdos ſub præcepto omnia dicere, quæ in Miſſali præſcribuntur.

Dvo poſſunt in hoc dubio quæri. Primum, an teneatur Sacerdos, nihil omittere eorum, quę præſcripta ſunt. Secundum, an teneatur nihil eis addere.

1. Concluſ. Dico primo, teneri ſacerdotes ad ſeruandum integrum ritum Miſſæ, prout in Miſſali ſtatutus ac definitus eſt. Probatur primo ex Concilio Tridentin. ſeſſione 22. capit de obſeruandis in celebratione Miſſæ. Secundo, ex verbis Pii Quinti, in principio Miſſalis, *Mandantes, & ſtricte omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipientes vt Miſſam, iuxta ritum, modum ac normam, quæ per Miſſale hoc à nobis nunc traditur, decantent ac legant*, quod intelligendum eſt, ſecluſis priuilegiis: tamen, qui illis gaudent, tenebuntur, ſeruata proportione, ea dicere, quæ in Miſſali ſibi permiſſo continentur. Tertio accedit ratio huius præcepti, quia hæc res grauis eſt, & ad debitum cultum diuinum ſpectat, vtque tantum miniſterium ordinate fiat. Quando vero hæc omiſſio ſit peccatum veniale, quando vero mortale, ex materiæ grauitate, & ex contemptu, vel negligentia, iudicandum eſt. In quo inprimis notare oportet; aliud eſſe mutilare ordinem Miſſę, omittendo aliquid eorum, quæ dicenda ſunt; aliud vero dicere Miſſam alterius diei, ſeu de alia re, quam in Miſſali præſcribatur. In poſteriori mutatione non ſemper eſt culpa, dummodo in ea Miſſa, quæ dicitur, integer ritus ſeruetur: quia tunc reuera in rigore non prætermittitur ritus dicendi Miſſam; neque videtur eſſe latum præceptum proprie & in rigore de Miſſa dicenda, de feria aut de feſto: nam, cum ſacerdos abſolute non teneatur hodie, verbi gratia, Miſſam dicere, non eſt cur obligetur ad dicendam hanc determinate, ſi Miſſam vult dicere: quamuis enim non repugnet huiuſmodi obligatio, tamen in præſenti, neque oſtendi poteſt, neque eſt vlla ſufficiens neceſſitas, & cauſa illius. (Notabile.)

In quo eſt magna differentia inter Miſſam & diuinum officium: nam ad hoc dicendum tenentur ſacerdotes; & ideo mirum non eſt, quod obligentur ad dicendum ſingulis diebus illud officium, quod pro vnoquoque ſignatur: in Miſſa vero non ita eſt. Et hoc confirmat conſuetudo; nam ſine ſcrupulo ſolet hoc fieri, etiam à viris timoratis & doctis. Hoc tamen intelligendum eſt in Miſſis priuatis, quæ proprio arbitrio voluntarie dicuntur, nam in Miſſis ſolemnibus, quæ dicuntur in Parochiis, vel Eccleſiis conuentualibus, maior erit obligatio dicendi Miſſam diei, iuxta præſcriptum Miſſalis ordinem: argumento cap. Quidam, & cap. Cum creatura, de celebratione Miſſæ. Item, quando aliquis ob ſtipendium, vel capellaniæ inſtitutionem, vel ob aliam ſimilem cauſam obligatur ad ſpecialem Miſſam dicendam, debet, ſi commode poteſt, præſcriptam obligationem implere, quamuis, ſi abſq; ſcandalo id omittat, vt Miſſalis ordinem ſeruet, non peccabit: imo, ſi propter ſolemne feſtum id faciat, melius faciet. Denique, in vniuerſum loquendo, optimum conſilium eſt, non prætermittere, etiam in hoc, Miſſalis ordinem, abſque rationabili cauſa. Ita fere Syluest. verbo, Miſſa. quæſt. 1. 4. 7. 8. & 10. Soto, diſtinctione 13. quæſtione 2. articul. 1. in fine. Nauar. capit. 21. num. 7. Vict. in Summ. num. 95. At vero in priori defectu, qui eſt per omiſſionem alicuius partis pertinentis ad integrum ritum Miſſæ, ſemper intercedit aliqua culpa niſi, vel ob inaduertentiam naturalem, & inuoluntariam excuſetur; vel materia ſit adeo leuis, & tam rationabilis cauſa intercedat, illam omittendi, vt prudenter iudicetur ad excuſandum ſufficiens. Priorem partem probant, quæ in concluſione adducta ſunt; conſuetudo etiam Eccleſiæ eam confirmat. Ex qua, & ex inſtitutione Eccleſiæ, conſtat, totum Miſſæ officium eſſe actionem ſacram, moraliter vnam, miro ac religioſo artificio ex variis partibus compoſitam: eam ergo mutilare, per ſe loquendo, indecens eſt, & irreligioſum: eſt ergo aliqua culpa; mortalis quidem, ſi notabilis pars omittatur; vt v. g. Epiſtola, Euangeliũ, vel alia ſimilis, quæ ſunt veluti membra principalia, vt ſic dicam, vnius corporis heterogenei; ſi vero, quod omittitur, ſit aliquid leue, erit peccatum veniale. Sunt autem, qui cenſeant, in canone vel minimum verbum omittere, eſſe mortale peccatum, ſi intercedat culpabilis negligentia. Sed quamuis ea, quæ dicuntur in Miſſa fidelium,

(Margin: Magna differentia inter Miſſam & diuinum officiũ aſſignatur. — Opinio quorundam ab authore reiicitur.)

maiori cura dicenda ſint,&, quæ ad canonem pertinent, ſub obligationem ſtrictiorem cadere videantur; quia,& propinquiora ſunt ſacrificio,& antiquiori ac ſacratiori lege ſunt ſancita, iuxta communem Eccleſiæ ſenſum, nihilominus tamen non video, cur etiam in his ex leuitate materiæ non poſſit veniale peccatum intercedere, cum non ſit hic maior ratio, quam in multis aliis præceptis religionis, vt in materia voti, & ſimilibus. Item, in his poteſt intercedere, peccatum veniale ex indeliberatione,& omnimoda excuſatio ex totali inaduertentia, vt in prima exceptione dixi, quæ per ſe nota eſt: ergo etiam poterit ex leuitate materiæ, eſſe veniale peccatum; vt ſi, verbi gratia, vnum vel aliud nomen alicuius ſancti omittatur; vel, ſi tempore Paſchali, verbi gratia, omittantur ea, quæ interponenda ſunt in oratione, *Communicantes*, vel in oratione, *Hanc igitur oblationem*; Vnde ſecundam exceptionem addidi; quia ſunt aliquæ partes vel orationes, non ſimpliciter neceſſariæ ad vſitatam Miſſę integritatem, vt verbi gratia, Symbolum, aut quod dicantur in collectis vna vel duæ commemorationes, vel orationes, & harum partium omiſſio facilius poteſt à culpa mortali excuſari, quia reuera non proprie mutilatur tunc Miſſa, vel ſacra actio: & ideo etiam accidere poteſt; vt, ſi ex aliqua vrgente cauſa aliquid huiuſmodi ſine irreuerentia omittatur, nulla propterea culpa incurratur. Sed quæri poterit, an, ſi quis ex obliuione naturali aliquid in Miſſa omittat, verbi gratia, *Gloria*, aut *Credo*. poſtquam vero aliquantulum progreſſus eſt, recordetur, an, inquam, debeat repetere, quæ omiſit? Reſpondetur, regulariter non eſſe neceſſarium, vt notat Syluest. verbo, Miſſa. 1. quæſt. 5. §. 4. & 5. quia moraliter id non poteſt fieri commode, & omnia, quæ in Miſſa dicuntur, ita ſunt ordinata, vt, variato ordine, & extra propria loca, (vt ita dicam) conſtituta, non recte cohæreant, ſupponimus autem, ea, quæ omittuntur, non eſſe de ſubſtantia ſacrificii: nam, ſi huiuſmodi ſunt, ſemper ſunt repetenda. (Reſponſio Syluest.)

Dico ſecundo. Etiam tenetur ſacerdos non addere ex propria deuotione nouas precationes, aut alia verba, præter ea, quę iuxta ritum Eccleſiæ præſcripta ſunt. Hoc expreſſius cautum eſt Eccleſiaſticis conſtitutionibus: nam Pius Quintus, poſt citata verba. *Mandantes & stricte omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ percipientes.* ſubdit, *Ne in Miſſæ celebratione alias ceremonias vel preces, quam quæ in hoc Miſſali continentur, addere vel recitare præſumat.* & Concil. Trident. ſeſſ. 22. capitul. de obſeruandis in celeb. Miſſæ, poſt verba præcepti, illa ſubdit. *Neue ritus alios aut alias ceremonias & preces in Miſſarum celebratione adhibeant, præter eas, quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequente & laudabili vſu receptæ fuerint.* Et iuxta hæc noua decreta moderanda ſunt antiqua: quale eſt illud Concilii Carthag. III. can. 23. vbi dicitur, vt *nemo precibus aliunde deſcriptis vtatur, niſi prius eas cum inſtructioribus fratribus contulerit*; & quod additur in Conc. Mileuit. capitul. 12. ſcilicet, *huiuſmodi preces debere eſſe à prudentibus tractatas, & in Concilio, vel Synodo approbatas*: iam enim Pontifices Eccleſiæ certum ſtatuerunt ordinem, cui nihil addere licet. In quo, ex genere ſuo, maior eſt culpa, quam in priori defectu: tum quia commiſſio ex ſuo genere grauior eſt, quam omiſſio: tum etiam, quia hoc genus peccati ex ſe eſt magis expoſitum periculo ſuperſtitionis & erroris, & ideo expreſſius ac grauius in citatis locis hoc prohibetur. Item, quia in hoc quodammodo vſurpatur Eccleſiaſtica poteſtas; ad quam pertinet, in his ponere debitum ordinem & modum. Quapropter in hoc genere peccandi facilime erit culpa grauis, ſi materia ſit alicuius momenti. Atque ita ſentiunt Syluester, verbo, Miſſa. 1. quæſt. 2. & 3. Soto, diſtinct. 13. quæſt. 2. articul. 4. & alii Summiſtæ, & Doctores. Sed hoc maxime verum eſt, ſi in his, quæ publice dicuntur, hæc additio fiat, quamuis etiam neque ſecrete facienda ſit: nam, ſi addantur ipſi officio Miſſæ, procedunt omnia dicta: ſi vero ſacerdos non intendat aliquid addere officio Miſſæ, ſed, vt priuata perſona, eo tempore priuatam aliquam deuotionem ſecrete recitare, non peccabit quidem directe contra prędictum præceptum, male tamen & imprudenter faciet, ſacrum miniſterium priuatis precibus omnino ab illo diſtinctis interrumpendo.

(Pius V. — Conc. Trid. — Conc. Carthag. III. — Cõc. Mileuit. — Syluest.)

ARTICVLVS V.

Vtrum ea, quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, ſint conuenientia.

AD quintum ſic proceditur. Videtur, quod ea, quæ in celebratione huius ſacramenti aguntur, non ſint conuenientia. Hoc enim ſacramentum ad nouum teſtamentum pertinet, vt ex forma ipſius apparet. In nouo autem teſtamento non ſunt obſeruandæ ceremoniæ veteris teſtamenti, ad quas pertinebat, quod ſacerdos & miniſtri aqua lauabantur, quando accedebant ad offerendum: legitur enim Exod. 30. Lauabunt Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare. Non eſt ergo conueniens, quod ſacerdos lauet manus ſuas inter Miſſarum ſolemnia. (4 ſen. d. 12. in expo. lit. & opu. 65 c. 5. & opuſ. 66 per totum.)

2. *Præterea, Ibidem Dominus mandauit, quod Aaron adoleret incenſum ſuaue fragrans ſuper altare, quod erat ante Propitiatorium. Quod etiam pertinebat ad ceremonias veteris teſtamenti. Inconuenienter ergo in Miſſa ſacerdos thurificatione vtitur.*

3. *Præterea, Ea, quæ in ſacramentis Eccleſiæ aguntur, non ſunt iteranda. Inconuenienter igitur Sacerdos multoties iterat cruce ſignationes ſuper hoc ſacramentum.*

4. *Præterea. Apoſtolus dicit ad Hebræos 7. Sine vlla contradictione quod minus eſt à maiori benedicitur. Sed Chriſtus, qui eſt in hoc ſacramento poſt conſecrationem, eſt multo maior ſacerdote. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt conſecrationem benedicit hoc ſacramentum cruce ſignando.*

5. *Præterea, In ſacramento Eccleſiæ nihil debet fieri; quod ridiculoſum videatur. Videtur autem ridiculoſum, geſticulationes facere; ad quas pertinere videtur, quod ſacerdos quãdoque brachia extendit, manus iungit, digitos complicat, & ſe ipſum † inclinat. Ergo hæc non debent fieri in hoc ſacramento.* († Alias incuruat.)

6. *Præterea, Ridiculoſum etiam videtur, quod ſacerdos multoties ſe ad populum vertit, & multoties populum ſalutat. Non ergo debent hoc fieri in celebratione huius ſacramenti.*

7. *Præterea, Apoſtolus. 1. ad Corinth. 1. pro inconuenienti habet, quod Chriſtus diuiſus ſit. Sed poſt conſecrationem Chriſtus eſt in hoc ſacramento; inconuenienter ergo hoſtia frangitur à ſacerdote.*

8. *Præterea, Ea, quæ in hoc ſacramento aguntur, paſſionẽ Chriſti repræſentant. Sed in paſſione Chriſti corpus fuit diuiſum in locis quinq; vulnerum. Ergo corpus Chriſti in quinq; partes frangi deberet magis, quam in tres.*

9. *Præterea, Totum corpus Chriſti in hoc ſacramento ſeorſum conſecratur à ſanguine. Inconuenienter ergo vna pars eius ſanguini miſcetur.*

10. *Præterea, Sicut corpus Chriſti proponitur in hoc ſacramento vt cibus, ita & ſanguis Chriſti vt potus. Sed ſumptioni corporis Chriſti non adiungitur in celebratione Miſſæ alius corporalis cibus. Inconuenienter igitur ſacerdos poſt ſumptionem ſanguinis Chriſti vinum non conſecratum ſumit.*

11. *Præ-*

11. Præterea, Veritas debet reſpondere figuræ. Sed de agno Paſchali, qui fuit figura huius ſacramenti, mandatur, quod non remaneret ex eo quicquam vſque mane. Inconuenienter igitur hoſtiæ conſecratæ reſeruantur, & non ſtatim ſumuntur.

12. Præterea, ſacerdos pluraliter loquitur audientibus, cum dicit: Dominus vobiſcum, & gratias agamus. Sed inconueniens videtur pluraliter loqui vni ſoli, & maxime minori. Ergo inconueniens videtur, quod ſacerdos, vno tantum miniſtro præſente, celebret Miſſam. Sic igitur videtur, quod inconuenienter aliqua agantur in celebratione huius ſacramenti.

SED in contrarium eſt Eccleſiæ conſuetudo, quæ errare non poteſt vtpote Spiritu ſancto inſtructa.

RESPONDEO dicendum, quod (ſicut ſupra dictum eſt †) in ſacramentis dupliciter aliquid ſignificatur, ſcilicet, verbis & factis, ad hoc quod ſit perfectior ſignificatio. Significantur autem verbis in celebratione huius ſacramenti, quædam pertinentia ad paſſionem Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento; vel etiam ad corpus myſticum, quod ſignificatur in hoc ſacramento: & quædam pertinentia ad vſum huius Sacramenti, qui debet eſſe cum deuotione & reuerentia. Et ideo in celebratione huius myſterij quædam aguntur ad repræſentandam paſſionem Chriſti, vel etiam diſpoſitionem corporis myſtici, & quædam aguntur pertinentia ad deuotionem & reuerentiam huius ſacramenti.

q.60.artic.5. & 6.

AD primum ergo dicendum, quod ablutio manuum fit in celebratione Miſſæ propter reuerentiam huius ſacramenti. Et hoc dupliciter. Primo quidem, quia aliqua pretioſa tractare non conſueuimus, niſi manibus ablutis, vnde indecens videtur, quod ad tantum ſacramentum aliquis accedat, manibus etiam corporaliter inquinatis. Secundo propter ſignificationem, quia vt Dionyſ. † dicit 3. eccleſ. hier. extremitatum ablutio ſignificat emundationem etiam à minimis peccatis ſecundum illud Ioan. 13. Qui lotus eſt, non indiget, niſi vt pedes lauet. Et talis emundatio requiritur ab eo, qui accedit ad hoc ſacramentum. Quod etiam ſignificatur per confeſſionem, quæ fit ante introitum Miſſæ. Et hoc quidem ſignificabat ablutio ſacerdotum in veteri lege, vt ibidem Dionyſ. dicit. Nec tamen Eccleſia hoc ſeruat, tanquam cæremoniale veteris legis præceptum, ſed quaſi ab Eccleſia inſtitutum, ſicut quiddam ſecundum ſe conueniens. Et ideo non eodem modo obſeruatur, ſicut tunc: prætermittitur enim pedum ablutio, & ſeruatur ablutio manuum, quæ poteſt fieri magis in promptu: & quæ ſufficit ad ſignificãdam perfectam mundationem. Cum enim manus ſit organum organorum (vt dicitur tertio de anima *) omnia opera attribuuntur manibus, vnde in Pſalm. 23. dicitur, Lauabo inter innocentes manus meas.

c.3. Eccl. hic. à medio illius.

Eodem loco nunc dicto.

Lib 3. tex. 38 num. 2.

De thurificatione.

AD ſecundum dicendum, quod etiam thurificatione non vtimur, quaſi cæremoniali præcepto legis, ſed ſicut Eccleſiæ ſtatuto. Vnde non eodem modo vtimur, ſicut in lege veteri erat ſtatutum, pertinet autem ad duo. Primo quidem ad reuerentiam huius ſacramenti, vt, ſcilicet, per bonum odorem depellatur, ſi quid corporaliter praui odoris in loco fuerit, quod poſſet prouocare horrorem. Secundo pertinet ad repræſentandum effectum gratiæ, qua, ſicut bono odore, Chriſtus plenus fuit (ſecundum illud Geneſ. 27. Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni) & à Chriſto deriuatur ad fideles, officio miniſtrorum, ſecundum illud 2. Corinth. 2. Odorem notitiæ ſuæ ſpargit per nos in omni loco. Et ideo vndique thurificato altari, per quod Chriſtus deſignatur, thurificantur omnes per ordinem.

De crucis variæ in Miſta ſignificatione.

AD tertium dicendum, quod ſacerdos in celebratione Miſſæ vtitur cruceſignatione, ad exprimendam paſſionem Chriſti, quæ ad crucem eſt terminata. Eſt autem paſſio Chriſti quibuſdam quaſi gradibus peracta. Nam primo fuit Chriſti traditio, quæ facta eſt à Deo, Iuda, & Iudæis, quod ſignificat trina cruceſignatio, ſuper illa verba; Hæc dona,

A hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. Secundo fuit Chriſti venditio, eſt autem venditus Sacerdotibus, Scribis, & Phariſæis. Ad quod ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ſuper illa verba; Benedictam, adſcriptam, ratam. Vel ad oſtendendum pretium venditionis, ſcilicet, triginta denarios. Additur autem & duplex crux ſuper illa verba, Vt nobis corpus & ſanguis, &c. ad deſignandam perſonam Iudæ venditoris, & Chriſti venditi. Tertio autem fuit præſignatio paſſionis Chriſti facta in cœna. Ad quod deſignandum fiunt tertio duæ cruces: vna in conſecratione corporis, alia in conſecratione ſanguinis. Vbi vtrobique dicitur, Benedixit. Quarto autem fuit ipſa paſſio Chriſti: Vnde ad repræſentandum quinque plagas Chriſti, fit quarto

B quintuplex cruceſignatio ſuper illa verba, Hoſtiam puram, hoſtiam ſanctam, hoſtiam immaculatam, panem ſanctum vitæ æternæ, & calicem ſalutis perpetuæ. Quinto repræſentatur extenſio corporis & effuſio ſanguinis, & fructus paſſionis per trinam cruceſignationem, quæ fit ſuper illis verbis: Corpus & ſanguinem ſumpſerimus omni benedictione, &c. Sexto repræſentatur triplex oratio, quam fecit in cruce. Vnam pro perſecutoribus, cum dixit: Pater ignoſce illis. Secundã pro liberatione à morte, cum dixit, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? Tertia pertinet ad adeptionem gloriæ, cum dixit, Pater in manus tuas cõmendo ſpiritum meum. Et ad hoc ſignificandum fit trina cruceſignatio ſuper illa verba, ſanctificas, viuificas, benedicis, &c. Septimo, repræſentantur tres horæ, quibus pependit in cruce,

C ſcilicet, à ſexta vſque ad horam nonam. Et ad hoc ſignificandum fit iterum trina cruceſignatio ad illa verba; Per ipſum, & cum ipſo, & in ipſo. Octauo autem repræſentatur ſeparatio animæ à corpore per duas cruces ſubſequenter extra calicem factas. Nono autem repræſentatur reſurrectio, tertia die facta, per tres cruces, quæ fiunt ad illa verba; Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. Poteſt autem breuius dici, quod conſecratio huius ſacramẽti, & acceptatio huius ſacrificij, & fructus ipſius procedit ex virtute crucis Chriſti. Et ideo, vbicunque fit mentio de aliquo horum, ſacerdos cruceſignatione vtitur.

AD quartum dicendum, quod ſacerdos poſt conſecrationem non vtitur cruceſignatione ad benedicendum & conſecrandum, ſed ſolum ad commemorandam virtutem crucis,

D & modum paſſionis Chriſti vt ex dictis patet. * In ſolu. præ.

AD quintum dicendum, quod ea, quæ ſacerdos in Miſſa facit, non ſunt ridiculoſæ geſticulationes; fiunt enim ad aliquid repræſentandum. Quod enim ſacerdos brachia extendit poſt conſecrationem, ſignificat extenſionem brachiorum Chriſti in cruce. Leuat etiam manus orando: ad deſignandum, quod oratio eius dirigitur pro populo ad Deum; ſecundum illud Thren. 3. Leuemus corda noſtra cum manibus ad Dominum in cælos. Exod. 17. dicitur, quod, cum leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael. Quod autem manus interdum iungit, & ſe inclinat, eſt ſuppliciter & humiliter orantis, & deſignat humilitatem & obedientiam Chriſti, ex qua paſſus eſt: Digitos autem iungit poſt conſecrationem, ſc. pollicem cum indice, quibus corpus Chriſti conſecratum tetigerat, vt,

E ſi qua particula digitis adhæſerit, non diſpergatur, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti.

AD ſextum dicendum, quod quinquies ſe ſacerdos vertit ad populum ad ſignificandum, quod Dominus, die reſurrectionis, quinquies ſe manifeſtauit, vt ſupra dictum eſt, † in tractatu de reſurrectione Chriſti. Salutat autem ſepties populum, ſcilicet, quinque vicibus, quibus ſe conuertit ad populum, & bis, quando ſe non conuertit (ſcilicet, cum ante præfationem dicit, Dominus vobiſcum, & cum dicit, Pax Domini ſit ſemper vobiſcum) ad deſignandam ſeptiformem gratiam Spiritus ſancti. Epiſcopus autem celebrans in feſtis, in prima ſalutatione dicit, Pax vobis, quod poſt reſurrectionem diſcipulis dixit Dominus: cuius perſonam repræſentat præcipue Epiſcopus. q.55 art 5. argum.

AD ſe-

AD ſeptimum dicendum, quod fractio hoſtiæ tria ſignificat. Primo quidem ipſam diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſſione. Secundo diſtinctionem corporis myſtici, ſecundum diuerſos ſtatus. Tertio diſtributionem gratiarum, procedentium ex paſſione Chriſti, vt Dion. * dicit 5. cap. Eccle. hier. Vnde talis fractio non inducit diuiſionem Chriſti.

Cap. 5. Eccle. hier. à med.

AD octauum dicendum, quod, ſicut Sergius Papa dicit (& habetur de conſecratio. diſtinct. 2.) triforme eſt corpus Domini. Pars oblata in calicem miſſa, corpus Chriſti quod iam reſurrexit, monſtrat, ſcilicet, ipſum Chriſtum, & beatam Virginem: vel, ſi qui alij Sancti cum corporibus, iam ſunt in gloria. Pars comeſta, ambulans adhuc ſuper terram; quia, ſcilicet, viuentes in terra, ſacramento † vtuntur, & paſſionibus conteruntur, ſicut & panis comeſtus conteritur dentibus. Pars in altari vſque ad finem Miſſæ remanens, eſt corpus in ſepulchro, quia vſque in finem ſæculi corpora Sanctorum in ſepulchris erunt, quorum tamen animæ ſunt, vel in purgatorio, vel in cælo. Hic tamen ritus non ſeruatur modo, vt ſcilicet, vna pars ſeruetur, vſque in finem Miſſæ, propter periculum. Manet tamen eadem ſignificatio partium. Quam quidam metrice expreſſerunt, dicentes. Hoſtia diuiditur in partes; tincta beatos, plane ſicca notat viuos; ſeruata ſepultos. Quidam tamen dicunt, quod pars in calicem miſſa, ſignificat eos, qui viuunt in hoc mundo, pars autem extra calicem ſeruata, ſignificat plene beatos, ſcilicet, quantum ad animam & corpus: pars autem comeſta, ſignificat cæteros.

De conſe. d. 2. Triforme.

Alias vniuntur.

AD nonum dicendum, quod per calicem duo poſſunt ſignificari. Vno modo ipſa paſſio Chriſti, quæ repræſentatur in hoc ſacramento. Et, ſecundum hoc, per partem in calicem miſſam ſignificantur illi, qui adhuc ſunt participes paſſionum Chriſti. Alio modo poteſt ſignificari fruitio beata, quæ etiam in hoc ſacramento præfiguratur. Et ideo illi, quorum corpora iam ſunt in plena beatitudine, ſignificantur per partem in calicem miſſam. Et eſt notandum, quod pars in calice miſſa, non debet populo dari in ſupplementum communionis: quia panem intinctum non porrexerat Chriſtus, niſi Iudæ proditori.

AD decimum dicendum, quod vinum ratione ſuæ humiditatis eſt ablutiuum. Et ideo ſumitur poſt ſuſceptionem huius ſacramenti, ad abluendum os, ne aliquæ reliquiæ remaneant, quod pertinet ad reuerentiam ſacramenti. Vnde extra de celebratione Miſſarũ, capitul. * ex parte. Semper ſacerdos vino os perfundere debet, poſtquam totum percepit Euchariſtiæ ſacramentum, niſi, cum eodem die aliam Miſſam debuerit celebrare, ne, ſi forte vinũ perfuſionis acciperet, celebrationem aliam impediret. Et eadem ratione perfundit vino digitos, quibus corpus Chriſti tetigerat.

In dec. l. 3. ti. 41. c. ex parte, & eſt, c. 5.

AD vndecimum dicendum eſt, quod veritas, quantum ad aliquid debet reſpondere figuræ: quia, ſcilicet, non debet pars hoſtiæ conſecratæ, de qua ſacerdos & miniſtri, vel etiam populus communicat, in craſtinum reſeruari. Vnde, vt habetur de conſecration. diſtinctione. 2. † Clemens Papa ſtatuit, quod tanta holocauſta in altari offerantur, quanta populo ſufficere debeant, quod ſi remanſerint, in craſtinum nõ reſeruentur, ſed cum timore & tremore, clericorum diligentia conſumantur. Quia tamen hoc ſacramentum quotidie ſumendum eſt (non autem agnus Paſchalis quotidie ſumebatur) ideo oportet, alias hoſtias conſecratas pro infirmis conſeruare. Vnde in eadem diſtinctione legitur, † Presbyter Euchariſtiam ſemper habeat paratam, vt, quando quis infirmatus fuerit, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur.

De conſe. d. 2 c. Tribus gradibus.

De conſe. d. 28. c. presbyter.

AD duodecimum dicendum, quod in ſolemni celebratione Miſſæ plures debent adeſſe, Vnde Soter Papa † dicit, vt habetur de conſecration. diſtinct. 2. Hoc quoque ſtatutum eſt, vt nullus presbyterorum Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, niſi duobus præſentibus, ſibique reſpondentibus, ipſe tertius habeatur, quia, cum pluraliter ab eo dicitur, Dominus

De conſe. d. 2. cap. Hoc quoque ſtatutum eſt.

A vobiſcum: & illud in ſecretis: orate pro me, apertiſſime conuenit, vt ipſius reſpõdeatur ſalutationi. Vnde & ad maiorem ſolemnitatem, ibidem ſtatutum legitur, quod Epiſcopus cum pluribus Miſſarum ſolemnia peragat. In Miſſis tamen priuatis ſufficit, vnum habere miniſtrum, qui gerit perſonam totius populi catholici, ex cuius perſona ſacerdoti pluraliter reſpondet.

DISPVTATIO LXXXIIII.

De ritibus Miſſæ, qui in actione conſiſtunt.

DVo tantum in hac diſputatione tractanda ſunt; primum de conuenientia B & ratione harum cerẽmoniarum; ſecundũ de obligatione exercendi illas, & quomodo in hac re peccari poſſit.

SECTIO I.

Vtrum ceremoniæ Miſſæ, quæ in actione conſiſtunt, conuenienter ſint ab Eccleſia inſtitutæ.

IN hac dubitatione idem ſentiunt hæretici, quod de aliis cerẽmoniis; neque aliquid noui afferunt; & ideo à nobis prætermittendi ſunt. Vt ergo hanc rem breuiter expediamus, oportet eas ad pauca capita reuocare, ſicut aliis locis fecimus.

Primo ergo quædam ex cerẽmoniis Miſſæ inductę ſunt ſolum, vt hoc ſacrum myſterium debita ho- *Finis cerẽmoniarum Miſſæ redditur.*
C neſtate, modeſtia, ac reuerentia peragatur: vnde cõſtat, huiuſmodi cerẽmonias non ſolum conuenientes, ſed moraliter etiam eſſe neceſſarias; & ideo ſumma prudentia eſſe ab Eccleſia inſtitutas; Exempla ſunt quam plurima in Romano Rituali, vt verbi gratia, quod ſacerdos, antequam veſtibus ſacris induatur, lauet manus, ad quandam decentiam ſpectat. Item, quod *incedens ad altare, procedat oculis demiſſis, inceſſu graui, erecto corpore, propter modeſtiam, & decentem grauitatem*, præſcriptum eſt. Simile eſt in multis aliis cerẽmoniis, vt, verbi gratia, quod, dum ſe ipſum manu dextra ſignat, ſiniſtram ponat ſub pectore, ſolum ordinatum videtur, quia ille eſt decentior modus, è contrario vero, quod, dum benedicit oblata,
D manum habeat ſuper altare, maiorem habet ad illã actionem commoditatem & venuſtatem. Rurſus interdum aliquid huiuſmodi præſcribitur, vt actio locutioni conformis ſit, quod etiam pertinet ad decorem quẽdam; vt, quod ſacerdos pectus ſuum percutiat, cum dicit, *Mea culpa*, quod iũgat manus, cum dicit, *In vnitate Spiritus ſancti Deus*, vel, *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum*. Quod eas eleuet, cum dicit, *Surſum corda*. Quod benedicturus, aut ſalutaturus populum, ad illum conuertatur: & ſic de multis aliis quæ, ſi recte ponderentur, nihil aliud continent, quam commodum, modeſtum, ac prudentem operandi modum. Vnde quoad hanc partem hic ritus fundatus eſt in illis verbis Pauli, primæ ad Corinth. *1. ad Cor. 14.*
E 14. *Omnia ſecundum ordinem fiant in vobis*; & ideo oportet in his omnibus, etiam minutiſſimis, certum ordinem ab Eccleſia conſtitui; tum quia, ſi hæc relinquerentur vniuſcuiuſque arbitrio, multa indecore & imprudenter fierent: tum etiam, quia exiſtimauit Eccleſia in tam alto & ſacro miniſterio nihil eſſe leue exiſtimandum, quo minus maxima decentia & grauitate fiat; vbi optime quadrat illud Cypr. in expoſitione orat. Domin. *Placendum eſt diuinis oculis, etiam in habitu corporis.* Denique quia hæc vniformitas, *Cyprian.* quæ in his omnibus ſeruatur, ad ſplendorem officii Eccleſiaſtici ſpectat, & vnitatem Eccleſiæ commendat, & Paſtorum eius curam ac ſolicitudinem. Cuius exemplum habemus in Paulo. 1. ad Corinthios 11. & 14. vbi præcipit, vt mulieres taceant in Eccle- *1 ad Cor. 11. & 14.*

Eccleſia; vt orent velato capite; viri autem non velato: item huiuſmodi eſt illud; *Cùm conuenitis ad manducandum, inuicem expectate*; &, *ſi quis eſurit, domi manducet*: & poſteà concludit; *Cætera autem, cùm venero, diſponam*: vtique ſimilia, & ad eundem ordinem pertinentia: ergo de huiuſmodi rebus diſponere, & in eis ordinem ponere, ad prouidentiam Eccleſiæ pertinet.

Secundò ſunt aliæ cæræmoniæ inſtitutæ per ſe primò propter exteriores actus latriæ exercendos, quæ etiam conuenientiſſimè inſtitutæ ſunt. Exempla ſunt quàm plurima: ex his enim cæremoniis quædam ordinantur ad Deum adorandum & colendum, vt eſt, capitis aut corporis inclinatio, aut genuflexio, & ſimiles, quæ reuerentiam, & animi ſubiectionem demonſtrant; & ideò, quodammodo ex natura rei, B accommodatæ ſunt ad colendum Deum, quem non tantùm interiùs, ſed etiam exterius per actiones corporis eſſe nobis adorandum, alibi latius oſtendimus. Vnde de Chriſto Domino legimus, genibus poſitis, oraſſe ad Patrem; & huc etiam ſpectat manuum, vel oculorum eleuatio, quam in oratione commendat Paulus 1. ad Timoth. 2. & ſæpè Scriptura, iuxta illud, Pſal. 141. *Eleuatio manuum mearum, ſacrificium veſpertinum*; & de Chriſto ſæpè legimus, leuaſſe oculos in cœlum ad orandum vel gratias agendum Deo, Ioan. 11. & 17. Idemque in hoc ipſo myſterio feciſſe conſtat ex Canone Miſſæ, & ex his, quæ ſuprà diximus. Denique huc etiam ſpectat, quòd ſacerdos ſit diſco- C operto capite, dum Deo ſacrificat: nam hoc etiam reuerentiæ & humilitatis ſignum eſt. Vnde Tertull. in Apolog. c. 30. dicit: *Chriſtiani illuc* (id eſt, in cœlum) *ſuſpicientes, manibus expanſis, quia innocuis, capite nudo; quia non erubeſcimus, peccantes ſumus.* Aliæ verò ex his ceremoniis ordinantur ad cultum Sanctorum, vt inclinatio capitis ad nomen Sancti, quod in oratione profertur, &c. Aliæ ordinantur ad imaginum, aut rerum ſacrarum venerationem, vt inclinatio capitis ad crucem vel imaginem; reuerentia ad altare; oſculum altaris, Miſſalis, aut patenæ, & ſimilia; de quibus ſatis dictum eſt ſuprà, de adoratione tractando. Aliæ denique ſpectant ad reuerentiam, & adorationem ipſiuſmet ſacramenti; vt eſt genuflexio coram ipſo, tunſio pectoris cum illa oratione, *Agnus Dei*, vel, *Domine,* D *non ſum dignus*: & huc etiam ſpectat antiqua illa cæræmonia eleuandi ſacramentum ſtatim poſt conſecrationem, vt ab omnibus adoretur; de qua ſupra, diſputatione 65. ſectio. 1. dictum eſt. Item, ad hoc genus ſpectat ſumma diligentia, quæ adhibetur in pertractando hoc ſacramentum, ne quid illius decidat, vt, non disiungendo digitos, & cautè purificando vaſa: de quibus D. Thomas hic, ad 5. & 10. Cum ergo hi omnes ſint actus veræ religionis, conſtat, conuenienter eſſe ab Eccleſia ordinatos & inſtitutos. Neque in his omnibus aliquid ſuperſtitioſum oſtendi poteſt, ſi debita intentione fiant, prout ab Eccleſia inſtitutum eſt vt fiant, & in ſuperioribus eſt declaratum; de E variis generibus adorationum tractando.

1. ad Timot. 2.

Tertull.

D. Thom.

Tertiò ſunt aliæ cæræmoniæ, quæ ſpecialiter ſunt propter ſignificationem inſtitutæ, non quod non pertineant etiam ad ornatum; neque, quòd cultum etiam aliquem non contineant; ſed, quòd principaliter propter ſignificationem ordinatæ ſint. Hæc autem ſignificatio duplex diſtingui poteſt, vt in ſimilibus ſæpè viſum eſt in ſuperioribus; vna eſt moralis, alia myſtica. Prior communis eſt omnibus cæræmoniis ſecundo loco numeratis; nam eſſe ſignum morale, nihil aliud eſt, quàm eſſe id, quo exteriùs indicamus bonum interioris animi motum ſeu affectum: omnis autem adoratio exterior, eſt ſignum interioris reuerentiæ & affectus; & ita de cæræmoniis habentibus hanc ſolam ſignificationem, nihil in A ſpeciali dicere oportet; ſolum de aliquibus, quæ inſigniores eſſe videntur, pauca notanda ſunt. Prima ac præcipua eſt eleuatio panis & vini conſecrandi, oculis & manibus ad Deum eleuatis; quæ cæræmonia eſt valde vſitata in ſacrificiis; vt patet Leuit. 8. &c. nam eſt aptiſſima ad ſignificandam oblationem, quæ fit Deo, & qua homo ſe totum Deo offert per ſacrificium. Secunda eſt, tunſio pectoris, quæ ſignum eſt veluti naturale interioris contritionis: nam & publicanus ille percutiebat pectus ſuum, Lucæ 18. & capite 23. *Alij reuertebantur percutientes pectora ſua.* Vnde Auguſtinus Pſalm. 146. *Significamus, nos cor conterere, vt à Domino dirigatur*; & lib. 50. Homiliar. Homil. vltima, capit. 8. *Quotidie tundimus pectora, quod nos quoque Antiſtites ad altare aſſiſtentes cum omnibus facimus*; & Nicolaus I. ad conſult. Bulgar. capitulo 54. *Pectus percutimus ſignantes, quòd nequiter egimus, diſplicere nobis.* Tertia cæræmonia eſt, oſculum, quod ſub duplici ſignificatione morali datur in Miſſa. Vna eſt ſignificatio reuerentiæ; & hoc modo oſculatur ſacerdos ſacras veſtes, cùm illis induitur, altare in principio; & in fine Miſſæ; & Miſſale, finito Euangelio; & miniſter vel diaconus oſculatur manum ſacerdotis.

Nicol.

Alia ſignificatio eſt amoris, vel beneuolentiæ; & huiuſmodi eſt oſculum pacis, quæ eſt antiquiſſima cæræmonia, vt conſtat ex antiquis Liturgiis, & ex Cyrillo, Catecheſ. 5. Myſtagog. Chryſoſtomus, Homil. 77. in Ioannem, & lib. 1. de Compunct. cordis: & Homil. de Prodit. Iudæ, & 51. ad Populum; & ex Tertulliano, libro de Oration. capit. vlt. Iuſtin. Apolog. 2. Dionyſ. de Eccleſiaſt. Hierarchia, capit. tertio. Qui omnes explicant, hoc ſigno indicari animorum conſenſionem & vnitatem. Vnde, quamuis Innocentius I. epiſtola prima, capitulo primo, aliam ſignificationem aſſignet; ſcilicet pacis oſculum dari poſt confecta myſteria, vt appareat, populum ad omnia, quæ in myſteriis aguntur, ſuum præbuiſſe conſenſum; non tamen excludit priorem ſignificationem, quæ maximè propria atque moralis videtur. In quacunque autem harum ſignificationum, eſt hæc cæræmonia aptiſſima: &, ne aliquid indecentiæ continere videatur, cautum eſt; vt viri laici laicos, fœminæ fœminas oſcularentur, vt eſt apud Clementem, libro 8. Conſtit. capitulo 11. iam verò, quia malitia nimiùm excreuit, & charitas refrixit, oſculum non proximè datur oris tactu, ſed media imagine, aut alia re ſacra; de quo Gabriel, lectione 81. in Canonem.

Cyrillus. Chryſoſt. Tertullian. Iuſtinus. Dionyſius. Innocent. Gabriel.

Alia ſignificatio harum cæræmoniarũ eſt myſtica, de qua etiam ex ſupra dictis ſatis conſtat, per ſe loquendo, licitam eſſe, & conuenientem, ſi debito modo fiat; nam homines his ſenſibilibus ſignis mouentur ad ſpiritualem cognitionem, vel conſiderationẽ. In particulari verò, prima cæræmonia in hoc genere eſſe videtur, miſtio aquæ & vini, de qua ſatis dictum eſt ſuprà, cùm de materia remota huius ſacramenti ageremus. Secunda eſt, manuum ſeu digitorum ablutio: bis enim ſacerdos manus abluere præcipitur. Primò ante Miſſam, cùm accedit ad veſtes ſacras induendas; & hæc ablutio primario ordinatur ad munditiam corporalem ipſarum manuum, quæ etiam neceſſaria eſt ad decenter tractandum hoc ſacramentum: & de hac loqui videtur Chryſoſt. cum dicit, Hom. 61. ad popul. *Dic mihi, illotis manibus, ad ſacrificium eligeres accedere? Non puto.* Nec tamen ab illa ablutione excluditur ſpiritualis ſignificatio; & ideò illi adiungitur oratio, qua ſpiritus & corporis munditia poſtulatur ad dignè miniſtrandum ac ſeruiendum

Chryſoſt.

dum Deo. Altera ablutio eſt, de qua nunc agimus; quæ fit poſt priorem oblationem ante ſacrificium; de qua tractans Cyril. Catech.5.myſtag. expreſsè dicit, non eſſe ad abluendas corporis ſordes., ſed in ſymbolum; oportere nos à peccatis omnibus mundari. Additque Diuus Thomas hic ad 1.non integras manus, ſed digitorum ſummitates ablui, ad ſignificandum, non tantum grauiora; ſed etiam leuiſſima peccata eſſe tollenda, quod ſumptum eſt ex Dionyſ. ca.3.de Eccleſ. Hierar. vbi huius ablutionis, & ſignificationis eius expreſsè meminit, & Clemens lib. 8. Conſtit.cap.15.& eadem ceræmonia reperitur in antiquis Liturgiis. Tertio loco numerari poteſt illa manuum extenſio, quæ fit ſuper oblata, dum recitatur illa oratio, *Hanc igitur oblationem ſeruitutis noſtræ, &c.* de qua nihil in particulari dictum reperio, neq; in antiquis, neq; in recẽtioribus authoribus, quamuis plures conſuluerim. Vnde non videntur intellexiſſe, continere ſingularem aliquam ſignificationem myſticam, ſed ſolum grauem quandam & reuerentem demonſtrationem ſacrificij, correſpondentem illi ſigno demonſtratiuo, *Hanc igitur.* Addere verò poſſumus, illam eſſe veluti quandam manuum impoſitionem, per quam ſignificari ſolet, vel diuina protectio, vel efficacia diuinæ gratiæ: quia ergo in illa oratione peculiariter poſtulatur hæc protectio diuina per eam oblationem, ideò ſacerdos, dum ita orat, veluti manus imponit ſuper oblata. Vel etiam ſignificatur, ſacrificium hoc eſſe holocauſtum & hoſtiam pacificam, ac pro peccato ſufficientiſſimam ad placandum Dominum, præfiguratam, Leuit.1.3. & 4.vbi de holocauſto dicitur, quòd ſit maſculum immaculatum, *Ponetque manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit.* Quarto loco numerari poſſunt omnes illæ ceræmoniæ, quas ſacerdos in ipſa conſecratione, ad Chriſti imitationem facit, accipiendo panem & calicem in manus, eleuando oculos in cœlum, & benedicendo oblata: nam his omnibus ſignificari intenditur, ſacerdotem induere Chriſti perſonam ad conficienda myſteria, ſeu factum Chriſti imitari. Solum eſt obſeruandũ, in huiuſmodi actione, quantum fieri poteſt, opere ipſo imitari ſacerdotẽ, quod verbis profert; id tamen non potuit in omnibus ſeruari, neque ſemper cum perfecta ſimilitudine, ſed cum proportione: cum enim dicit, *Eleuatis oculis, &, accepit panem vel calicem in manus,* poteſt hæc ad litteram imitari, atque ita facit: cum autem dicit, *Benedixit,* certum eſt, non imitari ad litteram Chriſti factum: nam Chriſtus non fecit ſignum crucis ſuper panem, vel calicem ſicut facit ſacerdos: imò, cum non conſtet, qualis fuerit illa benedictio Chriſti, non potuit eadem à ſacerdote exerceri: fit ergo cum quadam proportione, vtendo meliori magiſq; ſacro ac religioſo vſu benedictionis, quem nunc habemus, in commemorationem eius, quam Chriſtus adhibuit. Quando verò ſacerdos dicit illa verba; *Fregit, deditque diſcipulis ſuis,* nullam actionem eis correſpondentem exercet: quia reuera actiones illis verbis ſignificatæ non fuerunt in ipſomet actu conſecrationis à Chriſto exhibitæ, ſed vel per anticipationem, vel per recapitulationẽ poſitæ ſunt: actio enim dandi, ſine dubio fuit poſterior conſecratione: de actione verò frangendi dubia res eſt, an anteceſſerit, vel ſubſecuta fuerit: de qua re ſatis ſuprà diximus, agentes de forma huius ſacramenti. Quinto loco poni poteſt, quod Sacerdos brachia extendit poſt conſecrationem in repræſentationem crucifixionis Chriſti, vt meminit hic D.Thomas ad 5. ſed hæc ceræmonia iam nõ eſt in vſu. Sexta & vna ex præcipuis ceræmoniis eſt, fractio hoſtiæ: de qua agit D.Thom.

Cyrillus. D.Thomas. Clemens. Obſeruandum. Dubium. D.Thomas.

A hic, arg.7. & 8.& in ſolutione ad 7. triplicem ſignificationem huius fractionis adducit ex Dionyſio: ex quo conſtat, ceræmoniam hanc eſſe antiquiſſimam. Eiuſdem fractionis meminit Chryſoſt. Homil.24.in 1. ad Corinth. explicans illa verba Pauli, *Panis quem frangimus,* & ex eo ſignificatio ſumi poteſt valde diuerſa à prima, quam hic ponit D.Thom. dicens, illa fractione ſignificari diuiſionem corporis Chriſti, quæ facta eſt in paſſione; quod intelligendum eſt, vel de diuiſione animæ & corporis; vel de diuiſione corporis, quæ facta eſt, flagellis, clauis, ſpinis, & lancea, quoad partes ſimulares, ſiue oſſium confractione: Chryſoſtomus verò ait, hac fractione ſignificari, *voluiſſe Chriſtum in ſacramento pati, quod in cruce paſſus non* B *eſt*; tamen, quia Chriſtus in ſe reuera nihil patitur: quando hoſtia frangitur, dicere poſſumus, hac fractione ſignificari, quòd, ſicut ipſa fit in ſpeciebus, corpore Chriſti manente integro, ita, licèt caro eius exterior in paſſione diuiſa fuerit, tamen oſſa eius infracta, & robur eius planè integrum, ac perſona eius omnino intacta, permanſerunt.

In ſolutione verò ad octauum argumentum, reddit, vt vidimus, Diuus Thomas rationem, cur hoc Euchariſtiæ ſacramentum in tres partes diuidatur, ſignificationem myſticam declarando; ſupponit tamen, olim fuiſſe in vſu, vt ex illis partibus vna comederetur à ſacerdote: alia vſque ad finem Miſſæ reſeruaretur: quod tamen iam non eſt in vſu, vt idem D. C Thomas notauit. Alia de hac ceræmonia & ſignificatione eius videri poſſunt apud Sergium Papam, in cap. Triforme, de Conſecr.d.2.& Iuonem lib.1.de ſacram.Euchariſt.cap.18. Innocent.lib.6.de hoc myſt. ca.13. Raban.lib.1. de inſtitut. Cleric. ca.vlt. & Guitmund. libro 1. contra Bereng. Septima ceræmonia eſt miſtionis particulæ corporis Domini cum ſanguine, quam tangit hic D.Thom. ad 9.dicens, poſſe per illam particulam ſignari, vel eos, qui adhuc in hac vita ſunt participes paſſionis Chriſti; vel eos, quorũ corpora iam ſunt in plena beatitudine; communiter verò cenſetur per hanc miſtionem, reſurrectionem Chriſti Domini ſignificari, vt videre licet in citatis authoribus, & Micrologo, cap.18. & Amal. D lib.3.cap.31. & de hac miſtione fit mentio in Concilio Tolet. IV. Can.17. Vnde rectè aduertit D. Thomas hic, non eſſe hanc miſtionem eam, quæ prohibetur in cap. Cum omne crimen, de Conſecr.d.2.& Concil. Brachar. III. Can.1. Sed ibi prohibetur miſtio ſeu intinctio panis, quæ à quibuſdam fiebat ad communicandam plebem, & dicebatur fieri ad ſupplementum communionis. De qua re iterum in ſuperioribus dictum eſt.

Octauo loco ponere poſſumus, multiplicẽ vſum ſigni crucis; nunc circa ipſummet ſacerdotem; nunc circa populum, eum benedicendo; nunc circa librum, vel circa altare, ac demum ſuper oblata ante, E & poſt conſecrationem. De quibus omnibus non eſt nunc ſigillatim dicendum: ſupponimus enim, vſum ſigni crucis religioſum, ſanctumque eſſe; tum ad commemorationem paſſionis Chriſti; tum etiam ad impetrandum aliquid à Deo, intuitu illius paſſionis, & præſertim ad animæ cuſtodiam, & ad dæmones fugandos, de qua re latè diſſeruimus in primo tomo, agentes de vſu, & adoratione crucis. His ergo de cauſis, vſus ſigni crucis tam frequenter adhibetur in hoc ſacro miniſterio; quod eſſe antiquiſſimum conſtat ex omnibus Liturgiis, & ex Baſilio, libro de Spiritu ſancto, cap.27. Chryſoſtomus Homil.55. in Matth. Auguſt. tract.118. in Ioan. & ſerm.18. de tempore, & 19. de Sanctis, & Cyprian. ſerm. de baptiſmo Chriſti: quibus locis non tantum de hoc ſacrificio, ſed etiam

Chryſoſt. D.Thomas. Sergius Pap. Iuo. Innocent. Raban. Guitmund. Micrologus. Amalar. Tolet. IV. Brachar. Effectus ſigni crucis. Baſilius. Chryſoſt. Auguſtin.

ſed etiam de cæteris rebus ſacris loquuntur. Omiſſis autem his benedictionibus, quæ per hoc ſignum fiunt circa Sacerdotem, vel res alias, quæ non habent peculiare myſterium præter inuocationem diuinam aut cõmemorationem mortis Chriſti; circa eas, quæ fiunt ſuper oblata, eſt inprimis conſiderandum, nũquam fieri, huiuſmodi ſigna in numero pari, ſed, aut ſemel, aut ter, aut quinquies. *Semel* (ait Micrologus c.14.) *propter eſſentiæ vnitatem. Ter propter Trinitatẽ perſonarum. Quinquies propter quinq; vulnera Chriſti Domini & expreſſam repræſentationem paſſionis eius.* Fiunt autẽ huiuſmodi benedictiones propter iugem cõmemorationem eiuſdem paſſionis Chriſti; & propter multiplicem fructum ab illa percipiendum, & propter alias ſignificationes myſticas, quas latè perſequitur hic D. Thomas in ſolutione ad 3. & Innocent. lib.3. de hoc myſt. c.11. & Alcuin. cap. de Celebrat. Miſſ. & Amal. lib.3. de Eccleſ. Officiis. cap.24. Addit verò D.Tho. hic, in arg.4. difficultatem ex verbis Pauli, ad Heb.7. *Qui maior eſt, à minori non benedicitur.* Vnde videtur conueniens non eſſe, quod poſt conſecrationem Sacerdos ſignũ crucis faciat ſuper oblata, quaſi Chriſtum ipſum benedicat. Reſpondet autem, poſt conſecrationem non vti Sacerdotem ſigno crucis ſuper oblata ad benedicendum, ſed tantum ad commemorandam Chriſti paſſionem, & modum eius, ac virtutem crucis.

D. Thom. Innocent.

Annotanda. Vltimò loco annotari poſſunt aliquæ cæremoniæ, quæ ſpecialiter adhiberi ſolent in Miſſis ſolemnioribus, vel in aliis peculiaribus Eccleſiaſticis temporibus; vt in Quadrageſima, & præſertim in hebdomada ſancta; in quatuor temporibus; & vigiliis; in diebus Rogationum ſeu ſtationum; ac denique in Miſſis defunctorum. Sed de his omnibus in particulari tractare, non eſt noſtri inſtituti, ſed videri poſſunt authores ſæpè citati, qui de his ritibus copioſè ſcribunt. In communi verò omnes illæ cæremoniæ reducuntur ad tria capita à nobis diſtincta. Nam propter primam cauſam, ſcilicet, propter decentem ornatum, & ob maiorem ſolemnitatem adhibentur in Miſſa ſolemni cantus, de quo ſuprà dictum eſt, inſtrumenta Muſica, quorum vſus antiquus ſatis eſt in Eccleſia, ſaltem à temporibus Vitaliani Papæ, vt Platina & alij colligunt ex Pontificali Damaſi. De quo illud ſtatuit Concil. Tridentin. loco ſæpè citato, *Ab Eccleſiis eas muſicas, vbi, ſiue organo, ſiue cantu, laſciuum aut impurum aliquod miſcetur, arcendas eſſe.* Significans, inſtrumenta muſica, ſi debita grauitate, eis vtamur, retinenda eſſe in diuinis officiis: quia & deuotionem excitant, & ſolemnitatem augent, & commendant. Vnde, & eorum exemplum in veteri teſtamento habemus. Prætereà huc etiam ſpectat thuribuli, incenſi, & thurificationis vſus, quem eſſe antiquiſſimum conſtat ex Damaſo in vita Sotheris, & Sylueſtri, vbi inter alia vaſa ſacra numerat thuribula, thymiamametaria: & in antiquis liturgiis, fit mentio thuris & thurificationis, quæ fit ad altare, & apud Dionyſium cap.3. de Eccleſiaſt. Hierarch. imò in canonib. Apoſtolorum capit.3. alias 4. inter ea quæ offerre licet ad altare, numeratur thymiama ſeu incenſum, de quo Diuus Thomas, ad ſecundũ ait; primò & per ſe pertinere ad reuerentiam huius ſacramenti, vt, ſi cõtingat, eſſe prauum odorem, ẽt in corporali loco, depellatur: ſecundo verò pertinere ad repręſentandum effectum gratiæ, cuius egregius odor in Chriſto pleniſſimè fuit, & ab illo ad alios deriuatur, & ideò, inquit, thurificato altari, omnes alij thurificantur: nam altare Chriſtum ſignificat: quamuis etiam ipſum thuribulum, Chriſtum ipſum ſignificare poſſit, teſte Auguſtin.

Platina. Cõcil. Trid. Damaſus. Dionyſ. D. Thom. Auguſt.

homil.6. in Apocalyp. & ſerm. 98. de tempore. Vnde hæc cerẹmonia etiam ad ſecundum & tertium caput pertinere poteſt; nam hæc ſæpè coniuncta ſunt. Denique ad hoc caput ſpectat apparatus plurium miniſtrorum, vt Diaconi, Subdiaconi, &c. de quibus aliqua attingemus infrà, in diſputatione de miniſtro. Et huc etiam ſpectat, quod in Miſſa ſolẽni, Sacerdote procedente ad altare, miniſtri procedunt cum lumine, vt etiam in liturgia Chryſoſtomi habetur: in quo etiam aliqua ſignificatio myſtica continetur, ſcilicet, quod lucernæ modo debent Eccleſiaſtici virtutum ſplendore lucere, & ſimilia. Vnde, vt dicebam, plures ex his cerǽmoniis, pertinent ẽt ad ſecũdum & tertium caput: nam ad cultum & reuerentiam Dei, & ipſius ſacramenti ſpectant, & ad augendã deuotionem, & orationem fidelium: ad quod etiam ſpecialiter ordinantur ſtationes ſeu proceſſiones, quæ diebus Dominicis, vel aliis ſolemnioribus ante Miſſam diei fieri ſolent & alia ſimilia: multa denique pertinent ad aliquam ſignificationem ſacram ſpiritualium rerum, vel etiam ad aliquam efficaciam, vt ſpecialiter creditur de aſperſione aquæ benedictæ, quæ, diebus etiam Dominicis ante Miſſam ſolemnem fieri ſolet. De qua realibi latius dicemus, & de his omnibus latius videri poteſt Durand. lib.1. de Ritib. Eccleſ. capitul.89. & 10. & 13. & lib.2. capitul.10. & 11.

Chryſoſt.

SECTIO II.

Vtrum teneatur ſacerdos ex præcepto omnes Miſſæ cæremonias ſeruare, quæ in actione conſiſtunt.

HÆc quæſtio eadem proportionẽ expediẽda eſt, qua ſimilem tractauimus de iis, quę in Miſſa ſunt dicenda, diſputatione pręcedenti. Primò itaque certum eſt, latum eſſe ab Eccleſia præceptum ſeruandi ritum ab ipſa inſtitutum in Miſſæ celebratione, non ſolum quoad verba, ſed etiam quoad actiones. Nam Concilium Tridentinum dicto capitul. ſeſſione 22. & Pius Quintus in Miſſali, de hoc etiam ritu diſertè loquuntur; & rationes ſuprà factæ non minus procedunt de actionibus, quàm de verbis; ſcilicet, quia ita expedit, vt omnia ordinatè fiant in tam graui miniſterio, & vt ſuperſtitiones vitentur.

Aduertendũ. Cõc. Trid.

Secundò eſt certum, hoc præceptum dupliciter violari poſſe; ſc. vel ſolum omittendo, vel etiam addendo nouos ritus & cerǽmonias, pręter eas, quę ab Eccleſia approbatæ ſunt: nam præceptum non tantum eſt affirmatiuum, ſed etiam excluſiuum, vt ſic dicam. Vnde Pius Quintus diſtinctè prohibet, addere, tam alias cerǽmonias, quam alias preces: & Conc. Triden. ſimiliter dicit, *Ne ritus alios, aut alias cerǽmonias & preces, &c.* & in ſpecie prohibet ritum vtẽdi certo candelarum numero, tanquam continẽte aliquid efficaciæ, vel myſterij. Vnde etiam fit hunc modum tranſgrediendi hanc legem per additionem nouorũ rituum, eſſe ex ſe grauiorem, & maioribus periculis expoſitum, ſicut dictum eſt de verbis, & propter eaſdem rationes.

Pius V. Cõc. Trid.

Tertiò dicendum eſt, hoc peccatum ex genere ſuo mortale eſſe; tamen ex leuitate materiæ, vel inaduertentia poſſe eſſe veniale. Probatur eadem ratione, qua de verbis idem aſſeruimus. Et quidem, quãdo peccatur per additionem, ſi id reuera fiat, animo immutandi vel addendi nouũ ritũ, pertinẽtẽ ad nouum modum cultus vel adorationis, qui non eſt in vſu Eccleſiæ, vel ad ſpecialem ſignificationem myſticam ab Eccleſia non ſtatutam, regulariter loquẽdo, ſemper erit peccatum graue, quia eſt materia grauis ſuperſtitionis, eò quòd fit in publico & gra-

3. Concluſio.

grauiſſimo miniſterio Eccleſiaſtico: vnde ex ſe ſcandalum inducet. Si autem hoc non fiat animo inducendi nouum omnino ritum, ſed ex peculiari deuotione aliquis faciat actionem aliquam; ex ſe bonã & religioſam, nõ tamen in ritu Miſſæ contentam, quãuis indiſcretè faciat, & venialiter etiam peccet (ſi ob aliquam ignorantiam non excuſetur) tamen non peccabit mortaliter: quia ſine dubio materia leuis eſt. Atq; idem ferè iudicium eſt de omiſſione: nam, ſi ſolum ſit in aliqua re pertinente ad conuenientem modum agendi, regulariter non videtur mortale peccatum; ſi autem omiſſio ſit alicuius cęræmoniæ grauioris, continentiſq; ſpecialem ſignificationẽ, materia erit grauis, vt, ſi quis omitteret miſtionem, aquæ & vini, fractionem hoſtię, aut miſtionem, vel ſigna omnia vel plura, quæ fiunt ſuper oblata, vel alia huiuſmodi.

Quæſito ſatisfit. Solum in hoc ſecundo genere peccandi per omiſſionem, inquiri poteſt, an propter impotentiam excuſari poſſit à culpa talis omiſſio, vt, v.g. ſi quis miſtionem aquæ omittat, quia illam non habet, &c. In quo dicẽdum eſt, dupliciter hoc accidere poſſe: primò, vt impotentia præuiſa ſit ante inchoatam Miſſam; ſecundò, vt bona fide Miſſa incepta, poſtea vero eo tempore, quo facienda eſt cęræmonia, cognoſcatur impotentia. Quando contingit priori modo, regulariter loquendo, potius eſt omittenda Miſſa, quam cum tali defectu dicenda, niſi intercedat ſpecialis diſpenſatio: quia actio, quæ non poteſt debito modo fieri, potius omittenda eſt, quàm indebitè exercenda: hoc autem moraliter eſt intelligendum, conſiderata rei grauitate, & neceſſitate dicendi ſacrum, ſeu incommodo, quod ex eius omiſſione coſequi poteſt, & præſertim verũ habet in his cęræmoniis, quæ vel proximè ad ſubſtantiales accedunt, vt ſunt miſtio aquæ, panis azymus, fractio ſacramenti, & miſtio; vel ſi etiam ſint adeò publicæ & ſolemnes, vt ſine ſcandalo omitti non poſſint, vt ſunt eleuatio ſacramenti, dicere Miſſam ſtando, & non ſedendo, vel ſimiles. In his tamen, cum ſint de iure poſitiuo, cadere poſſet diſpenſatio ex rationabili cauſa: & præcauendo, vt in illius vſu nullum ſit ſcandalum: ſecus verò eſt in aliis, quæ ſubſtantialia ſunt, vel ita proxima, vt iure diuino cenſeantur neceſſaria, vt eſt conſecratio vtriuſque ſpeciei, & conſumptio: de quibus ſupra dictum eſt. At verò, ſi defectus ſeu impotentia non ſit præuiſa ante inchoatam Miſsã, poteſt ordinariè ſeruari regula, quæ ex D. Thoma, art. ſequenti ad ſecundum ſumitur, quod ſi impotẽtia præuidetur poſt conſecrationem, abſoluendum eſt ſacrificium, quia, cum ſacrificium ſit ſubſtantialiter inchoatum, non debet, propter accidentalem ritum, imperfectũ dimitti. At vero, ſi antea cognoſcatur, & cęræmonia grauis ſit, omittendum eſt ſacrificium; quia, cum nondum ſit ſubſtantialiter inchoatum, potius eſt omittendum, quam indebito modo faciendum; vt verbi gratia, ſi tempore oblationis calicis ſacerdos intelligat, deeſſe aquam, & nõ poſſit expectare, donec afferatur, potius debet omittere, quam vlterius progredi, aut cõſecrare ſine miſtione aquæ; quia, iuxta ritum Eccleſiæ, illa cenſetur res valde grauis, ſi autem res eſſet leuior, prudenter pẽſandum eſt, quod videatur maius incommodum, aut miniſterium inchoatum relinquere, aut cum illo defectu perficere, & ſi vnuſquiſq; in eo caſu id faciat, quod magis expedire cenſuerit, non peccabit. Illud ſolum præ oculis habendum eſt, vt ſcandalum ſemper caueatur.

D. Thom. Supererat hic dicendum de ritu celebrandi cum vno vel multis miniſtris, quod hic D. Thomas tan-

A git in ſolutione ad 12. de hoc autem dicemus commodius infra, ſpeciali diſputatione de obligationib. miniſtrorum. Quod vero D. Thomas attingit in ſolutione ad 11. de reſeruatione huius ſacramenti: tractatum latè eſt ſupra diſputando de permanente præſentia Chriſti in hoc ſacramento, & de vſu eius, atque ita explicata ſunt omnia, quæ D. Thom. tangit in articulo.

ARTICVLVS VI.

Vtrum poſſit ſufficienter occurri defectibus circa celebrationem huius ſacramenti occurrentibus, ſtatuta Eccleſiæ obſeruando.

B *AD ſextum ſic proceditur. Videtur, quod non poſſit ſufficienter occurri defectibus, qui circa celebrationem huius ſacramenti occurrunt, ſtatuta Eccleſiæ, obſeruando. Contingit enim quandoque, quod ſacerdos ante conſecrationem, vel poſt, moritur vel alienatur, vel aliqua alia infirmitate impeditur, ne ſacramentum ſumere poſſit, & Miſſam perficere. Ergo videtur, quod non poſſit impleri ſtatutum Eccleſiæ, quo præcipitur, quod ſacerdos conſecrans ſuo ſacrificio communicet.* 4.d.13in ex. poſit.lit.

2. Præterea, Contingit, quandoque quod ſacerdos ante conſecrationem, vel poſt recolit, ſe aliquid comediſſe vel bibiſſe, vel etiam alicui peccato mortali ſubiacere, vel etiam excommunicationi; cuius prius memoriam nõ habebat; neceſſe eſt ergo, quod ille, qui eſt in tali articulo conſtitutus, pec- C *cet mortaliter, contra ſtatutum Eccleſiæ faciens ſiue ſumat, ſiue non ſumat.*

3. Præterea, Contingit quandoque, quod in calicem muſca vel aranea, vel aliquod animal venenoſum cadit poſt conſecrationem; vel etiam cognoſcit ſacerdos, calici venenum eſſe immiſſum ab aliquo maleuolo, cauſa occidendi ipſum. In quo caſu, ſi ſumat, videtur mortaliter peccare, ſe occidẽdo, vel Deum tentando: ſimiliter, ſi non ſumat, peccat contra ſtatutum Eccleſiæ faciens. Ergo videtur eſſe perplexus, & ſubiectus neceſſitati peccandi, quod eſt inconueniens.

4. Præterea, Contingit quandoque, quod per negligentiam miniſtri, aut aqua non ponitur in calice, aut etiam nec vinum, & hoc ſacerdos aduertit. Ergo in hoc etiam caſu videtur eſſe perplexus, ſiue ſumat corpus ſine ſanguine (quaſi D *imperfectum faciens * ſacramentum) ſiue non ſumat, nec corpus nec ſanguinem.* Aliàs ſacrificium.

5. Præterea, Contingit quandoque, quod ſacerdos non recolit, ſe dixiſſe verba conſecrationis, vel etiam alia, quæ in celebratione huius ſacramenti dicuntur. Videtur ergo peccare in hoc caſu, ſiue reiteret verba ſuper eandem materiam, quæ forte iam dixerat, ſiue vtatur pane & vino non conſecratis, quaſi conſecratis.

6. Præterea, Contingit quandoque propter frigus, quod ſacerdoti dilabitur hoſtia in calicem, ſiue ante fractionem, ſiue poſt. In hoc ergo caſu non poterit ſacerdos ritum Eccleſiæ implere, vel de ipſa fractione, vel etiam de hoc, quod ſola tertia pars mittatur in calicem.

E *7. Præterea, Contingit quandoque, quod per negligentiam ſacerdotis ſanguis Chriſti effunditur, vel etiam, quod ſacerdos ſacramentum ſumptum vomit, aut etiam, quod hoſtiæ conſecratæ tamdiu conſeruantur, vt putreſiant, vel etiam à muribus corrodantur, vel etiam qualitercunque perdantur. In quibus caſibus non videtur poſſe huic ſacramento debita reuerentia exhiberi ſecundum Eccleſiæ ſtatuta. Non videtur ergo, quod his defectibus, ſeu periculis occurri poſſit, ſaluis Eccleſiæ ſtatutis.*

SED *contra eſt, quod, ſicut Deus, ita Eccleſia non præcipit aliquid impoſſibile.*

RESPONDEO *dicendum, quod periculis, ſeu defectibus circa hoc ſacramentum contingentibus dupliciter poteſt occurri. Vno modo, præueniendo, ne. ſcil. periculum accidat. Alio modo, ſubſequendo, vt ſcil. id, quod accidit, emendetur, vel adhi-*

adhibendo remedium, vel ſaltem per pœnitentiã eius, qui negligenter egit circa hoc ſacramentum.

*AD primum ergo dicendum, quod ſi Sacerdos morte, aut infirmitate graui occupetur ante conſecrationem corporis & ſanguinis Domini, non oportet, vt per alium ſuppleatur. Si verò, incepta conſecratione, hoc acciderit (putà, conſecrato corpore ante conſecrationem ſanguinis, vel etiam conſecrato vtroque) debet Miſſæ celebritas per aliũ expleri. Vnde, vt habetur in Decretis. 7. quæſtione prima, capit. Nihil, in Toletano * Concilio legitur: Cenſuimus conuenire, vt, cum ſacerdotibus Miſſarum tempore myſteria ſacra conſecrantur, ſi ægritudinis accidat cuiuſlibet euentus, quo cœptum nequeat expleri myſterium, ſit liberum Epiſcopo, vel preſbytero alteri, conſecrationem exequi incepti officij. Non enim aliud competit ad ſupplementum initiatis myſteriis, quàm vt, aut incipientis, aut ſubſequentis benedictione ſint completa Sacerdotis: quia nec perfecta videri poſſunt, niſi perfecto ordine compleantur. Cum enim ſimus omnes vnum in Chriſto, nihil contrarium diuerſitas perſonarum format, vbi efficaciam proſperitatis vnitas fidei repræſentat. Ne tamẽ, quod naturæ languidioris cauſa conſulitur, in præſumptionis perniciem conuertatur, nullus abſq; præuentu patentis moleſtiæ, miniſter, vel ſacerdos cum cœperit, imperfecta officia præſumat omnino relinquere: ſi quis hoc temerariè præſumpſerit, excommunicationis ſententiam ſuſtinebit.*

Concil. VII. Tolet. can. 1. vel 2. ſecundum diuerſos codices. Et habetur, 7. q. 1. c. Nihil.

AD ſecundum dicendum, quod vbi difficultas occurrit, ſemper eſt accipiendum illud, quod habet minus de periculo. Maxime autem periculoſum circa hoc ſacramentum eſt, quod eſt contra perfectionem huius ſacramenti, quia hoc eſt immane ſacrilegium. Minus autem eſt illud, quod pertinet ad qualitatem ſumentis. Et ideò, ſi Sacerdos poſt conſecrationem inceptam, recordetur ſe aliquid comediſſe, vel bibiſſe, nihilominus debet perficere ſacrificium, & ſumere ſacramentum. Similiter, ſi recordetur, ſe peccatum aliquod commiſiſſe, debet pœnitere cum propoſito confitendi, & ſatisfaciendi, & ſic non indignè, ſed fructuoſè ſumet ſacramentum. Et eadem ratio eſt, ſi meminerit, ſe excommunicationi cuicunque ſubiacere; debet enim aſſumere propoſitum humiliter abſolutionem petendi, & ſic per inuiſibilem pontificem IESVM Chriſtum abſolutionem conſequetur, quantum ad hunc actum, quod peragat diuina myſteria. Si verò ante conſecrationem alicuius prædictorum ſit memor, tutius reputarem, maxime in caſu manducationis, & excommunicationis, quòd Miſſam inceptam deſerat, niſi graue ſcandalum timeretur.

AD tertium dicendum, quod ſi muſca vel aranea in calicem ante conſecrationem ceciderit, aut etiam venenum deprehenderit eſſe immiſſum, debet effundi, &, abluto calice denuo aliud vinum poni conſecrandum. Si vero aliquid horum poſt conſecrationem acciderit; debet animal caute capi, & diligenter lauari & comburi, & ablutio cum cineribus in ſacrarium mitti. Si verò venenum ibi eſſe deprehenderit immiſſum, nullo modo debet ſumere, nec alij dare; ne calix vitæ vertatur in mortem: ſed debet diligenter in aliquo vaſculo ad hoc apto cum reliquiis conſeruari. Et, ne ſacramentum remaneat imperfectum, debet aliud vinum apponere in calicem, & denuo reſumere à conſecratione ſanguinis & ſacrificium perficere.

*AD quartum dicendum, quod, ſi Sacerdos ante conſecrationem ſanguinis, & poſt conſecrationem corporis percipiat, aut vinum, aut aquam non eſſe in calice, debet ſtatim apponere, & conſecrare. Si verò poſt conſecrationis verba perceperit, quod aqua deſit, debet nihilominus procedere, quia impoſitio aquæ (vt ſuprà dictum eſt *) non eſt de neceſſitate ſacramenti. Debet tamen puniri ille, ex cuius negligentia hoc contingit. Nullo autem modo debet aqua vino iam conſecrato miſceri, quia ſequeretur corruptio ſacramẽti pro aliqua parte, vt ſuprà dictum eſt. * Si verò percipiat poſt verba conſecrationis quod vinum non fuerit poſitum in calice*

q. 74. art. 7.

q. 77. art. 8.

A *cem, ſi quidem hoc percipiat ante ſumptionem corporis, debet, depoſita aqua, ſi ibi fuerit, imponere vinum cum aqua, & ſumere à verbis conſecrationis ſanguinis. Si vero hoc perceperit poſt ſumptionem corporis, aliam hoſtiam apponere debet iterum conſecrandam ſimul cum ſanguine. Quod ideò dico, quia ſi diceret ſola verba conſecrationis ſanguinis, non ſeruaretur debitus ordo conſecrandi, &, ſicut dicitur * in prædicto can. Toletani Concilij, perfecta videri non poſſunt ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur. Si vero inciperet à conſecratione ſanguinis, & repeteret omnia verba conſequentia, non competeret, niſi adeſſet hoſtia conſecrata: cum in illis verbis occurrant quædam dicenda & fienda non ſolum circa ſanguinem, ſed etiam circa corpus. Et debet in fine i-*
B *terum ſumere hoſtiam conſecratam & ſanguinem, non obſtante etiam ſi prius ſumpſerit aquam, quæ erat in calice: quia præceptum de perfectione, vel de perceptione huius ſacramenti maioris eſt ponderis, quam præceptum, quod hoc ſacramentum à ieiunis ſumatur, vt ſupra dictum eſt.**

In Cōc. Tol. 7. can. 1. vel 2. ſecundū aliquos codices.

q. 80, art. 8. & q. 82. art. 4.

AD quintum dicendum, quod, licet Sacerdos non recolat, ſe dixiſſe aliqua eorum quæ dicere debuit, non tamen debet ex hoc mente perturbari; non enim, qui multa dicit, recolit omnium, quæ dixit: niſi forte aliquid in dicendo apprehenderit ſub ratione iam dicti, ſic enim aliquid efficitur memorabile. Vnde, ſi aliquis attente cogitet illud, quod dicit, non tamen cogitet, ſe dicere illud, non multum poſtea
C *recolit ſe dixiſſe. Sic enim fit aliquid obiectum memoriæ, in quantum accipitur ſub ratione præteriti, ſicut dicitur * in lib. de memoria. Si tamẽ ſacerdoti probabiliter conſtet, ſe aliqua omiſiſſe, ſi quidem non ſunt de neceſſitate ſacramenti, nõ exiſtimò, quod propter hoc debeat reſumere, immutando ordinem ſacrificij: ſed debet vlterius procedere. Si vero certificetur, ſe omiſiſſe aliquid eorum, quæ ſunt de neceſſitate ſacramenti, ſc. formam conſecrationis, cum forma conſecrationis ſit de neceſſitate ſacramenti, ſicut & materia, idem videtur faciendum, quod dictum eſt * in defectu materiæ, vt, ſc. reſumatur à forma conſecrationis, & cætera, per ordinem reiterentur, ne mutetur ordo ſacrificij.*

In lib. de memoria. cap. 1. to. 2. inter opera Ariſt.

In ſolu ad 4. argum. huc in iſto art.

AD ſextum dicendum, quod, fractio hoſtiæ conſecratæ, & quod vna ſola pars mittatur in calicem, reſpicit corpus
D *myſticum, ſicut admixtio aquæ ſignificat populum. Et ideo horum prætermiſſio non facit imperfectionem ſacrificij, vt propter hoc ſit neceſſe aliquid reiterare circa celebrationem huius ſacramenti.*

*AD ſeptimum dicendum, quod, (ſicut legitur de conſecratione diſtinction. 2. ex decreto Pij Papæ *) ſi per negligentiam aliquid de ſanguine ſtillauerit in tabulam, quæ terræ adhæret; lingua lambetur, & tabula radetur. Si vero non fuerit tabula, terra radetur, & igni conſumetur, & cinis intra altare condetur, & Sacerdos quadraginta diebus pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillauerit calix, ſorbeat miniſter ſtillam, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, & ad aliud ſtilla peruenerit, quatuor diebus pœniteat.*
E *Si vſque ad tertium, nouem diebus pœniteat. Si vſque ad quartum, viginti diebus pœniteat, & linteamina, quæ ſtilla tetigerit, tribus vicibus lauet miniſter calice ſubtus poſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur: poſſet etiam ſumi in potum à miniſtro, niſi propter abominationem dimitteretur. Quidam autem vlterius partem illam linteaminum incidunt, & comburunt, & cinerem in altari, vel ſacrario reponunt. Subditur autem ibidem ex pœnitentiali Bedæ * presbyteri. Si quis per ebrietatem, vel voracitatem Euchariſtiam euomuerit, quadraginta diebus pœniteat, ſi laicus eſt; clerici, vel monachi, ſeu diaconi & presbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant: Epiſcopus, nonaginta. Si autem infirmitatis cauſâ euomuerint, ſeptem diebus pœniteant. Et eadem diſtinctione legitur ex Concilio Arelatenſi. * Qui non bene cuſtodierit * ſacramentum, & mus, vel aliquod aliud animal, illud comederit; quadraginta die-*

De conſecra. d. 2 Si per negligentiam.

Ead. d. 2. c. Si quis per ebrietatem.

Ead. d. 2. cap. Qui bene no cuſtodierit. Alias ſacrificium.

bus pœniteat. Qui autem perdiderit illud in Eccleſia, aut pars eius ceciderit, & non inuenta fuerit, triginta diebus pœniteat. Et eadem pœnitentia videtur dignus Sacerdos, per cuius negligentiam hoſtiæ conſecratæ putreſiunt. Prædictis autem diebus debet pœnitens ieiunare, & à communione ceſſare. Penſatis tamen conditionibus negotij & perſonæ, poteſt minui, vel addi ad pœnitentiam prædictam. Hoc tamen obſeruandum eſt; quod, vbicunque ſpecies integræ inueniuntur, ſunt reuerenter conſeruandæ, vel etiam ſumendæ, quia, manentibus ſpeciebus, manet ibi corpus Chriſti, vt ſupra dictum eſt. (q.87.art.5.& locis ibi citatis.) ** Ea vero, in quibus inueniuntur, ſi commode fieri poteſt, ſunt comburenda, cinere in ſacrario recondito, ſicut de raſura tabulæ dictum eſt.** (Initius ſolutionis ptin.)

DISPVTATIO LXXXV.

De obligatione ſupplendi defectus inter ſacrificandum commiſſos.

DVplex obligatio hic interuenire poteſt, vna eſt præcauendi huiuſmodi defectus, antequam Miſſæ ſacrificium inchoetur, vel etiam antequam fiat; & de hac nihil ferè nobis ſupereſt dicẽdum præter dicta in ſuperioribus, & proximè tacta in fine diſputationis præcedentis. Altera obligatio eſſe poteſt de cauendis his defectibus poſt inchoatum ſacrificium Miſſæ, vel ſupplendi illos, ſi commiſſi iã ſint. De qua re multa dicit hic D. Thom. (D.Thom.) multaque habentur in Miſſali; vt tamen breui methodo omnia comprehendamus, reducemus hos omnes defectus ad duo capita: quidam enim ſunt in rebus ſubſtantialibus, ſub quibus comprehendo, non tantum ea, quæ in rigore eſſentialia ſunt, ſed etiam omnia, quæ pertinent ad conſummationem ſacrificij. Alij vero defectus eſſe poſſunt in ritibus merè accidentalibus.

SECTIO I.

Quomodo ſint cauendi, vel ſupplendi defectus ſubſtantiales huius ſacrificij.

(Prima regula certa.) PRima regula certa ſit; ſi in materia vel forma cõmiſſus ſit eſſentialis defectus, illum eſſe omnino ſupplendum. Probatur, quia facere ſacrificium mutilum & imperfectum, intrinſecè malum eſt; tale autem ſacrificium imperfectum fuit eſſentialiter: ergo neceſſe eſt illud perficere, ſupplendo defectum; atque hinc à fortiori conſtat, ſi defectus nondum ſit commiſſus, omnino præcauendum eſſe; ſi ſit in hominis poteſtate, & præuideatur, vt, verbi gratia, ſi poſt conſecrationem hoſtiæ, ante conſecrationem calicis, ſacerdos præuideat in eo non eſſe vinum, omnino debet illud apponere, priuſquam progrediatur, vt per ſe conſtat; quod ſi fingatur caſus, in quo nullo modo poſſit vinum ad manum haberi, nullo modo poteſt verba conſecrationis calicis proferre, cum materiam commodam non habeat; imò nec debet vlterius progredi, cum ſine præſentia ſanguinis vix poſſit vllam ex ſequentibus ceræmoniis ritè & verè peragere. Nihilominus in Miſſali Romano dicitur, in eo caſu procedendum eſſe, & Miſſam abſoluendam: ita ergo fit, tamen non eſſet facienda mentio ſanguinis, in ſignis, & aliis locis, vbi fieri ſolet. Neque tunc imputabitur ei imperfectio ſacrificii, quia, vt ſupponimus, neque illam præuidit antea, neque poſt potuit vitare. (Notabile.) Quocirca, ſi, ante conſecrationem hoſtiæ, illum defectum, & impotentiam vitandi illum præuidiſſet, nulla ratione poſſet licite hoſtiam conſecrare: neque admittenda eſt

A vlla ratio vel cauſa incommodi vitandi, propter quã hoc liceat. Nulla enim eſſe poteſt, cum hoc intrinſecè malum ſit. Et eadem ratione, ſi poſt conſecrationem hoſtiæ, præuideretur defectus aliquis non omnino eſſentialis, valde tamẽ grauis, vt, verbi gratia, defectus aquæ, quamuis ille vitari non poſſet, non eſſet propterea omittenda ſanguinis conſecratio in ſolo vino: quia magis neceſſarium eſt, eſſentiã ſacramenti perficere, quàm cæteros defectus vitare. (D.Thom.) Imo addit D.Thom. ad 4. quod, ſi poſt conſecratum purum vinum, recordetur ſacerdos non miſcuiſſe aquam, non debet illam poſtea miſcere, etiam ſi poſſit, *Quia ſequeretur*, inquit, *corruptio ſacramenti pro aliqua*

B *parte*, quæ ratio non eſt magni momenti, nam potius aqua corrumpetur ab ſpeciebus ſacramentalib. ſicut corrumpitur à vino. Ratio ergo eſt propter reuerentiam ſacramenti; & quia iam non habet locũ illa ceræmonia, vt inſtituta eſt, & per hæc de aliis ſimilibus iudicandum eſt.

(Quæſitum.) Sed circa hãc regulam inquiri poteſt primo, propter argumentũ quartum D.Th. quomodo ſupplẽdus ſit hic defectus; quãdo, verbi gratia, ſacerdos cõſecrauit calicem cum ſola aqua, & poſtea ſentit defectum, nã D.Th. hic ad 4. dicit, ſi ſacerdos ante ſumptionem corporis intelligat huiuſmodi defectũ, debere ſtatim vinum apponere, & ſanguinem confice-

C re, ac ſi perficeret ſacrificiũ, quod eſt per ſe clarum, & omni carens difficultate, quicquid Palud. infra citandus dicat. Si verò, ſumpto iam corpore, ſentit defectum, tunc ait D. Th. non debere ſacerdotem ſolum vinum apponere, & conſecrare, ſed iterum etiã hoſtiam apponere, & conſecrare ſimul cum ſanguine: quia aliàs nõ ſeruaretur debitus ordo conſecrãdi. Dicitur autem in Conc. Tolet. VII. c.1. non eſſe (Conc. Tolet. VII.) perfecta ſacrificia, niſi perfecto ordine compleantur: Sequela vero patet, quia, ſi ſolus ſanguis poſtea conſecraretur abſque corpore, non poſſent conuenienter repeti omnia, quæ in Miſſa dicuntur poſt conſecrationem calicis, quam in eis multa occurrunt facienda & dicenda, non ſolum circa ſangui-

D nem, ſed etiam circa corpus. Et hanc opinionem ſequuntur Paludan. diſtinct. 11. quæſtione 1. articu. (Palud. Syluest.) 2. Syluest. Euchariſt. 2. quæſtione decima. Et poteſt hæc opinio cõfirmari, quia, ſi iam prior hoſtia conſecrata, cõſumpta fuit, quoad illam, iam fuit omnino tranſacta actio ſacrificandi: ergo, vt poſtea poſſit ſanguis conſecrari, debet iterum conſecrari etiam corpus, ne vna ſpecies ſine alia confici & conſumi videatur. Confirmatur ſecundò authoritate Pij Quinti, in cuius Miſſali præcipitur, vt hic defectus ſuppleatur hoc modo à D.Tho. tradito. Nihilominus Scotus in 4. diſtinctione 8. quæſt. 3. dicit, etiam (Scotus.) in hoc ſecundo caſu, ſcilicet, quando conſumptum eſt corpus, ſufficere, calicem iterum conſecrare, &

E ſtatim ſumere abſque aliarum ceræmoniarum repetitione: quam opinionem docuit, vt æquè probabilẽ D.Tho. in 4. d.11. in expoſitione litteræ circa finem, (D.Thom. Soto.) & Soto d.13. q.2. artic.6. ad 4. dicit, hanc opinionem eſſe ſequendam in praxi, quando Miſſa fit in publico, propter vitandum ſcandalum; & eandem opinionem tenet Nauarr. cap.25. numer. 91. Angel. verb. (Nauarr.) Miſſa, num.17. Ratio huius opinionis eſt, quia hic modus eſt ſufficiens ad perficiendum ſacrificium; & alioqui eſt aptior, vt ſine ſcandalo fiat, & abſque eo, quod populus intelligat defectũ: ergo. Maior patet; quia, cum iam conſecrata ſit hoſtia, & non deſit, niſi ſanguis, vt ſacrificium compleatur, ſatis erit, ſanguinis conſecrationem & ſumptionem adiungere. Quin potius, ſi vtriuſq; ſpeciei conſecratio iteretur, vt D. Thomas vult, id non erit, ſacrificium prius inchoa-

inchoatum perficere, ſed nouum integrum ſacrificium facere, priori imperfecto relicto. Et confirmatur, quia, ſi ante conſumptum ſacramentum percipiatur defectus, ſatis eſt, conſecrare calicem, vt D. Thom. fatetur: ergo & poſt ſumptionem corporis, patet cõſequentia, quia ſi in eo caſu, repetenda ſunt omnia, quæ ſuper corpus & ſanguinem dici ſolent poſt conſecrationẽ, eadem ratione repetenda erũt, quę ſuper panem & vinum dici ſolent in canone ante conſecrationem, quia etiam illa non fuerunt rite peracta, neq; etiam de nouo iterari poſſunt, niſi noua hoſtia conſecranda adiungatur, quia in ſignis, quæ tunc fiunt, & verbis, quæ dicuntur vtriuſque ſpeciei fit mentio, & vtriuſque grata oblatio, & benedictio poſtulatur; quod ſi illa priora non eſt neceſſe repetere, quia accidentalia ſunt, neq; etiam erit neceſſarium repetere ſigna & verba, quæ poſt conſecrationem dicuntur, quia etiam illa ſunt accidentalia. Vnde Palud. ſupra conſequenter ait, etiam ſi prior hoſtia conſecrata conſumpta non ſit, nouam eſſe conſecrandam, quia patet in huiuſmodi euentibus ſemper eſſe neceſſarium, totum canonem iterare. Quod tñ ſine fundamento aut probatione dicit; nulla eſt enim huius rei neceſſitas, alioqui etiam prior oblatio, & quæ poſt illam ſequuntur, eſſent omnia iteranda. Non eſt ergo neceſſe iterare, quæ accidẽtalia ſunt; maximè, cũ ſint rite pacta quoad omnes actiones exteriores, & quoad omnia verba, quæ formaliter, & ex intẽtione ꝓferẽtis verè ẽt prolata ſunt, & referunt̃ ad verũ panem & vinum conſecrandum: ergo nihil in his repetere oportet: ergo ex hoc capite non erit neceſſarium hoſtiam iterum conſecrare, ſiue illa conſumpta prius fuerit, ſiue non, in his ergo ſufficiet ſeruare regulam ab Innocent. traditã, in cap. 1. & 2. de ſacram. non iterandis, *In talibus nihil eſſe iterandũ, ſed cautè ſupplendum, quod incautè fuerat prætermiſſum.* Et per hæc reſponſum eſt ad fundamentum contrariæ ſententiæ.

Paludan. | Regula ab Innocẽtio tradita.

Ad primam confirmationem reſpondetur, quandiu durat actio ſacra vſque ad conſumptionem, totam cenſeri vnam moralem actionem; & ideò, quãuis poſt conſumptum corpus, ſolus calix conſecretur, non cenſetur vna ſpecies confici ſine alia, quia hæc conſecratio ſanguinis moraliter coniungitur priori conſecrationi hoſtiæ, & ex vtraque fit vna moralis actio, & vnum ſacrificium. Ex quo obiter intelligitur, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec Miſſam iam omnino abſoluerit, non poſſe conſecrare ſolum ſanguinem, ad integrandum prius ſacrificium; quia iã actio eſſet omnino diſtincta moraliter, nec coniungeretur cum priori ad vnum ſacrificium integrandum. Et eadem ratione non tenetur in eo caſu vtramq; ſpeciem iterum conſecrare, quia per hoc etiam non redintegraret prius ſacrificium, ſed nouum omnino diſtinctum offerret, ad hoc autem non tenetur, imò nec poteſt illud offerre: quia, vt ſupponimus, iam non eſt ieiunus, cum calicem aquæ ſumpſerit. Quod vero Paludanus ſuprà dicit, etiam durante eodem Miſſæ Officio, ſi Sacerdos non percipiat defectum, donec aquam calicis ſumpſit, nihil debere repetere, quia iã (inquit) functus eſt officio ſuo, & quia nõn eſt ieiunus; hoc omnino falſum eſt, debet enim ſupplere defectum ſanguinis, vt diximus; &, donec hoc adimpleat, non eſt functus, prout debet, officio ſuo, quòd verò non ſit ieiunus, nihil obſtat, vt hic D. Thomas expreſsè dixit, quia præceptum diuinum de integritate ſacrificij magis obligat, quàm præceptum Eccleſiaſticum ieiunè communicandi, & in hoc conueniunt omnes Doctores, addit verò Nauar. cum aliis, ob ignorantiam, vel facilius ob inconſiderationem & perturbationem, poſſe ſacerdotem excuſari, non perficiendo ſacrificium; & ſupplendo defectum in eo caſu, quod eſt in praxi notandum, quia ſæpè talis perturbatio accidit, etiam viris doctis. Addunt denique Angel. & Syluest. & Direct. ſi Sacerdos, dum in ore habet potum, prius, quàm deglutiat, ſentiat eſſe aquam, & non vinum, non debere conſumere, ſed in calicem mittere; & vinum aliud conſecrare & ſumere, & poſteà priorem potum conſumere. Sed hoc moraliter eſt difficilimũ, & ideò ſine ſcrupulo poteſt Sacerdos ſemper deglutire potum calicis, & deinde ſeruare, quæ dicta ſunt. Ad ſecundam confirmationem reſpondetur, illa, quæ in Miſſali proponuntur ſub titulo *de defectibus*, ſolum eſſe inſtructiones quaſdam doctrinales, non verò ſpeciales conſtitutiones inducentes nouam obligationem, ſunt aũt illę inſtructiones datę iuxta probabilem doctrinam, non tamen magis oblıgãt, quàm res ipſæ, vel doctrina, in qua fundantur.

Paludan. | Angel. Syluest.

Atque ex his conſtat, idem eſſe dicendum, ſeruata proportione, ſi ſimilis defectus circa hoſtiam cõtingat, quamquam in hoc nonnulla maior difficultas eſſe videatur: quia, ſi in eo caſu ſola hoſtia iterum conſecretur, nimirùm, quia prior inuẽta eſt hordeacea, vel cum alio ſimili defectu, ſequitur immutari ordinem in conſecratione harum ſpecierum, ſcilicet, quia prius conſecraretur ſanguis, & poſteà corpus: hoc autem videtur eſſe magnum incommodũ, iuxta ſuperius dicta. Propter quam cauſam in eo caſu cenſeo valde probabilem opinionem D. Thomæ, quam etiam ſequitur Miſſale Pij Quinti, & expreſsè Palud. ſuprà, Scotus vero, qui tenet oppoſitam ſententiam, quando defectus contingit in vino, nihil in particulari dicit de ſpecie panis: neque attingit difficultatem hanc de mutatione ordinis, in conſecratione vtriuſque ſpeciei; & eodem modo loquitur Nauarrus; Angelus vero apertè dicit, quando hic defectus contingit in hoſtia, & deprehenditur poſt conſecrationem vini, ante vtriuſque ſumptionem, non eſſe iterandam conſecrationem ſanguinis, ſed ſolius corporis: quod etiam affirmat Paludan. ſaltem, quando non poteſt commodè aliud vinum adhiberi, vt conſecretur: vnde ſentit, illum ordinem inter conſecrandam vtramque materiam, non eſſe admodùm neceſſarium: quod ſi hoc verum eſt, idem erit conſequenter dicendum, etiam ſi defectus percipiatur poſt ſumptionem: eſt ergo hæc opinio probabilis; quamuis in hoc caſu libentius vterer remedio conſecrandi iterum vtramque ſpeciem, ſi commodè poſſem: quia ille ordo conſecrationis vtriuſque ſpeciei ſemper mihi videtur magni momenti: & aliunde non poteſt, quod ad ſcandalum pertinet, vel ad ſtantium notitiam, magis vno modo vitari, quàm alio.

Palud. | Scotus. | Nauar. | Angel. | Palud. | Authoris ſententia.

Secundò etiam conſtat ex his, quid faciendum ſit, ſi contingat ſimilis defectus in forma: nam, ſi omiſſum eſt aliquod verbũ eſſentiale, vel talis facta mutatio, quæ neceſſarium formæ ſenſum abſtulerit, iteranda eſt conſecratio, vel in vtraque forma, ſi in ambabus talis defectus acciderit; vel ſolum in vna, ſi in ea tantùm inuentus fuerit defectus. Ratio eſt eadem, quia hoc, & neceſſarium eſt, & ſufficit ad ſacrificium integrè perficiendum. Vnde, etiam ſi contingat, huiuſmodi defectũ cognoſci poſt ſumptionem corporis, vel ſpeciei non ritè conſecratæ, iteranda erit talis conſecratio, propter eandem cauſam; & in eo caſu, non oportebit, vtramque conſecrationem repetere, ſi in altera tantùm defectus accidit, vt in ſimili dictum eſt de materia: eſt enim eadẽ ꝓportio.

Quędam documenta traduntur.

Addo, etiam ſi contingat, antea fuiſſe defectum prę-uiſum, & ex malitia miniſtri non fuiſſe emendatum, vel, etiam ſi à principio, ex ſola malitia fuerit talis defectus commiſſus; vel omittendo verba, vel, non habendo debitam intentionem (de hoc enim defectu idem eſt proportionale iudicium, eademq; ratio) nihilominus in his caſibus debere ſacerdotem etiam poſt ſumptionem, ſupplere defectum: quia, licet malitia ſua in eam neceſſitatem inciderit, tamen poſtquam in eum ſtatum res adducta eſt, non eſt curandum, cur ſacrificium imperfectè actum ſit, ſed quod mutilum ſit; & ideo omnino eſt perficiendum, nõ obſtante priori culpa; poteritq; ſacerdos ſine noua culpa id facere, ſi prioris culpæ ipſum pœniteat, & cum debita reuerentia id faciat. Hoc autem intelligendum exiſtimo, quãdo defectus accidit in conſecratione vnius tantum ſpeciei, & altera fuit rite conſecrata: nam, ſi defectus in vtriuſque conſecratione accidiſſet, & panis, aut vinum ſumptũ iam eſſet, non deberet in alia materia conſecratio ſuppleri: quia tunc reuera non fuit factum, nec perfectũ, nec imperfectum ſacrificium, ſed totum fuit fictum; & ideo tunc non obligat præceptum de integrando ſeu perficiendo ſacrificio; & alioqui obligat præceptum non conficiendi vel ſumendi hoc ſacramentum poſt cibum & potum; ergo tunc hoc præceptũ ſeruandum eſt, & ideo aliter iudicandum eſt de tempore ante ſumptionem, quando nondum fractum eſt ieiunium: nam tunc, ſi fortaſſe ex defectu intentionis vel formæ neutram ſpeciem conſecrauit, tenebitur ſecretè iterare, & conſecrare, antequam ſumat, & quam primum poſſit; nõ ex vi præcepti, perficiendi ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, quia hoc reuera nondum obligat; ſed ex vi præcepti, non fingendi aliquid falſum in hoc miniſterio; & conſequenter non perſeuerandi in inchoata fictione; nec ſumendi potum & cibum per modum ſacramenti, quod verum ſacramentum non eſt, nec dandi aliis occaſionem adorandi merum panem & vinum. Sed quæres, quid agendum ſit, quando ſacerdos non iudicat quidem poſitiuè, ſe aliquid de forma omiſiſſe, tamen non recordatur dixiſſe, & conſequenter dubitat negatiuè, an dixerit? Reſpondetur, quod non recordetur dixiſſe, nil referre, nec propter eam ſolã cauſam quicquam repetendum eſſe (quod, non ſolum in hoc negotio, ſed in quacunq; recitatione officii Eccleſiaſtici, obſeruandum eſt) quia præterita actio facilimè è memoria labitur, quando cum ipſa actione non coniungitur actualis reflexio, & conſideratio illius: nam ex hac actuali cõſideratione naſcitur memoria. Si autem cum illa obliuione coniũguntur aliqua indicia, & rationes probabiles dubitandi, an aliquid ſubſtãtiale omiſerit, tũc pro ratione dubitationis agere debet: quamquam D. Th. hic ad 5. ſolum dicit, ſi certificetur, aliquid ſubſtantiale in forma omiſiſſe, tunc eſſe iterandam formam: hoc enim eſt moraliter verum, nam qui bona fide & mediocri diligentia hoc miniſterium facit, etiam ſi non recordetur, omnia dixiſſe, non poteſt habere probabilem rationem dubitandi, quod ea dixerit, niſi etiam habeat motiuum aliquod ſufficiens ad probabiliter iudicandum, ſe aliquid omiſiſſe. Si tamen reuera accideret dubium ex vtraqua parte ſufficiens, tũc iteranda eſſet forma, ſaltem ſub conditione, mente concepta: quia hoc modo, & tollitur dubium, & periculum iterandi conſecrationem ſuper materiam conſecratam.

Quæſito ſatisfit.

D. Thom.

Aliud quæſitum. Angelus.

Sed quæres tandem circa hoc, quænam verba ſint in huiuſmodi caſib. repetenda. Authores enim variè loquuntur. Angelus ſentit, primam oblationem, (A) & orationes ſequentes eſſe repetendas, quando deficit debita materia, Palud. à principio canonis vult repetitionem fieri: Scotus, ſi conſecratio panis iteranda ſit, repetendum eſſe ab illis verbis. *Qui pridie, quam pateretur*; ſi verò ſola conſecratio calicis ab illis. *Simili modo, poſtquam cœnatum eſt*, ipſe enim putat, hæc omnia verba eſſe neceſſaria, vt conſecratio fiat; & hic modus repetitionis ponitur etiam in Miſſali; &, ſi cõmode fieri poteſt, eſt aptior, propter expreſſiorem Chriſti commemorationem, & repræſentationem; tamen ſimpliciter non eſt neceſſarius: quia ſola verba formæ ſufficiunt ad conficiendum ſacramentum, & ita illa ſola ſatis erit repetere, dummodo (B) in forma ſanguinis comprehendantur omnia verba, quæ communiter proferuntur & proponuntur per modum formæ. Vnde in Miſſali Romano, in defectibus formæ dicitur, ſi aliquid in forma fuerit omiſſum, quod ſit de neceſſitate ſacramenti, formã eſſe iterandam: ſi autem, quod omiſſum eſt, non ſit de neceſſitate ſacramenti, non oportere illud reſumere: ergo, quamuis omiſſa ſint eſſentialia; & aliqua accidentalia, ſufficiet, eſſentialia repetere; & multo magis, ſi accidentalia prolata ſint ſine eſſentialibus, vel ſine efficacia eorum, ex defectu materiæ; vel intentionis, ſufficiet eſſentialia verba repetere.

Palud. Scotus.

Secunda regula.

Secunda regula ſit; Si poſt conſecrationem ritè factam accidat vel inueniatur defectus, ſumptionem (C) impediens, curandum eſt, vt tollatur & ſacramentũ conſumatur, quod ſi id fieri non poſſit, neceſſarium regulariter erit, conſecrationẽ repetere, & ſupplere, quod defuerat. Hæc regula declarabitur melius nonnullis exemplis in particulari adductis, & primum ſuppono, per ſe loquendo, teneri ſacerdotem ad cõſumendam vtramque ſpeciem ſacramenti. Nam vel id eſt, de ſubſtantia ſacrificij, vel ita pertinens ad perfectionem eius, vt de iure diuino præceptum ſit, ſicut eſt ſupra oſtenſum. Vnde ſequitur, ſi ſacerdos præuideat, eſſe in materia aliquid, quod impediat ſumptionem, vel ob aliquam cauſam fore impediẽdam, non debere, neq; licere illi, ſacrificium inchoare, aut ſacramentum conficere: quia exponit ſe periculo morali non perficiendi ſacrificium iuxta ritum (D) & modum à Chriſto inſtitutum. Poteſt autem variis modis fieri, vt poſt conſecrationem tale impedimẽtum accidat, vel agnoſcatur. Primò, ſi, verbi gratia, materiæ panis aut vini venenum admiſtum ſit, & tunc nõ ſunt ſumendæ ſpecies conſecratę ex omnium ſententia; quia ſacramentum vitę non eſt cũ periculo mortis ſumendum. Sed tunc eſt dubiũ, quid ſit agendum, tam circa illas ſpecies conſecratas, quã circa ſacrificium. De priori parte dicendum eſt, illas ſpecies eſſe ſeruandas, donec corrumpantur, vel exſiccentur, & poſtea in ſacram piſcinam proiiciendæ ſunt; iam enim Chriſtus ibi non adeſt, & illæ, vel phiſicè, vel ſaltem moraliter, omnino immutatæ (E) ſunt. Additur vero in Miſſali Romano, ſi fuerint ſpecies vini, in panno lineo vel ſtupa eſſe imbibendas, & pannum ſeruandum, donec exſiccetur, & cõburatur: & ita ſunt corrigendi vel interpretandi Palud. d. 9. quæſt. 1. in fine, & Syluest. Euchar. 2. q. 9. §. 3. & alii Summiſtæ, dum dicunt, eſſe ſacrilegiũ, huiuſmodi ſpecies comburere: hoc .n. eſt verum, quãdiu ſub illis intelligitur perſeuerare Chriſtus; de quo legi etiam põt Altiſiodor. lib. 4. Sum. tract. 5. c. 3. & Soto hic. De poſteriori parte, quidam dicunt in huiuſmodi caſu, etiã ſi ſolus ſanguis, verbi gratia, conſumi non poſſit, vtramque ſpeciem eſſe iterũ conſecrandam, & ſumendam. Ita Palud. diſt. 11. quæſt. 1. artic. 1. concl. 5. & Syluest. Euch. 2. q. 9. idem affirmat, quando defectus deprehenditur poſt conſumptam hoſtiam:

Impedimentum poſt cõſecrationem variis modis poteſt accidere.

Paludan. Syluest.

Altiſiodor. Soto.

hoſtiam: & idem dicit Victor.in Summ. dub.101. de Euch. putant enim eandem eſſe rationem de hoc caſu, & de illo, in quo inuenitur in calice materia inepta ad conſecrationem. Sed reuera non eſt eadem ratio. Vnde etiam ſi in illo caſu oporteret, vtramque ſpeciem conſecrare, hic non eſſet neceſſarium: quia verus Chriſti ſanguis fuit in calice, toto tempore ſacrificij poſt conſecrationem: vnde rite, & conuenienti ordine peracta ſunt omnia, quæ poſt conſecrationem ſuper oblata dicuntur: ſolumque ſupereſt ſupplendum, quod ad integram ſumptionem eſt neceſſarium: ſolùm autem deeſt illa ſpecies, quę ſumi non poteſt: ſatis ergo erit, illam conſecrare, ſiue altera ſumpta ſit, quando ſentitur defectus, ſiue non: & ita ſentit apertè D. Thomas hic ad 3. & Soto, diſtinctio.13. quęſtio.1. artic.4. ad 3. & 4. & quęſt.2. articul. ſexto ad 3.

D Thom. Soto.

Secundo. Secundò poteſt accidere, vt poſt conſecrationem animal aliquod in ſanguinem cadat: & tũc, ſi Sacerdos poteſt ſine graui detrimẽto, & ſine periculo vomitus totum ſumere, id erit optimum cõſilium: imò ita eſt omnino faciendum, propter reuerentiam ſacramenti, & perfectionem ſacrificij, ſi abſque magna difficultate fieri poteſt. Si verò ſine incommodo hoc fieri non poteſt, primùm extrahatur animal, & fiat, quod D. Thomas docet in articul. ad 3. Deinde, ſi animal fuerit venenoſum, & conſequenter timeatur venenum manere calici immiſtum, fiat, quod in præcedente caſu dictum eſt. Si verò in calice nullum relinquitur venenum, ſumendus eſt, niſi Sacerdos horrorem ſentiat, & timeat periculum vomitus: tũc enim non debet ſumi propter reuerentiam ſacramẽti: tunc autem, vel ſumendus erit ſanguis ab alio ſacerdote, iuxta dicẽda ſtatim regula ſequente; vel cõſecrandus erit alius ſanguis, & ab eodem ſacerdote ſumendus, ne ſacrificium imperfectum maneat: alius verò calix conſeruandus erit, donec, vel ab alio ſacerdote, qui vomitum non timeat, conſumi poſſit, vel certè naturaliter corrumpatur, iuxta dicta in puncto præcedente.

Tertio. Tertiò accidere poteſt, vt poſt conſecrationẽ calix congeletur, & tunc facile eſt remedium, debet enim extrinſecus calor adhiberi, prout commodè fieri poſſit, donec liqueſiat, ita vt ſumi poſſit. Quod ſi fingatur caſus, in quo tale remedium adhiberi non poſſit, certè in eo caſu neq; inuenietur vinum nõ cõgelatum; quod conſecrari & ſumi poſſit; maximè, quia ſaltem poterit digitis comminui, & in particulas redigi, vt ſumi poſſit.

Quarto. Quartò accidere poteſt, vt poſt conſecrationem hoſtium incurſus timeatur, priuſquàm cõſumi poſſit ſacramentum; etenim, ſi ante conſecrationem tale periculum timeatur, certum eſt, non eſſe cõſecrationem faciendam, etiam ſi Miſſa ſit inchoata; tum propter reuerentiam ſacramẽti & ſacrificij; tum ꝓpter periculum mortis vitandum. At verò, ſi iam ſit facta conſecratio, nulla ratione debet Sacerdos ꝓpter periculũ mortis fugere, ſacrificio imperfecto, & ſacramento in manibus hoſtium relicto, maximè, ſi infideles ſint, & irreuerentia ſacramẽti timeatur, poteſt tamen, ſi neceſſarium fuerit, accelerare ſumptionem ſacramenti, prętermiſſis intermediis. nam, cùm hæc ſint tantum de iure Eccleſiaſtico, & ſine irreuerentia & mutilatione ſacrificij omitti poſſint, non obligant cum tanto rigore; quod intelligitur, per ſe loquendo, id eſt, ſecluſo ſcandalo, vel alia iniuria aut infamia Chriſtianæ religionis, iuxta generalia principia materiæ de Legibus.

Quinto. Quintò poteſt accidere, vt hoſtia cõſecrata diſpareat miraculosè, aut certè, quod in ea appareat caro aut ſanguis, ita vt ſumi non poſſit, iuxta ſuprà tractata, quęſt.76. art.8. & quę D. Tho. docet, q.82. art.4. ad 3. & idem accidere poteſt in ſpecie ſanguinis. Et in hoc caſu in Miſſali Romano ſimpliciter dicitur, quãdo miraculosè hoſtia diſparet, iterum eſſe conſecrãdam. Vnde videtur, idem eſſe dicendum, quotieſcũque, propter apparens in ea miraculum, ſumi nõ poteſt: eſt enim eadem omnino ratio. At verò D. Tho. citato loco ſolum dicit. *Conſulendum eſſet ſacerdoti in eo caſu, quod iterato corpus & ſanguinem Domini conſecraret, & ſumeret.* Sed inprimis, quod D. Thomas vtramque ſpeciem copulatiuè coniungit, intelligendum eſt, vel quando in vtraque ſpecie tale miraculum accidit, vel diſtributione accommoda, ſcilicet, vt hoſtia iterum conſecretur & ſumatur, quando in illa acciderit miraculum; & ſanguis ſimiliter, quando in illo euenerit. Deinde dicens D. Thomas, hoc eſſe conſulendum, ſentit, non eſſe præceptum, vt dicto loco notaui. Vnde videtur aliter ſentire de hoc caſu, qui ſupernaturaliter accidit, quam de aliis, qui humano modo contingunt: quia ea, quæ miraculosè fiunt legibus non ſubduntur; at verò regula Miſſalis eodem modo loquitur de caſu miraculoſo, vel naturali. Nec deeſt probabilis ratio; quia, licèt per miraculum tollatur obligatio circa id, quod, illo ſuppoſito, commodè fieri non poteſt; quale eſſet, ſumere hoſtiam in ſpecie carnis apparentem; tamen non tollit obligationem faciendi id, quod commodè fieri poteſt ad implendum præceptum, non obſtante miraculo. Poteſt autem commodè & facilè alia hoſtia conſecrari & ſumi, ad perficiendum ſacrificium; cur ergo tolletur hæc obligatio propter miraculum? Vel certè, ſi non eſt pręceptum perficiendi ſacramentum hoc modo in hoc caſu, neque etiam erit in aliis euentibus contingentibus; ſed generaliter dicemus, præceptum ſolùm obligare ad conſumendum ſacramentum in ipſa ſacrificatione conſecratum; quòd ſi id, quocunque caſu fieri non poſſit, ceſſat obligatio; quia lex non obligat ad impoſſibile: quòd autem noua conſecratio & conſumptio facienda ſit, non videtur intrinſecè ex prædicta lege inferri, ſed, ad ſummum, erit conſilium, & ita poſſet ſecundus caſus ſuprà numeratus explicari, ſeu limitari iuxta pręcedentem doctrinam D. Thomę de caſu præſente, qui diſcurſus non videtur ſanè omnino improbabilis. Sed quia D. Thomas, diuerſo modo in vno, & in alio caſu loquitur, & quia authores communiter, ſignificant, in ſecundo caſu ſuprà poſito, & in alio, quem ſtatim tractabimus, eſſe præceptum iterandi conſecrationem, & perficiendi ſumptionẽ; ideò in illis caſibus, hoc eſt tanquam ſecurius, ſequẽdum: in caſu autem miraculoſo, vel poteſt ꝓbabiliter idem conſequenter dici; vel, propter authoritatẽ D. Tho. reſponderi, Deum, miraculosè tranſmutando ſacramentum, tacitè acceptare illam vt ſufficientem conſumptionem ſacramenti, & auferre obligationem iterum conſecrandi; vel potius caſum illũ, cum ſit extra ordinem naturæ, nullo modo eſſe ſub lege comprehenſum.

D. Thom. Aduertendũ. D. Thom.

Sexto. Sextò euenire poteſt, vt ſanguis omnino effundatur, & ideò à ſacerdote ſumi non poſſit; idemq; erit, ſi hoſtia à vento valido rapiatur, ita vt omnino diſpareat; aut ſi à mure comedatur. In quo caſu duo videnda ſunt; primum, quid remedij adhibendum ſit ſacrificio; ſecundum, quid ſit agendum circa ſacramentum. circa primum, res eſt facilis ex dictis, nam, ſi poſt effuſionem aliquid manſit in calice, quod ſumi poſſit, etiam ſi ſit minima quædam pars ſpecierum ſacramentalium, illud ſufficiet ad perfectionẽ ſacrificij, neque oportebit aliquid iterari: quia ſub qua-

Sub qualibet minima parte ſpecierum eſt totus Chriſtus.

qualibet minima parte ſpecierũ eſt totus Chriſtus; & idem eſt in illo caſu, quo hoſtia conſecrata à mure corroditur: nam, ſi aliquid eius tolli poſſet, & cõſumi à ſacerdote, id etiã ſufficiet, quia iam verè comedit totum corpus, & bibit totũ ſanguinem Chriſti: ſi vero totum ſacramẽtum effundatur, ſeu diſpareat, iteranda eſt conſecratio circa talem ſpeciem, iuxta dicta in ſecũdo & quinto caſu. Circa ſecundũ, quando hoſtia omnino rapitur, & diſparet, nullum remedium adhiberi poteſt, cum iam non ſubiaceat ſenſibus, vel facultati humanæ: quando verò ab animali rapitur, ſi pars ſacramenti haberi poteſt, conſumenda eſt, iuxta modum poſitum in ſecundo caſu; de ipſo verò animali additur in Miſſali, quod, ſi haberi poteſt, interficiatur & comburatur, & cineres eius in piſcinam ſacram proiiciantur; quidam verò Summiſtæ cum Paludan. diſt. 6. q. 1. in fine, addunt, prius eſſe aperiendum animal, & ſacramentum extrahendum. Sed hoc non ſine cauſa prætermiſſum eſt in Miſſali; quia nec, moraliter loquendo, fieri poteſt; quia, cum dentib. prius conteratur, & aliis humoribus miſceatur, quomodo poterit diſcerni aut extrahi? Nec videtur pertinere ad decentiam ſacramenti, ſed maiorem quandam indecentiam præ ſe ferre videtur. Quando verò ſanguis effunditur, quid agendum ſit, ſtatutum eſt à Pio Papa in capit. Si per negligentiam. de Conſecr. d. 2. & explicatur à Diuo Thoma hic in ſolut. ad 7. Aut ergo effuſio eſt vſque ad terram, aut tantum ſuper altare. Rurſus, quando cadit in terram, vel ſuper tabulam, vel immediatè in terram ipſam: *quando ſuper tabulam*, ait Pontifex, *lingua lambetur, & tabula radetur.* Idem autem intelligẽdum cenſeo, ſi cadat ſuper tapetẽm, vel quamlibet aliam rem ſimilem, qua terra cooperiatur: nam eſt omnium eadem ratio. Imo additur in Miſſali Romano, tunc partem tapetis, in qua cecidit ſanguis, abſcindendam eſſe, & comburendam, & cineres in ſacrarium immittendos: quando verò immediatè cadit in terram, non præcipitur lambi in eo textu: & ideo non eſt neceſſe id fieri; ſolum ergo eſt accuratè obſeruandum, ne locus ille cõculcetur prius, quã bene corradatur, vt in illo textu pręcipitur. Additur vero ibi, raſuras eſſe igne conſumendas, & cineres intra altare recondendos. In Miſſali vero Pij Quinti dicitur, *iuxta altare*. Sed per hoc Doctores intelligunt, ſacram piſcinam, ſeu locum in Eccleſia ſpecialiter ad hęc munera deputatum. Quando vero ſanguis cadit ſuper altare, aut tantum attingit linteum altaris vnum, vel plura: *& tunc* (ait Pontifex) *linteamina, quæ tetigerit ſtilla, tribus vicibus miniſter abluat, calice ſuppoſito, & aqua ablutionis ſumatur, & iuxta altare recondatur.* Vbi per miniſtrum intelligo, Sacerdotem ipſum: quia nulli alteri licet, ſanguinem Domini proximè attingere. Quod autem dicitur, *& ſumat lotionem illam*, non intelligitur, quod bibat illam: non enim ad hoc obligatur; quamuis, ſi id velit facere, rectè faciet: ſed intelligitur, quod accipiat & reponat iuxta altare, ſeu in piſcina ſacra, vt explicatum eſt. Et in Miſſali Romano extenditur hoc ad veſtes ſacerdotales; & aliunde limitatur ad corporale, ſeu (vt opinor) ad pallas benedictas; de quibus eadem ratio eſt, quæ de veſtibus ſacerdotalibus: nam de aliis linteaminibus additur, poſt ablutionẽ, partem intinctam eſſe abſcindendam, & comburendã; & cineres in ſacrario reponendos. Aut denique ſtilla ſanguinis penetrat vſque ad altare ipſum, *& tunc ſolum*, ait Pontifex, *ſorbeat miniſter ſtillam*, id eſt, lambat, ſeu ſumat, & purificet, vt potuerit. Hic autem nihil additur de radendo altari: vnde intelligo, ſermonem eſſe de ipſa ara, ſeu altari conſecrato: propter hanc enim cauſam nõ præcipitur radi; & ita in Miſſali Romano vocat, *lapis altaris*. Quocirca, ſi extra altare conſecratum cadat ſanguis in reliquã partem altaris, illam cenſeo eſſe radendam, ſicut dictũ eſt, quando cadit in terram. Additur vero, vt locus bene abluatur, & ablutio in ſacrarium proiiciatur: notat autem Palud. d. 9. quæſtione 1. in fine; & d. 11. quæſt. 1. art. 1. in fine, poſſe in eo caſu lambi ſanguinem, etiam à non ieiuno, propter reuerentiam ſacramenti, quando non adeſt ieiunus, à quo lambi poſſit: ſecus vero eſſet de particula corporis: nam illa ſeruari poteſt in alium diem. Atque hinc obiter cõſtat, quid agendum ſit, quando hoſtia conſecrata cadit in terram, mappam, aut linteum: eſt enim eadem diligentia & cautio, ſeruata proportione, adhibenda, vt etiam in Miſſali Romano ferè annotatur. Pœnę autem, quæ in illo textu ponuntur, & hic explicantur à D. Thoma, iam non ſunt in vſu; & ita in Miſſali omittuntur: ſunt ergo imponendę arbitrio ſuperioris, conſideratis circumſtantiis. Tamen, donec aliqua pœna imponatur, ſacerdos nullam ſubire tenetur, niſi ad ſatisfaciendum Deo, ſi quid in hoc peccauit. Cætera de hac re legi poſſunt in Paludan. ſupra, Soto, diſt. 13. q. 2. art. 6. ad 7. Sylueſt. verb. Euchariſtia. 2. q. 9. verb. Confeſſor. q. 2. & verb. Pœnitentia, q. 6. Nauar. c. 25. num. 89. Et, iuxta hæc, expediendi ſunt alii caſus, quos D. Tho. & alij authores citatis locis attingunt, ſcilicet, quid ſit agendũ, quando Euchariſtia euomitur, aut quando putrefit, vel ex ea vermes generantur, aut, quando à mure corroditur, &c. Regula enim generalis eſt, in his omnibus caſibus, ſi ſpecies ſacramentales integræ, vel in aliqua particula haberi poſſint, reuerẽter ſeruandas eſſe, vel conſumendas: quia ſub eis manet Chriſtus; ea vero, quæ tales ſpecies contigerunt, vel comburenda ſunt, vel purificanda, iuxta modũ ſupra declaratum. Imponuntur autem in iure aliquæ pœnæ iis, ob quorum negligentiam huiuſmodi caſus, ſeu defectus accidunt, vt videre licet in cap. Si per ebrietatem, & cap. Qui bene. de Conſecration. diſtinctione 2. & cap. 1. de Cuſtodia Euchar. Sed, vt dixi, nulla pœna eſt, vel cenſura ipſo iure lata, & iã prudenti arbitrio iudicis committitur.

Pio Papa.

Accurate obſeruandum.

Soli ſacerdoti licet, ſanguinem Domini proximè attingere.

Palud.

D. Thom.

Paludan. Scotus. Syluest. Nauar.

Regula quædam generalis traditur.

Tertia regula.

Tertia regula ſit; Quando hic defectus ſubſtãtialis non poteſt ab eodem ſacerdote ſuppleri, id debet fieri per alium. Ita habetur in c. Nihil. 7. q. 1. ex Concil. Tolet. VII. cap. 1. & docet D. Thom. hic ad primum. Soto hic, Syluest. verb. Euchariſt. 2. q. 8. verb. Miſſa. 1. quæſt. 2. Paludan. d. 8. q. 3. Nauar. cap. 25. numero 87. & alii Summiſtæ. Et declaratur breuiter: vt enim hæc neceſſitas contingat, inprimis neceſſarium eſt, vt ſacerdos non ſolum inchoauerit Miſſã, ſed etiam aliquam ſpeciem conſecrauerit: quia, ſi ante conſecrationem moriatur, verbi gratia; non eſt neceſſe, vt Miſſa per alium ſacerdotẽ finiatur: quia, cum non ſit ſacrificium ſubſtantialiter inchoatum, nullus ibi interuenit ſubſtantialis defectus ſupplendus: nec manebit ſacrificium imperfectum, etiam ſi non perficiatur: quia propriè & verè nondum erat inchoatum. Deinde neceſſe eſt, vt ſacerdos, qui ſacrificium inchoauit, non poſſit illud perficere, ſcilicet, quia vel morte, vel ægritudine ſubita ita impeditur, vt progredi nõ poſſit: quia, ſi ipſe per ſe illud poſſit perficere, non poteſt illud inchoatum relinquere ſine grandi ſacrilegio, vt in citato textu dicitur, & ex dictis ſatis conſtat. Quando verò hæc duo concurrunt, vt ſacrificium ſit ab vno ſubſtantialiter inchoatum, & ab illo perfici & conſumi non poſſit, defectus eſt per alium ſacerdotem ſupplendus. Itaq; ſi alter vtramque ſpeciem conſecrauit, & vnam tantum

Tolet. VII. D. Thom. Soto Syluest. Palud. Nauar.

tum conſumpſit, alter debet alteram ſumere; ſi vero prior neutram ſumpſit, debet alius vtramq; ſumere. Si autem prior hoſtiam tantum conſecrauit, dicunt quidam, debere alium ſacerdotem vtramq; ſpeciem iterum conſecrare, & poſtea ſimul conſumere cum alia hoſtia, per priorem ſacerdotem conſecrata. Ita ſentit Innocent. libr. 4. de Myſteriis Miſſæ, cap. 22. qui in hoc fundari videtur, quod dubium eſſe exiſtimat, an conſecratio vnius ſpeciei, ſine alia, facta teneat. Sed in hoc nulla eſt dubitandi ratio, vt ſupra viſum eſt; & ideo non eſt dubium, quin in eo caſu ſufficiat, vt alius ſacerdos alteram tantum ſpeciem conſecret, & vtramque ſumat, quod aperte ſentit D. Thomas, in 4. diſtinctione 8. quæſt. 2. artic. 4. quamuis ibidem, vt probabilem relinquat opinionem Innocentii. Soto vero, in 4. diſt. 23. q. 1. artic. 1. licet vtroque modo fieri poſſe dicat, addit tamen conſultius eſſe, non conſecrare iterum hoſtiam, quod ego verum exiſtimo.

Innoc.

D.Thom.

Soto.

Regula igitur generalis ſit, vt alter incipiat, vbi alius deſiit, ſi id ſciri poſſit, ſi vero id neſciatur, ait D. Thomas ſupra, debere à capite incipere, & idem dicit Palud. ſupra, concl. 2. Sylueſter autem late id declarat, ſupponit tamen, hoc ſupplementum fieri poſſe ante & poſt conſecrationem inchoatam; quod tamen, vt dixi, non eſt neceſſarium. Neq; exiſtimo, iuxta mentem D. Thom. debere vnquam fieri, proprie loquendo, & per modum ſupplementi. Itaque, ſi certum ſit, priorem ſacerdotē defeciſſe, ante perfectam conſecrationem panis, etiam ſi verba formæ incepiſſet proferre, dummodo non abſoluiſſet, non eſt, quod miniſterium illud per alium ſacerdotem ſuppleatur, vt dixi; vnde, ſi alius velit, illud ſacrificiū perficere, debet à principio inchoare, & Miſſam integram dicere; quia, cum nulla ſit neceſſitas componendi ſeu integrandi miniſterium illud ex duabus perſonis, melius eſt, vt ipſe totum officium Miſſæ complere perficiat, neque oportet (vt quidam putant) vt aliam hoſtiam, vel vinum offerat: nam, cum priora nō fuerint conſecrata, poſſunt iterum offerri & conſecrari: hoc ergo videtur melius, magiſque rationi conſentaneum, quamuis fortaſſe, etiam poſſet ſine peccato ſecundus inchoare, vbi alius deſiit, etiam ante conſecrationem, ſi hoc ei conſtet: nam ſi id ignoret, tunc optime applicatur regula D. Thomæ, quod à capite incipiat.

D.Thom. Paludan. Syluest.

Rurſus, ſi certum ſit, priorem ſacerdotem conſecraſſe hoſtiam, & calicem; non autem conſtet, quid dixerit, aut fecerit eorum, quæ poſt conſecrationem ſequūtur, à capite incipere debet ſecundus ſacerdos, id eſt, dicere omnia, quæ poſt cōſecrationē dicūtur, ſcilicet, ab illa oratione. *Vnde, & memores, Domine,* & eadem proportione, ſi conſtet, priorem conſecraſſe hoſtiam, & non calicem, ſacerdos ſecundus incipere debet ab illis verbis, *Simili modo, poſtea,* &c. & quāuis conſtet, priorem aliqua eorum dixiſſe, dummodo nō abſoluerit totam formam ſanguinis, debet ſecundus ſacerdos, vt minimum, dicere omnia verba formę, & melius faciet, inchoando ab illis, *Simili modo, poſteaquàm cœnatum eſt*: quia in hoc nihil eſt periculi, vel incommodi; & alioqui Chriſti repræſentatio & commemoratio expreſſius fit.

Si denique non conſtet, an prior ſacerdos conſecrationem hoſtiæ abſoluerit, & res dubia ſit, debet poſterior incipere à capite canonis, vt certum ſacrificium, & integrum conueniente modo poſſit efficere: quia vero dubium eſſe ſupponitur, an talis hoſtia ſit conſecrata, vel ſub conditione, ſaltem mente concepta, eam iterum conſecret, vel (quod melius erit) adhibeat aliam hoſtiam, & poſt conſumptum ſacrificium, priorem etiam ſumat. Sed quid, ſi non adeſt Sacerdos ieiunus, vel, ſi ſit in peccato? Reſpondetur, etiam ſi non ſit ieiunus, poſſe ſacrificium abſoluere; quia neceſſitas perficiendi ſacrificium, maior eſt, quàm ieiunè communicandi, vt ſupra in ſimili dicebamus, & hic Sotò affirmat. Quod verè ad ſtatum peccati attinet, facile reſpondetur, poſſe bene diſponi, ſaltem per contritionem, ſi non ſit illi copia confeſſoris. Sed quæres rurſus, an teneatur ſacerdos ad perficiendum hoc modo ſacrificiū, quod alter inchoatum reliquit? Soto enim dubius eſſe videtur, & tandē ſentit, non teneri, niſi ex accidente ob ſcandalum. Nam in prædicto Concilio, & cap. ſolū dicitur. *Cenſuimus conuenire, vt in eo caſu ſit liberum alteri Epiſcopo, vel Presbytero, conſecrationem exequi officij cœpti.* Nauarr. dicto num. 89. ſentit teneri, & hoc videtur magis conſentaneum rationi: quia ad munus Sacerdotis pertinet, vt ſacrificium non maneat imperfectum, quantum in ipſo eſt, ad hoc ſuum officiū exhibere, etiam propter reuerentiam tanti ſacramēti: neque vox illa, *liberum ſit,* in prædicto textu ſumitur in ſenſu contrario, ſed idem ſignificat, quod hoc eſſe in facultate & poteſtate ſacerdotis, qui poteſt cū alio veluti vnus miniſter reputari. Atque hinc tandem infertur hoc miniſterium non poſſe per alium quàm per ſacerdotem, ſuppleri; quia nullus alius poteſt eſſe huius ſacrificii miniſter. Quapropter, ſi ſacerdos non adſit, non oportebit, ſacramentum ab alio conſumi, ſed reuerenter ſeruandum erit; vel, ſi adſit, qui illud reuerenter ſumere poſſit id fieri licebit, non ad complendum ſacrificium, ſed ad reuerēter tractandum ſacramentum. An verò in eo caſu poſſit laicus ſumere ſanguinem, ſi timeatur, non poſſe reuenter, aut ſine corruptione conſeruari, dixi ſupra, tractando de communione ſub vtraque ſpecie.

Neceſſitas perficiendi ſacrificium maior eſt quā ieiune communicandi.

Soto.

Nauar.

SECTIO II.

Quomodo accidentales defectus huius ſacrificij cauendi ſint, vel ſupplendi.

HI defectus poſſunt conſiderari, vel in materia aut forma conſecrationis; vel in ſumptione ipſa, vel in aliis accidentalibus ceræmoniis, aut in verbis, ſeu precibus, quæ in Miſſa dicuntur. De quibus omnibus duo in genere dicere poſſumus, quæ in ſuperioribus tacta ſunt. Primum eſt; debere Sacerdotem, moralem diligētiam adhibere, vt omnes huiuſmodi defectus caueat, atque præueniat. Hoc conſtat, quia tenetur perfectè ac integrè exequi hoc miniſterium: ergo & cauere defectus omnes: hęc enim duo neceſſariò ſe conſequuntur, vel ſunt potius moraliter idem. Vnde fit, in tantum teneri, præcauere huiuſmodi defectus, in quantum moraliter poteſt. Nam, ſi interdum fortaſſe non poſſit defectum euitare, niſi omittendo totum Miſſę officium, tunc non poſſumus generalem regulam tradere, quod teneatur potius Miſſam omittere, quam cū tali defectu eam dicere: quamuis enim hoc verū ſit, quando defectus eſt in re vel ceræmonia, aut circūſtantia graui, tamen, ſi defectus ſit in re leui, aut non omnino neceſſaria, & vitari non poſſit, permitti interdum poteſt, ne ſacrum omittatur: & tunc ille nō eſt cenſendus moralis defectus, cum non ſit voluntarius, ſed erit quaſi naturalis: horum autem omnium exempla in ſuperioribus tacta ſunt, & aliqua ſtatim inſinuabimus.

Defectus huius ſacrificii, in quibus rebus reperiantur.

1. Concluſio.

Notandum.

Secundò in genere dici poteſt, defectus accidentales, poſtquam iam commiſſi ſunt, regulariter loquendo, non eſſe ſupplendos, iterando aliquid, vel prępoſtero ordine dicendo, aut faciendo, ꝙ prius effici-

2. Concluſ.

efficiendum erat: hoc inſinuatur ſæpe in regulis Miſſalis,& ſumi etiam poteſt ex dictis,tam ſectione præced. quam in ſect. vltima diſputationis prçcedẽtis. Ratio verò in genere eſt,quia,cum hæc non ſint de ſubſtantia ſacrificii, non oportet illa iterare propter ſacrificii perfectionem:& alioqui, quando non dicuntur ſuo loco,ac tempore, & debito ordine,nõ conferunt ad decorem, & ſplendorem huius officii,vel ad ſignificationem, propter quam ſunt inſtituta.Ac denique magis perturbat illa repetitio,quã ad reuerentiam ſacrificii iuuet, & interdum etiam poteſt ſcandalum generare. Dixi autem, *regulariter*; quia,ſi in aliquo caſu aliud eſſet ſtatutum, illud eſſet ſeruandum. Item, ſi aliquando tam parua eſſet mora,vt ſine incommodo poſſet fieri repetitio, tũc ſuppleri poſſet defectus. Quę omnia intelligentur melius,applicando illa breuiter in particulari ad capita ſupra numerata.

Primo.

Primò igitur in materia defectus accidentalis erit, & valde grauis, ſi panis ſit fermentatus: vel, ſi vino non miſceatur aqua;&hic omnino præcauendus eſt ante conſecrationem; poſt conſecrationem vero ſuppleri nullo modo poteſt, vt ſupra dictum eſt,ſolum ergo poteſt per pœnitentiam emundari. Leuior autem defectus erit, ſi hoſtia non ſit omnino integra,aut,ſi maculam aliquam habeat: aut,ſi vinum ſit aliquantulum acidum; ita tamen,vt certum ſit, eſſe verum vinum. Et in his caſibus, ſi à principio Miſſę præuideatur defectus,&vitari non poſſit,quia non poteſt haberi alia materia; tolerari ſæpe poteſt, ſi non ſit tanta deformitas, vt ſcandalum generet, vel irreuerentiam præ ſe ferat. Et eadem ratione,ſi talis defectus præuideatur poſt factam primam oblationem,diſſimulandus eſt,& vſque ad finem Miſſæ progrediendum, ſecluſo ſcandalo: ante oblationem vero, vel etiam poſt illam, ſi ſcandalum vel irreuerentia intercedat, mutari debet hoſtia vel vinum: ſi vero iam conſecratio eſt facta cum illo defectu, nihil eſt, quod ſuppleatur, ſed ſolum eſt prudenter curandum,vt defectus tegatur, vt ſine ſcandalo res fiat.

Regula quædam obſeruanda circa leuiores defectus.

Secũdo,in ſumptione non poteſt eſſe propriè defectus in ſubſtantia eius, niſi fortè quis vocet ſumptionem defectuoſam, quãdo non tota hoſtia conſecrata, vel totus ſanguis conſumitur. Sed in hoc propriè & formaliter non eſt defectus;quia in quacunque parte ſpecierum totus Chriſtus ſumitur. Item,ex cauſa rationabili poteſt ſacerdos,ſi diſtinctã formulam non poſuit ad communicandum alium, reſeruare particulam hoſtiæ ad communicandum illum,vt notat Paludanus in 4. diſtinctione 12. q.1. articulo 5. concluſ. 2. Syluest.Euchar. 2.q. 10. §. 7. & Euchar. 3. q. 15. quia non tenetur ſacerdos conſumere totam quantitatem ſpecierum, quam conſecrat,vt patet,quando offert,& conſecrat duas hoſtias. Imo, vt notat Paludanus,cum olim ſeruabatur tertia pars hoſtiæ,vſque ad finem Miſſæ,videbatur reſeruari ad communicandum alios, cap. Triforme. de Conſecratione,diſtinctione 2. Solum ergo poteſt in ſumptione eſſe defectus, vel in ceræmoniis,aut verbis,quæ in illa fieri ſolent;de quibus eadem eſt ratio, quę de ceteris cerę̨monis, neque aliquid occurrit ſpecialiter dicendum; vel poteſt hic defectus fingi in diſpoſitione ſumentis: quia, ſcilicet,recordatur,ſe non eſſe ieiunum,aut eſſe excommunicatum, vel in aliquo peccato, quod non eſt confeſſus,quem caſum attigit D.Thomas,hic ad ſecundum, & de illo multa in ſuperioribus diximus: ſumma omnium eſt,in eo caſu,ſi conſecratio iam ſit facta, tolerandũ eſſe defectum, & per pœnitentiã

Palud. Syluest.

A ſupplendum, quantum ſecundum præſentem ſtatum commodæ fieri poſſit: imò probabile eſt, idem etiam fieri poſſe ante conſecrationem, ſi iam Miſſa ſit inchoata: quamuis tunc etiam poſſit,propter vitandum talem defectum, Miſſa omitti,vt D.Tho. dicit.In eo verò caſu, in quo peccati confeſſio fuit omiſſa, tenebitur ſacerdos, quam primum poſſit, confiteri:quia ita eſt ab Eccleſia ſpecialiter ſtatutũ, vt ſupra viſum eſt.

Tertiò in accidentalibus ceræmoniis, atq; etiam in verbis, poteſt aliquid omitti propter obliuionẽ, de quo iam ſupra diximus,quomodo non oporteat, illud repetere aut iterare, quãdo iam commiſſo de- B fectu, & interpoſitis aliis actionibus aut verbis, recordatur ſacerdos defectus commiſſi. Quod vero attinet ad præcauendos huiuſmodi defectus, moraliter loquendo, ſemper id fieri poteſt,niſi inaduertẽtia aut aliquid ſimile intercedat. Specialiter tamẽ tangit D.Thom. hic ad 6. caſum, in quo contingit, hoſtiam elabi de manibus ſacerdotis intra calicem, ita vt ob eam cauſam frangi non poſſit; & recte reſpondet,illum eſſe accidentalem defectum;& ideo, licet prætermittatur,nihil propterea eſſe iterandũ, ſed ſacrificium eſſe conſummandum; idem ergo eſt in ſimilibus obſeruandum.

C

DISPVTATIO LXXXVI.

De iuſto Miſſæ ſtipendio,& pro quo ſit Miſſa ex obligatione dicenda.

HÆc ſola ſupereſt diſputatio, pertinens ad obligationes ſacerdotum in hoc miniſterio ſacrificandi:hactenus enim diximus, tam de obligatione ſacrificandi, quoad exercitium actus (vt ſic dicam) quam de iis, quæ ſeruare debent in modo ſacrificandi: reſtat ergo dicẽdum,pro quo aut quibus ſacrificare teneantur; & quia hæc obligatio frequẽter oritur ex ſtipendio accepto,ſimul etiam declarabimus,quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipẽdia.Non opor- D tet autem inquirere, quid ſit offerendum in hoc ſacrificio,vel cui ſit offerendum: nam hæc partim ex ipſa inſtitutione, partim iure ipſo naturali definita ſunt,& de eis in ſuperioribus eſt dictum. At vero is, pro quo ſacrificium eſt offerendum, neque ex inſtitutione, neque ex natura rei eſt in particulari definitum; ſed voluntati & iudicio ſacerdotis commiſſum hoc eſt, vt ſupra vidimus. Poteſt autem ſacerdos variis modis obligari ad ſacrificium pro aliquo offerendum, ſcilicet, ex obedientia, charitate, ex voto,aut promiſſione ſimplici, aut ex iuſtitia & pacto. De prioribus autem obligationibus nihil occurrit hoc loco ſpecialiter dicendum: quia nihil habent magis ſpeciale in hac materia,quam in aliis. E Itaque certum eſt,poſſe ſuperiorem, qui iuriſdictionem habet, præcipere ſubdito ſacerdoti, vt Miſſam pro aliquo offerat: tunc ergo,ſi præceptum ex iuſta cauſa ſit,vt ſupponimus, obligabitur ſubditus,ſaltẽ ex obedientia,ad ita offerendum. At vero ex charitate rariſſimè occurret hæc obligatio; quia non eſt de re ſimpliciter neceſſaria ad ſalutem proximi: nã, licet interdum charitas obligare poſſit ad orandum pro aliis,pręſertim pro communi bono; tamen, ꝙ hoc fiat,etiam adiungendo ſacrificium orationi, & pro hac ſpeciali intentione illud offerendo, vix poteſt,caſus excogitari,in quo ſola charitas ad hoc obliget; quamuis interdum maximè inclinet. Tanta verò poſſet interdum eſſe neceſſitas,vt aliqua ex illa oriatur obligatio.Regulariter autem ſolum obligat

Poteſt ſacerdos variis modis obligari ad ſacrificium pro aliquo offerendum.

charitas,

charitas, vt neminem excludamus à generali oblatione huius ſacrificij, quæ pro Eccleſia fit, niſi ſit ab ipſa Eccleſia excluſus ſeu præciſus: quia, & hoc eſſet ſignum quoddam odij, & præterea eſt contra intentionem Eccleſiæ, quæ pro omnibus vult offerri illa generali oblatione. Deinde conſtat, etiam ex voto poſſe aliquem obligari ad Miſſam pro aliquo dicendum: nam, cum ſit opus religionis & pietatis, poteſt eſſe materia voti, &, cum res ſit grauis, tale votum in rigore & ſub culpa mortali obligabit. Eademque ratio eſt de promiſſione humana, ſeu homini facta: ita enim in hac materia obligationem inducit, ſicut in aliis. Solum eſt pro communi vſu obſeruandum, non ſemper fieri promiſſionē, quando vnus alteri dicit, ſe Miſſam pro illo eſſe oblaturum: nam ſępe tantum eſt ſimplex declaratio animi, & propoſiti, quod tunc habet, ſine intentione ſe obligandi ad non mutandum illud, ſed omnino implendum: & tunc non manet rigoroſa obligatio, ſed ſolum ex quadam decentia, vt ſine graui cauſa animus non mutetur. Cæteris ergo obligationibus omiſſis, ſolum illa, quæ ad iuſtitiam pertinet, nonnullam difficultatem habet.

SECTIO I.

Quando ſacerdos teneatur ex iuſtitia ad ſacrificium pro aliquo offerendum.

Obligatio ad ſacrificādum ex iuſtitia pro alio duobus modis oriri poteſt.

DVobus modis poteſt huiuſmodi obligatio oriri: primo ex beneficio aliquo, ad hoc ſpecialiter inſtituto. Secundo ex peculiari ſtipendio propter hanc cauſam dato: non enim poteſt alio mō intelligi, quod oriatur hæc obligatio ex iuſtitia commutatiua, de qua nūc agimus: vterq; autem ille modus eſt in Eccleſia vſitatus: nam conſtat, eſſe plures Capellanias ad hoc ſpecialiter inſtitutas, vt Sacerdos certis diebus Miſſas pro tali intentione faciat: ſunt etiam in Eccleſiis anniuerſaria, &c. Ex quibus ſine dubio oritur obligatio ex iuſtitia: quia beneficium datur ratione officij, & ſtipendium propter actionem. Similiter conſtat, pręter has generales & veluti ſtabiles inſtitutiones, eſſe in Eccleſia vſitatum, vt ſacerdotibus dentur priuata ſtipēdia, vt ſemel aut pluries pro elargientibus; vel eorum intentione, ſacrificēt; qui ſacerdotes ob acceptum ſtipendiū ex iuſtitia obligantur ad id faciendum, vt omnes Doctores ſtatim citandi docent. Et conſtat primò ex intentione dantium, & recipientium huiuſmodi ſtipendium: nam, & qui dant, intendunt obligare alios ad illud munus exequendum, iuxta condictum modum: & ſimiliter, qui recipiunt, acceptant hanc obligationē: interuenit ergo ibi vera ratio iuſtitię, fundata in mutuo conſenſu vtrinque oneroſo; qui explicatur illis verbis, *Do vt facias*, hic autem eſt titulus iuſtitiæ. Item, qui dat ſtipendium, tenetur ex iuſtitia ſoluere illud, vt, ſi fortaſſe prius promiſit, & Sacerdos ea ſpe Miſſam dixit, tenetur qui promiſit, ex iuſtitia ſoluere: ergo & è cōtrario, ſi Sacerdos recepit ſtipendium, tenetur ex iuſtitia ſatisfacere ei, qui dedit illud, Miſſam dicendo, iuxta intentionem illius.

De ſimplicibus beneficiis regula generalis.

Sed circa primum modum in particulari inquiri poteſt, ex quibus beneficiis, ſeu Eccleſiaſticis redditibus, huiuſmodi obligatio ex iuſtitia oriatur. In qua re primum diſtinguamus beneficia ſimplicia à curatis; & de ſimplicibus quidem regula generalis ſit, attendendam eſſe eorum inſtitutionem, & finem: nam, quæ ex inſtitutione ſua hanc obligationē imponunt, quia ad hunc finem ſunt directè inſtituta, huiuſmodi inducunt obligationem propter rationem factam; & quia hæc eſt voluntas eorum, qui

A huiuſmodi redditus Eccleſiæ tribuunt, & ſub hac conditione oneroſa, illos tribuunt; & huiuſmodi ſunt Capellaniæ; & huc etiam reuocantur anniuerſaria, & alia huiuſmodi. Reliqua vero beneficia ſimplicia, propter alios fines inſtituta, quæ huiuſmodi onus ex vi ſuæ inſtitutionis non imponunt expreſſè, nec de illo ſufficienter cōſtat ex cōſuetudine, aut alia lege vel ſtatuto, nō inducunt huiuſmodi obligationem. Ratio eſt clara, quia beneficium datur propter officium; ſolum ergo obligat ad illud officium, propter quod datur; ſed hæc beneficia non dantur propter hoc officium dicendi Miſſam pro hac vel illa intentione, ſed propter officium pſallendi, aut alio B modo Eccleſiæ inſeruiendi: ergo non obligāt ad officium offerendi Miſſam pro hac vel illa particulari intentione: huiuſmodi autem ſunt multæ dignitates Eccleſiaſticæ, Canonicatus, Portiones, Pręſtimonia, & alia ſimilia beneficia ſimplicia. Quin potius, quamuis cum officio ſeu munere horum beneficiorum, interdum coniunctum ſit onus cātandi, vel dicendi Miſſam in tali Eccleſia, tamen per ſe, & ex vi eorum, non oritur obligatio applicandi illam Miſſā pro hac, vel illa intentione, niſi aliunde ex peculiari conſuetudine aut ſtatuto talis Eccleſiæ hoc conſtet: quia illa duo ſunt valde diuerſa, & vnum per ſe ac directè non ſequitur ex alio, vt magis ex ſequenti puncto conſtabit.

Regula quædam ſpecialis.

C De beneficiis igitur curatis ſolet ſpecialiter dubitari, an huiuſmodi obligationem inducant. Quidam enim affirmant, Parochos ratione beneficij teneri quotidie ad offerēdum ſacrificium pro ſuis ouibus. Ita tenet Soto, lib. 6. de iuſtit. quæſt. 3. art. 1. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. art. 2. Ratio eius eſt, quia à ſuis ouibus alitur. Confirmari poteſt, quia ſuprà dictum eſt, Parochum teneri quotidie ad ſacrificandum in ſua Eccleſia per ſe, vel per alium: ergo etiam tenetur pro ſuis ouibus offerre. Confirmatur ſecundò, quia Parochus tenetur aliquando pro ſuis ouibus ſacrificare, ſed non eſt maior ratio de vna parte ſacrificiorum, quàm de alia: ergo tenetur omnia ſacrificia ſua pro Parochianis offerre. Hæc verò ſententia nul- D lum habet ſufficiens fundamentum, & ideo verius eſt, non habere Parochos huiuſmodi obligationem, ſaltem ad ſacrificandum quotidie pro ouibus. Quod tenēt Maior, in 4. diſtinctione, 45. quæſtione 3. dub. 3. Nauar. capit. 25. num. 140. Corduba, libro 1. Quęſtionum, quæſtione 4. & probatur, quia talis obligatio nullo iure poſitiuo cauetur: quia nec ſcriptum oſtendi poteſt, nec conſuetudine declaratum; nullibi enim talis extat conſuetudo. Et hoc ipſum ſatis oſtendit, reuera nullum eſſe tale præceptum: quia non eſt veriſimile in vniuerſa Eccleſia eſſe conſuetudinem receptam, Eccleſiæ præcepto contrariam. Præterea non poteſt colligi hoc præceptum E ex inſtitutione & fine talium beneficiorum; inſtituta enim ſunt ad officium paſcendi animas doctrina, & ſacramentorum miniſterio; non vero ad ſacrificandum pro illis, nam hoc non eſt per ſe neceſſarium ad animarum regimen, nec pertinet ad alimentum ſpirituale, quod Paſtor ſuis ouibus præbere debet: ergo talis obligatio non ſequitur ex vi huius beneficij: nam, vt dixi, ſolum obligat ad officium, propter quod datur. Confirmatur ac declaratur primò, nam Epiſcopus non tenetur quotidie facere ſacrū pro ſuo Epiſcopatu; nec Papa ꝓ vniuerſa Eccleſia; ſed habēt alia paſtoralia munera, ratione quorum redditus Eccleſiaſticos recipiūt: ergo idem eſt de Parochis, ſeruata proportione. Secundò cōfirmatur, nam Superior religionis, verbi gratia, ſubit in omnibus munus Parochi reſpectu ſuorum ſubditorum

Soto.

Soti ſententia reiicitur.

Maior, Nauar. Cordub.

Superior religionis ſubit in omnibus munus Parochi reſpectu ſuorū ſubditorum.

torum altiori & perfectiori modo,& tamen non tenetur pro eis quotidie ſacrificare:ergo. Argumentũ autem Soti ſolutum eſt ex dictis, quia licet Parochi alãtur à ſubditis,tamen habent aliud opus, propter quod digni ſunt eo ſtipendio, neq; enim obligandi ſunt ad quodlibet ſpirituale beneficium præſtandũ ſuis ſubditis propter eam cauſam. Ad primam confirmationem inprimis negatur conſequentia:nam, vt dixi,aliud eſt,teneri ad dicendam Miſſam, vt Parochiani poſſint eam audire,aliud vero teneri ad offerendum pro ipſis:quamuis enim demus, teneri ad ſacrificandum quotidie per ſe, vel per alium in ſua Parochia, priori titulo, non tamen inde ſequitur, teneri ad offerendum pro ſubditis:quia hoc eſt B valde diuerſum,& non eſt per ſe coniunctum cum priori.Deinde dicitur ad antecedens, non ſatis conſtare de illa obligatione;ſed ſolum eſſe certum, teneri Parochos ad celebrandũ,vel efficiendum, vt in ſua Parochia celebretur omnibus diebus,in quibus populus ſacrum audire tenetur: quia ſaltem illis dieb. eſt hoc miniſterium neceſſariũ populo, vt ipſe poſſit obligationem ſuam implere: parochus autem ex officio tenetur ſaltem ad omnia præſtanda, quæ hoc modo ſunt ouibus neceſſaria. Vnde ſi Parochus abſit,vel nõ reſideat,tenetur prouidere, & ſufficienter alere alium,qui hoc munus explere poſſit. Quod vero pertinet ad obligationem quotidie ſacrificandi, C conſulenda ſunt, quæ ſuperius diximus, diſput. 80. ſectione 2. nam ex dictis ibi conſtat, communiter eſſe hanc obligationem in Parochiis, vbi eſt ſufficiens ſacerdotum numerus;at vero, vbi ſolus eſt Parochus, non eſt facile talis obligatio imponenda, maximè cum Concilium Trident.ſeſſ. 23.cap.14.de reformatione,hoc attingens,ſolum dicat, *Curet Epiſcopus,vt Presbyteri, ſaltem diebus Dominicis, & feſtis ſolemnibus;ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter,vt ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent.* Itaque in hoc præcipuè eſt attendenda conſuetudo, vel, ſi quid eſt in Epiſcopatu circa hoc ſtatutum. Quod ſi alicubi eſſet hæc obligatio quotidie celebrandi, intelligenda eſſet moraliter & regulariter: quia aliàs eſſet onus intolerabile. Niſi fortaſſe tale ſit D beneficium taliſque conſuetudo,vt obligat ad prouidendum quotidie Eccleſiæ de ſacrificio,per ſe,vel per alium:tũc enim cum maiori rigore vrgebit talis quotidiana obligatio,vt Panormit. & alii notant in cap. Significatum. de Prębendis,Sylueſt.verbo, Miſſa. 1. quæſtione 7. & Nauar. ſupra, & in hoc etiam conſentit Soto. Ad 2. confirm.aliqui dicunt,teneri Parochum ad ſacrificandum pro ſuo populo diebus Dominicis & feſtis. Sed hoc ſolum videntur colligere ex eo, quod illis diebus tenetur ſacrificare, quæ tamen illatio non eſt ſufficiens,vt oſtendi; nulla ergo certa regula in hoc dari poteſt, ſed conſulenda eſt conſuetudo; aut,ſi de illa non ſatis conſtat, E Epiſcopus deberet aliquid certũ in hoc ſtatuere ; quod ſi hoc non faciat, prudenti arbitrio ipſius Parochi relinquendum erit.

(Conc.Trid. Panorm. Syluest. Nauar. Soto.)

Circa alium modum prædictæ obligationis ortæ ex priuato ſtipendio, eſt ſpecialis difficultas, quia talis obligatio non põt oriri, niſi medio aliquo pacto vel conuentione; ſed omnis huiuſmodi pactio eſt iure reprobata, cap. Tua nos. de Simonia. capit. vlt. de Pactis. cap. Quam piè 1. quæſtione.2.quia videtur eſſe ſimoniaca,cum in ea detur ſpirituale pro temporali. Vnde D. Thomas,2. 2. quæſt. 100. artic. 2. & 3.ad 2.dicit, licere quidem accipere ſtipendium, dummodo pactum non intercedat, quia aliàs erit ſimonia;& in 4. diſtinct.25.q.3.art.2.q. 1. ad 4. dicit, paciſci de Miſſa dicenda,ſemper eſſe ſimoniam. Dicere autem omnia ſtipendia Miſſarum, quę in Eccleſia dantur & recipiuntur, eſſe ſimoniaca, impius error eſſet & intolerabilis, cum vniuerſa Eccleſia, eiuſque Paſtores huiuſmodi conſuetudinem approbent,ex illis principiis traditis à Chriſto, Lucæ 10. *Dignus eſt operarius mercede ſua*; & à Paulo, 1. ad Corin. 9. *Qui altari deſeruit, ex altari viuere debet.* Quæ ipſa etiam natutali ratione nituntur, quia vnuſquiſque meretur ali ab eo,cui deſeruit, vel in cuius miniſterio & officio occupatur: nam hoc maximè neceſſarium eſt ad vitam tranſigendam: ergo, cum præcipuum munus & officium ſacerdotis ſit ſacrificare, ſi in alicuius vtilitatem illud exhibet, & in hoc occupatur,naturalis ratio poſtulat, vt ab ipſo alatur. Ad hanc difficultatem inprimis negare non poſſumus, quin in hoc negotio aliquod pactum interueniat inter dantem ſtipendium, & ſacerdotem: nam ille dat,vt hic faciat; hic vero facit,quia recepit, ſeu vt recipiat ſtipendium.Et ita docent Adrian. quodlib. 9. artic. 1. Caietanus 2. 2. quæſt. 100. artic. 2. Dominicus Soto, lib. 9. de Iuſtitia & iure, quæſtion. 6. artic. 1. Nauar.in Snmma,cap. 23.num.102.& patet ex dictis;nam ſine huiuſmodi pacto, quod intercedat inter ſacrificantem & ſtipendia dantem, nulla ratione intelligi poſſet,quo pacto oriatur,aut oriri poſſit obligatio ex iuſtitia.

(Difficultas ſpecialis. D.Thom. Lucæ 10. 1.Cor. 9. Adrian. Caietan. Soto. Nauar.)

Quod ita breuiter declaro,nam ſi quis ſacerdotẽ alat, non tamen poſtulans hoc nomine ab eo ſacrificium pro ſe fieri, neq; ſub hac conditione ab illo acceptata,ſed ſolum ex miſericordia,aut intuitu religionis, vel ex mera ſua liberalitate, aut alias quaſcunque ob cauſas ad hoc motus; ſacerdos in huiuſmodi caſu non obligatur ad ſacrificium offerendũ pro illo;imò ſine omni iniuſtitia poteſt ab alio iuſtũ Miſſæ ſtipendium accipere, vt pro illo ſacrificium offerat: & è contrario, quamuis ſacerdos offerat ſacrificium pro me, mihique id ipſum euidenter conſtet,non propterea tenebor ex iuſtitia illi ſtipẽdium dare;quia non ex mea, ſed ex ſua liberali voluntate id fecit. Vt ergo vtrinque oriatur obligatio ex iuſtitia, neceſſarium eſt pactum, ſaltem implicitum: quia hæc obligatio pendet ex mutuo conſenſu,& ex mutua promiſſione,ſub conditione onerosa vtrinque etiam acceptata; in quo ratio pacti & conuentionis conſiſtit,& reuera hoc modo, tacito vel expreſſo, fit conuentio inter dantem ſtipendiũ, & recipientem. Nam ille hoc animo dat, vt alterũ obliget; & hic animo ſe obligandi illud recipit, ad faciendum id,cuius cauſa datur: nam hoc ratio naturæ ęqualitatis requirit. Præterea, etiam in anniuerſariis, & capellaniis, & aliis beneficiis Eccleſiaſticis, hoc pactum expreſſum vel tacitum intercedit: quia, & fideles tenentur ex iuſtitia alere miniſtros,& ipſi miniſtri tenentur,etiam ex iuſtitia, facere miniſteria, propter quæ aluntur:non enim obligantur tantum ex charitate aut miſericordia, obligatio enim charitatis oritur tantum ex neceſſitate alterius,non ex re accepta: hæc autem obligatio oritur ex re accepta: vnde per ſe conuenit, etiam omni ſecluſa ſpeciali neceſſitate. Neque etiam eſt obligatio orta ex religione tantum: non enim fundatur in promiſſione Deo facta, neque ad Deum immediate ordinatur, ſed ad hominem, cui fit iniuria,ſi non impleatur,& ideo ad reſtitutionem obligat:eſt ergo obligatio ex iuſtitia, quæ in huiuſmodi rebus vel actionibus, ſine pacto nequit intelligi:nõ eſt ergo in hoc pacto intrinſeca malitia.

(Obligatio ex charitate ab obligatione ex iuſtitia quomodo diſtinguatur.)

Ad authoritates vero adductas quidam reſpondent, quamuis hoc pactum per ſe malum non ſit, olim tamen fuiſſe prohibitum, quia habet ſpeciem

(Ad authoritates adductas quorundam reſponſio.)

mali

mali & indecentiam quandam; eam verò prohibitionem per contrariam conſuetudinē eſſe abrogatam. Sed hæc ſententia falſa eſt; quia nec talis prohibitio oſtendi poteſt, neq; habet locum, vbi ratio ſtipendij interuenire poteſt, ſemper autem in Eccleſia licuit, ſtipendiū dare miniſtris ſacrificiorum ad eorum ſuſtentationem: in ratione autem ſtipendij intrinſece includitur pactio aliqua, ſicut intrinſece ex illo oritur obligatio iuſtitiæ; & ideo mercedi operarii, & ſtipendio militis à Chriſto & Paulo merito
Num. 18. comparatur. Numer. autem 18. tale ſtipendium ſacerdotis, *pretium pro miniſterio* appellatur.
Aliorum reſponſio reiicitur. Secundo reſpondent alii, duo conſiderari poſſe in actione ſacrificandi: primum eſt, ſacrificium ipſum, & fructus ſpiritualis eius; ſub qua ratione, certa fides eſt, non poſſe vlla ratione pretio æſtimari aut in pactum deduci: eſſet.n. hoc aperta ſimonia, & magna irreuerentia rei ſacræ; ſecundum eſt corporalis labor ſeu occupatio; & quoad hoc dicitur miniſterium illud; pretio æſtimabile, & deduci poſſe in pactum; quia res materialis non amittit ſuum temporalem valorem, propter ſpiritualem conditionem annexam, vt de calice conſecrato, & aliis ſimilibus rebus conſtat. Atque hoc modo dicitur in Concilio Agathen. capit. 36. 1. quæſtione 2. capit. vltim. *Clerici omnes, qui Eccleſiæ fideliter, vigilanterque deſeruiunt, ſtipendia ſanctis laboribus debita, ſecundum ſeruitij ſui meritum, per ordinationem canonum à ſacerdotibus conſequantur.*
Notabile. Et huic ſententiæ fauent locutiones ſacræ Scripturæ ſupra adductæ; eſt ergo probabilis, non tamen omnino ſatisfacit: nam, vt latius dicitur in materia de ſimonia, quamuis labor corporalis, qui non per ſe, ſed ex accidenti, ad ſpirituale miniſterium requiritur, pretio vere æſtimari poſſit, &, quod idem eſt, vendi; tamen ille, qui eſt per ſe coniunctus cum ſpirituali miniſterio, non poteſt vendi; quia tanquam vnū omnino cum ipſa re ſpirituali reputatur; quod præcipue verum habet, quando actio ipſa corporea nullius eſſet æſtimationis & valoris, niſi ſpiritualitatem haberet adiunctam, tunc enim tota æſtimatio oritur ex ratione ſpirituali, & ideo talem actionem corporalem vendere, reuera eſſet vendere rem
3. Reſpōſio. ſpiritualem. Tertio ergo reſpondetur, hic non dari ſtipendium, tanquam pretium operis; & ſub hac ratione excluditur pactum, ſcilicet, extrinſecus ſuperadditum, quo videatur res ipſa ſpiritualis vendi, vel locari, aut ſtipendium taxari, iuxta valorem & æſtimationem ipſius rei ſpiritualis: datur ergo ſtipendium ſolum ob ſuſtentationem neceſſariam, & naturali lege miniſtris debitam: vnde non excluditur pactio de huiuſmodi ſtipendio, quod intrinſece continetur in huiuſmodi humanis actionibus, iuxta illud, *Non alligabis os boui trituranti*: & ideo in hoc nulla fit iniuria rei ſpirituali, ſed potius humanæ ſubuenitur neceſſitati; quia miniſter ſine alimento viuere nullo modo poſſet, nec ſpirituali miniſterio, vt par eſt, vacare: quamuis ergo homo ex ſe gratis miniſtret, tamen ratio iuſtitiæ poſtulat, vt ab eo alatur, cui miniſtrando ſeruit. Quæ doctrina
Auguſt. D. Thom. Durand. ſumitur ex Diuo Auguſtino, libro de Paſtoribus, capit. 2. & idem eſt ſenſus Diui Thomæ, loco citato, & Durandi in quarto ſententiarum diſtinctione 25. quæſtione 3. Paludani ſimiliter quæſtione quinta.

Quęſito ſatisfit. Sed quæret tandem aliquis, ad quid obligetur ſacerdos, ſeu quid applicare teneatur ei, qui ſtipendium dedit. Sed hæc res fere in ſuperioribus explicata eſt. Primū enim non eſt ſatis, vt pro eo generaliter offerat, quia hoc commune eſt omnibus, vnde hæc obligatio non oritur ex ſtipendio, ſed potius ex A communi lege Eccleſiæ. Secundo neque etiam in alio extremo tenetur, proprium & perſonalem fructum alteri applicare: primò quidē, quia adhuc incerta res eſt, an talis fructus poſſit alteri tribui; ſecūdo, quia, quamuis ſacerdos dicat Miſſam in peccato mortali, plene ſatisfacit huic obligationi, nec tenetur aliquid reſtituere, & tamen nullum habuit perſonalem fructū, quem applicaret. Tertio, quia eſſet irrationabile, obligare ſacerdotē, vt ſe omni fructu priuaret: quare, neque ipſe habet intentionem ſe ad hoc obligandi, neque alter poteſt aut debet habere intentionem hoc poſtulandi. Supereſt ergo, vt dicamus, Concluſio. teneri ſacerdotem ratione ſtipendij ad appli- B candū ei, pro quo ſpecialiter offert, fructū illum ſacrificii, ſeu illam portionem ſatisfactionis, quæ illi, vt miniſtro publico ad diſtribuendum ſeu applicandum commiſſa eſt. Probatᷓ à ſufficiente enumeratione; Probatur cōcluſio à ſufficiente enumeratione. quia ſacerdos tenetur ſpecialiter offerre, & applicare ſacrificium ei, qui ſtipendium dedit; ſed non tenetur perſonalem fructū applicare: ergo ſaltem tenetur applicare hunc fructum quem vocare poſſumus miniſterialem. Item, quia hac ratione cenſetur ſpeciali modo operari vt miniſter alterius. Item, quia hæc eſt rationabilis intentio petentis ſacrificium, & dantis ſtipendium. Ac denique, quia non poteſt hæc obligatio commodius declarari, & in hoc modo nulla occurrit diffi- C cultas.

SECTIO II.

Quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia.

QVando obligatio offerendi ſacrificium pro aliquo oritur ex aliquo Eccleſiaſtico titulo, ſeu ex redditib. certis & ſtabilibus, nulla eſt difficultas: quidquid.n. tali titulo annexum eſt, vel ob eam piam cauſam relictum ſeu donatum eſt Eccleſiæ, eſt iuſtum ſtipendium talis obligationis; neque in hoc poteſt eſſe exceſſus; tum quia huiuſmodi redditus voluntarie donantur Eccleſiæ; tum etiam, quia dēcens ſtatus ſacerdotis habet latitudinem; & ideo, ſi is, qui inſtituit Capellaniam, vel ſimile beneficium, D vult pinguiores redditus, ſeu maius ſtipendium, ob ſingula ſacrificia relinquere, totum id ſubit rationem iuſti ſtipendii. E contrario vero poſſent interdum redditus ita eſſe tenues, vt non attingerent mediocre vel minimum ſtipendium ſufficiens, quod raro contingit: ſi vero id accidat, pertinebit ad Eccleſiæ Epiſcopum, onus ſeu obligationem ad Aduertēdū. eum numerum Miſſarum redigere, in quo vnicuique iuſtum ſtipendium reſpondeat, ſaltem moderatum, iuxta ea, quæ in ſequentibus dicemus: de his ergo redditibus & obligationibus nihil amplius dicendum ſupereſt, ſed ſolum de his ſtipendiis, quæ voluntarie dantur à fidelibus, quas Hiſpani *Pitanſas* vocant.

E De quibus primo dicendū eſt. Si ſtipendia taxata ſint à ſuperiori habente poteſtatem, 1. Cōcluſio. illa cenſenda ſunt iuſta, ita vt maiora non poſſint iuſtè exigi. Ratio eſt. quia, licet ſtipendia non ſint verè pretia, tamen, quatenus in eis dādis & recipiendis ratio iuſtitiæ intercedit, ſeruant proportionem quandā; & in eis neceſſe eſt, aliquod medium æqualitatis inueniri: ſine qua, nec vera ratio iuſtitiæ, nec medium illius, reperiri poteſt: ergo, ſicut pretia rerum poſſunt cōmuni lege, publica poteſtate taxari, ita & hæc ſtipendia. Patet conſequentia, tum à paritate rationis; tum etiam, quia, cum hoc medium non ſit ex natura rei definitum, non poteſt certiori modo aut via præſcribi: eſt ergo hæc poteſtas in Eccleſia, vel vniuerſalis in Pontifice, vel particularis pro ſuis diœceſi-

Notabile. ceſſibus in Epiſcopis : ſi ergo ipſi certam aliquam regulam ſtatuant, illa eſt obſeruanda, niſi euidentem iniuſtitiam contineret, quod præſumendum non eſt.

Difficultas. Sed circa hoc eſt difficultas, nam aliqui dicunt, non licere hoc ſtipendium ita traxari, vt neque plus, neque minus iuſte accipi poſſit, vt ſentiunt Soto, libro 9. de iuſtit. queſtione 6. artic. 1. ad 2. & Nauar. capit. 25. num. 106. quia hoc eſſet, impedimentum & obſtaculum ponere piis fidelium voluntatibus: ergo videmur in concluſione ſupponere id, quod licitum non eſt. (Soto. Nauar.) Reſpondetur, neminem negare, nec negare poſſe, hoc ſtipēdiū ita poſſe taxari, vt ſacerdotibus non liceat magis exigere, neque etiam fideles minus dare poſſint, prædictam obligationem iuſtitiæ imponendo; & hoc ſatis eſſet ad concluſionem poſitam, & hoc probat etiam ratio pro illa adducta; & eſt valde neceſſarium ad vitanda ſcandala & ſacrilegia, quæ in exactionibus iniquis ſtipendiorum committi poſſunt; & alioqui, ſi ſacerdotibus definitur terminus, vltra quem plus non exigant, ratio æqualitatis poſtulat, vt etiam aliis poſſit imponi, ne minori ſtipendio velint ſacerdotes ad hoc obligare. Imo maiori prouidentia curandum eſt, vt ſacerdotes habeant congrua ſtipēdia, quibus honeſte ſuſtentari poſſint: vnde in hoc etiam expedire poteſt, præcauere, ne laici, pauperes ſacerdotes cogant, vt vili ſtipendio contenti ad hoc miniſteriū obligētur, quod ſignificauit Corduba, libro 1. Quæſtionum, quæſtione 4. (Reſponſio. Corduba.) Per hoc tamen non prohibetur; nec per ſe loquendo, prohiberi poteſt, quominus fideles dent maiora & duplicata ſtipendia, ſi velint, dummodo omnino ſpontanee & voluntarie id faciant; & hoc probat ratio in contrarium adducta: & præterea, quia aliud eſt ex iuſtitia exigere, aliud, quod gratis donatur, accipere: lex ergo iuſtitiæ non impedit miſericordiæ aut liberalitatis, vel religionis opus. Et eadem ratione illa lex non impediret, quominus ſacerdos poſſit minori ſtipendio eſſe contentus: quia, non obſtante lege iuſtitiæ, poteſt ipſe gratis remittere, & cedere iuri ſuo. Etenim, cum poſſit omnino gratis & ſine vllo ſtipendio ad offerendum ſacrificium ſe obligare, à fortiori poterit minori ſtipendio eſſe contentus. Imo ait Diuus Thomas, 2. 2. quæſtione 100. articulo tertio, ad ſecundum, illicitum eſſe, ſi in aliqua Eccleſia talis lex feratur, vt pro nullo fiant ſuffragia, niſi tali ſtipendio dato: quia per tale ſtatutum (inquit) præcluderetur via gratis impendendi pietatis officium, quæ ſententia Diui Thomæ, moraliter loquendo, vera eſt, maxime, ſi reſpectu ſingularum perſonarū talis lex fieret; tamen reſpectu alicuius communitatis illa ſtatuta non ſunt ſemper mala: imo ſunt in vſu multarum Eccleſiarum: quia pertinent ad quandam decentiam, vel totius capituli, vel ad cōgruam ſuſtentationem totius Eccleſiæ, & expenſarum, quę in illa ſunt: nunquam tamen intelligendum eſt, per hæc ſtatuta prohiberi, quominus, ſi miſericordiæ vel pietatis ratio poſtulauerit, vt huiuſmodi ſuffragium ſine tali ſtipendio fiat, id licite fieri poſſit, ſaltem ex voluntate & conſenſu eorum, ad quos tale ius pertinet; talis enim prohibitio in eo ſenſu intellecta, prorſus contra rationem eſſet, & æquitati minime conſentanea; neque Chriſtianæ pietati; & hoc præcipue intendit Diuus Thomas, citato loco; neque aliud ratio eius perſuadet. (D. Thom. D. Thom.)

2. Concluſ. Dico ſecundo; Si lex Miſſarum ſtipendium non taxauit, illud earum erit iuſtum ſtipendium, quod communi conſuetudine communiter receptum eſt A & approbatum, ſeu quod à viris prudentibus & Deum timentibus communiter peti aut dari ſolet. Ita docent prædicti authores; & ratio eſt eadē, quia, ſecluſa lege taxante, hæc eſt via cenſendi ſeu iudicādi iuſta pretia rerum: hoc autem ſtipendium, licet non ſit pretium, ſeruat tamen cum illo proportionem, vt dixi. Et confirmatur, quia nō debet hoc cōmitti cuiuſcunq; voluntati, vt ſuo arbitrio poſſit iuſtum ſtipendiū augere, vel minuere: repugnat enim hoc rationi iuſtitiæ: ergo oportet, vt aliqua authoritate publica hoc definitum ſit: ergo, quando non intercedit lex, ex communi æſtimatione & conſuetudine, quæ vim legis habere ſolet, definiendū hoc B eſt. Quo fit, vt in ho. caſu, in quo tale ſtipendium nō eſt lege taxatum, eius æqualitas iuſta non poſſit in indiuiſibili conſiſtere, ſed aliquam latitudinem habeat; ſicut contingit in pretiis rerum, quæ communi tantum æſtimatione præſcribuntur; quia communis æſtimatio non ſemper eſt ita fixa & certa; & ideo, ſicut in his pretiis diſtingui ſolent infimum, medium, & ſummum; ita etiam poſſunt hæc ſtipendia diſtingui. (Notabile.) Cauendum tamen eſt ſacerdotibus, ne more venalium rerum hoc negotium tractent, cum fidelibus contendendo, vt rigoroſa & ſumma ſtipēdia exigant: nā, licet in rigore nō ſit iniuſtitia; eſt tamen quædam irreuerētia, ex qua communiter ſcandalum ſequi ſolet. Si autem ſemel ſacerdos conten- C tus eſt mediocri, vel infimo ſtipendio, tamen iuſto, non poteſt deinceps arbitrio ſuo reducere illud ad rigoroſum ſtipendium, minuendo, verbi gratia, Miſſarum numerum: nam hoc iam eſſet contra iuſtam dantis voluntatē; & ita eſſet acceptio rei alienæ, inuito domino, rationabiliter.

3. Concluſ. Dico tertio, iuſtam æqualitatem huius ſtipendij non eſſe penſandam ex integra quantitate pecuniæ, qua ſacerdos indiget ad ſuam congruam ſuſtentationem; poſſet enim exiſtimari, hoc ſtipendium, vt ſit iuſtum, ita eſſe taxandum, vt totum id, quod neceſſarium moraliter eſt ad congruā ſacerdotis ſuſtentationem per annum integrum, ſit etiam iuſtū ſtipendium omnium Miſſarum ſimul ſumptarum, D quæ intra annum moraliter dici poſſunt; & conſequenter, quod ſingularum Miſſarum iuſtum ſtipēdium ſit illa pars aliquota, quæ iuxta dictā proportionem reſpōdet. Et hunc modum aſſignādi hoc iuſtum ſtipendium, videtur ſequi Soto, & alij, qui cōſiderant Miſſam, tanquam integrum ſacerdotis miniſterium; & ideo volunt, vt illi integra diei ſuſtentatio reſpondeat. (Soto.) Concluſionem tamen poſitam tenet Corduba, citās Medinam, & Nauar. ſupra, dub. 2. (Corduba.) Et probatur primo ex conſuetudine Eccleſiæ; nā, quando hæc ſtipendia lege taxantur, non ſolent eſſe tam pinguia, vt ſola ſufficiant ad integram ſuſtentationem ſacerdotis: ergo non ſunt maiora exigenda, quando communi æſtimatione definiuntur. Et ita E etiam ſeruat vſus, vt hæc etiam non ſint admodum pinguia, nec per ſe ſola ſufficientia. Secundo, quia actio ſacrificandi non requirit integrum diem, neq; maiorem partem eius: ergo non eſt, cur ſacerdos propter hoc ſolum miniſteriū integre alatur ab eo, pro quo ſacrificium offert. Patet conſequentia; tum quia ſacerdos non tantum habet hoc miniſterium, ſed etiam exercet alias actiones ſacras, ratione quarum poteſt aliquid in ſuſtentationem recipere ex fidelium largitionibus, vel aliis Eccleſiaſticis redditibus; tum etiam, quia propter hoc miniſterium, non impeditur ſacerdos, quominus alia honeſta via, poſſit aliquid ad vitam ſuſtentandam lucrari; vt habet in ca. Clericus victum, 91. diſtinctione, ex Concil. Carthag. IIII. capit. 52. (Cōc. Carth. IIII.) Atq; hinc obiter intelligitur ratio,

ratio, ob quam maius ſtipendium taxetur pro ſolemni Miſſa, quàm pro priuata: quia ſcilicet, neutri debetur integra ſuſtentatio; & ideo quò maius miniſterium ſacerdos exhibet, eò aliquid amplius ad ſuſtentationem ſuam recipere poteſt: & eadem ratione, quo die ſacerdos plures Miſſas facit, poteſt plura ſtipendia, etiam ab eodem recipere: imo, licet cõtingat, eum peccare contra obedientiam vel religionẽ, plures Miſſas eodem die dicendo, ſi tamen pro eis plura ſtipendia accipiat, contra iuſtitiam non peccabit: quia, licet iniquè agat, ſecundò aut tertiò ſacrificium eodem die offerendo, tamen ſacrificium ipſum validum eſt, & pro aliquo oblatum eundem effectum habet ex opere operato. Deniq; hac ratione in agendo funere, ſeu officio integro defunctorum aliquod ſtipendium datur ſacerdoti, ratione Miſſæ, & aliud ratione Vigiliæ ſeu Nocturni officii, & ſic de aliis: ſignum ergo eſt, quodlibet horum eſſe veluti inadæquatum miniſterium ſacerdotis; & cõſequenter nulli eorum per ſe debere adæquatã ſuſtentationem reſpondere. Neque contra hoc inuenio rationem, aut motiuum aliquod contrariæ opinionis, cui ſatisfacere neceſſe ſit.

Notabile.

4. Concluſ. Dico quartò; Non poteſt ſacerdos, ſeruata iuſtitiæ æquitate, ratione vnius Miſſæ accipere, niſi vnũ adæquatum ſtipendium, ſiue ab vna, ſiue à multis perſonis. Concluſio hæc communis eſt, neq; inuenio authorem aliquem, qui contrarium in communi & abſolutè ſentiat, ex vi talis muneris & ſtipendij: nam, licet contrariam ſententiam aliqui Caietano attribuant, eò quod ex alia eius opinione de valore Miſſæ, ſequi videatur, tamen directè & formaliter nunquam id docuit, neque eſſet practicè probabile, in prædicto ſenſu: nam, vtrum fieri poſſit aliqua exceptio propter particulares rationes in aliquo ſpeciali caſu occurrentes, poſtea videbimus. Reſpectu ergo eiuſdem perſonæ concluſio euidenter ſequitur ex principiis poſitis: nam, ſi iuſtum ſtipendium habet certum terminum, lege vel conſuetudine taxatum: ergo, ſeruata lege iuſtitiæ, non poteſt ille terminus excedi: ergo non poſſunt ab eodẽ duo ſtipendia pro vna Miſſa exigi: alioqui iam excederetur terminus ſeu quãtitas iuſti ſtipendij, inuito eo, qui dat: ſupponimus enim, eum duo ſtipendia dare, vt ſibi duæ Miſſæ dicantur, ſacerdotem autem velle illi vna Miſſa ſatisfacere, quod plane eſt contra rationabilem alterius voluntatem, & contra pactũ implicitum in priori acceptione & elargitione contentum: nam alter dedit duo ſtipendia ſub conditione, & promiſſione duorum ſacrificiorum, & ſacerdos ſub eadem conditione acceptauit, ac recepit: poſtea vero nõ implet, nec ſtat promiſſis. Vnde, etiã iniuſtè, priuat alterum maiori fructu duplicis ſacrificii. Ex hac verò parte ſequitur altera, ſcilicet, idem dicendum eſſe reſpectu diuerſorum: quia medium iuſtitiæ, quod eſt medium rei, in ipſis rebus conſiſtit, ſiue ad vnam, ſiue ad plures perſonas dicat habitudinem; vt, ſi furari decem aureos peccatum mortale eſt, idem erit, ſiue ab vno, ſiue à pluribus hominibus ſubripiantur; & idem eſt, ſi res carius vendatur, quàm iuſtè æſtimatur, ſiue ab vna perſona totũ pretium, ſiue partim ab vna, partim ab alia accipiatur. Sic ergo in præſente iuſtum etiam ſtipendium pro vna Miſſa in re ipſa certum ac præfixum eſt: ergo quacunque ratione maius accipiatur, ſiue ab vno, ſiue à multis, iniuſtum eſt. Accedit, quod ſecundum veriorem ſententiam, ſi idem ſacrificium pro multis offeratur, ſinguli defraudantur aliquo fructu, quem ſacerdos poſſet, & deberet applicare: ergo nulli eorum ad æqualitatem ſatisfacit, neque adimplet iuſtum pactum & promiſſionem. Et hinc ſoluta manet obiectio, quæ fieri ſolet ex eo, quod Miſſa pro multis oblata tantum valet ſingulis, ac ſi pro vno ſolum offerretur. Negatur enim aſſumptum, in eo ſenſu, quem in præſente habere debet, vt ex dictis patet. Ac deinde dicitur, vt minimum, eſſe rem incertam, & periculis expoſitam; & hoc ſatis eſſe, vt iniuſtè fiat cõtra rationabilem voluntatem eius, qui ſtipendium dedit.

Non poſſunt ab eodẽ duo ſtipendia pro vna miſſa exigi.

Verior ſententia de fructu ſacrificii Eucharistici.

SECTIO III.

Vtrum Sacerdotes diuites poſſint ſtipendia pro Miſſis accipere.

PRima ſententia negat, quam multum indicat D. Thomas, in 4. diſtinctione 25. quæſtione 3. art. 2. quęſtiuncula 1 ad 4. & Caiet. 2. 2. quæſtione 100. art. 2. Sylu. verb. Simonia. quęſtione 3. Adrian. in 4. materia de reſtitut. fol. 91. & Gratianus in cap. Paſtores. §. Verum. quæſtione 2. vbi, vt videre eſt, multa iura congerit, in quibus ſignificatur, non poſſe iuſtè ſacerdotes diuites redditibus Eccleſiaſticis frui, & ſuſtentari; quod etiam ſignificatur in cap. Illi autem. 12. quæſtione 1. vbi Proſper ait. *Sacerdotes diuites, qui poſſident ſua, non peccare, dummodo propriis contenti rebus, nihil eorum, quæ labori, vel Ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiant.* Et ſimilia referuntur ex Auguſtino, in capite vltimo, eiuſdem quæſtion. vbi ſignificat, ſi hæc ſtipendia Eccleſiaſtica accipiantur ab huiuſmodi diuitibus, non in eorum vſus, ſed pauperum, eſſe diſtribuenda. Eadem autem ratio eſt de his Miſſarum ſtipendiis: nam, quatenus ſpirituali titulo accipiuntur, inter Eccleſiaſtica bona computantur. Ratio autem eſſe poteſt, quia hoc ſtipendium ſolum accipi poteſt in ſuſtentationem: ergo, qui hac non indiget, non poteſt illud accipere: alioqui conuincetur illud ſumere, vt ſui operis pretium.

D. Thom. Syluest. Adrian. Gratian.

Aduertendum eſt, ſacerdotem poſſe eſſe diuitem, vel ex bonis temporalibus & hæreditariis, vel ex redditibus Eccleſiaſticis, ex quibus (vt vidimus) quidã dantur ſine obligatione dicendi Miſſam pro alio, ſed ob alios titulos; quidam vero interdum dantur ſpecialiter propter hoc onus offerendi Miſſam pro aliquo. Dico ergo primo; Quamuis ſacerdos proprium habeat patrimonium, ſeu temporalia bona, quibus ſufficienter ali poſſit, ſine iniuſtitia poteſt ſtipendium pro Miſſa accipere. Ita D. Thomas, quodlib. 6. artic. 10. Soto, libro 9. de Iuſt. quæſtione 6. art. 1. Nauar. in Sum. cap. 23. num. 102. Gloſſ. & Doctores, in cap. Clericos. 1. quæſtione 2. Probatur, quia ſacerdoti miniſtranti, ex iuſtitia debetur alimentum: ergo iuſtè poteſt illud accipere, etiam ſi alioqui temporaliter diues ſit; patet conſequentia, quia hoc eſt valde extrinſecum, & per accidens, quod nõ tollit proprium ius, quod per ſe conuenit. Confirmatur primò, quia quamuis poſſit ſacerdos propria induſtria, vel labore integrum victum lucrari, nõ tenetur, ſed poteſt de altari viuere: ergo ſimiliter poteſt idem facere, quamuis habeat temporales redditus: nam vſus artis, vel propria induſtria interdum æquiualet tẽporalibus diuitiis. Cõfirmatur ſecundo, nam ſacerdotes temporaliter diuites, habent beneficia Eccleſiaſtica, eorumque redditibus ſine ſcrupulo fruuntur; ſed nulla eſt maior ratio de his, quàm de Miſſarum ſtipendiis: ergo. Tandem, miles, quamuis aliàs diues ſit, iuſtè accipit ſuæ militiæ ſtipendium: nam in illo etiam verum habet illud, *Quis militat ſuis ſtipendiis vnquam?* ergo eadem eſt in præſente ratio.

Aduertendũ

1. Concluſ.

D. Thom. Soto. Nauarr.

2. Concluſ. Dico ſecundo, ſacerdos habens beneficium Eccleſiaſticum, quo ſufficienter ali poteſt, ſi ratione illius non obligatur ad Miſſas ſpeciali intentione dicendas, poteſt ſine iniuſtitia ſtipendia Miſſarum accipere. Sumitur ex eiſdem authoribus, & probatur eiſdem rationibus: quia, quod hi redditus ſint Eccleſiaſtici, impertinens eſt, cum ratione illorum ſtipendium Miſſæ non debeatur: nam ad iuſtitiæ rationem in præſenti non pertinet qualitas, ſeu modus diuitiarum, ſed hoc ſolum, quod ratione illarum non debeatur hoc miniſterium; & conſequenter, quod per accidens omnino ſe habeant, vt poſſint auferre ius percipiendi hoc ſtipendium. Quæ ratio non ſolum conuincit, poſſe accipi hoc ſtipendium omnino gratis oblatum: hoc enim modo, etiam ſi ſacerdos habeat redditus cum obligatione dicendi Miſſam, poteſt nouum ſtipendium gratis oblatum accipere, dummodo conſtet alium ſcienter & ſpontanee donare, vt in ſpecie ſtatim dicemus de Parochis: conuincit ergo ratio facta, poſſe huiuſmodi ſacerdotem iuſte exigere, & eodem modo paciſci, ac ſi alias nihil haberet, quod ſine cauſa Nauar. cum Caietano negat; & patet, quia iuſtitiæ ratio eadem eſt: nec pactum illam minuit aut violat, neq; magis eſt ſimoniacum tale pactum in diuite, quam in paupere: cur enim? nam etiam diues non petit, vt pretium, ſed vt alimentum ſibi per ſe debitũ; quo iure ſemper vti poteſt, bona alia, quæcunq; illa ſint, in alios vſus reſeruando. Atq; hinc etiam fit, non teneri huiuſmodi ſacerdotes ſpeciali obligatione, ſtipẽdia ſic accepta pauperibus donare, vt quidam ex dictis authoribus ſignificãt: quia reuera acquirunt illorum dominium, & perſiſtẽdo in vi & obligatione iuſtitię, poſſũt eis libere vti: ex charitate tamẽ poterunt obligari; quia, cum his ſtipendiis ditiores efficiantur, poterũt facilius habere ſuperflua, vnde pauperibus ſubuenire poſſint. Poteſt etiam hæc obligatio in eis eſſe maior ratione ſui ſtatus, tamen intra latitudinem ſemper miſericordiæ & charitatis: quia non eſt, vnde obligatio alterius rationis in eis oriatur.

(Margin: Nauar. Caietan.)

3. Concluſ. Dico tertio, Sacerdos, qui ex obligatione ſui beneficij, Capellaniæ, aut aliorum redditũum Eccleſiaſticorum tenetur Miſſam pro aliquo dicere, non poteſt pro eadem dicenda, ſtipendium ab alio accipere. Dico, *pro eadem*, quia, licet habeat obligationem aliquoties in hebdomada, menſe, aut anno, pro aliquib. ſacrificium offerendi rõe beneficij, nihilominus aliis diebus, quibus non obligatur, poteſt ſtipendia accipere, vt per ſe conſtat ex præcedentibus concluſionibus: quia pro illis diebus habet ius ſuum integrum, ac ſi nullos redditus haberet. Sic ergo explicata concluſio ſequitur aperte ex dictis dubio præcedente: nam Sacerdos non poteſt duo integra ſtipendia pro eadem Miſſa accipere: ergo neque poteſt ſtipendium accipere pro Miſſa, ad quam ſpecialiter offerendam tenetur propter alios Eccleſiaſticos redditus: patet conſequentia, quia illi redditus non ſolum æquiualent adæquato ſtipendio, ſed etiam ſuperabundanti, regulariter loquendo; hoc enim in hac diſputatione ſupponimus; nam, ſi redditus ſint inſufficientes, iam ſacerdos non obligabitur ratione illorum plene ac integre, vt ſupra inſinuatum eſt, & dicemus etiam ſectione ſequente.

Et iuxta hanc concluſionem, adiũctis his, quę in 1. ſect. dicta ſunt, expediendum eſt commune dubiũ de Parochis, an poſſint ſtipendia Miſſarum accipere. Soto enim loco citato, quamuis teneat, Parochũ teneri, quotidie ſacrificari pro ſuis ouibus, nihilo-

A minus addit, poſſe accipere ſtipendium ab eiſdem ouibus ſuis, vt ſacrificium pro aliquo in ſpeciali offerat, quia Parochiani non debent quærere extraneum ſacerdotẽ, qui pro eis ſpecialiter offerat. Vnde offerendo voluntarie eleemoſynam ſuo Parocho, conſequenter etiam volunt & contenti ſunt, vt pro eis ipſe offerat eo modo, quo poteſt. Neque intendunt eum obligare, vt aliunde ſacerdotes vocet, vel vt Miſſas aliis dicendas committat, neque etiam ipſe huiuſmodi obligationẽ ſuſcipit, aut ea intẽtione eleemoſynam acceptat. Ab extraneis vero (ait Soto) non poteſt ſtipendium accipere, quia non poteſt pro eis ſpecialiter offerre. Sed hęc non videntur B admodum conſequenter dicta. Dico igitur, cũ Parochi non teneãtur quotidie pro ſubditis celebrare, vt oſtendimus, pro illis diebus, pro quibus non obligãtur, poſſe accipere ſtipẽdium, tam ab extraneis, quàm à propriis ouibus. Patet ex præcedente cõcluſione: quia, quoad eos dies habet Parochus ius ſuum integrum, ac ſi beneficium non haberet. Vnde infero, quotieſcunque Parochus accipit ſtipendium, etiam à ſuis ſubditis, ſi poſſit cõmode pro eo, qui dedit ſtipendium, Miſſam dicere eo die, quo non obligatur offerre pro ſuis ſubditis, debet id facere, & pro illo integre offerre: quia, per ſe loquẽdo, ad hoc obligatur, & poteſt talem obligationem implere: ergo tenet. Item, quia hęc eſt iuſta voluntas dantium ſti-C pendium, vt, ſc. pro eis integre offeratur, maxime, ſi commode fieri poteſt. Imo addo, per ſe loquendo, non poſſe Parochum accipere ſtipendium, etiam à propriis ſubditis, eiſque ſatisfacere, pro illis offerendo illis diebus, quibus ex obligatione offert pro ſuo populo. Patet ex concluſione tertia; quia non poteſt accipere duplicatum ſtipendium integrum. Dico autem, *per ſe loquendo*, quia, ſi reuera non poſſit aliter ſingulis Parochianis ſatisfacere, tunc faciendo, prout poteſt, implebit obligationem ſuam: oportebit autem, vt eo caſu Parochiani intelligant, Parochum ipſum non poſſe aliter pro eis offerre, vt voluntarie cõtenti ſint illo offerendi modo: quia alias fieret eis iniuria, accipiendo ab eis integrum ſtipen-D dium, nõ declarando eis impedimentum ſeu impotentiam, quam Parochus habet ad offerendum pro eis ſolis, & ex ſingulari, ac propria intentione. Sufficiet autem, vt ex conſuetudine, vel publico mandato intelligant ſubditi, Parochum ſuum teneri, vel omnibus, vel talibus diebus, pro ſua plebe ſacrificium offerre: nam, ſi nihilominus aliquis eorum, ei voluntarie præbeat ſtipendium, vt eiſdem diebus pro ſe ſacrificium offerat, ſignum eſt, ipſum cedere iuri ſuo, ſolumque velle illo ſpecialiori modo ad ſacrificium cõcurrere, vt pro ipſo ſimul cum aliis ſpecialiter offeratur: hoc autem modo, & hac ſcientia interueniente, etiam à quocunque extraneo poſſet accipi ſtipendium, nam etiam ille poteſt ſuo iuri ce-E dere, & illo genere oblationis eſſe contentus; & Parochus poteſt offerendo primum pro ſuo populo ſimul pro alio offerre, vt illi tantum proſit, quantum abſq; iniuria ſui populi poteſt. Quando verò Parochi impedimentum non eſt adeo publicum, quia nõ ſunt certi & deſtinati dies ad offerendum pro populo, ſed ſolum in genere, ſeu in cõmuni ſcitur, quoſdam dies habere liberos: quoſdam vero ad offerendum pro populo obligatos, tunc oportebit, vt, quãdo ſubditi, vel extranei ſtipendium offerunt, eis Sacerdos ſuum impedimentum, & onus aperiat, vt, vel illi voluntarie conſentiant, vel alium ſacerdotem quærant.

(Margin: Soti opinio reiicitur. Concluſio. Sacerdos nõ põt accipere duplicatũ ſtipendium integrum.)

Cõſectariũ. Ex quo tandem infero, quando in Eccleſia non eſt ſolus Parochus, ſed ſunt alij etiam Sacerdotes ſtipen-

ſtipendia: ij, tunc multo minus poſſe Parochum ſatisfacere dantibus ſtipendia, ſiue Parochiani ſint, ſiue extranei, offerendo pro illis, quando pro ſuo populo celebrare tenetur: quia tūc, licet per ſe nō poſſit, per alios poteſt plenè illis ſatisfacere: ergo debet. Item, quia hæc cenſetur eſſe iuſta voluntas dantium ſtipendium; & ita interpretanda eſt, niſi aliud euidēter conſtaret aliunde, & ita etiam habet vſus. Quæ omnia confirmantur, quia aliàs poſſet Parochus à ſuis Parochianis ſimul accipere plura ſtipendia, partim ex teſtamentis, partim à viuis offerentibus, & omnibus, & obligationi ſuæ Parochiæ ſimul vna Miſſa ſatisfacere, quod eſt valde abſurdum. Quando ergo tot eleemoſynis ſeu ſtipendiis onuſtus eſt, debet, B quoad commode poſſit, curare, vt per ſe, vel alios, omnibus integrè ſatisfaciat; vel, ſi hoc non poteſt (quod rariſſimè eueniet) admoneat eos, qui ſtipendia offerunt, vt, vel ipſimet ſibi prouideant, vel certè contenti ſint ea oblatione, quam ipſe pro eis facere poteſt. Cui doctrinæ videtur conſentire Nauar. cap. 25. num. 92. Nauar.

Hac verò occaſione hic obiter quæri ſolet, an Parochus qui ſupra ſtipēdia Miſſarum congregat, eaque poſtea inter ſacerdotes ſtipendiarios diſtribuit, poſſit licite aliquā partem ſibi retinere, vel ratione ſolicitudinis, & laboris, vel certè, quia ſtipendiū ſibi datū eſt pingue, vel ſummū intra latitudinē æqualis ſtipendii, quod autem ipſe dat aliis, eſt etiā C iuſtum, magis tamen moderatum, vel etiam minimum. Quidam negant hoc licere, Maior in 4. diſt. 45. quæſtione 3. dub. 2. Nauarr. capit. 25. numero 91. Cordub. dicta quęſtione 4. dub. 1. quia voluntas dantis ſtipendium eſt, vt totum illud detur Sacerdoti pro ſe Miſſam dicenti; & ideo alius non habet iuſtum titulum partem aliquam vſurpandi. Cōtrarium tenet Soto, dicto lib. 9. de Iuſt. quæſtio. 3. art. primo, vbi peculiariter loquitur de Parochis, qui in ſua Parochia hoc onus ſuſcipiunt, ratione cuius poſſunt aliquid accipere. Ego vero cenſeo intrinſecè non eſſe hoc contra iuſtitiam, non ſolum ratione illius oneris, ſed etiam, quia nulli fit iniuria in ea diſtributione, ſeu quaſi commutatione. Suppono e- D nim dari ſtipendiario ſacerdoti iuſtum ſtipendium in omni rigore: nam alioqui fieret illi iniuria: hoc autem ſeruato, nulla fit; etiam ſi intra latitudinem iuſti minimum detur: neque etiam fit iniuria ei, qui dedit ſtipendiū, quia Miſſa eiuſdem valoris pro illo offertur: nulli ergo fit iniuria. Ratio autem à priori eſt, quia Parochus, vel Sacerdos, qui primo accipit ſtipendiū, ſtatim acquirit dominium illius ſub obligatione dicendi Miſſam alteri, quam poteſt per ſe, vel alium implere: ergo, ſi poſtea ſatisfaciat integrè illi oblationi, nulli facit iniuriam, etiam ſi minori ſtipendio dato id aſſequatur: quia iam non ſe gerit, vt purè Oeconomus, ſed vt Dominus accepti E ſtipendii, ad quem ſpectat, obligationem illam implere, vt commode potuerit. Vnde poteſt exemplis moralibus hoc declarari. Nam, ſi Dominus committat famulo tantam pecuniæ quantitatem, vt triticum talis qualitatis tanti emat, quamuis famulus minori pretio illud poſtea comparet, non poteſt ſibi vſurpare reſiduam pecuniæ quantitatem, quia non erat Dominus illius: vnde non habet titulum ad retinendam illam. Si vero famulus ſtatim fieret dominus illius pecuniæ ex conſenſu dantis, ſub obligatione dandi triticum talis qualitatis & conditionis, quamuis poſtea minori pretio emeret, reliquā pecuniam retinere poſſet. In præſenti igitur Parochus non ſe gerit priori, ſed hoc poſteriori modo: ergo in rigore nō eſt iniuſtus, eam partem retinen-

Maior. Nauar. Cordnba. Soto. Authoris ſententia.

A do. Aliud exemplum eſſe poteſt, ſi quis, anticipata pecuniæ receptione, vendat triticum poſtea reddendum, illudque deinceps minori pretio emat, ſatisfaciet priori emptori, integram tritici quantitatem illi reddens. Poteſt vero differentia aliqua in his exemplis aſſignari, quia in eis, ſicut poteſt quis retinere reſiduam pecuniæ partem, ita, ſi opus eſſet, aliquid de ſuo adiicere, vt obligationem impleret, teneretur id facere; & ita poteſt interdum accidere; at verò in præſenti nullum eſt periculum, quod oporteat interdum Parochum plus ſtipēdii dare, quā acceperit. Dico tamen hoc eſſe accidentarium. Nam ex vi obligationis, vel per ſeipſum debet ſatisfacere B obligationi, vel certe dare totum ſtipendium neceſſarium, vt per alium ſatisfaciat. Hoc denique patet quotidiano exemplo habentium Capellanias, quibus ſatisfaciunt, per alios Miſſas dicendo, dando eis ſtipendia iuſta, quamuis ipſi multo vberiora recipiant, & apud ſe reliquam partem retineant. Sed, quamquam hæc in rigore vera ſint, nihilominus hæc veluti commutatio habet ſpeciem turpis lucri; & ideo conſulenda non eſt, ſed potius corrigenda, quoad fieri poſſit; quòd ſi non poſſit, erit toleranda. Aduertendum.

SECTIO IIII.

Vtrum ſacerdotes pauperes poſſint accipere duplicata ſtipendia. C

ALiqui graues authores ita affirmant, ſaltem, quando vnum ſtipendium non ſufficit ad integram diei ſuſtentationem, non ſolum quoad victum & veſtitum propriæ perſonæ, ſed etiam ad alēdam ſuam familiam, & conſanguineos etiam, ſi ſub illius cura, & in eius familia ſint. Vnde conſequenter dicunt, tot poſſe accipere ſtipendia pro vna Miſſa, quot ſufficiant ad huiuſmodi ſuſtentationem integram. Ita ſentit Cano 12. de locis. capit. 13. ad 10. Soto, lib. 9. de Iuſtit. quæſt. 3. artic. 1. in fine. & in 4. diſtinct. 13. quæſt. 2. artic. 1. in fine, & nonnulli eiuſdem ordinis Theologi idem docent, & conſulunt. Fundamentum eſt, quia, qui altari deſeruit, de altari viuere debet. Item, quia non eſt cogendus ſacerdos D pauper mendicare, aut aliquo indecente modo victum quærere, vt conſtat ex Tridentino, ſeſſ. 22. c. 2. de Reform. Et confirmatur, nam Papa interdum concedit pauperibus religioſis, vel Eccleſijs, vt minori ſacrificiorum numero pluribus ſtipēdijs ſatisfaciant: Epiſcopi etiam, ſi expedire iudicant, interdum minuunt numerum Miſſarum ex obligatione dicendum, vt ſuprà inſinuauimus; & probat etiam Trid. ſeſſ. 22. c. 4. ergo ſignum eſt, hoc non continere intrinſecam iniuſtitiam, quia aliàs non poſſet Papa, vel Epiſcopus alios priuare iure ſuo, ſi illud haberet. Soto vero & alij addūt limitationem, ſcilicet, niſi is, E qui dat ſtipendium, expreſsè poſtulet, vt pro ſe ſolo Miſſa dicatur, & ipſe illam promittat: nam tunc tenetur ſeruare pacti fidem. Cano. Soto. Trident. Soto.

Sed in primis hi authores in duobus nō videntur mihi conſequenter loqui; primo in prædicta limitatione: nam, ſi fundamentum huius ſententiæ verum eſt, ſtipendium illud, quod eſt inſufficiens ad prædictam ſacerdotis ſuſtentationem, non eſt æquale neque iuſtum: ergo, qui, illo tantum dato, poſtulat, vt pro ſe ſolo ſacrificium offeratur, iniuſtā rem poſtulat: ergo, quāuis alius fortaſſe paupertate coactus id promittat (iuramtēum ſecludo) non tenetur talem promiſſionem implere; ſed poteſt ſe indemnē ſeruare: vel, ſi è contrario tale ſtipendium non eſt ita inæquale, quin alter poſſit iuſte petere, vt pro ſe ſolo offeratur ſacrificiū, ſufficiet ad eandem obligationem Authores prædicti reiiciuntur.

implicita ſeu virtualis voluntas, quam habent omnes, qui huiuſmodi ſtipẽdia conferũt ſub hac exiſtimatione & ſpe. Secundò, non videntur prædicti authores conſequenter loqui, limitãdo hanc ſententiam ad ſolos pauperes ſacerdotes; quia vel illud ſtipendium integrum, ad ſacerdotis ſuſtentationẽ ſufficiens, & ex multorum eleemoſynis reſultans, eſt de ſe iuſtum ſtipendium, vel ſuperexcedens: hoc ſecundum ab eis non dicitur, nec dici poteſt conſequenter; ſi autem dicatur primum, ſequit̃ etiam ſacerdotem, aliàs diuitem, poſſe totum illud ſtipendium accipere: quia etiam ipſe habet ius viuendi ex altari, cui deſeruit: quod autem aliàs diues ſit, eſt per accidens, & nihil impedit, quo minus ille poſſit vti iure ſuo, vt ſupra declaratum eſt: quod ſi abſurdum eſt, hanc licentiam dare diuitibus ſacerdotibus, vt reuera eſt, nullum eſt fundamentum, vt pauperibus tribuatur.

Concluſio. Dico ergo, nnn poſſe pauperes ſacerdotes plura ſtipẽdia iuſta, ſeu lege aut communi ęſtimatione taxata, pro vna Miſſa accipere. Ita tenet Nauarr. capit. 25. num. 92. Corduba, dict. quæſtione 4. dub. 2. (Nauar. Corduba.) Ratio eſt, quia paupertas (ſecluſa extrema neceſſitate, de qua nunc non agimus) non dat facultatem accipiẽdi rem alienam, inuito domino, aut vendendi rem carius, quam valet; nec mercenarius aut miles poteſt aliquid vltra ſuam mercedem, aut iuſtum ſtipendium accipere ratione paupertatis; ergo nec ſacerdos ob paupertatem poteſt accipere aliquid vltra iuſtum ſtipendium: ergo non poteſt duo ſtipendia accipere: nam ſupponimus ex dictis, vnum eorum eſſe iuſtum & æquale: ergo alterum erit vltra iuſtitiæ æqualitatem. Et confirmatur, quia ſacerdos, qui ob infirmitatem vel aliud impedimentum non poteſt facere ſacrum, non poteſt vel vnum ſtipendium accipere, decipiendo alium, pro quo non eſt Miſſam dicturus, vt ſuæ paupertati ſubueniat: ergo neq; ille, qui poteſt vnum tantũ facere ſacrum, poteſt titulo paupertatis poſt primum ſtipẽdium accipere ſecundum: quia, poſtquã obligatus eſt ad Miſſam pro vno dicendam iuſto & æquali ſtipendio, perinde ſe habet reſpectu alterius, ac ille qui celebrare nõ põt.

Occurritur obiectioni. Dices, hęc argumẽta ſupponere quodlibet ex illis ſtipendiis eſſe per ſe iuſtum, & æquale, quod tamen alij authores nõ admittũt. Sed hoc ſufficienter fundatum eſt in ſect. 2. & ex ipſiſmet terminis, quibus vtimur, videtur per ſe notum: ſupponimus enim, hoc ſtipendium eſſe iuſta lege taxatum, vel communi cõſuetudine & ęſtimatione, quę ſunt regulę iuſti pretij, vel ſtipẽdij. Sed adhuc dicere poſſunt, hanc ęquitatem iuſti ſtipendij nõ eſſe omnino abſolutam, ſed reſpectiuã. Vnde licet reſpectu diuitis, quodlibet illorum ſit ſufficiens & ęquale ſtipendium, tamẽ reſpectu pauperis, eſt inęquale. Sed hoc facile refellitur ex dictis: nam conditio paupertatis, vel diuitiarum impertinens eſt ad æqualitatem, ſeu condignitatem ſtipendij: quæ non ex conditione p̃ſonæ, ſed ex miniſterio penſanda eſt, vt patet ex dictis, ſectione pręced. & exemplis militum, & aliorum operariorum. Et ratio eſt, quia paupertas obligare poteſt ad ſubueniendum indigenti ex miſericordia, non tamen obligat ex iuſtitia ad dandum miniſtro omnia, quibus indiget, ſed quod miniſterio eius, iuxta præſcriptam legem ſeu menſuram, debitum eſt.

Cõſectariũ. Vnde conſequenter infero, ſi talia ſtipendia non ſint integra, qualia lege taxata ſunt, tunc poſſe ſacerdotem, vel à diuerſis, vel ab eodem, tot ſtipẽdia pro vna Miſſa accipere, quot ſufficiant ad iuſtum ſtipendium, & lege taxatum cõficiendum: quia tunc fit in-

A iuria ſacerdoti, & ipſe poteſt ſe indemnem ſeruare, & hoc probant rationes Soti, & Cani, qui non tam differunt ab aliis authoribus, in hac formali concluſione, quod pro vna Miſſa tantum licet vnum iuſtũ ſtipendium accipere, quàm in modo definiẽdi & taxandi hoc iuſtum ſtipendium. (Rationes Soti & Cani quid probent.) Limitat autem Corduba hoc vltimum corollariũ, niſi ſacerdos expreſsè promittat, ſe dicturum Miſſam tantum pro vno, etiam ſi inęquale dederit ſtipẽdium: (Corduba.) ſed, vt dixi, ſtãdo in rigore iuſtitiæ hæc limitatio nõ videtur neceſſaria: quia tali ſacerdoti fit iniuria, cogitur enim ob paupertatem inæquale ſtipendium acceptare: põt ergo, nõ obſtante priori pacto, ſe indemnem ſeruare:
B ſicut famulus aut operarius, cui condigna merces nõ tribuitur, poteſt damnum ſuum, vt potuerit, reſarcire, etiam ſi in principio ob paupertatẽ coactus ſit paciſci pro iniuſto, & inæquali ſtipẽdio: & ſimiliter, qui ob neceſſitatem cogitur triticum emere iniuſto pretio, poteſt ſine iniuſtitia, alia via ſe indemnẽ ſeruare. Dixi autem, *ex vi iuſtitiæ*; nam ſi ſacerdos omnino voluntarie contentus ſit illo ſtipendio, & promittat, ſe integre ſacrum oblaturum pro tali p̃ſona, tunc ad implendum tenebitur magis ratione promiſſionis ſimplicis, quàm ſtipendij.

Ad fundamentum prioris ſententiæ iã ſupra declaratum eſt, iuſtum ſtipendium Miſſæ nõ eſſe penſandum ex his omnibus, quibus ſacerdos indiget ad
C integram dici ſuſtentationem. Quocirca, ſi ſacerdos pauper ſit, fideles ex miſericordia & pietate debent illi ſubuenire, ipſe tamen non põt iniuſto titulo res alienas vſurpare: Sed ne mendicare cogatur, quod non decet in his qui paupertatem voluntariam non profitentur, ad Epiſcopi curam pertinet, vel cũ non Ordinare, vel ei de neceſſariis prouidere. (Notatu dignum.) Ad confirmationem, inprimis poſſet argumentũ illud in contrarium retorqueri: nam, ſi ad id faciendum Põtificis authoritas, & diſpenſatio neceſſaria eſt: ergo p̃ ſe ac propria authoritate id facere nõ licet. Deinde dicit nec Epiſcopos id poſſe facere, niſi, vel quando redditus ſunt inſufficientes ad tantum Miſſarũ numerum, vel, quando aliis iuſtis de cauſis, ita poſſunt
D inſtituentis voluntatem interpretari: neq; etiã ſummus Pontifex poteſt id facere ex mera volũtate ſua: quia non eſt dominus omnium temporaliũ bonorum, etiam, quæ Eccleſiæ relicta ſunt, ſed diſpenſator: & ita ſolum hoc poteſt per modũ iuſtæ diſpenſationis ex cauſa rationabili, quæ eſſe poteſt, vel aliqua ex dictis; vel certe, quia iã eſt moraliter impoſſibile, omnibus obligationibus ad æqualitatẽ ſatiſfacere: & ideo, vel diſpenſat, vel interpretatur, vt ſatiſfactio fiat aliquo prudenti modo poſſibili. Accedit, quod põt Pontifex ex Theſauro Eccleſiæ applicare, quidquid ſatiſfactionis in eo caſu minuitur iis, qui ſtipendia Miſſarum reliquerũt: vnde pie ac probabiliter creditur ita facere.
E

DISPVTATIO LXXXVII.

De miniſtro ad ſacrificium neceſſario, eiuſq; obligatione.

Sacerdotes ſunt proprij miniſtri huius ſacrificij. EXplicuimus obligationes omnes, p̃tinentes ad ſacerdotes, qui ſunt proprij miniſtri huius ſacrificij: quia verò ipſi etiam indigent aliquibus, vel ſaltem aliquo ſibi in hoc miniſterio deſeruiẽte (quod etiam inter cęræmonias Miſſę ab aliquibus cõputatur) ideo de huiuſmodi miniſtro duo breuiter videnda ſũt. Primũ, quãta, & qualis ſit eius neceſſitas: deinde, quænã obligationes ad illũ pertineãt.

SE-

SECTIO I.

Vtrum ad ſacrificium Miſſæ peragendum, vnus aut plures miniſtrantes neceſſarij ſint.

Sother. Ratio difficultatis eſt, quia Sother Papa, vt Gratianus refert, in cap. Hoc quoq; de Conſecr. diſtinctione 1. præcepit, vt nullus Presbyter Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, niſi, duobus præſentibus, ſibiq; reſpondentibus: quod etiam præcepiſſe Anaclet. Anacletum, colligi poteſt ex eius epiſtola 1. vbi de ſacerdotibus agens, ſic inquit: *Ipſi, quando Domino ſacrificant, non ſoli hoc agere debent, ſed teſtes ſecum adhibeant, vt Domino perfectè in ſacratis Deo ſacrificare locis, probentur.* Et poſtea de Epiſcopo addit, vt plures teſtes adhibeat, quàm alius ſacerdos, vt refertur etiam in cap. Epiſcopus. de Conſecr. d. 1. Microlog. Burch. Vnde præceptum hoc ex Sothero, & Anacleto, refert Microlog. de rebus Eccleſ. cap. 2. & ſimile refert Burch. libro 3. Con. Nanne. cap. 68. ex Concil. Nanneten. cap. 30. Et ratio, quæ ex his decretis ſumitur, eſt, quia ſacerdos in Miſſa ſæpè loquitur cum multis, vt, cum dicit, *Dominus vobiſcum*, & *Orate fratres Benedicat vos omnipotens Deus*, & quod difficilius eſt, ſæpe Canon facit mentionẽ plurium offerentium & circumſtantium, imò & communicantium, vt patet ex illis verbis, *Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus, omni benedictione cœleſti, & gratia repleamur.* VValf. Strab. Vnde VValfrid. Strabo, libro de rebus Eccleſ. capit. 22. illam dicit eſſe legitimam Miſſam, in qua adſunt ſacerdos, reſpondens, offerẽtes, & communicantes. In contrarium verò eſt Eccleſię conſuetudo, qua receptum eſt, vt ſæpe Miſſæ dicantur, vno tantum aſſiſtente, & reſpondente. Conc. Mog. Vnde in Con. Mogunt. I. c. 43. ſolum requiritur; vt Presbyter non celebret ſolus, quamuis eadem ratio ſupra tacta ibi adiungatur, ſcilicet, nam, quomodo dicet, *Dominus vobiſcum, Surſum corda*, & alia ſimilia, cum alius nemo cum eo ſit.

In hac re poſſunt eſſe duæ extremæ ſententiæ. Prima eſt hæreticorum huius temporis, qui grauiter reprehendunt Miſſas ſolitarias, quas vocant, ſeu priuatas, & præſertim eas, in quibus nulli communicãt præter ſacerdotem. Fundanturque in exemplo cœnæ Dominicæ; Chriſtus enim, multis aſtantib. hoc ſacrificium perfecit, & ſimul ſumpſit, & diſtribuit omnibus, qui præſentes aderant, & ſubiunxit, *Hoc facite*: ita ergo ex ordinatione illius peragendum eſt. Secunda ſententia eſſe poteſt, Miſſam poſſe celebrari ſine vllo miniſtro: quia iure diuino hoc non eſt prohibitum, neque iure etiam Eccleſiaſticò conſtat in hoc aliquid eſſe præſcriptum. Nam illa iura Pontificia antiquata ſunt, vt videbimus. Conc. Mog. Concilium autem Moguntinum Prouinciale eſt, vnde non poteſt generalem obligationem inducere: neque ratio eius videtur conuenienter adiuncta: aliàs etiam ſacerdos non poſſet Eccleſiaſticum officium dicere ſine miniſtro, quia etiam dicit, *Dominus vobiſcum*. Reſpondent aliqui, non eſſe ſimile, quia, quando ſacerdos ſolus recitat, non debet dicere, *Dominus vobiſcum*, ſed, Durandus. *Domine exaudi orationem meam*. Ita Durand. libro 2. de Ritib. Eccleſ. capitul. 15. qui falſò in eandem ſententiam citat Durandum, lib. 4. Ration. capitul. 14. & reuera eſt falſa ſententia, vt docet Nauar. lib. de horis canonicis, cap. 22. & multò antea ſignificauit Petrus Pet. Damia. Damian. in epiſtola ſupra citata, de *Dominus vobiſcum*; & conſtat ſatis ex vſu Eccleſiæ. Addo, etiam eſſe alia verba in canonico officio, quæ videntur requirere plures aſtantes, vel ſaltem miniſtrum reſpondentẽ, quæ nihilominus dicuntur à ſacerdote, dum ſolus recitat, vt, *Oremus, Benedicamus Domino, &c.* Ergo idem poteſt in Miſſa fieri.

A Dico primò, circa hoc nihil eſſe iure diuino præceptum, aut prohibitum. 1. Cõcluſio. Hæc concluſio ex parte de fide eſt, & quoad omnia videtur mihi certa. Quod enim iure diuino nõ ſit præceptum, vt quoties Miſſa offertur, & Euchariſtia conſecratur, aſſiſtentibus diſtribuatur, in ſuperioribus latè probatum eſt: vbi etiam è conuerſo oſtendimus, non eſſe præceptũ iure diuino eis, qui Miſſæ aſſiſtunt, vt in ea communicent: hæc enim duo correlatiua ſunt: nec poſſet vnũ ſine alio præcipi. Videantur ſupra dicta, ne eadem repetantur. Deinde eſt etiam de fide, non eſſe iure diuino præceptum, vt Miſſa coram multis miniſtrãtibus, & aſſiſtentibus dicatur, & non poſſit cum vno B ſolo dici: hoc etiam probat ſatis vſus Eccleſiæ, qui, cum ſit ferè vniuerſalis, & ab Eccleſia generaliter approbatus, non poteſt errorem continere: nõ eſt ergo contra diuinam prohibitionem. Neque exiſtimo hanc conſuetudinem eſſe parum antiquam, quãuis id ſignificet Ordo Cameracenſis in expoſitione Canonis, dicens. Ordo Came. *Cum primitus Miſſæ ſine Collecta non fierent, poſtea mos inoleuit Eccleſiæ ſolitarias, & maximè in Cœnobiis fieri Miſſas.* Nihilominus tamen hunc morem eſſe valde antiquum colligi poteſt ex Gregor. li. Gregor. 4. epiſtolarum, capitul. 43. aliàs 87. vbi prohibet, Miſſas publicas fieri in quodam monaſterio, *Ne in ſeruorum Dei receſſibus, popularibus occaſio præbeatur vlla conuentibus*: ſimile quid habet, lib. 5. epiſtola 46. ali- C àſ capit. 146. vbi prohibet, Miſſas publicas in quodam loco celebrari, vbi tamen Miſſam fieri permittit idem, lib. 7. epiſtola 71. & lib. 8. epiſt. 3. quibus locis, etiam facit mentionem Greg. priuatorum oratoriorum, Gregor. in quibus Miſſæ dici ſolebant, non tamen publicè, ne cum populi concurſu, & homil. 37. in Euangel. refert, Caſſium, Narnienſem Epiſcopum, aliquando in priuato oratorio celebraſſe, quod ad Eccleſiam ire non valeret, Auguſtin. etiam 22. de Ciuit. cap. 8. Auguſt. meminit cuiuſdam Miſſæ priuatim dictæ in priuato loco, & de S. Gregorio Nazianzeno refert Sozomenus, lib. 7. hiſtoriæ capitul. 5. ſacrificare ſolitum Sozomen. Niceph. in exigua cellula in priuato oratorio: & Niceph. D lib. 8. cap. 31. ait, Lucianũ Martyrem ſacrificaſſe in carcere, & ſuo pectore pro altari vſum eſſe, cum iaceret onuſtus catenis. Conſtat autem ad hæc loca, & in huiuſmodi ſacrificiis, non potuiſſe audientium ſeu miniſtrantium multitudinem congregari. Item de Conſecratione, diſtinctione 1. in capitul. Et hoc refertur ex Auguſtino. *Vt Miſſæ peculiares, quæ diebus ſolemnibus fiunt, non ita publicè fiant, vt propter eas populus à publicis Miſſarum ſolemnibus abſtrahatur.* Deinde probatur ratione: quia nullibi tale præceptum diuinũ habetur ſcriptum, neq; ex traditione colligitur, ſed potius contrarium, vt oſtenſum eſt. Neque ex facto Chriſti; tum quia, vt ſæpe dictum eſt, non omnes circumſtantiæ illius facti poſitæ ſunt in præcepto: tũ etiam, quia aliàs oporteret, vt minimum, duodecim E perſonas Miſſæ aſtare, quia Chriſtus coram totidẽ celebrauit: & eadem ratione oporteret non plures adeſſe: quæ conſtat ſatis eſſe abſurda. Vnde etiam ſumitur argumentum; quia non poteſt, vel apparenti argumento, deſignari numerus aſtantium, vel miniſtrantiũ, qui ex iure diuino neceſſarius ſit ad Miſſam dicendam, ita vt cum minori licitè fieri nõ poſſit: ergo ſignum eſt, nullam multitudinem eſſe neceſſariam. Notabile. At vero, quod neq; vnus miniſter, qui ſacerdoti inſeruiat, neceſſarius ſit iure diuino, non eſt Authoris ſententia. ita de fide certum, vt oppoſitum aſſerere, hæreticũ ſit, vel erroneum; quia nõ eſt contra vllam definitionem, aut traditionem Eccleſiæ: imò, cum factum ipſum ſit conſentaneum conſuetudini, & præcepto eccleſię, vt, vt infra dicã, nõ eſt, cur ſit erroneũ, dicere ex di-

ex diuino iure manaſſe. Nihilominus tamen exiſtimo hoc eſſe omnino falſum, & cõcluſionem poſitã, etiam quoad hanc partem, eſſe veriſſimam: quia in Scriptura nullum eſt fundamentum huius diuini iuris, vt conſtat ex argumento facto: neq; etiam in traditione; quia nulla eſt huius præcepti mentio in antiquis Patribus, imò de illis Miſſis, quæ priuatim fiebant à Sanctis antiquis, vel in oratoriis, & ſolitariis locis, vel in cryptis, aut carceribus, non conſtat, vtrùm aliquem miniſtrum in eis haberent. Præterea nulla eſt ſufficiens ratio ad fingendum huiuſmodi præceptum diuinum: nam, ſi ratio ſacrificij ſecundum ſe conſideretur, non repugnat à ſolo ſacrificante fieri, vt ex ſupra dictis conſtat; neque in hoc excogitari poteſt aliqua intrinſeca malitia: ſi verò conſideretur peculiaris inſtitutio huius ſacrificij, tota ſubſtantia eius poteſt fieri à ſacrificante ſine vllo miniſtro: imò & interdùm fieri poteſt cum debita reuerentia, quæ per ſe non pendet ex alterius miniſterio: ergo non eſt, cur fingatur tale præceptũ iure diuino latum.

2. Cõcluſio. Dico ſecundò iure Eccleſiaſtico neceſſarium eſſe, per ſe loquendo, ſaltem vnum miniſtrum pręter Sacerdotem ſacrificantem, non tamen plures, niſi in Miſſis ſolemnibus. Hæc eſt communis ſententia authorum, quos ſtatim referam, ad quam explicandam eſt inprimis ſupponenda illa diſtinctio Miſſæ, in ſolemnem ſeu publicam: & particularem ſeu priuatam. Quibus vocibus cautè hoc tempore vtendum eſt, propter hæreticos, qui Miſſas priuatas damnant, eas autem præcipuè vocant priuatas, in quibus nemo pręter ſacerdotem cõmunicat ſacramẽtaliter: quorum ſenſum damnãs Concilium Tridentinum, ſeſſione 22. cap. 6. & can. 8. dicit, *Has Miſſas communes cẽſendas eſſe; partim, quod in eis populus ſpiritualiter communicet, partim vero, quod à publico Eccleſiæ miniſtro, non pro ſe tantum, ſed pro omnibus fidelibus, qui ad corpus Chriſti pertinent, celebrentur:* quæ poſterior ratio vniuerſalior eſt, ſemper enim Sacerdos offert, Eccleſiæ nomine, vt publicus Legatus pro toto orbe, vt ex canone Miſſæ conſtat: & ex Chryſoſtomo, homil. 5. de verbis Iſaiæ, & 26. in Matth. & ex aliis multis ſuprà adductis. Sed quamquam in hac verborum ſignificatione hoc verum ſit, tamen aliis rationibus conſtat, quaſdam Miſſas peculiares vel priuatas dici, vt à publicis vel communibus diſtinguantur: ſic enim interdùm dicuntur Miſſæ peculiares, quæ iuxta propriam deuotionem dicuntur de aliquo Sancto, vel de Trinitate, &c. & non iuxta commune officiũ Eccleſiæ; & ita ſumitur hæc vox in cap. Quidam laicorum. de Celebrat. Miſſ. & nunc communiter hæ dici ſolent, *Miſſæ votiuæ*, diſtinguunturque à Miſſis *de die*, aut *de tempore*. Alio modo dici ſolent Miſſæ priuatæ ſeu peculiares, quę ſpeciali intentione pro aliquo negotio, vel pro aliqua perſona offeruntur, vt pro defunctis, pro Rege, fructibus, &c. à quibus non excluditur generalis oblatio, & deprecatio, hoc enim nũquam fieri licitè poteſt, vt ſuprà diximus: ſed quia ex peculiari intentione pro aliqua re ſpeciali fiunt, hoc titulo priuatæ dici poſſunt: & è contrario, quæ abſolutè pro omnibus offeruntur ſine peculiari applicatione, dicentur cõmunes ſeu publicæ: quę tamen vocum ſignificatio ad præſens inſtitutum nil refert. Alio item modo, & ſatis iuxta vulgi conſuetudinem, nunc dici ſolent Miſſæ publicę ſeu ſolemnes, quę canuntur: priuatæ verò, quæ tantum recitando dicuntur: nam communiter cãtus adiungitur propter populi frequentiam & ſolemnitatem, & ideò, quando ſine cantu dicitur Miſſa, per ſe non cenſetur requirere hanc populi frequentiam, & ideò priuata dicit.

Conc. Trid.

Quot, quibuſque modis dici ſoleant Miſſæ, tum priuatæ, tum publicæ.

A Vnde ad hæc duo membra ſic explicata poteſt facilè applicari concluſio poſita, quamuis, formaliter loquendo, ſi ſolam ſolemnitatem cantus attendamus, nihil repugnet, Miſſam hoc modo cantari cum vno ſolo miniſtro, etiam ſi nulli alij aſſiſtant; quod, neq; per ſe malum eſt, neq; aliquo iure Eccleſiaſtico reperitur prohibitum: imò in aliquibus paruis oppidis interdùm ita fit, nec reprehenſione dignum cenſetur: quamuis .n. rarò accidat, ad huiuſmodi Miſsã aliquem populum non congregari, tamen, ſi id acciderit propter inertiam, aut occupationem, vel raritatem populi, non ideo male ageret ſacerdos, ſuã ſolemnitatem, quantum in ſe eſt, adhibẽdo. Alio ergo
B modo dicitur Miſſa publica, quę ſigno dato cum publica populi conuocatione in publico loco, & certo tempore ad populi conuentũ deſtinato, fit: quomodò loquitur Gregor. citatis locis, & Auguſt. in dict. cap. Et hoc attendendum. Et hę quidem Miſſę, quãuis de ſe publicę ſint, non tamen ita requirunt populi conuentum, vt, ſi fortaſſe deficiat, ſine illo dici, aut fieri licitè non poſſint: quia licet populus, vel præcipiatur, vel inuitetur, vt ad illas conueniat, tamen Sacerdos non prohibetur eas dicere, ſi per poſſibile, vel impoſſibile, populus aduenire negligat. Ex hoc ergo ſolo capite, non requiruntur etiam ad has Miſſas in rigore plures aſſiſtentes, vel miniſtrãtes. Adiũgi tamen ſolet his Miſſis quædam peculiaris ſolem-
C nitas, iuxta Eccleſiaſticũ ritum, iuxta quem dici ſolent cũ Diacono, Subdiacono, Acolythis, &c. & hæ dicuntur proprie Miſſæ ſolemnes, de quibus loquitur D. Thomas, hic art. 5. ad 12. dum ait, *Quod in ſolemni celebratione Miſſæ plures debent adeſſe:* quod in sẽſu compoſito (vt ſic dicam) eſt per ſe notũ, quia de intrinſeca ratione huius ſolẽnitatis eſt pluralitas miniſtrantium: ſi ergo Miſſa debet eſſe ſolemnis, neceſſe eſt, vt plures in ea miniſtrẽt. An verò neceſſe ſit, Miſſam interdùm fieri cum hac ſolẽnitate, id quęri poteſt. Et dicendum videtur inprimis non eſſe neceſſarium, ita ſemper fieri, vt conſtat ex vſu Eccleſiæ, & ex facto etiam Chriſti Domini; deinde ſatis eſſe conſentaneum iuri etiam diuino, vt interdùm ita fiat:
D non enim ſine cauſa diſtincti Ordines inſtituti ſunt, Diaconatus, Subdiaconatus, &c. ſed, vt eorũ munera exerceantur: maximè aũt exercentur in his Miſſis ſolemnibus. Item, hoc multum refert ad ſplendorem, & ſolemnitatem Eccleſiaſticorum officiorum, & ad maiorem reuerentiam huius ſacrificij, & ad differentiam feſtiuitatum, vt cum maiori, vel minori pompa & ſolemnitate fiant; ac deniq; ad populi inſtructionem, & deuotionem excitandam. Vnde tandem concluditur, poſſe quidem alicubi eſſe obligationem aliquas Miſſas dicendi cum hac ſolemnitate, ſed quia de hac obligatione non eſt vna generalis lex pro tota Eccleſia lata, in diuerſis locis ſeu Eccleſiis, iuxta diuerſas cõſuetudines aut peculiares leges,
E cõſideranda, & ſeruãda erit talis obligatio: &, ea ſuppoſita, in modo ſolemnitatis adhibendo, ſeruandus erit ritus ab Eccleſia inſtitutus, iuxta ea, quæ in diſp. 83. & 84. dicta ſunt.

Gregor. Auguſt.

D. Thom.

Quæſito ſatisfit.

Iuxta hanc ergo acceptionem Miſſæ ſolemnis ſeu publicæ, Miſſa priuata dicetur omnis illa, quæ cum prædicta ſolemnitate non fit: & hoc ſenſu intelligit concluſio poſita, quod in Miſſis priuatis non requiratur pluralitas miniſtrantium, ſeu aſſiſtentium, et ex Eccleſiaſtico iure, quod etiam docet D. Thomas, citata ſolutione ad 12. & alij authores: & conſtat ex communi vſu, qui declarat, vel nunquam fuiſſe tale præceptum ab Eccleſia latum: vel, ſi aliquando fuit, contraria conſuetudine generaliter recepta, videntibus & conſentientibus Epiſcopis & Pontificibus, fuiſſe

fuiſſe abrogatum. Et quidē D. Thomas ſupra ſignificat, nunquam in Eccleſia fuiſſe hoc præceptum, nā decretum illud Sotheris exponit de Miſſis ſolemnibus, fortaſſe, quia ibi dicitur, *Nullus Miſſarum ſolemnia celebrare præſumat, &c. niſi duobus præſentibus*; ſed hæc difficilis eſt expoſitio, tum, quia hoc ſenſu ſuperfluum eſſet tale præceptum: quia, vt ſupra dicebam, fieri non poteſt, vt Miſſa ſolemnis ſine pluribus miniſtris celebretur, quia in hoc eius ſolemnitas conſiſtit: vel certe dicendum erit, ibi præcipi, quod omnes Miſſæ cum ea ſolemnitate dicantur, quod eſt difficilius, & contra D. Thomæ mentem; tum etiam, quia ratio, quæ ibi ſubiungitur, generaliter omnes Miſſas comprehendit, ſcilicet, vt Sacerdos apte poſſit dicere, *Dominus vobiſcum*, & ſimilia.

Innoc. III. Vnde Innoc. III. lib. 2. de Myſteriis Miſſæ. cap. 25. referens hoc præceptum, addit hæc verba. *Verum aliud eſt, neceſſitatis articulus; aliud, religionis contemptus*; quibus ſignificat, præceptum illud obligare, quando commode impleri poteſt: tamen ob neceſſitatem prætermitti poſſe. Sed reuera, nulla alia interueniente neceſſitate, niſi quia nō ſunt plures, qui velint Miſſæ aſſiſtere, aut miniſtrare, pōt Miſſa, vno ſolo miniſtrante, dici: quia reuera nullum eſt de hac re præceptum, à cuius obſeruatione oporteat ob neceſſitatem excuſari. Aliter ergo

Alenſ. Alenſ. 4. part. q. 36. mēb. 5. alias, q. 10. memb. 5. art. 2. §. 7. dicit, quædam retroactis temporibus ſtatuta fuiſſe ob reuerentiam tanti myſterij, quæ poſtea abrogata ſunt per vſum, propter neceſſitatem, & vtilitatem. Et huiuſmodi eſt hoc, de quo agimus: multiplicato n. numero Presbyterorum, & vtile, & neceſſariū fuit cum vno miniſtro celebrare, ne frequenter cogerentur ſacerdotes ſacrificium omittere. Ratio autem in prędicto decreto allata congruitatem quidem habet, non tamen neceſſitatem: nam, cum ſacerdos dicit, *Dominus vobiſcum*, Eccleſiam alloquitur, ad eamque intentionem ſuam referre debet.

Odo Cam. Vnde Odo Cameracenſis, vbi ſupra, de ſacerdotibus hoc modo priuate miniſtrantibus ait, *Cum non habeant, quam pluraliter collectam ſalutent, nec plurales mutare poſſint ſalutationes, conuertunt ſe ad Eccleſiam, dicentes, ſe Eccleſiam in Eccleſia ſalutare; & in corpore totum corpus alloqui; & virtute totius communionis in Eccleſia confici ſancta myſteria per gratiam Dei. Neque eſſe quemquam alicubi fidelium, qui viuificorum non fiat particeps ſacroſanctorum, dum, in corpore Eccleſiæ adhæret capiti, velut vtile membrum.* Et, iuxta hunc ſenſum, exponit particulam illam canonis, *Et omnium circumſtantium*, non tantum de iis, qui corporali adſunt præſentia, ſed de omnibus, qui in fide cum ſacerdote communicant, & Chriſto capiti adhærēt,

itelman. vt ibidem latius Titelmannus exponit, qui eodem modo exponit illa verba, *Vel qui tibi offerunt*, & illa, *Quotquot ex hac altaris participatione ſumpſerimus*, ſc. vel ſacramentali ſumptione, vel ſpirituali, per fidei & charitatis vnionem. Dici etiam poſſet, merito illa verba in plurali dici à ſacerdote, quia regulariter ſolent multi adeſſe, & ita ex intentione ſacerdotis referri poſſunt ad circumſtantes, ſiue vnus ſit, ſiue plures. Alia vero verba Anacleti Papæ minorem difficultatem habent; quia, neque voces continent, quæ ſatis aperte præceptum indicent, ſed conſilium, vel admonitionem; neq; fundantur in ratione aliqua neceſſitatis, ſed cuiuſdam congruitatis & decētię, quę fortaſſe eo tempore magis habebat locum, quando ſacerdotum multitudo, & ſacrificiorū frequentia tanta non erat.

Strabo. Denique, quod Strabo ait, legitimam Miſſam eſſe, in qua ſunt Sacerdos, reſpōdens, offerentes, & communicantes, licet improprie dictum ſit, pie tamen poteſt exponi; vocari *legitimā*,

A quoad perfectum vſum, & participationem huius ſacrificij, & ſacramenti; non vero quoad neceſſitatem legis impoſitæ circa modum ſacrificandi.

Decreta vero in contrariū citata in principio ſectionis, probant primam huius concluſionis partē, nimirum vnum ſaltem miniſtrum eſſe neceſſarium ad Miſſam dicendam, & confirmari poteſt ex capitul. Propoſuit, de filiis Presbyterorum, quamuis ibi eodem modo de Miſſa, & de aliis diuinis officiis, ſit ſermo. Vnde videt̄ exponi poſſe textus ille de Miſſa ſolemni, ſeu publica quoad cantum: tamē in Cōcil. Baſilienſi, ſeſſ. 21. inter alios abuſus aliquarū Ec- Con. Baſil.

B cleſiarum ibi prohibitos ponitur, *quod Miſſa priuata ſine miniſtro dicitur.* Et (quod caput eſt) hæc omnia decreta ſunt vniuerſali conſuetudine confirmata; quæ conſuetudo, etiam ſi alia deeſſent, haberet vim præcepti: & ita ſentit D. Thom. ſupra. Palud. in 4. diſtinction. 13. quæſtion. 2. artic. 1. Soto, quæſtione 2. articul. 5. ad 12. Syluest. verb. Miſſa. q. 2. Antonin. 3. p. tit. 13. c. 6. §. 5. D. Thom. Palud. Soto. Syluest. Anton.

Sed dubitari circa hoc ſolet, an oporteat hūc miniſtrum eſſe virum, vel poſſit eſſe fœmina. Reſpondetur, quamuis remote poſſint fœminæ interdum reſpondere ſacerdoti, vt ex choro facere ſolent in Miſſa ſolemni: tamen proxime ad altare miniſtrare, reſpondendo, aquam & vinum præſtando, & alia ſi- Dubii enodatio.

C milia faciendo, nec poſſunt, nec debent, vt docent authores ſupra citati ex capit. 1. de Cohabitat. Clericor. & mulierum, vbi dicitur, *vt nulla fœmina ad altare præſumat accedere, aut Presbytero miniſtrare.* Item, quia eſt per ſe indecens, & nonnullum periculum continet, ſaltem contra puritatem & munditiam tanti ſacramenti. Vlterius interrogari ſolet, an in aliquo Quæſitum. caſu liceat ſoli ſacerdoti, nullum miniſtrum habenti, ſacrificium offerre, ita vt ipſemet ſibi reſpondeat, & inſeruiat, ſicut dicebat ſecunda opinio ſupra citata. Et ratio dubij eſſe poteſt, quia, licet Eccleſia id prohibeat, tamē in caſu neceſſitatis nō videt̄ Eccleſiaſticum præceptum obligare: ergo, ſaltē in illo, licebit hoc facere. Atque ita ſentit Gloſſa, dicto capit. Hoc quoque, de conſecr. diſtinction. 1. vbi ait, quod

D incluſus ſeu ſolitarius poſſet ſolus Miſſam cantare: & citat textum in capit. Quæſiuit. de verb. ſignificatione: in quo dicitur, quod ſacerdos vno præſente clerico, vel etiam ſolus, poteſt infirmum vngere: vbi Gloſſa aduertit, id intelligendum eſſe in neceſſitate, quæ legem non habet: idem ergo probabiliter dici poteſt in præſenti. Et hanc opinionem tenet Durand. lib. 2. de ritib. c. 15. & Soto in eandem ſentētiam citat Paludanum, d. 13. q. 2. art. 1. tamen ibi Paludan. concl. 2. ſolum dicit, vnum miniſtrum ſufficere, & d. 13. q. 2. artic. 3. concl. 1. dicit, quod, licet ſolus ſacerdos poſſit vngere, ſi adiutorem non habeat, nunquā vero ſine adiutore celebrare debet. Antonin. etiam ſu- Durand. Soto. Palud. Anton.

E pra, §. 6. ait, quod, ſi aliquid eorum defuerit, quę requiruntur ad ritum celebrationis, potius eſt omittēda Miſſa, etiam in die feſto, quam ſit celebrandū: at vero inter requiſita ad huiuſmodi ritū prius numerauerat miniſtrum, quamuis in eo. §. 6. reperēs & numerās aliqua alia in particulari, de hoc nihil ſpecialiter meminerit. Denique Soto d. 13. q. 2. artic. 5. Soto. ad 12. admittit, in aliquo caſu neceſſitatis poſſe hoc fieri, non tamen adeo frequenter, vt Gloſſa ſupra citata ſignificat, ſed in vrgēti caſu neceſſitatis: vt, ſi eſſet dies feſtus, & non poſſet ſacerdos Miſſam audire, nec ſocium habere ſibi miniſtrantem: & hoc ſequitur Iacob. de Graf. lib. 2. Sū. capitul. 42. numero 3. Iacobus de Graf. citans Antonium de Butr. in capitul. 2. de vita & honeſtate clericor. numero 11. Mihi videtur, hoc non Authoris ſententia. eſſe ſine diſpenſatione agendum ob cauſam aliquā regula-

regularem (vt ſic dicam) ſeu ordinariam, vt, verbi gratia, ſi quis eremita omnino ſolus viueret, ſine ſocio, non poſſet licitè, nec quotidie, nec diebus feſtis ſolus celebrare, ſine diſpenſatione: quia illa nō pōt propriè dici neceſſitas, ſed voluntas: nemo autē poteſt ſua voluntate inſtituere talem viuendi modum, in quo præter communem Eccleſiæ cōſuetudinem, & contra ordinariam legem, celebret: at verò, ſi neceſſitatis caſus fortuito & extraordinarie accidat, probabile exiſtimo, poſſe hoc fieri ſine culpa: quia authoritas prædictorū aut horū facit rem moraliter probabilem. Item, quia hoc præceptum ſolum fundatur in Eccleſiaſtica conſuetudine, quam meritò interpretari poſſumus, extra articulum neceſſitatis. B Addit verò Soto, conſultius eſſe, non ita celebrare propter cuiuſcunque feſti neceſſitatem, ſed propter feſtum magnę ſolēnitatis: quod quidem ego ita cōſulerem, ſed non damnarem peccati mortalis eum, qui in quocunque feſto id faceret. Vnde fit, multò magis hoc licere propter periculū mortis ad ſumendum viaticum, vel ad dandum illud alteri, & ſic de aliis ſimilibus. Ac denique addendum cenſeo cum Soto ſupra, ſi in huiuſmodi caſu neceſſarium ſit, aut ſolum miniſtrare, aut fœminam adiutricem habere potius eſſe celebrandum ſine miniſtro, quam cum fœmina miniſtrante, tum quia hoc expreſſius eſt iure prohibitum, & de ſe videtur eſſe quid indecētius, magiſque vitandum.

Potius celebrandū eſt ſine miniſtro, quam cū fœmina miniſtrante.

SECTIO II.

Ad quid obligetur is, qui ſacerdoti in ſacrificando miniſtrat.

OFferebat ſe hoc loco iterum tractandus error hæreticorum huius temporis, dicentium, teneri huiuſmodi miniſtrum ad participandum de hoc ſacrificio, ſeu ad communicandū? Sed nihil noui occurrit dicendum cōtra hunc errorem: quia nō eſt ſpecialis ratio de hoc miniſtro magis, quam de aliis, qui Miſſæ aſſiſtunt: quia nullo iure, neque diuino, neque Eccleſiaſtico, oſtendi poteſt, maiorē obligationem habere in hoc miniſtrantes, quam aſſiſtētes: neque, aut ex natura rei & communi lege ſacrificij, aut ex peculiari inſtitutione huius ſacrificij. Vnde Concil. Toletan. XII. can. 5. de ſolo ſacrificante dicit, *Quale erit ſacrificium, cui neque ipſe ſacrificans participare dignoſcitur?* Omiſſo ergo hoc errore, de quo plura videri poſſunt in Bellarmino, libro 2. de Miſſ. cap. 9. & 10. vt certum ſupponimus, non teneri huiuſmodi miniſtrum ad communicandum in Miſſa, cui miniſtrat. Vnde vix poteſt aliqua ſpecialis obligatio, vel aliquod ſpeciale præceptum aſſignari his miniſtris iure poſitiuo impoſitum: ſed ſolum illud, quod naturale eſt, vt vnuſquiſque in aſſumpto munere, debito modo atque integre miniſtret. Vt autē hoc diſtinctius exponamus, diſtinguere poſſumus, iuxta diuiſionem ſupra datā de Miſſa ſolemni & nō ſolemni, duplex miniſterium, ſeu duplicē miniſtrū Miſſæ. Vnus eſt, qui ex officio miniſtrat, ratione Ordinis, quo ad tale miniſterium cōſecratus eſt, vt Diaconus, Subdiaconus, & inferiores clerici. Alius eſt, qui ſolum miniſtrat vt laicus, priuatim inſeruiens, & nomine populi reſpondens.

Conc. Tol. XII.

Bellarm.

Duplex miniſter Miſſę.

De priori miniſtro ex officio multa poſſent hoc loco tractari, quæ partim ex materia de Ordine pēdēt, partim ex his, quæ dicta ſunt de officio ſacerdotis, ſeruata proportione, definiri poſſūt: & ideo breuiter ea attingam, & remittā. Primùm enim inquiri poteſt, an huiuſmodi clerici ſeu miniſtri teneantur interdum ſuum miniſterium exercere, ſolēniter miniſtrando? nam ex iis, quę dicta ſunt de obligatione ſacerdotis ad ſacrificandum, exiſtimare quis poſſet A eodem modo obligari inferiores clericos ad ſua miniſteria aliquando exercenda, quia miniſterium datur propter vſum eius; & Ordo ſeu conſecratio ad aliquam actionem, propter actionem ipſam. Dicendum verò eſt, moraliter loquendo, nullam eſſe huiuſmodi obligationem, neque ex diuino iure, neque ex Eccleſiaſtico: nullibi enim ſcriptū extat tale præceptū: & Eccleſiaſtica conſuetudo docet, neq; traditione haberi; quia vſus Eccleſiæ eſt, vt multi ex his inferioribus clericis nunquam hæc miniſteria exerceant, quod ab eis omittitur ſine vllo ſcrupulo peccati: & ratio eſt, quia hæc miniſteria non ſunt adeò neceſſaria in Eccleſia, vt oportuerit abſolute præcipi: in quo multum differunt à ſacrificio, quod eſt ꝓprium miniſterium ſacerdotis: & in eo etiam, quod ſacerdos habet ſupremum & abſolutum miniſteriū in ſuo ordine: reliqui verò inferiores ſolum habent miniſterium in ordine ad ipſum ſacerdotem: & ideò non eſt neceſſe, vt abſolute obligentur, ſed ſatis eſt, vt parati ſint ad miniſtrandum, quādo Eccleſia ſuo miniſterio indiguerit, vel quādo ſacerdos, vel ſuperior poteſtatem habens, imperauerit: aut denique, quando alio titulo beneficij vel conſuetudinis tale munus ad eos pertinuerit. Deinde inquiri pōt, ſuppoſito quod huiuſmodi miniſtri, ſiue voluntarie, ſiue ex obligatione ſolēniter miniſtrent, quid obſeruare debeant vel teneatur in huiuſmodi miniſterio? C In quo dicendum eſt, teneri ad ea obſeruanda, quæ iuxta ritum ab Eccleſia inſtitutum, circa ſolemnem Miſſę celebrationem inſtituta ſunt, prout in Miſſali, vel Pontificali Romano habentur, ſicut de ſacerdote dictum eſt: omnia enim, quæ de illo dicta ſunt, hic poſſunt cum proportione applicari. Itaq; vti debent veſtibus ſacris ab Eccleſia inſtitutis in ſuo miniſterio; ſeruare etiam debent ceræmonias omnes, tā in verbis, quàm in actionibus conſiſtētes, quæ ad illos pertinēt; peccarentque hęc leuiter omittendo, vel negligenter aut irreuerenter tractando, ſecluſo autem contemptu & ſcādalo, rarò erit in hoc graue peccatum; quia vt miniſteriū hoc minus principale D eſt, & accidētarium in officio Miſſę, ita materia huius defectus communiter nō apparet admodū grauis: interdum tamen eſſe poteſt, ſi, aut redundet in aliquam irreuerentiā grauem ipſius ſacramenti, aut, ſi eā ob cauſam aliquid omittatur, quod licet accidentale ſit, tamen maioris momenti in Miſſa cēſeatur, vt, ſi ob negligentiam Diaconi miniſtrātis calicē, miſtio aquæ omitteretur: aut ſi Subdiaconus vellet in Miſſa miniſterium Diaconi vſurpare, nolletq; epiſtolam dicere, aut aliquid huiuſmodi. Tandē inquiri poſſet, an teneantur hi, pręſertim Diaconus & Subdiaconus, diſponi ad gratiam, vt digne ſolēniter miniſtrent? ſed hoc ſufficiēter attigimus ſupra, tractando de ſacramentis in genere, & de diſpoſitione, quæ ad illa miniſtranda requiritur.

Aliud quæſitum.

Reſponſio.

Dubij enodatio.

E De alio miniſtro, qui abſque vlla ſolemnitate vel conſecratione Miſſæ inſeruit, ſolum neceſſe eſt, vt duo obſeruet. Primum, vt iuxta ritū ab Eccleſia pręſcriptum reſpondere ſciat, atque reſpondeat: quia alioqui malè faceret, vſurpando miniſterium, quod non poteſt niſi ineptiſſimè præſtare. Item quia, ſi nō rite reſpondeat, reuera non erit miniſter. Vnde ꝑinde erit, quoad hanc partem, cum illius præſentia, ac ſine miniſtro, ſacrificare. Sed quæres, an in caſu neceſſitatis, quādo nullus adſit, qui reſpōdere ſciat, poſſit ſacerdos vti aliquo, quem ipſemet ſacerdos in eadem Miſſa ad reſpondendum inſtruat, præeūdo, ſeu verba reſponſionū ſimul cum illo dicendo? Reſpondeo, ſi tanta ſit neceſſitas, in qua liceat etiam ſine miniſtro conficere, non eſt dubiū, quin hoc etiā liceat:

Quæſitum.

Quæſito ſatis fit.

Reſponſio.

liceat: imo, cęteris paribus, potius eſſet vtendum huiuſmodi miniſtro, quam omnino ſine miniſtro celebrandum, quia hoc modo minus violatur, etiā materialiter, Eccleſiaſtica conſuetudo & præceptum. Vnde cōſequenter exiſtimo, minorem neceſſitatem ſufficere ad vtendum huiuſmodi miniſtro, quam ad celebrandum omnino ſine miniſtro: ſine aliqua tamen legitima cauſa, & magna indigentia miniſtrorum, non eſt hoc faciendum; quia eſt minus decens, & valde alienum à conſuetudine Eccleſiæ, & à ritu eius, ad quem ſpectat, vt ſacerdos ea tantum proferat, quæ ſui muneris ſunt, &, alio reſpōdente, taceat. Secundo tenetur hic miniſtet actiones ad ſe pertinētes ea diligentia, & animaduerſione tractare, vt eius occaſione nullus defectus in Miſſa cōmittatur: hoc conſtat, quia hæc obligatio ex natura rei ſequitur, ſuppoſito vſu talis miniſterij: quoniam alias talis defectus merito ipſi miniſtro, & negligentiæ eius tribueretur: vt, ſi, dum ampullas miniſtrat, loco vini afferat aquam vel aliquid huiuſmodi: quod tale eſt, vt, ſi voluntarie fiat, grauem culpam contineat; regulariter vero excuſant huiuſmodi miniſtri à graui culpa, quando aliquid ſimile committunt ob naturalē inaduertentiam: quoniā verò ſępè contingit, huiuſmodi miniſtros, aut non eſſe ſatis inſtructos, nec per ſe omnino ſufficientes, nec perfecta ratione vtentes, vt in villis, ſeu paruis oppidis ſæpe accidit; ideo tunc maxime debent ſacerdotes ipſi vigilare, ne aliquis defectus eorum occaſione committatur. Alia, quæ ad huiuſmodi miniſtros pertinere poſſunt, communi a ſunt cęteris, qui Miſſam audiūt, ſc. quod reuerēter & attente aſſiſtant, ac ſimilia: an vero huiuſmodi miniſter peccet, miniſtrando ſacerdoti peccatori, in ſuperioribus tractatum eſt, agendo de indignis miniſtris ſacramentorum.

Authoris ſententia.

DISPVTATIO LXXXVIII.

De præcepto audiendi Miſſam.

D.Thom.

QVāuis materia huius diſputationis ad tertium Decalogi pręceptum pertinere videatur, de quo tractat D. Thomas, 2.2.q.122.art.4. quoniam pręcipua pars ſanctificationis feſtorum, prout in Eccleſia obſeruatur, in Miſſæ auditione poſita eſt: nihilominus nō potuit in pręſentia omnino pretermitti: quoniam ad integrum atq; completum Miſſę tractatum neceſſaria eſt. Diximus .n. in ſuperioribus, quāuis ſacerdos ſit, qui proprie ex officio offert hoc ſacrificium Miſſę, cęteros tamen, qui aſſiſtunt etiam ſuo modo per illum offerre: & ideo, ſicut de ſacerdotibus diximus, quando, & quomodò offerre teneantur, ita etiam de cęteris offerentibus, qui Miſſę aſſiſtunt, id explicare neceſſe eſt: pręſertim, quia cum dictū ſit de ſacerdote offerente, & miniſtro adiuuāte: oportet ēt de āſſiſtētibus dicere, & de eorum obligationibus: nam in cęteris, qui remote dicuntur offerre, nulla ſpecialis obligatio conſiderari poteſt: ad aſſiſtentes aūt proprie pertinet præceptū de Miſſa audienda. De quo primo videndum eſt an ſit; deinde quomodo ſit implendum, & quę poſſint ab illius obſeruatione excuſare.

SECTIO I.

Vtrum ſit in Eccleſia præceptum de Miſſa audienda.

Angelus.

NOn defuerunt, qui huiuſmodi præceptum eſſe negarent, quam opinionem aliqui tribuunt Angelo, verb. Feriæ, numero 42. qui citans Richar. quodlib. 1. quæſt. 19. negat, omiſſionem Miſſæ A in die feſto eſſe peccatum mortale, niſi ex contemptu formali vel virtuali fiat. Quod etiam affirmauit Sum. Roſel. verb. Miſſa, & Turrecrem. in capitul. Miſſas. de Conſ. d. 1. vocant autem contemptum virtualem, quando quis abſq; vlla legitima cauſa aſſueſit omiſſioni Miſſæ in prædictis diebus. Sed hi authores nō omnino negāt pręceptum, ſed male illud declarant.

Sum. Roſel. Turrecrem.

Dicendum eſt ergo, eſſe in Eccleſia pręceptū impoſitum fidelibus audiendi Miſſam certis diebus, quos feſtos appellamus, quod inferius declarabimus. Hoc eſt de fide certum, abſolute loquendo, quamuis Soto in 4. diſtinct. 13. q. 2. art. 1. in fine ſolū B dicat, *qui negaret hanc veritatem puniendum eſſe, tanquam ſuſpectum aduerſus ſancta mandata.* Probatur autem concluſio: Primo ex multis decretis, quæ habentur de conſecrat. diſtinct. 1. capit. Miſſas. capitul. Omnes fideles, & aliis, quę in ſequentibus afferemus, in quibus, & pręceptum datur, & per verbum præcipiendi expreſſe proponitur, quod ex vi & proprietate ſuā neceſſitatem inducit, vt Auguſtin. ait lib. de Sanctā Virginitate, capit. 14 & 15. Secundo ex vſu & conſuetudine Eccleſię: nam inter prima fidei rudimēta hoc pręceptum tertio loco inter Eccleſiaſtica numeratur: & ita eſt communi ſenſu omnium Catholicorum receptum. Tertio ex communi Doctorum omnium C conſenſu, D. Thomæ, citato loco. Soto 2. de Iuſtit. quæſt. 4. art. 4. & in 4. diſtinct. 13. vbi ſupra, & ibi Paludan. q. 13. & Summiſtarum omnium, verb. Miſſa, verb. Feriæ. & verb. Feſtorū obſeruatio. Nauarr. dict. c. Quando, & in Summ. c. 13. num. 16. & c. 21. Caſtro, lib. de leg. pœn. cap. 5. & vltim. & aliorum Canoniſt. in dictis capitibus de Conſecr. diſt. 1. Quarto accedit congruentia: nam illi dies deputati ſunt ad diuinum cultum: & ideo, ſicut aliquid illis diebus ab Eccleſia prohibet, quo poſſint homines expediti eſſe ad vacandum diuinis rebus, ita etiā aliquid poſitiue præcipi oportuit, quo fideles eiſdem diebus Deum colerent, ſed nihil accommodatius pręcipi potuit: quam vt Miſſę aſſiſterent, in qua ſupremus Dei cultus exterior continetur.

Concluſio.

Auguſt.

D.Thom. Soto. Palud. Nauar. Caſtro.

D Hinc autem oritur quęſtio, an hoc præceptū mere Eccleſiaſticum ſit, vel aliquo modo ex naturali, aut diuino iure deſcendat. Reſpondeo, ſuppoſita inſtitutione huius ſacrificij (nam ſine illa, conſtat nullum poſſe eſſe huiuſmodi pręceptum) pręceptū hoc eſſe valde conſentaneum iuri naturali. Primo quidē, quia pręceptum ſacrificandi quodāmodo eſt de iure naturę; & ideo apud omnes etiam Gentes ſeruatum eſt, vt omnes, qui ad aliquem populum vel Rempublicam pertinent, aliquo modo & aliquibus diebus congregentur & conueniant ad colendum Deū eō ritu ſacrificādi, quem vnaqueq; Reſpublica profitetur: nam, ſicut ſacrificiū eſt communis & publi- E cus cultus, qui nomine omniū offertur, ita ēt ratio ipſa poſtulat, vt omnes aliquando aſſiſtant, ſuumque conſenſum, & cooperationem, quo mō poſſūt, præbeant. Secundò, quia, ſicut cultus externus Dei eſt de iure naturæ, ita etiam, quod tempus aliquod ad hunc cultum deputetur, ad ius naturæ pertinet, quāuis huius vel illius diei deſignatio ſit de iure poſitiuo, vt D. Thomas dict. art. 4. ad 1. docet, & omnes cum illo, hoc autem naturale ius optime impletur, deputando aliquos dies ad colendum Deū per Miſſę ſacrificium, ei aſſiſtendo: hoc ergo mō ducit originem hoc pręceptum à iure naturę. Et eadē ratione eſt valde conſentaneum iuri diuino: nam Deus pręcepit ac voluit, ſe coli in Eccleſia Chriſti hoc genere ſacrificij, iuxta illud, *Hoc facite:* ergo valde conſentaneum huic pręcepto eſt, vt omnes fideles obligentur

Quæſito ſatisfit.

Cultus externus Dei eſt de iure naturæ.

D.Thom.

gentur ad colendum Deum aliquando hoc ſacrificio, vnuſquiſque eo mō, quo poteſt: ergo, vel offerendo, vel ſaltem aſſiſtendo. Notabile. Imo, ſi factum Chriſti conſideretur, probabiliter intelligi poteſt verbū illud, *Hoc facite*, ita vt hoc totum comprehendat, nam ibi, & Chriſtus ſacrificauit, & diſcipuli aſtiterunt ſacrificio: ergo Chriſtus pręcipiens, vt id fieret in Eccleſia, voluit, & à ſacerdotibus offerri, & vt fideles ei aliquando aſſiſterent: quamuis enim ex illis verbis non colligatur, neceſſariam eſſe præſentiam populi, vt hoc ſacrificium offeratur, neque teneri populum toties huic ſacrificio aſſiſtere, quoties ipſum offertur: colligitur tamen probabiliter, teneri populum aliquādo aſſiſtere huic ſacrificio ad memoriam paſſionis Chriſti recolēdām, & per eius repręſentationem, realemque ipſius Chriſti præſentiam & oblationem, Deum colere, deprecari, eiq; pro ſuſceptis beneficiis gratias agere. Sed, quamuis hęc, quę probabilia ſunt, nō cogāt, vt ſimpliciter aſſeramus, præceptum hoc audiendi Miſſam, etiam in communi ſumptum, eſſe de iure diuino, ſatis ad rem moralem eſt, quod ſit illi valde conſentaneum, licet abſolute Eccleſiaſticum tantū ſit: nō eſt enim dubium, quin poſſit Eccleſia in tali materia ad diuinum cultum adeo pertinente, & ad ſpiritualem fructum fidelium vtiliſſima, præceptum ponere, etiam ſi diuino iure latum non ſit.

Corollariū. Atque hinc ſequitur, primo, præceptū hoc inducere grauem obligationē, ita vt illud trāſgredi omnino, vel vno tantum die, pro quo obligat, ſine vlla legitima cauſa excuſante, peccatum mortale ſit, etiā ſi non ex contemptu, iuxta interpretationē Angeli, & Richardi, ſed ex mera voluntate, aut negligentia, & vecordia culpabili, vel ex affectu ad aliam actionem, aut alio ſimili modo voluntarie omittatur. Ita ſentiūt omnes authores ſupra citati: quia materia ex ſuo genere grauis eſt, cum ad cultum diuinum pertineat: & in particulari integra Miſſa, vel eius omiſſio etiam eſt res ſatis grauis: non ergo ſolum ex aſſidua omiſſione fit hęc culpa mortalis: ſed etiā ex ſingulis actibus, ſeu omiſſionibus integris: omiſſio .n. alicuius partis poteſt eſſe tantum venialis culpa, vt infra dicemus. Et confirmatur; nam, ſi quis voto ſe obligaret ad audiendā Miſſam vno die, & id omitteret, peccaret mortaliter. Sed non minus obligat Eccleſię præceptum, quàm votum proprium: neque eſt minus grauis auditio Miſſæ reſpectu præcepti, quàm reſpectu promiſſionis. Item, tranſgreſſio ieiunij Eccleſiaſtici vnius diei eſt peccatum mortale. Item, in ſacerdote omiſſio officij canonici in vno die eſt mortale peccatum: ſed non eſt res minus grauis oblatio ſacrificij, & auditio Miſſæ: ergo pro ſingulis diebus ſeu vicibus obligat hoc præceptum ſub mortali. Et hic iam eſt omnium fidelium ſenſus. Intelligendum eſt autem, hanc culpam eſſe mortalem ex ſuo genere, nā ex accidēte poteſt eſſe, vel venialis, vel nulla. Idq; duplici ex capite: primo ex parte materię, ſi non tota Miſſa, ſed aliqua pars eius omittatur; quæ autem, & quanta hæc ſit, infra declarabitur, ſecūdo ex parte operantis: quia, ſcilicet, ex naturali inaduertentia, vel ignorantia inculpabili, vel ſaltem non grauiter culpabili, omittit: vt, ſi habens animum audiendi Miſſam incipiat actione aliqua Notabile. occupari, & poſtea adeo obliuiſcatur, vt prius, quam aduertat, elapſum ſit tempus commodum ad Miſſā audiendam: tunc enim excuſatur à culpa non ſolū, ſi actio illa, in qua occupatur, ſtudioſa ſit & honeſta, vt quidam putant, ſed etiam ſi ſit cuiuſcunque ordinis: quia illa non excuſat, eo quod bona vel mala ſit, ſed propter inuoluntarium, quod occaſione illius

A accidit, per inaduertentiā omnino naturalē, & nullo modo pręuiſam: ſupponimus enim actionē illam de ſe non eſſe talem, quæ morale periculum afferat illius obliuionis, vel omiſſionis, vel ſaltem, quod tale periculū non ſit præuiſum, neq; animaduerſum: quod commune eſſe poteſt, tam actioni malæ, quam bonæ. Similiter (ait Caietanus verb. Feſtorū violatio) Caietan. ſi quis abſq; ſufficiente cauſa omittat ſacrū in die feſto, bona fide putans cauſam eſſe ſufficientem, cum reuera non ſit, excuſari poteſt à culpa, vel ſaltē à mortali: & idem notat Nauar. c.21.n.14. Nauar. quod generale eſt omnibus peccatis, vt cōſtat ex materia de conſcientia, & notat idem Nauar. c.23.nu.42. eſt aūt B difficile, in particulari iudicare, quādo hęc ignorātia ſit, nimirum, vel leuiter culpabilis: non enim ſēper hęc exiſtimatio excuſat: ſi temere habeatur, vel ſi quis negligat interrogare, cum dubitat, & poteſt: ſed conſiderandæ ſunt circūſtantię, & conditiones perſonę, & pręſertim, an bonam illam fidem ſimpliciter, & ſine hęſitatione habuerit, nam tunc ordinarie eſt inuincibilis, & excuſat, ſaltem à culpa graui.

Aliud corollarium 2 Angeli opinio reiicitur. Secundo ſequitur ex dictis, falſo dixiſſe Angelū, dicto verb. Feria, num.45. ſi quis nō poſſit in die feſto ſimul Miſſæ & prædicationi intereſſe, potius debere Miſſam, quam concionem omittere, ſi alterutrum audire poſſit. Sed errat grauiter, quia, audire Miſſam eſt in præcepto; audire autem concionē C non ita: ergo per ſe loquendo, præferenda eſt Miſſa concioni. Dico aūt, *per ſe*, quia in aliquo raro caſu, ſi quis non poſſet in fide inſtrui, aut ab hæreticis defendi, niſi audita concione vel inſtructione alicuius Doctoris, ſeu concionatoris Catholici, poſſet interdum ea occaſione excuſari ab obligatione audiendi Miſſam, ſicut poteſt excuſari propter alias cauſas minus etiam graues & neceſſarias, vt infra videbimus.

3. corollariū. Tertio ſequitur, poſſe Pontificē in hoc præcepto diſpenſare, cum Eccleſiaſticum ſit, quamuis talis diſpenſatio non videatur eſſe in vſu, quia vix poteſt eſſe neceſſaria, aut conueniens. Diſpenſare enim cum D aliquo, vt nūquam in tota vita Miſſam audiat; ſi nolit, etiam ſi poſſit, neque vlla rationabili cauſa impediatur, non poteſt eſſe expediens: talis enim diſpenſatio non eſſet in ędificationē, ſed in deſtructionem & aliquo modo repugnaret iuri, & cultui diuino: diſpenſare aūt, vt, interueniente aliquo impedimento, Miſſa poſſit ſine culpa omitti, moraliter neceſſarium non eſt: quia, ſi tale impedimētum rationabile ſit, per ſe ſufficit ad excuſandum, vt infra videbimus: imo tot ſunt hæc impedimenta, tamq; ampla facultas in hac re conceditur ab authoribus, vt aliā præter illa omnia in hac re deſiderare, ab animo fideli & religioſo videatur alienum; ac propterea hæc diſpenſatio, neque in vſu eſt, neque expedit eam eſſe.

E

SECTIO II.

Quæ ſit materia huius præcepti, ſeu quid intelligatur nomine Miſſæ, quæ audiri præcipitur.

Diuiſiones Miſſæ aſſignantur. MIſſa, vt ſupra vidimus, diuidi poteſt in Miſſam cathecumenorum, & fidelium, & ex vtraque conſtantem. Item, in ſolemnem, ſeu quæ cum cantu dicitur: & priuatam, ſeu, quæ tantum recitatur. Item, in Miſſam votiuam, & de die: & de his omnibus dubitari in præſente poteſt, quam Miſſam vnuſquiſque audire teneatur, vt huic præcepto ſatiſfaciat.

Circa primā diuiſionem quid certū. Et quidem circa primam diuiſionem certum inprimis eſt, præceptum hoc obligare fideles ad audiendam totā Miſſam, à principio vſque ad finem, vt con-

conſtantem ex Miſſa Cathecumenorum & fidelium. In hoc omnes Doctores conueniunt, & probatur ſufficienter ex cap. Omnes fideles, de Conſec. d.1. *Omnes fideles, qui conueniunt in ſolemnitatibus ſacris ad Eccleſiam, vt Scripturas Apoſtolorum, & Euangelium audiant, qui autem non perſeuerant in oratione; vſque dum Miſſa peragatur, conuenit communione priuari.* Et in ca. Miſſas. ſic dicitur, *Miſſas die Dominico ſecularibus totas audire ſpeciali ordine præcipimus.* Verum eſt in aliquibus antiquis codicibus deeſſe in Concilio Agath. cap. 47. particulam illam, *totas*, tamen in Conciliis à Surio editis non deeſt, & in Decreto Gregoriano nihil circa hoc notatur, quod eſt ſignum, iudicatum eſſe, illam particulam ita fuiſſe in vero originali Concilii, ſicut à Gratiano poſita eſt: vnde in eodem textu, & in cap. Cum ad celebrandas. eadē diſtinctione, prohibetur fidelibus, ne ante completam Miſſæ ſolemnitatem, & benedictionem ſacerdotis, diſcedant; Et in hoc ſenſu intellectum eſt, & receptum hoc præceptum communi ſenſu, & conſuetudine totius Eccleſiæ, quod ita etiam obſeruandum declaratur in Concilio Colon. I. part. 7. cap. 26. in 1. Tom. Concil. (Conc. Col. I.) Quocirca, quod in prædicto canone dicitur, debere fideles Miſſas totas audire, quamuis diſtributione accommoda ſufficienter intelligatur, vt vnuſquiſque Miſſam integram audiat: nullus enim tenetur plures audire, ſed vnam tantum, vt infra dicam; tamen, ſi etiam ad ſingulos velimus Miſſas in plurali referre, recte etiam intelligi poteſt, debere vnumquemque fidelium audire integras Miſſas cathecumenorum & fidelium: ſic enim totum Miſſæ officiū dici ſæpe ſolet, Miſſarum ſolemnitas ſeu celebratio, vt patet ex c. Quoque. cap. Cum ad celebrandas, & aliis eadem diſtinctione. (Notabile.) Ratio autem huius concluſionis nulla alia eſt, niſi quia ita præceptum eſt: fuit autem hoc valde conueniens, quia, ſicut inſtitutum eſt ab Eccleſia propter reuerentiam ſacramenti, & propter inſtructionem & admonitionem fidelium, vt Miſſæ ſacrificium cum toto illo ceræmoniarum apparatū fiat: ita merito omnibus fidelibus præcipitur, vt toti ſacrificio, prout in Eccleſiā fit, aſſiſtant.

(Corollariū.) Ex hac certa concluſione ſequitur, non poſſe fideles voluntarie, & ſine legitima atq; excuſante cauſa, omittere aliquam partem Miſſæ, etiam minimam, ſine culpa: quia, vel in toto, vel in parte, non adimplebunt hoc præceptum. Item, quia ſacerdos voluntarie omittens aliquam partem totius officii canonici, peccat, quia tenetur, officium illud integrum dicere: ergo ſimiliter, &c. Item, quia in die ieiunii nihil omnino comedi poteſt extra tempus præſcriptum, ſine culpa, ſecluſa rationabili cauſa excuſante pro ratione materiæ, quia illo præcepto ſimpliciter prohibetur cibus: ſed ſimiliter in præſente præcepto, licet affirmatiuum ſit, tamen ob integritatem, quam præcipit, includit negatiuum, ſcilicet, vt nihil de tota Miſſa omittatur: ergo. Tandem, quia ideo in iure expreſſe cauetur, vt ante benedictionem ſacerdotis nullus diſcedat. (Adnotari ...) Vbi obiter adnotari poteſt, cum nuper introductum ſeu ordinatum ſit, vt poſt benedictionem ſacerdotis, initium Euangelii D. Ioannis dicatur, fortaſſe non peccari venialiter, etiam ſi ſtatim poſt datam benedictionem aliquis diſcedat, illo Euangelio non audito, quia iam ſeruat præceptum, etiam iuxta tenorem, & verba legis: & quia illud Euangelium nō videtur ad integritatem Miſſæ pertinere: Nihilominus tamen hoc non eſt vulgari populo dicendū, ſed potius reprehēdendi ſunt, qui hoc faciunt: nam reuera non id faciunt, quod, per ſe loquendo, decet, & nonnullam inquietudinem cęteris commouent, quod maxime cauendum dicitur in dicto capit. Omnes fideles. Ac denique ſatis probabile eſt, iam illud Euangelium eſſe partem totius officii Miſſæ, & comprehendi ſub illa particula, *totas*. Quod autem in antiquis iurib. præcipiebatur fidelib. ne diſcederent ante benedictionem, non materialiter, ſed formaliter ſumendum eſt, id eſt, vſque ad finem Miſſæ, ideo enim tunc benedictionis mentio facta eſt, quia ibi Miſſa finiebatur. Illud etiam hic adnotandum cenſeo, quod Doctores aduertunt, eos, qui Miſſæ inſeruiūt, quamuis aliquas eius partes non videantur percipere, vel audire, dum per Eccleſiam diſcurrunt, vel ad Sacellum accedunt, vt vinum, thus, aut ſimilia ad Miſſam neceſſaria afferant, non tamen propterea eſſe cenſendos partem vllam Miſſæ omittere, ſed potius toti aſſiſtere, cum toti inſeruiant, & ad hoc ſemper intendant. (Notabile.) Ita Syluest. verb. Miſſa. 2. q. 1. Tabiena, verbo, Miſſa, num. 10. Antonin. 2. p. titul. 9. c. 10. §. 1. Nauar. in cap. Quando. de conſecr. d. 1. notab. 10. num. 18. (Syluest. Tabien. Auton. Nauar.) quod intelligendum eſt, dummodo bona fide procedant, & mediocrem diligentiam adhibeant, ne plus iuſto, & ſine neceſſitate abſint, aut in ſacello vel aliis locis immorentur. Debent etiam non reſeruare in illud tempus earum rerum pręparationē, quæ ante Miſſam præueniri poſſunt, vt in illo tempore ſolum his actionibus incumbant, quas ſolemnitas officii requirit, & quæ antea commode præueniri non poſſunt: ſi tamen contingat, alia etiam, quę præueniri poterant, ex obliuione vel incuria fuiſſe omiſſa, & inter Miſſarum ſolemnia eſſe quærenda, vel pręparanda, tunc licitum erit ob eam cauſam abeſſe, quia omnino expedit, vt ad integram Miſſæ ſolemnitatem nihil deſit; & miniſter excuſabitur ratione iam dicta, quamquam ſi oporteret magnam partem Miſſę omittere ex accidentali occaſione, vt, verbi gratia, ſi deeſſet vinum, & extra Eccleſiā quærendum eſſet, tunc teneretur aliam Miſſam audire, ſi poſſet, ſi autem non poſſet, excuſaretur ratione iuſti & debiti miniſterii.

(Aliud corollarium.) Secundo ſequitur, hanc culpam ſeu tranſgreſſionem, quæ committi poteſt in omiſſione partis Miſſæ, non eſſe ſemper æqualem, ſed grauiorem aut leuiorem, iuxta quantitatem partis omiſſæ; & conſequenter eſſe mortalem, ſi pars omiſſa grauis eſt: venialem autem, ſi ſit leuis, in quo etiam omnes Doctores conueniunt. Difficultas autem inter eos eſt in iudicio ferendo de parte, quæ ſufficit ad mortale peccatum, vel in qua omittenda ſolum venialiter peccabitur. Videntur tamen in hoc cōuenire, quod dimidia pars Miſſæ, vel etiam tertia, ſit grauis & ſufficiens ad peccatum mortale, ſi tota omittatur: è cōtrario vero partem minorem quarta parte Miſſæ ex his, quæ accidentalia ſunt, præſertim, ſi ex principio aut fine Miſſæ ſumatur, ſolum eſſe materiam venialis peccati. Vnde aliqui deſignant introitum Miſſæ cum his, quæ præcedunt, vſque ad Epiſtolam excluſiue. Atque ita videntur loqui Antonin. Tabien. & Syluest. ſupra, non tamen ſatis explicant, apertius id declarauit Sandoual, tract. de officio Eccleſ. par. 6. capit. 14. (Anton. Tabien. Syluest. Sandoual.) Alii vero hoc extendunt vſque ad Euangelium excluſiue. Itaque, ſi ab initio Euangelii vſque ad finē Miſſæ audiat, non peccabit mortaliter, quod expreſſius moderni declararunt, vt Soto diſtinct. 13. queſt. 2. art. 2. Nauar. cap. 21. num. 2. & cap. Quando. de Conſecrat. diſtinct. 1. notab. 10. num. 19. (Soto. Nauar.) quia illa pars nondum cenſetur quarta pars Miſſæ, nec notabilis. Intelligendum autem hoc eſt, dummodo Miſſam reliquam vſque ad finem audiat: nam, ſi quis in principio vſq; ad epiſtolam incluſiue omitteret, & poſtea, ſtatim poſt communionem ſacerdotis, egredere-

deretur, nimia eſſet licentia, nec careret ſcrupulo peccati mortalis: oportet ergo, vt ſaltem aſſiſtat vſq; ad dimiſſionem populi, vel ſacerdotis benedictioné. Si autem quis à principio Miſſam audiat, & vſq; ad communionem aſſiſtat, quamuis reliquum omittat, non erit peccatum mortale, quia illa non eſt pars notabilis: imo, quamuis aliquid ex principio, & fine omittat, poterit non eſſe mortale, ſi ex vtroque non conficiatur notabilis quantitas, vt, verbi gratia, ſi à principio epiſtolæ vſque ad integram communionem ſacerdotis incluſiue aſſiſtat; quia epiſtola æquiualere cenſetur orationibus, quæ poſt communionem ſequuntur.

Aduertendum.

Nauar.

Opinio Nauarri reiicitur.

Addit vero Nauarr. quod, licet quis ab offertorio vel ſymbolo incipiat Miſſæ aſſiſtere, ſatisfaciet præcepto, ita vt mortaliter non peccet, dummodo poſtea legat, vel ſibi legi faciat Euangelium Miſſæ. Sed inprimis hęc limitatio videtur impertinens, quia lectio Euangelii extra Miſſam, neque eſt pars Miſſæ, nec facit vnum cum illa, nec cadit ſub hoc præceptū: vnde impertinens eſt ad implendum illud, nam, ſi quis abſque culpa ob impotentiam, initium Miſſæ omittat vſque ad Euangelium incluſiue, non tenetur poſtea ex vi huius præcepti ad legendum Euangelium, non enim eſt, vnde hæc obligatio oriatur, nec conſuetudo id habet. Quapropter illa licentia nimia eſſe videtur, nam ex ea ſequitur, poſſe totam illam partem omitti aſque peccato mortali, ſiue legatur poſtea Euangelium, ſiue non: quia, vt dixi, hoc eſt impertinens: conſequens autem videtur abſurdum; quia re vera illa eſt pars notabilis. nam, vt minimum, eſt quarta pars Miſſæ, quæ pars in qualibet re exiſtimatur notabilis; &, cum hæc res ſit moralis, non eſt amplianda. Poſſet autem hæc opinio Nauarri practice tolerari in alio ſenſu, ſcilicet, ſi is, qui Euangelium omiſit, audiat totam Miſſam reliquam vſque ad Euangelium Ioannis incluſiue: nam illud Euangelium iam eſt aliquo modo pars Miſſæ, vt ſupra dicebam: & alioqui eſt probabile, non teneri fideles ad audienda duo Euangelia, neque ad aſſiſtendum, niſi vſque ad dimiſſionem vel benedictionem; & ideo audiendo poſtremum Ioannis Euangelium, videtur poſſe compenſari aliud Euangelium in principio omiſſum, & ita ſatisfieri præcepto.

Vltimo deniq; circa hæc aduertere oportet, in his partibus Miſſę non tam eſſe conſiderandam temporis moram, quam dignitatem, & propinquitaté vel neceſſitatem ad ſubſtantiam ſacrificii: & ideo authores facilius permittunt, omitti ea, quæ antecedunt, vel ſequuntur canoné Miſſæ, in quo maxime neceſſaria ſunt, quę à conſecratione vſq; ad conſumptionem continētur: & ideo eſt valde probabile, nōn impleri præceptum, etiam quod ſubſtantiam eius, ſi quid eo tempore omittatur vel intermittatur, etiam ſi tempus breue eſſe videatur, vt, verbi gratia, ſi quis egrederetur Eccleſiā, quando ſacerdos vult cōſecrare, & finita conſecratione, ſtatim ingrederetur, nam omitteret ſubſtantiam ſacrificii: & idem forraſſe eſſet, ſi ante communionem diſcederet; quia, vel eſt de ſubſtantia, vel maxime pertinens ad perfectionem ſacrificii. Sed quamuis hæc tutiora ſint, nō eſt tamen ſemper ſcrupulus iniiciendus, quādo tempus eſt admodum breue; dummodo conſecratio & ſumptio ſimul non omittantur: quia res hæc moraliter iudicanda eſt, & adhuc non ſatis conſtat, in quo præciſe conſiſtat ſubſtantia ſacrificii.

Quæſito ſatisfit.

Sed quæres, quid agere debeat, qui aliquam partem Miſſæ omittit, vt culpam euitet. Reſpondetur, variis modis poſſe hoc accidere: primo, vt pars illa non ſit notabilis, & à principio inuoluntarie omnino omittatur, vt, ſi quis accedat ad Eccleſiam animo audiēdi integram Miſſam, & caſu inueniat aliquam inchoatam in orationibus, vel epiſtola, & illam audiat. Vel, ſi à principio eā audiuit, & poſtea, iuſta aliqua orta occaſione, cogitur diſcedere ſtatim poſt communionem ſacerdotis: & in his caſibus exiſtimo non peccare, etiam venialiter, quia illa partialis omiſſio tunc, non ſolum eſt leuis, ſed etiam eſt inuoluntaria & caſualis, vel habet ſufficiētem excuſationem: neque neceſſarium eſt ad hanc culpam venialem excuſandam, quod ille defectus ſuppleatur in alia Miſſa, etiam ſi fieri poſſit: quia iam præceptum eſt ſubſtantialiter impletum, & ille defectus inuoluntarie admiſſus eſt, illeque modus ſupplendi illum eſt valde imperfectus, & non multum conducens ad Miſſę integritatem. Secundo fieri poteſt, vt hæc partialis omiſſio à principio committatur voluntarie, vt ſi quis ſciens, & vidēns, nolit ingredi Eccleſiam, donec epiſtola dicta ſit, animo adimplendi præceptū, reliquum Miſſæ audiendo, & tunc ſemper venialiter peccatur. Neq; exiſtimo neceſſariam moderationem, quam aliqui addunt, ſcilicet, niſi illa pars, quæ omittitur, minima ſit, quantumuis.n, ſit parua, eſt irrationabilis voluntas omittendi illam, niſi legitima cauſa adſit: neque oportet etiam excipere confeſſionem ſacerdotis, vt aliqui excipiunt, quia non putant eſſe partem Miſſæ: eſt enim hoc gratis dictū, nam ſub ritu, & nomine Miſſæ totum id comprehēditur, & ita hoc totum etiam complectitur præceptum audiendi Miſſam, poſtquam vero hic defectus iam commiſſus eſt, non eſt obligatio illum ſupplendi in alia Miſſa, propter rationes inſinuatas, & quia res morales non ſunt adeo rigoroſe expendendæ, præſertim, quando leuiores ſunt.

Moderatio aliquorum non eſt neceſſaria.

Tertio fieri poteſt, vt pars omiſſa ſit notabilis, & quod à principio fuerit inuoluntarie omiſſa, vt ſi quis veniens ad Eccleſiam, inueniat ſacerdotem iam eſſe progreſſum in Miſſa fere vſq; ad conſecrationé, & illam Miſſam audiat; timens, non futuram aliam, tunc ille, quamuis proprie non adimpleat præceptū, excuſabitur tamen à culpa ſi mora illa inuoluntaria fuit, ſi tamen quocunque caſu accidat, vt poſtea alia Miſſa dicatur, tenebitur ita ſupplere defectum, vt præceptum impleat, quia nondum illud impleuerat & iam tollitur ratio excuſationis. In huiuſmodi autem caſibus valde aduertendum eſt, ſæpe prius peccari grauiter ratione periculi, cui homo ſe exponit, non inueniendi Miſſam, quamuis poſtea forte caſu accidat, vt illam inueniat, nam ille iam dedit, quantum eſt ex ſe, moralem cauſam omiſſionis, quamuis poſtea caſu acciderit, vt illa cauſa non habuerit effectum, quia fortuiti euentus non excuſant priorem culpā. In quo debent confeſſores eſſe ſoliciti, vt culpam diſcernant, & non ab euentu, ſed à negligentia, & voluntaria mora cum periculo morali, de illis diiudicent. Quarto denique poteſt hæc pars notabilis Miſſę voluntarie omitti, & quidē, ſi id fiat, animo nō audiendi aliā Miſſam, nec ſupplendi illū defectum, iam peccatur mortaliter, nihilominus tamē ſemper manet obligatio ſupplendi illum defectum, quoad fieri poſſit, quia illud peccatum magis conſiſtit in propoſito interiori, quā in exteriori omiſſione, quæ non eſt in re poſita, donec elapſum ſit totū tempus, in quo poteſt impleri præceptum, & ideo tale præcetum ſemper obligat ad mutādum illud propoſitum. Si autem illa pars omittatur, animo audiendi aliam Miſſam, vel ſupplendi defectum, non peccatur, audiendo eam partem Miſſæ, dummodo poſtea præceptum impleatur, vt per ſe conſtat.

Valde aduertendum.

Notabile.

Sed

Quæſitum. Sed tunc inquiri poteſt, quomodo ſupplendus ſit ille defectus; an, ſcilicet, neceſſe ſit audire aliam Miſſam integram, vel ſufficiat, in alia audire eam partẽ, quæ in altera omiſſa fuit, ita vt ſufficiat à principio habere hanc intẽtionem. Communiter authores docent, ſatis eſſe in huiuſmodi caſu audire in altera Miſſa partẽ omiſſam in alia, adeò vt, licèt ex directa intentione id fiat, cenſeant, ſufficere ad ſubſtantiã pręcepti implendam, quamuis, ſi abſq; cauſa fiat, peccatum veniale ſit propter nonnullam irreuerentiam, Ita tenet Maior in 4. diſt. 12. & diſt. 45. quæſt. 2. Soto, diſt. 13. q. 2. art. 1. Nauar. in Sum. c. 21. num. 2. & in ca. Quando. de Conſecrat. d. 1. notab. 10. nu. 18. & ſequẽtibus, & recentiores communiter hoc ſequũtur. Fũdamentũ eorum eſt, quia præceptum ſolùm obligat ad audiendã totam Miſſam, non verò, quod ab vno ſacerdote continẽter audiatur: hoc enim non habetur in verbis legis, vt patet in citatis iuribus: ſed qui ab vno ſacerdote audit Miſſam vnam ab offertorio, verbi gratia, vel cõſecratione, ab alio verò audit aliã à principio vſque ad offertorium vel conſecrationẽ, re vera audit totam Miſſam, licèt non ab vno ſacerdote: ergo implet præceptum. Dices, illum non audire Miſſam debito ordine, cùm priùs poſteriorẽ partem, poſteà priorẽ audiat. At verò in dicto c. Miſſas. ſignatim præcipitur. vt *ſpeciali ordine* audiat. Quòd ſi dicas, ſaltem poſſe è cõtrario fieri, vt priùs pars prior Miſſæ, & deinde poſterior audiatur, contra hoc eſt, quia ſaltem iam illa ſententia non erit in vniuerſum vera; & deinde, etiam in prædicto caſu, non videtur ſeruari debitus ordo Miſſæ, quandoquidem non cõtinuè, nec per modum vnius integri officii ſacri auditur. Hoc argumentum fundatũ in illo verbo prædicti textus, *Miſſas audire ſpeciali ordine præcipimus*, non habet magnam vim: quia illud verbum, *ſpeciali ordine*, non videtur conſtruendum cum verbo, *audire*, ſed cum verbo, *præcipimus*, ita vt ſenſus ſit, ſpeciali ordinatione ſeu lege præcipimus, Miſſas audire. Fũdatum autem prædictum argumentum in verbo illo, *totas Miſſas*, adiuncta, & morali, & phyſica ratione, non videtur contemnendum: quia totum propriè non ſignificat partes diſiunctas, & quouis modo aggregatas, ſed vnitas, & debito ordine coniunctas maximè, ſi totum artificiale ſit: ſed illæ duæ partes Miſſæ ſunt diſiunctæ & diuiſæ, nec debito ordine & modo coniunguntur ad vnam Miſſam componẽdam: ergo audire illas duas partes, nõ eſt audire Miſſam, vel totam Miſſam. Et confirmatur, nam hac ratione, ſi vnus ſacerdos nunc conſecraret corpus, & poſt horam conſecraret ſanguinẽ, facta interruptione morali, verbi gratia, exuendo ſe veſtibus ſacris, & aliquid aliud interim agendo, non efficeret vnum ſacrificium, neque vnam Miſſam diceret, quia, licet in re efficeret vtramque partem, non tamen efficeret illas coniunctas & vnitas, prout neceſſe eſt ad hoc ſacrificium; ergo idem eſt de audiendo. Et augetur præterea difficultas, quia aliàs ſequitur, poſſe aliquem implere Miſſæ præceptum, audiendo ſimul duas partes Miſſę, vt ſi verbi gratia, in vno altari vna inchoetur, & in alio altera continuetur à conſecratione (& idem argumentum fieri poteſt de tribus altaribus, &c.) conſequens autem eſt valde abſurdum, quod nemo hactenus conceſſit, quem ego viderim; ſequela verò patet, quia etiam ille audit totam Miſſam, poteſt enim vtrique eſſe ſufficienter præſens, & ſufficientem attentionem adhibere. Quod verò ſimul id fiat, non refert: quia etiam poteſt quis ſimul duo præcepta implere, ſcilicet, recitare horas canonicas, & audire Miſſam in die feſto. Neque etiam refert breuitas temporis, quia hæc eſt per accidens, vt patet in dicto exemplo: nam, qui tempore Miſſæ recitat horas, breuius tempus in diuinis rebus conſumit quam ſi ſingula ſuis temporibus faceret. Propter hæc ſuſpecta mihi ſemper fuit illa doctrina, quam nonnullis etiam modernis Theologis & Iuriſperitis diſplicere video: quia reuera eſt parum conſentanea intentioni Eccleſiaſtici præcepti, & religioni ac reuerentiæ debitæ huic ſacrificio. Et ſaltem cenſeo valde pertinere ad ſubſtantiam huius præcepti, vt tota Miſſa fidelium, ab oblatione vſque ad conſumptionem, continuè & per modum vnius ſacrificij audiatur, vt debito modo poſſit audiens ſuas partes exhibere ad integrè offerendum ſacrificium per ſacerdotẽ eo modo, quo ſibi poſſibile eſt, quoad accidentalia verò facilius admitterem, poſſe prędicto modo ſuppleri, maximè ob aliquã probabilem cauſam ſeu neceſſitatem: nam ſine illa res eſt reprehenſione digna. Nihilominùs propter authoritatem dictorum authorum nõ poteſt practicè cõdemnari contraria ſententia: & ideò, qui ex illa fuerit operatus, non peccabit mortaliter: & ad rationes in contrarium dici poteſt cum Gloſſa in capit. Quorundam diſtinct. 23. in Miſſa, quia eius vnitas eſt cuiuſdam ſolemnitatis, poſſe ex duobus imperfectis vnum aliquo modo conſtitui: ita vt ſaltem ſufficiat ad implendum præceptum: nam ſi quid deeſt ad perfectionem, non cenſetur ſufficiens ad culpam mortalem, & talis poſſet intercedere cauſa, vt excuſet etiã à veniali.

Communis authorũ ſententia. Maior. Soto. Nauar. Fundamentum communis ſentẽtiæ. Propria totius ſignificatio. Authoris ſententia.

Quæſitum. Circa ſecundam Miſſæ diuiſionẽ de ſolemni & priuata, inquiri poteſt, an teneãtur fideles audire in ſua Parochia Miſſam, quam maiorem vocant, quæ pro vniuerſa plebe cum cãtu dici ſolet. Multi .n. authores Canoniſtæ tenent, ex vi iuris communis teneri fideles ad audiendam Miſſam diebus feſtis in ſua Parochia: quib. fauet Sixtus IIII. in cap. 2. de Tregua & pace. in Extrauagant. commun. vbi in concordia inter Fratres Mendicantes & parochos ponitur, quod Fratres Mendicantes non prædicent, *Populos Parochianos non teneri audire Miſſam in eorum Parochijs diebus feſtiuis & Dominicis: cum iure ſit cautum illis diebus teneri Parochianos audire Miſſam in eorum Parochiali Eccleſia, niſi forſan ex honeſta cauſa, ab ipſa Eccleſia ſe abſentarent*, vnde in c. 2. de Parochijs ſtatuitur, *vt Dominicis vel feſtiuis diebus Presbyteri antequàm Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi alterius Parochianus in Eccleſia ſit, qui proprio contempto Presbytero, ibi velit Miſſam audire quem ſi inuenerint, ſtatim ab Eccleſia abijciant*. In his autem decretis quamuis non ſit expreſſa mentio de Miſſa ſolemni & maiori, tamen reuera videtur de illa eſſe ſermo: nam ad illam ſolebant ſemper fideles diebus Dominicis, & ſolemnibus conuenire, vt ſuprà ex Iuſtino, & multis Patribus oſtenſum eſt. Item de illa plane eſt ſermo in c. Omnes fideles. c. Miſſas c. Cum ad celebrandas. de Conſe. d. 1. in quibus pręcipitur, vt populus non diſcedat ante benedictionem ſacerdotis: & in capit. Et hoc attendendum. eadem diſtinctione cauetur, vt per dies ſolemnes, priuatæ Miſſæ non ita in publico fiant, ne populus à publicis Miſſarum ſolemnibus abſtrahatur: &, vt ſacerdotes, qui in circuitu vrbis, aut eadem vrbe ſunt, & populus in vnum ad Miſſarum publicã celebrationem conueniant. Idemque colligi poteſt ex c. Si quis extra Parochias. eadem diſt. Et confirmatur, nam fideles debent his diebus aliquam oblationem in Miſſa facere; capit. Omnis Chriſtianus, de Conſecr. d. 1. hæc autem fit Miſſa ſolemni, & debet fieri in propria Parochia: ergo ſignum eſt, in eadem debere audiri Miſſam maiorem.

Sixtus IIII. Iuſtinus.

Confirmatur ſecundò, quia in Miſſa maiori Parochiæ

chiæ ſolent publicari fidelibus dies feſtiui, ieiuniorum, excommunicationes, & ſimilia, quæ culpabiliter ignorabunt, ſi non adſint: imo illa conſuetudo indicat obligationem illic audiendi Miſſam.

1. Concluſio. Nauar. Angel. Sylueſt. Turrecrem. Antonin.

Sed inprimis, quicquid ſit de antiquo iure, dicendum eſt, nunc ſatisfacere fideles huic pręcepto audiendo Miſſam vbicunq; ēt extra propriam Parochiā. Ita docet late Nauar. cap. 21. nu. 5. Angel. in Sum. ver. Miſſa. num. 59. Sylueſt. verb. Miſſa. 2. quæſt. 5. & verb. Excommunicatio. 2. num. 20. Turrecrem. in ca. Miſſas. de Conſecrat. diſt. 1. Antonin. 2. par. tit. 9. cap. 10. §. 1. & alii verbo, Miſſa, Potiſſima ratio eſt, quia Eccleſiaſtica conſuetudo ita habet, quæ ab omnibus paſtoribus Eccleſiæ toleratur; per quam, ſi quod fortaſſe fuit de hac re ius antiquum, abrogatum eſt. Præſertim quia dicto cap. 2. de Parochijs, ſolum videtur reprehendi, qui ex contemptu proprii Parochi, alibi Miſſam audit: qui ergo non hac de cauſa id facit, ſed ob maiorem deuotionem, vel commoditatem ſatisfacit præcepto. Vnde Concilium Tridentinum, (Conc. Trit.) ſeſſione 22. in Decret. de obſeru. in celeb. Miſſ. ſic inquit: *Moneant etiam eundem populum, vt frequenter ad ſuas Parochias, ſaltem diebus Dominicis, & maioribus feſtis, accedant*: ſupponit ergo Concilium, nullum de hoc eſſe præceptum; & ideo non dicit eſſe præcipiendos, ſed monendos fideles: & non in omnib. diebus feſtiuis, ſed præcipue in aliquibus. Imo addunt Sylueſt. & Nauar. (Sylueſt. Nauar.) ſupra, non poſſe Epiſcopum cogere, per legē vel excōmunicationem, ſubditos ad audiendas Miſſas in propria Parochia, quia non poteſt ipſe ius cōmune reſtringere: hoc autem commune ius de audienda Miſſa in die feſto, cum hac locorum amplitudine, conſuetudine ipſa vniuerſali explicatum eſt. Accedit, quod iam eſſet valde difficile, & incommodum omnibus fidelibus limitari ad Miſſam audiendam in propria Parochia, nec poſſet fieri ſine ſcandalo, tum laicorum, tum etiam religioſorum, qui ēt habent ſpecialia priuilegia, vt in ſuis Eccleſiis poſſint fideles hoc præceptum implere. Aliqui vero excipiunt ab hac generali regula præcipuas quaſdam feſtiuitates, vt Natale Domini, & alias, quæ numerantur in cap. Si quis etiam. de Conſecrat. diſt. 1. Sed in rigore præcepti nullam oportet exceptionem facere; quia conſuetudo generalis eſt, cōſulendum tamen eſſet fidelibus, vt ſaltem his diebus, vel aliquoties in anno, ad diuina officia, & præſertim ad Miſſas audiendas, ſuas Parochias adirent: & interdum poſſet hoc eis præcipi ab Epiſcopo, in aliquo ſpeciali die ob rationabilem aliquam cauſam: vel in aliqua etiā Parochia nonnullis anni diebus; ſi ad ſplendorem diuinorum Officiorum, vel ad ſubueniendum aliis Eccleſiæ neceſſitatibus, videretur neceſſarium. Sicut ēt in Concil. Tridentin. (Conc. Trid.) ſeſſion. 24. cap. 4. de reformatione dicitur, teneri vnumquemque fidelium Parochiæ ſuę intereſſe, vbi commode videri poſſit, ad audiendum verbum Dei, quamquam, vt Nauarrus notat, ibi non ſit ſermo de auditione Miſſæ, ſed verbi Dei: & illa obligatio, ſi in rigore ſumatur pro obligatione præcepti: non eſt abſoluta, ſed, ſuppoſita commoditate (vt Concilium dicit) & doctrinæ neceſſitate, ſine qua præceptum affirmatiuum non ſolet obligare, quando lex ipſa tempus non determinat, ad audiendam enim concionem nullum hactenus eſt tempus lege præſcriptum.

2. Concluſ.

Secundo dicendum eſt in hac dubitatione, non teneri fideles ex vi huius præcepti ad audiendā Miſſam maiorem, ſeu, quæ cum cantu dicitur, ſed ſatisfacere, audiendo Miſſam priuatam, etiam ſi in propria Parochia hoc præceptum impleant. Ita docent omnes authores citati: & probatur ſufficienter eadē conſuetudine in vniuerſa Eccleſia recepta & approbata: imo, etiam ſi antiqua iura conſulamus: nullum eſt, ex quo poſſit hæc obligatio colligi: nam in cap. Miſſas, ſolum præcipitur, vt fideles totā Miſſam audiant, qui autem priuatam Miſſam audit, ſi audiat totam, ſatisfacit verbis huius legis: &, quod ibi & aliis decretis dicitur, *vt fideles non exeant ante benedictionem ſacerdotis*, poteſt etiam de priuata benedictione intelligi. Et quamuis interdum, & Sancti, & Decreta loquantur de fidelium conuentibus, qui diebus Dominicis fieri ſolent & debent ad publicas Miſſas, & officia, non ideo ſignificant præceptum eſſe impoſitum ſingulis fidelibus, vt illis interſint; ſed ſolum indicant, expedire, vt conueniant: & paſtores Eccleſię ac ſacerdotes, id curare debere, & hoc modo in ca. Et hoc attendendum, dicitur, cauendum eſſe, ne ꝓpter Miſſas priuatas impediātur fideles ab audienda Miſſa publica & ſolemni. Ad primam ergo confirmationem de oblationibus reſpondetur primum, eam oblationem quæ in Miſſa ſolemni poſt Euangelium fieri ſolet, voluntariam eſſe, & non cadere ſub obligationem, niſi ſpecialis neceſſitas Eccleſiæ aut conſuetudo ad eam obliget, vt latius tractat D. Thom. 2. 2. q. 86. art. 1. Turrecrem. cum aliis in ca. Omnis. de Cōſecr. d. 1. Sylueſt. & alii Summ. verb. Oblatio: (D. Thom. Turrecrem. Sylueſt.) & quando hæc obligatio intercederet, poſſet talis oblatio ꝑ aliū mitti, vel alia via compenſari. Et eodem modo dicitur ad ſecundā confirmationem, vbi eſt illa conſuetudo, vt in Miſſa ſolemni aliqua publicentur, debere fideles, vel interrogare, vel alia via diſcere, an ea hebdomada ſit aliquis dies ieiunii, & ſimilia.

Dubium expeditur.

Atq; ex his facile impeditur aliud dubium, quod circa tertiam diuiſionem Miſſæ ſupra poſitā oriri ſolet, an ſcilicet, ad ſatisfaciendū huic præcepto, oporteat, Miſſam de die ſeu feſto audire, vel ſatis ſit audire Miſſam votiuā, aut pro defunctis, &c. Et ratio dubitandi ſumi poteſt ex cap. 2. de Celeb. Miſſar. vbi videtur prohiberi laicis, vt Miſſas non audiant, niſi de eodem die, quod videtur intelligendum de Miſſis, quæ audiuntur ad implendum præceptum, nam de aliis non eſt vlla prohibitio. Et ita opinati ſunt aliqui, vt refert Sylueſt. (Sylueſt.) verbo Miſſa. 1. q. 4. & ipſe ait, *Credo, quod ſæculares audientes ex ignorantia excuſentur, licet non celebrantes*: & inferius ait: *Licere quidem ſacerdoti interdum dicere Miſſam votiuam in die feſto, dummodo non ſit de præcepto, quod Miſſa audiatur, vel, ſi ſit, tam audiens, quam celebrans, audiat aliam de feſto.* Sed hęc ſecundum congruitatem, nō ſecundum neceſſitatem, intelligenda ſunt, vt infra declarat. (Authoris ſententia.) Dicendum eſt ergo non eſſe neceſſarium ex vi huius pręcepti, audire Miſſam de die, ſed quacunq; audita, etiam de defunctis, ſatisfieri huic præcepto. Ita Sylueſt. ſupra, & verbo, Miſſa. 2. quæſt. 4. Soto. diſt. 13. q. 2. art. 1. Nauar. ca. 21. num. 7. Caiet. verb. Feſtorum violatio. Antonin. 2. par. tit. 9. c. 10. §. 1. (Sylueſt. Soto. Nauar. Caiet. Antonin.) & Summiſtæ communiter, & probatur ſufficienter conſuetudine Eccleſiæ. Item, quia decreta, quæ de hac re ſunt, ſolum præcipiunt, audire Miſſam; quælibet autem eſt vera Miſsa. In illo autem cap. 2. de celebrat. Miſs. non eſt ſermo de hac re, ſed de ſuperſtitione quorundam, qui non videbantur ſibi Miſsam audire, niſi principium Euangelii Ioannis, & Miſsas peculiares de Sancta Trinitate, aut de ſancto Michaele audirent, *Et ideo ſancitur in eodem Concilio, vt vlterius hoc non fiat, niſi ſuo tempore.* Et additur præterea in illo textu alia exceptio his verbis, *Et, niſi aliquis velit propter reuerentiam Sanctæ Trinitatis, non pro alia deuotione, audire.* Vbi etiam approbatur audire Miſsam votiuam, legitima intentione & reuerentia; & non pro alia deuotione, quod Gloſſa exponit, dicens, quaſi melius ſit, iſtas Miſsas audire:

Conc. Selegunſtadieſe. dire,quam alias canonicas de die. Tamen in Concilio Selegunſtadien.ca. 10. vbi textus ille habetur,loco illorum verborum, *non pro alia deuotione*, legitur, *non pro aliqua diuinatione*. Igitur ſuperſtitio eſt, quæ prohibetur ibi.&non aliud:conſulendum tamen eſt fidelibus, vt Miſſam de die audiant, præſertim Dominicis, & feſtis diebus, & maxime hi,qui Eccleſiaſtica officia intelligunt: nam reliquū vulgus, neque in hoc facit differentiam, neque moraliter poteſt: quod etiam eſt ſignum, non fuiſſe conueniens hoc præceptum aliter imponi.

Vltimo hic quæri poteſt,an interdum obligentur fideles ad audiendas plures Miſſas,quod maxime interrogari ſolet, propter diē Natiuitatis,nam de aliis diebus nulla poteſt eſſe ratio dubitandi, vt ſupra dictum eſt. Reſponſio. Reſpondetur tamen breuiter,ēt de die Natiuitatis eſſe rem certam, nō teneri fideles ad audiēdas tres,nec duas Miſſas,ſed ſatisfacere, qualibet audita,vt expreſſe docuit Nauar.d.c. 21.nu.2. (Nauar.) quia nulla eſt lex,quæ ad hoc obliget.Item, quia neq; ipſi ſacerdotes tenentur tres dicere: illa enim indulgentia eſt,nō obligatio. Ex vi ergo huius præcepti nunquā tenentur fideles audire,niſi vnam Miſſam.Secus vero erit,ſi huic præcepto adiungatur votum, vel ſpeciale aliud præceptū ſacerdotis, imponentis in ſatisfactionē audire aliam Miſſam. Vbi obiter inquiri poterat, an huiuſmodi præceptum à confeſſore impoſitū de audienda Miſſa tali die feſto in ſatisfactionē, obliget ad diſtinctam Miſſam audiendā, vel poſſit vtrumq; vna Miſſa impleri,idemq; interrogari pōt de voto audiendi Miſſam in die feſto. Sed hæc alterius conſiderationis ſunt,nunc breuiter dicitur, pendere ex intentione,vel vouentis,vel cōfeſſoris præcipientis, quæ intentio explicanda & declaranda eſt, vt tollatur omne dubium:vel,ſi hoc prętermiſſum eſt, ex verbis & circumſtantiis erit coniectanda. Notat autem Maior in 4. d.12. q.8. (Maior.) quod cum quis tenetur audire duas Miſſas aliquibus ex prædictis titulis,poteſt illas ſimul audire à duobus ſacerdotibus in duobus altaribus: quia ex vi illarum obligationum non tenetur illas audire diuerſis temporibus, iuxta ea, quæ in ſimili dicemus in fine ſectionis ſequentis.

SECTIO III.

Quibus actibus, quaue attentione debeat hoc impleri præceptum.

EXplicuimus veluti obiectum ſeu materiam, circa quam verſatur hoc præceptum, nunc ſequitur declarandum,quomodo,ſeu quo actu implendū ſit. Et eſt ratio dubii, quia in dicto cap. Miſſas,præcipiuntur fideles audire totas Miſſas: eſt autem difficile ad explicandum, quid ſignificetur illo verbo *audiendi*: nam primo, qui ſurdus eſt, poteſt implere hoc præceptum, quamuis nihil audiat. Item, qui à longe priuatæ Miſſæ aſſiſtit, nihil audit, & cenſetur implere præceptum. Quod ſi dicas,*audire*, ibi latius ſumi,prout includit videre:vnde alia littera, nō habet,*audire*,ſed *tenere Miſſas*: & ita legit Surius in Concilio Agathen. ca. 47. (Cōc. Agath.) contra hoc adhuc obſtat,quia nec audire,nec videre neceſſarium eſt, vt conſtat, ſi fidelis fingatur ſurdus & cœcus. Item, quia interdū contingit propter magnam populi frequentiam, vt is,qui aſſiſtit,nec videre quicquam poſſit:nec audire: eſt ergo difficile ad explicandum, quę actio exterior ab homine exigatur circa Miſſam in hoc præcepto. Dici fortaſſe poſſet, ſolum requiri corporalem præſentiam ad audiendum & videndum. Sed contra, nam inde ſequitur, ſi quis corpore adſit præſens in Miſſa, etiam ſi animo alibi ſit: vt ſi ibi de aliis rebus confabuletur,nihilominus implere præceptum: Et

A conſequenter etiam:qui ibi dormit: Quæ ſunt valde abſurda.

In hac re duo explicanda ſunt,quæ in prædicta difficultate tanguntur: Vnum pertinet ad exteriorem actionem. Aliud ad interiorem animi attentionem. Circa priorem partem,quæ facilior eſt,dicunt communiter authores ex vi huius præcepti teneri fideles,vt ſecundū moralem & corporalem præſentiam Miſſæ aſſiſtant: ita vt, quantum in ipſis eſt, audire poſſint,& videre, ſeu percipere aliquo modo ſacerdotis miniſterium. Ita D. Anton. Syluest. Nauar. Caiet. & Soto, locis ſupra citatis. (Antonin. Syluest. Nauar. Caiet. Soto.) Et conſtat primo ex vi verbi *audiendi* vel *tenendi*: quod non poteſt alia B ratione commodius explicari, vt ex obiectionibus ſatis cōſtat. Secundo,quia propter hanc cauſam, iuxta vſum Eccleſiæ,neceſſe eſt adire templum vel locum,in quo Miſſa celebratur:nec ſatisfaciet quis, ēt ſi domi manens per totum Miſſæ tempus ſit intentus rebus diuinis:ergo præcipitur corporalis præſentia & aſſiſtentia, cumq; hæc ordinetur ad percipiendum ſenſibiliter verba aut cerœmonias Miſſæ, talis præſentia præcipitur, qualis ad hoc moraliter ſufficit, ergo hanc tenentur fideles exhibere.

Circa poſteriorem partem maior eſt difficultas, (Poſterior pars in attētione & intētione conſiſtit.) quæ cōſiſtit in duob. primo, in intentione,ſecundo, in attentione,nam de intentione frequenter dicitur ad implendum hoc præceptum, neceſſarium eſse,vt C quis interſit Miſsæ ex intentione implendi hoc præceptum, vt patet ex Antonin. 2.part. tit.9.cap.10. §. 1.& Nauar.in cap. Quando,notab.13.num. 27. (Antonin. Nauar.) & ratio eſse poteſt, quia ad implendum quodcunq; præceptum necesſaria eſt voluntas implendi illud, quia implere præceptum, actus eſt obedientiæ, qui ſine voluntate non fit. Sed, vt hæc ſententia veritatem (Notabile.) habeat,ſano modo explicanda eſt. Primum itaq; neceſsaria eſt volūtas audiendi Miſsam,nam ſi quis coactus,&contra voluntatem ſuam ibi adeſset,nō impleret præceptum,quia nullo modo ei obediret. Et iuxta hoc intelligendum eſt, quod Antonin. ait famulos,ſeruos,alumnos,vel ſimiles,qui Miſsæ adſunt quaſi coacti à dominis ſeu pędagogis, alias nō adfu-D turis,non implere præceptum, hoc enim eſt verum quādo ipſi habent illam actualem voluntatem, etiā dum actu audiunt Miſsam, & maxime, ſi ratione illius nō ſunt attenti,ſed diſtracti. Si autem ipſi talem voluntatem non habent, quamuis fortaſse cōditionalis illa in intellectu diuino vera ſit,nihil refert ad implendum,vel non implendum præceptum. Imo, licet prius habuerint illam volūtatem præcepto repugnantem, & in ea grauiter peccauerint, ſi tamen poſtea voluntarie adſint,& attendāt, ſufficiēter implebunt præceptum. Ita vt,licet aliqua cenſura impoſita eſset tranſgreſsoribus talis præcepti, illam nō incurrerent. Deinde neceſse eſt, vt cum voluntate audiendi Miſsam,nō coniungatur voluntas formalis cōtraria præcepto, quia reuera tunc per illū actū E hoc modo exercitum non impleretur præceptum, quia nullo modo obediretur illi, vt ratio ſupra facta pbat,vt,ſi quis,dum ex deuotione Miſsā audit in die feſto, hunc actum formalem habeat,nolo, hac Miſſa implere præceptū,& in ea voluntate perſiſtat, per illum actum vt ſic,reuera nō implet. Vnde ſi illū haberet ſine ſpe ac propoſito audiendi aliā Miſsam,grauiter peccaret,quia ſimpliciter haberet voluntatem nō implendi præceptum. Dices,ergo omnino tenebitur poſtea audire aliā Miſsam. (Obiectioni occurritur.) Reſpondetur,ita cō cedunt aliqui,quia ſuo arbitrio voluit excludere priorem actū à præcepto,&cōſequenter in eo ſtatu manere,ac ſi nihil egiſset. Probabilius vero eſt, ſecluſo voto, nō relinqui hanc præciſam obligationem, ſed

ſatis eſſe, vt voluntatem mutet tempore opportuno, id eſt, intra tẽpus præcepti, & velit, auditione præcedẽtis Miſſę ſatisfacere præcepto, quia prior actus exterior voluntarie factus, quoad exteriorẽ actum vt humanum & moralem, habuit totũ id, quod ad ſubſtantiam præcepti implendam ſufficit: neque hoc potuit excludi per priorem intentionem agendi illum actum ex deuotione, & non ex obligatione: ſolumque ibi defuit obedientia voluntatis: ergo ſi hæc poſtea adiungatur per ſubſequentem voluntatem, & moralem relationem ab illa prouenientem, hoc ſatis eſt, ad implendum pręceptum per priorem actũ ſic relatum. Et hæc eſt communis ſententia, tam in hoc præcepto, quam in aliis ſimilibus, vt conſtat ex materia de legib. Tertio, ſi non adſit voluntas contraria præcepto, ſufficit ad illud implendum, voluntas audiendi Miſſam, ẽtſi formaliter non ſit ſub intentione implendi præceptum: quia omnis qui non excludit, cenſetur virtualiter includere intentionẽ implendi præceptum in ea voluntate, qua vult efficere actum præceptum. Et hoc ẽt commune eſt apud authores. Vnde infertur, eum, qui ſummo mane Miſſam audiuit ex deuotione, exiſtimans non eſſe diem feſtum, quãuis poſtea id ſciat, non teneri ad aliam Miſſam audiendã: ſed ad ſummum, ad volendũ ſatisfacere pręcepto per priorẽ actũ: imo neq; hoc in rigore neceſſarium eſt, ſed ſolũ, vt iudicet, ſe ſatisfeciſſe præcepto. Vltimo addendum hic eſt, prauã intentionem adiunctam volũtati audiendi Miſſam, non eſſe contrariã impletioni huius præcepti, ſi aliunde non excludat ſufficientẽ attentionem. Itaque, quamuis quis eat ad Eccleſiam ex libidinoſa intentione videndi fœminam, vel ẽt ſi officio Miſſæ cum eadem intentione aſſiſtat, tamen, ſi non excludat voluntatem implendi hoc præceptum Eccleſiaſticum, & ſufficienter ſit attentus, implet illud. Ita Medina, Codice de confeſſ. quæſt. de Pœnit. iniuncta tempore, quo Miſſa celebratur, & Nauar. c. 21. nu. 10. contr. D. Antonin. & Adrian. vt in ſimili ſuperius etiam dictum eſt, tractando de præcepto cõmunionis: eſt. n. hic eadem ratio, ſcilicet, quia ille implet ſubſtantiam actus præcepti, cui intentio illa contraria non eſt. Et confirmatur, quia alias, qui ex intentione vanæ gloriæ audiret ſacrum, non impleret præceptum, quod valde rigoroſum eſt, & per ſe improbabile: ſequela patet, quia ſi aliqua intentio extranea impediret, nihil referret, quod eſſet magis, vel minus praua, quia ſatis erit, quod maculet actum: hoc ergo non impedit, ſed ſatis eſt, ꝙ maneat actus ſubſtãtialiter bonus, moralis & voluntarius; formaliter, aut virtualiter factus ad præceptũ implendum. Et hæc de intentione.

Obſeruandũ

Medina. Nauar.

Circa alteram partem de attentione, Syluest. verbo Miſſa 2. q. 6. dicit, interiorem attentionem non cadere ſub hoc præcepto, ſed ſolũ exteriorem: & inſinuat rationem, quia humanum præceptum nõ cadit in interiorem actum. Sed hoc nullius momenti eſt, nam licet actus pure interior per ſe nõ præcipiatur lege humana, tamen vt coniunctus exteriori, & tanquam forma illius, præcipi poteſt: ſic enim præcipitur interior attẽtio per legẽ humanam, qua præcipitur vocalis oratio, vt conſtat ex materia de Oratione: ſic ergo præcipi põt præſenti præcepto. Imo, ſi interior attentio non eſſet præcepta, neq; exterior eſſet; quia hæc non eſt, niſi propter interiorem: cõſiſtit enim hæc exterior attentio, vt ipſe Syluest. explicat, in hoc, quod homo non occupetur in aliis actionibus auditioni Miſſæ repugnantibus, quod ſolum eſt neceſſarium propter attentionem interiorẽ.

Syluest.

Syluest.

Concluſio.

Dicendum ergo eſt, requiri aliquã attentionẽ ex obiecto religioſam, & ad cultum Dei pertinentem ad hoc præceptum implendum. Ita docent authores omnes ſtatim citandi: ratio vero clara eſt, quia hac lege præcipitur auditio Miſſæ, vt eſt actus humanus, ſufficiens ad moralẽ præſentiam: ſed ſine attentione vlla non põt actus eſſe humanus, nec præſentia moralis: ergo. Cõfirmatur ratione ſupra inſinuata: quia qui ibi dormiret, vel attentiſſime ſtuderet, legendo aut ſcribendo, ſine vlla cõtrouerſia nõ haberet pręſentiam neceſſariam: ſed perinde ſe habet, qui nullo modo attendit, ſed omnino mentis attentione voluntarie eſt in aliis rebus occupatus: ergo, &c. Rurſus præcipitur hic actus, non tantũ, vt humanus & moralis, ſed ẽt vt religioſus, & ad cultũ Dei pertinens: ergo non quamcunq; attentionem requirit, ſed religioſam & ad cultũ Dei pertinentem: ita vt Deum oret, vel ei ſe ſubmittat, eũue honorare velit: vel ſaltem attendat ad ea, quæ ſacerdos facit, tanquã ad res ſacras. Et confirmatur, nam hac ratione ad orationem eſt neceſſaria attentio religioſa, vt latius traditur 2. 2. q. 83. Controuerſia autem eſt inter authores, quænam attentio ad implendum hoc pręceptum ſit neceſſaria. Quidam enim putant, toto illo tempore neceſſariam eſſe attentionẽ ad Deum ipſum, vel orando ſeu petendo, vel gratias agendo, vel ẽt de peccatis dolendo, vel aliquid ſimile. Quod ſentire videtur Scotus in 3. d. 9. & Gab. lect. 29. in Canonem. Scotus. Gabriel.

Aliis vero, nec tã exacta, nec tam continua actualis attentio neceſſaria videtur, vt late tractant Caiet. 2. 2. q. 122. ar. 4. & Soto lib. 2. de Iuſti. & iure, q. 4. ar. 4. Sed quamuis inter hos & alios authores cõtrouerſia ſit de actibus interioris, vel exterioris cultus & religionis, qui per totum tempus diei feſti ex præcepto exercendi ſunt, quæ controuerſia nunc ad nos non pertinet: quia non de tota feſtorum obſeruatione, ſed de ſola Miſſę auditione, diſputationem inſtituimus; tamen ꝙ ſpectat ad tẽpus audiendi Miſſam, nullam credo eſſe diſſenſionem, aut difficultatẽ: eadem enim fere ratio eſt de hoc actu, quæ de oratione vocali, de qua D. Thom. 2. 2. q. 83. art. 13. triplicem attentionem diſtinguit, ad verba, ad ſenſum verborum, & ad Deum: quas hic etiã cum proportione applicare poſſumus. Alia eſt enim attentio ad ea, quæ ſacerdos dicit vel facit, non vltra progrediendo, nec diſtincte intelligendo, ſed ſolum attendendo, vt ad rem quandam ſacram, ſicut ſupra dicebam: & hæc attentio eſt infima omnium, tamen ſufficiens: quia illa ſatis eſt, vt illa Miſſæ auditio ſeu præſentia ſit humana moralis, & ex obiecto religioſa. Secunda attẽtio eſt ad ea, quæ illis verbis, vel factis ſignificantur, & hæc eſt melior, & non ſolum ſufficiens ad ſubſtantiam præcepti, ſed multum etiam accedens ad finem eius, qui eſt commemoratio beneficiorum Dei, & præſertim Chriſti Domini noſtri paſſionis, & redẽptionis: non eſt autem neceſſaria tam perfecta attentio; cum prima, quæ lõge minor eſt, ſufficiat: imo interdũ multis eſt impoſſibilis magna ex parte hæc attentio, qui nec verborum ſenſum, neq; actionum ſignificationem percipere valent, vt ex ſupra dictis conſtat: nulli tamen ſunt, qui ſaltem in confuſo conſiderare nõ poſſint illis verbis & actionib. ſignificari Chriſti Domini paſſionem, doctrinã & ſimilia. Vltima denique attentio eſt ad Deũ, quæ eſt ſuprema, & finis cæterarum, & maxime conſulenda, & ꝓcuranda ẽt in auditione Miſſæ, vt ex illo verbo, *Surſum corda*, ſignificatur in c. Quando, de Conſec. d. 1. ex Cypriano in expoſitione orationis Dominicæ: ſub hac aũt attẽtione ad Deũ includitur omnis interior reuerẽtia & cultus, omnis oratio & petitio, vt eleganter deſcribit Greg. X. in c. Decet, de immunit. Eccle. in 6. Ex quo obiter infertur, ꝙ ſi quis, dum Miſſam audit, ita eleuet mentem

Caiet. Soto.

D. Thom.

1. Attentio.

2. Attentio.

Cyprian.

Gregor.

tem in Deum, vt totus à ſenſibili auditione, & ab omni myſteriorum Miſſæ conſideratione abſtrahatur, totuſque in contemplationem Dei rapiatur, nihilominùs perfectè implet hoc præceptum: quia perfectè aſſequitur finem præcepti, & voluntariè ſe applicuit, & adhibuit præſentiam neceſſariam ad audiendam Miſſam: & in ea voluntate formaliter, vel virtualiter perſtitit, cum attentione maximè intenta per ipſum præceptum, & ideo nullo modo eſt hic comparandus cum eo, qui voluntariè diſtrahitur ad res omnino alienas à Deo, & à rebus ſacris, nam ille priorem intentionem, & voluntatem interrumpit.

Atq; hinc etiam facilè intelligitur, quomodo neceſſarium ſit, in aliqua ex his attẽtionibus, toto tempore Miſſæ perſeuerare: eſt enim neceſſaria hęc actualis attentio, quantum eſt ex voluntate, & intentione audientis Miſſam: non vero neceſſe eſt, vt actu ſemper duret: nã potiùs, moraliter & humano modo loquendo, id eſt impoſſibile: ſatis ergo eſt, vt virtute durare cenſeatur, ratione prioris voluntatis non retractatæ. Quocirca neceſſe eſt, vt à principio quis accedat ad Miſſam audiendã, animo & intẽtione attẽdẽdi aliquo modo ſufficiẽte ex prædictis, inter quos poteſt etiam voluntariè attentionem mutare ab vno in alium pro ſuo arbitrio: tamen non debet voluntariè diſtrahi ad alia, quæ neceſſariæ attentioni omnino repugnant: ſic enim iam interrumperet priorem voluntatem & attentionem. Si autem (quod ſæpe contingit) inuoluntariè diſtrahatur, etiam ſi ad magnam Miſſæ partem actualiter & formaliter non attendat, implet ſufficienter præceptum ex vi prioris voluntatis non retractatæ, ratione cuius virtualis attentio manet: quia reliquum non eſt in hominis poteſtate, vt eleganter dixit Ambroſ. lib. de fuga ſæculi, cap. 1. & Baſil. lib. de vita perfecta, cap. 2. Dicitur autem inuoluntariè diſtrahi, quamdiu non aduertit, ſe non attendere ad rem diuinam, quãmuis voluntariè de aliis rebus cogitet, tamen ſine reflexione, & ſufficiente aduertentia, quod id faciat tempore Miſſæ, & quando deberet ad diuina attendere. Atque ita rem hanc explicuerunt authores citati, & præſertim Medin. Codice de orat. q. de poteſtate Eccleſ. circa actus internos, & q. de attẽt. in orat. haben. & videndus eſt etiam Gabr. lect. 62. & 86. in Canon.

Ambr. Baſil. Medina. Gabriel.

Ex his autem colligunt ferè omnes citati authores, quod ſi quis, dum audit Miſſam, voluntariè exerceat actiones aliquas exteriores, repugnantes debitæ attentioni Miſſæ, peccat inprimis venialiter contra attentionem & reuerentiam debitam rei ſacrę: ac deinde, ſi eo modo magnam miſſæ partem audiat, peccabit mortaliter, & non implebit præceptum, ſi, nimirum, tanta ſit pars, cuius omiſſio ſufficeret ad præcepti tranſgreſſionem. In quo quidem grauiter errauit Med. cod. de Confeſ. q. de pœnit. temp. Miſſæ impleta; dicens, ſi quis Miſſæ interſit, ſemper tamen confabuletur, aut alia negotia futura cum mercatoribus tractet, nihilominus implere præceptum, quia implet ſubſtantiam eius, quamuis agat contra finem eius: quod plane falſum eſt, quia attentio non eſt tãtum finis huius præcepti, ſed eſt ſubſtantia eius, vt oſtenſum eſt: & ideò, qui voluntariè omnino diſtrahitur, non ſolum cõtra finem, ſed contra ſubſtantiam præcepti agit: perinde autem eſt voluntariè exercere actiones, quæ ſecum non compatiuntur neceſſariam attentionem, quales ſunt, ſemper confabulari; aut, quod peius eſt, mercaturam tractare, ac voluntariè non attendere: nam qui vult cauſam, vult effectum intrinſece cum illa coniunctum. Atque ita tenet Syluest. verb. Miſſa. 2. quæſt. 6. & Nauarr. in Summ. cap. 13. num. 17. & cap. 21. & in cap. Quando, de Conſecr. d. 1. notab. 10. num. 13. Caietan. verb. Feſtorum violatio. Soto verò in 4. diſt. 13. quæſt. 2. art. 1. in fine, dicit, quod licet indecentia ſint colloquia inter audiendã Miſſam, non tamen propterea fit tranſgreſſio præcepti. Hoc autem intelligendum eſt, vel, quando colloquia non ſunt continua, ſed per paruam Miſſæ partem, quamuis ſæpius miſceantur; nunc colloquendo, nunc attendendo, prout communiter fieri ſolet, vel certe, quando confabulatio non eſt de re ſeria, nec nimis attenta, quę non omnino impedit attentionem ad Miſſam: ſed ſolum remittit illam: relinquit tamen ſufficientem, vt actio illa humano modo fiat; ſicut etiam, recitando horas canonicas, poteſt exerceri aliqua actio exterior, quando talis eſt, vt non omnino diuertat animum, neq; omnem tollat attentionem: ergo idem eſſe poteſt in Miſſa. Præſertim, quia, vt Soto, & Nauarr. etiam annotãt, minor attentio in Miſſa neceſſaria eſt, quam in horis canonicis recitandis; quia oratio eſt actio magis rationalis, quam illa moralis præſentia, quæ neceſſaria eſt ad implendum præceptum de audienda Miſſa: & hoc modo eſt vera hæc ſententia Soti, & ita poſſet etiam exponi ſententia Medinę: & deſeruit, vt non condemnemus peccati mortalis multorum conſuetudinem, quamuis reprehendenda grauiter eſt: nam, vt minimum, eſt graue peccatum veniale, & facile poteſt declinare in mortale, præſertim, ſi confabulatio ſit admodum continua, & maximè ſi poteſt generare ſcandalum, & impedire alios à Miſſa audienda.

Medin. Syluest. Nauar. Caiet. Soto. Soto & Medina exponuntur.

Vltimò infertur ex dictis, poſſe aliquem, dum Miſſam audit, quaſcunque orationes, vel Pſalmos pro ſua deuotione recitare: imò ait Maior in 4. diſt. 12. q. 8. quòd, dum ſacerdos ſubmiſsè loquitur, tenetur audiens precationes aliquas recitare. Quod non eſt intelligendum de precationibus vocalibus, quia de hoc nihil præceptum eſt; ſed ſolùm de attentione, quæ explicata eſt: tamen, ſi vult, poteſt pro deuotione ſua, etiam vocaliter orare; cauere tamen debet, ne, vel ſacerdotem, vel alios impediat. Ratio verò eſt, quia huiuſmodi oratio non impedit præſentiam, neque attentionem ad Miſſam neceſſariam. Quo fit, ut licet tunc recitet ea, quæ alias ex obligatione recitare tenetur, aut ratione Ordinis, aut beneficii, aut ex voto, aut ex pœnitentia iniuncta, nihilominus ſufficienter impleat pręceptum audiendi Miſſam: quia, cum illa oratio non tollat præſentiam, & attentionem neceſſariam, impertinens eſt, quod illa oratio ſit ex alia obligatione, vel non. Atque ita docent Maior ſuprà, & ibi Gabr. Caietan. Soto, & Medina, locis citatis. Et præterea Caiet. tom. 3. opuſc. de valore orationis. Adrian. materia de ſatisfact. q. 7. & Nauarr. in Sum. cap. 21. num. 89. & in cap. Quando, notab. 19. num. 184. An vero ille tunc ſimul impleat aliud pręceptum de recitandis horis, non eſt pręſentis conſiderationis, ſed in materia de oratione tractatur: ex dictis autem facile intelligitur, eſſe veram partem affirmantem, quam tenent citati authores contra Syluest. Angelum. Armillam, & alios Summiſtas verbo, Miſſa. & verb. Feriæ.

Corollariũ. Maior. Gabriel. Caiet. Soto. Medina. Caiet. Adrianus. Nauar.

SECTIO IIII.

Quas perſonas obliget hoc præceptum.

Ratio dubitandi eſſe poteſt, quia in d. c. Miſſas, de Conſecr. d. 1. dicitur, *Miſſas totas audire ſæcularibus præcipimus*; ex quo verbo nonnulli Canoniſtæ collegerunt, præceptum hoc non obligare perſonas Eccleſiaſticas, vel religioſas, quia obligatio legis non eſt extendenda vltra verba legis, ſed vox illa *ſæculares*, non

non comprehendit omnes perſonas, vt ex eius ſignificatione conſtat: ergo neq; obligatio huius legis.

1. Concl. Dicendum tamen eſt primo, legem hanc obligare omnes fideles adultos baptizatos cuiuſcunq; conditionis vel ſtatus. Concluſio eſt certa & communis: & patent breuiter ſingulę partes: nam in primis conſtat, eos, qui ratione vti non poſſunt, non poſſe obligari hoc præcepto, tum quia generaliter nō ſunt capaces præcepti, tum etiam quia actū hac lege præceptum exercere non poſſunt. Deinde etiā eſt certum, hoc pręceptum non obligare infideles, tum quia generaliter non obligantur legibus Eccleſiaſticis per ſe & directe, nā *de his, qui foris ſunt, nihil ad nos.* 1. ad Cor. 5. tum etiam, quia, cùm non ſint membra Eccleſiæ, nō ſunt propriè capaces huius ſacrificij, nec poſſunt illud offerre, nec pro eis offerri poteſt, quoad fructum ex opere operato. Vnde neq; ei aſſiſtere permittūtur. Quocirca, non ſolum infideles, verum etiam nec cathecumeni hac lege obligantur propter eādem cauſam; quia adhuc non ſunt in ſtatu, in quo Eccleſiaſticis legib. ſubdantur; neq; etiam ad proprium Miſſæ ſacrificium admittuntur, ſed ſolum ad Miſſam catechumenorū vſq; ad offertorium, vt ſupra dictū eſt; & patet ex Conc. Cart. IIII. c. 48. Nec verò ad illam cathecumenorum Miſſam audiēdam ex præcepto obligantur; tum ratione generali iam dicta; tum etiam, quia, qui non obligatur ad ſubſtantiam actus, neque ad ea, quæ accidentaria ſunt, poteſt obligari.

1. ad Cor. 5.

Concl. Cart. IIII.

Iam verò, quod omnes adulti baptizati hac lege obligētur, per ſe loquēdo, certa etiam, & indubitata res eſt, quam omnes Summiſtæ docēt verb. Miſſa, & verb. Feria. Ant. 2. p. Summę ti. 9. c. 10. §. 1. Gab. lect. 14. & 29. in Can. Soto d. 13. q. 2. art. 1. Palud. d. 15. q. 5. Nauar. c. 21. & conſtat ſatis ex conſuetudine Eccleſiæ. Et ratio etiam id conuincit: nam inprimis cōſtat ex prædict. ca. Miſſas, omnes ſeculares ad hoc obligari: non rectè autem exiſtimantur ſeculares à clericis diſtingui, ſed à regularibus, ſeu religioſis: frequens eſt enim in iure, vt ſeculares, in clericos & laicos diſtinguantur: omnes ergo ex vi illius vocis cōprehenduntur: quamuis per ſe notum ſit, ſacerdotes, celebrādo, huic præcepto ſatisfacere, perfectius enim Miſſam audiunt, ſeu tenent, quam aſſiſtētes. Religioſi autem ſeu regulares à fortiori comprehenſi intelliguntur, ita vt ſecularium ſpecialis facta ſit mentio, quia, vt per ſe notū relinquitur, multò magis debere religioſos hanc obligationē implere: cur. n. illi, qui ratione ſtatus maximè ad diuinū cultū obligātur, ab huiuſmodi præcepto excluderent? Accedit, quod in c. Omnes fideles, & c. Cū ad celebrandas, &c. Qui die, &c. Et hoc attendendū, de Conſec. d. 1. ſatis oſtenditur, hoc præceptū generale eſſe, omneſq; fideles comprehēdere.

Gabriel. Antonin. Soto. Palud. Nauar.

Quin potiùs quæri hoc loco poteſt, an clerici, vel religioſi teneantur ex aliquo Eccleſiaſtico præcepto frequētiùs Miſſam audire, quam cæteri fideles, quod maximè quæri ſolet de Epiſcopis, de quibus in c. vlt. de Priuil. in 6. dicitur, nō decere eos vllā diem trāſire ſine Miſſa abſq; rationabili cauſa. Dicendū verò eſt, nullam eſſe circa hoc vniuerſalem legem omnib. clericis, vel religioſis impoſitam: religioſi ergo conſulāt ſuas ſpeciales inſtitutiones, & ſtatuta. Nam illis obligari poterunt, iuxta modum vniuſcuiuſq; regulæ, ex vi autem Eccleſiaſtici præcepti nullam habent ſpecialem obligationē. Similiter clerici ex peculiari titulo beneficij obligari poterunt, vt frequentiùs Miſſam celebrent, vel ei aſſiſtant: tamen ex vi huius legis quam explicamus, vel alterius Eccleſiaſticæ, nullam habent ſpecialiorem obligationem. Denique idem eſt de Epiſcopis ſentiendum, quia, licèt in dicto capite dicatur, decere, non eſt tamen verbum vllum, quod præcepti obligationē inducat, vt notauit Angel. verb. Miſſa. nu. 57. Nauarr. dict. c. 21. & Canoniſtæ communiter citato loco.

Concluſio.

Angel. Nauar.

Vltimo inquiri poteſt, quo ætatis anno incipiant fideles hoc præcepto obligari. Reſpondetur, de hoc nihil eſſe iure præſcriptum; & ideò regula generalis eſt, eos incipere obligari, cum iam ita poſſunt ratione vti, vt poſſint ſufficiēter diſcernere inter bonum, & malum, & capaces eſſe peccati mortalis. Quia tunc iam ſunt capaces obligationis naturalis colendi Deum, & ita etiam poſſunt hac lege Eccleſiaſtica obligari. Quo autem ætatis anno incipiant in huiuſmodi ſtatu conſtitui, non poteſt generali regula definiri, ſed ad parentum, Parochorum, & confeſſorum curam, & prudēs iudicium hoc ſpectat. Illud ſolum eſt aduertendum in huius præcepti executione nullam eſſe occaſionem differendi excutionem eius, quam primum probabilia ſigna appareant diſcretionis & rationis vſus: ſicut ſupra dicebamus de præcepto communicandi propter maiorem reuerentiam, & deuotionem, quæ ad illum actum requiritur; nam ad audiendam Miſſam non eſt tanta cognitio, ac perfecta rerum conſideratio, & deuotio neceſſaria, & ideò multi exiſtimant, ſtatim poſt ſeptennium, incipere pueros hac lege obligari: & Anton. meritò monet, vt à tenera ætate inducantur à parentibus, & deferantur ad miſſam audiendam, vt ita aſſueſcant hāc Eccleſiaſticam legem obſeruare.

SECTIO V.

Quando vel quibus diebus obliget hoc præceptum.

Principio certum eſt, hoc præceptū obligare ad audiendam Miſſam omnibus diebus Dñicis. Ita enim ſpecialiter explicatur in d. c. Miſſas, de Conſec. d. 1. huius enim diei obſeruatio propter mirabilia, quæ Deus in eo operatus eſt, & præſertim propter Domini reſurrectionem, quæ hoc die facta eſt, celebris fuit ſemper in Eccleſia: & ad diuinum cultum ſpecialiter ſanctificata, & ad vſum huius diuini ſacrificij & ſacramenti, vt colligunt expoſitores omnes Græci, & Latini ex illo Act. 20. *Vna Sabbathi, cùm conueniſſemus ad frangendum panem*, & 1 ad Corinth. 16. *Per vnam Sabbathi vnuſquiſq; apud ſe reponat*, &c. ſicut Marci 16. dicitur Chriſtus reſurrexiſſe vna Sabbathorum, Sabbathum enim pro hebdomada ſumitur, more Hebræorum, qui vnam diem appellant, id eſt, primam: *Vna* ergo *Sabbathorum* dicitur prima dies hebdomadę, quę eſt Dominica; quam hoc etiam nomine appellauit Ioan. Apoc. 1. & ab antiquis vocabatur etiam dies Solis, vt conſtat ex lege: Omnes dies. C. de ferijs. Vnde de hac die loquitur Iuſtin. Apol. 2. in fine cùm dicit, Die ſolis ſolitos eſſe Chriſtianos in vnum locum conuenire ad diuina officia, & præſertim ad ſacrum Euchariſtiæ myſterium conficiendum. Et Tertullian. in Apolog. cap. 16. cùm inquit, *Aequè ſi diem ſolis lætitiæ indulgemus*, vbi Pamel. nu. 248. & in epiſt. 33. Cyprian. num. 7. & Bellarm. lib. 3. de cultu Sanctorum, cap. 11. multa de antiquitate huius feſtiuitatis congerunt, & à Gratiano referuntur nonnulla d. 75. ex Anacleto epiſt. 2. & ex Leone Papa epiſt. 79. & d. 76. cap. Ieiunium, ex Hieron. Zach. 8. & cap. Scire, ex Ambroſ. ſerm. 61. & aliis. Vnde in cap. Licèt, de feriis, dicitur, tam veteris, quam noui teſtamenti paginam ſeptimum diem ad humanam quietem deputaſſe, non quod huius diei obſeruatio de iure diuino ſit, vt quidam putarunt, & refert Sylu. verb. Dominica, qu. 1. ſed quod iuri diuino valde cōſentaneum ſit, vt vna dies hebdomadæ ad diuinum cultum deputetur, quæ in lege veteri erat dies Sabbathi ex pręcepto diuino, quoad hanc partem, cæremoniali;

1. ad Cor. 16.

Apoc. 1. Iuſtin.

Bellarm. Gratian.

Syluest.

moniali; & in lege noua, in qua cerœmonialia ceſſarunt, in diem Dominicam merito tranſlata eſt; tum ut Chriſtiana obſeruatio à Iudaica diſtingueretur; tum etiam, vt vmbras, & figuras iā ceſſaſſe, & in Dominica reſurrectione omnia eſſe completa oſtenderetur; & propter alias cauſas, quas hic referre ſuperuacaneum eſſet; ſed videri poſſunt in citatis authoribus, attigitq; hoc D.Tho. 2.2. q. 122. art. 4. ad 4. & Soto, lib. 2. de Iuſt. q. 4. art. & q. 5. art. 8. Med. Cod. de pœnit. q. 6. Nauarr. latè in cap. Quando, de Conſecr. d. 1. notab. 3. nu. 18. & cap. Inter verba. 11. q. 3. nu. 50. & in Manuali, cap. 13. quamuis autem certum ſit, diem Dominicam ab Apoſtolorum temporibus diuino cultui dicatam eſſe: quando tamen cœperit in ea obligare præceptum audiendi Miſſam, non ſatis conſtat. Nam in d. c. Miſſas; cum dicitur, ſpeciali ordinatione hoc præcipi, ſignificatur antea hoc non fuiſſe in pręcepto. Quamquam, licet hoc ita eſſet, non eſſet recens illud præceptum, ſed valde antiquum: nam Concil. Agathenſe tempore Cœleſtini Papę celebratū eſt ante mille & ducentos annos: exiſtimo tamen, quamuis antea non fuerit hæc lex ſcripta, tamen traditione & conſuetudine Eccleſiæ ſemper ſeruatam eſſe, vt ex traditione Sanctorum Patrum, quos indicauimus colligere licet: cū enim dies illa diuino cultui fuerit à principio dicata, veriſimile eſt, hunc maxime cultum fuiſſe ſemper in Eccleſia præceptum; quidquid vero ſit de antiquitate præcepti, certum tamen eſt, nunc præcipue his diebus obligare.

2. Concl. Dico ſecundo, hoc præceptum non tantum obligare ad Miſſam audiendam in diebus Dominicis, ſed etiam omnibus diebus feſtiuis: nam licet in d. ca. Miſſas, ſolum diei Dominicæ fiat mentio, tamen ex conſuetudine & communi conſenſu Eccleſiæ conſtat, idem eſſe de cęteris diebus feſtis intelligendum: quod etiam aperte colligitur ex cap. Si quis, eadem Cōc. Agath. diſt. quod ſumptum eſt ex eodem Concilio Agath. c. 21. Item ex cap. Et hoc, cap. Omnes fideles, & cap. Qui die, eadem d. Vnde in c. 2. de Parochiis dicitur, vt Dominicis, & feſtiuis diebus Presbyteri, antequam Miſſas celebrent, inquirant, an ex aliena Parochia aliquis ibi adſit, &c. Deniq; ratio eſt eadem; quia etiā dies feſti ad diuinum cultum deputati ſunt: nullus autem alius cultus proprio affirmatiuo præcepto mandatur fidelibus omnibus in Eccleſia, præter hūc cultum audiendi Miſſam: reliqua enim feſtorum obſeruatio magis eſt negatiua, ſcilicet vacandi ab omni opere ſeruili. Quotieſcunq; ergo in Eccleſia dies aliquis tanquam feſtiuus à fidelibus omnibus obſeruari præcipitur, hoc ipſo intelligitur tempus illud determinari, vt in eo obliget Miſſæ præceptum. Nam hæc eſt præcipua pars ſanctificationis cuiuſcunque diei feſti in lege gratiæ, & ideo præceptum hoc ſub hac generali ratione fidelibus proponitur in omnib. Quæſito ſatiſfit. Catechiſmis Chriſtianę fidei. Sed inquiri poteſt, quinam ſint hi dies feſti, in quib. obligat hoc præceptū. Reſpondetur, quoſdā eſſe iure cōmuni inſtitutos & præceptos; alios vero antiquiſſima & vniuerſali Eccleſiæ conſuetudine, alios priuata lege alicuius Epiſcopatus, ciuitatis, aut oppidi. In primo ordine ſunt inprimis quædam Domini feſtiuitates, vt Natiuitatis, Circūciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcēſionis, & Penthecoſtes, de quib. fit mentio in c. vlt. de feriis. & poſtea additum eſt feſtum Corporis Chriſti Clem. V. ab Vrbano IIII. & Clem. V. in Clement. vnica, de reliquijs, & veneratione Sāctorum: & feſtum Inuentionis S. Crucis, ab Euſebio epiſt. 3. in c. Crucis, de Conſecr. d. 3. Feſtum autem Transfigurationis, licet ab vniuerſa Eccleſia celebretur, & ſit valde antiquum, vt conſtat ex concionibus Leonis, Cyrilli, & aliorum

A apud Surium, non tamen vniuerſali lege Eccleſiaſtica obſeruari præceptum eſt: vnde non eſt ex his feſtis, in quibus iure communi obligat hoc præceptū. Rurſus in eodem ordine ſunt quędam feſtiuitates B. Virginis, quæ in d. c. vlt. de feriis, ſpecialiter non declarantur: ſed generatim dicitur Feſtiuitatum omnium Virginis Glorioſæ, tamen in cap. 1. de Conſecr. d. 3. numerantur Purificatio, Aſſumptio, & Natiuitas S. Mariæ. Et poſtea additum eſt feſtum Cōceptionis in Extrauag. communib. de Reliquiis, & venerat. Sāctorum, quamuis ibi non præcipiatur expreſſe, feſtū illud obſeruare, aut Miſſam in eo audire, ſed indulgentiarum conceſſione inuitantur fideles ad id faciendum, iam vero conſuetudine hæc etiam feſtiuitas recepta eſt. Rurſus ad hunc ordinē pertinent feſtiuitates quorundā Sanctorū, vt Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum, B. Laurentii, Dedicationis Sācti Michaelis, & feſtiuitas Sanctorū omnium, S. Ste-
B phani, & Sanctorum Innocentium: quę numerantur d. c. vlt. de feriis, & d. c. 1. de Conſecr. d. 3. de quibus omnibus videri poſſunt citati authores, & latiſſime Cou. lib. 4. Variar. c. 19. Eſt autem aduertendū in illis Couar. decretis, pręter hęc numerari alios dies, qui non ſunt in vſu, nimirum, feſtū S. Syluestri, quod licet Romę obſeruetur, non tamen in vniuerſa Eccleſia. Item feſtum S. Martini, quod etiam non ſeruatur. Item tota hebdomada Paſchæ, cum tamen ſola feria ſecunda & tertia ex præcepto ſeruentur, ſicut etiam in feſto Penthecoſtes. Item omnes dies hebdomadæ ſanctæ, qui etiam non ſeruantur ſub obligatione audiendi Miſſam, & vacandi ab operibus ſeruilibus. Igitur vel conſuetudine huiuſmodi feſtiuitates reuocatæ ſunt; vel certe ibi non numerantur tantum feſtiuitates, quæ ſub præcepto obſeruantur, ſed etiam illæ, in quibus Eccleſia ſingulare aliquod officium vel myſterium aliquod repræſentat, aut Deum ſpecialiter
C deprecatur: vnde etiam ibi numerātur tres dies Rogationum poſt Aſcenſionem, quibus tamen non eſt obligatio audiendi Miſſam. Quapropter multum pendet hæc res ex vniuerſali conſuetudine. Nam aliqua etiam ex illis pertinere potuerunt ad ſpeciales leges aut vſus Eccleſiæ Romanæ, aut Lugdunenſis: ſicut etiam in Concil. Moguntin. cap. 36. vbi eædem Conc. Mog. ferè feſtiuitates numerantur: additur feſtum S. Remigii & aliorum. Poteſt ergo conſuetudo aliquam huiuſmodi legem abrogare: quamuis hæc admittenda non ſit in præcipuis quibuſdam feſtiuitatibus, vt notauit Angel. verb. Feriæ, num. 3. In ſecundo ordine Angel. eſt inprimis feſtum S. Trinitatis, de quo in cap. 2. de Feriis dicitur, quamuis in aliquibus Eccleſiis celebretur, in Eccleſia tamen Romana eam conſuetudinem non ſeruari: at vero iam eſt receptum eiuſdem Romanæ Eccleſiæ vſu. Item huc pertinet feſtum Incarnationis, de quo nihil inuenio iure expreſſum: imò, quantum colligi poteſt ex Concil.
D Tolet. X. capit. 1. antiquitus non celebrabatur, quod in Quadrageſima, & circa Paſchale tempus frequentiùs incidat. Poſteà vero iam eſt communi conſuetudine receptum. Aliqui etiam putant ad hunc ordinem pertinere feſtum Transfigurationis: ſed conſuetudo obſeruandi illud non eſt ita vniuerſalis; neque etiam feſtum Viſitationis B. Virginis, aut S. Sebaſtiani, aut Barnabæ, in his ergo & ſimilibus peculiares conſuetudines obſeruandæ ac retinendæ ſunt, de duobus autem Euangeliſtis Marco, & Luca, etiam nihil inuenio in iure expreſſum: nam, licet in cap. vnico, de Reliq. & venerat. Sanct. in 6. Euangeliſtarum feſtiuitas ſpeciali ſolemnitate agi præcipiatur, tamen ibi nihil de diei feſti obſeruatione dicitur: & eodem modo ſit ſermo de celebratione Doctorum Eccleſię,

tamen communi fere conſuetudine etiam feſta Euangeliſtarum ſeruantur, ſicut & feſtum S. Mariæ Magdalenę, &c. In tertio ordine ſunt dies alij feſtiui, qui non ſunt vniuerſales, ſed peculiares aliquorum locorum: de quibus ſolùm dicere poſſumus, tribus modis poſſe has feſtiuitates introduci. Primò, antiqua & recepta conſuetudine, quæ vim habet legis, quãdo ſub ea ratiõe introducta & acceptata inuenitur. Angel. verb. Ferię, nu. 7. & alij. Secũdo, præcepto Epiſcopi: habet enim Epiſcopus hanc poteſtatem in ſua diœceſi, vt conſtat ex ca. 1. de Conſec. d. 3. & c. vlt. de ferijs, vbi non ſoli Epiſcopo, ſed cum clero, & populo, id eſt, cum eorũ conſilio, vel conſenſu hæc poteſtas tribuitur: iam vero vſus obtinuit, vt in his rebus populi iudicium vel conſenſus non expectetur: ſatis ergo erit, vt Epiſcopus cum conſilio Capituli id decernat, & ita videntur intelligendi Angel. Roſſel. & alij Summiſtę, verb. Ferię, qui etiam populi ſuffragium ſeu conſenſum requirunt, cum Innocent. & alijs in c. Licet, de Ferijs. Gloſſ. & alijs in cap. 1. de Reliq. & venerat. Sanct. in 6. Nam reuera non eſſet conueniens iuxta morem, quem nunc Eccleſia ſeruat, hoc modo populi conſenſum poſtulare. Quãquam obſeruare debent Epiſcopi, vt, populis contradicentibus, feſtiuitates non multiplicent, ſed ſaltem tacitè & virtute, conſenſum populi expectent, vt prædictis iuribus cauetur. Atque hinc fit, maiori ratione poſſe has feſtiuitates introduci per decretum Synodi prouincialis, prout in Concil. Tolet. X. legimus de feſto Expectationis, quod in Hiſpania celebramus, multoq; magis poterit hoc fieri, in quacunque Prouincia ex conceſſione ſeu decreto Summi Pontificis, vt per ſe notum eſt. Ex lege autem ciuili Principis ſecularis non poteſt proprie hęc obligatio introduci, vt notat Sylu. V. Dominica enim 2. q. a eſt de re, & actione ſpirituali: quamuis autem interdum in hiſtorijs legamus, Imperatores inſtituiſſe aliqua feſta Sanctorum, vt patet ex Niceph. lib. 17. c. 28. & inſinuatur in tit. C. de Ferijs, tamen ad illos nõ proprie ſpectat feſtorum inſtitutio, vt ad religioſum cultum ordinatur; ſed interdum præcipiunt vacationem ab operibus ſeruilibus, vel in proprium honorem, ſeu lætitiam, vt in memoriam natalis ſui, vel quid ſimile, vel interdum etiã in honorem Dei, & Sanctorum, nõ quidem primò inſtituendo talia feſta, ſed iã ab Eccleſia inſtituta corroborando. Tertio ſolet hæc obligatio introduci voto populi. De qua re 2. 2. q. 88. in materia de voto, diſputatur: nunc breuiter dicitur, votum propriè in ratione voti, etiam ſi iuratum ſit, non poſſe proprie ad ſucceſſores trãſire. Eſt enim actio perſonalis. Vnde neq; hæc obligatio tranſit in vi voti propriè ſumpti; ſed, vel in ratione legis à populo cum conſenſu Epiſcopi latę, vt enim hęc vota valida ſint & durabilia, approbationem Epiſcopi requirunt; vel certè in ratione cuiuſdam pacti, cuius obligatio trãſit ad ſucceſſores, vt latius citato loco. Eſt autem in his feſtiuitatibus obſeruandum, cùm vniuerſales non ſint, nõ trãſcendere terminos loci aut temporis, pro quibus preſcribuntur, iuxta rationem conſuetudinis aut legis. Itaq; interdum in ciuitate tantum ſeruantur, & non in oppidis; interdum in vno oppido, & non in reliquis; aliquando in vna tantum Parochia, & nõ in tota ciuitate: & tunc obligantur Parochiani illius Parochię, & non alij. Item interdum totus dies integer, interdum vero ſolum vſq; ad meridiẽ ſeruari præcipitur: & tũc, ſi præceptum propriè eſt ſub ratione diuini cultus, & cum obligatione vacandi eo matutino tempore ab opere ſeruili, conſequenter etiã obligat ad Miſſam audiendã: quia dies ille, quoad illud tempus, eſt verè feſtiuus, & diuino cultui dicatus: &, vt

Dies feſti peculiares tribus modis poſſunt introduci.

Tertio.

Votum in ratione voti ad ſucceſſores proprie non tranſit.

A dixi, hic cultus potiſſimum in hoc actu cõſiſtit: imò ideo ſpecialiter illud matutinum tẽpus præcipitur, quia in illo huic diuino ſacrificio vacari poteſt.

Nonnullæ breues dubitationes.

Sed hinc oriuntur nonnullæ dubitationes. Prima eſt de diebus ſpecialiter dicatis cultui diuino, ſaltem quoad tempus matutinum, vt dies Rogationum, & feria quinta & ſexta hebdomadæ ſanctæ, & nonnullę vigilię celebriores, vt Natalis Domini, Paſchę, & Pẽtecoſtes; an in eis obligentur fideles ad audiendam Miſſam. Reſpondetur non obligari: nã in primis de vigilijs nullum eſt ſpeciale præceptum, magis quã de alijs dieb. ieiuniorum, Quadrageſimæ, vel Quatuor temporum, in quibus certum eſt, nullam eſſe talem obligationem; quãuis quidam Canoniſtæ dubitauerint, quia in c. Solent, de Conſec. d. 1. dicitur, *in diebus ieiunij non eſſe comedendum ante veſpertinum officium*; & ſubditur, *Concurrẽdum eſt enim ad Miſſas; &, auditis Miſſarum ſolemnibus & veſpertinis officijs, & elargitis eleemoſy-* B *nis, ad cibum accedendum eſt.* Sed caput illud conſuetudine abrogatum eſt, vt cum Syluest. & aliis notat Nauar. c. 21. nu. 2. Quod eſt verum, quantum ad horam prandii in dieb. ieiunii, nam quantum ad Miſſæ auditionem non fuit neceſſaria abrogatio: quia ibi non præcipitur, magis, quàm audire veſpertinum officiũ, vel elargiri eleemoſynas: ſed ſolum dicitur id, quod facere oportet in dieb. ieiunii ante prandium, vel certe declaratur, eſſe intentionem Eccleſiæ, vt in diebus ieiunii ſit ante prandium ſufficiens tempus ad illa omnia, vel ſimilia opera religionis ac pietatis, vt in eis poſſint fideles, ſi velint, occupari. De diebus autem Rogationum, licèt antiqua iura, vt dixi, eos ſeruari præceperint, vt apertiùs conſtat ex cap. Rogationes, de Conſec. d. 3. tamen, ut Turrecremata ibi notat, & experientia ſatis conſtat, contraria conſuetudine abrogatum eſt ius illud, quæ conſuetudo à Paſtoribus Eccleſiæ approbata eſt. Idemq; dicendum eſt de fe- C riis hebdomadæ ſanctæ. Neq; oportet, feriã ſextam excipere à cęteris diebus, vt quidam exiſtimant: nam ſane conſuetudo eadem ferè eſt: neque populus ex præcepto obligatur à paſtoribus Eccleſiæ, vt officio illius diei aſſiſtat: imò, cùm illud officium in rigore non ſit Miſſa, minor ratio eſt obligandi ad officium illius diei, ut in ſuperioribus tactum eſt. Eſt autem optimum conſiliũ, illis diebus, præſertim feria quinta & ſexta, atq; etiam Sabbatho, matutinis temporibus ab operibus ſeruilibus vacare, ſaltem in publico, & Miſſæ ſeu diuino officio aſſiſtere.

Prima.

Solutio primæ.

Turrecrem.

Secunda dubitatio eſt de quibuſdam dieb. qui nõ ſunt feſtiui toti populo, ſed hominibus talis conditionis, vel officii, vt v. g. ſcholaſticis, quibus peculiares dies feſtiui ſunt. Reſpondetur, iuxta communem conſuetudinem hos dies non cenſeri propriè feſtiuos: quod in primis eſt certum de diebus, quibus vacatur à laboribus, ſolum propter requiem corporalem, ut in Academiis fieri ſolet uno die hebdomadæ: D & aliquibus ante, vel poſt Paſcha, vel in æſtate: quia conſtat, eos dies nõ eſſe dicatos ad diuinum cultum. Maior difficultas eſt de aliis in quib. vacatur à lectionibus, vel alio ſimili labore in honorem aliquorum Sanctorum, ut Doctorum Eccleſiæ, v. g. &c. Et in his, quibuſdam viſum eſt, teneri Scholaſticos ad audiendam Miſſam, quod quidem ſecurum eſt, & optimum conſiliũ, tamen in rigore non cenſeo eſſe præceptum: quia non eſt præcepta illis diebus, etiam his perſonis, ceſſatio ab opere ſeruili, ſed tantùm eſt conceſſa indulgentia vacandi à lectionibus, vel alio ſimili munere: ſignum ergo eſt, illos dies non eſſe ſimpliciter feſtiuos: quamuis forte ea licentia concedatur in honorem Sancti alicuius, vt liberiùs poſſint vacare diuinis rebus, ſi velint. Item conſuetudo

Secundæ dubitationis ſolutio.

hoc

hoc ſatis declarat, & communiter omnes ita intelligunt, tantum ex conſilio, Miſſam eſſe audiendam illis diebus.

Tertium dubium.

Tertium dubium eſt, an elapſo die præſcripto ad audiendam Miſſam, ſi non fuit tunc audita, maneat obligatio ad audiendam alia die. Reſpondetur, non manere: quia præceptum affirmatiuum tantùm obligat pro tẽpore, eidẽ deſignato. Vnde, ſi tunc nõ eſt impletum, debet culpa pœnitentia deleri. Nulla tamẽ alia obligatio manet, ſicut etiam conſtat de diebus ieiunii & ſimilibus. Quo fit, non excuſari à peccato mortali eum, qui ſine iuſta cauſa die Dominico Miſſam omittit, animo ſupplendi defectum die Lunæ, vel etiam ſi præueniat audiendo illam die Sabbathi; quia illud eſt propriũ onus illius diei, vt in ſimili docent Nauarr. in c. Quando, notab. 3. n. 18. Medina. C. de ora. q. de horis can. reiterandis. Et eadem ratione (ut utraq; ex parte ſeruetur æqualitas) qui in die feſto ſacrum iuſta ex cauſa omiſit, nõ tenetur die ſequente illud audire: neq; etiam tenetur anteriori die præuenire, etiam ſi futurum impedimentum præuideat, quia præceptum tantum obligat ad præſcriptũ tempus. Dices, ergo etiam ſi intra idem feſtum præuideat, ſe non poſſe audire ſacrũ ab hora nona, non tenetur preuenire & audire hora ſeptima vel octaua. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia quoad horã, in qua ſacrum eſt audiendũ, non eſt tempus omnino limitatum hac lege, ſed tantùm præceptum eſt, vt ea die ſacrũ audiatur, quacũq; hora, moraliter loquendo, id fieri poſſit. Vnde, ſi vſq; ad meridiẽ, v.g. differri poteſt, ideo eſt, quia eo tẽpore ſolet Miſſa dici, & poteſt audiri: unde, ſi tardiùs poſſet, etiam auditio Miſſæ ampliùs differri poſſet: tamen, ſi Miſſa non ſit dicenda, niſi in principio diei, obligat præceptum ad audiendam tunc illam: quia obligat ſimpliciter, ut eo die impleatur.

Nauar. Medina. Obſeruandũ

SECTIO VI.

Quibus modis excuſari aliquis poſſit ab audienda Miſſa in die, quo præcepta eſt.

Concluſio.

CErtum eſt apud omnes authores, & ex praxi ipſa ſatis conſtat, poſſe fideles variis modis excuſari, ut abſque peccato Miſſam omittant eo die, quo præceptum eſt, Miſſam audire, nam hoc præceptum ſolum eſt de iure poſitiuo Eccleſiaſtico, & de re ſancta quidem & honeſta, non tamen ſimpliciter ad ſalutem neceſſaria, & ideo non obligat cum tanto rigore, quin interueniẽte rationabili cauſa, poſſit etiam legitima excuſatio intercedere, vt notarunt Summiſtæ omnes, verb. Miſſa. & verb. Feria. Anton. 2. p. tit. 9. cap. 10. §. 2. Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. Soto hic, d. 13. q. 2. ar. 1. & latiùs lib. 2. de Iuſtit. q. 4. ar. 4. Nauar. in Sum. c. 21. Numerantur autem ab his authoribus varij caſus, in quibus poteſt homo legitimè excuſari ab obſeruatione huius præcepti: quos omnes ſigillatim perſequi infinitum quid eſſet, & præter ordinem ſcientiæ: nam ex circumſtantiis per accidens occurrentibus modis variari poſſunt, qui neceſſario prudentis arbitrio relinquendi ſunt, ſuppoſitis nonnullis generalibus principiis, quæ attingemus, pauca quędam capita numerando.

Anton. Caiet. Soto Nauar.

Prima excuſatio.

Prima igitur excuſatio ſit, ſpiritualis (vt ſic dicã) impotentia ſeu impedimentum, vt ſi quis ſit excommunicatus, vel interdictus ſpeciali aut generali interdicto: nam huic prohibitum eſt ab Eccleſia, diuinis officiis intereſſe, etiam diebus feſtis, vnde neceſſe eſt, vt alia obligatio ceſſet. Quod quidẽ verũ eſt etiã ſi fortaſſe aliquis ſua culpa talem cenſuram cõtraxerit, nam, licèt in eo peccauerit, tamen, poſtquã iam eſt factus impotens ad audiendam Miſſam, non peccat non audiendo; maximè, ſi moralem diligentiam adhibuit, vt abſolutionem cenſuræ conſequeretur: nonnulla vero difficultas eſt, quando negligit abſolutionem obtinere: nam tunc videtur per eum ſtare, quominùs potens ſit audire Miſſam, & implere præceptum: ergo illi imputandum eſt, ſi non audit, neque hoc titulo iuſtè excuſari poterit. Et confirmatur, quia ſimpliciter obligatur tali præcepto, ſolumque excuſatur propter impedimentum: ergo in tantùm excuſabitur, in quantum impedimentum illud fuerit inuoluntarium: ergo, ſi voluntarium ſit, non excuſat. Confirmatur ſecundò. Nam, qui annuam confeſſionem vel communionem omittit propter excommunicationem, ſi ipſe ſit negligens in obtinenda abſolutione, non excuſatur à culpa, vt ſumitur ex his, quæ Nauar. tradit cap. 21. num. 34. & 35. ergo idem eſt in præſenti. Nihilominùs idem Nauar. eodem cap. 21. num. 3. expreſsè docet, etiam ſi aliquis ſit negligens in obtinẽda abſolutione, & in hoc fortaſſe peccet alio peccati genere, non tamen in omiſſione Miſſæ, quam, ſuppoſito tali impedimento, iure omittit. Quam ſententiam multi viri docti probant: & eſt ſanè probabilis, quia non tenetur quis tam remotè, & à longe (vt ſic dicam) ſe diſponere ad Miſſam audiendam: ergo ex vi huius præcepti non obligatur ad procurandam abſolutionem excommunicationis: ergo dum in hoc eſt negligens, non peccat contra hoc pręceptum: ſed neq; etiam poſteà peccat, non audiendo cum excommunicationis vinculo: ergo nunquam peccat in hoc. Item infirmus, ſi ſit negligens in procuranda ſalute & viribus, vt poſſit Miſſam audire, & qui eſt in vinculis, ſi ſit negligens in procuranda libertate, & ideò Miſſam omittat, non peccat ſpecialiter contra hoc præceptum, quia non obligat ad tollenda impedimenta tam remotè: ergo ſimiliter in propoſito. Tandem à contrario, ſi quis præuideat, ſe fieri impotentem ad audiendum ſacrum, incurrendo excommunicationem, non peccat ſpecialiter contra hoc præceptum, dando cauſam excommunicationi: ergo neq; è contrario, &c. De præcepto autem confeſſionis & communionis non eſt eadem ratio: quia pręceptum confeſſionis per ſe obligat ad mundandam animam; & conſequẽter ad omnem diſpoſitionem neceſſariam ad peccatorum abſolutionem obtinendam: præceptum autem communionis, etiam conſequẽter obligat ad præmittendam confeſſionem, ſi neceſſaria ſit, vt reuera eſt in eo, qui peccati mortalis conſcientiam habet: illa ergo duo præcepta multò maiorem connexionem habent cum diligentia adhibenda, vt cenſura tollatur.

Nauar.

Aduertendũ

Solet etiam hic interrogari, an qui habet priuilegium, vt audire poſſit Miſſam tempore interdicti, teneatur eam die feſto audire. Et ratio dubitandi eſt, quia nemo obligatur ad vtendum priuilegio ſuo, alioqui gratia oneroſa fieret, & libera facultas in obligationem verteretur, ergo habens tale priuilegium non tenetur vti illo; ſed, non vtendo illo, non obligatur ad audiendam Miſſam, ergo. Propter hoc aliqui cenſent partem negatiuam probabilem, ſed mihi non videtur practicè probabilis, vnde non eſt dubium, quin habens hoc priuilegium teneatur Miſſam audire, vt tenent Nauar. cap. 21. nu. 3. Soto d. 13. q. 2. art. 1. Et d. 22. q. 3. art. 1. & ratio eſt, quia interdictum in tantum excuſat ab obligatione audiendi Miſſam, in quantum ponit impedimentum ad audiendam illam, ergo, quacunque ratione hoc impedimentum tollatur, obligatio præcepti ſuam vim retinet, & tollitur excuſatio. Confirmatur & declaratur. Nã, ſi quis in vinculis detineatur, excuſatur ab exe-

Quæſitum. Reſponſio. Nauar. Soto.

cutione huius præcepti; & tamen, ſi ex priuilegio ei concedatur libertas diebus feſtiuis, tenetur implere illud, quia iam eſt ablatum impedimentum. Idemq; eſſet de infirmo, etiam ſi per diuinam gratiam ſupernaturalem ei pro die feſto ſanitas concederetur. Neque in eo caſu cogitur quis uti priuilegio; ſed, ſuppoſito priuilegio, cogitur ſeruare præceptum: poſſumus enim in priuilegio intelligere quendam effectum quaſi formalem, qui eſt, tollere inhabilitatem, vel impedimentum, & hunc neceſſario habent, hoc ipſo, quod acceptatur: poſito autem hoc effectu formali, abſque alio vſu, tollitur excuſatio, & conſequenter manet obligatio præcepti.

Effectus quaſi formalis priuilegij.

Vltimo reuocatur ad hoc caput, impedimentum ignorantiæ, quod ſpirituale eſt, & ab aliquibus inter impedimenta excuſantia in præſenti computatur, vt videre licet in Sylu. & Roſſel. & Anton. ſuprà; & eſt per ſe clarum, ſi ignorantia ſit inuincibilis, qualis hic ſæpe eſſe poteſt facile, ſi ſit ignorantia facti, ſc. quod hic ſit dies feſtiuus; ſub qua ignorantia comprehenditur naturalis obliuio, vel inconſideratio: ignorantia autẽ iuris, ſi ſumatur generaliter de toto hoc præcepto, ſcilicet, quod prorſus ignoretur, fideles habere hãc obligationem, vix admitti poteſt inuincibilis: niſi in homine valde ſtupido, aut in ſyluis enutrito. aut in pueris, quibus rationis vſus incipit eluceſcere. Si vero ſumatur hæc ignorantia circa obligationem huius præcepti in particulari, ſcilicet, in hoc die feſto cum his circumſtantiis, &c: ſic facilè accidere poteſt, vt præceptum exiſtimetur non obligare, quando reuera obligat, & tamen, quod ob ignorantiam homo excuſetur, vt in ſect. 1. cum Caietano tetigimus. Quãdo vero talis circunſtantia cenſenda ſit inculpabilis, ex generalibus regulis de ignorantia, conſideratis in particulari circũſtantijs, & conditionibus perſonæ, prudenter iudicandum eſt.

Syluest. Roſſel. Antonin.

Secundum caput huius excuſationis eſt impotentia corporalis; quæ, ſi ſit impotentia ſimpliciter, non habet difficultatem: quia ad impoſſibile ſimpliciter nemo obligatur: huiuſmodi autem impedimentum eſt, ſi aliquis in vinculis detineatur, vel quacunq; alia ratione cogatur nõ exire domo, aut non ingredi Eccleſiam, ſeu locum, vbi Miſſa dicitur. Item, ſi deſit ſacerdos, qui ſacrum faciat, & Eccleſia adeo diſtet, ut non poſſit adiri. Item, ſi aliquis ita ægrotet, ut non poſſit ex lecto ſurgere, &c. Et, quia id ſolum proprie poſſumus, quod licitè poſſumus, ad hoc caput reuocandus eſt caſus, in quo aliquis, fide data, & maximè, ſi iuramento firmata ſit, vel pręcepto Superioris, domi ſuæ iuſtè manere compellitur, quamuis corporaliter nõ cogatur: nam, cum inde non poſſit licitè exire, ſimpliciter impotens reputatur. Solũ poſſet in his, & ſimilib. caſibus dubitari, an is, qui vi, vel ægritudine, vel quacũq; ratione alia, cogitur domi manere, ſi habeat priuilegiũ, ſeu oratorium approbatũ, in quo domi poſſit audire ſacrũ, ad hoc teneatur dieb. feſtis. De quo nihil inuenio ab authorib. dictũ, videtur aũt ex dictis in pręcedẽte puncto ſequi, tunc ratione priuilegii tolli excuſationẽ, & conſequẽter vrgere obligationem præcepti. Nihilominùs veriſimilius exiſtimo, in eo caſu non teneri ad vtendum priuilegio: & inprimis, ſi neceſſarium ſit ſtipendiarium quærere ſacerdotem, nemo ad hoc tenetur, ſed ſolum ad audiendum Miſſam, quæ in Eccleſia dicitur, quia præceptum non obligat ad procurandam Miſſam, etiam dato ſtipendio ſacerdoti. Deinde, cũ dicere Miſſam in domibus priuatis, etiam approbatis, de ſe ſit odioſum, minuſq; decens reuerẽtiam debitam huic ſacrificio, & præter generales canones Eccleſię, nemo obligatur ad vtẽdum tali priuilegio, vt poſſit aliud præ-

Authoris ſententia.

A ceptum Eccleſiaſticum implere. Nam hoc non eſt tãti momenti, quale eſſe poteſt, vt ſacrificium in priuatis locis non fiat. Item, quia ob cauſas minùs graues & vrgentes, excuſatur quis interdum ab executione huius præcepti, vt videbimus: ergo eſſet propter hanc poterit excuſari. Et in his omnibus eſt magna differentia inter hunc caſum, & illum de priuilegio interdicti: nam in illo, ablato impedimento, nulla poſteà diſpenſatio fit in iure, ſed regulari modo Miſſa dicitur, & auditur; quod in hoc caſu non ita fit. Vnde hic meliùs, quam ibi accommodatur principium illud, quod *nemo cogitur ſuo priuilegio vti*: nã per hoc priuilegium formaliter ac per ſe nõ tollitur B impedimentum audiendi Miſſam: non enim tolluntur vincula, nec coactio manẽdi domi, &c. Vnde neceſſarius eſt vſus, quaſi effectiuus ipſius priuilegij, vt poſſit aliquis Miſſam audire. ad illum autem vſum nemo obligatur. Ad hoc caput reducitur impedimentum nauigantium, qui nec poſſunt ad terram accedere, vt Miſſam audiant, neq; etiam in naui eam audire, cum ibi dici nõ poſſit, vt ſupra dictum eſt: nam, licet interdum ibi Miſſa dicatur, quæ vocatur ſicca, tamen, & illud rarum eſt, & reuera illa non eſt Miſſa: & ideo in rigore ad illam audiendã non obligat præceptum, quamuis optimum cõſilium, & deuotionis ac religionis indicium ſit, illam audire; & aliquando etiam poſſit eſſe, ſaltem ad vitandum ſcandalum, C neceſſarium. Hæc autẽ procedunt in nauigatione, quæ omnino eſt à terra remota, & poſtquã inchoata eſt: nam de cæteris iudicandũ eſt, ſicut de alijs iter agentibus, vel inchoãtibus, de quibus infrà dicemus. Tertiũ caput eſt, impotentia moralis audiendi Miſſam, quæ difficilior eſt ad explicandum, quia nec cõſiſtit in phyſica impotentia, nec indiuiſibili conſiſtit, neq; vno tantum ſed plurimis modis accidere poteſt. Regula tamen generalis, quæ à Doctoribus aſſignatur, eſt, tunc cenſeri impotentiam moralem, quando ſine iactura alicuius boni mediocris æſtimationis, aut ſine magna difficultate vel labore Miſſa audiri non poteſt. Cuius ratio nulla eſt alia, niſi quia hoc præceptum iuxta communem Doctorum D interpretationem, & iuxta communem etiam conſuetudinem cũ hac moderatione latum eſt, & receptum, vt nõ ſit neceſſaria cauſa admodum grauis ad excuſandũ. Poſſumus autem exempla adhibere in omni genere bonorum corporalium ſeu temporalium: nã ſpiritualiũ, per ſe loquendo, nõ poteſt ex hoc actu timeri iactura, niſi in caſibus in primo vel ſecundo capite cõprehenſis; niſi fingatur caſus, in quo aliquis timeat occaſionem ruinæ ſpiritualis, ſi Eccleſiã adeat ad Miſſam audiendã. De quo inferius in vltimo capite nõnihil dicemus. Primũ ergo corporaliũ bonorum eſt vita: ſi ergo in eundo, vel redeũdo ab Eccleſia, periculũ vitę q̃s timeat, vel ab hoſtib. & inimicis, vel ab aere peſtifero, vel ab alia ſimili cauſa, clarũ eſt excuſari, E dũmodo timor probabilis ſaltem cõiectura nitatur, & non ſit ſola imaginatione cõfictus. Secundum bonum eſt ſalus corporalis, ſi ergo quis timeat iacturam ſuæ ſalutis, excuſabitur: & hoc titulo excuſantur infirmi, non ſolum, quando tam grauis eſt ægritudo, vt omnino non poſſint Miſſam audire; ſed etiam, quando non poſſunt ſine incommodo alicuius momenti à lecto ſurgere: imò, licet poſſint, & iam cœperint conualeſcere, excuſantur, vel propter periculum reincidendi, vel etiam notabiliter retardandi conualeſcentiam. In quo ad diſcernendos varios caſus, inprimis bona fides ſupponenda eſt; deinde adiungenda prudentia: oportet enim vt infirmitas ſeu neceſſitas ſit vera ſeu alicuius momenti: & quod periculum detrimenti probabile ſit viri prudentis arbitrio; ad quod ferendum

Primum corporalium bonorũ eſt vita.

Secundũ bonũ eſt ſalus corporalis.

ferendum conſideranda eſt diſtantia loci, labor audiendi Miſſam, & aeris temperies ſeu qualitas temporis. Et optimum indicium eſt, quando infirmitas impedit egredi lecto, aut domo ad alia negotia æqualis, vel maioris laboris, quã ſit, Miſſam audire, nã ſi hæc non impedit, non eſt, cur excuſet; & iuxta hæc principia iudicandum eſt de his, qui laborant quartana febri, & de fœminis grauidis, quæ quodammodo infirmantur. Tertium genus bonorum eſt honor, ratione cuius excuſabitur, ſi quis timeat ab inimico iniuriam aliquam vel iacturã honoris, ſicut de vita dicebamus: hoc etiam titulo authores omnes excuſant eũ: qui non põt decenter veſtitus ad Eccleſiã ire: neq; .n. cogendus eſt, cũ dedecore in publico apparere: nam, qui in eo ſtatu eſt conſtitutus, ei, qui in vinculis exiſtit, in iure comparatur; in lege; in eadem cauſa. ff. ex quibus cauſis, &c. Huc etiam pertinet, ſi fœmina nobilis nõ poſſit domo exire ſine decente comitatu; quod ſuo etiam modo in viris locũ habet: hæc tamen omnia regulanda ſunt, iuxta perſonarum qualitatem & honeſtam patriæ conſuetudinem: neq; extendenda eſt nimium hæc licentia ad ſuperfluos ornatus, præſertim fœminarũ: & conſiderandũ eſt an in huiuſmodi caſib. poſſit aliquis ſecretè, vt v.g. ſummo mane, vel in Eccleſia à concurſu populi remota, Miſſam audire: tunc .n. non eſt, cur præcedente occaſione excuſetur, cũ non ſit difficile, & vitare tale incommodum, & præceptum implere. Præterea hoc titulo excuſatur, qui grauem timet infamiã, ſi domo exeat, & coram aliis appareat, vt v.g. ſi fœmina, quæ honeſta exiſtimatur, grauida ſit, nec poſſit lapſum ſuũ occultare, niſi domi ſe continẽdo; excuſari poteſt, ne ſe prodat: & idem eſt in quocunq; caſu ſimili, addita ſupra dicta limitatione, ſcilicet, quando quis non poteſt aliàs occulte Miſſam audire. Quarto numerantur bona externa temporalia, in quibus cõtingere poteſt, vt aliquis graue damnũ timeat, ſi ad Miſſam audiendã accedat, vt v.g. ſi quis timeat furtum, ſi domum ſolam relinquat; vt ſi in domo ab oppido diſtante quis habitet, &c. Item hac ratione excuſatur aliquis, ſi, dum iter agit, ne comites viæ relinquat, Miſſam perdit, quando probabile periculum latronum imminet, ſi ſolus incedat: & etiam, ſi ſperet expenſas itineris ab eis accipere, vel aliud ſimile commodum, quod amittere, temporale damnum grauis momenti cenſeatur. Nam ſolum amittere comites viæ, ſi nullum aliud incommodum adiungatur, nõ videtur ſufficiens cauſa ad Miſſam omittendam, vt ſumitur ex Caiet. verb. Feſta. Armil. verb. Miſſa, n. 30. & aliis cõmuniter. Similter qui oues, v.g. ſuas, aut res ſimiles, cogitur ſine cuſtodia in agro relinquere, vt Miſſam poſſit audire, regulariter loquendo, probabilem habet excuſationem, quia probabile eſt periculum grauis nocumẽti: & ſic de aliis. Vltimo ſub hoc capite continetur omne temporale vel corporale graue incommodũ, quando ſine illo Miſſa audiri non poteſt; quia non cenſetur hoc præceptum cum tanto onere obligare. Et hac ratione excuſatur quis ab audienda Miſſa, ſi neceſſarium illi ſit longum iter, v.g. vnius leucæ, peditem conficere: idemq; eſt, quamuis non ſit tanta diſtantia, tamen eſt aliqua notabilis: & aliunde tempeſtates ingruunt & pluuiæ, ita vt, prudenter rem conſiderando, notabile cenſeatur detrimentũ. Ex hoc etiam capite iudicandum eſt de iter agentibus, vel nauigantibus per flumina, aut iuxta maris litora. Nam inprimis, ſi iter inchoent in die feſto, (quicquid ſit de alia quæſtione, an id ſit contra obſeruationem feſti, quantum ad præceptum negatiuum de nõ exercendis operib. ſeruilib.) certum eſt,

3. Genus bonorum corporalium.

4. Genus bonorum corporalium.

Caiet. Armilla.

Vltimum genus bonorũ corporaliũ.

A per ſe loquendo, non excuſari ab audienda Miſſa eo die, priuſquam inchoent iter, niſi probabiliter ſperent audire illam in via: quia tunc nulla eſt ratio excuſationis, niſi tanta ſit neceſſitas accelerandi iter, vt graue detrimentum timeatur, ſi quis in audienda Miſſa immoretur, vt v.g. ſi ea de cauſa nauigationẽ ſit amiſſurus, aut comites viæ ſibi neceſſarios ob aliquam grauem cauſam, vt ſupra inſinuatum eſt, aut certè, ſi occaſio alicuius grauis negotij tranſigendi & obtinendi, ea de cauſa perdatur: & idem ferè iudicium eſt de quouis die, in quo iter continuatur. Nam eadem eſt ratio. Rurſus ex hoc capite excuſantur, qui Miſſam audire non poſſunt propter vrgen- B tia negotia, quæ dilationem non patiuntur ſine magno detrimento boni temporalis cuiuſcunq;, quod intelligendum eſt, quando neq; huiuſmodi negotia commode præueniri poſſunt, ne Miſſæ auditionem impediant: vel è contrario Miſſa pręueniri poteſt, vt negotiis vacetur: nã ſi quis prius velit nimio ſomno indulgere, vt poſtea nõ poſſit vtriq; oneri ſatisfacerẽ non propterea excuſabitur à culpa, ratione præteritæ negligentię: quod procedit, quando futurum impedimentum præuiſum eſt, & nihilominus non fuit diligentia adhibita ad implendum præceptum. Et per hæc iudicandum eſt de ſimilibus caſibus, qui in infinitum multiplicari poſſunt.

C Quartum caput ſumi poteſt ex titulo charitatis, proter quã, vt alias Bernard. dixit, conuenienter omittitur, quod propter eandem eſt introductũ. Duobus aũt modis põt hęc excuſatio accidere; primo, ſi neceſſarium ſit, Miſſam omittere ad ſubueniendum proximo in neceſſitate exiſtenti, & hoc titulo excuſant oẽs Doctores, & præſertim Caiet. Soto, & Nauar. locis ſupra citatis, eum, qui propter infirmum, cui inſeruit, ne illum ſolũ, vel abſq; neceſſario miniſterio relinquat, Miſſam omittit: quod intelligitur, quando vtrumq; fieri non poteſt, & quando graue proximi ægrotantis detrimentum inde timeretur, vt prædicti authores declarant, & per ſe euidens eſt. Nam ſi vtrumq; commode poteſt fieri, nulla eſt ex- D cuſationis ratio: ſi autem ex abſentia, quæ fieri põt ad audiendam Miſſam, nõ timetur graue detrimentum, moraliter loquendo, non vrget propriè neceſſitas charitatis. Cum aũt de graui detrimento agimus, nõ eſt intelligendum, oportere, vt vita infirmi periclitetur, aut ꝙ ægritudo ipſa multum augeatur, vel aliquid ſimile: ſed ſatis eſt, ꝙ, vel ea de cauſa ægroto non poſſint conueniente tempore remedia adhiberi, maximè, cum ægritudo eſt alicuius momenti: vel certè, ſi grauis ſit, ſatis erit, ꝙ infirmus, ſolus relictus illo tempore toto pati debeat laborem, & animi anxietatem, vel aliquid ſimile. Deniq;, quando ægritudo nimium grauis eſt, vel extremè vrget, ſi quis bona fide, & ex animi pietate, vt miniſtret in- E firmo, eiuſq; curã gerat, Miſſam omittat, raro peccabit moraliter, etiam ſi fortaſſe in re ipſa eius miniſterium non ſit admodum neceſſariũ; vel quia ſatis eſt, ꝙ ſit valde vtile; vel certè, quia bona fides, & perturbatio, quæ interdum adiungitur, excuſãt: in qua re, ſicut fere in aliis, quæ huiuſmodi ſunt, prudens arbitrium adhibendum eſt, ꝙ ſi homo non habet, quem conſulat, & bono animo faciat, ꝙ vř charitati conſonum non peccabit mortaliter. Quod autem dictũ eſt de hoc miſericordiæ opere, iudicandum eſt de reliquis, ſiue corporalia ſint, ſiue ſpiritualia, quãdo reuera proximus eſt in neceſſitate, & differri nõ poteſt remediũ, ſine graui eius detrimẽto, vt ſi propter audiẽdam confeſſionem periclitantis infirmi, Miſſam omittam, vel quid ſimile. Dices; Hæc opera miſericordiæ in his caſibus non ſunt ſimpliciter in præ-

Quartum caput ex titulo charitatis ſumitur.

Caiet. Soto. Nauar.

Obiectio

prçcepto, quãuis ex ſe bona ſint, & in conſilio: ſed opus præcepti non eſt omittendum propter opus conſilij: ergo. Reſpondetur, ſæpe accidere, vt huiuſmodi opus ſub præceptum cadat; & tunc nulla eſt difficultas, quia præceptũ charitatis, maioris eſt neceſſitatis, nõ tñ ſemper oportet expectare eam præcepti obligationẽ; ſed ſatis eſt, quod neceſſitas proximi grauis ſit, mõ explicato, vt propter beneficium illi prçſtandũ excuſetur quis ab obligatione huius præcepti; ſicut propter vitandum proprium incõmodum licet mihi Miſſam omittere, quãuis ex prçcepto non tenear illud incommodũ vitare: nã charitas facit, vt alium diligam, ſicut me ipſum. Nec tunc præfertur opus conſilij operi præcepti, ſed res conſtituitur in tali ſtatu, & cum talibus circũſtantiis, vt propter bonum proximi, ceſſet obligatio præcepti: nam, cum affirmatiua præcepta nõ obligẽt pro ſemper, facile poteſt, mutatis circumſtãtiis, eorum obligatio ceſſare. Alio modo poteſt cõtingere hæc excuſatio, non tam ad beneficium præſtandum proximo, quam ad non afferendum illi aliquid malum, quod vix poteſt intelligi, niſi per modum vitandi ſcandalum: quia ire ad Miſſam audiendam nõ eſt actio, quæ per ſe poſſit in damnum proximi redundare; ſolum ergo põt inde dãnum euenire, vel quia ea de cauſa omittiẽ actio, proximo neceſſaria, quod pertinet ad prçcedentem modum; vel, quia inde ſumet proximus aliquam occaſionem peccãdi: & hoc mõ interdum non peccabit fœmina continendo ſe domi die feſto, ne ſit occaſio peccandi alicui, à quo ſcit ex nimia fragilitate ſe perdite adamari: nã, licet ad hoc non teneaẽ, quia illud ſcandalũ nõ eſt datũ, ſed acceptum, quod homo non teneẽ vitare cum tãto detrimento: nihilominus tãta põt eſſe neceſſitas & fragilitas proximi, vt liceat hoc mõ ei ſubuenire, vt tetigit Soto hic; d.13. q.2. art.1. Et eadem ratione, ſi quis eundo ad Eccleſiã, timeat fore, vt ea occaſione graues rixæ ſequanẽ, aut propter veteres aliquas inimicitias, aut propter locorum ordinem & dignitatẽ, vel aliquid ſimile, ſufficiens cẽſeri debet excuſationis rõ. Atq; hoc titulo inter alios excuſant authores mulierẽ, quæ timẽs grauem rixã ſeu irã mariti, Miſsã omittit, vt ei cõueniẽti tempore & mõ omnia præparet, & occaſionẽ pturbationis auferat, qꝫ intelligẽdũ eſt, quãdo pturbatio eſt grauis, & alicuius momẽti, nã ſi ſit leuis, potius diſſimulãda & ferẽda eſt. Et idem eſt, ſi maritus ob zelotypiã nolit, eam domo exire, nam ſi non poſſit coniux vitare id ſine graui incommodo, poteſt, etiam in hoc, marito obtemperare, ſeu condeſcendere, licet oppoſitũ ſignificet Anton. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. ſed fortaſſe intelligit, quando non eſt periculum grauis incommodi. Et per hæc de ſimilibus iudicandum eſt.

Solutio.

Scandalũ nõ datum, ſed acceptũ non tenemur vitare.

Soto.

Anton.

Quintũ caput excuſationis.

Quintũ caput excuſationis eſt ratione officij: & huc ẽt reuocatur excuſatio, ratione iuſtæ obedientiæ: hac ratione excuſantur milites cuſtodientes caſtrũ aut portas ciuitatis, aut vigilias faciẽtes, quãdo ſine periculo aliquo non poſſunt ſuo muneri deeſſe: ſic ẽt excuſantur paſtores, quãdo per aliũ, munus ſuũ ſupplere nõ poſſunt. Excuſantur vectores merciũ, & curſores qui muneri ſuo ſatisfaciẽtes, nõ poſſunt ſine magno incommodo ad audiẽdã Miſsã detineri, vt notauit Caiet. verb. Feſta. Excuſantur etiã matres, vel nutrices, quæ neq; infantes deferere poſſunt, neq; frequenter expedit, eos ad Eccleſiã deferri, &c. Sed præcipue hoc titulo ſolent excuſari famuli, qui, vt dominis ſuis miniſtrent, Miſſam omittunt: quæ res, quoniam valde practica eſt, nonnulla expoſitione indiget. Nam in-

Caiet.

A primis, ſi miniſterium ſit neceſſarium iuxta communem & ordinarium viuendi modum, vel iuxta occurrentes, morales, & rationabiles occaſiones, certum eſt, nec dominum peccare prçcipiendo, nec famulos, parendo: quia illa eſt grauis & rationabilis cauſa, & moralis neceſſitas: quod ſemper intelligendum eſt, cum limitatione ſupra inſinuata, quando famulus non poteſt, mediocri diligentia adhibita, opportunum tempus præuenire, vt Miſſam audiat, non tamen tenentur adhibere extraordinariam diligentiam, verbi gratia, citius ſurgendo, aliquid ab ordinario, & ſecundum rationem moderato, ſomni tempore, detrahendo, vel aliquid ſimile: B quamuis .n. hoc conſulendum ſit, tamẽ præceptum ad id non obligat. At vero, ſi miniſterium non ſit ita neceſſarium, ſed poſſit, vel in alium diem, vel in aliã horam ſine incommodo differri, domini quidem male faciunt, & grauiter peccant, id præcipiendo, cum non ſolum teneantur non impedire ſibi ſubiectos à Miſſa audienda, verum etiã debitã curã & diligentiã adhibere, vt Miſſam audiant; quia ad eos ptinet cura familię ſuę, vt in ea Eccleſiaſtica præcepta ſeruentur, vt in propoſito notauit Soto hic, & lib. 2. de Iuſt. q. 4. art. 4. Syl. verb. Miſſa. 2. q. 1. Nauar. c. 21. n. 9. & 10. Antõ. 2. p. tit. 9. c. 10. §. 2. & ſignificauit Amb. in hom. 33. quadrag. & citatur in c. An putatis. 86. d. & collligitur ex illo Paul. 1. ad. Cor. 5. *Si quis ſuorum,* C *maxime domeſticorum, curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* At vero famuli, ſi abſq; magno incommodo poſſint ſubterfugere, & Miſſam audire, non obediendo dominis, debent id facere, etiam ſi aliqua leuis rixa intercedat: ſi tamen neceſſe eſt, aut dominos deſerere, aut graue aliquod detrimentum ea cauſa pati, ea ratione excuſari poſſunt, nec cenſenẽ præferre hominis præceptũ diuino aut Eccleſiaſtico mandato, quod nunq̃ licet: ſed cenſetur tunc Eccleſia nolle obligare cũ tanto detrimento. Et hæc eſt differentia inter res prohibitas, quia malę ſunt, & malas, quia prohibitæ: quia ab illis nũquam poteſt ſeparari malitia & prohibitio: & ideo propter nullum incommodum fieri poſſunt, etiam D ſi à domino præcipiantur: ab his vero ſeparari poteſt ratio prçcepti ſeu prohibitionis, & conſequenter ratio malitiæ: & ideo, ſi, propter vitandum incommodum, obligatio præcepti ceſſet, fieri, vel omitti poſſunt ad obediendum homini præcipienti. Sicut etiam, ſi quis minetur mortem alteri, ſi Eccleſiam adeat ad Miſſam audiendam, poteſt illam omittere, dummodo id non fiat in contemptum vel iniuriam religionis: in quo non præfert timorem humanum Eccleſiaſticę obedientię, ſed ceſſat Eccleſiaſtici prçcepti obligatio, occurrente tali periculo & incommodo: ita ergo eſt in præſenti, quando ſine graui incommodo vitare non poteſt famulus, quin domino ſuo obſequatur: ſupponimus .n. tale mandatum nõ E eſſe contemptum religionis: ſic enim illud facere eſſet intrinſece malum, & ideo propter nullum incommodum vitandum licere poteſt: ſed loquimur de cõmuni mandato, ſeu miniſterio de ſe indifferẽte, & propter cõmodũ humanũ, vt regulariter cõtingit. In quo etiam aduertere oportet debere famulũ in tali euentu, prius certiorẽ facere dominum, qꝫ Miſſam nõ audierit: & procurare, quoad commode poſſit, ab illo obtinere, ne ſe impediat, quominus Miſsã audiat: quia debet, quod in ſe eſt, facere, vt præceptũ ſeruet, & iniquũ impedimentũ euitet, qꝫ ſi nõ poſſit, tunc excuſabiẽ, vt dictum eſt: tenebiẽ autem, ſi hoc ſit frequẽs & quaſi in cõſuetudine, nacta opportunitate, tale miniſterium relinquere, & cõmodũ aliud, ſeu dominum quærere, cui in ſeruiẽdo,

Sylueſt.
Nauar.
Antonin.
Ambro.

Aduertẽdũ.

Eccle-

Eccleſiæ præcepta poſſit ſeruare. Et in his ferè conueniunt Authores. Antonin.2.p. titul.9.cap.7.§.5. & cap,10.§.2. Paludan. in 4. d.15. q.5. concl. 2. Caiet. 2.2.q.122. artic. 4.& in Sum. verb. Feſta, circa finem, Syluest. ſupra, & verb. Dominica.q. 4. Nauar. ſupra,& c.13.nu.7. qui citat Roſſel. & iuxta hæc loquendum eſt de vxore reſpectu mariti, & de filiis reſpectu parentum, & de militibus reſpectu ducis, & de omnibus ſimilibus.

Sextum caput excuſationis.

Sextum caput excuſationis eſt conſuetudo ex aliqua rationabili cauſa introducta, & à paſtorib. Eccleſiæ tolerata. Huiuſmodi ſunt nonnullæ cōſuetudines, præſertim ad fœminas pertinentes. Vna eſt, quod poſt partum per aliquos dies, etiam ſi plenè B conualuerint, ab Eccleſiæ ingreſſu abſtinent, quod ſi non faciant ex ſuperſtitione, aut Moſaico ritu, ſed ex quadam reuerentia ac deuotione, non improbatur in ca.vnico, de Purificatione poſt partum; & ideo, ſi de hoc ſit introducta cōnſuetudo, non eſt improbanda, ſed excuſari poteſt, vt Caietanus notauit, verbo, Feſta. Propter conſuetudinem autem menſtruam (vt hoc obiter adnotemus) non eſt Miſſa omittenda, per ſe loquendo, & ſecluſa ægritudine, vel debilitate, quæ illi æquiualeat, vt notauit Nauar. cap.21.num.9.ex d. cap. de Purificatione poſt partū; & ex cap. vlt.diſtinct.5. vbi Gregor.ait. *Mulier, quæ ex conſuetudine menſtrua patitur, prohiberi, Eccleſiam intrare, non debet, nec à communionis myſterio.* Addit autē C ibidem Greg. *Si autem ex veneratione magna percipere non præſumit, laudanda eſt:* ergo eodem modo dicere poſſemus, ſi abſtinere voluerit ab ingreſſu Eccleſiæ, laudandam eſſe: ergo ex illo textu potius videtur colligi, hanc poſſe eſſe piam & ſufficientem excuſationem, quamuis non neceſſariam. Reſpondetur, Gregorium in illis verbis vltimis non loqui de cōmunione præcepta; nam, ſi quæ mulier eam omitteret ob huiuſmodi cauſam, non eſſet laudanda: ſic ergo dicendum eſt de ingreſſu Eccleſiæ; & ita ſine dubio, regulariter loquendo, impedimentū hoc nō eſt ſufficiens, nec de hac re introducta eſt; nec, moraliter loquendo, introduci pōt conſuetudo: ſi verò aliquando timeretur exterior aliqua indecentia, ſeu D irreuerentia loci ſacri, tunc poſſet excuſatio eſſe ſufficiens. Alia conſuetudo eſt viduarum, quæ poſt viri mortem, per aliquot dies domo non exeunt: & ea de cauſa Miſſam omittunt, quam conſuetudinem omnes Doctores approbant, Caiet.2.2.q.122.art.4.& in Sum. verb. Feſta. Anton. Sylu. Nauar. locis ſupra citatis, & ferè omnes Summiſtæ: nam conſuetudo illa fundatur; tum in quadam decentia & honeſtate viduali; tum etiam in rationabili ſignificatione & oſtenſione triſtitiæ. Adhibent tamen ferè oēs authores prædicti moderationem; ſcil. vt tempus illud nō prolongetur nimium, v. g. per annum, aut plures menſes, ſed, ad ſummum, per menſem, vt expreſſius E notant Sylu.& Roſſel. Sed non exiſtimo, poſſe hanc moderationem vna regula pro omnibus definiri: nā in fœminis nobilioribus ſolet eſſe conſuetudo, vt longiori tempore domi maneāt, quam in aliis. Vnde Nauar. ſupra num.4. ait non poſſe damnari hanc conſuetudinem in fœminis nobilibus, etiam ſi per annum extendatur, quamuis laudabilius eſſet, illam non ſeruare. Itaque ſi reuera conſuetudo introducta eſt, & præſcripta, & Prælati Eccleſiæ nō contradicunt, ab vnaquaque fœmina ſeruari poteſt: quia per talem conſuetudinem abrogatum eſt præceptum audiendi Miſſam in hac parte: pertinebit tamen ad Epiſcopos modum ponere huiuſmodi conſuetudini, vt non nimium extendatur. Bene autem aduertit Nauar. oportere, vt quæ hanc conſuetudinem ſeruant, quoad Miſſam non audiendam in Eccleſia, ſimpliciter eam ſeruent, nec domo egrediantur ad res alias: q̄ & nos ſupra de infirmis in ſimili notauimus. Alia conſuetudo eſt virginum nobilium, quę cum iam ſunt nubiles, non exeunt in publicū, & ideo Miſſam omittunt. Quā (ſi reuera introducta ſit, tolerata, & ſufficienter præſcripta) ſufficientem eſſe ad abrogandum hoc præceptū in hac parte, & conſequenter ad excuſandum, tā ipſas virgines, quam earum parentes, docent Caietan. Soto, Sylu. Nauar. & reliqui authores locis citatis: nam, licet conſuetudinem hanc non laudent, tamen, ſi ſemel introducta ſit, ſufficere cenſent ad prædictum effectum: nam. cum non ſit intrinſecè mala, pōt humanam legē abrogare. Quin potius addunt iidē authores q̄ ſi propter talem conſuetudinem iā nō decet, huiuſmodi virginem nubilem domo exire: & alioqui mater timeat aliquid honeſtati, & bonæ famæ eius contrarium, ſi ſola domi maneat, conſequenter etiā excuſari matrem ab audienda Miſſa; non hoc titulo conſuetudinis; ſed aliis, ſcilicet, quia ſine graui detrimento, & ſatisfaciendo, vt debet, muneri ſuo, Miſſam audire nō poteſt. Sed reuera hoc ipſum declarat, conſuetudinem hanc eſſe valde irrationabilem; &, vno inconueniente dato, alia multiplicari: multo enim melius cuſtodirent matres filias ſuas, ſecum eas ad Miſſam ducendo, quam domi relinquendo. Neque in hoc poteſt eſſe morale periculū pudicitiæ, regulariter loquēdo. Vnde magis authoritatis, quam pudicitiæ cauſa, hoc introductum videtur; eò vel maximè, quod huiuſmodi virgines, quę hoc titulo Miſſam omittunt, feneſtras non fugiunt, & domo exeunt ad ludos & alia publica ſpectacula videnda. Quapropter licet conſuetudo hæc ſimpliciter damnari non poſſit, tamen magna prudentia moderanda eſt: &, quoad fieri poſſit, auferenda, prę ſertim (vt Nauar. notat) omnino ſuadendum eſt, vt, ſaltem ſolemnioribus feſtis, huiuſmodi virgines Miſſam audiant. Nam perpetuo illam omittere, intolerabile, & Chriſtianis hominibus indignum eſt.

Exponitur Gregorius.

Caiet. Antonin. Sylueſt. Nauar.

Roſſel.

Notabile.

Septimū caput excuſationis.

Septimum caput excuſationis addi ſolet, ſcilicet, maior vtilitas vel neceſſitas ſpiritualis: ſic Angelus ſupra excuſat eum, qui propter concionem audiendam, ſacrum omittit. Similiter alii excuſant eū, qui tempore Miſſæ confitetur peccata ſua; maximè, ſi eo tempore habeat copiam confeſſoris, quam poſteà cū difficultate obtinebit. Sed huiuſmodi excuſationes, & ſimiles, per ſe ac moraliter loquendo, inſufficientes ſunt; quia opus præcepti non eſt omittendum propter huiuſmodi voluntaria opera, etiam ſi vtiliora eſſe fingantur: aliàs poſſet quis ſacrum omittere, vt in ſuo cubiculo contemplationi Dei vacet, ex qua maiorem fructum ſpiritualem ſibi comparare exiſtimat: nam per ſe nullus eſt maior fructus, quā ſeruare mandata eo tempore, quo ipſa obligant. Igitur huiuſmodi caſus ſolum habent locum, quando vrget aliqua moralis neceſſitas.

Vltimum caput excuſationis.

Vltimū caput excuſationis ſumi ſolet ex parte ſacerdotis, quando, ſcilic. ille eſt nominatim excommunicatus: tunc enim ita iudicandū eſt, ac ſi omnino deeſſet copia miniſtri. An vero idem ſit dicendū de ſacerdote publice concubinario, ſupra tactum eſt in materia de ſacramē. in genere: nam, licet antiquo iure prohibitum eſſet, ab huiuſmodi ſacrum audire c.vlt. de Cohabit. Cleric. & mulierum. c. Nullus, cum ſequente.32.d. c. Si qui ſunt, 81.d. tamen nouo iure Concilii Conſtan. hoc ius limitatum ſeu correctum eſt, vt non obliget, donec huiuſmodi ſacerdos ſit ab Eccleſia denunciatus tanquam excōmunicatus ſeu

Conc. Cōſt.

præciſus: vt docent Ledeſm. 1. p. 4. q. 5. art. 6. dub. 9. & Nauar. de Pœnit. d. 6. c. 1. §. Laboret. nu. 22. & in Sũ. c. 25. num. 79. & ex antiquis videri poteſt Gabr. in 4. d. 13. q. 1. Maior d. 9. q. 4. Caiet. 2. 2. q. 12. art. 2. Propter iniquitatem ergo ſacerdotis nunquam excuſatur aliquis à Miſſa audienda, niſi ſacerdos ſit ab Eccleſia nominatim præciſus, & excommunicatus, vt prædicti authores ſentiunt, & Antonin. Sylueſt. & alii ſupra citati.

Quæſitum. Sed inquiret nõ immerito aliquis, an eo caſu, quo aliquis rationabili cauſa excuſatur à Miſſa audienda, teneatur loco illius aliquas orationes fundere, vel externum aliquem cultum Deo exhibere. Ita enim affirmarunt Scotus in 4. d. 9. & 17. q. vnica. & indicat Angel. verb. Feriæ, nu. 43. quia præceptum orandi & colendi Deum, diuinũ eſt ac naturale: tempus autem implendi illud, definitum eſt ab Eccleſia, vt ſit diebus feſtis, ſimulque ſtatutum eſt, vt per actum audiendi Miſſam impleatur: vnde, ſi non ſit opportunitas exercendi illum actum, erit obligatio implendi illud præceptum diuinum alio actu orationis vel cultus. Sed hæc ſententia nõ habet ſufficiens fundamentnm; quia, quamuis finis huius præcepti ſit diuinus cultus, tamen non cadit in præceptum, niſi quatenus eſt materia eiuſdem præcepti: ſed materia huius præcepti ſolum eſt actus audiendi Miſſam, ergo ſolum ad hunc actum obligat tale præceptum, ergo intercedente excuſatione ſufficiente in tali actu, nulla ſuccedit obligatio alterius actus, quia nullum eſt præceptum in quo fundetur: illud enim diuinum præceptum orandi, vel colendi Deum, ſolũ definitur ad tale tempus dici feſti, quatenus per talem actum exhiberi poteſt, & non aliàs.

Reſponſio. Et confirmatur, nam, qui abſq; excuſatione, & peccando mortaliter, omiſit ſacrum, nõ tenetur eodem die aliis actibus colere & orare Deum: ergo multo minus tenebitur, qui excuſatur: eſt ergo optimum illud conſilium; nullum tamen eſt latum ea de re præceptum, vt latius docuit Nauar. in Manuali, cap. 21. num. 7. & in cap. Quando. de Conſecr. d. 1. notab. 3. num. 5. cum Antonino, Adriano, & aliis.

Vltimo inquiri poteſt, vtrum aliqua pœna iure impoſita ſit huius præcepti tranſgreſſoribus. Reſpondetur, nullam eſſe propter hanc culpam, cenſuram ipſo iure impoſitam, neque aliam Eccleſiaſticam pœnam, quę ipſo facto incurratur: ſolum in dicto cap. Miſſas. de Conſecr. d. 1. de tranſgreſſoribus huius præcepti dicitur, *Ab Epiſcopo publicè confundantur.* Quod intelligi poteſt, vt Doctores ibi exponũt, vel de publica correctione & reprehenſione, vel etiam, ſi opus ſit, de excommunicatione. Atq; hinc manauit conſuetudo, quæ præſertim in aliquibus villis vel paruis oppidis ſeruatur, vt ſi quis Miſſam nõ audiat, publicè à Parocho denuntietur: quod tamen prudenter faciendum eſt, ita vt prius certo conſtet de delicto: & quod aliquo modo ſit publicum & frequens, vel cum pertinacia commiſſum poſt aliquam ſecretam correctionem: nam alioqui periculum eſſet, vel puniendi interdũ innocentes, vel infamandi proximum ſine ſufficienti cauſa. Quando vero huiuſmodi correctio non ſufficit, & frequenter Miſſa omittitur, adiungi poteſt & debet excommunicationis ſeueritas: nam præterquam, quod huiuſmodi culpa grauis eſt, quando eſt ita frequens & diuturna, magnum ſcandalum generat: adeo vt, qui per lõgum tempus Miſſam audire negligit, ſuſpectus de ſua fide habeatur: ſicut è conuerſo optimum indicium fidei & deuotionis eſt, etiam in diebus profeſtis Miſſarum ſolemniis intereſſe, Deoq; condignũ cultum offerre: cui ſit honor & gloria per infinita ſæculorum ſæcula, Amen. Vltimo quæſito ſatisfit.

Hactenus de arcano Miſſæ ſacrificij myſterio.

INDEX

INDEX QVAESTIONVM, ET ARTICVLORVM D. THOMÆ,

qui in hoc tomo tertio exponuntur.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam.

Quæſtio Sexageſima.

De ſacramentis, in octo articulos diuiſa.

1 *Vtrum ſacramentum ſit in genere ſigni. 3.1.*
2 *Vtrum omne ſignum rei ſacræ ſit ſacramentum. 4. 1.*
3 *Vtrum ſacramentum ſit ſignum vnius rei tantum. 4. 2.*
4 *Vtrum ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis. 15.1.*
5 *Vtrum ad ſacramentum requiratur determinata res ſenſibilis. 16.1.*
6 *Vtrum ad ſacramentum requiratur ſignificatio, quæ eſt per verba. 17.1.*
7 *Vtrum requirantur determinata verba. 18. 1.*
8 *Vtrum illis verbis poſſit aliquid addi, vel ſubtrahi. 19.2.*

Quæſtio LXI.

De neceſſitate ſacramentorum.

1 *Vtrum ſacramenta fuerint neceſſaria ad ſalutem humanam. 33. 1.*
2 *Vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu ante peccatum. 34.1.*
3 *Vtrum fuerint neceſſaria in ſtatu poſt peccatum ante Chriſtum. 40.2.*
4 *Vtrum fuerint neceſſaria poſt Chriſti aduentum. 57.2.*

Quæſtio LXII.

De principali effectu ſacramentorum, qui eſt gratia.

1 *Vtrum ſacramenta ſint cauſa gratiæ. 60.2.*
2 *Vtrum gratia ſacramentalis aliquid addat ſuper gratiam virtutum & donorum. 61.2.*
3 *Vtrum ſacramenta contineant gratiam. 62.2.*
4 *Vtrum ſit in eis aliqua virtus ad cauſandam gratiam. 63 1.*
5 *Vtrum talis virtus in ſacramentis deriuetur à paſſione Chriſti. 102. 2.*
6 *Vtrum ſacramenta veteris legis gratiam cauſarint. 103.1.*

Quæſtio LXIII.

De effectu ſacramentorum, qui eſt character.

1 *Vtrum ex ſacramentis cauſetur character aliquis in anima. 116.2.*
2 *Quid ſit ille character. 117.2.*
3 *Cuius ſit character. 119.1.*
4 *In quo ſit, ſicut in ſubiecto. 120.2.*
5 *Vtrum ſit indelebilis ab anima. 135.2.*
6 *Vtrum omnia ſacramenta imprimant characterem. 137.2.*

Quæſtio LXIIII.

De cauſa ſacramentorum.

1 *Vtrum ſolus Deus interius operetur in ſacramentis. 138. 1.*
2 *Vtrum inſtitutio ſacramentorum ſit ſolum à Deo. 139. 1.*
3 *De poteſtate, quam Chriſtus habuit in ſacramentis. 140. 2.*
4 *Vtrum illam poteſtatem potuerit aliis communicare. 141. 2.*
5 *Vtrum poteſtas miniſterij in ſacramentis conueniat malis. 142.1.*
6 *Vtrum mali peccent diſpenſando ſacramenta. 143.1.*
7 *Vtrum angeli poſſint eſſe miniſtri ſacramentorum. 146.1.*
8 *Vtrum intentio miniſtri requiratur in ſacramentis. 147.1.*
9 *Vtrum requiratur ibi recta fides, ita quod infidelis nō poſſit tradere ſacramentum. 152.1.*
10 *Vtrum requiratur ibi recta intentio. ibid. 2.*

Quæſtio LXV.

De numero ſacramentorum.

1 *Vtrum ſint ſeptem ſacramenta. 173.2.*
2 *De ordine eorum ad inuicem. 178. 1.*
3 *De comparatione eorum. 179. 1.*
4 *Vtrum omnia ſacramenta ſint de neceſſitate ſalutis. 180.2.*

Quæſtio LXVI.

De pertinentibus ad ſacramentum Baptiſmi.

1 *Quid ſit Baptiſmus, an, ſcilicet ſit ablutio. 207. 2.*
2 *De inſtitutione huius ſacramenti. 209. 2.*
3 *Vtrum aqua ſit propria materia huius ſacramenti. 214.1.*
4 *Vtrum requiratur aqua ſimplex. 215.1.*
5 *Vtrum hæc ſit conueniens forma Baptiſmi,* Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, &c. 222.2.
6 *Vtrum in nomine Chriſti poſſit dari Baptiſmus. 224.1.*
7 *Vtrum immerſio ſit de neceſſitate Baptiſmi. 233.2.*
8 *Vtrum requiratur trina immerſio. 234.2.*
9 *Vtrum Baptiſmus poſſit iterari. 235.1.*
10 *De ritu Baptiſmi. 239.2.*
11 *De diſtinctione Baptiſmatum. 240.1.*
12 *De comparatione Baptiſmatum. 241.1.*

Quæſtio LXVII.

De miniſtris, per quos traditur Baptiſmus.

1 *Vtrum ad Diaconum pertineat baptizare. 242.1.*
2 *Vtrum hoc pertineat ad Presbyterum, vel ſolum ad Epiſcopum. ibid. 1.*
3 *Vtrum laicus poſſit ſacramentum Baptiſmi conferre. ibid. 2.*
4 *Vtrum hoc poſſit facere mulier. 243.1.*
5 *Vtrum non baptizatus poſſit baptizare. ibid. 2.*
6 *Vtrum plures poſſint baptizare ſimul vnum, & eundem. 244.1.*
7 *Vtrum neceſſe ſit eſſe aliquem, qui baptizatum de ſacro fonte ſuſcipiat. 253.2.*
8 *Vtrum recipiens aliquem de ſacro fonte obligetur ad eius inſtructionem. 254.1.*

Quæſtio LXVIII.

De ſuſcipientibus Baptiſmum.

1 *Vtrum omnes teneantur ad ſuſcipiendum Baptiſma. 258 2.*
2 *Vtrum aliquis poſſit ſaluari ſine Baptiſmo. 248.2.*
3 *Vtrum Baptiſmus ſit differendus. 259.1.*
4 *Vtrum peccatores ſint baptizandi. 260.2.*
5 *Vtrum peccatoribus baptizatis ſint imponenda opera ſatiſfactoria. 264.1.*
6 *Vtrum in baptizandis requiratur confeſſio peccatorum. 265 2.*
7 *Vtrum requiratur intentio ex parte baptizati. 266.2.*
8 *Vtrum requiratur fides. 267.1.*
9 *Vtrum pueri ſint baptizandi. ibid. 2.*
10 *Vtrum pueri Iudæorum ſint baptizandi, inuitis parentibus. 268.2.*
11 *Vtrum aliqui ſint baptizandi in maternis vteris exiſtentes. 286.1.*

12 *Vtrum furioſi & amentes ſint baptizandi. 287. 1.*

Quæſtio LXIX.

De effectibus Baptiſmi.

1 *Vtrum per Baptiſmum auferantur omnia peccata. 288.1.*

2 *Vtrum per Baptiſmum liberetur homo ab omni pœna. 289.1.*

3 *Vtrum Baptiſmus auferat omnes pœnalitates huius vitæ.290.1.*

4 *Vtrum per Baptiſmum conferantur homini gratiæ, & virtutes.291.1.*

5 *De effectibus virtutum, quæ per Baptiſmum conferuntur.297.1.*

6 *Vtrum etiam paruuli per Baptiſma gratias, & virtutes accipiant.298.1.*

7 *Vtrum per Baptiſmum aperiatur baptizatis ianua regni cœleſtis. ibid.2.*

8 *Vtrum Baptiſmus æqualem effectum habeat in omnibus baptizatis.313.1.*

9 *Vtrum fictio impediat effectum Baptiſmi. 315.1.*

10 *Vtrum recedente fictione, Baptiſmus obtineat effectum ſuum. 316. 2.*

Quæſtio LXX.

De Circumciſione, quæ præceſſit Baptiſmum.

1 *Vtrum circumciſio fuerit præparatoria, & figuratiua Baptiſmi.357.1.*

2 *Vtrum fuerit conuenienter inſtituta.358.1.*

3 *Vtrum ritus circumciſionis fuerit conueniens.363.2.*

4 *Vtrum circumciſio contulerit gratiam.367.2.*

Quæſtio LXXI.

De præparatoriis, quæ ſimul concurrunt cum Baptiſmo.

1 *Vtrum Catechiſmus debeat præcedere Baptiſmum. 372. 2.*

2 *Vtrum Baptiſmum debeat præcedere exorciſmus.374.2.*

3 *Vtrum ea, quæ aguntur in Catechiſmo & exorciſmo, aliquid efficiant, vel ſolum ſignificent.376.1.*

4 *Vtrum baptizandi debeat catechizari, vel exorcizari per ſacerdotes.377.2.*

Quæſtio LXXII.

De ſacramento Confirmationis.

1 *Vtrum Confirmatio ſit ſacramentum.397.1.*

2 *De materia huius ſacramenti.403.2.*

3 *Vtrum ſit de neceſſitate ſacramenti, quod Chriſma fuerit per Epiſcopum conſecratum.404.2.*

4 *De forma ipſius.406. 1.*

5 *Vtrum imprimat characterem.422.1.*

6 *Vtrum character Confirmationis characterem baptiſmalem præſupponat. ibid. 2.*

7 *Vtrum conferat gratiam.423.2.*

8 *Cui competat recipere hoc ſacramentum.428.2.*

9 *In qua parte recipiatur. 431. 2.*

10 *Vtrum requiratur aliquis, qui teneat confirmandum. ibidem.*

11 *Vtrum hoc ſacramentum per ſolos Epiſcopos detur. 432.2.*

12 *De ritu Confirmationis. 443.2.*

Quæſtio LXXIII.

De Euchariſtia ſecundum ſe.

1 *Vtrum Euchariſtia ſit ſacramentum.452.1.*

2 *Vtrum ſit vnum, vel plura.453.1.*

3 *Vtrum ſit de neceſſitate ſalutis.458.2.*

4 *De nominibus eius.470.2.*

5 *De inſtitutione ipſius. 473.1.*

6 *De figuris eius.489.2.*

Quæſtio LXXIIII.

De materia Euchariſtiæ, quantum ad ſpeciem.

1 *Vtrum panis & vinum ſint materia huius ſacramenti. 500.1.*

2 *Vtrum ad materiam huius ſacramenti requiratur determinata quantitas. ibid. 2.*

3 *Vtrum materia huius ſacramenti ſit panis triticeus. 516.1.*

4 *Vtrum ſit panis azymus, vel fermentatus. ibid.2.*

5 *Vtrum materia huius ſacramenti ſit vinum de vite. 525. 1.*

6 *Vtrum ſit admiſcenda aqua.526.1.*

7 *Vtrum aqua ſit de neceſſitate huius ſacramenti. ibid.*

8 *De quantitate aquæ, quæ apponitur. ibid. 2.*

Quæſtio LXXV.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.

1 *Vtrum in hoc ſacramento ſit corpus Chriſti, ſecundum veritatem.537.1.*

2 *Vtrum in hoc ſacramento remaneat ſubſtantia panis, vel vini poſt conſecrationem.606.2.*

3 *Vtrum ſubſtantia panis poſt conſecrationem huius ſacramenti annihiletur, aut in priſtinam materiam reſoluatur.622.1.*

4 *Vtrum panis poſſit conuerti in corpus Chriſti.623.1.*

5 *Vtrum in hoc ſacramento remaneant accidentia panis, & vini.624.2.*

6 *Vtrum remaneat forma ſubſtantialis panis.625.1.*

7 *Vtrum iſta conuerſio fiat in inſtanti. ibid. 2.*

8 *Vtrum hæc ſit falſa;* Ex pane fit corpus Chriſti.*628.2.*

Quæſtio LXXVI.

De modo, quo Chriſtus eſt in Euchariſtia.

1 *Vtrum totus Chriſtus ſit ſub hoc ſacramento.657.1.*

2 *Vtrum totus Chriſtus ſit ſub vtraq; ſpecie.659.1.*

3 *Vtrum totus ſit ſub qualibet parte ſpecierum.676. 2.*

4 *An dimenſiones totæ corporis Chriſti ſint in Euchariſtia. 684. 2.*

5 *An corpus Chriſti ſit localiter in Euchariſtia. 685.1.*

6 *An moueatur ad motum hoſtiæ.686.1.*

7 *An videri poſſit ab oculo glorificato.687.2.*

8 *An, quando apparet puer in hoſtia, remaneat verum corpus Chriſti.703.2.*

Quæſtio LXXVII.

De remanentibus in ſacramento accidentibus.

1 *An accidentia ſint ſine ſubiecto.713.1.*

2 *An quantitas ſit ſubiectum accidentium. 715 2.*

3 *An hæc accidentia poſſint immutare aliquod corpus extrinſecum.724.2.*

4 *Vtrum poſſint corrumpi. 725.2.*

5 *Vtrum ex eis poſſit aliquid generari.726.2.*

6 *Vtrum poſſint nutrire.728. 2.*

7 *De fractione panis conſecrati.729. 1.*

8 *An vino conſecrato poſſit aliquid permiſceri. ibid.2.*

Quæſtio LXXVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ.

1 *Quæ ſit forma huius ſacramenti. 738.1.*

2 *An ſit conueniens forma conſecrationis panis.756.2.*

3 *An ſit conueniens forma conſecrationis vini. 762. 1.*

4 *De virtute vtriuſque formæ. 770.2.*

5 *De veritate locutionis.771.2.*

6 *De comparatione vnius formæ ad aliam.772.2.*

Quæſtio LXXIX.

De effectibus ſacramenti Euchariſtiæ.

1 *An Euchariſtia conferat gratiam.785.2.*

2 *An effectus Euchariſtiæ ſit adeptio gloriæ.787.2.*

3 *Vtrum effectus huius ſacramenti ſit remiſſio peccati mortalis. 788.1.*

4 *An per hoc ſacramentum remittatur peccatum veniale. 789. 2.*

5 An per

5 An per Euchariſtiam remittatur tota pœna peccati. 790.1.
6 An præſeruet à peccatis futuris. 791.1.
7 An proſit aliis, quàm ſumentibus. ibid. 2.
8 De impedimento effectus Euchariſtiæ. 792.1.

Quæſtio LXXX.

De vſu Euchariſtiæ in communi.

1 De modis ſumendi Euchariſtiam. 829. 2.
2 An ſoli homini conueniat communicare. 830. 2.
3 An ſolius iuſti ſit manducare ſacramentaliter. 831. 2.
4 An peccator communicans peccet. 832. 1.
5 De quantitate huius peccati. 834. 2.
6 An ſit repellendus peccator volens communicare. 852. 2.
7 An nocturna pollutio impediat communionem. 863. 1.
8 An ſolis ieiunis danda ſit Euchariſtia. 865. 1.
9 An ſit exhibenda non habenti vſum rationis. 875. 2.
10 An ſit quotidie ſumendum. 876. 1.
11 An liceat omnino abſtinere. 878. 1.
12 An liceat percipere corpus ſine ſanguine. 895. 2.

Quæſtio LXXXI.

De modo, quo Chriſtus vſus eſt hoc ſacramento.

1 An Chriſtus ſumpſerit ſuum corpus, & ſanguinem. 906. 1.
2 Vtrum Iudæ dederit corpus ſuum. 907. 1.
3 An ſumpſerit corpus paſſibile. 908. 1.
4 Quomodo ſe Chriſtus habuiſſet in triduo, ſi hoc ſacramentum fuiſſet ſeruatum, aut conſecratum. Ibid. 2.

Quæſtio LXXXII.

De miniſtro huius ſacramenti.

1 Vtrum conſecratio Euchariſtiæ ſit propria ſacerdotis. 909. 1.
2 An plures ſacerdotes poſſint eandem hoſtiam conſecrare. 910. 1.
3 Vtrum diſpenſatio Euchariſtiæ ſolum pertineat ad ſacerdotem. Ibid. 2.
4 An liceat conſecranti abſtinere à communione. 921. 2.
5 An ſacerdos peccator poſſit conficere hoc ſacramentum. 922. 1.
6 An Miſſa boni ſacerdotis magis valeat, quàm mali. Ibid. 2.
7 An hæretici poſſint conſecrare. 923. 1.
8 An degradati poſſint conſecrare. 924. 1.
9 An peccent recipientes communionem à talibus. Ibid. 2.
10 Vtrum liceat ſacerdoti omnino abſtinere à celebratione 925. 1.

Quæſtio LXXXIII.

De ritu huius ſacramenti.

1 An Chriſtus immoletur in celebratione Euchariſtiæ. 926. 1.
2 An conueniens ſit tempus celebrationis 1034. 2.
3 De loco, & apparatu Miſſæ. 1046. 1.
4 De iis, quæ in Miſſa dicuntur. 1089. 1.
5 De iis, quæ fiunt in celebratione Euchariſtiæ. 1110. 1.
6 De defectibus, quæ occurrunt in celebratione Euchariſtiæ. 1118. 2.

INDEX DISPVTATIONVM, AC SECTIONVM,

quæ in hoc tomo continentur.

Prior numerus paginam, poſterior columnam deſignat.

DISPVTATIO I.

De eſſentia, ac definitione ſacramenti.

1 SEctio prima. Vtrum ſacramentum ſit ſignum ſanctificans. 5. 1.
2 Quam ſanctificationem conferat, & an vniuocè dicatur de ſacramentis veteris, & nouæ legis. 7. 1.
3 An oporteat eſſe ſignum ſenſibile ex inſtitutione ſua. 11. 2.
4 Vera definitio ſacramenti. 14. 1.

Diſputatio II.

De materia & forma ſacramentorum.

1 An res & verba ſint materia & forma eorum. 19. 2.
2 An materia & forma componant ſacramentum. 21. 2.
3 An ſit determinata materia, & forma. 24. 1.
4 An materiæ, aut formæ mutatio ſit contra eorum ſubſtantiam. 26. 2.
5 An ex intentione miniſtri pendeat, quòd mutatio illa ſit ſubſtantialis. 29. 1.
6 An ſit eadem materia & forma eorum in vniuerſa Eccleſia. 31. 2.

Diſputatio III.

De ſacramentis, quæ futura eſſent in ſtatu innocentiæ.

1 An in eo ſtatu eſſet colendus Deus, & quomodo. 35. 1.
2 An tunc forent ſacrificia. 36. 1.
3 An forent ſacramenta ſi non eſſet peccatum. 37. 2.

Diſputatio IV.

De neceſſitate ſacramentorum legis naturæ.

1 An tunc eſſet remedium infantibus ad peccatum. 41. 2.
2 An ſufficeret fides parentum ad iſtud peccatum delendum. 43. 1.
3 An tunc eſſet ſacramentum delens originale peccatum. 45. 2.
4 An in lege naturæ fuerint alia ſacramenta. 46. 2.

Diſputatio V.

De inſtitutione circumciſionis, & aliorum ſacramentorum.

1 An fuerit verum ſacramentum circumciſio. 49. 2.
2 An fuerint tunc alia ſacramenta. 56. 1.

Diſputatio VI.

De neceſſitate ſacramentorum legis gratiæ.

1 An ſint neceſſaria in lege gratiæ. 58. 1.
2 An ſint perfectiora antiquis ſacramentis. 59. 1.

Diſputatio VII.

De efficacia ſacramentorum ad gratiam conferendam.

1 An ex opere operato illam conferant. 64. 1.
2 An omnia ſacramenta gratiam conferant. 67. 1.
3 An præter virtutes, & dona, ſpecialem gratiam conferant. 70. 2.
4 An ſemper effectus ſuos conferant. 72. 1.
5 An omnia æqualem gratiam conferant. 74. 2.

Diſputatio VIII.

De tempore, quo gratiam conferant.

1 An ante receptionem cauſent gratiam. 77. 2.
2 An in inſtanti conferant gratiam. 79. 1.
3 An poſt receptionem cauſent gratiam. 85. 1.

Diſputatio IX.

De modo, quo ſacramenta efficiunt gratiam.

1 An poſſint eſſe inſtrumenta phyſica gratiæ. 86. 2.
2 An ſint inſtrumenta phyſica gratiæ. 96. 1.

Diſputatio X.

De inefficacia veterum ſacramentorum ad gratiam conferendam.

1 *An in ſacramentis antiquis data ſit gratia abſque merito operantis.104.1.*
2 *An ex opere operato illam darent.108.1.*
3 *An alia ſacramenta præter circumciſionem darent gratiam.112.2.*

Diſputatio X I.

De natura ac neceſſitate characteris.

1 *Quæ ſacramenta characterem imprimant.121.1.*
2 *An character ſit qualitas ab anima diſtincta.124.1.*
3 *In qua ſpecie qualitatis ſit character.125.2.*
4 *In quo ſubiecto ſit character.131.1.*

Diſputatio XII.

De cauſa inſtituente ſacramenta.

1 *An à Deo, vel à Chriſto ſint inſtituta.142.1.*
2 *An alius potuerit illa inſtituere.144.2.*

Diſputatio XIII.

De cauſa proxime miniſtrante ſacramenta.

1 *An homines tantum poßint miniſtrare ſacramenta.153.1.*
2 *An neceſſaria ſit intentio miniſtri.154.2.*
3 *Qualis intentio ſufficiat.160.1.*
4 *An bonitas miniſtri ſit de neceßitate ſacramenti.164.*

Diſputatio XIV.

De ſubiecto apto ad ſuſcipienda ſacramenta.

1 *Quinam ſint capaces ſacramentorum.169.2.*
2 *An requiratur diſpoſitio in ſuſcipiente.171.1.*

Diſputatio XV.

De ceræmoniis ſacramentorum in genere.

1 *Quid ſit ceræmonia.182.1.*
2 *An vſus ceræmoniarum ſit ſanctus.183.1.*
3 *Quis poßit inſtituere ceræmonias.184.2.*
4 *An habeant aliquem effectum ſpiritualem ceræmoniæ.186.2.*

Diſputatio XVI.

De præceptis ſacramentorum ad miniſtros pertinentibus.

1 *Quis poßit & teneatur illa miniſtrare.190.1.*
2 *An poßint miniſtri mutare materiam aut formam.191.2.*
3 *An, quando miniſtrant, debeant eſſe in gratia.193.2.*
4 *An, qui non ex officio miniſtrat, debeat eſſe in gratia.196.2.*
5 *An teneantur ritum Eccleſiaſticum ſeruare miniſtri.199.1.*

Diſputatio XVII.

De præceptis pertinentibus ad recipientes ſacramenta.

1 *Vtrum ſacramentorum vſus ſit in præcepto. ibid.2.*
2 *Quomodo peccent qui indignè ea recipiunt.200.2.*

Diſputatio XVIII.

De obligatione non cooperandi indignè danti, vel recipienti ſacramentum.

1. *An debeant omnes non ſuſcipere ſacramenta ab iniquis miniſtris.201.2.*
2 *An ſemper debeant, miniſtri non dare ſacramenta indignè petentibus.206.1.*

Diſputatio XIX.

De inſtitutione Baptiſmi.

1 *An fuerit inſtitutus ante Chriſti mortem.210.2.*
2 *Quo vitæ tempore inſtituerit Baptiſmum.213.1.*

Diſputatio XX.

De materia Baptiſmi.

1 *An aqua elementaris ſit materia Baptiſmi.215.2.*
2 *An ablutio ſit materia proxima.218.1.*
3 *Quæ ablutio ſufficiat, vel requiratur.220.2.*

Diſputatio XXI.

De forma Baptiſmi.

1 *Vtrum hæc ſit neceſſaria, & ſufficiat: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.224.2.*
2 *Vtrum expreßio actus baptizandi ſit de neceßitate huius formæ.225.2.*
3 *An requiratur explicita inuocatio Trinitatis.227.2.*
4 *An inuocanda ſit ſub nominibus Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.232.1.*

Diſputatio XXII.

De vnitate ſacramenti Baptiſmi.

1 *An ſit vnum ſacramentum in ſpecie.236.1.*
2 *An reiterari poßit Baptiſmus.237.1.*

Diſputatio XXIII.

De cauſa efficiente ſacramentum Baptiſmi.

1 *Quis ſit miniſter neceſſarius Baptiſmi.344.2.*
2 *Quis ſit ex officio miniſter Baptiſmi.247.1.*
3 *An miniſter debeat eſſe vna perſona.248.2.*

Diſputatio XXIV.

De Baptiſmo adultorum.

1 *An requiratur conſenſus baptizandi.261.1.*
2 *An diſpoſitio ſit neceſſaria in ſuſcipiente.263.1.*

Diſputatio XXV.

De Baptiſmo paruulorum, & poteſtate baptizandi illos.

1 *Vtrum ante vſum rationis ſint capaces Baptiſmi. 269.1.*
2 *An expediat baptizare ante vſum rationis. 272.1.*
3 *An liceat, inuitis patribus, filios infidelium baptizare.274.1.*
4 *An id liceat facere, quando patres infideles ſunt ſubditi Chriſtianis.277.2.*
5 *Vtrum ſeruus ſerui filius, antequā à patre ſeparetur, poßit baptizari.281.1.*
6 *Vtrum Chriſtiani debeant hos baptizare.284.1.*

Diſputatio XXVI.

De effectibus Baptiſmi.

1 *An Baptiſmus remittat omnem culpam.292.2.*
2 *An conferat gratiam, & alia dona.295.1.*

Diſputatio XXVII.

De neceſſitate Baptiſmi ad gratiam, & gloriam.

1 *Vtrum ſimpliciter ſit neceſſarius ad gratiam.299.2.*
2 *Vtrum ſit neceſſaria actualis receptio Baptiſmi.301.2.*
3 *An ſaltem infantibus ſit neceſſaria ad ſalutem.306.1.*
4 *Quando cœperit Baptiſmus eſſe neceſſarius.311.2.*

Diſputatio XXVIII.

De diſpoſitione ad Baptiſmum, & eius effectibus.

1 *An Baptiſmus petat diſpoſitionem ad effectum.317.1.*
2 *Quæ pœnitentiæ diſpoſitio requiratur.320.1.*
3 *An effectus Baptiſmi augeatur, vel minuatur ob diſpoſitionem.325.2.*
4 *An recedente fictione detur effectus Baptiſmi.328.2.*
5 *Quæ diſpoſitio tollere fictionem ſufficiat.335.1.*
6 *An ſit proprium Baptiſmi habere effectum, recedente fictione.341.1.*

Diſpu-

Diſputatio XXIX.

De effectu Baptiſmi ſanguinis,& diſpoſitione ad illum neceſſaria.

1 *Vtrum per hunc Baptiſmum abſque aquæ Baptiſmo ſaluētur infantes.343.1.*
2 *Vtrum adultis ſufficiat Baptiſmus ſanguinis.345.1.*
3 *Baptiſmus ſanguinis,quam requirat diſpoſitionem in adulto.349.1.*

Diſputatio XXX.

De ceræmoniis obſeruandis in ſolemni Baptiſmo.

1 *Ad quid ſint cæremoniæ Baptiſmi inſtitutæ.369.1.*
2 *Qui ritus obſeruandi ſint in ſolemni Baptiſmo.370.1*

Diſputatio XXXI.

De morali doctrina pertinente ad Baptiſmum.

1 *An teneantur homines iure diuino baptizari.378.1.*
2 *Pro quo vitæ tempore obliget præceptum Baptiſmi.380.2.*
3 *Cauſæ excuſantes ab obſeruatione præcepti huius. 384.1.*
4 *Quis poſſit,& debeat baptizare.385.2.*
5 *Quibus modis peccetur indignè baptizando. 389.2.*
6 *An ſit irregularis, qui Baptiſmum iterat.390.2.*

Diſputatio XXXII.

De inſtitutione ſacramenti Confirmationis.

1 *An confirmatio ſit perfectum ſacramentum.398.2.*
2 *An,& quando à Chriſto inſtitutum ſit.402.1.*

Diſputatio XXXIII.

De eſſentia Confirmationis.

1 *An oleum cum balſamo ſit neceſſaria materia illius. 406.2.*
2 *An chriſma neceſſario ab Epiſcopo conſecrandum ſit ad cōfirmandum.411.2.*
3 *De materia proxima confirmationis.415.1.*
4 *An ſola vnctio ſit neceſſaria materia proxima confirmationis.416.2.*
5 *An tota hæc forma ſit eſſentialis; Signo te ſigno crucis, &c. 419.2.*

Diſputatio XXXIV.

De effectu confirmationis.

1 *An imprimat characterem. 424.1.*
2 *Quos effectus gratiæ habeat confirmatio. 426.1.*

Diſputatio XXXV.

De ſuſcipientibus Confirmationem.

1 *An quilibet homo ſit capax confirmationis.429.1.*
2 *Quibus expediat conferri confirmationem.430.1.*

Diſputatio XXXVI.

De miniſtro Confirmationis.

1 *Vtrum ſolus Epiſcopus confirmet.433.2.*
2 *An ex commiſſione Pontificis poſſit ſacerdos confirmare. 436.1.*
3 *An Epiſcopus hæreticus,vel ab Eccleſia præciſus ſiue prohibitus, poſſit confirmare.440.2.*

Diſputatio XXXVII.

De ceræmoniis ſacramenti Confirmationis.

1 *An chriſma conuenienti ritu conficiatur.444.1.*
2 *An Eccleſia vtatur conuenienti ritu in confirmatione. 445.2.*

Diſputatio XXXVIII.

De præceptis ad Confirmationem pertinentibus.

1 *An omnes fideles teneantur confirmari.446.2.*
2 *Obligatio miniſtri confirmationis.449.1.*

Diſputatio XXXIX. Quæ eſt prima de Euchariſtia.

De inſtitutione Euchariſtiæ.

1 *An Chriſtus inſtituerit Euchariſtiam. 453.2.*
2 *An hoc ſacramentum diſtinguatur a reliquis.454.2.*
3 *An ſit vnum tantum ſacramentum.455.2.*
4 *De vnitate numerica Euchariſtiæ. 457.2.*

Diſputatio XL.

De neceſſitate Euchariſtiæ.

1 *An ſit neceſſaria ad primam iuſtificationem.460.1.*
2 *An ſit medium neceſſarium ad perſeuerandum in gratia.463.2.*

Diſputatio XLI.

De tempore inſtitutionis huius ſacramenti.

1 *An ſit inſtitutum 14. Luna finiente, & 15. inchoante. 474.2.*
2 *An ſit inſtitutum poſt lotionem pedum.483.2.*
3 *An ſit inſtitutum,Iuda præſente.485.2.*
4 *Qua hora ſit inſtitutum,& num ante cœnam. 487.1.*
5 *An conuenienti tempore ſit inſtitutum.488.2.*

Diſputatio XLII.

De eſſentia, & partibus Euchariſtiæ in communi.

1 *An ſpecies conſecratæ ſint ſacramentum hoc.491.2.*
2 *An verba conſecrationis ſint de eſſentia Euchariſtiæ.493.1.*
3 *An corpus & ſanguis Chriſti, intrinſecè conſtituant Euchariſtiam.495.1.*
4 *An ſumptio Euchariſtiæ ſit ſacramentum. 498.1.*

Diſputatio XLIII.

1 *An panis & vinum ſint materia propria Euchariſtiæ. 501.2.*
2 *An ſpecies panis, & vini ſint de neceſſitate Euchariſtiæ. 503.1.*
3 *An ſit aliquod præceptum de cōfectione Euchariſtiæ in duplici materia.504.1.*
4 *An ex diſpenſatione Pontificis in altera materia tantum poſſit confici.506.1.*
5 *An materia conſecranda neceſſario futura ſit præſens miniſtro.510.1.*
6 *An materia debeat eſſe certa,& definita.512.1.*
7 *An materia conſecranda habeat certum terminum paruitatis.513.1.*
8 *An hæc materia apta ſit conſecrationi in quauis magna quantitate.514.2.*

Diſputatio XLIV.

De materia remota Euchariſtiæ.

1 *Ex quo grano conficiendus ſit panis conſecrandus. 517.2.*
2 *An materia Euchariſtiæ ſit ſolus panis vſualis.521.1.*
3 *An panis azymus ſit de neceſſitate Euchariſtiæ.522.1.*

Diſputatio XLV.

1 *An vinum vitis ſit neceſſaria materia Euchariſtiæ. 527.1.*
2 *An neceſſe ſit aquam vino miſcere.529.2.*
3 *Circumſtantiæ in miſtione aquæ ſeruandæ.532.2.*
4 *An ex aqua vino admiſta fiat ſanguis. 533.2.*

Diſputatio XLVI.

An ſit realis præſentia Chriſti in Euchariſtia.

1 *An ſit de fide Chriſtum realiter eſſe præſentem Euchariſtiæ.538.2.*
2 *An præſentia hæc colligatur ex verbis Chriſti.540.2.*
3 *An ex verbis inſtitutionis conuincatur præſentia hæc. 544.2.*
4 *Sententiæ Patrum de præſentia Chriſti in Euchariſtia. 549.2.*
5 *An miracula ſatis probent iſtam præſentialitatem.555.1.*
6 *Quid antiqua hiſtoria & Eccleſiæ praxis de hoc dicant. 556.1.*
7 *Quid ratione naturali de hoc myſterio oſtendatur. 558.2.*
8 *An Chriſtus ſit permanenter in Euchariſtia. 562.1.*

Diſputatio XLVII.

Quid ſit præſentia Chriſti in hoc ſacramento.

1 *An ſit aliquid reale & intrinſecum corpori Chriſti.564.2.*
2 *In quo Prædicamento ſit hæc præſentia.565.2.*
3 *An includat realem vnionem corporis Chriſti ad ſpecies ſacramentales. 569.1.*
4 *Quæ denominationes conſequantur corpus Chriſti ex hac præſentia.575.1.*

Diſpu-

Diſputatio XLVIII

1 An differant ſpecie præſentia ſacramentalis Chriſti, & naturalis. 578. 2.
2 An ſacramentalis pendeat à naturali præſentia. 586. 2.
3 An ſacramentalis & naturalis præſentia ſimul eidem corpori conuenire poſſint ex natura rei. 591. 1.
4 An idem corpus poſſit eſſe in pluribus locis diſtantibus. 593. 2.
5 An tunc eaſdem proprietates vtrobiq; haberet. 600. 2.
6 An mutatio facta in aliquo corpore neceſſario fiat in omnibus locis, in quibus illud exiſtit. 60[illegible]. 2.

Diſputatio XLIX.

De abſentia panis & vini ab Euchariſtia.

1 An de potentia Dei abſoluta, manente ſubſtantia panis, potuerit Chriſtus hic fieri realiter præſens. 607. 2.
2 An de facto deſinat ſubſtantia panis poſt conſecrationem. 611. 2.
3 An maneat aliqua pars phyſica ſubſtantiæ panis, & vini ſub ſpeciebus. 617. 1.
4 An maneat aliqua entitas metaphyſica ſubſtantiæ panis. 619. 1.

Diſputatio L.

De conuerſione panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti.

1 An Euchariſtia perficiatur per veram tranſubſtantiationem. 627. 2.
2 Quæ requirantur ad veram conuerſionem. 628. 2.
3 An ibi detur actio realis, quæ circa corpus Chriſti verſetur. 633. 2.
4 Qualis ſit hæc actio, & quis terminus eius. 635. 1.
5 An hæc actio ſit vera mutatio in corpore Chriſti. 642. 1.
6 An ex vi huius actionis panis eſſe deſinat. 644. 2.
7 An ſubſtantia panis annihiletur. 647. 2.
8 An prædicta actio & deſitio panis ad tranſubſtantiationẽ ſufficiant. 650. 2.
9 Quomodo loquendum ſit de hac conuerſione. 653. 1.
10 Vtrum quodlibet poſſit conuerti in quodlibet. ibid. 2.

Diſputatio LI.

De iis, quæ ſunt ſub ſingulis ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 An tota Chriſti ſubſtantia ſit ſub ſingulis ſpeciebus. 660. 1.
2 An ibi ſit quantitas corporis Chriſti. 661. 1.
3 An ex vi verborum corpus & ſanguis ſint in Euchariſtia. 663. 2.
4 An ex vi verborum ſit aliqua forma ſubſtantialis in Euchariſtia, 666. 1.
5 An ex vi verborum quantitas & accidentia humanitatis ſint in Euchariſtia. 671. 2.
6 An perſonæ diuinæ ſint in Euchariſtia ex vi verborum. 673. 1.

Diſputatio LII.

De iis, quæ ſunt in qualibet parte ſpecierum panis & vini.

1 An totus Chriſtus ſit in qualibet parte. 677. 2.
2 An ſit totus Chriſtus in ſingulis partibus continuis. 679. 1.
3 An totum corpus Chriſti ſit in punctis ſpecierum. 682. 2.

Diſputatio LIII.

De iis, quæ Chriſtus, prout in ſacramento eſt, agere poteſt aut pati.

1 An Chriſtus, prout eſt in ſacramento, poſſit moueri localiter. 689. 2.
2 An, prout ibi eſt, aliam actionem phyſicam efficere poſſit. 692. 1.
3 An poſſit virtute naturali, prout eſt ibi, actus immanentes exercere. 693. 2.
4 An poſſit videri naturaliter oculo corporeo, prout ibi eſt. 695. 1.
5 An poſſit cognoſci ab intellectu creato, prout ibi eſt. 698. 2.

Diſputatio LIV.

Quomodo deſinat eſſe Chriſtus ſub ſpeciebus ſacramentalibus.

1 An, quando deſinit eſſe in Euchariſtia, aliquid acquirat, vel amittat. 702. 2.
2 An ſemper ſuccedat ſubſtantia, quando deſinit Chriſtus eſſe in Euchariſtia. 705. 1.
3 An hæc ſucceſſio ſubſtantiarum ſit conuerſio. 706. 2.

Diſputatio LV.

De apparentibus mutationibus in Euchariſtia.

1 Quot modis fiant hæ mutationes. 709. 1.
2 An vera Chriſti caro videatur in Euchariſtia. 710. 1.
3 An caro & ſanguis maneant ſacramentaliter, quando in Euchariſtia apparent. 711. 1.
4 Quid agendũ ſit, quando apparent huiuſmodi mutationes. 712. 2.

Diſputatio LVI.

De modo, quo accidentia exiſtunt poſt conſecrationem.

1 Quæ accidentia ſint in Euchariſtia ſine ſubſtantia. 716. 2.
2 Quæ mutatio fiat in quantitate, vt ſit ſine ſubiecto. 719. 1.
3 An alia accidentia à quantitate mutent exiſtendi modum. 723. 1.

Diſputatio LVII.

Quæ poſſint agere, & pati ſpecies ſacramentales.

1 An ſpecies conſecratæ poſſint, quidquid antea, efficere. 730. 1.
2 An hæ ſpecies poſſint mutari. 732. 1.
3 An ex his ſpeciebus poſſit generari aliqua ſubſtantia. 733. 2.
4 An, quando ſpecies miſcentur, maneat ibi corpus, vel ſanguis Chriſti. 736. 2.

Diſputatio LVIII.

De forma ſacramenti Euchariſtiæ in communi.

1 Quibus verbis Chriſtus conſecrauerit. 739. 2.
2 An benedictio, & gratiarum actio fuerit conſecratio. 741. 1.
3 An verba, quibus Chriſtus conſecrauit, ſint forma Euchariſtiæ. 743. 2.
4 An miniſter proferat verba recitando ſolum. 747. 2.
5 De veritate verborum, cum non ſupponant conſecrationem. 750. 1.
6 An verba myſterium perficiant ob ſuam veritatem 752. 1.
7 Quid deſignet in forma ly, hoc, vel, hic. 753. 2.

Diſputatio LIX.

De forma conſecrationis panis.

1 An hæ voces ſolum, Hoc eſt corpus meum, ſint de eſſentia huius formæ. 757. 2.
2 An aliquod verbum formæ mutari poſſit. 760. 1.

Diſputatio LX.

De forma conſecrationis ſanguinis.

1 An hæc ſolum verba: Hic eſt calix ſanguinis mei, vel, Hic eſt ſanguis meus, ſint de eſſentia huius ſacramenti. 764. 1.
2 An hæc verba prædicta ſint immutabilia. 768. 2.
3 An Eccleſia conuenienter addiderit aliquas particulas. 769. 2.

Diſputatio LXI.

De cauſa efficiente Euchariſtiæ, & efficacia formæ, ac miniſtri.

1 An verba conſecrationis ſint cauſa phyſica præſentiæ Chriſti. 773. 2.
2 An verba actione phyſica expellant ſubſtantiam panis. 775. 1.
3 A quo proferri debeant verba conſecrationis. 776. 1.
4 An plures formæ poſſint eandem materiam conſecrare. 778. 2.

5. An

5 *An hæc virtus principalius ſit in verbis.780.2.*

Diſputatio LXII.

De ſuſcipientibus hoc ſacramentum.

1 *Quid ſit, & quot modis fiat ſumptio huius ſacramenti. 781.1.*

2 *An ſolum homines poßint communicare. 782. 2.*

3 *An omnes adulti poßint communicare.783.1.*

4 *An infantes poßint communicare. 784.1.*

Diſputatio LXIII.

De effectibus Euchariſtiæ in anima.

1 *An conferat gratiam, vel augmentum eius.793.1.*

2 *Quam requirat diſpoſitionem ad primam gratiam. 795.2.*

3 *Quam diſpoſitionem requirat ad augmentum gratiæ. 799.1.*

4 *Quando conferat Euchariſtia hanc gratiam. 802.1.*

5 *An plures ſpecies ſacramentales ſucceßiuè ſumptæ conferant eundem effectum.806.1.*

6 *An per ſpecies panis & vini detur idem effectus gratiæ. 807. 2.*

7 *An Euchariſtia cauſet gratiam poſt ſumptionem, quamdiu Chriſti præſentia durat. 812.2.*

8 *An habeat effectum gratiæ, recedente fictione. 814.2.*

9 *An cauſet gratiam actualem, & quando.816.1.*

10 *An Euchariſtia remittat venialia, & temporales pœnas. 817. 1.*

Diſputatio LXIV.

De effectu Euchariſtiæ in corpore.

1 *An Euchariſtia aliquid efficiat in corpore recipientis. 818.2.*

2 *An reſurrectio, & gloria corporis ſit effectus Euchariſtiæ. 820.1.*

3 *An fiat vnio realis inter corpus Chriſti, & ſuſcipientis. 821.2.*

Diſputatio LXV.

De adoratione debita Euchariſtiæ.

1 *An ſit præceptum, vel liceat adorare Euchariſtiam. 825.1.*

2 *An debeat abſolute adorari. 827.2.*

Diſputatio LXVI.

De neceſſaria diſpoſitione de præcepto ad communicandum.

1 *An ſit mortale communicare in peccato mortali. 835.2.*

2 *De grauitate peccati communicantis in peccato mortali.838. 1.*

3 *An habens conſcientiam peccati mortalis teneatur ante communionem confiteri.839.2.*

4 *Quibus de cauſis communicare liceat exiſtenti in mortali. 843.2.*

5 *An quando non poteſt præcedere confeßio, ſit neceſſaria contritio.847.2.*

6 *Qui in peccato communicat, quando teneatur confiteri. 849.2.*

7 *An qui cum conſcientia mortalis communicat, iure Eccleſiaſtico teneatur confiteri, cum primum poteſt.850.2.*

8 *An iam confeſſus teneatur differre communionem.851.2.*

Diſputatio LXVII.

De obligatione repellendi indignos à communione.

1 *An miniſtri teneantur non dare Euchariſtiam exiſtenti in peccato mortali.853.2.*

2 *An publico peccatori ſemper neganda ſit Euchariſtia. 855. 1.*

3 *An deneganda ſit occulto peccatori occultè petenti. ibid.2.*

4 *An occulto peccatori publice petenti Euchariſtiam, neganda ſit.857.2.*

5 *Quis ſit cenſendus hic publicus, vel occultus peccator. 860.2.*

6 *An danda ſit Euchariſtia ſuſpectis de aliquo crimine.862.1.*

Diſputatio LXVIII.

De corporali diſpoſitione ad communionem ex præcepto neceſſaria.

1 *An ſit neceſſaria aliqua bona corporis diſpoſitio ad communionem.866.1.*

2 *An ſit præceptum accedendi ad Euchariſtiam ſine aliqua corporis macula.867.1.*

3 *An teneamur ieiuni communicare ex aliquo præcepto. 869.1.*

4 *Quale ieiunum ſeruandum ſit ante communionem.870.1.*

5 *Quando liceat communicare non ieiunis.872.1.*

6 *Quando liceat ſacerdoti non ieiuno communicare ob perfectionem ſacrificij.874.1.*

Diſputatio LXIX.

De præcepto diuino circa vſum Euchariſtiæ.

1 *An ſit præceptum diuinum obligans communicare.879.1.*

2 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.881.1.*

3 *Quando obliget ex vi ſolius iuris diuini.883.2.*

4 *Quàm frequens vſus Euchariſtiæ ſit conſulendus.887.1.*

Diſputatio LXX.

De præcepto Eccleſiaſtico circa vſum Euchariſtiæ.

1 *Quas perſonas obliget hoc præceptum.890.1.*

2 *Quando obliget hoc præceptum. 891.1.*

3 *Per quem actum impleatur hoc præceptum, & de pœna tranſgreſſoris.894.2.*

Diſputatio LXXI.

De præcepto communicandi ſub vna, vel duabus ſpeciebus.

1 *An malum ac prohibitum ſit ſub vna ſpecie tantum communicare.896.2.*

2 *An omnibus fidelibus neceſſarium ſit iure diuino, aliquando ſub vtraque ſpecie communicare.900.1.*

3 *An potuerit Eccleſia prohibere laicis vſum calicis. 904.1.*

Diſputatio LXXII.

De præceptis, & obligationibus ad miniſtros Euchariſtiæ pertinentibus.

1 *An ſolus ſacerdos poßit diſpenſare Euchariſtiam.911.1.*

2 *An omnibus ſacerdotibus ſit liberum adminiſtrare Euchariſtiam.914.1.*

3 *Cui debeat hoc ſacramentum miniſtrari.918.1.*

4 *Quibus modis peccet, qui indignè miniſtrat, vel qui ab indigno ſuſcipit.919.2.*

Diſputatio LXXIII.

De ſacrificio in communi.

1 *An ſacrificium ſit in genere ſigni rei ſacræ.928.1.*

2 *Quid debeat ſignificare ſacrificium.929. 1.*

3 *An ſufficiat humana impoſitio ad rationem ſacrificij. 931. 1.*

4 *An requiratur publica authoritas ad inſtitutionem ſacrificij ab hominibus inſtituti.932.2.*

5 *Qualis debeat eſſe res ad ſignificandum impoſita. 934. 2.*

6 *Quæ ratio ſacrificij ex dictis colligatur. 937.2.*

7 *Quotuplex ſit ſacrificium.939.1.*

8 *Vtrum ſacrificium ſit de lege naturæ.940. 2.*

Diſputatio LXXIIII.

De Miſſa, ſeu ſacrificio legis nouæ.

1 *An in lege noua ſit proprium ſacrificium.943.1.*

2 *An nouæ legis ſacrificium poſitum ſit in myſterio Euchariſtiæ.948.2.*

3 *An Miſſæ ſacrificium tantum à Chriſto potuerit inſtitui.954.1.*

4 *An in noua lege poßit eſſe aliud ſacrificium à Miſſa. 955.2.*

Diſputatio LXXV.

De eſſentia ſacrificij Euchariſtiæ.

1 *An totus Chriſtus ſit quod offertur in Miſſa.958. 2.*

2 *Quibus actionibus perfectum ſit hoc ſacrificium.961.2.*

3 *An oblatio vocalis, fractio, aut diſtributio ſint partes huius ſacrificij. 963. 2.*
4 *Vtrum conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij. 966. 1.*
5 *An ſola conſecratio ſit de eſſentia huius ſacrificij. 969. 1.*
6 *An conſecratio vtriuſque ſpeciei ſit de eſſentia huius ſacrificij. 974. 1.*

Diſputatio LXXVI.
De comparatione huius ſacrificii ad alia.

1 *Diſtinctio huius ſacrificij à ſacrificio Chriſti, & antiquis. 978. 2.*
2 *Comparatio perfectionis huius ſacrificij ad alia. 981. 1.*
3 *An ratio ſacrificij Miſſæ ſit prior ratione ſacramenti. 982. 2.*

Diſputatio LXXVII.
De offerentibus Euchariſtiæ ſacrificium.

1 *An Chriſtus ſit principalis offerens in Miſſa. 985. 1.*
2 *An omnes, & ſoli ſacerdotes poßint offerre hoc ſacrificium. 987. 1.*
3 *Vtrum alij fideles poßint offerre hoc ſacrificium. 989. 1.*

Diſputatio LXXVIII.
Pro quibus hoc ſacrificium offerri poſſit.

1 *An poßit offerri pro aliis ab offerente. 990. 2.*
2 *An pro viuentibus omnibus poßit offerri. 992. 2.*
3 *An pro omnibus defunctis poßit offerri. 995. 1.*

Diſputatio LXXIX.
De effectu & valore huius ſacrificij.

1 *An habeat aliquem effectum ex opere operato. 997. 2.*
2 *An ſit aliis modis fructuoſum hoc ſacrificium. 1001. 2.*
3 *An conferat gratiam, & remißionem culpæ mortalis per ſe. 1004. 2.*
4 *An per ſe conferat ex opere operato argumentum gratiæ. 1010. 2.*
5 *An remittat venialia ex opere operato. 1012. 2.*
6 *An conferat remißionem pœnæ ex opere operato. 1014. 1.*
7 *An, & quomodo conferat ad bona temporalia. 1015. 2.*
8 *An habeat aliquem effectum ex opere operato in omni offerente. 1016. 2.*
9 *An habeat effectum in iis, pro quibus offertur, non ponentibus obicem. 1020. 1.*
10 *Quæ requirantur in eo, pro quo ſacrificium offertur. 1024. 2.*
11 *An effectus Miſſæ ſit infinitus intenſiue. 1027. 2.*
12 *An ſit infinitus extenſiue. 1030. 1.*

Diſputatio LXXX.
De tempore, quo debent, vel licet ſacerdotibus celebrare.

1 *An teneantur ſacerdotes aliquando Miſſam dicere. 1036. 1.*
2 *An ſacerdos poßit, vel debeat quotidie celebrare. 1037. 2.*
3 *An, & quomodo liceat, eadem die plures Miſſas facere. 1040. 2.*
4 *Qua hora licitum ſit celebrare. 1042. 2.*

Diſputatio LXXXI.
De loco, & vaſis ſacris, in quibus celebrandum eſt.

1 *An oportuerit templa, & loca ſacra dicari ad religionis opera peragenda. 1048. 1.*
2 *An decens ſit, templa conſecrari. 1052. 1.*
3 *An teneatur ſacerdos non celebrare, niſi in loco ſacro. 1054. 1.*
4 *An liceat celebrare in templo violato. 1056. 1.*
5 *An requiratur altare cõſecratum ad celebrandum. 1061. 1.*
6 *Quomodo ornari debeat templum & altare. 1063. 2.*
7 *An hoc ſacrificium debeat offerri in vaſis ſacris. 1066. 2.*
8 *Quæ veneratio debeatur ſacris locis, & vaſis. 1069. 2.*

Diſputatio LXXXII.
De præparatione ad Miſſam, & veſtibus ſacris.

1 *An teneatur ſacerdos præmittere officium diuinum ante Miſſam. 1082. 1.*
2 *An conueniens ſit inſtitutio veſtium ſacrarum. 1084. 1.*
3 *An teneatur ſacerdos ſub præcepto non celebrare ſine veſtibus ſacris. 1087. 1.*

Diſputatio LXXXIII.
De ritibus Miſſæ, qui in verbis conſiſtunt.

1 *An præter verba conſecrationis alia adiungi debuerint. 1091. 1.*
2 *Vtrum in omnibus, quæ in canone dicuntur, integra veritas & religio ſeruentur. 1103. 2.*
3 *Vtrum teneatur ſacerdos ſub præcepto omnia dicere, quæ in Miſſali præſcribuntur. 1112. 1.*

Diſputatio LXXXIIII.
De ritibus Miſſæ, qui in actione conſiſtunt.

1 *An ceræmoniæ Miſſæ conuenienter ſint inſtitutæ. 1114. 1.*
2 *An teneatur ſacerdos ex præcepto omnes has ceræmonias ſeruare. 1117. 2.*

Diſputatio LXXXV.
De obligatione ſupplendi defectus in celebratione commiſſos.

1 *Quomodo ſint cauendi, & ſupplendi defectus ſubſtantiales. 1120. 1.*
2 *Accidentales defectus, quomodo cauendi, vel ſupplendi ſint. 1125. 2.*

Diſputatio LXXXVI.
De iuſto Miſſæ ſtipendio, & pro quo ſit Miſſa obligatione dicenda.

1 *Quando teneatur ſacerdos ex iuſtitia, pro aliquo celebrare. 1127. 1.*
2 *Quæ ſint iuſta Miſſarum ſtipendia. 1129. 2.*
3 *An ſacerdotes diuites poßint pro Miſſa ſtipendium accipere. 1131. 2.*
4 *An ſacerdotes pauperes poßint accipere duplicata ſtipendia. 1133. 2.*

Diſputatio LXXXVII.
De miniſtro ad ſacrificium neceſſario, eiuſque obligatione.

1 *An ad Mißam celebrandam ſint neceſſarij miniſtri. 1135. 1.*
2 *Obligatio eius, qui miniſtrat ſacerdoti. 1138. 1.*

Diſputatio LXXXVIII.
De præcepto audiendi Miſſam.

1 *An ſit tale præceptum in Eccleſia. 1140. 2.*
2 *Quæ Miſſa audiri præcipiatur. 1142. 2.*
3 *Qua attentione debeat impleri hoc præceptum. 1145. 2.*
4 *Quas perſonas obliget hoc præceptum. 1147. 2.*
5 *Quibus diebus obliget hoc præceptum. 1148. 2.*
6 *Quomodo excuſetur quis ab audienda Miſſa in die obligationis. 1151. 1.*

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ,
Quæ in hoc volumine explicantur.

Prior numerus præcedens ſcripturam explicatam, capita; poſterior numeros verſuum: prior vero ſequens ſcripturam, paginam: poſterior, columnam deſignat.

Geneſis.

2. 23 *Hoc nunc os ex oſsibus meis*, quia ex oſſe eius facta. 615.1.E.

4. 4 *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius.* Primum cauſa ſecundi. 986. 1.B.

17. 10 *Hoc eſt pactum meum, quod obſeruabitis inter me, & vos: circumcidetur in vobis omne maſculinum.* Latè explicatur hoc præceptum. 360. 2. B. per totam.

4. 14 *Maſculus, cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo.* Late iuxta ſententiam Auguſtini exponitur.52.2.A.

22. 5 *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos*, id eſt, poſtquam ſacrificium obtulerimus. 943.2. D.

30. 16 *Redeunti ad veſperam Iacob de agro*, id eſt, in fine diei. 480.1.C.

49. 11 *Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ*, id eſt, Chriſti in Euchariſtia ex Cypriano.491.1.A.

28. 20 *Si fuerit Dominus meus mecum, & dederit mihi panem ad edendum, & veſtimentum ad operiendum.* De Chriſto pane vitæ, Ioan.6. Et indumento fidelium, qui in ipſo baptizantur. Galat.3.490.2.E.

17. 9 *In ſemine tuo benedicentur omnes gentes, & ero Deus tuus, & ſeminis tuo poſt te.* Hoc ſemen eſt Chriſtus, de filiis enim ſecundum carnem conditionata tantum promiſſio.299.2.E.

18. 7 *Tulit vitulum, dedit puero, & coxit illum, & poſuit corã eis.* Non ita vt tulerat, ſed ad prandium paratum. 615.2.D.

19. 3 *Compulit illos*, id eſt, importunis precibus ab illis obtinuit.1103.2.A.

Exodus.

3. 16 *Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto.* 989.2.C.

12. 6 *Et ſeruabitis eum vſq; ad decimam quartam diem menſis huius, immolabitque vniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad veſperam.* Late tractatur, & exponitur de veſpera vltima decimæ quartæ diei, à 484. vſque ad 485.

12. 8 *Et edent carnes nocte illa*, quę, ſc. immediate ſequitur veſperam decimæ quartæ lunæ, qua agnus immolabatur.479.2.E.

12. 10 *Nec remanebit quidquam ex eo vſque mane*, illius, ſc. diei proxime ſequentis noctem eſus agni, qui erat decimæ quintæ lunæ dies.480.2.C.

12. 12 *Et tranſibo per terram Aegypti nocte illa.* Exponitur, nox, prout.n.3.481.1.E.

12. 16 *Dies prima erit ſancta atque ſolemnis:* oſtenditur, hãc primam diem ſolemnem eſſe primam ex ſeptem diebus azymorum.478.2 E.

12. 17 *In eadem ipſa die educam exercitum veſtrum de terra Aegypti*, feſtiua, ſcilicet azymorũ, ac decima quinta luna.481.2.C.

12. 18 *Decima quarta die menſis ad veſperam comedetis azyma vſque ad diem vigeſimam primam eiuſdem menſis ad veſperam.* Exponitur de vltimis vtriuſque diei veſperis.480.1.A.

12. 22 *Nullus veſtrum egredietur oſtium domus ſuæ vſq; manè*, id eſt, prope mane, tranſacta media nocte.482.2.E.

12. 29 *Factum eſt autem in noctis medio*, exponitur dictio, *noctis*, iuxta.n.3.481.1.E.

12. 31 *Vocatiſque Pharao, Moyſe, & Aaron nocte*, exponitur, *nocte*, iuxta.n.3.& ibi 2.E.

12. 42 *Nox iſta eſt obſeruabilis Domino*, iuxta.n.3.exponit̃, vt ibid.2.A.

12. 42 *Quando eduxit eos de terra Aegypti*, id eſt, nocte, in qua eduxit eos, vt iuxta num.2.& ibi.

11. 43 *Omnis alienigena non comedet ex eo, omnis autem ſeruus emptitius circumcidetur, & ſic comedet.* id eſt, ſi comedere voluerit, circumcidatur, & ſic comedat, ſimiliter & mercenarij.361.2.D.

12. 48 *Si quis peregrinorum ad veſtram voluerit tranſire coloniam, circumcidetur prius omne maſculinum eius:* eo modo & ſenſu, quo omne maſculinum Abrahæ, iuxta dicta ſupra, Geneſ.n.3.& ibidem.

21. 15 *Qui occiderit patrem, & matrem, morte moriatur*, id eſt, patrem, vel matrem.901.2.D.

24. 8 *Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcum*, vel iuxta Paulum, *teſtamenti, quod miſit ad vos Deus, ad Hebr.9.* Exponitur continere figuram ſanguinis Chriſti, quem initio noui teſtamenti in ora diſcipulorum, idem Chriſtus effudit.491.1.B.

28. 2 *Facies veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem.* Pertinet enim ad honorem ſacerdotis ſpeciali veſte vti in ſacrificio.1085.2.B.C.

Leuitici.

1. 3 & 4 *Ponetque manus ſuper caput hoſtiæ, & acceptabilis erit*, figuram manus extenſionis, quæ à ſacerdote fit ſupra oblata, continere exponitur.1116.1.C.

12. 8 *Sumetque duos turtures, dabitque ſacerdoti, qui faciet, id eſt,* ſacrificabit, *vnum pro peccato.951.2.B.*

23. 27 *Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit, affligetiſque animas veſtras in eo*, ſcilicet decimo die, qui à poſteriori veſpera diei noni, vſque ad veſperam, decimi durabat. *Affligetiſq; animas veſtras die nono*, id eſt, ab vltima veſpera diei noni.480.1.A.

23. 32 *A veſpera vſque ad veſperam celebrabitis ſabbatha veſtra*, id eſt, ab vltima vnius diei, vſque ad vltimam alterius. ibid.1.D.

23. 25 *Offeretis holocauſtum Domino*, ad omnem plebem loquitur.989.2. C.

Numerorum 20.

28. 17 *Septem diebus veſcentur azymis*, quarum, ſcilicet, ſeptem dierum, *Prima venerabilis, & ſancta erit.479.1.A.*

33. 8 *Profecti de Rameſſe in menſe ſeptimo, in quinta decima die, altera die à phaſe*, id eſt, manè proximè in ſequente Phaſe, quod erat initium decimæ quintæ lunæ. 481.1.C. Vel aliter *profecti de Rameſſe*, prouincia, non ciuitate, quod ſi à ciuitate, in ea vſque ad meridiem congregati, & ſtatim ante ſolis occaſum ordinatè profecti. 482. 1. D.& 2. per totam.

28. 3 *Hæc ſunt ſacrificia, quæ offerre debetis.* Ad omnẽ populum loquitur.989.2. C.

Deuteronomii.

8. 8 *Terram frumenti*, id eſt, tritici. 518. 1. E.

16. 1 *Obſerua menſem nouarum frugum, & verni primum temporis, vt facias Phaſe*, id eſt, immoles agnum, *Domino Deo tuo: quoniam in iſto menſe eduxit te Dominus de Aegypto nocte*, ea nempe, qua agnus decima quarta luna ad vltimam veſperam immolatus, eſus fuit, quæ principium fuit decimæ quintæ lunæ, in qua egreſſi ſunt de Ægypto. 481. 2. A. & 482. 1. A.

16. 2 *Immolabiſq; Phaſe Domino Deo tuo*, id eſt, ſacrificia, quæ per ſeptem dies azymorum ex variis rebus fiebant. 481. 2. D.

16. 4 *Et non remanebit de carnibus eius, quod immolatum eſt veſpere, & in die primo azymorum.* Exponitur eodẽ modo. 482. 1. B.

16. 5 *Non poteris immolare Phaſe, in qualibet vrbium tuarum.* id eſt, agnum. ibid. 1. B.

16. 7 *Et coques, & comedes*, vtrumque verbũ generale, rẽ ſiue coctam, ſiue aſſatam ſignificans. 481. 2. E.

16. 6 *Immolabis Phaſe ad ſolis occaſum*, id eſt, nocte, *quando*, id eſt, in qua, licet non eadem hora, *egreſſus es de Aegypto*. 482. 2. A.

Paralipomenon.

16. 36 1. Par. 16. *Omnis populus Amen*, id eſt, fiat. 1095. 1. C.

Ioſue.

7. 6 *Cecidit in terram coram arca Domini vſq; ad veſperam*, id eſt, vſque ad finem diei. 480. 1. C.

Tobias.

12. 7 *Sacramentum Regis abſcondere bonum eſt*, id eſt, ſecretum. 2. 1. C.

12. 12 *Ego obtuli orationem tuam Domino.* Spiritualiter & metaphoricè intelligendum. 1108. 1. D.

Machabæorum.

2. 46 *Sancta & ſalubris cogitatio eſt pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*, id eſt, à peccatorum pœnis. 1006. 1. E.

Ex Pſalmis.

22. 5 *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me.* Exponitur de Euchariſtia cum Bernardo. 816. 2. B.

22. 5 *Calix tuus inebrians quàm præclarus eſt*, id eſt, potus vini in tuo calice contentus, & Euchariſtiæ applicatur cum Hieronymo. 490. 1. E. & 502. 1. D.

67. 11 *Paraſti in dulcedine tua pauperi Deus.* Exponitur de Euchariſtia. 816. 1. D.

71. 16 *Erit firmamentum in terra.* Hebraicè, *pugillum*, ſeu *placenta frumenti*, per quam, ſacrificium Euchariſtiæ, ſub ſpecie panis figuratur. 519. 1. B. & 951. E.

49. 23 *Sacrificium laudis honorificabit me.* De Euchariſtia. 981. 2. C.

80. 17 *Cibauit eos ex adipe frumenti.* id eſt, tritici. 518. 2. E.

109. 4 *Tu es ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech.* De Chriſto, quatenus ſacrificium obtulit Euchariſtiæ, exponitur. 949. 1. D.

110. 4 *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe.* In ſenſu litterali de manna, in myſtico de Euchariſtia explicatur. 540. 2. D. Et eleganter tractatur idem argumentum. 462. per totam.

115. 12 *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam & nomen Domini inuocabo.* De Euchariſtiæ calice, cuius ſumptio vera gratiarum actio. 490. 1. E. & 561. 2. C.

128. 7 *De quo non implebit manum ſuam qui metet, & ſinum ſuum.* id eſt, nec ſinum. 902. 1. B.

140. 5 *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum:* De oleo adulationis vel voluptatis. 167. 2. C.

147. 14 *Qui poſuit fines tuos pacem & adipe frumenti ſatiat te*, id eſt, tritici. 518. 2. E.

14. 2 *Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Similibus enim exterioribus actionibus ſæpè Deũ colimus.

Prouerbiorum.

9. 1 *Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptẽ, miſcuit vinum, & poſuit menſam. Venite; & comedite panem meum, bibite vinum, quod miſcui vobis.* Explicantur de Euchariſtiæ menſa, & illa miſtio de miſtione aquæ & vini in calice, ex multorum Patrum ſententia. 409. 1. A.

9. 2 *Immolauit victimas ſuas, poſuit menſam ſuam.* Immolatio enim conuiuium ex immolatis præcedit. 966. 2. A.

20. 19 *Ei qui reuelat myſteria*, id eſt, ſecreta. 2. 1. D.

Sapientiæ

2. 22 *Neſcierunt ſacramenta Dei*, id eſt, ſacra ſecreta. 2. 1. C.

Eccleſiaſtici.

34. 30 *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius?* Explicatur dictio, *à mortuo*, id eſt, ab immunditia cõtracta ex tactu mortui. 167. 2. E.

Iſaias.

1. 16 *Lauamini mundi eſtote.* Continet exhortationẽ ad Baptiſmum, ex Diuo Hieronymo, & Cyrillo. 216. 2. A.

12. 3 *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Explicatur cum D. Hieronymo, de ſacramentis nouæ legis. 1. 1. B.

19. 21 *Cognoſcent Aegyptij*, id eſt, Gentes, *Dominum, & colent eum hoſtiis*, id eſt, ſacrificiis. 943. 2. E. ex Hieronymo.

19. 19 *In die illa erit altare Domini in medio terræ Aegypti*, id eſt in Eccleſia gentium. 944. 1. E.

62. 8 *Si dedero triticum tuum vltra, cibum inimicis tuis.* Exponitur de Euchariſtia cũ Hieronymo. 519. 1. A.

63. 2 *Quare ergo rubrum eſt veſtimentum tuum, & veſtimenta tua, ſicut calcantium in torculari?* De rubore ſanguinis Chriſti, qui per vinum ſignificatur, exponitur cum Cypriano. 527. 2. B.

Hieremias

11. 19 *Mittamus lignum in panem eius.* Id eſt, crucẽ in corpus Chriſti. 490. 2. E.

31. 12 *Confluent ad bona Domini ſuper frumento, vino & oleo:* Exponitur cum Hieronymo de tritico, ex quo panis Euchariſtiæ conficitur. 518. 2. E.

Ezechiel.

16. 9 *Effundam ſuper vos aquam mundam. Et laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te.* Explicantur de mundatione per aquam Baptiſmi ſalutaris, cum Hieron. 216. 2. E.

Daniel.

6. 30 *Mihi ſacramentum hoc reuelatum eſt. Explicare hoc ſacramentum*, id eſt, rem hanc tam magnam, & occultam. 2. 1. E.

Micheas.

7. 19 *Proiiciam in profundum maris omnia peccata veſtra.* Exponitur de Baptiſmo. 293. 1. D.

Zacharias.

9. 17 *Quid bonum eius niſi frumentum electorum, & vinum germinans virgines?* De lege Euangelica, & vtraque Euchariſtiæ ſpecie cum Hieronymo & aliis Patribus. 540. 2. D. Et dictio *frumentum*, exponitur iterum. 518.

13. 1 *Erit fons patens domui Dauid in ablutionem peccatorum.* Promiſſionem Baptiſmi exponitur continere, ex Hieronymo. 216. 2. C.

Malachias.

7. 11 *Non eſt mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum. Et munus non ſuſcipiam de manu veſtra, ab ortu enim vſque ad occaſum, magnum eſt nomen meum in gentibus, & in omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda.* Reprobationem Iudæorum, ſacrificiorum ac ceræmoniarum legalium ceſſationem, gentiũ vocationem, mundiſſimam Euchariſtiæ ſacrificij oblationem in Eccleſia futuram prædixiſſe, exponitur. 943. per totam.

Matthæus.

3. 11 *Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto & igne.* id eſt, emundabit, & per Spiritum ſanctum in hac vita, & ſi opus fuerit, in futura per ignem, ex Hieronymo. 217. 1. A.

5. 23 *Si offers munus tuum ad altare,* &c. non continet præceptum ſacrificandi, ſed ſupponit futurum: 904. 1. A. Imò ad Euchariſtiæ ſacrificium alluſit. 1061. 1. C.

18. 3 *Vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum.* Id eſt, ſecreta. 2. 1. C.

Niſi conuerſi fueritis. Et efficiamini ſicut paruuli. Neceſſitatem præcepti inducunt. 469. 1. C.

19. 24 *Facilius eſt, camelum per foramen acus introire, quàm diuitem intrare in Regnum cœlorum, apud homines hoc impoſſibile eſt, apud Deum autem omnia poſſibilia.* Oſtenditur poſſibile ex vi penetrationis partiũ. 584. 2. A.

26. 11 *Me autem non ſemper habebitis.* Secundum corporalem præſentiam, modo viſibili. Quo mõ *pauperes habebitis vobiſcum. 541. 1. A.*

26. 23 *Qui intingit mecum manum in paropſide, &c.* commune ſignum, multi enim intingebant. 487. 1. A.

26. 25 *Tu dixiſti.* Id eſt, ſatis eſt, tu videris. 485. 2. D.

26. 26 *Cœnantibus autem eis, &c.* Id eſt, recumbentibus, omnibusq; paratis ad cœnandum cœna vſuali, quę legalem, pedumq; lotionem ſubſecuta eſt. ibid. 2. B. & E.

26. 26 *Accepit, benedixit, fregit, deditque, &c.* Eundem ordinem in ſe, quem in enarratione, retinuerunt, licet inter duo vltima conſecratio interceſſerit. 615. 2. C.

26. 27 *Accipite, & bibite ex eo omnes.* Solis Apoſtolis, & non præcipiendo, ſed inuitando dicta. 902. 1. C.

26. 28 *Hic eſt ſanguis meus.* De toto Chriſti ſanguine exponitur. 664. 2. E. & 665. 1. A.

26. 28 *Qui pro multis effundetur*, vel, vt in Græco, *effunditur*, de effuſione cruenta paſſionis exponitur. 749. 2. A.

26. 30 *Et hymno dicto*, id eſt, decantato, ex Concilio Toletano III. 1101. 2. E.

28. 10 *Ieſum, qui crucifixus eſt, quæritis? non eſt hic, ſurrexit. n.* Simplex facti enarratio, non illatiua argumentatio eſt, vel aliter. *Surrexit*, id eſt, corpus, quod hic iacebat mortuum, hinc viuum egreſſum, fuit, & ideò non eſt hîc. 597. 2. C.

28. 19 *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, docentes eos ſeruare omnia, &c.* Contra hæreticos exigentes verbum cõcionatorium, ponderãtur dictiones, *in nomine, &, docentes eos* 25. 2. A.

28. 19 *Baptizantes eos in nomine, &c.* Nõ noua Baptiſmi inſtitutio, ſed ſolemnis huius præcepti promulgatio: nec ſola cõceſſio facultatis, ſed iuris ad baptizandum ex officio. 212. 1. C. 216. 2. A. oſtenditur, *baptizantes*, in omni rigore intelligendũ. Et 226. 1. B. Dictio, *in nomine*, de exteriori inuocatione exponitur. ibid. 2. A.

vlt. 20 *Ecce ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſæculi.* Licet probabiliter de Chriſti præſentia in Euchariſtia, nihilominus de præſentia per ſingularem eius prouidentiam erga Eccleſiam, exponitur. 540. 2. E.

Marcus.

14. 1 *Erat autem Paſcha, & azyma poſt biduum*, id eſt, vltima veſpera decimæ quartæ lunæ, ab agno in eo occiſo Paſcha dicta, dies verò azymus, quia initium decimæ quintæ lunæ, in qua propriè azymi incipiebant. Vnde Paſcha, & azyma poſt biduum ſimul futura dicuntur. 476. 1. E. per totam.

14. 12 *Primo die azymorum, quando Paſcha immolabant.* Prout numero præcedenti. ibid. 2. A.

Lucas.

Natus eſt vobis Saluator. Id eſt, in commodum veſtrum. 1107. 2. E.

2. 22 *Vt ſiſterent eum Domino, & facerent ſecundum conſuetudinem legis pro eo.* Id eſt, vt offerrent, & ſacrificarent, 951. 2. B.

14. 23 *Compelle intrare*, nõ neceſſitando, aut cogendo, ſed magna gratiæ virtute inducendo. 1103. 2. A.

21. 28 *Appropinquat redemptio veſtra.* Id eſt, gloriæ conſecutio, in qua veſtra redemptio conſummatur. 1105.

3. 3 *Niſi pœnitentiam egeritis.* Neceſſitas medij indicatur. 469. 1. B.

22. 1 *Appropinquabat autem dies feſtus azymorum, qui dicitur Paſcha.* Id eſt, decima quinta luna, quæ Paſcha dicebatur, quia in eius prima veſpera, quæ eſt vltima decimæ quartæ diei, *Paſcha*, id eſt, agnus occidebatur. 477. 2. C.

12. 15 *Deſiderio deſideraui hoc Paſcha*, id eſt, hunc agnũ vel hoc tempore & die, vel hanc ſacramentalem cœnam *manducare*, ſeu celebrare, *vobiſcum*. 488. 1. C.

22. 18 *Non bibam amodo de generatione vitis.* De calice ſanguinis exponitur. 485. 2. D.

22. 19 *Hoc facite in meam commemorationem.* Id eſt, hoc ſacrificate, & eo modo, quo ego verumque præceptum ſumptionis important. 551. 2. A. & 745. 2. A.

Hoc eſt corpus meum. Vide Euchariſtiæ forma.

12. 21 *Veruntamen manus tradentis me, mecum eſt in menſa*, id eſt, quamuis hoc non ignoro, adhuc vobis meum corpus trado. 487. 2. C.

23. 46 *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Deprecationem continent, non oblationem. 969. 2. D.

23. 48 *Reuertebantur percutientes pectora*, interioris contritionis ſignum. 1115. 2. B.

24. 49 *Sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto.* Nõ tantum de gratis datis, ſed & de ſanctificante gratia exponitur. 399. 2. E.

24. 35 *Cognouerunt eum in fractione panis.* Exponitur de azymo. 523. 1. D.

Ioannes.

2. 9 *Cum vidiſſet Architriclinus aquam vinum factam.* id eſt, vinum, in quod fuerat aqua conuerſa. 615. 1. D.

2. 16 *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis*, cum quo rigore obliget, exponitur. 1070. 2. E.

3. 5 *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto.* De regeneratione, quæ fit per Baptiſmum. 216. 1. A. de aqua propriè, & non metaphoricè oſtenditur intelligendum.

3. 6 *Quod natum eſt ex carne, caro eſt, quod natum eſt ex*

ſpiritu, per baptiſmum, ſcil. *ſpiritus eſt*, quia vitam ſpiritualem conſequitur. 295.2.D.

3. 7 *Oportet vos naſci denuo*, id eſt, neceſſe eſt. 276.1.B.

3. 14 *Oportet exaltari filium hominis*, id eſt, neceſſe eſt. 210.2.D.

4. 20 *Patres noſtri in monte hoc adorauerunt, & vos dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus, vbi adorare oportet, ſed veniet hora, quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem, ſed veniet hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu & veritate.* Adoratio pro ſacrificij oblatione ſumitur, quæ in noua lege vbique futura prædicitur, per Euchariſtiæ ſacrificium non ſola corporali actione, nec in vmbra, *ſed in ſpiritu & veritate*. 943.2.B. Et 1004. oſtenditur quomodo ex hoc non inferatur, eſſe in Eccleſia futura templa.

6. 27 *Operamini non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam.* De quolibet animæ bono, cũ Chryſoſtomo, vel de Chriſto per fidem manducato, cum Auguſt. exponitur. 541.1. C. & ſeq.

6. 94 *Niſi pater meus traxerit eum*, non neceſſitando aut cogendo, ſed magna gratiæ virtute mouendo. 1103.2. A.

6. 53 *Niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Latè tractatur exponiturq; de reali manducatione. 541. 2. B. vſque ad 545. B. Et oſtenditur eandem eſſe ſententiam Auguſtini. Et 816. cum Cyrillo & Cypriano, de vitæ ſpiritualis conſeruatione, ad quam moraliter neceſſaria eſt Euchariſtiæ manducatio. Et 469. 2. B. De neceſſitate non medij, ſed præcepti, ſolos adultos obligantis, & dictio, *non habebitis*, id eſt, non retinebitis, nec conſeruabitis. 463. 2. C. Et 879.2. A. B. C. oſtenditur illam conditionalem importare neceſſariam connexionem & infallibilem effectum in conſequente ſignificatum, ſuppoſita veritate antecedentis, & 900.2. D. vſque ad 901. latè tractatur, & copulatiuę, *Et*, vis diſiunctiuæ tribuitur.

6. 63 *Caro autem non prodeſt quidquam.* 543.2. E. In propria, ſcilicet ſpecie, non autem ſacramentaliter manducata.

6. 57 *Sicut miſit me viuens Pater, & ego viuo propter patrem, ſic qui manducat me, & ipſe viuet propter me.* Nullam neceſſitatem, ſed efficacitatem indicant huius cibi. 469.1.B.

12. 20 *Erant autem quidam gentiles ex his, qui aſcenderant, vt adorarent in die feſto*, id eſt, ſacrificium offerrent. 943.2.D.

6. 54 & 56. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, habet vitam æternam.* Non copulatim tantum ſed copulatiuè intelligenda, ita vt de ſingulis membris veritatem habeant. 808.2.B.

6. 32 *Non Moyſes dedit vobis panem de cœlo*, id eſt, Euchariſtiam. 547.2.D.

6. 35 *Qui credit ad me, non eſuriet, & qui credit in me, non ſitiet vnquam; Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Exponuntur iuxta num. pręced. 813.2. A.

7. 39 *Nondum erat ſpiritus datus, quia nondum erat Ieſus glorificatus.* De viſibili miſſione Spiritus ſancti exponitur. 212.2. C.

6. 41 *Ego ſum panis viuus.* Datur enim caro mea viua, & non mortua, *Qui de cœlo deſcendit*, Ratione ſcilicet diuini ſuppoſiti. 660.2.B.

13. 1 *Ante diem feſtum Paſchæ*, qui erat decimaquinta luna, prima azymorum dies, feſtiuaque. 478.2.B.

13. 2 *Et cœna facta.* Legali, ſc. quę in eſu agni cõſiſtebat. 483.2.E.

13. 4 *Surgit à cœna.* Legali, ſc. non vſuali, quam nondũ cœperat. 484.1.B.

13. 12 *Cum recubuiſſet iterum.* id eſt, cum poſt lotionem pedũ, iterum ſediſſet ad eſum cœnę vſualis. ibid. 2.B.

13. 10 *Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet*, Explicatur, ex Auguſtino, de lotione quæ per baptiſmi ſacramentum præceſſerat in Apoſtolis. 211. 2. E.

13. 26 *Cui intinctum panem porrexero.* De pane non conſecrato explicatur. 485.2.D.

14. 16 *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum.* Latè tractatur, & oſtẽditur continere ſpecialem promiſſionem dandi Spiritum ſanctum Eccleſię: quę promiſſio viſibiliter in Apoſtolis, inuiſibiliter in ſacramẽto Cõfirmationis quotidie impletur. 398.2. E.

15. 22 *Si non veniſſem & locutus eis fuiſſem.* Id eſt, & niſi eis, &c. 902.1.A.

17. 22 *Vt omnes vnũ ſint, ſicut tu Pater in me & ego in te, vt & ipſi in nobis vnũ ſint, claritatem quam mihi dediſti; dedi eis, vt ſint vnum, ſicut nos vnum ſumus, ego in eis & tu in me, vt ſint conſummati in vnum.* De reali vnione fidelium cum Chriſto in Euchariſtia, & per ipſum cum Deo exponitur. 561.1. C.

18. 28 *Non introierunt prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent Paſcha*, Ibi, *Paſcha*, non ſignificat agnum, quem nocte proximè pręcedente manducauerunt, ſed ſacrificia, quæ ſingulis diebus azymorum immolabantur. 479.1.C.

Ex actibus Apoſtolorum.

2. 38 *Et baptizetur vnuſquiſq; veſtrum in nomine Ieſu Chriſti* Id eſt, in fide, virtute, vel poteſtate Chriſti. 230.2.D. vſque ad 23. per totum.

8. 12 *Et nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres.*

10. 48 *Et Iuſſit eos baptizari in nomine Domini Ieſu Chriſti.*

19. 5 *His auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.* vt nũ. primo ibidem.

2. 18 *Muſto pleni ſunt iſti.* Id eſt, vino. 528.1.E.

2. 39 *Filij Iſrael audite verba hæc, vobis .n. eſt repromiſſio, & filiis veſtris, & omnibus, qui longe ſunt.* Siue Iudæis lõgè diſperſis, ſiue ex gentibus ipſis. Propter quod addit, *Quoſcunque vocauerit Deus*. 380.2.B.

2. 38 *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſq; veſtrũ in in nomine Ieſu Chriſti, in remiſſionẽ peccatorũ veſtrorũ, & accipietis donũ Spiritus ſancti.* Exponit, vt remiſſio peccatorũ diuerſus effectus ſit, à receptione Spiritus ſancti, & illa per Baptiſmũ, hęc per ſacramentũ Confirmationis detur. 399. 1. B. 293. 1. D. dictio, *Peccatorum*, exponitur de actualibus.

3. 6 *Argentum & aurum non eſt mihi*, id eſt, vel aurum. 902.1.B.

6. 6 *Orantes, imponentesque eis manus.* Id eſt, Ordinantes eos, 425.2.E.

8. 18 *Cum vidiſſet autem Simon, quòd per impoſitionem manus Apoſtolorum, &c. Per*, veram cauſalitatem ſignificat. 399.2. C.

8. 27 *Venerant vt adorarent in Hieruſalem.* Id eſt, vt ſacrificium offerrent. 904. 2. C.

9. 17 *Abiit Ananias & introiuit domum, & imponens ei manus, &c.* De manuum impoſitione curatiua exponitur. 425.2. D.

12. 2 *Miniſtrantibus autem illis Domino.* Id eſt, ſacrificantibus. 903.2. D,

13. 3 *Orantes, imponentesque eis manus, dimiſerunt eos.*

De

De manuum impoſitione deprecatiua explicatur.426.2.B.

19. 32 *Erat autem Eccleſia confuſa*, id eſt, fidelium congregatio.1048.2.D.

Ex Epiſtola ad Romanos.

1. 2 *Ex operibus legis neminem iuſtificari.* Et cap. 2. *Factores legis iuſtificabuntur, & qui fecerit ea, viuet in illis.* Priora verba de operibus legis, vt à libero arbitrio præciſe ſunt; poſteriora de eiſdem, vt ex fide & charitate procedunt, intelliguntur. 115.2.E.

4. 11 *Signaculum iuſtitiæ fidei.* Latè explicatur contra quoſdam hæreticos noſtri temporis.7.2.C.

5. 15 *Non, ſicut delictum, ita & donum.* Adæ enim lapſus vnum tantum delictum potuit in poſteros trãsfundere. Chriſti meritũ gratiam, qua multa tollerentur delicta. 288.2.E.

Ex prima ad Corinthios.

1. 13 *Numquid Paulus crucifixus eſt pro nobis, aut in nomine Pauli baptizati eſtis?* Adducitur ad probandum effectum ſacramenti non creſcere ex merito miniſtri.76.1.C.

4. 1 *Sic nos exiſtimet homo vt miniſtros Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.* Id eſt, ſacramentorum, ex Ambroſio.6.1.B.

5. 7 *Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus.* Non in cruce tantum, ſed in vltima cœna.959.1.E.

7. 14 *Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, & ſanctificata eſt mulier infidelis per virum fidelem, alioqui filii veſtri immundi eſſent.* Id eſt, illegitimi, *nunc autem ſancti ſunt*, ſcilicet, legitimi, ex vero vtique matrimonio nati.301.2.C.

10. 3 *Omnes eandem eſcam ſpiritualem manducauerunt*, ſcil. Manna, Euchariſtiæ figuram.490.1.C.

10. 3 *Et eundem potum ſpiritualem biberunt, ſed non in pluribus eorum beneplacitum eſt Deo.* Illa Apoſtoli collatio inter ipſos Hebræos eſt, non nobiſcum, qui verum Chriſti corpus manducamus. 547.2.D.

10. 4 *Bibebant autem omnes de ſpirituali*, per figuram, ſcilicet, & fidem.541.2.D.

10. 11 *Omnia in figura contingebant illis.* Quatenus omnia eorum ſacrificia Chriſti mortem, & ſacrificium myſticè ſignificabant.547.2.E.

10. 16 *Calix, cui benedicimus*, id eſt, quem conſecramus, 25.2.B. vel cum Cyrillo, calix benedictionis dicitur ab Apoſtolo, quia Chriſtus eulogizans, id eſt, benedicens, inſtituiſſe dicitur.473.1.C.

10. 16 *Panis, quem frangimus, nonne communicatio corporis Chriſti eſt? Vnus panis, vnum corpus multi ſumus omnes qui de vno pane participamus.* Exponitur de Chriſto ſub ſpeciebus panis, quatenus eius communione vnum corpus Chriſti efficimur. 471.2.D.

10. 18 *Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris?* id eſt, hoſtiæ immolatæ, participatio enim victimæ ſupponit ſacrificium conſummatum.966.1.B.

10. 21 *Non poteſtis menſæ Domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum*, id eſt, altaris, ſeu aræ in qua vtriſq; ſacrificatur, communicare.959.2.B. Non poteſtis rem in Euchariſtia oblatam comedere, ſi oblata in Gentilium ſacrificiis comedatis.

11. 20 *Conuenientibus vobis in vnum, iam non eſt dominicam cœnam manducare.* Exponitur de Euchariſtia, cũ D. Thoma, Anſelmo, & aliis. 471.1.D.E. & dictio, *in vnum*, exponitur de loco publico diuino cultui ſpecialiter deſignato.1048.2.B.

11. 20 *Eccleſiam Dei contemnitis*, id eſt, templum.ibid.

11. 24 *Similiter*, id eſt, eodem modo quo panem poſt cœnam legalem conſecrauerat, ita, *& calicem poſtquam cœnauit*, eadem ſcilicet legali cœna. 487.2.D.

11. 26 *Quotieſcunque manducabitis panem hunc.* Hoc eſt, hunc ſpiritualem cibum, qui ſub forma panis datur.653.1.E.

11. 28 *Probet autem ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat & de calice bibat, qui enim manducat & bibit indignè, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Domini.* Quod in Euchariſtia realiter contineri & manducari, ex hoc loco cum Cypriano, & aliis Patribus oſtenditur.545.2.E.

11. 34 *Si quis eſurit, domi manducet.* De ordine ſeruando in conuiuiis communibus Paulus loquitur, non de Euchariſtia.870.1.A.

11. 34 *Cætera autem, cum venero, diſponam*, vtiq; ſimilia & ad eundem ordinem pertinentia. 1115.1.A.

11. 33 *Cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate.* ibid.1.A.

13. 2 *Si nouerim myſteria omnia.* Id eſt, ſacramenta, ex Auguſtino. 2.1.B.

15. 51 *Ecce myſterium vobis dico*, vt numero præcedenti. ibid.1.C.

13. 3 *Si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Id eſt, ſi nullo modo habuero, neque vt principium, neque vt terminũ, vel effectum talis actus.345.2.D. per totam.

14. 3 *Qui prophetat, hominibus loquitur.* Id eſt, qui concionatur.1100.1.B.

14. 6 *Quid vobis prodero, niſi vobis loquar, aut in reuelatione, aut in ſcientia, vel in doctrina, vel in prophetia.* Hæc quatuor diuerſas omnino rationes important. ibid.1.C.

14. 11 *Si neſciero virtutem vocis, ero, cui loquor barbarus*, id eſt, nec intelligar, nec intelligam.ibid. 2.A.

14. 13 *Si orem lingua.* Hoc eſt, ſi ex dono linguæ diuinas laudes concinam ignoto idiomate, vel ſaltem recondita myſteria verborum non intelligendo, *ſpiritus meus orat*, moueor enim interiori affectu ad orandum, *mens autem mea ſine fructu eſt*, proprio vel alieno.ibid.1.D.

14. 16 *Qui ſupplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen.* Id eſt, fiat. Non de Eccleſiaſticis officiis, ſed de ſermone linguarum exponitur, qui ſi à reſponſuro non intelligatur, quomodo poterit ſuo tempore reſpondere?ibid.2.D.& 1095.1.D.

14. 26 *Cum conuenitis, vnuſquiſq; veſtrum pſalmum habet, doctrinam habet, &c.* Euangeliorum & Epiſtolarum vſus ex hoc loco colligitur cum Iuſtino. 1093.1.B.

14. 34 *Mulieres in Eccleſiis taceant*, id eſt, in templo.1115.1.C.

14. 39 *Aemulamini prophetare*, id eſt, concionari, *& loqui linguis*, id eſt, ex dono linguarum diuinas laudes cantare, *nolite prohibere.* 1100.2.D.

Ex ſecunda ad Corinthios.

1. 22 *Qui vnxit nos Deus, & qui ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* Exponitur cum D. Thoma, de charactere, quo à Deo ſignamur, qui effectus & ab vnctione, quæ per gratiam fit, & à pignore ſpiritus, teſtimonio, ſcilicet, bonæ conſcientiæ diſtinctus eſt.117.B.C. Et contrahitur explicatio cum Ambroſio ad characterem Confirmationis.122.1.D.

Ex Epiſtola ad Galatas.

4. 9 *Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa?* Latè tractatur, & de ſacramentis anti-

antiquę legis, etiam ante aduentum Chriſti, probabilius autem poſt eius mortem, exponitur. 113.2.C.D.

4. 19 *Filioli mei quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* De formatione per iuſtificationem exponitur. 209.2.A.

5. 9 *Modicum fermentum totam maſſam corrumpit.* Id eſt, fermentat, vt in Græco. 523.2.A.

Ex Epiſtola ad Epheſios.

1. 9 *Vt notum faceret ſacramentum voluntatis ſuæ.* Id eſt, ſecretum. 2.1.B.

3. 3 *Secundum reuelationem notum eſt mihi ſacramentum,* & infra, *In myſterio Chriſti.* Vtraque vox, myſterium, & ſacramentum, de re diuina hominibus occulta, eorumque cognitionem ſuperante, exponitur. ibidem.

4. 5 *Vnus Deus, vna fides, vnum Baptiſma.* Non tantũ vnitate ſpecifica, ſed etiam numerica. 236.1.B. 237.2.B. & 238.1.D.

4. 30 *Nolite contriſtare Spiritum ſanctum Dei, in quo ſignati eſtis in die redemptionis*, vel vt cap. 1. *In quo credentes ſignati eſtis, ſpiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* Non tantum de ſignatione per gratiam cum D. Thoma, ſed per baptiſmalem characterem, per quem grex Chriſti efficimur, exponitur. Ex Chryſoſtomo & Theodoreto. 120.1.C.

5. 32 *Sacramẽtum hoc magnum eſt*, id eſt, res maximè ſupernaturalis & occulta, vtpote quæ Chriſti cũ Eccleſia coniunctionem ſignificet. 2. & 6.1.A.

5. 26 *Mundans eam lauaro aquæ in verbo vitæ.* De verbo conſecratorio, cum Chryſoſtomo, Ambroſio, & aliis. 19.2.D. Et dictio, *lauacrum*, de Baptiſmo ex Auguſtino. 218.1.D. & 292.2.E.

5. 30 *Membra ſumus corporis eius, de carne eius, & de oſſibus eius*, exponitur cũ Chryſoſtomo, & Irenæo, de Euchariſtia, per quam Chriſti corpori coniungimur. 546.1.C.

Ex Epiſtola ad Philippenſes.

3. 7 *Hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta: omnia detrimentum feci, & arbitratus ſum, vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaciam.* De cerærmoniis veteris legis poſt Chriſti mortem exponitur. 115.2.D.

4. 6 *In omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione*, idem hæc tria ſignificant, ſed exaggerationis gatia geminata. 1091.2.E.

6. 18 *Orationem, & obſecrationem*, vt nũm. præceden.

Ex prima ad Timotheum.

2. 1 *Obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones, pro omnibus hominibus*, late tractatur, & de publicis orationibus, quæ nomine totius Eccleſiæ in Miſſa fiunt, exponitur. 1091.2.E.

3. 16 *Magnum eſt pietatis ſacramentum*, id eſt, myſterium. 2.1.B.

4. 14 *Noli negligere gratiam, quæ tibi data eſt, per impoſitionem manus Presbyterii.* Id eſt, per quam Presbyter Ordinatus es. 425.2.E. 435.1.D.

5. 21 *Nemini citò manus impoſueris*, id eſt, cum Ordinaueris. 425.2.E.

Ex ſecunda ad Timotheum.

1. 6 *Admoneo te, vt reſuſcites gratiam, quæ eſt in te per impoſitionem manuum mearum.* Per quam, ſcilicet, te Ordinaui. 425.2.E.

Ex Epiſtola ad Coloſſenſes.

4. 16 *Cum lecta fuerit apud vos Epiſtola*, non neceſſariò intelligitur de lectione, quæ fit in Miſſa. 1095.1.E.

Ex prima ad Theſſalonicenſes.

5. 8 *Et galeam ſpem ſalutis.* Eſt enim ſpes, ſub qua etiam fides comprehenditur, ſalutis galea. 1085.2.C.

5. 27 *Vt legatur Epiſtola hæc*, non neceſſario intelligitur de lectione, quæ fit in Miſſa. 1095.1.E.

Ex Epiſtola ad Titum.

3. 5 *Lauacrum regenerationis.* Exponitur de Bapaiſmo. 6.1.B.

Ex Epiſtola ad Hebræos.

1. 3 *Et figura ſubſtantiæ Patris.* Non quia veritate ſubſtantiæ careat, ſed quia per ſuam ſubſtantiam Patrem repræſentat. 553.1.E.

2. 4 *Melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt.* De ſpecialibus repromiſſionibus exponitur, quæ in noua lege meliores ſunt, quam in veteri. 116.1.D.

5. 4 *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem*, Sacerdotij ſcilicet, *ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron*, id eſt, qui legitima publicaq; authoritate ad hoc munus conſecratus eſt. 933.2.C.

6. 1 *Non rurſum iacientes fundamenta ab operibus mortuis, & fide in Deum baptiſmatum doctrinæ, impoſitioniſque manuum.* Cum Ambroſio & Auguſtino exponitur de manus impoſitione, per quã ab Apoſtolis Spiritus ſanctus dabatur, ſicut modo ab Epiſcopis in ſacramento Confirmationis. 399.2.E. & 425.1.C. ex illis verbis, *Non rurſus iacientes fundamenta*, colligitur, Baptiſmum & Confirmationẽ non poſſe iterari.

6. 4 *Impoſſibile eſt eos, qui ſemel ſunt illuminati*, ſcilicet, per Baptiſmum, *Et participes facti ſunt Spiritus ſancti*, per ſacramentum, ſcilicet Confirmationis: *Iterum renouari ad pœnitentiam*, ſcilicet iterum illa duo ſacramenta recipiendo, & ſic, *rurſus crucifigentes in ſemetipſis filium Dei.* Cum Ambroſio, Auguſt. & aliis. 237.2.E. 294.2.D.

5. 1 *Omnis Pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur.* Id eſt, vice & nomine hominum, *vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis.* Non tantũ ſuis, ſed etiam populi. 991.1.A. & 992.2.E.

7. 18 *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem.* De lege veteri exponitur, etiam ante paſſionem Chriſti. 114.2.B.

9. 1 *Habuit quidem iuſtificationes culturæ.* Id eſt, ad cultũ externum pertinentes, *Et ſanctum ſæculare*, ſeu, *mundanum*, vt in Græco. Exponitur de templo, ꝙ ideo mundanum dicitur, quia in eo ex vi legis, ſola iuſtitia exterior, & in oculis mundi dabatur. ibid.2.C.

9. 12 *Chriſtus autem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuenta.* Exponitur de ſacrificio cruento mortis Chriſti, qua *vna oblatione*, quoad ſufficientiam, *conſummauit ſanctificatos*, eorumq; redemptio *inuenta*, id eſt, peracta eſt. 943.1.D. 947.1.B.

10. 18 *Vbi horum remiſſio eſt, iam non eſt oblatio pro peccato.* Exponitur, vel de legali oblatione, quæ dicitur iam non neceſſaria, vel de oblatione, qua pretiũ denuo acquiratur: quæ, facta iam peccatorũ remiſſione per Chriſti paſſionem, non eſt cur requiratur, ſecus oblatio applicans tale pretium. ibid.1.D.

10. 26 *Voluntariè .n. peccantib. nobis, iam non relinquitur hoſtia pro peccato.* Ad Hebræos loquitur, quibus nec Chriſtus, in quem non credunt, nec alius Meſſias venturus, qui nullus eſt, nec legale ſacrificium prodeſſe poteſt. ibid.1.E.

28 Habe-

12. 28 Habemus gratiam, per quam ſeruiamus, placentes Deo, id eſt, Euchariſtiæ ſacramentum cum Turria. 473.1.C.

13. 10 Habemus altare, de quo edere non habent poteſtatem, qui tabernaculo deſeruiunt. De ara, vbi Chriſtus offertur in Euchariſtia, explicatur. 945. 2. B. & 951. 2. A.

Ex Epiſtola 1. Petri.

3. 3 Regenerauit nos in ſpem viuam. De regeneratione per quamlibet hominis iuſtificationem, exponitur. 209.1.C.

3. 20 Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit Baptiſma, nō carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum, late tractatur. 66.1.E.

Ex Epiſtola 1. Ioannis.

3. 6 Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet. Dictio, ſemen, de gratia exponitur, quæ valde efficax eſt ad ſuperandas tentationes. 104.2.B.

3. 15 Omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem, id eſt, perdet illam 463. 2. C.

4. 4 Et viciſtis eum, quoniam maior eſt, qui in vobis eſt, per gratiam, ſcilicet, quam qui in mundo. 104.2.B.

4. 3 Omnis ſpiritus, qui ſoluit Ieſum, aut humanitatem à Diuinitate, aut corpus à ſanguine ſeparans, ex Deo non eſt. 660. 2. E.

Ex Apocalypſi.

1. 20 Sacramentum ſeptem ſtellarum. Id eſt, res ſupernaturalis & occulta. 2. 1. C.

8. 23 Angelus venit, & ſtetit ante altare. Omnia metaphoricè & ſpiritualiter intelligenda. 1109.1.B.

13. 8 Agnus occiſus ab origine mundi. De myſtica Chriſti occiſione in agno Paſchali, exponitur. 975. 1. C.

19. 9 Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati ſunt. Id eſt, ad conuiuium. 471.2.A.

21. 22 Et templum non vidi in ea. De Eccleſia triumphante exponitur. 1052.1.A.

INDEX RERVM, QVAE IN HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

Prior numerus paginam indicat, poſterior columnam, littera verò, ſub eis res indicatas contineri.

Abel.

1 PRobabile eſt obtuliſſe agnum Deo ex fide mortis Chriſti. 931. 2. E.

Ablutio.

1 Vide verbum, Miſſæ ceræmoniæ, & Baptiſmi materia.

Abraham.

1 Cur magis ei, quàm alii ex Patribus Chriſti promiſſio facta ſit, & circumciſio tradita. 358.2. E.

Vide verbum, Circumciſionis inſtitutio.

Abſolutio.

1 Abſolutio ab excommunicatione licet ceræmonia ſacra & aliquam ſanctificationem conferens, cur non ſacramentum? 10.1.C.

Accidens.

1 Accidentia Euchariſtiæ. Vide, Euchariſtia, verſiculo Species ſacramentales.

2 Non eſt capax vnionis hypoſtaticæ. 570.2.E.

3 Dum inhæret ſubiecto, non poteſt priuari omni ſuo effectu formali. 583. 2. E.

4 Habet diſtinctam exiſtentiam à ſubſtantia. 620.1.C.D.

5 Non eſſe de eius eſſentia actualem inhæſionem, ſola ratione, fit ſatis probabile. 715.1.C.D.

6 Eſſe ſine ſubiecto non eſt contra, ſed ſupra eius naturam. ibid. 1. A.

7 Ex vi ſuæ entitatis intrinſecè indiuiduatur, in ordine ad agens extrinſecè tantum, in fieri verò à ſubiecto cum talibus circumſtantiis. ibid. 1. D. Vide verbo, Forma accidentalis.

Actio.

1 Actio educens formam de potentia materiæ, eſſentialiter petit actualem vnionem cum ſubiecto. 92. 2. A.

2 Actioni cur per aliam actionem fieri repugnet. 573.2.C.

3 Non poteſt eſſe ſine termino intrinſeco, qui per illam fiat. 665.2.C.D.

4 Vt detur noua actio circa terminum, non eſt neceſſe, aliquid in ipſo produci, ſed ſufficit, vt nouam dependentiam habere incipiat in eſſe, quod præhabebat. 609.1.B.

5 Non poteſt dici potens influere, ſed influens. 638.1.E.

6 Non variatur, variato modo exiſtendi effectus, niſi talis modus intrinſecus ſit actioni. 640. 1. D.

7 Non diſtinguitur eſſentialiter ex diuerſitate inſtrumentorum, quibus fit. 642.1. A.

Actus.

1 Actus vitales contrarij non poſſunt ſimul eſſe in eadem potentia, etiam in duplici loco poſita. 606.1.A.

2 Actus ſenſuum internorum & appetitus ſenſitiui, nō poſſunt naturaliter fieri, niſi à potentia materiali extenſa. 694.2.A. Actus quos Chriſtus habet in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, ſimili verſ.

Adam.

1 Etiam ſi non peccaſſe, probabile eſt homines in illo ſtatu peccaturos. 36. 2. D.

2 Non eſt cur negetur, ante peccatum obtuliſſe ſacrificium. 37. 1. E.

Obtulit ſacrificium poſt peccatum, licet de eo non ſit mētio in Scriptura. 940.1.D.

3 Adæ matrimonium non fuit ſacramentum. 39.1.B.

Significauit tamen deſponſationem Verbi cum natura humana. ibid. C.

4 Prius cognouiſſe incarnationem, poſtea proportionem Matrimonii cum ipſa. ibid. 1. D.

5 Generatio hominum in Adamo, & regeneratio in Chriſto, quo differant. 318. 1. D.

6 Adæ filii non haberent ſcientias naturales per accidens infuſas. 38.1.D. Vide verb. Status Innocentiæ.

Adoratio.

1 Non nititur ſenſibus, ſed fide, nec, vt licitè fiat, neceſſe eſt eſſe de illa ſpeciale præceptum. 825. 2. C.

2 Actus, quo quis adorat hoſtiam, quam prudenter exiſtimat eſſe conſecratam, licet de facto non ſit, eſt actus latriæ. 38.1. E. Vide, verb. Cultus, & verb. Euchariſtiæ dignitas & cultus.

Adultus.

1 Vt iuſtificaretur ab originali, non indigeret pœnitentia, ſed ſolo Dei amore. 307. 1. C.

Agens.

1 *Quando vis agentis poteſt proximè attingere effectum non requiritur impreſſio alicuius impetus.567.2.D.Vide,verb. Cauſa.*

Agnus Paſchalis.

1 *Eius oblationem,probabile eſt fuiſſe ſacramentum ſimul & ſacrificium.5.2.D.& 953.2. A.*

2 *Non ſolum cruenti ſacrificij Chriſti, ſed incruenti Euchariſtiæ figura fuit.5.2.D.490.1.B.491.2.C.*

3 *Per eius oblationem ad aliquam ſanctificationem obtinendam diſponebantur homines.6.2.E.*

4 *Decima quarta luna, vergẽte iam ſole ad occaſum immolabatur, poſt occaſum verò, oriente iam decima quinta, comedebatur.478. 1. C.480.1.B.ibid.2. D. 908.2. D.*

5 *Dies immolationis agni ſimpliciter dicebatur azymus. 476.1.C.*

6 *Immolatio agni naturalis & typici intra eundem naturalem diem peracta eſt.481.1. B.*

Amictus.

Vide verbum, Miſſæ Miniſter.

Alba.

Ibidem.

Altare.

Vide verb. Miſſa vbi celebranda.

Angelus.

1 *Modus quo indiuiſibiliter eſt in loco, accidentalis eſt in Angelo, non tamen eſt relatio prædicamentalis.566.2. C.& 567.1.B.*

2 *Non mouetur ex vi motus corporis aſſumpti.573.1. C.*

3 *Fortaſſe, cum mouet cœlum, nullum illi impetum imprimit.575.1.A.*

4 *Quamuis non ſit quantitatiuè in loco, non poteſt locũ mutare, ſine intrinſeca ſui mutatione.576.2.A.*

5 *Eius præſentia in loco in ordine ad ſubiectum per ſe & intrinſece eſt indiuiſibilis licet diuiſibilis eſſe poſſit in ordine ad ſpatium.579.1.E.*

6 *Quomodo hæc præſentia dici poſſit localis.582.1. A.*

7 *Cur non poſſit conſtitui diuiſibiliter in loco, ſicut ſubſtantia materialis indiuiſibiliter.585.1. D.*

8 *Pro quantitate ſuæ perfectionis maiorem vel minorem locum ſibi determinat.591.2.E.*

9 *Non poteſt in duobus locis diſcretis naturaliter exiſtere. 592.1. A.*

10 *Si ſit in loco inadæquato, alium acquirere poteſt ſine deſertione prioris.610. 1.D.*

11 *Non ſolum totus toti ſpatio locali ſingulisque eius partibus,ſed cunctis indiuiſibilibus eſt præſens.683.1.E.*

12 *Si Angelum Deus conuerteret in animam, magis eſſet illa tranſubſtantiatio, quam formalis aut materialis conuerſio.703.1.E.*

13 *Dæmon in Euchariſtia non videns ſubſtantiam panis, non poteſt certò inferre carentiam eius.699.2.E.*

14 *Angelis natura perfectioribus datum eſt perfectius auxilium, quo ſe diſponerent ad gratiam, quæ ex vi illius perfectior data eſt.325.2.E.*

Vide verb. Sacramenta nouæ legis,& verb.Euchariſtiæ ſubiectum,& verbũ. Chriſtus in Euchariſtia. verb. Chriſti cognoſcibilitas.

Annihilatio.

1 *Vt ſubſtantia annihilari dicatur, non obſtat remanere accidentia.647.2.E.*

2 *In annihilatione non tantum rei deſitio,ſed modus deſitionis attendendus.648.2. A.*

3 *Manere in potentia obedientiali actiua, non tollit annihilationem.ibid.2. E.*

4 *Nulla actio ad eſſe poſitiuum ordinata poteſt eſſe annihilatio.649.1. B.*

5 *Annihilatio non poteſt eſſe per actionem poſitiuam, ſed tantum per ſuſpenſionem influxus conſeruantis. ibidem. 1.E.*

6 *Quo modo in hoc differat à corruptione.650.1. C.*

7 *Quamuis deſitio vnius rei ad poſitionem alterius ordinetur, poteſt eſſe annihilatio.649.1.C.*

8 *Si ſeparata forma à materia, noua forma non introduceretur,& ideo materia deſineret, illa eſſet vera annihilatio talis compoſiti.651.1. E.*

An panis Euchariſtiæ annihiletur, vide verbum, Tranſubſtantiatio.

Anima.

1 *Cur altera actione producatur anima rationalis, altera vniatur materiæ, formæ autem accidentales non item. 95.2.D.*

2 *Animæ potentiæ ſolum ſunt capaces qualitatum, per quas ad actum ſecundum reducuntur, vel ad melius operandũ diſponuntur.134.2. D.*

3 *Anima non poteſt informare duo corpora diſcreta, quamuis ſimul ſumpta non habeant maiorẽ quantitatẽ, quam vnum continuum.592.1. A.*

4 *Non poteſt mouere corpus ſuum niſi per membra organica, nec per imperium voluntatis transferre de vno loco in alium.690.1. A.*

Anima Chriſti, vide verb. Chriſtus,& verb. Chriſtus in Euchariſtia.

An poſſint animæ ſeparatæ miniſtrare ſacramenta. Vide ſacramenta nouæ legis, verb. Miniſter. Vide etiam, verbo, Forma ſubſtantialis.

Antitypa.

1 *In rigore ſermonis id ſignificat quod loco figurarum, vmbrarumq; ſuccedit, nonnũquam temen pro typo, ſeu figura vſurpatur à Patribus.554.1.E.*

Apparitio.

Chriſti apparitiones in Euchariſtia, vide Chriſtus in Euchariſtia, ſimili verſiculo.

Apoſtoli.

1 *Ante noctem cœnæ fuerunt baptizati.211. 2.E.*

2 *In nocte cœnæ ſacerdotes inſtituti.403.2.B.*

Epiſcopi creati, cum illis dictũ eſt, Ioan.20. Accipite Spiritũ ſanctum. ibid.

An in nomine Chriſti baptizauerint, & an eadem forma, qua modò, vſi fuerint in ſacramento Confirmationis. Vide verbo, Baptiſmus, & verbo, Confirmatio, verſ. forma.

Aqua.

1 *Aqua luſtralis licet ceremonia ſacra & aliquam ſanctificationem conferens, cur non ſit ſacramentum.10.1. C.*

2 *Eius conſecratio per extrinſecam benedictionem inſtituta ab Eccleſia, iuxta cuius voluntatem potuit ad partes miſcendas extendi.737.1.E.*

3 *Aqua roſacea ſimpliciter non eſt aqua.26.2.D.*

Vide verbum, Baptiſmus, verſ. Materia.

Attritio.

1 *Attritio, quæ eſt diſpoſitio ad primam gratiam in ſacramento, non eſt meritoria noui augmenti in eodem inſtãti conferendi.77.1.C.*

2 *Sola attritio etiam cum voto ſacramenti non ſufficit impetrare remiſſionem peccati.78.2.B.*

3 *Attritio cognita ſufficit in ſacramento pœnitentiæ. 193.1.A.*

4 *Quæ ſufficit ad effectum baptiſmi, ſufficit ad effectum pœnitentiæ.325.1.B.*

5 *Non ſat eſt haberi in voto.322.1.D.*

Vide verb. Sacramẽta nouæ legis, verb. Diſpoſitiones. verb. Effectus, & verb. Baptiſmus, eiſdem verſiculis verb. Sacramenta in communi verſ. Miniſter.

Azymus,& Azymorum dies.

1 *Azymus panis vere & ſimpliciter panis.523.1.D.*

2 *Azymorum dies ſeptem, à veſpera, qua agnus comedebatur, quæ erat vltima decimæ quartæ lunæ, à qua prohibebatur fermenti vſus, vſque ad vltimam vigeſimæ primæ computabantur.476.1.B.477. 2.D.& 478.2.A.*

3 *Azymorum obſeruantia magis in priuatione fermenti, quam in vſu azymi conſiſtebat.476.2.C.*

4 *Solum hi ſeptem dies erant azymi, nec vllus vnquam alius inſtitutus.477.2.D.*

5 *Primus dies azymorum ſupponit in veteri teſtamento pro decima quinta luna.478.1.B.*

6 *Cum autem in teſtamento nouo decima quarta luna dicitur dies azymorum, de eius vltima veſpera intelligendũ. ibid.1.D.*

7 *Primus tantum & vltimus dies feſtiui erant in ſolemnitate azymorum. ibid.1.E.*

8 *Decima quinta luna non ſolum primus ſolemnitatis azymorum, ſed primus azymorum dies ſimpliciter dicebatur.ibid.2. A.*

9 *Sola vltima veſpera decimæ quartæ lunæ ſacra erat.ibid. & 480.1. E.*

10 *Inter veſperam, qua agnus immolabatur, & feſtiuum diem azymorum, nullum feriatum tempus mediabat. ibid. 1.D.*

Balſamum.

1 *Tempore Plinij in ſola Iudæa reperiebatur, & in parua quantitate.407.2.D.*

2 *Poſtea magna eius copia in Palæſtina. 410.2. E.*

3 *Balſami plantam Salomoni obtulit Regina Sabba. ibid.*

4 *Nunquam defecit in Eccleſia ad conficiendum Chriſma. ibid. 2. A.*

5 *Ex India allatum vniuocè Balſamum cum Syriaco. 411. 1. A.*

Vide verbum, Sacramentum confirmationis, §. Materia.

Baptiſmus.

Nomen Baptiſmi.

1 *Exteriorem corporis ablutionẽ ſub præſcripta forma verborum ſignificat. 208.1.F.*

Inſtitutio Baptiſmi.

1 *Primò & per ſe ad remittendum originale peccatum, & primam gratiam dandam inſtitutus.67.2,C.123.1.C.*

2 *Secundariò ad conſignandum nos charactere Chriſti. ibidem. 2. D.*

3 *Immediatè à Chriſto inſtitutus.210.1.E.*

4 *Et ante Chriſti paſſionem, tam quoad materiam, quàm formam, & intrinſecam efficaciam.212.1.E.213.1.A.*

5 *Non tamen antequam Chriſtus baptizaretur à Ioanne, inſtitutus, ſed eo die, quo Chriſtus baptizatus eſt, vera materia & forma indicata, & opportuno tempore inſtitutio tradita fuit.212.214.1.A.*

6 *Significat Chriſti paſſionem, & reſurrectionem, vt præteritam, non vt futuram.213.1.A.*

Eſſentia & indiuiduatio Baptiſmi.

1 *In quo à cæteris ſacramentis diſtinguatur.71.1.B.*

2 *Sacramentum regenerationis, ſeu ad ſpiritualem fideliũ regenerationem inſtitutum definitur.209.1.C.*

3 *Statim ac perficitur forma ſupra ſufficientem ablutionẽ, licet non ſupra totam, quæ à miniſtro fit, perficitur ſacramentum.220.1.C.*

4 *Eſt vnus vnitate ſpecifica & atoma.236. 1. B.*

5 *Multiplicatur numericè pro diuerſitate ſubiectorum, in quibus recipitur.237.1. D.*

6 *Iterari non poteſt in eodem ſubiecto.ibid. 1.E.*

Iterantis Baptiſmum culpa & pœna, infra, verſ. Miniſter, & verſ. Subiectum.

7 *Si ſit probabile dubium, an fuerit datus, debet ſub conditione iterari.238.2.E.391.2.B.*

8 *Hoc dubium & facti & iuris eſſe poſſe, & quid vtrumque faciat probabile.239.1.C.& D. per totum.*

9 *Si omnibus cæremoniis ſeruatis, ſubſtantialis error intercedat, ſubſtantialia iteranda, non cæremoniæ.394.2.E.*

Materia Baptiſmi.

1 *Materia remota eſt aqua. Et congruentia huius materiæ ad ſignificandum effectum Baptiſmi.214.2.E.*

2 *Debet eſſe aqua ſimplex & vſualis, quæ in quauis quantitate ſufficit, dummodo ad ablutionem ſit ſatis. 217. 1. C. 219. 2. E.*

3 *Aqua congelata, vel qualibet alia ex herbis vel aliis rebus diſtillata, ſimiliter & nix, inſufficiens materia. 220.1.A.*

4 *Ablutio eſt materia proxima.218. 1.C. Vt habet modum paſſionis.212.1.D.*

5 *Ablutio eſt contactus corporis liquidi cum corpore abluendo, per ſucceſſiuam partium effuſionem, facilemque earum diuiſionem per corpus.218.2.C.2.D.*

6 *Vera ablutio ſine emundatione à ſordibus, quæ eſt eius effectus, inueniri poteſt. ibid.*

7 *Non infert in corpore abluti paſſionem aliquam ex propria ſui ratione, ſed illum tantum ſucceſſiuum contactũ. 219.1.B.*

8 *Solum addit ſupra aquam, modum ſucceſſiuæ applicationis. ibid. D.*

9 *Hæc ablutio in aliqua principali parte corporis debet fieri, vt in capite, pectore, humero, vel ſcapulis. ibidem. 1. E.*

10 *In pede fieri poterit in periculo mortis, eo autem euaſo, debet conditionatè iterari Baptiſmus.ibid. C.*

11 *Non requiritur minor ablutio in extrema neceſſitate, quàm extra illam.ibid.D.*

12 *Ablutio, ſiue per aſperſionem, ſiue per immerſionem, vnã vel trinam, ſufficit ad ſacramentum.221.1.C.*

Forma Baptiſmi.

1 Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, *ſufficiens & neceſſaria forma.225.1.B.*

2 Baptizetur ſeruus Chriſti, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, *ſufficiens, & Græcis legitima. ibid. 1. E.*

3 *Neceſſe eſt in hac forma exprimi actum baptizandi, vt exercitum, per verbum,* Baptizo, *vel alia ſynonima. 226.1.C.D.*

4 *Similiter & perſonam, cui applicatur, proprio vel demõſtratiuo nomine, ſingulari, vel plurali.227.1.E.*

5 *Expreſſa inuocatio trium perſonarum diſtinctarum neceſſaria.228.2.B.*

6 *Et quatenus ſunt vnũ in natura, vt ſignificatur per particulam,* In nomine.*229.2.* C.

7 *Non tamen eſt de eius eſſentia, vt exprimat perſonam miniſtri, etiam in Eccleſia Latina, licet conformius ſit Chriſti inſtitutioni, illam exprimere. 226. 2. A. B. C. D.*

8 *Baptiſmus in nomine Dei vel Chriſti datus, nullus eſt. 229.1.C.D.*

9 *Nunquam Apoſtoli baptizauerunt* in nomine Chriſti. *etiam ſpeciali diſpenſatione.230.2. A.B.*

10 Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine Filij & in nomine Spiritus ſancti, *ſufficiens forma. ibid. 1. C.*

11 *Omnis forma, in qua expreſſa inuocatio Trinitatis mutatur in implicitam vel confuſam, inſufficiens eſt.233.1.C.*

12 Ego te baptizo in nomine Genitoris, Geniti, & procedentis ab vtroque, *probabilis forma, probabilius tamen oppoſitum, vnde Baptiſmus ſub ea datus, ſub conditione iterandus.232.1.C.*

Miniſter Baptiſmi.

1 *Poteſtas baptizanti abſoluta eſt, non iuriſdictionis, & ab eo tempore data, quo ſacramentum inſtitutum.246.1.D.*

2 *Miniſter ex officio huius ſacramenti Epiſcopus ſeu preſbyter, qui quidem non pendet ab Epiſcopo in poteſtate baptizandi, ſed in iuriſdictione tantum.247.1.D.*

3 *Diaconus verò non, niſi ex delegatione Epiſcopi vel Preſbyteri.247.2. A.*

4 *Subdiaconus & alij inferioris Ordinis non niſi ex delegatione Pontificis. 248.*

5 *Diaconus, neceſſitate occurrente, poteſt ſolemniter miniſtrare in abſentia ſacerdotis.ibid.*

6 *Priuata miniſtratio ſacramenti facilius poteſt committi diacono, quàm ſubdiacono. 249.*

7 *Solis paſtoribus animarum, & vnicuique ſuas proprias oues baptizare licet, extra caſum neceſſitatis. 386. 1. A. B.*

8 *Cum populus vel regnum de nouo conuertitur, debet baptizari à miniſtro deſignato ad id munus à Chriſti Vicario. ibid. 1. E.*

9 *Aliter faciens, licet peccet grauiter, nullam ob id incurrit Eccleſiaſticam cenſuram. 387. 2. E.*

10 *In neceſſitate quilibet homo, cuiuſuis ſtatus ſeu conditionis, dummodo loqui & lauare poſſit, & habere intentionem baptizandi, poteſt miniſtrare Baptiſmum. 386. 2. D. 219. 1. D. 181. 1. A. 246. 2. D.*

11 *Et etiam ſi neceſſitas non ſit extrema, dummodo maxima ſit vtilitatis. 246. 1. D. 386. 2. D.*

12 *In neceſſitate, ſacerdos Diacono, is Subdiacono, hic inferioribus clericis, hi omnibus laicis, & in vniuerſum viri fœminis, in hoc miniſterio præferendi. 387. 1. B. Cæteris verò paribus, ſanctior præferendus. 388. 1. A.*

13 *Simplex ſacerdos etiam in neceſſitate baptizans inuito Parocho, qui miniſtrare poteſt & vult, grauiter peccat. 387. 1. C.*

14 *Similiter laicus baptizans in neceſſitate in præſentia ſacerdotis volentis baptizare. ibid. 1. E. Etiam ſi ſacerdos det facultatem. ibidem. D. Secus, ſi baptizare nolit. 388. 1. A.*

15 *Miniſtri, inferiores ſacerdotes, non peccãt grauiter, peruertendo ordinẽ inter ſe in adminiſtratione huius ſacramenti. 387. 2. E.*

16 *In miniſterio Baptiſmi ſolemnis præferre peccatorem iuſto, cæteris paribus, mortale eſt, niſi in iuriſdictione ſint inæquales. 388. 1. B. C.*

17 *Infidelem aut hæreticum fideli anteponere, ferè ſemper eſt mortale. ibid. D.*

18 *Qui ex officio non eſt miniſter, grauiter peccat, ſolemniter miniſtrando, &, ſi inferior ſacerdote ſit, manet irregularis. 389. C. ibid. 2. B.*

19 *In qua irregularitate ſolus Pontifex poteſt diſpenſare, quoad ſuſcipiendos nouos Ordines, Epiſcopus verò adminiſtrandum in ſuſceptis. 389. 2. A.*

20 *Baptiſmus à laico extra neceſſitatem datus, tenet. 191. 1. B.*

21 *Nec ideò laicus irregularis. 373. 2. A.*

22 *Aliquid in hoc ſacramento omittens ex ſubſtantialibus grauiter peccat. 388. 2. C.*

23 *Similiter miniſtrando ſolẽniter in peccato mortali. ibid. 2. C. Secus ſi priuatè. 198. 2. B. C.*

24 *Ab Eccleſia interdictus vel excommunicatus, ſine graui neceſſitate baptizans, grauiter peccat. 390. 1. C.*

25 *Quod ſi clericus ſit, ſolemniterq́; baptizat, irregularis erit, ſecus ſi priuatè. ibid. 1. D.*

26 *Tenetur miniſter non dare Baptiſmum niſi conuenienter diſpoſito, talemq́; diſpoſitionem examinare, & quæ hæc ſit. ibid. 1. E. 206. 2. C. 264. 1. B.*

27 *Paſtores Eccleſiæ ex officio, omnes autem ex charitate, in neceſſitatis articulo baptizare tenentur. 386. 1. E. Nec excuſantur ob periculum propriæ mortis, ſi infans ſit in extrema neceſſitate. 384. 2. E.*

28 *Etiam ſi aliquis intendat baptizare trina merſione, ſi in prima vel ſecunda perficiat verba formæ, perficiet tunc ſacramentum. 226. 1. E.*

29 *Quod ſi vſque ad tertiam non dicat verba formæ, paruulusq́; antea decedat, vel habeat periculum decedendi, grauiter peccat. ibid. 2. A. & 384. 2. D.*

30 *Non qualibet acceleratio mortis per applicationem Baptiſmi reddit miniſtrum irregularem. ibid. E.*

31 *Nemo poteſt ſeipſum baptizare. 227. 1. C.*

32 *Plures homines, ſi omnia requiſita adhibeant, poſſunt ſimul baptizare vt integri miniſtri, non verò vt partiales. 165. 1. A. & ſeq. 251. 1. D. 253. 1. A.*

33 *Tenetur miniſter omnes ritus Eccleſiæ ſeruare in ſolemni Baptiſmo, per ſe loquendo, & quò grauiorem omiſerit, grauius peccabit. 390. 2. B.*

34 *Qui rebaptizat ſub conditione, quando non eſt moraliter dubius de Baptiſmo priori, grauiter peccat. ibid. C.*

35 *Similiter & parentes qui offerunt puerum vt rebaptizetur. 391. 1. E.*

36 *Rebaptizans nullam incurrit Eccleſiaſticam cenſuram. ibid. 2. B.*

37 *Incurrit tamen ipſo facto irregularitatem, ſi verè, id eſt, cum intentione, & ſine conditione tacita vel expreſſa, rebaptizet, 392. 1. C. 393. D. E. 394. 2. A.*

38 *Si hæc irregularitas ſit publica, Pontifex ſolus poteſt in ea diſpenſare, ſi occulta, Epiſcopus. 393. 1. A. B.*

39 *Sola ignorantia facti vel iuris, quæ excuſat rebaptizantẽ à peccato mortali, excuſat ab hac irregularitate. 394. 1. A. per totam, & 2. A. B.*

40 *Qui probabiliter dubitans de Baptiſmo, rebaptizat ſine appoſita conditione, non eſt irregularis. ibid. 1. E.*

41 *Secus, qui ex metu rebaptizat, dummodo veram habeat intentionem. 394. 2. D.*

42 *Propter ſolam ceræmoniarum iterationem non contrahitur irregularitas. ibid. 2. E.*

43 *Miniſtrans Presbytero ſolemniter rebaptizanti, irregularis. ibid. 2. D. E.*

Neceſſitas Baptiſmi.

1 *Neceſſitate medij, & præcepti, omnibus eſt Baptiſmus neceſſarius, etiam his, qui per contritionem ſunt iuſtificati. 59. 1. B. 378. 2. D. Et magis, quàm pœnitentia. 246. 1. A.*

2 *Aliter ad remiſſionem originalis, aliter ad infuſionem baptiſmalis characteris neceſſarius. 72. 1. C.*

3 *Saltem in voto implicito eſt medium neceſſarium ad remiſſionem peccatorum, & ad gratiam & gloriam conſequendam. 300. 2. B. 302. 1. C. 306. 1. D.*

4 *Realis eius ſuſceptio regulariter neceſſaria ad beatitudinẽ conſequendam. 302. 2. E.*

5 *Et infantibus ſimpliciter neceſſaria de lege, & oppoſitum de aliquo aſſerere ſine expreſſa reuelatione temerarium. 307. 1. B. 309. 2. B.*

6 *Nequit ſuppleri per ſacramentum legis naturæ, vt poterat circumciſio, & cur. 310. 2. A.*

7 *Hæc neceſſitas, & reſpectu adultorum, & paruulorum, nõ cæpit vſque ad ſufficientem promulgationem Euangelij, poſt Reſurrectionem Chriſti factam. 312. 1. C.*

8 *Non eſt ſimpliciter neceſſarius Baptiſmus, vt aliquis diuinis obligetur præceptis. 881. 1. E.*

Effectus Baptiſmi.

1 *Paruulis confert Baptiſmus primam gratiam, quam per nullum aliud ſacramentum habere poſſunt. 68. 1. D.*

2 *Originalem culpam, omneq́; peccatum ante Baptiſmum commiſſum remittit. 292. 2. E.*

3 *Et omnem pœnam propriè dictam, confert gratiam, & dona infuſa, tam adultis, quàm pueris. 293. 2. B. 295. 1. C. 296. 1. D.*

4 *Et ſacramentalem gratiam, quæ conſiſtit in ſpecialib. auxiliis ad exercendum ea, ad quæ Baptiſmus obligat. 296. 2. D.*

5 *Imprimitq́; characterem, qui magis accedit ad rationem potentiæ paſſiuæ. 122. 1. D. 425. 1. A.*

6 *Duobus ſimul baptizantibus, character producitur à Deo vnica tantum actione, ab vtroque verò ſacramento, vt à partiali inſtrumento. 250. 1. E.*

7 *Per Baptiſmum illuminari, fœcundari, & Chriſto incorporari dicimur, & cur. 297. 2. E.*

8 *Quomodo Baptiſmi proprium ſit, ianuam cœli aperire. 299. 1. C.*

9 *Quamuis*

9 Quamuis ante Chriſti mortem hunc effectum non habuerit intrinſeca ſua efficacia non caruit 212.2.E.
10 Omnes infantes æqualem gratiam Baptiſmalem recipiunt.325.2.A.
11 Quæ licet minima inter baptiſmales, tamen eam excedit, quæ dabatur per ſacramentum legis naturæ vel per Circumciſionem, & minimam, quæ confertur per pœnitentiam.326.2.E.328.1. B.
12 Poteſt conferre fidem & ſpem, ſine gratia habituali.ibid. 1. C.
13 Pro qualitate diſpoſitionis augetur, minuitur, aut omnino impeditur effectus eius.326.2.C.327.1.B.
14 Effectus per accidens Baptiſmi qui & quomodo in habentibus æqualem diſpoſitionem poſsint eſſe diuerſi. 314. 1.D.
15 Redit effectus eius recedente fictione, ſimul vel per partes, prout fictio fuerit ablata.328.2.E.329.1.A. 330.1. E.
16 Tunc tolluntur per accidens omnia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa, venialia verò iuxta diſpoſitionem, per quam tollitur fictio.331.2. E.
17 Redit in minima intentione, quam poteſt habere. 332. 1. D.
18 Dici etiam poteſt dari, iuxta qualitatem actus, quo fictio remouetur.333.2.D.
19 Vt fictio tollatur, attritio ſufficit, dummodo ſumptio ſacramenti non fuerit mortale peccatum, tunc enim neceſſaria eſt contritio, vel attritio cum ſacramento pœnitentiæ.335.1. E.338. 2. E. 1. A. per totam 336. 1. D. & 337. 2. B.340.1. C.
20 Cum tollitur fictio per ſacramentum pœnitentiæ, vtrumque ſacramentum per modum vnius agentis integri concurrit ad dandā gratiam.341.1. D. Quæ maior eſt, quam ſi ab vno tantum daretur. 340. 1. E.
21 Cur per Baptiſmum fomes peccati, & reliquæ huius vitæ pœnalitates non auferantur. 290.2.per totam. 291. A. B. 297.1.C.

Diſpoſitio ad Baptiſmum.

1 Nec fides, nec vlla alia diſpoſitio, aut confeſsio interna vel externa etiam non ſacramentalis, requiritur ad Baptiſmi valorem.263.1 D.2. D. E. Neceſſarius eſt tamen in adultis voluntarius conſenſus, ſaltem præcedens, non retractatus.262.1. B. Et quamuis ſit inuoluntarius ſecundum quid, ſufficit ibid.2.B & 263.1. C.
2 Qua diſpoſitione effectus Baptiſmi recipitur, Baptiſmus etiam ſanctè ſuſcipitur.ibid.2. D.
3 Sola voluntas ſuſcipiendi Baptiſmum ſufficienter diſponit ad characterem.317.1.E.
4 Ad gratiam verò habitualem fides requiritur.ibid.
5 Imò pœnitentia & deteſtatio prioris vitæ in accedente cū mortali.318.2.B. Licet in habente tantum originale, voluntas ſeruandi legem Chriſti, quæ alia eſt à voluntate ſuſcipiendi Baptiſmum, ſufficiat.319. 1.A.& 2. C.
6 Non requiritur in peccatore contritio ſed cognita attritio ſufficit, vera quidem, non exiſtimata 320.2. D. 321. 2. C. 333.1.B. 262.1.A.
7 Quæ attritio debet eſſe ſupernaturalis voluntas & efficax deteſtationem prioris vitæ, & propoſitum emendæ, ex aliqua ratione ſupernaturali continens. 322.1.D.
8 Probabile eſt, in articulo mortis teneri baptizandum præmittere contritionem.352.1.C.
9 Ita quis poteſt accedere diſpoſitus, vt nec gratiam conſequatur, nec accedendo peccet, propter ignorantiam. 325. 1. C.

Subiectum Baptiſmi.

1 Paruulis ante vſum rationis ſola Chriſti intentio ſufficit, vt capaces ſint Baptiſmi.269.1.D.270.2.C.
2 Infantes Chriſtianorū ante vſū rationis baptizare, nō tantum licitum, ſed in caſu neceſsitatis, iure diuino, & extra illum, iure Eccleſiaſtico præceptum eſt.272.1.E.273.1. C.E.& 1.A.
3 Pro quo tempore obliget hoc præceptum.ibid. 2.D.
4 Infantes infidelium, qui directè ſubduntur Eccleſiæ, ſine parentum conſenſu, poſſunt licitè baptizari, alias ſecus, niſi in extremo mortis periculo, vel ſi omnino amiſit pater patriam poteſtatem. 276. 1. D. E.
5 Sufficit tamen cuiuſuis parentis conſenſus, etiam altero renuente, ſiue vterq; infidelis ſiue alter tantum. ibidem. 2. D. E. 1. A.
6 Filij ſeruorum infidelium iuſtè capti, & à parentibus ſeparati, licitè baptizantur, omnino inconſultis parentibus. 279.1.D.2.C.D.281.1. A.
7 Non tamen tenentur domini, vel eos ſeparare, vel ſic ſeparatos baptizare.284.2.E.292.2.E.
8 Si tamen dominus de facto ante ſeparationem baptizet, probabile eſt, non peccare contra iuſtitiam, licet oppoſitū ſecurius, & in praxi ſeruandum.283.2.E.
9 Filij Iudæorum qui inter Chriſtianos verſantur non reputantur filij ſeruorum etiam quoad præſentem materiam. 284. 1. B.
10 Sed hi tantum qui ex patribus iuſto bello captis, vel à vero domino pretio emptis, nati ſunt.ibid. B.
11 Nulla authoritate poteſt impediri adultus à Baptiſmi ſuſceptione, & tam ipſe quam Eccleſia habet ius ad ſe defendendum, a tali impedimento.379.2. D.
12 Baptizandus vel offerens paruulum, vt recipiat Baptiſmum ab eo qui non habet ius dandi extra caſum neceſsitatis grauiter peccat, etiam ſi infidelis ſit. 385. 2. E., 89. 2. B.
13 Et ſumendo extra neceſsitatem ab indigno miniſtro.390. 2. B.
14 Et permittendo rebaptizari, etiam ob periculum mortis violentæ. 391. 1. B.
15 Rebaptizatus qui ob ignorantiam nō excuſatur à mortali, irregularis fit ſi veram habuit intentionem, alias ſecus. 395.1.D.2.per totam.396.1. A. B.
16 Si tamen poſtea ſciat, quantumuis conſentiat, irregularitatem non incurrit. ibid.
17 Solus Papa in hac irregularitate diſpenſare poteſt. ibid.
18 Qui habuit voluntatem Baptiſmi, quam nec retractauit, ſi amens fiat, non debet ſine vrgente neceſsitate baptizari, niſi amentia perpetuò duratura præſumatur. 262. 1. B.
19 Quam primum quis poteſt peccare mortaliter, poteſt ſine parentum conſenſu baptizari. 277. 1. A.
20 Cum dubitatur an ſit rationis capax, & baptizari renuit, non ſufficit parentum conſenſus.ibid. C.
21 Puer ægrotans debet per aſperſionem, modica quantitate aquæ calore temperata, in qua parte minus noceat baptizari.384.1. C.

Præceptum de Baptiſmo.

1 Eſt de iure diuino.378.1.E.
2 Quando impoſitum.379.1. E.
3 Omnes homines obligat, imò B. virginem Apoſtoloſq; comprehendit.ibid.2. B. C.
4 Non obligat paruulos, nec parentes ad eos baptizandos, niſi inſtante neceſsitate.ibid.2.D.
5 Tenentur tamen fideles ex Eccleſiæ conſuetudine & præcepto filios in infantia baptizare.ibid.2. E.
6 Non obligauit diuinum præceptum vniuerſum mundum, donec ſufficienter Euangelium promulgatum. 380. 1. C.
7 Cum primum quis commodè poteſt, tenetur non multum differre Baptiſmum, ſeque diſponere, vt rectè ſuſcipiat. 381.1.C.ibid.2. A.
8 Nulli adulto poteſt Eccleſia præcipere vt intra tale tempus baptizetur, licet poſsit declarare pro quo tempore præceptum obliget.382.2. B.

9 Nunquam

9 *Nunquam fuit præceptum determinans tempus Baptiſmi infidelibus adultis. ibid 2. E.*

10 *Licet Eccleſia illud poſſit determinare Chriſtianorum filiis.383. 2. B.*

11 *Propter grauem cauſam differri poteſt, propter nullam tamen omitti, etiam ſi immineat periculum violētæ mortis.383.1.D.384.1.D. E.& 2.A.*

Ritus & Ceræmoniæ Baptiſmi.

1 *Præter baptizantem & baptizatum adhibendus eſt patrinus vel fideiuſſor, qui illum de fonte ſuſcipiat. 254. 1. C.*

2 *Tenetur ſuſceptor baptizatum inſtruere in rebus fidei ſi indigeat.255. 2. A.*

3 *Abbas, vel Monachus non poſſunt hoc munus obire.254. 2.B.C. neque hæreticus, neque olim publici pœnitentes. ibidem.*

4 *Vnus tantum & vna admitti poſſunt..255.1.E.*

5 *Solum inter patrinum & baptizatum, patremque & matrem eius oritur impedimentum matrimonium irritans. 255. 2. B. C. 256. 1. E. 257. 2. B. Et quomodo. ibidem. 1. C D.*

6 *Maritus & vxor non debent ſimul hoc munus obire. 255. 2.B.*

9 *Inter patrinum & matrinam nulla ſpiritualis cognatio contrahitur. 256. 1.D.*

8 *Pater qui vrgente neceſſitate filium ſuſcipit, vel etiam ſine illa, nullum impedimentum contrahit cum vxore, debiti petitionē impediens, licet peccet ſi abſque neceſſitate faciat. ibid.2. C.*

9 *Qui in priuato baptiſmo materialiter tātum tenet baptizatum, hanc cognationem non contrahit, ſecus ſi animo hanc ceræmoniam exercendi.257.2. D.E.*

10 *Hæc ceræmonia in priuato Baptiſmo non eſt neceſſaria. ibidem.*

Votum Baptiſmi.

1 *Non poteſt propriè eſſe niſi in adultis.307.2.D.*

2 *Non eſt ſpecialis promiſſio.378.2. A.*

3 *Cur neceſſarium.ibid.2.E.*

Dignitas Baptiſmi.

1 *In tribus excedit Circumciſionem, quia ianuam cœli aperit, copioſiorem gratiam, & omnium culparum in pœnarum remiſſionem largitur.111.1. B.*

Nomina quibus in Scriptura & Patribus vocatur.

1 *Lauacrum regenerationis & ſigillum.8.1.A.*

2 *Signaculum quo conſignantur, qui ſunt de populo Dei.ibi. & 209.2. D.*

3 *Dicitur regeneratio hominis, & cur.ibid.*

4 *Spiritualis Circumciſio.53. 2. B.*

5 *Cuſtodia dicitur à Diuo Thoma, & Diuo Damaſceno. 209.2. D.*

6 *Dicitur, gratia, illuminatio, perfectio, lauacrum, teſſera militum Chriſti, amictus ſplendens quo conſignatur ſuper nos lumen vultus Domini, ſigillum fidei, vnctio, principium, & ianua ſacramentorum, ex variis Patrum teſtimoniis.209.2.D. E.*

7 *Mare in quo noſtra obruuntur peccata.293.2.C.D.*

Baptiſmus ſanguinis.

1 *Non eſt ſacramentum, imo à ſacramento Baptiſmi pluſquam ſpecie differt.176.2.D.E. 276.A.*

2 *Martyrium eius, qui baptizari non potuit, propriè dicitur Baptiſmus ſanguinis.236. 2.B.*

3 *Non poteſt reperiri in iam baptizatis, bene tamen in infantibus, & perpetuò amentibus, quibus ſufficit abſque Baptiſmo aquæ. 276.1.E.343. 2.C.344.2.A.*

4 *Obtinet in adultis vim Baptiſmi aquæ.347.1.B. 2. E.*

5 *Cauſare poteſt remiſſionē peccati originalis & mortalis, & primam gratiam.348.1.A.*

6 *Imo ſemper quaſi ex opere operato aliquam gratiam gratum facientem confert.352.1.E.354.1.D. ibid.2.D.*

7 *Non, quia inſtat Baptiſmus ſanguinis, debet Baptiſmus aquæ voluntariè omitti 345.1.B. C.*

8 *Quo differat à Baptiſmo aquæ in diſpoſitione requiſita. 352.1. B.Vide verbum, Martyrium.*

Baptiſmus flaminis.

Nihil aliud eſt, quam interior contritio cum propoſito Baptiſmi aquæ, ſed neque analogicè conuenit cum ſacramēto Baptiſmi.236.2.B. C. D.

Baſilica.

Vide verbum, Miſſa vbi celebranda.

Beati.

1 *Externo cultu Deum laudabunt.35. 2. D.*

2 *An ſint ſacramentorum capaces. Vide ſacramentum nouæ legis, verſic. Subiectum.*

Buccella panis.

Qualis fuerit, & quando Iudæ data, vide verbum, Iudas.

Bulla.

Ex vi clauſulæ, quæ per bullam Cruciatæ datur facultas eligendi confeſſorem, non intelligitur conceſſa ad accipiendam Euchariſtiam à quolibet ſacerdote. 919.1.E.

Calix.

In Scriptura quandoq; vas continens vinum, quandoq; potū in ipſo contentum ſignificat.502. 1. E.

Caro.

Caro Chriſti in Euchariſtia, vide verb. Chriſtus in Euchariſtia. §. Caro.

Catechumeni.

1 *Nullum cum Eccleſia pactum ineunt, de ſuſcipiendo Baptiſmo, ob cuius tranſgreſſionem puniri poſſint.382. 2. B.*

2 *Quomodo ipſi & infideles poſſint Eccleſiæ ſubdi. 383. 2. D. E.*

3 *Vt indigni Euchariſtiam proſpicere, ante conſecrationem exire à Miſſa iubebantur.560.2.A.*

4 *Dabatur illis panis benedictus in Miſſa, in ſignificationē corporis Chriſti.ibid.*

5 *Bene poſſunt ante realem ſuſceptionem Baptiſmi iuſtificari per contritionem & Baptiſmi votum.302.2. C.*

Cauſa efficiens.

1 *Quod non eſt, etſi immediatè antea fuerit, ſi virtutem aliquam non reliquit, nequit effectiue cauſare.81.2. B. C.*

2 *In ordine ad diuerſa poſſe eſſe mutuam efficientiam inter aliqua duo, probabile eſt. 574. 2. B. licet probabilius ſit oppoſitum. ibid.*

Cauſa formalis & materialis.

1 *Quæ non habent intrinſecam repugnantiam, non ſe expellunt formaliter, etiam per potentiam obedientialem. 646.1. C.*

2 *Harum cauſarum cauſalitas, in intrinſeca compoſitione ex ſubiecto & forma conſiſtens, nequit ſuppleri, ſecus quæ in extrinſeco influxu.714.2.D.*

3 *Cauſa materialis non habet concurſum circa formam, niſi quando ſibi vnitur.96.2.D.*

Cauſa inſtrumentalis.

1 *Si res à nouo agente incipiat conſeruari, durante actione priori, quæ ſimul ab alio agente conſeruetur, non repugnat eſſe inſtrumentum alterius actionis conſeruatiuæ. 642.1.B.C.*

Cœnæ nox, & myſteria in ea geſta.

1 *Tres fuerunt à Chriſto factæ cœnæ in illa nocte, & quæ. 483.2.D.*

2 *Finita cœna legali, & nondum inchoata vſuali, & ante Euchariſtiæ inſtitutionem, lotio pedum facta. 484.1.C.*

3 *Gratiarum actio & benedictio, quibus Chriſtus vſus eſt in cœna myſtica, & inter ſe, & à cõſecratione diſtinctæ fuere. 742.2.A.B.C.*

4 *Nec fuit hæc communis benedictio menſæ. ibid.*

5 *Probabile eſt ante panis conſecrationem præceſſiſſe fractionem, ante diuiſionem verò calicis, cõſecrationem præceſſiſſe certum. 618.1.E.*

6 *Conſecrauit Chriſtus, ſimul proferendo verba*, Hoc eſt corpus meum. *741.2.C.*

7 *Quomodo per illa verba*, Comedite ex eo omnes, *non mutauerit Iudam ad peccatum indignæ ſumptionis. 854. 1.D.*

8 *Probabilius eſt, Chriſtum ſe ipſum communicaſſe & ſacramentaliter & ſpiritualiter manducaſſe. 907.1.A. & 948.1.D.E.*

9 *Quando ipſe in Emaus fregit panem, probabilius eſt non conſecraſſe, obumbrauit tamen illo facto communionem ſub vna ſpecie. 898.1.C.D.*

10 *In vino aqua miſto calicem conſecrauit. 511.1.B. Et tunc ſacrificium obtulit. 949.1.D.*

Vide verbum, Chriſtus, Euchariſtiæ inſtitutio, Azyma.

Cæremonia.

1 *Omnem cultum Dei externum certo ritu factum ſignificat. 182.1C.*

2 *Non omnes cæremoniæ antiquæ legis ſacramenta fuere. 6.2.E.*

3 *Cur tot cæremonias Deus in veteri lege inſtituerit. 47.1.E.*

4 *Cæremoniæ Baptiſmi, & Confirmationis, & Miſſæ, vide verbum Baptiſmus, Confirmatio, in verſiculis, Cæremoniæ & ritus.*

Character.

1 *Sine baptiſmali, non eſt capax ad cætera ſacramenta. 73.1.B.123.1.B.*

2 *Non ſolum denominationem ſigni importat, ſed abſolutũ tali denominationi ſubſtans. 118.1.E.125.2.D.*

3 *Non eſt relatio realis vel rationis, neque extrinſeca denominatio. 124.2.C. Sed quid reale, ab anima eiuſq; potentiis, vt res à re, diſtinctum. 125.2.D.*

4 *Eſt ſupernaturalis qualitas à Deo infuſa, & in vltima ſpecie qualitatis. ibid.2.C. ad primam ſpeciem pertinens. 130. 2.C.D. Non eſt enim potentia phyſica paſſiua, vel actiua. Oſtenditur de baptiſmali. 126.2.B. De ſacerdotali. 128. 1.E. De epiſcopali. 129.2. C.*

5 *Quodammodo dici poteſt moralis poteſtas. 130.1. E.*

6 *Nec inſtrumentaliter, nec diſpoſitiuè poteſt concurrere ad cauſandam gratiam. 87. 2. D. 101. 1. D. Nec ad conſecrationem. 780.2.D.*

7 *In nullo genere cauſæ conſequitur fidem. 125.*

8 *Quicunque eius effectus ſuppleri poteſt à Deo. ibid.*

9 *Non poteſt conferri per ſacramentum in voto. 78.1.B. C.*

10 *In omnibus hominibus recipi poteſt, imò & de Angelis eſt probabile. 131. 2. C.D.*

11 *Nequit eſſe in corpore, ſed in ipſa eſſentia animæ, non in intellectu aut voluntate. 132.1.C.133.1.E.*

12 *Et phyſice & moraliter incorruptibilis. 136.2.A.*

13 *Neceſſario efficitur per ſacramentum, etſi ſit voluntas non ſuſcipiendi characterem, ſed ſacramentum tantùm. 137.1.B.*

14 *Indelebilis eſt in vita, & ita eſſe poſt mortem, probabile eſt. 136.1.C.*

15 *Vide verbum, Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, Baptiſmus, Confirmatio, in §. Effectus.*

Charitas.

Quæ charitatis motiua in Euchariſtia, Vide, Euchariſtiæ inſtitutio.

Chriſma.

1 *Tria miracula virtute ſancti Chriſmatis facta. 401.1.B.C.*

2 *In nocte cœnæ à Chriſto confectum. 403.1.C.*

3 *Quamlibet vnctionem ſignificat, ſpecialiter tamen iã ſupponit pro materia, qua vngimur in ſacramento Confirmationis, quæ ex oleo, balſamoq; debet eſſe confecta. 407. 1.D.408.2.A. ibid.D.*

4 *Cùm à Sanctis oleum appellatur, totum à maiore parte ſignificatur. 410.2.A.B.*

5 *Gratis ab Epiſcopis dandum. ibid.2.C.*

6 *Facultas conficiendi Chriſma, quo in vertice vngitur baptizatus, poteſt ab Eccleſia presbytero committi. 414.1.A.*

7 *Chriſma conficere ad poteſtatem Ordinis pertinet. 413. 2.E.*

8 *In ſolis, & omnibus, quantumuis hæreticis & ſchiſmaticis, Epiſcopis hæc poteſtas reſidet ex iure diuino, quamuis probabile ſit, poſſe Pontificem eam delegare ſimplici ſacerdoti. 414.2.B. C. D.*

Christvs.

1 *Solus Chriſtus mereri potuit primam gratiam dandam ſine opere eius, cui datur. 108.2.D.*

2 *Chriſti merita in omni tempore & lege eiuſdem valoris. ibid.*

3 *Non dicitur in Scriptura baptizare, quia propriis manibus baptizaſſet, ſed quia eius nomine diſcipuli baptizabant. 211.1.E.*

4 *Baptizauit B. Virginem manibus ſuis. 212.1. B.*

5 *In Chriſti baptiſmo, deſcenſu columbæ, cœli apertione, noſtri Baptiſmi effectus ſignificatur. 2 3.2. C.*

6 *Aquam, quæ miraculosè de eius latere manauit, veram ac naturalem fuiſſe, de fide eſt. 533.2.C.*

7 *Totum ſanguinem in paſſione pro nobis effudit. 665.1.B.*

8 *Plus ſanguinis habet modò, quàm, cùm erat paſſibilis. ibid.*

9 *Ad formationem corporis Chriſti potuit concurrere ſecũda cauſa propria virtute. 601.1.B.*

10 *Ad vnionem verò hypoſtaticam ſolùm vt inſtrumentum Dei. ibid. C. D.*

11 *Chriſti paſſio diuerſo modo per ſacrificium, quàm per ſacramentum, ſignificatur. 7.1.C.*

12 *Quomodo humanitas & paſſio Chriſti vt inſtrumenta coniuncta, gratiam cauſent per ſacramenta vt inſtrumẽta ſeparata. 102.1.C.*

13 *Verè apparuiſſe aliquando poſt aſcenſionem, probabileq; eſt proprium locum in cœlo non deſeruiſſe. 577.2.C. D.*

14 *Sacrificium cruentum Chriſti, licet in paſſione inchoatum, eſſentialiter mortem requiſiuit. 976. 1.D. 2. E.*

15 *Licet in æternum ſacerdos ſit, vt viſibiliter nunc offerat, ſacerdotibus vt vicariis vtitur. 497.2.C. per totam.*

16 *A præſentia locali, vel ſacramentali eſſentialiter non pẽdet. 587. 2.C.D.*

17 *Nec eſt magis eſſentialis illi actio, qua in cœlo conſeruatur, quam illa, qua in Euchariſtia conſtituitur. 644. 2.E. Vide verb. Cœnæ Nox.*

Chriſtus in Euchariſtia.

Præſentia Chriſti in Euchariſtia.

1 *Præſentiam corporis & ſanguinis Chriſti in hoc ſacramento fidei dogma eſſe, ex traditione Eccleſiæ, & Conciliis oſtenditur à 538.2.D. ad 540.2.A. Ex promiſſionibus Euchariſtiæ in Scriptura contentis. ibid.2. B. vſque 544.2. B. Ex verbis formæ conſecrationis. ibid. 2.D. Ex ſanctis Patribus, quorum varia teſtimonia explicantur. à 549. ad 683. Ex miraculis in fidem huius præſentiæ factis. 555. 1. B. ad 556. Ex antiqua praxi Eccleſiæ, & ſumma veneratione, qua ſemper hoc ſacramentum tractatum eſt. 557.2.A.*

2 *Licet non poſſit ratione naturali oſtendi, imò neque ab angelo vt poſſibilis cognoſci, poteſt tamen maxima eius*

conuenietia ratione naturali oſtendi, eſtq́; euidenter credibilis. 558. 2. C. D. 559. 2. B. 701. 1. A.

3 *Incipit, finita conſecratione, ante omnem vſum. 562. 2. B. ibid. 2. E. Permanet abſque vſu. 563. 1. A.*

4 *Durat, quamdiu ſub illis ſpeciebus ſubſtantia panis vel vini duraret. ibid. 2. C. 564. 2. C. D.*

5 *Aliquid reale eſt. ibid. 2. E. Intrinſecum, præter ſubſtantiam corporis Chriſti, ab ipſa, accidentibusq́; omnibus, quæ habet in cœlo, diſtincta tanquam modus rei à re. 565. 1. D. ibid. 2. A.*

6 *Non eſt motus ſubſtantialis. 566. 1. B. Nec relatio prædicamentalis. 567. 1. B. Nec actio Chriſti circa ſpecies, nec paſſio aliqua. 568. 1. A. Nec conuerſio panis in Chriſtum, ſed hæc via eſt ad præſentiam. ibid. 1. B.*

7 *Sed eſt modus accidentalis realis, qui ad prædicamentum Vbi reducitur. ibid. 1. C.*

8 *Ex hac præſentia & habitudine ad ſpecies conſurgit eſſe ſacramentale Chriſti. ibid. 2. D.*

9 *Pendet eſſentialiter ab exiſtentia naturali corporis Chriſti, non verò à præſentia naturali. 586. 2. D. 587. 1. E. Eſt tamen probabile, pendere ab illa in genere cauſæ efficientis & exemplaris quodammodo. 589. 1. B. 2. D. 590. 1. D.*

10 *Licet amitteret omnem præſentiam naturalem, probabile eſt, non amiſſurum ſacramentalem, de facto tamen oppoſitum eſt probabilius. ibid. 2. D.*

11 *Sine nouo miraculo præſentiæ ſacramentales multiplicantur, licet oppoſitum probabile. 591. 1. D. & 2. E.*

12 *Non eſt definitiuè in loco ex vi huius præſentiæ, licet ſit in ſpatio finito, neque etiam eſt circumſcriptiuè. 592. 1. A.*

13 *Præſentiæ ſacramentales numero multiplicantur, in diuerſis ſpatiis. ibid.*

14 *Præſentia naturalis & ſacramentalis non poſſunt ſimul conuenire Chriſto naturaliter. ibid. 1. E.*

15 *Potuit habere præſentiam ſacramentalem & per actionē ſubſtantialem, vel accidentalem, immutata manēte ſubſtantia panis. ibid. 2. C.*

16 *Relatio præſentiæ, quam Chriſti corpus habet non fundatur in conuerſione, ſed in modo exiſtendi per conuerſionē acquiſito. 611. 2. B. 582. 1. D.*

17 *Præſentia ſacramentalis non addit modum ſuprà præſentiam naturalem, ſed ſuprà exiſtentiam, quæ à naturali præſentia omnino diuerſa eſt. 588. 1. C.*

Comparatur ſacramentalis præſentia cum naturali.

18 *Sacramentalis compoſsibilis eſt cum alio corpore quanto, ſecùs naturalis. 579. 1. D.*

19 *Per naturalem in ordine ad locum extenditur corpus, ſecùs per ſacramentalem. ibid.*

20 *Naturalis ex parte ſubiecti & ſpatij diuiſibilis, ſacramentalis ex parte ſubiecti tantùm. ibid. E. per totam.*

21 *Differunt eſſentialiter & ſpecificè. ibid. E.*

22 *Extenſio quātitatis in ordine ad locum eſt præſentia naturalis Chriſti. ibid. 1. D.*

23 *Præſentia ſacramentalis eſt quædam participatio præſentiæ ſubſtantiarum ſpiritualium, ab illa tamen diuerſa. ibid. 2. E.*

24 *Supernaturalis eſt, nec vlli corpori aut quantitati connaturalis eſſe poteſt. 581. 2. B.*

25 *Nullo modo continetur ſub obiecto ſenſibili. 592. 1. E.*

26 *Non eſt propriè præſentia localis, vt hæc ſupponit pro vbi phyſico, quodammodo tamen localis dici poteſt. 581. 2. per totam.*

Diuinitas, Verbum, & vnio hypoſtatica in Euchariſtia.

1 *Natura Diuina ſpeciali modo eſt in hoc ſacramento, licet per concomitantiam tantùm, eamq́; mediatam noſtro modo intelligendi. 586. 1. E.*

2 *Verbum diuinum & vnio hypoſtatica ſpeciali modo in hoc ſacramento. 673. 1. per totam.*

3 *Vtrumque eſt per concomitantiam, licet potuerint eſſe ex vi aliquorum verborum. 610. 1. C.*

4 *Qua actione ibi conſtituantur. 676. 1. A.*

5 *Per communicationem idiomatum, Verbum conſecrari dici poteſt, & panis in Verbum conuerti, ſicut & in Chriſtū. ibid. D.*

Forma ſubſtantialis & anima Chriſti in Euchariſtia.

1 *Eſt in hoc ſacramento ex vi verborum, non in quantum anima, ſed vt conſtituit corpus organicum humanum. 667. 2. B. 668. 1. A. D.*

2 *Quæcunque ſit hæc forma, per efficientiam verborum cōſtituitur in hoc ſacramento, ſecundum ſuam rationem ſpecificam. 669. 1. E.*

3 *A Chriſti corpore poſſet anima extra ſacramentnm ſeparari, in ſacramento manens. 678. 2. A. Eſſet tamen nouum miraculum. ibid.*

Corpus & ſanguis Chriſti in Euchariſtia.

1 *Chriſti corpus cum ſpeciebus ſacramentalibus componit Euchariſtiæ ſacramentum, ad quas, vel vt materia, vel vt forma poteſt comparari. 672. 2. E. 497. 1. C. & 433. 2. C. D.*

2 *Quamuis in ſe ſit quantum, impeditur ne connaturali & extenſo modo exiſtat, ſed indiuiſibiliter. 583. 2. E. 521. 2. B. & ibid. D. E. & 522. 1. A. B. C. D.*

3 *Prout ſacramentaliter exiſtit, non pendet à ſeipſo vt exiſtente in cœlo. 578. 2. B. 588. 1. E.*

4 *Poſſet Deus, deſtructis ſpeciebus, illud immutatum relinquere. 578. 1. D.*

5 *Sub ſpeciebus panis continetur ex vi verborum, vt dicit hanc indiuiduam materiam, cum omnibus organicis partibus ad integritatem corporis humani pertinentib. 663. 2. E. 664. 1. per totam.*

6 *Semper eſt idem numero & ſpecie, quantum eſt ex parte materiæ, quantitatis, & ſuppoſiti: licet in omni rigore phyſico alius dici poſſit ratione formæ, ſi habeat diuerſam. 669. 2. C.*

7 *Licet admittatur ex vi verborum conſtitui ſubſiſtens, non tamen ſubſiſtentia creata aut increata. 673. 2. B. Probabile tamen eſt ex vi verborum non conſtitui ſubſiſtens. 675. 1. A. B.*

8 *Per ſolam actionem, qua Chriſti corpus conſeruatur in cœlo, an poſſit conſeruari præſens in Euchariſtia. 639. 2. D. E.*

9 *Sanguis Chriſti, vel ſpiritus vitales non ſunt partes corporis eius, prout eſt in Euchariſtia ex vi verborum. 665. 2. B.* Sanguis.

10 *Ex vi verborum continetur ſub ſpeciebus vini non ſolùm ſanguis in paſſione effuſus, ſed totus, quem habebat in nocte cœnæ, & qui nunc eſt in corpore glorioſo. ibidem. C. D.*

11 *An autem per modum vnius continui, nec ne, vtrumque eſt probabile. ibid. C.*

12 *Forma ſanguinis ſolùm ponitur ex vi verborum ſub ſpeciebus vini, vt dat eſſe ſanguinis. 667. 2. A. B.*

13 *Corpus ſub ſpeciebus vini, & ſanguis ſub ſpeciebus panis tantùm per concomitantiam. 665. 2. A. E.*

Caro Chriſti in Euchariſtia.

1 *Habet præcipuam efficientiam inſtrumentalem circa Euchariſtiæ effectum. 497. 1. B.*

2 *Aliter cōcurrit in hoc ſacramento, quā in aliis. 498. 1. C.*

3 *Ex vi verborum, eſt ſub ſpeciebus panis. 664. 1. D. E.*

Subſtantia & partes Chriſti in Euchariſtia.

1 *Tota Chriſti ſubſtantia, cum omnibus & ſingulis partibus, etiam ad ornatum pertinentibus, ſub hoc ſacramento. 640. 1. E. & 2. D. E.*

2 *Partes corporis Chriſti in Euchariſtia, quamuis non diſtent loco, diſtant quantitate. 586. 1. D.*

3 *Chriſti præputium probabilius eſt poni in ſacramento ex vi verborum.664.2.C.*

Accidentia Chriſti in Euchariſtia.

1 *Chriſtus in Euchariſtia propriam retinet quantitatem eiuſq; effectum formalem primarium. 582.2.D. & 662.1.E.*

2 *Habetq; veram figuram organicam, non localem vel ſitualem.585.1.E.*

3 *Et omnes modos quantitatis, & omnes qualitates, quæ, media quantitate illi vniuntur.663.1.B.*

4 *Hæc tantùm ſunt per concomitantiam, licet aliter quàm alia accidentia magis extrinſeca.672.1.B.C.D.*

5 *Nequeunt emittere ſpecies, vt videantur.689.1.A.*

6 *Habet etiam Chriſtus omnia accidentia ſpiritualia. 649.2.D.*

Modus exiſtendi Chriſti ſub ſpeciebus.

1 *Pluribus diſtinctis ſpeciebus per modum vnius conſecratis, totus Chriſtus ſub ſingulis manet.677.2.D.*

2 *Et ſub ſingulis partibus hoſtiæ poſt conſecrationem diuiſæ, in quibus panis conſeruaretur.ibid.D.678.2.E.*

3 *Sub ſingulis etiam hoſtiæ partibus continuis, quantumuis minimis.679.2.C. Imò & ſub ſingulis indiuiſibilibus. 683.1.D.*

4 *Semel eſt in actu ſub tota quantitate ſpecierum, in potentia autem infinities in ſingulis partibus. 680.2.B.*

Vnio Chriſti cum ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Inter Chriſtum & ſpecies, nulla eſt formalis vnio phyſica. 571.1.E.& 2.B. vſque ad 582. per totam.*

2 *Probabile eſt, dari vnionem per efficientiam mutuam vnius ad alterum.572.1.A.*

3 *Ad efficientiam Chriſti circa ſpecies, quæ prior natura eſt, quàm efficientia ſpecierum in corpus Chriſti, non prærequiritur præſentia Chriſti ad ſpecies. 571.1.D. & 572.1.A.*

4 *Non ſufficit hæc effectiua vnio, vt ſe tenet ex parte Chriſti, vt Chriſtus moueri dicatur, motis ſpeciebus.573.1.D.*

Mutationes Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Cùm per accidens mutatur, proprium recipit motum, non tantùm denominationem extrinſecam. 687.2.E.*

2 *Poteſt de potentia abſoluta moueri localiter à Deo, non tam à propria anima, virtute naturali, nec per ſe, nec per accidens, ſecus ſi agat, vt inſtrumentum verbi. 690.1.B.*

3 *A nullo agente naturali poteſt per ſe primò moueri, aut pati.692.1.2.*

4 *Nec inter eius partes heterogeneas dari poteſt mutua actio virtute naturali, nec augeri, nutriri, minui, corrumpi, aut interfici poteſt.ibid.2.per totam.*

5 *Per accidens verò moueri poteſt ab eo, qui ſacramentales ſpecies mouet.691.1.C.*

6 *Poteſt de potentia abſoluta, in aliquas partes diuidi, & quomodo.675.2.C.676.1.A.*

7 *Ex eo, quòd in loco naturali alteretur, non patitur mutationem, vbi eſt ſacramentaliter.602.D.E.*

8 *Si in vno loco naturaliter mutaretur, mutaretur etiam ſacramentaliter, non virtute agentis naturalis, ſed Dei. 606.1.E.*

Actiones Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Probabile eſt, non poſſe habere actionem tranſeuntem. 693.1.E.*

2 *Nec naturaliter exercere actus ſenſuum externorum vel internorum, etiam circa ſeipſum, benè tamen ſupernaturaliter.ibid. 2.E. & 694.1.A.*

3 *Quæ per conuerſionem ad phantaſmata intelligit, nequit intelligere, niſi, per conuerſionem, quam habeat in cœlo, ſecus, quæ per ſpecies infuſas.695.1.D.E.2.A.*

Deſitio Chriſti ſub ſpeciebus Euchariſtiæ.

1 *Non deſinit ſub ſpeciebus per intrinſecam mutationem ſui. 730.1.D.*

2 *Per hanc mutationem (quæ priuatiua eſt) nihil acquirit, ſed ſolùm amittit præſentiam ſacramentalem. ibid. 2.B. & 704.1.A.*

3 *Si non eſſet alibi, quàm in ſacramento, cùm ſpecies deſinerent, conſentaneum eſt rationi, Chriſtum aliud vbi, iuxta proprium arbitrium acquiſiturum. 705.1.A.*

4 *Chriſto deſerente ſpecies, ſemper ſuccedit alia ſubſtantia, in qua ſubiectentur, quæ nunquam eſt panis, vel vinum.ibid. 1.E. & 2.B.*

5 *Quæ ſubſtantiarum ſucceſſio, non eſt tranſubſtantiatio, ſed plurium mutationum ex diuina voluntate aggregatio.706.2.D.707.2.E.*

6 *Non recedit ſtatim, ac ſpecies deglutiuntur.706.1.D.*

Chriſtus in Euchariſtia quomodo cognoſci poſſit.

1 *Modus, quo Chriſtus exiſtit, nec oculo corporeo videri, nec interno ſenſu cognoſci poteſt.696.1.A.& 2.A. Nec ipſum corpus, præciſe hoc modo, etiam de potentia abſoluta. ibid. C.*

2 *Chriſti oculus in ſacramento ſe ipſum videt per concomitantiam.698.1.B.C.*

3 *Nulla cognitio ſupernaturalis abſtractiua, niſi euidens in teſtificante, poteſt haberi de hoc myſterio. 699.1.B.C.*

4 *Nec Angelus, neque vlla creatura videre poteſt naturali virtute hunc præſentiæ modum, nec Chriſtum ſub illo. 700.1.E.701.1.E.*

5 *Eſt tamen probabile, Angelum & animam ſeparatam videre poſſe Chriſti animam in Euchariſtia, non viſo corpore, nec vnione ad corpus.701.2.A.B.C.*

6 *Nullus Angelus per ſpeciem infuſam, quàm habet corporis Chriſti Domini, cognoſcit, quòd in Euchariſtia ſit, amiſſa tamen naturali, & præſentia ſacramentali conſeruata, cognoſceret Angelus Chriſtum exiſtere, non vbi exiſtat. 702.2.A.*

Prædicata, quæ dicuntur de Chriſto in Euchariſtia.

1 *Omnia prædicata, quæ Chriſto ſecundum ſe conueniunt, de illo dicuntur, prout in Euchariſtia.575.1.E.*

2 *Non verò, quæ modum exiſtendi localiter ſignificant, ſed quæ indicant modum ſacramentalem.ibid. 2.A. Item, quæ præſentiam realem, & vnionem, vel præſentiam cum ſpeciebus important.ibid. B.*

3 *Speciebus circulariter motis, probabile eſt, Chriſtum non mutari.576.2.C.*

Nec dicitur corrumpi, aut in aliam ſubſtãtiam conuerti, corruptis aut conuerſis ſpeciebus.ibid.

4 *Aduerbia localia, & nomina propinquitatem, vel diſtantiam ſignificantia, de Chriſto dicuntur.ibid.D.E.*

5 *Chriſtus a ſeipſo non diſtat, ſecus præſentiæ inter ſe.ibid.D. 577.1.B.*

6 *Mutationes, quæ circa ſpecies fiunt, ſi aliquo modo tranſeant ad Chriſtum, illi proprie tribuuntur.ibid. A.*

7 *Alioqui vel nullo modo, vel ſolùm metaphoricè. ibid. C. Vt frangi, videri, tangi, miſceri. 649.2.C.*

8 Hoc album eſt corpus Chriſti, *ſi pronomen deſignet ſubiectum albedinis, eſt falſa, ſi contentum ſub albedine, vera eſt.578.1.D. E.*

9 *Corpus Chriſti, prout ſic, verè dicitur ſenſibile & tangibile, quoad proprietates corporis, non quoad modum exiſtendi.ibid. 2.A.*

10 *Propoſitiones ſignificantes ſucceſſionem terminorum, vel tranſitum vnius in alium, verè dicuntur de Chriſto, ratione tranſubſtantiationis. 661.1. A. Et declaratur per totam.*

Apparitiones Chriſti in Euchariſtia.

1 *Negari non poteſt, plures huiuſmodi apparitiones propter varios fines eſſe factas.709.1.E.*

2 *In apparitionibus factis ad confirmandam fidem præſentiæ, quæ iam præteriit, Chriſtus non manet ſub ſpeciebus. 708.2.B.C.*

3 *Interdum apparitio fit, per ſolam potentiæ immutationē, abſque falſitate. 709.1.C. Et tunc non amittit Chriſtus præſentiam ſuam. ibid. 1. E. & 2. A.*
4 *Interdum verò apparitio eſt per realem immutationem ſpecierum, quæ ſi tanta ſit, vt ad corrumpendum panem ſufficeret, amittitur Chriſti præſentia. 711.1. E. & 712. 1. A.*
5 *Quod apparet non eſt vera caro aut ſanguis, ſed figura, & color ipſis ſpeciebus inhærens. 710. 1. A. ibidem E. & 2. C. D.*
6 *Et ſpecies ſic affectæ ſæpè diuturno tempore conſeruantur, fortè miraculosè. 712. 2. B.*
7 *Quouſque appareant corruptionis ſigna, vt veræ ſpecies Chriſtum continentes venerandæ, poſtea vt veſtigium tātùm Chriſti. ibid.*
8 *Hæ ſpecies, quamdiu apparitiones durant, conſeruandæ, ſi verò ad priorem redeant formam, conſumi poterunt. ibidem C. D.*
9 *Si mutatio accidit in Miſſa poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei, non tenetur ſacerdos in aliis iterum conſecrare, poteſt tamen, & rectè faciet, ſi conſecret. 713. 1. B. C.*
10 *Adoratio harum rerum non ſiſtit in re, quæ apparet, ſed per illam tranſit ad Chriſti corpus. 711. 1. A.*

In triduo Chriſtus ſub Euchariſtia.

1 *Eius corpus capax fuit præſentiæ ſacramentalis, quòd ſi de facto tunc conſecraretur, ſub ſpeciebus conſtitueretur mortuum. 590. 1. C. D. E. 667. 2. E.*
2 *Totus ſanguis, tam qui effuſus in paſſione, quàm alius, ſi in corpore remanſiſſet, poneretur in triduo ex vi verborum ſub ſpeciebus vini. 665. 1. C.*
3 *Quod ſi nil ſanguinis in corpore remanſiſſet, nec Chriſti corpus ſub ſpeciebus vini, nec ſanguis ſub ſpeciebus panis, etiam per concomitantiam poneretur. ibid. 2. E.*

Cultus Chriſti in Euchariſtia.

1 *Non minus in Euchariſtia venerandus, quàm ſi in propria videretur ſpecie. 825. 2. B.*

Circumciſio.

1 *Cur vocetur carnalis. 53. 2. B.*
2 *Eſt figura Baptiſmi. ibid. 1. E. latiùs. 357. 2. B.*

Inſtitutio.

1 *Cur inſtituta; & an propter peccatum originale tollendum. 54. 1. D. Et quomodo in hoc à Baptiſmo differat. ibid. D.*
2 *Data plus 400. annis ante Moyſen, & cur. 358. 2. E. 359. 2. B. ibid. C.*
3 *Conuenienter pro ſolis maſculis inſtituta. 360. 1. D.*

Eſſentia & effectus.

1 *Verum ſacramentum antiquæ legis, primò & per ſe gratiam futuram, conſequenter verò præſentem, quæ in eo dabatur, ſignificans. 55. 2. B.*
2 *Etiamſi ante legem veterem ſit inſtituta, eius fuit ſacramentum. ibid. E.*
3 *Non iteranda: etiamſi abſque debita intentione fieret. 106. 2. A.*
4 *Non erat cauſa phyſica gratiæ, quæ in ipſa dabatur. 108. 1. E.*
5 *Nec propriè eam dabat ex opere operato, licet daretur paruulis, quibus peccatum originale remittebatur. 52. 53. 2. E. 105. 2. A. 111. 2. E.*
6 *Adulti non conſequebantur maiorem gratiam in circumciſione, quàm per contritionem, quæ illis erat neceſſaria. 106. 2. E. 107. 2. B. & ſeq.*
7 *Idem erat in ſacramento legis naturæ, eiſdem locis citatis.*
8 *Circumciſio vt verum ſacramentum in remedium originalis, potuit eſſe in vſu omnium gentium, licet non ſe obligarent Iudaicæ legi. 367. 2. B.*

Ritus.

1 *Cur in ea corporis parte fieret. 364. 1. A.*
2 *Non ex præcepto debebat fieri cultro lapideo. 365. 1. D.*
3 *Nec templum, nec alium locum habeat deſignatum, vt in eo fieret. 357. 1. C. D.*
4 *Danda erat octauo die, & anteà data, non fuiſſet ſacramentum. 59. 2. A. 365. 2. C. 366. 1. B.*
5 *Poterat tamen ex iuſta cauſa vltra octauum diem differri. 366. 1. B. C. vt in deſerto. ibid. 2. C. & 53. 2. E.*
Cur octaua dies ad circumciſionem deſignata. 366. 1. A. B.
6 *Ritus imponendi nomen in circumciſione. 353. 1. B. C.*
7 *Significatio ſacramentalis circumciſionis, nempe ablatio originalis peccati, optimè cum eius ritu quadrat. 53. 2. C.*

Miniſter.

1 *Nullus ſpecialiter deſignatur in lege, ſed poterat eſſe quandoque vir, quandoque fœmina, imò probabile eſt, adultum potuiſſe circumcidere ſe ipſum. 367. 1. D. E.*
2 *Infidelis poterat eſſe miniſter circumciſionis. ibid. D.*

Præceptum.

1 *Fuiſſe neceſſariam ex præcepto adultis, infantibus verò neceſſitate medij, probabilius eſt. 55. 2. A.*
2 *Cur hoc præceptum non fuerit ſcriptum à principio. 453. 1. E. Nec pro omnibus gentibus, ſed certo populo datum. ibid. D.*
3 *Hoc præceptum obligauit Abraham ad circumcidendum Iſmael, An verò teneretur, Iſmaele renuente, incertum. 360. 2. D. 362.*
4 *Et ad circumcidendos omnes infantes, ſiue ſeruos, ſiue liberos, qui ſub eius poteſtate erant. 363. 1. A.*
5 *Non verò adultos famulos, vel mercenarios, vel ſeruos, ſine proprio eorum conſenſu, nec infantes ſeruos ſub cura parentum exiſtentes. 362. 2. C. D.*
6 *Gentiles, qui ritu Iudaico circumcidebantur, quomodo tenerentur circumcidere filios. 361. 1. D. E.*

Duratio.

1 *An poſt Chriſti mortem vtilis aliquando fuerit, & quamdiu. 54. 2. A. 312. 1. C.*

Cognitio.

1 *Ad cognoſcēdum totum, non ſufficit cognoſcere partes, niſi adſit ſpecies, quæ harum inter ſe vnionem repræſentet. 702. 1. E.*

Commemoratio.

Pro viuis & pro defunctis in Miſſa. Vide verbum, Miſſa, verſiculo, Cæremoniæ.

Compoſitio.

An ſit, & qualis, & ex quib. rebus, in ſacramentis vide verbum, Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, in §. Eſſentia, Materia, & Forma.

Communicatio idiomatum.

Non eſt inter partes & abſtracta. 546. 2. C.

Communio.

1 *Variæ huius vocis ſignificationes. 471. 2. B.*
2 *Communio laica & clericalis quid ſint, & in quo diſtinguantur. 472. 1. D.*
3 *Communio peregrina quid. ibid. C.*
Vide Euchariſtiæ vſus & ſumptio, & verb. Miſſa. §. Eſſentia.

Concilium.

1 *Concilium generale, ſine authoritate Pontificis congregatis & confirmantis, nil poteſt ſtatuere, vniuerſam Eccleſiam obligans. 185. 2. D.*
2 *Authoritas negatiua Conciliorum quando faciat argumentum probabile. 466. 1. A.*

Concomitantia.

1 *Quæ adæquata vnione vniuntur, neceſſariò ſeſe comitantur. 658. 2. C.*
2 *Quæ realiter ſunt vnita, non poſſunt non ſe comitari, niſi priuentur vnione. 658. 1. E.*
3 *Quid ſit, aliquid per concomitantiam poni in ſacramento, quid ex vi verborum. 665. 2. D.*

4 Loca-

4 *Localis continentia per ſe ſola non ſufficit ad concomitantiam.665.2.D.*

5 *Quæ concomitanter ponuntur ſub aliqua ex ſpeciebus ſacramentalibus, per quam actionem conſtituantur. 670. 2.E.*

Condenſatio.

1 *Probabilius eſt, per condenſationem non amitti quantitatem. 575.1.A.*

Conditio.

1 *Quæ, & qualis conditio appoſita intentioni miniſtri, deſtruat ſacramentum. Vide verbum, Sacramentum, & Sacramenta noua legis, & verb. Euchariſtia, & Baptiſmus, in §. Miniſter.*

Confeſſionis ſacramentum.

1 *Confeſſionis ſacramentum quomodo verbis, & rebus, vt materia & forma conſtet.20.2.B.*

2 *Ex illis verbis Ioan.20. Quorum remiſeritis peccata, &c. colligitur materia, & forma huius ſacramenti.24.1.B.*

3 *Ad formam confeſſionis requiruntur verba in rigore & proprietate.29.1.B.*

4 *Omnibus adultis, qui poſt Baptiſmum mortaliter peccauêre, neceſſaria eſt confeſſio neceſſitate præcepti & medij.59.1.B.*

5 *Per ſe primò inſtituta ad dandam primam gratiam. 67.2. B. Sed non ſimpliciter primam.71.2.A.*

6 *Præter hanc autem, credibile eſt dare ſpecialia auxilia ad deteſtanda peccata. ibid.*

7 *Miniſtrare hoc ſacramentum in mortali, ex quacunque neceſſitate, mortale eſt.198.2.D.*

8 *Tenetur miniſter diligenter examinare diſpoſitionem accedentis ad ſacramentum. 206.1.D.*

9 *Peccata ante Baptiſmum commiſſa non poſſunt eſſe materia huius ſacramenti. 226.1.A.C.D.336.1.B.*

10 *Confeſſio non ſacramentalis nunquam eſt homini neceſſaria, aut præcepta.335.2.E.*

11 *Omnia peccata venialia remittit non ponenti obicem, quantumuis miniſter aliud intendat.512.2.C.*

12 *Sigillum confeſſionis, non ſolùm reſpectu aliorum ſed etiam ipſius pœnitentis obligat, & quomodo.249.1.B.*

13 *Denegare aliquid extra confeſſionem ex ſcientia in confeſſione comparata, ſecluſo periculo, non eſt contra rationem ſigilli.ibid. 2. B.*

An hoc ſacramentum eſſet in ſtatu innocentiæ. Vide, Status innocentiæ.

Confirmationis ſacramentum.

Eſſentia.

1 *Eſt ſpeciale ſacramentum, à reliquis condiſtinctũ.398.2.B. Tres definitiones eius.406.2.B.*

2 *Eſt ſacramentum viuorum.427.1.A.*

3 *Confirmatio actus Ordinis eſt, non iuriſdictionis.442.1.A.*

4 *Cur non fuerit aliqua eius figura in lege veteri.54.2.B.*

5 *Non poteſt iterari in eodem ſubiecto.424.1.B.*

Inſtitutio.

1 *A Chriſto immediatè inſtitutum nocte cœnæ quoad aliqua, & perfectè poſt reſurrectionem, in illis verbis,* Accipite Spiritum ſanctum. *Ioan.20.419.2.A.B.& ibid.D.E.*

2 *Ad danda ſpecialiora auxilia gratiæ ad fidem profitendã inſtitutum, & ad conſignandum nos militari charactere Chriſti.122.2.A.*

Materia.

1 *Materia remota & omnino neceſſaria, eſt Chriſma, ex oleo & balſamo confectum. 408.1.B.409.1.B.ex Chriſti inſtitutione.ibid.*

2 *Qui ſolo oleo vngeretur, iterum confirmandus, ſaltem ſub conditione.ibid. 2. E.*

3 *Balſamum ex India delatum, quamuis fortè differret ſpecie à Syriaco, ſufficiens materia, 411.1. A.B.*

4 *Non ſingulæ partes olei debent eſſe cum balſamo ſubſtantialiter miſtæ. ibid.*

5 *Chriſma, ſi omnino amiſit balſami fragrantiam, maximè dubia materia.ibid.D.*

6 *Ex iure diuino requiritur materia præconſecrata ab Epiſcopo, licet ritus conſecrationis ab Eccleſia determinetur. 389.1.D.à 390. per totam.410.2.E.413.2.B.*

Nec refert, quod Epiſcopus hæreticus vel ſchiſmaticus ſit. 415.1.B.C.

7 *Vnctio Chriſmatis eſt materia proxima huius ſacramenti.414.2.C.*

8 *De cuius neceſſitate eſt fieri in figuram crucis.ibid.E.in ea quantitate, quæ ſatis ſit ad imprimendum crucis ſignum. 416.1.A.*

9 *Et in fronte Confirmati.ibid.B. Pollice Epiſcopi, quod eſt de neceſſitate præcepti, & probabile eſt, eſſe eſſentiale. 416.2.D.*

10 *Et debet fieri pollice dextro, ſed licet alio fiat, ſufficiet. ibid. E.*

11 *Probabile eſt Apoſtolos non vſos fuiſſe hac materia, oppoſitum tamen probabilius.417.1.C.419.2.C.*

Forma.

1 Signo te ſigno crucis, & Confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti; *forma huius ſacramenti.420.1.C.ibid. D.*

2 *Singula verba, & expreſſa inuocatio Trinitatis, ſunt de eſſentia formæ.422.2.E.*

3 *Nõ debet fieri verbis deprecatiuis, ſed indicatiuis aut imperatiuis.421.2. C.*

4 *Apoſtoli hac forma vtebantur, quoad ſubſtantialem ſenſum.ibid.E.*

Effectus.

1 *Imprimit characterem realiter & ſpecificè à baptiſmali diſtinctum, magiſq; accedentem ad rationem potentiæ actiuæ, quàm paſſiuæ.122.1.A.424.2.A.ibid.C.E.*

2 *Datur hic character vt militare ſignũ, quo conſignamur; ad pugnandum pro Chriſti fide.223.2. C.*

3 *Satis probabile eſt, maiorem gratiam conferre, quàm Baptiſmum.427.2.D.& ibid. E.*

4 *Propriam ſacramentalem gratiam confert, & in quo hæc conſiſtat.428. 1.C.71. 2.B.*

5 *Quando eam conferat.428.1.E.*

6 *Per ſe primò non dat primam gratiam, ſed auget & roborat.ibid. A.*

7 *Poteſt hic effectus obice impediri, ſed redit, recedente fictione.ibid.2.A.*

Diſpoſitio.

1 *Ex natura rei prærequiritur prima gratia.427.1.B.*

2 *Et in his, qui non amiſerunt baptiſmalem, hæc ſola eſt ſufficiens diſpoſitio.ibid.C.*

3 *Gratiæ effectus per mortale peccatum impeditur, non verò character.ibid.C.*

4 *In mortali exiſtens indiget contritione, non confeſſione; niſi ex conſilio. ibid.E.*

5 *Non tamen ſufficit attritio cognita, niſi adiungatur confeſſio.ibid.*

6 *Attritio exiſtimata contritio ex ignorantia inuincibili, ſufficiens diſpoſitio.ibid.A.*

7 *Sine attritione vera, non ſufficit exiſtimatio ſola, quantũuis inuincibilis. ibid.2.B.*

Subiectum.

1 *Omnis baptizatus, ſine vlla ætatum, ſexuum, aut ſtatuum diſtinctione, eſt capax huius ſacramenti.429. 1. C. & 2. B.C.*

2 *Expedit tamen non dari ante vſum rationis, regulariter vſque ad ſeptennium.430.1.C.D.*

3 *Qui aliquando ratione vſi ſunt, niſi probetur, in ſtatu peccati in amentiam incidiſſe, Confirmandi ſunt. ibidem. 2. C. D.*

4 *Qui ſunt in articulo mortis confirmandi ſunt, licet eis nõ ſit ſimpliciter neceſſarium.431.1.C.D.*

Miniſter confirmationis.

1 *Quilibet Epiſcopus, ſiue hæreticus, ſiue excommunicatus, ſufficiens miniſter, quòd ſi alienas oues confirmet, factum tenet, licet ipſe peccet.433.2.C.441.2. A. B. & 449. 2.D.*

2 *Solus Epiſcopus ordinarius miniſter, imò neceſſarius neceſſitate præcepti & ſacramenti. ibid. & 434.1. C. ibid. 2.C.*

3 *Poteſt ſummus Pontifex (non autem alius inferior) ad hoc delegare ſimplicem ſacerdotem. ibid. E. 437.1.C.438.2.B. 439.2.E.*

4 *Nec ceſſat hæc conceſſio morte Pontificis, nec, cauſa ceſſante, ſi abſolutè conceſſa ſit, poteſt tamen reuocari.440. 1. A. ibid. C.*

5 *Papa electus, nondum conſecratus Epiſcopus, poteſt hanc facultatem concedere, imò & ſecum ipſe, ſi ſacerdos ſit, diſpenſare. ibid.2.D.E.*

Præceptum.

1 *Nullum eſt obligans per ſe ad ſuſcipiendam Confirmationem.448.2.B.59.1. B.*

2 *Tenentur Epiſcopi ſub mortali, rite celebrare hoc ſacramentum aliquoties opportunis temporibus in ſua diœceſi. 449.1.D.*

3 *Grauiter peccat Epiſcopus Chriſmate veteri vtendo, ſine graui neceſſitate. ibid.2.D.E.*

4 *Epiſcopus, qui bis dat hoc ſacramentum, grauiter peccat, non tamen manet irregularis, ſimiliter & qui recipit. ibid.446.2.C.447.1.A.*

Cæremonia.

1 *Balſami benedictio conuenienter fit per ſignum crucis. 444.1.C. Et ibi conſequenter de aliis cæremoniis, quæ in conficiendo Chriſmate ſeruantur.*

2 *Chriſmatis ſalutatio, adoratio quædam reſpectiua. ibid. 2.B.*

3 *Vbi deeſt Epiſcopus, Chriſma aliunde deportandum.445. 1.D.*

4 *Non eſt aliquod tempus deſignatum ad miniſtrandum hoc ſacramentum. ibid.2. C.*

5 *Imò nec locus, licet quoad fieri poſſit in Eccleſia ſit miniſtrandum. ibid. C.D.*

6 *Veſtibus ſacris indutus debet Epiſcopus miniſtrare. ibidem. D.*

7 *Ex ſola decentia, tenentur confirmans & confirmatus, ieiuni accedere. ibid.2.E.*

8 *Ligatio frontis confirmati vitta linea non prætermittenda.446.1.C.D.*

9 *Confirmatus cur cædatur alapa.430.1.E.*

10 *Omiſſio huius cæremoniæ non eſt mortale.447.1.D.*

Conſcientia.

1 *Habere conſcientiam peccati mortalis, eſt recognoſcere hominem nondum ſibi peccatum dimiſſum.321.2.E.*

2 *Accedere ad Euchariſtiam cum conſcientia peccati mortalis ſine præmiſſa confeſſione, quando & quomodo liceat. Vide verbum Euchariſtia, §. Diſpoſitiones.*

Conſecratio.

1 *Licet fiat à ſacerdote hæretico vel degradato, vel quacunque ratione prohibito, valida eſt.443.1.A.*

2 *Vt ſupponit pro tranſubſtantiatiua actione, non eſt ſacramentum, nec pars eius, ſed via tantùm ad illud. 493. 1.D.*

3 *Prolatio verborum Conſecrationis non eſt actio conuerſiua panis in corpus Chriſti.634.1. E.*

4 *Conſecratio ſufficiens actio vt poſſit in ea ſolum ſacrificiũ conſiſtere.970.1.B.*

5 *In conſecratione cuiuslibet ſpeciei ſeorſum, potuiſſet eſſentia ſacrificij conſiſtere.975.1.B. Vide verb. Euchariſtia, §. Forma, & §. Efficacia.*

Conſeruatio & conſeruare.

1 *Conſeruatio rei & eius productio quandoque eadem, quandoque diuerſa actio eſt.101.2.E.*

2 *Conſeruari poteſt aliqua res noua actione abſque ceſſatione prioris, qua conſeruabatur. 619.1. D.*

3 *Vnaquæque res, vt conſeruetur ſine ſuo naturali modo, indiget maiori influxu cauſæ agentis.638.2.E. Vide verbũ, Deus.*

Conſtantinus.

1 *Romæ à Syluestro baptizatus, & diuinitus à lepra mundatus. à 314.1.D. vſque ad 315.1.A.B.*

Contactus.

1 *Non inuenitur propriè, niſi inter res extenſas in ordine ad locum.577.2.D.*

2 *Quomodo Chriſtus poſſit contingi in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, §. Quæ de ipſo prædicata dicantur.*

Contritio.

1 *Contritionis actus pars eſt materiæ ſacramenti Pœnitentiæ.20.1.D.*

2 *Non ſemper eſt neceſſaria, vt ſacramenta effectum ſortiantur.68.2. B.*

3 *Semper eſt homini poſſibilis cum diuina gratia.782. 2. B.*

4 *Ad quæ ſacramenta ſit diſpoſitio. Vide verbum Sacramẽtum, & Sacramenta nouæ legis, & in quolibet ſacramẽto particulari, §. Diſpoſitio.*

Conuerſio.

1 *Tranſitum vnius rei in aliam ſignificat.629.1.A.*

2 *Requirit duas res poſitiuas, vt terminus à quo, & ad quẽ. ibid.B. Vnde neceſſe eſt, vt vnus terminus deſinat, alter aliquo modo incipiat. ibid.2.A.*

3 *Conuerſiones naturales & ſupernaturales in modo differunt. ibid. 1. D.E.*

4 *Omnis conuerſio requirit vt minimum, vnam realem actionem, & duas quaſi mutationes partiales.630.1.E.*

5 *Si conuerſio ſubſtantialis ſit, oportet vt terminus à quo & ad quem ſubſtantialiter mutentur. 632.2. D.E. & 837. 2. B.*

6 *Neceſſaria etiam eſt connexio inter vtriuſque termini mutationes, ita vt vna quodammodo ſequatur ex alia. 632.2.D.E.*

7 *Qui ordo non ſemper fundatur in formali repugnantia terminorum, ſed etiam in intentione, vel in limitata vi agentis.651.1.D. ibid.2.C.*

8 *Hi termini tertium aliquod requirunt, circa quod verſentur.652.1.A.*

9 *Quale hoc ſit, in formali, vel in ſacramentali conuerſione. ibid. 1. B.*

10 *Dummodo ſubſtantia deſinat, etſi per actionem accidentalem, ſubſtantialis conuerſio perfici poteſt. ibid.*

11 *Conuerſio formalis vel materialis nec inter res ſimplices eſſe poteſt, neque inter ſimplicem & compoſitam. 654. 1. C.*

12 *Formalis conuerſio non eſt niſi inter formas inter ſe pugnantes & habentes commune ſubiectum, ſaltem per potentiam obedientialem. ibid.2. B.*

13 *Quælibet res exiſtens ſub accidentibus realiter diſtinctis, & ab illis dependens, poteſt conuerti in aliam, quæ ſub eiſdem accidentibus conſtituatur. 655.1.D.2.A.*

14 *Res quæ omnino, etiam quoad accidentia deſtruitur, non poteſt dici in aliam conuerti. ibid.C.*

15 *Omnis creatura poteſt in aliam conuerti aliquo modo. 656.2.B.*

16 *Deus verò nec poteſt conuerti in creaturam, nec e conuerſo. ibid.C.*

17 *Conuerſio licet relationem fundare poſſit, non tamen eſt relatio.630.2.D.*

Vide verbum Tranſubſtantiatio.

Corpus.

Corpus.

1 Duo corpora quanta nequeunt naturaliter penetrari. 579.1.B.
Vnum corpus, vnica præſentia, vnum locum occupat naturaliter. 591.1.C.
2 Idem corpus ſimul eſſe poteſt in duplici loco diſtante, per diuerſas præſentias ſacramentales vel quantitatiuas. 593.1.E. 594.2.C.
3 Corpora, cùm penetrantur, non amittunt propriam quātitatem, nec localem extenſionem. 596.2.C.
4 Corpus per omnia mundi loca replicatum non eſſet vbiq;. Neque, ſi eſſet præſens omnibus ſpatiis creatis, in infinitū, propterea immenſum eſſet. 597.2.C.
5 Deus poteſt pluries idem corpus conſtituere in eodem ſpatio. 599.1.C. Et ponere corpus quantum ſub indiuiſibili. 683.2.D.
6 Corpus exiſtens in duobus locis ſingulis eſt æquale. 600. A.1. & vtrique ſimul quoad præſentiam, ibid. A.1.
7 Debetq; neceſſariò habere varietatem in accidentibus importantibus habitudinem ad locum. ibid. 2.C.
8 Et poteſt habere in aliis. 601.1.D.
9 Licet hoc non ſit connaturale. 602.1.C.D.
10 Si in vno loco alteretur, non neceſſariò alteratur in alio, virtute agentis naturalis. ibid. 2.E. Quod de aliis mutationibus declaratur. vſque ad 606.
11 In omnibus autem his mutationibus Deus ſuppleret effectum cauſæ ſecundæ, vt fierent in alio loco. 606.1.E.
12 Corpus mortuum ſuam etiam partium integritatem exigit. 664.2.A.
13 Idem corpus non poteſt ſeipſum contingere. 690.2.B.
14 Forma corporis humani organici abſtrahit ab anima & à forma cadaueris. 668.2.A.
15 Duplicem habet organizationem ſecundum duplicē ſtatum perfectionis, ſcil. & corruptionis. ibid.
16 Viuum & mortuum in ratione humani corporis vniuocè conueniunt. 670.1.E.
17 Duplex illi organizatio debetur, ſubſtantialis nempe & accidentalis, quæ tantùm eſt proprietas eius. 673.1.B.
Vide Chriſti corpus in Euchariſtia.

Creatura, creatio, & creare.

1 Emanatio à Deo per modum creationis non præcedit ordine naturæ in omni forma ante actionem cauſæ ſecundæ, nec in omnibus formis creatis includitur dependentia à Deo per modum creationis. 92.2.E.
2 Creatio pro ſigno quo præintelligitur termino, non eſt in aliquo tanquam in ſubiecto. 644.1.E.
3 Probabilius eſt creationem ſubſtantiæ non eſſe de prædicamento actionis, ſed ſubſtantialem modum ad ſubſtantiæ prædicamentum redactum. ibid.
4 Creatio paſſiua in ipſa creatura exiſtit. ibid. C.
Creatura poteſt aſſumi vt inſtrumentum creationis. 774. 2.C. & ibid. D.

Culter.

Culter quo fiebat Circumciſio. Vide verbum Circumciſio, §. Materia & Ritus.

Cultus & colere.

1 Ratio cultus externi Dei, latiùs patet ratione ſacramenti, ab eaq; longè differt. 35.2.E.
2 Cultus Dei externus, ſiue à Deo inſtitutus, ſiue ab Eccleſia, vel à priuata perſona prudenter introductus, licitus eſt. 192.1.E.
3 Cultus Chriſti in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia. §. Chriſti cultus, vide etiam verbum Adoratio. & verbum Euchariſtia, §. Species ſacramentales.

Dæmon.

1 Poteſtas ad expellendos dæmones. Vide verbum Sacramentalia.

Deus.

1 Sua naturali immenſitate eſt præſens rebus omnibus & ſpatiis imaginariis. 591.2.E.
2 Poteſt eundem effectum per duas totales actiones, numeroq; diuerſas, ſimul producere. 699.2.B.C.
3 Poteſt rem quam creauit annihilare, & poſteà alia diſtincta actione reproducere eandem. ibid.

Diaconus.

1 An peccet, officium ſuum in mortali exercendo. Vide ſacramentum in communi, §. Miniſter. Vide etiam, Sacramentum nouæ legis, Euchariſtia, Baptiſmus, in §. Miniſter.

Dies.

1 Dies cæremoniales Hebræorum à veſpera vſque ad veſperam incipiunt, & in quolibet duæ veſperæ numerantur. 479.2.A.
2 Dies feſti peculiares quibus modis poſſint inſtitui. 1150.1.A.
Dies Azymorum. Vide Azyma, & Azymorum dies.

Diſpoſitio.

1 Diſpoſitiones manēt in inſtanti generationis, ſi autem corrumpuntur, non poſſunt effectiuè concurrere ad regenerationem. 83.2.A.
2 Diſpoſitio moralis non petit eſſe in eodem immediato ſubiecto, in quo eſt forma. 132.1.E. 2.A.B.
3 Quæ diſpoſitiones ad ſacramentum in genere, & ad quodlibet in particulari. Vide in genere, & in ſingulis. §. Diſpoſitio.

Diſtantia.

1 Duplex, alia localis, alia quantitatiua, quidque vtraque ſit. 586.1.C.
2 Non attenditur propriè ſecundum entitatem, ſed ſecundum locum. 598.2.B.

Diſtinctio.

1 Præter res inter quas verſatur, ſolùm addit negationem. 583.1.E.

Dominus.

1 Suo arbitrio poteſt ſeparare filium ſeruum à patre ſeruo. 279.1.C.
2 Imò ex intentione baptizandi filium à patre ſeparatum, patrem vendere poteſt. 280.1.C. 281.1.C.

Ebrius.

1 An poſſit miniſtrare aut recipere ſacramentum. Vide Sacramentum nouæ legis, §. Miniſter.

Eccleſia.

1 Non accepit à Chriſto poteſtatem excellentiæ ſupra ſacramenta, ſed miniſterialem tantùm. 82.2.A.
2 Specialem poteſtatem habet in Dæmones. 188.1.D.
4 Licitè poteſt priuare aliquem viatico in articulo mortis, 887.1.B.
3 Non poteſt diſpenſare in his quæ ſunt de iure diuino. 509. 1.B.
5 De poteſtate Eccleſiæ circa varias res. Vide Baptiſmus, §. Præceptum. Verbum Catechumenus.
Eccleſia vt templum. Vide verbum Miſſa, §. Vbi celebranda.

Effectus.

1 Idem effectus à duabus cauſis totalibus ſimul poteſt produci ſupernaturaliter, & duplici actione totali conſeruari. 605.2.D. 609.1.B.
Effectus ſacramētorum in communi, & cuiuslibet in particulari. Vide in genere, & in ſingulis. Effectus Miſſæ. Vide verbum Miſſa, §. Effectus.

Epiſcopus.

1 Priuati Epiſcopi poſſunt ritus & cæremonias pro ſua diœceſi inſtituere. 185.2.D.
2 In aliena diœceſi abſque licentia proprij Epiſcopi Ordinās, peccat. 191.1.E.
3 Exiſtens in mortali non peccat mortaliter, corrigēdo ſubditum. 196.1.E.
4 Dignitas Epiſcopi diſtincta eſt à dignitate presbyteri. 434.

434.2.B. Vide verbum Sacramentalia, Sacramentum Confirmationis, §. Materia & Miniſter, & verbum Miſſa, §. Vbi celebranda.

Euchariſtiæ ſacramentum.

Nomen.

1 Euchariſtiæ nomen, ſacramentum nouæ legis ſub ſpeciebus panis & vini ſignificat. 453. 2.E.
2 Propria eius ſignificatio & etymologia. 472. 1. D.
3 Propriè pro corpore Chriſti ſub ſpeciebus, interdum pro illis tantum, vel corpore tantùm, ſupponit. 499.2.D.E.

Inſtitutiô.

1 Quam expediens in ſpiritualem cibum animarum. 457. 1.B.
2 Non per ſe ad remiſſionem originalis vel mortalis, nec ad primam gratiam dandam inſtitutum. 460. 1. D. E. 793. 2. D.
3 Non oportuit ante incarnationem inſtitui, benè tamen ante paſſionem & eius ingreſſum. 488. 2.C.D.
4 In nocte cœnæ, inchoato vltimo anno vitæ Chriſti, qui fuit 34. primo menſe Ianuarij. 14. luna ad vltimam veſperam. 1. vel 2. hora noctis inſtitutum. 473. 2. E. 474. B. C. 488. 2. B.
5 Et poſt lotionem pedum, finita cœna legali, nec dum incepta vſuali, præſente Iuda, & antequam illi daretur buccella panis, ſimul vtraque ſpecie inſtitutum. 485.1. C. D. 2.D.E. 486.2. B. & 487.1.E. & 2.E.
6 Quam conuenienter ſub reali Chriſti præſentia inſtitutũ, ex collatione cum incarnatione oſtenditur. 559.2.B.C.
7 Et ex conuenientia ad varia attributa diuina oſtendenda, noſtraſq; virtutes confirmandas. 560.1.A. 562. per totam.

Dignitas & cultus.

1 Omnia ſacramenta excellit in dignitate. 179. 2.E. 454. 2. E. 538. 1. C.
2 Semper illi exhibita adoratio. 557. 1.B.
3 Variæ Eccleſiæ conſuetudines & ſanctiones de tali cultu. ibid. 2. D.
4 Totum vt ex Chriſto & ſpeciebus conſtat vnico latriæ actu adorandum. 826.1.B. quo Chriſtus adoretur, & coadorentur ſpecies. 827.2. D.
5 Externo cultu venerandum, & quali. 826.B.C. ibid.E.
6 Sine conditione adorandum, niſi ſit vehemens ſuſpicio hoſtiam non eſſe conſecratam. 827.1.D.E.
7 Quàm laudabilis conſuetudo aliquoties cum pompa deferre Euchariſtiam. ibid.B.
8 Euchariſtiam non irreuerenter tractare omnes tenentur præcepto negatiuo, poſitiuo verò, aliquem honorem exhibere, & quando obliget. ibid. D. E.
9 Huius præcepti affirmatiui tranſgreſſio, ſecluſo contemptu, non eſt mortale, imò interdum poſſet nulla eſſe culpa. ibid.
10 Et in peccato mortali tangere Euchariſtiam, non eſt per ſe mortale. 835.1. A.B.C.

Eſſentia & partes integrantes.

1 Verum ſacramentum vnumq; vnitate ſpecifica vltima, & à reliquis diſtinctum. 454.1.C. 2.B. 455. 2. C.
2 Quàm rectè congruant ſpecies panis & vini; earumq; diſtinctio ad ſignificationem ſacramentalem Euchariſtiæ. ibid.E. 456. 1.A.B. 502.2. B. Et quam analogiam habeat ad corporalem cibum. 452. 2.C.
3 Totalis ſingnificatio Euchariſtiæ diſtincta à ſignificationibus partium, licet ex illis compoſitá. 416. 2. D.
4 Vnitas numerica Euchariſtiæ ex phyſica vnione ſpecierũ, non obſtante diuerſitate formarum conſecrationis ſumẽda. 457.2.B. 458.1. E.
5 Nec ſolùm corpus & ſanguis Chriſti, nec verba conſecrationis ſunt integrè hoc ſacramẽtum, ſicut nec ſpecies conſecratæ, quamuis eius eſſentiam intrent, ſed compoſitum ex his & Chriſti corpore. 492. 1. B. 2. D. & 493.1. E. 495. 2.D.
6 Sumptio Euchariſtiæ, nec eſt Euchariſtia, nec pars eius. 498.2. C.
7 Tres definitiones Euchariſtiæ. 499.2.B.
8 Quid in hoc ſacramento, res tantùm, ſacramentum tantùm, res & ſacramentum ſimul. ibid.E. 500.1. A.
9 Eſt ſignum plenum, rem quam ſignificat in ſe continens. 552.2.A. 553. 1. D.
10 Perficitur per veram conuerſionem, ſeu tranſubſtantiationẽ panis & vini in corpus & ſanguinem Chriſti, nec aliter fieri poteſt, ſuppoſita Chriſti inſtitutione. 627. 2. E. 628. 1.E. 630.1. E.

Materia Euchariſtiæ.

1 Non eſt quoad maximum terminata. 501.1. D. E.
2 Panis & vinum materia ſimpliciter neceſſaria ad conficiendum corpus & ſanguinem Chriſti. 502.1. C.
3 Vna prius alia conſecratur, licet nullus ordo concomitantiæ, aut præcedentiæ inter earum conſecrationes ſit de eſſentia, licet ſit de præcepto iuris diuini, quo vna cum alia & panis priùs conſecrari iubetur. 503. 1.B. ibid. 2.E. 505. 1. C. 2.C.D.
4 Vnde de illo præcepto conſtet. 510. 1. A. B.
5 Non ſolùm ob phyſicam impotentiam, ſed etiam ob moralem. poſt vnius ſpeciei conſecrationem ſubortam, poteſt omitti alterius ſpeciei conſecratio. 507. 1. D. 508. 2. C.
6 Probabile eſt Papam propter communem cauſam poſſe diſpenſare, probabilius tamẽ oppoſitum & propter particularem certum, ſicut nec interpretando declarare aliquãdo licere. ibid. 1. D. 509.1.D.
7 Neceſſaria eſt ſenſibilis præſentia materiæ reſpectu miniſtri. 510.1.E. practicè & moraliter. 512. 1. A.
8 Et aliquo modo eſſe coram illo. 511.1.B.
9 Non eſt neceſſe vt tangi poſſit. ibid. 2. A.B.
10 Debet materia in particulari definiri ex intentione conſecrantis, quam nec in Deum nec in alium poteſt remittere. ibid. A.B.
11 Maſſa nondum cocta, aut fermentum coctum, aut panis ex leguminibus factus, non ſunt ſufficiens materia huius ſacramenti. 26.2.E. 523. 1. E.
12 Solus panis triticeus ſufficit. 517. 2. E. 521. 2. A. Non verò ex alio grano, ſeu frumento. 519. 1. D. De ſiligine, & Alicaſtro. ibid. 1.E. De Spelta, & aliis ibi. 522.1.C.
13 Tam azymus quam fermentatus ſufficit vbique, & quãuis azymi conueniẽtior vſus, vnuſquiſq; tenetur in hoc ſuæ Eccleſiæ conſuetudinem ſeruare. 524.1.A. 523. 1. A. 2. C. Vide verbum Græcus & Græca Eccleſia.
14 Hic panis tantùm ex farina triticea & aqua naturali coagmentandus & ſolo igne coquendus. 521. 1. B. ibid. E. & ſequen.
15 Poteſt in illius confectione miſceri nonnihil ſalis. 522.1.A.
16 Alterius verò rei, farinæ, aut liquoris miſtio illicita eſt, ſi tamen ſit in parua quantitate, non irritat materiã. 519. 2. E. 522.1.A.
17 Panis male coctus & digito quaſi in maſſam redactus ſufficiens materia, ſeu indecens. ibid.B.
18 Sufficit etiam panis coctus, licet præ duritia nequeat comedi. 529.2. A.
19 Vinum vitis neceſſaria materia. 527.1.E.
20 Agreſta, ſapa, vinum coctum, vel quomodolibet ita permiſtum, vt propriam amittat ſpeciem non eſt materia. ibid. 2.D. & ſeq. 282.D.
21 Nec acetum, ſecus vinum aceſcens, licet grauiter peccet in eo conficiens, ibid. Idem eſt de muſto. ibid. 1. D.
22 Vinum conſecratum, ſi congeletur retinet conſecrationem, ibid. 2. D. E.
23 Congelatum ſi liqueſiat ſufficiens materia conſecrationis, imò & licita, quamuis conſultius in ea non conſecrare. 529.2.A.B.

24 Si

24 *Si ſacerdos putans ſe habere vnam hoſtiam conſecret, & poſteà inueniat duas, ambæ manebunt conſecratæ. 512. 2. D.*
25 *Imò ſi plures attulerit intentione conſecrandi, quarum poſteà in actuali conſecratione fuit oblitus. ibidem. & 2. E.*
26 *Sacerdos conſecrans dimidiam partem hoſtiæ, ſi illam deſignat, verè conſecrat, licet grauiter peccet. ibidem B. Secus ſi per partes proportionales velit conficere. 513. 1. C.*
27 *Panis non poteſt conſecrari, niſi in parte ſenſibus perceptibili. ibid. 2. A.*
28 *Materia quæ ex vi formæ conſecrari poteſt, non habet terminum magnitudinis. 514. 2. D.*
29 *Solùm quæ poteſt fieri ſimul moraliter præſens, poteſt vnica conſecratione conſecrari. 515. 1. C.*
30 *Partes materiæ conſecratæ continuari poſſunt non conſecratis. 514. 1. C.*
31 *Vinum conſecratum ſi miſceatur non conſecrato, tamdiu permanebit conſecratum, quamdiu potuiſſet conſeruari non conſecratum. ibid. D.*
32 *Miſtio aquæ in vino, ſolùm neceſſitate præcepti Eccleſiaſtici neceſſaria eſt. 530. 1. D. & 2. E. & 531. 1. E.*
33 *Hoc præceptum à tempore Apoſtolorum manauit, licet Alexander I. prior ſcriptum tradiderit. ibid.*
34 *Sine diſpenſatione in nulla neceſſitate poteſt omitti. ibidem.*
35 *Diſpenſatio verò moraliter vix poteſt accidere, licet ſimpliciter non ſit impoſſibilis. ibid.*
36 *Aqua miſcenda naturalis, & in minore quantitate, quã vinum. 532. 2. A. B. C.*
37 *Qui verò miſceret paruam quantitatem aquæ non naturalis ſimul cum naturali, licet ſacramentum conficeret, peccaret grauiter. ibid. 2. B.*
38 *Sacrificij tempore, & ante calicis conſecrationem miſcẽda. 533. 1. A. B.*
39 *In Miſſæ initio vel poſt Euangelium ex conſuetudine propria Eccleſiæ. ibid. D. Quod ſi tunc ob negligentiam omittatur, ſtatim adhibenda, dummodo non ſit facta cõſecratio. ibid. C.*
40 *Aqua quæ miſcetur an in Chriſti ſanguinem conuertatur, & quomodo. 534. 1. B. & ſeqq. vſque ad 536.*
41 *Licet aqua non tranſeat in vinum, dicitur vinum miſtũ ratione qualitatum aquæ. 189. 2. D.*

Forma Euchariſtiæ.

Verba conſecrationis ſunt forma huius ſacramẽti, & quomodo. 476. 1. D. E.
2 *Si ponantur eſſe forma Euchariſtiæ vt ſacrificium probabile eſt non eſſe, niſi extrinſecam formam eius, vt ſacramentum eſt. 494. 1. C. D. 495. 1. A.*
3 *Determinata verba, quibus Chriſtus conſecrauit ſunt forma huius ſacramenti. 744. 2. C. D.*
4 *Non alia verba, aut orationes, ſeu precationes Miſſæ. 745. 2. E.*
5 *Cur non deprecatiua. 746. 2. D.*
6 *Melius in facto eſſe, quàm in fieri, ſignificatur. 757. 1. D.*
7 *Solùm hæc verba,* Hoc eſt corpus meum, *ſunt de neceſſitate formæ, licet alia ſint ex præcepto neceſſaria. Idẽ eſt de particula,* enim. *ibid. 2. C D. 758. 1. E. 2. E. 759. 2. A. B. C.*
8 *Verba formæ dicuntur à ſacerdote formaliter & ſignificatiuè. 748. 1. C. & in perſona Chriſti. 739. 1. D.*
9 *Hæc formalis ſignificatio, ſimpliciter neceſſaria ad conſecrationem, ſecus recitatio. ibid. 2. C.*
10 *Qui ex errore ea materialiter proferre intenderet, adhuc conſecraret ex intentione virtuali faciendi, quæ Chriſtus fecit. ibid. 1. E.*
11 *Prædicta propoſitio, cùm operatiua ſit, non potuit ante inſtans, quo terminata eſt, habere veritatem, habuit tamen pro illo. 751. 2. E.*
12 *Non cauſat quia vera, ſed vt vera ſit, vnde prius naturâ ſignificat, quam efficiat, licet non prius natura ſit vera. 753. 2. A. 752. 1. C.*
13 *Verba formæ virtute ſua & phyſicè, efficiunt conuerſionem & conſecrationem, & corpus Chriſti in hoc ſacramento. 770. 2. D.*
14 *Per illam actionem realem quâ accidentia per ſe conſtituunt, expellunt effectiuè ſubſtantiam panis. 771. 2. B. 772. 1. A.*
15 *Eorum efficientia limitata ad ea tantùm, quæ Chriſtus habet in propria ſpecie. 670. 1. E. Et ad modum ex inſtitutione definitum. 590. 1. A. 616. 1. D.*
16 *Hæc virtus effectiua formaliter eſt in verbis, radicaliter reſidet in miniſtro. 781. 1. B.*
17 *Vt ſint efficacia, debent proferri à ſacerdote conſecrato & ritè Ordinato & non ab alio, etiam in quauis neceſſitate. 457. 1. A. 458. 1. B.*
18 *Non verò requiritur, quòd ſanctus ſit aut fidelis, ſed quòd debitam intentionem habeat. 777. 2. E.*
19 *Aliud eſt conſtitui in ſacramento ex vi verborum, aliud per efficientiam verborum. 669. 2. E.*
20 *Quid pronomen,* Hoc, *in forma deſignet, tractatur latè. 754. 1. C. vſque ad 755. 2. D.*
21 *Mutatio pronominis,* Hoc, *in* Illud, *vel in aduerbium,* Hic, *ſubſtantialis, ſecùs, ſi in,* Iſtud, *vel in,* Hic, *pronomen, quod etiam de* Ecce, *probabile eſt. 760. 1. E.*
22 *Quàm commodè verbum,* Eſt, *poſitum ſit. ibidem. 242. A. B.*
23 *Mutare verbũ,* Eſt, *in quodlibet aliud verbũ, graue peccatum, imò probabile eſt formam ſubſtantialiter mutari. 661. 1. E. Et ibi de aliis dictionibus eiuſdẽ formæ, & mutationibus earum, vſque ad 762. 1. A.*
24 *Cur Chriſtus Dominus poſuerit in forma, ly,* Corpus, *non generalius nomen. 761. 2. A.*
25 *Verba formæ virtualiter, & quaſi in actu exercito, ſignificant conuerſionem. 767. 2. A.*
26 *Sola hæc verba,* Hic eſt calix ſanguinis mei, *ſunt de eſſentia, alia verò ſolùm ex præcepto neceſſaria. 767. 2. C. 768. 2. C. 763. 2. E.*
27 *Sequentia verba,* Qui pro vobis, &c. *non ſunt de ſubſtantia ſacramenti. 767. 2. E.*
28 *De pronomine,* Hic, &, Mei, *idẽ iudicium, quod de* Hoc, &, Meum, *in forma corporis. 768. 2. E.*
29 *Hæc omnia verba Chriſtus protulit in conſecratione calicis. 765. 2. B.*
30 *Quàm conuenienter ab Eccleſia poſita. ibid. 2. A. Cur magis hæc forma, quàm Marci & Matthæi vſa ſit. 769. 1. A.*
31 *Mutationes horum verborum, licet accidentales ſint, non fiunt ſine graui peccato. ibid. 1. D. E. ibid. 2. C.*
32 *Cùm dictio,* Calix, *ſumatur pro contento, ly,* contentũ, *non ſupponit pro vino ſed pro ſanguine. ibid. 1. C.*
Accipite & manducate hoc eſt enim corpus meum. *Latè exponuntur omnia hæc verba, & quid ſingula ſignificent expenditur. 544. 2. D. ad 549. & ſpecialiter pronomen* Hoc. *614. 1. A. B. C.*
33 Hic eſt enim calix ſanguinis mei. *Exponitur. ibid. 1. A. B.* Noui & æterni teſtamenti. *770. 1. C.* Myſterium fidei. *ibid. C. D. 717. 1. C.* Qui pro vobis & pro multis effundetur. *ibid. E. 751. 2. D. & 664. 2. D. ad 665. 1. D.*

Neceſſitas Euchariſtiæ.

1 *Solùm ad melius eſſe fuit neceſſarium. 459. 2. C.*
2 *Nec in re, nec in voto propriè eſt medium neceſſarium adultis, vel paruulis ad primam gratiam, perſeuerantiam, vel beatitudinem obtinendam. 462. 2. C. 464. 1. D. 467. 2. C. D.*
3 *Licet ſit valde efficax & vtile adultis. ibid.*
4 *Mens D. Thomæ de neceſſitate Euchariſtiæ in voto explicatur. 787. 1. E. 2. per totam.*

5 *Quò Baptiſmo perfectius, eò magis ad rationem finis accedit, & recedit à ratione medij neceſſarij, pagina. 468. 1. C. 2. per totam.*

Miniſter Euchariſtiæ.

1 *Ex iure diuino, ſacerdos, qui ſecundum Eccleſiæ praxim ſoli Diacono committere poteſt diſpenſationem talis ſacramenti in caſu neceſsitatis. 911. 2. E. 912. 2. A. 913. 1. A. 2. A.*

2 *In caſu grauis neceſsitatis Diaconus pōt miniſtrare, ſi ſacerdos abſit, vel ſi præſens nolit dare facultatem, imò & laicus. ibid. 1. D. E. 2. E.*

3 *Hæc poteſtas miniſtrandi, iuriſdictionem ordinariam vel delegatam exigit. 914. 1. B. 915. 1. B.*

4 *Aliàs grauiter peccant, qui ſine iuriſdictione illud diſpenſant, & religioſi, excommunicationem incurrūt, & quãdo. ibid. 2. B. C. D.*

5 *Poteſtas adminiſtrandi ſacramentum pœnitentiæ non infert facultatem miniſtrandi Euchariſtiam, nec econtra. ibid. 2. D. E.*

6 *Deficiente parocho, quilibet ſacerdos in mortis articulo poteſt miniſtrare, in aliis neceſsitatibus non niſi delegatus. ibid. A. per totam.*

7 *Hoc modo poſſunt religioſi habentes priuilegium diſpenſare hoc ſacramentum, quodlibet anni die, excepta communione Paſchali. 917. 1. D. E. 2. B.*

8 *Dantem & ſumentem, etiam extra ſacrificium; nō eſt neceſſe diſtingui, imò in mortis articulo poteſt ſibi laicus ſumere. 919. 1. C. D. E.*

9 *Non magis concurrit ad gratiam Euchariſtiæ ſacerdos diſpenſans, quàm ſi laicus diſpenſaret. 915. 2. D.*

10 *Si duo Miniſtri diuidant inter ſe verba formæ, neuter cōſecrabit, ſecus ſi materiam, diuidant. 778. 2. A. B.*

11 *Vtroque ſuper eandem materiam, & cum debita intentione proferente, qui primo abſoluerit, conſecrabit, ſi ſimul, vterque, per duas actiones totales. ibid. 2. C. 779. 1. E.*

12 *Tenetur miniſter iure naturali, & diuino poſitiuo, non dare exiſtentibus in peccato, cū ſine inconuenienti poteſt denegare. Quos multò minùs licet inuitare. 853. 2. C. 854. 1. A. B. ibid. 2. E.*

13 *Cùm ſe indignè communicat, duplex eſt malitia in confeſſione exprimenda. ibid. 2. B.*

14 *Tenetur ſacerdos publicos peccatores ad communionem non admittere publicè, niſi præceſſerit publica pœnitentia, vt verò admittat occultè, ſufficiet occulta. 855. 1. per totam.*

15 *Imò denegare occulto, occultè petenti, ſecus, ſi publicè: tunc enim peccabit grauiter, denegando. ibid. 2. C. 856. 2. 2. C. Quis ſit iudicandus publicus, vel occultus peccator. 857. 1. E. 860. 2. D.*

16 *Nunquam licet hoſtiam non conſecratam pro conſecrata dare. ibid. 1. C. D. E.*

17 *Qui non miniſtrat ex officio, poteſt & debet denegare occulto peccatori, ſi petat, antequàm altari ſit publicè expoſitus. 860. 2. D.*

18 *Nulla niſi violenta ſuſpicio ſufficit ad denegãdam Euchariſtiam peccatori. 862. 2. D. ibid. E.*

19 *Nunquam licet dare purgationem ſuſpicionis criminis. ibid. 1. A.*

20 *Vti autem illo vt iuramento, licet nullo iure poſitiuo ſit prohibitum, nullatenus conſulendum. ibidem 2. B. C. D.*

21 *Quoties oues conuenienter petunt, tenetur paſtor, per ſe loquendo, eis miniſtrare. 918. 2. B. C.*
Vt rectè munus ſuum obeat, ad quid teneatur pag. 9192. D. E.

22 *Grauiter peccat, qui in loco non ſacro vel priuato, ſine facultate ſuperioris, vel tempore interdicto, aut ſine veſtibus ſacris miniſtrat. 920. 1. A.*

23 *Peccat grauiter ſacerdos in peccato mortali diſpenſans Euchariſtiam, etiam in caſu extremæ neceſsitatis, & priuatim: ſecus laicus, qui ob talem neceſsitatem daret. 919. 2. A. ibid. 2. C. D.*

Effectus & efficacia Euchariſtiæ.

1 *Nec in re, nec in voto cauſat phyſicè, vel moraliter effectus aliorum ſacramentorum. 461. 1. E. vſq; ad 462. 464. 1. D.*

2 *Perfectio vnionis factæ per Baptiſmum cum Chriſto effectus huius ſacramenti. 460. 2. C.*

3 *Primò per ſe confert augmentum gratiæ, & aliquãdo primam. 793. 1. B. 694. 2. E.*

4 *Non ſemper remittit omnia venialia. 790. 1. C. Effectus aliorum ſacramentorum veluti eminenter habet in ſuo. 462. 1. E.*

5 *Confertur in Euchariſtiæ ſumptione totus ſimul, niſi ſucceſsiuè diſpoſitio augeatur. 802. 1. C. 803. 1. B. ibid 2. C.*

6 *Quomodo incipiat. 804. 2. B. 805. 1. A. 906. 1. A.*

7 *Idem effectus datur, ſiue ſumatur tota hoſtia ſimul, ſiue ſucceſsiuè, iſque in prima ſumptione, niſi poſteà diſpoſitio augeatur, vel incipiat. ibid. 807. 1. D. 2. per totam.*

8 *Sumptio cuiuſcunque ſpeciei confert gratiam habitualē & ſacramentalem. 807. 2. E. Et omnino æqualem cæteris paribus. 812. 2. B.*

9 *Nec per vtramque ſimul plus, quam per vnam tantùm. 810. 1. D. 812. 1. A. Et ſi ſubiectum ſit diſpoſitum, in ſumptione prima datur effectus. ibid. 2. B.*

10 *Non augetur, quamdiu Chriſtus eſt intrà ſumentem, niſi diſpoſitio augeatur. 814. 1. A.*

11 *Non redit, recedente fictione, ſi iam Chriſtus diſceſsit. 815. 1. C.*

12 *Excitat in ſumente deuotionem. 816. 1. A. Confert auxilium ad peccata vitanda, & ad ſuperandas tentationes. 817. 1. E.*

13 *Remittit ex opere operato venialia, non pœnas temporales. 815. 2. B 816. 1. A.*

14 *Solum in ſumentibus habet effectum ex opere operato, & per modum ſacramenti, nam, vt ſacrificium, eſt pro viuis & defunctis oblatum prodeſt. 818. 1. D. 817. 1. B.*

15 *Non efficit qualitates ſupernaturales in corpore licet carnis concupiſcentiam mitiget, fomitemque peccati. 819. 2. C. 819. 1. C.*

16 *Reſurrectio & gloria corporis quodammodo effectus ſunt huius ſacramenti. 820. 2. E. 821. 1. E.*

17 *Nullam vnionem realem efficit inter Chriſti & ſumentis corpus. 824. 1. A. ibid. C.*

Diſpoſitio ad effectum.

1 *Aliud eſt accedere cum conſcientia peccati, aliud cum affectu. 788. 2. D.*

2 *Neceſſaria eſt ſupernaturalis attritio, putata contritio per ſe loquendo. 796. 2. A.*

3 *Poteſt quis ita accedere, vt nec peccet, nec gratiam conſequatur. 797. 2. E. 798. 2. A.*

4 *Attritio cognita non ſufficit, niſi per accidens, ratione ignorantiæ, quæ peccatū indignè ſumptionis excuſet. ibid. 2. D. 849. 1. E.*

5 *Ad augmentum gratiæ quilibet gradus gratiæ ſufficienter diſponit. 799. 1. B.*

6 *Neque eſt actualis diſpoſitio ſimpliciter neceſſaria. 763. 2. D. etiam ex præcepto. 848. 1. A.*

7 *Peccatum veniale concomitans ſumptionem, non impedit effectum ſacramenti, imò neq; quòd ipſa ſumptio venialis ſit. 799. 1. C.*

8 *Accedere cum conſcientia mortalis peccati, eſt mortale, 836. 1. B. Et graue ſacrilegium. 838. 1. A. & ſequentib. Et quo cum grauioribus peccatis acceditur, eò grauius eſt delictum, per ſe loquendo. 839. 1. E.*

9 Secus

9 *Secus cum conſcientia cuiuſuis venialis.835. 2. E.*

10 *Erit tamen veniale, ſi illud peccatum ſit circumſtantia communionis, vel, ſi cum conſcientia plurium venialium, & ſine aliquo eorum dolore accedatur. 837. 2. B.*

11 *Habens conſcientiam mortalis, quantumuis ſibi contritus videatur, imò etſi ſibi reueletur, tenetur confeſſionē præmittere.839.2.D.E. 841.2.A.*

12 *Hoc præceptum ſemper fuit in Eccleſia, eſſetq; pluſquam temerarium, aſſerere à Tridentino denuo impoſitū.842.1. D.843.1. B.*

13 *Hoc præceptum, licet ex ſola inſtitutione vtriuſque ſacramenti non probetur de iure naturæ, eſt tamen diuinū poſitiuum, à Chriſto latum.838.1.D.740.2.E.*

14 *Vrgente neceſſitate, & deficiente copia confeſſoris, poteſt quis excuſari ab illo.843.2.A. B.*

15 *Quando copia confeſſoris deeſſe iudicanda.844.1.B.ibid.2. C.845. per totam.*

16 *Qui ante inchoatam Miſſam recordatur mortalis, debet ſe veſtibus exuere, & ſi iam inchoauit, ſacerdotem ad altare vocare, ſi abſque ſcandalo & infamia fieri poſſit. 846.1. A.*

17 *Et qui alicuius mortalis peccati in confeſſione fuerit oblitus, ſub eadem conditione.ibid.1.C.D.*

18 *Parochi diebus, quibus tenentur celebrare, excuſantur deficiente confeſſore, ſecus alij clerici, etſi ob id multi non ſint ſacrum audituri.ibid.A.B.2.D.*

19 *Qui nequit confiteri, tenetur conteri ex præcepto diuino & naturali.848.1.B.2.E.*

20 *Qui ſciens & videns indignè cōmunicat, non tenetur hoc titulo, cùm primùm poſſit confiteri.849.2.D.*

21 *Soli verò ſacerdotes ad hoc tenentur ex præcepto Concilij Tridentini, quando ex iuſta cauſa confeſſionem non præmiſerunt.850.2.A. 851.2.A.*

22 *Communicans paulò poſt commiſſum mortale, dummodo præmiſerit confeſſionem, non peccat mortaliter, niſi ex aliquo accidente. ibid.2.E.852.1. A.*

23 *Nulla diſpoſitio corporalis ex iure poſitiuo requiritur. 866.1.D.*

24 *Eo tamen modo accedendum, qui deuotionem & reuerentiam præ ſe ferat. ibid.2.B.*

25 *Cum probabili timore vomitus accedere, graue peccatū. 867. 1. D.*

26 *Licet nulla corporalis macula per ſe impediat, aliquando verò ex quadam congruitate, vel ſub veniali impedit. ibid.2. D.*

27 *Pollutio inuoluntaria per ſe non impedit, quando autem per accidens.868.1.D.*

28 *Idem de coniugali copula.ibid. E.*

29 *Nullum eſt diuinum præceptum de ieiunio ſeruando, ante ſumptionem Euchariſtiæ.869. 1.B.*

30 *Seruari tamen ſolitum à tempore Apoſtolorum, & iure optimo ab Eccleſia præceptum.ibid.1. E.*

31 *Ex vi eius tenemur ſeruare naturale ieiunium.870.1.C. Quicunque cibus, etiam per modum medicinæ, impedit. ibid.D.E.*

32 *Tranſgreſſio huius præcepti in quauis minima quantitate, mortale. ibid.2.D.*

33 *Quando cenſeatur aliquid per modum cibi vel potus ſumptum.ibid.2.C. ibid. E.*

34 *Hoc ieiunium ſeruādum à media nocte aute diem in quo fit communio. 871.1. C.*

35 *Non eſt præceptum nihil ſumendi poſt communionem, vel non communicandi ob indigeſtionem. ibid. 2. B. C. & 872.1.B.*

36 *In ſolo mortis articulo non obligat.ibid. C. D.*

27 *Poteſt ex rationabili cauſa idem ægrotus aliquoties ſumere non ieiunus.872.1.E.*

38 *Quando liceat, ſacerdoti non ieiuno ſumere, aut conficere Euchariſtiam.873.1.B.C.1.2.D.874.1.B.D.875.2.A.*

39 *Quæ, quales, & quantæ reliquiæ conſumi poſſint à non ieiuno.ibid.1.A.B.C.D.*

Subiectum Euchariſtiæ.

1 *Cur in primitiua Eccleſia, reliquiæ ſacramenti Euchariſtiæ infantibus darentur,557.1.E.*

2 *Solus homo poteſt ſacramentaliter Euchariſtiam manducare.782.2.A. 783.1. A.*

3 *Solùm ſacramentaliter, accipi poteſt à peccatore, à iuſtis verò baptizatis, etiā ſpiritualiter: à non baptizatis, neutro modo.ibid.1.C. 2.E.*

4 *Infantes baptizati, & perpetuò amentes ex ſe non ſunt omnino incapaces huius ſacramenti, licet eis dandum nō ſit.784.1.A. 785.1.D.*

5 *Non eſt illicitum dare amentib. qui priùs ratione vſi ſunt, imò, ſecluſo irreuerentiæ periculo, eis eſt dandum in articulo mortis.882.1. B.*

6 *Energumenis, ratione vtentibus, non denegandum. 883. 2. B.*

7 *Non peccat per ſe loquendo ſuſcipiens ab indigno miniſtro. 921.1.B. Etiam præciſo ab Eccleſia, in caſu extremæ neceſſitatis.ibid.1. D.*

Vſus & ſumptio Euchariſtiæ.

1 *Non eſt ſpeciale ſacramentum, vel ſacra cæremonia per ſe ad ſignificandum impoſita, ſed conditio tantùm, vt ſacramentum operetur.498.2.C.499.1.D.2.A.*

2 *Quo differat ab vſu aliorum ſacramentorum.ibid.D.*

3 *Integra ſumptio fit ſub vna tantum ſpecie.506.1.C.*

4 *Sumptiones plurium partium eiuſdem hoſtiæ, licet phyſicè diſtinctæ, vnam tantùm ſumptionem componunt.807. 2. E.*

5 *Spiritualis ſumptio huius ſacramenti, fit per deſiderium, vel votum eius in ſeipſo formaliter ex viua fide ortū. 781.1. D.ibid. 2.C.*

6 *Spiritualis ſumptio Chriſti per Euchariſtiam, diuerſa ab ea, quæ fit per fidem, & charitatem.ibid.D.*

7 *Sumptio, vel ſacramentalis tantùm, vel ſpiritualis, vel ſacramentalis & ſpiritualis ſimul. 782.1.D.E.*

8 *Perfectius applicatur hoc ſacramentum, quàm reliqua. ibid.2.C.*

9 *In rigore poteſt ſumptio antecedere ſacrificium eſſentialiter perfectum.983.1.B.*

Frequentia.

1 *Nulla frequentia in Euchariſtiæ vſu iure diuino prohibita. 888.1.E.*

2 *Magis in frequentiam quàm in raritatem inclinandum, & quæ in hoc regula.889.1.C.*

3 *Non poteſt quis intra eandem diem, bis extra ſacrificium communicare.ibid.1.B.*

4 *Hæc diei computatio quomodo facienda.888. 2. C.*

Præceptum Euchariſtiæ.

1 *Nullum eſt obligans ad communicandum propter primam gratiam.492. 1.E.*

2 *De iure diuino eſt, vt non conficiatur Euchariſtia, niſi offerendo ſacrificium incruentum Chriſti.505.1.A.*

3 *Præceptum ſumendi hoc ſacramentum, nunquam obligat hominem, qui non poſſit ſe diſponere.836.2. D.*

4 *Præceptum communicandi à Chriſto Domino latū. 870. 1.C.D.*

5 *Obligat omnes homines adultos. 881. 1. B. C. Non verò infantes, aut amentes perpetuos. ibidem. 1.E. 2. 470. 1. E.*

6 *Obligat in articulo mortis, ſiue ante communicauerit homo, ſiue non.884.1.C.D.*

7 *Extra periculum mortis obligat aliquoties in vita. 885.1. D.E.*

8 *Non obligat pro determinato tempore, ſed ne nimium differatur. ibid.2.C.*

9 *Nunquam oritur ex obſeruantia aliorum præceptorum hæc obligatio.886.1. D.*

10 *Soli fideles baptizati adulti, tenentur Eccleſiaſtico præcepto communicandi.890.1.C.*
11 *Nec ante decimum annum obligantur, nec excuſantur, poſt decimum quartum, regulariter loquendo. ibid. 2. C.*
12 *In articulo mortis debet dari cuicunque rationis & peccati capaci.891. 2. A.*
13 *Semel in anno temporeque Paſchatis ſumendum hoc ſacramentum de manu parochi, vel alterius, cum eius facultate.ibid. A. C. 890.2. C.*
14 *Qui in Paſchate non communicauit, tenetur quàm primum poßit, implere præceptum.892.2.D.*
15 *Non obligat ad anticipandam communionem. 894.1.D.*
16 *Indignè communicans præcepto ſatisfacit.895.2.C.*
17 *Qua pœna transgreſſores huius præcepti puniendi ibid.*
18 *Diuino iure communio ſub vtraque ſpecie, laicis non prohibita.896.2.C.Neque ſub alterutra ſeorſim.897.1.E.899.2.D.*
19 *Non eſt præceptum diuinum obligans laicos ad communicandum ſub vtraque ſpecie, nec ſub altera definitè.900.2.C.902.2.E.*
20 *Potuit Eccleſia laicis prohibere calicis vſum, meritoque id fecit.904.1.D.*
21 *Poteſt in hoc diſpenſari, & quando.905.1.D.*
22 *Nec aliter licet, niſi intuitu reuerentiæ huius ſacramenti. ibid. 2. D.*

Species ſacramentales Euchariſtiæ.

1 *Vt inſtrumentum influunt in effectum ſacramenti. 497. 2.C.*
2 *Non exiſtunt, aut ſubſiſtunt exiſtentia aut ſubſiſtẽtia Verbi.570. 1. D. 2. E.*
3 *Modus quo per ſe exiſtunt, non poteſt eſſe vnio cum corpore Chriſti. ibid. 2. C.*
4 *Nullo intrinſeco modo accidẽtali vniũtur corpori Chriſti. ibid.B.Sed effectiuè ſolùm. 573.1.A.*
5 *Nullam corpori Chriſti imprimunt qualitatem. 575. 1. A.*
6 *Prædicata propria corporis Chriſti, vel ſubſtantiæ panis valde metaphoricè de ſpeciebus dicuntur. 578.2.A.B.*
7 *Secus denominationes, quæ mutuas Chriſti & ſpecierum actiones conſequuntur.ibid.B.& ibid.D.*
8 *Ita dici poſſunt extrinſecus locus corporis Chriſti, ſicut dicitur locus Angeli corpus, cui applicat operationem.573. 1.C.*
9 *Repugnat, ſubſiſtere ſubſiſtentia panis præexiſtentis. 592. ibid.*
10 *Nullum habent ſubiectum.714.1. C. D. E.*
11 *Certum eſt aliqua accidentia panis, & vini manere eadẽ numero in Euchariſtia, ſecundum eſſentiam & exiſtentiã. 654.1. E.*
12 *Manent omnia, quæ per ſe poſſunt ſenſibus obiici.199.1.B.*
13 *Et quæ ſunt realiter diſtincta à ſubſtantia, non verò modi ex natura rei tantùm diſtincti. 718.1. A. 2. B. C.*
14 *Quantitas, cùm ſeparatur priuatur modo poſitiuo & realis vnionis ad ſubiectum.720.1.C.*
15 *Probabile eſt recipere modum poſitiuum, quo per ſe exiſtat, non verò entitatem diſtinctam.720.2. A.*
16 *Conſeruatur per nouam actionem.722.2.B.*
17 *Quæ actio eſt modus accidentalis quantitatis, illã vt terminum tantùm reſpiciens. ibid. C. D.*
18 *Cæteræ qualitates poſt conſecrationem inhærent quantitati.Eadem inhærentiã, quã ante.723.1.C.*
Vnde non mutantur, niſi, quæ pendebant effectiuè à forma panis. ibid. 2. D.
19 *De potentia abſoluta poſſet Deus has qualitates, ſine proximo ſubiecto conſeruare.ibid. E.*
20 *Omnem intentionalem actionem & naturalem, quam anteà, efficere poſſunt.730.2. E.731.1. C. D.*
21 *In qua virtute attingant productionem formæ ſubſtantialis.ibid. 2. C.*
22 *Cùm qualitates remiſſæ in vino reducunt ſe ad priſtinum ſtatum, Deus ſupplet efficientiã ſubſtantialis formæ.732. 1.B.C.*
23 *Loco moueri, ab agẽte naturali alterari, augeri, & diminui poſſunt. ibid. D.*
24 *Quantitas Euchariſtiæ, nec per ſe, nec per accidens, ad corruptionem ſpecierum corrumpitur. ibidem 2. D.733. 2. A.*
25 *Neceſſaria eſt materia prima, vt noua generatio fiat.ibid. 2. E.*
26 *Vnde prius natura ſupponitur. 734.2. E. Et fit à Deo immediatè, licet probabile ſit, Chriſti humanitatem cõcurrere vt inſtrumentum.735.1. D.*
27 *Quæ aliæ actiones ibi intercedant, & quomodo. ibid. 1.E. 736.1. C.*
28 *Per miſtionem ſpecierum vini cum alio liquore non deſinit ibi eſſe ſanguis Chriſti, donec ſpecies corrumpantur. ibid.2. E.*
29 *Si in miſtione prædominentur ſpecies ſacramẽtales, alter liquor in vinum, non in ſanguinem Chriſti, conuertetur. 737.1.B.C.*
30 *Si miſceantur vino non conſecrato, ſemper manet ſub eis ſanguis.ibid.E.*
31 *Hoc vinum ſeparandum, & ad ſacros vſus ſeruandũ.ibid. 2. E.*
32 *Vtraque ſimul ſpecies perfectiùs ſignificat ex parte modi, non verò ex parte rei ſignificatæ. 812.1. C. D.*
33 *Licet cum Chriſto coadorentur, poſſunt etiam adorari adoratione reſpectiua, & ſecundaria latria. 828.1.B.*

Figuræ Euchariſtiæ.

1 *Oblatio Melchiſedech, panis propoſitionis, panis primitiarum, & ſubcinericius Eliæ, imò & quinque panes, quibus Chriſtus ſatiauit hominum multitudinem, figuræ Euchariſtiæ, quoad ſacramentum tantùm.490.1.E.*
2 *Illius verò, quod eſt res tantùm, Manna, Lignum vitæ, Mel, quo aperti oculi Ionathæ.ibid.2.A.*
3 *Aliæ figuræ ſanguinis Chriſti.ibid.2.E.*
Vide agnus Paſchalis.

Nomina, quibus vocatur in Scriptura & Sanctis.

1 *Vocatur panis vitæ, & cur hoc, & ſimilia nomina habeat. 471.1.A.B.476.2. A.*
2 *An dicenda cœna Dominica.471.1.B.C.D Cur vocetur cõmunio.ibid.2 B.C Metalepſis.472.2.B.C.D.*
Viaticum. ibid. E. Euchariſtia.473.1. A.
3 *Varia nomina illi propter ſuum effectum à Sanctis data. 463.2. A.*
4 *Plura alia ex Sanctorum teſtimoniis.551.2.B. C.*
5 *Dici poteſt teſtamentum, & quo ſenſu.953.2.C.D.*

Errores circa Euchariſtiam.

1 *Hæretici omnino negantes hoc ſacramentum.433. 2. E.*
2 *Quid illud ſimpliciter & abſolutè neceſſarium dicant.124. 1. C.*
3 *Varij errores circa materiam huius ſacramenti.501.2. C.*
4 *Alij circa Chriſti præſentiam.538.2. D. 539. 1.B.C.D.E.*
5 *Qui aſſerant manere ſimul in Euchariſtia ſubſtantiam panis cum corpore Chriſti. 611.2. C.vſq; ad 612.*
6 *Euchariſtiæ ſacrificium. Vide verbum, Miſſa.*

Excommunicatus.

1 *Sumendo Euchariſtiam vnico tantum peccato peccat, aggrauatur tamen ex illa circumſtantia, quam tenetur in confeſſione exponere. 836.2. E.*
2 *Vide verbũ Euchariſtia, Baptiſmus, Confirmatio, Sacramentum in communi, Sacramenta nouæ legis, §. Miniſter.*

Extrema vnctio.

1 *Cur nulla eius figura in lege veteri.56.2.E.*
2 *Licet vtilis, non tamen neceſſaria neceſſitate medij, aut præcepti.59.1. B.*
3 *Non datur ſine voluntate ſuſcipientis, ſaltem virtuali, vel habituali. 173.1. D.*

4 Ad

4 *Ad Euchariſtiam ordinatur & quomodo.180.1.C.*
5 *Licet à ſacerdote degradato vel hæretico miniſtretur, verum eſt ſacramentum. 442.1.B.*
6 *Donec omnes partiales formæ & materiæ abſoluantur, nullum effectum confert, etiam partialem.503.1.E.*
7 *Effectus extremæ vnctionis quis ſit.71.1.C.*
8 *Sanitas corporis non eſt infallibilis effectus huius ſacramenti, niſi id magis expediat infirmo.467.2.B.*
9 *Habet effectum recedente fictione.341.2.C.*

Far.

1 *Variæ eius acceptiones apud Authores. 572.2.A. An ſit materia Euchariſtiæ. Vide Euchariſtia, §. Materia.*

Farina.

1 *Farinæ eandem diuerſitatem ſpecificam retinent, quã habent res, ex quibus fiunt.520.2.C.*

Fides.

1 *Species rerum fidei non infunduntur cum fide.38.1.C.*
2 *Non ſolùm fides, ſed fidei profeſſio hominibus neceſſaria ad ſalutem.44.2.B.*
3 *Fides parentum non eſt ad paruulorum iuſtificationẽ neceſſaria. 67.1.B.C.*
4 *Inculpabiliter exiſtimans ſe habere fidem, excuſabitur à peccato infidelitatis, nõ tamẽ ſine ipſa in re habita iuſtificabitur.323.1.D.E.*
5 *Fides non poteſt haberi in voto.ibid.*
6 *Non pendet à gratia habituali in prima infuſione, ſicut nec in conſeruatione.328.1.E.*
7 *Habitus fidei regulariter infunditur Catechumeno, ante Baptiſmum. ibid.2.D.*
8 *Quæ motiua in Euchariſtia ad roborandam fidem. Vide Euchariſtia, §. Inſtitutio.*

Fictio.

1 *Quid ſit, & quotuplex poſſit eſſe in Baptiſmo. 315.2.D. 316.1.C.*
2 *Tantùm habet locum in adultis.315.2.E.*
3 *Vide Baptiſmus, & cætera Sacramenta, §. Effectus.*

Figura.

1 *Figuræ Chriſti in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia, §. Accidentia.*
2 *Figura corporis humani quanti, duplex, organica & ſitualis, quidq; vtraque ſit.584.1.E.*
3 *Situalis figura motu locali mutatur, ſecus organica. ibid. 2.B.*

Fœmina.

1 *Fœminæ Iudææ remedio ad ſalutem non caruerunt, Circũciſionis loco. 42.2. E. An poſſint miſſæ miniſtrare. Vide Miſſa, §. Miſſæ miniſtrans.*

Forma ſubſtantialis, & accidentalis.

1 *Forma accidentalis non priùs creatur & poſteriùs vnitur. 90.2. D. E. 91.2. D.*
2 *Forma pendens à materia, eadem actione qua fit, vnitur. 92. 1. B. Et ſimiliter conſeruatur.89.1.E.*
3 *Non implicat eandem formam ſimul creari & educi de potentia materiæ. 92.1.E.*
4 *Repugnantia inter formas ſubſtantiales, formalis eſt, non effectiua. 604.1.B.*

Formæ ſacramentorum.

Vide Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, & ſingula ſacramenta, §. Forma.

Fractio.

1 *Diuiſionem & diſcontinuationem partium eſſentialiter importat.578.1.B.*
Vide verbum, Cœnæ nox, & Miſſa, §. Eſſentia, & §. Miſſæ ritus.

Frumentum.

1 *Hæc vox licet per Antonomaſiam triticũ ſignificet, comprehendit tamẽ generaliter omnia ſemina, quæ falce metuntur.517.2.D. 518. 2. D.*
Vide verbum, Euchariſtia, §. Materia.

Gratia.

1 *Gratia ex opere operato, & ex opere operantis, quæ. 65. 2.A.*
2 *Inter hos modos cauſandi gratiam, poteſt dari medium. 112.2.A.*
3 *Sacramentales gratiæ quomodo differant à gratia virtutum & donorum.70.1.E.807.2.D.*
4 *Quodlibet auxilium gratiæ ſacramentalis poteſt dari extra ſacramentum.71.2.C.D.*
5 *Gratia non creatur, aut concreatur, ſed ex potentia obedientiali animæ educitur.90.2.A.94.2.D.E.*
6 *Nulla qualitas naturalis eſt diſpoſitio requiſita ad gratiam.87.2.B.*
7 *Dilectio Dei ſuper omnia ſupernaturalis, etiam vt præciſa à formali dolore, poteſt ſufficienter diſponere ad gratiam.349.1.E.*
8 *Gratia actualis in actibus noſtris liberis conſiſtit. 816.1.A.*
9 *Gratia licet in inſtanti producatur, poteſt tamen ſucceſſiuè augeri.813.1.D.*
10 *Sæpè ſolet in ſacra Scriptura aquæ nomine ſignificari adducuntur Patres, qui iuxta hanc Metaphoram optima ſacræ Scripturæ loca explicant.216.2.E.*
11 *Prima gratia quibus, & per quæ ſacramenta conferatur, & qualis. Vide Sacramentum nouæ legis, §. Inſtitutio, & Effectus, & in ſingulis ſacramentis, §. Effectus.*
12 *Quæ diſpoſitio ad recipiendam gratiam per ſacramenta. Vide eiſdem verbis, §. Diſpoſitio.*

Græcus, & Græca Eccleſia.

1 *Græci, qui ad obedientiam Eccleſiæ redeunt, non iterum baptizantur.225. 2.A.*
2 *Non ideò Græci ſunt ſchiſmatici, quia in fermento conſecrant.524.1.B.*
3 *Debent conſecrare in fermentato in templis ſuis. ibid. C.*
4 *Quando & quomodo liceat ſacerdoti Græco peregrinanti in Eccleſia Latina, & ei, qui domicilium omnino mutauit, conſecrare in fermentato.ibid.D.2.C.*
5 *Poſſet in propria Eccleſia conſecrare in azymo, ex graui neceſſitate, non verò Latinus in fermentato.525.1.A.B.*
6 *Græci miſcent vino aquam in conſecratione calicis, ſecùs Armeni.530.1.B. C.*
7 *Fuiſſe apud Græcos conſuetudinem non conſecrandi in quadrageſima, niſi Dominicis diebus & Sabbathis, non ſatis ex Laodicenſi Concilio colligitur.758. 1.B.*

Habitus.

1 *Habitus ex ſpecie ſua indifferentes probabile eſt dari in voluntate.119.2.C.*
2 *Habitib. intellectus, benè & malè moraliter vti poſſumus, non verò phyſicè & in eſſe naturæ. ibid. D.*

Hæreticus.

1 *Cenſuras ipſo iure latas non incurrit, qui fidem animo retinens, hæreſim exterius profitetur.393.1. D.*
2 *An poſſint hæretici miniſtrare, vel recipere ſacramenta. Vide Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, & ſingula quæque ſacramenta, §. Miniſter, & Subiectum.*

Hoc.

1 *Pro varietate rerum, quibus applicatur, varia ſignificat. 614.1. C. D. Quid ſignificet & pro quo ſupponat in verbis conſecrationis. Vide Euchariſtia, §. Forma.*

Homo.

1 *Idem affectus eſt in homine ad res corporales, in pura atq; in lapſa natura.33.2. D.*
2 *Plures homines ſaluandos, quàm Angeli ceciderint, probabilius, in quibus & maior & minor gloria erit, quàm fuit in Angelis.326.1.A.B.*

Hoſtia.

Vide verbum Euchariſtia, §. Species ſacramentales, & verbum Miſſa, §. Miſſæ ritus.

Humilitas.

1 *Quæ humilitatis motiua in Euchariſtia. Vide Euchariſtia, §. Inſtitutio.*

Hypoſtaſis.

Vide Subſiſtentia & Vnio hypoſtatica.

Ieiunium.

1 *Aliud naturale, aliud Eccleſiaſticum, & quid vtrumque. 870. 1. D. Vide Euchariſtia, & Confirmatio, §. Diſpoſitio.*

Immenſitas.

1 *Eſt quædam præſentia, per quam res ſine ſui mutatione poteſt eſſe præſens omnibus ſpatiis vſque in infinitum. 598. 1.C.D.*

Immolatio.

1 *In rigore vocis cruentam oblationem ſignificat, ſecus ex vſu. 866. 1. D.*

Inceptio & deſitio.

1 *Nulla res incipere poteſt in tempore indeterminato ante hoc inſtans. 79. 2. E. Nec ſi tota fiat ſimul, eius inceptio coexiſtere poteſt tempori determinato, bene tamen indeterminato. 80. 1. C. 81. 2. E.*

2 *Quot ſint inceptionis & deſitionis modi, oſtenditur à priori. ibid. 1. D.*

Infans.

1 *Infantibus in vtero morientibus cur non ſicut reliquis prouiſum, neque derogat prouidentiæ Dei, his qui baptizari nequeunt, aliud non reliquiſſe remedium. 42. 2. D. 310. 2. 1. C. 311. 1. C. D.*

2 *Quomodo non minùs prouiſum fuerit infantibus legis gratiæ, quàm reliquis. 210. 1. E.*

3 *Infantibus Gentilibus, qui à parentibus circumcidebantur, quo modo communicaretur circumciſionis effectus. 98. 2. C.*

4 *Infans in fluuium proiectus à miniſtro cum debita intentione formam Baptiſmi proferente, baptizatus manebit, quamuis nunquam emergat. 220. 1. C.*

5 *Sanctificatio infantium in vtero ſpeciale priuilegium. 310. 2. E.*

6 *Infantes per æqualia media iuſtificati, & in eo ſtatu mortui, æquales etiam in gloria. 326. 1. C. Quilibet infantes ſunt capaces martyrij. 343. 1. A.*

Infidelis.

1 *Vide verbum Baptiſmus, & verbum Euchariſtia, §. Subiectum.*

Infinitum.

1 *Licet probabilius ſit non poſſe fieri à Deo, non tamen de fide certum. 598. 1. E.*

Innocentia, & Innocentes.

1 *Innocentiæ ſtatus. Vide Satus Innocentiæ.*

2 *Innocentes pro Chriſto occiſi, verè martyres. 343. 2. E.*

Inſtrumentum.

1 *Propinquitas ad principale agens ſufficit ad rationem inſtrumenti coniuncti. 548. 2. D.*

2 *In ſupernaturalibus inſtrumentis non eſt ſimpliciter neceſſaria præuia actio connaturalis inſtrumento. 173. 2. A.*

3 *Vide Sacramentum & Sacramenta nouæ legis, & ſingula, §. Efficientia, vel Effectus.*

Intentio.

1 *Intentio habitualis, actualis, & virtualis, quid ſint. 160. 1. D.*

2 *Actualis & virtualis intentio vbi, & quamdiu manere cenſeantur. 161. D. 162. 1. A.*

3 *Intentio miniſtri qualis debeat eſſe, vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, §. Miniſter.*

Iſrael.

1 *Filij Iſrael egreſſi de Aegypto noctu, prope matutinum tempus diei decimæ quintæ lunæ. 482. 2. D.*

2 *Quomodo profecti de Rameſſe, & quomodo in ea congregati, à 2. B. ad 483. per totam.*

Iudas Iſcariotes.

1 *Præſens fuit lotioni pedum, & inſtitutioni Euchariſtiæ, & eum Chriſtus communicauit, licet non quando buccellam panis intinctam dedit. 484. 1. D. 485. 2. E. 486. 1. E.*

2 *Ordinatus fuit Epiſcopus & Sacerdos, quando reliqui Apoſtoli. ibid. 1. A.*

3 *Non manifeſtauit Chriſtus (potuiſſet tamen) omnibus Apoſtolis, ſed Ioanni tantùm Iudæ peccatum. 487. 1. A.*

Iudex.

1 *Iudex etiam Eccleſiaſticus, ſi exiſtens in mortali ſententiã proferat, vel alios actus iuriſdictionis exerceat, non peccat mortaliter. 196. 2. B.*

Iuſtificatio.

1 *Ad noſtram iuſtificationem fides, pœnitentia, & ſacramẽta, ſuo quæque modo concurrunt. 66. 1. D.*

2 *Ad iuſtificationem & ex parte intellectus & volũtatis ſupernaturalis diſpoſitio requiritur. 322. 2. B.*

Kyrie eleiſon.

Vide verbum, Miſſa. §. Ritus, & Cæremonia.

Latro.

1 *Bonus latro, nec aqua Baptiſmo, nec ſanguinis, nec flaminis baptizatus. 313. 1. B. C.*

Lex Naturæ.

1 *Quid hoc nomine intelligatur, quod eius tempus, etiam reſpectu aliorum à populo Iſrael. 41. 1. E. 2. A. B.*

2 *Tunc adulti per conuerſionem ad Deum ex fide poſſent iuſtificari. ibid. 2. E.*

3 *Erat etiam remedium ad infantium ſalutem, à Deo inſtitutum. ibid.*

4 *Quod conſiſtebat in aliquo exteriori ac religioſo cultu, & in quo. 43. 2. C. 44. B. C.*

5 *Erat verum ſacramentum, non tamen conferebat gratiam ex merito Eccleſiæ. 46. 1. D. 108. 2. C.*

6 *Non poterat infantibus abſque parentum voluntate applicari. 46. 1. D. 275. 1. A.*

7 *Nullum aliud ſacramentum ad hunc finem in hac lege inſtitutum, licet alia impropriè ſacramenta fuerint, & interdum aliquod ſpeciale pro aliqua familia. 47. 2. C. 48. 2. C. D. E.*

8 *Cur plura ſacrificia quàm ſacramẽta in hoc ſtatu. ibi. 2. B.*

9 *Implicita fides Chriſti ſufficiebat tunc ad ſalutẽ. 45. 2. D.*

10 *Nulla lex, aut determinata cæremonia creditur eo tempore data. ibid. E.*

11 *Nihilominus tenebantur parentes remedium originalis applicare filiis. 46. 1. A.*

12 *Fuit in hoc ſtatu cultus Dei externus per ſacrificia & oblationes. 47. 1. D. E.*

13 *Hic ſtatus imperfectior ſtatu legis ſcriptæ. 112. 2. B.*

Plura, quæ ſacramentum huius legis communia habet cũ Circumciſione, vide Circumciſio, §. Inſtitutio, Efficientia, & Effectus.

Lex vetus.

1 *Non fuit mortifera, donec Euangelium ſufficienter promulgatum fuit. 312. 2. C.*

Vide verbum, Sacramentum veteris legis, & Sacrificium.

Libertas.

1 *Non poteſt eſſe in actu, ſi priùs natura intelligitur factus à Deo, quàm à nobis. 90. 1. C. ibid. 2. A.*

Locus, locatum.

1 *Aliquid poteſt eſſe in loco, vel intrinſeca præſentia, vel extrinſeca circumſcriptione ab alio corpore. 568. 1. A. ibid. C.*

2 *Inmutabilitas loci phyſici ex præſentia ad ſpatium, non ex ſuperficie circumdante, deſumitur. 600. 2. D.*

3 *Eſſe definitiuè in loco, in rigore includit negationem aptitudinis exiſtendi naturaliter in alio loco. 593. 1. A. B. 595. 2. D.*

4 *Non omnes modi exiſtendi in loco reducuntur ad circumſcriptiuum & definitiuum. 593. 1. E.*

5 *In locato, præter ſuperficiem ambientem, eſt modus intrinſecus præſentiæ, qui non corrumpitur, niſi corpore mutato. 568. 1. D.*

6 Actu

8 *Actu occupare locum diſtinctum eſt in locato ab eſſe quantum.584.1.C.*
An idē corpus poſſit eſſe in duplici loco, & his ſimilia, vide verbum, Corpus.

Manipulus.

1 *Manipulus primitiarum ſecundo die azymorum offerebatur. 479.1.B.C. Vide Miſſa. § Quibus veſtibus debeat celebrari.*

Manna.

1 *Manducatio manna, licet rei ſacræ ſignum, cur non ſacramentum.10.1.E.*

Manus impoſitio.

1 *Multiplex in ſacra Scriptura.425.2.D.*

Mare.

2 *Maris rubri tranſitus, licet rei ſacræ ſignum, cur non ſacramentum.10.2.E.*

Maria.

1 *Aucta eſt ei gratia per Baptiſmum.107.2.B.*
Capax fuit Baptiſmi, licet non potuerit per illum primam gratiam recipere.170 1.C.
A quo, & quando baptizata, vide verbum Chriſtus.

Martyrium.

1 *Priuilegium Martyrij ante Chriſti aduentum cœpit.355.2.A.*
2 *In quantum actus fortitudinis, nō reperitur in infantibus, ſecus, qua eſt actualis mors pro Chriſto.344.2.D.*
3 *Requirit in adultis actum honeſtum & ſupernaturalem, quo velint pro Chriſto mori, & veram fidem ſupernaturalem profiteri.345.1.E.*
4 *Non eſt de eius ratione, procedere ex formali dilectione Dei ſuper omnia ibid. & 353.2.B.*
5 *Confert gratiam martyri in aliquo inſtanti vitæ, in quo videtur mors naturaliter ineuitabilis.355.2.C.*
6 *Exiſtens in mortali, data occaſione martyrij, tenetur conteri, licet attritio poſſit ex accidenti ſufficere.350. 1. D. 2.E.*

Materia.

1 *Per ordinem ad determinatam formam, determinatā accipit quantitatem, & quo modo.501.2.B.*
2 *Licet naturaliter informari duabus formis non poſſit, bene tamen ſupernaturaliter.498.2.B.*

Maſſa.

1 *A pane cocto differre, veriſimilius.500.2.D. Vide verbum, Euchariſtia.§.Materia.*

Mater.

1 *Matrem iamiam morituram non licet aperire, ne proles ſine Baptiſmo moriatur, poſſet tamen ob id accelerari ſupplicium, ſi morti eſſet damnata 286.2.E.*

Matrimonium.

1 *Quæ ſit in hoc ſacramento materia & forma.20.2.D.*
2 *Solum habet determinatam formam in genere, quæ ſcil. ad humanum contractum ſufficiat.25.1.A.*
3 *Per decretum Tridentini claudeſtina irritans, quo modo non fuerit mutata materia, nec forma huius ſacramenti. 32.2.B.*
4 *In lege veteri non erat ſacramentum.92.1.C.*
5 *Nulli in particulari neceſſarium, ſed Eccleſiæ.58.2.A.& 181. 1.E.& 201.1.A.*
6 *An ex intentione contrahentium poſſit matrimonium cōtrahi, quin fiat ſacramentum.159.2.B.*
7 *Error perſonæ in matrimonio ſubſtantialis eſt.164.1.A.*
8 *Matrimonij miniſter, contrahentes ipſi, Parochus verò ſolum aſſiſtit, vt teſtis ſimpliciter neceſſarius.190.2.B.191. 2.A.*
9 *Contrahentes in mortali, in quantum miniſtri ſunt, non peccant mortaliter, ſecus in quantum recipiunt cum obice.93.1.D.*
10 *Non etiam peccat ſacerdos, qui in ſtatu peccati aſſiſtit contractui, benedicitq; contrahentes.ibid.E.*
11 *Habet effectum, recedente fictione, etſi fictio tollatur ſoluto iam matrimonio.336.2.A.342.1.C.*
An eſſet in ſtatu innocentiæ, vide verbum Status Innocentiæ.
Matrimonium Adæ & Euæ, vide verbum, Adam.

Matutinum.

1 *Matutini recitatio an debeat præcedere Miſſam. Vide verbum Miſſa, § Miniſter.*

Melchiſedech.

1 *Oblatio Melchiſedech in pane & vino, ſacrificij & ſacramenti rationem habuit.49.1.A.*
2 *Obtulit panem triticeum.519.1.D.*
3 *Tam panis, quam vinum de eſſentia illius ſacrificij. 975.2. E.*

Meritum.

1 *Ad omne meritum de congruo non ſufficit fides informis. 43.2.D.*
2 *Meritum de congruo quando infallibiliter effectum habeat.ibid.D.*
3 *Solis adultis poteſt aliquis mereri de congruo, nec ideò amittit ſuum præmium de condigno.77.2.C.*
4 *Acquiſito iure ad primam gloriam, nullus deinceps gloriā meretur, niſi merendo eius & gratiæ augmentum. 115.2. A.*
Meritum Chriſti. Vide verbum Chriſtus.

Metalepſis.

1 *Aſſumptionem & participationem, proprius tamen tranſmutationem ſignificat.472.2.B.ibid.C.*

Miniſter.

Quis & qualis ſacramētorū in communi, & cuiuſlibet in ſpeciali. Vide in ſingulis ſacramentis, & in verbo, Sacramenta, & Sacramenta nouæ legis, §.Miniſter.

Miraculum.

1 *Pro quo hæc vox in rigore ſupponat.555.1.B.*
2 *Alia, vt credantur, alia, vt ad credendum iuuent: occulta illa, hæc publica & nota. ibid.*

Miſſa.

1 *Vſus huius vocis in Latina Eccleſia antiquiſſimus. 954.2.C Eius etymologia.955.1.C.D.*
2 *A Chriſto inſtituta, quoad ſubſtantiam ibid.A.*
3 *Miſſa alia cathecumenorum, alia fidelium, & quæ.954.1. E.ibid.2.C.alia ſolemnis, & quæ. 1138. Nomina & figura Miſſæ.959.1.E.960.2.A.*

Eſſentia & ſignificatio.

1 *Myſterium Euchariſtiæ, prout in Eccleſia conficitur, & Miſſa appellatur, verum ſacrificium eſt, licet ſit repræſentatio ſacrificij cruenti.950.2.D.951.E.952.2.A.B.C.*
2 *Vnicum eſt & à Chriſto inſtitutum, neq; ab Eccleſia inſtitui potuiſſet.955.2.E.956.2.E.*
3 *Eius ſignificatio moralis communis cum cæteris ſacrificiis, myſtica verò in commemoratione Chriſti paſſionis cōſiſtit, quæ non propriè fit, niſi per vtriuſq; ſpeciei conſecrationē & oblationem.958.1.C.D.*
4 *Obiectum cui, huius ſacrificij, tota Trinitas.ibid.1.D.*
Sola conſecratio vtriuſque ſpeciei cum ordine ad ſumptionē eſt de eſſentia huius ſacrificij.956.1.A.
5 *Hæc conſecratio eſſentialis eſt, prout continet tranſubſtātiationem panis in Chriſti corpus, & ſeparationem accidentium à ſubſtantia.977.1.C.D.978.2.A.*
6 *Quid primariò intentū in hoc ſacrificio.970.2.C.975.2.A 976.2.E. Solū accidentaliter & numericè diſtinguitur à ſacrificio incruento, quod Chriſtus per ſe obtulit, à cruento verò eſſentialiter quoad actionem offerendi. 978.2.E. & 979. per totam.*
7 *Eſſentialiter diſtinguitur à ſacramentis legis veteris.980.1. C. Si pro re oblata ſumatur, rationem ſacramenti includit.984.1.D.E.*
Probabilius eſt, ex nulla intentione miniſtri ab hoc ſacrificio ſacramenti rationem poſſe ſeparari. ibidem E.984. 2.C.

Res oblata.

1 *Chriſtus vt eſt ſub ſacramentalibus ſpeciebus, res oblata per hoc ſacrificium.960.1. A.2.C.*

2 *Principalius pertinet ad rem oblatam Chriſtus, quàm ſacramentales ſpecies. 91. 1. A.*

3 *Panis & vinum vt materia ex qua, pertinent ad rem oblatam. ibid. 1.D.*

4 *Quomodo in hoc differat Miſſa à veteribus ſacrificiis. ibid. 2. B.*

5 *Cur aliquando Patres, Chriſtum in Euchariſtia immolari, concedere renuant. 952.2.D.*

Dignitas.

1 *Maxima eſt, & vnde ſumenda. 982.2.B. 986. 1. A. Nec minor, quam in ſacrificio cœnæ vel crucis. 982. 1. D.*

2 *Bona omnia & rationes aliorum ſacrificiorum in hoc vnò reperiantur. 981.2.A. B.C.D.*

3 *Omnia ſacramenta à ſe realiter diſtincta ſuperat in dignitate. 982. 1. E.*

4 *Sibi ipſi vt ſacramento omnino æquale in dignitate, & in intentione prius: in executione poſterius. 982.2.C.983. 1. E. & 2.E.*

Valor.

1 *Miſſæ valor in quo ab eius effectu diſtinguatur. 1028.1. E.*

2 *Vt eſt à ſuo principali offerente, infinitum habet valorem intenſiue. ibid. 1. C.*

3 *Quatenus à Chriſto, vel à miniſtro eius nomine offertur, eſt infinitus in impetrando, nunquam tamen ad id de facto applicatur. ibid. 1.E.*

4 *Quatenus ab Eccleſia offertur, finitam habet efficaciam. 1029.1. E.*

5 *Multoque magis prout eſt à priuato offerente. ibid. 2. A.*

6 *Multiplicatio orationum in Miſſa non impedit earum valorem ad impetrandum. 1022.1. C.*

Effectus.

1 *Qui illi correſpondet ex opere operato, ſtatim poſt conſecrationem vtriuſque ſpeciei datur, non ante. 972.2. D. 976. 2.D.*

2 *Non eſt cauſa phyſica ſui effectus, quem habet ex opere operato, ſed moralis proxima. 998.1.A.*

3 *Non eſt cauſa omnium effectuum qui ex Chriſti redemptione proueniunt. 999.1. B.*

4 *Nititur crucis ſacrificio, non tamen Sanctorum meritis. 1000.2. B.*

5 *Inter ſacramentum & ſacrificiũ vt cauſæ, ſunt variæ differentiæ. ibid. B.*

6 *Differentia inter hoc ſacrificium & incruentum Chriſti circa idem. 1001. 2. C.*

7 *Ex opere operantis Chriſti, effectum habet impetrationis. 1002. 1. C.*

8 *Qualiter per modum impetrationis obtinere poſſit gratiam, eius augmentum, & remiſſionem peccatorum tam mortalium, quàm venialiũ. 1006. 1. D. 2. B. 1008.2.D.1009. 1.C.1010.2.B. 1012.1. A. ibid. 2.A. 1013.2.C. ibid. E.*

9 *Impetratio in multis ab opere operato diſtinguitur. 1003. 2. A. Cur impetratio non ſemper ſit infallibilis 1004. 1. C.*

10 *Cur efficacia ad dandam & augendam gratiam ex opere operato, & remittenda peccata ſit in ſacramento, & non in ſacrificio. 1008.2.B.C.A.1012. 2. A.*

11 *Aliquam pœnam temporalem remittit ex opere operato, & etiam per modum impetrationis, ſine aliquo actu eius cui remittitur. 1014.1.B.1015.2.B. ibid. E.*

12 *Bonorum temporalium conſecutionem impetrat. 1016.1. B. C.D.*

13 *Non cauſat diſtinctum effectum, vt à Chriſto primariò offertur, & vt à ſacerdote. ibid. 2.D.E.*

14 *Nullum effectum cauſat ex opere operato in infidelibus, niſi pro eis à ſacerdote offeratur. 1017.1.E.*

15 *Inter impetrationem & ſatisfactionem quæ diuerſitas. ibid. 2. B.*

16 *Sacerdoti etiam vt priuato offerenti aliquis fructus reſpõdet ex opere operato. ibid. E. 1018.2.A.*

17 *Aliquem etiam participant fideles ad ſacrificium cõcurrentes. ibid. A.*

18 *Differentia inter fructum publico miniſterio ſacrificij reſpondentem, & priuatis oblationibus. à 1019. ad. 1020. 1.E.*

19 *In eo pro quo ſpecialiter offertur. ſi non ponat obicem, ſortitur effectum ex opere operato, non autem in omnibus aliis Eccleſiæ membris. 1019. 2. E.*

20 *Diuiſio effectus huius ſacrificij in ſpecialiſſimum, ſpecialem & generaliſſimum, de effectu impetrationis tantùm intelligenda. 1022.2. C.*

21 *Si nulli applicetur effectus intentione formali vel virtuali miniſtri, nullum effectum ſortitur. 1023.1.A.*

22 *Qualis debeat eſſe hæc applicatio, & quando facienda. ibid. B.C.2.A.B.C.*

23 *Hic effectus finitus eſt intenſiuè, quodammodo tamen in infinitum augeri poteſt. 1046.2. B. 1027. 2. B. vnde eius quantitas deſumatur. 1030.2.C.*

24 *Quis fructus reſpondeat toti Eccleſiæ, ſinguliſque eius mẽbris, ex generali oblatione huius ſacrificij. 993. 1. B. ibid. 1. C. D.*

25 *Quis Catechumenis. ſi pro eis offeratur. 4. ibid. C. C.*

26 *Fructus ſacrificij quem ſacerdos pro aliis offerre poteſt, qualis ſit, & quanti valoris & efficacitatis ad impetrandum. 1032. 2.B.1033.1.B.1034.1.E.*

Pro quibus poſſit offerri.

1 *Quilibet ſacerdos, vel alius inferior offerens poteſt tam pro ſe quàm pro aliis offerre. 991.E.992. 1.C.*

2 *Pro Eccleſia, omnibuſque membris illi colligatis offerri debet. ibid.*

3 *Pro Catechumenis & pro infidelibus non excõmunicatis offerri poteſt. 993.1. C.2.D.*

4 *Secus pro excommunicatis excommunicatione maiori, & pro damnatis. 994.2.D.E.*

5 *Qualiter poſſit offerri pro beatis. 995.2.D.E.997.1.B.*

6 *Pro animabus purgatorij perutiliter offertur. 996.2. E.*

7 *Effectus ex opere operato nequit offerri, niſi pro baptizatis viatoribus hoc nomine Purgatorij animas cõprehendendo. 1024.2.C.1025.1.B.*

8 *Qualem diſpoſitionem requirat in eo, pro quo offertur. 1025.1. D.E.1026. 1. C.1027.1.D.*

9 *Non redit effectus, recedente fictione. ibid. 1.B.*

Miniſter.

1 *Semper principale offerens eſt Chriſtus, qui actu offert, quamuis per ſacerdotem. 985. 2. A. 986. 1. D. ibidem 2.E.*

2 *Omnis; & ſolus ſacerdos ritè Ordinatus, hoc ſacrificium offerre poteſt vt proximus miniſter. 987.2. B.988. 1. D. 2. A. per totam.*

3 *Omnes fideles aliquo modo offerre poſſunt. 989. 1. E.992. 1.B.*

4 *Sacerdos mereri, ſatisfacere & impetrare poteſt ex opere operantis per hoc ſacrificium. 1001. 2. E.*

5 *Offerentium hoc ſacrificium varius ordo. 1016.2.C.*

6 *Applicatio fructus ſacrificij à voluntate miniſtri pendet. 1021. 1. E.*

7 *Non tenetur ſemper partem fructus ex opere operato, offerre pro tota Eccleſia. 1022.1. C.*

8 *Priuati offerentes fructum ſibi ex opere operato reſpondẽtem aliis applicare non valent. 1024.1.E.*

9 *Ex duobus miniſtris, quorum vnus vnam ſpeciem, alius aliam conſecraret, veriſimilius eſt, applicationem fructus à poſterioris voluntate pendere. 1032. 1. A. 2. E.*

10 *Qui ab hoc miniſterio excludendi, ob corporis morbum. 1081. 2. D.*

11 *Diſpoſitiones, quæ ad communicandum neceſſariæ, eædem & ad ritè celebrandum, nec vlla alia interior neceſſaria. ibid. per totam.*

12 Nul-

12 *Nullum eſt præceptum obligans ſub mortali ſacerdotes ad recitandum Matutinum ante Miſſam. 1082. 2. B. 1083. 2. C.*

13 *Tenetur ſeruare integrum Miſſæ ritum, prout in Miſſali conſtituitur, & qualiter in hoc peccet, vel à culpa excuſetur. 1111. 1. E. 1112. 1. D. 1117. 2. C.*

14 *Dicere Miſſam alterius diei, vel de alia re, quam in Miſſali dicatur, in priuata Miſſa licet ſacerdoti. 1112. 1. A.*

Quibus veſtibus debeat celebrari.

1 *Eccleſia conuenienter deputauit veſte, quibus ſacerdotes vterentur in hoc myſterio. 1084. 2. A. 1085. 1. D.*

2 *Singularum veſtium ſignificationes: Amictus & Albæ. ibid. E.*

3 *Cinguli. 1085. 2. C. Manipuli. 1086. 1. B. Caſulæ. ibidem. 1. A.*

4 *Aliæ ſignificationes harum veſtium per comparationem ad Chriſtum. 1086. 1. C ibid. 1. E.*

5 *Dalmaticæ vſus antiquiſſimus in Eccleſia. ibid. 2. A. B. C.*

6 *Circa materiam harum veſtium nihil iure præſcriptum, quid tamen circa eam, & formam ſeruandum. ibid. 2. C. 2. E.*

7 *Quid circa earum benedictionem, eiuſq; durationem. 1087. 1. E.*

8 *Omnia hæc veſtimenta, eaq; benedicta, ſimpliciter neceſſaria, & quando per earum omiſſionem peccetur. 1088. 1. per totam.*

9 *Debet ſacerdos accedere calceatus. 1088. 2. A.*

10 *Poteſt, cooperto capite, celebrare ex graui infirmitate, maximè ex diſpenſatione Pontificis. ibid. B.*

Quo tempore.

1 *Nec ante auroram, nec poſt meridiem, dicenda. 1042. 2. B. ibid. 2. D. ibid 1. E.*

2 *Secluſis ſpecialibus priuilegiis Epiſcoporum, vel Religioſorum. ibid. 1 B. C. D. E.*

3 *Vel ſi neceſſitas occurrat, ratione itineris vel alterius rei grauis. 1062. 1. C.*

4 *Vim præcepti obtinuit conſuetudo circa hæc. 1072. 2. B. C. D.*

5 *Miſſæ particulares poſſunt dici quacunque hora ab aurora ad meridiem, ſolemnis verò à nona vſq; ad duodecimam. 1042. 2. D. 1043. per totam.*

6 *Olim tardius Miſſæ inchoabantur, maximè in diebus ieiunij. 1042. 2. D. 1046. 1. A.*

7 *Non eſt mortale, hora & dimidia ante ſolis ortum celebrare, imò licitè inchoatur dimidia ante crepuſculum. 1042. 2. E.*

8 *Communi iure, Eccleſiaſtico quidem, non diuino, non licet niſi ſemel quotidie celebrare. 1040. 2. A. B. 2. C.*

9 *Diſcutiuntur exceptiones, & caſus varij de hac re. ibid. 2. C. D. E.*

10 *An aliquo die non liceat celebrare, niſi ſolemnem Miſſam. 1038. 2. B. C. D. E.*

11 *Feria quinta in cœna Domini licitè poteſt ſecluſo ſcandalo, celebrari. ibid. C. D.*

12 *An liceat in Sabbatho ſancto & in die Paraſceues. 1039. 2. C. D. E.*

Vbi.

1 *Quàm cõuenienter templa ad hoc deſignata ſint. 1048. 1. B. ibid. C. D. E. 1051. 2. D.*

2 *Quibus nominibus nuncupentur, & illa dicandi conſuetudo, & finis. 1049. 1. C. & ſeq. 1050.*

3 *Eorum vtilitates. ibid.*

4 *Simpliciter ſoli Deo eriguntur, quandoque tamen nõ ſolùm Martyribus, ſed aliis etiam Sanctis dicantur. 1050. 2. E.*

5 *Conſuetudo conſecrandi ſolemniter templa, à quo tempore cœperit, & quam ſit laudabilis. & vtilis. 1052. 1. C. 1053. 1. E.*

6 *Non poteſt niſi ſub mortali extra Eccleſiam offerri, quæ olim requirebatur conſecrata, modò ſufficit benedicta, dũmodo altare ſit conſecratum. ibidem. 2. D. E. 1054. per totam.*

7 *Qui in loco interdicto ſacrificat, interdictus manet. ibid. 2. A.*

8 *Poteſt Epiſcopus facultatem concedere ad ſacrificandum in oratorio priuato. ibid. C. D.*

9 *Non poteſt dare facultatem Epiſcopus ſacerdoti celebrandi vbique, in altari portatili. 1055. 1. C. D.*

10 *In caſu neceſſitatis vbiq; poteſt ſacerdos celebrare, Epiſcopus verò extra neceſſitatem, neuter tamen in mari. ibid. 1. E. 2. C.*

11 *Aliis etiam idem licet ex priuilegiis. ibid. 2. D.*

12 *Eccleſiæ pollutio, eſt prohibitio iure Eccleſiaſtico introducta. 1060. 1. D.*

13 *Quibus modis polluatur Eccleſia, & à quo luſtranda. à 1056. ad 1059. ibid. 1. E.*

14 *Quam pœnam incurrat celebrans in Eccleſia violata. ibidem.*

15 *De altari, & eius etymologiis. 1061. 1. B.*

16 *Altare duplex, fixum, & portatile. ibid. 1. E. 1062. 1. D.*

17 *Neceſſarium eſt altare lapideum conſecratum, & quale in quantitate, & conſecratione. 1061. 1. E.*

18 *Non opus eſt, altare maius ad plagam Orientalem reſpicere. ibid.*

19 *De ornatu altaris. 1063. 2 D. ferè per totam.*

20 *Præter pallas non benedictas, requiritur corporale linteũ benedictum, qualeq; eſſe debeat, & quotuplex. 1064. 1. D. E. ibid. 2. B. C.*

21 *Requiritur etiam lumen ſeu lucerna cerea ardens, liber Miſſalis, & crux aliqua. ibid. 1065. 2. C.*

Defectus quomodo ſupplendi.

1 *Quicunque defectus ſubſtantialis in materia vel forma cõmiſſus, neceſſariò ſupplendus. 1120. per totam. Secùs accidentalis. 1025. 2. D.*

2 *Quid faciendum ei, qui pane iam conſecrato aduertit non miſcuiſſe aquam, nec tunc miſcere poteſt. 1120. 1. E. 2. A.*

3 *Qualiter qui in ſola aqua conſecrauit, debeat ſupplere hũc defectum. ibid. 2. D. 1121. 2. B.*

4 *Si in forma cuiuslibet ex ſpeciebus mutatio ſubſtantialis fiat, quouis tempore ſupplenda. ſecùs ſi in vtriuſque ſpeciei forma eſſentialis mutatio contigerit. ibid. E. 1122. 1. B. C. D.*

5 *Quæ verba in huiuſmodi caſibus repetenda ibid.*

6 *Quid faciendum, ſi venenum alicui ex ſpeciebus inueniatur admiſtum. ibid. 2. D.*

7 *Quid in aliis caſibus qui frequenter accidunt. ibid. D. E. 1123. 2. E. ibid. 2. C.*

8 *Cùm ſacrificium ab aliquo inchoatum ab eodem perfici non poteſt ab alio complendum, & quo modo. 1124. 2. D. E.*

9 *Qui ſint defectus accidentales tam in materia quàm in forma ſacrificij. 1126. 2. B. D.*

Ritus Miſſæ.

1 *Benè potuit Eccleſia alia verba addere præter eſſentialia, & quàm conuenientia verba addiderit, per ſingula diſcurrendo oſtenditur. 1092. 2. E.*

2 *Confeſſio. 1093. 1. C. Introitus. ibid. D. Kyrie eleiſon. ibid. 2. C. Gloria. 1194. 1. A. 2. D. Dominus vobiſcum. ibid. 1. A. Collecta. ibid. 2. B. Flectamus genua. ibid. C. Orationes 1095. 1. A. Epiſtola. ibid. 1. D. Graduale. ibid. 2. B. Alleluia. ibid. C. Euangelium. ibid. E. Symbolum. 1096. 1. B. Secunda populi ſalutatio. ibid. E. Offertorium. ibid. 2. B. Manuum ablutio. ibid. 1. D. Secretæ orationes ante præfationem. 1097. 1. A. Præfatio. ibid. 1. B. C. Communicanda. ibid. 1. D. Aliæ duæ ſalutationes populi & collecta. ibid. D. E. Item, Miſſa eſt. 1098. 1. A. Populi benedictio. ibid. Euangelium vltimum. ibid.*

3 *Cur addatur deprecatio illa, quæ fit ſuprà munera conſecrata. 747. 1. A.*

4 Quàm

4 *Quàm conueniens fuerit non celebrari vulgari ſermone.* 2.C.D.
5 *Et alia in Miſſa clara voce, & alia ſubmiſſa, proferri.* 1098. 1101.1.C.
6 *Exponuntur difficilia verba, quæ ante offertorium dicuntur in Miſſa defunctorum.* 1102.2.E.C.
7 *Quæ cæremoniæ ſpecialiter inſtitutæ ſint, vt hoc myſterium debitè peragatur.* 1112.B.C.D.E.
8 *Quæ propter exteriores latriæ actus.* 1116.1.A.
9 *Quæ, propter moralem & etiam myſticam ſignificationẽ à* 1114.2 E. *ad* 1115.2.A.
10 *Multiplex vſus ſigni crucis in Miſſa quid ſignificet.* 1116. 2.E.
11 *Vſus muſicæ, thuribuli, & apparatus miniſtrorum in ſolẽnibus Miſſis, conueniens. ibid.* 2.B.C.D.E.
12 *Omittere has cæremonias quale peccatum ſit.* 1117.2. C.D.E.

Canon Miſſæ.

1 *Regulam ad ſignificandum præſcriptam propriè ſignificat.* 1110.1.E.
2 *A quibus verbis incipiat, & quibus finiatur.* 1103.1.C.
3 *Non eſt de ſubſtantia ſacrificij, ſed iure tantùm Eccleſiaſtico præceptum, ibid.* D.
C *De eius authore & antiquitate.* 1104.1.A.B.C. *ibidem* 2.A.
5 *Per ſingulas partes & verba difficilia, exponitur.* 1110.2. D.E.
6 *Cur in Canone mentio Martyrum tantùm, & non Cõfeſſorum.* 1106.A.

Vaſa.

1 *Calix & patena requiruntur, & ex qua materia.* 1067. 1.A. *ibid.* 1.C. *Ab Epiſcopo conſecrata. ibi.* 2.D.
2 *Quando opus ſit reconſecrare calicem.* 1068.1.B.C.D. E.
3 *Qualia vaſa conſecrata requirantur. ibid.* 2.D.E.

Cultus qui debetur locis & vaſis ſacris.

1 *Qualis veneratio illis danda ex ipſo iure naturali.* 1070.1.D. *&* 2. *per totam.*
2 *Iure poſitiuo multa prohibita circa huiuſmodi res, quæ ſi fiant, erunt ſacrilegium.* 1170.1.D.
3 *Qualiter liceat laicis & mulieribus has res tangere. ibid.* 2.C.D. 1071.1.A. 1072.1.B.
4 *Epiſcopi & ſacerdotes poſſunt ſepeliri induti veſtibus ſacris.* 1073.1.A.B.
5 *Non poſſunt hæ res ad prophanos vſus conuerti. ibidem.* D.E.
6 *Vaſa argentea confracta, quibus caſibus vendi poſſunt. ibid.* E.
7 *Simpliciter aliqua adoratione proſequenda, & quali ibid.* 2.C. *ibid.* 1.B.C.D. 1074.2.B.C.D. *&* 1075.2.C.
8 *Ad quam virtutem hæc adoratio pertineat.* 1076.1.D. 1075. 2.E.
9 *Hæc adoratio quodammodo vna, quodammodo duplex.* 1077.1.D. *per totam &* 1078. 1081.1. D.
10 *Adoratio reſpectiua ſeparabilis ab abſoluta.* 1079. D.E.

Miniſtrans ſacerdoti.

1 *Non eſt iure diuino aliquid cautum de numero illorum, qui aſtare vel miniſtrare debent ſacrificio, ex iure tamen Eccleſiaſtico, vnus ſaltẽ miniſter requiritur.* 1135.1.E. 1136. 1.B.
2 *Hic non debet eſſe fœmina.* 1137.2.C.
3 *An in aliquo raro caſu poſſit ſacerdos ſine miniſtro ſacrificare. ibid.* 2.E.
4 *Ad quid teneatur qui miniſtrat.* 1138.2. *per totam*

Miſſæ ſtipendium, & pro quibus ex obligatione dicenda.

1 *Ex obedientia & voto & iuſtitia poteſt oriri obligatio offerendi Miſſam pro aliquo, ex charitate autem rarò.* 1126.2. D.E.
2 *Inter beneficia ſimplicia ea ſola, quæ ex ſpeciali inſtitutione id onus diſponunt, eius obligationem inducunt.* 1127. 1.E.
3 *Ratione beneficij Curati non tenetur Parochus quotidie pro ouibus ſacrificium offerre. ibid.* 2.C.
4 *Ex ſtipendio accepto oritur obligatio iuſtitiæ.* 1128.2.B. *Et an interueniat iuſtum & quale, ibi. &* 1129.1.D.
5 *Quid ſacerdos teneatur offerre ratione huius obligationis. ibid.* E.2.A.
6 *Quidquid ab Eccleſia ob hanc cauſam datur, licitum ſtipẽdium eſt. ibid.* 2.E.
7 *Cum reditus Eccleſiæ relicti non attingunt mediocre ſtipendium, Epiſcopus Eccleſiæ poteſt illam obligationem ad minorem numerum Miſſarum redigere. ibidem* C.
8 *Non poſſunt iuſtè recipi maiora ſtipendia taxatis, nec pro vna Miſſa plus quàm vnum ſtipendium accipi, quantumuis pauper ſit ſacerdos.* 1130.1 A. 1131.1.A. 1133.1.E.
9 *Vnde penſanda quantitas iuſti ſtipendij, cùm non eſt lege definitum.* 1130.2.B.
10 *Sacerdotes alias diuites iuſtè poſſunt erigere ſtipẽdia.* 1131. 2.C.D. 1132.1.B.

Præceptum celebrandi.

1 *Sacerdotes non tantùm ſemel in anno, tempore Paſchatis, ſed aliquoties tenentur celebrare.* 1037. *per totam.* 1036.1. *per totam.*
2 *Stando in iure diuino non eſt prohibitum quotidie celebrare, poſſet tamen aliquando Eccleſia id prohibere. ibidem.*
3 *Licet in ſingulis Eccleſiis Cathedralibus quotidie offerendum ſit ſacrificium, nullus tamen ſacerdos obligatur ad quotidie ſacrificandum, licet id melius ſit.* 1038.1.B.C.D. E.
4 *Miracula circa hoc. ibid.* 2.

Præceptum audiendi Miſſam.

1 *Tale præceptum eſt in Eccleſia, & per ſe loquendo ſub mortali obligat.* 1139.1. *per totam.*
2 *In hoc præcepto Pontifex diſpenſare poteſt.* 1140 2.D.
3 *Qualiter obliget ad audiendam totam Miſſam & quota partis omiſſio cenſeatur mortale. ibid.* D. 1141.1.D.2.C.C. D.E.
4 *Qui omiſit vnam partem Miſſæ, quomodo poſſit hunc defectum ſupplere.* 1143.2.A. *ad* 1144. *per totam.*
5 *Per quamlibet Miſſam vbique auditam ſatisfit huic præcepto. ibid.* 2.E. 1144.1.D.
6 *Nunquam tenentur fideles audire niſi vnam Miſſam, debent tamen ei eſſe moraliter præſentes.* 1145.1.B 1146. 2.A.
7 *Qualis voluntas neceſſaria vt impleatur præceptum, quæ etiam attentio, & qualiter ex eius defectu peccetur. à* 1145.2.C. *ad* 1146. *per totam.* 1147.1.D.
8 *In Miſſa poteſt quis alias orationes, & pſalmos recitare, & implere præceptum recitandi. ibid.* 2.D.
9 *Omnes fideles adultos obligat, & à quo ætatis tempore.* 1148.1.A.
10 *Quibus diebus obliget. ibid.* 2.C. *&* 1149.1.B.C. 1150.2.E.
11 *Tranſacto die quo Miſſa erat audienda non manet obligatio audiendi alio die.* 1151.1B.
12 *Habens priuilegium audiendi Miſſam tempore interdicti tenetur vti illo. ibid.* 2.A.
13 *Excommunicatus etiamſi per ipſum ſtet non abſolui non peccat non audiendo Miſſam. ibid.* 1.D.

14 *Quæ impedimenta excuſent ab obſeruantia huius præcepti.1151.1.B.& ſeq. ad 1156.*
15 *Qui excuſantur non tenentur loco Miſſæ aliquas orationes fundere.ibi. 2. A.*
16 *Nulla pœna à iure impoſita tranſgreſſoribus huius præcepti. ibid. B.*

Miſtio.

1 *Miſtio per iuxtapoſitionem, includit diuiſionem miſcibilium in partes, per contactum partium inter ſe. 577.2.E.*
Miſtio aquæ & vini in calice, vide Euchariſtia, §. Materia, & verbum Miſſa, §. Cæremonia.

Modus.

1 *Modus rei non poteſt eſſe ſine re quam modificat. 186. 2. D.*

Mors.

1 *Quando quis in articulo mortis eſſe dicatur. 885.1.B.*

Motus.

1 *In omni motu datur mutatio inſtantanea, qua acquiritur terminus. 83.1. A.*
2 *Solùm per accidens eſt cauſa caloris. ibid.*

Muſtum.

1 *Non differt eſſentialiter à vino. 528. 1. D.*
Vide Euchariſtia, §. Materia.

Mutatio.

1 *Quæ & qualis in formis & materiis ſacramentorũ intercedere poſſit, Vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis, & ſingula, §. Forma, & §. Materia.*

Neceſſitas.

1 *In ſacramentis neceſſitati mediĳ ſemper adiungitur præcepti neceſſitas. 462. 2. E.*
2 *Quando neceſſitas mediĳ, & quando præcepti. 469.1.B.*
3 *Quid neceſſitas mediĳ & præcepti in ſacramentis. Vide Sacramenta nouæ legis, §. Neceſſitas.*

Nox.

1 *Nox Cœnæ. Vide Cœnæ Nox.*
2 *In nocte Natiuitatis ter licet ſacerdoti celebrare. 1040. 2. C.*
3 *Qui ordo tam inter ipſas Miſſas, quàm in tempore celebrationis earum, tam in ſolemnibus, quàm in particularibus, ſeruandus. à 1041.1. B. ad 1042. 1. per totam.*
4 *In nocte reſurrectionis olim noctu Miſſa dicebatur, modò verò non licet. ibid. C.*

Obiectum.

1 *Non effectiuè, ſed finaliter tantùm mouet voluntatem. 608. 2. B.*

Oblatio.

1 *Propria huius vocis ſignificatio. 934.2.C.D.*

Obſeruantia.

1 *Actiones, quibus cultores Dei ſe ad talem cultum diſponũt, obſeruantiæ dicuntur. 182.1.D.*

Obſtetrix.

1 *Non tenetur ex præcepto ſcire neceſſaria ad baptizandum, etiam vernacula lingua. 349.2. A.*

Offertorium.

Vide verbum, Miſſa. §. Cæremonia.

Officium diuinum.

Inuerſio ordinis inter horas, dummodo intra eundem diem recitentur, non eſt mortale, imò, ſi ex rationabili cauſa fiat non erit veniale. 1082.1.C. 1083.2. C.

Opus.

1 *Opera pœnalia ad tria præcipuè deſeruiunt. 254. 2. B.*

Oratorium.

Vide verb. Miſſa, §. Vbi celebranda.

Ordo.

1 *Ordinis ſacramentum in Eccleſia neceſſarium. 264. 2. C.*
2 *Effectus huius ſacramenti. 71. 1. C.*
3 *Imprimit characterem. 122.1. A.*
4 *Primariò inſtitutum ad dandam poteſtatem Ordinis, ſecundariò ad danda gratiæ auxilia, quibus hoc præſtetur. 123.2. D.*
5 *Ordine per ſaltum recepto, factum tenet. & character imprimitur. 127. 2. B.*
6 *Quatuor minores Ordines poſſunt à ſimplici ſacerdote cõferri ex diſpenſatione Pontificis. 440.2.B. Imò & Subdiaconatus. 129.2.C.*
7 *Ordinatio ab Epiſcopo hæretico facta, valida eſt. 442.1.B.*
8 *Qui inuiti ab hæreticis Ordinantur, cur non irregulares. 396.2B.*
Vide, Status Innocentiæ.

Organizatio.

1 *Non poteſt perfectè intelligi ſine quantitate. 663.1. A.*
2 *Organizatio alia ſubſtantialis, alia accidentalis, & vtriuſq; expoſitio. 672.2. C.*
Vide, verbum Corpus.

Panis.

1 *Panis eſſentia in quo conſiſtat. 323.2. A.*
2 *Panis ſubſtantia non manet in Euchariſtia, vnita hypoſtaticè Verbo diuino. 512.2. C.*
3 *Panis azymus & fermentatus, qui dicantur. 517.2. A.*
4 *Quid nomine panis communiter intelligatur. 518. 1. D.*
5 *Solus panis triticeus hominibus accommodatus. 519. 1. D.*
Ex fructibus vel leguminibus factus, ſolum eſt panis ſecundum quid. ibid. 2. C.
Vide Azymus, & verbum, Euchariſtia, §. Materia.
De ſubſtantia panis, quæ in Euchariſtia deſinit. Vide verbum, Tranſubſtantiatio.

Paganus.

Vide verbum, infidelis.

Papa.

1 *Habet ſupremam poteſtatem Eccleſiaſticam, & ſolus poteſt inſtituere aliquid vniuerſam Eccleſiam obligans. 339. 2. C.*
2 *In his, quæ ſunt iuris diuini ordinariĳ, quo modo poſſit Papa diſpenſare. 338. 2. C.*
3 *Non poteſt ritum ſubſtantialem ſacrificĳ aut Sacramenti mutare. 483. 2. C.*

Paraſceue.

1 *Hac die non offertur verum Euchariſtiæ ſacrificium. 968. 2. B.*

Parochus.

1 *Diebus, quibus non obligatur pro quibus celebrare, tam ab ipſis, quàm ab extraneis poteſt Miſſarum ſtipendia accipere. 1132.2.. A. B. C.*
2 *Non ſatisfacit huic obligationi, offerendo Miſſam pro dantibus ſtipendium, quando ſimul etiam pro populo offert, ibid. 2. B.*
3 *An, qui multa Miſſarum ſtipendia congregat, & inter alios ſtipendiarios diſtribuit, poſſit ſibi aliquam partem retinere. 1133.1. C.*
Vide verbum, Miſſa, §. Miniſter, §. Pro quibus poſſit offerri.

Paſcha.

1 *Nomine Paſchæ quid intelligatur. 892.1.E.*

Peccatum, & peccator.

1 *Peccatum mortale, & gratia immediatè opponuntur natura ſua. 72.2.D.E.*
2 *Originale non remittitur de lege ſine habituali gratia, nec ſine aliis mortalibus, ſi adſint. 104.1.B. 317.2.E.*
3 *Neque Originale nec mortale remittuntur ſine aliquo ſacramento in re, vel in voto. 329.2. B.*
4 *Neque vnum mortale remittitur ſine aliis mortalibus, bene tamen ſine venialibus, & vnum veniale ſine aliis. 327. 1. C. D.*
5 *Veniale de facto non remittitur ſine mutatione intrinſeca peccatoris, poteſt tamen remitti. 1013.1. D. E.*
6 *Peccatum, quod ex iuſta cauſa in confeſſione tacetur, non remittitur niſi in voto alterius confeſſionis, in qua aperiẽdum. 329.2. D.*
7 *Peccator publicus, & occultus, quis dicatur. 860.2. D. E. 855.1. E.*

8 *Peccatores publici & occulti, quando admittendi ad Euchariſtiam, & quomodo peccet eos admittens. Vide, Euchariſtia, §. Miniſter.*

Pentecoſtes.

1 *Hoc feſtum poſt quinquaginta dies ab illo, quo offerebatur primitiarum manipulus, celebrabatur. 479. 1. B.*

Permiſſio.

1 *Permiſſio, quam Deus habet reſpectu eorum, quibus prævidit, non applicanda media pro omnibus inſtituta, non pugnat cum voluntate generali omnes homines ſaluandi. 43. 2. C.*

Perſeuerantia.

1 *Perſeuerantiæ donum quid tribuere debeat ei, cui datur. 466. 1. B.*

2 *Nulla humana diſpoſitio antecedens ſufficit ad obtinendum ex iuſtitia vel infallibiliter perſeuerantiæ donum. 466. 2. E.*

3 *Non oportuit, hoc donum eſſe effectum alicuius ſacramenti ex opere operato. 468. 2. C.*

4 *Auxilium efficax concomitans ad perſeuerandum poteſt promitti ſub conditione, ſi non ponatur obex, vt verò dicit auxilium antecedens, non ita. 47. 2. D. An ſit effectus Euchariſtiæ. Vide, Euchariſtia, §. Neceſſitas.*

Perſonæ diuinæ.

1 *Pater & Spiritus ſanctus ſunt in Euchariſtia per concomitantiam mediatam. 676. 2. C.*

D. Petrus.

1 *Immediatè à Chriſto baptizatus, baptizauit duos filios Zebedæi, ipſi verò reliquos Apoſtolos. 211. 1. C.*

Pœnitentia.

Vide, verbum Confeſſio.

Phaſe.

1 *Tempus Phaſe, quoad immolationem agni, incipiebat à veſpera vltima decimæ quartæ lunæ, vergẽte iam ſole ad Occaſum. 478. 1. C.*

Præceptum.

1 *Præceptum generale non ſolùm eos, qui ſunt præſentes promulgationi, ſed omnes præcepti capaces comprehendit. 469. 2. C.*

2 *Præceptum affirmatiuum ſemper obligat, non tamen pro ſemper. 466. 2. B. ibid. 2. D. 467. 2. E.*

3 *Intra omne tempus, quo præceptum affirmatiuum obligat, poteſt abſque vlla cauſa eius impletio licitè differri. 469. 1. D.*

4 *Præceptum Baptiſmi, & cuiuſlibet alterius ſacramenti. Vide Baptiſmus, §. Præceptum, & ſimiliter in ſingulis ſacramentis.*

Prædicamenta.

1 *Nullum, niſi ſubſtantia, quantitas, vel qualitas, habet entitatem realiter diſtinctam à cæteris. 565. 2. B.*

Præputium.

Chriſti præputium, vide, Chriſtus in Euchariſtia, §. Subſtãtia & partes.

Præſcientia.

1 *Præſciens Deus aliquibus futura impedimenta, ne remedia ad ſalutem illis applicarentur, id permittere voluit. 43. 1. D.*

Præſentia.

1 *Præſentia ad locum in qualibet re creata, modus accidentalis eſt. 566. 1. E. 2. A.*

2 *Præſentia ad locum, genus eſt ad modum indiuiſibiliter, vel diuiſibiliter exiſtendi. ibid. B.*

3 *Non petit vnionem inter res, quæ inuicem ſunt præſentes. 569. 1. D.*

Præſentiam tantùm ordinis in Euchariſtia ponere, hæreticum, & in deſcenſu Chriſti ad inferos, erroneum. 567. 1. E.

Præſentia Chriſti in Euchariſtia. Vide, Chriſtus in Euchariſtia, §. Chriſti præſentia.

Præſentia naturalis & ſacramentalis, quid ſint, & in quo differant. ibid.

Præſentia quãtitatis, ſubſtantiæ ſpiritualis & materialis. Vide verbum, Quantitas, Angelus, Subſtantia.

Prima tonſura.

1 *Cur non ſit ſacramentum. 92. E.*

Profeſſio.

1 *Profeſſio in Religione, licet cæremonia ſacra ſit, & aliquã ſanctificationem conferat, cur non ſacramentum. 9. 2. E. 10. 1. C.*

Propoſitio.

1 *Inſtans, in quo propoſitionis ſenſus conſummatur, quomodo intrinſecum propoſitioni. 751. 1. A.*

2 *Propoſitionum de præſenti veritas, pro quo temporis inſtãti ſumenda. ibid. D.*

3 *Stat, ex efficientia alicuius propoſitionis, eiuſdem reſultare veritatem. 753. 1. D.*

4 *Priùs natura in propoſitione intelligitur ſignificatio, quã veritas. ibid. 2. B.*

5 *Veritas practica propoſitionis poteſt eſſe prior veritate ſpeculatiua. ibid. 2. E.*

6 *In propoſitionibus practicis, ſi ſubiectum ſit pronomen demonſtratiuum, deſignare ſolet prædicatum. 754. 2. A.*

Puer.

Vide, Infans.

Qualitas.

1 *Qualitas naturalis & ſupernaturalis vniuocè conueniũt. 125. 2. E.*

2 *Nulla qualitas põt eſſe effectiua gratiæ, nec vt cauſa principalis, neq; vt naturale inſtrumentum. 129. 1. E.*

3 *Qualitates ſpirituales non ſunt actiuæ ad producendas ſibi ſimiles. ibid. C.*

Quantitas.

1 *Extenſio in ordine ad locum non eſt de eſſentia quantitatis. 580. 1. E.*

2 *Præſentia naturalis quantitatis, & eius extenſio in loco, vnica tantùm quantitatis paſſio. ibid.*

3 *Habet quantitas ſuam propriam præſentiam naturalem diſtinctam à præſentia ſubſtantiæ, & ab illa ex Dei potentia ſeparabilem. ibid. 2. E.*

4 *Primariò habet reddere ſubſtantiam in ſe extenſam, & impenetrabilem. 582. 1. D.*

5 *Actualis verò impenetratio ſolùm eſt proprietas conſequẽs. ibid.*

6 *Quantitas ex diuina virtute conſtitui poteſt indiuiſibiliter in loco. 584. 2. E.*

7 *Indiuiſibilia quantitatis aliquid reale actu exiſtens ſunt. 683. 1. A.*

8 *Quantitas à ſubſtantia ſeparata, & replere locum, & alterari poteſt virtute naturali. 692. 1. B. C.*

9 *Eſt immediatum ſubiectum qualitatum naturalium, & cur. 724. 1. B.*

10 *Quantum comparatur ad localem præſentiam, tanquam priùs ad poſterius. 584. 1. C.*

Quantitas Chriſti in Euchariſtia. Vide verbum, Chriſtus in Euchariſtia.

Quantitas panis, quæ remanet in Euchariſtia. Vide Euchariſtia, §. Species ſacramentales.

Rameſſe.

1 *Quandoque ſignificat prouinciam, quæ eadẽ erat cum terra Geſſe. 483. 2. A.*

2 *Quandoque ciuitatem in eadem prouincia ædificatam in extremis Aegypti finibus. ibid. C.*

Vide verbum, Iſrael, & indicẽ ſacræ Scripturæ, Numerorum. 33.

Relatio.

2 *Relationes diuinæ cur non poſſint eſſe ſupernaturalia inſtrumenta, neque habere potentiam obedientialem actiuam reſpectu alicuius effectus. 94. 2. C.*

Religio,

Religio, & Religioſus.

1 Propter Religionis ſtatum cur neceſſe non fuerit, ſpeciale ſacramentum inſtitui.178. 1. D.
2 Religioſis inuitis, vel inſciis, non poteſt Superior ipſorum ſacrificia, vel aliorum operum ſatisfactiones aliis applicare, licet quandoque id iuſte præcipere poſſit. 1021. 2. C.
3 Perfectiſſimus actus exterior religionis in ſacrificandi cultu conſiſtit.581. 1. E.
Religionis votum. Vide verbum, Votum.
Religioſi quando, & quomodo, & quibus poſſint Euchariſtiam miniſtrare. Vide Euchariſtia, §. Miniſter.
Quæ motiua in Euchariſtia ad extollendam Religionis virtutem. Vide Euchariſtia, §. Inſtitutio.

Remiſſio.

Remiſſio peccati. Vide, Peccatum.
Remiſſio pœnæ. Vide, Baptiſmus & Miſſa, §. Effectus.

Reprobatio.

Cùm quis ex defectu intentionis Miniſtri non manet baptizatus: & ideò reprobatur, ſuo peccato mortali aut originali, tanquam cauſæ per ſe, Miniſtro verò, vt cauſæ per accidens, eius reprobatio tribuenda.159.1. B.

Ritus.

Ritus ſeruandi in vnincuiuſque ſacramenti adminiſtratione. Vide ſingula ſacramenta, §. Ritus.

Sacerdos & Sacerdotium.

1 Quanta ſemper reuerentia habiti.557. 2. D.
2 Cùm plures ſacerdotes, quando Ordinantur, ſimul cum Epiſcopo conſecrant, componunt cum illo vnum integrũ miniſtrum.509. 2. E.
3 In naturæ lege, primogeniti erant ſacerdotes, in lege ſcripta, erant ex tribu Leui & Aaron familia, in lege gratiæ ſupernaturaliter conſecrantur.937.2.B.
4 Poteſtas ſacrificandi & conſecrandi non diſtinguuntur in Sacerdote.967. 2. A.
5 Sacerdos tenetur de ſacrificio participare, & probabile eſt, hanc obligationem eſſe à iure diuino.973. 2. A.
6 Alienis ouibus ſine licentia miniſtrans ſacramenta peccat. 191.2. A.
7 Sacerdos, ſi extra ſacrificium communicet tenetur vti ſtola, ſed non ſub mortali.866.2.B.
8 Quantumuis ab Eccleſia præciſus, non amittit miniſteriũ, quod in perſona Chriſti exercet.924.1. D.
9 Sacerdos, cùm degradatur, vſu Ordinis, non Ordine ipſo perpetuo priuatur. 441. 1. D.
Qualiter ſe habeat reſpectu matrimonij, & pœnitentiæ, vide eiſdem verbis. An poſſit ex diſpenſatione Papæ aliquos Ordines conferre, & quos. Vide, Ordo. Omnia, quæ ad ipſum pertinent, quatenus miniſter Miſſæ eſt. Vide Miſſa, §. Miniſter. Vide verbum, Confirmatio, §. Miniſter.

Sacramentalia.

1 Sunt cæremoniæ & circumſtantiæ religioſæ, adiunctæ ſacramentis vel ſacrificio extra eorum eſſentiam. 182. 1. D.
2 Mediatè tantùm reſpiciunt cultum Dei, hominumq́; ſanctificationem, in quo differunt à ſacramentis & ſacrificio. ibid. 2. B.
3 Eorum vſus pius & ad religionem ſpectans.184.1. A. D.
4 Ex fine vel ritu diſtinguuntur.182. 2. D.
5 Ad quatuor vtilia.184. 1. D.
6 Materia, & forma eorum, & ritus à poteſtatem habente inſtituenda. ibid. 2. C.
7 Interdum ad imitationẽ Chriſti introducta, non tamen ab eo immediatè inſtituta.185.1.C. Sed per Apoſtolos, vel eorũ ſucceſſores.85. 1. B.
8 Quæ ab Apoſtolis, quæ à Conciliis inſtituta, qui cognoſcendum. ibid. 2. D.
9 A quo poſſint mutari. 186.1. B.
10 Miniſtri eorũ ab eo deſignare poſſunt, à quo & ipſa inſtitui. ibid.1. E.
11 Regulariter qui poteſt ſacramẽtum, ad quod ordinantur, conferre, poteſt ea miniſtrare. ibid. 2. A.
12 Poſſunt eſſe valde meritoria, licet non conferre gratiam habitualem, aut auxiliantem ex opere operato. ibid. B. 2. E. 187. 2. B.
13 Speciale auxilium gratiæ impetrant, ſi ad id ex ſe ordinẽtur. ibid. 2. B. C.
14 Quomodo interdum remittant venialia.188.1. A. B.
16 Non ſunt ad reatum pœnæ remittendum inſtituta, licet potuerint inſtitui. ibid. C.
16 Multa habent efficaciam coercendi, & expellendi dæmones. ibid. D.
17 Quæ efficacia ſupernaturalis eſt, & à ſanctitate Miniſtri independens.188.2. D. Sed moralis tantùm.189.2. B. C.
18 Aliqua habent vim conferendi beneficium temporale, & quo modo. ibid. 2. C.
19 Ea miniſtrans in peccato mortali, ſecluſo contemptu non peccat mortaliter.196. 2. B.

Sacramentum.

1 A ſacro dictum. 197. 1. E.
2 Variæ huius nominis ſignificationes. ibid. C. D.
3 Accommodatum iam eſt ad ſignificandum ſigna ſenſibilia, ſpecialem gratiam continentia, & ſignificantia. ibidem E.
4 Apud Latinos idem ſignificat, quod apud Græcos myſterium.1. C.
5 A ſanctitate denominatur, vt à forma extrinſeca, & vt à termino.3.2. D. E.
6 Dicit habitudinem ſigni ſanctitatis. ibid. E. Et quaſi cauſa formalis. cõferentis ſanctitatem aliquam, ſaltẽ extrinſecè.61. E.

Sacramentorum Doctrina.

1 Licet difficilis, ſuauis & vtiliſſima.1. 1. A.
2 Partim ſpeculatiua, partim practica.2.1. A.

Sacramenti eſſentia, & ſignificatio.

1 Eſt ſignum ſacrum ex parte rei ſignificantis, & ſignificatæ ſeu ſignificationis.5.2. C.6.2. A.
2 Sacramentum & ſacrificium in quo conueniant & differant. ibid. 2. E.
3 Debet ſacramentum eſſe cæremonia ex parte materiæ inſtituta ad conferendam aliquam ſanctificationem, & perfectam animæ ſanctitatem ſignificandam. 9. 1. & 2. A. C.
4 Non ſignificat, aut neceſſariò confert gratiam ex opere operantis. 9.1. B.
5 Vniuoca ratio ſacramenti ex vniuoca ſanctitatis ſignificatione ſumenda.10. 2. A.
6 Significare poteſt perfectam gratiam, & conferre imperfectam. ibid. 2. B.
7 Abſtrahit à ſigno demonſtratiuo, vel promiſſiuo ſeu hypognoſtico. ibid. B.
8 Quomodo ſignum practicum. ibid. D.
9 Conferre & ſignificare ſanctitatem, quomodo conſtituat eſſentiam ſacramenti. 11.1. C.
10 Cur magis in ratione, ſigni, quàm cauſæ ſanctitatis, eius eſſentia conſiſtat. ibid. 2. B.
11 Eſt ſignum humanum & ſenſibile.12. 1. E. 2. D.
12 Eſt ſignum ad placitum, & qualiter ex impoſitione ſignificans.13. 1. A.
13 Eius partes ad modum partium entis artificioſi vnitæ, aliquo modo vnum per ſe conſtituunt.14.1. A. E.
14 Duæ definitiones ſacramenti. ibid. 2. A.15.1. C. D.

Materia.

1 Conſtare debet ſacramentum re ſenſibili aliquam Analogam ſimilitudinem habente cum re, quam ſignificat.11. 2. E.12.2. B. C. & cur.12.1. A. B.
2 Hæc proportio interdum eſt in vocum ſignificatione, quæ reſpectu ſacramentalis, ſe habet vt materia. 13. 1. E. 21. 1. B.

3 Non omne ſacramentum conſtat rebus & verbis vt materia & forma.20.1.A.
4 Materiæ huius determinationem, poteſt Deus homini cõmittere.24.2.D.46.1.E.

Inſtitutio ſacramentorum.

1 A ſolo Deo, vel ab eius poteſtatem habente inſtitui poſſunt. 10.1.E.
2 Publica & ſtabili lege eis ſignificatio imponenda. 13. 2. B.
3 Etſi nullum eſſet peccatum expiãdum, poterant à Deo inſtitui.38. 2.B.D.E.

Votum ſacramenti.

1 Per ſacramentum in voto nequit dari effectus directè pugnans cum reali eius ſuſceptione.466.1. C.
2 Sacramentum in voto non cauſat effectum ex opere operato. 334. 2. D.

Vtilitas.

1 Non ſunt ex ſe ſacramenta neceſſaria.38. 1. A.
2 Sola ſacramenta, quæ per ſe primò conferunt primã gratiam, ſunt media neceſſaria ad ſalutem ex inſtitutione.468. 2. E.
3 Vtilitates ſignificationis ſacramentorum.38. 1. A.

Efficientia ſacramentorum.

1 Suppoſita diuina promiſſione, effectus ſacramenti eſt infallibilis obice deficiente.467. 1. A.E.
2 Secluſa promiſſione, non habet effectum.ibid.2.A.

Miniſter.

1 Iocoſa intentio miniſtri non ſemper deſtruit ſacramentũ. 158.1. A.
2 Nec contrariæ eius voluntates, ſi ſufficientem intentionẽ non excludant.159.1.B.
3 De intentione eius ſufficit moralis certitudo.ibid.A.
4 Vt ſacramentum fiat, miniſtri intentio requiritur, ſaltem virtualis.ibid.2.B.
5 Abſoluta vel conditionata, quæ ſtatim tranſeat in abſolutam.162.1.B. Peccat verò miniſter ſine cauſa adhibens talem conditionem. ibid. E. Quòd ſi conditio ſit de futuro, nullum reddit ſacramentum. ibid. 2. B. Si de diuina ſcientia ſeu prædeſtinatione, reddit ſacramentum incertum. 163.1.B.
6 Non eſt contra ſubſtantiam ſacramenti omnis intentio, quæ eſt contra bonos mores.220. 2.C.
7 Debet cadere in determinatam perſonam, & materiam, ſine ſubſtantiali errore.162.2. D.163.1.B.
8 Qui error ſubſtantialis in intentione miniſtri.ibid.
9 Membra, etiam abſciſſa, aſſumit Chriſtus vt miniſtros ſacramentorum.158.1.B.169.1. A.
10 Miniſtrare ſacramenta pertinet ad paſtores Eccleſiæ. 191. 1. C.
11 Poteſtas miniſtrandi licitè, ſupponit poteſtatem conficiẽdi ſacramentum, & addit ius ſeu iuriſdictionem.ibi.1.D.E. 192.1.A.
12 Quibus conueniat hoc ius, & vnde.191.1.C.
13 Miniſter, ſi de hac poteſtate ita dubitet, vt non probabilius iudicet ſe habere illam, non poteſt niſi ex vrgente cauſa miniſtrare.ibid.2. B. D. E.
14 Solus qui licitè poteſt miniſtrare, põt ad id obligari. 192. 1.C.
15 Hæc obligatio interdum ex charitate, interdum ex iuſtitia oritur, & quomodo.ibid.B.
16 Peccat grauiter miniſter, mutando formam vel materiã, & vtendo incerta, licet probabili, cùm poteſt certam adhibere, & non habendo debitam intentionem.191.2.E.192. 1. D.
17 Imò mutando vel omittendo ritum accidentalem, niſi ex leuitate materiæ ſit tantùm veniale. 198 .2. D. E.
18 Ignorantia facti ſæpè poſſet illum excuſare, non verò iuris regulariter.191.2.E.
19 Miniſter ex officio, ſi non ſit in gratia, tenetur ſub mortali ſe præparare ad illam, vt miniſtret ſacramentum. 193. 2. B.C.
20 Aliàs erit mortale, eoq; grauius, quò miniſter indignior fuerit, & dignius ſacramentum.194.2.A.
21 Perſonam attritionem cognitam non ſe præparat, niſi conteratur vel confiteatur, alterum enim ſufficit. ibid.
22 Clerici inferiores ſubdiacono licet in peccato mortali proprium munus exerceant, non peccant mortaliter, imò nec diaconus aut ſubdiaconus regulariter. Nec Epiſcopus ſacramentalia exercens.195.1.A. & 2. per totam.
23 Nec qui non ex officio, ſed ob neceſſitatem priuatè miniſtrat. 197.2. E.
24 Solùm nominatim excommunicati & notorius percuſſor clerici, vt non toleratus, vitandus eſt in ſacramentorum miniſterio.203. 1. E.
25 Dans ſacramentum indiſpoſito & cõtra ſpeciale ſui muneris præceptum, & contra generale non cooperandi alterius delicto, peccat grauiter.206.1.A.ibid.2.B.
26 Quæ diligentia adhibenda à miniſtro, vt de alterius diſpoſitione conſtet.ibid.1.C.

Vſus ſacramentorum.

1 Aliquando diuino, interdum Eccleſiaſtico iure præceptus. 200.1. D.
2 Per accidens poteſt eſſe obligatio ſacramenti, cuius per ſe non eſt præceptum. ibid.1. B.C.D.

Nomina ſacramentorum ex Scriptura & Patribus.

1 Verba viſibilia rerum diuinarum, ſignacula, ſacra ſigna, ſigna myſtica.6.2.B.
2 Spiritualis medicina contra vulnera peccati.33.2. D.

Sacramenta nouæ legis.

An ſint & quot.

1 Sunt in noua lege vera ſacramenta.58.1.E.
2 Septem tantùm ſpecies vltimæ ſacramentorum. 176. 1. C. 2.B.
3 Cur non plura ſacramẽta, ex proportione vitæ corporalis, & ſpiritualis oſtenditur. ibid.2. A.
4 Ordo inter illa ex ipſorum fine.178.2. C.

Eſſentia & ſignificatio.

1 Eſſentialiter habent ſignificare gratiam, gloriam, & Chriſtum vtriuſque authorem & ſanctitatem, quam conferũt. 8.1.B.C. D. E.
2 Sex immediatè ſignificant gratiam & gloriam, mediatè Chriſtum, Euchariſtia econuerſo. ibid.E.
3 Sunt ſigna commemoratiua paſſionis, & prognoſtica gloriæ.ibid.2.A.
4 In eis priùs ſanctificatio, quàm ſignificatio intenditur.11. 2. A.
5 In omnibus reperiuntur res tantùm, ſacramentum tantũ, res & ſacramentum ſimul.12.2.C.
6 Eorum definitio. 15. 1. D.
7 Sacramentum in his, quæ in vſu conſiſtunt, pro toto compoſito, ſubiectoq; ſacramentalis ſignificationis ſupponit. 23. 2. E. In quibus applicatio & vſus ſacramenti non diſtinguuntur.449.1.E.
8 Tunc exiſtere dicitur ſacramentum, cùm perfectè ſignificat.80. C. D.

Materia, & partes componentes.

1 Cur ſub ſenſibili materia condita.1.1.C.
2 Nec dedecebat perfectionem nouæ legis.59.1.C.
3 Materia ſacramenti aliquando eſt determinata in ſpecie, aliquando in genere tantùm.25. 1. B.
4 Iuxta vſum humanum eadem vel diuerſa cenſenda. 26. 2. A.
5 Omnia nouæ legis ſacramenta componuntur ex rebus & verbis, ſaltem ſecundum aliquam proportionem. 19. 2. E. 21. 2. E.

6 *Compoſitio hæc fit media aliqua vnione.20.1.D.23.1.A. Morali potiùs quàm phyſica.ibid.2.E.24.2.D.*
7 *Non eſt neceſſaria phyſica concomitantia, vel aliquarum partium coexiſtentia.24.1.A.*

Forma & ſignificatio.

1 *Forma ſacramenti magis determinata, quã materia.25.1.B.*
2 *Mutatio verborum formæ in alia non deſtruit ſacramentum, dummodò ſubſtantialem ſenſum non mutet, 26.B.D.27.2.A.B.C.*
3 *Etiam ſi fiat à miniſtro volente nouum ritũ introducere, niſi ponat verbum ambiguum ex intentione ſenſus falſi. 29.2.A.B.31.1.D.E.*
4 *Verba æquiuoca, in ſenſu formæ prolata, & ex intentione & alijs circumſtantijs, non mutant formam ſacramẽti.ibid.D.*
5 *Subtractio particulæ, & omnis mutatio, quæ ſenſum non variat, accidentalis eſt.& ib.de alijs mutationibus.26.1.4.2.A.*
6 *Communioribus verbis ſecundum Eccleſiæ vſum, eſt forma explicanda.28.B.*
7 *Non oportet vulgari lingua proferri.ibid.2.A.*
8 *Mutatio verborum formæ in ſcripturam, vel nutus in matrimonio ſolum valet.29.1.C.*
9 *Error in forma non expreſſus, non deſtruit ſacramentum. 30.2C.*
10 *Non eſt neceſſe, vt forma explicet omnes cauſas ſacramẽti.223.2.E.*

Communia materiæ, & formæ.

1 *Vtraque ſignificat.22.1.C.*
2 *Debent eſſe determinatæ iuxta Chriſti inſtitutionem.16.1.E.24.1.E.2.E.*
3 *Mutatio ſubſtantialis in qualibet deſtruit ſacramentum, ſecus accidentalis.26.2.B.C.D.*
4 *Materia & forma eadem vbique, non tamen ritus. 31.2.E.*

Inſtitutio.

1 *Quæ à Chriſto facta, nullo modo ab Eccleſia poteſt mutari. 3.2.D.*
2 *In multis excedit inſtitutionem ſacramentorum legis veteris.144.2.E.*
3 *Delegata poteſtas inſtituendi ſacramenta, licet potuerit communicari, nulli tamen creaturæ communicata, nec communicanda.145.1.A.146.1.A.B.*
4 *Nec ſecundum rationem genericam, nec ſpecificam, omnia ad dandam primam gratiam inſtituta, ſed vel illam, vel aliquod gratiæ augmentum.67.2.B.69.2.C*

Neceſſitas.

1 *Omnia vtilia, non tamen omnia neceſſaria.181.1.E.*
2 *Neceſſitas medij & præcepti reſpectu ſacramentorum, quæ ibid.2.A.*

Efficacia.

1 *Per vtramque partem efficiunt.22.1.C.*
2 *Non additur illis aliqua qualitas, per quam cauſent.63.2.C.*
3 *Per quid eleuentur.94.2.A.*
4 *Vt inſtrumenta Phyſica cauſant gratiam habitualem, ſacramentalem moraliter tantùm.99.1.E.101.A.B.87.1.B.*
5 *Neque adhoc indigent præuia actione.94.1.D. Quãdo cauſant.83.2.A.*
6 *Ad effectum, qui interdum datur, recedente fictione, moraliter tantùm concurrunt.101.2.B.249.1.E.*
7 *Magis repugnat ſine gratia reddere hominem gratum, quam gratiam producere.88.1.E.*
8 *Vt in voto, non cauſant gratiam ex opere operato.77.2.E.78.2.A.B.*

Subiectum Sacramenti.

1 *Omnes & ſoli viatores ſunt ſacramentorum capaces, Angeli tantùm de potentia abſoluta, irrationalia verò ſacramentalium tantùm.169.2.D.170.1.D.*
2 *Status viæ, quoad hoc, à natiuitate inchoatur.ibid..E.*
3 *Tenetur ſuſcipiens adhibere neceſſaria ex parte ſua ad ſubſtantiam, & decentem modum recipiendi ſacramentum 148.1.A.201.1.A.E.*
4 *Non ſemper tenetur accedere in gratia. ibi.1.B. Sed diſpoſitus, vt illam ſuſcipiat. ibid.B.E.*
5 *Grauiter peccat petendo à non habente, vel irritè vtente poteſtate. ibid.2.E.*
6 *Et à prohibito, excommunicato, & hæretico, licet rite daturo, & parato. ibid. 2.E.*
7 *Non verò ſemper peccat recipiens ſacramentum à publico concubinario.ibid.vel ab eo, qui, cùm poſſit licitè dare, daturus non eſt ſine peccato. 204.1.A.1.B.*
8 *Ex iuſta cauſa interdum hoc licere, & quando, ac quomodo, latè tractatur ibid.D.vſque ad 205.9.1.C.*
9 *Sufficit petenti, quòd ſibi moraliter non conſtet de indiſpoſitione miniſtri.ibid.*

Diſpoſitio.

1 *Per ordinem ad gratiam habitualem penſanda.70.1.D.*
2 *Quodcunque mortale, actuale, vel habituale, non deteſtatum, ſaltem per attritionem, impedit effectum ſacramenti.72.2.D.E.73.2.D.ſecus veniale ibid.*
3 *Ad recipiendam promiſſionem peccati mortalis, & primã gratiam per ſacramentũ, requiritur diſpoſitio per aliquẽ actum, ſaltem attritionis, quæ in ſacramentis viuorum nõ ſufficit niſi per accidens.ibid.A.*
4 *In habente tantùm originale, ſufficit voluntaria conuerſio, qua propriam iuſtificationem, & diuinam amicitiam amplectatur.736.2.A.*
5 *Ad augendum gratiæ ſufficit ſtatus gratiæ.237.1.A.*
6 *Quæ diſpoſitio ad ſacramentalem gratiam.74.2.B.*
7 *Et vt creſcat ſacramenti effectus.77.1.D.*
8 *Diſpoſitionum æqualitas vnde ſumenda.327.2.E.*
9 *Nulla qualitas per modum ornatus producitur à ſacramentis.87.1.E.vſque ad 88.2.D.*
10 *Vt ſacramentum adulto collatum, ſit validum, requiritur eius voluntas formalis, virtualis, vel interpretatiua. 171.2.D.*
11 *Non tamen fides, iuſtitia, vel pœnitentia, niſi in ſacramento confeſſionis.173.1.C.*

Effectus.

1 *Omnis vera iuſtitia per ſacramenta incipit, augetur, vel reparatur.1.A.*
2 *Omnia cauſant gratiam habitualem ex opere operato.obice deficiente.67.1.D.72.1.C.65.1.E.*
3 *Aliqua conferre poſſunt primam gratiam, imò omnia aliquando.68.1.D.69.2.C.*
4 *Virtutes & Spiritus ſancti dona, ſimul cum gratia conferuntur, vel augentur.70.1.B.*
5 *Vnumquodque ſuam propriam gratiam ſacramentalem efficit.ibid.1.D.E.*
6 *Sacramenta viuorum non remittunt mortale niſi in voto pœnitentiæ.73.1.B.*
7 *Effectus ſacramenti, nec ex Dei voluntate vel prædeſtinatione, nec ex miniſtri merito, vel impetratione augetur. 75.1.C.D.2.D.*
8 *Quo maior diſpoſitio, effectus eſt maior.76.2.C.*
9 *Effectus propriè ſacramentalis, nõ datur per votum ſacramenti.78.2.D.*
10 *Omnia quæ imprimunt characterem, habent ſuum effectum recedente fictione.341.1.D.342.2.B.*
11 *Non omnia characterem imprimunt.121.1.E.*
12 *Quæ imprimunt, priùs moraliter efficiunt illum, quam gratiam.123.2.E.*
13 *Non ſuppletur à Deo, ſi irritum fiat ſacramentum. 151.2.B.*

Miniſter.

1 *Ille verus eſt miniſter, quem Chriſtus deſignauit ſeu inſtituit.153.2.C.*

2 Medio ſacramento efficit effectum ſacramenti, nec habet alium influxum.138.2.E.139.1.A.
3 Conſecratio, bonitas, vel fides miniſtri, nihil cõfert ad ſubſtantiam vel maiorem effectum ſacramenti.139.1.D.146.2.E.166.2.E.
4 Soli homines miniſtri ſacramentorum, licet non omnes.
5 153.2.B..54.2.C.
Neque angeli de potentia ordinaria, nec anima ſeparata, benè tamen homo, etiam cum corpore glorioſo reſurgens. 149.1.A.
6 Miniſter ſacramenti non ſe gerit vt præcisè referens alterius voluntatem, ſed vt poteſtate vtens. 157.1. D.
7 Miniſter ab Eccleſia prohibitus, ſi omnia requiſita adhibeat, licet miniſtrando peccet, verum conficit ſacramẽtum. 32.2. C.
8 Triplex poteſt haberi intentio circa ſacramentũ.149.1.D.
9 Requiritur intentio faciendi, quod Chriſtus & Eccleſia, nõ externas operationes tantùm.158.2.E.156.2.E.
10 Defectus intentionis irritat ſacramentum.150.2.B.
11 Semper præſumenda niſi defectus conſtet exterius.151.2.B.

Dignitas.

1 Cur perfectiora & digniora ſacramentis veteris legis. 1. 1. B.& latiùs. 60.1.C.
2 Quem ordinem perfectionis ſeruent.180.1. E.

Nomina ex Scriptura & Patribus.

1 Septem columnæ, quas ſibi diuina ſapientia excidit, vt ſuprà eas Eccleſiæ domum ædificaret.1.A.
2 Septem vberrimi gratiæ fontes, quos Verbum Dei in ſua domo perennes eſſe voluit.ibid.B.

Errores varij.

1 Error dicentium non requiri determinata verba, ſed verbũ concionatoriũ tantùm, impugnatur.363.2.C.per totã.
2 Qui hæretici omnia hæc ſacramenta negarint. 58.1.B.
3 Error dicentium, non conferre gratiam niſi excitando fidem refellitur.118.1. B.
4 Error etiam confutatur dicentium, nõ ſignificare ſanctificationem ſed diuinam tantùm beneuolentiam aut prædeſtinationem vel eſſe ſigillum iuſtitiæ acceptæ per fidem. 7.1.B.

Sacramenta veteris legis.

1 Alia præter circumciſionem, quæ ad tria capita reducuntur.56.1.C.2.D.
2 Non omnes cæremoniæ illius legis fuere ſacramenta, ſed quæ circa inanimata, ſacramentalia tantùm. 57.1.A.

Eſſentia.

1 Eorum definitio. 15.1. B.
2 Vniuocè conueniunt cum ſacramentis nouæ legis.9.1. B.& 56.2.A.B.Eorumq; diſcrimen.10.2. B.
3 Fuere noſtrorum figuræ, & ſignificabant gratiã per Chriſtum dandam.9.2.C.D.& 562.E.10.2.B.
4 Non ſignificabant gloriam, vt poſt illum ſtatum conſequendam.11. 1.C.
5 Non habuerunt propriam materiam & formam, determinatum tamen ritum.25.1.E.
6 Omnia à Deo immediatè inſtituta.144. 1.B.
7 Ex præcepto tantùm neceſſaria his qui ex legę circumcidebantur vel legem profitebantur.57.1.B.C.
8 Nec vt phyſicæ nec vt morales cauſæ gratiam conferebãt ex opere operato, quia eam non continebant. 111. 2. B. E. 113.1. E.
9 Merebantur per illa iuſti de condigno gratiæ augmentum. 115.1. D.
10 Non imprimebant characterem.121.1.C.D.

Sacra.

1 Sacra dicuntur omnia deputata ad ſacramenta vel ſacrificia peragenda.182.1.D.

Sacrificium.

1 Aliquæ ſignificationes metaphoricæ huius nominis.928.1.B. 2.C.Eius Etymologia.ibid.2.B.
2 Quid propriè ſacrificium dicatur.151.2.B.
3 Proprius de actione ſacrificandi, quàm de re ſacrificata dicitur.933.2. E.

Eſſentia.

1 In quo conueniant & differant ſacrificium, & ſacramentum.7.1.B.930. 1. B.
2 Sacrificium ſub genere ſigni ad placitum conſtituitur. 928.2. C.
3 Præcipua ſacerdotis actio eſt ſacrificium.ibid.
4 Supremum latriæ cultum continet.930.1. B.
5 Moralis ſignificatio de eius eſſentia, non myſtica, licet probabile ſit, omnia ſacrificia à Deo inſtituta myſticam habuiſſe.929.2.E.930.1.B.
6 Duplex ſacrificij definitio.937.2.B.938.1.C.
7 Internus cultus, ſacrificandi propoſitum, vocalis laus diuina, mors martyrum, ſolùm analogicè dicuntur ſacrificia. ibid.D.938. 2.B.
8 Non eſt de iure naturæ, licet ſit valde accommodatum ad implendum præceptum naturale colendi Deum. 942. 2. A.
9 In vnoquoque ſacrificio, cultus Dei externus, myſtica ſignificatio, & ſatisfactio pro peccato, conſideranda.946. 1.B.C.
10 Ratio ſacrificij potior ratione ſacramenti, licet non in omnibus inferioribus.982.1.E.
11 Diuerſus ritus in ſacrificando, ſi idem ſemper motiuũ adſit, conſtituit diuerſa ſpecie ſacrificia, quatenus ſenſibilia ſigna ſunt, non qua actus virtutis.980.2. B.
12 Non eſt de eſſentia ſacrificij, quòd proximum offerens de illo participet.970.1.D.
Vide Sacramentum, §.Eſſentia.

Materia & forma.

1 Materia ſacrificij conſiſtit in oblatione rei permanentis Deo immediatè facta.935.1.C.
2 Oblationem & rem oblatam comparãdo, hæc vt materia, illa ſe habet vt forma.ibid.2.D.
Per hanc oblationem debet immutari res oblata, & qualiter.936.1.A.2.A.970.2.D.
3 Non eſt neceſſe in omni ſacrificio re diſtingui actiones, quibus res conſecratur, offertur, & immutatur, ſeu conſumitur, ſed ſufficit eſſe ratione diſtinctas.ibid.2.D.
4 Requiritur tamen in quouis ſacrificio aliquid, quod ab aliquo alicui pro aliquo offeratur, non tamen oportet hæc omnia eſſe realiter diſtincta.937.1. A.
5 Requiritur etiam altare & legitimus miniſter. ibid. B. C.

Inſtitutio.

1 Ad ſacrificia inſtituenda ſatis magna cauſa eſt gratiarum actio.36.1. A.
2 Sacrificiorum vſus fidelibus & infidelibus communis.889. 2.D.Semper potuerunt homines ſacrificia inſtituere, licet Deus in aliqua republica hanc poteſtatem ſibi reſeruauerit.931.1.D.
3 Neceſſaria eſt ad hoc publica authoritas.933. 1. B.& 2.A.

Quotuplex ſit.

1 Aliud honorarium, aliud in expiationem peccati.7.1.C. Aliud legis naturæ, aliud ſcriptæ, aliud gratiæ, & in quo hæc inter ſe differant.939.1.C. E.
2 Sacrificia, quæ ex animalibus fiebant, hoſtiæ & victimæ; quæ ex terræ fructibus, immolationes, quæ ex liquoribus libamenta dicebantur.ibid.1. E.2. C.
3 Aliud holocauſtum, aliud hoſtia pro peccato, aliud hoſtia pacifica.ibid.D.E.
4 Aliud cruentum, aliud incruentum.ibid.
5 Alia in varios quæque fines inſtituta.940. 1. C.
6 Sacrificium propitiatorium triplex.946.1.B.

Effectus, & Miniſter.

1 Cur idem ſacrificium multis prodeſſe, & pro pluribus offerri poſſit, non verò ſacramentum.7.1.D.
2 Miniſter ſacrificij ſacerdos, qui publica debet authoritate deſignari, vel conſecrari.933.2. A.

Sacrificium nouæ legis.
1 Cur Deus ſibi reſeruauerit inſtitutionem ſacrificij, in hac lege.932.1.D.
2 Eſt in hac lege verum ſacrificium, quod vnicum cum ſit, omnes ſacrificiorum rationes perfectiſſimè continet. 943. 2.D.946.2.D.E. 940.2.B.
3 Potuit eſſe in hac lege ſacrificium cruentum, quod valdè excederet cruenta legis veteris.948.1.A.B.
4 Cur in hac lege vnicum ſacrificium, cùm tot ſacramenta. 956.1.D.
Vide verbum, Miſſa.

Sacrificia veteris legis.
1 Multa fuere, quæ tamen non erant ſacramenta.7.1.B.
2 Vniuocè participant rationem ſacrificij cum noſtro. 9. 1.E.
3 In alicuius rei interitu potiùs quàm in effectione ſeu productione, inſtituta.970.2.C.

Sacrificia legis naturæ.
1 Etiam in lege naturæ fuit ſacrificium cruentum & incruentum.940.1.B.
Vide verbum Lex naturæ, & verbum Melchiſedech.

Sanctificatio.
1 Duplex, alia interna & perfecta, alia legalis & imperfecta.7.2.A.

Sandalia.
1 Sandalia Epiſcoporum ſpecialem habent benedictionem. 1088.2.A.
2 Olim ſacerdotes vtebantur ſandaliis.ibid.B.

Sanguis.
1 Pars eſt corporis humani viui, non verò mortui. 640.1.B.
2 Semper habet diuerſam formam intra corpus, & extra. 670.2.D.

Satisfactio.
1 Non eſt pars eſſentialis, ſed integralis ſacramenti Pœnitentiæ, valetq́; ſacramentum, licet illa omittatur, vel non iniungitur.409.1.C.
2 Intenſio ſatisfactionis in multitudine ſatisfactionis conſiſtit.1032.1.B.
3 Opera ſatisfactoria qualiter imponi poſſint baptizando. 264.2.C.265.1.B.

Signum.
1 Signum ad placitum non conſtituitur per relationem realem nec rationis, ſed per extrinſecam denominationem. 20.2.C.
2 Supponit pro tota adæquata materia impoſita ad ſignificandum. 212.D.
3 In eo totalis prima eſt ſignificatio impoſita, reliqua vt materia ſe habet.ibid.
4 In his ſignis ſæpè contingit dari ſignum rei, & ſignum ſigni.953.1.B
5 Signi ad placitum ratio non mutatur Metaphyſicè ex eo, quod magis vel minùs duret, mutatur tamen moraliter. 13.2.E.

Siligo.
1 Delitias tritici, Hiſpanè, Candeal, ſignificat.92.1.A.

Simon Magus.
1 Ab Apoſtolis baptizatus, nunquam tamen Confirmatus fuit.340.2.A.

Spes.
Quæ ſpei notitia in Euchariſtia. Vide Euchariſtia, §. Inſtitutio.

Species.
Species rerum fidei. Vide verbum, Fides.
Species ſacramentales. Vide Euchariſtia, §. Species ſacramentales.

Spelta.
1 Variæ eius acceptiones apud authores.519.2.B.
An ſit matera Euchariſtiæ. Vide Euchariſtiæ materia.

Status Innocentiæ.
1 In eo eſſet cultus Dei externus, quo homines publicè Deum colerent.35.2.C.D.
2 Haberet ſi duraſſet vera ſacrificia.36.1.B.37.1.C. & 38. 1.A.
3 Per ſpecies & ſigna ſenſibilia cognoſcerentur res fidei.ibi. B. Eſſent in eo ſtatu imagines, ſcripturæ, ſigna vocalia, & aliæ figuræ.38.1.D.
4 Homines contemplationi continuò ferè vacarent. 40. 1.A.
5 Si Chriſtus tunc non eſſet venturus, probabilius quòd ſacramenta non forent, ſi autem eſſet venturus non eſſent ante eius aduentum.39.2.C.
6 Ex qua ſuppoſitione probabilius eſt futurum Euchariſtiæ ſacramentum.40.1.A. & latiùs 489.1.E.
7 Baptiſmus, Pœnitentia, Extrema vnctio & Confirmatio, non potuiſſent eſſe, ſecus matrimonium & Ordo. 40.1. B.C.
8 Hominibus, ſi tunc peccarent, ſufficiens remedium eſſet contritio.ibid.
9 Illis autem ſpatium pœnitentiæ concedendum vt Adæ, probabilius eſt. 40.2.A.
10 Non fuit de facto in eo ſtatu, quo tempore durauit, aliquod ſacramentum.38.2.D. An verò futurum fuiſſet ſi ſtatus duraret, incertum eſt.39.1.E.
Vide verbum, Adam.

Stola.
1 Idem quod orarium ſignificat. 1106.2.A.
2 Stolæ vſus inferioribus Diacono non conceditur, illi verò cur ſub numero geſtare præcipiatur.ibid.B.
Vide verbum, Miſſa. §. Miniſter.

Subdiaconus.
An peccet exercendo ſuum officium in mortali. Vide Sacramentum nouæ legis, & Baptiſmus, & Euchariſtia, §. Miniſter.

Subſtantia.
1 Propriam præſentiam habet, cum qua poteſt ſecluſa quantitate manere.568.1.E.580.2.A.
2 Hæc præſentia diuiſibilis eſt in ordine ad ſpatium ex propria ratione.545.1.D.
3 Subſtantia ſecluſa quantitate ſiue rediret ad punctum, ſiue diuiſibili ſpatio præſens maneret (quorum vtrumque eſt poſſibile, neutrum neceſſarium) non neceſſariò eſſet tota in toto, & tota in qualibet parte.581.1.E.
4 Implicat partes ſubſtantiæ ſublata quantitate redire ad vnam indiuiſibilem entitatem.583.2.A.
5 Habet propriam extenſionem ſubſtantialem, ſubſtantialiaq́; indiuiſibilia, quibus hæ partes continuantur. ibid. 1. C.D. 2.D. 588.2.D.
6 Sicut per quantitatem habet duplicem extenſionem in ordine ad ſe & ad locum, ita & duplicem æqualitatem.579. 2,F. 621.2.A.
7 Separata à quantitate capax eſt præſentiæ & actionis ex diuina virtute. 611.1.D.
8 Cur ſeparatis accidentibus à ſubſtantia ſtatim deſinat eſſe. 647.1.B.

Subſtantialis modus.
1 Modus, qui ad conſtitutionem vel complementum ſubſtantiæ non concurrit, non poteſt eſſe ſubſtantialis.566.1.B.

Sympathia.
1 Sympathia potentiarum non pendet ex loco, ſed ex identitate animæ, in qua potentiæ radicantur.606.1.A.

Templum.
Vide Eccleſia, & Miſſa, §. Vbi celebranda.

Tempus.
1 Tempus intrinſecum non poteſt in eadem re ſecundum idē eſſe multiplicari.599.1.E.2.A.

Theologia.
1 Euidenter ſoluit argumenta contra fidei myſteria, non negatiuè tantùm, ſed poſitiuè.559.1.B.
2 Vt ſuprema ſapientia de reliquis ſcientiis iudicat, illaſq́; corrigit.621.1.E.

Tradi-

Traditio.

1 *Traditio Eccleſiæ circa rem fidei, quādo ab Apoſtolis, quādo à Chriſto immediatè emanaſſe intelligatur. 143.1.D.*

Tranſubſtantiatio.

1 *Quam conuenienter hoc nomen ſignificet conuerſionem, quæ fit in Euchariſtia. 628.1.C.*

2 *Includit quidquid eſt de ratione conuerſionis, & aliquid ſuperaddit, per ꝙ à cæteris conuerſionib. differt. 633.2.A.B.*

3 *Vt paſſiua, & vt actiua conſiderari poteſt, & quid vtraq; ſit. 634.2.C.*

4 *Nullatenus in prædicamentali relatione cōſiſtit, ſed in dependentia effectus à cauſa per modū cuiuſdā fieri. ibid. B.*

5 *Subſtantia panis, quæ tranſubſtantiatur, nullo modo manet in Euchariſtia, imò neque in rerū natura, nec ſecundū materiā, nec ſecundum formā, ſed ſecundū accidentia tātùm. 613.1.E. 616.2.E. 617.1.D. & 618.1.A.*

6 *Nec manet ſubſiſtentia, ſuppoſitalitas, neque exiſtentia panis. 619.2.D.*

7 *Non ſolùm tranſubſtantiatio, ſed nec tranſmutatio fieri poteſt inter ſpecificas differentias tantùm, manente eodē indiuiduo generis, vt ſubiecto talis trāſmutationis. 621.2.A.*

8 *In tranſubſtantiatione vera & realis actio intercedit, qua corpus Chriſti ſub ſpeciebus conſtituitur, quæ circa Chriſti corpus verſatur. 634.1.A.D.*

9 *Terminus tranſubſtantiationis non eſt præſentia corporis Chriſti in loco, vbi erat panis, nec aliqua eius vnio cū ſpeciebus. 639.2.C. 636.2.E. 2.A.B.C.*

10 *Proprius eius terminus eſt ſubſtātia corporis Chriſti, quatenus illam iam præexiſtentem & productam attingit per modum veræ conſeruationis. 638.2.A.*

11 *Tranſubſtantiatio non eſt actio tantùm adductiua, etiā ex mente D. Thomæ. ibid. 2.E. 693.2.A.*

12 *Implicat, panem tranſubſtantiari in Chriſti corpus, niſi in aliqua re, vel modo aliter ſe habeat corpus Chriſti. 637.2.B.C.D. 642.2.B.*

13 *Tranſubſtantiatio, vel acquiſitio præſentiæ, quæ illam comitatur, non eſt propria mutatio. ibid. E.*

14 *Licet habeat, quidquid influxus creatiuus, non tamen fit per modum creationis. 644.1.A.B.*

15 *In tranſubſtantiatione panis ſubſtantia deſinit ex vi actionis poſitiuæ, & qualis ſit. 645.1.A.B. 646.2.A.*

16 *Subſtantia panis in tranſubſtantiatione non annihilatur, imò etiam ſi illi non ſuccederet Chriſti corpus, non annihilaretur ex vi actionis, qua modò deſinit. 648.1.E. 649.1.E. 650.1.D.*

17 *Tota tranſubſtantiatio in vno inſtanti perficitur, quod eſt primum eſſe corporis Chriſti ſub ſpeciebus, & primū non eſſe ſubſtantiæ panis. 652.1.E.*

18 *Per illam totus panis in totum Chriſti corpus cōuertitur, ita vt materia in materiam, & forma in formam conuertatur. 653.2.D.*

19 *Non repugnat per tranſubſtantiationem aliqua etiā accidentia deſinere. 718.1.C.*

20 *Actio inſtrumenti ad tranſubſtantiationem concurrentis, vbi recipiatur. 791.D.*

21 *Actio eſt ex omni parte ſupernaturalis, & mirabilius opus creatione non verò incarnatione. 652.1.C.*

22 *Plura cōcurrunt miracula in hoc opere, & quæ ſint. 644.2.D. 645.1.B.*

23 *Egregia cōparatio Euchariſtiæ & Incarnationis. 649.1.E.*

24 *An ſit miraculum. 652.2.D.*

Typha.

1 *Materia dubia eſt ſacramenti Euchariſtiæ. 520.1.C.*

Verbum.

1 *Verbum cōcionatorium non eſt neceſſarium ſacramentis. 25.1.D.*

2 *Verba, ex quibus conſtant ſacramenta, quæ ſint, quando mutentur, & cum qua mutatione deſtruatur ſacramentum. Vide Sacramentum, & Sacramenta nouæ legis. §. Materia, & §. Forma.*

Verbum diuinum.

1 *Quomodo ſit in Euchariſtia. Vide Chriſtus in Euchariſtia. §. Verbum diuinum, & Vnio hypoſtatica.*

Veritas.

Vide, Propoſitio.

Veſpera.

1 *Veſpera alia meridiana, alia nocturna, & quid vtraque ſit. 479.2.A.B.*

2 *Veſpera nocturna ſequentis feſtiuitatis initium apud Hebræos. ibid. Finem diei in Scriptura ſignificat. 480.1.B.*

Vinum.

1 *Solùm vinum vitis ſimpliciter vinum, reliqui liquores, ſecundum quid tantùm. 527.2.A.*

2 *Vinum album & nigrum ſolùm accidentaliter differunt. ibid. 2.B.*

3 *Vinum congelatum non amittit veram vini ſubſtantiam. 529.1.D.*

Vide Euchariſtia, §. Materia.

Virtus.

Virtutes quomodo infundantur per ſacramenta. Vide Sacramenta nouæ legis. §. Effectus.

Viſio.

1 *De potentia abſoluta fieri poteſt viſio obiecti non exiſtentis. 697.2.A.*

Viuens & vita.

1 *Vita ſpiritualis cur non indigeat tanquam medio ſimpliciter neceſſario, cibo extrinſecus adueniente, ſicut corporalis. 470.1.C.D.*

2 *De viuentibus propriè intelligitur principiū Ariſtotelis,* Omnium natura conſtantium datum eſſe certū terminum magnitudinis & paruitatis. 502.2.C.

Vnctio.

Vide Confirmatio, §. Materia.

Vnio.

1 *Alia formalis, alia effectiua, & quid vtraque ſit, & per quid inter ſe diſtinguantur. 570.1.C. 574.1.A*

2 *Inter ſubſtantiam & accidens non poteſt eſſe vnio ſubſtantialis, neque ex accidentali & ſubſtantiali iſta. 570.1.B.*

3 *Cùm ſubiectum & accidens vniuntur, neceſſe eſt, vnum quodammodo eſſe actum alterius. ibid. 1.E.*

4 *Vnio hypoſtatica non fit in natura, ſed in perſona. 613.1.C.*

5 *Quæ vniuntur, priùs debent fieri ſibi inuicem præſentia. 636.1.E.*

6 *Vnio accidentis ad ſubiectum, modus eſt accidentalis, ad prædicamentū talis accidentis pertinens. 70.2.A.B.C.D.*

Votum.

1 *Vouens ingredi in religionem, tenetur, quàm primùm moraliter poſſit, votum implere. 381.2.A.*

Vide verbum, Sacramentum, Sacramenta nouæ legis, Baptiſmus, §. Votum, & Euchariſtia, §. Neceſſitas.

Vſus.

1 *Vſus rei aliquid ſupra rem ipſam addit. 499.A.*

F I N I S.

MOGVNTIÆ,

Ex Officina Balthaſari Lippij.

M. D. XCIX.

ALMA 9911099580001021
ALEPH 1785291 02-28502 v.3